ПОШТАРИНА ПЛАЋЕНА У ГОТОВУ

ПРИМЕРАК 4 ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

Годиште 1942

Бр. 1 1943. (Год.

5. јануар 1943.

БОЖИЋНА ПОСЛАНИЦА „СРПСКОМ НАРОДУ"

ХРИСТОС се роди српском народу!
ХРИСТОС се роди мила Отаџбино — Мајко Србијо!
ХРИСТОС се роди свима вредним и ваљаним Србима!

На светли дан рођења Бога и човека, Исуса Христа, на дан велике хришћанске љубави упућујем вам овај српски поздрав, пун вере и наде.

Кроз векове, откако је Св. Сава учврстио српски народ у светлој православној вери, ми се Срби овако поздрављамо, славећи божанског проповедника мира и љубави међу народима.

Српски народ од старине гајио је у своме срцу ову љубав и братство, исписујући најлепше странице своје историје. Његова православна вера учила га је племенитости и самаританству: она му је давала снагу да истраје у патњи и моћ да савлада сва искушења.

Надахњујући се учењем Светога Јеванђеља, српски народ је пребродио све тешкоће на своме тегобном историском путу, на коме је много жртава поднео за одбрану свете вере православне, борећи се за име Исусово и за часни крст.

И ове године прослављамо Христово рождество у болу због велике народне несреће, која нас је задесила, али са надом у срцу да идемо ка бољој будућности. Прошле године усред ратног вихора осећали смо се слаби и беспомоћни, напуштени и остављени. Били смо на ивици пропасти.

Али свест српског народа, његова стара српска вера, његово светосавско православље победило је мрачне силе Сатане, које су хтеле да униште српски народ. И српски народ остао је у животу да у љубави и у раду, као што је проповедао Исус Христос, обезбеди себи бољу будућност.

Данас већ дочекујемо Божић са већом надом у будућност, јер смо искусили све страшне последице нелоге и међусобне борбе и увидели смо да нас љубав и братска слога у раду за добро отаџбине могу једино спасти.

Љубав и слога, остварене међу Србима, на данашњи дан још снажније блистају, сједињујући нас у једној мисли и осећању да су наш спас и напредак једино у њима. Савладаћемо све тешкоће, сачуваћемо свој народ од пропасти, обезбедићемо себи будућност у миру и у раду, ако у наше душе и наша срца што дубље усадимо ову истину.

У њеном знаку само сачуваћемо се и створићемо бољи живот онима, који долазе иза нас. Искушења и патње које смо преживели у току векова, остаће забележене у историји као споменик вере и воље једног малог народа да се одржи.

Моје очи и све моје наде упирем у све добре Србе и добре хришћане, и кажем свима да само у слози, раду и љубави према Отаџбини лежи будућност и опстанак Србије. Зато у братском загрљају и љубави пружите један другоме руку хришћанскога измирења и оживите у братској заједници нашу старославну веру и обичаје.

У сеоском дому као и у варошкој палати положите сви бадњак по старом српском обичају и нека се зна да Србин живи и да ће живети. И сетите се извора праисконске снаге српскога народа, на стару српску задружност, старешинство и братску слогу у поштењу.

То је једини пут, којим ће сваки радан Србин ,са њиве и из радионице, доћи до свога места и права у друштву и у држави, а на основу свога рада до пуне социјалне правде.

Нека вас све, драга браћо и сестре, испуни дух мира, братимства и добре воље. Нека вас само једна мисао води једној јединој светињи: *Србији, отаџбини Србиновој.*

Мир божији међу вама!

Милан Н. Недић,
председник Српске владе

У новој години

Улазимо у нову годину, коју и даље прати рат, чији пожар обухвата свих пет континената. Шта нам доноси ова нова година? Сва осећања и мисли оних, који воле ову нашу напаћену дедовину, стреме ка овом питању. Ипак, међу њима преовлађује једно. Оно што произилази из сваког разумног посматрања и размишљања о овој џиновској борби идеја, светова и векова, о овој историској мени вредности и времена: животни опстанак Србије и српског народа, њихова боља судбина у скорој и даљој будућности. Како да се сачува, одржи у овим судбоносним временима наш мали, али ваљани српски народ.

То је главно питање које се данас само собом намеће. Један осврт на оно што се преживело, на наша тешка искуства и на оно што се дешава у свету, уноси довољно вере и улева довољно поуздања у бољу сутрашњицу српског народа.

Врше се и обављене су у свету велике измене. И у овом великом историском процесу једнога света који изумире и другога који се рађа на његовим рушевинама, има једна главна, лако уочљива појава. То је стварање европског јединства, изградња једне целе Европе, независне, самосталне, као геополитичке, привредне и културне радне заједнице свих европских народа.

Сазнање и свест о тој насушној потреби сазрева све више и намеће се подједнако свима као главни предуслов, као заповест њеног опстанка, развоја и даљег напретка како појединих европских народа тако и Европе као целине. Данашња Европа се својом сопственом снагом развила у неприступачну тврђаву која, како то показују догађаји током године на истеку, одолева сваком налету с лева и десна.

Тим путем корачају данас европски народи, велики и мали, а Европа очишћена од утицаја старог система ваја из себе свој нови животни лик на чију сарадњу позвани су да сарађују сви народи према својим могућностима.

Ни наш српски народ не ограђује се од овог великог збивања. Он хоће и даље да живи, да свој живот даље усаврши и развије, јер хоће да опстане и да нађе своје место под сунцем. Од Немањићске до модерне Србије српски народ дао је много од себе за европску ствар и посветио јој оно што је имао најбољег и најдрагоценијег.

Борећи се кроз векове за свој голи опстанак, он је показао велику животну способност и стваралаштво на духовном пољу. Био је то скроман, али знатан удео у прилог европског културног стварања, који никада није био занемариван ни потцењиван.

После великих патњи и искушења које је српски народ доживео, после избеглог грађанског рата у самој земљи, српски народ дошао је к себи и под мудрим вођством владе генерала Недића прионуо послу да спасе оно што је за спасавање, да залечи ране које су за лечење. Усред саме ратне олује око њега, када је она прошла изнад његове главе, он је своју привреду поново оснажио и почео да је диже. У не малој мери, он је национално и културно радио. Ударене су основе сопственог националног живота. На прагу нове године српски народ изграђујући своју нову државу и српски социјални поредак показује спремност да уђе у нову европску заједницу за коју се бори Велики Немачки Рајх у првом реду.

Прошла стара година развијала се на српском просторном сектору у смислу смиривања и рада. Нова година указује се под истим видом. Српски народ својим држањем и својим преданим радом, лојално следећи своје политичко вођство оличено у великом родољубу генералу г. Недићу, пружа поново јасне доказе свог схватања духа новог времена као члан нове заједнице европских народа која се изграђује и ствара. С миром и спокојством, као и самопоуздањем, српски народ очекује и нада се бољим данима у новој години.

С ВЕРОМ У БОГА, ПОД МУДРИМ И ОДЛУЧНИМ ВОЂСТВОМ ВЕЛИКОГ СРПСКОГ РОДОЉУБА ГЕНЕРАЛА НЕДИЋА, СРПСКИ НАРОД УЛАЗИ У НОВУ ГОДИНУ 1943 СА НАДОМ У БОЉУ БУДУЋНОСТ

Снимак „Српски Народ“

У СВИМА ПУТЕВИМА СВОЈИМ ЗНАЈТЕ ДА ВАШИ ПУТЕВИ ТРЕБА ДА БУДУ ПРАВИ.

Немања (XII век)

Побуњеним осуђеницима о Божићу

Већ други Божић дочекују Срби под тешком осудом. Тај дан Милости највише окитили су наши стари таквом светлом и топлом љубављу да милост зрачи са Божића на све људе и сва створења.

Услед тога изгледа о Божићу као да су сви окови већ раскинути, све тамнице откључане, све осуде заглађене.

Па ипак ето **нашег већ другог** Божића под казном тешком.

Отуда, баш поводом овог светлог дана Милости, морамо мислити о осуди нашој.

•

Онај који је донео Милост свету донео је истовремено и Истину. Милост и Истина су тек кроза-њ засијали свету.

И није могло бити друкчије. Повукла се и Милост и Истина од грехопаденија људског. И најљубазнија срца нису Милост после тога у пуноћи осетили, и најпроницљивији умови Истину нису могли у пуноћи видети. Већ су то наслућивали и назирали живећи законом телесним и законом правде природне.

Отуда је Онај који је о пуноћи времена донео свету Милост и Истину морао пасти као жртва света без Милости и без Истине.

Али овог пута се Истина и Милост нису повукли. Остали су у свету као »мало квасца замешеног у три копања брашна«, и ето тај процес оквашавања теста овога света Милошћу и Истином траје већ пуних двадесет векова. Како сад о празнику Милости да заборавимо на Истину кад су Милост и Истина од Њега и кроз Њега од овог дана поново засијали свету?

Отуда и потреба да осуди — несмањеној размишљамо о нашој и неублаженој — баш о Божићу нашем, кад иначе изгледа да Милост у пуноћи својој највишој зрачи на све људе и сва створења. Јер не зрачи с Божића само Милост већ и Истина, нераздељиво и несливено. **Милост би сигурно укинула све осуде, да Истина не тражи њихово одржавање.**

•

Осуда наша није дошла неочекивано 6 односно 18 априла лањске године.

Било је људи и пре тога који су годинама указивали на неминовност њену ако продужимо ићи дотадашњим путем. Само ми не хтедосмо примити озбиљно те опомене.

Њихов глас је сведок заслужене осуде. Јер да је само један човек једном узвикнуо ту опомену већ би то био доказ потпун, да ово што нас је снашло није случајно, није нити последица напрасите ћуди једног човека нити једног народа, већ одиста сасвим правична осуда изречена над нама са грехова наших. А није само један човек, нити су само двојица то чинили, већ је множина људи на множини места множину пута то понављала. Али отврдла срца, наше очи су гледале, а нису виделе, наше уши су слушале, али ми нисмо разумели.

Отуда је дошао наш слом. Отуда наша осуда.

•

Највише нам међутим смета да ово видимо »квасац фарисејски«, онај од кога је Исус нарочито опомињао своје ученике, да га се чувају, јер је одиста то квасац смрти.

Ми ту опомену Његову не разумемо као што је тада не разумеше ни његови ученици.

Фарисеј је међутим био стварно бољи од нас, јер није имао видљивог греха. Испунио је сав закон и све пророке потпуно. Само је једном греху главно место у срцу оставио. Оному због кога и Анђели Божији могу пасти у »најдубљу таму« и постати сотонска војска. Направио је место гордости. Па је ставши пред Бога захваљивао **што није као човек с видљивим гресима** који је истовремено у Храму Божијем био и пун скрушености молио за милост исповедајући своје тешке грехе.

Фарисеј **оде** због тога **осуђен** из Храма, а грешни цариник **оде** оправдан.

Нама не да да видимо свој стварни положај исти тај квасац нашем телу. Ми не видимо своје фарисејски одлично замешен у грехове већ стално гледамо туђе. Па се због тога чудимо како то да ми паднемо под осуду а други буду у бољем положају.

Фарисеј из Еванђеља је **био без видљивог греха**, па је због свог грешног мерења пред Богом с другим људима, осуђен.

Како ми, **који имамо и још какве велике и видљиве грехове**, да се пред Богом упоређујемо с другим људима и народима?

Јер, зар се није дешавало да народи с мање греха од нас буду у нашим рукама по Божијој дозволи, јер »свачему има време«? И зар смо заборавили д смо и сами дуго били у рука чак и некрста »због голема на сагрешења«?

Божија правда не мери чаш мерилом. Бог постиже једнако неједнакошћу: коме је више да од тога више и тражи, а прем коме је Господ био стрпљивији његову греху тај мора бити стрпљивији у својој осуди.

Шта вреди онда поглед на туђе грехове из наше јежевске и јазавичарске перспективе, кад ми не знамо и не можемо знати шта је све Господ коме дао ни колико је кога чекао?

Али ако ово никад нећемо знати с једне, — с друге стране, такво мерење нам смета да видимо себе саме пред Богом, — да видимо праву дубину свога греха и значај своје осуде. **А без тога ни наша осуда не може бити ни смањена ни ублажена.**

Јер нису људи само створења Божија, с којима бива по Божијој вољи само, већ су то слободна створења, која су самим тим позвата на активну сарадњу ради изградње своје судбине.

Није Бог наш као камен гранитни на коме је од века уклесана неизмењива судбина појединаца и народа, већ је Бог Дух Свесиле Свемудрости и Свељубави, коме су ангели и људи сарадници у историјском процесу који је почео Стварањем а као историја свршиће се Страшним Судом. Није тај процес ради саме историје већ ради нас и ради нашег ускрсавања и вазнесења у слави.

Није дакле потребна Богу, ради Бога, наша сарадња, јер Његовој Сили, Мудрости и Љубави нема ко шта да дода, пошто је од века у пуноћи апсолутној, већ ради нас и нашег обожења, нашом слободном сарадњом по вољи Господњој.

Јер једног и истог дана два разбојника за иста дела буду осуђена на исту казну и истог дана би казна и извршена: распети беху на крст.

Али један оста осуђен до краја, јер не виде ни тада дубину свог греха, нити страха Божијег имаде његово срце, нити се смилостиви видевши трећег распетог на правди Божијој с њима грешницима, већ Му се још ругаше. А други се спасе.

Отуда, да ли ће наша осуда бити замењена тежом, или пак ублажена, или сасвим опроштена, — или чак кроз прилике које нам она пружа ми будемо и прослављени, зависи од нас.

И хвала Господу што нисмо стена која се креће само туђом снагом, ни друго које животно створење што непогрешно креће само слепи нагон, већ људи пуни слободе који, истина, можемо слободом себе бацити у адску таму, али и вазнети се у висине највише.

Нису осуде за пропаст нашу, јер »неће Господ смрти грешника«, већ су осуде за добро наше, **која често само тим путем можемо досегнути.**

Јер ето милостиви разбојник тек кроз осуду на крст узнесе се у славу. Војници што га спроводише, извршиоци казне што га на крст прибише, и народ што посматраше његов срам »смрти на крсту« не дођоше до његове славе — а он се ове доможе једном речју својом. У ствари не једном речју већ предубоким трајним процесом који се одиграо у једном само тренутку (за Бога је један трен као пет тисућа година и пет тисућа година као један трен) процесом који се показао као: сагледање свега свог пада злочиначког, — страх Божији пред смрћу којом завршава живот пун грехова и љубав и самилост према праведнику невино распетом.

А из тога видимо да ко хоће казну да скрати или ублажи или претвори у славу тај мора у себи **тај троструки процес да продуби и што га пре и дубље проживи, пре ће и осуда престати.**

Д. В. Љотић

МИНИЈАТУРА ИЗ МИРОСАВЉЕВОГ ЈЕВАНЂЕЉА

Судбоносна одлука

ВЕЛИКИ ратови као што је и данашњи, одувек су вођени из дубљих, идеолошких побуда. Ова чињеница стоји чак и онда, ако људи који у њима учествују нису тога свесни, или бар не сви и не потпуно. Непосредни повод за рат и његов првобитни циљ играју притом често сасвим споредну улогу.

Није никаква случајност што је данашњи рат обухватио све континенте, читаву куглу земаљску. По нашем мишљењу то је тако морало бити стога, што читаво данашње човечанство преживљава тешку и претешку кризу, која није ни од јуче, ни од пре двадесет, па чак ни од пре педесет година. Та је криза много старија и много дубља него што то човеку на први мах може изгледати. Она се, како то Шпенглер каже, састоји у томе што живимо на крају једне културе, која се у току последњих сто педесет година почела да изживљава у својој последњој, цивилизаторској форми.

Као што је у таквим епохама увек случај, материалистичко схватање света и живота добија превагу над духовним. Негира се постојање Бога и вечитих моралних закона, док се све своди на материју и законе који њом владају ,тако да човек постаје сам свој циљ, а његов разум врховни арбитер и судија. Као последица тога јавља се тип такозваног »културног варваринa«.

У овим епохама кризе и опадања тај и такав човек, »гангстер«, добија превагу. Он уме да се лакта и гура, да немилосрдно уништава све оне који му стоје на путу. Њему је главно да он лично успе, да се дочепа богатства, да ужива. Америка је препуна оваквих типова.

Тамо, како то сами амерички писци описују, настају читаве породичне трагедије услед тога, што сваки члан породице, чим је дорастао толико да може сести за волан, захтева да има свој сопствени аутомобил. Ако то отац породице није у стању да створи, онда у кући настају прави лом и пакао. То је са становишта материјалистичког схватања света и живота сасвим разумљиво. Јер ако сматрамо да је материја оно што је главно и да су материјална блага главни услов за срећу човекову, онда нам њих никада не може бити довољно. Онда је по себи разумљива она непоштедна животна борба која се развија између људи и која доводи до културног варваризма, у коме се не зна ни за милост, ни за милосрђе.

У Америци, која је ово материјалистичко схватање отерала до врхунца, никла је лозинка »време је новац«. Другим речима речено: »новац је свет«. Парче хартије, или комад метала, постаје врховно мерило вредности. Ако човек има новац, има све. Без њега, он је осуђен на пропаст, на смрт.

Ипак, истине ради, мора се рећи да је капиталистичка Америка ово материалистичко схватање само развила до максимума, док се оно стварно зачело у Европи, у доба француске револуције која је одбацила веру и негирала постојање Бога.

Наша, српска трагедија састоји се у томе, што је баш у то време пало наше национално ослобођење и наш непосредни додир са европским западом. Синови нашег народа који су се школовали у иностранству дошли су у додир са тим материалистичким схватањем света и живота, прихватили га и почели пресађивати у нашу патријархалну и хришћанску средину. Бркајући појмове културе и цивилизације, они су почели трубити како смо ми као народ некултурни и како треба да се угледамо на »културније« и »напредније« народе Запада.

Ово је била основна и кобна заблуда, у којој смо ми, Срби, тако рећи све до јуче живели. Јер ма да је истина да смо ми у погледу материјалног напретка заостали за народима европског запада, ипак је неистина да смо ми некултурни. Имали смо ми те још како високу патријархалну културу, своју народну филозофију, своје гледање на свет и живот, изграђено на гранитним хришћанским основама. Народ који је изрекао реч:

„Боље ти је изгубити главу,
Него своју огрешити душу“,

тај народ није и не може бити некултуран. Јер у томе баш и лежи главна разлика између културе и цивилизације, што је ова последња лишена етичког момента и садржаја.

Ако погледамо наш патријархални дом, ми ћемо видети да у њему владају ред, чистоћа и послушност. У њему се зна ко је млађи, а ко старији; шта је дозвољено, а шта не; шта је право, а шта није. У њему се поштује Бог и Његови закони. Такав дом напредује и цвета.

Насупрот њему, на жалост често баш код образованих људи, нађе се и такав дом, у коме се не зна ни ко пије, ни ко плаћа. У њему нико не слуша никога, а деца, ако их има, размажена су толико, да са њима ни родитељи ни школа не могу изићи на крај. Који је од ова два дома културнији?

Одговор се намеће сам од себе, јер културе нема нити ју је икада било без хијерархије вредности и функција. Дисциплина и правда су одувек били предуслов за постојање и напредак сваке заједнице, почев од породичне па све до народне. Онде где њих нема, ту настаје неред, који се најзад свршава општим хаосом.

Баш с обзиром на нашу патријархалну културу, која се одликовала духовним схватањем света и живота, ми Срби не можемо бити у табору оних народа који су носиоци материалистичког схватања. Није никаква случајност што су се данас капиталистичке плутократске земље нашле на истом терену са бољшевизмом, који је њихово материалистичко схватање света и живота отерао до његових крајњих конзеквенца. Ми, Срби, ако хоћемо да останемо верни својим народним традицијама и патријархалном духу своје културе, морамо увидети да је наше место са оним народима, који се боре за победу духовног, идеалистичког схватања живота, за победу Бога над мамоном.

Нека се нико не вара у прави смисао данашње борбе! Од њеног исхода зависи хоће ли се данашњи културни свет унутарњим препородом спасти или ће утонути у хаос и коначну пропаст. Зато никада можда у историји народи, па и појединци, нису стајали пред судбоноснијом одлуком.

Велибор Јонић

Услови српске обнове

У БОРБИ за национални препород српски народ пролази данас кроз тешка искушења. Због тога само велико родољубље, племенитост и самоодрицање појединаца и читавих група у корист опште заједнице може да спасе српски народ од пропадања и учини га корисним чланом нације за будућа, срећнија времена.

Србији — која се и сама подиже из згаришта и пепела своје некадашње славе и величине, да би себи прокрчила пут који ће јој дати достојно место у Новој Европи, потребне су све стваралачке снаге и сва духовна добра целокупног нашег народа.

Са жалошћу морамо констатовати да код нас постоји известан ред људи, истина незнатан, нарочито интелигенције, који не поштују овај узвишени задатак садашњице, који им императивно налаже интерес мајке Србије.

Узрок овоме злу лежи пре свега у нашим старим манама и болестима.

Известан део нашег друштва још увек болује од разних предрасуда.

Кључан деценијама страном, туђинском пропагандом још од свога т. зв. „школовања на страни“, он је у већини случајева примао све негативне особине западног друштвеног живота. Преносио их у своју отаџбину, поготову онда, кад није могао у њој да оствари не само своје наде и амбиције, него услед застарелог социјалног поретка, чак ни најпримитивније потребе свога стомака.

Зато је тај ред људи изгубио свој национални компас, збацио са себе одору српског националног витеза „без страха и мане“ и обукао рухо колонијалног или интернационалног борца Москве и Лондона, заборављајући при томе, да „туђа земља има своје, не познаје јаде твоје“ и „да нема брата док не роди мајка“.

Захваљујући једино том реду људи, ми смо пошли на кланицу као јагањци, упали у ову страшну светску катаклизму.

Они и данас намигују десно или лево, очекујући од туђина „ману с неба“, а кад их упозоримо да васкрсење наше зависи у првом реду од нас самих и да смо пре ове наше националне трагедије баш о томе више водили рачуна, да не би до овога ни дошли, они нам цинички одговарају, већ према томе којој професији припадају, да је наша величина у мучеништву као да смо ми калуђерска земља, или да је наше место уз западне силе, као да смо ми фактор или чак превага у сукобу олимпијских богова.

Други део тога шареног друштва болује од шапутања, од преношења разних дефетистичких вести по кафанама и на улици, живећи вечито од штетних илузија.

Ово шапутање код нас је искристализовало читаву групу људи који на овом одвратном послу заснивају своју егзистенцију. Овај шарени свет шапата у извршењу својих мрачних циљева остаје упорно на становишту, да у свима секторима: националног, политичког и привредног живота треба унети што више хаоса, што више пометње и нереда, пошто се они свесно држе начела: што горе то боље.

И против прве и друге групе ми се морамо енергично борити, не само у интересу садашњице, него и у интересу будућега мира, који ће нам нови европски поредак донети.

МИОДРАГ ПЕТРОВИЋ: ДЕД И УНУК

Србија, то мора бити и наша заклетва и наша национална парола и садашњица и будућа, а српски народ „извор и утока“ наше бриге и нашег старања. Нама не може бити свеједно, не само да ли ће у опште бити Срба, него и да ли ће они после ове страшне катаклизме бити осетно и прорећени, јер у противном случају ми смо изгубили.

За то је улога генерала Недића и историски и национално потпуно оправдана. Суд историје, који је тако неумитан, биће по њега исто тако повољан, као што је био повољан и за Милоша Обреновића у Хаџи Продановој буни и за српску владу 1913 године.

Тешко ономе ко данас „оре друмове“ ко Краљевић Марко после пропасти српскога царства и ко није свестан да нас не може спасити никаква сила, него само мудрост и то велика мудрост.

Нека нам свима као светао пример у овим тешким часовима служи српски сељак. Када је осетио да се народ налази у опасности, он је уложио натчовечанску снагу у борби за опстанак свој, своје породице и свеколиког српског народа.

Богољуб Кујунџић

ЧУДИТЕ ТВОРЦИ РЕЧИ!

НИ СУ ПОБЕДНИ ВЕНЦИ И ТРОФЕЈИ, КОЈИ СЕ ТРУДЕ, КОЈИ СЕ БОРЕ, КОЈИ ИЗДРЖЕ ТРУДЕ БОРБИ.

Св. Сава (XII век)

Леополд Ранке о европској заједници

У својој *Историји римских папа* (VI књига), Леополд фон Ранке, славни немачки историчар, велики пријатељ српског народа, који је први овековечио Карађорђев устанак у светској књижевности својим чувеним делом *Српски устанак*, — на једном месту вели:

„Наша европска заједница до сад се још никад није покорила грубој сили споља, а с друге стране није у сваком раздобљу свога развитка била надахнута одлучујућим идејама. Међутим, не може успети никакав значајан потхват, не може никаква сила да извојује општи значај, ако тај потхват, или та сила, не почивају на идеалу каквог новог поретка који треба да се створи у свету. Его, са тога гледишта настају поједине идеологије. Теорије које се јављају теже да претстављају умни смисао и садржину чињеница, приказујући га као захтев разума или религије, као производ људске мисли у светлу опште истине. На тај начин, теорије које се јављају такорећи унапред, рачунају са окончаним догађајем, а уједно снажно доприносе његовом остварењу.“

Изграђивање Нове Србије као сељачке државе

БЕЗУМЉЕ 27 марта и национална и војничка катастрофа које су му следовале, спречиле су српски народ да се у њему изврши онај дубоки унутрашњи преображај који је био неминован, неизбежан и већ тако рећи на прагу. Већ и човеку са улице било је јасно, да се системом нашег парламентаризма и режимом партијске владавине дошло до краја, да се он толико био истрошио и корумпирао, да му никакве ни радикалне ни палијативне мере нису више могле помоћи нити га одржати. Сав истрошен у чисто политичким формулама претвореним већ у празне фразе партијске политике, он је био слабији но кућа од карата усред вихора социјалне револуције који је захватио целу Европу и довео до огромних социјалних промена широм европског света, преносећи се и ван граница Европе и изазивајући тако сукобе који су неизбежно водили у нов светски рат, који је, како смо у читавом низу чланака тврдили и указивали, морао доћи иза те дубоке социјалне револуције коју су поједине велике европске нације већ биле издржале и организовале.

Грчевито хватање за старе државне и друштвене форме код нас било је унапред осуђено на пропаст, те ће остати само питање будуће историје да испита, уколик осу наши такозвани политичари у својој борби за и око старих политичких формула, несвесно или чак и свесно, били оруђа оних сила које сада већ постају сваком јасне и видљиве, сила најбруталнијег, најнечовечнијег и најгрубљег капиталистичког егоизма, који је до сад забележен у историји човечанства, сила које су и наш народ као и толике друге, свеједно било пријатељске, или непријатељске бацале у вртлог светског сукоба и у сигурну пропаст, не дајући му ни времена ни могућности да изврши сам свој унутрашњи преображај пред којим је стојао.

Али ако то није успео или није могао да изврши у оквиру Југославије, српски народ није ослобођен те историске задаће и нужности, да то изведе у оквиру државе у коме се нашао после катастрофе. У толико пре и више што се већ не само назиру контуре новог поретка Европе после светског рата, него се стварају и темељи тог новог поретка на основама и тековинама већ организоване европске социјалне револуције.

Једно погрешно схватање

Погрешно је стога мислити, да се српски народ може укључити у тај нови поредак Европе — нов по својој државној и друштвеној структури, произашлој из социјалне револуције — чекајући свршетак рата у својим старим и застарелим државним и друштвеним формама и окамењеним калупима лажног демократског парламентаризма и капиталистичког либералистичког индивидуализма. Не.

Српски народ мора се сам активно спремити за сарадњу у новом поретку, мора се за ту сарадњу оспособити, ако неће да буде из ње дефинитивно искључен и за навек елиминисан, као нешто мртво и преживело нешто страно и штетно у новом организму.

Српски народ извршиће то тим пре и тим лакше, јер ће тиме само довршити оно дело, које је отпочео ослобођењем српског сељака у облику средњег и малог сеоског поседника од последњих остатака феудалног господства, аговског и беговског, и постављање тог ослобођеног сељака, малог и средњег поседника, за темељ и базу његове нове националне српске државе.

Истина, та је држава од самих почетака запала у фаталне тешкоће, унутра борбом од првих часова двеју династија која је често добијала карактер грађанског рата, споља увучена у вртлог сукобљених интереса великих европских сила заинтересованих на Балкану и блиском Истоку. Није било довољно умних ни довољно далековидних државника у стварању и још мање у организовању државне заједнице са Хрватима и Словенцима, која је у Југославији, по рецептима са стране унете и наметнуте кабинетске лажно демократске политике, без икакве везе са животном стварношћу, добила најнемогућнији облик, унапред осуђен при првом потресу, на распад и расуло.

Још тежи је грех српских политичара и државника, без обзира на њихове партијске боје, што су увлачили и наметали народу борбу око политичких проблема и програма, увек донешених са стране — тако да смо имали либералистичке групе и програме, па затим прогресистичке, па радикалне и најзад и социјал-демократске свих нијанси, боја и фракција, све по европским калупима, а далеко од животне стварности саме српске националне и социјалне основе, која се логички, природно и органски имала изграђивати на темељима на којима је створена, то јест као држава сељачког малопоседничког типа са пуно још очуваних и модерном животу већ адаптираних задружних елемената. Док се водиле сулуде уставне борбе, чија је апсурдност кулминирала у више но донкихотској борби за најслободоумнији устав у Европи слободоумнији од белгијског! — каква част и поност! — напуштане су основне бриге за прве потребе најпримитивнијег културног живота и најпреће бриге и старања за подизање села и сеоског животног стандарда.

Имали смо читаве библиотеке свих могућих, чак и најмодернијих политичких претежно демократских доктрина, а скоро ни једне једине књиге о проблемима српског села, његових потреба, његовог културног стања и његових животних задатака.

И то све у једној земљи коју су испод петвековног туђинског феудалног ропства ослободили сами српски сељаци, са сељачком задругом као основом и главним носиоцем српске револуције. Већег парадокса и апсурда тешко је наћи у новијој историји Европе!

Комунизам је туђ српском народу

Зато смо били и јесмо за једно радикално пречишћавање и одбацивање свега тог неприродног и апсурдног страног политичког баласта, који са српском сељачком народном и животном стварношћу никакве везе нема... И зато смо на органско дограђивање и изграђивање Нове Србије као државе сељачког типа, малог и средњег поседа, са облицима задружних колектива. Подвлачимо мало — и средњепоседнички тип српског села и задружни облик колектива као својствен српском народу, да бисмо српски народ ослободили од приговора као да он нагиње ма у ком виду комунизму било као идеологији било као политичком програму.

Српски народ нити је у својој прошлости икад имао комунистички облик сеоског поседа и живота, нити према том може имати смисла за њ. У том је и битна разлика између њега и на пример руског сељака, као што је битна разлика између српске задруге и руског тзв. мира, као облика сеоског колектива; у задрузи човек организује и даје облик поседу земље, у „миру" посед земље намеће човеку облик заједнице. Тамо у крајњој линији рад и дух организују материју и њен посед, у другом материја и њен посед организују дух. Отуд активни стваралачки елан српског народа, а отуда и пасивни, ропски менталитет руске масе способне да подноси свако ропство и тиранију од царистичке до бољшевичке, чак и без протеста и револта, у оном фаталистичком руском „њичево", савршеној страном српском менталитету.

Његова мисија може и мора бити само у томе правцу, да он на сопственим оживотвореним облицима државне и социјалне структуре, уђе у корак са европском социјалном револуцијом, чији је сада већ највидљији и најпозитивнији успех што је подигла и организовала средњег и малог човека, средњи и мали посед, дала му сигурну и стварну основу и од њега створила стварну и сигурну основу државног и народног колектива.

Конкретно би за афирмирање ових чисто програмских идеја било потребно потврдити, да се Нова Србија изграђује, организује, без икаквих притрунака интернационалних и комунистичких идеологија и програма, у суштини страних и духу и животу српског народа.

Породица основна ћелија

Исто тако Нова Србија би имала да недвосмислено одбаци и избаци из себе све остатке демократског парламентаризма и либералистичког индивидуализма, и да народни и државни колектив постави изнад сваког појединачног индивидуалног или сталешког односно класног интереса, стављајући не појединца или класу, него породицу као основну ћелију у темељ своје друштвене и државне организације.

Нова Србија свесна је, даље, своје судбинске везаности за Европу и њену културу као своју ширу отаџбину, и за Средњу Европу са својим ближим суседима, као простор свог животног културног и социјалног развоја, у коме је српски народ и до сад часно вршио једну достојну не само улогу него и мисију у одбрани Европе од Азијата и у културном и социјалном подизању Балкана и Дунавског басена.

Као логички постулат ових идеја, долази да Нова Србија укида и анулира све привилегије и такозвана стечена права бивших носилаца парламентарних режима и партија, и организује цео народ у духу апела претседника генерала Недића социјалистичку странку, као носиоца унутра новог поретка и споља као мост за укључење Нове Србије у нови поредак Европе, који се ствара у борби уједињених народа Европе против англо-америчке анти-европске плутократије и јудео-масонске интернационалне лажне демократије; све ове заједно са њиховим експонентима сматра својим непријатељима и упропаститељима.

Најзад и не као најмање, Нова Србија својим бившим држављанима који су се ставили или се стављају у службу тим њеним непријатељима и упропаститељима треба да анулира држављанство и сва права која су с тим скопчана.

То нам се чине као први предуслови државне и националне обнове, могуће само у настављању и довршењу историског задатка и мисије српског народа.

Др. Св. Стефановић

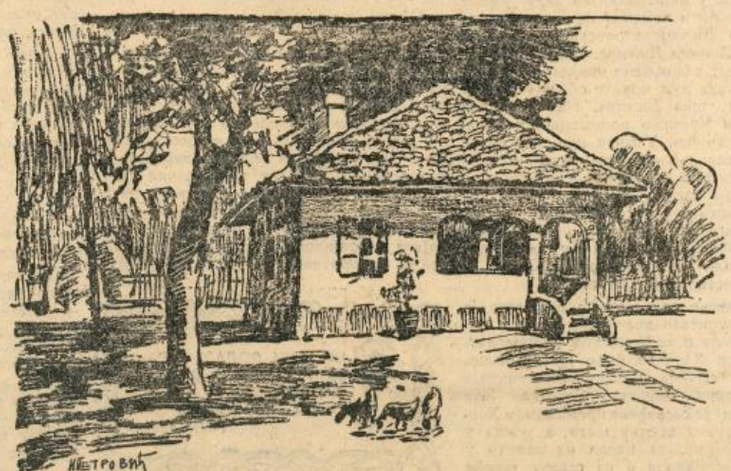

МИОДРАГ ПЕТРОВИЋ: КУЋА У ШУМАДИСКОМ СЕЛУ

СЕЛО

Све темеље ти си људском друштву дало,
Дом и породицу, главна упоришта,
Богови ти паше и штите огњишта,
Хлеб насушни даје само твоје рало —

Човека си земљи привезати знало,
Херојем и свецем си њега учинило,
Миром и лепотом њега испунило —
Молитвом и песмом њега даровало

И свему што свет још великога ствара
Давалац си вечни и вечита жртва,
Без тебе зла вила све руши, разара!

Из твоје се крви све обнавља, живи,
Без твог срца све би пустош била мртва,
Ко гај ког напустише Фауни и Диви.

СВЕТИСЛАВ СТЕФАНОВИЋ

Развој рата на европском истоку у току лета 1942

ДОНОСИМО први део опсежне студије армиског генерала г. Милутина Недића, бив. министра војске и бив. начелника Генералштаба, која објективно износи развој војних догађаја у току летње сезоне.

Скрећемо пажњу на други део студије, која ће изићи у следећем броју са ванредно важним закључцима, који су најбољи кључ за разумевање војних догађаја на Истоку, што нестручна лица не разумеју или тенденциозно тумаче.

РАТ на Европском Истоку у току 1941 године, пре године свога трајања, имао је углавном два јасно различна периода операција, летњи и зимски. Условљена остварим временским разликама, поједина годишња доба дала су битно обележје природи и облику операција. Летњи период отпочео је са почетком самога рата 22 јуна а завршио се крајем јесени. Зимски период трајао је све до почетка маја 1942.

Летњи период био је обележен снажним развојем немачких офанзивних операција, које су кроз низ великих победа довеле немачке армије пред Љењинград, Москву и Ростов. Совјетској оружаној сили и ратном потенцијалу задати су тешки удари. Поред врло великих губитака у мртвим и рањеним, совјетска је војска изгубила око 3,000.000 заробљеника и огромне количине ратног материјала свих врста. Немци су запосели око 1,500.000 кв. километара совјетске територије која чини економски најважније области Русије, велики део совјетске железничке мреже и ратне индустрије. Тиме су ратни потенцијал и ратна енергија Совјета врло осетно погођени и ослабљени. Последице тога могле су се јасно уочити у даљим операцијама све до садашњих дана.

Зимски период операција 1941/42 године испуњен је низом совјетских офанзивних напора дуж целога фронта, а нарочито на северном и средњем отсеку. Њима је био циљ да се преотме иницијатива из руку немачког вођства и доведе до преокрета у своју корист и даљем вођењу рата. Али су се сви ови напори сломили о непоколебљиву отпорност немачке оружане силе и немачког ратног вођства. Резултат је био само и даље исцрпљивање борбених средстава и борбене енергије совјетских снага, на штету њиховог успешног залагања у даљем току ратних операција.

Под таквим условима улазило се у другу годину ратног похода на Европском Истоку, која ће, као и прошла, имати опет два јасно одељена периода, летњи и зимски. Летњи је период већ завршен те и спољни посматрачи могу тражити ближих разјашњења о смислу и циљу развоја ратних операција на овоме фронту у времену од почетка маја до краја октобра 1942 године.

Плутократско-комунистички савез

Није уопште лако уочити јасно циљеве којима тежи једна тако диспаратна коалиција као што је плутократско-комунистички блок, а још је теже разазнати замисли на којима се заснивају њихови повремени операциски планови. Не само с тога што тај блок нема заједничко ратно вођство ни политичко ни војно па не може имати довољно јединства ни у одређивању ратног циља и операциских циљева, ни координације у раду на њиховом остварењу. У недоумицу доводи нарочито чињеница што су интереси и тежње главних чланова блока у многим питањима различни а често и потпуно супротни. Зато се о циљевима којима они теже у овоме рату и у појединим периодима операција може говорити само условно, на основу вероватноће заснована на довољном познавању развоја догађаја и односа међу савезницима.

Може се узети као највероватније да настојања англосаксонских чланова плутократско-комунистичког блока иду за тим, да се Немачки Рајх што више замори и исцрпи у своме походу на европском истоку, те да после победе над Совјетима не буде довољно способан да продужи одлучну борбу против англосаксонских сила за потпуно решење рата у своју корист. У исто време Англосаксонци чине све могуће да терет вођења рата противу Осовинских сила пребаце у што већој мери на друге земље и народе, а да сопствене снаге и средства што боље сачувају за оно време када се Немачки Рајх окрене противу њих, дакле за последњи период рата и за времена после рата.

Совјети, остављени углавном самима себи и слабији у борби са Немцима не могу да рачунају на победу над немачком оружаном силом. Зато би они у суштини морали тежити да одуговлачењем рата добију у времену а да при том замарају и исцрпљују своје противнике. Тада би им једино остала нада, да би у међувремену ипак могло доћи до неког јачег залагања Англосаксонаца или до какве повољне еволуције политичке ситуације, која би их спасла од пропасти која им иначе претстоји. Али је та нада и сувише слаба и Совјети су били свесни да се могу ослонити једино у саме себе.

Дуги рат могао би дакле бити спас за Совјете само тако ако би они били у стању да га дуго воде, а да при том њихов противник, Немачки Рајх за дуги рат не буде способан. Ако би обе стране стајале подједнако у томе погледу, а нарочито још ако би Совјети били мање способни него Немачки Рајх, онда би они ишли у сусрет сигурном поразу и пропасти.

Међутим већ у првој години рата на Истоку дошла је до изражаја одлучна надмоћност оружане силе и немачког вођства а губитци Совјета били су огромни. И њихове оружане снаге и њихов ратни потенцијал били су тешко оштећени и умањени. И у толико су гори били изгледи по Совјете за 1942 годину, када летње време поново омогући покретне операције широких размера. Нова смањења њихове борбене и ратне способности која су била ненабежна довела би их у још тежи положај за продужење и успешно окончање рата. Њихов противник међутим, који већ располаже највећим делом европских извора у толико је више повећао своје могућности за вођење рата у колико су се совјетске смањивале.

Тежити одуважењу рата под таквим условима значило би њи у сусрет сигурном поразу. *Зато су Совјети били принуђени да потраже брже решење офанзивним операцијама које би их довеле до скорије повољне одлуке.* Ризик коме су се тиме налагали свакако је био мањи него опасности од продужења рата под изложеним околностима и изгледима.

То је била побуда за совјетску зимску офанзиву 1941/42 године. Али су се ти покушаји сриили неуспехом и само новим слабљењем совјетских снага Немачки фронт остао је непомичан а борбени дух непоколебљив. Морао се покушати још пре нов одлучан напор и та је нужда инспирисала

План совјетских операција за летњи период 1942 године

Тај се план оцртава у следећем:

Предузети контра офанзиву великог замаха, преотети немачком вођству иницијативу из руку, проширити у почетку изборени успех и довести до општег преокрета у операцијама у своју корист. Затим у срећном случају експлоатисати даље тај успех и тежити коначној победи.

За против удар изабран је јужни фронт под командом маршала Тимошенка. Овај фронт несумњиво зато, што од њега зависе највиталнији делови совјетске територије, — житнице украјинске и кубанске области, кавкаски петролеј, огромна рудна блага у гвожђу и угљу, а затим у мангану, бакру, олову, цинку и другим рудама, моћна метална и оружна индустрија, цела црноморска обала, врло важан део железничке мреже и Волга као врло моћна комуникациска магистрала Европске Русије, итд.

Један велики део ових области и богатства немачка је војска била већ запосела у току својих успешних операција 1941 године. Другоме делу она је претила својом новом офанзивом која је претстојала у почетку лета 1942 године. Совјетска контраофанзива на овоме фронту и одговарајуће нагомилавање снага на њему не само што је најбоље заштићавало ове преостале области од животног значаја за Совјете и њихов ратни потенцијал, већ се прелазом у офанзиву на овоме правцу могло непосредно и најбрже повратити изгубљена богатства и житне области Украјине, у срећном случају једним делом чак и пре летошње жетве!

Конкретно, овај операциски план оцртава нам се углавном у следећем облику: надмоћним снагама нагомиланим источно од Харкова, у најиспаднијем делу јужног фронта пробити немачки фронт у правцу Харкова и Дњепропетровска и продрети у област Доњега Дњепра. Извући тиме унапред своје заломљено крајње лево крило од Ростова дуж морске обале у правцу Херсона и ушћа Дњепра. На тај начин дегажирати Кримско полуострво и опсаћени Севастопоље. Тежити при том да се униште тамошње немачке снаге, а сопствене армије са Керчког полуострва и на Севастопоља извући са Крима преко Перекопске превлаке, па њима моћно ојачати своје крајње лево крило дуж црноморске обале. По избијању на линију Дњепра даље операције развијале би се према новоствореној ситуацији.

За извршење овога плана совјетско је вођство груписало врло јаке снаге у области Харкова и на Кримском полуострву.

У области Харкова било је груписано око 35 стрељачких и коњичких дивизија и 20 оклопних бригада. Северна, јача група била је сасређена према самом Харкову и уперена против њега, а јужна у пределу Изјума, за напад ка западу у правцу Краснохрада и ка северу такође у правцу Харкова.

У области Крима, такође врло јаке совјетске снаге биле су прикупљене у две групе: једну је чинила посада севастопољске тврђаве, чија је јачина могла износити 120—150.000 људи, са пољским и тврђавским наоружањем и опремом. Другу групу чинила је деблокадна војска искрцана на Керчком полуострву крајем јесени 1941 године. Она је до пролећа 1942 године постепено појачана на снагу од три армије (44-та, 47-ма и 51-а).

Контраофанзива је била дакле предвиђена у врло широком обиму. Она је још у први мах требала да обухвати највећи део јужног фронта од Харкова до Севастопоља, ширине преко 500 км. А поред напред наведених снага, и иначе већ врло знатних, у њој су имале узети учешћа и остале совјетске трупе које су се већ налазиле на овом делу фронта.

Укупна снага Совјета намењена за ову офанзиву премашала је дакле знатно милионску јачину у људима, са одговарајућим наоружањем и материјалним и техничким средствима.

Совјетски је план морао бити великих размера. Он није ни смео бити скучен, са локалним и ограниченим циљем. Такав план не би одговарао здравим начелима стратегије нити вишемилионским масама које се на овоме ратишту боре. А нарочито не би одговарао ситуацији, која је била обележена огромним смањењем совјетског ратног потенцијала у току дотадашњих операција и још тежим перспективама у томе погледу за лето 1942 године, ако иницијатива остане и даље у рукама немачког војног вођства. Јер би доцнији услови за противофанзиву и преокрет у току рата били још тежи и изгледи на успех много мањи.

Операциски план Осовинских сила

На основу развоја операција у току минулог лета можемо закључити да је немачки план операција на Европском Истоку у томе ратном периоду био углавном заснован на следећим схватањима:

У овоме сложеном рату великих размера и дугог трајања водити операције на Европском Истоку на такав начин да се рационално експлоатише сопствени ратни потенцијал. Да се он не само не исцрпљује несразмерно, већ и да се што више појача и прошири. У исто време настојати да се противнички ратни потенцијал што теже и осетљивије погоди и смањи. На тај начин олакшати себи а отежати противнику могућност дужег вођења рата и ослабити га тако да може бити побеђен без великог сопственог исцрпљивања.

Ради тога одлучну офанзиву повести на јужном отсеку Источног фронта са циљем да се пробије совјетски фронт и продре у област Дона, да се завлада источном Украјином и Кубанском облашћу и по могућству избије на доњу Волгу, Касписко Море и Кавказ.

Да би се олакшала и осигурала ова велика офанзивна операција, дегажирати десни бок и позадину јужног отсека немачког фронта на тај начин што ће се претходним операцијама ликвидирати совјетске снаге на Криму, на Керчком полуострву и ослободити тврђава Севастопоље. Сопствене снаге са овога простора које тиме постају слободне употребити затим у вези са даљим операцијама.

На средњем и северном отсеку Источног фронта одржавати за то време сталну борбену активност привезујући совјетске снаге према себи и одлучно сузбити сваки офанзивни покушај који би Совјети предузели, било ради олакшања својим снагама одлучно нападнутим на јужном фронту, било са каквим већим и даљим циљем.

Снаге и борбена средства економисане оваквим начином дејства на северном и средњем отсеку употребити делом за ојачање јужног отсека и створити на њему такву надмоћност да се обезбеди успешно извођење велике офанзивне акције на њему са што мање сопственог исцрпљивања. А другим делом за појачање великих стратегиских резерва спремних за интервенције великих размера, било на Европском Истоку или на осталим даљим поприштима овога великог рата.

У овоме циљу немачко војно вођство сасредсредило је јаке снаге на јужноме отсеку у две групе: једна између Курска и Таганрога, са тежиштем у области Харкова а друга група на Криму. Ова последња, једним делом снаге опсађивала је Севастопољску тврђаву а другим делом стајала на земљоузу код Парпача, према совјетским деблокадним снагама на Керчком полуострву.

Три вође о летошњим операцијама

Тако нам се оцртавају планови и груписања снага обеју зараћених страна за летњи период операција на Европском Истоку у 1942 години. Овакву слику дају нам догађаји који су се одиграли у томе времену. Осим тога за немачки план налазимо делимично потврде у говору Вође Рајха од 30 октобра 1942. Говорећи о циљевима немачких операција у 1942 години он између осталога каже:

„...За ову годину смо спремили врло једноставан програм:

1. — Држати под свима условима оно што се мора држати, то јест пустити другога да напада где ми сами не намеравамо нападати, гвозденом вољом држати и сачекати ко ће се овде пре уморити.

2. — Безусловно напасти тамо где је напад по свима условима потребан. При томе је циљ потпуно јасан: уништење десне руке ове међународне завере капитализма, плутократије и бољшевизма.

...Први циљ био је осигурање наших доминирајућих положаја на Црноме мору и коначно чишћење полуострва Крим. Две битке су служиле овоме циљу, битка за Керч и битка за Севастопоље... Тада је дошао следећи задатак: Припрема продора на Дон..."

И пошто је споменуо покушај Совјета да код Харкова продру у област Дњепра и као резултат ових тријух битака: уништење више од 75 совјетских дивизија, Вођа Рајха каже:

„После тога ми смо сами прешли у сопствену велику офанзиву. Циљ је био: 1. — Отети противнику последње велике области пшенице; 2. — Отети му последњи остатак угља који може да се претвори у кокс; 3. Приближити се његовим изворима нафте, узети му их, односно у најмању руку отсећи га од њих. Напад је онда 4. — требао да буде продужен да се пресече његова последња и највећа саобраћајна жила, наиме Волга..."

(Наставак на следећој страни)

Операциони план Осовинских сила

Изгледа међутим да Совјети нису у довољној мери били предвидели циљ и правац вероватних немачких операција које су претстојале у летњем периоду 1942. Потврда за то налази се у првом реду у неуспеху њихове одбране и тешком поразу који су претрпели на целом фронту јужног отсека. А затим, то погрешно схватање види се и из једног Стаљиновог говора одржаног у новембру 1942. Говорећи о немачким офанзивним операцијама у току минулога лета на јужном отсеку фронта, Стаљин баца главну кривицу за совјетске поразе на своје англосаксонске савезнике, који ни у другој години рата још нису образовали „други фронт у Европи". Он тврди даље, да нису тачна излагања иностране штампе да је главни циљ немачког наступања у томе времену био заузимање петролејских области Грозног и Бакуа... „Факта говоре", каже даље Стаљин, „да кретање Немаца у правцу петролејских области Совјетског Савеза није био главни него помоћни циљ. У чему се онда, у том случају састоји главни циљ немачког наступања? Он се састојао у томе — обићи Москву са истока, одрезати је од волшке и уралске позадине, а затим ударити на њу. Кретање Немаца на југ, у крајеве петролејских области, имало је свој помоћни циљ не само и не толико заузимање петролејских области, колико одвлачење наших главних резерви на југ и слабљење московског фронта, да би се тиме лакше постигао успех код удара на Москву".

Овакво схватање совјетског вођства не изгледа нимало оправдано. Чини се да оно у ствари није ни постојало, или бар не у потпуној мери. Пре ће бити да је циљ оваквог тврђења да се објасне и оправдају сопствени неуспеси и слом јужнога фронта, које је совјетско вођство унеколико још и могло да предвиди али ни у колико није успело да спречи. Кад се на овај начин немачком ратном вођству приписују циљеви и тежње које не само није ни покушало да оствари, већ који су очевидно временски и просторно у 1942 години били неостварљиви, онда се сопственој пропаганди даје могућност да велике поразе на јужном фронту ублажује слабом утехом да је несрећа могла бити још много већа!

Овакво схватање Стаљиново обара међутим и сам његов главни савезник Винстон Черчил. У својој књизи „Светски рат", — „Светска криза 1911—1918" он излаже расматрања Фалкенхајмова око утврђивања плана немачких операција за 1916 годину, па критикује његову одлуку да главни немачки напор упери против Вердена. Између осталог он ту каже: „Животна потреба Немачке састојала се у томе да пробије блокаду. Једино ако би успела да себи осигура средства далеко већа од оних која су се могла наћи у границама Четворног Савеза, дуги рат на који је свет сада био осуђен није се морао неизбежно завршити њеним исцрпљењем и поразом. Она није имала изгледа да пробије блокаду на мору... куда се онда она могла окренути? Само у једном правцу лежао је њен спас... Једино на истоку и југоистоку и у Азији могла је Немачка наћи земљишта за исхрану и простора за дисање... Из свега овога изашло би да би први стратегиски циљ Немачке у 1942 години, онда је очевидно оно то списко море".

То што је показало искуство из прошлог светског рата и што истиче и сам Черчил, усвојило је немачко ратно вођство као циљ својих операција у 1942 години. Ако совјетско вођство хоће да претстави да такав није био и није требао бити главни циљ немачких операција у 1942 години, онда је чевидно оно то које је на погрешном путу. То је доказао резултат операција на Европском Истоку у 1942 години, а то ће доказати и даљи развој операција у будућности.

Према плану немачког ратног вођства, 8 маја је отпочео немачки напад на совјетске снаге на *Керчком полуострву*. Уски совјетски фронт код Парпача, снажно утврђен и брањен врло јаким снагама био је потпуно пробијен. Један део пробијених совјетских снага био је притеран уз обалу Азовског мора, опкољен и заробљен, а други гоњен до Керчког мореуза, где је на морској обали доживео исту судбину. Само мали део совјетских трупа спасао се преко мореуза на његову источну обалу. 15 маја пала је и варош Керч. Скоро потпуно су уништене три совјетске армије, 44-та, 47-а и 51-а, у јачини 17 стрељачких дивизија, 3 стрељачке бригаде, 2 коњичке дивизије и 4 оклопне бригаде. У немачке руке пало је 170.000 заробљеника, а уништено је и запљењено 258 оклопних борних кола, 1.133 топа и много другог ратног материјала.

Међутим још док је Керчка битка била у пуном јеку, отпочели су Совјети 12 маја своју велику офанзиву *у области Харкова*. Совјетски је продор био извеђен на две тачке: јужно у правцу Краснохрада и северно у правцу Харкова. Као каква кљешта, ове две продорне масе требале су да се затворе у пределу Харкова, а да у немачком фронту створе једну брешу ширине око 150 км. Али су почетни совјетски успеси били краткотрајни. Успоравајући совјетско надирање жилавим отпором, немачко је вођство у исто време привлачило и резерве за противнапад. Он је отпочео већ 17 маја и то против обе совјетске продорне групе, и оне су обе биле разбијене, већим делом отсечене од своје позадине, опкољене и уништене. 29 маја битка код Харкова завршена је огромним поразом совјетских снага. У њему су уништене три совјетске армије, 6-а, 9-а и 57-а, око 20 стрељачких и 7 коњичких дивизија и 14 оклопних бригада. У немачке руке пало је преко 240.000 заробљеника и огроман плен од 1.249 оклопних борних кола, 2.026 топова и 538 авиона.

Најзад, као природно продужење Керчке операције, започете битком код Керча, отпочеле су немачке окружане снаге 7 јуна *напад на тврђаву Севастопољ*. Цела нападна операција извођена је са изванредном методичношћу, па и поред краће штедње губитака у људству ипак завршена са пуним успехом за невероватно кратко време од 25 дана. Тврђава је пала у немачке руке већ 1 јула у подне, а са њом до 4 јула и 97.000 заробљеника, 26 оклопних борних кола, 627 топова и огромне количине другог ратног материјала.

Операције на Криму и код Харкова биле су од врло великог значаја. Овим победоносним биткама Немци су потпуно осигурали десни бок јужног отсека свога фронта од сваког угрожавања са копна, мора и из ваздуха и омогућили овим својим снагама потпуну слободу дејства у претстојећим великим операцијама у правцу доње Волге и у правцу Кавказа.

Са друге стране поразн Совјета код Харкова, Керча и Севастопоља значили су дефинитиван слом њиховог летњег плана и покушаја за прелаз у офанзиву и преотимање иницијативе у операцијама. Неуспеху њихове шестомесечне зимске нападне битке следовао је и неуспех жељене летње офанзиве. Совјети су били дакле осуђени на одбрану од немачких офанзивних подухвата и то под отежаним условима. У овим трима биткама они су изгубили око 500.000 људи само у заробљеницима и велике количине наоружања и ратног материјала. Кад се уз то узме у обзир и број мртвих и рањених у ове три битке, као и тежак утисак који су ова три пораза учинила на совјетску војску, онда је очевидно да су совјетске снаге на јужном отсеку биле врло озбиљно ослабљене у моралном и материјалном погледу. Појачања упућена маршалу Тимошенку од стране совјетског врховног вођства могла су само делимице да поправе његову ситуацију. Са друге стране, немачка војна сила овом тростуком победом не само да је добила морално, већ је за претстојећу офанзиву могла располагати и са већим делом својих ар-

Донска битка

а) Претходне операције

Битка код Харкова завршена је крајем маја и њоме је, заједно са покушаном совјетском офанзивом био ликвидиран и испадни део совјетског фронта у пределу Изјума. Убрзо по том, немачке и савезне трупе на јужном отсеку Источмиља са Крима, које су сада постале слободне за даљу употребу.

ног фронта отпочеле су у оквиру једног већег плана локалне акције, које су имале да их поставе у што повољнији положај за општу офанзиву великих размера која ће обухватити цео овај отсек фронта.

Средином јуна немачке трупе су успеле да се пребаце преко Доњеца источно од Харкова, да образују мостобран и потом да га прошире ка северу. Том приликом опкољена је и уништена једна совјетска дивизија. 20 јуна немачке и румунске трупе форсирале су Доњец југоисточно од Харкова, а потом прошириле створени мостобран ка североистоку и југоистоку. До 26 јуна савезничке трупе избиле су у широком фронту на реку Оскол и заузеле градове Купјанск и Изјум. Совјетским снагама нанети су знатни губици: заробљено им је око 22.000 људи а заплењено и уништено преко 100 оклопних борних кола, 250 топова и велике количине разног другог ратног материјала.

У области Курска, Немци су такође успели да помере свој фронт ка истоку.

У исто време, немачка војска извршила је низ локалних акција и на средњем и на северном отсеку Источног фронта. Њихов је циљ био с једне стране побољшање тактичких услова фронта на дотичним тачкама, а са друге стране прикивање тамошњих совјетских снага и растурање њихове пажње, у интересу што потпуније успеха офанзивне акције на главном правцу дејства, на јужном отсеку.

У овоме погледу нарочито су биле значајне акције на Волховском фронту и у области Ржева, а обе су се завршиле опкољавањем и уништењем дотичних совјетских снага. Прва је ликвидирана 29 јуна са 33.859 заробљеника и пленом од 649 топова, 171 оклопних борних кола, 2.904 митраљеза и другог оружја и ратног материјала. Акција у пределу Ржева завршена је 12 јула такође са пуним успехом. У овој једанаестодневној бици опкољено је и уништено око 11 совјетских стрељачких и коњичких дивизија и једна оклопна бригада. Немци су заробили преко 40.000 заробљеника а заплениили и уништили 220 оклопних борних кола, 738 топова, 1.660 митраљеза и бацача мина и много другог материјала.

б) Главна битка

Донска операција отпочела је 28 јуна општим нападом на јужном отсеку, на фронту од Харкова и јужно па до Курска северно. Она обухвата углавном дејства између Доњеца и Дона, а почиње пробојем совјетског фронта на простору између Харкова и Курска, па се завршава форсирањем Дона од Калача код Стаљинграда до његовог ушћа код Ростова на југу и код Воронежа на северу.

По форсирању Дона, немачка офанзива расчлањава се у два правца: ка истоку развија се Волшка операција, где се на простору између Дона и Волге биће битка за продор на Волгу и заузеће Стаљинграда. Ка југу развија се Кавкаска операција, где се поступно бију битке на Кубању и на Тереку и подилази самом гребену Кавказа.

Донска битка развијала се углавном по три правца: на северу правцем Курск-Воронеж; у центру правцем између Доњеца и Дона; и на југу између Доњеца и Азовског мора општим правцем ка Ростову.

За ову велику битку немачко је вођство труписало врло јаке снаге, а нарочито моћне оклопне и моторизоване групе, тешку и специјалну артилерију и остале техничке борбене и помоћне јединице. А нарочито је сасредило моћне ваздушне снаге које ће обезбедити апсолутну надмоћност у ваздуху и слободу акције копнених трупа, а у исто време снажно потпомагати њихова дејства како у оперативном тако и у тактичном погледу.

Ове моћне немачке снаге, у једној одлично припремљеној нападној акцији и у неодољивом налету проломиле су совјетски фронт између Харкова и Курска на ширини од 300 километара у току од само три дана. Совјетски отпор, сломљен на дубоке и врло јако утврђене положаје био је изванредно жилав. Они су вршили низ противнапада уз припомоћ јаких оклопних снага и садејство свога ваздухопловства, али без икаквог успеха. И жилави отпор и очајни противнапади били су сломљени неодољивим надирањем савезничких трупа, а фронт продора и даље проширен како на северу тако нарочито у правцу југа. Оклопне и моторизоване снаге продрле су дубоко у позадину Тимошенкове армије којој је претила потпуна катастрофа. Совјетске масе потражиле су тада спас у журном отступању, које је у многоме личило на бегство. Само се местимице могао давати отпор јачим снагама, иначе се већином водиле заштитничке борбе.

Надирање савезника узело је карактер гоњења а чело њихових трупа већ до 5 јула избило је широким фронтом на Дон, који је убрзо био прећен на више места. 7 јула заузет је Воронеж, при чему су сломљени у више махова понављани огорчени совјетски противнапади. А фронт продора проширио се још више ка југу на преко 500 км. и снаге које су оперисале између Доњеца и Азовског мора, после вишедневних борби продрле су 17 јула у Ворошиловград, најважније место Доњецке индустриске области.

На зони између Дона и Доњеца, на знатној дубини између немачких брзих формација у совјетској позадини и пешадиских дивизија које надиру са фронта журно су отступале у великом нереду многобројне измешане совјетске дивизије, покушавајући да се пробију ка истоку.

На овоме простору од Оскола до лука Дона према Стаљинграду, дубине око 600 км., водио се низ узастопних местимичних борби катшто врло крвавих. Немачке и савезничке трупе гониле су и нападале противника, настојавајући да га опкољавају и уништавају. А совјетске раздвојене колоне тежиле су да дају колико је могуће отпора, односно да продуже отступање а да противника задржавају жртвованим заштитницама, и да се пробијају кад им је отступница пресечена.

Крајем јула на овоме луку Дона већ је била дефинитивно пресечена отступница и последњим деловима совјетских снага, који нису били раније заробљени или нису успели ни у овој последњој фази отступања да измакну преко Дона. Од 7 до 12 августа водила се опкољавајућа битка на десној обали реке северозападно од Калача. У њој је уништена главнина совјетске 62-ге армије и јаки делови 1-ве оклопне армије. Немцима је овде пало у руке 57.000 заробљеника, преко 1 000 оклопних кола и 750 топова.

А укупан број заробљеника и плен који су задобили Немци и њихови савезници у овим тромесечним летњим операцијама почев са битком код Керча па закључно са овом борбом у луку Дона изнео је 1,044.701 заробљеника, док је заплењено и уништено 6.271 оклопна борна кола, 10.131 топ и 6.056 совјетских авиона.

Средином августа било је у луку Дона још само неколико локалних бораба, у којима су ликвидирани и остали мањи делови још заосталих совјетских трупа.

Међутим још крајем јула немачке су снаге успеле да се пребаце преко Дона, на речном отсеку јужно од Калача. У исто време одговарајуће немачке трупе прешле су такође Дон око 150 км. јужније, код места Црмљанскаја, продрле у правцу реке Сала а потом продужиле надирање зоном између Сала и Дона ка североистоку.

Северно од Калача немачке су снаге избиле на Дон у другој половини августа, по уништењу споменутих совјетских снага опкољаваних у луку Дона северозападно од Калача и ускоро су отпочеле прелаз реке на овоме отсеку. 23 августа немачке пешадиске дивизије и брзе трупе, моћно потпомагане ваздухопловством успешно су завршиле овај прелаз и продужиле надирање ка истоку у простор између Дона и Волге, западно од Стаљинграда.

Напоредо са овим операцијама између Дона и Доњеца развијала се исто тако успешно немачка и савезничка нападна акција између Доњеца и Азовског мора. По заузећу Ворошиловграда, 17 јула немачке нападне снаге продужиле су надирање по два правца, ка југу и југоистоку, и већ 20 јула отпочеле концентричан напад на Ростов са севера и истока, који је употпуњен нападом са запада од стране трупа које су надирале од Таганрога. Прво је сломљен отпор Совјета на систематски организованим истакнутим положајима у области Ростова, а потом су савезничке трупе продужиле надирање и пришле јако утврђеној линији мостобрана, изграђеног у полукругу око града са крилима наслоњеним на Дон. 22 јула, и поред огорченог отпора ти су положаји били пробијени и немачке и словачке трупе стигле су до саме градске периферије. 23 јула заузета је и варош Ростов у току огорчених уличних бораба.

25 јула Немци су већ прешли Дон јужно и источно од Ростова и продужили надирање ка југу.

Са тиме се може сматрати да је завршена донска операција Немачке и савезничке снаге владале су десном страном Дона од Воронежа па низводно, а прелазима код Воронежа и целом доњем Дону, почев северно од Калача па до његовог ушћа. Одатле су оне продуживале своје нападне операције ка истоку у правцу Стаљинграда и Волге и ка југу у правцу Кубана и Кавказа.

Армијски генерал

Милутин Ђ. Недић

(Наставак у следећем броју)

БРЗО, ЧИСТО И УСПЕШНО УПРАВЉАТИ СВОЈИМ ЖИВОТОМ.

А САВРШЕН БУДЕ ЧОВЕК, А НЕ ДА НАМ ЖИВОТ ХРАМЉЕ ПО НЕДОСТАТКУ.

Доментијан (XIII век)

НАЦИОНАЛНИ МИТ

„Један народ је као народ изгубљен, као тавар мртав, кад при прегледању своје историје и при испитивању своје воље за будућност не налази између њих никакво јединство. Нека је та прошлост протекла у ма којим облицима: кад једна нација досте дотле, да одриче да је она права и истинска слика и прилика каква је била при свом првом буђењу, тада она одриче уопште на тај начин корене свога битисања и постојања и осуђује се на неплодност."

А. Розенберг: *Мит XX века*

КАО што је друштво ради свога битисања наметнуло себи етичке принципе, којих се мора придржавати, тако је исто и један народ стварао да би могао да постоји, да би могао бити свестан самога себе, било из своје историје, било из своје далеке прекоисторијске прошлости, често повајмљујући појединости лево и десно, али увек уобличавајући их на свој својствен начин, један свој самосвојан мит који је за тај народ претстављао узор у сваком погледу. Тај национални мит, преношен с генерације на генерацију стварао је поглед на свет свих тих генерација, дакле целог народа у прошлости, у садашњости и будућности и тако одржавао континуитет и специфичност нације.

Значај косовског мита

Српски народ, претрпив своју Косовску трагедију, национални мит који је дотле носио из својих најстаријих давнина, испунио је историским личностима своје државе коју је изгубио. Тај тако створени Косовски мит тако је дубоко био прожмао српски дух да је српски народ могао да преживи свој слом, и да очува своју националност, и да баш на основу тога мита заснује и развије своју нову државу у току XIX века. И догод су управљачи српског народа мит чували и неговали, српски народ се подизао и ишао напред.

Бивши југословенски државници регрутовани из разних партија из времена пре стварања нове државе, затровани шупљом фразеологијом и чистом демагогијом демократских и парламентарних режима и тоталне незналице социолошких проблема и националнога развоја, учинили су дакле тачно оно што вели Розенберг, одрекли су се постојећих националних митова, хтели да створе нову нацију бирократијом, и сасекли су корене нације коју су хтели створити и осудили је не само на потпуну неплодност, већ и на постепено сушење и трулеж. Али у широким слојевима нашега народа Косовски мит, иако је две деценије затрпван, још је увек дубоко укорењен и још живи.

Народ без националног мита

Народ без свога националног мита, то је народ без идеала и без идеје водиље која се огледа у сваком његовом поступку; то је народ без свести о својој сопственој вредности; то је народ без оног органског имунитета који народни организам штити од сваке заразе. И шта је било природније онда, кад је нашем народу одузет његов мит, већ да га јеврејско-масонско-бољшевичка зараза захвати, да отрује и подрије његову животну снагу и да га право одведе у катастрофу.

Као што у медицини проналазак једног лека у једној нацији за лечење једне извесне заразе постаје одмах лек који усвајају све нације за лечење исте те заразе у својим земљама, тако се исто поступа и у социологији: принципи и методи којима је једна нација успела да се излечи од заразе која је била захватила национални организам и да се та нација доведе до пуноважног здравља и снаге, ти принципи и ти методи стоје на расположењу и другим нацијама да их употребе за лечење истих таквих својих заража.

Интернационалистичка епидемија била је окужила два национална организма двеју великих нација: Италије и Немачке. У пркос огромне отпорне моћи и снаге ових великих нација зараза их је толико била захватила да је претила опасност тешких катастрофа. Два човека, Хитлер и Мусолини, пронашли су принципе и методе којима су своје нације не само спасли опасности катастрофа, већ их тако потпуно излечили да су се њихови народи подмладили и оспособили за прегнућа и остварења каква историја није видела.

Хитлер и Мусолини обнављају национални мит

Насупрот марксизма и интернационализма, Мусолини је васкрсао у италијанском народу вечито живи мит старога Рима. На основама тога националнога мита прошлости Мусолини је изградио нови национални мит будућности, мит фашизма.

Док „су демонске силе победиле божанске иза леђа војске" и немачком народу припремале највеће несреће,

„У исто време у скрханим душама оних који су преживели пале ратнике онај мит крви, за који су хероји умирали, био је обновљен, продубљен, схваћен и доживљен до његових крајњих огранака. Тај унутрашњи глас захтева данас, да мит крви и мит душе, раса и ја, народ и личност, крв и част, тај мит сам, апсолутно сам и без компромиса мора да прожма цео живот, да га носи и да га предодређује." (Розенберг: Мит XX века). На таквим основама засновао је Хитлер свој нови национални мит будућности, национал-социјализам.

Док су „демонске силе" разједале, дакле, национални дух, демократски управљачи забрањивали су бољшевизам, стварали законе и судове за заштиту државе! Они су заражени националним духом лечили на исти начин као кад би данас лекари дифтерију лечили аспирином. Они су лечили симптоме, последице заразе, а нису умели да пронађу серум. И зато у пркос свих лечења, болесни дух је падао у све тежу болест. Хитлер и Мусолини нашли су серум за лечење те духовне заразе, и зато сви народи Европе, и пријатељи и побеђени, почињу тражити праве серуме за уништење проузроковача болести а напуштају лечења симптома болести. Тај серум, једини прави лек за оздрављење зараженог националног духа, то је васкрсавање старог националног мита, и на његовим основама изграђивање новог националног мита.

Национални српски дух кроз векове одржаван Косовским митом, затрован је и сасушаван од „демонских сила" јеврејско-масонско-бољшевичког интернационализма. Катастрофа није, нити је могла излечити српски народ. Победили смо бољшевике, победићемо и дражиновштину, али да ли ћемо и болест победити? Болест можемо победити само серумом. Учинимо да на основама свога Косовског мита израсти нови национални мит и болесни дух ће бити излечен, ни Лондон, ни Москва, ни Дража неће више моћи бити клицоноше тешке заразе.

Нови национални мит Немачке и Италије све више постаје мит Нове Европе. Тај нови мит истиче на место вере у материју, веру у дух и душу; на место вредности злата, вредност рада; на место права положаја и новца проглашава социјалну правду за сваког; на место владе личног интереса над свима интересима, задовољавање личног интереса у интересу заједнице, на место борбе класа, хармонију и координацију сталежа.

Ако из уобличавања нашег старог Косовског мита, уобличавања која су својствена времену кад су постала и културном нивоу народа који их је створио, ако из новог националног мита будућности нове Европе одбацио све што је временско, ако из нових уобличења отписака нових чинилаца у национални живот погледамо на оно што је битно и суштаственo, наћи ћемо да су главне одлике новог националног мита и нашег старог Косовског мита истоветне. Зар принцип вођства новог мита није исто што и светитељство наших краљева? Предност духовних вредности над материјалним шта је друго до небеско опредељење Косовског мита? А зар херојство и пожртвовање Косовског мита није исто као херојство верника у нови мир?

Ми Срби смо један сељачки народ били у прошлости, то смо и сада, и такви треба да останемо и у будућности. Ту своју битност није довољно само констатовати. Ми морамо своје самосвојно сељаштво подићи, обновити, препородити! Мусолини је подигао свој италијански народ фашизмом, дакле једним социјализмом начорите врсте, социјалном хармонијом свих друштвених сталежа. Хитлер је препородио немачки народ својим националсоцијализмом, дакле такође једним социјализмом своје врсте, социјализмом који држава изводи у свима доменима свога националног живота. Националним мотивима прошлости и један и други дали су нов уобличења социјализмом националне битности.

И свом националном миту прошлости, Косовском миту ми морамо дати ново савремено уобличење, такође социјализмом своје врсте наше националне битности, нашег сељаштва, дакле сељачким социјализмом. Наш нови мит, сељачки социјализам излечиће наш народ не само од сваке интернационалне заразе, од свих садањих и будућих грозничавих напада проузрокованих споља, већ ће га сељачки социјални поредак способити да, надживљујући своју катастрофу, наш народ у новој заједници социјализованих народа која се ствара у Новој Европи, заузме оно место које му према његовој националној специфичној социјализацији припада.

Дамњан Ковачевић

КАКО ЈЕ ПОСТАО ПРВИ СРПСКИ ПЛУГ

ЗА више од двадесет година свога постојања некадања наша велика држава није успела да нашој аграрној земљи да основно оруђе: плуг. То је сада, за ово кратко време, под најтежим околностима, учинила мала Србија, захваљујући увиђавности њеног данашњег вође генерала Недића.

Први плуг, искован у Ваљеву, коме је дато лепо и симболично име „Наш плуг", проистекао је из замисли и воље генерала Недића и зато се може с истим правом назвати „српски плуг генерала Недића". Дошавши на управу земље изванредним стицајем околности, он се одмах у свима областима националног живота латио посла, који је годинама чекао. И зачудило га да у нашој сељачкој земљи, која живи од зноја и рада сељака, један велики део нема основну алатку нема плуга, који храни цео свет. И не обзирући се на прилике, на толике друге

бриге, чувајући опстанак српског народа, он је поставио задатак да се у најкраћем року задовољи ова основна потреба и збрише ова срамота.

Бригу ђенерала Недића да српскоме сељаку пружи основна оруђа за обраду земље, фабрика „Вистад" је прихватила као сопствену бригу и одмах је прегла на толико чекани нов посао. Благодарећи схватању надлежних немачких власти, фабрика је, тако, на истим машинама на којима је некада рађен ратни материјал, могла сада отпочети рад на производњи плугова. У заједничкој, свесрдној сарадњи пољопривредних стручњака и фабричких инжењера створен је „Наш плуг".

Иако без икакве традиције у овој индустриској грани, даје плуг, који је и квалитетом и ценом претставља велики успех.

Битне карактеристике

Конструкција плуга равњака изведена је према нормалном типу само са специјалним изменама. Битна карактеристика „Нашег плуга" је у томе, што ни један његов део није рађен из ливеног гвожђа. Чак и главчине точкова рађене су по специјалној конструкцији из пресованих лимених делова. Компаративне пробе са другим плуговима ове категорије, као што је већ раније објављено, показале су да „Наш плуг" надмашује остале плугове.

Мерења, извршена од стране стручњака, утврдила су да „Наш плуг" потребује најмању вучну силу. Поред ових битних одлика, с обзиром на несташицу фабрикационог материјала, исте је тако важна и сама његова тежина. Комплетан плуг тежак је само 60 кгр. Из овога излази да се, са истом количином материјала, може израдити 20% плугова више. Или, другим речима, са истим материјалом уместо 4 можемо добити 5 плугова.

Тако је за израду раоника, плаза и ножа употребљен челик од железничких бандажа. Благодарећи врло високом квалитету овога челика, који је жилавији и отпорнији од других челика, „наш плуг" изванредно је јак и отпоран. Једини недостатак овога челика је у томе што прерада бандажа стаје врло скупо. За израду осталих делова прве партије плугова биће искоришћен материјал којим фабрика располаже. Ту је требало уложити много труда и трошкова да се материјал, намењен за друге сврхе, преради и употреби за израду плугова.

За следеће партије плугова од стране немачких власти омогућиће се набавка 500 тона разног шипкастог гвожђа, што ће олакшати серијску производњу плугова. За раонике, ножеве и плазеве и даље ће се употребљавати железнички бандажи као најподеснији материјал за ове сврхе.

За време скорашње свечане предаје првих плугова у фабрици у Ваљеву, овај моменат најбоље је расветлио окупљеним новинарима сам инж. Станковић, чијој увек будној инвенцији и живој стваралачкој енергији наша пољопривреда дугује овај велики дар. Он је рекао:

— Баците само један поглед на досадашњи плуг и бицикл. Док код бицикла, старог тек коју деценију, видите у потпуности примењене најмодерније принципе индустриског серијског рада, дотле код плуга, старог толико векова, видите и данас средњевековне, примитивне ковачке руке.

Овај дивно уочени моменат није конструктору и проналазачу инж. Станковићу послужио само за једну значајну констатацију, већ му је пружио прилике да још једном на делу покаже несумњиве, позитивне вредности нашег човека.

Ка савременом плугу

За данашњи тип плуга може се рећи да преставља само прелазни тип од застарелог ка правом савременом плугу, који ће за њим доћи. Ова постепеност била је потребна с обзиром на конзервативност нашег света. У моменту када пишем ове редове инж. Станковић ради на довршавању свога дефинитивног типа плуга, плуга који ће и по конструкцији и по поступку фабрикације, значити праву револуцију. Основне одлике овог новог плуга су: тежина свега око 35 кгр., нижа цена, простије руковање, боља обрада земље.

ТАМО ГДЕ СЕ СПАЈАЈУ КОНТИНЕНТИ

Једно забачено језеро, на чијим обалама може да падне одлука у садашњем рату

За Волгу знамо да је дугачка 3.570 километара (680 километара дужа од Дунава), да дужина њених многобројних притока износи 80.000 километара, да њен базен обухвата површину од 1,500.000 кв. километара и да у том базену живи 50 милиона људи. Недавно смо сазнали, да Волга на својим таласима преноси 30 милиона тона робе годишње и расподељује робе годишње и расподељује ту робу дуж 17,7 хиљада километара пловног дела свог тока и притока. Волшки саобраћај најлазно је на тешкоће због миског водостања: између Касписког Мора и ушћа Каме минимална дубина реке је 2 метра, док у горњем делу свега метар и по. Међутим, за веће пловне објекте (од 20 хиљада тона) потребна је дубина 5 метара.

У вези с тим, у Москви је био створен пројекат изградње пет великих брана у горњем току Волге и на њеним притокама. На тај начин хтели су да претворе реку Волгу у ђердан од многобројних језера, повезаних помоћу устава. Онда би се повећало водостање, залихе воде у језерима служиле би за регулисање пловног пута у летњим месецима, престало би са пролетњим бујним поплавама, лед би се топио на месту, а не би ишао низ воду правећи штету, — једном речју Волга би постала потпуно питома.

Даље се намеравало да се реконструише Маријски систем канала и да се на тај начин Волга још јаче повеже са Балтичким Морем, као и са Белим Морем. Планирано је било везивање Каме са Печором и Вичегдом — тако би се створио један пловни пут за Ледено Море. Требало је да се изгради канал између Касписког и Азовског Мора, који би везивао Волгу са Црним Морем, а то значи са светским поморским путевима. Најзад, говорило се о каналу који би спајао реку Чусовују (притока Каме) са реком Исет, која припада базену огромне сибирске реке Об, а Об је требало да буде везана са Јенисејем. То би било стварање везе Волге са језером Бајкал.

На свима волшким бранама намеравало се да се изграде хидростанице са укупном снагом од 5 и по милиона киловата (то је десетоструки Дњепрострој). Бране на Волги служиле би такође и за наводњавање оних јужних волшких зона, где се сваких 4—5 година дешава страшна глад.

Огромно је било отстојање између совјетских планова и стварних резултата (што је веома карактеристично за комунисте): прокопали су канал, који је везао град Москву са Волгом и започели су копање канала између Касписког и Азовског Мора. Прво, Совјети нису имали таквих могућности да остваре те фантастичне пројекте, а друго, у тим пројектима била је једна рачунска грешка. Ако се од Волге направе та језера, онда ће се много пута повећати површина испаравања, и зато ће Касписко Језеро добијати мање воде. Уз то би 30 милијарди кубних метара воде отишло за наводњавање степа западно од Волге. Услед тога би Касписко Језеро пресушило, а то би била штета и за саобраћај и за рибарство.

Половину целокупне рибље хране Совјетска Унија је добијала из Касписког Језера. Астрахан је ликероводо годишње 3,2 милиона килограма кавијара. Опет су неки пројектанти покушавали са плановима да се Волга обогати водом на рачун река, које беже у правцу Северног Леденог Мора, или на рачун Дона, али све је то личило на радове умоболника.

Ако говоримо о тим психопатолошким пројектима, онда радимо то само зато, што је московска влада обраћала велику пажњу на те пројекте, а тиме је приказала колики привредни и стратегиски значај има Волга у очима московских властодржаца. Није важно шта је од тих пројеката остварено, а шта није било остварљиво, већ је важно то, да су у Москви сматрали Волгу за главни саобраћајни пут целог европског дела Совјетске Уније. Зато је разумљиво жилавост битке код Стаљинграда. Офанзива европских трупа, извршена у току протеклог лета, погодила је најосетљивије место Совјетске Уније. Стаљин је у Стаљинграду изгубио 200 хиљада војника мртвих и пет пута толико рањених и заробљених, а није могао да одбрани волшки пут: војник Европе затворио је тај пут гранатама свог топа.

Москва је изгубила своју главну везу са Касписким Морем (како га зову Руси) или Касписким Језером (како га ми зовемо). Касписко Језеро, са својих 439.000 кв. километара површине, највеће је језеро на свету. Његова најинтересантнија особина састоји се у томе, што његова површина лежи 25 метара испод површине мора и океана.

Ово језеро, забачено између Калмичких степа, пустиње јужно од Урала, песка Туркестана, бедних крајева северног Ирана и Кавкаских брда, игра огромну улогу у садашњем рату. Касписким Језером пловила је нафта из Бакуа у Астрахан (9 милиона тона годишње) и индустриске сировине из Транскавказије (3 милиона тона), а у обратном правцу грађа и жито. Из Красноводска за Астрахан превозили су памук из Туркестана, а Туркестан је из Красноводска добијао жито и дрво, као и 2 милиона тона нафте. Махач Кала натоваривао је милион тона нафте из области Грозниј и слао је за Астрахан, као и 4 милиона тона жита, које је ишло у претоварене луке Астрахан и Красноводск.

Астраханска лука је примала ову робу намењену за европски део СССР, а слала је експортне предмете за луке Ирана. Додуше, астраханска лука налази се не у Атрахану, него 165 километара јужно од града, на отвореном мору, где су направљени кејови за претовар са речних дерегија у поморске пароброде, који не могу да доплове до Астрахана услед плитке воде.

Ма колико да су ове саобраћајне везе преко Касписког Језера биле значајне за совјетску привреду, нису ништа према вези, која се створила у садашњем рату: пруга Бендершах—Астрахан постала је саставни део саобраћајне линије Њујорк—Москва.

Астрахан је престао да буде лука Совјетске Уније (јер нема волшког пута) и његову улогу поделили су Гурјев и Красноводск, чије железнице морају сада да улажу крајње напоре како би пребациле бар десети део оног терета, који је носила Волга.

Испоруке Совјетима од стране Англосаксонаца смањене су. Совјети немају више много стратегиског кредита. Веза са Совјетима је отежана победама немачких подморница на океанима. Довоз у Совјетску Унију не функционише како треба, јер је Волга затворена. Једино још кавкаски фронт Совјета може да добије извесне количине ратног материјала преко поморске пруге Бендершах—Баку.

Саобраћајни значај Касписког Језера много се смањио, али баш зато се повећао стратегиски значај ове области око Касписког Језера. Немачка војска држи у својим рукама 4 пута, који воде преко Кавкаских брда. У совјетским рукама налази се само пети пут. Пролеће може да донесе ново оживљавање фронта на Кавказу, и бољшевици, свесни тога, већ сада изграђују фортификациске линије код Кутаиса и Тифлиса.

Совјетима је потребно да добију поново везу са Касписким Морем, а то значи са англосаксонским путем преко Ирана. Англосаксонцима је потребно да се одржи положај на Кавказу, јер Кавказ штити Блиски Исток, у који су се увукли војници Черчила и Рузвелта. Зато се овде, на обалама Касписког Језера, може да одигра судбоносна битка овога рата, можда и одлучујућа битка.

М. Војновић

Маршал Рајха Херман Геринг
као војник и државник

Када се говори о војнику, скоро увек се мисли на млађег човека. Када се говори о државнику — увек се мисли на човека у старијим, ако не и веома старим годинама. Херман Геринг, који 12 јануара ове године навршава 50 година, је старији војник, али млађи државник.

Мало је ко од садашњих војника — а њих има милиони и милиони — направио сјајнију каријеру од Хермана Геринга, који је од пешадиског потпоручника 1918 године постао 1940 године маршал Великонемачког Рајха и витез великог крста Гвозденог крста. Мало је ко од садашњих државника — у нацијама револуционарног покрета, а још мање у закржљалим нацијама реакције — добио такву власт као Херман Геринг, који је 1921 године студирао у Минхену народну економију и историју, а од 1930 године сам ствара историју, док од 1936 године заповеда народном привредом Рајха у својству вође четворогодишњег плана.

Године 1930, после национал-социјалистичке победе на изборима у Рајхстаг, Геринг постаје политички опуномоћеник Адолфа Хитлера, и на тај начин учествује најагилније у покретању историских догађаја Немачке, а истовремено Европе и целога света. После две године он постаје претседник Рајхстага, и онда после огромне победе национал-социјалистичког покрета на изборима, формулише свој политички програм: воља народа је проговорила. Најзад ће овој вољи следовати дела.

Та дела следују на свима пољима државне делатности а Херман Геринг узима учешћа у делатности на многим пољима. Он организује прилике у Рајху на основу револуционарних идеја Адолфа Хитлера. Он шири политички утицај Рајха преко европског континента, путујући у Рим, Будимпешту, Београд и Атину. И он покушава да дође до споразума између Немачке и Француске, јер је убеђен да у Европи не не може бити дуготрајног мира ако нису уређени немачко-француски односи. Он је био најинтимнији

Маршал Рајха
Херман Геринг
(Belgader Bildagentur)

Он организује немачки ваздушни саобраћај и немачку авијацију. Он претвара немачку територију у аутархичну средину, ослобађајући тиме немачки народ те економско-политичке блокаде, коју је јеврејство започело давно пре рата, и тиме ствара привредну базу за садашњу победу Рајха.

Херман Геринг постао је један од највећих људи садашње Европе. То није последица рођења у некој утицајнијој породици (он је рођен у Розенхајму, 12 јануара 1893 године, као син баварског чиновника), то није последица неке нарочите способности за прављење бирократске каријере или узлета у демократско-парламентарне сфере. Геринг дугује свој успон огромној снази свог војничког духа.

Он је био војник кад се борио у Светском рату као најбољи пилот Рихтхофенове посаде. Он се борио као војник кад је ступио у редове Хитлеровог покрета и помагао вођу тог покрета да освоји поверење, љубав и оданост народа. Он је био војник, који се борио против свих економских тешкоћа своје отаџбине, савладавши их и подигао Немачку на садашњи ступањ економске моћи. Он је био војник када је предводио немачку ваздушну силу у борби против Енглеске, на Источном фронту и када је завојевао Крит помоћу ваздушног искрцавања, преко мора, први и једини у историји човечанства.

СОЦИОЛОГИЈА НОВЕ СРБИЈЕ

НАРОДНО-ЗАДРУЖНО НАЧЕЛО КАО ОСНОВА СРПСКЕ СУТРАШЊИЦЕ

У историји српског народа дешавало се — као и у развоју других народа — да у важним тренутцима вођство народа не буде дорасло тежини и одговорности своје мисије, и да погреши. Таква грешка може да се изроди из зле намере, из издајства према сопственом народу, као што се то десило са групом народних злочинаца од 27 марта. Но она може да буде и последица најчистијег, најбољег хтења, ако се са добром намером не уједини и јасан, проницљив поглед на стварности, дух, потребе и животне услове народа. Такву добронамерну грешку учинили су људи, који су новостеченој српској самосталности у XIX веку дали њено законско и политичко уобличење.

Турски вал, који је преплавно средњевековну српску државу са њеном високом културом, уништио је све форме које је дотадашњи државни живот био донео српском народу. Водећи слој је или погинуо у одбрамбеној борби за Србство, Хришћанство и Европу, или је уништен после потпуног слома српске државности. Све што је претстављало државно вођство, народну интелигенцију према данашњој терминологији, водећу елиту српског народа, — све је то избрисано заједно са државним, правним, социјалним поретком средњевековне Србије.

Народ је остао обезглављен. Турско господарење над српском рајом постарало се да уништи поредак и елиту која га је утеловила и одржавала. Остављен сам себи, без закона и без вођа, народ је био покорна маса, која је плаћала султану данак. Друмови, саобраћајне линије, чворови промета, градови били су у турским рукама. Ма је радио народ по страни од ових за Турке једино важних стратегијских, политичких и привредних објеката, Цариграда се није много тицало, под условом да харач редовно пристиже у султанске касе. У сам социјални склоп народа Турчин се није мешао.

Пет стотина година таквога чамљења у покорству народ је пребродио, остајући етички и расно снажном националном индивидуалношћу, благодарећи своме унутрашњем, са његовом егзистенцијом сраслом животном закону. Остављен сам себи, народ је живео свој живот у оним облицима, у оној етици, у оним социјалним и економским формама, које је донео собом из своје прапостојбине, које претстављају саставни део његовог бића, његовог погледа на живот и свет. Ти облици и та етика оличени су у његовој породичној задруги.

Српско гледање на свет и живот

Из основа је погрешно сматрати породичну задругу, која је кроз векове робовања Турцима одржала народ, некаквим примитивним, заостали обликом племенског предржавног живота. Она је оригинални, неваучени, из расног карактера произишли облик, у коме су Срби остварили своје гледање на друштвено уређење, на ред у друштву, на поредак у своме националном животу.

У самониклој установи српске породичне задруге, која је социјалошки оригинално и самосвојно српско решење вечитог проблема односа човека, појединца, према његовој околини, дежи прави „Ведтанщауунг", право гледање на свет и живот српскога народа.

При овоме није чак ни толико важно, у којој је форми конкретно то гледање на свет нашло свој израз. Значајно је, да се из породичне задруге може јасно разабрати, какво је српско самосвојно решење основних социјалошких проблема. Дух српскога народа, оличен у породичној задрузи, манифестовао се кроз њу и у њој је створио свој социјалошки облик, који потпуно одговара његовим погледима на живот и свет.

Јер и српски, као сваки други народ, носи своју правду у себи.

Било је периода у историји човечанства, — а то су увек периоди декаденције, — у којима се појављују теорије и тежње за општим изједначавањем народа. Демократско-капиталистички поредак је такав период. Либерализам XIX века, био се проклamовао рецептом за све народе и сва времена. Његово политичко лице — демократија — претендовало је, да буде коначно решење политичког поретка у свету. А његов социјално-привредни производ — капитализам — претстављен је човечанству као једини и коначни облик социјалног и привредног живота у свету. Све што је из тога гледања на ствари произишло, легло је на европске народе. Под окопом тога реда ствари почеле су да гину и нестају самосвојности.

Србију је затекао вал либерализма у доба, када је она првим, још несигурним корацима кренула у другу, обновљену епоху своје државности. Права народно-државничка мудрост Милоша Обреновића, кнеза-сељака, ударила је темеље новој држави Срба. Народ је постао господарем своје земље. Истина, још су турски гарнизони стајали у градовима, још је врховни господар Србије био султан. Али хатишерифом од 1838 године признато је Србији да може имати свој самостални живот, да може изградити свој поредак, доносити своје законе.

И Србија прије стварању државе. Спољњем оквиру новостечене државности почела је да даје Сретењски устав, који је још био ношен оним народним духом, који су сељаци, домаћини, изникли из својих породичних задруга, носили у себи. Али после хатишерифа, а нарочито када је Србија почела да шаље своје прве синове у иностранство, на школовање у западне земље, у тежњи за стварањем нове народне интелигенције, појавиле су се и прве идеје са Запада.

Између неуких и нешколованих сељака српских, који су своју правду носили дубоко у себи, у своме расноме духу, и нове генерације, занесене, опчињене оним што је видела на Западу и била тамо прихватила као Вјерују, дошло је до сукоба. На једној страни је стајало све око, што је сам народ из себе створио, што је било самоникло и према томе срасло са народом, што је било израз народне душе.

А на другој страни прешло је у напад све што је — често потпуно погрешно — млада генерација била научила на Западу, што је никло на туђем тлу, израсло из туђих прилика, произишло из гледања на свет туђих народа и животних услова који су нашем народу били потпуно страни.

Милош се бранио, неписмен и неук, али бистар и мудар као народ из кога је никао. Бранио се и Михајло, његов син. Темељи на којима је почивало Србство кроз векове они нису хтели да напусте за љубав идеја које су можда у другим земљама биле природне и потребне (у шта овде не можемо да улазимо) али које Србији нису могле да донесу ништа до потреса и до искорењавања најбитнијих народних тековина ума и душе.

Ипак, вал либерализма је био јачи. Једна за другом, навољују се на организам нове српске државе установе стране, екројене у туђим земљама, по туђим идејама, за туђе народе, за решење туђих проблема.

Слом српске самосвојности

Колико су те идеје биле катастрофалне за сам Запад, на коме су никле и одакле су преношене у Србији, показује грозни грч европске и светске катаклизме последњих деценија, из које сада народи Европе почињу да излазе, враћањем на основне, вечите истине својих раса и својих уроњених животних закона. А шта су тек направиле од Србије, у коју су насилу уношене, без икакве везе са органским развојем народа, није данас више потребно нарочито истицати.

Од здраве, сељачке земље, одржаване дубоком, унутрашњом етиком, поносне и јаке по духу својих синова и по њиховој градилачкој расности, либералне идеје су створиле етармизлог кепеца, одевеног у шарене крпице, одбачене на сметлишта Запада или продаване за прескупу накнаду неуким балканцима. И тек легде дубоко, испод ових безвредних отпадака једне цивилизације из умору, исцрпе невешто намакнуте шминке петпарачких базара „сјајнога" Запада, остало је бојажљиво да куца старо, здраво, али збивањем око себе заплашено срце.

Као што се у колоније продају безвредни будилници, стаклене њињуве, изношени цилиндри, мољцима разједене униформе покојних адмирала и генерала, — тако је либерализам Запада инферовао Србији своје изанђале идеје, у које на Западу нико искрено није више веровао. Тамо где су биле никле, те друштвене установе, те социјалошке концепције, већ одавно нису биле ништа до празне и шупље форме, којима су се служили демагози демократије и капитализма, употребљавајући их као заклон, као маску за своје саможиво-похлепне политичке и друге циљеве.

Прво су, пре стотину година, пале породичне задруге под ударом тог духа. Јован Хаџић, земунски адвокат, школован на страни, преводи грађански законик за Србију. И не схватајући ову дубоку, прапонску мисао задружну, народну, која је нашла своје оличење у породичним задругама, он их једним потезом пера ставља ван закона. Сви прописи његовог Грађанског законика иду на то, да ван закона. Сви прописи његовог Грађанског законика иду на то, да све те задруге разбију. Индивидуалистичко схватање Запада, којим је без своје кривице задојен, наређивало му је, да донесеним законским прописима олакша и форсира распад задруга.

И као резултат тих настојања појављује се и етичко слабљење српскога села и његов привредни слом. Ствара се бесконачна поцепканост сељачких имања, сеоски пролетаријат, искорењен из своје земље, ствара се вечити проблем сељачке презадужености. А истовремено ствара се и жеља за градом, примање негативних идеја, губљење старог, домаћинског духа, пропадање расних темеља на којима је народ почивао вековима.

Једна за другом, накалемљују се на млади организам Србије установе и закони, који са њеним животом нису имали никакве везе. Ствара се либералистички парламенат, који уместо акције за народ доноси демократску корупцију, бесконачне дискусије, партијска прегањања, лажне, партизанске егзистенције, политику као трговање народом.

Долази законодавство, које је не само својим духом, но и самим својим накарадним језиком потпуно туђе народу. Стварају се странке, которије. Капитализам подвлашћује народ. Масонски клубови злонамерних и бесвесних оруђа стране политике витлају народном судбином. Бољшевизам се уноси у масе, са новим лажима. — цели талог европског превирања сручује се на Србију.

Србија у европској обнови

Европа је, после тешких искушења, почела да ради на својој обнови. Одбацила је све оне лажне формуле, све оне калупе, који су стварани зато да обезбеде буржоазији, плутократији, јеврејству надмоћ за сва времена. Стари континент се обнавља. У темељима живота својих народа, европске земље траже и налазе свој лек. И најстрашнији рат свих времена сручиле су силе, које у тим преживелим формама виде обезбеђење свога владања светом, на Европу, зато што се она осветила, што се обнавља, што тражи и налази на старим, здравим темељима нове путеве.

И у овом свеопштем, страшном потресу, после катастрофе коју су произвеле последице напуштања народног пута, српски народ поново треба да нађе себе и самим тим воје место у Европи и свету. Национална катастрофа збрисала је све, што се у годинама заблуда изграђивало над леђима српског народа.

Треба градити изнова. Али овога пута треба избећи све заблуде прошлости, све погрешке, које су се народу тако тешко осветиле. И треба градити дом за народ, а не мртву конструкцију која је народу терет.

Из себе треба Србија да тражи свој нови ред. Из својих непресушних извора. Из свог расног духа. То није реакција у негативном смислу. То је враћање темељима народног духа и народног живота, и прилагођавање облика, који из тога духа произлазе, новоме времену и његовим претпоставкама и условима.

Данас се ради о успостављању вечитих вредности, које чине основу у животу сваког народа. О успостављању поштовања рада, породице, изнице. Народи стварају свој нови ред, који треба да им очува њихову животну снагу. И спој оздрављених народа нашега континента је она нова Европа, којој Европљани данас теже, спасавајући себе, свој континент, своју културу од незајажљивих полипа који су деценијама, преко сто година, притиснули живот европских народа. Народи проналазе себе и из себе црпе снагу за велико дело обнове.

И Србија тражи у себи своје моралне и расне основе за своју регенерацију. И ту наилази на своју породичну народну задругу. Схватање живота и света, које је природно и ненаучено, елементариим законима народног живота изникло из српске расне етике има да формира сутрашњицу Србије, обновљене Србије.

Није у питању никаква вештачка конструкција, никакво угледање на туђине, какво је било оно, које је Србију XIX века из њених првих корака бацило на погрешне колосеке. У питању је обнова Србије на правим народним основама, на начелима која су својствена хватањима народа и која су нашла израза у породичној задрузи, том самосвојном српском изразу погледа на живот и свет.

И прво задружно начело је ауторитет. Домаћин, старешина задруге, води своје задругаре, управља задругом сам, својим одлукама, својим ауторитетом, под својом одговорношћу. Његове наредбе задругари слушају, јер су ношене тежњом за процват задруге.

Начело ауторитета се у задрузи спаја са начелом договора. Не прегласавања, које ставља број на место личности. Договорно бирају задругари свога старешину. Са њима се он договара, пре но што доноси своје одлуке. Њихово мишљење саслуша, па затим сам решава.

Начело подвргавања појединачних интереса под заједничке интересе задруге је треће. Задругари раде за задругу, улажу заједнички своје напоре за добро задруге. Што снажније задруге, то бољи живот сваког њеног члана. Ту нема места либералистичком индивидуализму. Ту нема места ни убиственом колективизму. Сарадња свих на заједничком послу, узајамно помагање, заједнички рад свију за целину, — то је дубоко етичко социјолошко начело, које у задрузи налази свој израз.

Плански рад, планско привређивање је економско начело задруге. По налозима домаћина, који се стара за напредак задруге као целине, сваки задругар ради за задругу посао, који му домаћин а тиме задруга поверава. Сав тај многоструки рад у коме сваки улаже максимум свога знања и својих напора за добро задруге, слива се, под управом домаћина, у хармоничну целину.

Најзад, задруга се стара за своје слабе и немоћне, за своју децу, заједнички их издржава, помаже, упућује, у природној солидарности.

Из ових начела, која су формирале лик породичне задруге, Србија има да црпе правце свога развоја у сутрашњици. На место задруге ступа цели народ, на место старешине, домаћина, ступа народно вођство. А дух те сутрашњице мора бити стари, домаћински дух поштовања рада, земље, породице, Бога, ауторитета. То је српски одговор на основни проблем наших дана, на проблем народног реда.

И када генерал Недић говори о сељачкој и народно-задружној Србији, знамо, да се остварење ових начела приближава. Спољни облици дати су стварношћу нашега дана. Њихов унутрашњи садржај дат је духом који је, из крила народа, родио српску народну задругу.

Др. Д. Грегорић

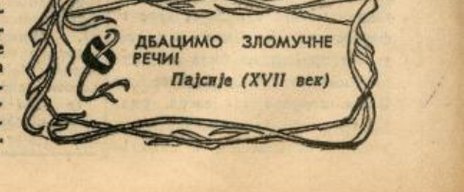

Питање одговорности

ЈЕВРЕЈИ су код нас држали привреду и новчане установе апсолутно у својој власти. Они су без улагања рада и напора извлачили сву корист, а наш народ је орао и копао и награђиван био за то мрвицама са трпезе јевреја. Али ма како да је новац претстављао страшну моћ, потребан је био један законски пропис, па да се јевреји онемогуће као и да им се конфискује имовина до које су дошли недозвољеним путем. А пошто се тачно зна ко је јеврејин — то је могућност њиховог елиминисања из друштва била потпуна.

И мада је делатност јевреја била само штетна по наш народ, не само да се за прошлих 20 година ништа није против њих предузимало, већ су се чак и фаворизовали тако, да је наша држава сматрана за једног од највећих заштитника јевреја.

Све је то, пак, била последица тесне везе и сарадње између наших масона и јевреја.

Јеврејство створило је и комунизам као противника хришћанства а у циљу слабљења његових народа. Комунизам је убачен у руски народ да би се ослабила његова моћ и отклонила опасност по енглески империјализам.

Комунизам у остварењу у Русији постоји свега четврт века. Војници његови регрутовали су се махом из нижег талежа и њих није било тешко познати: Методи њиховога рада једноставнији су од метода масонерије. Експеримент у Русији остао је осамљен и победом Немаца комунизам сићиће за увек са позорнице историје.

Југословенска држава од свога почетка била је противник комунизма, познати су њени строги закони против комунизма, цензуром штампе забрањивало се је свако писање о Совјетској Унији и приликама у њој. Југославија је била последња држава у Европи која је успоставила дипломатске односе са С.С.С.Р. У комунистичкој акцији у Србији 1941 године учествовало је врло мало правих комуниста, и генерал Недић је помоћу добровољаца и четника — људи из народа уништио комунистичку кугу тако, да се да нас о комунизму у српском народу једва може и говорити.

Масонерија јесте такођер експонент и производ јеврејства и његов највернији слуга. Преко ње је јеврејство требало да оствари свој циљ — светску превласт. У томе имало је подршку нарочито од стране англосаксонске плутократије која претставља највиши израз масонерије.

Масонерија је тајна организација чији су програм као и већина чланова јавности непозната. Масони се узимају махом из кругова интелигенције, заступљени су у свима вишим слојевима: крунисане главе, претседници влада и министри, претставници парламента, полиције и судства, војске, свештенства били су у њиховим редовима. И кад се узме у обзир новац којим су их помагали јевреји — онда је јасно какву су страховиту моћ претстављали масони. Своме циљу служили су безобзирно и без милости, и ако је било потребно жртвовани су били појединци и читави народи.

Циновска паукова мрежа

Одмах у почетку развоја наше нове државе обновили су свој рад и масонске ложе. Рад свих тајних друштва за последње две деценије у нас био је толико јак, да су масони врло брзо успели да својим људима осигурају најистакнутија места у свим нашим надлештвима, у свима важнијим политичким и културним организацијама и у свима већим привредним установама и предузећима. Утицај масонства у нашем јавном животу, био је толико јак, да је он претстављао циновску паукову мрежу која је обвијала целу нашу краљевину. *(Слободно зидарство или Масонерија).*

Хиљаде наших занатлија, трговаца и индустријалаца морало је да испропада и да спадне на просјачки штап. Због интернационалне масонерије и незасите јеврејштине у нашој земљи хиљаде српских породица остало је без хлеба, а наша привреда без њиховог корисног рада за земљу.

Као што су јевреји, помогнути масонством, упропастили нашу националну привреду, тако су масони довели до руба пропасти нашу народну просвету. Масонерија у нашој земљи нарочиту пажњу је била поклонила ширењу масонства међу просветним радницима, а особито међу средњошколским и универзитетским професорима. Масони су од 1918 године нарочито нашу омладину вапитали у туђинском духу, упутили је левичарским правцем и створили један кадар комунистички настројене омладине.

Масони против немачког културног утицаја

„Културни утицај новога века код нас био је немачког порекла, обележен у општим цртама и линијама и везан за романтички покрет немачке нијансе а изражен у нас у појави Вука Караџића. Од тога утицаја почиње стварање може се рећи целе наше новије националне културе. Он је далеко шири од утицаја византиског и италијанског и обухвата све области нашега народа. Уз то, он је и дубље националан од ова два утицаја, јер је уосталом тек са немачком романтиком по превасходству и створен код нас модерни национализам у његовом вишем културном значењу. Немачки културни утицај трајао је код нас до пред први светски рат. Масони су од 1914—18 почели да нас одвајају од културе Немаца и да нас подведу под утицај француске културе и француског духа. Тај утицај међутим, није нам дао оригиналне стваралачке потстицаје, већ је био претежно у знаку имитације и био више формалне природе пошто је сам тај француски дух био израз културне декаденције. (*Време* од 31. VII. 1940, Светислав Стефановић).

У припремању комунистичке акције у Србији једну од главних улога играли су јевреји и масони. Оно што је било најпоразније то је интелектуално потстрекавање омладине и штићење свих оних који су илегално вршили комунистичку пропаганду, а то пада у делокруг баш масона... Да би нас потпуно увукли у комунистичке воде, масони су најактивније помагали припремање пуча 27. марта, сматрајући да ће на тај начин дефинитивно остварити своје планове. Али још и пре пуча осећа се у целокупном јавном животу наше земље да се у позадини многих подухвата комунистичке пропаганде налазе као заштитници масони. Државна цензура није била у стању да спречи прилив комунистичке литературе, а у случају да их је цензура забрањивала, активи и министри су се заузимали, те је забрана дизана (*Н. Време* од 16. IX. 1941).

Због свега тога масонерија код нас претстављала је и претставља најопаснију интернационалу.

С јесени 1939 год. отпочео је рат Енглеске против Немачке.

Масонерија је мобилисала све своје снаге и служила се свима сретствима међу којима је лаж и обмана играла главну улогу. Вршили су страховиту пропаганду како преко лијонске и лондонске радиостанице тако и непосредно у земљи.

Требало је нашу државу увући у рат да би се помогло Енглеској и у томе је масонерија и успела. Данас се зна поуздано, да је завера склопљена била једанаест дана пре потписа Тројног пакта, али се државни удар није извршио пре потписа његовог да би се то потписивање спречило, већ се чекало да се Пакт потпише, те тридесет и шест часова потом извршен је удар са јасном намером да се сигурно дође до рата.

Улога јевреја и масона у мартовском пучу

На дан 27 марта 1941 године свргнуто је законито Намесништво, законита Влада и Краљ од стране завереника натеран је да преузме власт. Одржане су биле манифестације у већим местима у држави које су у Београду биле претворене у демонстрације против Пакта и сила Осовине, а које су заправо извели јевреји, масони, комунисти и плаћена фукара. У вези стим дошло је до тешких нагреда и до нападаја на дипломатске претставнике — све у циљу да се нанесе што тежа увреда специјално Немачкој и изазове с њоме рат.

Народ, међутим, није био против Пакта, нити се 27 марта изјашњавао против Пакта, а најмање је био за рат против Немачке. Он је разумео био, да је 27 марта настала промена на питањима унутрашње политике, нарочито што је у саставу Симовићеве владе видио и име Влатка Мачека чија је спољна политика била орјентисана према Немачкој. Народ није ни слутио да су догађаји од 27 марта инсценирани једино у циљу да оборе примљени Пакт и да увуку нашу државу у рат да би се помогло Енглеској.

Према томе јасно је и зашто народ није реагирао на акцију пучиста од 27 марта. Јер:

Наш народ је судбина везала за немачки народ и та ће веза остати догод будемо живели у овом простору».

У новом веку ми смо нашу културу ств'рали под утицајем Немаца; читава плејада младих људи стекла је образовање на разним пољима духовне делатности Немаца и доцније корисно послужила Отаџбини; нарочито су подигли нашем народу углед у иностранству Немци: Гете, Грим и Ранке; наше законодавство развило се је највећим делом под утицајем немачког; пољопривредне производе наше продавали смо највећим делом Немачкој и на тај начин омогућено је земљораднику да уновчи све своје производе и постигне повољне цене; од Немаца смо се научили рационалној земљорадњи и начину живота.

Наш дуг Немачкој

У нашој вековној борби против Турака много смо обавезни немачком народу — славна имена као принц Евген и генерал Лаудон остаће нам у вечитој успомени. Осим тога постојала је између нас и Немаца сличност по војничкој вредности и Немци су нас због тога високо ценили и стављали у први ред европских народа.

Немци су нам понудили своје пријатељство. А пријатељска понуда била је искрено учињена: пријатељски поступак Немана према нама датира од пре више година; — нарочито се је манифестовало у дочеку нашег кнежевског Пара у Берлину; затим се је наразио у многобројним манифестацијама научним и уметничким, па преко штампе у Рајху. Тај се је поступак завршио потписивањем Тројног пакта, којим нам се је опстанак осигуравао за векове. Пријатељски поступак према нама био је изузетан узевши у обзир све мале државе и нас је Немачки Рајх највише уважавао.

Са Енглеском, међутим, нисмо били ни у каквим везама, а уколико смо кад год и дошли у неки однос — испало је то на нашу штету.

Зато би било неразумљиво да је наш народ мрзео Немце и хтео рат с њима, а волео Енглезе и због њих извршио самоубиство.

Масонска клика, додуше, успела је да изазове рат, али не и да рат води, јер је зато био потребан пристанак народа, а тај пристанак није добивен — народ није хтео да се бори против немачке војске и некад један од најхрабријих војника Европе за 36 часова изгубио је рат.

Један од наших главних задатака је да се обележе кривци за нашу несрећу и позову на одговорнот.

За прошлих двадесет година, на жалост, ниједна крупнија афера није се завршила осудном пресудом, сви велики кривци извлачили су се испод одговорности, па је тако корупција у јавном животу ухватила била дубоког корена.

Уосталом, за учињени злочин друштво тражи одмазду. Одмазду тражи и наука и живот свуда и у свима временима. Како може остати некажњен најстрашнији злочин који историја памти?

И онда, ако се не укаже на кривце и они не казне, опасност је да и даље чине зло и наносе штету друштву. И да служе као лош пример другима.

Поновно питање садашњице

Питање одговорности треба рашчистити због нас самих, треба народ тачно упознати са правим стањем ствари до 27 марта и доцније; треба га упознати са страховитим злочином, који је извршен према њему и указати на праве кривце за његову несрећу.

У сваком случају треба начело одговорности високо држати и повратити веру у Правду.

Наравно, да масони протурају кроз народ мишљење „како смо сви и то подједнако криви за несрећу", у том случају отпада посебна и нарочита одговорнот масона.

Или, говоре опет масони, прилике су такве да треба време да употребимо на важније ствари, а да га не трошимо и на таква питања, као што је питање одговорности. А, међутим, питање одговорности јесте основно питање тешке садашњости наше.

Наш народ је снашла несрећа какву не памти историја, и сасвим, природно кривци с наше стране морају се изнаћи и ставити под одговорност. Масони за све криве Немце и шире мржњу према њима, те доводе у опасност наш будући положај, онемогућавају консолидовање наших прилика, и доводе у питање и наш опстанак.

„Генерал Недић из дана у дан, од ноћи до ноћи, води исполинску борбу са мрачним и сатанским силама које вуку српски народ у коб и пропаст... Непријатеље које има да савлада моћни су, без срца су и без савести. То су снажне међународне интернационале које немају морала у постизању својих циљева" (*Српски Народ* од 24. X. 1942).

Јован Л. Костић,
врховни државни тужилац

СРБИЈА ИЗНАД СВЕГА!
Генерал Недић

СЛУЧАЈ АДМИРАЛА ДАРЛАНА

УБИСТВО адмирала Дарлана није једно обично политичко убиство. Адмирал Дарлан је добио заслужену казну за издајство које је извршио према својој домовини и према седом маршалу Петену. Својим издајством адмирал Дарлан је нанео велику штету својој отаџбини, издао њене интересе, издао интересе уједињене Европе.

Ово убиство има и своју прљаву позадину. Оно нам открива колики је дубок јаз између америчког и енглеског империјализма и каква се све подземна борба води између ова два „пријатеља и савезника".

Током целе своје историје Енглеска је перфидношћу успела да освоји велики део земљине кугле. Свако енглеско освајање било је праћено неким подмуклим убиством. Цела енглеска историја пуна је крви и подлости.

Американци иду тачно стопама Енглеске. Њихове методе су верна копија енглеских. На тај су начин Американци извршили своју пенетрацију у Средњу и Јужну Америку. Није никакво чудо ако се амерички апетит сада окреће ка енглеским поседима. Због тога је Енглеска већ до сада изгубила велики број својих драгоцених поседа дуж америчке обале. Ни ово није Американцима било довољно. Њихов апетит иде много даље, њихов циљ је Европа и Африка.

До сада је Енглеска све чинила да сачува водеће место у Средоземном Мору. Са својим војним базама у Гибралтару, Малти и Суецком Каналу Енглеска је имала, до овога рата, кључ Средоземног Мора у својим рукама. Да би очувала ову ситуацију Енглеска није бирала средства. Енглеска је имала издајника де Гола са чијом је помоћу рачунала.

Дарлан је човек Америке. Сада се сигурно зна да је Дарлан са америчким војним аташеом припремио у појединостима инвазију Северне француске Африке од стране Американаца.

Познато је да Дарлан мрзи Енглезе. Он је једанпут изјавио да је његова породица већ више векова у борби против Енглеске и да су у тој борби пали сви његови претци. Сада је и он изгубио своју главу. Због своје мржње према Енглезима Американци су га и увели у игру. Зато је Дарлан од Енглеске осуђен на смрт. Зато је Дарлан пао као жртва ове подмукле борбе енглеског и америчког прљавог посла. Када је Дарлан погинуо енглески радио је цинички јавио да за Дарланом неће нико заплакати.

Код нас још увек има наивних који верују да се „савезници" боре за неке идеале. Случај убиства Дарлана требао би и последњем лаковерном Србину да отвори очи и да увиди зашто се Енглези и Американци боре. Зар је српском народу место у овој прљавој конкурентској борби која се подмукло води између Американаца и Енглеза.

Р. М.

Основа наше обнове је рад и штедња

У НАУЦИ се врло често дешава да се у циљу што јаснијег излагања мисли употребљавају поређења једне научне гране при излагању суштине друге, које појединцима — лаицима — није одмах довољно разумљива. Тако се често у привредним наукама узима за пример поређења човечји организам и узајамна функција појединих органа у њему за јасније тумачење разних функција у појединим привредним секторима, као и за објашњење хармоничне повезаности целине.

Циркулација новца у привредном животу упоређује се са крвотоком у човечјем организму. Избор тога поређења је срећне руке. Јер, оно што за одржавање човечјег организма и за животни ток јединке значи правилан и непоремећен крвоток, то за правилно функционисање привредног живота значи регулисан новчанични оптицај.

Прицлипи по којима се врши регулисање новчаничног оптицаја зависе од вида привредног система, који постоји у датом тренутку у једној земљи. У оквиру постојећег привредног система долазе ови или они принципи до већег изражаја. Међутим, без обзира на привредни систем један од главних регулатора новчаничног оптицаја поред монетарне политике емисионе установе, односно у оквиру ове, јесте **штедња.**

Штедити значи — у садашњости мислити на будућност, организовати ову тако да буде способна да прихвати непредвиђене поремећаје, који настају у сваком дужем периоду. Штедити значи — радити за будућа покољења, која својим доласком на свет преузимају и велики део обавеза својих претходника. Она предају те обавезе и уштеде даље, умањене или увећане њиховим уштедама и обавезама, које су сами примили или створили. И тако то иде од оца на сина, од покољења на покољење.

Међутим, нема штедње без рада, и то преданог рада. Рад је основа сваке људске организације, а штедња стоји по свом значају одмах до њега. Без рада и штедње нема здравог организма у оквиру привредног склопа. Само предани рад који показује успех у реализованом делу ствара вољу за штедњом, која истовремено почива и на вери у будућност.

Свестрана штедња преко потребна

Ако је штедња у редовним приликама потребна и корисна, онда је у нередовним приликама, као што је данас случај, императивна потреба сваког појединца и народа као целине. Ми стојимо данас пред великим задацима обнове, која може да се оствари само нашим прегалаштвом, преданим радом и свесном штедњом у оквиру народне заједнице. Сваки појединац има у овим судбоносним часовима за наш народ да води борбу са стотину ситних тешкоћа, које сусреће на своме путу у свакидашњем животу. Али, све то пада пред значајем одговорности коју наше покољење има у односу на одржавања народа у биолошком и националном смислу.

Штедити што више најбоља је манифестација вере у будућности нашега народа. Не може се подизати нови нараштај у новом духу а истовремено занемаривати штедњу, и на тај начин манифестовати потпуно предавање садашњости, од које се жели уграбити што више. Нагомилани новац код појединаца не значи ништа друго до неповерење у будућност нашега народа и жеље да искористи сваку шансу у садашњости; значи не водити рачуна о свом нараштају који треба једнога дана да преузме наследство из наших руку. А то је нездраво. Нездраво са привредног, социјалног а још више са националног становишта. Ми морамо да се отресемо тог погрешног става који заузима велики број наших појединаца, кои још увек не увиђају да појединцима може да иде добро само ако свима иде добро, и обратно, да ни појединцу не може да иде добро ако свима не иде добро. Ми морамо приступити драконској штедњи са дубоком вером у будућност нашега народа, будућност — која се отвара пред нама у оквиру европске заједнице народа.

И та наша штедња не сме да буде једнострана; она мора да буде свестрана, општа. Сви морају да штеде. Све мора да се штеди. Не зато да би се имало нешто за сутра, већ зато да би имали нешто за данас и да би могли да изградимо будућност. Сваки мора да се задовољи најпотребнијим и да се одрекне много чега на што је раније био навикао. Јер огромни су задаци које држава има да испуни данас, а она то не може без свесрдне помоћи свакога од нас. Сва средства која су држави потребна за решавање великих задатака у оквиру обнове морамо ми, њени грађани, и нико други него ми, да намакнемо. А ми то можемо само радом и штедњом. И једно и друго треба да буде манифестација наше вере у будућност, треба да буде доказ нашег националног и социјалног препорода у оквиру новог поретка Европе.

На тржишту потрошних добара нема довољно понуде за нагомилану куповну моћ, која се налази код појединаца а која у већини случајева долази од лаке зараде у вези са спекулативном трговином. Та лака зарада повећава жељу за животом широке руке. При томе се не сме губити из вида чињеница да постоји велеко померање куповне снаге између појединих социјалних слојева становништва. Док су неки слојеви народа осиромашили, други су се несразмерно обогатили. А обогатили су се слојеви код којих свест о штедњи није развијена или није развијена у довољној мери. На тај начин се појављује на рационираном тржишту потрошних добара увећана куповна снага појединаца, који ослобођени свих моралних скрупула и социјалних и националних осећаја не воде рачуна о садашњим потребама и могућностима, већ само о личним прохтевима. То доводи до фантастичног скока цена животних намирница, које су једини спекулативни објекат данашњице, јер се њихов промет не може ставити под ефикасну контролу, када на једној страни стоји држава која жели да испуни своје обавезе према заједници и да реши задатке које јој ова намеће, док на другој стоји збир асоцијалних појединаца са неразвијеном свешћу о заједници и целини. На тај начин штетује појединац и држава. Појединац што троши све више и сиромаши, а држава што мора своју пажњу и свој рад посветити непродуктивном сектору дистрибуције, док на другој страни чека стотину насушних проблема да буду решени. Високе цене — лака зарада, више цене — још лакша зарада, стварају зачарани круг из којега се тешко излази без огромне штете за појединца и целу нраодну привреду.

Поверите уштеде банкама

Зато је први корак ка излазу из тог врзиног кола — штедња, добровољна, свесна, општа. То је у интересу сваког појединца и у интересу свију нас. Смањена куповна снага и увиђавност појединца створиће извесну равнотежу на тржишту, а истовремено ставиће држави на расположење нова финансиска средства за решавање општих задатака. Та ће се средства употребити продуктивно и биће од опште користи. Благодети таквог рада указаће се врло брзо у оздрављењу привреде, која болује од наше нездраве психозе и погрешног става.

Да будемо потпуно јасни. Штедња треба да буде општа, сви да штеде и све да штеде. Али поред тога треба да буде и заједничка, односно да сви користе ефекат те штедње. Сваку уштеду треба вратити заједници, да би је ова и користила, јер је иначе промашила свој главни циљ. Уштеде треба однети у задруге или банке, како би оне преко великих новчаних завода и емисионе установе стајале на расположењу привреди а преко ње, у крајњој линији, држави. Да је велик део народа правилно схватио оно о чему смо напред говорили, доказује пословање наше три највећа новчана завода: Државне хипотекарне банке, Поштанске штедионице и Привилеговане аграрне банке. Схватио је већи део, али нису сви. И зато је успех за ову последњу годину дана обнове, коју спроводи влада народног спаса, завидан, али, није тако замашан ко што би могао да буде д су сви радили и штедили ко што треба.

Ево шта су постигли они чија је вера у будућност нашега народа непоколебива и који су послушали савет Претседника владе те преданим радом допринели свој део за обнову земље.

Државна хипотекарна банка

Захваљујући срећној околности ратне операције нису банци нанеле никакву материјалну штету. Све банчине зграде остале су неоштећене а целокупни банчин пословни материјал и архива су у највећем реду евакуисани и на основу преданог и савесног рада чиновништва по капитулацији земље ўбрзо сређени, тако да је поједини филијал отворио своје шалтере крајем априла а Централа у Београду 2 маја 1941 године.

Овој ратној срећи Банке придружила се још једна — могло би се рећи географско-политичка. По утврђивању нових граница наше области показало се да су некадашња филијалска подручја била тако срећно одређена да је сваки филијал својом активом и пасивом припао овом или оном подручју. На тај начин је опет срећно било избегнуто замашно поље могућне штете.

Укупна сума банчиног биланса износила је на дан 31-III-41 год. 8,5 милијарди динара за целокупну територију бивше Југославије, а по преузимању пословања на новој територији Србије и Баната, долазило је на ову област 6,983 милијарди динара. Тај однос у оквиру билансиске суме почива на чињеници што је Банка, која је основана 1862 год. у Србији, око 60 година радила као српски завод, а једва 20 година у бившој Југославији. Целокупно банчино пословање било је управљено на српско подручје, и захваљујући тој чињеници Банка је успела у оквиру обнове да достигне крајем 1942 године билансиску суму од 31.3.41 год., односно капацитет који је имала у границама бивше Југославије.

Износећи те опште чињенице ми морамо одмах напоменути да би нас одвело исувише далеко ако би расмотрили целокупно банчино пословање у времену од капитулације на овамо. Ми ћемо се зато у оквиру овога излагања ограничити само на посматрање кретања улога на штедњу као манифестације и доказа поверења у будућности нашега народа и израза одобравања владине политике, јер за обавезе завода које овде посматрамо гарантује држава.

Улози на штедњу код тих завода су у сталном порасту од капитулације на овамо, што треба схватити као непобитан доказ одобравања политике владе народног спаса. Народ верује у своју владу, верује у своју будућност и припрема ту будућност поверавајући своје уштеде државним новчаним заводима.

Од априла прошле године до краја ове порасли су улози на штедњу код Државне хипотекарне банке за више од 200 милиона динара. Исти случај снажног пораста од више стотина милиона динара имамо и код јавних фондова и на текућим рачунима у пасиви, тако да укупни пораст ових средстава износи више од 1,2 милијарде динара.

Поштанска штедионица

Поштанска штедионица није са таквим срећним околностима пребродила ратне операције. Она је претрпела приличну материјалну штету на својој згради а још већу губитком пословног материјала и архиве. Међутим, и ту је свесрдно залагање појединаца и целокупног особља помогло да се преброди по која тешкоћа. Код Поштанске штедионице и географско-политички моменат није био тако повољан за завод као што је то био случај код Држ. хип. банке. Али, и поред тога Поштанска штедионица је убрзо по капитулацији почела са пословањем и данас достигла две трећине обима свог пословања од пре рата.

У последњих годину дана утростручили су се улози на штедњу код Поштанске штедионице. Дакле за 12 месеци, који су протекли у ратном времену, у коме влада генерала Недића улаже све своје снаге да обнови земљу, и у којима се Србија налази у специјалном положају, уштедили су улагачи Поштанске штедионице нешто више од 100 милиона динара нових улога, којима се у свако доба може неограничено располагати. Ти нови улози превазилазе за десетину милиона исплаћене старе улоге, што другим речима значи да су улагачи извршили, бар делимично, пребацивање старих улога са којима се може располагати само у ограниченој мери, на рачун нових улога који у погледу диспонибилитета не подлежу никаквим ограничењима. О томе најречитије говори константни месечни одлив старих улога, који се дижу само зато да би се искористила законом дозвољена граница подизања улога, и прилив нових.

Све то потврђује дубоку веру народа у будућност Србије, а још више служи као доказ одобравања политике владе народног спаса. Овде не говоре речи, већ дела. Народ као целина на делу манифестује оно што појединци изражавају Претседнику при своме доласку у Београд. Када сељаци из свих крајева Србије траже од Претседника да истраје на своме путу којим је повео Србију, јер је цео народ уз њега, онда то нису лепе речи већ дубоко уверење да он као отац Србије води земљу правим путем и јединим којим она треба да иде. Јер, њему лежи на срцу само спас народа и отаџбине, а то народ осећа, те му зато поклања своју веру и своју подршку на том путу. А као доказ да народ верује у исправност тога пута и да верује у будућност Србије, леже милиони народног новца, стотине милиона народне уштеде у новчаним заводима за чије обавезе гарантује држава.

Привилегована аграрна банка

Ратне операције су са пуним замахом погодили Привилеговану аграрну банку. Банка је претрпела огромну материјалну штету на својој згради а сем тога је пламен уништио скоро цео пословни материјал и архиву. Тако да је банка у првим данима после капитулације морала усиљеним радом да приступи реконструкцији целокупног материјала о пословању. У том настојању су банку помагали сви заводи који су јој могли пружити макакву помоћ. На тај начин је после извесног времена било учињено врло много. И ту је прегалаштво појединаца и свесрдно залагање свих чиновника нашло излаза из тешких ситуација које су у првом моменту изгледале несавладиве. О проблему земљорадничког кредита писано је код нас много. Приступало се и решавању тог проблема, али све то није довело до жељених резултата. У циљу што коренитијег решавања тог проблема основана је 1929 године Привилегована аграрна банка са задатком да помогне земљораднику. Она је за 11 година свог пословања, испуњавала предано задатак због којега је била основана. За то време ставила је пољопривреди милијардске суме на расположење и помогла сељаку да се привредно подигне. Много хиљада, па и стотина хиљада сељачких газдинстава спашена су од неминовне пропасти интервенцијом Аграрне банке. Гдегод је требало, и гдегод се то могло довести у склад са законским прописима, банка је помагала, јер је правилно била схватила замах и значај своје функције у привреди.

Отплате земљорадничких дугова износе у години 1942 око 100 милиона динара. Исто толико износи наплата по каматној служби за одобрене хипотекарне зајмове. Дакле и код овог завода прилив средстава иде у стотине милиона, јер народ отплаћује дугове.

Из свега што смо досада изложили види се јасно да народ иде руку под руку са својим Претседником, са својом владом и на тој чињеници не може да измени ништа ни она шака јада, која у последњем трзају своје агоније покушава да омете наступање Србије на путу свог унутрашњег сређивања и на путу нове Европе.

Крајње је време да се и остали угледају на рад и веру ове већине која је постигла те завидне резултате на путу обнова мајке Србије те да здружени у заједничком прегалаштву учине све да обнова Србије успе што пре и што боље.

Основа наше обнове је рад и штедња! Радите и штедите, за себе, за своју децу, за развој и будућност наше мајке Србије! Нека вам при томе стално лебди пред очима једна света мисао, мисао која треба стално да вам је на уму: Србија изнад свега и нада све!

Др. И. Л.

Ни какав пак родољуб не може желети, да се ми, место бриге о правоме отачанственом напретку, бавимо вечито нашим унутрашњим размирицама. Да пружамо, дакле, један другоме руку мира, да останемо у границама реда и послушности, да се властима нашим покоравамо, а власти да се закона држе — то је, што светли кнез наш од нас очекује и захтева.

ЈОВАН РИСТИЋ

ОНИМА који као голубићи густим јатима данас наваљују под школске кровове да им тамо вредни наставници разбуде, оснаже и упуте богодане моћи; онима којима данас требају учитељи да би сутра могли радити без учитеља; онима који ступају за нама као наша сенка, и који ће данас или сутра заузети наша места, прихватити наше дужности — дужни смо ми много, веома много...

Дужни смо, спремајући их за самосталност у радовима њиховим, показати и милити им све путове који воде к добродетељи, бележећи свуда и литице које се суљају у порок, у пропаст.

Међу врлинама које смо као Срби нарочито дужни неговати у срцу деце своје, сјајно место заузима љубав према отаџбини, љубав према народу коме су она изданак и продужење, и коме ће бити слава или руга.

Истина, љубав према отаџбини узимала се увек као накит тек најплеменитијих душа; али тим не мање треба и цели народи, васпитањем својега подмлатка, да теже к томе идејалу. Срце је омладине најорнија њива за семење свију врлина како личних тако и грађанских.

Милан Ђ. Милићевић

У царству наука

Када је Александар Велики кренуо у Азију и Африку да копљем и мачем створи огромно царство, пошао је његов учитељ Аристотелес у Атину да пером у руци удари темеље и пропише устав другом једном великом царству, царству наука. Обојица остварише своје велике замисли за непуних тринаест година и умреше убрзо затим један за другим. Но док се царство Алекасндра Великог после његове смрти распало, царство наука се одржало, пребродило све муке и невоље средњега века да би после тога освојило Земљин шар и раширило своје духовне границе у недоглед васионе. Оно је данас толико огромно да га смртни човек не би могао прокрстарити од једног краја до другог, сагледати све његове пределе, успети се на све његове узвишице и врхове.

То је царство састављено, као некадашње Свето Римско Царство Немачког Народа, из безброја мањих држава и државица, краљевина, кнежевина, војводина и грофовија. Тешко би било набројати их све редом, још теже разграничити их. Ако се не улази у појединости, могу се покрајине царства наука, т.ј. науке, поделити у природне и духовне. Та раздеоба долази до изражаја у уређењу филозофских факултета већине универзитета, који се деле у два одељка: у математичко-природњачки и филозофско-филолошко-историјски одељак. Природне науке могу се поделити у анорганске и органске, т.ј. у оне које се баве мртвом и оне које се баве живом природом; код духовних наука, таква подела у двоје није могућа.

Француски филозоф Огист Конт предузео је да науке разврста по њиховом значају и ступњу у неку врсту научне хијерархије. Највиши степен у њој доделио је математичким наукама у које рачуна Математику, Геометрију и Рационалну Механику. Те су науке ослонац и темељ оних наука које је Конт разврстао у другу групу његовог распореда, у групу наука о мртвим телима: Астрономије, Физике и Хемије.

Ја бих, на овом месту Контове схеме, учинио једну малу измену, па Рационалну Механику и с њом уско повезану Небеску Механику разврстао у другу групу наука. На тај начин, обухватила би та група све оне природне науке које свој високи степен захваљују примени Математике, чијом оштром логиком и егзактним језиком се оне служе, па се зато називају и егзактним природним наукама. И Кант је, доживљујући развитак тих наука, рекао да у свакој засебној природној науци наилазимо само на онолико праве науке у колико је у њима Математика заступљена. Из тога следује још и ово. Не могу се све науке о анорганској природи називати егзактним наукама, неке од њих су још у стадиуму дескриптивних наука.

У трећу групу свог разврставања ставља Конт науке органског света; дели их у Физиологију и Социјалну Физику или Социологију, тако да та група захвата и у област духовних наука од којих преостале он не узима у обзир. Због тога је Контова схема непотпуна па је ваља поправити и попунити.

Ја сам, имајући ово у виду, предузео да расподелим појединачне науке поново и да на темељу тога распореда нацртам географску мапу царства наука у њеним главним потезима.

Та мапа изгледа овако.

Замислите, на хартији нацртано, седам концентричних кругова, најужи од њих ограничава једну кружну површину, а око ове се обавијају шест прстенастих површина. Тим површинама могуће је претставити седам главних области наука и у те области распоредити све појединачне науке тако да буду поређане генетски, по својој старости, узрасту и сродности.

Од свих позитивних наука, Математика је најстарија и најразвијенија. Било је, дакле, душе, о томе и других мишљења. Неки од астронома су, на пример, заступали мишљење да је Астрономија старија од свих осталих наука, јер је посматрање неба и његових појава старо као људски род. То није нетачно, али посматрање неба није, само по себи, још наука. Оно постаје науком тек онда када се његови резултати могу прибележити, систематски прикупити и предати потомству, а то је немогуће без математских појмова, знакова и других математских средстава. Математичка знања морају, дакле, претходити астрономским, због чега је Математика старија од Астрономије. Она је била, као што то показује историја наука, колевка других наука па је зато, заједно са њеном сестром близнакињом, Геометријом, стављам у средњи круг моје мапе царства наука.

Из Математике су се развиле остале егзактне науке, најпре Астрономија, затим Рационална Механика, па Физика, па Хемија. Њих стављам у прву од прстенастих површина које обавијају средњу кружну површину, заузету Математиком. Те две области, кружна и прстенаста, сачињавају, да се вратим на моја упоређења са Светим Римским Царством Немачког Народа, неку врсту царинске заједнице, какве су постојале у том царству. Једна јасно назначена и строго чувана царинска граница обележава ту област: само је оном дозвољено да прекорачи ту границу и да се у тој области стално настани који зна Математику, јер је она службени језик те области. Без темељног знања Математике не могу се разумети науке заступљене у њој. Ко не влада језиком Математике, тај може по тој области путовати само као отмен странац.

Овој царинској заједници присајединиле се од неколико деценија на овамо једна сродна научна област, област примењених егзактних наука, широка област техничких наука, претстављена у мојој мапи наредном прстенастом површином. Многи од научника су се дуго предомишљали да ли се техничким наукама може признати једна таква област у царству наука, позивајући се на то да је техника само практична примена осталих наука.

Тек када су у крилу Технике однеговане и подигнуте до високог узраста многе специјалне науке: Статика, Наука о Еластицитету, Хидродинамика, Аеродинамика, Термодинамика и Наука о Електрицитету, и тек када је Техника помоћу тих од ње однегованих наука преобразила лице наше Земље и цео наш начин живота, примљена је у коло наука у којем су дотле неколико слабачких наука цупкале вековима на једној нози. Немачка је у неговању и признавању техничких наука предњачила свим осталим државама, дала, прва, својим техничким школама право додељивања докторских титула и примила заступнике техничких наука као праве чланове у своје Академије Наука.

Наредна прстенаста површина моје мапе, она која обавија све досадање, претставља област дескриптивних анорганских наука; најважније од њих су: Метеорологија, Геофизика, Геологија, Минералогија и Физичка Географија. Неке од тих наука, заступљене млађим, математским образованим генерацијама, на најбољем су путу да се уздигну до степена егзактних природних наука. И ја сам, мојом »Математичком Климатологијом«, мојом »Теоријом померања полова« и мојом »Астрономском Теоријом варијације климата« поредио у том правцу, а у области Метеорологије, Геофизике и Геологије.

Све до сада побројане науке заузеле су у мојој мапи велику област анорганских наука којима је предмет испитивања мртва природа. Оне су тим предметом јасно означене и оштро ограничене; с оне стране границе њихове области распростире се област оних природних наука које се баве живом природом, област биолошких наука. Она је у мојој мапи претстављена наредном прстенастом површином. У ту област улазе; Физиологија, Зоологија, Ботаника, Упоредна Анатомија и Палеонтологија.

Прекорачивши границу мртве природе па крочивши у област живе, очекивали бисмо пред собом нов један свет, јер та граница дели живот од смрти. Тако и јесте, али је значајна чињеница да су биолошке науке тек тада постале правим наукама кад су почеле да се служе сретствима испитивања анорганских наука; оне су се развиле посретством микроскопа, физикалних апарата, Физике и Хемије. То исто важи и за примењене биолошке науке које сам у мојој мапи сместио у наредну прстенасту површину, а у које улазе: Медицина, Ветерина и Пољопривредна Биологија. Између те прстенасте области и оних које је она обухватила постоји сличан однос као између примењених и рационалних природних наука.

Крајња, спољна, прстенаста површина моје мапе претставља широку област духовних наука, дакле филозофских, историских, правних и филолошких наука. Неке од тих духовних наука веома су старе. Оне су вековима животариле по тамним ћелијама, одвојене од природних наука. Тек кад су природне науке дошле до сазнања да је и човек само један изданак великог стабла живота и да за њега, па и његов разум, важе вечни закони природе, морале су и те духовне науке да отворе прозорчиће својих ћелија и да пусте кроз њих свежи ваздух природе.

Др. Милутин Миланковић

(Предавање одржано на Београдском радију).

ИЗ МИРОСЛАВЉЕВОГ ЈЕВАНЂЕЉА

Безбожно је смејати се једном средњевековном интелекту који сваку важнију појаву тумачи чудом и натприродним. Помислимо да ће можда хиљадито поколење после нас са потсмехом читати о нашој материји и сили.

⁂

Живот није што и трговина где се уложи све с изгледом на десетоструку добит; у животу, по једном кобном правилу, кад се све уложи, све се изгуби. Јаки то и чине, и ту им лежи величина. Слаби, пре но што ћу у игру, резервишу један део самих себе. Потка средњега живота је полужртва.

⁂

Ако има свемоћи место јој је у области духа, а не материје; у природи нема чуда, али га у имагинацији има. И сама свемоћ Бога пада пред светом, његовом творевином. Творац је роб свога дела.

МОМЧИЛО НАСТАСИЈЕВИЋ

КОЛУТ КРАЉА ВУКАШИНА У МУЗЕЈУ КНЕЗА ПАВЛА

Наше Жене XIII Века

Над посмртним остацима своје мајке, син је горко заридао: *„О добра хранитељко моја! О крепка и необорима тврђаво отачаству своме!"*

Син Милутин није могао лепше да изрази своју љубав према мајци Јелени, краљ Милутин није могао лепше да одда признање државотворности краљице Јелене.

XIII век је наш велики век.

У XIII веку учвршћена је држава (проглас краљевства), у XIII веку учвршћена је вера (самосталност цркве), у XIII веку учвршћена је уметност српска (књижевност, сликарство, неимарство). Јелена је била и владарка, Јелена је била и калуђерица, Јелена је била и уметница.

* * *

Владарка уз владаоца, од 1278, по паду Уроша I, самостална владарка с управним подручјем у Зети; Јелена свој престо није двојила од радионице, од учионице, од државних послова народне послове, и примив на своје женско раме мушко бреме, мушки је говорила: *„Сваки кои пада у очајање бива роб сотони"*.

Калуђерица, иако „на висинама сведушно утврђујући свој ум", иако, „обукав се у хаљину изаткану са висина, коју ћу тихост и незлобивост срца твога назвати" (Данило) — Јелена свој олтар није удвојила од животног смисла, од реалног такта:

„Нека не буде да се ви насито јелом храните или опијате, а ништи и маломоћни да гладују, да место смрти од љуте глади окончају".

Уметница, пишући одлично, водећи свој дневник, градећи Градац с најбољим мајсторима, пишући и преписујући књиге на свом дому, дописујући се с умним људима свога доба, Јелена ни олтар, ни престо није одвајала од духовног напона од душевног напора, од превазилажења себе:

„Све мисли младосног разума згасив богоугодном мудрошћу, отвори своја богохвална уста."

* * *

Данило, на свега двадесетак страница, дао је тако сјајан портрет краљице Јелене да се просто не разабира, да ли је архиепископ надмашио краљицу или је владарка превазишла слугу божијег, али је сигурно да варке нема бар у овоме:

Ако је истина, као што у XX веку кажу, да стваралачки гениј жене не иде од познатог ка непознатом, већ мудрошћу исконскога нагона познато замењује само познатим, разликујући се на тај начин од стваралачког генија мушкарца, онда је истина и то да је у XIII веку постојала једна краљица Јелена, чија државотворна, религиска уметничка иницијатива, по крепости, по целисходности, ничему не уступа снази мушке иницијативе; онда је истина и то да је у XIII веку краљица Јелена, превазилажећи животна уживања пуним космичким напоном, неоспорно, иако жена, тежила непознатом, говорећи:

„Помисли, душо, шта ће те срести после изласка твог од тела". (Данило: Живот краљице Јелене).

XIII век је наш велики век. Остваривши љубав према дому, љубав према породу, љубав према роду, наше жене тринаестог века, истина нису биле апстракте. премудре Минерве и Сибиле, али су „у весељу срца красовале" (Данило) и бар срцем тежиле даље од првих сазвежђа.

И ту почиње прекаљени српски матријархат.

В. Стојановић

НАСР-ЕД-ДИН

БОЖИЋНА ПРИЧА

У СРПСКОМ народу постоји пуно занимљивих анегдота о Насрадин-хоџи. За њега знају и деца. Наср-ед-Дин је право име те личности толико популарне код широких народних маса на целом Истоку. »Насрадина« и »Насредин« је једно исто лице. Он је доиста био хоџа, али је био и велики филозоф и математичар. О њему ми је често говорио, за време мога боравка у Паризу, мој стари и добри пријатељ, Суад-беј, тадашњи турски амбасадор у Француској.

Насрадин, као и Сократ, није оставио ништа написано. Сва његова морална филозофија била је у Усменим поукама које су се сачувале у народном предању. За сузбијање ситних људских мана он је сматрао да је духовитост довољно оруђе, али да је мудрост неопходна за спасавање људске душе од метафизичких заблуда као најопаснијих умних порока. Насрадин је остајао равнодушан и правио досетке кадгод су се људи свађали и отимали око његовог »органа«, али не и кад су окретали леђа Богу и пљували на оно што је још једино вредно у њима — на своју душу.

»Бога нико није видео, нити ће га икад видети, осим јединородног сина који је показао да је дух живот, и да се за човека прави живот састоји сав у томе: **да тражи и да спасава у својој души оно што пропада.**« После тих Христових речи у којима је филозофска сржи јеванђељске науке, сваки ће разумети зашто сам изабрао баш Насрадин-хоџу за главног јунака ове божићне приче.

»:«

На неколико недеља пре мога растанка са Паризом, има већ шест година од тога времена, мој пријатељ Суад позове ме код себе на вечеру у најужем породичном кругу. За столом се говорило, с брда с дола, слободно и без усиљености о свачему. Разговор је постао још живљи после неколико мојих причица о Насрадину, којих сам се још сећао. Све је занимало оригинално и јасно народно излагање Насрадинове оштроумности у анегдотама и досеткама. Исти стил, иста обрада и скоро исти предмети, као и у народним пословицама. Свима се допала довитљивост Насрадин-хоџе у овој анегдоти о његовом заједљивом одговору неком наметљивцу који је, позивајући се на пријатељство, тражио од њега новца на зајам са што дужим роком:

— Пара немам, али, пошто смо пријатељи, дајем ти рок колики год хоћеш.

После кратког размишљања о људима који позајмљују а никад не враћају, Суад-беј рече да хумор делује као морална шиба на сваког који безобзирно искоришћује пријатељску услужност. Развијајући своју мисао, он настави:

— Хумор, досетљивост, духовита шала, нису мудрацу циљ. Насрадин је доиста био духовит човек, али је био и још нешто више. Био је мудар човек. То се не може рећи за Волтера који је био само духовит, можда најдуховитији човек у Европи осамнаестог века. Насрадин је живео у средњем веку, и ја ћу вам испричати једну причу која ће вам потврдити да је он био мудар не само за своје време, него за сва времена. Мудрост је увек иста, зато је и вечна. Она није везана ни за време ни за простор, него само за дух...

Кад је домаћин завршио своју причу — коју ћу ја на крају препричати како будем умео — узвикнуо сам с усхићењем да се ретко може чути штогод занимљивије и поучније.

— Да, драги мој пријатељу, продужи домаћин, велика је разлика између наше источњачке мудрости и европске западњачке генијалности. Ова последња не води увек добру. Поменуо сам Волтера, могу поменути и Русоа, као и све француске и енглеске филозофе из осамнаестог века, као и француску револуцију, а да не говорим о модерним струјама које су толиких година правиле политику, филозофију, науку, роман и књижевност уопште. Материјализам, комунизам, слободна љубав, анархија у појмовима и осећајима, непоштовање традиција и хијерархије у друштву, безбожништво, — ето, то су већ сазрели плодови које ми сад беремо... Све се на Западу оснивало на сувој рационалности. Увек се мислило да се само разумом долази до истине, и да осим разума ништа друго није човеку потребно да до ње дође. Међутим, код нас на Истоку, највећа духовна моћ човекова је у **мудрости**, а не у духовитости, умној блиставости и логичној убедљивости. Мудрост је све то, али и нешто више од тога. Она не почива само на уму или разуму. У њен састав улазе два појединачно потребна и значајна чиниоца: умни и морални, логички и етички. Другим речима, до праве и потпуне мудрости не долази се само умом него и срцем; човеков живот треба да је обасјан светлошћу из оба извора. Бити мудар значи нешто више него бити паметан, а много више него бити духовит. Човек се не рађа мудар, он то постаје. Живот мудраца је потпун живот, јер му драц је разуман, добар, скроман и смирен. А за срећу у животу ништа више није ни потребно...

Док је мој пријатељ говорио о тој основној разлици између праве мудрости и свих других облика људске памети, мени је постајало све јасније да у дну таквог схватања лежи нека велика истина. Желео сам да је сазнам. Сви људи нису мудри; многи су само паметни и духовити, и остају такви целог живота. И Насрадин се, као и многи други, родио резуман и бистар, па је тек временом постао мудар, док су други до смрти остали онакви какви су се родили. Како се, дакле, долази до праве мудрости?

— Имате право, одговори мој пријатељ. Ин елигентни људи нису сви и мудри људи. Насрадин, пре него што је постао мудар био је само духовит. Он је много читао и размишљао о највећој загонетци земаљској, о смислу живота, а још више је и сам преживљавао и самим живљењем продубљивао ту вечну тајну. Живот је као лампа са два фитиља од којих већином само један гори, догод се и други случајном варницом не запали — ако се уопште и запали. Седиште душе није само у мозгу, него и у срцу. Насрадин је наследио ту велику истину од Платона...

Мој пријатељ је опширно сликао умну средину у којој се родио и развијао Насрадин. Ја ћу за сад истаћи само онај занимљиви и поучни закључак.

— Платон је био духовни отац Насрадинов. Кад светла варница љубави или топла искрица добра запали и етички фитиљ у бићу нашег живота, онда се појављује онај најсветлији духовни пламен који филозофи називају **идеализмом** и који је битни услов мудрости. Тако је било и са Насрадином после његовог првог сусрета са платонизмом. Нема праве филозофије ни праве науке без идеализма. Дубока вера у превласт духа над материјом, душе над телом, ту је почетак мудрости... Ја још нисам срео научника коме би филозофски материјализам корисно послужио као полазна тачка за изналажење истине; сваки инстинктивно осећа да се на томе путу и са таквом методом не би далеко отишло. Материја је, у ствари, онаква каква изгледа нашим чулима да је. Она вероватно и није ништа више од тога. Живот је, међутим потпуна загонетка. Он не постаје, он се преноси. Ми се дивимо природи и оним безбројним комбинацијама којима она решава тај проблем преношења живота. У исто време ми дубоко осећамо да се то изводи по неком утврђеном плану, према неком унапред одређеном циљу. Жива бића нам не изгледају као дела случајности, него пре као покушаји неке тајанствене силе да ствара нешто све савршеније и савршеније. Стремљење ка неком одређеном циљу, скривени смисао живота, то јест његова крајња намена у општем поретку свега, постојање општег плана финалности, изгледају нам све очигледнији...

Вечера се већ приближавала крају. У том тренутку послужитељ донесе дињу коју домаћица поче сећи. Показујући ножем на природне бразде урезане на кори диње, она у шали рече да су оне најбољи доказ да се у природи све ствара по неком плану и да свака ситница има неки смисао.

— Ето, **видите те су бразде зато да би се диња могла резати на подједнаке кришке и лакше поделити у породици.**

Домаћин се насмеја и додаде да га те речи његове жене потсећају на писца једног старог француског романа и његова размишљања о дињи.

»:«

У време чувеног калифе Харун-ал-Рашида, Багдад је био један од главних културних центара арапског и муслиманског света уопште. Тадашња исламска цивилизација претстављала је мешавину двеју цивилизација, источњачке (индиске) и јелинске. Многа класична дела из књижевности, науке и филозофије, била су преведена са санскритског и грчког на арапски језик. После пожара александриске библиотеке, многи стари рукописи били би за човечанство потпуно изгубљени, да није било тих ранијих превода. Араби су сјајно испунили своју историску мисију кад су сачували и потомству предали јелинску цивилизацију тако рећи неокрњену, а у понеким областима и проширену, као на пример у математици.

Научници и мислиоци Ислама имали су на свом расположењу драгоцен и богат материјал за своје умно и морално усавршавање. Насрадин је најрадије читао Платона и Епиктета. Он је прерадио Платоново учење о идејама, сводећи га, нарочито у јавним дискусијама, на ову сажету садржину:

— **Суштина ствари је у моделима по којима су ствари постале, то јест у њиховим идејама.** Као модели, идеје су нематеријалне и вечне, док су претстаре из чулнога света само њихове материјалне копије. Све идеје заједно чине једну целину, у којој је **идеја добра** највиша. Наше сазнање је само сећање на те праисконске обрасце које је творац имао пред очима стварајући свет, а које је наша душа видела пре свога спајања са телом.

Ако у Платоновој метафизици невидљиви свет идеја заменимо реалношћу духа, оног општег духа који је праизвор живота, онда и најглавнији део наше душе не би се огледао у разуму него у моралу, јер и код Платона појам добра је највиши појам. И онда духовни механизам сазнања не састоји се само у психолошком моменту сећања на идеје које је наша душа некад видела, него и још више у етичком моменту стремљења воље ка остварењу идеје добра, која и код Платона претставља врхунац духовног живота. Према томе, битна одлика правог сазнања је рационално-етичког карактера, а у састав таквог сазнања улазе у исто време и мисао и врлина, и логика и етика. Оно обухвата не само **свест** него и **савест**; оно је, једном речју, мудрост.

— Па шта је мудрост као ствар по себи? упитао је неко Насрадина, хотећи да га збуни.

— Мудрост је суштина божјег разума, одговорио је Насрадин, а између божанске и људске мудрости разлика је само у обиму.

Највећи противник Насрадинов био је неки Кајам, пореклом Персијанац, који није веровао ни у шта сем у невидљиву моћ вина. Био је веома језичан. У часовима пијаног надахнућа богатио је персијску поезију лаким и течним стиховима, славећи винову лозу као праизвор свемирне енергије. Насрадин га је обично клонио, али се брижљиво обавештавао о његовој разорној делатности међу багдадском омладином за коју су пријањале његове идеје о атомизму и атеизму.

Протагора и Демокрит од грчких филозофа и латински песник Лукреције били су главни извори Кајамовог филозофског материјализма. Од првога је наследио страст за софизме, сматрајући да о свакој ствари могу постојати два супротна мишљења и оба истинита, на што му је Насрадин добацивао да постоји и треће мишљење, а то је Кајамово, и да оно мора бити неистинито. Од Протагоре је позајмио и ону познату изреку — »човек је мерило свих ствари«, хотећи њоме да потврди релативност људскога сазнања и чулно порекло филозофског материјализма.

Од Демокрита је научио да је материја вечна, да се из случајних сусрета и судара материјалних делића у природи рађа све што постоји, да се све непрекидно понавља, без икаквог одређеног циља и без икаквог вишег плана. У тој Демокритовој доктрини о атомизму, као и у свима доцнијим облицима филозофског материјализма, који су из ње поникли, суштина се налази у одрицању сваке финалности у природи, сваког вишег принципа у управљању света. Кајам је ту негативну мисао пресадио и у област социјалних збивања, претварајући природни атомизам у друштвени индивидуализам који у себичности појединаца види и основни закон и крајњи циљ живота.

То јеретичко учење узимало је све више маха у Багдаду. Друштвена узнемиреност постајала је све већа. Насрадин се у свакој прилици борио против лажног багдадског апостола, рушећи својом мудром речју његову кужну дијалектику. Није истина, говорио је он, да је човек мерило свих ствари; није истина да сваки човек одређује према себи и својма личном егоизму све што га окружује; није истина да је људско друштво само прост збир појединаца органски потпуно одвојених, налик на слободне и расуте атоме у природи; лаж је да изнад људи у друштву, као ни изнад атома у природи, нема никакве више воље, никаквог Бога; лаж је да су право, морал, породица, народ, без икакве реалне етичке подлоге. Атомизам и материјализам не знају за духовне вредности и воде рачуна само о материјалној садржини ствари. **Мудар човек је мерило свих ствари.** Протагора је заборавио само ту једну реч — придев »мудар« који обележава моменат оплођавања материјалног елемента етичким. Материја је потчињена духу. Платонов идеализам схвата живот као духовну вредност. Идеја о добру даје смисао животу. Свако живо биће — појединка, породице, народ, држава — чим пође путем мудрости, одређује се моралним стремљењима и тежи ка ономе што је етички највише.

Материја се одупире духу, као лаж истини, као зло добру. Ми само бележимо ту несумњиву чињеницу коју је лако запазити у животу појединаца као и народа. Она се провлачи као црвена нит кроз сву повесницу човечанства. У том свом отпору, материја може да постигне и неке делимичне успехе у простору и времеу. Али она никад не долази до стварне и коначне победе. Напротив, може се само рећи за оне историске периоде, у којима материјализам претставља филозофску и научну истину, да су то периоди опадања и дегенерације. Тако је било у старој Атини, тако у античком Риму, тако у Француској прошлога века, а нарочито у Русији овога века.

Сви знаци који прате распадање материје, у борби око превласти између ње и духа, појављују се неминовно и у друштвеном животу. Пошто је прво развратио ум код људи, материјализам развраћа после и њихова чула и њихове осећаје. Пошто је отровао душу јединке, он је већ уздрмао породицу и начео друштвену заједницу. Симптоми друштвеног распадања су увек исти. Необуздана себичност јединке, социјална неправда и мржња, непоштовање закона, гажење свих моралних истина и етичких прописа, рушење свих духовних вре-

(Наставак на следећој страни)

ЉУБА ИВАНОВИЋ: СОКО-ГРАД

Витлејемска МОЛИТВА

Волшебни краљеви с Истока
Шествују орно и свечано
Незнаном далеком стазом
Коју им благо осветљује
Златна Витлејемска звезда.
Народ наилази одасвуд
Жељан да види, да сазна
Куд су то наумили
Крунама овенчани
Сјајни мудраци с Истока?
Шта им је мета и намера?
Али звездари беседе:

„У Витлејему граду
Незнаном јоште доскора,
Али отсад за навек
Дичном и славном над свима,
Роди се један моћнији,
Светлији од нас свију,
Роди се цар свих царева,
Дете са небеском круном
Њему смо пошли нас тројица
Да му се поклонимо
И да му принесемо,
Смерно као што приличи,
Пресјајне царске дарове:
Злато, тамјан и миро.
Пођите са нама и ви,
Божје светлости жељни
Старци, људи и жене,
Пођите и понесите
Усрдне дарове и ви
Да бисте достојно пришли
Спасу на поклоњење."
Њима одговара раја:
„Сви ћемо са вама поћи
У тај Витлејем блажени —
Али без дарова, авај,
Јер смо сироти и бедни,
Лишени свега што вреди.
Само к'о молиоци,
Ми ћемо празних руку,
Али пуних срдаца,
Понизно прићи Господу
Да би нам све наше жеље,
Суморне божићне жеље,
Саслуш'о и услишио.

ТОДОР МАНОЈЛОВИЋ

Н. БЕШЕВИЋ: ЧЕСНИЦА

Ж. НАСТАСИЈЕВИЋ: ЦРТЕЖ ЗА ФРЕСКУ

МИСИЈА НАЦИОНАЛНЕ ЕЛИТЕ

ДАНАС, у овим изванредним часовима у колико ко заузима важније место у нашем јавном, културном и духовном животу у толико је његова одговорност већа. У толико је његова дужност већа да јасно и одлучно, без икакве двосмислености заузме одређен став и да свима својим снагама сарађује на делу чувања народног живота и изграђивања нове српске отаџбине у једном правичнијем и поштенијем поретку.

Ћутање, апстиненција, равнодушност према стању у земљи, кукавичко бежање од одговорности, разне рачунице са прогнозама јесу у овим часовима, када се ради о опстанку рођеног народа, о побољшању његовог положаја и о обезбеђењу његове будућности, неопростив грех. Овакво држање морално одговорних чинилаца за судбину српског народа може имати кобних последица по његов опстанак и по његову будућност.

Наш спас може доћи од нас самих, ако сви заједно, сваки према својим способностима и према своме положају учинимо херојски напор духа и воље да се народ спасе нових недаћа и да из рушевина почнемо зидати нов дом. Наш народ има велико поштовање за људе од књиге, он им верује и цени све оне, који држе перо и зато је њихова дужност била јуче да га воде правим путем народних интереса, да би се сачувао у данашњој светској бури.

Зато је данас њихова још већа дужност да уштеде своме народу нове недаће учећи га миру и реду, раду и братској слози. После великог искушења, које смо доживели, школовани људи, научници, писци књижевници, уметници треба да буду у истини савест свога народа и да први јавно и отворено испитају своју прошлост и укажу на своје и наше заједничке грешке и грехове, наше опште мане и заблуде. Они треба са свога постоља да позову цео народ, све слојеве нашег друштва да одлучно и без колебања пођу новим путевима националног препорода и стварања Нове Србије на темељима рада и поштења у духу социјалне правде.

Пре рата код нас и у свету расправљало се теориски да ли научници, писци, књижевници и уметници треба или могу да учествују у јавном и политичком животу нације. Са пуно скрупула испитивало се да ли смеју да се ангажују на овој или оној страни, а да при томе не изневере своју функцију и своју улогу, да не газећи по блату форума са висине посматрају догађаје, посвећујући се само своме стварању. Сада сами догађаји, који су довели у велика искушења народе Европе дали су одговор на ово питање откривајући колико су биле велике одговорности националних елита због њиховог повлачења из јавног живота или због њихове службе идеологијама, које су порицале националну стварност.

Трагични догађаји порушили су све »куле од слонове кости«, у којима су духовњаци хтели у охолој и саможивој усамљености, у искључивом дружењу само са лепотом и са духом да стварају своја дела, независно од тежњи, жеља и патњи свога народа. Они су поломили »стаклене баште«, у којима су у вештачкој атмосфери гајили књижевност и уметност и нова стварност са својим неумитним захтевима показала је да мисао и дух морају имати свога корена, да се књижевност и уметност морају развијати из рођене груде, натопљене знојем и крвљу самога народа у непрекидности свога трајања, јуче и данас.

Равнодушног интелектуалца за судбину своје нације или њено негирање од стране других показало се као највећа заблуда, која је донела толико зла властитом народу. Сада је јасно свима да машта и апстрактна шпекулација не могу опстати отсечени од живота, да нема културног и духовног живота без националне суштаствености.

Код нас, где и у редовним приликама интелектуална елита, научници, књижевници и писци због наше културне заосталости имају још значајнију мисију према националној заједници, сада у овим судбоносним околностима њихове дужности неизмерно су веће. Њихова одговорност за опстанак и будућност српског народа страховита је. Треба окајати грехове прошлости и свима силама ума и духа, стављајући све своје способности и могућности талента у службу народа, сачувати га, спасти га од несреће, избавити га из материјалне беде и извести га из мрака незнања.

Сто педесет година прошло је како српски сељачки народ, обновитељ и бранилац српске државе »гледа кроз плот« како је рекао недавно генерал Недић, како једна мањина ужива у благостању и у култури. Али зато у новом добу које настаје то не сме више тако бити. Ново српско друштво на сељачким задружно-социјалним основима биће светао и простран дом за цео српски народ, а дужност српске националне елите јесте да свима својим снагама доприносе остварењу овога вековног идеала свога народа, које ће га оспособити да постане културно велики и заслужан члан нове европске заједнице.

Тако ће они окајати донекле свој стари грех према своме народу и удружени са најбољим претставницима нових генерација пожртвовано радити на новој културној величини Србије у новом европском поретку. Све је друго изговор и камуфлирање старога немара и зато морамо не губећи више време, не чекајући свршетак рата, да извршимо моралну и духовну мобилизацију народа, окупљајући све конструктивне националне снаге, које ће својим примером предњачити показујући како се воли народ и како се служи.

М. М. Милошевић

(Наставак са 14-те стране)

дности, а као врхунац — непризнавање икаквог вишег бића над људима — потпуно безбоштво. С атеизмом, као круном у царству сваког материјализма, постизава се потпуна пустош људске душе.

Понеки од тих знакова већ су се почели показивати у Багдаду још за живота Харун-ал-Рашида, под којим је све цветало, наука и философија, уметност и занати, трговина и раскош. Опадање вере и морала код омладине, изазвано више буђењем тела него лутањем душе, задавало је бриге. Сви озбиљнији људи били су уз Насрадина. Кајам је тек почео да задобија присталице код омладине која му је прилазила више из радозналости. Дрзак као и сваки демагог, он је смишљао како би најлакше могао понизити Насрадина и тако се прославити. Једнога дана разгласио је по целом граду да баца рукавицу своме противнику и позива га на јавни философски мегдан, претећи му унапред да ће пред најотменијим светом у највећој багдадској дворани доказати да нема Бога. На те претње Насрадин није ништа одговорио.

У одређени дан и час, дворана је била препуна. Кајам и његове присталице обавестили су публику да ће јавна препирка отпочети одмах чим Насрадин дође — ако се уопште усуди да дође. Време је пролазило, Насрадин се није појављивао. Кајам је већ славио победу, а његове присталице су стварале код присутнога света све веће нерасположење против Насрадина. Напослетку Кајам устаде и рече да је време већ прошло и да се треба разилазити. У дворани се зачуше узвици:

— Доле Насрадин!.. Доле кукавица!..

То су, очевидно викали Кајамови људи. Настаде граја. Изненада у дворану улете Насрадин, сав задуван. Попе се брзо на говорницу и поче молити народ да се не разилази.

— Правоверна браћо моја! Опростите ми... није кривица до мене што сте тако дуго чекали. Ви сви знате да Еуфрат протиче кроз Багдад, али нико од вас не зна да ја станујем с оне стране реке. И, замислите, кад сам хтео прећи на ову страну, није било никога да ме превезе. Гледао сам низ воду, гледао уз воду, али ни од куда ниједног чамца, ниједне скеле, да се помоли. Стадох се свесрдно молити Алаху: Боже, ти си у питању, помози ми данас да победим оне који у тебе не верују... Наједаред спазих у даљини како неки црн предмет плови средином реке. Обрадовах се, мислећи да је то чамац. Међутим, у брзо се пред мојим очима указа обичан балван. Падох у очајање. Али кад је балван допловио до висине оног места на обали где сам ја стојао, он застаде и — гле чуда — окрете се к мени и пристаде уз саму обалу. За њим су стизали, један по један, и други балвани. Сви су се они заустављали према мени и, ређајући се попречице један иза другог, склопише сами собом узан дрвени мост између једне и друге обале. И ја тако пређох...

Међу слушаоцима настада комешање... Насрадин нас држи за будале, гунђала је публика.

— Ето, ја вам испричах све, а ко је луд нека ми верује — добацивао је Насрадин с лукавим осмехом.

— Докле ће овај стари шерет да нас обмањује! узвикну неко гласно.

Кајамови помагачи почеше сви у глас викати:

— Доле, доле... варалицо, лажове..!

Не збуњујући се, Насрадин настави говор, довикујући букачима:

— Грдите, вређајте, али слушајте... Ја нисам дошао да вас обмањујем него да вас убеђујем да има Бога. Глас божји је јачи од вашега, и он ће вас надвикати. Дакле, чујте...

Али врева је била толика, да се глас Насрадинов није могао више чути. Кајам је пажљиво мотрио нерасположења публике. Помислио је да већ може задати последњи ударац своме противнику. Сви ућуташе кад он даде знак и поче говорити:

— Чули сте бајку о дрвеном мосту. Ја се питам зашто је она била потребна Насрадину? Зар је ико од нас могао и помислити да се један мост може сам од себе саградити, без неимара и без плана. Насрадин се преварио у рачуну, ако је мислио да ћемо ми поверовати у чудо и примити неко натприродно решење као доказ о Богу. Нека нам он докаже да тај чаробни мост доиста постоји на земљи, ми ћемо онда веровати да и Бог постоји на небу. Али он је сам признао да се његов измишљени мост може сагледати само у огледалу његове маште, али не и у огледалу Еуфрата. Зар није тако, Насрадине?

— Тако је, Кајаме. Само немој мислити да ћеш ти, ма где се будеш огледао, одмах сагледати и лик божји. У огледалу човек види само човека, а у реци магарац види само магарца...

У публици настаде смех. Кајам се поче врпољити на своме седишту.

— Свако је огледало материја, настави Насрадин. Зато у њему и видите само своје тело, а не и своју душу. Бог се не огледа у материји, него у духу. Зато и у огледалу сваки може видети само свој лик, а не и лик божји... Ти, Кајаме, кажеш да се ни најобичнији мост не може саградити без стручнога мајстора. Очевидно, тако је. А како онда можеш мислити да је све ово што је пред нама, а нарочито над нама, постало само од себе, без икаквог мајстора, без икаквог унапред смишљеног плана и одређеног циља? Како ћеш сад ти, који неверујеш у Бога, да нам објасниш то највеће чудо које траје од постанка света...

Насрадин је очима потражно свога противника, али њега није било. Кајам се крадимице извукао и на време је побегао. Народ је одушевљено клицао Насрадину.

Др. М. Спалајковић

БОЖА КНЕЖЕВИЋ и Ђовани Батиста Вико

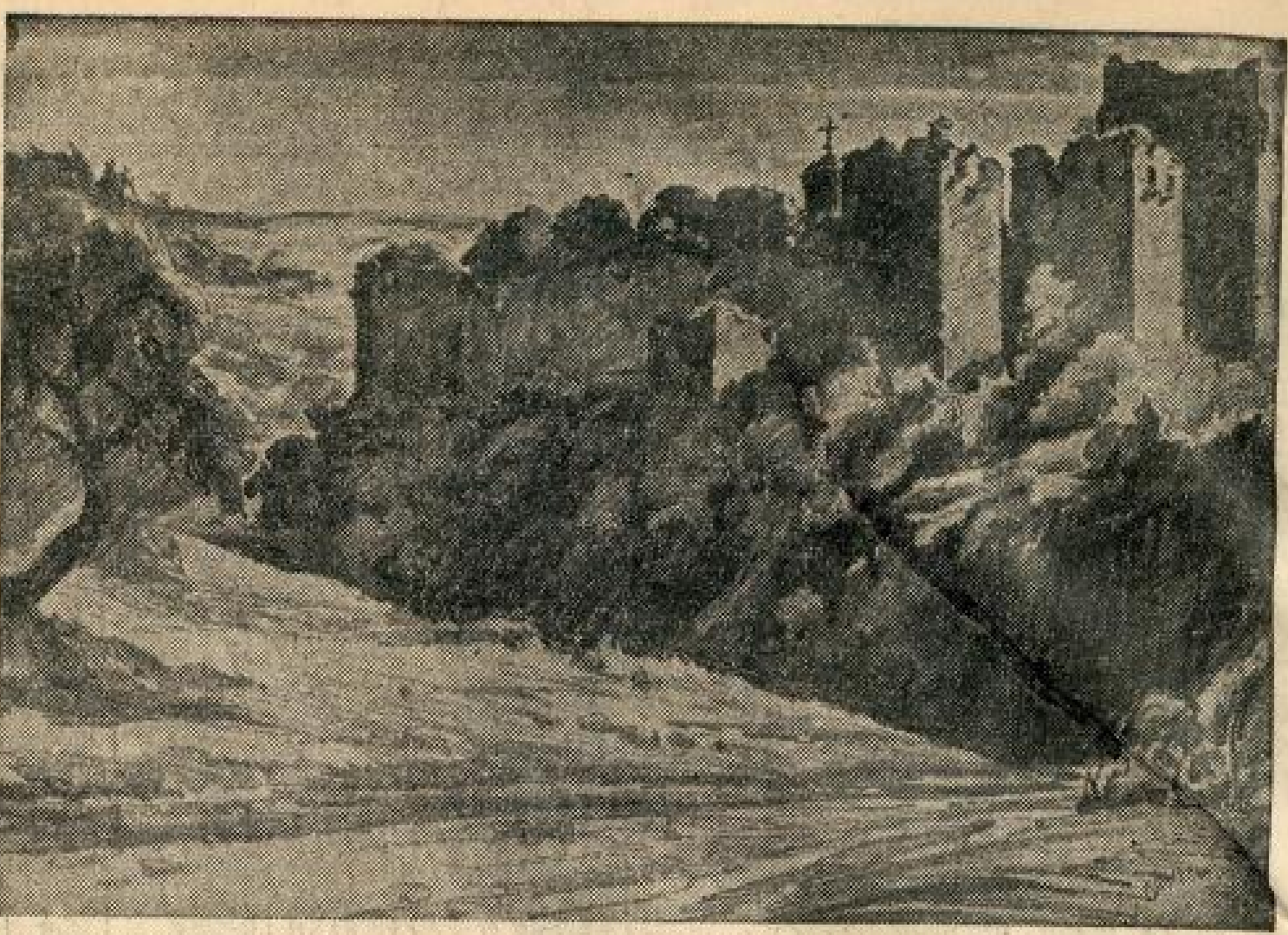

ЉУБА ИВАНОВИЋ: МАНАСТИР МАНАСИЈА

Божа Кнежевић је у изградњи своје филозофије стојао под утицајем знаменитих филозофа свога времена. Могло би се помислити да су највише утицали на њ Т. Бакл и Т. Карлајл, чија је главна дела из филозофије историје он лично превео. И несумњиво се могу овде онде утврдити траготи њихових утицаја у појединостима. Али кад узмемо у обзир главна становишта са којих ови филозофи хоће да протумаче историски живот човечанства, онда морамо признаати да је Б. Кнежевић њихов одсудни противник. Насупрот Бакловом интелектуализму, по коме је свки напредак у историји условљен стицањем новога сазнања научних истина путем разума, Кнежевић учи *ирационалност и спонтаност* историјског живота, тако да: ни религија ни уметност, ни наука нису творевине свесне воље човека и његовога разума, коме су препуштене само ситне ствари из свакодневног живота нашег.

Исто тако се Кнежевић ограђује и од Карлајловог екстремног индивидуализма, по коме је историја човечанства искључиво „биографија великих људи“, па учи да је велики човек у органској, судбинској повезаности са душом свога народа, и да је као такав оруђе неке „више силе“, коју ми никада нећемо потпуно разумом схватити, а то је Бог. Према томе, што се тиче ова два филозофа, може бити речи само о негативном утицају њиховом на нашаег филозофа; он је њих проучавао, да би се уверио у нетачност основних прининципа њихових схватања историје. Међутим најјачи позитивни утицај на Б. Кнежевића извршио је несумњиво Ђ. Батиста Вико, који је живео од 1668—1744 године.

Подударност између филозофског схватања историје у Кнежевићевим *Принципима историје* и Виковог дела *Принципи једне нове науке* показује се у овим њиховим учењима:

1) у самоме схватању историје као науке, предмета њеног проучавања и циља тога научно-историскога проучавања: 2) у периодизирању историскога живота човечаства; 3) у учењу о пореклу културног живота и 4) у објашњењу постанка прве аристократске државе.

Што се тиче схватања научне историје Ђ. Б. Вико повлачи разлику између „филологије“, како он назива историју која се бави о појединим догађајима и појединим личностима и своје *Нове науке*, као „идеалне вечне историје, која нам даје историје свих народа у времену“, тј. „идеалну историју вечних закона по којима се обављају дела свих народа у њиховоме постојању, напредовању, стању, опадању и нестајању“. То схватање научне историје јесте главна идеја око које се крећу сва Викова излагања у његовом поменутом делу.

Исто тако и Б. Кнежевић разликује „обичну историју“ од „научне“, или „филозофске“ или „рационалне“ историје, како све он назива своје схватање историскога живота. Та научна историја јесте и по њему „као историја ума људског идеална историја целог света“. У односу на обичну историју ова научна или филозофска историја претставља виши ступањ историске науке, те стоји према њој као виша математика према нижој математици. „Историја је прво била, вели он, вештина описивати догађаје и из живота и догађаја извлачити моралне лекције, тек доцније она постаје наука о процесу и законима живота човечанства у свима простор,има и временима“.

Као што се види предмет проучавања *Нове науке* као и Кнежевићеве „научне историје“ јесте цело човечанство, а њихов циљ јесу вечни закони који важе за историски живот свих народа из којих се човечанство састоји. Б. Кнежевић сматра да је тај циљ постигаао, што се види из ових његових речи:

„Ред којим су текли појави у историји и процеси историски изложени у овој књизи важе за све народе у свима просторима и временима“.

Да у историји човечанства владају закони које научна историја има да утврди, јасно је из ова два разлога: 1) што све у истронји бива несвесно, т. ј. ненамерно, без „рефлексије“ како вели Вико, и 2) зато што је душа људска једнака свуда и као таква не мења се. Али за разлику од душе коју имају и животиње, постоји код човека дух који се мења и по коме се међусобом разликују како поједини културни народи тако и поједине велике историске личности.

Оба филозофа схватају велику личност, вођу једнога народа, народне масе као „оруђе неке више, васионске силе“, „провиђења“ или „судбине“, тако да је историја једнога народа оваплоћење његове судбине. У великој личности долази до јасне свести она идеја која се налази несвесно у душама свих појединаца на чијем челу она стоји. Велика личност доноси са собом на овај свет само своје природне способности, али на шта ће те њене способности бити примењене и како ће бити употребљене, то не зависи од ње, већ од времена у коме она живи и од потреба које се имају задовољити. Тако се са гледишта ова два филозофа имају измирити супротности између екстремног колективистичког схватањаа историје и њеног индивидуалистичког схватања. Ако изгубимо из вида овај однос велике личности према тој трансцендентној вишој сили, онда се чини као да се Б. Кнежевић стално колеба између ова два схватања историје, заступајући час екстремни колективизам час екстремни индивидуализам.

Овако схваћену *Нову науку*, односно „научну историју“, оба филозофа сматрају за највиши облик људског сазнања хотећи њоме да замене филозофију као науку о првим принципима. Вико је изрично хтео да детронира Декарта и да круну највећег филозофа стави на своју главу. Слично томе и Б. Кнежевић тврди да је „историјски разум највиши разум људски, највећи критеријум сваке истине, пробни камен снаге и вредности свих ствари, највиша тачка за посматрање свега, природног и људског“. Историја као наука о законима времена јесте „највиша филозофија“ вели Кнежевић.

Друга тачка подударности између наша два филозофа јесте, као што рекосмо, периодизирање историскога живота човечанства. Као што је познато, за име Огиста Конта везује се тако звани „закон три ступња“, кроз које човечанство пролази, а то су: теолошко доба, доба метафизике, и позитивно доба, доба позитивне науке. Да ли је Конт узео овај закон од Сент Симона, или од Тиргоа, и уколико су се ови филозофи инспирисали Виком, то је један још нерешени историски проблем. За нас је важно да Б. Кнежећ није усвојио овај закон у оној форми коју му је дао О. Кант, већ је његово периодизирање много сличније периодизирању Ђ. Б. Вика!

По Вику постоје три стадиума кроз које је човек прошао: доба варварско, доба хероја и хумано доба будућности. По Кнежевићу такође постоје три ступња: природно доба, у којем је човек живео у природној породици, затим доба етничког живота „од оснивања прве, чисто људске заједнице, народа и државе до данас“ и треће је „доба будућности“ које ће бити засновано „на чисто унутрашњим хуманим принципима који ће помирити човека са историјом и природом.“

Исто тако се оба филозофа слажу у објашњењу постанка вишег духовног живота, учећи не само да је религија први облик духовног живота сваког народа већ да су из ње постале све остале форме културне свести свих народа. Тако по Вику први од три принципа *Нове науке* гласи: „Свет нација (народа) свуда је почео са религијом“, тако да без „религије не би ни држава могла постати“. Тако и Кнежевић учи да „све уметности и сва филозофија првобитно расту непосредно из корена религије“. Или у још лепшем облику наш филозоф изражава исту мисао овим речима: Религија је „прво кандило које је историски ум човека запално у мраку живота, кандило које се никада гасило није у свима временима историје и на коме је ум човеков у сретнијим појединим моментима историје палио вишу светлост филозофије и науке“.

Напослетку се мора признати и сагласност оба наша филозофа у питању постанка прве државе. Први државни облик чиниле су по Ђ. Б. Вику „херојске републике“ које су имале аристократски облик у најстрожијем смислу. Ове аристократске државе постале су на тај начин, што су се око појединих „патрес фамилиас“ скупљали „фамикули“, па су да би се избегла међусобна трвења, склопили савез. У томе смислу Вико вели: „На породици се издиже држава аристократског облика“. Она творачка енергија из које је постала власт“. Слично томе учи и Б. Кнежевић да су „Моћне личности први центар око кога се кристалишу друштва“. Воља ових „херојских индивидуа“ јесте први стуб друштвеног реда, пошто се изван њих још није учврстио никакав морални поредак; те „првобитне прометејске природе“ прве су образовале друштвене заједнице и подигле човека из „хаотичног океана животињског живота“. У томе смислу Кнежевић вели да су „прва друштва и прве владе у друштву постајале истицањем појединих моћних индивидуа, које су превагу и владу своје фамилије, свога племена, шириле над осталим племенима.“

Већ из ових сличности у схватањима наших филозофа излази несумњиво да је Б. Кнежевић стојао под непосредним утицајем Ђовани Батисте Вика. У прилог тога могле би се навести и друге методолошке и принципске сродности међу њима. Те њихове сагласности пале би нарочито јасно у очи, ако би се упоредиле њихове психологије засебно, па затим њихова гнозеолошка становишта и њихова метафизичка учења.

Може се претпоставити да је Кнежевић још као врло млад студирао ово Виково знаменито дело. Он је наиме још као студент превео Баклово дело *Историју енглеске цивилизације*, а у томе делу налази се једна Баклова оцена Вика која је морала изазвати код младог преводноца интересовање за овог филозофа. У тринаестој глави на стр. 129, у примедби 131 српскога превода свога дела вели Бакл:

„Вико, чији је геније био можда огромнији од Монтеокијева, једва се може сматрати за његовог супарника; јер ако у његовој *Новој науци* има веома дубоких погледа на стару историју, они су пре варнице истине него систематска испитивања ма ког периода“.

Др. Никола Поповић

Слепа девојка

Ја пишем бело писмо девојци слепој у ноћу.
Да јасно чита сву ноћ цртам јој црно цвеће.
Ја слепу девојку волим, јер само једино она
у мраку уме да види
само мрак: црно пролеће.

Пишем јој како треба да је сувише јака,
да нам је година дошла у знаку претуних лептира,
док слушам о моје окно како прскају кише
ко читави рој од белих
стаклених малих лептира.

Пишем јој писмо сву ноћ
како је много волим — —
јесенске како кротко мирују тихе кише,
да ми верује много, да слепа уопште није,
јер тугеј је напољу мрак
ништа се не види више.

Б. Л. Лазаревић

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Сташковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Чика Љубина 1/IV. Телефон бр. 20-363.

ШТАМПАРИЈА „ЛУЧ“, Краљице Наталије 100.

Тромесечна претплата 23 дин.

Универз. библиотека „Светозар Марковић“

Једна заборављена

Српска

»ОПЛАКИВАЊЕ МРТВОГ ХРИСТА«, ФРЕСКА ИЗ ЦРКВЕ У СЕЛУ ДОЊА КАМЕНИЦА

У СЕЛУ Доњој Каменици код Књажевца налази се једна стара црква, драгоцени споменик уметности средњег века. Пре осамнаест година ова је црква услед великих киша много пострадала и, остављена на милост и немилост стихијама, она је била скоро сасвим запустела и изгледала је осуђена на пропаст.

У нашој литератури црква је први пут споменута 1867 године; ну пошто је погрешно био прочитан један натпис у цркви, за њу се писало, да ју је вндао „деспот" Михаило Аботовић 1456 године. У припрати цркве је доиста насликан „Михаил деспот", „сни Михаила цара", а поред њега је насликана и његова супруга „Јелена (?) деспотица", кћи деспота Петра. Ну овај деспот Михаил, који са Михаилом Аботовићем нема ништа заједничко, није ктитор цркве, већ је овде насликан као господар самосталне области Видинске, којој је припадало и село Доња Каменица. Пада јако у очи, да је у натпису, који обележава имена деспота и деспотице, нарочито избегнуто, да се назначи њихова етничка припадност, како би што јаче била истакнута независност и самосталност области на челу које су се налазили. Историчари ће имати да разреше загонетку о личности овога деспота, који је самостално управљао облашћу Видинском, пошто у науци није до сада још ништа познато о деспоту Михаилу, који би био син цара Михаила.

СВ. ЂОРЂЕ ДИАСОРИТИС

Ктитор ове цркве насликан је на два места у цркви. У горњем спрату припрате на западноме зиду, јужно од врата, насликан је ктитор са својом породицом. Лево стоји супруга ктиторова, десно ктитор и држе између себе цркву, своју задужбину. Поред ктиторице стоји девојчица њихова кћи, а поред ктитора стоји одрастао дечко, њихов син. Ктиторица је висока жена танка, струка, лица дугуљаста са широко отвореним очима надвишеним густим обрвама, правилна носа и малих уста. Од њене тунике виде се само рукави, извезени редовима од палмета паралелно поређаним који се тесно пришијају уз прегиб шаке и завршују се на „шпиц", који покрива горњи део шаке. Њена горња хаљина, спреда сасвим затворена, спушта се до земље и има, како изгледа, декоративне рукаве који слободно висе. Око њена врата види се огрлица нанизана бисером. Преко главе пребачен јој је вео ради придржавања косе, који је испод огрлице прикопљен, те му крајеви падају преко оба рамена. Поврх овога вела належе капа, чији доњи део представља узана „стема" нанизана бисером са препендулијама с обе стране лица, а горњи део, од штофа, шири је и украшен је бисером. Од капе се позади одваја вео, који пада по плећима. Ктиторица својом левом руком придржава цркву, а десном руком, савијеном у висини прси ју указује на њу.

Ктитор је висок, средовечан човек, са кратком брадом, раздељеном у два шпицаста увојка и са упадљиво дугачком, на средини раздељеном косом, која му пада по раменима, а боре на средини чела показује два изолована прамена. Он је обучен у хаљину без набора, која личи на тунику и спушта се до земље. Она има рукаве, у пасу је притегнута кожним појасом и металним плочицама, а спреда је у целој дужини закопчана металним дугмадима. Крај од појаса, виси поред левога бедра ктиторова.

Ктитор својом десном руком придржав цркву, а левом руком, савијеном у лакту, указује на њу. Девојчица поред ктиторице носи хаљину са необично широким рукавима и спреда затворену. Око врата има оглицу од бисера, а преко главе јој је пребачен вео, који пада по плећима, а испод кога провирују препендулије. Она је обе руке повила у лакту у висини прсију и има исти гест њених родитеља према цркви. У висини њене главе на моделу цркве види се натпис „*Влксва*" (= Влкосава) који, несумњиво, означава њено име. То је име чисто српско. Дечко, који стоји поред ктитора, има сасвим оштећено лице. Он има дугачак врат, који покрива дуга коса његова на средини раздељена, са два изолована прамена на средини чела. Он, као и отац му, носи дугачку хаљину узаних рукава, у пасу притегнуту појасом, чији крај поред левога му бедра слободно виси. И он има исти гест руку, као и његова сестра. Сасвим горе је на средини између ктитора и његове супруге насликан сегменат неба, у коме се помаља биста Христа, који је исружио обе руке у страну, благосиљајући.

Ктитор је насликан и у првој цркви у јужноме краку крста (на западној страни овога крста). Поред њега десно стоји човек у свему истоветан њему, по свој прилици његов брат, а између њих обојице насликана је девојчица, кћи ктиторова, која је насликана у ктиторској слици у горњем спрату припрате. Ктитор држи у десној руци цркву, а гест његове леве руке значи, да цркву предаје Богородици, која је одмах до њега на јужноме зиду насликана. Његов брат има истоветне црте лица, исту браду раздељену у два узана шпицаста прамена и исту дугу косу, толико дугачку да му као и код ктитора покрива оба рамена. Туника брата ктиторова није онако раскошно искићена као у ктитора већ је без икакових украса и спреда, где је у целој дужини закопчана, показује поруб од крзна. Натпис, који је обележавао имена насликаних личности, више не постоји.

Живопис ове цркве је од огромнога значаја. Илустровани су *легенда св. Петке, легенда св. Николе и хисторија Богородична*, поред *великих празника* и циклуса *Страдања Христова*. Веома су карактеристичне и представе *св. ратника на коњима*, а међу сликама светитеља нарочито пада у очи слика *св. Ђорђа Диасоритиса*, која је до сада била позната само у трима примерцима (један од њих у Старом Нагоричину).

Култ светитеља овога назива везан је за један манастир на острву Аморгосу у Кикладскоме Архипелагу, те појава ове иконе у живопису наших крајева сведочи о великој популарности овога култа. Светитељ је насликан млад и голобрад са венцем бујне косе на глави. Обучен је у кратку тунику, која се спушта до више колена, у оклоп са металним појасом на прсима и у хламиду завезану испод грла. О десно му је раме окачен лук за стреле, десном руком држи копље, а лева му се рука наслања на мач и штит.

Нарочито пада у очи снажно наглашена реалистична нота, која веје у овом живопису. У слици *Рођења Христова* илустрована је са много детаља и једна пастирска идила. Тамо где анђео јавља пастирима о радосном догађају рођења, виде се овце које брсте жбуње, а нарочито је интересантна сцена са женом која седи на земљи и музе једну овцу, а поред ње стоји ведрица с млеком. И у слици *Оплакивања мртвога Христа* пуно је детаља у жанру. Три дубоко ущуљене жене подносе очима своје руке, укривене у драперију. Десно доле седе тужбалице, које наричу, са расплетеном косом, а горе се шћућурила на коленима једна жена, која се удара у прса и чупа косу.

Натписи у сликама су грчки, исписани онако како се изговарају. Само су сигнатуре популарних светитеља св. Николе, Јована, Кузмана и Дамњана и св. Марине српско-словенске.

Када је потписани 1932 год. посетио ову цркву, њено кубе и знатан део олтарскога простора били су у рушевинама. Она се налазила у процесу пропадања. Да ли је од тога времена до данас штогод учињено, да и ову цркву не задеси трагична судбина многобројних споменика наших (као што су Градац, Давидовица, Сисојевац, Руденица и други)?

Др. Влад. Р. Петковић

РАДЕ НЕИМАР

ДОСТА већ снаге што само хајдуке и делије ствара,
Сит сам већ и тог Марка што друмове царске оре,
И тих међанџија лутих што живе тек да се боре,
Превише крв нам стазе земље и неба шара.

Света ми дође сад рука Рада Неимара,
Што куле и мостове вида и божје граде дворе,
Виле и тајни дуси чудесно са њим зборе,
Он тајним силама диже што и сам Демон обара.

Сва су већ царства и славе прошлости нема и сива,
О толкој борби и крви и саме песме већ нуте —
Само Радове градње стоје ко нетакнуте.

Смерни неимар царски он Вечног неимар бива,
На небу самом су његове куле подигнуте —
Тог побратима вила цар анђела целива.

СВЕТИСЛАВ СТЕФАНОВИЋ

Старо српско име Божића

Од свих европских народа, Срби су — у томе се слажу сви — у вези с божићним празником најбоље очували прастаре обичаје из паганског времена, пребачене, после прелаза у хришћанство, на празник Рођења оснивача његова. Уза све то, питање порекла, или тачније питање коју је паганску светковину одмено највећи хришћански празник, није још изведено на чисто, чак ни у погледу на сам бадњак, који стоји у центру целокупног божићног ритуала нашега.

Полагање бадњака на ватру уочи Божића је обичај који се сачуван и код других народа. Сем код осталих Словена Балканског Полуострва, за њ знају северни Арбанаси (они га зову **бузми**), а трагови су очувани у Румунској и у Јужној Грчкој, у Калабрији и Северној Италији, у Француској, у Фландрији, у Енглеској и у Немачкој, где се тај обичај помиње у једној повељи из 1184 год. Питање — шта заправо значи спаљивање бадњака код Срба је, према томе, важно не само за нашу, него и за европску науку уопште.

Код нас се о томе — колико ја знам — мало писало. Покојни Сима Тројановић бранио је (1905 год.) мишљење да је бадњак »идол, и то такав који због сунчева привидна хода и повратка небеску сцену одиграва на домаћем огњишту и мора се сваке године обновити, као што и сунце учини, и према томе и бадњакова сила као и његова деловања на пољске, људске и сточне демоне траје само за годину данаш. За разлику од Тројановића, који, дакле, види у бадњаку траг култа сунца, проф. Веселин Чајкановић (1923) сматра, да је бадњак заправо божанство које се спаљује да би поново васкрсло из мртвих, као што је то случај са Адонисом, Изисом и Дионисом, и поделачи, у вези с том својом хипотезом, да се с бадњаком поступа као са мртвацем: да се прелива вином, и трипут покреће с места, а зове се, исто као и мртвац, **весељак**. Објашњење божићних обичаја сводило би се на празник у част мртвих.

Идеју да је Божић празник почетка нове године развио је, у вези с нашим божићним обичајима, проф. Е. Шневајс (1925). По његовом мишљењу, основицу наших божићних обичаја сачињавали би антички обичаји, везани за календе. Ти антички, у ствари римски обичаји су, по његову мишљењу, продрли још из Дакије у прасловенску област...

Нема сумње да и код нас неки божићни обичаји указују на нову годину (на пример, када се уноси бадњак жели се, у Левчи, у Врањи и т. д. **нова година**). Исто тако је сасвим сигурно да је француско име бадњака chalendal, провансалски **calendâou** изведено од латинског **Kalendae**, али ни тај паралелизам, ни околност што се бадњак и преливању бадњака вином у историским изворима помиње први пут у Шпанији (у спису **De correctione rustic**orum Мартина де Бракаро под крај VI века), не може да важи као доказ за античко **порекло** нашег бадњака, ни бадњака код осталих неромањских народа Европе, јер против те хипотезе одлучно говори — географско распростирање бадњака, пошто је германски бадњак (**Jul**) био познат у Шведској (где је био очуван у Готланду до половине XIX века), одакле је германски назив бадњака **Jul** ушао у фински језик, у којем **Joulu** значи »божић«, а **juhia** празник уопште. Ово и овако распростирање бадњака од Скандинавије до Грчке указује пре на остатке обичаја из прадавних паганских времена, који су, услед прелаза у хришћанску веру и контакта са римском културом претрпели велике промене.

Против хипотезе о римском пореклу бадњака говори речито и околност што у делима римских писаца нема помена о том обичају.

Само по себи намеће се питање шта је **првобитно** значило спаљивање пања на ватри у старој паганској Европи. Тумачења иду прилично у раскорак, иако је јасно да се, према томе што се тај паганси обичај везао за **Божић**, који је у средњем веку почетак нове године, ради о једној давнашњој церемонији у вези са зимском равнодневницом.

Шта нам на то питање може одговорити сама божићна терминологија?

Стари германски назив бадњака **Jul** тумачен је на разне начине. Убедљиве етимологије још нема. Међутим, анализа словенског назива за Божић указује, ван сваке сумње, на то, да је стари празник, који је одмено Божић, био празник зимске равнодневнице.

То старо словенско име Божића је **Крачун**.

Идеја, коју овде изчосим, није нова. Она се налази већ код Миклошича, који ју је изнео у своје етимолошком речнику словенских језика. Ако се на њу враћам, то чиним с тога, што су разлози због којих је она одбачена потпуно неодрживи.

Ствар је у овоме. Сем у словенским језицима (словачки **Kračun**, Божић, бугарски **крачунец**, руски **корочун**), та се реч налази и у румунском језику (**craciun**) и у мађарском (**karácsony**), и у новије време превладало је, не само код Румуна, него и код неких слависта, мишљење, да није словенска реч ушла у румунски и у мађарски, него обрнуто, да се ради о једној румунској речи, латинског порекла, о румунском називу за божић, која је продрла у словенски и мађарски језик. Латинска реч од које је постао румунски назив божић, била би **creation** (стварање) или, како други хоће, **calatio** — »сазивање народа од стране свештеника сваког првог дана у месецу, а нарочито 1 јануара у циљу објављивања празника«.

Међутим, румунско порекло словенске речи не да се ничим доказати. У мађарској хришћанској терминологији нема никаквог трага румунских утицаја, а несмислено га је и тражити, пошто је хришћанска терминологија у самом румунском језику битно словенског порекла. А и изобиљу словенског **Крачун** из румунског **craciun** стоје несавладиве препреке на путу. Значење тих словенских речи не може се, наиме, свести на значење **Божић**, које је једино значење румунске речи, јер само у источнословачком, у румунском и у мађарском језику значи »Божић«, док у осталим језицима има друга значења. Тако на пр. у бугарском језику крачунец значи негде »дан око божића«, а другде 8. јуни, Тодоров-дан; у старо-руском језику — корочун »зимска равнодневница, 12 децембра«, али и »пропаст, рђав крај«, у белоруском језику »неочекивана смрт у младим годинама«. Према томе, пробитно значење словенске речи (када се држе у виду руска и бугарска значења) мора да је било (зимска и летња) равнодневница, а одатле се, наравно, због зимске равнодневнице, могла употребити, у добз када је хришћанство примљено, за »Божић«. Против румунског порекла говори и околност што се **корочун** баш у значењу Божић јавља врло рано, 1143 год. у области Новгорода, а тамо Румуни нису продрли ни у време њихове највеће експанзије, у XVI и XVII веку.

Реч **крачун** (праслов. **korčun**) је словенског порекла. Она је изведена помоћу суфикса — **ун** од глагола **корчити** тј. једном изведена помоћу суфикса — **ун** кораћнути, и значи дан који закорачава у нов период.

Та прасловенска реч **корчун** (српски **крачун**) код нас се изгубила. У том значењу потпуно је истиснуо назив хришћанског празника, **Божић**, тј. »мали бог, син божји«, али је сачувана као крсно име **Крачун** и у имену места **Крачуниште** до данашњег дана у Србији.

А бадњак?

Реч **бадњак** стоји у вези с **бдети**. То је несумњиво. **Бадњак** значи и вече у очи Божића, и главња која се уочи Божића полаже на домаће огњиште. Јасно је, да је прво од ова два значења старије. У томе се слажу сви. Али тешко се сложити с мишљењем да је бадњак у значењу **бдење** хришћанског порекла, како што сви мисле указујући на паралелу између **бадње вечери** и француског **veille de Noël**, италијанског **Vigilia di Natale** и нарочито пољског назива бадње вечери **wilia** — латинско **vigiliae** — бдење. Ако је **Крачун**, како смо видели, паганског порекла, јасно је да ће и бдење уочи дана зимске равнодневнице бити, у ствари, дочекивање нове сунчане године која тим даном почиње, јер се за хришћанским божићем крије стара српска нова година, на што указују обичаји везани за 25 децембар, 1 и 6 јануар — бадњак се налаже у ова три дана и исто тако уноси се на те дане и (прва) вода у кућу итд. Сличан однос између ова три дана (три средњевековна почетка нове године) находи се и у терминологији осталих Словена: **чешком štedry večer** — бадњи дан одговара код Малоруса **щедрий вечир** — 6 јануар, а што је главно, Бугари зову и вече уочи Божића, у очи Нове године и у очи Богојављења **бадњи вечер**. Према свему томе, бадњак је словенско **паганско име** за бдење пред нову (сунчану) годину, коју отвара **Крачун**.

Др. Х. Барић

Као данас и у прошлости наши стари притицали су у помоћ невољнима

У ВРЕМЕНА када је појединце или читаве крајеве снализала несрећа, проузрокована елементарним непогодама и другим узроцима, одувек се испољавала једна од карактеристичних особина душе нашега народа: саосећање према онима који су у невољи. Због тога неће бити без интереса данас, када скоро свакога дана читамо о тој нашој душевној особини, да укажемо на неколико примера дарежљивости, коју су наши преци испољавали према невољнима пре читавог једног века.

Варошицу Ивањицу, основану тридесетих година прошлога века, после петнаестак година од њена оснивања, 23 новембра 1846 године, задесио је велики пожар. По допису у *Новинама Читалишта Београдског* од 3 јануара 1847 год. пожар је био такав „да је варош са 180 њених кућа, са дућанима и хеспапом у њима у пепео преобразио". У истим новинама, у допису од 31 јануара исте године, детаљније се описује стање настрадалих Ивањичана.

„Жели ли кои знати стање настрадалих Ивањичана" — почиње допис — „нека представи себи и живо вообрази фамилију једну, у изобиљу бившу, на један пут пострадавшу, лишену крова..., лишену тјелесног одела..., и напослетку лишену препитанија и хлеба, да нејаку дечицу скоро изумирајућу плачевна и тужна мајка зарани... Перо моје — наставља се у допису — ние у стању описати пребједно стање страдалника Ивањичана. Помисли само (читатељу) да су неке фамилие свега баш лишене и сада по селима леба просе, а неке су се у Ивањици задржале и по 15 фамилиа у једну кућу сместиле, као што се и 10 таковних у здањиу школском, у прибјежишту од зимног времена, наоди, од кои такође већина нуждне потребе и разну проси. Поред ови невоља још и друге нападају и муче: од глади и студени изможднле и премрзле у болест падају и многе умиру".

Чим се сазнало за ову несрећу која је снашла Ивањицу, одмах се почело са помагањем и притицањем у помоћ. У дописима објављиваним у споменутим новинама, скоро у сваком броју има спискова приложника за пострадале Ивањичане. Видимо да прилажу сви: почев од кнеза па до најнижих чиновника и служитеља. Давали су „не чекајући да се од других позивају и муде".

У току неколико месеци у сваком броју *Новина Читалишта Београдског* за 1847 г. ређају се спискови приложника за „погорелце Ивањичане": „званичници Совета међу собом су скупили и послали 29 дуката и 148 гроша; у Шапцу су чиновници између себе и од грађана прикупили 2.307 гроша; у Београду скупља прилоге уредништво споменутих новина а преко Димитрија Данића, Јанаћа Кумануднја, Ђорђа Попадића и других.

Приложили су београдски еснафи: болтацнски, магазацнски, терзиски, ћурчиски, ковачки, сапунџиски, опанчарски и баштованџиски укупно 841 грош, а еснаф лончарски 343 гроша.

Предузимане су и друге мере да се Ивањичанима помогне. Тако их је на пр. држава ослободила трогодишње порезе, а да би се што више прилога прикупило приређивани су балови. У споменутим новинама од 17 јануара 1847 год. објављена је вест да ће се „ових месеца давати у сали великог здања код елена три бала, где се за улазак по 2 цванцика плаћа, пак што преко трошкова претече, дат ће се погорелим Ивањичанима".

•

У јулу 1847 године прешло је у Србију 76 црногорских породица са око 399 душа, које су „принуђене главу своју постоибину оставиле и у наше отачество насељенија ради дошле". За насељавање био им је одређен Крајински округ.

Кад су дошли у Ужице, изнурени од пута и због несташице хране, досељеници су врло рђаво изгледали, и то је побудило нека „човекољубива лица да поитају да им принесу хране, да би им коликогод судбу и стање олакшали". Између осталих нарочито се истакао трговац Даничић из села Мојковића, који је „таки поитао са 3 товара брашна и једним товаром соли... те их је од глади пола мртве заранио и живот им поткрепио". Из дописа видимо да им је Јован Демир, пензионер, „изволео два товара брашна раздјелити. Обштество је од своје стране исто тако два товара брашна учинило, а млоги још у мањем принели су од глади страдајућим овим фамилијама помоћ у рани..."

На путу из Ужица на опредељена им места, ове црногорске породице стигле су у Ћуприју, где им је исто тако указивана помоћ. Међу приложницима истичу се: Александар Крстић који „није пропустио од стране свое наклоност учинити, те ни једне паре од њих за прелаз преко моравске велике ћуприје није наплатио, но их је по стању обдарио и руку милосрдија пружио, као и „пост експедитор Добрњац" који је „две пуне вреће леба купио и разделио, а при том им је по могућству своме и новцем у помоћ притекао".

Првих дана августа 1847 године досељеници су стигли у Зајечар. Из дописа у *Новинама Читалишта Београдског* види се, да су у Зајечар дошли скоро без ичега, „да су жене децу, одрасла деца мању, као и сав пртљаг на леђа носили", да су били врло изнурени и без хране. Кад су видели њихово стање и невољу, чиновници су се са устабашама појединих еснафа и са осталим мештанима споразумели да прикупљају помоћ.

•

И приликом већих празника наши су стари мислили на сиротињу и помагали је. Занимљива је једна белешка објављена у *Новинама Читалишта Београдског* од 15 јануара 1847 године. „Од дужег времена" — вели се у белешци — „увео се код нас обичаи, да о сваком већем празнику људи едаи другом иду, те честитају, кое е доста досадно, у толико више, што на такве празднике управ сваки воле да е миран у своиој кући и са своим домаћима. При наступању прошле године почело е заводити се, да место овакког међусобног честитања о празницима сваки по штогод да на сироте у месту, да би се и овима помогло празднике провести, и то обште богоугодно дело да буде приложницима у место међусобног честитања". Из дописа се види „да се лане на сироте сакупило 7.234, пак и ове године 4.919 гроша" и овај је новац раздељен онима „кои су заиста заслуживали да се од милостиње издржавају..."

Др. Б. Дробњаковић

Demetrius „vir rascianus"

Последњих година оживело је у немачкој науци интересовање за везе између немачке реформације и земаља Југоисточне Европе. Довољно је потсетити на радове Штекла и Цимермана о Х. Унгнаду и његово штампарији у Ураху, Енгелса о везама између Тибингена и Цариграда, Петрија о реформацији у Влашкој и Молдавији, и нарочито К. Бенца који је у читавом низу расправа приказао везе између Витенберга и Цариграда.

Овим радовима, а нарочито једном посебном расправом већ поменутог Бенца, први пут је јасније осветљена личност једног Србина који је крајем педесетих и почетком шездесетих година XVI века играо значајну улогу у покушајима реформације на Југоистоку. Он је био одређен да успостави прву непосредну везу између Меланхтона и цариградског патријарха. Овај „Србин Димитрије" претставља необично интересантну фигуру у историји реформације, „јединствену личност, поред које — по речима самог К. Бенца — неће моћи да прође ни историја реформације ни историја источне цркве."

Пошто је овај „Србин Димитрије" и међу самим Србима прилично непознат, то ће можда и за шире кругове бити од интереса да сазнају најважније резултате науке о животу и раду овог претставника Српства. Унапред буди речено да многе појединости, великим делом чак и сама историјска позадина ове личности, морају за сада остати необјашњене.

Ништа се не зна о месту и години рођења. Кад је 1561 године у Бечу преговарао са Фрелихом о томе да ступи у Унгнадово предузеће у Ураху као преводилац и коректор за „ћирилске" књиге, њему је по Фрелиховом извештају било око 40 година. Рођен је према томе у првој или другој деценији XVI века. **Његова народност је ван сумње.**

Иако га Меланхтон, кратко време после његовог доласка у Витенберг (1559), приказује у писму као „Hungarus", јер му је Димитрије донео писмо мађарског коморника Тордаја, он неколико месеци касније, пошто је Димитрије скоро једно читаво лето боравио као гост у његовој кући, исправља сам овај податак тврдећи изрично да је Димитрије „vir rascianus". А Фрелих, који се најподробније обавестио о Димитрију пре но што га је мирне савести могао препоручити Унгнаду, Трубару, Ст. Конзулу и Кломбнеру, каже у једном извештају да је Димитрије по рођењу „Raitze или „Sirfze".

Пре свог доласка у Витенберг, маја 1559 године, Димитрије је већ три године службовао у Цариграду као ђакон патријархов, а још раније био је секретар влашког војводе и већ том приликом склопио прва лична познанства у протестантским круговима Ердеља. Дошао је у Витенберг са намером да се на лицу места упозна са новим верским учењем. Да ли је имао какав тајни налог од стране патријаршије или је — што ми се чини вероватније — дошао у споразуму са Хераклидом Јакобом, доцнијим деспотом Молдавије, није посве сигурно утврђено. Али једно је извесно: Димитрије је свој боравак у протестантској средини искористио најсавесније и свуда оставио врло добар утисак. У његову корист сведочи пре свега чињеница да га је славни Меланхтон, одличан познавалац људи, иначе неповерљив и критичан према странцима, држао више месеци у свом дому, доводио га у личну везу са својим најбољим пријатељима и у својим писмима давао само повољна мишљења о Димитријевом образовању и карактеру.

Код Меланхтона

Из Меланхтонове преписке се види да је у времену између средине маја и краја септембра 1559 године често разговарао са Димитријем о стању православне цркве, о заједничкој верској традицији протестантизма и православља, о могућностима ближег додира и сарадње. Као многи савременици, тако је и Меланхтон тада био обузет психозом турске опасности. Сматрао је да су настали дани владавине антихриста и једино се тешио мишљу да ће црква у тој општој пропасти бити последње уточиште Христових следбеника.

Њему су веза и пријатељски разговор са човеком који је из личног искуства познавао прилике у турској империји морали бити драгоцени. Димитрије је стекао његово поверење. У својим писмима Меланхтон га оцењује као поузданог човека, који води моралан живот, који зна богоугодно да говори о учењима цркве. Као остали Димитријеви познаници, и Меланхтон истиче његово одлично знање грчког језика које га оспособљује да, не без учености, изложи учења грчких црквених писаца.

Овај Србин побудио је у Меланхтону жељу, можда му чак и дао сугестију да ступи у непосредан додир са поглаварем православне цркве у Цариграду, патријархом Јоасафом II. И кад је Димитрије хтео да се врати у домовину, понео је Меланхтоново писмо патријарху, у којем је била исказана жеља да се обе цркве зближе и удруже. За самог Димитрија дознајемо из тог писма да је за време свог бављења у Витенбергу посећивао црквене зборове и постао „слушалац" протестантске науке. Меланхтон очекује да ће патријарх преко овог Србина на објективан начин бити обавештен о суштини и правим циљевима реформације.

Поред писма Димитрије је требало да преда патријарху и штампани грчки превод аугзбуршке вероисповести. Још у XVI веку постојала је претпоставка да овај превод не потиче од Dolscius-а чије је име наведено у наслову грчког издања из 1559 године. Поменути немачки научник К. Бенц је сад у посебној расправи подробно проучио ово питање и дошао до закључка да је превод израђен од самог Меланхтона уз сарадњу Србина Димитрија. Књижица није, наиме, буквалан превод, већ темељна прерада која је унапред подешена за привженике православне цркве. Рађена је са толико богословског разумевања и тачног познавања суштинских особености православља да се не може објаснити без сарадње једног православног богослова. А тај сарадник је, према свим осталим околностима, био Србин Димитрије.

Напустивши Витенберг и Меланхтонов гостољубиви дом, Димитрије се још са пута, који га је водио преко Јоахимстала, Нирнберга и Регензбурга, јавио своме „драгом учитељу", који му је био „и отац и учитељ", шаљући му из тронутог срца топле жеље и уједно поздрављајући поименце своје многобројне витенбершке познанике.

Али Димитрије се не враћа у Цариград, него у Влашку, вероватно на своје раније место службовања. Овај неочекивани преокрет се, по нашем мишљењу, не може објаснити без друге једне везе која је била старијег датума и која је требало да постане судбоносна по Димитрија, тј. без везе са Хераклидом Јакобом. Њих двојица су још у детињству учили заједно код Хермодора Лестарха.

Касније је Хераклид, коме су Турци отели престо његових предака, ступио у службу цара Карла V који га је, за његове ратничке заслуге, подигао у чин палатина. Двапут је, пре Димитрија, био код Меланхтона (почетком педесетих година; 1556). Живо се заинтересовао за ствар реформације и постао њен искрени привржeник. После дугог лутања по разним дворовима дошао је 1558 у Молдавију, али је због једне завере у коју је био умешан морао да побегне у Ердељ. Већ тада могао се поново сусрести са Димитријем, својим школским другом, тј. још пре него што је Димитрије кренуо за Витенберг.

После је Хераклид отишао у Беч и оданде припремао у тајности своју акцију на освајању Молдавије. Одржавао је тамо везе и са Максимилијаном II, тадањим краљем и потоњим царем, који је потајно помагао његове планове. Везе су једним делом ишле истим каналима које сретамо и у животопису Србина Димитрија. Исти Тордај који је на пр. Димитрију дао писмо за Меланхтона био је посвећен и у Хераклидове планове и знао за његове везе са Максимилијаном. Скретање Димитријево са намераваног пута постаје нам утолико лакше објашњиво кад из Фрелихових извештаја видимо да сам Димитрије 1560 и 1561 године долази у Беч Максимилијану, и то о краљевом трошку, ради подношења извештаја.

Кад све ово имамо у виду, намеће се закључак да је Димитрије променио правац пута да би могао непосредно и активно да учествује у остваривању Хераклидових планова. Колико је била присна веза Хераклида и Димитрије, за то сведочи један детаљ који досад није био запажен. Хераклидова генеалошка табела (код Леграна) наводи при крају, иза самог Јакоба Хераклида место његовог потомка, Heraklides Demetrios као његовог посинка, кога је Хераклид посинио ради његове изврсне врлине ставивши га на место брата и окитивши га по царском благоизволењу грбом Хераклида године 1558.

Припремање крсташког рата

Свим овде наговештеним околностима даје се више вероватноће претпоставци да Димитрије није пошао ни за Витенберг без знања и пристанка самог Хераклида, можда чак и по наговору његовом. Кад се оданде вратио и стекао утисак да су планови његовог друга из младости на најбољем путу, указао се њему један већи, много примамљивији задатак. Уместо да игра једноставно посредничку улогу између Меланхтона и патријарха, могао је својом активном сарадњом да убрза крсташки поход против једне земље која је била под турском влашћу — као крсташки рат је и сам Хераклид, а поред њега и круг око Максимилијана, схватио акцију за ослобођење Молдавије — и да затим у освојеној области докаже делом своју реформаторску способност и спрему.

Поред пријатељства према другу из младости можда је управо овај идеал највише привлачио Димитрија. Одговарао је можда и његовом темпераменту. У сваком случају овај пут га је одвратио од једне делатности која је могла да га врати његовом народу и да му обезбеди славно књижевно име.

Јер кад је у пролеће 1561 поново дошао као изасланик Максимилијану у Беч, пронашао га је Унгнадов агент Фрелих који је неуморно трагао за новим сарадницима за Унгнадово предузеће, нарочито откад се штампарија у Ураху решила на штампање ћирилских књига ради ширења реформације међу балканским народима. Посредно се тим плановима ишло за слабљењем турске моћи на тлу саме турске империје. Фрелих је одмах видео да би Димитрије дошао као поручен за ово важно дело. Он је испочетка неповерљив и испитује свог новог познаника до дна душе. Али општи утисак је опет врло повољан.

Извештаји Фрелихови, којима се Димитрије препоручује Унгнаду и осталим радницима на делу превођења протестантских списа за Јужне Словене, употпуњују слику овог необичног Србина и зато наводимо неколико појединости из Фрелихових писама. Димитрије се ту назива „финим, озбиљним човеком", који врло паметно говори о питањима цркве и превођења. Фрелиха нарочито задивљује његово знање језика. Он прича да је Димитрије прилично научно латински. (Из другог документа знамо да је неки влашки кнез послао Димитрија још раније, (1552) у Кроншат ради усавршавања у латинском језику и да се он и тада одликовао моралним животом и великом марљивошћу). „Грчки говори и пише као ми немачки". Поред тога влада потпуно „ћирилским" језиком који му је и матерњи језик; добро и течно говори румунски а прилично италијански и турски. Свуда се Димитрије показује као врло образован човек и одличан познавалац верских прилика у турским покрајинама.

Док се с једне стране врше припреме за освајање Молдавије, дотле на другој страни теку преговори између Фрелиха односно његовог наредбодавца Унгнада и Димитрија. Изгледа да би овај био вољан да се прими понуђеног места преводиоца и коректора у Ураху. Он жели само да позив потекне по могућству директно од краља Максимилијана. Иначе тражи стотину форинти и издржавање; ставља још и услов да сме пре поласка за Виртембершку да се врати у Ердељ да би оданде донео своју библиотеку. Вероватно није то био ни једини ни прави разлог за његов повратак. Обећао је при поласку из Беча, почетком јуна 1561 године, да ће се вратити кроз два месеца и молио да га Фрелих обавести преко Тордаја о коначном решењу.

Али опет је судбина играла чудну игру. Реформатори, нарочито Трубар и Ст. Конзул, нису се одмах могли сложити да ли стварно треба позвати Димитрија. Овај је Фрелиху, изгледа у више махова, изложио свој програм. Одвраћао је од тога да се за православне народе поново преведе библија, али је зато препоручивао превођење зборника проповеди, катихизиса и сличних дела која би могла да подигну проповеднички рад у православној цркви и извођење веронауке. Израдио је, на Фрелихов захтев, и неколико пробних превода, између осталих превод Оченаша и једног дела Андреевог катихизиса, који су упућени у Урах и Љубљану на оцену. Неслагање и оклевање реформатора осујетили су Фрелихова настојања да се Димитрије што пре веже за предузеће у Ураху. Као што је било уговорено, Димитрије је извесно време чекао на одговор из Беча.

Али у међувремену се и план Хераклидов приближавао своме остварењу. Димитрије га је на своме путу у Ердељ посетио у његовом логору у Кежмарку и с њиме вероватно већ том приликом утврдио ближе појединости за заједнички рад у будућности. Кад је 23 септембра 1561 Фрелих могао да упути преко Тордаја дефинитивни позив за Димитрија, овај се био одлучио за Хераклида Јакоба, који је ускоро затим, 18 новембра, заиста заузео Молдавију и ступио на престо. Димитрије је на његов позив дошао у његову престоницу и почео да врши улогу главног политичког саветодавца и да успоставља везе између Молдавије и цариградске патријаршије

Сва међусобна пребацивања Трубара и Ст. Конзула нису више помогла. Прилика да се Димитрије придобије за преводилачки рад реформатора била је пропуштена.

Последњи траг његовог живота

Судбина Србина Димитрија могла је у последњем тренутку да крене новим путем, да је код Трубара и Конзула било више поверења и решености. Иако би можда остварења заостала за високо постављеним циљевима, јер је балканска стварност била јача од жеља и планова Ураховаца, ипак нема сумње да би Димитрије оправдао поверење. Његово име би у том случају ушло у историју српске књижевности. Поред свих несугласица морали су сви оцењивачи његових пробних превода да му на крају признају савршено знање језика. А два ускочка свештеника који су сарађивали са реформаторима означили су његове преводе као „суво злато". Искрено жаљење је завладало кад се најзад дознало да се Димитрије примио другог задатка.

Везивање властите судбине за Хераклида није Димитрију, изгледа, донело среће. Већ после две године нови „деспот" је свргнут и свирепо убијен. Димитрије је спасао живот и обратио се још једном патријарху да оправда своје поступке. Из овог писма се види да је имао да води борбу на живот и смрт и да су противници искористили његову несрећу да га оклеветају у Цариграду. Али се још и у овим тешким тренуцима држи мушки, не моли за милост, већ само за правду. Наговештава свој долазак да би се лично оправдао и обећава да ће донети писма „мудрих људи". У питању су писмо Меланхтона и превод аугзбуршке вероисповести које је 1559 године понео из Витенберга.

После тога се губи сваки траг његовом животу.

На крају треба још једном подвући да најинтимнији мотиви Димитријевих поступака нису увек довољно јасни. Бенц сматра да се он увек залагао за ствар реформације и да је овај мотив био доминантан. Мени се, међутим, чини да је дуготрајна и присна веза са деспотом Хераклидом одлучивала управо у најважнијим тренуцима при чему је ова веза могла бити појачана заједничком мржњом против Турака, крсташким одушевљењем и заједничком оданошћу идејама реформације.

Димитрије је располагао свим условима да остави лепо књижевно име. Више га је, међутим, привлачила политика и практично делање. Судбина његовог друга повукла га је, те је опет гурнут у таму из које се тако сјајно био издигао.

Његова остаје заслуга што је учињен први покушај да се, у борби против Турака и папе, створи савез између реформације и православља. Скоро је симболично то што Димитрије у свом писму упућеном Меланхтону после одласка из Витенберга поздравља између осталих и Давида фон Унгнада који ће 1573 године отићи у Цариград као царски посланик и повести са собом, у својству проповедника, Штефана Герлаха, познатог нам путописца, да би овај са више успеха и среће наставио рад на зближењу обе цркве.

Др. А. Шмаус

Из модерне немачке лирике

ТИШИНА

Чујеш ли, драга, ја дижем руке —
чујеш ли: шуми?...
Чујеш ли, драга, ја склапам песме,
и чак и тај шум се чује до тебе?
Чујеш ли, драга, ја је опет дижем?...
... Али, ваштo ти ниси овде?

Отисак и мојег најмањег покрета
остаје видљив у свиленој тишини;
у затегнуту завесу даљина утискује се
неизбрисиво и најблаже узбуђење.
У мојим дасима звезде се дижу и тону.
До мојих усана допиру мириси напитака,
и ја већ препознајем руке далеких анђела.
Само не видим Ону, о којој мислим:
не видим Тебе.

Р. М. Рилке

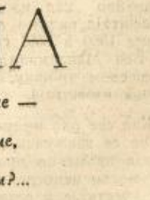

Највећи модерни немачки лиричар неоспорно је Раинер Мариа Рилке (1875 - 1926). Он је објавио низ врло запажених песама од 1902 до 1923 године. Његова поезија је превођена на скоро све европске језике. Рилке је био један од најодушевљенијих поборника француско-немачког зближења и европске сарадње и солидарности. Тешко је рећи, да ли је Рилке значајнији као религиозни или као љубавни песник, али је ван спора да је он и у једној у другој грани лирске поезије дао пуну меру и достигао највиши ранг. Његове религиозне песме пуне су дубоког мистицизма и егзалтације, али у једном знатно уздржанијем и сублимнијем тону него што је то био случај код романтичара. Рилкеове љубавне песме садрже врло пречишћена, одуховљена еротична осећања, дата у једном ванредно спиритуалном изразу, лелујавом ритму и музикалном језику, тако да их је готово немогуће пренети на један страни језик а да не изгубе од својих високих песничких лепота.

ЛАЂАРСКА ПЕСМА

Ти чекаш узалуд. Ако је он и отишао
и спава у миру тамо где га откриш
неће нико — моја крв постаје хладна;
ја идем на брод; нећу те више видети!

Када је он, угушен, ка гребену тонуо,
одлетела је блиска срећа даље него икада,
Ти много слутиш, али не и оно последње...
Дивље ме привлачи море. Твој нећу бити никада!

Знам, заплакаћеш када ти буде дошла вест,
доцкан у вече, да сам ја већ далеко...
Моја лађо, пријатељу мој! Док се на делу,
на туђем жалу, моја судбина испуњује...

Ми смо сви зли, само ти остани чиста!
Ускоро ћеш тихо тужити и плешћеш венац
за чудотворну икону на кршевитој обали,
и молићеш се усрдно за свој и за мој спас.

Штефан Георге

СВЕТЛОСТИ

Ми смо у жалости, када се ти одвраћаш
од нас, којима си мање наклоњена,
да би се другима, срећнијима, окренула;
када наш дух, после обожавања,
пламти у твоме отсјају, о вечерима.
Ми бисмо били луди,
ако бисмо хтели да те мрзимо
када твој врак жеже, претећи да нас уништи.
Ми бисмо били деца,
ако бисмо желели да те се дотакнемо,
јер ти свима сијаш, слатка светлости!

Штефан Георге

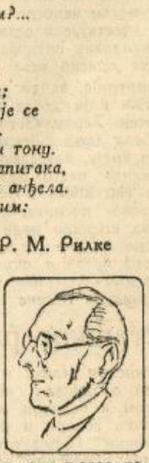

Песник и приповедач, драматичар и есејиста, позоришни и литерарни критичар и теоретичар књижевности, уредник књижевних часописа и алманаха, Јулиус Харт (1859—1929) је један од твораца натуралистичког покрета у немачкој књижевности, поред Герхарта Хауптмана и Арна Холца.

Као лиричар Јулиус Харт је песимиста, али његов песимизам није утонуо у трулеж и распадање као Бодлеров; ни у потпуну разигнацију и душевну депресију, као Леопардијев; ни у грчевиту страственост и огорченост, као Бајронов. Хартов песимизам је типично немачки, мистичан и трансцедентан. Харт је песник продубљених осећања и сложене мисаоности. Хартове драме заостају за драмама највећег немачког натуралисте Хауптмана, али су сценски врло изводљиве и оригинално постављене.

Поред свога стваралачког рада, врло разноврсног и обимног, Јулијус Харт је са значајним успехом радио и на проучавању историје књижевности. На овом подручју најважније му је дело: Geschichte der Weltliteratur und des Theaters.

На том је капиталном делу годинама радио и показао велику културу, ретку научну спрему и свестрану ерудицију. Што је највише изненађује код идеолога једнога књижевника покрета и уредника борбених натуралистичких часописа и алманаха, Јулијус Харт је своју историју светске књижевности написао ретко објективно, имајући разумевања и за писце супротних школа и других праваца.

ЉУБАВНА ПЕСМА

Како да држим своју душу
да се твоје не дотакне?
Како да је уздигнем изнад тебе
ка другим стварима?

Ах, радо бих је склонио код нечег изгубљеног,
у мраку, на неком туђем, тихом месту,
које се даље не њиха —
док се твоје дубине њихају...

Но све што нас дотиче, тебе и мене,
увија нас заједно као један потез гудалом,
што из двеју струна један глас извлачи.

На какав инструмент смо ми разапети?
И који нас свирач има у руци?
О, слатка песмо!

Р. М. Рилке

ПРЕКО ХЛАДНИХ, МРАЧНИХ ВОДА...

Преко хладних, мрачних вода
бацао је сенку, с црним душама,
усамљени наш мртвачки брод.

Црвено су, у влажној магли, пламсале
на предњем делу брода задње буктиње.
Пред нама је пловила река,
обојена тешким отсјајем,
црвеним као крв...

Преко хладних, мрачних вода
стајали су сиви видови од магле;
и још једном стиснуо сам немо
руке твоје бледе, премрзле.

Преко црних таласа смрти
једримо ми на нашем ковчегу:
бура и ноћ ће се скоро спустити,
а ово је тамно језеро
старих стена, старих гребена.

Од сувише дугог бдења уморне,
тону моје песме...
Остави нас да мирујемо!
Остави нас да почивамо!
А кудгод пловимо
свуда је наше пристаниште.

Јулијус Харт

Смешење

О смешење, прво смешење, наше смешење!
Како је то било једно те исто:
мирис липа удисати,
тишину парка слушати,
одједном се међусобно погледати
и чудити, све до смешења.

У овоме смешењу било је сећања
на једнога већа, који се ту мало пре играо;
то беше детињство смешења!
Озбиљније је већ било пливање лабуда,
којега смо срели после на језеру,
у тихо предвечерје...

И ивице врхунца,
окренуте према чистом, слободном небу,
које је већ јасно наговештавало ноћ,
извлачиле су рубове овога смешења
према лицу усхићене будућности.

Р. М. Рилке

(Преводи од К. Н М.)

НАЈВЕЋИ уметник и најпрефињенији естетичар међу модерним немачким лиричарима неоспорно је Штефан Георге (1868—1932). Својом суптилном и бизарном лириком Георге стоји на челу модерног немачког песништва. Својим часописом (Blätter für die Kunst), отворио је Георге ново-идеалистички правац у немачкој књижевности, стојећи у најоштријој противности према натурализму, чијој отсутности форме ставља он насупрот највишу савршеност облика. Натуралисти су замерали Георгеу да је цела његова поезија приступачна само врло ограниченом кругу посвећених и високо образованих читалаца, али да је сувише артифицијелна и одвећ прециозна, да би је могла разумети и шира публика. У својој исцрпној и темељној студији о Георгу, познати немачки књижевни критичар и естетичар Фридрих Гундолф дао је изврсну анализу Георгеове поезије и његовог књижевног правца. Иако се намерно уздигао изнад прозаичне свакидашњице и сурове стварности, Георге се ипак није затворио у кулу од слонове кости и није служио само застарелом и ускогрудом идеалу „уметности ради уметности". Он је тражио да формира један интензиван и продубљен унутрашњи живот и да га изрази у адекватном језичком и песничком облику, присиљавајући читаоца на уосећање у песников духовни свет и на саживљавање са његовом експресијом.

Према речима једног немачког књижевног историчара, Георгеов „песнички језик је од најзбијеније сажетости, али и од неописане звучности, изванредне сликовитости и духовне снаге". Насупрот произвољним тврђењима противника, да је Георге само вешт имитатор Маларме, Верлена, Бодлера и осталих француских симболиста и декадената, остаје чињеница да је Георге својом поезијом, доказао да се и на немачком језику могу адекватно изразити и најфиније нијансе танких и суптилних душевних треперења. То потврђују такође и савршени преводи Дантеове *Божанствене комедије* и Шекспирових *Сонета*, на основу којих је Штефан Георге с правом обележен као мајсторски и ненадмашни преводилац великих страних песника на немачки.

Наша стара примењена уметност

»РАСПЕЋЕ«, ДИВНА МИНИЈАТУРНА СКУЛПТУРА ИЗ НАШЕГ XIII ВЕКА, КОЈА СЕ НАЛАЗИ У МУЗЕЈУ КНЕЗА ПАВЛА

ПОРЕД једне велике средњевековне архитектуре, занимљиве скулптуре и монументалног, за општу историју уметности значајног сликарства, имали смо, почев од најстаријих времена, и ретко развијене гране примењене уметности.

У најстаријој фази развитка изгледа да су накит и керамика управо најкарактеристичнији стваралачки производи Словена, досељених на тле Подунавља и Балкана. Дуже времена у заједници са Аварима и Готима, амалгамишу они касноримске и византиске тековине са понтиским и даљим источним и северњачким доприносима. Тако су они асимиловали већ у најстарије време извесне занате, донесши са собом многе заједничке културне тековине понтиског простора, заједно са дугачком кошуљом, са појасом и гаћама. Експресија зверињег стила претвара се у геометриску стилизацију, али остаје техника метала. Још из панонске низије доносе собом Срби своју спремност не само у масивном ливењу и ковању, већ и у префињеним вештинама пресовања, искуцавања, ровашења и пробијања. У случајно нађеним гробовима наилазимо оне карактеристичне полумесечасте минђуше, јагодасте или крушкасте наушнице, коврчасте карике, пуцета, игала рађена у злату, сребру или бронзи.

У љубави према гранулацији и филиграну Срби се ослањају претежно на византиске узоре. Обе ове технике древнога Балкана, познате још од Илира, Келта и Грка, цветају кроз цео наш средњи век па све до данас. У племенитом материјалу злата њима постижу наши стари ретке ваздушасте ефекте. Површина дрхти у грозничавом сјају, сенци и светлости. Обешени гроздови, шупље котарице, розете, срца, чаробни преплети провлаче се кроз цели средњи век, па чак и до новијег доба.

С друге стране, код нас се радо наглашава и масивни облик металне материје, конструктивна примена сваке врсте накита. Нарочито је то случај са пређицама или наруквицама у пуном средњем веку. То доба уноси монументално схватање и у накит. Не можемо се отети величанственом утиску код златног запона хумског кнеза Петра или код накита нађеног у Марковом граду. Златан прстен краљице Теодоре, Душанове мајке, из њеног гроба у Бањској, редак је пример технике ниела, са натписом и орнаментима, добивеним на тај начин што су резањем издубљена поља испуњена црном металном смесом. У нашем средњем веку и све до XIX века зна се за тауширање, уметање злата и сребра у изрезане подлоге челика, у виду записа и украса, нарочито на оружју, мачевима и сабљама. Утицај Ислама је ту претежан.

Жеља за живописним комбинацијама огледа се и у уметању драгог камења, бисера, седефа и стакластих паста, било у масиван фасунг, било на љупким сребрним огрлицама. На златним и сребрним апликацијама одела, на павтама, појављује се и емаљ, конструсан жичаном мрежом. Много драгоценији је на златној подлози и златним жицама на ћелије ограђени византиски емаљ. Ретки примерци тога су оне четири плочице са неког хиландарског јеванђеља или иконе, које се чувају у Музеју Кнеза Павла. Један реликвијар Св. Јована, са записом Св. Саве, постоји у Сиени, а Пређубовићев реликвијар стигао је чак усред Шпаније, у цветну Севиљу.

Наше средњевековне биографије пуне су помена о раскошним творевинама позлатарства, црквених утвари, сасуда и крстова. Један од значајних златних распећа сачуван је у светогорском манастиру Дионисију. Он је дар кћери Драгаша Дејановића. Доста је сачувано од лепих покова икона и корица јеванђеља. Дивни су радови у металу; поред распећа, крстова, и разни ковчези, ћивоти, петохлебнице, дискоси, рипиде, кадионице и свећњаци. Од њих је мање заостало из средњег века, али и примерци рађени од XVI до XVIII века потичу од необично вештих златара, који су тада радили у Старој Србији, Херцеговини, Смедереву или Бечкереку. Имена Вука Конде и Пролимлековића са правом се помињу.

РОЗЕТА СА ТАВАНИЦЕ ЈЕДНЕ СРПСКЕ КУЋЕ ИЗ XVII ВЕКА, РАД НАШИХ КОПАОНИЧАРА

(Снимак Етнографског музеја)

Фигурални украси посуда су искуцавани у сребру ретком вештином, уз то је залемљиван и филигран. Поред религиозних сцена сусрећемо и мотиве чудних животиња и птица, нарочито на посудама; они су узети из персиских извора посредством Византије и романске уметности, без икакве везе са скитском старином. Поред рељефног украса, пехари, вериге, кондири и тепсије, тањири и тасови имају често и гравире. Средњевековни примери гравире и позлате виде се на записима сребрних тањира севастократора Чузмена и Цара Душана у београдском Музеју. Колика је штета што од богатог средњевековног посуђа Ђурђа Бранковића, Сандаља Хранића и Косача, чији су спискови познати из њихових дубровачких депозита, није ништа заостало, на жалост. И од радионица Немањића остао је само помен у изворима византиских изасланика.

Релативно мало је сачувано и од нашег старог намештаја. Шкриње, столове, престоле и столице, пултове за писање можемо ипак реконструисати на основу рељефа, стећака, фресака и минијатура. Камени олтари и саркофази, владичанске столице и врата (као оне из Мораче, Зрзе и Слепче) показују изванредну вештину наших каменорезаца и дрворезбара. Наши копаничари, Мијаци, не напуштајући потпуно византиски и романски стил, прешли су на домен италијанског барока. Прозори, врата, долапи и ковчези, а нарочито таванице „на свод“, рађени од XVIII века украшавају се и седефом, пре свега запањујућом ажурном техником, у којима долазе до израза и многи атонски и народни фолклорни елементи. Ситни дрворез са Атоса прихваћен је и од наших мајстора са успехом. Слична техника пробијања сусреће се и у металним радовима хороса и полијелеја, од којих су чувени делови (колути) из Марковог манастира и онај комплетан Кнегиње Милице у Дечанима. Звона епископа Никифора градачког и Родопа челника показују нашу изванредну занатску и стилску спремност и у тој врсти ливења. И ковано гвожђе, и оловни радови имају своја карактеристична дела код нас. Шарено стакло са проозра дало је боју светлости ентеријеру, а на поду се простирао шарени ћилим мозаика.

Текстилна грана уметности служила би нам на част да има више сачуваних споменика. Наши везови и тканине су плод рада женских руку. Најдрагоценији примерци су они који су посвећени богослужбеним циљевима. Завесе царских двери, од којих је чувена Јефимијина из Хиландара, Јефимијина „похвала цару Лазару и њена плаштаница у Путни, милешевска плаштаница и лесновска, такође у Хиландару, спадају у ремекдела. У београдском Музеју сачувани су фелони и епитрахиљи, које су везле принцезе из куће Бранковића. Велови, набедреници, ваздуси и митре одишу лепотом. Али од средњевековних профаних тканина сачувана је била само Лазарева, златом на свили дезинирана хаљина. У Ермитажу се чува, сребрном и златном жицом и свилом везени појас севастократора Бранка. Одежде и костими нашег средњега века најбоље су документовани на портретима фресака и минијатура. Ношња, украси, венци и круне, пандантифи, имају ту своју галерију.

Није досада довољно истицана наша вештина у обради коже (пресовање и интарзија) којој је јачи импулс дао Ислам. Драгоцена је и наша графичка делатност у дрворезу у XVI—XVIII веку.

Слабо нам је сачувана једино керамика у бољим примерцима. И ако је она, не само код старих Словена, већ и у средњем веку била врло распрострањена грана уметничког заната. Стара словенска керамика је рђаво печена, димом паљена роба, на колу или руком рађена. Лонци са равним дном и овалне црепуље ретко су имале глачане површине. Имају прелива од беле земље. Са таласастом орнаменталном линијом и на дну са ознаком крста и круга, ова керамика остала је типична до наших дана. Глеђ нам је дошла са Истока, преко Византије. Архаична карактеристика наше глазуре пада у очи по томе, што има оловних састојака. И византиска глазура је била оловна, а зелену или мркожуту обију добила је додатком отпадака од ударца чекићем на наковњу, од оксида бакра или гвожђа. Наша керамика је имала урезе у енгобу, ређе пластични рељеф. Кад гледамо ретку вештину нашу у осталим техникама, просто нам је невероватно да је наш уметник остао овако скроман у овој вештини демонске магије ватре. Узрок је у томе што је керамика остала народна и није се развила у занатску уметност вишег стила.

Та наша народна вештина живи још и данас у свима гранама примењене уметности. Огромно богатство нашега фолклора треба разумети и са љубављу прихватити у дванаестом часу, док драгоцене врсте радова не ишчезну, као што је био случај са толиким ремекделима наше старе занатске уметности. Зато треба да су нам драга не само народна ношња, већ и покућство, од црепуља до пећи, намештај, плетер и дрворез, мешине и кожне интарзије, везови шарена кола и саонице. Ту народну уметност треба не само сачувати, већ и неговати, пропагирати. Наша стара занатска уметност, и жива народна, треба да нас обавезују и поведу путем обнове примењене уметности. Као земља слабе индустрије треба двоструко да негујемо високо стилско занатство. Као, например, скандинавске земље и Холандија. Напори Школе за примењену уметност, музеја и Завода за чување старина зато су добро дошли, али је свакако потребна и шира просветна и пропагандистичка акција у том правцу.

Код примењених уметности има нечега што их донекле везује за средину, груду одакле потичу. За сликара и вајара, који изживљују своју личност, повезаност са друштвеном средином и прошлошћу није у тој мери еклатантна. Сублимно уздизање ликовних уметности изнад свакодневних потреба, њихова магиска и пророчанска улога и религиозно порекло није адекватно са улогом примењених уметности, које настају из животне потребе и из старих традиција. У примењеној уметности осећамо сталожени дух, стил, карактер времена, статику земље, склоп расе, оно што се из народа или средине понесе собом у далеки свет. Потреба, материја, геополитички и технички моменат преовлађују у уметничким занатима. Облици произлазе слично воћу или вину, који добију други укус у другој врсти земље и под другом руком.

СВЕТИ АРХАНЂЕЛ МИХАЈЛО, ЕМАЉ ИЗ МАНАСТИРА ХИЛЕНДАРА, РАЂЕН У XII ВЕКУ

(Снимак Музеја Кнеза Павла)

Али ни архајска прошлост наших заната, то драгоцено искуство једне народне школе које још тиња у срцима, није ствар преко које се олако може прећи. И у преисториској примитивности наше народне керамике, и у нашем планинском и северњачком дрворезбарству, и у ношњи пуној разноврсних компонената осећамо тај стари пламен. Немојмо га угасити! Будимо као наши стари велики неимари, обазриви у свом стваралачком полету. Изградимо нешто наше и ново. Али погледајмо и око нас и иза себе.

Ђорђе Мано-Зиси

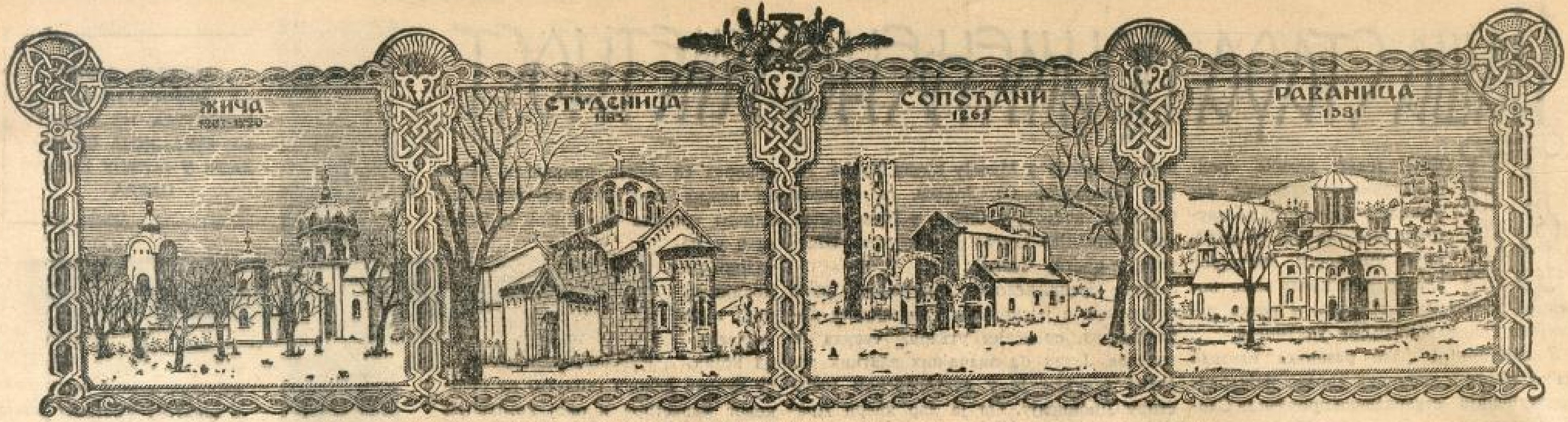

ЈЕДАН НЕПОЗНАТ БИОГРАФ КНЕЗА МИХАЈЛА

У Државној архиви у Београду чува се једна копија нечијег писма (или концепт неког другог састава), која у ствари претставља кроки за биографију кнеза Михајла. Докуменат је писан за нас непознатом руком, а потиче из времена после 29. маја 1868. У жељи да с једне стране тај докуменат предамо јавности, а с друге стране да олакшамо посао онима који се могу питати из чијега су пера те важне белешке за кнез Михајлову личност, ми објављујемо текст без измена и скраћивања.

КО жели биографију књаза Михаила М. Обреновића написати, мора је поделити на четири периода. Први би био период детињства тј. од рођења његова до ступлења на владу у 17-ој год. његовој од 4. септембра 1823-26 јунија 1839-те год. 2-ги период заузима време прве владе његове од 26 јунија 1839 — до 25 августа 1842. 3-ћи период живота његовога састои се у странствовању његовом од 25 августа 1842 до 14 септембра 1860, а 4-ти период сачињава време вторе његове владе од 14 септембра 1860 до 29 маја 1868.

Родио се је у Крагујевцу 4 септ. 1823. као наимлађе дете књаза Милоша и књагиње Љубице. До скора се је соба чувала у првобитном стању у тако званом шареном конаку, у који се је родио. По свима казивањима људи који су га познавали у првом детињству, бејаше дете здраво, весело, мало несташно, умиљато, добро; ал' кад му ко неправо хтеде, опоро до јогунства, коса плаве кудрасте, особито лепи очију, главом у висину дугуљастом ваљада због тада обичног стезања главе мале деце мушке, да би им доцније чалма боље прилегла. Сви су га звали, тепајући му »Мања-бег« ваљада што је био од Милана млађи и много мањи.

Ја сам га наипре видео 1834 када му још није било пуни 11 година. Кад ме је једаред нашао, неским играти сантрач (шах) остао је ту, гледао је да схвати игру. моли ме, да му покажем како се то игра, и заиста брзо научи ту тежку забавку онолико, колико се у тим годинама научити може.

Казива ми онда Вуле Глигоријевић, а доцније многи други, како је кад му је тек 9. год. била већ слободан био. Једнога дана пошао је са оцем јашећи на понију (мало коњче) на Мораву. Пред Лугом (браник, близу Пожаревца, чини ми се још постојећи) једном узме коњче ћудљиво, као што су маом она сорта, жвала у зубе, па стругне штогод мога управо у Луг. Отац поплашивши се викне на момке, држите море, пропадеми дете. Момци полетећи за Мања бегом нађу га, где виси, рукама се држећи о грани једној, па се смије, а коњчету ни трага. Једни дете поведоше оцу, а други у Лугу увате коња, и на заповест књ. Милоша убију га на месту из пушке.

Учитељи су му били: Авр. Гашпаровић, човек добар, мек, обично мађарски школован, доцније пићу одан; Зорић, Србин из Русије дошавши, са женом Францускињом, слаби наука човек, са системом: смирно, слушај, розги; доцније Дим. Исаиловић човек озбиљно учен, кротак, шаљив, болешљив; најпосле Rhassos, погрчен Бугарин из Филибе, у Паризу нешто поврхносно школован. Од ови Зорића најмање вољаше Мијаило. Једанпут је нешто скривио у школи а бејаше њи више у школи, као брат му Милан, Милан Давидовић, Стево Поповић, Јоксић и још неки. Зорић хтеде да га казни; дете мислећи, да није криво, успротиви се. Зорић хтеде да га ухвати а онај бежи око астала. Кад виде, да га не може стићи викне деци: држте га. Но Мијаило, видећи да бегати нема куд, шчепа маказе са астала, па претећи с њима: »дед ко сме, да ме дирне«, изиђе натрашке на врата, па матери на тужбу. Но ту га друга незгода нађе. Најпре је од строго и разумно га љубеће матере жестоко био каран; после чак узме таблицу (Schieferterfel) па седнувши рече му: кад нећеш да слушаш учитеља, а ти будни сам учитељ, па учи, сине, Наку твоју. Књагиња је хтела да научи читати и писати без правога учитеља, па стане слова писати и срицати, запиткивајући сва сина, дал' је тако. Овоме се брзо досади учитељем бити, па стане мрчати, тим више, што је чуо, да се проча деца весела гласно већ у авлији играју. Ал' мати видећи то, уједанпут: Јес' чуо ти Мијаило, сад ћу ја тебе да ошинем, ако ти нехтеднеш људски. На то се мали учитељ смири; па кад мати виде, да је доста, пољуби га у чело, и рече му: тако, моје дете, ти си мој Мијаило, иди сада, па играј се са другима, па ево јабука и теби и дружини твојој.

Волео је уопште учити из говора, причања, слушања, него из књига читајући. Био је, штоно Њемци зову bücherscheu. За све вештине и упражњавања телесна, физична, механична, практична био је склоних и удесних, него за ствари теоретичне или чак абстрактне. Јашити, коња терати, скакати, трчати, 'рвати се, фехтовати, гађати из пушке, стругати, покварен механизам исправити, људе оддавна виђене познати, оријентирати се у шуми на сметеном терену или у вароши заплетеној, имао је особити дар. Пливати није добро умео, нити је ладну воду бегенисао. Било му је, на кратко рећи, детинство физично добро испуњено, морално пак и интелектуално подоста занемарено. По томе се је физично и много пре развио, но у она два друга обзира. Доцније, тек много доцније морао је те своје оскудице накнадити. Цветни век младости није готово ни могао уживати и пробавити, јер је морао већ владати, кад је по природном реду требао да учи и да се тек спрема за владу; морао је ући у рад и то заплетен, тежак и неваљалством људи још отежан, кад је требало по наравном течају, да весело дане младости осећа и безбрижно задовољан проведе.

Мати његова Љубица — за коју је Blanqui ainé у паризкој академији рекао: да сједињава све врлине мужке сједињене са свим женским отликама — волела га је здраво и он је њу љубио, чествовао, слушао. Од ње је наследио скромност, умереност, озбиљност, дугострпљивост, постојанство. Камо среће, да је и од оца био наследио живост, дјејателност, рјешитељност, проницателност, окретљивост спрам обстојателствима, политични такт и лукавство и познавање људски неверства и опачности. Но све ово му је фалило у младости, па и до краја. Сам поштеног карактера бивши веровао је људма, па је био варан.

Са 17-ом годином изберу га за књаза. Био је онда са оцем у Влашкој на мошији Хереште. Како је отац дуго оклевао одпустити га у Цариград; како је пошао, мајком праћен у Цариград на инвеституру; како је тамо зиму пробавио; у пролеће се у Србију вратио; владу предузео; тако звање уставобранитеље повратио; са избором министра несрећан био, па опет их тврдо одржао; комисију Мусса Ефендију из Цариграда добио; буна неколико утишао; најпосле Вучићевом буном истеран био и у Аустрију пребегао, све то види из рукописа Мушицковог (који будимска цензура није допустила штампати, но који се налази у артијама мојима у Београду) из Кунибертове, од части из Л. Ранке; Ani Boué, моје брошире: Betrachtunnen über Serbian), брошурице Обреновићи и пр.

Мени се чини да су главни узроци страдања његовога: постојаност његова — да не рекнем јогунство — што није хтео (две ветрогоње и два тежкоглава педанта) министре, рђаво изабране променути; друго, што са је дао од жена (Mme Wasčenko) и Тура ка наговорити, да пусти Вучића и дружину у земљу; треће, непостојанство, промењљивост и немирни дух Срба уобште, који мисле, да ако шта промене, то мора вавјек боље да будне. Доказ овога последњег је, што су за 50 год. три књаза убили (:Карађорђа, Данила, Михаила:) и три прогнали: Милоша, Михаила и Карађорђевића. А не мало је собствена мајка принела, хотевши повратак књ. Милоша. Кад је изишао из Србије, млад човек од 19 год. здрав, невешт, неук, зло обкружен, горе совјетован, без средства (17 дуката се је затекло код њега:), незнајући коме да верује, комели ме, просјачењем себичним, узнемириван, озлојеђен, поча се борити са несрећом, која га је пратила тако рећи до смрти. Тада је изгубивши у Новоме Саду мајку промјенио нарав и ћуд веселога детинства у меланхолију, која је доцније вавјек сачињавала главну черту характера његовог. Постао је и неповерљив и никад више доцније није никога љубимца (:favorit:) није имао. Научио је мисли своје сакривати (:dissimuler:); али претварати се (:simuler:) никад нити је хтео нити умео. Читаво време странствовања његовог ваља подјелити 1.) у време бављенија његовога у Земуну, Новоме Саду и код сестара. 2.) У период кад је био код оца у Бечу и са Вуком у Берлину. 3.) Период путовања по Европи са чешћим бављењем у Бечу. 4.) Период женитбе његове и сталног пребивања у Бечу и Иванци. Први и други период од части познајете, а подоста би о томе нашли у горепоменутом рукопису Мушицковом као и у зартијама Коста Богдановића. За трећи и четврти период молићу Ви ја наивише казати, али ми морате положити и означити или поједине вопросе и чекати, док ја зартије моје из Београда добавим. Што се Велимира тиче, било је овако. После повратка његовога из Петербурга, пође Књ. Милош у Загреб. Ту од људи уља уапшен и опљачкан није се апса курталисати могао док Књаз Мијаило није дошао у Загреб. Књаз Милош оде у Инсбрук а Кн. Мијаило у Роич. У Роичу га је послуживала лепа ђевојка од 17 година, кћи тамошњег Вademeistera Maria Bergaus Словенка Штекеркиња. Од ове му се роди Велимир (Wilhelm) 8 маја 1849 по р. Матери је купио кућу у Роичу, снабдео ју је миразом и она се удаде за некога удовца Schiffera и родивши сњиме више деце, умре чинимисе год. 1863. Књаз Велимира поиште к себи у Беч 1856-те год. Кад је детету било 7. год. мати га доведе и ја га одведем у Београд, сместим код Антонија куће, гди незнајући нико, кром Антонија пребудна 4 год. После сам га заједно са Антонијевим сином Живком предао надзору Стеве Теодоровића, а доцније Милутина И. Стојановића. Свршио је у Београду 6. гимназијалне класе, доцније је био у pension Olivier Nevel у Champel код Генфа, а сада је већ у втору годину у Економњои Академии у Хохенхеиму близу Штутгарда. Наличје и нарав очина. Како му је отац умро без тестамента, а и пре него је био усвојио, био би остао без имања, да се нису наследници Књажеви о њему праведно постарали подаривши му мошију Негои у Малој Влашкој и 30 м. дуката у руралним облигацијама влашким, тако да сада има прихода 7 м. дуката год. Изабрао је струку економну, да будне независим свои господар а ничи слуга; да може и другима користан бити; да не да повода интригама пакосни и лакоми људи. Прешао је на православну веру по жељи оца свог у години 1867. и добио од крштеног кума свог, митрополита Београдског име: Велимир, Михаил, Теодоровић.

Штосе тиче женитбе Књаза Михаила, овако је било. Око год. 1852, навалио је био отац на њега, да се жени, а и сам је видео, да је време. Отац као политикер зрелога такта, био му је изабрао у Букурешту кћер Књаза Штирбеа. Да се је то извршило, каква би то следства доцније имало! Миало не хтеде у томе послушати оца, као и други исто предлог за кћер Барона Сине, која је доцније умрла. Очеви несуђени заручница обоица су били пристали. Међутим познаде графињу Јулију Хуњади, наивише му препоручену старом познаницом књажевом, графицом удовицом Eszterházy. Узме је 1853 год. на дан Св. Илија. Брак не би срећан. Узроци су: што је неродкиња — стезањем струка у младости, поремећени су јој органи généralives, што је другога закона бивши католика бигот-; што је другачије ћуди и обичаја псеудоаристократички — више салоне, луксус, забаве, раскошлук, но миран и озбиљан кућни живот волећи и тражећи; што је друге народности — не љубећи Србију и Србе и пр. Књаз је трпио ћутећи 12 год.; повраћао је отишавшу и вратити се нехотевшу, — покривао је и забашуривао несносно стање своје. Наипосле је она навалила да се раставе. Епископ ђаковачки и викар апостолски Strossmayer разлучио ју је a thoro et mensa 18 Дек. 1865. по р., писавши Књазу у више писама да је то свршио по свим законима церквеним, каноничним и грађанским формама. Књаз од своје стране је са женом учинио уговор, по коме јој palais бечки са свим мобилијаром, сав њојзи дат хадиђар и 5.500 дуката годишњег уживљенија. — Оба страна су одрекли свакога права наследствија. Она је с тим отишла у Беч, нити му је више за живота дошла. Rente свој viagère примала 3-месечно напред и квитирала свакад позивајући се на тај уговор разпуста. Књаз је затим наредио, да се она више у црквама не спомиње. Но није од стране православне разлучење црквено предузео, хотевши то учинити тада, кад се наново стане женити. У томе га је снашла опака смрт. Сада књагиња Јулија тражи 4-ту част свега наследија; а г. Епископ издаде другу пресуду, којом поричe оно, што је пра решио и вишеструко писао. У томе књагиња подиже у Влашкој парницу, коју је на првостепеном суду изгубила. Сад је парница на Апелационом суду. Акта су штампана влашки, док се штампала будну и на француском језику, пошаљу ви ји.

Немарљив, небрижљив за своје имање. Могао га варати човек. Од природе штедљив (:јабуке танко гулио; гле, па то је цванцик! одламљање шећера у чај:) по мајци, надвладао је ту черту урођену му; 200 м. дуката за оружије; цариградски пут 5 и 15 м. дуката на наполак; пензије допунио; министре награђивао; дугове официра платио; нико му, осим вас, дуг вратио није; црна Гора, Босна; rente viagère књагињин, па се чуду, зашто само 75 м. дуката остало!

М. С.—Јовановић

АКВАРЕЛ

осми

НА зиду ове ноћи избушен клинцима звезда
мало се мало наслоним.
Па кад већ много боли, па кад већ нема решења,
ко дете с капом важелим
лептире беле
да гоним.

Б. Х. ЛАЗАРЕВИЋ

Архитектура Београда

Посматрајући развитак и изградњу Београда за последњих неколико деценија, видимо да је он нагло и брзо постао великим градом. Међутим, са жалошћу морамо констатовати, да у урбанистичком и архитектонском изгледу није ни приближно толико напредовао колико је имао услова за то. Интересантно је видети из којих разлога тако велика изградња Београда није дала задовољавајуће резултате.

ЗИДАЊЕ БЕЗ ГЕНЕРАЛНОГ ПЛАНА

У првом реду треба узети у обзир да Београд у раздобљу од двадесет година, т. ј. од 1920 до 1940 године, када је подигнут највећи број зграда у њему, није имао генерални план за извођење регулације, већ се изграђивао према староме, који није предвиђао тако нагло повећавање града. Према повременим потребама вршене су измене регулације улица, тргова па чак и читавих насеља (предграђа), без обзира на целину града. Како је, пак, изградња приватних зграда захтевала доношење правилника и уредаба са хигијенским, техничким и естетским прописима, то су ове уредбе стваране на брзину те су недовољно простудиране и слабо обрађене имале пуно недостатака. Због тих недостатака и непотпуности често су мењане и допуњаване, тако да су увек имале привремену важност. Последице тога су биле такве, да се почињала изградња извесног краја или улице, па чак и зграде, по једној уредби а довршавала по другој. Због тога имамо у једној истој улици зграда са висином од два спрата, а до ње зграду од четири спрата. Најбољи пример за овај случај, поред других, имамо у улици Милоша Великог, која је због такве изградње изгубила свој првобитни достојанствени и отмени карактер.

Не може се рећи да код појединих општинских управа није постојала добра воља за решавањем неопходно потребних урбанистичких проблема, само сви учињени подухвати у овоме правцу нису до краја доследно спроведени. Тако је, још пре двадесет година, одмах после светског рата, када је Београд постао престоница Југославије, расписан интернационални конкурс за израду генералног плана. Међутим, како ниједан пројекат није могао бити у целини усвојен, морало се приступити изради генералног плана узимањем појединих идеја из већег броја награђених пројеката. Од тада се на томе плану стално радило, али он, нажалост, ни до данас није завршен. Затим је, 1930 године, расписан интернационални конкурс за решење Теразиске терасе, а 1938 године, исто тако интернационални конкурс за решење Позоришног трга у вези са трговима на Теразијама. Само, док је конкурс за генерални план био оправдан за Теразиску терасу и Позоришни трг учињена је погрешка што су уопште расписани, пошто се дошло до закључка да се не може добити добро и прихватљиво решење појединих делова града, а да се истовремено не решава и целина.

БЕОГРАДСКА ПРИСТАНИШТА

Велики је број важних урбанистичких проблема, које је требало благовремено решавати. Сви ти проблеми, међутим, или су одлагани за »доцнија времена« или су добијали привремена решења, а дефинитивно решење је требало да дође са генералним планом. Да поменемо само питање железничког чвора и пристаништа, чија су благовремена и исправна решења могла имати необично велики утицај на развитак Београда уопште. Изградња пристаништа на Сави захтевала је одговарајућу регулацију свих улица у околини. Међутим, ако би се пристаниште изградило на Дунаву, Карађорђева улица, као и цела Савска падина, имали би да добију сасвим друго решење. Није нам намера да се овде упуштамо у чисто урбанистичко питање, али морамо напоменути, да би се постављањем Пристаништа на Дунаву учинила огромна услуга будућем развитку Београда, који би много добио како у трговачком и економском, тако и у естетском погледу. Садашње Савско пристаниште изградило би се у декоративни кеј са тргом у одговарајућој архитектури, што би, повезано са Калимегданом, могло имати репрезентативни карактер. Главно трговачко пристаниште било би на Дунаву, где има довољно простора за изградњу свих пристанишних постројења и потребних магацина. Тако би се у овом још неизграђеном делу Београда (који је врло близу центра града) могао створити нови трговачки центар са добрим изгледом за будућу међународну трговину.

ЈЕДАН ХАРМОНИЧАН ДЕО ТЕРАЗИЈА (*Снимак С. Н.*)

ЈЕДАН НЕУСПЕО ПОКУШАЈ

Архитектура Београда често је била изложена утицајима, страним нашој средини, тако да се није могла без застоја и самостално развијати. У времену највеће изградње, после светског рата, поред многих других, дошао је и утицај руске архитектуре, који није дао задовољавајуће резултате, а затим покрет за обнову српско-византијског стила. Међутим, према нашем мишљењу, овај покушај унапред је био осуђен на неуспех. Он се састојао у томе, да се стил, који је имао успелу примену на црквеној архитектури, употреби на приватним зградама. Тај случај најбоље илуструју неуспеле фасаде неколико приватних и јавних зграда изграђених у том стилу и у самом Београду. Док су сви ранији утицаји били мањег обима, покрет започет у целом свету за стварање новог, такозваног модерног стила, обимније је захватио и нашу средину, и то баш у времену када се Београд највише изграђивао. Тако имамо велики број зграда подигнутих у модерном стилу, са свим недостатцима једног стила, који се тек ствара и за који још није било утврђених дефиниција за пројектовање. Према томе, наши су архитекти били упућени на самостално студирање и стварање новог стила према угледима из иностранства, пошто их стручне школе нису могле учити стилу који нема своје утврђене норме. Због тога смо имали врло различита тумачења тога стила у архитектури, само донекле сличног модерном стилу који се развијао и у другим великим градовима.

ЗА СТИЛ НАШЕГ ПОДНЕБЉА

То отступање од интернационалног модерног стила имало би своје оправдање да су зграде, подигнуте код нас, имале обележја наше, националне архитектуре и да су прилагођаване захтевима нашег поднебља и околине. Међутим, нови стил код нас третиран је потпуно индивидуалистички. Подизане су зграде са фасадама, које су се могле свидети и пружити извесно задовољство само неупућеним »стручњацима« и аутору-пројектанту. Овакво примењивање модерног стила последица је незнања и површног схватања појединих архитекта о савременој архитектури. Заборављало се да је архитектура уметност, која треба да ствара дела трајне вредности и која ће служити као стални украс једном граду. Архитектура Београда би могла и у будућности да има штете од оваквог индивидуалног интерпретирања модерног стила, ако наши архитекти не увиде благовремено, да се у исто време не може створити неограничени број нових стилова у архитектури, већ само један коме треба сви да гравитирају.

Према ономе што је до данас створено у модерном стилу, код нас и у другим земљама, можемо констатовати да, иако се модерни стил доста разликује од свих ранијих стилова, ипак постоји оправдана потреба за његово примењивање и развијање. Па ма да су разлози за његово стварање само хигијенске и техничке природе, ипак се не сме заборавити и занемарити утврђено схватање лепог у архитектури, заједничко за све стилове и за сва времена. Аутор једног архитектонског дела, пројектованог у модерном стилу, мора и даље да се руководи уметничким идејама при стварању. Не сме заборавити да је архитектура уметност, и да то и даље треба да буде. Стварање у архитектури не сме да буде без логике. Не треба да се задовољи само око, већ и разум.

ЈЕДАН ХАРМОНИЧАН БЛОК

У Београду је, за последњих неколико година, подигнут већи број зграда у модерном стилу. Ове зграде, посматране свака за себе, претстављају успеле творевине савремене архитектуре, само, нажалост, архитектура Београда, узета у целини, тиме није много добила, јер се те зграде упадљиво издвајају из својих блокова, тиме што су обично веће висине од осталих зграда у суседству. Оваква архитектура делује дисхармонично и квари силуету целога града.

Довољно је проћи трговима Теразија па видети да се део трга са зградама Пензионог фонда чиновника Народне банке, Игуманове задужбине, »Асикурационе Ђенерали« даје хармоничан изглед само зато што су висине ових зграда исте, иако су фасаде обрађене у различитим стиловима. Други део трга, са зградама: хотела »Србије«, »Балкана«, осигуравајућег друштва »Југославије«, палате »Албаније«, Извозне банке, даје утисак дисхармоније и нереда у архитектури највише зато што су све те зграде различитих висина. Овакви случајеви не могу се приписати само у грех архитектима, већ надлежним грађевинским властима, које су широкогрудо дозвољавале да се мимо грађевинских прописа подижу зграде са различитим висинама и различитом архитектуром у једном истом грађевинском блоку.

И поред свега тога, још није доцкан да архитектура Београда пође исправним путем, само је потребно што пре довршити генерални план са решењем свих тргова и улица, и донети потребне уредбе и прописе, које би тачно одредили начин изградње и одговарајућу архитектуру, посебице за сваки трг и сваки грађевински блок.

Арх. Бран. Маринковић

АКВАРЕЛ

Д·Е·С·Е·Т·И

Пао је мрак на широку воду
као црно лето,
а ја немам моћи,
нити имам кључ снагом да откључам
катанац на небу —
месец на врх
ноћи.

Б. Л. ЛАЗАРЕВИЋ

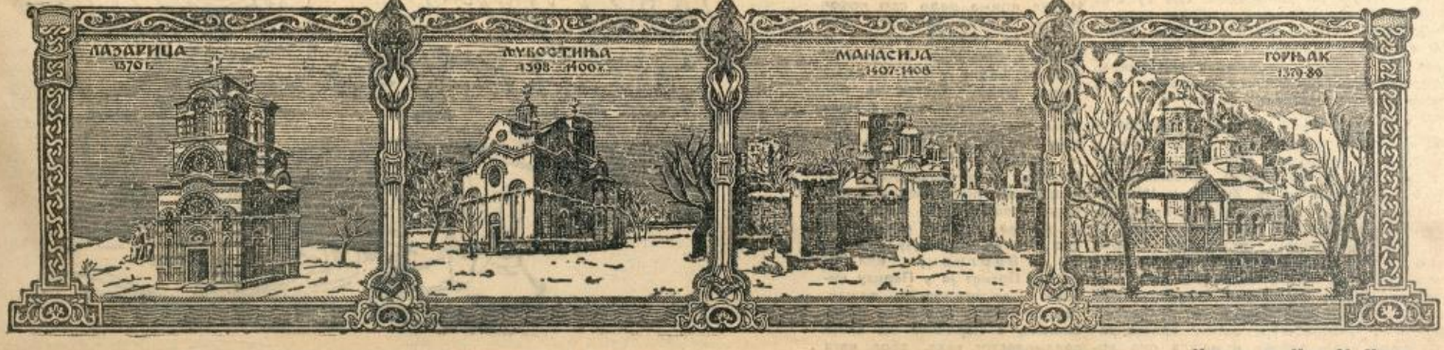

Цртежи од Ник. М. Јанге

Позориште с луткама

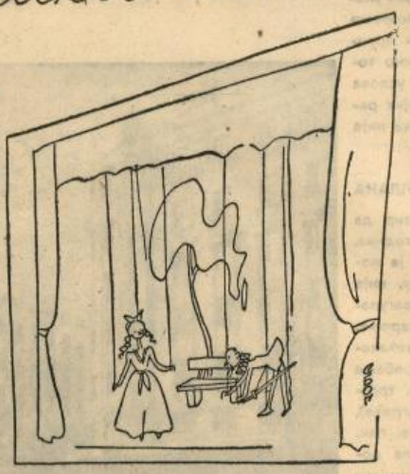

КОЛИКО је нама познато код нас није никада позоришту с луткама посвећена озбиљнија пажња, иако је оно постојало, примитивно и врло слабо, уосталом, да изрази све своје могућности. Али већ три хиљаде година постоји ово позориште, и оно се одржало од античког доба до наших дана, мада је у прошлости било периода његове веће и мање славе.

Ово мало и скромно позориште поседује низ начина да изрази своје идеје: духовитошћу, алузијама, својом чудном мимиком, у којој се осећа неодољиви »брио«, толиком својственом развоју акције; најзад, свим оним богатством духа, на коме почива читава радња и без кога се не може да замисли његов успех и његов успон. И код овог позоришта, као и код великог и правог, учествују вајарство и сликарство, музика и игра, и, што је у његовој традицији, импровизација; слобода да се све каже и да се пусти фантазији на вољу. Не треба веровати да у томе нема поезије и лепоте.

Цртежи С. Богојевић

Кад смо као деца уживали у тим малим позоришним, чија је позорница била блиска и својом величином нашим схватањима, и кад смо са сузама од смеха излазили из тог зачараног царства, нисмо тада ни слутили да су се и велики духови и највећи умови света интересовали за ово позориште, помагали га и налазили да оно има пред собом обимно поље рада. Нисмо тада знали да је ово позориште привлачило и великог музичара Хајдна и да је он за њега компоновао, као и бесмртног Гетеа.

И кад помислимо колико духа и праве и истинске комике изнеђе са ове минијатурне рампе, колико благе и човечанске ироније, више каткад него са великих и скупоцених позорница, ми тек тада осећамо колико се можемо о њих да огрешимо ако их не узимамо озбиљно. Треба да се сетимо овде и једне изванредно интересантне књиге коју је Шарл Мањен, члан француског Института, посветио марионетама кроз векове, излажући у тој веома забавној студији, са потребном историском верношћу, постанак, развој, значај и уметничку вредност позоришта с луткама.

Да ли је оно почело са постанком лутке, т.ј. са првом играчком коју је античка девојчица сматрала својом другарицом и својом забавом, или још раније са дечком, кад је јашући очеву палицу веровао да прелеће планине и да ствара историју света. Пластика је постепено доприносила да се прелазним облицима дође до савршенијег модела, у које је човек преко покрета уливао живот и свој све развијенији дух. Није без интереса да се помене како је прва употреба фигура—аутомата учињена по храмовима, где су статуе биле тада покретне. Њихове руке и ноге могле су се ставити у покрет. Стога би се рекло да је тачно и мишљење како је пластика, удружена с механиком, у хришћанској уметности одиграла исту улогу као и у паганском свету.

У Египту, о чему је писао Херодот у својој другој књизи, старој Грчкој и у Риму, у религиозним процесијама ношене су статуе са покретним деловима. Сетимо се такође да је Хомер у Илијади певао о Вилкену, који се на златним точковима покретао. То су прве статуе са сложеном механиком. Тит Ливије говорно је о свечаностима у Риму, и он, помиње како су свете слике окренуле главу од принете гозбе, на опште запрепашћење и страх присутних. Статуе са покретним деловима употребљује затим аристократија ради своје забаве и најзад оне долазе у руке широких народних маса, нарочито у Грчкој, а доцније с највећим успехом у Италији. У Грчкој се јављају и права, мала позоришта с луткама. У Атини, на крају богатих гозби, изводе се духовите и занимљиве игре с марионетама. Ксенофон нам је описао са свим потребним појединостима ове претставе. Сократ је устао против тога, али је овај обичај и даље одржаван у богатим кућама. Народ у Грчкој је то одмах прихватио и у овој забави јако уживао. Позната су позоришта с луткама за време Софокла у Атини. Али не само ту.

Игра марионета била је праћена гласовима, нарочито у Грчкој, где жива реч много значи. Али се исто тако приказивала и пантомима, која потиче из далеке прошлости и претставља први облик ове врсте уметности. Занимљиво је поменути да тадашњи свештеници и теолози нису осудили позориште с луткама, као што је то био случај са правим позориштем, коме су биле упућене толике анатеме.

У Италији позориште с луткама напредује стално и у седамнаестом веку постоје већ мала и укусна позоришта у свим већим италијанским градовима. Временом су ова позоришта тако добро уређена да су приказивала и сложеније комедије и драме. Почетком 19 века у Ђенови је приказана драма Заузимање Анверса са до тада невиђеним ефектима. У Милану Фанточини, у позоришту Фиандо, изазивају општу пажњу и заслужују пуно признање. У њему је приказана истовремено и драма у шест слика »Принц Евгеније Савојски опседа Темишварк« са савршено успелом и солидном игром, која је изазвала искрено дивљење савременика. Између слика изведен је необично грациозан балет, на опште изненађење и задовољство гледалаца.

За успех ових позоришта не могу се заборавити заслуге једне чувене маске Комедије дел' Арте, по имену Буратино. У једном богатом флорентинском дому приказују нешто скраћену Макијавелиеву Мандрагору. Није чудо што је у Италији, где се показало толико интересовање за марионете, било највише и успеха.

Из Италије марионете прелазе у Шпанију и Португалију. Народ прима радо ово позориште. У овим земљама приказују се највише романсе и борбе с биковима. У Француској се, као и у другим земљама, јављају статуе са покретним деловима по храмовима, да постепено пређу као праве лутке у богате домове и широке народне слојеве. Познате су у Француској полуцрквене а полународне претставе, религиозног карактера, у којима играју марионете, као што се појављују у Павлу и Виргинији, или Атали. Познат је у Паризу чувени Сен-жерменски вашар, где се изводе претставе полишинела, а нарочито од краја седамнаестог века, због чега се овај вашар и сматра правом отаџбином позоришта с луткама. Једна варијанта овог позоришта налази се и у познатим сценама са сенкама, које су нам дошле из Кине и са Јаве, познате нарочито у Италији и Немачкој. Грим је у своји Кореспонденцији 1770 године говорио доста иронично о овом позоришту, мада је и сам додао да је у детињству био њим очаран. Навели смо већ да су многе драме приказане у позоришту с луткама. Треба ли још да додамо да су и све Шекспирове драме послужиле као предмет обраде.

У Немачкој је такође почело са покретном скулптуром, тим пре што је познат урођен смисао Немаца за скулптуру. Хофманова прича о мајстору Мартину указује на урођене и типичне особине становника севера. Срећна хармонија између уметности и науке развила је код Немаца неслућене могућности за развој позоришта с луткама. Не треба се чудити онда наглом развоју овог позоришта. У шеснаестом веку метафизичке препирке увукле су се и у само позориште с марионетама, и народ је на свим странама најрадије гледао Страшну и жалосну повест доктора Фауста. Али и у најтужнијим повестима у позоришту »токеншпилера« уобичајено је било да се укаже и једна весела појава ради добре забаве гледалаца. Позориште с луткама било је чести појава у Хамбургу, Берлину и Бечу. Тадашњи писци нису избегавали да напишу текст за ова позоришта. Међу њима Шинк, па и сам Гете. У својој двадесетој години Гете пише Свечаности вашара у Плундерсвајлерну.

Мало позориште с луткама остало нам је живо у свести, као једна од најлепших успомена из детињства. Пред боство да видимо »лутке које играју, говоре и певају«. Прелазећи данас у овом кратком прегледу развој позоришта с луткама, ми смо се још једном сетили срећног детињства, његових радости и задовољстава.

Др. В. Н. Д.

Платно

НАПОЉУ бије
љута кошава.

Можда ме збиља
много волела.
А била је ружна,
много рошава,
и сужна
као
да је болела.

Некаква туга
много голема,
што ме је много
залуд желела.

И с вечери би сваке
платно
на месечини
трудно белела.
Да чујем после
како ноћу
седне да платно
бело шије,
ко да би само
желела
с њиме
ружило своје
да покрије.

Б. Л. ЛАЗАРЕВИЋ

Шумски извор

У необузданој дечјој игри вачепркасмо обале потока сред шуме нечујан, хладан што је ходио. Немирне руке смо забадали у бистрине његовог отока и тако нас је, и не мислећи на то, певушећи водио.

На обали другој, испод брестових зелених грана, једва приметна вода цедила се спорошћу суве. Жељним прстићима нагрнусмо са свих страна и неописива нас, изненада, радост све обузе.

Што смо копали све даље, све дубље, све шире, снаге нам се, лакоћом невиђеном, двостручиле и, гле! Усклицима одјекну шума: вода поче да извире из невидљивог, подземног живота набрекле жиле!

У хладни загрљај жубора својих шапутавих поток је примио свежа, нова отицања; силније потече, ван закона путева правих, испод обислог, са птицама у лишћу, зеленог грања.

Данас, тај извор, слађе н'о ништа на свету, у дане косидбе, орања или жетве вреле, радницима бодрост враћа, а трави, дрвету, цвету дарује сокове, и птицама недостижне узлете веселе.

ВЕСЕЛИН ФИЛИПОВИЋ

К. НАПРАВНИК: ИЛУСТРАЦИЈА ЗА »НЕЧИСТУ КРВ«

Уметнички лик композитора Јосифа Маринковића

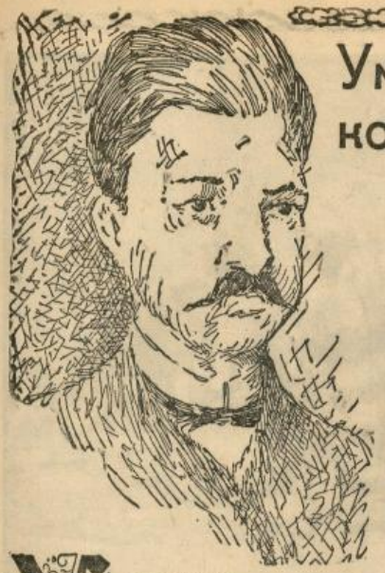

ЈОСИФ МАРИНКОВИЋ
Цртеж
Ђ. Јанковић

Школа и живот

ЧЕСТО се пута може чути од младих правника, инжењера, агронома, лекара и ветеринара, да су после свршене школе ступили у практичан рад на својој струци, и да су потпуно били за то неспремни. Школа их је учила једноме а пракса тражила друго. Слично је са филозофима којима се на предавањима пружа само један део из одабраних предмета, обично без систематике, а на семинарима упућује на научан рад. Тако је већина непотпуно спремна за наставнике, а на науку се одлучи можда само један од стотине.

До истих закључака долазе и наши нови студенти приликом ступања на факултет. Правници, техничари, студенти агрономије, медицине и ветерине једва поносу неке основе из наше завршене средње школе за даљи стручни студиј на универзитету. Једино су филозофи у том срећнији. Њихов универзитетски рад углавном је генетичко продужење средњошколских основа. Свакако до сада доминантан тип наших потпуних средњих школа, а то су реалне гимназије, није требао бити за то, да даје претспрему само за филозофске студије. Те школе нису иначе давале никакваст стручног знања за будући универзитетски студиј, нити су оспособљавале свршене матуранте за неки практичан стручан позив, у случају да не могу наставити или завршити универзитетско школовање. Статистички подаци са универзитета говоре, да само 25% од уписаних студената заврши школовање и дипломира. Осталих 75% претставља онај несретан тип недоученог студента који се, пошто не стекне стручне квалификације из средње школе за неки практичан позив, убацује већином за писара државне и самоуправне администрације.

При томе су сви практични позиви, који претпостављају стручну средњошколску спрему бар у главном обезбеђени у нашој средини од странаца.

Један ужасан масован осећај несигурности у себе и самосталан рад код нашег школованог света постоји, слично, као и масовни осећај несигурности код нас за земљу и нацију, и вечно кокетовање са туђином, на кога се жели ослонити, чак и у питањима која можемо и морамо са позадањем у себе сами решити.

А живот тражи друго. Потребни су позадани и самосталн стручни радници не само у практичним запослењима која су поменута, већ и код државе и самоуправе, и у нашем друштву које се спецификује и жели и мора, да се прилагоди новом свету и његовим потребама. Ту се намеће питање, зашто наши порезници, царинници и финансијски чиновници имају само по изузетку комерцијалну или трговачку школу, а већином су правници или матуранти са реалних гимназија, уместо да се тражи претежно или искључиво први тип школа за њих као услов. Исто тако је неразумљиво, зашто су у селима само учитељи и свештеници са стручном средњом школом, а ова се не тражи за деловође, благајнике и бабице. Као да је њихов значај за села мањи, особито кад се зна да је само учитељ тај који узима још активног учешћа у изграђивању села, док је свештеник мало активан и скоро пасиван у том погледу. Школовани учитељ за село није довољна интелектуална јединица да облагороди својим радом мештане. — Свештеник би требао бити активнији и имати одређену улогу у практичном изграђивању и раду на селу, док би деловођа, благајник и бабице морали имати одговарајућу средњу стручну школу. За сада код нас још нема правних академија или административних школа у рангу пуних стручних средњих школа за припрему деловођа и административних чиновника, као што нема ни здравствених школа сличног ранга у којима би се припремале наше бабице и лекарски помоћници за села, болнице, амбуланте и санаторије. Успостављањем тих стручних школа и прописом, да их ови функционери морају имати, биће знатно и корисно повећан број наших стручно школованих људи на селу. Свакако би свака општина, или неколико општина заједно, морала имати једног свог пољопривредног стручњака са пуном средњом пољопривредном школом, јер у дизању пољопривреде и њеном интензивирању леже наше привредне могућности које се најбрже и најбоље за широке слојеве могу користити. Можда би се могло прописати, да одређен посед земље по величини тражи и одређено школовање власника — пољопривредника. Тако би се и пољопривредне школе умножиле и њихови свршени ђаци нашли би своја правог запослења. Ниже стручне школе или ниже средње школе у том нашем садашњем друштву морале би бити као припрема за железничаре, финансе, стражаре, чуваре шума, занатлије и трговце, јер на страни већ и неквалификовани радници мора да имају нижу средњу школу од 4 година.

Каква је тек дисхармонија између школе и живота код најширих слојева који имају само основну школу, довољно је познати у чињеници да већина сеоске омладине до војске заборави књигу и често заборави читати и писати. То су тако звани школовани аналфабети у нашој средини поред бројних правих аналфабета.

Задаћа је овог кратког приказа била, да покаже како је код нас школа ишла у раскорак са животом. Школски људи заузети методским и дидактичним задацима наставе нису већином ни примећивали ово, а фактори ван школе, сматрали су, да је доста имати основну или средњу школу и универзитет за напредак земље и народа. Двадесетогодишњи рад истина испунио је ове жеље. Неоспорно је, да је код нас створено доста и много разних школа, али без обзира на животне потребе наше средине и на развој у садашњици и будућности. Садашња иницијатива Министарства просвете, да изради јединствен план и систем за све школе и унесе нови дух на том подручју просветне делатности од изванредног значаја за изграђивање целог нашег друштва и Србије уопште.

У сравњењу школског развоја и животних потреба, намеће се само по себи продужење основне школе и везивање оних који само ту сврше за књигу на било који начин. Њима се мора сугерисати да је књига корист, а само у другом реду забава, и зато свакако непходна. Наше средње школе само би у нижим разредима могле задржати општи карактер, а у вишим би морале пружати увек стручна знања која ће оспособити за самосталан рад, односно пружити основе за рад на универзитету. Ми смо сиромашна земља и народ. Већ зато средња школа мора дати тип готова човека за живот, и испунити тако ону страшну празнину средњег сталежа код нас, кога још нема, а између масе и високих интелектуалних слојева постоји дубок јаз. Свакако универзитетски студиј треба више и практичног у себи да садржи, него што је до данас био обичај. Све ове примедбе нису потекле на основу педагошких студија или из рада у школи, већ из посматрања живота и прилика око нас.

Др. Миодраг Грбић

НАЈСТАРИЈОЈ српској композиторској генерацији, Станковић — Маринковић — Мокрањац, човечански и уметнички лик композитора Јосифа Маринковића (1851—1931) изгледа нам најчистији, најприроднији и највише уметнички. Његов повучени и честити живот, затим његови односи према људима и друштву, а нарочито његова искрена љубав за српство и наше родно тле, потсећавајући је увек на нашу велику и славну народну прошлост, све то одаје човека и уметника, борца и трудбеника идеалисту, који је са најчистијим тежњама и побудама жртвовао и утрошио све своје снаге на подизању и стварању наше праве и праве уметничке музике.

Маринковићев плодоносни живот, који је трајао осам деценија, био је уздржљив, тих и неметљив, али садржајно пун и уметнички врло надахнут. Све што је Јосиф Маринковић урадио, и као човек, и као уметник-стваралац, носи обележје те тихе скромности, али скромности која својом унутрашњом садржином зрачи из себе и уметничком и човечанском добротом. Ретко се кад тако у једном стваралоцу подударе људске особине са вредношћу и особинама његових уметничких дела, као што је то био случај код човека и композитора Јосифа Маринковића.

Не штедећи себе, Маринковић је свој дуги живот испунио радом, који је без прекида трајао пред саму његову смрт. Један напоран рад од 60 година.

Када је Маринковић, још у младим годинама, започео своје музичко стварање, које садржи око 150 композиција, великани музичког романтизма у Европи Шопен, Шуман, Лист и Берлиоз већ су били завршили своје дело, док су Брамс и Вагнер још били у стваралачкој снази.

Јосиф Маринковић, већ и по својој природи а и по времену у коме је живео, морао је потпасти под утицај музичког романтизма, који је у то време доживљавао у Европи своју пуну славу. Са свима добрим и ређавим странама ове школе, сва дела Јосифа Маринковића носе њен печат у коме се огледа завршетак периоде позног романтизма.

Војвођанин по рођењу, Јосиф Маринковић је после својих често прекиданих студија прешао у Србију да ту нађе уточишта и отпочне своје стваралачко дело. За нашу музичку културу то је веома значајно, јер и ако Маринковићева музика до сада није успела да прећа границе наше земље, она је за нас уметничка вредност од особитог значаја. Стварана под нашим небом, у доба кратког националног идеализма, у једној средини која се тек почињала културно развијати, она је морала ипак постати и оригинална, јер је била подложна утицајима свога доба и своје околине, јер је стварана од човека веома даровитог који је носио све најлепше особине нашег народа. У томе његовом уметничком раду било је много отежавајућих околности и због времена и због средине у којој је радио и живео. На правом месту он је морао водити рачуна о тадашњим нашим могућностима и условима извођења музичких дела, затим о техничким и изражајним могућностима наших музичких ансамбла тога времена, и најзад, о укусу и жељама тадашње публике.

Познато је, да је Јосиф Маринковић свим силама тежио да се дочепа доброг оперског либрета, јер је осећао потребу да компонује и опере. Па и да је компоновао оперу, да ли би је могао у оно време у нашој средини добро извести?

Поред свих тих недостатака и тешких околности, Маринковић је успео да сва своја дела одржи на достојној уметничкој висини и у пуној стилској чистоти, да их у границама једне врло пречишћене технике надахне својим чистим и племенитим духом, и да их, поред местимичне сасвим неизбежне наивности, спасе и сачува од страшне и отужне баналности, која је увек, страног порекла, стално пратила нашу уметничку музику као зла коб. Како изгледа, скромни, чедни и усамљени Маринковић није био потпомаган ни од каквих организација и котерија, којима су се, на жалост, служили многи наши композитори.

Осећајући свим својим бићем дах своје земље и бит свога народа, ма да формално у водама европске музике, Маринковић се, и у таквом оквиру, изразио и као човек и као музичар наше крви. Најбољи доказ за то је његова изразита мелодика, која поред своје словенске распеваности и топлине, сва почива још и на чистој и сасвим исправној дикцији нашег језика. То је једна од најважнијих особина његовог музичког стварања, јер осећајући лепоту и чистоту дикције нашег језика, он је морао негде у дубини своје душе носити исконске утиске и трагове родне мелодије, која је из тог језика и постала.

Од Маринковићевих композиција, које су претежно вокалне, за соло певање са пратњом клавира и за хорове а капела, и са пратњом клавира, помињемо на првом месту његова **Кола**. Има их девет на броју,

У религиозној, црквеној музици, где није имао да се бори са опорошћу, неукротивом снагом и чудним, и недокучивим, тајнама наших народних мелодија, Маринковић је дао дела од праве музичке вредности, искрено религиозна и хришћански дубока пред величином Бога и природе. Поред врло добре и знаначке техничке обраде, топле мелодике и хармоније, та дела носе у себи и побожну ведрину нашег Богослужења, док се у некима јако истиче унутарња драматика и смисао за велики динамизам и успоне моћних градација (**Литургија за мешовити хор, На Велики Петак, Оче наш, Молитва**). И његове Баладе за мешовити хор и клавир, поред свог световног карактера и драматике, имају такође у себи много топлог религиозног лиризма.

У хорским композицијама, инспирисаним родољубивим заносом, Јосиф Маринковић је код нас достигао највише домете. Истичемо, као значајну карактеристику и то, да се у оним Маринковићевим делима, која нису патриотског карактера, осећа та расна црта родољубља, крепости и витештва.

У својим соло песмама са пратњом клавира, Маринковић је првенствено изразити, лиричар. Дате у јасној и прегледној форми, са јако наглашеном осећајношћу, која често у превеликој мекоти иде до топле сентименталности, те песме су у изразу врло чисте и стилски уједначене, далеко од сваке баналности.

Музика за Сутње, романтични драмалет од Љубинка Петровића, претстављена у Маринковићеву реду једну пријатну музичку одмену, која је у своје време, за овдашњу нашу позоришну публику, имала нарочите драži. Ова музика је компонована 1894 год., па је затим у Народном позоришту нестала, тако да је Маринковић због извођења морао после неколико година поново да компонује исту музику. Напоменућемо, да је Маринковић исто тако са успехом компоновао и клавирске композиције као и дела за виолину и клавир. За оркестар је сам инструментирао своју познату соло песму **Молитва**.

Дело Јосифа Маринковића за нашу музичку културу значи веома много. Надајмо се, да ће једнога дана, када сва његова композиције буду објављене и изведене, човечански и уметнички лик овог значајног и даровитог музичког стваралоца постати јаснији и одређенији и општи суд о његовом делу потпунији.

Светомир Настасијевић

ЗДРАВКО СЕКУЛИЋ: КОМПОЗИЦИЈА

ДОБАР И РЂАВ

филм

ЧЕСТИ посетилац уметничких изложби зна лако да изабере бољу слику од горе. Он чак и каже: Ово је уметност а ово није! Сличан случај је и с позориштем. Просечни гледалац зна да ли је гледао уметничку претставу или шмиру. У музици, балету, књижевности... свуда се осећа лако одвајање доброг од рђавог... Међутим, најчешће се филму већ у основи не признаје да је уметност и сматра се за забаву, заборављајући да и ту само треба одвојити добро од рђавог.

Али филм је ипак права уметност, млада, напредна уметност, уметност будућности. Не вреди му оспоравати право грађанства, јер су му то признали и његови највећи противници. У почетку одбијени трговачком рачуницом и јевтиним ефектима, многи велики уметници нису желели да раде за филм. Данас, кад је филм нашао свој пут, налазимо међу сарадницима филмских режисера најпознатија уметничка имена целог света.

Да, филм је уметност, и само има добрих филмских дела и рђавих.

—o—

Рђав је филм сваки онај коме је материјална добит највећа сврха. Јер кад један произвођач прави филм само ради зараде, а истовремено не омогућује својим сарадницима уметничка остварења, не знам зашто би овај филм требало разликовати од обичног трговачког посла!

Рђав филм биће и онај, који су направили неспретњаковићи, или недоучени ћаци, или они који немају занат у рукама, који још нису писмени, не знају, другим речима, филмску азбуку.

—o—

Рђав филм је онај, који служи само за моментану забаву, који се састоји из просте авантуре што голица радозналост гледалаца, и који је на нивоу романа за грош.

Рђав филм биће и онај, који својим садржајем и формом дражи ниске инстикте, указује на рђаве примере, деморалише.

—o—

Добар је сваки онај филм, који, пре свега, постоји због остварења чистог филмског израза, а и због развијања извесне племените и човечне идеје.

Добар филм узеће за мотив љубав, племенитост, част, понос, херојство, другарство. Може на весео начин да исмева пороке и слабе стране људи, истичући као пример врлину.

Добар филм поникнуће из једне чисто поетске инспирације, развиће се по свим правилима филмске драме и добиће епилог са потребним драмским акцентом.

Добар филм режираће затим режисер, који не само што познаје свој занат, већ има и једно сложеније уметничко осећање а темперамент личан и стил оригиналан. Под диригентском палицом режисера суделоваће у изграђивању филма глумци, сликари, музичари, обични радници. Они су делови филма, инструменти које надахњује својом личношћу режисер. Они живе онако како он жели, стилизујући једну игру тако да она добије одређени уметнички облик.

—o—

Једном речи, као што има добрих позоришних претстава, има и добрих филмских.

Гледалац у позоришту доживи дубоко у себи трагедију једне породице или једног човека, и цело време седи прикован за седиште, пренесен у једну другу реалност магичном снагом глуме и режије. То исто постиже и филм. Слике на платну транспонирају тако убедљиво реалност и нереалност, да нас преносе још тајанственије у свет који жели да створи режисер. И ми, седећи тако у биоскопу и не слутимо да мислимо и осећамо онако како то хоће режисер, мозак и срце филмског дела. Наше биће бије његовим ритмом, наш разум раствара чињенице његовом логиком. Он је тај невидљиви врач, који својим чаробним штапићем уноси у биоскопску дворану смех и раздраганост, плач и жалост, постижући све што у људским срцима обичним фотографским сличицама.

Зар се исто тако не служе музичар тоновима, сликар бојама и песник речима!

Одабрати из масе драмског материјала најкарактеристичније, сложити све то једним редом, дати том реду извесну стилизацију, — прелази оквир обичног фотографисања и постаје извесна вештина.

—o—

Тежак је био пут док се дошло до оваквих резултата. Још се сећамо вашарских панталонада и лимунада, кад је филм био обично забавно средство, чаробна лампа, чудо у рангу сензације „пола риба — пола девојка".

Оног момента кад је филмска камера ушла у атеље, испод блештаве вештачке светлости, оног тренутка кд је један генијални примитивац кренуо камеру лево и десно, приближио је и удаљио од предмета, родила се филмска уметност!

То: добијање гро-плана, приближавања, удаљавања, панораме и травелинга, одмах је одвојио филм од позоришта. И ми, седећи у биоскопу, намах видимо да нам се извесне ствари примичу од такве близине, да осећамо њихово постојање јаче но у константном размаку између позоришне сцене и седишта. Извесни детаљи, које позориште може да подвуче једино речју и гестом, снимљени сасвим изблиза, истичу се максимално. Није онда чудо што је филм постао тако богат за драмско изражавање.

—o—

Онај који жели да открије прави филм, чист филм, треба да, гледајући драме и комедије, одваја добро од рђавог, трговачко од уметничког, наивно од озбиљног, почетничко од мајсторског. У филму нека не тражи само забаву већ и уметнички доживљај првога реда. Нека га филм препороди и прочисти својом хуманошћу и поезијом!

Само тако гледајући филм, може наћи у њему вредности као што их налази у доброј књизи, доброј музици, доброј слици, добро одиграном балету. И још више: многа ова умења наћи ће сажмана и амалгамисана у овој новој уметности, седмој по реду од како човечанство зна за лепе вештине.

Д. Р. Аћимовић

ЉУБА ИВАНОВИЋ: ПЕИЗАЖ ИЗ СРБИЈЕ

РАЊЕНИЧКИ БОЖИЋ

Звона нишке Саборне цркве не допиру до коњичких касарни поред жељезничке станице „Црвени крст", где лежимо нас стотина и стотина, дојучерашњи ратни противници, а сад добри другови. Ето, овај што лежи поред мене. Стигли смо у ову болницу истим санитетским возом. Ко зна да ли није из моје пушке или обрнуто.

Звук звона не допире до нас, али ми је као да га чујем. Као да чујем не само нишка звона, него толико других, уз чију сам свечану песму дочекивао Божић. Звона у Београду, звона у далекој Немачкој за време студија. Напоље, залеђеним друмом, чује се бескрајни низ кола, чује се топот коњских копита. Ваљда нека комора пролази. Мени то изгледа београдска бадњачка поворка коју смо у срећне дане мира толико радосно дочекивали.

Замолио сам богатог индустријалца Николу Б. за апарат за бријање. Знам да „жилет" спада у ствари које се нерадо дају на послугу. Али тек, Божић је, а ја сам страховито обрастао брадом. И онако бријање није лак посао кад сте скоро до груди у гипсу. Најден ми помаже, придржава огледало. Желео би некако да ме обрадује, кад нема чиме да ме дарује, да ме „понови".

— Бре, ал' ћеш да будеш леп данас. Још ћеш неког да заведеш, хе, хе...

Он је рањен кроз груди. Није баш лако, али располаже својим ногама. Може да шета по одељењима, по павиљонима, по дворишту, може да изађе и пред касарну, да гледа трупе које пролазе, да прича и да запиткује. На пример: Који су оно Немци што носе капе са црном превлаком и белим крстом? Завидим му на томе, као што бих у мирно доба завидео светском путнику који ће имати прилике да види тропске лепоте Цејлона или неописиви изглед који пуца са Пан де Асукара на Рио де Жанеиро.

— Благо тебе, Начо, ти можеш бар да се шеташ?

„Нема ништа, пак ште врвиш и ти. Ич не се грижи...

Ево још једног изненађења: Онај из Звездана (или је био из Вратарнице) кога смо у пуку водили како због његовог хумора, тако због ведре природности којом је вршио неопходне „реквизиције" за свој рачун по селима, донео ми је огромну лименку кутију правог холандског какао-а. Ваљда је „нашао" у општем хаосу приликом евакуације или паљења појединих слагалишта. Месец дана сипао сам отад сирови какао у свој вечерњи и јутарњи чај и сматрао то правом посластицом. Диван божићни дар! Треба имати двадесет и пет година па не успети на тај начин покварити стомак.

Кроз прозоре допире „Оче наш..." Наши болничари, постројени пред зградом, певају га у хору, дочекујући управника болнице, професора Спазког. У нашој дворани настаје тишина. Крстимо се. На многом оку суза. Много њих тога часа мисле на много милих и драгих. Ево поред мене резервни поручник Бора М., већ зрелијих година. Жена му је остала у Лапову. Син отишао са подофицирском школом. Нема ни трага ни гласа о њима, а прича се свашта. Коморциска хроника цвета све у тесњаес'. Па Георги Иванов, тамо преко пута. Лепушкаст дечко из 25. Драгоманског пука. Оженио се недељу дана пред мобилизацију. Он бар прима писма, али далеко је село на Дољем Дунаву, тамо негде у никопољском срезу...

Пошто је разговор опет отпочео, Иван, Најденов сељак, вежба се у ходању на штаци. Прави разне продукције и смеје се. Пре месец дана су му ампутирали леву стопалу.

— Мука ће бити с њим, вели ми Најден, пошто му је друг и сељак одмакао до другог краја дворане. Да је бар нешто писмених па да га наместимо за писара у општини у нашем селу...

„Мука ће бити", велим ја, а мислим при том на сасвим друге муке.

— Мирно! — Одјекује команда из једног од кревета. То је Митко. Рањен је у главу. Лекари вели да ће му остати нека трајна „фалинка" у постројењу које управља мислима и умом. Али при том је остао шаљивчина.

Својом командом хтео је да објави појаву на вратима сестре Екатерине Гладкиј, најмлађе и најлепше међу нашим болничаркама.

— С празником!

„С празником, сестрице!"

Лепа ли је, Боже! Млада ли је! Овако у гипсу, љубоморнији сам него икад на младог доктора Лоњског. Узалуд покушавам да одагнам такве небожићне мисли Ето, добро што сам се бар обријао... Да ли догађаји моје мисли, да ли хоће да ме обрадује о великом празнику, тек разговара нешто дуже самном него обично.

Годину дана доцније приближавала се у њеној стаћбини енглеским новцем изазвана револуција која ће у року од неколико месеци довести до бољшевичког пакла. Шта ли је било с њом? Шта је било са стотинама хиљада таквих младих и лепих девојака при чијем вас погледу озари сунце?

Ето и опет једног посетиоца. Донео ми је неколико немачких листова. Стари су три до четири недеље, али за мене пуно нових. Посластица још већа него онај „најени" какао; веза са далеким светом. Скоро плачући захваљујем.

Отац једног мог ратног друга донео ми је теглицу слаткога. Претпоследња је, вели. Последњу чувају за славу. Нећкам се да примим.

Тих часова сам мислио на „Истинске богаташе" од Франсоа Копеа. Нисам ли о овом Божићу, лежећи у гипсу међу туђим светом, без вести о својима, богатије обдарен него у доба највећег домаћег мажења и удобности? Нисам ли више него икад у животу осетио да љубав међу ближњим није празна фраза која се о Божићу механички изговара?

У разговору, шалама праћеним меланхоличним осмесима, брже је него иначе протекло пре подне. Напољу се чују припреме за дељење ручка са нешто мало празничног „предовољства" Под нашим прозорима опет су се постројили „санитари". И опет, сложно и складно из четрдесет грла одјекује:

„Оче наш!"

В. Новаковић

СТАРА ЦРКВА

Под тешким црквеним сводом светлост лагано в
И ничег ту више нема, све саме мртве сене.

Тек на ветру звук напуклог звона у звонику
И титрај светла на врачноме лику.

Из дубине мрака силна претња распетога Христа.
То је љубав оловно тешка што из таме блиста.

Д. АНДРИЋ

МОЈ ДЕДИ

.његов дом.

ДОМ мога деде, као и свих осталих бољих газда беше »на бој« сазидан, лаком грађом, од чатме. Доњи кат, приземље, био је за дневно становање, а горе на спрату собе су одржаване врло чисто и уредно, увек спремне за госте и велике празнике. Када се горе дође, обућа се пред собна врата изује, и у собу се тихо, у чарапама, улазило. Патос по собама био је жут као лимун, застрвен сиџадетима најлепших шара, а око зидова били су нижи миндерлуци са вуненим шиљтетима, покривени ћилимима дивних боја; уза зид били су наслоњени вунени јастуци од црвене чохе. Собе беху бело окречене; таванице од бледо жутог необојеног дрвета, вештом руком паничарама урезане; на прозорима од »керчелиа« или »садеф-платна завесе, окачене на дрвеној танкој шипци, на чијим крајевима су биле златом варакласисане дрвене лопте.

У ћошковима соба били су дрвени необојени долапи, за оставу рубља и постеља. Више јастука горе, око целог собњег зида, дрвене полице, а на њима поређане крупне дуње, које даваху нарочити мирис целој кући. Иза дуња, на зид наслоњени беху цинкани тањири, калајлије и синије, сановн и тепсије, па ибрици и филџан-шољице, све од туча, бакра или цинка, па се сија као злато или сребро. Иза врата пошироки бакарни леген, у њему повисоки цинкани ибрик или широк џугун пун воде, а преко њега пребачен шарен пешкир за брисање руку. У углу собе аршин висок, широког постоља, бакарни чирак и у њему углављена повисока вештана свећа за велике празнике или када гости дођу. По собама ретко где беху фуруне, већ се зими грејало мангалима.

На зиду је била икона домаћега свеца, пред којим је горело по цели дан кандило. Рам иконе био је украшен пешкиром, златом везеним врбиним граничцама и неким цвећем. Под иконом стајала је кадионица на малој полици. Ту је била и китка сухог босиљака за кропљење, стакленце Богојављенске водице; ту су биле и дедине ћилибарске бројанице, донешене са хаџилука. Њих је само недељом и празником носио дед, кад у цркву пође.

У другој соби, застрвеној покровцима, налазио се дрвени разбој за женску чељад, за ткање разног платна.

По кућама постеље ретко су се виђале, одрасли спаваху на миндерлуцима, а млађа чељад спаваше на патосу. Душеци се увече распростирали и младеж, деца, после вељушкања и играња, слатко би заспала.

Предсобље, окречено жутом љојом, патосано обојеном црвеном циглом, било је застрто мутавџијским покровцима од козина.

Степенице, које на спрат воде, биле су дрвене, пажљиво орибане, жуте као смиље, шкрипе када се по њима гази.

Доле беше кујна — мутвак; ту је велико пространо огњиште, широк оџак за сушење меса, из оџака вириле су гвоздене верige, и на њима бакарни бакрач пун воде. На огњишту био је гвоздени трокраки сач, и под њиме мало за софром, млађи су одлазили да спавају. Ноћу се из кућа без велике невоље, није нигде излазило.

Цртеж: Н. Бешевић

дице, јер у подне ретко да је кући долазио, готово свечано, као да је неки празник, вечерао. Домаћин се прво изује, опере руке, затим се сви искупе око софре и најмлађе мушко дете очита »Оче наш«. Сви се крсте, оцу и мајци се рука љуби, а затим поседају. Оцу се донесе једно шише љуте или анасонлије, и отпочиње вечера. Како у свакој кући не беше столова, ручавало се на ниској софри, два педља од земље високом постољу, округлом и од дрвета начињеном. Сви седају по источњачки, подвијених ногу. На средини софре већи је чирак са лојаном свећом. Отац и мајка добијају нож и виљушку са плеханом какашком, а сви остали дрвене какашке, којима се сва јела служила. За време вечере био је мир, разговарати се није смело. По свршетку обеда сви устају, прекрсте се, старијима се поново рука љуби и челом надланица додирне, као знак великог поштовања. Старији су остајали још мало за софром, млађи су одлазили да спавају. Ноћу се из кућа без велике невоље, није нигде излазило.

Уставало се веома рано, у пру зору. После умивања, помолило се Богу, а затим пила врућа црна кафа са туцаним орасима. После тога сви су полазили на рад.

Сви трговци и занатлије уставали су тада врло рано, пре зоре, да би само што пре били код својих магаза. У томе раном устајању била је читава утакмица. Све комшије из чаршије утркивале су се ко ће пре доћи у своју магазу, отворити је, па затим пробудити најближег кавеџију и тражити да му што пре скува каву. Целога дана би се, после тога, у чаршији хвалисао као рановранилац, јер је то за њега било као нека врста одлике: »Данас сам ја био, пре свију вас, пробудио нашег кавеџију и посркао први врућу кајмаклију!«

Када дед у суботу увече из дућана кући дође, донесе обично нешто увијено и предаје матери да деца не виде. Сутра дан, у недељу, када се отац врати из цркве, донесе нафору, за нану, деду и друге одрасле; и онда мајка дели садржину онога фишека од синоћ, у оно време најпожељније пластице: суво грожђе са бадемом помешано.

Неки пут, недељом или већег празника, скупљала се родбина и комшије код мога деде на посело. Ту се песмом, игром и шалом кратило време. Около на миндерлуцима седели су стари и весело гледали младеж како се забавља. Пила се црна кава, хладно вино и грицкало сухо месо или леблебије до дубоко у ноћ.

При поласку кућама, морало је најмлађе чељаде са малим фењерчетом напред, пред свима, да корача, јер уличних фењера није било, а неравна и изломкана калдрма у мркломе мраку за пешаке бејаше доста опасна.

У једном крају куће, на горњем боју, имао је деда свој чердак, као неку »ћошку«; омиљена му је била ова »дивананк«. Са свим старим стварима, које су се у кући нагомилале, а за које се није знало да ли ће још некад бити потребне, или не, ту је било и старо оружје, ловачка пушка, ловачки прибор, ћурлик, ловачки рог, ловачки нож, ловачки шешир, ловачки капут, ловачки чизме, ловачки рукавице, ловачки капа

Београдска

Општинска штедионица

Бранкова 2

Прима улоге на штедњу
Отвара текуће рачуне
Врши све банкарске послове

За све улоге код Штедионице
гарантује Општина града Београда

Позив

Позивају се сви дужници — земљорадници чије су дугове по Уредби о ликвидацији земљорадничких дугова новчане установе и задруге предале односно пријавиле Привилегованој аграрној банци — Дирекцији за ликвидацију земљорадничких дугова да без одлагања

А НАЈДАЉЕ ДО 15 ЈАНУАРА 1943 ГОДИНЕ

измире све своје доспеле ануитете (рате-оброке) заједно са каматом задоцњења код својих надлежних пореских управа.

Уколико не поступе по овом позиву, приступиће се принудној наплати не само доспелих ануитета већ и остатка целокупног дуга са редовном каматом, каматом задоцњења и трошковима у смислу прописа чл. 48 Уредбе о ликвидацији земљорадничких дугова. Поред тога примениће се и друге мере.

У интересу је самих дужника — земљорадника да избегну принудну наплату целокупног дуга са трошковима и каматом, којој ће се без одлагања приступити по истеку горњег рока и да воде рачуна да до горњега рока исплате своје обавезе.

(Из Одељења државних дугова и државног кредита Министраства финансија бр. 32990/V/42).

ВРАЧАРСКА ШТЕДИОНИЦА А. Д.

У својој кући, угао ул. Краља Милана и Краља Фердинанда

ОСНОВАНА 1898 ГОДИНЕ

Концесионар Рибарске Бање

Прима улоге на штедњу

Одобрава зајмове по есконту и текућим рачунима за привреду

УЉОРОД

СРПСКО А. Д.

за гајење уљаних биљака

Телефони: 21-604—21-606

Проводи сетву сунцокрета, соје, рицинуса као и осталих уљарица.

Ставља произвођачу потребно семе на расположење и врши откуп жетве.

Бр. 224

Државна хипотекарна банка

(пређе Управа фондова, основана 1862 године)

Централа у Београду

ФИЛИЈАЛИ: Ниш, Крагујевац, Ваљево, Чачак, Ужице, Шабац, Лесковац, Зајечар, Крушевац, Петровград, Панчево и Вршац.

Банка рукује свим државним и јавним фондовима; пупилним, депозитним и црквеним капиталима; манастирским, општинским и задужбинским новцем и т. д.

Банка поред улога на штедњу прима и улоге на текући рачун, којим сопственик диспонира чеком или писменим налогом, те се тиме омогућује без употребе готовине платни промет са лицима која имају такође ове рачуне код Банке односно њених филијала или код других новчаних завода.

Банка врши исплате и наплате за рачун комитената преко својих филијала.

За важне народно привредне сврхе одобрава хипотекарне зајмове, зајмове по текућем рачуну и друге краткорочне зајмове. Одобрава зајмове општинама и самоуправним телима на подлози прireза и прихода.

Обавља све остале врсте банкарских послова.

За све банчине обавезе јамчи држава

Основана 1882 године

Београдска задруга а. д.

ДРУШТВЕНО СЕДИШТЕ У СОПСТВЕНОЈ ПАЛАТИ У КАРАЂОРЂЕВОЈ УЛИЦИ БРОЈ 48

ТЕЛЕФОНИ
22340 и 22341

Капитал и резезва прако динара 100,000.000.-

Као чисто српски новчани завод, препоручује пословном свету улагање готовине на текуће рачуне, по којима се могу вршити чековне, вирманске и остале исплате без икаквог отказа, а улагачима на штедњу да свој новац не држе бескорисно код себе, већ да улажу код завода. — И једни и други ће тиме, поред сопствене користи много допринети и јачању нашег националног новца и наше привреде уопште.

СЕМ ГОРЊИХ ПОСЛОВА, БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА ОБАВЉА И ОСТАЛЕ БАНКАРСКЕ И ОСИГУРАВАЈУЋЕ ОПЕРАЦИЈЕ ПОД НАЈПОВОЉНИЈИМ УСЛОВИМА

Поштанска штедионица

У БЕОГРАДУ

Прима улоге на штедњу и плаћа ову камату:

2% годишње на улоге који нису везани
2½% „ „ „ везане на 6 месеци и
3½% „ „ „ везане на 1 годину.

Штедне књижице се могу добити код сваке поште. Исплате по штедним књижицама врше се и код свих пошта без трошкова. Кад уложите новац на књижицу обезбедили сте га од крађе, пожара итд., а поред тога и најмањи улог почевши од 10.— динара носи камату.

Сви пословни људи

трговци, индустријалци, занатлије итд. треба да отворе код Поштанске штедионице

Чековни рачун

Основни улог је 100 динара. Исплате и уплате преко чековног рачуна Поштанска штедионица врши брзо, тачно и са минималним трошковима.

Обавештења се могу добити од

Поштанске штедионице у Београду и свих пошта бесплатно.

Телефони 26-821-5, 27-537.

ВИНАРСКО-РАНИЦИСКА ТРГОВИНА

Свуда и на сваком месту иде год се ко паде

БРАЋА СТАРЧЕВИЋ

Краљице Наталије 24
Телефон 27-260, 27-296

Честитају Божићне празнике својим муштеријама и пословним пријатељима

Бр. 216

Штедно-грађевинска задруга »СВОЈ ДОМ«, Мишарска 9:

Радно време од 8—14 часова.

Савремани начин долажења до свог крова

Продаја станова, локала и бироа

Бр. 206

КЊИЖАРА и трговина канцеларског материјала

„Јакшић“

БЕОГРАД, Поенкареова ул. 40
Бр. 198 Тел. 20-787

Трговина боја, лакова и хемиских производа

ЗОРАНА М. ШИЈАЧИЋА

БЕОГРАД — САВА

Карађорђева 42
Телефон 25-675

Бр. 201

Антонијевић и Ћуковић

Београд — Кнез Михаилова 21

Трговина канцелариског и школског прибора

Бр. 202

КОД »УСТАЛЦА«

АЛЕКСЕ Т. ТРАЈКОВИЋА

индустријско предузеће за израду и прераду свих врста лима, метала итд. Основано 1913 год. у Београду
Канцеларија: Приштинска бр. 1. Радионица: Новопазарска 8. Телефон 40-942.

Предузеће располаже са свим потребним савременим, технички усавршеним машинама и алатом за израду свих врста послова у фабрикацији предмета од црног и белог лима, цинка, алуминиума; алпака, сребра итд.

ИЗРАЂУЈЕ СПЕЦИЈАЛНЕ АПАРАТЕ ЗА ГАШЕЊЕ ПОЖАРА.

Бр. 207

ТРГОВИНА ЗЛАТНОГ НАКИТА

„Брилијант“

Власник
МИЛИВОЈЕ М. МИТРОВИЋ
Ђ. Вашингтона 6. Тел. 28-706.

Свима својим поштованим муштеријама и пријатељима честита Божићне празнике.

Бр. 205

Коломаст марке „ПОБЕДА“

Најбољег квалитета, црну и жуту у свим паковањима као и:

Козметику: помада и пудер у разним паковањима, вода и прашак за зубе, колоњска вода, инсектни (прашак за зубе) и других артикала нуди са лагера заступајућих фабрика

агентура М. Новаковић

Тел. 24-571. Чек. рач. 61198. Кр. Петра 41/II.

Фабрикама и већим индустријским радионицама преузео бих заступства од 1-I-1943 године. За брзу и сталну продају гарантујем. Горњима је то једини и најсигурнији начин да дођу у везу са најбољим потрошачима у реону Србије.

Бр. 200

СТОВАРИШТЕ ГОТОВОГ НАМЕШТАЈА

ГОЛУБОВИЋ

Краља Александра 65 — БЕОГРАД — Тел. 28-222

Има увек на стоваришту: соба, трпезарија, разних столова, кујни и т. д. Цене солидне.

Бр. 208

Радио клиника

»БОРА«

Узун Миркова 4.

Телефон 25-252

Бр. 203

Књижара ВЕСЕЛИНОВИЋ

Теразије 38. Тел. 25-807

Свима својим поштованим муштеријама честита Божићне празнике.

Бр. 204

Пивара Бајлони а. д.

извештава своје потрошаче да је привремено обуставила продају пива.

МОЛИ СВЕ ПОТРОШАЧЕ ДА ОДМАХ ВРАТЕ ПРАЗНУ БУРАД, КОЈА ЈЕ СВОЈИНА ПИВАРЕ.

Сви они, који су бурад кауцирали, добиће по предаји истих кауцију натраг.

УПРАВА ПИВАРЕ

Најомиљенији Београдски Биоскопи

Нова Европа

(ПРЕЋЕ „КАСИНА“)

И

ВРАЧАР

ПРИКАЗУЈУ УВЕК НАЈУСПЕЛИЈЕ И НАЈЛЕПШЕ ФИЛМОВЕ

СВИМА СВОЈИМ ПОШТОВАНИМ МУШТЕРИЈАМА И ПРИЈАТЕЉИМА ЧЕСТИТАЈУ БОЖИЋНЕ ПРАЗНИКЕ

НИЋИФОР Ф. ДАМЊАНОВИЋ
КАФАНА »ГИНИЋ«
Ново Гробље
226 1—1

ЛУКА КУСАЛИЋ
КАФАНА »МИРИЈЕВО«
227 1—1

Предузеће „Шумадија“
ЧИКА ЉУБИНА БР. 1/II.
228 1—1

КАФАНА
»СТОЧНА ПИЈАЦА«
власник
ЉУБОМИР ЛАЗИЋ
229 1—1

КАФАНА — РЕСТОРАН
»МАВРОВИ ХАНОВИ«
пређе
»Каменовић«
власник
УРОШ ВАЛЧИЋ
230 1—1

ПОСЕТИТЕ

РЕНОМИРАНИ РЕСТОРАН

БЕОГРАДСКА ПИВНИЦА

„БАЈЛОНИ“

СКАДАРСКА 44

ПРВОКЛАСНА МУЗИКА ○ ВАРИЈЕТСКИ ПРОГРАМ ○ ОДЛИЧНА ПИЋА

Коломасти марке

„НАПРЕД"

Пакован у лименим кантама од 5, 10, 15 и 25 кгр. добићете најповољније ако купите директно од произвођача

Прво српско предузеће за израду коломасти

„Србија"

ПЕТАР М. РАДОСАВЉЕВИЋ

Београд — Краља Александра 340.

Телефон 43-812 и Римска ул. бр. 22

Телефон 26-633 ● Чек. рачун 61-374

Бр. 221

Продаја само на велико

ПАЗИТЕ НА БАНДЕРОЛУ СА МОЈИМ ПОТПИСОМ ЈЕР САМО БОЦА ОБЛЕПЉЕНА СА ИСТОМ ЈЕ ОРИГИНАЛ —

Ликери, коњак, рум и разна специјална вина те сва остала жестока пића: код

Јездимира С. Шарића

производња ликера, коњака и рума

БЕОГРАД

Кр. Марије 89 ● Тел. 22-912

својим муштеријама и пријатељима жели „ХРИСТОС СЕ РОДИ"

ЗАХТЕВАЈТЕ У СВИМ ТРГОВИНАМА ГОСТИОНИЦАМА КРЧМАМА МОЈ ПРВОКЛАСНИ ЛИКЕР „ROYAL" ДОБИЈЕ СЕ У СВИМ БОЉИМ РАДЊАМА.

Продаја само на велико

Бр. 222

Самостална Управа државних монопола

Српска држава има искључиво право монопола: дувана, цигар-папира, жижица, упаљача и ужегача, петролеума и соли. На тај начин држава долази до прихода који у данашње време у државним финансијама претстављају најиздашније и најважније изворе прихода.

Производња дувана врши се под сталним надзором и упутствима дуванских станица: у Бајиној Башти, Житковцу, Крушевцу, Лесковцу, Љубовији, Нишу, Петровграду, Прокупљу, Рашкој, Смедереву, Ужицу, Чачку и Чоки.

Сва прерада дувана врши се једино у Фабрици дувана у Нишу. Фабрика израђује: цигарете, крижани дуван, дуван за лулу и никотин у концентрацији 95—98%. У разблаженом раствору врло успешно овај се никотин употребљава у пољопривреди за сузбијање разних биљних болести и штеточина. Никотин се продаје у свима монополским стоваришгима у земљи. Пуштене су у продају цигаре, које се израђују у фабричком одељењу Дуванске станице у Петровграду.

Продаја соли, једне од најважнијих животних намирница, врши се из државних солских стоваришта: у Кусјаку, Смедереву, Београду, Забрежју, Шапцу, Чачку, Нишу, Лапову, Панчеву и Петровграду.

Снабдевање земље петролеумом врши се преко друштва »Петрол а. д.« На сличан начин води се и монопол жижица.

Поред ових послова у Државној маркарници за рачун државе израђују се менице, таксене марке и остале таксене вредности.

У име државе свима овим монополима управља Управни одбор Управе државних монопола. Иначе Управа државних монопола је самостална државна установа и стоји под надзором Министр финансија.

Бр. 223

поштарина плаћена у готову

П. И. Бр. 19946

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Београд, 16 јануара 1943
Бр. 2. Год. II.
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

Млаки

Има код нас један број људи који, како се то обично каже, хоће да седе истовремено на две, па и више столица. Хоће људи да се обезбеде. Са националистима су националисти, а пред левичарима се држе тако као да немају ништа против да и ови завладају. Не знају људи шта носи дан, а шта ноћ, па тако: за сваки случај!

Кад их питате какви су то они националисти, они изврдавају да вам јасно и одређено одговоре: јесу ли за српску Недићеву политику, или су за југословенску политику Лондона? Кад их зовете да се ангажују за обнову ојађене Србије, они се устежу и гледају да јавно ангажовање на сваки начин изврдају.

Понекад, кад већ немају куд, раде они и оно што власт захтева, али преко воље, на парче. И притом се они осигуравају. Јер може се десити да генерал Недић одиста имадне право! Како би се они онда могли прити да су и они били за обнову Србије и препород српског народа?

Може се лако догодити да после од њих нико не буде у стању да дође до речи. „Па и ја сам, брате, био за Недића", говориће они, и својим лактовима чиниће све да одгурну у позадину оне, који су своје животе стављали на коцку за спас Србије и српског народа.

Међу овим шпекулантима и опортунистима има и таквих којима је ово ратно време добродошло за њихово лично богаћење. Да би прикрили своје пљачке послове, тргујући несрећом свог сопственог народа, они где-год стигну грде Немце и њихових бацају сву кривицу за тешко стање, које је стварно последица једног бесмисленог и изгубљеног рата.

Они су и главни разносачи лажних вести иностране пропаганде. Тиме као да хоће да докажу свој национализам, док су стварно они ти који највише ометају срећивање наших прилика, као и обезбеђење реда и рада, који данас једино могу да јамче живот и опстанак нашег народа.

Времена су таква, да се не само појединци, већ и народи морају јасно опредељивати. Онима који хоће да седе на више столица лако се може десити да тресну о леђину. Данас је нарочито актуелна прича о Буридановом магарцу, који је стојећи између два пласта сена умро од глади јер није могао да се реши коме да приђе. И Христос је те неопредељене, „млаке", најоштрије осудио.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

ГОДИНА ДАНА СВЕТСКЕ ПОЛИТИКЕ

Позадине, везе и узроци политичке данашњице

Протекла година била је сва у знаку напрегнуте политичке акције, којом је, напоредно са војним збивањима, праћено судбоносно разрачунавање у свету. Није, истина, у 1942 години било оних великих и на око изненадних преокрета, којима су обиловале прве три ратне године. Али су се зато политичка настојања и једне и друге зараћене стране, а самим тим и целога света, продубила у једним утврђеним правцима. Поред све јаснијег постављања војних фронтова извршено је и, углавном, пречишћавање на дипломатском и политичком фронту. Снаге света, државе свију континената су се определиле. Ако не војнички, а оно политички.

Нови ред у Азији

Почетак године био је сав под утиском догађаја на Далеком Истоку. Рат, који је букнуо у првој половини децембра 1941 године на Пацифику, изменио је из основа основне политичке претпоставке на којима је била саздана зграда англо-америчког империјалног склопа у свету. Између Велике Британије и Сједињених држава, чије су се линије утицаја и додиривале у пацифичком простору, појавио се снажан зид, баријера која је англосаксонске савезнике раздвојила. Уместо да цели огромни простор између Индије, Аустралије и западне обале америчког континента буде и остане домен, сачуван од рата и тиме резервоар за привредно обнављање заинтересованих сила, порушен је мост преко Пацифика, а најбогатији предели света одузети су британском и америчком утицају.

Поред ове чисто економске и стратегиске последице уласка Јапана у рат и губитка Таја, Бурме, Малаке, Сингапура, Холандске Индије, Филипина и низа острва Океаније, догађаји на Далеком Истоку имају и превасходно политички значај на положај англосаксонаца у Азији уопште. Из колонијалног освајачког периода престали поредак у томе простору, који је стотине милиона становника жуте расе подвргао колонијалној експлоатацији, почео је да се руши.

Што је начелно и политички посматрано најважније, није једна колонијална империја заменила другу, као што је то у историји тих крајева, од Шпанаца и Португалаца до Американаца, чешће био случај. Овога пута сами народи тих земаља, учлањени у простор јапанске далеко-азијске империје, почињу да формирају своју историју. Они настављају тамо где су пре много векова прекинули свој развој са доласком колонијалних, белих освајача, који су дошли да простране области у Пацифику учлане у систем европског капитализма.

Удаљавање Јапана на позорницу догађаја је далеко важнији, но што је сам војно-политички резултат, који је за најкраће време у томе простору постигнут снагом јапанског оружја. Ради се о начелном преокрету историског домашаја. Заиста се ту може са пуним правом да говори о стварању новога светскога поретка, који је сав у супротности према нечелима капиталистичкога империјализма, која су до сада владала у томе делу света.

Јапан и бела раса

Приговор, да је за Европу и за белу расу јапанско освајање опасност и губитак није тачан. Стварање аутохтоне самосталности Далеке Азије, под организационим вођством Јапана, претставља само за плутократски капиталисам ненакнадив губитак.

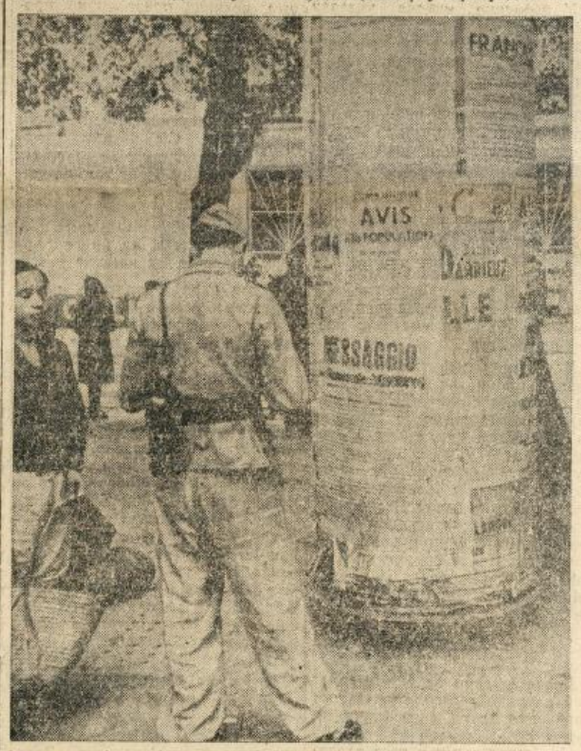

Један од најважнијих догађаја ове године је долазак немачких и италијанских трупа на француску обалу Средоземног Мора. На слици: немачки војник пред стубом са обавештењима у Марсеју
(Foto: Belgrader Bildagentur)

А јапанске армије су опасност само за оне силе, које су се у својој целокупној политичкој концепцији идентификовале са капитализмом.

Као што се Европа ослобођава ланаца старог, капиталистичког реда ствари, тако се стеге капитализма ломе и на другом крају света. Једна обновљена Европа, некапиталистичка, у којој привреда неће бити оруђе профита финансиског капитала, већ органска делатност удружених европских народа, моћи ће од обновљене Источне Азије имати утолико више користи, уколико ће ова бити развијенија.

Бели и тамнопути свет је досада подједнако биб подвргнут капиталистичкој рачуници скученога броја финансијских магната Лондона и Њу-Јорка. Тај скучени број наметну је свој интерес целоме свету и потрудио се да га у очима беле расе идентификује са општим интересом њеним. Од колонијалне трговине, међутим, имали су користи само релативно малобројне компаније и фирме, које су из њих црпеле џиновска богатства. Беле масе, међутим, од колонијалне експлоатације нису имале никаквих користи.

Ако ће, међутим обновљени и привредно уједначени и хармонизовани далеко-азиски простор ступити сам из себе, као изграђена целина, у привредне везе са једним на исти начин организованим европским простором, уз искључење капиталистичкога профитнога рачуна, — онда ће благодети те размене осетити заиста сви чланови сутрашње европске заједнице подједнако. Отуда је борба Јапана идентична са борбом Европе, а њени успеси су, политички гледано, истовремено и успеси Европе, јер погађају противнике нашег континента и дробе његову снагу.

Индија — вечити проблем

Колико је јапанско продирање у простор Пацифика и Индиског Океана узнемирило плутократске силе показује јасно журбаност око Индије. Док су раније комисије, које су се бавиле проблемом реорганизовања Индије радиле по неколико година, стим да на крају израде огромне извештаје са „препорукама" и „предлозима", дотле је Лондон сматрао потребним да одмах по појави Јапанаца на границама Индије изнесе пред конгресну странку, кнежеве и муслиманску лигу свој предлог о постепеном стварању индиске самосталности у оквиру Британске Империје.

Мада и Лондон зна тачно, да се са општим устанком у Индији не може рачунати због раздрузганости раса, вера, културе, народности, која тамо још увек није пребројена напорима за политичко уједињење, ипак је психолошко дејство закорачења Јапана у индиски простор за Британију веома опасно. Мит о несавладивости Британије, на којој је засновано енглеско господство у Индији, порушен је. Оно јединство, чије отсуство омогућава несметану владавину шаке Енглеза над близу четиристо милиона мрких становника Индије, могло би да се створи баш због близине Јапана и због његових успеха. И зато је и план, који је Крипс поднео Индији садржао легализовање расцепканости Индије за сва времена, вештом географском и политичком измештаношћу између самосталних кнежевина и опште индиске територије, вештом игром између хиндуса и муслимана.

Догађаји у простору Далеког Истока и Индије од прворазредног су значаја за целокупни политички развој у свету. За Англосаксонце је ту, а не у Европи, кључ њихове владавине светом. А за европску борбу је оно, што се збива између Цејлона и Аустралије, Хонг—Конга и Хаваја исто толико важно, као догађаји у самој Европи и у њеном простору.

Око Јужне Америке

Данашњи, у правом смислу светски рат обухватио је у 1942 години Јужну Америку као нову, досада поштеђену област. Није важно, што су неке од јужноамеричких држава прекинуле дипломатске везе са силама Осовине, нити што су извесне од њих објавиле Немачкој и Италији рат. Оно, што је у комплексу Јужне Америке најзначајније, јесте њено подвлашћивање под интересе и господство Сједињених Држава.

Вашингтон је искористио ратна збивања да избаци из Јужне Америке све остале стране утицаје и да чврсто згради у своју руку државе и народе Јужне Америке и њихову политику. Што је том приликом ударио првенствено на интересе Лондона није га спречавало у акцији.

Напротив, целокупна политичка делатност Сједињених Држава у Иберо-Америчанским државама, носи изразито анти-британски карактер. Велика Британија је раније била економски

(Наставак на следећој страни)

Европа греди новом поретку

па и политички доминантна сила на јужној половини америчког континента. Британске инвестиције у привреди тих земаља биле су знатно веће од америчких. А у комплексу британског капитализма играла је Јужна Америка веома важну улогу.

Лице политике Сједињених Држава

Уопште се, у току 1942 године, испољила сва позадина америчке политике у пуној јасноћи. Докази за њене циљеве су многобројни и речити. Има већ неколико година, како се у Сједињеним Државама појавило мишљење, да треба оне да ступе у свету на прво место, да њиме завладају и да ударе свој печат времену које долази. Мит о „америчком веку“ вешто је негован.

Прво је било потребно да се изађе на крај са Великом Британијом, која је, као доминантна капиталистичко - империјална сила у свету, стајала тим плановима на путу. Ту су два метода употребљена. Први је био у истицању потребе уједињавања англосаксонских држава, — разуме се, под вођством Вашингтона. Велика Британија треба да се претопи у америчкој империји будућности. Тим путем, Американци долазе аутоматски у посед свих разгранатих области, тржишта, извора сировина и саобраћајних путева, чији скуп чини Британску Империју. Својим надмоћним капиталом, они ће веома брзо потиснути британски капитал и подвргнуће цели свет финансиским интересима Уол-Стрита.

Под паролом уједињавања и што тешње сарадње, Американци почињу да се мешају у британску политику, а нарочито у британске прекоморске поседе. Индију обележавају већ својим, америчким проблемом. О Сингапуру се писало као о америчкој поморској бази. Посланици Сједињених Држава у британским доминионима развијају пуну активност, — са добрим резултатом, уосталом, — у правцу привлачења доминиона у домен Вашингтона.

Други пут је, међутим, непосредни притисак, који се спроводи без скрупула и без зазирања. Ту је пример поступање са Јужном Америком, са Блиским Истоком, са Африком. Ту је подвлашћивање Велике Британије капиталистичким, хладним путем, посредством закона о узајмљивању и изнајмљивању. Вашингтон помаже Велику Британију, али јој истовремено одузима поседе. Капиталске инвестиције Ситија прелазе у руке Уол-Стрита. А дуг Лондона у Вашингтону расте.

Афрички пример

Афрички подухват генерала Ајзенхауера је само завршна карика у ланцу америчке пенетрације на црни континент, која је у првоме реду уперена против британских интереса. Почело је са политичком активношћу у Кептауну и Преторији, још много пре почетка рата. Наставило се са заузимањем позиције у црвеноморским областима бивше Италијанске Сомалије. Масауа се изграђује у снажну америчку базу. У Египту се, истовремено, све више примећује мешање америчког посланства у послове, који су превасходно британски. Затим долази закорачење на афричку западну обалу, у Либерију. Сједињене Државе помажу свима сретствима тежњу Јужне Африке за стварање великог афричког царства, које би се ослободило од британског утицаја, — разуме се с тим, да се на његово место стави амерички. И свуда, у томе послу, Вашингтон продире са капиталом њујоршких банкара. Најзад, искрцавање у Француској Северној Африци обелоданило је сав конфликт, који је, по својој суштини, дубоко укорењен у односима између Велике Британије и Сједињених Држава.

Исто тако се и на Блиском Истоку појављује Америка са својим утицајем. Ту су, пре свега, петролејска поља, чија продукција конкурише америчком петролеју, а чији би прелазак под амерички утицај конкуренцију искључио, а моћ америчког петролеја појачао. Затим, ту је пут за Индију. Ако је Јапан затворио резу којима је Америка мислила са источне стране да уђе у Индију, остао је још западни пут отворен. А у томе простору леже за америчку пенетрацију неслућене могућности. Ту се Вашингтон наслања првенствено и на јевреје, којима обећава знатно повећану самосталну државу на обали источног дела Средоземног Мора, која би била под пуним заштитом Сједињених Држава и уживала од њих сву потпору.

Улога Јеврејства у рату

И ту се круг затвара. Јер, ако се уђе у суштину америчке политике која се сада све јасније манифестује у својим многобројним спољним облицима, наилази се на чисту капиталистичко-империјалну рачуницу. А иза ње се крију носиоци капитализма и свега што је у вези с њим, — јевреји.

У неколико махова указали смо у својим написима на утицај, који јевреји врше на политику англосаксонских држава, и на емигрирање тежишта јеврејске политике из Лондона у Вашингтон. Европски народи, а нарочито они мањи, чије државе нису за јеврејску политику биле нарочито интересантне, и у којима се она отуда и није толико осећала, нагињу потцењивању важности јеврејскога комплекса у свету а нарочито потцењивању јеврејског чиниоца у данашњем рату. То важи и за Србију, где се често истицање јеврејске опасности за свет и улоге јевреја у светском збивању сматрају претеривањем.

У суштини, међутим, цели данашњи рат и сва збивања која су се у вези с њим одиграла досада у свету, тесно је скопчан са јеврејском политиком и јеврејство игра у њему превасходну улогу. Што више рат одмиче, све постаје јасније, да је главни изазивач рата Вашингтон, а да је политика Вашингтона у свему у јеврејским рукама. Баш у току протекле године низ догађаја донео је свету многе занимљиве податке и доказе у томе правцу.

Шема данашњег рата

Данас је само за злонамерног или потпуно заслепљеног за рат крив неко други, а не капитализам у својој тежњи да одбрани своју егзистенцију и свој владајући положај у свету. Само малоумници или неотклоњиво обеућени могу да не виде, да су силе, којима влада капитализам изазвале рат у тренутку, када им је изгледало да за њихову неограничену владавину светом настаје опасност са појавом европске обнове.

Цела шема рата је необично једноставна и јасна. У периоду касног капитализма, у коме је капиталистички интерес потпуно завладао државама и државном политиком, појављује се низ тешких проблема у свету, који изазивају потресе, све снажније и све јаче, док се најзад, пре неколико деценија, из ових потреса не развија општа латентна светска револуција, која обележава крај капиталистичког реда ствари у свету.

Први Светски рат убрзао је тај процес. После њега, а благодарећи капиталистичкој кратковидости тадашњих победника, који су у нацијама и државама гледали само ставке у своме капиталистичкоме рачуну, а не живе и органске силе, догађаји се убрзавају. Капиталистичка неправда долази до врхунца. Глад у Европи и Азији, а уништавање жетве у Америци, голотиња многих стотина милиона људи у свету, а паљење и преоравање памучних поља; намножавање великих народа, а стезање њихове снаге у окове, — све ове привредне и политичке појаве морале су довести до експлозије.

Појављује се европска обнова у покретима, који су, у разним земљама, покушали да нађу решење, које се у старом реду ствари није могло у свету наћи. Планска привреда са свима својим последицама, дириговање тржишта, стварање нових индустрија, које су стварале нове сировине, а и све снажнија национална дисциплина изазвали су код сила капитализма прво подозрење, затим мржњу а најзад страх. Ако нове снаге надјачају, — а оне морају надјачати по својој природној динамици, која је за њих потреба живота — онда ће доћи крај капитализму. Али не у правцу бољшевичком, дакле анархичном (у коме снаге које владају у капитализму несметано владају даље под другим именима) већ у правцу националних обнова, организовања светских тржишта, великих привредних простора, уклањања свемоћи злата и капитала.

Јевреји, прогнани националном обновом из земаља централне Европе, све се више идентификују са Француском, Великом Британијом, Сједињеним државама. Идентификују се са њиховом политиком. И преко ње постижу свој циљ. Тек нико неће изразити сумњу, да је светски капитал у њиховим рукама. А баш тај капитал, да би се одржао, морао је да изазове рат.

После пада Француске, после угрожења Велике Британије, — а и у јеврејској делаковидости пре тога — Јевреји су се сконцентрисали у земљи неограничених могућности, примитивној и дивљачној, некултурној и бруталној, у Сједињеним Државама. Они проналазе Рузвелта, они га узимају под своје, они му дају „труст мозгова“, они владају јавним мишљењем, привредом и политиком у Вашингтону и Њујорку. И они изазивају рат у тренутку, када су сматрали да су нације, које су под њиховим утицајем довољно јаке, да могу опасност, која се за капитализам и јеврејство родила у срцу нашег старог континента, оружаном снагом да здробе.

Велика Британија, Сједињене Државе и Јевреји

Капитализам и Јеврејство не знају за сентименталност. Зато се окрећу од Велике Британије, која им је изгледала више изложена опасности и оптерећена умором једне дуге и декадентне културе, Сједињеним Државама. Ту је корен размимоилажења између Велике Британије и Сједињених Држава, које се у 1942 години манифестовало у толико махова са толиком јасноћом.

У крилу капитализма, његове се снаге међусобно боре и глођу. Велика Британија, да сачува у томе колу своје доминантно место. Сједињене Државе, да је са тога места гурну и саме дођу на чело света. Оба партнера виде у рату начин, да овај свој циљ остваре. Велика Британија се нада да ће Америку толико ослабити, да јој она не може бити више опасна, а да ће њеном помоћи успети да сузбије и своје противнике на европском континенту. Сједињене Државе верују да ће једним ударцем уништити доминацију Британске Империје, и Европу, дакле и свога савезника и своје противнике.

А оба англосаксонска брата служе се у тим својим плановима бољшевизмом као џрнцем, који има да крвари за њих. Зато у 1942 години није било другог фронта у Европи, јер и бољшевизам треба да буде скрхан. Не из разлога спасавања Европе и њене културе, ради кога се под вођством Немачке европски континент бацио у борбу против црвене Москве. Из разлога империјалне рачунице. Јер је бољшевизам по своме потенцијалу опасан за политику англосаксонских сила у Азији. Близу је Индија, на домаку је Кина.

Европа греди новом поретку

А према овоме сплету стоји Европа. Рат је почео 1939 године привидно око остваривања немачкога права на Данциг. Није случајно, што је британско-масонски писац Уелс у својој циновској књизи „Облик ствари које долазе“ пре више година, усред европског мира, предвидео да ће рат букнути око Данцига, а да ће се развити у свеопште разрачунавање. Чак је у датуму погрешио за свега неколико месеци.

Али тај рат је имао једну неочекивану последицу. Европа се ујединила. Данас се то још јасно не види. Још су у појединим европским државама силе прошлости на делу да ометају процес европског уједињавања. Али је оно стварност. Данашњица иде њему. Сутрашњица ће бити у њеном знаку.

Нови поредак Европе, о коме се све чешће пише и говори, биће остварен. Којешта је она јевтина парола пропаганде из табора старих снага или бољшевичких симпатизера, који указују на тешкоће које је рат наметнуо данас Европи, и њих називају „новим покретом“. То је као кад би се грч порођаја жени приказао као циљ њеног битисања, а не дете, као најсавршенији израз женствености и материнства.

Кроз крв и ватру рађа се Нова Европа. Још нису сви становници нашег континента Европљани. Али их сваким даном има све више. А будућност Европе лежи у дилеми: Или ће Европа победити, а са њоме правда и ред, напредак и нови живот за цели континент. Или ће Европа као појам, као центар културе, као матица света, као континент који је домовина многих стотина милиона, бити избрисана из књиге историје.

Европа мора победити и она ће победити, јер је то закон историје. Дотрајали системи, капитализам, све што је у вези са њим, све што је његов корисник, морају да се замене новим животом, — то је закон историје. И са победом Европе долази и стварање новог реда правде, који је дубока чежња сваког правог Европљанина. У томе реду сваки народ добија свој удео, који му одговара. Уколико ће се пре приволети Новој Европи, за чије остварење се води данашња циновска борба, утолико ће бити боље за њега.

То треба и српски народ да зна и схвати. И да разуме, да је оно нахушкавање које бесавесно и злочиначки врши она шака одрода у Лондону, има за циљ да се Србија и даље жртвује за интересе међународног капитализма и Јеврејства. И да није случајно што се ти циљеви чудно поклапају са циљевима других непријатеља српскога народа, који се труде да га искорене и униште.

Д-р Д. Грегорић

Традиционална прослава Бадњег дана у Београду

Прослава Бадњег дана у Београду обављена је и ове године на традиционалан начин. Београд је овога пута поново доказао да је остао веран чувар наших народних обичаја, као и да је чврсто и непоколебиво остао на линији реда и мира коју је успео да створи у току најтежих искушења.

На Бадњи дан нешто после 12 часова, пред касарном у Таковској улици био је постројен дугачак ред аутомобила и кола. Домаћин пуковник Ткалчевић и командант Бадњака капетан Димитријевић давали су бадњачарима и осталим учесницима у поворци потребна наређења.

Пре поласка поворке са освећеним бадњацима појавио се Управник града Министар Драги Јовановић, који је у униформи Шефа Српске безбедности извршио смотру.

У свима улицама, кроз које је поворка пролазила, скупљала се маса света која је топло и срдачно поздрављала бадњачаре.

Пред кућом Претседника владе налазила се у то време велика маса Београђана да види свог првог домаћина, великог Србина и спасиоца нације, који је у најтежим часовима стао на чело свога народа да га спасе од пропасти.

Када се Претседник владе појавио пред својим станом, био је бурно поздрављен од сакупљене масе. Претседник Београдске општине, Министар Драги Јовановић приступио је Претседнику генералу Недићу и предавши му Бадњак пожелео му је срећне празнике. По старом српском обичају Претседник владе генерал Недић засуо је бадњачаре житом, и на поздрав Министар Јовановић одговорио је речима:

— Ја вам благодарим на овом Бадњаку и дај Боже да овим Бадњим даном почне нова ера у српском животу и да Србија стане на своје ноге. Ја вам честитам Бадњи дан са усклником: Живела Србија!

Маса света бурно је прихватила поклик и чуле су се речи одушевљења и захвалности генералу Милану Недићу.

После предаје Бадњака Претседнику владе поворка је кренула ка Команди Јавне безбедности, где је нешто пре доласка бадњачара стигао командант целокупне српске безбедности, Министар Драги Јовановић, са својим командантним кадром. Бадњак је Министру Јовановићу предао генерал Боривоје Јонић, Командант Српске државне страже, који је Министра Јовановића поздравио краћим говором.

Генералу Јонићу министар Јовановић захвалио се речима:

— Нека би Господ Бог дао да Србинова земља буде срећна и да следећи Божић дочекамо у срећнијој Србији.

Затим је поворка кренула пред стан Министра унутрашњих послова Танасија Динића, коме је Претседник Општине града Београда Драги Јовановић предао Бадњак честитајући му том приликом Бадње вече.

На поздрав Министра Јовановића Министар Танасије Динић одговорио је:

— Господине Министре и Претседниче општине, срдачно вам благодарим на родољубивој иницијативи што и данас када испаштамо туђе грехове прослављамо овај свети дан са свима националним обележјима.

Хвала вам! Живели! На многа ја лета!

Пошто је бадњачаре засуо Министар је наставио:

— За срећу и народ, за славу и победу српске националне свести!

Наша будућност

Ову Нову годину, другу после наше народне пропасти, дочекујемо са ојачаном вером у бољу сутрашњицу српског народа.

Већ је превађен најтежи део пута којим смо пошли ради спаса народног. Остаје, истина, још доста тешкоћа да се савлада, још доста напора да се учини пре него што се ми Срби чврсто дохватимо котве спасења; али оно што је у том погледу већ досада постигнуто, испуњава нас самопоуздањем и даје нам снаге за нова прегнућа.

Српски народ искрено се предао мирном раду, убеђен да му је то једино оруђе којим може себи исковати лепшу будућност. Он је од себе за свагда одагнао сваку помисао на било какву непромишљеност, на било какву пустоловину, која би му само могла донети нова страдања, нове несреће и нова разочарења.

Времена метежа, буна и братоубилачких борби неповратно су прошла за српски народ. Поучен тешким искуствима, а свестан положаја у коме се налази, он је решен да ствар свога унутрашњег мира брани као ствар свог опстанка. Зато ће се о ту његову чврсту решеност разбити сваки покушај уношења нереда и раздора у његову кућу, ма са које стране долазио.

Захваљујући томе мудром држању српског народа Србија је за релативно кратко време опет постала земља реда, рада, мира и законитости. Од колике је то важности по наш народ јасно је свакоме разборитом сину наше напаћене Отаџбине. Благотворне последице тога нашег подизања из понора, у који смо били гурнути за туђи рачун, као и данашњег нашег става осетићемо у најближој будућности.

Са том нашом решеношћу да опстанемо као народ, да не ишчезнемо у вихору догађаја који ковитлају народима и државама, макар и по цену највећих жртава у души нашег народа дошло је до велике промене, до правог преображаја.

Српски народ је најзад прозрео суштину овог стихиског ратног збивања у свету. Њему је пукло пред очима да овај садашњи светски ратни пожар није наставак прошлог, нити је он ма чиме обавезан да се залаже за своје бивше савезнике, од којих се неки већ налазе у супротним таборима. Њему је јасно да се у овом рату не ради само о границама појединих држава, о надмоћи једних над другима.

Јасно му је да су у питању много веће и судбоносније ствари. У питању је Европа, њена цивилизација и култура. У питању је слобода и духовна баштина европских народа, у питању су сва она велика морална и материјална добра која су европски народи вековима стварали.

Очигледно је због тога да само победа Европе над њеним непријатељима са Истока и Запада може донети спас европским народима и могућност да се њихов стари континенат реорганизује на бољим политичким, социјалним и економским основама, као што је јасно да би пораз Европе био у ствари њена коначна пропаст. Ова велика истина продрла је већ дубоко у свест европских народа.

Баш на подлози ове истине рађа се духовно јединство Европе, јача европска солидарност, која све већма постаје чињеница од пресудне важности за исход рата. Ова појава у животу Европе обухвата чак и оне народе, који су, погрешком својих дојучерашњих управљача, били доведени у сукоб са снагама које се боре за Нову Европу.

Случај српског народа је веома значајан у том погледу. Иако тешко погођен судбином, српски народ није клонуо духом, његов видик није остао замрачен. Ни он не жели да одвоји своју судбину од судбине Европе, јер добро зна да без њене победе нема ни њему спаса.

Наша привржености миру, наша одлучност у борби против елемената нереда, наша воља за плодоносним радом, у суштини је само израз наших нових сазнања, нових схватања, жеље нашег народа да и он, макар и посредно, допринесе успеху опште европске ствари.

Ако са овога гледишта оценимо положај нашег народа, онда заиста имамо разлога бити мање забринути за нашу сутрашњицу. Својим ходом спасоносним путем, који смо својевољно изабрали, као и нашим залагањем за ствар Европе, ми у суштини остварујемо оне услове који ће нам омогућити да у обновљеној Европи опет успоставимо своју државу и постанемо користан члан европске заједнице народа. А то је околност од битног значаја за нашу даљу судбину.

Под тим изгледима ми ступамо у нову годину, уверени да ће српски народ, под мудрим вођством великог родољуба генерала Недића, претседника владе Народног спаса, продужити и срећно довршити величанствено дело народног спаса и препорода.

Ђорђе Перић,
шеф Државне пропаганде
(Говор одржан на Београдском радију)

Недељни преглед међународних догађаја

ПРЕВИРАЊЕ ПРЕД НОВЕ ДОГАЂАЈЕ

Први дани пете ратне године донели су у светској политици неколико занимљивих чињеница, којима се светска јавност доста опширно позабавила.

Рузвелт се правда

Почетком јануара изашао је претседник Сједињених Држава са две манифестације пред свој народ и пред свет. Прва је била Бела књига, у којој су после дужег предговора Кордела Хала објављена документа, са циљем да се докаже како Сједињене Државе нису хтеле рат, већ су у њега увучене против своје воље. Друга је посланица, којом је отворено ванседање новоизабраног Конгреса, у коме је после последњих избора спала у Парламенту већина демократске странке од 96 на 14 посланика, а у Сенату од 36 на 19 сенатора.

Разлози за издавање Беле књиге леже пре свега у жељи Рузвелта да за своју политику задобије Конгрес, који сем слабе већине Рузвелтове странке показује још и тенденцију да са више енергије заузме критички став према политици претседника Сједињених Држава. Година дана рата, у којој је Рузвелт изгубио не само врло важне територије у Пацифику, него и везу коју је градио годинама према холандским колонијама, Индији и Аустралији, изазвала је, природно, тенденцију за хладнокрвнијим и мање оптимистичким посматрањем положаја. Уз то долази и чињеница да је заиста и у Сједињеним Државама дошло до значајних рестрикција у погледу важних сировина, почев од бензина па до израда од метала, почев од ротационе хартије па до млека. Најзад, све обимнија регрутовања нису могла да појачају одушевљење за Рузвелтову политику, која је обећавала брзу победу у тренутку када се први амерички војник појави са оружјем у руци на источној хемисфери.

Изгледа, сем тога, да се појављује и извесно нерасположење против претерано семитофилске политике Франклина Рузвелта. Недавно је на конференцији штампе у Белој кући Рузвелт изјавио да не разуме опозицију, која почиње да се ствара нарочито у крилу Републиканске странке против утицаја јевреја у америчкој политици. Том приликом је Рузвелт нагласио да је решен да устраје, упркос те опозиције, при своме схватању сарадње са јеврејима. Повезаност Рузвелта и целе америчке политике са јеврејством је несувише позната. А појава антисемитизма у Америци је неминовна последица те повезаности, која је цели народ Северне Америке, а преко вашингтонске политике целу утицајну сферу Сједињених Држава, ставила под контролу и управу јеврејске плутократије.

Сви ови разлози учинили су, да, пре но што би евентуално из крила Конгреса изникла јача критика, заснована на лако уочљивим слабим тачкама Рузвелтове политике, велики део аргумената својих противника Рузвелт унапред поклопи Белом књигом.

Сам садржај Беле књиге није интересантан. Пада у очи чињеница да у њој нису уопште ни једном речи поменути извештаји главних Рузвелтових сарадника у спољној политици и то Булита, раније посланика у Паризу, Дода, који је заступао Сједињене Државе у Берлину и Билла, који је резидирао у амбасади у Варшави. С друге стране се, међутим, највећа пажња поклања извештајима раније трговинског аташеа у Берлину Милера, који је ради доказног уцењивања јеврејских емиграната, утаје јеврејског новца и злоупотребе курирске поште за шверц девиза, отпуштен из службе америчког министарства спољних послова и хитно опозват из Берлина, где је ради ових кривичних дела стајао пред хапшењем.

Друга значајна чињеница је признање Кордела Хала у предговору, да је после Минхенске конференције, којом је 1938 године отклоњен рат, било за Сједињене Државе јасно да треба спречити свако даље попуштање Енглеске и Француске. Кордел Хал назива Минхенску конференцију, која је могла бити почетак европске сарадње да је остварена идеја о Пакту четири велике силе, најзначајнијим немачким ударцем против зграде мира.

Пророчанства која стају 100 милијарди долара

Рузвелтова посланица је наставак акције која је започета Белом књигом, а занимљива је по двема чињеницама. Прва је тражење да се одобри нови буџет у износу од 100 милијарди долара ,а друга је изјава, према којој се Рузвелт нада да ће моћи 1944 године да објави Конгресу победу.

Другим речима, Американцима, који су замишљали да са врло мало труда могу се довинути владања светом, наметнут је један буџет у досада невиђеном фантастичном износу, а као утеху Рузвелт им вели, да ће кроз 2 године можда моћи да саопшти да су Сједињене Државе у свету победиле.

Треба регистровати да ни Бела књига, ни посланица нису наишли у светској штампи на нарочито велики публицитет. Нарочито у Енглеској се штампа, углавном, држала доста равнодушно и није изашла из оквира нормалног репродуковања.

Замршени положај у Северној Африци

Док на тај начин Вашингтон гледа да створи у Конгресу повољно расположење за Рузвелтове мере, а у народу Сједињених Држава разумевање за све теже терете рата, дотле се, у вези са догађајима у Африци, америчко-британски односи све више компликују.

Постављење Жироа без питања Лондона, у тренутку када се очекивало у Даунинг Стриту да ће на место убијеног Дарлана преузети Де Гол вођство ствари у Алжиру, морало је да изазове у Великој Британији ново разочарење. Лондон је поставио за Северну Африку свога министра, да би тиме показао жељу за утицањем у послове Француске Африке. Но, чим је Мек Милиен, нови министар, стигао у Алжир, издато је тамо саопштење, како је он дошао једино због тога да се нађе при руци генералу Ајзенхауеру. Де Гол је, са своје стране, покушао да дође у везу са Жироом, али све до краја јануара од њиховог састанка неће бити ништа, јер га је Жиро одбио. Исто тако и очекивана посета Де Гола Белој кући одложена је за фебруар.

У вези са свима овим догађајима очекује се да ће ускоро доћи до састанка Идна или чак Черчила са Рузвелтом у Вашингтону. На томе састанку би имала да се претресе замршена ситуација у Африци, а и поремећење савезничких планова у погледу на намеравану офанзиву против Осовине из Средоземља, до кога је дошло заузимањем Туниса.

У шведској штампи дискутује се чињеница да се поред свега осталог појављује у Алжиру још и гроф од Париза, претендент на француски престо, и цитирају се вести Дејли Експреса, који наводи да је Бурбонски претендент стајао у вези са покушајем пуча у Алжиру, који је са своје стране у вези са Дарлановим убиством.

У колико заиста дође до састанка британских државника са Рузвелтом, биће свакако тешко постигнута сагласност односно опречних гледишта у Северној Африци. Американци позивају сада у помоћ и дипломатију Совјетске Уније, сматрајући да је мања опасно да одобре платонско мешање Москве у питање о будућој судбини Северне Африке, но да ту област деле са Великом Британијом.

VERUS

ПРЕТСЕДНИКОВ БАДЊАК

Претседник владе, генерал г. Милан Недић по старом српском обичају посипа житом бадњак.
(Снимак „Српски народ", М. Р.)

Са данашњим бројем цена листу је 3 дин. због увећаних издавачких трошкова.

Обавештавамо публику да нико није овлашћен да прима прилоге за »Српски народ«.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Чика Љубина 1/IV. Телефон бр. 20-383.

ШТАМПАРИЈА „ЛУЧ". Краљице Наталије 100.

Тромесечна претплата 23 дин.

Развој рата на европском истоку у току лета 1942

Совјетска противдејства у току Донске битке

(Наставак из Божићњег броја)

У току донске битке а нарочито у њеној првој фази, совјетске снаге борише су се врло упорно и пожртвовано. Оне су при том биле ослоњене на положаје дубоко и изванредно јако утврђене, на чијем је изграђивању рађено на миру још од јесени 1941 године, јер у току зиме 1941/42 на овоме фронту није било озбиљнијих операција. Па ипак, ни жртвовање ни утврђења нису могли да измене ток и резултат битке: у мерењу са немачким и савезничким снагама совјетске су трупе тактички и сада подбациле, као и у току ранијих операција на Источном фронту.

У стратегиском погледу не види се никакав изразити а још мање успешан потез совјетског воћства. Оно је слало појачања маршалу Тимошенку, па и то прилично оскудно. Али та штедња није толико потицала из тежње да се сачувају потребне снаге за једну противофанзиву великих размера, која би једино могла бити прави потез према силној немачкој акцији на огромном фронту од преко 500 км, која је здробила и цео јужни отсек и трупе маршала Тимошенка и лишила Совјете огромних просторија од непроцењиве вредности и значаја за даље вођење рата. Совјети су штедили расположиве резерве поглавито из бојазни од једне друге акције — од немачког великог напада на средњем отсеку, напада против Москве! Јер, по мишљењу Стаљиновом о коме је напред било речи, овај огромни немачки напад на целом јужном фронту био је само помоћног карактера, са циљем да немачке резерве одвуче на југ и тиме олакша главну операцију — напад на Москву!

Иако опседнуто овом бојазни, совјетско је воћство међутим мало по мало ипак почасно истрошило ове резерве у низу другостепених противнападних покушаја, који нису донели никаквих резултата до бесциљно и ненакнадиво исцрпљивање совјетских снага. У томе погледу нарочито су карактеристични совјетски противнапади код Орела, затим код Воронежа и најзад код Ржева.

Када је успешни пробој одвео лево крило немачких нападних трупа преко Дона до Воронежа, на линији Орељ—Воронеж створио се знатан прелом савезничког фронта, који је нудио повољне услове за један противнапад великих размера у правцу Орела и Курска. Такав један противнапад могао би не само да укочи немачку офанзиву противу маршала Тимошенка већ и да немачке снаге према њему доведе у озбиљну ситуацију.

Али да се постигну такви резултати, та би се противофанзива морала водити врло моћним снагама, са највећом одлучношћу, и што је врло значајно, са организацијом, трупама и воћством способним за маневровање и за овакве подухвате. Совјети нису учинили оно прво а нису имали ово друго. Зато се њихова реакција на гигантску немачку офанзиву ограничила у прво време на бескрајан низ стално обнављаних напада на Орељ, изнођених истина врло упорно и крваво али без довољно снаге и умешности и нарочито без потребне надмоћности духовне, моралне и материјалне у односу на немачку оружану силу. Осим тешких губитака које су Совјети претрпели, ови напади нису довели ни до каквих других резултата.

Слично је било и са совјетским противнападима на немачки мостобран код Воронежа, којима су Совјети приступили одмах по немачком заузећу овога места 7 јула. Они су се обнављали не данима већ месецима. У извесно време били су чешћи и енергичнији а затим су малаксавали и пореметили се услед изгубљене крви и материјала, да се после извесног броја дана поново са истом упорношћу али истим — поразним резултатом! И тако је воронешки мостобран остао непоколебан и непоколебљив на левој обали Дона, као један знак више немоћи Совјета а несаломљиве воље и отпорности њихових противника.

Нападима код Орела и Воронежа следовали су ускоро још огорченији али и још скупљи совјетски напади у пределу Ржева. Као што је напред споменуто, и отсек Ржева био је једна од оних тачака на којима су Немци предузели локалне акције у циљу побољшања фронта, а у исто време и за одвраћање пажње Совјета од Тимошенковог фронта ка северу. Ова се је немачка акција завршила са пуним успехом 12 јула и врло је импресионирала Совјете, који су непрестано очекивали једну велику немачку акцију у области Москве. Зато је њихово противдејство на немачки успех било врло нервозно и убрзо добило карактер једне упорне и бескрајне али потпуно стерилне нападне акције, која није ни до данас завршена. Већ је пет месеци како та акција траје а сав јој се резултат састоји у једном незнатном угњуву немачког фронта југозападно од Валдајске Горе, у правцу Бјелија, Торопеца и Великија Луки. Тај безначајан добитак Совјети су платили исцрпљењем неколико својих армија како у људству тако и у материјалу, а при том нити су растеретили свој јужни фронт нити постигли какав други циљ вредан помена.

Заузете територије Совјетске Русије

Разбијен на целом фронту и остављен самоме себи, маршал Тимошенко нашао се у безизлазној ситуацији. Он је безусловно требао да штити најбогатије и за рат најважније совјетске области Доњеца, Дона, доње Волге, Кубана, Касписког мора и Кавказа, са њиховим огромним богатствима, ненакнадивим за животне и борбене потребе Совјетске Уније и њене војске, које је сваки корак његовог повлачења давао неповратно у руке непријатељу. Да и даље упорно брани ове области, маршал Тимошенко морао би што пре да заустави своје потучене армије, било да би прешао у противофанзиву, било да настане да поново стабилизује свој фронт. Његове армије требале су дакле да продуже упорно борбу да би поново успоставиле изгубљену узајамну везу, да би се одбраниле и отресле непријатељских делова који су им били продрли иза леђа, а да без обзира на жртве зауставе главне непријатељске снаге које су надирале с фронта. Другим речима, да се лате онога истог начина дејства који се састојао у истрајању и умирању на месту, којим су совјетске снаге безуспешно покушавале да се одбране и да зауставе непријатеља у току операција у 1941 години и из пролећа 1942 кад су се налазиле у сличним ситуацијама.

Али су разбијене армије јужнога отсека биле неспособне да изборе успех оваквом једном акцијом. Маршал Тимошенко то је врло добро знао. Ако би се његове армије зауставиле да покушају нову битку у ситуацији у којој су се налазиле, масе немачких пешадиских дивизија убрзо би почеле да их обухватају и стежу још много чвршћим и опаснијим обручем него што су их већ стезале противничке оклопне и моторизоване снаге. Тиме би њихова судбина била дефинитивно запечаћена а са њом и судбина врло значајних територија које су штитиле.

И када му већ врховно совјетско воћство није могло ништа помоћи, постављен у дилему да изгуби и војску и територију или да жртвујући територију спасава од војске оно што се још дало спасти, маршал Тимошенко правилно се решио на ово друго. У директиви командантима својих армија он каже:

„Имате да извршите два задатка: да нанесете непријатељу што веће губитке, на првом месту у материјалу а на другом у људству, и да водите операције на такав начин да искључите могућност да вам трупе буду опкољене. Ово је важније од одбране сваког сантиметра земље, када су са таквом одбраном скопчани велики губитци. Фронт се мора по сваку цену одржавати изравнат и везе између суседних трупа обезбеђене. Понос трупних команданата не мора бити у томе да сачувају своје положаје без обзира на губитке, већ у томе да се, водећи еластичну одбрану повуку кад се то не може избећи."

Усвајајући „еластичну одбрану" Тимошенко је успео да спасе известан део својих трупа. Али је совјетско воћство изгубило огромне територије неопходно потребне за успешно вођење рата. Зато је Стаљин већ 28 јула издао ону значајну поверљиву наредбу да се по сваку цену обустави даље повлачење, у којој између осталога каже:

„Становништво наше земље разочарано је и губи веру у црвену армију а многи је проклињу што се повлачи на исток. Наша средства нису неограничена. После губитка Украјине, Беле Русије, Балтичких земаља и Доњецког базена као и других подручја, наш посед земље знатно се смањио, а то значи да ми сада имамо много мање људи, мање хлеба, ковина, мање радионица и фабрика. Отсада ми према Немцима нисмо надмоћни ни резервама у људству ни у житу. Даље повлачење било би истоветно са нашом пропашћу... Из тога произлази да је крајње време да се повлачење обустави..." И даље се наређују најстрожије мере према свима који се повлаче или повлачење толерирају.

Али је то ипак било доцкан. Повлачење је трајало још прилично дуго време а једним делом се могло зауставити тек у дубоку јесен у планинама Кавказа.

КАВКАСКА ОПЕРАЦИЈА

Пред крај месеца јула, после пада Ростова, немачке и савезничке снаге отпочеле су борбе за прелаз Дона на широком фронту код Ростова и источно од њега. Око 25 јула ти су прелази већ били изборени на дужини реке од Црмљанскаја до њеног ушћа и при томе осујећен покушај непријатеља да оствари повезани одбрамбени фронт на јужној обали Дона.

По прелазу Дона немачке и савезничке снаге продужиле су одмах енергично надирање ка југу и југоистоку. Њихов офанзивни маневар пивотирао је својим десним крилом на Азовско море а левим вршио широк обухват са истока. Циљ је био да се што већем делу совјетских снага онемогући повлачење ка југоистоку, између Касписког мора и Кавказа ка Бакуу. Јер су у томе правцу били повољнији услови за повлачење јачих снага него у зони западног дела Кавказа и Црног мора. У овоме циљу левоме крилу немачког фронта била је дата могућност бржег кретања, дотирајући га у јачој мери оклопним и моторизованим снагама. На њему је била и немачка оклопна армија, која је ешелоним распоредом својих оклопних дивизија у исто време штитила и леви бок целокупног стратегиског фронта јужно од Дона.

Десно крило савезничког фронта надирало је дуж обале Азовског и Црног мора и источно од ње ка фронту Краснодар—Кримскаја и ка црноморској обали од Туапсе до Таманског полуострва.

Центар савезника надирао је од Батајска и источно преко Екатериновскаја и Сальска ка фронту Ворошиловск—Армавир и даље ка изворном делу Кубана и Терека.

Лево крило надирало је преко горњих токова река Сала и Манича у правцу средњег и доњег тока Терека, ширећи се источно до у Калмичку степу и слане степе Касписког мора.

Совјетске снаге давале су местимице врло огорчен отпор, али је он био увек скршен неодољивим продорима савезничких трупа а нарочито њиховим обухватним и обилазним маневрима, који су угрожавајући им отступницу, принуђавали совјетске трупе на даља нагла повлачења. Продори немачких брзих јединица и истакнутих пешадиских одреда исцепкали су совјетске снаге великим делом на мање групице и њихово повлачење често је личило на бегство.

Да би бар у најпотребнијој мери олакшао критичну ситуацију својих снага, маршал Тимошенко бацио је из Сталинграда две јаке оклопне бригаде у правцу горњег Манича за напад у бок левога крила немачког фронта. Али су оне овде наишле на немачку оклопну армију и биле потпуно разбијене од једне њене оклопне дивизије, која је ешелоно обезбеђивала ово спољно крило савезника.

3 августа њихово десно крило избило је на доњи Кубан заузет је Ворошиловск, 4 августа и Крапоткин, важан саобраћајни чвор на средњем Кубану а 8 Краснодар, значајан центар оружне индустрије и главни град Кубанске области, као и Мајкоп, важан центар индустрије нафте. Потом су долазила заузећа Пјатигорска, Георгијевска, Новоросијска — последње праве ратне луке Совјета на Црноме мору, и других значајних места. Немци и савезници потискивали су совјетске снаге све више у планине Кавказа, где је још пред крај августа био заузет врх Кавказа, Елорус (5630 м.). Крајем октобра Немци су избили на домак два главна друма који изводе преко средњег дела Кавкаског гребена: заузели су Војно-осетински друм и приближили се Војно-грузинском друму, који од града Орјоникидзе води преко кавкаског гребена на југозапад односно на југ.

Са продирањем савезничких трупа у планине, совјетски је отпор постепено растао, благодарећи изванредним земљишним тешкоћама, оскудним и слабим комуникацијама и рђавом времену, које је у овим високим планинама наступило још с почетка јесени и отежавало веће операције нападача. Немци међутим штедећи своје трупе нису форсирали ову ситуацију. Они су постепено побољшали

Како су текле операције на Волги

своје положаје, припремајући повољне услове за дефинитивно савлађивање Кавкаског гребена кад томе дође време. Они су подишли гребену на целој његовој западној половини и овладали у знатној мери изворним делом Терека. Према Волшкој степи они држе Владимировку и Елисту и знатне просторије источно од њих па даље ка северу у правцу Сталинграда.

Совјети још држе градове Орјоникидзе и Грозниј на горњем Тереку и чине све напоре да ова последња налазишта нафте северно од Кавказа одрже дуже у својим рукама.

У току Донске битке, немачко наступање кроз лук Дона ка истоку било је управљено на два врло важна географско-стратегиска објекта, на Волгу и на Сталинград. Значај њихов по Совјетску Унију и њену способност за вођења рата био је огроман. Волга је кичма целокупног совјетског саобраћајног система. Сама она са својим притокама чини већу половину речне саобраћајне мреже европске Русије и обавља половину целог речног транспорта. Нарочито је значајан њен доњи ток, који прима на себе огроман део преноса између југа и севера Русије и претставља главни пут превоза Кавкаског петролеја преко Касписког мора ка северу. Тим истим путем превози се и сав ратни материјал који Совјетима шаљу њихови англосаксонски савезници преко Персиског залива, Ирана и Касписког мора.

Значај Волге као саобраћајне артерије нарочито се повећао од кад су Совјети изгубили огроман део железничке мреже Европске Русије. Најзад, она је претстављала главну саобраћајницу којом се још могла одржавати неопходно потребна веза између совјетског фронта на Дону и његовог јужног дела у области Кавказа.

По прелазу Дона, Волга се најбрже могла достићи источно од лука Дона, код Сталинграда, где растојање између ових двеју река износи једва 80 км. Тај простор има у толико већи значај што се ту на Волги налази Сталинград, један од највећих и најважнијих саобраћајних чворова Совјетске Уније и најважнијих центара њене ратне индустрије. Између огромног броја других фабрика ту се налазе и две фабрике топова, две муниције и две борних кола. Ратна индустрија Сталинграда била је од толико већег значаја, што су Совјети већ били изгубили огроман део такве индустрије у западним покрајинама Русије.

Битка Немаца и њихових савезника за продор најкраћим путем на Волгу код Сталинграда имала је дакле троструки циљ: пресецање Волге као комуникацискe магистрале од капиталног значаја; пресецање совјетског стратегиског фронта и одвајање и изоловање његових центара оружане индустрије Совјетске Уније.

Погађајући овако тешко Совјетску Унију која је већ крварила из толиких рана, ова је битка изазвала у толико огорченији отпор совјетских снага и поступно се развила у једну од највећих и најкрвавијих битака овога рата.

Битка код Сталинграда

Немачки западни маневар у правцу Сталинграда развијао се из лука Дона јужно и северно од града. Прво пребацивање немачких снага преко реке извршено је још крајем јула јужно од Калача, места на левој обали Дона, западно од Сталинграда. У исто време, други делови немачких трупа пребацили су се знатно раније код Цимљанскаја и продужили надирање ка североистоку између Дона и реке Сала. Нешто доцније, јаке немачке снаге пребациле су се преко отсека реке северозападно од Сталинграда и предузеле надирање ка истоку. Ова два крака немачких западних кљешта све су се јаче приближавала граду и Волги и стезали га са југа и севера, а убрзо су се повезали и нападом са запада у правцу града.

Немачки је напад имао да савлађује три зоне Совјетског отпора: на самој обали Дона при прелазу са западне на његову источну обалу; затим узастопне одбранбене линије на зони између Дона и Сталинграда, односно Волге; и најзад отпор у самом Сталинграду.

Совјети су међутим били изванредно утврдили све ове три зоне. Све што је вештина утврђивања могла дати било је примењено на своме простору. Основу утврђеног система чинила су утврђења и бункери од армираног бетона са плочама и покретним челичним куполама, расути у огромном броју на целој утврђеној просторији. Њих су допуњавале противколске и друге препреке, минска поља и околна борна кола, покретна и укопана. У самом Сталинграду, цела варош је претворена у један утврђени систем који је обухватао скоро сваку грађевину, сваки стан, двориште, врт и т. д. Изграђени су ослонци и гнезда за тешка и лака оруђа, постављене барикаде, препреке, минска поља. Блокови зграда сачињавали су упоришта изграђена у облику тврђава, са пешадиским оружјем, лаком артилеријом и тешким топовима.

Ову до сада невиђену тврђавску организацију изванредно су појачавали и изузетно погодни месни услови самога града. Варош има врло широк фронт — око 20 км, а знатно мању дубину и наслоњена је залеђем на саму Волгу. Осигурана потпуно од обиласка па чак и од обухвата, она нагони нападача на фронталан напад. Иако је река широка преко шест километара, један део артилерије пласиран на источној обали могао је ипак ефикасно да помаже одбрану града, неизложен продорима нападача који се пробио кроз град до речне обале. Најзад и та ширина огромне реке онемогућавала је сваки покушај отступања и присиљавала браниоце да се боре до последњег.

У своме нападу, Немци су продрли у три клина: јужно, северно и према центру града. Њихов се тактички распоред развио у три борбена фронта. Један је нападао на фронт града и обухватао његове бокове; други је образовао преградни положај између Дона и Волге јужно од града, а трећи северно, штитећи сопствене нападне трупе од бољшевичких напада са југа односно са севера.

Немачки напад био је припреман најјачом артилериском ватром свих врста топова и калибара, и потпомаган авионом свих видова, нарочито бомбењем и за обрушавање, борним колима, бацачима пламена итд., а извођен са свом потребном методичношћу и штедњом људских живота.

Пошто су продрле кроз утврђене положаје између Дона и града, немачке су снаге продужиле напад на саму варош. Продирући од једне до друге групе зграда, нападач је освајао поступно поједине бункере, утврђења, упоришта, барикаде, рушећи често кроз приближнице или варошке канале и рушећи отпорна гнезда или утврђене зграде експлозивом. Упорни заостали браниоци уништавани су бацачима пламена или ручним гранатама ударних пешадиских трупа и пионира.

Успех у нападу почео је у јужном крају града па се постепено ширио ка северу. 1 септембра немачке трупе продрле су северно од Сталинграда до Волге и ставиле под артилериску ватру саобраћај на њој. 11 септембра продрле су до Волге и трупе које су надирале јужно од града.

Совјетско је вођство бранило град са крајњом енергијом. Огромне масе трупа и ратног материјала нагомилане су за одбрану Сталинграда и борба се водила са нечувеном жестином. Совјети врше безброј противнапада, нарочито против северног и јужног прегрданог положаја, али без успеха. Сваки такав напад био је одбијен са тешким совјетским губитцима.

Немачки се напад развијао систематски, са лаганим али сигурним успехом. Штедећи своје војнике, немачко вођство није никако желело да форсира напад. Зато није било ни потребе, пошто је циљ ове операције већ био у пуној мери постигнут: Волга је пресечена као саобраћајна артерија Совјетске Уније а Сталинград потпуно уништен као оружни арсенал њене војске. Под таквим околностима ушла је Волшка битка у зимски период операција, у коме се агонија Сталинграда лагано али сигурно приближава своме крају.

* * *

У изложеном развоју рата на Европском Истоку у току лета 1942 изнесене чињенице заслужују нарочиту пажњу. На основу њих може се добити прави појам о резултатима операција у томе раздобљу и изгледима који се отварају за будућност.

У напорима обеју зараћених страна да са почетком лета преузму иницијативу у операцијама, покушај Совјета код Харкова завршио се не неуспехом већ читавом катастрофом. Услед своје немоћи и слабе маневарске способности Совјети су били осуђени да и даље подносе вољу и законе акције које им је диктирао њихов противник.

У стратегиској дефанзиви на коју је било принуђено, совјетско вођство није успело да изведе никакав позитиван контра-маневар већих размера, који би могао имати озбиљнијег утицаја на даљи ток операција или довести до потпуног прекрета. Његова активна противдејства била су скучена по замисли и употребљеним снагама на нису довела ни до каквог позитивног резултата. На против, још су несразмерно исцрпљивала совјетске снаге у људству и материјалу.

Сав се стратегиски успех совјетског вођства састојао у томе да поново успоставе свој фронт на средњем Дону, на Тереку и гребеном Западног Кавказа и да се одржи извесним деловима у два од двадесет и четири кварта Сталинграда. Томе је ишла на руку и потреба уређења позадине њихових противника, чији се комуникациски правац услед дубоког продирања био знатно издужио. Међутим ови стабилизовани фронтови не претстављају ни хитне ни нарочито тешке задатке за њихове противнике, када дође време за поновне операције већег замаха.

У операцијама на јужном отсеку овога лета, совјетско је вођство изменило своје методе у вођењу одбранбених битака. Уместо упорног продужавања бесцилне борбе својих пробијаних снага, која се завршавала њиховим опкољавањем и уништењем, они су приступили примени еластичне одбране, — вођењу борбе док не настане опасност опкољавања, а потом журном повлачењу на позадње линије под заштитом жртвованих заштитница.

Али је примена оваког поступка дошла доцкан: томе је било места у почетку рата, када су Совјети још имали довољно територије и извора да их могу жртвовати. Сада је све то било већ при крају, па је сам Сталин морао учинити крај таквој еластичној одбрани, наређујући поново отсудну одбрану по сваку цену и без обзира на жртве.

У тактичком погледу, ни совјетско вођство ни њихове трупе нису показали нарочите позитивне резултате. Они су били врло добри мајстори у утврђивању али ретко и у одбрани утврђених положаја. То најбоље илуструје потпун пробој њиховог фронта између Харкова и Курска на ширини од преко 300 км. Тај је пробој извршила немачка оружана сила са својим савезницима за неколико дана, иако је овај део фронта био изванредно утврђиван и утврђен у току више зимских и пролетних месеци. Исто тако пада у очи неуспех совјетске одбране на линији Доњег Дона као и на многим другим линијама у току овог дубоког савезничког продирања.

Немачка војска међутим испољила је и у овим операцијама као и у раније и велику надмоћност вођства и оперативну и тактичку способност трупа. Она је у шла у ове операције одлично организована, бројно појачана, снабдевена новим врло моћним оружјем и одлично обучена у руковању и његовој употреби, а прожета високим борбеним духом. То је резултат њеног рада у току прошле зиме. Држећи слабе снаге на фронту, немачко је вођство повукло у позадину фронта знатне делове својих трупа. Оне су се тамо на смену одмарале, попуњавале, преоружавале и вежбале у употреби новог наоружања и примени нових борбених метода, заснованих на искуствима из последњих операција.

Совјетско је вођство за то време и даље исцрпљивало своје снаге у неуспешној и бесциљној зимској офанзиви, па и тиме треба знатним делом објаснити совјетске неуспехе и немачке успехе у операцијама минулог лета.

Порази које су Совјети претрпели у овоме времену имали су за њих врло тешке последице.

Совјети су изгубили главне ослонце на Црноме мору и обе базе своје ратне флоте, Севастопољ и Новоросијск. Њима је остало још само једна четвртина некадашње Црноморске обале, па и она је у опасности да са падом Кавказа буде изгубљена. То би међутим био крај и целокупне совјетске флоте у овоме мору.

Поред огромних ранијих губитака, Совјетска је Унија изгубила прошлога лета и нове велике житнице и рудна блага источне Украјине, Доњецке, Донске и Кубанске области и Кавкаског Подгорја. Она је изгубила и врло значајне центре своје ратне индустрије на овоме простору, што је у толико теже јер су и ранији губитци у томе погледу већ били веома велики и тешки.

Совјети су изгубили петролејске изворе и индустрију у пределу Мајкопа, а угрожени су им они у области Грозног и Бакуа. То пак ставља Совјете пред врло опасну кризу услед могућег потпуног губитка ових моћних извора једног од најважнијих елемената за вођење савременог рата.

Нарочито тешке последице осетиће се у Совјетској Унији услед избијања Немаца на Волгу и пресецања Волшког пута. Тиме се не само отежава довоз нафте из области Кавказа већ угрожава и цео саобраћајни систем Европске Русије, са врло тешким последицама по успешно вођење рата.

Совјетске кавкаске снаге остају отсечене и у врло тешкој вези са осталим деловима совјетског фронта и усамљене изложене су уништењу.

Нарочиту пажњу заслужује чињеница, да је летошњим операцијама угрожена веза Совјета са њиховим савезницима од Персиског залива преко Ирана до Касписког мора, којим путем долази Совјетима знатан део ратног материјала.

Совјетска Унија располаже само са три правца који је везују са спољним светом и њеним савезницима.

Северни правац иде од пристаништа Мурманска и Архангелска на Северном леденом мору и њиме воде две железничке пруге ка Љењинграду и Москви. Међутим архенгелско је пристаниште, већим делом године залеђено, а железничка пруга од Мурманска води напоредо са финским фронтом, местимице не даље од 60 км! Тај је правац дакле и слабе моћи и угрожен на своме најважнијем делу.

Други правац иде из Персиског залива од пристаништа Бендер Шапур и њиме води једна железничка пруга преко Техерана до пристаништа Махмудабад, на јужној обали Касписког мора. Ту се ратни материјал утоварује у бродове и превози Касписким морем а затим Волгом до потребних места. Тај је правац сада јако отежан пресецањем Волге код Сталинграда, а у опасности је и да буде сасвим онемогућен у случају пада Кавказа у немачке руке.

Трећи правац води од Владивостока сибирском железницом до Москве. Али његова употреба зависи у потпуности од вође и држања Јапана, јер бродови са материјалом за Совјете могу стићи у пристаниште Владивостока само кроз Јапанске воде и уз толеранцију јапанске владе. За сада Јапан још није у рату са Совјетима и совјетски бродови под совјетском заставом крцати ратним материјалом могу долазити у Владивосточко пристаниште. Али докле ће трајати овакво стање не може се знати. Јапан сада није у рату са Совјетима али је он важан члан Тројног антикомунистичког пакта и у савезу са Немачком и Италијом.

Совјети су дакле у врло тешкој и неизвесној ситуацији. Великим губитцима територија знатно су смањени њихови извори у животним сретствима и сировинама потребним за живот и вођење рата. Са друге стране у опасности су да изгубе и оне оскудне везе са спољним светом којима још располажу и којима им стиже помоћ од њихових англосаксонских савезника у храни и ратном материјалу. Наравно у колико су њихови савезници у стању да им ту помоћ укажу, у колико имају добре воље и — у колико то допусте Осовинске подморнице на свим Океанима.

Једном речју совјетски је ратни потенцијал већ опасно смањен, везе са савезницима несигурне а могућности даљег, нарочито дужег вођења рата врло неизвесне. Они иду у сусрет мрачној будућности.

На супрот томе, положај Немачке и њених савезника, благодарећи успесима у току прве две године рата, неизмерно се појачао и учврстио. Немачка је прошлога лета ушла у другу годину рата на Европском Истоку много јача по броју трупа, људства и ратног материјала него икада раније. Нема никакве сумње да се и за летње операције 1943 године њене снаге могу само појачати. Она и њени савезници имају на расположењу скоро све изворе и сву индустрију Европе. Са пространим и богатим земљама које су освојили прошлога лета, они су знатно повећали већ огромне територије освојене у борби са Совјетима у 1941 години.

Организујући одмах и врло успешно ове просторије, Немачка је неизмерно проширила могућности своје и својих савезника и обезбедила довољне количине животних потреба и сировина за своју војску, народ и целу Европу. Немачка је дакле знатно појачала свој ратни потенцијал и потенцијал својих савезника и обезбедила себи могућност за вођење дугог рата. А то је био један од главних циљева њених операција на Европском Истоку.

На поређењу изложеног положаја Совјетске Уније и положаја Немачке и њених савезника треба заснивати предвиђања за даљи ток рата и будућност.

Армиски генерал
Милутин Ђ. Недић

Наше село и наша држава

Не смемо више чекати на догађаје, чији развој не зависи од нас, већ морамо приступити одмах организовању нашег националног живота на новим основама у духу новог времена. У том погледу решење нашег сељачког питања долази у први ред; од њега се мора поћи да бисмо зидали на здравим и чврстим темељима.

Али зато је потребно свестрано и темељно проучити цео сплет питања, извршити анализу чињеничног стања, па тражити реална решења, водећи рачуна о посебним приликама нашег живота, о степену нашег економског развитка, као и нашем положају у европској економској заједници.

У том смислу потребно је затим предвидети цео један систем организовања и дириговања наше економије и наше пољопривреде у њеном оквиру. А биће потребно можда створити и један план са мерама аграрно-политичке природе с обзиром на потребе и могућности садањег момента, које би припремале терен за завођење новог економског поретка у целини.

„Српски народ", да би допринео расветљавању ових проблема, доноси погледе једног одличног познаваоца прилика на селу, који је не само стручњак, него живећи годинама на селу и радећи сам земљу, стекао је драгоцено искуство.

Земља и земљорадници чине материјалну и хуману или људску основу државе и народа. Држава може пропасти. Али, догод сељак држи земљу у рукама, не може пропасти нада на обнову државности. Није било народа, који није дошао до своје државе, ако је само сачувао своју земљу у рукама.

Зато је апсолутно тачна мисао: Чија је земља тога је и отаџбина.

Са друге стране, сељаци чине и биолошку основу народа и државе, јер су градови често људске гробнице или бар ретко стално пуне колевке, док су села увек пуна колевка народа.

Према овим непобитним чињеницама ми морамо подесити своју општу државну политику и посебно своју аграрну политику, јер смо то у прошлости потпуно занемарили. Прелазећи преко ових чињеница, ми смо пустили да наше село падне у материјалну беду и остане ван круга савремене просвећености.

Сав наш горњи ред, који је владао државом, гледао је на село очима потрошача, чија је једина брига да дође до сељакова производа по што нижој цени, не старајући се хоће ли сељак за свој производ добити равну вредност у производу града, који њему треба и сваљујући, у исти мах, терете државне управе, у колико се више може, на село, непосредно или посредно.

Некад ће у недоумици и чуђењу читати наши потомци:

да је наша Народна банка у једној години дала на 75% сељака у држави 50 мил. динара кредита, а на танки слој индустријалаца и трговаца 1.500 мил.;

да су наши сељаци плаћали приватним банкама некад и 40%, а некад мање од 20%, док су зеленаши некад узимали од сељака и 500%;

да се клавир царинио као и плуг;

да се на неколико градских позоришта давале субвенције до 20 милиона динара, а на сељачка дилетантска позоришта ништа;

да је наш буџет Министарства пољопривреде износио 59 до 130 милиона динара или ½—1% општег државног буџета;

да се ударала некад извозна царина на жито, како би танки горњи ред дошао што јефтиније до хлеба, док се допуштало да шака индустријалаца, већином туђинаца, путем царина и картела, страховито поскупљује производе потребне селу за производњу пољопривредних добара;

Нека буде доста, јер би се списак наших грехова према селу могао да продужи.

Као последица свега овога, дошло је невероватно осиромашење сељака. Али није оно само. С њим упоредо јачала је равнодушност према таквој држави и расла мржња, некад болесне, патолошке природе на горњи ред, који је овим путем водио државу.

Било је болно посматрати како најродољубивије сељаштво на свету губи веру да у границама своје државе, коју је оно само створило, може дочекати могућност бољег живота. Дефетизам још није био потпуно захватио душу нашег села, али је узео да је озбиљно нагриза. Настало је било крајње време да *држава свој став према селу измени.*

Да овај кобни развој заустави и за будућност искључи, селу се мора политички и друштвено дати оно место, које му припада, по његову значају за народ и државу, као чувару њихова тела, материјалној и биолошкој њиховој подлози.

Зато је потребно да се спроведу ове мере:

1. Земља сме припадати само сељаку. Земља не сме ни у ком виду постати предмет спекулације. Мора се потпуно спречити надирање новчаног капитала на земљу. Земља не сме постати средство за пласирање капитала, који долазе са сектора, који са земљом нема никакве везе.

2. **Ни сељак не може имати земље колико хоће. Мора се за сељаке увести максимум земљишног поседа.** Тај минимум мора да буде разноврсан: мањи у близини градова, у крајевима уз подесне саобраћајне везе, у плодним, брдовитим и забитним крајевима.

3. У исти мах мора се заштитити минимум сељачког поседа, што код нас још није било спроведено на целом подручју државе.

4 Спровођењем комасације диже се принос земље за 20—25% у средњу руку, односно када се површина поседа за толико повећава. Зато се с највећом енергијом мора поћи на овај посао.

5. Мора се спроводити исушивање мочвари, дренирање мокрих њива, ливада и натапање сувљих земаља.

Ово ће бити могуће брже **спровести у вези с увођењем опште обавезе рада.**

6. **Велики део опустошених шумских терена треба разделити сељацима у својину, да их пошуме.**

7. Не вреди сељацима имати земљу, ако се води државна економска политика тако, да она сељака гони са земље или да он на њој само животари у материјалној беди и духовном мраку. **Зато држава мора своју привредну политику подесити према интересима села** тако да интереси села не буду жртвовани крупним приватним интересима, а, на другој страни да сама државна финансиска политика не спроводи се у корист горњих редова, нити да то чине градови, у оквиру своје аутономије.

Највиши је интерес града: индустрије, трговине, заната, слободних интелектуалних занимања, чиновништва, да се дигне потрошачка снага села. Горњи ред мора умањити своје прохтеве и уживање свију врста да се омогући благодетно оснажење потрошачке моћи села, на којој јединој може код нас чврсто почивати трајно благостање свих друштвених редова и друштвени мир.

8. Да се то постигне, мора се организовати и самостални државни пољопривредни кредит за кредитирање сељачког задругарства и појединаца сељака.

9. Да би се сузбио утицај крупног капитала на вођење државне политике, према њиховим интересима, **сва велика предузећа морају се подржавати.**

У другу руку, **мора се онемогућити слободном средњем и малом капиталу да вештачким гомилањем капитала (картели итд.) дође до политичког утицаја, који је вршио крупни капитал и уједно да непосредно исисава село.**

10. С истога разлога **треба подржавати сва друштва** за осигурање и све крупне банке. Држава је показала да ту врсту послова уме с успехом водити.

11. **Све водене снаге** морају остати у рукама државе, као власништво народа, које се не може одступити, већ само на употребу, искоришћавање под контролом државе дати приватним лицима привремено.

12 **Држава је дужна да обрати велику пажњу сеоском задругарству,** кредитирајући га у колико и док само нема својих средстава, пропагирајући га ауторитетом својим и уводећи науку о задругарству у школске програме.

13. **Била би велика грешка наметати селу обавезно задругарство.** Носиоци напретка су увек одабрани појединци. Вредност тих способних појединаца смањује се, удруже ли се силом с неспособнима добива се просек, неспособни постају баласт способнима. Ово је и наше искуство. Најмање успеха показале су код нас обавезне задруге, основане по уредби о Аграрној реформи. Ваља пустити да се слободно удружују људи који су и способни и настројени задругарским духом. И најспособнији појединац, нестројен индивидуалистички натеран силом у задругу, постаје опасан за задружну мисао.

14. **Задругарство се мора деполитизирати.** Законом се мора забранити да водеће личности у задругарском покрету постају партиски прваци, посланици, кандидати.

15. **Берза са пољопривредним производима мора се затворити.** Држава мора сељацима обезбедити сталне цене на унутрашњем тржишту. Како се може производити кад је на ротердамској житној берзи цена пшеници била 1928 год. 22.64 марке, 1934 г. 6.21 м., 1935 г. 9.86 м., 1937 г. 12.25 м., а 1938 г. 6.98 м.?

Не сме се допустити да спекуланти, који никад не умеју разликовати једну врсту жита од друге, одређују цену плодовима сељачких напора и одрицања.

16) **Мора се наставити грађење житарица у пасивним крајевима, али и грађење великих силоса у житарским крајевима,** како би сељак могао у њих положити своје жито, не продајући га у бесцење трговцу, а до коначне продаје послужити се кредитом, који би на основу уложнице на жито, добио.

17. **Пољопривредна служба мора се дебирократизирати.**

а) **Потребно је основати Пољопривредну Академију,** чији би чланови били претставници пољопривредне науке, успели управници државних добара и школских имања, најуспешнији *претставници пољопривредне* службе и најодличнији практични економи.

Задаћа ове Академије била би да проучава услове пољопривредне производње (тло, поднебље, тржиште); да утврђује и разграничује поједине пољопривредне реоне и прилагођује у њима производњу посебним месним условима; да проналази путеве за њихову примену; да изграђује програм пољопривредне наставе, најподеснији за наше прилике, као и програм пољопривредне пропаганде; да испитује које би се непознате биљке могле код нас увести с успехом и гајити; да издаје добра научна и популарна пољопривредна дела и слично.

О свему овом Академија би имала да даје Министарству пољопривреде своје предлоге и мишљење и сугестије, сарађујући у исти мах с јавним мњењем. Министарство пољопривреде не би смело предузети ниједног важног корака, пре но што би питало за мишљење и Академију.

Тако би у бирократску установу Министарства пољопривреде нашао приступа и чисти научни дух који је стално у кретању и превирању, и реализам практичних пољопривредних радника, с богатом ризницом њихових искустава. Кроз Министарство пољопривреде прострујао би свежи ваздух наших поља и освежио канцеларијску мемлу.

б) **Код свега овога имала би се дати реч саветодавна и претставништвима пољопривредних интереса; Пољопривредним коморама и задружним савезима.** Никаква темељна реформа не би се смела извести, док се ова тела не би саслушала.

в) Кад би била реч о врло замашним питањима чије решавање задире дубоко у интересе села, оквир консултовања ваљало би размакнути, питајући за савет и месне задруге, покрајинске савезе, среске одборе, кад се оснују у оквиру народне самоуправе.

Ни под најуспелијим парламентарним режимом нису чланови парламента били никада пуни претставници интереса села. Потребно је да се створи непосредна веза између народа и врховне извршне државне власти мимо Парламента.

Могло би се приговорити да би вршење овакве опсежне консултације успорило брзину спровођења потребних мера. Дуго не би, јер је и сам пољопривредни процес спор. Али, кад и би, богато би се то исплатило, јер би се после проучавања свију мишљења, свако питање осветлило са свију страна и нашла средња црта, па избегло претераностима и застрањеностима. А, на другој страни, ово би била непроцењива школа за све учеснике консултовања, у којој би се учили размишљати и решавати о великим питањима привредног живота.

г) **За рад на терену у сваком срезу имало би се поставити два среска економа.** Један би свршавао канцеларијске послове, а други би био радник на терену у сталном додиру с народом.

18. **Не треба за унапређење наше пољопривредне културе огромних жртава новчаних нити ће се тражи наузетно много времена.** Велики успеси могу се постићи у сразмерно кратком времену и сразмерно малим издацима, захваљујући великој даровитости нашега сељака, његовој знатној духовној покретљивости и његовој силној потреби да повећа принос своје земље. Примера ради навешћемо само неке мере.

а) **Установа угледних ратара би унапредила пољопривреду уз незнатне издатке.** У свакој општини ваљало би наћи неколико сељака, који би пристали да раде своју земљу под надзором другог среског економа. Он би радио у оквиру сељачких могућности, примењујући само оно што би могао поднети сељаков буџет или оно што не стоји ништа, но је реч једино о другом значењу рада. За опите добијао би од државе, општине, округа ствари у натури: семе, вештачко ђубре, по неку траву, замене за силосе и јаму материјал за запрашивање, за прскање, карту за пољопривредну изложбу, екскурзију како које године.

Све тековине науке, па ма биле најреволуционарније прима наш сељак невероватном одлучношћу кад му се само принесу под очи да се о њиховој корисности у пракси увери као и о могућности примене материјалном снагом сељаковом. Сељак не верује само голим речима, с пуним правом и нема средстава да врши опите, који можда не би успели. Кад би се провеле опште мере за **поправку стања на селу, које смо** навели па сељак појачао своја средства, он би постао смелији у окушавању новина.

б) **Установа пољопривредних шегрта** је моћно оруђе пољопривредног напретка.

Сваке године ваљало би послати 1000 младих сељака у иностранство, где би годину дана радили практично код напредних сељака.

Тако бисмо сваке године дошли до 1000 пионира пољопривредног напретка. Да смо тако радили од 1919, сад би смо их имали 20.000! Вредело би нам далеко више од свију ратарских школа.

в) Ваљало би у оквиру наше државе увести **замениваље синова.** У Немачкој и Чешкој послао би сељак свога одраслог сина неком сељаку у земљи, онај њему свога. Опет се пази на то да се деца шаљу у крајеве са сличним условима производње. У туђем крају увек се нешто ново види и у туђој кући научи се слушати.

г) Ратарске школе морају се преустројити да не избацују **по господене сељаке** и будуће ситне намештенике. За то треба двоје. Начин живота у школи за време учења, мора одговарати начину живота нашега сељака (одело, храна, рад). Свршеним питомцима се не смеју издавати никакве сведоџбе, на основу којих би могли тражити приватно или државно намештење.

д) Пољопривредне изложбе особито *покрајинске и месне*, екскурзије, утакмице у раду (берби, жетви, косидби, орању итд.), прослава дана жетве, села са предавањима, сеоски филм, летци који обрађују поједина питања из живота села и сличне акције послужиле би и умножењу стручног знања и снажењу општег сељачког сталешког морала.

ђ) Држава мора посветити бригу дизању друштвених центара на селу — сељачких домова, у којима би нашле кров над главом културне и привредне организације села; задруга, читаоница, књижница, певачко и тамбурашко друштво, дилетантско друштво позоришно, сала за забаве и предавања.

19. **Здрављу села мора и држава и самоуправа посветити већу бригу него досад.** Лекари, амбуланте, бунари, цистерне, водоводи у безводним крајевима благодетно ће утицати на здравље села. Реформом апотекарске службе има се селу омогућити да дође по ниској цени до лекова.

Организацијом здравствених задруга постићи ће се да сва здравствена служба не падне на терет држави а кад се спроведе општа радна обвеза, моћи ће се или сасвим или делом без терета за државу градити водоводи, цистерне, бунари, здравствени домови, амбуланте.

20. Исто тако се сељацима мора олакшати лечење стоке, цепљење против зараза, обезбеђење од штете у случају скапавања остварењем амбуланта и организација и обезбеђења.

(Наставак на 14-тој страни)

КИТ НА ПЕСКУ И МЕДВЕД У КАВЕЗУ

Генерал Жиро тврди да је врховни заповедник осовинских снага у Тунизији генерал обрст фон Арним на туниском ратишту већ нагомилао 70.000 војника. Према вестима из Њујорка, америчко-британска војска у Француској Северној Африци броји 140.000 војника. Један део тих дивизија мора да чува хиљаде километара обалске линије Алжира и Марока, један део мора да чува од немирног становништва хиљаде километара саобраћајних веза, а један део мора да врши окупаторску службу у запоседнутим градовима, где се арапско становништво буни против англосаксонских „ослободилаца". Ипак, Ајзенхауерова армија на туниском фронту, ни после одвајања тих дивизија за позадинску службу, није мања од осовинске. Али Ајзенхауер остаје у дефанзиви.

тона бензина: количина, која би била довољна за највећу активност Ајзенхауерове авијације, моторизованих трупа и аутомобилских комора у току девет месеци.

Бензин није стигао. Ајзенхауер и даље остаје у ставу кита на песку. Он не може чак ни да одбрани своје базе и складишта од осовинске авијације. У току два месеца рата на афричком тлу Ајзенхауер је изгубио 265 авиона. За исто време Монгомери је имао губитак од 172 апарата. Дакле, Северна Африка је за 60 дана прогутала 437 англосаксонских авиона, од којих 307 енглеских и 130 америчких. Ово је веома карактеристично. И поред свих америчких тврђења да су створили моћну авијацију, они ни сада немају довољно пилота, ни авиона за подупирање свог операционог подухвата.

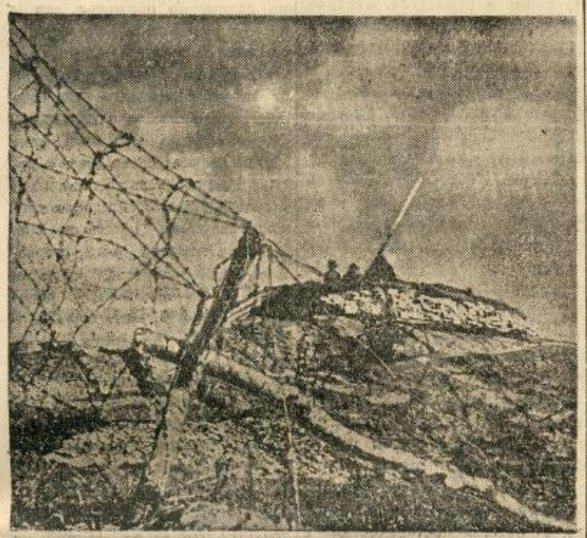

Једно утврђено гнездо на норвешкој обали

Бити у дефанзиви није никаква срамота. Бити у дефанзиви у неким случајевима није ни грешка, али прећи у дефанзиву после наговештавања мућевитог заузимања целе североафричке обале, — то је срамота, која доказује постојање неке операционе грешке.

ГРЕШКА АЈЗЕНХАУЕРА

У чему се састоји грешка Ајзенхауеровог подухвата? Неизвежбаност америчких војника, слабо образовање америчких официра, лош квалитет америчког ратног материјала трзавице између америчке и британске команде, замршеност политичке ситуације у Алжиру и Мароку, где се сукобљавају интереси С.А.Д. и Британије, интереси америкофила Жироа и англофила де Гола, интереси издајничких Француза и интереси Петенових Француза, — све то објашњава пасивност Ајзенхауерове војске. Американци, који још нису свршили ни основну школу рата, нису очекивали те силне тешкоће. И зато су улетели у луду афричку авантуру, од које су очекивали брзе и грандиозне стратегиске добити.

Али, највећа грешка Ајзенхауеровог операционог плана је у томе што је он превидео тешкоће у снабдевању својих трупа. Његова војска лежи као кит, кога је море избацило на песак. Жалосна слика немоћи!

Море, које је требало да буде веза између инвазионе војске и домовине, постало је непроходна брана на том путу. Немачке подморнице на океану и осовинска авијација изнад алжирских лука онемогућавају довоз ратног материјала, хране и горива за англосаксонску војску.

Та војска сада је нарочито погођена уништењем читавог конвоја, који је из Тринидада за Северну Африку носио 200.000

Као што се то увек дешава у операцијама које предводе Англосаксонци, сав терет борби у Африци натоварен је сада на леђа оних неколико пукова француских урођеничких трупа, који су, због издајства алжирских јевреја, морали да стану на страну Англосаксонаца.

НЕСПОСОБНОСТ АМЕРИКАНАЦА И ЕНГЛЕЗА

Ово поверавање најтежих задатака у Јужном Алжиру француским трупама могло би се донекле објаснити тиме, што су ти војници навикли на климу и топографију тог ратишта. Али интересантно је, да тим трупама генерала Жироа Англосаксонци не дају модерно оружје, већ их шаљу у борбу са оним француским оружјем предратне производње, које је исто толико немоћно пред модерним оружјем Немаца, као што је прангија немоћна пред топом.

Посматрајући ток америчко-британског подухвата у Северној Африци, видимо да су Англосаксонци били неспособни да изврше муњевити напад, да су изгубили сва преимућства иницијативе, да пате услед неоспорне надмоћности Осовине у ваздуху и да су осетили огромну надмоћност осовинског оружја у биткама у којима су изгубили хиљаде заробљеника, 70 тенкова и 40 топова. Адмирал Кенингем чини све напоре како би пресекао пут између Сицилије и Туниса: он не шаље само ваздухопловне формације у нападе на тај пут, не само лаке поморске снаге, већ и тешке ескадре. На пример, ових дана је из Гибралтара испловила у правцу истока флота састављена од бојних бродова „Нелзон" и „Родни", шест крстарица, осам разарача и неколико носача авиона. Али ни та поморска демонстрација није пореметила саобраћај између италијанске обале и туниских лука.

Осовинске снаге не праве демонстрације. Оне бију. Нарочито тешко погађају непријатеља на морима. Развој атлантске битке претставља слику постепеног освојења океана од стране немачке морнарице, јединствену у историји рата.

Године 1939 та морнарица је морала да се бори за Северно Море између европске обале и Британских Острва. Освојивши то море, немачка поморска снага, уз помоћ ваздухопловства, завладала је поморским простором око Британских Острва. То је био задатак 1940 године. Године 1941 Немачка је изградила поморске базе на целој дужини од Северног рта до шпанске границе и извршила је освајање источног дела Атлантика од Африке до области вечитог леда на северу.

ПРЕОКРЕТ У ПОДМОРНИЧКОМ РАТУ

У 1942 години немачке подморнице пошле су у поход према америчкој обали. Оне су нападале непријатељски саобраћај у територијалним водама Канаде и С. А. Д., као и у Карипском Мору. Шта више, оне су се увукле у делту Мисисипија и у реку Светог Лаврентија. Прошле године постигнут је револуционарни преокрет у подморничком рату, јер су подморнице постале независне од обалских база и добијају целокупно снабдевање од транспортних подморница. На тај начин подморнице су добиле могућност да продру у све делове Атлантика, да обиђу Африку и да маневришу код Мадагаскара. Са северо-истока операциска зона јапанских подморница, протегла се до Мадагаскара, па у западном правцу иде све до Калифорније. На тај начин је направљен појас смрти који одваја Америку од ратишта у Европи, Азији и Африци.

Зато је Стаљиново ратиште одвојено од извора снабдевања. Бели медвед налази се у кавезу. Са три стране је затворен зидовима од океана и пустиње, а са стране — решетком европског фронта. Он покушава да сломи ту решетку. Њему полези за руком да савије неку шипку, али челична решетка стоји несаломљива и брани белом медведу пут у Европу.

Командант једне немачке подморнице прича, по повратку са путовања, свом другу како је потапао англо-америчке бродове из конвоја

(Foto: Belgrader Bildagentur — 3)

стем у који се може бранити на све четири стране. На њему треба да се задржи мали истурени одред у случају непријатељског продора. Већи систем одбране у опкољеном стању добио је назив кокарде. А још веће одбрамбене зоне називају се острвима. На таквим острвима одбрана може да траје месецима, као што је прошле године био случај код Холма, а ове године код Великих Луки.

Ови јежеви, кокарде и острва имају задатак да ометају надирање непријатеља и да се бране док европске трупе друге зо-

Кроз завејане пределе на Источном фронту напредује једна немачка колона

Борба која се води на Истоку има све особине зимског рата на широком простору. Користећи се искуством из прошле године, немачка војска је организовала одбрамбени систем, који се у току последњих осам недеља совјетске нападне акције сјајно показао.

СИСТЕМ ОДБРАНЕ НА ИСТОКУ

Тај систем се састоји од предње зоне, у којој су организовани положаји у виду јежева, кокарди и острва. Јеж је мали сис-

не успоставе контакт са тим центрима изоловане одбране.

Трупе друге зоне распоређене су тако да могу увек спремити противакцију против непријатељских покушаја дубоког продора. То су трупе активне одбране. За појачање друге зоне служи трећа зона, која је организована као тактичка и операциона база целог одбрамбеног система.

Тај одбрамбени систем има различиту дубину, према топографији датог сектора фронта. Док се на северу борбене радње одигравају на дубини 10—20 километара, док на средњем отсеку простор достиже 30—40 километара, дотле на јужном делу фронта гипка одбрамбена тактика може да се примењује на још већој дубини.

Бољшевици јављају о извесним успесима на Донском фронту и на Кавказу. Ако погледамо мапу, онда видимо да је на неким секторима борбена линија повучена према оној првобитној пред почетак совјетске офанзиве. Али нигде помицање те линије није прешло дубину одбрамбене зоне. И зато су совјетска и англосаксонска ликовања због тобожњих успеха преурањена. Код гипке одбрамбене тактике Немаца сваки почетни успех непријатеља може да буде и почетак његове катастрофе. То се већ дешавало безброј пута, то ће да се деси и сада.

Наравно, морамо бити свесни да се води тешка борба. Морамо бити свесни да се на Источном фронту бољшевичка војска упиње из последње снаге како би извојевала неки успех. Али успеха нема, и зимски фронт Европе стоји још чврше него прошле године. А у прошлој години он је био несаломљив.

Све што причају и пишу „Англосаксонци о тобожњим успесима Совјета је најбезобзирнија пропаганда. То чак није више ни пропаганда, већ само агитација. Циљ пропаганде је да убеди друге у оно што пропагатор сам верује. Агитација има задатак да створи расположење које је по агитатора корисно а које нема ничег заједничког са истином. Англосаксонци ни сами не верују у неко побољшање ситуације на Источном фронту, и зато све што раде преко радија — то је само цинична агитација.

М. Војновић

Победничко немачко ваздухопловство

Година дана оштрих борби и великих успеха

Написао
ваздухопловни генерал
Квадe

Првих месеци године 1942, немачка оружана сила налазила се на Источном фронту у тешким одбранбеним борбама. Изгледало је као да се необично јака зима удружила са Совјетима. Друмове и пруге завејале су снажне вејавице и покриле поледицом, угрожавајући целокупно снабдевање бораца. Брзо пребацивање јачих јединица камионима и воозом, на угроженом делу фронта било је повремено онемогућено. Преко потребна храна и муниција достављала се са великим тешкоћама.

У тим се критичним тренутцима, ваздухопловство, као оперативна резерва виших команди, истакло нарочито.

Увек спремно за акцију, независно од саобраћаја на копну и стартујући при најневољнијим приликама, оно је било свуда тамо, где је помоћ била нарочито потребна. Збориште оклопних борних кола и резерви непријатеља, батерије и концентрације трупа иза борбене линије, склоништа и депои, железничке станице иза фронта, били су најважнији објекти ваздухопловних напада. Њихово уништење донело је борбеним дивизијама на копну знатно растерећење.

Немачко ваздухопловство успело је да онемогући намеравање совјетске нападе у самом почетку, или бар смањило њихову борбену снагу и жестину. Јединице транспортних авиона учиниле су за време зимских месеци драгоцене услуге. Оне су трупама у борбеној линији доносиле појачања и оружје, муницију и храну, и то у доба када су сва друга саобраћајна средства подбацила. Рањеници су преношени за неколико сати из борбених линија у болнице, тако да велики број бораца има да захвале за свој живот и здравље посадама „Ју 52"— апаратима.

Борбени, ловачки и транспортни авиони потпомагали су и осигуравали трупе генерала Шера, које су надмоћне совјетске снаге држале три месеца опкољене и тешко угрожаване, све до почетка маја, када је успостављена веза копненим путем.

Пролеће 1942, повратило је наново слободу оперативног кретања немачке оружане силе. То се у првом реду показало на југу, на Криму. На дан 8 маја отпочео је велики напад у правцу Керча, примерно потпомаган од ваздухопловства, он је убрзо напредовао. У гоњењу без предаха, при чему су ловачке и борбене ваздухопловне формације потпуно потиснле совјетску авијацију, непријатељ је одбачен на морску обалу. Керч био је потпуно очишћен од непријатеља већ 22 маја.

Почетком јуна отпочео је напад на Севастопољ. Стални напади ваздухопловства на бродове на Црном Мору, као и на све важније луке, осетно су ометали совјетско снабдевање опседнуте тврђаве. За време напада, велики број бомби бачен је на тврђавинска постројења, помажући гађање немачке артилерије. Совјетска авијација била је тако онемогућена, да је свака помоћ опсађенима споља била немогућа.

Дејство немачког ваздухопловства било је одлучно и за време велике офанзиве, коју су предузели Совјети у простору око Харкова. После првих привидних успеха, она се свршила поражавајуће, приликом којих су формације немачких борбених и ловачких авиона, у сталним нападима, уништиле опкољене непријатељске армије. После велике битке борних кола, дошло је до преокрета 17 маја, када је само ваздухопловство уништило 54 непријатељска борна кола.

У битци код Харкова, упркос великог броја совјетских авиона, немачко ваздухопловство одржало је надмоћност у ваздуху. Само на овом сектору фронта оборен је 538 непријатељских авиона. Још много раније, пре пада Севастопоља, немачко ваздухопловство било је у стању, већ у месецу јуну, да у тешким одбранбеним борбама укаже помоћ на средњем отсеку Источног фронта и на Волхову и да у знатној мери допринесе, што непријатељ није постигао успех.

На три дана пред пад Севастопоља, 28 јуна, отпочеле су велике операције у простору Харков—Курск. У невероватном нападачком налету, оне су довеле до пробоја совјетског фронта у ширини од 500 километара. Недељама је трајао напад, и у оштрим борбама прогоњен непријатељ, који је претрпео тешке губитке. Ваздухопловство је и овом приликом постигло одлучујуће успехе, нарочито нападајући непријатељске колоне на прелазима преко река, раскрсницама, тако да је онемогућило непријатељским заштитницима јачи отпор.

Ваздухопловство је пратило надирање армије приликом њихових победоносних наступања преко Дона и Волге, потпомагало брзо наступање после пада Ростова, ка Маничу и Кубану, у свима нападима, и онда када је непријатељ постајао упорнији, и када се докопао планинских и шумовитих предела Кавказа.

На Тереку, и у простору северно од Туапсеа, било је, за последњих месеци, тежиште борби на копну и у ваздуху. Северно, у Стаљинграду и у читавом простору око града, за време тешких борби, ваздухопловство је дејствовало на све објекте на фронту и иза фронта. Сталним нападима биле су изложене све саобраћајне везе непријатеља, првенствено саобраћај на Црном и Каспијском Мору, као и на Волги. И на средњем и северном отсеку Источног фронта, услед снажних напада, непријатељ је претрпео најтеже губитке у својој позадини. Стално су нападане непријатељске колоне у маршу, у простору источно и јужно од Валдајских Шума, мурманска железница и лука Мурманск. Велики део енглеско-америчког ратног материјала уништен је приликом ових напада. Остаци разбијеног конвоја, који су избегли торпедима подморница, пали су као жртва бомби борбених авиона.

Подморнице и ваздухопловство били су верни савезници против Енглеске. Напади немачких авиона били су у првом реду упорени против важних објеката у лукама Енглеске. Борба подморница успешно употпуњена сталним нападима ваздухопловства на докове, бродоградилишта и лучка постројења. Резултати ваздушних извиђања, на стотине километара преко мора, били су драгоцени за подморничку акцију. Напади борбених авиона и борбених авиона за обрушавање на поморски саобраћај око Енглеске били су крунисани успехом.

Поносне успехе постигли су ловачки авиони, ноћни ловци и противавионска артилерија приликом одбране квартова за становање немачких градова, које је енглеско ваздухопловство нападало са променљивом јачином. Сам енглески министар ваздухопловства Синклер, признаје губитак 1422 енглеска апарата, за првих девет месеци 1942, и то једино над Немачком и Северном Европом. Тај број оборених енглеских апарата, претставља само делимично признање, али је ипак доказ како је јака немачка одбрана са земље и у ваздуху.

Од многобројних борби, приликом покушаја енглеских препада над Каналом и запоседнутим областима, указаћемо само на два велика успеха, које је постигло немачко ваздухопловство у сарадњи са морнарицом и копненом војском: Пролаз великих јединица немачке ратне морнарице, „Шарнхорста", „Гнејзенауа" и „Принц Еугена" кроз Канал, на дан 12 фебруара, и потпуно неуспели покушај енглеског искрцавања код Дијепа, 19 августа прошле године.

Том је приликом енглеско ваздухопловство, по властитом признању, изгубило у првом случају, 12 фебруара, око 20 од сто авиона, а није постигло ниједан погодак на ова три ратна брода. Дијеп је плаћен са 127 авиона, док су немачки губитци износили само 35 апарата.

И на Средоземном Мору и у Северној Африци, ваздухопловство дејствује у тесној сарадњи са копненом војском и ратном морнарицом. Почетком 1942, трупама сила Осовине супротставио се бројно надмоћнији непријатељ. Немачко-италијанске ваздушне снаге успеле су у сталном низу напада, да искључе дејство непријатељске авијације на Малти, и тиме су створиле предуслове за пребацивање нових појачања у Африку. Почетком офанзиве, 25 маја, ваздухопловство је концентрисало своју главну делатност на заштиту војске. Оно је пратило и потпомагало победносни поход генералфелдмаршала Ромела, који се тек код Ал Аламеина зауставио.

Бир Хакеим, Тобрук и Марса Матру обележавају и за ваздухопловство врхунац успеха на овоме фронту. Када је крајем октобра прошле године, започела офанзива девете енглеске армије са надмоћним снагама, ваздухопловство сила Осовине било је у могућности, да заштити од непријатеља покрете сопствених трупа.

Енглеско - амерички експедициони корпус, претрпео је приликом искрцавања у Северној Африци тешке губитке, као и у борбама које су се развиле у Тунису.

Немачко ваздухопловство, у заједници са војском и ратном морнарицом, постигло је прошле године огромне успехе. Оно ће и даље вршити своју дужност до коначне победе.

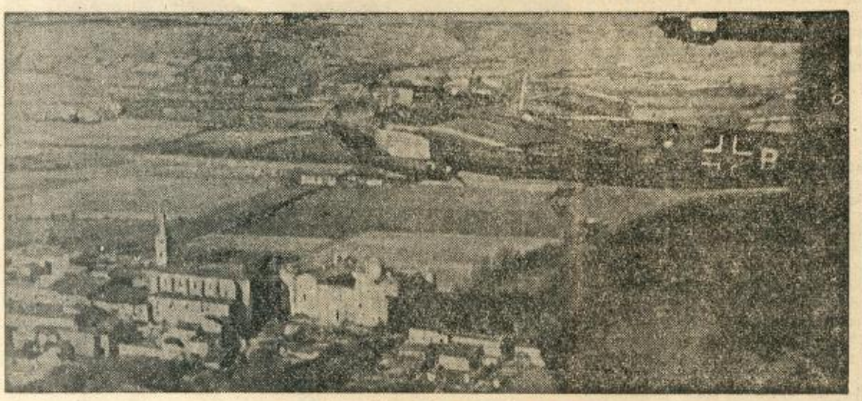

Европско небо слободно је за немачке авионе

Авионске бомбе на афричком ратишту

(Foto: Belgrader Bildagentur — 2)

Пољопривредни радови у јануару

НА ДОМУ

Попиши целокупну имовину и сведи рачуне за протеклу годину. Састави план за обраду земље и за све важније радове на имању за наступајућу годину. Припреми све поруџбине за семење, саднице, резнице, справе и други материјал који ти је потребан. Прегледај зазимљене плодове и контролиши да не измрзну. Претреси (пребаци) кукуруз и осталу зрнасту храну. Изрећуј корпе, рамове за топле леје, виле, грабуље и остали потребан алат. Оправљај справе и алате. Спремај потребно коље и притке. Читај пољопривредне и друге поучне књиге и листове.

КОД СТОКЕ И ЖИВИНЕ

Сву стоку, а нарочито приплодну, правилно храни и негуј. Музарама дај сваког дана довољно доброг сена, исецкане сточне репе, прекрупе и силаже. Радној стоци ако не ради смањи оброк и дај јевтинију храну (сено, сламу, плеву, сецкану кукурузовину и друго). Сву крупну стоку свакодневно тимари и изводи напоље кад год време није сувише хладно. Штале редовно чисти и свакодневно по неколико пута проветравај. Старај се да и у штали буде доста светлости, да ваздух није загушљив, да унутра није сувише топло нити пак хладно. Мужу крава обављај редовно и то пре полагања хране, чишћења штала и тимарења стоке. Обрати пажњу на овце које треба да се ојагње у јануару. Боље их храни и одвој у топлија засебна одељења да се јагњад не би смрзла кад је велика хладноћа.

НА ЊИВИ, ЛИВАДИ И ПАШЊАКУ

Извози стајско ђубре на парцеле које треба пођубрити. Копај канале ако земља није замрзла за одводњавање и поправљај путеве за прилаз. Поткресуј ограду. Ако време дозволи растурај ђубре и заоравај на њивама на којима ћеш сејати кукуруз и друге окопавине. Ливаде и пашњаке ђубри згорелим ђубретом.

У БАШТИ

Извози и растурај стајско ђубре. Риљај поједине парцеле ако време допушта. Сабирај коњско ђубре за топле леје.

У ВОЋЊАКУ И РАСАДНИЦИМА

Копај јаме за воћке у колико тај посао није раније обављен. Ако време дозвољава окопавај и ђубри воћке. Скидај и спаљуј гусеничка гнезда. Уништавај гвозденим четкама маховину и лишајеве на воћкама. Чувај младе воћке од зечева. Заштићуј их помоћу ограде и омотавај стабла шашом и сламом.

У ВИНОГРАДУ И ПОДРУМУ

Риљај земљу за виноград и пропориште. Извлачи ђубре за виноград и калемове. Припремај и наручуј потребан материјал за калемљење лозе (подлогу, виоку, сандуке, струготину, маховину, сумпорни прах). Доливај буре и подрум држи чисто. Ако је потребно врши дезинфекцију подрума паљењем сумпора. Старај се да у подруму не буде сувише хладно.

НА ПЧЕЛАРНИКУ

Кошнице не дирај. Лета што више притвори да у кошницу не улази хладноћа и мишеви. Оправљај старе кошнице и рамове. Око пчелињака риљај земљу за медоносно биље.

Мед уместо шећера

Многи Београђани имали су у последње време прилике да виде сељаке како иду по граду богорадећи да добију негде шећера „за славу“ или „за празник“. Појава која се у земљама са напреднијом пољопривредом не би могла ни замислити.

Готово сви наши омладинци са села, који су недавно били на практичним пољопривредним радовима у Немачкој, могли би нам потврдити, да се тамо једно сеоско газдинство не може ни замислити без пчеларника и да мед произведен на сопственом пчеларнику задовољава у потпуности бар све домаће потребе. Исти је случај и у осталим напреднијим пољопривредним земљама. Пчеларство се свуда појављује као помоћна грана пољске привреде, бар у границама задовољавања домаћих потреба.

Наши претци и пчеле

Да не тражимо примере у иностранству, ми их можемо наћи код нас, само ако се осврнемо мало уназад, на наше претке, који су живели под много скученијим привредним приликама, али су ипак умели да сами себи помогну много боље него ли ми данас.

Архимандрит Иларион Руварац, кад је био ректор Карловачке богословије, увео је пчеларство као наставни предмет, а једном је рекао:

„Богослов, кад дође у село за пароха, неће имати боље, племенитије, корисније и после својих парохијских дужности одморније забаве него што је забављање са пчелом, а имаће и задовољства и радости од материјалне користи коју ће му пчела донети, па ка томе служиће за углед својим парохијанима. Благо парохијанима који се могу угледати на својега пароха. Парох не треба само да је научен богослов, него треба да зна и нешто из економије, како би могао упутити своје парохијане како се рационално води економија.“

То што је Руварац рекао за парохе, у истој мери важи за сеоске учитеље.

Ми истина имамо у земљи и сировину за шећер (шећерна репа) и довољан број шећерних фабрика, које при нормалној производњи могу да задовоље потребе земље. Али, не треба заборавити, да имамо врло мало артикала за извоз и да би наш шећер могао бити један од таквих драгоцених артикала кад бисмо домаћом производњом меда задовољили основне домаће потребе.

За то није потребан велики пчеларник. Две до три кошнице довољне су да задовоље потрошњу једне породице при рационалном гајењу. Једна модерна кошница може дати просечно између 10 и 20 килограма меда и нешто воска у току једног лета. Међутим, максималан принос једне модерне кошнице може да се попне до 100 кгр. А око пчела нема много посла. Важно је само да се тај посао обави прецизно и на време.

Вишеструке користи од пчела

Корист од пчела је вишеструка: непосредна у меду, воску и ројевима, а посредна у оплођавању многих биљака. Може се рећи да се пчеларство и воћарство међусобно допуњују, јер док пчеле с једне стране добијају од воћака нектар, дотле воћке добијају од пчела у плодности и приносу.

Онај који жели да гаји пчеле треба да их купује у пролеће, у априлу, мају или јуну. Прво упутство добиће од пчелара код кога пчеле набави. Затим треба да набави неку стручну књигу, каквих има и на нашем језику, а могу се добавити преко Српског пољопривредног друштва у Београду.

Прва брига су кошнице. Њих има више врста. Пре рата нарочито је препоручиван амерички тип стандард. Но, уколико се данас не би могле набавити, сваки пољопривредник може да изради за себе релативно добре дрвене кошнице, према упутствима искусних одгајивача и стручне литературе.

Затим треба се побринути за пчелињу пашу. Са мало добре воље није ни то тежак посао. Најбоље је ако терен на коме се пчеле гаје већ има медоносног растиња и доста воћа, нарочито багрема. Али, ако на терену нема таквог биља, или је у недовољним количинама, празнина се може брзо попунити, а да се при том извуче двострука корист добитком добре сточне хране.

Пчелиња храна

Од највећег значаја за пчеларство је инкарнатска детелина, код нас доста ретко гајена, која је истовремено одлична храна за стоку и одлична паша за пчеле. Може се сејати у пролеће и у јесен, у добро уситњену земљу. Највише јој прија лака земља са довољно влаге али добро успева готово на сваком земљишту, посејана без смеше. У пролеће сеје се у априлу и цвета у јуну, између багрема и липе, а у јесен сеје се пред крај августа или почетком септембра, а цвета крајем априла идуће године. Једногодишња је биљка. Ретко посејана даје више сена за исхрану стоке, а и више цветова у којима пчеле налазе богате изворе своје хране. Код нас, уколико се гаји, сеје се у јесен, јер онда стиже рано у пролеће, па кад се искористи за исхрану стоке земљиште се преоре и засеје другим усевом. Пчелари треба да засеју инкарнатском детелином један комад земљишта у пролеће, а други у јесен.

Наш пчеларски стручњак Јов П. Јовановић највише препоручује ову биљку за пчелињу пашу. Поред тога препоручује такође као врло медоносне биљке горушицу, фацелију и ељду, које такође служе и за исхрану стоке. Све ове три последње биљке лако и брзо ничу и брзо расту. За шест недеља од сејања достижу свој пораст и већ су у цвету. Због тога се могу сејати и у пролеће, и у лето, и ли више пута у току лета. Успевају и на најслабијој земљи, те се с успехом могу гајити и као други усев на истом земљишту по скидању првог усева.

Поред тога горушица кад почне да прецветава може се употребити за исхрану стоке; сазрело семе од ељде је врло добра храна за живину; фацелију стока не једе као суву храну, али је врло добра за силажу, а нарочито за исхрану крава музара, помешана с лишћем сточне и шећерне репе или другим зељастим биљкама.

Зимска исхрана

Исто тако треба обезбедити пчеле и њихову исхрану преко зиме. У јесен треба им оставити у кошницама довољну количину хране: меда и цветног праха. Пчелињим друштвима оставља се 12 до 18 кгр. доброг меда. Боље је оставити више, него ли мање. Цветног прашка оставити што више. Рђав мед, као медљиковац и кристалисан апсолутно одузети и на његово место додати потребну количину шећерног сирупа.

Топлина игра битну улогу у презимљавању пчела. Утопљавање кошница врши се утопљавањем оних места кошнице где се образује т. зв. пчелиње клубе, помоћу сламе, дрвене струготине, плеве, отпадака крпа и слично. Најбоље је да се од ових материја начине јастуци потребних величина, који се стављају изнад оквира, односно пчелињег клубета.

Месечни радови на пчеларнику

Износимо на крају за пчеларе један кратак месечни потсетник, који ће их потсетити шта треба да раде на свом пчеларнику из месеца у месец, у току целе године, да би добили што више меда, а с тим одличну замену шећеру и одличан приход:

Јануар: Кошнице не дирати. Лета што више притворити да у кошницу не улазе хладноћа и мишеви. Оправљати старе кошнице и рамове. Око пчеларника риљати земљу за медоносно биље.

Фебруар: Прегледати кошнице кад је топло време. Ако нема довољно меда прихрањивати пчеле укуваним медом или шећером. Ако је време хладно кошнице не дирати. Довршавати оправку старих и изградњу нових кошница и рамова.

Март: Топлих дана вршити преглед кошница и прихрањивање. Чистити кошнице од угинулих пчела. На припремљеном земљишту сејати медоносно биље.

Април: По лепом времену прегледати кошнице што чешће. Стављати рамове с новим вештачким саћем. Прихрањивати пчеле ако је време кишовито и хладно тако да пчеле не могу излазити напоље.

Мај: Редован и што чешћи преглед кошница. Старе кошнице замењивати новима. Вршити вештачко ројење. Пазити да пчеле не грабе мед једне од других. Вадити мед.

Јуни: Обавити вештачко ројење. Додати вештачко саће. Вадити мед. Ако се примети нека болест код пчела тражити одмах упутства од среског пољопривредног референта или пчеларске подружине.

Јули: Удруживати слабе ројеве, а ново ројење спречавати. Утамањивати трутове стављањем трутовњаче на кошницу. Ако је потребно додавати вештачко саће и вадити мед.

Август: Прегледати кошнице и уништити трутове. Слабија друштва удруживати.

Септембар: Прегледати кошнице и вадити сувишне количине меда. Лета сузити и припремити потребан материјал за узимљавање пчела.

Октобар: Довршавати узимљавање кошница. Склањати их у суве и заклоњене просторије. Сужавати лета и око пчеларника сејати фацелију.

Новембар: Не дирати кошнице ако су снабдевене са довољно хране и узимљење.

Децембар: Пчеле не узнемиравати. Не лупати у близини пчеларника. Пазити да мишеви не долазе у кошнице. Израђивати нове и поправљати старе кошнице.

Прилог београдских привредника за зимску помоћ и болесне заробљенике

Ове године ангажоване су се у акцији за Зимску помоћ београдске привредне коморе. Привредно јачи грађани свесрдно су дали свој прилог да се ублаже невоље њихових привредно слабијих сугрђана, који у далеко већој мери осећају тегобу зиме и немаштине.

Ова акција привредника дала је до сада особит резултат. Само београдски привредници прикупили су преко својих комора замашну суму од 20 милиона динара. Од тога приложила је индустрија 5 милиона, трговина 9 милиона, занатство 3 милиона и банке 3 милиона. И даље се врши прикупљање прилога међу привредницима у унутрашњости.

Исто тако одужили су се београдски привредници нашим болесним заробљеницима враћеним из Немачке, који се налазе на лечењу и опорављењу у Општој државној болници. Пре неколико дана они су приредили у болници ручак за 450 заробљеника. Претставници комора лично су обишли болеснике и предали свакоме по један пакет са воћем, кексом и другим намирницама, поред 50 динара у готовом.

Ова акција београдских привредника још једном доказује њихову родољубиву свест и заслужује сваку похвалу.

У правој, правној и слободој држави, оцеви и мајке, браћа и сестре, тетке и ујаци, треба да остану код куће, у фамилији, и да своје утиске и везе врше само у фамилији. Државу треба само људи, и државу треба да чине само људи, ослобођени од свих фамилијарних и личних веза и интереса. Чим се у држави почну провлачити фамилијарни конци, и преовлађивати фамилијарни и лични интереси над интересима друштва, а људи се почну потискивати, онда ту нестаје и фамилије, и државе, и све више остаје само покварена гомила људи и жена.

БОЖ. КНЕЖЕВИЋ

КУЛТУРА

† Др. Ранко Младеновић

Дете источне Србије, човек школован на западу, родољубив, трудољубив, књигољубив, с боемским умом, академским срцем — д-р Ранка Младеновића смрт је пресекла на по пута.

Пуно је дао, пуно стварао, али је сигурно да би тек имао да даје, тек имао да ствара.

За даровитог човека источне Србије заиста је трагедија смрт у напону, смрт у педесетим годинама:

И распет тако међу зрацима,
и уткан тако
међу нитима
мога потреслог даха дубоког,
у томе смртном
грчу заносном:
стегнућу болно међу прстима
већ онесвесло,
живо, зането,
мало моје срце гануто!

•

Културни рад д-р Ранка Младеновића дели се на чисто књижевни, чисто позоришни, чисто новинарски.

На књижевном пољу д-р Ранко Младеновић је дао: *Звучне елипсе, Даћа*, Драмске гатке (две књиге), *Тестамент за две жене, Човек поносан што нема среће, Не сувише савести.*

На позоришном терену Младеновић је био директор драме, управник позоришта, позоришни критичар, позоришни есеиста, позоришни теоретичар.

У новинарству, Младеновић је у *Времену*, у *Самоуправи* и другим листовима, дао масу политичких, социалних, културних чланака.

Дао је две романсиране биографије о Јоакиму Вујићу и Сими Милутиновићу, а поред тога био је уредник књижевних часописа *Мисао* и *Двадесети век.*

У рукопису му је остало још и драма, још и песама, још есеја, још студија.

Учесник у оба рата, Младеновић не само да је пуно радно, пуно урадно, већ је културно сагорео на послу, певајући:

Земљо моја
Земљо страсних и болних хероја!

•

Необично жива престоничка фигура, необично покретачких смерова, познаник, друг, пријатељ, драматург, уредник, песник, професор, новинар, о д-р Ранку Младеновићу се не може на пречац писати.

Његова страна у нашој књижевности и сувише је фотогенична.

Пример естетике напетости, о њему се као песнику може рећи, да је својим песмама још као ученик пао у очи, да доцније није никога подражавао, да је, какав је такав, остао својствен од церебралности до екстазе, од лирских каприца до грча демонизирања:

У бунилу сам поћас убио
планину једну,
и реку једну
о ноћи моја, галантна аждајо!

О тој, код нас, великој победи невроза над нервима тек ће се имати писати.

Пример социјалне напетости, о њему се као драмском писцу може рећи, да је својим комадима још као ученик пао у очи, да је испрва неговао националну мистику, да је доцније прешао на тананости драмске технике, па је најзад полако али сигурно сазревао у драмској критици.

И о тој великој победи театрализације над Талијом тек ће се имати писати.

Ранко Младеновић

(Цртеж: Ђ. Јанковић)

Борбен као новинар, културан као уредник књижевних часописа, у суштини и књижевни дипломат и књижевни патетик, д-р Ранко Младеновић, родољубив, трудољубив, књигољубив, заиста је звучна елипса, заиста читава сонорна носивост, заиста на пречац пресечена:

Болан — али
вечно изнад плача,
дух мој моје осећаје рони,
а арија од смрти јача,
кроз ноћ звони,
још звони,
још звони —
душо моја, дршћи, трепти, тони!

Ранко - човек и уметник

Ранко Младеновић је почео своју књижевну каријеру пре првог европског рата, као Скерлићев сарадник *Српског књижевног гласника*, стиховима. Без обзира на то високо признање једнога младога талента, професор српског, строги и принципијелни Башић, оборио га је на матури не би ли га принудно да призна званичну догматику историје српске књижевности. Али, Ранко је био човек који није трагично схватио ову препону. Он је накнадно показао да може научити и на памет старе теорије, али да је у стању да ствара и мимо закона које је она поставила. Од ране младости, он је имао кураж мишљења и готовост да прими борбу. Тражио је ново, није се поводио за погодношћу утрвених путева.

Када је дошао рат, Ранко је отишао на фронт и часно допао ропства. У ропству је дао маха својим песничким наклоностима, које су га водиле студирању позоришних дела. То га је утврђивало у жељи да се, поред лирске поезије, окуша и на драми. Али, када је у Швајцарској после рата, полагао докторат, његова је теза била из области наше политичке историје, а не из књижевности. (Односила се на администрацију и дипломатију Кнеза Михаила). Интерес за историју Ранко ће и после тога неговати увек, а са историјских, он ће закорачавати и у етнографске проблеме, односно у цео домен српскога фолклора. Његови написи о Јоакиму Вујићу и Сими Сарајлији, пуни духа, писани прикладним стилом, били су плод тих преданих студија прошлости. Налази и открића до којих је долазио као читалац са културно-историчарским интересом надзхњивали су га и као драмског песника. Он се често и у обичним разговорима позивао на своје утиске из тих лектира; његова је реч била проткана историском реминисценцијом, анегдотама или читавим цитатима.

Ранко није имао много среће у животу да би могао да се усредсреди и да се сав посвети својим књижевним идеалима, бацајући се на стварање у једноме правцу, у једном књижевном раду. Њега је пасионирала и политика, јер је имао живо осећање за друштвена дешавања и развоје (како је он сам говорио: „за социјална изживљавања). Располажући великом снагом, он је био не само један многострук писац са јасним и лепим личним стилом, него се прихватао и незахвалних дужности уредника; у *Мисли*, он је закопао један велики део себе, анобилирајући фразу читавих поворки наших млађих песника, приповедача, есеиста и чланкописаца, те је и тако утицао на стил и језик своје епохе. Када му је међутим досадило то аргатовање и тај анонимни рад, то несебично залагање за друге и заљубљење себе другима, он се, ради одмора, окретао позоришту и политици, не напуштајући никада књижевну критику, а не лишавајући се ни задовољства да прати у стопу наше културне успоне, остваривање у тешкој ери између два велика, и-сполинска рата. Са потпуно прецизном претставом о вредностима наших уметничких индивидуалности и њихових напора, са пречишћеним погледима на њихове могућности, он је имао своје симпатије, али је остајао изван клика. Осећање пристојности и личне снаге допуштало му је да буде слободан и независан, због чега је присвајан од свих.

Човек искреног позоришног интереса, драмски писац и стручњак у свима компликованим питањима позоришне уметности, он се сав предавао позоришту, које је најзад постало главни објекат његовог живота. Са смислом за реалност, он је дугогодишњим радом стекао одређена мишљења и о манама нашег позоришта, као и о његовим стварним потребама и задацима. Он је пратио развој позоришне уметности и на страни, студирајући остварења тамо постигнута, али је знао да буде одлучан противник оних једностраних „пресађивања" кад год му се чинило да она спутавају органски развој домаћих таленатa на пољу признанога драмскога стварања. Рационалан модерниста, он је имао непогрешно чуло реалности — тај најбољи путоказ и у најфинијим грана мма уметности.

На неколико година пред овај рат, Ранко је путовао изван земље да види савремено европско позориште и да проучи узроке и услове његове тесне везе и сарадње са друштвеним идеалима средине. Наше је позориште тада било у јеку своје кризе, јер је давно боловало од дезоријентације. Замољен да се из Осека врати у Београд и да конформира позоришну политику са државном, он се радо одазвао, али је његов покушај био онемогућен. Сувише укрштени утицаји нису допустили кореniту реформу, иако се осећала једностраност дотадашње тенденције. Ранка је тај неуспех болно погодио. Али је он био свестан да више губи ствар, него он лично. Био је у праву.

Затим је уређивао *XX век*, у коме је такође морао да се повинује утицајима који су учинили да се часопис не зове *Дело* и да се другачије поставе и људи, и теме, него што се најпре мислило да ради. А кад је часопис обустављен, Ранко је у *Самоуправи* бранио ону спољну политику која нам је изгледала целисходна и за коју смо се најпотпуније залагали, остављајући историји њену објективну процену.

Марта 1941 године покидане су све везе са том епохом; априла исте године она је била затворена за увек. Годину дана га нисмо видели, све до 13 марта 1942, када се Ранко вратио из ропства. У неколико разговора једва смо стигли и да пређемо догађаје и тешке утиске. Он ми је ипак прочитао своје нове стихове *(Кад фреске шетају)* и обећавао да ме упозна са својом новом драмом *(Милан и Наталија)*. Ти стихови, дескриптивни али пуни лирике, показивали су зрелину талента који долази до дефинитивног израза; та драма, оригинална и смела по својој замисли (јер се Наталија не појављује ни у једној сцени), требала је да буде већ потпуно готова.

У позориште Ранко више није могао да се враћа. Болест, зачета у њему раније, подмукла и страшна, терала га је на операционни сто, а затим у постељу. Месецима је трајало велико мучење у коме се Ранко Младеновић после показао као прави херој. Прометејски је патио, али није ни кукнуо нити јаукнуо. На против, и у пркос тих физичких балова, сатима је и сатима разговарао са пријатељима о позоришту, о књижевности, о будућности, — увек љубазан, чак и насмејан, супериоран и фини у мишљењу и у осећању. А када је већ дошло време да су и они који су га највише волели почели да моле Бога да га узме и да му скрати невероватне и незаслужене муке, његов је оптимизам био још увек тако висок, а његова осећања тако чиста, да је у њему ишчезло све сем једне велике и снажне душе. Уместо свих других понуда, он је тражио само изворске воде, воде са живога врела! Његова мати је ишла у цркву Ружицу да му лично захвати воде са извора, а један рођак му је донео воде са једне простране чесме у Шумадији, — јер се и ње песник био зажелео.

Мирно и етичко умирање Ранка Младеновића задивило нас је и задужило примерима велике људске храбрости и скромности!

М. Стојимировић-Јовановић

—⁂—

Велмошка молитва

Земљо моја
земљо страсних и болних хероја!

У теби нам стезали сурово
страсти наше
са седам колана!
У теби нам расли свати млади
да их дамо
смрти на венчање!
У теби нам од копаља дугих
седам лета
градили носила!

О, ти наша огњена урвино!
Сакри претке
у гробу дубоко,
да кроз кости трава не проникне:
да ти никад
мајко, никад више,
не пропада језик кроз вилице;
нити да ти,
мајко, никад више
висе змије о белим дојкама!

Земљо моја,
Земљо страсних и болних хероја!

Куло наша од девет тавана,
И разбоју
Са златним чекрком:
Расточимо гвоздене верige,
И убијмо
змије оседлане,
да не расте у висину трње,
да се више
састат не можемо!...

Раставимо браве од звекира
с твојих седам
овенчаних двери!
Пронесимо кроз њих главе неме,
што још висе
на кобноме колу,
као кобне бројанице црне
у рукама безочнога бога!

Пресецимо на две и три поле
над дверима
два црна анђела,
што литије наше клетвом кропе,
да незнамо
на коме је царство!...
Од костију садељимо копља,
страшна копља
ујем намазана,
да гробове с њима прободемо!

О, а тад ће на небу без боја:
Месец три пут од страха да скочи!

Земљо моја,
земљо страсних и болних хероја!...

РАНКО МЛАДЕНОВИЋ

РЕБРЕАНОВ »УСТАНАК« НА НЕМАЧКОМ

У Бечу је изашао немачки превод романа *Устанак*, дела угледног румунског приповедача Ливиа Ребреана. Превод је израдио М. Отли—Босен. *Устанак* је у неку руку наставак романа *Земља која опија*, који је такође у своје време преведен на немачки језик и који је био одлично примљен у немачкој читалачкој публици.

Црвене руже на сцени Уметничког позоришта

Може се слободно рећи да је *Уметничко позориште* у Београду својим неуморним и пожртвованим радом заузело лепо место у нашем културном и позоришном животу. Оно с правом може да понесе назив друге престоничке сцене, долазећи одмах после Народног позоришта.

У току своје активности оно је створило свој репертоар, који београдска публика радо гледа, као што је дало прилике извесном броју глумачких талената да се афирмирају. У опште узев *Уметничко позориште* постигло је задовољавајући уметнички ниво и значи једну тековину наше позоришне културе, која упркос послератних тешкоћа развија се са много успеха.

Уметничко позориште је почело своју нову каријеру у малој сали палате Риунионе премијером комедије *Црвене руже* од познатог талијанског писца Бенедитиа, који је пре рата играо на сцени Народног позоришта. То је комедија брачне монотоније која се развија у живом и духовитом диалогу са психолошким поставкама мање или више убедљивим.

У комедији учествују три личности, муж, жена и домаћи пријатељ, односно кандидат за „домаћег пријатеља". Марина из пуке брачне досаде заљубљује се у непознатог обожаваоца пуно писама и црвених ружа, који је у ствари њен муж, инжењер Алберто. Он је због тога несрећан, јер жена хоће да га остави због непознатог, који се потписује „мистерија". Најзад благодарећи маневрисању кућног пријатеља Томазеа ствар се свршава лепо и супрузи настављају у већој љубави брачни живот.

Сва три интерпретатора комедије заслужују повољну оцену због својих добро простудираних улога, које су дали сходно својим талентима. Поред г-ђе Вање Марковић, која је имала и одличних момената и г. Ст. Јовановића, нарочиту је пажњу привлачио г. Александар Стојковић својом игром.

Г. Ст. Јовановић, г-ђа Вања Марковић и г. Александар Стојковић у једној сцени комада »Црвене руже«
(Снимак: „Српски народ")

Никола Бешевић: Крај ватре

Како је постала комедија *Разбијени крчаг*

ИНТЕРЕСАНТА је историја постанка *Разбијеног крчага*, комада од Хајнриха фон Клајста који је недавно са лепим успехом игран и у нашем Народном позоришту.

Пре сточетрдесет година Клајст и млади Виланд, син чувеног песника и писца *Оберона*, нашли су се једном у Швајцарској код Хајнриха Чокеа, познатог швајцарског књижевника. Ту је приликом разних књижевних дебата закључена окклада, ко ће од њих тројице најбоље да обради тему о једном старом бакрорезу. Случајно је у Чокеовој соби на зиду висио бакрорез, који је претстављао сеоског судију како умиру већ старију жену, која је дошла к њему с једним разбијеним крчагом. На бакрорезу није било више никаквих других детаља.

Три књижевника претресали су овај предмет и хтели су на њему да огледају своју снагу и да овој слици дају потребан смисао као подлогу. Млади Виланд добио је за задатак да напише једну сатиру, Чоке једну причу, а Хајнрих фон Клајст добио је налог да ситуацију на бакрорезу образложи у једној веселој игри. То је био прави школски задатак: ето вам слике, па изложите шта мислите о току претстављеног догађаја.

Резултат ове утакмице био је, да је једино Клајст тумачећи овја бакрорез стекао непролазну славу, не зато што позоришни комад изазива веће интересовање него ли сатира или прича, већ зато што је ова весела игра постала мајсторско дело.

Клајсту је било потребно четири године да разради ову идеју, али је комад, после своје премијере у Вајмару, тријумфално прешао све немачке и стране позорнице и данас се још игра са највећим успехом, па је као такав скоро пређет и на филм.

Ида Прегарац

Пок. Симеон Роксандић

Бележимо смрт Симеона Роксандића, неоспорног талента нашег, уметника коме су прорицали велику славу и успехе. Али, ма колико да се борио и радио напорно целог живота, услови под којима је живео, стално у потрази за хлебом, стално у опреци са околином, нису му дозволили да се вине до оних висина до којих су доспели миљеници богова и људи.

Поштен човек, великн раденик, миран и тих грађанин један од оних који се нису лактали кроз живот, један од малобројних који нису никада имали протекције, један од оних који су гледали из својих скромних, малих собица како њихове колеге раде по великим ателјеима, са свим удобностима живота, са свим повластицама. И баш у Србији, као Србин и као исправан грађанин, један Симеон Роксандић није могао удобно да живи.

А Симеон Роксандић је један од ретких Срба вајара. На том пољу мало нас је. И ми нисмо подржали свог човека. Нисмо га подржали и он није могао да да највећа своја дела, није могао да пређе границе своје земље.

После свршених студија у Будимпешти и Минхену Симеон Роксандић долази у Србију као наставник цртања и вајања, па ради по провинциским гимназијама, да би тек доцније могао да се настани стално у Београду. И још увек, он је само наставник по гимназијама, немајући никада довољно времена за велике студије, за путовања, за одмарање.

Па ипак, поред свега тога, велики број биста, женских фигура, дивних дечјих тела, као и најлепше његово дело, а сваког једно од најбољих у нашем вајарству, — Борба на Калемегдану обележавају једно стварање високо уметничко и достојно дивљења не само савременика већ и многих покољења.

ВЕЛИКИ ПЕСНИЦИ НА РАДУ

Немачки књижевник Ханс Бетге објавио је недавно врло занимљиве појединости и о начину рада и писања, о „техничкој страни рада" — како би се данас рекло — неких великих немачких песника. Донећемо одломке из његовог чланка „ПЕСНИЦИ ЗА ПИСАЋИМ СТОЛОМ".

ГЕТЕ

За његов рукопис може се рећи да је био леп, топао, симпатичан и отмен. Не може се рећи да је у њему било потеза такозваних особених, карактерних рукописа. У њему нема неравнина; тече равномерно, сниж-но, складно, може се рећи и ведро.

Велики Гете је волео да ради за високим столовима за којима се пише стојећи, какве још и данас често употребљују књиговође. У раду је често прекидао писање и ходао горе-доле по соби, бацајући често погледе пуне љубави на свој врт...

Обично или бар најрадије, писао је у што комотнијем оделу, у домаћем огртачу („шлафроку") и с папучама на ногама.

У његовој кући у Вајмару, претвореној у музеј, може се и данас још видети његова доста скромна соба за рад. Ту су и оба писаћа стола: прво, виенски писаћи сто („пулт") за којим је радио стојећи и за којим је написао нарочито много бесмртних ствари, са дугим низом фиочица све до земље. У тим фиочицама налазили су се одабрани комади Гетеове збирке минерала...

Затим, постављен тако да је светлост падала с лева, велики министарски писаћи сто, за који се збиља не може рећи да је нарочито удобан. На њему су били разгнан за књиге, а с једне стране пуно је преграда за свеске са забелешкама, рукописе, атласе и др.

На столу се налази попрсје Наполеона, израђено од стакла.

Још више посетиоцу пада у очи један тањир са земљом. Ту земљу су му дан пре смрти од некуд били донели. Као страстан геолог-аматер, Гете је хтео да је испита. Али смрт је сутрадан осујетила ту намеру великог старца.

РАЈНЕР МАРИЈА РИЛКЕ

За дивно чудо, рукопис овог дубоког песника који је био сав у симболици, био је не може бити мирнији, свакодневнији, да кажемо слободно, прозаичнији. Рекли бисмо: као рукопис неког савесног књиговође. Али чак и књиговођа на крају извесних речи направи неки завршни потез, као украса ради. Ни тога код Рилкеа нема. Ко би му видео рукопис, пре би рекао да потиче у најмању руку од судског архивара него од песника: Педантна маргина, педантно равномерни размак међу редовима, увек иста хартија, све математички прецизно у својој равномерности. Бујна и одабрана машта Рајнера-Марије Рилкеа била је сва скривена у смислу самих речи. О њој ништа могли наћи баш ни трага у спољњем изгледу слова. Као да је један од највећих немачких лиричара намерно хтео да направи од себе тежак проблем за графолога...

ЕДУАРД МЕРИКЕ

Имао је леп рукопис и полагао је на то да га таквим и сачува. Јер, као што је једном написао у писму неком пријатељу: „леп рукопис као пратилац даје умној речи као неку музичку примесу".

А већ кад би неком пријатељу у стиху честитао рођендан, венчање, рођење детета или слично, то није никад чинио друкчије него калиграфски, на финој хартији, на којој би осим тога обично нацртао оквир у укусним украсима рађеним разнобојним тушем. Треба знати да је Едуард Мерике био страстан цртач.

Често је усред рада тражио одмора разним карикатурама, потезима предмета из своје околине, које би набацао на рукопис да би испод њих после неког времена наставио своју тему. Често би у таквим прекидима набацао и коју хумористичку песму, као на пример *Оду јајету*. А нарочито је пуна драстичких карикатура, досетки, епиграма и веселих примедаба његова књига домаћих прихода и расхода.

ДЕТЛЕФ ФОН ЛИЛИЕНКРОН

Имао је прави „карактерни рукопис": крупан, читак, а при том пун темперамента. У почетним потезима, његов рукопис местимично потсећа на рукопис Фридриха Великог. Писао је толико крупно да у његовим рукописима има и страна са не више од десет речи, иако исписаних од горе до доле.

Писао је на писаћем столу од махагона који су му једном приликом као почасни дар били поклонили неки поштоваоци. Тај сто је био толико претрпан фотографијама, сликама и разним ситницама да се човек често питао где још може да му стане хартија на којој пише.

Радио је увек беспрекорно одевен: у хероку, са златним прикером седео је достојанствено за столом и бацао на хартију своја снажна и крупна слова. — Страшно је брисао мењао и поправљао. Има читавих страница, на којима је напослетку остајала једна једина неизбрисана (или бар [illegible] реч.

Хердѐр као преводилац

Књижевна делатност немачког песника и филозофа Јохана Готфрида Хердѐра, веома обимна и разноврсна, обележена је нарочито његовим преводилачким песничким радом. Штавише, по мишљењу неких књижевних историчара, Хердѐрови преводи песама су значајнији од његове оригиналне поезије, ма колико то изгледало чудно, готово невероватно. Јер, према њихову тврђењу, оригинална поезија Хердѐрова је више алегорична, дидактична, рефлексивна, а ти претежно филозофски елементи знатно умањују лепоту чисте, непосредне лирике. Када се зна да је Хердѐр један од неторице песничких корифеја немачке класике 18 века, оцена компетентних историчара карактеристична је не само за њега, као песника преводиоца, већ и за вредност превођења уопште, као врсте уметности. У сваком случају, од интереса је позабавити се Хердѐром као преводиоцем, баш с обзиром на ово мишљење. Колико, заиста, за књижевну културу једног народа овакви хердѐровски преводиоци више значе од многих такозваних „оригиналних писаца", уствари неталентованих шкрабала, књижевних штеточиња, компилатора и плагијатора!

Пре више од века и по, Хердѐр је, **под именом Народне песме** објавио збирку својих превода народних песама разних народа. Та збирка има двоструку важност: као антологија старог епског и лирског народног песништва и као документ изванредних преводилачких способности Хердѐрових. Подељена је у шест књига. У првој књизи су песме са високог севера, из Естоније, Летоније, Литваније, Лапланда, Гренланда и четири наше песме. То су посмртне, сватовске, љубавне, сатиричне, ратне, бунтовне песме, час врло емотивне, час духовито подругљиве, час особито ритмичне, с извесном драматичношћу и у лирским мотивима. О нашим песмама било је раније посебно говора.

У другој књизи су грчке, латинске и италијанске песме, шпанске романсе и француски шансони. У предговору збирке Хердѐр опширно објашњава зашто није унео Хомера, највећег представитеља грчког народног песништва, чији стих је „пространо као плаво небо", нити Хезиода, Орфеја и Пиндара, већ само **сколије**, кратке песмице које се певају на гозбама и пијанкама и у којима се слобода, љубав и жена величају као најлепши дарови живота. Главни разлог је непреводљивост класичних стихова. Чак и Катула, једног од најбољих лиричара латинских, назива песником кога је „далеко лакше улепшати, него превести". Одиста, баш ови одабрани примери старог грчког и латинског песништва јасно показују колико поезија појединих народа има своју особену карактеристику. У поређењу превода с оригиналом, утисак остаје увек исти: више поетичан превод једног прозног текста, него превод песме чија специфична драж је у **скандирању оригиналних стихова.** Ту драж скандирања, сасвим разумљиво, није могао у потпуности превести ни мајстор Хердѐрова кова. Од грчких песама је још неколико фрагмената из Сафине лирике, а од латинских, једино из Катулова **Сватовца** хор девојака и момака који, очекујући невесту, славе Химена, бога свадбе и брака.

Између пет италијанских песама, од којих једна звучи чежњиво као сентиментална баркарола венецијанских гондолијера, највише пријања за срце, **Сицилијанска песмица**, сва у јужњачкој усплампталости, пуна сликарског декора. У шпанским романсама, за које Хердѐр вели да су најстарије и да су, уопште, зачетак свих романса, витештво и љубав су основни мотиви, протканн егзотиком, китњастим описима, фигурама. Као месец у ноћи, као сунце у бури, појављује се драгана од чије косе Амор је исплео хиљаду најгушћих мрежа. У том тону испричане су галантне историје маварских краљева, принцеза и јунака, зачињене љубомором и осветом. Француски шансони не опевају љубавне пустоловине краљева и принцеза, али су верзификаторски лепршави и дубоко узбудљиви.

Трећу књигу испуњују шкотске и енглеске песме, већином мгловите елегије Осијанове и баладе из Персијеве збирке старог енглеског песништва, затим романсе, бајке, пасторале, одломци из Шекспирових песама, сцене из његових трагедија **Отело** и **Хамлет**, из комедије **Бура** и разне друге песме. Јевива митичност балада, тих типичних енглеских народних песама у којима краљеви убијају и бивају убијани, разведрава се у меким контрастима осталих песама. Ту је најстарија енглеска балада **Лов**. Ту је и балада **Едвард**, сва од крви, у којој је Гете нашао највише лирских, епских и драмских елемената, испреплетаних и сложених уједно.

Овде се Хердѐр чешће осврће на велике тешкоће у превођењу. На једном месту напомиње како превод није довољно гладак, на другом пита ко би то боље превео, или ко би то уопште могао превести. За песму **Слатка смрт** каже да је **непреводљива као уздах**, за друге да су слободно или врло слободно преведене, у некима је чак изостављено једну или две строфе. Али то признање Хердѐрово доказује у исти мах и његову изванредну преводилачку виртуозност, јер баш код ових песама лепота превода нарочито пада у очи.

Четврта књига посвећена је скандинавској митологији, обухватајући песме из **Еде** о нордиским боговима и херојима. Само фантазија **скалда**, исландских и норвешких народних песника-певача, могла је да испева такве мите о боговима и краљевима, о чаробници Волуспи и страшном џину Имеру из чијих је костију постао свет, о пророчици коју је бог Один својим чаролијама дигао из гроба и од које сазнаје за најгорчу судбину свог племена, о валкирама, о ратницима и њиховим дивовским подвизима. Свега четрнаест песама, махом епских, ниједна чисто лирска. На северу је свуда само снег, као да се од леда све смрзло, као да тамо нема љубави ни међу боговима, ни међу људима. У песми **Богиње смрти** облаци стрела замрачили су небо и крв лије као киша. Једина ведрија песма је **Презрени младић**, с угодним рефреном о руској девојци која се титра љубављу младића, иако је почињио чуда од јунаштва. Изван митологије су још три песме, међу њима и **Баукова кћи.** Њоме се Гете инспирисао за своју чувену баладу **Баук.**

У размери с енглеским баладама и шпанским романсама, Хердѐр је објавио мали број немачких народних песама, распоређених у петој књизи његове збирке, иако сам често наглашава како су му познате многе песме из разних крајева. Случај је утолико нејасији што баш Хердѐр, забринут за немачко народно песништво, узвикује заједљиво једном приликом:

„Ко ће покупити немачке народне песме чија лепота не уступа шотским баладама и романсама? Ко ће њих штампати за наше критичаре који умеју толико вешто бројити слогове и скандирати стихове?"

Он их је је покупио, али већи део није штампао, вероватно зато што је језик у њима требало прочистити и прилагодити га тадашњем времену. То су после њега учинили Ахим фон Арним и Клемене Брентано, два романтичара, у своме зборнику немачких народних песама **Дечаков чудесни рог.** Као класичар, Хердѐр је сматрао да народне песме треба да остану такве какве су, неприкосновене у форми, садржини и језику. Сасвим супротно његову гледишту, свакако више у духу романтичарских схватања о слободи учешћа песникове личности, Арним и Брентано су прикупљене песме преправљали, дотеривали, кресали, сливали, мењали форму, уметали нову садржину, исправљали језик, уопште чинили од песама што су хтели, према свом песничком осећању.

Једна стара хроника пружила је Хердѐру податке о сваковрсним узроцимца који су утицали на постанак и развитак немачке народне песме. Ту се, пре свега, спомиње **жена**, тај вечити покретач поетских надахнућа, затим рат, обичаји, навике, музика, свадба, изумирање отменог сталежа, подизање градова, добра и лоша година, па чак и ношња. Са њиховом променом мењала се и песма. Занимљиво је да **миннезенгери** и **мастерзенгери** нису ушли у његов план, јер му се учинило да су „њихов говор и мелодија мало лирични". Циклус почиње убојном песмом **Краљ Лудвиг**, најстаријом немачком народном песмом из 9. столећа, па се патетично ратоборне строфе мешају даље са нежним лирским изливима. У њима, као лајтмотив, одјекују три најкарактеристичнија тона немачке народне психе: херојство, верност, љубав. Готово ономатопејску дикцију борбених поклича, у којима се величају немачко срце и немачка песница, одмењују лаки стихови при јатељства, милоште и љубави, стихови какви су у песми **Ружица на ледини**, или у песми **Дусле и Бабеди**, чији дијалект потсећа на мажење двоје заљубљених.

Шеста, последња књига, садржи песме дивљака, песме у прози, свега две перуанске у стиху. Ту нема маште, нема ни строфа, ни сликова, али има истинског живота, има поезије, непосредне и дирљиве, утолико благородније, уколико је примитивнија, утолико чулније, уколико је народ дивљији. У једној песми Краљ Ампавзин, после боја, пита заробљеницу Фајну зашто плаче. Она му одговара да тражи драгана. Краљ је уверава да је драган њен мртав и нуди себе за љубавника. Фајна га преклиње да се смилује на сузе којима кропи ноге његове, да је онај несрећник љубио уста и очи њене, да је у срцу њену и да га ништа не може ишчупати. На то јој краљ довикује: „Покриј овим велом дражи своје и буди слободна! Нек умре нечовек који би украо пољупце помешане са сузама!" У овој поезији див љака, толико простој и толико експресивној, многи модерни песници нашли су своје узоре.

Изложио сам кратак преглед садржине свих шест књига, да би се боље схватило какав материјал и колике тешкоће је Хердѐр морао да савлађује као преводилац народних песама разних народа. Али оне нису народне само по томе што су им аутори већином незнани песници и певачи из народа. Више још народне су по **духовном обележју** које носе у себи и по коме припадају народу из кога су поникле. Отуда у збирци и стихови Сафе, Катула, Шекспира и других познатих песника, старијих и новијих. Отуда и објашњење зашто је књижевни историчар Јоханес фон Милер друго издање збирке, приређено после смрти Хердѐров, назвао „Гласови народа у песмама." Кроз њу су заиста народи запевали. Кроз њу се чуо и глас наше народне песме.

Те гласове народа, тај специјални дух њихов, акценат, тон, ритам, боју, све што најбитније карактерише свако народно песништво и поетски облик у коме се јавља, Хердѐр је очувао у највећем броју својих превода, можда најбољих те врсте у светској књижевности. Тако је утврдио истину да је превод, уствари, само лексикомски израз, уобичајен у књижевној употреби и разговору, али да у поезији постоји једино **уметничка репродукција**, аналогно репродукцији вајарских и сликарских дела у ликовној уметности. То значи да превод песничког дела има вредности једино тада ако је дело **поново створено, потпуно адекватно духу и тексту оригинала.** Такви стваоци разликују се од оних који превр̀ћу речнике, претачу стихове из једног језика у други, слажу сликове, али **не репродукују поезију.**

И лепота ове збирке је у поетичној репродукцији њених песама. Ту репродукцију песничких народних творевина извршио је Хердѐр. У томе је његово велико уметничко дело које поменути књижевни историчари уздижу изнад његове оригиналне поезије.

Милан Димовић

Валпургиска ноћ

(Одломак из „Фауста")

У сфере сна и мађије
Зашли смо, чини се.
Води нас добро и прослави се,
Да напред стигнемо ускоро,
У далеке, пусте просторе!

Види дрвеће за дрвећем,
Како брзо промиче,
И гребене, што се сагињу,
И те дуге носеве стена,
Како хрчу, како дувају!

Кроз камење, кроз бусење,
Поток и поточић хита доле.
Чујем ли шумове? Ил' песме?
Чујем ли нежне жалбе љубавне,
Гласове оних дана небеских?
Чему се надамо? Шта волимо?
И ехо опет одјекује —
Као бајка старих времена...

(Превео К. М.) ГЕТЕ

Миньон

Само ко чежњу познаје,
Зна, од чега болујем!
Сам, и откинут
Од свих радости,
Гледам пут неба,
На ону страну.

Ах, ко ме воли и разуме,
Далеко је!
Глава ми се заноси,
Горим цео.
Само ко чежњу познаје,
Зна, од чега болујем.

(Превео К. М.) ГЕТЕ

Српски календар 1943

Изишао је из штампе *Српски календар 1943*, са насловним странама у боји и садржином одабраном према данашњим приликама и потребама, садржичом која одговара и за становнике села и за варошане. Ту су чланци о нашој земљи и приликама у њој у садашњости и прошлости, приче и песме наших познатих писаца, а затим се нижу прилози наших најбољих пољопривредних стручњака, који су дати у жељи да се свима нашим земљоделцима, и онима на селу и овима у варошн помогне да им труд што боље уроди. На крају календара је додатак за жене са корисним поукама о смишљеној потрошњи и употреби намирница, о штедњи горива кувањем у „термос сандуку". Између осталих пригодних савета, домаћице ће наћи и неколико јевтиних куварских рецепата.

Београд, Влајковићева 8. Продајна цена 25.— динара.

Српски календар 1943 је изишао у издању **„Пресе"**,

Кафане и ханови у Београду пре сто година

Око половине прошлога века, дакле пре сто година, Београд није имао као данас велике и модерне кафане и хотеле. У то време у Београду нису биле праве и удобне кафане, на видним и истакнутим местима, удешене по европски. Било их је само неколико малених, готово скривених, у које непознатом човеку није било лако ући. Оне су биле више за скуп људи ради трговине и договора трговачких; ту се пазаривало, продавало и куповало, разуме се „на велико"; иначе ту се само кафа пила и пред подне по који гутљај анасонлије или горке пелењаче. Са првим мраком сви би се гости разишли и кафане се затварале.

Кафане по европски биле су свега две три (и то неке и доцнијег датума): Старо здање, звано „Код јелена", преко од Саборне цркве, а друга код „Круне", зграда која је данас Поглаварство града Београда. У обадвема одржавале су се свадбе и балови за господски свет; на њих је доцније чак лично и кнез Михаило долазио, а били су то и хотели за странце.

Турци су имали за себе своје кафанице на виднијим местима, са „Ђошкама" (нека врста веранде), где су могли слободно ћефлејисати и рахат пролазнике загледати, а и по неког од њих и задевати. У самоме центру Београда била је и једна боља турска кафана, али као све, и она је била мала. Налазила се у данашњој Узун-Мирковој улици, до куће Томе Вучића-Перишића, недалеко од некадањег хотела „Српски краљ". Та улица у то време беше једна од најглавнијих по промету, главна „џада" Цариградског друма, од тврђаве до излаза из вароши. Кафана се звала „Код Гушанца". Ту је био свакодневни скуп бољега турског грађанства: ерлија, забита и војних градских чиновника и старешина.

Пред овом кафаном беше један покривени доксат — диванана украшена шиљтетима и јастуцима. Ту су седеле богате ерлије (Турци грађани, занатлије и трговци) прекрштених ногу и пушили дугачке ћилибаром ишаране чибуке или кроз стаклене биљур-наргиле, срчући кајмакли-каву из филџана у смрали зарфовима. И понеки би често тркнуо у задње сопче, — да га нико не види, јер Турци нису смели слободно пити — да с ногу гутне коју љуту, анасонлију или пелен-горку, а затим би се опет вратио, сео и од дуга времена неку хазардну игру играо.

Данашње хотеле замењивали су у оно време ханови. То су биле простране зграде са више одељења, обично простран плац заокружен зградама са свију страна, а у средини са више или мање покривеним празним простором за склањање кола, стоке и еспапа. Одељења за боље трговце беху са столовима или миндерлуцима, а друга само с огњиштем на средини за рабаџије, кочијаше који би крај ватре по целу ноћ провели, а многи би у својим колима по сву ноћ преспавали.

У то време били су у Београду велики следећи ханови (сви на периферији ондашње вароши, неки од њих чак и изван градских зидина, да кад трговци стигну после сунчева заласка пред град и не могу у њега ући више имају где да се склоне): „Поливаков хан" у Кнез Михаиловој улици на месту где је данас Првостепени суд; други је био „Турски хан", где је до скора био хотел „Империјал", трећи је био на Батал-џамији, негде око данашње зграде Народне скупштине; четврти је био испод данашње старе Државне штампарије у Поп-Лукиној улици, звани „Далачуров хан"; пети је био на Малој пијаци, где је данас хотел „Дунав", звани „Ковачевића хан", доцније „Параносов хан". Тај Ковачевић био је страстан бињеџија, имао је снажне, луде коње. Често би појахао коња уз ондашње стрмо брдо, доцније „велике степенице", од данашње Царинарнице па до хотела „Национала". Томе подвигу чудили су се онда и Срби и Турци.

А на месту где се данас налази бочни пилон бившег пешачког моста, у та времена ширио се пространи турски хан, звани „Лиман", са својим хладовитим доксатима који су се надносили над самим таласима брзе Саве. Више њега уз обалу било је мало пристаниште, које је служило за истовар лађа и ћемија, кајака и босанских беговских дереглија. Тим бродовима, [illegible] и једрима, а и снагом људске вуче, довозила се из Босне и већих места на Дрини разна роба: гвожђе, суве и сирове коже, масло, лој, суве шљиве, пекмез, луч и дуван. Бродови су се ту дуже задржавали до распродаје донесеног товара — на „топтан" (на велико), јер продавати на „крчму" (на мало) био би резил, — а одавде носили за Босну од београдских трговаца еспап кога тамо није било. У хану, свуда дуж зидова, пружили су се меки и удобни миндерлуци, пространа шиљтета, по којима су скрштених ногу по источњачки седели босански бегови, спахије и трговци.

У једном углу хана висила је једна већа кеса од мешине, пуна стрижена дувана, а више кесе множина дрвених чибука. Сваки нови гост који споља дође, узимао је чибук, пунио лулу, прилазио огњишту и жишком је палио и седао на мека шиљтета, извукао своје јеменије, подасе ноге подавијао, и гледајући замишљено у увек зелене таласе Саве, а ноћу у често сјајном месечином обасјане зелене пречанске равнице, пушио и сркао из филџана горку кајмакли-каву, да се то сркање на далеко чуло. После каве и чибука узимао би гост своје „мерџан" жуте бројанице и пуштајући зрно по зрно тихо егленисао са осталима.

У хану, на средини беше као огњиште повелики мангал, увек пун жара дрвеног ћумура за кување каве и подгревање јела. У тенџери овчетина са пилавом у лоју огрезла; у саханима јанија или капама, а у „тави" шкембићи са превцима. Мешаног теста беше пуна синија: пењерлија и симита, а за госте мусафире у тасовима равни бурек; за мезелук беху још и сушене такуше. А ту је било и више џезви за кување каве, која се служила поред „слатког", као и данас што је обичај.

У хану је и берберин свој посао обављао, млађима дотерујући браде и бркове, а старијима бријући темена и остављао само дуги перчин, који би после испод чалме обавијали.

Обично преко пута од ханова налазили су се мали локали, кафанице, које су неки пут имале изглед бакалница или магаза. У тим дућанчићима скупљали су се обично Срби, Грци и Цинцари, јер Хришћанима није било могуће улазити у ханове, док их неко отуда нарочито не позове. Уз ракију мезетиле су се киселе паприке и разговарало о трговачким пословима.

Ето, тако су пре сто година изгледали јавни локали у Београду: кафане и ханови. Велики утицај Истока био је очигледан. Али убрзо потом, одмах по одласку Турака из Београда, почетком шесетих година прошлога века, почињу да се отварају и они модерни локали које смо поменули у почетку чланка. У њима је искључиво западни утицај, да прецизирамо: бечки! У овим локалима почиње да се служи бела кафа и милхброт, и могу да се читају и новине. У ресторанима појављује се европска јела: бечка шницла, разни сосови, чорбе и колачи.

(Цртеж: Н. Бешевића)

Никола Трајковић

Бродари

Двадесет година је откако сам их посматрао,
свакодневно, са обале велике реке.
Још онда, безазлено сам сматрао
да се нећу лако ослободити
тешке ленгерске звеке
тих палуба што су хтеле бродити

Те бродове сам уписао
у свежа своја детињска сећања:
дана им сваког оком мерих бокове.
Ветрине кад дуваху ја сам дисао
дубинску влагу прљавих таласања
мислима прелазећи све њихове токове.

А носачи су се радиношћу дизали
преко мостића из мрачних бродских утроба.
бепримерном мирноћом потурали плећа
под напете џакове који су стизали
жудећи тврду снагу роба
и руке на које капље грозница претећа.

Како су само корачали и речи сливали!
Како су само ћутали и мрки бивали-
С муцањем како су врелим читали
невешта писма из даљина
и збуњено питали:
није ли највећа туга њина?...

Дуговодни путеви су бродаре доводили
у пристаништа неслућена
чијим су ужељеним копнима
детињском радошћу ходили, —
у пијанству загрљаја, ока помућена,
кротили снаге безграничних плима.

Над товарима драгоценим усамљено им љубав шетала.
Над зачинима и обилним мирисима тропских колонија
белокрилим галепским јатима,
хаварије и тишине што су им надлетала,
аргонаутска песма, све дивнија,
сладострасно се пела немерљивим сатима.

Разносили их жестоки океани
разнобојним континентима;
над челима им Балеарска зора пламсала,
беснилом тајфуна шибани,
с фанатичким грозама и снима
мотрили су смернице компасних игала.

Бронзани бродари, прожимани
сунчаним и ветровним температурама,
крме бродовља држе снагом челика.
Грудима им гмижу пљусци хладни и слани
па у невиђеним олујним авантурама
срца ,о срца имају велика!...

ВЕСЕЛИН ФИЛИПОВИЋ

БИОЛОШКО ЗНАЧЕЊЕ СНА

Написао
др. Е. КЕЗЕР
ректор
Хамбуршког универзитета

— Сан је, рекао је Шопенхауер, за човека исто што и навијање сата, док је за Шекспира „најхранљивије јело на гозби живота". Медицинска наука начелно се слаже са овим гледиштем филозофа и песника, мада суштина сна још увек није објашњена.

При будном стању ако дуго траје, јавља се смањење душевне и телесне радне способности, које називамо умором. Сасвим је разумљиво, да се то схватило као последица тровања материјама, које изазивају замор. У прилог томе говорили су експерименти. Крвни серум данима замараних паса, производио је тренутан сан код одморних паса, што је доказивало, да се радом за време будног стања, стварају материје које изазивају замор. Гомилањем оваквих материја стварају се услови, за промене специфичног дејства појединих органа, чиме би се могла протумачити периодичност сна.

Материје умора нису искључиви узрок сна, што се доказало на основу испитивања немачких научника. Сан може да наступи и када човек није уморан. Познати су примери Фридриха Великог и Наполеона, који су спавали када су хтели. Против теорије о инфекцији материјама замора говори тренутно наступање сна, док само тровање дејствује спорошћу наркозе. Чињеница да се човек може у свако доба пробудити, прекинути сан, говори такође против наркотичног дејства. Потпуно будно стање не постоји, у случају деловања наркотичних сретстава. Наркотичне материје дејствују сасвим друкчије, него што је сан.

При просуђивању суштине сна, мора се узети у обзир, да, за разлику од наркозе, постоји повезаност душевног живота између будног стања и сна. Многи се људи буде из најдубљег сна у време кад желе. Примери су нам сан мајке, сан млинара који се буди, када му млин престане да ради итд.

Била је грешка старих теорија о сну, што су узимане у обзир само извесне главније попратне појаве, као што је делимично нестајање свести. Данас се зна да је сан много сложенији процес: сан успорава интензитет крвотока, дисања и стварања топлоте; јетра нагомилава шећер и смањује делатност жучи, док, напротив, у будном стању даје ткивима, и убрзава функцију жучи. Слична појава показује се и код излучивања воде.

Све ове појаве, диригује мали мозак. Код оболења малог мозга наступају поремећаји, који утичу на ритам сна или будног стања. Разна оболења у овом делу мозга, као и убризгани отрови, могу да изазову сан. Чињеница да се сан изазива електричним или хемиским надражајима, обара теорију, према којој је сан последица тровања отровима, који изазивају замор.

Сан, дакле, није ниуком случају „брат смрти", како га често означавају песници, него стање у коме је тело претежно запослено обнављањем организма.

Поставља се питање, да ли се код оваквих ритама, дакле и код сна, ради о фиксираним периодима, или су изазвани спољним факторима. Посматрање код животиња дају са сигурношћу закључак, а код човека са великом вероватноћом, да су у питању спољни фактори: смена светлости и таме. Опште је позната ствар, зависност сна од јачине светлости. Лети, за време светлих ноћи на северу, сан је много краћи и површнији, него за време зиме, у тами зиме. Сунчани дан убрзава физичке, још више психичке функције, док мутан дан успорава.

Како можемо себи претставити утицај светлости и мрака? До извесног степена. Познат нам је тзв. меланофорни хормон хипофизе, који има везе са светлошћу, и налази се у малом мозгу. Централни ефекат овог хормона изазива, вероватно поменути ритам. Према томе, смена дана и ноћи има велики утицај на човека, тако да захтева више пажње, него што је до сада био случај.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

Божићни прилози у београдској штампи

Леп обичај да божићни и ускршњи бројеви наших листова буду нека врста зборника чланака из разних културно-политичких области остварен је и овог Божића врло успешно. Сем нашег листа, који је Божићњем броју поклонио нарочиту пажњу, како у погледу садржине тако и у погледу техничке опреме, и остали листови, дневни и недељни, учинили су колико су могли да њихови бројеви буду испуњени што познатијим именима и што разноврснијим чланцима.

Одзив наших јавних радника, књижевника и уметника био је врло леп, и овогодишњи божићни прилози далеко су јачи од прошлогодишњих, те се можемо надати да ће ускршњи, на пример, бити још интересантнији. У недостатку месечника и књижевних часописа овако се пружа једина могућност нашим писцима да дођу што ближе у контакт с публиком, и то најширом.

Ново Време донело је на уводном месту *Божићну посланицу српском народу* од претседника Владе генерала г. Милана Недића; ону исту коју је објавила и остала штампа. У својој *Божићној посланици* генерал г. Недић позива нас на љубав и слогу, рад и ред, сматрајући да ћемо само тако успешно остварити задатке који нас чекају.

Шеф Државне безбедности, управник града Београда и претседник Општине г. Драг. Љ. Јовановић написао је чланак *Српски Божић 1943* у коме, по старом обичају да на светли празник Христовог Рођења будемо за тренутак уздигнути изнад свих дневних брига, пакости, злобе, зависти и срдитости, позива српски народ да испита своју прошлост и садашњост, и да пође својим „старим, добрим и прокушаним прадедовским стопама". О овом Божићу нека нам је добро дошла нова крилатица за 1943 годину: „Мир и рад за срећу и будућност српског народа".

У чланку *Христос међу људима* прота Миливоје Петровић говори о онаквом Христу какав се јавља међу нама, са својим идејама смирености и послушности, са својим захтевом да се ослободимо робовања страстима, са својом великом и безграничном љубављу према човеку. Ако умемо и желимо да следимо његове идеје, ако знамо да их остваримо, онда ће нам дан његовог рођења бити заиста радостан и срећан.

Министар унутрашњих дела г. Таса Динић у чланку *Нова управа у новом поретку* говори о томе како држава постоји ради народа, па исто тако и управни чиновници служе народу а не народ њима. Али ако држава и њени чиновници тако служе народу, и „народ мора да буде прожет побудама да своја права не претпоставља интересима заједнице".

Интересантан је чланак г. др. Милана Ј. Јовановића о *Српском гледишту на смисао живота*. „Српски пут није презирање земаљског живота, али није ни само биолошко постојање, тј. не живи се биолошким животом ради њега самог, већ њиме ради оних космичких вредности, које су откривене и изнете у нашој народној поезији". По г. Јовановићу, св. Сава одриче се живота у манастиру, да би дошао међ свој народ ради остварења праве вере Христове. И кнез Лазар, одлучујући се за царство небеско, „савлађује противречности света и тако постаје целина смишљеног космоса". Једном речи, српско гледиште на свет није материјалистичко, већ идеалистичко. Српски живот „има вредности само уколико је у тим идеалима који премашују (сам) живот".

У документованом чланку г. Бошка Богдановића *Везе Срба и Немаца* износи се како су нам немачки писци, Гете, Хердер, Јакоб Грим и други, помогли да у 19 веку започнемо стварање своје сопствене националне културе. Одушевљени нашом народном поезијом они су је проучавали. Тако су дошли у контакт с Вуком Караџићем и Симом Милутиновићем-Сарајлијом. Нарочито захваљујући Гетеу, европски народи су нас упознали кроз његов часопис *О уметности и старини*. Немачки научници и књижевници, волећи српску народну поезију, заволели су и наше књижевнике, којима су били главни саветници у послу обнове српске културе.

Светислав Шумаревић објављује податке о *Првом српском књижевном часопису* Шумадинки.

У свом *Сећању на Перу Добријановића* г. др. В. Н. Димић пише: „Добриновић је имао сто живота и сто ликова и у свима њима дошла је његова уметничка природа до свог пуног израза. Добриновић је стварао целог живота без редитеља и играо скоро увек без режије и потребне уметничке припреме. Његови типови су били ипак савршено извајани, онако како их је његово необично развијено стваралачко осећање замишљало".

Пун је занимљивих анегдота и цитата чланак нашег познатог хирурга и бившег министра г. др. Јована Мијушковића о *Моралу у хирургији*. Савремена хирургија има пуно уџбеника и књига о самој техници посла, а о питањима морала готово ништа. Међутим, то је понекад оно најважније. „Најбољи успех имаће болесник ако се не ослања само на хирургов нож, већ на моћне изворе моралне терапије, а то су поверење у оператора, нада у излечење и воља за живот".

У чланку *Амерички империјализам* министар г. Велибор Јонић износи историјат продирања америчког капитала на европско копно и његово мешање у европске прилике. Енглеска није била свесна оног момента кад је уводила Америку у европске послове. Већ после светског рата Америка жели да смени Енглеску и да пороби европске народе. Енглеска ни сада не види опасност која долази. Остаје само да се Енглеска још на време тргне или да нестане у самоубилачкој игри. Европски народи, међутим, наћи ће спасење само уједињењем.

Г. Дамњан Ковачевић приказује у чланку *Социјално схватање Нове Србије*, развој европског друштва од почетка 19 века до данас. Доминантни социолошки чиниоци захтевају решење. Марксистички покушаји нису уродили плодом. Далеко су боља решења остварена у фашизму и националсоцијализму. Српски народ мора, према томе, да се угледа на ове примере, само што ће проблеме сељаштва, као сељачки народ, да стави у први план.

Г. др. Миодраг Грбић у чланку *На тлу пролазне земље* објашњава како су на земљишту Србије, од памтивека до данас, остали само трагови римског и српског живота. Сви други народи, а било их је много од неолита па до средњег века, нису оставили готово ништа значајно. Те две епохе културног стварања падају у мирна времена, у доба апсолутног римског господарења и српске снаге на Балкану. Те две епохе једино бришу Србији карактер пролазне земље.

Г. др. Бошко К. Перић даје интересантне примере *Одлагања плаћања*, које је настало Уредбом Савета комесара од 6 јуна 1941 године. Уредба је, према г. др. Перићу, оправдана „тиме што не претставља мораторијум а при томе даје заштиту онима којима је неопходна". Иако није правно-технички беспрекорна у пракси се показује као задовољавајућа.

О *Карађорђевом законику* пише г. др. Р. В. Ђисаловић. Писац налази да је настао у приликама првог српског устанка, под видним утицајем законика Војне границе. Закон је строг, али једини могућ за оне прилике.

Г. Ђорђе Исаковић даје податке о првом стенографском запису у Србији. То је било 1873, када је у „Народној скупштини уведено стенографисање говора народних посланика.

Нисмо до сада довољно знали о делатности кнеза Милоша као привредника. У чланку г. Нико-

човека који је готово први у свету започео са планском пољопривредом.

Г. Никола Трајковић у напису *Појам савременог у позоришту* каже: „По нашем мишљењу „савремено" у позоришту значи оно што се и како се у извесно време игра на сцени, оно у чему гледалац из једне епохе може да нађе себе, делић свога погледа на живот и делић свога укуса".

Од песама у *Новом Времену* истичу се *Божићне поворке* од Тодора Манојловића и *Вечна Голгота* од А. Лојанице.

Обнова је Божићни број опремила чисто репортерски, без учешћа спољних сарадника.

У чланку *За кога? Зашто?* директор *Обнове* г. Станислав Краков објашњава зашто смо гурнути у рат и зашто смо затим још испаштали недаће комунистичке побуне. Само ред, мир и рад могу да нас врате једном срећнијем и бољем животу. Срби треба да нађу себе у својој прошлости, у својој традицији, у свом раду, у свом јунаштву, које му нису оспоравали никада ни противници.

Репортажа о раду Народне библиотеке приказује нам напоре да се поново дође до добро сређене библиотеке, коју ће моћи поново да користе наши интелектуалци.

Репортажа о Београдској радио станици исцрпно приказује рад Пропагандног одељења Немачке војске, које је од априла 1941 до данас, створило најслушанију радио станицу у Европи.

На крају, *Обнова* је прештампала једну од најнежнијих и најфинијих страница из дела Боре Станковића; причу *Наш Божић*.

Илустровано-забавни недељник *Коло* посветио је своје божићне странице углавном нашим старим писцима, оним који најдостојније репрезентују Србију балканских ратова. Ту су Јанко Веселиновић, Војислав Илић, Петар Кочић, Светозар Ћоровић, Велимир Рајић.

Занимљива је репортажа у сликама *Један дан претседника Владе*. Кроз ову репортажу пратимо претседника Владе од јутарње поште и читања новина све до тешких дужности у кабинету и најзад до одмора код куће, међ добрим књигама.

У Божићнем броју *Гласника Српског друштва Црвеног крста* апелује се на Србе да помогну рад Црвеног крста, јер тако извршују један део своје социјалне дужности. О празнику Христовог Рођења требало се сетити хришћанске дужности.

У броју, између осталих занимљивих рубрика које превенствено занимају рођаке заробљеника и мајке сиромашне деце, пада у очи репродукција партитуре за хорску песму *Отче наш, иже јеси на небесјах...* од Предрага Милошевића.

Божићни број *Спорта* у знаку је старог витештва нашег, које је постојало у спортским играма и народним натецањима. *Спорт* се залаже за дефинитивно укидање трговачког менталитета и професионализма у спорту. У томе су духу уводни чланак и напис Љубомира Вукадиновића *Витештво у спорту*.

Душан Касапиновић обавештава нас о *Једином учешћу Србије на олимписким играма*. То је било 1912 године, када су нашу земљу репрезентовали Душко Милошевић и Драгољуб Томашевић, лакоатлетичари. После тога Србија никада није учествовала на олимписким играма.

Занимљиво је причање С. Глишовића о постанку Дубл-Ве система у Србији. Исто тако занимљиво је откриће материјала који указује на то да су фудбал пронашли Индуси.

О *Народним спортским играма код Срба* пише Бранко С. Беговић. Из овог чланка могли бисмо се поучити врло много, нарочито у томе, како бисмо неке од старих народних игара поно-

Наше село и наша држава

(Наставак са 6-те стране)

21. **Неизбежно је увођење опште радне обевезе.** Све да није дошло до пустошења, ком је узрок овај рат, ми бисмо морали извршити ванредан напор, да се приближимо народима који су, по својој срећнијој судбини, далеко испред нас измакли.

Наш сељак није против радне обевезе. Он је само онда против ње, кад се господа и градско становништво њој измичу, или по протекцији или откупљивањем, те сав терет пада на сељаштво.

На овај начин моћи ће се с мало издатака за државу градити железнице, путеви, аутостраде, водоводи, цистерне, бунари, културни домове, копати канали, дренирати непропусна тла, исушивати мочваре, регулисати реке и шумске бујице, пошумљавати.

22. **Радећи у врло широким самоуправама** општине, среза, округа, сељаштво би пролазило кроз школу, у којој би се учило водити опште послове, који прелазе границе сеоског атара. У свима народима ово је дало далекосежне последице. **Зато се ове самоуправе морају неминовно организовати.**

Суделујући у раду самоуправа, и управно и државно чиновништво биће у сталној вези с народом, као с колективом и одучити се да на питања народног живота гледа кроз бирократске наочари. Зато су широке месне самоуправе неопходна претпоставка напретка нашега села, а с њим и наше државе.

23 **Требало би проширити надлежност народних месних судова у грађанским споровима.** Тиме би се растеретили државни судови, смањили парнички трошкови и избегле се скупе адвокатске интервенције.

Можда би се могло покушати препустити овим судовима и кривично издавање код свију прекршаја и бар неких иступа.

Сељак, као јединка, може би-

иступају као колектив, не огрешује се о правду.

24. **Грађанско правни поступак морао би се упростити** и крозањ, што је могуће доследније, спровести начело усмености. Писмени поступак је дуготрајан и скуп.

25. **Никад српски сељак не би могао примити начела прворођства у сељачком наследном праву**, јер вређа осећање за правду, које је дубоко проникло душу народа, и породично осећање, опет несравњено силно развијено у нашем народу. Наш сељак не би се никад могао помирити с тим да први син остаје на имању, а остали да с њега иду.

Али да се спречи сувишно ситњење имања, морало би се учинити ово:

а) Морала би се установити површина, испод које отац не може продавати делове имања.

б) **Туђе законодавство узакоњено је у извесним деловима државе да сељачке девојке добијају део као и синови.** То се противи правном схватању нашег народа, и није ни правично, јер девојка долази на земљу, кад се уда. Њој припада само право на опрему.

26. **Унижени човек је слаб произвођач.** Спахијски кметови нису радили земљу, као ослобођени сељаци. Зато нису ни живели као они. Већ 15—20 година иза ослобођења кметства, изменила су свој изглед села по свој Европи.

Сиромаштво унижава човека већ као осећање немоћи. Али с њиме иде под руку спољашња запуштеност, непросвећеност па некад и грубост.

Тако су се развиле ствари и на нашем селу.

Колико је само погрдних назива измислио наш горњи ред за сељака, који је створио ову државу: геак, гегула, геџа, репоња, врца, проја, ћерпич, каљогажа, сељачина, паоренда. У Европи нема народа који би нам био раван у овом реду духовитости. Човек који залази у дру-

једаред у сваком дану изразе: говори као сељак, немој бити сељак, прост као сељак, глуп као сељак, па ваљда ниси сељак, е, то ти је сељачка платка, сељачка досетка, сељачка подвала! Малој деци, кад хоће да им се такне у самосвест и понос, говоре наша господа: па ниси сељачина да то чињиш.

Дотерали смо били дотле, те је наша београдска радио станица давала скечеве, у којима се сурово и безобразно извргавало руглу наше сељаштво, често одвратним кревељењем и засмејавала, на рачун хранитеља народа сељака, градска школована и нешколована мангупарија. Некад су сељаци огорчени, слушајући то, шкрипали зубима и претили господи и бесно затварали радио апарате.

Тако је малобројни горњи ред одбија од себе и путем опште државне политике и путем свога друштвеног кодекса, огромну већину народа, а тиме и од државе, којој је он био на челу. Осећање националне и друштвене солидарности било је пољуљано и у тешку сумњу стављено.

Овде на ивици провалије, мора се стати и учинити велики напор, да се и нашем селу дигне благостање и просвећеност, а тиме да му се дигне и друштвени углед, који је увек последица благостања и просвећености.

Подигнути морал села, његово поуздање у се и осећање стабилности подлоге на којој стоји истећи ће у моћан, незадржив полет у раду и утакмици и изразити се у повећаној родности наших поља, као поузданој основи процвату свију осталих грана радиности.

Не тражи се да се сељаку лиже опанак. Али опстанак нашег народа и државе тражи да наша држава, творевина, дете крвавих напора и тешког одрицања нашег села, с поштовањем изађе у сусрет своме родитељу сељаку и са признањем стисне му његову

Србија а.д.

Предузеће за трговину
и индустрију

ИМПОРТ — ЕКСПОРТ

БЕОГРАД
Престолонаследников Трг 5.
Телефон: 20-967

12 1—1

Главни савез српских земљорадничких задруга

највећа привредна организација нашега народа, са својим пословним централама:

Главном земљорадничком набављачком задругом,
Главном земљорадничком произвођачком задругом,
Главном земљорадничком сточарском задругом,
Главном земљорадничком кредитном задругом

Врши: снабдевање земљорадника свим сретствима за производњу и потрошњу;
Продаје све врсте земљорадничких производа;
Кредитира земљорадника у производњачке сврхе.

Адреса: Главни савез српских земљорадничких задруга, Београд — Франкопанова ул. бр. 15. Телефони: 26-542, 29-236, 21-301, 20-183 и 22-690.

13 1—1

ПРВА СРПСКА ПАРНА
пивара

Ђорђе Вајферт а. д.

Београд • тел. 50-350

14 1—1

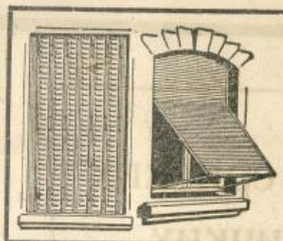

РОЛЕТНЕ

специјално домаће израде израђује и оправља

»БРАНКОВИНА«

Велимир Бранковић

Београд, Светог Николе 78

телефон 43-152.

ЕЛИТНИ РЕСТОРАН

КРАЉ АЛЕКСАНДАР

Кр. Александра бр. 100

Концертира: САЛОНСКИ ОРКЕСТАР, гостује: г-ца БЕЛУБЕКОВА и г-ђа ВАСИЋ. Бр. 2 1—1

ВУНУ ЗА ПРЕДЕЊЕ

као и памук из јоргана чешљамо на влачари одмах док муштерија чека. Можемо прерађивати вуну и од разних нових и старих вунених отпадака (ћилима, штофа, трикотаже, ћебета и слично). Одлична израда.

БАНИЋ И УГРЕНОВИЋ, Цара Николе ул. 10 (Славија).

Бр. 4 1—1

КОЛОМАСТ МАРКЕ „НАПРЕД“

пакован у лименим кантама од 5,.10, 15 и 25 кгр. добићете најповољније ако купите директно од произвођача

ПРВО СРПСКО ПРЕДУЗЕЋЕ ЗА ИЗРАДУ КОЛОМАСТИ **» СРБИЈА «**

ПЕТАР М. РАДОСАВЉЕВИЋ, Београд, Краља Александра број 340, тел. 43-812. — Чек. рачун 61374. Бр. 167 4—4

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

1) Плац 401 м. кв. са зградом Кајмакчаланска 26 1,000.000.— Динара.
2) Плац 308,30 м. кв. Цвијићева 18 Дин. 600.000.—
3) Плац 449 м. кв. са зградом Добрачина 10 Дин. 2,000.000.—
4) Плац 371 м. кв. са зградом углао Његошеве 28 а Проте Матеје 28 Дин. 9,000.000.—
5) Плац 437 м. кв. са зградом Краља Милутина 67 Динара 4,000.000.—
6) Плац 329,90 м. кв. са зградом Призренска 6 Дин. 4,900.000.

21 ЈАНУАРА 1943 ГОД.

1) Плац 2163 м. кв. са вилом Ал. Стамболиског 6 Динара 3,800.000.—.
2) Плац 301 м. кв. са зградом Станоја Главаша 3 Динара 3,500.000.—
3) Плац 330,50 м. кв. са зградом Проте Матеје 67 Динара 3.000.000.—
4) Плац 1359 м. кв. са вилом Бул. Ал. Карађорђевића 45 Динара 3,500.000.—
5) Плац 693,80 м. кв. са зградом Милешевска 27 Динара 3,000.000.—

22 ЈАНУАРА 1943 ГОД.

1) Плац 305 м. кв. са зградом Браће Рибникара 28 Динара 600.000.—
2) Плац 295,50 м. кв. са зградом Вразова 30 Дин. 600.000.—
3) Плац 401,10 м. кв. са зградом Радоја Домановића 9 Дин. 1,000.000.—
4) Плац 635,46 м. кв. са зградом Страхинића Бана 39 Дин. 1,900.000.—
5) Плац 329,50 м. кв. са зградом Влајковићева 20 Динара 1,600.000.—
6) Плац 293,40 м. кв. са зградом Цара Уроша 11 Динара 4,800.000.—

25 ЈАНУАРА 1943 ГОД.

1) Плац 197 м. кв. са зградом Солунска 17 Дин. 500.000.—
2) Плац 658,60 м. кв. Високог Стевана 44 Дин. 800.000.—
3) Плац 596 м. кв. Римска 7 Дин. 1,300.000.—
4) Плац 630 м. кв. Угао Јованове и Цара Уроша Динара 1,900.000.—
5) Плац 344,50 м. кв. са зградом Косанчићев Венац 2 Дин. 8,000.000.—.

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска 33, где се могу добити сва даља обавештења. 5 1—1

Алатничари, дреери, фрезачи.

брусачи, варioци и машински радници

могу добити

стално запослење у Ваљеву

под врло повољним условима. Исхрана осигурана. Податке о досадашњем запослењу поднети лично или писмено канцеларији Вистад — Београд, Краља Александра 1/V.

Бр. 6 1—1

ИЗВОЗНА БАНКА А. Д.

БЕОГРАД

основана 1901 год.

У сопственој палати, Теразије
тел. адреса: Извозбанка

Упл. капитал 30,000.000.— дин.
Рез. фондови 7,133.000.— дин.

Врши све банкарске, трговачке и комисионе послове.

Одобрава кредите и финансира привредна и индустриска предузећа; есконтује менице, бонове и варанте;

Прима улоге на штедњу и по пословним текућим рачунима;

Обавља девизна и клириншка плаћања; врши исплате и наплате свих врста; издаје гарантна писма за кауције; прима оставе на чување; издаје сефове у закуп.

10 1—1

ДОМАЋА БАНКА А. Д. — БЕОГРАД

Теразије 5 - међуспрат — Телефон 20-900

Врши све банкарске послове
Отвара текуће рачуне и прима
улоге на штедњу и исте исплаћује по споразуму.

7 1—1

Агентура колонијалне робе

„СОЛИДНОСТ“

БЕОГРАД

Честита свим својим муштеријама и пословним пријатељима

НОВУ 1943 ГОДИНУ.

8 1—1

„КРУШЕВАЦ“ А. Д.

Фабрика вагона и гвоздених конструкција

ПРОИЗВОДИ:

Вагоне, трамвајска кола, вагонете, гвоздене конструкције за мостове, дизалице, вентилаторе, куполне пећи, резервоаре, генераторе, закивке, завртње, коване делове и остале гвоздене конструкције.

Дирекција: БЕОГРАД КЊЕГИЊЕ ЉУБИЦЕ 14-III
ТЕЛЕФОН: 24-906

ФАБРИКА: КРУШЕВАЦ

1—1

»ЈУГО-ИСТОК ФИЛМ« А. Д.

жели свима пријатељима немачког филма

НОВУ ГОДИНУ 1943

ФИЛМ-ТЕАТЕР »БЕОГРАД«

жели свима посетиоцима

НОВУ ГОДИНУ 1943

234 1—1

9 1—1

поштарина плаћена у готову

Л. К. Бр. 19946

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 3 Год. II
Београд, 23 јануара 1943
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

СВЕТОСАВСКИ ПУТ

У своме дугом ходу кроз векове српски је народ више пута допадао тешких невоља, покаткад губио равнотежу и скретао са свог историског пута. У том његовом бурном животу падају у очи, по својој сличности, два временска раздобља. Прво, пре 730 година, за време владавине краља Стевана Првовенчаног и друго, данашње, после наше најновије народне катастрофе. У оба случаја запада српски народ у беспуће и оба пута спасава га духовна снага народног учитеља и просветитеља светог Саве.

Пре седам векова у колевци српској, Рашкој, међу српским народом владала је општа пометеност: политичка, национална и верска. Уз то су се непријатељи српског народа са свих страна устремили да то српско гнездо униште.

У тим судбоносним часовима по њега, када се браћа Вукан и Стеван отимаху о престо; када борба између католичке и православне цркве достизаше врхунац у Немањиној држави, и када се чинило да она завађена, растројена преживљава последње дане и да је већ готова да постане плен суседа, долази свети Сава из Свете Горе са моштима свога оца. Он доноси српском народу у глави мудрост, у руци грančицу мира а у срцу љубав за своју несрећну браћу.

У року од само две године постаје свети Сава, благодарећи својим високим духовним особинама, главни стуб Стефанове државе. Његов се утицај свуда осећа. Његово се дело види на сваком кораку. Његов дух управља судбином српског народа. Он мири браћу, сузбија туђу верску пропаганду, ствара српску цркву и спасава српску државу. А године 1219 проглашава себе за архиепископа самосталне српске православне цркве и постаје најутицајнија личност у српској држави.

Његов замашан организаторски рад, најсмишљенији и најтрајнији у средњевековној српској држави, ремек је дело државничке мудрости како на црквеном, тако и на политичком, а нарочито националном пољу.

Он је прво цркву направио народном, српском и самосталном, па је тек тада спојио са државом. Он ју је направио бедемом непробојним и неосвојивим за сва времена па и данас. Из њега је зрачила она виновска снага која је бодрила српски народ у пет стогодишњем робовању и учинила да, после прекида од пола миленијума свога државног живота, буде способан да опет настави свој историски ход као да је из Немањићске државе ушао у васкрслу Карађорђеву Србију.

Свети Сава је творац српског национализма и јединства између српских племена и области. Тиме је он први постигао унутрашњу хомогеност српске државе и српског народа. Он је дао животу српској државној мисији Немањића. Дао јој је путоказ и истрасирао пут за векове. Тиме је она смело кренула срећнијој будућности Душановом царству, које се издигло на темељима које је свети Сава створио.

Тако је пре више од 700 година свети Сава први пут спасао српску државу, оспособио је за велику будућност и показао српском народу прави српски пут — светосавски.

Али судбина није хтела да се мисија највећег српског светитеља и просветитеља ту заврши. Снага његовог титанског духа требала је још једном да осветли пут Србима.

После слома Југославије српски народ нашао се обезглављен, напуштен, у мраку и хаосу. Дани, које су му његови безумни управљачи донели, били су трагичнији него они у доба када је Немањина држава била потресена из темеља.

У овој последњој својој несрећи српски народ изгубио је поново свој пут, изгубио је веру у себе и почео да тоне у безумље. Одбацио је веру прадедовску стављајући црвене звезде на чело, а скидајући крстове са цркава. Одрекао се Србије и српства, одбацио је породицу и морал, заборавио је на љубав и слогу јер су му злотвори у срце забили пламену бакљу мржње.

(Цртеж: Ж. Настасијевић)

У тим данима заслепљености и самоубилачког лудила устао је брат на брата, син на оца, кћи на мајку. Чинило се да је настао потпуни сумрак српскога народа и да откуцавају последњи, завршни часови Србије.

Али један велики дух бдио је над српским народом: дух светога Саве.

И онда када је тама била најгушћа, и онда када је под ногама српског народа зјапило дно провалије, у последњем часу указао се пут спасења. Један једини могући пут — пут светога Саве.

Као што је пре седам векова свети Сава дошао да својом живом речју, својом вољом, својим великим умом и срцем препуним љубави изведе српски народ из беспућа тако је сада његов дух испунио срца и умове верних синова Србије и светосавског православља и они су га повели оним старим опробаним путем, путем великог учитеља, великог државника и највећег Србина.

За српски народ другог пута није било. Свуда ван њега било је само расуло и пропаст. И опет су за српски народ постале историско гесло оне речи које је свети Сава донео пре седам векова из Свете Горе у Рашку:

МИР, РЕД, РАД И БРАТСКА СЛОГА!

Мит светосавски, мит учења и делања светога Саве добио је пуну вредност и највећи значај баш у овим данима које ми преживљавамо.

И ако данас српски народ, изашавши из преголеме несреће, лагано али сигурно корача ка бољој будућности, његова захвалност и његова љубав треба да иде у првоме реду ономе који му је пут показао: своме доброме пастиру, своме ослонцу у несрећи, својој светлости у тами — светоме Сави.

Данас више него икад добијају вредност речи које као захвална молитва, као химна новога живота извиру из сваког чистог српског срца:

»Ускликнимо с љубављу
Свётитељу Сави...
— — — — — —
Појте му Срби песму и
утројте«.

МИЛАН Ђ. НЕДИЋ,
претседник Српске владе

Св. Сава као творац српског национализма

Нема никакве сумње да је Св. Сава једна од највећих личности српске историје. Он је то не само својим делом, већ и својим целокупним духовним ликом, који је више него ико пре и после њега утицао на обличје српског народног духа. И што је најинтересантније он нам је данас веома близак, иако је живео пре толико столећа.

Св. Сава нам је у првом реду близак својим концепцијама о народу и држави. Он је осећао да ће дело његовог оца, којим су ударене политичке основе прве српске државе, бити тек онда потпуно ако се оствари духовно јединство српског народа. Сасвим исправно, он је осећао да се политичко јединство тешко може одржати без духовног. Отуда његови напори за стварање српске независне православне цркве.

Ако би се ово хтело изразити језиком данашњице, онда би се рекло да је он схватао да је дух сваког народа реалност за себе и да сваки народ треба, слушајући глас крви, да изгради своје самоникло гледање на свет и живот, које одговара његовим специфичним животним потребама и које мора бити обавезно за све припаднике тога народа као најпотребнији минимум за остварење његовог духовног јединства. Тек кад један народ успе ово да изгради, тек онда је он народ у правом смислу те речи, моћан и снажан у својој јединствености и његов опстанак ни ударци судбине не могу довести у питање.

Иако калуђер од ране младости, Св. Сава не тоне у верски мистицизам и аскетизам, — појаве тако честе код средњевековних испосника — који су се паштили да свом личном духу обезбеде трајну и непосредну везу са његовим Вечним Извором, чему су једино и тежили. Нема сумње да је и Св. Сава у својој испосничкој ћелији томе тежио, али су га можда баш та настојања довела до сазнања духовне хијерархије, те је у верничкој скрушености с једне стране потражио посредништво народног духа, моћнијег од појединачног, а с друге стране своја духовна сазнања није задржао само за себе, већ је њима и народни дух обогаћавао.

Из оваквог духовног сазнања поникао је његов национализам, јер би иначе било необјашњиво како се то он, који се у раној младости одрекао дворског сјаја и земаљских уживања, поред просвећивања народа бави и пролазним стварима као што је политика. Баш тај духовни основ његовог национализма чини га савременим и нама тако блиским. Зар се и ми данас, после духовне пометње у бившој држави, не паштимо да откријемо суштину наше народне душе, како бисмо се као појединци могли како ваља оријентисати?

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

ВЕЛИКА ШТАМПАРИЈА „ВРЕМЕ" Београд

ПРИВРЕДНИ УГОВОР између сила ТРОЈНОГ ПАКТА

Главни стан Вође Рајха, 21 јануара

Министар спољних послова Рајха фон Рибентроп и царско јапански амбасадор Хирохи Ошима, потписали су 20 јануара ове године у Главном стану Вође Рајха један „уговор о привредној сарадњи између Немачке и Јапана". Истог дана потписан је у Риму од стране краљевског италијанског министра спољних послова грофа Галеацо Ћана и царско јапанског отправника послова Шунихи Казе у Риму сличан уговор између Италије и Јапана.

Ови уговори који имају исто важење као и Пакт тројне сила и који га допуњују у привредном погледу претстављају једно снажно даље изграђивање пакта тројне савезничких нација. У доследном настављању политичке основне идеје овог савеза тројне великих сила на најдужи рок предузет је сада у широким уговорима један велики широки привредни план. Овим долазе до пуне употребе за тоталан рат против наших непријатеља велики привредни простори Европе и Источне Азије са свим њиховим снагама. Једновремено се овим уговорима поставља за време после рата база за трајну привредну сарадњу међу великим привредним просторима. Уговорима се утврђује размена сваковрсних привредних производа и њихово најшире помагање и утврђује сарадња у свим привредним и финансијским питањима.

ТЕКСТ УГОВОРА

Уговор који је између Немачке и Јапана закључен о привредној сарадњи има следећи текст:

„Влада Немачког Рајха и царско јапанска влада су решиле да начине још тешњом своју привредну сарадњу да би се у овом рату за изграђивање новог поретка у Европи и Великој Источној Азији међусобно помагале са својим целокупним привредним снагама и да би после победничког завршетка рата свака у свом привредном простору широким планом изградње спровеле један нови поредак који обезбеђује благостање и напредак свих народа који у њему учествују. Услед тога су обе владе уговориле следеће:

Чл. 1

Немачка и Јапан ће у сваком погледу и свим силама помагати и проширити размену привредних производа међу својим привредним просторима.

Оне ће се међусобно потпомагати приликом набавке робе и подизања постројења и спроводити тесну техничку сарадњу.

Чл. 2

Немачка и Јапан спроводиће тесну финансијску сарадњу да би олакшали плаћања која произлазе услед спровођења чл. 1.

Чл. 3

Немачка и Јапан одржаваће међусобну тесну везу да би увек успешно изградили своју сарадњу на спровођењу своје привредне политике.

У том циљу ће обе владе преко нарочитих опуномоћеника стално посматрати развој привредних доноса између обих земаља.

Чл. 4

Потребне детаље за извршење овог уговора уговориће надлежне власти обеју влада.

Чл. 5

Овај уговор ступа на снагу чим буде потписан и важи све дотле као и пакт Тројне сила између Немачке, Италије и Јапана од 27 септембра 1940 године који споменара 27 дану деветог месеца ... године ере Сива."

ВРХУНАЦ СРПСКЕ ИНДИВИДУАЛНОСТИ

Никада није сувишно поновити живот Савин о Савину-дану! Ток његовога живота, у колико нам је познат, сам собом објашњава човека и дело. Уз то, његов лик — онај скроз реалистички портре из Милешева — мора се узети као најпотпунији и најаутентичнији документат с личности Савиној. То дуго лице показује умнога и мисленога свештеника и црквеног кнеза, пештеног и отвореног борца, ведрог и убедљивог наставника. Велике, необично раширене, а плаве очи, уокружене хармоничним и благим борама, сугестивне су и јасне и данас. Човек са таквим ликом и таквим очима морао је бити увек недвосмислен.

Престиж краљевског порекла давао је његовоме карактеру нешто ауторитативно ,али кроз краљевску љубазност и витешке начине става и држања. Лична спрема, пожртвованост, скромност, радљивост, предузетност и неуморна енергија тога светитеља чине да ми у њему видимо првога Европљанина међу Србима, уопште првог модерног човека нашега соја.

На очеву двору, Сава је већ имао велику животну школу. Он је долазио у додир с људима Немањине канцеларије, његовог војног и политичког савета. Он им је, уосталом, припадао по праву рођења. У тој великој политичкој кући, која је имала односе са Немачком, Угарском, Бугарском, Византијом и Млецима, дало се много што шта зарана видети и научити. Кроз њу су пролазили путници и дипломате из разних земаља, средина и култура. Младић је већ поређења могао да долази до корисних закључака, а он је био склон читању и умноме раду... Велики догађаји, који су онда потресали Исток и Запад, као и коментари тих догађаја, ширили су видик младога принца. Светска искуства која је он стекао била су непосредна, а она су попуњавала младу интелигенцију, стилизовану савременим, вероватно брижљивим васпитањем.

Г. Радојић претпоставља да је Растко присуствовао одласку српских изасланика у Нирнберг 1188 и пријему Фридриха Барбаросе у Нишу 1189. Ни ми не видимо разлог зашто би он изостао у тим приликама. Он је био мезимац свога оца. Њих двојица су, поред крвиног сроства, осећали један за другога и сроство по афинитету, па је отац волео да има уза се тог најмлађег сина. Зато би се могло узети, и у пркос Теодосијевога дивнога причања, да је отац сину могао и допустити да се замоли.

Немања је био дубоко религиозан човек, коме је могло бити чак и драго што му син нагиње контемплативном калуђерском животу. Да ли се противио што је младић прерано ушао у подвиг или што је уопште напустио световно стање, ми не знамо. У опште, ,ми о Сави поуздано знамо само врло мало; код многих проблема у вези с њим упућени смо на претпоставке, пуне резерве, и на интелигентну реконструкцију онога што се још да успоставити као вероватна истина; али, те се непоузданости срећом не односе на оно што је битно, већ на појединости; оно што је битно за Саву Немањића, ми то знамо сасвим поуздано.

Апостол слоге међу Србима

Године 1196 Немања предаје круну своме сину Стевану, не потврђујући Вуканова права примогенитуре. Стеван је ожењен кћерју византијског цара, и та га околност преко реда доводи на престо. Немања се монаши, али остаје у Србији, док се не утврди нови ред ствари, да тек идуће године оде Сави у Свету Гору, где жели да умре. Сава га прати на поклоњењима атонским светињама, табанајући поред њега босоног, да би строго извршивао монашке прописе. Немања, који га гледа у тој покори, израњављених ногу од камења, не може више да издржи подвижништво свога нежног и младог детета, те му наређује да се обује. Ова појединост, срећом сачувана, илуструје обојицу.

Ојачан очевим присуством (јер сад више није сам у Светој Гори) Сава одлучује да оснује један чисто српски манастир. Њих двојица су и онако „сензација" међу светогорцима, који у Немањи ипак виде једног бившег владаоца и оца владаоца Србије. Монаси их сматрају за особито важне и драге забрате, којима се дугују сви обзири, јер се ради о људима чија се одрицања за љубав Христа заиста не могу да премаше. Они су им захвални не само за богате прилоге, него и за невероватне примере хришћанске врлине. Они им, дакле, не сметају, и Сава одлази у Цариград, добија дозволу од цара Алексија III, (таста свога брата), да му се уступи опустели Хиландар. Али још у Цариграду, доследан и ревностан, он почиње да спрема *Устав* нове обитељи, што је — вели се — први почетак српске књижевности; годину дана доцније (1199) Хиландар је већ основан, и он је чисто српска установа, духовни филтер кроз који ће од тада, пажљиво и критички, почети да се византијска култура апсорбује у српски народни организам, нагло и обилно. Мерило, наравно, остаје увек хришћанско, а културна пријемчивост Срба је жива, огромна и незасита. Читав низ сарадника и преводилаца радиће о боку млатога, сретствима богатог, идејно преобилног сина Немањиног. Уз канонско право православне цркве, временом, Срби ће тако примити и римско грађанско право.

Године 1200 Немања умире светитељски, са каменом под главом, на асури, у присуству свога сина Саве. Од тога тренутка, Сава је потпуно свој човек, он је сам одговоран Богу, људима и себи за своје поступке. Ни мало стукнут пред том чињеницом, Сава од тога тренутка стално расте и у својим и у нашим очима. Њему је скоро тридесет година, он се формирао у самосталног човека, постао је независан и почиње да води. Рођен са старешинским осећањем, он зна да је у старешинству обавеза наређивање главна ствар, а он је пун идеја и пун иницијативе. Он интервенише не само у своме манастиру, него и у Србији. У контакту са Светогорцима и Солуном, он има често шири хоризонт него његова браћа у Србији. Он зато и не иде до самозабораве у своме монашком животу. Он је стваралац, деловторан дух. Он је проширио своје личне, унутрашње видике, али он види реалистички и проблеме на политичком обзорју Србије. Начитан, обавештен, образован, он увиђа да није најважнија ствар лично *ја*, него да се мора бити *социјалан*. Он неће да спасе само своју душу, он хоће да спасава и Србе и Србију, цело своје племе.

Србија је од 1203 у стању грађанског рата због борбе о првенство Стевана и Вукана Општи хаос у нашем делу света појачава пад Цариграда у руке Латина (1204). Сава се можда колеба између манастирске тишине и удобности и једне одлучне интервенције у општем свету, која ће успети само њему и никоме више, али се најзад решава да посредује. У томе је смисао његовог повратка у Србију 1207, заједно са моштима Немањиним.

Народ је у томе видео чудо названо **Св. Сава мири завађену браћу.** Али то чудо није било последица тренутнога ударца чаробним штапом. Оно је било резултат једног планског, методског и систематског рада, личног и континуалног, испуњеног напорима и будно контролисаном акцијом. Јер Сава остаје осам година у Србији (у Студеници), као први и врховни саветник Круне!.. У то време он више није принц, пошто је монах; по црквеном чину он је само архимандрит, што је постао још око 1204; у државној хијерархији, он не заузима никакво место, премда с времена на време иде на неко дипломатско путовање; али је он владаочев брат, најизображенији доморођац, шеф једног новог мишљења, човек који утиче на све политичке и културне послове, ере диште око кога се окупља интелигенција и коју он уводи у своје идеје, упућујући је у народни посао, који он организује и у коме он дели улоге. Свакако, већ у то време, он се носи мишљу да Србији треба аутокефална, од иностранства независна црква, која ће сачобразити своје напоре српским државним и националним циљевима, да би својом независношћу подупрла државну независност. Органски у њему зри велика мисао, коју ће и остварити, а која ће бити његова историска мисија не само са гледишта српске историје него историје хришћанства у опште, пошто је Сава већ тада одвојио Србију од Рима.

Оснивач српске духовне самосталности

Брат му се колебао, јер су му идеје Савине на мах изгледале као просте апстракције. Њих двојица су се чак и разишла и Сава се вратио у Хиландар. Све је изгледало изгубљено и напуштено. Међутим, 1218 Стеван у увиђа тачност Савиних трудова, зове га поново у Србију и даје му своју сагласност да иде у Ни кеју и да ради на независности српске цркве. Сава онда прелази у Азију и успева у своме главном животном циљу: аутокефалност је била извојевана, а она је била велико државничко и дипломатско дело једнога човека, једнога Немањића.

Архиепископ Сава приступа сада организацији српске цркве, своје цркве, чији је он оснивач и заточник. То је сад други, сасвим нов рад, али су сарадници већ раније били приуготовљени Још Савино дело није перфектно: Епирска грчка црква се буни; сем тога, Никеја није до краја ни решила ствар; она ће је решити кад Сава још једном оде у Азију и извојеше право српској цркви да у будуће сама бира и сама посвећује свога архиепископа!.. Колико је личне храбрости, окретности, теолошке спреме, дипломатске убедљивости, непосредногa ауторитета, мушке упорности и непрекидног залагања било потребно да се то изведе!

Смрћу Стевана Првовенчаног имамо смену на престолу: Стеванов син Радослав је постао Краљ, кога Сава крунише и миропомаже као и оца му. Обезбеђивши на тај начин легитимност и континуитет световне власти — тај главни услов мирног и правилног развоја у земљи, Сава је био задовољан, све док Радослав није показао велику различност у црквенополитичким погледима са својим стрицем... Сава онда уверено одлази на поклоњење у Јерусалим и у друга света места, срећан што му се даде прилика да их види сопственим очима и да оживи у души оне велике успомене из *Светог Писма*, које су биле главни покретачи његовога живота. Јер он живи том књигом, он је сав у цитатима *Светог Писма*. Али, баш у време тога путовања он је дефинитивно расчистио статус српске цркве са грчком патријаршијом и створио светосавску цркву.

Вративши се са ходочашћа у Србију, он је био више него икада „наставник пута који води у живот", неоспорни ауторитет у духовним и световним стварима, што се дало осетити и приликом нове промене на престолу, када је краља Радослава заменио његов брат, Краљ Владислав. *Морално јемство* династије Немањића и свих њених права не само у томе тренутку, него за векове у напред, Сава је сад био њен најстарији и најјачи члан. Али, у то време, 1234, бугарска црква је требала ранг патријаршије, ранг са кога више није могла да губи аутокефалност. Сродни бугарски двор је апеловао на Саву да се он лично прими велике и важне мисије да бугарској патријаршији подествује признање антиохијске, јерусалимске и александријске цркве. Било што је имао сасвим тачну претставу о потреби српско-бугарске солидарности, било што је у бугарском случају сагледао и председао који ће једном користити и његовој српској цркви, Сава је примио ову тешку мисију, свршио је до краја и са пуним успехом, и умро на њој. Смрт га је задесила у Трнову 1235, где је најпре и био сахрањен са царским почастима и одмах био дигнут на ранг светитеља.

Један овако плодан и пун покрета и промена живот, испуњава човека дивљењем и респектом. Треба да се опоменемо да се једна половина Савиног живота одиграва у XII, а друга у XIII веку, да је Сава за земљиште својих радњи имао три континента: Европу, Азију и Африку, па да се схвати сва неуморност његовога генија и сва обилност његових потхвата. Али нас не задивљује толико ни Сава државник, дипломата или путник, колико нас прикива његов фини и ведри лик хришћанина и културног стваоца.

Сава је хришћанство схватио као акцију; тај физички нежни и скоро слаби човек, имао је велику и снажну душу; том душом он је везао Србе за православље и за Христа, и то са једном таквом и толиком непосредношћу да ми често и забораваламо колико је Србија већ била хришћанизирана вековима пре њега!

Свети Сава засењује све оно што је било пре њега, обасјавајући све оно што ће му следовати. Он је већ својим савременицима изгледао равноапостолски, а нама изгледа као да је изишао непосредно из *Библије*.

Има народа који су хришћанизирани кад и ми, а који у опште и немају својих националних светитеља, или ако их и имају, то нису људи апостолског ранга: Не иду у легенду, не доминирају историјом својих народа! Са Св. Савом је обрнут случај: Он потпуно доминира целом нашом прошлошћу.

Чега се год дотакао, то је одмах постајао његов домен, његова слава; чему је год он припадао, то је било под његовом влашћу и остало *његово*. Његови родитељи и прародитељи нам изгледају зато велики што је он поникао из њихове крви; Немањићи су за нас зато *Света Лоза*, што је он био њен духовни родоначелник, који је Немањиће дао народу, а народ њима. Што је најзанимљивије: Свети Сава нам је чак све јаснији што се даље одмичемо временски од њега; тај светитељ универзалне интелигенције — средњевекован а модеран, легендаран а стваран, црквен а интелектуалан, краљевски а народан, анахорет а социјалан, свет а светован! — остаје врхунац српске људске индивидуалности.

М. Стојимировић-Јовановић

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Чика Љубина 1/IV, Телефон бр. 20-383.

ШТАМПАРИЈА „ЛУЧ", Краљице Наталије 100.

Тромесечна претплата 36 дин. шаље се преко „Пресе", а. д. Влајковићева 18.

ЗНАЧАЈ ЈЕДНОГ ПРОГЛАСА

Српски народ уживао је некада глас народа који држи своју реч и поштује своје међународне обавезе. У прошлости то је била његова снага и у својој борби за утврђивање и побољшање свога положаја у свету овакво његово држање било му је од велике користи. Али ту лепу и с муком стечену репутацију поштеног и лојалног члана међународне заједнице једна шака отпадника нације прокоцкала је лакомислено за туђ рачун и бацила мрљу на част српског народа и створила му низ тешкоћа, које и данас трају и доводе у питање његов опстанак. То се десило 27 марта када је српски народ пустио да у његово име говоре експоненти и плаћеници јевреја, масона и других међународних организација. Једна група властољубивих и грамжљивих пустолова са официрским еполетама удружена са слабићима у жакетима погазила је један међународни уговор, Пакт закључен у Бечу 25 марта.

То је први пут у историји српског народа да се једна шака отпадника дрзнула да пљуне на свечано дат потпис и да тиме нанесе тешку увреду другом потписнику и баци срам на цео српски народ.

AUFRUF

Die legale serbische Regierung unter Ministerpräsident General Nedić wird von einer kleinen Gruppe Aufständischer unter Führung des ehemaligen Oberst Draža Mihajlović bekämpft.

Diese Aufständischen betrachten sich als reguläres jugoslavisches Militär und haben den verbrecherischen Ehrgeiz, den Kriegszustand, der zwischen dem deutschen und serbischen Volk durch Abschluss des Waffenstillstandsvertrages vom 17.4.1941 beendet ist, dennoch fortzusetzen.

Nach den Bestimmungen des in der Haager Konvention anerkannten internationalen Kriegsrechtes sind sie nicht mehr Soldaten sondern Freischärler und haben ihr Leben nach den Kriegsgesetzen verwirkt.

Das Treiben dieser ebenso ehrgeizigen wie verblendeten Pfantasten, die es in verbrecheriscuer Leichtfertigkeit ablehnen, sich auf den Boden der Tatsachen zu stellen, fordert vom gesamten serbischen Volk immer wieder neue Blutopfer.

Ich fordere das ganze serbische Volk auf, bei der Vernichtung dieses Unruheherdes mitzuwirken.

Auch wer es unterlässt, obwohl er dazu in der Lage ist, die Verfolgung der Aufständischen in einer ihm zumutbaren Weise zu ermöglichen, und zu unterstützen, macht sich mirschuldig und verfällt den Kriegsgesetzen.

Serben, haltet Ruhe und Ordnung!

Beigrad, den 18. I. 1943.

gez. BADER,
General der Artillerie.

ПРОГЛАС

Једна мала група побуњеника под вођством бившег пуковника Драже Михајловића бори се против легалне српске владе Министра претседника генерала Недића.

Ови побуњеници сматрају себе редовном југословенском војском и ношени злочиначким славољубљем покушавају да продуже ратно стање, које је између немачког и српског народа окончано Уговором о примирју закљученим 17 априла 1941 г.

На основу одредаба међународног ратног права, које је признато Хашком конвенцијом, они нису више војници већ побуњеници и самим тим стављени под удар ратних закона.

Делатност ових славољубивих и заслепљених занешењака, који у својој злочиначкој лакоумности неће да воде рачуна о правом стању ствари, тражи од целокупног српског народа све наново тешке жртве.

Позивам цео српски народ да сарађује у уништењу овог легла немира.

Онај који пропусти, да омогући и потпомогне гоњење побуњеника у границама своје моћи, а има за то прилике, постаје такође њиховим саучесником и потпада под одредбе ратних закона.

Срби, сачувајте ред и мир!

Београд, 18 јануара 1943 г.

БАДЕР, с. р.
Артилериски генерал

Неизбежне санкције су дошле да казне ово вероломство и српски народ имао је да поднесе последице поступака ове групе безумника. Пред њим је остала могућност да мушки и достојанствено прихвати ово стање и да лојалним и поштеним испуњавањем проистеклих обавеза и дужности поправи што се може поправити и покуша временом да поврати свој стари глас и стекне поверење других народа. Али они исти људи који су 27 марта увалили српски народ у највећу несрећу и изазвали онако сраман слом бежећи безобзирице само да спасу своје голе животе, пошто су предахнули, наставили су свој издајнички посао за туђ рачун, да би задовољили своје лондонске газде. Створили су једно стање до сада непознато у аналима светског ратовања и једну невиђену апсурдност у погледу узуса и свију прописа међународног ратног права.

Док су прави синови српског народа, свесни својих дужности пошли путем заробљеништва, дотле извесни плашљивци склонили су се и нису поступили према прописима, како им је налагала њихова војничка част и схватање дужности. Влада народне пропасти генерала Симовића бежећи из земље одредила је лица која су 17 априла 1941 године потписали капитулацију југословенске војске. На основу међународног ратног права, које је потврђено Хашком конвенцијом и коју је и наша држава потписала од тога часа југословенска војска није више постојала. И сваки, који са оружјем у руци покуша да даје отпор и да продужује ратно стање, не сматра се више војником већ побуњеником, ребелом и самим тим ставља се под удар ратних закона.

То претставља делатност групе побуњеника под вођством бившег пуковника Драже Михајловића, коју самозвана „Југословенска влада“ у Лондону сматра некаквом „Југословенском војском“. То је противно не само свима прописима ратног међународног права него и обичном здравом разуму, али то неће да увиди само ова група славољубивих и заслепљених занешењака, него због пустих чинова и звездица наносе тешке ударе српском народу, који мора због њих да подноси све нове и нове жртве.

Оваквим својим злочиначким поступцима они су дошли не само у сукоб са међународним ратним правом него су се ставили и ван сваког закона, јер доводе у питање опстанак српског народа и његову будућност.

Нико поштен и објективан не може оспорити право окупатору да сходно освештаном међународном ратном праву примени предвиђене санкције противу ових побуњеника. Генерал Бадер, главнокомандујући заповедник у Србији упутио је у том смислу проглас српском народу у коме објашњава злочиначки карактер акције ове групе побуњеника који се боре противу легалне српске владе генерала Недића. Да не би било ма какве могуће забуне и избегавања одговорности, он је упозорио српски народ на све ове чињенице и позвао га да сарађује на уништењу овог извора немира и несреће за српски народ. То је животни интерес српског народа да би уштедио себи нове жртве, обезбедио свој опстанак и бољу будућност. Али исто тако упозорују се сви они који пропусте да сарађују у уништавању побуњеника, да ће бити сматрани њиховим саучесницима и да ће као такви потпасти под одредбе ратних закона.

Верујемо да ће српски народ својом здравом памећу и својим жилавим нагоном за самоодржање разумети прави значај овога прогласа и да ће се одазвати овоме позиву претставника Великог Немачког Рајха да сачува ред и мир, уништавајући својом самосвешћу последње изворе нереда у овом делу света. Он не сме допустити да буде играчка и оруђе у рукама амбициозних пустолова и туђинских плаћеника. Он не сме да пусти да га вуку за нос којекаквим лажима и фикцијама о некаквој „југословенској војсци“ која је покопана заједно са пропашћу раније државе и потписивањем капитулације.

Зар да остане записано у историји како је српски народ био незрео и неспособан да схвати реалност свога положаја у једном судбоносном часу своје историје, већ је лакомислено дао да га воде и заводе којекакви пустолови, као што се деца лажу и заваравају шареним пајацима. Зар да останемо као пример колективне заслепљености и лакомислености и да се не угледамо на остале народе, који у истим приликама показују смисао за стварност и осећање за прави свој положај. Или је наша мегаломанија равна самоубилачком лудилу? Зар смо ми паметнији од свију других народа? Јер треба знати да у свима земљама, које су потписале капитулацију, као на пример Француска или Белгија, то је прихваћено као свршен чин и цео народ се равна према томе.

Тако раде културни, велики и мали народи у испуњавању својих обавеза. То је прави патриотизам: подкрети све последице једне изгубљене ситуације и радом и лојалношћу радити на својој обнови. Није знак патриотизма, ни високе националне свести, него је знак примитивности и недозрелости, кад се негира једно стање проистекло из јасно утврђених правних норми.

„Драженовштинт“ не само што не служи на част српском народу, како би неки хтели да то претставе, већ напротив срамота су за њега и дају оправдање другима да указују на нас као на какво заостало племе неспособно да досегне до правне свести, што је битна карактеристика културних европских народа.

Треба прави српски родољуби поводом овог прогласа генерала Бадера да дубоко размисле о свима овим стварима и да сваки према својим могућностима допринесе коначном сређивању прилика у нашој напаћеној земљи, излучивши из своје средине све оне који свесно или несвесно, у заблуди или у плаћеничкој служби угрожавају опстанак српског народа и наносе недогледне штете српској будућности. Тим путем влада генерала Недића води српски народ у овим најтежим данима његове историје и то је једини пут његовога спаса и његове будућности. Све је друго заблуда или лаж, лакоумност или издаја и води српски народ у катастрофу.

У овом одсудном моменту, када се води борба на живот и на смрт за будућност и величину европске културе, дужност српског народа према себи, према потомству јесте да буде свестан својих обавеза европског народа и да не заносећи се неким националистичким фантасмагоријама, свима сретствима и свима снагама ради на одржавању реда и мира. Неопростив грех би био помишљати и радити ма шта друго кад већ Велики Немачки Рајх даје нам могућности да радимо на својој обнови, живећи по страни гигантског сукоба ради спаса Европе, за који ми треба да подносимо само материјалне жртве, које се не могу упоредити са онима, које дају Велики Немачки Рајх и његови савезници.

„С—Н“

Нова етапа у сарадњи Тројног пакта на путу победе

Незапамћеним победама на суву, на мору и у ваздуху освештано братство у оружју међу силама Тројног Пакта добило је нов изглед сарадње, који овом савезу за победу правде међу народима, даје све веће могућности у данашњици и учвршћује једну реалну подлогу за будућност. Место потмулог и подлог трвења и гусарског отимања око плена, које преовлађује у табору англосаксонских савезника, све тешња сарадња у хармонији и у допуњавању царује међу силама Осовине, обухватајући огромне просторе и неизмерна богаства. То је јасно и одлучно обележено Уговором о привредној сарадњи који је потписан у Главном стану Вође Рајха између Немачке и Јапана, као и у Риму између Италије и Јапана.

Овај Уговор у виду једног дипломатског инструмента даје правну форму сарадњи, која је већ постојала у економском погледу између сила Осовина поред прекаљене кооперације у политичком, војничком и дипломатском погледу у њиховој заједничкој борби противу англосаксонских плутократских сила, које су готово целу куглу земаљску држале у ропству и у бездушној експлоатацији.

Мада је, првенствено реч о размени привредних производа између сила уговорача, ипак то није обичан трговински уговор, који гледа првенствено да заштити интересе сваког уговорача, јер овде се ради на против о организовању сарадње на економском пољу ради победе заједничких интереса. То је манифестација тоталног рата, које воде силе Тројног Пакта стављајући у заједницу све своје националне снаге, које се подређују једном заједничком циљу, победи заједничке ствари. То је исто тако ударање камена темељца новом светском економском поретку, који доноси победа сила Осовина и који обезбеђује народима правду и правичност у њиховим међусобним економским односима место досадање пљачке и експлоатације од стране Англосаксонаца.

Ми, који имамо скроман привредни простор и мала средства, тешко можемо замислити шта значи и претставља овај привредни савез између сила Тројног Пакта у садањем гигантском сукобу, као и у изграђивању новог економског поретка у свету ослобођеном од превласти Енглеза и Американаца. Ту улази готово цела Европа, и велики источноазиски простор под контролом Јапана у географском погледу. Али треба још више имати у виду огромне гућности што преставља Европа под вођством Немачке и Италије, а с друге стране неизмерност богатства у сировинама и у љуству, која се налази на великом источно-азиском простору.

Поред тога и ако немерљива снага али од пресудног значаја јесте дух иницијативе и стваралаштва, који носе у себи млади народи, који живе у овим огромним привредним просторима, према инерцији и рутини енглеских и америчких паразита, који хоће да угуше неодољив динамизам немачког, италијанског и јапанског народа. Исто тако неодољива је снага и тежња за благостањем и напретком на бази правде и правичности, коју остварују ови народи својим победама, које обарају за увек стари свет неправде и експлотације, који су подржавали Енглези и Американци

То је смисао ове нове етапе у све тешњој сарадњи између сила Тројног Пакта, која је досада дала резултате у војничком и политичком погледу, који значе почетак нове ере у животу народа. Ово везивање и употпуњавање европског и великог источно-азиског простора у једну економску заједницу јесте једна још више залога победе сила Тројног Пакта, а све њене последице за будућност не могу се још сагледати.

Расподела намирница и сировина

У режиму либералистичке привреде циркулација и расподела економских добара је индивидуално слободна и врши се по механизму понуде и тражње. По том систему расподеле добара цене се образују само под дејством понуде и тражње. У планској, диригованој привреди, расподела економских добара врши се ауторитетом државе, преко нарочитих дистрибутивних централа, по начелима привредне целисходности и социјалне правде, а по диктираним ценама.

Код нас у Србији почело се пришло систему планске и дириговане привреде, која је данас прихваћена у целој Европи, и која има да споји све европске привреде у једну планску привреду целокупног европског простора. По тим начелима и код нас се расподела производних оруђа, сировина и потрошних добара има да врши у главном преко девет до сада основних централа, од којих шест (за дрво, угаљ, текстил, гвожђе, хемиску индустрију и за коже) спадају у надлежност Министарства народне привреде, две (за жито и стоку) у надлежност Министарства пољопривреде и исхране, а једна (за шећер, пиво, шпиритус, квасац и меласу) у надлежност Министарства финансија. Цене свих артикала у промету, и оних који се расподељују преко централа и оних који су у промету мимо централа, као и цене надница и услуга, одређује Комесар за цене и наднице, под врховним надзором Привредног већа у Србији.

Ми смо ушли потпуно неспремни у режим планске привреде, како у области производње тако и у области расподеле. Због тога је закулисна трговина изазвала корупцију на све стране, а огромним ценама, недостижним за сиромашне слојеве народа, изазива тешке социјалне, финансиске и политичке поремећаје и проблеме.

Сузбијање овог хаотичног привредног стања, ове дегенерације „слободне трговине" у праву националну несрећу, мора бити централна брига наше државе и вођства наше народне привреде. То је данас, усред огромне оскудице расположивих економских добара, веома ограничене производне снаге наше народне привреде, као и огра.ичености увоза, тежак проблем. Али ми га морамо решавати по цену спаса наше државе од привредног расула, финансиског банкротства и социјалне анархије.

Тешкоће увођења праве планско-дириговане расподеле привредних добара код нас леже у два правца: објективном и субјективном. Објективне су тешкоће поглавито у недовољности расположивих добара, и у великој количини новца у оптицају. Субјективне су тешкоће у недисциплинованости нашег народа у привредном животу.

Идућа година обећава, по свима изгледима, да нам да далеко већи пољопривредни принос но 1942, која је била изузетно рђава година. Планска пољопривреда је далеко боље организована сад него пре годину дана. Истовремено апарат преузимања пољопривредних производа од земљорадника знатно је усавршен и извежбан, а у том његовом усавршавању стално идемо даље. Биће дакле у много већој мери могуће да се планска подела хране (хлебног брашна, поврћа, воћа, кромпира, меса, масти, зејтина, шећера) изведе по максимираним ценама, у толикој мери да у том великом сектору наше привреде потисне закулисну трговину толико, да јој онемогући пљачкашке цене. Исто тако вероватно је, да ћемо производњу угља преко идућег лета моћи повећати у толикој мери, да спремимо благовремено огрев за идућу зиму. И одређене количине дрвета моћи ћемо лакше спремити преко лета, на основу прошлогодишњег искуства.

Када се буде обезбедило снабдевање становништва храном и огревом преко централе по максимираним ценама, биће лакше бацити се на дириговање цена у области текстила, коже, гвожђа и хемиске индустрије. Продор кроз фронт илегалне трговине на сектору хране и огрева био би толико велик, да би био и одлучан по читав сплет цена црне берзе.

И други фактор ововиког скакања цена у илегалној трговини, преобиље новца у оптицају, мора бити нападнут. Отакање сувишног новца у оптицају намеће се не само из разлога политике цена, него и из разлога валутарне стабилности и буџетске равнотеже. Начини отакања сувишног новца у оптицају или у резервама куповне снаге довољно су испитани у Немачком Рајху и у целој Новој Европи, те ћемо ту моћи да идемо већ утрвеним путевима.

Што се тиче сузбијања закулисне трговине, ту се пре свега мора почети са интензивном и систематском пропагандом, онако исто као против комуниста и енглеских агената, провокатора герилске борбе и нереда у народу. Пропаганда свим начинима и на свима линијама, кроз штампу и зборове, кроз све школе и курсеве, мора учити народ да је закулисна трговина једно велико народно зло и велико неваљалство. Мора се створити једно просвећено национално гледање на црну берзу као израз отсуства народне солидарности. Закулисног трговца — пљачкаша треба претставити и деци и одраслима као бездушног зликовца, бандита, који својим сународницима сиса крв и узима им из уста последњи залогај. И у вези с тим треба увести моралне казне, привезивање за срамни стуб усред вароши, одашиљање на принудан рад и томе слично за оне који се истакну и ухвате у том пржавом занату. Ту сад добија и Комесаријат за цене и наднице, са својим органима контроле, већи, националним моралом подупрт значај.

У вези са стварањем овог морала треба одлучно дејствовати и на морално учвршћивање народа. И ово ће се моћи брзо постићи ако се само тим путем свесно и одлучно пође.

Др. М. Недељковић,
Министар народне привреде

О ЗАДРУЖНОЈ ДРЖАВИ

У циљу расветљавања проблема села и утврђивања основа новог српског економског поретка настављамо нашу анкету и доносимо овај чланак.

Најважнији услов за остварење задружне државе лежи у коренитој измени у привредној структури и у преображају односа између капитала и човека. Док у капитализму капитал је свемоћни господар а човек слуга, дотле у задругарству је обрнут случај како каже немачки задружни писац Ото фон Гирке. Капитал служи, а човек влада.

Капиталистичко привређивање се заснива на сједињавању капитала, а задругарство на удруживању људи у њихове економске снаге. У капиталистичком облику привређивања главни извор дохотка је капитал — у задружном, лични рад и лична вредност. У капиталистичком систему привредним предузећима управљају власници капитала у задружном, корисници њихових услуга који су у исто време њихови чланови.

Као што се капитализам обележава по водећем положају капитала, тако и капиталистичка држава се одликује не по искљученој већ по претежној улози коју у њој игра капиталистички облик привређивања поред којег постоје и други.

Али је она иначе капиталистичка, јер капиталистички начин привређивања има у њој водећи положај. Са задружном државом је исто што и са капиталистичком. За њено остварење је само потребно да задружни облик привређивања замени капиталистички и стекне водећи положај. Али у њој могу остати и незадружни облици привређивања као што у капиталистичкој постоје некапиталистички.

За остварење задружне државе није дакле потребно позадруживање свих привредних области и свих привредних грана, већ само водећих. Утолико је оно лакше. Мора се међутим поставити питање: Да ли се позадругивањем појединих процеса може ићи дотле, да задружни облик привређивања стекне водећи положај у привредном животу као целини?

ПРИВРЕДНИ СЕКТОРИ У КАПИТАЛИЗМУ

Да бисмо на ово начелно питање могли да одговоримо, потребно је да имамо у виду склоп и састав привреде и данашњу њену структуру. А привреду, према др. Фоке-у, можемо да поделимо у погледу састава на три области: почетну, централну и завршну, а у погледу структуре на четири сектора: капиталистички, јавни, задружни и приватни — некапиталистички.

У прву привредну област улазе све радиности срачунате на задобијање основних производа из природе: земљорадња, рударство, шумарство, лов, риболов итд. Друга или централно привредна зона је састављена од свих оних привредних грана које нарочито обележавају савремени привредни живот: индустрија, банкарство, осигурање, крупна трговина итд. Трећу или завршну зону чине привредне радиности чији је задатак било да га готово производе ставе на расположење потрошачима, (детаљна трговина), било да их прилагоде потребама или укусу појединаца (занатство).

У појединим привредним секторима упоредо постоје, под режимом капитализма, предузећа која припадају разним привредним секторима, али у свима њима немају подједнаку важност.

Капиталистички облик привређивања није једини у данашњем привредном поретку, чак није ни водећи у свима привредним областима. Али данашњи поредак је ипак капиталистички, јер капиталистичко привређивање је главни чинилац у централној и најважнијој привредној области. Одакле се врши и пресудан утицај на сва привредна збивања и на саму државу.

Задружни сектор, напротив, досада је ухватио корена углавном на периферији привредног живота, у области примарне производње (земљорадничко задругарство) као и у завршној области (потрошачко и занатско задругарство), а те области нису никад ни биле прави домен капитализма, већ претежно приватног, некапиталистичког облика привређивања. Задругарство се досада дакле релативно мало развило на рачун капитализма.

Оно је нарочито имало слабог приступа у централну привредну зону која претставља цитаделу капитализма. Али то не значи да задругарство не може стећи водећи положај у овој области а тиме и стећи и пресудан утицај на читаву привреду. То само значи да капитализам брани сву област крајњем одлучношћу. А одбрана је утолико успешнија, што ту постоји уска капиталистичка повезаност.

КАКО ДА СЕ ОСТВАРИ ЗАДРУЖНИ ПРИВРЕДНИ ПОРЕДАК

Како се задругарство данас и пак углавном налази на периферији привредног живота, у области производње основних производа и у области потрошње, поставља се питање са које стране оно треба да пође да би успешније освојила централну привредну зону, а тиме се остварио и задружни привредни поредак и задружна држава? Да ли оно треба да пође са стране потрошње или са стране производње основних производа? Конкретније, да ли потрошачко или произвођачко задругарство треба да замени капитализам?

Теоријски, позадруживање централне области а тиме и читавог привредног процеса могућно је ако се пође и са једне и са друге периферије привредног живота, ако се пође и од потрошње готових производа, и од производње примарних производа. То можемо јасније да видимо ако узмемо један пример. Потрошачко задругарство може на пр., цео процес производње хлеба узети у своје руке. Полазећи од расподеле хлеба оно може приступити печењу хлеба, може преузети млинску индустрију, може чак приступити производњи основне сировине — пшенице.

Али теоријски и обратан пут је могућ. Цео процес може да се позадружи ако се пође од произвођача основне сировине — земорадника. Земљорадничко — произвођачко задругарство, пошто отстрани посреднике у промету пшеницом, узеће у своје руке млинску и пекарску индустрију па и саму дистрибуцију хлеба. У првом случају позадруживање се врши полазећи од потрошача финалног производа, у другом од произвођача основне сировине.

Искуство је међутим показало, да се не може лако цео привредни процес позадружити ако се пође само са једног краја привредног живота, од потрошача или од произвођача. Он се много лакше може извршити удруженим снагама, односно ако се упад задружног сектора у централну привредну област изврши са оба бока, ако то изврше заједнички потрошачко и произвођачко задругарство, полазећи свако са своје стране.

Ако бисмо остали код примера пшенице односно хлеба, позадруживање читавог процеса би настало на тај начин, што би га извршило делимично потрошачко, а делимично земљорадничко произвођачко задругарство. Потрошачко би на пр. преузело производњу хлеба и појавило се као купац брашна на велико, а земљорадничко произвођачко, прераду пшенице у брашно и продавалац брашна на велико. На тај начин би оба задругарства дошла у непосредан додир и капиталистичко привређивање би било потпуно искључено.

Разуме се да позадруживање целог процеса не морају да врше само потрошачко с једне и земљорадничко задругарство, односно у њих може да се укључи као спона радничко или занатлијско произвођачко или прерађивачко задругарство. И то можемо видети на једном примеру. Потрошачко задругарство може на пр. да узме у своје руке набавку намештаја, затим приступити њиховој производњи и најзад приступити сечи шуме за потребе сопствене прераде. Исто тако и задругарство шумских радника може цео процес узети у своје руке оснивајући своју пилану, своју фабрику намештаја и најзад организују дистрибуцију.

Али у овом случају најлогичније би било, да се потрошачко задругарство ограничи на набавку и дистрибуцију, а задругарство шумских радника на сечу шуме. Што се тиче прераде дрвета за намештај најприродније би било да се позадруживање тог процеса врши прекс радничког или занатлиског произвођачког задругарства.

Да ли ће се позадруживање појединих привредних процеса спровести преко земљорадничког, радничког или потрошачког задругарства, ствар је конкретног проучавања у сваком појединачном случају. У том погледу је немогуће за сад поставити једно опште правило које би могло да се примени у свим случајевима. Ипак земљорадничко задругарство треба да узме искључиво у своје руке прераду лако кварљивих производа (млека у сир, грожђа у вино). Затим, оно треба, према Чајановљевој теорији да позадружи процес прераде земљорадничких производа све дотле, док су пољопривреди потребни нузпроизводи као на пр. пшенице у брашно ради мекиња, уљаног семења у уље ради уљаних погача итд. Најзад оно би преузело и оне процесе при којима би основни чинилац у вредности готовог производа била сировина. Такав би случај био са клаичном индустријом јер ту у вредности добивеног производа, меса, главни део отпада на сировине (стоку).

Наравно, потрошачко, земљорадничко и радничко задругарство могу заједнички да позадруже извесне процесе и извесне привредне гране. Такав би случај могао на пр. да буде са индустријом шећера код које није лако утврдити да ли је више заинтересован произвођач сировине (репе) или радник или потрошач готовог производа. То ће уједно омогућити да се код предузећа која изискују велике инвестиције проблем и финансиски лакше савлада.

Задругарство може, као што се види, у разним облицима да позадружи све привредне процесе. Ослањајући се на своје сопствене снаге, оно је успело већ и до сада да упадне у централну привредну зону, где је сржи капиталистичког начина привређивање. А пошто оно стално јача, моћи ће једнога дана скупљајући потпуно под своје окриље и васпитавајући задружно све оне слојеве становништва чији су интереси супротни са капиталистичким — а то значи огромну већину становништва — да освоји централну привредну област и стекне у њој владајући положај. Тим ће бити остварен задружни привредни поредак и задружна држава.

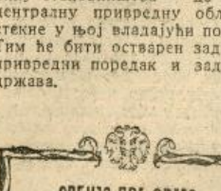

УПЛАКАНИ ТРИУМФАТОРИ

Борбе у првим линијама на Источном фронту

У старо доба био је већ познат систем стратегиске одбране, који се састојао у томе, што је бранилац изграђивао тврђаве главним путевима, којима би се непријатељ могао користити ради напредовања. Те тврђаве имале су задатак да буду не само ослонац за активну војску, већ и да врше службу стратегиске кочнице за непријатеља после повлачења браниочеве војске. Тврђава је требала да издржи што дуже блокаду и опсаду и да својим постојањем на важном отсеку друма онемогући непријатељу даље офанзивне операције.

Немци су тај систем прилагодили садашњем рату, користећи се тиме, што чудеса савременог утврђивања омогућавају стварање позиција, које могу да буду попут старинских тврђава отпорне према јуришима многобројног и тешко наоружаног противника.

Безброј малих „ježева" и неколико „острва отпора" задржали су совјетску офанзиву ове зиме. Непријатељ је био заустављен, и затим је успостављен контакт немачких пољских армија са тим опкољеним одредима у „ježевима" и „острвима". Од тих „острва" нарочито значајну улогу одиграо је центар отпора код Великих Лука. Совјетска офанзива, која је била планирана као напредовање на дубину од 300 километара, застала је код првих 30 километара. Застала је зато, што је гарнизон Великих Лука привукао на себе снаге 11 дивизија пешадије, 5 бригада пешадије и 8 тенковских бригада. Неколико недеља гарнизон је издржао борбу „наневши непријатељу тешку штету: совјетска пешадија је изгубила 50 до 80% свог ефектива, а тенковске јединице 300 борних кола од 400, колико их је било бачено против Великих Лука.

ЕПОПЕЈА КОД ВЕЛИКИХ ЛУКА

4 јануара немачка армија почела је продор према опсађеном граду Велике Луке. Систематским напредовањем она се 14 јануара пробила на отстојање од неколико стотина метара од тврђаве Велике Луке, а један немачки одред са тенковима стигао је чак у саму цитаделу. Затим је гарнизону било наређено да се споји са дивизијама које су му стигле у помоћ, и на тај начин завршена је славна епопеја код Великих Лука. Јунаштву тог гарнизона треба захвалити што су Совјети изгубили главну битку у правцу од Торопеца према Западу.

Бољшевици су изгубили и друге битке: гдегод су покушали стратегиски пробој, извојевали су само тактички продор. При томе су имали губитак (за два месеца борбе) од преко 5.500 тенкова. Једино на Кавказу Совјети још мало напредују, док се на другим отсецима њихова енергија знатно смањила. Њихова зимска офанзива траје већ 9 недеља. Резултат је минималан, а нема изгледа да ће у току 5—6 зимских недеља, које још преостају, црвена армија моћи да постигне нешто веће од локалних успеха.

СТАРЕ БОЉШЕВИЧКЕ ПОДВАЛЕ

Ови локални успеси дају Совјетима материјал за хвалисање и за ширење вести о тобожњим победама. Али, првени триумфатор не изгледа нимало празнично. Прво, комунисти су морали да учине сада огромне концесије руском народу, да поврате у погледу верске слободе, да поново уведу у војсци „славну традицију војске наших отаца — еполетушке" итд. Исте трикове — флиртовање са религијом и национализмом — бољшевици су применили у рату против Пољске пре 22 године, а после рата уништили су руски официрски кор који им је притекао у помоћ, преварен лажним национализмом црвене власти, као и свештенство које се молило Богу за победу над Пољацима, обмануто лажном верском толерацијом московске владе за време борбе против Пољске.

Нема ни најмање сумње да ће бољшевици и сада преварити оне Русе, који буду поверовали да су се комунисти измирили са поповима и са националним традицијама. Али, важно је да су московски властодошци морали да пристану на такав компромис са својим идејама. Власт, која има бар и најмање изгледа у успешно вођење рата, никад не попушта и никад не одустаје од најосновнијих начела своје политике. Напротив, власт која попушта и која покушава промене политике да придобије масе — то је власт која се налази у очајању због безизлазне ситуације на фронту.

Немачке претстраже спроводе заробљеног совјетског војника

Као што је иза Потемкинових декора стајао неред и пустиња, тако исто иза декора Стаљинових „победа" стоји глад целе совјетске земље и изнемоглост црвене војске. Она још добија оружје и тенкове од материјала, који је био нагомилан претпрошле године пред губитак јужних области. У прошлој години изгомилавања гвожђа и угља није могло да буде јер су рудници прешли у немачке руке, и зато ће совјетска индустрија наоружања бити на пролеће у најтежој кризи. Ово зна и Стаљин и зато покушава да извојује бар нешто, док још има борбене снаге.

ОПЕТ „ДРУГИ ФРОНТ"

Али, он увиђа свој тежак положај. Зато са највећом енергијом захтева, поново захтева, други фронт. Пошто Енглези и Американци нису слушали његове личне захтеве, ни захтеве његових министара и изасланика на Истоку су се појавиле немачке дивизије које су пре тога стајале на Западу. Генерал Малиновски са нервозом моли Англосаксонце да помогну Совјетима стварањем другог фронта.

Кад то каже генерал, који је у току последњих недеља забележно неколико локалних успеха, то јест генерал који се у Совјетској Унији сматра за триумфатора, — онда се може рећи да је то уплакани триумфатор, јер слути најгоре и тражи помоћ. Када комунисти данас прослављају Стаљина као триумфатора зимског рата, онда се може рећи да је и он уплакани триумфатор, јер се он клања свима руским антикомунистичким снагама — цркви и национализму, — како би добио од њих помоћ за спас од неминовног коначног пораза.

РУЗВЕЛТОВЕ НЕДАЋЕ

Још један уплакани триумфатор налази се с оне стране океана. Рузвелт је ових дана рекао да је поносан на оно, што је америчка оружана снага урадила у току прошле године. Ова реченица је само пудер којим Рузвелт хоће да уклони трагове суза, а он и иначе има због чега да плаче. Не говорећи већ о тешким поразима, које је доживео у тој години дана рата, он види да нема могућности да ток рата скрене у повољном правцу по Америку. Ево шта пише један од водећих америчких часописа Нагрод:

„Немамо топова, тенкова, авиона, ни муниције, а без тога војска је слична столу оваца. Немамо довољно метала за наоружање. Немамо бродова за транспортовање и снабдевање велике војске. Тек концем 1946 године имаћемо флоту за два океана. Не можемо преко ноћи да набавимо сировине, да изградимо фабрике. Немачка је 8 година организовала своју индустрију. Не можемо је сада престићи.

Наши стручњаци су мишљења да за инвазију у Европу треба имати америчку војску од најмање 8 милиона. Док Немачка гради бомбардере, не може бити говора о пребацивању такве војске. Не можемо ништа да учинимо ни Јапану, који је од нас удаљен 9.000 километара. Америка намерава да предузме војне операције на разним континентима. Али, она мора да има у изгледу читаву серију страшних Денкерка. 300 дивизија Немаца, Италијана, Румуна и Мађара бране Европу. Њима могу да се придруже дивизије других народа. Европа брани своју родну груду, а Американци морају да иду 6.000 километара преко океана да нападну ту војску од стотина и стотина дивизија".

И поред свих опомена паметнијих Американаца Рузвелт је послао своју војску у Северну Африку. Тиме је постигао само једно: приказао је целом свету да је то регрутска војска, а не борбена. Тенкисти само умеју да изложе своја борна кола немачким метцима. Артилерија не зна да гађа, пешадија не уме да се снађе, авијатичари немају појма о оријентисању. Ова последња чињеница је потврђена многобројним спуштањима америчких авијатичара на територији Португалије.

Рузвелт је мислио да је довољно послати неколико дивизија на обалу Медитерана, па ће Италија одмах да капитулира, а Немачка ће бити уплашена. Ако је било Италијана или Немаца који су осетили извесну нервозу у очекивању доласка Американаца на ратишта наше зоне, онда је те нервозе нестало.

Ајзенхауер са својим дивизијама стоји потпуно непомично. А немачке трупе у Тунису имају иницијативу у својим рукама. Да би бар на неки начин добили материјал за згодније извештаје са афричког фронта, Американци су натерали одреде Жирова и де Гола да пођу према Тунису. Трупе Жироа снабдевене су ратним материјалом израђеним још у прошлој деценији, и зато су неспособни за борбу. Трупе де Гола пошле су преко Сахаре без модерног оружја, јер су морале бацити аутомобиле и узјашити камиле.

Сада генерал Монгомери покушава да убрза операције у Африци, али он наилази на вешту комбинацију Ромеловог отпора и повлачења, и дангуби, не постижући никакав успех.

Америчке фантазије немају ничег заједничког са стратегијом. Фантазијом се победа не постиже!

М. Војновић

Једна немачка подморница на Атлантику (Foto: Belgrader Bildagentur — 3)

Недељни преглед међународних догађаја

ЈЕДНА ЖИВА НЕДЕЉА

Две државе, које су досада биле — макар званично — ван ратних збивања, ушле су у рат. Национална Кина нанкиншке владе објавила је рат Великој Британији и Сједињеним Државама. Шеф урођеничке управе у Ираку Нури Саид објавио је рат силама Осовине и Јапану. Мада ове две изјаве рата нису измениле постојећи положај у свету, ипак су утолико од интереса, што показују с једне стране тенденцију Савезника да за своје циљеве мобилишу психолошки и арабљански свет, а с друге стране степен, до кога је дошла изградња солидарности у источно-азијском простору.

Проблем Арабљана и Велика Британија

Проблем Арабљана је за Велику Британију од прворазредне важности. У прошлом светском рату, најспособнији агенти британске службе, од којих су Гертруда Бел и пуковник Лауренс постигли светски глас, покушали су све, да Арабљане привуку на страну Савезника. Обећавана је самосталност и самоопредељење — разуме се, за после рата. Простор, у коме је арабљански елемент насељен претставља један од најважнијих животних центара Британске Империје. Отуда је сав значај ових настојања разумљив, поготову кад се томе додају све снажније националне освешћивање Арабљана и њихова бројна снага.

После победе, положај се променио. Побеђене Централне силе нису претстављале никакву опасност. Отуд се од многих обећања одустало. Системом Версајског уговора потврђено је разбијање арабљанске целине у низ држава, од којих су многе стављене под мандат, — другим речима потврђене у својству колонија. Са новим светским ратом, проблем арабљанског света опет оживљава. Овога пута појачано, јер је двадесет протеклих година знатно допринело даљем снажењу оних тенденција, које у арабљанском свету настоји да доведе до уједињавања. Британска политика нашла се у делимично веома компликованој ситуацији услед потребе да поведе рачуна о арабљанским тежњама, да сачува своје политичке позиције у арабљанском простору и да истовремено нађе и солуцију за јеврејску државу око Палестине, која је Арабљанима трн у оку.

Почело је са заузимањем сиријске групе арабљанских држава Сирија, Либан и Ирак су војнички окупирани. Трансјорданија је још снажније стављена под контролу, уз истовремено потстицање амбиција Емира Абдулаха у правцу уједињења Арабљана под његовом династијом. Затим се прешло на Египат, где су британске трупе изашле из уговором за њих одређене зоне поред Суецког Канала и заузеле целу државну територију, а на власт је доведен Нахас паша. Једино је Саудија остала нетакнута, но она претставља више — ради Меке и Медине — моралну ставку у политици арабљанског света, до реалну снагу.

Арабљанска федерација на хоризонту

И — по узору из рата од пре двадесет и пет година — поново се појављују из британских извора вести и верзије о стварању арабљанске државе, овога пута под називом Арабљанске федерације. По томе питању је Емир Абдулах од Трансјорданије дао ових дана дописнику *Јунајтед Преса* занимљиву изјаву, у којој на питање о могућности стварања панарапске државе одговара, да је Версајски уговор раздрузгао арабљанско јединство и да се оно може постићи једино ако тај уговор изгуби своју снагу. А о стварању нове државе моћиће се разговарати када ће државе сиријске групе бити изједначене са Египтом. Другим речима, мудри Абдулах поставља као претходни услов захтев враћање или успостављање пуног суверенитета код арабљанских држава, после чега би тек могло да се помисли на стварање нове, заједничке државе.

Још значајнији је био његов одговор на питање о могућностима, да се још за време трајања рата заврше припреме за федерацију и да се нарочито припреми за то јавно мнење арабљанских држава. Абдулах је истакао да треба прво укинути мандате, и сиријске државе — дакле Палестину, Трансјорданију, Либан и Сирију — спојити у један блок, па да би тек онда били Арабљани склони да третирају питање федерације.

Из ове ситуације треба посматрати и ирачку објаву рата. Великој Британији је стало да код Арабљана, који су (чак и британски оријентисани Абдулах!) доста неповерљиви према њеним намерама, изазову појаву солидарности, која би била уперена против Осовине. То је понајпре могло да се постигне у Ираку, где је законита влада Рашида ал Гајланија отерана из земље и где је упостављена управа под ранијим британским службеником Нури Саидом. Тако долази до објаве рата, чији значај је Велика Британија желела да подвуче нарочито опширним и срдачним телеграмом Винстона Черчила, а које у арабљанским земљама није изазвало до сада никакве даље реперкусије.

Велика Британија [illegible] сада да при[illegible] и Египат за објаву рата. Нахас паша, [illegible] је као уздарје об[illegible] сувереност за послератно доба, изгледа склон да попусти овим жељама. Али краљ Фарук, потомак арнаутина Мехмеда Алије, који је деценијама играо вешту политичку игру између Високе Порте и великих сила и тиме постао оснивачем египатске државе, стоји на супротноме гледишту. Он жели да своју династију стави у средиште арабљанског покрета и ради тога избегава да изађе из своје до сада сачуване резерве. Како ће се у Египту ствари развити још се не може претсказати, али ће борба ту бити веома жилава са обе стране, јер је Египат најважнија државна творевина арабљанског света.

Нанкиншка Кина у рату

С друге стране, објава рата, коју је прокламовао Ванг-Чин-Вај за националну Кину, је и по броју људи који стоје иза њега — око 250 милиона — тако и по својим политичким последицама значајнија. Пре свега, напоредно са објавом рата долази јапанско одустајање од свих екстериторијалних права, које су велике силе — па и Јапан — у ранијим деценијама себи обезбедиле у Кини. Међународне концесије, туђе енклаве под туђом јурисдикцијом у кинеском телу, престале су да постоје. Кинезима је предата њихова управа, коју су до сада држали Јапанци.

Ова објава рата значи да је изграђивање новога реда на Далеком Истоку толико напредовало, да Јапанци без бојазни за какво могуће угрожење својих планова, могу да предају нанкиншкој влади пуни суверенитет над територијом њене државе и да истовремено у даљим борбама против Чанг-Кај-Шека један део њиховог терета преузимају сами Кинези. Велика привредна снага Кине још ће у потпунијој мери бити стављена у службу новог реда који предводи Јапан. Корак Нанкинга може се сматрати карактеристичним симптомом за степен, до кога је стигла консолидација положаја у простору Источне Азије.

На другој хемисфери се, у међувремену, појачао у току последњих дана притисак Сједињених Држава на две јужноамеричке државе, које су до сада још успеле да сачувају своју спољнополитичку независност и своје дипломатске односе са силама Осовине. Нарочито Чиле, као слабија од њих две, морао је да осети шта значи супротстављање Вашингтону, који је граничне спорове између чилеанских суседа, који су се већ подвргли политици Беле Куће, и Чилеа искористио за отворене претње против политике владе у Сантјагу. Бар против њене досадашње политике, јер — како по свему изгледа — Чиле више не може да се одупре овом притиску који јој прети ратом. Једним ратом, који би за рачун Вашингтона водили други јужноамерички народи против непослушног Чилеа.

Шта ће после овога бити са Аргентином не може се предвидети, но не треба заборавити, да је претседник Аргентинске републике Кастиљо баш лично истакнути протагониста става, који су досад заузимале његова држава и Чиле заједнички. Ако треба да падне и Аргентина, онда ће за то Вашингтон морати да прибегне нарочито јаким сретствима.

У Буенос Ајресу је, уосталом, баш ових дана изазвала сензацију изјава министра спољних послова Уругваја, Гуанија, који је на пропутовању за Вашингтон дао веома интересантну изјаву аргентинској штампи. Гуани путује у Сједињене Државе да тамо закључи зајам за своју државу. Износ који се помиње је 50 милиона долара. Али том приликом она намерава, како је изјавио, да покрене дискусију о економским тешкоћама Уругваја и да тамо прикаже велике тешкоће у које је Уругвај упао последњих месеци. Како је престао сваки поморски саобраћај у уругвајским лукама са напуштањем неутралности, усахнули су истовремено и државни приходи од царина и разних такса. Оскудица у петролеју се повећала у тој мери, да га је нестало не само за аутомобиле (чији је саобраћај морао бити потпуно обустављен) него и за животно важне индустрије, тако да је остало преко 100.000 радника без посла. Услед прекида довоза материјала не могу се довршити већ започети грађевински радови, што даје ново повећање настале незапослености. Тако су, поред привредних, и социјални односи у Уругвају ушли у фазу потреса. Гуани је на крају подвукао да се мора због тога обратити Вашингтону за зајам, како би се макар донекле ово тешко стање могло да преброди, а да ће истовремено тражити и лађе.

Случај Уругваја је типичан и карактеристичан за све јужноамеричке државе, које су пале под пуну власт Вашингтонске политике. После политичке подвлашћености долази сада и економска, уз истовремено разарање домаће привреде и социјалнога реда. Јужноамеричке државе постају све слабије, а истовремено утицај Сједињених Држава у њима све више расте. Политика и новац иду под руку, упућивани јединственим ратним планом, да целу јужну половину Америчког континента подвргну капитализму Уол-Стрита, који је прави и једини носилац власти у Сједињеним Државама.

Око Тангера

Политика пресије, чија ће жртва ових дана бити Чиле, као да почиње да се примењује и у Европи. Истога дана, када је шпански министар Ареза стигао у Немачку на значајне разговоре, Лондон објављује једно саопштење, у коме подвлачи да не признаје шпанске мере у Тангеру. Као што је познато, ту варош која је, ради обезбеђења Гибралтара, била специјалним статутом стављена под некакав међународни, а уствари британски режим, Шпанија је пре извеснога времена ставила под свој суверенитет. Она је то морала да учини, јер је Тангер кључ за Шпански Мароко. Безбедност овог најважнијег шпанског поседа налагала је Мадриду ту меру, која је, уосталом, прећутно или изречно била призната од свију потписника Тангерског протокола од 1925 године. После више од две године новоствореног стања у Тангеру, у коме року није било никаквих корака или протеста од стране Лондона, нашао се Даунинг Стрит изненада побуђен да изјави, како шпанске мере у Тангеру де јуре не признаје. Сер Самјуел Хор, британски посланик у Мадриду је на дан искрцавања Англо-Американаца у Француској Северној Африци дао свечана уверавања Каудиљовој влади, да се искрцавањем не дира ни у шпанску територију у Африци, ни у постојећи модус вивенди у Тангеру. А свега два месеца после овога долази до овог упадљивог подвлачења британских аспирација на Тангер.

Ову појаву не треба посматрати изоловано, већ у сплету британско-шпанских односа. Када су се Британци и Американци искрцали у Африци, рачунали су свакако с тим, да ће Мадрид, чији је афрички посед сада са три стране опкољен англо-америчким трупама, бити дубоко импресиониран. Међутим, ускоро после тога долази до посете грофа Јордана у Лисабону и до заједничке шпанско-португалске антибољшевичке декларације, која садржава осуду британске политике, јер обележава најважнијег британског савезника највећим непријатељем човечанства и културе и потврђује решеност за борбу против њега. Као одговор на ово долази пуштање свих у Француском Мароку интернираних шпанских комуниста, црвених крвника из грађанског рата. Чак се од њих прави нова „међународна бригада“, којој се свега неколико дана ставља на чело сам Рузвелтов син (који је после тога, истина, под изговором болести враћен у Сједињене Државе). Док се Шпанија сва тресла грозницом одушевљења у дочеку хероја са Источног фронта, младог генерала Муњоза Гранде и спремала нове контингенте за плаву дивизију, — дотле су разбијени остаци црвених бригада под окриљем Американаца опет наоружани и формирани.

Било је гласова у британској штампи, који су оптуживали Шпанију да намерава да пропусти немачке трупе. Тај пробни балон је ускоро спласнут пао. Али када је Ареза кренуо за Немачку, дошло је, на питању Тангера, до званичне изјаве у Лондону, која показује жељу да се Мадриду стави до знања и званичним путем незадовољство са његовом политиком. Гајда у *Воче д' Италиа* сасвим исправно констатује да је тиме Велика Британија отворила врата за нове конфликте, које ће покренути, када и ако јој то буде изгледало потребно. А то ће бити, када се положај у Северној Африци можда претвори у угрожење још већег степена за британску пловидбу па и за сам Гибралтар. У томе тренутку ће Лондону можда бити потребан и шпански Мароко. Свакако, притисак је почео.

Хејц говори

Британска политика имала је одувек, међу осталим својим основним постулатима, и тенденцију да подржава слабост шпанске државе. Ово делом ради Гибралтара, а делом и ради спречавања да се Шпанија умеша у њене послове у иберо-америчким државама. Јачање Шпаније мора, према томе да изазове подозривост у Лондону, као што је савез између Лондона и Москве изазвао подозривост у Мадриду. Да би ту другу подозривост отклонио, одржао је посланик Сједињених Држава Хејц у Мадриду приликом отварања културног отсека при америчкој амбасади велики говор, у коме је желео да увери Шпанце, како евентуална победа англосаксонаца и бољшевика за Шпанију не би значила враћање у доба грађанског рата и марксистичког терора. Хејц је нагласио да не разуме, како може неко оптуживати капиталистичке државе, као што су Велика Британија а нарочито САД да помажу комунизам.

Изгледа да је Хејц и мимо овог свог говора дао уверавања влади у Мадриду, да је сфера, која је додељена у Европи Совјетима после њихове евентуалне победе, далеко од шпанских граница. Велико је питање, како су то шпански државници примили. Није вероватно да они прихвате мишљење Хејцово, како би англо-америчке трупе, које нису могле да задрже бољшевичке армије на некаквој демаркационој линији коју је одредио Вашингтон, ако би се десило да се судбински фронт Европе на истоку скрха. Ако би заиста црвене армије једном прешле Вислу, онда их ништа не би могло задржати да не продру до обала Бискаје и до Средоземља. Отуда је Хејц по свој прилици имао са својим уверавањима у Мадриду мало успеха, тим више што се ту добро зна да Негрин ужива срдачно гостопримство у Белој Кући, а да је много десетица хиљада шпанских националиста погинуло од америчких метака, које су Сједињене Државе испоручивале за време грађанског рата шпанским бољшевицима.

Два за Балкан важна догађаја

У балканском простору треба регистровати два значајна догађаја. Први је пријем маршала Антонеска са грађанским и војним пратиоцима код Вође Рајха и фон Рибентропа. Разговори, који су том приликом вођени били су нарочито значајни, што се види из коментара, који су им посвећени у Вилхелмштрасе, а који су се одликовали изузетном срдачношћу. Наглашене су ту, пре свега, велике заслуге Румуније за Европу и за њену привреду. Војни значај Румуније истиче се исто тако, при чему се додаје, да је организациони рад у Румунији додељеним раније совјетским областима право ремек-дело европског пионирства. Сами разговори су обухватали веома широко поље румунско-немачких односа. Обухватали су политичка, војна и привредна питања. При томе се наглашава да ће Румунија, као један од најважнијих партнера у рату бити и један од најважнијих партнера у победи и у плодовима мира, који ће та победа донети.

Уосталом заиста, ако је један народ заслужио признање, то је Румунија. Она је успела, после најтежих унутрашњих потреса, после слома једнога режима, за који се веровало да је корумпирао безизлазно и неизлечиво цели народни живот, да нађе саму себе, да баци стотине и стотине хиљада својих синова у борбу и да у тој борби пожње праве витешке и херојске ловорике. А истовремено и да среди своје унутрашње стање, да оздрави, да се организује и препороди. Као верни пратилац Трећег Рајха, Румунија је Европу много задужила.

Друга чињеница је последња изјава, коју је ових дана дао Сараџоглу. У њој је, као већ неколико пута до сада, нагласио чврсту одлучност Турске да остане по страни сукоба, да задржи своју неутралност. Сама по себи, изјава није донела никакве нове моменте. Али с обзиром на тренутак, у коме је изговорена, с обзиром на општу ситуацију и на настојања Англосаксонаца око владе у Анкари, с обзиром на хладни и несентиментални реализам турске политике, овој изјави припада ипак уобичајено саопштење о Турској, које се понавља свака два-три месеца. Та изјава даје и слику турске процене положаја, јер њу у њеном ставу не задржавају никакви начелни или идеолошки, већ једино здрави опортунистички разлози.

VERUS

ЗА УСАВРШАВАЊЕ ПЛАНСКЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПРОИЗВОДЊЕ

Општи течајеви за све пољопривреднике у Србији

Извођење планске пољопривредне производње у Србији ставило је наше домаћине пољопривреднике пред извесне дужности и обавезе којима они нису увек били дорасли. Показало се приликом прве године функционисања планске пољопривредне производње да је потребно наше пољопривреднике поучити у многим, често и основним стварима.

У вези с тим, огроман корак унапред направљен је увођењем теренске пољопривредне службе. Појава многобројних реонских пољопривредних економа поред већ постојећих среских пољопривредних референата, врло је лепо примљена од пољопривредника. Ови млади пољопривредни стручњаци учинили су много на терену у области поучавања пољопривредника.

Да би се њихов рад још више проширио и да би ови домаћини пољопривредници у свима, па и најзабаченијим општинама, стекли знања потребна сваком пољопривреднику, а нарочито за извођење планске пољопривреде, Министар пољопривреде и исхране инж. г. Радослав Веселиновић наредио је да се у целој Србији, у свима срезовима и општинама одрже општи течајеви за све сеоске домаћине.

На тим течајевима у чијем извођењу има да учествује поред реонских и среских пољопривредних економа још и ветеринари, срески лекари, учитељи и свештеници, заједно са среским начелником, пољопривредницима ће се на популаран и лак начин, више у слободној дискусији него у сувопарним часовима пружити сва најглавнија потребна знања, којима они ваља данас да располажу.

Тако су предвиђена стручна предавања из ратарства и њему сродних грана: повртарства, ливадарства итд. Осим тога из сточарства, воћарства и виноградарства, задругарства и ветерине. Поред ових предавања пољопривредницима ће се говорити о хигијени од стране среског или месног лекара. Учитељи ће одржати часове из националне историје и земљописа. Свештеници треба да одрже предавања из националног и моралног васпитања.

Сви ови течајеви трајаће по три дана, а распоређени су тако да се у целој земљи одрже између 15 јануара и 1 марта. Они су обавезни за све сеоске домаћине.

Сваки реонски економ дужан је да одржи најмање пет оваквих течајева а распоред је направљен тако да се обреде све општине у свима срезовима Часови ће се одржати по задружним домовима и задругама, у општинама или школама.

Осим ових општих течајева за све пољопривреднике министарство пољопривреде и исхране наредило је да се у свима срезима местима одрже специјални пољопривредни курсеви за учитеље. Ти курсеви трајаће по један дан, а изводиће се у дане када учитељи обично долазе у срез — на пример по плату. На тим курсевима учитељи ће бити упознати са најважнијим задатцима планске пољопривредне производње како би је могли даље пропагирати у својим селима. Осим тога учитељима ће будуће да буду главни носиоци градинарство — повртарство јер, се нарочита пажња обратити на по интенцијама Министарства пољопривреде, учитељи треба у будуће да буду главни носиоци за унапређење повртарства у селима.

СТРУЧНИ САВЕТИ НАШИМ ПОЉОПРИВРЕДНИЦИМА

Варива су нам најпотребније повртна

У једном од прошлих бројева истакли смо значај повртна у исхрани уопште, као и његову важност за питање наше исхране у данашњим приликама. Исто тако истакли смо потребу повећања допрноса оног повртна које се код нас највише гаји, али ипак његова производња не задовољава потребе, као што је случај са кромпиром, пасуљем и луком. Томе треба додати још купус, кељ, спанаћ и зеље.

Затим, треба већ сада приступити припремама за далеко већу производњу извесних врста врло корисног, хранљивог и укусног повртна, коме је до сада наш пољопривредник слабу пажњу поклањао. Ту на првом месту долазе варива, и то, поред пасуља: грашак, сочиво и боб.

СОЧИВО

Сочиво даје укусну и врло снажну храну, богату азотним материјама. Претставља артикал способан за међународну трговину. Међутим, ма да је наша земља погодна за његову производњу, ми смо га пре рата чак и за своју потрошњу увозили из иностранства. Према нашем повртарском стручњаку Тими Милосављевићу, нарочито су погодни за гајење сочива наши планински крајеви, као на пример Рудник, околина Чачка и Ужице. Најпогоднije време сејања је чим прође зима и чим се земља посуши толико да се може радити, т. ј. између половине марта и половине априла.

Сочиво највише воли пакшу иловачу са довољно креча. Преко зиме треба земљиште дубоко урадити, преорати или ашовом прекопати и оставити непограбљено да измрзне. С пролећа може се још једанпут плитко преорати и продрљати. Непосредно ђубрење не подноси. Сеје се или на оџаке, или на редове, или омашке, али мора бити плитко посејано, најдубље 2 до 3 см. На један хектар иде 80 до 100 кгр. чистог семена.

Нега се састоји у једном прашењу кад изникне, затим једном окопавању и једном малом огртању пре цветања. Стасава за жетву после 4 месеца: посејан у другој половини марта, сазрева у другој половини јула.

Производња сочива код нас није у главном могла да се развије због жижака, инсекта који се залеже у његовом зрну. Због тога пожњевено сочиво треба одмах да се омлати, док се жижак у њему није испилио. Поред тога има више начина да се жижак спречи. Најобичнији је помоћу топлоте: кад се печен хлеб извади из пећи, стави се у њу, док је још загрејана, семе сочива, а може и целе биљке, те се држи један сат. Други сигуран начин је помоћу угљеног дисулфида. Упутства се могу наћи у стручној књижевности код Српског пољопривредног друштва у Београду.

Принос сочива рачуна се око 1.500 кгр. по хектару и готово исто толико сламе, којом се стока може врло добро хранити.

БОБ

Боб је такође једно особито корисно и хранљиво варивo, које се код нас мало гаји. Зрно боба садржи највише легумина, више него ли ма које друго варивo. Може да се суши за зиму.

Успева на сваком плодном земљишту, али му више одговара тежа, него ли лака земља. Воли обилно ђубрење, али само потпуно угорелим ђубретом.

Посејан у децембру или јануару, приспева за бербу већ у мају. Сеје се на редове, а може и на оџаке. Семена долази 3 кгр. на 1 ар.

Изникли усев треба бранити од корова окопавањем. Не сме се обрађивати док је лист влажан од росе или кише. Загрће се два пута, према порасту. Кад достигне висину око 35 см. треба закидати врхове, да би се спречно порast и висину. У оскудици природне влаге добро је заливати га кад замеће и развија плод. Принос је 40 до 60 кгр. на 1 ар.

Одлук. мин. пов. бр. 23579 од 26-XII-1941.

Важност оснивања дечјих и омладинских читаоница

У великим градовима се осећа неопходна потреба стварања чисто дечјих библиотека. Није потребно нарочито наглашавати о томе колико је важно читање књиге, а понаособ шта прва прочитана књига значи у животу сваког појединца. Треба само посетити неку од ових дечјих и омладинских библиотека и видети оне мале детиње главе нагнуте над књигама. Чим се уђе у салу где деца читају, добија се један неочекивани утисак тишине, реда, рада и озбиљности.

У први мах човек се зачуди што се међу толиком децом не чује ни гласа. Та деца нагнутих глава над отвореним страницама сасвим драговољно остављају лопту, кликере, чигре и сличне играчке по улици и пољанама. Долазе драговољно да довршe читање започете књиге да дођу до друге, да што пре одгонетну какав ће бити сврштак радње која се описује.

Посматрамо их неколико тренутака. Долази дечко са ћачком капицом у руци, клања се, обраћа се шапатом чиновници — књижничару и тражи своју књигу. Онда брзо, са живом веселошћу, отвара страницу на којој је стао и похлепно почиње да чита.

Унутра је тихо. При уласку у читаоницу та тишина као да се сама по себи намеће. Деца — посетиоци су на то већ упозорена и навикнута. Онај ко хоће да чита нема потребе да некога узнемирава и запиткује о којечему. То им је толико пута рекла мајка, и учитељ, и васпитач, и чиновник библиотеке.

Па ипак, тешко је све то издржати. Ко би могао задржати онај пригушени смех малишана у углу који предано сауствује је са личностима књиге у радњи о којој је реч. То је немогуће. Ако је књига шаљива и духовита, забавна, онда се дечко некако уздржи да не прсне у смех, али његово пригушено смејање се ипак чује.

Онај други малишан не говори гласно, али немирним врпољењем на столици и непрестаним гестовима тако јасно изражава веселост и срећу што се ствар завршила баш како је он и прижељкивао, како и треба да буде, или што је његов јунак из приче на крају донео неко неочекивано изненађење. Његов друг с леве стране се мршти и најрадије би га прекорео, и то строго, што је тако весео и што нема баш никаквог обзира према њему. Јер у његовој књизи се све завршава тако тужно и жалосно да суза саме клизе из очију осетљивог читаоца...

Па ипак. Деца то знају да се другима не сме сметати у раду. Зато мали читаоци, кад не успеју да у себи задрже плиму од смеха, од радосних или тужних осећања и саосећања, они тада устају, повуку суседа или најбољег друга за рукав и излазе из сале за читање у уско претсобље или дугачки ходник, да се ту до миле воље разговарају и смеју.

За човека који се интересује лектиром ових малих читаоца и кога занима дечја литература уопште, ови разговори су врло важни и карактеристични за познавање детиње психе. Јер деца једном другом најрадије поверавају оно што им лежи на души. Она се међу собом најбоље слажу и разумеју.

Слушајте их како се уносе у оно што читају и разговарају:

— Да видиш само што је тај Робинзон занимљив. Чудо једно...

— Знаш ли како је он вешто припитомио ватру?

— И како је припитомио козу...

— А онај његов папагај је златан. Сила је тај папагај...

— Па његов Петко. Хеј...

—А је ли, молим те, забележио сам да се тачно распитам да ли и данас има оваквих људождера као што су они у *Одисеју и Полифему?*

— Има, има и сада. Само мање. Јер људи настоје да их поправе. Причао ми је тата како ти људи понекад и настрадају (поједу их људождери, једноставно), али више пута имају и успеха.

— Их, Миле, али је овај киклоп са једним оком на челу био страшан! Јеси ли видео: дохвати двојицу, тресне их о леђину као перушке и спреми их за вечеру. Тако и за ручак, и за доручак... Али му се бар онај последњи добро осветио.

— Јеси ли ти читао књигу *Краљевић и просјак?* Да видиш што је дивно? Сада ћу тек, пошто сам прочитао да га гледам у биоскопу и да га потпуно разумем.

— Е, баш је велика шаљивчина онај Настрадин-Хоџа; ама свакога је тај прописно насамарио.

— Јест, збиља. Јеси ли дошао у тој књизи до његовог пазара са неким сеоским богаташем?

— Како да не? Сад ћу да завршим целу књигу о Настрадину.

Веома је важно питање дечјих библиотека. Може се рећи да то питање код нас није још решено, али има добрих почетака и неколико корисних примера. После отварања дечјих и омладинских читаоница треба имати у виду у првом реду то да у њима увек раде стручна лица, опробани методичари и педагози, који одлично познају психологију детиње душе и који умеју да са успехом код сваког детета открију његове индивидуалне склоности, да до максимума развију баш онај део духовног живота за који дотично дете, тај мали читалац, има највише диспозиције.

Истина, у великим градовима постоје све модерне тековине науке и оне се стављају у службу васпитања и образовања деце. Ту су позоришта, биоскопи, зоолошки вртови, музеји... Све то олакшава у многоме васпитачки посао оним људима који су позвани да деци пруже основно васпитање и образовање које ће им служити као солидан темељ за даље напредовање и усавршавање у животу и друштву.

У многим местима наше земље доста је постигнуто отварањем дечјих читаоница. Пружајући деци литературу, која ће привући и потпуно задовољити, а која ће им, следствено томе, послужити само добро и корисно, васпитачи и прави пријатељи деце могу постићи одличне разултате.

Михаило Чујовић

ИЗЈАВА

Моја жена Милка Јовановић, рођена Милутиновић, напустила ме је. Пређо власти позивао сам је да се врати на продужење брачног живота но није хтела.

Са изнетих разлога изјављујем да више никакве дугове не признајем које она учини вити да има ма какво право на моју имовину.

Витомир Јовановић, земљоделац из Жировнице, ср. Крагујевачки.

Личну карту број 6194 издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је неважећом. **Марковић Будимир.**

Личну карту издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је неважећом. **Недељко Вучковић.**

Дувањску књижицу бр. 356/42 издату од стране Финансиске контроле, Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је неважећом. **Јован Весовић.**

Ускликнимо с љубављу

Ускликнимо с љубављу
Светитељу Сави!
Српске цркве и школе
Светитељској глави.
Српска дика школска слава
Добри пастир Свети Сава
Појте му Срби
Песму и утројте!

*

Благодарна Србијо
Пуна си љубави,
Према твоме пастиру,
Светитељу Сави...

Св. Сава и осећање правде код српског народа

Од својих је ученика тражио Свети Сава оданост послу, који им је поверио, а од свих осталих, да његове савете и налоге испуњавају. Кад је он, наглашавао је Свети Сава, напустио свој изабрани пут, оставио пустињачки живот, напустио бригу о самом себи, да би само свој народ просветио и унапредио, онда је заслужио, да сви пођу за њим, јер је пут, којим их он води, пут спаса, среће и напретка. Као што је увек истицао једнакост свију пред законом, тако је исто упућивао на једнакост дужности, истичући нужду солидарности у сваком народном послу.

Моћне и богате је у свакој својој поуци саветовао, неревњивао им и претио, да нипошто не чине неправде слабим и сиромашним и да их не пљачкају. Пошто је знао, да су властела увек наклоњена силовитости, а богати увек жељни отимачине, то их је учио, да се кане сировости и силовитости, пљачке и отимања туђа имања.

Од власних и богатих, који су највише реметили друштвену правду, Свети Сава је не само сам заштићивао гоњене и сиромашне, него се трудио, да своје назоре учини друштвеном обавезом, па да сви помажу оне, који су без своје кривице сироти и на правди гоњени. Подлога друштва и државе мора бити једна и једнака правда за све. То је језгра етике Светога Саве, којом је пунио своје поуке и проповеди, док су се у исто ово доба по целом свету, а нарочито код Грка, у свима проповедима и поукама мучили слушаоци заплетеним и тамним догматским проблемима.

За Светога Саву није било никакве веће дужности у друштву, него изазвати и утврдити у њему свест о његову јединству, изгладити друштвене неправде, и тако уједначену, складну заједницу просвећивати, јер је он јасно осећао, да не може бити успешне и неправедне просвете у друштву с разноликим моралом, јаком сталешком мржњом и са у свему супротним жељама. Он је, дакле, просветно питање везао за друштвено и учинио га од њега зависним.

Када је Србија била уређена »законима и уредбама«, самостална српска црква добро организована, а цели српски народ редовном, смишљеном поуком »духовно сједињаван«, онда је Светом Сави остало да се још бори у младом силовитом и ратничком народу против сваке неправичности и силовитости. У том је био, како се дивно и тачно вели, »за свакога ко је неправду и скрб трпео неутрудив«. Ни старост, ни болест, ни неприлике, ни беспримерни напори и патње нису могли сломити ни олабавити његову чврсту и несавладљиву вољу, да помогне правди до победе. Никада се није могао уморити од учења, да је правда основ свега, о њој је увек и највише говорио, и његов биограф с поносом вели за ова његове поуке: »зјело много бјеше в сих«.

Њему се чинило, да је развијање и остварење свих његових идеја, осим друштвене правде, осигурано, и зато се он у својим последњим годинама највише око ње старао. Нема сумње, да је он тиме спречио потпуно и оштро цепање нашега царства на сталеже, како је иначе било свуда у Средњем Веку, **и развио нарочито јако осећање за правду, које је помогло, да се изради наше особито обичајно право и напишу српски закони, као сведоци наше необичне државне и друштвене зрелости и напредности у Средњем Веку.**

Свети Сава није умео замислити лепших украса за Србију од делотворне вере, здравог националног осећања, разборите љубави према науци и развијеног осећаја правичности у држави и друштву. Највишу срећу, коју јавни народни радник може доживети, он је дочекао: видео је земљу свога отачаства украшену и сјајну законима и установама и много се томе радовао, »јер нису ташти и неразумни били његови трудови о њој«.

Др. Никола Радојичић

На извору српске духовности

Велико код великих покретача је да одмах прозру, одмах у дело спроведу главну мисао.

Главна мисао Св. Саве била је реч — светлост.

И наравно, прва вијуга српскога мозга непрестано је зрачење.

❖

Стари су веровали да су људи смртни богови, богови бесмртни људи.

Што се нас тиче, име Св. Саве везано је бесмртно и за једну личност и за једну цркву и за један идеал.

За личност — принца Растка Немањића.

За цркву — српску цркву.

За идеал — логику, етику.

И, од жупе до жупе, од столећа до столећа, унутрашња структура зграде Св. Саве остала је такорећи нетакнута. Зидови су пркосали и попуштали, али су темељи исконски здрави, јер су оловном животном индукцијом грађени.

И тако, геније великих зрачења невидљиву душу своју изразно је на видљивом лицу своме.

А то је отачаство.

А то је човечанство.

❖

Данас, када нас од смрти Савине одваја више од седам векова, од смрти Теслине тек више од седам дана, као два учитеља поменимо их заједно. И то овако:

Сава: реч — светлост.

Тесла: твар — светлост.

Сава, утонув у последње преображаје духа, Тесла, утонув у последње преображаје материје, скромни, радни, самосвојствени, доспеше до недокучивог, до невидљивог, и, озарени светлошћу бесмртне младости, као гране маслинове пружају нам радне, аскетске руке, ведро говорећи:

— Кар српска мисао пође правим путем, она је на добро и отачаства, она је на добро и човечанства.

Малено је као и големо, јер, ето, једна малена раса дала је и једног великог гностичара и једног великог електротехничара, дала и у духу, дала и у материји.

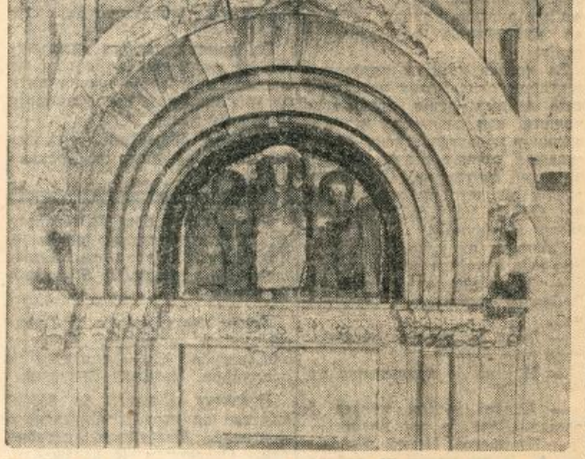

Тимпанон западног портала на манастиру Студеници — ремек-дело нашег средњевековног вајарства
(Архив „Српски Народ")

Векови су прохујали...

Ко удара тако позно у дубини ноћног мира
На капији затвореној Светогорског манастира?
Већ је прошло тавно вече и нема се поноћ хвата
„Седи оци калуђери, отворте ми тешка врата.
„Светлости ми душа хоће, а одмора слабе ноге.
„Клонуло је моје тело, уморне су моје ноге —
„Ал је крепка воља моја, што ме ноћас к вама води:
„Да посветим живот роду, отаџбини и слободи.
„Презрео сам царске дворе, царску круну и порфиру
„И сад ево светлост тражим у скромноме манастиру,
„Отворте ми часни оци манастирска тешка врата
„И примите царског сина ко најмлађег свога брата"...
Зашкрипташе тешка врата, а над њима сова прну,
И с крештањем разви крила и склони се у ноћ црну,
А на прагу храма светог где се име Божје слави,
Са буктињом упаљеном настојник се отац јави.
Он буктињу горе диже, изнад главе своје свете
И угледа, чудећи се безазлено босо дете
Високо му бледо чело, помршене густе власи
Али чело узвишено божанствена мудрост краси
За руку га старац узе, пољуби му чело бледо,
И кроз сузе прошапута: Примамо те мило чедо.

* * *

Векови су прохујали од чудесне оне ноћи —
Векови су прохујали и многи ће још проћи —
Ал' то дете још живи, јер његова живи слава
Јер, то дете беше Растко, Син Немањин, Свети Сава!

ВОЈИСЛАВ Ј. ИЛИЋ

700 ГОДИШЊИЦА Доментијанове биографије Св. Саве

Доментијан је 1243 написао дело *Живот Св. Саве*, али тако да је с њим у српску свест ушла религиска савест.

Ход такозваног пуног и коначног сазнања, како учени људи кажу, текао је овако:

У средњем веку, људска мисао, прозрев суштину стварности у надчулноме, у Богу, разрађивала је након тога животне појединости перипатетично. И то је мистицизам.

У новом веку, људска мисао, назрев суштину стварности у чулноме, у материји и покрету, разрађивала је након тога животне појединости догматично. То је материјализам.

У наше дане, снажни напори филозофске физике испели су људску мисао до панматематизма.

Ход пуног и коначног сазнања, или пак само проста варка додира и разлаза стварности и мисаоности, тек, ето, учени људи кажу да је људски развој овај:

1) Божански дух.
2) Атомска душа.
3) Аксиоматична свест.

Међутим, 1243 године Доментијан је...

*

Године 1243 Доментијан је написао *Живот Св. Саве;* године 1264 Доментијан је написао *Живот Св. Симеона* — укупно преко 300 страна.

И шта је било?

Историчари су му замерили тамну реторику, литератори тамну стилистику.

И тако, као црна грана занемарено је дело Доментијана.

Међутим, да су за тих 700 година и пужеви размишљали о великом српском мистику XIII века, прелиставали 300 његових узаврелих страна — и они би давно стигли да о Доментијану изрекну нам и коначан суд, створе и развију српски религиски мит.

Јер, као од шале поникао је Доментијан у целисходност вишега ступња, као од шале проходио баш језгром космичке силине, као од шале стварао нову, за нас, мисаону каквоћу, створио стил велике мистике, потпуно прозрео тај божански дух. Је ли то онда црна грана Доментијана?

Јер, као од шале писао је Доментијан о недомисленој радости, о светлим венцима, о пренебесном жиру, о богатој милости, о светолепном признању, о недремљивим подвизима, о умним очима, о чувствима душевним и телесним, створио стил велике догматике, потпуно назрео и ту такозвану атомску душу. Је ли то онда црна грана Доментијана?

Јер, као од шале Доментијан је говорио: Истину при свему. Свакоме према трудовима, Оградити се чистом оградом, Да савршен буде човек, а не да нам живот храмље по недостацима, Брзо, чисто и успешно управљати својим животом, и т. д. и т. д. створио стил и те аксиоматике, и, ако не математизам, обелоданио српски афоризам. Је ли то онда црна грана Доментијана?

Прошло је 700 година.

Ико, иоле од исконске лозе наше, с дубоком поштом, ако ништа више, мора признати.

Да је година 1943, година Доментијанова.

Јер, пред нама лебди једна иновска средњевековна сен: сен радна, сен праведна, сен зналачка, сен стваралачка — атлетски замах, који као љубав широм отвара срце, као вера широм отвара душу, да је знала филозофија зашто је била слушкиња теологије.

СВЕТИТЕЉУ САВИ !

Похвала Симеона и Саве од Доментијана

Ова оба саврсника божанствене благодати, Отац са сином, наоружани светим Духом, и венчани благодаћу Божјом, први беху пример богољубља и светиње деци својој: обојица истинити апостоли, подигнути истинитим Богом на просвећење и на божанствено научење западне стране; обојица извори божанствене благодати, који су напојили синове своје богоразумним својим учењем; обојица оштре стреле Христове, изоштрене богољубљем и наоружане светим Духом, које су побожношћу проболе срца свију верних; обојица источне зраке, које богомисаоно просвећују своје западно отачаство; обојица данице пресветлога сунца, које назнаменују топлоту светога Духа деци свога отачаства; обојица топли молитвеници целога света, и незалазна светила висаоногa истока, који богомисаоно просвећују своје западно отачаство; обојица богогласни славуји који имају будне душевне и срдачне очи, који су узбудили неуњутним божанственим песмама заспале у гресима неразумљем божанствене благодати; оба реке божанствених бања, који су омили срца овештала од незнања истинитога живота, Христа истинитога Бога нашега; обојица богате ризнице за свет, који су обогатили свет светим крштењем и божанственим учењем; обојица грађани вишњега Јерусалима и богозрачна светила, који су богомисаоним очима прозрели будућа добра и вечни живот; обојица се јавише Владици своме чистији од огњем искушана злата, пошто се ради њихова часнога живота Христос уселио у њихове прекрасне душе по истинитом обећању своме, будући да рече: „Јер ћу се уселити у њих и бићу им као Бог, и оне ће ми бити народ"; обојица се превеликом смерношћу и чистим истинитим покајањем убелише јасније од снега, постављајући деци својој истинити узор да непрестано траже истинитога живота небеснога; обојица земаљски анђели, небесни људи, небопарни орли, који су својим преподобијем и превеликом уздржљивошћу узлетели на небесну висину; обојица светлодушни и једнаки светиљници, који су рекама суза окрилатили свете молитве, и узлетели ка своме љубитељу Христу, кога узвеличише на земљи и на небесима, примише највећу благодат од Њега, доброту сакривену онима који се боје Њега; обојица сведушно изишавши на тражење добротвора свога Христа, који су се осим тога уклонили од сваког блага,ваистину обновивши у себи знак истинитога Бога свога.

СВЕТКОВИНА СВ. САВЕ

МИ кад смо били мали, наш добри учитељ причао нам је овако:

„Писало се и пише, приповедало се и приповеда много о Св. Сави, али је од свега тога најлепше то да је он, децо, ваша, школска светковина."

Не празник — већ светковина.

Празник то је озбиљно одавање поште и поштовања, скуп поносних ученјака, збор скромних црквењака. Светковина је онда када се срца широм отварају, када се славењику кличе с љубављу, кад цигло једно име и презиме буди заједничку животну радост, кад не зрачи само танак умни зрачак, већ као снег веје ведрина, као вихор брује милина, од мене до тебе, од тебе до њега струји нека племенита силина — кад, ето, једно ја постаје ми.

Растко је, децо, најлепше сабирање предања.

*

Није Св. Сава, децо, велики зато што је имао више но што су други имали, ил што је знао више но што су други знали, урадио више но што су други урадили. Моћи кад је неко већ моћан, исто је то што и летети кад су крила већ ту. Прадед, дед, отац то су часне твари, али је праунук, унук, син њих само онда достојан ако их је часно превазишао.

Превазићи није ништа и имати, знати, моћи: не превазилази ласта шеву, шева сову: не превазилази гаван убогог, уман ништег, силан нејаког. То су сујетна достизања, сујетна престизања.

Превазилази само онај чији дах дах других креће, чији мах мах других не сапиње: само онај чији је сваки збор општи развигор, сваки крок општи скок. И то све даљи, и то све већи.

Растко је, децо, предање најлепшег множења.

*

А дељење, а одузимање?

Ви знате, децо, колики је и какав океан: час сед и мудар као патријарх, час чедан час плав — младост сав: знате широке реке, брзе потоке. И све је то дивно, све је то красно, тај низводни ток живота, то опште снашање у низину. Али кад дође тренутак да се сваком дели своје, сваком одузме туђе, кад дође тренутак да се остане сам, остане својствен, узводним путем из доље узаће у горе, из низине у висине, онда се трудан опет дође до своје рођене капи, до свог рођеног извора.

Мала је кап, мали је извор.

Ал' орошен бити тим исконским млазом, упамтите, децо, значи:

у рођеној капи океан назрети;

са земљом у руци с небом на челу, такав у граду, такав у селу.

Значи: не смушено враћање уназад, већ исконски затегнут лук, с милином, с ведрином, силином, с песмом о — рук!

То је оно часно славље — атлетско светосавље."

Првобитни изглед манастира Милешева, у коме је сахрањен Св. Сава 1237 год.

(Цртеж А. Дерока из књиге „Св. Сава" од Ст. Станојевића).

Св. Сави

Оставио бабов замак
И варљиве дворске сјаје,
Отишао с' духовници
У незнане туђе краје.
На атонској испосници,
У иночкој црној ризи
Проводио дане дуге
У молитви и подвизи.

Срце ти је за род било,
Чистоћом си вере сјао,
Милом роду и Господу
На службу си себе дао,
Међу браћом утулио
Жесток пламен борбе личне,
Поставио главе цркви
И темеље непомичне.

Отрок, себар и властелин
Пред тобом су били равни,
Сви чланови једног тела
Неразумни, пуноправни.
Беседама твојим, оче,
Трептала је света Жича,
Ах, што стара, хладна, не зна
Да их твојој деци прича.

Око себе скупљао си
Децу малу, српску наду,
Учио их речи Божјој,
Ситној књизи, светом раду;
Сејао си те њивице
Једрим зрном Божјих слова,
А жетву си ишчекив'о
Од Божјега благослова.

О, научи и нас слабе
Узор-Србе, свеће врли!
Васпитати и учити,
Вршит пос'о неумрли;
Одрицат се таштих части,
Крст терета сносит вољно,
А у груд'ма вазда носит:
Срце чисто, задовољно...

МИЛОРАД П. ШАПЧАНИН

НЕМАЊИНО БЛАГО

Збор зборила господа ришћанска
Код бијеле цркве Грачанице:
„Боже мили, чуда великога!
„Куд се неде цар-Немање благо,
„Седам кула гроша и дуката?"
Ту се деси Немањићу Сави,
Па говори господи хришћанској:
„Не говорте, не гријешћте душе!
„Није бабо расковао благо
„На науке, ни на буздоване,
„Ни на сабље, ни на бојна копља
„Ни добријем коњма на ратове;
„Већ је бабо потрошио благо
„На три славна српска манастира"

— — — — — — — —

У глас викну господа ришћанска:
„Просто да си, Немањићу Саво!
„Проста душа твојих родитеља!
„Проста душа, а честито т јело!
„Што посили, свијетло вам било!
„Што радили, све вам свето
било!"
И што рече господа ришћанска
На састанку код бијеле цркве,
Што год рекли, код Бога се
стекло

(Народна песма)

ПОУКА СВ. САВЕ

НЕКА вам је знано о овом блаженом оцу нашем и ктитору господину Симеону, од рођења његова па до смрти. Рођење његово било је у Зети, на Рибници, и тамо је примио свето крштење. Када је овај младенац био изнесен овамо, узе га епископ цркве Светих Апостола и помоли се над дететом, и миром га помаза, и примио је други крштење. Јер све је било чудно са овим мужем: када је био дете, примио је два крштења; и опет када је примио свети анђелски образ, и ту је примио два благослова: мали и велики образ. А ево и после успенија његова, пречасно тело би двапут сахрањено: прат пут у Светој Гори, где му би и уснуће, и опет отуда би узет и овамо пренесен, и са великом почашћу и красним славословљем овде по други пут беху положене његове часне мошти у гроб. Од рођења му 46 година, и ту одмах по Божјој вољи прими владавину. Он остаде опет у владавини 37 година, и ту одмах прими свети анђелски образ, и поживе у том образу 3 године. И цео живот његов био је 86 година. А престављење блаженога оца и ктитора господина Симеона би 6708 (1200) године, месеца фебруара у 13. дан преложи се ка вечном блаженству.

А ти, Боже и Господе света, и о, препрослављена Мати Господа и Бога Спаса нашега Исуса Христа, да буде ово што је уписано и рађено, да ми и они после нас до краја овога века часним молитвама оца нашега и ктитора слушамо оно што се говори, и последујући да чинимо све што је угодно Богу, гледајући на подвиге и живот овога преблаженога оца нашега, у којима је сладост и веселье, помињући Бога, веселећи се у Богу. Ум наш, дакле, нека буде на небесима у гледању на рајске красоте, на обитељи вечне, на стојање међу анђелима, на онај живот, где ли су како ли су душе праведника или грешника; како ли ће се јавити велики Бог и Спас наш Исус Христос, према оној просвећеној речи: „Небеса ће проћи са хуком, ваздуси спаљени ће се разрушити, земља и што је на њој и дела биће сажежени". Какво ли ће ту свака душа саврсно тело добити? Какво ли ће бити збориште од множине људи од Адама до краја? Какво ли ће бити Христово страшно и од сунца светлије лице? Какав ли немо глас Његов чути, да ли онај праведника који прима у царство небесно или грешницима који шаље у вечну муку?

Св. Сава на сликама средњег века

МАРКАНТНА и узвишена личност Св. Саве узрасла је потпуно уз срце српског народа још за време живота његова, па кроз цео средњи век. Он је постао симболом духовних тежњи, мисаоног живота једног народа кроз судбоносна времена. Нигде се то боље не огледа него у сликарству. Нема скоро српске цркве без његова лика.

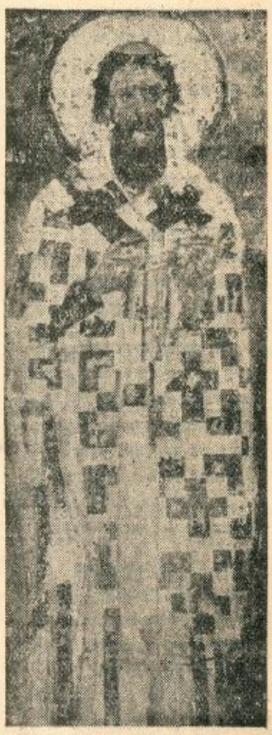

Св. Сава,
фреска из Милешева
(Архив „Српски Народ")

Али тај лик који је толико поштован, с којим се толико поносимо, прешао је кроз интересантан развој у схватању.

За нас су најдрагоценији његови портрети из XIII века зато што му дадоше веран лик и израз, и што га дају на првом месту као човека. У Милешеву имамо његов највередостојнији лик, рађен још за његова живота. У јужној капели ексонартекса у Студеници врло је вероватно да је такође портретисан још за живота, али му је лик слабије очуван. Милешевски портрет је ремек-дело реализма. Нервна, дугуљаста, кошчата глава са дугим, танким носем, мало кукастим, очи велике, широко отворене, јасног погледа, духовитог, проницљивог израза. Са лица зрачи енергија, и поред све ведрине, — и неки стваралачки, грозничави духовни напор са водоравним борама на челу и мисаоним повијеним обрвима. Организатор, идеолог, дипломата, — и онај смирени и мудри филозоф из Свете Горе — и нешто од смелог пустолова и занесеног мистика, вечитог младића и борца собом. До увета поткресана коса било да има горе на темену тонсуру или, по другом мишљењу, малу капу, и дугуљаста двојна брада — само доприносе отменој мисаоности фигуре.

Из XIII века имамо још два добро сачувана лика, већ после смрти — на јужном зиду цркве Студенице и у Ариљу. У XIV веку од традиције портрета остаје најчешће само још дугуљаста двојна брада. Иако се поштује оригинал, сликари не дају верне копије. Тежи се ка извесној увек мало разноличној стилизацији. Тиме лик губи своје карактерне црте, или нарочито израз. Само неке наводимо. У Студеници, у Краљевој цркви, поред све тежње ка сличности, — постао је благи, смирени аскета; у Нагоричину је наглашена енергија, у Псачи мисаоност, у Леснову се формира већ један нови тип Савиног лика. Он улази у ред стереотипних светитеља. Глава му је горе шира, а испод јабучице лице се сужава. Сва се пажња обраћа на израз светитељске мудрости и свештеничке благости. Али сећање на оригинални портрет обнавља се покаткад и касније у дугуљастој глави и Павлици или Велуђу.

Свети Сава се најчешће претставља заједно са оцем Немањом, као монахом Симеуном. И у свима трима лозама Немањића заузима почасно и видно место до свога оца. — У Сопоћанима, на своду јужне капеле појављује се Свети Сава у историској композицији смрти Немањине са чудотворном Богородицом Тројеручицом из Хиландара у руци. — У Марковом манастиру цео један од личности окренут је према Сави, као светитељу чудотворцу. Св. Сава често је претстављен у близини ктитора, као личност која им помаже у верском подвигу или посредује код Богородице или Христа.

Поред монументалног живописа са фрескама, Св. Сава је вероватно радо претстављен и у оминљеним рукописним биографијама. Из оних дирљивих описа и живописних детаља, које налазимо код Теодосија, могла је и посредством минијатуре никнути легенда Св. Саве на зидовима Трпезарије у Хиландару. Слатка мистична прича прелази и на икону Св. Саве и на Симеуна у Моравчи, у XVII веку. Романтика бекства, живописне идиле светогорског пејзажа, чудотворства наивно и слатко насликана, зидање Мораче, мирише као фиорети нашег Фрање Асишког, и неког нашег Бота, али незнаног, шареног, декоративног.

Најзад та наша толико цењена икона, темпером или уљем рађена слика на дрвету, икона Св. Саве и Симеуна прима на себе у XVI веку поклеклу породицу једне несрећне српске принцезе, влашке војвоткиње Госпожде Деспине (у Музеју у Букурешту). Св. Сава никад није био тако раскошно обучен, у црвеној далматици са златним кружићима. Он је ту благи мудрац, ауторитативан и добар; — коврче беле му косе и браде купа у окер сенкама. А крај њега егзалтираним аскетом је постао благи Симеун. Риза му је тамно-зелено осенчена са светлим контрастима грековских ефеката. Мале фигурице мајке и двеју кћери — као из минијатурне бајке — моле велике светитеље.

То је пут Св. Саве од монументалног портрета преко идеализованог типа српског светитеља ка легенди и бајци на трагичном крају нашег средњег века. Али тек тада почиње права културнонационална улога Св. Саве.

Ђорђе Мано-Зиси.

Свети Сава блогосиља Србијад

Дођите чеда, послушајте мене,
Страху Господњем научићу вас,
Показаћу вам како радит треба
У чему је пропаст — у чему је спас.

Дођите сложно загрљени братски,
Ће слога влада и срећа је ту,
Побједа вазда пратиће вам стопе,
Будет' л' само поштовали њу.

Дођите ближе, па да вас научим
Науке свете да познате моћ,
Јер с њоме само кроза мрклу таму
До старе славе опет ћете доћ!

Ко учи, тај ће вјечно срећан бити,
Тај неће знати шта је туга ,јад.
Ко у старости уживати жели,
Тај учит мора док је још млад.

Радите вазда и сложно и мудро,
Па да нам срећан буде српски род,
Ви ћете сами и потомци ваши
Вашега труда уживати плод.

Дођите чеда, послушајте мене,
Страху Господњем научићу вас,
Показаћу вам како радит треба,
У чем је пропаст, у чему је спас!

СВЕТОЗАР Н. ЂОРОВИЋ

Свето Причешће фреска из Студенице *(Архив „Српски Народ")*

Св. Сава у народним причама ЧОВЕКОВА СРЕЋА

БИО један човек. Богат је, има свега и свачега, али је веровао да нема среће. Због тога је пошао у свет да нађе срећу.

На путу срете старца седе браде до појаса, па га упита:

— Знаш ли, старче, да ми кажеш где је моја срећа?

Старац без размишљања одговори:

— У раду.

Човек се не задовољи тим одговором, него пође даље. Срео је другог старца и запитао га:

— Можеш ли ми, старче, рећи где је моја срећа?

Старац се мало замисли, па рече:

— У реду.

Човек се није задовољио ни тим одговором, него је наставио пут. После дужег путовања срео је трећег старца и рекао му:

— Кажи ми, добри старче, где је моја срећа?

— У поштењу, одговори старац.

Махнуо човек главом па пошао даље. Кад је срео четвртог старца, застао је и рекао:

— Старче, видим да си прошао доста света, проживео и видео много. Умеш ли ми рећи где је моја срећа?

— У твом здрављу, одговори старац.

Није човек био задовољан ни таквим одговором, него је наставио пут. Ишао, па опет срео једног старца. Како га није могао мимоићи, запитао је и њега:

— Добри старче, да ниси где год чуо где се налази моја срећа?

Замисли се старац, па одговори:

— У мирном животу.

Човек је очекивао да му старци покажу место где се налази његова срећа, а они су му одговарали нешто сасвим друго. Како се није задовољио њиховим одговорима, решио се да иде макар до краја света, не би ли нашао кога ко ће знати да му каже где се налази његова срећа. Путујући тако наишао је опет на једног старца. Упитао га:

(Цртеж: Н. Бешевића)

— Знаш ли, старче, где је моја срећа?

— У умерености, одговори му старац.

Човека нађути такав одговор, али опет захвали старцу и настави пут. Најзад срете једног старог калуђера. Лице му светитељско, седа коса, брада до појаса, штап у руци. То је био Свети Сава, али човек то није знао. Човек му се обрати:

— Часни оче, ја сам човек без среће. Због тога сам пошао у свет да је тражим. Молим те, реци ми: где је моја срећа?

— У теби самом, одговори Свети Сава.

— Како може бити у мени? запита човек зачуђено.

— Ако си паметан, ти си и срећан. Ако ниси паметан, ти си без среће. Паметан човек слуша савете и поуке паметних људи, који су много преживели, па је срећан. Непаметан човек не слуша никога, па је због тога несрећан. Не иди више по свету, него се врати кући! Послушај савете старца, које су моје слуге, па ћеш наћи срећу.

Надао се човек да ће му бар стари калуђер показати место где му је срећа, па се предомишљао шта да ради.

— Не оклевај рече му Свети Сава. Буди паметан, па ћеш наћи срећу у себи самом.

Говорећи то благословио је човека, па отишао својим путем.

Послушао га човек без среће и вратио се кући. Завео је свуда ред и ред, био увек поштен, пазио на здравље, живио мирним и умереним животом, а паметно у свему поступао. После тога све му се окренуло набоље. Кућа пропевала, он и чељад здрава, стока напредна, имање родно. Због тога је и он био задовољан и срећан.

Често је говорио:

— Е, људи Божји, ко би помислио и ко би се надао да је срећа била у мени, у мојој памети и у мојим рукама! Пошао је по свету као махнит да је тражим! Хвала оном калуђеру што ме научи и врати! Да њега није било, ја бих пропао тражећи срећу, а никад је и нигде не бих нашао.

Сава Немањић као политички, културни и социјални борац

Од најстаријих времена су велике државе и старе нације јаче или слабије утицале на мале државе и млађе народе не само на политичком и економском ,него и на културном и социјалном пољу. У Средњем веку, када је религија пресудно утицала на целокупан јавни живот, дешавало се да је баш религиозни моменат био одлучан чинилац на свима пољима јавне делатности. Тако је Византија, моћна хиљадугодишња империја, главни стуб средњевековног хришћанства и носилац православља, снажно утицала на све балканске народа, а нарочито на Србе и Бугаре. На дворовима српских и бугарских владара и велможа живело се по угледу на византиске дворове, подражавало се у многоме цариградским императорима, имитирао се њихов начин живота, опхођења и понашања, њихов сјај и раскош, њихове друштвене конвенције и њихов дворски церемонијал. Али, није се само у погледу световног и дворског живота осећао надмоћни утицај грчке културе и византиске цивилизације, него и у свима подручјима религиозног живота и црквеног уређења. Српском монаштву служило је грчко монаштво као образац; српски калуђери имали су се организовати по угледу на грчке манастире, који су постали расадишта грчке теолошке учености, али и свих негативних особина средњевековног грчког монаштва.

О грчком монаштву постоји богата литература на свима европским језицима, али нама се чини да је најтачнију карактеристику дао Никола Радојчић у ових неколико маркантних потеза: „Грчко, уопште источно, монаштво није имало никаквих других задатака за свакога појединца, осим да се, борећи се с ђаволом, стара свако о спасењу своје душе. Било је, дакле, сасвим ексклузивно, саможиво и свесно своје потпуне оцепљености од света. Ми га у ово време његове потпуне декаденције добро познајемо по дубоким и разборитим делима Евстатија Солунског и Никите Акомината, којим је дисало грчко монаштво под крај Дванаестог века. То је црна и одвратна слика гомиле грабљивих, лукавих, пакосних претваралица и напетих незналица љутих винопија и тешких изелица трулих нерадина и лештина прикривених злочинаца уопште свакојаког олоша, који под црном хаљином крије још црњу своју душу."

Такво је било грчко монаштво, које је упознао српски кнежевић Растко Немањић, када је добегао у Свету Гору, жељан манастирске тишине и калуђерске самоће, поста и молитава, жудан чистоте аскетског живота и религиозне скрушености, мистике и контемплације. Млади, чедни и одушевљени идеалиста Растко Немањић није се никако могао навићи на дворске гозбе и забаве, није га привлачило ни јахање коња, ни лов на дивљач, досадили су му већ и витешки турнири и остале примитивне разоноде младе српске средњевековне властеле. Чезнуо је за нечим вишим, светлијим, идеалнијим, манима и калуђерима, обавестио спиритуализацијом свога унутрашњег живота, за трансцедентним визијама и мистичним уздигнућем изнад свега чулног и плотског, телесног и земаљског. То га је натерало да напусти дворе свога оца Немање. То га је одвукло у манастир.

Дошавши у Свету Гору, млади монах Сава обишао је многе грчке, руске и бугарске манастире, упознао се са њиховим игуманима и калуђерима, обавестио се о њиховом уређењу и животу у њима. Учени, егоцентрични и рафинирани грчки калуђери примали су га љубазно али неискрено, гледајући са висине своје теолошке образованости на неуке монахе свих осталих народа. Млади српски исповедник осетио је већ тада да и Срби морају имати свој манастир у Светој Гори у којем ће српски калуђери радити на унапређењу српске националне културе, слободни од штетних туђинских утицаја. Свестан ове неопходне потребе, монах Сава успео је да убеди у то и свога оца Немању, који се убрзо после тога одрекао престола, покалуђерио и сам дошао у Свету Гору, да ту, заједно са сином, подигне славни српски манастир Хиландар који ће ускоро постати и кроз векове остати неугасиво жариште српске духовне културе српске књижевности и уметности, српске науке и просвете.

Живорад Настасијевић:

Живот Св. Саве

Светогорски монах прича Растку о Светој Гори

На освиту XIII века одигравају се крупни догађаји на Балкану. Витезови IV крсташког рата, разни маркизи, грофови и барони тадашње феудалне западне Европе, под вођством слепога осамдесетогодишњег млетачког дужда Енрика Дандола, освајају 1204 стару византиску престоницу Цариград и огромна Византиска империја распада се у читав низ малих држава и државица, с једне стране грчких, с друге стране крсташких. Грчке државе биле су: Никејска царевина, Трапезунтска царевина и Епирска деспотовина. А главне крсташке државе: Латинска царевина у Цариграду; Солунска краљевина; Атинско херцештво; Ахајска кнежевина; да мање не спомињемо.

Србија се у то доба налазила у изванредно тешком положају. Немања је већ био умро; Вукан и Стефан борили су се међу собом о престо, а Сава је живео као монах у Хиландару, у Светој Гори, која је била припала Солунској краљевини Бонифација Монфератског, по којој су се разлетели католички калуђери, потискујући православље и ширећи католицизам. Тада је Сава увидео да је потребан своме народу и својој отаџбини, извадио је из гроба посмртне остатке Немањине и пренео их у Србију. Ту, на родној груди, пред очевим саркофагом измирио је Сава завађену браћу, убедивши их да ће само у братској слози испунити завет Немањин. То није био само један вешт политички потез. То је била права национална мисија, истинска служба народу и отаџбини. Успостављањем слоге међу браћом, Сава је поново завео мир и ред, који је малој српској држави, у то тешко доба, био заиста прекопотребан.

Убрзо после тога, сазван је државни сабор на коме је Сава одржао свој први политички говор, дело високе државничке мудрости и праве беседничке вештине. Овим говором објаснио је он окупљеним српским управљачима, велможама и народним првацима стару класичну истину да државна управа не може и не сме да прави разлике међу људима, него да мора да буде праведна према свима подједнако, а мале и слабе, невољне и сиромашне треба да штити од самоволе и отимачине великих и моћних.

Већ у овом свом првом политичком говору афирмирао се Сава не само као проницљив државник и изврстан познавалац психологије широких народних маса, него истовремено и као културни и социјални борац првога реда. Према његовим речима, не сме се допустити да се зло у друштву уопште догоди, него га треба унапред осетити и одмах, у самоме корену, спречити и уништити, да не би после уродило својим отровним плодом и заразило читаву народну заједницу.

Растко полази у лов. Растанак с родитељима

Историски извори нам казују да је ова трезвена и мудра беседа оставила на све присутне дубок утисак, само да су се сви искрено ожалостили када је он, на крају својих излагања, изјавио да се ускоро опет враћа у Свету Гору. На ове речи подигао се Савин брат Стефан, тадашњи владар Србије, који се бираним речима захвално на умним саветима и добронамерним упутствима, али је молио и преклињао Саву да трајно остане у отаџбини и да просвети цео српски народ.

Пред целим сабором, свечано му је обећао да ће га сви слушати и следити му; међутим, ако не буде хтео да остане у земљи, имаће да одговара и пред Богом и пред историјом, зато што своје богомдане способности није посветио своме народу и својој отаџбини, него само постовима и молитвама за спас своје душе, од чега Србија и Српство неће имати никакве користи.

Сава је увидео да Стефан има потпуно право и остао је у земљи, да користи своме народу. Али, није прошло ни неколико година, а на дневни ред стављено је опет једно крупно политичко питање, које је требало решити мудро и без одлагања. Србија је била са свих страна окружена скоро самим непријатељима, који су се припремали да је нападну и поделе. На челу ове коалиције стајала је Латинска царевина, а центар акције био је Цариград. Стефан је био свесатн велике опасности која прети Србији и обратио је своје погледе Риму и Венецији.

Развео се од своје прве жене, византиске принцезе Евдокије, оженио се унуком млетачког дужда Енрика Дандола и замолио је Папу да му пошаље краљевску круну, обећавајући му да ће прећи у католичку веру. Папа се радо одазвао његовој жељи и послао му је свога изасланика који га је свечано крунисао за Краља Србије (1217). Тако је рашки велики жупан постао краљ Стефан Првовенчани. Али је — упоредо са краљевском круном, млетачком принцезом и Папиним благословом — у Србију дошла и католичка пропаганда: по целој земљи су се размилили католички калуђери и свештеници, који су по српским православним црквама и манастирима служили мисе на латинском језику, који народ није разумевао и који му је био туђ и мрзак.

Иако давнашњи поборник еманципације од грчке цркве, Сава је био, исто тако, одлучан противник католицизма, дубоко уверен да православље далеко боље одговара душевним особинама и верским осећањима српскога народа од интернационалнога католицизма. Не могавши да се сложи са овом најновијом оријентацијом званичне српске политике према Папи, Сава је напустио Србију и вратио се у Свету Гору. Вест о Савином одласку из земље разнела се невероватном брзином по читавом народу и проузроковала ново незадовољство, које је утолико више јачало уколико је католичка пропаганда постојала ревноснија.

Међутим, Латинска царевина није добивала довољно помоћи од западно-европских народа за одбрану својих граница, тако да је латински утицај на Балкану стално опадао. С друге стране, Никејска царевина и Епирска деспотовина снажиле су се врло приметно и постепено освајале поједине области од крсташа. Обе ове грчке државе желеле су да сруше Латинску царевину и да обнове Византију, наравно свака за свој рачун.

Иако далеко од отаџбине, живећи повучено у Хиландару, Сава је будно пратио развој политичких догађаја на Балкану и био у непрестаном контакту са својим сарадницима у Србији. Када се уверио да се Латинска царевина неће моћи више дуго одржати, краљ Стефан се обратио брату Сави, с молбом да се врати у отаџбину, у општем интересу народа и државе, обећавајући му да ће се у том случају поново вратити православљу. Није тешко претпоставити да је Сава овакву поруку једва дочекао, али предосећајући да ће — после претстојећег пада Латинске царевине — доћи до обнове Византије и до поновног јачања грчког утицаја, није се одмах вратио у Србију, него се упутио на Исток, у једној значајној и далекосежној национално-политичкој мисији, по свој прилици у споразуму са братом Стефаном.

Са правом државничком мудрошћу и пророчком видовитошћу наслутио је Сава да ће се Србија најуспешније одбранити од поновног византиског утицаја ако се благовремено отргне испод хегемоније грчке цркве и извојује своју потпуну црквену самосталност. А то се даје постићи само пре обнове Византије, док још траје борба о првенство међу грчким државама, Никејом Епиром. Својом политичком проницљивошћу Сава је одмах осетио да ће се од Никеје лакше моћи извојевати признање самосталности српске цркве, и зато се из Хиландара упутио право у Никеју. После дугих разговора и већања, Сава је код никејског цара Теодора Ласкара и никејског патријарха успео да изради признање самосталне српске цркве и био посвећен за првог српског архиепископа (1219).

Вративши се, после дугога пута, у отаџбину, Сава је дочекан са огромним одушевљењем, не само као глава српске православне цркве, него као највећи и најзаслужнији Србин свога времена. Не губећи ни часка времена, чак и не одморивши се од напорног путовања, он је одмах отпочео смишљено и енергично радити на сузбијању и грчког и католичког утицаја у Србији, желећи да постигне потпуно духовно јединство читавог српског народа. За нове епископе постављао је само исправне Србе, људе у које је имао пуно поверење. Призренског епископа, Грка по народности и познатог противника Срба, приморао је да сам поднесе оставку, а на његово место поставио је Србина, који је био достојан тога места.

Лов Растка Немањића

Одмах у почетку свога рада у отаџбини, Сава је дошао у оштар сукоб са охридским архиепископом Димитријом Хоматијаном, који је протествовао против Савиног посвећења за архиепископа. По бесноме тону, који провејава кроз цело ово писмо, и по крупним неистинама, које су

(Наставак на следећој страни)

Св. Сава у народном предању

Орање и ткање

У СТАРО време нити су људи орали, нити су жене ткале онако како то сада чине. Људи су орали само с једног краја. Почну бразду, изору је до другог краја њиве, па оборе ралицу. После тога врате се преко непреоране њиве одакле су почели и ору другу бразду. Жене су ткале исто тако само с једнога краја. Протуре чунак кроз зев, прекину жицу, па настављају с првога краја.

Кад је Свети Сава путовао по народу и учио га о свему и свачему, њему се такав начин рада није свидео, ни код орача, ни код ткаље. Због тога је научио орача како ће орати с обе стране, да не би губио времена. Ткаљу је научио како ће ткати с обе стране да не би прекидала жице. Видели они да је то корисније, па су захвалили свецу и он је отишао својим путем.

После неког времена навратио је Свети Сава у исто село. Био је прерушен. Видевши оног истог орача како оре с обе стране, упита га:

— Ко ти, брате, показа да тако ореш с обадве стране?

— Неки човек, Бог да га поживи, прође пре неког времена, па ми показа, одговори орач. Хвала му и овог и оног света!

Свети Сава га благослови и рече:

— Да Бог да: што за дан урадиш да ти буде за храну доста годину дана!

Отишао је после тога оној истој ткаљи и упитао је:

— А ко ти, снашо, показа да тако ткаш с обадве страна?

— Ко да ми покаже? Ово сам сама измислила, одговори ткаља.

— Да Бог да: што за годину дана урадиш да можеш под мишком понети!

И како је тада Свети Сава рекао, тако је остало до данас.

(Цртеж: Н. Бешевића)

Министарство просвете на духовној обнови Србије у Светосавском знаку

Када се, пре седам векова стварала прва српска држава Немањића св. Сава је дубоко проникнуо истину да је потребно изградити духовне и моралне темеље да би зграда била дуготрајна и могла одољевати времену. Данас исто тако ако хоћемо да створимо Нову Србију, бољу, чвршћу и трајнију него ранију државну творевину, морамо следујући примеру св. Саве, поставити духовне и моралне свдове.

Полазећи са тог гледишта да је духовни препород један од најбитнијих предуслова за обнову земље, Министарство просвете развило је најживљу активност у свима гранама своје делатности. Нашавши се пред великим реформама које су императивно захтевале нове прилике и нови дух времена, оно чини све напоре и постигло је знатне већ видљиве резултате, поред великог броја хитних питања на чијем се уређењу радови већ приводе крају и који ће у најскоријем времену показати у примени своје благотворно дејство.

У Генералном секретаријату и у привременим радним одборима разрађују се основна питања васпитања и обнове у целокупном просветном раду. Као циљ просветне реформе постављен је принцип: образовање и васпитање наше омладине треба у првом реду прилагодити националној српској и европској стварности. Српска омладина има да буде васпитана у духу народних традиција, а образована у духу народних и државних потреба. Целокупно образовање има да буде у противности са комунизмом, као и анархичним и неконструктивним духом.

Као претходна мера за проучавање просветних прилика и потреба извршена је подела земље на 27 просветних области. Затим се приступило изради пројекта дугорочне просветне реформе, која је заснована на изради државног просветног Плана по коме ће се за ове области утврдити типови и број школа које се имају сукцесивно отворити, односно затворити. Министар просвете и Помоћник одржали су са претставницима културних и привредних установа низ конференција, на којима су утврђени типови школа, почевши од основне, која има да траје обавезно 6 година, преко стручне, ниже и више средње, до универзитетске школе.

На питању наставног плана и програма појединих школа раде посебни одбори. Сем тога просветни одбор ради и на националистичкој и антикомунистичкој пропаганди међу средњошколском омладином. Израђују се стандардна предавања за све средње школе, намењена ученицима виших разреда. Према извештајима директора прво предавање учинило је дубок утисак на ученике.

Утврђен је коначни текст Уредбе о уређењу Министарства просвете. Уредба о прегледу књига коначно је завршена. Уредба о јавним књижицама упућена је Министарском савету на одобрење. Израђује се правилник о уређењу средњошколских књижница, као и Уредба о државним архивама и регистратурама.

Организована је *Јесења изложба* београдских уметника. Било је преко 1.000 посетилаца, а откупљено је за скоро 150.000 динара уметничких дела.

У погледу културних веза са иностранством 30 студената који су се истакли као добровољци у прошлогодишњим борбама против партизана упућени су на студије у Немачку.

Наставни рад

За народне школе преузето је неколико учитеља и учитељица који су избегли у Србију Постављен је известан број учитеља волонтера. Редовно се спроводе извиђачки над учитељима и учитељицама за које Министарство просвете добија извештаје да су се огрешили о учитељску и националну дужност. У случајевима где се кривице докажу, стриктно се примењују прописи Уредбе о уклањању национално непоузданих службеника из јавне службе.

Одељење за народно просвећивање извршило је нову набавку књига за организацију књижница и учила за аналфабетске течајеве. Стално се држе научна предавања по селима за широке народне слојеве, а по већим градовима основане су подружине Коларчевог универзитета. Исто тако одржавају се народна посела са одабраним програмима.

У Одељењу за физичко васпитање ради неколико комисија, међу којима је најважнија она са претставницима општинске Техничке дирекције, која има да изради програм грађевинских радова за потребе телесног васпитања и спорта. Од важнијих послова треба нарочито истаћи одобравање правила савеза, подсавеза и основних спортских јединица.

Универзитет и академије

У Министарству ради се ужурбано на пословима реорганизације Универзитета. Целокупно особље Универзитета стављено је на расположење. Крајњи рок за распоређивање овог особља у друге установе истиче 31 о. м., па се сада тај велики посао приводи крају. За исти рок везано је и доношење факултетских уредаба, као и других правилника и уредаба појединих универзитетских установа. На Универзитету сви текући послови обављани су уредно.

У Сеизмолошком заводу настављено је детаљно проучавање трусних области нашег Поморавља. Проучене су све познате сеизмичке чињенице са тога домена за годину 1922—1923. У Макросеизмичком отсеку прикупљани су и проучавани податци о скорашњим земљотресима у Ресави и Темнићу у мају и септембру пр. г.

Државна музичка академија и Средња музичка школа наставиле су редован рад у скоро пуном обиму.

У Државној академији ликовних уметности сва одељења и отсеци изводе наставу несметано, али непотпуно. Професорски савет препоручио је за државну стипендију 9 слушалаца.

Државна школа за примењену уметност посветила је од почетка ове школске године много пажње проучавању српског фолклорног стила и почела га примењивати на све гране примењене уметности. Ово се чини са намером да би српски дом добио своје расно национално обележје. Највећи рад до сада на том пољу је капител за храм св. Саве у природној величини, који је одливен у гипсу. *Уфа-филм* снимао је школске радионице и ученике при раду за свој журнал. У последње време ученици примају поруџбине из својих струка, које изводе ван школе у слободно време, али ови радови морају бити под надзором наставника. На овај начин пружа се ученицима могућност не само за јавну утакмицу, него и за самопомоћ.

Треба забележити посету немачких археолога декана др. Кристијана и др. Вилфонседера из Беча и др. Руста из Хамбурга.

Радови на оспособљавању појединих музеја су у току. Етнографски музеј и Градски музеј биће у најскорије време потпуно готови. Црквени музеј и Музеј српске земље свакако ће од пролећа моћи бити смештени у новим просторијама. Уредба о музејима налази се пред дефинитивном редакцијом. Централни завод за чување старина тражио је да се у току зиме изради дефинитиван план са детаљима Смедеревске тврђаве.

У одељењу Етнографског музеја за музички фолклор и народне игре приређени су програми који су одржани на Коларчевом универзитету и Четвртој женској гимназији. Припрема се посело са новим програмом. Према упутствима добивеним у отсеку, Одељење за физичко васпитање прикупило је на терену податке за око 40 витешких и забавних игара. Завршен је рад „Посело са народним играма за наставнике и учитеље".

(Наставак са 11-те стране)

гу изнесене, може се јасно видети у којој су мери грчки црквени великодостојници мрзели Саву и колико им је сметао његов рад. Хоматијан вели: „Испосник Сава је оставио Атон и тамошње подвиге, вратио се натраг као они који се предомишљају и окрећу ка злу... Јер га је љубав према отаџбини заробила и ограбила из тврђаве Свете Горе, те се опет настанио у Србији; претворила је испосника у вршиоца и управитеља земаљских послова и произвела га за посланика околним владарима, и тако је одбацио оно што је зидао као монах и одао се светској сујети. Потпуно се упустио у светске бриге и светско славољубље, почео је да учествује у гозбама, да јаши коње најплеменитије пасмине, лепе, окићене заставама, да води са собом многу послугу, да се размеће у свечаним поворкама раскошном и разноврсном пратњом..."

Једино што је истинито у овоме набрајању јесте чињеница да је Саву довела у Србију „Љубав према отаџбини" и да је — једино руковођен том љубављу — ишао „околним владарима" у важним политичким и дипломатским мисијама, као изасланик српског краља. Архиепископ Хоматијан је добро знао да те мисије нико у Србији није могао успешније обавити од Саве и зато је тако бесно сиктао против њега.

На крају свога дугога и врло карактеристичног писма, које овде не можемо цитирати, Хоматијан позива Саву да се „покаје" за свој „преступ" и поручује му да ће у том случају „можда и опроштај добити". Не буде ли то учинио, он му прети страховитом казном: „...ми те подвргавамо одлучењу од свете и живоначелне Тројице и искључујемо те из заједнице верних као преступника светих заповести и божанских канона и као нарушиоца и смутитеља црквеног устава, који су свети оци од почетка установили".

Али, узалуд је грмео ражљућени охридски архиепископ. Сава је прешао и преко његовог увредљивог писма, и преко разноразних канонских формалности, и преко свих могућих и немогућих теолошких тумачења, и продужио је и даље, мушки и одважно, своју започету борбу за политичку самосталност и државну независност Немањићске Србије и за културни напредак и социјалну правду у српском народу. Као што је лепо рекао Савин биограф Теодосије, никада није Сава постао роб јела и пића, никада се није предавао гозбама и забавама, никада није уживао на меким душецима, него се целога свога живота несебично борио да српски народ буде „духовно сједињаван", залажући се „неутрудиво за свакога ко је неправду и скрб трпео".

Сагоревајући на послу и не штедећи себе и своју снагу, Сава није дочекао дубоку старост — када је умро није имао више од 60 година — али је још за живота обожаван као светитељ и од широких народних маса, које су дубоко и инстинктивно осећале да нису „таштн и неразумни били трудови његови".

Од тада, векови су пролазили један за другим, српска држава је напредовала и назадовала, пропадала и поново рађала, али се српски народ као нација одржао све до данас, захваљујући првенствено његовим натчовечанским напорима следујући увек — па и у најсудбоноснијим часовима своје историје — пут који му је Он обележио.

Др. Коста Милутиновић

ЖИВОТ И ДЕЛО НИКОЛЕ ТЕСЛЕ

Никола Тесла родио се у селу Смиљану, 10 јула 1856 године. Отац Николе Тесле, Милутин Тесла, био је српски православни свештеник, а његова мати Ђука, пореклом је из старе српске породице Мандића, која је дуго давала свештенике томе крају. Отац Теслин био је син официра који је служио у Наполеоновој војсци. Он је у својој младости добио војничко васпитање, али је доцније напустио војску и одао се свештеничком позиву. Био је то учен човек, философ натуралистичке школе, писац и одличан беседник. Мати Николе Тесле била је обдарена великим проналазачким способностима. Она је изумела више практичних справа за кућну и земљорадничку употребу. У изради женских ручних радова била је права уметница.

Теслино школовање

У гимназији је Тесла показивао велику склоност за математичке и физичке науке. Поред тога, необично је волео да чита. Кад год је могао завлачио се у библиотеку свога оца и читао.

Између Тесле и његових родитеља постојала је дуго несугласица у погледу даљег Теслиног школовања. Његови родитељи су одувек желели да им се син посвети теолошким наукама, док је Тесла волео да учи технику. Међутим, по свршеној матури, Тесла се разболи од колере која је тада беснела у тим крајевима. Када је био у највећој кризи отац, несрећан и забринут за живот свога јединца, стаде га тешити и храбрити.

„Можда ћу и оздравити, рекао је Тесла, ако ми дозволиш да учим за инжињера“.

— „Отићи ћеш у најбољу техничку школу“, изјавио му је тада свечано отац.

Прве године универзитетског школовања Тесла је веома много и без прекида радио не одмарајући се ни недељом ни празником. На крају школске године положио је девет испита и показао такав успех да су се професори сагласили да је заслужио више од највиших оцена. Међутим, дошавши кући на летњи одмор, млади Тесла је био јако изненађен што му је отац сасвим равнодушно примио успехе у школи које је он са великим трудом стекао. Доцније пак, после очеве смрти, ова ствар је била разјашњена: Тесла је нашао многобројна писма у којима су професори јављали његовом оцу да му син претерано ради и да може услед тога да наруши своје и онако нежно здравље.

Са Универзитета у Грацу Тесла је отишао у Праг. На тамошњем универзитету студирао је неко време математичке и физичке науке и са тиме је завршио своје школовање.

Теслин рад у Европи

Своју каријеру отпочео је Тесла у Будимпешти 1871 године. Радећи у предузећу за телефонске инсталације, Тесла је одмах показао своје проналазачке способности. Учинио је већи број проналазака на телефонској централи и сам је усавршио телефонски апарат у погледу појачања гласа.

У Паризу је Тесла радио у Едисоновој континенталној фабрици, која је тада градила по Француској и Немачкој електричне централе једносмислене струје по Едисоновим патентима.

У париској фабрици било је запослено више Американаца. С њима се Тесла, као добар играч билијара, врло спријатељио. Једнога дана кад им је изложио своје откриће један од њих, Кенингем, надзорник у механичком одељењу, предложи му да оснује акционарско друштво. До тога није дошло јер није било новаца. У Страсбургу Тесла се такође спријатељио с Бозеном, бившим претседником општине, па и њему повери своје изуме. Бозен је покушао да нађе капитала, али није успео.

Тако је Тесла изгубио последњу наду да може да прибави потребна средства за остварење својих изума.

Теслин рад у Америци

Прве године Тесла је радио у Едисоновој фабрици у Њујорку. Својом вештином и проналазачким даром он се ту брзо истакао. Ево шта он сам о томе прича:

„У то доба најбржи путнички брод био је Орегон; на њему су се изненада поквариле обе машине за осветлење и због тога је морао одложити путовање. Машине је немогуће било пренети због многобројних објеката који су око њих били накнадно постављени. Ситуација је била озбиљна и задавала много брига Едисону. Једне вечери отишао сам на брод и остао целе ноћи. Машине су биле оштећене на више места и налазиле се у врло рђавом стању. Ипак ми је пошло за руком да их са својим радницима поправим и ставим у рад. Враћајући се са тога посла Петом улицом сретнем и Едисона, који је са Бачелором и другим инжењерима ишао кући на спавање.

„Ево нашег Парижлије, где се ноћу скита“, рече Едисон.

Ја му казах да долазим са Орегона и да сам поправио обе машине. Он ме на то само погледа и оде без речи. Кад се мало одмакао чуо сам како је казао:

„Бачелору, овај је човек заиста изванредан“.

Отада сам имао потпуну слободу за рад у фабрици. Читаву годину дана свакодневно сам радио без прекида од 10 и по часова изјутра до 5 часова следећег јутра.

Имао сам доста необично вредних сарадника, рекао ми је Едисон, али ви их све превазилазите.

У том времену усавршио сам неких 24 типа електричних машина. За тај рад управник одељења обећао ми је педесет хиљада долара, али када сам посао завршио, испало је да је то обећање било само груба шала. То ме је јако заболело и ја сам напустио Едисонову фабрику“.

Најзад, 1887 године, основано је Електрично друштво Тесла. Ту су Тесли створене могућности, толико дуго и жељно очекиване, да приведе у дело своја ранија открића. У лабораторијама тога друштва Тесла одмах изграђује у свему према својој ранијој замисли моторе наизменичне струје и пријављује у Њујорку седам патената у којима излаже нове методе за произвођење, преношење и употребу електричне енергије.

Теслине струје

Крајем 1889 године Тесла се враћа у Њујорк и одмах отпочиње нове експерименталне радове у својим лабораторијама у Великој улици. Он сада предузима

Никола Тесла
(Цртеж: К. Н.)

истраживања на једном новом пољу на коме је дотле мало истраживача радило, на пољу струја високе учестаности. Упркос великих техничких тешкоћа Тесла успева да конструише машине велике учестаности око 15.000 периода у секунди. За ове машине он подноси два патента 1 октобра и 15 новембра 1890 године и добија за њих заштиту 10 марта 1891 године.

Не могући са машинама да добије веће учестаности, Тесла производи варнице електричне осцилације. Варнице се брзо следују па се према томе низови осцилације непрестано обнављају. На тај начин добија струју високе учестаности од неколико стотина хиљада периода у секунди. Ове струје Тесла трансформује помоћу свога трансформатора у струје исте учестаности али вишег напона. За ове апарате Тесла је узео већи број патената. Струја која се добива помоћу тих апарата названа је Теслина струја.

Теслине струје добиле су више примена. У медицини су употребљене за лечење а у хемији за справљање озона.

Међутим, највећи значај Теслине струје су добиле у радиотехници. Даља њихова примена јесу радиотелеграфски отпремници и пријемници.

Радиотехника

Идеје о бежичном преношењу знакова и снаге, које је Тесла изнео у предавањима, остварио је 1896 године, када је у својим новим лабораторијама (пошто су му старе изгореле 13 марта 1895 године) у Њујорку успео да пренесе без жица сигнале на даљину од око 32 километра. Године 1898 он је саградио лађу специјално за експериментисање, пустио је у море код Њујорка и управљао њоме без жица са обале.

1899 године Тесла увелико врши огледе са бежичним преношењем знакова. У држави Колорадо гради велику отпремну станицу а на одстојању од око 1.000 километара од ње велику пријемну станицу. Између ових станица Тесла преноси потпуно јасно сигнале без жица. Штавише, овим огледима Тесла стиче уверење да се знаци могу преносити без жица на ма коју даљину. После ових радова он подноси велики број патената о бежичном преношењу.

Никола Тесла је несумњиво један од најглавнијих твораца радиотехнике. Његови многобројни експерименти послужили су као основ овој најновијој грани електротехнике.

Тесла је јединствени проналазачки геније. Обдарен стваралачком маштом, великом интуицијом и инстинктом да осети и прозре истине с једне стране, необично вешт и спретан да их технички реализује с друге стране, Тесла је дао човечанству дела неоцењиве вредности. У своме раду није имао помоћи ни са које стране. Није имао сигурну егзистенцију нити лабораторије, у којима би могао мирно да ради. Све што му је било потребно морао је сопственим снагама себи да прибави. Тесла је Богом дани проналазач. Уз то је и идеалиста. Радио је из љубави технику, несебично и за опште благостање. За своје проналаске добио је преко милион долара, али је сав тај новац уложио у нова истраживања.

Приликом посете коју је 1892 године учинио Београду, Тесла је на приређеном банкету између осталог рекао:

— Ако будем срећан да остварим бар неке од својих идеала — то ће бити доброчинство за цело човечанство. Ако се те моје наде испуне најслађа мисао биће ми та, да је то дело једног Србина...

Тесла је остварио снове из своје младости. Тесла је подарио човечанству велика дела која су задивила цео свет. Та његова дела испуњују поносом нас Србе, јер је преко њих српски народ дао свој достојни трибут за изградњу данашње науке и технике.

Кремонски свирач В. Биволаревића

Пре више година видели смо први пут извођење познатог нашег уметника Вук. Биволаревића. Чули смо тада његове интересантне рецитације и уживали смо у његовој одличној дикцији. Биволаревић је после тога обишао целу нашу земљу и свуд је наишао на одличан пријем.

И данас смо га опет чули на сцени Коларчеве задужбине, у *Кремонском свирачу*.

Пре почетка драмског тумачења „Кремонског свирача“ изведен је читав један мали музички програм, у коме су учествовали, из колегијалних побуда, прваци наше опере и балета.

Други део ове интересантне приредбе почео је кратким и занимљивим излагањем о писцу и делу Миодрага Пенчића, а потом је одигран *Кремонски свирач*. Вукашин Биволаревић играо је истовремено све четири улоге овог симпатичног комада, чија се радња дешава средином XVIII века у Италији, у радионици чувеног мајстора виолине Тадеа Ферари. Стари мајстор има лепу кћер Ђанину и два ученика, који су заљубљени у њу.

Вукашин Биволаревић је имао и тежак и незахвалан посао, да тумачи све четири улоге. Он је углавном пребродио тешкоће и задовољио многобројне гледаоце велике дворане Народног универзитета Коларчеве задужбине. Дао је старом Ферарију израз доброћудности и занесењаштва, човека у суштини доброг, али у извесним тренуцима живота ограниченог и несавитљивог очајања, револта, дубоких и искрених осећања рођеног уметника, кога живот одбацује, биле су међу најбољима у његовом сложеном тумачењу. Сандра и Ђанина нису били толико изразити, али њих је и сам писац оставио мало у сенци.

Сентиментално и нешто сладуњаво дело Франсоа Копеа у оригиналном извођењу Вукашина Биволаревића примљено је од гледалаца са допадањем.

В. Н. Д.

Брза помоћ . . .

...двострука је, нарочито у рату. Немачка војна сила води зато нарочиту бригу о рањеницима. На слици се види један санитетски воз са најмодернијим уређајем на свету .

Бескрајност

Увек драго било ми је ово пусто брдо,
и ограда ова, која толики део
крајњега видика скрива мојем погледу.
Али, гледајући и посматрајући,
у мисли својој замишљам
надчовечанске тишине и најдубљи мир,
те ми се замало срце не плаши.
И као што ветар чујем како шуми у овом жбуњу,
ту бескрајну тишину са овим гласом
хоћу да упоредим. И сећам се вечног,
мртвих векова, садашњег времена
и његовога гласа. Тако у овој неизмерности
утапа се моја мисао:
и бродолом ми је драг у овоме мору.

(Превео Р. В. Ђ.) ЂАКОМО ЛЕОПАРДИ

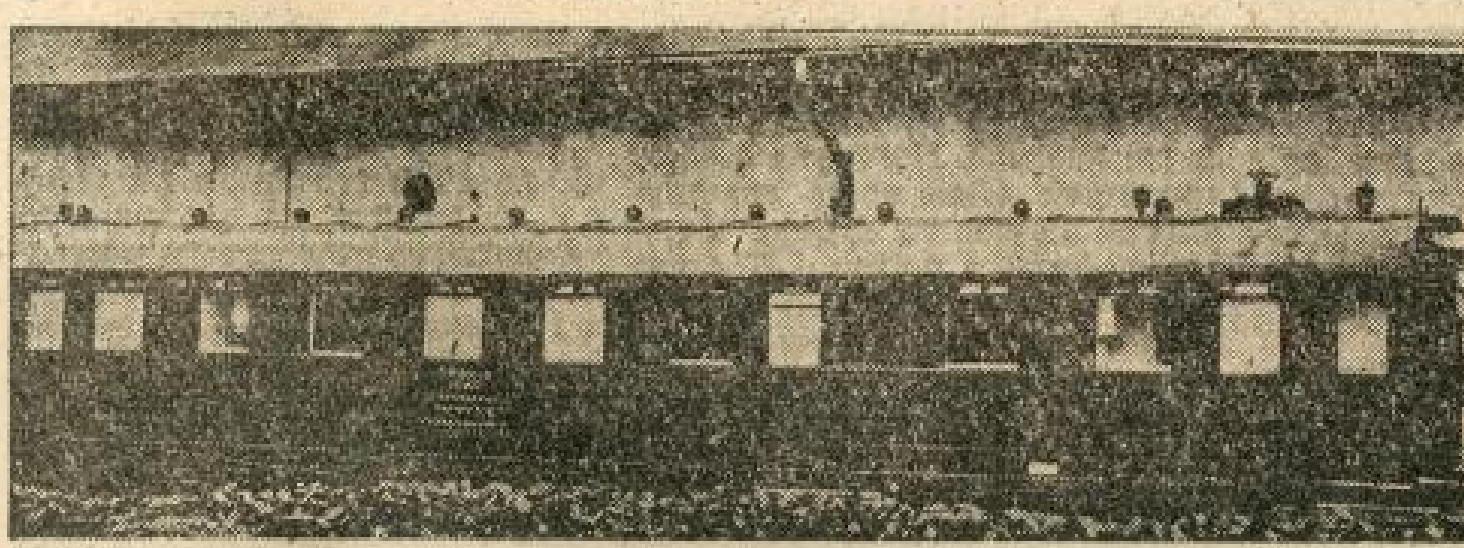

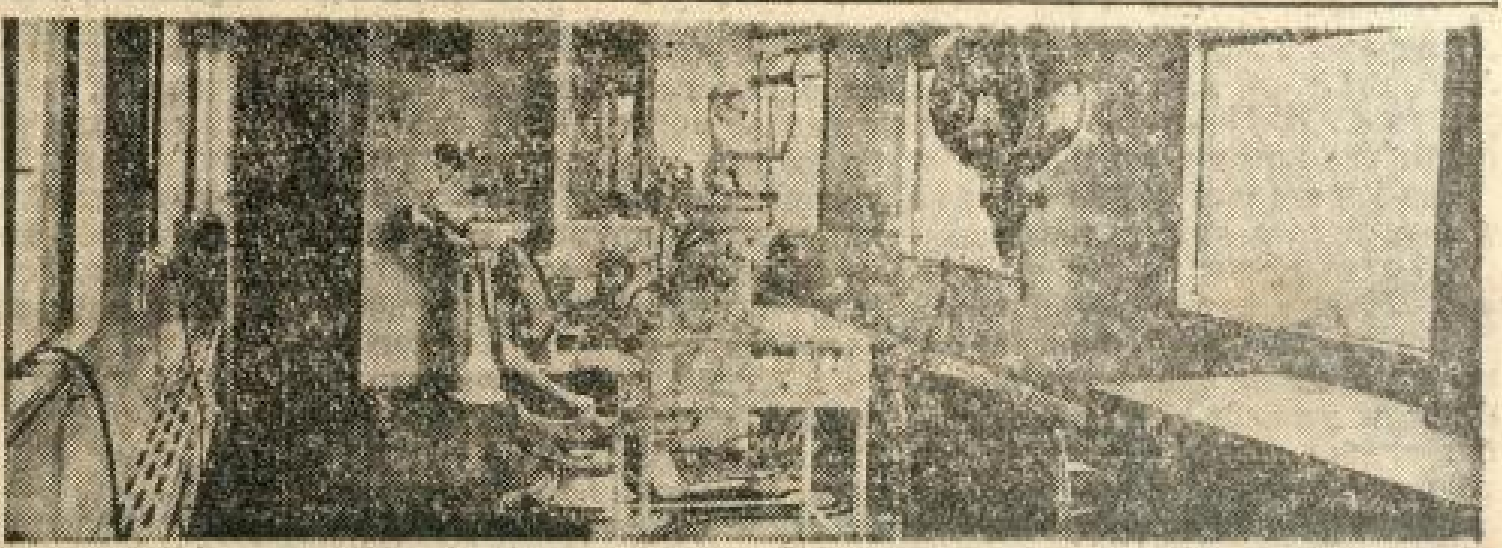

(Foto: Belgrader Bildagentur — 2)

Нове књиге и листови

НАРОДНИ ЧАЈЕВИ

Др. Александар Јанковић: Наши народни чајеви, ИПРОЗ (Пољопривредна библиотека, св. 31), Београд 1942, стр. 40, дин. 15.

Пре него што је продро у Европу кинески чај били су у употреби разни биљни чајеви. И наша земља знала је за разне миришљаве и врло укусне чајеве, као што су липов, багремов и нанин чај. Међутим, доласком кинеског чаја, који обилује јаком аромом и малом количином кофеина, домаћи чајеви су занемарени.

Кинески чај, сем кофеина који у малим количинама освежава а у великим шкоди срцу, није ништа бољи од наших домаћих чајева. Кинески чај је лишће дрвета *камелиа синенсис*. Лишће се бере, увија руком и суши. На сличан начин ферментишу се и лишћа неких наших биљака, од којих добијамо пријатан чај.

Писац ове књижице г. др. Александар Јанковић упознаје нас са разним врстама наших домаћих чајева, од којих чај од шипковог лишћа има и витамин Це.

На крају, дати су рецепти мешаних и воћних чајева.

ПОПУЛАРНА НАУКА

Поводом издања серије „Наука и живот"

Наша читалачка публика одувек се интересовала популарним приказима научних стремљења и резултатима постигнутим на разним пољима науке и технике, а нарочито природних наука. То живо, скоро вазда будно интересовање долазило је до јасног изражаја и на популарним предавањима која су скоро вазда добро посећена. Поред свег тог интересовања, ми доскора уопште нисмо имали ниједну праву популарно-научну библиотеку која би плански, у низу солидно написаних и добро опремљених књига, давала приказе данашњег стања научног испитивања или синтезе, разумљиво и лакоизложене, разних наука или грана наука. Тај недостатак се осећао утолико више, што су широким круговима читалачке публике била скоро сасвим неприступачна слична издања на страним језицима, а још мање стручна издања већином намењена ужем кругу специјалиста. Иако би овакве књиге биле од превасходног значаја за опште културно подизање не само радозналих појединаца, него, што је нарочито значајно, и широких кругова народних маса, овом проблему није до недавна придавана скоро никаква важност.

Данас, захваљујући популарној научној библиотеци *Наука и живот*, коју издаје *Издавачко и прометно а. д. Југоисток* у Београду, наша читалачка публика добила је серију књига, одлично писаних и савршено опремљених, које, већ саме по себи, претстављају значајан датум у нашим културним стремљењима. Интересовање за ову едицију потврдило је у потпуности мишљење да је таква серија књига заиста очекивана са нестрпљењем. Четири досад објављене књиге: *Тајанствена земља — Геологија за свакога* од Б. Миловановића, *Загонетка живота — Савремена биологија за свакога* од К. фон Фрича у изванредном преводу Б. Д. Милојевића, *Свет у реторти, савремена хемија за свакога* од Ханс-Хоахима Флехтнера, у преводу С. Ђорђевића и Б. Дивљана, и најзад, *Материја и енергија, основи савремене физике* од С. Бокшана, показале су да издавач није жалио ни труда ни средстава да би нам пружио заиста савремене, у правом смислу научно-популарне приказе, уводе и синтезе различитих природних наука. Писци ових дела износе са пуним ауторитетом данашње резултате и савремено стање наука које обрађују. Они се труде да подигну читаоца на један виши ниво са којег се могу јасно уочити и схватити општи и значајни проблеми модерне науке и резултати постигнути у безбројним институтима и лабораторијама целог света. Најсложенији проблеми изложени су приступачно, изванредно занимљиво, каткад чак и живо, скоро узбудљиво, као у неком роману, ма да се вазда ради о провереним научним чињеницама или о великим идејама на којима почива сложена зграда данашње културе и цивилизације.

Због тога ова библиотека претставља најлепши украс сваког дома и лектиру која се не испушта из руку чак и када је књига више пута прочитана. Она је намењена свима, интелектуалцима и најширим круговима читалачке публике. Из једне анкете спроведене међу гимназистима виших разреда, студентима, учитељима, професорима, лекарима и инжењерима, затим међу припадницима разних других професија, може се јасно закључити да ова едиција претставља једну од најуспелијих и најпопуларнијих серија књига уопште објављених у Београду. Многи су нам чак изјавили:

— Читајући *Тајанствену земљу, Загонетку живота, Свет у реторти* или *Материју и енергију* чини нам се да учествујемо у раду многих научника; да присуствујемо истраживању која се врше у великим лабораторијама и научним институтима; да се експерименти одигравају пред нашим очима; да мртве, до скора за нас потпуно безначајне ствари постају живе и добијају нове обрисе и нова значења.

То су утисци које је доживела већина читалаца ове библиотеке, и они најбоље показују њен значај.

Као последња књига ове едиције изишла је недавно *Материја и енергија — Основи савремене физике* од С. Бокшана. То је дело које се одавно очекивало са нестрпљењем и које је наша читалачка публика топло поздравила. Оно је за нас утолико значајније што су у њему детаљно изнети и резултати рада наших научника Тесле, Пупина, Бошковића, Миланковића. Из овог приказа може се најбоље видети сав значај нашег прилога светској науци и општем културном напретку света.

У овој књизи изложени су сви најважнији резултати модерне физике, гледани често и кроз историјску перспективу, тако да се лако прати постепен напредак у појединим гранама ове науке. Теорија релативитета, једно од најтежих поглавља савремене физике, објашњена је на савршен начин. То је, истовремено, најбољи приказ ових проблема на нашем језику. У поглављима *Како изгледају атоми* и *Разбијање атома*, најдубљи и најсложенији проблеми материје и енергије изложени су мајсторски, без уобичајених празнина које постоје у популарним приказима ових проблема и приступачно читаоцима који не располажу неким већим претходним знањем из физике и математике. Та способност да савршено прикаже у релативно лако схватљивој форми и најтежа поглавља једне сложене науке као што је физика, карактерише цело Бокшаново дело од прве до последње стране.

Материја и енергија оригинална је и по начину излагања градива и распореду материјала, тако да се јасно одваја од популарних физика и осталих покушаја да се ови интересантни и сложени проблеми савремене науке прикажу на начин разумљив најширим круговима читалачке публике. Поглавља о електрицитету (Две врсте електрицитета, Галванска струја, Електромагнетне појаве, Теслине струје високе фреквенције, Примена електричне енергије), заслужују нарочиту пажњу због своје обимности и заиста оригиналног начина на који су у њему изложени ови тако значајни и интересантни проблеми. Сви који се интересују како је саграђен и како функционише радиоапарат, на чему се заснива телевизија или како изгледа Теслин основни план радиотехнике, наћиће у овом поглављу изванредно занимљиве податке и исцрпне приказе. Како је Пупин омогућио телефонију на великим даљинама — свакако интересује сваког нашег иоле културнијег човека, као и проналасци Милутина Миланковића и епохална открића Николе Тесле.

У овом кратком приказу не може се, из разумљивих разлога, улазити у исцрпна излагања огромног и изванредно интересантног материјала који садржи Бокшанова књига, али с правом можемо рећи да она заслужује највећу препоруку.

У истој едицији објављена је и дивна књига *Свет у реторти — Савремена хемија за свакога* од Ханс-Јоахима Флехтнера, познатог хемичара и једног од најбољих немачких популаризатора, научника који пише стилом романописца. По распореду градива и начину излагања и објашњавања најсложенијих појава у свету хемије, појава које често нисмо ни наслућивали, Флехтнеров *Свет у реторти* спада међу најоригиналније и најинтересантније књиге које су уопште написане о овим проблемима. Проф. П. Тутунџић наш познати хемичар и одлични популаризатор, окарактерисао је, у своме предговору овако Флехтнерову популарну хемију: Ко буде прочитао ову књигу о свету у хемичаревој реторти и потрудио се да запамти најважније ствари, видеће после тога материјални свет и себе самога сасвим другим очима. Свака материја имаће за њега сасвим други изглед, а њена спољашња површина неће више бити непремостива граница за сазнање њене суштине и унутрашњег састава. Поред тога хемија ће му се приказати у сасвим другој светлости, као наука о материји и њеним особинама, коју сваки савремени човек треба да познаје, да би разумео свој живот, живот свег материјалног света и могућности које му материја пружа".

Флехтнеров *Свет у реторти* спада у она ретка дела после чијег читања свакидашње ствари добијају нова значења а схватање живота и света мењају се и шире преко неслућених хоризоната. Пред очима пажљивог и често врло узбуђеног читаоца отварају се широко грандиозне, тајанствене и толико загонетне лабораторије не само научника-хемичара, него и хемичара-практичара, који су дали нашем веку ново, сасвим оригинално обележје. Сложени апарати, реторте, боце са тајанственим течностима, велике радионице у хемијским фабрикама, експерименталне лабораторије губе постепено своју тајанственост као да са њих нека невидљива рука лагано скида вео који их је толико дуго скривао од очију обичног човека. Али и комад угља који стављате у пећ, дијамант у прстену, челично сечиво вашег ножа, запаљена жижица, као и друге безбројне свакидашње, тако обичне ствари добијају постепено нов смисао и нова значења.

Свет у реторти је популарна хемија у најбољем смислу те речи, популарна и по начину излагања и по распореду градива, по оном неосетном прелажењу са простог на сложено, по унутрашњој повезаности материје која се излаже, по одличним и оригиналним цртежима и скицама који повећавају интересовање и чине да се поједина поглавља читају скоро без предаха.

В. Г.

За културно подизање нашег сељака

Земља и рад, уређује Стево Клуић, бр. 2, Београд новембар—децембар 1942, стр. 32.

У другом броју часописа *Земља и рад*, намењеног нашим земљорадницима а нарочито гостима претседника Владе, развијају се идеје и одгонетају проблеми постављени већ у првом броју. Уопште узев, осећа се напор уредништва да се све осветли уједначеним осветљењем уз пуну објективност и непристрасност.

У уводном чланку *О светлом празнику* апелује се на мир и ред, на братску слогу и поштовање божјих и грађанских закона.

Министар пољопривреде инж. г. Веселиновић говори сељацима како он жели да организује српску пољопривреду, у ком раду неће бити „мера пред којима ћу устукнути, ако је у питању спасење и опстанак српског народа". Министар г. Веселиновић приказује затим начела планске пољопривредне производње и указује на користи и добити које ће отуд извући наш сељак. Да би се планска производња извела како ваља потребно је да сваки испуни савесно и поштено своју дужност. „Ако то не би учинили, опстанак и наша будућност били би доведени у питање". Али министар инж. г. Веселиновић има поверење у српског сељака и нада се да ће он схватити и разумети оно што се од њега тражи.

О положају сељаштва у свету и код нас и о томе какав ће он да заузме у новом поретку Европе пише са много познавања ствари С. К. Пошто је приказао стање сељаштва уочи овог рата, изнео узроке његовог пропадања и неке лекове примењене за његово оздрављење, писац завршава: „У новом поретку Европе, сељак ће бити стуб сваке државе, па и целог европског поретка. Али данашње коњунктурно благостање нашег сељака не сме да му помете мозак па да помисли, да је он у држави зато на првом месту, што може да својим производима диктира свима по својој вољи. Тиме се не би оспособио за водећу улогу не би дао доказа да је способан да на својим леђима понесе будућност нашег народа, нити би заслужио да га нови поредак у Европи заштити и подигне на достојно место првог грађанина у држави".

У чланку *Србија и данашњи рат* есенцијелно се износи суштина ствари. Наш српски став је у томе, да не улазимо у битку великих народа, јер то није наш посао, нити ту можемо што да помогнемо. Ми треба да радимо у миру и да стварамо, како бисмо дали доказа да смо заиста способни да уђемо у заједницу европских народа.

О повратку наших сеоских омладинаца из Немачке реферише г. М. Бабић. Он пише о томе како су омладинци срдачно примљени у Немачкој, како су много научили од далеко способнијих земљорадника, како им је све показано што је од интереса и како се враћају у Србију наоружани огромним знањем савремене пољопривреде. У моменту кад немамо својих претставника у највећој европској земљи, наши сеоски омладинци, као и радници на раду у немачким фабрикама, најбоље нас репрезентују, и то веома достојно. Њихов рад, предан и пожртвован, њихова интелигенција, брзо разумевање сваког посла, лепо понашање чине да су они у ствари наши најбољи претставници у иностранству.

Г. Ст. Клуић у чланку *Шта ће сељак с новцем* наводи све примере паметне употребе новца у данашње време. Писац сматра да би најпре требало изградити и унапредити своју кућу и окућницу, затим друмове и село. Дати се на посао и искористити да се подигне оно што је годинама било запуштено. Не би требало за данашње новце куповати непотребне ствари, нарочито оне из града којима није место на селу. Набавка алата, неопходног кућевног намештаја и слично велика је корист коју сељак може да извуче.

Врло је интересантан начин на који су Румуни решили да преобрате совјетске колхозе у сељачке радне заједнице. Наишавши, приликом поновног присаједињења румунских крајева, на совјетске колхозе, Румуни су решили да их не ситне, већ да се сељаци добровољно организују и успоставе сељачке радне заједнице, у којима би се поделили трошкови око вођења пољопривреде. Корисни резултати нарочито се огледају у куповању заједничког алата и смањењу осталих режиских трошкова. Ова врста задругарског рада примењује се и у Бугарској, где су се већ три села одрекла стопроцентне приватне својине, да би заједнички обрађивали своја имања и заједнички користила плодове свога рада. О овом веома интересантном питању налазимо пуно података у чланку *Сељачке радне заједнице*.

Као што постоји радничко осигурање требало би увести и осигурање сељака, о коме се до сада мало ко бринуо у овом погледу. Његово нам је здравље, међутим, исто тако од велике важности, као и радничко. Начин на који би се могло извести ово осигурање описује Добричевски у чланку *Значај сељачког осигурања*.

Занимљиви су затим написи о *првом српском плугу, о сточарству у Немачкој, о румунској пољопривреди, о економској важности заштите биља и борбе против штеточина* од инж. Алексе Грујића и *производњи и потрошњи намирница у свету* од агр. Кархајнца Бакхауза.

Часопис је илустрован актуелним сликама и укусно опремљен. Наш сељак до сада још није имао овакав лист. Труд уредништва у овом погледу најбоље показује како се сада обраћа свестрана пажња нашем сељаку.

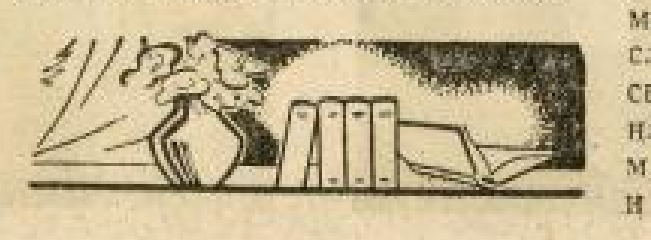

Занатска банка а. д.

БЕОГРАД, ЖОРЖА КЛЕМАНСОА УЛИЦА БРОЈ 1

Одобрава кредите занатлијама под повољним условима, прима улоге на штедњу и врши све остале банкарске послове.

Занатлије, који имају текући рачун код Занатске банке, могу се служити банчиним чековима и на тај начин вршити разна плаћања без употребе готовине.

Бр. 27

ЗАР ЈОШ НИСТЕ ПРОБАЛИ

ЧУВЕНО ЦРНО ВИНО

»ЕЛЕКСИР«

Из винарске радње

Стевана Бишофа

У Косовској 35 ● Телефон 23-959

Онда то учините и не заборавите да нас **ЈОШ ДАНАС** посетите па ће те се уверити да наш велики избор природних пића:

РАКИЈЕ, ЛИКЕРА, ВЕРМУТА И ВИНА

Заслужује прво место у квалитету,

а уз то смо најповољнији у погледу цена.

ЗАПАМТИТЕ: СТ. БИШОФ — КОСОВСКА 35

Бр. 26

Државна класна лутрија

Лутријски план за наступајуће пето коло срећака Државне класне лутрије ступио је на снагу.

Овај лутријски план предвиђа емисију од укупно 40.000 целих срећака, које су све издате у четвртинама. Цена срећака остала је иста и износи дин. 50.— за једну четвртину за сваку поједину класу.

Ово коло срећака по лутријском плану има три класе, са извлачењима и то:

I класа 13 јануара 1943 године,
II „ 11 фебруара 1943 године,
III „ од 6 до 26 марта 1943 године закључно.

Нови лутријски план предвиђа 16.000 згодитака у укупној вредности од

ДИН. 15,477.200.—

са четири премије од дин. 500.000.—, дин. 300.000.—, дин. 250.000.— и дин. 200.000.—.

и са већим згодитцима, и то: 1 од дин. 100.000.—, 2 по дин. 80.000.—, 3 по дин. 60.000.—, 7 по дин. 50.000, 6 по дин. 40.000—, као и већи број других згодитака од дин. 30.000.—, дин. 25.000.—, дин. 20.000.—, дин. 16.000.—, дин. 12.000.—, дин. 10.000.— и других средњих и мањих згодитака.

У најсрећнијем случају у трећој класи може се добити на једној целој срећки

ДИН. 900.000.—

За исплату добитака без икаквог одбитка јамчи Држава.

Чист приход од сваког појединог кола срећака Државне класне лутрије служи искључиво социјалним и привредним циљевима од општег интереса: један део додељује се Народном инвалидском фонду, Фонду за унапређење заната и мале кућевне индустрије и Фонду за помагање задругарства, а други, највећи део, припада Српском фонду за унапређење пољопривреде.

Срећке текуће друге класе пуштене су у продају, и могу се добити код овлашћених продаваца и њихових потпродаваца, којих има у свима местима на територији Србије и Баната.

Ближа упутства са лутријским планом и општим правилима, за ово коло срећака добићете на захтев бесплатно код свих овлашћених продаваца.

Бр. 28

МАЛИ ОГЛАСИ

Личну карту број 6274 издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем је неважећом. **Уде Даринка.**

Личну карту број 11307 издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем је неважећом. **Персида Милосављевић.**

Личну карту 15716 издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем је неважећом. **Миља Светозаревић.**

Личну карту 16091 издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем је неважећом. **Душанка Матовић.**

Личну карту 14476 издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем је неважећом. **Милоранка Габоровић.**

Личну карту 16727 издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем је неважећом. **Милован Јовановић.**

Личну карту број 14639 издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је неважећом. **Станка Миленковић.**

Личну карту број 13718 издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. **Миодраг Михајловић,** дреер.

Личну карту број 12119 издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. **Чедомир Радовић.**

Личну карту издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. **Надежда Младеновић.**

Личну карту број 2607 издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. **Вербец Бранко,**

Дуванску књижицу бр. 138 издату од стране Финансиске контроле у Крагујевцу, изгубио сам. Овим је проглашујем за неважећу. **Ђорђе Радојевић,** кафеџија, Пашићева бр. 10.

Личну карту број 876 издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је неважећом. **Благоје Милановић.**

Личну карту број 627 издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем за неважећу. **Душанка Милутиновић.**

Личну карту број 2723 издату од Предстојништва полиције, изгубила сам. Оглашујем је неважећом. **Сарамандић Вера.**

Личну карту број 18633 издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем је неважећом. **Миља Драгутиновић.**

Избегличку легитимацију број 61675, издату од Комесаријата за избеглице Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је неважећом. **Божидар Марковић.**

Личну карту издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем је неважећом. **Ђорђевић Цвета.**

Личну карту број 3539 издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем је неважећом. **Тошић Даница.**

Личну карту број 1756 издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је неважећом. **Илић Радивоје,** радник.

Кожне рукавице

Чистимо и оправљамо,
»РУКАВИЧАР«, Чика Љубина 14,
Телефон 23-604. 25 1—1

Колонијалисти...

Кад дођете у Београд не заборавите да посетите

прво српско предузеће за израду коломасти **»СРБИЈА«**

ПЕТАР М. РАДОСАВЉЕВИЋ

КАНЦЕЛАРИЈА ул. Космајска 6 (Теразије) тел. 26-671
ПРЕДУЗЕЋЕ Краља Александра 340, тел. 43-812
СТОВАРИШТЕ Римска 22 (Бајлонова пијаца) тел. 26-633).

17 1—1

Dipl. Ing. Михаило С. Бесарабић

„СТИГ“ дрогерија на велико

Београд, Вука Караџића 7. Телефон 28-226.

има стално на лагеру: хемикалије, реагенције за анализе, лабораторијумске потребе и посуђе. Заступа стране хемиске фабрике.

16 1—1

»СРПСКА КЊИЖАРА«

БЕОГРАД

Препоручује свој велики избор књига:

Франсоа Мориjан: Исусов живот	увезано	Дин.	110.—
Ђоновић Јован: Црна Гора	„	„	150.—
Мопасан Ги Де: Целокупна дела 11 књига	„	„	1600.—
Димитријевић Јелена: Нови свет	„	„	160.—
Вуксан Душан: Целокупна дела Краља Николе I	„	„	250.—
Вилхар: Српско-немачки речник	„	„	150.—
Х. Џ. Армсронг: Кемал Паша	„	„	150.—
Сима Пандуровић: Целокупна дела I/V	„	„	380.—
Х. Сјенкјевић: Крсташи 2 књиге	„	„	400.—
Иван Вазов: Под Игом	„	„	200.—
Никола П. Пашић: Живот и рад	„	„	60.—

ЈУГОСЛОВЕНСКИ КЛАСИЦИ

Петар Прерадовић — Дела	увезано	Дин.	200.—
Јаков Игњатовић — „ I	„	„	200.—
„ „ — „ II	„	„	200.—
Август Шеноа — „	„	„	200.—
Милутин Ускоковић „	„	„	200.—
Јанко Веселиновић „	„	„	200.—

На горње књиге књижарама уобичајени рабат

Свето писмо стари и нов завет	увезано	Дин.	250.—
„ „ нови завет	„	„	100.—
„ „ нови завет кожа	„	„	150.—
„ „ нови и стари завет	„	„	150.—
„ „ нови завет	„	„	55.—
Лангер Ф.: Немачко-српски — Српско немачки речник	„	„	70.—
Булат—Накић: Италијанско-српски речник	„	„	100.—
Бакотић Луjо: Речник српског језика	„	„	240.—

Велики избор забавних књига из омладинске књижевности:

»КАДОК«, »ПЛАВА ПТИЦА«, »ЗЛАТНА КЊИГА«.

Телефон 26-009 **Краља Александра 18**

Чек. рач. код Пошт. штедионице 61240.

22 1—1

Златан накит стари и нови купујем:

Дијаманте крупније, брилијанте све величине, златне зубе, бурме, прстење, мињуше, брошеве, бразлетне, ланце, сатове златне, сребрне и металне само исправне и од бољих познатих марака; старо злато оштећено, излизано, поломљено и горело сваку количину купујем сребрне есцајге и остале исправне предмете од сребра купује и највише плаћа познате фирма

„БРИЛИЈАНТ“

ВЛАСНИК МИЛИВОЈЕ М. МИТРОВИЋ

Београд — Ђорђа Вашингтона 6. — Телефон 28-706.

19 1—1

ВУНУ ЗА ПРЕДЕЊЕ

као и памук из јоргана чешљамо на влачари одмах док мустерија чека. Можемо прерађивати вуну и од разних нових и старих вунених отпадака (ћилима, штофа, трикотаже, ћебета и слично). Одлична израда.

БАНИЋ И УГРЕНОВИЋ, Цара Николе ул. 10 (Славија).

20 1—1

Свакодневни разговори

(Уџбеник за брзо и лако споразумевање са Немцима)

1 КЊИГА ДИН. 15.—

»СРПСКА КЊИЖАРА«, Београд, Краља Александра 18.

23 1—1

„ДИНАРА“ купује и продаје

САВ БОЉИ НАМЕШТАЈ,

Запамтите: **»ДИНАРА«** Ћирила и Методија бр. 2

Тел. 40-665.

21 1—1

ПАЖЊА

Вршимо брзу поправку дрвене, кожне и гумене обуће

„АВАЛА“ Таковска 39

167 3—3

НЕБОЈША

Фабрика коже и обуће са дрвеним ђоном

БЕОГРАД
КНЕЗА ПАВЛА 125
ТЕЛЕФОН 27-113

»ЈУГОСЛАВИЈА«

ОПШТЕ ОСИГУРАВАЈУЋЕ ДРУШТВО У БЕОГРАДУ

у сопственом дому Престопонаследников Трг 10 (Теразије)

Телефони: 20-151, 20-153 **Основана 1913 г.** **Адреса телеграма:** ЈУГООСИГУРАЊЕ

Закључује уговоре осигурања под повољним условима и то:
1. Живота и ренте по разним практичним комбинацијама;
2. Пожара (зграда, робе, намештаја, фабрика и т. д.);
3. Транспорта на суву и води;
4. Несрећних случајева;
5. Законске одговорности за накнаду штете (закон. дужност јемства);
6. Аутомобила (каско незгода и јемства т. зв. свеосигурање);
7. Стоке (коња и говеда);
8. Стакла од лома;
9. Опасне крађе (провалне крађе) трговина, магазина, станова и т. д.

ФИЛИЈАЛЕ:

Петровград: сопствена зграда Гимназијска бр. 26.
Заступства у свим већим местима.

24 1—1

Депозитар на чување у готову

Р. И. Бр. 1946

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 4. Год II
Београд, 30 јануара 1943
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

СВЕТСКО-ИСТОРИСКИ ЗНАЧАЈ 30 ЈАНУАРА 1933

Изјава председника Српске владе генерала Г. М. Недића

Поводом 10-годишњице доласка на власт национал-социјалиста у Немачкој, Претседник Српске владе, генерал М. Недић дао је следећу изјаву:

— *Долазак национал-социјалиста на власт у Немачкој пре десет година био је од судбоносног значаја не само за немачки народ, већ је и од огромног историског значаја за све европске народе, за целу Европу, као и за остали свет. Овај догађај претставља несумњиво прекретницу у историји човечанства, чији је закон да иде путем напретка, одбацујући преживеле облике и оквире, налазећи увек нове одговарајуће облике живота и стварања.*

Када је 30 јануара 1933 године Адолф Хитлер преузео вођство Немачке, под познатим трагичним околностима, са циљем да оствари свој програм за спас немачког народа, он је истовремено вапијао да испуњује своју мисију ослободиоца Европе од превласти и мешања ваневропских сила у судбину европског континента. Зато је било потребно да Немачка оздрави и да се препороди, да постане јака и моћна.

Адолф Хитлер са национал-социјалистичком странком, имајући неограничено поверење немачког народа, стопио је Немачку у једну гранитну државну целину и створио духовно јединство немачког народа, као никад раније. То дело, које је он остварио за цигло десет година, остаће забележено у историји као једна ненадмашна епопеја стварања и подизања.

Таква Немачка, национал-социјалистичка Немачка, под вођством Адолфа Хитлера, једина је била у стању да преузме мушку и одлучну борбу за ослобођење Европе од јеврејско-масонског капитала и за њен спас од бољшевичке неман, која је грозила уништењем европске културе, и културног живота у целом свету.

Немачка оружана сила, препорођена и надахнута вољом вође Рајха, у низу победа, јединствених у ратним аналима, срушила је све препоне које су јој стајале на путу, створила предуслове за изградњу Нове Европе, и, одстрањујући из ње ваневропске утицаје обезбедила спровођење њене светске мисије.

Још је величанственија улога Немачке у суабијању навале црвене неман, која је хтела уништење национал - социјалистичке Немачке као најсигурнијег бедема за одбрану европске културе од азијатских орди, анархије и хаоса бољшевичке револуције.

Својом херојском борбом, својом проливеном крвљу за одбрану Европе. Немачка осведочује право да носи европску мисао и да претставља европску културу и напредак Европе према варварству једних и према експлоатацији других.

Српски народ, који својом историјом и својим тежњама неразлучно припада Европи, који има дубоко усађено поштовање за хероизам и жртву, схвата смисао ове борбе коју Немачка са својим европским савезницима води за спас Европе.

Трудећи се да разуме ненадмашне тековине национал социјалистичке Немачке у свима областима националног живота, припремајући се духовно да изврши своју националну обнову у духу новог времена, српски народ чувајући мир и ред, предан неуморном раду, потврђује свој смисао за европску солидарност и своју вољу да сарађује у Новој Европи за своје добро и за будућу величину Европе.

Дан Немачке револуције

Написао
Министар Рајха Др. ГЕБЕЛС

У подне смо седели у Кајзерхофу и чекали. Вођа је био код претседника Рајха. Неописиво узбуђење заустављало нам дах. Између Кајзерхофа и канцеларије Рајха стајала је маса света, ћутала и чекала.

Шта ће се догодити? Срца су нам се кидала у сумњи и надању, срећи и малодушности. Сувише смо често били разочарани, да б. мо ли неограничено да верујемо у чуда.

Шеф штаба стоји увек и без прекида на прозору. Посматра излажење из канцеларије Рајха. Тамо мора изаћи Вођа. На лицу ће му се видети, да ли је успео.

Мучни часови ишчекивања. Напослетку једна кола заокрећу иза угла. Масе кличу и поздрављају. Изгледа да слуте претстојеће велике промене, или мисле да су већ наступиле.

Вођа долази!

Неколико минута доцније он је у нашој соби. Ништа не говори, али су му очи влажне.

Тако се далеко дошло!

Вођа је наименован канцеларом. Он је већ положио заклетву у руке претседника Рајха. Велика је одлука пала. Немачка се налази пред својим историским преокретом.

Ми смо сви занемели од узбуђења. Свако стеже Вођи руку, и изгледа, да се наш завет верности наново склапа. Просто је невероватно како је Вођа једноставан у својој величини и како је велики у својој скромности.

Напољу урнебесно кличу масе пред Кајзерхофом. Хитлерово

Адолф Хитлер, Вођа национал-социјалистичке револуције из које је никао Трећи Рајх

(Архив „Српски Народ")

именовање постало је, у међувремену, свима познато. Од хиљаде постале су десет хиљада. Бескрајна река људи слива се у Вилхелмштрасе.

Ми улазимо одмах поново на посао. Рајхстаг је распуштен. То нас је стајало много напора, да приволимо наше колеге у влади. Избори ће се одржати кроз четири недеље. Влада ће се још данас једном прокламацијом обратити немачком народу.

Одлазим у канцеларију берлинске жупе. И тамо, у свечаној тишини објављујем нов ток догађаја. Сви су потресени и дубоко узбуђени. У овој дворани, у којој смо доживели многа живчана искушења, влада велика тишина — као у цркви.

Први део борбе за власт лежи иза нас, морамо даље радити да би власт задржали.

У Кајзерхофу Вођа већ разговара са новим министром војске. Ред владе започиње.

Следећи дан пролази као сан. Све изгледа као да је из бајке. Лагано се спушта ноћ на престоницу Рајха.

Око 7 сати Берлин личи на ускомешани мравињак.

Почиње бакљада. Бескрајно, без краја, од 7 сати увече до 4 сата изјутра, масе марширају поред канцеларије Рајха. СА- и СС-формације, Хитлерова омладина, грађани, жене, очеви са децом, чије су ручице испружене према прозору Вође. Влада неописива радост. Неколико метара даље од канцеларије Рајха, стоји на свом прозору претседник Рајха, Хинденбург, управни лик јунака, достојанствен и окружен мистичним чаром. Штапом удара у под, по такту војних маршева. Стотине и стотине хиљада пролазе равномерним кораком испод прозора.

То је подизање нације!

Немачка се пробудила!

У спонтаном одушевљењу народ се изјасниo за револуцију Немаца.

Не да се описати, шта се одиграва у нашим срцима. Могло би се и плакати и смејати се.

Придолазе све нове масе. Ликују и кличу.

Пред канцеларијом Рајха на Вилхелмсплацу, седе стотине омладинаца на дрвећу и манифестују у хору Вођи.

Његов га народ слави.

Први пут, радио преноси једну манифестацију немачког народа. Први пут говоримо преко свих немачких радио-станица. Могу да кажем, да смо бескрајно срећни, а да желимо даље да радимо.

Када се дуго после поноћи, поворка приближила своме крају, још је увек десетина хиљада људи стајало пред Канцеларијом Рајха и певала песму Хорста Весела. Кратко говорим масама и завршавам са »Хајл« Хинденбургу и Вођи.

Трг се празни. Затварамо прозоре. Око нас је велика тишина. Вођа ми ставља руке на рамена, не рекавши ни једну реч.

Око три сата враћам се кући.

Штурмфирер Хан из Шарлотенбурга доноси ми страшну вест: Наш друг Ханс Мајковски, који је синоћ уздигнутог чела марширао пред Вођом, убијен је од комунистичких убица. Заједно са њиме погинуо је и полициски наредник Зауриц.

У пенушаву чашу радости пада кап отрова. Сада ћемо коначно обрачунати. За месец-два успоставили смо мир и ред у Немачкој.

Настао је нови Рајх. Био је крвљу освећен. Четрнаестогодишњи рад крунисан је победом. Ми смо постигли циљ. Немачка револуција почиње.

УПРАВА БИБЛИОТЕКА „СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ" БЕОГРАД

Смена система

Није никаква случајност што је данашњи крвави и дуги рат обухватио читаву куглу земаљску. Ово је последица револуције која више од двадесет година негде видљиво негде невидљиво потреса све народе и све државе. У питању су саме основе, на којима је људско друштво било организовано као и тражење оних на којима треба да се у будућности организује.

Стари и преживели капиталистичко-либералистичко-демократски свет покушава да се истргне неминовној смрти, на коју је осуђен од стране виших сила, а у име општег прогреса. У безумљу самртничког ропца он се спрегао са својим најљућим непријатељем, комунизмом, који хоће не само да из корена измени систем на коме је тај свет досад постојао, већ угрожава и његове културне тековине, којима је он у своме напону снаге обогатио човечанство.

Са системима на којима је људско друштво организовано ствар стоји исто онако као и са сваком творевином човековом: они су несавршени и пролазни. Другим речима: сваки систем који човек измисли подложан је истом закону као и сам живот човеков. Наиме, он има своје младићско, своје мужевно и своје старачко доба. У овом последњем стадијуму јављају се револуције, које доносе крај система који се изродио и који својим преживелим и окамењеним формама спутава живот и човеков напредак.

Тако је Француска револуција значила крај феудалистичког поретка и укидање привилегија изживелог и онеспособљеног племства. Али како напредак човечанства не иде праволиниски, већ у цикцак, то се ударило у другу крајност, у комуну и руљократију, које су собом донеле општи хаос и несрећу. Само чврста рука једног Наполеона Бонапарте била је у стању да обузда аждају револуције. Његовом заслугом, као и заслугом народних вођа који су дошли из грађанских редова, створен је нови поредак, који је човечанству у тадашњем тренутку његовог развоја најбоље одговарао: капиталистичко - демократско-либералистички.

Овај систем, после младићских застрањивања, у своме мужевном добу омогућио је човечанству полет и напредак, тако да су његове присталице почеле сневати о томе како је тај систем савршен и вечит. Међутим већ крајем прошлога века појавили су се озбиљни знаци његове декаденције. Та је декаденција узимала све више маха, тако да је капитал почео бездушно да искоришћује рад, либералистичка привреда довела је до привредне анархије, а демократија је својим општим правом гласа довела до јаловог парламентаризма и владавине јаких, али често морално бескрупулозних појединаца.

И опет се јавила револуција — овог пута у Русији —, која је опет отишла у крајност; укинула приватну својину и завела диктатуру мануелног радништва. Али се опет јавила и реакција на ове крајности, и то у виду фашистичке и национал-социјалистичке националне револуције, које такође одбацују неограничену владавину капитала, либерализам и демократију, али које хоће да друштво организују на целисходнијим основама, на основама које најбоље одговарају садашњем развоју човечанства.

Насупрот капиталистичко-либералистичко-демократској неограниченој слободи јединке, коју она искоришћава на штету друштвене целине, — насупрот комунистичкој диктатури колектива, који јединки не даје ни онолико слободе да може да развије своју личност, — национализам хоће да помири јединку са народном заједницом на тај начин што слободу јединке условљава личном одговорношћу у погледу на интересе народне заједнице. Из овог његовог основног начела извиру и сва остала: о заштити рада, о улози жене, о народном вођству итд.

Десет година је свега откако је национал-социјализам на власти у Немачкој. За тај релативно кратки период владања он је успео да од Немачке, разједињене и пометене услед изгубљеног рата, начини једну од најјачих сила света. Та њена снага не почива само на добро опремљеној армији, већ и на духовном јединству немачког народа, које је последица одлучних реформа у свим гранама народног и државног живота.

Немачки човек, био он радник, сељак, привредник или интелектуалац, зна зашто се бори и шта брани. Он брани систем, који се на делу показао као систем који њему најбоље одговара. Зато га и брани тако пожртвовано и одлучно. И нехотице се намеће упоређење са браниоцима старог, преживелог капиталистичког поретка, који су тако рећи још пре борбе копље бацили у трње. Исто тако постаје разумљива и огорченост са којом се бије борба на истоку, од чијег исхода зависи будуће лице света.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

Један Вођа - један народ - један Рајх

Некада, у доба Бизмарка, изрекао је историчар Хајнрих фон Тречке поносну реч, — да људи стварају историју. Доцније за време Бизмаркових епигона, тајни саветник Руедорфер-Рицлер, трабант канцелара Бетман-Холвега, окарактерисао је своју епоху, реченицом, — да на крају крајева ипак одлучује боља просечност. Наше доба може ово учење исмејати, и усвојити поносно веровање једног Хајнриха фон Тречкеа.

Доживели смо, да један једини човек подиже Немачку на врхунац моћи и величине из понора спољног пораза и анархије изнутра.

Познато је: да је ова јединственост политичког генија, како га наше доба има у Хитлеру у Немачкој и Мусолинију у Италији, изазвала противника, да сконцентрише све своје снаге ка једном циљу: да између овог појединца и народа створи јаз и да затим уништи најпре Вођу, па онда и народ.

Тај смо случај доживели, када је Винстон Черчил први пут зими 1940, а други пут у новембру 1942, упутио позив „народу Италије", у коме каже, да „само један једини човек сноси кривицу због непријатељства између Енглеске и Италије „и ако се италијански народ ослободи тога човека, осигурано му је енглеско пријатељство."

Енглези се на тај начин служе старим опробаним рецептима. Тако су већ једном успели одвојити Наполеона од Француске, како би оборили француску хегемонију. Тако су у првом светском рату наговорили немачки народ, да напусти Лудендорфа, како би савладали обезоружану Немачку. Данас би исто тако желели да народи оборе једног Адолфа Хитлера и једног Мусолинија — како би немачки и италијански народ за свагда поробили.

Може се Винстон Черчил чудити, што овај његов апел није постигао никакав успех, какав је некада имала енглеска пропаганда против Наполеона или против Лудендорфа.

Упорна енглеска надменост заборавља, да Хитлер или Мусолини нису као Наполеон војнички узурпатори, нити неполитичари као велики војник Лудендорф, него да су као велике вође народа одоздо дошли до власти, тако да су не само формирали нов дух народа, већ и постали оличење духа њихових народа.

У томе је и разлика између Бизмарковог „и Хитлеровог стварања Рајха. Бизмарк је дошао одозго, за време краљевства и као аристократа, из спољне политике из дипломатије. Унутрашња политичка питања била су му страна и на том пољу — он генијални дипомата — доживео је своје најтеже поразе, као у случају против марксиста. Адолф Хитлер је, напротив, дошао одоздо, из широких народних маса, бавећи се најпре унутрашњом политиком.

Пре него што је као генијалан спољнополитички Вођа дошао на чело Рајха, он је у дугогодишњој борби освојио душу немачког народа, за себе и за своје идеје.

По своме пореклу и животном путу, Адолф Хитлер је био путник између светова. Био је уметник, који је хтео да буде сликар и архитекта. Борећи се материјалним недаћама био је грађевински радник — и тек унутрашњи глас у лазарету Пезевалка позвао га је у политику. Као немачки Аустријанац, био је истовремено поданик Хабзбуршке монархије и поштовалац Бизмарковог Рајха.

На тај начин, Хитлер је могао да сједини у себи нови социјализам са новим национализмом. Успео је да изведе нацонализам из „грађанске" или династичко-државотворне скучености. Било му је могуће, да ослободи социјализам комплекса инфериорности „пролетерске" злобе.

Ова нова политичка идеја, за једну деценију у једној од најтежих политичких борби, преобразила је немачки народ у једну нову државу, нови Рајх.

Националсоцијалистичка држава и националсоцијалистички Рајх, не започињу стварно тек 30 јануара 1933. Нови Рајх се развијао између 1923 и 1932, као „тајна држава", у време, када је званична држава била ништа друго до празна форма. Много раније, него што је Адолф Хитлер постао „канцеларом", он је био „Вођа", велики стваралац нове државе, државе немачког народа XX столећа.

30 јануар 1933 био је само дан, када је „тајна држава" постала јавна, када је народна краљевина добила службено признање по традицији, коју је достојно претставао генерал-фелдмаршал Хинденбург.

И када је месеца марта 1933, над ковчегом највећег пруског краља, Фридриха Великог, бивши каплар аустриског порекла као наследник пруског јункера Ота фон Бизмарка, пружио руку седом генералфелдмаршалу, који је оличавао Кенигзгрец, Версај и Таненберг, нестало је јаза, који је век... пресецао историски развој. Нестало је оне провалије између широких народних слојева и водећег слоја, на чему се разбила 1918 царска Немачка.

Нестало је подвојености између „пруске" и „југоисточне" Немачке, која је створена у данима Хоен...дберга и Кенигзгреца. Немачка национална идеја и идеја Рајха, ослободила се класне и малонемачке скучености и поново оспособила, да носи један велики европски Рајх.

Ова нова обнова народа била је основа новог оснивања Рајха.

Ово ново васпостављање Рајха, развијало се на основи немачке народности, и преко ње до светско историске одговорности немачког народног језгра, за једну нову Европу.

— Богови, рекао је једном Адолф Хитлер, погађају не само оне са заслепљеношћу, којима је суђено да пропадну, него принуђавају чак и оне који су Провиђењем позвани, да остварују циљеве који су често у почетку, ван домашаја њихових првобитних жеља".

Рат 1939, био је наметнут Немачком Рајху. Њега је желео непријатељ, који је видео, да ми, и успон једне нове Немачке, све више руши на сили засновани Версајски систем. И када је мржњом заслепљени противник изазвао рат, то је дало повода силном развијању снаге Рајха, преко целе Европе.

Тек услед овог наметнутог рата, омогућено је да се заставе националсоцијалистичке Немачке залепршају, од степа на Волги и Дону до Бискајског Залива, од снежних крајева на северу до пешчаних поља у Тунису. Рајх Адолфа Хитлера развио се преко малонемачких граница Бизмарковог Рајха и преко Великонемачке, у старом смислу мисије Рајха; какву су Немци имали за време средњевековних царева.

Овај горостасни резултат постигнут је снагом нове немачке оружане силе, која је Вођино дело. Па и она није ништа друго, него што сам назив каже: сретство моћи. Моћ, међутим лежи у политичкој идеји и политичкој вољи.

У почетку своје политичке каријере, 1923, Адолф Хитлер је рекао:

— Не лежи власт у седам дивизија. Не лежи ни у двадесет или тридесет, већ искључиво у вољи за влашћу. — Воља за влашћу није занос, звецкање сабљом и пуцкање бичем.

Ко је дубље од Адолфа Хитлера осетио суштину праве власти као душевне силе?

— Нека би нам, изјавио је Вођа 1941, Провиђење указало на прави пут, како би народи ослобођени њихових окова пошли у сусрет бољем поретку.

Ова воља за одговорношћу пред Богом и историјом, воља је Рајха, из које ће немачки народ као европско језгро, из европске анархије изградити нови европски поредак.

Проф. др. Валтер Франк
(Рајхсинститут за историју Нове Немачке)

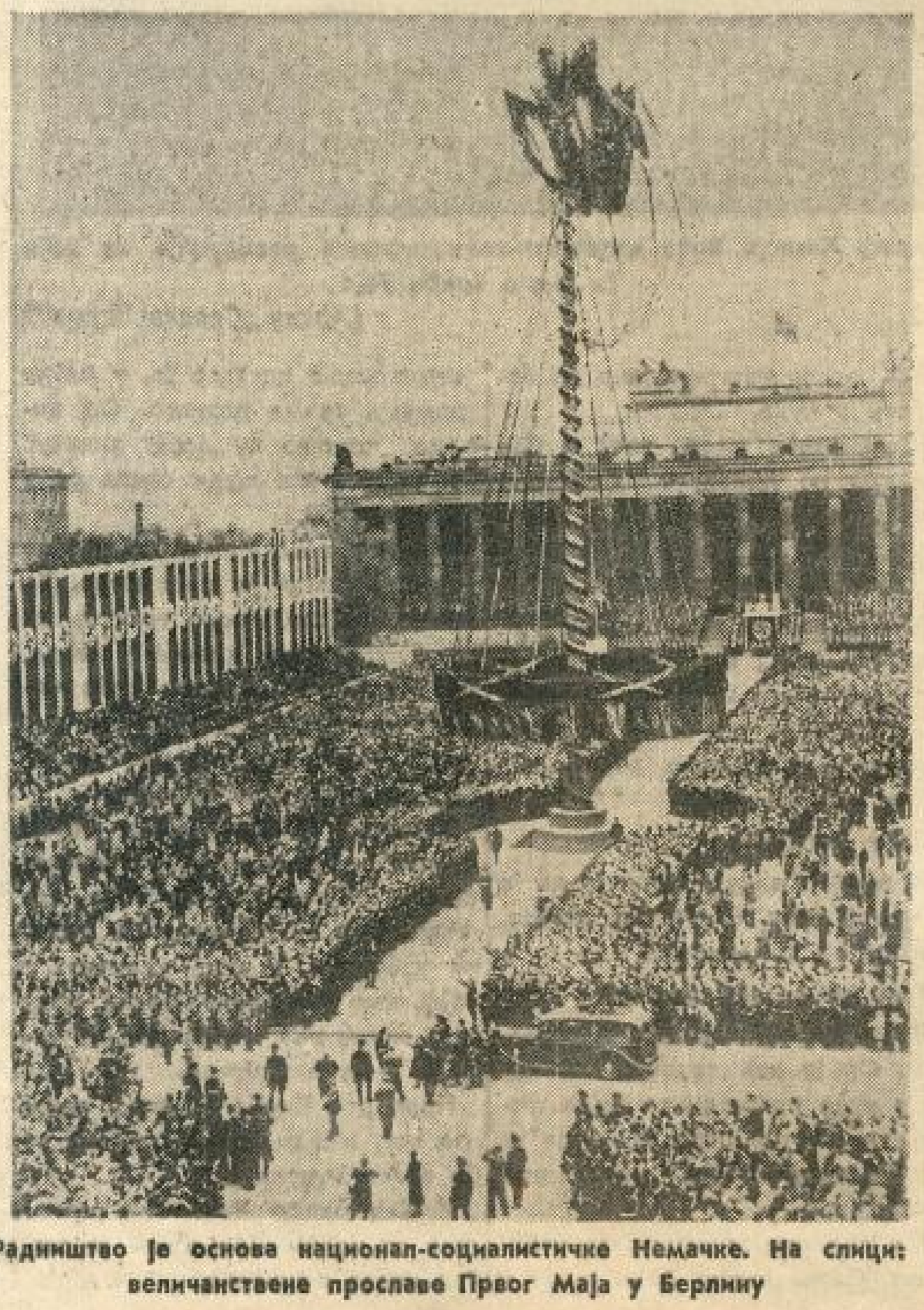

Радништво је основа национал-социјалистичке Немачке. На слици: величанствене прославе Првог Маја у Берлину

Српски народ према националсоцијализму

Приликом 10 годишњице доласка на власт национал-социјалиста у Немачкој, када се процењују јединствени резултати које је Немачка за то кратко раздобље под вођством Адолфа Хитлера постигла на свима пољима националног живота, хоћемо коначно да се обрачунамо са једном од најкобнијих заблуда, која је нанела највеће штете српском народу и која може још увек много и много да му наштети, ако сачува своје дејство код неких наших људи. Захваљујући безобзирној и непоштеној јеврејско-масонској пропаганди идеологија, циљеви и задатци национал-социјалистичког покрета, као и историска улога Вођ Рајха представљени су српском народу, српској јавности злонамерно и лажно, тако да он није имао верну и тачну претставу о суштини и значају овога најважнијег покрета за судбину Европе и човечанства.

Агенти и експоненти демократско-масонских ложа, јеврејских и англо-саксонских банака и берзи, не штедећи злато и не бирајући сретства, све су учинили да овај препородилачки покрет са високо етичким схватањем човека и са херојским осећањем живота преставе у најцрњим бојама. Све велико и лепо што је тај покрет носио у себи они су хтели да упрљају блатом гнусне клевете.

С друге стране на све могуће начине спречавали су да српски народ и српска јавност сазнају истину о херојској борби национал-социјалистичког покрета за спас и обнову Немачке и о његовим резултатима за стварање једнога поштенијег и правичнијег друштвеног уређења, у коме ће „мали човек", радник и сељак заузимати достојно место, које им припада према њиховом раду на стварању добара и вредности од опште националне користи.

Српски народ има смисла за ауторитативни режим

У том обмањивању и завођењу српског народа служило се свима аргументима и лажима, само да се сакрије од њега истина о национал-социјализму. Хтело се чак поставити као постулат да између српског народа, коме је демократизам нешто урођено и непроменљиво и национал-социјализма и фашизма, који су за ауторитет и хијерархију, постоји потпуна нетрпељивост и да је српски народ неспособан да их схвати и прихвати. Међутим, то тврђење о некаквом урођеном „демократизму" српског народа било је без икаквих основа, јер карактер и психологија, његове особине и његове врлине немају демократско обележје.

Напротив, народ који тек што је изашао из ауторитативног режима задруге и строго патријархалног морала села могао је имати само велико разумевање и дубоку склоност за идеје и системе, који су се заснивали на сличним постулатима, као што је био национал-социјализам. Напротив, двадесет година лудовања и пировања парламентарно-партиског режима т. зв. демократије у служби јеврејства и масонерије отворили су потпуно очи српском народу и он је прозрео лаж и обману демократског режима. Он је на својој грбачи морао да носи једну мањину, необуздану у својим прохтевима за богаћењем и уживањем одвајајући црно испод ноктију да би његова господа, демократ све бољи од бољега, могли делити са страним капиталистима плодове његовога мучног рада у најпримитивнијим приликама.

Револт против лажне демократије

Неред и хаос у свима областима националног живота, необуздано гомилање богатства у мали број руку, протекционашко родбинско и партиско повлашћивање неспособних и непоштених били су обележја тог толико хваљеног „демократског режима", који је проповедао демагошки једнакост и благостање за све. Инстинктивно у своме сачуваном патријархалном моралу, у своме осећању за интересе нације и државе, коју је он својом крвљу и својим жртвама створио, српски сељачки народ носио је у себи побуну против ових режима.

Познато је већ и толико пута описивано каквим су се све сретствима, меницама и полицима, служили наши „демократски" политичари да би спречили да та „суверена" народна воља дође до изражаја, која би их отерала са позорнице јавнога живота. У колико је он могао да сазна нешто о националној револуцији која се одиграла у Немачкој, спасавајући немачки народ од експлоатације демократских странака, српски народ је своје анти-демохратско и анти-парламентарно расположење и своју тежњу за једном поштеном владавином у реду и дисциплини изражавао, говорећи: „*И нама треба један Хитлер*". У томе се у ствари испољавала његова побуна против демократско-партиског режима као што је долазило до изражаја његово разумевање за истински демократизам у национал-социјалистичком начелу вођства, који је тако близак његовој психи. Српском сељаку импоновала је чињеница да је на чело једног тако великог и културног народа, као што је немачки, могао доћи и постати његов Вођ, један незнани и скромни борац и ратник из једног протеклог и изгубљеног рата

Поштовање немачке националне идеје

Схватајући управљање државом као вођење једне велике задруге, где се поштује ауторитет слободно изабраног шефа задруге, српски народ могао је имати само разумевања и наклоности за национал-социјалистичко схватање вођства нације.

И у многим другим стварима српски народ има сличан став као и немачки народ чији је прави дух дошао до изражаја у национал-социјалистичком покрету и у његовом оваплоћењу Трећега Рајха. И може се рећи, да је био поштено упознат са његовом доктрином и његовим смерницама, српски народ би у највећој мери имао разумевање за овај велики историски покрет, јер су његове идеје и његова стремљења одговарале његовом урођеном осећању за све оно што је праведно, здраво, лепо и корисно. Српски народ са својим здравим националним осећањем, које му је давало велику снагу да опстане и издржи све недаће, могао је имати само присно разумевање за дело Адолфа Хитлера који је спасао националну идеју из канџа толиких интернационала, које су и њему као и немачком народу правили несавладљиве препреке у његовом националном развитку. Зар све ове интернационале, почев од црвене, нису биле и непријатељи српског народа, као што су били непријатељи немачког народа? Зар опасност од истих непријатеља није нагонски упућивало српски народ да се приближи великом немачком народу, кога је он од увек дубоко ценио и поштовао.

Ништа се у Европи не може ваљано и трајно изградити и створити без Немаца и противу Немаца!

У низу додирних тачака између животног става српског народа и схватања национал-социјализма можемо навести сада схватање српскога народа о светињи земље и прадедовској крви. Та његова схватања чине га способним да дубоко проникне у суштину национал-социјалистичког учења, коме је једна од девиза: „*Крв и земља*". Како би српски народ могао бити противан идеологији и систему национал-социјализма, кад је он први дао место сељаку, које он својим радом заслужује и када је место причања демократских политичара о заслугама сељака и њихових обећања, никад остварених, дао истинско благостање немачком сељаку.

Смисао за херојзам

Ето, то је истина, коју смо хтели рећи нашем народу о суштини и циљевима национал-социјализма, коју је једна несавесна и бевобзирна пропаганда успевала дуго и дуго да сакрије.

Исто тако хтели смо рећи истину о таквозваном урођеном демократизму српског народа, који треба да спречи да схвати и прихвати све велике и корисне резултате које је постигао националсоцијализам у спасавању и уздизању немачке отаџбине до досада невиђене величине.

Хтели смо на тај начин да одужимо свој дуг према свом народу да бисмо му олакшали његово сналажење у плету судбоносних догађаја који се данас одигравају и од чијег правилног разумевања зависи његова судбина и његова боља будућност.

Верујемо да ћемо на тај начин допринети да конструктивне снаге нашег народа још више дођу до изражаја да бисмо тиме показали и доказали да смо позитивни чиниоци у изграђивању новог европског поретка, за који се данас бије бој на Истоку, где херојска немачка војска са својим европским савезницима брани Европу од уништења. Познавајући ствари какве јесу, ослобођен од лажи и обмана туђинске пропаганде урођени смисао српског народа за хероизам и жртву доћи ће до најпотпунијег изражаја. Са дивљењем и пијететом поклониће се он пред неустрашивим борцима код Стаљинграда, који надахнути херојским учењем национал-социјализма чине надчовечанске напоре и пружају незапамћене примере херојства и пожртвовања, умирући за спас и величину Европе.

У том циљу у овом броју из пера најпозванијих немачких и наших јавних радника доносимо написе, који могу бити од највеће користи српском народу у његовом духовном опредељивању за вршење своје дужности искреног члана европске заједнице и у изграђивању своје нове отаџбине.

М. М. М.

Идеолошки подвиг Алфреда Розенберга

Не може се довољно нагласити да борба националсоцијалиста пером значи исто онолико подвиг као и борба живом речи, делом, залагањем живота. И она је имала свог великог удела у коначном триумфу. Ту борбу пером отворио је Алфред Розенберг 1920 године брошуром *Трагом јевреја у мени времена*. Ту брошуру издала је странка, хотећи тиме да манифестује да она претставља њено гледиште у јеврејском питању. Исте године, Розенберг је написао и објавио и дело *Злочин у Талмуду*.

Следеће 1921 године неодољиво перо Алфреда Розенберга отвара пальбу на другог непријатеља-масонство, брошуром *Злочин слободног зидарства*. Године 1922 појављује се књижица *Антидржавни ционизам*. У години 1923, години прве минхенске епопеје странке, Розенберг даје значајну студију *Протоколи сионских мудраца и јеврејска светска политика*.

Година 1924 посвећена је борби против са националног гледишта најопаснијих међу тадањим немачким странкама — против марксиста и против странака које су се борile иза бусије политичког католицизма. Те године написао је књижице *Центрумаши и баварска пучка странка као непријатељи немачке државне мисли* и *Берза и марксизам или слуга и господар*. Године 1925 изашло је неколико књижица Алфреда Розенберга,

Упоредо са овим делима у којима се бори против најнепосреднијих непријатеља немачког народа и његове државно-политичке идеје, Розенберг је од самог почетка неуморно указивао на болшевизам као општесветску опасност, као најезду која прети свеколиком просвећеном свету, свему што је лепо, племенито, узвишено и напредно у људском роду. Као човек чија је најужа отаџбина толико пропатила од болшевичког ужаса, Розенберг је ту дао нарочитог маха своме сјајном перу. Године 1922 појављује се брошура *Болшевичка куга у Русији*, коју сад, с погледом на догађаје две деценије, које су отада прошле, можемо назвати управо пророчком и видовитом. Садашњи рат чињенично потврђује све битније мисли изнесене у том делу, а нарочито значајну дефиницију: „*Марксизам јесте брутална подигнута на ступањ религије*".

Розенбергово дело *Мочвара* објављено 1933, јесте једна од најизразитијих манифестација културно-политичке борбе за препород немачког народа.

Значајна за изградњу идеологије Трећег Рајха јесу и дела Розенберга која се могу сматрати као тумачења и развијања неких од главних идеја у књизи Вође Рајха *МОЈА БОРБА*. У дела те врсте убрајамо на првом месту књигу коју је Розенберг објавио 1927 године под насловом *Будуће смернице немачке спољне политике*. Већ у тој књизи Алфред Розенберг је јасно указао на супротности и тешкоће које су довеле до садашњег другог светског рата.

Међутим, сва досад набројана дела свако од њих сјајно документовано, убедљиво, узбудљиво претстављају тек обавештења и путоказна дела на пољу дневног збивања и изгледа за будућност. Тежиште историског значаја Розенбергове књижевно-научне делатности јесте и остаће у оној групи његових дела, која траже душу народа, њена тренутна беспућа, њене сумње, показујући јој пут оздрављења, снаге и вере у себе и своје. То су идеолошка дела Алфреда Розенберга, у ужем смислу речи. Од дела те врсте појављује се прво 1926 године књига *Хаустен Стјуарт Чемберлен као весник и утемељач немачке будућности*, а затим, 1928 године, *Дитрих Екарт*.

У ову област Розенбергова рада спадају и многа значајна предавања која је одржао од 1932 године наовамо. Досад су изашле две збирке тих предавања, и то *Крв и част* (1934) и *Традиција и садашњица* (1941). Међутим, макар и поле потпуније збирке тих дубоких и епохалних предавања изискивала би дуг низ дебелих књига.

Разуме се да је издалека најчувеније међу делима Алфреда Розенберга његов *МИТ XX СТОЛЕЋА* који га је прославио широм целог просвећеног света, а коме ни најљући идеолошки противници свих земаља нису могли одрећи признање да је оно једно од најзначајнијих дела новије светске књижевности. То признање било понекипут изречено посредно или онако процеђено кроз зубе, нису могли избећи ни они који су у националсоцијализму гледали свог највећег противника.

Борба Немачке за Европу

Поводом десете годишњице преузимања власти од стране националсоцијалиста

Усред највећег рата свих времена доживљава Великонемачки Рајх Адолфа Хитлера дан свог десетогодишњег постојања. Овај дан даје повода да размислимо о досада јединственом успону националсоцијалистичког покрета од једне мале групе непознатих у години 1919 па преко оног дана 30 јануара 1933 кад је претседник Рајха фон Хинденбург позвао Фирера Адолфа Хитлера на положај канцелара Рајха до данашњег другог светског рата у коме се националсоцијалистичка Велика Немачка у заједници са већином европских нација бори за праведни нов поредак у Европи и брани је против уплитања трију велесила Енглеске, Совјетске Уније и Сједињених Држава које су Европи непријатељи.

Услед слома од 1918 Немачка је била брисана са листе европских велесила и изложена необузданој самовољи версајских „победника". Разоружана „мировним уговором", лишена својих пограничних провинција, лишена важних права суверенитета, подвргнута финансиском искоришћавању најстрашније врсте, привредно индустриски најтеже погођена, изложена катастрофалној незапослености изгледало је да никада више неће моћи да се дигне до ранга једне велесиле. Па ипак се десило сасвим другачије него што су нам наши ранији противници били наменили и него што је претежна већина сопствених сународника у неактивној резигнацији очекивала.

Управо, у нашем најдубљем понижењу Немачка је нашла спасиоца у Адолфу Хитлеру који је од судбине био изабран да је, упркос свим унутарњим и спољашњим запрекама, не само узвиси до моћи и величине него да је осим тога учини одлучним фактором европске политике.

Из оне мале групе од седам мужева, који су се састајали у пивари Штернекер у Минхену, да би протестовали против новембарске револуције из 1918 и против њених кобних последица развио се онај националсоцијалистички покрет Велике Немачке који је гвозденом решеношћу ступио у борбу за немачки препород, дао 20 фебруара 1920 у 24 тачке свог програма, објављеног у Хофбрајхаузу, смернице према којима је започео свој пожртвован и тежак пут између више од два туцета политичких странака, у које се расуо политички живот Немачке да би најзад постао до најјаче странке и да би наименовањем свог Фирера за канцелара Рајха у своје руке преузео судбину целокупног немачког народа.

Пошто је преузео власт Фирера је очекивало толико обиље задатака какво зацело никада није ниједан други државник нашао преузимајући судбину своје нације. Требало је савладати несретну политику расцепаности која се огледала у облику бројних политичких странака као и у неким преживелим нарочитим правима појединих држава и требало је националсоцијалистичку немачку радничку странку учинити темељним стубом државе, требало је унети у управу поново ред и уредност, уклонити незапосленост више милиона сународника, али поред тога истовремено и сломити окове које нам је наметнуо Версајски уговор. Наши противници из светског рата мислили су да ће моћи да постигну нов ред у Европи, који су прокламовали у име демократије, напросто тиме што ће Немачку потпуно свезати и отети јој њена права и успостављањем интернационалног форума Друштва народа овом створеном стању прибавити трајност. Међутим, ово женевско Друштво народа, које је било замишљено као инстанца за изравнање интернационалних спорова, потпуно је затајила и није нимало упливисала на наводно намеравано стварање новог реда у Европи. Санкционирана неправда диктата уговора париског предграђа довела је до тога да су западне силе подјармиле и Италију. Тадања Немачка оног система својим приступом у Друштво народа узалуд је покушавала да на основу статута Друштва народа постигне било какву ревизију Версајског уговора. Једнако су без резултата остале и бројне жалбе немачких мањина изван Рајха, које су биле достављене женевском форуму.

Фирер Адолф Хитлер покушао је пре свега да и у спољној политици крене новим путевима, како је то учинио у унутрашњој политици. Он је стално настојао да постојеће затегнутости и противности уклони мирним путем споразума. Сви његови кораци, па најзад и његов предлог општег разоружања, какво је било 1919 наметнуто само Немачкој, били су узалудни. Док је Француска, као у време Ришељеа и Наполеона првога покушавала да својом војном силом и рафинованом мрежом политичких савеза влада Европом, Енглеска се, као већ тако често пута у току своје историје, показала као Европи непријатељска сила, да јој је стало само до финансиског искоришћавања Европе. Енглеској се придружила и Совјетска Унија која је настојала да Европу суновратити у хаос изазвавши светску револуцију, чему је шпански грађански рат који је 1936 провоцирала био само крвав почетак.

Тако је била судбинска нужда да су се националсоцијалистичка Немачка Адолфа Хитлера и фашистичка Италија Бенита Мусолинија састале, створивши осовину Берлин—Рим исте оне године 1936 кад је Италија упркос отпору Енглеске и Француске створила своје колонијално царство у Источној Африци. Од тада ова осовина претставља чврсту платеницу европске политике, којој ова захваљује нов поредак.

Оснивање осовине било је уперено против политике западних демократија, непријатељске према Европи, а онда употпуњено Пактом антикоминтерне, склопљеним са Јапаном 25 новембра 1936, који је намењен одбрани Европе од совјетско-руског угрожавања. Овом Пакту антикоминтерне придружиле су се од тада најважније европске и две азиске државе и то Италија 16 новембра 1937, Мађарска и Манџуко 24 фебруара 1939, Шпанија 27 марта 1939, а Румунија, Бугарска, Финска, Хрватска, Словачка, Данска и Нанкиншка Кина 25 новембра 1941, тако да сада Пакту антикоминтерне припада у свему 13 држава.

Колико је напредовао осећај европског јединства показује се у томе да су поред Италије и Финска, Румунија, Мађарска, Словачка и Хрватска ступиле на страни Немачке у борбу против бољшевизма и да су осим тога и из других земаља као што су Шпанија, Француска, Белгија, Холандија, Данска и Норвешка добровољци похитали на Источни фронт.

Ако су ратови између европских сила у прошлости носили карактер грађанских ратова данас можемо с правом да кажемо да је садањи рат рат европског јединства.

Улазак Сједињених Држава у овај рат Енглеске и Совјетске Уније против Европе још је појачао процес европског јединства, продубио га и дао му жиг борбе за слободу. Како је Фирер Адолф Хитлер у својој новогодишњој посланици 1 јануара 1943 тако уверљиво изразио садања борба против три ваневропске и Европи непријатељске силе Енглеске, Совјетске Уније и Сједињених Држава намењена је заједничком европском циљу при чему се Великонемачки Рајх Адолфа Хитлера поставио као првоборац на челу европских нација.

Др. Адолф Дрестлер

Нова немачка техничка велика школа

Досадашњи архитектонски отсек Уметничке велике школе у Вајмару издвојен је у засебну велику школу која носи назив „Велика школа за архитектуру". Одлуком министра просвете Рајха г. др. Руста, ова школа је по рангу изравњана са Техничким великим школама.

ПРИВРЕДНИ ЗНАЧАЈ НАЦИОНАЛСОЦИЈАЛИЗМА

Национал-социализам није само један политички програм, него је једно ново, дубоко схватање живота и његових проблема. Из тог његовог основног става произашла су доследно и његова решења привредних проблема, не само Немачке него и целе Европе.

Национал-социализам је дошао да у историји света смени досадањи индивидуализам, који је у природним наукама и друштвеној философији уродио материјалистичким схватањем света, и демократизмом, а у привредном животу капитализмом и светском привредом. Национал-социализам полази у философији и политици од схватања примата целине над својим деловима, колектива над појединцем.

Политички, то схватање води прокламовању судбинске повезаности појединаца у националну заједницу, подвргавању индивидуе циљевима заједнице, стварању националне државе са задатком да тоталитарно води судбину свога народа на културном и привредном пољу. — У привредном погледу, на место индивидуалистичке „либералне" привреде, засноване на пуној слободи капиталистичке експлоатације радне снаге најамних радника, и слободној иницијативи приватних подузетника да они сами организују производњу и расподелу економских добара по принципу слободне тражње и понуде, национал-социализам уводи планску привреду и солидаристичку повезаност рада и капитала, свих грана и свих елемената народне привреде.

И у привреди, као и у политици, национал-социализам доследно проводи примат целине над појединцем, и подвргава интересе појединаца интересима целине. У место да појединци, руковођени једино изгледима на своју личну зараду, организују производњу и врше, по трговачким мерилима, расподелу производа, национал-социализам оставља држави да она плански организује и руководи и производњу и расподелу добара по начелима опште-народне користи, правде и целисходности. Појединац, и као произвођач и као потрошач, није више остављен сам себи у вртлогу једне бескрајне и непрегледне светске привреде, него је органски углобљен у једну-плански организовану националну привреду.

У овом смислу, национал-социализам је отишао још један корак даље. Као што појединац није остављен сам себи да се изгуби у бескрајној атомизираној светској привреди, тако нису ни поједине народне привреде остављене саме себи, да насумце траже извозне могућности за своје производе, и купују оно што им недостаје према случајностима светске конјуктуре. Национал-социализам је увидео, да се више народних привреда једног већег географског простора морају повезати плански у једну органску *привреду великог простора*, да би тако, као повезана привредна целина, могле у главном бити саме себи довољне и бити независне од случајности и произвољности светске трговине. Тако је дошло до стварања данашње, Нове Европе као једне планске привредне заједнице, у којој ћемо сви ми, народи овог континента, по смишљеном плану развијати све своје производне снаге до максимума, уз подршку и потпору осталих европских народних привреда, а исто тако ћемо и размењивати своје вишкове производа по унапред израђеном плану, како је то за све нас најкорисније и најцелисходније.

Тако организована као привреда великог простора, Нова Европа биће довољна за своје народе и у погледу исхране и намирења свих осталих потреба.

Колика је корист од оваквог организовања појединачно изолованих народних привреда у једну велику европску заједницу, можемо ми Срби, у данашњој нашој Србији, најбоље да осетимо и увидимо. Нас је прошли режим индивидуалистичке светске привреде оставио не само сасвим осиромашене, него и онеспособљене да сами за себе, изоловани, можемо ићи напред у снажењу своје производње и побољшању живота нашег народа.

Углобљавањем наше народне привреде у привреду Нове Европе, нама се отварају велики видици и пружају велике могућности брзог напретка.

Јер Нова Европа има интереса, да се продуктивност свих чланова њене заједнице што пре и што већма оснажи, и зато ће их она заједничким сретствима целе заједнице у том правцу и помагати. Пример наглог и интензивног снабдевања наше пољопривреде потребним справама и алатима, семеном итд. по нарочитом европском плану, отварање других извора нашег народног дохотка и наше народне производње, дају нам већ ових дана прве одличне потврде о томе од колике је користи за нас укључење Србије у привреду великог простора Нове Европе.

Др. Милорад Недељковић

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Чика Љубина 1/IV. Телефон бр. 20-383.

ШТАМПАРИЈА „ЛУЧ", Краљице Наталије 100.

Тромесечна претплата 36 дин. шаље се преко „Пресе", а. д. Влајковићева 18

ДЕСЕТ ГОДИНА СПОЉНЕ ПОЛИТИКЕ НАЦИОНАЛИСТИЧКЕ НЕМАЧКЕ

Десета годишњица доласка националсоцијализма на власт у Немачкој пада у доба веома велике и разгранате међународно-политичке делатности. Као војска, тако је и дипломатија Рајха сва у напрегнутој борби. Данашња ситуација, која је избацила Немачку на чело Европе и учинила од ње носиоца европске борбе против сила прошлости и против демона разарања, дело је колико циновске снаге немачке војне машине, толико и немачке дипломатије.

НЕМАЧКА ДИПЛОМАТИЈА ПРЕ ХИТЛЕРА

Спољна политика Немачкога Рајха од дана, када је Адолф Хитлер ступио на власт, па до данас иде у правој линији и сва је у служби идеја, које су националсоцијализам подигле на чело немачког народа и учиниле од њега израз и животну форму једне нације од близу 100 милиона душа. После слома од 1918 године, немачка се политика кроз један дуги период у Европи није ни осећала. Све катастрофалне последице изгубљенога рата са својим бесомучним ковитлањем биле су се сручиле над немачки народ, тако да су проблеми његовог унутрашњег живота у потпуности заокупили водеће немачке личности. Сем тога је из рата била Немачка изашла толико ослабљена, да се њена реч у друштву осталих европских народа није могла ни чути, ни осетити.

Са периодом буржоаског експериментисања, који је претходио судбоносној 1933 години, немачка спољна политика била је сва у фази испуњавања свију захтева, које су наметали победиоци из светскога рата. Дошло је до парадокса, да немачка дипломатија тога периода прогласи за велики успех пријем Немачке у Друштво народа, — једну институцију која је створена зато, да обезбеди за сва времена политичку и економску доминацију оних сила које су Немачку савладале и које су своју победу преко Лиге на Женевском Језеру хтеле да овековече.

НАЦИОНАЛ-СОЦИЈАЛИСТИЧКА СПОЉНА ПОЛИТИКА

Ступање националсоцијализма на власт затекло је Немачку у положају изолованости. Опкољена Версајским државама, у којима су политику водиле марионете победничких сила, без војске, угрожена војнички знатно јачим суседима, Немачка је свој унутрашњи револуционарно-национални преокрет морала да спроведе под најтежим условима, увек у опасности да се спољне силе умешају.

Отуда је природно што је напоредно са изградњом новог унутрашњег поретка на новим идејама морало да дође и до појачане спољно-политичке активности. С једне стране је та спољна политика гледала да обезбеди тековине унутрашње револуције, а с друге стране је све већа унутрашња снага Немачке давала све ширу базу и све веће поуздање њеној спољној политици.

Између унутрашње и спољне политике једне државе увек постоје најтешње везе. Унутрашња снага омогућава самосвесну и одлучну спољну политику. А добра и умешна спољна политика даје могућности да се унутрашњи проблеми у миру могу решавати. Уствари су тако спољна и унутрашња политика само два лица једне те исте делатности спровођења једног те истог задатка. Дипломатска активност не може и не сме бити кабинетска уметност, која за зеленим столом далеко од реалних подлога своје нације, прави духовите комбинације, већ треба да стоји са обе ноге на тлу стварности и да буде корелатив, сарадник и саизвршилац унутрашње политике. Ово схватање спољне политике националсоцијализам је спровео у дело од првог тренутка своје владавине. А политички систем, у коме је у једној руци сконцентрисана сва власт и сва одговорност, омогућава да се спољна и унутрашња политика Немачке, заиста, могу не само увек држати у складу, но и употребити као два оруђа у једној руци за исти циљ.

Пред немачку дипломатију поставио се, у тренутку доласка Адолфа Хитлера и његовог покрета на власт, задатак да обезбеди консолидовање нове управе и новог живота и да спречи мешање иностранства у процес немачког препорода. Чињеница, што је Немачка могла несметано да се из слабе и за победнике из 1918 године безопасне Вајмарске републике претвори у самосвесни и снажни Трећи Рајх а да тај развој не буде ометан у доба кад је било могуће такво ометање, доказ је да је спољна

Једна историска сцена: свечано потписивање Тројног пакта у Берлину 27 септембра 1940 године. На слици: моменат кад говори министар спољних послова Рајха г. фон Рибентроп.

(Архив „Српски Народ")

Берлина у томе периоду у свему била на висини свога задатка.

ДИНАМИЗАМ НЕМАЧКЕ ДИПЛОМАТИЈЕ

Када је Рајх Адофла Хитлера довољно ојачао, немачка спољна политика могла је да пређе из статичке у динамичну фазу и да активно отпочне са уклањањем обруча, који је Версајски систем положио око њених граница. Сви смо ми савременици догађаја, који су се одигравали у Европи и у којима је на место раније изолованости Немачке све више положај почео да се претвара у централну тачку и средиште нашег континента. На место ранијег става покорности, који је награђен пријемом у Друштво народа, немачка спољна политика ступила је као равноправни чинилац у европску политичку арену и почела је новим тоном и новим ставом да учествује у расправљању европских проблема.

Потпуно је природно дошло тако до треће етапе у развоју нове немачке спољне политике. Сада, довољно снажна да може са потребним ауторитетом да иступи, Немачка је постала чиниоцем европске политике, чији је лик и она почела да формира.

Спољно-политички став Немачке у тој етапи је логички наставак настојања, која су била карактеристична за претходне две етапе националсоцијалистичке спољне политике. Немачка је тражила простора и животних могућности за свој и сувише стешњени народ. Она је гледала да доведе и колонијални проблем до извесног решења. Али ово решење није видела у борбеној супротности против западних сила, већ у сарадњи са њима. Најближи спољно-политички сарадник Вође Рајха Јоахим фон Рибентроп одлази у Лондон као амбасадор, са задатком да између Немачке и Велике Британије успостави односе поверења и сарадње на бази правичнијега удела Немачке у свету.

Не треба при овоме заборавити на чињеницу, да је Немачка једина од великих сила стешњена на континенту, без колонија, и да су у доба када је она постала под Бизмарком јединственом државом, већ добра овога света била расподељена. У рукама сила победница из 1918 године била су сва добра свију континената: извори сировина, тржишта и саобраћајни путеви. За Немачку није било преостало ништа. По својој структури је Немачка таква да мора, да би њено становништво имало могућности да живи, да извози своје индустријске прозводе. Без овог извоза није био могућ увоз потребних намирница за исхрану народа. Да би, међутим, индустрија могла да функционише правилно, биле су потребне сировине.

На тај начин Немачка са својих тадашњих 65 милиона становника била је у двострукој зависности од Версајских сила. С једне стране, она је морала да продре на тржишта где би могла своје производе да прода, а та тржишта била су под влашћу Велике Британије. Француске и Америке. С друге стране, морала је да набави сировине да би могла одржати и развити своју индустријску продукцију, — а велики извори сировина у свету били су у рукама победника од 1918 године. Западне демократије су имале увек могућности да држе Немачку у шаху што су обилно и искористиле. Отуда је, с једне стране, у унутрашњој и привредној политици било настојање националсоцијализма упрено на што већу еманципацију од иностраних чинилаца, а у спољној политици Немачка се трудила да дође са тим силама до једнога сношљивог односа сарадње.

Мисија фон Рибентропа у Лондону није успела. Владајући плутократски кругови Велике Британије нису били склони да уступе ма један део својих позиција за љубав пријатељства са Немачком, већ су радије пристали на неминовну експлозију која је и уследила. Политика тога периода огледа се и у сталним покушајима успостављања контакта са Француском, при чему је чак и из читанки и дечије литературе избачено све, што би могло усадити у немачку омладину макакву антипатију француског народа. У оквир тих настојања спада и пакт између Хитлера и Пилсудског, који је имао да огарантује мир на немачко-пољској граници.

Сав овај труд био је узалудан. И тако долази до четврте етапе немачке спољне политике, која је извукла из овога става плутократских држава све конзеквенције и гледала да политички организује Европу и мимо тих сила. У то доба падају санкције против Италије у вези са абисинским ратом. И Италија је у сличном положају као Немачка. И њу су стегле западне демократије. Из санкције, у којима Немачка није учествовала, појављује се као резултат стварање осовине Берлин—Рим, а тиме је четврта етапа немачке спољне политике коначно добила свој нови лик. И пакт против коминтерне, који је имао да уједини нације у одбрани Европе од бољшевичке опасности, а који је проширен уласком Јапана и на азијски простор, претставља важан инструмент спољне политике, коју је Немачка повела, када је осетила да путем покушаја за споразумевање са плутократијама не може имати успеха.

Природно је да је са све снажнијом динамиком немачке спољне политике, са успостављањем савеза са Римом дошло и до почетка ликвидације свију оних чинилаца, које је Версај и створио да Рајх држи у клештима. Аншлус Аустрије, коме се Италија раније противила, извршен је уз пуно одобравање Рима, јер је при измењеним политичким претпоставкама у Европе и самој Италији било стало да се уклони тај за живот неспособни производ Версаја и Сен Жермена. Распад Чехословачке и успостављање Протектората су наредне етапе на путу немачке политике.

У Минхену Енглеска и Француска гледају, жртвујући свога савезника кога су они створили, да добију још времена како би завршили своје припреме за рат, који им је изгледао неминован. Немачка је, благодарећи својој унутрашњој и својој спољној политици, толико ојачала да плутократске силе, не жалећи да у сарадњи са њом успоставе нови ред у свету, нису виделе другога излаза до да организују рат.

И рат је дошао. А са њим и у току његовога развоја немачка политика улази у своју пету етапу, у етапу европске мисије, у етапу велике светске политике, у етапу формирања судбине човечанства за наредне векове. Као сарадник немачке спољне политике појављује се сада војни чинилац, стратегија, оружана снага.

Немачка спољна политика је прешла оквир спољне политике једне државе. Она је постала политиком Европе, постала је носиоцем историјскога процеса, који обухвата човечанство.

Данас су циљеви немачке спољне политике обележени паролама о новом поретку и о сарадњи великих простора. Немачка спољна политика постала је, према једноме изразу фон Рибентропа, хемисферном политиком, јер се њени циљеви простиру на уређење целе источне хемисфере света, у сарадњи са члановима Тројнога пакта. Антикоминтернпакт и Тројни пакт добијају значајни допринос још и привредним споразумима у оквиру светско-политичког троугла Берлин—Рим—Токио, који показују сву замашност циновске немачке спољно-политичке концепције.

Данас је Немачка са својим војницима брана Европе, а тиме и света, пред таласом из Азије, пред бољшевизмом, који прети да је преплави. И немачка спољна политика је данас политика Европе, која мора уједињена да победи.

Др. Д. Грегорић

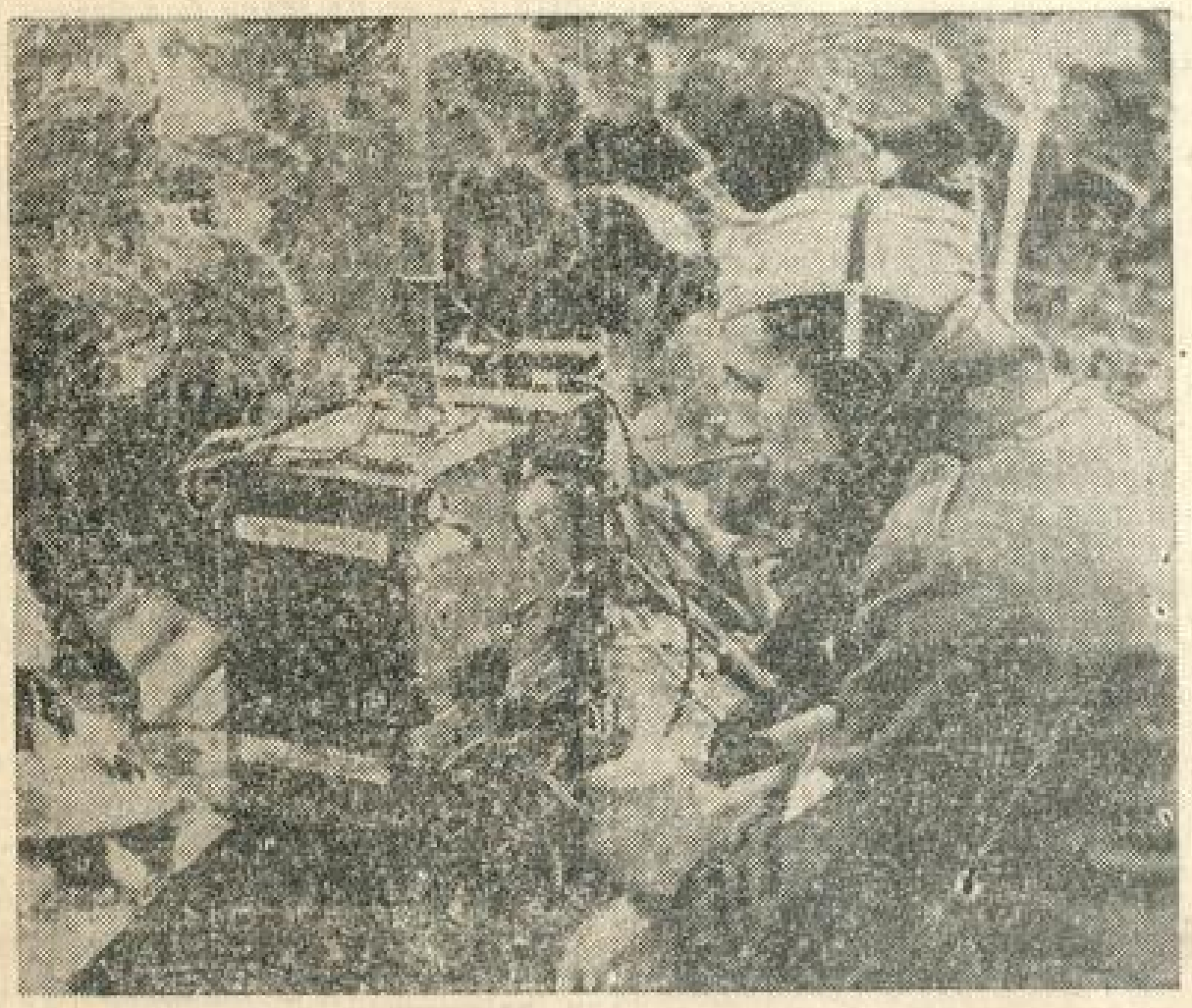

Одлично организована служба за везу, доприноси у многоме победи немачког оружја

(Foto: Belgrader Bildagentur)

Недељни преглед међународних догађаја

КАЗАБЛАНКА

Састанак у Казабланки био је, природно, у току последњих дана у центру светске пажње. Фаза у коју је ушао данашњи рат претсказује да ће одлучнији кораци моћи с правом да се очекују у 1943 години. Преурањено је, разуме се, претсказивање да ће ова година донети и одлуку, јер су компоненте и сувише многобројне, које при овоме треба узети у обзир. Свакако ће, међутим, контуре развоја другог светског рата у наредних 12 месеци бити посматрачима много јасније, но што су данас.

О чему је требало разговарати

Састанак у Казабланки пада у доба совјетске зимске офанзиве и нове ситуације у Северној Африци. Разуме се, да се отуда тај састанак доводи у везу са целим ратним збивањем.

Програм разговора био је веома обиман. Пре свега се поставило питање заједничке ратне стратегије „Уједињених нација", или тачније речено четири највећа партнера тога конгломерата, т.ј. Сједињених Држава, Велике Британије, СССР и Чункиншке Кине. Затим, у питање је био и конфликт око Северне Африке, где се иза спора Де Гол-Жиро крије размимоилажење Лондон—Вашингтон. Треће питање морао је бити подморнички рат, који, судећи по све већем аларму у ступцима англосаксонске штампе, постаје главним и основним проблемом рата. Најзад, је било питање ратних циљева „Уједињених нација" такође једна од важних тачака дневнога реда. Да су ови разговори били веома обимни доказује њихово дуго трајање, као и велики број учесника у њима.

У погледу резултата тих разговора не може се данас рећи још ништа. Симптоми, међутим, који се појављују непосредно по завршетку конференције у јавности, као и околности под којима је конференција одржана, дају места разним закључцима, који свакако нису далеко од правог стања ствари.

Чињенице говоре

Пре свега је значајно место одржавања конференције, јер се оно налази у области, која претставља објекат интензивног подземног спора међу англосаксонском браћом. Изгледа да је тај спор толико дубок, да је требало организовати састанак на лицу места, при чему је за Американце било најважније то, што је симболички, доласком претседника Рузвелта, дат израз претензијама Сједињених Држава на доминацију у тој области.

Друга значајна чињеница је састанак између Жироа и Де Гола, и њихова заједничка изјава, после које је, међутим, дошло одмах саопштење из Де Головог Главног штаба, у којем се говори о успостављању установа за везу између Де Голиста и покрета, коме је Жиро на челу. То значи да није постигнуто уједињење, већ да ће оба француска табора и даље остати одвојена. Најзначајнија је завршна реченица тога саопштења у којој се каже да је сједињење колонијалнога царства и оружаних француских одреда и даље коначни циљ генерала Де Гола, при чему то сједињење треба да буде у сагласности са вољом и достојанством француског народа. Преведена на свакодневни језик, ова реченица значи да Де Гол не отступа од захтева да он остане шеф француске емиграције и да се уједињавању присталица двојице генерала супротстављају, према његовом мишљењу, данас још „воља и достојанство француског народа".

Што је, међутим, најзначајније у вези са преговорима су три факта, које примећује већ и готово целокупна лондонска штампа. Прво, отсуство Стаљина, ко- [illegible] преко Мајског одбио чак и да пошаље свога претставника или посматрача на конференцију. Друго, неиспуњење очекивања целокупне англосаксонске штампе у погледу одређивања заједничке савезничке команде по примеру из првог светског рата. Треће, отсуство сваког објашњења о ратним циљевима и о погледима на послератно уређење Европе и света. Уз ово долази још и околност, да о подморничком рату није пала ниједна реч у саопштењу по завршеној конференцији, што је за *Тајмс* био повод да напише, како планови савезника имају само тада изгледа на успех, ако ће угрожење од стране непријатељских подморница најзад престати.

Када већ цитирамо британску штампу, треба навести и писање *Њус Кроникла*, који сматра да ниједан од постигнутих резултата не оправдава путовање, да је чињеница, што је конференција одржана у Африци, доказ за тежину афричке ситуације и да руковање Жироа и Де Гола ствари није довело у ред. А *Дејли Хералд* констатује да конференција, свакако, није остварила пророчанства, која су у последњој недељи стизала из Вашингтона. Нису постигнути ни координација ратних циљева, ни остварење заједничког ратног савета.

Размимоилажења

Што није дошло до стварања заједничког органа за вођење рата, доказ је дубоког размимоилажења, које постоји прво између Англосаксонаца и Совјета, а друго и између Англосаксонаца самих. То размимоилажење проистиче из потпуно различитих ратних циљева неприродног плутократског - бољшевичког савеза, тако да данас, уствари, можемо говорити о два одвојена рата. Совјети ратују ради светске револуције и ради претварања Европе у савез совјетских република под својим вођством. Англосаксонци ратују за одржање и појачање капитализма и свога империјализма. Ова чињеница искључује и заједничко фиксирање погледа на послератно уређење.

Сада је потпуно јасно да Совјети не пристају ни на какве обавезе према својим савезницима у погледу ратних циљева. Они су ушли у рат из својих рачуна, при чему су веровали да им војска плутократије може помагати у раздрузгавању европског центра снаге и тиме допринети истицању црвене заставе над целом Европом. Вероватно им је сер Стафорд Крипс пре њиховог уласка у рат, давао велика обећања у погледу уступака територијалних и политичких, које ће им Англосаксонци дати по задобијеној победи. Данас, међутим, се свакако и у англосаксонским главама појавила свест о томе да једну бољшевичку победу и слом европског фронта на истоку имају да плате и они, заједно са целом Европом. Пред претставницима капитализма Рузвелтом и Черчилом, појавила се авет једне бољшевизиране Европе, која се не би зауставила ни на Средоземном Мору ни на каналу ла Маншу. Они су морали доћи до закључка да би евентуална победа бољшевизма учинила беспредметним и сва њихова нагађања око Индије, Блиског Истока и Северне Африке, јер ни те области после једне такве победе не би могле да остану у њиховој руци.

Отуда је потпуно немогуће стварање ма каквих заједничких циљева. Англосаксонци су хтели да разбију за њих опасни националсоцијализам посредством црвене војске, рачунајући с тим да ће и ова у томе сукобу да се исцрпе до краја. Али они нису никада рачунали с тим да заиста успоставе ма какав конструктивни заједнички план са својим бољшевичким савезником. Још мање, међутим, овај гледа да успостави у том погледу хармонију са Англосаксонцима, који, — после евентуалног слома Европе, — претстављају за бољшевизам наредног непријатеља и доста лак плен.

Ова тема, која такође није ушла у комунике о разговорима у Казабланки, била је свакако између Рузвелта и Черчила оно о чему су највише разговарали. А коначни ефекат десетодневног конферисања и биланс из њега јесте, да Англосаксонци ратују за себе, Совјети за себе, да су супротности међу њима постале јасне целом свету, да од заједничких циљева, заједничких погледа, заједничког вођства не може бити говора.

Пала је још једна парола у Казабланки, а то је офанзива 1943 године. Ова парола треба да одмени ону о другом фронту. Међутим, реална ситуација је данас таква, да су европске обале неприступачне, да мостобран у Тунису, двоструко појачан приласком Ромелове армије, затвара Средоземно Море, да је фронт на Истоку успео еластично да задржи совјетску офанзиву и да се подморнички рат из дана у дан појачава, тражећи све веће и веће жртве.

Наредни месеци показаће, шта је у Казабланки позитивно утврђено. Оно што је требало да се утврди и што није утврђено, међутим, већ је данас, углавном, јасно.

VERUS

НА СОЦИЈАЛНОМ ПОЉУ НЕМАЧКА ЈЕ ДОБИЛА РАТ

Данас, о десетогодишњици национал-социјализма, пред нама се појављују његове многобројне тековине на разним пољима, па и на војничком. Један од основа тих успеха је социјална страна национал-социјалистичког покрета.

Рат је још у току, али независно од тога Немачка је већ добила рат на социјалном пољу и социјалном препороду не само свог народа, већ и народа целе Европе. Ми обично у национал-социјализму гледамо немачку револуцију: у ствари то је европска револуција, од исто таквог значаја, као што је некад била француска револуција.

Непосредно после рата Европа је била запливала у марксизам. Он се манифестовао кроз класне радничке организације, које су тражиле за себе боље материјалне услове рада и осигурања. Али, то се тражило кроз класну борбу, која је све више заоштравала односе између послопримаца и послодаваца. То заоштравање односа није дало позитивне, већ негативне резултате. Психолошки појављује се питање, да ли више пати онај који мрзи, или онај против кога је мржња управљена. У ствари организације на марксистичкој основи патиле су и саме од те мржње, која је била прожета социјалне односе, доносећи као последицу штете и једној и другој страни, а тиме и целини, као појединих народа, тако и европског континента уопште.

По доласку националсоцијализма десило се нешто за нас неразумљиво. Искристалисао се појам рада и радника. Националсоцијалистички покрет донео је трећи тип социјалног старања. Човеку није довољно да једе и да буде осигуран. Постоје и душевне потребе: осећај социјалног мира, привржености послопримца према послодавцу и обратно.

СТВАРАЊЕ ФРОНТА РАДА

Фирер, човек који је поникао из народа, који је као такав могао да осети психолошке моменте широких маса, дошао је на то, да се нетрпељивост и мржња класа могу излечити лечењем самих заражених ћелија, кроз које се та нетрпељивост заоштрава. Он је створио Фронт рада, који је у себи удружио и послопримца и послодавца, зблизио га, довео га до свести да су и један и други радници на истом пољу, за добро свог и других народа: према томе они не могу да се мрзе међусобно, међу њима не може да постоји неповерење и сумњичење.

По Фиреровој уредби од 24 октобра 1934 године, Немачки фронт рада је организација Немаца који стварају мозгом и руком. У њему су окупљени нарочито припадници бивших радничких удружења, бивших намештеничких удружења и бивших удружења предузетника као равноправни чланови.

Циљ је Немачког фронта рада да се постигне једна стварна народна и радна заједница свих Немаца. Он се стара о томе да сваки појединац може да заузме оно место у привредном животу народа, које ће га према његовим духовним и телесним квалификацијама оспособити за највеће стварање, како би се на тај начин осигурала највећа корист за народну заједницу.

Немачки фронт рада има да обезбеди мир рада, тиме што код предузетника ствара разумевање за оправдане захтеве њихових радника, а код радника разумевање за положај и могућност њиховог предузећа. Искључиво Немачки фронт рада претставља све интересенте у циљу изравнања њихових оправданих интереса, које одговара националсоцијалистичким начелима. Недопуштено је стварање других организација или њихово деловање на том подручју.

„СНАГА КРОЗ РАДОСТ"

Дакле, Фронт рада дошао је да зближи све различите друштвене слојеве преко разноликих манифестација живота, а у томе видно место заузима заједница **Крафт дурх Фројде**, где удружени послодавци и послопримци, после зближења у приватном животу, заједно долазе на своја радна места. Кроз исте манифестације кроз које је раније долазило до неповерења, сада се поверење враћа и стварају се чврсти основи сарадње. У томе је величина националсоцијализма. Овим зближењем уклања се осећај мржње, а кад се то уклони наступа поверење, које појачава радни ефекат.

РАД ПОБЕЂУЈЕ ЗЛАТО

Сва вредност заснива се на раду. Злато, које се до сада сматрало једном од највећих вредности, у ствари не претставља никакву вредност док лежи неискоришћено у земљи. Његова вредност почиње од оног тренутка кад пијук у њега удари кад почне да се [illegible]кле од оног тренутка кад постане предметом рада.

Исто тако све остале вредности постају вредностима само кроз рад.

До тог сазнања могао је националсоцијализам да дође кроз фазу којом је Немачка отпочела свој нови живот после Светског рата. Она тада није имала ни злата, ни ма чега. Имала је само народ, који је хтео и умео да ради. Захваљујући једино и искључиво том раду, за двадесет година она је постала не само војничка сила, већ ако хоћемо и најбогатија земља Европе.

На тој чињеници заснован је појам вредности рада у Немачкој, и тиме му је дато прво место међу свима постојећим вредностима. Ако враћањем поверења између послопримаца и послодаваца постигнемо највећу радност, тиме смо постигли и највећу вредност. Према томе данас постаје неразумљиво, да један радник, који даје рад, дакле највећу вредност, није до недавно имао никакву вредност. У националсоцијализму радник постизава ону вредност коју стварно има, и он, као радна и национална јединка долази на прво место, па био његов рад физички или умни, извршни или водећи.

Војнички рат Немачке је само последња фаза националсоцијалистичке унутрашње победе.

Србија се данас налази у исто тако тешком положају као што се налазила Немачка после Светског рата. Али, тај положај у толико је олакшан, што пред нама стоје испробане методе и готови резултати, које можемо да користимо: то је механизам успеха у сваком подухвату. Још повољнијим прави наш положај чињеница што, користећи те резултате, не морамо на крају да питање сировина или прибављања материјала решавамо ратом у будућности. Јер, сировина и радне могућности имамо код нас у сасвим довољној мери, ако се ограничимо на изворе које нам наша земља пружа.

То су поља наше делатности, то су наше сировине, наш материјал. Потребне су само радне руке, плугови који ће заорати земљу, предани пољопривредни радници који ће пожртвовано лећи на посао око подизања нашег воћарства, градинарства, виноградарства и шумарства, пијуци који ће се зарити у ровове рудника, да би непроцењиво благо земљине утробе извукли на површину. Кад постигнемо свест и схватање да рад не вреди ништа мање, чак да вреди више него ли злато, кад на тај рад прионемо свим силама, убрзо ћемо увидети и осетити да нисмо тако сиромашни ,као што нам се тренутно може учинити, и да ће нам рад са сопственим сировинама и сопственим материјалом донети с једне стране унутрашње благостање ,а с друге стране поштовање и достојан положај у новој заједници радних народа.

Инж. Ст. Добросављевић,
Министар социјалне политике и народног здравља

НА ОЛТАР ЕВРОПЕ

Стешњени на узаном простору стаљинградских рушевина, војници генерала Паулуса шаљу преко радиа извештаје о својим борбама, и у тим извештајима кажу: „Јунаштво румунских и других војника, који се заједно са нама боре у Стаљинграду, је беспримерно и заслужује да уђе у историју ове битке“.

Морамо да се дивимо величини немачких бораца, који пред смрт хоће да истакну борбена дела својих другова друге националности. Морамо да се дивимо пожртвовању свих војника у Стаљинграду, који, без обзира на националност, жртвују своје животе ради одбране стаљинградског положаја, свесни да својом жилавошћу бране Европу и својом пожртвованошћу спасавају Европу.

Армија генерала Паулуса код стаљинградске оштрице стратегиског клина, који је био забијен прошлог лета, остала је ради тога да би што дуже спречавала бољшевике да се користе стаљинградском раскрсницом. Та армија је сјајно извршила свој задатак. Она је читава два месеца издржала у борби против надмоћнијег непријатеља, и на тај начин је успорила напредовање совјетске војске, ништа мање од 14 армија.

Пожртвовање Паулусових војника дало је могућности да се организује одбрана на целом јужном отсеку фронта, како би се зауставила зимска офанзива Совјета. Она је већ изгубила знатан део своје енергије, а што је најважније, она наилази на све јачи отпор европских трупа, које прелазе у противнападе, у све већим формацијама и са све већим замахом. На пример, у току прошле недеље Немци су извршили један велики противудар између Дона и Манича и дубоко продрли у совјетске линије.

Енергија совјетске војске је додуше огромна, али је дивља, некултивисана, недиригована. Брдски поток може да преврће камење, да одроњава земљу између корена дрвећа, али ништа не ствара. Међутим, вода једног потока канализованог у јазу воденице пада на точак и претвара се у корисну и моћну снагу.

У сукобу две енергије — бујне совјетске и смишљено, плански организоване европске — пролазни ефекти могу да буду на страни оне хаотичне, али сумаран и коначни успех не може да мимоиђе енергију снаге коју предводи знање.

РИТАМ У СТРАТЕГИСКИМ ДОГАЂАЈИМА

Постоји ритам у стратегиским догађањима. 8 децембра 1941 године неочекивано јака зима зауставила је немачки напад, и Немци су одмах повукли нападне клинове. После неколико дана почела је совјетска зимска офанзива, која је наишла на жилаву немачку одбрану. Након месец и по дана одбранбених битки немачке трупе прелазе у активност, постепено одузимају бољшевицима територијални резултат офанзиве, опкољавају поједине совјетске армије и успостављају везу са „острвима отпора“ (Холм, Демјанск), која су издржала опсаду од више недеља. Немачки продор 8 маја код Керча био је врхунац ове оператике реванша за совјетске почетне успехе децембра и јануара.

Сада се понавља иста слика. Совјетска зимска офанзива има извесних успеха. Али на више места она је већ заустављена, и почело је чишћење терена од истурених совјетских дивизија. Темпо немачке реакције ове године је бржи него прошле, зато што је европски фронт боље прилагођен потребама активне одбране.

ПРИВРЕДНА МОБИЛИЗАЦИЈА ТРОЈНОГ ПАКТА

Европа брани своје положаје на Истоку, а истовремено и наставља конструктивни посао на стварању новог светског поретка. Потписани привредни пакт у оквиру Тројног Пакта има огромног значаја не само за послератно доба, већи сада у рату. Прво, он доказује потпуну повезаност држава Тројног Пакта и њихову одлучну вољу за сарадњом на пољу привреде, политике и војних операција. Ова сарадња привредног карактера имаће утицаја и на ток војних операција. У облику лиферовања патената (нарочито из области ратног наоружања) та сарадња повећава ратне могућности свих земаља уоквирених у Тројном Пакту. У облику лиферација та сарадња доприноси стварном повећању ратних могућности европских и азиских учесника Тројног Пакта.

То се може назвати привредном мобилизацијом читавог Тројног Пакта. Ово је чињеница од огромног стратегиског значаја. Интересантно је, да Тројни Пакт ствара такву конструкцију послератне привреде, која би донела благостање човечанству, а на првом месту Европи и Источној Азији. У супротном правцу ради енглеска мисао „Њус кроникл“ каже да је на конференцији код Округлог стола претставник Енглеске, Артур Гринвуд, изјавио следеће:

„Немачкој треба забранити после рата увоз сировина и треба забранити многе врсте индустрије“.

Зар се може замислити нормални живот Европе без немачке робе? И како би изгледао животни стандарт многих народа Европе, а нарочито на Југоистоку, кад би ти народи морали да купују скупу енглеску или америчку робу уместо добре и јевтине немачке? Сва је срећа Европе и човечанства што Американци и Енглези неће победити у овом рату и што ће послератни живот бити организован тако, како то замишља правичност држава Тројног Пакта.

Енглези и Американци неће победити већ зато што не умеју да организују своју привреду. Рузвелт је већ морао да смањи своје планове продукције тенкова и авиона. Не могу да уравнотеже бродоградњу и губитке у бродовима, не могу да реше

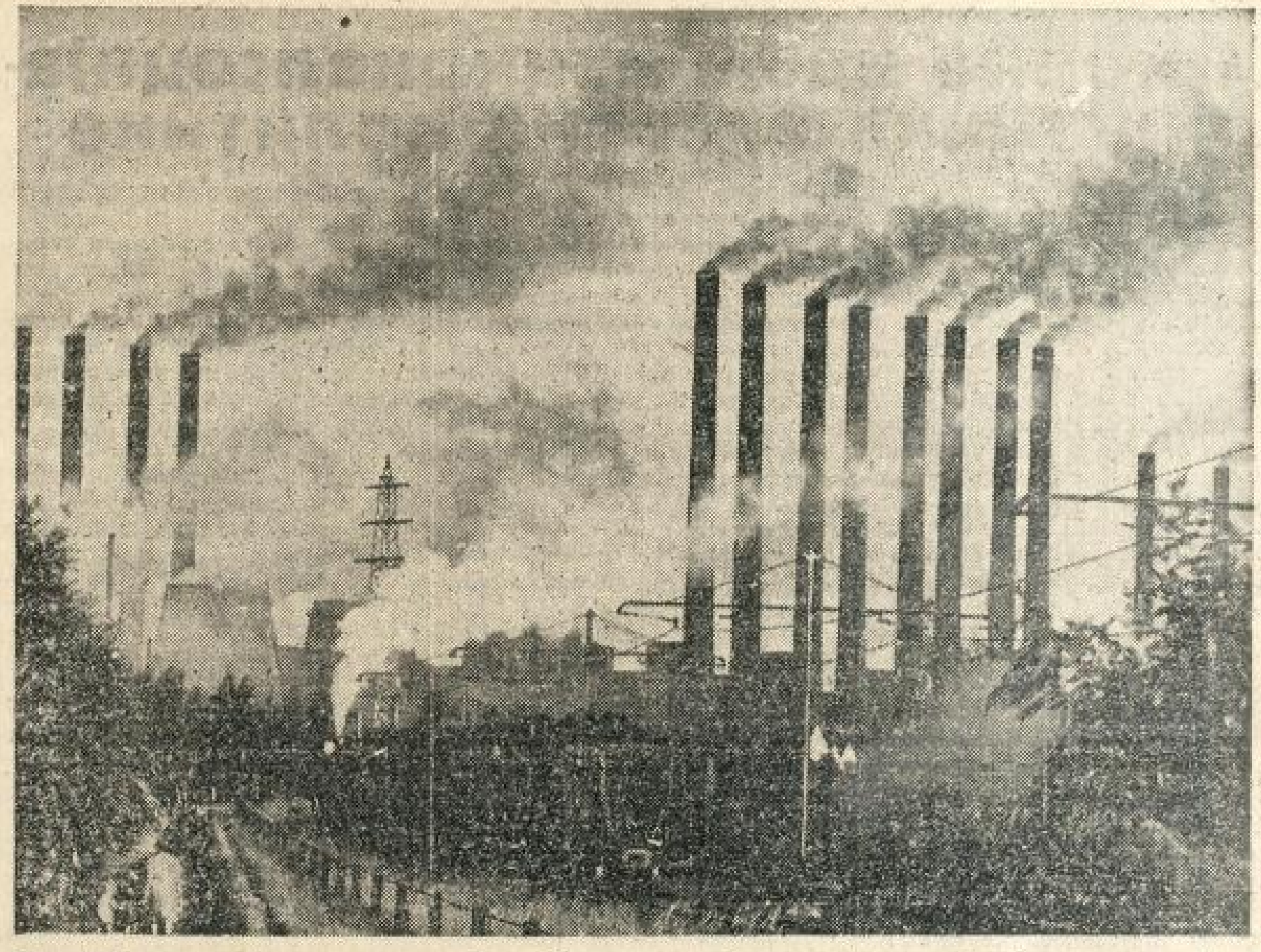

Ови фабрични димњаци и високе пећи најбоље илуструју индустриски потенцијал садашње Немачке, потенцијал који условљава џиновско наоружање *(Архив „Српски Народ“)*

питање каучука, као и безброј других питања, која су искрсла у вези са губитком Источне Азије, и губитком свих океана на којима господаре подморнице Тројног Пакта.

Чак ни у оној индустрији, са којом се ратујућа Америка највише поноси, тј. у ваздухопловној, ствар иде наопако. Можемо да цитирамо више чланака из америчких листова, у којима се оштро изражава незадовољство са квалитетом америчких авиона. Један од најчувенијих америчких ваздухопловних стручњака мајор Северски оштро критикује изградњу америчких ловачких авиона и употребљује израз „војно заостајање“ те авијације у поређењу са немачком. Он каже: „Познато је да се све веће борбене радње одигравају на висини преко 5 километара. Али на овој висини ни најбољи амерички ловци не могу да се такмиче са Месершмитима.“ Према мишљењу тог стручњака, ни најбољи амерички бомбардери нису способни за ноћне нападе на немачку територију, а то значи да су још мање способни за дневне нападе. Он протестује против ширења бајки о неограниченом потенцијалу ваздухопловне продукције и о квалитету тог ваздухопловства. Северски тражи да се не стварају егзалтиране наде, иза којих следује тешко разочарење.

НА КИНЕСКОМ РАТИШТУ

Лист „Форчн“ тврди да вођи Америке нису развили у Азији реалну стратегију. Они су навикли да гледају Азију као протекторат Европе ,и зато немају разумевање за значај тих области по амерички рат. Међутим Јапан сматра кинеско ратиште као значајно, а не као другостепено.

На том ратишту одигравају се сада важни догађаји: прво, Јапан врши успешну офанзиву са југа према провинцији Јунан; друго, Јапан уништава поједине Чан Кај Шекове армије у средњој и источној Кини; треће, Јапан привлачи на своју страну читаве Чан Кај Шекове дивизије и армије заједно са генералима, који се стављају у службу националне кинеске владе. И четврто, та национална влада организује своју војску, која ће се борити раме уз раме са јапанском за спас Кине од комуниста, плутократа и њихових слуга, Комитанга, као и за уређење Источноазиског простора.

Стање Чан Кај Шека је заиста веома тешко, јер је британска офанзива код Акејаба у Бурми изгубила свој дах већ на првим километрима. Чан Кај Шеку се не може помоћи.

Зато је конференција у Казабланки упутила само платонске честитке Чан Кај Шеку — овај војсковођа се сада више не сматра за важну чињеницу у рату. Та иста конференција је упутила много пријатних речи и Стаљину, али изгледа, није могла да му конкретно обећа растерећење његовог фронта. Ова брига за растерећењем која се испољила у саветовањима у Казабланки, може да буде схваћена као најјачи доказ да је привидно побољшање совјетске ситуације у ствари само предзнак краја. Код туберкулозних болесника пред смрт увек наступа побољшање. Совјетска војска и совјетска земља тешко су болесне, и не могу дуго да издрже те напоре, које од њих захтева борбена енергија Европе и импотенција Енглеза и Американаца.

М. Војновић

СОВЈЕТСКИ РАТНИ ПОТЕНЦИЈАЛ

Бољшевичка пропаганда тврди, да је Совјетима успело да помере главне секторе ратне привреде даље ка Истоку, који је кудикамо богатији угљем и рудама. Чак шта више, да су евакуацијом стручних снага из запоседнутих области, преносом демонтираних машина, постигнути фантастични резултати.

Познато је, да је додуше могуће, под извесним околностима, пребацивати радну снагу и машине из једног краја у други, што је потпуно немогуће када су у питању налазишта сировина. Од целокупне производње каменог и мрког угља Совјетске Уније, у износу 113 односно 28,68 милиона тона, само на поседнути Доњецки басен отпада 78,4 милиона тона или 66 од сто — док остале области према истоку, око Кузњецка, Урала, Тунгуског басена и Караганде износи 41 милион тона или 33 од сто. Маколико се ова потрошња повећала, угљенокопи незапоседнуте Совјетске Уније не могу ни приближно да подмире потребе. Поред тога најкраћи пут од рудника до топионица износи преко 700 километара.

Исто тако је тешко стање са рудницима, мада су Совјети уложили све снаге, да би повећали своју производњу у својим четворогодишњим плановима. То нарочито важи за гвожђе. Од целокупне производње 16,7 милиона тона или 60 од сто на област Кривој Рог који је сада запоседнут, остатак од 8,5 милиона тона или 30 од сто налази се иза Урала. На област око Свердловска и Чељабинска отпада само око 7,6 милиона тона. И руда и угаљ, потребни за топионице отпремају се на удаљеност од неколико стотина километара. Несташица саобраћајних сретстава, која је постојала и раније, претставља још веће оптерећење када је у питању пребацивање војних снага.

У бољшевичкој пропаганди даје се велики значај тобожњим неисцрпивим налазиштима бакра, олова, цинка, волфрама итд., и то у крајевима који су далеко од војишта. Није важно да ли се налазишта налазе пре или иза Урала. Важније је да ли се располаже са довољно бакра за ратну индустрију или не. Према подацима, производња бакра Совјетске Уније, и то сировог, попела се од 80.000 на округло 100.000 тона.

Европска производња бакра износила је 145.500 тона, тако да је надмоћнија од совјетске, при чему је питање, да ли се одржала мирнодопска производња. Несташица стручних снага у совјетској индустрији је свакидашња појава. Питање је у каквом се стању налазе совјетске рафинерије бакра и да ли је совјетска производња довољна да задовољи њене потребе.

Још горе је стање са осталим металима важним за ратну индустрију. У сразмери према налазиштима цинка, производња је јако подбацила. Она износи само четвртину онога што производи Рајх. Сама белгиска производња двоструко је већа од совјетске. Код сировог олова исти је случај: Совјети су 1938 производили тек 69.000 тона. Сама Белгија, без целе Европе, произвела је 91.000 тона. — и то једног метала који је неопходан за вођење рата.

Сви наводи бољшевичке пропаганде о „бескрајним могућностима“ на Уралу и око њега, ако се изближе осмотре, претстављају обична претеривања.

Бернхард Шнепф

Основне идеје националсоцијалистичке аграрне политике

Аграрна политика националнога социјализма игра у његовом привредном систему веома важну улогу. Најкоренитије реформе, револуционарни преврат у схватањима у практичној политици, донео је, у привредној сфери своје делатности, национални социјализам пољопривреди. Идеје и практичне мере, које он спроводи у области аграрне политике, могу се сматрати ортодоксним националним социјализмом. Оне су карактеристичне за цели систем националнога социјализма и показују га на делу у његовој најчистијој форми.

Аграрна политика националнога социјализма полази од свестране критике правца, који је узела аграрна политика под утицајем либералне економије и либералнога капитализма. Сматрајући да су дух и методе, који су произишли из либерализма, одговорни за аграрну кризу уопште, а нарочито за кризу немачке пољопривреде, национални социјализам посматра њихово дејство на пољопривреди, из критике тога дејства извлачи поуке за своја аграрно политичка начела. **При томе, он полази од своје органске доктринарне базе, од свог општег идејног става, који у напретку и величини целокупне нације види циљ свеукупних напора како појединаца, тако и сталежа, а тако и државе.**

Аграр и нација

Као у целом свом привредном систему, национални социјализам поставља и својој аграрној политици циљ, који лежи изван домена пољопривреде и привреде. Сматрајући привреду као што знамо, подређеним средством за постизавање виших циљева, национални социјализам сматра и своју аграрну политику методом, којом треба да се постигну национално политички циљеви. У овом свом схватању, он је у наглашеној противности према либералистичкој аграрној политици и њеним схватањима.

Класично схватање аграрне политике идентификује ову са тежњом за унапређењем пољопривреде у сврху њенога економског јачања. Аграрној политици је, по томе правцу, циљ да створи што бољу рентабилност за аграрну производњу. Она ставља пољопривреду у борбен однос према потрошачима пољопривредних производа, чији интерес лежи у њиховим јефтиним ценама. Класична аграрна политика је дете либерализма, који у сукобу економских тежњи на тржишту види постизавање привредне равнотеже. Ради тога она тражи да аграр буде што снажнији, како би на тржишту био што моћнији и одлучнији. Аграр треба да на тржиште, око кога се окреће целокупна привредна делатност, изађе као противник потрошача, који иде за јевтиним снабдевањем. На овај начин се у либералној аграрној политици огледа општа центрифугална тежња либералистичнога схватања друштвенога процеса. Она издваја аграр из склопа привреднога организма народа, постављајући га у став борца за свој економски напредак. Противник аграра је целокупна потрошачка целина народа. Између аграра и народне целине успоставља се веза једино преко тог борбеног тржишног односа.

Насупрот овоме, аграрна политика националнога социјализма руководи се тежњом да аграр подвргне интересима нације. Она је део целокупне привреде, а као таква део опште народне и државне политике.

Проблеми пољопривреде посматрају се са гледишта њене учлањености у народноме животу. Као и све друге привредне гране, и сви други облици делатности, пољопривреда је у својим манифестацијама подвргнута политици. Она је подвргнута тежњи националнога социјализма да створи економски јаку, духовно и морално здраву и физички снажну народну целину.

Национални социјализам стога одбацује у начелу либералистичко учење о тржишту као стожеру привреде и о сукобу економских интереса као њеном регулатору. На његово место он поставља захтев, да се и аграрни интереси морају подредити народним. Аграрна политика се има руководити захтевима, који произлазе из његових схватања о органскоме склопу друштва, о повезаности сталежа и о примату општег интереса над појединачним.

Аграрној политици националнога социјализма није циљ да аграр унапреди сам за себе, да му повећа рентабилитет њега ради. Она тежи за тим да од њега направи инструменат своје опште националне политике. Несумњиво његова аграрна политика ради што интензивније на унапређивању села. Али мотиви, путеви и циљеви су потпуно различити од мотива, путева и циљева либералистичне аграрне политике, зато што су постављени у однос према опште-политичким интересима нације, а не према јачању саме пољопривреде као такве.

Значај земљорада

Друга основна разлика између либералистичне и национално социјалистичне аграрне политике лежи у њиховоме гледању на значај земљорада. Либерализам види у селу економску чињеницу, у земљораду економску делатност, управљену на постизавање добити.

Насупрот овоме, национални социјализам види у земљораду „сталеж исхране“. Земљорадња постаје носиоцем одговорне функције народне исхране. Циљ њен не лежи у постизавању што веће добити, већ у постизавању што веће продуктивности, у што бољем подмирењу народних потреба за храном. Корисник аграрне политике није само пољопривредник већ цели народ. Земљорадња, односно пољопривредна делатност, има бити усмерена у правцу постизавања највеће могуће добити за целину народну.

Национални социјализам не жели тиме да створи од земљорадника привредника, који је оптерећен само дужностима и целу своју зараду треба да жртвује друштву. Напротив, мерама, са којима ћемо се упознати, он се стара да земљораднику обезбеди што сигурнију економску егзистенцију. Но он то не чини за то, што сматра да земљорадника као таквог треба да унапреди, без обзира, па и на штету, осталих друштвених редова. Све национално социјалистичне мере за унапређивање села и земљорада, диктиране су уверењем, да је ради народне целине и њенога просперитета неопходан снажан и здрав земљораднички сталеж.

Сељак и пољопривредник

Најзад, национални социјализам сматра да једино веза са земљом може створити трајни извор народнога здравља и снаге. **Везујући свога сељака за земљу, он хоће да учини од њега чувара културе, чувара расних схватања, чувара чистоће расе.** Овај појам, који излази из оквира рационалних привредних политичких момената, а који претставља баш суштину аграрне политике националнога социјализма, прецизирао је министар исхране и сељачки вођа Р. Валтер Даре у својим обилним делима, одвајајући сељака од пољопривредника и постављајући захтев за очувањем и снажењем сељака и његове везе са земљом. Аграрна политика, заснована на његовим схватањима, је уствари сељачка политика, политика сељака, а мање политика пољопривреде. Она је диктирана двама моментима:

1. Жељом да се обезбеди самосталност исхране Немачке и стога обезбеди пољопривреда уопште;

2. тежњом за стварањем сељачког сталежа као носиоца расе и чувара расне културе.

Оба ова момента подједнако су важна, оба треба имати у виду, када се критички посматрају поједине установе, које је национални социјализам створио у својој аграрној политици.

Идејне и практичне темеље првога момента смо упознали. Други моменат, међутим, заснива се на појму сељака, који је прецизирао Даре. Даћемо стога њему реч:

„Разлика (између сељака и пољопривредника) лежи укратко у томе, што је сељак породично-правни појам, док је пољопривредник, као што му име каже, привредни појам. То значи:

Сељаштво обележава породично-правно обезбеђење смене генерација на груди...

Пољопривреда означава привредно искоришћење сеоског производног терена...

Кад сељаштва игра пољопривредно занимање, у суштини само улогу исхране и службе идеји и породици, која је начелно изнад свих осталих момената.

Кад пољопривредника игра пољопривредно занимање улогу постизавања приноса, а тај принос, који даје добит, ставља се на чело свих осталих момената.

Код сељака земља не постаје никада робом, јер је она само део, такорећи хранилац, идеје о породици.

Код пољопривредника је претварање земље у робу претпоставка за његову егзистенцију, њему треба привредна слобода да постигне највећи привредни принос и тиме добит.

Сељак стога мисли у своме односу према свету као „ми“, у духу идеје о породици.

Пољопривредник мисли као „ја“, у духу постизавања највише могуће добити.

Сељак има поред себе сараднике из свога дома. Пољопривредник се цепа на послодавца и најамника са свима последицама тога схватања.

Сељаку лежи тежиште његовог мишљења у његовој породици и у имању, које је с тим скопчано. Пољопривреднику лежи тежиште мишљења на тржишту.

Пољопривредна сељачка политика

Из овога произлази да немачка аграрна политика раздваја своје дејство у два правца: према пољопривреднику с једне и према сељаку с друге стране. Док је према пољопривреднику руковођена тежњом да његов привредни рад доведе у склад са потребама народне привреде, а преко тога националне политике, дотле се она према сељаку руководи, поред ових, и другим мотивима. Ту она види своју улогу не на привредном, већ на расном пољу. Сељаштво је за њих извор обнове народне крви, без које нема осигуране будућности.

Сељак чува крв, расу и карактер народа. Везан за земљу генерацијама, гледајући у њој не објекат за постизавање што веће добити за себе, већ осигурање и обезбеђење живота за своје потомство и за свој род, он претставља специјални објекат старања националнога социјализма. Расно-биолошке основе села с једне, и његове духовне основе с друге стране, национални социјализам сматра темељима своје расне политике. У коначном обезбеђењу сељакове везе са земљом, у гарантовању његове привредне егзистенције, у неговању његових обичаја, у старању за његову независност од тржишних варијација, у бризи за одржавање чистоће његове расе, — национални социјализам гледа првенствени задатак своје сељачке политике.

Б. В.

Националсоцијализам у борби против комунизма

(Од нашег берлинског дописника)

Од

Хорст Весела

до

стаљинградских

жртава

Овога пута дочекује Трећи Рајх годишњицу преузимања власти од стране национал-социјалиста у нарочито важним и судбоносним околностима. Европски континент подрхтава од силне снаге битака, које се одвијају на Истоку, и у којима се одређује будућност овога дела света, као и целокупног човечанства.

На фронту од Мурманска до Кавказа сукобљавају се не само две гигантске војске, него и два сасвим супротна погледа на свет, два опречна политичко-економска система. Овде бију огорчену и непомирљиву битку две револуције. Онај, коме припадне победа, удариће печат свога схватања на живот садашњих и будућих генерација, он ће задобити моћ да формира духове милионских скупина. То је битка која излази из оквира интереса и задатака појединих народа, и постаје феномен општег историског збивања. Национално-социјалистички покрет, иако је у својој идеологији објавио своје циљеве у веома опширном збиру задатака, иако је решио да свим гранама живота нације даде други, нови изражај и да створи нове националне вредности, ипак није могао да се одвоји од борбе са једним непријатељем који стално покушава да доведе у опасност корен национал социјалистичког покрета.

Победа над комунизмом у Немачкој

Тај противник — како сам Фирер истиче сваком приликом — јесте међународно јеврејство. Политичка форма, у којој то јеврејство долази до изражаја као директан борац јесте комунизам, односно бољшевизам. Као резултат материјалистичког гледања на свет, тај марксистички дух најодлучније је наступио већ од самог почетка против Адолфа Хитлера.

Некада, у првим годинама политичког рада националних социјалиста комунисти су ометали сваку, па и најмању скупштину својих нових противника. На почетку борба се је водила на периферијама, у тамним и маленим крчмама. После она се је развила и постајала све већом упоредо са цветањем Хитлеровога покрета. И тако се у варошима Немачке, где је култура и цивилизација одувек налазила своју колевку, била зацарила груба и безобзирна оружана борба, која је већ била претила да се претвори у грађански рат.

Крвава и дугачка била је та борба, и стотине младих националсоцијалиста изгубило је своје животе, положивши их у борби против марксизма. Рат се је водио беспоштедно, са обостраном мржњом и одлучношћу. На његовом почетку комунисте и социјал-демократе имали су у рукама и власт, и штампу, и оружје. На његовом свршетку изгубили су све, јер су били побеђени. Хитлеров триумф тада није био постигнут бруталном силом, него популарнијом идејом, већом политичком способношћу и спремношћу на жртву.

Онда је комунизам изгубио не само битку, него и свако упориште у души немачког човека. Он је изгубио у Немачкој самога себе. Ни у једној земљи он није ушао у борбу против непријатеља са толико власти и шанса, и још нигде се није толико политички компромитовао својим поразом, колико у Рајху.

Преузимање власти од стране националсоцијалиста био је сигнал за дефинитиван пораз свих марксистичких снага. То је пресудна прекретница у животу немачкога народа, и у исто време историски моменат за целу Европу.

Изгледало је, као да ће после тога нови режим у Немачкој имати пред собом само задатке који се односе на духовно и материјално обнављање државе и народа. Помислило се је, да је једном заувек скинута са дневнога реда комунистичка опасност. И одиста оно што је следило после преузимања власти, сводило се је све на акцију око изградње и препорода. Резултати су били огромни.

Међутим, националноме социјализму још није било суђено да прекине борбу са својим заклетим непријатељем. Временски период од преузимања власти, па све до 22 јуна 1941 године био је уствари само спремање за онај велики, главни и коначни обрачун и то не са немачким марксизмом — који уосталом више и не постоји — него са идејом светске револуције, која је црпла своју политичку, духовну и материјалну снагу у СССР.

Борба се наставља на Истоку

Рат између националнога социјализма и бољшевика према свему логичан је наставак оних збивања, која су претходила ономе што се је у Немачкој догађало још пре дванаест година. Тај рат има светско, а не локално значење, он директно тангира судбину европског, а затим азијског континента, а после тога и све земље на глобусу.

Отуда и толика беспоштедна борба, отуда презирање смрти код немачких војника на Истоку. Армија генерала Паулуса која се брани код Стаљинграда није само војничка јединица, него и скуп у национално-социјалистичкоме духу васпитане немачке омладине. Ови војници прошли су духовну школу новога немачког режима, њихов политички вјерују дат им је у последњих дванаест година, а оним старијима већ и пре у борбеним редовима странке, која се тада још борила за власт у једној земљи. Тим истим духом биле су задојене фаланге младих национал-социјалиста који су пре доласка странке на власт положили своје животе на немачким улицама, изрешетани комунистичким куршумима. Међу оним старим борцима, и овим садањим код Стаљинграда постоји уска духовна веза, јер је борба против комунизма и код оних и код ових била заједничка у сваком па и најмањем својем делићу.

Сваки војник Паулусове армије је у ствари један нови Хорст Весел. То је симбол, у којему данас Немачка дочекује прославу национал-социјалистичког преузимања власти. Тај је симбол и крвав, и тежак, и мучан, али национални социјалисти верују да он очеличује борбени дух покрета.

Д-р М. М.

СЕЉАШТВО У ТРЕЋЕМ РАЈХУ

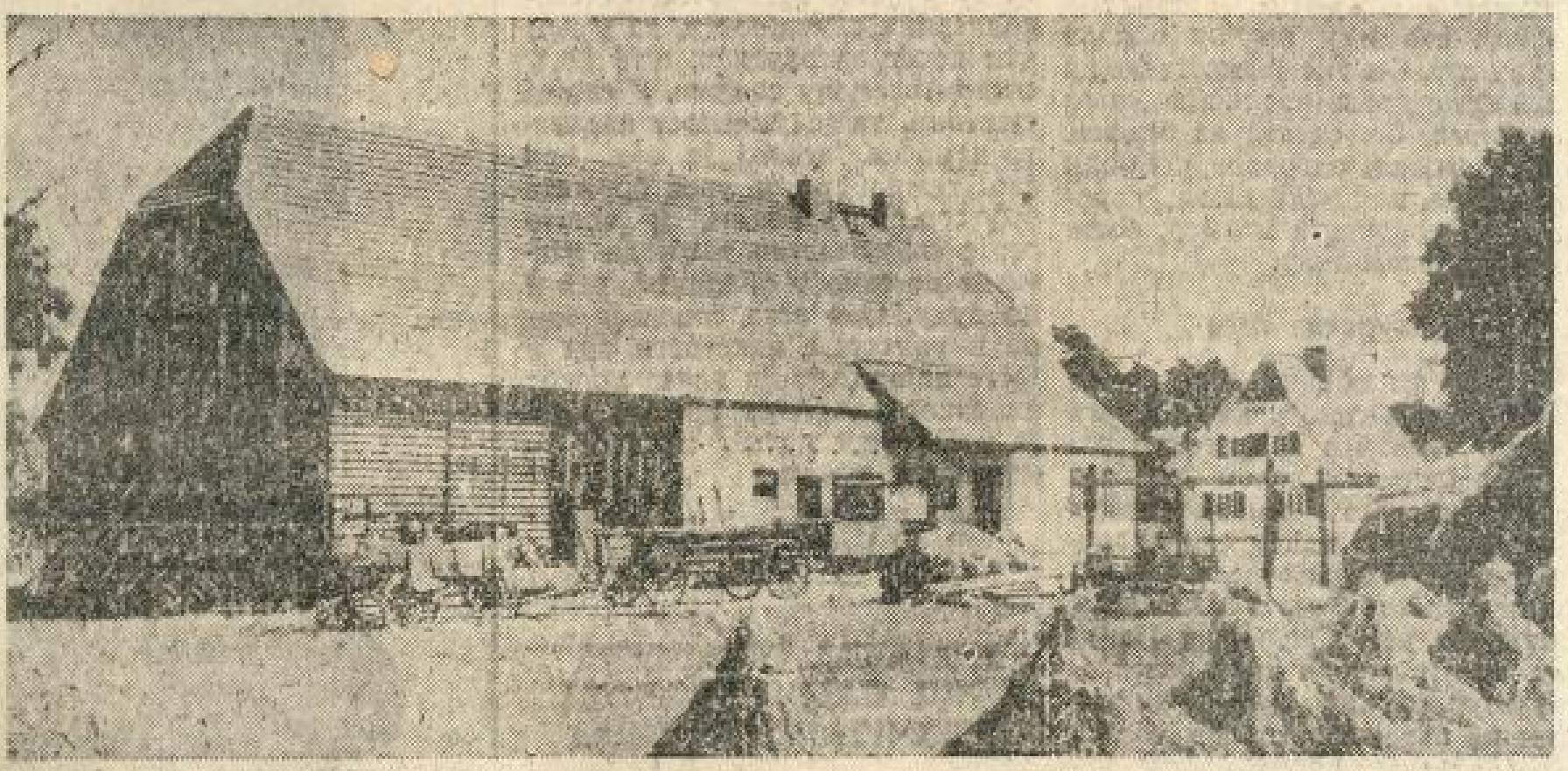

Једно просечно сељачко добро у Немачкој (Архив „Српски Народ")

Ко је познавао стање немачког сељаштва пре доласка Хитлера на власт, па га упореди са данашњим стањем, не може да се не диви огромном препородном раду, који је извршен у времену протеклих десет година. Ако је Адолф Хитлер постао истински вођа народа кроз национализацију немачке народне заједнице, реформом сељаштва постао је он носилац једне велике светске идеје, која побеђује и мора победити. Француска револуција поставила је само начело „трећег сталежа", али је зато Хитлер пошао много даље, кад је појам државе и народа поставио на сељачку основицу. Јер на крају крајева, када се нешто гради, треба започети одоздо. Трагедија Немачке је била, што је имала градове, који су под разорним радом свих могућих интернационала губили своје немачко обележје.

Јевреји противу сељаштва

Интернационала капитала и разних идеја успела је била да сломије велепосед и наполичаре, па се спремала да уништи и сељаштво. У овој интернационали главну су улогу играли јевреји, који су држали у својим рукама продуктне берзе, а и знатан део хипотекарних установа. Они су уз помоћ ових институција и доводили сељаштво до ивице пропасти. Сељачки дугови расли су из дана у дан, имања су постала пасивна, јер је капитализам без милости обарао цене сељачким производима. Јевреји су са страним јефтиним производима фармера убијали вредност сељачких производа у Немачкој. Врхунац сељачке несреће у Немачкој био је 1932, кад су само камате за сељачке дугове износиле 22 милијарде динара. Ове године је продато на добош равно 3136 сељачких имања. Али није то била још највећа несрећа. Јеврејски трговчићи, који су нарочито харачили у Хесену, на Рајни, Елзасу, Бадену у Баварској, толико су упропастили сељаштво, да су хиљаде немачких сељака остали на презадуженим имањима само зато, да би радили као најамници за своје јеврејске зајмодавце.

Племство груде

30 јануара 1933 на жалост није још довољно схваћен. Овај датум биће ипак једног дана за цео свет оно, што је за Француску био 14 јули 1889 године: Прекретница у историји Европе и света. Тог дана почиње победоносна борба против интернационалног капитализма, чије место заузима ново племство: *„Племство груде, које је помешано са крвљу"*, како је то истакао вођа немачких сељака, министар пољопривреде Даре.

За Адолфа Хитлера сељаштво није само сталеж, који храни народ и државу. *Сељаштво јесте синоним родне груде.* А груда, сељакова и народна земља, не трпи авантуре, она је знак народне стабилности, чврстоће и неприкосновености. Сељак треба да ствара нове елементе традиције, онако како су је у средњем веку створили витезови, а у либералистичкој ери магнати новца и капитализма.

Нови ослобођени Хитлеров сељак није и не сме бити фармер који спекулише са производима, и који у земљорадњи види само привређивање и врело богаћења и трговине. Сељак јест превенствено израз статичности у једном народу, а статичност јест најбоља гарантија мира и спокојства.

Без спокојног сељаштва нема основице за правилно развијање народних снага. Зато је Хитлерова Немачка произвела са једне стране револуцију међу сељаштвом, а са друге стране ударила темеље неприкосновености и стабилности сељачког имања. Револуционарна идеја водиља лежи у истини, да је сељак притежалац земље само у колико он служи народној заједници. Звање сељака не произлази из чињенице, што он има или је наследио добро, по коме он може по милој вољи баратати.

Сељак јесте само онда сељак ако он предано и свесно служи својој земљи; ако он ту своју рођену груду сматра као светињу и на њој ради у корист свију, своје породице и читавог народа.

Стабилност и неприкосновеност имања може да дође само онда до изражаја ако се сељак реши свих сувишних брига и ако може да се сав преда раду не мислећи, шта ће бити сутра и хоће ли он моћи да састави крај с крајем. Да се то постигне Хитлерова Немачка у првом реду почела је да брине о сељачким дуговима, који су као мора лежали на сељаковим добрима. Ти су дугови већ прве године доласка Адолфа Хитлера на власт толико опали, да се само на каматама уштедело око осам милијарди динара. То отплаћивање дугова расло је од године до године, тако да ће Немачка ускоро бити земља без црне куге сељачких дугова.

Тај огроман успех постигнут је углавном стабилизацијом цена и уређењем новог пијачног рада. Кад је Немачка растерала јевреје, престала је и берзанска спекулација, која је тада просто отимала сељаков мал у бесцење. Сада сељак зна коме ће и како ће продати своје производе, а зна тачно унапред по којој ће их цени продати. Посредници су такођер искључени, па се више не може десити, да сав ћар остане посреднику или прекупцу.

Немачка Адолфа Хитлера, која је почела да гради на сељаштву оспособила је сељаштво и повећањем цена пољопривредних производа. *После пете године нове пољопривредне политике, сељачки приход услед повећања цена исказао је вишак од око 60 милијарди динара.* То је већ замашна сума која ће се још више пењати, јер се истовремено рационализацијом повећава производни капацитет немачких газдинстава. Повећање сељачких прихода није уза све то скоро ништа или врло незнатно оптеретило непроизвођачко становништво, јер је уштеда настала углавном уклањањем сувишних и бездужних посредника и прекупаца.

Пре 30 јануара 1930 године читава производња пољопривреде износила је око 170 милијарди динара. Пред сами светски рат производња пољопривреде достигла је висину од преко 265 милијарди динара. Ови бројеви говоре јасније од сваког доказивања вредности и величине новог сељачког и пољопривредног поретка у Трећем Рајху. Ови скоро фантастични бројеви претворени у статистику говоре још јаснијим језиком: 1933 Немачка је својом пољопривредном производњом покривала само 65% својих потреба, а уочи самог рата тај се постотак попео на 84%.

На сељачким темељима

У пољопривреди не може и не сме бити револуционарних експеримената, јер природа са својим вечним законима тачно одређује пут наше радности.

Може да буде говора само о побољшавању радом и помоћним сретствима. Руковођена овим начелима, Хитлерова Немачка иде за тим да стабилизује рад у пољопривреди стварањем једног одговорног, позитивног сељачког кадра, који неће дозволити вршљање на рођеној груди. Зато једним ванредним законом удара темеље привилегованом сељачком сталежу.

Овај закон предвиђа оснивање 700.000 недељивих и неприкосновених наследних сељачких имања. Ових 700.000 имања, чији сопственици носе почасни и скоро би рекли племићки наслов „Сељак", претстављају језгро немачког сељаштва. Они су носиоци једне нове идеологије, која ће свакако постати општа идеологија свих сељачких народа Нове Европе. *Ма шта се десило, Немачка је своју будућност положила у руке ових изабраних сељачких витезова, који ће себе укопати у темеље нове, сељачке Немачке.* Они су својим маром и својом пожртвованошћу и омогућили вођење овог гигантског рата; на њима лежи снага и успех немачке војске.

У Новој Немачкој сељаштво јест фактор, који је држави дао нову боју, али истовремено и ново веровање. Зато се десило чудо, да је дојучерашња индустриска Немачка, напором од само неколико година постала једна од најјачих пољопривредних земаља Европе. Зато су сељацима дата ванредна права. Читав низ скоро револуционарних закона дао је нови облик сељачкој заједници, у којој сељак одлучује сам о себи, али тако да ни у ком случају не искоришћује свог ближњег сународника. *Зато, јер је сељак свестан своје дужности, као што је и поносан на своја права, Немачка јест ваљда једина земља, у којој нема злоупотреба са пољопривредним производима у данашњим тешким временима.* Зато су се наши омладинци, који су били на пракси у Немачкој, не мало чудили, кад су видели, како немачки сељак добровољно и без позива одваја и пломбира џакове хране, које је он дужан да даде држави. Није то само питање части и поштења, већ у вишој мери свест, да од њега — сељака — зависи живот државе и целог народа.

Организација немачког сељаштва

Ова свест јест последица настојања Хитлерове Немачке, да ослободи сељака сувишних брига. А сељак је свакако разумео та настојања и зато је исправно схватио своју улогу у народној заједници.

И организаторски немачко сељаштво добило је данас савршени облик. Привредно, сељак је организован у целодржавној установи за исхрану народа, у тзв. Нерштанду. Сталешки организовано је у сељачку заједницу, коју воде са неприкосновеним ауторитетом старешине или вође сељаштва. У оквиру тих сељачких заједница, сеоских, покрајинских или државних, решавају сељаци и своје спорове и не дангубе по судовима, излажући се сувишним трошковима. Исто тако организоване су и жене, омладина, па и деца.

У оквиру своје Сељачке заједнице, сељак живи достојним животом: за њега се брине држава; до њега допире све, што модеран живот даје. Од поуке и знања, па до општих и специјалних облика забаве и спорта. А још пре десет година тај исти сељак био је на рубу пропасти!

Оно што је Хитлерова Немачка учинила за немачког сељака за прошлих десет година спада скоро у причу. Од најнемогућнијег учинила је опипљиво чудо, које се постепено преноси и на друге крајеве изван Немачке. И ми смо окусили благодети тог новог пољопривредног живота, јер је и код нас сељак од 1935 унапред почео да дише бољи ваздух, привређујући далеко боље, захваљујући Немачкој, која је постала наш најбољи купац и која исто тако цени рад нашег сељака, као и свог сопственог.

Стево Клуић

Смернице васпитања у Немачкој

Развој просвете једног народа у најтешњој је вези са његовим политичким, социјалним и економским развитком. Разумљиво је стога да преокрет, који је настао у Немачкој доласком националсоцијалистичког покрета на власт, задире дубоко у просвету, а нарочито у васпитање омладине. Адолф Хитлер је пресудни значај васпитања за трајни успех револуције означио:

„Од скоро две и по хиљаде година пропале су, са малим изузецима, готово све револуције, јер њихове вође нису увиделе, да суштину револуције не чини приграбљивање власти, већ васпитање људи."

У свима људским заједницама у којима живе одрасли са омладином васпитавају се и поучавају млађи делом намерно по нарочитом плану, делом опет не намерно. Те васпитне средине су породица, задруга, друштво, удружења или школе као специјална васпитна установа. Националсоцијалистички покрет додао је овим васпитним чиниоцима још и партијске формације, нарочито Хитлерову омладину и радну службу. Васпитање немачке омладине поверено је данас 1) родитељској кући, уз коју је дете везано природним везама, 2) Хитлеровој омладини, која своју васпитну делатност оснива на другарству и на заједничком доживљавању и 3) школи, у којој учитељи по нарочитом плану васпитно утичу на ученике.

Нас у првом реду занима школа и њено устројство. Данашњи немачки школски систем је резултат историјског развоја школства у појединим немачким државицама, које се развијало скоро потпуно независно једно од другога, и начела да и школа мора да се прилагоди захтевима и потребама целокупне народне заједнице и нове државе.

Револуција која је извршена на политичком пољу 1933 године, није се могла одмах остварити и на пољу школства. Школски системи у Немачкој били су до тада врло разнолики и било је потребно да се прво наставнички кадар оспособи да наставу и васпитање прожима националсоцијалистичким духом. Тек пошто су године 1933 и 1934 биле посвећене томе циљу, могло се 1935 године приступити новој организацији школства, његовој изградњи, стварању нових наставних планова и програма, припремању уџбеника, и проучавању осталих педагошко-дидактичких проблема. Стварање новог поретка на пољу просвете је у току и данас се још не може говорити о дефинитивном облику школског система у Трећем Рајху.

Према националсоцијалистичким начелима све школе општега образовања морају бити јавне школе. Приватне школе и васпитне установе могу постојати само за децу, која из нарочитих разлога не могу да посећују јавне школе. На пољу стручнога школства дозвољене су и приватне школе. У сваком случају све приватне школе стоје под надзором државе.

Као што је националсоцијализам повратио животу прави значај, одвајајући се од прошлости која није одговарала животним потребама немачког народа, тако је и у васпитању пошао новим путевима. Иако он, полазећи са биолошког становишта, препушта све органском развитку, ипак је у организацији васпитања — поред све доследности — поступао врло опрезно. Поред нових, из националсоцијалистичке идеологије произашлих васпитних установа партије, задржао је старе, организаторски изграђене установе државе и прилагодио их по могућности својим начелима. Оне ће поступно бити преудешене према начелима националсоцијализма или ће, ако се укаже потреба, као неподесне бити потпуно уклоњене.

Ф. Ш.

ПЛАСТИЧАР КЛИМШ

Класични облици и израз немачког схватања о животу

Није баш тако лако тачно дефинисати у свој њиховој уметничкој суштини пластичке радове Фрица Климша. Ако велимо „тачно дефинисати", под тим подразумевамо приказ који исцрпљује и последњу могућност коју у том погледу пружа написана реч. На први поглед, додуше, све изгледа исувише једноставно. Лепота облика тела јавља нам се као нешто очигледно, а пластика форме толико јасна и убедљива да би многи могао сматрати да уопште ту не треба још нешто објашњавати. Ако то ипак чинимо, одлучујемо се на то у сазнању, да тумачење и образлагање нечег што изгледа само по себи разумљиво, не остаје при суштини самог пластичког рада као таквог, него покушава уз то да истакне извесна формална, а можда и морална начела, која би могла да побуђују на дубља расматрања.

Писац на пољу историје уметности, разуме се, желео би да стилски разврста пластичке радове појединих уметника, да би могао тачно да им одреди положај у низу уметничко-историјског развоја. Пишући о Климшу (као и уопште о модерним немачким пластичарима), он ће у том погледу бити у извесној недоумици, јер код њега неким уметничко-историјским категорисањем неће доћи ни до каквог резултата. Оно, тачно је да се код овог уметника, са гледишта његовог осећаја за форме, дају утврдити неке везе са класичним стилом. Али у исто толикој мери, Климшов рад има дубоког кореа у садашњици, која гледа човека у свој његовој природом даној живости. Понајмање ћемо погрешити ако Климшов пластички уметнички рад — независно од свег уобичајеног уметничко-историског категорисања (које би у овом случају имало нечег присилног) —, назовемо уметничким делом које изражава правилно схватање живота нашега доба, ако велимо да овај уметник, не прелазећи преко сећања на класични уметнички поредак ни преко формалне хармоније, даје израза свом непосредном гледању природе и њене стваралачке снаге.

ВЕЧЕ ОД КЛИМША

Foto: Europa Sonderdienst

Многостран уметник

У погледу хармоније форме, Климш се у сваком од својих радова показује многостран, али ваздa као уметник, који је начисто с тиме шта сматра као савршенство и који у том правцу више не еволуира. У свом уметничком схватању, Климш је доследно остао веран начелу духовно-естетског заокругљавања природних облика. Његови мушки и женски ликови збиља су права и истинска природа, али не у смислу неког роиског копирања и најмање појединости. То што смо рекли важи утолико, што Климш остварује начело поштовања природе, поштовања најдубљег језгра њене стваралачке снаге. У својим мотивима Климш се скоро искључиво ограничио на голо људско тело. Зато је потребно не само темељно студирање модела, већ и много интуитивног схватања пластичких могућности које нам пружа људско тело.

Климш виртуозно решава и проблем, који се састоји у томе да уметничку драж савршено лепе форме живог тела не треба тражити само у тој форми као таквој, већ и у начину обраде површине. Он уме јединствено да изражава драж површине свега телесnога. Он схвата да бронза, чврсти метал, одговара природи мушкарца, док меки камен, нарочито ситнозрнасти мермер, боље личи женском телу.

Вајар људских тела

Равнотежа облика тела може се замислити само у миру. Стога Климш у својим пластичним радовима највећим делом приказује људска тела у мирним ставовима. То одају већ и сами називи многих његових дела, као на пример: *Жена која гледа, Зора, Олимпија* или *Сањалица*. Па ипак, ни ти лицови нису без икаква покрета. Само што се тај покрет не изражава толико споља, него је некако продуховљен, некако „унутарњи". Кад, например посматрате дело *Жена што гледа*, имате и нехотице осећај да ће људско биће што, шћућурено, некако замишљено гледа преко рамена, овога часа да се покрене. Овај лик има много индивидуалног живота, уздигнутог до сведочанства општег осећаја за оно што је лепо и складно.

Код Климша сваки покрет или постоји тек у зачетку или се само наслућује у неком свом лирском епилогу. Његово својство доброг познаваоца музике и нарочитог обожаваоца Моцарта дало је Климшу довољно снаге и маште да свог „генија музике", без обзира на сваку пластичну конвенционалност, изради као младића који уз осмејак чежњиво гледа пут звезда, а на постољу којим обигравају ликови генија у ритму који својом складношћу чини управо физички утисак музике.

Климш као портретист

Изванредно је поучно ако се поменути рад, израз дубоке осећајности, упореди, рецимо, са попрсјем генерала грофа Шлифена. Као дасмо одједном зашли у сасвим други свет: Ту је све јасно и отсечно. Овде се осећај потпуно покорава захтевима духа. Уметник је ту невероватно оштрим оком умео да сагледа унутарњи душевни живот човека кога је приказао. Користио је и последњу могућност карактерисања до ситница. Истиче се оно што је индивидуално у приказаној личности, па се чак и симболично потенцира. Уосталом, тога се начела Климш држи код свих попрсја рањених у виду вајарских портрета, не само код великих људи код којих и очекујемо ово еманциповање од свога времена, него и код лепих жена.

На основу свега тога долазимо до сазнања да се Климшова уметност уздиже високо изнад свакодневних случајности, да у њој има нечег апсолутног, што ће у сваком времену важити. У својој суштини, та је уметност изразито немачка, пошто је она, при свој тежњи лепом, увек прожета унутарњим напоном, и пошто своје савршенство тежи да постигне не само у облицима, већ и по духу. Ова веза спољњег мира и унутарње напетости пак и јесте највидљивији израз правог немачког схватања живота које је у Климшу нашло снажног уметничког тумача.

Д-р Тео Фирстенау

—⁂—

НЕМАЧКА ПРЕМИЈЕРА ПРЕД САМИМ ВОЈНИМ РЕКОНВАЛЕСЦЕНТИМА

Премијера нове Досталове оперете *Манина* која је ових дана приређена у берлинској Адмиралској палати, претставља леп доказ о томе колико претставници немачке уметности знају да цене немачке ратнике. Наиме, за ову премијеру — изузев најнеопходнијих критичарских и извештачких места — цело гледалиште било је резервисано искључиво за рањенике на путу оздрављења.

АНАДИОМЕНА ОД КЛИМША

Foto: Europa Sonderdienst

Реформа немачке уметности

Снажни полет који је доживела немачка уметност од доласка националсоцијализма на власт, још једном је, у једноме новом духу, показао сву снагу немачког генија. Да би се јасно проценила зрава вредност немачког савременог сликарства потребно је познавати његову велику традицију, на коју могу Немци да буду поносни. Али прави његов значај може се тек онда оценити, када се зна колико је оно тесно везано са националним и политичким тежњама нове Немачке; данашње немачко сликарство је недељиви елеменат регенераторског процеса који се манифестовао у свима гранама националног живота од 1933 године на даље.

Ниједна европска држава није суровије осетила послератне духовне потресе као Немачка. Она је чинила исте а некада и већe, фаталне грешке као што је то било и у суседним земљама. Упркос своје привремене слабости, Немачка је веровала да ће многобројне проблеме из уметности решити одједном. Свакако, једна темељита реформа била је апсолутно потребна. И до те реформе дошло је онда, када је националсоцијализам сакупио све конструктивне снаге нације и, у оквиру општег препорода, посветио уметности ону пажњу која јој по њеној улози у савременом животу и припада. У томе развоју ка новоме битно је сазнање, које је данас изражено јасније него икада, о великом значају који добија уметност када се приближи народу као и онда када она служи целој нацији.

Тешко је наћи једног савременог политичара који се толико лично залаже за уметност као Вођа данашње Немачке Адолф Хитлер. У општем националном препороду он је важан део посла поверио уметницима. Свесна да се великим талентима не може одређивати границе у њиховом раду, влада је, пошто је уклонила све остатке прошлости, посветила сву своју пажњу стварању једне широке и здоаве основе за даљи развитак уметности. Природно, она је захтевала од ликовних уметника свих осталих грана уметности, једно солидно познавање заната. У Немачкој се увидело да су импресионистичка шарања, експресионистичка мазања, дечији цртежи кубиста као идеални заклон неталентованим људима, чије су радове тешко могли да контролишу и сами стручњаци. И до дубоке и здраве промене дошло је онога часа, када се од уметника захтевала солидна техника, једно потпуно дело, поштење и дела која су могли сви да прате и контролишу.

Када је реч о остварењу нових тежњи, уметници су морали, с обзиром на свој задатак, да у првом реду изврше селекцију међу уобичајеним сижеима. С тога су, последњих година, немачки уметници извршили један систематски „инвентар" предмета и проблема. Тражило се све што је здраво и природно, и оно што је могло да постане конструктивно. Исто тако уклоњено је међу уметницима оно што смо ми називали „босмским" са својом политичком и социјалном екстраваганцијом. У принципу данашњи немачки уметник не узима за свој сиже оно што је инферионо и морбидно. Они интелектуалном анализом, свесе такође свесно одричу свега навемштеног и већ разореног га што вређа наш естетски осећај, укратко свега што је страно раси и деструктивно.

Они се одричу онаког уживања које понекад пружа нашим очима поглед на изопачену структуру човечијег тела и душе. Они више не сликају пијанице и играче рулета, балерине које изгледају као лутке, намазане уличне девојке, безначајна лица која нам ништа друго не показују сем ужаса празнине. Данашњи немачки уметник неће да на људе чини утисак негативним, већ хоће да их охрабри свиме оним што је лепо и добро, они хоће да буду браниоци позитивног живота.

Н. Ристић

О данашњој немачкој књижевности

Раздобље коме посвећујемо ово расматрање о немачкој књижевности обухвата доба од краја светског рата па све до наших дана, дакле, од прилике четврт столећа.

Изванредно је велики број стваралачких снага које су изделале лик овом још незакљученом периоду немачке књижевности. Тај лик истиче се јасним и озбиљним цртама бића које је сазрело у тешким и болним временима, али које је баш из јада и опасности црпело своје најбоље знање, своје најдубље душевне снаге. Стога је умни принос тога доба не само богат својим обиљем и многострукошћу стварања, већ поред тога обухвата већ сада и ону међу битне садржине која једино зајемчује трајност књижевном стварању.

Борба против деструктивизма

Морали бисмо да набрајамо многа имена и морали бисмо много да кажемо о свакоме од њих. Међутим, оквир који нам стоји на расположењу за ова расматрања, принуђује нас да се ограничимо. Нешто је заједничко свима њима који се у тешкој борби пробише кроз низ мучних година после слома Немачке: страхопоштовање према матерњем језику, савесно и строго вођење рачуна о пречишћеном изражавању, чистота мисли и свеколиког душевног држања. Не треба да заборавимо да су баш у оно доба деловале силе које су на свима тим пољима тежиле разграђивању; нису тежиле јасноћи већ сумраку. Довољно је ако се сетимо кобног деловања њиховог рада на пољу новинарства и књиге, рада који је поникао из духа распојасаности, да бисмо све наново могли да славимо и да хвалимо снаге које су чистиле и одржавале, које су уистину биле позване да изваду духове из мрака на светло дана. Јер, у томе је, на крају крајева, најсветији задатак песника — да своме народу укаже на прави пут, да му буде весник, да му пружа утеха и да га опомиње.

Животно дело Ханса Каросе

У збору тих народних весника био је један чији је глас био нарочито чист и убедљив, иако допире до нас некако пригушено. То је Ханс Кароса. Кароса језиком управо гетеовске снаге и јасноће слика свакодневни живот, слика оно што је ситно и слабо приметно, слика све то исто онолико чисто и пластично као и најскривеније и најдубље процесе у области душа. Код њега, свагда и у свакој прилици, као код човека чије песничко стварање настаје искључиво из живота појединца, однос према оном што је надлично, што је општељудско, што не зна ни дана ни часа: познајемо да иза свега спољног збивања постоје скривене снаге које срећују, које нас воде. Кароса прича о свом животу у књигама: **Једно детињство, Преображај једне младости и Година лепих обмана.** Међутим, и у тим делима приказ појединих одељака његовог живота далеко прелази граница наративног излагања оног што је било. Ханс Кароса пун је непоколебљиве вере у здраве и добре силе које се старају и труде око сваког појединца. Он верује тим силама и слуша их. Когод прочита његове књиге, неприметно и сам бива испуњен тим поверењем. У делу **Лекар Гион** Кароса вели:

»Године поновног подизања после страховитог слома јесу као добре године рашћења народа. Додуше, само је мало смишљених и активних духова који умеју да сагледају користи и од пораза; али тај мали број људи јесте онај који је битан; док остали уживају, оптужују, проклињу и подбуњују, или док претендују на то да прописују људском роду како ће отсад имати да се развија, она вредна мањина у тишини припрема будућност; ти људи наслућују своју нову одговорност, као да су они последњи људи на овом свету и као да су дужни да у што је могуће боље поправљеном стању врате свој живот Творцу, попут ствари која је дана на послугу и која је у току употребе оштећена«.

Кароса је осим тога и лиричар. Његови стихови спадају међу најплеменитије чиме се може похвалити немачки језик. Године 1938 Кароса, коме је сада 64 године, добио је Гетеову награду града Франкфурта на Мајни.

Хумор Вилхелма Шефера

Поред Баварца Ханса Каросе истиче се Вилхелм Шефер, родом из Хесенске, скоро десет година старији од њега. Немачка већ данас гледа у њему једног од најбољих приказивача историског живота и судбине што их је немачко песништво дало за последњих сто година. Шефер је стваралац анегдоте у строгој класичној форми. Његове приповетке јесу ремек-дела језика уравнотеженог и по облику и по садржини. Његов је стил отсечан; одмах ћете га познати. Нарочите одлике његове јесу: изразити смисао правог Хесенца за оно што је природно, из земље поникло, уживање како у фином тако и у сировом хумору и најзад племенита, кристална нега чистог језика.

Као и Каросу, можемо и Шефера убројати у оне песнике чије се дело налази у служби народа. У времену кад се над Немачком спустила најгушћа тмина, у годинама после изгубљеног рата, Шефер доноси одлуку да у великом епском делу прикаже судбину свога народа, две хиљаде година његове историје. Написао је **Тринаест књига о немачкој души**, па је из тога дела црпео поуздање и веру, црпао снагу која се пренела и на читаоце његовог дела и помогла им да преброде доба јада и невоље. Главна Шеферова дела јесу **Анегдоте и Новеле**, у којима у најсавршенијој форми приказује збивање око народа и појединаца.

Колбенхајер, мислилац и визионар

У исту генерацију, којој припадају Кароса и Шефер, спада и Ервин Гуидо Колбенхајер. И он је носилац Гетеове награде и многих других високих одликовања. И за њега већ сада знамо да ће му име преживети човека који га је носио. Из његовог дела говори глас немачке крви, говори толико дубоко, јасно и снажно, као што то само може бити кад је та крв остала чиста и снажна. У Колбенхајера вазда постоји равнотежа између песничких и мислилачких снага. Тако је он постао ствараоцем снажне **Парацелзове трилогије**, те песме над песмама о човеку Фаустовог типа који тражи Бога. Тако су настали филозофски радови, романи који допиру до корена немачке мистике и велике драме. Иза овог књижевног дела које је већ сад сабрано за целокупно издање од осам дебелих књига, налази се човек великог значаја, налази се мислилац и визионар, у коме као да је оличено, прикупљено и пречишћено, тражење и сазнање читавих низова покољења.

Да поменемо и четвртог из реда »старих«, Рудолфа Г. Биндинга који је преминуо већ 1938. Из његових књига, и његових мајсторских приповедака (**Жртва, Ратни другови, Доживљаји** и др.) веје јак и снажан ваздух. У њему можемо да сагледамо племенитост схватања коју је млада генерација прихватила као неки најузвишенији завет.

Млађи из плејаде

Колико би ваљаних имена још требало поменути: ту је Ханс Фридрих Блунк, песник северних крајева, ту је мистичар Херман Штер родом из Шлеске, па Емил Штраус, алеманског племена, Ханс Грим чија је импозантна књига **Народ без простора** постала једном од најузбудљивијих и најчитанијих књига нашега доба.

Ту је пре свега и Паул Ернст. Баш творевине овога песника, преминулог 1933, јесу најтипичнији пример правог народског песничког рада у најлепшем смислу те речи. Слично као и Шефер, и он после слома доноси одлуку да се лати необичног дела: у 90.000 стихова израђује еп Првог Немачког Царства. Поред овог дела налазе се његове приповетке, рађене са много једноставности; оне на јединствен начин обухватају све сталеже и слојеве немачког народа. Наваљују сва нова и нова имена, нарочито из редова млађих: Макс Мел, Ханс Јост, симпатични Карл Хајнрих Вагерл [**Хлеб**], родом из Источне Крајине, па његов земљак Јозеф Вајнхебер, који је већ данас признат као један од највећих лиричара немачког народа. Најзад, да поменемо као најистакнутије жене међу немачким књижевницима нашега доба Ину Зајдел и Агнесу Мигел.

Да кажемо још једном шта здружује све књижевне творце који спадају у раздобље о коме смо овде говорили: **сазнање о благотворним силама које се јављају у свим временима невоље, свест о великој одговорности према матерњем језику и према самом народу и решеност да се служи том народу, а тиме по крајњем циљу и целом човечанству, делујући из чистих побуда које све даље теже ономе што је узвишено.**

Рихард Волф

Мисија

Мисију смо рода свог издали
За шимере убили смо цима,
Место божјег дигли људског сина,
Сами себе на крст риковали.

Ал вечно је небо изнад света
И само се са тла к њему диже.
Што смо Роду то смо Богу ближе,
Сва је вечност у Мајци зачета.

За душу нам девичански плодну,
Шта и чему нови Вавилони,
Разорења, оргије и пир?

Вратимо се свежи и смеони
На пут божји и на груду родну,
На вечно Село и на његов мир.

СВЕТИСЛАВ СТЕФАНОВИЋ

СМРТ МИТЕ КЛИЦИНА

Новосадски *Регели Ујшаг* јавља о смрти познатог српског културног раденика Димитрија-Мите Клицина, који је умро у Новом Саду. Лист, између осталог, каже: „Димитрије-Мита Клицин био је истакнута личност међу Србима. Припадао је најужем кругу Јаше Томића, и пре првог светског рата постао је сарадник *Заставе*. Узимао је видног учешћа у вођству Српске радикалне странке, и убрзо је постао познати српски новинар, не само у Мађарској, већ и у Србији, Хрватској и Босни. После светског рата постао је члан Српског народног већа, заузимајући ресор привреде. Касније је постао државни потсекретар и на том положају је пензионисан. Био је члан Уставотворне скупштине".

О политичком раду Мите Клицина додаје *Регели Ујшаг* следеће: „Димитрије Клицин имао је везе и са старим мађарским политичарима, и он је 1919 године, за време мађарске контрареволуције, био тај, који је одржавао везу између тадашњег сегединског министра спољних послова грофа Павла Телекиа и тадашњег југословенског министра спољних послова др. Миленка Веснића. Телекиа је он довео у Београд, где је овај водио разговоре о сегединској контрареволуцији".

Живот Србије на Уфином филмском журналу

Од прошле недеље наша публика има задовољство да у Уфином журналу гледа и призоре из нашег живота и наше делатности. Од коликог је то значаја за нас биће нам јасно кад помислимо да се Уфини журнали исто тако као у Београду, прате са највећим интересовањем у десетинама хиљада биоскопа у хиљадама европских градова.

Пре извесног времена основан је у Београду отсек Уфиног тонжурнала, са задатком да врши снимања на Балкану, по Србији, Грчкој, Бугарској и Румунији. Отсек је већ извршио прва снимања и у Београду је приказан први журнал са сценама из српског живота. Један призор који је заиста морао свима гледаоцима пасти у очи: док на фронтовима грувају топови и прште гранате, док фабрике муниције грозничаво производе ратна оружја, док подморнице пресецају узбуркане таласе океана и бродови тону у пламену, сцене из нашег живота приказују миран и тихи рад ученика Школе примењене уметности.

У идућим Уфиним журналима биће приказани снимци о повратку наших заробљеника, ношењу бадњака, богојављенском освећењу водице, српском колу у Народном позоришту итд.

Наш редован улазак у Уфин филмски журнал претставља несумњиво једну значајну тековину на културном пољу и раду на обнови земље.

Ђидо се оженио

Најбољи Ђидо београдске позорнице Миливоје Поповић-Мавид оженио се ових дана са својом попом партнерком г-цом Миром Тодоровић. На слици: млади брачни пар код куће

(Снимак „Српски народ")

Смрт Божидара Првановића

Пре неколико дана умро је у Пожаревцу, у 40 години живота, један од наших истакнутих млађих германиста, Божидар Првановић, професор гимназије Краља Александра у Београду и одличан преводилац немачких писаца на наш језик.

Дете источне Србије, земљак Николе Пашића, пок. Првановић је, после положене матуре, дошао у Београд и уписао се на Филозофски факултет, изабравши за своју струку германистику, упоредну историју књижевности и теорију књижевности.

После одлично завршених студија у Београду, пок. Првановић је као стипендиста провео две године у Немачкој, где се усавршавао у својој струци. Као суплент и професор служио је по разним местима у унутрашњости, а пуних 10 година провео је као професор Новосадске гимназије. Као одличан зналац немачког језика и немачке књижевности, пок. Првановић је успешно превео читав низ одабраних дела познатих немачких писаца на наш језик. Сем тога, сарађивао је на „Летопису Матице српске", „Страном прегледу", „Мисли", „Венцу" и другим часописима.

М.

Профили немачке филмске режије

Написао
Др. Херман Вандершек

У уметничком развоју филма режисер има доминантну улогу. Годинама се различито гледало у колико на њега пада уметничка одговорност за вредност филма. Да ли је писац сценарија одлучивао бар делимично о уметничкој судбини дела? Зар нису композитор музике и технички оператер исто тако равноправни чиниоци, као аутор и режисер?

Превладало је мишљење, да сваки сарадник сноси одговорност, да су режисер, сценариста, композитор и технички оператер једнако одговорни и важни у стварању уметничких дела. Па ипак, режисер је онај велики вајар свих стваралачких снага. У његовој су руци сви конци, он води и одлучује о диспозицији филма све до његовог завршетка, о свакој појединачној уметничкој фази и декору, тако да на њега пада највећи део одговорности.

Вили Форст за време снимања »Бечке крви«

Foto: Wien-film

Редитељ филма налази се пред већим тешкоћама од позоришног редитеља. Он је присиљен од почетка, од сцене до сцене, да тражи „позорницу“ на којој може уметник да оствари своју улогу. Позорница театра ограничена је кулисама и ставља границе вибрацији речи. Филмски режисер налази свој стил филма тек посредством спољних фактора, супротно позоришном редитељу. Режисер филма стварно зависи од ветра и времена, од свакодневне преданости и радног капацитета својих многобројних уметничких и техничких сарадника. Од сцене до сцене филмски режисер савлађује простор, који му прописује филмски манускрипт. Сковати уметничко јединство филма, пре него што филм пређе у атеље, главни је задатак режисера.

Међу немачким филмским редитељима, има много својствености, темперамента и талената. Није претерано кад се каже, да сваки режисер има свој сопствени начин рада, свој лични стил и свој циљ у уметничком стварању. Ова многостраност у талентима, основа је многостраности немачког филмског настојања. Ако се на ФАЈТА ХАРЛАНА гледа као на режисера драмског филма, тиме се ван сваке сумње означава само једна карактеристична страна његове режиске уметности.

Харлан је у стварн инсценирао доста филмске грађе коју карактерише оригинална психолошка драма. Он се посветио великим проблемима људске судбине и у овој области заузео ново место, које је до тада било омиљено подручје позорнице. Харлан се стога посветио филмовању новела и позоришних комада, за неко време остављајући оригиналне филмске мотиве. Харлан ствара јаку филмску психолошку драму у *Младости*, према позоришном комаду Макса Халбеса, *Златан град*, по Билингеровом комаду *Гигант*, *Излаз сунца*, према приповетци Хермана Судермана, и *Бесмртно срце*, према позоришном комаду Валтера Харлана. Снажна судбинска драматика постављена у не мање интересантну средину! Људске судбине прелазе оквир позорнице и романа, и помоћу филмске камере постају стварност која разголићује. Филм *Мој син, господин министар*, Харланова комедија на филму, даје доказа о великом смислу за унутрашњу драмску радњу, развијену на чисто људским сударима. *Завејани трагови* говоре јасно о Харлановом филмском настојању, да на рачун спољне драмске радње не занемари психолошки моменат.

Два велика историска филма *Велики крађ* и *Јеврејин Зис*, документи су једне фанатичне режиске снаге, која иде за историском истином, пуном живота и сажете глумачке радње у свакој сцени. У овим филмовима Харлан се истакао и као велики мајстор масовног режирања. Стилизована историска стварност

Фајт Харлан

Foto: Ufa

носи оно реалистичко обележје, које Харлановим филмовима даје нарочиту физиономију.

Вођен сличним начелима ВОЛФГАНГ ЛИБЕНАЈНЕР приступио је послу режије. Либенајнер узима обимнији избор тема и не остаје само код историских филмова. Бавећи се савременим догађајима, он је режисер веселог филма као: *Примеран муж*, *Не обећавај ми ништа* или *Флорентински шешир*. Сензационални филмови *Оптужујем*, *Ти и ја*, *Разблудна ноћ* типични су примери његове сценске уметности. Особина његовог филма, она до интимности вођена камера између тамног и светлог, најбоље је оцртана у филму *Иве* са Кете Дорш.

Оба Бизмаркова филма била су најјаче Либенајнерове креације историских филмова. Велика склоност реализму разликује Либенајнера од Фајта Харлана.

Много новине у немачку филмску режију унео је, својим војничким филмовима професор КАРЛ РИТЕР. У уској сарадњи са својим сарадницима посветио се авијатичарском филму. *Штука*, *Преко свих запрека* и *Екипа Дора* примери су Ритерових настојања да сједини документарни филм са играним филмом. Ритер тражи основне принципе филмског режисера у филму *Бекство из атеља*. Филмови са херојско-војничким мотивима су: *Издајник*, *Отсуство на часну реч*, *Патриоти*, *Пурла Мерит* и *Потхват Михаел*. Све ове филмове можемо сврстати под скупину „ослобођене камере“. Ритер дисциплинује снимање режије у покрету. Ова се особина осећа и у концентрацији сцена, речи, оплемењено гласом Заре Леандер у најјаснијој форми.

ВИЛИ ФОРСТ је после својих првих филмова *Бургтеатер*, *Маскарада* и *Серенада*, који су се одликовали нарочитим расположењем и атмосфером, дао много музичког живота у филму *Бел Ами*. Са филмовима *Оперета* и *Бечка крв* извршена је обнова музичког филма. Форст је режисер темпа, сценске динамике, покретних сцена. Он је мајстор сценских упадица, изненадних поенти и духовитих доскочица. *Алотрна* је почетак оваквог начина инсценирања.

Као Форст тако и ГЕОРГ ЈАКОБИ у филмовима са Мариком Рек, пронашао је овај нов музички сценски таленат. *Жене су боље дипломате*, *Игра с краљем*, *Кора Терн* примери су ове заносне режије, која свесно рачуна са спољним музичко-сценским ефектом. ХАНС ЦЕРЛЕТ који је већ у филму *Слуге моле* пружио свој властити стил у комици и гротески што је исто тако добро наставио ХАЈНЦ РИМАН пружа у филму *Звезде сјају* пример успелог модерног ревијског филма. *Трукса* је био артистички филм са сличним режиским компонентама, па и сама комедија *Роберт и Бертрам*, у Церлетовој режији, пуна покрета и фантазије, постала је популарна ревијска парада.

У важније немачке режисере спада ГУСТАВ УЦИЦКИ, који

Проф. Карл Фрелих упућује једну глумицу у тајне филмске глуме

Foto: Ufa

је са *Краскозорјем* и *Бегунцима* дао свој сопствени стил драмске репортаже, настављен у филмовима *Побуна у Дамску* и *Повратак*. Уцицки се показао и као мајстор филмова у којима долази до изражаја и психолошки моменат. Филмови *Врати ми се*, *Мајчина љубав* и *Госпођа Сикста* показују уметност психолошког приказивања са новим начином снимања. Под његовим утицајем је млађи ХЕЛМУТ КАЈТНЕР, који је обновио хумористичну камерну игру и са филмовима: *Жена по мери*, *До виђења, Француска!*, *Одело чини човека* и *Ми свирамо* постигао је потпуну хармонију слике, камере и музике.

Карл Ритер

Foto: Ufa

Сличне сценске новитете предузимао је и ПАУЛ ФЕРХОВЕН, који је са *Великом сенком* избалансирао камерну музику успешно са покретном режијом у великом простору. ХАНС ШТАЈНХОФ обновио је биографско-историски филм. Он је у филмовима *Рембрант*, *Роберт Кох* и *Ом Кригер* сједињо реалистичке и фантастичне елементе. Исто тако су ХАНС ШВЕЈКАРТ и ВИКТОР ТУРЖАНСКИ, са својим нарочитим начином и стилистичким потхватима у области режије, дошли до изражаја, и на тај начин допринели да се створи један велики форум савременог немачког филма.

Филм о великом лажову

Једна сцена из колорисаног немачког филма »Минхаузен«, који се сада снима у Берлину

Foto: Ufa

С Војиславом Илићем пропевао је интелектуални Београд

Београђанин, 33 године, једно освајање, једна епоха.

С тим сећањима улазимо у педесету годину од смрти песника Војислава Илића.

*

До пре Војислава жижа српске лирике није била везана за име једног превасходног Београђанина.

С Војиславом, из Београда су одједном завојевачки на све стране као зраци полетеле оне стреле са белим перима, одапете из златног лука младог и поносног дива. И отада, ко би год похрлио древној музи, морао би, како се то уобичајено каже, претходно да се поклони новој, Војислављевој, лирској медузи.

Те Војислављеве песничке нити, темељи те такорећи централе за београдски лиризам, утканн су, назиру се и дандањи у свима српским антологијама.

И тако, своје модерно лирско крштење, Београд је добио преко превасходног Београђанина, преко Војислава:

Студена је зима прошла. И вечно љупка и млада,
На снежни Каледов престо мајка се подиже Лада.
За њоме пролетњи лахор из мрачних планина стиже,
И топло заблиста сунце на зреник ступајућ ближе.
Све прену из тешког санка и све радосно крете,
Да прими подмлађен живот из руку божице свете.

Војислав Илић живео је свега 33 године.

Двапута по 16 година за друге су само детињство и дечаштво: за Војислава Илића — два виша живота.

Болешљив, осетљив, њутљив, он је, ипак, такорећи зрачно, схватио суштину наследности: мислилац, прегалац, борилац, зрачно је схватио и суштину стваралаштва. И, као звезда звезду, те две тајанствене суштине у њему су мирно одмеравале, допуњавале, обасјавале једна другу, тако да је баш у напону младости, између 20 и 30 година, победоносно до изражаја дошла баш она зрачна поређеност духа и нагона, а не превага једног, подређеност другог.

Војислав Илић живео је свега 33 године, али ако не неку божанску, ако не неку астралну, у себи је мајсторски, свакако, остварио зрачну расну одмереност:

У часу радости слатке, ил' горке малости своје,
Кад душа твоја стрепи, ко буром дирнут цвет,
Украси гордошћу себе. За радост и боле твоје
Да не зна овај хладни и бурни овај свет.

У XIX веку Срби су имали три велика лирска освајача: Бранка, Ђуру, Војислава.

Бранко је освајао ведрим, емоционалним, Ђура тмурним, пасионалним, Војислав интелектуалним ритмом.

Свилна као лан, под њиховим магијским стваралаштвом, српска се реч повијала, извијала, српски стих устројавао, преустројавао.

Бранко је лиризовао утиске, Ђура притиске, Војислав отиске живота. И то тако и толико да су се њихови песнички позиви, баш као и што треба, претварали у читава песничка наслеђа. Још и дандањи српски песници у суштини певају или по Бранку или по Ђури или по Војиславу — инспираторском млазу који је прешао већ у историски флуид.

У том дарсвитом устројавању и преустројавању српске модерне лирике, Војислав Илић превасходно је изразио, ако не космички смисао живота, оно свакако културну слику света. И никакво чудо није што је његова лиризована природа пуног степена освајачки лепог:

Сиво, суморно небо... Са старих ограда давно
Увели ладолеж већ је суморно спустио вреже,
А доле, скрхане ветром, по земљи гранчице леже;
Све мрачна обори јесен, и све је пусто и тавно,
Без живота је све.

Изгледа, као да смрт уморну природу стеже,
И она тихо мре..

А по каљавом друму, потружен у смерној туги,
Убоги спровод се креће. Мршаво малено кљусе
Лагано таљиге вуче, а врат пружило дуги —
И киша досадно сипи, и спровод пролази тако,
Побожно и полако.

У српску књижевност тек пре једно 50 година ушла је интелектуализована љубав, интелектуализовано родољубље, интелектуализована слика света.

То је Војислављева епоха.

То није запад, то није декаденција.

Истина, та епоха није ни чисто елементарна ни чисто расна, али, ако она херојски и не надима прса, она као поклон српској лирици пружа честиту културну визију, бирана осећања, биране изразе — естетизирани нагон.

С песником Војиславом Илићем пропевао је интелектуални Београд.

ЗИМСКА ИДИЛА

Зима је покриза снегом долине и поља равна,
И тавне, високе горе. Вихори снежнога праха
По пустом вију се пољу, и цела природа ћути,
И листак последњи вене од зимског студеног даха.

Весело пуцкара пламен у скромној избици нашој,
И мачак на банку дрема. Кроз таму вечери бледе
Дугачке и светле сенке по зиду чудно се вију,
А око огњишта сиског озебла дечица седе.

Деда узео лулу и с пажњом о длан је бије,
Па испод појаса вади листове дувана сува,
И кад их изгњавн добро, он онда напуни лулу,
И мирно пушећи слуша ветрину што пољем дува.

По кашто зашкрипе селом волујска дрвена кола,
И гавран над њима гракне. За тим се разговор чује.
То се комшија Панта, сигурно из горе враћа,
Па журно испреже стоку и чељад по кући псује.

А деда овако прича: „Одавна, у селу нашем,
Живљаше убога жена са малим јединцем својим.
То беше немирни Павле. Памтим га и сада лепо,
И ако то беше давно, у младим данима мојим...

Војислав Илић
(Цртеж Ђ. Јанковић)

ИСПОВЕСТ

На трошном чуну, без кормс и наде,
У мени вера губи се и мре;
Ја ништа више не верујем, ништа!
Ил' боље рећи: ја верујем све.

На мору бурном људскога живота
Прорано ја сам упознао свет:
За мене живот ништава је сенка,
За мене живот отрован је цвет.

Трпи и живи!.. Пријатељу драги,
О многом чему мислио сам ја —
О благо оном, ко не мисли ништа,
Тај мање тужи, мање јада зна!

Весело чедо Аркадије цветне,
Он не зна шта је трње, шта је кам;
За кршне кланце он је слушо можда,
Али по њима није ишо сам. —

За њега свет је перивој од ружа,
По цвећу шеће као паун млад,
Његова душа језеро је мирно,
Његов се никад не колеба над

НЕБЕСНИ ЗВУЦИ

На крилу рајских снова, у часу тишине бајне,
Побожну душу диже лахора благи лет,
Ко мирис руже мајске на крилу зорице сјајне,
И смирна душа види небески, зрачни свет

Светови доле слуде... Над њима вечност тавна
Спокојно, тихо спушта копрене своје скут,
И круна Божијег труда, светило ведрога дана,
У мирном ходу своме свршава дневни пут.

Ту, дигнув руку своју спрам зрачног погледа свога,
Херувим с пажњом следи времена бурни ход,
И с тихом, рајском песмом он слави љубав и Бога
И песмом својом снажи смртни људски род.

У току бурних дана ти благи, небески гласи,
Спрамше сиру душу питому, рајску њд,
И у том слатком часу пожуда адска се гаси,
И смерна, света љубав таласа људску груд

Тако у бледи сутон на мирне и цветне равни
Бисерна роса пада. И лахор свет и драг
Ковиље густо стреса и лети у бескрај тавни,
И слатки мирис буди и шумор, тих и благ...

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

Скромна и истрајна мисија
Просветног гласника

Просветни гласник, Год LVIII, септембар 1942, број 9. Уредник др. Ф. Медић. Стр. 441—511, дин. 30.

Обновљени *Просветни гласник* ушао је већ у девети број. И ова најновија свеска доноси неколико убедљивих прилога, добродошлих српској просветној активности.

Садржај је следећи: Густав Месершмит, *Начела национал-социјалистичког погледа на свет*; др. Ф. Медић, *Моћ духа*; др. М. Борисављевић, *О лепом*; Ђорђе Сп. Радојичић, *Јања Кантакузиновић*; Милош Павловић, *Фр. Ниче о настави историје*; М. В. Арачић, *Државни спортски одбор*; Драг. Митриновић, *О лепоти књиге и њене обраде*. Белешке: Ур.: *Основна начела васпитања и наставе у немачким средњим школама*; Д. Г.: *Васпитање и избор позива у Португалији*; Н. Л. С. Б.: *Школе Адолфа Хитлера у Великој Немачкој*.

Г. Месершмит, у свом прегледном и синтетичном чланку, каже поред осталог и ово:

> **Најважнији узрок за немачки успон лежи у новом погледу на свет, који је Адолф Хитлер са националсоцијализмом дао немачком народу. Сви спољни напори и успеси: одвраћање од безбројних партија, отстрањивање незапослености, учвршћивање породице, немачко наоружање итд. — све су то биле последице, резултати једног новог животног осећања.**

У чланку *Моћ духа*, у коме се концизно износе најмодернија истраживања и резултати научника светског гласа, др. Медић, ваљда први код нас, констатује ово:

> *Познато је да доктрина условљених рефлекса важи по једно изразито материјалистичко учење. Међутим једна савим летимична анализа чињеница које се дају у духу ове доктрине, открива нам у истој један од најснажнијих аргумената против материјалистичке тезе.*

Др. М. Борисављевић у чланку *О лепом*, покушава да укаже на разлику између досадашњег филозофског и данашњег научног схватања тог проблема.

Јања Кантакузиновић је лепа и стваралачка историска монографија каква само може да изиђе из вишегодишњег истраживачког рада г. Ђ. Радојичића.

Настављајући своје смишљене студије о Фридриху Ничеу, г. Милош Павловић, овога пута дао је јасну анализу Ничеовог гледишта о настави историје, велећи:

> Ниче претпоставља, да ће само онда, кад се омладини буде историја предавала и тумачила једним чистим уметничким сликањем, рељефним, пластичним излагањем и кад буде у средишту свега тог излагања историје — човек, само ће тада и историја бити у могућности да пружи потребан континуитет и да буди и развија животне инстинкте и здрав смисао живота и његове снаге.

И остали чланци, као и белешке, обилни су у чињеницама и смишљеностима предмета који обрађују, тако да *Просветни гласник* скромно, истрајно и целисходно спроводи мисију која му је поверена.

Мала сељачка енциклопедија

Сељачка књига, уредио Ј. Јањић, насловна страна од Ђ. Јанковића, издање Југоисток, Београд 1942, стр. 82.

Наша књижарска пијаца до рата била је непрестано у оскудици добре књиге за наше село. Не може се рећи да је штампано мало, напротив, годишње се штампало на стотине књига, књижица и брошура намењених сељаку, али је наш сељак читао мало. Код нас се сматрало да за сељака може да пише свако ко је од њега писменији, штавише, некада се у овоме ишло тако далеко, да се мислило, да сељак боље разуме и да више воли да чита оно што је за њега написао полуписмењак.

Ово се мишљење заснивало на томе што је сељак куповао већином само рђаву, полуписмену литературу; сочињења вашарских песника и провинцијских књижара-издавача. Код овога није се имало на уму да сељак купује књигу на пијаци као и осталу робу и да му је саветник код избора литературе био обично сам продавац, чији је критеријум опет био само његова зарада. Ради тога је добра штампа тешко продирала на село, а осим тога је била редовно за сељака скупа.

Поред тога код нас се грешило што се сметало са ума да књига за сељака треба да буде не само корисна него и приступачна и занимљива. Мало која наша књига издата за најшире слојеве да је задовољавала сва три постављена захтева. Ако је била корисна она је била или неприступачна или незанимљива у највећој мери. Са таквом књигом, наравно нико неће стећи навику читања а још мање куповања књиге.

Сељачка књига задовољава потпуно сва три ова захтева, она је и корисна и приступачна и занимљива, и још нешто, она је многострана, што је специјалан захтев, који наш сељак ставља на књигу.

Поред чланака о планској пољопривредној производњи, задругарству, земљорадничком кредиту, ту су и кратка стручна упутства из разних грана сељачког газдинства, али све то прошарано са добро изабраним занимљивим штивом. Белетристички прилози су такође врло пажљиво одабрани.

Издања Немачког научног института

Као што је нашој јавности већ познато, Немачки научни институт у Београду, основан још 1939, иницијативом познатих немачких научника и великих пријатеља нашега народа проф. др. Герхарда Геземана и проф. др. Алојза Шмауса, развио је одмах по своме оснивању врло жив и интензивну културну делатност. Ова делатност Немачког научног института развијала се у више праваца: организовани су разни курсеви немачког језика за интелектуалце, студенте, ђаке средњих и стручних школа, грађане разних приватних професија; основана је библиотека, прво германистичка, затим славистичка и балканистичка, најзад библиотека за технику и медицину; приређен је читав низ одличних предавања немачких и српских научника и књижевника о значајним научним и литерарним темама; организоване су разне књижевно-уметничке вечери (као на пр. прослава 80-годишњице великог немачког песника Герхарда Хауптмана), концерти, академије и т. д.

У току последње две године Немачки научни институт развио је и успешну издавачку делатност. Прво је објављена филолошка студија др. Ладислава Вајферта, професора Београдског универзитета, о теми: *Die deutschen Siedlungen und Mundarten im Südwestbanat*. Затим је објављена филолошка студија др. Милоша Тривунца, академика и професора германистике на Београдском универзитету, о теми: *Deutsche Lehnwortforschung im südslawischen Sprachraum*. Најзад је, пре неколико дана, објављена опсежна књига др. Бранка Милетића, професора експерименталне фонетике на Београдском универзитету, о теми: *Die Aussprache des Schriftdeutschen mit besonderer Berücksichtigung des Serbischen*. Док су студије проф. Вајферта и проф. Тривунца имале чисто научни карактер, дотле књига проф. Милетића има — поред своје несумњиве научне вредности — и један врло практичан циљ: да допринесе успешној настави немачког језика у нашим средњим и стручним школама и у приватној настави.

Као фонетичар од струке, професор Милетић је био свестан тешкоћа са којима је имао да се бори наставник немачког језика у нашој средини ,нарочито у погледу савлађивања изговора немачког књижевног језика код својих српских ученика. Зато је овом књигом дао један неопходно потребан и користан приручник за савлађивање разних и многобројних потешкоћа, које Србин има да преброди ако жели успешно да научи немачки књижевни језик. А само онај зна један страни језик потпуно, који је вичан и његовом правилном изговору. Зато је овај уџбеник неизбежно потребан не само студентима германистике и наставницима немачког језика по нашим средњим и стручним школама, него исто тако и осталим нашим интелектуалцима, који већ знају немачки језик, али још нису потпуно вични његовом правилном изговору.

Немачки научни институт неће у току ове године објавити још неколико значајних студија и расправа из области германистике и међусобних германистичко-славистичких и германистичко-балканистичких веза, односа и утицаја. Међу првима објавиће студије: академика и професора Београдског универзитета др. Хенрика Барића (*Balkangermanisch*); познатог немачког научника др. Отона Волберета (*Bibliographie des Sandschak Novipazar*); професора Градачког универзитета др. Валтера Винша (*Die Stellung der balkanischen Volksmusik in der europäischen Musikkultur*); нашег познатог књижевника и претседника Српске књижевне задруге др. Светислава Стефановића (*Beiträge zur germanischen Sagenforschung*); професора Београдског универзитета др. Бранимира Малеша (*Das Rassenbild des Balkans*); и тако даље.

Овим значајним научним студијама одличних немачких и српских научника обогатиће Немачки научни институт још увек недовољно развијена истраживања и проучавања међусобних додирних тачака који постоје још из старих готских времена, када су Готи, преци данашњих Немаца, први пут дошли у ближи контакт са балканским народима.

БРИГА ЗА СЕМЕ

Инж. агр. Владимир Спасојевић: Сорта и њен значај, ИПРОЗ (Пољопривредна библиотека, св. 28), Београд 1942, стр. 38, дин. 10.

Код нас се уобичајило да се ботанички термин „сорта" погрешно употребљава и онда када је реч о смеши разних сората. У уводу своје књиге инж. Спасојевић наглашава ову разлику наглашујући, што је врло оправдано, да тиме не мисли да умањи вредност смеша разних сората, које су некада врло оправдане и препоручљиве.

Говорећи о начину одабирања, побољшавања и оплемењивања сората он даје довољно упутстава за рад тако да ће наши пољопривредници моћи и сами да учине нешто у томе правцу. Писац препоручује нашим пољопривредницима, да поведу рачуна о семену, које бацају у своје бразде, јер то је најлакши и најјевтинији начин побољшања и повећања жетвеног доприноса.

Наравно, практичном значају сората посвећен је највећи део простора ове књиге. За пољопривреднике оне тек са тог становишта и имају своју вредност. За пољопривредника важно је има ли извесна сорта добре особине које он захтева и је ли без лоших особина, које он нарочито жели да избегне. О тим особинама сората, о најзначајнијим особинама за земљорадника, говори се у књизи инж. Спасојевића у десетак посебних одељака. Исто тако обрађено је у посебном отсеку књиге како се треба поступати да се сорте не би изметнуле и изгубиле своје добре особине.

Иако су питања обрађена у овој књизи доста неприступачна широј публици, писац је успео да му сва излагања буду разумљива.

Инж. С. Ђ.

Савремени бечки вајари

Die Kunst im Deutschen Reich, Dezembar 1942, München, Ausgabe A, Zentralverlag der NSDAP, S. 291—312, din. 16.

У последњем броју *Уметности у Немачком Рајху* исцрпно је приказао Ернст Вурм *савремене бечке вајаре*. Излажући њихова стремљења и њихов рад, Вурм је чланак богато илустровао репродукцијама Јозефа Хумплика, Франца Зајферта, Едмунда Моареа, Рудолфа Шмита, Вилхелма Фраса, Јозефа Ридла и Ериха Пилера. У радовима бечких вајара извесна склоност ка класици, ма да су им технике доста смеле и модерне.

Поводом стогодишњице сликара Емила Јакоба Шиндлера написао је студиозан чланак проф. др Бруно Гр[illegible]ц, задржавајући се нарочито на анализи његових пејзажа, чије репродукције у боји красе овај број ревије.

Жена

Видео сам те голу
без стида
и без маште.

Видели су те просјаци
и чистачи
из Дуге улице.

Твоји пријатељи
трговци јужним воћем
из Грчке . . .

Али изнад свега
ти си волела
да сањариш данима
крај своје мачке
из Ангоре . . .

Д. АНДРИЋ

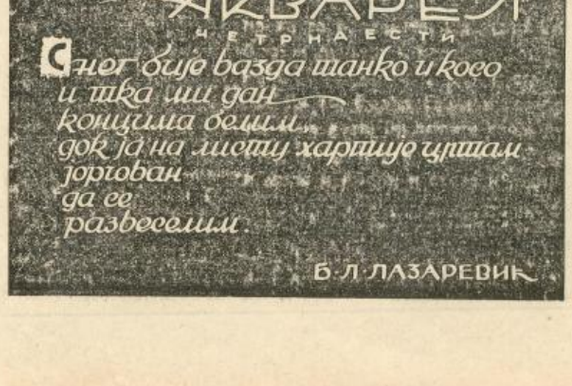

УПИСУЈТЕ БЛАГАЈНИЧКЕ ЗАПИСЕ

СРПСКЕ НАРОДНЕ БАНКЕ

који претстављају сигуран пласман готовине и носе веома повољну каматну стопу. Она износи засада код благајничких записа са доспелошћу од 3 месеца 2½%, код записа са доспелошћу од 6 месеци 2¾%, код оних са доспелошћу од 9 месеца 3% и код оних са доспелошћу од 12 месеци 3¼%. Камата се исплаћује унапред приликом издавања записа.

Благајнички записи могу се уписивати код Централе и код свих филијала Српске народне банке, а издаје се само на округле износе у хиљадама, који не могу бити мањи од Дин. 10.000·— Рок им не може бити мањи од 3 месеца, ни дужи од 12 месеци.

Ови записи могу се према потреби есконтовати или ломбардовати код Српске народне банке.

ДИЈАМАНТЕ КРУПНИЈЕ, брилијанте све величине и остали старински златан накит купујем и плаћам по највишој дневној цени. Сатове никлене, сребрне и златне, ручне и џепне исправне и неисправне.

КУПУЈЕМ све горње предмете и друге процењујем бесплатно, а на захтев процењене вредности исплаћујем одмах. Запамтите: златарска радња

»БРИЛИЈАНТ«

Београд — Ђорђа Вашингтона 6 (Бајлон. пијаца). Тел. 28-706.

Свакодневни разговори

(Уџбеник за брзо и лако споразумевање са Немцима)

1 КЊИГА ДИН. 15.—

»СРПСКА КЊИЖАРА«, Београд, Краља Александра 18.

Намештај **ЗОРА** *Београд*

Кр. Александра бр. 87-97 тел. 40-156

Има велики избор спаваћих соба, кухиња, трпезарија, комбинованих соба, кауча, патент фотеља, салонских дубоких фотеља, уз најниже цене, најлепши избор за 1943 год.

Власник Ђорђе Барјактаревић

ВУНУ ЗА ПРЕДЕЊЕ

као и памук из јоргана чешљамо на влачари одмах док муштерија чека. Можемо прерађивати вуну и од разних нових и старих вунених отпадака (ћилима, штофа, трикотаже, ћебета и слично). Одлична израда.

БАКИЋ И УГРЕКОВИЋ, Цара Николе ул. 10 (Славија).

„ДИНАРА" *купује и продаје*

САВ БОЉИ НАМЕШТАЈ,

Запамтите: **»ДИНАРА«** — **Ћирила и Методија бр. 2**

Тел. 40-665.

ПОЛОВНЕ КЊИГЕ

Купује и продаје на свим језицима и плаћа најбоље

Књижара, антикварница и библиотека

»АЛЕКСА ШАНТИЋ«

Београд — Призренска ул. 6 чек. рач. 61059.

ЗЛАТАН НАКИТ

златне зубе, све златне и сребрне предмете, уметничке, античке ствари купује и најбоље плаћа **»КОЛУБАРА«** — **Призренска 13. Телефон 24-386.**

ВАША СУДБИНА БЕСПЛАТНО

Овај велики добротвор човечанства, популарно познати истраживач **из области »Астролошких наука«** чини бесплатно велика и значајна прорицања Ваше судбине, чија претсказивања изазивају велику и нечувену сензацију у целом културном свету.

Он ће Вам помоћи, и Ви ћете бити срећни, поверите се да Вам пророкне узбудљиве чињенице које ће мењати Ваш ток живота и помоћи да дођете до добитака и сваког жељеног успеха, пронаћиће и оцртати све главније смернице Вашег будућег животног пута.

Сваком ће се претсказивати успех и срећа у будућности, прошлости, садашњости, каријери, служби, науци, богаћењу, љубави, браку, лутрији, путовању, наслеђу, здрављу, миразу, судским споровима, спекулацијама, изненадним добитцима, даваће се сваком стручни писмени савет који ће Му користити кроз цео живот, те се одговара и на сва тајна заинтересована питања, која се могу поверити без икаквог устручавања.

Тумачи Ваше значајне снове, открива тајне Ваших великих пријатеља и непријатеља, предвиђа разне опасности, несретне случајеве и слично.

Хороскоп се шаље сваком у највећој дискрецији.

Многобројне изјаве захвалности свакодневно стижу из свих делова света, што доказује изванредну поузданост у тачном претсказивању, те овом славном »претставнику астрологије« одата су признања од највећих личности, од великих научника, књижевника, уметника, филозофа, великих политичара и победника на свим војним и дипломатским пољима.

Пошаљите и Ви тачну и читљиву адресу својеручно исписану означивши спол, дан, месец, и годину Вашег рођења са 50 дин. у новцу упутницом, на име трошкова.

Адреса: **АСТРОЛОШКИ БИРО РАДОСАВЉЕВИЋ** пошт. фах бр. 1 — СОПОТ (Дунавска бановина) — Космајски код Београда.

Сигурно сте жељни лепог провода и мало разоноде, онда не заборавите да ће Вам то пружити само ресторан

„ЈОВАНОВА ПИЈАЦА" ○ Јованова 31 ○ тел. 30085

јер у њему суделују љубимци београдске публике. ***Стана***-Сарајка, ***Ружа***-Босанка, ***Раде***-„Ресавац" и ***Баша Милојковић*** гарантују за одличан штимунг.

РЕСТОРАТЕР МАРКО П. ПЕЛИЋ

Колонијалисти...

Кад дођете у Београд не заборавите да посетите

прво српско предузеће за израду коломаски

»СРБИЈА«

ПЕТАР М. РАДОСАВЉЕВИЋ

КАНЦЕЛАРИЈА ул. Космајска 6 (Теразије) тел. 26-671
ПРЕДУЗЕЋЕ Краља Александра 340, тел. 43-812
СТОВАРИШТЕ Римска 22 (Бајлонова пијаца) тел. 26-633).

17

„РАДЕ НЕИМАР"

Продаје: ПАЛАТЕ-КУЋЕ-ВИЛЕ-ПЛАЦЕВЕ

ВИСОКИ ОЧУВАНИ РЕНОМЕ НАШЕ ФИРМЕ ВЕЋ ЈЕ ПОЗНАТ.

БЕОГРАД — КРАЉА МИЛАНА БР. 20. — ТЕЛЕФОН 27-796.

Dipl. Ing. Михаило С. Бесарабић

„СТИГ" дрогерија на велико

Београд, Вука Караџића 7. Телефон 28-226.

има стално на лагеру: хемикалије, реагенције за анализе, лабораториумске потребе и посуђе. Заступа стране хемиске фабрике.

БУРАД ВИНСКУ

празну купујем до једног вагона

ПЕТРОВИЋ — Кн. Олге 40

Телефон 20-715.

Пољопривредни стручњак

Управи Националне службе за обнову Србије потребан је пољопривредни стручњак за централно руковање баштама и економијама Националне службе. Квалификације: стручне школе и вишегодишња пракса. Са молбом и документима јавити се Управи националне службе Милоша Великог ул. број 71, спрат 2 — соба број 15.

„КИРМАН"

СПЕЦИЈАЛНА ТРГОВИНА ТЕПИХА

Бави се искључиво куповином и продајом домаћих и страних тепиха. Хилендарска улица број 4 — Телефон 29-267.

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

1 фебруара 1943 г.:

1) плац са зградом Војводе Анђелка 44 Дин. 550.000.—
2) плац са зградом Јужни булевар 47 Дин. 1,900.000.—
3) плац са зградом Тополска 11 Дин. 2,000.000.—
4) плац са зградама Краља Александра 120 Дин. 3,000.000.—

3 фебруара 1943 г.:

1) плац Босанска 40 Дин. 2,200.000.—
2) плац са зградом Мехмеда Соколовића 46 Дин. 650.000.—
3) плац са зградама Кнез Данилова 58 Дин. 925.000.—
4) плац са зградом Драгачевска 10 Дин. 1,300.000.—
5) плац са зградама Тршћанска 8 Дин. 550.000.—
6) плац са зградама Ртањска 4 Дин. 500.000.—

5 фебруара 1943 г.:

1) плац са зградама Краља Александра 282 Дин. 1,600.000.—
2) плац Сазонова 5 Дин. 1,300.000.—
3) плац са зградом Јужни Булевар 64 Дин. 1,800.000.—
4) плац са зградом Господара Вучића 61 Дин. 400.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска 33/II, где се могу добити сва даља обавештења.

УНИВЕРЗ. БИБЛИОТЕКА „ВОЈВОДА МАРКОВИЋ" БЕОГРАД

поштарина плаћена у готову

1232

П. И. Бр. 19946

НЕДЕЉНИ ЛИСТ

Бр. 5. Год. II

Београд, 6 фебруара 1943

ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

БОРБА ЗА СПАС ЕВРОПЕ

Годишњица доласка национал-социјализма на власт у Немачкој забележена је значајним говорима и изјавама водећих личности немачког Рајха. Прокламација Вође Рајха, као и говори маршала Геринга и министра Гебелса, познати су у своме тексту данас целој европској јавности. Оно, што је из њих могао свако стећи као први и основни утисак јесте,

с једне стране несаломљива воља да се борба свима средствима настави, а друго исто тако несаломљива вера да ће крајна победа бити поклоњена немачком оружју.

Тренутак, у коме су ове значајне речи биле упућене немачком народу и свету, историјски је веома значајан. У пуној језивој светлости приказује се Европи огромна снага Совјетске Уније, која је била спремна да се излије преко совјетских граница и да преплави целу Европу са њеном културом од много хиљада година, са њеним народима и њеним интензивним унутрашњим животом. Сва величина бољшевичка опасности постала је с једне стране јасна свету, као што је с друге стране, најзад, свако могао и морао да схвати сву замашност историјске мисије, коју у беспримерном пожртвовању врше армије Трећег Рајха у ширинама руских равни.

Настао је један тренутак у коме свет задржава дах у посматрању титанске борбе од чијег исхода зависи судбина света.

И увек опет мисли Европе и њена жеље упућују се у ширине совјетскога простора, у којима данас у хрвању коме у историји равна нема, немачки војник својим телом и својом крвљу, својим животом и својим бићем претставља живу брану најбољега што је Европа могла дати пред најездом која је претила да у страхоти потопи све што је сваком Европљанину присно, блиско, мило и драго.

Ако су у ранијим годинама дани сећања на национал-социјалистичку револуцију у Немачкој имали значај за Немачки Рајх и за немачки народ, данас тај дан претставља датум, који је значајан за целу Европу и њезину цивилизацију. Ако су у ранијим годинама годишњице 30 јануара биле у знаку рада и полагања рачуна о успесима изградње, ове је године 30 јануар био дан, када је цео свет имао прилике да осети сву огромну улогу националсоцијализма у Немачкој, која прелази оквир једног политичког покрета у крилу једнога народа и по своме значају претставља израз Европе и њене мисије.

И једно велико сазнање схваћено је овогодишњег 30 јануара: без националсоцијализма и без националног васпитања немачког народа, а нарочито немачке омладине у његовом духу јунаштва и несавитљивости, одговорности и самосвести, никада не би немачки војник, који данас одолева бесном налету црвене војске био такав, какав је, имао ту снагу коју има, имао те особине које чине да га и тај највећи налет људства и оружја не може поколебати а још мање сломити.

Мушка и озбиљна реч Вође Рајха

Речи, које су пале 30 јануара озбиљне су и мушке. У њима је нашла свој пуни израз ситуација у свету и у Европи, али је исто тако у њима изражена и сва снага и сва воља, да се та ситуација савлада.

Одлучност да се борба настави до победе, чврсто уверење у исход њен и снажна документација свега што је у тој борби учињено за Европу и свет, одишу у речима Хитлерова прокламације. И са оправданим поносом могао је Вођа Рајха да каже да је околност, што се почев од 1941 године највећи део Европе окупља око Немачке у борби против опасности Истока, условљена тиме што је Немачка пре 10 година добила политичке, моралне и материјалне претпоставке за вођење једне борбе, од које данас зависи судбина света.

Сукоб између Европе и комунизма био је неизбежан. 20 година сва неумољива свирепост једног новог Џингискана ковала је меку масу руског народа, прошарала је неевропским елементима, повргавала је јеврејским управљачима. И као резултат тога дошло је до бољшевичког човека, који нема ниједну од оних особина, које су битне за Европљанина.

Десетине милиона људи је хладнокрвно и плански приликом колективизације жртвовано смрти од глади, да би се над опустелим сељачким имањима могла успоставити организација колхоза и софхоза. Десетине милиона људи је бачено на канале и у руднике. Десетине и стотине милиона људских бића претворени су у бројеве и машине. Искорењене су генерације, а нове генерације су васпитане тако да буду без душе, без човечности, без знања, без светлости, да буду само послушно оружје, робови и роботи.

И сва ова огромна материјална припрема и сав овај немилосрдни рад за убијање душе и човека имао је само један једини циљ, припремити једну снагу какву историја још није видела и ту снагу сручити у даном тренутку на Европу, на њене старе градове, на њена мирна села, на њене цркве и на њене људе. Заиста, срећа историјског тренутка, што је до овог огромног налета дошло у тренутку, када је у Европи био дограђен један центар енергије, који је могао да се почесе са ужасном снагом Џингискановог наследника. Нагласио је Хитлер у својој прокламацији да је срећа за Немачку и за Европу, што је ово највеће разрачунавање у историји изазвано у тренутку, када је Рајх постигао, благодарећи националсоцијализму, врхунац своје моћи. И, као што је Вођа Рајха приметио, сломио би се данашњи свет да те снаге, која се одупрла, није било пред налетом азијатских хорди, исто тако као што је морао да се сломи стари свет пред налетом Хуна.

Провиђење је хтело да се од политичког рада који је започело свега неколико људи пре 24 године, прво створи један покрет, који је могао да препороди један народ, а затим да узме на себе мисију Европе у њеној одбрани од највеће опасности која је икада Европи претила. А колика је та опасност јасно је из речи Вође Рајха, који је констатовао да у овој борби не може бити победиоца и побеђених, већ само преживелих или уништених.

Догађаји ове зиме, у којој се совјетски колос прикупивши све своје снаге у једном невиђеном налету бацио на војску Европе, заиста су такви да их слабић не може поднети. Једном народу, који је научио у школи националсоцијализма да буде јак и чврст, ударци ове зиме могу само да дејствују као потстрек за оно, што ће неминовно доћи у пролеће. Борба се води о бити или не бити. А водиће се као што рече Вођа Рајха, док не дође јасан резултат, а то је недвосмислена победа.

И говор маршала Геринга, кога је немачка штампа поводом његовог недавног педесетог рођендана назвала гарантом победе, одише истим духом. Без околишења, говорио је Геринг као војник једном војничком народу у тренутку када је рат дошао до једне од својих судбоносних кулминационих тачака. И Геринг је нагласио истом озбиљношћу и истом одлучношћу да смисао данашње борбе може бити само победа или уништење.

Јединствен пример Стаљинграда

А нарочито значајне су његове речи, у којима је нагласио да је лудост веровати да између Совјета и Немачке може доћи ма до каквог аранжмана, јер се аранжман може направити са џентлменом, али никада са бољшевиком. Европљани могу између себе да праве аранжмане. Нације, које су под истом културом могу да се споразуме, али између Европе и бољшевизма споразума не може бити.

И Герингове речи су исто као и речи Вође Рајха у ствари, једна тешка оптужба једна озбиљна опомена Англосаксонцима. Они су изазвали тај рат, у коме су за савезника изабрали бољшевизам. Они су одговорни што се крв најбољих синова Европе пролива на Источном фронту.

Вера у победу, која је основна нота у речима које су пале 30 јануара, заснована је и на чињеници чији значај може само кратковиди да не признаје. Страховити налет совјетских снага, које су по наредби црвеног диктатора беспоштедно жртвоване у стотинама хиљада, у главном је заустављен.

Пример Стаљинграда, јединствен у историји, доказ је с једне стране тешких жртава, које је бранилац Европе морао да плати, али исто тако и доказ његове несавитљиве одлучности у борби.

И као што је Геринг нагласио жртва Стаљинграда није узалудна. Њоме је омогућено да се успостави нова линија фронта, која је у стању да на основу бољих саобраћајних веза, краћих линија и снажнијих концентрација одоли сваком даљем налету. Области које су од животне важности за Совјетску Унију и које је требало овом последњом великом офанзивом вратити под власт Совјета, остале су у немачким рукама. Угаљ и гвожђе и житнице Украјине даће своје доприносе за ствар Европе, за наоружање европске војске, за исхрану европског становништва, а не за јачање тешко рањеног али још увек жилавог совјетског колоса.

И иза линије фронта, која у овој непрекидној крвавој битци одолева притиску већ готово 3 месеца, стварају се нове армије, кује се ново оружје, припремају се нови планови за нов страшан удар, који треба совјетску војску да дотуче, а црвеном џину да нанесе последњи смртоносни ударац. Министар муниције Шпер је ових дана изјавио, да се у извесним гранама индустрије наоружања производња удесетостручила у току последње године. А маршал Геринг је нагласио да се иза фронта кују за војнике Европе нова оружја, боља, снажнија и страшнија.

И у исто време на свима морима настављају се потапања у све бржем темпу. Свакога месеца стављају се у службу нова крда подморница. Цела Европа је, уствари, данас мобилисана у служби овога рата, целокупна њена радна снага, сви њени извори сировина, сав њен живот стављен је у службу воље за победом.

Биланс овог 30 јануара је, међутим, добио своју најснажнију активну ставку јединственом и нетакнутом одлучношћу немачког народа. Морална снага догађајима ове зиме није пољуљана. Напротив, из свих ових удараца само је коначно до у свест последњег правог Европљанина продрло сазнање о потреби залагања свега, свих снага, свих средстава, свих могућности за велика добра, која су у питању, за спас Европе, за спас свих оних генерација које долазе после нас.

Величина опасности, која лежи над Европом, данас је свакоме јасна, величина снаге која се са њом бори за све је данас схватљива и задаци који се свакоме намећу у овој борби, која се тиче сваког, такође су постали потпуно и недвосмислено јасни. Сажета и прикупљена снага Европе биће у стању да опасност савлада, непријатеља скрха и удари темељ свету који ће доћи и миру који ће бити обезбеђен за многа покољења.

»С.-Н«.

Недељни преглед међународних догађаја

ЗНАЧАЈНИ ОБРТИ

Конференција у Казабланки још увек претставља централну тему у светској штампи, поготову у вези са путовањем британског премијера у Турску и са конференцијом коју је при повратку из Африке одржао Рузвелт са бразилијанским претседником Варгасом у Порт Наталу. Исто тако је сада већ сазрела извесна критика у погледу резултата конференције, јер су подаци о њеним темама и закључцима ипак продрли доста у јавност.

ШТА ЈЕ СА ФРАНЦУСКОМ ЕМИГРАЦИЈОМ

Пре свега изгледа данас јасно да између завађених француских табора није дошло до слоге, упркос заједничком сликању и Рузвелтовој изјави о историјском тренутку. Штампа Северне Африке објавила је један чланак, који потиче из најближе околине генерала Жироа, у коме се као главни резултат конференције у Казабланки претставља постављање Жироа на чело свих француских емиграната. Као реакција дошао је један огорчен напис у **Тајмсу**, где се истиче да је Жиро свакако у забуни у погледу одлуке конференције, јер о закључку, за који он тврди да је донесен, нема ни говора.

После свега овога питају се коментатори британских и америчких листова, шта је управо у Казабланки у погледу успостављања јединства између Француза постигнуто. Ако једна страна може да тврди категорички једно, а друга страна исто тако категорички друго, изгледа да уопште никакав позитиван резултат није из десетодневних већања произишао.

Пут Антони Идна у Вашингтон, који према вестима из Лондона претстоји, изгледа да је у вези са овим француским емигрантским невољама, које су се после Казабланке још појачале. Када министар спољних послова Велике Британије мора на неколико дана после исцрпних разговора Черчил—Рузвелт да крене на пут у Америку, онда су, заиста, у питању размимоилажења које Казабланка није могла да отклони.

РУЗВЕЛТОВА РУКА НАД АФРИКОМ

Путовање претседника Рузвелта при његовом повратку за Сједињене Државе, прекинуто је на бразилијанској обали Јужне Америке у Порт Наталу. Ту је Рузвелт имао састанак са претседником Гетуљом Варгасом, који је изашао у сусрет свом великом колеги. Разговори Рузвелт—Варгас додирнути су, као што се у комникеу који је о њима издат вели, сва питања, која интересују ове државе, а у вези са ратом и нарочито са положајем Бразилије у њему. Према вестима извесних америчких агенција, претседник Рузвелт је том приликом нарочито истакао, да је за мир у свету и за одбрану америчког континента од неопходне важности, да афричка атлантска обала буде чврсто у америчким рукама. Дакар, који је најближи Јужној Америци, према томе треба да остане под влашћу Американаца, било да ту власт врше саме Сједињене Државе, било да је повере своме вазалу Бразилији.

Уосталом, развој на америчком континенту по свој прилици иде у правцу стварања проширених Сједињених Америчких Држава, које би обухватиле цели континент, дакле и Јужну Америку. Према томе је прилично индиферентно, у ком ће виду бити присаједињен, према овом плану, Дакар и са њим западна обала Африке Американцима. Значајно је у овој ствари само то, што из ових разговора и из вести које су из америчкога извора пуштене у свет, још једном проистиче доказ да Вашингтон нема ниуколико намеру да напусти добровољно позиције, које је себи створио у Северној Африци, већ да напротив мисли да се на црном континенту учврсти и рашири за сва времена.

САСТАНАК У АДАНИ

Још интересантнија тачка епилога конференције у Казабланки је састанак између Черчила и турских државника у Адани. Велики штаб сарадника цивилних и војних, који је с обе стране тој конференцији присуствовао, даје јој нарочито значење.

Конференцију у Адани треба довести у везу, с једне стране са разговорима у Казабланки, а с друге стране са догађајима који се одигравају на Блиском Истоку, а нарочито у Ирану. Најзад, она је несумњиво и под утиском ратног положаја на истоку.

Има већ више времена како се, откако је почела совјетска офанзива, појачава совјетски притисак на Иран. Уговор, који је био у своје доба склопљен између Велике Британије и Совјетске Уније после окупације Ирана, предвиђао је разграничење интересних сфера с једне стране, а с друге стране сарадњу у управи над Ираном. Како је у доба склапања тога споразума, а нарочито убрзо после њега, дошло услед прошлогодишње летње офанзиве Немаца у Совјетској Унији до слабљења совјетског утицаја, замењена је дотадашња совјетофилска влада једном англофилском. Упркос споразума о сарадњи, положај у Ирану се мења према фактичном положају на Источном фронту. Чим совјетска војска претрпи већи пораз, Британци потискују совјетски утицај у Техерану. Чим се ситуација измени, Совјети почну да потискују Британце. Тако и овог пута. Поводом иранског националног празника, Стаљин је упутио телеграм претседнику иранске владе, који је на свој положај дошао као експонент Британије. У том телеграму стављено је јасно до знања да се Техеран сматра у првоме реду совјетским вазалом.

Затим треба у вези са тим забележити и слање већег броја совјетских политичких емисара у друге земље Блискога Истока. Совјетски изасланици долазе у Дамаск, у Багдад, па и у Каиро.

„СССР У ПОЗАДИНИ"

Биће да је претпоставка, која је на овоме месту изражена пре недељу дана тачна, и да је заиста на конференцији у Казабланки била једна од најважнијих тема Совјетска Унија, али не као савезник, већ као опасност. Сада се сазнаје да је Черчил дошао у Казабланку 48 часова пре заказаног времена, очекујући, ако не Стаљина а оно Молотова. Исто тако се сазнаје да је првобитни програм конференције био одмерен на пет дана, а да је продужен на десет дана због тога, што је ипак постојала нада да се појави какав претставник из Москве. У тих других 5 дана, када се коначно показало да Совјети не желе да учествују на састанку у Казабланки, дошло је, свакако, до дискусије о положају који је настао услед изненадног открића о совјетској снази. Чињеница, што су Черчил и Рузвелт у Казабланки остали сами и што је Москва до краја остала доследна у свом првобитно заузетом ставу, да на конференцији неће учествовати, добија занимљиву илустрацију писмом једног дела совјетске штампе, у коме се важност конференције са потцењивањем умањује. Тако пише Новаја жизњ да је отсуство водећих личности на тај конференцији онемогућило да она може да буде форум, који би обухватио све савезнике.

Зашто Совјети нису дошли у Казабланку, данас је, углавном, јасно. С једне стране, она у рату иду за својим циљевима и ни у ком случају нису вољни да приме макакве обавезе према Англосаксонцима. С друге стране, разговор у Казабланки морао је да додирне и Јапан. И мада је сукоб између Јапана и Совјетске Уније у крајњој линији при даљем развоју догађаја у Источној Азији готово неизбежан, у садашњој фази Совјетска Унија нема ни рачуна, ни жеље да учини машта, што би у Јапану проузроковало незадовољство. Сва совјетска снага је данас сконцентрисана на Источном фронту, тако да је Далеки Исток остао слабо заштићен.

Као што **Порунка Време** тачно констатује, рат на Истоку се данас, једним крвавим парадоксом, уствари води и за спасавање Велике Британије од бољшевизма. Ако би Совјети победили, и Велика Британија би врло брзо била преплављена, а њена империја би била здробљена. Отуда се за Лондон данас појављује на хоризонту једна нова ставка у политичком рачуну. Управо, једна чињеница, коју је Лондон сматрао само корисном за себе почела је да се претвара у чињеницу, која је постала опасност за Велику Британију и за њену империју.

БРИТАНСКА ПОЛИТИЧКА ИГРА

Под овом перспективом треба посматрати и састанак у Адани. Једно је несумњиво: ако би први савезник Велике Британије успео да пробије фронт Европе на Истоку, ниједна држава Европе не би остала поштеђена. Црвени талас би преплавио цели континент. А у првоме реду би тај талас кренуо у ономе правцу, где је вековно тендирала политика Русије.

Ту је, као прво, на удару питање Дарданела, које је за Совјетску Унију практично питање њеног изласка на море, и то на Средоземно Море. Тај излазак је у опасној близини нервног центра Британске Империје, преко пута Суецког Канала. Неискрена игра Лондона, — која је у савезу са бољшевицима тражила црнца, који ће учинити услугу, а која је данас згранута што се тај црнац одметнуо, — доживела је конференцијом у Адани своју пуну потврду. Ако је и ма и један досадашњи политички потез Велике Британије имао антисовјетски карактер, онда је то свакако са толиком помпезном режијом одржани састанак Черчил—Инени.

И ту по свој прилици долази до врло занимљиве ситуације. Познато је, како је Молотов при својој посети Берлину 1940 године тражио сагласност Немачке у погледу стављања руке на Румунију, Бугарску и Мореузе. Немачка је тај захтев одбила, и самим тим је дошло до оног затегнутог стања између Москве и Берлина, које је карактеристично за последњи период немачко-совјетских односа пред 22 јуни 1941 године. Ако је сер Стафорд Крипс у Москви затим успео да крене Совјете у рат, морао им је у име Енглеске обећати у најмању руку оно, што су Совјети тражили од Берлина, ако не и више. Према томе је извесно да су и Дарданели један од објеката, који су Совјетима обећани у пролеће 1941 године. Обећани, под претпоставком, да та меница никада неће бити поднесена на исплату, јер ће Совјетска Унија бити скржана најкасније у 1942 години, када су имале бити завршене [illegible] припреме Сједињених Држава. Празнину у времену од Денкерка до уласка Америке у рат, имала је да испуни са својим милионским масама Совјетска Унија и да тиме олакша посао Англосаксонцима једним већим ослабљењем немачке војне силе.

Отуда је разумљиво да је симптоматично надирање Совјета у Ирану у вези са данас, истина, углавном већ задржаном совјетском офанзивом на Истоку, морало да забрине потписнике те политичке менице. Када је, најзад, Москва одбила учешће у разговорима у Казабланки, положај је коначно за Велику Британију постао потпуно јасан.

Конференција у Адани је прва у низу противмера, којима је Велика Британија решена да парира совјетске потезе. А да је то тако, произлази из чињенице да за Турску власт над Мореузима претставља суштину њене целокупне политике. Никакав споразум, а најмање споразум који је требало дискутовати у присуству војних претставника. Турска не може направити, уколико се унапред не обезбеђује положај Мореуза, и пуна сувереност Анкаре над пролазом из Црног у Јегејско Море.

Што се, међутим, тиче самог става Турске после састанка у Адани недостаје још сваки службени турски коментар. Исто тако је и Берлин до појаве таквога коментара веома уздржљив у заузимању свога става по том питању. Као интересантно може се за сада само регистровати саопштење Анатолске Агенције о састанку, које почиње са констатацијом да је до састанка дошло на личну жељу Винстона Черчила и да је у разговорима постигнута пуна сагласност по свим дискутованим питањима у границама турске политике неутралности.

Турска је, истина, у доба када је Југославија сматрала за потребно да непотребним уласком у рат прокоцка своју државу, била веома близу извесној акцији. Но, у периоду од априлских дана 1941 године на овамо, она је не само показала све већу уздржљивост, него је дала и извесних конкретних доказа за појачавање жеље за споразумом и политичким пријатељством са Немачким Рајхом. Овамо спада интересантно поглавље хромових руда, које је Велика Британија монополистички извозила на основу уговора из Турске. Тај је уговор истекао крајем прошле године и упркос веома снажног британског и америчког притиска, Турска није хтела да га обнови. Она данас извози хромову руду у знатним количинама у Немачку. Вредно је да се забележи да је на дан после састанка у Адани турски министар привреде дао јавности изјаву о томе, како се ради помањкања тонаже не може очекивати увоз робе из Велике Британије у већим количинама.

Све у свему, нема основа веровању да ће Турска напустити свој став неутралности да ће се покренути ма у какве авантуре. Пре је вероватно да су разговори између британских и турских државника имали карактер реосигурања и Турске и Енглеске у случају наступања непредвиђених околности.

Уосталом, није без интереса, а вреди подвучи као карактеристику британске политике да је са Турском преговарао Черчил, творац плана о нападу на Галипоље и његов спроводилац у прошлом светском рату, и човек, који је покренуо против Кемалове Турске Грчку у рат за британске интересе. Познато је да је тада Черчил лично тражио од Краља Александра да се и југословенска војска упути у Малу Азију или да Југославија нападне Турску на европском фронту. Један доказ више да британска политика нема ни трунке ма какве сентименталности, већ да једино и искључиво рачуна са стварностима и чињеницама.

А занимљиво је и то, да је Черчил из Казабланке дошао чак у Адану, али да није сматрао за потребно да продужи на совјетску територију, ради евентуалних разговора са Стаљином. Та два савезника, изгледа једно другом немају шта више да кажу.

VERUS

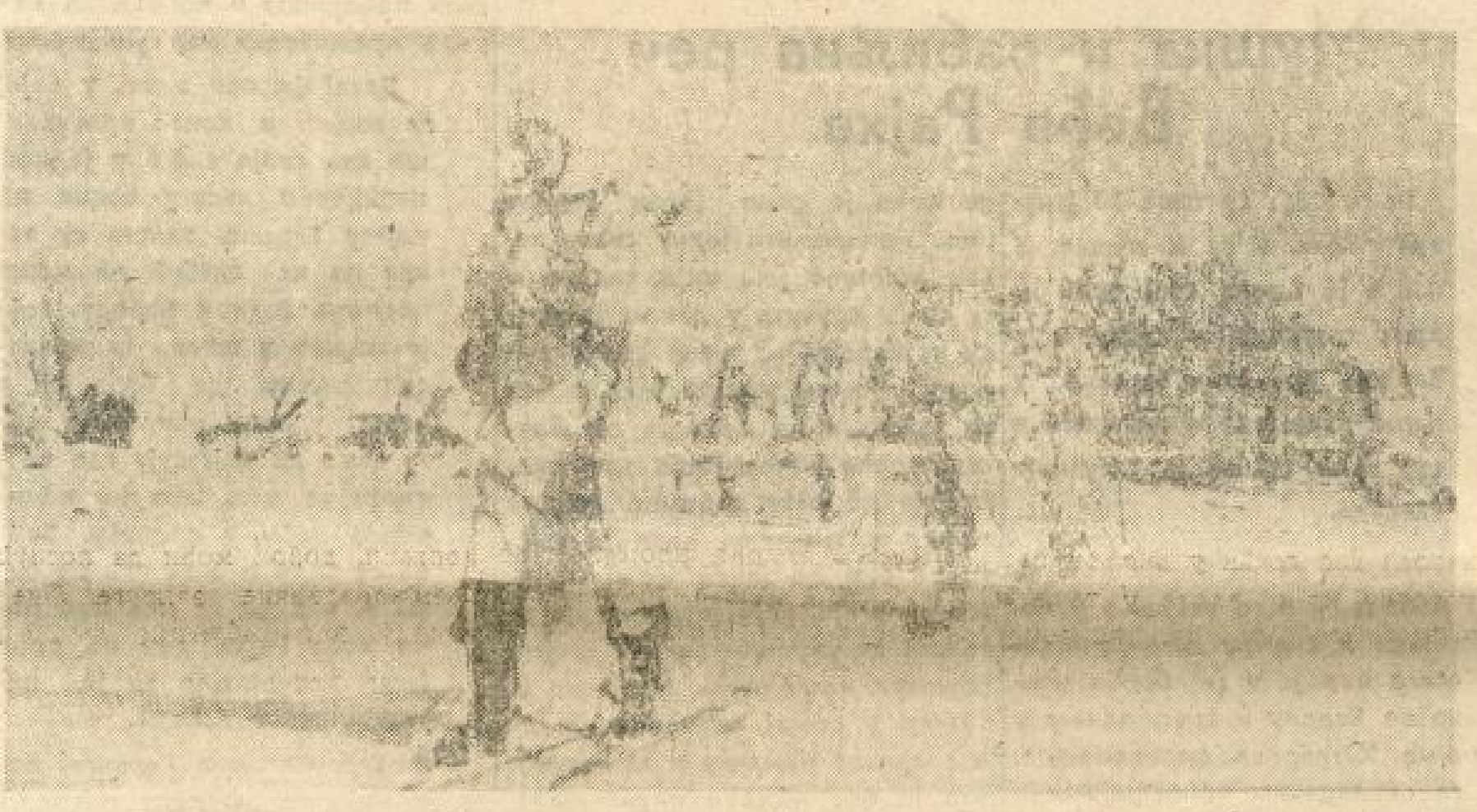

Кроз снежне пределе Источног фронта

(Фото: В. В. А.)

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: **Велибор Јонић.**

ВЛАСНИК: **Мих. Станковић из Београда.**

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Чика Љубина 1/IV. Телефон бр. 20-383.

ШТАМПАРИЈА „ЛУЧ", Краљице Наталије 100.

Тромесечна претплата 36 дин. шаље се преко „Пресе", а. д. Влајковићева 18.

ВЕЛИЧАНСТВЕНА ЖРТВА БОРАЦА ШЕСТЕ АРМИЈЕ

Бесмртном славом овенчани војници Шесте немачке армије својом херојском борбом и беспримерним жртвама исписали су најславније странице немачке и европске историје. То је величанствена епопеја која је равна или надмаша најславније подвиге, који су остали у успомени народа.

Та јединствена епопеја, то је борба за спас Европе, борба за одбрану највиших вредности европске културе и тековина њене цивилизације. Немачки војник, неустрашиви борац код Стаљинграда није бранио само своју домовину, већ и целу Европу од варварске навале са Истока.

Без муниције и хране, под притиском надмоћнијег непријатеља, под најтежим временским неприликама он је давао отпор беспримеран, пружао је надчовечански отпор, јер је знао зашта се бори и био је свестан своје жртве на олтару немачке отаџбине и за будућност Европе.

Још једном Европа је показала да њена снага и величина нису у непрегледним људским масама, нити у неисцрпним сировинама, већ у њеном духу и у њеној мисији да ствара вредности за цело човечанство. Европа је, посматрана географски, само једно од полуострва огромног азиског континента ,али духовно и културно она претставља цео свет, њена пропаст значила би и пад културе у свету.

То је прави смисао беспримерне епопеје, коју је Шеста немачка армија својом крвљу и својим херојзмом исписала у току своје десетонедељне борбе на развалинама Стаљинграда усред љуте зиме у недогледним степама. Задржавајући шест совјетских армија, дајући на тај начин могућност да се изведу значајне војне операције на Источном фронту, Шеста армија са својим херојским командантима испунила је до краја свој задатак у славу немачког оружја и за спас Европе.

Немачка историја пуна је оваквих дивних примера. Немачки народ кроз векове своје тешке борбе имао је пуно оваквих херојских подвига. Жртва Шесте армије служи на част великом немачком народу и пред њом се са дубоким пијететом клања сваки честит и поштен човек, сваки искрени националиста, сваки прави Европљанин.

Ту, на рушевинама Стаљинграда још једном победила је Европа захваљујући жртвама немачког народа. Ту се родио у крви и диму нови европски патриотизам. Ту се остварило духовно јединство Европе, које ће донети нову славу и нову величину Европе.

Српски народ, као иједан други европски народ има дубоко разумевање и осећање за херојзам и за жртву ради победе духа. И он је, подносећи највеће жртве у прошлости бранио Европу од најезде са Истока и исписао једну епопеју, којој се дивио цео свет.

Зато он данас може да схвати дубоки смисао историског збивања на Источном фронту у коме борба у Стаљинграду претставља светао симбол одбране Европе од црвене немани, која хоће да претвори Европу у рушевине и згаришта и да на њима заигра крваво коло међусобног истребљења.

Српски народ у скорој прошлости имао је прилике да на сопственој кожи осети „благодети" бољшевичкога режима, гледао је како подивљали експоненти црвене Москве заливају родну груду невином крвљу. И он је, готово голорук, устао противу црвене немани и не жалећи жртве сачувао је српску отаџбину и спремио јој бољу будућност. На тај начин српски сељачки народ, чувајући ред и мир код куће, допринео је општој борби европских народа за спас Европе и њене културе.

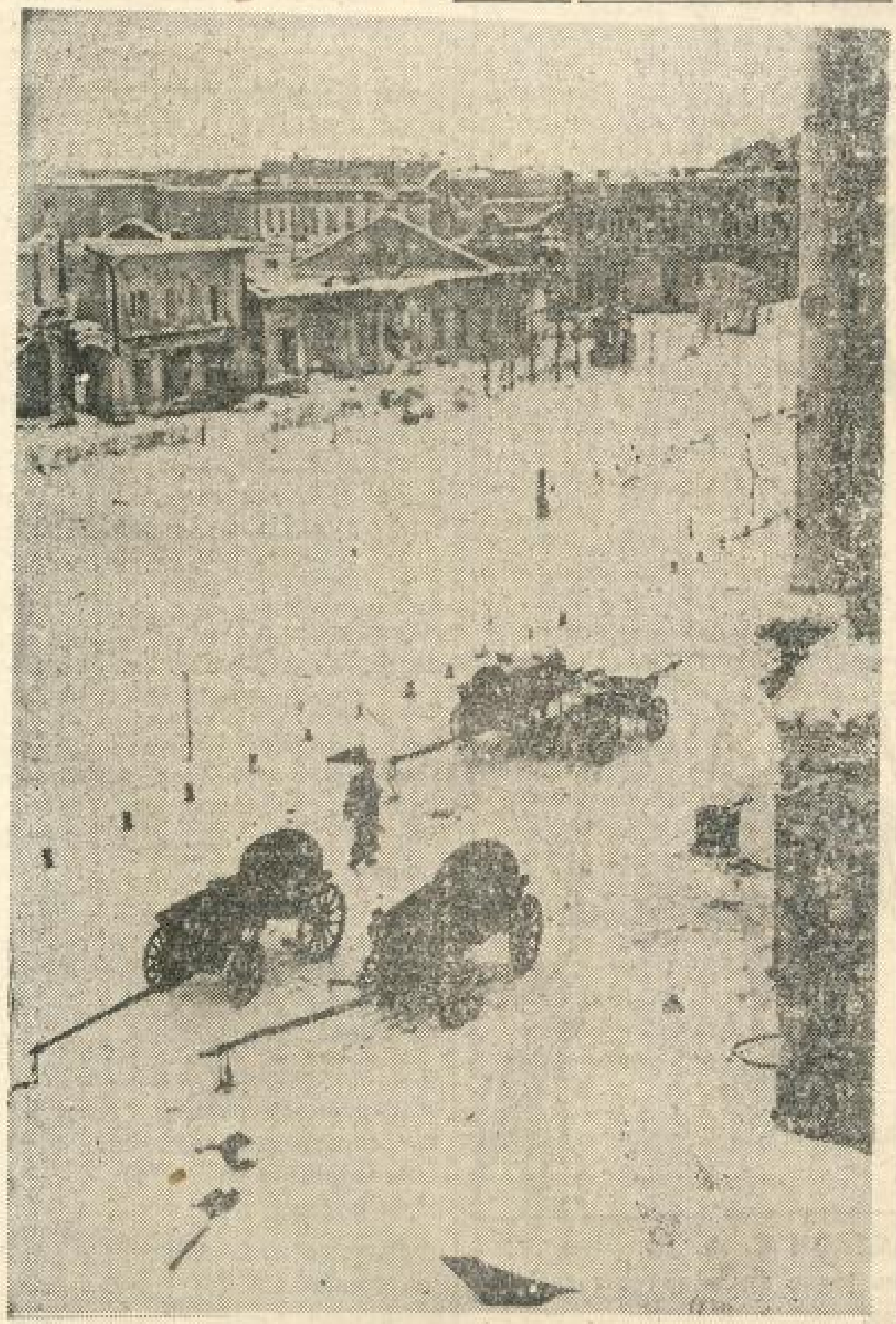

Опустеле улице Стаљинграда

(*Фото: В. В. А.*)

РАД И РЕД У ПРИВРЕДИ

Нама треба много рада да се привредно обновимо и побољшамо наш садањи живот. То сви виде и увиђају Али нам треба и много реда у привредном животу, планског реда и добро организованог поретка. То сви не виде или неће да увиде. Неки мисле, да је најбоље оставити ствари саме нека иду како иду. Други указују на превелике тешкоће да се данас уведе неки ред и поредак у привредном животу, и капитулирају пред тим тешкоћама без воље за борбом са њима.

Међутим, ма колико се ми напрезали да радимо и стварамо, и ма колико успели да ојачамо нашу производњу хране и свих других наших потреба,

ми морамо у расподели произведених добара увести строг домаћински ред, ред заснован на привредној целисходности и социјалној правичности.

Иначе ће се један део нашег народа зло снаћи у дивљем беспоретку који влада у тешким временима. Изгладнео, осиромашен и задужен, тај део народа постаје силом прилика деструктиван и спречава обнову наше државе. Зато се строг ред, израђен план расподеле добара по утврђеним ценама намеће данас и нама као и свима европским народима, као прека потреба. Будимо с тим начисто, и не презајмо ни пред каквим тешкоћама у извршењу тог програма.

Кад добро осмотримо наше привредне проблеме у области дистрибуције односно снабдевања становништва потребним намирницима, видимо да нам главну тешкоћу задаје с једне стране Београд, у погледу снабдевања чиновништва, радника и другог многобројног његовог сиромашнијег становништва. Оно већ одавна не може да издржи цене „црне берзе". Зато се ту сама собом намеће солуција побољшања директног снабдевања њиховог преко извесних удружења или посебних дистрибутивних централа.

Преко тих специјалних централа мораће се овом делу београдског становништва олакшати набављање хране (хлеба, меса, масти, поврћа, кромпира, воћа), огрева, одела, рубља, обуће, сапуна и других најнеопходнијих намирница. Разуме се, да све то мора да буде по утврђеним максимираним ценама. И то би био једини начин да се њихово материјално стање поправи. Иначе, номиналним повећавањем плата или надница не постиже се стварно никакав успех.

Утврђено је статистички за прошлу 1942 годину, да су после сваког повећања чиновничких плата и радничких надница, цене намирница на „црној берзи" још јаче отишле у вис; тако да су неколико дана после тога чиновници и радници били још у горем положају него раније.

Не дакле новцем, него намирницама има да се поправи њихов положај.

Што важи за Београд, важи за чиновнике и раднике (индустриске, занатске, рударске, шумске итд.) по целој Србији Исти систем директног снабдевања мора њима обезбедити минимум егзистенције. То захтева не само друштвена и политичка, но и привредна целисходност. Само материјално сређене прилике омогућиће чиновницима и радницима да даду максимални ефекат у своме [illegible], а то нам је данас толико потребно.

Што се тиче сеоског становништва, ту се поглавито поставља проблем снабдевања сељака индустриским израђевинама и монополисаним артиклима. Текстилна роба („крпе"), нарочито памучна, гвожђарија (ексери, потков за [illegible], шине за точкове, осовине за кола, ланци, плугови и друге пољопривредне справе, штедњаци и пећи, итд.), грађевински материјал, с једне стране, а онда петролеум, со, дуван, шећер, уље за јело, сода и сапун и т. сл. недостају селу, и тражња тих артикала тако је велика, да сељаци плаћају за њих најфантастичније цене. То им служи онда као изговор да и они траже на црној берзи сличне цене за своје производе.

Наравно, да ће те високе цене за артикле исхране моћи да плате само најимућнији варошани, а високе цене индустриских и монополских артикала моћи ће платити само имућнији сељаци. На обема странама остају сиромашнији слојеви празних руку, и постају опасни незадовољници.

Политички опортунитет и привредна целисходност захтевају да се, као у варошима, тако и на селу поправи и употпуни систем снабдевања становништва најпотребнијим животним намирницима.

На селу ће, као дистрибутивни органи, добро моћи да послуже земљорадничке задруге. Оне у новој нашој Србији имају да добију много већи значај у целокупном нашем привредном животу.

Треба ипак бити с тим начисто, да ни при најбоље организованој расподели онога што производимо и што увозимо, нећемо имати, догод траје рат и дуго после тога, онако обиље свега и свачега као пре рата. Рат намеће целом свету велико ограничавање животних потреба, велику штедњу, велико економисање. То сви треба добро да разумемо и према томе да се управљамо. Има их ипак много, који данас траже и више но што [illegible] рата могло имати [illegible] тако стварају велике неприлике.

[illegible] се онда много услужних људи, који ће потрчати да им набаве и „од тице млеко", наравно зарачунавајући себи велику зараду. Тако се и код нас створио читав ред „црноберзијанаца", који највише доприносе да цене свих намирница, и на селу и у вароши лудо скачу, и уносе највећи неред и немир у наш привредни живот. Они уносе расуло у наш привредни и национални живот, и поткопавају темеље обнове Србије.

Зато се противу црне берзе и црноберзијанаца мора повести општа борба целог нашег народа.

Наша девиза мора бити ред и рад на сваком кораку и на свима пољима нашег националног живота. Ред и рад у кући, ред и рад у политичком животу, ред и рад у нашој привреди Ред и рад је гесло нове Србије, као и целе нове Европе. У том знаку ми наступамо.

Др. Милорад Недељковић

Свака част

Партиски режими у бившој држави нису трпели никакву другу организацију у држави сем партиске. Све сталешке и професионалне организације вређане су и понижаване, чак и онда када су оне хтеле несебично да служе општим народним и државним интересима. Није био редак случај да је овим организацијама наметана управа одозго, тако да смо били сведоци жалосног призора како се са променом владе мењају и управе ових удружења, чиме је без икакве потребе ремећен рад и живот ових организација, које са политиком нису имале никакве непосредне везе.

Класичан пример о пренебрегавању и запостављању сталешких организација имамо у случају са Законом о привредном већу. Још 18 марта 1932 године Народна скупштина и Сенат донели су Закон о привредном већу са обавезом да Привредно веће буде сазвано „најдаље за три месеца од ступања на снагу овог Закона". Пролазили су не само месеци, већ и године, а Привредно веће није било сазвано. Залуд су привредне организације у резолуцијама са својих скупштина то захтевале. Све се свршавало на голим обећањима, нарочито уочи избора.

Политичким партијама ишло је у интерес да народ не буде органски организован, већ раздробљен на ситне делиће, на појединце, које је владајућа странка милом или силом, застрашивањем и подмићивањем придобијала за своје партиско-политичке циљеве. На тај начин партиски режими били су најсигурнији да ће обезбедити себи владавину, чак и онда када је она била од штете по животне интересе народа и државе.

Атомизиран народ био је одиста беспомоћан. Тако се и могло десити то, да га шака плаћеника баци у ратни вртлог, иако се он од овог бесмисленог и бесциљног рата никаквом добру није могао надати.

Данас, када се жели обнова земље и препород народа, шта видимо? Видимо те исте запостављене сталешке и професионалне организације како прве притичу у помоћ разноврсним народним невољама. Оне најживље и најобилатије прилажу за зимску помоћ, за сирочад, за избеглице, за заробљенике.

Свака част сталешким организацијама на оваквом њиховом држању! Нека им је на утеху то што су оне и данас живе и моћне, док од бивших политичких партија нема ни трага ни гласа. Али ово није довољно. Ако се жели нови живот српског народа, мора се у првом реду исправити неправда која је наношена сталешким организацијама, у којима су заступљени најбољи домаћини српског народа. Само уз тесну сарадњу са овим органски поникли̇м организацијама моћи ће се засновати нови живот нашег народа, на чврстим, наразрушивим темељима.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

АМЕРИЧКА БЕЛА КЊИГА

Писац овог чланка је последњи немачки амбасадор у Вашингтону. Уред.

Државни департман у Вашингтону, објавио је недавно такозвану *Белу књигу*, која садржи службене извештаје и документе, који приказују главне смернице америчке политике, од године 1931 до 1941. Приликом предаје ове књиге јавности, државни секретар за спољне послове Кордел Хал, дао је и једно објашњење, изражавајући жељу да његови земљаци проуче ову књигу, „ради бољег разумевања" проблема и задатака, пред којима се налазила америчка влада, у време ових значајних и судбоносних година.

Не знамо, како ће америчка јавност примити овај савет мистер Хала, али је занимљиво, да се уопште сматрало за потребно давати овакав савет, и да се указала потреба, да се *становништву Сједињених Америчких Држава даду образложења докумената у Белој књизи*. Очигледно је, да је америчка влада имала пуно разлога да претпостави, да многи Американци, ако не и већина америчког народа, још увек не схвата зашто се ушло у овај рат, чије се тешкоће већ осећају, и који ће донети сасвим друга искуства, него онај из године 1917—1918.

Сви знаци указују на то, да америчко јавно мишљење, указује много више пажње историјату оног раздобља, које је довело до ратне катастрофе, него развоју самог рата.

Најновија америчка Бела књига, претставља једно нарочито дело своје врсте. С једне стране, циљ јој је да прикаже, како је влада Сједињених Америчких Држава за последњих десет година, од 1931 до 1941, имала само једну жељу, и то да спречи рат и сачува мир. Истовремено с друге стране, са неприкривеном злурадошћу констатује, да мир није сачуван, већ да се благодарећи опрезности и вођству претседника Рузвелта, Сједињене Америчке Државе налазе у рату, и то у првим редовима такозваних „уједињених нација".

Шта да мислимо о свему томе? Има ли овај документ за циљ да докаже, да је претседнику Рузвелту и његовим саветодавцима рат био наметнут, мада су поштено радили за мир и чинили све да га сачувају, или му је циљ да остави само утисак, као да је америчка влада радила за мир, док је уствари све учинила да до њега дође?

За све оне који су пратили Рузвелтову спољну политику, који познају Рузвелта и његов начин рада, одговор ће бити врло једноставан. У Халовој изјави, нема ничег о томе да је Рузвелтова влада желела мир, или какве потврде да јој је рат наметнут.

Нико није наметнуо рат Сједињеним Америчким Државама, до њен властити претседник Рузвелт. Да је Рузвелт заиста желео мир, он би се бавио само питањима своје земље. У Сједињеним Америчким Државама има доста нерешених проблема. Ради чега би се мешао у ствари Европе? Да ли је то желео амерички народ? Не, напротив! Да ли су европске силе тражиле његово уплетање? Колико нам је познато, ниједна. Не постоји та европска држава, која је пожелела да поново доживи стара искуства, са једним другим америчким претседником.

Ради чега се, дакле, амерички претседник Рузвелт бринуо за чисто европска питања, против воље свога народа и против воље Европљана?

Одговор је веома једноставан: 1937 године Рузвелт је доживео у својој унутрашњој политици бедан слом. Својим Њу Дилом и политичким мерама доспео је на мртву тачку. Дошло се до нове депресије, назване Рузвелтовом депресијом. Порасла је незапосленост с једне, и расипање с друге стране. Рузвелту није остао други излаз, измислио је паролу спољне опасности, да би овом узбуном, скренуо пажњу својих земљака од унутрашње ситуације.

То је истинска и стварна историја Рузвелтовог интересовања за спољну политику, оне изнепадне пропаганде, од 1937 године, о тобожњој ратној опасности. За Сједињене Америчке Државе није било опасности споља, ни од Јапанаца који су били заузети у Кини, на једној удаљености хиљадама миља, па ни од Италије и Немачке, које су биле заузете европским питањима. Ниједна од држава није дефинитивно поштовала Монроову доктрину, као што су то чиниле Рајх, Италија и Јапан.

Од куда да баш амерички претседник Рузвелт, стаје на пут Немачкој, и да омета један такав здрав и природан развој?

Данас тачно знамо, да су мотиви политике претседника Рузвелта, против Јапана и Сила осовине од 1937, не само у унутрашњим америчким тешкоћама, за чије се решење нису виделе друге могућности до окрета спољној политици, — већ и осећаји мржње, гајења предрасуда против Немачке које су одржавали Рузвелт и његова јеврејска клика.

Већ на зиму, 1938—1939, амерички амбасадори у Паризу и Варшави, Бјулит и Видл, предузели су све, да тамо докажу, да је потребно напустити сваку идеју решења спорова мирним путем са Немачком, и да се треба спремати за отпор и борбу. Треба прочитати извештаје пољских посланика у Паризу, Бриселу, Лондону и Вашингтону, и сетити се говора брбљивог мистер Бјулита. Он је јавно изјављивао, да ће Рузвелт, казнити све оне који се не покоре његовим заповестима. Осетиће Рузвелтов гнев.

Кад је Рајх 1939, желео да са Пољацима постигне мирно решење питања Коридора, једног од последњих остатака Версајског уговора, онда се умешала француска влада, потстакнута Рузвелтовим претњама упућеним преко амбасадора Бјулита, и успела, да су Пољаци одбацили веома умерене и разумне немачке предлоге.

Ради чега је, у фебруару 1939 изјавио Рузвелт члановима америчког сената, да се америчке границе налазе на Рајни? Шта би казали Американци, да је Вођа Рајха дао сличну изјаву, и рекао, например, да је Мисисипи граница Немачке? Истина је, да је ово објављено иза леђа америчког народа, али је у питању израз отвореног непријатељства, од владе једне велике силе.

Немачка је, међутим ћутала, надајући се у здрав разум америчког народа да ће бити довољно јак, да се томе одупре, и врати своју владу традиционалној формули — „без икаквих спољних заплета", у духу Монроеве доктрине. Тада је Пољска, нахушкана махинацијама америчког претседника, отклонила мирно решење коридорског питања, а Енглеска и Француска охрабрена Рузвелтовим ставом, објавила Немачкој рат.

Рузвелт то није спречио, напротив, он је отишао и даље. У размаку од само два месеца, Рузвелт је успео, да амерички конгрес одбаци један од најзначајнијих делова тзв. закона о неутралности, наиме забрану извоза оружја, тако да су Сједињене Државе отпочеле испоруку муниције и ратног материјала нашим непријатељима.

По закљученом примирју са Француском, после њеног слома, америчка влада отишла је корак даље. Она је ставила Енглезима на расположење 50 разарача америчке ратне морнарице. Другим речима, она је као неутрална сила предала један део свог сопственог ратног материјала, и прикључила се једној од зараћених страна.

Амерички државни секретар Хал, који воли да говори о међународном праву и међународном поретку, прешао је преко тога, мада је тешко схватљиво, да се један овакав корак доведе у сагласност са међународним правом и међународним поретком!

Рузвелтови потхвати одавали су све отвореније и безобзирније, отворено непријатељство. Почетком 1941, Сједињене Америчке Државе су постале незараћеном силом. У јулу исте године, поселе су америчке трупе Исланд, мада је америчкој влади било познато да се Исланда налази у зараћеној зони, јасно повученој око Енглеске. Само неколико недеља доцније, издао је амерички министар морнарице наређење, да се саобраћајне везе између Америке и Исланда, имају одржати „под свима околностима". До инцидента није дошло, мада је то желела америчка влада. У септембру 1941, Рузвелт је нескривено изјавио, да је свима јединицама америчке ратне морнарице издато наређење, да отворе ватру против сваког немачког или италијанског брода и авиона.

То је била мирољубива неутралност претседника Рузвелта.

Али ни то није било довољно. Месеца нов[illegible] 1941, Рузвелт је успео, да амерички конгрес избрише и последње преостатке уредаба закона о неутралности.

Тако је морало доћи до рата — постао је [illegible]. Њега је желео Рузвелт. Никаква његова настојања, ни објављивање „Белих књига" или других докумената, нису у стању да оперу кривицу овог човека за ово ужасно крвопролиће. Европски народи проклињу његово име, они знају да је Рузвелт одговоран за све оне страхоте, које је рат собом довео.

Доћиће дан када ће га проклети и амерички народ.

Ханс Хајнрих Дикхоф

Какви не треба више да будемо

Ауто - и Џокеј клуб

Патили смо од тога, да имитирамо иностранство, али не увек срећно. Тако смо првих година после првог светског рата једног дана створили Ауто клуб зато што постоји у Мађарској, Румунији и у целој Европи. Земља је имала још мање друмова него данас, аутомобилизам је био тек у зачетку, а главно транспортно сретство у Србији била су коњска и волујска кола!

У такву примитивну средину долази са помпом основани Ауто клуб Краљевине Југославије. Наравно, на челу клуба стоје највише личности, помажу га званични кругови. Оснивачи који су одмах при оснивању уплатили по 10.000 динара припадају трговачком и банкарском свету. Наша новчана аристократија. Узгред буди напоменуто, јер је врло интересантно било погледати ту листу првих оснивача у једном календару Ауто клуба. Од десетак таквих оснивача више од половине били су доцније крахирани трговци или директори пропалих банака!

То најбоље показује како је све то још у почетку нездраво било. А у шта се све то извргло? Ауто клуб је био у ствари јеврејски клуб. Они су водили тамо прву реч и најчешће посећивали просторије клуба ради коцке!

Било је ту чланова који уопште нису имали аутомобил, али главна сврха је била разонода — картањем. На папиру је стајало да се клуб бави другим пословима, али је стварно било тако.

Џокеј клуб је још отменији имао да буде. Ту је требало прикупити плутократију и богату интелигенцију. Већ самим тим, што је чланскi улог износио неколико хиљада динара годишње, овај клуб није био приступачан људима танке кесе.

Чим се памет и отменост мере по кеси, онда је сасвим природно да су и овде јевреји водили прву реч. Оба клуба претворена су у коцкарнице и ништа се друго није радило него картало по целу ноћ. Њихове приредбе (тзв. балови) биле су познате као праве баханалије. То се видело из извештаја новинарских репортера онога времена.

Па чему је то водило? Само наопаком васпитању омладине дакле оних који долазе. Од оца је остануло сину... Шта је могло дете да прими у наследство од тих клубова?

Можда су и ти клубови — поред других узрока — криви што ми немамо здрав привредни подмладак. У Београду има трговачких и индустриских предузећа која су стара једну стотину година. Али је ретко која фирма дочекала, да је воде унуци и праунуци. Ћерке су у клубовима нашле друге зетове, али не привреднике, а синови су сматрали да један члан тог отменог клуба не треба да стоји за тезгом и да чува свој ћепенак који је од оца наследио.

Врло су ретки случајеви, да су млади људи избијали на површину и стварали себе, као што су то чиниле раније генерације. Чим се неко мало „заимао" одавао се бољем животу, како се то сматрало у тим клупским схватањима.

Један мали трговац са позајмљеним сретствима гледао је да одмах набави аутомобил, да постане члан клуба и да живи „отмено". Последице таквог нездравог стања огледале су се у многим стечајевима, принудним нагодбама и ванстечајним равнањима.

За једну сељачку земљу са престоницом од једва четврт милиона становника мало је чак било и та два клуба. Једнога дана поникао је и трећи: Аероклуб, као најотменији међу отменим. Сад је настала трка да се постане и члан тога клуба. Наша златна младеж завидљиво је гледала на своје другове и другарице који су имали ту част и задовољство да се тамо проводе. Јер, главна сврха и тог трећег, као и прва два ранија клуба, била је у томе да се приређују игранке, пијанке и коцка. Ништа ту није било ни племенитог, ни културног ни моралног.

Клупски живот изметнуо се у нешто, што за обичне смртне није било схватљиво, али су они сматрани немодерним, конзервативним, недружељубивим, дивљим итд. Београд је некад имао Грађанску касину и још раније Београдску читаоницу, о којима ће сваки културни историчар само најпохвалније говорити. Али шта су дали ови клубови? Потенцирали су раскош, трошење ван сопствених сретстава, стварали завист и васпитавали наопако подмладак.

Данас се жели да исправе многе грешке из прошлости. Нека би и овај детаљ послужио као пример како не треба у будућности радити.

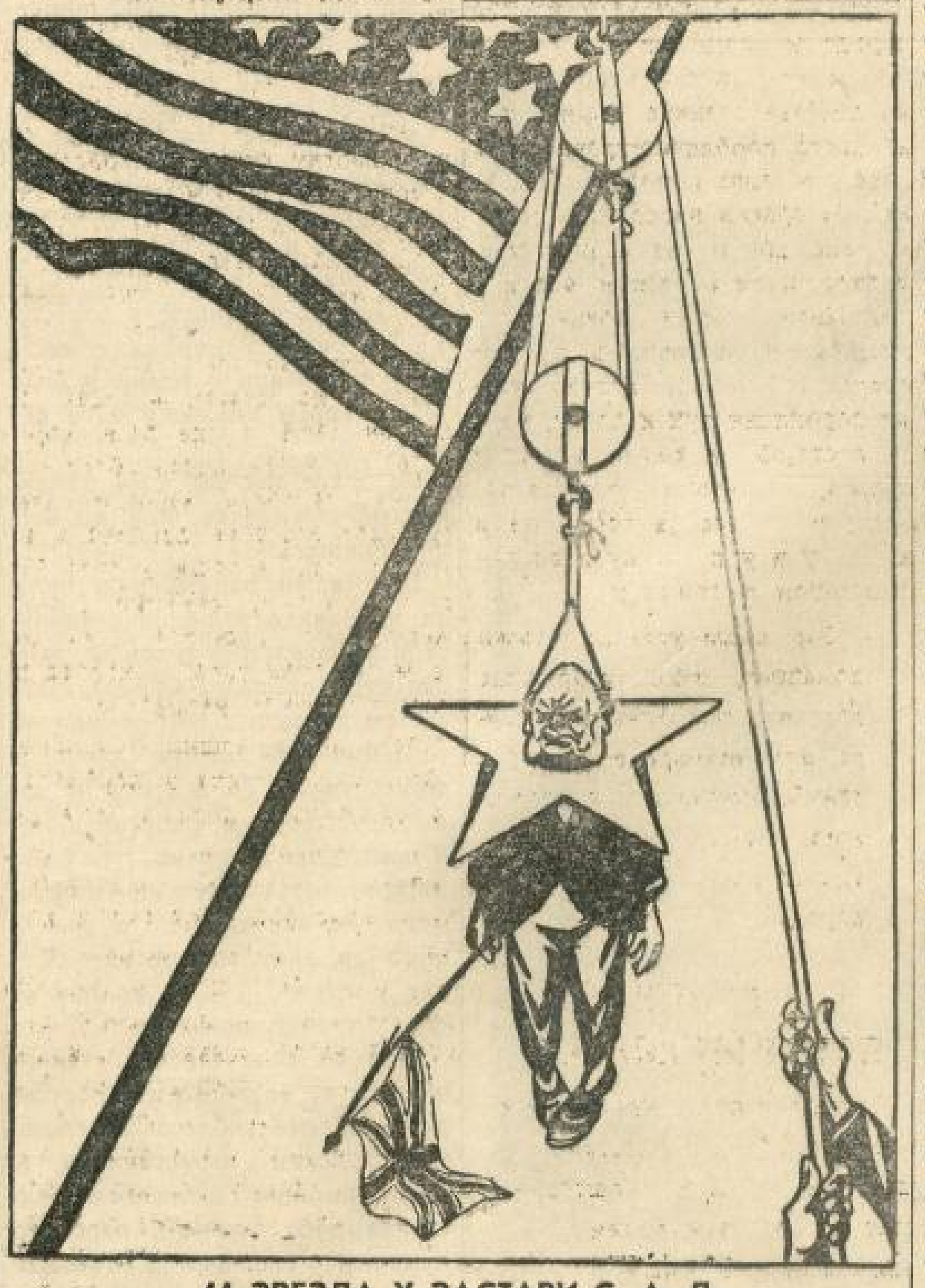

44 ЗВЕЗДА У ЗАСТАВИ С. А. Д.

или »уздизање« Енглеске на ступањ једне од америчких савезних држава.

(Речи Вендела Вилкиа: „Британска Империја је прегажена временом")

ТЕМЕЉИ НОВЕ СРБИЈЕ

У сваком људском друштву, у народима и државама, као и у свима другим људским заједницама, постоје извесни начини живота, ...ције и установе, обичаји и навике, — по којима се једни разликују и одликују у односу према другим друштвеним групама и заједницама, другим народима. Постоје затим и установе и облици, у којима се многе њихове животне потребе и манифестације, било политичке и социјалне, било економске или какве год друге — испољавају и долазе до изражаја на врло сличан, ако не баш и потпуно истоветан начин.

Такве сличности и таква њихова разликовања, не само да су често очигледна и по себи разумљива, већ су и једне и друге каткада и неопходне, нарочито ако се жели постанак и опстанак посебних друштвених облика, односно заједница и група. Те сличности и разлике међу друштвима и народима долазе практично до изражаја у њиховој свакидашњој животној борби, утакмици и сарадњи.

И наш српски народ је кроз векове имао своје посебне животне установе, обичаје и навике, којима се одликовао и истицао пред другим народима, и које су га кроз цео живот, кроз целу његову догађајима и патњама богату историју, штитиле и носиле, чувале и одржале. Српски народ је те своје животне облике и установе обично сам и према својим посебним захтевима и потребама, себи основао и стварао. Уколико их сам није могао створити или су му оне из других разлога недостајале, онда је од других народа примао и усвајао, градио и дограђивао. Било је у томе доста колебања и лутања, али такође и доста и сигурног и одлучног става и држања.

Које су пак те посебне друштвене установе и друштвене вредности уопште, које је наш српски народ сам себи изградио и створио, а које су га, као што рекосмо, увек и кроз цео живот, кроз сва животна искушења, носиле и одржале И да видимо прво који су њихови унутарњи елементи и животни извори, јер ћемо тако боље разумети и њихов прави значај.

За људско друштво се са разлогом каже, да је оно један живи људски организам. Друштвене установе су пак резултат или спољни и видљиви изражај и облик оних унутарњих елемената и чинилаца, без којх се ниједан друштвени организам, који заслужује то и такво име, не може ни замислити, пошто без њих не може ни настати ни опстати. Ти унутарњи елементи, уколико се тиче једнога народа, односно једне нације као организоване људске заједнице, у основи увек једни те исти — и по броју и по количини, и разликују се само по мери и облику њиховог спољњег изражаја и значаја. Ти чиниоци су истовремено и оне виталне, животне енергије и снаге, које држе и носе један друштвени организам, а и које га чувају и хране. Они су незнатни и мали по броју, али сложени по својој суштини. То су наиме: **елеменат национални, елеменат духовно-верски или религијски, елеменат социјални и елеменат економски,** — који сви скупа представљају насушне потребе свакога културног и цивилизованог човека, па зато и свакога таквог друштва. Иначе, узети укупно, ови би се елементи могли најпростије и најкраће изразити речима — **породица, отаџбина, нација, религија и добра и корисна политика.** То су управо основне вредности и установе, основни елементи и чиниоци сваке нације и државе ,и само се на тим темељима и помоћу њих може трајно и сигурно градити и изграђивати, схватајући при томе политику као једно врло широко и разноврсно поље друштвене активности, нарочито у социјалној и економској области.

Што се пак тиче нашег српског народа, односно нашега српског друштва, као једне организоване људске заједнице, и оно је углавном грађено и изграђивано на тим истим темељима. Али постоје такође и посебни елементи и вредности, којима се историски развитак нашега српског народа нарочито одликује и који управо чине битне саставне елементе његове целокупне културне прошлости, његове традиције. Управо, сваки од наведених чинилаца, који су уопште неопходни за живот и опстачак сваке нације, изражен је код српскога народа на један посебан начин. не само у националном и верском, већ такође у породичном, економском и сваком другом погледу.

Српска сељачка задруга

Српско се друштво пре свега истицало и истиче посебним обликом и организацијом своје патријархалне сељачке породице, познате под именом **сељачке породичне задруге**, која заслужује нарочиту пажњу, како у чисто породичном и правном, тако и у социјалном и економском погледу. Свака је породица, по природи и суштини својој, једна основна друштвена заједница, једна друштвена ћелија, на којој почивају и на којој се оснивају и изграђују све друге заједнице, велике и мале, па и сама нација као таква.

Али наша сељачка породична задруга, по своме и значају, улози коју је имала и показала у историском развитку нашега народа и својој општој важности за наш српски народ, далеко прелази границе и обим једне чисто породично-правне установе или једне породице. Она за нас, за српски народ није једна основна друштвена ћелија само у биолошком и расном, већ и у организационом и политичком, идејном и духовно-васпитном погледу. Јер је у њој патријархални породични дух и однос, који је постојао и важио у нашој српској, сељачкој породичној задрузи, прешао је преко ње и касније и у политику и владао и нацијом и државом.

Зар наши угледни сеоски домаћини, махом старешине великих породичних задруга, нису истовремено били и главни носиоци и претставници нашега јавног и политичког живота и вођи свога народа?

Наша патријархалност

Патријархалност значи одржавање реда и ауторитета у друштву и држави, поштовањем старијих и уважавањем њихових заслуга и мишљења; а то је један елеменат, односно чинилац, који је потребан не само за опстанак и напредак једне породице ,већ и за опстанак и напредак и сваке нације и државе, без обзира на то: да ли је она по броју претежно сељачка, као што је на пример наша српска нација и држава или није. А наша је нација па и држава била и остала сељачка, не само по своме броју, већ и по своме унутарњем склопу и саставу, по својој структури — и физичкој и духовној и социјалној, зато што је и наше српско друштво у основи и суштини својој сељачко.

Из овога се пак јасно види, да је наша сељачка породична задруга истовремено била један од основних елемената и ћелија у развитку нашега народа, те отуда и њен значај: не само као извора и расадника наше српске мисли — националне и верске, већ и као чувар наше народне традиције и културе, па и наше расне отпорности, као и свих других битних елемената и одлика српске националности.

Кроз векове од сељака-себра из доба Немањића, па до сељака-домаћина из наших дана, — сељачка породица је била и остала: једини сигуран и поуздан стуб и неразориви и прави темељ српске националне цркве и српске државе.

Шта значи Србин

Примећено је да је наш српски народ, односно наш српски човек као сељак и ратар, пун животне сочности, животне снаге, полета и енергије — као свеже воће пуно разноврсних хранљивих супстанција, витамина и калорија. Али при своме прелазу из тога патријархалног и сељачког у нови, варошки живот — „еманциповани и културни" и нову животну средину он губи брзо и нагло све своје првобитне расне особине сељака и прегаоца. У сваком погледу брзо заостаје, губи своју првобитну животну снагу, отпорност и енергију, — једном речју: брзо дегенерише и слаби. То је једна стара и давно запажена истина, једна несумњива и тачна чињеница, којој се не можемо радовати јер она претставља један значајан недостатак — један минус — наше српске расе, који поред осталога, смета образовању нашега правог варошког или градског друштва, односно грађених српских вароши и градова па и једнога просвећеног и снажно-трајног српског вођства, које је за један здрав и напредан народни живот неопходно.

Међутим, у нашим селима, и поред свих измена и поремећаја, губитака и потреса, које је и оно — наше српско село претрпело, ствар ипак стоји друкчије. Тамо још увек као и некада, и ако, разумљиво је, у мањој мери него некада, постоје дубоки и неисцрпни извори, дубока и непресушива врела наше здраве и чисте српске крви. Тамо се углавном још увек може видети и распознати прави потомак некадањих великих породичних задруга и угледних ваљаних домаћина — прави српски сељак-фамилијаш („вамилијаш"), односно чист и прави Србин.

А прави Србин, по нашим старим световним појмовима и схватањима, то је исто што и прави српски човек и домаћин, као што и сама реч „Србин" уопште, има у нашем народу два посебна значења. Једно је народносно или национално ,а друго више етичко или наравствено. Тако да кад се за некога каже да је „Србин", то значи да је то један добар, ваљан и исправан, честит и карактеран човек. Према држању и раду тих некадањих честитих и угледних сеоских домаћина, наш српски народ стекао је дакле своје лепо српско име, као и свој некадањи глас и углед једнога поштеног, скромног и вредног народа, глас и углед који га и данас држи и од кога и данас живи.

Ти угледни сеоски домаћини, изразити и достојни претставници правога српског породичног задружног живота и духа, били су такође и најбољи и најсигурнији чувари наше праве вере и религиозности, наших светосавских обичаја и традиција. А преко тих својих лепих животних вредности, односно преко своје православне вере, својих лепих животних и културних обичаја и традиција, српски народ је ступио у заједницу културних европских народа и већ давно постао њен члан. Јер је српска култура у најлепшем смислу европска зато, што је превасходно хришћанска, човечанска и сељачка. То није она површина и манирска углађеност „напарфимисаних тигрова и хијена" у смокинзима и фраковима, из разних дансинга, клубова, ложа и ноћних локала.

Већ напротив то је истинска и права образованост и култура сељака-домаћина и ратара, са широких европских поља и долина. Србија и српски народ припадају ,дакле, Европи, не само по своме данашњем и давнашњем географском положају и пореклу; не само по својим крвним или расним и другим одликама и својствима, већ и по својој домаћинској и сељачкој просвећености и култури, по својим унутарњим и трајним стремљењима и тежњама.

Извори српског препорода

У животу сваког народа, као и у животу појединца, постоје извесни моменти лутања и колебања, моменти разних криза и слабости, изазвани претераним радом, премором или каквим другим узроцима и појавама. Постоје затим и разне заблуде и самообмане, искушења и илузије, на изглед врло лепе и примамљиве, којима није увек лако одолети и спасти се њиховог примамљивог и привлачног, мада у ствари увек кобног и штетног утицаја и дејства. У таквоме једном стању неодређености и лутања, заблуда и искушења, налазио се често, па се и данас налази, и наш српски народ. Али и данас постоје они исти чиниоци и темељи, они исти дубоки и неисцрпни извори, које смо већ поменули ,а који ће му и овом приликом омогућавати, дозвољавати, да прикупи довољно животне снаге, полета и енергије и да се поново уздигне, исправи и нађе свој прави и сигурни српски пут.

А ти су чиниоци: сељачка задружна породица, српска и православна патријархална организација нашег српског друштва — српске породичне заједнице, на бази ауторитета, тј. на бази поштовања старијег, чување и обнова старих народних традиција и стварање и подржавање нових, изграђених у истом духу; обнова националног и домаћинског духа у знаку светосавске хришћанске идеологије. А нарочито, и у сваком правцу и погледу: неговање и развијање духа српске слоге и узајамности, односно српске солидарности, сходно познатом начелу, том категоричком императиву: **да само слога Србина спасава.** Сложан и смишљен напор и рад нама Србима је и најпотребнији, мада смо баш у томе — у једноме смишљеном и трајно сложеном напору и раду — баш и најоскуднији. Те вредности су увек биле главни елементи и чиниоци, главни извори животне снаге српскога народа, па зато они морају бити темељи и нове Србије, оне Србије која ће коначно оживети и изаћи као плод данашњих наших искушења и страдања.

Адам Лазаревић
професор Универзитета

Победа путем уређења

Генералштаб светске јеврејштине, стварајући садашњи рат, рачунао је победити војском састављеном од многих војника: затуцаност строгог капитализма, лукавост плутократа, бесрамност политичара, разорно дејство комунистичке агитације, послушност колонијалних земаља, интриге у европској међународној политици, моћ злата, огромна сировинска богатства земаља које стоје под утицајем Британије и САД и блокада као средство победе изнуравањем. Готово сви ти војници изневерили су јевреје, а нарочито злато које је постало непотребно и зато су копачи злата готово у целом свету упућени на копање потребнијег метала, као на пример гвожђа. Нарочито је изневерио јевреје војник блокада, који је отворено прешао на страну Европе.

Јеврејски план састојао се у томе да се Немачка и све земље које са њом сарађују, а то је читава Европа, буду стешњене карико̀м немилосрдне блокаде. Та карика је прсла и блокада је стигнула Британију, а затим је загрозила чак и Сједињене Америчке Државе.

Европа — огромна тврђава

Овај успех је постигнут тиме што је Европа претворена у огромну тврђаву, чији моћни положаји обухватају атлантску обалу, Средоземно Море, прелазе преко Црног Мора у области руске низије и спајају се са атлантским положајем на северу код Петсамоа.

Ово је тврђава у војничком смислу, а и тврђава у привредном погледу. Европа има на својој територији све што треба за живот и рад, а чега нема то производи најбоља хемиска индустрија света, немачка.

Европа има свега за животни минимум. Европа ће имати свега и за благостање и луксуз кад после рата буду донешена сировинска богатства Источне Азије, која већ купује за послератно време немачки посланик у Јапану. Обим тих куповина толики је, да се посланик Стамер зове највећим купцем у историји света.

Мислећи на потребе послератног времена, Немачка све снаге улаже у то да постигне победу Европе. Она иде путем уређења привредних прилика нашег континента. И она је постигла такву организацију већине држава Европе, да је континент Европе постао потпуно отпоран против блокаде, а то значи и потпуно чврст темељ победе.

Циљеви зимске офанзиве

Ову тврдњу нимало не пориче оно што се дешава на Источном фронту. За људе који гледају ратне догађаје кроз прозорче нервозе, за људе који мере ратне догађаје сантиметрима свакидашњице, ти догађаји могу стварати утисак да су Совјети постигли извесан успех у својој офанзиви. Међутим, треба без и најмање нервозе гледати на ратна збивања и мерити их метрима историског збивања: онда постаје очигледно да Стаљинова офанзива није никакав преокрет ситуације, већ само потпуно природно померање стратегиског клатила. Лети напредују европске трупе, зиму искоришћавају Совјети ,како би безобзирним жртвовањем људства добили мало ратних успеха потребних ради спасавања духа државе изнемогле услед тешких пораза.

Совјети су поставили себи четири циља: ослобођење Лењинграда и заузеће Смоленска, Харкова и Ростова. Ниједан од тих циљева није постигнут. На фронту код Ладошког Језера до Ржева само још код Ладоге бољшевици настављају своје нападе. О тежини њихових губитака можемо судити по томе што од 700 тенкова бачених у борбу црвени су изгубили 515. На средњем и јужном делу овога сектора совјетска офанзива је потпуно престала, не постигавши ни најмањи стратегиски успех.

На сектору од Ржева до Вороњежа такође су бољшевици морали потпуно да престану са нападима код Ржева. Сада су напали фронт италијанских дивизија западно од Вороњежа и ту ме су створили нов овак за борбену ватру. Овде се бију тешке битке у којима су узеле учешћа ваздухопловне снаге Рајха, које врше невероватно успешне нападе на непријатељске колоне. Трећи отсек од Вороњежа до Доњег Дона био је у току протекле недеље поприште јаких борби, али бољшевици нису нигде забележили никакав успех, јер су Немци увели у битку појачање и тиме су учврстили тај фронт.

Најзад, четврти сектор — од Дона преко Кубанске области до Новоросијска, дао је светској штампи [illegible] материјала за коментарисање: непријатељске новине говоре о повлачењу европских трупа, немачке новине пишу о концентрацији снага на скраћеном фронту. Ово друго тумачење је правилније, јер се стварно скраћивањем фронта постигла могућност таквих контра нападних акција које су довеле до маневрисања немачких тенковских трупа у дубокој позадини непријатеља између Дона и Манича.

Говор чињеница

Кад погледамо битку на Истоку у њеној целини, онда видимо неколико важних чињеница: 1) совјетски напад траје већ 11 недеља, а постигнути територијални успех у совјетском напредовању не одговара ни извршеним нападима, ни плановима московског генералштаба; 2) совјетска офанзива изгубила је карактер планског напада и ограничава се акцијама на тим секторима где се пружа прилика да се постигне локалан успех; 3) Совјети имају успеха само тамо где стоје савезничке трупе ненавикнуте на тешке зимске прилике руске низије и тамо где Немци не дају жилавог отпора, јер штеде своје снаге.

Штедња снага је начелни закон садашње немачке одбранбене битке. У борбу се уводе дивизије у минималном броју које своје моћно оружје противстављају огромним масама непријатеља. Источни фронт мора да се одбрани сопственим снагама јер ниједна дивизија са запада није послата на исток. Осим тога није бачена у борбену линију ниједна дивизија из састава оне друге армиске гарнитуре која се у позадини фронта спрема за велику немачку пролетњу офанзиву.

Код Совјета настављена је тактика масовне употребе људства. Колико су истрошене резерве црвене војске видимо по томе, што је сада знатан део лаких противавионских батерија поверен женама, и то не само у далекој позадини већ и у фронтовској борбеној линији. Ово је знак страшне истрошености совјетске државе, која иде у сусрет својој пропасти баш зато што покушава зимском офанзивом да одложи катастрофу.

Ни стаљинградска епопеја није побољшала ситуацију Совјета. Десет недеља они су јуришали на ову тврђаву немачког духа. Прибегавали су најподмуклијим начинима борбе, слали су напред војнике пребучене у немачку униформу. Читавих десет недеља нису могли да заузму железнички чвор Стаљинград који им је био потребан за маневрисање на простору целога јужног сектора фронта.

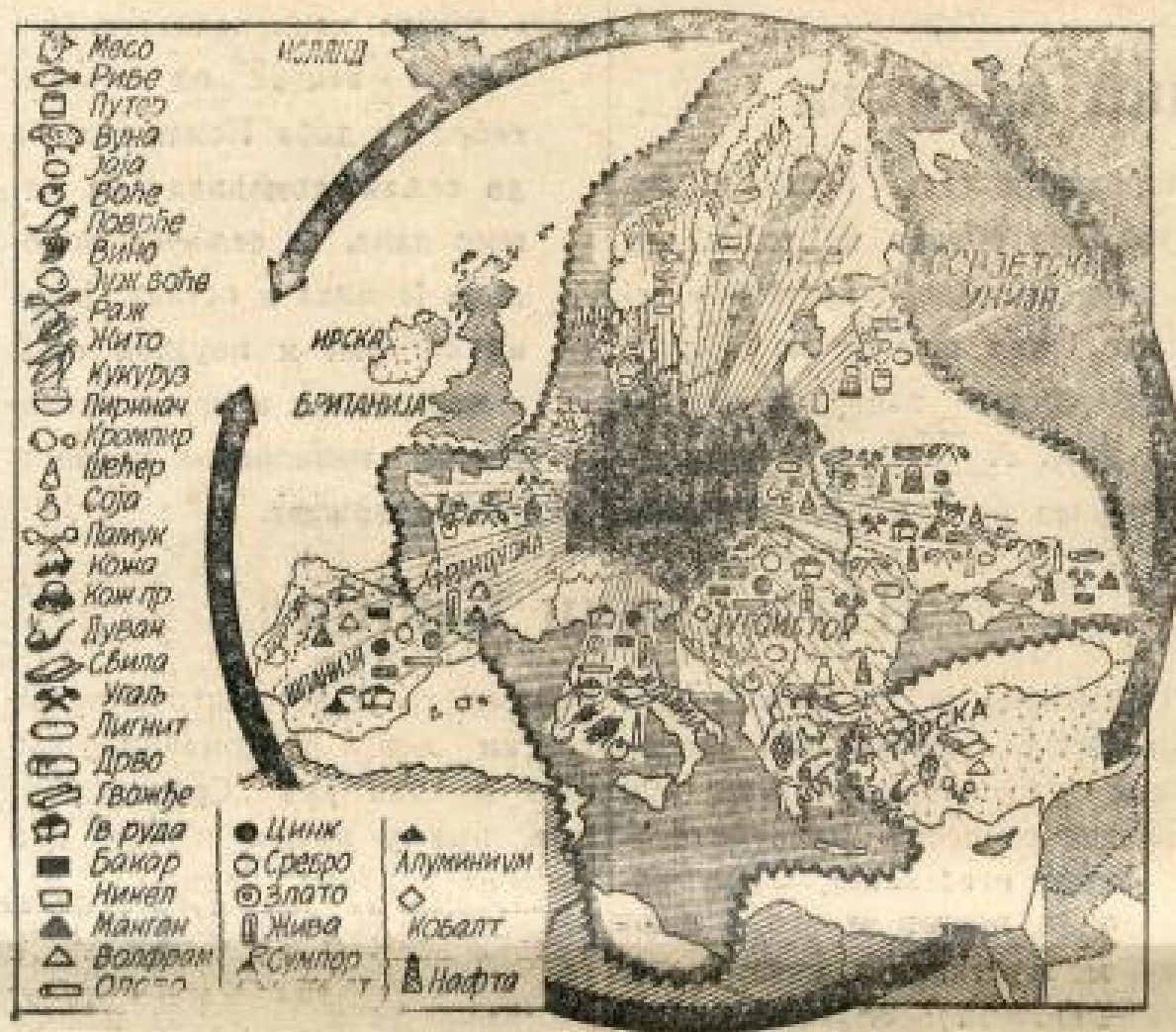

(Цртеж: В. Белкић)

Кад су најзад тај чвор добили, већ је било доцкан — совјетска офанзива у области Дона и Доњеца изгубила је дах. Али што је најтрагичније за Совјете, то је чињеница коју су донели енглески листови: код Стаљинграда погинуло је 300000 црвеноармејаца. Триста хиљада пало је на бојном пољу, а колико их је умрло у болницама од рана?! Такве хекатомбе може да жртвује земља са нетакнутим потенцијалом, а никако не држава која је већ истрошила залихе људства.

Као пре хиљаду година

Код Совјета постоји једна чудновата појава. Они су мајстори планирања у погледу искоришћавања привреде и индустрије али у искоришћавању људске снаге су дивљаци, као што су били северни Словени пре хиљаду година. Онда је сељак секао један део шуме, палио дрвеће, тиме би нађубрио земљу и затим обрађивао земљу док је имала доста способности. А затим није се више ни бринуо за оне њиве, већ је секао и спаљивао нове шуме. Шума није имала никакве вредности у очима тог примитивног газде. Људска шума Совјетима нема никакве вредности у очима комунистичке владе.

Док Енглези муку муче где би набавили топовско месо, Стаљин је уништио милион и по Пољака које је одвукао из Пољске за кратко време боравка совјетске војске на пољској територији.

Штавише, он нема никаквих сентименталности према сопственим народима. По његовој заповести сада се врши покољ кабардинаца, карачајеваца и козака у оним деловима Кавказа које су напустиле европске трупе. Читави „аули" и „станице" (то су урођеничка и козачка села) уништени су само зато што је њихово становништво било коректно према европским војницима. Дивљи комунизам истребљава људство, иако је то на његову штету, јер смањује људски резервоар СССР.

Код таквог поступања према хришћанима (Пољаци) и мухамеданцима (кавкаски урођеници) није лако пријатељима Стаљина да добију помагаче код Европљана и код народа Блиског Истока. Жиро и де Гол не могу да примаме у своје трупе Французе и избеглице других нација. Александер не може да натера становништво Ирака да даје своју војску за британске подвиге.

Британске потребе су огромне јер рат захтева све веће напоре. Британска војска у Северној Африци већ више од четврт године муку мучи у борби против Ромела ,а није постигла свој циљ — уништење те војске.

Америчка војска у Тунису, односно њени најамници (пуковк Жироа) доживели су опет тежак пораз и изгубили своје положаје.

Стање Ајзенхауера погоршано је тиме што је опет преполовљен један конвој који му је носио ратни материјал: од 23 брода осовинске снаге су потопиле 12 јединица.

Нови јапански успеси

Рат на мору и у јануару дао је сјајан резултат. Јапанци су поново победили америчку флоту и потопили два бојна брода, као и три крстарице. Од 15 бојних бродова колико је Северна Америка имала у почетку рата преостало је само два.

Док Јапанци уништавају последње остатке америчке тешке флоте, Немци повећавају енергију подморничког ратовања. Јануарски успех је огроман и надмашује успех у месецу јануару прошле године, а код упоређења са јануаром 1941 године даје више него троструко повећање. Сада ће се рат на морима још појачати, јер је на чело немачке ратне морнарице постављен адмирал Дениц, најспособнији флотовођа свих времена, који је умео да из дана у дан побеђује у Атлантској бици која траје већ две године. Он је проширио акције на цели простор океана и ствара код непријатеља стање које је потпуно супротно европском. Код јудопослушних нација привредни хаос расте из дана у дан.

Европа иде према победи путем организације, Американци и њихови савезници иду према поразу путем анархије, а у стварању те анархије немачке подморнице играју једну од најглавнијих улога.

М. Војновић

Ваздухопловство у одбранбеној борби на Истоку

Већ недељама немачка оружана сила води тешке одбранбене борбе. На Кавказу, у подручју Дона и на Волги, јужно од Калињина и Иљменског и Оњешког Језера, нападају Совјети великим снагама и беспоштедном употребом људства и ратног материјала.

Извиђачка служба није ништа пропустила, тако да су немачком ратном вођству биле познате све припреме пред напад. Масовна сабиралишта, борна оклопна кола и остала моторизована возила нису се могла сакрити од очију и камере извиђача. Мада су дуге зимске ноћи биле подесне за камуфлажу возног парка ван погона. Ни на друмовима, ни на железницама није било могуће дејствовати неприметно.

Већ дуже времена достављани су извештаји извиђача, из којих се видео правац непријатељских напада. Извештаји Немачке врховне команде јављали су стално о многобројним нападима авијације, на важне раскрснице у простору припреманог напада, на концентрације трупа и слагалишта снабдевања. Када непријатељска пропаганда тврди да смо били потпуно изненађени, онда је то обична бесмислица.

На неким подручјима, Дон—Волга, као и на средњем Дону, Совјети су уз највеће жртве у људству и материјалу, постигли неке почетне успехе. То се иста догодило и прошле зиме. Нападач је увек на оним тачкама бројно надмоћан, где жели да изврши пробој и напредује. Совјетима изгледа да зима у извесној мери годи. Прошла зима је, међутим, била оштрија него ова, па је ипак после тешких одбранбених борби дошло до заузимања Крима, пада Севастопоља. После уништавајуће битке код Харкова и у вези с њом, дошло је до велике офанзиве на линији Харков—Курск, која је проширила немачки фронт у дубини од стотине километара према Истоку и Југоистоку, све до Кавказа и Волге.

Вођство и трупе стекле су прошле зиме нова искуства, тако да нам овогодишња зимска војна даје извесна преимућства нарочито техничким и моторизованим трупама, па и ваздухопловству.

Данас је познато како треба поступати са мотором по највећој зими, и како се најбрже стављa у погон. Пронашли смо нова сретства, како се чувају авиони од снега и леда, и како се завејани аеродром брзо доводи у ред. И склоништа за посаду и технички персонал боље су опремљена и због тога топлија.

Немачке, италијанске, мађарске, румунске и хрватске ловачке, извиђачке и борбене формације, међусобно се такмиче помажући трупе на копну и иза нападачке линије. На далеком северу нападају фински и немачки авијатичари, и за време дугих зимских ноћи упркос великих мразева, совјетске луке на обалама Леденог Мора, Кандалакчу, град, пристаниште и пругу Мурманска, циљеве које обасипају даноноћно бомбама.

На свим деловима фронта, на којима Совјети врше нападе са бројно надмоћнијом пешадијом и борним оклопним колима, ваздухопловство је прва резерва, коју шаље немачко ратно вођство у помоћ угроженим деловима фронта. Захваљујући њеној брзини, и јуначком залагању, непријатељски напад губи одмах у снази.

Велики број оборених совјетских авиона, као и уништених оклопних борних кола, дејством противавионске артилерије и обрушавајућих авиона, показао је савршену сарадњу ваздухопловства са другим родовима оружја.

Полеђа Гвозденог крста витешког реда истакнутим борцима ваздухопловних јединица, не означава само награду за ношење овог високог одликовања за храброст. Оно је у исто време и признање вођству ваздухопловних формација на свима ратиштима. Признање за рад тежак и пун опасности, — који на изглед не долазе до изражаја, као што је случај код извиђача-пилота, може да буде од пресудног значаја.

Кваде
ваздухопловни генерал

Обнављање Србије у духу националне солидарности

Сваким даном, постепено, смишљено и органски удара се по један темељ у духовном и материјалном изграђивању Нове Србије, новог српског друштва у духу старог српског поштења, према потребама новог времена са средствима модерне организације и технике. Место раније јаловог политизирања, партиског бесовања, док је земља чамила у заосталости губећи драгоцено време, преовлађује по вдух напретка, рада и дисциплине за добро целине и за величину обновљене српске отаџбине.

Постепено тај нови српски патриотизам социјалне правичности економског благостања за цео народ потискује старе методе ранијих режима. Читави редови друштвени, омладина, као и појединци прихватају тај нов дух, надахњују се начелима рада, поштења и правичности и дају свој прилог у напорима за обнову Србије.

У том смислу треба забележити и разуметн смисао лепе манифестације новог доба, које настаје у животу српског друштва, која се догодила 1. фебруара поводом оснивања гране Привредника за омладину и увођења у живот Правила о уређењу сарадње „Привредника" са Српском заједницом рада.

Овој свечаној седници присуствовали су господа: претседник Владе народног спаса и старешина Српске заједнице рада генерал Милан Недић, министар просвете Велибор Јонић, министар народне привреде др. Милорад Недељковић, претседник Београдске општине Драг. Јовановић, помоћник министра унутрашњих послова Цека Ђорђевић, шеф кабинета претседника владе пуковник Мисаловић као и претставници свих привредних корпорација и установа. Седницу је отворио претседник Београдске трговачке омладине Никола Беловић који је поздравио госте и између осталога рекао:

„Част ми је отворити ову седницу која је сазвата поводом уласка Привредника у Српску заједницу рада. Београдска трговачка омладина и Српско друштво Привредник, то су установе које су спремале и спремају пионире за српску народну привреду. Уласком у Српску заједницу рада, овом пажњом коју претседник владе и министри поклањају привредним институцијама, појачаће се наше установе, да још бољим путем корачају и спремају пионире српске народне привреде".

Затим је узео реч претседник Српске владе г. Недић, који је између осталог рекао:

Претседник Српске владе, генерал г. Милан Недић, на заједничкој седници Привредника и Српске заједнице рада.
(Снимак „Српски народ")

Реч претседника Владе

„Драга браћо,

Мени је особито мило што сам дошао пред вас, пред један овако еминентан збор да вечерас одужим једну дужност према оној установи и према оним људима који су били далекоиди, били велики Срби, велики националисти, који су мислили на будућност српског народа, а то су били они људи који су основали једну такву корисну установу као што је Привредник..."

— Ако посматрамо Привредник и упоредимо га са осталим установама државним ми ћемо видети да Привредник има велики замах, историски значај за све српство у националном и привредном погледу. Резултати које је он постигао су велики. Он може да стоји као светао пример свима Србима који желе да допринесу општој ствари, српском народу, његовом опстанку и напретку. Када се зна да је Привредник збринуо тридесет шест хиљада деце и да је пет хиљада деце извео на пут, створио им радње и егзистенцију и поставио их као стубове српског народа и српске мисли онда му се у име Отаџбине мора одати признање...

Ми смо се вечерас сакупили овде по једном великом народном послу. Привредник по својој идеји мисли његовим оснивача, учинио је нов замах са којим ћемо се дичити и ми данас и поколења доцније. Видећи тешко стање српског народа и његове муке и невоље он прискаче данас у помоћ Српској заједници рада. У Српској заједници рада имате добар део омладине наше, која није збринута, а то је радна наша омладина. То су они људи који носе терет целог Српства, људи који имају да обнављају нашу отаџбину упропашћену. Те радне људе, ту радну омладину треба збринути, треба је васпитати и национално и морално и стручно, треба је упутити на здрав пут да не залута, да не иде у интернационале, него да служи своме народу. То дело, тај велики посао, ево, вечерас предузима Привредник.

„Не сме се чекати ..."

Потом је узео реч министар просвете Велибор Јонић који је рекао следеће:

„Данашња влада руководи се следећим основним начелима која спроводи:

1) не сме се чекати и одлагати са реформама које су потребне за обнову земље и препород српског народа;

2) приватна иницијатива се не сме одбацити, већ је улога државе да њу контролише и дириguje, како би држава и приватна иницијатива ишли једним те истим смером на корист наше народне заједнице.

У циљу економисања снага целокупан наш живот засновати на унапред проученом дугорочном плану, који ће бити обавезан за све. Мора се прекинути са рђавом праксом прошлости по којој се са променом министра све из основа мењало и почињало све изнова.

Под утицајем партиско-политичких режима и у Министарству на чијем се челу налазим рађено је без плана и система. Школе су отваране не према стварним потребама народа и државе, већ из демагошких разлога. Тако се могло десити да код нас постоји огроман број гимназија, док је број стручних школа несразмерно мали".

Др. Милорад Недељковић, министар народне привреде говорећи о планској привреди код нас рекао је да се чине велики напори да нашу народну привреду, која је основица нашем националном државном животу обновимо, а то можемо учинити рекао је министар Недељковић по једном смишљеном плану за једну планску привреду.

После тога узео је реч претседник Београдске општине Драг. Јовановић који је рекао:

„*У односу на нашу данашњу тешку ситуацију од еминентног значаја је ово вече због тога, што је то први пут од кобних дана наше пропасти да се ми уједињујемо без обзира на личне користи, да уједињени можемо да преживимо тешкоће које имамо, које се стварају и које сваког дана прете да буду теже.*

Ја вечерас желим пред овим скупом да укажем на једну велику истину. Окупите се привредници Србије и понесите један ореол који ће значити некада много".

Привредници поздрављају рад Владе

Затим је узео реч г. Милан Стефановић, који је у име друштва „Привредник" поздравио претседника српске владе, рекавши: између осталог:

„*Вашим доласком на ову нашу прву седницу учинили сте нам велику част и ми смо Вам од срца захвални, јер у том видимо признање за наш дугогодишњи рад и Вашу бригу и искрену тежњу да нас помогнете и да утврдимо смернице нашег будућег рада за постизавање оних циљева у нашој привреди, који воде добру и напретку нашега народа, за кога сте се Ви толико заложили.*

Уласком у сарадњу са Српском заједницом рада ми добијамо подршку да програм нашега рада у заједници са овом установом проширимо и да га изведемо у оној мери, како то интереси нашега народа привредног живота државе и друштва у пуној мери захтевају.".

Претседник Трговачке коморе г. Ч. Петровић узимајући реч, поздравио је обнову „Привредниковог рада", рекавши између осталог:

„*Последње деценије наше привредне историје испуњене су светлим страницама о раду нашег друштва „Привредник". „Привредник" претставља нашу велику националну тековину не само по своме раду и његовим резултатима, него још и по духу којим је тај рад испуњен.*

Поред тога што својим радом „Привредник" врши велику мисију у нашем народном и државномживоту, он нас исподобно учи, да Србин бити значи пре свега конструктивно радити на народном пољу и то радити планski, смишљено с једне стране, истрајно, искрено и скромно, а са друге стране, истрајно, искрено и скромном раду на народноме пољу. Утолико пре Трговинска комора поздравља ову обнову „Привредниковог" рада, дакле не само као весника нових успеха на збрињавању наше омладине у привредним делатностима, него и као весника новога духа у раду за народ и државу.

У име Индустриске коморе г. В. Јовановић поздравио је споразум постигнут између Српске заједнице рада и „Привредника" као срећно решење за будућу делатност ових установа, па је затим рекао:

„*Будућност српске привреде почива на нашој привредној омладини, на новим нараштајима, који ће као радници, мајстори, занатлије, индустријалци и трговци имати да развију наша природна богатства и упуте српску привредну делатност ка истинском процвату, на корист наше драге отаџбине Србије. За ове замашне и сложене задатке потребно је оспособити наш привредни подмладак, развити у њему љубав према раду и свест о његовим привредним дужностима, пружити му потребно опште знање и стручно познавање послова, једном речи, дати му солидан основ за његов будући рад и живот. „Привредник" је као добровољна организација једне групе родољуба, започео ту важну акцију и кроз неколико деценија са успехом је водио*".

Претседник Занатске коморе г. Стојановић захваљујући иницијативи претседника Владе у своме говору изнео је како се раније између државе и привреде био створио јаз и како у обнављању Србије треба другојаче да се поступи:

„*Дај Боже да се то више не врати! Дај Боже да се све наше снаге координирају у једном снажном и заједничком раду. И сувише смо економски заостали да би смели да пустимо да стварн иду како су ишле. Ми морамо брзо и енергично да радимо на свима пољима да би надокнадили оно што се пропустило, па и оно што се уништило овим догађајима*".

Предузмите одмах борбу против воћних болести

Воћарство је било, биће, а и данас је једна од најрентабилнијих грана пољопривреде. Али, у колико с једне стране доноси велику корист пољоприврединику, у толико захтева да му се посвети пуна пажња, јер је воћка најподложнија разним биљним оболењима која изазивају гљивице, бактерије и вирусн. Борбу против ових обољења треба неопходно повести пре њихове појаве, јер је после тога готово редовно доцкан. Колике пак штете могу настати услед пропуштене предохране доказују нам неке минуле године код су наши шљивари остали готово без плода, док смо на пример прошле године остали без кајсија, које су иначе код нас обилно родиле, а при том су врло укусно, хранљиво и здраво воће.

Мере предохране протнву воћних болести треба извести на првом месту у току зиме и рано у пролеће. Зато је потребно да се воћари одмах и без оклевања припреме и набаве оно што је за предохрану потребно, т. ј. средства за прскање и прашење воћака.

СРЕДСТВА ПРОТИВУ ВОЋНИХ БОЛЕСТИ

Према нашем пољопривредном стручњаку и истакнутом познаваоцу биљних болести, проф. Пољопривредног факултета Београдског универзитета др. Младену Јосифовићу, од свих средстава за сузбијање воћних болести најбоље су у употреби бордовска чорба, бургињонска чорба и сумпорно-кречна или калифорнијска чорба. Сва три средства воћар може сам припремити.

Бордовска чорба добија се мешавином 1 кгр. плавог камена и пола кгр. негашеног, односно 1 кгр. гашеног креча одличне каквоће на 100 литара воде.

Бургињонска чорба добија се на исти начин, ако се раствору плавог камена дода уместо креча 475 грама нарочито пречишћене солвеј-соде, а у недостатку исте може се употребити и обична сода. Обе ове чорбе су подједнаке вредности ако садрже исту количину плавог камена. Због тога је воћару лакше и јевтиније справљати бордовску чорбу.

Сумпорно-кречна (калифорнијска) чорба постоји као већ готов фабрички производ, али воћар може и сам да је справи мешавином 24 кгр. сумпора у праху, 12 кгр. негашеног креча и 100 литара воде. Мешавина се справља у гвозденом казану на ватри на којој мора кључати један сат. Ако се не употреби одмах може и да стоји, али само у потпуно затвореним судовима, где нема додира са ваздухом.

Прска се само разблажена водом и то: за зимско прскање јабука, крушака, шљива и трешања 1 део чорбе на 6 делова воде; за прскање бресака и кајсија 1 део чорбе на 10 делова воде; за летње прскање, од тренутка кад су се пупољци отворили, сме да се употреби само врло разблажена сумпорно-кречна чорба и то за крушке, јабуке, трешње и вишње 1 део чорбе на 40—60 делова воде, а за бресквe и кајсије 1 део чорбе на 60—80 делова воде.

Сумпорно-кречна чорба има одлично дејство противу разних болести воћака, као и бордовска, а њено преимућство је у мањој цени коштања. Због тога ће бити корисно да је наши воћари што више употребе. Њој се могу додавати и разни арсенови отрови који се употребљавају за сузбијање гусеница. Ради повећања њеног дејства за зимска прскања додаје се по 1 кгр. зелене галице на 100 литара већ разређене чорбе. Но, пошто сумпорно-кречна чорба нагриза бакар, при употреби бакарних прскалица потребно је њихову унутрашњост и цеви премазати зејтином, а одмах по прскању добро их испрати водом.

Да би наши воћари имали тачно упутство како, кад и чиме треба прскати поједине воћке, износимо им кратко стручно упутство.

ЗИМСКО ПРСКАЊЕ

ЈАБУКЕ И КРУШКЕ: коицем зиме пре бубрења пупољака; употребити воћне карболинеуме 8—10%, или сумпорно-кречну чорбу 1 део на 10 делова воде са додатком 1% зелене галице; сузбија разне инсекте, њихова јаја и ларве, чисти кору од лишаја и маховина.

ШЉИВЕ И БРЕСКВЕ: прскати 3—4 недеље пре цветања; употребити за шљиву воћне карболинеуме, за брескву бордовску чорбу са 3% плавог камена; сузбија штитасту ваш, јаја инсеката и коврџавост лишћа.

ПРОЛЕТЊА И ЛЕТЊА ПРСКАЊА

ЈАБУКЕ И КРУШКЕ: прво прскање обавити пошто се цветови појаве; употребити сумпорно-кречну чорбу 1 део на 50 делова воде или бордовску чорбу 1% са додатком једне арсеникове соли; сузбија чађаву пегавост, увенулост цветова, све инсекте који гризу пупољке, цветове и лишће споља.

Друго прскање обавити истим средствима одмах по отпадању круничних листића; сузбија чађаву пегавост, сиву трулеж плодова, сиву и мрку пегавост лишћа, гусенице, пагусенице, жижке и друге инсекте који гризу воћку споља.

Треће прскање обавити 2—3 недеље после другог, опет истим средствима; сузбија исте болести као и друго прскање, поред нарандасте пегавости, као и све инсекте који нападају воћку споља.

ТРЕШЊА, ВИШЊА, ШЉИВА И МАЈСИЈА: прво прскање извршити чим се појаве цветови; употребити сумпорно-кречну чорбу 1 део на 50 делова воде или бордовску чорбу 1% са додатком једне арсеникове соли; сузбија рупичавост лишћа, увенуће пастара код кајсије и вишње, све инсекте који гризу воћку споља.

Друго прскање извршити одмах по опадању круничних листића; за трешњу и кајсију употребити средства као за прво прскање, за шљиву бордовску чорбу 1%; сузбија пламењачу и кривачо, решетавост лишћа и све инсекте који гризу воћку споља.

Треће прскање трешања и кајсија извршити 15—20 дана после другог, а шљива у првој половини јуна; употребити бордовску чорбу 1% или сумпорно-кречну чорбу 1 део на 50 делова воде; сузбија решетавост лишћа и рђу на шљиви.

Течајеви за испитане воћаре на селу

Министарство пољопривреде и исхране одлучило је да у свима селима спреми бар по једног испитаног воћара, из самог тог места који би, уз одговарајућу награду, помагао својим сељацима и давао им савете из воћарства. То неће бити ни државни ни општински службеници, већ земљорадници из самих места у којима живе.

Предвиђено је да се бар у сваком округу одрже овакви течајеви. До сада је одређено да се течајеви за Округ зајечарски одрже у расаднику у Букову, за Округ моравски у расаднику у Параћину, за Округ ужички у Ужицу, а за Округ београдски у Смедереву. Први део течаја одржаће се у марту и трајаће месец дана, други део у мају и трајаће три дана, а у септембру седам дана. У јесен сви учесници полагаће испит.

На течај се примају само младићи, синови земљорадника, који нису млађи од 18 година, стално живе на селу и баве се воћарством, а потребно је да су свршили пољопривредну школу, или бар прошли раније кроз који воћарски течај. Пољопривредници који желе да учествују на овим течајевима треба да се пријаве непосредно расадницима где ће течајеви да се одрже, или пак преко свог пољопривредног референта или реонског економа.

Стручни савети нашим пољопривредницима

Радови у фебруару

НА ДОМУ

Наручуј семе, саднице, справе, алате и друго што ниси наручио. Довршавај оправке и израду справа, алата и прибора. Прегледај зазимљене производе. Пребирај кромпир и ране сорте стављај средином фебруара у клијалиште да би га припремио за сетву почетком марта. Читај пољопривредне и друге поучне књиге и листове.

ПОД СТОКЕ И ЖИВИНЕ

Обављај све послове као у јануару. Сву приплодну стоку, кад год време то дозвољава, изводи из штале и пусти да се у испустима или на слободном простору што више креће. Обрати што већу пажњу на крмаче које треба да се опрасе у овом месецу. Живини, да би што боље носила, дај поред зрнасте хране и наквашено лишће од луцерке и детелине, као и сточну репу. Овце које треба да се ојагње у овоме месецу боље храни и одвој од осталих у посебно одељење у коме треба да је топлије него у одељењу где су остале овце, да се јагњад не би смрзла.

НА ЊИВИ, ЛИВАДИ И ПАШЊАКУ

Настави започете радове у јануару. Извлачи и заоравај сточно ђубре. Ори земљу за окопавине. Уништавај штетне биљке и коров на ливадама и пашњацима. Растурај кртичњаке и мравињаке. Растурај згорело ђубре и што јаче дрљај све ливаде и пашњаке ако земља није сувише влажна. Припремај земљу на којој ћеш посејати луцерку или детелину, као и земљу на којој ћеш подићи вештачку ливаду.

У БАШТИ

Довршавај ријање и ђубрење. Почетком месеца пуни топле леје коњским ђубретом и добро припремљеном земљом. Крајем месеца почни са сејањем семена купуса, парадајза, салате, целера и краставаца. Ако нема снега сеј спанаћ и грашак. Сади бели и црни лук. Уколико јагоде нису расађене у јесен, треба их сада расадити.

У ВОЋЊАКУ И РАСАДНИКУ

Довршавај копање рупа за воћке. Из растила вади саднице за продају. Сасецај суве гране на воћкама. Довршавај чишћење гусеничких гнезда, лишајева и маховине са воћака. У сунчане дане опрскај воћке раствором карболинеума, карбокримпа или неког другог средства које ти препоручи срески пољопривредни референт. Бресве опрскај 3% бордовском чорбом да би спречио коврџавост лишћа. Ако у јесен нисн посејао воћно семе, посеј га у раније припремљеним лејама. Прошлогодишње младице из семеништа расади у воћно растило на растојању 40 према 80 сантиметара. Са добро родних воћака насеци потребан број гранчица и са тачном ознаком сорте стави их у песак у подруму до калемљења (март) на будни пупољак. Поори простор између воћака, али при том пази да воћке не озледиш.

У ВИНОГРАДУ И ПОДРУМУ

Заврши ријање за виноград и ако земља није сувише влажна припреми га за сађење лозе. Припремај материјал за калемљење. Спреми судове за претакање вина и претачи га. Подрум држи чисто и дезинфекуј га запаљеним сумпором.

НА ПЧЕЛАРНИКУ

Прегледај кошнице кад је топло време. Ако немају довољно меда прихрањуј пчеле кувањим медом или шећером. Ако је време хладно онда кошнице не дирај. Довршуј оправку старих и изградњу нових кошница и рамова.

(Из Пољопривредног календара С. П. Д.).

Тајите поврће

КЕЛЕРАБА

Треба најпре произвести расад, који се затим расађује на одређено место. Воли добро уређено баштенско земљиште, које може да се залива. Брзостасне сорте могу да се сеју сва ких 15 дана почевши од месеца фебруара под стаклом, па затим напољу до јуна. Могу згодно да се саде између редова карфиола, патлиџана итд. Спороетасне крупне сорте сеју се јуна и јула, за зимницу, јер се боље одржавају. Врло је осетљива на хладноћу.

10 грама семена дају око 1.500 струкова за расад, а из 1 ар земљишта долази око 1.200 расада ране, или око 500 расада позне келерабе.

КЕЉ

Кељ је биљка потпуно слична купусу, па је и његово гајење готово исто, а значајан је нарочито због тога што његове разне сорте дају свеже поврће преко целе године, и усред зиме.

Једна башта може да даје преко целог лета свеж кељ за постепено брање, а да га има и преко зиме. Према томе врши се избор сорте.

Раностасни кељ може да се сеје преко целе године. У јануару може да се засеје и потпуно одгаји под стаклетом до саме бербе, или да се фебруара произведе само расад под стаклом, па затим расади напољу. Почевши од марта може се сејати и за производњу расада у отвореној леји. Рани кељ треба сејати сваких 15 дана. На 1 ар иде око 800 струкова расада, који се произведе из 5 грама семена.

Споростасни кељ има крупне главице с великим лишћем. Посејан у пролеће, стасава у јесен. На 1 ар иде око 200 струкова расада.

Зимске сорте стасавају споро. Посејане у априлу дају бербу од почетка зиме, па све до пролећа. Расада иде око 300 струкова на 1 ар. За време љуте зиме добро је поред корена са северне стране ископати малу рупу, па у њу накренути главицу, а на корен нагрнути земљу и преко главице бацити сламу.

ПРОКЕЉ

Прокељ или кељ пупчар је најмање осетљив и на сушу и на хладноћу. Врло је укусан за јело, а што је нарочито важно, бере се зими и у најраније пролеће, кад другог поврћа нема.

Сеје се у два маха, априла и јуна, да би берба стигле зими и у пролеће. Гаји се слично као озими кељ и купус.

10 грама семена дају око 1.500 струкова расада, који се развија споро и тек после 6—8 недеља може да се пресади. За време пораста треба га уредно плевити.

Ситне главичице прокеља најбоље је брати после првог јаког мраза, почевши одоздо ближе земљи па на више. Ни најјачи мразеви му не сметају па га код нас треба нарочито гајити. Обилнија производња прокеља може да нам обезбеди тако потребно свеже поврће преко целе зиме, без обзира на снег и на мразеве.

Отпочели су велики радови на подизању спортских вежбалишта

Министар просвете Велибор Јонић образовао је пре извесног времена комисију са задатком да проучи питање просторија и вежбалишта за телесно васпитање и спорт у Београду. У комисију су ушли и претставници Београдске општине. Комисија је завршила рад, који је Министар просвете усвојио, тако да су већ отпочели претходни радови на остварењу десетогодишњег, односно ужег трогодишњег плана, који је комисија предложила.

Сва вежбалишта деле се на пет врста и то: 1) за децу до 7 година; 2) за децу народних школа; 3) за средњошколску омладину; 4) за универзитетску омладину; 5) за ваншколску омладину и одрасле.

У Београду има да се обезбеди 4,5 кв. метара вежбалишта на једног становника, која ће бити распоређена у свима крајевима.

Број вежбалишта за децу до 7 година повећаће се тако да на сваког становника дође 0,25 кв. метара простора. Избор места оставља се Београдској општини.

Физичко подизање омладине

При зидању сваке нове школске зграде за народне школе има да се предвиди једна дворана за спорт и гимнастику, двориште за шетњу и игру, као и вежбалиште за спорт. Постојеће школске зграде и дворишта имаће се у том смислу преуредити.

Ниједна нова средњешколска зграда не сме се подићи без једне дворане за гимнастику и спорт, једне радионице за моделирање авиона, једрилица, чамаца, аутомобила, мотора итд., дворишта за шетњу и игру, одвојеног спортског вежбалишта и једног затвореног пливачког *базена бар на* сваких 50 одељења.

Средњешколски стадиони биће подигнути код Топовских шупа у Војводе Глигора улици и на Лаудановом шанцу испод „Звездаре". Стадиони ће имати по два фудбалска игралишта са вежбалиштем за лаку атлетику, игралишта за разне спортске игре, дворану за бокс, рвање, мачевање и друге спортове. Стадион код „Звездаре" имаће би још отворен пливачки базен са трибином, а стадион код Топовских шупа игралиште за хокеј на трави са трибинама. За зимски спорт средњошколаца предвиђају се посебни објекти на Авали, Копаонику или Тари.

Идеално би било кад би за универзитетску омладину постојало за сваки факултет по једно спортско вежбалиште. За ту сврху могао би се употребити један део слободног простора код Техничког факултета. Поред тога Београдски универзитет требало би да има свој сопствени спортски центар, неку врсту универзитетског спортског села. Као најпогодније место предлаже се Ада Циганлија.

За ваншколску омладину предвиђају се вежбалишта за фабричке раднике, спортска средишта, игралишта и стадиони спортских клубова. Свака већа фабрика или радионица била би обавезна да одржава за своје особље и раднике посебна вежбалишта у близини фабрике или њеног насеља.

Спортска средишта

Предвиђено је подизање такозваних спортских средишта у парковима и зеленилу, у разним крајевима Београда и то: у Ботаничкој башти затворен пливачки базен и терен за кошарку и одбојку са трибинама; у Прокопу отворен пливачки базен, игралишта за тенис, кошарку, одбојку, хазену, дворане за бокс, рвање и друге спортове; на Топчидерском брду код „Звезде" хокеј на трави, рукомет и лака атлетика; у Кошутњаку терен за јахање, кошарку и тенис, стазе за санкање и смучарска скаконица; у Доњем граду отворен базен за купање са плажом, рестораном и дечјим базеном, терен за тенис, кошарку и одбојку; у улици Краља Александра код Резервоара, фудбалски и лакоатлетски терен, отворен пливачки базен; на Дедињу (Лисичји поток) два тениска игралишта и један мањи базен; у улици Господара Вучића код цигласе „Стиг", терен за тенис, кошарку, одбојку, рукомет и хазену.

Задржаће се на својим местима и по потреби боље изградити постојећа игралишта и стадиони: на Топчидерском брду стадион БСК и С. К. 1913; на Ташмајдану игралиште БТК, на Дунаву игралиште БАСК-а, код Цареве ћуприје хиподром Дунавског кола јахача и клуба „Св. Борђе", као и стрелиште, у Горњем граду тениска игралишта „Шумадије" и Боб-клуба. Поред тога предвиђају се нови терени за велика спортска игралишта и стадионе: на обали Дунава у близини Роспи-ћуприје, у Маринковој бари, на Баиовом брду, у Макишу и у Раковици.

Ада Циганлија

Острво Ада Циганлија крај самог Београда има да се претвори у најпријатније спортско средиште Београда, које би претстављало атракцију како за грађанство, тако и за туристе, као место за спорт и за забаву. На Ади Циганлији били би заступљени сви спортови, као фудбал, рукомет, лака атлетика, кошарка, одбојка, хокеј, тенис, пливање, бициклизам, мотоциклизам, аутомобилизам, веслање, голф, бокс, рвање итд. Поред разних просторија за спорт подигле би се просторије за позориште, биоскоп, концерте, хотел, ресторан и др.

Комплетни олимпијски стадион подигао би се на Бањичком пољу. Фудбалско-атлетски стадион могао би да прими 80 до 100.000 гледалаца, а пливачки стадион око 20.000. Школа би имала посебан затворен пливачки базен.

Репрезентативна палата спорта, Спортски дом, имала би се, подићи на Булевару Ослобођења, на месту бивше Учитељског дома, односно „Астрономије". У Дому биле би смештене канцеларије свих виших спортских организација, поред дворана за спортске свечаности и велике приредбе. Уз овај Дом подигао би се и један стадион за хокеј на леду, клизање, а вероватно и један пливачки базен.

Од ових радова предвиђених у десетогодишњем програму, у току прве три године Општина би имала да подигне игралишта за децу до 7 година, да преуреди зграде и дворишта основних школа, да подигне спортска средишта у Доњем граду, у улици Краља Александра код Резервоара, у Ботаничкој башти и Прокопу. Држава има да изврши преуређење зграда и дворишта средњих школа, да подигне средњошколски стадион на Лаудановом шанцу, школе за телесно васпитање. Спортски дом, зимске спортске објекте на Авали.

Спровођење овог плана односи се исто тако и на већа места у унутрашњости, чија ће градска поглаварства, у сарадњи са Министарством просвете, израдити такође планове за подизање спортских објеката у својим местима.

Изневши ове основне предлоге комисије, Министар просвете Велибор Јонић рекао је:

„Свестан сам тешкоћа које нам за извршење овог програма претстоје с обзиром на данашње прилике. Али сам, заједно с мојим сарадницима на овом послу уверен и убеђен, да идући овим путем градимо једно изванредно дело од највеће важности за бољу будућност наше омладине и нашег народа."

Анегдоте

ВИТЕШТВО ПРИНЦА ЕВГЕНИЈА

За време победоносне војне у Фландрији, за време Рата око шпанског престола, принцу Евгенију дошла је једног дана депутација неког средњег фландријског града. Упитани шта желе, изасланици тога града су изјавили, да су чули како он мисли с војском да прође и кроз њихов град. Доносе му, веле, у име Градског већа 100.000 талира (за оно време, почетком XVIII века, велика свота) као добровољну контрибуцију, с тиме да принц Евгеније у замену за то обиђе њихов град и поштеди га свих реквизиција.

— Е, баш штета, насмеја се принц Евгеније, ваших 100.000 талира баш би ми добро дошли, пошто су благајне моје војске прилично исцрпљене, а новац из Беча стиже са задоцњењем. На жалост, новац не могу да примим пошто нисам ни имао намеру да с војском кренем преко вашег града.

Потом је срдачне изасланике почаствовао добрим ручком и љубазно их је отпустио.

Кад се имају на уму праксе и најбољих војсковођа целог XVIII столећа, њихово отсуство свих обзира према имовини и најосновнијим интересима становништва оперативне зоне, мора се тим више ценити овај племенити гест славног победника код Београда.

„НЕОБОЈЕНА ИСТИНА"

Славном немачком музичару Хансу фон Билову (умро 1894, зет Франје Листа, први муж Козиме Вагнер) дошла је једном нека позната глумица да се жали на свог директора позоришта. Та глумица је некад била врло лепа, али је у то доба већ увелико козметицима свих врста „ретуширала" некадашњу младост и лепоту. Жалила се да јој директор непрестано чини незгодне предлоге.

— Да знате, г. фон Било, — рекла је скоро кроз плач, — да ћу том господину ових дана да скрешем праву и чисту, необојену истину".

„Е, — одговори Било доброћудно, — ако ћете му ту истину збиља рећи *необојени*, будите уверени да ће напасник сместа побећи и да вам никад више неће досађивати".

ИНДУСТРИЈА МОТОРА А. Д. У РАКОВИЦИ КОД БЕОГРАДА

Прима на рад већи број механичара вичних оправкама авионских мотора, машинбравара, стругара, брусача и фрезера.

Плата добра; исхрана осигурана у радничкој мензи, обезбеђено снабдевање породицама главним животним намирницама.

Пријаве прима свакодневно лично одељење од 8—12 час. 1—1

Црна 1943 за црну берзу

Нова 1943 година освануле је у сасвим црном виду за криоберзијанце. Разне установе и контролни органи легли су на посао да стану на пут том злу, које је већ у почетку хтело да подгризе мучно дело обнове земље. Резултати се већ показују. Да се најодлучнијим мерама, чак и применом батина, није стало на пут шпекулацијама са брашном, Бео грађанима би се можда десило да усред зиме остану без хлеба: овако, усред зиме следовање хлеба је до сада двапут знатно повећано.

Криоберзијанце и шпекуланте није лако уразумети. Да би се то бар донекле постигло, било је потребно да се казне повећавају све више и више. Тако су до конца прошле године новчане казне само у Београду достигле око 12 милиона динара. Поред тога казне затвора укупно сачињене изнеле су преко 23.000 дана, односно око 63 године. Томе још треба додати добар број батина, затварања радњи, забране пословања и принудан рад.

Поред непосредних казни власти су предузеле и друге мере да би стале на пут црној берзи и шпекулацији. На првом месту грађанство је позвано да у томе сарађује и да сваки случај пријави властима уз новчану награду. Затим, основана је картотека криоберзијанаца. Свако лице које се једном ухвати у недозвољеној трговини долази на тај начин под стални надзор власти, а поред тога не може добити дозволу за путовање.

ЈЕДАН МИЛИОН ЗБОГ СОДЕ

Нарочито поразан био је за криоберзијанце месец децембар. У току целе године казне се нису пењале до те висине. Али, било је крајње време да се приступи најоштријим мерама.

Једном од највећих казни до сада, са 1 милион динара, кажњена је београдска фирма Дин-гараџ и Стојановић из Кнеза Павла ул. 4-а, због шпекулације са каменом сољу и другим артиклима. Запљењено је 160.700 кгр. каустичне соде, 70.600 кгр. амонијачне соде и више хиљада килограма кристалне соде, парафина, калафонијума, индустријског штирка, штирка за рубље, шалитре, лоја и хлебног брашна: роба која је претстављала милионску вредност и била намењена илегалној трговини.

Претставник фирме Риста Дин гараџ кажњен је поред тога са 30 дана затвора. Купац соде, Вељко Торбица, из Франкопанове ул. 35 кажњен је са 30.000 динара и 15 дана затвора, а мањим казнама, као саучесници, кажње на су 2 трговачка помоћника и два кочијаша, који су руковали и преносили робу.

Изгледа, да је сода један од најомиљенијих, али уз то и један од најопаснијих артикала шпекулације. У ту врсту трговине упустио се чак и бивши благајник Централе за хемијске производе Бранко Дамјановић, у друштву са бившим трговцем Милорадом Укропином, коме је издавао фалсификоване налоге за изузимање соде. Прват је суд осудио на 2 године и 4 месеца, а другог на годину дана и 4 месеца строгог затвора, поред новчане казне.

КРУПНИ ШПЕКУЛАНТИ

Петролеум је такође омиљени артикал крупне шпекулације. Због тога је Стапко Вилић, трговац из Струмичке ул. 38 кажњен са 100.000 дин. и 30 дана затвора. Исто толиком казном кажњен је Чубрилић Е. Милић, трговац из Проте Матеје ул. 18, због увоза и продаје разних намирница.

Међу доста великим бројем гостионичара, који су кажњени због разних прекршаја и високих цена јела и пића, највећом казном од 40.000 дин. и 20 дана затвора кажњен је Ратомир Димитријевић из Делиградске ул. 1, због разних јела и пића.

Због сира кажњена је са 25.000 дин., 25 дана затвора и 2 недеље затварања радње гостионичарка Јелена Васиљевић са Обилићевог Венца 12.

Укупно је кажњено казном од 25.000 дин и затвором до 30 дана 6 лица. Прекршаји су били разноврсни. На чело шпедитера, кочијаша и фијакериста, против којих су најоштрије почеле да се примењују опште мере, стао је Миодраг Поповић из Жоржа Клемансоа ул. 22: казна 25.000 дин., 15 дана затвора и 2 недеље забране рада. Обућар Сима Рајић из Балканске ул. 3 сматрао је да ципеле, ако су половне, онда ваља као антиквитет могу да буду и скупље од нових. Земљорадник из Бегаљица Божидар Станковић голицао је осетљивост београдских гурмана свињским месом, а фирма Мишевић и Крмар из Краља Александра ул. 1 осетљивост београдских сладокусаца карамелама. Милан Богуновић, трговац из Краља Александра ул. 56 нескристио је чак љубав Београђана према својој деци и шпекулисао гумом за сису. Сви су кажњени са по 25.000 дин., затвором и по временим затварањем радње.

ЗБОГ МЛЕКА 20.000 ДИНАРА

Са 20.000 дин. кажњена су укупно 3 лица. Један међу њима најзад је дохакао због млека, се ељак из Жаркова Милутин Јанковић. Због ситних кајсерица крупно је платио пекарски радник из Корчулавске ул. 47 Владимир Серафимовић. Марија Ваљкова издавала је собе у Добрачиној ул. 12, али је сувише широкогрудо наплаћивала. Поред казне од 20.000 дин. забрањен јој је рад за 2 недеље.

Са 15.000 дин., затвором и повременим затварањем радње односно забраном рада кажњено је укупно 11 лица.

Међу њима још један сељак, Милован Лазаревић из Ресника, скупо је платио због млека. Гостионичар Газнбарић Чедомир из Немањине ул. 4 платио је због кашњења, кајсерице и вина, а његов колега Богдан Поповић из Поенкареове ул. 20 због јела. Посластичар Борислав Игњатовић са Теразије 25 бацио се на данашње време у деликатесе, послове и продавао грожђе. С кафиперством шпекулисала су 2 крчмарке: Љубомир Димитријевић из Краља Петра ул. 44, која је кажњена због бунде и Никета Попов из Франкопанове ул. 44, који је кажњен због крпа.

Дуги у списку због скупог превоза је кочијаш Обрад Јовановић из Слободанове ул. 17: због скупље наплате превоза др за 15.000 дин. и 20 дана затвора.

Истом казном кажњени су још Синиша Новаковић, пиљар из Курсулинске ул. 22, због сира; Миленко Томић, сељак из Калуђерице, због купуса; Боривоје Стефановић, пекар са Зеленог Венца 11, због недовољно печеног хлеба и Драгољуб Николић, трговац из Босанске ул. 43; због неиздавања рачуна.

29 КАЗНИ ПО 10.000 ДИНАРА

Док су раније казне од 10.000 дин. биле доста ретке, у току прошлог месеца кажњено је том сумом 29 лица, поред затвора, повремене забране рада и принудног рада.

Поред тога велики број лица, нарочито пиљара, сељака пилићара, трговца, продаваца и других кажњен је малим казнама до 10.000 дин., које су редовно праћене затвором, повременим затварањем радње или забраном рада, као и упућивањем на јавне радове.

Г-ђа Нада Ризнић у улози Мине и г. Дрнић као мајор фон Телхајм
(Снимци „Српски народ", М. Р.)

НАЈУСПЕЛИЈЕ ПРИКАЗИВАЊЕ У ПОЗОРИШНОЈ СЕЗОНИ

Лесингова Мина фон Барнхелм на београдској сцени

Од увек смо се залагали да се на репертоар прве српске сцене у погледу страних комада врши планско одабирање најбољих комада из светске драмске литературе. По нашем мишљењу треба првенствено приказивати и упознавати нашу публику са позоришним делима несумњиве књижевне вредности, која претстављају врхунце у стварању појединих народа, или су репрезентативна за једну епоху и за један народ. Избор *Мине фон Барнхелм* од Г. Е. Лесинга, која је извођена у Народном позоришту 30 прошлог месеца одговара у потпуности овој нашој замисли. Г. Е. Лесингу дугује позоришна култура уопште врло много, а и ми Срби исто тако, и позивање и враћање једном таквом ауторитету увек је од велике користи.

Он је не само један од највећих немачких драмских писаца, већ је и оснивач позоришне естетике, главни позоришни теоретичар, отварајући дискусију по главним питањима позоришта, која може се рећи и данас још траје. Али он није суводан законодавац, који је прописао каноне и законе драмског стварања, нити је хладан класичар, академичар, како га неки замишљају, као драмски писац. Г. Е. Лесинг јесте један жив и свестран дух, који је био велики „пријатељ разума" како каже његова Мина фон Барнхелм, али који је умео да разуме законе и мотиве срца, који често треба да победе. Он није сув теоретичар већ је низом савршених драмских дела показао своју стваралачку генијалност и његови комади поред великог утицаја, који су вршили у своје доба, имају трајну вредност.

Исто тако и позоришна критика дугује врло много издавачу *Позоришке библиотеке* и писцу *Хамбуршке драматургије*, јер је дао недостижне узоре позоришне критике. Сви ти разлози у пуној мери оправдавају стављање на репертоар најпоетичнијег дела Г. Е. Лесинга, пошто пред испуњавања дужности у одавању признања овом великом немачком писцу, позоришном човеку у најпунијем смислу те речи, који је својим позоришним теоријама и својим комадима, који су много раније играни код нас, извршио један од пресудних утицаја на почетку стварања наше позоришне културе.

Има још један разлог који говори у прилог приказивања овога комада, који неким нашим савременицима, који се прсе својим „модернизмом", може изгледати застарео по својим схватањима. Међутим, ми мислимо да је баш данас изношење на сцену комада са оваквом садржином потребно, када треба да се ослободимо многих погрешних схватања и да нови свет зидамо на вечитим темељима, које су основ сваког друштва. Добро је и корисно да се наш свет, наша омладина, наша „златна младеж" упозна са схватањем и осећањем части, које износи и слави Лесинг у личности мајора Телхајма у *Мини фон Барнхелм*. Такав појам части за које се подносе све жртве, био је чинилац величине старе Немачке, као што данас обновљен живи у темељима нове Немачке и њене данашње ненадмашне снаге и величине. И у том погледу приказивање *Мине* у Београду корисно је, јер по нашем схватању, преко књижевних дела уопште, а нарочито преко сцене треба упознавати наш свет са карактером и психологијом других нација, нарочито великих нација, које су заслужне за европску културу и за човечанство.

Без обзира на све ове моменте, које смо изнели, *Мина фон Барнхелм* својом великом уметничком вредношћу заслужује да буде уврштена у списак класичних дела светске драмске књижевности, које треба да се изводе на свакој позорници. Она претставља један од недостигнутих узора немачке класичне комедије, јединствена у техничком погледу по развоју заплета и по складности сцена и диалога. Рекли бисмо смело да нам изгледа као да је Лесинг, стварајући овако савршено поетично дело, хтео да покаже свима осталим позоришним чиниоцима да и један позоришни теоретичар, коме се пребацује суводарност, да један позоришни критичар коме се хоће замерити непознавање заната, да и он може да створи савршено позоришно дело, које својом стваралачком снагом побеђује време.

Поред тога Лесингова *Мина фон Барнхелм* претставља једну значајну прекретницу у развоју немачке драмске књижевности, која је имала утицаја и на друге књижевности. Лесинг је написао своју *Мину* 1760 године, за време седмогодишњег рата, а први пут је давана тек 1767 године у Хамбургу, а идуће године и у самом Берлину, где је доживела врло велики успех. Сензационална новина комада, била је у томе што је Лесинг кидао са старим шаблонима и што је предмет комада узео из најнепосредније садашњице. Тадањи гледаоци новог комада били су у највећој мери изненађени кад су видели да се ту помиње краљ који још живи и влада. Својим фино насликаним личностима, својим живим дијалогом, својим психолошким удубљивањем, као и савршеним познавањем сценских могућности дело Г. Е. Лесинга задобило је најширу немачку публику и за скоро сто педесет и више година није напуштало немачке сцене, као што је имало успеха и на страним сценама. У њему је он нашао равнотежу између разума и срца, између класике и романтике, што добрим делом објашњава велики и трајан успех овога дела. Док мајор Телхајм јесте оличење осећања части, које је било на највећем ступњу код пруског официра Фридриха Великог, дотле Мина равна је највећим романтичарским женама, које знају само за љубав и готове су све да жртвују за то осећање. Свих пет чинова ове комедије испуњени су борбом између ова два осећања, које свако тражи задовољење, без чега нема среће ни за једно ни за друго биће.

Г-ђа Марица Поповић као Франциска и г. Миливоје Живановић као наредник Вернер

Мајор Телхајм, велики ратни херој, неправедно оклеветан, сматра да није достојан да се венча са графицом Мином фон Барнхелм, коју је верно док је још био неокаљан човек. Мина фон Барнхелм, као жена која дубоко воли, не види у томе препреку и сматра да појам части исто тако захтева да мајор Телхајм одржи своју реч и венча се са њом. Мина у својој безграничној љубави бори се разним психолошким сретствима за вољеног човека и успева на крају да победи овога непобедног јунака са бојног поља, али у исто време и његова осумњичена част добија најпотпунија задовољења и признање од самога краља и он потпуно спокојан може да задовољи и своје друго велико осећање.

Приказивање овог великог романа части и љубави на београдској позорници било је онако у главноме како заслужује дело овакве вредности и значаја. Тумачење глумаца у свима улогама, главним и споредним, напори редије, декори и костими и техничка остваривања све је било на висини и показивали да Народно позориште може да достигне врло леп ниво у извођењу класичних дела. Потребно је схватити и проучити текст, настојавати да се отелотвори дух комада, стрпљиво и истрајно увежбати улоге и ускладити настојања свију, па ће се увек постигнути добри резултати. Држећи се традиционалног приказивања овог ремек-дела немачке класике, режија је, коју је овог пута водно сам управник позоришта г. Ј. Поповић водила рачуна о свима овим елементима и успех није изостао. Једина наша замерка била би у томе што није могло да се у потпуној мери постигне још веће јединство духа целога ансамбла у приказивању комада. Мислимо да то уопште недостаје нашем ансамблу, који има велике и изврсне таленте, који долазе из разних школа или мисли сувише на публику, место да се подвргава скупној дисциплини и да игра више са партнером својим и ради целине него ради свога гласа. У извођењу *Мине фон Барнхелм* постигнут је у том смислу напредак, али потребно је наставити напоре да се постигне потпуна складност.

Г-ђа Нада Ризнић дала је једну Мину врло интелигентно протумачену својим неоспорним талентом, својом великом и разноврсном скалом изражаја како у гласу, у мимици и у покрету. Добро простудирану улогу она је беспрекорно тумачила свима овим сретствима којима располаже њен уметнички дар и њена рутина, али ипак нешто је недостајало да дочара нежни младалачки лик Лесингове јунакиње. Видећемо да ли после тумачења г-це Дивне Радић можемо рећи да је наше позориште добило своју Мину.

Г. Дрнић, тумачећи одлично мајор фон Телхајм, умео је да буде плах и трагичан у својој борби између осећања части и љубави. Можда би се једино могло приговорити што је био више љубажник, „салонски лав", у блиставој униформи, место да је био више официр удаљен са службе и више велики херој са бојишта, који се може другојачије замислити у строгости и дисциплини официра Фридриха Великог.

Г-ђа Марица Поповић као Франциска, дружбеница Мине имала је леп успех. Својом несташном и цвркутавом игром освежавала је комад. Г. М. Живановић у улози наредника Паузе Вернера био је свакако најбољи, заједно са г. Б. Јовановићем у улози пропалог француског племића. Непосредношћу своје игре г. Живановић је потпуно реализирао ову поштену добричину и фантасту, а г. Б. Јовановић савршено је тумачио лажљивог и сујетног пропалог племића. Били су исто тако изврсни г. Б. Николић у улози препреденог и радозналог гостионичара, као и г. Марко Маринковић као Јуст, поштени и верни посилни. Они су минуциозно израдили своје улоге и дале сасвим успеле креације. Г-ђа Ида Прегарац у својој епизодној улози унела је потребну драматичност, а г. Ј. Николић у улози грофа од Бруксала имао је потребну достојанственост.

Декор г. М. Денића истицао се својим укусом и верношћу времену, у коме се комад одиграва, тако да је много доприносио успеху комада, стварајући потребну атмосферу. Исто тако је велика заслуга г-ђе Милице Бабић-Јовановић, чији су костими у истом смислу деловали. Не мала је заслуга за овакав успех комада и невидљивим техничким чиниоцима, који су показали да и у том погледу Народно позориште стоји на завидној висини.

Превод комада од г. В. Мошуља сасвим је у духу српског језика, велике књижевне вредности, тако да се слуша не као превод, него као изворно дело.

М. М. Милошевић

Лесинг
(Цртеж К. Н.)

ГОТХОЛД Е. ЛЕСИНГ

Весник модерне немачке драме и отац савремене немачке књижевне и уметничке критике

„Драга мамо, ...Убрзо пошто сам са теологије прешао на филозофију, увидео сам да ме књиге можда могу направити учеником, али не и човеком... Патио сам због своје паланчанске стидљивости, због свог и по природи већ осредњег тела, чију сам негу био запустио, због свог савршеног непознавања обичаја за кретање у бољем друштву. ...Стално сам се стидео, па сам се стога чврсто одлучио да се и у том правцу поправим, по сваку цену... Научио сам да играм, да јашим, да се борим сабљом... Тражим друштва да бих научио како се живи.“

Тако се у писму својој мајци исповедно Готхолд Е. Лесинг, студент трећег семестра медицине у Лајпцигу. Толико се јадао на своју „паланчанску“ неугледност у часу кад је већ био пробио лед у правцу првих књижевних успеха, који ће направити од њега једног од шесторице немачких класика (три „пара“): 1. Клопштока и Виланд, „класичари-претече“; 2. Лесинг и Хердер, који су као критичари прокрчили нове путеве, и 3. Шилер и Гете који су крунисали дело.

Лесинг може за себе тражити славу да је засновао праву немачку драму, еманципујући је од француских узора, који су све до њега били свемоћни у немачкој драмској књижевности. Његов критичарски рад по свом замаху далеко прелази границе одлучујућег утицаја на даљи развој немачке књижевности и дубоко задире у поље пречишћавања естетских појмова у уметности.

Готхолд Е. Лесинг рођен је 22 јануара 1729 у Каменцу (Каменици) у Саксонској (Горњолужичка област) као син лутеранског пастора. Године 1746, завршивши чувену Кнежевску гимназију у Мајсону, отишао је на Лајпцишки универзитет. Уписао се на теологију. У оно доба, а и много доцније, у немачким пасторским породицама владала је традиција да син наслеђује очев позив.

Међутим, млади Лесинг је убрзо осетио аверзију према теологији (с обзиром на ускогруде појмове који су у оно време владали међу претставницима те научне дисциплине, са којима ће Лесинг доцније многи међан поделити), па је успео да искамчи од родитеља пристанак да пређе на медицину. Бавећи се узгред књижевношћу, естетиком и психологијом, Лесинг никад није ни завршио медицину. Већ оно неколико речи из писма мајци којима смо почели ове ретке, показују да то није био студент који је мислио на дипломе и лаке успехе, већ младић, који је пре свега хтео да постане *човеком*.

Његове прве комедије, написане у оно студентско доба — *Млади научник*, *Слободни мислилац*, *Дика*, *Баба-девојка* и др., — већ су обратиле пажњу на њ. Успеле су у првом реду захваљујући г-ђи Нојбер популарној „Нојберици“, врло заслужној за препород немачке позорнице. Она је, противно свом принципу да не прима дела почетника, пристала да њена одабрана трупа прикаже премијере тих комедија.

По стилу и склопу, те комедије су још под утицајем француских узора, али живи диалог и дух који провејава њима већ наговештавају савршено нове, уистину немачке елементе које ће Лесинг унети у немачку драмску књижевност. Године 1748, Лесинг одлази у Витенберг, а убрзо затим у Берлин, где постаје сарадник листа *Фосише Цајтунг* (основан 1703, престао је излазити тридесетих година овог столећа, после више од 230 година непрекидног излажења), где је уређивао хумористички прилог, док је са Милиусом издавао позоришни часопис који се није дуго одржао, али у коме су први Лесингови критички написи изазвали велику пажњу.

Година 1750—56 издао је првих шест књига својих сабраних критичких расправа. Година 1754 до 1756 издавао је свој часопис *Позоришна библиотека*, богату изузетним критичким расправама. Премијера Лесингове драме *Мис Сара Сампсон* (1753) претставља значајан прелом у историји немачке књижевности. Прво стога што је то дело прва немачка драма из грађанског живота, а затим што претставља коначни прелом са француским класицизмом. Од велике важности за победу нових погледа у немачкој књижевности био је часопис *Писма о најновијој књижевности* који је Лесинг 1759-65 издавао у сарадњи са Николајем, Евалдом фон Клајстом и др. Да је Лесинг не само био поборник новог немачког духа у драмској књижевности, него и немачки родољуб по политичким схватањима, доказује његов рад за време Седмогодишњег рата (1756 до 1763). Иако Саксонац по рођењу (Саксонска се у том рату борила на страни Марије Терезије против Пруске), он се испољава као одушевљени присталица Фридриха Великог. Тај став испољио је у малој драми „Филота“ и у класичној комедији *Мина фон Барнхелм*.

Ову најбољу комедију написао је Лесинг 1760 године у Бреслави где се пред крај рата примио положаја личног секретара генерала фон Тауенцина, пруског војног команданта Шлеске. Премијера *Мине фон Барнхелм* пак била је тек 1767 године. У Бреслави је написао и знамениту расправу *Лаокон*, у којој је изложио своје критичко-естетске погледе о уметности и песништву.

Године 1767 примио се положаја драматурга новооснованог Народног позоришта у Хамбургу. Рад тога позоришта подржавао је још и часописом *Хамбуршка драматургија* који се није дуго одржао, али који је био од пресудног значаја за триумф Лесингових идеја о смерницама немачке драмске књижевности. У Хамбургу се Лесинг упознао са трговачком удовом Евом Кениг-која је била главна и велика љубав његовог живота. Напустивши Хамбург, Лесинг је 1769 године дошао на положај управника војводско-брауншвајшке библиотеке у Волфембителу. Ту је завршио своју трагедију *Емилија Галоти* (премијера 1772), ремек-дело по драмској структури. Година 1775-76 прати је брауншвајшког принца Леополда на путу по Италији.

Можда би његови, богати и многоструки утисци из Италије оставили много битнијег трага у његовом књижевном раду да их за све време пута није помућивала чежња за вереницом Евом Кениг, са којом је стално морао да одлаже венчање због својих несређених материјалних прилика. Тек по повратку из Италије венчао се са њом. Било му је суђено да проживи само годину дана непомућене среће. Умрла је 10 јануара 1778 приликом порођаја. Сутрадан умрло је и новорођено дете.

Овај тешки душевни удар Лесинг до краја живота није преболео. Наредне године Лесингова живота испуњене су добрим делом тешком борбом. Његови критичарско-естетски написи били су изазвали жесток отпор из кругова конзервативних, ускогрудих теолога, међу којима се истицао нарочито хамбуршки главни пастор Геце. Овом последњем Лесинг је посветио засебан одговор, познати филозофско-критички напис *Анти-Геце* у коме није остао дужан строгом господину са проповеднице.

Велико негодовање у круговима лутеранског свештенства изазвало је и Лесингово филозофско дело „О васпитању људског рода“ у коме долази до закључка да ни у старом ни у Новом Завету више нема много правог хришћанског елемента. У својој „Теолошкој заоставштини (Лесинг је умро 15 фебруара 1781 — према томе ће на Сретење бити равно 162 године од његове смрти) изданој 1784, Лесинг тражи слободу критике Св. Писма, уз употребу не само чисто верских, већ и историјских момената и на филозофској основи тумачи постанак Св. Тројства.

Лесингов рад је био од огромног утицаја не само на књижевном и критичком пољу, већ и у умном животу Немачке уопште. Сматрао је себе на првом месту критичарем. У својој скромности потцењивао је свој чисто књижевни рад.

Међутим, ту и сувише скромну самооцену најсјајније побија баш *Мина фон Барнхелм*, чија нас појава на београдској позорници побуђује да се пред 163. годишњицу смрти Лесинга сетимо тога великог Немца. Она се још и данас сматра класичним узором одличне комедије у немачкој књижевности. Њоме је дао немачку комедију у најлепшем и најосновнијем смислу те речи, као што је уопште његова заслуга што је немачка драмска књижевност прекинула са француским шаблонима и пошла властитим путем, инспиришући се оним што има дубоког корена у народном животу. Осим тога, *Мина фон Барнхелм* спада у она Лесингова дела у којима се (у оно доба разједињености и десетоструких сепаратизама) испољава далековидни национални дух писца — величање Фридриха Великог у коме је сагледао великана који је положио камен темељац доцнијем немачком уједињењу.

РИХАРД ШТРАУС носилац бечке Бетовенске награде

Бетовенова награда града Беча, која је основана приликом недеље савремене музике 1942 године подељена је ове године Рихарду Штраусу. Са овим указивањем почасти, изјавио је управник културног уреда града Беча Блашке, приликом поделе награде, треба да се изрази нарочито поштовање и уважавање које осећа Беч према великом композитору.

Рихард Штраус који је лично био присутан приликом поделе награде захвалио се за ово указивање почасти у знаку узвишеног имена Бетовена. Међутим, да би дао и видљивог изражаја својој захвалности Бечу, изјавио је на крају Рихард Штраус, то *он данас обећава да ће написати свечану музику града Беча за трубе.*

Скица за ово је већ направљена и он се нада да ће је ускоро завршити у духу великана у чије је име данас одликован. На свечаности су извођени екстет Е-дур опус 71 од Бетовена и серенада Е-дур опус 7 за дувачки оркестар од Рихарда Штрауса.

—ов—

ГОСТОВАЊЕ БЕРЛИНСКЕ ОПЕРЕ У РИМУ

Управа Краљевске италијанске опере у Риму позвала је један део ансамбла Државне опере у Берлину на гостовање. Берлински ансамбл ће у току фебруара и марта приредити неколико претстава у Риму. На првом месту приказаће *Тристана и Изолду* од Вагнера, у новој инсценацији Хајнца Титјена.

ЗЛАТНИ ЗАПОН ХУМСКОГ КНЕЗА ПЕТРА (XIII ВЕК) У МУЗЕЈУ КНЕЗА ПАВЛА

Ископана Вада Сабација

У току недавно завршених археолошких радова у околини Вадиш Л[illegible] је старо римско насеље Вада Сабација. Темељи већине зграде дично су сачувани. Од многобројних предмета с културно-историске вредности који су том приликом нађени нарочито се истичу уметничке творевине од бронзе и керамике Нађен је и кип богиње Роме, рад по мишљењу археолога потиче из првог доба цар[illegible].

БУГАРСКА МУЗИКА У ДРЕЗДИ

Приликом свечаности оснивања Немачко-бугарског друштва у Дрезди приређен је у свечаној дворани дрезденске Градске палате концерат, на коме су, поред неких дела Бетовена, отсвирана и извесна дела бугарских композитора Веселина Стојанова и Петка Стајнова. Концерт је извео Саксонски државни оркестар под управом Курта Штригла.

НЕМАЧКА ПРЕМИЈЕРА ИТАЛИЈАНСКОГ ДЕЛА

У бечком Академском позоришту ових дана је први пут приказан немачки превод одличне Голдониеве комедије *Млетачки близнаци*. Немачки превод је дело Филипа Шеске, док је музику прилагодио немачком тексту Александер Штајбрехер.

ПРАКТИЧНА ИСТРАЖИВАЊА

У Немачкој постоји отприлике 50 научних института, од којих отприлике једна трећина ради на подручју истраживања сировина, истраживања поступака, истраживања научних норми за меру и тежину.

Земља и земљина блага, сабраћај, здравље, стручно образовање, пољопривреда, исхрана, одевање и становање, дала су подручја рада државних института за упроучавање. Осим државних института за проучавање постоји још отприлике 60—80 индустриских института за проучавање и 400 института универзитета и високих школа.

Змајеве строфе

КРИЛА

Љубав и воља
Крила су смела,
Само она дижу
До великих дела.

ДОБРО И ЗЛО

Па окрен'о свећу доле,
Пламен тежи у висину;
Баци блато нависоко,
Опет с' врати у прашину.

ЈЕДАНПУТ СЕ ЖИВИ

Не разбирај кад ћеш
С овог света поћи,
Већ на уму имај
Куд си хтео доћи.

ПОЗАЈМНА БИБЛИОТЕКА КЊИЖАРЕ »ДОСИТЕЈ ОБРАДОВИЋ«
ДРАГОСЛАВ М. ПЕТКОВИЋ
Балканска ул. 11. — БЕОГРАД — Телефон 25-262
Наша библиотека располаже најв[illegible]ом лектира за ученике, лепе књижев[illegible]ва, научне књижевности из свих[illegible].
ПОВОЉНИ УСЛОВИ ПРЕТПЛ[illegible]

Улице и чаршије у старом Београду

У једном од прошлих бројева *Српског народа* потсетили смо се на кафане и ханове у старом Београду. Овога пута описаћемо улице, а нарочито „чаршије", улице са дућанима, којих је већ у првој половини прошлога века било више у Београду.

У то време главна чаршија у Београду била је дуги, џомбасти, кривудави сокак, звани „Савска чаршија" (данашња Карађорђева улица), који се пружао од ондашњег „ђумрука", па поред Лимана (хана који је био на месту где је данас велики пилон порушеног пешачког моста за Земун), до Мале пијаце (данашњег трга пред палатом Београдске задруге). Та улица имала је тада дућан до дућана, по коју кућу на „бој" (спрат), а доле магазе, слабе грађе, без застакљених излога, него са капцима који су дању увек били отворени, а иза њих се пружали ћепенци. Зими су се грејали крај мангала газда и момци, заједно са муштеријама. За углед износила се роба пред дућан, а на врата и ћепенке вешало се што се више могло. У овој, Савској чаршији продавао се груби еспап, као гвожђарија, лончарија, стакларија, дрвенарија и ужарија. Такве радње беху до Лимана; а одатле, до Мале пијаце, беху радње за сељаке и њихове потребе. Ту се продавао катран, со, дрво, коже, сирове и суве, сува храна за људе и стоку, па чак и жива стока. А ту су биле и чаругџије-опанчари.

Абаџије, главни израђивачи одеће за народ, имађаху засебну чаршију, у својој, званој „Абаџијској чаршији". Она је била у данашњој улици краљице Наталије. Тако исто и баруџије имађаху своју „Фишекли-чаршију", у данашњој Александровој улици. Цигани ковачи имали су своју чаршију у данашњој Скадарлији.

Горе, у чаршији, од Саборне цркве до улице Узун-Миркове, беше „Главна чаршија". Ту беху стоваришта боље фине робе; болтаџиннице са тканинама од свиле и памука, колонијалном и бакалском робом; ту беху и кожари, сарачи, ситничари и галантеристи. Од Узун-Миркове улице па доле до Зерека (данашње улице Краља Петра) беху саме терзије, а даље, ниже ка Дунаву, кондуруџије (обућари),

У ову, Главну чаршију, долазили су најбогатији и најугледнији Турци из града. Често су из тврђаве долазиле пашине хануме и остале жене војних старешина. На два три повелика старовременска „фијакера", у ствари великим и гломазним сандучарама, које су изнутра тамним завесама застрвене биле, возале су се те велике госпође по Савској и по Главној чаршији, да тамо прегледају изложену робу и по штошта купе. Поред кола са обе стране јахали су по три евнуха у шареним хаљинама и високим црвеним капама, на богато опремљеним коњима. Када би буле кроз прозоре својих кола, пред каквим дућаном, лепе ствари угледале, куцнуле би изнутра у колске прозоре, кола би одмах стала и оне би евнуху, који је до кочијаша седео и који је обично по мало и српски говорио, наређивале да трговац потребну робу изнесе, и евнух би у кола додавао кадунама парче по парче робе да изаберу, а затим би евнух робу враћао и узето плаћао.

Иначе, у оно време већином се пешке улицама ишло; коњским колима ретко се возило. и то само на даља путовања, под арњевима. За терете је била воловска запрега, а фијакера беше само неколико за господске куће. Улицама не беху тротоари, ишло се средином сокака. Саобраћај колски беше редак и лаган. Шетње тада не беху уобичајене, али када би који домаћин са породицом улицама пролазио, он би увек сав озбиљан напред грабио, а женске мало за њим заостајале да не би поред њега напоредо ишле, и то само зато да се свима покаже и истакне његово домаћинско старешинство и мушко достојанство.

Том истом, Главном чаршијом, често је јурио на бесноме хату суруџија са троструком камџијом у руци, шибајући и десно и лево да би свету сакупљеном на улици задавао страх, те да би му учинили места. Док је пролазио улицом често би викнуо: „Чок јаша падиша..." да би себи што више званичним претставио код масе, а и дао на знање да је он један од пашиних курира и да жури за Цариград. И свет би се уплашен склањао бесноме татарину, који је у највећем трку, вичући, од градске капије, Васином до Стамбол капије, Теразијама, поред Батал-џамије, фишеклијском чаршијом све даље јездио, готово непрекидно, и дању и ноћу. Спавао би највише два до три сата у двадесет и четири, и то наслоњен на своје седло у коме је била поверена му пошта.

Поред тога што су биле необично живе, тадање београдске улице биле су и много шарене. Замислимо само колико је ту било различитих ношњи! Замислимо прво нашег Србина, достојанствена и увек горда по мало, баш зато што је био у сталном контакту са Турцима, у фермену или ишараном џемадану и широким чакширама са тесним ногавицама и под фесом са широком кићанком, па Грке у антеријама, затим нашег сељака, одевена више мање као и данас, па Турке варошане, зване Ерлије, затим Турке војнике разних чинова и њихове чиновнике, даље буле под фереџама, евнухе у високим црвеним капама, па Арнауте, затим Арапе, Татаре, Черкезе и друге народе са Истока и других крајева Отоманског царства. Па било је ту и људи са Запада, по „немачки" или „европски" одевени. Мора бити да је Београд и онда живописан био, као и данас што је!

Горе поменуте „чаршије" биле су у исто време и најшире улице. Остали тадањи Београд био је састављен само из тесних кривудавих сокачића, са неравном и џомбастом калдрмом. Што се тиче осветљења улица, фењера је било само по главним улицама и чаршијама. Фењерџија је сваке мрачне ноћи кретао у варош, носећи у руци канту са гасом и о рамену кратке мердевине. У први сумрак почео би пунити лампе петролеумом, прстом би очистио гарави цилиндер, фитиљ усекнуо и запалио га. Док је трајало гаса у лампи, дотле је лампа горела. Окна на фењеру беху често разбијена од ветра и кише, и чим би ветар дунуо, лампа би се угасила, на улици настао мрак, и за то нико није одговарао.

Како је чесама у старом Београду било мало, јер бунара није било, то су се по улицама могле видети многе сакаџије, које су разносиле савску или дунавску воду по кућама за домаћу употребу и за заливање башта. Вода за пиће точила се на јавним чесмама којих је било више, и о којима ћемо другом приликом опширније проговорити.

По београдским улицама и јавним местима у то време није било никаквих споменика и нарочитих украса. Али ипак један споменик вреди помена иако је он тек крајем шесетих година прошлога века био подигнут. Вреди помена у толико пре, што је он један од првих, ако не баш и први у свету споменик незнаном јунаку.

Он је постао овако:

У историском догађају, који је започет на Чукур-чесми 1862 године и који се убрзо проширио на цели град, учествовали су и многи Срби трговци из Сава-чаршије. Међу оним људима који су учествовали у нападу на Лиман-џамију, био је и члан Магазаџијског еснафа, сада давно почивши Ћира Христић, трговац лончарски из Сава-махале.

Да би обележио овај историски догађај неким трајним спомеником, нарочито зато што је том приликом учињено и једно племенито дело, он је две године доцније, идући у Пешту трговачким послом, донео отуда један споменик у облику великог крста од црвеног мрамора; и као што га је купио о своме трошку, тако га је и поставио на сред ондашње Мале пијаце, баш управо пред данашњом Београдском задругом.

Приликом регулације тога краја, пре више година, тај је крст пренесен у парк између данашњег хотела „Дунав" и Железничке станице. Сада се тамо више не налази и ко зна где је. Тако судбина ипак није дозволила да се жеља покојног Ћире Христића овековечи.

Тај лепи крст, на чијем су постољу биле урезане наивне, али топле речи трговца Ћире, судећи према оном што је ту стајало, био је у ствари један од првих споменика погинулих у славу Незнаног јунака палог 1862 године у борбама око Чукур-чесме.

Зуб времена збрисао је речи које је поч. Ћира Христић дао исписати у славу сављанских јунака, небрижљивост и нехат доцнијих генерација уништиле су и споменик, али је спомен на тог племенитог човека, као и на његову лепу замисао, остао.

Таквих и сличних успомена остало је нема сумње на још и многе друге старе Београђане, који су „љубили свој род", и делом и кесом доказивали у свакој погодној прилици.

Од 1862 године, када се одиграо догађај на Чукур-чесми који је од неоцењивог историског значаја по Београд, и по Србе уопште, Београд је напредовао све више, мењао се из дана у дан, из године у годину. Његов се изглед сасвим изменио, његови сокачићи, кривудави и неравни, постали су широке и праве улице. Од место његових ниских кућица подигнуте су огромне, вишеспратне палате. Нема се шта више пожелети. Али ако би се нешто ипак хтело пожелети, то би бесумње било само једно: више љубави за Српство, за његову прошлост, као што су те старе, некадање генерације Београђана волеле свој град, и кроз њега и сав српски род.

Н. Трајковић

МОЈИ ДАНИ

ЗАМРЛЕ су речи
као пресахли извор усред шуме густе.
А ноћ, та огавна ноћ сумње прождире моје дане.
На моје наде су се спустиле магле густе
и никада да сване.

Замрли су уздаси,
занемео јаук у грлу, бледило на моме лицу.
Корачам све тупље, кораци уморно гмижу,
гушим се, ћутим, гледам Твоју слику,
док успомене стижу.

Мртва је љубав...
ни расцветани мајски сан више је не буди.
Сузе се моје леде, у души пустош се свија...
Прошле су топле радости и заноси, чудни, луди.
Ни сунце ми не сија.

Замрле су сузе.
Твој одлазак је опустошио све моје биће.
Болна сам, преболна, у мрклом мраку туге.
Ја грлим само сећања ко мајка голишаво тиће
у ноћи суморне, дуге...

ЗОРА ТОПАЛОВИЋ

Новине у балету

Г-ђа Живановић и г-ца Колесникова као Мексиканке

(Снимак „Српски народ")

У миру и тишини, пуне уметничког одушевљења, спремају наше две одличне балерине, Љиља Колесникова и Даница Живановић, свој нови пластично-егзотично-карактерни концерат. Захваљујући уметничким настојањима и несумњивом таленту ових наших двеју уметница, једна новина унеће свежину у нашу балетску уметност, а наша позоришна публика имаће прилике да присно осети сву лепоту и неодољиву привлачност непознатих, егзотичних крајева и туђег, далеког света и живота.

Ове две уметнице посетио је ових дана наш репортер. Затекао их је у згради код Споменика. Оне већ три месеца из дана у дан, упорно и марљиво уче нови балет, у уверењу да ће на крају њихови напори уродити плодом, да ће њихова уметничка регнућа на концертном подиуму Коларчеве задужбине, када се појаве 9 фебруара, са потпуно новим програмом и новим костимима, оправдати поверење наше позоришне публике и удо-ити њихове уметничке жеље.

Оне нас дочекују врло љубазно, са оним њиховим вечитим љупким осмејком на уснама, мало изненађене, јер оне никог нису обавештавале, нису желеле рекламу. Чим смо ушли у салу за пробе, одмах је клавир ућутао. Уметнице нам журно прилазе, прекидају за моменат игру, коју су већ богзна колико пута одиграле.

Пошто смо се извинили што их узнемиравамо, замолили смо их да наставе даље без устручавања своју игру, а ми ћемо их мирно посматрати.

Биле су, Даница Живановић и Љиља Колесникова, у том тренутку обучене као „Девојке са птицама". То је игра са острва Суматре, где су птице једна врста божанства. Како се острво Суматра налази између Индије и Јаве, то игра сама по себи има елементе јапанско-индиске; дивни и богати костими чудесни у својој оригиналној егзотици употпуњавају ову интересантну, нову, игру.

Мало затим музика нам дочарава цвркут птица са далеке жарке Суматре, меланхоличне тонове пуне неког страховитог, муклог ишчекивања.

Да би наше читаоце подробније упознали са припремама ове приредбе ми смо били слободни и замолили г-ђу Живановић и г-ђицу Колесникову да нам нешто кажу о самом концерту. Прва се јавља г-ђа Даница Живановић. Она нам радо одговара на прво наше питање:

— „Програм се састоји од десет балетских тачака; осам тачака наше су сопствене кореграфије. Сем тога, наше су и идеје ових досад непознатих игара, које изискују многа вежбања, доста напора и стрпљења.

— „За њих су компоноване четири специјалне музике, три од г. Гребешчикова и четврта „Коло" од г. В. Илића, допуњује г-ђу Живановић и г-ђица Љиља Колесникова.

— „Желите ли, можда, да нас причекате да се припремимо — наставља г-ђа Живановић — за „Мексиканску игру", која је код нас врло мало позната и која ће бити несумњиво новина за нашу позорницу.

За три-четири минута биле су готове и чује се музика — нека мелодија из Мексика.

Музика свира један мексикански танго и оне нам онако у прекрасним костимима својом игром за моменат дочаравају слику из Мексика — коју ми познајемо само са биоскопског платна.

Затим долазе остале тачке, које оне припремају као: отмену игру „Дуела", чију је музику компоновао Моцарт, или нежну игру „Живот цвећа" на музику Грига, сањарење душе „Двеју радница у часовима одмора" уз нарочиту компоновану музику Гребешчикова, или радост у „Словенској игри" од Дворжака, сензуалност у „Арапској игри", коју је компоновао Григ, па онда пријатну гротеску „Тиролске игре" са музиком од Шица.

Одиграће се затим „Јужно-србијанско коло" од В. Илића и „Јапанска игра", за коју је музику дао г. Гребешчиков, а рађена је по оригиналним мелодијама.

ПРЕЛИСТАВАЈУЋИ СТАРЕ НАШЕ ЧАСОПИСЕ

Ко је аутор песме Ој, Србијо, мила мати

Прелиставајући старе часописе имали смо често једно ретко, двоструко уживање. Прво у том, да се враћамо у једну духовну атмосферу наших предака, која нам је неки пут и особито блиско интимна и драга. Затим и с тога, што нам то враћање у старо доба доноси често по неко пријатно изненађење. Јер увек се при том нађе нешто непознато, нешто што је остало непримећено, као што нам и свако путовање ма и ко зна колико пута поновљено враћање по старим крајевима ипак донесе по неко ново запажање, често и сасвим ново и лепо изненађење.

Тако смо прелиставајући неке наше старе часописе наишли на неколико нових и непознатих или боље рећи заборављених лепих и пријатних ствари — као на пример на две песме Лазе Костића у *Вили* 1865/7 које је и сам Костић био заборавио, те их није унео у своју збирку целокупне своје поезије коју му је за његову 50-годишњицу штампала *Матица Српска*. Једна од њих је песма поводом смрти Корнелија Станковића, која је приликом скорашњих прослава и писања о Корнелију Станковићу остала неспоменута.

Пре свега нашли смо поново, колико су наши стари часописи морали бити значајни за наше старе, колико су уопште неки од њих доспели до високе вредности и колико су с тога и за нас данас још сачували интереса и вредности. Одиста су часописи код нас имали изузетно виши значај већ од самих почетака — сетимо се само *Летописа*, *Данице*, *Шумадинке*, *Виле*, *Матице*. Па су тај значај сачували и доцније као Змајев *Јавор*, *Отаџбина* Вл. Ђорђевића, па за тим *Стражилово*, *Бранково Коло*, *Босанска Вила*. Код тако високо стеченог угледа првих, и по вредности својих сарадника и по значају саме организације и уредништва, није чудо што су и потоњи и последњи од њих — Јанкова *Звезда*, Недићев *Преглед*, *Дело*, Живаљевићево *Коло*, *Мисао* и, да напослетку споменемо најважнији од свих, *Српски књижевни гласник*, имали висок, у поједином случају као што је са *Срп. књ. гласником*, и пресудан или бар одлучан књижевни значај и утицај, о чијој општој вредности и корисности или кобности нећемо овде да пресуђујемо.

Сваки је од њих био не само огледало књижевног стања свог доба, него и више или мање организатор књижевних вредности или чак и путоказ књижевних стремљења. И својим позитивним и својим негативним странама од значаја у сваком случају. Тај значај наших часописа мислили смо овде само да подвучемо, не задржавајући се на њему дуже, да бисмо разумели само и онај углед и утицај и општи значај, који су од тих крупнијих и рецимо водећих часописа добијали и незнатнији и споредији, под уредништвима извесних људи који су се сасвим изгубили из књижевности или остали у њој само по имену као уредници тих такође нестали и изумрлих часописа, који су и-пак у своје време имали не мали значај.

Као на пример, *Српска пчела* Павла Стаматовића — ко данас сем најужих стручњака зна да је постојала *Српска пчела*, и ко је Павле Стаматовић у српској литератури? Или *Словенка* Емила Чакре — о коме и његовом часопису ваљда се још мање зна него о Стаматовићу и *Српској пчели*. Па ипак, и један и други, како су вредни пажње и како пуни интереса и за нас данас, као и толики њихови сарадници данас већ скоро или сасвим заборављени, слично оном вредном сараднику Новаковићеве Виле, негда слављеном а бесумње свакс хвале заслужном првом преводиоцу староиндиских епских фрагмената Рамајане и Махабхарате, Сими Поповићу?

Илустроваћемо то на једном интересантном и за нас данас особито актуелном примеру. Ко зна на пример да је аутор наше популарне песме — *Ој, Србијо, мила мати, увек ћу те тако звати* — која је постала скоро друга химна данашњег српског народа, један само по имену познати песник који се са том песмом појавио у Чакриној *Словенци*, по њој само и забележен у једној јединој, Грчићевој *Историји српске књижевности*, која је уосталом више каталог и библиографија него историја књижевности — иначе до краја и потпуно непознат остао! Тек сада, 80 и више година после њене појаве и можда тек услед тешке и страшне катастрофе српског народа, дошла је та песма иначе непознатог песника из једног давно заборављеног листа до једне беспримерне актуелности и вредности, далеко веће од најпознатијих песничких умотвора најпознатијих наших песника.

СРБИЈИ

Ој, Србијо, мила мати!
Увек ћу те тако звати.
Мила земљо, мили доме
На крилу ћу свагда твоме
Срећно живет ка у рају,
Гди милине вечно трају.
У теби је оно све,
За чим моје срце мре.

Кроз дубраве твоје лјесне
Весело ћу пјеват пјесме,
Кристал-воду твоју пити,
Теби вечно веран бити,
Живот и крв моју дати
Све за тебе, мила мати.
Ти си мени земни рај,
У ком љупки цвета мај.

Волим прости пастир бити
И у теби све живити,
Нег у туђој земљи мати
Царска блага уживати,
Ти си душе моје живот,
Ти блаженства земна извот.
У теби ћу срећно тек
Проводити кратак век

На част цару силно царство
И његово господарство,
Ти си мени најмилија,
Моје сунце у теб' сија;
Јер у теби срце болно
Осећа се задовољно.
На криоцу само твом
Утеха је срцу мом.

Трпила си, страдала си,
Тешки су ти били часи
Због кривице деце твоје
Која љубав мајке своје
Несмислено погазише
И тешко те увредише.
Над разумом гадна страст
Безумијем оте власт.

Прости деци мати мила!
Што су тебе увредила;
Престан горке сузе лити,
Деца ће се поправити,
Јер признају грехе тешке
И кају се за погрешке.
Живот и крв даће сви,
Да се опет дигнеш ти.
О, дижи се мати мила!
Да нам будеш, што си била.

ЛУКА САРИЋ

—:—

Његова природа је сва усредсређена на чисту музичку осећајност, ослоњену на праве унутарње психичко-музичке вибрације. Његово осећање стила и музичке фразе такође је сасвим зрело и у лепом складу са његовом музикалношћу и његовим свежим и здравим музичким темпераментом. Г. Сикст такође поседује и један прави диригентски ауторитет, који сугестивно делује на оркестар. По свима овим својим музичким квалитетима, г. Сикст је дао један врло добро проучен и музички заокружен и изражајан концерт.

Хајдова симфонија је изведена у лепом и изразитом темпу, са пуно непосредне свежине и здравог полета. Хајдна овако треба и изводити, оптимистички са здравим народним акцентима, а не суморно и мртвачки, академски.

Легенда *Принца Евгенија* од Теодора Бергера је врло добра и нарочито интересантна савремена композиција. Пуна је музичке инвентивности, разноликости и изразитих и јаких контраста. Њена је нарочита особеност и у томе што се не ослања на застареле музичке облике, већ даје свој самосталан облик, који избија изнутра, из саме садржине дела. О оркестрацији и инструментацији такође се могу рећи најлепше похвале. Музички стил и садржајност ове композиције су врло изразити, прихватљиви и разумљиви, тако да он, и поред своје јаке и изразите савремености у техничком поступку, оставља утисак и на слушаоце који су мање упућени у данашње музичко стварање. Теодор Бергер, према томе, може лако стећи популарност и изван своје земље.

Г. Паул Сикст се нарочито показао као изванредан тумач Бетовенове музике. Седма Бетовенова симфонија под његовом палицом звучала је убедљиво и узрујано младалачки, полетно и свеже. Сви ставови ове симфоније изведени су са пуно озбиљности у изразу и са тачно одређеним и проосећаним темпима, фразирањем и динамизмом. Из целог овог извођења избијала је извесна непосредност, искреност и свечана озбиљност, без којих се Бетовенова музика не може ни замислити. Нарочито су јак утисак оставили на публику други и четврти став ове симфоније, која у својој музици садржи толико разигране радости и свечаног бола.

Велики оркестар Радио-Београда, врло импозантан у своме склопу, звучао је пуно у звуку и полетно у изразу, а технички сасвим беспрекорно.

(Снимак „Српски народ")

Диригент г. Паул Сикст

У сали Коларчевог универзитета одржан је 2 о. м. велики симфониjски концерт, којим је дириговао г, Паул Сикст, генерални музички директор из Вајмара. Суделовао је велики оркестар Радио-Београда. На програму су били заступљени: Јозеф Хајди са *Симфонијом у Гедуру* — („Паукеншлаг"); Теодор Бергер, млади и популарни немачки савремени композитор приказан је својом легендом *Принц Евгеније*, и Лудвиг ван Бетовен са својом *Седмом симфонијом*.

Овај врло интересантни програм изведен је врло озбиљно музички и изразито зналачки у погледу техничке и стилске обраде дела. Г. Паул Сикст је изразита диригентска личност. Његова природа је сва усредсређена на чисту музичку осећајност, ослоњену на праве унутарње психичко-музичке вибрације. Његово осећање стила и музичке фразе такође је сасвим зрело и у лепом складу са његовом музикалношћу и његовим свежим и здравим музичким темпераментом. Г. Сикст такође поседује и један прави диригентски ауторитет, који сугестивно делује на оркестар. По свима овим својим музичким квалитетима, г. Сикст је дао један врло добро проучен и музички заокружен и изражајан концерт.

Хајдова симфонија је изведена у лепом и изразитом темпу, са пуно непосредне свежине и здравог полета. Хајдна овако треба и изводити, оптимистички са здравим народним акцентима, а не суморно и мртвачки, академски.

Легенда *Принца Евгенија* од Теодора Бергера је врло добра и нарочито интересантна савремена композиција. Пуна је музичке инвентивности, разноликости и изразитих и јаких контраста. Њена је нарочита особеност и у томе што се не ослања на застареле музичке облике, већ даје свој самосталан облик, који избија изнутра, из саме садржине дела. О оркестрацији и инструментацији такође се могу рећи најлепше похвале. Музички стил и садржајност ове композиције су врло изразити, прихватљиви и разумљиви, тако да он, и поред своје јаке и изразите савремености у техничком поступку, оставља утисак и на слушаоце који су мање упућени у данашње музичко стварање. Теодор Бергер, према томе, може лако стећи популарност и изван своје земље.

Г. Паул Сикст се нарочито показао као изванредан тумач Бетовенове музике. Седма Бетовенова симфонија под његовом палицом звучала је убедљиво и узрујано младалачки, полетно и свеже. Сви ставови ове симфоније изведени су са пуно озбиљности у изразу и са тачно одређеним и проосећаним темпима, фразирањем и динамизмом. Из целог овог извођења избијала је извесна непосредност, искреност и свечана озбиљност, без којих се Бетовенова музика не може ни замислити. Нарочито су јак утисак оставили на публику други и четврти став ове симфоније, која у својој музици садржи толико разигране радости и свечаног бола.

Велики оркестар Радио-Београда, врло импозантан у своме склопу, звучао је пуно у звуку и полетно у изразу, а технички сасвим беспрекорно.

МУЗИЧАР ЂАКОМО БЕНВЕНУТЕ

У Салу на Језеру Гарди умро је у 57 го[illegible] и жи[illegible]та познати италијански м[illegible]чар Ђакомо Бенвенуте. Покојник је у последње време [illegible] дио на издању једне врсте антологије италијанске класичне музике.

ЉУБА ИВАНОВИЋ: МАНАСТИР СТУДЕНИЦА

Стојан Новаковић као путописац

Недавно се навршило 100 година од рођења Стојана Новаковића, те је овај датум видно обележен прославом на Коларчевом народном универзитету. Том приликом, а сем тога и у нашој штампи, било је говора о њему као политичару, државнику, дипломати, просветном реформатору, научнику и књижевнику.

Познато је да Ст. Новаковић спада међу наше најплодније писце, чији је круг рада врло разноврстан. О њему је до сада доста пута писано; међутим, од свих грана његове плодне и значајне јавне делатности, релативно је најслабије осветљен његов књижевни рад. О његовим путописима је, ипак, најмање писано, иако су они значајни не само за историчаре наше књижевности, него и за нашу ширу читалачку публику, код које је увек постојао интерес за путописну књижевност.

Иако путописи Ст. Новиковића нису права уметничка дела, као путописи М. Цара или J. Дучића, него занимљиви културно-историски документи, важни како за саме путописце, тако исто и за доба у којем су они живели. Они показују не само ниво наше књижевности тога времена, него, што је много значајније, и интелектуалну радозналост тадашњих путника и њихово гледање на друштвену средину и духовну атмосферу кроз коју су пролазили.

Стојан Новаковић је оставио три путописа, и то: *С Мораве на Вардар, (Годишњица Николе Чупића* 1886), *Под зидинама Цариграда (Годишњица Николе Чупића* 1887) и *Бруса (Летопис Матице Српске* Књ. 173), а сви су заједно у једној књизи прештампани 1894 г. По времену када су објављени, видимо да их је писац радио у време када се бавио у Турској као српски посланик. Од Новаковићевих путописа овде ћемо се укратко осврнути само на путопис *Под зидинама Цариграда*, остављајући да о његовом раду као путописца у потпуности и опширније говоримо на другом месту.

У своме путопису *Под зидинама Цариграда* писац нам најпре говори о утиску, који је на њега као странца начинио Цариград при првом посматрању живота у њему. Посматрајући живот у Цариграду, онако како му је било могућно као странцу, али познавајући до у ситнице народни живот у својој отаџбини, он је дошао до изненађујућег закључка, да у извесним појединостима постоји врло знатна сличност народног живота у тадашњем Цариграду и његовој околини са народним животом код нас. Ова потпуно тачна констатација навела га је на закључак да та околност упућује „само на некакав даљи заједнички корен“, јер „и кад се на природни ток и на истоветни постанак одбије што одбити ваља, остаће опет сличност.“

Дан који је писац изабрао за шетњу кроз Цариград и разгледање интересантности овог живописног града био је Велики петак 1887 године. „Знајући да је варошки или одличнији свет свуда једнак, овде може бити више него игде, јер је скроз понесен за западним модама и обичајима“, писац је одлучио да користи прилику која му се пружала да потражи „couleur locale“ у њеној правој и пуној сјајности спрам пролетњег сунца цариградског. Због тога је отишао до манастира Булуклије који је тог дана имао светковину, за средњу и нижу класу.

Манастир Булуклија налазио се одмах у близини цариградских зидина, те се писац онамо упутио остављајући Перу, прелазећи преко моста изнад плавичасте воде Златног рога. Пошто је требало подаље ићи, писац је узео кола да се њима извезе до манастира Булуклије, те том приликом на своје велико изненађење нашао на неког „нашег човека“ са којим се у погледу цене вожње погодио, (јер се у Цариграду без погађања ништа не ради“), што нарочито подвлачи, српским језиком. Затим, писац нам описује своје утиске из старог Стамбола, за који вели да се добро држи у својем конзервативизму, те упоређујући га, посматраног са Златног рога, са Пером, истиче, да „тамном бојом својих древних зграда отскаче према зидној жућкасто-белој Пери са њеним не мањим обиљем стаклених прозора“.

Пролазећи кроз Стамбол говори нам писац о његовим чаршијама, „где су још занати у гомилама, сваки у засебном крају или у засебној улици“. Иза тога је описао трговачки крај у Стамболу, који је такође врло интересантан за странца.

Пролазећи сераскијератском пијацом, где се налази сераскијератска кула са величанственом капијом и још друге зграде, Новаковић се сећа последњег грчког цара Константина, погинулог у јуначкој борби у одбрани царства и престонице, који је имао свој двор на томе месту. Ту је и лепа мраморна џамија султана Бајазита са четвртастим тремом испред ње, где се налази турски трг разноврсних мириса и лекарија. Прелазећи тим тргом, пуним голубова, које хране пролазници, писац истиче да је у византиско доба на томе месту био Forum Theodosii.

Шаренило Стамбола га је у највећој мери одушевило, те не може да се довољно нагледа његовог источњачког комешања и врвења. Казанџиској чаршији „где су казани, ибрици, мангали, санови, самовари и остали тога рода еспап од бакра и туча, у дугачком низу дућана у таквој гомили, различности облика и лепоте да се од њега око одвојити не може.“ Нешто даље одатле је Ак-Серај-Чаршија са дивном Лалели-џамијом, која је у близини бившег Forum-a Constantini и Forum-a Artopolion, где је „шарена гомила свега и свачега, а поглавито јестива и ситног тога, кавана, зачина и посластица, гомила проткана и ишарана свакојаким, чисто старинским покретом“.

Идући даље кроз стари Стамбол и зашавши тако у улице које нису имале више ничег заједничког са модерном Европом, писац примећује да је ту калдрма исто онаква као и у осталим градовима на Балкану све до нашег Београда. Сва разлика цариградских улица према улицама у другим северним балканским градовима свела би се на разлику коју овим улицама даје пејсаж југоисточног балканског приморја. Овде су вртови пуни кипариса и смокава, којих код нас нема. Даље, писац вели да га „криве линије кућа, узане и тесне побочне улице, решетке на харемским прозорима турских кућа, почесте чесме по улици, продавнице с јестивом, зељем или рибом, каване у различитим, свагда врло простим облицима, изнашаху тип или прототип, тако добро познат од детињства, само што се овде представљаше у пуном типском изобиљу велике вароши престонице“. При томе он нам говори о томе да се „врх свега ... као меланхоличан вео спушташе неки печат опалости, о којој не знате како да судите“. Посматрајући све око себе примећује на свим странама „опале куле и зидине, које нам јасно причају да тако стоје или још од времена освајања, од времена неке унутрашње размирице или најпосле од некога од оних многобројних пожара, који су у Цариграду као каква периодична зараза.“ Посматрајући ово Новаковић се пита, да ли је тај „печат опалости знак падања или просто продужење тога немара“. Тако се могло видети на сваком кораку „где је што пало стоји неоправно; где је што изгорело стоји онако како је иза пожара остало“.

Новаковића врло одушевљава природа цариградске околине, те је посматра са виса на којем се налази и одакле се пружа поглед ка Мраморном мору, камо се у јужном правцу спушта омалена удолица са потоком који тече у море. Кроз Топ-капију, идући паралелно са зидинама цариградским, долази се до Манастира Булуклије, који је само коју стотину метара удаљен од зидина. Новаковић нам у вези са посетом овом манастиру износи занимљиве приче о постанку манастирске цркве и рибама у базену њеном. Посматрајући цариградске зидине налази да имају много сличности са зидинама смедеревског града.

Народна свечаност била је врло посећена, те је поље покрај градских зидова било испуњено „народом у облицима одела, којима је богат само Цариград, та чудновата варош, која је једнако, с ненадмашном у том погледу толеранцијом, мирно и равнодушно свакоме своје остављала“. Сви ови људи, жене и деца, припадници разних народности и сталежа, слегли су се овамо са разних страна да би овде створили весело и живописно комешање, од чијег је жагора врила читава пољана, која им је служила као збориште. „Из свакојаког шаренила правога вашара орила се лупа гоча, свирка зурли, гајди и вика продаваца исто онако и без икакве разлике као на каквом год нашем сабору код цркве“. Посматрајући то писац нам вели, да се са великом радошћу сетио своје земље. Говорећи о цркви примећује, да је слична црквама у неким нашим крајевима.

Затим, описује како је такав народни скуп као и код нас праћен безбројним продавцима разног јестива. По Новаковићу, једина разлика између наше и тамошње саборске кухиње била би једина у обичајима, која су онде нешто друкчији, али су у основи ипак слични, „јер наши обичаји нису ништа друго него сужени прости избор, учињен из овдашњег обиља и пространства.“ Али за разлику према нашим скуповима те врсте он је са изненађењем констатовао да нигде није могао видети да се точе алкохолна пића, „али опет зато свет је био тако весео и раздраган како се само могло замислити на лепоме пролетњем и сунчаном дану, који је на свакоме лицу изазивао осмех.“ За укус кићења, вели да је знатно развијенији него што је уобичајен код нас.

Посматрајући играче, који су своје игре изводили уз музику, за коју је установио да је слична нашој, заинтересовао се је одакле су, те је сазнао да су и они били наши људи, што га је пријатно изненадило.

Овај врло лепо и са много интересантних појединости о тадашњем Цариграду написани путопис, који по својој књижевној вредности долази свакако међу најбоље наше радове те врсте тога доба, завршава се врло успелим описом заласка сунца, посматраног из долине цркве Булуклије, погледа на старе цариградске зидине са кулама, испред којих су се видели у низу тамно-зелених витких кипариса. Враћајући се у град кроз зидине није, разумљиво, могао а да не размишља „о разним предметима који су везани за овај град, казујући нам да смо данас у живој и мртвој архиви прочитали неколико страна из историје балканских земаља.“

Др. Р. В. Ђисаловић

Рибе

На тргу предграђа сваког јутра гине
безброј разних риба још бистрих очију,
ишчупане болно из своје дубине
хладну крв под ножем без јецаја лију.

Тако, неуморно, дан-ноћ жудно роне
клобучастом водом која јасно струји,
сломљених пераја, као да плен гоне
ил' станиште траже у наглој олуји.

Беспослена деца улицом кад ходе
приљубе уз стакла радознале очи;
сатима их прате како вешто броде
кроз млаз непрестано што се на њих точи.

Оне, за све време, изгубљене главе
лепршају телом од зида до зида:
чезну да уроне у таласе плаве
које изгубише ненадно из вида.

Ољуштена тела од оштрих удица,
несклопљена уста смерају плен сласни
кога више нема. Дотле сва улица
равнодушно крај њих живот носи гласни.

А изјутра када трг оживи цео
и светина стане око њих да врви:
рука ће их сећи све део по део,
задњи трзај даће у сопственој крви.

В. Д. ФИЛИПОВИЋ

Мика Михајловић, пионир домаћег филма

У ове дане пада годишњица смрти Мике Михајловића-Африке, првог филмског оператера у Србији и једног од пионира домаћег филма. Делатност Мике Михајловића, иако пуна позитивних дела, остала је прилично непозната широј јавности највише зато што покојник није много марио за личну рекламу. У томе као да није био потпун филмски човек.

Мика Михајловић интересовао се најпре за фотографију, и то као гимназијалац нижих разреда. Његов отац, г. др. Јеленко

Пок. Мика Михајловић, звани »Африка«

(Цртеж К. Н.)

Михајловић, ректор Високе педагошке школе и директор Сеизмолошког завода, купио му је врло рано фотографски апарат. Али статични фотографски снимци као да нису дуго одушевљавали младог Михајловића. Већ 1912 године, као ученик четвртог разреда реалке, Михајловић је некако дошао до једног филмског апарата, и од тада па до своје смрти он се неће растављати од филмских апарата и лабораторије.

Смелост Мике Михајловића била је смелост младог Србина, који види да у рукама има нешто чиме би се могле створити велике ствари. 1914 године он снима погреб руског посланика Хартвига и тако улази у историју српског филма као први филмски репортер а његови снимци као материјал за прве филмске журнале у Србији. У рат 1914 улази као добровољац. Он је један од наших 1.300 каплара. На солунском фронту опет проналази филмски апарат и својом смелошћу превазилази све савремене филмске репортере. Он снима битке са земље и из ваздуха. Благодарећи његовој пожртвованости и смелости ми смо могли на биоскопском платну да пратимо токове многих значајних битки са Солунског фронта.

После рата Мика Михајловић, као реактивирани поручник, постаје шеф Филмске секције наше војске. Док снима инструктивне филмове за војнике и спрема замену у репортерима и лаборантима, Мика Михајловић има времена да за Министарство народног здравља снима пропагандне филмове. У друштву др. Лазе Поповића, Пере Добриновића, Бате Николића он снима познати антиалкохоличарски филм *Трагедија наше деце*, затим такође пропагандне филмове *Отворите очи*, *За кору хлеба* итд.

У последње време Мика Михајловић се истакао као одличан организатор Филмске секције Министарства војске и морнарице, па су многи филмови о нашој војсци са успехом приказивани и у иностранству. Мика Михајловић окупио је око себе неколико вредних људи, који су се у пословима око снимања филма усавршили у страним атељеима. Изгледало је, уочи рата, да ћемо тако добити један нараштај спреман да преузме на себе најтеже дужности око стварања домаћег филма.

Али под условима какви су код нас владали (држава није помагала домаћи филм, средина није била спремна да га помогне, финансијери су скептично гледали на све покушаје) Мика Михајловић није дочекао да оствари значајнија дела. Као сваки пионир имао је да се бори с великим тешкоћама. На путу да оствари своје идеале пресрела га је смрт, права филмска смрт. После краћег боловања преминуо је изненада у својој кући, окружен многобројним фотографијама из својих филмова.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

Познавање пшенице

Инж. агр. Властимир Ђ. Ђорђевић: Пшеница, порекло, сорте и гајење, ИПРОЗ (Пољопривредна библиотека, св. 29—30), Београд 1942, стр. 72, дин. 20.

У овој двострукој свесци Пољопривредне библиотеке инж. Вл. Ђ. Ђорђевић саопштава све оно о пшеници што је потребно да зна и што може да схвати наш пољопривредник. После увода у коме се говори о ботаничким особинама пшенице, њеном хемиском саставу, историји њена култивисања и распрострањености дата је сажета систематика само познатијих врста пшенице. О њеним сортама и варијететима говори се укратко на крају књиге. Врло јасно израђени цртежи појединих врста пшенице много су допринели, да овај део књиге и поред сажетога текста буде разумљив и приступачан.

Други део књиге говори о општим условима култивисања ове биљке осврћући се посебно на озиму и јару пшеницу. У посебном одељку је приказан, код нас слабо практикован, метод јаровљења семена пшенице, који баш код нас има врло често могућност промене. Прошле године, на пример, у неким нашим крајевима је била ометена озима сетва у крајевима где се јарица обично не сеје, па су читава пространа подручја остала незасејана пшеницом, јер семена за пролетну сетву није било. Да је систем јаровљења био практикован то се не би могло да догоди. Осим овога метод јаровљења семена пшенице може се успешно употребити кад год се појави потреба бржег стасања жита, па би га требало код нас отпочети практиковати.

На крају књиге сасвим укратко се говори о болестима пшенице, што свакако значи, да ће се овоме питању посветити посебна свеска ове библиотеке.

Инж. С. Ђ.

—※—

МЕЂУНАРОДНА ИЗЛОЖБА КЊИГА У СОФИЈИ

У Софији ће се ускоро отворити Међународна изложба књига. Изложба ће у првом реду приказати дела национално-васпитног карактера. На изложби ће од страних држава учествовати Немачка, Италија, Јапан, Мађарска, Румунија, Финска и др.

Мудри мученик Сенека

Seneca: Maechtiger als das Schicksal, ein Senecabrevier, eingeleitet und übersetzt von Wolfgang Schumacher, Verlag Dieterich, Leipzig 1942, 306 Seiten, Preis gebunden 3,80.

Просечни човек који није заборавио све што је научио у школи, али се није бавио филозофијом, зна о Сенеки да је био римски филозоф, да је био учитељ Неронов и да му се Нерон одужио тиме што га је послао на онај свет (као и рођену мајку и толике друге).

На пољу филозофије, уколико под њом подразумевате тачно „инвентарисање" онога што знамо и разврставање својих мисли, стари Римљани, добри војници, управљачи, политичари и техничари, заостајали су иза својих учитеља Грка. Схватамо ли пак филозофију по либералнијем тумачењу здраве, стваралачке мудрости, никако не смемо да потцењујемо Сенеку. Мање него икад у данашње доба, кад сте више него ли у редовним приликама жељни моралног путовође који ће вам помоћи да се снађете у ономе што бити мора, да се прилагодите свему што тражи ново доба, што изискује интерес нових поколења, Сенека вас учи да губите страх пред судбином.

Он је пун тешке, оловне збиље, а да вам при лектири онога што је написао никад не буде досадно. Стари римски државник и књижевник у довољној је мери прошао школу античких теоретичара да би научно не само вештину систематског груписања мисли, већ и убедљивог излагања. Да поменемо узгред да многи немачки писци, без устрбца по страхопоштовање које заслужује Фридрих Ниче, сматрају да је његов суд о Сенеки био неправичан. Уредник и преводилац Шумахер врло је згодно извршио избор грађе за ову Сенекину антологију. Нарочито признање заслужује тиме што је у њу унео доста из Сенекиних писама Луцилију.

Дани које сам волео

Дани које сам волео беху лепи
И ретки ко егзотични неки цвет.
Времена је ход некуд њих однео
Где укочи се сваког полета крет.

Сад будан сањам као месечар
Што иде кроз Пакао стварности и сна
Па жуди за оним што некад беше
Али што више неће да позна.

Спокојно тече моја крв,
Ја сам ко плод румен и зрео.
Све што је било, опет, биће,
Само не дани које сам волео.

МИЛОВАН ЈОВАНОВИЋ

Лирика из земље кризантема

Paul Lüth: Fruehling, schwerter, Frauen, eine Auswahl japanischer Gedichte aus anderthalb Jahrtausenden, Verlag Paul Neff, Berlin 1942, 160 Seiten, Preis, gebunden 4,80 RM.

И пре великих догађаја Другог светског рата у којима водећа нација Далеког Истока игра толику улогу, и код нас је владало велико интересовање за све што се тиче Јапана и Јапанаца. Зар не мора да побуђује и радозналост и равнодушнијих умова ова земља чији је народ с једне стране толико конзервативан у чувању своје простране културе и њоме условљене појмова, док с друге стране управо муњевитом брзином присваја (и у даљој обради често надмашује) све најновије тековине науке и технике које се јављају широм света.

То интересовање између осталог обухвата и јапанску књижевност. Лит, издавач овога дела, није нам дао само пробе савремене јапанске лирике, већ нас својим примерима проводи кроз не мање од петнаест столећа јапанске књижевности, вођа у жељи да и тим путем доприноси сузбијању скроз погрешног мишљења да су Јапанци (за разлику од Кинеза, како се обично вели) „скоројевићи на пољу умне културе". С обзиром на дубоке разлике у менталитету које нас Европљане деле од синова Земље Кризантема мора се рећи да дословни преводи песама у прози нашем читаоцу пружају више појма о јапанском схватању но што то могу само по себи одлични, уметнички немачки преводи.

—※—

ИСТОРИЈА ИТАЛИЈАНСКОГ ФИЛМА

Издавачко предузеће „Есперија" припрема велико по обимно дело о историји италијанског филма. На овом делу сарађиваће, поред представника министарства просвете, још и читав низ познатих филмских писаца, критичара и уметника.

Хајди, девојче с планине

Јохана Шпири: Хајди, роман за децу и оне који воле децу, превео Ж. Вукадиновић, илустровао Мома Марковић. ИПРОЗ („Златна књига" изван редовног кола), Београд 1943, стр. 360.

Наша иначе солидна дечја литература обогаћена је преводом одличног дечјег романа *Хајди* од Јохане Шпири. Да је ово дело раније преведено на наш језик, верујемо да би до сада доживело неколико издања, толико је блиско дечјој души. Хајди, јунакиња овог романа, сироче је које чува дед на планини, усамљеник који годинама не силази с планине у село и не воли друштво. Његов доста тмуран живот разведрава својим присуством мала Хајди, племенита и ведра девојчица, послушна и кротка, која воли свог деду и помаже му у домаћинству.

Једно време надвио се тежак облак сете над малом кућицом Чике с планине. Хајди су одвели у град код послодавца њене тетке Дете. Хајди је у граду требало да забавља малу Клару, ћерку Детиног послодавца, која је услед болести морала стално да седи у кући, у покретној наслоњачи. Али велика туга за планином и дедом најзад је умилостивила њеног штићеника у граду, и Хајди поново долази код деде, сва срећна што ће моћи поново да пије свеже кравље млеко и да јури по падинама планинским заједно са својим другом Перицом.

Преко лета долази јој у посету Клара. Перица случајно поломи њену наслоњачу и зато Клара учи да хода, најпре с Перицом и Хајди, затим с дедом и Хајди, а после тога сама. И девојчица из града излечила се тако у дивљини, окружена племенитим људима.

Хајди је у граду научила да чита и на крају она је учитељ малом Перици, који једног дана срећан саопштава својој мајци да је писмен.

Овај роман о девојчици Хајди, написан тако искрено и проживљено, одликује се нарочито лепим описима, избором типова племенитих и добрих, и сјајним диалозима између младих и старих. Тако написан роман оплемењује читаоца, чијеница необично важна за добру дечју литературу.

Превод г. Вукадиновића одликује се чистим језиком и лепо употребљеним изразима блиским деци.

—※—

Дон Кихот — уџбеник разоноде

Сервантес: Дон Кихот. Београд 1942. Издање Југоисток, Стр. 147.

У најлепша дела шпанске књижевности, како је већ давно утврђено, спада *Дон Кихот*, фантастична приповест од Сервантеса.

У издању Југоистока, та фантастична приповест, лепо опремљена, течно преведена, сада је приређена и за српску младеж.

Значајна је то књига.

Писана једноставним језиком, изражена једноставним мислима, она има и једноставну замисао: извући руглу сваку усијану главу, укротити и вратити стварности сваку претерану уобразиљу. Тај похват није лак, али кад успе, он успе и за недорасле и за одрасле, успе као животна истина.

Дон Кихот је у потпуности успео као ведра животна мудрост, под чијим се осмехом нижу вратоломне пустоловине витеза луталице и његовог пратиоца. Дон Кихот и Санчо Пансо постали су човечански узори једне комичне и једне опрезне свести.

И није чудо што је *Дон Кихот* постао уџбеник разоноде, нека врста иронизиране епопеје, извртање руглу свега што прекорачује међе стварности, међе здравога разума.

Преко *Дон Кихота* шпанска књижевност постала је учитељица ведре мудрости, благо и хумано указујући на људске мане, људске слабости.

Донкихотизам, тојест трагедија смешнога, учи нас о недаћама људи с недисциплинованом уобразиљом, учи нас да је стварност једно а болесна фантазија друго, учи нас да ко се претерано загреје тај се претерано и расплакује.

Та поука, казана необично занимљиво, добро ће доћи српској младежи.

НОРВЕШКА И НОРВЕЖАНИ

Erna Lendval-Dirksen: Norwegen, ein Germanische Volksgeschicht, Gauverlag Bayreuth, 87 Abbildungen, gebunden 6.— RM.

Норвешка побуђује нарочито интересовање немачког народа: типична германска земља, колевка многих заједничких германских митолошких легенди, постојбина чврстог и здравог соја људи који се мање од својих суседа мешао са другим елементима и који је по својим старим градовима, својим пашњацима, својим рибарским насељима сачувао лепе германске расне одлике.

То сазнање је свакако и побудило једно од најстаријих и најактивнијих полуслужбених издавачких предузећа Националсоцијалистичке немачке радничке странке, Жупско издавачко предузеће у Бајројту, да повери госпођи Ерни Лендвал-Диркссн, која је себи створила лепо име уметничког, стилског фотографа, да одабере албум уметничких снимака који ће допринети свој обол разумевању Норвешке. Можда ће из тих снажних, лепих, складних и одлучних ликова норвешких сељака и морнара понешто учинити нама разумљивијим ствари за које понеко нема довољно правилног разумевања.

Одлук рег. под бр. 23579 од 26-XII-1941.

ДИЈАМАНТЕ КРУПНИЈЕ, брилијанте све величине и остали старински златан накит купујем и плаћам по највишој дневној цени. Сатове никлене, сребрне и златне, ручне и џепне исправне и неисправне.
КУПУЈЕМ све горње предмете и друге процењујем бесплатно, а на захтев процењене вредности исплаћујем одмах. Купује и највише плаћа позната фирма

»БРИЛИЈАНТ«
Власник МИЛИВОЈЕ М. МИТРОВИЋ
Београд — Ђорђа Вашингтона 6 (Бајлон. пијаца). Тел. 28-706.
50. 1—1

Намештај **ЗОРА** *Београд*
Кр. Александра бр. 87-97 тел. 40-156
Има велики избор спаваћих соба, кухиња, трпезарија, комбинованих соба, кауча, патент фотеља, салонских дубоких фотеља, уз најниже цене, најлепши избор за 1943 год.
Власник Ђорђе Барјактаревић
1—1 '15

„ДИНАРА" *купује и продаје*
САВ БОЉИ НАМЕШТАЈ,
Запамтите: **»ДИНАРА« — Ћирила и Методија бр. 2**
Тел. 40-665.
53. 1—1

ЗЛАТАН НАКИТ
златне зубе, сва златне и сребрне предмете, уметничке, античке ствари купује и најбоље плаћа **»КОЛУБАРА« — Призренска 13. Телефон 24-386.**
52. 1—1

„КИРМАН"
СПЕЦИЈАЛНА ТРГОВИНА ТЕПИХА
Бави се искључиво куповином и продајом домаћих и страних тепиха. Хиландарска улица број 4 — Телефон 29-269.
45. 1—1

ДРЖАВНА
ХИПОТЕКАРНА БАНКА
изложиће јавној продаји на дан **8 фебруара 1943 г. са почетном лицитационом ценом:**
1) Плац са зградом Књегиње Љубице 40 — Дин. 1,500.000.—
2) Плац са зградом Сокобањска 17 — Дин. 2,000.000.—
3) Плац са зградом Неготинска 10а — Дин. 120.000.—
4) Плац са зградама Пере Велимировића 27, Дин. 750.000.—
5) Плац са зградама Далматинска 28 — Дин. 600.000.—
6) Плац са зградом Д-р Кестера 2а — Дин. 4,500.000.—
7) Плац са зградом Миријевски пут 21 (М. Ракића) — Дин. 1,500.000.—
Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска ул. 33/II, где се могу добити сва даља обавештења.
49. 1—1

КУПУЈЕМО И ПРОДАЈЕМО
по најповољнијим ценама: сервизе, распарене кристале, тепихе, боље античке предмете, злато као и све вредносне ствари.
ТРГОВИНА АНТИКВИТЕТА
„БИСЕР"
Власници — КАРАНЧЕВИЋ И СТЕФАНОВИЋ
Кнез Михаилова бр. 39. ◆ Усп. тел. 24818
57. 1—1

КУПУЈЕМ СВАКОВРСНИ НАМЕШТАЈ
кућни и канцелариски, постељину, тепихе, писаће машине, шиваће машине, радио апарате, фото апарате, касе, клавире, старо злато, златан накит, брилијанте.
Апсолутно све купује и најбоље ће Вам платити
ФИРМА МИЛОШЕВИЋ
Југ Богданова 15 — филијала Поп-Лукина 19 Тел.: 24-047
55. 1—1

Ако желите да украсите Ваш стан са модерним намештајем онда не заборавите да посетите
„ДОМ"
ТРГОВИНА УМЕТНИЧКОГ НАМЕШТАЈА **СМИЉАНЕ БРКОВИЋ**
Вука Караџића ул. бр. 8 тел.: 28-395
56. 1—1

Колонијалисти...

Кад дођете у Београд не заборавите да посетите

прво српско предузеће за израду коломасти »СРБИЈА«
ПЕТАР М. РАДОСАВЉЕВИЋ
КАНЦЕЛАРИЈА ул. Космајска 6 (Теразије) тел. 26-671
ПРЕДУЗЕЋЕ Краља Александра 340, тел. 43-812
СТОВАРИШТЕ Римска 22 (Бајлонова пијаца) тел. 26-633).
47. 1—1

„РАДЕ НЕИМАР"
Продаје: ПАЛАТЕ - КУЋЕ - ВИЛЕ - ПЛАЦЕВЕ
ВИСОКИ ОЧУВАНИ РЕНОМЕ НАШЕ ФИРМЕ ВЕЋ ЈЕ ПОЗНАТ.
БЕОГРАД — КРАЉА МИЛАНА БР. 20. — ТЕЛЕФОН 27-796.
48. 1—1

МАЛИ ОГЛАСИ

ЛИЧНУ КАРТУ број 7999 од Претстојништва полиције Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је неважећом. — **Радомир Палић,** чистач.

ЛИЧНУ КАРТУ број 9838 издату од Претстојништва полиције, Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је неважећом. — **Марковић Трифун.**

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем је неважећом. — **Вера Ђурчић.**

ИЗГУБИЛА САМ решење за пензије бр. 304 издато од Пореске управе, Крагујевац. Оглашујем је неважећом. — **Вера Ђурчић.**

ЛИЧНУ КАРТУ број 164 издату од Претстојништва полиције, Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је неважећом. — **Војислав Лекић.**

ЛИЧНУ КАРТУ број 12004 издату од Претстојништва полиције, Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је неважећом. — **Милојковић Љубиша.**

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва полиције Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем је неважећом. —**Милка Богдановић.**

ЛИЧНУ КАРТУ број 16163 издату од Претстојништва полиције, Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је неважећом. — **Стојковић Бранислав.**

ЛИЧНУ КАРТУ број 9553 издату од Претстојништва полиције, Крагујевац. изгубио сам. Оглашујем је неважећом. — **Зорић Мирослав.**

ОПРАВКА ПЕРСИСКИХ ТЕПИХА
„Јамаск"
Кондина 26 vis-a-vis »Политике«
Тел. 20-347.
Купујемо само оригинал персиске тепихе и подеране.
Бр. 58 1—1

АЛО! • АЛО!
Ево једне добре адресе за Вас:
ОТВОРЕН ЈЕ МОДЕРАН РЕСТОРАН
„СРБИЈАНЦИ"
У ГРАНД ПАСАЖУ ЛЕВО КНЕЗ МИХАЈЛОВА БР. 19.
Посетиоци Теразија не заборавите да посетите овај лепи кутак, који ће Вам пружити право задовољство. Локал је добро загрејан, а у њему се точе права домаћа пића.
Ресторатер
СВЕТИСЛАВ Ј. СИМИЋ
звани »Џ и н«

Државна Хипотекарна банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

10. фебруара 1943:
1. Плац са зградом Молерова 76 Дин. 2,500.000.—
2. Плац са зградом Кр. Александра 30 Дин. 3,000.000.—
3. Плац са зградом Његошева 19-а Дин. 10,000.000.—
4. Плац са зградом Кнеза Павла 104 Дин. 4,200.000.—

13. фебруара 1943:
1. Плац Баново Брдо Дин. 70.000.—
2. Плац са зградама М. Поцерца 18 Дин. 2,200.000.—
3. Плац са зградом Дринчићева 19 Дин. 4,500.000.—
4. Плац Марш. Пилсудског 39 Дин. 1,500.000.—

16. фебруара 1943:
1. Плац са зградама Метохијска 4 Дин. 500.000.—
2. Плац са зградом Топаловићева 23 Дин. 400.000.—
3. Плац са зградама Миклошићева 24 Дин. 380.000.—
4. Плац са зградом Ђорђа Кратовца 34 Дин. 600.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска 33, где се могу добити сва даља обавештења.

Најбоље књиге за српског сељака

ЗЕМЉОРАДНИЧКИ ТРЕБНИК

„СЕЈАЧ"

Досад су изашле све књиге:

1. Др. С. З. Иванић: Наше село и заразне болести Дин. 15.—
2. Др. С. З. Иванић: Неговање деце на селу — — „ 15.—
3. Инж. Велислав Томашевић: Грађевинарство на селу. Илустровано са много слика и цртежа „ 15.—
4. Зечевић Милорад: Чување поврћа — — — „ 15.—
5—6. Зечевић Милорад: Орезивање воћака — — „ 30.—
7—8. Јањић Јаша: Скупљање и сређивање лековитог биља — — — — — — — — „ 30.—

Поред горњих књига сваки сељак треба да одмах набави дело:

„СЕЉАЧКА КЊИГА"

»СЕЉАЧКА КЊИГА« доноси из пера пољопривредних стручњака чланке из свих грана пољопривреде и сва корисна упутства за српског земљорадника. **»СЕЉАЧКА КЊИГА«** је и илустрована, а стаје — — — — — — — — **Дин. 40.—**

Горње се књиге могу добити у свим књижарницама.

Издавачко и прометно А. Д.
„Југоисток"
БЕОГРАД ДОБРАЧИНА 30, ТЕЛ. 28875.

Пуштарина плаћена у готову

Л. И. Бр. 19346

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 6. Год. II
Београд, 13 фебруара 1943
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

Још један злочин!

Никада можда није било потребније и судбоносније за нас Србе да будемо прави Европејци, на висини данашње ситуације, свесни својих дужности према себи и према потомству. Српски народ треба данас да покаже да има своју главу, да уме самостално да процењује своје интересе, своје српске интересе, који су истовремено и европски.

Данас када немачка војна снага и цео немачки народ дају натчовечански отпор бољшевизираним хордама, које хоће да прегазе свето тле заједничке европске отаџбине, наша је прва дужност да схватимо значај овог историског момента и да према њему подесимо своје поступке.

Тренутак је судбоносан и од његовог разумевања зависи опстанак и боља будућност српског народа.

Не сме се нико заносити неком словенском сентименталношћу, јер сваки мора да разуме да се ради о спасу Европе, чију вековну културу хоће да уништи црвена неман са Истока и да на место ње васпостави царство варварства и тиранија. То би била стварност сутрашњице, а не би се остварила обећања и лагарије бољшевичких властодржаца и њихових агената у нашој земљи.

Треба да је јасно свакоме да у том случају српски народ не би више постојао као нација и да би дело његовог истребљивања, које су започели »партизани« било приведено крају.

Српски народ, који се сам својом свешћу ослободио црвене куге, због таквог свога држања осуђен је од Москве на смрт и за њега не би било места у поретку који црвена Москва носи.

Кад би се десило којом несрећом да се крвави талас са Истока прошири по Европи, судбина српског народа била би запечаћена. Лондон и Вашингтон препустили су српски народ црвеној аждаји, што се види и из писања њихове штампе, тако да је и наслови »југословенска влада« морала да уложи протест против тога, јер се у енглеским и америчким листовима пише како се мале државе морају нагодити са Совјетима. Судбина Балтичких држава, које су Совјети приграбили довољно је сведочанство о ономе што чека и српски народ, ако би био приморан да се нагоди са Москвом.

Лудачки покушаји бољшевичке владавине у нашој земљи из 1941 године отворили су очи свакоме и српски народ зна да свима својим снагама треба да се одупре намерама Москве. После свију страдања и искушења које је српски народ доживео за ове две године за рачун Дондона и Москве, њему је данас јасно до очигледности да је био само оруђе за постизавање њихових циљева.

О опстанку и животу српског народа водило се рачуна колико о неком афричком полудивљем племену.

И данас Лондон, Москва и Вашингтон настављају ову злочиначку работу, коју мора да жигоше поштена савест човечанства као једно срамно дело. А српски народ, чијег се живота тиче, подиже крваву оптужбу против ових хушкача, који су га у два маха довели до руба пропасти и сада хоће поново да га гурну у нову катастрофу, заводећи га да скрене са правог пута свога животног опстанка и својих властитих интереса.

Место да пруже стварну помоћ своме црвеном савезнику, који врши очајничке покушаје да сломи одбрану Европе, јер после тога долази замор и исцрпљење, они блефовима са конференција и хушкањем окупираних народа хоће да маскирају своју немоћ и неспособност, као и своју савезничку перфидију.

Из Лондона којекакви задригли и нагојени лордови, разноразни белосветски пустолови као Харисон или српске издајице као Пепић, без трунке савести и срца хоће да увале српски народ у нову катастрофу.

У низу таквих бескрупулозних провокација јесте и говор америчког министра морнарице Нокса, који најављује да ће становништво окупираних земаља бити наоружано да би могло да се бори противу окупатора. Ова изјава не само да је један злочин са гледишта међународног ратног права, већ је и срамота за савест културног човечанства. Зар тај министар морнарице, чије бродовље свакодневно нестаје са морских површина, не зна да свака оружана пустоловина неког окупираног народа повлачи за собом по међународном ратном праву најстрожије санкције, које могу да доведу у питање и сам опстанак једног народа?

Пут опстанка и живота српског народа

Ми верујемо да нико код српског народа неће насести хушкачима и провокаторима из Лондона, Москве и Вашингтона и да ће у својој огромној већини остати свестан својих српских интереса и своје европске дужности. Свако пренагљење у процењивању догађаја, свако повођење за лажима и блефовима пропаганде Лондона, Москве и Вашингтона скупо може стати сваког појединца, као што може нанети недогледне штете целом народу и упропастити његову будућност. Без узрујавања, хладнокрвно и мудро треба чекати развој догађаја, који неће бити онакав како га желе преставити хушкачи и провокатори преко радија и њихови експоненти и агенти у земљи, као и други лакомисленици и малоумници.

Епохалну одбрану Европе од бољшевичке опасности, коју са беспримерним хероизмом и пожртвовањем води данас немачка војска са разним перипетијама промењиве ратне среће треба схватити како треба, треба развој борбе реално процењивати.

Тешко нама, тешко појединцу који нестрпљиво пренагли и своје поступке и своја дела заснива на моменталним обртима у ратним операцијама или у извођењу стратегијских планова.

Напротив, у овој судбоносној борби за спас европске културе и националног живота европских народа ми морамо са своје стране да учествујемо, чувајући апсолутан ред и мир у нашој земљи, својом вољом и својом снагом спречавајући сваки покушај да се они наруше. Исто тако својим радом и својом радном снагом морамо доприносити појачању европског потенцијала у овој ослободилачкој војни европског континента противу паклених намера енглеских и америчких плутократа удружених са црвеним бандитима.

Пут опстанка и живота српског народа јасно је одређен и повучен, а они који покушају да заведу српски народ са тога пута за рачун Лондона, Москве и Вашингтона, његови су највећи непријатељи и морају се онемогућити свима средствима.

»С—Н«

Зар те није срам Х. Харисоне?

Хјуберте Д. Харисоне, ти нам се јављаш једанпут недељно преко лондонског радиа. Ословљаваш нас са „драги пријатељи". То је оправдано утолико што смо ти ми били збиља пријатељи.

Кад си дошао међу нас, године 1924, ниси био нико и ништа. Био си незапослен и син незапосленог радника. И зет ти је био незапослен. Довео те је у земљу један наш сународник, Ужичанин, твој бивши школски друг из Бирмингхема, као и већи на нас већи срцем него мозгом. Био си гладан, го и бос, Хјуберте Д. Харисоне. Не сећаш се можда. Али присети се мало. Можда ћеш се сетити да не би имао где да ручаш и да вечераш да ти ми нисмо дали.

Нашли смо ти једно место, Хјуберте Д. Харисоне, па смо ти нашли и друго боље место.

Довели смо те у везу са надменим претставницима твоје домовине, Хјуберте Д. Харисоне и преко њих направили те новинарем. Да си остао где си био, не би постао новинарем па да си живео и сто година! Постао си дописником „Манчестер Гвардијан"-а, нешто што не би ни сањао да си остао код своје куће и примао помоћ за незапослене. То ти је место отео један од наших додуше, али теби по начелима и појмовима сличан. Преко нас си постао дописник „Асошјетид Прес"-а. И то су хтели да ти покваре странци, твоји једномишљеници. Ми нисмо дали.

Најзад си, Хјуберте Д. Харисоне, преко нас и помоћу нас, постао дописник „Рајтера". Да си остао код своје куће, да није било нас и да није било великих интервјуа које смо ти ми прибавили, ти се тамо на дому не би упознао ни са послугом „Рајтера". Сад си био „неко" и претстављао „нешто". Све преко нас и помоћу нас. Почео си добро да живиш и да станујеш. Био си примљен у најбоље друштво. Био си управо мажен.

Оженио си се, Хјуберте Д. Харисоне. Деца су ти овде рођена. Почео си, што кажу, да водиш кућу. Тамо на дому, све од помоћи за незапослене, то не би могао. Ко ти је у кућу долазио, већим делом „комсаломци" и проповедници свакојаких разорних покрета, о томе ми тада у својој великодушности нисмо правили питање. И даље си био приман у најбоља друштва. Ништа се без тебе није дало замислити. Та, за Бога, дописник „Рајтера"...

Колико си пута, Хјуберте Д. Харисоне, јавно говорио да само код нас још можеш да живиш, да у Енглеској за тебе више нема живота, да си се сродио с нама, да живиш само за нас, и тако даље.

А сад кад је наступила несрећа у коју су нас увукли твоји сународници и једномишљеници, шта радиш, Хјуберте Д. Харисоне? Како се одужујеш. Примио си на себе најружнију улогу. Примио си се да кажеш и оно што други мисле, али не смеју отворено да кажу. Сваке недеље позиваш „драге пријатеље" код нас отворено и изрично на саботажу и друга дела за која знаш да повлаче за собом тешке казне и пропаст оних који су те некад прихватили голог и босог, који су ти дали хлеба, који су од тебе направили човека и дали ти да нешто стекнеш. Брига тебе много за то што ће можда, толики свет да страда, међу њима и многи од оних који су те хлебом нахранили а којима се сад одужујеш каменом.

Брига тебе што ћеш завити у црно толике куће, међу њима и многе у којима си толико пута био гост. Брига тебе много сад за нашу земљу и наш народ за који си некад говорио да је као и твој. Брига тебе сад све то кад сад имаш част да примаш фунте непосредно од својих сународника.

Зар те није срам Хјуберте Д. Харисоне!

Недељни преглед међународних догађаја

СУДБИНА ЕМИГРАНАТА

Последице конференција у Казабланки и у Адани почињу све јасније да се оцртавају. Поред њих, међутим, појављују се и последице неодржавања оних двају конференција, које су изостале: у Москви и у Лисабону. Прва од њих, вероватно, није била у програму, мада је очекивана у политичким круговима низа престоница. Друга, међутим, била је предвиђена, а изостала је из разлога, који данас још нису познати, али који се могу наслутити.

Емигранти су узнемирени

Међусавезнички положај се у току последњих месец дана нимало није изменио, — бар не у правцу постизавања јединства погледа и јединства акције. Напротив, англосаксонски договори у Африци појачали су подозривост Совјетске Уније, а конференција у Адани имала је даљег дејства у истом правцу. Промене у Африци, упркос заједничког сликања Жироа и Де Гола, задржале су се у претварању Империјалног савета у ратни савет. Пеирутон остао је на своме положају, упркос жучних напада Деголиста, а генерал Катру, који је имао да одржава за Де Гола везу са Жироом, вратио се на свој положај у Сирији. Разговори, који су имали да се одрже у Лисабону и у којима је требало са британске стране да се умири јавност Иберијског полуострва у погледу ратних планова и будућности Европе, нису одржани. Уместо тога, из Шпаније одлазе нови одреди за појачање Плаве дивизије, а у Португалу штампа започиње нову публицистичку офанзиву против бољшевизма.

Оно, што је, међутим, најинтересантније поред ових симптома, јесте све већа узнемиреност која је после Казабланке завладала међу емигрантским владама у Лондону. Маколико те владе биле везане политичким правцем и материјалним разлозима за ствар „Уједињених нација", оне ипак у бољшевизму виде угрожавање својих егзистенција и својих планова за васкрс своје власти у обновљеним државама.

Први аларм дошао је из пољских емигрантских кругова. После жртвовања Пољске, генерал Сикорски је у Лондону са владом Његовог Британског Величанства и са америчким претставницима склопио конкретне споразуме у погледу послератне обнове пољске државе, — разуме се под претпоставком савезничке победе. Совјетска Унија у тим споразумима није учествовала, нити је по њима дала своју реч. Егзистенција те послератне Пољске везана је, међутим, за споразум са Москвом, јер би у случају победе „Уједињених нација" свакако Совјетска Унија имала пресудну реч у простору раније пољске државе, док су Англосаксонци исувише далеко. Колико су они далеко од Пољске видело се у јесен 1939 године, када Пољска у својој борби против немачке оружане силе није добила ни један авијон, ниједан тенк, ниједну пушку од својих савезника за које је заратила.

Стари британски план се мења!

Генерал Сикорски је, отуда, у неколико махова покушавао да дође у додир са Стаљином и да га посети. До овога састанка, међутим, није дошло. Атлантска карта, која је по узору на Вилсонових 14 тачака имала да обезбеди за мале народе теоријски стварање суверених држава, остала је програмом под којим стоје само потписи Черчила и Рузвелта. Москва се о тој декларацији није изјаснила.

Казабланка је имала, с обзиром на толико наговештавану англосаксонску офанзиву на Европу, да прецизира послератне циљеве и, свакако, да одреди улогу појединих партнера у реду који би имао да се успостави у случају победе у Европи. Сикорски и његова влада рачунали су свакако с тим да ће том приликом доћи до фиксирања става Совјетске Уније у погледу малих држава и у погледу граница евентуалне будуће интересне сфере, до које би Москва протезала свој утицај. Вероватно је пољска емиграција очекивала да ће том приликом бити фиксиран и од Совјета признат план за стварање низа држава, које ће бити међусобно савезом повезане, а односом послушности на Лондон наслоњене. Тај нит би ишао од Балтичког Мора до Јадрана. План низа тих држава је стара енглеска идеја. Средњи члан у томе ланцу треба, свакако, према британским плановима да буде Аустрија под Хабзбурзима. На тај начин би постојала комплетна баријера, која би с једне стране имала да буде англосаксонски капиталистички бедем против бољшевизма, а с друге стране ланац, који би стезао обезоружану и побеђену Немачку.

Цели овај првобитни англосаксонски план је, изгледа, у главама оних, који самосвесно у Лондону деле Европу и играју се са судбинама појединих народа и држава, морао да претрпи измене услед држања Совјетске Уније. Важан чинилац у овој измени је, поред закопчаног става Москве, још и савршено безинтересовање Сједињених Држава за судбину Европе. Москва не жели да се веже никаквим обавезама за после рата, свесна тога да за њу постоји само тоталан пораз као једна, а општа светска бољшевичка револуција као друга алтернатива.

Грешка у рачуну Совјета, који су чекали да Немачка ослаби у борби на западном фронту, па да је онда, онемоћану, коначно здробе, навела је Совјете да уђу у рат. Тај рат они воде због својих циљева, а не за спас угрожених Англосаксонаца и њиховог капитализма. Они су свесни чињенице да су им Англосаксонци намењени улогу да за њихове интересе крваве. Пред тим сазнањем сви покушаји Лондона да се на неки начин Совјети вежу за случај њихове победе, остају беспредметни. Москва зна да јој нико неће помоћи, ако се њена снага здроби под ударцима европског оружја. Зато Москва не преузима никакве обавезе према својим назови-савезницима. Као играч који ставља све на коцку, стим да добије све или да све изгуби, она тражи у случају победе целу Европу.

»Фантастични планови«

Недолазак совјетских претставника у Казабланку показао је и емигрантским владама, толико исто колико и Англосаксонцима, да о некаквом споразумевању са Совјетима у погледу политичких циљева не може бити говора. Орган америчке војске *Арми енд Неви Џорнел* после Казабланке је сам потврдио да разлог за Стаљинов недолазак на конференцију треба тражити у совјетској тежњи да се не упусти ни у какве обавезе у погледу на послератне планове у Европи.

На овом питању се сада појављује размимоилажење у англосаксонској јавности. Британска ревија *Њу Стејтсмен енд Нејшн* пише да извесни интереси у Британији и у Сједињеним Државама гледају у војничким успесима Совјета велику опасност. Извесни кругови, пише тај лист, траже већ данас укидање испоруке на основу закона о узајмљивању и изнајмљивању Совјетској Унији. У Великој Британији појављује се мисао да треба руке спустити у крило, јер идеја да Руси треба коначно да искрваре веома је заводљива. Исти лист пише даље, да постоји опасност да Стаљин примети при једној савезничкој интервенцији у јужној Европи, план да се успостави баријера против совјетског утицаја.

Оно што је Сикорског свакако највише узнемирило је констатација, наведеног британског листа, да пољски емигранти са својим „фантастичним плановима" само још повећавају подозривост Москве, која се појавила у последње време у погледу англосаксонских намера. Свакако се Совјети плаше, завршава тај лист, да би једна англосаксонска војна снага, која би продрла на европски континент, посредно била уперена против Совјетске Уније и нанела њој и њеним плановима удар.

На другој страни Океана, јеврејски новинар Липман у *Њујорк Харалд Трибјуну* већ даје савете малим народима Европе да своју спољну политику координирају са Совјетском Унијом. У истом смислу је говорио недавно и британски амбасадор у Москви Кер.

Пред оваквим перспективама, велики планови пољске емиграције падају у воду. А са тим плановима заједно и наде других емигрантских влада. Поставља се ту, разуме се, питање колико су искрене изјаве, које из Лондона долазе из извесних тамошњих политичких кругова у погледу попуштања пред совјетским намерама. Оне могу исто тако бити планске пуштене у промет ради умирења Москве и ради давања потстрека за даље жртвовање милионских маса руског народа за англосаксонске циљеве. Да, међутим, у Сједињеним Државама у погледу Европе и судбине њених народа не постоји никакво нарочито интересовање, може се сматрати сигурним. Сједињене Државе интересује у целом овом рату једино стварање што јаче позиције за амерички империјалистички капитализам у свету. За те планове Европа није потребна, већ је потребно у првом реду ослабљење Британске Империје. А то слабљење би се једном бољшевизацијом Европе и последицама које би из тога настале, свакако такође постигло.

Изгледи емигрантских влада у Лондону су, према томе, знатно спали. У првом реду се то тиче Сикорског, затим Бенеша, а исто тако и румунског емигранта Тилеа и његовог одбора и клуба Слободара Јовановића. Не само то. Емигрантске владе су постале за Лондон и његову политику према Совјетима тешким оптерећењем. Не треба, уосталом заборавити, да се међу њима налази и званично, непризната, али ипак обилно финансирана руска масонска гарнитура којој је на челу велики кнез Владимир. Та гарнитура имала би да се појави под извесним евентуалностима у Русији као влада, која би била потпуно политички и економски зависна од Лондона.

Како далеко је дошло у размимоилажењу између Москве и Велике Британије у погледу емигрантских влада, види се и из става совјетских пропагандистичких радио станица које, нападајући емигрантске владе, отворено сваки пут закаче, готово неприкривено, и политику Даунинг Стрита у односу на њих.

Према овоме наступио је сада, свакако, у односима између Лондона и Москве период заоштравања, чији даљи развој још не може да се предвиди, но који ради природног сукоба интереса може само да се продуби, а никако изглади.

Подморнице као политички проблем

Поред ове замршене ситуације, у британској штампи има још један моменат, који у свакодневним коментарима стоји у првом реду: подморнице. Овај проблем престао је да буде војним и постао је политичким, јер поремећује из основа и све политичке концепције англосаксонских савезника у погледу садашњег развоја догађаја и њиховог послератног наставка. Дуго времена је тема о подморницама била објекат извесног багателисања. Но чињеница, што се из дана у дан број подморница повећава, а број расположивих транспортних бродова рапидно смањује, учинила је да је данас опасност од подморница централно питање, које даје карактеристику свима расматрањима у англосаксонској штампи.

1939 године располагала је Велика Британија са нешто преко 12 милиона Брт. Томе треба додати још трговачке морнарице доминијона, затим отете бродове норвешких, грчких, данских и француских бродовласника, један део холандске трговачке морнарице и узапћене бродове држава Осовине. Све у свему, то претставља масу од око 24—25 милиона Брт. Сједињене Државе имале су 1939 године 9 милиона Брт. бродског простора. Од те томе дода још тонажа јужноамеричких држава, добија се као укупна снага англосаксонске трговачке морнарице цифра, која лежи између 35 и 38 милиона Брт. Од тога је потопљено преко 30 милиона Брт., а новоградње нијуком случају од почетка рата до данас нису могле да достигну више од једне трећине потопљеног бродског простора, — шта више, по свој прилици су још и знатно мање. Отуда је разумљиво, да између Англосаксонаца с једне и њихових савезника с друге стране, као и између Лондона и Вашингтона долази у последње време све јаче до изражаја раздор, који је изазвао природном себичном жељом да се у првом реду задовоље, — уколико је то могуће, — сопствене потребе, а тек у другоме да се ограничена тонажа стави на расположење за заједничке циљеве.

Из овог војног проблема рађа се политички проблем. Обустављање или још веће ограничавање материјалне помоћи Совјетској Унији, природно, продубиће јаз између Москве и Англосаксонаца. Немогућност испорука из Сједињених Држава и из Велике Британије у земље Јужне Америке или Истока са својим великим привредним, мора да изазове и одговарајуће политичке последице. Доказ је, између осталога, баш недавно дата Турска, код које ово помањкање англосаксонске тонаже изазива природну потребу да се за увоз траже други извори и да се извоз упути у другим правцима, о чему је говорило турски министар трговине.

Смена страже у Италији

Ово помањкање у тонажи је, међутим, истовремено и препрека која у највећој мери отежава све стратегиске планове Англосаксонаца у односу на Европу. За англосаксонско-совјетске односе она чињеница опет има својих крупних последица, а у вези са свима моментима који су у погледу тих односа, с обзиром на положај у Европи, већ истакнуте. Отуда се проблем подморница данас поставља као најважнији и војнички и политички проблем пред англосаксонску јавност. И отуда је разумљиво, што је узбуна, настала тим поводом, свакога дана све већа. Тиме што подморнице изазивају читав овај компликовани низ војничких и политичких последица, оне постају важан чинилац у свима предвиђањима о исходу рата и о могућностима које ће се тада појавити.

Један од важнијих политичких догађаја у протеклој недељи свакако је реконструкција италијанске владе, којом приликом су сви њени најважнији чланови замењени новим људима. Ова реконструкција, коју је Мусолини спровео својом познатом радикалном одлучношћу, изазвала је у свету разумљиву пажњу. Интересантно је да англосаксонска штампа није искористила ту реконструкцију ни за какве пропагандистичке нападе или закључке о Италији, њеној политици и њеној снази. И у престоницама противника Осовине реконструкција се дакле схвата на исти начин, на који се њени разлози и поводи претстављају у Риму и у Берлину.

Као Немачка, тако и Италија данас врши своју велику унутрашњу мобилизацију. За ово су потребни људи неистрошени, борбени и одлучни. Мусолини их је изабрао, а задржао је при томе себи, поред осталих, још и Министарство спољних послова.

Војна, унутрашња и спољна политика су на тај начин у једној руци. У драматичним тренуцима садашњице, Мусолини и лично преузима непосредно вођство и непосредну одговорност за целокупну политику своје земље. У новим задацима, који стоје пред Италијом и у измени услова који су постојали када је она ушла у рат, треба тражити позадину и разлоге за промену италијанске владе, која је сва у знаку окупљања и мобилисања свију националних снага.

VERUS

ПОЉОПРИВРЕДНИ ТЕЧАЈЕВИ ЗА УЧИТЕЉЕ

Да би се међу сеоском омладином пробудила жеља за напредан рад и утакмица у гајењу пољопривредних биљака, Министарство пољопривреде и исхране препоручило је, а Министарство просвете прихватило и наредило стварање обавезних сеоских вртова за практичан рад ученика и учитеља на гајењу поврћа.

Како многи учитељи, и поред љубави и интересовања за овај рад, не познају све потребне појединости, Министарство пољопривреде наредило је да сви срески пољопривредни референти имају у току месеца фебруара, марта и априла да одрже обавезне пољопривредне течајеве за све учитеље из својих срезова.

Течајеви ће трајати по један дан сваког месеца и то у оне дане када буде најлакше окупити све учитеље из среза у среском месту, а да не изостају од школске наставе по својим школама.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Чика Љубина 1/IV, Телефон бр. 20-383.

ШТАМПАРИЈА „ЛУЧ", Краљице Наталије 100.

Тромесечна претплата 36 дин. шаље се преко „Пресе", а. д. Влајковићева 18.

Битка за хлеб српског народа, за његов опстанак и за његову бољу будућност

Говор Претседника Српске владе, генерала М. Ђ. Недића, на радиу

Драга браћо српски земљорадници.

Одмиче време. На прагу је пролеће 1943. Природа се буди и наде се буде. Претурили смо преко главе прошлу тешку, народну годину. Да ме нисте послушали и да нисте засејали сваку стопу српске земље, сигурно је да би многе ваше миле и драге покосио најљући непријатељ — глад.

Ви се сви сећате како су вас наши дин-душмани са лондонског „кратког вала" и остали саветовали да не сејете, јер нећете жети. Да сте се, по несрећи, повели за тим злотворним гласовима, многа би српска капа пуста остала. Како би тек тада лондонци и комунисти задовољно трљали руке и сенирли саопштавајући један другом: „Срба је све мање и мање". Али ви сте им то задовољство ускратили. Победила је ваша бистра сељачка памет и ми смо остали живи као плашило за све немирне савести.

Видите, опет се Бог смиловао на Србе. Зима је блага. Пролеће изгледа да ће бити рано. По извештајима које сам примио, ви сте узорали 70% оранице за пролетњу сетву и поред свих тешкоћа, са смањеном људском и сточном снагом. Али остало је још доста да се уради.

Гледао сам ваше добре и вредне жене, па и нејаку децу, како ору. Посматрајући их ја сам се и радовао и жалостио. Пуно је било туге моје срце, али и пуно радости што сам видео ону стару, несломљиву снагу Србинову, способну за живот и велика дела. Јер је доиста велико то ваше дело, браћо и сестре, и у њему лежи спас и будућност наша.

Радујем се што могу сада да истакнем да су грађани из варошица и градова постигли прошле године врло добре резултате. У овоме погледу су Београђани предњачили. Зато користим ову прилику да им искажем своје признање и захвалност.

Видите, опет се Бог смиловао на Србе. Зима је блага. Пролеће изгледа да ће бити рано. По извештајима које сам примио, ви сте узорали 70% оранице за пролетњу сетву и поред свих тешкоћа, са смањеном људском и сточном снагом. Али остало је још доста да се уради.

Гледао сам ваше добре и вредне жене, па и нејаку децу, како ору. Посматрајући их ја сам се и радовао и жалостио. Пуно је било туге моје срце, али и пуно радости што сам видео ону стару, несломљиву снагу Србинову, способну за живот и велика дела. Јер је доиста велико то ваше дело, браћо и сестре, и у њему лежи спас и будућност наша.

Годишњица привредног плана

Сада пред вама стоји пролетња обрада и сетва. Од њеног успеха зависи како ћемо преживети идућу зиму 1943/44 године. За то вам баш данас и говорим, на дан годишњице моје наредбе: „О планској пољопривредној производњи у Србији". Желим да будем у сталном додиру са вама, да вас обавестим, да вас упозорим, како вас неби многобројни наши непријатељи преварили.

Ви знате колико је било неверних Тома, који су сумњали у успех те моје прошлогодишње наредбе, који су је злонамерно критиковали и одвраћали и мене и вас од ње. Али ја нисам одустао од ње, а ви сте је разумели и прихватили. То нас је исхранило прошле тешке, народне године и спасло многе и многе српске животе.

Браћо земљорадници,

Долази ова нова радна година. За земљорадника је она злат на, за српски народ можда и суд боносна. У сваком случају, како је будемо збринули, таква ће нам и бити. Зато сам ја опет међу вама и наређујем вам, да ме у потпуности послушате и да, као и прошле године, у потпуности прихватите све ове моје заповести:

Пет заповести

Прво безусловно је потребно да и овога пролећа обрадите и засејете сваку стопу ове свете Србинове земље, мајке хранитељке, и то у пуном смислу ове речи. Неизвесна је будућност, а српски народ мора да је дочека жив, снажан и способан за нова дела.

Друго, верујем да ће ово пролеће бити боље од прошлогодишњег. И зато чим пролеће гране, сви до последњега изађите на своје њиве, засучите рукавеве, орите и сејте. Ни један је-

дини педаљ наше земље, па ни леђина, не сме остати непооран и незасејан. Бог, који увек чува Србију, надокнадиће вам сада и ваш лањски труд.

Треће, још сада припремите све што вам је потребно за пролетњу сетву. Нека су ваше справе и алати уређени и спремни. Нарочито припремите семе за сетву. Тражите од вашег реонског економа да испита клијавост семена, особито кукуруза. Немојте, као прошле године, због промрзлог семена, да два и три пута сејете и дангубите.

Четврто, семе од сунцокрета, шећерне репе и соје добићете. Наредио сам потребно министру пољопривреде. Семе од кромпира спремите сами и то што више. Семе баштенског биља прикупите, јер нам оно може врло корисно за исхрану послужити. Један део увешћемо из Немачке и Мађарске. Ово семе разделиће вам се благовремено.

Пето, становништво градова и варошица мора такође да да свој допринос исхрани народној. Не сме ни једно парче земљишта по градовима и њиховој околини да остане необрађено незасејано. Потребно је садити што више поврћа, јер нам то налаже и искуство из прошле године.

Ја вас добро познајем и из мира и из рата. Знам вашу велику душу хришћанску и српску. Ви који сте на бојишту имали срца и за своје љуте непријатеље, не можете да данас немате душе и срца за своје најближе и најрођеније. Познајем ја вас добро и поносим се вама. Зато вам наређујем. Слушајте:

КРОЗ РАД И БРАТСКУ СЛОГУ КРЕНИМО У НОВУ СРЕЋНИЈУ СРБИЈУ. НЕ БОЈМО СЕ. С НАМА СУ БОГ И ЊЕГОВА ПРАВДА. НАПРЕД.

Српски земљорадник добио је битку за хлеб
(Снимак „Српски народ")

„Будите велики Срби!..."

Захтевам од сваког брата Србина, ако има и најмање парче земљишта, да га у пот пуности обради и засеје. То му налаже и национална дужност ради исхране и спаса српског народа. Овде се може посведочити своје право родољубље. У овоме правцу мора бити српско и домаћинско такмичење.

Браћо земљорадници,

Ове године нарочито морамо постићи што веће успехе ради општег добра нашег народа. Покажите се и нека види, ко очију има, колики сте ви велики Србч и какво сте свесни и садашњег тренутка и наше ситуације.

Не заборавите да се сада бије опет битка не само за хлеб српског народа, не само за његов опстанак, већ и за његову бољу будућност. Знајте да исход ове битке, коју водимо својим преданим трудом и мудрошћу, није ништа мање значајан од оних које сте некада ви или ваши очеви били славно на бојним пољима.

Да би у овој садашњој бици победили, у земљи мора да се очува апсолутан мир, ред, пожртвован рад и братска слога. Ако ово будете у потпуности испунили, ви ћете видети у најскоријој будућности велике користи по наш народ.

Ви сте ме прошле године послушали и поред све јаке непријатељске против пропаганде спољне и унутрашње, и нисте се покајали. Спасли смо српски народ од глади и поред нородне године. Слушајте ме и сада. Извршујте моја наређења у потпуности, јер је то само ради највећег добра Срба и мајке Србије.

Браћо земљорадници,

Ви знате да се прави јунаци тек на муци познају. Ви знате да се велика дела само трудом и преданим радом постижу. На вама сада опет лежи судбина српског народа. На вама је да опет посведочите и своје српско родољубље и своју племенитост. Не заборавите ни за тренутак да ваше руке хране ону нашу децу и браћу у заробљеништву; од вашег рада зависи опстанак хиљада сирочића без оца и мајке; ви сте хранноци и заштитници унесрећених избеглица из свих крајева српске земље; у вас су упрте очи ратних инвалида који су за бољу будућност српског народа жртвовали не само свој рад, већ и своје тело.

Зар је потребно да српског земљорадника потсећам на родољубље и племенитост? Зар треба да вас опоминем да будете људи, хришћани и Срби?

НАШЕ ОПРЕДЕЉЕЊЕ

Београд, 11 фебруара

Из кругова Српске владе добили смо изјаву поводом ове вести:

Српски народ гурнут је од Англосаксонаца у рат, иако никакав ратни циљ није имао пред собом, нити га је могао имати, јер никакви његови интереси нису били угрожени. Југославија је жртвована ради Совјета. Сада се хоће и Србија да жртвује.

Ова најновија издаја Англосаксонаца отвориће очи и последњем српском родољубу да се никаквој помоћи и заштити са њихове стране нема надати.

Српски народ одлучно се определио за Европу и европску цивилизацију и на том ће путу истрајати до краја.

Коцке су бачене

Вест швајцарског листа TAT, који је један од најбоље обавештених и најозбиљнијих, а по којој је дошло до затегнутости између Англосаксонаца и Совјета по питању Балкана, претставља последњу карику у ланцу доказа о британском издајству према Европи. Планови генералштабова Велике Британије и Сједињених Америчких Држава о нападу на европску тврђаву предвиђали су, између осталога, као једну од важнијих алтернатива инвазију преко Балканског полуострва. Обавештена о томе, Москва је званичним протестом изразила своје негодовање против ових планова. У протестним нотама, које су у Лондону и Вашингтону дејствовале као бомба, стављено је англосаксонским владама до знања да Совјетска Унија сматра цели Балкан својим подручјем, на коме не жели присуство савезничких војски. Недолазак Стаљинов у Казабланку се објашњава тиме, што у то доба протест Совјетске Уније још није био решен.

Пред Велику Британију поставила се алтернатива да коначно изазове прекид са Москвом и — што је још важније — са црвеном армијом, или да пред протестом попусти и, отступајући од својих сопствених интереса, изврши и издајство према народима Балканског полуострва.

Лондон је изабрао другу алтернативу. У својој безграничној себичности Даунинг Стрит је, после конференције у Казабланки, известио Москву да одустаје од планова, који се тичу Балканског полуострва и да целокупну Источну и Југоисточну Европу препушта Совјетима.

Сада постаје јасно писање британских и америчких листова, о чему пишемо на првој страни.

После швајцарског открића цела игра, којом жели Лондон да располаже нашим главама, разумљива је за сваког. Међу савезницима је око Балкана пукла тиква. У страху да не изгуби потпору црвене армије, Лондон је попустио. Судбина, коју је наменио Балкану, је заиста најстрашније издајство које је народ, који жели да се престави као бранилац слободе и самоопредељења народа, могао да изврши према Европи.

Добро је што је благовремено дошло до овога открића. Сада бар знамо на чему смо и чему имамо да се надамо у случају да судбински фронт Европе на Истоку попусти. Из овога за нас ниче света дужност према нашем народу и нашој деци, према нашој будућности и према нашој историји, да се свим силама, без обзира на политичка размимоилажења која још могу међу нама да постоје, јасно и недвосмислено определимо за Европ тиме и за нашу слободу и шу националну егзистенцију.

Пред перспективом да наша села и наше њиве под кнутом буду претворене у безличне колхозе, наши сељаци у колхоско робље, да наша деца буду као оне стотине хиљаде младих Пољака депортирана у Сибир, а наш народ претворен у збир бројева у служби сулудог бољшевизма, за нас постоји само један задатак уложити све снаге, допринети све што можемо за победу Европе. Други излаз за нас је данас коначно затворен.

„С. Н".

ДАКАРСКИ ОДМЕТНИК БОАСОН

Четири дана пред америчко-енглески препад на Алжир и Мароко, гувернер француске Западне Африке, Пјер Боасон, одржао је говор у Дакару, и рекао: *Нама је свима познато шта вреде енглеско-америчка обећања. Сва лажна обећања о каснијем повраћају империје, неће утицати на наше досадашње држање.*

Цела Француска гледала је са поверењем на Бретонца Боасона, који је енергично бранио поверено му подручје француског колонијалног царства, против енглеског препада 23, 24. и 25 септембра 1940. Могло се и посумњати у лојалност неких виших функционера империје, у Дакару је, међутим, био човек који никад неће дозволити, да се са јарбола скине француска тробојница и замени енглеском или америчком. Сматрало се, да никад неће заборавити погибију 382 Француза, приликом подлог енглеског препада, као и потопљених француских ратних бродова „Персеа" и „Ажекса" у дакарском пристаништу, од стране енглеске флоте.

Месец дана доцније после одржаног говора од узорног генералног гувернера, Боасон је постао издајица своје земље, коме је француска влада одузела држављанство.

Дволична улога гувернера

Из телеграма измењених између француске владе у Вишију и генералног гувернера Боасона види се, да је Боасон после америчко-енглеског препада 8 новембра, одмах предузео потребне мере: америчког конзула ставио у кућни затвор и под полициску присмотру, и наредио хапшење свих сумњивих лица, који симпатишу Енглезима и Американцима.

Одмах затим стигле су у Виши поверљиве вести, према којима је изгледало, да генерални гувернер игра дволичну улогу. Док је са једне стране изигравао исправног високог функционера и слао телеграфске извештаје о томе, ступио је истовремено у везу са адмиралом Дарланом, кога је шеф француске државе већ жигосао као издајника.

У Дакар стиже Дарланов изасланик, ранији државни секретар за ваздухопловство, генерал Бержери, који је 6 новембра прошле године, дан касније од Дарлана, кренуо из Вишија авионом за Северну Африку. После дужег разговора у гувернеровој палати, генерал Бержере напушта поново Дакар и носи собом Боасоново обећање Дарлану.

Бретонац Пјер Боасон, генерални гувернер француске Западне Африке, одликован у многим борбама у првом светском рату, бранилац Дакара 1940, постаје издајник. Само неколицини је било познато, да је „лојални" и „честити" Боасон, већ дуже времена камуфлиран и у тесној вези са адмиралом Фенаром, који је у Северној Африци припремао Дарланово издајство, у заједници са америчким генералним конзулом Мурфијем.

Акција адмирала Фанара

Дарлан је својевремено поверио адмиралу Фенару функцију „привредне" координације француских афричких поседа, док се овај у ствари бавио припремањем издаје. Адмирал Фенар је био тај, који је одредио Дарлану дан и час његовог одласка из Вишија, да би га касније претставио америчком генералу Ајзенхауеру. Фенар је био душа и мозак ренегата у Северној Африци, и заједно са, на изглед савесним, генералним гувернером Боасоном, спремао заверу. Чак шта више, генерални гувернер Боасон, када је већ приступио табору ренегата и дао пристанак генералу Бержереу, и даље је играо улогу своје лојалности према маршалу Петену, шефу француске државе. Својим претпостављеним, Боасон је телеграфисао 20 новембра прошле године, „да ли би се, посретством Дарлана, могао ставити у везу са Американцима".

На овај телеграм, одговорио је маршал Петен, и упутио следеће категорично и недвосмислено наређење: — Морате се одупрети једном евентуалном америчком или енглеском нападу. Преговоре не смете водити. Непослушност и одметништво неколицине шефова у Северној Африци императивно Вам намеће дужност, да са њима, ниуком случају не ступате у везу".

— Зашто га један стреља у груди...
— Зато што није присталица де Гола.
— ... а други у леђа!
— Зато што није био Дарланов присталица.

(Guerin Meschino)

Заповест је била кратка и потпуно јасна. Боасон није одговорио три дана. Тек 23 новембра, даје маршалу Петену чудну изјаву, „одлучио сам се потчинити заповестима адмирала Дарлана". Одавно и тајно припремано издајство, избило је сада на видело.

Наређења маршала Петена

Стари маршал Француске још једаред покушава, да врати генералног гувернера у Дакару на своју дужност. У војнички сажетом облику, маршал Петен, доставља телеграфски следећу телеграфску заповест:

— Ви сте се тешко огрешили о Француску, када сте радили против мојих директива. Имали сте извршити војне заповести без поговора. Да би сте уклонили рђаве последице једног геста, чије далекосежности нисте свесни, наређујем Вам, да дословно извршите следеће заповести, без обзира какве би последице оне имале: 1) Ваше потчињење адмиралу Дарлану јесте без важности. 2) Ако будете нападнути, скупите, сакупите све снаге у колонији са лозинком, која је била и ваша: — после закључења примирја, францускаЗападна Африка остаје и даље нетакнута, и да неће трпети никакав притисак споља, као ни од стране отпадника. Она ће остати симбол француске суверености. Над свима њеним подручјима виће се само застава легитимне Француске. 3) Ако будете нападнути, бранити се!; 4) Апсолутно одбите свако учествовање у војним операцијама енглеско-америчких трупа, као и оружаних снага француских ренегата.

Саопштите овај телеграм командантима копнене војске, ваздухопловства и ратне морнарице. Само у случају, ако ове заповести које Вам достављам тачно извршите, сматраћу Вас и команданте оданим држављанима Француске".

Јасније заповести није могло да буде. Боасон, међутим, није више био господар својих одлука. У своме последњем телеграму, упућеном француском министарству колонија у Вишију, 24 новембра, говори само о томе, да се потчинио заповестима адмирала Дарлана.

Шеф француске државе и француска влада, нису више сматрали достојним одговора, једног издајицу Боасона.

Боасон је прекршио још једаред своју реч, и то према становништву француске Западне Африке. На дан свога отвореног приступања Дарлану одржао је говор, у коме је дословно рекао: — *Француска Западна Африка прикључила се адмиралу Дарлану, како би онемогућила свако запоседање од стране иностраних и деголистичких трупа. Француске и урођеничке оружане снаге, неће ни у ком случају бити употребљене за другу ратну службу*".

Своја излагања завршио је са примедбом, да су поменуте услове прихватили адмирал Дарлан, Енглеска и Сједињене Америчке Државе.

Неколико дана касније показало се, поново, да Боасон није одржао своју реч. Почетком децембра 1942, лондонски и њујоршки радио саопштили су, да се једна америчка војна мисија искрцала у Дакару, „ради контроле лука и аеродрома". Неколико дана после тога, пребачени су први контигенти америчких трупа, и тиме и започело непосредно војничко запоседање саме колоније.

У комуникеу од 13 децембра, који је потписао Боасон, објављено је у Дакару, да је француска Западна Африка ступила у рат против Сила осовине, а на страни Марока и Алжира. — Сада се ради о томе, каже се на крају прогласа, да ће се са материјалом који ће се примити, снабдети једна модерна армија и оспособити за претстојећу борбу.

Боасон је два пута издао своју земљу. Прво је издао француску колонију Западне Африке америчким трупама, па затим као трговац робљем продао, за звечећи долар, француске и урођеничке трупе, као топовску храну својим новим господарима.

Др. Вилфрид Плацер

Потреба планске привреде

Планска привреда као што јој само име каже је привреда која се врши према једном плану, који се поставља одозго са централног места, уместо да резултује из слободне иницијативе појединаца. О планској или диригованој привреди почело се — у оквиру постојећег привредног поретка — говорити тек после првог светског рата. Дотле, тај је појам био третиран само у социјалистичкој литератури. То је и сасвим разумљиво јер привредно планирање које би потицало од државе у суштини је противно либералистичком систему, у ком је као врховно начело проглашено: laisser faire laisser passer. Према овом начелу свака привредна иницијатива препуштена је појединцима, а држава се стара само о правном обезбеђењу.

Питање планске привреде искрсло је тек пошто је, после првог светског рата који претставља прекретницу, постојећи либералистичко-капиталистички систем запао први пут у озбиљне тешкоће. Истина, у првом послератном деценију, то планирање се практично спроводи само у две земље које су већ раније отступиле од привредног либерализма, а то су Италија и Немачка, да не говоримо о Сов. Русији где је слепо примењен у пракси чисти марксистички рецепт социјалистичке привреде.

Питање ступа у акутни стадиј и јавља се и у другим земљама тек после велике привредне кризе почетком г. 1930. Познате су добро све оне појаве у којима се та криза манифестовала као и њене разорне последице: слом цена, нарочито аграрних производа, слом златног стандарда, бегство капитала, криза банкарства и кредита, нагао пад волумена спољне трговине, општа беспослица. Код таквог обрта догађаја државе нису могле остати, по либералистичком узору скрштених руку. Настаје дотад никад невиђени захват државе у ток привредног збивања, дотада препуштен слободној игри економских сила; најпре на валутном пољу јер је, нарочито у дужничким земљама, ваљало чувати угрожену вредност националне валуте.

Настају разни девизни режими који су у ствари значили потпуно дириговање целе спољне трговине. Али мало по мало то дириговање преноси се и на целу унутарњу привреду па у свим државама отада видимо, мање или веће, отступање од освештаних либералистичких начела и инаугурисање мера које имају карактер т.зв. аутономне коњуктурне политике. Чак и класична земља либерализма Енглеска после напуштања златног стандарда приступа све више разним рестриктивним мерама, док Сјед. Државе још више у том погледу предњаче са својим *New Deal*-ом.

Доскора се мислило да цело ово отступање од старе либералистичке привреде претставља само једно нужно али пролазно зло кога ће нестати „чим се прилике среде". Ништа погрешније од тога мишљења. Ово „зло", истина, убрзано је првим светским ратом, али је оно кад тад морало наступити јер је цео ток развитка либералистичко-капиталистичког система ишао неминовно у том правцу. Већ из чисто економских разлога систем је све више отказивао функцију откако је, услед формирања картела, његов аутоматизам почео све више да се кочи.

Распад су међутим поспешиле још две друге силе: једна је сила социјалног развитка као реакција на све јаче ексцесе капитализма у социјалном подручју (беспослица, друштвени јаз, апсолутно господарење картела) а друго је сила националног развитка као реакција на пренебрегавање индивидуалних интереса појединих нација у систему слободне светске трговине, који базира на међународној подели рада, а у коме у ствари слобода остаје само за јаче.

Враћање на старо, дакле, више нема. Не постоји више ни стара „светска привреда" т. ј. слободна међународна размена добара нити се она у старом облику, може више вратити јер су већ створени или су у стварању нови привредни блокови који ће је заменити (Британија са доминионима, Панамеричка унија, Европски привредни простор и др.). Из тога нужно следи да ни унутарња привреда појединих земаља не може више да се препусти вођству појединаца или група, који се при свом раду руководе искључиво обзирима личног профита, а највише на штету интереса целине. Досадашње искуство је и сувише скупо плаћено да би се могли дозволити поновне експерименти од стране појединаца.

Дирингована или планска привреда је данас појава условљена самим историским развитком, и свака држава ако хоће да се одржи, мора да је усвоји. Иако је настала под нуждом прилика, планска привреда не мора да значи „нужно зло". Напротив, ако се буде смишљено проводила, она значи осетни напредак у поређењу са ранијом т.зв. слободном привредом. Планска привреда отстрањује ранију неизвесност као резултат флуктуације коњунктурних циклуса и уноси моменат стабилности у целокупне привредне односе.

Уговорима са својим партнерима из новог велико-привредног простора држава обезбеђује извоз и увоз добара, одређен по количини, врстама и цени, па на основу тога може да поставља привредне планове за дужи период времена. Ти планови ће обухватити све привредне гране у земљи па стоји само до способности државне привредне политике да цела привреда у земљи крене путем једног сигурног органског развитка, без бојазни од непредвиђених криза као досад.

Планска привреда отстрањује класну борбу и јаз између класа, и уноси друштвени мир и социјалну правду. Јер она руковођена интересима целине а не капиталистичком рачуницом, будно пази на праведну поделу социјалног продукта регулишући цене, наднице и плате. Пошто је тако сачувано човечје достојанство сваког члана народне заједнице сваки овај ће постати свестан грађанин и син своје отаџбине и неће као досад кокетовати са разним интернационалама.

Светозар Спанаћевић
Пом. министра народне привреде

Планска пољопривреда у 1943 години у Србији

„Ако сваки земљорадник и сви други пољопривредници обраде и засеју своје њиве српски народ неће гладовати, а мајка Србија ће опет дочекати боље дане и лепшу будућност"

„Неопходна потреба исхране становништва Србије наметнула је одговорним факторима у 1942 год. да се донесу одговарајуће мере. Због тога је Претседник Српске владе г. Милан Недић 9 фебруара 1942 год. издао наредбу и план Планске пољопривредне производње у Србији. Ова наредба и план имали су огромног значаја не само у пољопривредној производњи већ нарочито у исхрани српског становништва. Јер да српска влада није предузела све мере које су јој стајале на расположењу, да се обради свака стопа обрадиве земље ми би данас формално умирали од глади. Када се узме у обзир да је прошла година била једна од најгорих у погледу атмосферских прилика за пољопривредну производњу за последњих сто година онда се може тек схватити свеколика важност планске производње.

Иако је прошле године по први пут код нас у Србији почело са планским мерама за унапређење пољопривредне производње, ми можемо бити веома задовољни са постигнутим резултатима.

Говор Министра пољопривреде и исхране инж. Радослава Веселиновића на Београдском радију

Напорима наших земљорадника по селима и свих осталих, пољопривредника по градовима, варошима и варошицама на српској земљи произведено је све што се могло произвести. То је значајан факат који ће служити као један светао пример у аналима српске пољопривредне производње.

Постављени задатци планом о планској производњи су постигнути, т.ј. сва стопа **обрадиве површине, која се у опште могла обрадити је поорана и засејана, и то са прописаним културама.**

Стога ми можемо бити поно[с]ни јер је наш посао постављени му задатак извршио. **И сви други фактори који су радили на спровођењу планске производње дали су од себе све што су могли, знали и умели а то је огромно много.**

Морамо овде истаћи да су већина земљорадника т. ј. преко $^2/_3$ извршили јесење и зимско орање за пролетњу сетву.

Ово није досад никад код нас у оволикој мери учињено. Ово значи један велики успех наших настојања у интензификацији пољопривредне производње у Србији. Ово је још један знак више да наш земљорадник правилно схвата савете, који му се дају од пољопривредних теренских органа.

Поред овога многи наши земљорадници су слушајући савете теренских органа као и наређења Претседника Српске владе и Министра пољопривреде посветили много више пажње неговању стајског ђубрива него до сада. Многи су већ изградили примитивна али добра ђубришта. И ово је знак за напредак у нашој пољопривреди.

Са своје стране у колико је то било могуће Министарство пољопривреде је предузело све могуће кораке да се набави и увезе семе поврћа и од истога ћемо добити извесне количине из Мађарске и Немачке. Ово ће семе бити такође стављено на расположење нашој пољопривреди.

Планом о планској производњи предвиђено је и извесно мало разоравање ливада и пашњака оних који нису нарочито подесни и корисни као ливаде и пашњаци. Земљорадници су и у овом погледу извршили прилично добро свој задатак.

Даље, план је предвидео уређење воћњака. Сада се у целој земљи врше радови на чишћењу воћака, сасецању сувих и изломљених грана, затим на кречењу и прскању воћака.

Планом је предвиђено више послова око унапређења сточарства. Пре кратког времена донео сам у сагласности са г. Претседником Српске владе решење о распоређивању врста, раса и сојева стоке у Србији. У овом правцу биће и даље учињено све што је у нашој моћи да припомогнемо колико год можемо, да наше народно сточарство очувамо и припомогнемо нашим одгајивачима да се исто сачува. У ту сврху издао сам наредбу да се сва способна приплодна стока пописе, жигоше и уведе у регистар, како би се заштитила од клања.

Нови план пољопривредне производње

Питање исхране становништва Србије и даље се поставља на свима линијама. Због тога Претседник Владе г. Милан Недић признајући значај и корисност прве наредбе и плана планске производње који су показали одличне резултате, прописује и доноси у октобру 1942 год. нови **план планске пољопривредне производње за 1942 и 1943 економску годину.**

Док је у првом плану била предвиђена сетва и обрада само за пролеће 1942 године у овом другом плану предвиђена је сетва и обрада и за јесен 1942 и за пролеће 1943 године. Ово значи да је предвиђена сетва и обрада целокупне обрадиве површине српске земље за једну целу економску годину. Ово значи један корак више у пољопривредној производњи, али у исто време ово значи један сталан план за унапређење пољопривреде не само у ширину већ и у дубину то јест, један корак више ка интензификацији наше пољопривреде. Све мере које су предузете или које се предузимају у погледу подизања наше пољопривреде изводе се на терену не само теориски већ и практично. **Све што држава и њени органи могу у садашњим приликама да учине то се плански и систематски предузима.**

Планом о планској производњи у 1942/43 економској години не само да је предвиђено да се има свака стопа обрадиве земље обрадити, већ је исто тако одређено са чиме се има засејати. У прошлој години ако се нешто и оскудевало у семену озимих усева, ове године неће се тако много оскудевати у семену пролећних усева.

Ове зиме Министарство пољопривреде је наредило да се одрже седмодневни течајеви за земљораднике у целој земљи.

Оваквих течајева је пријављено и одржавају се у око 1200 општина. На овим течајевима дају се упутства земљорадницима из свих грана пољопривреде а нарочито о планској пољопривредној производњи.

Даље Министарство пољопривреде је једним плакатом благовремено обавестило све наше земљораднике о збирању и чувању семена за пролећну сетву, а затим упозорило земљораднике о потреби зимског припремања земље за сетву.

Савети земљорадницима

При извођењу плана о планској пољопривредној призводњи у Србији морам овом приликом да истакнем нашим земљорадницима неколико савета па и наређења:

1) Интерес српског народа захтева од сваког поседника земље да је у садашњим приликама сваки Србин дужан да свако парче земље обради и засеје.

2) Сваки земљорадник а и други пољопривредник дужан је засејати оне културе које му се одреде од општина или других власти.

3) Сваки земљорадник и пољопривредник је дужан не само да пооре своју земљу и да је засеје већ и да посејани усев добро обради.

4) Сваки земљорадник и други пољопривредник мора апсолутно и без икаквих поговора посејати одређене културе у прописаним површинама. Ово нарочито важи за кромпир, сунцокрет, шећерну репу, соју и дуван. У колико се је прошле године и прогледало овде-онде кроз прсте, нека сваки зна да се ове године неће моћи ни у ком случају дозволити да неки земљорадник ово не изврши. Велике и строге казне биће примењиване према сваком без разлике.

5) Ове године ће бити прегледане све њиве свих поседника малих и великих. Тамо где се утврди, да неки поседник био он земљорадник или неки други пољопривредник није своју њиву добро обрадио биће узет на одговорност и упућен на рад тамо где ће морати да ради што му други наређује.

Као сељачки син, као агроном и као искрени пријатељ и заштитник српског земљорадника, ја знам за све тешкоће његове. Али овом приликом хоћу да говорећи му истину, да га упозорим на његове дужности, које су у интересу целог српског народа а првенствено српског земљорадника. А та истина је следећа:

Боље је да наш српски земљорадник радећи своју земљу спасе себе, своју породицу и српски народ, него да не слушајући савете Претседника Српске владе, владе народног спаса и моје шкоди себи, својој породици и целом нашем народу.

Нека наш земљорадник има на уму да му ја као његов брат и Министар пољопривреде желим само добро и ништа више и нека изврши своју дужност. Чинећи то он ће помоћи не само себи и својој породици већ и нашем народу и мајци Србији. **Ако сваки земљорадник и сви други пољопривредници обраде и засеју своје њиве српски народ неће гладовати а мајка Србија ће опет дочекати боље дане и лепшу будућност.**

Ево то Вам је порука моја, браћо земљорадници као вашег брата и пријатеља а ви радите како вас ваша српска савест учи.

ПОЉОПРИВРЕДА ЈУГОИСТОКА У ЕВРОПСКОМ ВЕЛИКОМ ПРОСТОРУ

У оквиру приредаба Коларчевог народног универзитета, познати немачки привредни стручњак и писац Ханс Дирген Серафим одржао је недавно веома занимљиво, поучно, актуелно и врло успело предавање о наведеном проблему.

Одмах на почетку предавања предавач је указао на који начин, каквим средствима и путевима пољопривреда европског југоистока може да буде укопчана у великоевропски привредни простор. Да се одговори на ово питање, предавач је истакао да је данас формирање континенталног европског привредног простора стварност и да као таква она претставља новину у односу према досадашњој либералистичкој привредној анархији. Ту привредну стварност определили су догађаји политичко-војне природе последњих година, као и економски фактори настали с тим у вези.

Позната је чињеница да је старо привредно атомизирање, парцелисање Европе било искоришћавано од стране великих сила у политичке сврхе. Супротно овом старом развоју, јавља се нов процес привредне сарадње и привредне координације међу европским народима.

Још пре великих политичких промена које је нанео овај рат, Немачка је васпоставила планску сарадњу са државама југоисточне Европе са циљем да се уклони привредна зависност тих држава од светског тржишта. Државе европског југоистока, са своје стране, одмах су увиделе свој велики витални интерес који су имале у пласирању својих производа на новим основама засноване размене добара с новим Немачким Рајхом. На тој основи почела је и да се развија нова привредна солидарност, једна нова привредна међународна сарадња и заједница у истинском значењу те речи. Њезин циљ је, поред осталог, не само да пласира вишкове својих производа већ да на тај начин допринесе свој удео унапређењу властитог националног привредног живота и развоја појединих народа, да га интензивира и мобилише.

Да би се ова координација разних националних привредних структура, једина у стању да спроведе рентабилну привредну сарадњу посредством измене производачких добара — при чему ни један од партнера не може да трпи штету — спровела, потребно је спровођење великопросторне европске планске производње.

Саме привредне потребе и сама структура појединих земаља европског југоистока намеће систематско и рационално организовање планске привреде. Ово тим пре, што производња европског југоистока употпуњује извесне празнине у немачкој аграрној производњи, а немачка потражња за извесним артиклима није последица само потреба које намеће рат, већ је природно испољена и стога она може и мора да има трајан карактер.

Предавач даље на основу статистичких података документовано је показао потребу привредне сарадње југоисточних земаља с Немачким Рајхом која се императивно налаже на овом пољу. Тако једна петина од немачких потреба на животним намирницама долази из иностранства, а према подацима из 1937 год. пољопривредне сировине (дрво, уљарице итд. на половину).

На исто тако документован начин предавач је даље образложио да би употпуњење привредне размене било кудикамо плодоносније ако би се у свим земљама југоисточне Европе, водећи обзира о њиховим привредним приликама, приступило интензивирању и делимичном преоријентисању привредне структуре. Ово нарочито важи за досадашњи пољопривредни развој земаља европског југоистока који је до сада био једностран и екстензиван (од житарица на пр. $^3/_4$ биле су кукуруз и пшеница).

АЗИЈСКИ ДРУГ ЕВРОПЕ — ЈАПАН

Пет стотина једанаест милиона људи жуте и смеђе боје настањени од Сахалина на северу до Тимора на југу, од Акјабе у Бурми до Џилбертових острва у средини Пацифика, прославили су ових дана државни празник Нипона. 2603 пут слави јапански народ двоструку светковину — оснивање јапанског царства и постојање јапанске династије.

Три стотине милиона Европљана духовно су учествовали у тој прослави Нипона, јер Европа зна да је Нипон њен друг у рату и миру. Јапанци су усвојили европску цивилизацију, прикалемили су ту цивилизацију уз своју вековну оригиналну културу и постали су нација огромне духовне снаге и огромне материјалне моћи. Тај дух и та моћ испољавају се у чудесном развитку јапанског царства у току последњих деценија и у још чуднијем победничком напредовању јапанске оружане снаге у садашњем рату.

Јапан се бори сада против три непријатеља. На Азијском континенту он довршава уништење Чанг-Кај-Шекове антинационалне Кине и успостављањем суверенитета нанкиншке националне Кине умногостручује снагу одреда, који туку Чанг-Кај-Шекове трупе на свима фронтовима. Чанг-Кај-Шекова жена није постигла никакав успех у свом ходочашћу у Белу кућу. Сада је и Чанг-Кај-Шек отишао тамо да проси милостињу. Овај непријатељ Новог поретка у Источној Азији је већ потучен и политички, и војнички. Њему ниже могао да помогне други копнени непријатељ Јапана — Британија. Генерал Вавел покушао је да нападне офанзивније према граду Акјабу у Бурми, и своје маршовање кроз десетине километара непроходне џунгле унапред пропласио за велики поход ради успостављања саобраћаја на бурманском путу.

Ни норвешко искрцавање Енглеза није било толико бедно као овај акјабски подухват. Светска империја, која броји стотине милиона поданика, могла је да пошаље ради оружаног завојевања Бурме један једини пук планинских стрелаца и неколико пукова индиских војника. Фрапантније испољавања немоћи Велике Британије није могло да буде.

Организација источно-азиског простора

Јапанци знају ту немоћ, и зато са највећом хладнокрвношћу гледају на ситуацију на бурманско-индијском фронту и у позадини тог фронта организују напоре за одушевљену сарадњу у оквиру источноазиског Великог простора. Бурма је сада добила своју независност и своју радост испољила је тиме што је дала на фронт дивизије своје новоорганизоване војске. Са највећом енергијом Јапанци уређују освојени простор на континенту и на острвима. Реорганизују читаву привреду која мора да се прилагоди новим приликама. У том прилагођењу спроводе се два плана: прво, да се рационише роба у оквиру источноазиског простора повећа до максимума потенцијал те војно-политичке заједнице, и друго, да се припреми роба за послератну трговину са Европом. Милиони тона животних намирница, највреднијих сировина из тих богатих тропских земаља леже већ готови за транспортовање у Европу за исхрану Европе, за васпостављање њеног конфора одмах по завршетку рата. Најзначајније је да Јапан не само продаје Европи ту робу, већ и организује умеће Европе и привреди Источноазиског простора. Да се не говори о Индокини, која остаје саставни део француске економије и друге области Источноазиског простора постају сада поприште за инвестиције европског капитала. Тиме је Јапан побио непријатељску пропаганду, која је хтела да га приказе као грабљивца, као освајача који одузима Европи извоз тропских блага. Он те извозе одузима плутократским експлоататорима јеврејског, енглеског и северо-америчког порекла, али као друг Европе препушта Европи учешће у привреди тропских земаља.

Нипон брани та острва од свог трећег, најглавнијег непријатеља — Сједињених Америчких Држава. Брани офанзивно. Цела стратегија Јапана упорена је, после заузећа Филипинских острва, где су владали Американци, у правцу Аустралије. Без обзира на то да ли Аустралија остаје доминион Британске Империје, или прелази у политичку својину Сједињених Америчких Држава, Вашингтон мора да се бори за Аустралију, јер је то једини начин ратовања против Нипона. Сви фантастични предратни планови похода америчке морнарице преко Пацифика, планови једнога скока од Сан Франциска преко Хаваја на Јапанска Острва пропали су услед уништења морнарице, а још и услед тога што су то биле фантазије романсијера, а не прорачунате намере стратега. Зато Сједињене Америчке Државе морају сада да ратују у југозападном делу Пацифика, ослањајући се на острва Полинезије и преосталог дела Меланезије.

Притисак на Аустралију

Јапански притисак на Аустралију постаје све јачи. У децембру 1941 године Јапанци су заузели острва Вејк, Гуам и Џилбертова, и на тај начин су обезбедили лево крило своје оружане снаге која надире према Аустралији. У јануару 1942 године Јапанци су се искрцали на Борнеу, Целебезу, Новој Гвинеји и Бисмарковим острвима. У фебруару су заузели Тимор. У марту су освојили Јаву. Затим су послали своје трупе на Соломонска острва, где се одиграла врло драматична борба на острву Гвалканар. Тамо су Јапанци изгубили 16.700 војника, док су Американци имали губитак од преко 25.000 људи. Јапанци су изгубили 39 авиона, а Американци — 230. Под заштитом гвадалканарског одреда Јапанци су утврдили своје положаје на другим острвима, и сада је гвадалканарска битка завршена као успешан јапански подухват у стилу операција изнуравања.

Освајање острва северно од Аустралије дало је Јапанцима могућност да организују многобројне ваздухопловне базе са којих они бомбардују ратне циљеве на Аустралиском континенту. Рајтеров стручњак Кертис Хендсон констатује да су те базе многобројне и „налазе се на прилично малом отстојању једна од друге". То значи да се северно од Аустралије створио облак јапанске авијације. У фебруару 1942 започете су ваздухопловне операције против Порт Дарвина. У марту увртен је у зону разарања град Уитхем. Почев од јула немачки бомбардери посећују Тоунсвил. У августу отпочело је низ напада на Порт Хедленд.

Активност на мору

На морима Јапанци су веома активни. Њихове подморнице нападају теретњаке код Јужне Аустралије, као и на целом путу из Сиднеја у Сан Франциско, који служи као главна саобраћајна веза између САД и Аустралије. Јапанска морнарица у узорној сарадњи са ваздухопловством потукла је америчку ратну флоту у више битака. 6 и 28 фебруара 1942 године Јапанци су победили у Јаванском мору америчку морнарицу појачану британским и холандским ратним бродовима. 7 и 8 маја Јапанци су добили битку у Коралском мору. Од августа прошле године до почетка јануара ове године извојевали су Јапанци више победа код Соломонских острва, као и код острва Санта Круц. Под тим страшним ударцима Аустралија се осећа смртно угроженом, а тај страх је признање јапанских победа и јапанске надмоћности на пацифичком ратишту.

Борба на том ратишту чини саставни део поморског рата на свим океанима. Енглези и Американци су у току прошле недеље опет доживели два велика пораза. Из разних конвоја који су пловили за Енглеску, за афрички и за совјетски фронт, потопљено је преко 100.000 тона бродовља, а других 100.000 тона потопљено је из великог конвоја који је носио намирнице за Британска острва. На тај начин, у току два дана непријатељу је причињена штета која износи 211.000 тона бродске запремине.

Подморничка опасност ствара код Енглеза очајање. „Дејли Меја" доноси на првој страни поражавајући чланак под крупним насловом „Морамо што мање јести". Блокада која је у прошлом светском рату ослабила Немачку непобеђену на фронтовима, у садашњем рату делује разорно на Британију. Она је хтела и у овом рату да постави Европу на колена, спремајући за њу муке глади. Али Европа се организовала, док се оштрина блокаде окренула против Енгледа.

Подморнице побеђују не само британску ратну морнарицу, већ и Британску Империју. Подморнице уништавају не само британску трговачку морнарицу, већ уништавају и саму империју. Велики енглески лист „Дејли експрес" пише ових дана: „Подморничка флота, која потапа наше бродове, може да потопи и наше мало острво."

Отвореницјет признаја катастрофе, отвореницјет признаја своје немоћи и европске снаге да могло да буде. Целокупна енергија Британске империје троши се сада само ради одржавања сопствене егзистенције. Империја не ратује, империја као тежак болесник мора да се бори за одржавање функција сопствених органа за дисање, за варење, сопственог крвотока.

У вези с тим је потпуно разумљиво да енглески лордови у Доњем дому једнодушно констатују да ниј епотребно стварање другог фронта, јер је совјетски фронт најподеснији за вођење рата. Наравно да је најподеснији, када се на њему приносе свакодневно небројене жртве за британску и америчку ствар. Према процени енглеских војних стручњака, Стаљин губи сваког дана 8000 војника убијених на бојном пољу, што чини годишње 2,920.000. Амерички стручњаци дају отприлике исте податке и тврде да је совјетска војска до сада изгубила 4 милиона мртвих.

Пиров начин ратовања

На Источном фронту води се сада битка, у којој се Немци боре за људски материјал без обзира на географију, а бољшевици се боре за географију, без обзира на људски материјал.

Бољшевици морају (да би се спасли глади и ратно-индустријске изнурености) да се дочепају плодних области југа и богатих индустријских реона. И зато бацају све расположиве снаге ради освајања територија, не бројећи своје мртве. Немци посматрају ситуацију са другог гледишта: Совјетска армија страшно крвари. На једног убијеног европског војника долазе 10 убијених црвеноармејаца. И зато известан губитак и територије ниште у упоређењу са огромном добити у погледу снаге армије. Бољшевици својим нападима припремају такво слабљење сопственог фронта, које ће омогућити европским трупама победничку офанзиву у пролеће.

Римски војсковођа Пир је у једнодневној бици изгубио толико војника да је ушао у историју као највештији војсковођа. Израз „Пирова победа" познат је свима. Стаљин већ 86 дана води битку на Пиров начин. 86 Пирових победа — то је пропаст оружане снаге комунизма.

М. Војновић

Расуло и клонулост у енглеским радничким редовима

Већ толико пута указали смо на чињеницу да плутодемократске силе из дана у дан муче етер својим декламацијама о ослобођењу, имајући образа да се при том обраћају и радницима других држава, док у ствари енглески и амерички радник може само да завиди раднику у двема главним државама осовине — Немачкој и Италији. Уосталом, сами Англосаксонци најбоље демантују своје пропагандне приче тиме што својим радницима за далеку будућност, „тамо после рата", обећавајућкао неку „Фата Моргану" оно што немачки и италијански радник већ одавно има.

Најтипичнија таква „Фата Моргана" јесте многопомињани Бевериџов план, којим се британском радничком сталежу „после рата" обећавају многе ствари које у Немачкој већ одавно постоје, као нешто што се само по себи разуме. Увиђајући да су огромне тековине немачке социалне политике извор из које немачки радник црпе своју несаломљиву вољу и способност за рад и производњу, плутократски властодржци покушавају да бар нескреним обећањима каскају за узором сила осовине, које толико граде.

Међутим, подаци све из самих енглеских извора показују да је енглески радник већ сит обећања, да је свестан да ради у сваком погледу под тежим условима него ли немачки радник; да ради за једну „победу" у коју пре свега више не верује, а за коју сматра, чак и кад би у њу веровао, да би она само појачала експлоататорски капиталистички режим.

Многе се гласови у британској штампи, па и у службеним изјавама водећих личности, да радници запослени у енглеској ратној индустрији „на управо издајнички начин занемарују своје патриотске дужности". Другим речима, ти радници на првом месту раде слабо, а затим неуредно долазе на посао.

Лист *Економист*, најугледнији британски привредни орган, објављује обавештења из кругова британског Савеза власника рудника у којима се вели, да је просечни проценат рударских радника који свакодневно изостају од посла, порастао од 6,44 од сто у години 1938, на 9,03% у ратној години 1942. Међутим, тај проценат односи се на целокупно рударско радничко особље без разлике (дакле и машинско, превозно, магацинско и др.). Код радника који раде непосредно на копању угља тај проценат је још много већи: износио је око 8% у 1938, а 14% у 1942 години. Мањак у производњи угља само због тих изостанака с посла цени се према том саопштењу на 17 милиона тона годишње.

Сличне прилике владају у ливницама, по бродоградилиштима, код лучких радника (услед тога страховита залођења код утовара и истовара) итд.

Тај проблем „абсентизма", сталног изостајања с посла, грозно кочи британску ратну индустрију која и онако већ толико пати услед оскудице у сировинама и удараца које довозу задаје акција немачких подморница и ваздухопловства.

У току ове дискусије чују се и доста отворена мишљења, из којих се види, да енглески радник изостаје с посла поглавито из следећих разлога: 1) због пијанчења, појачаног очајним расположењем; 2) због лоших станбених прилика; 3) због породичних тразвица и неприлика, услед тога што су често сви чланови породице запослени, сваки на другом месту, а сваки незадовољан; 4) због бриге око снабдевања животним намирницама, које су скупе и ретке.

Пошто звучни апели више не помажу, Министарство рада припрема увођење контролних картотека у свим већим предузећима. На основу тих картотека треба да се добију тачнији статистички подаци о узроцима толиког изостајања с посла, како би се на основу тих података смислиле потребне мере, и тако даље. „Не липши...", велимо ми народски за такве ствари.

У међувремену пак, енглески плутократи, они који се гоје од сечења дивидендних купона, спремају репресивне мере против радника, који толико лабаво раде за „победу", то јест за принос од тих купона. Из радничких кругова већ се чују гласови да те мере потсећају на прилике у првом раздобљу развоја индустријског капитализма.

Ето, тако изгледа дух средине која тврди да се бори за неко „ослобођење".

ПРИПРЕМИТЕ ЈОШ САДА ЗЕМЉИШТЕ И СЕМЕ ЗА БАШТЕ

Наша земља је Богом дана за гајење поврћа, и по својим климатским и по својим теренским условима. Па ипак, она је до сада увек производила сувише мало поврћа. То нас није толико погађало док се поврће увозило по јевтиној цени из иностранства. Данас, кад смо упућени на себе саме, морамо овој грани пољопривредне радиности посветити најпуњију пажњу, јер од обилне производње поврћа зависи наша исхрана. Баш зато што се она више не може заснивати углавном на месу и хлебу, као што је био случај раније, поврће мора да нам накнади све оно што на другој страни недостаје. Не сме се више дешавати да многи наши земљорадници набављају чак поврће за своје домаће потребе на пијаци у граду, већ они морају да производе и за град, а поред тога по могућству и вишкове за извоз. Добре цене ће им тај труд обилно наградити, а сресци и реонски пољопривредни економи којима се обрате даће им упутства непосредно, или нека их затраже писменим путем од Српског пољопривредног друштва у Београду, које ће им ставити на расположење стручне књиге и брошуре.

Сад је већ време да пољопривредник почне са припремама земљишта одређеног за гајење поврћа и с набавком потребног семена или расада.

На првом месту пољопривредник мора већ сада да одвоји већу количину земљишта за поврће. Ово земљиште треба да изабере на месту где има довољно сунца, дакле да није заклоњено дрвећем, шумарцима зградама. Најбоља је растресита земља, по могућству речни наноси, гриниша или гајњача. Најбоље је изабрати земљиште поред кога тече река или поток, због летњег наводњавања. У противном ископати бунар или јаму за скупљање кишнице.

Земљу треба дубље обрадити. Риљање је боље од обичног орања. У колико риљање већ није обављено, искористите сада сваки лепи дан, да би се услед мразева земља растрошила и боље сачувала зимску и рану пролетњу влагу.

Ђубрење градине је неопходно, а за то су добре све врсте стајског ђубрета. Још сте на време да то извршите, пре риљања, полузагорелим ђубретом. У пролеће, пред сетву, ђубрите само загорелим ђубретом. Компост је одличан за поврће и њиме се може ђубрити у свако доба. За један ар земље потребно је 500 до 600 кгр. доброг стајског ђубрета или компоста.

Пасуљ, грашак, спанаћ, мрква и друго коренасто поврће сеје се у леје, где стално остаје. За друго поврће приозводи се расад, па се онда пресађује на одређено место.

Да би се добило рано поврће врло су корисне топле леје, под стаклетом. Али, ако их земљорадник нема, може да произведе расад извесног поврћа, као на пример парадајза, паприке и др., у сандучићу у топлој и светлој одаји. Да би се расад боље развио добро је заливати га разблаженом осоком и течним преврелим ђубретом.

Коров је за поврће нарочито штетан, па га треба на сваки начин уклањати прашењем и окопавањем. Заливање баште је врло важно.

Што се тиче врсте поврћа, до сада је наш земљорадник био у томе врло ограничен: сводило се у главном на пасуљ, купус, кромпир, парадајз, паприку, лук и празилук у недовољним количинама и нешто мало грашка, кеља и спанаћа. Међутим, башта може да буде извор најразноврснијих повртарских производа, од којих су извесни увек постизавали одличне пијачне цене и претстављали артикал способан за међународну трговину. Не смемо заборавити оно што смо казали у почетку: да је наша земља Богом дана за гајење поврћа. Многе друге европске земље, са далеко напреднијом пољопривредом од наше, не могу да производе оно поврће, које би наш земљорадник са мало више труда и мало више добре воље могао да произведе у количинама довољним не само за његову домаћу и нашу градску потрошњу, већ и за извоз у иностранство. А колике би користи од тога имао земљорадник, и цела земља, убрзо бисмо осетили кад би у замену за наше поврће, почели да пристижу из иностранства они артикли којих ми немамо, а који су нама свима, врло често и самом земљораднику, од неопходне потребе.

Најзад, и што се тиче наше исхране, поврће ће имати у њој прави значај кад буде толико разноврсно, да може задовољити све потребе организма. Узевши уопште поврће садржи готово све хранљиве састојке, а скроба и беланчевине, па до разних витамина. Али, сви ти састојци не налазе се у сваком поврћу подједнако. На пример кромпир садржи у главном скроб, грашак, боб и пасуљ садрже беланчевину, а парадајз и паприка витамине.

Има затим поврћа која се код нас истина гаје, али не рационално, тако да дају принос свега једанпут годишње, док би се могла постићи њихова производња у току целе године, без престанка, као што су на пример кељ, спанаћ, грашак, купус и донекле кромпир. Преко целе зиме могле би наше пијаце да буду снабдевене свежим прокељом. Неке пак врсте најскупље и највише траженог поврћа, нарочито у иностранству, производе се код нас у сасвим малим количинама, или никако, као што је случај са сочивом, карфиолом, шпарглом и др.

Због тога смо ми преко нашег листа већ у неколико махова указали на потребу што јаче производње извесних врста поврћа, износећи стручна упутства, што ћемо и у будуће наставити, обавештавајући наше читаоце земљорадник у погодној тренутку о потребној сетви сађењу поврћа, о начину његовог гајења и постизања што већег приноса.

Сарадња професора Пољопривредног факултета са Министарством пољопривреде

У кабинету Министра пољопривреде одржана је конференција са професорима београдског Пољопривредног факултета, на којој је прихваћен предлог о заједничком раду на спровођењу планске пољопривредне производње. Одлучено је да целокупно факултетско наставно особље крене на терен чим то време дозволи. До одласка на терен наставно особље долазиће на дужност у Министарство пољопривреде, где ће бити у сталној вези са одељењима и одсецима своје струке.

Извршено је формирање неколико група: за биљну производњу, за сточну производњу, за виноградарство и воћарство, за заштиту биља и т. д.

Ова активна сарадња наших професора Пољопривредног факултета са Министарством пољопривреде и исхране биће од велике користи за нашу пољопривреду и планску пољопривредну производњу.

ПОПИС КРОМПИРА ЗА СЕМЕ

Министарство пољопривреде и исхране издало је налог да се изврши попис кромпира за сетву по општинама и да се направи расподела: колико је потребно кромпира за овогодишњу сетву у дотичном срезу ,односно округу, и колико кромпира за семе недостаје. У колико се приликом пописа утврди да има више семена него што је зај крај потребно ,извршиће се пребацивање вишка у оне округе, срезове и општине у којима га нема довољно.

Ова мера Министарства пољопривреде и исхране има једини циљ да се благовремено обезбеде довољне количине кромпира за семе, како би могле да се засеју веће површине земљишта.

Стручни савети нашим пољопривредницима

Шта ћеш да радиш у току месеца

НА ДОМУ И ДВОРУ

Прегледај, оправљај и набављај ратарске справе, алат и прибор. Прегледај тарупове и отварај их по лепом и благом времену ради проветравања. Пробирај кромпир за семе. Довршни зимску вршидбу. Прегледај сењак и камару, сакупљај што је растурено, а труло избацуј на гомилу гноја мешанца (компоста). У сточним стајама кречи зидове.

ОКО СТОКЕ И ЖИВИНЕ

Настави јануарске радове. Обрати већу пажњу на кобиле које се ждребе и на ждребад. Издвајај непотребна и неупотребљива мршава грла. Пошто живина почиње да носи спреми јој угодна места за ношење. Кад год време дозволи пуштај живину напоље. У подне проветравај стаје отварањем врата и прозора.

НА ЊИВИ И ЛИВАДИ

Настави јануарске радове. При ступи орању на опеднтим местима за ране пролетње усеве. Угарују за кукуруз у репу. Дрљај озиму пшеницу, али само по сувој земљи, плеви је и избацуј коров.

На ливадама настави такође јануарске радове. Извози осоку и њом заливај ливаде, нарочито док је још снег на њима, или после кише. Чупај корове, нарочито мразовац. Разгрћи кртичњаке, мравињаке и сточну балегу. Режи врбе за плетарство и везивање.

У ПОВРТЊАКУ

Ради живље на риљању. Скупљај и спаљуј коров. Спремај обичне леје за сејање и сађење повртарских усева. Земљу у лејама треба да уситниш на 10 сантиметара дубине. Ако је време нарочито погодно сеј грашак, боб, спанаћ, першун, пастрнак и салате, сади бели и црни лук; мркву сеј заједно са ротквицама за рану потрошњу. У леје сеј за расад кељ и купус за рану потрошњу, карфиол, паприку, парадајз. Припреми земљу за шпарглс. Расађуј јагоде. Чисти и проређуј старе јагоднаке.

У ВОЋАРСТВУ И РАСАДНИКУ

Вади из растила саднице. Оне које задржиш за расађивање урови косо положене у меку земљу. Размерују и копај јаме за сађење садница. Довршавај резање јабучастих воћака, трешања и шљива. Чисти воћке од гусеничних гнезда. Чисти стабла од маховине и лишаја, кречи их и уклањај изданке.

У семеништу припремај земљу за леје. Стратификуј воћно семе у влажном песку. Прошлогодишње младнце из семеништа расађуј у растилу на већа растојања ради калемљења; при расађивању слабије срезуј ниже, да би ојачале. Припремај вијоке, везуј их по сортама и утрапљуј на склоњито место у расаднику.

У ВИНОГРАДУ И ПОДРУМУ

Настави дубоко риљање за нове садове. Поравњуј и размеравај риљевине за сађење. Копај јамице за сађење. Подоштравај пупке. Оправљај жицу и директиче у виноградима где ови замењују пупке. Набављај лозу за подлоге и калем-гранчице. У подруму спремај судове за претакање; чисти и кречи зидове.

НА ПЧЕЛАРНИКУ

Чувај кошнице од мишева и осталих непријатеља. Слабе народе прехрањуј. Доводи у ред пчеларски прибор.

СВИЛОБУБЕ

Чувај јаја и пази да буду изложена утицају зимске хладноће. Риљај земљиште за дудов расадник и гноји дудове.

ДЕЛЕГАТИ ПРЕТСЕДНИШТВА ВЛАДЕ НА ТЕЧАЈЕВИМА ЗА СЕОСКЕ ДОМАЋИНЕ

До конца фебруара одржаће се у свима општинама у Србији седмодневни пољопривредни течајеви за сеоске домаћине из области савремене пољопривреде, националне историје и географије, закона, државног уређења и т. д. Похађање је обавезно. Претседништво владе донело је одлуку да на ове течајеве пошаље своје претставнике, који ће домаћинима одржати пропагандна предавања и упознати их с данашњим приликама, проблемима и њиховим решењима.

Одлук рег. под бр. 23579 од 26-XII-1941.

ИШЧЕЗЛИ ДАНИ И КУТОВИ

Ми који бесмо београдска деца почетком овог столећа ...

ПРЕСКИ звук сирене привлачи нам поглед препуна зелена замбајска кола која јуре пут једанаестоспратне палате „Албанија", што се назире у децембарској магли... У мислима старог шетача из те магле ускрсавају успомене на давно минуле дане, кад смо као дечаци 1900 године честитали један другом „ново столеће".

У оно време пругом данашње „јединице" још је ишао трамвај са коњском запрегом. Електрични погон био је само на топчидерској, калемегданској и палилулској прузи. Трамвај са коњском запрегом могли сте зауставити и ван станица, најбоље знаком кишобрана или сунцобрана које су у оно време носили и старији мушкарци. Ишао је до „Славије", као што иде и сад због регулационих радова.

Код старе „Славије" за нас је тад престајао београдски свет. Оно што је даље наилазило — „Енглезовац" и „Ново Селиште" — било је „Сибир", иза Божјих леђа. „Славија" је за нас била импозантна грађевина, достојна завршна тачка правог Београда.

Како је постао »километар самоубица«

Боже, колико нас свакојаких успомена везује за ту ишчезлу творевину старог предузимача Неквасила, који је низао грађевински успех за успехом, док му најзад Фабрика дувана није дошла главе. Лицитирао човек одвеч ниско, преварно се у предрачуну и бацио се под воз, баш на оном месту пре данашње фабрике хартије Вапе, које ће доцније, због многих који су се тамо повели за Неквасиловим примером, назвати „километар самоубица".

У памети ми је нарочито једна студентска лумперајка код „Славије". У нашем друштву био је и симпатични потпоручник Р. В. Био је већ мало при пићу. Што је дуже одмицала ноћ, све би чешће неко из друштва предлагао: „Ма, хајд'мо кући, људи!" А он би на то само извадио сат који је давно био стао и рекао: „Па није доцкан — пет до једанаест".

Било је већ давно грануло сунце, пролазила су деца за школу, а он је још и даље доказивао да је пет до једанаест.

Али то је већ било у доба „електрифициране" и продужене „јединице", у доба боље калдрме, а ми данас говоримо о много ранијем добу, о добу кад нас је на Теразијама, на углу данашње Пашићеве улице, одушевљавао „Велики царски фотопластикум", због којега смо задоцњавали на поподневне часове или уопште „бежали од школе".

Тамо смо на пример гледали — са шест година задоцњења — свечани погреб цара Александра III (1894), али и актуелније ствари, на пример сцене из бурског рата.

У знаку бурског рата

Енглеска пропаганда је у оно време слабо марила за Балкан. Све је било за Буре, све што би се појавило написано, насликано, нацртано, нажврљано, скројено и скувано. При овим последњим двема речима мислимо на „бурске шешире", због којих смо ми деца досађивала родитељима, и на „бурску алву" (ако се добро сећам: бело-зелено-оранж-мрко), која се добијала ређе у бозаџиницама а чешће у колонијалним радњама.

Бурске химне, која се помиње у једном одличном роману из тадањег Београда, изашлом пре три године, не сећам се.

Али се сећам других шлагера онога времена. На пример, од дана кад је Београд изненађен прокламацијом о веридби Краља Александра са Госпођом Драгом Машин, кад год смо пролазили поред тада омиљене кафане „Мајдан", на углу чика-Љубине и Кнегиње Љубице у

лице, кроз мирис од ћевапчића чуо се крештави глас певачице:

„Четири-пет,
Биће и десет,
Љуби мене, цуро, занавек..."

Та песма одјекивала је оних дана из свих кухиња и сутерена, кроз отворене прозоре соба које су спремане, из дворишта.

Стари »Хајдук-Вељко«

Боља музика чула се код „Хајдук-Вељка". Та кафана седог Карла Перола, историјског сведока о догађају на Чукур-чесми, тад се није још налазила онде где је памтите ви нешто иначе (т.ј. на месту бивше апотеке „Делини"), већ тамо где се сад (поред палате „Риунионе") налази зграда у којој је уредништво нашег листа. Скромна, приземна зграда гледала је у ископане темеље нове палате Управе фондова, која је довршена 1902, као најважнија грађевинска тековина Београда у „Ери Краљице Драге".

Код „Хајдук-Вељка" су приказиване и прве претече данашњег филма. *(Преварени баштован*, трајање приказивања три минута; *Одоцнели путник*, трајање четири минута, итд.). Ту су гостовали и страни мађионичари, уз доста скупу улазнину и елитну посету.

Писац ових редова је једном приликом морао мађионичару да послужи као „медиум". Ваљда му се допало његово ново сомотно одело, па је њега одабрао. „Медиум" се само сећа да је био страшно неочешљан.

Иначе смо пак уживали у много спартанскијим забавама.

Истраживачки походи на дунавској обали

Право из школе често бисмо похитали на „Јалију". Ондашњи Београд подразумевао је под тим именом одређени крај на североистоку Београда. Ми смо пак под тим називом генерално цео пространи, тада неисушени, а данас добрим делом потпуно изграђени, крај дуж дунавске обале, од градске Видин-Капије до на доглед Карабурме. Тад би се из дубине џепова појавиле у школи строго забрањене пљачке (страх и трепет прозорских окана мирних грађана) и настао би лов на пернату дивљач, од врапца до свраке. Свака новопронађена рупчага или увала биле је за нас робинзонски догађај.

Врхунац подвига било је забрањено „дивље" купање у Дунаву.

Услед тога смо са поподневних предавања у школи, која су се завршавала у четири сата, враћали често у осам и пола девет, те због тога и због дивног изгледа (од главе до пете убрљани блатом, са „ловом" у матроским блузама) „несаслушани" добијали дужне батине. Али то је била последица са којом смо унапред рачунали. Шта то значи у поређењу са доживљајем...

»Племенски рат« по пољанама

Те доживљаје тражили смо све наново, иако су нам такорећи још бридели образи од синоћних шамара. Било их је још значајнијих: Чувене „племенске" битке по многобројним београдским пољанама, које су делиле поједине крајеве још непотпуно изграђене престонице. Мање сам упознат са „ратном историјом" простране Батал-џамије, краја где се сад диже Скупштинска палата, пошто смо ми Дорћолци били подаље од ње.

Али зато смо се често спуштали Добрачином улицом, која се тад завршавала одмах после пресека са улицом Страхинића бана. Уз намигивање и дошаптавање гледали смо у кафану „Две буле" на крају Видинске улице, желећи један другом да покажемо да смо обавештени о тајанственим стварима које се у тој кафани и непосредној њеној околини одигравају. Нешто ниже простирала се велика пољана, целим простором где се данас налазе црква св. Александра Невског и „Кванташка пијаца". На крају те пољане налазила се Баштованска улица, улица тад више у пројекту него ли у стварности, јер јој је сачињавало свега неколико баштованџиница. Доцније, прослављена у једној афери која је пунила криминалну и хумористичну хронику Београда, пресечена је у Радничку улицу. Данас је то потпуно изграђена и асфалтирана улица Кнегиње Олге. Онда пак, избивши у већем броју на ту пољану, нисмо обраћали много пажње на далеку Баштованску улицу, већ су наши погледи искусних ратника са пољана били управљени више удесно, где се налазила бедна, полуциганска насеобина од двадесетак колиба такозвана „Цига-мала". Ево већ прве камените.

„Пази! Цига-малци нападају! Звижди!"

На звиждуке притицала су из Добрачине и Позоришне улице „појачања". А и онима тамо су стизала. Летеле су „камените", комади цигаља и црепа, па и комаће гвожђа. Било је случајева кад смо се, на ужас

(Цртежи: К. Н.)

полиције, служили и „флоберима".

„Терај, наши!"

После, у школи и при сусретима у другим крајевима града, владала је „беса" и била је бескрајна препирка о томе ко је побегао а ко победио.

Али још омиљеније зборите и разбојиште нашега краја била је пољана којом се тад завршавала улица Страхинића бана, почев од пресека са Капетан Мишином улицом. Одонуд Капетан Мишине улице, налазила се с једне стране само (тада приземна) кућа уваженог дворског протеже Михаила Поповића а с друге стране две или три куће, међу којима кућа професора и сенатора Мијушковића. Неколико корака иза куће протојереја г. Поповића настајала је дубока увала у којој је било неколико бедних кућица. Та увала делила нас је од наших тамошњих племенских противника „Зеречана", који су покушавали да узнемирују наше нелике турнире „мете" и кликера на пољани, или да нам праве конкуренцију у лову на крушке, јабуке и кајсије у великом воћњаку тетке-Б., која нас је зато неуморно јурила, својеручно витлајући огромну мотку.

»Институт«

И поред тога што смо изигравали „стармале", за љубав смо у оно доба знали само из петпарачких романа у свескама по „марјаш" комад *Султан или тајне цариградског двора).* И поред тога, радо смо имитирали знатно старије другове, трудећи се да присуствујемо изласку ученица из тада још шесторазредне Више женске школе у улици Краљице Наталије, која је била добила име Краљице Драге, али коју су Београђани још сви звали „Институтом", а њене ученице зване су од милоште „институтке — беле лутке". Са дивљењем и завишћу гледали смо седмошколце и матуранте који су добијали отпоздраве и осмехе.

То чекање пред Институтом било је стварно и од школских и од полицијских власти строго забрањено, па смо стога сваког дана били искупљени у приличном броју.

Понеко од најдржкијих „стармалих" покаткад би и нешто добацио и добијао је за то — већ према ступњу домаћег васпитања увређене — своје „Срам те било, мангупе један!", или: „Марш, стоко једна мала!"

Београђанин М.

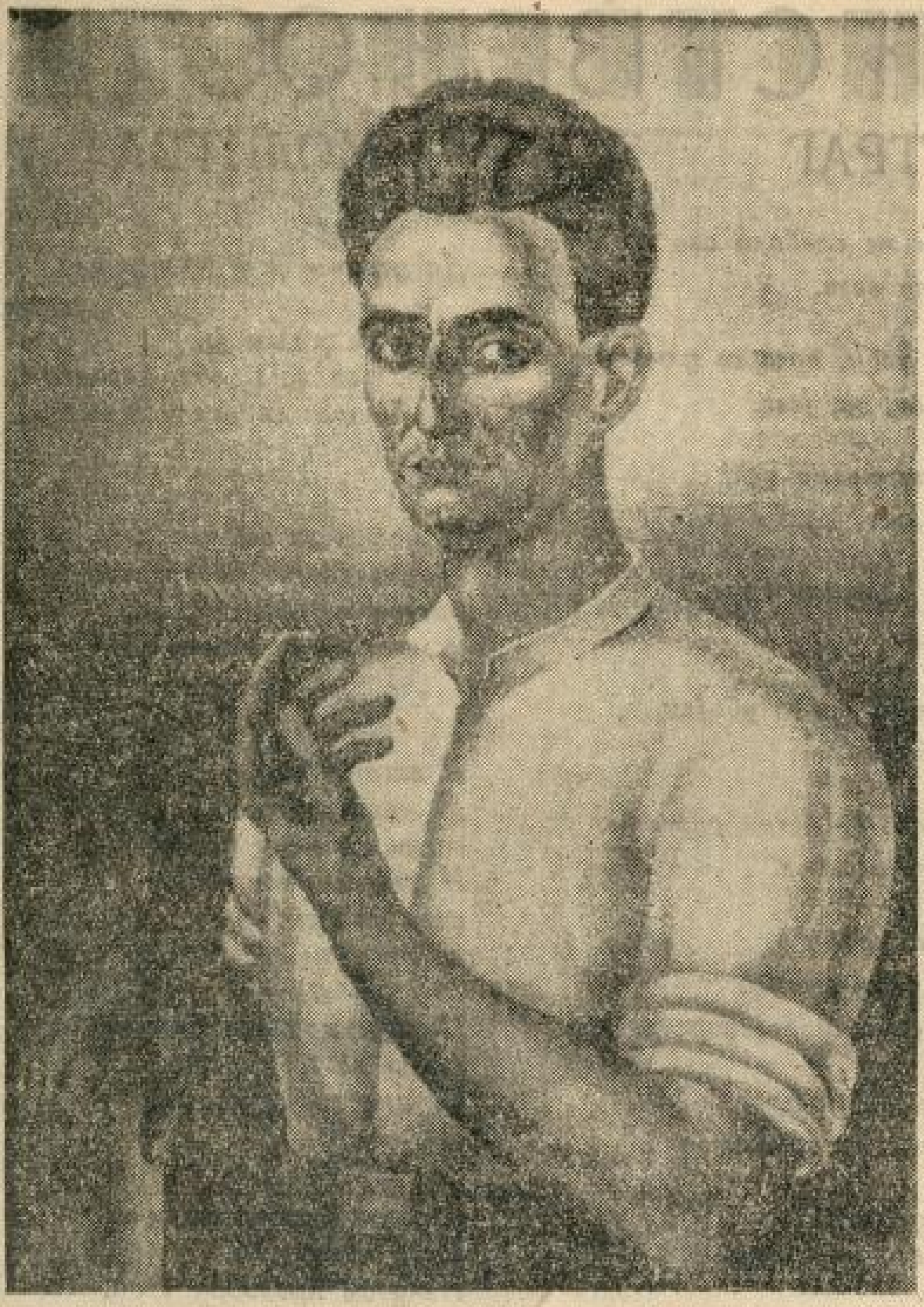

М. Настасијевић, слика његовог брата Живорада

ПЕТОГОДИШЊИЦА СМРТИ М. НАСТАСИЈЕВИЋА

Творац српске сушаствене прозе

Пре пет година, баш на данашњи дан, 13 фебруара 1938, двери бесконачности широм су се отвориле и један веледушни лик, остављајући за собом прешироку бразду лепог и мисаоног, заувек је исходио.

Момчило Настасијевић није књижевник: Момчило Настасијевић је обимно име српске културе.

Писао је крин пером.

*

Млада, снажна, витка као лавица, српска проза прве половине XX века, такорећи једним кроком савладала је српску поезију, и то тако и толико да су сви они силни јамби, трохеји, хексаметри, александринци, сви они силни везани и невезани стихови, једним махом, страницом — две Боре Станковића, страницом — две Момчила Настасијевића, у темељу уздрмани, мал те не учињени излишним.

Из тог мора, степена поплаве стиховане изрецивости, као после потопа почела су да се уздижу два прозна масива: Станковићев елементаран, Настасијевићев спиритуалан: два пера која никога подражавала нису, која нико подражавати није могао, два обзора под којима шуми нешто као ново животно врело, с неким као новим дисањем, новим писањем.

Прве половине XX века, стих, та сива еминенција српске књижевности, у души се дубоко поклонио пред животоносношћу нове прозе.

*

Није Настасијевић значајан по томе што је „чуо тајанствени глас наше земље", ил што се код њега „реч и мелос доиста претапају у једну и недељиву целину"; нити пак што је био „драгуљар и златар, дуборезац и стрпљиви ткач на разбоју нашег језика", или што ће, како кажу, „прави књижевни лик добити тек у будућности."

О чистој поезији мора се судити више но поетично.

Јер, од Доментијана до Стефана, од Народног песништва до Војислава, српски звуколики нагон дао је и те колике дубине и те колике лепоте језика. Али, с овим озраченим Горњемилановчанином на осећајном атару несумњиво је угашена ера површне патетике, несумњиво је настала ера културе чисте екстазе.

С Момчилом Настасијевићем у српску свест ушла је орфејска савест.

Отуд је он полуострвски.

*

Са својих девет књига, као са девет струна, Настасијевић је дао девет нових дрхтаја српском прозном масиву.

Но не то што је био „видноц сила тајних и тајанствених", ил што је имао „реч тешку и отежалу као у апокрифним легендама"; нити пак што је „првенствено филозоф и песник био", ил што је „монистички предосећао јединство духа и материје" — враћао се фолклору.

О чистој мистици мора се судити више но мистично.

Јер, од Теодосија па до Његоша, од Народног предања па до Кнежевића, баш као и лирски, и мислени српски нагон имао је и те колико разграњавања. Али, с овим озраченим Горњемилановчанином на нашем мисаоном атару несумњиво је угашена ера иностранственог духовног номадизма, несумњиво је настала ера културе медиумског прегалаштва.

С Момчилом Настасијевићем српски сељачки језик с муком је извојевао ступањ српске трансцендентне прозе.

Отуда је он више но полуострвски, отуда је он у европском смислу и масован и елитан, отуда није само обичан књижевник, већ обимно име српске културе уопште.

А писао је, ето, крин пером.

—З.

МОМЧИЛО НАСТАСИЈЕВИЋ

У чему је величина Момчила Настасијевића?

На ово ће питање одговарати столећа. Свака ће генерација на свој начин трагати за изузетним ликом. Свака ће откривати нове и нове вредности. Свака ће црпсти велике инспирације. Свака ће бити покретана мислима овог великог духа, инспиратора, откровитеља и мислиоца нашег. И увек ће се, уверени смо, остати при огледу, покушају, мање или више успелој студији. Мање или више срећном расклапању духа и срца за пријем изузетних дарова што их штедра генијалност нештодно, као да се никад утрошити неће, лије. Не зато што ће само изузетнији духови моћи да уђу у скривене ризнице овог великог мага речи. Ни зато што је овај преотмени принц мудрости умео да створи и оствари патос дистанције у циљу заштите својих великих уметности од профанације »многих премногих«. Нити зато што је цело његово дело једна псалмодија необичног човека Необичноме. Чак ни зато што је све ретко — сакривено. Просто зато што је права величина неисцрпна, вечита. Просто зато што је необична персоналност тајанственија и дубља од свемира. Просто зато што су бесмртни портрети увек нови као дела првога стварања. Просто зато што је све изворно непоновљиво и, на концу конца, — непроторљиво.

*

Чак је и наше мало, ситно доба у коме је живео Настасијевић — без великих државника, без великих уметника, без великих научника, без великих просветитеља — наслутило, поред све отупелости своје, да његов стваралачки диапасон доноси нешто сасвим ново и необично. Отуда је било чак и прилично узнемирено. У процени Настасијевићевог стварања почињало се са недоумицом, а завршавало резигнацијом. Они са десница збунили су се: револуционарна појава није могла да се сврста ни у једну фасцикулу скерлићевске књижевно-критичке »казуистике«. Отуда углавном ћутање. Књижевни качаци са левице, са кукавним треб ником »књижевна пјатитељка« у окамењеној души и партизанском тојагом у руци, стукнули су забезекнути: имали су пред собом »необичнији« случај. Црвено »баждарење« уметничких квалитета издало их је! Циничке и прљаве инсултације изостале су сем неких гаменских испада и неукусности. Они најдуховитији, снажније привучени магиком Настасијевићевог дела, лепили су се као опиљци за магнет. Они једноставно нису знали шта их за Настасијевића прикова. Зато нису ни ишли даље од уобичајене литерарне администрације и џиначке радозналости. Они се нису, као некад катихумени, усуђивали да напусте придворје.

Само мали број разбуђених имало је јасно визију новооткривеног царства вредности у Настасијевића. Но њихово је време као и Настасијевићево тек почињало. Они су се, у области духовног сазнања, налазили на оној изосхени одакле се, на широком плану, зачињала интегрална обнова нације. За једног од главних претеча те обнове, за Настасијевића, они су били претече нове и дубинске интерпретације његове. Њих је катастрофа наша омела у много чему. Па им је ускратила задовољство да даду обрасце реалнијег и исцрпнијег тумачења.

Обично се мисли за Настасијевића да је песник, приповедач, есејист, драматичар. Једном речи: писац. Тако је. Али то није довољно. Настасијевић је и вајар. Настасијевић је и сликар. Настасијевић је и музичар. Свака је, например, његова песма истовремено и скулптура и слика и музичка пијеса и логос. Његово је перо истовремено и длето и палета и мелос. Сваки његов рад у свом уметничком појавном идеалитету има најмање ове четири перспективиране димензије. Иза провидног застора речи разливене су композиције боја које звуче и својим се звучним платнима припијају уз скулптурну тврдину. А све то чини један јединствени композитум, чудну магичну синтезу. У уметничким остварењима Настасијевића нико не може имати цео и потпун естетски доживљај, ако је »слеп« било за један од ових идеалних простора. Ко их све синхронично интуира, доживљује у необично појачаној мери, у »геометријској прогресији« рекли бисмо, оваплоћење естетске вредности. Још тежим стилом речено: свако је дело Настасијевићево један четворослојни синопсис који изискује једну конспективну интуицију. Ко ту интуицију нема, он не може Настасијевића да чита у најпунијем значењу те речи. Ко то у недовољној мери има, за њега Настасијевић остаје »тежак«, неразумљив. Ко све то има, а не увежбава напор трајне коспекције, губиће често естетски смисао дела. Свакако је тешко претпоставити потпуну утрнулост органа за све споменуте димензије. Зато је потребно непрестано Настасијевића прочитавати и, такорећи, напорно откривати га до што потпунијег уживљавања. Тада се и просенном читаоцу, прилежном и трудољубивом, дају неслућени доживљаји естетских вредности.

*

Тражити у Настасијевића само естетски моменат било би бесмислено. Изузетна лепота његовог дела, иако висока вредност по себи и за себе, инструменат је нечег важнијег, битнијег. Настасијевић је мислилац по превасходству, философ. Његово философство није, наравно, школске провененције. Систематског, катедарског, књишког ту нема. Али зато нема ни једног већег и значајнијег проблема за којим није протрагано до у корену његове проблематике. Ти су несумњиво вечни и судбоносни проблеми, како би Кант рекао, исто онолико нерешљиви колико и неодољиви. Увек од њих остаје и остаће »метафизички остатак« (Николај Хартман) као трајна и увек загонетна тема људског духа. Необично је интересантно, међутим, са колико је хитрине, духа, жара проницљивости и успеха у њих Настасијевић продирао, осветљавао их иингениозна решавања пружао. По блиставости философске интуиције, илуминирана песничком уобразиљом, он није далеко од философа-песника као што су Његош, Хелдерлин, Рилке, Ниче. Изузетно су лепи и трагично дирљиви велики, гигантомахски сукоби и мирења која је доживљавао на плану чисто ексистенцијалном. На плану који су нам философски открили, рецимо, Киркегард и Хајдегер. Сем тога, свуда ће се у његовом делу наћи велика жаришта мистике најплеменитијега кова, без које нема великог духовног епоса. Шта све још није запретено у десетак томова Настасијевићевог **opus-a!** Теолозима и философима, естетичарима и књижевним критичарима стоје читаве ризнице на расположењу за плодне, и благодарне студије. Настасијевић је колико велики, толико неоткривен. Колико непозната, толико обећана земља!

*

Проблеми на којима се распламсавао дух Настасијевића јесу вечна, трагична својина човечанства. Као такви они су »космополитски«. Нас неколицина, који смо били удостојени радости да чешће ослушкујемо најинтимније било његовог генија, често смо у његовим излагањима причули час Хегела, час Бергсона, час Бемеа, час Августина. Показивало се увек да су то само дирке, које универсални дух тајне додирује, док су и звук и материја звука извањали из самониклог националног генијалитета. Настасијевић је био у пуном и правом значењу речи persona звучник свога народа. Гусларско, косовско, немањићко, светосавско, његошевско, — то је био елемент његовог доживљаја Бога, света, човека, историје, судбине, ексистенције у високим и највишим изразима нашим. Елемент устројен и уплемењен на новој младици, умножен и утанчан Новаком наше националне револуције у области нашег најужег духовног стваралаштва. А Новак је у његовом **Ђурђу Смедеревцу** име и симбол вечнога народа. Настасијевић је нужно, као оригиналан дух, једна од најинтересантнијих апокалипса наше душе.

Његов живот? Светитељски и испоснички! Можда величанственији од његовог дела. То је једна засебна епопеја од хероизма кротости, љубави и жртве. Но његов живот постаје и мученички. Противнародни непријатељи откривају најзад страшну величину његовог националног револуционарства. Јаврејско-масонско-комунистички троугао стеже се око његовог врата као омча. Јаврејска књижарска тезга, масонска завера и комунистичка бесомучност спутавају и гуше његову активност. У њему се буди револт и висока свест о националној солидарности са онима који су на политичко-духовном плану започели битку за ослобођење нације од петокраке звезде. Он постаје члан покрета чије је он основне мисли на свом уметничком плану углавном већ антиципирао. Прерана смрт омела га је да и ту каже своју велику реч.

Др. Димитрије Најдановић

ПЕСНИК ТАЈАНСТВЕНОСТИ

Јасике

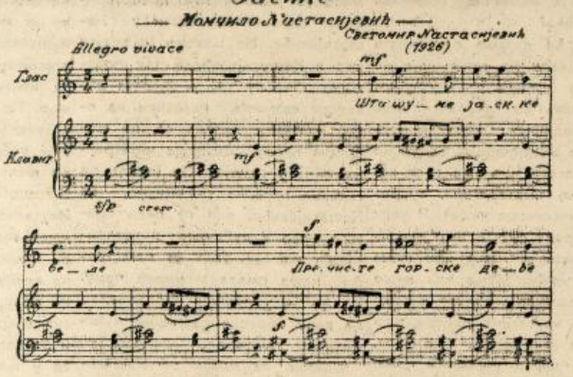

Јасике

Шта шуме јасике беле,
Пречисте горске деве,
Сребрне кад им стреле
Сунце са гранка китне,
И зраком китисну шеве.

Хладне кад кајне и сипке
Низ чела им и сиву
Зеленим трепетанком маје,
Кад млечно коло вију.

Зашто у глава чајне,
И косе смеђале бајне
Што дрхћу јасике наге

Од зиме се не језе
И страх им срца не смеже.
Јер на планини одрасле су саме.

Но чиле иза сва ведре ноћи
Кукоре белу пољу на грудиу

РУКОПИС ПЕСМЕ М. НАСТАСИЈЕВИЋА »ЈАСИКЕ« И (горе) МУЗИКА ОД С. НАСТАСИЈЕВИЋА ЗА ИСТУ ПЕСМУ

ТРАГ

Чудно ли ме слободи ово
чудније ли веза.

Букнем у теби, врео се уливам,
језа је ово, ох, језа.

И траг путањама твој
па ме пали.

А чудно застрепи срце,
а студим.

Љубећи шта ли то убијам,
шта ли будим?

Јер и пепео ће ветри разнет
а нема разрешења.

Тону без потонућа,
без дна у налажењу,
без дна се изгубе створења.

И трагом куда сагорели
сва болканја су обнажења.

Врео се уливам,
а чудно застрепи срце,
а студим.

Љубећи шта ли то уб...
шта ли будим?

МОЛИТВА

1

Да утопим се у плаветнило
твоје,
Господе, жедан ја.
И радост моја теби, дародавче,
руменилом да окади простор.

2

И молим ти се,
урвина твојих кроз понор
биетра ме проведи,
у мени да се небеса твоја
огледну.

3

И ветри твоји
да крше ме земљи, прегибљу,
снеги на мени презиме.
И уза стамен-стабло
вита уз мене лоза
да препузи свој век.

И тице крилати створи,
хитро да ми са грана
даљини твојој полећу.

4

Блажен у теби занемим.
И од нема мене
стена да прозбори гори,
гора цвећу.
И радост наша теби, дародавче,
руменилом да окади просторе.

Нижом музиком зовем ону код које је мелодија само боја више или мање сложеног ритма; она има дејство вина: најпре изазива живахне покрете, затим вртоглавицу, и најзад замор и гађење. Зато су игра и вино њени нераздвојни пратиоци.

ФРУЛА

Фрулo, што дах мој радоски
жално у доњи равлеже?

Да л' што пастири помрли
тобом призиваху драгу?

Ил' жал се стани у мени:
с неба ме стрела ранила,
тамна ме земља печила,
те песма ми је сузицом
и капљом крви кићена?

Ил' дах мој кад протече,
жал те за одбеглом тајном?

Од свих уметности музика има највише те моћи да, васкрснувши у нама давно преживели и дубоко урезани тренутак, заталаса у нама читав један низ часова оплемењених меланхолијом прошлости. Зато смо тужни и добри кад слушамо Бетовена.

⁂

Од свих ведрина Моцартова је најдубља: Она је непрекидно усхићен осмех детета које се налази пред тајном.

⁂

Свако друштвено зло је биљка коју можемо истребити једино искорењивањем. Свако поткресивање као на лозама, изазива све веће и веће бујање.

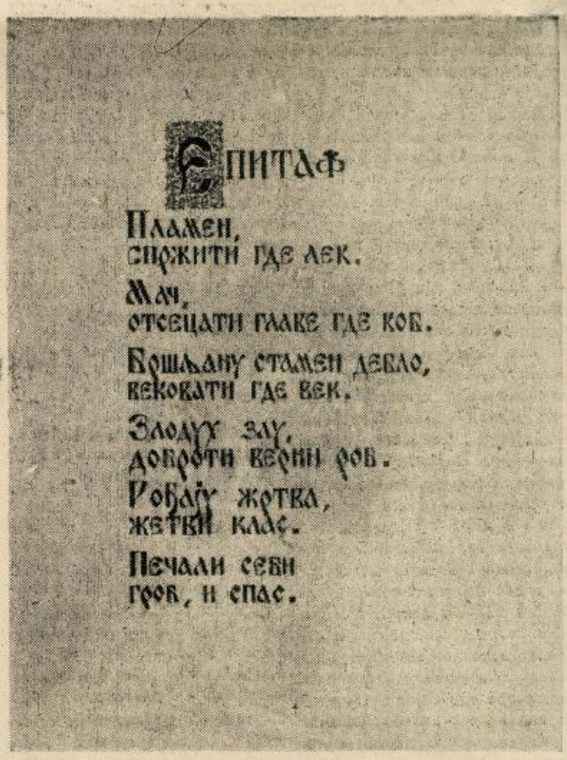

ЕПИТАФ

Пламен,
спржити где лек.
Мач,
отсецати главе где ков.
Вршљану стамен девло,
вековати где век.
Злодух зло,
доброти верни ров.
Робају жртва,
жетви клас.
Печали себи
гроб, и спас.

»ЕПИТАФ«, УВОДНА ПЕСМА ЗА ЗБИРКУ »МАГНОВЕЊА« ОД МОМЧИЛА НАСТАСИЈЕВИЋА

По песниковој замисли нацртао Љубинко Чучаковић, као углед за издање целе збирке на овај начин.

СРПСКЕ ЗЕМЉЕ

Реч о злом удесу Марте девојке и момка Ђенадија

Она је сад затворена у једној собици суднице, а на прозорчету су решетке. Смеје се као да је неко једнако голица. Њу ие вреди питати. А он у кући свога родитеља опружен као проштац, са модром огрлицом око врата, чека да га закопају. Ако сиђи камен прозбори то ће и он.

Народу међутим хоће се приче, па нагађа и кити сваг по својој; али нико не зна до у корен зашто и како уништише они једно друго, те се којешта коти и роји од уста до уста. И мудрост једну провезаше из тога паметници, и у речи скалупише је овако: Обесан момак кад укаља образ сиротној девојци, да му се освети, ако може; ако ли не, да трпи и сачека осветУ с божје стране. А Марта случајно је могла, и учинила је. Просто као боб. Ван памети је свака она глава која би, сачувај Боже, друкше судила о томе.

Ја ћутим само и чудно ми колико човек застрани у мисли, кад до у корен не зна ствар. Да неког изводим из блудње нечу, не што би се посумњало у сигурност мога казивања (мене зову истиноговорцем), већ у исправност моје главе. Стога казивати нећу ником ништа, али, колико ми глава засеца, исписати хоћу све што знам. Јер ја поуздано знам, шта и којим путевима доведе Марту девојку да удави момка Ђенадија.

Пре чина звах је Марта, а по чину Марта девојка, ради обележја што више не баше то. А образ укаља јој Ђенадије, обесан и гласит момак у нашем крају (то ће рећи у шумовитим изворштима воде Чемернице). О самом чину не мислим говорити, јер ко је год био мужеван почнино је то безакоње, ако не у ствари, оно у памети сигурно, и по стотину пута, па му је знано како то иде. Мени је овде важније да испишем шта се збивало пре и после чина, и како се завршило. Несрећним младенцима род не бејах, ни ближи знанац, па опет више видех и разумедох злог им удеса, но њихови најрођенији. То с тога што умем читати и онде, где многи паметно не зна саставити ни о Богу две, поред свих буквара и школа.

О раније Марти немам ништа нарочито рећи, ма да је израније пратах оком и проницах (зашто, рећи ћу мало после). Обична бејаше на изглед, обично мешаше се међу свет, без неке промене ни себе ни другога; лепоте управо онолике, колико је свака младост има. Ништа особито, осим неке притајене доброте која избијаше из целе ње, и очију стално оборених.

Ипак је не губљах из вида, знајући од којих је, и да се крв преноси с колина на колено, и макако се успут помешала, да тече она једноставно као река, мимо свих гробова и умирања. А ево од којих Марта дође на свет: Њен отац, у своје време божји човек, сад покојник, обичаво је купити око туђих капија побацане мањше и у недрима носити их кући ради одгајења. Жена му их међутим редовно отресала о главу. Иста жена бивша кађиперка од соја, сад смрцпа баба, за трајења своје женскости испила је својим одвуглим очима многе темељите мужаве, па се сушили и тобож лечили код својих жена, а њој, онако испијани, кришом односили сача меда, и ђинђуве, и шљиве надуте орахом језгром. Она их међутим отпрашала једног по једног на Црвено Брдо, а друге замамљивала; али се не давала ни њима, ни свом рођеном мужу, већ ко зна коме — вељда самом црном ђаволу. О томе се шапутело у своје време. (Ово казујем по свом рођеном знању, јер и мене исто снале зло, али захваљујући кољачи и рани гнојници, ја се некако повратих у мушки колосек).

Кад јој први пут видех јединицу кћер Марту, рекох себи: Гле, сушти отац! Доброта претеже у девојци. Али што она све гледа у земљу? Чува ли то она девојаштво, или се стиди материне крви у себи. Бог да јој је у помоћи на путу живота. Стара злотравница можда се једном само снуби с мужем јој, и гле зачеди доброту, а оно друго безакоње оста без плода.

Рекох затим и ово: Марту, јединицу кћер анђела и грешнице да не испуштам из ока. Она мора бити да у себи носи знамење неко. По њој ће се зацело саопштити нешто за даље живљење људи.

И ево шта видех нескоро. У цркви на причешћу невали ко ће пре примити тајну (кад је служба и тако неки посао око Бога, најмилије ми је помагати певцима за певницом). Крштене душе тискоху се до издахнућа. Гледам, Марта уза сами иконостас пригњечена, трпи да не јаукне пред светињом. Али не одржа слаба жена, већ јој се ота јаук. Момак на то у близини ње, крепак и витак, одупре леђима о народ, те сачува девојку од угушења. Она га погледа. Бог нека јој је сведок, и оно свето место и моја старачка душа, она то учини да захвали њему спасиоцу. И јао! очи јој беху суште материне, провидне и замамне као вид на месечини.

Тако се зачне зло.

...Јутром се проне глас као да је опет дошануло: Чујте, обесан момак, иста ноћи кад богатој имађаше однети дукате, укаља образ сиротој девојци на месту где су два јасена укрстила гране, и осрамоћена побеже Равничанима Марта, нама на срамоту! — А ја, који знађах да је ту већа невоља по среди, уста не отворих на то, но ћутах и чувах.

Нешто времена доцније казиваху ми намерници на питање (ја се радо састајем с њима) — Јесте, дође таква и таква однекуд и стаде у службу човека домаћина. Срете је не путу и опираше се жена, а он је силом одведе кући, за несрећу себи, јер сутрадан отера венчану жену и јединца с њоме, па да придошлицу венча, даде се у расипање злата по поповима и другим службеницима; и таман да одолотвори невађали свој наум, кад му она у очи дана одбаже, а он пресвисну. Више се не скраси жена, већ сачекиваше по раскршћима и крчмама друмске људе, трговце и скитнице, па одвуглим погледом одвлачаше их за собом у блуд. Они се после не могли одвојити од ње, него је привољевали, ко даровима, и новцем, ко лепим обећањима, да пође с њима. Она се на то заводила од смеха и бацала им погрде у лице. Силовитији остајали ту где се и она бавила, па очајни пролијали све при себи што се на пиће могло дати, и једва се после докотурали до домова и поштења својих. — То имамо јавити о Марти девојци (јер тако је зову), а још и ово додати: Обичава она после најгорих испада рећи: — Људи, не замерите мени грешници, ја можда нисам ни своја ни сама, а можда све ово из нека невоља чиним. (Тада би зачуло обарала очи земљи).

Тако ми приповедаху немарници, и веровах им у свему, мисећи: ноћиси пратеже у девојци, па нак носи што је њено; из рабошу нека се зарожа још једно страдање, а ја овде да одбраним што је још за одбрану.

...Брајо, седамдесет и једну годину у кожи сам човека; знам свако село и заселак докле хвата руб небесни с камените Островице, и знам шта се тамо почињало од памћења људи до данас; слушао сам свакојаких чуда из бела света, али ово што ми се готово на очиглед случи, негде се вељда не заметну докле је сунцу приступачно.

Слушајте: Прног дана бабјег лета седим на прагу и плотом котарицу, на толико посла колико сунца ради. (А оно вазда топи одозго као мелем) и мислим: Ето, данас је земљом празник а у цркви се не отпоја, нити зазвони звоно. Земља је крепка породиља, заметне, роди и весељачи се плоду празнује. А зар је нисам чедо земље, драге матере, зар и у мени не певају се данас песме молитвене, саме од себе, ни смишљане ни речју казиване? И у благости растопљем се тако до смирења. А кад смагну, ја да уђем у кућу, па не дз ми се. Тромошћу неком узет, ни малим прстом невољан кренути. У колико сумрак, оловним неким сном трнем и видим јасно: Марта промиче поред моје врзине ногу пред ногу, поштеним послом, у земљу гледа девојка да девојаштво јој се не оскрнави, и шапућем: — Нека ње, а ја да спавам, о, добро ли је, добро ли је славети. — И потонем у незнан. (Не волим се клети, али тако ми старости, све казах као ми се учини да је било).

Пренем се у зло доба, ведрине засипа, и зора објављује се са стране Островице. Боже мој, да ли сан, да ли примеђење, да ли јава би? И дрхтим до у корен душе, и рука не уме прекрстити се на јутрењу. Боже мој! Боже мој! Оклевам злослуто, и не жури ми се, а знам стићи се мора тамо. И чини ми се, у колико дан надолази, све на мене указује: — На твоју душу, јер виде, а не спречи, јер телом иверка си, а умом досежеш колико трнући жижак, и заварање те сном, и учинише своје.

Ближим се злу месту и јадован говорим надолазећем дану: — Ако је не мени кривица, нека ме сунце човеком не затече, но да сам трн, и гује у мени да се сплету и коте, и по њима да је помам о мени од сада па до века!

Рекох, и гле крепост уђе у мене да одем и видим...

Смем ли казивати даље, кад смрћу запечаћена уста ништа не одају, и кад смех лудила збуњује и мути?

Дођем. У хладу два јасена рано изјутра отегнут мртвац, над њим у смеху бди луда, и коврча му увојке по челу. Народ окупља се, чудом се крсти и не може да се нагледа. Сви виде слабачка жена удавила дива од човека, а нико да се запита зашто? и како? већ на све слежу раменима и ћуте. А у главама паметника како тако зачела се реч и збори: — Осветила му се за образ девојачки, али зло дело кажњено би. За даље да се не мешамо, но да учинимо своје, мртваца да погребемо, а луду да свежемо.

А ја, коме старост не да лагати, и сам силно ошинут удесом несрећних младенаца, бележим ово за доцније знање, и понављам: Блудница љубављу прометну се у девојку и чедна испреко планина оборених очију дође на место, и жељом призва љубљеног. И обљубљена осети се блудницом, и помагоше јој, те га удави снажног, она слабачка, не будући при том ни своја ни сама.

И бележим на крају, јер и сам искусих, ово: Преко њих у коштац ухватише се и рваху исполинске неке силе. Толико само знам.

И тако исказах што ми је на души.

(Цртеж и орнаментика од Ж. Настасијевића)

Стварност, у односу на идеале уметности, фрагментарна је; фантазија увек долази да је обухвати и допуни. То јој је прва улога у уметностима. Кад геније пође стварности с намером да се њоме послужи као елементом, скоро по правилу даје своја ремек-дела; када се таленат усуди поћи истим путем, у великој је опасности да промаши и да падне у фантастично.

(Објављени прилози на стр. 10 и 11 су из дела М. Настасијевића).

Крај немачке музичке драме

Рихард Вагнер рођен је у Лајпцигу 22 маја 1813. Симболичан је и сам тај рођендан. Тада је почињао немачки рат за ослобођење од Наполеонове превласти, тада су се код Лицена мерили млади пруски домобрански пукови са Наполеоновим гренадирима, тада је погинуо генерал Шарнхорст.

Рихард Вагнер је у једанаестој години извојевао свој први песнички триумф: Победио је на разредном конкурсу за песму једном умрлом другу. За учење музике, за дивно чудо, оних првих година није имао много воље. Хтео је исправа да буде само песник. Тек Веберов *Чаробни стрелац*, а доцније, по повратку у Лајпциг, концерти на којима је слушао неке од Бетовенових дела, буде његов Богом дани музички дар. Али ни сад ни надаље, све до краја живота, Вагнер се нипошто не задовољава само једним пољем рада. Свршивши матуру као један од најбољих, ступа на старославни Лајпцишки универзитет, где се удубљује нарочито у чисту филозофију и естетику. Уједно почиње темељно да студира музику под упутствима кантора Вајнлинга.

Већ његови првенци, једна соната и једна полонеза, обраћају пажњу на овог младог уметника и прибављају му већ у двадесетој години живота положај позоришног диригента у Лаухштету. Узгред да поменемо да је Вагнерове музичке првенце први пут штампала чувена издавачка књижара Брајткопф и Хертел, за коју су везане за нас толико драге успомене на рад Вука Караџића и других пионира нашег књижевног препорода у „Липиси".

Прву оперу, *Виле*, није успео ни да прикаже. Много боље среће није било ни друго дело *Забрањена љубав*. У њему све већма сазревају нове идеје о музичком стварању, револуционарне, смеле идеје. Угледна, али ипак другостепена позоришта на којима ради, не изгледају му подесни форуми за велику борбу која претстоји. У њему се јавља жеља да своје ново уметничко „вјерују" огласи са позорнице париске опере.

Године 1839 стиже у Париз, где ће остати до 1842. Нова и велика разочарења у Паризу! Одбијају приказивање и *Риенци-а* и *Холанђанина луталице*, и поред тога што се неки тада врло вићени композитори заузимају за њега. Али питански дух Рихарда Вагнера све ће то издржати, савладати, пребродити и избити до највиших ступњева триумфа. Свом огорчењу због париских разочарења дао је израза у *увертири уз Гетеов Фауст* која се може сматрати првим његовим музичким делом у коме је потпуно самосталан, еманципован од свих туђих, немачких узора. У то му у пролеће 1842 стиже писмо из Немачке које и њему буди право пролећне расположење: У Дрездн ће приказати и *Риенци* и *Холанђанина*. Сместа је отпутовао у град у коме је провео прво детињство. И једна и друга премијера не само да су биле пуни успеси, него су Вагнеру донеле и положај дворског капелника.

Али већ настају нова разочарења. Ни на овом утицајном положају не може да прокрчи пут својим новим идејама. Не без тешкоћа успео је 1845 да омогући приказ *Танхојзера*, док *Лоенгрин* још не може да продре на позорницу. Али Вагнер је „тврд орах". Упућује саксонском министарству просвете обилно образложен меморандум *О стварању једне немачке националне позорнице*. У то наилазе бурни догађаји 1848/49 године. Вагнер је национални револуционар до срж. А такви свенемачки националисти били су у оно време за ускогруде „династичко - партикуларистичке властодршце „антидржавници" од свакојаког међународног разнородног шљама који се тих бурних година смуцао по Немачкој. Вагнер је принуђен да бежи у иностранство. Настањује се у Цириху. Мучи га чежња за отаџбином и за новом борбом за своје немачке уметничке идеале. При свему том, године изгнанства пролазе у плодном књижевном и музичком раду.

Ту настају књижевно-критичка дела *Уметност и револуција*, *Уметничко дело будућности*, *Опера и драма* и *Јеврејство у музици*. Ту је написао и спев *Нибелуншки низ*, на коме ће доцније и музички саздати своју величанствену тетралогију. Неуморно и даље излаже своје погледе о немачкој музичкој драми. У међувремену му је у Немачкој Франц пл. Лист (који ће му 20 година доцније постати тастом) извојевао велику победу: 1850 године успео је у Вајмару са дуним успехом да прикаже *Лоенгрина*. Тиме је обратио пажњу свих немачких уметничких кругова на ципришког изгнаника. Разуме се јавља и жучна критика. Желећи да критичарима одговори и делом, компоновао је оперу *Тристан и Изолда*, типично дело новог Вагнеровог правца. До душе, још ће дуго чекати док то дело буде видео и на сцени. Прославивши се у иностранству на појединим турнејама као диригент. Вагнер и опет одлази у Париз. Овога пута у француској престоници доживљује још тежа разочарења.

Године 1864 године ступа на баварски престо краљ Лудвиг II, владар за кога је исувише мало речи да је био „велики заштитник уметности". Може се рећи да је цела владавина овог изданка старе лозе Вителсбаха била један непрекидни уметнички занос, трајни сан о лепом и узвишеном. Име Лудвига II нераздвојно је везано за последње, триумфално доба Вагнеровог стварања.

Лудвиг позива Вагнера у Минхен, изјављује му да ће му пружити сваку моралну и материјалну потпору за остварење препорода немачке опере. Године 1865 с успехом се у Минхену приказује *Тристан и Изолда*.

Рихард Вагнер
(Цртеж: К. Н.)

Али зар има двора на коме завидљивци и сплеткари остављају на миру Богом надахнуте људе, и то још људе Вагнерове борбености и праве љубави према роду и језику?

Пред њиховим сплеткама. Вагнер за неко време мора опет да се склони у тишину тог драговољног изгнанства, окружен лепотама величанствене алпијске природе, далеко од атмосфере дворских интрига. Ту је завршио своје *Мајсторе певаче*. Приликом знамените премијере тог дела у Минхену (21 јуна 1868), краљ Лудвиг II дао је Вагнеру сатисфакцију и тиме што га је позвао да премијери присуствује поред њега, у краљевској ложи. Следећа манифестација нераздвојног пријатељства и поверења та два човека било је свечано полагање темеља Вагнеровом позоришту у Бајројту (1872), па је на освећење поред баварског краља дошао и седи цар Вилхелм.

Последња фаза Вагнеровог живота и рада, одиграва се у Бајројту, том новоствореном свенемачком храму праве немачке уметности. Рад у Бајројту развија се у знаку слабих материалних, а огромних уметничких и моралних успеха. Ту се сад приказује славна нибелуншка тетралогија: *Рајнско злато*, *Валкира*, *Сигфрид* и *Сумрак богова*. У Палерму, где је боравио неко време из здравствених разлога, Вагнер је завршио свога *Парсивала*, своје последње велико дело, своју лабудову песму. Двадесет и петог јула 1882 била је славна премијера тог дела у Бајројту, за којом се низало 16 узастопних реприза. Али природа тражи своје. На домаку навршене седамдесете године, Вагнерово тело почиње да посустаје после живота испуњеног неуморним радом, немилосрдном борбом и толиким доказима праве немачке доследности и истрајности. Лекари шаљу Вагнера у Венецију на опоравак. У граду канала и кампанила, гитара и гондола задесила је великог творца и борца 13 фебруара 1883 напрасна смрт.

Пренесен је у Немачку уз готово владарске почасти и сахрањен у складу са израженом последњом вољом, у парку своје виле „Ванфрид" у Бајројту.

КАКО ЈЕ СТВОРЕН
Холанђанин луталица

У лето 1839, тада непознати немачки музичар Рихард Вагнер са својом женом Мином укрцао се на брод у луци Пилау, да би запловио у сусрет непознатој судбини. Вагнеров бурни и пламени дух хтео је да окуша срећу у далеком Паризу. Путовање је било теже, него што је то Вагнер замишљао. Када је брод пловио поред стеновитих обронака норвешке обале, подигла се бура. Завијао је ветар и урлао, брод се нијао као орахова љуска, док су морнари били заузети бацањем сидра. Борећи се са таласима, певали су једну морнарску песму.

Вагнер је слушао и бележио ноте како би сачувао ритам и мелодију ове морнарске песме. Пред очима му је лебдела симфонија буре, узбурканог мора, опора песма морнара.

Забављао се с морнарима, који су му причали романтичну повест о луталици Холанђанину. Она се Вагнеру толико допала да је узео са садржину своје опере.

У времену тешке немаштине у Паризу, када је живео од повременог посла, млади музичар компоновао је *Холанђанина Луталицу*. Лични доживљај приликом бурног путовања постао је откровење. Увертира је указала на нове путеве. То није био потпури из саме опере, већ драмска симфонија. У увертири је урлала бура, шумили су таласи океана ,а између тога — као откровење неба — одјекивала је спасоносна мелодија баладе у другом чину, коју је певала Сента, и која претставља главни музички део опере.

Потмула фанфара означавала је Холанђанина и провлачила се као прчена нит кроз целу оперу. Хор морнара с којим почиње први чин није уобичајени хорски комад као у свакој опери. Хор је повезан с радњом, а романтична радња ограничена на најглавније.

Читаво дело био је смео потхват ка тада непознатом у области оперске уметности.

Цео први чин без женског гласа! Нема колоратуре за једну примадону! Певање је изражај душевног напрезања, које оркестар психолошки приказује. Текст који је дао сам композитор увелико се разликује од онога што се, на пример, навикло да слуша у љубавним дуетима. Уместо бесмислених понављања узете су песничке речи. То није био либрето, то је била поезија.

Цео рад на опери *Холанђанин Луталица* трајао је пет недеља. На крају партитуре, написао је Вагнер: „У ноћи и у беди. Пер аспера ад астра. Р. В."

Пошто се уверио да у Паризу не може ништа да постигне, Вагнер се вратио у своју немачку отаџбину. Његова опера *Риенци*, приказана је са огромним успехом у Дрездену. Од безименог музичара постао је преконоћни познат, јако не и славан композитор, тако да му после овог успеха није било тешко приказати и *Холанђанина Луталицу*.

Пре сто година дошло је до премијере, која је очекивана са великом радозналошћу. Чувена немачка певачица Шредер-Девриен певала је прву улогу Сенте и освојила публику. Први чин, у коме није било женског гласа ,разочарао је у извесној мери публику, други је донео буран аплауз ,док је трећи чин, са импресивном сценом пропасти Холанђанинове лађе, одушевио публику.

Нова опера, музичка драма Рихарда Вагнера, није се на почетку одржала на позорници. Али је неколико деценија касније отпочео славни поход *Холанђанина Луталице* на свима немачким и страним позорницама.

Фон Андрејевски

Свет је постао прозрачан

ПОВОДОМ ДВАДЕСЕТОГОДИШЊИЦЕ СМРТИ ПРОНАЛАЗАЧА РЕНТГЕНА

Судбина Вилхелма Конрада Рентгена типична је за живот једног немачког професора XIX века. Рођен у Рајнској области, 1845 године, провео је своју академску каријеру на разним високим школама, непознат широј јавности.

У тридесетпрвој години постаје професор Више пољопривредне школе. Доцније је позван на Универзитет у Штрасбургу са кога затим прелази на чувене универзитете у Гизену и Вирцбургу као шеф физичког института.

До тада је Рентген био професор физике, као и многи други. Тек у педесетој години успева му да пронађе зраке који су познати под именом — Рентгенови зраци. Од сада је његово име засјало на небу науке, ма да сам Рентген није волео спољни сјај. Жалио се често колегама што су га рекламирали, и волео је више да се повуче у тишину своје радне собе него да присуствује скуповима и разговорима.

И после великог проналаска радио је Рентген на универзитету у Минхену, предавајући експериментално физику све до своје 70 године. 10 фебруара 1923 заклопио је Рентген уморне очи, пошто је извршио револуцију у природним наукама, техници и медицини. Немачка марљивост крунисана је тако једним неоспорним успехом који је признало цело културно човечанство.

Од половине прошлог века упућена су физикална испитивања, због више случајева занимљивих проналазака, на проблем зрачења. Дувач стакла Гајслер пронашао је у Бону живинну ваздушну пумпу и први је успешно пробао да израђује безваздушне стаклене цеви. Професор физике Јулиус Пликер, такође у Бону, дошао је на идеју да електричне варнице из слободног ваздуха спроведе у овакве безваздушне цеви. Вршећи испитивања заједно с Гајслером напунио је истовремено ове цеви такозваним племенитим гасовима. Тако су постале у дивним бојама светлеће Гајслерове цеви, претече модерне светлосне неонске рекламе.

Под утицајем струје великог напона у безваздушним цевима створени су такозвани „катодни зраци", зраци који доводе до сјаја атоме племенитих гасова у Гајслеровим цевима. Професор Хитоф из Минстера испитао је да ли се ови катодни зраци могу скупити, као што је случај са светлосним зрацима. Он је створио крај такозване катоде у издубљеном огледалу.

Са оваквом Хитофом цеви отпочели су експерименти Вилхелма Конрада Рентгена. Та катодна зрачна цев била је уграђена у његовој лабораторији.

Рентген је поновно педантно све оно што су већ учинили његови претходници и био је тим радом „потпуно очаран", као што је писао једном свом пријатељу.

Новембра 5 године 1895, дана који је ушао у историју науке као дан проналаска Рентгенових зракова, Рентген је открио почетни пут у дефинитивном истраживању.

Рентген је обично носио на руци један скупоцен златан прстен. Да би га сачувао за време рада са живином пумпом, и нарочито од додира са делићима живе, Рентген је прстен остављао у једној малој дрвеној кутији. Једног дана оставио је ову кутију на пакет светлосно осетљиве хартије.

Лабораторија је била замрачена а Хитофова цев обвијена црним картоном. Кад је Рентген хтео да употреби осетљиви фотопапир био је изненађен видевши да је горњи део хартије покварен. Позвао је лаборанта и изгрдио га како је смео да без дозволе отвара прозоре. Лаборант је указао на чињеницу да је прозор отваран, фотопапир био би потпуно црн, што, усталом, није овде био случај.

То је збунило Рентгена и нарочито када је видео да сенка на поквареном папиру има тачно обим његовог златног прстена. Изгледало је, као да је прстен фотографисан.

Али како су продрли светлосни зраци кроз ову дрвену кутију?

Од овог дана радио је Рентген као махнит. Ретко је излазио из своје лабораторије. Својој жени, која му је због овог непрекидног и заморног рада пребацивала, рекао је само да се бави једним послом за који ће људи када буду сазнали, рећи: „Рентген је сигурно полудео!".

Ни за божићне празнике није се одмарао. Тек 28 децембра био је тако далеко да је могао да преда готов елаборат *О једној новој врсти зракова* претседнику Физикално-медицинског друштва у Вирцбургу.

Његови пронађени Икс-зраци имали су моћ продирања кроз многа тела. Као доказ приложио је снимак руке своје жене, на коме су се јасно оцртавале кости. Рентген је у доцније доба брижљиво испитао све физичке особине ових зракова, и описао их у три чувене расправе, тако тачно, да физичари наредних година нису ништа могли да измене или да додају.

Доцније су немачки научници утврдили какве су врсте Рентгенови зраци, као и њихову употребу у техници и медицини.

Својим проналаском овај велики син Немачке учинио је неоцењива добра целокупном човечанству.

Први српски штампар Макарије

I

Добротом његовог власника имао сам у рукама један досад непознати рукопис српског превода Синтагмата Матије Властара. У том се рукопису налазе неки нови веома важни подаци за историју старе српске књижевности, о којима мислим да треба говорити у Народној библиотеци на дан Св. Саве, првог српског књижевника и оснивача српског библиотекарства.

На крају једног одељка Синтагмата у томе рукопису (на крају тзв. „е — састава") пише црвеним словима: „Смерени Христу раб и грешни презвитер Јоан". То је без сумње преписивач тога рукописа. Синтагмат је вероватно преписиван за митрополита новобрдског Никанора, који је за тај рукопис припремио нека „тлкованија" игумана хиландарског Макарија и Димитрија Катакузина, а сем тога написао белешку о митрополиту смедеревском Павлу. Митрополит Никанор је забележио да је све то „писао" год. 7043 од стварења света, а то значи између 1 септембра 1534 и 31 августа 1535 год. од Христова рођења. Треба свакако узети да је у то време постао и цео рукопис Синтагмата. Презвитер Јоан биће идентичан с оним Јованом граматиком који је „направио" један рукопис „повеленијем господина ми владики Никанора". Под „направити" треба у овом случају разумети „поправити" или „преповезати". А рукопис је онај Минеј за април који је 1383 год. преписиван за манастир Грачаницу „повеленијем господина преосвештенаго архиепископа кир Симона".

Митрополит новобрдски Никанор је нарочито да се преписују књиге, куповао их је и поклањао је друге да их купују и прилажу Грачаници. Имао је за своје доба прилично библиотеку. Из 1569 г. сачувао нам се један попис „Никанурових књига". Поред 15 комада „књига малих" у Никанировој библиотеци било је тада 12 великих књига: посни триод, пентикостар, јеванђеље, 2 молитвеника, литургијар „типарни", синаксар, апостол, минеј, саборник, ектоих и отачник. Литургијар „типарни" тј. штампани могао је бити из старих српских штампарија Љубавића у Горажду или Вуковића у Венецији. У историји српске књижевности и српске културе име митрополита Никанора везано је за оснивање штампарије у манастиру Грачаници. Из те штампарије позната нам је само једна књига, Октоих петогласник, који је 1539 год. штампао „Христу раб Димитрије". На књизи се налази дворез цркве манастира Грачанице.

Смедеревски митрополит Павле обнавља патријаршију

Казали смо већ да је митрополит Никанор написао за Синтагмат белешку о митрополиту смедеревском Павлу. То је нов историски извор о једној необично енергичној личности наше црквене историје, о митрополиту који је на тридесет година пре патријарха Макарија покушао да обнови српску патријаршију. Митрополит Никанор се није слагао с митрополитом Павлом. Он је био присталица Охридске архиепископије, у чији је састав тада улазила српска црква. Отуда митрополит Никанор говори како је „неки Павле митрополи смедеревски" помутио мир „велике цркве охридске" и како тако стање траје 7 година. Никанор упућује на „писаније патријарашкоје" које се налази на крају рукописа. Тога писма више нема. Без сумње то ће бити један од оних докумената који су нађени у другом једном рукопису и на основу којих нам је и позната буна митрополита Павла.

Поменули смо два „тлкованија" која наводи митрополит Никанор у Синтагмату. Једно је „тлкованије Димитрија Катакузина о земљах Дакијах". Оно је веома ратко. Обухвата непуних пет редова. У њему се казује шта се подразумева под Дакијом „в земљемерних књигах". За нас је оно занимљиво што нам сведочи да се Димитрије Катакузин бавио и географијом.

Спис хиландарског игумана Макарија

Друго „тлкованије", управо прво по месту на коме се налази, јесте „игумена хиландарскаго таха Макарија, последњаго в свештеноиноцех". Оно је „о земљах дакијских и о мождах јеје", затим „о мождах Горњеје Мисије" и „Медитераније". Испред тог „тлкованија" стоји да је оно „от књизе Птоломеја, о охридској епархији". Много је веће од „тлкованија" Димитрија Катакузиновића. Износи колико читава једна страна. Састављено је после децембра 1526, а пре јула 1528 год. За реку Тису се у „тлкованију" каже да долази „от земље глаголјеме Германскије иже јест Угарска". То се могло рећи тек после избора Фердинанда Хабзбуршког за краља угарског, а то је било у децембру 1526 год. „Тлкованије" зна и за „земљу Црнојевића", а њега је коначно нестало после Скендербега Црнојевића о коме последње вести имамо из јула 1528 год.

II

Игуман хиландарски Макарије помиње се у два документа из 1526 год. Та се година лепо слаже с хронологијом коју смо утврдили за његово „тлкованије" из Синтагмата.

У „тлкованију" Макарије показује непознавање старих географских назива, али се из његовог излагања види да му је тадашња Влашка била добро позната. За Македонију и Тракију, које су много ближе Хиландару, Макарије даје чудно објашњење. По њему, Македонија је тадашњи Серез, а Тракија је Дренопоље.

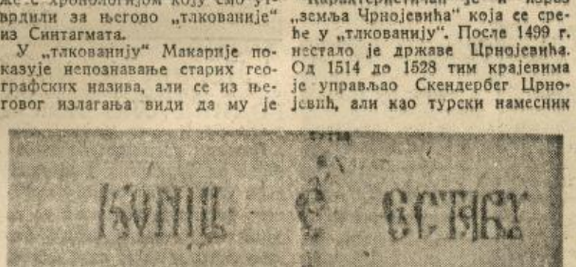

Запис презвитера Јована

(Снимак Народне библиотеке)

Макаријево познавање Влашке упућује нас на претпоставку да је он тамо дуже време живео пре доласка у Хиландар. Састављање „тлкованија" је посао који припада књижевности и науци, без обзира на његову вредност. Због тога Макарија треба тражити међу људима у Влашкој којима су књиге биле блиске и који су учествовали у њиховом стварању, а то за оно време значи у њиховом састављању, преписивању и штампању.

Макарије у Влашкој

И заиста у почетку XVI века у Влашкој је постојао један такав Макарије. Он је био први влашки штампар, чија штампарска делатност у Влашкој почиње 1507 а завршава се 1512 год. За њега се с разлогом мисли да је исто лице с првим српским штампаром Макаријем. Идентификација Макарија из Влашке с игуманом хиландарским Макаријем несумњиво би појачала вероватност идентификације првог српског и првог влашког штампара Макарија. Сем тога, она би коначно одбацила претпоставку да је влашки штампар Макарије постао митрополит угровлашки и да је то онај митрополит Макарије, који је седиште угровлашких митрополита пренео из Арџеша у Трговиште. Треба додати да се у науци мисли да је у Трговишту била прва влашка штампарија.

Претходници Макаријеви, игумани хиландарски Данило, Матеј и Филип називали су се јеромонасима. У документима из 1526 год. и за Макарија се каже да је јеромонах, али та документа није писао Макарије. Један је документат „лист от верованија" који су понели са собом у Дубровник „посланици" манастира Хиландара и св. Павла. Други је „веровано писаније" које је саставио у Дубровнику хиландарски јеромонах Јован. Макарије је за себе у „тлкованију" написао да је „последњи в свештеноиноцех". Први српски штампар Макарије бележио је за себе да је „свештеноинок", „свештеник мних" и „свештени мних". Макарије из Влашке стављао је да је „мних и свештеник" и „свештеноинок". Као „свештеноинок" се помиње у поговорима својих издања из 1510 и 1512 год., а с њима је завршио своју штампарску делатност. „Свештеноинок" је исто што и „јеромонах", али ипак нешто значи кад израз „свештеноинок" употребљавају и Макарије из штампарије Црнојевића, и Макарије из Влашке, и игуман хиландарски Макарије.

Карактеристичан је и израз „земља Црнојевића" која се среће у „тлкованију". После 1499 г. нестало је државе Црнојевића. Од 1514 до 1528 тим крајевима је управљао Скендербег Црнојевић, али као турски намесник на стоји „от Црније Гори" само у поговорима, а у предговору Октоиха првогласника то не пише. Дакле, од три помена првог српског штампара Макарија један је истог онаквог какви су помени Макарија из Влашке. Год. 1548 по налогу београдског и сремског архиепископа Лонгина преписано је Четворојеванђеље које је штампано у штампарији Црнојевића. За то штампано Четворојеванђеље каже се да је „от форми Црнојевића, от сложенија Макаријева". Није се налазило за потребно да се истакне на кога се Макарија мисли, да ли на оног из Црне Горе или оног из Влашке. Очевидно се сматрало да је то једно исто лице. Постојала су два четворојеванђеља од „сложенија Макаријева". Једно је било из штампарије Црнојевића, а друго из прве влашке штампарије, вероватно у Трговишту. Због тога се морало рећи да је препис рађен по оном „от форми Црнојевића".

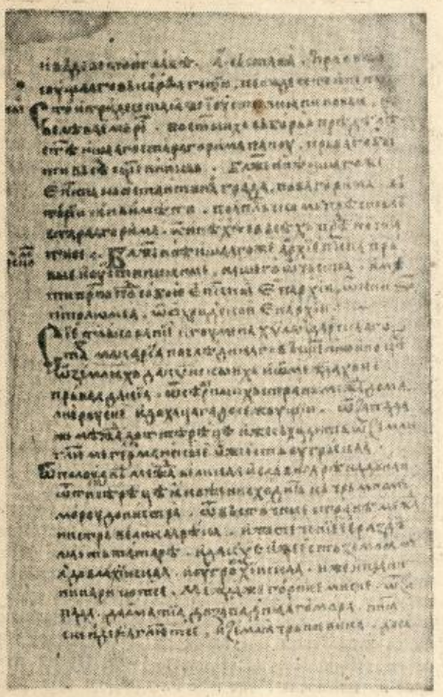

Макаријев спис

(Снимак Народне библиотеке)

О приликама у прошлости не треба судити по приликама у садашњости. Између нас и Румуна у најновије доба готово и не постоје књижевне и уопште културне везе. У раније вековима било је то сасвим друкчије. Влашка и Молдавија употребљавале су старословенски језик у цркви, у књижевности и у државној администрацији. Подручје старословенског језика, без обзира на рецензије, претстављало је једну целину. Књиге писане и штампане у српским крајевима доносене су у Влашку и Молдавију. За Псалтир из штампарије Црнојевића знамо да је доспео у Северну Молдавију и да је тамо из њега око 1554—1561 преписиван један део и унесен у један Зборник мешовите садржине. После Макарија још је један стари српски штампар отишао у Влашку. То је био Димитрије Љубавић, који је у Влашку пренео и штампарију Љубавића из Горажда.

Макарије је прешао у Влашку, али без штампарије, која није била његова већ Црнојевића. Отуда нису иста слова његових издања у Црној Гори и у Влашкој. У Влашким издањима се срећу јусови. То је сасвим природно јер су она намењена влашкој и молдавској средини, у којој је та рецензија била у претежној употреби. Тако ни те две разлике између првих српских и првих влашких издања не сведоче против идентификације Макарија из Црне Горе и Макарија из Влашке.

Издања Макаријева

Колико је данас нама познато, Макарије је у Црној Гори наштампао свега пет књига. Прва је била *Октоих првогласник*, чије је штампање започето 1493, а довршено 4 јануара 1494 год. Друга је *Октоих петогласник*, украшен сликама које приказују сцене из Христовог живота и доносе ликове писаца црквених песама. Пре првог светског рата Народна библиотека је имала осам листова Октоиха петогласника са две илустрације. Сви су ти листови нестали. За друге се у науци није знало. Недавно је пронађен још један лист, на коме се налази слика „Преданија Христова". Тај је дист за сада све што нам је сачувано од друге српске штампане књиге, која је довршена 1494 год.

Трећа је књига била *Псалтир с последованьем*. У поговору пише да је књига довршена 22 септембра 1495 год. на Цетињу. Како је година почињала 1 септембра, а не 1 јануара као данас, стављена је 1495, и ако је још била 1494 год. по нашем данашњем рачунању. Четврта је књига била *Молитвеник*. Од ње је било сачувано 11 листова. Три су била у Народној библиотеци. Пропала су у пожару од априла 1941 год. Молитвеник је отштампан можда у јулу или августу 1495 год. Вероватно у другој половини 1495 и почетком 1496 год., или можда у току 1496 год. штампана је пета, последња књига из штампарије Црнојевића. То је *Четворојеванђеље*. О њему се једино зна по препису из 1548 год., о коме смо већ говорили.

У Влашкој је Макарије штампао *Литургијар* 10 новембра 1507 год., *Октоих* 26 августа 1510 год. и *Четворојеванђеље* 25 јуна 1512 год.

Хиландар је привлачио српске монахе још од доба св. Саве, па све до најновијих времена. И Макарије је отишао у Хиландар. Први српски штампар постао је сабрат манастира који је основао први српски књижевник. Хиландарци су увиђали значај штампарске вештине, па су свештеноинока Макарија изабрали за свога игумана. У Хиландару је Макарије постао и српски књижевник.

Написао је „тлкованије", мали географски спис, који се сачувао захваљујући митрополиту новобрдском Никанору, оснивачу српске штампарије у манастиру Грачаници. Макарије је у Хиландару свакако остао све до своје смрти. Тако је крај најстарије српске библиотеке, коју је основао св. Сава још у доба подизања Хиландара, заврпио свој трудољубив и користан живот српски књижевник и први српски штампар Макарије, који је себе скромно називао „последњи в свештеноиноцех".

Ђорђе Сп. Радојичић

(Извод из предавања г. Радојичића које је одржао о светосавској прослави у Народној библиотеци).

Мина г-це Дивне Радић

Поводом двоструког тумачења Мине фон Барнхелм од Лесинга, коју су на београдској позорници креирале г-ђа Нада Ризнић и г-ца Дивна Радић потребно је расмотрити у опште смисао и циљ игре у алтернацији. Управа је више него раније завела ту праксу, али није јасно у ком смеру: да ли да привуче публику ,стављајући на афишу имена љубимаца публике или у чисто уметничкој намери да већем броју глумаца пружи могућност да дођу до изражаја, да једну улогу осветли, обогати разним тумачењима.

Тако и у овом случају можемо се питати да ли се додељивањем улоге Мине г-ци Радић ишло за првим или за другим циљем. Ако претпоставимо да нису по среди комерцијални разлози, онда морамо закључити да се хтело дати могућност да се на рампи београдске позорнице појави после Мине г-ђе Ризнић Мина г-це Радић, сличне и различите у схватању и уметничком доживљавању једне и друге глумице сходно њиховом таленту, њиховој осећајности и њиховој интелигенцији.

Зато би било неоправдано и недопуштено да Мина г-це Радић буде копија игре, како су је креирали г-ђа Ризнић и режија. Уколико један уметник у опште, један глумац имају праве стваралачке снаге и оригиналности, у толико они беже од шаблона, тражећи да остваре нове лепоте. Подржавање, епигонство јесте највећи непријатељ уметничког стварања и знак слабе уметничке индивидуалности или декаденце једне епохе.

Бити свој, тежити за остварењем новог јесте највећа снага уметничког стварања, резон детр и оправдање сваког уметника. Слажемо се потпуно са оном нашом глумицом у њеном високом схватању смисла уметничког стварања кад каже: „Нећу никог да копирам, па ни Сару Бернар, кад бих могла! Хоћу само кроз себе да дам улогу...“

Очигледно је да је г-ца Дивна Радић хтела средствима своје уметности да оживи пред београдском публиком диван лик Лесингове Мине, младе и лепе, веселе и паметне девојке, која је своју велику интелигенцију и свој разум ставила у службу свога великог срца, препуног љубави за храбрим и витешким Телхјамом. Из целог тумачења г-це Радић избија њен богодани уметнички дар и њено психолошко удубљивање у јунакињу немачке драме. Са великом љубављу и најприснијим улажењем у личност она је ваја младост двадесетогодишње грофице, која носи у себи свежину и лепоту брда у Тирингену, плаветнило његовог неба и бистрину његових потока.

Својом топлом лирском игром она је остваривала ову дивну песму два бића, које љубав и част неодољиво привлаче и одбијају. Са пуно духа она је водила психолошку битку — гордост противу гордости — на самом терену душевних збивања мајора фон Телхајма. Из ње је зрачила велика љубав Мине и њено обожавање вољеног човека, за кога се она борила свима средствима срца и разума.

У великом диапозону могућности, које су јој давали њена младост, њена уметност и њено разумевање г-ца Дивна Радић задовољила је публику, која је поздрављала њену Мину после успеле креације на премијери са г-ђом Ризнић. У колико је било колебања, оно је произилазило вероватно из тежње г-це Радић да самосталним тумачењем улоге, које се можда није увек поклапало са већ утврђеним постављањем, које не треба, међутим, сматрати као непогрешив канон, који не допушта слободе у тумачењу.

Поводом овог случаја сећамо се једне констатације баш самога Лесинга, који има репутацију, коју не заслужује, и који каже у својој чувеној *Хамбуршкој драматургији*: „Правом копирању у случају потребе може да се научи и папагај. — Како је далеко глумац, који само разуме мисао од онога, који у исто време и осећа ту мисао!... Цела душа мора да узима учешћа у ономе што се говори.“ Чар младости, богатство девојачке душе, лепоту једне безграничне љубави, дубоко преживљене у игри г-це Дивне Радић публика је осетила и зато је топлим аплаузом поздрављала њену Мину.

И г-ца Олга Спиридоновић тежила је да пружи једну Франциску која не би била копија Франциске са премијере, како је креирала г-ђа Марица Поповић. Можда је била више субрета, него дружбеница младе грофице али изненађује сигурност њене игре ,чак бисмо рекли рутина глумачка, а да се схвати као мана код једне тако младе глумице.

М. М. Милошевић

—ве—

Г-ца Дивна Радић у улози Мине фон Барнхелм

Г-ца Олга Спиридновић као француска

ВАЛДМИЛЕРОВА ИЗЛОЖБА У БЕЧУ

Поводом 150. рођендана славног сликара Фердинанда Валдмилера, град Беч је приредио изложбу Валдмилерових дела која су за ту прилику позајмљена из разних државних, градских и других музеја, као и од приватних лица.

Изложба заузима пуних шест дворана.

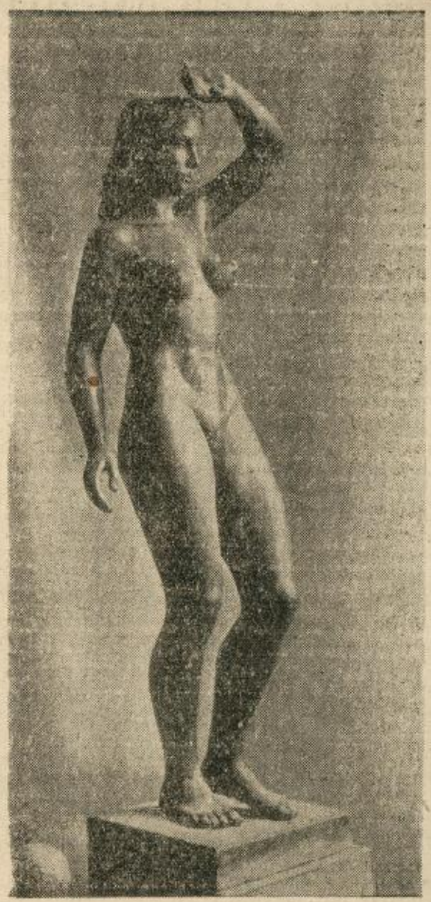

ЈУТРО, КАО ИЗРАЗ ЖИВОТНОГ ОСЕЋАЈА, РАД НЕМАЧКОГ ВАЈАРА АДОЛФА АБЕЛА
(Foto: Europäische Korespondenzen)

Велико балетско поподне

Сутра по подне 14 овог месеца одржаће се у великој сали Коларчеве задужбине приредба на којој ће се искупити наши најбољи балетски мајстори и играчи. На овој приредби узимају учешћа шеф београдског балета г-ђа Нина Кирсанова, прима-балерина г-ђа Наташа Бошковић, први играч г. Милош Ристић, одлични балетски дуо г-ђа Даница Живановић-Денић и г-ца Љиља Колесникова. Затим г-ца Јелена Корбе, позната балетска уметница Вера Костић, па онда одлични играчи: Радмила Стефановић, Обрадовић Пуља-Цвјански, Радивоје Крстић и Славко Ержан.

За ову приредбу влада велико интересовање и карте су већ распродате.

Лесинг је још пре седамдесет година био популаран у Београду

Поводом премијере Лесингове *Мине од Барнхелма* у београдском Српском народном позоришту, згодно је потсетити се да је Лесинг у нас и раније био популаран, и да је прва његова ствар играна у Београду била *Натан мудри* (превод Јована Хаџића-Светића), чија је премијера била још 28 фебруара 1873 године. Та је ствар имала несумњива успеха, јер се одмах идуће године, 17 априла 1874, даје први пут и друга његова драма *Емилија Галоти*.

Извођење Лесинга на београдској сцени није прошло неопажено код наших позоришних људи тога времена. Занимљива полемика зачела се том приликом између два угледна позоришна човека тога времена, Матије Бана и Јована Ђорђевића, поводом оцене вредности дела *Натан мудри*. Та је полемика чак детаљно забележена и у познијим списима наше културне историје.

Тако Ђорђе Малетић у својој *Грађи за историју Српског народног позоришта у Београду*, објављеној 1884 године, у издању Чупићеве задужбине, изнео је тај сукоб из кога ћемо навести неке редове.

Јован Ђорђевић је у подужем чланку, објављеном у *Јединству* похвално ово класично дело, а у *Видовдану* рекао, између осталог, и ово: *Натан мудри је најзнаменитије позоришно дело геније јалног немачког писца Лесинга*“. На то је Матија Бан, на једном другом месту, просто одрекао Лесингу „генијалност“ у драмској струци, иако му признаје знаменит таленат и велике заслуге на критичком пољу. На ово размимоилажење у мишљењу ова два наша позната позоришна човека њиховог времена, дао је своју реч и сам Ђорђе Малетић, па вели на крају дужег чланка о овој полемици и после дуже и детаљне анализе поменутог комада: „Лесинг је велики човек, али, нека ми опрости — г. М. Бан је имао право, што је о њему као драматском песнику овакав суд изрекао“.

Ипак, на другом месту у истом чланку Ђорђе Малетић о Лесингу даје врло леп суд: „*Лесинг* (1729—1781) *је на литерарном небу једна од најсјајнијих звезда, која је човештву благодетно светлела. Какве су његове заслуге на критичком пољу, сада ми није место да разлажем — доста је то, да је он Немцима отворио очи за лепоте у Шекспировим умотворинама, које су и данас недостижан идеал, а тако исто и за погрешно тумачење Аристотела и његових правила у лепој вештини и да је целој немачкој литератури дао нов правац*“.

Дакле, већ пре седамдесет година Лесинг је играо на нашој позорници, његово име било познато код нас, о њему се писало и дискутовало, говорило сигурно још више, и по старом обичају у позоришном свету, једни били за — други против њега!

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

У СТИЛУ РОБИНЗОНА

Жил Верн: Робинзонова школа, превео Миливој Предић, илустровао Ђ. Лобачев, ИПРОЗ („Златна књига" извађ редовног кола), Београд 1943, стр. 239.

Романтика Робинзоновог живота на усамљеном острву не само да је толико привлачила читаоце, већ је инспирисала и многе друге писце да напишу слично дело. Не кажемо да Жил Верн у свом роману Робинзонова школа копира Даниела Дефоа Он нам даје једне друге људе и другачије догађаје, али у основи то је иста атмосфера као и у роману Даниела Дефоа.

Вернов Робинзон је Американац, синовац једног богатог привредника. Он полази на пут око света и доживљава авантуру која у основи личи и на до. ивљаје енглеског бродолломника. У претходним главама Верн нас упознаје са америчким друштвом крајем XIX века, затим са породицом Вилијама Колдерупа, који је за суму од четири милиона долара купио острво Спенсер у Тихом Океану. После тога долази путовање младог Годфреја и његовог васпитача Тартлера по свету, бродом и њихов живот на пустом острву. Тај живот младог Годфреја права је Робинзонова школа. На крају, после узбудљивих доживљаја, Годфреј се враћа својој кући и обећава вереници да ће је повести на свадбени пут по Тихом Океану.

Као све Жил Вернове књиге и ова се чита без предаха, занимљива од почетка до краја. Не интересује само младе већ и старије.

Хроника 1939 године

Adam Buckreis: POLITIK DES 20. JAHRHUNDERTS, Felgeband Weltgeschichte 1939 Panorama-Verlag, Nürnberg, 539 Seiten, Preis in Leinen gebunden RM 13,50.

Данас већ политички писац и јавни радник уопште, чак и ако је човек најобимнијег знања и феноменалног памћења, не може да ради без хроничарско-лексиконских помоћних средстава која треба да му помогну да ништа не прескочи у своме расматрању тока догађаја. То важи можда још много више за најновију прошлост, за садашњицу тако рећи, него ли за старију историју. Јер, мислимо да нећемо погрешити ако велимо да се у најновијем збивању догађаји нижу брзином и обилном упоредношћу, као још никад до сад у вечној књизи људске повести.

На пољу стварања оваквих техничких помоћних средстава за човека који жели да се јавно определи према људима, догађајима и народима изванредне заслуге стекао је Адам Букрајз својом серијом дела *Политика XX столећа*. Као Букрајзове хронике, те књиге су већ постале појмом, мало не исто толико уопштеним као, рецимо *Мајеров лексикон*, *Алманах Гота* или код нас *Вуков речник*. У првој књизи, Букрајз је нешто сумарније обрадио све време од 1901 до 1936 године, дакле почетак доба канцелара кнеза Билоа, поступно стварање Антанте, руско-јапански рат, Мароканску кризу, Анексиону кризу, Први светски рат и послератно доба до Шпанског грађанског рата за чије су се време већ јасно почеле оцртавати контуре садашњег оружаног сукоба.

У другој књизи су опширно обрађена судоносна збивања 1937/38 године у којима се сукоб све јасније назире, и поред свих покушаја са трезвених и разумних страна да се он избегне. Сад је најзад Букрајз као трећу, обимну књигу, дао хронику године 1939, толико судоносне у историји човечанства: Превентивни потез који доводи до стварања Чешко-Моравског Протектората, Мемел, предлози Пољској, италијанска интервенција у Албанији, страшни „рат нерава" у току лета 1939, судбоносни последњи дани августа, пораз дановиднијих елемената у Француској под пресијом иностранства и његових најамника и емисара у самој земљи, и најзад, први месеци садашњег рата, карактерисани сјајним војничким подвизима и далековидним, госпоственим, великодушним потезима Немачке и лицемерним а толико провидним смицалицама претседника Рузвелта и његовог данашњег партнера Черчила.

Једна од одлика ове треће Букрајзове књиге, која још знатније повећава њену вредност помоћног извора за сваког коме има да служи као извор или потсетник, јесте у томе што он уз сваки нови догађај или обрт доноси многобројне тадашње гласове штампе, како немачке, тако и иностране, свих табора и праваца.

ПОСЛЕ РАСТАНКА

Растасмо се једног мартовског дана.
Остадох напуштен од свих у самоћи,
Да проводим празне дане, мучне ноћи,
Кад сриче крвари од још свежих рана.

Нећу да те кривим што се тако збило.
Наштo? Радо примам да сам узрок томе.
И док свакорсне тегобе ме ломе,
Сећам те се често, дете моје мило.

Знаш ли како чезнем да чар твога лица,
Сад тако далеког, осмехом ме згреје,
Док напољу ситан снег несташно веје,
Што га носи ветар са наших равница.

Р. В. ЂИСАЛОВИЋ

Три генерације немачких глумаца

Herbert Ihering: VON JOSEPH KAINZ BIS PAULA WESSELY, Schauspieler von gestern und heute. Verlag Hüthig & Co., Heidelberg 1942, 248 Seiten, 36 Tafeln, Preis gebunden 5,80 RM.

Данас кад се у филму појављују и ветерани, чији први глумачки почеци датирају још из доба кад су браћа Лимијер тек почели да се јављају својим „живим сликама", данас кад и конзервативнији људи поступно признају филму уметнички ранг, мора имати нарочиту драж оваква једна галерија портрета немачких глумачких великана што продефиловаше пред благодарном и одушевљеном публиком за време четири деценије.

Радује нас што се за ту галерију нашао одличан мајстор у лицу Херберта Љеринга, који не само што одлично познаје живот и технику позорнице и филма, него је под толико промењеним околностима сачувао исту феноменалну моћ опажања, праћену невероватним памћењем. Као што данас до ситница зна све што је пратило какву најновију креацију огромних студија Уфе или, рецимо *Баварије*, тако је исто упућен у све што је било у вези са каквом премијером светског одјека на позорници гордог бечког Бургтеатра пре скоро пола века, као да је то синоћ било.

И данас подједнаком лакоћом и занимљивошћу прича о позитивним и негативним уметничким људима некадашњег бечког глумачког титана Кајница и берлинског „полубога" Матковског, као да говори о Гриндгесу или Хорсту Каспару. Јединственим континуитетом приказује нам контрасте између јучерашњице и данашњице, огромну разлику појмова и схватања, а да баш самим тим најбоље доказује како нигде нема културног преврата или прелома, него како је лепо и складно временом једно поступно ницало и здругог у хармоничној еволуцији.

НОВА КЊИЖЕВНА НАГРАДА ГРАДА БЕЧА

Поводом 75-годишњице смрти знаменитог књижевника Адалберта Штифтера, бечко Градско поглаварство решило је да заведе још једну сталну годишњу градску књижевну награду, поред већ постојећих награда те врсте .

Нова награда звање се „Награда Адалберта Штифтера", а даваће се књижевницима родом из Беча или од детињства настањеним у Бечу), поглавито младим књижевницима.

Најбоље књиге за српског сељака

ЗЕМЉОРАДНИЧКИ ТРЕБНИК „СЕЈАЧ"

Досад су изашле ове књиге:

1. Др. С. З. Иванић: Наше село и заразне болести Дин. 15—
2. Др. С. З. Иванић: Неговање деце на селу — — „ 15.—
3. Инж. Велислав Томашевић: Грађевинарство на селу Илустровано са много слика и цртежа „ 15.—
4. Зечевић Милорад: Чување воћа — — — „ 15.—
5—6. Зечевић Милорад: Орезивање воћака — — „ 30.—
7—8. Јањић Јаша: Скупљање и сређивање лековитог биља — — — — — — — — „ 30.—

Поред горњих књига сваки сељак треба да одмах набави дело:

„СЕЉАЧКА КЊИГА"

„СЕЉАЧКА КЊИГА" доноси из пера пољопривредних стручњака чланке из свих грана пољопривреде и сва корисна упутства за српског земљорадника. „СЕЉАЧКА КЊИГА" је и илустрована, а стаје — — — — — — — — Дин. 40.—

Горње се књиге могу добити у свим књижарницама.

Издавачко и прометно д. д. „Југоисток"

БЕОГРАД — ДОБРАЧИНА 30, ТЕЛ. 20875.

Р.бр. 74 1—1

СТРУЧАН ЧАСОПИС НАШЕ СТРАЖЕ

Гласник Српске државне страже, уредник пуковник Бранимир Живковић, бр. 4, год. I, Београд 1943, стр. 301—359, дин. 25.

Гласник Српске државне страже наставља из броја у број да врши корисну улогу међу нашим официрима и подофицирима. Он замењује сву стручну литературу, тако потребну за васпитање командног кадра Српске државне страже. Сарадња официрског кора прилично је широка и надати се да ће се још проширити.

У овом броју на уводном месту је порука шефа Српске државне страже г. Драг. Љ. Јовановића упућена официрима приликом превода у официрски кор Страже.

Пун је детаља чланак пуковника г. Наума Пуљевића-Николића о *Српској државној градској стражи*. У чланку су изнете њене дужности, као и устројство, начин функционисања, и нарочито делатност командира одреда и нижих органа градске страже.

Студија о обавештајној служби корисно упућује у рад обавештајаца.

Истичу се затим чланци: *Наша заједница* од потпуковника Луке Лукића, *Врсте експлозива и барута* од Савременика, *Поучни примери из извиђајне службе* од Инвалида. Белешке и некролози употпуњују овај број.

Мало душевне медицине

Felix Riemkasten: WENN'S WEITER NICHTS IST..., Die Neue Lese, Erich Schmidt Verlag, Berlin 1942, 208 Seiten, Preis gebunden 3,80 RM.

Већ сам наслов књиге *Ако је само то...* мами вас да мало забодете нос у ових тридесетак козерија у којима вам Римкастен на само двеста и осам страна показује колико лепо и здраво уме да гледа на свакодневни живот са свим његовим ситним и крупним патњама и невољама. Волео би да и своје читаоце научи и потстакне да исто тако гледају на ствари, да им буде мало добровољни душевни лекар. Не претерујемо ако велимо да ће ова лака и здрава „Римкастенова филозофија" помоћи многоме и многоме да лакше исплива из депресија и комплекса за које би на махове могао мислити да су неизлечиви. Дакле, изволите, ви које боли и тиштп ово или оно, покушајте мало са Римкастеновом цепном душевном апотеком.

„БРИЛИЈАНТ“ купује и плаћа највише

Дијаманте крупније, брилијанте све величине, и остали старински накит купујем и плаћам по највишој дневној цени. Сатове никлене сребрне и златне, а златне исправне и неисправне купујем све. Све горње предмете и друге процењујем бесплатно а на захтев процењене вредности исплаћујем одмах. Купујем од трговаца и препродаваца.

Трговина златног накита и драгог камења

МИЛИВОЈЕ М. МИТРОВИЋ

Београд, Ђорђа Вашингтона 6. Телефон 28-706.

68 1—1 50.

„РАДЕ НЕИМАР“

Продаје: ПАЛАТЕ-КУЋЕ-ВИЛЕ-ПЛАЦЕВЕ

ВИСОКИ ОЧУВАНИ РЕНОМЕ НАШЕ ФИРМЕ ВЕЋ ЈЕ ПОЗНАТ.

БЕОГРАД — КРАЉА МИЛАНА БР. 20. — ТЕЛЕФОН 27-796.

65 1—1

Намештај ЗОРА Београд

Кр. Александра бр. 87-97 тел. 40-156

Има велики избор спаваћих соба, кухиња, трпезарија, комбинованих соба, кауча, патент фотеља, салонских дубоких фотеља, уз најниже цене, најлепши избор за 1943 год.

Власник Ђорђе Барјактаревић

66 1—1

Колонијалисти...

Кад дођете у Београд не заборавите да посетите

прво српско предузеће за израду коломасти »СРБИЈА«

ПЕТАР М. РАДОСАВЉЕВИЋ

КАНЦЕЛАРИЈА ул. Космајска 6 (Теразије) тел. 26-671
ПРЕДУЗЕЋЕ Краља Александра 340, тел. 43-812
СТОВАРИШТЕ Римска 22 (Бајлонова пијаца) тел. 26-633).

64 1—1

Главни уред за осигурање радника у Београду, расписује

КОНКУРС

ЗА ПОПУЊЕЊЕ МЕСТА ТЕХНИЧКОГ РЕФЕРЕНТА

За ово место долазе у обзир овлашћени архитекти или овлашћени грађевински инжењери, са вишегодишњом праксом.

Позивају се рефлектанти, да своје писмене молбе са подацима о досадашњем раду поднесу економату Главног уреда за осигурање радника — Немањина улица број 2/II соба број 15 — најдаље до 25 фебруара 1943 године, где могу добити и сва ближа обавештења.

Из канцеларије Главног уреда за осигурање радника у Београду број 613/943 од 29-I-1943 године.

71 1—1

ВАША СУДБИНА БЕСПЛАТНО

овај популарно познати истраживач из области **»астролошких наука«** чини сензационална претсказивања Ваше судбине, сваком у потпуности тачно ће изнети **будућност, прошлост, садашњост**, срећоносне успехе у **љубави, браку, каријери, служби, науци, богатству, путовању, наслеђу, мирази, спорним питањима, путрији, личним пословима, спекулацији, открива тајне пријатеља и непријатеља** и т. д.

Пошаљите без устручавања драги читаоче по могућности што тачнији дан, месец и годину рођења, као и тачну адресу и 50.— динара поштанском упутницом и одговор одмах следи.

Адреса: АСТРОЛОШКИ БИРО **РАДОСАВЉЕВИЋ**, СОПОТ КОСМАЈСКИ КОД БЕОГРАДА.

70 1—1

КОНКУРС

ЗА ПРИЈЕМ ЗВАНИЧНИКА У СРПСКУ ГРАНИЧНУ СТРАЖУ

Школа Српске граничне страже примиће до 200 кандидата за попуну званичних места.

I

УСЛОВИ ЗА ПРИЈЕМ

Кандидати морају да испуњавају следеће услове:

1. — а) да је српске народности и
б) да је чисто аријевског порекла — не сме имати јеврејске или циганске крви;
2. — да је навршио 20 а није прекорачио 30 година живота;
3. — да је телесно и душевно здрав;
4. — да је нежењен или удовац без деце или законски разведен од жене без деце;
5. — да је беспрекорног владања;
6. — да има потребно школско образовање, којим доказује довољну писменост и потребну интелигенцију за свој позив;
7. — да се писмено обавеже да ће остати у служби Граничне страже најмање 3 године и служити у оним местима у која буде распоређен, као и да ће за случај ранијег самовласног иступања из службе вратити једну половину оних принадлежности које буде примио за време свог службовања у Српској граничној стражи;
8. — да је висок најмање 168 см.;

За доказ да кандидат по овом конкурсу испуњава услове потребно је да приложи уз молбу следећа документа:

За тач. 1 и 5 уверење надлежне среске власти односно претстојништва градске полиције;

За тач. 2 извод из књиге рођених (крштеница) или уверење двојице сведока оверено од надлежне власти;

3. За тач. 3 лекарско уверење;

За тач. 4 извод односно извештај из књиге венчаних односно умрлих или уверење двојице сведока оверено од надлежне власти; за разведене од жене оверен препис решења надлежног црквеног суда или уверење двојице сведока оверено од надлежне власти;

За тач. 6 школску сведоџбу, војничку исправу или уверење двојице сведока оверено од надлежних власти;

Сваки кандидат назначиће у молби своју тачну адресу.

Министар финансија, на предлог Команданта Српске граничне страже, у случајевима који заслужују нарочити обзир, може изузетно ослободити поједине предњих услова под тач. 1 а), 2, 4 и 8.

II

ПРВЕНСТВО ПРИЈЕМА У СЛУЖБУ

При пријему у службу имају првенство они кандидати, који су се одазвали позиву за обнову Србије и учествовали у борби против комунисте (четници, добровољци, одредници итд.) као и бивши подофициири подразумевајући ту и резервне и бивше питомце разних школа, као и оне који су отслужили војску.

III

ПРИНАДЛЕЖНОСТИ И ПОВЛАСТИЦЕ

1. — месечне плате званичника Српске граничне страже су ове и исплаћују се без икаквих одбитака:

а) наредника водника 2900 до 3100 динара; в) поднаредника 2500 до 2700 динара;
б) наредника 2700 до 2900 динара; г) каплара 2300 до 2500 динара;
д) стражара приправника 2000 до 2200 динара;

Подофициири као и остали службеници који су раније примали породични додатак, имају право на исти на закониту децу.

Поред месечне плате уживају и граничарски додатак као и остале принадлежности по закону.

2. — Повластице су ове:
а) бесплатна одећа (униформа), обућа и остала опрема;
б) бесплатан стан, намештај, огрев и осветљење у касарни;
в) заједничка исхрана;
г) право на пензију;
д) обезбеђење лично и породице у случају да у вршењу службене дужности живот изгуби или буде рањен;
ђ) бесплатно лечење;
е) бившим службеницима, подофицирима и капларима подразумевајући ту и резервне, који су својим држањем и понашањем то заслужили, признаће се раније године службе и одговарајући чин и звање у Српској граничној стражи. Осим овога сваки орган Српске граничне страже, стручним школовањем и општим усавршавањем у школи Српске граничне страже, може постићи звања (чинове) официра.

IV

МОЛБЕ ЗА ПРИЈЕМ У СЛУЖБУ

Кандидати доставиће писмене молбе Команданту Српске граничне страже (за школу) у Београду Бранкова улица бр. 25 IV спрат до 20 фебруара 1943 године. После овога рока молбе се неће узимати у обзир. Пријем у школу објавиће се накнадно.

Из Команде Српске граничне страже 29 јануара 1943 године бр. 841.

„ДИНАРА“ купује и продаје

САВ БОЉИ НАМЕШТАЈ,

Запамтите: **»ДИНАРА« — Ћирила и Методија бр. 2**

Тел. 40-665.

43 1—1

НАЈНОВИЈИ

СРПСКО-НЕМАЧКИ РЕЧНИК

ОД ВИЛХАРА

повезан у платну динара 150.—

Књижарима уобичајени рабат

У „СРПСКОЈ КЊИЖАРИ“ Београд

Кр. Александра 18. Чек. рач. Пошт. штед. 61240.

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

16 фебруара 1943 г.

1) Плац са кућом Ђорђа Кратовца 34 Дин. 600.000
2) Плац са кућама Миклошићева 24 Дин. 380.000
3) Плац са кућом Топаловићева 34 Дин. 400.000
4) Плац са кућом Метохиска 4 Дин. 500.000.

18 фебруара 1943 г.

1) Плац са зградом Боже Јанковића 56 Дин. 600.000
2) Плац са зградама Југ Богданова 19 и Краљевића Марка 17 (2/3 идеалне) Дин. 4,000.000
3) Плац са зградама Маршала Пилсудског 25 Дин. 2,000.000
4) Плац са зградом Принца Енгенија 9 Дин. 1,200.000.

20 фебруара 1943 г.

1) Плац са зградама Јеврејска 13 Дин. 700.000
2) Плац са зградом Јеврејска 4 Дин. 2,000.000
3) Плац са зградама Цара Уроша 35 Дин. 2,200.000
4) Плац са зградом Дубровачка 30 Дин. 700.000.

22 фебруара 1943 г.

1) Плац са зградама Дубровачка 6 Дин. 750.000
2) Плац са зградама Далматинска 72 Дин. 900.000
3) Плац са зградама Далматинска 74 Дин. 1,500.000.

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска 33/II, где се могу добити сва даља обавештења. Р.бр. 69 1—1

Поштарина плаћена у готову

НЕДЕЉНИ ЛИСТ

Бр. 7. Год. II

Београд, 20 фебруара 1943

ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

СМИСАО ТОТАЛНОГ РАТА

Поводом говора Рајхсминистра др. Гебелса

Тотални рат, објављен 30 јануара прокламацијом Вође Рајха и говорима његових првих сарадника рајхсмаршала Геринга и министра Гебелса, ударио је свој печат у кратком размаку од свега две недеље Немачкој и Европи. Низ мера, које треба целокупну радну и животну снагу немачкога народа да упуте једино и искључиво у правцу рата, већ се спроводи.

У објашњење тих мера пред светом, Европом и немачким народом, Гебелс је поново узео реч. Његов говор је с једне стране неприкривено и јасно приказивање положаја у коме се Европа данас налази под страховитом претњом са Истока. Затим се задржао на анализи снага, које Европа може да баци у своју одбрану. И најзад је дао свестрано објашњење свега што се данас у Немачкој предузима и што ће бити још предузето у циљу тоталне мобилизације. **Крај његова говора изразито је пуно уверење његово и немачког народа да ће те мере заиста бити у стању да савладају неман са источних степа и да је одбаце од европских граница, да је сломе и скрхају.**

1918 године, творевина коју су на разореним рушевинама руског царства почели да подижу фанатици светске револуције, закључала се пред Европом. Слабо се, ван граница Совјетске Уније, шта могло сазнати о—ономе што се иза њих ради и спрема. Вести које су пристизале биле су оскудне и говориле су све о бесконачној беди маса, о уништењу човека и о његовом пуном подређивању под схему система и под нову дисциплину која је безобзирно све ставила у службу једноме циљу.

У првим годинама после стварања бољшевичке државе, Лењин је веровао да ће бити довољан пример који ће свету дати његова творевина. Да ће капиталистички свет под ударцем унутрашњих потреса, који из капитализма неминовно морају да произиђу, сам да поклекне. Да ће масе радника и декласираних незадовољника, које су у свима европским земљама после првог светског рата биле у покрету, као претходница и савезник бољшевичке револуције у целој Европи свршити посао, који је Лењин у Москви започео.

Лењин се преварио. Из раздрузгане Европе никле су нове снаге. Европа и њени народи под вођством тих снага су успели да савладају и Белу Куну и Шпартакисте и све остале, који су после њих дошли. Никле су, из крила својих народа, носени осећањем националне обнове, људи који су за собом повели масе у један нови свет. Од светске револуције не би ништа. Лењин је умро. Његов наследник, источњак Стаљин, ковао је инструмент који би имао Европи да зада смртни удар, ковао је каму светске револуције, која би Европи имала да се зарије у срце.

Пјатиљетке, у чијем је спровођењу жртвовано милионима људских створова, служиле су једном циљу: створити наоружање пред чијим налетом ни једна снага света не би могла да се одржи. Свима методима источњачке тиранije стваран је и створен нови тип човека, у коме су све оне особине које одликују људско биће угушене, убијене, а све мисли и снаге упућене само у правцу једног наређења и његовог спровођења.

Данас је та снага нових Џингискана бачена на Европу. У свој бојазни, да пред обновном мишљу која је завладала нашим старим континентом изгубе свој доминантни положај у свету, плутократије су убациле масе са Истока у борбу. А те масе су биле спремне да у ту борбу уђу, јер су се за њу и само због ње спремале у току многих година.

Европа данас стоји лице у лице према смртној опасности, већој но што је икада у току историје могла да се појави на њеним границама. Успеће она то и овога пута. Али рат данашњице није више рат онакав какав је био раније. Опасност данашњице сто пута је већа од ранијих опасности. И зато сретства, којима се она једино може да задржи и сузбије, морају бити снажнија, одлучнија и оштрија од свега што је до сада Европа дала.

Немачки народ као далеко најјачи члан европске заједнице одређен је историјом и Провиђењем да за наш континент и у одбрану његових тековина, у одбрану наше културе, у одбрану резултата рада и тежњи многих, безбројних генерација, предводи у овој борби која се води на живот и смрт, у којој неће бити, — према једној недавно изговореној речи, — победиоца и побеђених, него преживелих и уништених. И Гебелс је у име немачког народа пред светом још једанпут потврдио готовост, да се у тој борби бескомпромисно иде до краја.

Али ова борба се не тиче само Немаца, који су данас одбацили сав баласт мирнодопских навика и схватања и који су се сви, људи и жене, старци и младићи, ставили једино и искључиво у службу рата и победе. Она се тиче целе Европе. Јер у питању је цела Европа, сваки њен народ и сваки појединац. Комично је и наивно веровати да ће се армије светске револуције, ако им успе да савладају најмоћнију ратну машину коју је свет могао да створи, задржати пред протестима на хартији, пред демаркационим линијама које су повучене у дипломатским кабинетима, или пред обзиром ма коме од својих данашњих савезника.

Не треба заборавити да је светска револуција кренула против капитализма. Не треба заборавити да се она данас носи са новим националним снагама зато што су оне, одгурнувши преживели и трули капитализам, стале пред Европу и у њену одбрану. Када би те нове националне снаге биле скрхане, капитализам и његови носиоци и слуге били би лак плен машинизованих робота који чине армију светске револуције.

И зато се у заједничкој огромној опасности, у којој се налази Европа са свима својим народима, намеће и свима подједнако обавеза да све, што је у могућности сваке поједине европске нације, у овој борби за одбрану најсветијих европских тековина буде заиста и искоришћено.

На источном фронту бије се данас битка која се тиче свију нас. И дужност је нас свију, да у тој борби учинимо све што можемо за одбрану и за спас Европе, за одбрану и за спас наше националне егзистенције и наших светиња, које су, са свима европским вредностима, у опасности пред бујицом разбеснеле хорде са источних степа.

»С.—Не

ПАКЛЕНИ ПЛАН ЦРВЕНЕ МОСКВЕ

Црвена Москва, на измаку своје снаге, после чега долази исрпљење, чини очајничке напоре да се спасе неизбежног, бацајући у битку не само своје последње резерве, већ мобилишући све своје експоненте у другим земљама, да јој приспеју у помоћ. Тако шака њених експонената код нас покушава да изврши наређење из Москве вршећи недозвољена дела у циљу да изазову нереде у земљи, да би тобоже нашкодили немачкој оружаној сили.

То је судбина коју је српски народ успео да избегне захваљујући својој високој националној свести и групи великих српских родољуба, који су се у најкритичнијем часу окупили око генерала Недића и са скромним сретствима ступили у борбу против изрода српског народа, удружених са агентима и пустоловима са Балкана и целог света. За кратко време ред и безбедност су били повраћени и највећи део црвених агената и њихови помагачи и јатаци били су уништени.

Народ, ослобођен црвеног терора, данас је душом и у миру посветио се раду и стварању, да подигне оно што је „партизански" бес био уништио. Привреда је почела да се нормализује, као што и културни живот наставио је да се развија. Земља је кренула путем обнове да у стваралачком раду поврати пропуштено време и изгради нову отаџбину на здравијим и солиднијим темељима.

Упоредо са тим отварали су се нови видици пред српским народом и у колико је исправно вршио своју дужност члана европске заједнице и испуњавао своје обавезе, у толико је могао рачунати на боље дане и признање за своје држање и опредељење. Изгледало је да је најтежи тренутак неизвесности прошао, да је српски народ савладао мрачне силе, које су хтеле његову пропаст.

Али изроди српског народа у туђинској служби својим злочиначким поступцима поново доводе у питање све ове тековине, које је српски народ скупим жртвама платио. Покушавајући да спроводе саботажу и убиства, они понова излажу српски народ највећим опасностима. Смртним опасностима. Они знају за последице, које могу пасти на српски народ, али они су неосетљиви за његову судбину. Њима је све једно да ли ће бити српског народа или не, јер су они интернационалисти, који не признају светињу отаџбине. Они немају срца за српски народ, за његов живот и опстанак, колико и за неко афричко племе.

Данас прилике много су повољније, средства за борбу противу смутљиваца и превратника већа и сигурнија, искуство стечено жртвама велико је, тако да је сваки покушај осуђен унапред на неуспех. Узалуд ће експоненти црвене Москве упућивати позиве на буну, на саботажу и убиства, српски народ не само да их неће слушати, него ће их и сатрти. Тамо где би се они појавили, он ће радити, као што су чинили сељаци из села Велике Дренове код Крушевца, на чији пример указује генерал Недић, који су голоруки уништили чету комунистичких бандита.

Свест о потреби одбране од бољшевичке опасности данас је још већа, јер је свет увидео колико је она била велика и како је могла да уништи Европу, да немачка оружана сила беспримерним јуначтвом и отпорношћу не задржава инвазију црвених варвара са Истока. Судбина, коју би доживели мали народи, нарочито они на Југоистоку, које Совјети траже као свој ратни плен, отворила је очи и последњем занесењаку. Сви данас схватају да у циновској борби на Истоку води се битка и за опстанак српског народа, коме нема живота ни спаса ван европске заједнице народа, која постаје стварност.

Ми смо уверени да ће српски народ одолети овим злочиначким покушајима и да ће сам својом свешћу и својом вољом да свлада последње трзаје црвене немани, која га гура у смрт и пропаст. Он ће још једном показати своју високу националну свест и свој државотворни смисао, као и своје чврсто опредељење за Европу. Он ће, у то не сумњамо ни једног тренутка, сачувати ред и мир на своме тлу и испунити своје обавезе и дужности у одбрани Европе и њене културе од црвених рушитеља.

Али, у колико у његовој средини, буде било још отпадника, који не слушају глас српске отаџбине, него извршују наређења из Москве и иностранства, они треба да знају да их неће мимоићи најстрожија казна. Одговорни фактори у земљи располажу потребним средствима да онемогуће све те злочинце и да сачувају мир и ред у земљи. Дужност је свију грађана, свију правих српских родољуба да помажу владу народног спаса и да без колебања до краја врше своју дужност и одговарају свима својим обавезама у тренутку кад се биje отсудан бој за будућност Европе.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА „СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ" БЕОГРАД

Недељни преглед међународних догађаја

ЛАВИРИНТ САВЕЗНИЧКИХ ОДНОСА

Последњи дани донели су велику политичку активност, нарочито на страни противника сила Тројног пакта. Тако је у Доњем дому говорио Черчил, у Вашингтону поводом рођендана Абрахама Линколна, одржао је беседу Рузвелт; у америчком парламенту повела се жива расправа по питању задржавања и даљег изграђивања војно-политичких база у пацифичком простору, једним чланком Правде изашла је Москва из своје резерве у погледу послератних циљева, а у Америци се на то појавила реакција, која је прешла оквир досада уобичајених манифестација размимоилажења, које постоји између гледишта појединих чланова „Уједињених нација". У Ирану је промењен претседник владе, у Басри и у Палестини установљене су совјетске војне мисије, а маршал Тимошенко са четири совјетска генерала и једним адмиралом кренуо је у Вашингтон.

Сви ови догађаји, ма да на изглед без унутрашње везе, претстављају исечке из једне јединствене слике, коју пружа данашња политичка ситуација у свету. На другој страни стоје према овим разнородним манифестацијама до максимума појачани напори тоталне мобилизације у Немачкој, слична настојања у Италији и планско настављање војно-политичких потеза на Далеком Истоку. Утисак о стабилном и систематском настојању појачан је на овој страни поновним избором Ристе Ритија за претседника Финске републике, које обележава одржавање и настављање досадашње политичке линије херојског народа на Далеком Северу.

Лондон—Вашингтон

Односи између Вашингтона, Лондона, Москве и Чункинга ниуколико нису последњим догађајима постали јаснији и одређенији. Напротив се може констатовати да су они, уколико се не заплићу још и више, задржавају на истој неодређеној линији.

У Черчиловом говору, у коме је у првоме реду дошла до изражаја све већа опасност од подморница, има јасних индикација о разним погледима, који постоје у Белој кући и у Даунинг Стриту о политици на Пацифику. Велика Британија оставила је борбу у Тихом Океану, у свему, Сједињеним Државама. То је изазвало, према Черчиловим речима, у Вашингтону веровање да ће се Енглези у крајњој линији потпуно дезинтересовати пацифичким ратиштем. Да би отклонио те сумње, Черчил је, према сопственим речима, дао сва уверавања Рузвелту да ће по окончању рата у Европи целокупна војна снага Велике Британије бити упућена у правцу Пацифика, „уколико то буде одлучио и ратни кабинет".

С друге стране је дискусија, која се баш ових дана води пред политичким и војним одборима Конгреса по питању поморских база и политичких и стратегијских упоришта Сједињених Држава, веома занимљива. Низ говорника захтевао је да се коначно присаједине те базе, уколико нису већ прешле у коначни посед Сједињених Држава, већ су уступљене за време рата. Затим је у Конгресу истакнуто да су Америци потребне после рата базе у Холандској Индији, на француским поседима у Тихом Океану, па чак и Врангелово острво на Далеком Северу, које припада Совјетској Унији. Агенција Тасс је ове дискусије веома опширно пренела тако да је цела совјетска штампа у великим написима регистровала ове намере Вашингтона, а нарочито подвукла оне, које се односе на Врангелово острво.

За британско-америчке односе значајно је да ни Черчил ни Рузвелт, — који је говорио неколико дана после британског премијера — нису споменули ништа, што би се могло односити на послератно уређење Европе и света, како га они замишљају или намеравају да спроведу. Чак се није ниједан од њих позвао на Атлантску повељу, нити се ма у чему изјаснио о питању, које данас занима целу Европу, а то је намеравано разграничење између Англосаксонаца и Совјета у случају њихове победе.

Што до овога није дошло, ма да то питање почиње увелико да занима не само европску, но и англосаксонску јавност, доста је разумљиво. Категорично одбијање Стаљина да учествује на разговорима у Казабланки, непримање посете генерала Сикорског, а најзад занимљиви чланак Правде, показују јасно да се Совјетска Унија не жели да веже ниуколико према својим садашњим савезницима. Ако би Черчил и Рузвелт давали макакве изјаве о својим погледима на уређење Европе и света после рата, могли би да се изложе једноме демантију из Москве, који би политички био веома незгодан, и који би и званично подвукао сву опречност гледишта.

Америчко-совјетска полемика

Чланак Правде био је упућен свету са намером да се уклони ца евентуалне совјетске победе по цели европски континент. Ипак, — ма да је у томе чланку наглашено да Совјетска Унија не жели да наметне свој поредак или своје туторство ниједној другој држави, — дошло је јасно до изражаја да Москва тражи успостављање граница од 1941 године, чиме непосредно дира у Пољску, Финску, Естонију, Летонију, Литву и Румунију. Од ових шест држава пет одржавају дипломатске односе са Америком, која их признаје као суверене.

А иза ових планова, које је Правда јасно истакла, крије се много више. Како је то осетила Америка, показује сензационални говор, који је одржао на седници издавач Вашингтон Стара, Студард.

Угледни амерички публициста употребио је изузетно оштар полемички тон. Из његовог говора, који је изазвао разумљиву пажњу у свету, произлази искрено чуђење, што се очигледно већ данас Совјетска Унија ставља на терен, који је у основи супротан претпоставкама Атлантске повеље. Студард је нагласио да према Атлантској повељи Источна Европа треба да се организује по демократским начелима, да треба успоставити три балтичке државе и Пољску, Бесарабију сачувати Румунији, обезбедити Финску и задржати Балкан у утицајној сфери Англосаксонаца. Ако сад Правда заузима супротан став, Студард је потсећа на то, да Сједињене Државе и Велика Британија нису признале „убиство источних демократија, које је извршила Совјетска Унија".

Студард је, штавише, изнео податке о томе, шта је све урађено у Балтичким земљама за време тамошње краткотрајне совјетске владавине. Он је навео да је само из Литве одведено и убијено преко 10.000 особа. Он је изнео и податке из Летоније, где је нестало 10% становништва за време совјетске владавине. Најзад завршава Студард са констатацијом, да га овај поглед у Стаљинове замисли, који је пружио чланак у Правди, дубоко узнемирује.

Да Студард није усамљен доказује чланак америчког дописника у Дејли Хералду, у коме се овај жали, како су они Енглези и Американци „који се више плаше совјетске опасности, но што мрзе Хитлера" сада у Великој Британији и у Сједињеним Државама на делу, да потстрекну антисовјетско расположење. То расположење се опртава и у штампи. Водећи листови у Њујорку, наставља Дејли Харалд, пишу како Сједињене Државе спремају своју велику војску ради тога да се у преговорима о миру могу да појаве подупрти оружјем према својим црвеним савезницима. У случају совјетске победе, наставља лист, претстављала би Европа већу опасност за савезнике, но раније.

На другој страни стоје, међутим, изјаве и гласови, који сасвим супротно посматрају овај проблем. Њујорк Сан пише тако да има мало основа за веровање да би Сједињене Државе и Велика Британија против остварења совјетских намера у балтичком простору и у другим крајевима Европе, водиле активну опозицију. Али, завршава тај лист, Америка се нада да ће Совјетска Унија ипак третирати и те проблеме у духу Атлантске повеље.

Укратко, између Москве и Англосаксонаца нема још конкретнога споразума. То потврђује и британски министар за Средњи Исток, Кези, који је ових дана тражио да се „најзад успостави јединство савезника макар у најважнијим питањима". А истовремено амерички новинар Линдли грми против „зла неповерења између Совјетске Уније и њених западних савезника."

Али проблем није чак ни само у томе. Не стоје с једне стране Англосаксонци, а с друге Совјети; односно, нису мишљења у англосаксонским земљама једнострано и подједнако подељена у односу на политику Москве и савеза са њом. Проблем се компликује тиме, што Совјетска Унија са своје стране опет гледа да дође у непосредни контакт са Вашингтоном мимо Енглеза.

На конференцији у Казабланки није био присутан ниједан претставник Москве, мада се Рузвелт изјавио спремним да изиђе Стаљину у сусрет чак до Картума. Али, неколико дана после тога, стигла је у Порт Натал у Бразилији једна мисија совјетских генерала са маршалом Тимошенком на челу, која је морала да пређе преко територије окупиране Северне Африке — дакле баш области у којој је конференција одржана — и која се није зауставила у британским штабовима на Блиском Истоку и у Африци. Из Порт Натала мисија је продужила за Вашингтон.

Из ове занимљиве чињенице намеће се неколико закључака. С једне стране долази до изражаја тежња да се екипа, која претставља Совјетску Унију у Вашингтону, и која је веома јака, још и даље појача. С друге стране, ово претставља директан додир нарочитих војних изасланика Совјетске Уније са Сједињеним Државама без учешћа Британаца, који у англосаксонској спрези желе да по питањима европске политике воде пресудну реч.

Дужност маршала Тимошенка и његових пратилаца биће свакако, поред осталог, да затражи појачање испорука за Совјетску Унију. Баш у тим данима, када је црвена војна мисија путовала за Вашингтон, Черчил је опет пред Доњим домом изјавио да је помагање Совјетске Уније, и то како у погледу даљих испорука материјала, тако и што се тиче успостављања нових фронтова, у зависности од стварања новог бродског простора. Ово значи да је и за евентуално даље помагање Совјета подморничко питање први и најважнији проблем. Тимошенкова ће дужност свакако бити да објасни у Вашингтону, како испоруке за Совјете претстављају најважнији задатак Сједињених Држава у овоме рату.

Шта се мисли у Америци

У вези с овим комплексом треба навести и писање америчке ревије Ридерс Дајџест, у којој један од најпознатијих америчких радио коментатора Стенли Хај пише да је влада брижљивим радом приватних агентура информисана тачно о мишљењу и менталитету америчкога народа, и да је том приликом морало бити утврђено да 50% Американаца изјављују да им није јасно, зашто се, уствари, рат води.

Пропагандни апарат, који је од доласка Хитлера на власт у Немачкој, пише Хај, у јединственој, прогресивној енергији свима сретствима гледао да упечати народу ко и шта су његови непријатељи, није успео да заплаши американски народ. Највећа пропагандна кампања у историји није успела да надахне амерички народ вером, која би била равна вери његових противника. Разлог за ово види Хај у чињеници, што влада и претседник Рузвелт показују исте партијско-политичке и котеријашке тенденције у вођењу рата, као раније при спровођењу привредних планова. Док се америчком народу, сем неодређених парола, не даје ништа конкретно, тако да је он потпуно необавештен о томе, куда га воде, — дотле се на двадесет и пет језика свакодневно пушта митраљеска ватра пропаганде преко кратких таласа према непријатељима, према неутралцима и према савезницима. Оно, међутим, што се у име нашега народа, завршава амерички публициста, обећава другим народима, ми не смемо да сазнамо.

Све ове појаве показују само да је обрт у ратној ситуацији, маколико био пролазан, изазвао читаву бујицу политичких последица, чије би се набрајање могло продужити у недоглед. И поново треба констатовати да је овај рат веома далеко од тога да буде једноставно мерење снага двају противничких табора. Ратни циљеви сваког појединог учесника у њему су у супротности са ратним циљевима свију осталих учесника. Положај је тако испреплетан и компликован, интереси су толико изукрштани, да је детињасто једноставно предвиђање једноставног завршетка рата.

Барометар на Блиском истоку

У међувремену се одиграо догађај, који смо на овоме месту већ предвидели. У Ирану је дошло до промене владе. Барометар односа снага између Англосаксонаца и Совјета, који се налази у Техерану, показује тачно сва скретања и сва померања. Англофил Ал Султани оборен је, а на његово место је дошао совјетофил Сохејли, који је већ раније био на положају претседника иранске владе и који је смењен у тренутку, када је прошлогодишњом летњом офанзивом Совјетској Унији био нанесен озбиљан удар.

Да та ситуација није оставила Черчила равнодушног види се из његове изјаве пред Доњим домом о теми и резултатима конференције у Адани. Дословце је Черчил том приликом изјавио да се Велика Британија обавезала да Турску што више наоружа, јер у британском интересу лежи да Турску претвори у солидни бедем против агресије ма са које стране она дошла.

Јасније се Черчил заиста у овоме тренутку није могао да изрази. Он је овим речима потврдио претпоставку, која је на овоме месту већ истакнута, а то је, да су споразуми у Адани били уперени директно против совјетске политике и совјетских интереса.

VERUS

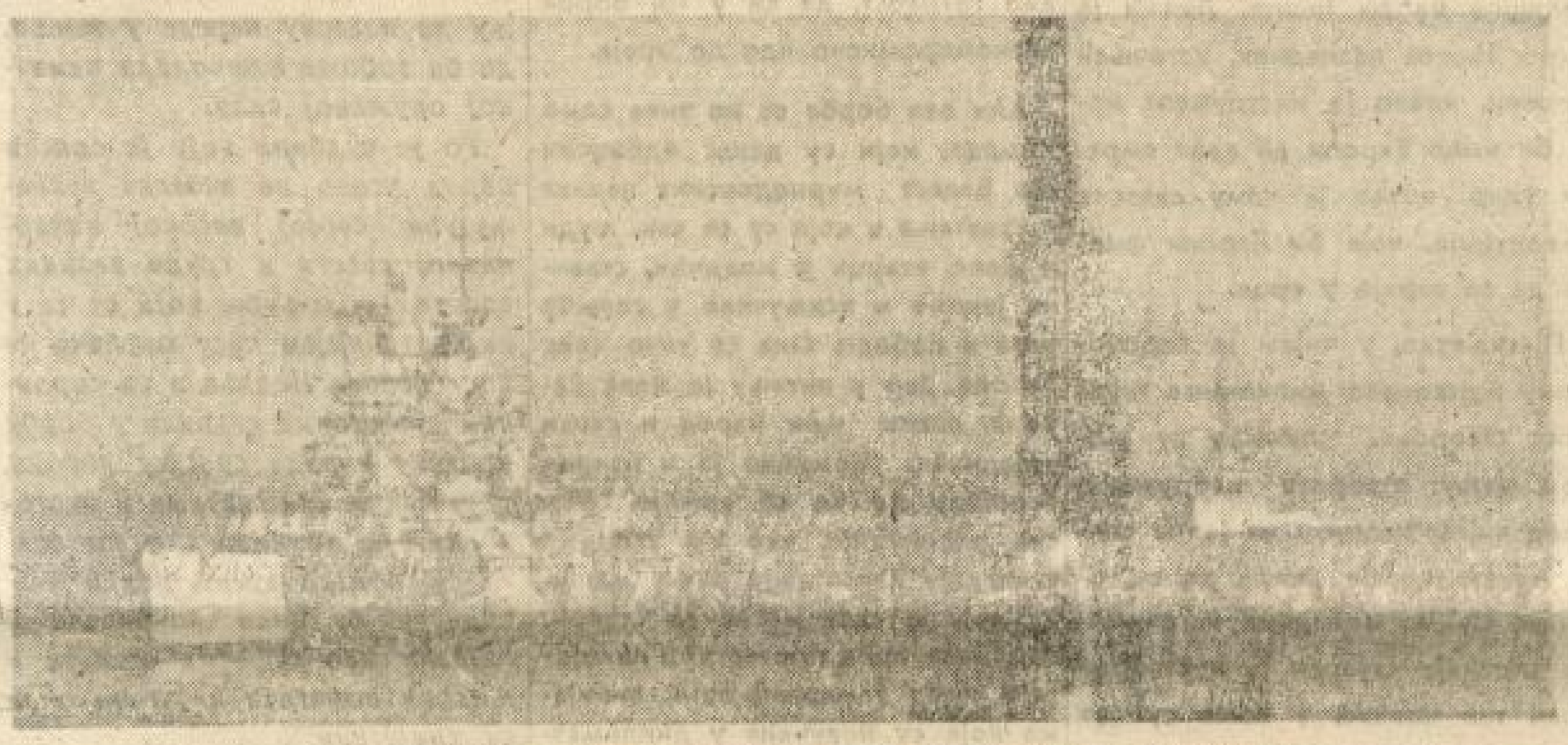

Немачки ратни бродови на свом крстарењу по Атлантику

(Foto: Belgrader Bildagentur)

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке).

ШТАМПАРИЈА „ЛУЧ", Краљице Наталије 100.

Тромесечна претплата 36 дин. шаље се преко „Пресе", а. д. Влајковићева 18.

Судија у служби нације

Дубоко је укорењено у нашем народу веровање да „правда држи земљу и градове". Да, ако у једној друштвеној заједници правда буде нарочито негована и чувана, њен опстанак и напредак су обезбеђени. Идеални поредак је постигнут онда, ако се оживотвори и очува правда која живи у свести и осећању средине која сачињава заједницу. Неправда изазива вазда реакцију. Реакција је у толико снажнија у колико је неправда већа. Најтежа је неправда онда, када се у име правде изриче неправда. Тешка времена настају за друштво, када они који су позвани да штите правду, из ма којих побуда, погазе законе.

Потреба, која је постојала, која постоји и која ће постојати, увек, код сваког појединца, да његов однос и положај према сталим члановима заједнице и према самој заједници, буде одређен и загарантован, — створила је још од првих дана постајања друштвене заједнице, функцију судије. Ова функција одржала се кроз све промене људског друштва. Задржала је своју непромењену важност у свима досадашњим облицима уређења, кроз све степене културног и социјалног развоја. Па и данас, када је цео свет усковитлан гигантском борбом идеја и нација, судија није сишао са свога високог пиједестала, на који га је уздигла његова узвишена дужност службе правосуђу.

Ко је у данашњој друштвеној заједници носилац Правде? — судија. Ко је одговоран ако се Правда не очува? — судија. Колико тешку, деликатну и важну задаћу има судија? На њему почива основа државе. Не схвати ли он правилно своју дужност, или, пође ли он погрешним путем, темељ државе је пољуљан. Граница између правде и неправде толико је танана, да најмања омашка може да има кобне последице, да изазове осећај неповерења према сутству, па следствено и према заједници. Због тога и личност судије мора да стекне изузетан ауторитет, изузетно поверење, изузетно поштовање и изузетне симпатије. Покушаћемо да укажемо на то какав би требао да буде судија да би стекао све те квалитете.

Судија, пре свега, мора да осећа, да разуме и да познаје до танчина средину којој има да суди. Он мора да упозна психу целине и психу појединаца. Даље, мора да проучи моралне особине те средине. Мора да уочи све недостатке и мане у карактеру. Мора да упозна социјалне и економске проблеме њене. Мора да прати културни развој своје средине. Он мора да живи и сарађује у тој средини, али не сме да прими мане и недостатке ове. Он мора себе морално и интелектуално да уздигне изнад своје средине, али да се не удаљи од ње. Он мора своју личност да уздигне, скоро, на степен божанства. Он не сме никада да дозволи да га та средина апсорбује и да му наметне своје назоре. Он мора у даноме моменту да осудом коригира недостатке те средине. Његова осуда ће имати карактер објективности и непристрасности само онда, ако је у свести средине о својој личности изграђено специјалан култ.

Правда мора да буде увек задовољена. Сваки случај има да цени узимајући у обзир све околности које су од важности за пресуђење. Али не сме, при том, да пренебрегне живот и његове потребе. Не постоји друштво ради закона, већ закони ради друштва. Закони су донети да регулишу и каналишу живот а не да га спутавају. Они се доносе обзиром на потребе средине у једном моменту. Живот, међутим, има свој ток и развитак. Упоредо са овим не мењају се и закони. Судија, мора да прати развитак живота, да га разуме и схвати и да се стара да закон примени на сваки случај не вређајући законски принцип и не спутавајући живот. Судија је велики онда, ако спериште се са законом у свима временима подједнако. Судију не сме да збуни ни једна појава у друштву. Он не сме да остави некажњена извесна делања ако су иста по објективним појмовима средине не допуштена и штетна. Мора за таква делања да нађе санкцију у закону. Судија мора да буде еластичан, са једном убедљивом логиком. Он не сме да прима сугестије, већ само оправдане разлоге. Он не сме да буде импресиониран ничим, што би отстранило његову пажњу од главне ствари. Он не сме да буде изненађен ни једним новим обликом социјалних односа у колико дођу у сукоб са законом.

Културна тековина писаног законодавства добија своју вредност тек у његовој примени. Примену врши судија као носилац судијске функције. Он даје душу мртвом слову закона. Најдрагоценија добра човека, његова права и лична и имовинска, остављена су судији на одлучивање. И више од тога. Судија је овлашћен да кроз праксу попуњава законске празнине, да животне промене, које законодавац није успео да обухвати прописима, употпуњује својим одлукама, та утире пут будућем законодавству.

Дадашњица нарочито ставља судију скоро свакодневно пред нове проблеме. Не може се за сваку појаву доносити посебна одредба. Зато судија мора данас брзо да се одлучује, одмах да се правилно сналази и да буде врло обазрив. Данас, више него икада, судија мора да очува народно поверење у суд, па следствено и у заједницу. Данас, када су уништене у свести народа, скоро, све функције о ауторитетима, на судији лежи дужност да очува још увек непоколебљиви ауторитет суда.

Сем тога, данашњица захтева од судија да испуне и једну свету дужност према нацији и према заједници. Сви смо ми сведоци велике народне несреће у коју је запао без своје кривице. Подземне авети не мирују ни данас, када су наш народ довеле до ивице понора. Смеју ли наши интелектуалци а нарочито судије, дозволити да авети доврше свој злокобни задатак и да гурну народ у понор? Смеју ли судије да гледају мирно да народ потоне, а да му не помогну? Зар то није пропаст и свију нас? Сме ли војник да се не одазове позиву заједнице када је треба да брани? Сме ли судија да се не одазове једној моралној обавези према нацији? Познато је да судије ужива велики ауторитет у народу. Баш због тога, његове речи би имале најснажнији уплив на народ. Од њега се не тражи много: треба да прикаже живо речи најобјективније положај у коме се наш народ налази и укаже му прави пут којим треба да пође. Треба да објасни народу да му спас лежи само у очувању мира, а да му предстоји сигурна пропаст ако послуша глас подземне авети. То не би била служба режиму или политичкој партији, већ служба нацији. А ма ли светије дужности од службе нацији. Исто тако, ово се ниуколико не коси са функцијом судије. Судија је члан заједнице, са свима правима и обавезама према овој. Из овога произилази обавеза да своју нацију брани и чува као и сви остали. Дванаести је час да се нација помогне. Зато вршимо своју дужност док је време

Богољуб Кујунџић

Рад као вредност

Говор министра г. инж. Добросављевића на Београдском радију

„Од искона, од када је света и века, просечан човек се је такорећи рађао, живео и умирао у том пређутном уверењу, да се само радом може постићи нешто од трајне вредности, па се је кроз векове радом почела да процењује и вредност самог човека са речи „вредан". Дакле као радан то јест вредан, он има неку вредност за разлику од човека који не ради и за кога се онда каже да није вредан то јест, да нема ни сам никакву вредност.

Не само да се радом процењује вредност самога човека, него се радом процењује и права вредност онога што такав човек може да има; његово право богатство или беда. Довољно је да се сетимо из обичног живота, да никакво богатство ако је дошло нерадом не вреди много и не може бити трајно: сва богатсва до којих се долази наслеђем или олако, ако се при томе не зна или неће да ради, пропадају за релативно кратко време, као и богатства стечена коцком или спекулацијама, која се стичу случајем, нерадом или закидањем на својим и туђим потребама.

То су дакле та привидна богатства иза којих не стоји никаква радна протувредност самог човека коме припадају, и она готово увек пропадају заједно са човеком за кога се каже да је леништина, коцкар или лопов. Знати и хтети радити, међутим, то је вредност која се никада не може потрошити и која не може пропасти.

Све чега смо свесни као вредности, било да процењујемо самог човека, било пак да процењујемо и остале мртве и живе ствари то јест корисна добра, претставља неку вредност само и искључиво по томе, колико је један човек умног или физичког рада и у ком облику тога рада дао, даје или може да да, или када се говори о вредности корисних добара, онда већ према томе колико је живе радне снаге у њима да се до тога дође...

Ново сазнање

Изгледа да је судбински било потребно да ми после једне жалосне катастрофе дођемо у исти положај у који је био дошао велики Немачки народ после прошлога светског рата 1918 године, када је дакле тај народ био лишен свих привидних, али онда важећих вредности „у злату", и када се је тражило да тај народ све што му је од таквих вредности остало само да је без могућности да то ма одкуда прибави.

У тако тешком и критичном времену за Немачки народ, који је и пре тога знао, умео и хтео да ради као и наш народ, дошло се је одмеравањем и проценом свих расположивих могућности и вредности такође наједанпут до спасоносног спознања, да је основ свих вредности управо у количини и квалитету људског рада. У процени тога, данас заиста треба већ и сваки просечан човек код нас да зна, да на пример и најдрагоценија руда док лежи у земљи не значи ништа и нема никакву вредност: да почиње да вреди од првога удара пијуком у земљу, па затим у сразмери утрошеног рада око извлачења те руде, топљења, пречишћавања и легирања вреди све више све до полуфабриката стим, да сада и даље, идући од таквих сировина или полуфабриката, — које треба да вреде само толико колико је рада и способности до тада утрошено да се до њих дође, даљом прерадом, т. ј. даљом употребом људског умног и физичког рада, опет тачно у сразмери утрошене количине и квалитета тога рада и даље добија у вредности све до завршног фабриката или производа.

Та би се даља обрада састојала на пример у отсецању тако добијених комада метала, у изливању или ковању с тим, да се према напорно и пажљиво извршеним прорачунима и цртежима израђују даље делови разних машина, апарата, справа и тако даље, тачно одређених облика и величина. — Идући из операције у операцију вредност тако добијеног производа се повећава у сразмери утрошеног рада с тим, да кроз рад склапања, проба и тако даље дођемо до завршне вредности тога производа већ у облику готових машина, апарата, или индустријског производа уопште.

Слично као код процене вредности људи, са вредан или мање вредан, већ према томе колико и шта он ради, ми онда и за једну фабрику или индустријско постројење кажемо да вреди мање или више, процењујући то количином произведених добара то јест, количином и вредношћу уложене или још боље речено прерађене радне снаге у виду некога производа. — Мерећи све радом као са основном вредношћу, нама постаје дакле јасно на један уопштени начин, да ни људи, ни фабрике, ни рудници, не вреде ништа ако не раде; — да ни њиве, поља, виногради и воћњаци не вреде ништа ако се не обрађују и шуме ако се не гаје истовремено када се секу.

Права вредност рада

Бити свестан вредности рада, значи дакле у ствари бити свестан онога шта стварно вреди један за нас потребан производ или имање, — шта вреди и шта може један човек и најзад, шта може и вреди један цео народ. Ако је рад све и ако према томе ми све што ценимо меримо радом, онда је рад уствари основна вредност са којом процењујемо и све остале вредности исто тако као што је некада било сматрано злато или такозвано златно важење.

Међутим, оно што се никада није могло постићи златом и златним важењем то је, да све ствари које процењујемо, сва имања и добра па и људи имају своју непроменљиву вредност и своје право место по важности у животу једног човека, државе и читавог друштва. Другим речима, тек са свешћу о правој вредности рада као основне и највеће вредности, као основног мерила, постало је могуће правилно поставити све ствари и сва битисања на своја места у животу нашем с тим, да и сам човек који ради добије своје право место у друштву.

Шта више, са свешћу о раду, и сматрајући рад као основно мерило свих осталих вредности постало је могуће применом чисто дисциплинских мера искључити сваку шпекулацију и претерано користољубље појединаца.

Злато и шпекулација

Када имамо у виду, да су могућности шпекулација и користољубља тесно везани нераздвојно за појам злата и златног важења, што није случај када се рад сматра као основна вредност и мерило, ми увиђамо онда да правилна схватања о вредности рада искључују сваку могућност, да се све вредности ствари, добара, имања и људи могу да процењују или подцењују већ према прохтевима користољубивих и незајажљивих појединаца т. зв. шпекуланата или експлоататора, који међутим, као што је то правило готово без изузетка сама нису давали никакву протувредност рада. Правилно схватање о вредности рада постало је дакле и основ за један праведнији поредак у држави и друштву.

Не само идеолошки, него и у практичном животу и у унутрашњем уређењу државе постало је дакле могуће искључити једну нездраву и несхватљиву појаву, да онај који даје рад умни или физички као највећу вредност до скора сам није имао никакву вредност, јер је за процену свега тога било узето злато или новац, до чега се је могло долазити и шпекулацијом и нерадом.

Један нови национално-економски и национално-социјални поредак, чије темеље чини правилно схватање рада као једине могуће вредности, искристалисао се је у Немачкој као творевина национал-социјализма. Поредак који је уствари започео оним спасоносним буђењем када је цео радан Немачки народ такорећи наједанпута после прошлог светског рата, унесрећен, схватио вредност рада као једину стварну вредност с тим, да данас после неких двадесет година тај народ представља симбол снаге, моћи и правог богатства које се не може потрошити и не може пропасти, а то је рад.

Ето то је и наше највеће богатство, лошто друга богатства и не постоје, и то је наш пут да се по томе богатству наједначимо са осталима. Сада нам је дакле разумљиво, да ако се од једног народа тражи да ради, онда се у ствари тражи управо оно што њему самом подиже вредност и највише користи; тражи се оно што се никада не може потрошити и исцрпети.

ДВА СВЕТА С.А.Д.

Европско схватање о моралној и материјалној вредности рада, налази се у најоштријој опреци са америчком тезом о „људској срећи". Тамо где се капитализам развијао сасвим независно од народних интереса и традиционалних спона, жеља за богаћењем узела је таквог маха, да је своју главну покретну снагу нашла у чистом материјализму. „Посао и над свега" као начело, било је карактеристично за начин, манифестован у америчком привредном развоју, коме се живот Американца потпуно потчинио.

ДА ЛИ ЈЕ ТО ЗЕМЉА „НЕОГРАНИЧЕНИХ МОГУЋНОСТИ"?

Животно Вјерују једног Американца изгледа отприлике овако: капитализам ствара максимум среће и гарантује према тренутном стању технике цифру зараде и место, свакоме према његовим способностима. Сједињене Америчке Државе достигле су врхунац свога културног развоја, то је срећна земља, и једина за коју се исплати живети. Довољно је дати сваком највећу личну слободу, и људи ће у задовоству и слози постати богати и срећни.

Међутим ова „срећа и слобода", била је привилегија појединаца, сасвим у духу ере либерализма, која је сматрала сваку државну интервенцију у области приватног живота, у корист целине, као — штетну.

Стварност је сасвим друкчија. Статистика двеју североамеричких држава даје нам интересантне податке. Број оних чији су приходи преко 100.000 долара годишње пењу се стално, док истовремено само једна четвртина породица зарађује минимум за животни опстанак. Број америчких милионера, ратних ликсераната у сталном је порасту. Већ прошлог рата број од 4.500 из 1914 попео се за непуних три године на 11.800 у години 1918.

После првог светског рата концентрација капитала је тако порасла, да су већ 1926 две трећине америчке народне имовине биле у трустовима, дакле, у рукама неколицине појединаца.

Питамо се, где је онда амерички народ?

Један поглед на састав америчког народа пружа нам следећу слику:

1) **Плутократија** (новчана аристократија). Број се не може тачно утврдити. Цени се на 250 хиљада људи, што чини 0,2 од сто становништва, коме припада 60 од сто народне имовине.

2) **Средњи сталеж.** То није средњи сталеж у европском смислу, са великим бројем самосталних подузетника, већ, напротив, амерички средњи сталеж независних намештеника. Цени се на 33 од сто становништва, дакле око 45 милиона људи, који располажу са 35 од сто народне имовине. Њима се могу додати боље плаћени радници и фармери, који су са њима изједначени у погледу животног стандарта.

3) **Сталеж неквалификованих радника и досељеника.** То је 65 од сто америчког становништва 85 милиона људи, који располажу са свега 5 од сто народне имовине.

То је резултат те „америчке слободе" у односу на појединца. Она постоји само за оне који се докопају богатства и благостања док је огромна маса еиромашна, што за америчке прилике значи, обешчашћена и понижена.

Колика је беда у Сједињеним Америчким Државама узела маха, види се из јавно објављених извештаја, по којима је године

1939 било 8 милиона деце, из породица које су стално уживале помоћ у стану и исхрани.

ЗЕМЉА БЕЗ ЗАНАТА

Појам заната у европском смислу речи у Америци не постоји. Лов на „послове", процењивање економског успеха и концентрација капитала омогућиле су сваки развој занатства, и оно што је постојало изумрло је. Један од најзначајнијих разлога била је несташица стручне спреме. Американац никада не учи неки одређени занат. Он се бори за богаћењем, где год сагледа могућност, иде за њим. Недостатак систематског васпитања омео је развој самосталног занатства. У раду грађани Северне Америке не виде унутрашње задовољство, циљ им је богатство, све остало је споредно. Има доста примера да је неко почео као судопера, и завршио као доларски милионар.

Па ипак, овај број је тако мали у сразмери са онима који нису ништа постигли.

Каже се, да се Американац у иностранству познаје већ по оделу. Према америчким подацима 99 од сто купљених одела су конфекција — готова. — „Рич мај даун" — Скини ми то доле, најпознатији је израз за скидање са рафа. Америчка одела се производе милионски. Јевреји држе целокупну текстилну индустрију у својим рукама, Американац се буса у груди кад се говори о „америчкој слободи и независности", док се повинује туђем диктату.

У Сједињеним Америчким Државама постоји око 10.000 предузећа, са 100.000 продавница, све по једнообразној цени. „Све по седам". На 1.300 Американаца по једна оваква радња. Велики капиталистички концерни држе 50.000 радњи са животним намирницама. Скоро 90 од сто промета шипелама обавља се путем оваквих базара. Крајем 1926. створен је и такозвани труст хлеба, који је само у Њујорку имао 800 пекара. Једно једино друштво имало је 1200 месарница.

То је ишло тако далеко, да је и држава морала интервенисати под притиском јавног мишљења, али без успеха.

Добри познаваоци америчких прилика говоре о недостатку сваког смисла за традиције и лепоту. Слика једне улице у Њујорку, може истовремено да претставља и улицу у — Чикагу! Све је стандардизовано: куће, трговачке радње, трамвајн, људи, одело, животне намирнице — све.

Типизирани алати, стандардизована производња у серијама, главно су обележје америчке производње. Она нема времена ни могућности да води рачуна о жељама појединаца. Нема сумње да је униформисаност Америке настала из једнообразног друштвеног и индустриског развоја земље. Европски градови су имали своје лице у време када је људе везивало осећање заједнице, када је капитализам био тек у зачетку, да би доцније утабао пут масовној производњи и техници.

Америчка „култура" резултат је углавном оба ова фактора. При том Америка не претставља изграђен јединствен народ, то је шаролика маса људи, која је у овој земљи потражила своју „срећу", и која је утонула у најгрубљи материјализам.

КАПИТАЛИСТИЧКИ ПОРЕДАК У РАСПАДАЊУ

Приликом преузимања власти 1933, претседник Рузвелт покушао је „да појача државну власт према америчком капиталу". За то није било кохезије: крви, простора, историје — велике политичке идеје!

Шта више ни најновији ратни профити, који су од користи само потстрекачима рата, нису у стању да ублаже ове супротности већ само да их пооштре, и на тај начин убрзају процес преврата, који ће захватити Америку.

Др. Х. Херман Болер

ИСТИНА О РАСПУЋИНУ

Сензационална откриће енглеског амбасадора у Мадриду

Нешто пре избијања другог светског рата, приказан је, један амерички филм, који се бавио личношћу Распућина, чувеног „калуђера-чудотворца" на царском двору Николе Другог, у потпуно неверној светлости. Распућин је приказан као необуздани хушкач за рат против Немачке.

У стварности је било сасвим друкчије. Наиме, Распућин је са потпором енглеског Сикрет сервиса убијен, баш зато што је био против рата са Немачком.

Када се у пролеће 1914, у руским владиним круговима много говорило о једном претстојећем рату, упутио се Распућин лично цару. Његов утицај код царске породице, и поред свог неморалног живота, остао је неприкосновен. Утолико више, што је Распућин, на свој начин, лечио са успехом болесног руског престолонаследника.

Распућин је упозоравао цара Николу Другог на последице једног рата против Немачке, и саветовао му да сачува мир. Овај „видовити човек" прорекао је цару његову пропаст у случају ако рат ипак избије.

Лето тешке, судбоносне године 1914, провео је Распућин у своме сибирском завичају, у селу Петровскоје. На дан сарајевског атентата — 28 јуна — пала је „оцу Григорију" — како су звали Распућина у његовом селу, на колена, на улици, једна млада ружна жена, извесна Феонија Гусева. Док се Распућин сагао да је благослови, пробола га је ножем, вриснула и пала у занос.

Чудан је случај, да су оба атентата била истога дана. Распућин је био познат као противник рата. Хтели су га склонити са овога света. Руска влада је наредила, да се о атентаторки Гусевој ништа не пише. Речено је да је умоболница и верски фанатик. Ко ју је навео на ово дело? О томе се никад неће ништа дознати.

Распућин, који је био тешко рањен, пренет је у оближњу варош, у једну болницу, где су лекари огласили рану смртоносном. Недељу дана доцније осећао се „отац Григорије" боље. Дознавши за развој спољнополитичких догађаја, издиктирао је једно писмо, упућено цару. После извршене руске мобилизације, када се рат није више могао спречити, послао је Распућин цару и последњи вапијући телеграм.

Недостајао је његов лични утицај, тако да је судбина узела свој ток. Две године је беснео рат, изазван од неодговорних царистичких државника. Распућин је скупљао сретства за нове болнице за рањенике, и заузимао се код руског ћенералштаба, да не поступа сувише расипнички са људским материјалом.

Овај свемоћни човек, за кога се мислило да може све постићи у руској владалачкој кући, добио је временом моћне противнике, чак и међу својим бившим пријатељима. Црквени оци Светог Синода, који нису могли да забораве надмено држање Распућина, као и многи мужеви жена од Распућина „зачараних" нису трпели овог „чудотворца". Исто тако и запостављени великодостојници, привржсници странке за рат, којима је Григорије био трн у оку.

Тајне силе су биле на делу, и спремале да оца Григорија уклоне без трага. Велики књаз Николај Николајевич, највећи ратни хушкач и кривац за избијање рата, некадашњи заштитник Распућина, мрзео га је доцније као кугу. Са његовим пристанком спремани су планови, који би бацили у засенак и фантазију писца јефтиних криминалних романа.

Званична места, међутим, бојала су се гнева руског цара и царице, и нису се усуђивали да учествују у атентату и убију „тај ног незваничног владара" Русије.

Приватна лица привела су у дело убиство.

Књаз Јусупов, млади аристократа, ожењен унуком царевом — Ирином, ставио се у везу са великим књазом Димитријем и чланом Думе, Пуришкевичем, огорченим непријатељима Распућина, да би израдили заједнички план убиства. Непријатељи Распућина потпомагани су свима сретствима од сер Самјуела Хора, данашњег енглеског амбасадора у Мадриду, тадашњег дипломатског претставника Сикрет сервиса енглеске амбасаде на руском двору, о чему он са несакривеним цинизмом говори у својим мемоарима.

Тек 16 децембра 1916, успело се да се Распућин домами у клопку. У палати књеза Јусупова, убијен је Распућин на животињски начин. Јусупов, Пуришкевич и велики књаз Димитрије, испаљивали су метак за метком у главу и груди. Леш је изгажен чизмама. Пре него што је леш бачен у Неву, под лед, позван је телефонски агент Сикрет сервиса, сер Самјуел Хор, који је видевши леш, задовољно трљао руке.

Е. Графе

ПРЕТПЛАТИТЕ СВОЈЕ У ЗАРОБЉЕНИШТВУ НА

СРПСКИ НАРОД

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА „ПРЕСА" БЕОГРАД ВЛАЈКОВИЋЕВА бр. 8

ТРОМЕСЕЧНА ПРЕТПЛАТА СТАЈЕ Дин. 45.—

ПОБЕДНИЧКА ОДБРАНА

У свом последњем говору Черчил је уверавао свет да су британски терористички напади на немачку територију привукли на западно ратиште један део немачке авијације, која се борила на Истоку. Да ли је то тачно или није, не можемо рећи, али знамо да је у току последњих дана борбена делатност на Истоку била ванредно живахна и успешна по Немце. Кад је у току једног јединог дана уништено 52 совјетска авиона и када је у претходним и наредним данима уништено совјетских ваздухоплова на десетине, онда видимо да немачка авијација има надмоћност на источном ратишту.

А истовремено она има могућност да врши јаке нападне операције на Британска Острва. Ниједан енглески ударац на континенту не остаје неузвраћен: немачке ескадриле или читаве ескадре прелазе одмах у противнапад после сваког енглеског терористичког ваздушног напада.

Ових дана је била бомбардована ратна лука Плимаут на јужној обали Енглеске. То је догађај од веома великог значаја, јер се није могло претпоставити да у четвртој години рата може да буде изведен ваздушни напад на британску ратну луку, чија је ваздушна одбрана усавршавана из године у годину. Напад на Плимаут је доказ да је и најјача тачка на Британским Острвима незаштићена од смелих напада немачких авијатичара.

Немачка авијација спроводи на западу систем активне одбране. Исти систем спроводи и на истоку европска војска. Она скраћује свој фронт ради тога да би још појачала активност својих одбранбених радњи.

Цртеж: В. Б.

Сада је напуштен Ростов, као и други градови, али добијено је нешто важније од Ростова и од десетине Ростова: добијена је концентрација немачких снага ради појачања противнапада у садашњој зимској битци.

Битка се бије са огромном жестином. Ево једног детаља те тешке борбе: једна немачка јединица бранила је мостобран појачан са два бочна положаја. Бољшевици су у великим снагама припремали напад артилеријском ватром, „добошном ватром", која је трајала више сати, а затим су пошли на јуриш. Немци су одбили 49 јуриша и показали су бољшевицима да је положај неосвојив. Онда су црвени почели да јуришају на бочне положаје, где је борба трајала непрекидно 96 сати. Бочни одреди морали су најзад да се повуку у мостобран. Командант мостобрана добио је заповест да се држи пошто-пото јер је то било важно за тактику на читавом сектору фронта.

Једанаест дана борили су се Немци одбијајући нападе са свију страна. И најзад је стигла наредба да иду према главнини немачке армије, да се пробију кроз непријатељске редове. И ова наредба је била извршена. Одред је прокрчио пут кроз линију бољшевичких одреда и донео собом све своје рањенике, као и неколико стотина заробљених црвеноармејаца.

У току ових борби та мала немачка јединица уништила је 23 непријатељска тенка, 4 извиђачка оклопна кола, 2 авиона. Она је тотално сатрла две бољшевичке стрељачке бригаде.

То је мала илустрација велике борбе. Немци не уводе у ту борбу своје стратеиске резерве, које чувају у позадини ради пролетње офанзиве. Немачка стратегија то је хладнокрвност. Нестрпљивост — то је стратегија Стаљина, који није могао да чека док се Енглези и Американци спреме за истовремену акцију, већ је морао да сам започне своју офанзиву. Ова нестрпљивост није ствар темперамента, већ државне неопходности: сад или никад, то је лозинка Совјетске Уније, која зна да неће никад моћи победити, ако не победи сада.

Међутим, није победила, није ослабила европски отпор, већ напротив мора да констатује да се тај отпор повећао.

Док се на Истоку наставља тешка битка, у Африци Енглези и Американци воде међусобну борбу у штабовима. Енглези не могу да поднесу понижавање које је прихватио Черчил у Казабланки, када је пристао да се амерички генерали пусте на чело коалиционих трупа и авијације, тј. да Американци заповедају Енглезима.

Иначе, стање на афричком фронту је веома повољно за Осовину. Сећамо се колику су ларму дигли Енглези око похода генерала Леклерка преко афричког континента, преко пустиње Сахаре у позадину Ромеловог фронта. Овај одред на камилама није извршио никакав борбени задатак, а одмах чим је стигао у алжирску зону морао је да буде повучен у позадину ради формирања и наоружања. Тај толико рекламирани поход био је чист блеф.

Блеф је ратно средство Енглеза и Американаца. Борба — је ратно средство Немаца. Сада су Немци по четврти пут потукли непријатеља на територији Туниса. Овога пута Американци су добили један тежак ударац у области Гафса, где су изгубили око 100 тенкова, око 50 топова, око 20 авиона, огроман ратни материјал и мноштво војника. Колико су далеко побегли, још Пацифику. То им неће помоћи, јер један бојни брод („Ришеље") и неколико малих јединица не се не зна, јер Енглези тврде да су се повукли 30 миља, а Американци признају 30 километара. Најзад, то није тако важно. Важно је да су изгубили добре положаје и побегли у потпуном нереду у брда.

Живот у хладним руским пределима учинио је да су се немачки војници снашли у многим питањима исхране и огрева

Фото: (В. В. А.)

Изгледа да се Американци мање брину о војним успесима у Африци него о грабежу. Сада су одузели Енглезима ратне бродове које су Енглези одузели Французима у Казабланки. Неколико јединица француске ратне морнарице, која се морала после борбе предати Енглезима приликом њиховог напада на Мароко и Алжир, одвучене су у Њујорк. На тај начин Американци хоће да повећају своју ратну морнарицу десетковану на моту надокнадити губитак 13 бојних бродова.

Сада су Јапанци, приликом завршетка борби на Гвадалканару, објавили списак губитака у поморским сукобима око Саломонских острва.

Американци су изгубили:

	потоп.	оштеђ.
бојних бродова	6	4
носача авиона	4	4
крстарица	36	6
разарача	22	35
подморница	9	1
мањих бродова	10	3
укупно	87	53

140 јединица ратне морнарице избачено је из строја код Американаца само у борбама код гвадалканарског мамца. (Јапанци су имали губитак и штету на 1 бојном броду и 44 других ратних бродова).

Јапански адмирал Суецугу изјавио је ових дана претставницима штампе да ће у догледном времену започети комбиноване операције стратегије Тројног Патка на најосетљивијем месту Америке и Британије. По свој прилици он је мислио на поморски рат на рат за саобраћајне путеве преко Океана. У ту нову фазу светске стратегиске борбе Америка улази са окрњеном ратном морнарицом, а и Британија исто тако.

Окрњене су такође и трговачке морнарице те две државе које су у таквом стању да не могу да изврше своје задатке. Сада се зна да је само једна осмина материјала обећаног Чан-Кај-Шеку стигла у његове руке. Ово је највећи доказ немоћи непријатељског саобраћаја.

У вези овог неиспуњавања обећања од стране Америке званични орган чунгкиншке владе „Такунг Пао" објавио је да се пројектована офанзива чунгкиншке војске одлаже за идућу годину, јер је неопходно чекати на поновно отварање бурманског пута. Узгред речено, Рузвелт је пре месец дана тврдио да његови транспортни авиони доносе у Чунгкинг исто толико материјала колико се доставља преко бурманског друма. Овај лажов апсолутно нема појма о томе да сваки човек, а на првом месту један државник, мора да води рачуна о томе шта говори и мора да осећа одговорност за оно што је рекао.

Он је Чунгкингу обећао издашну помоћ, а оставио је Чан Кај Шека на цедилу. Војска тог Кинеза, која је бројала у почетку прошле године 2.867.000 људи, изгубила је у току 1942 године 385.000 људи мртвих и заробљених. Она је изгубила читаве армије које су прешле на страну националне Кине и сада се боре уз националну идеју Кине.

Национална Кина сада први пут учествује својом армијом у великој офанзиви коју је Јапан сада предузео у Северној и Централној Кини. Милионска војска Кинеза националне свести бори се сада против Чан Кај Шекове војске антинационалних обавеза.

Већ сама та чињеница доказује да је идеја новог поретка победничка идеја. Она одушевљава народе Источне Азије.

Та идеја одушевљава и народе Европе, који сада појачавају своју енергију у борби против антиевропских држава. Значајно је држање становништва тих руских области, које су се налазиле у позадини немачког фронта, а у које се сада тај фронт помакао. Руско становништво бежи према западу, бежи од комунизма, бежи ка оним који су му донели правду и правичност — ка народима Европе. Руси су против комунизма.

М. Воиновић

Шта значи 27 милиона БРТ потопљених бродова?

Енглеска и Сједињене Америчке Државе претрпеле су катастрофалне губитке у потопљеним бродовима.

До почетка ове године губитци су се попели на 27 милиона бруто регистарских тона, од којих је немачка оружана сила потопила 23,6 милиона, Јапан 2,2 милиона брт, а остало трећи партнер сила Тројнога пакта, Италија. То претставља тонажу, која одговара целокупној светској трговачкој морнарици на прелазу у наше столеће!

У међувремену је додуше поморски саобраћај знатно порастао, и светска трговачка морнарица од 1939, била је кудикамо већа, него на почетку првог светског рата. Па ипак је рачунима англосаксонских сила, које се боре на спољној линији и које су упућене на одржавање огромног поморског саобраћајног апарата, неповољнија него икад.

Енглеска има мању способност снабдевања, узимајући у обзир да јој је, од 1940, одузето целокупно европско тржиште, које је у нормалним приликама покривало **трећину** енглеског снабдевања. У прошлом светском рату, услед малих удаљености, европски поморски саобраћај изискивао је много мање бродова, док сада услед губитка европског тржишта, довоз животних намирница и сировина врши се искључиво преко океана.

Затварањем поморског саобраћаја у Средоземном Мору, Енглеска је принуђена да употреби пут око Рта Добре Наде, да уводи конвоје на огромним раздаљинама, како би могла искористити капацитет постојећих бродова.

Шта значи потапање 27 милиона бруто регистарских тона, које су до 1 јануара 1943 послате на дно мора, види се из броја обрачунатих утовара, који износи 38 милиона заједно са бродовима.

Усто долази до сталног опадања транспортног капацитета. Сваки потопљени брод повлачи собом на дно мора и утоварену робу, и претставља ненадокнадиви губитак. То је још очигледније, кад се узме у обзир, да за путовање из Енглеске за Бијски Исток, Индију и Аустралију, брод може направити само три пловидбе годишње.

Ако се за целокупну англосаксонску трговачку морнарицу, претпостави просечно пет путовања годишње, **онда губитак од 27 милиона брт. бродовља, прет ставља губитак утовара од 190 милиона тона годишње.**

Резултати у бродоградњи, који се сматрају и у Енглеској недовољни, према америчким подацима **износе само трећину потопљене тонаже од стране сила Тројнога пакта.**

Ови фантастични подаци, које нам сервира америчка пропаганда у заједници са Лондоном, не могу да убламе чињеницу, да друга страна има страшно пасиван биланс тонаже, и никад **неће** достићи цифру губитака, који се из дана у дан повећавају.

Артур Боде

Улози на штедњу

И за време рата не треба престати са улагањем на штедњу код новчаних завода и задруга. То захтевају и политички и привредни разлози. Политички, јер стварање уштеда духовно и морално крепи широке слојеве народа, изазивајући веру и наду у будућност. Привредно, улагањем уштедевина код новчаних завода и задруга повлаче се огромне суме непродуктивно лежећег новца из разних скривница, и упућују продуктивним сврхама. Тиме се, с гледишта народне привреде, постиже двострука корист. Смањује се количина незапосленог новца, који у рукама власника потстиче исте на прекомерно трошење, и изазива високе цене у илегалној трговини. Уложен пак код новчаних завода и задруга, накупљени новац ојачава производњу, и тако, повећањем количине произведених намирница, утиче сад на смањивање цена добара у промету. Изражавајући то у слици, можемо сматрати тезаурирани новац као разливену, устајалу баруштину која изазива трулеж и распадање, док прикупљени и у производњу упућени новац личи на воду која живахно тече кроз одводне канале и тамо после покреће фабрике или наводњава суха поља.

Код нас има данас огромних сума новаца у рукама најширих народних слојева. Неприкупљен и целисходно неупућен, тај новац изазива код нас пустошно дејство. То је очигледно, и ван дискусије. Потребно је дати том новцу могућности доброг пласмана, да се не би улудо трошио, постичући цену брзу и рушећи сам своју вредност.

Најзгоднији пласман за широке народне слојеве, то је улагање новца на штедњу код новчаних завода и задруга. Ову штедњу треба да ободримо и оживимо, пропагандом и обавештавањем нашег народа о користима, појединачним и националним, од улагања код завода и задруга. Тако уложен новац биће сачуван од улудог трошења, и стајаће увек на расположењу улагачу, ако му се укаже прилика за неку повољну привредну употребу, или га изненади каква невоља.

За такве прилике треба да новац буде увек обезбеђен, и на расположењу, сваком улагачу. То значи, да се од установа којима се новац на штедњу поверава, мора безусловно тражити да оне тај новац безбедно улажу, и да увек имају довољан ликвидитет за исплату улога на захтев улагача. Не сме се ниподшто дозволити, да депозитне установе лакомислено улажу и упропашћују народне уштеђевине, и тако, поред великих директних штета, компромитују и сам принцип улагања уштеде. Зато ћемо ми данас, радећи на обнови Србије, и постављајући свуда и на сваком месту солидне темеље тој обнови, завести и солидан систем чувања уштеда, тако да улагачи буду потпуно обезбеђени у погледу наплате својих улога. У ту сврху наша држава Србија пружиће уложним установама прилике за солидне и ликвидне пласмане прикупљених улога.

С друге стране ,обезбеђујући тако улоге, ми морамо упућивати наш народ да своје готовине носи штедним установама на чување и приплод. Није нимало корисно за појединце, а врло је штетно за целу државу и све нас, да огромне милијарде динара леже растурене у народу, и оптерећују народну привреду у сектору расподеле и потрошње животних намирница. Штете од ових негативних последица биле су и сувише великих сума новца упућеног поглавито у потрошачке циљеве тако су далекосежне, да се ту мора интервенисати. И уколико лепи савети и повољне прилике за безбедно улагање не буду били довољни, морале би доћи друге мере, које за појединце могу бити много теже.

Али, ма која се средства применила у циљу одржања стабилности наше валуте и успешног спровођења политике цена, показаће се да су најбољим путем пошли они који буду благовремено уложили свој новац код штедних завода и задруга.

Д-р Милорад Недељковић

Сузбијање шљивине штитасте ваши

Шљивина штитаста ваш наноси нашем шљиварству огромне штете. Најважније мере у борби против ове штеточине су прскања хемиским препаратима, која се врше у току зиме до краја марта и доцније у позно лето и рану јесен.

Пошто ових препарата има врло мало у земљи због несташице сировина за њихову производњу, Министарство пољопривреде и исхране откупило је 10.000 килограма једног таквог препарата званог „Дурла", који се употребљава за зимско прскање у 4% концентрацији и поделило је исти у 7 округа који су највише заражени штитастом ваши, т.ј. у округу Шабачком, Ваљевском, Ужичком, Краљевачком, Крагујевачком, Крушевачком и Моравском.

Препарат ће се продавати воћарима по цени од 60 динара за један килограм, односно један литар готове чорбе за прскање стајаће 2,40 динара, тако да ће прскање једне воћке стајати укупно око 20 динара.

Пошто ова количина „Дурле" не би била довољна, Министарство је откупило још 30.000 килограма другог препарата „Нитрозана" са додатком од 20% „Суликола".

„Нитрозан" са „Суликолом", према најновијим испитивањима Завода за пољопривредна испитивања у Топчидеру, дао је задовољавајуће резултате, те њега треба да употребе они воћари који не добију довољно „Дурле".

Ово сретство делиће се у истим окрузима по цени од 80 динара килограм. На 100 литара воде употребљава се 1 и по килограм препарата, односно један литар готове чорбе коштаће свега 1,20 дин., што чини за целу воћку утрошак од 10 дин.

У колико ни овог препарата не буде довољно, воћари треба да употребе сумпорно - кречну чорбу, о чијем смо справљању и употреби писали опширније у „Српском Народу" бр. 5 од 5 фебруара о. г.

НАШ СРПСКИ ПУТ

Последњи је час да наш народ крене путем осветљеним светлосним сноповима високо уздигнуте луче, духовног историског лика мајке Србије, коју води нeумрли дух Св. Саве.

У историском току сваког народа смењују се често безбрижна времена са тешким, смењују се људи читаве генерације. Нашем народу, услед важног геополитичког положаја, који заузима, у сталном вихору, између Истока и Запада, ретко су били додељени кратки размаци мира и среће.

Шестоаприлски слом као последица двадесет седмог марта, речити је пример наше дезоријентације, духовне распуштености и мањкања здраве свести у оцењивању догађаја и постојећих односа. Као последица губитка здравог животног смисла и духовног компаса у доба историске прекретнице, дошли смо у ћорсокак, у коме се још и данас налазимо.

Данас пак, прокоцкавши многе материјалне вредности и носећи моралне одговорности за погрешан рад у прошлости, треба наћи чврст пут и њиме изаћи из мрака садашњице. Људи који данас дижу српски барјак изнад свега, одлучним потезима крче пут ка здравијој будућности, зрачећи лучем новог доба. Ни један Србин погрешити неће ако одлучним корацима пође за тим изворoм светлости, који зрачи ка спасу српског народа. Млади синови и кћери нашег народа који воле свој народ као саме себе, не могу и не смеју дозволити да пропадне оно што нас је увек и у најтежим часовима битисања одржавало: дух српски светосавске, моралне вредности и инстинкт самоодржања, као и сви продукти народног духа који су кроз векове изграђивали нашу културу.

Дошао је час да и они који су поред очију слепи увиде да треба престати са хушкањем и завођењем простодушног српског човека. Последњи је тренутак да разни однарођени интелектуалци престану саботирати напоре оних активних и духом младих Срба који се латише тешког посла духовног препорода и материјалне обнове свога народа. Али нажалост и на несрећу нашу данас се поново оцртавају два фронта: као и некад у пропалој држави: противнародни и национални фронт.

Први престављен неотаџбинским типом људи, други отаџбинским. Први тип човека који све животне манифестације посматра кроз призму дијалектичког материјализма: други сигурним корацима наступа младо-српским путем. Путем историског хода наших предака на челу са духовним родоначелником; Св. Савом, не признавајући теорију материјалистичкога гледања на свет.

У првом противнародном и противотаџбинском фронту налази се анархо-комунистичка интелигенција и њени заведени поклоници. Ћивтинско експлоататорски сој, који кроз безосећајно материјално стицање искључиво живи и ради на штету хиљада и хиљада радних и поштених Срба и Српкиња. Група пасивних који се не буне против ових негативистичких појава, већ слеже раменима, а као једину „мудрост" прокламова паролу да је данас грех ма шта радити, јер треба чекати, чекати, чекати... Оне прве две групе, тип су те денационализиране интелигенције, која је једини морални и стварни кривац за трновити пут, којим сви ми данас газимо. Какви људи, таква дела: сви покушаји неке организоване побуне, разарање материјалних добара наше Отаџбине у циљу неке смешне саботаже, мучко убијање окупаторских војника квалификовано од стране болесних мозгова као „херојско" дело, или допринос општем крајњем решењу данашње историске катаклизме. Све су то дела, без обзира ко је директни или индиректни иницијатор и бесвесна егзекутива, која се морају жигосати као противнародна.

У овом послу сатански смишљене завере противу нашег народа одлучно и револуционарно се супротстављају сви по духу здрави и свесни Срби који су спремни да за српску Отаџбину и у најтежим тренуцима, које она преживљује, раде снагом елана и размаха до самоодрицања. Ова борба мора бити потпуна и беспоштедна.

Сви ми, задојеним овим српским, светосавским, боље речено младосрпским духом, данас више но икада, морамо прегнути сложно, као једно биће да повежемо наше снаге и стваралачки рад, да кад сваког појединца изградимо веру у сопствену и народну снагу, снагу духа нове Србије. Он мора да нас проведе кроз данашње потешкоће, кроз несрећу нашег народа и духовну помитеност у једну бољу будућност, чији неимари можемо бити само ми сами.

Наоружајмо се елементима и оруђем, којим ћемо што боље ударити темељ својој заједничкој сутрашњици. Осећај социјалне правде и једнакости са смислом за Отаџбину, осећај одговорности за свој рад према народној целини, вера у Бога, органски везана за Отаџбину, поимање да унутрашњи живот српског народа буде упућен ка општем обавезном прегалаштву, онемогућавајући постојање повлашћених и подвлашћених, поимање да положај и државна служба постоје ради остварења општих задатака, те не значе положај већ дужност, обавезу и одговорност — биће ти елементи нашег Васкрса.

Покретач духа за акцију и динамику и стални потстрекач тог нашег рада мора бити Светосавска топла љубав, која све даје, а ништа не тражи. Таквим својим будућим радом, придржавајући се увек закона елите и хијерархије вредности, ми морамо свима правим и чистим српским карактерима омогућити место у друштву. Духовним препородом учмалих и привреднim подизањем своје земље морамо за нас и генерације иза нас створити боље услове за живот сваког појединог Србина и Српкиње.

Изнад свега овога потребна је још и морална снага за извојевање победе над самим собом у смислу искорењивања свих наших данашњих негативистичких менталних особина, које су се данас нажалост увукле у психу нас Срба. Саможивост, егоцентризам, индивидуални и колективни, неповерење, нагон за рушењем ауторитета сваке врсте и друге по нас штетне особине морају се угушити. Ми хоћемо ново друштво у коме ће да владају једноставни морал нашег српског старешинства и домаћинства.

Тек тако пречишћени, солидарнији, сврстани у густе редове, задојени младосрпским духом, отпорнији, здравији и снажнији, бићемо спасоносна генерација у којој ће тада да се види снага толиких покољења и светлих примера наше историје, прожете спиритуалношћу и моралном културом генија наше националне прошлости.

Ето, то је отаџбински тип људи, војска смене која сложно наступа младосрпским путем. Ехо звука одлучних корака одјекује од српских планина и старина, меша се са звонима прадедовских немањићских задужбина и слива се у исконску велику молитву удруженог духа предака и потомака, наговештавајући нову славу кроз нова прегнућа.

Д-р Тих. Марковић

СПЕЦИЈАЛНА ПОМОЋ ЗА ВОЋАРСКЕ ТЕЧАЈЕВЕ

Министарство пољопривреде и исхране одобрило је 90.000 динара помоћи за одржавање основних воћарских течајева. Ових дана упућено је упутство свима управницима расадника у целој земљи и Државном заводу за воћарство и виноградарство у Јагодини, да се у току овогодишње пољопривредне сезоне имă организовати најмање по један течај из воћарства у сваком расаднику.

Министарство је стало на гледиште, да ови воћарски течајеви треба да обуче пољопривредника у свим оним многобројним радовима које мора знати сваки напредан воћар, да би могао гајити свој воћњак савремено и рационално.

ПОВОДОМ ШИРЕЊА ЗЛОНАМЕРНИХ ГЛАСОВА

Последњих дана, поводом позива обвезника радне службе, пронели су се злонамерни гласови, према којима дотични обвезници имају да буду упућени на рад у Грчку, или у друга места ван Србије.

Међутим, не само да су овакви гласови произвољни, већ су несумњиво и злонамерни. Према обавештењима меродавних, обвезници радне службе нити ће се упућивати на рад ван земље, нити ће бити употребљени за неке друге послове, осим послова предвиђених у оквиру радне службе. Обвезници који су сада позвани имаће на првом месту да одмене оне који су до сада радили у домаћим рудницима, а којима истиче шестомесечни рок.

Треба имати на уму да рад у рудницима претставља само општи интерес и води побољшању снабдевања земље, нарочито огревом.

Наша јавност мора и овом приликом бити свесна, да овакви и слични гласови долазе злонамерно, да би се унела забуна међу становништво и да би се ометао тежак рад на обнови земље, што може само да има непосредне и посредне штетне последице за цео српски народ.

ПАРАСТОС НИКОЛИ ТЕСЛИ

У недељу одржан је у Саборној цркви четрдесетодневни парастос нашем великом научнику Николи Тесли, који је приредила покојникова родбина. Чинодејствовао је митрополит Јосиф уз асистенцију великог броја свештеника. У говору који је одржао, истакао је велики значај Теслиног генија, рекавши између осталога:

„За нас је Никола Тесла нарочито значајан, што је син нашег народа и зато и због његових научних дела српски народ се поноси њиме".

Парастосу је присуствовао велики број претставника свих научних и културних установа, поред великог броја грађанства. На јектенија је одговарао хор избеглица.

Уредништво и Администрација
»СРПСКОГ НАРОДА«
налазе се у палати Извозне Банке (Теразије бр. 5) I степениште мецанин.

„Главу дајем, Србију не дајем!"

— Ја сам Танасије, тобџија из »Трилогије«, представља се Претседнику владе популарна личност из Јаковљевићевог романа.

❖

Лево: У знак захвалности, по старинском обичају, један омладинац љуби у руку генерала Недића.

У току прошле недеље претседник Српске владе, генерал М. Ђ. Недић примио је групу сеоских домаћина, својих гостију, са Тимока, из срезова зајечарског и бољевачког. То су били драги гости, готово све стари познаници, јер генерал Недић био је њихов командант у ратовима, као што је за време мира био са службом у Зајечару. Он зна за њихову храброст у рату, као и за њихову вредноћу и штедљивост, и зато их необично цени и воли и радо истиче Тимочане као пример другим крајевима.

Исто тако он цени њихов смисао за стварност, позитивне црте њиховог карактера, њихову тежњу за напретком и рад на задругарству, па је са њима отворено и домаћински разговарао о свима народним бригама и државним проблемима, који су на дневном реду и који треба да осигурају бољу будућност српском народу

Било је ту и дирљивих момената, које треба забележити.

Истичући затим као пример села Звездан, Рготину, Вражогрнце, Планиницу и Леновац, као напредна села са јако развијеним задружним животом, генерал Недић пита да ли има кога из Леновца, родног места Хајдук-Вељка. Поздрављајући се са присутним Леновчанином, он говори о јунаштву Хајдук-Вељка и сећајући се његових историских речи, када је пао у одбрани Неготина, каже:

— ГЛАВУ ДАЈЕМ, СРБИЈУ НЕ ДАЈЕМ..

Фанатична љубав генерала Недића за српски народ, његова воља да све жртвује за његов спас нашли су најверније израз у овим обновљеним историским речима неустрашивог Тимочанина.

Претседник слуша преставку о задругарству

(Снимци „Српски народ", М. Р.)

»Једини спас за Тимочку Крајину, за све нас, за цео српски народ јесте да буде миран, да буде радан, да буде реда у нашој држави и да буде братска слога«.

Стручни савети нашим пољопривредницима

—«—

Негујте и чувајте озиму пшеницу

Од прин са житарице зависи наш опстанак. Тога мора данас бити свестан сваки пољопривредник. Приносом житарица имају да се исхране наша села, и градови и пасивни крајеви, а велика би срећа била кад бисмо добили и вишкове за извоз, јер би у замену за тај драгоцени плод земље добили данас многе производе који су толико много потребни и нашем селу, и граду.

Да бисмо постигли највећи принос пшенице, није довољно што смо њиве поорали и засејали, није довољно што ће усев да изникне. Не смемо, као до сада, препустити све милости и немилости времена и срећних или несрећних околности. Морамо своме усеву посветити пуну пажњу и негу. Не смемо дозволити да принос наше пшенице буде просечно свега 8 или 10 метричких центи по хектару, кад друге земље производе 20—30.

Најглавнија нега коју тражи озима пшеница у пролеће је пролетње дрљање. То ни у ком случају не смемо изоставити. Пролетњим дрљањем спречићемо нагло испаравање земљишта, што је од основне важности за пораст усева. Поред тога уништићемо коров који се у пролеће појављује.

Дрљање је најбоље изводити гвозденом дрљачом, у време кад се коров на њиви појави, што обично буде концем марта или почетком априла. Треба пазити да се дрљање не предузима док је још земља сувише влажна, или не треба чекати ни да се сувише посуши.

Опити на нашем земљишту доказали су, да је озима пшеница продрљана, у пролеће дала већи принос од једне метричке центе по хектару, него ли непродрљана на истом земљишту, а поред тога зрно је било чистије и крупније.

У случају ако пшеница преко зиме измрзне, треба је поваљати чим то време дозволи, да би се омогућио њен даљи развитак, јер ће у противном пропасти. Ваљање треба обавити тежим ваљком, који сваки земљорадник може сам да изради.

Ако пшеница израсте у пролеће сувише бујно, тако да прети опасност од полегања, треба извршити вршно сасецање српом или косом. Могу се пустити и овце да је опасу, али треба бити врло опрезан, да је не би сувише обрстиле.

Чишћење пшенице од корова не смемо никако пропустити. У колико га дрљањем нисмо сасвим уклонили, морамо то довршити ножем, или га пучати руком.

Поврће за сопствену исхрану и поврће за извоз

Кад су страни пољопривредници и пољопривредни стручњаци долазили у Србију, нису могли да се довољно начуде што овако плодна земља, под овако особитим климатским и теренским условима, готово потпуно запоставља гајење поврћа, ма да оно претставља једну врло значајну грану пољопривреде, не само по питању домаће исхране, већ и по својој вредности у међународној трговини и размени. Поред тога повртарски производи претстављали су увек одличан извор прихода, јер су њихове цене далеко више од цена осталих пољопривредних производа.

Раније смо били у могућности да увозимо велике количине поврћа са стране. Данас не само што немамо ту могућност, већ морамо уложити све напоре да би наше поврће извезли у иностранство, јер ћемо у замену за то поврће добити многобројне артикле, који су нам битно потребни, а које у земљи не можемо да произведемо.

Данас морамо до највеће мере искористити све могућности, да бисмо подигли наше благостање и обновили наш привредни живот. А то није могуће, јер нам наша плодна земља са позолним поднебљем пружа многобројне могућности. Треба само прионути на рад, изградати свако њено парче плугом и метиком, да би плодови пристигли у изобиљу.

Један од тих извора, који вреде више него ли злато, је градинарство, до сада код нас и сувише запостављено, ма да су од њега наши суседи, Бугари с једне стране, а Грци с друге стране, умели да створе лепе и богате изворе прихода. Сада је на нама да пођемо већ утврђеним путевима.

ГРАДИНАРСТВО КОД НАС

При гајењу поврћа треба се руководити трима поставкама:

Прво: Произвести довољно поврћа које је најпотребније за домаћу исхрану.

Друго: Произвести поврће што раније, да би постигло што бољу цену на домаћем тржишту и да би се извезло у северније земље, где поврће доцније сазрева.

Треће: Произвести за извоз што више поврћа које се у свако доба највише тражи на страним тржиштима.

Најпотребније поврће за домаћу потрошњу и исхрану је код нас пасуљ, кромпир, купус и лук. Не смемо заборавити да је прошле године свег овог поврћа произведено недовољно, а да су нарочито биле недовољне количине кромпира и лука.

За производњу раног поврћа потребне су на првом месту топле леје, или леје под стаклетом. У тим лејама расад се проводи по месец и више дана раније него ли под ведрим небом, а чим време дозволи расађује се на стално место. Од колике је то важности увидећемо најбоље ако се сетимо да је Србија, која иначе производи на пример довољно црвеног парадајза, давала раније велике суме за увоз првог раног парадајза са стране, који је постизао на нашем тржишту огромне цене. Са топлим лејама ми би данас били у могућности не само да снабдемо наше тржиште много раније од уобичајеног времена, већ да многе врсте поврћа извеземо у иностранство, у северне европске земље, где дотично поврће ни помоћу топлих леја не може тако рано да сазре.

Данас, кад је у материјалној могућности, наш земљорадник не би смео да жали трошак, који ће му се не само у најскорији, већ и у далекој будућности богато исплатити.

ТОПЛИ ИЗВОРИ ЗА ЛЕЈЕ

Најбољим природним изворот топлоте за топле леје сматра се коњско ђубре. Напредне северне пољопривредне земље загревају топле леје вештачким путем, електрицитетом или паром која се спроводи кроз цеви. Најсеверинија европска земља, Исланд, до недавно није могла да производи, због свог хладног поднебља, готово никакво поврће док пољопривредни стручњаци нису дошли на помисао да искористе њене обилне изворе топле воде. Убрзо су топле леје, загрејане топлом водом, из тих извора, почеле да дају богате приносе. У великим стакларама, које су изграђене 1923 године, гаји се данас парадајз, пасуљ, диње, краставци, јагоде, грожђе, поврће, па чак и јужно воће, а по њивама сади се кромпир, купус, карфиол, шаргарепа, спанаћ, грашак, лук, салата и друго поврће.

Та чињеница дала је још пре више година повода једном нашем пољопривредном стручњаку, да помисли на искоришћавање наших природних топлих извора у нашим бањама, у којима се топлина воде креће од 40 па до 90 степени. Довољно је поменути да Врњачка Бања има 6 топлих извора са 60 до 90 степени топлине, Богутовац код Краљева 46 степени, Гамзиградска Бања под Параћина 40, Ниш ка Бања 39, Овчарска 37 итд.

Тада, кад се нашој пољопривреди обраћала и сувише слаба пажња, ова идеја остала је сасвим неискоришћена. Данас не би било лоше обратити на њу пажњу.

За искоришћавање топлих извора нису потребне никакве велике инвестиције ни инсталације. Довољни су сандуци за топле леје који се праве као и за обичне леје. Испод сандука постављају се цеви или канали кроз које се пропушта топла вода. То се покрије бетонском плочом. Преко плоче долази блато од земље и струготина, а преко тога слој ђубревите земље за гајење биљака. Топлота се регулише затварањем цеви или канала.

ПОВРЋЕ ЗА ИЗВОЗ

Најзад долази у обзир поврће које је способно за међународно тржиште, а које се у Србији производи мало или никако, док би се са нешто више труда могло производити и за извоз. Ту су на првом месту грашак и сочиво као врло цењена и тражена варива, затим карфиол и шпаргла који се сматрају најплеменитијим врстама поврћа, гљиве које су деликатес богатих трпеза, плави патлиџан који је као јужни производ тражен и претставља добру и здраву храну, а да не говоримо о црвеном парадајзу и црном луку који увек имају на међународном тржишту одличну прођу свежи, сушени или конзервисани.

Грашак, чија је постојбина Персија и Кавказ, има услова, према разним сортама, да успева код нас готово преко целе године.

Сочиво, које је пореклом из Азије, може да успева врло добро у нашим брдским крајевима, на Копаонику, у околини Чачка и Ужица. Сеје се од половине марта до половине априла, а сазрева за бербу после 4 месеца.

Карфиол је врло осетљив за климатске и теренске прилике и захтева велику негу, али се она због његове цене и велике тражње на страним тржиштима обилно исплаћује. Пољопривредник који располаже топлим лејама може да сеје извесне сорте карфиола већ у јануару и фебруару; остале сорте сеју се доцније под ведрим небом, чак до почетка зиме, а озими карфиол, који се сеје у јуну и јулу, врло је отпоран на хладноћу, а сазрева у марту и априлу.

Шпарглу су трошили још стари Египћани, Грци и Римљани, а данас се у европским земљама особито цени. Код нас има услова за успевање на топлијим, јужним, сувим положајима. Не тражи наводњавање, а једном одгајен расад може да се бере 10 и више година. Најбоље време сејања је у марту и априлу месецу.

Гљиве може сваки земљорадник да производи врло лако преко целе године у подруму или шупи, на слоју обичног коњског ђубрета.

Плави патлиџан је пореклом из Индије и биљка јужних народа, али код нас, са извесном негом, има услова за добро успевање. Сеје се под стаклом у фебруару, а у априлу у отвореној леји. Највећу цену постиже доцкан у јесен.

Плави камен за виноградаре

Пријем старог бакра у замену за плави камен вршиће се само до 28 о. м. Све задруге и пољопривредне подружине овлашћене за пријем старог бакра упутиће 1 марта прикупљене количине на прераду у фабрику „Жупа". Централа за хемиске производе позива све пољопривреднике који су већ предали стари бакар непосредно фабрици, да одмах поднесу пријаву најближој набављачкој задрузи или продавницама Обласног савеза српских земљорадничких задруга у Смедереву. Како ће се плави камен издавати искључиво преко земљорадничких задруга и овлашћених продавница Обласног савеза, у интересу је сваког појединца да ову пријаву одмах поднесе, да би се фабрици могао издати налог за испоруку. Они и пољопривредници који су предали бакар задругама или продавницама Обласног савеза добиће га преко истих, без подношења накнадних пријава.

—⊙—

Пољопривредни течајеви у Моравском округу

У свима општинама Моравског округа одржавају се седмодневни пољопривредни течајеви на којима се земљорадници упућују у савремену пољопривреду и сточарство, хигијену, националну историју, географију, државно уређење, поједине законске прописе и т. д. До краја овог месеца одржаће се укупно 150 оваквих течајева.

Досадашњи течајеви завршени су са много успеха, а пољопривредници су показали за њих врло велико интересовање. На течајевима, које воде пољопривредни референти, одржавају предавања и срески начелници или њихови заменици, лекари, ветеринари, месни учитељи и свештеници, а изасланици Претседништва Владе одржавају пропагандна предавања, у којима излажу сеоским домаћинима данашњи положај и прилике српског народа, актуелне проблеме и најуспешнији начин за њихово решавање.

Семе грашка крунца

Ова сорта грашка је врло добра и у погледу приноса и у погледу квалитета. Првенствено се гаји за потрошњу зрна у зеленом стању, али може да послужи и за потрошњу у зрелом стању. Гаји се као ниска култура без притка.

Пољопривредници који желе да набаве семе овога грашка нека се обрате свом среском расаднику, или државном добру Бричево, пољопривредним школама или заводима за пољопривредна испитивања.

Београђани као пољопривредници

Пољопривредни радни одбор Београдске општине, користећи се прошлогодишњим искуством, чини и ове године све припреме, да би становници Београда засејали што веће површине земљишта пољопривредним културама.

Пољопривредни одбор располаже ове године са много више слободног обрадивог земљишта. На првом месту улази у обзир велико Бањичко поље са 20.000 хектара, које је већ обрађено. Од тог комплекса „Уљарица А. Д." добила је 3 хектара, једна група избеглица 3 хектара, једна група чиновника 2 и по хектара, поједине мање групе избеглица укупно нешто више од пола хектара. Остало слободно земљиште остављено је за остале грађане Београда. Осем тога извесне комплексе закупиле су поједине сељачке задруге из оближњих села.

Исто тако добијени су велики комплекси земљишта исушивањем Макишког Поља. Пољопривредни одбор задржао је 14 хектара, који ће се давати у закуп становницима Београда. То земљиште налази се према Чукарици и врло је доброг квалитета.

ИСТОРИСКА УЛОГА НАЦИОНАЛНЕ СРПСКЕ ОМЛАДИНЕ

У првим редовима бораца за опстанак и будућност српског народа, још од априлске катастрофе без иједног часка двоумљења и колебања налази се један елитни део српске омладине. Овај за родну груду истински забринут табор младих родољуба, као прави следбеник генерација за које су честитост, поштење и идеализам били врховно начело у целокупном животу и раду, претставља симбол српске обнове и најбољу гаранцију за улазак Србије у ред младих европских нација.

Није то била случајност или последица тренутне коњунктуре што се наша национално свесна омладина већ сутрадан по смедеревској катастрофи несебично и са пуним самопрегором прихватила крајње родољубивог и нимало лаког посла. За време расулоносних прошлих режима, када су партиске страсти, левичарска схватања, штампа, литература, наука, привреда и друге гране друштвене делатности стајали под неприкосновеним скиптром јеврејско-масонских клика и котерија, овим нападима на националну мисао, није остао равнодушан један део наше националне омладине.

На политичком попришту појављивала су се све више два сасвим различита табора, супротна не само по схватањима, него такође и у односу материјалних снага. На једној страни стајали су интернационални поклоници, заслепљени интелектуалци и јавно мнење исфабриковано лукавом игром плаћених агената и под заштитом „либералних" и „Демократизованих" власти. Према овој бројно и средствима премоћној армади иступао је енергично мањи број омладине чији је рад био ометан и са оних места, која би по правилно схваћеној дужности требало да сами онемогуће другу рушилачку снагу. Хапшена, протеривана, затварана по концлогорима, ова омладина није имала срећу да дођу до изражаја циљеви племенити и покушаји да се спасе народ уочи густе ноћи која је прогутала Југославију.

Априлско распршавање државе, како је дало пуну потврду страховања ових националиста, како је дошло као последица премоћи јачег табора мрачних интернационалих сила, није успавало честиту омладину сном равнодушности и неинтересовања. Став „неутралног посматрача" у најтежим приликама које је српски народ имао у бурној историји, за будућег историчара био би исто што и самоубилачки — мирно гледање пожара који све више обухвата сопствени дом.

На замагљеном небу, у тренутку опасности за биолошки опстанак српског народа коју је генерал Недић са најближим сарадницима — честитим родољубима, по сваку цену хтео да спречи, ступила је на позорницу српска омладина. Као непобитан и сигуран доказ живих снага у нашем народу, добровољачки и четнички одреди задали су најтеже ударце комунистичким бандама — послушницима Коминтерне. Као претходница јеврејске превласти у читавом свету и као један део комунистичке, немани против које се устремила Европа на челу са Великонемачким Рајхом, незадрживим налетима српске омладине уништен је комунистичка опасност. У темеље Нове Србије узидан је низ младих хумки широм целе земље у којој живе Срби. Са најмеродавнијих места у више махова добровољцима су исказана признања за жртве и напоре, који су заиста спасли Србију.

Данас добровољци имају иза себе један период борби и искушења у којима је дошла до изражаја фанатична одлучност да упркос тешких прилика свој народ поведу правим путем и обезбеде му лепшу будућност.

Ако је традиционални домаћински дух, са светосављем, органским схватањем друштва и заједнице поново постао врховно начело свих Срба, онда је то добрим делом заслуга српске омладине која је омогућила живот и обезбедила најосновније услове: ред и мир.

Енглеско-масонској пропаганди за коју крв и жртве српског народа имају карактер драгоценог материјала за пропаганду, ред и мир у нашој земљи значе стање које се апсолутно не жели. Још једном нашли су се очајници и безумници који интересе плутократија и јеврејско-масонских клика претпостављају опстанку и животу српског народа. У одлучним часовима борбе за Европу, ови деструктивни елементи покушавају да изврше лудост своје врсте. Они би хтели да Србију, — судбински повезану за европску заједницу којој по прошлости, географском положају и духовном опредељењу од пре више стотина година у целости припада, — издвоје и уврсте у склоп ванконтиненталних и прекоморских сила. Они би хтели, рачунајући са наивношћу која је суровом стварношћу преобраћена у оштроумље и опрезност, да српском народу наметну плутократски програм и по трећи пут, можда последњи пут, изведу на Голготу.

Са њихове тачке гледишта, и из перспективе удобних клупских салона у Лондону, нереди у Србији имали би значаја. Али су непријатељу наше земље и наше обнове сметнули са ума неколико важних чињеница. Они заборављају да је број одушевљених омладинаца који су спасли Србију од комунистичке опасности сада не само већи бројем, него и снажнији духом. Они заборављају да сељак не може да се више води и заводи. Они заборављају да ће корпус добровољаца чим падне заповест свом снагом уништити сваког послушника стране пропаганде ма како се звао и ма где се налазио. Они заборављају да је српска омладина чврсто решена да по цену сваке жртве пође за генералом Недићем.

Завет Богу, Отаџбини и Ре[illegible] значи највиши закон у чије ће име српска омладина изборити потпуни ред и [illegible] Србији.

Л. М. Чолић

ДОЗНАКЕ НАШИХ РАДНИКА ИЗ НЕМАЧКЕ

Како јавља Исељенички отсек Министарства социјалне политике и народног здравља, од наших радника који се налазе на раду у Немачкој примљено је то сада преко Српске народне банке 92 милиона и 739.720 динара. Појединачно радници су пренели 15 милиона и 145.877 динара, што чини укупно 107 милиона и 885.597 динара.

—0—

ШКОЛЕ И ТЕЧАЈЕВИ ЗА ДОМАЋИЦЕ

Министарски савет прописао је Уредбу, а Министар просвете наставни програм за школе и течајеве за домаћице. Задатак течајева за домаћице је, да оспособе ученице за разумно, напредно и стручно вођење градског, односно сеоског домаћинства и да их припреме за будуће добре, умешне и обавештене домаћице и мајке.

У школама за домаћице предаје се 10 предмета, а на течајевима за домаћице 9. То су српски језик, национална историја са земљописом, рачун, поуке из природе, хигијена, домаћинство са кувањем, основи пољопривреде, кројење и шивење, ткање и женски ручни рад са примењеним цртањем, породично и друштвено васпитање, музика са певањем.

У школе примају се девојке од 15 до 20 година старости, а на течајеве девојке и жене од 15 до 30 година старости.

Наше село и светосавска мисао

Отац мојега оца бијаше сељак!

Обични сељак прост и сиров, као шарена земља коју оре.

Обични сељак, са тешким земљорадничким рукама, са широким прсима и погнутим леђима — такав бијаше мој дјед.

Мој дјед! Отац мојег оца!

Велики мирни сељак, чије усне познају само тешке, знојне речи о раду и земљи, о волу и плугу. Чије очи познају само брда и шуме око куће, ишаране јарцима и браздама, којима теку кишне бујице и слевају се у поља његова.

Сељак је мој дјед, чије су ноге највише ходиле по оскудним пољима његовим, познавајући само благу мекоћу високе непокосиве траве и које су мирно газиле за плугом дубоко забитим у земљу. Оне су обилазиле житна поља, ливаде... и све оно што је плод његових руку, његових тешких широких дланова, који ће као и њем остатак љубави његове према земљи и плоду, остати као траг на многим покољењима. Ти широки храпави дланови прелазе са оца на сина. Прелазе на мене као њем и несвесни аманет дједа мога земљи и плугу.

Отац мојега оца бијаше сељак!

Али из очинске љубави и уобичајеног сељачког расуђивања, послао је сина свога у град — у школу — да га учини господином, највећим идеалом сељака.

И тако отац и мати оца мога створише господином — становником вароши — а они самохрани родитељи, остадоше и даље верни чувари подеране куће, која се припила уз неплодну кршевиту драгу окружену, свуда у недоглед шумом и брдима. Живећи у граду син је његов брзо заборавио на родно огњиште и подерану кућу, на кршевиту драгу окружену шумом и брдима. Брзо је заборавио сва места где је проводио своје прве године, јер су га гвоздене шаке градова — и то још малих наших провинциских градова, обухватиле и узеле к себи... за увек.

Таква је била судбина оца мога!

Али време са догађајима не стоје на томе. Појавише се нови хоризонти, обасјани новим искуством и спознајом. Дођоше дани, када син, унуци дједова својих, потомци искључиво сељачких предака, узесмо на себе да пишемо о селу и његовој о[illegible] трагичној судбини.

У овоме леже сви почеци оних исписаних планова, хартије, да се зближе село и култура, да се створи правилни однос између села и вароши и да се [illegible] пера просветних и напредних идеја у сеоске атаре.

Дјед, отац и син, су спона за остварење сваког прогреса.

У оваквој промени и лежи сва наша филозофија, психологија, политика и економија. У њој лежи сав огромни проблем села и просвете, без обзира на облик и форму коју ће тај проблем у будућности попримити.

Ипак овај проблем: дјед — отац — син, још код нас није ни из далека решен. Понекад нам изгледа све посве узалуд. Човек се понекад згрози кад види или кад замисли, колико је хартије исписано у најбољим намерама да се само увиди важност овог проблема, и кад спозна да се ништа променило није, ништа! У брдима куће подеране, у градовима изгубљени синови, а унуци немоћни да поправе широки и дубоки, да не кажем вечни, јаз између села и његовог просвећивања.

Да ли на нама, унуцима, остаје да уништимо тај јаз, да решимо тешки проблем у корист свију!

Ми, најмлађи, који приступамо овом раду, приступамо му као песми, тужној и плачној. Као венцу поетском, шареном и боном, који треба и мора да додирне све нас, нашу интелигенцију, омладину, старце, мале људе из провинције, као и велике на положајима. Цело друштво, са свим својим обзирима и тежњама, са моралом и обичајима, мора да се слију у овај венац. Али како? Како?... да ли кроз поезију, науку, или филозофију; или кроз тешки физички или технички рад?

Да бисмо, дакле стварно вјенац исплели, вјенац као симбол сеоског просвећивања, пустимо на првом мјесту, унуке и свеколику омладину, да она прва почне брати цвеће за заједнички венац, да се кроз њу излије и исто толико разумни вал, јер само такав вал може да савлада хаотичне проблеме и докаже, да проблем решавају унуци, као трећи члан споне: дјед — отац — унук. Ми трећи члан — унуци — имамо полета за овакав рад у селу и осећамо да такав рад волимо, да га разумијемо, и да га се никада одрећи нећемо, јер смо пуни сељачке крви дедова наших и живота, који се излива попут оне горске бујице, која се журно сручи у долине и поља, да их учини плодним.

Зар има које село у Србији, које нас не би послушало и које нас не би примило за подизање свога културног стандарда?!

Зар сада, када се ствара нова држава, да заборавимо на село и нашу улогу у њему? Зар да заборавимо на себе, јер смо сви ми једно велико српско село, једна велика заједница радника и земљорадника на великој њиви — Србији.

Па ако и овај пут заборавимо на село у својој непромишљености и претераном егоизму, брзо ћемо увидети, да смо заборавили на себе и да смо преварили себе, јер у даљем пропадању села у бару незнања и непросвећености, видећемо слику свога властитог пропадања.

Видићемо јасно, како пропадам ја, Ти, ми сви, ..., како тонемо и нестајемо у срамотном номадском глибу, неспособни, и од свију оцењени као неспособни и непотребни, јер нисмо у стању да организујемо и просветимо себе и село наше.

* * *

Но ми Срби, чија је држава стопроцентна сељачка земља, нисмо имали срећу да видимо наше село на висини. Кажем „нисмо имали срећу", — јер тиме хоћу да скријем одговорне кривце и узрочнике бедног стања српског села у недавној нашој прошлости, кривце који су постојали поред, без сумње способних људи, а који су се сећа[illegible] наше светосавске мисли и идеје, само у [illegible] месецу на дан прославе Св. Саве.

Изгледа, судећи по нашим селима и њиховој свеопштој запуштености, да су код нас махом предводили људи, који нису знали поштовати и радити за опште добро, који нису знали психолошки продрети сеоско становништво, а који су способнијим од себе своје оружје, које чини човека човеком, било којим начином избијали на руку.

Отуда је промашен циљ просвећивања српског села у светлу велике светосавске идеје.

Стварност новог времена је таква.

Као што је мој отац, грађанин и господин, чији је отац био сељак, заборавио на своје село и постао жртва градића провинцијских, тако су и сви други наши очеви на било који начин заборавили на њ, каже наше село, заборавили на њ, а тако заборавили на себе и децу своју.

Све је бежало из села; напуштало га! Узалудан је био час чекања доласка интелигенције да га она просвети.

Синови су зобравили на очеве који станују у подераним сеоским кућама.

Синови су заборавили на родитеље, који их учинише господом и отишли су за увек некуд... у градове, — на тржиште таштине и себичних циљева.

Али зато смо имали у целој нашој прошлости пуне кошаре сељачких програма, илузија и романтике. Пуне кошаре! А ко је чуо прави сеоски вапај који се извијао послије смирења сваке бесомучне гласачке и изборне трке јер од свега слатког обећања ништа није извршено.

Зато ми најмлађи унуци дедова наших, стојимо пред заборављеним селом и држимо пред очима његов велики проблем, ишчекујући помоћ и тренутак када ће почети да га решавамо.

Али зато барем знамо, да му не смијемо никада прићи са уобичајеним изборним манирима, са којима се је прије расипало по сеоским скупштинама, него му треба прићи са искреном поезијом у срцу, са добрим познавањем сеоске психе, како је то радио наш највећи просветитељ, наш симбол победе светла над тмином, Свети Сава.

Последњи период српске историје осветлио је својом светлошћу сваки кутак Србије, земље просветитеља Саве.

Нама се сада указују путеви и реални правци, којима желимо помоћи добронамерно, јер знамо да су чисти, без кошаре застарелих јалових програма. Јер знамо да Србија сада иде новим путем, човечанским и да ће у њој сваки поштени рад бити омогућен и награђен, и јер знамо да се ради Србије и њеног спаса мора правилно наставити план светосавске просвете.

*

Гледајући овако, реално, на ствари — свесни тога да је улога сељаштва у животу наше земље од увек играла важну улогу, јер се је јавила свуда као извор моралног и физичког здравља, присиљен је свако да проучава ове наше домаће потребе и жеље, да сам ради и тако да створи услове за сеоски и народни живот.

Овај рад је дужна да потпомогне цела српска интелигенција, не с обзиром на године и старост, него с обзиром на способност и жељу. Макар појединци, одозго, имали најразумније и најбоље планове, ако не наиђу на што ширу и што јачу подршку у интелектуалним слојевима, који ће планове спровести у дела и позитивне чињенице, идеја Светога Саве ће промашити свој прави циљ.

Зато када је у питању овакав рад — просвећивање села — нема исприке, јер хљеб који једемо и безброј других неопходних потреба, долази нам из села, све као резултат мучног сељачког рада.

Проблем нашег села, дакле проблем је свих нас, а не само појединаца.

Ми најмлађи хоћемо томе проблему да дамо живота и полета, хоћемо да будемо први прави носиоци светосавске буктиње.

БРАНКО УЗЕЛАЦ
питомац Сид-а
ученик VIII раз.

ДЕСЕТОГОДИШЊИЦА СМРТИ ПЕСНИКА „КОСОВСКИХ БОЖУРА"

Сликарски речитатив Д. Ј. Филиповића

Претпоследњег дана овога месеца навршава се десет година од смрти песника *Косовских божура*.

27 фебруара 1933 умро је Драгољуб Ј. Филиповић.

Смрт у зору влажнога фебруара ,смрт у непуној педесетој години, смрт ван зоне мора од божура.

А његов *Србљак* снажан као тучак.

Као река отицала је српска родољубива поезија, час површином час дубином, отицала и тече дуж два света, две обале: дуж митова, трагедија, оргија — света прошлости; дуж државника, говорника, научника — света садашњости. Мила и присна, српска родољубива поезија, бремена дводимензијално, текла је и тече ораторски или декораторски.

Д. Ј. Филиповић дао је ремекделца кићених записа патоса даљине; Д. Ј. Филиповић феудалну визију уздигао је до акварел-поезије.

Космат ћурак од медведа сура
На страшна је огрнуо плећа.
Челна жила на змију те сећа.
У очима замаглила бура.
Два му брка ко два тешка лука,
Гракће гавран на капи од вука.

*

Косовски божури, Србљак и остале родољубиве песме смерног и перластог Д. Ј. Филиповића, лишене истина вандредне мисаоности и осећајности помног десетерца, лишене и дубоког духа оријенталног, добре су, миле су, лепе су по нечем другом.

Сачувале су снажан сликарски надражај, сачувале су веру у историску визију, сачувале су рапсодиски декор:

'А он киван... Пала царству
међа...
Три је сирти отерао сваљен.
Ко ини божјим громом
раскрвављен.
— Мртав лежи Срђа Злопогледа!

И нема збора, мал те не гусларска је заслуга Д. Ј. Филиповића што је на пучини родољубивог песништва дао своју својствену бору — сликарски речитатив.

Геније десетерца, геније Филипа, развио се ето, у талент песмарца, у талент Филиповића.

*

Није баш најмеродавније што је Д. Ј. Филиповића „најлепши и најдостојнији култ обожавање предака, ил што је он, „рововски декламатор са највише смисла ушао у народне песме", изданак дакле патријархалне распеваности, нити пак што је акварелски дисао на једној титанској стварности.

О прошлости мора се мислити више но садашњицом .

Јер сазнања прошлости су, баш као и сазнања будућности, безмерна, бескрајна, а песникова преимућства су у томе што његова истраживања, даром умишљања, даром превасходног уосећавања, добијају печат непосредног живота.

Ма како леп, ма како мио, цигло декоративни напор уже уокviрава суштину и лепоту бескрајног збивања, али даровито погођен, даровито успео он изазива присилност памћења, традиционизира пажњу, буди дубље осећање воље за чистом формом.

Д. Ј. Филиповић, смеран и перласт, можда би отишао и даље путем императива предања али смрт у зору влажнога фебруара, смрт у непуној педесетој години збрисала је његове намере, али није, ни после читавих десет година, збрисала божурли стихове:

Сву ноћ јеца жица заиграна
И одлеже песма са сусана.
...Месец баца кроз прозоре
сенку.
Реља пева, да дрхти окриље:
„Ој, Роксандо, од Леђана смеље,
Закити ми чекрлин челенку".

Бошко Југовић

И задрхта земља под копитом,
Тешки алат кад поскочи вучки,
К'о звер љутит са горскога крша.
Царски крсташ зраком залепрша;
Под њим Бошко полеже хајдучки.
Повише се пера паунова
На калпаку плавокоса војна,
К'о сјај зоре над боровом крупном
Силан витез рину снагом пуном;
О бедру му звекну сабља бојна.

А под свилом токе заблисташе,
Пламом сунца врх облака тавни'.
Плаве очи шинуше страхотом.
Све занеме пред божјом лепотом
Оклопници кретоше сеславни.

И све оде... А кад и последњи
Српски калпак ноћ сакри широка,
На кам студен паде госпа једна.
— И на царство тад се спусти ледна
Кобна суза из сестринског ока...

ДРАГОЉУБ ФИЛИПОВИЋ

Живорад Настасијевић:
Живот Св. Саве

РАСТКО БЕЖИ С КАЛУЂЕРОМ У СВЕТУ ГОРУ

ПОТЕРА СТИЖЕ РАСТКА У МАНАСТИРУ

Црни сватци

Штекћу хрти... Кога ноћас гоне,
Кроз ноћ црну, ове прне хајке?
И где ли ће стравно да утоне
Нарицање ојађене мајке?
Смрт мирише из сваког кута;
Тамјан дими с тешког ноћног скута.

Мој кров шкрипи. Старо слеме стење
Зуб времена чини чине своје
Оголело клење и јасење;
Јесен брише моје перивоје.
Некад беху срећне ноћи ове,
Штектање ме сада у њих зове.

Спавај мирно, главо уморена,
Нема плећа да време задрже...
Буди спремна да свакога трена
Чујеш вранца, што под смрћу рже.
Црни једном доћи ће нам сватн,
— Доћи ће нам, не мораш их звати.

ДРАГОЉУБ ФИЛИПОВИЋ

О Змају и његовој лирици

Змај је једна од најзнаменитијих појава наше књижевне, као и целе наше идејне историје. У њему је проговорио један песник који је српским националним и културним стремљењима први пут знао да дâ један шири, сонорнији и целокупном народу приступачан поетски израз. Он је некако сажео у себи осећање, доживљај и историјско хотење наше нације, за коју је услед тога његова поезија одмах већ од првог тренутка била и остала јасна, разумљива и драга

Било је у томе нечег елементарног и судбинског, неке неприкосновене и неизменљиве нужности која је подједнако везивала и песника и његов народ: овај последњи да верно, побожно слуша, прима и признаје, а оног првог да ради и пева онако — само онако! — као што је радио и певао. Бард фасцинира масу, али и он сам није слободан, и он сам је зачаран, фасциниран и не може да преиначи ни један момент свога живота, ни једно слово своје поезије противно својој предодређености.

И у тој његовој строгој условљености била је баш величина Змајева која се одмах наметнула неком фаталном снагом. Сваки његов чин, сваки његов стих дејствовао је необоривим престижом, неумитном убедљивошћу неке природне силе, према којој није могло бити приговора, нити критике. Народ је осетио у његовој поезији испољење националног генија, и пригрлио и уздигао га је, спонтано и неопозвано, као свога барда.

Тако нам се Змај указује изнад свега као један велики песник и пророк народне мисли, народне етике.

Он је то, увек — првенствено, превасходно то, — како у својој озбиљној, свечаној патриотској поезији, у својим одама и баладама, тако и у својим полемичким, сатиричким као и дечјим песмама, у оној тако суморно-романтичној причи о Видосави Бранковића, па најзад — али никако и најмање — и у својој **љубавној лирици.**

Ствар би у првом маху могла да се учини чудна и парадоксална — али и та толико интимна, лична, такорећи аутобиографска лирика у стварн је дубоко народна, национална. Народна, национална не само по оним местимичним родољубивим ганућима, усхићењима, усклицима усред љубавног сањарења, или по неким сасвим народски звучећим стиховима, фразама, већ и по целој својој унутрашњој интонацији и најприснијем карактеру. Дух и осећање који зраче из те лирике имају нечег типично српског, нечег што све нас, што све српске читаоце неодољиво такне и тргне као нешто исконски наше, нешто од искона свима нама припадно. Најличнији доживљај песника и несумњиво врло лични израз, уобличење тога доживљаја добили су за нас неки општи смисао и значај, постали су некако образац и мерило новије српске лирике.

Оне наше нове уметничке лирике, у којој је, после класицизма XVII века и оног махом још њачко-романтичног елана Радичевићевог, прав пут спонтано пропевао сензибилитет и животно осећање нашег **варошког света, наше интелигенције.** Змајева лирика је у ствари **грађанска лирика;** једна лирика народски чиста, свежа, непосредна и распевана, али већ прожета и уобличена мишљу, културом. Њена интонација је деликатнија, нијансиранија и личнија, њене форме израђенија знаначкија, богатија и крилатија него у целој нашој дотадашњој поезији — али све то никако на уштрб присног народског духа и надахнућа.

У том срећном споју народнога и народскога са уметничким, традиционалнога са модерним је главна чар **Ђулића и Ђулића увека** као и тајна њиховог огромног и трајног **успеха.**

Тодор МАНОЈЛОВИЋ

(Предавање одржано на радио)

Ничеов еволутивни занос

Баш онога дана када се на свет појавио први део *Заратустре*, умро је Рихард Вагнер.

Било је то пре 60 година, 13 фебруара 1883.

И тако, тога дана занемео је глас једног генијалног мислиоца али је истовремено одјекнуо и глас једног г генијалног мислиоца.

Рихард Вагнер и Фридрих Ниче припадају Немачкој, али су они и тековина човечанства.

*

Снажни умови остављају снажне трагове: и, као што се некада говорило Кантова Немачка, Кантово човечанство, тако се с правом сада каже Ничеова Немачка, Ничеово човечанство.

Јер Ниче је насупрот трансценденталном идеализму истакао трансцендентални ли ризам: појам је заменила слика.

Али слика, која је с ретком прозирношћу поставила проблем човека XIX века. Велика и дубока песма тога проблема је дело *Тако је говорио Заратустра*.

Тим делом, као олуј Ниче је прохујао европским континентом и с њим у европску свест ушао је еволутивни занос.

*

За *Заратустру*, то, како кажу, јеванђеље надчовека, мислиоци, који су темељно проучавали Ничеову филозофију, искрено признају да га није лако оценити. У недоумици су, и стално се питају:

Да ли у *Заратустри* није изражена мисао нове, више расе, врхунац биолошке еволуције?

Да ли није резултат расног одабирања, или пак резултат укрштања најбољих међу најбољима?

Да ли Ничеова главна мисао није нова аристократија, интелектуална елита?

Да ли је надчовек Гете или Наполеон, усамљени геније или човек из народа?

Да ли по среди није оправдање жртвовања садашњег будућем?

Да ли надчовек није исто што и филозоф-шеф?

Да ли, најзад, надчовек није само ново име за Дионизиса, синтеза природе и духа, љубави и силе, лиризма и разума, подземља и више дисциплине?

На сва та питања, коначно, одсечно и одлучно још није одговорено, још се ломе копља два табора оцењивача и тумача, још битка није завршена за и против Ничеа.

*

Није ствар у томе да ли је Ниче надчовека ставио или не на историски и социјални ступањ, или је надчовек само песнички мит, песничка опсена о биолошкој елити ;нити пак да ли је врхунац истине дат у појединцу или у социо-генију. Са разних становишта разни одговори ће се и дати, и баш у тој разноликости и јесте лепота и суштина филозофије XIX века.

Није ствар ни у томе колики је и какав Ниче критичар европске културе, колики је и какав обновитељ вечите дилеме Дионизос — Аполон, дилеме нагона и разума; нити пак какав је и колики поборник будуће, велике културе ,која ће сједињити људско и космичко, нагон и ум, и том синтезом омогућити целинског човека.

Као олуј Ниче је прохујао европским континентом снагом стваралачког лиризма, непојамном за теоретског човека и XIX и XX века.

Та френезија, а истовремено и вародостојност песничке слике, песничке визије, та магија лирског витализма, а не обична поетичност а не обична умудреност, тај исконски животни по-

Ниче

(Цртеж: К. Н.)

лет неугушен ни трагедијом ни теоријом — то је, изгледа, нит која води Ничеовој суштини — филозофском лиризму, младости човечанства — новој персонификацији Европе.

Мерен не по тежи, већ по другом термодинамичном закону, Ниче је усамљени пример лирске обнове старе Европе.

Тако је говорио Заратустра.

ФРИДРИХ НИЧЕ

Поводом јубилеја дела „Тако говораше Заратустра"

Фридрих Вилхелм Ниче рођен је 15 октобра 1844 у Ракену код Лицена у Саксонској (у Лајпцишком крају). Отац му је био евангелијски пастор и пастирски син; и мати му је била пасторска кћи. Гимназију је почео да учи у тириншком Наумбургу, да би затим прешао на старославну класичну гимназију у Шулпфорти. Отац, сам пастор и пасторски син, није могао ни да замисли да његов првенац Фридрих студира нешто друго до теологију. Стога је млади Ниче после матуре отишао на универзитет у Бон, где је 1864/65 године почео да учи евангелијске богословске науке. Под утицајем свога професора Ричела, капацитета за класичне језике, Ниче је прешао на филозофски факултет који је учио у Лајпцигу. У Лајпцигу је и докторирао. Докторска дисертација му је носила наслов „Теологија од Кантовог доба наовамо".

У оно време Шопенхауерова филозофија учинила је велики утисак на младог Ничеа.

Године 1868. Ниче се упознао и спријатељио са Рихардом Вагнером. То пријатељство коме није било суђено да се одржи до краја живота оба ова велика Немца било је дуго година од највећег утицаја на живот и рад Фридриха Ничеа. Године 1869. Ниче је постављен за професора класичних језика на универзитету у Базелу.

Године 1871. Фридрих Ниче је објавио свој први већи самостални рад који је носио наслов *Рођење трагедије из духа музике*. То је покушај синтезе између античког духа и Вагнерове музике. Због овог дела, Ниче је имао да издржи љуту научну полемику са У. фон Виламовиц-Мелендорфом.

„Културно-критички" став Фридриха Ничеа јасније се испољио у расправи *О будућности наших наставних завода* (1872) и у *Несавременим расматрањима* од којих је Ниче потпуно завршио четири, и то:

1) *Давид Фридрих Штраус, Књижевник и мислилац* (1873). У овом делу, Ниче у Штраусу гледа типичног претставника опадања тадањег немачког духа.

2) *О користима и штети историје за живот* (1874). У овом се делу говори о проблему хистеризма. Ниче се изјашњава за херојско схватање историје и живота.

3) *Артур Шопенхауер као васпитач* (1875). Ниче је овде изнео своје погледе О човеку „херојскогенијалног типа" и о задатку истинске филозофије.

4) *Рихард Вагнер у Бајројту* (1876). Ту Ниче „демонском генијалношћу" дефинише светле и мање светле стране Рихарда Вагнера.

Скоро је потпуно завршио али никад није хтео да објави и пето *Несавремено расматрање* под насловом *Ми филолози* у коме хладно, управо немилосрдно говори о стварној вредности филологије и многих других научних дисциплина.

Из тога доба (1872/75) потиче и необјављено дело (нађено у заоставштини) *Филозофија у трагичном раздобљу старих Грка*, где придаје највећу важност великим пресократским мислиоцима. Ту је нађено и дело из тога доба *Филозофија као лекар културе*, где Ниче проповеда херојски став у животу и раду, па дело *О истини и лажи у ванморалном смислу*, где Ниче одлучно устаје против сваког рационализма и тежњи за „теоретским обезбеђењем".

Као професор у Базелу, Ниче се спријатељио са својим колегом Фрањом Овербеком, „радикално-критичким теологом". Пријатељство са овим истакнутим Немцем из Русије било је од великог утицаја на Ничеов рад седамдесетих година.

Напротив, некако од 1876. настаје озбиљна криза у личним и идејним односима између Фридриха Ничеа и Рихарда Вагнера. Његови биографи сматрају да тај обрт закључује први „идеалистичко-екстатички" период у раду и идејном развоју Фридриха Ничеа (1869—1876).

Приликом стогодишњице Волтера, Ниче је 1878 објавио први део свога чувеног дела *Оно што је људско, и сувише људско*. То дело значи коначно кидање са Вагнером, његовим домом и кругом. У пролеће 1879 појавио се и први отсек II дела тога рада, у ком мах као засебно дело, под насловом *Разна мишљења и изреке*. Те године се Ниче из здравствених разлога повукао из активне професорске службе. Припремајући своју из Базела, немилосрдно је пало рукописе које дотле још није био објавио, односно за које није никако био начисто да ли треба да их објави. Велика је заслуга његове сестре, Јелисавете Ферстер-Ниче што је том приликом тако рећи „на снагу" спасла пропасти читав низ дела која су дошиње стекла нарочити значај у оквиру Ничеовог епохалног рада.

У јесен 1879. Ниче је објавио дело *Путник и његова сенка*, као завршни део збирке „Оно што је људско, и сувише људско".

Године 1880 и 1881 провео је које у Италији, које у Тиринској. Тих година се интензивно бавио студијама из области природних наука.

Средином 1881 године појавио се са делом *Зора, размишљања о моралним предрасудама*, где врло смело устаје против дотадањих појмова о моралу.

Годину дана дошиње (у јесен 1882) појављује се дело *Ведра наука*, знаменита књига веселохеројске позитивне афористике живота. Сматра се да је овим делом закључено друго раздобље — критичко-позитивистички период — у Ничеовом идејном развоју и стварању (1876—1881).

Настаје трећи период, „екстатичко-херојски" или „заратустрански" (по најпознатијем делу из тога раздобља), 1882—1885.

У ретком полету инспирације, Ниче је у Италији за свега десет дана, од *3 до 13 фебруара 1883*, тако рећи у једном једином потезу, написао прву књигу дела *Тако говораше Заратустра* које ће постати једним од најпознатијих дела светске књижевности уопште, а чији шездесети рођендан сад бележимо. Крајем јуна и почетком јула 1883 написао је другу књигу *Заратустре*, 20 јануара 1884 (опет у Италији) завршио је трећу књигу, а у току последњег тромесечја 1884 године и четврту књигу, која је била исте првобитне судбине многих знаменитих дела. Ниче, оставши у тај мах и дејно и лично усамљен, *није могао да нађе издавача*, па га је 1885 штампао о властитом трошку.

Тек године 1892 издала је његова сестра Јелисавета Ферстер-Ниче, целокупног *Заратустру*.

Године 1884. у Силс-Марији (где је много боравио тих година), Ниче је отпочео да пише своје дело *Воља за моћи*, на коме је радио до свог душевног оболења (1888). Ово је знаменито дело издала 1895 његова сестра.

Године 1886 издао је дело *О одонуд добра и зла* које је испрва био замислио као неку врсту коментара *Заратустри*.

Рачуна се да овим делом почиње *четврти период* у Ничеовом идејном развоју, такозвани „критичко-херојски" период. (1885—1888)..

Године 1886 објавио је Ниче пету књигу *Ведре науке*, као и низ нових предговора многим раније делима. У јуну 1887 објавио је знаменито дело *О генеалогији морала*, у коме критички расветљава појмове „добро" и „зло", „крив" и „зла савест", као и појам „аскеза".

Године 1888, дакле године у коме ће га задесити умно оболење, Ничеов рад креће невероватно брзим темпом. У фебруару те године прерађује још једном своју *Вољу за моћ*, у јуну и јулу написао је *Вагнеров случај* и *Дионисијеве дитирамбе*. Као да је знао да му се примиче крај умног стварања и моћи умног расуђивања, наставља је и даље рад, може се рећи муњевитом брзином: у јулу и августу 1888. написао је *Сумрак идола* и чувено дело *Антихрист*. Ту Ниче устаје више против саме појаве Христа, а нарочито против Св. Павла и јеврејских елемената у хришћанском учењу. У новембру 1888 наилази аутобиографско дело *Ево човека (Ecce homo)*, објављено тек 1910 године, а у децембру 1888 његова лабудова песма *Ниче контра Вагнер*.

Његова болест се нагло погоршавала, те је убрзо коначно изгубио умну и душевну власт над собом. Тек 25 августа 1900 ослободила га је (у Вајмару) смрт душевног мрака.

По обиму и значају, Ничеова књижевна заоставштина скоро је равна његовим објављеним делима.

Сам импозантни фрагмент *Воља за моћ* претставља читав филозофски свет за себе. На широкој историјској бази ту се развијају, основани на логици и стварном сазнању, на посматрању и проучавању природе, поједини морални став и држање према појединим проблемима, ту се расматра уметничко стварање човека и пророчки се гледа на извесне разорне покрете који прете људском роду.

Епохални значај Фридриха Ничеа јесте у првом реду у чињеници што он, јасно и одлучно као ниједан други мислилац, уме да сагледа контрасте између северњачког, античког и хришћанског елемента. То је један од разлога — али нипошто једини — због којих баш националсоцијалистичка идеологија толико ужива у Ничеу. (Тим поводом да из огромне литературе, немачке и стране, о Ничеу, поменемо дело Хертла из 1939: *Ниче и националсоцијализам*.

Баба-Гилиг, дугогодишња чуварка Гетеовог музеја у Сезенхајму

Сваки онај који је мало упознат са биографијом великог Гетеа, зна да се будући великан, у времену кад је још био млад студент права на универзитету у Штрасбургу, смртно заљубио у лепу Фридерику Брион, ћерку евангелијског пастора Бриона у оближњем селу Сезенхајму. Зна такође да је та љубав родила *Патње младог Вертера*, најчувеније међу Гетеовим младалачким књижевним делима, које је још пре краја XVIII столећа било преведено не само на све европске језике, него чија је слава била допрла чак у далеку Кину, земљу која је у оно време иначе била скоро без икаква културна дотицаја с Европом.

После придружења Елзас-Лотарингије Немачкој, 1871 године, кућа пастора Бриона у Сезенхајму, несуђеног Гетеовог таста, претворена је у Гетеов музеј, пун успомена на тадањег младог „господина правника из Штрасбурга" и његову Фридерику. Ту се поред слика, цртежа, књига са посветом, писама и др. налазе и рукописи неких од најлепших Гетеових младалачких песама, између осталог рукопис дивне песме „Ситно цвеће — ситно лишће" („Kleine Blumen — kleine Blätter").

Дужност чувара тога најмањег али једног од најсимпатичнијег међу многобројним Гетеовим музејима већ дуго година врши исто тако симпатична и скромна г-ђа Гилиг, „баба-Гилиг" како је из милоште називају мештани и многобројни стални посетиоци музеја. Ових дана она је прославила седамдесети рођендан. Том приликом је „баба-Гилиг" примила масу поклона од знаних и незнаних. Поред осталог примила је неколико туцета примерака Гетеовог *Младог Вертера*, од најстаријих до најновијих издања. Примила је и доста „стихотворенија" од разних непризнатих такмаца Гетеових.

„Баба-Гилиг" каже да за време француске управе од 1918 године до почетка садашњег рата ни она ни музеј нису имали разлога да се жале. Међутим, пред почетак рата, она је са осталим становницима Сезенхајма (као и све елзашко пограничко становништво из места и села поред Рајне) евакуисана у Јужну Француску, одакле се вратила тек после примирја, у лето 1940 да би са радошћу констатовала да из драгог јој музеја није нестао ниједан важнији комад.

Сад опет свако јутро, пред отварање музеја савесно брише прашину са витрина у којима се налазе Гетеови младићски рукописи и његова љубавна писма, са оквира цртежа и акварела који приказују Гетеа и његову несуђену Фридерику, поједина места са њихових шетњи и излета. Осећа се као првосвештеница у полузаборављеном храму који чува успомену на прву болну љубав доцнијег краља песника и мислилаца...

ЖЖ

ЈУБИЛЕЈ НЕМАЧКОГ КЊИЖЕВНИКА

Немачки књижевник Карл Франц Лепа прославио је ових дана 50. рођендан. Најпознатија дела овог књижевника јесу збирке приповедака **Антонина, Последње пролеће, Жубор чесме**, приповетка **Андреас Озанг** и новеле из историје Чешке.

Лепа је Немац из Судетске области. Живо је учествовао у политичком животу својих ужих земљака.

Милош и његово доба по причању старих Пожаревљана

Позната је ствар да се кнез Милош нерадо бавио у Београду, нарочито у првим годинама своје владавине, чему су, како се зна, били узрок турски паша и јака турска војничка посада у београдској тврђави. Уместо Београда, Милош је за своја боравишта, односно престонице, био изабрао у унутрашњости земље вароши Крагујевац и Пожаревац. Докле му је Крагујевац био у неку руку центар политичке власти, у Пожаревцу му је била усредсређена његова привредна делатност.

Мало старији Пожаревљани још се сећају Милошевог конака у Пожаревцу. Била је то пространа зграда од бондрука, са ниским спратом, доксатом, многим прозорима и танким димњацима. Зграда је била на месту где је сада подигнуто ново крило пожаревачке гимназије. Кад је Пожаревац престао да буде књажевска резиденција, у конаку је годинама била смештена једна од пожаревачких основних школа. Оронуо и дотрајао, нашавши се још и ван регулационе линије у исправљеној улици, конак је порушен пре тридесет или четрдесет година.

До пре коју десетину година Пожаревац је имао своје стогодишњаке који су умели лепо да причају о Милошу и његовом времену, и који су то у згодним приликама радо чинили. Према њиховом казивању на простору на коме се данас налази градски парк, била је у Милошево време велика зграда турске мезулане, поште, у којој су Татари, турске поштоноше, мењали коње. На месту на коме је сада велика зграда окружног здања, у којој су у Пожаревцу смештена сва државна надлештва, била је велика бара, ваљда заостатак од напуштеног моравског корита, у којој су се могли уловити крупни шарани.

На простору садање Рибарске пијаце, пред општинском зградом, била је велика турска џамија. Иако је те џамије нестало заједно са Турцима, ипак се место на коме је била доскора звало „Код џамије". Улица, која је и сада задржала свој назив из турског времена, Табачка чаршија, била је центар трговачког живота у Пожаревцу. Само име ове улице указује на то, да је у Пожаревцу некада била развијена кожарска индустрија. Кожа се прерађивала на месту, на североисточном крају града, које се и сада зове Табане.

Постанак Љубичева

У своме настојању да Пожаревац трговачки и привредно подигне и прошири, Милош је средиште града померио према брду, ка источној страни. Под самим брдом Милош је подигао за оно време велику и богату цркву, по стилу сличну београдској Саборној. Та Милошева црква, исто као и београдска Саборна, и данас служи Пожаревцу као главна парохиска црква.

Милош је и сам био врло богат човек, а и својим пријатељима је ишао на руку да стичу, или им и поклањао, читава богатства. После изласка Турака било је доста пустог њиховог имања по земљи, којим је Милош по својој вољи, неограничено, располагао. У самом Пожаревцу поклањао је куће, кафане и дућане, а за себе је био, између осталог, заузео огромно турско имање «крај Мораве, названо по жени Милошевој, кнегињи Љубици, Љубичево.

Доскора се у Љубичеву знао хиљадугодишњи храст под којим је Љубица, приликом својих посета Љубичеву, радо седела. Милош је касније ово имање уступио држави, начинивши од њега угледно добро на коме су се гајиле, а и сада гаје, најбоље расе коња. Љубичево и данас има онај исти изглед и обим од пре сто година, пошто његови прастари храстови, лужници стогодишњаци, непосечени, на својим местима, посред богатих, пространих ливада.

Жирење свиња

У то време, према казивању старих људи, у пожаревачком округу није било друмова у садањем смислу речи, већ су према вароши водили широки, тек просечени крчаници, којима је читавом ширином гоњена многобројна стока. Тим крчаницима стизала су и Милошу из Шумадије читава крда мршавих свиња, које је преко Пожаревца пребацивао у атаре данашњих села Брадарца, Бубушинца и Братинца, где су ниска земљишта била под старом храстовом шумом.

Тамо су свиње пуштане у жир, Милошеви момци их чували, а кад би се свиње погојиле, Милош их је продавао трговцима из Аустрије. „Теслим" је био на обали Дунава. Купљене свиње трговци су нагонили на воду и оне су пливањем пребациване на банатску страну.

Кнез Милош Обреновић

(Гравира Павла Ђурковића)

Како се кнез Милош богатио

Милош је држао још и скеле на Морави које су давале своје приходе, имао у својим рукама искључиво право трговања сољу, прикупљао богат ујам од најбољих воденица, и тако даље. А кад је већ реч о Милошевим воденицама, да изнесем овде једну епизоду. Као претседник бирачког одбора заноћио сам пре десетак година у једној старој, домаћинској кући, близу Млаве. Домаћин је на вечеру био позвао још неколико својих пријатеља, па се у току разговора некако дотакосмо и Милошевог времена. Домаћин, који је неко време пажљиво пратио разговор, умеша се и сам. Он најпре рече нешто ружно на рачун Милоша, па онда поче да прича.

Данашњи велики турбински млин ту на Млави био је у Милошево време богата воденица, која је млела на шест витлова, и била власништво више удеоничара, чији су се делови рачунали, попут данашњих акција, на драмове. Неко је имао пет, неко седам, неко петнаест драма. Таква воденица морала је брзо запасти Милошу за око. Преко својих људи он за кратко време откупи све делове, сем оних који су припадали њиховој задрузи. Па је најпосле затражио да откупи и тај део. Задруга се одупрла. Милош је почео да прети, али је јака задруга остала при своме. Онда је необуздани Милош учинио оно што је у таквим приликама увек чинио. Што није могао да учини милом, учинио је силом. Он је њихову задругу просто избацио из воденице, а њихов део приграбио себи. Парничили се касније, али без успеха. Причајући ово, домаћин је све више падао у ватру, жестећи се као да се отмица њиховог добра није десила пре више од сто година, него као да је то јуче било.

Богати приходи су као река текли у Милошеву касу. Сувим златом, кога је доста имао, Милош је даље врло вешто и умешно свршавао код тадањих турских паша како своје личне, тако и народне послове. Па су са богатством расли његов углед и моћ у народу, а напоредо с тим и млада, тек створена држава, све више стајала на здраве ноге.

Пожаревачке војводе

У првом устанку Пожаревац је имао своје војводе и друге истакнуте људе. Ту су били Петар Добрњац, славни бранилац Делиграда, Миленко Стојковић из Кличевца, победилац Хафиспаше код Иванковца, војвода Момир из Лучице и други. Ниједан од тих људи није могао под Милошем да дође до изражаја. Сви су они морали да се склоне, или да се поклоне. Добрњац и Стојковић помрли су у изгнанству, а остали су или изгинули у неуспелим побунама, или помрли код својих кућа, тихо и нечујно.

После изласка Турака из земље Пожаревац је почео да живи слободним народним животом. Ваљда по угледу на обичаје у суседном Банату, почела је младеж, мушка и женска, да се окупља о празницима, код цркве или крај записа по махалама, и да игра у колу, уз свирку гајди. Гајдаши су почели да прате и сватове који су се пешице кретали кроз варош ка великој Милошевој цркви, под брдом. Стари чича Алекса Станковић причао ми је у своје време, шалећи се, да су гајде тада, пратећи младу ка цркви, певале:

Бела је, румена је,
Танка је, висока је...

а кад се млада враћала из цркве онда:

Каква ти је, таква ти је,
Тръај главу с њоме...

Долазећи с времена на време у Пожаревац, одмора и разоноде ради, а ваљда и због својих врло разгранатих послова, Милош је волео да му понекад пред конаком поиграо коло. Са ниског доксата он је уживао гледајући једре девојке, на чијим су грудима звецкале низе дуката и талира, и кршне младиће у колу које се живо повијало око гајдаша који је, набреклих жила на врату, из све снаге дувао у свој инструменат. А једнога дана Милош је спазио у колу девојку необичне лепоте. Упитао је чија је и сазнао да је она кћи Милутина Петровића — Ере. Милутин је био рођени брат Хајдук-Вељков, човек богат и угледан. Чувши да је лепа девојка кћи једног тако угледног човека, Милош нареди да му се доведе, да је дарива.

Међутим, како је Милош био познат као човек врло лаком на лепо женско чељаде, неко потрчи да обавести Милутина, чија је кућа била близу конака. Задихан човек бане пред Милутина са речима: „Милутине, одведоше ти ћерку Милошу у конак!", а Милутин, човек у чијим је жилама текла поносита и бујна Хајдук-Вељкова крв, скочи, пограби пиштоље, и полети конаку. Пројурио је тако крај збуњене страже и потрчао уз степенице. Неко га је спазио и довикнуо Милошу: „Бежи, господару, ето Милутина са пиштољем!" Милош се брзо склони, а у томе Милутин, љут као звер, упадне на доксат па кад виде збуњену ћер, он је пограби, подигне, и баци на калдрму међу запањени народ.

Успомена на кнеза Милоша

Ову епизоду казивао ми је старац Милан Ракић, човек који је бистре памети доживео веома дубоку старост и умро тек пре коју годину. Он ми је даље испричао да је девојка, бачена са доксата, тако несрећно пала, да је поломила и ноге и руке. Остала је жива и живела још дуго, вукући се четвороношке, на велику тугу и жалост несрећног оца, кога је довека гризао његов непромишљени поступак. Ваљда због тога, на његовом споменику, који и данас стоји крај источног зида Милошеве цркве, стари наш песник Јован Драгашевић, писац некада веома популарне и радо гледане драме „Хајдук-Вељко", написао је следеће стихове:

После горки', тешки' и големи' јада
У којима живот човечији страда,
Мира даје гроб.

Упознавши готово саме негативне црте Милошевог карактера, Пожаревац никад није много марио за њега. И баш због тога звучи као парадокс чињеница да је у читавој Србији баш једини Пожаревац подигао Милошу скупоцен споменик, рад славног нашег вајара Ђоке Јовановића. На споменику је Милош приказан у богатом босанском беговском орнату, а на постољу су урезане његове речи, казане турском команданту коњице приликом осваја̂ња Пожаревца 1815 године:

„Делибаша, царска делијо, ти имаш куда и на другу страну, а ја немам куда него туда, па у живот или смрт!"

Александар Ђ. Ђурић

Напомена о »Србозару«

Били смо први који смо поздравили рад народног позоришта „Србозар". Ми смо знали зашто то чинимо. „Србозар" има своје оправдање и треба да постане позориште првенствено београдских радних маса које су до сада кључане једним програмом врло шареним у погледу избора дела за извођење.

Овом приликом желимо пријатељски да упутимо неколико напомена које имају циљ да олакшају тежак али захвалан задатак овог позоришта. Ове напомене нису никаква строга критика принципа на којима се заснива делатност народног позоришта „Србозар". Оне су, као што им и само име каже, само напомене и то једног добронамерног пријатеља позоришта, „Србозара" на првом месту, једног који из редова гледалаца прати напорни рад позоришта у Немањиној улици.

*

Пре свега, избор дела која се играју на позорници радничког позоришта „Србозар", чини нам се, није најсрећнији. Док поред *Каплара Милоја, Кумове клетве, Два наредника* и сличних комада стичемо уверење да позориште схвата своју улогу правилно, дотле тешко можемо да схватимо какви су разлози руководили управу позоришта да на свој репертоар ставља и дела сумњиве вредности, нарочито у идеолошком погледу.

Нека нам за пример послужи последња премијера комедије *Два туцета црвених ружа*. Ово је једна водвиљска комедија којој никако није било места под кровом једне радничке установе. Тај комад, да се разумемо, није скандалозан својом садржином, он је само неозбиљан за једно радничко позориште и пре одговара каквом веселом кафанском позоришту него позоришту какво је „Србозар". *Два туцета црвених ружа* јесте једно сентиментално љубавно натезање људи који немају у своме животу ништа више да решавају до своје случајне љубавне заплете које им ствара један госпотски живот пун засићености и досаде.

Када знамо (то смо се на премијери уверили) да већину гледалаца овог позоришта сачињава свет младог доба који треба поучити нечем вишем што значи овај тешки живот, онда је тим пре за жаљење овакав избор дела и овакав састав репертоара.

Утешно је што већи део репертоара није оваквог квалитета. А још утешније ће бити, ако се управа позоришта „Србозар" убудуће буде строжије држала свога програма што јој неће бити тешко када на расположењу има једну трупу која је доказала да са доста лакоће може савлађивати постављене задатке.

*

Друга примедба би се односила на сам ред у позоришној сали за време претстава. Као што смо напред казали, већину гледалаца позоришта „Србозар" сачињава омладина. То је похвално. Али је за осуду отсуство неке, озбиљније редарске службе. За време претстава мала деца шетају између редова гледалаца, чаврљају на богме и често заплачу а све на штету пажње којом треба да се прати радња на позорници. Затим, опет, несташна млађарија се веша о зидове ложа, трчи дворaном, ларма и показује масу својих несташлука чиме само целокупном позоришту даје један паланачки карактер и одбија озбиљније гледаоце са претстава.

*

Ово су две напомене. Пријатељске, као што рекосмо. Добронамерне. Позориште би само имало користи ако би их тако и разумело.

Путеви домаћег филма

Поводом приказивања „Невиности без заштите“

Појава „првог српског тонфилма акробате Алексића“ наводи нас на тужна размишљања о судбини домаће филмске продукције. Ми овде не бисмо могли да дамо критички приказ *Невиности без заштите*, пошто тај филм не спада уопште у домен уметности, већ ћемо га само посматрати као једну занимљиву појаву, трагичну и помало комичну за наше прилике.

Али да би то било нашим читаоцима јасније мораћемо да их најпре кратко упознамо са судбином домаћег филма.

Потреба за домаћим филмом, неком врстом националне штампе на целулоидној траци, штампе помоћу које се већ изражавају толики народи, осећала се код нас одмах после рата. У нешто доба успели смо да дамо два филма *(Грешница без греха* и *С вером у Бога)*, који су нас наводили на најоптимистичније претпоставке о будућности српске филмске уметности. Критичари који су ове филмове гледали, с правом су се надали да ће из таквих почетничких радова ниче права уметничка дела... Но, појава звучног филма рушила је продукције већих народа, а камо ли не нашег.

Застој у развијању домаћег филма траје све до године 1931, када је донет *Закон о уређењу промета филмова*. Овим законом створене су широке повластице у корист домаће филмске продукције, која је, као врло млада, имала да се тешко бори са страном филмском индустријом. Када се зна како је страни филм користио наше тржиште, било је право што је држава омогућила и олакшала развој домаћег филма.

Благодети овог закона осетиле су се одмах. Домаћи филм у фази звучне продукције, када је требало много више капитала но у немо доба, почео је поново да се развија. Међутим, неке тајне силе успевају да избаце из закона све оне повластице које су учињене домаћем филму. И тада се дешава најчуднији парадокс каквог није било у Европи: *домаћи филм је плаћао исте таксе као и страни филм!* На таквој бази не би се подигао филм ни у једној другој земљи, па се није развио ни код нас.

Наш домаћи филм рушила су страна филмска предузећа, пре свега америчка; држава му је одрекла своју потпору, а капитал је остао незаинтересован. Тако се десило, да се за последњих дванаест година није снимио ниједан већи филм у нашој земљи. Неколико страних предузећа, из Немачке и бив. Чехословачке, снимало је екстеријере у нашој земљи, убацило нашу музику или игру, дало прилике да се по где-где чује српска реч. И то је било све.

Извесна група филмофила, створена још у доба немог филма, распала се. Интересовање за домаћи филм престало је у широким масама. Још је само неколико усамљених филмолога и списатеља писало по новинама и ревијама о филмској уметности, критиковало стране филмове, теоретски расматрало могућности обнове домаћег филма, а да се никад нису ангажовали за остварење идеја бачених у свет. Ту је најпре било питање пара, а затим је требало смелости.

Али док су они, који су проучавали филм као уметност, седели скрштених руку на пољу продукције, дотле су други људи, који о филмској уметности нису имали појма, али који су знали шта је то посао и трговина, нешто радили. И тако смо добили неколико крајних филмова, наивних и простих, али ипак нисмо могли да забележимо снимање домаћег филма који би својим приказивањем испунио целу једну биоскопску претставу.

А сада долази акробата Драгољуб Алексић. Он је смео и одлучан не само у извођењу својих акробација, већ и кад је у питању и једна танана материја као што је филм. Он налази новце, апарате за снимање слике и звука, атеље, људе који ће глумити, и почиње посао. Он пише један сценарио наиван и по садржини, и по обради. Он не води рачуна о филмској драматургији, игнорише сасвим постојање једне специјалне филмске режије, филмске глуме. Алексић, што му није ни замерити, не зна за филмски језик и његове изразе; он је филмски неписмен. Али пре свега и изнад свега он има вољу: хоће да сними на 2.000 метара један забаван филм. И он га је снимио. Како и чиме, то треба видети.

Морамо да признамо једну горку истину: на приказивању овог филма осећали смо како се враћамо двадесет година уназад. Новаковићева *Грешница без греха* било је једно мало уметничко дело, а Поповићев филм *С вером у Бога* надање у авангарду српског филма. Међутим, ово што смо сада гледали, по својој наивности и чак примитивности, прелазило је све границе. Осећала се атмосфера биоскопа у вашарским шаторима почетком прошлог века.

Било је комично видети како неке сцене, које су по схватању „режисера“ Алексића требало да буду веома озбиљне, изазивале смех у оних гледалаца који су већ година посећивали биоскоп и који ипак знају шта је то филм. *Невиност без заштите* свела се на приказивање живота акробате Алексића, који је сам себе доста нескромно рекламирао. После многобројних његових продукција, које спадају у варијетске тачке, после романтичне љубави између њега и једне несрећне девојке, модерне пепељуге, филм се завршава пољупцем у стилу предратних немих филмова.

Али ако смо се где-где насмејали наивности овог филма, исто толико смо осетили жаљење, жаљење зато јер смо видели како је један човек нешто хтео а није знао како ће то да изведе. Жаљење што присуствујемо тешком и трновитом путу једног самоука, самоука који, сем храбрости и радиности, нема ништа више потребног за филм.

Алексић као творац првог српског филма, у уметничком смислу, уопште не постоји. Али Алексић као творац, организатор и произвођач, првог српског звучног филма од преко 2.000 метара, заиста постоји и нећемо моћи да га мимоиђемо једног дана, ако будемо писали о пионирима домаће филмске индустрије.

Смело и по мало дрско Алексић је лупио својим спаваћим песницама све оне фантасте и оклевала, што су двадесет година причали о филму а нису створили ништа реално. У том погледу он је необична и ретка фигура.

Нека нам зато акробата Алексић не замери што му препоручујемо, да се више у режију и глуму филма не меша, али да се слободно посвети филмској продукцији, јер за то има много смисла. Његов оптимизам, његова решеност и његова упорност учиниће да се код нас једног дана створи солидна филмска индустрија из које ће тек ићи филмска уметност.

*

Не можемо да завршимо излагања поводом овог филма а да не споменемо и похвалимо рад Стевана Мишковића, који је снимио слику и звук. Ми знамо с каквим је срећствима ушао у овај посао Стеван Мишковић. И баш зато што знамо с каквим је тешкоћама имао да се бори, ценимо његов рад на унапређењу филмске технике код нас, рад који је дао у овом филму видне резултате. Ми смо могли да видимо неколико успелих слика а српске речи с платна могли смо јасно да чујемо и разумемо. Уопште узев, техничка страна овог филма далеко је боља од драматуршке (која примитивно постоји). То је права добит за домаћи филм.

Д. Ах—

:

АПЕЛ НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ

Народна библиотека у Београду објавила је апел, у коме позива све грађане да уступе Библиотеци старе књиге, часописе и новине, које могу да буду од великог значаја као извори за познавање наше политичке и културне прошлости.

Библиотека не очекује да јој сви ови споменици српске књижевности буду поклоњени. Она их и купује по цени која одговара њиховој библиографској вредности и ценама на београдском књижарском и антикварском тржишту. У жељи да спасе од пропасти књиге и друге штампане ствари од вредности, Библиотека ће давати обавештења свима онима који јој се обрате на адресу: Француска улица бр. 36.

—:—

НАЈНОВИЈА УЛОГА ЕМИЛА ЈАНИНГСА

После неколико историских филмова првог реда у којима је одиграо главну улогу, Емил Јанингс сад се примио улоге у филмској комедији *Маторо срце се подмлађује* од Ериха Енгела. Филм израђује друштво „Тобис“.

Н. БЕШЕВИЋ: ПЛАСТОВИ СЕНА

Може ли човек да живи без оплодних жљезда?

Губитак оплодне жљезде код човека није тако трагичан, као што би се то могло очекивати. Ови органи, који мушкарца чине мушкарцем а жену чине женом, који су за континуитет хомо сапиенса неопходни, ма како да то чудновато звучи, нису потребни за одржавање живота поједине индивидуе. Човек може да једе, пије, спава, ради, планира, путује, можда чак и радује, укратко речено он може и да живи уопште без оплодне жљезде, али му зато ипак нешто извесно недостаје.

Под утицајем ове важне жљезде, т. ј. њених хормона, развијају се они органи и постаје приправност за психички начин реакције и поступања, и они једино омогућују одржавање људског рода. То је врло битно не само за одржавање људства, већ и за животно расположење и радну способност појединца. Али у колико су зависне све друге несексуално — специфичне функције тела и душевна снага човекова од једног довољног снабдевања тела са сексуалним хормонима, то је тек немачко истраживање открило у последње време.

Године 1929 добивен је женски хормон (естрадиол) и 1934 године мушки хормон (тестостерон) у немачким лабораторијумима као чиста кристална супстанца, и укратко после тога добивен је на синтетички начин. Откако нам ове две супстанце у чистој форми и тачно одмереним количинама од хиљадитих грама — јер оне имају изванредно дејство — стоје на расположењу, постигли су лекари на целом свету најчудноватије успехе у лечењу. Али свакако најпре само тамо, где је било потребно да се изједначи једна директна послелица недовољне функције или недостатка оплодне жљезде.

Изостанак развоја пубертета код дечака, импотенција код мушкараца и повећање простате са њеним великим боловима у бешици, стерилност жене, болови при менструацији и поремећаји и нелагодности у климактеријуму све се то данас може отстранити синтетички добивеним хормонима. Каузална терапија са чистим, синтетички заготовљеним хормонима оплодне жљезде (названа каузалном, јер она дејствује на каузу, на корен зла, и баш ону материју уноси у тело, чији недостатак изазива заправо болест) искористила је најпре само сексуално-специфично дејство хормона. Али је врло брзо после тога дошла наука до сазнања да њен утицај иде још много даље.

Мишићна снага код мушкарца и радна способност његовог срца, његова издржљивост и његова душевна снага, алрав и одморан сан и одржавање младоликости и младалачке свежине јесу исто тако дејство мушких хормона као и бујно раст изглед, еластичност коже као и радост у савлађивању биолошких животних задатака код жена. Осим тога откривено је још и то, да је избијање многих болести олакшано недостатком сексуалних хормона и да се оне могу излечити уношењем тих хормона у тело. Ту спадају: **хронична запаљења зглобова и кожних екцема, слабости срчаног мишића и срчаног грча (ангина пекторис), чирева у стомаку, шећерна болест код људи у старијим годинама, поремећаји у кръотоку и смрзавања.**

Ми можемо искуства, која је немачка хормонска терапија скупила помоћу супстанца оплодних жљезда, кратко и јасно да изразимо са неколико речи: **човек може, додуше, да егзистира без оплодних жљезда, али живети, заиста активно живети, може он само онда ,ако хормони у његовој крви живо циркулишу!** Ако су жљезде у својој функцији ослабљене или болешћу разорене, онда је лекар данас у свако доба у стању да стави на расположење ове чудотворне супстанце човеку у облику инјекција, капљица, пилула и т. д. Ту нису потребне велике количине, да би се поремећена равнотежа у човечијем телу поново успоставила и да се настале штете отстране. 25/1000 гр. женског хормона и 200/1000—400/1000 гр. мушког хормона јесу количине које један здрави организам продукује за месец дана; 25 мг. **прогинона** и 2—400 мг **тестовирона** (да би споменули 2 највише употребљавана препарата са чистом хормонском садржином) довољни су, дакле, да надокнаде недостатак оплодне жљезде код једног кастратина или кастрата.

Најкарактеристичнија ендокрина жљезда у људском организму јесте свакако **жута материја јајника.** Он има једно животно трајање од само 14 дана, а онда пропада. Сваке четири недеље сазрева једна од многих хиљада малих мехурића јајника, од којих сваки садржава у себи једно људско јаје, распукне се, испразни течност и зрело јаје, а сама се претвори у једну жљезду, у жуту материју (тело). Њен хормон, хемиски назван **прогестерон**, има изричито полно-специфичан карактер, и зато ова жљезда је потребна за нормални ток менструације и за одржавање трудноће. Тако је онда разумљиво, што се она у мушком телу не ствара.

Прави женски сексуални хормон, **естрадиол**, продукује мушки организам и потребан му је у готово истој мери као и женском телу.

Хормон жуте материје примењује се са великим успехом код извесних поремећаја при менструацији (појачано или стално крварење, менструација са грчевима) и при нагињању прераном порођају. *(Еос).*

Др. Т. Лемке

Из модерне немачке лирике

НА РАСТАНКУ

Још једанпут пођимо по старом путу, моје драго,
још једанпут преко ливада, потока и вијугавих стаза;
оне светле данас опет као тада, бледо и благо,
на последњем, златно-топлом сунцу јесењем.

Спустимо се ниже у долину, као тада,
тамо где нам је цветала срећа и радост некада;
дај да поздравимо и добро познати нам кут
још једном: јер данас морам на пут.

За све добре часе казујем ти срдачну хвалу,
и за ову последњу, опроштајну шетњу малу,
с тобом преко ливада, потока и лелујавих стаза,
све тамо до краја, до краја, до последњих богаза.

Одатле воде туђи пути у далек свет,
преко хиљаду градова, брегова, долина и поља.
Куда? То не знам, али јасно слутим клет:
ни један не води натраг, ка нашој срећи старој.

ИГЊАЦ КНОТЦ

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

О ПРОБЛЕМУ СМРТИ

Bruno H. Bürgel: Saat und Ernte, Deutscher Verlag, Berlin 1942, 252 Seiten, 8 Tafeln und 28 Textabbildungen, Preis gebunden 4,80 RM.

Ту се говори о животу и о смрти. Нехотице мислимо на наслов једне одличне збирке новела наше Милице Јанковић. Овде се друкчије, непосредније третирају проблеми живота и онога што наилази по његовом престанку. Заправо, признати немачки књижевник Бруно Биркел говори много више о смрти него о животу.

Пре свега даје нам обилне и за лаика изванредно занимљиве биолошке податке о суштини престанка људског живота, да би затим прешао на популарна филозофска расматрања о томе како су поједини људи, народи, културни кругови и заједнице гледали на проблем смрти. Опширно се приказују последњи часови појединих великих људи, од Ханибала до Ђордана Бруна, па даље све до Рихарда Вагнера, чију смо шездесетогодишњицу смрти недавно подвукли као што заслужује.

Узбудљива је глава у којој се излажу појаве колективног умирања, као што су ратови, велике елементарне катастрофе, болештине и друге страхоте које се с времена на време сручују на људски род.

На крају свог дела, писац без много фраза приступа проблему загробног живота, долазећи до закључка да човек, појединац, у најмању руку својим духом и својим делима живи и после физичке смрти, док свет као целина и не зна за неку смрт, већ почива на животу који се самим собом даље обнавља.

НАУЧНИ ПРИКАЗ БОЉШЕВИЧКОГ ПАКЛА

Guido Manacorda, Il Bolscevismo, Sansoni editore, Firenza.

Ово није дело ни политичара ни пропагатора, већ дело научника који не суди ни по бабу ни по стричевима, већ само по чињеницама које анализише немилосрдно, као лекар приликом болне али за човечанство корисне вивисекције. Никакве личне успомене, никакве личне или начелне мржње не руководе овог аутора који је подаље од практичне политике. Ово је теоретско дело, али у најлепшем значењу те речи. На основу конкретних података, највећим делом из самих бољшевичких извора, аутор, руковођен здравом филозофијом, мери и оцењује, рашчлањује и осветљава. Не узбуђује се и не пасионира. Не диже глас и не ужасава се. Али не може да спречи да се читаоцу јежи кожа. Ево корисног штива за вас који често лупетате да „то ваљда ипак није тако страшно", да то „свакако мора да еволуише", за вас који толико папагајски понављате крилатице префригане, за ваше мозгове срачунате пропаганде, а да сте чак заборавили и историју властитог народа.

Књига почиње портретима петорице главних марксистичких теоретичара, да би затим прешла на критичко черупање самог комунистичког учења. Мирно и хладно, али математичким поуздањем, ту се побија и своди ни у шта једна по једна комунистичка теза. Нарочито је импресиван начин којим писац побија, управо сатире бољшевичку крилатицу да је религија само још у интересу капитализма, доказујући да је тачно нешто сасвим супротно. Па да видите кад узме под своју научничку лупу бољшевички морал и мирно и хладно, али тим убедљивије, дефинише га као морал насиља, грубог гажења основног природног права и људског достојанства, као морал преваре и негације.

Редом се анализише бољшевизација судства, управе, војске, унутарње и спољне политике. Језив је приказ бољшевизације породице, те основне ћелије културног и правног живота. Сразмерно лако излази на крај (што није чудо) са совјетском привредом која је уосталом (то чак не поричу ни поједини безмозгани „совјетофили") од Лењина до Стаљина прошла кроз толико противуречних и подједнако разорних експеримената.

Врло су речити прикази претварања целог совјетског друштва у организам све гушће и гушће проткан мрежом рафиниране шпијунаже која почиње већ од навођења деце на шпијунирање властитих родитеља, па прикази система талаца и робовања радника у том тобожњем „радничком поретку".

У свом приказу совјетске уметности и књижевности, аутор на веома уман начин указује на утицај маније механизације на умне производе, на појмове који доводе до формалне „производње у серији" песничких дела која треба да служе политичком поретку и убијању сваког властитог мишљења.

Приказ закључују излагања о совјетској школи са толиким језивим примерима поступног подивљавања подмлатка и приказ злочиначке и до крајњих ситница организоване и огромним сретствима снабдевене комунистичке пропаганде у иностранству.

Ево нешто за оне који су још приступачни разлозима а не ограничују се на понављање глупавих, самоубилачких и догађајима и чињеницама стоструко демантованих лажи.

Просветни гласник ПОСВЕЋЕН СТ. НОВАКОВИЋУ

Просветни Гласник. Год. LVIII. Београд. Октобар 1942. Бр. 10. Уредник др. Ф. Медић, власник Велибор Јонић. Цена 30 д. Стр. 513—586.

Десети број *Просветног Гласника* углавном је посвећен научнику и државнику Стојану Новаковићу, који је својим просветним реформама знатно задужио наше школство.

Садржај овога броја је следећи: Велибор Јонић, мин. просвете: *Говор на прослави 100-годишњице рођења Ст. Новаковића.* Др. М. Спалајковић: *Ст. Новаковић као државник и дипломат.* Вл. Велмар-Јанковић: *Ст. Новаковић као просветни реформатор.* Никола Радојчић: *Ст. Новаковић као научник.* Др. Свет. Стефановић: *Новаковићев рад на српској књижевности.* Велимир Стефановић: *Концентрација наставе.* Др. Милоје Милојевић: *Народно музичко благо и његова музичка обрада.* Ђорђе Мано-Зиси: *Уметност наше прве обнове.* П. Ј. Тодоровић: *Поводом васпитања у нашим средњим школама.* Војка Протић: *Жена у нашој народној поезији.* Аница Шаулић: *Шта мисли наша данашња омладина.* Милош П. Павловић: *Стваралачка Настава.*

Белешке: Д. Г.: Развитак европских универзитета у средњем веку; „Словачка Академија"; Психички утицај на унутрашње болести; Европско патентно право; Драгоцени фосили преисториског доба; Хришћанство у Помпеји.

Прегледан, убедљив по својој синтези, издваја се чланак г. Ђорђа Мано-Зиси, у коме се о српском сликарству, као култури уопште, а упоређеним са српском песничком идејом, на једном месту каже:

Ослањајући се на Италију, Беч и Минхен, изграђују дакле Срби свој нови израз у XVIII и XIX веку. Идући за европским развојем, од барока до импресионизма и Сезана и Ван Гога, они су се трудили да дају своје сопствено обележје и стилске одлике. При том треба истаћи свест да српска уметност није изгубила континуитет постојања почев од средњега века. Барок се јавља од XVI века и код старих српских зографа који раде у византиским традицијама. Прелаз ка одлучнијем западњаштву чини зограф Жефаровић. Треба истаћи и то да су Срби први пришли на Балкану том европском схватању.

Поводом васпитања у нашим средњим школама, г. П. Ј. Тодоровић резимира:

„У нашој средњој школи рад на васпитању није довољан. Он треба да се систематизира и васпитање тачно одреди. То се може постићи, ако се у школама уведе предмет грађански морал, који би обухватио све моралне појмове који се односе на човека, као и појмове о друштву, држави и отаџбини.

И остали прилози су корисни, популарно писани, тако да су приступачни и најширим просветним круговима. Ваља истаћи да су у овом броју заступљене и жене, јавне раднице.

ПЕТНАЕСТ ВЕКОВА НЕМАЧКЕ УМЕТНОСТИ

Hans Weigert: Geschichte der Deutschen Kunst, von der Vorzeit bis zur Gegenwart, 520 Seiten, mit 266 Abbildungen, nebst einem Bilderteil mit 546 Abbildungen und 16 Farbtafeln. Propylärn-Verlag, Berlin 1942. Preis 28 RM.

Издавачко предузеће „Пропилеен" већ је својом *Историјом света* постало појам за себе за сваког образованог човека и ван Немачке који у њему гледа нешто много више него обичну издавачку књижару, који гледа у самом имену тог предузећа јемство за прворласност, трајност и свестрану вредност његових продукција, рецимо нешто као Мајеров библиографски завод, из кога је поникао *Мајеров лексикон*, најугледнија и најпознатија међу „књигама свезнања".

Кад се, дакле, „Пропилеји" реше да нам пруже *Историју немачке уметности од прадавних времена до наших дана*, можете бити уверени да су у Хансу Вајгерту нашли правог човека на правом месту, који ће умети на релативно скученом простору од само нешто преко 500 страна језгровито да вам прикаже огромни културни допринос који су Немци за петнаест столећа дали људском роду.

Други народи светске породице вековима су великом готовошћу примали те производе немачке душе и немачке културе, користили их као подлогу или коректив за властито усавршавање на том пољу, а да нису баш увек знали да одају довољно признање великој нацији у срцу Европе на свему што је несебично дала и другима, што је дала целом човечанству.

О техничкој страни дела готово је излишно говорити кад је нешто изашло у издању „Пропилеја": Како оних 266 слика у тексту тако и онај нарочити илустровани додатак са даљих 546 слика и 16 великих слика у боји преко целе стране речито допуњују и оживљавају сажето Вајгертово излагање о менама кроз које су прошле поједине гране немачке уметности од времена Цезара и Тацита до нашег доба толиких уметничких тријумфа и усред великог и тешког рата.

У добри час ведра књижица

B. Zebrowski: Warum nicht Laecheln? Oswald Arnold Verlag, Berlin 1942, 180 Seiten, Preis gebunden 5.50 RM.

„Зашто да се не смешимо?" — пита нас Зебровски, писац ове књижице у којој фељтонски ћаска са читаоцем, али свагда и у свакој прилици успева да и најсуморнијег принуди да се насмеши, ако не и да се гласно насмеје. Тако нам надугачко прича да је оном који не жели „мачку у џаку" врло тешко да „купи голу жену". Указује на све могуће тешкоће да би нам на крају крајева на вешт начин утајио одговор на питање како се то уопште купује гола жена, пошто тврди да је то могуће, иако уз велике тешкоће.

70-годишњица Р. Х. Барча

Романсијер Рудолф Ханс Барч навршио је ових дана 70 година живота. У првој младости био је активни официр. После првих књижевних успеха напустио је каријеру да би се потпуно одао књижевности. Родом из Штајерске, узимао је предмете својих романа из родног краја.

СВИМ КЊИЖАРИМА

Услед велике оскудице у књигама одлучили смо да сва наша нова издања равномерно расподелимо за све књижаре као у Београду тако и у унутрашњости.

Да би то правилно извели, молимо г.г. колеге да изволе писмено пријавити нашем прометном оделењу број примерака који би желели да добијају од сваке нове књиге која буде изишла у нашем издању.

Књиге ћемо одмах слати по изласку, у унутрашњост поузећем, а у Београду сваки ће подизати додељену му количину. Наруџбе су обавезне за све књиге које будемо издавали. Ми придржавамо право да тражену количину евентуално смањимо. Рок пријаве 1 март 1943 г.

ИЗДАВАЧКО И ПРОМЕТНО А. Д. »ЈУГОИСТОК«
Београд — Добрачина 30. — Телефон 20-955, 20-875.

Запис усамљеника

По цели дан и сву ноћ
пишем име твоје по зиду.
Осећам тако да си ми ближа
Ти,
која си тако далеко
и чије било меко
куца за мене силно.

У сваком слову видим об...
очи твоје
недра
и бедра твоја.

А кад писаљка зареже по з...
то крик није јез..ви
већ глас твој умилни
који ослушкујем.

По цели дан и сву ноћ
пишем име твоје по зиду.

Д. ЂОКИЋ

Српској омладини

У недостатку једног омладинског књижевног часописа, који би доносио — поред радова наших старијих и већ познатих књижевника, писаних за омладину — првенствено саставе самих омладинаца, „Српски народ" почевши од овога броја доносиће редовно своју омладинску страну, испуњену искључиво радовима самих омладинаца, у стиху и прози. Поред песама и прича, краћих чланака из српске књижевности, српске историје и осталих подручја наших националних наука, омладинска страна „Српског народа" доносиће и најбоље писмене задатке ученика наших средњих и стручних школа. На овај начин, створиће се једна племенита утакмица између самих омладинаца, даће се потстрека за формирање нових књижевних талената и заинтересоваће се наша српска омладина за књижевност, ту најлепшу манифестацију човековог духовног живота.

Наш народ је увек више ценио царство небеско од царства земаљскога, као што то речито доказује наша историја почевши још од времена Немање и Св. Саве па све до данас. Наш народ је духовне вредности стављао увек изнад материјалних, следујући примеру првог српског просветитеља и књижевника Св. Саве. Нова српска омладина, свесна озбиљности времена у коме живи, иде традиционалним српским путем и доприноси свој обол у стварању и изграђивању Нове Србије.

Уредништво омладинске стране „Српског народа" овим позива читаву нашу школску омладину на сарадњу на овом за сада јединим гласилу српске омладине. Све што буде било од значаја и вредности биће штампано оним редом којим радови буду стизали уредништву. Најбоље састављени радови — оцењени од стручних наставника српскога језика, српске књижевности и српске историје — биће награђивани нарочитим наградама, да би се и на тај начин одало видно и заслужено признање оним даровитим омладинцима, који се буду истакли познавањем стила и разумевањем националне историје свога народа. Само се оно може волети што се познаје, а наша омладина још не познаје довољно себе и свој народ.

Омладино српска, приони на нови посао! Уложи несебичне напоре, да се покажеш достојна својих славних предака и да оправдаш наде које се у тебе полажу!

УРЕДНИШТВО „СРПСКОГ НАРОДА"

Која ми се лирска песма највише допада и зашто

Овако се зове тема најновијег писменог задатка из српског језика који су израдили ученици првог и другог одељења IV мушке реалне гимназије у Београду. Највећи број ученика изјаснио се за песме наших новијих песника, Милана Ракића и Алексе Шантића. Од старијих наших песника показали су се као најпопуларнији међу нашим петошколцима: Ђура Јакшић и Змај Јован Јовановић. Интересантно је да су се неколико ученика изјаснили чак и за наше модерне песнике: Јована Дучића и Светислава Стефановића.

Директор гимназије Александар Окановић, у разговору са уредником наше омладинске стране, изразио је своје велико задовољство са знатним бројем одлично израђених писмених задатака, истичући да наша средњешколска омладина нарочито воли родољубиве песме српских песника, у којима су изражена осећања верности и оданости према српском народу и мајци Србији. Ово је једна утешна појава која речито сведочи о високој националној свести наше средњешколске омладине и о њеној дубокој привржености родној груди и вековним отаџбинским идеалима.

Овде доносимо неколико најбоље израђених задатака о горњој теми као документат о зрелости и писмености наше данашње средњешколске омладине.

На Липару од Ђуре Јакшића

Од свих песама највише ми се допада песма *На Липару* од Ђуре Јакшића.

Ђура Јакшић је мој најмилији песник, песник искрених осећања, истинског родољубља и песимизма. Све његове песме су излив његове огорчене душе која се противи људској неправди. Његове песме су пуне горчине, гњева; оне су срдите, жучне и плаховите као набујале планинске бујице.

Узроци због којих ми се допала његова песма *На Липару* су многобројни: Ђура Јакшић се осећа потпуно усамљен на овом свету. Он нема ниједног верног и искреног пријатеља. Свуда где год би се окренуо са вапијућим погледом и сузним очима, тражећи бар мало љубави, разумевања, одбијала га је ледена злоба, пакост и мржња људска. Његово срце, његова душа били су пуни горчине и бола, јер га ни његова браћа, његов народ, дика и понос, нису хтели разумети.

Он је осећао потребу да се неком исповеди, да би својој души олакшао. Његове песме су претставе његових душевних осећања. У тој песми он разговара са птичицама, поверава им свој бол, назива их јединим другарима, пита их да нису и њих јади отровали. У тој песми, у глуво доба ноћи, њему се привиђа сен коју он радо очекује, пада на колена пред њом и исповеда јој се колико је много патио. Своју исповед довршава дивним стиховима који ће остати за увек бесмртни, а који гласе:

О мајко, мајко, свет је пакостан!
Живот је, мајко, врло жалостан!

Никола Б. Ерцеговац
ученик V раз. гимназије

Ђачки растанак од Бранка Радичевића

Од лирских песама највише ми се свиђа песма *Ђачки растанак* од Бранка Радичевића. Као мотив за ову песму, служило је Бранку његово ђачко доба, у Сремским Карловцима.

Ђачки растанак — моменат одиста вредан песме и сећања. Па ипак, у српској књижевности до Бранка, није се нико сетио да га опева, а и у светској књижевности мало му је песама поклоњено.

Песник се сећа свога детињства. Пред њега излазе слике тога безбрижног доба. Сећа се ђачких забава по Дунаву. Праштајући се с њима пролази покрај винограда. Ту му искрсавају успомене на бербу и весеље. Од гледа пред собом горе и места пуна липа, птица и јагода. То га је толико занело да је зажелео да му се кад умре ту ископа гроб. Он велича лепоту карловачке околине овим речима: „Ао браћо амо у то доба, дођи, види, чуј, па хајд у гроба". Песник даје врло пластичну слику ђачког весеља. То су једина дитирамбичка места у целој српској лирској поезији. У стиховима „*Коло, коло*

наоколо
виловито
плаховито и т. д.

избија животна радост младих ђака и у њима се управо осећа такт кола. Овде се говоре поскочице.

Игра траје скоро до зоре. Да би угасио жеђ, он моли једну девојку да му вина наточи, „да ти браца боље скочи". Угрејана вином и игром, дружина је мало несташна. Али то песник правда у поскочици историским примерима:

„Хајдук Вељко зна љубити,
Ал' и сабљом добро бити".

Даље поскочица ниже Хајдук-Вељкова јунаштва. Затим се сећа старог јунака Јакшића и завршује славећи Душана. После је предмет разговора сећање на умрле. Потом се сећање враћа у круг живих. Песник помиње својим друговима, Сими и Јулију, заједничке дане, весеља и радости. На растанку Бранко се с њима овако опрашта:

„Збогом! Били живи, весели и здрави,
Никада вас ја не заборави".

Ђорђе Вулетић
уч. V_1 раз. IV муш. гимназије у Београду

Пролеће од Светислава Стефановића

Од новијих српских лирских песама највише ми се допада песма *Пролеће* од Светислава Стефановића.

У песниковој души су се јавила осећања каква се могу јавити само после тужне зиме, кад наступи весело пролеће, кад природа почне да се подмлађује и кад пушта „сокове из којих живот бива" како каже сам Стефановић. Он је гледајући и слушајући ту развесељену природу скупио сва та осећања, и најзад кад су она достигла врхунац, излио их је једном снажном бујицом речи, а оне су се претвориле у одличну песму која ствара неизбрисиви утисак код читаоца.

Што се тиче техничке обраде она је врло добра, ма да није онако савршена као код неких наших песника (Дучића, Ракића). Стефановић није натрпао ову песму неким трињем и фразама које су због исувише честе употребе постале досадне, већ је целу песму проткао оригиналним идејама које је освежавају и дају јој нов и младалачки дух.

Једну нарочито лепу и оригиналну идеју изложио је Стефановић у последњој строфи ове песме:

К'о дрвеће и моја душа пупи,
И са блаженством сан стварања снива.
О расти, душо, пуштај жиле, упи.
Све сокове из којих живот бива!

Песма је испевана у трохејима, који је прожимају веселошћу и потпомажу је у дочаравању пролећа у души читаоца.

Ова ми се песма свиђа још и зато што одише искреношћу, а није производ лажних осећања.

Владета Б. Кнежевић,
уч. V раз. гимназије

Дижимо школе од Змаја Јовановића

Од свих лирских песама које сам до сада прочитао, највише ми се свиђа песма од Змаја Јована Јовановића: *Дижимо школе*

Као песник и социјални радник, Змај је увидео велику важност школе за просвећивање нашег народа. Зато он у овој песми опомиње наш народ да диже школе. Култура нашег народа зависи од тога колико је он просвећен. А да би био просвећен, он треба да има развијену просвету, односно доста просветних установа и школа, у којима се неуки, а нарочито омладина поучава. Омладина доцније чини нову генерацију која добија шире видике и на тај начин ствара чврст темељ државе. Не упутити своје даровито дете у школу, је исто што и узимати му вид. А ако му одузмемо вид, то значи да ће и идуће поколење, које он претставља, и даље остати у тами незнања. Нас је у средњем веку одржало народно предање и песма. Главну заслугу за њихово ширење имају манастири, /који су у то доба били главни центри и једини расадници просвете. То важи и данас. Кад будемо имали развијену просвету, бићемо у исто време јаки и свесни и моћи ћемо да се сачувамо од сваке опасности. Али, Змај нас истовремено опомиње да не жалимо мука и труда да постигнемо оно што желимо. Наша народна пословица лепо каже: „Без муке нема науке". Тако је и овде. Треба се само озбиљно потрудити, а затим ће само по себи доћи награда у виду народне просвећености.

У овој песми нарочито ми се свиђа овај стих:

„Скини ми бабо са чела облаке,
Не дај ме бабо у просијаке."

Овде имамо врло лепу алегорију. Дете моли свога оца, да га пошље у школу, да се не би, оставши неук, морао мучити и злопатити целог свог живота. На крају дете преклиње оца да не жали муке и труда за његово добро. Односно треба да подигне школу и да га пошље у њу. А кад одрасте, он ће као школован човек, за све ове услуге и старања вратити истом мером: настојаће да његова отаџбина буде јака и просвећена ,а српско име ће још више просијати.

Бодин Ј. Вулетић
уч. V_1 раз. IV муш. гимназије у Београду

ИСКОПАН НОВ КИП ВЕНЕРЕ У РИМУ

Приликом неких недавних грађевинских радова у Риму ископан је неки кип Венере који је изазвао велико интересовање код археолога.

Већина стручних наука сматрају да је овај кип (копија чувеног грчког оригинала) израђен у доба цара Хадриана.

Поред ове Венере нађен је мали мермерни кип Амора (Ероса).

УМЕТНИЧКИ РАДОВИ ИЗ ОБЛАСТИ НЕМАЧКЕ СЛУЖБЕ РАДА

У берлинском Уметничком павиљону отворена је изложба чија дела претстављају искључиво мотиве из делатности Немачке службе рада. Већина дела уосталом потичу од уметника који су и сами били обвезници Службе рада, па су за време службовања дали и уметничког одушка својим утисцима стеченим у тој служби народу.

На тој изложби има акварела, уљаних слика, разних врста графичких радова и неколико вајарских дела.

Од вајара чија су дела заступљена на овој изложби, истиче се нарочито Георг Колбе који је између осталог изложио попрсје вође Фронта рада, г. Константина Хирла.

ЖЖ

ПЕДЕСЕТОГОДИШЊИЦА БЕЧКОГ РАЈМУНДОВОГ ПОЗОРИШТА

Популарно и заслужно бечко Рајмундово позориште слави ове године педесетогодишњицу свога постојања. Чине се велике припреме за прославу овог јубилеја.

Композитор Ерих Јакш спрема за ту прославу нову оперету, за коју предмет узима из бечког живота тридесетих година прошлог столећа.

Либрето за ту оперету написао је А. Рајналтер.

ЖЖ

УМРО РУДОЛФ РИТНЕР

На свом имању у Вајсбаху код Јауерника умро је у 74-ој години живота чувени глумац Рудолф Ритнер.

Слава Рудолфа Ритнера отпочела је у времену борбе за и против „натурализма" на немачкој позорници. Ритнер је био присталица новог правца, па су га конзервативни елементи међу критичарима називали „револуционарем". Истицао се у водећим улогама у комадима Герхарта Хауптмана. Сјајно је креирао и нек улоге у Ибзеновим делима. Стекао је глас једног од најбољих интрпретатора трагичних улога.

ЖЖ

ПРАКТИЧНИ ТЕЧАЈЕВИ СТРАНИХ ЈЕЗИКА НА ИТАЛИЈАНСКИМ УНИВЕРЗИТЕТИМА

Независно од појединих катедара за научно проучавање страних језика, њихове граматике, филологије и књижевности, на италијанским универзитетима оснивају се практични курсеви за брзо учење страних језика, приступачни студентима свих факултета и свих семестара. Такви су практични курсеви за сад основани за следеће језике: немачки, енглески, француски и шпански.

ЖЖ

УМРО ПРОФ. СЕРАФИНО РИЧИ

У Малнату (покрајина Варезе) умро је у 76-ој години живота професор Серафино Ричи, један од најистакнутијих и најпризнатијих нумизматичара у Европи, инспектор Уметничког музеја у Торину, професор археологије и старе архитектуре у Милану и Павији, хонорарни професор нумизматике на универзитету у Болоњи. Био је оснивач чувеног Миланског нумизматичког друштва и директор водећег италијанског стручног часописа за нумизматику.

»ДИНАРА« КУПУЈЕ сав бољи намештај, спаваће собе, трпезарије, хорнцимере, комбиноване собе, целе станове. »Динара«, Ћирила и Методија 2, тел. 40-665.
86 1—10

ЗЛАТАН НАКИТ, златне зубе, сва златне и сребрне предмете, уметничке античке ствари, купује и најбоље плаћа »Колубара«, Призренска 13. Телефон 24-386.
87 1—5

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА
И ПОСЛОВНА БАНКА А. Д. ИЗ БЕОГРАДА

изложиће на дан 27 фебруара 1943 г. од 11 до 12 час. јавној продаји заједничко непокретно имање у ул. Витановачкој 48.

Имање се састоји од плаца у површини од 1.569,20 м. кв., на коме постоје зграде.

Почетна лицитациона цена је Дин. 500.000.—

Продаја ће се обавити у згради Д. Х. банке, Скадарска 33/II, где се могу добити сва даља обавештења. 75 1—1

ЗЛАТАН НАКИТ СТАРИ И НОВИ КУПУЈЕМ:
Дијаманте крупније, брилијанте све величине, златне зубе, бурме, прстење, минђуше, брошеве, браслетне, ланце, сатове златне, сребрне и металне само исправне и од бољих познатих марака; старо злато оштећено, излизано, поломљено и горело сваку количину, купујем сребрне есцајге и остале исправне предмете од сребра купује и највише плаћа. Бесплатно процењује и на захтев процењене вредности исплаћује одмах позната фирма

„БРИЛИЈАНТ“
власник МИЛИЗОЈЕ М. МИТРОВИЋ
БЕОГРАД — ЂОРЂА ВАШИНГТОНА УЛ. БР. 6 — ТЕЛ. 28-706
76 1—1

„РАДЕ НЕКМАР“
Продаје: ПАЛАТЕ - КУЋЕ - ВИЛЕ - ПЛАЦЕВЕ
ВИСОКИ ОЧУВАНИ РЕНОМЕ НАШЕ ФИРМЕ ВЕЋ ЈЕ ПОЗНАТ.
БЕОГРАД — КРАЉА МИЛАНА БР. 20. — ТЕЛЕФОН 27-796.
65 1—1

Намештај ЗОРА Београд
Кр. Александра бр. 87-97 тел. 40-156
Има велики избор спаваћих соба, кухиња, трпезарије, комбинованих соба, кауча, патент фотеља, салонских дубоких фотеља, уз најниже цене, најлепши избор за 1943 год.
66 1—1
Власник Ђорђе Барјактаревић

Колонијалисти...
Кад дођете у Београд не заборавите да посетите

прво српско предузеће за израду коломасти **»СРБИЈА«**
ПЕТАР М. РАДОСАВЉЕВИЋ

КАНЦЕЛАРИЈА ул. Космајска 6 (Теразије) тел. 26-671
ПРЕДУЗЕЋЕ Краља Александра 340, тел. 43-812
СТОВАРИШТЕ Римска 22 (Бајлонова пијаца) тел. 26-633).
64 1—1

НАЈНОВИЈИ
СРПСКО - НЕМАЧКИ РЕЧНИК
ОД ВИЛХАРА
повезан у платну динара 150.—
Књижарима уобичајени рабат
у „СРПСКОЈ КЊИЖАРИ“ Београд
Кр. Александра 18. Чек. рач. Пошт. штед. 61240.

ВАША СУДБИНА БЕСПЛАТНО

Овај велики добротвор човечанства, популарно познати истраживач из области »Астролошких наука« чини бесплатно велика и значајна прорицања Ваше судбине, чија претсказивања изазивају велику и начувану сензацију у целом културном свету.

Он ће Вам помоћи, и Ви ћете бити срећни, поверите се да Вам прорекне узбудљиве чињенице које ће мењати Ваш ток живота и помоћи да дођете до добитака и сваког жељеног успеха, пронаћиће и оцртати све главније смернице Вашег будућег животног пута.

Сваком ће се претсказивати успех и срећа у будућности, прошлости, садашњости, каријери, служби, науци, богаћењу, љубави, браку, лутрији, путовању, наслеђу, здрављу, миразу, судским споровима, спекулацијама, изненадним добитцима, даваће се сваком стручни писмени савет који ће му користити кроз цео живот, те се одговара и на сва тајна заинтересована питања, која се могу поверити без икаквог устручавања.

Тумачи Ваше значајне снове, открива тајне Ваших великих пријатеља и непријатеља, предвиђа разне опасности, несретне случајеве и слично.

Хороскоп се шаље сваком у највећој дискрецији.

Многобројне изјаве захвалности свакодневно стижу из свих делова света, што доказује изванредну поузданост у тачном претсказивању, те овом славном »претставнику астрологије« одата су признања од највећих личности, од великих научника, књижевника, уметника, филозофа, великих политичара и победника на свим војним и дипломатским пољима.

Пошаљите и Ви тачну и читљиву адресу својеручно исписану означивши спол, дан, месец, и годину Вашег рођења са 50 дин. у новцу упутницом, на име трошкова.

Адреса: **АСТРОЛОШКИ БИРО РАДОСАВЉЕВИЋ**, пошт. фах бр. 1 — СОПОТ (Дунавска бановина) — Космајски код Београда. 78 1—1

КОНКУРС
за пријем кандидата у Српску државну стражу Управе града Београда

За попуну бројног стања службеника Српске државне страже Управе града Београда, Команда Српске државне страже Управе града Београда примиће 500 кандидата-приправника.

Пријем кандидата, док се тражени број не буде попунио, вршиће се сваког радног дана у Команди Српске државне страже Управе града Обилићев Венац бр. 6/II.

Кандидати који желе да буду примљени у службу Српске државне страже Управе града Београда, морају да испуњавају следеће услове:

а) да су наши поданици;

б) да су Српске народности и чисто аријевског порекла — не сме имати јеврејске или циганске крви;

в) да су навршили 20 година старости и да нису старији од 30 година. — У недостатку ових, могу бити и од 18 година, па најдаље до 40 година. — Кандидати испод 20 и изнад 30 година, примају се по ослобођењу од предвиђених услова!

г) да су телесно и душевно потпуно здрави;

д) да су нежењени или удовци без деце или законски разведени од жене без деце;

е) да су беспрекорног владања и прошлости;

ж) да имају потребно школско образовање — најмање 4 разреда основне школе;

з) да до сада нису судом осуђивани и да се не налазе под кривичном истрагом;

и) да су високи најмање 175 см.;

ј) да се писмено обавежу, да ће у служби остати најмање 3 године и служити тамо, где буду распоређени и да ће за случај ранијег самовољног иступања из службе вратити државној каси једну половину оних принадлежности које су примили за време свога службовања.

Кандидати који испуњавају горње услове и желе да буду примљени, подносиће писмене молбе са податцима адресоване на: Команда Српске државне страже Управе града Београда — Обилићев Венац бр. 6/II, таксиране са 20 динара таксене марке. — Уз молбу имају се приложити сва документа (уверења) којима ће се тврдити горњи наводи:

Месечне принадлежности примљених кандидата су:

Стражара-приправника од 2000 до 2200 динара; поднаредника — — од 2500 до 2700 динара; каплара — — — — од 2300 до 2500 динара; наредника — — — од 2700 до 2900 динара; наредника-водника — од 2900 до 3100 динара;

Повластице за службенике су следеће:

— бесплатна одећа (униформа), обућа и остала спрема;

— бесплатан стан, намештај, огрев и осветљење у касарни;

— заједничка исхрана, која се плаћа од 700 до 1000 динара месечно;

— право на пензију;

— обезбеђење лично и породице по Уредби о правима и одговорностима органа у служби јавне безбедности, у случају да у вршењу службене дужности живот изгуби или буде онеспособљен за рад;

— бесплатно лечење у болници и погодности за лечење у свима државним и самоуправним бањама, санаторијумима и свима кли-матским местима у земљи;

— бившим службеницима жандармерије, државне полицијске страже и војске, подофицирима и капларима, подразумевајући ту и резервне, који су својим држањем и понашањем то заслужили, признаће се раније године службе и одговарајући чин и звање у Српској државној стражи Управе града Београда.

Из Команде Српске државне страже Управе града Београда Бр. 1126 од 2 фебруара 1943 год. 84 1—3

Машинско-техничко предузеће
Инж. СТ. СТАНИСАВЉЕВИЋА
Телефон 30-258 Београд Кр. Милана 35
Испоручује и монтира **Френцисове водене турбине, гасгенераторе за сауггасмоторе свих снага и комплетне млинске постројења.** 80, 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА
изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

на дан 24 фебруара 1943 год.:
1) Плац 416,20 м. кв. Пуковника Недића бр. 9 Дин. 150.000.—
2) Плац 282,50 м. кв. са зградом Љубићева бр. 11. Динара 180.000.—
3) Плац 1070,3 м. кв. Румунска бр. 60 Дин. 1,0000.000.—
4) Плац 420,7 м. кв. са зградом Хиландарска бр. 14 Динара 3,000.000.—
5) Плац 356,40 м. кв. са зградом Васе Чарапића бр. 7 Дин. 6,000.000.—

На дан 26 фебруара 1943 године:
1) Плац 359,5 м. кв. две зграде Кавадарска бр. 4 Дин. 380.000.
2) Плац 491,25 м. кв. две зграде Дојранска бр. 6 Дин. 700.000.
3) Плац 449,60 м. кв. са зградом Господара Вучића бр. 78 Дин. 1,500.000.—
4) Плац 780 м. кв. са зградама Кр. Александра бр. 168 Дин. 4,000.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска бр. 33, где се могу добити сва даља обавештења. 81 1—1

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 8. Год. II
Београд, 27 фебруара 1943
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

Императив историје

Прокламација, коју је Вођа Рајха упутио учесницима прославе оснивања националсоцијалистичке странке, значајна је по двема чињеницама. С једне стране дошла је у њој до изражаја мирна сигурност и уверење у победу. С друге стране њоме је још једном наглашена одлука и воља да се спроведе мобилизација свих духовних и материјалних вредности Европе, у борби, која се за одбрану њеног живота и њене културе, води на Истоку.

Још једном је у овој посланици јасно наглашено да је борба, која се данас бије нечувеном жестином и одлучношћу у руским ширинама, не само борба за Немачку него за целу Европу. Баш у овим данима се плутократске и бољшевичке снаге, које су заједнички кренуле да ометају буђење и освешћивање Европе, погађају око свога будућег удела у плену.

Баш ових дана документовало се пред целим светом да у табору противника Европе нема ни слоге, ни јединствених погледа, него да су халапљиви егоизми на делу да задовоље грабежљиве апетите.

Насупрот овоме, из речи Хитлерове посланице избија јасна одлука да се Европа не само данас и за време рата сва у јединственој вољи прикупи у моћно оружје одбране и победе, већ да се и преко тога и после тога наш континент организује у једну јединствену хармоничну целину, у циљу узајамног допуњавања међуевропске политичке, културне и привредне сарадње.

Данас је, истина, борба за опстанак Европе у првоме плану. Њој је све остало подређено. Огромне могућности нашега континента биће, што је после ове посланице још једном постало потпуно јасно, свеобухватном организацијом мобилисане и бачене на теразије историје.

Ако је немачка војна сила преузела на себе задатак, намењен јој историјом, да буде носилац мача Европе, онда се за остале народе нашег континента намеће дужност да буду дорасли овоме времену и његовом императиву. Када се ради о бити или не бити читавог једног континента, који претставља свет, његову културу и све његове тековине, онда ниједан народ, ниједан појединац у томе народу нема право да се извуче из својих обавеза према европској судбини.

Дужности, која ова исполинска борба намеће сваком Европљанину, данас су света служба оним вредностима које су најбитније у животу сваког народа. Отуда је недело према сопственом народу и према себи сваки покушај, па чак и помисао на то да се те дужности пренебрегну. Србија ће, у то смо уверени, своје дужности у европском збивању испунити до краја

Крај једне опасности

Један известан број људи, којима није било стало ни до свога народа, ни до обнове земље, ни до тога да допринесу свој удео у одбрани целокупног културног човечанства од дивље опасности која му прети са Истока, већ којима је био циљ да се проспе што више српске крви, да закукају српске мајке над мртвим синовима, да од земље остане само пустош и рушевине, узалудно су прошле године покушали да те своје паклене планове и циљеве остваре у Србији.

Била је образована једна заиста смешна и жалосна такозвана »Ужичка совјетска република«. Створило се неколико жаришта пљачкаша, бивших робијаша и дезертера, који су се понадали да ће успети у одржавању хаоса. Преварили су се. С једне стране, јер су окупационе власти биле чврсто решене да у овом делу Европе одрже унутрашњи мир, а с друге стране што је српски народ био исто тако чврсто решен да се свима својим снагама одупре таквој акцији, која би га бацила у бездушне канџе комунизма, доносећи му само згариште, глад, смрт и пропаст.

Акцијом окупационе војне силе и српских одреда, комунистичке банде дефинитивно су очишћене са српске територије. Њима у Србији није било више опстанка, јер нигде нису могли наћи уточишта, нигде помоћи у народу, који је свом својом свешћу и свима својим осећањима био противу њих.

Разбегавши се пред одлучним наступом оружане силе и народа, растурене банде искористиле су прилику да се окупе изван граница Србије и да тамо наставе своју такозвану »ослободилачку акцију«, ослобађајући народ и тамо на исти начин као што су га ослобађали овде, гурајући га наиме у крв и смрт.

Међутим, њихови планови били су и овога пута сасвим погрешни. Припремајући другима пропаст, саме те банде нашле на своју сопствену пропаст. Извештаји о акцији чишћења у западној Босни о томе најбоље сведоче.

Непријатељска пропаганда у последње време ширила је гласове да је немачка оружана сила везана за Источни фронт и да није у стању да интервенише на другом коме месту. Међутим, подухват чишћења у Босни доказује да немачка војска стиже свуда да прими борбу и да уништи непријатеља ма где он био.

Српски народ може само најискреније да поздрави ову акцију у Босни, јер ти црвени бандити немају у себи ничег националног, јер су њихове пароле интернационалне, они немају у себи ничег светог, јер за њих не постоји ни Отаџбина, ни Бог, ни породица, а узимају често као своју паролу »ослобођење Срба и српског народа«. Да је њима заиста стало до Срба и српског народа, не би никад били починили оне злочине које су сами непосредно починили над Србима и српским народом, убијајући потпуно невине људе само зато што нису истицали на својим домовима црвене заставе и нису се китили петокраким звездама. Исто тако и сада они врло добро знају да својим недељима у стварн уништавају а не ослобађају своју сабраћу и да њихов народ не иде таквим поступцима никаквом »ослобођењу«, већ стварном уништењу.

Но, њима до тога није стало. Они слепо извршавају примљена наређења, не водећи рачуна о сутрашњици, не водећи рачуна о томе да ли ће Срба бити, или их бити неће. Њима је главно да својом акцијом оправдају новац који примају из црвене Москве, или из других плутократско-јеврејских извора и да њиховим деструктивним радом буду задовољни њихови господари и послодавци.

Српски народ решен је својом својом вољом и свом својом одлучношћу да свима својим расположивим снагама учествује у заједничкој борби за одбрану и за спас Европе. У тој својој акцији и у тим својим напорима српски народ неће се поколебати. Њему нису потребни никакви лажни ослободиоци. Својим радом он ће настати да допринесе максимум могућности за обнову Европе и за обнову своје сопствене земље, у којој нити има нити ће бити места ненационалним елементима и његовим гробарима.

Акција чишћења у Босни претставља свакако крај оне страховите опасности која нам је претила и српски народ може само да се радује њеном успеху. Они који сада изгубе терен и у тим крајевима не могу се никад више надати да ће својом ногом ступити на намучено тле мајке Србије,

Ред и мир биће одржан на целом подручју Европе, ма где противник ма шта покушао и сви они, који се надају унутрашњим немирима или рачунају са искрцавањем непријатеља доживеће најтеже разочарење, јер ће немачка војска увек на време стићи где треба и уништити сваког непријатеља. Подухват у Босни, изведен по једном добро спремљеном плану најбоље доказује колико су све те »ослободилачка акције« осуђене унапред на пропаст и лишене сваког смисла.

Част и хвала српским добровољцима

Претседник српске владе, армиски генерал Милан Ђ. Недић, посетио је у среду пре подне IV батаљон Српског добровољачког корпуса, где је присуствовао помену палим добровољцима за спас Србије.

После свршеног помена претседник владе је изишао у велико двориште касарне где је извршио смотру IV батаљона Српског добровољачког корпуса. Долазак претседника владе у двориште касарне, јављен је са речима: „Долази нам претседник владе Народног спаса, армиски генерал Милан Недић", нашто су добровољци одговорили: „Да живи отац Србије"!

(Наставак на 6-тој страни)

Претседник Српске владе генерал Недић врши смотру добровољаца
(Снимци „Српски народ", М. Р.)

Завод за проучавање народне револуције
„Обласни одбор Народног покрета"
Београд

Недељни преглед међународних догађаја

Москва - Лондон - Вашингтон

Прослава годишњице црвене армије у Великој Британији и Сједињеним Државама, са манифестацијама које су тим поводом одржане и са њиховом политичком позадином и последицама, поново је стављала на тапет у европској јавности питање међусавезничких односа. С једне стране ово, а с друге стране политичке последице америчког пораза у Тунису, бациле су занимљиву светлост и на односе у англосаксонском табору, при чему је спор око даље егзистенције Британске Империје поново оживео.

Лондон под црвеним заставама

Двадесетпета годишњица од оснивања црвене армије искоришћена је у Великој Британији за велике манифестације, у којима су узели учешћа, почев од 8 министара па до Кентерберијског надбискупа, најугледнији претставници британског јавног живота. На овој прослави није узео учешћа Винстон Черчил, коме је истински или политички назеб омогућио прво да отсуствује у Доњем дому у непријатној дебати о Бевериџовом плану и да затим остане у кревету, док је Иден у лондонском Алберт-Холу величао борбу црвене армије за спасавање цивилизације. Пример, који Велика Британија даје свету својом политиком према Совјетској Унији, може да послужи свима онима у Европи, који мисле да се политика прави осећајем или темпераментом, као корисна поука.

Треба потсетити, у вези са тим, на чињеницу да је Велика Британија била та, која је помагала разне беле генерале после руске револуције против совјетског режима. Треба потсетити на чињеницу да је прва мера прекршаја дипломатског имунитета против једног совјетског претставника на страни, пре више година спроведена у Лондону. Тада је трговинско претставништво Совјетске Уније претресано, његови су чланови ухапшени, а неколико дипломата је протерано. Пре три године свега иста лица, која су ових дана у Енглеској држала говоре о цивилизаторској улози Совјетске Уније и њене армије и организовала молентвија за бољшевике, киптела су на разним манифестацијама против бољшевизма, бољшевика, Москве и Стаљина лично. То је било у току совјетско-финског рата, за време кога се нарочито Винстон Черчил истакао одлучним и врло категоричким изјавама против бољшевизма и Совјетске Уније, коју је тада називао светском кугом коју треба утамапити, јер уништава културу и претставља опасност за слободу свих европских народа.

Сурогат за други фронт

Времена се мењају и антисовјетска политика, коју је Велика Британија водила све до пре неку годину, стављена је привремено у акта. Тада је интерес Великој Британији налагао да се бори против Совјетске Уније, која јој је кварила посао, нарочито на азијском континенту, али и у Европи. Данас је интерес Велике Британије обрнут. Да би штедела своје људство, она потстрекава Совјетску Унију.

Уместо другог фронта у Европи, који је Москва тражила, Велика Британија је гледала да стави руку на богате француске поседе у Африци, прогласивши то другим фронтом. Ако данас британска пропаганда, — која се употребљава истом вештином, којом се предузимају у Лондону политички потези, — тврди да је афрички подухват предузет као акт растерећења Совјетске Уније, онда то треба само пред светом да буде заклон за праве циљеве експедиције на афричко копно. А ти су прави циљеви узимање под своје нових великих колонијалних области. Питање другог фронта је и данас актуелно и свакако се у Москви британском и америчком посланику у том погледу чине пребацивања и прекори. Отуда као одговор и мелем долази грандиозна прослава црвене армије у Енглеској, која треба да буде доказ солидарности и савезничких осећаја. Један доказ, уосталом који је јевтиниji и простији од другог фронта.

Маколико били говори држани на прославама у разним оригапским местима пуни дивљења на црвену армију и њене успехе, ипак кроз све њих провејавала је, као основна нота, констатација да је за успехе совјетских армија дала велике доприносе и Велика Британија тиме што самом својом егзистенцијом везује знатне немачке снаге на европском западу, али и тиме што је упутила Совјетској Унији знатну помоћ у ратном материјалу. Речено је том приликом, да је та помоћ изнела 3.000 авиона и 3.000 тенкова. Од овог броја, према британским изворима, стигла је једна половина у Совјетску Унију, док је остатак потопљен. То значи да је британска помоћ, уствари, могла да покрије губитке Совјета у авионима и околним колима од свега десетак дана офанзиве, а можда и мање.

Да је Москва осетила поменуту основну ноту у говорима британских министара доказује и званични комунике *Агенције Тасс*, који констатује, коментаришући у готово полемичном тону, манифестације у Енглеској, да цели терет рата сноси једино и искључиво Совјетска Унија, пошто други фронт још није створен. А и Мајски је у своме говору навео, са јасно разумљивим прекором, да се Совјетска Унија нада да ће закључи конференције у Казабланки бити остварени и да ће Немачка бити уништена англоамеричким ударцима са запада.

Черчилова болест

Чињеница, што Черчил није присуствовао прославама које су одржане под црвеним заставама са срном и чекињем, много је значајнија, но што у први мах изгледа.

Пре свега, чак и да његова болест није дипломатска него стварна, он би могао да се обрати јавности каквом посланицом или сличним начином, да је желео да се лично и политички веже за манифестације, које је, уствари, он наредио. Тиме што то, међутим, није учинио, он је себи оставио одрешене руке за сваку друкчију политику, од оне коју је започео пре 2 године, ако би то било у британском интересу. Да ће до какве друге политике, по свој прилици, врло брзо доћи, данас је извесно. И можда ће скора будућност видети Черчила опет у улози, коју је себи одредио за време совјетско-финског рата. Промена личности, која је обично у демократским земљама обележје промене политичкога правца, у овоме случају је — уколико се то тиче Винстона Черчила — непотребна.

А да промена политике под извесним перспективама и могућностима претстоји, доказ је појава гласова у британској јавности, који говоре, — под претпоставком пораза Осовине, — отворено о томе како иза преговарача на конференцији мира морају да стоје одлично опремљене армије, да би они могли разговарати на равној нози са совјетским претставницима. Чак и из Сједињених Држава долазе сличне вести. *Њујорк Тајмс* пише у истом смислу и тражи максимално наоружање Сједињених Држава, јер се само њиме може у случају савезничке победе спречити да Совјетска Унија целој Европи диктује своје законе, и да тиме дође до новог светског пожара.

Парадоксалност међусавезничке ситуације постаје очигледна при помисли на то, да су све врло обимне британске инвестиције у царској Русији биле за Сити изгубљене после руске револуције, и да су губитци, који иду у десетине и стотине милнона фунти, погодили тешко британске финансиске кругове. При совјетској победи у Европи, која би у најмању руку Совјетској Унији дала Скандинавске земље, Централну Европу и Балкан, било би изгубљено за Велику Британију још много више. Многострук би био тај нови губитак према губитку из 1917/18 године. У Скандинавији и у Средњој и Југо-источној Европи инвестиције британскога капитала су веома велике,веће, на пример него у Јужној Америци. Па како Велика Британија, уствари, води рат за очување своје капиталистичке доминације у свету, одушевљење, које је говорило из речи британских министара на прославама Совјетске годишњице, по свој прилици, није било много искрено, уколико би се оно односило на евентуалне даље успехе Совјета.

Став Радничке странке

Док је на једној страни у расположењима од 21 фебруара дошло до изражаја нешто што би требало да претстави свету савршену хармонију између плутократије и бољшевизма, дотле је у истим тим данима британска радничка партија одбила предлог британске комунистичке странке за фузију.

Занимљиво је образложење овог одбијања, јер се у њему каже да се циљеви комунистичке странке не слажу са циљевима британске политике, и да би остварење програма комунистичке странке претстављало ометање побољшања социјалног положаја британскога радништва.

У овој ствари има више интересантних чињеница. Прва је, да је комунистичка странка тражила да буде примљена у лабуристичку партију. Изгледа да се директној комунистичкој агитацији намећу извесне тешкоће, па је због тога тактика комунистичке странке у Енглеској ископала стари рецепт народског фронта. Друга чињеница је, да је британска радничка странка означила као свој партиски циљ остварење британских политичких циљева. А британски политички циљеви су једино и искључиво империјализам. И ово је, у осталом, једна поука за разне сентименталне душе широм Европе, који не верују у чињеницу да велики народи воде своју политику, без обзира на то која је странка на власти, увек и искључиво полазећи од својих националних интереса. А да само мали народи могу да буду толико заслепљени и глупи, па да се жртвују ради фраза, из романтизма или из макаквих других побуда, које немају никакве везе са природним егоистичким нагоном државног и националног самоодржања.

Трећа, најзад, занимљива чињеница је у констатацији радничке странке, да би остварење комунистичких циљева у Енглеској било далеко од тога да створи социјални рај, већ да би оно изазвало само одржавање тешких социјалних услова енглеског радника, за чије побољшање се радничка странка бори.

Ту лежи чудна супротност према декларацијама и звучним речима британских министара, чак и оних из радничке странке, који су баш тих дана изјављивали сви да се Совјетска Унија данас налази у борби за спас цивилизације и напредак човечанства. Странка, која је најближа радикицима и од свих британских политичких група оријентисана највише лево-радикално, дала је тим министарским изјавама значајан деманти.

Коминтерна и црвена војска

Уосталом, и у Јужној Африци се одигравају чудне појаве. Тамо се у парламенту тражи забрана комунистичке странке, јер ова подбуњује црнце против поретка, који тамо влада, и већ је изазвала низ тешких уличних сукоба. А клир Јужноафричке Републике, у исто доба док се Кентерберијски архиепископ моли Богу за победу бољшевичког оружја, тражи заједничком петицијом од претседника владе Сматса да се онемогући даљи политички рад комунистичке странке у Јужној Африци. Да се појављују сада комунистички листови у земљама Блискога Истока, познато је.

Али оно што није познато, је прокламација коју је вођство Коминтерне, према вестима *Јунајтед Преса* из Москве, издало под потписом цилокупнога свога претседништва на челу са Димитровим, и која је објављена 22 фебруара у московској *Правди*. У тој прокламацији каже се дословце да Коминтерна свесна своје обавезе према црвеној армији, обсћава још снажнију акцију, да би у тешким борбама са успехом могла да допринесе стварању универзалнога рата против Хитлера иза леђа немачких фашиста.

Ова декларација Коминтерне с једне стране показује идентичност борбе црвене војске са борбом бољшевичке пропаганде у свету, и свакако није много допринела настојању да се прикаже како се совјетске армије не боре са крајним циљем успостављања бољшевизма у Европи и свету. А тај поменути универзални рат Коминтерна, пошто га не може водити у Немачкој, спроводи тамо где је лакше и мекше: у британском поседима. Ту се на штету Британске Империје појављује исти случај као што се појавио и у америчком вођењу рата. Као што Коминтерна прије по Британској Империји, тако је исто Америка, уместо да се за британске рачуне туче са Јапаном, избацила британски утицај из Јужне Америке и ставила руку на Африку, коју Велика Британија сматра својим најсопственијим тереном.

Американци о Британској Империји

Уопште је питање даљега опстанка Британске Империје после овог светског рата, без обзира на његов завршетак, наткриљено мутним облацима. Липман пише у *Њујорк Харалд Трибуну* да Америка мора после рата имати под контролом сва поморска и ваздушна упоришта Велике Британије, Француске, Холандије и Португала. Ово на рочито важи за Пацифик, који је, према овом америчком новинару, искључиво домен интереса Сједињених Држава. *Рајтер* јавља из Вашингтона да је Кордел Хал примио лорда Халифакса и том приликом му у дужем разговору ставио до знања да је Америка живо заинетересована индијским проблемом. У америчкој штампи се третира питање спајања Канаде са Сједињеним Државама, а према једној вести *Јунајтед Преса* сматра се у Вашингтону, да би ради нејасних политичких односа између Енглеске и Сједињених Држава требало да Чер[illegible]

бом дође у Вашингтон, како би се сви послератни проблеми могли да расправе.

Но, кулминација свих ових занимљивих симптома налази се у *Дејли Мелу* од 17 фебруара, који репродукује из великог њујоршког поподневног листа *ПМ* мишљења познатих америчких јавних радника о даљој судбини Британске Империје. Публициста Ширер тако пише, да верује да су сва колонијална царства посвећена пропасти и да се треба само надати да ће њихов крај бити безболан. Познати радио-коментатор Браун сматра да ће Британска Империја после рата престати да постоји, јер је становништво у државама и областима Истока изгубило свако поверење у Велику Британију. Сенатор Нај, шеф изолациониста, изјављује да је одувек сматрао да је џиновска сразмера Британске Империје опасност за светски мир. Чим буде дошло до нових преговора о миру, мораће Енглеска ради тога да се одрекне најмање једног знатног дела својих прекоморских поседа. Најзад, професор универзитета Расел сматра да сви британски поседи на западној хемисфери морају бити предани Сједињеним Државама на рачун отплата за америчке испоруке, Индија мора добити своју независност, а поморске и ваздушне базе, као Аден, Сингапур и Коломбо, морају бити интернационализоване.

Сједињене Државе налазе се већ више година, а нарочито сада, у јеку ратне пропаганде, у заносу националне мегаломаније која прелази већ у комично. Вашингтон себе види у улози не само светског арбитра, него господара и власника целог света, свих његових народа, а пре свега свих његових привредних могућности.

Да та мегаломанија Енглезима иде у знатној мери на живце, види се по британској реакцији на пораз америчких трупа у Тунису. Док се иначе неуспеси сопствених војних потхвата или прећуте или умање, ударац који је добила америчка војска у Тунису британска штампа и јавност репродукује опширно, чак са тендеицијом за преувеличавање. Из коментара о ситуацији у Тунису, који долазе из енглеских кругова, из писања британских листова по тој теми избија готово неприкривено злурадо задовољство, које је врло разумљиво. Интересантно је, у вези са тим, да је новопостављени шеф операција на туниском фронту, генерал Александер, као своју прву меру спровео одвајање британских од америчких јединица, тако да се свака од те две војске туче за себе. Даљи успеси осовинских трупа у Тунису могу да имају несумњиво политичких последица и у самом режиму, који је оличен у генералу Ајзенхауеру. А свакако ће они послужити Великој Британији да предузме извесну политичку офанзиву против Америке и њених планова.

VERUS

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Ведибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мезанин, I степениште (Палата Извозне банке).

ШТАМПАРИЈА „ЛУЧ", Краљице Наталије 100.

Тромесечна претплата 36 дин. шаље се преко „Пресе", а. д. Васиљковићева 18.

Судбоносно питање

Европа је географски континент, мада је уствари полуострво Азије. Благодарећи тој чињеници она је вечито била изложена надирању са Истока, почев од оног тренутка када су је данашњи њени народи, долазећи из Индије, населили. Зато се ми сви и зовемо Индоевропљани.

Под навалом азиских народа пропала је стара грчка држава и култура, а у 4 веку, под најездом Хуна, настала је у Европи сеоба народа, и тако смо и ми Срби, потиснути са североистока доспели на Балкан. И у овим новим крајевима ми смо доживели навалу и поплаву са Истока.

Оно што је свима овим надирањима са Истока било заједничко јесте следеће: све су то биле навале варварских и номадских народа, који су, у жељи за пљачком, хтели да се дочепају културних тековина европских. Благодарећи европској разједињености, те су навале, на жалост, имале успеха.

Под овим углом треба посматрати и догађаје данашњице. Зато је и бољшевизам тако дивљ, тако рушилачки. И није никаква случајност што се данас раме уз раме са Немачком боре скоро сви народи европски. У питању је, буквално, опстанак свих њих, свих културних тековина њихових.

Русија је одувек била евроазиска. Само, док је у царистичкој Русији преовлађивао европски елеменат, дотле је у бољшевичкој преовладао источњачки. Национална Русија трошила је снагу у културној делатности и успела је да створи дела од велике вредности, док је СССР надахнута рушилаштвом и источњачким завојевачким тежњама.

Цео бољшевички систем има одлучан печат источњачког деспотизма. Човек, јединка, у њему не значи ништа. Ако је у СССР нешто и створено, створено је по цену немилосрдног жртвовања безбројних јединки. Какав је стварно дух бољшевизма најбоље се види по елементима који су његове присталице у другим земљама.

Благодети тога режима видели смо по партизанским неделима и зверствима у нашој сопственој земљи. Њихов је идеал: пљачкати, палити, рушити, убијати. Лако нам је онда замислити каква би изгледала Европа у случају бољшевичке победе: ни камен на камену не би у њој остао под ударцима разбеснеле, подивљале и разуларене руље.

Сва интелигенција, наравно и она која у својој наивности из кукавичлука намигује комунизму, била би побијена и све културне вредности уништене. А да ли би онда и живот био вредан живљења? На ово судбоносно питање морамо сви одговорити; не само речју, већ и делом; не само као појединац, већ и као народ.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

Сви у борбу противу бољшевичке немани!

Говор министра г. Драг. Љ. Јовановића на Београдском радиу

СРБИ,

Нека буде бура, гласи велики национални револуционарни позив, свима људима и женама, свима народима Европе. То је звоно на узбуну, да се пробуде учмале савести, да се одбаце преживеле предрасуде, да се искристализују националне воље, да се сви спреме за велика времена која долазе, и да сви заједно повезани једним идеалом самоодбране противу комунистичко-бољшевистичке немани, заједничким снагама допринесемо дефинитивном уништењу оних стремљења, која иду затим, да униште вековне тековине културе и цивилизације, а у име идеала вечног господства јевреја над осталим народима.

Српски народ, као ретко који у Европи, имао је прилике, и у миру и у слободи, као и у рату и под окупацијом, да види и осети јевреско-комунистичко деловање у свима фазама, плаћајући увек скупо сазнање о правој истини, коју та идеологија са собом носи.

И заиста, прави мужеви нашега народа, никада и ни у једној прилици, нису хтели кроз преко две деценије да васпоставе никакав однос са оном владом, која под игом коминтерне, као главни циљ свога деловања и политичког битисања, поставља разарање националних држава и народних тековина, у име светске револуције. Они су добро знали, да би то значило свесно тровање народног и државног организма, најубитачнијим отровом. Њихова одлука у том погледу била је аподиктичка, и поред свију настојања са разних страна да се иста ма у којој форми модификује.

БЕСКОМПРОМИСНА БОРБА ПРОТИВУ КОМУНИЗМА

Баш у очи дана прославе дана бољшевичке црвене војске вредно је потсетити се на једну двогодишњицу у Београду.

На дан 22 фебруара 1941 године, тек уведено Совјетско посланство у Београду, приредило је у хотелу „Српски Краљ“ прославу ,на којој су узели учешћа тако звани високи кругови: влада и генералитет, интелектуалци, Универзитет и банкари, уметници и сви остали, и то како они који су већ били познати као комунисти и њихови пријатељи тако и они који су се уљуљкивали Словенством и руским братством.

Пале су и здравице словенској Русији и братству Руског народа, али тада су претставници Совјета Плотњиков, Полетајев и црвени генерал Сухотин, суво одговорили да постоји товаришч Стаљин и само совјетска и радничка Унија, али никаква Словенска Русија. Комунисти и јевреји су тријумфовали, а они други су занемели.

Но ипак раскошна и луксузно спремљена трпеза, која ни по чему није личила на гозбу коју приређују претставници једне социјалистичко-пролетерске земље. уз пуне чаше кавкаског вина, вотке и астраханског кавијара, — учинила је своје.

Резултат тога је после месец дана осетио цео народ, па и неки од оних који су се гостили. 27 март је био плаћање рачуна за гозбу од 22 фебруара.

Скуп је био цех тог пировања. Држава срушена, војска растурена, земља и народ поробљени, али све то није доста.

Комунистичко-јеврејска интернационала, има свој двадесет и пет година спремани инструмент за остварење крајњег циља — светске револуције — то је црвена армија и њен загранични апарат у свима оним земљама, које нису биле нашле равно-

Шеф државне безбедности, министар г. Драг. Љ. Јовановић
(Снимак „Српски народ“, М. Р.)

тежу. У оним земљама чије су вође дозволиле да се влада народа идентификује са терором и мрачним утицајем овог или оног интернационалног стремљења. То је била она предвиђена авангарда, која је имала да припреми терен за инвазију бољшевичких хорди.

И у нападеној земљи Србиновој је букнуло оно што су ти авангардисти црвене армије систематски припремили.

Дигао се брат противу брата, син противу оца, кћи противу мајке. Сви противу свију. Онако како то Лењин у своме учењу и својој револуционарној тактици учи.

Резултат тога је, да се још пуше згаришта, да још нису утрте сузе унесрећених мајки, жена и сестара, од несреће и зла, који у нападеној земљи, они који сејаше смрт, пустош и разарање у име култа новог бољшевичког [illegible]

Српски народ, под вођством ђенерала Недића уз најтеже услове сатро је опасност и имунизирао се је од те заразе.

Али, клица болести још постоји. Жаришта заразе почињу поново да куже тело Србиново. Пропаганди црвене Москве, и њених бескрупулозних савезника још није доста, треба још крви, треба још жртава, јер што мање српскога народа, тим више изгледа за разне Тите и Пијаде.

Ето, то су реминисценције, о којима треба говорити баш на данашњи дан. То је оно што баш ми Срби требамо да имамо пред очима у тешким данима нашега самоодржања. Не будемо ли довољно јаки и одлучни, да у корену и повоју уништимо зло, доћи ће оно што је најгоре.

СВУДА И НА СВАКОМ МЕСТУ БОРБА

Ми не смемо ни једног момента да се заваравамо и успављујемо, да ће се ствари саме по себи решити, или да ће се ипак можда десити чудо. Не, наступио је моменат, да нико не сме остати по страни. Цео народ као један мора у борбу противу бољшевичко-комунистичке немани, јер онај ко неће у активну борбу он је свесни помагач њихов.

Свуда и на сваком месту, борба противу јеврејско-комунистичког деловања је заповед наше народне будућности. Борба у кући, борба на улици, борба у школи, борба у цркви, борба у радионици, борба противу комуниста, до коначног истребљења где год се буде појавио.

Свако на своме месту има да се бори, и радник и сељак, и чиновник и трговац, и свештеник и стражар.

То није борба само са оружјем, то је борба у којој има да се чује жива реч, у тој борби средства за победу су рад, сталан рад свуда и на сваком месту. Мушко држање и став, међусобна љубав и слога. Ко би се усудио, да се из ове борбе изузме, он се идентификује са убицама свога сопственог народа, и као такав у име нације мора бити уклоњен, јер уклањањем таквих појединаца ,обезбедићемо живот поколењима.

Данас када се бије исполинска борба противу антихриста, ми нећемо дозволити да се наруши наш мир и ред, јер смо уверени и знамо, да ће идеолошки борци за културу и цивилизацију Европе и света, тући јеврејско-комунистичке безбожнике данас или сутра.

Баш данас о годишњици дана црвене армије је моменат који има све да нас учврсти у одлуци: борба без компромиса до дефинитивног истребљења комунистичко-бољшевичких остатака, који прете да униште и истребе српски народ.

Ми смо ту борбу почели пре 25 година, и као што смо је онда хтели, тако је хоћемо и данас.

Срби и Српкиње, са села и града, [illegible] кука и мотика, да затре оне који под петокраком [illegible] спремају крст и ломачу српском народу.

ПРАВИ И ЛАЖНИ НАЦИОНАЛИЗАМ

Има извесних називинационалиста, који у име некаквог националног чистунства, одводе претседнике општина и убијају истакнуте националисте, присталице политике генерала Недића. Свакоме паметном човеку мора међутим бити јасно да је данас једино могућа и једино национална политика она коју спроводи Влада народног спаса и да свака друга води право уништењу и истребљењу српског народа.

Има међу нама Србима чудних људи! Они су пре рата људе који су били против рата са Немачком називали петоколонашима, дакле људе који су хтели да сачувају нашу националну и државну независност, а да Немци остану с ону страну наших граница. Оне пак, који су изазвали рат те су прогласили за националисте и родољубе!

Данас исто тако родољубима и националистима називају оне који изазивају нереде у земљи и који на српски народ навлаче стоструку одмазду, док су петоколонаши и издајице они који проповедају мир, ред и рад, иако је очевидно да се само на овај начин српски животи могу очувати.

Где је логика у оваквом резоновању? Оно може бити плод или лудости, или неупућености, или покварености, јер данас је сваког паметног и поштеног Србина најсветија дужност: чување српских живота и уклањање свега онога што макар и један српски живот може довести у питање.

Било је код нас и таквих националиста који су после слома пактирали са комунистима, и та њихова чудна спрега коштала је српски народ хиљадама живота. Какав је то национализам бити данас против Владе у тренутку када комунисти поново покушавају да угрозе мучно стечени и скупо плаћени мир? Зар не виде да то може бити у интересу свакког другог само не у интересу српског народа?

Прави српски национализам налаже данас: да се сви прави и честити родољуби окупе, да сви прегну на посао око учвршћења мира и реда у земљи. Зато су данас прави родољуби и националисти они који за тај мир и ред залажу своје животе, било као припадници српских оружаних одреда, било као државни службеници који гину на својој дужности. Све друго је издаја и српства и национализма.

Кукавице су они који из жеље да лепо изгледају неће да приме крст свога народа на своја плећа! Њихово стајање по страни и њихово изврдавање је плод њихове себичности. Али нека се онда бар не крсте светим именом национализма и родољубља, који налажу да човек живи и ради за свој народ и, ако треба, да на том послу умре за њега.

„С.—Н.“

Рад за спас Европе - рад за спас српског народа

»Огромна је опасност пред којом се налазимо. Огромни морају бити због тога и напори којима тој опасности стајемо на пут. Сада је дошао час када треба скинути фине рукавице и навући боксерске рукавице. Судбина Европе зависи од наше борбе на Истоку. У овој борби ставља немачки народ на расположење своју најдрагоценију националну крв. Остали део Европе требало би да стави за ту борбу на расположење бар свој рад.«

Овим речима министар Рајха др. Гебелс јасно је казао шта се тражи и очекује од осталих народа Европе, у овој гигантској борби која се води за Европу. Док Немачка даје у њој оно што је најдрагоценије, људску крв и људске животе, остали народи треба да дају само свој рад. То је дужност и нашег народа. Ми морамо дати свој рад, не заборављајући при том да тај рад на првом месту иде у нашу корист, у корист наше обнове и благостања, а тек посредно иде у корист општег европског циља

Речи претседника Српске владе

Претседник Српске владе генерал Милан Недић, излажући ситуацију својим српским гостима, подвукао је, да се сада на Источном фронту води један ми новски рат у коме учествују милиони људи. Ту се готово цела Европа, под вођством Немачке, туче противу бољшевика, који хоће да бољшевизирају целу Европу, да уведу револуцију и интернационалу. То значи да би нас отерали са нашег прадедовског прага, да нам одузму кућу и кућиште, да нам узму винограде и да нас отерају да будемо просјаци или робови оних који долазе из џунгли на Истоку. Зато се сада дигла цела Европа, сви европски народи под вођством Немачке, да се одбране од те несреће и куге рода човечанског.

„Ви знате, браћо, рекао је генерал Недић ,да ми Срби нисмо бољшевици и да смо добри домаћини. Сваки има своју породицу и своју кућу. Ви волите своју земљу, своје винограде, ви волите своју њиву ,ваше српско име и српску прадедовску веру. Према томе нисмо бољшевици. А шта су бољшевици? То су некрсти, који немају ни Бога ни вере ни имена. Зато сви ми морамо да помажемо онога, који се бори противу те напасти, јер ако захвати револуција целу Европу, онда ће да лете главе на све стране и настаће и јаук и писак.

Да се то спречи, ми морамо из наше средине да требимо комунисте. То је прво. Друго, морамо да одржимо по сваку цену ред и мир. Треће ,ми морамо нашим радом да помогнемо оне који се туку на живот и на смрт, и настоје да спасу Европу од црвене аждаје. Ту нема средине и не може бити врдања."

„Ми Срби, закључио је претседник Српске владе, хоћемо да останемо Срби, то кажемо свима јасно и отворено. И зато што ми Срби хоћемо да останемо Срби, ми се налазимо на европском фронту који се бори противу комунизма. Ми се налазимо ту зато што смо домаћини, зато што волимо ред и мир и нашу Мајку Србију."

Овим својим речима претседник Српске владе изразио је оно што дубоко лежи у души нашег народа, а истовремено истакао је и наш програм у данашњој ситуацији: то је програм мира, реда и рада, рада који ће на првом месту помоћи нама, а затим борби свих осталих европских народа противу црвене аждаје са Истока.

Улога наших радника

Шеф Државне пропаганде Борће Перић, у говору који је одржао српским радницима у Српској заједници рада, нагласио је да српски радници не одвајају своју судбину од судбине свога народа. И они као и остали делови нашег народа носе крст заједничких патњи и страдања. Али, и српски радници, као и остали наши сталежи, носе у својим срцима ничим непомућену љубав за своју родну груду, за свој народ. Српски радници, као и сви остали Срби, чврсто стоје уз Владу народног спаса, увек готови да следују њеном позиву, макар и под најтежим околностима. Да је то тако, најбоље нам сведочи брза обнова рада у нашој Отаџбини после наше народне пропасти, као и до сада постигнути резултати на нашој обнови, чему имамо добрим делом да захвалимо труду и раду наших радника.

Обавезна радна служба

Једна мера за обнову земље, за њен напредак и за помоћ општој ствари предузета је ових дана од стране српских власти. Позвани су обвезници обавезне службе рада од годишта 1917 до 1922. Међутим, то је дало повода злонамерним људима и плаћеним агентима, који не желе у Србији ред, мир и обнову, већ неред, метеж и пропаст, да почну са мучким ширењем алармантних вести, како се обвезници радне службе упућују на рад у иностранство и како ће бити употребљени за сасвим друге циљеве.

Тим поводом претсенник Београдске општине министар Драг. Јовановић јасно је и категорички демантовао све овакве тенденциозне гласове, изложивши недвосмислено циљ и задатак познања радних обвезника. Он је у општинској већници одржао говор у присуству претставника свих министарстава и самосталних државних надлештава, свих комора и свих принудних удружења, Окружног уреда за осигурање радника, Берзе рада, Српске заједнице рада и других радних установа. Министар Драг. Јовановић рекао је између осталога:

„Ја пре свега желим да подвучем, да се овде ради о обавезном, а не о принудном раду. Обавезан рад је дужност свију грађана, а принудан рад је казна за оне који се огреше о своје грађанске дужности. Обвезници обавезног рада уживају не само пуну законску заштиту и сву потпору и старање, већ и признање друштва и државе.

„Према писменом извештају немачких надлежних места, ова обавезна служба рада имаће свој делокруг само у Србији и то на површинским земљаним радовима. Обвезници обавезне службе рада радиће овај посао по партијама, само по четири месеца. Ми смо тражили и одобрено нам је да се за овај рад сами организујемо, како бисмо били у стању с једне стране да у регрутовању кадра обвезника обавезне службе рада постигнемо највећу објективност и правичност, а с друге стране како бисмо били у могућности да нашим обвезницима обавезне службе рада и њиховим породицама, док обвезници буду на својим јавним службама, помогли тако да они ни једног тренутка не осете да су препуштени сами себи, већ да имају увек стваран утисак да за њима и из њиховог рада стоји цео Београд".

Београдска општина преузела је према обвезницима обавезне службе рада и њиховим породицама следеће непосредне обавезе:

1) Групе обвезника, које буду одлазиле на терен, биће вођене од општинских чиновника, а и на сваком терену биће општински чиновник који ће служити за сталну везу између Београда и његових обвезника обавезне службе рада.

2) Општина града Београда предузела је и предузеће све да надлежни поправе смештајне и остале прилике рада, како би сви ти услови одговарали основним потребама човека и радника.

3) Организоваће се у пуном смислу речи лекарска и санитетска служба, од наших лекара, на терену где се буду задржавали са радом обвезници, како би здравље обвезника обавезне службе рада било стварно заштићено.

4) Сви обвезници обавезне службе рада за време док буду били на овој служби, односно њихове породице примаће принадлежности од својих установа или од својих послодаваца. Они обвезници, који нису имали послодаваца, односно њихове породице примаће принадлежности од својих установа и принудних трговачких и занатлијских удружења.

5) Општина града Београда заједно са Дирекцијом за снабдевање становништва регулисаће питање снабдевања породица на најповољнији начин, како би ове породице долазиле до рационираних артикала, не губећи много времена.

6) Морамо се побринути да све оне обвезнике, који нису сами у могућности, опремимо са обућом и одећом.

7) И на крају, да предузмемо све друге складне мере како би наши обвезници обавезне службе рада имали пуно доказа да ће се за све време њиховог рада њихов Београд бринути о њима.

Несумњиво је да ће и остале општине предузети сличне мере за обвезнике из својих градова и атара.

Сваки обвезник пак треба да буде свестан, да рад за обнову своје земље и за спас Европе није никакав тешко наметнути кулук, већ један частан посао који води и благостању заједнице, и благостању његовом личном.

Обавеза рада у осталим земљама

Професор др. Бруно Рауекер у једном чланку посвећеном питању обавезне службе рада врло је добро објаснио њен циљ и задатак, као и њену примену у многобројним земљама Европе.

„У временима, каже писац, у којима је у питању бити или не бити народа, дужност је влада да пожртвованост народа систематским вођством упути на правилан пут. Потреба часа захтева свуда највећу дисциплину рада".

Немачка није једина, па чак ни прва држава која је остварила опште признати принцип, да је појединац у временима криза обавезан да своју радну снагу у пуном обиму ставља на расположење целини.

У Швајцарској је обавезна служба рада заведена наредбом Савезног већа од 17 маја 1940 године. Новим законом од 18 септембра прошле године, постоји сада обавезна радна служба за све хитне задатке ратне привреде, пољопривредне производње и мелиорације земљишта.

У Шведској законом од 30 децембра 1939 године стављени су на расположење за обавезан рад сви мушкарци и жене од 16 до 69 године живота. Новом уредбом од 16 јуна прошле године поново су оснажени сви они делови закона који се односе на ауторитативно управљање обавезним радом. На основу овредаба о обавезном раду прво су дате потребне радне снаге пољопривреди, шумарству и грађевинарству.

У Италији потпадају под обавезу рада сви мушкарци од 14 до 70 година и све жене од 16 до 60 година. Обавеза важи за све држављане без обзира на њихов положај, занимање или позив.

Француска је 4 септембра прошле године обухватила под обавезну радну службу све мушке Французе између 18 и 50 година старости. Сваки Француз који не може да поднесе доказ о неком запосленју корисном за земљу, може да буде употребљен за неки одговарајући рад.

Међу југоисточним европским земљама прва је увела обавезну радну службу Бугарска. Румунија је такође благовремено извршила први покушај за увођење радне обавезе. У Словачкој, Мађарској па чак и у Турској, постоје обавезне службе у овом или оном облику.

Чак у Енглеској, где су радничке странке и синдикати скоро годину дана спречавали доношење закона о обавезној служби рада, Доњи дом је ипак 4 децембра 1941 године завео службу рада за све мушкарце и жене између 18 и 51 године живота. Нарочиту пажњу заслужује чињеница, да граница старости за жене прелази још за 6 година највишу границу од 45 година која је утврђена Уредбом немачког генералног опуномоћеника за ангажовање за рад.

У Америци обавеза радне службе није истина још остварена, али је њу недавно ставио у изглед за скоро време диктатор за рад Мек Нат.

Рад као вредност

Дакле, обвезници радне службе треба да буду свесни и поносни у свом родољубљу, да својим радом као синови ове земље највише придоносе њеном напретку и благостању, да својим радом учествују у гигантској борби за спас Европе, да својим радом испољавају своју истинску праву вредност и да радом отварају путеве у нову, срећнију будућност.

А ниједан свестан грађанин ове земље не треба на наседа злонамерним и подлим лажима, којима је једини циљ да, на штету земље и целине, ометају тежак и узвишен рад за њену обнову и напредак.

Синови ове земље радиће само у овој земљи и у њену корист, јер ће тиме помоћи и њој, и општем добру Европе.

Акција чишћења у Западној Босни

Са обавештене стране саопштава се:

У западном делу Босне води се сада нова и опсежна акција чишћења против комунистичких банди. У више области упоран отпор банди потпуно је сломљен, док су у појединим областима банде приморане на повлачење у непроходне шуме и планинске масиве. Комунисти су од почетка ове акције изгубили више од 5.000 мртвих и исто толико рањених. Досада су ослобођени од комунистичког терора Слуњ, Бихаћ, Босанска Крупа, Босански Петровац, Ključ, Кореница, Удбина и Лагач. Заплењено је више већих слагалишта оружја, муниције и животних намирница.

Комунистичке банде су делимично биле напустиле своју стару герилску тактику. Оне су местимично покушавале да бране поједина упоришта у збијеним редовима, међутим нису успеле да се одрже дуже време, већ су биле потиснуте у непроходне и безводне пределе краса. У духу уобичајених комунистичких метода, разарале су и спаљивале при свом бекству насеља, села и градове. Иако су на свим путевима постављале тешке препреке, није им нигде пошло за руком да омету у већој мери напредовање наших одељења, чак ни у брдима. Поједине опкољене групе банди покушавале су, употребивши све врсте оружја којима су располагале, да се пробију. Пошто је акција чишћења била спроведена у појединим планинским ланцима по предвиђеном плану упркос тешких временских прилика, продужена је акција планski против комунистичких банди. Ваздухопловство је свагде потпомагало са великим успехом напредовање наших одељења.

*

Предели Западне Босне, који су сада ослобођени од комуниста, пружају жалосну слику разарања. Комунисти су уништили све јавне грађевине, палили школе, цркве бацили у ваздух, опљачкали залихе животних намирница и извршили безброј насиља. Становништво је сада, после терора убијања, захвално одахнуло под заштитом немачког оружја и почиње у ослобођеним крајевима са радовима на рашчишћавању. Бихаћ, који је за време комунистичке владавине био главни штаб бандита, страдао је нарочито јако под терором банди.

Тамо иде су прошли црвени бандити

Нове и лепе школске зграде, не тако давно подигнуте ради просвећивања и моралног охрабрења једног типичног пасивног краја, оскрнављене пљавштином, — моралном и физичком коју оставише за собом „партизанске" вође и њихова свакојака пратња оба пола. По зидовима натписи „Живео друг" Стаљин и московски символи. Њих бандити остављају, ваљда, ради утехе својим жртвама или као потврду својих дела и на згариштима скромних домова ових јадних и вредних сељака, којима отеше и уништише све што су вредне генерације ишчупале из овог шкртог, каменитог тла.

Опустошене варошице, оскрнављене цркве, загађене болнице, гомиле покрадених приватних ствари остављених при бегству; хрпе летака и прогласа о неславној „конституанти" која је, уз аплауз Москве и Лондона, „већала" у Бихаћу. Стотинак белосветских мангупа под „председништвом" снобовског господичића. Јад, очај, чемер и глад у обиму који прелази најцрње успомене ове земље, која је у прошлости толико патила.

Ето то су и такви су трагови „народно-ослободилачке војске", како ју по наредби Москве називa и Лондон (који по тој истој наредби мора да слави и „Дан црвене војске"). То остављају за собом злочинци, које преко валова етера сваке ноћи препоручују нашој пажњи. То су посетнице оних са којима у својим нотама оперише мултимилионар г. Антони Иди, кога је слабо брига да ли ће који од нас „дивљака" остати у животу.

А од те најгоре беде после толиког јада и трагедије сад са много пожртвовања и под најтежим теренским и временским приликама спасава те босанске крајеве немачка војска. Њена акција наилази на отворено признање и захвалност оних који отпочетка реално и без задњих мисли посматрају наш живот и наше изгледе. И на не мање признање, пређутно и оних, који у интимном кругу поред пећи умеју још како да препричавају детињасте фразе и плитке обмане, али којима је у ствари хладно око срца при помисли на смерове наших одрода бољшевика према њиховим кућама, њиховом новцу, њиховим породицама.

Не губимо речи ради таквих. Равнодушно нам је да ли ће њихово данашње пређутно признање једног дана бити и јавно. Јер све што је здраво и трезвено у нашем народу неће чекати на њих да јавно потврди ко и по босанским гудурама брани Европу, плодове тешког рада, породицу и њену част, прадедовску веру против сатанских замисли црвене Москве којој су Лондон и Вашингтон продали овај део Европе „за здјелу леђа".

М. О.

Један мост у Западној Босни лети у ваздух

(Bildberichter Heber)

Како је чишћена Босна од партизана

Прелаз преко реке

ПК. — Сви мостови на реци С. која се као бујни планински водени ток преко тврдог земљишта крша сручује у босанске долине, порушени су. После свог првог повлачења, непријатељ је обезбедно себи овај природни препречни појас око својих положаја, скривених у снегу високом више од метра. Морамо да извршимо прелаз преко реке, ако желимо да наши у борби окушани батаљони дохвате на најосетљивијем месту бригаде бољшевичких побуњеника који се жилаво боре и које су до сад у вишедневној одбранбеној борби знале да користе на својим повлачењима преимућства балканског планинског терена.

Ето нас дакле на обали реке С. Налазимо се на уском путу који води кроз бочну долину, заклоњену од ока и од метка. Над обалама надвила се јутарња магла. Иза грудобрана направљених од снега на десној обали реке обезбеђују нас тешки митраљези, бацачи граната и два пешадијска топа. Преко ноћи на растиње поред обале нападала је густа слана; беле се од ње и сами људи који леже у приправности, беле им се топови и пушке, беле се и сви брегови с једне и с друге стране реке С. Уску водену траку реке покрио је лед; баш у овој ноћи коју претуримсо преко главе владала је некако највећа хладноћа, коју смо до сад у овим крајевима запамтили.

Још пре но што ће се први сунчани зраци пробити кроз густе млазеве магле, поједини водови пешадије развијају се за борбу. Пионирски сплавови без шума се спуштају у воду.

— Напред, људи!"

Командант одреда, још једном отсечно погледавши на сат, обраћа се првој групи. Први људи ускачу у чамац од надувене гуме; други се укрцавају за њима. Не потраја дуго и већ се прва чета налази на суседној обали. Извојевали смо свој први мостобран.

Сад има реч тешко оружје.

— В-у-у-мрм... В-у-у-мрм...!

Гранате се забијају у гломазне земљане бункере падине на суседној обали. А сад већ у оба смера свирају зрна преко реке. Непријатељ, још заклоњен млазевима магле, која се полако диже, одговара ватром из тешких митраљеза.

Наша пешадија полази на јуриш. Отпочиње огорчена борба за овај војнички важан комад земље. У међувремену је извршила прелаз и главнина батаљона. Неуморно су радила весла наших пионира. А у часовима најтеже непријатељске ватре обалска падина пружа довољно заклона.

Јуриш на положаје бандита траје све до првих поподневних часова. Непријатељ трпи најтеже губитке. Његови разбијени остаци беже у планину; поред својих погинулих, оставио је на бојишту и оружја и муниције. Међу својим рањеницима затичемо и батаљонског лекара, који је још пре једног сата учествовао у јуришу са првим борбеним редом да би одмах, још у самој ватри, могао да пружи прву помоћ рањеницима. Рањен је у руку.

Главно је да је прелаз преко реке успео. Док широки чамци довозе као појачање све нове групе, наши пионири већ су отпочели да граде мост. Кроз само двадесет и четири сата прећи ће преко брзо сграђеног широког, дрвеног моста и топови, борна кола, комора и други материјал, а поред тога и батаљони који лево и десно имају везу с нама и који ће кренути на извршење нових задатака.

Ратни извештач Ханс Кениг

Немачки војници ослобађају једно село које су држали партизани

Добровољци пред новим задацима

(Наставак са прве стране)

После извршене смотре одржао је добровољцима говор у коме је, поред осталог рекао:

»Јунаци, децо моја, моје је срце пуно среће и наде кад гледам у вама нашу омладину. Ви сте нада и понос мајке Србије. Ви носите славно име добровољаца, које је окићено славом и јунаштвом јер сте се ви први сврстали у редове за одбрану српства. Слава погинулим добровољцима, који падоше да би живела Србија.

Децо моја, задатак није свршен. Опет вас зове мајка Србија. Црвена аждаја је опет дигла своју главу и спрема смртни ударац Србији. Ја вам наређујем да јој станете ногом за врат, да је уништите за сва времена.

Поред овог задатка имате још један, а то је: да сачувате дело, које сте ви створили, да сачувате ред и мир, који сте вашим грудима, с пушком у руци, проливајући своју крв завели. Ред и мир морамо сачувати по сваку цену.

Децо моја и јунаци, ви сте стална стража српског народа. Ви сте његов стуб и звезда водиља. Добровољци су спасли мајку Србију и они ће је чувати и у будућности. Ваш IV батаљон Српског добровољачког корпуса има у томе вредне заслуге.

Дошао сам да вас видим и да вам кажем да вас чека нов задатак. Сутра ћете ви поново да заводите ред и мир. Свако ко је непријатељ српства мора да нестане. Зато вам данас честитам што сте ступили под српски барјак, који ћете храбро и са поносом носити и бранити. Зато вам кличем: »Да сте ми здрави и живи моји јунаци!« Живео IV добровољачки батаљон«.

Говор претседника владе поздравили су добровољци са:

„Живео отац Србије, генерал Милан Недић!"

Претседник је пред свој полазак поздравио добровољце са „Живела мајка Србија!, Хвала, Живели јунаци!"

—:—

Кад је под јесен 1941 комунистичка аждаја запретила Србији да и у њој уништи српски народ, претседник Српске владе, армијски генерал Милан С. Недић, развио је српски барјак и позвао је родољубе на одлучну борбу са опасним, крвожедним непријатељем. На тај позив први су се пријавили српски национални омладинци, из свих друштвених редова, и студенти и ђаци и сељаци и радници и чиновници, и са оружјем у руци сврстали су се у прве добровољачке одреде и кренули на терен у борбу да зауставе разбојничку руку и да је пребију.

Борба је била тешка. Требало је много и љубави и идеализма, требало је исто тако много и храбрости и пожртвовања да се разбију и униште комунистичке хорде и банде и да се васпостави мир и ред у Србији што је предуслов опстанка српског народа. Добровољачки одреди од себе су све дали и њиховом јуначком борбом олакшана је судбина српског народа и олакшана је тешка и деликатна задаћа Владе народног спаса, коју предводи генерал Недић.

Претседник српске владе Милан Ђ. Недић у свом говору пред IV добровољачким батаљоном одао је пуно признање српским добровољцима и нагласио је њихову улогу и значај у данашњици и сутрашњици. Млади борци са заносом су саслушали топле и мудре речи свога предводника, чврсто одлучни да му и у будуће буду од помоћи, кад год затражи, кад год нареди.

Национална омладина, чији су најбољи и најхрабрији претставници добровољци, гледа у Милану Недићу спасиоца и вођу Србије и она ће му верно служити, јер у тој служби гледа једину истинску и праву службу своме народу и отаџбини.

Дужности добровољаца данас

ПРЕДАВАЊЕ ШЕФА ДРЖАВНЕ ПРОПАГАНДЕ ЂОРЂА ПЕРИЋА

У низу предавања које Васпитни отсек Српског добровољачког корпуса организује у Штабу у улици Милоша Великог 7, јуче пре подне говорио је шеф Државне пропаганде Ђорђе Перић о теми: „Дужности добровољаца данас".

У почетку свога предавања, шеф Државне пропаганде Ђорђе Перић изнео је узроке наше државне и народне пропасти, па је затим рекао:

„Као последица оваквог двадесетогодишњег рада долазе 27 март и 6 април, и наша држава се руши као кула од карата. А затим 22 јуни 1941 године. После тога наш народ запада у тежак и претежак положај у каквом се никада није налазио ни један народ у Европи. Јер, после овога датума сваки Србин имао је онолико непријатеља колико и комшија.

Комунистичка побуна, која је једном страховитом ерупцијом избила, претила је да ће довести до потпуног уништења нашег народа. Али, захваљујући Провиђењу, српски народ добио је своје спасиоце: армиског генерала Милана Недића, као претседника Владе народног спаса, и добровољачке одреде, састављене из редова национално оријентисане студентске, средњо школске и радничке омладине.

Задржавајући се на претешком задатку, који је на себе примио претседник Владе народног спаса генерал Недић и улози добровољаца, који су жртвујући своје животе, пошли да спасавају свој народ, шеф Државне пропаганде Ђорђе Перић рекао је да ће њихове заслуге бити за вечита времена златним словима исписане у народној историји.

„Судбина нам је дала генерала Недића, наставио је г. Перић. После успеха који се састоји у уништењу комунистичког терора, продужава он данас своје велико дело спасавања свога рода, свога народа. Српски народ као целина има још много својих непријатеља „и то у својим рођеним синовима, који под видом неке „ослободилачке акције" служе интересима Енглеске и Америке „а не интересима својим и свога народа. Њихова непромишљена акција, нарочито појачана у последње време, прети да српски народ поново завиче у пропаст. Хоће ли у томе успети, поново зависи од вас, добровољци, који се највернје држите пута којим иде наш спасилац генерал Недић.

Ви, добровољци, знате да смо ми данас упућени само на себе и на своје снаге и да морамо сами да сачувамо живу народну снагу. Зато сте на првом месту ви, српска омладина, позвани. Нека вас клевећу, нека вас оптужују, али баш зато ваш дух, морал и карактер морају бити на већој висини него икада раније."

Свој говор шеф Државне пропаганде Ђорђе Перић завршио је покликом: **„Живела Србија"!** који су сви присутни прихватили.

ПОВРАТАК ЗАРОБЉЕНИКА

У току прошле недеље вратила се је из Немачке још једна група српских ратних заробљеника. У овој групи је дошло 400 војника и 19 официра. До опоравка они су смештени у Војну болницу. Одмах по њиховом доласку посетио их је министар народне привреде др. Милорад Недељковић и поздравио их у име претседника владе, генерала Недића.

Претплатите своје у заробљеништву на

СРПСКИ НАРОД

Претплату прима „Преса" Београд Влајковићева бр. 8

Тромесечна претплата стаје дин. 45.—

ПРИВИЛЕГОВАНА АГРАРНА БАНКА А. Д.

Њен рад и њена улога и значај за обнову земље

Наша земља по својој структури је земља пољопривредника. Према томе пољопривреда је најважнија грана народне привреде и без њеног напретка не може се уопште замислити национални просперитет. Једна од главних препрека напретка наше пољопривреде је у несразмери између површине газдинстава и броја чланова породице. Према раније им статистикама на данашњем подручју Србије, на лице самостално запослено у пољопривреди долази просечно око 5,5 хектара пољопривредне површине од које је скоро једна половина пашњак и ливада.

Да би с једне стране у неколико испунио недостатак сретстава производње и да би с друге стране задовољио жељу за повећањем поседа, земљорадник је принуђен да тражи кредите.

Под таквим околностима зеленашко-лихварство узима све већег маха. Не само појединци, који су били на гласу због узимања великог интереса на позајмљени новац и куповањем жита и рода „на зелено", већ и многе банке у земљи узимале су несразмерно велики интерес, који су уносиле унапред у главницу.

Таквоме злу морало се тражити лека. Срећна идеја водила је оснивању *земљорадничке, сељачке Банке*, под називом *Привилегована аграрна банка* са импозантним капиталом од 700 милиона динара, који је прикупљен из свих народних слојева.

Привилегована аграрна банка има за собом више од једне деценије кредитног пословања намењеног искључиво кредитном спасавању и ојачању земљорадника. У свом пословању Банка је обухватила све врсте пољопривредних кредита како личног тако и задружног. Сви су они давани под најповољнијим условима у односу на новчано тржиште и то нарочито у времену када су остали новчани заводи потпуно обуставили кредит земљораднику. Овим својим радом Банка је успела да подржи велики број пољопривредних газдинстава да преброде тешке привредне прилике, успела је чак у извесној мери да их и унапреди. Поред тога постала је главни кредитор задругарства, нарочито оних задружних организација које су вршиле откуп прераду и уновчење земљорадничких производа. На тај начин земљорадник је избегао индивидуалну личну продају својих производа под много неповољнијим условима.

Најзад у 1936 години доношењем Уредбе о ликвидацији земљорадничких дугова, Банци је поверен важан и замашан државни посао који је она у потпуности организовала и према предвиђеном плану приводи га крају. Примајући на себе и ту дужност може се рећи да је Банка на тај начин вршила и други део своје мисије у погледу раздужења нашег земљорадника, који је с обзиром на данашње прилике у могућности да прилично лако одговори својим старим и некад судбоносним обавезама. Све менице, које су дужници земљорадници издали приватним заводима и појединцима, прешле су у руке Привилеговане аграрне банке, да се код ње исплате са законским интересом и повољније.

На територији Србије са Банатом остало је земљорадничких дугова око Дин. 500,000.000.—

Дужници су платили Привилегованој аграрној банци и преко Пореских управа и то: у 1942 г. Дин. 98,750.000.—

у јануару и до 6 фебруара 1943 год. Дин. 14,800.000.—

Укупно Дин. 113,550.000.—

Данас када је пољопривредно својство наше земље још јаче изражено Привилегована аграрна банка постаје установа још неопходнија и од много већег значаја. Данашње као и будуће прилике обавезују Банку да свој рад у знатној мери прошири.

Побољшање положаја нашег земљорадника треба да буде резултат сложених мера. У оквир тих мера долази: у првом реду повећање пољопривредне површине добивене на основи мелиорације терена који се могу оспособити за обраду; затим мера појачаним искоришћењем већ обрадиве површине дозвољеним смањењем површина пашњака и ливада као и подешавањем избора погодне културе која би давала највећи принос; затим организовано снабдевање газдинстава потребним оруђима за бољу обраду; јача употреба пољопривредних машина и појачање живога инвентара; организовање заједничке употребе машина и појачање набавке приплодне стоке; појачана организација прераде и продаје пољопривредних производа путем задружних организација; појачање земљорадничког задругарства у свим облицима како у погледу чланства тако и у погледу сопствених сретстава, и најзад рационално подизање пољопривредне индустрије да би се запослио вишак пољопривредног становништва и избегло даље цепање поседа.

С обзиром на прилике и сретства са којима данас располаже наш земљорадник, он у знатној мери одговара и својим старим обавезама, како по онима по којима се обавезао својевремено код Банке, тако исто и по својим обавезама по Уредби о ликвидацији земљорадничких дугова. И баш због данашњих прилика и могућности земљорадника, било би по њега врло корисно да настане свим сретствима да се потпуно раздужи и исплати све своје обавезе. Раздужујући себе он се потпуно оспособљава за тренутак кад ће код њега настати поново потреба за добијањем кредита код Банке, док с друге стране враћањем банчиних сретстава ствара њој могућност за обилнијим кредитовањем појединаца или задружних институција које већ данас имају потребу за кредитом.

Но не само да одужи свој стари дуг. Наш земљорадник треба и вишак свога новца да остави као улог код своје сељачке Аграрне банке, да му их она чува у својим трезорима и да му их врати кад буде нужда.

Ово нека послужи нашем сељаку као искрен користан савет који може да буде само на његово добро.

Д-р М. Радосављевић

НЕПОБЕДИВА СНАГА ЕВРОПЕ

Енглески инжењер Џон Скот, који је дуже времена радио у совјетској ратној индустрији (узгред речено, ожењио се Рускињом и зато је престао да буде странац који није у стању да разуме совјетска збивања), вратио се у Енглеску и написао књигу под насловом *С оне стране Урала*. У овој књизи он даје слику стварања и садашњег ратног преуређења совјетске ратне индустрије у азиском делу земље. Он дословно пише: „Темпо изградње био је успорен тиме што су милиони мушкараца и жена погинули једноставно од глади или зиме. Истовремено су многи други били отерани у смрт нечовечанским начином рада и таквим условима живота који се не дају замислити".

Енглески лист *Дејли Мејл*, говорећи о тој књизи, изражава своје незадовољство. Али то није незадовољство хуманости уперено против нечовечне владе СССР, већ незадовољство осетљивости уперено против аутора књиге што је говорио о милионима погинулих, а није рекао блажије — „извесан број". Дакле, енглески лист више жали осетљиве живце енглеских читалаца него животе Стаљинових робова. На костима и на крви тих људи створена је ратна индустрија, која сада снабдева црвену војску у њеном очајном покушају да победу извојује у последњим данима зиме.

Зима је овог пута изневерила Совјете. Већ сада, у фебруару, на разним отсецима фронта почело је топљење снега и зато скијашке совјетске дивизије не могу да оперишу, а моторизоване, па чак и запрежне колоне, чији у стању да доносе потребне количине ратног материјала. С једне стране те незгодне атмосферске прилике, с друге стране замореност црвене војске, која је од 19 новембра наовамо изгубила неколико милиона мртвих и рањених, а с треће стране планско појачање снаге европске одбрамбене војске, створили су такву ситуацију да је фронт почео да се стабилизује. Било је још извесних померања фронта, дошло је до извесних продора (Совјета у позадину европских трупа и европских моторизованих формација у позадину совјетског фронта), али углавном фронт се није много променио. Два највећа совјетска покушаја последњих дана — продор једног коњичког корпуса и продор једне моторизоване формације у област између Доњеца и Дњепра — наишла су на снажну реакцију немачких трупа. Коњица је опкољена и углавном уништена, а моторизована формација тешко потучена немачким противнападом у бок или у леђа.

У овоме се још једном испољила непобедива духовна моћ европских трупа које су планski спремале контраофанзиве, имајући у виду не само одбијање непријатељских напада, већ и стварање такве ситуације, у којој би непријатељски продор могао да се претвори у његов пораз.

На јужном делу Источног фронта промењљиво време — час вејавице, час југовина — онемогућује веће операције и зато су Совјети тежиште борбе пренели даље према северу. Не постоји ни најмања сумња да ће ови последњи дах зиме бити и последњи дах совјетске офанзиве.

Ова офанзива била је значајна не само по томе што су Совјети припремили огромне снаге, веће но што се могло очекивати, не само по томе што су снабдели ту армију ратним материјалом у прилично великим количинама, не само по томе што су научили своје трупе копирању немачке тактике, не само по томе што су убедили црвеноармејце да је победа неопходна, јер без Украјине Совјетска Унија пропада без хране, — већ по томе што су искористили и последњи адут за подизање морала црвене војске: спровели су једну бестидну пропаганду псеудонационализма и псеудопобожности. Хтели су, дакле, да искористе духовну страну људског бића, пошто су увидели да на бази материјализма црвена војска нема никаквих успеха.

Није она постигла успех ни на овој бази духовне преваре. Није постигла зато што је немогуће убедити руски народ да је црвена армија престала да буде армија светске револуције, да буде оруђе Треће интернационале, чији циљеви не одушевљавају тај народ.

Сада је црвена војска прославила своју 25-годишњицу. Дан прославе подудара се са даном тешке њене кризе у области Доњецког базена и југозападно од Харкова. И можда најубедљивији доказ те кризе можемо наћи у Стаљиновој заповести црвеној војсци на дан годишњице, у којој се он жали да та војска мора да се бори без помоћи Британије и Америке, које никако не схватају колико је пожељан други фронт. Још пре 15 дана

(Цртеж В. Белкић)

Стаљинова заповест је изражавала његов понос што црвена војска постиже успехе без помоћи других војски. Упоређење те две заповести доказује да је црвена војска ушла у серију неуспеха и да јој је потребна помоћ оних ратних забушаната који се зову Британија и САД.

За 20 месеци рата црвена војска је изгубила 5,400.000 заробљеника. Овај број нико не може порицати, јер је статистика немачког генералштаба тачна. Она је изгубила преко 4,5 милиона мртвих. И овај број је тачан, јер се подаци немачког генералштаба потпуно поклапају са цифрама које америчка штампа доноси на основу званичних извештаја Рузвелтових претставника у Москви. Како је број рањеника увек три пута већи од броја мртвих, то се може сматрати да је Совјетска Унија имала 13,5 милиона рањеника. Од тих рањеника велики постотак је неспособан за даљу борбу, при чему је тај постотак нарочито велики код црвене војске, зато што услед недовољности лекара у позадини, а и на фронту, нега рањеника је незадовољавајућа. Осим тога, у зимским офанзивама највећи део рањеника губи удове због промрзлости. Зато се рачуна да око 8,300.000 рањеника није могло да се врати на фронт, јер су постали инвалиди. Дакле, укупно 18.2 милиона људи совјетска војска коначно је изгубила.

Она је изгубила 48.000 топова и 34.000 тенкова. То су неподношљиви губитци, и зато Стаљин поново тражи преко својих дипломата и преко својих комунистичких агената хитно успостављење другог фронта. Афрички фронт он не сматра за други фронт.

Тим мање може да сматра тај фронт за неку помоћ за своју војску, јер се тамо дешавају ствари које више личе на америчку бруку, него на америчку борбену енергију. Генерал Ромел бори се на линији Марета, у граничној зони између Триполитаније и Туниса, а истовремено напада Американце у области северно од туниских Сланих језера. Он је потукао неколико америчких дивизија, чији су војници испољили такву борбену неспособност да се могу сматрати за најгори ратни материјал на целој земаљској кугли. Осовинске трупе заузеле су Гафсу, пресекле су железницу која води од Каиуина према Тосеуру, запосели су Збеилу, Касерину и Феријану и упале су у брда Тебеса. Енглески покушај да заустави победничко Ромелово надирање пропао је под унакрсном ватром немачке и америчке артилерије: американци преплашени услед својих пораза држали су енглеске колоне које су им долазиле у помоћ за непријатеља, па су их обасули артилеријском ватром.

Америчка копнена војска није на висини. Америчка морнарица, уколико још постоји, исто тако. За америчку ваздушну флоту чак и Енглези говоре у том смислу. А Рузвелт мисли са таквом „оружаном немоћи" да добије превласт на целој земљиној кугли. Он и његови идиото-фантасти баве се проблемом ваздух - упориште на свима континентима. Они говоре да им је по треба још један адмирал Берд који би окупирао земље у Арктику, као што је онај први био окупирао ледена поља око Арктика. Они сањаре о томе да ће Пацифик постати америчко море.

Као хладан туш деловао је говор „мадаме" (као што Кинези зову Чан Кај Шекову жену) у америчком сенату, у коме је она рекла да време ради за Јапан и да ће Јапан постати непобедив када буде уредио освојене области.

Сада је Јапан започео велике офанзивне операције у Средњој и Јужној Кини, уз помоћ милионске војске националних Кинеза.

Чан Кај Шекова Кина налази се у депримираном стању јер нема никакве помоћи од својих пре коокеаиских послодаваца. Страшна глад у провинцији Хонан, где умиру око 10 милиона људи, и где се може за 5 долара купити једна девојка, чији родитељи убијају своју децу да не би видели њихово мучење, — то је последица нечовечанске политике Чан Кај Шека, који се нимало не брине за кинески народ, већ само тражи од њега неподношљиве жртве за даље вођење рата по налогу Вашингтона.

У Вашингтону дају налоге један маниjак. Он је, на пример, поводом 25-годишњице постојања црвене војске одржао једну подло-фарисејску беседу, у којој је хвалио бољшевике, упућујући им речи из Христове беседе на гори: он је хвалио благе нарави пошто је њихово царство на земљи. Према мишљењу Рузвелта, комунисти су благе нарави! Тридесет милиона Руса погинулих од дана револуције до почетка овог рата, мучених или побијених, леже на души тог комунизма „благе нарави". Више од милион жртава однео је комунизам из Финске, Естоније, Летоније, Литве, Пољске и Бесарабије. Десетине хиљада Срба платили су животом данак том чудовишту „благе нарави". Зато се сада Европа уједињује, као никад до сада, у крсташки рат против бољшевизма. Зато шаље нове снаге на Источни фронт, на фронт претстојеће одлучне победе над комунизмом.

ТУНИС, ПРЕДВОРЈЕ ЕВРОПЕ

Тунис је од 1881 под француским протекторатом. Само овај положај протектората био је разлог зашто Осовина већ одавна није запосела Тунис. Немачка и Италија нису хтеле да дирну у француски колонијални посед, иако је управо Тунис био ванредно важан за обезбеђење Осовине у Либији и за борбену снагу немачко-италијанских трупа у Африци. Тај североисточни кут Туниса са Бизертом и Тунисом удаљен је свега 150 км. од Сицилије, па и овај кратки поморски пут на његовој источној страни осигурава италијанско острво Пантеларија. Запоседање Бизерте и Туниса знатно би олакшало снабдевање немачких и италијанских трупа него што је то било могуће директним поморским путем из Италије до Триполиса, Бенгазија или Тобрука.

Муњевито запоседање Туниса

Али кад су Британци и Американци, одједном и без икаквог обзира према овом раније савезнику, упали у подручја француске суверене власти у Мароку и у Алжиру, морала је и Осовина да се окани обзира према Француској и да запоседне Тунис, ако није хтела да изврши немачко италијанску оклопну армију нападу са две стране и да се изложи опасности, да уопште изгуби свој положај у северној Африци.

Запоседање Туниса извршено је истом муњевитом одлучношћу, као некада запоседање Норвешке, пре него што су Англо-американци имали времена да схвате шта су пропустили. Да је незапоседање Туниса од стране Британаца и Американаца био тежак пропуст у то не сумња више нико ни на њиховој страни. Свакако, ово запоседање захтевало би тешких жртава и у самом почетку препада на северозападну Африку, али оправдавао би их посед ове најважније тачке целе обале.

Међутим су немачке и италијанске поморске борбене снаге брзо искрцале све јаче немачке и италијанске одреде у Тунису и Бизерти, а доцније и у Сфаксу. Упркос кишном периоду и, услед тога, размекшалог тла они су заузели доминантне узвисине западно од ових лука и у смелом надирању пробијали се све према западу. Покушаји британске прве армије, коју је врховни заповедник Ајзенхауер, да би штедео своје Американце, разумљиво, бацио напред, да спрече трупама Осовине даље добивање терена, пропали су прво, на бројној надмоћности савезничких борбених снага према чеоним трупама британске прве армије, а доцније и због већег ратног искуства и надмоћности вођства трупа Осовине.

У делимично жестоким и крвавим борбама Немци и Италијани продирали су све даље на запад, заробили притом 4.000 непријатељских војника и заузели или уништили 70 топова и бројне тенкове и оклопна кола. И прилично оскудно опремљени и наоружани одреди „слободних Француза", мешавина страначких легионара, белих и урођеничких Француза, које је Де Гол са југа, западно од Слаиих језера, потерао у Тунис, били су поражени.

Данас Осовина држи у рукама пространи део Туниса са висоравнима, које доминирају источним изданцима планине Атлас и где су се темељито учврстили. Тиме су створени предуслови за јако ометање англоамеричког довоза појачања преко лука Бон, Алжир, па чак и Оран, и за успешне нападе на аеродроме, скоро ништа, као и на трупе британске прве армије, које су у маршу или се боре. Ово се односи поред Британаца и на Жиро-ове Французе и Американце. Ови се држе позади и уступају своје оружје и опрему, која услед рата на мору споро пристиже, засада радије Жиро-овим Французима.

Било би потребна велика борбена снага да се нашим дивизијама опет преотму ови јаки положаји. А да се она створи, томе, бар засада, сметају неслога између Британаца и Американаца, још већа неслога између голиста и присталица Жироа, све већа мржња урођеника према Американцима и јевrejима и, што није најмање важно, услед дејства немачких подморница све теже снабдевање и употпуњавање садањих британских и америчких трупа, а да се и не говори о неком њиховом појачању.

Пропале наде

Али, то је тек једна страна значаја Туниса. Фелдмаршал Ромел и овог пута умео је да се отме обухвату свог противника Монтгомериа, који му је по сназi био далеко надмоћан, па је овом покушају обухвата са југа управо на време измакао. Тако се британска осма армија удаљила 1.400 км., од своје базе за снабдевање, а да није постигла свој циљ, уништење немачко-италијанске оклопне армије, док је напротив снабдевање ове армије преко туниских лука постало све лакше и обилатије.

Друга нада, да би се Ромел могао смрвити нападом са две стране, пропала је запоседањем Туниса. А и трећи план, према коме су голисти и Британци имали да се забију са југа између немачко-италијанске оклопне армије и немачко-италијанског туниског фронта, постао је илузоран. Немачко-италијанска оклопљена армија повезала се са туниском армијом и налази се иза граничних утврђења, која су Французи још пре рата изградили између Туниса и Триполиса. Тиме је учвршћена довољно снага да се јако осигура и према југу.

Италијани су принели жртву, да не само напусте свој лепи и са толико љубави изграђени Триполис и његову луку, него да га и темељито разоре, као што је и Ромел разорио обласки друм и све станице за воду и склоништа на том друму од египатске границе до његових данашњих положаја, отежавши знатно борбене покрете осме армије.

Сада стоји једна јака група у борби прокушаних немачких и италијанских борбених снага у јаком положају у Африци са најкраћом везом са континенталном Европом, спремна и способна да овај положај одржи у покретној одбрани и против бројно надмоћних непријатељских снага, па да га, ако буде потребно још и прошири. Истовремено је тиме поморски пут између западног и источног дела Средоземног Мора, који је раније, иако само са тешким жртвама, могао да се користи за снабдевање Малте, за Енглеску затворен.

Генерал артилерије
Паул Хасе

Copyright by Vox Gentium and Ag. Rudnik — 1943

Комунистичка армија искоришћава зиму за своје нападе, искоришћава вејавице, дугу ноћ, мраз и маглу као и ниске облаке, које онемогућују акције немачког ваздухопловства. Али сада настаје ветра и снега, нестаје магле и облака. Ето, ових дана немачка авијација је могла први пут после неколико зимских месеци да спроведе велику акцију помоћи из ваздуха опкољеним трупама. Више хиљада авиона Рајха и других европских земаља бомбардовали су читав дан и читаву ноћ борбене линије, колоне складишта бољшевика од Кавкаских брда па до Северног леденог мора. Постигнути су феноменални успеси на земљи а осим тога оборено је 99 авиона, док је на европској страни губитак раван 2 машине. То је надмоћ. То је весник великих победа!

М. Војновић

Ове године не смемо остати без кромпира

У нашој земљи, која је сасвим погодна за гајење кромпира, не смемо дозволити да останемо и ове године без кромпира, као што смо остали прошле године. Кромпир је храна не само добра и корисна, већ потребна у свако време, а нарочито данашње. Његова вредност није само у хранљивим састојцима и богатој садржини скроба, већ и у томе што може делимично заменити хлеб, што са мало зачина претставља сам за себе добро јело и што уз свако друго јело претставља укусан додатак.

Ма да није европска биљка, кромпир је одмах по открићу Америке пренет у Европу, где се убрзо тако раширио и одомаћио, да данас претставља готово неопходан артикал у кујнама и на трпезама свих европских народа.

Нашем земљоделнику врло је добро познато како се гаји кромпир, али неколико савета, које овде износимо, послужиће му врло добро, да са што мање утрошка семена добије принос знатно већи од уобичајеног.

Избор семена

При избору семена треба водити рачуна о чињеници, да се оно мора обнављати сваке треће или четврте године и то семеном из северних земаља, на пример из Немачке, Холандије или северне Француске. Рачуна се да обновљено семе даје до три пута већи принос.

За семе најбољи су кромпири средње величине, код ситних сорти од 40—50 грама тежине, а код крупних 70—80 грама.

У оскудици кромпира за семе може кромпир и да се преполови. Такав кромпир неће дати мање приноса, али треба пажљиво поступити. Кртоле треба сећи по дужини, на две половине. Могу се сећи чак и на четири дела, али ваља пазити да сваки пресечени део има најмање два ока. Резове тако отсечених делова замочити у прашину од гипса, или бар у пепео, па их оставити око недељу дана на ваздуху и сунцу, да се добро осуше. Може за то време да истера и дугачку клицу. У том случају при сађењу пазити да се не одломи.

У јако великој несташици кромпира за семе могу се употребити чак и сама ока на кртолама. Свако око треба засебно исећи са нешто мало околног меса, па сечену страну замочити у прашину од гипса, а затим их оставити у сандук са пепелом, да се просуше на ваздуху и сунцу око недељу дана. Могу се ока исећи чак и на цео месец и више дана пре сађења, па их оставити на сувом песку на топлом месту да исклијају. Затим их расадити на одређено место кад време дозволи. Оваква ока треба садити гушће него ли целе кртоле, отприлике шест биљака на један квадратни метар.

На време сађења кромпира треба у данашњим приликама јако пазити. Раније је био циљ да се млад кромпир изнесе што пре на тржиште; данас мора бити циљ да се кромпира произведе што више. Стога треба имати на уму, да је кромпир врло осетљив на зиму и да су пролетњи мразеви и слане у стању да униште усев. *Због тога је боље не журити са сетвом и сачекати бар први, па чак и другу половину априла.*

Кромпир успева готово на сваком добро урађеном земљишту. Али, да би се добио што већи принос, треба по могућству бирати лаку, растреситу и пропусну пескушу, а избегавати тешку и влажну земљу. Исто тако избегавати јако ветровите положаје.

Нега усева

Не треба жалити труд за обраду и ђубрење земљишта, јер то кромпир обилно накнађује. Земљиште треба обрадити дубоко, најмање 40 сантиметара, и то што пре, ако већ није урађено у јесен, што је најбоље. Затим обилно ђубрити сазрелим ђубретом. У том случају може добро да успева и ако се више година сади на истом земљишту. Пошто се кромпир заседе, корисно је растурити кречну прашину, па заграбуљати, особито на тежем земљишту.

Чим усев изникне треба га опрашити. Кад израсте око 25 сантиметара окопати га дубље и навући мало земље на струкове. Кад израсте око пола метра врши се главно загртање.

Пошто пероноспора може да нападне кромпир, врло је препоручљиво да се прска плавим каменом, и то пред прво загртање раствором 2%, а после три недеље раствором 3%, што претставља утрошак око 1.000 литара раствора на један хектар.

Заливање кромпира за време суше врло је корисно, ма да је довољно да се изврши свега двапут у току месеца. Опити код нас су показали, да је један кубни метар воде утрошен за заливање кромпира донео принос од 220 кгр. већи него ли код кромпира на истом земљишту које није заливано.

Корисно је такође откидање цвета чим се на усеву појави, чиме се повећава принос око 10%.

Просечан принос кромпира рачуна се, према сортама, од 15.000 до 35.000 кгр. по хектару. Међутим, на земљиштима добро урађеним, на 60 сантиметара дубине, и добро пођубреним стајским и вештачким ђубривима, принос може да се попне чак до 100.000 кгр. по хектару.

Мере Министарства пољопривреде

Што је кромпир прошле године подбацио, криве су у многом временске прилике, хладно и влажно време у доба сетве, а затим суша праћена штеточинама и болестима на кромпиру.

Да би се ове године обезбедила правилна сетва на довољним површинама, Министарство пољопривреде наредило је свима окружним и среским начелницима, пољопривредним инспекторима и референтима да изврше попис кромпира за сетву по општинама и направе расподелу за овогодишњу сетву у дотичним срезовима, односно окрузима. У колико се утврди да има више семена него што је за тај крај потребно, извршиће се пребацивање вишка у оне општине, срезове и округе у којима га нема довољно.

Ова мера Министарства има једини циљ, да се благовремено обезбеде довољне количине кромпира за семе, како би могле да се засеју предвиђене веће површине земљишта.

Свако земљиште мора бити обрађено

Планом о пољопривредној производњи предвиђено је да се морају обрадити и засејати и она земљишта, чији се власници сами не баве пољопривредом, или их из ма каквих разлога не могу сами обрадити. Исто тако не смеју остати необрађена земљишта која припадају црквама, манастирима, школама, општинама или другим установама.

Општине су биле дужне да саставе списак оваквих земљишта, а сопственици да до 1 фебруара поднесу општинама писмену пријаву, да ли ће своје земљиште сами обрадити или не.

Министарство пољопривреде и исхране тражило је сада од свих среских начелстава извештај о распореду земљишта, те све општине треба најхитније да среде податке. Они власници, који су се примили да сами обраде имање, дужни су то да учине, јер ће у противном бити кажњени због немарности и неизвршења дужности. За она земљишта која су пријављена као слободна, општине су дужне да нађу обрађивача или да их саме обраде у сопственој режији мобом, односно плаћеном радном снагом.

МЕТЕОРОЛОШКА СЛУЖБА ВОЋНИХ РАСАДНИКА

Министарство пољопривреде и исхране наредило је свима државним расадницима који располажу потребним инструментима, да шаљу податке о метеоролошким приликама у вези са воћарством и виноградарством недавно основаном Државном заводу за воћарство и виноградарство у Јагодини. На основу ових података Завод ће израђивати податке за све воћаре и остале пољопривреднике у Србији.

ОБРАЗОВАЊЕ ЉУДСКИХ И СТОЧНИХ РАДНИХ ЗАЈЕДНИЦА

Министарство пољопривреде упутило је ново строго наређење, да све општине, које то до сада нису учиниле, имају у року од 8 дана да образују радне људске и сточне јединице, које би обавиле све послове код домаћинстава оскудних у људској и сточној радној снази. Исто тако имају да се ревидирају већ образовани спискови, пошто су многи пољопривредници, услед оскудице сточне хране ,морали своју стоку продати.

Истовремено општине треба да одреде где ће се у њиховим атарима вршити обрада земљишта риљањем, дакле без сточне радне снаге, и да то риљање буде благовремено обављено. Нарочито се морају изриљати земљишта одређена за повртњаке. Они који према примљеној наредби не обаве риљање биће кажњени новчано од 500 до 50.000 динара, а у тежим случајевима и принудним радом.

РАСАД ПОВРЋА ЗА ПРОДАЈУ ЗЕМЉОРАДНИЦИМА

Министарство пољопривреде и исхране наредило је свима државним расадницима да ове године морају произвести довољно расада поврћа како за своје потребе, тако и за потребе пољопривредника у својој околини. Поред тога приводе се крају преговори за набавку веће количине семена разног поврћа из Немачке и Мађарске, које ће такође бити стављено на расположење нашим пољопривредницима. Као што је већ објављено, пољопривредници могу да набаве за сада извесне количине семена грашка крунца сорте „Викторија", који је у току прошле године произведен на државним пољопривредним имањима.

ТРЕБА ЗАСЕЈАТИ ШТО ВИШЕ КУКУРУЗА

Предвиђено је да се ове године засеје кукурузом много већа површина него ли прошле. То значи да се мора засејати не само земљиште на коме се обично сеје кукуруз, већ и друге површине, а нарочито оне које су до сада биле неискоришћене за пољопривреду уопште. Не препоручује се да се кукуруз сеје тамо где је сејан и прошле године.

Министарство пољопривреде и исхране упутило је свима органима на терену наредбу да испитају могућности за сетву кукуруза, нарочито с обзиром на расположиве количине кукуруза за семе. Пољопривредници треба да помогну органе у овом раду, јер је то у њиховом сопственом интересу.

Воћне саднице према воћарским реонима

Реорганизацијом целе земље на воћарске реоне, Министарство пољопривреде и исхране одредило је које врсте и сорте воћака смеју да се размножавају у појединим крајевима Србије. Расадницима је стављено у дужност да растурају две велике групе воћних садница: оних које су препоручене за целу земљу и оних које су одређене баш за дотични воћарски реон у коме се појединн расадници налазе.

Сад је Министарство пољопривреде издало нову наредбу којом је предвиђено колико и какве сорте воћака мора сваки расадник да произведе обавезно сваке године. Поред воћних садница, сваки расадник мора размножавати и растурати такође известан број садница малина, јагода, леске, рибизли и огрозда. Жеља је да и ово јагодасто воће продре међу воћаре више него што је то до сада било.

Окружни Уред за осигурање радника у Београду

Број: 3275-1943

Обавештење

Господин министар социјалне политике и народног здравља решењем Ст. Бр. 317 од 29 јануара 1943 год. одобрио је, на предлог Главног уреда за осигурање радника у Београду, а на основу става 4 § 22 Закона о осигурању радника, закључак Комесара за радничко осигурање од 16 новембра 1942 год. којим се **са даном 1 јануара 1943 године укида категоризација** послужног и помоћног особља у кућама, локалима и јавним болницама, као и категоризација ложача и машиниста на вршалицама.

Према томе се почев од 1 јануара 1943 год. сва односна лица, запослена у кућанствима, локалима и јавним болницама имају уврштавати у оне надничне разреде, који одговарају висини њихове стварне зараде.

Упозоравају се стога заинтересовани послодавци-кућанства, власници локала (хотелијери, ресторатери, гостионичари, кафеџије, бифеџије и сл.) као и јавне болнице — да ће овај Уред наредних дана, а у циљу правилног увртшења односног особља у нове надничне разреде, **изаслати своје органе** ради прикупљања тачних података о величини зараде, па се послодавци умољавају да им потребне податке на лицу места пруже како би се овај посао што тачније и брже могао обавити.

У случају да који од послодаваца одбије пружање потребних података Уред ће према таквоме применити одредбе § 16 Закона о осигурању радника (наплата трошкова изасланја уредског органа).

Из канцеларије Окружног уреда за осигурање радника у Београду Број 3275—1943 од 10 фебруара 1943 године.

110 1—1

Жене на црној берзи

Највећи број жена са црне берзе не виђа се на црној листи. Тај број може сваки Београђанин да види четири пута недељно пред београдским дуванџиницама. Јер, неће бити претерано ако рекнемо, да од свих жена које чекају дуван пред београдским дуванџиницама, једва ако једна трећина пуши. Остале износе добијени дуван на црну берзу.

(Цртежи: К. Н.)

Но, рећи ће неко, с тим паклићем дувана или цигарета слабо ће зарадити.

Женска умешност

То и оне знају. Зато не чекају због једног паклића, већ због читавог низа паклића, који им, претворени у новац на црној берзи, доносе за непуна 2 сата чекања много већу зараду, него кад би на другом послу радиле цео дан.

Њихова вештина је невероватна. Док по који мушкарац, окорели пушач, једва ако успе да добије дуван по други пут, ма да дељење мушкарцима почиње читав сат раније, дотле жене, и поред једног сата задоцњења, успевају да га добију на три и четири места, и то све у року од пола сата.

Како је то могуће? — упитаће неко. Па ето: више вреди умети него ли имати. Постоје зато читаве женске организоване дружине, и једна другој „заузима место" у редовима пред неколико трафика. Чим отпочне дељење женама, то јест у 4 сата, настаје међу њима рокирање и трка од трафике до трафике. Једна за другу јамче да су „заиста у реду биле" — оно што наш народ каже: „салебџија за бозаџију". И, за укупно један сат до сат и по чекања, препричавања и препирања са мушкарцима, зараде добру надницу.

Још једну новину измислиле су жене пред трафикама упркос изричног наређења Управе државних монопола, које каже да жене тек од 4 сата имају право да стану у ред. Међутим, оне сада образују засебан ред, па чим буде 4 сата одмах се појаве пред шалтером, тако да многи мушкарци који су дошли пре 4 сата остају без дувана, док оне обилазе шалтере по тзв. систему „рингишпила". Има продаваца дувана, који ту новину нису усвојили, али велики број дуванџијки, које због солидарности полова држе женску страну, усвајају ово противупрописно тумачење изричне наредбе. Та произвољна тумачења, доводе често до врло непријатних објашњавања између оба пола, па је у неколико махова долазило и до физичког разрачунавања, што ни у ком случају не може да нам служи на част.

На сваки начин било би потребно да се Управа државних монопола заинтересује за ове појаве и да примора све заинтересоване на поштовање наредбе.

Пред трафикама могло би се најзад наћи и решење једног питања, које у Београду почиње да се доста тешко осећа. То је несташица кућне послуге и кућне помоћне радне снаге. Јер, велика већина жена пред трафикама су у ствари бивше „бединерке" и „вешерке", које сада са много мање труда налазе, путем дувана, много бољу зараду.

Иначе, у недозвољеном пословању на црној берзи уопште, ухваћене су и кажњене прошлог месеца 33 жене.

По висини кривице и казне прво место заузела је једна пиљарица из Драгослава Јаћимовића улице, Даница Черјакова, која је због јабука и сувих шљива кажњена са 50.000 дин. и 10 дана затвора. Друго место заузеле су две гостионичарке: Персида Миленковић из Коларчеве ул. 3, која је због продаје цигарета кажњена са 10.000 дин., 10 дана затвора и две недеље затварања радње; истом новчаном казном кажњена је и друга гостионичарка, Барбара Хелц из Босанске ул. 65, због прекршаја одобрених цена.

Казне због лепог изгледа

Већина мањих казни пало је на сељанке из околине Београда, на београдске пиљарице и гостионичарке. Сељанке су дошле из Кусадка, Доње Ливадице, Баничиног Села, Мале Плане и Кнежевца, а продавале су по недозвољеним ценама брашно, сланину, суво месо, сир, млеко, маст и сапун. Београдске пиљарице продавале су „испод тезге" јабуке, зелен, кромпир и парадајз, а једна је ускратила продају купуса. Гостионичарке су одговарале због кобасица, бонбона и прекршаја цена.

Поред ових нашао се и известан број жена других професија, или домаћица, које је привукао изглед на лепу зараду, те су закорачиле преко прага црне берзе. Тако је једна радница одговарала због меса, једна домаћица из Сарајевске ул. 11 због хлеба, друга из Димитрија Туцовића ул. 23 због јабука, трећа из Пожеге такође због јабука, једна посластичарка из Краља Милана ул. 1 због куповине саламе, једна власница преноћишта из Царице Милице ул. 13 због неистицања цена, једна власница кола из Војводе Ђуровића ул. 24 због превоза, једна жена из Захумске ул. 51 због пасуља и једна из Војислава Илића ул. 27 због трампе одела за дрва.

Најзад је и омладина почела да се бави шпекулацијом, изабравши један специјалан делокруг рада: препродају улазница. Властима је већ пала у руке једна дружина, која се бавила препродајом биоскопских улазница. За први почетак кажњено је са по 10 дана затвора 11 младих шпекуланата, међу којима три ученика.

Стижу међутим жалбе позоришних посетилаца, да се и са позоришним улазницама праве шпекулације. Због тога је врло вероватно да ће контролни органи покушати да разбистре и то питање.

У биоскопу »Београд« приказује се ових дана веома занимљив музички филм »Премијера љубави«. Режисер овог филма Фриц Кајтнер знао је врло лепо да оживи атмосферу једног модерног уметничког брака који сачињавају Виктор де Кова и Илзе Вернер

(Foto: Terra-film)

АМЕРИЧКА КУЛТУРА

Позабавимо ли се питањима више културе у Америци показује се да је америчка култура узела безбројне зајмове из ризнице европског духовног богатства, уколико се могла да уздигне из шљаке једне више или мање материјалистичке цивилизације. Најбољи доказ за ово пружа америчка литература, која је до 1870 године неограничено обожавала све што је европско. Песник Лонгфелоу даје најбољи пример за то. Он је разне дубоке додире са ваненглеском Европом, са Немачком, Шпанијом и Италијом, са Гетеом, Дантеом и са Фритјоф-Сагом довео у лепу синтезу и тиме своју американштину не само обогатио него тек право оживео. Уствари, сви песници првог процвата америчке литературе, тражили су лепоту с друге стране Атлантика, тражили су инспирације својих сопствених визија у атмосфери песничке уметности и у сигурном укусу Европе. Али и много доцније амерички тражитељи лепоте кретали су у Европу: писац романа Хенри Џемс и сликар Хвистлер два су најистакнутија имена и доказ томе. Па и сам Томас Волф, један од најсамовољнијих писаца романа данашње Америке, нашао је сам себе тек у Европи.

Са Емерсоном, највећим мислиоцем песником Америке долазимо уствари до првоборца за истински европски узор за америчку културу. Он је захтевао, у својој елементарности, американску независност у духовном животу, али упркос томе, или можда баш због тога, био је најбољи пример да је и сво његово настојање да се створи хероична или репрезентативна Америка настало из европског корена. Он је некада нашао у „генију немачке нације... најдивнији уплив у свету, који је великом снагом дејствовао на Енглеску и Америку". Управо по свом познавању европских величина постао је он најнемилосрднији критичар демократије и целокупне цивилизације Сједињених држава. Године 1859 изјавио се против неосноване америчке умишљености и то пре свега на политичком подручју: „Није никакво чудо, што европске земље, у којима је стање много лошије, кажу: погледајте Америку, тамо је још много горе него код нас".

Има важних разлога за његову оптужбу: општа америчка слабост карактера, неморална политика и најзад „ратоборност" — енглеска баштина — са фарисејском суревњивости за религију, или за патриотизам прикривена". Стање које је он критиковао од тог времена још се и погоршало, а искрсле су и нове ствари, док су Сједињене државе себи и једном сметеном свету најзад осванулe као земља неограничених могућности или чак као неки митос: неодговорна спекулација, којој никаква народна добра нису света, површно знање и познавање, нарочито Европе, претерана пословна реклама, затрована политичка пропаганда, анационалне финансије и корупција у великој и у малој политици. У свом познатом есеју о успеху обара се Емерсон на опадање морала свог времена а пре свега „плитке американштине". Што се тиче Европе Емерсон је рекао: „Први људи угледали су земљу и небо. Ми смо угледали железнице, банке и фабрике. Стваралачка снага била је тада једнака као и данас, само се она тада бавила небеским телима а не са клозетима на воду. Свако види оно чиме се бави".

Дакле, идеализам против материјализма, прастара култура против цивилизације, унутрашња удобност против самог конфора. Оштрије није могла да буде означена разлика између Европе и Америке.

Као што америчка култура свој почетак има у Европи, тако се и њена стара и нова историја дели као прошли или савремени европски догађаји. Досада нема никаквог европског развоја који се било када и било у којој форми није одразио и у Новом свету. Обе културе у сталном су контакту, а још у години 1942 Америка много више дугује Европи него обратно. Наравно, већина европских добара преобразила су се на путу преко Атлантика. Колонијалне и граничарске прилике, англосаксонско морализање, новоенглески пуританизам и исто тако непатворен амерички прагматизам ограничили су и американизирали сваки могући уплив. Често уопште нису дејствовале најдубље европске идеје него лакши и удобнији „преводи" па чак и кривотворине.

Без сумње су Американци постигли много али исто тако се је код њих и много драгоцених европских добара искварило. Често они нису обуздавали своју склоност да све у животу гоне до екстрема. Они су исто тако бездушно експлоатисали европске мисли као и европске људе. У XX столећу Америка има своје извесно место уколико јој то допушта сенилност њене идеологије, једнакости и слободе и њен реакционаран став.

Нема краја доказима колико је дубоко дејствовала Европа на Америку.

Кад је у светском рату једна културна мањина америчке омладине, као што је то био круг око часописа „Седам уметности" приступила реформама америчког живота опет је посегнула за европским духом и наравно и за духом Гетеа. А горка самокритика у литератури од 1920 све више се оријентише опет према Европи иако се иначе људи показују антиевропски. Оно што је 1902 један мудри Американац завештао својим земљацима то важи још и данас: „Поред свих наших причања о савладаном и преживелом колонијализму ми нисмо никада били више колонија него управо сада, иако то називамо космополитски".

Од Европе откинути Европљани тиме још увек нису постали Американци а огроман дуг захвалности Сједињених држава Европи још није изравнат тиме што окретни Јенки најављује са да „американско столеће" какво је Европа, да се узгред каже, са својим новим мислима већ одавна преболела.

Пошто се данас Америка показује без разумевања па чак и непријатељски према култури и животним интересима Европе и тиме негира почетке и корен свог развоја и снаге могла би да се понови оштра констатација Француза Адета који је 1796 саопштио својој влади: „Сваки Американац је рођени непријатељ свих европских народа".

ЦРНИ ТРАГ У СРПСКОЈ ПОЕЗИЈИ

Још и дандањи о песнику Владиславу Петковићу говори се и каже: — Јадни Дис!...

Јадни Дис и због тога што је проглашен за кварежни дух, јадни Дис и због тога што није унесен у историју књижевности, јадни Дис што је као неприлагођен постојао, јадни Дис и што се најзад утопио.

И тако, од Диса је створен црни домино српске књижевности, препун абонос-стихова:

Ноћас су ме походили мртви,
Нова гробља и векови стари;
Прилазили к мени као жртви,
Као боји пролазности ствари.

*

Није потребно тумарати по мору расправа о души, о друштву, о судбини; није потребно раширених руку прстима опипавати зло и добро: декадентску културу излишно је везивати за неразликовање здравог од болесног, истине од заблуде, јер, лош удес, коб, патње ил животни угљендиоксид, имајући права већ на постојање, имају и права на дејствовање.

В. П. — Дис није декадент.

В. П. — Дис је рековалесцент.

Тешко је боловао од такозваног „Ништа ме не боли", и, као оно сепија, остављајући за собом црн траг покушаја прелаза из просторних у временска доживљавања, од непријатности, често величине макова зрна, опорављао се стварајући читаве планине нерасположења.

Бол, то је нешто друго.

В. П. — Дис био је мајстор такозване интелектуалне уцвељености:

То рећи данас ја не умем више,
То што ме боли и болове гуши,
То што ми поглед као облак брише,
То што ме труне, што ми снагу суши.
То зашто сан мој на сан не мирише.

*

Није суштина у томе што је, како кажу, „Дис нашу поезију ослободио рационализма и у њу унео велики идеалистички и мистички занос"; нити пак што је његова поезија, „поезија снова" с ирванским песимизмом, ил што је нека врста српског Бодлера.

То су гломазни рамови за лик скромног зачетника урбанистичког хероизма.

В. П. — Дис није ни мистик ни будист, баш као што није ни декадент.

Тај крхолики Чачанин, необичне гавран-косе, необичних биљур-наочара, као гар јасно је увиђао и шта зна и шта хоће и шта може, и то тако и толико да су његове душевне радње мал те не пример јединства песничке свести: свуда оштра мисао, свуда оштар опажај, и од његовога слика до слика развија се уствари ил чиста полемика, ил чиста еротика, ил чиста критика — понајчешће памфлет, лирска повика:

За лице твоје огледала није,
Живи међ људма у музици блуда.
Живи и нек ти влага срца пије,
Живи у земљи срамоте и луда.

Година дана више од четврт столећа већ је прошла од како је песник *Утопљених душа* утопљен у валима морским.

Мерен најобичнијим законом акције и реакције, Владислав Петковић-Дис за живота је губио, после смрти добио: грозничаво се напрезао да поезију уздигне на степен меланхолије стваралачког акта, човека на степен лирског софисте.

Али десетак песама црног домина српске књижевности, десетак су узора поетизације српске урбанистичке свести, дигнуте до мита, што десетинама, тобож и већих малограђанских песника, није успело.

ВЛАД. ПЕТКОВИЋ-DIS, КАРИКАТУРА КОЈУ ЈЕ НИКОЛА БЕШЕВИЋ РАДИО 1917 У РИМУ, ПРЕД ПЕСНИ КОВО СУДБОНОСНО ПУТОВАЊЕ

НИРВАНА

Ноћас су ме походили мртви,
Нова гробља и векови стари;
Прилазили к мени као жртви,
Као боји пролазности ствари.

Ноћас су ме походила мора,
Сва усахла, без вала и пене,
Мртав ветар дувао је с гора,
Трудио се свемир да покрене.

Ноћас ме је походила срећа
Мртвих душа, и сан мртве руже,
Ноћас била сва мртва пролећа:
И мириси мртви свуда круже.

Ноћас љубав долазила к мени,
Мртва љубав свију времена,
Заљубљени, смрћу загрљени,
Под пољупцем мртвих успомена

И све што је постојало икад,
Своју сенку све што имађаше,
Све што више јавити се никад,
Никад неће — к мени дохођаше

Ту су били умрли облаци,
Мртво време с историјом дана,
Ту су били погинули зраци:
Сву селену притисну нирвана.

И нирвана имала је тада
Поглед који нема људско око:
Без облака, без среће, без јада,
Поглед мртав и празан дубоко.

И тај поглед, к'о кам да је неки,
Падао је на мене и снове,
На будућност, на простор далеки,
На идеје, и све мисли нове.

Ноћас су ме походили мртви,
Нова гробља и векови стари;
Прилазили к мени као жртви,
Као боји пролазности ствари.

Смотра српског духа

Данас се одржава у Саборној цркви свечан помен свим умрлим српским књижевницима као и техничким трудбеницима наше књиге (штампарима, издавачима, библиотекарима итд.). Министарство просвете је истога датума прошле године први пут приредило такву комеморацију с тиме да се ова и у будуће стално и редовно понавља на тај дан — дан оснивања наше Народне библиотеке.

Стабилишући тако званични чин пијетета према сенима наших духовних радника у облику једне свакогодишње свечане културе манифестације, Министарство просвете учинило је један леп и користан родољубиви гест. Било је потребно и биће несумњиво од највеће користи — данас још више него икада — да се и званично подвуче и афирмира важност нашег културног живота и заслуга наших културних радника које, на жалост, често нису биле довољно уважаване.

Образовање, литература и наука претстављају заиста најплеменитији и најефикаснији израз националне снаге и енергије; књига и мисао могу и морају да живе још и кад је мач преломљен — и књижевник и научник су исто тако снажни и часни борци Отаџбине као и војник и политичар.

Добро је да народ то свагда, а нарочито у доба великог искушења, има у виду и на срцу. Јер ће он из такве пажње, таквог пијетета моћи да црпе уједно и много утехе и вере и поуздања у будућност. Стога помен нашим књижевницима и културним радницима уопште, почињући од Св. Саве па све до скорашњих, последњих покојника наше литературе, значи нешто много више него једну просту званичну и црквену церемонију; он значи и једну свечану историјску евокацију или смотру српског духа, српске мисаоности и једно побожно — и утешно поклоњење том духу.

27. фебруар постао је тако за нас један народни празник који се достојно прикључује данима Св. Саве и Св. Ћирила и Методија.

ТОДОР МАНОЈЛОВИЋ

КНЕЖЕВИЋЕВ КРУГ

Мисао Божидара Кнежевића тек ето почиње да блиста — да зрачи.

Врла, врховита, васколика, као брушљен обвија се она око кореа, око дебла, око круне расне.

*

По простом народном језику, филозоф је онај који се, живећи незапажено, разбира у животној мудрости, сматра да је свет органски механизам, с организованим поретком узрока и последица, с непоречивошћу религије, с целисходношћу предавања у простору и времену.

По ученом, школском језику, филозоф је професионалан епистемолог који, проводећи живот од научних кабинета до академских анкета, сматра да је свет сплет сила, у коме поредак узрока и последица уступа место неизвесности, вероватности, релативности.

Живот и рад Божидара Кнежевића је ремек-дело борбе једног проналазачког духа, борбе да се свет појава и свет мисли повеже у развојну целину апсолутногa смера.

Борба орканска, те отуда ваљда онај печални лик првог српског историософа.

Али је створен српски филозофски мит.

Прича пак о њему, у најкраћем, гласила би овако:

»Давно је знано да човек своје биће схвата мисленом силином, која осветљава, сажима и у садашњост сноси белеге прошлости. Прави мудраци не само сабирају важније, не само дубоко прозиру законе доласка, одласка и повратка животних суштина, већ стварају читаво неимарство појмова, да те белеге, *те суштине, те изворе надахнуте* свести уопште на човечанство, на природу — уздигну на степен апсолутногa.

Читаво идејно неимарство створио је усамљени Божидар Кнежевић — велики логоцентриста.

»Давно је знано да осећање реда, пропорције, кружног збивања, истиче дух као вишу, природу као огромну стварност, истиче свет као коначан у бесконачном времену, човека створеног од вечности, али човека који ту вечност својим рукама, својим мукама, животно поново мора да ствара, животно поново да осваја«.

Читаво животно кружење проживео је, обележио усамљени Божидар Кнежевић — велики биоцентриста.

*

И тако?

Мислио је органски, осећао органски, те врла, врховита, васколика, као брушљан вита, обвија се циклусна мисао Божидара Кнежевића око циклусног нашег збивања.

И, с убрусом у руци већ се назиру професионални епистемолози пред пепелом његових ногу, пред тајанственом урном српског филозофског мита.

— З.

АПЕЛ НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ

Народна библиотека у Београду издала је апел у коме позива пријатеље српске књиге да сакупљају и њој продају ретке српске књиге. Наше књиге су штампане у сразмерно малом броју примерака а и тај мали број је био изложен повећаном пропадању услед честих поремећаја у српском простору. Ради овога наше старе књиге спадају у оне најређе и најскупље.

У вези са овим питањем надлежне власти предузеле су мере да се код расходовања старих архива наших надлештава поведе строго рачуна о материјалу који има вредност историске грађе, библиографскоу или коју другу. Расходовање ових *архива вршиће од сада комисије* које ће о овоме строго водити рачуна.

ПРОУЧАВАЊЕ НАШЕ ПРИВРЕДНЕ ПРОШЛОСТИ

Сигисмунд Рекендорф, непознати испитивач руда у Србији

Уставобранитељски режим обратио је пажњу и на рударство. Ослањајући се на традицију и историју установобранитељи су сматрали да је копање руда нужно и корисно. „Србија је важила као најбогатија земља у рудама. Још су Римљани у њој копали руду и вадили метал. О рударству се старао и краљ Владислав IV и доводио људе из Немачке (1230—36). И после пропасти на Косову, па и за Карађорђа (Рудник) копала се руда у Србији".

За Милошево време копање руда било је врло примитивно, нестручно. Њим су се претежно бавили сељаци. Неке руднике, нарочито угља, искоришћавао је кнез Милош преко нестручних људи, ансеника. Познати покушај тројице Саксонаца да се оснују рудници у Србији, које би отворила српска влада, (1838) потпуно је пропао. Рударство је за све време до 1839 било оно-лико примитивно и са онаквом рударском техником како се копало крију̀мице за време Турака.

Да би се знало где и коју руду треба копати морало се добро испитати и упознати рудно богатство. Сем главног испитивача руда у Србији, саксонског директора рудника Хердера (1835) нико то није испитивао. Милош је увиђао значај овога посла. Омогућио му да унакрст пропутује целу Србију и да детаљно опише њено рудно богатство. Опис тих испитивања Хердер је изложио у једном свом раду (штампаном на немачки) под насловом *Рударски пут по Србији*, који је доцније издат у једном кратком и сажетом српском преводу. Издавање тога дела на српски језик вероватно је пре условљено практичном потребом.

Увек, кадгод би српска влада мислила на отварање рудника у Србији, враћала би се на директиве које је дао Хердер у поменутом делу. Скоро цео 19 век, па све до наших дана, он је био једини нашој историји познати испитивач руда у Србији. Његово дело у скраћеном преводу издато је на српски језик баш у време (1845) када се у уставобранитељско доба највише мислило на отварање рудника по Србији. Још увек су основе тога дела служиле као директива, али је ипак још десет година било у рукопису.

Поводом захтева тројице Саксонаца, да отворе рудинике у Србији, са капиталом српске владе, постављена је расправа питања: коме припада право на вођење рудника у Србији, да ли српској влади или приватним лицима. Чинило се најпогодније да се то питање одложи до издавања закона о рударству у коме би се оно детаљније расмотрило. Да се чекало на издавање овога закона, дала испитивања руда отпочела би тек после доношења рударског закона (1866).

Улога Никола Германа

У почетном времену уставобранитељске владе поново се мислило на испитивање руда и отварање рудника. Чувени Милошев „банкер" Никола Герман (1841), који је преко спољне трговине својим развијеним везама са иностранством, стекао повећи капитал, нашао се најпозванији да поведе прву реч у организацији српскога рударства.

Према Германовој замисли, рударство у ваљевском и рудничком округу и у местима где је раније вађена руда (Мајданпек и Рудна Глава) имало би се поверити једном друштву, које би не само радило на вађењу руда већ и на њеном разбијању, одабирању и топљењу. Време трајања овога рада Герман је предлагао на 50 година са добитком двадесетог дела у корист српске владе, док је она тражила да се рок смањи на 24 године са добитком четрнаестог дела. По својим резултатима Германов предлог важан је као појава. Његова је већи значај у томе што је он изазвао позивање другог испитивача руда Рекендорфа у Србију који до сада није био познат нашој науци.

Организовати копање руда није била ни мало лака ствар. Српска влада није имала стручног особља. Баш у то доба српски рударски питомци (1841) налазили су се на студијама у Шемницу при Шемницкој рударској академији, којом је управљао познати директор Габриел Швај цер. Српска влада за потребе организације потребовала је једног стручног рударског инжењера који би имао да врши надзор, да прима чисти метал који њој припада.

Неостварени планови

Избор другог испитивача руда у Србији поверен је барону Филипсборну који је вршио функцију српског трговинског агента у Бечу. Филипсборн се није само задовољно тим да потражи новога испитивача руда већ је ушао и у разматрање питања, да ли је корисније копање руда поверити неком иностраном капиталисти или друштву акционара. Имајући за пријатеља руског кнеза Анатола Демидова, који је у Бесарабији вршио покушаје да вади камени угаљ, Филипсборн је предлагао њега (1841). Ни српска влада није имала ништа против његовога избора. Српску владу је засенило богатство кнеза Демидова.

Кад је кнез Демидов одбио свој долазак због заузетости другим пословима, Филипсборн је прешао да тражи испитивача руда (1842). По жељи српске владе избор је имао пасти само на вештог рудара из Аустрије или Саксоније, који би се примио у српску службу. Сви ти стручњаци тражили су много и као најпогоднији нашао се Рекендорф који је тада имао тек 27 година. Са мало поверења примио је Филипсборн Рекендорфа. Његова личност није му пружала гаранцију и поверење. Позвао га је у Беч, подвргао испиту, који је Рекендорф положио изван сваког очекивања. По закљученом уговору са Филипсборном 15 априла 1842 године Рекендорф је добио главну управу над копањем руда у Србији за шест година, тромесечну плату 750 талира, бесплатан стан, огрев и осветљење, коња, путни трошак од Беча до Србије и послугу.

Ко је био Сигисмунд Рекендорф ништа се изблиза не зна. Познато је само толико да је био родом из Великог херцогства баденског и да је по свршетку школовања у рударској струци обишао више земаља у којима је развијено рударство и тако стекао праксу у рударском послу. Био је једно време мајстор на смену у служби код Ротшилда у Далмацији, а после тога и код аустриског богаташа Нејвала.

Постав технички саветник Министарства финансија Рекендорф је стигао у Србију 25 маја 1842 године. Одмах му је српска влада ставила у задатак да обиђе сва места где би се могло предузети копање руда. Само тако Рекендорф би могао донети коначне предлоге. За пратиоца му је одређен Јован Бугарски, други „рачуноводитељ" Министарства финансија. Бугарски је имао рударска знања и био је за то најпозванији. Обојица су кренули на пут у јуну 1842 године.

До 13 јула 1842 године Рекендорф и његов пратилац Бугарски обишли су сва „рудокопна места". Рекендорф је поднео реферат датиран 13 јула 1842 год., који нажалост није очуван. Иако детаљи реферата нису познати ипак се укратко зна шта је он садржао. Рекендорф је у њему означио сва места у којима се налазе руде, олис руда и њихово богатство. Ту није изостало и његово мишљење о начину вађења руда. У начелу Рекендорф је заступао гледиште да би право на рудокопњу требало дати сваком приватном лицу које би то затражило. Начин рада имао би се извести по правилима које би прописао „закон рудокопње". Једино је препоручивао српској влади да нарочито за себе задржи копање руда гвожђа, олова, бакра и сребра.

Али баш у моменту када се Рекендорф спремао да са једним референтом оде у Аустрију (окт. 1842) да набави нужне алате за копање руда и изабере потребно особље и раднике изгледа да је српска влада променила своје мишљење. Расположење за отварање рудника је престало. Рекендорфу после шест месеци нуђен је раскид уговора. Немајући куд он је пристао на ову понуду добивши једногодишњу плату као отпремнину. Напустио је Србију у децембру 1842 задовољан да се само констатује, да је отпуштен не зато што је српска влада незадовољна са њим и што се рђаво влада, већ само зато што је одустала од копања руда.

Љ. Протић

Тужни дани

Отишао је када је цветало
пролеће.
Отишао је када јој је испио венице
Снагом врелих пољубаца.
Отишао је када јој је душу везао
Златним обручима среће.

Без збогом,
као сенка,
као дах је нестао
за увек.

Сада је ко зна која већ јесен.
Она и даље гледа кроз прозор
како река живота односи
свеле цветове и лишће жуто.
Гледа у сиве даљине,
броји сутоне и ноћи,
отворених веница чека.
Верно чека никад више не дочекану
радост топлога загрљаја.

И тако пролазе, пролазе дани...
године.
На харфи времена све нове и нове
младе руке свирају
ту вечну велику мелодију
увек недоречених речи.

Док она чека
и сања
никад незаборављени шапат
његових врелих усана...
Мисли на кућаје једнога далеког,
можда већ и давно мртвог
вољеног срца.

ЗОРА ТОПАЛОВИЋ

Привреда Србије пре једног столећа

Кад је у првој половини прошлог столећа Србија добила своју државу, одмах се пред њом поставио нови задатак од животне важности. Требало је одржати се економски, као привредна јединица способна да живи својим сопственим привредним животом.

То није било нимало лако кад се узме у обзир да је Србија дотле била једна забачена и запуштена провинција. Па ипак, наши прадедови умели су и брзо и добро да се снађу.

ГЛАВНИ ПРИХОДИ ОБНОВЉЕНЕ СРБИЈЕ

Прве и главне приходе Србија је добила од свог свињарства. Да су одгајивачи, тадашњи српски сељаци, умели потпуно да искористе тај извор, приходи би били још куд и камо већи. Сисанче у Србији стајало је тада 10 до 12 гроша, свиња од 50 кгр. 30 гроша, свиња од 100 кгр. 60 65 гроша. У Бечу цена једне свиње ишла је до 300 гроша. Но, зарадом те огромне разлике у цени Србија се користила само малим делом, а највећи део зараде ишао је у корист земунских великих увозника, који су били већином јевреји.

По српским селима залазили су први препродавци, т.зв. „бургијаши" који су куповали свиње у чопорима, дотеривали их у Београд ,а одатле у Земун, где су их продавали увозницима. Свиња од 100 кгр., која се у Србији плаћала 60 до 65 гроша, у Земуну се продавала по 180 до 200 гроша. Од Земуна до Беча свиње су теране у чопорима, и тај пут преваљивале су мршаве свиње за 15 дана, а дебеле, које су се кретале само ноћу, за 6 до 8 недеља. Долазак свиња из Србије на бечку пијацу имао је велики утицај на цене.

Исхрана свиња у Србији била је готово бесплатна, јер су се храниле жиром по пространим храстовим шумама. За то се плаћало по 24 паре годишње на име „нагонице" и исто толико на име „жировице".

Нису се свиње из Србије заустављале само у Бечу. Одатле су ишле даље, у Баварску и Виртенберг, па чак у Француску, где је цена обичних жировних свиња достизала по 80 до 60 франака.

Да је постојала ма каква индустрија за прераду меса, Србија је могла да оствари много веће приходе. Али тога није било. Тек концем треће деценије прошлог века почело се извозити сољено свињско месо у мањој количини, и тако је долазило до Енглеске.

Колико се свиња извозило из Србије не зна се тачно, јер онда није било извозне статистике. Према процени тадашњих савременика, извоз је износио преко 300.000 комада. Узимајући у обзир само просечну цену плаћену произвођачу, на тај начин улазило је у земљу годишње из иностранства 15 милиона гроша, или 1.500.000 сребрних форинти, или 400.000 златних царских дуката. Према предратној куповној моћи динара то је претстављало вредност од 125 милиона динара.

КРУПНА И ИСТНА СТОКА

Говеда је у Србији било доста, али су се слабо извозила. Известан број продаваo се у Мађарској. Више је била развијена трговина говеђим кожама, којих се преко Београда извозило 15.000 комада годишње, док је говеда извожено око 3.000 до 4.000 комада.

Оваца и коза Србија је имала у великом броју. Но та стока није била од особитог значаја за извоз. Овчији производи заузимали су напротив врло важно место, нарочито коже и црева. Све коже централног Балкана пролазиле су за Европу искључиво преко Београда и било је много трговаца који су се тим послом бавили. Преко београдске царинарнице извозило се годишње 150.000 овчијих и 100.000 јагњећих кожа. Цена овчије коже била је у Србији 5 до 8 гроша. Цена овце у Србији била је 20 гроша, али се у Албанији и Македонији могла купити за 10 до 12 гроша. У Бечу продавала се по 40 до 60 гроша. Земунски увозници ударали су међутим ниске цене, које су се кретале од 12 до 16 гроша.

Знатна је била трговина овчијим превима, која су продавана у Италији и Баварској за прављење жица музичких инструмената. Једна овчја утроба стајала је у Београду 10 гроша, а већ у Костајници продавана је по 100 гроша. Велику конкуренцију почео је доцније да прави у том погледу Травник, где се овчја утроба продавала свега за 3 гроша.

УВОЗНА ТРГОВИНА

Тадашња увозна трговина Србије била је такође знатна, јер у земљи, осем кућевне радиности, није постојаал никаква индустрија.

Србија је увозила гвожђе из Аустрије и Енглеске, олово из Шпаније и Енглеске, челик, клинце, жицу, ашове, тестере, цеви за пушке и пиштоље, и остале гвоздене предмете из Аустрије и делом из Швајцарске, доста челика, гвожђарије, а нарочито лим из Енглеске, месинг, бакар и калај из Аустрије и Енглеске, стакларију из Чешке, огледала из Немачке, порцелан већином из Аустрије и Немачке, дрвене прерађевине из Тирола и Мађарске, часовнике из Швајцарске. Знатне су биле набавке оружја.

Чоја осредњег квалитета увозила се из Моравске, Аустрије и Италије, бољег квалитета из Енглеске, Белгије и Француске. Но та роба није се много трошила, јер се сељак одевао домаћим сукном. Грубу чоју набављала је држава за војску, а фину су тражили само београдски високи чиновници и официри. Вуна, фланел, просто памучно платно, памучни штофови и предени памук долазили су из Енглеске, боље платно из Немачке, муслини и газа нарочито из Енглеске, сатин, велур и свила из Аустрије, Француске и Енглеске. Драгоцени шалови за београдске госпође из Персије и Багдада, поручивани су преко Цариграда.

Мада је живот у Србији у првој половини прошлог века био на примитивном стандарду, ипак природно богатство земље и добри приходи, са непрестаним суфицитом у државном буџету, као и велика сретиноћа која је владала у односу на друге земље, омогућавали су нашим прадедовима леп и за тадашње прилике и поимове удобан живот.

Дирерови цртежи у бечкој „Албертини"

ДИРЕР: МОЈА АГНЕСА

Војвода Албрехт Саксонско-Тешенски, потомак немачког цара Максимилијана I, прикупио је у бечкој „Албертини", у XVIII веку, неких 24.000 цртежа, међу којима је било радова многих Италијана и Холанђана, извесног броја Француза и нешто мало Шпанаца. Од великих немачких средњевековних уметника, заступљени су Шонгауер, Алтдофер, Беханм, Лука Круанах и Холбајн појединим цртежима веома велике уметничке вредности. Потом је војвода Албрехт прибавио и цртеже Албрехта Дирера који су дотле били у власништву царског двора, дајући у замену за њих бакрорезе. Један део тих радова био је прибавио још цар Максимилијан I; други, врло знатан део потицао је из Имхофове збирке у Нирнбергу којој су путем наслеђа били припали и „Пиркхајмерови листићи". Ту је нирнбершку збирку још пре дугог времена купио царски двор. Претпостављајући сама за себе складну целину, ова збирка радова Албрехта Дирера заузима посебан положај у бечкој „Албертини".

Могло би се рећи да велики нирнбершки уметник Албрехт Дирер није оставио доцнијим покољењима топлијих, усрдњијих и речитијих производа свога уметничког генија но што су баш ови цртежи. То су дела која тумаче живот овога великана. Уз то се налазе у уској вези са осталим његовим уметничким радовима, указујући на ток мисли, нацрте и студије које су претходиле њиховом стварању. Она нам стварају јасан појам о пространом кругу техничке многострукости, несаломљиве храбрости за рад и обиља и разноликости идеја Албрехта Дирера. Овај велики немачки уметник знао је у погледу технике којој ће кад прибећи, за пуно варијација. Цртао је час сребрном писаљком, час пером на хартији сиве или друге боје, појачавајући често извесне партије белом бојом. Неки пут опет ради врхом кичице у белој и црној боји. Цртао је и кредом и угљем. Неки пут је цртеже и акварелисао или их је, попут какве мирисне ките љубичица, обрадио у гвашу.

Младост Дирерова

Ако их посматрамо по хронолошком реду постанка, низ Дирерових радова у „Албертини" почиње једним цртежом који је Дирер израдио 1484 године, кад му је било тек тринаест година. Диреров отац, мајстор кујунџија, који је имао не мање него осамнаесторо деце, био је свога Албрехта намењо такође изучавању златарског заната. Међутим, пошто је Албрехт убрзо својим цртежима открио дар за сликарску уметност, послали су га као ученика код сликара Волгемута. Пошто се Дирер, по завршеним ученичким годинама и годинама обавезног „странствовања", оженио 1494 године Агнесом Фрај, њерком из нирнбершке грађанске куће, одмах је овековечио њен лик, бацивши га са неколико потеза пера на комад хартије. И тај се лист налази у Бечу, као и други цртежи који, ако и носе наслове *Нирнбержанка на дому, Нирнбержанка у цркви* и *Нирнбержанка при игри*, такође не претстављају никог другог него *моју Агнесу*, како је Дирер назива у тексту уз овај листић.

Дирерову циклусу Богородица и фигура које се јављају и у Апокалипси, придружује се нацрт за чувену слику *Витез, смрт и ђаво*. Овај је нацрт рађен пером, па затим акварелисан у светлим бојама.

По повратку са другог путовања у Италију, Дирер се дао на темељне припремне радове за чувени *Хелски олтар*, за који је сам овај великан рекао да га сматра својим најбољим делом, а који је прогутао пламен приликом пожара књежевског дворца у Минхену 1729 године. Од припремних радова сачувани су и налазе се у бечкој „Албертини" цртежи који су служили као претходне студије за одењу, као и апостолове *руке које се моле Богу*, рађене кичицом у белој и црној боји на плавкастој хартији. Те руке одају не само невероватну усредсређеност овог немачког сликара на анатомском пољу, већ испољавају као још већи уметнички триумф силину којом је Дирер овде успео да удиње у своје потезе израз дубоког поверења.

„Заиста, уметности је корен у природи. Когод зна и уме да је ишчупа одатле, тај може рећи да влада њоме, да је прави уметник".

Тако је гласило Дирерово уметничко „Вјерују". Оснивајући се на таквом сликарском „симболу вере", Дирер је метром и шестаром проучавао човека, створа Божјег, ради утврђивања правих, складних размера; поводећи се за тим својим гледиштем, он има око за мали комадић ливаде, за цвеће, за вејерице, за препелице, па и за лава који проксино и претећи — поносито корача. Његова *Мајка Божја са животињама*, рађена 1503 године (цртеж пером потом обрађен воденом бојом), као и листови који јој у овој збирци претходе, приказује нам типичан брежуљкасти немачки пејзаж са свим животињама немачке земље — псима, овцама, родом, кукавицом и буљуном, која са неког пања осматра околину. Невероватно пластично и природно делује на нас лик плавкасте сврake, а млади зека нам управо изгледа као да га сад живог можемо руками ухватити, пошто сликар није заборавио баш ниједан чуперак око репа, баш ниједну длачицу бркова на том складном телу, живом као да ће сад скокнути.

Тврди се да Дирер није био задовољан радом резбара за своја *Христова страдања*. Стога је, вели, израдио дело названо *Зеленим страдањима*, цртеж рађен врхом кичице белом и црном бојом на зеленој хартији .Војвода Албрехт Саксонско - Тешенски, неуморни скупљач уметничких дела, нашао је пута и начина да збирци у „Албертини" придружи и тих дванаест листова који су кадри да у гледаоцу изазову неко свечано и тужно расположење.

Скуп великих уметника

За владе цара Максимилијана I рођеног у Винер Нојштату, у Нирнбергу су се били искупили сви уметници који су претстављали врхунац стварања немачке уметности оних дана: ливац Петер Фишер, резбар Фајт Штос, каменорезац Адам Крафт, сликар на стаклу Хиршфогел и Албрехт Дирер, кога је цар нарочито подупирао. Кад је Дирер са другим нирнбершким грађанима пошао на Сабор у Аугсбургу, цртао је тамо свога цара и господара. Први нацрт за тај портрет, рађен угљем, налази се у бечкој збирци. Исте године (1518) Дирер је радио на Максимилијановој триумфалној поворци. Цртежи којима је припремао тај рад доспели су такође у „Албертину".

Дах протестантизма

Али није Дирер доживео само триумф немачког цара и процват свог родног града са његове четрдесет и две поносите и опште поштоване патрицијске породице већ су круг у коме је живео и радио, запљуснули и први вали реформације, протестантизма. Било је то доба снажних, борбених људи, научника који неуморно трагају не би ли као Дирерови пријатељи Еразмо Ротердамски и Пиркхмајер, продрли до дна загонетака живота. Ти и такви одважни и пуни живота људски ликови — неустрашиви саксонски кнез Фридрих

ДИРЕР: ЦАР МАКСИМИЛИЈАН I

(Foto: Europäische Korespondenzen)

Археолошко откриће у Силистрији

У новембру прошле године у Силистрији, старој римској тврђави Дуросторуму, важном одбрамбеном месту покрајине Доње Мизије, пронађена је једна врло значајна римска гробница ,и то случајно, приликом копања једне њиве на градској територији. Важна заштитна тачка на десној обали Дунава, та је тврђава била седиште XI Клаудијеве легије. У њој се родио познати римски војсковођа Аеције, који је победио Атилу.

Латински натписи, уметничка израда унутрашњости гробнице и други подаци сведоче о напредном стању и важности Дуросторума (Силистрије) у римско доба. Како пише бугарски археолог Ив. Велков у Зори од 27 јануара, гробница је сазидана у земљи и има размере 2,60 X 30,30 м., са висином од 2 м. Свод јој је цилиндричан. Оштећена је приликом откопавања. По своду и зидовима налази се укусно распоређен, уметнички леп и занимљив живопис, изведен, углавном плавом, црном, црвеном и жутом бојом. Живопис сачињавају: фигуре неког достојанственика и жене за које је и подигнута гробница; поред њих фигуре двеју жена, затим паунови и друге птице, цвеће, дрвеће, воће, сцене из лова са људским и животињским фигурама и разне складне геометријске шаре.

Људске и животињске фигуре, и остали насликани мотиви распоређени су по своду и зидовима у пољима четвороструким и осмостраним. И у овом живопису паунови са главама над амфором оличавају бесмртност. Ив. Велков не тврди, да је ова гробница раног хришћанског порекла, иако се у Силистрији хришћанство доста рано појавило.

„По богатству и разноврсности живописа, пише Велков, гробница у Силистрији заузима, несумњиво, прво место међу свим познатим до сада живописаним гробницама. Она је један споменик значајан за изучавање историје уметности дунавских области." Према особеним својствима овога живописа, ова гробница спада у почетак IV века, мисли Ив. Велков.

За ово важно археолошко откриће заинтересовао се италијански археолог Антонио Фрова, професор и члан италијанске археолошке комисије у Бугарској. Ових дана он је у Италијанском културном институту у Софији одржао предавање поводом откопане римске гробнице у Силистрији и историско-уметничких налаза у њој. На предавању су присуствовали претставници Италијанског института и бугарски научници. Професор Фрова је дијапозитивима у бојама приказао делове гробнице, а нарочито њен занимљив и разноврстан живопис, који претставља ретkост у историји римског сликарства. По мишљењу италијанског археолога, гробница потиче из IV века, нема ниједног хришћанског обележја, већ, поред насликаних људских фигура, садржи различите декоративне мотиве симболичког карактера.

Живопис ове силистриске гробнице има велику уметничку вредност, те се може сматрати једним од најдрагоценијих римских споменика на Балкану.

ШОПЕНХАУЕР У ЖЕНСКОМ ДРУШТВУ

Познато је да је велики филозоф Шопенхауер био изразит женомрзац. Не одобравамо тај његов став према лепом полу, али га зато ипак не сматрамо мањим научником.

Међутим, покаткад је велики Шопенхауер знао врло пријатно да баска са дамама.

Једном приликом, у женском друштву, поведе се реч о начелном ставу Шопенхауеровом према женама. У току разговора, тек ће једна дама рећи великом филозофу:

— Г. професоре, зна се да сте ви противник жена. Али морамо да вам признамо бар једно: У друштву никад не противуречите дамама.

Шопенхауер јој одговори:

— А зашто и да се трудим да противуречим женама, кад оне саме себи противуречу, и то најмање једном за пет минути.

Школа без батина

ОВАЈ ОСНОВАЦ ТРЕЋЕГ РАЗРЕДА ОГЛЕДНЕ ШКОЛЕ У ДЕЧАНСКОЈ УЛИЦИ ЗАМЕЊУЈЕ УЧИТЕЉИЦУ ПЕВАЊА СИГУРНО И СА МНОГО ЉУБАВИ ЗА ПОСАО КОЈИ ОБАВЉА. НА СЛИЦИ ЈЕ МОМЕНАТ КАД ЂАК ПОКАЗУЈЕ ОСТАЛИМ УЧЕНИЦИМА ТАКТ ПЕСМЕ »МЕДВЕД БЕРЕ ЈАГОДЕ«.

ЗА ШИРЕЊЕ И УНАПРЕЂЕЊЕ АКТИВНЕ И РАДНЕ ШКОЛЕ

Још пре 150 година школа је у Србији била у ствари мучилиште. Доводећи дете у школу родитељ је говорио учитељу: „Твоја кожа, моје кости." Можемо онда да замислимо како су ђаци вукли батине за ненаучене лекције или несташлук у учионици. Вук Караџић у објашњењу пословице „Субота ђачка *бубота*" вели, да је у Лозници 1796 „био обичај ђаке у суботу послије подне тући без икакве кривице; ако је који онај дан, макар и послије подне, био бијен за лекцију или за друго што, то му се није примало у рачун, него је морао и по други пут обичаја ради бити бијен."

Батинама су утеривана у младе детиње главе тешка граматична и математичка правила. Батинама су деца терана на рад, на дисциплину, на лепо понашање...

Иако смо од тог времена до *данас* кутурно много одмакли, тип Вуковог учитеља још није изумро. И данас можете наћи у некој школској учионици прут окачен о таблу, колико да се деца опомену да је „батина из раја изашла."

Против батине, као средства помоћу кога ће деца да се науче тешким лекцијама, раду и дисциплини, против батине као симбола присилног учења, буни се нова школа, позната у свету као радна и активна. Ова школа не жели да има строг изглед. Учитељи нису бауци а прут је дефинитивно избачен из употребе. Ова школа децу уводи у школски живот с једне стране мануелним радом, с друге духовним. Мануелни и духовни рад мешају се и допуњују да би постепено развили у дечаку уређене диспозиције.

Сарадња учитеља и ученика

Не треба погрешно мислити да је ова школа испуњена играма и шалама. Напротив, овде је рад далеко озбиљнији, само што то деца не примећују, јер је све добило пријатељску, благонаклону форму, све тежи за тим да ђак сам пожели рад. На пример, учитељ једне огледне радне школе не намеће ђацима готове закључке. Он наставно градиво тако распоређује да ђаци сами дођу до потребних закључака и правила. То је неоспорно тежак пут, али оно што се после тога добије остаје сигурна и дуга својина. Радећи тако с децом дешава се да наставник пружи својим ђацима сав потребан материјал, ђаци га сами упознају, савлађују и формирају, а он само стоји и контролише, поправља, упућује.

Он их исто тако упућује у правилно постављање и решавање животних проблема.

Радници са личном иницијативом

Резултати рада овакве школе задивљујући су. Из њих излазе добри радници са личном иницијативом, спремни да се укопчају у заједнички рад. Ђаци активне радне школе знају да воде и да буду вођени. Њихова предност пред ђацима старе школе, вербалистичке, огромна је. Они, на пример, при доласку у гимназију већ располажу потребном рутином да рукују тежим уџбеницима, а сем тога, вежбајући се још у основној школи руковањем шире литературе, дакле библиотеком, спремни су да обогате своје знање помоћним књигама. Иако на изглед спортисти, јер њихова огледна радна школа негује нарочито спорт, они су будући научни радници, пошто се њихово сазнање никада не ограничава само на уџбеник, већ вечито трага за новим и непознатим.

Такав ђак научи се да опажа, осећа, размишља и ствара позитивне вредности у животу а да потисне шаблонско усвајање туђег мишљења и готових културних творевина.

Наше огледне школе

Ми нисмо у овом погледу заостали. Још пре једне деценије наши педагози су приметили недостатке старе школе. Школовани у иностранству, а нарочито у Немачкој где су радне и активне школе нарочито усавршене, наши педагози су остварили најпре у Београду једну огледну школу. То је Огледна народна школа „Краља Александра I" у Дечанској улици. После ове основана је огледна школа на Дедињу. Сада имамо још једну такву школу у Нишу и у селу Жаркову!

Намена Огледне школе у Дечанској улици је у томе да се кроз њу упућује у нову школску праксу они учитељи који су школовани на старим принципима. Педагошки инструктори додељени овој школи располажу изванредним теориским и практичним знањем. Радећи тако код нас је оспособљен значајан кадар младих учитеља.

Сада је посета Огледној школи у Дечанској улици добила форму једног курса, кроз који већ пролазе учитељи са територије Првог школског среза. При мећује се велики интерес код учитеља београдских школа, који у раду својих колега Огледне школе виде пионире боље будућности наше педагогике. Ствар је постављена како ваља: Ми који заступамо нову школску праксу не мислимо да више знамо од вас, само смо упућени на један исправнији пут. Ваше велико искуство допринеће нам да се усавршимо. Примите од нас нове идеје и пресадите их даље!

Огледна школа као универзитетска вежбаоница

Огледна школа у Дечанској улици замишљена је као научна установа и она, као таква, потпуно испуњава свој задатак. Али као одељак једне чисто административне установе трпи од свих оних бирократских незгода од којих трпе и остале активне установе. Оваквој огледној школи боље би пристајало да је одељак једне научне установе, као што је, на пример, Универзитет. Као универзитетска вежбаоница она би боље испуњавала своју дужност нарочито према студентима филозофије и педагогије, и према учитељима. У њој би универзитетски професори, следбеници нове школске праксе, могли слободно да остварују нове методе рада. Тако се бар ради у другим већим земљама.

Положај учитеља огледних школа

Интересантно је за наше прилике, да учитељи који раде у једној оваквој огледној школи примају исте принадлежности као и учитељи осталих школа, ма да улажу више напора, стално су у току нових студија, изложени су већим издацима на културне потребе. Ови учитељи, под вођством инсруктора, имају научне амбиције.

Са оваквим резултатима, корисним и по учитеље и по ђаке, огледна школа ипак не стаје много. Она не изискује неке нарочите трошкове. Зато се може отварати у сваком месту, а не само у Београду. Доказ зато је огледна школа у селу Жаркову. Сутра је може бити у Јовцу или Дубоци, или у ма ком другом нашем селу. Потребни су само учитељи спремни да изврше свој напоран и пионирски задатак.

За нове школе у селу

У вези са оснивањем огледних школа на селу, треба указати на чињеницу да наше *сеоске школе* не одговарају савременој стварности и потребама села. Нама су потребне *школе на селу*, школе које ће ипрсти материјал са тла на коме се налазе, и које ће директно служити народу.

Садашње сеоске школе не разликују се ни у чему од градских. Сеоско дете не добија у њима никакво нарочито образовање, потребно за живот на селу. Отуд толико наших сељака са основном школом а без практичног знања за његов живот.

Српска методика

Најлепша и најпознатија страна наше огледне школе је у томе, што она тежи да створи један нов тип радне школе према нашој стварности. На путу је остварење једне чисто српске методике. Народ као основа, а као циљ школа са изворном народном културом. Наша огледна школа тежи да позитивне вредности српског народа и његову радну снагу активизира. Успе ли да нас из наше учмалости и индолентности покрене за толико, да у нама пробуди тежњу за саморадом, самодисциплином, самокритиком, и способношћу да се појединачно укључујемо лако у послове целине, онда ће њена заслуга бити огромна.

Значајан изум у књиговезачкој техници

Немачком књиговесцу Лумбеку успело је да после дугих предрадња, које захватају све до године 1938, реши један књиговезачки проблем, који су узалуд настојали да реше Енглези и Американци. Он је успео да књиге, које се састоје из појединих листова, увеже беспрекорно и то тако да их не прошива концем.

То је, пре свега, од највеће важности за тзв. раскупусане књиге, јер раније је поновно везивање таквих књига, које су се састојале само још из појединих листова, захтевало много времена и рада, а баш тога нема довољно нарочито сада у рату. Број књига у немачким библиотекама, које су оштећене, па не могу да се позајмљују оцењује се на више милиона.

Овај нов поступак је школски пример за то како може нешто ново да се створи упорним и смишљеним радом. Пошто се ради без конца важно је питање лепка. Лумбек је систематски истраживао све врсте биљног и животињског туткала и коначно се решио за ново немачко туткало из вештачке смоле, и то за оно које има термопластичке способности да се формира у угрејаном стању. Јер, по суду стручњака, необичност овог изума је у томе да се туткало, пошто је стављено на књигу, обрађује топлом пеглом. Специјално дејство је у томе да ова маса остаје потпуно еластична, али по својој структури претвара се у нераздерив филм који чврсто повезује појединe листове. У будућности књиге ће, дакле, да се пеглају.

Немачке опере у Риму

Краљевска опера у Риму унела је у свој овогодишњи оперски репертоар читав низ немачких ремек-дела, између осталог комплетне Вагнерове *Нибелунге* и *Тристана* и *Изолду*. Ова ће Вагнерова дела у Риму диригирати државни капелник Рихард Хегер из Берлина. Међу немачким делима на репертоару треба између осталог поменути и Веберов *Оберона*.

УТЕХА У СУЗАМА

На оку ти сјајном видим
Да си, болан, плак'о.
Зашто, кад је све радосно,
Да си тужан тако?

„То што са усамљен плак'о,
То је мој тешки јад.
А сузе кад благе теку,
Лакше је срцу тад."

Добри другови зову те:
Дођи на нашу груд!
Ако си што изгубио,
Не тужи узалуд!

„Ви грајите, а не знате
Шта ми стеже груди.
Ја нисам још изгубио
За чим ми срце жуди."

Па онда, брзо прени се!
Та ти си тако млад.
Зар младост нема храбрости
За циљ, за труд, за рад?

„Ал' циљ свој нећу достићи,
Залуд се пружам ја;
Он је ко звезда на небу
Што тако лепо сја."

Нико не жуди звездама:
Божанска им је моћ.
Свакога оне задиве
Кад падне блага ноћ.

„Заносно ја их посматрам
Кад све на небу сја.
Дајте да ноћи проплачем
Док суза имам ја."

(Превео, К. М.) ГЕТЕ

Два велика књижевника као професори

Успомене на последње дане живота Боже Кнежевића

Испрва смо га волели. Не због тога што смо ми дванаестогодишњаци дечаци можда знали да се иза тог болешљивог, обично ћаво расположеног професора историје крије један од најзнаменитијих наших филозофа, један од најугледнијих Срба свога доба, већ због тога што је био завео један специјалан ред. Ако кога прозове, а ђак не зна или га просто „мрзи" да изађе да „говори", довољно је било да изговори чаробне речи: „Нисам спреман". Кнежевић би на то само ставио у каталог као неку тачкицу, прозвао би другог (односно трећег, четвртог, петог, јер се чаробни „вето" изражен речима „нисам спреман" понављао по неколико пута узастопце), а претходни прозвани могао је мирно да настави играње „мице" по страховито исцканој клупи.

»Како се зове та буба!«

Ова повластица убрзо је потенцирана и другом, још необичнијом; већ тешко болестан, нервозан до крајности, једном је Кнежевић објавио следеће:

„Слушајте, кога не занима, нека само каже да хоће да иде кући или нека оде и без питања. Боље тако, него да ми овде шапуће и смета".

Није прошло ни пет минути а већ су неки почели да користе ту нову меру која нам је у први мах изгледала као идеал неке нове, слободне школе. И наредних часова бивало је редовно по пет-шест таквих „ексодуса". Ако би неко изашао без питања, Кнежевић би само, онако узгред запитао: „Како се зове та буба?" Ми бисмо му рекли.

Убрзо смо охладнели према њему. Наиме, наша љубав према наставнику класичне историје попустила је кад смо утврдили да је свако „Нисам спреман" и свако онако „господско" излажење са часа остављало исувише конкретног трага у каталогу: наиме, по једну јединицу, правог правцатог „кеца". Ко зна кад бисмо тек дошли до тог жалосног открића да није једног дана један наш друг, неки Анић, узнемирен прозивком онако преко рамена изговорио оно јединоспасавајуће: „Нисам спреман".

Кнежевић на то погледа у каталог, па ће тек онако узгред:

— Па ти, бубо једна, имаш већ седам јединица!

Киша од јединица

Натеран на размишљање тим саопштењем, Анић се убрзо уверио да је рачун тачан: Имао је дотле свега седам које „одустанака од старта", које „ексодуса". Ми сви остали почесмо да напрежемо памћење, да утврдимо колико ли ми већ имамо „кечева"...

Сад поче, Бога ми, увелико добровољно јављање, уз стеретипно: „Молим, господине, да поправим оцену..."

Сиромах Кнежевић је и ту био сусретљив. Шта смо слутили о мукама и патњама тога измрцвареног, на смрт болесног човека, кога је свака реч стајала муке у прашњивој учионици, у једној од најрабатнијих већих зграда тадањег примитивног Београда, тамо испод „Старе Касације" (доцније Дом страда и старица), а у борби са признато најнемилијом екипом целе школе!..

Трпео је да се кандидати за поправку оцена већ пре његовог уласка построје око табле и катедре. Пошто је пак број „кечева", зарађених на описани начин, био знатно већи од броја свих осталих зарађених оцена из историје, тај је „ред", уколико се школска година више примицала крају, почео да личи на тамашњи „ред" за дуван.

„Поправљање" је ишло лако. Кнежевић се показивао врло либералним и у томе је примењивао савршено равно мерило према сваком. Уосталом, онако болестан, слабо је кога из разреда памтио или познавао по имену. Нешто мало интересовања показивао је једино према Шаћиру Карабеговићу, брату рано преминулог српског песника и родољуба Авде Карабеговића.

У реду за поправљање оцена

Наиће претпоследњи час у школској години. „Ред" за поправљање огроман. Скоро их је више „у реду" него у клупама. Разуме се, и ја. Историја је била (и до краја средње школе остала) једини предмет који сам због воле збијао. Али сам ту скоро био „зарадио кеца" због „церекања" („Иди на место, што се церекаш к'о бабускера нека!"). Стајао сам на доста безнадежном месту. Кад бих данас, четири деценије доцније, у „реду" за дуван пет стајао на том месту, тешко да би још било Зетског дувана...

Четири и десет. Кнежевића нема. Четири и петнаест... „Добровољце" у реду обузима нелагодан осећај. У четири и двадесет школски служитељ нам саопштава да Кнежевић неће доћи. Болестан је. Шаље нас за тај час на Калемегдан „да не беснимо и сметамо другим". Лако ћемо за Калемегдан. Провели смо тамо доста часова и без изостанка професора. Али шта ћемо за „кечеве?"

Дође и последњи час у години. Кнежевића нема. Неколико даиз доцније чусмо да је умро. Тешко нама! Гледамо у тадањим безбројним београдским листовима и листићима чланке са насловом „Божа Кнежевић" у црном оквиру. Шта смо ми знали да је нестало знаменитог филозофа и мислиоца. Знали смо само да је отишао у гроб човек који је могао да нас избави „разредног испита" (тако се тад звао „поправни"), а можда и понављања.

Видовдан 1903

Тешка срца сам пошао у школу на Видовдан 1903. За оно мало дана од распуштања школе од издавања сведочанстава одиграли су се судбоносни догађаји у историји Србије. Али дванаестогодишњем дечку, који је још пре седам часова био пошао од куће, и који је сад, застајкујући и оклевајући, меланхолично прелазио пут од Добрачине улице до Саборне цркве, изгледало је

Божа Кнежевић
(Архив „Српски народ")

много судбоносније што ће да „ђосне" из историје. Из историје, замислите! Разумео бих да је математика...

Завршна свечаност у дворишту. Отстојао сам је као на углевљу. Говор директора. Хорска песма. Најзад: судбоносни час, делење извештаја. Грозничаво прелиставам, тражим свој разред. Ура! Прешао „начисто!" Додуше, „добар" али „начисто". Нико није ни „пао" из историје. Пред смрт, Кнежевић је очигледно све безбројне преостале „кечеве" претворио у тројке и тиме помиловао „други-прво одељење", најнемирнији разред у школи који му је био толико загорчао последње месеце живота.

С. Новаковић

Последњи час

Испитна грозница чини нас бледим. Кроз велике прозоре учионице надире летње сунце и бива још несносније Очи се напрежу над отвореним уџбеницима чије се стране прелазе брзо, последњи пут. Још само француски језик и — испит положен! Али то је за мене страшан предмет. Никада ми се није чинило да га мање знам него сада, десет минута пред почетак часа, последњег часа овог испита.

За катедром разговарају професори лежерно. Како им завидим. Јесу ли они свесни треме која је обузела сву групу приватних ђака што је полегла у клупама над књигама и бележницама?

*

Један тренутак поглед клизи зидовима учионице. Сећам се ње. Давно. Девет или десет година. Првипут у гимназији. Нови утисци за доскорашњег основца. Директор у чизмама. Наочари. Плави, оштри бркови... Зделар! Јесте, Зделар се звао. Грдио нас много. Уливао је у нас дисциплину јер је знао да пред собом има генерацију чије је детињство ћикљало у атмосфери тек завршеног великог рата.

Па онда... разредни старешина... разредни старешина?... Никола Завишић. Сећам се: феш, углађен господин који је често с нама разговарао. „Благовремено треба ићи на занат. Боље добар мајстор него рђаво школован господин". Тако је говорио разредни старешина.

Онда је ,сећам се, устао један ученик. Шулубурић се звао. „Ја идем на занат". Професор је питао на какав занат. Шулубурић је одговорио: „Бићу дреер". Ми смо се сви чудили: „Дреер? Шта је то? Мора да је неки врло редак, скуп занат...

Природопис, или како се онда још звало, јестаственицу предавао је Недељко Дивац. Како смо били усхићени његовим коректним опхођењем. Он је свима говорио „ви"!...

Још једна фигура искрсава пред мојим очима. Предавао је географију. Али како! Само весело и храбро. Пред њим се ретко збуњивало. Љуба Јовановић...

Да, умало не заборавих професора певања. Малени чичица Штирски. Никад задовољан својим ђацима. Чупао је свакоме готово мало косе с главе од једа. Бубали смо „до, ре, ми, фа, со, ла, си", а тешко схваћали поред клавира. Зато су, често, читави прамеиови ишчупане косе летели над црним клавиром за којим се жестио Штирски. И ђаци су иза његових леђа после говорили стихове горког хумора: „Звонце звони, каталог се креће, оде Штирски да двојчиче меће!"

Ух, ала сам се занео, а сваког тренутка може професор из француског да наиђе! Усне мрмљају по ко зна који пут неправилне глаголе.

Питам једног до себе:

— Какав је из француског?

— Изгледа да ће питати Мома Настасијевић. Душа од човека!

Настасијевић? Па то је онај мршави, црномањасти професор који мени није никада предавао!.. Знам га из виђења док сам био редован ђак. Да ли је збиља „душа од човека"? Не бих рекао. Има мрачан изглед који плаши.

Не, не! Морам бубати. Али шта вреди? Пашћу на последњем предмету. Па добро. Главно је да сам остале положио, а француски баш могу да учим за време ферија... Ипак би било боље да положим. Та зар моја мајка није школску таксу зарадила перући туђе рубље, злопатећи се? И онда да још донесем сведочанство са речима: „Положио сам... али... нисам положио...?"

За катедром ђаскају професори. Симовић, Вујић, Миленковић... Њих се више не плашим. Знао сам код њих. Али Настасијевић?...

Погнуте ђачке главе се нагло дижу. Долази Настасијевић. Комисија се уозбиљује. Сад ће прозивати. Срце скакуће, дисање се кида. Ох, испити, испити!..

Моје име? Јесте, први сам! Излазим што сигурнијим али тешким кораком. Нек буде што буде.

Професор слуша моје читање. Између реченица бацам брз поглед на њега. Можда ћу му на лицу видети расположење. Али он само једва приметно клима главом на којој је бујна црна коса.

— Добро је, Веселине! — каже некако пријатељски, као стари знанац.

— Сјајно! Добро иде. Напред само!

Друго, треће вежбање и — „Добро Веселине!" Глас професоров дубок, звучан. Нека пријатна, охрабрујућа топлина се разлива из њега...

Прелази се на анализирање, отсудно анализирање граматике. Наравно, неправилни глаголи

— Само полако, не бој се. Добро је...

„Како уме да поступа с ђаком!" Тако мислим у брзини док изговарам, сада већ стишенији, глаголске облике за које сам веровао да ће ми, пред страшним професорским лицем, ишчезнути из сећања. Али предамном не стоји никакав класични професорски баук, као што сам се приказао. Не. То је човек чија доброта избија из његове прве речи и даје полета, сигурности.

— Врло добро, Веселине! — узвикује одлазећи катедри да прибележи оцену.

Опет срце осећам како узнемирено куца. Али сад од задовољства: најбољу оцену сам добио из предмета који ме је већ месецима притискивао тешком сумњом.

Лаким кораком стижем до свога места. На њему лежи топао, руменкаст пламен. Зрак летњег сунца које залази иза мирисних тек расцветалих липа.

В. Д. Филиповић

ДРАМСКО СТВАРАЛАШТВО И ПОЗОРИШТЕ КОД НАС

Цела наша прошлост открива смисао једне величанствене драматичности: у духовном склопу нашег човека има нечег превасходно драматичног; што свој пуни израз налази не у ширини излива већ у муњевитости потеза; свакодневни живот код нас не испољава се толико у уједначеном току колико у динамичним сменама мировања и драматичног размаха; — па ипак драма као уметнички облик није самородна нашем тлу, већ је уз друге тековине новије културе и она пресађена код нас са Запада.

Питања, зашто оно што нам је и у крви и у судбини још увек није код нас стигло до свога пуног уметничког уобличења, многа се постављају.

— — — — —

Речју, ни код нас, ни игде, процвата драме не може бити без позоришног култа у пуном смислу речи. Сваки раскорак драматичара и глуме, глуме и публике, кобан је у том погледу. И сва храмања наше драматике, и све недаће позоришта, само су отуд потицали. Основним неспоразумима, место узајамног храбрења, само је једно друго обесхрабривало.

Момчило Настасијевић

Одлук рег. под бр. 23579 од 26-XII-1941.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

Француска привреда на прекретници

Karl Robert Ringel: Frankreichs Wirtschaft im Umbruch, Wilhelm Goldmann Verlag, Leipzig 1942, 240 Seiten Preis 6.50 RM.

Писац ове књиге К. Р. Рингел постављен је одмах по извршеној немачкој окупацији Француске, у јулу 1940 године, за народног комесара савеза немачких привредних корпорација у Француској, па је имао довољне прилике да у току практичне и многоструке делатности проучи привредни живот Француске, елементе који су је довели до катастрофе и потребе и смернице које се отада јављају. Научио се да све то гледа и процењује оком мирног посматрача који не суди „ни по баби, ни по стричевима".

Његова књига стога као какав добар атлас пред нама развија потпуну слику развоја француске привредне политике и социалних обрта који су тај развој пратили и оптерећивали. Као што лекар даје дијагнозу, Рингел нам тумачи проблеме пред којима се сад налази француска привреда, проблеме које треба решити, не привременим полумерама већ темељно, ако се жели обезбедити будућност једног великог и даровитог народа.

Збирка Пиранделових новела

Луиђи Пиранделo: Црна марама и друге новеле, Превод А. Б. Херенде. Издање „Југоисток", Београд 1942, динара 40.

Овом збирком новела познатог италијанског књижевника Луиђи Пиранделa попуњена је знатна празнина у нашој преводној књижевности. Пиранделo је био познат нашој публици по својим позоришним делима и једном преведеном роману. Међутим, права Пиранделова књижевна вредност испољила се баш у новелама ,где је дошао до пуног изражаја његов реално критички дух, пун дубоких расматрања и запажања, обрађених утанчаним преливима најинтимнијих унутрашњих збивања, у оквиру снажних мотива црпљених непосредно на изворима живота.

Због тога је у Италији Пиранделo највише цењен као новелиста, ма да су му светску књижевну славу донела његова позоришна дела, која су створила читаву плејаду следбеника у Италији и у иностранству, уневши у позориште један нови правац и начин: обраде, познат у позоришном свету под називом „пиранделизам".

У стварн Пиранделова позоришна дела имала су свој извор у његовим новелама, које су често дале сиже његовим драмама и комедијама.

Рођен на Сицилији, исто као и велики италијански мајстор романа Ђовани Верга, Пиранделo је почео своју књижевну делатност као његов ученик. Пиранделови први почеци били су са романима. Међутим, прешавши на новелу, Пиранделo је задржао сву Вергину снагу и јачину ,али је с друге стране унео и нов, свој особен начин запажања и расуђивања, који је најзад дошао до пуног изражаја кроз позориште, и поставио га као величину првог реда у светској књижевности.

Избор ове збирке био је веома срећан, а извршен је по оцени директора Италијанског културног института у Београду проф. Едгарда Ђорђи-Алберти и преводиоца. Није био ни мало лак кад се узме у обзир да је Пиранделo написао готово безбројна дела, тако да је у последњем периоду своје књижевне делатности давао готово по једну дневно.

Прве две новеле из ове збирке су типично „пиранделовске", управо слика и печат оне снаге и начина обраде, која је створила „пиранделизам". Друга новела *Све у реду* дала је сиже за истоимени позоришни комад. У трећој и четвртој новели долази до изражаја утанчаност Пиранделовог духа, једна ведрина којом писац обухвата најинтимније људске трагедије, а да при том не долази ни до каквог сукоба између стила и радње. Последња новела *Прћаст носић* је духовита лака карикатура модерних љубави и основа на којима се заснивају модерни бракови.

Збирка много добија стилски врло успелим, лаким и течним преводом преводиоца, који је у последње време превео из италијанске књижевности једну збирку Вергиних новела под насловом *Кавалерија Рустикана* и фантастични омладински роман *Изненађења XXI века* од Салгариа.

Последња љубав Николе Ленауа

Arnold Ulitz: Die Braut des Beruehmten, Propyläen-Verlag, Berlin 1942, 451 Seiten; Preis gebunden 15 RM.

Има критичара и књижевних историчара који су мишљења да не треба писати романе из живота великих песника. Кажу да је сваки велики песник сам рекао свом народу и осталом свету што је имао да каже о себи и о другима. А што после има да се каже о његовом животу и раду, то је посао не других песника, већ научника, биографа и књижевних историчара. Онај који славног песника чини главним јунаком реалистичког романа, веле неки, као да хоће да врати његову творевину, која се граничи са божанским, у индивидуални свакодневни живот, хоће од сувог злата да направи олово или гипс.

Можда је у томе била грешка бујног Карла Гуцкова који је написао ако не романе а оно драме чије су главне личности биле Шилер и Гете у младим данима. Те драме нису успеле. Али ако се овакав потхват предузме са довољно такта и опрезности, ако не залази у сувише интимно, банално, у оно што је свакодневно и код најистакнутијег човека, могу се и са таквим предметима постићи творевине трајне вредности.

Изгледа нам да је у том погледу успео шлески романсијер *Арнолд Улиц* — који се први пут прочуо једним сјајним реалистичким, психолошким романом из прошлог светског рата — својом *Вереницом славног човека*. Већ је срећно решење што је песника само посредно направио главном личношћу романа, посретством његове последње љубави, љубави на коју наилази у часу кад се трагика његове личне судбине примиче врхунцу.

Велики песник чију нам велику љубав износи овај роман јесте баш онај међу главним јунацима немачког Парнаса који нам је по својој ужој домовини просторно најближи: Никола Ленбн, витез од Штреленауа, рођен у Чанаду у Банату, књижевним именом *Никола Ленау* (којим је упростио своје звучно песничко име), песник села и салаша, пусте и пашњака, хусара и хајдука, велики стваралац кога су сатирале душевне борбе и сумње, поглавито верске природе и који је завршио умно болестан.

У Баден-Бадену, у времену кад је већ био на прагу умне пореме ћености, настала је велика љубав између њега и Марије Беренде из Франкфурта на Мајни која тиме постаје једним од најлепших украса живота и рада овог великог Немца-Банаћанина. Приближила се песнику у скромним жељама за љубављу и мирном срећом, а поред њега залази у свет маштања, узвишених снова и идеала, испресецаних с времена на време све тежим наступима очаја. Само у један мах појављује се као антипод овој девојци, демонски лик Софије Левентал, која је и у оним последњим трагичним часовима била зли дух великог песника.

ВУНУ ЗА ПРЕДЕЊЕ

као и памук из јоргана чешљамо на влачари одмах док муштерија чека. Можемо прерађивати вуну и од разних нових и старих вунених отпадака (ћилима, штофа, трикотаже, ћебета и слично). Одлична израда.

БАНИЋ И УГРЕНОВИЋ, Цара Николе улица 10 (Славија).

„Ватрогасац"

К. Д.

ПАШИЋЕВА 7. — ТЕЛЕФОН 20-459

Пожарни апарати са хемијским средствима за гашење пожара са:
ПЕНОМ,
ТЕЧНОШЋУ,
ТЕТРАХЛОРОМ
Ватрогасни материјал и прибор.
Пунимо и оправљамо пожарне апарате.

95 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

ГЛАВНИ ФИЛИЈАЛ У НИШУ

изложиће јавној продаји на дан **10 марта 1943 г.** од 10 до 12 час. непокретна имања у Нишу и то:

1) у ул. Војводе Вука бр. 10 са почетном ценом од Дин. 200.000.—

2) угао ул. Скопљанске и Лешјанинове са почетном ценом од Дин. 800.000.—

3) у ул. Давидовој бр. 2 са почетном ценом од Дин. 300.000.—.

Кауција износи 10% од почетне цене.

Целокупна куповна цена полаже се у готову.

Продаја ће се обавити у просторијама Главног филијала у Нишу где се могу добити сва даља обавештења.

99 1—1

Конкурс

за пријем чиновника приправника поштанско-телеграфско-телефонске струке

Министарство поште, телеграфа и телефона прима у службу известан број чиновничких приправника и то:

а) само мушког пола оних са спремом факултета или потпуне средње школе и

б) мушког и женског пола оних са спремом непотпуне средње школе.

Кандидати оба пола морају да испуњавају следеће услове:

1) да су навршили 18 година а нису навршили 30 година живота,

2) да су телесно и душевно здрави,

3) да су доброг владања,

4) да су национално исправни и политичко поуздани,

5) да, у случају малолетства, имају одобрење родитеља или старатеља,

6) да потпуно знају српски језик,

7) да приложе доказе о расној припадности (да нису имали кога у породици, својој или женинoj, јеврејског или циганског порекла),

8) да нису под старатељством или стечајем, или да није над њим продужена очинска власт,

9) да нису судском пресудом осуђени на губитак часних права,

10) да им, као активном државном службенику, служба није престала са разлога предвиђеног у тачки 1, 2, 7, 9 или 12 § 104 Закона о чиновницима,

11) да нису под кривичном истрагом,

12) да имају следећу школску спрему,

а) кандидати — чиновнички приправници из става 3 § 45 Закона о чиновницима т.ј. за звања за која се тражи факултетска спрема морају имати спрему Правног, Техничког (Електро-техничког или Електро-машинског отсека) факултета или Више-економско-комерцијалне школе,

б) Кандидати — чиновнички приправници из става 2 § 45 Закона о чиновницима, т.ј. за звања за која се тражи потпуна средњошколска спрема морају имати свршених осам разреда гимназије са завршеним вишим течајним испитом, или спрему средње-техничке школе (електро-техничког, електро-машинског, машинског, архитектонског или грађевинског отсека) са завршним испитом, или Трговачку академију са завршним испитом.

в) кандидати — чиновнички приправници из става 1 § 45 Закона о чиновницима т.ј. за звања за која се тражи непотпуна средња школа са завршеним нижим течајним испитом морају имати: четири разреда средње школе са положеним нижим течајним испитом или коју занатску школу равну непотпуној средњој школи са завршеним нижим течајним испитом.

За доказ да кандидат по овом конкурсу испуњава услове потребно је да уз молбу приложи следећа документа:

за тачку 1 крштеницу,

за тачку 2 лекарско уверење,

за тачку 3 уверење надлежне власти,

за тачку 4 уверење државне полициске власти,

за тачку 5 означено одобрење родитеља или старатеља, прописно таксирано и потврђено од надлежне власти,

за тачку 6 школску сведоџбу,

за тачку 7 уверење надлежне среске власти,

за тачку 8 и 9 уверење надлежне власти,

за тачку 10 својеручно написану изјаву,

за тачку 11 уверење надлежног државног тужиоштва и

за тачку 12 диплому или сведочанство о завршеном школовању.

Својеручно написану молбу, таксирану са 20.— динара у тексеним маркама, кандидати ће предати, односно упутити поштом, Министарству поште, телеграфа и телефона — за Опште одељење — најдаље до закључно 20 марта 1943 године. После овога рока приспеле молбе неће се узимати у обзир. Исто тако неће се узимати у обзир и оне молбе које не садрже сва напред означена документа.

Сваки кандидат треба да означи у молби: тачну адресу; да да изјаву, да пристаје да се пре постављања обавезно подвргне прегледу службене лекарске комисије у Београду — сходно наредби за преглед кандидата, — и да изнесе податке о томе: да ли је учествовао у борби против рушилаца мира и реда у земљи, било у четничким било у добровољачким одредима, да ли је његов родитељ или храниоц у заробљеништву, као и да ли је служио у националној служби за обнову Србије.

Када кандидати, који испуњавају услове конкурса, буду изабрани, позваће се благовремено на лекарски преглед. Ово путовање дужни су да обаве о свом трошку.

Из канцеларије Општег одељења Министарства поште, телеграфа и телефона Бр. 3093 од 15 фебруара 1943 године.

94 1—1

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 3.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

»ДИНАРА« КУПУЈЕ сав бољи намештај, спаваће собе, трпезарије, хорнцимере, комбиноване собе, целе станове. »Динара«, Ћирила и Методија 2, тел. 40-665.
86 2—10

ЗЛАТАН НАКИТ, златне зубе, све златне и сребрне предмете, уметничке античке ствари, купује и најбоље плаћа »Колубара«, Призренска 13. Телефон 24-385.
87 2—5

ЛИЧНУ КАРТУ издату од престојништва полиције, Крагујевац, изгубио сам, оглашујем је неважећом. **Стеванка Ђорђевић.**
108 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 322 издату од претстојништва полиције, Крагујевац изгубио сам. Оглашујем је неважећом. **Милосава Гостовић.**
109 1—1

МОЈА ЖЕНА Милена Васиљевић рођ. Симић одбегла је од куће 28. XI. 1942. Овим је позивам да се у року од три дана врати иначе повешћу бракоразводну парницу. Њене дугове не признајем. **Слободан Васиљевић,** Косовска Митровица. Кафана »Србија«.
103 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ број 48/106 за 1943 год. издату од општине Тавничке, као и радничку књижицу изгубио сам. Оглашујем их за неважеће. **Милић Даниловић,** земљорадник.
105 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ број 14509 издату од претстојништва полиције Крагујевац, као и полицијску пријаву изгубио сам. Оглашујем их за неважеће. **Добричић Саватије.**
106 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 15305 издату од претстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем је неважећом. **Ружа Перовић.**
107 1—1

ИЗЈАВЉУЈЕМ да сам изгубио на дан 15 фебруара и то: Личну карту, кућну листу и дуванску књижицу, тражио сам и нисам нашао. Овим све оглашујем за неважеће. **Владислав Пешић,** Крагујевац.
104 1—1

„РАДЕ НЕИМАР“ Продаје: ПАЛАТЕ-КУЋЕ-ВИЛЕ-ПЛАЦЕВЕ
ВИСОКИ ОЧУВАНИ РЕНОМЕ НАШЕ ФИРМЕ ВЕЋ ЈЕ ПОЗНАТ
БЕОГРАД — КРАЉА МИЛАНА БР. 20. — ТЕЛЕФОН 27-796.
90 1—1

Колонијалисти...

Кад дођете у Београд не заборавите да посетите

прво српско предузеће за израду коломасти **»СРБИЈА«**

ПЕТАР М. РАДОСАВЉЕВИЋ

КАНЦЕЛАРИЈА ул. Космајска 6 (Теразије) тел. 26-671
ПРЕДУЗЕЋЕ Краља Александра 340, тел. 43-812
СТОВАРИШТЕ Римска 22 (Бајлонова пијаца) тел. 26-633).
91 1—1

Стари накит и драго камење

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња.

ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА
Краља Милана 41-а до Славије
101 1—1

СВИМ КЊИЖАРИМА

Услед велике оскудице у књигама одлучили смо да сва наша нова издања равномерно расподелимо за све књижаре као у Београду тако и у унутрашњости.

Да би то правилно извели, молимо г.г. колеге да изволе писмено пријавити нашем прометном одељењу број примерака који би желели да добијају од сваке нове књиге која буде изишла у нашем издању.

Књиге ћемо одмах слати по изласку, у унутрашњост поузећем, а у Београду сваки ће подизати додељену му количину. Наруџбе су обавезне за све књиге које будемо издавали. Ми придржавамо право да тражену количину евентуално смањимо. Рок пријаве 1 март 1943 г.

ИЗДАВАЧКО И ПРОМЕТНО А. Д. »ЈУГОИСТОК«
Београд — Добрачина 30. — Телефон 20-955, 20-875.
2—2

ЗЛАТАН НАКИТ СТАРИ И НОВИ КУЛУЈЕМ:

Дијаманте крупније, брилијанте све величине, златне зубе, бурме, прстење, минђуше, брошеве, браслетне, ланце, сатове златне, сребрне и металне само исправне и од бољих познатих марака; старо злато оштећено, излизано, поломљено и горело сваку количину, купујем сребрне есцајге и остале исправне предмете од сребра купује и највише плаћа. Бесплатно процењује и на захтев процењене вредности исплаћује одмах позната фирма

„БРИЛИЈАНТ“
власник МИЛИВОЈЕ М. МИТРОВИЋ
БЕОГРАД — ЂОРЂА ВАШИНГТОНА УЛ. БР. 6 — ТЕЛ. 28-706
92 1—1

КОНКУРС

за пријем кандидата у Српску државну стражу Управе града Београда

За попуну бројног стања службеника Српске државне страже Управе града Београда, Команда Српске државне страже Управе града Београда примиће 500 кандидата-приправника.

Пријем кандидата, док се тражени број не буде попунио, вршиће се сваког радног дана у Команди Српске државне страже Управе града Обилићев Венац бр. 6/II.

Кандидати који желе да буду примљени у службу Српске државне страже Управе града Београда, морају да испуњавају следеће услове:

а) да су наши поданици;

б) да су Српске народности и чисто аријевског порекла — не сме имати јеврејске или циганске крви;

в) да су навршили 20 година старости и да нису старији од 30 година. — У недостатку ових, могу бити и од 18 година, па најдаље до 40 година. — Кандидати испод 20 и изнад 30 година, примају се по ослобођењу од предвиђених услова!

г) да су телесно и душевно потпуно здрави;

д) да су нежењени или удовци без деце или законски разведени од жене без деце;

е) да су беспрекорног владања и прошлости;

ж) да имају потребно школско образовање — најмање 4 разреда основне школе;

з) да до сада нису судом осуђивани и да се не налазе под кривичном истрагом;

и) да су високи најмање 175 см.;

ј) да се писмено обавежу, да ће у служби остати најмање 3 године и служити тамо, где буду распоређени и да ће за случај раније самовољног иступања из службе вратити државној каси једну половину оних принадлежности које су примили за време свога службовања.

Кандидати који испуњавају горње услове и желе да буду примљени, подноснће писмене молбе са податцима адресоване на: Команда Српске државне страже Управе града Београда — Обилићев Венац бр. 6/II, таксиране са 20 динара таксене марке. — Уз молбу имају се приложити сва документа (уверења) којима ће се тврдити горњи наводи:

Месечне принадлежности примљених кандидата су:

Стражада-приправника од 2000 до 2200 динара;поднаредника — — од 2500 до 2700 динара; каплара — — — — од 2300 до 2500 динара;наредника — — — од 2700 до 2900 динара; наредника-водника — од 2900 до 3100 динара;

Повластице за службенике су следеће:

— бесплатна одећа (униформа), обућа и остала спрема;

— бесплатан стан, намештај, огрев и осветљење у касарни;

— заједничка исхрана, која се плаћа од 700 до 1000 динара месечно;

— право на пензију;

— обезбеђење лично и породице по Уредби о правима и одговорностима органа у служби јавне безбедности, у случају да у вршењу службене дужности живот изгуби или буде онеспособљен за рад;

— бесплатно лечење у болници и погодности за лечење у свима државним и самоуправним бањама, санаторијумима и свима кли-матским местима у земљи;

— бившим службеницима жандармерије, државне полицијске страже и војске, подофицирима и капларима, подразумевајући ту и резеране, који су својим држањем и понашањем то заслужили, признаће се раније године службе и одговарајући чин и звање у Српској државној стражи Управе града Београда.

Из Команде Српске државне страже Управе града Београда Бр. 1126 од 2 фебруара 1943 год.
98 2—3

Намештај ЗОРА Београд

Кр. Александра бр. 87-97 тел. 40-156

Има велики избор спаваћих соба, кухиња, трпезарија, комбинованих соба, кауча, патент фотеља, салонских дубоких фотеља, уз најниже цене, најлепши избор за 1943 год.

Власник Ђорђе Барјактаревић
89 1—4

НАЈНОВИЈИ

СРПСКО-НЕМАЧКИ РЕЧНИК

ОД ВИЛХАРА

повезан у платну динара 150.—

Књижарима уобичајени рабат

у „СРПСКОЈ КЊИЖАРИ“ Београд

Кр. Александра 18. Чек. рач. Пошт. штед. 61240.
93 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

1 марта 1943 год.:

1) Плац 254 м. кв. Господар Јованова бр. 40 Дин. 900.000.—
2) Плац 381,20 м. кв. са зградом Гетеова бр. 14 Д. 2,300.000.—
3) Плац 348 м. кв. са зградом Ђурићева бр. 16 Дин. 750.000.—

5 марта 1943 год.:

1) Плац 602,50 м. кв. са зградама Деспота Ђорђа бр. 6 Дин. 1,000.000.—.
2) Плац 453 м. кв. са зградом Симина бр. 23 Дин. 2,300.000.—
3) Плац 404,20 м. кв. са зградом Страхинића Бана бр. 1 Дин. 850.000.—.

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска бр. 33/II, где се могу добити сва даља обавештења.
102 1—1

Поштарина плаћена у готову

НЕДЕЉНИ ЛИСТ

Бр. 9. Год. II

Београд, 6 марта 1943

ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

СРПСКО МИЛОСРЂЕ

Од

армиског генерала

Милана Ђ. Недића

претседника Српске владе

Дубоко сам уверен да данас нема ни једног Србина или Српкиње коме пред очима не лебди јасна слика положаја у коме се налази наша земља и наш народ. Тешка нас је несрећа погодила. Њене последице сустижу нас на сваком кораку. Невоља нас притиска са свих страна. Читав се српски народ повио под ударцима тешке судбине. Много је угашених огњишта; много је породица без крова над главом, без хлеба; много је увређених и ојађених. Много је оних који вапију за помоћ. Срце сваког родољуба крвари гледајући све ово.

Прошле године упутно сам свима Србима и Српкињама поруку да буду племенити и родољуби, да буду људи, хришћани и Срби, да саосећају за ближње своје, за род свој. Нисам се преварио када сам куцнуо на врата српског милосрђа. Јер доиста ви дим да сам говорио Србима, родољубима. И они су ме разумели. Много је суза утрвено, много је српских глава очувано.

Има многих, који се хвале и ките високом културом, великим богатством, пространим баштина ма, силним војскама. Ми Срби немамо тих изобиља којима је судбина обдарила многе народе. Ми смо се могли похвалити својим јунаштвом, које је и данас живо у души сваког Србина. Али оно што највише дичи наш род то је да се у тешким и судбоносним приликама умемо дићи изнад обичности.

Ми никад нисмо изгубили своје обележје племенитости и родољубља. Те особине прелазиле су са поколења на поколење и увек постајале све јаче и изразитије. И данас, као и некада, имамо велике ктиторе, истакнуте при ложнике, ватрене родољубе и племените дародавце.

Ту скоро, пре неколико недеља, блаженопочивша Перса Миленковићка оставила је све своје земаљско благо српскоме роду и српскоме народу. Има многих и многих наших људи који, као оно некада кнез Иво од Семберије, одробљују робље заробљено. Али је највећи број оних који, украшени дубоким српским милосрђем, дадоше на мој позив много, неки чак све што су имали, да би се одужили својој човечанској, хришћанској и српској дужности. Баш су ти Срби и Српкиње, милосрдног, племенитог и родољубивог срца, спасли многе и многе животе српске деце, сирочића без родитеља; они су олакшали невољу избеглица, заробљеничких породица, ратних инвалида и свих оних којима је ратно доба наваљало тешке патње само зато што су Срби.

На почетку ове зиме упутно сам свима Србима и Српкињама три апела за братску и сестринску помоћ за све оне наше који данас пате:

ПРВИ, за новчану помоћ избеглицама и ратној сирочади. (Фонд при претседништву владе).

ДРУГИ, за новчану и другу материјалну помоћ незбринутим радничким породицама и њиховој деци. (Фонд генерала Милана Недића при Српској заједници рада) и

ТРЕЋИ, за Зимску помоћ за све оне који су сироти и који су овим ратним временом погођени. (Фонд код Општинске штедионице у Београду).

Братски и сестрински одазвала се највећа већина Срба и Српкиња којима сам ова три апела упутио. Нашао сам на такав одзив који овој малој и ојађеној Србији чини част и служи јој на понос Нису само давали они који имају много. Прилагала је и сиротиња одвајајући од својих уста, јер је знала да има оних који још више пате од ње. Превазилазили су један друге у милосрђу не само људи и жене, већ и деца и то до најмањих. Давали су сви они који се српским именом зову и који српску веру верују.

Благодарећи овој високој свести нашој ми се имамо чиме похвалити, па и велике, силне и богате поносно у очи погледати. СРПСКО МИЛОСРЂЕ дошло је до пуног изражаја у свима редовима нашег друштва и свима кра јевима наше Отаџбине. Надметали су се сви Срби у српском и самарићанском осећају: СВОЈ ЗА СВОГА.

Ево овде пуштам да бројеви говоре о српском милосрђу. Они су најречитији доказ:

1) Ево прегледа примања, издавања и стања Фонда за збрињавање Срба избеглица и обнову Смедерева (прва табела).

2) Ево извода текућег рачуна Фонда армиског генерала Милана Ђ. Недића начињеног на дан 1 фебруара тек. год. (други табела).

У Год.	У месецу	ПРИМАЊЕ Динара:	п.	ИЗДАВАЊЕ Динара:	п.	СТАЊЕ ФОНДА Месец	Динара:	п.
1941	јулу	1,180.347	60	—		31 јула	1,180.347	60
„	августу	620.528	85	462 205		31 августа	1,338.671	45
„	септембру	9,543.213	25	2,000.015		30 септем.	8,881.869	70
„	октобру	214.921	50	—		31 октобра	9,096.791	20
„	новембру	82.581	50	—		30 новемб.	9,179.372	70
„	децембру	705.316	—	1,500.030		31 децем.	8,384.658	70
1942	јануару	60.428	54	100.006		31 јануара	8,345.081	24
„	фебруару	550.475	—	1,500.000		28 фебр.	7,395.556	24
„	марту	213.325	76	100.000		31 марта	7,508 882	—
„	априлу	4,636.414	—	5,240.000		30 априла	6,905.296	—
„	мају	109.479	—	—		31 маја	7,014.775	—
„	јуну	50.644	—	2,200.050		30 јуна	4,865.369	—
„	јулу	619.882	—	—		31 јула	5,485.251	—
„	августу	4,307.144	50	400.000		31 августа	9,392.395	50
„	септембру	2,150.009	58	—		30 септем.	11,542.405	08
„	октобру	799.059	50	400.000		31 октобра	11,941.464	58
„	новембру	346.768	50	1,300.000		30 новемб.	10.988.233	08
„	децембру	228.251	—	7,421.084	08	31 децем.	3,795.400	—
1943	јануару	1,722.712	50	417.036			5.101.082	50
		28,141.502	58	23,040.420	08		5,101.082	50

3) Ево неколико података о Фонду за Зимску помоћ:

Овај се фонд налази код Општинске штедионице у Београду. У току ове кампање за зимску помоћ добијени су резултати какви никада у доба мира нису били постигнути. У току ове кампање за зимску помоћ прикупљено је око 50.000.000 динара. Последњих година прикупљано је годишње и то у целој Југославији за зимску помоћ просечно по 4 до 5 милиона динара док је данас прикупљено 50,000.000 динара и то само на простору Србије од 12 округа (без Косова и Баната).

(Цртеж: Д. Стојановић)

Скупљање прилога за зимску помоћ врши се у целој Србији до 31 марта тек. год. за 1942/43 годину. Деоба прилога у овој кампањи прикупљених врши се до 20 априла тек. год.

Од 1 маја ове године почиње нова кампања за следећу зиму. Сви пододбори поднеће извештај до 10 априла тек. год. шта је у току ове зиме скупљено, а до 1 маја шта је од тога коме и колико подељено.

Ето ово нам показују цифре које су најубедљивији сведоци високог поимања дужности и велике племенитости Срба и Српкиња.

Раније у бившој Југославији прилози су износили с главе на главу 0,30 дин.; сада у Србији они износе око 25 динара по становнику, што значи сто пута више него раније. Тако се можемо упоређивати са Немачком, у којој се социјална свест налази на највишем ступњу.

Написао сам ове редове да би они били један доказ и једно признање. Кроз њих желим да српскоме народу покажем његову племенитост и ватрено родољубље које нису могле да умање ни време, ни тешке прилике, ни жртве које данашњица захтева. Напротив. Све те тешкоће и невоље само су пробудиле у сваком српскоме с у оне најлепше особине, које су му његови народни певачи величали, а због којих је био славан кроз векове. Кроз њих желим да искажем сво ју захвалност свима племенитим српским срцима.

Нека би крик оне племените а несрећне избеглице: Мајко Србијо, помози, стално подгревао српско милосрђе и уздизао га тако да буде веће не само од свих осталих народа, него да буде тако велико, — као Господ Бог на небесима.

У год.	У месецу	ПРИМЉЕНО Динара	п.	ИЗДАТО Динара	п.	СТАЊЕ ФОНДА Месец	Динара	п.
1942	август	568.133	—	50	—	август	568.083	—
„	септембар	80.200	—	—		септембар	648.283	—
„	октобар	3,662.140	50	—		октобар	4,310.423	50
„	новембар	5,584.642	—	—		новембар	9,310.423	50
„	децембар	1,194.235	—	1,669.486	50	децембар	10,089,300	—
1943	јануар	262.228	50	1,770.871	80	јануар:	7,911.170	70
	Укупно дин.	11,351.579	—	3,44 1.408	30			

Народна библиотека Вук Караџић Београд

Недељни преглед међународних догађаја

Фон Рибентроп у Риму

У центру интересовања био је у току протекле недеље састанак између немачких и италијанских државника у Риму. Фон Рибентропов пут и његово задржавање од 4 пуна дана у Италији, доказују да су проблеми, о којима је разговарано, од великога значаја и да су многоструки. Састав пратње немачког министра иностраних послова показује да се радило и о војним, а не само о политичким разговорима.

Пред новом политичком етапом

У духу и карактеристици политике сила Осовине лежи чињеница да је сваки састанак одговорних и одређених државника Немачке и Италије имао убрзо конкретних и одређених последица. Те се последице појављују на војном и на политичком терену обично изненада и доносе собом нове обрте. Као досада, тако се и овога пута могу разговори Мусолини-Рибентроп сматрати обележавањем једне етапе у европској и светској политици Осовине. Вероватно ће наредне недеље већ показати последице уласка у нову етапу.

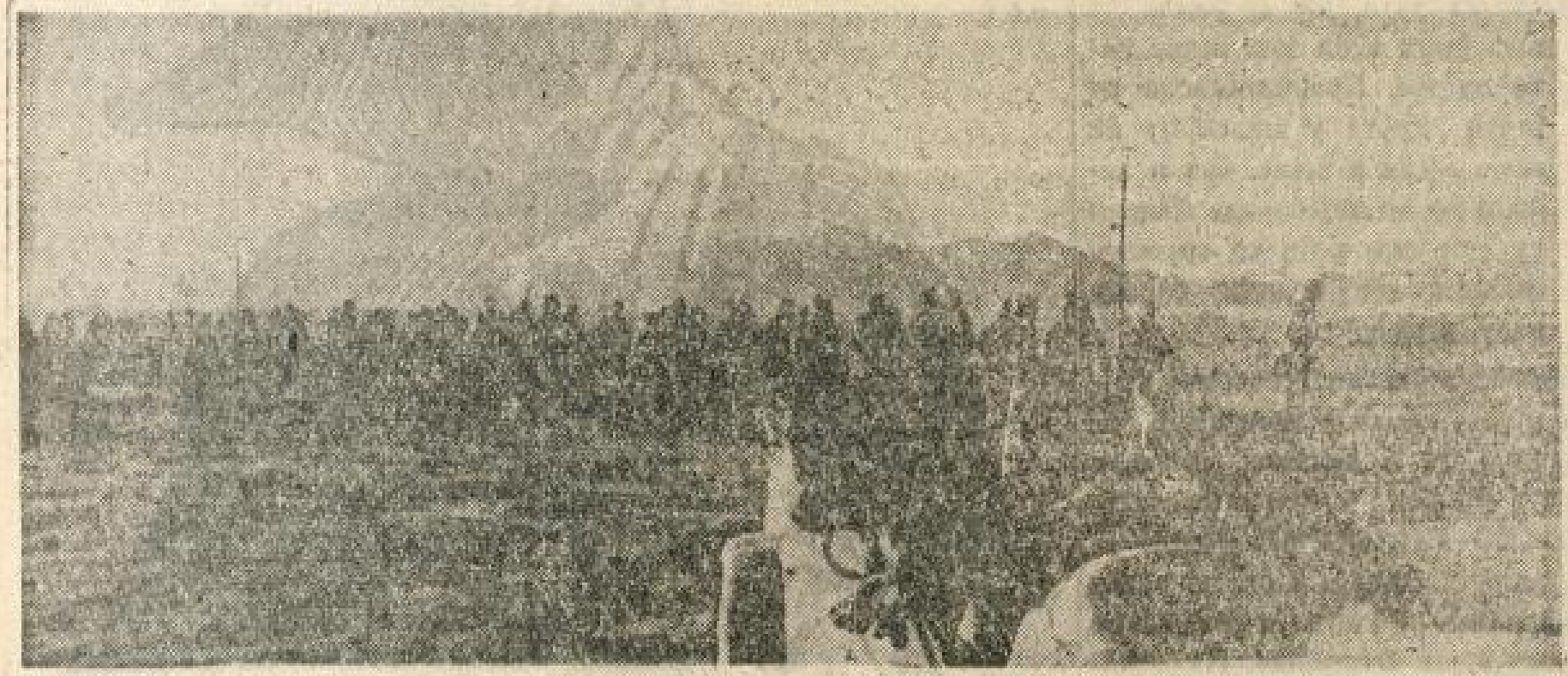

Колона америчких заробљеника у Тунису *(Foto: Belgrader Bildagentur)*

Природно је да се о појединостима разговора не зна ништа. Снага дипломатије у рату и миру, а нарочито осовинске дипломатије, била је одувек баш у томе, што су боље и више него у демократским земљама, где то није у томе обиму могуће, сачувани дискреција и тајност, при свима потезима и њиховој припреми. Но, коминике који је о разговорима издат и који је веома опширан, показује правац у коме треба тражити теме разговора. Истовремено он објашњава, наговештавањем тих тема, зашто су конферисања трајала толико времена.

Према наговештајима коминикеа види се да су разговори подељени на два дела, на војне и на политичке. Док су у војним разговорима, свакако, доведени у склад немачки и италијански планови стратегије и тактике наредних месеци у којима Италија, с обзиром на туниски фронт игра важну улогу, дотле су се политички разговори задржавали, како на питању политичког вођења рата ,тако и на питања будућег послератног реда у Европи. Од важности је формулисање одлучности да се рат овима сретствима настави. Као циљ рата прецизирано је, и то је веома значајно, потпуно уништење непријатељских борбених снага и коначно уклањање смртоносне опасности бољшевизације Европе. Из речи коминикеја, у вези са тим, произлази јасно да политика Осовине обухвата цели европски континент и да се као њен крајњи циљ поставља будуће европско уређење.

Стављајући потпуно уклањање опасности од бољшевизације Европе у први план, силе Осовине тиме свакако не прецизирају само свој ратни циљ на Источном фронту, него преузимају на себе и унутрашњу одбрану Европе од рада Коминтерне, њених присталица и агената сада и после рата. Из овога произлази осећање одговорности према Европи, које налази свој израз у тежњи да се уклоне чиниоци, који могу европском реду и европској култури да буду, у пуноме смислу те речи, смртоносни.

Око послератне Европе

Питање поратног уређења Европе је у саопштењу додирнуто извесним начелним констатацијама. Иза тих констатација леже, међутим, свакако обимни разговори који су ту тему исцрпли и прецизирали гледиште и планове. У Вилхелмштрасе је претставник министарства спољних послова нарочито подвукао у своме коментару уз коминике о римским разговорима, будуће обезбеђење европскога простора од ваневропских и противевропских утицаја с једне, и унутрашње уређење на новим основама с друге стране. Он је нагласио да се ту не ради о фантастичним пројектима и плановима, него у постизавању конкретних и остварљивих циљева. Другим речима јасно је, да се о поратној Европи већ веома конкретно разговара и да уређење, које је стављено Европи у изглед под изразом: „нови поредак", почиње да добија у плановима о своме остварењу већ опипљиве и одређене облике.

Нагласили смо на овоме месту у много махова да је погрешно и наивно сматрати овај рат једним случајним разрачунавањем сила, чији се политички империјализми природним развојем налазе у међусобном конфликту. Овај рат је пре свега једна џиновска социјална и економска, па преко тога и политичка револуција, вероватно највећа револуција свих времена људске историје. Боље рећи, рат који се данас води на целој земљиној кугли, је спољна манифестација, је кондензација једне одлучне фазе у револуционарном збивању, које се у свету одиграва већ више деценија. Посматран под тим углом, овај рат добија тек свој прави значај. Његово је да наново одреди став људи према земљи, односе у људском друштву и односе међу нацијама. Економски принципи и социјална начела капитализма, који су довели човечанство у привредни, друштвени и политички ћорсокак, морају да уступе место новим решењима. Ако до тога не би дошло, општи је светски хаос, или бар хаос у целокупном животу беле расе и у свему што претставља њене тековине, гвозденом логиком неминован.

Из овога постаје разумљиво да се питању будућег поретка поклања код свих зараћених снага веома велика пажња. Код плутократских сила полази се при томе од капиталистичке базе. Британски министар Морисон је ових дана говорно о стварању централног светског труста за поделу сировина и о регулисању капиталских кретања у Европи са циљем економског везивања Немачке. У Америци је Самнер Велс говорио у сличноме духу и том приликом нагласио да је потребно већ сада предузети све припреме и постићи о важним тачкама склад у идејама, јер би иначе после рата од разнородности замисли предлога и схватања тек настао хаос

У плутократским конструкцијама, међутим, појава Совјетске Уније претставља непријатну дисхармонију, претставља незгодног чиниоца кога треба некако из ових поратних планова искључити, или бар, засада, прећи преко њега и свега онога што он значи. У крајњој линији, разуме се, Велика Британија рачуна с тим да ће овај рат да истроши колико Немачку, толико више Совјетску Унију, и она је ту судбину Совјетској Унији баш наменила. Отуда плутократи, полазећи од претпоставке да ће британска режија у вези са СССР имати пуног успеха, заиста и налазе оправдање да своје планове за послератно уређење могу да конструишу тако, као да Совјетска Унија са својим идеолошким потенцијалом не постоји.

Совјетска Унија, са своје стране, не објављује планове. Она ћути. Али поједине манифестације, које се појављују било у једноме коминикеу, или још чешће у једном демантију *Агенције Тасс*, или наговештаји у говорима и политичким потезима, показују да Совјетска Унија има свој одређени и јасни план, не само за решење политичких; него и за решење свих социјалних и привредних европских проблема. А тај је њен план: европска бољшевизација.

С туниског фронта: немачки војници за четвороцевним противавионским митраљезом

Нови поредак

Силе светско-политичког троугла Берлин — Рим — Токио ставиле су своја гледишта, у погледу конкретних ратних циљева, свету до знања. Израз „нови поредак", треба, међутим, да обележи оно што ће после рата доћи. Коминике, који је издат у Риму о разговорима између Мусолинија и фон Рибентропа прецизира на начин, који је доста недвосмислен, како би тај нови поредак конкретно у политичком, у социјалном и у економском погледу имао да изгледа.

Пре свега се ту говори о обезбеђеним границама велико-европског простора, који се тиме обележава једном целином. То значи да ће Европа по тој концепцији као целина бити уређена и доведена у унутрашњи склад. У политичком погледу коминике наглашава да ће нови поредак свима народима Европе дати обезбеђену егзистенцију, у атмосфери правде и сарадње. Ово значи да би у следству плана о новом поретку сви европски народи без изузетка, били доведени у односе међусобне политичке сарадње, из које ниједан народ не би био искључен. Принцип међународне или боље речено, међуевропске правде, треба да буде, према томе, основа за решавање појединих међусобних односа.

У социјалном погледу истиче се нарочито начело социјалне правде, ослобођене јеврејског и плутократског утицаја. Ово значи да Европа сутрашњице неће бити капиталистичка у смислу социјалног реда капитализма.

Најзад, у економском погледу истиче се питање продуктивнога рада на прво место. Овим је дата сва огромна разлика између плутократског и осовинског схватања. Тамо се говори о контроли над капиталом и о централним трустовима. Овде се на прво место ставља продуктивни рад, дакле чинилац рада истиче се у први план, а капитал се овоме чиниоцу подређује.

Европа има на тај начин пред собом све перспективе, које се везују за исход рата и за њену будућност. Могло би се поставити питање о томе, да је револуција данашњице свеобухватна, да није везана само за наш континент, но да бесни у целоме свету; док су поратни планови Осовине, који треба да донесу почетак солуције и излаза у нови период историје, везани за Европу. Ово, међутим, показује реализам осовинских државника, а истовремено је, ради доминантног положаја Европе у животу и култури човечанства, заиста довољно дати нашем старом континенту тражене нове форме. Утицај Европе, који из ње зрачи у свет с једне, а пример који би она у томе случају пружила с друге стране, били би довољни да у даљем историском развоју скрену таласе револуције у правцу ка једном новом поретку, који неће бити само европски, него светски.

У међувремену наставља се политичка игра између Велике Британије и Совјетске Уније. Од спољних момената дошло је, сем случаја са босанским ком. бандама још и до отвореног конфликта између пољске и совјетске владе. Емигрантска влада генерала Сикорског, који се недавно вратио из Сједињених Држава, сматрала је за потребно да изазове мишљење Москве о пољској будућности. Како су сви покушаји пољских емиграната били безуспешни, уколико су хтели из Кремља да добију признање будуће пољске државности, издат је у Лондону с пољске стране један комунике, у коме се демантују вести да Пољска, која ће бити поново створена после рата, има аспирације на излаз на Црно Море и на Совјетску Украјину. Овим коминикеом желела је пољска емигрантска влада да изазове реакцију Москве, која би признала границе пољске државе од пре 1939 године. Резултат је био неочекиван. *Московска Правда* објавила је поводом пољскога коминикеа један чланак, у коме се говори о „безнадежним будалама", које верују да становништво Лавова и Западне Украјине чека на Пољаке. А *Агенција Тасс* тим истим поводом пише да је „народ Пољске неразрешиво везан за СССР.

Ова незгодна ситуација није нимало за пољску емиграцију олакшана тиме, што су се Велика Британија и Сједињене Државе платонски изјасниле о реконструкцији Пољске у старом обиму и, шта више, о њеном повећању. Жеља да се црвени савезник што дуже сачува у борби, налаже данас Лондону и Вашингтону веома опрезно третирање овог проблема. *Дејли Телеграм* нпр., изражавајући мишљење англосаксонских влада, пише по питању, да ни Велика Британија ни Сједињене Државе немају намеру да се мешају у размимоилажења између Пољака и Руса. Оне су, напротив, мишљења да спорна питања између те две земље треба да се расправе без интервенције иностранства. Лист завршава да англосаксонске силе стоје благонаклоно према пољским аспирацијама, али истовремено сматрају да тренутак за дискусије по томе још није дошао. Исто тако и *Сандеј Тајмс* пише да се питања граница у послератној Европи не смеју расправљати пре краја рата, јер из тога произлазе размимоилажења која шкоде савезничкој хомогености.

Према овоме може се међусобни однос Енглеза, Американаца и Совјета окарактерисати тиме, што све више излази на видело намера Енглеза и Американаца да одговарајућим третирањем Совјета ове задрже што дуже у рату, давајући им према потреби обећања или помоћ, и избегавајући да додирну теме, које би Совјетима биле непријатне. С друге стране, међутим, Совјети исто тако избегавају те теме, само из других разлога. Они не желе да се њихове аспирације у пуном опсегу објаве, и зато о ратним циљевима ћуте. При томе, међутим, не пропуштају ниједну прилику, а да се не пожале на инерцију својих савезника.

VERUS

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: **Велибор Јонић.**

ВЛАСНИК: **Мих. Станковић из** Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке).

ШТАМПАРИЈА „ЛУЧ", Краљице Наталије 100.

Тромесечна претплата 36 дин. шаље се преко „Пресе", а. д. Влајковићева 18.

Рачун без крчмара

Трагична је ова борба што се данас води у свету, али у табору Англосаксонаца изгледа да чувени енглески хумор није изгубио своја права. У ту категорију спадају и фантастичне комбинације Енглеза и Американаца о некаквој будућој подели света према њиховим жељама и интересима и о његовом уређењу према њиховим схватањима. То је толико бесмислено и депласирано у данашњој ситуацији и ти њихови разговори личе на причања хвалисавих ловаца који праве ражањ за зеца који је још у шуми. Или могло би се рећи да „праве рачун без крчмара", јер ситуација на ратиштима прави смешним и неозбиљним њихове планове о томе, како ће изгледати свет после садањег рата.

Ако има некога лаковерног да се поведе за њиховим комбинацијама једна објективна и хладнокрвна анализа ситуације на бојиштима показује колико су оне неосноване и ничим непоткрепљене. Ако пођемо са ситуацијом на источном фронту, у коју су они толике наде полагали, ту може да се констатује да се главни циљеви совјетске офанзиве нису никако остварили. Напротив ситуација је сваким даном по Совјете све гора, јер су Совјети у зимску кампању уложили своје последње резерве у људству и материјалу, а нису остварили свој стратегијски план.

У пролетњу и летњу кампању они улазе ослабљени и исцрпљени у сваком погледу према непријатељу, који је за то време штедео људство и материјал, чувајући своју снагу и офанзивни дух за повољније временске прилике. То се већ осећа нарочито на јужном делу фронта и трупе које се налазе истурене у Доњецком басену иду на свом потпуном уништењу. Наде и очекивања савезника од привремених успеха Совјета на Источном фронту изјаловиле су се и са те стране могу се очекивати само нова разочарења, која ће још више планове Англосаксонаца пребацити у царство фантазије.

Ситуација у Африци исто тако не допушта никакав оптимизам за Британце и Американце, који мора да увиде да ни најбоља америчка реклама и блеф не могу да одоле стварности. Акције немачких и италијанских трупа у Тунису претстављају неуспех за Енглезе и Американце. Место да се заносе и губе време у прављењу планова, који се неће никада остварити, боље би било за енглеско и америчко вођство да се побрину за даљи развој операција на томе ратишту. Њихов препад у Африци није дао резултате који су они очекивали ,јер заузимањем Туниса и Бизерте ситуација у Средоземном Мору постала је још повољнија за трупе и флоту сила Осовине.

Ако пак задржимо нашу пажњу на акцију немачких подморница, нарочито у последње време, и ако водимо статистику изгубљене тонаже од стране Американаца и Британаца, онда се добија слика ситуације која је врло неповољна по „уједињене нације", које трпе све већу оскудицу у бродовима и у превозном материјалу, без чега не може се замислити извођење њиховог ратног плана.

Исто тако развој ситуације у Источној Азији обележен је новим покретима јапанске војске и новом акцијом у Бурми, која може бити далекосежна по последицама и доводи у опасност и последње позиције Енглеза и Американаца у том делу света.

Поред ових стварности војничког карактера, које најбоље осветљују ситуацију и откривају перспективе будућности, треба имати на уму и политичко-дипломатску ситуацију на једној и на другој страни. Док у табору Енглеза, Американаца и Совјета воде се дискусије, које откривају сву неприродност савезничких односа и њихове посебне циљеве, који се искључују, дотле у редовима сила Тројног пакта влада пуна сагласност и воља за победом, коју је само потврдио римски састанак.

Место раздора и свађе између савезника, који се погађају око Европе, као да је њихова прћија, римски коминикe може се сматрати као историска декларација о новом европском поретку, који европским народима гарантује могућност националног развоја у духу правде и сарадње.

То су чињенице и стварности о којима треба једино водити рачуна у процењивању догађаја и у прављењу прогноза за будућност. Великим се опасностима излажу они који се напротив руководе пропагандним блефовима Лондона, Москве и Вашингтона, који се заснивају само на илузијама и варкама, који се никад неће остварити, а могу донети само несрећу онима, који у њих верују.

Злочин чине Рузвелт и његови менажери када због изборне пропаганде убацују у јавност њихове бесмислене планове, јер, иако он демантује да ће се поново кандидовати за претседника, по свему што ради може се закључити да спрема себи изборне адуте. Али је још већи злочин према себи и своме народу оних, који наседају овим глупостима и према њима одређују свој став, који може бити од највеће штете по њих и по њихов народ.

„С-Н".

Рад у служби српског народа и европске заједнице

Рад је обавеза сваког човека према животу и обавеза сваког грађанина према својој земљи. Велике људске тековине су искључиво резултати рада, а рад сваког појединца сажет у једну целину и управљен у одређеном правцу даје велика дела. Због тога рад није и не може бити понижење већ понос. Једино такво схватање рада у једној народној заједници доводи до великих резултата и до збира великих тековина, које тој заједници дају основ и снагу за постизање својих циљева и благостања у ближој и даљој будућности.

Један пример за углед дао нам је и очигледно показао Немачки народ. Године 1918 тај народ остао је без свега онога што је претстављало привидно богатство: без колонија, без сировина за своје фабрике, без злата за покриће своје валуте, без довољно хране за све оне милионе људи скупљених на територији једне земље под северним и слабо плодним поднебљем. Али Немачком народу, коме је било одузето тако рећи све што је у појмовима Запада претстављало земаљско богатство, остало је оно што је у ствари највеће богатство: то је била воља и решеност његових синова да приону на рад без одмора и застоја.

Тај рад створио је оно што у осталим земљама нису могла да створе сва друга земаљска блага. Једино и искључиво рад кроз 20 година донео је Немачкој све: економско оснажење, здраву валуту, прилив намирница у толикој мери да је било довољно не само за исхрану становништва већ и за скупљање огромних резерви, прилив сировина у толикој количини да је било довољно не само за задовољење свих терета репарација већ и за стварање једног наоружања до сада најмоћнијег у свету.

Ми, као и остали мали народи, морамо најзад увидети, да само идући тим утврђеним путем, можемо да постигнемо своје благостање и своју бољу будућност.

Да би рад заиста уродио добрим и опште корисним плодом, он мора бити усредсређен, организован, управљен у одређеном правцу ка одређеним циљевима. Не сме у раду једног народа долазити до сукоба појединачних интереса или интереса појединих социјалних економских група, што доводи до међусобног трвења и следствено с једне стране обара корисне резултате рада, а с друге стране ствара класне сукобе који подривају темеље заједнице.

Рад мора бити општи, усредсређен и плански. А такав рад постиже се најбоље мобилизацијом радне снаге. Због тога је и у Србији заведена обавезна радна служба. Њени су искључиви циљеви:

1. Обнова и подизање благостања сопствене земље.

2. Удео у општем делу одбране Европе.

Наша земља, захваћена и прегажена ратом, мора опет да заузме свој положај и праву економску вредност у новом свету и привредном поретку који се ствара. У том поретку вредност и место сваког народа зависиће од његове производње и радне способности.

Због тога сваки радни обвезник и сваки грађанин мора бити свестан и поносан, да својим радом придоноси на првом месту будућности и положају своје земље, а тиме и свом сопственом, јер од благостања народне заједнице зависи и благостање сваког њеног појединог члана.

На другом месту обвезници радне службе придоносе свој удео спасу Европе и заснивању њене опште безбедности у ближој и даљој будућности. За ту безбедност Немачки народ данас, поред огромног ратног потенцијала, даје оно што је најдрагоценије: живот и крв својих синова. Од нас и осталих европских народа тражи се само пр лог у раду.

Нека сваки честити грађанин ове земље одбије са индигнацијом све оне злонамернике, који дају обавези радне службе ма каква друкчија тумачења, а нарочито оне који шире гласове да ће синови ове земље бити употребљени као радна снага за војне циљеве у иностранству. Наши обвезници радне службе радиће у својој земљи, на њеној обнови и њеном благостању, придоносећи већ самим тим свој удео у одбрани и обнови Европе.

Исто тако сваки грађанин мора бити свестан, да је рад не само дужност коју он има према земљи и према заједници европских народа, већ и право којим земља и Европа траже од сваког појединца максимум његовог напора на општем делу. И то право биће по сваку цену остварено ,а они који се буду одупирали или га буду ометали, биће сматрани саботерима и непријатељима не само сопствене земље, већ и целе Европе.

Заклетва добровољаца

Четврти батаљон Добровољачког корпуса полаже заклетву верности Отаџбини

(Снимци „Српски народ", М. Р.)

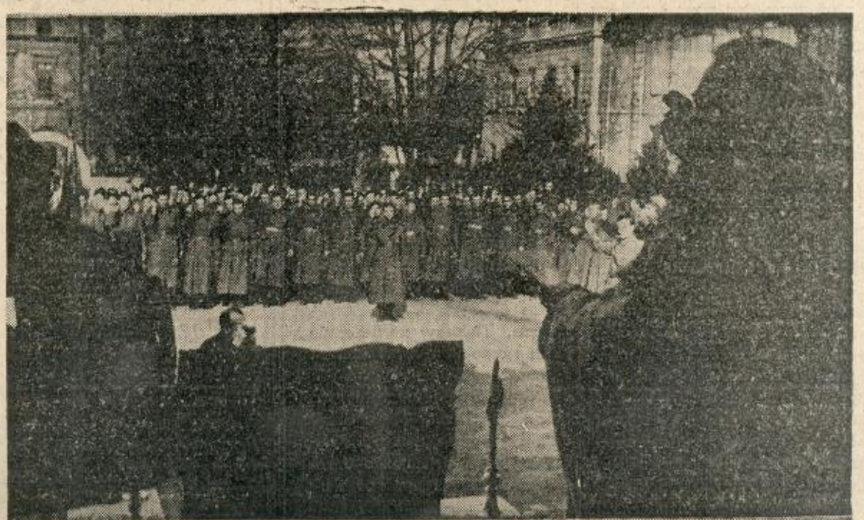

Штедети или утрошити

Стална је појава у новијим ратовима, да новаца има више но робе на пијаци. Управо, у колико је више новца у циркулацији, у толико је мање намирница. Поред других околности и разлога, има ту и директне везе између умножавања новца и смањивања намирница: под психолошким дејством већих количина диспонибилног новца, свет више троши, управо расипа и безумно троши, купујући шта му год дође под руку, и ма по којим ценама. Неразмера између новца и робе на пијаци, управо преобиље новца, изазива тешке поремећаје у привредном организму, као што свака хипертрофија изазива поремећаје у здрављу биолошких организама. Зато се преобиље новца мора лечити пре но што процесом грозничаве распадања не изазове најтеже привредне кризе.

Преобиљу новца може се парирати разним емисијама државних зајмова, бонова државне благајне или Народне банке, нових новчаница по редукционој стопи, акцијама и обвезницама привредних предузећа, итд. Појединцима се тим путем указује могућност, да своје сувишне новчане готовине безбедно и плодоносно уложе у разне пласмане. Тим путем одстрањен новац из области личне потрошње неће притискивати пијацу намирница, неће подизати цене до нездраве висине, нити исцрпљивати пијацу преко потреба нормалне потрошње. Уплаћен пак у државне руке, или привредна предузећа, овако прикупљени новац може да буде врло корисно употребљен по целу народну привреду.

За појединце још је згодније, ако своје сувишне новчане готовине уложе на штедњу код штедних завода. Новац им тада неће притискивати џепове и сваки час их наводи у искушење да га раскалашно потроше; али ће им бити ипак увек на расположењу, ако се укаже прилика за неки повољнији пласман, или каква озбиљнија потреба. Зато се улагање на књижицу код штедних завода препоручује нарочито широким народним слојевима, који тада могу на тренане да очекују згодну прилику да купе неку кућицу, или какву њиву, башту.

Ових дана, како гласе званични извештаји, примећује се велики прилив улога на штедњу код Поштанске штедионице, Државне хипотекарне банке и других штедних завода. Томе је, несумњиво, дало повода настојање надлежних фактора да се улозима на штедњу код наших државних и приватних штедних завода обезбеди највећа сигурност и пун ликвидитет. Али је то у исти мах знак, да се наш народ привредно прибира и спонтано полази најбољим путем; уместо да десператерски баца своју имовину у неповрат, он верује у своју будућност и хоће да иде напретку а не пропасти својој у сусрет. Он има разбор доброг домаћина и доброг оца породице, и као такав уме да погоди прави пут и у најтежим заплетима.

То су врло добри знаци. Србија се диже и корача напред у сваком погледу.

Д-р Милорад Недељковић

Напредак Европе или пропаст од бољшевизма?

На неколико дана пред избијање рата на Истоку, енглески министар за ваздушно наоружање Мур Брабзон рекао је, да Енглеска у борби двеју најјачих копнених сила — очекује њихово међусобно слабљење, како би на крају рата била главни фактор и арбитар у Европи.

Левичарски чланови Доњег дома жучно су реагирали на овакву изјаву. Черчил је то примио са осмехом, док је британска пропаганда нашла платформу за енглеско-совјетску сарадњу од 22 априла 1941, са које се истовремено обећава европским народима заштита, у случају да се Совјети сувише осиле!

У току рата померила су се тежишта снага између Енглеске и Совјета. Стаљин није ушао у рат за интересе Лондона, већ за победу светске револуције, уништење сила осовине, освајање Европе и заробљавање свих народа под знаком српа и чекића.

Показало се да Енглеска и Сједињене Америчке Државе нису и поред милијардских кредита за наоружање успеле, да одврате Стаљина од његовог првобитног циља.

СОВЈЕТИ КАО „СИЛА РЕДА"

Када је Молотов, у мају 1942 дошао у Лондон, да би потписао уговор о савезу са Енглеском, Енглези су морали признати Совјете, као будућу „силу реда" на континенту. На тој бази склопљена је сарадња обеју сила после рата, и то са роком од двадесет година. Поред одредаба тајних клаузула овога пакта, осигуране су Совјетима границе из 1941 године, прикључењем читавог појаса суседних држава, са прилазима на Црно и Источно Море. Истовремено дата је изјава, у лицу енглеског министра спољних послова Идна, да је Енглеска дала пристанак за једну „казнену" окупацију Рајха, спроведену од црвене армије.

Енглеска пропаганда и поред тога, накнадно је малим народима, нарочито емигрантским владама у Лондону, обећала да неће дозволити бољшевизирање Европе.

Што се тиче Стаљина, он се обавио „азијским ћутањем", како то духовито каже један амерички лист. Он види у лондонском уговору минималан програм својих захтева, закљученом у време, када је на совјетском фронту било критично стање. Стаљин је остао непоколебљив у својим циљевима и није марио за Казабланку и Адану.

У Адани је Черчил изложио Турцима своје намере, које се састоје у осигурању против бољшевизма, и то стварањем једног граничног кордона око Совјетске Уније. То би био један нордиски, један пољски и један балкански блок. Томе би се блоку, у случају потребе, ставило на расположење међународно ваздухопловство. Дакле, у Адани се поновила стара енглеска теза, да ће се Енглеска позвати на Атлантску повељу и зауставити надирање Совјета у Европу.

После свега овог, отпочела је дискусија у англосаксонској штампи, нарочито америчкој, из које провејавају стварни циљеви ратне политике Еоглеске и Сједињених Америчких Држава. Амерички публицисти Браун и Липман заузимају се за схватање, да би најбоље решење овога рата било: „препустити Европу Совјетима, пошто Енглеској и Сједињеним Америчким Државама недостаје потребна војна снага, да би се супротставиле совјетском надирању." Да би ово своје схватање учинили прихватљивијим, они тврде да Совјетска Унија не иде за циљевима светске револуције, већ да једино жели повратак изгубљених области, као и упориште ради сигурности у суседним земљама.

Ови Американци истовремено саветују малим народима, да се „прилагоде" и повере своју судбину Совјетима, који ће се показати као „добре комшије", мада цела прошлост Совјетске Републике указује баш супротно. Она је само за неколико година владавине оставила безброј крвавих дела и уништење, од Финске до Бесарабије.

На крају ове америчке дискусије, појавио се познати чланак московске *Правде*, који је отворено открио: да Москва не само што жели завојевање Балтичких држава и Бесарабије, као и Источне Пољске, већ најављује и даље територијалне захтеве, и то под позивом формулом о такозваном „спонтаном приласку" оних држава, које признају бољшевизам.

Тако је за најкраће време, изведена и нестала тзв. Черчилова фатаморгана о „Међуевропи". И ту је јасно, да Стаљин не би поштовао ниједан уговор и да ниже Немачке, потчињено би цео европски континент.

И на овај одговор Москве, одговара се са енглеске стране са резигнацијом. Часопис *Спектатор* каже: *Овакав поступак био би у очигледној противности са Атлантском повељом. Али се мора узети у обзир и цена, којом би Совјетска Унија платила за своју крајњу победу. У интересу сарадње Енглеска мора да пређе преко тога. Совјетска Унија ће без сваке сумње у послератној Европи имати утицај и њена армија биће највећа копнена војна сила".*

ЗНАЧАЈ ИСТОЧНОГ ФРОНТА

Шта можемо из овога закључити? Поред разних обећања, Енглеска и Сједињене Америчке Државе не би биле у стању, да стану на пут совјетском надирању у Европу, чак и онда када би Стаљин њиховом помоћу победио Немачку. Совјети не само да би заузели све Балтичке државе, Пољску и Бесарабију они би створили читав ланац совјетских република у простору између Северно Леденог, Егејског и Јадранског Мора. Совјети би ишли и даље, пошто би у том случају Рајх отпао, као одговарајућа војничка противтежа.

Енглеска и Сједињене Америчке Државе не би могле учинити ништа, и кад би хтеле, пошто оне очекују све од ове „интересне заједнице" са Совјетском Унијом.

То би знатно олакшало да Европа остала без заштитног бедема против бољшевизма. Она би била напуштена, продана, изложена на милост и немилост једној азиској тиранији, која би се одмах испољила у касапљењу и убијању водећег културног слоја, потпуним укидањем приватне својине, поробљавањем високо културних народа, уништавањем религиозних вредности, искоришћујући свој ратни потенцијал за распростирање бољшевичке револуције и ван Европе.

Источни фронт штити Европу од ове ужасне судбине. Источни фронт одржати значи за сваки народ европског континента питање опстанка, питање самоодбране. Енглеско - америчко ратно вођство, не обазирући се на последице, жели да створи брешу у овом одбранбеном бедему, не желећи да спасе Европу, од последица ове катастрофе.

Обећано „ослобођење" европских народа, које нам поручују из Лондона и Вашингтона, у стварности би било бољшевизирање и ропство под бичем бољшевичке управе.

Оштрина борби на Истоку указује на сву опасност која је претила Европи. То је довело до пречишћавања појмова.

Није више у питању немачка или енглеско-америчка победа, тамо се одлучује да ли ће Европа живети у миру и раду, или бити бољшевизирана и уништена.

Др. Вилхелм Копен

Претплатите своје у заробљеништву на

СРПСКИ НАРОД

Претплату прима „Преса" Београд Влајковићева бр. 8

Тромесечна претплата стаје дин. 45.—

Обнова и препород

У бившој нашој држави на површину су били избили људи који су сматрали да су им положај и власт за то дали, да их искоришћују у своје себичне сврхе и циљеве. Благодарећи томе схватању вршене су многобројне веће или мање злоупотребе положаја и власти, које су се временом претвориле у читав систем, у ланац који је везивао оне највише са онима најнижим и који је као паукова мрежа обухватио део наш народни и државни живот.

Ово наопако схватање учинило је да је код многих био замро осећај одговорности, те је општи интерес био гурнут у позадину. Код оваквог стања ствари није било никакво чудо што су народни и државни послови наопако вођени. Има безброј примера тако рећи злочиначког нехата и немара, о којима би се читаве књиге могле написати. И никакво чудо што смо доживели оно што смо доживели!

Наравно да је код нас било и људи који су јасно видели куда води овај наопаки и недостојни систем. И дизали су свој глас против њега, али је тај глас остајао глас вапијућег у пустињи. Они други били су моћни и повезани, док је већина била апатична и пасивна, уверена да се ствари не дају и не могу поправити. Због тога, она данас и пати.

Јадиковања не помажу! Мораћу се засукати рукави и исправљати оно што није ваљало. Али пре свега и изнад свега морамо у нама самима искоренити зло које се у време оног опште неодговорног живљења уврежило. Јер свака обнова и сваки препород биће искључени док у нама себични мотиви буду они који су одлучујући, док нам општи интерес буде само на устима, а не и у срцу. Оне пак који су окорели у свом егоизму и који се не могу одучити старих система и метода, морамо као коров из наше народне и државне њиве немилосрдно чупати.

Има Србија честитих и ваљаних синова, има их у великом броју. Само треба имати на уму да су они систематски потискивани у позадину. Њима није дозвољавано да дођу до речи и свог пуног изражаја, јер би онда вршљања себичњака била доведена у питање. Данас пак, када се ради о обнови и препороду, први посао мора се састојати у томе да се свако постави на право место. Без овога тешко ћемо моћи кренути напред. Јер обнове нема без препорода, а сваки препород значи у првоме реду морални препород. Ако у овоме успемо, онда ће сва наша данашња страдања и патње бити благословени.

„НЕ ЗАБОРАВИТЕ ДА ЋЕ ВАШ РАД У ПРВОМ РЕДУ ПОСЛУЖИТИ ОТАЏБИНИ!“

На великом народном збору у Крагујевцу министар правде г. Богољуб Кујунџић рекао је између осталог:

„Данас се тражи од вас и радна снага. Ми ту снагу морамо дати у интересу данашње и сутрашње Србије. Сви побеђени народи дају данак у раду, док победничке нације дају данак у крви. Обавезан рад олакшан је нашим обвезницима још и тим што ће га они вршити у границама Србије.

Он је општи и трајаће четири месеца а не може му и не сме нико избећи И зато ја апелујем на вас у име владе и у име генерала Недића, да не бежите од њега и да га вршите са онаком истом вољом као што га врше сви остали народи Европе.

Браћо, не заборавите да ће ваш рад у првом реду послужити Отаџбини и Србији а Србија мора живети и живеће само онда ако лојално и корисно испунимо све оправдане захтеве победиоца, које нам је наметнуло време и људи који су га довели овамо, а који вас данас хушкају на немир и неред. Србија мора бити и остати наша парола и наша заклетва, а српски народ извор и утока наше бриге и нашег стварања.

Видите, прошле недеље дошли су у Београд српски официри и војници. Њих је дошло, ако се не варам, шест или седам транспората. То је доиста витешки гест победника према побеђеном који се не може и не сме заборавити. У исто време јављено је о новим транспортима српске избегличке деце из логора која треба да дођу у мајку Србију. Ето браћо, то је политика генерала Милана Недића.“

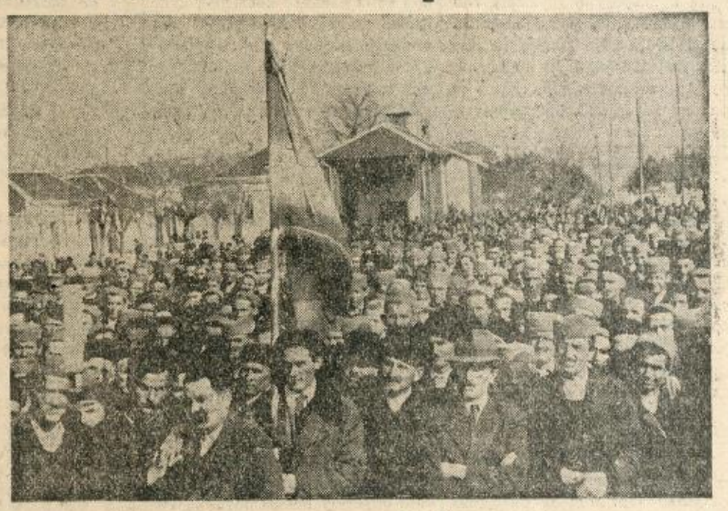

Народ на збору у Мионици

Снимци „Српски народ“

„Срби, само мир, ред, рад и братска слога могу нас спасти“

На народном збору у Мионици министар пољопривреде г. Рад. Веселиновић у свом говору нагласио је:

Говор министра г. Веселиновића

„Ако други народи за одбрану Европе дају своју крв, српски народ је дужан да европској ствари даје своју радну снагу, и он ће то учинити.

Са ове тачке гледишта треба посматрати најновије мере у погледу обавезне службе рада. Нашим обвезницима рада дужност према отаџбини и према Европи биће утолико лакше, што ће они ту дужност вршити у границама Србије.

Влада народног спаса и њен претседник Милан Недић су још прошле године тачно увидели шта би било за српским народом ако не би засејао и обрадио своје њиве. Због тога је претседник српске владе и донео своју наредбу и план о планској пољопривредној производњи у Србији. Овом наредбом и планом је предвиђено да се има обрадити свака стопа обрадиве земље. Исто тако предвиђено је и шта се има засејати. Прошла година је била, као што знате, једна од најгорих и најнеплоднијих за последњих сто година.

Министар инж. г. Веселиновић

И, да земљорадници прошле године нису извршили наредбу Српске владе и засејали све што се могло обрадити и засејати, данас би већ многи Срби поумирали од глади.

Говор пуковника г. Масаловића

Излажући узроке наше катастрофе пуковник г. М. Масаловић се обратио својим бившим ратним друговима овим речима:

„Треба ли и после ових искустава и несрећа да будемо москофили и англофили — или треба да будемо само Срби и да само српским очима гледамо на све ствари и догађаје и да водимо само српску политику јер, ко данас мисли на Србе и Србију. Мисли ли Лондон, не, мисли ли Америка, не, мисли ли Москва, не, па ко мисли само о Србији и Србима, мисли само Београд. Мисли онај, који се примио у најтежа времена српске дужности, да Србе и Србију спасава од неминовне пропасти. Тај човек, тај велики Србин и родољуб, који је могао, а није хтео оставити народ већ остао у земљи и ставио се као први таоц за свој народ — то је наш претседник генерал Недић. Ви га знате и од раније, његова дела говоре за њега и ономад сте чули његове речи које нећу овде понављати — није потребно да вам ја још о њему, као његов ближи сарадник последњих неколико година говорим.

Само, браћо и Срби, немојте мислити да је довољно да само сам генерал Недић мисли, бори се и ради на нашем спасењу — не, то морамо сви без изнимке, и ми чинити и рећу и делом. За наш спас се не тражи ништа немогуће, већ само оно што нас је вавек очувало, уздисало и омогућило у свету — да будемо опет само родољубиви и поштени Срби, да љубимо своје ближње и да не будемо себични, да радимо — јер се радом све ствара и обнавља и да српски слушамо Србина управљача — нашега Претседника — који нам мудро говори: Срби, само мир, ред и рад могу нас спасти из овог вртлога у који смо по туђој вољи и за туђи рачун упали.

Пуковник г. М. Масаловић говори народу у Мионици

А оно што Претседник Недић жели да оствари јесте:

— Миром и редом сачувати све српске животе и имања — да не пођемо као други крајеви.

— Радом подићи снагу и издржати и исхранити наш и избеглички народ.

Зато вас ја, драга браћо и ратни другови, и сад поздрављам поздравом из моје Рађевине: Здраво и мирно, у слози и љубави је спас и живељи!«

„Ми смо се Срби определили за Европу“ - рекао је министар г. Јонић у Нишу

Министар просвете г. В. Јонић, пошто је изнео кобан утицај јеврејског капитала у нашој земљи, рекао је народу на збору у Нишу:

„Но поред ове економске и финансиске пљачке која је вршена над нашим народом вршена је и духовна, која је још тежа и опаснија. У нашем јавном и друштвеном животу цветала је корупција, за коју ми Срби до 1914 године нисмо знали. Омладина је трована јеврејско-комунистичком литературом, јер је требало разорити нашу породицу, нашу српску честитост, како би се у мутноме лакше ловило.

Тако се могло десити да шака плаћеника и малоумника 1941 године гурне нашу земљу у рат, од кога нисмо могли очекивати ништа друго до зло и несрећу. За неколико дана срушена је држава, за чије је стварање српски народ поднео милионске жртве. Но и то крвницима нашег рода није било довољно. Иако је наша војска капитулирала и том капитулацијом српски народ примио на себе међународну обавезу да до краја рата остане миран, ми видимо како се из Лондона и Москве наш народ стално позива да голорук устане против окупатора. Знају они добро да окупатор има право да сваки покушај побуне угуши на начин који он сматра најбољим. Али шта је њима стало хоће ли српски народ постојати или не?

И да није било генерала Недића, који се као прави српски родољуб ставио на чело српског народа у најтежем тренутку његове историје, српског народа би одиста нестало са лица земље. Колика је бездушност плутократа и јевреја најбоље видимо по томе што они сада желе да целу Европу баце у комунистички хаос и револуцију и тиме униште све тековине европске културе и цивилизације.

Ми смо се Срби определили за Европу, а не против ње. Зато не слушајте никога другог до генерала Недића, који нас позива да по сваку цену очувамо ред и мир и да сваку стопу наше земље обрадимо и засејемо. То је једини прави српски пут. Само тако можемо очувати српске животе и у Новој Европи обезбедити своме народу место које му припада“.

Министар г. Јонић на збору у Нишу

ТЕЧАЈЕВИ ЗА ПОЉОПРИВРЕДНЕ ТЕРЕНСКЕ СТРУЧЊАКЕ

Министарство пољопривреде и исхране наредило је свима пољопривредним инспекторима да најдаље до 20 о. м. одрже један тродневни течај за све пољопривредне среске референте и реонске економе.

На овим течајевима добиће теренски стручњаци упутства о организовању јединица људске и сточне радне снаге, о површинама које се ове године морају безусловно засејати важним дириговањим усевима.

Како „штуке" чисте

П. К. — Ваздухопловци „штукисти" седе у бараци аеродрома који служи као полазна база за акцију на босанском тлу. Играју мало карата. У малој гвозденој пећи пуцкарају и праскају гломазне цепанице. Пријатан је талас топлоте који допире оданде. Док пљуште карте из поузданих руку пилота, поједини људи из редова аеродромског особља окупили се око стола и кибицују. Дакле, право да кажем, израз „сто" није у свему оправдан. Тај „сто" у ствари је даска положена преко сандука једне бомбе од 250 кгр. Као „столице" служе сандучићи за бомбе од 50 кгр. Недалеко од бараке стоје авиони тих људи Као да спавају. Тек с времена на време који од особља аеродрома пали овај или онај мотор, колико да се по овој ичи сувише не расхлади.

„Зврррррррр..." Звони телефон.

— Ту смо, није празан дућан", — одазива се онако преко рамена један наредник да би одмах потом, лицем достојним филмског глумца Теа Лингена, победоносно треснуо на сто своја „кеца".

Виши технички вођа, који је прихватио од наредника слушалицу, прима наређење и одмах по завршеном разговору затвара телефон и вичe:

— Шест авиона са бомбама одмах да стартују! Циљ акције: окука на друму, 2 км. западно од места X!"

Полазимо...

Свршено је с партијом карата! Све хита пут великих металних птица. Прикључујем се нареднику из Источне Пруске као други члан посаде. За тили час смо уприли падобран и попели се на авион. Заклапамо кров авиона и већ севамо као последњи иза пет других штука преко аеродромског поља. Тек што су се точкови одвојили од земље, већ севамо вертикално у висину. Под нама се вијуга, као нека трака боје иловаче- река С.

„Леп ли је овакав вечерњи лет", — довикује ми наредник кроз микрофон. Сунце је још само две шаке над хоризонтом. Док се будемо вратили, ваљда кроз један сат, већ га неће више бити. Под нама маршују неке јединице пука који је већ од неколико недеља у акцији ради сузбијања комунистичких банди у босанским областима. Наредник се наглим потезом спушта до минимума допуштене висине над трупу која доле маршује, дрмајући трупом авиона као кад акробата што игра на коњопцу дрма својом мотком. Међутим, пре но што би човек могао да изброји до пет, наш авион је већ поново узлетео и стигао је остале. Летимо у два клина који су прилично размакнути један од другог. Испод нас промичу градови и села. Тамо доле свет, престрашен, бежи у куће. Мало их је који равнодушно и даље иду својим путем. Крајеви које сад прелетамо, већ спадају у област која још није коначно очишћена од комунистичких банди, пошто смо већ претекли чело пука који тамо доле оперише.

— „Место X.!" — довикује ми наредник.

Гледам преко левог рамена. Збиља, ено га доле град. Немамо потребе ваздан да тражимо друм који води пут запада. Пронашли су га већ они што лете испред нас. Летећи за њима, скрећемо у десно. Тек што су под нама измакле последње куће града, на друму који је као калдрмисан дебелим слојем замрзнутог снега, видимо низ немачких саоница. Има их једно петнаест-двадесет, леђима окренути граду иза нас. Друм иде упоредо с неким кривудавим потоком, пролазећи поред пошумљених брежуљака. Сад смо већ стигли и до окуке коју су нам означили као место за акцију. Није то обична окука, већ још мало личи на латинско слово „С". Видимо тамо људе где леже у заклону.

Зачас је тамо доле код нас оживело. Заблештила је прва ракетла, бацајући своју црвену куглу на неки шумовити брежуљак десно од друма.

„Аха!" — учини наредник. Чујем ту реч кроз микрофон, као што чујем и своје властите речи које одјекују неким потпуно туђим гласом. Они пред нама већ пикирају. Иза крила авиона као да севају неки бели конци и ударају међ дрвеће тамо на падини. Дивна слика!

Пикирање

Сад је на нас ред. Налазимо се на висини од неких 600 метара. Утуливши мор, „штука" се главачке стрмоглављује наниже. Одјекује као неки руски звиждук. Још и не осећам ни пад ни страховиту брзину; само неки чудни притисак у ушима. Иначе та вратоломна вожња изгледа као и да стојимо у месту. Из простог разлога што фали мерило за поређење или, народније речено, што нам ништа не промиче поред прозора, пошто се налазимо у ваздуху. Једино ако бацим поглед унапред, кроз елису која тамо зврји, видим како се она шума пред нама све већма приближује, како сваким тренутком постаје све већа... све горостасније. А одједном се кроз урлање наше „Штуке" чује и клокотање из цеви нашег левог митраљеза који извирује под самим крилом. Оданде избијају као неки мали, пламени цветићи. За трајање неколико секунди, одједном ме обузима чудан осећај: с једне стране, као да ми се у бутине и цеванице слива жива или њој слична тешка маса; образе ми вуче наниже, као да су их дохватиле неке дечје руке; а моје властите руке толико су се стромбољиле да једва још могу да их дижем. Чак и са самим дисањем запињем. Но зачас је та мора прошла. Осећам се опет слободним; владам опет својим телом.

Доле се опет јављају црвени сигнали дати ракетлом. Овога пута указују на неко тачно одређено место. Мора да се тамо крије неки митраљез. Наредник ми довикујеј: „Сад ћу да их бијем бомбама!"

Бомбе падају

Правимо снажни заокрет навише. Под нама севају друге штуке, као кад орлови круже над гором. Зачас је и на нас ред да пређемо у напад. Знам да овај мој друг што седи испред мене овога часа као хипнотисан гледа у одређену тачку у шуми и да упућује свој авион право том циљу. Десни палац већ је положио на оно црно дугме над воланом. Са табле која се налази више удесно засјале су четири танке светлеће црте. То значи: „Бомба лево и десно откочена!" Одмах затим јавља се сигнал: „Бомбе пале!" Истог секунда наредник снажним потезом волана диже авион право у вис. Тамо горе опет прелази на крстарење и осматрање.

Дакле, и ми смо сад распалили. Отворио сам прозорче поред мене које није веће од људског длана. Наместивши свој апарат марке „Лејка" на око, напрегнуто гледам наниже. Видим друм, на коме су се сад саонице окренуле; видим поток и горе, на истој висини као и шума у којој се налази противник, видим село: неколико кућица и мало подаље од њих неколико пластова. Аха, ево сад! Црвена муња која се шири, а затим, облак густог, загазито жутог дима.

— Сад ћемо опет!" — довикује ми наредник кроз микрофон. Још није изговорио, а ми се и опет стуштили наниже. Избацујемо бомбу и опет севамо навише.

Повратак у сутон

Друм је сад слободан. Наши другови пешаци тамо доле умели су да користе наш напад да би се пробили из заседе коју им је била поставила комунистичка банда. Као последњег у колони видим стрелца — мотоциклисту који јури пут града „X". Ми пак и даље кружимо и све наново нападамо све тачке на окуци пута које би противник могао да користи, све док нисмо избацили и последњу бомбу, све док наши митраљези нису утрошили и последњи рединк муниције.

Враћамо се. Пешаци тамо доле поздрављају нас веселим махањем.

Сунце на видокругу ишчезава.

Ратни извештач
Др. Курт Паули

Прави лик С.А.Д.

Америчка штампа у рукама јевреја

Посетница „Њутн Н. Ценкинс, адвокат, Чикаго (Илиноје, САД.)" не би нам много казивала, кад се иза те скромне посетнице не би крио човек који је, и поред свих покушаја забашуривања и уњткивања, данас познат у САД од Атлантика до Пацифика, од великих језера до Мексичког Залива. А прославио се књигом коју је објавио у децембру 1938 под насловом „Држава каква би нам требала" У тој књизи Ценкинс (који је за разлику од већине јавних радника своје земље као скроман турнста пропутовао и проучио многе земље у Европи) ретком искреношћу шиба државно политичко и друштвено уређење у САД, лаж и карикатуру „слободе" и „правде" у њој. Упоређује све то са приликама у Европи, на целој линији на штету САД. И поред тога што скоро ниједан велики лист није хтео да прикаже књигу, прва два издања од по неколико стотину хиљада примерака, разграбљена су за свега пет месеци.

Жалећи што нам простор не допушта да изводимо више из ње, доносимо неколико одломака из главе у којој Ценкинс шиба страховите прилике и односе у „слободној" америчкој штампи.

„...Наша штампа је, веле, слободна. То би требало тачније дефинисати. Она је слободна у првом реду за оне који хоће да издаду нашу земљу... За неке земље кажу да „немају слободе штампе". А Хитлерова и Мусолинијева штампа, видите, имају слободу да служе властитој отаџбини, док су ступци наших листова отворени само онима који хоће да се направе газдама у нашој земљи у којој нису поникли. У нашим листовима немају приступа они који би хтели да *збаце јарам људи који су из бег света продрли у нашу земљу, тежећи да приграбе у њој све оно што доноси нарочите користи. Стога су ти улези ставили и руку на нашу штампу.*

„...Изволите покушати да путем штампе прикажете народу САД у ком обиму данас шака богатих и утицајних Јевреја влада над америчком штампом. Покушајте, рецимо, да тако што објавите у „Чикаго Тајмсу", у „Хералд енд Егзамајнеру" или у листу „Чикаго Америкен". Да не би ко рекао да говоримо само о чикашким листовима, рећи ћу: Покушајте да објавите „репорт" о тој теми у „Филаделфија Рикорду" или у „Њу Јорк Пост"-у. Пазите да случајно тако што не изађе, јер су оба листа својина Давида Ц. Штерна. Завитлао би га у кош и „Вашингтон Пост", својина Евгена Мајера, а исто којим управља симпатични Мозе Аненберг.

„Али можда смо погрешили што смо до сад онако на срећу поменули само неке (при Богу не све) велике листове који су призната искључива јеврејска својина и чије је редакцијско особље састављено од самих Јевреја. Бојимо се да бисмо на тај начин могли да изазовемо недовољан утисак о свемоћи јевреја у нашој штампи.

Јевреји прикривају истину

„Стога велимо: Покушајте да у којој било форми објавите такав протест и у највећим листовима наших милионских градова, у листовима најпознатијим у целом свету који су само делом јеврејска својина и у чијим уредништвима седе и нејевреји, али који се издржавају и богате поглавито огласима од којих већи део потиче од јевреја. Чик, пробајте па ћете видети шта ће бити:

„Мислимо да је за добре грађане-доморотце једне земље важно да могу сазнати ко је у њиховој отаџбини приграбио најбоља средства за истицање и избијање на површину. Али на жалост, о томе се амерички грађанин може много боље обавестити из немачких и италијанских листова него ли из својих властитих. (Треба имати на уму да је Ценкинс ово написао усред мирног доба, кад још није било ни помена о рату између САД и сила Осовине.

„Стога тврдим *да је штампа у Немачкој и Италији стварно слободнија него ли у САД.* У тим земљама, штампа има права *да народу саопштава чињенице, док у САД има једино права да народу прећуткује поторне чињенице,* да пуни главу својим читаоцима кад детињастим, кад подлим измишљотинама и да их доводи у забуну.

„...Питамо се колико би времена народи у „неслободној" Немачкој и „неслободној" Италији трпели овакво дрско туђинско тиранство у својој штампи, какво стрпљиво подносе грађани Чикага, да говоримо само о свом граду? *Седам осмина становника Чикага нису јевреји, а ипак трпе да се четири петине чикашке штампе налазе у искључивој власти јевреја.* Утицајни и богати јевреји могу путем штампе да нам натурају свако јутро и свако поподне своје мишљење, док *три милиона грађана нејевреја у Чикагу не само што су лишени да путем штампе кажу своје мишљење, него и могућности да крикну против неправди, насиља, пљавштина и превара, ако су их претрпели од јевреја или њихових пришипетља.*

„...Молим вас да ми не верујете на голу реч. Него сачекајте згодну прилику, покушајте сами, па ћете видети шта ће бити.

Јеврејски монопол јавне речи

„...Јевреји у нашој штампи опасни су по оном што нам свако јутро и свако поподне кроз штампу говоре. Али су још много опаснији због тога што су у положају да свако јутро и свако поподне спрече објављивање по које истините и важне чињенице чије је објављивање од највећег значаја за наш народ.

„...Зар би било чудо да се наши грађани једног дана побуне због оваквог дрског отимања и монополисања јавне речи од стране туђинаца".

Писац затим вели да би многи неуки читалац могао помислити да је то можда тако од самог почетка, да су јевреји уопште засновали чикашку штампу и штампу других великих градова САД, пошто можда други нису имали воље или способности за то. Међутим, на основу историских чињеница доказује да су чикашку и њујоршку штампу засновали још први насељеници и да је она у свом дугом развоју прошла и кроз многе лепе фазе, све док је нису јевреји, не бирајући средства, приграбили.

„...Народ САД тражи слободу штампе. Кад би му се допустило да у име те слободе суди тим агенцијама које је у таквој мери ремете и онаказују, њихове газде и они који су иза њих тако би се провели да би још и наши праунуци указивали на њихов случај као пример како се поступа са људима који издају своју отаџбину.

„...Кад бисмо могли да ударимо катанац на капије извесних листова, кад бисмо уклонили бар педесет најгорих и најокорелијих директора листова, више бисмо користили миру, здрављу и благостању нације него ли најзамашнијим политичким, привредним и социјалним плановима..."

СОТОНСКИ ТРОУГАО

Радио Бостан је ових дана на следећи начин приказао стратешку ситуацију Америке: „Сва наша војна напрезања стоје сада у сотонском троуглу који сачињавају Јапан, Ромел, Дениц. Не зна се како ћемо се извући из тог троугла: Јапан на једном ратишту, а Ромел на другом имају преимућства ,јер су наше саобраћајне везе несигурне ,а те саобраћајне везе прекида Дениц."

Велики лист **Њујорк сан** са прилично песимизма констатује: „Једва можемо да држимо главу изнад воде." Ми бисмо рекли да се глава само понекад појављује изнад воде, јер амерички ратни потенцијал личи на дављеника који не може да исплови. Амерички министар морнарице Нокс, који се у својим изјавама придожава начела „што гора ситуација, тим безобзирнији говор" — тврдио је ових дана да ће Америка потпуно уништити јапанску флоту јер је Јапан доказао да је недостојан флоте.

По чему је доказао? По томе што има морнаре који су најбољи у свету? По томе што има бродове који су можда најбољи у свету? По томе што има хидроавијацију састављену од ,унака, који сопственим ваздухопловом и сопственим телом тргедују непријатељске бродове? И на основу чега тврди тај Нокс да ће уништити јапанску морнарицу, када ја морнарица постаје из дана у дан све јача услед пуштања у воду нових бродова, док америчка бродоградња има за циљ, да после 2—3 године успостави онај предратни ефектив ратне флоте САД.

Колико је та америчка морнарица немоћна видимо по томе што је ових дана било потапање америчких пароброда источно од острва Сан Кристобал, тј. између архипелага Галапагос и Јужне Америке ,а то је зона Панамског канала, који Американци бране са највећом будношћу.

Пораст јапанске енергије

Јапанска енергија је у сталном порасту. Ових дана, на пример, била је ваздушна узбуна у Сиднеју (Аустралија), који припада јужном делу Пацифика, било је бомбардовање америчких база на Хебридским острвима, која се налазе у зони средњег Пацифика, било је јапанских ваздушних напада и у северном Пацифику, на Алеутским острвима.

Алеутска острва могу да постану у догледном времену жариште нових борби ,јер Американци морају да обезбеде пројектовани ваздушни пут преко Аљаске, Беринговог мореуза, преко тундри и тајги Сибира све до Туркестана ,и даље из Туркестана преко Синкијанга за Чунгкинг. Ово намерававо снабдевање Чан Кај Шека, тако рећи путем преко месеца, је једини резултат богорађења Чан Кај Шекове мадаме у Вашингтону. Енглези су, додуше, покушали (после неуспеха борбе код Акиаба) да се увуку у најсеверинји део Бурме, како би бар психолошки успоставили везу са Чан Кај Шековом војском, али су били потучени и побегли натраг у Индију.

Чункинкшка војска је изолована. Али најтрагичнија је за Чан Кај Шека чињеница, што она нема ратног духа. Читаве бригаде и дивизије чункиншких трупа прелазе на страну нанкиншке владе. Штавише, главнокомандујући једне војске групе Ван Чинг Сеј распустио је своје армије и прешао на страну нанкиншке владе. Овај покрет за сарадњу са Нанкином шири се зато што као што је ових дана изјавио један заробљени Чан Кај Шеков генерал, војници осећају да Чан Кај Шекова клика не ради за добро кинеског народа, већ само извршује наредбе Американаца.

И не само војници са генералима, већ и чунгкиншки дипломати ,као бивши посланик у Москви Јен Ху Шинг, и бивши министри, као Чен Ју Јен, прелазе на страну владе Ван Чинг Веја.

Нанкинг побеђује Чунгкинг. Побеђује националном идејом. Јапан побеђује САД у Азији, побеђује идејом ослобођења народа од светске плутократије.

Поремећени планови Англосаксонаца у Африци

Тако стоји ствар у једном углу „сотонског троугла". У другом углу, у Ромеловом, ситуација Американаца није много боља. Роме лје освојио важне железничке линије, многобројне америчке аеродроме, створио је непроходну брану између осме британске армије у Триполитанији и пете америчке армије у Алжиру, и, најзад, потукао је америчке трупе тако јако да се оне ни до сада не могу доћи себи. И то је разумљиво: 7.000 мртвих и рањених (уз то и 3.000 заробљених) изгубили су Американци док су осовинске трупе имале мање од 500 људи избачених из строја.

Око 170 тенкова изгубили су Американци док су Немци и Италијани изгубили највише 10 оклопних машина. Енглези су и

Јапански министар-претседник Тојо у једном пристаништу освојених острва

(Фото: В. В. А.)

мали тешких губитака, јер су морали похитати у помоћ потученим Американцима. Ово је потпуно пореметило офанзивне планове команданта прве британске армије генерала Андерсона, који се спремао за офанзиву у правцу Бизерте. Сада му преостаје на фронту свега три дивизије пешадије и две ,тенковске бригаде. Право има Дејли телеграф који констатује: „Немци у Африци имају свега више него ми, — више војника ,тенкова и авиона."

Сада је започела нова рунда борбе у Тунису, овога пута трупе генерала фон Арнима нападају у северном Тунису. Оне лепо напредују. Заокружавају америчке одреде и уништавају их. Поводом овог напредовања као и онога у претходној рунди у средњетуниској, треба нагласити да се овде не ради о освојењу извесних територија. У афричком рату територија је само шаховска табла, то је само терен за маневарске покрете и за борбу. Тако схватају улогу те риторије Ромел, Арним, Неринг и други генерали. Они могу у датом тренутку да напусте места која су у току претходних недеља заузели, јер је важно и корисно измаћи непријатеља из атланских брда на равнији терен, где се може опет одиграти једна победоносна битка. За сада је америчко-британска војска одбачена у брда, где не може да маневрише и где мора да се ушанчи на висовима како би заустављала смртоносно напредовање оклопних формација Осовине.

Неспособни Американци командују Енглезима

Док се војници ушанчују, генерали се свађају, а политичари се бију. Американци окривљују Енглезе за поразе у Тунису, Енглези исмејавају Американце, како не умеју да ратују. Највише се љуте Енглези зато што је створена врло компликована командна хијерархија, у којој главну улогу играју неспособни Американци. Главнокомандујући је амерички генерал Ајзенхауер. Његов заменик је Енглез генерал Александер, који командује првом британском армијом генерала Андресона, петом америчком армијом генерала Клерка и

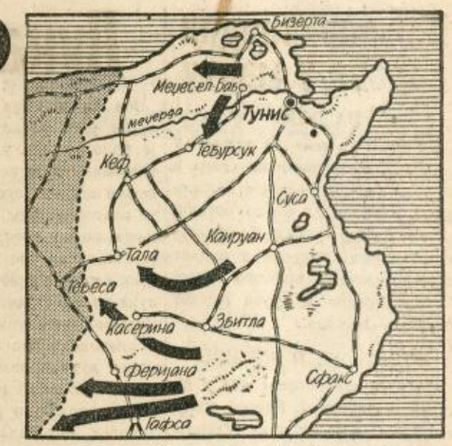

Туниско бојиште
(Цртеж: В. Б.)

осмом британском армијом генерала Монгомерија. У Канеу налази се главнокомандујући генерал Вилсон, коме припада зона Блиског Истока.

На Медитеран заповеда британским поморским снагама адмирал Кенингем, који је потчињен Ајзенхауеру. Њему је подређен адмирал Хервуд који командује ескрадром у Александрији. И овде почиње неспоразум: Хервуд мора да ради по наредбама Кенингема, тј. Ајзенхауеровим, а у исто време да сарађује са Вилсоном који није потчињен Ајзенхауеру.

Исте тешкоће појављују се и у ваздухопловном подручју, јер амерички ваздухопловни маршал Тедер командује целокупном авијацијом у зони Средоземног Мора, тј. и оном која сарађује са Александером и Кенингемом и оном која оперише на подручју Витсона и Хервуда.

То су све последице неуспеха конференције у Казабланки. Тамо нису могли да се споразумеју ни по најважнијим питањима. Черчил је морао да пристане на постављање Американца Ајзенхауера за врховног заповедника само зато, што се надао да ће на другом месту надокнадити штету по британски престиж: он мисли да ће моћи протурити генерала Вавела на положај врховног заповедника на азиско-аустралиском простору и да ће Рузвелт пристати да се ње гов Мек Артур покорава Енглезу Вавелу. То су све политичке комбинације, које само отежавају вођење рата.

Последице подморничке акције

Што се тиче вођења рата у Африци, то се тешкоће јудопослушних нација састоје у томе да Осовина поседује 125.000 квадратних километара туниског земљишта и 40 милиона квадратних километара простора северног Атлантика. Атлантик је у рукама великог адмирала Деница. Зато је лист **Гласник Филаделфије** истакао сада лозинку: „Захтевамо једнога Деница на чело противподморничке акције!" Та акција не иде како би то желели Американци и Енглези. **Њујорк сан** пише о рату на океану: „У том рату наши људи немају никад мира, док непријатељ може да се одмара." Америчке новине процењују врло песимистично стање на мору. **Њус кроникл** од 23 фебруара пише: „Енглеска мора да загреби у своје неприкосновене залихе намирница, јер подморничка блокада отежава довоз хране." Тај лист предвиди могућност Хитлерове победе баш зато што подморничка опасност претставља „озбиљни и највећи проблем стратегије." Лист **Лајф**, који излази у Америци, каже да треба америчком народу говорити истину о „огромном, страшном чудовишту са Атлантика" — то је немачка подморничка флота. Лист констатује да су поморске линије најважније жиле куцавице нација које се боре против Тројног Пакта и каже да ће Енглеска да изгладни ако се не успостави саобраћај преко Атлантика.

И велики амерички часопис Хришћански научни гласник признаје да демократије стоје пред тешком опасношћу, јер море гута месечно милион тежинских тона робе. Лист сматра да такви губитци значе „кочење свих офанзивних планова против Европе". А лондонски Њу ревју од 23 фебруара пише: „У овом рату Немци употребљавају своје подморнице не на пустоловни начин, већ плански и према добро промишљеном систему." Баш обрнуто пишу амерички и енглески листови о противподморничким акцијама Британаца и Американаца. Они кажу да немачке подморнице онемогућавају стварање система одбране и да сваки пројекат такког једног система бива прецртан Деницовом руком пре него што адмирал Нобл почне да га спроводи.

Сада тај Нобл носи се мишљу да треба многоструко повећати број разарача и противподморничких бродиња, али овај план је задоцнио најмање за годину дана, јер је број немачких подморница толики да никакве конвојске флотиле не могу да спасу конвој. Код Енглеза и Американаца наступило је потпуно разочарење у систем конвоја, али они морају да констатују да други, бољи систем не постоји.

Лажи лорда

Са гледишта подморничке опасности посматрају Енглези и питање успостављења другог фронта у Европи. То питање је опет на дневном реду и зато је лорд Бивербрук, жедан популарности, поново говорио о хитној потреби образовања таквог фронта. Он је прво лупао песницама по катедри вичући да треба помоћи Стаљину док још није доцкан, а затим је почео да доказује да британска стратегија од почетка рата чини све што је могуће да одржи тај други фронт у Европи, који већ постоји у току три и по године борбе.

Као образложење зове своје прилично глупе тврдње, Бивербрук каже да је британска и америчка авијација привукла на себе прошле године половину не мачког ловачког ваздухопловства. А да је ове године привукла половину целокупног ваздухопловства Рајха. Ово је лаж. А и да је била истина, опет то не би била сразмерна расподела снага: Стаљин са сто милиона по даника и са недовољном индустријом мора да се бори против половине авијације Рајха, док Британија и САД са преко 500 милиона становника и са великим индустриским капацитетом апсорбују другу половину немач ке ваздухопловне снаге.

Слом зимске офанзиве

Стаљин вапије о другом фронту, јер осећа да немачка војска заједно са армијама Европе прелази од успешне зимске одбране ка успешној пролетњој офанзиви. Офанзивне акције су већ почеле. Јужно крило Стаљиновог нападног фронта је прегажено. Једна тенковска армија изгубила је целокупно своје тешко оружје, а осим тога уништено је два корпуса, један мотомеханизовани, а други коњички.

Продорни клинови бољшевика који су се протегли до извесних места у Доњецком басену и железничког чвора Лозоваја сломљени су, и немачка војска напредује ка реци Доњец и преко те реке. Западно од Харкова биће се велика битка у којој тактичка иницијатива прелази у немачке руке. Још северније бољшевици врше безуспешне нападе у области Курска и Орела, трошећи људство у фантастичним размерама: само на једном малом сектору бојишта набројено је 30.000 мртвих црвеноармејаца.

14 месеци одбране пољског положаја, одбијање неколико стотина бољшевичких тенковских јуриша — то је доказ јачине немачке одбране. И други доказ: у децембру бољшевици су изгубили 3.527 тенкова, у јануару 2.185, у фебруару 1.945, укупно дакле, 7.657 борних кола. Интересантно је да је број уништених кола у опадању. То је знак извесне исцрпљености совјетске армије. Она сада напада пешадијом више него тенковима. Немачка војска сада готово и нема пешадије: пешадиски пукови претворени су у тенковске гренадире. Тенковска војска Европе припремљена је за офанзиву и за победу.

М. Војновић

Пољопривредни радови у марту

НА ДОМУ

Припремај семе за пролетњу сетву. Вади кромпир из трапа и стављај га у клијалиште да проклија како би га могао посадити пред крај месеца. Довршавај послове око оправке и израде справа, алата и прибора. Читај пољопривредне и друге поучне књиге и листове.

КОД СТОКЕ И ЖИВИНЕ

Обављај све послове као у јануару и фебруару. Радној стоци и кравама које су пред теленењем повећај оброк. Кречи стаје и изгони напоље стоку кад год није сувише хладно. Нарочиту пажњу обрати на бременити стоку. Женска грла која доје младунчад добро храни да би имала довољно млека за правилан развитак младунчета. Млада грла, телад, јагњад и ждребад прихрањуј најбољим сеном и овсом, а прасад мешавином прекрупе и зрневљем јечма, овса и кукуруза. Младим грлима додај у храну мале количине истуцане мреже или млевених костију ради јачања костију. Насађуј живину, јер у овом месецу изведена живина најбоље носи.

НА ЊИВИ, ЛИВАДИ И ПАШЊАКУ

Поори све још непоorане површине за пролетње усеве, да би сачувао што више влаге. Запрашуј и сеј овас почетком месеца. Сеј сточну репу, лан, рани кукуруз и кукуруз шећерац, луцерку, црвену детелину, пролећну граорицу и друго. Можеш да почнеш и са садњом кромпира, али боље је да не журиш, јер је кромпир јако осетљив на хлад ноћу и позне мразеве. Озимну пшеницу, раж, јечам и овас подрљај, а затим поваљај ако земљиште није превлажно. Ако је влажно остави га да се просуши. Дрљањем и ваљањем усева проветраваш земљу, уништаваш коров, чуваш влагу, убрзаваш бокорење и обезбеђујеш већи принос. Ливаде и пашњаке такође добро подрљај чим се земљиште посуши. Дрљањем проветраваш земљу, уништаваш коров и обезбеђујеш већи принос. Семе ливадских трава сеј почетком марта, а затим подрљај и поваљај.

У ПОВРТЊАКУ

У топлим лејама негуј изникли расад, а непосејано семе сеј. Доврши сетву спанаћа, лука, кромпира, шпаргли и расада купуса, кеља, цвекле и зелени. Приспели расад расађуј и сади јагоде ако их ниси посадио у јесен.

У ВОЋЊАКУ И РАСАДНИКУ

Доврши орезивање и чишћење воћака, као и прскање карболинеумом и 3% Бордовском чорбом оних стабала која су још неопрскана. Воћне саднице сади на стално место, а дивљачице у растило. Спремај калем — восак и калеми дивљачице у растилу.

НА ПЧЕЛАРНИКУ

Топлих дана врши преглед кошница и шпекулативно прихрањивање. Чисти кошнице од угинулих пчела. Сеј медоносно биље на припремљеном земљишту.

Лука мора бити и за извоз

Ма да се црни лук у нашој кући врло много троши, ма да је врло тражен у међународној трговини, ма да неке суседне нам земље постизавају велике добити извозом црног лука, ма да је наша земља погодна за његово гајења, ипак смо ми раније давали огромне суме за увоз црног лука из иностранства. Ове зиме, кад смо били упућени на своје производе, убрзо се показало да црног лука производимо сасвим мало, тако да су његове количине недовољне и за домаћу потрошњу. До сада је црни лук гајен на велико једино у Банату, а у извесним крајевима производиле су се само мање количине арпаџика за извоз.

Ове године потребно је да наша земља произведе црног лука бар толико колико је довољно за домаћу потрошњу, а поред тога треба уложити све силе да би се произвео арпаџик и за извоз у северније земље.

АРПАЏИК

Арпаџик се добија из посејаног семена црног лука прве године. Друге године арпаџик се сади и од њега се добија црни лук у главицама за потрошњу. Треће године посађене главице дају опет семе.

Семе за производњу арпаџика сеје се већ почетком марта. Земљу не треба ђубрити, већ само покрити танким слојем компоста, црнице или песка, па потабати. Доцније по могућству заливати док усев мало ојача. Редовно плевити и чистити од корова.

Вађење почиње августа, кад се надземни делови сасуше. Извађени арпаџик мора се бар две недеље сушити на сунцу, а затим класирати по величини обично у три класе.

Семена иде 30—40 грама на један квадратни метар, а даје принос од 3—5 кгр., односно један килограм семена може дати око 100 кгр. арпаџика на 20—30 квадратних метара леја.

ЦРНИ ЛУК

За производњу црног лука у главицама за кућинску потрошњу арпаџик се сади на стално место такође марта месеца, на редове. За време узраста треба га плевити и окопавати, по могућству сваких 15 дана растурати по усеву ђач и за време суше бар га једанпут залити. Прекомерно заливање није корисно.

Кад лук сазре вади се и оставља на ваздуху око 10 дана. Лук за зиму треба растрти на тавану у танком слоју, или оплести у венце и обесити у покривеном простору.

На један ар потребно је за расад 5—6 кгр. арпаџика, а принос је око 200 кгр.

У истој години могу се произвести из семена и расада извесне сорте црног лука познате под именом аршламе, које се не одржавају дуго, али су врло добре за јело, без љутине, чак и слаткот укуса. Аршлама треба да се сади ређе и да се у почетку залива. На један хектар иде 60 грама семена, које даје око 180.000 струкова за расад.

БЕЛИ ЛУК

Ма да потрошња белог лука у Србији није била незнатна и ма да га многа јела наше кујне траже као неопходан зачин, он се код нас врло мало гаји, те га уопште не би било на тржишту, да извесна количина није увезена из иностранства. Међутим, и ако је бели лук више биљка јужног приморског поднебља, он може да успева врло добро на нашем земљишту.

Може да се сади у пролеће и у јесен. Пролетњи је најбоље садити што раније, чим прође зима, већ почетком марта, да би се вадио крајем лета. Овај се одржава боље од јесењег лука. Размножава се сађењем одвојених ченова. Треба одабрати најбоље главице и садити само спољне здраве ченове. За садњу не ваља употребити главице домаћег лука, већ оног који је донет са стране. На исто земљиште може да дође тек сваке треће године.

Успева добро на сваком оцеђеној и плодној земљи, која је добро урађена. Непосредно ђубрење не подноси. Ако би оно због слабог земљишта било неопходно, онда треба ђубрити само сасвим угорелим ђубретом. Врло је корисно да се пре сађења поспе 5—6 кгр. пепела од дрвета на један ар површине и да се заграбуља. Не сме да се сади дубоко, а после садње земљиште утабати или лако поваљати. Задовољава се са два окопавања. Наводњавати се не сме често и увек подаље од струкова.

Да би се засадио један ар потребно је 3.000—3.500 ченова, који се могу добити од 40 кгр. главица, издавајући само спољне ченове.

Свила — драгоцена текстилна сировина

Није ни сада доцкан и многи пољопривредници који на свом имању или у околини имају дудова, могу да приступе одмах гајењу врло уносних свилених буба. Дуд, односно дудово лишће је потребно, јер претставља искључиву храну свилобуба, а за јаја нека се свако благовремено побрине преко државних пољопривредних установа.

Одгајивач треба да одреди просторију за гајење, која ће му бити заузета свилобубама свега 40 дана, колико је потребно за њихов развитак. Може се употребити свака просторија, с тим да не буде влажна, да се може проветравати, да је снабдевена једном пећи, по могућству земљаном или каљевом и једним обичним термометром за мерење топлине. У просторији треба поставити уздужне дрвене лесе једну над другом, на растојању око 40 сантиметара.

Количина јаја свилених буба мери се на унције, која има тежину око 25 грама, а из ње се испили око 40.000 гусеница. За њихову потпуну исхрану потребно је око 1.000 кгр. дудовог лишћа, а величина просторије треба да је око 100 кубних метара. Јаја треба чувати на сувом простору, где топлина не сме бити већа од 12 степени.

Кад у пролеће на дуду избију први листићи, а то је у другој половини априла, време је да се јаја насаде. Најбоље је то извести у нарочитом апарату. Но, како тај апарат, ма да је врло једноставан, имају само они који су се до сада бавили свилогојством, остали могу извести насад и без апарата. Јаја треба разастрти на чистој хартији на лесу, у просторији одређеној за гајење. Помоћу пећи топлина треба да се повећава за један степен дневно, док не стигне до 20 степени. Тада ту температуру подржавати стално, док прве гусенице измиле, па је онда попети на 24 степена.

Преко младих гусеница посути младо дудово лишће, а кад се на лишће нахватају, разредити га по лесама и затим им непрестано додавати храну. У просторији одржавати стално температуру од 20 до 25 степени, али је проветравати. Светлост је потребна, но да не буде непосредна, тако да је добро застрти прозоре завесама.

Отприлике после 40 дана, кад тело свилобуба постане жуто и готово провидно, треба између леса поставити усправне граничице око 40 сантиметара висине. На њих ће се гусенице попети и почети да испредају свилене чауре. Осам до десет дана после тога чауре се скидају, лагано и пажљиво да не би настале повреде које им јако умањују вредност.

Ако се чауре продају сирове, онда их треба продати у року од 10 дана, да се не би излегли лептири, који их пробуше. У противном се чауре угуше на следећи начин:

Чауре се наслажу у неки суд са решетастим дном, на пример у корпу или решето, до 10 сантиметара висине, и суд се постави на попречно постављене даске изнад казана за прање рубља, у коме вода ври. Пара топле воде угуши лутке у чаурама за чртврт сата. Треба само обратити пажњу да вода при том не поквари чауре.

Затим се чауре простру на платно, на ваздуху, али у заклону од сунца, док се потпуно осуше.

За унапређење винарства

Министар пољопривреде и исхране одредио је органе који ће вршити сталну теренску контролну службу ракија и вина пуштених у промет. Задатак ових контролних органа није само контрола, већ они имају и да на самом терену дају непосредна упутства и поучавају виноградаре и винаре у виноградарству и преради воћа и грожђа у вино и ракију. До сада је том питању посвећена код нас врло слаба пажња, тако да ће увођење нарочитих органа за ову област пољопривредне делатности дати несумњиво повољне резултате.

Одређени контролори дужни су да најмање 10 дана у месецу проведу на терену ван места службовања.

Сунцокрет

Немојте заборавити да у марту пада сетва сунцокрета, те лепе, а истовремено тако корисне биљке, којој је наш пољопривредник посвећивао до сада сувише мало пажње. Сунцокрет треба ове године својим плодом да нам обезбеди уље, а уље да нам накнади манькове у свињској масти. Поред тога сунцокрет ће нам дати и сточну храну. Његово стабло с лишћем нарочито долази у обзир за силажу, а затим од сунцокрета добијају се после израде уља уљане погаче, које претстављају ванредно јаку сточну храну, богату машћу и беланчевином, нарочито добру за исхрану крава музара, младе стоке и живине.

Наше поднебље је врло повољно за гајење сунцокрета. Он тражи земљу дубоку, умерено растреситу и влажну, плодну. Може да успева и на тешкој влажној земљи. Не прија му песковита земља. Добро подноси сушу, али воли влажну земљу и ту влагу упија толико, да се помоћу сунцокрета може чак вршити исушивање земљишта.

Земља за сунцокрет треба да буде обрађена што дубље, по могућству у јесен, да би упила што више влаге. Ђубрење треба да је обилно, а најбоља су вештачка ђубрива.

На истом земљишту сунцокрет не сме да се сеје бар за 6 година, јер јако исцрпљује земљу, а поред тога излаже се опасности од болести и штеточина.

Сетва може да се врши омашке, на редове, или кућице. Најбише се препоручује сетва на кућице. Растојање између кућица треба да буде 70 до 80 сантиметара према пола метра, а у сваку се стављају 2 до 3 семенке 3 до 5 сантиметара дубоко. На 1 хектар земљишта иде око 15 кгр. семена.

Кад усев израсте око 10 сантиметара врши се окопавање што дубље. У току лета потребна су бар 2 прашења. При првом прашењу врши се разређивање усева, тако да у свакој кућици остане по једна биљка. Ако се појаве заперци, то јест бочни изданци, мора се извршити закидање, јер спречавају развитак цвета, па према томе смањују принос.

Берба се врши или отсецањем цветова, или чупањем целих стабала. У првом случају цветови се вешају ради сушења на неком промајном месту, а у другом случају остављају се ради сушења на самој њиви.

Кад се цвет осуши, приступа се вршидби, која се може обавити руком трљајући цвет о цвет, или млатилима, крућачама за кукуруз и вршалицама за жито. Постоје и нарочите вршалице за сунцокрет, али код нас их ретко има и нису неопходне.

Свежа сунцокретова стабла се исецкају и ансилирају као сточна храна, а сува се могу добро употребити за огрев. Њихов пепео не треба бацати, него њиме ђубрити њиве, нарочито оне на које ће идуће године доћи сунцокрет.

Због обезбеђења против болести корисно је да се семе сунцокрета пре сејања држи 3 до 6 часова у раствору 1% плавог камена, или 3 до 4 часа у раствору 30 грама формалина до 10 литара воде.

Црна берза угрожава наш привредни живот

— Црна берза — златна берза!

Тако су се нажалост многи Београђани изражавали још пре неколико месеци, свакако у уверењу да без црне берзе не би могли доћи до извесних намирница, које су сматрали неопходним за своју трпезу.

На првом месту мора се истаћи да је то уверење било сасвим погрешно. Ако извесних неопходних намирница није било ни на тржишту, ни у расподели за снабдевање, кривица је била баш до црне берзе, која их је повлачила из јавне продаје или их изузимала из система рационирања, да би могла за њих тражити далеко веће цене.

Има појединаца који заиста могу да плате. Али не треба заборавити да је тај број људи врло мали, према оном великом броју који не може да плати, па према томе остаје потпуно без многих потребних намирница. Цене које су завладале на црној берзи то потврђују. Оне су достигле такве фантастичне висине, да је заиста највећи број средњег сталежа у немогућности да се преко црне берзе снабдева, јер ни својим приходима, па чак ни распродајом својих ствари не може више да задовољава страховите прохтеве црноберзијанаца. Ако се буде и даље плаћало на црној берзи говеђе месо по 260 динара, свињско месо по 450, маст по 1.000, а брашно по 200 динара и више, онда ће средњи сталеж за најкраће време остати и то и бос и без намештаја.

Многи ће истина тврдити, да им количина рационираних артикала није довољна за живот, те да су према томе по сваку цену приморани да се обраћају црној берзи. Међутим, ти исти нису свесни да би рационирани артикли могли да се расподељују у довољним количинама, кад би долазили у за то одређене установе, уместо што долазе на црну берзу.

ДИСЦИПЛИНА ПОТРОШАЧА

Да би се ово постигло потребна је на првом месту дисциплина потрошача. Све дотле док се они буду обраћали црној берзи и плаћали онолико колико црно берзијанци траже, дотле ће црна берза да постоји и да их безочно експлоатише. Потребно је да потрошачи на првом месту престану да се обраћају црној берзи ,а затим да и сами учествују у њеном гоњењу, пријављујући црноберзијанце надлежним полицијским и контролним властима, које не само што примају и проверавају такве пријаве, већ дају и добру награду ономе ко им помогне у њиховом раду.

Проблем стабилности цена је предуслов уређења привреде и стабилне валуте, а то истовремено значи уређење и стабилност земље. Принцип контроле цена уведен је у данашњим приликама не само у европској привреди, већ и у Сједињеним Америчким Државама. Цене могу да буду остављене самима себи кад свега има довољно и у изобиљу. Тада се цене регулишу односом понуде и тражње. Али кад настане оскудица у извесним артиклима ,онда настаје и велика опасност да мањак у робн изазове сувише велике цене, што доводи до једне социјалне неправичности у расподели, јер роба постаје приступачна само онима који располажу великим новчаним сретствима, док би економски слабији сталежи били приморани да се те робе сасвим лише. У таквим случајевима оправдано је и са привредне и са социјалне тачке гледишта да државна власт интервенише као регулатор цена.

НАГОМИЛАВАЊЕ НАМИРНИЦА

С обзиром баш на наше прилике, имали смо у том погледу једно лоше искуство у бившој држави. Ма да није било оправданог разлога, јер се земља није налазила у рату, од јесени 1939 га до времена уласка немачких трупа у бившу Југославију у априлу 1941, гене су скочиле и до 200%.

Што су цене данас до ге ме ре подигнуте на црној берзи, није само због оскудице у извесним артиклима, већ и због спекулативних разлога. Услед ратног стања појавила се на тржишту све већа потражња робе, док је с друге стране много робе нагомилано и искључено из употребе. Поред тога без дисциплине становништва и сарадње потрошача, власти нису у могућности да прикупе све оне количине рационираних намирница које се у земљи производе, што би довело до много већих оброка при рационираној расподели.

Ма да су надлежне власти, тј. Комесаријат за цене и наднице и полицијски органи применили доста оштре мере, ма да је велики број шпекуланата и црноберзијанаца кажњаван казнама које су некад достизале огромне суме и долазиле чак до милион динара ,ипак се још није успело да се црној берзи стане потпуно на пут.

Пошто је прошла година завршена билансом од 12 милиона дичара и 63 године укупних казни, ова година настављена је новим крупним и ситним случајевима шпекулације и недозвољене продаје.

Међу највеће шпекулације у последње време спада пословање са гасом, сахарином и закидањем на мери од стране продаваца контролисаних артикала. Једна четворка која је радила са гасом ухваћена је и строго кажњена. Међу њима налазе се бео оградски трговци **Жарко Белић** из Охридске ул. 11 и **Васа Пазовић**, који су кажњени са по 1[illegible]0.000 дин. и по 30 дана затвора. Као посредник при продаји кажњен је [illegible]го[illegible] из Петроварадинске ул. 11 А са 30.000 дин. и 15 дана затвора. Лимар **Михајло Стојан[illegible]** из Драгачевске ул. 14 кажњен је са 15.000 дин. и 5 дана затвора.

Ухваћена је једна тројка која је обављала недозвољену трговину сахарином: келнер **Наџм Кадић** кажњен је са 25.000 дин. и 30 дана затвора, први саучесник **Радмило Стефановић**, трговачки путник, са 20.000 дин. и 25 дана затвора, а други саучесник **Павле Гајић**, такође трговачки путник, са 15.000 дин. и 20 дана затвора.

Због недозвољене продаје говеђег меса кажњени су месар из Малог Мокрог Луга **Илија Јефтић** са 25.000 дин., 30 дана затвора и 2 недеље затварања рад ње ,а бакалин из Великог Мокрог Луга **Никола Богдановић** са 20.000 дин., 25 дана затвора и 2 недеље затварања радње.

Старинарима је до сада посао ишао ванредно добро. Може се чак рећи да је после рата ова трговина највише процветала. Међутим, власти су решиле да се мало умешају у то пословање. Резултат није био нимало задовољавајући за старинаре. Највећом казном кажњен је **Максим Динић** из Краља Александра ул. 45, који је због неистицања цена и продаје изнад прописаних цена платио 12.000 дин., поред 15 дана затвора и недељу дана затварања радње.

Сељака-пилићара из околине Београда који продају робу кришом по капијама има увек доста Они су хватани и кажњавани због продаје сланине, сувог меса, млека, сира, брашна, ораха, телетине, масти, саламе, хлеба, живине, кромпира, пасуља итд.

Пиљари такође настављају да се баве такозваном продајом „испод тезге". Њихови артикли били су углавном воће и поврће.

Оглас рег. С. Бр. 5148 од 31 марта 1942.

Путеви ка новом европском привредном поретку

Кад је реч о све новим етапама преко којих одмиче привредно организовање европског простора под немачким вођством, рад који почива на правим интересима европских народа и на самим природом даним условима, није згорег пре свега указати на признање са енглеско-америчке стране. И поред тога што у том табору привредна питања и даље процењују са капиталистичког гледишта ни дивидуалне иницијативе, кретања понуде и тражње и компаративних производњачких трошкова светске пијаце, и поред тога што ће коначни успех немачког рада на аутохтоном привредном уређењу Европе омести односно потпуно осујетити енглеско-америчке снове о будућој светској пијаци на којој би лондонски Сити и њујоршки Уол Стрит играли улогу макар приближну ранијој, многи енглески и амерички гласови, ако пређемо преко садашњим ратом условљених јалових фраза, значе неоспорно признање великих немачких успеха на том пољу. Енглези сад, на пример, већ отворено признају стварне и трајне успехе немачке привредне политике на Југоистоку, коју су раније оглашавали „политиком од невоље" и коју су узалуд покушавали да омету, на пример преко злогласне „Трговачког друштва Уједињене Краљевине".

Као што је привредна политика на Југоистоку која је дала већ толико конкретних резултата, била узор за наредне етапе, у раду на стварању новог европског привредног простора, тако су у појединостима и поједини уговори који чине београдског поретка на Југоистоку, а у првом реду немачко-румунски трговински уговор од 23 марта 1939, послужили као модел за уговоре са другим европским државама.

Привредна политика коју је Немачка још 1933 године отпочела на Југоистоку, довела је већ данас до стварања система који пружа раније неочекиване максималне користи и произвођачу и потрошачу, и извознику и увознику. Практични тај рад покушава „Друштво за Југоисточну Европу", које се развило у неки центар „идејног клиринга" по безброј питања која ин[illegible] Југоисточну Европу.

Плански рад на усклађивању општих привредних интереса у одређеном простору, то се не може довољно нагласити, никако не значи искључење приватне иницијативе. Иако тај рад условљава стварање неопходних централних државних и других јавних установа, у њему су видну улогу одиграле и још одиграваће велике немачке фирме које су се са пуно разумевања прилагодиле новим задацима. То обезбеђује том организаторском раду сву потребну гипкост.

Велику улогу у том раду играју у њему поједина важна средишта која су, било просто по свом географском положају и садашњим саобраћајним условима важне складишне, претоварне и посредничке базе за размену добара између Великонемачког Рајха и Југоисточне Европе. Само се по себи разуме да у тој систематски распоређеној мрежи великих посредничких претоварних и складишних база најгласнију улогу игра Беч. Нарочито је важна улога Беча на пољу немачког увоза из Југоисточних земаља. По самој природи ствари, увоз је концентрисанији него извоз за те земље. Та разуме се не значи да у тој размени немачки извоз за Југоисток није еквивалентан увозу. Све извозне обавезе према Југоистоку стриктно се и о року испуњују.

Међутим, равномерна обострана корист од таквог уређења трговинске размене између Великонемачке Немачке и Југоисточне Европе не огледа се само у тој уравнотежености по количини и (вредности) онога што се даје и онога што се прима у замену за то, већ и у чињеници да овај планski рад знатно доприноси подизању ступња и приноса пољопривреде на Југоистоку. Довољно је ако укажемо на пример Бугарске која је у вези са све боље систематизованом разменом добара са Немачком извршила поступно престројавање свог извоза пољопривредних производа те све више извози производе веће вредности и рентабилности уместо производа код којих је количина била у несразмери са вредностима. Из тога проистиче све већа рентабилност пољопривредног рада и све даље подизање ступња живота пољопривредног живља, што опет претставља појачање куповне снаге за увоз. Уговор с Румунијом опет је најречитији доказ за чињеницу да нови однос не само што не успоравају већ напротив помажу тежње земаља Југоисточне Европе за индустријализацију на оним пољима, на којима она има трајних услова за опстанак и даљи развитак.

Разуме се, међутим, да код просуђивања таквих питања мора да одлучује интерес целине, интерес велике заједнице коју претставља дотични привредни простор, а у извесним питањима и општеевропски привредни интерес. Без вођења рачуна о том општем и скупном интересу у крупним, одлучујућим питањима не би могло бити ни коначног саздавања новог привредног поретка који већ сад пружа толике користи свима који у њему учествују и који се све даље шири на европском континенту, учвршћује и усавршава.

Што се тиче индустрије за прераду извозних производа са Југоистока, водећу улогу у Великонемачком Рајху играју такође Беч и Доњедунавска жупа где је концентрисано до 70% свих немачких фабрика које се искључиво баве тим послом. На првом месту то важи за предузећа за прераду уљарица из Југоисточне Европе.

Беч је такође најважнији центар за стручно школовање новог трговачког нараштаја, који треба што боље прилагодити новим појмовима, схватањима, методима и циљевима.

А сад већ толико поодмакли и консолидовани, практичним успесима прокушани привредни однос између Великонемачког Рајха и Југоисточне Европе претставља огромну практичну школу, велики узор и велики извор искуства за сличну изградњу других европских простора који сви заједно у све већој мери сачињавају општу и складну велику привредну заједницу европског континента који не жели, неће и не може више да буде поприште капиталистичких и експлоататорских подвига туђих прекоморских сила које на том континенту немају никаквих права ни оправданих привредних интереса.

Киклопски лиризам С. Милутиновића

Након 100 година од његовог стварања пуном паром (1826—1844), о Сими Милутиновићу остала су ова сећања:

1) Лиричар, епичар, драматичар, историчар.

2) Око 20 објављених, у рукопису грађа за још 10, необјављених, књига.

3) *Сербијанка* 17.000, необјављена *Трагедија Карађорђа* 12.000 стихова...

А над том необично узбурканом стихијом исполинског песмодавца, као лагео леденог мисао:

Себ' прегорјев најлепше се може!...

* * *

Илићи, Ракићи, Дучићи, са својим јасним и красним, са својим срећним и предодређеним, са својим збиљским и лирским стиховима, као оно светлост све што су даље ишли, све више су бледили, све више се гасили, док најзад своје поетичке духове нису предали у руке просечног мисаоног садржаја. Они су зјали плодови темпа културе сликовитости.

Схорите се највиша небеса!
Процвилите мравеж и пауци!

Илићи, Ракићи, Дучићи, неговани, школовани, усавршени, са својим леполистим збирчицама, као на прстима, као без осећања теже, као омађијани тајним месечевим силама, клизили су свиленим конопом презатегнутога стиха, путањом том најмањег животног напора. Они су зјали плодови формалне естетизације свести.

Међутим, Милутиновић је зачетник нагона исконске несвести:

Ти нам будиш успаване силе,
Ти нам пјеваш и нијемим устима,
Нас ли слабих и синова божјих
Биваш свагда вјерно предостојан.

* * *

Лиричар, епичар, драматичар, историчар, необично живописног личног живота, необично живописне стваралачке количине, ако не учени надреалиста свакако први нузреалиста, за њега је угледни критичар XIX века рекао: *Сима је најобјективнији српски песник. Његова лична судбина, његови болови и туге, радости и весеља — све му је то узгредна ствар. Општа ствар, отаџбина, српство, врлости — то му заноси душу.* (Св. Вуловић).

Вртар, учитељ, писар, судија, ратник, песник, Вуков сарадник, Његошев учитељ, човек који је било коме послу хрлио, било које таште било које ниште грлно, за њега је још колико последње године XIX века (1899) поново речено:

Милутиновић је први представник у уметничкој поезији живота народног на земљишту самосталних напора за слободу. (А. Гавриловић)

У XIX веку није било већег родољуба, већег отачественика пером и мачем, већег, у реалном смислу, српског добромисиоца, већег, у идеалном смислу, прилежника за остварењу српског генија. У XIX веку, Сима Милутиновић је најобухватнији заборник једног јединог изма — *рбизма.*

Па је онда дошао XX век, управо, његова прва петнаестина, са петнаестим осећањима према својственом, према самониклом, да, као књижевност држећи за што је пак „имао стила, али није писао лепо"; нити пак што је „пун мутних алегорија, чудњачких идеја, необичних поређења", ил што је, сподобљен с китњастим Илићима, Ракићима, Дучићима, одисао снагом не мере већ вере у лепоту.

Милутиновић је национална тековина.

ПЕСНИК СИМА МИЛУТИНОВИЋ ПРЕМА ЈЕДНОЈ САВРЕМЕНОЈ ГРАВИРИ

(Архив Српски народ)

Прве половине XIX века, зна се да на Балкану није било песника радиности, отачествености, разгаљености такве и толике да није морао ни дејствовати обликом песничког даха, већ само и једино исконошћу песничког духа.

Милутиновић, истина, није имао организовани слик књишкога песника, али је зато имао организовани клик човека, у чијој је потсвести било нагомилано тајне сунчеве енергије, да је она, из тога Ужичанина пореклом, избијала замахом киклопског лиризма:

Кликни, вило, не умукла нигда!
Стреси грлом све сјајније звезде
И ћирлуве из Кумове сламе!..

Културне везе Симе Милутиновића с Немачком

Сима Милутиновић, песник чија су дела понајвише имала српско обележје (*Србијанка, Србин, Србослав* итд.) одржавао је разгранате културне везе с највиђенијим људима тадашње Немачке.

После Доситеја, он је наставио српско културно ходочашће по Немачкој, будући унеколико претеча Вуков.

Захваљујући њему, Немци не само да преводе српске књижевне саставе, већ неки од њих и своје песме посвећују Србима.

Србијанку, Милутиновић је 1826 штампао у Лајпцигу, а исто тако и своју *Историју Србије* 1837 опет у Лајпцигу.

Сачуван је и један део преписке између Милутиновића и његових пријатеља — у Немачкој.

Тако, у једном свом писму велики немачки песник барон фон Хердер, преко Симе Милутиновића одушевљеним речима поздравља *„све своје драге Србијанце"*.

Вилхелм Герхарт шаље са посветом Милутиновићу своју књигу *Анакреон и Сафо* (1826).

Фридрих Вогт шаље 1836 Милутиновићу филозофску песму, коју је њему посветио.

Карл Август Фердинанд Кноф упутио је С. Милутиновићу 1837 писмо, у коме га назива *„најдражим братом у Аполону"*, а у писму и своје стихове њему посвећене, додајући, да, одушевљен својим кратким боравком у Србији, како је он непознат смео *„о пријатељу, да замолим за твоје пријатељство"*.

Тереза фон Јакоб, која је с успехом преводила српске народне песме, у сталној је преписци са Симом Милутиновићем.

Као што је познато сам Гете написао је приказ о Милутиновићевој *Сербијанки*, настојавајући код Герхарта и Грима да се то дело и на немачки преведе.

Пријатељство или дијамант

Земни рају, животе нам кратки,
Смрти грозне непознати часу,
Свјетино ли мамци окићена,
Чудно бити поклоником вашим!
Добра ваша на косове скачу,
Тешко ли ти приједају сваки
Просто живи среће залогаји:
Младу срцу жеља недомашна
Татула ли изумљења бива,
К женску љубав наске себе лиши,
Тај нас раје омахом исплати!
Муком живом пријатељство братско,
Себи вјерним, дарује нам неко
Утјешење блиску вјечно души:
Ал' врлином све нам слађе бива.
Та нас води к отпочетку добра!

СИМА МИЛУТИНОВИЋ

Штампање *Хисшорической Описанија Зеше Земље*

Крајем XVIII и почетком XIX века било је у Србији „пуно рукописа српских списатеља, новописаних и преведених", али се на њихово штампање могло мислити тек у току 1832 године.

Сима Милутиновић Сарајлија, бавећи се „чрез неколико година у Црној Гори", написао је *Историју Црне Горе*. „Манускрипт" свога дела Сима је у току 1833 године предао „Књажеској Типографији" у Београду, са жељом да се оно штампа.

3 маја исте године, Димитрије Исаиловић, администратор Типографије шаље извештај о штампању „већи и знаменити" дела, „која су с дозволенијем Књажеско-Придворне цензуре у овдашњој Типографији напечатана". Списак садржи 11 књига, а акт у целини гласи:

„Књажеско Придворној Цензури.

Господи Високопочитајемој!

Благонаклоном заштевању Књажеско Придворне Цензуре удовлетворавајући, препокорно шиљем овде под . . Назначенице свију Дела или Сочиненим, која су у овдашњој Типографии Књажескоj до сад печатана, и то већи и знаменитии сочиненим, почем сам за излишно судио, истом Назначенију остале ситнице, као судејска и књижевна објављенија, трговачке рачуне, вексле, венчанице, лозе, и овим подобне мање важне вешти, премда одобрене, придодавати. Примјечанија за сад други, кромје величине особени изданија, никакови имао нисам, зато ји ни у рубрику такови ставити нисам могао.

Г. Сима Милутиновић предао је пре неког времена приключени овде под . . манускрипт свој, содержавајући Хисшорическо Описаније Зетте Земље, или управо рећи: Историју Црне Горе. Прочитавши рукопис овај нашао сам, да се важни заиста и за сваког Србљина, а и странне учене људе, знања достојни предмети у њему садржи. То само примјетити имам; да му је језик од матерњег нашег овдашњег језика нешто различан, и ортографија му није постављенim и високајше определенim Типографије наше правилима сходна, ја би дакле покорњеjше мњенија тог био, да се важно ово и полезно дело или мени или другом коме милостиво повјери, који ће му језик у препису по својству обичног нашег језика изменити, и ортографију на меру нашу прописаним уставима сходно дотерати моћи. В прочем списатељ, дело ово народној библиотеки Београдскоj уступа и поклања, т.j. да га она о свом трошку путем прenумерације печата, и добитак сав, кои се отуд исплати Типографије имао буде на ползу и приштеније своје обрати. На тај конац исто пјело Придворној Цензури милостивог развиденија и високајшег одобренија ради пошиљући, с постојаним високопочитанијем пребивам

У Београду 30 Маја 833

Књажеско Придворне Цензуре
покорњеjши слуга,
Димитриj Исаиловић,
Админ. Типографије".

Септембра месеца исте године, штампарија је по наређењу кнеза Милоша имала да се сели у Крагујевац, што је до 16 септембра и учињено. Преношење штампарије у Крагујевац, осујетило је и штампање овог Симиног „манускрипта", а ни замисао његова да га уступи и поклони „народној библиотеки Београдској", није се остварила. Дело је штампано у току 1835 године у Београду као *Историја Црне Горе од искона до новијега времена*, под сасвим другим условима. Али да ли је „језик" и „ортографија" Симина претрпела измене, није нам познато.

И. А. П.

»:«

Утјех мојим родитељам

У једном писму из Видина у Бесарабију

Страданијам' пречишћени!
Нема ноћи нити санка
Кад се с вама не састајем,
Кад вас душом не загрљам,
Тугу л' вашу не дијелим.
Обје руке оца љубим,
Обје л' ноге сузам' мијем;
Срце своје мајци пружам,
К прсима је ја пригрљам
Као негда она мене,
Не би ли је утјешио.

Мили боже, а на јави
Божјој вољи слепо следим,
Љубовм вашом сва зачињам
Дјела моја и мишљења,
Надање вам вршећ' тијем.

То л' блаженство срца ваша
Нек' вам јавно к гробу мами:
С надеждом је слатка смрца!
Чисте л' душе бог прима
А у нови рајски живот.

СИМА МИЛУТИНОВИЋ

Из живота Симе Милутиновића

Дана трећег (по старом) месеца октобра, 1791 године у Читма-сокаку, на десној обали Миљацке, родио се песник и књижевник српски Сима Милутиновић. Побегавши од чуме из Рожанства, села у Округу ужичком у Србији, отац његов Милутин Симовић, побеже у Сарајево, где се оженио лепом Сарајком Анђелијом Срдановић, о чијој лепоти народни певачи сачуваше спомен за пуну стотину година.

Живот Симе Милутиновића, као што је познато, био је необично покретан, необично буран. То је писац који је пропутовао већи део европских земаља, крстарећи од Кишињева до Трста, од Лајпцига до Цетиња. Од школа, Сима Милутиновић, свршио је само неколико разреда гимназије, па је већ 1808 из Карловаца прешао у Земун, а ускоро затим у Београд.

Андра Гавриловић, описујући живот и рад овог српског првог великог лиричара и епичара, каже за њега поред осталог и ово:

„У животу необична слика и прилика, у књижевности необична појава, — Милутиновић је вазда био запажен, цењен и поштован, вољен и гоњен, човек који увек имађаше чиме привући пажњу радозналца посматрача и побудити интересовање књижевног испитивача.

Ко би у бурним данима борбе за народно ослобођење а у часовима одмора срео на београдским улицама млада човека, мало већег од средњег узраста, стасита и коштуњава, бела лица и снажних прсију, са широким, плећима и развијеним мишицама, високог и ведрог чела — тај би срео Симу Милутиновића, човека чији је цео лик био пут израза и одлучности.

А да је, другом приликом, ко пришао и закуцао на вратима једне скромне кућице старога Београда, тај би ушао у собу где ради раскомоћен, гологлав и босоног човек, који би чешће уставао од писаћег стола, па би брзим корацима ишао по соби, дижући руком косу у вис и опет прилазећи столу да прибележи оно што је смислио. То беше Сима Милутиновић у раду, у почетку свога књижевничког дела.

Из кад би какав ратник за кратко време примирја сврато у Београд, или гласник са бојног поља дојездио на заморену коњу носећи Савету новине с крававога разбојишта — често би се насред улица заграло с једним с којим је до пре неколико недеља на јуначком рочишту стајао раме уз раме, загрло би се са својим ратним другом Симом Милутиновићем, који је и сам скоро стигао с крвава мегдана, где се у одабраној чети српске царске гарде, у чети „голих синова" борио."

Једно од најинтересантнијих поглавља Милутиновићевог живота свакако је његов боравак у Лајпцигу. Живот Симин у Лајпцигу беше право књижевничко живовање, каже даље Андра Гавриловић. Сима дође у додир, лично или преко писама, с ученим књижевницима немачким који се надметаху у дивљењу српској народној поезији што је Вук недавно беше пред свет изнео. Сима беше чедо тога јуначког и у певању првог народа, а уз то је и сам песник.

То га препоручи свима, и њему указиваху разне почасти књижевничке. Научници и књижевници Грим и Хердер, поета Уланд, одушевљена преводница српских народних песама Талфи, као и други преводилац Герхард и прва пред свима Гете — беjаху пријатељи и познаници Симини, Герхард, коме Сима помагаше при превођењу, пише о њему: „У лето 1826. упознадох се с овим честитим, врло образованим и даровитим човеком. Уз њега се идуће зиме усудих спустити у златне рудинке српске поезије и њему имам захвалити за највише објашњења у овом глосарију о обичајима његових земљака и њихових суседа".

Сима поможе да се и онако красно интересовање за народ наш у Немаца развије још више. А све то интересовање беше са живим песничким одушевљењем. Герхард штампаше поједине песме и у дистовима немачким, а 1828. издаде у Лајпцигу збирку препева под именом *Вила*.

Да походи Талфију, Сима је једном, при свој својој оскудици, путовао к њој у Халу. А Гете, одушевљен Симом и Српством препоручиваше Герхарду и Талфи да преведу *Србијанку* Симину. Герхард, најзад, учини и с тим неколике пробе — опет уз помоћ Симину преведе три песме из Србијанке.

***

Готово целе 1847 године Сима је боловао, како то наставља А. Гавриловић. У јулу му би боље, а с јесени опет теже. С краја новембра и почетком декембра паде у постељу, али опет устаде. Декембра 29. беjаше у вече на седељци у чувеној оџаклији Зубановој. И ако у почетку пријатељ стању насталом од 1842. године, Сима као да у последње доба не одобраваше много што шта од онога што бива у Србији. С тога имађаше и у ондашњем Конаку једну необичну аудијенцију. Сада на седељци код Зубана Сима и опет изиђе са својим протестима, па у разговору узе и попи каву, коју је иначе ретко пио. Кад пође кући својој — која је била на углу данашње Босанске улице и Хајдук-Вељкова венца — осети јаке болове. Сврати у једну пријатељску кућу преко пута од Конака, а одатле га морадоше однети кући. Сутра осване дан смрти његове. Умирући рече свом најбољем пријатељу Исидору Стојановићу, књижевнику и талентованом професору историје у Лицеју: *„Кад бих се опет родио, желео бих да будем оно што сам био!"*

Погреб Симин беjаше сјајан. Та почаст — као обично — прелажаше сваку другу, за живота указивану му.

Оснивачи и приложници Народне библиотеке из 1832 год.

На дан св. Онисима Апостола 15—28 фебруара ове године, навршило се равно сто једанаест година од дана освећења наше Народне библиотеке. Тога дана Григорије Возаровић окупио је у своме дому све људе свога времена, којима су „ревностна љубов и жар отечествољубија прси грејале".

Немамо података о догађајима који су претходили свечаном освећењу „Новозаведене Библиотеке вароши Београдске", али знамо, да је „Њихово Сијателство Господар Јефрем Обреновић с Реал Енциклопедијом основ положио." За њим су следовали и остали „рачитељи" међу њима: Григорије Возаровић, Димитрије Давидовић, Димитрије Исаиловић, Ђура Милутиновић-Црногорац, Димитрије Ичко, Милутин Радовановић, др. Јован Стеин, Алекса Симић, Стојан Симић, Димитрије Тирол, Сима Милутиновић, Адолф Берман, Матија Ивановић, апотекар београдски, Адолф Берман, Цветко Рајовић, Милосав Поповић, протопрезвитер београдски, који је Библиотеку и осветио и други.

По „известију" из Београда од 17 фебруара „Српски Летопис" објавио је „ову" лепу новину, умољавајући сваког родољубивог Србљина, кога би ревност одушевљавала, да се приложником ове миле засад Незимице Српске назове, да књиге које би истој Библиотеки на дар послати желио, згодном приликом или сам у Београд, или у Пешту пошље, откуд ће се у свако време на своје опредељење отправити моћи. ...".

Успеха је било, књиге су пристизале и из разних крајева. 24 марта 1832 године, Вук Караџић је преко Милутина Радовановића, трговца београдског, послао „једну повељаку књигу и један пакет Српских новина", дар Јована Ковача за тамошњу библиотеку".

22 новембра 1832 године, кнез Милош је наредио Димитрију Исаиловићу, „администратору Типографије", да од сваке књиге за београдску библиотеку задржати, а остали 5 екземплара амо послати кад књига готова и везана буде..."

Рад наших оснивача није се задовољно добијањем обавезног примерка, они су ишли и даље. Писци онога времена су своје „манускрипте", уступали и поклањали „народној библиотеки Београдској", да их она „о свом трошку путем пренумерације печата, и добитак сав, кои се отуд по исплати Типографије имао буде, на пользу и приращтеније своје обрати."

7 маја 1833 године, Исаиловић шаље „Књажеско—Придворној Цензури" „по 5 екземплара од сваке штампане књиге и у исто време извештава, „да је од сваке струке књига по један екземплар вслед високајшег о том даног нам Наставленија, за овдашњу Народњу Библиотеку задржи."

Наши стари оснивачи нису нас оставили без помена нашег „Књигохранилишта, они су и списак имена „с' благодарностију - "благодетелни приложника" објавили". Србска новина или Магазин за художество, књижество и моду" за 1838 годину у числу 5 стр. 22—23 доноси:

„Књигохранилиште Београдско — Човек пун родољубија иде сам примером напред, и пртом показује, како ваља ценити благо. Мислити само, желети и уздисати за родољубијем празне су ствари; рука чинителна основ је среће народне. — И сама крепка воља бива побудителна у срцима благородним, бива чинителна. Мечтателна сањана она никад неће ду призвести моћи. Родитељница та среће човечанска у сваком народу, гди царствује, основ прави благостања, крепости, силе, умности и одатле другим прекрасним народе китећим добродетелма. — Србија негде најславније Царство, у тами се изгубила сасвим. Синовом своим сачувала је подрекло, име, веру и обичае. Опет благодатни зраци почињу озаравати, она се свету као из дуге болести у здравље дошавши натраг повраћа, а цела Европа њој срећан повратак поздравља. За кратко време — сиротна будући — у свему помоћи тражећи, ради без престанка, да благостање Синова свои обезбеди; да и своим сродницима показати може. На књажество узвишена Србија последује примеру облагорођени народа, да би се кад с њима сравнити могла. Између други многи заведенија и књигохранилиште ново заведено служи јој на велику част.

Г. Григорије Возаровић согласием синародника у кратко лепу намеру у дејство произведе. — Лако се онда напредку надати може, гди се озбиљски са сваке стране искрено рука помоћи прилаже. Гдигод благодетелотворни руку буде, ту ће се свагда љубимаца наћи, кои ће таку добротворбост уважавати, љубити и чествовати. Господар великиј Јефрем Обреновић, знатан довољно помоћу својом у Литератури нашој, одбарио је ново Књигохранилиште Београдско даром особитим. Његовим благим стопама число је велико следовало и са ове и са оне стране Саве предраги љубитеља народњег просвештенија. Свима ревностна љубов и жар отечествољубија прси бију, разделеној браћи својој срећу сваку и напредак поздрављајући, сваки ма најмањи дар новом заведенију види се бити чинителан, спомагателан, утјешителан. — Кад нам је слободно заједно се грлити; онда нам расте иц вета славе цвет. (Родољубац стр. 76). — Вредно је и праведно овакви доброжелатеља имена Србском показати свету, да би и други ништа о том незнајући, своју родољубиву руку пружили, помагајући ново наше заведение, својој браћи сотим свакиј напредак желећи, Србства славу, и почињајуће Литературе напредак усрдно Србском чашу удостоили. Пречастнијши Г. Милосав Поповић Протопрезвитер Београдски осветио је наше Књигохранилиште 15-га фебруара 1832. Од овога дана до текућег часа число је књига велико нарастло, такође стари новаца, образа, и други хранениja достојни ствари. С' благодарностију овде се имена редом прилажу благодателни приложника са овом молбом, да би и у напредак, као први основатели на наше заведение незаборавили." —

Число 6 стр. 26—27 доноси: „Имена Г. Г. Приложника Београдског књигохранилишта (по азбучном реду). Између осталих: *Антић Вук*, калфа трговачки — *Арнот Антон*, Адвокат и Списатељ из Будима — *Берман Адолф*, Типограф Београдске Књажеске печатње — *Бозитовац Гаврил*, трговац пештански и Грађанин Будимски — *Васиљевић Игњат* Ц. К. Толмач из Земуна — *Возаровић Григорије*, књиговезац и продавац Београдски — *Давидовић Димитрије*, Секретар Јего Светлости Књаза Сербие, и Краковског Ученог дружтва Член — *Демелић Петар*, Благородни од Пањева, списатељ Србски — *Ивановић Матија*, Апотекар Београдски — *Исаиловић Димитрије*, Књажеско Београдске Печатње Администратор, и Београдске вароши Библиотекар — *Ичко Димитрије* Н. — *Карклић Михаил*, Грађанин и Трговац Пештански — *Копић Павел*, Адвокат Будимски — *Мачо Георг Н.* Грађанин и Трговац Пештански — *Миловановић Тимотије*, Сиротињски Отац из Новог Сада — *Миловук Јосиф*, Трговац — *Милутиновић Георг Црногорац* — *Михаиловић Стефан*, Медицине Слушатељ — *Младеновић Данил*, Љубомудрија Слушатељ — *Ненадовић Јосиф*, Адвокат — *Неофитовић Димитрије*, Доктор — *Николић Михаил*, Учитељ Ресничански — *Палашов Анђелко*, велики Трговац из Велеза, у Мацедонији — *Петровић Јоан*, Земунски ковач *Поповић Аврам*, из Новог Сада — *Поповић Милосав*, Протопрезвитер Београдски — *Стоић Јоан*, Доктор Медицине, и Списатељ — *Суботић Васо*, грађанин и књиговезац Будимски — *Тирол Димитрије П.* Списатељ и проч. — *Тукелић Савва*, Господар од Кевермеша и проч. Ц. К. Совјетник, Кавалјер, и Доктор свију права — *Цико Димка*, Благородни од Сољице —

Четрдесет и осам приложника забележено је у овоме списку. Али то није све. То су само они први по реду. За сто једанаест година свога живота, наша Народна библиотека забележила је многа имена, а упоредо с њима растао је и број њених књига. До месеца септембра 1832 године она је бројила 800 књига. Они први су засновали Библиотеку прилозима из књижевности, која се радом и трудом већине од њих тек рађала, а сто једанаест година њене историје, говоре нам о годинама пуним рада, поштеног напора и труда како њених заснивача и приложника, тако и осталих генерација, које су радиле у њој и за њу.

Иванка А. Пилетић

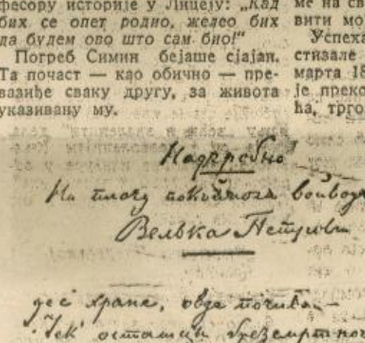

РУКОПИС ПЕСМЕ СИМЕ МИЛУТИНОВИЋА НАПИСАНЕ ЗА НАДГРОБНУ ПЛОЧУ ВОЈВОДЕ ВЕЉКА ПЕТРОВИЋА

(Приватна својина)

Препород сликарства на емаљу у Немачкој

Полет и старе и нове технике на овом уметничком пољу

Седимо усред Берлина, у радионици златарске фирме Х. І. Вилм која је пре кратког времена прославила 175-годишњицу свога постојања. Садашњи власник те фирме је Фердинанд Рихард Вилм, оснивач Немачког друштва за кујунциску уметност (која ради већ десет година и чији је рад наишао на велики одјек широм Европе), као и главни духовни родитељ недавно освећеног Дома немачке златарске уметности у старославном златарском граду Хана-у на Мајни. Поред нас седи златар Лудвиг Рифелмахер, који је, као што читамо из натписа на зиду радионице, године 1937 и 1939 проглашен прваком Рајха на свеђржавним такмичењима у његовом уметнички толико значајном занату.

Упутили смо му судбоносно питање које свакако мора да узбуди многе његове пријатеље и другове по занимању широм Европе. Упитали смо га: Постоји ли неки препород златарског заната? Рифелмахер, пре свега, дели обазриво одговор који ће нам дати на два дела: на технички и уметничко-стилистички део. Што се технике тиче, стварно можемо да говоримо о васкрсу тога заната, а нарочито на једној његовој области која се одликује нарочитом сложеношћу начина рада и изванредном драгоценошћу творевина — а то је сликарство на емаљу.

Тајна византиског емаља

Углавном, вели нам Рифелмахер, сваки занат у свако доба располаже вештинама које су му потребне за успешан рад. Недостаје ли му случајно каква техника, урођени занатски дух зачас ће пронаћи какву нову технику или ће самостално изнова доћи до неког начина рада, који је већ раније постојао па је прешао у заборав. Додуше, то тврђење не може да буде тачно баш свагда и за сваку прилику. На пример, данашња високоразвијена европска златарска уметност, удружена са још развијенијом савременом хемијом, и данас још узалуд трагају за поступком којим се, на пример, долазило до оне чувене нијансе »боје меса« на старовизантијским сликама на емаљу.

Напротив, већ пре неколико деценија пошло је за руком да се изнова дође до заборављеног поступка који се у тој струци назива »гранулацијом«, тојест утврђивање златних зрнаца на златну подлогу без прибегавања икаквом начину летовања, бар без употребе икакве туђе смесе за летовање. То је постигнуто пре неких 70 година; испрва су до тога поступка дошли поново само поједини златари. Данас је та лепа уметност, којом су у давној прошлости Етрурци, Крићани и Викинзи владали тако да изазива наше дивљење и која се доцније изгубила па је замењена филиграном, опет опште и заједничко добро заната са стварном златном подлогом.*)

Декаданса емаља у XIX веку

Што се пак тиче саме емаљске уметности као такве, она је у критичком XIX столећу доживела доба пуног уметничког срозавања. Приступило се јевтиној галванопластици, т. ј. израђени модел отискивао се на гутаперку, па се потом приступало сребрном купању (слично као код развијања фотографских плоча). Шта су тиме постигли? Свалили су с престола традицију стару неколико хиљада година, а за љубав циља који тобож освештава сва средства, па и инфериорна. Тек чувени немачки златар Франц фон Милер из Минхена опет се вратио правом сликарству на емаљу. Поједини чувени садашњи златари, између осталих Емил Летре, ученици су Милерови. Рифелмахер нам потом прича како је његов учитељ, чувени нирнбершки златар Пелман, буквално жртвовао сву своју имовину да би сликарству на емаљу опет вратио његову стару част и славу.

Израда емаља

Шта је уопште емаљ? Само горекло речи спорно је; у техничком погледу, та реч значи обраду стакла помоћу металних оксида. Рифелмахер нам доноси безбројно комађе стакла које је раније сам златар спремао, док га данас у великим количинама израђује нарочита грана хемијске индустрије. Ово се комађе прво туца у авanима; затим се, онако истучано, још измеље. Прашак који се на тај начин добије, чува се, груписан по бојама, у малим кутијама. Затим се приступа изради емаљираног предмета, при чему се емаљ пече у пећи која постизава топлоту до 900 степени.

Историја емаља претставља начисто ориентисати у књизи Емаљирање у уметничком занатству од Јулиуса Шнајдера, који је као емаљер радио за Франца фон Милера.

Као што је већ речено, Немци владају свим врстама технике у уметности на емаљу. Ако се жели да се васкрс слике на емаљу, дакле технике емаљирања, и у чисто уметничком погледу поново постави на чврсте ноге, мора да се обрати пажња на стилску страну. За сад се још не да сагледати којим ће правцем да крене развој ствари у том погледу. Све је то још у току, у преврању. При свем том, никако није довољно што Немци владају свим врстама техника на том пољу. Оно што данас нарочито пролази јесу добри просечни радови практичне, иако не идеалне лепоте. Задатак генерација које долазе биће у томе да стварају нове стилске творевине, дела даровитих стилиста међу златарима која ће слици на емаљу поново да врате неоспорни и трајни жиг праве правцате уметности.

Др. Ханс Јенкнер

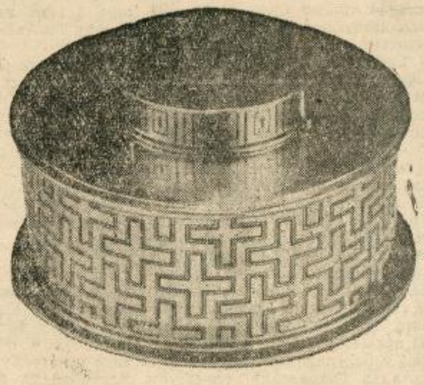

ЕМАЉИРАНА КУТИЈА, БЕРЛИН 1938

(Foto: Europäische Korespondenzen

ЕМАЉИРАНЕ КУТИЈЕ. Горе, лево: ЧЕТВРТАСТА КУТИЈА ОД БОДЕ И ШАЈЛА, БАРБАРА КАМПМАН, БЕРЛИН 1938

Горе десно: РАД ХЕРМАНА ДИ ЗЕНЕРА, БРЕСЛАВА. Доле: РАД ТЕОДОРА ВИСТЕНА, ГЕРЛИЦ 1938

учну грану за себе. Дуго времена сматрали су емаљем н. пр. староегипатске радове те врсте (из времена од 4000 до 3000 године пре Христа), као и радове из римског доба и из времена Сеобе народа. Данас те радове називају ћелијским мозаиком, такозваним милефиорием. Код византијског емаља на злату употребљавало се такозвано ћелијско топљење, док се каролиншко доба из разлога штедње служило уместо чистог злата сребром са извесним садржајем злата. Овим се путем морало поћи с обзиром на сиромаштво Запада у злату. Тада се прославише »емаљи са јамама« из Рајнске Крајине (»јамама« називају оквире слика састављене све из удубљења).

Врсте емаља

У историји те уметности, Немачка се прославила преко свога мајстора Николе из Вердена и такозване Мааске уметничке школе. Припадници те школе нису се служили увек истом подлогом: сликали су час на црној, час на белој подлози. Временом се развило скоро двадесет разних техника, например »émail cloisonné« — ћелијски систем, већином по јапанском типу »émail en plein«; византијски ћелијски емаљ, па »émail mixte«, кобинација »емаља на јами« и »ћелијског емаља«. (Поменута номенклатура потекла је из француске технике емаљирања). О овом се можете поближе упутио овај позив, који је у историји проучавања рака имао невероватно много последица, у то је време као лекар и истраживач у 40-годишњој делатности лечио многе десетине хиљада болесних од рака. Он је знао шта је било потребно за проучавање ове подмукле и опасне болести и шта се морало почети да би се организовала успешна борба против ње. Тај човек, који је опомињао, био је Винценц Черни, тадашњи претседник Великонемачког друштва за хирургију и професор универзитета у Хајделбергу.

*) Алузија на стару немачку пословицу: „У заната је златна подлога". („Handwerk hat goldenen Boden"). Ур.

Винценц Черни, пионир у борби против рака

У јесен године 1901 појавио се у једном познатом берлинском илустрованом недељном часопису сензационалан чланак, који је позивао јавност да организује борбу против рака и да оснује институт за експериментално проучавање рака. Човек, који је

Овај велики лекар и научник био је у своје време један од хирурга, који су отварали нове путеве. Њему су се брисале границе између унутарње медицине и хирургије. Он је био лекар, али лекар, који је владао нарочитом терапеутском методом. Билрот је био први, који је предузимао одлучне операције код болесника од рака, и развио технику тешких операција стомака и грла. Али много важније него овакви рекорди чинило му се изграђивање солидних метода за типичне операције. Јер хирургија не сме бити ефикасна само у руци мало изабраних мајстора. Она мора бити таква, да може да се научи.

Један истакнути ученик Билротов био је Винценц Черни. Њему је успело да ускоро усавршивши хируршке методе свога учитеља. А кад је тада у години 1877 добио катедру у Хајделбергу, његово име као учитеља и хирурга имало је велику привлачност за студенте и болеснике. Из многих земаља долазили су овом ретком човеку, у коме су научник и лекар били сједињени на плодан начин. Сам о себи он је говорио да „боље рукује ножем него пером". Али ипак је писао лако и елегантно, и на срећу медицине написао преко 160 списа, у којима је изложио своја хируршка искуства и клиничка посматрања.

Може бити је била велика срећа за болесни део човечанства, што је Черни болешћу очију, која је наступила услед превеликих напора приликом микроскопирања, био принуђен да се све више окрене клиници и експерименталним истраживањима на животињама. Тако је он све своје снаге концентрисао на борбу против рака. На овај чланак у берлинском часопису из године 1901 добио је од једне непознате даме из Фрајбурга и. Б. првих хиљаду марака. Онда је дошла велика сума од 100.000 маraка од неког непознатог, а разни дародавци ставили су на расположење знатне суме новца славном лекару. Тако је Винценц Черни 1 октобра 1906 могао отворити свечано први Институт за експериментално проучавање рака у Хајделбергу. Убрзо затим учињено је даљи корак и основао интернационално удружење истраживача рака. Његов велики зна-

(Наставак на 13-тој страни)

Шест хаикаи из дневника човека који воли

У хладно кишно вече
док сам те чекао,
мислио сам на очи твоје
како ме топло милују.

Једна жена на улици
имаше боју твога гласа —
уздрхтао сам целим телом.

Док је музика свирала
ти си ме погледала...
Заборавио сам на музику тонова
и уживао у музици вида.

Једним својим прстом
додирнуо сам твој —
осетио сам цело твоје тело.

Како те нежно волим —
увек шапћем име твоје!

На растанку
једно другом стискнусмо руку.
То моја крв
прими топлину твоје крви.

Д. ЂОКИЋ

Кнут Хамсун

Не знам ниједан други крај, где је било толико животиња и птица као у Нордланду. Не узимам у обзир сваковрсне морске птице, и морске псе и рибе, говорим о већим реткостима; орловима, лабудовима, хермелинима и медведима.

Све сам то видео још у своме детињству.

Шуме у моме завичају биле су у оно време проткане готово искључиво птичијим гласовима. У пролеће и лето викао је тетреб горе на висовима, у зиму је гакала северна гуска у чести и дизала толику галаму да људи на мајуру нису могли један другог да чују.

То је тако било некада.

Пре неколико година налазио сам се после двадесетпетодневног отсуства опет у завичају, и питао сам за северне гуске и тетребе. А не, они више немају са шумом ништа заједничко. Као да су птице биле напустиле тај крај, од кад више није било деце код куће. Јер на цело велико острво не беше никад крочио Енглез с ловачком пушком; птице дакле нису биле искорењене, оне су се само отселиле.

Цело време ишли смо ми деца тамо амо и занимали се са животињама у шталама и старали се о њима. С некима од крава били смо вршњаци, овце и козе дошле су на свет после нас и видели смо их још од малена како расту и постају из године у годину све веће; најпосле су толико порасле, да су добиле звонца. Давали смо по неки уштеђени грош, да се од тога набави звонце за овцу или козу. И сва ова мала звонца с различитим звуком брујала су врло складно у шуми и мешала се са великим звонима на кравама.

Никада нећу заборавити, како сам требао да убијем нашег старог мачка. Имали смо срећу, да су се наше мачке одржавале дуго у животу, тако, да смо стално имали по један прастари експемплар у кући. И по правилу је увек било доста ожиљака и огреботина од силних борби. Један мачак беше оболео и добио неке красте тако, да је за нас децу постао опасан друг; требало је стога, да га ја убијем. Не зато што бих ја био најстарији од нас мушке деце; то ја нисам био; него зато што се моја мајка беше у пуној тајности обратила баш мени и ником другом, те стога нисам хтео да јој то одбијем; ја сам већ био дорастао једном таквом послу, а било би не мало славе за мене, при таквом једном подвигу.

Да га утопим, нисам хтео. Хтео сам да га удавим ужетом. Могло ми је тада бити девет, десет година, а и мачак је био у истим годинама, тако да је с моје стране требало пуно храбрости. Изведох мачка у подрум. Ту пребацих, преко једне јаке гвоздене куке у зиду један крај ужета, а на другом крају направих замку и натакох је мачку на врат. Онда сам почео да вучем.

Никада не бејах видео једног болесног мачка тако веселог. Није се ништа опирао, нити се беше нарочито радовао, али је с почетка опасно фркао? Било ми је хладно од ужаса. Онда се он некако вргну својим телом око ужета: трзао је надоле, нагоре и на све стране; једном ме докачи шапом и добро ме огреба. Срећа, што је уже било дугачко. Усудих се да затежем мало по мало све до краја и вукао сам из све снаге. Мачак је настављао своја витлања, али све ређе: час се припијао уз уже целом дужином свога тела, час је дубио главом изнад ужета, и с испруженим задњим ногама у непојмљиву висину. Почех да га умирујем као што се коњ умирује, и да га стишавам; али тешко да ме је још могао чути. Борили смо се овако бесно читавих пет минута, тада мачак учини један последњи скок високо преко ужета, згури се у ваздуху и опусти се доле. Мирно је висио. Али са јам знао, да су мачке жилаве животиње, уже нисам пуштао, пре него што не протекоше добрих пет минута.

Само да је неко духнуо у мене, ја бих пао, толико су ми дрхтале ноге.

Мачак је био мртав. А ја сам побрао славу од мојих другова. Јер то није био посао за свакога, који сам ја свршио; с ових мојих двеју песница удавио сам мачка — говорио сам. А ако би ме неко питао да ли је мачак гребао, онда сам могао да покажем једну по живот опасну огреботину на руци и свакога да убедим.

И до данашњега дана остала је тајна за људе, како сам ја управо отерао мачка у смрт...

Код куће нисмо имали пса, тако да је зими зец долазио готово до наших кућних врата. Стајали смо мирни као мишеви и умиривали га тепајући му: јер смо мислили да је гладан. Али нам никад није полазило за руком, да му се тако приближимо, да му што дамо. И тако нисмо знали шта друго да радимо, до да се искрадемо на страну и да се молимо Богу за зеца. Што се мене тиче, ја сам то радио, јер сам видео од мога старијег брата Ханса; али ни један од нас није хтео да покаже, да је тако нешто чинио.

За време зиме пролазио би путем понеки пас. Познавали смо све псе из целе околине; понекад су наилазили и пси, које нисмо познавали, преваљивали су читаве километре док дођу; и били су понекипут мртви уморни. Ако их викнемо, они би стали и легли; даље нису ишли. Имало је само две ствари у подруму до које смо ми могли да дођемо: тврдо печени хлеб и херинге. Па ни од тога нисмо могли да узмемо већу количину, а да сасвим не нестане; али је наша мајка била нарочита: увек би се налазила у послу, као да је нешто заборавила, кад би нас ухватила у подруму. А тврдо печени хлеб и херинге, јели смо више пута и тајно изван редовних оброка, а тако исто хлебом и херингама спасли смо више него једном по којег залуталог пса. Како су само те несите але гутале све што смо им давали, а после њушкале по снегу, да угасе жеђ. С много нове снаге касали су они потом даље својим путем.

Једног зимског дана, кад смо се Ханс и ја били извезли у шуму, да дотерамо дрва, наиђосмо на једну велику северну срну. Сигурно, да су је ловачки пси били одвојили од њеног чопора, и она се беше изгубила. Снег је био висок, и кад она, поплашена од нас који смо се туда возили, беше побегла с пута, могла је још једва неколико корака да гаца. Ханс је мислио, да је запала невоље. Окренусмо коња и одвезосмо се кући, да донесемо пексимита и херинге за срну. За дивно чудо јела је и она и једно и друго и није се плашила од нас. Кад се повезосмо даље у шуму пође и она за нама, стајала је поред нас, док смо товарили дрва, и кад опет пођосмо кући, она је опет ишла с нама. Код куће се није дала погледати, ударила је предњом ногом, кад је хтела неког да отера. Затим паде ноћ и претстајао је опаки мраз; после борбе с оцем, добисмо најзад дозволу да у име Бога затворимо срну у трло и да јој дамо да једе.

Али сутрадан она више није хтела да иде од нас. Напротив,

(Цртеж: Н. Бешевић)

остаде један, остад више дана и дође нам скупа; известисмо среског начелника. Била је оглашена и у цркви, али се не јави власник, он је можда био негде на ирваским брдима. Онда је било говора о томе, да се ирвасица изведе на лицитацију; али ко је у нашој сиромашној парохији могао да купи тако велику животињу. Укратко, северна срна је морала да се прода на мало, морала је да се закоље.

И ми нисмо за све време ништа друго радили него да њу снабдевамо храном. Она је радо јела пексимит али јарму није хтела да једе. Напротив, волела је да жваће смрзло лишће од репе, које смо срећом имали довољно, и Ханс и ја музли смо кришом једну краву и давали ирвасици млеко; али она није хтела, напротив, и сама је давала нешто млека. Она је уосталом била тако раздражљива и љута на одрасле, да је пуштала само нас децу близу себе; понеки пут би нам гурнула капу с главе и њушила нам косу. Можда је мислила, да смо ми нека врста чудних ирвасића.

Једног дана дође један сусед, који је хтео да је убије пободом. Али је он био неспретан у овој вештини и не погоди ножем, није познавао место и удари у кост; ирвасица се отрже од нас свију и одјури с ножем низ пут. Видећеш, да неће ништа успети, рече ми Ханс; ирвасица ће се већ знати помоћи.

Сад су требали да је убију из пушке.

Ни то неће ништа помоћи, рече Ханс. И ми се ухватисмо за руке и урликасмо од одушевљења, што то ништа не вреди код наше срне.

Доведоше најпосле пушкара. Он је имао једну стару ловачку пушку, коју је најпре морао да открави поред ватре на јакој топлоти. Онда поче да је пуни. Не знам, да ли је имао сувише мало сачме, али изреза читав низ великих ексера на комаде и напуни пушку. Онда нешто шапну у ватру; била је то нека заклетва или каква враџбина, окретао се у сваком случају док је гунђао с искривљеним лицем око себе. Обузимала нас је слутња нечег мрачног и чудног док је он ово радио. Па пушкар и не треба да буде занатлија, већ врач. Огромна нека тајанственост лежала је у његовој работи.

Онда опет потражисмо ирвасицу. Она је била тврдоглава и љута до крајње мере и није хтела више да се врати у двориште, морали смо сви да сиђемо низ брдо к њој. Тада пушкар узе пушку, нишанио је врло дуго и окиде.

Истина је да је ирвасица велика животиња, али и велика животиња мора да се разобада, кад јој се све пушчане драмлије и ексери сруче у мозак. Један тренутак оста она као заглушена, као да ослушну нешто силно у њеној глави, онда паде на колена и изврну се на страну. Угледасмо како се нешто сиво чупаво трже неколико пута, па се онда умири.

Тако смрт овлада над ирвасицом. Написао сам тада једну песму, да не би изгледало да је она цркла као обичан пас међу нама. Песма је имала много стихова, али се ја сећам само једног:

„Нестало је патње и глади и мука,
у гробу почиваш чиста и невина.
Нек те небу носи чувар од Сиона
Нек ти дадне мане и светога вина."

Треба споменути и штеточине међу птицама. Мислим на птице које се у пролеће у време сетве у јатима спуштају на њиве и утамањују усеве, — а то су нарочито дивље гуске, врапци, кокошке. Ми, деца, имали смо ту надлежност да чувамо њиве од ових штеточина, али, пошто је то била једна заиста тешка дужност и пошто нам је кварила многе наше лепе игре, навукоше ове штеточине нашу велику мржњу на себе. И ту мржњу су осетиле нарочито наше кокошке: били смо често срдачно свирепи према њима. Били смо прави вештаци, кад је требало, да их гађамо камењем и летвама, тако да су једва спасавале само голе животе, какоћући и бежећи на све стране; онда би стари куцнули на прозор, да мало умеримо нашу жеђ за крвљу. Једне године беше Ханс позајмио једну пушку, којом је могао да гађа ово или оно Био је страстан ловац; али је у шуми увек промашивао кад би, напротив, пуцао на кокошке, које су мирно стајале, њих би увек погодио. Тиме су и дани пушци били одбројани.

Винценц Черни

(Наставак са 12-те стране)

чај је лежао у спајању и истицању експерименталног проучавања рака, „које је отварало нове изгледе за успешну будућност и богаћење наших сазнања".

Још ни данас нису узроци и биће рака до краја проучени. Али познате су методе, које благовремено примени доводе до успешне борбе против рака. У том смислу захваљују болесници свих земаља иницијативи Чернија, резултатима његових експеримената и његовим оперативним методама невероватно много. Черни је у првом реду био хирург. Правовремена хируршка интервенција најбоље је оружје против рака. То је он проповедао на основу многих искустава, су била од највећег значаја за спознају бића и тока болести и за кушање лекова. Било је убеђење Черниево да би лечење рака брзо напредовало, кад би се по узору на институт у Хајделбергу у Немачкој и другим земљама основали многи институти.

Али он је био и један научник који обазриво експериментише, и један савесан лекар. У његовом Институту проучаване су друге методе борбе против рака. Зрачење рентгеном, примена радиума, високофреквентне и високонапете струје и разни лекови. У присној и плодној вези са клиничким посматрањима стајала су и експериментална истраживања на животињама. Она Институти сачињавају центре истраживања и лечења. Тамо стечена искуства служе лекарима и она се могу измењати на интернационалним састанцима и научним конференцијама.

Черниево велико дело претставља изванредан успех на пољу социјалне медицине. Систематским проучавањем пружено је духовно оружје за темељито обавештење народних слојева. Черни је створио предуслове пре свега за благовремено упознавање болести, а то је оно најважније. Јер рак је излечив кад се благовремено и енергично почне да лечи, на основу данашњег лекарског знања.

„Дом 13 јануара" у Сарбрикену

У Сарбрикену је свечано отворен нови Дом културе који ће служити као седиште читавог низа културних установа и корпорација бивше Сарске Области која сад чини саставни део Западне Крајине. За овај дом откупљена је зграда у којој је за време знаменитог Сарског плебисцита 1935 имао службени стан амбасадор барон Алојзи, као делегат Друштва народа. У спомен на Сарски плебисцит, кад је народ Сарске области онако огромном већином изразио своју вољу да се врати у састав своје немачке домовине, дом је добио име „Дом 13 јануара".

Оригинална партитура *Чаробног стрелца*

Пошто се у Београду даје са успехом *Чаробни стрелац*, наше ће читаоце интересовати да управа берлинске Државне опере, приликом прославе двестогодишњице те позорнице издаје факсимил потпуног оригиналног рукописа *Чаробног стрелца* од Карла М. фон Вебера.

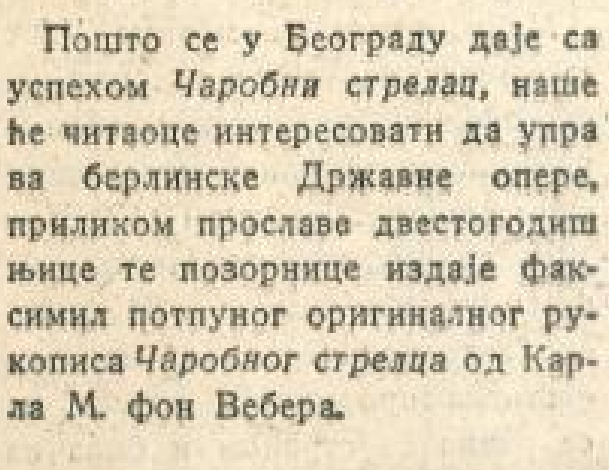

Јубилеј највећег европског филмског предузећа

Ове недеље Универзум филм а. д. (УФА) слави 25-годишњицу свог рада на подизању немачке филмске продукције и на унапређењу европског филма. Предузеће УФа једно је од малобројних европских предузећа које постоји већ четврт века, које, такорећи, егзистира још из дечачких година филмске уметности. У оквиру предузећа УФА не само да су чињени покушаји у области чисте седме уметности, већ су опробани експерименти и на пољу филмске технике, експерименти који су дали сјајних резултата и којима се данас користи цело човечанство.

Предузеће УФА може да буде задовољно што је баш у години јубилеја могло да започне серију филмова у боји на једном сасвим новом систему снимања. И још једанпут, европски филм моћи ће да се послужи тековином овог предузећа.

Развитак немачке филмске индустрије личи на развитке свих осталих европских националних продукција. Продуценти су расцепкани, капитал није довољно заинтересован, држава не налази за потребно да узме у руке једну младу индустрију и да јој помогне у борби против страног филма. Тек 1917 године оснива се при министарству рата Биро за филм и слике, који води пуковник фон Хефтен. Неколико месеци затим налазимо писмо маршала Лудендорфа, који истиче потребу „јединства немачке филмске индустрије, да би се путем сједињеног филма једнообразно водила пропаганда и утицај на широке масе у државном интересу".

Оснивање УФЕ

То је значило да треба ујединити неколико мањих предузећа у једно велико, дати му капитал, омогућити му рад разним повластицама и тако створити солидну домаћу индустрију. До тога је и дошло. Министарство рата и неколико банкарских кућа оснивају предузеће Универзум филм а. д. у које улазе: Нордикс филм а. д. из Копенхагена, Местеров и Унион концерн из Берлина. 18 децембра 1917 обавештена је јавност о оснивању предузећа с основним капиталом од 25 милиона марака. Почетком јануара 1918 УФА је почела с радом, поделивши посао у два дела: на продукцију филмова и на приказивање филмова. УФА се одмах постарала да има своје биоскопе у којима ће приказивати сопствене филмове.

У доба инфлације

Међу првим филмовима УФА је почела да производи научне, филмове који су данас толико усавршени да чине част европском филму. Програм УФЕ за 1919 годину износио је већ 71 филм у више чинова и 24 филмске актовке. Тако је немачка филмска продукција почела да се равна са страном и била на путу да и у погледу извоза започне борбу. Међутим, 1918 године Немачка доживљава револуцију и инфлацију, држава се налази у тешкој кризи и 1921 укида своју субвенцију, па се УФА одржава још једино у животу под окриљем Немачке банке.

Тако је то ишло до 1924 године, када је, усред политичких борби, претило овом предузећу

Аста Нилзен, прва велика немачка филмска глумица, у филму »По закону«

да уопште престане с радом. Тадашњи политички курс никако се није слагао с тежњама овог предузећа, јер оно је било изван свакодневне политике, водећи доследно само националну политику.

Па ипак, неуморним радом и подршком националног капитала УФА се развијала. 1924 ушло је у састав Уфе предузеће за развијање и копирање филмова АФИФА, а из године у годину ширили су се они атељеи у Бабелсбергу код Берлина. У доба немог филма продукција коју даје свету УФА одликује се добрим избором режисера и глумаца, солидним филмским остварењима и прецизном филмском техником.

Први немачки звучни филм

А кад дође звучни филм УФА поново мора да полаже испит. Она у томе успева. 1929 године децембра 16 приказује се у биоскопу УФА-палас, у Берлину, први немачки тон-филм *Мелодија срца*. Овај филм у почетку је сниман као нем, али како су се догађаји на филмском тржишту развијали у правцу победе звучног филма, он је прерађен за говор и музику. Од тада па до данас УФА ће непрекидно да ради на усавршавању звучног филма и успеће да у низу година оствари најлепше музичке и драмске филмове у Немачкој. Последњих година УФА ангажује младе снаге немачких синеаста да своју продукцију још више издигне, посвећујући нарочито пажњу драми.

Први европски бојени филм

То што се УФА нашла неспремна у инфлацији, што је за време појаве звучног филма морала брзо да се преоријентише, искуство јој је много помогло, јер у моменту кад Европа још не зна да прави филмове у боји, она се појављује са својим великим продукцијама колорисаног филма. Она је тако прва у Европи која се супроставља Американцима.

Први немачки обојени филм био је *Жене су боље дипломате*. Он није потпуно задовољио тражења немачких продуцената, па је са више успеха снимљен *Златан град*, коме у техничком погледу заиста нема замерке. Ових дана завршен је и приказан, поводом прославе 25-годишњице, у Берлину најновији колорисани филм *Минхаузен*. Према ономе што је стручна штампа писала о овом филму, то је највећа немачка продукција до данас, како у техничком тако и у уметничком погледу, како по ангажовању глумаца, тако и по ангажовању осталих уметничких снага.

Са таквим резултатима рада, претстављајући с пуно права немачки и европски филм, УФА може да буде задовољна.

Од времена Асте Нилзен до данас много се што шта променило у свету, па и на филму. Тип Асте Нилзен нишчезао је и појавио се овај млади, пун љупкости и ведрине лик Лујзе Урлих садашње највеће немачке филмске драмске уметнице.

(Фото: УФа)

Концерт камерне музике Бетовен—Шуберт—Казела

Камерни амсамбл радио-Београд приредио је у понедељак 1 марта у сали Коларчевог универзитета свој први концерт на коме су били заступљени: Бетовен, *Септет* за виолину, виолу, чело, контрабас, кларинет фаготи и рог; Казела, *Серенада* за кларинет, фагот, трубу, виолину и чело; Шуберт, *Октет* за две виолине, виолу, чело, контрабас, кларинет, рог и фагот.

Овај врло интересантан и значајан концерт претставља у свој концертној сезони, и по своме програму и по своме озбиљном извођачком нивоу такву уметничку и музичку реткост и вредност, да би га требало по свакој цену поновити, али са популарнијим ценама, па би тако био приступачан и сиромашнијим љубитељима музике, нарочито ученицима музичких школа и гимназистима, јер овакви концерти се врло ретко могу код нас чути са концертног подиума. Нарочито би било потребно да ученици Музичке академије и ученици музичких школа посете овај концерт.

Чувени Бетовенов *Септет*, ово раздрагано, питомо и оптимистичко дело, пуно мелодиозности и фиших ритмичких контраста и комбинација и топлих благотворно звучних хармонија, извео је овај камерни ансамбл са стила и са одличном техничком увежбаношћу. И гудачка и дувачка група звучале су и појединачно и скупно, пуно у звуку и боји, а у интензитету у оквиру чистог камерног музицирања.

За извођење Шубертовог *Октета* могу се рећи исте похвале као и за извођење Бетовеновог *Септета*. Ово Шубертово дело садржи у себи све лепе и врло позитивне особине овог изразитог композитора лиричара. Извођачи су нарочито истакли у овом делу његову распевану мелодику и врло дискретне хармонске и ритмичке контрасте. Шубертова питомост, љупкост и префињена сентименталност и овог пута јесу ганули и разнежили слушаоце.

Серенада од Казеле је музичко дело сасвим других схватања и другога кова, но два претходна дела. И по својој форми и по музичкој садржини, а нарочито по техничкој обради ово је музички савремено у правом смислу. У овом делу нарочито доминира изванредно добра употреба дувачких инструмената (кларинет, фагот и труба) и интересантан избор тема постављених у врло оригиналним звучним контрастима. Ритмички елементи и музички колорит такође су у овом делу виртуозно искоришћени.

Сви инструменталисти из овог камерног ансамбла доказали су да су и својом музичком културом и техничком израђеношћу способни за овакву врсту музицирања. Поједине инструменте заступала су следећа господа: Урош Преворшек (виолина), Миран Вихер (виолина), Федор Селински (виола), Илија Тодоровић (чело), Стеван Малек (контрабас), Бруно Брун (кларинет), Иван Туршић (фагот), Душан Бусанчић (рог) и Владимир Микеладзе (труба).

Према успеху овог првог концерта и замашности и културне вредности његове, овоме камерном ансамблу треба у нашој средини омогућити што бољи и што интензивнији рад.

КЊИГА

Отварам врата — напољу густи мрак је
с њим сам у бол занесен,
падају жуте речи широко изнад мене —
то ноћас воштано свеће књигу, голему пише
која се зове:
ЈЕСЕН.

Увек у мраку, тако књига каже,
тешко је наћи тај живот који је леп.
Из ове књиге мудрост ћеш једну наћи:
У мраку мисли да види
и онај који је слеп.

Видело који, кажем ти, жељно ишту
и бољи пут по густој, великој тами,
упамти: за свето видело они
обично увек
упале себе
сами.

Б. Л. ЛАЗАРЕВИЋ

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

Три приповетке Курта Клугеа

Kurt Kluge: Der Gobelin, drei Novellen, Verlag J. Engelhorns Nachf. Adolf Speemann, Stuttgart 1942, 80 Seiten, Preis 1,80 RM.

Знаменити тирињски књижевник Курт Клуге доста је касно дошао до ширег и општијег признања, али је ипак још за живота (умро је 1940) дочекао да га најзад не само правилно оцењују, него да су најзад увидели да његова дела спадају у бисере немачке приповедачке, а нарочито хумористичке књижевности. Једна од особености у делима тога великог немачког приповедача и хумористе јесте (за разлику од многих осталих) да новија дела не само не бацају у засенак раније творевине истог пера, него напротив, чине их још разумљивијим, вреднијим и пластичнијим. Тако је Клугеов роман „Господин Кортим", ненадмашан у свом жанру, допринео да се у пуној вредности упознају и схвате његове раније приповетке, за којима се тражња после појаве тога романа утростручила. Стога је велика заслуга старог и заслужног штутгартског издавачког предузећа Енгелхорн—Шпеман (код нас добро познатог нарочито по „Енгелхорновој библиотеци", врло распрострањеној међу делом наше публике која чита немачки) што је приредило ново издање трију одличних хумористичних приповедака Клугеових, чија се вредност још изразитије истиче сад, кад имамо преглед над целокупном делатношћу овог писца.

Ризница мудрости

А. Каралијчев: Ђуп старога злата, Бесмртне Езопове басне, превео Р. В. Живадиновић, илустровао И. Бешков, корице Ђура Јанковић. Издање „Југоисток", Београд 1943, дин. 100, стр. 100.

Наслов који смо дали овом приказу стереотипан је, али и незаменљив. Скуп Езопових басни сачињава праву ризницу мудрости кроз све векове. То је нека врста енциклопедије ведрине, скуп свег мудрог што су људи [illegible] памтивека до данашњих дана знали да кажу. Езопове басне, како их ми зовемо, постојале су још пре Езопа; он их је само дивно приповедао; а после њега наставили су људи кроз векове да их препричавају, допуњују и према средини мењају.

Дивне су Езопове басне у Доситијевој редакцији. Препоручујући их српским читатељима 1833 године, писао је: „Преимуштество (басни) над свим другим состојисе што оне совршено пристоје как[illegible] највећим философом и политиком, тако и најпростијим сељаном, кои читати само м[illegible]гу, и који свој језик разумеју. Подоцне су воздуху и води, које зато, што се свуд [illegible] не чине се [illegible] какве цене, а у самој вешти најнужније су и најполезније на свету".

Езопове басне су збир неколико истина које је човечанство стекло после дугих искустава. Те су истине вечите.

Раније наше генерације школ[illegible] су на Езоповим баснама које је одабрао Доситеј, и још више но на баснама, на његовим наравоученијима, пуним рационалистичке философије.

Ово издање, превод с бугарског „далеко је модерније и ближе савременом читаоцу од нашег Доситеја. Ангел Каралијчев успео је лаким стилом да исприча неколико десетина најлепших Езопових басни, које је илустровао изванредном лакоћом Илија Бешков. Сликар Бешков је, заправо, тај који је басне приближио бугарском читаоцу, а затим и нашем. Овај вешт илустратор поседује нарочити дар за ову врсту сликања. Линије су му сигурне и пуне виртуозности, личности живе и у покрету, композиција духовита.

Г. Живадиновић је добро учинио што је превео ову књигу, али би неки наш књижевник још више учинио да је Доситеја модернизовао и приближио савременој публици.

Предузеће „Југоисток" стрaло се да пружи једну технички лепо опремљену књигу и у томе је делимично успело. Налазимо за овакав збирка захтева још више [illegible] и [illegible] зације.

Вештачка вуна велики триумф немачког генија

Robert Bauer: ZELLWOLLE SIEGT, Verlag Goldmann, Leipzig 1942, 192 Seiten, Preis gebunden 6,20 RM.

Кад се почело говорити о немачкој вештачкој вуни, тој јединственој домаћој сировини за текстилну индустрију, не само у иностранству, и многи Немци прћили су усне и с омаловажавањем су изговарали реч која је првог светског рата ушла у међународни речник „ерзац". Али „erzac" овамо, „ерзац" онамо, временом почеше у Сједињеним Америчким Државама да запажају да им извоз памука за Европу све већма опада. Због чега то? Поглавито због те много исмеване вештачке вуне и разних њој сличних производа који стадоше све већма да се јављају.

У Аустралији, земљи горостасних овчарских фарми које претстављају читаве мале државице, мислили су да не треба толико лако да погубе живце. Говорили су: „Памук је памук, а вуна остаје вуна. Неће ваљда нико у свету моћи без наше аустралиске вуне. Дај Боже још неки помор међу овцама код наших конкурената у Јужној Африци, па ће нам цене још и скочити."

Листови у Сиднеју, Мелбурну и Аделаиди надмашивали су се међусобом у неукусним досеткама и потсмеху на рачун немачке вештачке вуне. Али ускоро стаде да опада и извоз аустралиске вуне, те праве, стандардизовне вуне која је у светској трговини била постала прави симбол. Претставници аустралијских произвођача и извозника нађоше да би ипак било боље упутити у Немачку одбор стручњака који би „на лицу места" испитао шта то ти „Џерменс" раде с том вештачком вуном.

Одбор се вратио покуњена носа. Његов извештај подвлачио је да је стање ствари опасније но што је ико мислио. Производња вештачке вуне већ је увелико била прекорачила границе тадашње, још крње Немачке. Нарочито Италија и Јапан истицали су се на том пољу. А године 1939 светска производња вештачке вуне већ је достигла количину равну половини светске производње природне вуне.

Књига Роберта Бауера, колико документована, толико живо писана, даје нам пластичну слику историјата вештачке вуне и њеног тријумфа — триумфа немачке технике и хемије који је имао отсудну улогу не само на привредном, већ и на политичко-војничком пољу.

—:—

Један противник хуманизма

Wilhelm Schäfer: WIDER DIE HUMANISTEN, Europäische Literatur, Heft IV.

Тачно је да је у великим просвећеним земљама старе културе често претеривано у учењу и ширењу класичних језика, и у служењу њима у стручној књижевности. Тачно је да се често претеривало у хуманизму, иако ниједан историчар од имена не спори огромни значај хуманизма за препород опште културе људскога рода. Стога хроничарски и са интересовањем региструјемо ову занимљиву расправу Вилхелма Шефера.

Шефер полази од констатације, да се и данас још често школско знање брка са образованошћу. Покрет који се у XIV веку појавио у Италији, вели покрет који је ишао за тим да се обнови добро познавање латинског језика у говору и писму, довео је до отуђивања образованих слојева од осталог народа. Данте је убрзо окренуо леђа хуманистичком покрету. Написао је своју *Божанску глуму* на народном језику („lingva vulgaris") и тиме је постао творац италијанског књижевног језика.

У Италији, наставља Шефер своја излагања, култ латинског језика још је имао неког оправдања, пошто је то био језик предака из кога се развио народни језик. У Немачкој, пак, где је хуманизам доводио до још већих апсурда, није било ни тог оправдања. Ту је изазвао још већи јаз између народа и учених људи него одонуд Алпа. Лутер је, вели, као љубимац драстичних израза, говорио да ће „писати онако како говори народна њушка", па је својим преводом *Светог Писма* засновао новонемачки књижевни језик.

Шефер устаје и против класицизма XIX столећа, у коме гледа нежељеног даљег потомка некадањег хуманизма. Приписује томе класицизму извесну дегенерацију архитектуре и ликовне уметности у другој половини XIX века, па и лутања на књижевном пољу. Даје примере кварења немачког језика и стила под утицајем класицизма.

Један који је снимао за филм по жаркој Африци

Dr. Martin Rikli: Ich filmte fuer millionen, Schützen-Verlag, Berlin 1942, 412 Seiten, 88 Tafeln, Preis gebunden 9,50 RM.

Поздрављамо одличну књигу једног филмског човека која је по својој садржини и природи као створена да подједнако интересује: и обичног филмофила и онога који се удубљује у технику филмског стварања, и љубитеља авантуристичких романа и онога што радо чита географска дела о тропским крајевима, и онога који ужива у природним наукама и онога који воли да прати каријеру снажних и храбрих људи, који и поред великих почетних тешкоћа успевају да избију на површину.

А такав човек је др. Мартин Рикли (име није непознато на нашем филмском свету) који после успешног рада у чувеним лабораторијама за научне филмове фабрике Цајс-Икон долази до прве мисије за снимање у прекоморским крајевима. Међутим, на своју несрећу, први старешина на тој експедицији му је нотор-ни варалица и хохштаплер. Али Рикли успева да га се отресе и управља снимањем у области Килиманџара. Само то име мора да одушеви младиће, жељне знања о туђем свету и крајевима, име највеће планине у Африци, на чијим се појасевима нижу једно за другим четири климатска и вегетациона појаса! Али Килиманџаро који би сам собом био довољан да испуни доживљаје и искуства читавог једног људског века, тек је један исечак из колико плодног, толико узбудљивог рада др. Риклиа који је поред тога окретао ручицу своје филмске камере за снимање и на двору бившег абисинског „цара царева" Хаиле Селасија, и на војишту на Далеком Истоку. Ма колико оних 412 страна текста, писаних искрено, отворено и скромно, а са изванредним приповедачким даром, саме по себи, могу да нас одушеве, 88 првокласних уметничких репродукција мајсторских снимака преко целе стране увећавају вредност ове књиге.

КОМПЛЕТ НАШЕГ ЛИСТА

„СРПСКИ НАРОД" за 1942 г.

може се добити у администрацији — Теразије бр. 5 —

ПО ЦЕНИ ОД 62 ДИН.

Заробљеницима могу се слати комплети преко Црвеног крста.

Претплату на »СРПСКИ НАРОД« за заробљенике прима »Пресa« — Влајковићева ул. бр. 8.

ПРЕТПЛАТА ТРОМЕСЕЧНА СТАЈЕ 45.— ДИН.

Монументално дело о новијој немачкој историји

Erich Marcks Maenner und Zeiten, Aufsätze und Reden zur neueren Geschichte. Siebente erweiterte Auflage herausgegeben von Gerta Andreas, Zwei Bände; erster Band 514, zweiter Band 472 Seiten; Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart 1942; Preis gebunden 24 RM.

Можда ће неко рећи да смо у наслову авизирали „дело о новијој немачкој историји", док у ствари то није непрекидан приказ историских збивања, већ нека врста зборника, антологије најзнаменитијих чланака и говора о појединим људима и обртима новије немачке историје. Можемо на то питање одговорити противпитањем: може ли се историско збивање живље и практичније приказати него ли у светлу коментара најистакнутијих савременика? Тешко да може, одмах ћемо сами одговорити.

„Дојчер Ферлаг" који се од свог преображаја 1933/34 године све више развија у једно од главних жаришта великих дела националне вредности, после монументалне књиге *Подизање Рајха* и Бисмаркове биографије, решио се да у свом издању удружи сва дела знаменитог Ерихa Маркса (рођ. 1861, умро 1933), најбољег историчара Бисмаркове епохе. Поверио је својој рођаци и ученици Герти Андреас уређење посмртног, седмог, знатно допуњеног издања његових *Људи и времена*.

Онај, који жели да се задуби у новију немачку историју, има у сличном, луксузном издању читаву „Марксову трилогију: *Подизање Рајха, Бисмаркову биографију* и *Људе и времена*. Две дебеле књиге седмог издања знатно су проширене у сравњењу са шестим издањем.

Герти Андреас се показала на висини свог задатка. Успела је да унесе нека документа из најновијег доба до којих су до скора неслужбена лица врло тешко могла доћи. Овим проширењем, ово дело обухвата доба од Лутера па све до најтеже фазе првог светског рата. Сама та чињеница доказује да наш горњи наслов није неоправдан.

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 3.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

»ДИНАРА« КУПУЈЕ сав бољи намештај, спаваће собе, трпезарије, хорнцимере, комбиноване собе, целе станове. »Динара«, Ћирила и Методија 2, тел. 40-665.
86 3—10

ЗЛАТАН НАКИТ, златне зубе, сва златне и сребрне предмете, уметничке античке ствари, купује и најбоље плаћа »Колубара«, Призренска 13. Телефон 24-385.
87 3—5

ЛИВЕНА ПЕЋ са чунковима на продају. Јавити се администрацији листа Теразије 5 (Мезанин) I. степениште. Тел. 20-383.

„Ватрогасац"
К. Д.
ПАШИЋЕВА 7. — ТЕЛЕФОН 20-459
Пожарни апарати са хемијским средствима за гашење пожара са:
ПЕНОМ,
ТЕЧНОШЋУ,
ТЕТРАХЛОРОМ
Ватрогасни материјал и прибор. Пунимо и оправљамо пожарне апарате.
112 1—1

„РАДЕ НЕИМАР" Продаје: **ПАЛАТЕ - КУЋЕ - ВИЛЕ - ПЛАЦЕВЕ**
ВИСОКИ ОЧУВАНИ РЕНОМЕ НАШЕ ФИРМЕ ВЕЋ ЈЕ ПОЗНАТ
БЕОГРАД — КРАЉА МИЛАНА БР. 20. — ТЕЛЕФОН 27-796.
117 3—3

Колонијалисти...
Кад дођете у Београд не заборавите да посетите
прво српско предузеће за израду коломасти **»СРБИЈА«**
ПЕТАР М. РАДОСАВЉЕВИЋ
КАНЦЕЛАРИЈА ул. Космајска 6 (Теразије) тел. 26-671
ПРЕДУЗЕЋЕ Краља Александра 340, тел. 43-812
СТОВАРИШТЕ Римска 22 (Бајлонова пијаца) тел. 26-633).
118 1—1

Стари накит и драго камење
Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња.
ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА
Краља Милана 41-а до Славије
111 1—1

ЗЛАТАН НАКИТ СТАРИ И НОВИ КУЈЕМ:
Дијаманте крупније, брилијанте све величине, златне зубе, бурме, прстење, минђуше, брошеве, бразлетне, ланце, сатове златне, сребрне и металне само исправне и од бољих познатих марака; старо злато оштећено, излизано, поломљено и горело сваку количину, купујем сребрне есцајге и остале исправне предмете од сребра купује и највише плаћа. Бесплатно процењује и на захтев процењене вредности исплаћује одмах позната фирма
„БРИЛИЈАНТ"
власник МИЛИВОЈЕ М. МИТРОВИЋ
БЕОГРАД — ЂОРЂА ВАШИНГТОНА УЛ. БР. 6 — ТЕЛ. 28-706
113 1—1

ВУНУ ЗА ПРЕДЕЊЕ
као и памук из јоргана чешљамо на влачари одмах док муштерија чека. Можемо прерађивати вуну и од разних нових и старих вунених отпадака (ћилима, штофа, трикотаже, ћебета и слично). Одлична израда.
»Х У М« БАНИЋ И УГРЕНОВИЋ
Цара Николе улица 10 (Славија). Тел. 24-270.
114.1—3

Намештај **ЗОРА** *Београд*
Кр. Александра бр. 87-97 тел. 40-156
Има велики избор спаваћих соба, кухиња, трпезарија, комбинованих соба, кауча, патент фотеља, салонских дубоких фотеља, уз најниже цене, најлепши избор за 1943 год.
Власник Борђе Барјактаревић
115 2—4

Трговци колонијалисти!
Ваши потрошачи биће Вам захвални ако их услужите са **»КОКИН«** заменом за јаја, јер исти је ненадмашивог квалитета. Главно заступство има:
Агентура »ЗЛАТИБОР« РАТКО С. БРАДОЊИЋ, Београд, Београдска (Хартвигова) 3/I (Славија), тел. 26-728. Код веће количине знатан попуст.
116 1—1

ПОТРЕБНА НАМ ЈЕ И МОЛИМО ЗА ПОНУДУ:
ЈЕДНА КЛИПКА ПУМПА
КАПАЦИТЕТА 1.500 ЛИТ. НА САТ КОД БРОЈА ОБРТАЈА 250 НА МИН. ВИСИНА СИСАЊА (САУК) 7—9 М. А ПОТИСКИВАЊА ДО 40 М., МОЖЕ БИТИ СЛАБИЈА И ЈАЧА. ПОНУДЕ НА *„ХЕМОС"*, КНЕЗ МИХАИЛОВА 25. Тел. 26-669.

РАДИО „СТАРИ БЕОГРАД"
Власник: БОРА КОСТИЋ
Извештава своје поштоване муштерије, да је преселио радњу из Узун Миркове 4 у ул. КРАЉА ПЕТРА 44. Тел. 25-252.

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА
изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

8 марта 1943 год.:
1) Плац са зградом у Краља Звонимира 66 Дин. 855.000.—
2) Плац са зградом Сазонова 79 Дин. 800.000.—
3) Плац са зградом Приштинска 39 Дин. 3,500.000.—

11 марта 1943 год.:
1) Плац са зградом Јужни Булевар 1 Дин. 3,500.000.—
2) Плац са зградом Небојшина 2 Дин. 3.500.000.—
3) Плац Топличин Венац 11 Дин. 3,000.000.—

13 марта 1943 год.:
1) Плац са зградом Молерова 76 Дин. 2,500.000.—
2) Плац са зградом Цара Душана 39 Дин. 3,000.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска бр. 33/II, где се могу добити сва даља обавештења.
120 1—1

КОНКУРС

за пријем кандидата у Српску државну стражу Управе града Београда

За попуну бројног стања службеника Српске државне страже Управе града Београда, Команда Српске државне страже Управе града Београда примиће 500 кандидата-приправника.

Пријем кандидата, док се тражени број не буде попунио, вршиће се сваког радног дана у Команди Српске државне страже Управе града Обилићев Венац бр. 6/II.

Кандидати који желе да буду примљени у службу Српске државне страже Управе града Београда, морају да испуњавају следеће услове:

а) да су наши поданици;

б) да су Српске народности и чисто аријевског порекла — не сме имати јеврејске или циганске крви;

в) да су навршили 20 година старости и да нису старији од 30 година. — У недостатку ових, могу бити и од 18 година, па најдаље до 40 година. — Кандидати испод 20 и изнад 30 година, примају се по ослобођењу од предвиђених услова!

г) да су телесно и душевно потпуно здрави;

д) да су нежењени или удовци без деце или законски разведени од жене без деце;

е) да су беспрекорног владања и прошлости;

ж) да имају потребно школско образовање — најмање 4 разреда основне школе;

з) да до сада нису судом осуђивани и да се не налазе под кривичном истрагом;

и) да су високи најмање 175 см.;

ј) да се писмено обавежу, да ће у служби остати најмање 3 године и служити тамо, где буду распоређени и да ће за случај раније самовољног иступања из службе вратити државној каси једну половину оних принадлежности које су примили за време свога службовања.

Кандидати који испуњавају горње услове и желе да буду примљени, подносиће писмене молбе са подацима адресоване на: Команда Српске државне страже Управе града Београда — Обилићев Венац бр. 6/II, таксиране са 20 динара таксене марке. — Уз молбу имају се приложити сва документа (уверења) којима ће се тврдити горњи наводи:

Месечне принадлежности примљених кандидата су:

Стражада-приправника од 2000 до 2200 динара; поднаредника — — од 2500 до 2700 динара; каплара — — — — од 2300 до 2500 динара; наредника — — — од 2700 до 2900 динара; наредника-водника — од 2900 до 3100 динара;

Повластице за службенике су следеће:

— бесплатна одећа (униформа), обућа и остала спрема;

— бесплатан стан, намештај, огрев и осветљење у касарни;

— заједничка исхрана, која се плаћа од 700 до 1000 динара месечно;

— право на пензију;

— обезбеђење лично и породице по Уредби о правима и одговорностима органа у служби јавне безбедности, у случају да у вршењу службене дужности живот изгуби или буде онеспособљен за рад;

— бесплатно лечење у болници и погодности за лечење у свима државним и самоуправним бањама, санаторијумима и свима кли-матским местима у земљи;

— бившим службеницима жандармерије, државне полицијске страже и војске, подофицирима и капларима, подразумевајући ту и резервне, који су својим држањем и понашањем то заслужили, признаће се раније године службе и одговарајући чин и звање у Српској државној стражи Управе града Београда.

Из Команде Српске државне страже Управе града Београда Бр. 1126 од 2 фебруара 1943 год.
98 2—3

Поштарина плаћена у готову

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 10. Год. II
Београд, 13 март 1943
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

НАША БОРБА ПРОТИВУ БОЉШЕВИЗМА

У овим данима коначног обрачунавања са црвеном немани, која хоће да уништи европску културу и да баци у огањ и крв европски континенат сећамо се извесних датума из наше скоре прошлости, који говоре о нашој борби са том опасношћу. Можда је било много грешака, лутања и колебања у, свима правцима националне политике у бившој држави, али у отпору према црвеној Москви готово све владе и сви режими водили су довољно јасну и одлучну анти-комунистичку политику.

То је био инстинктивни израз српског сељачког народа, који својим традицијама и својим схватањем основних вредности живота може да буде само одлучан противник тиранског и антисељачког режима у Русији, који су били завели јевреји и други космополитски олош. Иста та доследност огледа се и у нашем дипломатском ставу према црвеној Москви, јер смо били међу последњим земљама, која је после двадесетогодишњег упорног одбијања обновила дипломатске односе са Совјетима, готово пред саму катастрофу, а под притиском из иностранства и у једној нарочитој психози.

Одмах после првог светског рата стање у нашој земљи било је у великој мери ровито и црвена интернационала проценила је нашу земљу као погодан терен да се у њој запали ватра револуције, која би се са Балкана пренела и у остале земље и довела на власт комунизам. Али у том одлучном часу српски народ даје снажан отпор и осујећује богомрски покушај коминтерне да постане оружје светске револуције у њеним рукама. То је било дело српског државника Милорада Драшковића, који децембра месеца 1920 године доноси чувену »Обзнану«. Она спасава државу од бољшевичког преврата, који је могао да значи почетак бољшевизације Балкана са свима осталим последицама.

Одговарајући на интерпелацију комуниста због доношења Обзнане пок. Милорад Драшковић је већ 8 априла 1921 године изрекао речи од историског значаја, које се могу сматрати као непроменљиви закон наше националне политике у погледу њеног европског опредељивања. Говорећи у тој знаменитој беседи у Уставотворној скупштини о комунизму или бољшевизму, он је рекао:

»ПРЕМА ТОМЕ ПОКРЕТУ НАПРАВИЛА СУ СЕ ДВА ФРОНТА. ФРОНТ ЕВРОПСКИ И ФРОНТ ИСТОЧЊАЧКИ. ЕВРОПА ЈЕ ПРЕМА ЊЕМУ ЗАУЗЕЛА СТАВ НЕПРИЈАТЕЉСКИ, И СТАЛА ДА ГА СУЗБИЈА. ИСТОК МУ СЕ ОТВОРИО КАО ОТКРИЋУ, КАО НОВОЈ СВЕТЛОСТИ СОЦИЈАЛНОЈ. МИ СМО ГОСПОДО, СТАВИЛИ НАШУ ЗЕМЉУ УЗ ЕВРОПУ«.

Ове речи остају као трајан документат о високој националној свести и о државотворству српског сељачког народа. Они доказују да је он заклети противник бољшевизма и анархије и да се смело хвата у коштац са њима, кад има вође на висини догађаја, који хоће и знају да му кажу где је непријатељ. Тако је било и 6 јануара 1929 године, када је владар његове крви покушао да изведе националну револуцију у духу новог доба, али чије су дело осујетиле разне интернационале. Али обадва велика борца против комунизма пала су као жртве мрачних интернационалних сила, сведочећи како је тешко једном малом народу да истраје на своме путу, кад су противу њега моћне интернационале, које су господариле у појединим великим европским земљама.

Догађаји од епохалног значаја одигравају се у Европи и у свету у одбрани од бољшевичке куге и напори једног малог народа у том смислу губе се у тим размерама и заборављају се. Али остаје као факат да је до кобне одлуке од априла месеца 1941 године наша земља била међу онима, које су заузимале бескомпромисан анти-совјетски став.

Сваки покушај, свака пресија споља или изнутра да се наша земља доведе у ма какав додир са Москвом био је најодлучније одбијен са највишег места. У низу тих покушаја навешћемо само случај оне бурне међународне конференције у Београду када је политички ветрогоња Титулеску у својству калауза западних сила и његових масонских инспиратора лупајући песницама о сто наваљивао да наша земља призна Совјете. Али тада је са највишег места у држави поручено:

»РЕЦИТЕ ТОМЕ ГОСПОДИНУ ДА ЈА БОЉЕ ПОЗНАЈЕМ МОСКВУ И ДА БОЉЕ ЗНАМ ОД ЊЕГА ШТА ЗНАЧИ ПУТ У МОСКВУ«.

У унутрашњој политици исто тако бескомпромисан став заузимали су наши званични фактори према бољшевизму, који није жалио жртава ни пара да се укорени у српском народу и да га искористи за своје паклене смерове. Захваљујући корумпираним и недораслим странкама, искоришћујући равнодушност грађанства, ситог партиских теревенки, 1920 године на општинским изборима и на изборима за Уставотворну скупштину комунисти су постигли извесне неочекиване успехе. Нека чудна психоза почела је преовлађивати у збуњеним и поколебаним грађанским редовима и бољшевичке вође сматрале су да је дошао час, када ће они моћи да спроведу свој план, да баце угарак револуције на Балкан и да покушају да одатле запале целу Европу. Али тада устаје Милорад Драшковић и издижући се изнад партиског интереса, присиљава колебљиве и превртљиве политичаре да прихвате мере јавног спаса које је он предложио, да би се сачувао ред и спасла и сама држава, која је била на руб пропасти.

Тако је у зору 30 децембра 1920 године осванула чувена »Обзнана«, која је задала смртни ударац марксистичкој акцији у Југославији и на Балкану. Образложење »Обзнане«, коју је лично саставио Милорад Драшковић јесте један врло интересантан документат у политичкој литератури и по својој садржини и по закону своје појаве. Том одлуком решено је распуштање комунистичких организација и сузбијање сваке комунистичке пропаганде.

Приликом дискусије у парламенту пок. Драшковић одржао је један значајан говор, пун садржаја, стварности и далековидости, какав се ретко чуо у овом форуму разуларене примитивне демагогије. Објављујући јасно и недвосмислено наша опредељење за Европу, он је одржао прави државнички говор у коме има и много пророчанског. Он је тада између осталог рекао, осуђујући и одбацујући бољшевизам:

»НЕ ДОПУШТАМ НИ ЈЕДНУ ДОДИРНУ ТАЧКУ ИЗМЕЂУ ЕВРОПСКЕ КУЛТУРЕ И ЉЕЊИНОВОГ КОМУНИЗМА... НЕМА, ГОСПОДО, РУСКОГ КАПИТАЛИЗМА, АЛИ СЕ САД ПОЈАВЉУЈЕ ДА ГОСПОДАРИ АМЕРИЧКИ КАПИТАЛИЗАМ. И ДАНАШЊА БОЉШЕВИЧКА РУСИЈА ПРЕД ЊИМ ЈЕ ЗАУЗЕЛА ПОНИЗНИ СТАВ И ОНА ЈЕ ДАНАС НА КОЛЕНИМА ПРЕД АМЕРИЧКИМ МИЛИЈАРДЕРОМ«.

Догађаји који су се десили после »Обзнане«, показали су колико је био у праву Драшковић, када је ступио у борбу противу бољшевичке опасности. Али заго комунистички завереници осудили су на смрт овог српског државника, који је као претставник српског сељачког народа био непомирљив противник комунизма. После његовог мучног убиства донета је одлука о коначној забрани комунистичке странке и донесен је закон познат под именом »Закон о заштити државе«, који је био главно оружје за сузбијања подземне комунистичке акције нарочито за време шестојануарског режима.

У светлости догађаја с јесени 1941 године борба српског народа противу комунизма улази у нову фазу. И поред колебања у извесним редовима она показује и сада високу националну свест и државотворство српског сељака који остаје веран европској мисли реда и поретка противу источњачке анархије и хаоса, које претставља црвена Москва.

Српски сељачки народ, надахнут волом за животом и редом противу смрти и анархије зна да у судбоносним часовима изнедри из својих груди човека Провиђења, који га са руба пропасти, из мрака и хаоса изводи на прави пут обасјан светлошћу разума. Тако се и оне жалосне јесени, када је изгледало да је све изгубљено, да ће све отићи у неповрат, појавио опет један прави син сељачке Шумадије, појавио се генерал Недић, као оличење државотворства српског сељака, српске националне идеје, српских светиња, које су хтели да за увек униште црвени бандити. У име српске мисли и европске културе он је осујетио сатанске планове Москве и спасао српски народ од пропасти. И данас он стоји чврст и непоколебљив на бранику српске отаџбине и европске културе, за чију одбрану он не жали жртве, удружен са целим својим народом.

Досадања борба српског народа противу бољшевичке немани, његово европско опредељење и снажна мишица генерала Недића, који спроводи у дело његове тежње, јесу гаранција да ће и данас бити осујећен сваки покушај црвене Москве да изазове неред у нашој земљи.

Узалуд ће њени експоненти у земљи упућивати позиве на буну, српски народ не само неће их послушати него ће све учинити да онемогући њихову акцију. Никада већа једнодушност није била код српског народа у том погледу и у свима редовима превлађује тежња да наша земља допринесе што више победи Европе над варварством Истока. Данас нема више колебања због извесних сентименталности и кратковидости, које су често карактеристике грађанских редова. Сви данас, цело српско друштво реагира као и здраво сељачко језгро српског народа, које нагонски одбацује бољшевизам.

Лондон потврђује данас своје издајство Европе и копа самом себи гроб, отежавајући немачком Рајху и Европи њихову борбу противу црвене немани. Џиновске борбе које се воде на источном фронту, у којима беспримерно јуначтво и отпорност немачке оружане силе задржавају инвазију црвених хорди у Европу, отвориле су очи свакоме да увиди судбоносни значај ове борбе и неминовну потребу победе немачког оружја. Само Лондон у јогунству Черчила и у саможивости и лакомислености лордова не увиђа ход историје.

Али српски народ, који је много пропатио и искусио, неповратно кида са овим непријатељима Европе и његовог опстанка и показује спремност да у раду, у јачању европског потенцијала и у чувању реда и мира на својој територији изврши своју дужност члана европске заједнице, која је данас постала жива стварност пред величином опасности са Истока и коју никад више ништа не може растурити, ни источњачка подлост једнога Стаљина удружена са издајством једног Черчила.

»С-Н«.

Дан јунака

Један од немачких војсковођа је рекао: »Појам војник не може бити уклоњен из немачких мисли и свести. Историја војске је историја Рајха.« Немачки народ поштује своју војску и зато ће сутра свечано прославити дан јунака, дан оружане снаге.

Срби су војнички народ. Они умеју да цене војничке врлине и умеју да поштују јуначтво. Зато они разумеју величину подвига немачких војника у садашњем рату, подвига учињених за добро немачког народа. Подвизима се диви српство и поштује немачког војника као војника коме нема равног у свету.

Али има нарочитог разлога да се ове године свечано забележи дан вермахта у целој Европи, код свих европских народа и код нашег народа. Немачки војник се бије на разним фронтовима, на земљи, на мору и у ваздуху, бранећи Европу од хаоса комунизма и од терета плутократије. Натчовечански су напори немачког војника у овој борби, које је одавно престала да буде рат Рајха, а постала рат Европе.

У књизи Мајн Камф Адолф Хитлер поставља питање — шта немачки народ дугује својој војсци? И Хитлер одговара: »Све!« На крају овога рата Европа ће казати да она дугује победничком немачком војнику своју безопасност, своје уједињење, очување своје цивилизације, спас своје културе и своје ослобођење од идеје и праксе комунизма, као и од праксе и безидејности капитализма. Једном речју — све!

Недељни преглед међународних догађаја

Припреме за трећи светски рат

Једно мје живео један рибар, најбогатији на целом приморју. Он је од оца и деде наследио чаробно сандуче, у коме је био затворен дух буре. Кад би тај рибар исполовио на оно место где има највише рибе, он би отварао сандуче и бесна олуја терала је онда друге рибарске лађе у пропаст или у бегство, а он сам би могао да ужива у риболову.

Али једног дана, кад је пловио према месту згодном за риболов, постао је нестрпљив јер лађа није напредовала услед несташице ветра. Онда је отворио сандуче у намери да напуни ветром једра. Али дух буре поцепао је та једра, сломио јарбол и рибар није могао да стигне до циља.

Ова јапанска прича остварила се сада у политици англоамеричке коалиције. Пошто су Британија и њен пријатељ САД слабо напредовали према ратно-политичким успесима, то су Енглези отворили чаробно сандуче, у коме се налазио дух звани „ратни циљеви", и тај дух сада цепа једра коалиције, кида конопце и може да обори и јарболе.

»Проклете границе«

Није лака ствар расправљати у рату питање ратних циљева, кад не постоји искрени ратни циљ који би био привлачан за човечанство, већ само себичне намере појединих група. Државе Тројног Пакта не морају да улазе сада у детаљно одређивање појединости уређења света после рата: појединости не значе ништа, када пред народима стоји огроман циљ и огромна идеја стварања новог поретка правде и правичности. Та идеја значи да неће бити жртвовања интереса једног народа ради користи другог народа. Ако ће већ бити жртвовања интереса, онда само за добро целокупне заједнице народа. Социјална правда за људе, која је сада постала основ живота у уређеним земљама, биће проширена у социјалну правду за народе. Код таквог схватања циљева овога рата не може бити локалних тешкоћа у одређивању права и дужности појединих држава ни сада, за време рата, ни по завршетку рата.

Код непријатељске коалиције не постоји напредна основна идеја, која би одушевила учеснике те коалиције и омекшала себичност сваког од њих. Инцидент са владом Сикорског, која је покушала да се договори са Совјетима о будућим границама на Истоку, приказује колико је опасно дирати границе у рату. Опасно зато што онај енглески систем граница, који су они увели у Европи пре сто година, личи на кутију пуну јежева — ниједан од њих нема мира од бодљи осталих јежева.

Додирнувши питање пољских граница, Енглези су морали на захтев Москве да опомену све емигрантске сендвич-владе (тај надимак доликује им зато што живе од сендвича које њима с времена на време подели Идн, да би могле наставити своју декоративну егзистенцију). Сикорски је био принуђен да се извини Совјетима. Такозвана југословенска влада опет стоји пред реконструкцијом, јер је изазвала незадовољство Стаљина својим антибољшевичким ставом.

Али те опомене Сикорског, Јовановића и других Иденових марионета нису биле најтеже последице пуштања на слободу духа из чаробног сандучета. Затим је дошло најгоре. Британија је морала преко својих најутицајнијих листова да призна Совјетима право на финске територије, на земље Балтичких земаља, на Бесарабију и на северни део Ирана. Шта више, Енглези признају совјетску потребу да добију територију која би им осигуравала слободан пролаз кроз Дарданеле. Ово није нож у срце британске политике — то су два ножа. Прво, Лондон мора да одустане од онога што је у току сто година сматрао за начело своје медитеранске политике — затварања Средоземног мора за оне тамо са северне обале Црнога мора. И друго, савез са Турском не може да се сагласи са издајом Турске, а међутим тај савез је један од принципа, на коме се оснива ратна фантастика Казабланке и стварност Адане.

Монополни лиферант

Један део совјетских захтева више не може да се дискутује у јавности коалиције. Захтеви су постављени у Москви, а примљени у Лондону, а тим пре у Вашингтону који се највише залаже за бољшевизацију Европе. Каквих ће бити још захтева, то можемо да наслутимо из те чињенице што Стаљин сматра себе за јединог лиферанта ратних напора, за монополног лиферанта, и према томе, захтеваће и одговарајућу добит у случају — рекли бисмо у невероватном случају — да коалиција добије рат. Да би имао формално право за постављање најобимнијих захтева, Стаљин не признаје заслуге својих савезника у погледу ратних напора.

Нови амерички посланик у Москви (или у Куйбишеву) адмирал Стендли изјавио је: да је он пажљиво проучавао совјетску штампу и нигде није нашао ниједну потицу о количини испорученог ратног материјала из Америке, нити о помоћи од стране Црвеног крста, ни о доброчинству америчке акције за помагање совјетског народа. То ћутање совјетских новина Американац је објаснио речима: „Совјети, изгледа, покушавају да направе у земљи и у иностранству утисак да сами воде рат". Рузвелт нема среће са својим адмиралима, које прешаљује за посланике на страни: Лихи се није најбоље показао у Француској, Стендли се је тотално обрукао и мораће (по свој прилици) да се врати у Вашингтон.

Иако су се званични амерички кругови оградили од те адмиралове изјаве, ипак је америчка јавност, као и британска, веома узнемирена чињеницом да Совјети не признају ничије заслуге. Енглези и Американци су увређени јер сматрају да они исто толико жртвују на олтар рата, као и Совјети. Једни дају челик, други дају крв. То је нечувени цинизам. Оставимо већ по страни морално гледиште — зар се може цена крви упоредити са ценом ратног материјала? — већ погледаћемо ствар са другог гледишта: Американци чине индустриске напоре и стварају индустрију која ће им користити и после рата, док Совјети уништавају сопствени народ, а ти милиони живота се не дају повратити.

Американци пребацују Стаљину што не признаје да су му послали 3 милиона пари чизама, али они нису послали ниједан пар људских ногу, које би у тим чизмама корачале кроз снег и блато Источног фронта, борећи се у правој борби. Американци и сами осећају да расподела ратних напора није потпуно исправна и зато се с правом плаше совјетских аспирација, совјетског наплаћивања милионских крвавих меница.

Валеријанске капљице

Американци и Енглези се плаше совјетских захтева. Европа је у индигнацији због тих захтева. Цела Јужна Америка укочила је преговоре о америчким базама, јер је схватила чињеницу: Где стигне Рузвелт, тамо следи бољшевизам. Зато је Рузвелтов вице-президент Уелс одржао један велики говор, у коме се трудио да претстави политику САД као да је прожета духом хришћанства и демократије. Он је уверавао да је демократија најсавршенија форма хришћанства. Зачудо, то не признаје ни најоданији вазал „узорне демократије Северне Америке" кинески маршал Чанг Кај Шек, који је ових дана написао књигу, у којој констатује да је Кина добила опиум, проституцију и грамзљиву трговину од демократских земаља белих народа.

Тешко је сматрати демократију за узорно хришћанство када знамо да је баш америчка демократија једина у свету која никад није водила ниједан одбрањени рат, а која је у току своје кратке историје извршила преко 150 похода пљачке и насиља. Не можемо америчку демократију сматрати за право хришћанство, јер је према пуританским назорима највеће богатство човека несумњив знак да га Бог највише воли. Дакле, богатство је највећа врлина, без обзира на начине којима је оно стечено.

Уелс покушава да умири човечанство уплашено бољшевизмом и бољшевизанством, т.ј. стаљинизмом и рузвелтизмом, на тај начин што црта идилу послератног живота, који ће да се створи према америчком идеалу, а то је свет без класне борбе, у коме су сви људи браћа. Ако Уелс има слабо памћење, ми памтимо догађаје из живота „безкласног" америчког друштва — протестне поворке и демонстрације незапослених и гладних, као и фармера, штрајкове у фабрикама и читаве побуне радника угушене гасовима. А што се тиче начела „сви су људи браћа" — треба да се само сетимо да је снажан и дугачак антијеврејски бојкот био организован у Њујорку 10 година пре него што је у Немачкој почео антисемитски покрет. А Ку-Клукс-Клан и црнци јесу ли браћа?

Кад је реч о демократији, онда морамо да обратимо пажњу на две чињенице: демократска Енглеска одложила је за послератно време изборе у претставнички дом, а Данска, која се налази под окупацијом тоталитарне државе, обавила је ових дана, слободно и неометано, посланичке изборе. И Финска, која се налази у најинтимнијем савезу са националсоцијалистичком Немачком, могла је јуче устима једног од чланова своје нове владе да изјави да тај савез нимало није ометао демократску политику Финске која тече без икаквих уплива од стране националсоцијализма.

Право суверенитета

И према савезницима, и према окупираним земљама, Немачка поштује право суверенитета. То је дух немачке политике, дух Тројног Пакта. Истим духом прожета је политика Јапана према освојеним и ослобођеним земљама Источне Азије. Ових дана се испољила целисходност такве политике у догађајима који се дешавају у Кини. Док раније, приликом највећих успеха на бојиштима у Кини Јапанци нису могли да заробе већи број Чанг Кај Шекових војника, јер су се ти војници давали у дивље бекство, — дотле се у последње време црвени Кинези предају у масама, штавише, прелазе на страну националне владе заједно са својим генералима. То су знаци духовног расула у Чангкајшековој Кини, коју експлоатишу демократске САД и Британија, и духовног појачања националне Кине, коју подржавају државе Тројног Пакта.

Суверенитет је као право народа добио своје признање и у оном чину, чију годишњицу бележимо ових дана: говоримо о аншлусу, о присаједињењу аустриске земље Немачком Рајху. Суверенитет Аустрије је био прегажен политичким и финансиским махинацијама демократских престоница, које су хтеле да искористе Беч као оружје против Берлина. Београд је имао разумевања за тежње аустриских Немаца, за њихову жељу да уђу у оквир великонемачке државе. Гостопримство према политичким избеглицама из Долфусове Аустрије и став београдске политике у преданшлусно и аншлусно доба убедљиво о томе говоре.

Аншлус личи на присаједињење Саарске области, само са једном разликом. Тамо је претходно био извршен плебисцит. Овде је плебисцит следовао иза чина и он се испољио у свеопштем одушевљењу аустриског народа. То је, дакле, „антидемократски начин" поступања — вршити оно што народ жели. А демократски начин изгледа друкчије. Нокс и други говорници америчке владе захтевају упоришта за САД по целом свету и отворено кажу: „Узећемо та упоришта, без обзира на то чија су".

Амерички начин поступања према народима је ових дана лепо илустрован. Пред турске изборе стигло је у турске луке неколико пароброда са житом из Америке, и зато су у Анкари укинуте хлебне карте. У исто време становништву Мартиника француског острва, саопштено је да из Северне и Јужне Америке не може бити послан ниједан килограм жита за исхрану изгладнелог народа. Тако се врши пресија на гувернера и људство Мартиника, како би попустило пред Рузвелтовим захтевом да се стави у службу америчког рата. Дакле, за мали Мартиник који је удаљен од америчке обале 500 километара, нема ни жита, ни пароброда за жито. А за велику Турску, удаљену 25.000 километара од Америке, нашло се и бродова и брашна.

Рекламни трик са Турском није успео Турски избори и нова турска влада потврдили су непромењивост политике турске неутралности. А што се тиче Мартиника, можда ће глад да помогне демократији, као што је помогла у француском Џибутију.

Предизборни маневри

Питање упоришта излази из оквира стратегије садашњег рата, из оквира политике послератних циљева и улази у оно што је најважније за демократске прваке — важније од стратегије и међународне политике — предизборну кампању. На прве изборе Рузвелт је изашао обучен у тогу реформатора економије. За друге изборе обукао је црвенкасту тогу социјалног добротвора. По трећи пут је направио белу тогу миротворца, који ће спасти амерички народ од увлачења у рат. Пошто је пропао са Њудилом, са ликвидацијом незапослености у САД, пошто је преварио народ обећањем нератовања, а затим обећањем уносног ратовања, сада пред детињастом памећу Американаца отвара перспективе светске хегемоније. Његов сарадник Нокс обећава Американцима ратну морнарицу, која ће господарити не на једном ни на два океана, већ на свима морима света. Његов други сарадник Магнесен пројектује ваздушне и поморске линије из Америке према Аустралији, другу према Сингапуру, трећу према Јапану, четврту преко Аљаске за Сибир. „Неколико острва ћемо купити, неколико закупити, неколико добити за заједничко искоришћавање са савезницима, а неколико ћемо силом узети". И на Атлантику Магнусон жели да добије острва. Чак и Врангелово острво, које је Американцима припадало „на основу оправданих аспирација америчких китоловаца и помораца", треба да буде плен арктичког адмирала Берда, који ће на северу допунити империјалистички рат на југу остварен антарктичким адмиралом Бердом.

Такве изјаве стварају конфликте између САД и Британије, Совјетске Уније и других мањих партнера. У предизборној нервози Американци не обраћају пажњу на те „ситнице". Једини, кога не би желели да наљуте, су јевреји, и зато су натерали генерала Жироа да укине противјеврејске законе у Алжиру. Шта више, шаљу полујевреја Лагардиа као сталног резидента у Северну Африку и тиме хоће да прикажу јеврејима да ће Рузвелт тамо створити бољу јеврејску Палестину од оне коју је тако рђаво стварао Балфур на обали Јордана.

Перспективе трећег светског рата

Тај јеврејско-амерички империјализам већ је и сада свестан тога да ствара предуслове за трећи светски рат већ у оно време, кад није завршен ни други светски рат. Исти Уелс, амерички вице-президент, је у свом говору рекао да ће трећи светски рат неминовно доћи ако Американци буду поновили исте грешке, које су учинили после првог светског рата. Нов рат може избити, вели Уелс, и у том случају ако Совјети поново прихвате идеју Троцког о светској револуцији. И, најзад, трећа евентуалност: избиће нови светски рат ако Британија опет покуша да у Европи прави политику која би се косила са интересима Москве.

Питање је постављено сасвим јасно. Версаљске глупости већ су постављене као ратни идеал за који се боре Британија и САД. За нас је доста да се намерава успостављање Хабсбуршке монархије, и из тога већ видимо да ће светски мир по вашингтонској мустри бити почетак новог светског рата.

Што се тиче светске револуције Троцког, он ту идеју није однео у гроб кад му је један Мексиканац чекићем проломио лобању. Та идеја остаје и даље основно вјерују Стаљиновог комунизма. И баш то што он крије америчко-британску помоћ у рату доказује његову намеру да претстави комунизам као једину снагу борбе и евентуалне победе. Идеја светске револуције је неодвојива од комунизма. И зато Рузвелтово бољшевизанство тера човечанство у трећи светски рат ако у овом рату комунизам не буде уништен снагама Европе.

И најзад, британске интриге могу, према мишљењу Уелса, довести до новог рата. Али он се вара ако мисли да ће те интриге имати успеха у Европи. Европа ће бити сложна, и она ће после своје победе наћи језик за разумевање између свих народа од Бискајског залива до Јапанског мора. Само победа правде изражене у програму Тројног Пакта може да одврати трећи светски рат. Чак и највећи непријатељ Тројног Пакта види да је он снажан снагом идеје. То признаје и Уелс, који каже: „Чак и после Хитлерове смрти милиони људи ће веровати да је он њихов вожд. И умрли Хитлер биће исто тако опасан као и живи Хитлер". За Рузвелта то се не може рећи. Живи Рузвелт је нешто мало, умрли Рузвелт није ништа. Јер је тај човек вођа интереса, а не вођа идеје.

Идеја ће победити. И треба да се надамо тој победи јер једино та победа може човечанству донети мир, док у случају Рузвелтове победе иза рата ће одмах доћи нови рат.

МЕС.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке).

ШТАМПАРИЈА „ЛУЧ", Краљице Наталије 100.

Тромесечна претплата 36 дин. шаље се преко „Пресе", а. д. Влајковићева 18.

Борба за Европу

Када је пропао Наполеонов покушај да силом створи уједињене државе европске, онда је њему самоме постао јасан пут којим је требало ићи и којим ће морати ићи онај ко после њега буде желео то да оствари. Онда је изрекао чувену реч да ће се то моћи постићи једино путем убеђивања.

Потребно је, дакле, да сви народи Европе постану свесни о неопходности европске заједнице с обзиром на њихов заједнички, као и њихов појединачни живот и опстанак. Та се заједница намеће ако ни због чега другог, оно због незајажљивости англо-америчког империализма, који је већ данас очевидан, ма како се прикривао иза примамљивих али празних обећања о будућем уређењу света.

Стварност говори јасно две чињенице. Прва је та, да Америка, још док рат није свршен, гледа да се дочепа свих европских колонија, извора сировина европског рада и европске индустрије. Друга је чињеница да се англо-американци не интересују будућношћу европских народа самим тиме, што их препуштају онаквој судбини какву им Совјети, у случају победе, буду скројили.

Под овим углом посматрана, борба Немачке добија сасвим други смисао и значај, но што се то хоће да претстави од стране непријатеља Европе. То је борба одиста за одбрану Европе, како са истока, тако са запада. Отуда је дужност свих народа нашега континента да у интересу властитог опстанка учине све, да се та борба оконча у корист Европе, а не на њену штету.

Шта Осовина намерава јасно је речено на састанку Рибентроп—Мусолини. Сваки народ Европе — био он најмањи — добиће могућност самосталног државног и националног развитка сразмерно његовој вредности по европску заједницу. Другим речима: сваки је народ Европе већ данас ковач своје будућности.

И право је да се свакоме суди по заслузи. Према томе, колико ко буде жртвовао за општу европску ствар, толико ће му се касније и дати. Од нас, Срба, тражи се да својим радом, планским и смишљеним, допринесемо заједничкој победи. Ми тај захтев морамо испунити. Морамо и можемо. Сваки онај који другојачије саветује, тај је непријатељ европске, па и наше народне будућности. Једино кроз ред, рад и мир, ми служимо и европској и нашој народној ствари.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

Тужни крај Беверицовог плана

Што се још једном осврћемо на Беверицов план, не чинимо то из разлога што би се могло рећи да је тај план сам по себи претстављао потицај за неке шире и значајније социјалне реформе. Да кажемо одмах да се цео тај многопоминьани план сводио на најобичније преуређење социалног осигурања у Великој Британији, које, не само што у опште не може да издржи поређење са грандиозним системом који се деценијама све даље изграђује у Немачкој, него ни са социалним осигурањем у земљама континенталне Европе, у том погледу далеко заосталим за Немачком. Познавајући владајућу класу своје земље, аутор тога плана није се усудио да као узор узме ма и нешто налик на савршено немачко уређење, већ му је као узор послужио систем који је на снази, у социално сразмерно најнапреднијој земљи Британске заједнице, у Новој Зеландији.

Беверицов план је дакле од самог почетка претстављао најобичнију мрвицу бачену незадовољним радницима, обећање нечег што далеко заостаје иза тековина давно остварених у другим земљама.

Па како је прошла та мрвица, тај јадни богаљ од „реформе?" Судбина тога социалног „бакшиша" симптоматична је и симболична, а то и јесте разлог што смо се у две речи на то вратили.

Не само да су британски индустријалци устали одмах против тог плана, из простог разлога што је он предвиђао за њих нешто веће доприносе социалном осигурању но што сад дају (а процентуално ипак много мање него у другим државама); побунила су се, замислите, и осигуравајућа друштва! Прави им се, знате, конкуренција са званичног места, а по њиховим управним одборима, разуме се, седе плутократски конзервативни политичари...

Зна се шта је даље било. У Доњем дому влада је са лицемерним чуђењем одбила да овај план третира као пројект који би одмах сад, још за време трајања рата, требало озаконити. Влада је дала на знање да она тај пројекат сматра једним „причам ти причу", једним „о том потом", које се може надугачко опевати попут многе друге „фата моргане" за будућност, али који се не сме још сад укалупити у позитивно законодавство. Против тог схватања устала је Радничка странка; устао је и Лојд Џорџ са жалосним остацима либерала; под утицајем своје кћери, лабуристкиње, ова седа реликвија из првог Светског рата желела је да се о њој опет мало говори; најзад, и једном делу конзервативаца био је тај цинизам владе „преко јего".

Шта је био резултат: Влада је остала у приличној мањини. Иако из Лондона већ десет година проповедају да се њиховe владе, у име јединоспасавајуће Св. Демократије, ропски покоравају игри машине за бројање гласова, званој „народна воља", сад, о првој прилици да то за трајања рата покаже свету, издала је ту своју догму. Остала је на власти, остала да брани плутократске индустријалце и своје пријатеље, акционаре осигуравајућих друштава.

На толико социалног схватања наишла је код властодржаца „ослободитеља" Беверицова мрвица.

Зар државна творевина која у толикој мери не схвата дух времена, није осуђена на пропаст?

Слаба фајда што Бевериц сад свој одбачени план носи у САД да га са Рузвелтовим „трустом мозгова" узида у амерички облакодер од карата који се зове „план будућег уређења света..."

Р. Т.

Енглеска социјална реформа

— Антони каже, да је једина разлика у томе што се сада милостиња не зове више »милостиња« већ »Бевериџ«.

Ко с ђаволом тикве сади

Тежак је емигрантски хлеб, који морају да једу разни емигранти, издајице Европе, који су приморани да га примају из руку енглеских плутократа, чији је цинизам беспримеран у историји народа. Пошто су их нахушкали да за њихове интересе убаце своје земље у рат против Немачке и пошто су их до краја искористили, они их одбацују као исцеђен лимун у првој прилици кад им сметају или им нису више потребни. Цела историја перфидног Албиона сведочи о томе и могла је да поучи ове разне издајице, колико је глупо и лудо веровати у обећања и гаранције Лондона. „Ко с ђаволом тикве сади, о главу му се лупају", каже наш народ и та се мудрост најбоље може применити на оне, који раде са Енглезима.

Последњих дана ово вековно искуство добило је две нове потврде. Пољска емигрантска влада доживела је тешко разочарење и у своме спору око источних граница са Москвом била је остављена на цедилу од стране енглеске владе. Ма да је Пољска ушла у рат против Немачке на основу енглеских гаранција и за њен рачун, сада када се појавила дискусија са Совјетима, Лондон је погазио и раније дату реч и Атлантску декларацију, чије се мастило још није осушило и дао на знање пољској влади генерала Сикорског да се има приклонити захтевима Стаљина. Без обзира на то што је ова дискусија у ствари беспредметна, јер се ради о територијама који нису у рукама нити Пољске нити Совјета, она је карактеристична за цинизам енглеских властодржаца и најболе илуструје капитулацију англосаксонских плутократа пред црвеним империјализмом.

Други један пример, нама ближи, исто тако потврђује ову капитулацију и бездушно играње са судбином малих народа, које је у традицији енглеске политике. У спору између Москве и емигрантске „југословенске владе" у Лондону око Драже Михајловића енглеска влада је опет морала да се приклони пред захтевима крвавог савезника из Кремља. Као што је познато Стаљин је недавно у Лондону службено протествовао противу емигрантске „југословенске владе" што је њен експонент Дража Михајловић ударио у леђа црвеним терористичким бандама у западној Босни, противу којих је водила акцију чишћења немачка оружана сила, док их није ликвидирала.

Енглеска влада, повињујући се наредби из Москве, извршила је притисак на фантом-владу југословенских емиграната и како јавља један шведски лист она ће бити у току идућих дана реконструисана, да би у новом саставу направила потпун споразум са Совјетима. У ту сврху позват је из Америке бивши хрватски бан Шубашић, који се у сукобу око Драже Михајловића потпуно изјаснио за становиште Совјетске Уније, тако да је његово држање са задовољством похвално и московски радио. Та нова „југословенска влада" биће састављена тако да ће дати Совјетима пуне гаранције и претставља још једну капитулацију Лондона пред Совјетима. Овакав исход овога спора још једном доказује издајство Енглеске према Европи, чију је судбину вољна да препусти бољшевичком рушилачком бесу, у пустој нади да сачува своју превласт у другим деловима света.

Све ово нема великог значаја у погледу остваривања, јер је стварност другојача и судбина Европе и малих народа не зависи више од интереса лондонских банкара и лордова нити ће они бити изложени на милост и немилост московских властодржаца. Немачки Рајх и други европски народи чувају будућност Европе, ослобођене кобног мешања Велике Британије и спасене од пакленог плана уништења црвене Москве. Али овако држање Лондона у пољско-совјетском спору и у питању Драже Михајловића остаће као још један документат у историји издајства европских интереса, које је спроводила Енглеска, испољујући нарочито потпун цинизам кад је у питању судбина малих народа.

У ЛАЖИ ЈЕ ПЛИТКО ДНО

Женева, 10 марта

Званична енглеска агенција Рајтер јавља из Каира да се у југословенским круговима тврди како је у Београду дошло до великих нереда и немира. Окупаторске трупе у Београду су у строгој приправности.

* * *

Кажу да пролеће утиче на људску уобразиљу, да је потстиче до крајњих меја, па да су у пролеће људи често и ван логике ствари. Тврдити да су се у Београду десили неки велики неред значи не само ширити измишљотине, већ те измишљотине, под пролећним импулсом, уздизати до читавог једног система измишљотина.

Званична агенција Британског царства оваквим својим измишљотинама спушта своје обавештајне гране до обала једне прљаве реке, којом отиче бофл роба, намењена тамо некима мрачним колонијама. Сличну вест може ширити само онај, који сматра да је цео остали свет ваљда неко црначко племе, које је у својој примитивности необавештено и о приликама које се дешавају у суседном селу.

Српски народ има пословицу: „У лажи је плитко дно". Лагати је у природи слабих људи, али лагати безобзирно, то већ није ни слабост, то је такорећи мислити репом уместо главом.

Постоји једна неумитна логика ствари, која сама собом даје оквир и људском расуђивању, па кад агенција Рајтер тај оквир премашује својим измишљотинама, није никакво чудо што се више не верује у веродостојност њених било каквих обавештавања.

Претплатите своје у заробљеништву на

СРПСКИ НАРОД

Претплату прима „Преса"

Београд Влајковићева бр. 8

Тромесечна претплата стаје дин. 45.—

ШТА ДА РАДИМО С ГОТОВИМ НОВЦЕМ?

Међу многим привредним проблемима који нас данас притискују и чије је решење врло тешко наћи, то је и питање: шта да радимо са толиким новцем који се налази у рукама широких народних слојева? — Самим тим што се ово питање поставља, види се да новца има у циркулацији доста, управо више но што се за њега може наћи одговарајућа употреба у здравом економском смислу.

У обичним временима, новац се може трошити како се хоће, па да то никоме не смета, или се може по вољи улагати у шта се хоће, јер свега има на расположењу колико се хоће. У ратним приликама, новац се не може и не сме трошити како се хоће, а не може се ни улагати у шта се хоће. Трошити се не може по вољи, јер би они који имају много новаца могли да плаћају велике цене и да тако покупе на пијаци и у целој земљи све што има, остављајући сиромашније чланове нашег народа да помру од глади и оскудице.

Зато је и код нас, као и у целом свету данас, уведена рационализација потрошње; т. ј. сваком човеку, односно свакој живој души, одређено је колико чега сме купити, и коју цену сме платити за оно што му је дозвољено да купи. А у погледу привредног улагања новца у какве послове, у куповину имања, подизање фабрика, отварање какве радње или тсме слично, такође постоје многа ограничења и многе немогућности.

Значи, да код многих људи и у многим породицама остаје данас новац, често у великим износима, без могућности неке целисходне и легалне употребе. Један део наших сугрђана, и у вароши и на селу, осећа да га тај тако примирени новац притискује као неки терет, и тражи му одушке. Једни иду у илегалну трговину, т. зв. црну берзу, и купују животне намирнице, а и друге предмете покућства, одела, накита итд., управо све што им дође до руку, не питајући пошто је шта.

На овај начин, сувишан новац постаје велика народна штеточина, јер подиже цене и изазива нагомилавање робе у рукама једних, док огромна маса сиромашнијег света остаје без намирница, нити може да плати оне цене на које се роба подиже на црној берзи. Други стоје збуњени и забринути, питајући се шта онда да раде са новцем, ако им је онемогућено да свој новац легално утроше или пласирају.

Ово питање није само питање појединаца, него постаје питање целе наше нације и целокупне наше народне привреде. Новцу се мора сачувати вредност у очима широких слојева народних. Јер ако се новац омаловажи и дискредитује, настаће најтежи поремећаји у народној привреди. Не сме се допустити, да се новац сматра као штеточина и тешки терет на нашој привреди, нити на леђима оних који га имају. Нити се сме сваки онај који има новаца унапред сматрати и осуђивати ка лопужа, пљачкаш или црноберзијанац. То је чисто бољшевичко гледање на новац и на приватну својину.

Исправно народно-привредно гледиште не одбацује у начелу приватну својину, јер њу сматра као најбољи подстрек људи на рад. Поштена зарада, стечена поштеним радом и напором свих снага и способности, користи сваком појединцу, а и целом народу, јер ће људи један другога потстицати на утакмицу у раду и зарди. Угушити приватну својину и оспорити право на зараду, значило би убијати вредноћу и усталаштво код људи, и тиме би се укупна национална радиност спуштала на нижи ступањ интензитета, што би народ одводило у све веће и веће сиромаштво.

Сви културни народи, желећи свој напредак, стоје чврсто на браницу приватне својине и права на зараду, наравно под условом да се својина и зарада стичу на исправан начин и у допуштеним односима. — Допуштајући приватну својину и зараду, културни народи сматрају и новац као легалан и користан саставни део народне привреде, па га штите да му се не упрошћује углед и вредност у народу, контролишући при том његове функције да не би постао штетан и разоран како у привредном тако и у социјалном погледу.

Па шта онда да се ради, ако се новац почне у народу нагомилавати, а нема се довољно могућности за његову легалну потрошњу или целисходно привредно пласирање? То се питање поставља не само код нас, него и код свих народа данас. И налазе се начини, који су већ довољно испробани, да се могу свуда примењивати. На првом месту, новцу се морају отварати могућности привредног пласирања, т. ј. улагања у рад, у производњу, како у пољопривреди, тако и у занатима, индустрији, грађевинарству, грађењу путева, железница, пловних канала, регулацији река и бујица, у отварање и проширење рудника, итд. У колико приватна иницијатива и приватни капитал не могу да се прихвате појединих послова из горе набројаних привредних грана, то има да учини држава, по једном великом привредном плану.

Новчана средства за ове послове држава има да прикупи из народа, путем згодно подешених зајмова, које би публика радо уписивала, јер би тако нашла сигуран продуктиван пласман и добро укаматњивање за свој иначе мртво лежећи новац. Овакви државни зајмови са привредном наменом санирају вредност новца не само тиме што му не дају да непродуктивно чини пустош на црној берзи, него га упућују да подиже привреду и благостање народно, и тиме увећавају могућности здраве циркулације новчане. Тим путем, поглавито, одржавају оптицај свог новца на одговарајућој здравој висини све државе које се данас налазе пред проблемом чувања своје валуте.

Државни зајмови са привредним, а евентуално и чисто финансиским циљем, само су један начин целисходног пласирања приватних новчаних готовина. Државни зајмови не емитују се сваки дан ,а новац се ствара као готовина у приватним рукама сваки дан. Треба да има начина да се тако рећи свакодневно даје одушке нагомиланом новцу у широким слојевима народа, да би од новца у народу и за народ било користи а не штете. Ту одушку, тај вентил сигурности, налазимо у могућности да се накупљени новац, ма и у најмањим количинама, и свакодневно, може улагати на штедњу код штедних установа: државних и приватних новчаних завода, и код задруга.

Улагање на штедњу регулишу данас све културне државе тако, да улагачима буду њихове уштеђевине потпуно сигурне и потпуно ликвидне, тако да их улагачи могу увек и у свако доба подићи у случају невоље или какве привредне потребе, а да се прикупљене уштеђевине читавог народа ипак могу упутити у привредне сврхе. Овакав се систем уређења и контроле уложног пословања уводи данас у свима земљама које су пришле планском вођењу своје народне привреде.

И наша држава Србија пришла је планској привреди, па према томе и она плански уређује националну штедњу, прикупља народне уштеђевине код штедних завода, као једним од добрих и поузданих путева којима се решава проблем опасности од претераног нагомилавања готовог новца у рукама широких слојева народа.

Улагањем новца на штедњу код штедних завода, појединац се моментано ослобођава бриге и недоумице, шта да ради са својим готовинама новца. Он га улаже, за себе корисно и сигурно, а корисно и за целокупну народну привреду и за националну валуту. Остаје му при том на вољу, да у сваком тренутку може свој новац уложити накнадно у шта друго; у какав државни зајам, у какво привредно предузеће, у какву некретнину, или какав било други пласман. Уложивши свој новац код штедног завода, појединац добија времена да на тенане и спокојно, без журбе и нервозе, бира где ће и како дефинитивно пласирати свој новац.

У данашње време, баш за време рата, примећује се велики пораст улога на штедњу у Немачкој ,а ваљда и у другим земљама. То се примећује у последње време и код нас. Значи да се у целом свету мисли и сматра, да је улагање новца код штедних завода добар одговор који смо тражили на горе постављено питање: шта да радимо са готовим новцем?

Др. Милорад Недељковић
(Предавање одржано на београдском радију)

СЕЧ АДРВА У СРЕЗУ КЉУЧКОМ

У срезу Кључком организована је планска сеча дрва за нову економску годину, која ће се вршити у општинским шумама. У разним општинама биће посечено укупно 5.000 кубних метара. Сечу врше овлашћене фирме и посједници приватних шума, под контролом шумарских власти.

Једна кобна заблуда

Написао: др. Еуген Миндлер, главни уредник часописа „Дас Рајх"

У своме делу о *Вечном миру* велики филозоф Кант прича, како је неки холандски гостионичар ставио фирму својој радњи *Код вечног мира*, а испод ње насликао гробље.

Ова шала са смрћу потсећа на предлог америчког новинара Брауна, који предлаже да се Европа препусти бољшевицима како би је коначно „смирили". Нико у то не сумња, па ни они преко океана, да би са бољшевизмом заиста над Европом завладао мртвачки мир. Свима нам је још у памћењу како се у Русији спроводило убијање сељака у масама ,и како су милиони недужних помрли од глади и зиме. То би уистоко страшније било, пошто би цело човечанство, па и Америка, изгубили много више у Европи, него што је то могло да се изгуби у Совјетској Унији.

Европа је одувек била најбогатија ризница свих човечанских и културних вредности, без које се не би могла ни замислити америчка цивилизација. Па ипак, ако оставимо на страну све сентименталне моменте о духовним вредностима, и расмотримо ове америчке предлоге сасвим пословно, онако како су то навикли преко океана, поставићемо једно питање.

Када се саветује малим државама, да се без пријговора потчине бољшевичкој сили, запитаћемо, какве би користи од тога имали грађани Сједињених Америчких Држава?

У томе и лежи кобна заблуда. Нико не гарантује дотичном господину Брауну, да ће Стаљин, пошто оствари револуцију у Европи путем једне крваве трагедије уништавања (страшније од оне у Совјетској Унији), застати на томе и да ће се за љубав мира на осталим континентима одустати од идеје светске револуције.

Никакав карантин не би могао да спречи духовну инфекцију Америке бољшевичким бакцилом, када би Европа постала жариште болести.

Овој се опасности у Сједињеним Америчким Државама не поклања довољно пажње, па и сама Енглеска верује да је имуна од бољшевизма. Да није тога веровања, не би познати и озлоглашени лорд Бивербрук рекао у Доњем дому: „да будућност енглеске светске империје лежи у тесним односима пријатељства Велике Британије и Совјетских Социјалистичких Република", као и „да само будале мисле да победа Совјета може да буде опасна по Енглеску, и да се сваки паметан човек у Енглеској мора обрадовати ако Стаљин добије рат у Европи".

Лорд Бивербрук, као и амерички новинар Браун, врло мало је размишљао о последицама које би победа бољшевизма имала за човечанство, Европу и њену културу. Он можда уображава, да је Енглеска бисер у сребрном језеру, довољно заштићен од непожељних утицаја; мисли да би се енглески „послови" могли и даље обављати и онда, када се залепршају црвене заставе на европском континенту и када завлада срп и чекић.

Прочитаћемо пажљиво податке из енглеских статистика. Увоз Енглеске из најважнијих земаља европског континента био је пред сам рат већи него из свих делова осталог света. Однос је 924 према 192 милиона фунти стерлинга. То важи и за извоз. Енглеска је у исто време извезла у европске земље скоро дупло више него у ваневропске.

Сва досадашња трговачка искуства Енглеза у погледу трговине са Совјетском Унијом, не дају никакве наде за трговину са евентуално бољшевизираном Европом. Енглески увоз из Совјетске Уније био је једва нешто већи него из Финске. Девет милиона Холанђана, у мирно време, трошило је два пута више енглеске робе, него 190 милиона совјетских грађана! Тај нам број истовремено показује најочигледније колико је Стаљин успео да смањи стандард Совјетске Уније.

Приликом овог расматрања узет је у обзир искључиво енглески робни промет. За енглески привредни биланс, још много важнија је позиција такозваних услуга, тј. прихода од свобраћајних финансиских и осигуравајућих трансакција, које је Енглеска спроводила у Европи. Захваљујући овим услугама претварала се пасивност енглеског трговачког биланса у активни платни биланс.

Бољшевизирана Европа, међутим, имала би веома мало интереса за британске услуге, онако као што их је имала Совјетска Унија пре избијања рата.

Ако се трезвено размисли о свима овим реалним чињеницама, које се могу доказати помоћу статистичких годишњака, које говоре о губицима енглеског капитала у иностранству, а при томе има и у виду амерички план — који се жели спровести законом о зајму и изнајмљивању ,онда је тешко схватити, какве би користи биле за Енглеску, према замисли лорда Бивербрука, губитком европског привредног подручја у корист Совјетске Уније?

У светлости ових чињеница, још мање је схватљиво, чему се има обрадовати енглески грађанин у случају бољшевичке победе у Европи?

За реалног политичара много је сигурнија претпоставка, да ће једнога дана сви трезвени људи и у Енглеској сматрати за срећу што бољшевизам није победио, и што Европа није пала у руке Стаљину.

Ту смртоносну опасност, која је претила свима европским народима, па и самим Енглезима, отклонили су Немачка и њени савезници.

Пољопривредне књижнице и читаонице

Министарство пољопривреде и исхране приступа оснивању великог броја пољопривредних читаоница и књижница. Већ су набављени комплети који броје око 50.000 књига. При свим пољопривредним инспекторатима и окружним начелствима као и код среских пољопривредних референата, при државним расадницима, пољопривредним одборима и сличним установама, образоваће се књижнице. Поред тога и сваки реонски економ добиће на руковање једну мању књижницу намењену пољопривредницима његовог реона. Укупно предвиђено је за сада образовање око 200 окружних и среских, а око 300 реонских књижница.

Да би стручне пољопривредне књиге биле што више при руци пољопривредницима Министарство ће разделити известан број и појединим сеоским књижницама и читаоницама, нарочито при пољопривредним организацијама, као што су подружине и задруге.

ИЗГРАЂИВАЊЕ НОВЕ СРБИЈЕ - ОТАЏБИНЕ РАДА И ПОШТЕЊА

Говор генерала М. Ђ. Недића о годишњици Српске заједнице рада

На прослави годишњице Српске заједнице рада претседник владе, генерал М. Ђ. Недић, као старешина Заједнице одржао је следећи говор:

— Драга браћо радници, пољопривредници и привредници.

Данас, на дан годишњице Српске заједнице рада, ја сам дошао међу вас да вас поздравим, да вам честитам годишњицу и да вам захвалим што сте ви ову младу и корисну установу Српску заједницу рада прихватили из све душе, из свег срца и дали сте јој живот и снагу те је могла да буде у првим својим корацима корисна и вама радницима, и привредницима, и друштву и држави.

Вама је свима познато како је тешко једној новоствореној установи у првим почецима, а особито данас када не само ратне тешкоће спречавају да она развије своја крила потпуно, него и велики број људи који не могу да се дигну изнад обичности и да прећу преко својих личних рачуна и себичности.

Српска заједница има своју велику будућност. Она је дело великог социјалног и државног програма будуће нове Србије. Она није створена ад хок, на пречац, она има свој дубок корен у души српског народа, у његовој традицији, која је збор и договор српског народа, братство, љубав и слога узајамна помоћ и рад. Она је национална, она има једну особито велику особину да је на задружној основи. У њој је највеће поштовање рада. Зато је она корисна по српски народ, по његову будућност.

Кад будете процењивали величину замаха Српске заједнице рада треба да имате на уму ово: Време које је прошло, или како се то говори прератно време, неће се повратити никада. Оно и не треба да се поврати и не може да се поврати и не дамо му да се поврати. Оно није могло да опстане због тога што није имало у својој суштини социјалну правду, без које нема здравог поретка и не може да се одржи ни друштво ни државни поредак.

Гледајући право у очи будућности ми сви треба да се постарамо да заведемо нови поредак државни и друштвени у Србији који ће да загарантује праву социјалну правду, јер је Србија мати свију нас, јер смо ми сви браћа, у њој не сме бити ни повлашћених ни подвлашћених.

> Каква би била та српска држава, нова Србија у којој би брат експлоатисао брата, у којој би један живео бесно док други не би имао хлеба. То у новој Србији не може и не сме да буде. Она мора да буде мати за сву своју децу.

Отуда је велики задатак Српске заједнице рада. Она је узела на себе да из тих тешких прошлих дана, тешке социјалне неправде, елеминише све оно што је гушило наш народ. Она је узела на себе велики задатак да нађе хармонију између капитала и рада. Она је учинила прве кораке у том погледу. Сви су ти њени први кораци уродили плодом. Да је то тако доказ је што видите данас овде у овој дворани да седе заједно сви привредници послодавци и сви радници и заједно се братски договарају. У томе договору у томе братству мора да израсте нов друштвени поредак, нова социјална правда, један нов здрав државни поредак.

Да је Српска заједница рада успела доказ је то што су радници већ равноправни у Српској државној заједници а да су равноправни доказ је што нису сами. До сад су они били сами. Отсада имају заштиту и друштва и државе. Да имају заштиту од друштва доказ је што су сви привредници овде заједно са радницима, а за доказ да имају заштиту од државе доказ је то што сам ја међу вама.

Те велике реформе, те судбоносне реформе и по послодавца и по послопримца има полако, лагано, постепено по једном плану да изведе Српска заједница рада. Она је у једном великом замаху за годину дана показала резултате.

Узмимо само духовни и морални препород нашег друштва социјални и економски напредак за ову годину дана. Хоћу нарочито да одам достојну хвалу управи Српске заједнице рада што је обратила највећу пажњу на радничку децу, на радничку омладину и на радничке породице. Она то мора увек да ради у све већем степену и увек на то да мисли. Зато је Српска заједница рада на својој застави написала речи: ПРАВА СОЦИЈАЛНА ПРАВДА.

Српска заједница рада хоће да сваки Србин кроз своју дужност добије право. Какав би био Србин који би имао само право а не би имао дужности?! То би био криминал, онда би то друштво пропало без трага и гласа.

> Иде ново време у коме се неће ценити онај који има много злата, него ће се поштовати и ценити онај који има много рада, који је користан за заједницу, за отаџбину и за народ.

Морао сам вам рећи главне смернице Српске заједнице рада. Ја сам уверен и убеђен да она има велике задатке а да за њих треба и много времена и много људи и много добре воље и велике енергије. Један посао ако нема својих следбеника, апостола и усталаца не може успети. Без добрих извршилаца он може да пропадне. Али ми то нећемо дати. Дајте нам још неку годину времена а ми ћемо нашом вољом вама, браћи радницима, дати оно што до сада ви нисте имали а то је социјалну правду у новој отаџбини, у Мајци Србији. (Бурно одобравање).

Генерал Недић говори на свечаној седници Српске заједнице рада

(Снимак „Српски народ")

Ми ћемо вам дати радничке домове и радничке болнице, радничке кооперативе, задруге итд., јер ви радите послове на обнови Мајке Србије и морате живети као људи. То је идеја водиља нашег пословања и рада. То је закон братске правичности за вас претставнике рада, претставнике активног посла.

> Морам вам рећи још једну реч. Све ћемо учинити за вас. Али ја тражим од вас само једно: да будете добри Срби, прави Срби и да волите ову ојађену и тешко погођену земљу Мајку Србију свим срцем својим, свом душом, да јој видате ране, да јој излечите ране да она може да живи у будућности ради вас, ради вашег потомства и ради дуга који смо дужни нашим претцима.

Још једно тражим од вас: Да бежите од којекаквих интернационала. У интернационалама не ма српског неба, нема српске љубави. Тамо је туђа експлоатација, тамо нема милосрђа за вас.

На крају је претседник Недић рекао:

— Ово што вам данас говорим, говорим вам као старешина Српске заједнице рада, као ваш брат, друг и пријатељ, у име Мајке Србије коју ја знам да ви волите нада све. Живела Мајка Србија!

Реч претседника Недића саслушана је пажљиво и бурно поздрављена.

Година дана пословања Српске заједнице рада

Приликом годишњице оснивања Српске заједнице рада г. Зарија Поповић, заменик Старешине поднео је исцрпан извештај о постигнутим резултатима за годину дана делатности. У своме извештају г. Поповић је изнео између осталог следеће податке:

„На данашњи дан прошле године, 6 марта 1942 год. започела је са радом Српска заједница рада. Њени су задаци одређени Уредбом о оснивању Српске заједнице рада. На самом почетку она је стекла у наслеђе остатке бивших синдиката, Комора и разних удружења. Ови остаци били су само у толико уколико је било нешто мало имовине. Иначе у погледу националног, културног, социјалног и физичког развитка и напретка радника није се пре појаве Српске заједнице рада ништа радило а поготово у области исхране и снабдевања. Једини сектор где су ове установе нешто радиле била је социјална заштита где смо видели државне интервенције, државне инспекторе рада, а остали синдикати и коморе водиле су борбу до истребљења на штету ојађеног радника и његове породице.

Приликом самог оснивања Српске заједнице рада било је подозревања и сумњичења.

Уредба је јасно рекла и ми смо говорили свима, у радионицама, фабрикама да Српска заједница рада хоће да код свих послодаваца и радника влада врховни интерес српске привреде коме се морају подредити сви појединци. Рад Српске заједнице рада обухвата целокупан живот и рад радника, што пре појаве Српске заједнице рада није било.

Две области рада

Ако посматрате устројство Српске заједнице рада видећете да се њено деловање дели на две области. Прва је област у којој сарађују сви послодавци и послопримци а то је социјална заштита која има 7 Главних савеза, стручне одборе и Велики савет.

Друга је област национално културно, социјално и спортско васпитање и снажење радника и радничке омладине. По самој Уредби задаци у вези са деобом ове две области деле се на три основна сектора: 1) социјална заштита, 2) снабдевање и исхрана, 3) социјално васпитање у организовању слободног времена. Према тим циљевима и законским задацима изграђена је цела организација Српске заједнице рада.

Ми смо одмах почели са практичним радом. Пре свега социјална заштита, уколико је постојала, слабо је спровођена пре појаве Српске заједнице рада. Ми смо учинили огромне напоре да јој дамо српски, човечански смисао, да докажемо послодавцима и послопримцима и државним властима да Српска заједница рада жели да буде правилан регулатор односа између послодаваца и послопримаца. Ми нисмо допустили да се спроводи пракса која је била пре Српске заједнице рада, где су радници гоњени на суд да у споровима између предузећа и радника одмах се тражи државна интервенција. Ми смо тај метод одбацили и узимамо метод убеђивања једне и друге стране, доказивања једној и другој страни колико која има право и колико мора да врши своју дужност.

Брига за радничку децу

У социјалној заштити појавили су се нови проблеми који раније нису били запажени. То је проблем шегрта, њихове заштите уређења радног односа, становања, исхране, усавршавања а у социјалном сектору поставио се нови проблем збрињавања сиромашних радничких породица, нарочито радничке деце. Ми смо тај проблем видели обилазећи радничке породице и тражили смо излаза. Благонаклоном вољи и разумевању и срцу нашег Старешине, организована је сабирна акција која је дала неочекиване резултате. Прикупљено је у новцу 11,300.000.— дин., нешто намирница, одеће и обуће.

То смо делили сиромашним радничким породицама чији се храниоци налазе на обавезном раду, на раду у Немачкој, или, у заробљеништву. Али то није све. Чинили смо све што смо могли. Има и других установа које су покретале акције и све заједно верујем да су допринеле максимум да се ово питање реши. Али изнад свега тога поставља се проблем радничке деце. Недавно је ова сала била пуна сиромашне радничке деце која је за Св. Саву добила овде ципеле. Нисмо могли да набавимо и одела, јер за то није било могућности.

Помагали смо ову децу и преко школских кухиња. Ишли смо тако далеко да се осигурају дечији домови где ће се деца из радничких породица које оскудевају у исхрани и огреву примити у ове домове, ту ће се исхранити, ојачати физички и духовно и оспособит за рашћење да постане бољи и напреднији Србин. У том погледу учинили смо што смо могли. Подигли смо 2 дечија дома: 1 на Авали, а један у Београду. Ово је тек мали почетак према ономе што је замишљено да се учини.

У овој сабирној акцији први пут се показала једна интересантна карактеристика. У Србији нема од 216.000 чланова Сзо нити једног радника нити послодавца који није дао макар и најмањи прилог. Морални успех ове акције је велики ради тога што је сваки радник дао од свога што има извесан део да се солидарише, да се покаже и открије душа да хоће да помогне ономе коме је помоћ још више потребна.

Радничко задругарство

У снабдевању и исхрани Српска заједница рада наишла је на велике тешкоће. И пре су постојале извесне радничке задруге, било их је око 114, али само на папиру. Од њих је можда свега 5—6 које су имале своју имовину и радиле неки задруж-

(Наставак на 9-тој страни)

Прве групе обвезника одлазе на обавезан рад

Прве групе обвезника рада, регрутованих у Београду, почеле су да одлазе на рад у унутрашњост Србије. И одзив и дисциплина су за сваку похвалу, те се може констатовати да су обвезници Радне службе озбиљно и савесно схватили рад као обавезу према својој земљи и судбини Европе.

Поводом тога претседник Београдске општине, министар г. Драг. Јовановић дао је изјаву, у којој је између осталога рекао:

„Уредбом о обавезној радној служби прописано је да, када то потреба затражи, сви Срби од 17 до 45 год. могу бити позвани да својим радом допринесу свој удео заједници, и то без обзира на друштвени и социјални положај. Потреба је наступила, али не само као императив закона и времена у коме живимо, већ и због тога што ми Срби можемо себе и своју будућност да нађемо само у миру, у реду и у непрекидном стварању и раду. Рад, и само рад, мора да буде оно што ће нам вратити изгубљено. Данас ми свој обол друштву, човечанству, Европи и нашој будућности можемо допринети само радом. И ја са великим задовољством констатујем да је Београд и ту био први. Он је разумео тај императив времена, и као што се види из статистичког прегледа регрутованих обвезника рођ : од 1917 до 1921 године, одзив је потпун.

„Та статистика говори речитије него све. Ту је интелектуалац поред мануелца, богаташ поред сиромаха, сви заједно повезани онако како то и у будуће мора бити у Србији, јер у нашим заједничким дужностима према заједници не сме и не може бити разлике.

„Сваки онај који би покушао да ту дужност пренебрегне и да се са ње удаљи, нарочито данас, у овом судбоносном и тешком времену, поред строге казне која ће га достићи, излаже се осуди заједнице као асоцијалан и анационалан, јер тиме из егоистичких побуда наноси штету заједници. Ја сам уверен и знам да таквих случајева неће бити и да ће Београд и овом приликом, вршећи своју дужност, сачувати свој престиж и мир".

Услови рада

Са своје стране надлежне власти предузеле су све мере да обвезници радне службе, као ни њихове породице, за време боравка на раду не претрпе никакве штете и да, као што је правично, буду потпуно обезбеђени.

Обезбеђено је становање у хигијенским, уређеним бараками. Сваки обвезник добија свој кревет. Исхрана је обилна, са довољно масти, меса и једним килограмом хлеба. Санитетску службу организује за своје обвезнике Београдска општина, по ред већ организоване амбуланте на самом радилишту. На расположењу обвезницима су тушеви са топлом и хладном водом. Радно време је дневно 8 часова. За одржавање везе са породицама из сваком радилишту биће биро за везу. Онима који нису државни и самоуправни службеници, а потребни су, исплаћиваће се месечна помоћ из вотираног кредита у износу од 15 милиона динара од стране Берзе рада, Српске заједнице рада и Окружног уреда за осигурање радника.

Сви немачки претставници на челу са Генералним опуномоћеником за привреду у Србији показали су за организацију обавезне службе рада у Србији високо разумевање и предусретљивост.

Наши обвезници радиће само у Србији и на пословима који ће у будућности користити само нама и нашем народу.

Одзив обвезника

Поред годишта 1917 до 1921, која ће узастопно, према потреби, позивати на рад у унутрашњост Србије, позвана су на преглед и годишта 1912 до 1916. С обзиром да међу овима има много више ожењених и родитеља са деч , дато је с надлежне стране обећање, да ће бити употребљени на површинским радовима у непосредној близини Београда, како би могли да буду чешће код својих породица.

Приликом регрутовања прве групе годишта од 1917 до 1921 пријавило се укупно 6.935 становника Београда, а оспособљено је укупно 5.461. Од свих њих у Београду је рођено свега 1.251, на територији данашње Србије 1.439, а ван територије данашње Србије 4.195. По занимању највећи број су квалификовани радници и то 3.349; интелектуалаца има 2.421, неквалификованих радника свега 1.165. По упослењу 3.858 су приватни намештеници, 1.525 државни службеници, 560 општински службеници, а 992 запослени су код немачких власти. Ожењених има свега једна петина, са свега 650 деце.

Према изјавама самих обвезника 90 су доброг имовног стања 712 средњег, а 6.133 слабог имовног стања, али свега 3.848 тражили су помоћ за своје породице.

Прилог Шумадије за Зимску помоћ

Шумадија се обилно одазвала својим прилозима за Зимску помоћ. У округу Крагујевачком прикупљено је до сада укупно за Зимску помоћ, Фонд генерала Недића и Фонд Српске заједнице рада 2,703.106 динара. Крагујевачкој сиротињи подељено је до сада 1.500.000 дин. Окружни одбор наставља и даље своју делатност, а поред тога прикупљају прилоге и указују помоћ сиротињи крагујевачка национална и хумана друштва.

Тактика бољшевика

Када је Љењин, године 1917, стигао у Петроград, на перону су га дочекали делегати револуционарне радничке организације. И неколико чланова Керенскове владе присуствовали су дочеку, у задњим редовима. Један млађи човек предао је Љењину букет ружа, који би више одговарао некој оперетској лепотици, него вођи бољшевизма.

Нешто нелагодно дирнут, захвалио се Љењин-Ульянов на овој неочекиваној почасти. Избегао је да одржи неки говор, нагласивши да је спреман да са постојећом владом склопи споразум. Затим се повукао, праћен Троцким и Зиновјевим, доцнијим претседником Треће интернационале, у институт Смолни, где су га очекивали радници и војници...

Нико, ко је ове дане преживео, не може тврдити, да је постојао некакав талас одушевљења или неки дубоки народни покрет који је очекивао Љењина. Свет који је дочекао Љењина било је револуционисано подземље, дезертери из руских пукова, који су наоружани напустили фронт, осуђеници из насилно отворених тамница, штрајкачи који су завладали улицама, — то су биле те масе „које су поздравиле Љењина добродошлицом".

Из института Смолни упућивање су кроз етар лозинке руском народу, које су отровале руску душу. Оне су позивале војнике да напусте фронт. „Лозинком „хлеба и мира", а са „пљачкајте опљачкано" био је позив сељацима и радницима, на убиство и пљачку поседника и фабриканата. Црква је проглашена као легло разврата, вера за опијум народа и њен грађански поредак, који је сиротињу експлоатисао.

Легенда је направила од Љењина једног пролетерског Џингискана, онако како су га у дречећим бојама претставили зидни плакати, где је насликан са забаченом главом, испруженом песницом у правцу хоризонта са погледом једног моћног освајача. Сви они који су заиста сретали Љењина нису га никад видели у таквом рекламном ставу.

Напротив, Љењин је више личио на неког мрзовољног учитеља или паланчанског бакалина. Његов доктринарни фанатизам није се показивао ни у његовим гестовима, још мање у његовом наступању. То је био човек без топлоте и без страсти, он је имао само смисла да тачно прорачуна крајњи резултат својих експеримената. Он је био безпогрешни интерпретатор учења једног Карла Маркса, коме су недостајала крила једне трансцендентне вере, недостајала му је савест да би устукнуо пред злочином.

Под вођством Љењина успело је револуционарима института „Смолног", да прошире рушевине уништења и да пробуде звер ски инстинкт маса да би насилним путем оборили владу Керенског.

Стаљин, који се доцније указао као диктатор и наследник Љењина у Кремљу, играо је тада сасвим незнатну улогу. Стубови завере били су јевреји: Троцки, Каменьев, Литвинов, Зиновјев, и неколико других. Шеф рекламе био је јевреји Радек, као и велики број већих и мањих агената који су из револуције произашли, и који су наивно веровали у почетак једне нове срећније епохе у историји човечанства. Свесно или несвесно, ускоро је и сам Љењин-Ульянов, пореклом из једне породице малопосједника али ожењен једном јеврејком, био заокружен од делегата савета, „Сионских мудраца", који су помоћу бољшевизма желели да постигну своје империјалистичке циљеве.

Пошто је преврат успео, и Љењин створио свој главни стан у Кремљу, било је преко потребно успоставити такозвану „пролетерску самодисциплину". Радништво је пљачкало фабричка постројења, разарало машине и секло машинске кајишеве за ђонове, услед оскудице коже. Радници су становали у палатама, док су сопственици затварани у подрумима. Накит и новац у банкама присвојен је, и свако ко би сакрио своју имовину или задржао, био би бачен у затвор као лопов.

Све то није било у духу правих револуционара, који су веровали неким утопистичким идејама. И у редовма бољшевика створила се извесна опозиција. Јевреји-студент, Канегисер, убио је у Петрограду, претседавајућег петроградског Совјета Урицког, док је студенткиња Каплан за време једног збора, пуцала на Љењина и ранила га.

Кремљ је одговорно терором. Створена је Чека и снабдевена изванредним пуномоћијима. Свака опозиција је крваво угушена. Љењин је тада јавно рекао са беспримерном безобзирношћу, да му није стало за милион глава више или мање. Светска револуција не спроводи се балетски.

Када је 1922 и 1923 године, услед грађанског рата претила опасност совјетској привреди, услед несташице стручњака и грешака управних власти, пред указаним сломом, Љењин уводи такозвани „Неп", тј. враћа „грађанску" слободну трговину.

Слободна трговина је толерисана, бар у унутрашњости земље, и терор попустио је. Декрети и објаве подвукли су да ове мере не значе одступање од основних начела бољшевизма. У питању су само тактичке мере краткотрајне, да би Русија услед спољно-политичких догађаја одахнула.

Љењинова болест, боловао је од прогресивне парализе, почела је да узима маха, борба Дијадоха за наследство у Кремљу узела је маха. Троцки је требао бити Љењинов наследник, као теоретичар марксизма, који је сматрао да победа марксизма, може да буде само светска револуција.

Име „Русија" и „отаџбина" били су у то доба избачени из речника. Постојали су само „грађани Совјетске Уније". Гранични стубови између држава требали су да нестану један за другим.

Стаљин, Кавказац по рођењу, није прекорачио границе Русије. Иако се теоријски слагао са светском мисијом бољшевизма имао је куд и камо ужи хоризонат. Стаљин и јеврејска клика били су увек мишљења, да од Совјетске Уније треба створити једну снажну војну силу, до њеног потпуног наоружања пактирати са грађанским државама, подземно их ослабити, и оружаном снагом спровести светску револуцију.

Непријатељство на живот и смрт између Троцког и Стаљина познато је. Троцки је подлегао, морао да оде у изгнанство и после дугих перипетија, нашао уточиште у Мексику, где је убијен. Његове присталице завршиле су у подрумима ГПУ-а. Стаљин је остао неограничени диктатор и деспот у Совјетском царству.

Рат са Финском, а затим судбоносни рат са Рајхом, натерао је Стаљина на концесије буржуазији. Увео је официрске и генералске чинове, чак и ордене — одликовања, која носе име светаца и великих војсковођа старе царистичке Русије. Опет се говори о „отаџбини" и о „светој руској земљи".

Ко познаје бољшевизам он зна, да је у питању тактичка маскарада, коју је својевремено сам Љењин употребио, и препоручио.

Као што ђаво себи може метнути ореол свеца око главе тако остаје и бољшевизам увек стални непријатељ сваке културе и грађанског живота.

Унгерн-Штернберг

ОБИЛАН ПРИЛОГ ВЕЛИКОГ ГРАДИШТА ЗА ЗИМСКУ ПОМОЋ

На апел претседника Српске владе генерала Милана Недића и Одбора за зимску помоћ, срески одбор у Великом Градишту прикупио је замашну суму од 1,300.000 динара, која ће се употребити за помагање сиротиње, избеглица и пострадалих у рату.

—※—

РЕОРГАНИЗАЦИЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ У НИШКОМ ОКРУГУ

У округу Нишком предузете су опсежне мере за реорганизацију пољопривреде у духу плана о планској пољопривредној производњи. На првом месту повећан је број пољопривредних стручњака, реонских економа, по појединим срезовима, који своје време проводе у главном на терену, дајући пољопривредницима стручне савете и контролишући пољопривредне радове. Захваљујући овој иницијативи, пољопривредна производња у Нишком округу, која се и раније одликовала својим одличним, нарочито повртарским производима, биће ове године знатно унапређена и појачана. Обрадом свих расположивих површина у градовима и на селима, очекује се да ће производња повртња бити више него ли удвостручена. Поред тога као потпуно нове културе засађене су разноврсне индустриске биљке, као сунцокрет, соја, шећерна репа и дуван.

ВЛАСТ НАД СТРАТЕГИЈОМ

„Зимска битка на Истоку траје и даље са неумањеном јачином. Ипак су немачке трупе на читавом фронту господари ситуације". Овим речима приказала је ових дана немачка Врховна команда стање на главном војишту садашњег рата. Када штаб оружане снаге са таквом јасноћом и тако категорички тврди да су његове трупе господари ситуације, онда је то несумњиво и неоспорно. Европска војска влада стратегијом на целом Источном фронту.

Владати стратегијом то значи имати слободу одлучивања у стратегиским радњама, имати снагу за спровођење одлука и имати могућности за потребно груписање потребних снага.

Владати стратегијом не значи само нападати, већ значи бити одлучујући фактор у избору између три начина оперативе — напредовање, стајање на месту или отступање. Отступање не значи увек слабост. Изнуђено отступање може да буде чак и знак пораза, али отступање које се врши без притиска од стране непријатеља може да буде за тог непријатеља још страшније него чврста одбрана, па чак и напад. Нападнут непријатељ зна донекле о чему се ради. Нападајући непријатељ верује да ће моћи да спроведе свој план. Али какав план постоји код војске која се својевољно повлачи — то је тајна за противника те војске.

Понекад отступне операције могу да направе непријатељу већу стратегиске штету него најжилавији отпор на положају. На пример, 1917 године Немци су сазнали да англофранцуска војска спрема велики напад. Онда је Хинденбург изненада повукао своје трупе на тако звану линију Сигфрида и тиме је онемогућио непријатељску офанзиву. Узалуд су Англофранцузи потрошили милионе радних сати за копање полазних положаја, за саобраћајно уређење тог положаја и за нагомилавање и расподелу ратног материјала. До доласка зиме нису могли да припреме офанзиву на Сигфридову линију, и на тај начин Немачка је добила у времену и на јесен 1918 године прешла у офанзиву.

Украјинска битка

Ове зиме Немци су отступали од Дона према Доњецу, од Нальчика према мостобрану код ушћа Кубана, од Сталињграда према Таганрогу. Отступање је било извршено у тешким борбама али оно се није претворило у пораз европских трупа, већ напротив, припремило је пораз совјетских армија. Бољшевици су избили на Доњец и прешли ту реку. Иза њиховог фронта лежала је огромна област од Доњеца до Дона, у којој су Немци темељито порушили путеве у којој су све железнице биле прерађене на европску ширину колосека.

Међутим, немачка војска је отишла натраг према разгранатој мрежи путева и железница у Подњепровској Украјини. Она је добила таква преимућства у покретљивости, да је могла потући Совјете у три велике битке.

Битка у Доњецком басену у позадини фронта на Миусу пренета је у североисточни део тог басена, у област Ворошиловграда. После уништења два совјетска корпуса бољшевици су били одбачени на леву обалу Доњеца и сада покушавају да се задрже у окуци Доњеца, борећи се за важни индустриски центар Ворошиловград.

Битка у области Лозоваја имала је још трагичнији резултат за Совјете. Њихова тенковска армија била је опкољена, и на обалу Доњеца стигли су само поједи десетковани пукови. И поред тога што су бољшевици увели у борбу неколико дивизија из резерве, Немци су пришли Доњецу, а на више места прешли Доњец и ушанчили су се на пространим мостобранима.

Трећа битка — југозападно од Харкова такође је имала као резултат уништење једне совјетске тенковске армије. Затим су Немци наставили операције у северном правцу, стигли до града Љуботин (25 километара од Харкова) и тиме су загрозили позадину бољшевичких трупа, које су оперисале северо-западно од Харкова.

Концентрација снага

Дакле, то је резултат немачке оперативе отступања. Повлачење, скраћивање фронта, концентрација снага, образовање резерви — то су били предуслови за прелаз ка офанзивним акцијама. Кад је такав резултат постигнут у повлачењу услед непријатељског притиска, то треба очекивати да ће повлачење без непријатељског притиска, које се врши на средњем и на северном отсеку, имати још повољнијих последица по немачку стратегију. Као што је познато, Немци су напустили Демјанск, тиме су скратили фронт и затим су дали бољшевицима жестоку битку у области Стараја Руса. Ова битка у јужном делу северног сектора фронта својом жестином надмашује све досадашње борбе јужно од Иљменског језера. Бољшевици су овде наишли на жилав отпор и имали су губитака који се не дају описати.

(Цртеж: В. Г.)

На северном отсеку средњега сектора фронта Немци су се повукли из Ржева, Гжатска и Бијелог. Бољшевици су тек онда приметили повлачење кад су Немци евакуисали сав ратни материјал и све своје трупе, осим мањих заштитница. Те су заштитнице давале врло ефектан отпор и нанели су Совјетима тешких губитака који су били још повећани вештом применом минских поља. Ово скраћивање фронта дало је Немцима могућности да образују резерве које ће употребити за неке оперативне циљеве. Наравно, ти циљеви нису познати, али пошто знамо офанзивни дух немачке оперативе, то морамо очекивати интересантне догађаје и на средњем отсеку фронта. На јужном отсеку средњег сектора у области града Орел битка је достигла жестину коју памте ветерани светског рата, када су се водиле тако звране борбе материјала. Совјети нагомилавају многобројну артилерију, која помаже напредовање, а Немци заустављају та напредовања исто тако многобројном артилеријом. У овом рату мало се писало о улози артилерије. Међутим она игра веома значајну улогу, као што се види из следећих података.

Од почетка похода на Исток до 31 јануара 1943 године немачка артилерија је уништила на Источном фронту 48.841 стрељачки непријатељски положај. У борбама против непријатељске артилерије постигнути су такође веома значајни резултати: 20.445 случајева уништења бољшевичких батерија или таквог њиховог ућуткивања да су моводи бесмислену војну ваздухопловну стратегију терора.

Та стратегија је бесмислена не само зато што се она коси са основним начелом рата, које гласи да у рату побеђује борба а не застрашивање, већ зато што ова терористичка делатност ствара обрнути ефекат.

Немачки народ је ушао у овај рат без мржње. Ушао је са знањем да је рат наметнут и да се треба борити и победити. Сада се код немачког народа ствара мржња према Енглезима и Американцима, и та се мржња повећава после сваког терористичког напада. Са мржњом се повећава и немачка борбена енергија. Повећава се и немачка солидарност, тако се може повећати оно што је већ одавно свршено.

Извештаји из бомбардованих градова говоре о узорном понашању немачког становништва за време ваздушног напада. У једном граду се десило да је напад почео за време претставе у циркусу, када се изводила тачка са дивљим зверима. Једна бомба је пала у циркус. Публика је напустила зграду са таквом мирноћом, као да није било опасности од бомби и као да није било опасности од звери које су могле да побегну на слободу, ако би нека бомба порушила кавезе. Хладнокрвност је била беспрекорна. Међутим, у Лондону се ових дана лесно случај панике на улазу у једно велико склониште, где се светина од 2.000 људи журила низ басамаке и задавила 120 особа, а 60 њих тешко повредила. Најинтересантније је да је најближа бомба пала 3 и по километра далеко од тог склоништа. Оба ова случаја дају одговор на питање чији су живци бољи — Немаца или Енглеза? Чији су живци способнији да издрже рат из ваздуха против градова?

У немачким градовима влада беспрекорна дисциплина. Сваки зна да само директан погодак бомбе може да га убије, док ни ватра, ни рушење зграда не могу да проузрокују смрт, јер служба пожарних чета и одреда за откопавање је одлично организована. Људи, жене и младићи у тим одредима такмиче се у напорима јунаштва како би ослободили затрпане суграђане.

Дешава се да треба копати ходнике или пребацити брда материјала, или опрезно циглу по циглу склањат да не би дошло до одроњавања. Понекад треба употребити не само снагу већ и највећу способност за сналажење да би у сваком конкретном случају нашли најсигурнији и најбржи начин за откопавање затрпаних. То се ради свесно и пожртвовано, јер се народ у угроженим областима осећа сада фронташима, као што су фронташи војници на Истоку. Дух фронта а не дух позадине влада у Немачкој. И то је најбољи одговор на британско-америчку стратегију терора.

У таквом народном расположењу спровођење тотална мобилизација немачког народа. Она је била у почетку криво схваћена у Европи. Сматрало се да је то појачање снаге војске ради одбијања совјетске офанзиве. Међутим, сада се види да је то појачање снаге војске ради претстојеће немачке офанзиве која треба да постигне одлучне успехе.

Керченска тактика

За ту претстојећу офанзиву постоји најважнији предуслов: иницијатива се налази у немачким рукама. Ово се најбоље види из догађаја последњих дана у Северној Африци.

После четири месеца пипања туниског терена, Ајзенхауер је најзад решио да покуша са офанзивом. Прво је хтео да удари у Средњем Тунису од Гафсе у источном правцу према морској обали. Немци су чекали док се непријатељ спреми, а затим су напали његове колоне и жестоко их потукли. Онда су Енглези припремили напад у приморској зони, намеравајући офанзиву према Бизерти. И опет су Немци дозволили да непријатељ „сазри" и онда су сами прешли у напад пре него што је нападач у пројекту постао нападач у извођењу. И Енглези су били потучени.

У ова два случаја била је примењена она чувена тактика генерала Манштајна, коју је он у мају прошле године употребио на полуострву Керч: он је напао совјетске армије, које су се припремиле за велику офанзиву. То је ризична тактика, али и веома корисна, јер је непријатељ најмање способан за одбрану онда, када је припремио своју војску за напад. Та тактика је успела код Керча, успела је сада у Средњем и Северном Тунису.

То је тактика армије, која је толико сигурна да јој иницијатива искључиво припада, да може слободно препустити непријатељу да припрема извесне акције. Муњевити напад уништава све те припреме и даје немачкој војсци победу и оно што је немачка Врховна команда изразила у речима: „Немачке трупе су на читавом фронту господари ситуације."

Немци су господари ситуације и на морима. Они господаре морем и на северном Атлантику, где бесни снежна бура; они господаре и далеко на југу код Рта Добре Наде, где је наступила јесен са њеним жестоким бурама; они потапају непријатељске пароброде и на екватору, где је несносна врућина исто таква препрека за момчад подморница, као и зима у Поларном мору.

За девет дана месеца марта немачке подморнице су торпедовале 44 непријатељска пароброда, од којих је 36 сигурно потонуло а и остали можда неће стићи у луке опредељења. На морско дно је отишло преко 230.000 тона бродова и око 350 хиљада тона ратног материјала и намирница тј. ратне снаге непријатељских држава.

М. Војновић

За произвођаче сунцокрета

За произвођаче сунцокрета у Србији, који су предали сунцокрет, одобрено је следовање од 2 литра уља и 15 кгр. уљаних погача за сваких 100 кгр. сунцокрета.

Сточарска централа издала је налог фабрикама да одмах приступе издавању по 4 кгр. погача на име предујма. Исто тако свима произвођачима који су до сада примили по 1 литар уља за 100 кгр. семена, разделиће се и остатак од још једног литра. Уље и погаче преузеће од фабрика Главна земљорадничка набављачка задруга, која ће их доставити среским начелствима. Произвођачи треба одмах да се заинтересују код својих општина и среских начелстава.

Укупна количина која ће се поделити произвођачима у Србији износи 70.000 литара уља и 526.000 кгр. уљаних погача.

Одлас рег. С. Бр. 3146 од 31 марта 1942.

Радови на селу у току месеца

Прегледај житнице и утамањуј жишке затварањем пукотина и рупа, или их замазуј катраном и карболинеумом. Семе за сејање брижљиво пречисти и натапај у растворе, најбоље у раствор плавог камена од једног килограма камена на 100 литара воде. По свршетку рада у казаници очисти казане и апарате.

ОКО СТОКЕ И ЖИВИНЕ

Повећај оброке радној стоци. Обрати пажњу на распасивање кобила. Не пуштај их на пашу по ливадама и детелиштима. Постарај се за бољу храну за јагњад која се зими јагње, да би сазрела за клање. Одбијај прасад и штроји грла која не треба остављати за запат. Пуштај живину дуже време напоље, јер ће услед тога више носити јаја. Насађуј живину.

НА ЊИВИ И ЛИВАДИ

Дрљај озиме усеве. Ако су слаби и проређени растурај ђубре. По старијим детелиштима растурај гипсани прах, а проређена места потсејавај. Настави са обрађивањем и припремањем земље за пролећње усеве. Износи на њиве ђубре за пролећњу сетву. Сеј јарицу, пролећњи овас, пролећњи јечам, грашак, грахорицу, сочиво, детелину, лућерку и еспарзету, мак, лан, њивску мркву и дуван у расадницима. Сади кромпир, морску репу и хмељ. Окопавај озиму салату репицу.

Спремај земљиште за нове ливаде. Дрљај ливаде обичном, или још боље ливадском дрљачом. Сакупљај и избацуј коров. Сади врбе за везивање земље по влажним местима и око јаркова. Тиме ћеш добити и добру пашу за пчеле.

У ПОВРТЊАКУ

Припремај земљу и сетву ротквица и мркава, раног купуса, раних келераба и карфиола у лејама, а напољу сетву боба, грашка, спанаћа, кисељака, мркава, першуна, ротквица и целера. Саде се и лукови, и шпаргла, а расађује се рани купус и кељ. Раније посејани спанаћ стиже за потрошњу. Семењаче купуса, кеља, мркава итд. нанеси из трапова и посађуј на сунчана места у повртњаку. Чисти јагодњаке и расађуј јагоде.

У ВОЋЊАКУ И РАСАДНИКУ

Довршавај орезивање воћака. Обрађуј земљу око воћака и довршавај скидање гусеничних гнезда. Прегледај да ли на воћкама има крвавих вашију, нарочито на јабукама, и употребљавај средства за утамањивање. Сади воћне саднице. Уз сваку садницу у воћњаку треба забости притку и за њу привезати садницу да се не дрма. У расаднику предузми калемљење.

У ВИНОГРАДУ И ПОДРУМУ

Одгрћи винограде који су у јесен загрнути. Кад се земља просуши откопавај око чокоте до побочних жила и сасецај равно до чокота горње жиле полугодишњаке, нарочито оне које избијају из вијоке изнад калемљеног места. Љушти испуцане коре и убијај лавре и инсекте испод ње. Пери чокоте раствором зелене галице да би сузбио пријевине. Празна места у винограду попуни калемљеним положницима од прошле године. Врши калемљење на сталном месту у новим садовима са дивљом лозом. Врши резидбу чокота. Побијај притке и привезуј лукове за жице. Обави прво окопавање. Изврши калемљење „на руке" и стратификуј лозе. Обави припорење резница и калемова. Засађуј ријевине пропорцима или калемовима. У подруму изврши пролећње претакање. Проветравај подрум. Испитуј нова вина и лечи превринута. Обави разливање у флаше.

НА ПЧЕЛАРНИКУ

У току топлих дана прегледај кошнице, чисти их, изврши удруживање и прихрањуј пчеле.

СВИЛОБУБЕ

Чувај јаја свилобуба и не спречавај утицај зимске хладноће. Пази да ваздух не буде влажан, а температура да не пређе 12 степени. Припремај одаје за извођење јаја и гајење гусеница. Сади дудове саднице.

РАДИО-ПРЕДАВАЊА ПОЉОПРИВРЕДНИХ СТРУЧЊАКА ЗА СРПСКЕ СЕЉАКЕ

Сетва пролећних жита

Већ дуже времена Радио Београд даје пре подне нарочиту емисију намењену српским сељацима У оквиру ове емисије, поред забавног дела, дају се разни корисни савети и упутства за пољопривреднике.

Да би се ова пољопривредна радио пропаганда проширила, министар пољопривреде инж. Рад. Веселиновић одлучио је да сви пољопривредни стручњаци узму учешћа у емисијама са предавањима из своје специјалности, обрађујући проблеме од актуелне важности из појединих привредних грана.

Почетак овог великог циклуса пољопривредних предавања обележио је министар пољопривреде својим предавањем о планској пољопривредној производњи.

Предавања ће се одржавати свакодневно. На средину су позвани пре свега сви професори, доценти и асистенти Пољопривредног факултета. Затим ће спремити предавања сви окружни пољопривредни инспектори, срески пољопривредни референти и реонски економи. Посебна предавања одржаће директори и чиновници разних пољопривредних установа. И агрономи запослени у самом Министарству припремиће такође своја предавања.

Једно од најактуелнијих и значајних предавања одржао је последњих дана професор Универзитета инж. Властимир Ђорђевић о теми кад и како треба сејати пролећња жита, која се у нашој земљи гаје у знатној мери поред озимих жита. Нарочито се у већим размерама гаје пролећњи овас и јечам, а у мањем обиму пролећња пшеница.

Међутим, услед лошег утицаја климатских прилика, та пролећња жита дају слабу жетву, готово упола слабију од озиме. Неуспех у њиховој производњи код нас лежи нарочито у томе, што у току пролећа нема довољно влаге. Намеће се питање, да ли се може нешто урадити за обезбеђивање пролећњих жита потребном влагом. На ово питање, вели предавач, може се са сигурношћу дати одговор, да се неповољне стране пролећа могу отклонити и да за то постоје мере и могућности.

Обезбеђивање пролећњих жита

Прва и најважнија мера за обезбеђивање пролећњих жита потребном влагом је благовремено и ваљано обрађивање земљишта, затим благовремена сетва

Благовремено и ваљано обрађивање земљишта претставља важан чинилац за обезбеђивање потребне влаге за пролећње усеве уопште, а нарочито за пролећња жита. Стога овом послу треба посветити пуну пажњу. Обрађивање земљишта за пролећња жита треба вршити обавезно у јесен, и то по могућству што дубље. Поорано земљиште с јесени треба током зиме оставити у отвореним браздама да презими. Тако обрађено земљиште за све време лежања упија влагу која долази кишом или отапањем снега, пропушта је у дубље слојеве, где она остаје заштићена од испаравања. Тако сачувану влагу жита искоришћују током пролећа за развиће и пораст, те им суша никад не може нанети тако велике штете као кад би се земљиште обрађивало у пролеће. Да би се у овом послу постигао још бољи успех, треба рано с пролећа подрљати, чим се земљиште по површини толико просушило да се по њему без штете може радити.

У случају да се обрађивање земљишта из било каквих разлога није могло обавити у јесен, онда то треба учинити најдаље до краја зиме. За то треба искористити сваки тренутак кад је орање могуће. Боље је обрадити земљиште у току зиме, него ли у пролеће. Обрађивањем земљишта у пролеће, услед превртања земље плугом, губи се испаравањем и оно влаге што је било у земљишту. Губитци влаге у толико су већи у колико је пролеће у почетку топлије.

Земљиште и сетва

Упоредо са благовременом и ваљаном обрадом мора се имати на уму и плодност земљишта. Пролећња жита треба гајити на плодним земљиштима. На слабо плодним земљиштима, уз све остале повољне услове, пролећња жита не могу дати добру жетву. Због тога се земљиште за ове усеве мора ђубрити. Непосредно ђубрење земљишта за пролећња жита, бар са стајским ђубретом, не врши се, осим кад су у питању сасвим слаба земљишта. Стога пролећња жита треба гајити на оним земљиштима која су добро ђубрена стајским ђубретом за претходни усев, или на земљиштима која су дуги низ година добро ђубрена и ваљано обрађивана.

Друга важна мера за обезбеђивање пролећњих усева потребном влагом је и време сетве. Пролећња жита треба сејати што раније у пролеће. Под раном сетвом треба разумети сетву која се врши још у првој недељи по почетку првих пољских радова. Жита посејана у ово време искористиће до највећих могућности зимску влагу. Поред тога рана сетва допринеће да жита завршe своје развиће пре почетка јачих летњих жега. Од свих пролећњих жита најпре треба сејати пролећњу пшеницу, па затим овас и јечам. Овом приликом напомиње се још и то, да пролећња жита треба сејати гушће него озима из разлога што се она слабије бокоре. У овом погледу нарочито треба обратити пажњу на јару пшеницу.

Поред ране сетве, пролећња жита треба сејати у редове врстачним сејалицама. Сетвом у редове, због тога што сејалица пушта семе на исту дубину, постиже се с једне стране једновремено ницање усева, а с друге стране равномерна расподела семена, па тиме и биљака по површини, те свака од њих добија исту количину влаге, топлоте, светлости и хранљивих материја. Све ово утиче да се усев по целој засејаној површини равномерно развија. Сетвом у редове постиже се још и уштеда у семену, која може изнети од 15 до 20% по хектару.

Нега за време развића

Најзад, успешно развиће жита много зависи и од неговања за време узраста. При неговању жита предузима се у главном дрљање и уништавање коровских биљака.

Дрљање је важна мера неговања. Дрљањем се растресају горњи површински слојеви земљишта, услед чега се с једне стране омогућава лакше улажење ваздуху и топлоти у земљиште, а с друге стране спречава се испаравање влаге. Поред тога дрљањем се донекле сузбијају и уништавају коровске биљке. Све ово врло повољно утиче на развиће усева. Дрљање се може извршити једанпут или двапут. Прво дрљање треба извршити одмах пошто усев никне, а друго нешто касније, али у сваком случају пре него што наступи бокорење. Доцније дрљање не показује корисно дејство, а може и штетно утицати, нарочито ако се по површини земљишта ухватила добра кора. У овом случају при дрљању кора кида усев и штети га.

Сузбијање, односно уништавање коровских биљака треба обавезно обављати при гајењу пролећњих жита. Као што је напоменуто, ова жита слабо се бокоре. Услед тога коровске биљке, ако их захвате, могу да их угуше.

Рани кукуруз и кукуруз шећерац

Рани кукуруз је усев који се земљораднику увек исплати, јер може одмах да га уновчи у клиповима за јело, а уколико га оставља, он даје бољи плод. Под јаким сунцем рани кукуруз боље сазрева од позњијег, бере се по лепом времену и у толико има мање опасности да ће се доцније укварити у чардаку.

Са сетвом раног кукуруза треба почети још у другој половини марта .

Најбоља је угарена земља, која својом бојом привлачи сунчеву топлину. Овакву земљу, чим се мало просуши, треба подрљати или превући браном, затим одмах посејати рани кукуруз, најбоље врстачном сејалицом, тако да семе дође 3 до 4 сантиметра дубоко. За семе су најбољи кукурузи осушени и надимљени на тавану. Ако ових нема, онда изабрати из коша оне који су најсувљи.

На њивама које су угарене, а нису најубрене, може се ђубрити приликом сетве кукуруза у кућице. Тиме се постизава и уштеда у ђубрету.

Ако би услед хладноће раном кукурузу врхови пера мало пожутели, то није опасно, јер ће се повратити чим време отопли.

Рани кукуруз мора да се пашки, а затим да се огрне више него ли позније кукуруз. Друго пашење треба обавити кад израсте око 20 сантиметара, а поред тога уништавати коров. Треће пашење обавља се кад израсте око пола метра.

Исто је тако препоручљиво гајење кукуруза шећерца као повртарског усева за бербу незрелих младих клипова који се кувају или пеку, или се врна кокају на пламену и праве тако зване „кокице". Ситни зачети клипова овог кукуруза, убрани пре цветања, могу да се употребе за туршију или за слатка.

Кукуруз шећерац може да се сеје и комбиновано са бостаном, пасуљем и другим повртарским усевима. Прија му свако добро урађено земљиште. За време узраста треба га најмање једанпут опрашити, а затим загрнути. Добро је да се залива за време суше.

Сеје се кад пређе опасност од позних мразева, дакле у априлу, а затим сетва може да се обнавља сваке две недеље, све до краја августа. Да би се плод добио што раније, може се већ почетком марта посејати у саксије, па затим неговати младе биљке у затвореном простору. Кад време сасвим отопли расађује се напољу на одређеном месту, пазећи да се притом не одвали земља око корена.

ДОЗНАКЕ НАШИХ РАДНИКА ИЗ НЕМАЧКЕ

Како саопштава Исељенички одсек Министарства социјалне политике и народног здравља, српски радници на раду у Немачкој послали су до данас у Србију 95,982.753 динара, а појединачно су пренели 15,564.237 динара, што претставља укупну суму од 111,546.990 динара.

Бакали и месари који закидају на мери

Црна берза, тај црв који подгриза наш привредни живот и у највећој мери омета сређивање наших привредних прилика, показала је прошлог месеца извесне промене у доста значајним померањима и груписању црноберзијанаца.

Док се раније највећи број налазио међу пиљарима и сељацима-пилићарима из околине Београда, сада се њихов број невероватно смањио, а нарочито број пиљара.

Не значи то баш да су се пиљари одрекли црне берзе и постали питоми као јагањци. Разлог ће бити вероватно у томе што сезона није повољна за њихове артикле.

Као што смо раније били забележили, међу београдским трговцима налазио се релативно мали број црноберзијанаца, а међу кажњенима већина је одговарала за неистицање цена, неиздавање рачуна, продају без одобрења и сличне тако рећи формалне кривице. Али, прошлог месеца број црноберзијанаца међу трговцима толико је порастао да су они дошли на прво место по тежини кривица и величини казни. По бројности пак заузели су прво место угоститељи, који су и до сада доста шпекулисали, али ипак не у толикој мери и на свему ономе што изађе из келнераја.

Свилене мараме

Највећом казном, која је изнела 200.000 дин., кажњен је **Војислав Цакић**, ткач из Краља Александра ул. 322, због свилених марама.

Београђани се већ одавно жале да им извесни трговци, бакали и месари, приликом издавања следовања, закидају на мери. Каткад су то разлике од десет, двадесет, до педесет грама, што на први поглед не изгледа много, али кад се одмери према количини следовања, онда износи по пет, десет и двадесет од сто. А кад се то одмери према количини робе коју дотични бакалин или месар прими укупно за своје муштерије, онда претставља заиста замашну количину. И тако из дотичних радњи роба закинута муштеријама: месо, маст, кобасице, шећер, зејтин, сода итда излазе на црну берзу, где се продају по двадесетострукој цени.

— Па ваша вага сигурно није тачна! — тврде трговци муштеријама.

Чије су ваге тачне показало се у неколико драстичних примера.

Бакалка без скрупула

Најдрастичнији је изгледа био пример једне бакалке, **Паулине Рајковић**, из Римске ул. 1. Закидајући на својих 2.500 муштерија, она је успевала да прави заиста златне послове. За њу је велика штета што су контролни органи стали на гледиште да су то црни, а не златни послови те је кажњена са 100.000 дин. и 30 дана затвора. Последње малверзације извршила је са пиринчем, наплаћујући га по 120 уместо 95 динара килограм и издајући за децу свега 200 уместо 300 грама.

Истом казном кажњена је месарка **Јелена Станковић**, из Војводе Вука ул. 3, која је закидала на мери својим муштеријама приликом следовања масти и меса.

Бакалин из Краља Петра ул. 73, **Никола Васић** кажњен је са 30.000 дин. и 30 дана затвора због шећера.

Мањом казном кажњен је месар из Димитрија Туцовића ул. 50, због нетачног издавања масти.

Кажњавање трговаца

Највеће шпекулације прошлог месеца, па према томе и највеће казне пале су на трговце. Тако је трговац из Борисављевићеве ул. 50 **Спаса Узелац** кажњен са 50.000 дин. и 30 дана затвора због кромпира, пасуља и лука. Исто толиком новчаном казном кажњена је власница радње из Чехословачке ул. 59 **Иванка Арко**, због сита.

Крупнијим казнама кажњени су још: са 25.000 нин., 30 дана затвора и две недеље затварања радње **Синиша Новаковић**, млекар из Курсулине ул. 22, због куповине и прикривања сира и бутера; са 10.000 дин. и 10 дана затвора **Вукашин Миловановић** из Цвијићеве ул. 121 због вина; са 10.000 дин. **Душан Перовић** из Браће Крсмановића ул. 12 због јабука; са 15.000 дин. **Милоје Голубовић** из Дурмиторске ул. 4 због неиздавања рачуна; са 15.000 дин. и 10 дана затвора **Јеврем Босић**, трговац из Жагубице, због марама и чарапа; са 15.000 дин. и 25 дана затвора **Милан Петровић**, трговац, због увоза меса без одобрења; са 15.000 дин. 10 дана затвора и недељу дана затварања радње **Љубомир Малешевић**, крзнар, због неистицања цена и неодобрених цена.

Остали трговци кажњени су мањим казнама због разних предмета и начина шпекулације и то: због текстилне робе, чарапа, четака, чешљева, јабука, ораха, кромпира, сена, зејтина, пишингера сендви,ча; један је чак кажњен због гумених уложака за наочаре, један због половних гумених ципела, један због албума, један са Теразија због црног флора, а више њих због неистицања цена, неодобрених цена, неиздавања рачуна и прикривања робе.

Кажњено је и неколико трговачких помоћника: двојица због текстила, један због марамица и рукавица ,један због ципела.

Интерпланетарна заборавност

Пословање старинарница и даље је предмет пажње надзорних органа. Тако је један старинар из Краља Милана ул. 8 кажњен због старе ручне торбе, а један из Царице Милице ул. и други са Зеленог Венца због неодобрених цена.

Најстарији београдски антиквар и први Србин који је покушао да општи телеграфски са становницима Марса, познати **Влајко Игњачевић** звани „Марсовац", заузет својим интерпланетарним расматрањима, заборавио је да истакне цене својим безбројним старудијама. Узете су му у обзир све околности и кажњен је свега са 3.000 дин.

Против дуванџија постоји већ одавно повика да шпекулишу са дуваном. Међутим, до сада се мало шта могло утврдити. Тек прошлог месеца кажњен је један из Дечанске ул. 23, али врло благо, свега са 3.000 дин. и 5 дана затвора.

Порука уредништва сарадницима омладинске стране „Српског народа"

Многи нам сарадници шаљу своје радове нечитко написане, без означења разреда и школе, без тачне адресе, често и анонимно, преко других лица. Свима таквим сарадницима поручујемо да њихове радове нисмо узели у обзир, него да смо их одмах непрочитане бацили у уреднички кош. Сваки омладинац, који жели да му рад буде штампан, има да га напише читко, по могућству да рукопис откуца на писаћој машини, и да га потпише пуним именом и презименом, са означењем разреда, школе и места, а текст да буде написан (или откуцан) само на једној страни листа. Сваки сарадник има да нам јави и своју тачну адресу. Уредништво жели да зна чије радове објављује.

ЈЕДНОЈ МЛАДОЈ ПЕСНИКИЊИ, БЕОГРАД

Ви нам, уз послате песме, пишете: „Поводом позива, које је уредништво упутило српској омладини, шаљем Вам, као мој први прилог, ове две песме са надом да ћете их штампати у Вашем листу. То би ме много радовало, јер би то уједно било и једно мало изненађење за моје родитеље, који о овоме ништа не знају". Верујте нам, ми бисмо радо приредили „једно мало изненађење" Вашим драгим родитељима, али се бојимо да Ваше још сувише почетничке песмице не би биле изненађење и за наше читаоце. Међутим, вежбајте се даље!

МЛАДОМ ПРЕВОДИОЦУ ГЕТЕОВОГ „БАУКА"

Похвално је то што сте се Ви, у тако младим годинама, подухватили да преводите Гетеове баладе. Само, Ви сте, изгледа, заборавили да је исту баладу — неколико деценија пре Вас — превео један велики српски песник и одличан преводилац славних немачких песника Гетеа, Шилера, Уланда и других, Вама свакако добро познати — Алекса Шантић! Ко хоће, после Шантића, да преводи исте Гетеове баладе које је већ Шантић мајсторски превео, тај би морао да буде још већи песник и још вичнији преводилац, па да премаши Шантића. Нама се све некако чини да то код Вас још није случај. Наравно, то нека Вас ни најмање не обесхрабри: усавршавајте се и даље у немачком језику, вежбајте се и у будуће у превођењу, па ћете, временом, можда достићи и престићи Шантића као преводиоца Гетеа и осталих великана немачке поезије.

—◊—

Из техничких разлога у прошлом и овом броју нисмо могли да донесемо страну ЗА СРПСКУ ОМЛАДИНУ.

ГОДИНА ДАНА ПОСЛОВАЊА СРПСКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ РАДА

(Наставак са 5-те стране)

ни посао. Па и ових 5—6 које су постојале нису основале ниједну кујну, оне су затвориле врата и направиле политичке клубове.

Приликом оснивања Српске заједнице рада јавља се проблем како и на који начин да се створе привредне установе — задруге за раднике где ће радник моћи уз јевтинију цену да набави намирнице, где ће моћи да изврши неку поруџбину за своје потребе и где ће моћи да ради на задружној основи. Зато је Српска заједница рада припремила план да се оснује у целој Србији у свима радионицама Привредне заједнице Српске заједнице рада. Дотле док ове заједнице не ступе у дејство основане су кујне у предузећима и домови „Србозар". Таквих кујни имамо данас око 1000 и ове су основица за будуће привредне заједнице.

Култура за раднике

Пре појаве Српске заједнице рада није постојало уопште организације за васпитање радника. Нико није обраћао пажњу да ли радник иде у биоскопе, у позориште, на предавања да ли се приближава културним добрима свога народа. Уместо тога радник је имао разну подозриву литературу. Друштво га је потпуно препустило да се снађе како зна. Ми смо у нашем раду основали Народно позориште „Србозар", учинили смо све да радници посећују биоскопе, да најмање једанпут недељно држе предавања да радник чује оно што му је мило и драго његовом срцу. Ова предавања држе се у свима домовима Србозар у фабрикама и предузећима. Ми желимо да сви радници пролазе кроз наше позориште „Србозар" и биоскопе. Ми желимо да ово позориште буде потпуно на расположењу чланству Српске заједнице рада за раднике и наше чланове. Ми желимо чак да најмање једанпут месечно можемо дати једну претставу за раднике у Народном позоришту. Ми оснивамо у свима местима музичке, дилетантске, певачке дружине-хорове, све спортске дисциплине за наше раднике.

Поред тога постоје школе БТО и наше установе по Београду где ће просветно-васпитни и спортски рад бити негован и упражњаван. Ми желимо на крају, да радник код организовања слободног времена уместо да сам бира литературу ,да чита народне песме и књиге, да долази са народном песмом у радионицу, свуда где се ради да се увек чује народна песма српско родољубље. Приликом оснивања Српске заједнице рада запажена је огромна празнина да немамо изграђен систем стручног усавршавања, немамо стручних школа. Оснивање класичних школа је било правило код нас. Стручних школа које би створиле нове привреднике, нове носиоце српске привреде и друштва, није било. Ми смо наишли на ту огромну тешкоћу и Српска заједница рада је проучавајући овај проблем дошла на замисао да треба прихватити онај метод и правац који су већ до сада практиковала извесна српска национална друштва као БТО и ПРИВРЕДНИК и ми смо организовали сарадњу са Београдском трговачком омладином и Привредником.

Задатак је постигнут

Српска заједница рада има у своме чланству 216.000 чланова и ви ћете чути из извештаја наших челника грана Старешинства, жупских и окружних, углавном извод онога што смо ми за ову последњу годину дана учинили и створили. Ми смо наилазили на огромне тешкоће и препреке, али да се постигне постављени задатак мора се пребродити свака тешкоћа. Наше стварање и рад за последњу годину дана доказује, да смо се ми освртали на тешкоће, не би пошли напред. Свака друга установа би пала на испиту.

Српска заједница рада је положила испит зато што није основана на интернационалним концепцијама, што је за своју изградњу, за свој опстанак и своју будућност црпла снагу из духовне садржине старе српске задружности, из оне традиције и морала где се знало ко има колико права, колико дужности, ко ће задоцнити ко поранити. Тамо није било судија ни власти које би задружни закон примењивале, једина власт био је старешина али је тамо владао морал поштење саздано у ономе што је наш драги старешина рекао „врховна социјална правда кад завлада сви ће осетити благодети због чега је Српска заједница рада основана".

Ми желимо да овим нашим радом у Српској заједници рада изградимо све установе за културно и привредно подизање радника и његове породице. Да нашим радом створимо пуну хармонију, сложан рад између послодаваца и послопримаца, да овај сложан рад једни и други врше у уверењу да тиме доприносе максимум за бољу будућност своје отаџбине и своје породице. Да нашим радом учврстимо социјални мир, да осигурамо нормалан рад српске привреде, да тиме ударимо темеље не само српској обновљеној привреди него и новом српском друштву.

То можемо изградити само ако целу нашу снагу, љубав и вољу црпимо и заснивамо на духовној садржини старе српске задружности.

Рад у будућности

Признајемо да нисмо постигли оно што смо хтели. Наши су задаци тешки, али ми смо победили, не непријатеља, него самог себе. Ми никада нисмо били довољно паметни да заједнички радимо. Српска заједница рада пружа свима привредницима, радницима и намештеницима, свима установама пуну сарадњу да заједнички прегнемо да решимо један крупан и тежак социјални проблем — културно и привредно подизање радника и његове породице. Ми смо ово већ у пракси доказивали и желимо да у пуној лојалности нашу сарадњу са појединим установама, Министарствима, само проширимо, утврдимо и успоставимо бољи однос између нас појединаца и установа, да би заједничким снагама постигли оно што заједнички желимо.

Ови резултати нису резултати мога рада ни појединаца, него резултати две компоненте: 1) снага, огромна воља нашег народног спасиоца, огромна воља нашег Старешине да учини све да се српски народ подигне. 2) Искрена сарадња свих почасних сарадника, челника и предводника. Сложна сарадња ове две компоненте учинила је да дођемо до ових резултата.

Из извештаја видите да смо чинили све с једне стране да материјално подижемо радника, а с друге стране да га културно подижемо на идејама старе српске задружности, на идејама и традицијама нашег народа, на идејама које су добиле најизразитије облике најсавршенијег српског задружног социјализма које је дала и створила српска породица, српски живот и рад.

Ми желимо у нашем будућем раду да сви чланови, сви привредници и послодавци и послопримци постану једна задружна заједница која ће заједнички да ствара и ради, да сви заједнички помогнемо нашег старешину Ђенерала Недића да се оствари заветна мисао. Ми морамо учинити све да се препороди српски народ, да се обнови српско друштво, да створимо нове услове за лепшу, бољу и срећнију будућност наше миле мајке Србије.

Значај конзервативне мисли

Поставили смо себи за задатак да у светлости епохалних збивања у свету и у патњама националне катастрофе испитамо нашу прошлост, људе, догађаје, мисли и осећања који су нас водили и руководили, у жељи да утврдимо узроке нашег слома и да одаберемо позитивне вредности, на којима ћемо зидати нашу бољу будућност. У том циљу у области интелектуалног рада и књижевног стварања ми смо покушали да извршимо извесне потребне ревизије, нове процене наших вредности, трудећи се да објективно, имајући пред очима само интересе српског народа, поставимо сваког на своје место.

Данас, поводом стогодишњице рођења српског државника Милутина Гарашанина из познате породице, која учествује видно у јавном и политичком животу Србије готово у току целога прошлога столећа, хоћемо да у неколико прикажемо његову мисао и његов рад, који само малим делом припадају књижевности. Док се не утврди непристрасно улога и значај конзервативне мисли у развоју српског друштва после ослобођења, ми бисмо хтели за сада само да скренемо пажњу овом приликом на пристрасност и тенденциозност, са којом је она претстављена и које су ометале да се види прави њен значај.

Анархично-демократска демагогија, пренета са Запада у једну примитивну средину у своме идеолошком оргијању успела је да оклевета и замрачи све друге мисли и појаве. Тако је конзервативна мисао била изједначена са реакцијом и насиљем, оцрњена не може бити горе и онемогућен сваки њен утицај.

Међутим, данас, после неуспелог експеримента са демократско-партиским системом, који је код нас дао такве штетне и негативне резултате, са више разумевања може се посматрати значај конзервативне мисли, која је можда више одговарала духу и традицијама српскога народа. Место наглог скока у либерализам и демократију, који су се брзо изврнули у рушилачку демагогију и разуларени партиски живот, српском друштву на прелазу из патријархалности у модеран ток живота конзервативна мисао могла је да буде од велике користи и да му уштеди толике трзавице у прошлости. Али идеолошко секташтво и партиска загриженост тако званих демократских претставника спречила је ову природну и постепену еволуцију Србије, одбацивши конзервативну мисао, навољујући на њу море лажи и злонамерности, под којима је она поклекнула и није успела да изврши своју мисију.

Данас после кобних последица, које је изазвало завођење демократско-парламентарног режима у свету и код нас, у светлости постигнутих резултата националне револуције у великим европским земљама, наша прошлост појављује нам се у другој светлости. Сада нам остаје да, свесни заблуда и предрасуда прошлости, одбацимо све грешке и заслепљености, и да прихватимо све здраво и трајно као саставне елементе праве српске мисли, која извире из наше родне груде и народног духа кроз векове и која ће саобразена потребама и условима новога времена донети интелектуални и духовни препород Србије.

У том смислу сматрали смо да је било потребно привући пажњу на дело Милутина Гарашанина, које је у своје време партиска загриженост толико запостављало, предлажући историчарима наше историје и нашег културног живота да га најзад поставе на своје место и тиме изврше дело правде.

Милутин Гарашанин

учитељ српског конзервативизма

Један од неоспорно запостављених је и Милутин Гарашанин.

Као о министру, као о претседнику владе, као о шефу напредне странке, о њему се писало уколико се, хтело-нехтело, морало писати о нашој политичкој историји друге половине XIX века.

О Милутину Гарашанину као о примеру ретке културне даровитости није се, или се није хтело писати. А примере те културне даровитости, с преливима ка социолошком смислу, у пуној мери потврђује његова књига *Доколице:*

„Принцип броја је нужан, али не треба дати места веровању да је и довољан. Штампана је реч корисна, али нека се не верује да је свака реч корисна зато што је штампана".

* * *

И код нас, ваљда као и свуда на страни, живот је, бар тако се не може тражити. Па и то мазваним својим врхунцима, друге половине XIX века, текао овако:

МИЛУТИНН ГАРАШАНИН

(Ц...

Политичка мисао.

Научна мисао.

Уметничка мисао.

Научна мисао ишла је стазом напора на умножавању поретка законитости у појавама стварности; уметничка мисао кретала се стазом такозваног инспиративног превасхођења стварности.

Међутим, српска политичка мисао друге половине XIX века није ишла једном већ двема путањама; није била једномишлена већ двосмисаона: ишла је и путањом прилагођавања датим животним условима, и путањом стварања нових животних услова.

Насупрот развоју политичке егзалтације Милутин Гарашанин стајао је на браницу политичке кристализације:

„Поред сваког политичког принципа стоје по један или више софизама и вребају згоду да се у принцип увуку. Један од најобичнијих софизама састоји се у томе да се принцип развуче и преко оних граница у којима је истинит".

Та Гарашанинова мисао била је мисао-водиља не само напредне странке, већ уопште читавог конзервативног духа у нас. Та Гарашанинова мисао, снагом своје животне каквоће, постала је и остала нека врста сабирне монаде, од које нису бежале нити беже честице које било политике, честице које било социологије.

Исконска једрина чувалачког нагона само је равнила пут којим је текла и протекла културна даровитост Милутина Гарашанина.

Није ствар у томе што се о Гарашаниновим *Доколицама* рекло „да се њима хтело ући у анализу политичке идеологије демократских претставника, тражиле њене слабе тачке", или што се у њима „откривају понеке карактеристичне особине нашег друштвеног и политичког живота". Није ствар ни у томе што се у *Доколицама,* како кажу, „показује моћно развијен посматрачки дар, налазе живи, пластични и узбудљиви описи предмета и појава".

Тога свега било је и пре-било и после *Доколица,* било, дакле, дуж целе такозване српске политичке прозе, али је важно то да се у њима налази нека врста виолинског кључа за проучавање арије српског конзервативног духа у свој његовој државној организацији

Стара је истина по којој се каже да се задатак, смисао и опстанак једног народа не може замислити без јасно одређеног идеолошког става, да је тај став нужан јер су нити исконских веза између целине и делова, између главара и грађана, одавно прекинуте, морални и друштвени нагони знатно утрнули, па према томе и да је политичка егзалтација подобно сретство за уклањање старих и довођење нових животних прилика.

Доколице Милутина Гарашанина потврђују другу, опет давнашњу истину, да се задатак, смисао и опстанак једног народа не може замислити без одржавања исконске стварности — расних рефлекса што се тиче прошлости, проверавања циљева што се тиче будућности — па према томе да је политичка кристализација устварн самоникла веза између предања и угледања.

И тако, још пре 50 година Милутин Гарашанин је јасно увидео да реално није исто што и рационално, да историско није исто што и идеално, па је своја политичка размишљања успео и да уздигне на степен социолошког смисла:

„Зар је чудо што их има који сасвим безазлено верују кад је слобода савести неограничена, да је неограничена и слобода сваке савести: оне добре, као и оне рђаве; оне чисте, као и оне нечисте?"

И може бити само зато што је осетио и изразио разлику између грубог политичког акта и разумног социолошког такта, Милутин Гарашанин је, иако ретке културне даровитости, намерно замрачен, запостављен иако се за његове *Доколице* с правом може рећи да су уџбеник природног, урођеног, па према томе исконског конзервативизма, — нагона разумног одржања.

Парламентаризам

Ону фразу, о којој смо ту скоро говорили и којом се каже да је народ суверен, ту је фразу народ српски купно али је није платио. Такве тековине не добијају се џабе. То је врло скупо и исплаћује се довека и то у оној монети што се зове. парламентаризам.

Народ је суверен и има суверенско право да сам за себе законе ствара, овакве какви му требају и какви му годе. То је велика формула модерног парламентаризма. На тој формули лежи цела зграда.

То своје суверенско право, по сили своје суверенске воље, суверени народ пренаша из кога хоће. Он га за три године отказује и преноша га, на пример, на „Ђуре од Жапско"; а једном простом операцијом гласања „Ђуре од Жапско" постаје суверен и законодавац. Дотле је све у реду. Али чим нови суверен и законодавац уђе у скупштину, он нема ништа пре него да, по сили своје суверенске воље, пренесе своје суверенско право грађења закона на седам или осам људи, које никад није видео, за које мучно да је кадгод и чуо и који се зову министри. Њима ставља у дужност да праве и предлажу законе, а за себе задржава господски посао, да за три године само гласа, било то за, било против.

Кад потражимо на крају на што се свело суверенство народу, у парламентарној практици, онда излази формула: да министри праве законе, посланици их гласају ,а народ им се покорава. И да би слика била још потпунија, не треба заборавити да после ове операције у скупштини министри треба још и да врше законе, и над посланником и над народом, јер у исти мах, кад је закон постао, наређено је министрима да по томе закону поступају, а свима и свакоме да му се покоравају!

Овако ствар изгледа кад се сведе у свој најпростији облик. Али кад томе додате и све оно што посланика прати од његове куће до скупштине; кад погледате на све парламентарне менгеле кроз које му ваља на скупштини проћи, онда се ствар још јаче заплиће. Чим стигне на скупштину, одмах му ваља ићи у партиски клуб, па потписати или запостављати партиски програм; па се подврћи партиској дисциплини; па признати партиског шефа и за њим ићи. При сваком том акту треба му по неку мрву од свога суверенства окрунити и кад већ једном отпочне своју посланичку улогу у скупштини, онда је од суверенства чист, као од мајке рођен. Једино што му за три године његова бављења на скупштини остаје то је суверенско право, да, по команди свога шефа, гласа сваки и у сваког прилици — и ту је крај. Све остало отишло је на програме, на дисциплину, на шефа, на већину, или на мањину, а један добар део и на необавештеност, на незнање, на неискусност, на глупост, на простодушност, а разуме се да и несавесност — ако јој се само може — неће пропустити да свој данак наплати. Све то ваља у готову платити својим суверенством и тек се онда ствари дотерају дотле, да два, три или четири човека, који се зову шефови странака, могу у скупштини радити, решавати и наређивати што хоће и што им на ум падне!

(Из књиге *Доколице* од М. Гарашанина, издање С. К. З.).

МИЛУТИН ГАРАШАНИН

Борба за опстанак

Свега тога не би било кад у овој општој борби за опстанак не би било људи који су за себе изабрали да буду министри. Јер, не треба предвидети то, да каогод што има људи, који су изабрали да буду чизмари, асурџије и тестераши, па да на тај начин проведу век и издрже борбу за опстанак, тако их исто има који су утанчанијег укуса и јаче загрејани на пламену самопрегоревања и који су за себе изабрали мучни и неблагодарни посао да буду министри. Они, све оно што се ради, као и све оно што се не ради, мере само према томе да ли им то помаже или им смета да постану и да остану министри. За њих оно, што је Бог пре толико хиљада година „кроз оних седам трудних дана најпаметније створио то су: министарски фотељи. Без тога све остало не би му вредило ни луле дувана. Јер да то Бог није урадио, шта би они могли на овоме свету и чинити? Морали би провести свој век у зевању и чешању; за њих се можда не би чак ни знало. Управо рећи могли су се и не родити. Истина је да би, по крајњој мери, могли и они плести асуре и стругати дрва; али зато, они немају укуса, а друго, за такве ствари дао их је већ Бог и одвише. Не треба никоме отимати комад од кога живи. Још је праотац Мојсеј рекао: „не дирај у туђе". Тај тестераш има цигло два права; оба су неоспорна, значајна и заједначена. Прво му је право да гласа у корист једнога од оних, који хоће да буду министри; а друго му је право, да без икаквих ограничења и сметње тестерише дрва кад год му се то срцу прохтело буде. И што је најузвишеније и најплеменитије код оних, који су на себе, и пред Богом и пред људима, узели свету дужност да пошто пото проведу овај кратки век као министри, то је, што су на овакви пут покренули најчистијим духом самоодрицања, те да амалин може безбедно и даље змаласати, да лајћар може лети спокојно вући лађе, а зими без бриге цркавати од глади; сви пак заједно да могу уредно и без сметње плаћати порезе и прирезе држави, кад их од њих затражи. И за све то они од народа не траже ништа више него да у три године дана једанпут даде свој суверени глас једноме од њих. За даље њихова је брига. Народ треба само да их попне на фотеље и на њима подржи. Кроз три године пишу се програми, кроје се чланци, трчи се, тумачи се, обећава се, па богме онима, који су тупоглави те не могу одмах да схвате оволико самопожртвовање, мало се и поприпрети; па се осим тога критикује, па се јавно виче, а поверљиво шапуће, па се диже плева на ветар и уз то још триста других белаја. И то све само зато, што је Бог, кад је стварао министарске фотеље, истина наредио да може један човек на два фотеља сести, али је тотално заборавио наредити, да се двојица могу на једанпут у један исти фотељ да сместе. Много министара, а мало фотеља — у томе је сва мука.

(Из књиге *Доколице* од М. Гарашанина, издање С. К. З.).

РИМ КРОЗ ВЕКОВЕ

На иницијативу Завода за римске студије приређена је прва у низу изложаба под називом *Рим кроз векове*. Ова прва изложба посвећена је поступном архитектонском и уметничком изграђивању Трга Навоне, највећег римског трга, чувеног између осталог са својим дивним чесмама.

КАТЕДРАЛА У ФРАЈБУРГУ

Катедрала у Фрајбургу, сагрђена од црвенкастог пешчара, један је од најсјајнијих културних споменика средњег века којима се може похвалити немачки народ. Западни главни торањ ове дивне цркве, са својим јединственим, филигранастим врхом, претставља симбол, дику и понос града Фрајбурга. Катедрала, која је посвећена Мајци Божјој, претставља огледало мена у стилу и уметничком изразу које су се низале у току три столећа.

На слици: горе — катедрала; доле — фигуре апостола Павла и св. Јована.

АРХЕОЛОШКА ОТКРИЋА НА КРИТУ

У западном делу острва Крита откривена је једна палата из другог века пре наше ере. Палата се налази на врху једне планине и личи донекле на чувене развалине у Кнососу, резиденцији легендарног краља Миноса. Палату је открила једна немачка археолошка комисија. Ова комисија открила је недалеко од Апесокариа, на Криту, једну пећину из неолитског доба у којој је нађено доста занимљивог материјала за студирање почетка критског становништва.

УМРО ЂОРЂЕРИ КОНТРИ

У Риму је, у 70 години живота, преминуо угледни италијански књижевник Ђорђери Контри. У току свог плодног живота објавио је двадесет романа, десет збирки песама, шест позоришних комада и безброј књижевних и критичких студија.

ИЗЛОЖБА ВИЛКЕА И ХАНСА ФЛИГЕНА

У минхенској Градској галерији отворена је изложба посвећена успомени два знаменита уметника који потичу из Северозападне Немачке, али који су својим животом и радом били нераздвојно везани за град Минхен и духовно стварање те „Атине на Изару".

Ерих Вилке је био један од најбољих политичких карикатуриста новијег времена. Његово је име добро познато и оном делу наше публике коме су приступачни немачки шаљиви листови.

Ханс Флиген потиче из угледне уметничке породице. И отац и дед били су му сликари. И они су добар део свога века провели у Минхену.

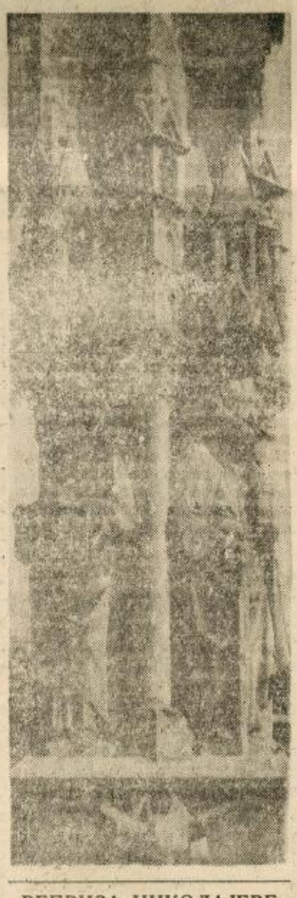

РЕПРИЗА НИКОЛАЈЕВЕ ОПЕРЕ ПОСЛЕ ЈЕДНОГ СТОЛЕЋА

Берлинска државна опера извешће ових дана репризу Николајеве опере *Повратак изгнаника* (као сиже служи легенда о Еноху Ардену). Ова реприза долази равно једно столеће после премијере. Наиме, опера *Повратак изгнаника* први пут је приказана у миланској Скали 1841 а затим, из основа прерађена, у Бечу 1843 године.

НОВА ТЕКОВИНА НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ

РУКОПИС О ИКОНИ СВ. БОГОРОДИЦЕ ТРОЈЕРУЧИЦЕ

Пре кратког времена претседник Владе армиски генерал Милан Ђ. Недић добио је на дар икону св. Богородице Тројеручице, која је рађена по чудотворној икони манастира Хиландара. Та се икона налази у хиландарској цркви, у игуманском столу. Пред њом непрестано горе 12 кандила. Калуђери сматрају да икона управља манастиром, па зато и не бирају игумана, већ само проигумана. Икони указују све почасти које би припадале игуману. Кад им је потребан игуманski благослов, метанишу пред иконом и целивају је у скрушеној побожности.

У Хиландару постоје многе легенде о икони Тројеручици, које објашњавају њен постанак и казују на који је начин манастир стекао ту своју светињу. Те су легенде записали побожни путници и научни испитивачи у својим списима о Хиландару. О њима се говори и у једној рукописној књизи коју је набавила Народна библиотека. Књига је писана у Хиландару 1803 год. настојањем и трошком Симеона Хиландарца, који је желео да је има за себе и за свога ученика Хаџи-Матеја. Платио је за њу 40 гроша. За толико је гроша продата и 1845 год. Купио је тада један искушеник манастира Лешка.

Књига се састоји из три дела, који сваки има своју пагинацију. Први део садржи „Чудеса Богородичина", педесет на броју. Затим долази „Житије св. Василија Новог" од Григорија монаха. На крају је спис о икони Тројеручици, који је означен као 51 чудо Богородичино. „Житије св. Василија Новог" је апокриф о животу с оне стране гроба, па је због тога много преписиван и читан код нас у средњем веку, а и доцније. Један рукопис са тим житијем читали су Рајчин Судић и Кијевац у тамници ћесара Војихне, који их је затворио „ничим кривех". У Рајчиновом запису, између осталог, пише: „Ох, ох, што ми је тужно у тескоби овој и у смраду овом. Туго, тужице! Та ову немам коме исповедати но теби, Косенице, мајко Божија, изнеси нас из ове напасти..."

Прича се да је икона Тројеручица једна од четири Богородичиних икона које је израдио јеванђелист Лука. На питање св. Луке Богородица је одговорила да јој се свиђа икона и положила је на њу своју руку. Отуда на икони три руке, по којима је добила свој назив. Тако пише у спису о Тројеручици. А из Хиландара потиче и друкчија легенда, да је трећу руку начинио од сребра св. Јован Дамаскин из захвалности што му је та Богородичина икона исцелила отсечену руку. У спису се каже да је икону св. Сава нашао у Дамаску кад је обилазио света места. Даровао је њу своме брату краљу Стевану Првовенчаном да се у ратовима носи пред српском војском. Икона је помагала Србима да побеђују многобројније непријатеље.

За време краља Владислава била је погођена зрном из пушке. У то доба није било пушака, али то писац није знао, па зато описује како је зрно погодило десно раме Христово и како је потекла крв. Кад је Милутин обновио Хиландар, икона је сама дошла у манастир. Од тога тврђења у списку о Тројеручици разликује се легенда која се обично причау Хиландару. По њој се икона појавила пред манастиром онда кад је изумрла династија Немањића.

ПЕДЕСЕТОГОДИШЊИЦА МУЗЕЈА ЗА ПРИРОДНЕ НАУКЕ У МИЛАНУ

У Милану је, у присуству претставника државних власти, претставника фашистичке странке и многих угледних личност из научних кругова свечано прослављена 50-годишњица постојања Музеја за природне науке.

ЗИМСКА ШЕТЊА

Измамила ме белина снежних сметова
од зоре још што се у тишини гомилају
на пољима без жетве, у шумама без птица.
Ходам опрезно трагом ишчезлих светова
звериња ситног, бубица што ткају
у мирисним јулским ноћима песме без граница.

Газим дубоко преко беспутног, невиног покривача.
Под стопалама, осећам, крха се невидљиво грање
олујом кидано са стабала без листа и цвета
још у октобру, месецу незадржљивог плача
за сатрвени живот чистог биља, за његово умирање
уз слапове грозничавих киша и неодољивих сета.

Огрћем се тишином као ледним хермелином;
она стоструко јача пробуђена чула слуха.
Издалека ми се прикрада жубор скривени
невидљивог поточића што гмиже долином
и успаване буди зимске сањарије духа
са страшћу што запљускују зид маглени.

Можда то недокучним висинама струје крици
дивљих, срчаних птичјих јата
која стреме у таласима без застоја и броја
земљи где свићу светлији видици?
Зар мене та жеља слатка више не захвата:
и ја да једном стигнем у крајеве блиставих боја?

В. Д ФИЛИПОВИЋ

Поводом 50-годишњице Крумбахерових византолошких напора

Србија и Византија

Пре 50 година, захваљујући Карлу Крумбахеру, сјај и величина Византије поново су стали у први ред.

Давши чувену *Историју Византинске Књижевности*, створивши у Минхену прву катедру за византологију, Карло Крумбахер у свом часопису, *Византијски часопис*, објављује Европи шта и колико она дугује култури Константинова Града.

Дуговали су и дугују такорећи сви, па дугујемо и ми.

*

Од Галије па до Урала, дуж европске и дуж афричке обале Средоземног Мора, утицај Византије трајао је вековима. То огромно царство Средњега Века, века који је утрнуо када је утрнула жижа тога царства — Константинопоље — сасвим природно да је, као и друге, мал те не обујмало и нас Србе. Лежећи такорећи уз срце његово, Србија је из непосредне, прсне близине, слушала најприснији откуцаје византиског колоса.

Јер Византија је била не само велико, већ и органско царство. Њен управни, правни и интелектуални систем не само да је идејно зрачио, него је просто прожимао колективе до којих је својим моћним границама допирао. И није чудо што и ми Срби, дејство византиске културе носимо као дејство првог историског организованог надражаја.

Кад је Јустинијанов кодекс — та невероватна јуриспридентна архитектура — преко цара Отона III, цара Фридриха II Хоенштауена, па преко Луја XIV, итд., дејствовао тамо-амо по Европи, сасвим је природно да је морао имати трагова и у српском средњевековном законодавству.

Кад је платонизам, тај префињени интелектуални систем универзитета у Константинову Грану, завладао Италијом, инспирисао Тому Аквинског, итд. — није чудо ако је његова идеалистичка суштина имала одблесака и у скромним монашким интелигенцијама Доментијана, Данила, Теодосија.

Кад је византиско сликарство остављало своје трагове у Кијеву, Венецији, Риму, Равени итд. — свакако да је на својствен начин блистало и по монументалним фрескама српских манастира.

Јер византиска култура била је жива, органска, стваралачка, те и сада, када је нема више, и сама успомена на њу у много чему активније европску свест.

*

Што се нас Срба посебно тиче, Византија нам је активирала хришћанство и државотворство.

Но српски ратар, ценећи временско првенство културе која је цветала у Константинову Граду, није био слепи и беспоговорни послушник, већ је своју религиску културу усавршавао преко својих људи, преко свога језика, свога живописа — своје цркве.

*

Неоспорно, и Срби баш као и толики други, много су дуговали Византији.

Тај сјајни расни мозаик Средњега Века, тај ваљда први раскошни цвет Евразије, духовно и материјално зрачећи више од хиљаду година, умом и руком утицао је много и трајно.

Али срцем не.

Византиско срце није се коснуло српскога срца.

Јер народно песништво скромног српског ратара, својствених културних размера је толиких, да такорећи етички пирује над дубодолинама византинске аристократске немани.

Ако је штедрост срца нешто најбоље подељено у свету, онда је српско народно песништво дало човечанству свакако много више, но што је српско средњевековно државотворство примило од Византије.

ВИЗАНТОЛОГИЈА

НА СВИМ ПОЉИМА ЧИСТЕ И ПРИМЕЊЕНЕ УМЕТНОСТИ КОД СРЕДЊЕВЕКОВНИХ СРБА, ОСЕЋА СЕ ПРЕРАЂИВАЊЕ ВИЗАНТИСКОГ СТИЛА. ТО ЈЕ СЛУЧАЈ И С НОШЊОМ НАШИХ ВЛАДАРА, КАО ШТО ПОКАЗУЈЕ ОВА ФРЕСКА ИЗ МАНАСИЈЕ. НА СЛИЦИ ЈЕ ДЕСПОТ СТЕФАН ЛАЗАРЕВИЋ

(Снимак Музеја Кнеза Павла)

Византологије или Византинистика (немачки писци сматрају овај други израз подеснијим) јесте сразмерно врло млада наука. Јавља се као више или мање независна научна грана тек у другој половини XIX столећа, у првом реду захваљујући немачкој иницијативи.

Захваљујући вековима хуманистичког школског система, познавање старог Рима и класичне Грчке, њиховог језика, појединости њихове историје и културе било је зашло далеко ван научних кругова, у шире образоване слојеве. Ближе околности живота и развоја Источноримског (Византијског) царства, које је у неку руку било наставак и Рима и старе Јеладе било је дуго обавијено маглом, коју дефинишемо речима „Средњи век".

Али ставши најзад на ноге, византологија или византинистика доста се брзо развила и стекла је велики број заслужних и плодних својих апостола.

За нас је Византологија од нарочитог значаја, не само због тога што су:

1) средњевековна немањићка држава и њена култура, по студију равна култури западних земаља, биле основане на византијској подлози и

2) што данашња византологија, по мишљењу већине њених поборника, треба да обухвата и рад на изучавању историје, књижевности, уметности и уопште културе земаља које су припадале византијском културном кругу, дакле и немањићке Србије.

Ово је мишљење нарочито истакнуто на Византолошком конгресу у Београду, у рано пролеће 1927, који је претстављао леп културни успех наше земље и уопште један од најимпозантнијих међународних састанака које је доживео Београд за две деценије између два светска рата.

Том приликом одано је и признање нашим угледним научницима на пољу Византологије, нпр. проф. др. Николи Вулићу, проф. Анастасијевићу, проф. др. Острогорском.

На том конгресу нашли су се на окупу у Београду водећи византинисти из 14 земаља, на челу са тад најугледнијим прваком те научне гране, Шарлом Дилом, француским научником. Конгрес 1927 створио је нове уске везе између наших и немачких научничких кругова. Захваљујући тим везама, и доцније су у више махова истакнути немачки византолози долазили у Београд, где су неки од њих одржали и врло успела предавања.

*

Немачка наука може се сматрати и оцем византологије, која је коначно скинула вео са „тамног" средњег века, са појединости живота старе Византије која је, поред свих својих негативних страна била огроман културни чинилац у историји људског рода.

Почетак Византологије или Византинистике као засебне науке, везан је за име славног Карла Крумбахера.

Крумбахер је рођен 23 септембра 1856 у Кирнаху код Кемптена у Горњој Баварској. По студијама и по првој фази свог научног рада био је филолог. У току свог филолошког рада удубио се у проучавање средњевековног грчког језика („ромајског") који је у Византији поступно потиснуо латински службени језик. Тај рад га је довео у све непосредњију везу са византијском књижевношћу.

Појава прве књиге његове *Историје византијске књижевности* 1891 године (последња књига изашла је 1897) претставља коначни преокрет у раду Крумбахера који се сад потпуно посвећује византијским студијама. Минхенски универзитет му отвара нарочиту катедру за ту нову научну дисциплину. Године 1892 оснива у Минхену *Византолошки часопис*, први те врсте у свету, око кога убрзо почињу да се купе нови радници на тој још необрађеној научној њиви, из Немачке и из иностранства. Кад је Крумбахер умро, 11 децембра 1909 у Минхену, већ је у свим просвећеним земљама постојао круг научних радника, који је прихватио његова научна схватања и који је искрено *ожалио* „оца византинистике". И на београдском конгресу, 1927, чуле су се лепе и заслужене речи упућене успомени великог немачког научника.

Међу Крумбахеровим следбеницима истакао се поред осталих нарочито ирски научник Џон Бењел Бери, рођен 16 октобра 1861 у Монегену у срцу „Зеленог Острва". Као младић од 28 година истакао се својом *Историјом Источноримског царства, 375 до 800 године*. Овај и други научни успеси прокрчили су му пут до катедре на универзитету у Кембриџу пут који у Енглеској није био лак за национално свесног Ирца.

Међу научницима који прихватише Крумбахеров аманет до сад је најзначајнији већ поменути Шарл Дил, стуб Београдског конгреса 1927. Дил је рођен 4 јула 1859 у Штрасбургу. Иако само три године млађи од Крумбахера, тек је много доцније од њега продро у највише сфере научног живота, а још доцније се специјализовао за византологију. Тек 1907, дакле две године пре Крумбахерове смрти, Шарл Дил је постављен за професора на Сорбони. Са својим најистакнутијим делом из области Византологије, Дил се појавио тек после првог светског рата, 1921, кад се појавила његова *Историја Византијског Царства*, после које се 1924 појави дело *Византија*, а 1925/26 *Приручник о византијској уметности*.

Други један угледни учесник Београдског конгреса 1927 и уједно велики пријатељ нашег народа био је трагично преминули румунски државник, књижевник и научник Никола Јорга. Јорга је рођен 17 јуна 1871 у Ботошаниу, у Молдави (Карабогданској). Истакавши се на многим пољима као омладинац, постао је у врло младим годинама (већ 1894, одмах по завршеним студијама) професор универзитета у Букурешту. Написао је *Историју румунског народа, Историју румунске књижевности* и капитално дело *Историја османлијског царства*.

ВИЗАНТИСКИ УТИЦАЈ НА НАШЕ СРЕДЊЕВЕКОВНО НЕИМАРСТВО НЕОСПОРНО ЈЕ ВЕЛИКИ, АЛИ ПРИМЕР ГРАЧАНИЦЕ НАЈЛЕПШЕ ПОКАЗУЈЕ КАКО СУ СРБИ, ЗИДАЈУЋИ НА ВИЗАНТИСКИ НАЧИН, ИПАК ДАЛИ ОВОЈ ГРАЂЕВИНИ ОБЕЛЕЖЈЕ СВОГ ДУХА, СТВАРАЈУЋИ ЧАК У ИЗВЕСНИМ ДЕТАЉИМА ОСНОВЕ ЈЕДНОГ СРПСКОГ СТИЛА

(Цртеж Љубе Ивановића)

РАДОСЛАВ ДРАГУТИНОВИЋ

Поводом десетогодишњице од песникове смрти

Ових дана навршила се већ читава деценија од изненадне и преране смрти Радослава Драгутиновића, једнога од најдаровитијих претставника модерне српске лирике. То нам даје повода да обновимо успомену на овог нашег талентованог песника, који је умро већ у својој 29 години, али који је не само обећавао леп развој у будућности, него је и оставио за собом читав низ песама, које ће му обезбедити угледно место и у најрепрезентативној антологији модерне српске лирике.

МОТО АМОРОЗО

И у сну сам те нашао, давна,
видео снова зене ти драге,
ко удар цитре звониле су биле
речи сестринске, дрхтаве, благе.

Памтиш ли с колико љубави ти гледах
малене руке и свилени скут,
кад очи моје нежно су зборише
невином молбом први пут?

Где смо се нашли? Где волели, где?
Где ли певали о сруу и цвету?
Сретан, по пољу, ја често лутам
у неком плавом, минулом свету.

Рођен 1904 у Београду, Драгутиновић је и гимназију и Универзитет свршио у своме родном месту. Драгутиновић је изишао са Филозофског факултета са свестраном књижевном културом и солидном ерудицијом, коју је доцније, у Чешкој и Француској, на специјалним студијама, још више разгранао и продубио. Као суплент и професор гимназије служио је у Земуну, Суботици и Новом Врбасу, где га је и смрт затекла. Иако рођени Београђанин, одличан наставник и талентован писац од велике будућности, Драгутиновић није могао добити место ни у једном културном центру, него је морао служити у провинцији, као и толики његови старији и млађи другови.

Драгутиновић је почео да пева врло рано, још у нижим разредима гимназије. Прву му је песму штампао *Весник омладинаца*, један мали ђачки лист, који је 1921 излазио у Чачку. Тада му је било тек 17 година. Као матурант ушао је у омладински часопис *Венац*, који је са разумењем уређивао пок. Јеремија Живановић, а већ као студент филозофије друге године ушао је и у познати књижевни часопис *Мисао*, у коме ће доцније објавити највећи број својих песама. Убрзо је привукао на себе општу пажњу и постао сарадник *Српског књижевног гласника*, *Летописа Матице српске* и осталих наших часописа. Занимљиво је истаћи да је Драгутиновић заступљен са 10 песама у *Антологији најновије лирике*, коју је уредио Сима Пандуровић и 1926 објавио у издању часописа *Мисао*. У истој антологији само је Десанка Максимовић заступљена са 12 песама, док су остали наши песници ушли са знатно мањим бројем. Неколико Драгутиновићевих песама преведено је и на стране језике.

У јесен 1929 објавио је Драгутиновић своју прву збирку песама под симпатичним и за његову поезију вапредно карактеристичним насловом: *Азурна земља*. Другу своју збирку, *Лишће пева*, објавио је после две године, крајем 1931. Обе су збирке срдачно примљене и од књижевне критике и од читалачке публике. Сви критичари, који су их приказивали, изразили су се врло похвално. На основу ових збирки обележен је Драгутиновић за једнога од даровитих модерних српских лиричара.

Драгутиновић је песник бола и дубоке словенске меланхолије, песник сете и разочарења, песник несрећне љубави и потиштених живота, најзад песник топле хришћанске самилости и једне узвишене филозофске резигнације. Нежног организма, оставши још у детињству без једне руке, по природи вапредно осетљив, богат сновима који никад нису постали јава, при том велик идеалиста, иако увек помало скептик, Драгутиновић је био свестан сазнања да ће му најплеменитије наде остати неостварене, да ће му најлепше чежње остати увек само чежње и да га нико неће разумети, као што је певао у својој љубудовој песми, написаној свега неколико дана пред своју смрт:

Тихо, као мој живот на свету
за мном, изнад љубави и цвећа,
моја чежња остаће ко звезда
осамљена, на вечерњем своду.

Нежна душо, нерођена можда,
лепе очи, којима не знам име,
моја звезда нека буде ваша —
моја љубав и све моје риме.

Драгутиновић је знао да живи у доба, у коме песници, идеалисте и сањалице добро не пролазе. Он је инстинктивно осећао да кроз овај живот пролази као странац и да је на овој земљи само гост, али можда ни он сам није слутио да ће тако брзо проћи кроз овај живот и да ће и сам на овој земљи бити гост. То осећање изразио је у својој поезији.

Како га је изразио? Тај и сувише фини и отмени дух, који је био створен за доба трубадура ,а не за данашње доба, није ни могао да то своје осећање изрази друкчије него на један тих, смирен и одуховљен начин. Он већ по својој природи није био бунтовник и зато није ни могао да изрази свој бол и своје очајање, због неправде у свету, на начин пун прокоса и претње, стиснутом песницом, подигнутим тоном и шкргутом зуба. То не би одговарало његовој природи: мекој, отменој и благородној. Он није умео да виче — он је говорио само шапатом. Он није умео да се тресе од плача — он је само дискретно утирао сузе. И сањао, сањао своју *Азурну земљу*... И слушао, слушао где *Лишће пева*... И то је била сва његова радост — његова поезија...

ПОРТРЕ ПЕСНИКА РАДОСЛАВА ДРАГУТИНОВИЋА

од П. К.

Поред песама, Драгутиновић је писао и приповетке, које је почео да објављује тек две-три године пред смрт. Последњу своју приповетку *(Човек који је случајно научно да мисли)* написао је неколико дана пре него што је умро и послао уредништу *Летописа Матице српске*, где је објављена заједно са некрологом о несрећном песнику. Оригинално замишљене и литерарно написане, ове приповетке су врло карактеристичне за правилније разумевање Драгутиновићеве стваралачке личности и за потпунију оцену целокупног његовог књижевног рада. Песников друг и пријатељ др. Кирил Тарановски сакупио је све његове приповетке и објавио их је у засебној књизи, са топлим и срдачним предговором.

Последњих година Драгутиновић је писао свој аутобиографски роман *Песникова младост и љубав*. Смрт га је затекла баш када је дефинитивно завршавао тај свој роман, писан дуго, пажљиво и са пуно срца. Судећи по одломцима, објављеним по часописима, Драгутиновић је у овом роману дао не само себе, своје идеале и снове, него и духовна стремљења читавог младог српског нараштаја, коме је и сам припадао као један од његових најдостојнијих претставника. Тра гичан је удес да овај роман још ни до данас није угледао светлост дана. Ни једна наша књижевна установа, ни један наш приватан издавач, ни једна наша издавачка књижара није се нашла побуђена да објави животно дело једнога од најталентованијих модерних српских песника.

Најзад, потпуности ради, треба споменути још и Драгутиновићеве есеје и књижевне критике, објављене по часописима. Иако Драгутиновић није имао довољно критицизма, нити правог темперамента за критичара, он је имао не само лепу књижевну културу, него и жив, занимљив и духовит стил, чист и правилан језик и — што је можда најважније — храброст да о свему отворено каже своје мишљење и да га брани одважно и до краја. Уопште, он је имао моралне чврстине и храбрости, особине тако ретке у нашој средини. При том, увек је био позитиван и објективан, активан и конструктиван, поштујући човека у човеку, готов да отворено и широкогрудо призна чак и своме противнику све што му се треба признати.

Навршило се десет година од преране смрти Радослава Драгутиновића, али празнина, коју је неумитна коб проузроковала у нашем књижевном животу, још увек се болно осећа. Тек када се има у виду да је Драгутиновић умро у својој 29 години — у времену када други тек почињу да се формирају — затим, да је умро као писац са потпуно израђеном физиономијом као стваралац који је давао већ сасвим зреле плодове свога талента, тек тада може да се процени шта значи овај губитак за савремену српску књижевност, која је у њему изгубила једнога од својих значајнијих претставника.

И нехотице нам се намеће поређење између Бранка Радичевића и Радослава Драгутиновића. Обојица су били лиричари од расе, песници скрхане младости и неостварених животних идеала, песници кобног предосећања да ће смрт закуцати на капији тек што се пролеће насмешило. Обојица су били занесени поклоници свега што је лепо и добро у свету, тражили утеху у уметности и сагоревали у племенитој стваралачкој грозници, немилице трошећи себе и своју снагу, да би остварили бар један део својих песничких планова и замисли. И један и други заблистали су на небу српске поезије као блистави метеори, остављајући за собом дубок и светао траг. И један и други је „много хтео, много започео...“

Др. К. М.

МОЖДА ЈЕ ТО СРЕЋА

До ових борова на високом брегу
довела ме нежна девојка и снови.
Још једно пролеће да досањам, Боже,
још једну да видим расцветалу ружу.

У тами ћу много пролежати дана;
певај ми, душо, ветре, водо, певај!
Пролеће ће доћи, пролеће већ стиже;
жуборе ласте о сунцу и мору.

На свету овом, бурном и неверном,
доста је да нас једно срце воли.
Несрећан је свако ко љуби и живи,
и ко се мучи и са псима бори!

До бескрајне ме среће обузело,
до чудне неке осветe над собом,
што ће ово небо плавети, без мене,
над једним дивним и незнаним добом.

Девојке су тако тихе, очи нежне;
ја певам и сањам, ја живим и љубим.
Како сам срећан, како сам усамљен
у срећи својој!

Пролеће њену донеће ми љубав;
она, ко чежња, сусрешће ме сама,
у високој трави, под звездама плавим,
у ноћи, под круном белих јоргована.

ЊЕН ОДЛАЗАК

На то је добра дошла ноћ.

Ти си ми нешто тихо рекла,
по растанку, можда, да ме чува Бог
и дан још који да ће нас ма када,
дан неба благог здружити ма где.

Ти си ми нешто тако тужно рекла;
руку ми топлу пружила; ни суза
дала ми ниси кад замире моћ...
Поље је лако трептало у злату
кад си сетном мишљу заћутала, Боже!

И на то је добра, добра дошла ноћ.

„Сунце, море и жене“

од г. Момчила Милошевића

Г. Момчило Милошевић јесте вредан стваралац у нашој књижевности и одличан раденик на нашем културном подизању и у свима областима књижевности, у којима се огледао, он је дао прилоге, који сви скупа претстављају дело, коме треба одати признање. Истрајно и без претензија он је стварао и радио, повлачећи своју властиту бразду на српској књижевној њиви, држећи се добрих традиција и не прелазећи међе и синоре, које су прописали књижевни законодавци.

Тако и на пољу драмске књижевности он иде добрим утврђеним путевима и даје лепе резултате. Његов *Јубилеј* који је са успехом игран и који би могао да се одржава на репертоару у традицији је најбољих српских

Г-ца Дивна Радић и г-ца Олга Спиридоновић у комедији Момчила Милошевића

(*Снимци „Српског народа“*)

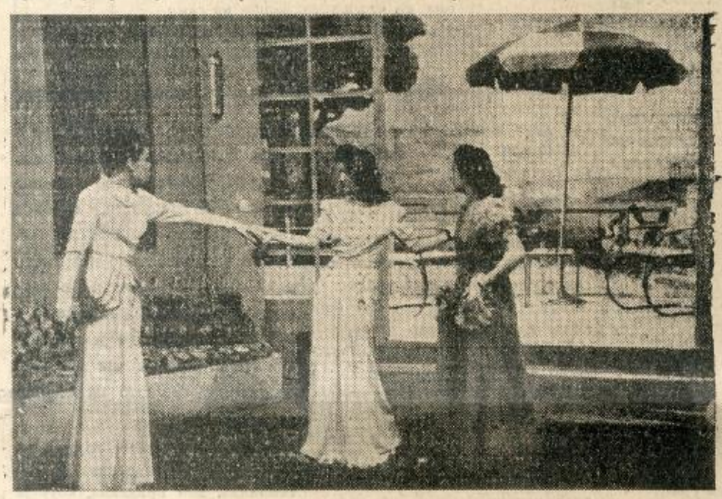

Г-ђа Ирена Јовановић, г-ђа Невенка Урбанова и г-ца Дивна Радић у једној живој сцени

комедиографа и ни у чему не изостаје за којом од Нушићевих комедија, које имају толико успеха код публике. *Сунце, море и жене* спада у лаке конверзационе комаде и не излази из тог оквира, поштујући правила те врсте позоришта. Мало психологије, што течнији и живљи диалог, што више духовитости, макар само у игри речи, познавање сценске рутине, то су елементи потребни за писање једног таквог комада, који у другим културним срединама спада више у занат по наруџбини директора позоришта за ову или ону публику.

Свега тога има у мањој или већој мери у комаду г. Момчила Милошевића и зато се може радо гледати на сцени, али не значи неку тековину у нашој драмској продукцији, већ више дело за попуњавање празнина на репертоару у недостатку вредности од трајнијег значаја. Поновно стављање — после десет година — на репертоар овог комада, у измењеним приликама — може се у извесној мери оправдати, али под условом да се тиме не избегава вршење обавезе стварања озбиљног националног репертоара.

Држећи се добрих традиција г. М. Милошевић ни у избору теме није тражио нешто ново, нешто нарочито оригинално, задовољавајући се, да као стари мајстори из прошлих времена, свој дар и своју вештину покажу у обради. Бекство из брачне монотоније у авантуру, сентименталну или чулну, према темпераменту, карактеру, годинама и социјалном положају жене, познат је мотив у позоришној литератури и уопште у књижевности. У његовом третирању г. М. Милошевић није унео нека нова осветљења, која је могао наћи помоћу проучавања модерне психологије потсвесног, која дају једно бескрајно ново поље за уметнике. Он се више држао утврђених схватања, готово шаблона о женама, која су углавном неповољна по женски род.

Тако би се и он могао уврстити у велику фалангу писаца-женомрзаца, али код њега тај став нема велику оштрину, јер је ублажен његовим разумевањем људских слабости и његовим благим човечанским осећањем, које је карактеристика његовог књижевног стварања. Г. Милошевић дао је само модеран оквир за илустрацију ове психологије и једно ново духовито оличење тог непознатог, невидљивог Дон Жуана, за којим чезну ове жене у својој машти или у својој плоти.

На једној плажи на мору, на температури од 40°, када чула могу да буду надмоћна над умртвљеном свешћу и разумом, четири жене на одмору од терета брачних дужности и две девојке заљубљују се незнајући у једног истог човека, кога свака замишља другојаче и очекује нешто друго од њега, идеализујући га на свој начин. Међутим, тај универзални витез није ништа друго него обичан жиголо, нека врста такси-герл, младић кога плаћа пансион да своје госте задовољи у сваком погледу, задржавајући их што дуже на мору, вешто искоришћујући ову потребу за авантуром код дама

Због свега тога у данашњим временима судбоносних збивања ова лака комедија изгледа нам још лакша и као да долази из једног одавно прегаженог доба, а не само од пре десет година, када је први пут играна у безбрижној лакомислености нашег некадањег друштва. Сада се други проблеми постављају, друге нас бриге море, да бисмо имали веће интересовање за осећања и прохтеве четири узалудне жене.

Као оригиналност комада наводило се да у комаду учествују само жене, што не мора да значи неку нарочиту препоруку, мада је писац, може се готово рећи, уложио највећи напор да конструише комад без мушкарца, видљивог и опипљивог на сцени, а истовремено да буде јунак комада, остајући до краја иза кулиса. Можда би подела улога могла да буде нешто мало другојачија, да би нас потпуно задовољило приказивање комада, чију је режију водио сам писац. Комбинована шесторка од глумица најмлађе и средње генерације дала је једну пријежно увежбану игру, у којој су се таленти такмичили, не ремећећи хармонију целине. Г. Момчило Милошевић, као писац и режисер, може да буде задовољан са тумачима улога, које се нису светиле његовом женомрству, него су му, испуњујући оно што је најлепше код жене, несебично даривале или свој темперамент, своју интелигенцију, моћ љубави или свежину младости.

Мада је игра г-ђе Ирене Јовановић (Госпођа са сунцокретом), г-ђе Невенке Урбанове (Госпође у разводу) и г-ђе Невенке Микулић (удовица), била потпуно задовољавајућа, ипак млађа екипа више је освајала. Г-ца Дивна Радић у улози Госпође са пеетанцетом, борила се са много интелигенције и топлине између верности и авантуре, откривајући после тумачења Мине од Барнхелма богатство своје уметности, спајајући продубљену студију са спонтаношћу глумачког дара. Г-ца Олга Спиридоновић са великом сигурношћу играла је Ану, класичну субрету, која држи све конце у својим рукама, нијансирајући одлично разне изгледе своје улоге. Г-ђа Мира Тодоровић-Мавид са темпераментом играла је модерну девојку освајајући публику.

У декору г. М. Шербана недостајала је свемоћна светлост сунца на мору, која преображава све ствари и објашњава душевна стања. Костими г-ђе Милице Бабић-Јовановић носили су печат њеног сигурног укуса и њене фантазије.

МИЛОШ М. МИЛОШЕВИЋ

СИМФОНИЈСКИ КОНЦЕРТ ВЕЛИКОГ РАДИО-ОРКЕСТРА

Успех овога концерта је био на одговарајућој уметничкој висини, како у погледу врло добре и савесне техничке обраде дела, тако и у погледу стилског диференцирања и израза. Сва три дела са овог програма изведена су врло добро и на нашу публику су оставила дубок и трајан утисак.

Трећи Бахов Брандембуршки концерт изведен је технички врло коректно, а у изразу у потребним границама одговарајућег стила.

Прва Бетовенова симфонија такође је дата са пуним осећањем и разумевањем њене музичке садржине, пуно у звуку и са изванредно лепо постављеним контрастима и у тематском погледу и у погледу динамичких и оркестарских ефеката.

Највећи успон и снагу показали су и диригент и оркестар у Шредеревој *Симфонији*, која је на слушаоце оставила утисак једног одличног савременог музичког дела.

Г. Херман Шредер је показао овим својим делом да влада изванредном композиторском техником у сваком погледу, а у погледу стилског и музичког изражавања он се углавном креће у границама дела Јохана Себастијана Баха и Рихарда Штрауса, са нешто примеса неких музичких стилова који данас важе као савремени.

Кумова клетва у извођењу *Србозара*

Труд „Србозара“ око домаћих комада, око гајења изворне наше драме, никад неће бити довољно похваљен, толико национална тенденција при избору дела истиче основне погледе на мисију овог позоришта и остварење његових значајних задатака. Не упуштајући се у извођење досада приказиваних дела, ми ћемо да поменемо само неколико последњих.

Пре свега успех *Каплар Милоја* са добро простудираном игром Јована Јеремића, управника, редитеља и првог члана, у насловној улози, затим *Зона Замфирова* и најзад *Кумова клетва*. Зато што смо уверени у велике могућности рада ове добре групе, ми ћемо овога пута да учинимо поред искрених похвала и неколико потребних ограда. Поменули смо да Јован Јеремић управља позориштем, да режира и да игра главне улоге. Он те тешке задатке извршује са великим самопрегором и немилосрдним расипањем своје енергије, којој свакако треба одати дужно поштовање.

Међутим, Јеремић не може да постигне све сам. Поред свих способности којима располаже он не може да стигне свуд. Последња три комада су то јасно показала. *Зони Замфировој* је недостајао завршни потез, извесне појединости, вернији колорит и хармонична целина, па да успех буде потпун. *Каплар Милоје* исто тако испољио је извесне недостатке, који би се *набегли да је* било више времена за припрему и више могућности за рад.

Извођење драматизоване приповетке Јанка Веселиновића *Кумова клетва*, од Синише Равасиа, показало је још једном да „Србозар“ може и најтежа дела да снажно изнесе. У њој се осетила јасно основна тенденција пишчева да се осветле патријархални наши обичаји, начин схватања и осећања наших предака, њихов живот и њихова веровања. Па ипак се не може рећи да је игра глумаца била савршена, режија беспрекорна, а цела представа једно ремек дело, које може да послужи као образац.

Исувише брза скретања у излагању и нагли прелази сметали су стварању убедљивости и изазивању правог уметничког ефекта. Сцене у првом чину код разговора о зидању школа не претстављају наше село и Станојлови испади, иронични и пуни цинизма, прелазе границе природног и падају у мелодраму и гротеску.

Несумњиво је да су управнику Јеремићу потребни сарадници и помоћници, а пре свега једна редитељска снага. Добра режија изискује и доста времена и потребну спрему. Кад се режија буде могла савесније да постави ми ћемо свакако имати и верније типове са села живе људе, које ми срећемо кад мало зађемо у наш народ. Тад ћемо избећи и извесну патетику, која се још код нас повлачи, пуну романтичарских примеса и већ окамењених навика, без којих се не може да замисли „комад са села“.

Др. В. Н. Ђ.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

Дисциплина Српске државне страже

Гласник Српске државне страже, бр. 5—6, год. I, уредник пуковник Бранимир Живковић, Београд 1943, стр. 365—472, дин. 25.

О дисциплини војске пише у 5—6 броју *Гласника Српске државне страже* генерал г. Боривоје Јонић. Писац сматра да бивша југословенска војска није била довољно дисциплинована и зато није могла да испуни задатак који јој је био постављен. Далеко је била дисциплинованија српска војска до 1918 године. Срби имају сада прилике да виде дисциплинованог немачког војника и да се диве дисциплинованој немачкој војсци.

Па како то да је једна нација тако дисциплинована? Најпре, чланови ове нације родољубиви су, воле своју земљу и знају да ће јој највише користити ако се повинују законима целине. Немац осећа једну унутрашњу дисциплину и није му потребно утеривати претњама и казнама оно што треба да чини као војник и грађанин. Ми треба да се угледамо на добре примере, да се дисциплинујемо и да на тај начин помогнемо својој земљи, која данас, више него икад, тражи дисциплиноване и послушне синове.

У овом броју *Гласника* од интереса су затим чланци: *Како треба вршити опис лица и ствари. Опхођење стражара уопште и поступак према кривцима, Предавања морално-васпитног карактера, Употреба оружја, Неколико напомена нашим стражарима, Трбушни тифус итд.*

Стручан и популарно писан *Гласник Српске државне страже* испуњује своју мисију, показујући пажњу свему оном што наш стражара може да интересује.

ГЛАСИЛО НЕМАЧКЕ ВЕЛИЧИНЕ

Volk und Reich, Politische Monatshefte, Herausgeber und Hauptschriftleiter Friedrich Heiss, XIX. Jahrgang, Heft 1, Berlin 1943.

Ретко је који од раније постојећих немачких часописа у толикој мери умео не само да се сагиби с новим добом, које је настало за Немачку 1933 године, него и да постане један од најистакнутијих гласника тога доба, као што је случај с одличним берлинским месечником *Volk und Reich (Народ и држава)*. Цео тај пут, који га је за знатно мање од две деценије постојања увео међу највиђеније часописе не само Немачке већ и Европе, превалио је *Фолк унд Рајх* под управом свог директора Фридриха Хајса, који је на положај дошао у врло младим годинама.

Број којим *Фолк унд Рајх* почиње 1943 годину школски је пример за оно што смо овде рекли. Први чланак, посвећен десетогодишњици националсоцијалистичког преврата, украшен је многим сјајним репродукцијама фотографија које симболишу поједине значајне етапе немачког народа од незаслужених патњи по завршетку првог светског рата до доласка на власт националсоцијалиста, па редом све крупније обрте немачког успона и триумфа (присаједињење Аустрије, Протекторат, Данциг, Пољска војна, победа на Западу, рат са Совјетијом).

Има значајних студија и о савезницима Немачке: Ханс Хартман пише о обновљеној Римској империји као центрипеталној сили, док Казуичи Миура пише о условима развоја велико-азијског простора под јапанским вођством. Е. Х. Леман пише о погрешним полазним тачкама и претпоставкама англо-бољшевичке пропаганде. Има и значајних написа о данашњој улози и менталитету Британаца и грађана С.А.Д. Уобичајени *Преглед* доноси мање, али такође врло занимљиве информативне чланке.

Једна европска литература

Europäeische Revue, XIX. Heft, Jahr I, Deutsche Verlag-sanstalt, Stuttgart—Berlin. Preis des Einzelheftes RM 1.

Овај одлични часопис, који с пуно права носи своје име, отпочео је 1943 годину на висини свог давно заснованог гласа.

Налазимо прилоге о Десетогодишњици национал-социјализма (чланак Харалда Рема и прилог Хендрика де Мана); студију Сантавуорија о улози финске војске у садашњем рату; други део осврта на догађаје 1942 на Источном фронту, као и знамениту студију А. Е. Бринкана: *Синтетична историја уметности као морални проблем.*

Један лекар - књижевник

Ханс Кароса: Случајеви доктора Биргера, превела Вера Стојић, насловна страна Ђ. Јанковић. Издање „Југоисток" (Бисери, 11), Београд 1942, стр. 62, дин. 40.

Лекари се сре више јављају у лепој књижевности. Они као да потискују онај лежерни тип боема-књижевника, који само пије, чита, размишља и пише. Ергзактни и реални они се много лакше приближују људима, њиховим патњама, боловима и истовремено радости и срећи. Они као да боље упознају душу него они који то чине кроз књиге и разговоре у кавани.

Таквих књижевника-лекара има доста у европској књижевности. Да споменемо само Каросу, Диамела, Кронина. Код нас један од најбољих песника је лекар др. Светислав Стефановић а врло талентован приповедач пок. Душан Радић. Шта тек да кажемо о уметничком приповедању Лазе К. Лазаревића, такође лекара по струци!

Ханс Кароса улази у литературу доста касно, као што је случај с већином књижевника-лекара. Они најпре посматрају свет и живот, и после дугог искуства почињу да пишу. Писање код њих постаје унутрашња потреба, а никако манир поза, амбиција. Као такви они можда нису увек у књижевничком занату на великој висини, али оно што кажу то је истинито вредно и дубоко.

Књига коју приказујемо једно је од раних дела немачког књижевника Каросе. У њој Кароса описује себе на почетку лекарске праксе. Сва она запажања о раду једног лекара и о његовим пацијентима, тако сигурно дата, једино могу да су аутобиографска. И зато овај дневник у коме млади лекар Биргер, приказује један провинциски град и пацијенте, мучи се проблемом смрти бори се да открије прави смисао медицине — делује потресно искрено. Сем необичних запажања о људима има у овој књизи дивних описа природе, песничких места која одају талентовано перо. Књига се чита с лакоћом, јер превод Вере Стојић има све лепе одлике српског језика.

ИЗ ПРЕПИСКЕ ФРИДРИХА ВЕЛИКОГ

Briefe Friedrichs des grossen an seine Freunde, ausgewält und eingeleitet von Meta Baecke, Eugen Diederichs Verlag, Jena 1942, 387 Seiten, Preis gebunden RM 3,80.

Неки пут су говорили за Великог Краља Фридриха II да је „често писао француски, али увек мислио немачки". Међутим, овај избор писама великана, који је положио први камен темељац величини и јединству Немачке, показује да је Фридрих умео не само немачки да мисли него још како духовито и да пише немачки. Уосталом, легенда о обиму утицаја, који је на њ неко време вршио Волтер, давно је разбијена. Исто тако су до пре неку деценију тенденциозно и неверно тумачили изасеће примедбе Фридриха Великог о немачкој књижевности.

Мета Беке, која је одабрала писма за ову збирку и која је за ту збирку написала одличан предговор, показала је колико се темељно удубила не само у историју овог највећег владара XVIII века, него да је умела јединствено да се унесе и у његов дух, изразито немачки дух, ако се на њ гледа независно од утицаја разних одомаћених легенда и вештачки изазваних предрасуда. У овим писмима је реч о свему и свачему. Али у сваком од њих, ма о чему било реч, осећате дах велике и снажне личности. Запажате да Фридрих све догађаје, појаве и замисли процењује мерилом далековидног државника, немачког државника.

Посејдоново острво

Чувено грчко дело у немачком преводу

Ion Dragumis: Samothrake, deutsche Uebersetzung, von Roland Hampe; Verlag Rütten & Loening, Potsdam 1942, 220 Seiten, Preis gebunden 4,80 RM.

У крајњем североисточном углу диже се острво Самотраке, покривено масивом високих, стрмих стена, сиромашно растињем, а богато пећинама, провалијама и — легендама. Зар нам се у Илијади не тврди да је Посејдон, бог мора, био изабрао баш Самотраке као „ложу" из које је као „неутралац" посматрао борбу око Троје. Велимо „као неутралац" због тога што они који нису заборавили оно што су научили у другом разреду гимназије, знају да су се неки од јелинских богова и мешали у борбу, једни (као Палада—Атина) на страни Грка, други (као Арес—Марс) на страни Тројанаца.

Али и у историји стварних збивања, Самотраке је претурно преко главе безброј бурних догађаја везаних за Персијанце, Грке, Римљане, Византинце, Млечиће, Турке, па опет Грке, све до данашњег дана кад се острво налази под контролом бугарских трупа.

Ион Драгумис, знаменити грчки књижевник и политичар кога су 1920 године убили Венизелисти, у овој својој књизи, објављеној на оригиналу 1909, а сад преведеној на немачки приказује историјску судбину коју је кроз векове доживело ово острво са 3000 становника, гледајући у њему симбол општејелинске судбине. И кад описује дивљу романтику природних депота Самотраке, у многим сгаовима треба тражити дубоку симболику. У свом предговору, одлични немачки преводилац овог дела, Роланд Хампе, упознаје немачку публику са неким од основних црта грчког народног схватања и историјске филозофије јелинизма.

Један роман немачког преокрета

Ottfried Graf Finckenstein: Daemmerung, Roman, Eugen Diederichs Verlag, Jena 1942.

Гроф Финкенштајн, признати немачки приповедач јесте расни син Источне Пруске која је немачком народу дала толико историских и културних величина на свим пољима, од Хердера до Хинденбурга. А његов најновији роман *Сумрак* претставља не само одличну анализу људских доживљаја, осећаја и мена, већ и дивну слику општег душевног стања немачког народа на историској прекретници, која га је превела из беде и пораза до данашње славе и величине.

Овим делом коме је узео предмет из најближе прошлости, гроф Финкенштајн се прославио не само са гледишта уметничког приповедачког дара већ и са гледишта фиког политичког инстинкта и правилног тумачења снага и сила које су диктовале успон немачког народа.

Јунак овог романа, племић из старе источнопруске лозе, враћа се 1934 године у своју домовину, после не баш корисног тумарања по два континента. Хоће да види шта је остало од његове очевине. У први мах живи такорећи у сумраку, не може да се снађе у рефлексима светлости јучерашњице и данашњице, али убрзо почиње да схвата дух новог доба и откуцај срца свога народа. И увиђа да никад није доцкан привидно промашен живот учинити опет корисним за себе и за народну заједницу. Налази своје место у обновљеној немачкој војсци, у којој живи и мре достојан својих предака.

Велики сликар из доба реформације

Heinrich Lilienfein: Lukas Cranach und Seine Zeit, Velhagen und Klasing Verlag, 275 Seiten, 177 Abbildungen, davon 32 farbig, Preis gebunden 15 RM.

Немачка реформација била је праћена свеопштим полетом духова на свим пољима, па и на уметничком пољу. У том погледу једно од имена која на првом месту треба поменути, јесте име великог сликара Лукаса Кранаха, рођеног 1472 (11 година пре Лутера) а умрлог 1553 (седам година после Лутера), у чија најчувенија дела спадају баш два Лутерова портрета.

Био је савременик великог реформатора и будиоца немачке душе не само по годинама и предметима рада, већ и по духу. Био је типични претставник свога доба које нам писац сликовито приказује, упоредо са уметничким делом Л. Кранаха. Стога ова књига, са својих 177 слика у тексту и 15 уметничких репродукција преко целе стране, претставља украс за сваку књижницу.

ЗИМСКЕ МАГЛЕ

Болно се спуштају зимске магле
ко заблуделе жене,
путевима се вуку уморно
изнемогле.

Ја сам
корачам,
а душу ми мучи тешка слут...
далеко је драга моја
коју сам сусрео једне зиме.

О, магле, магле зимске,
болне, уморне магле,
у вама изгубих први раскошни
румени цвет моје младости.

О, магле, магле зимске,
ви сте ми болно сећање
и тешко моје кајање.
О, магле моје, уморне магле.

Стеван Н. Вукчевић

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 3.— ДРЖАВНА ТАКСА ДИН. 5.—

»ДИНАРА« КУПУЈЕ сав бољи намештај, спаваће собе, трпезарије, хорнцимере, комбиноване собе, целе станове. »Динара«, Ћирила и Методија 2, тел. 40-665.
86 3—10

ЗЛАТАН НАКИТ, златне зубе, све златне и сребрне предмете, уметничке античке ствари, купује и најбоље плаћа »Колубара«, Призренска 13. Телефон 24-386.
87 3—5

ПИВЕНА ПЕЋ са чунковима на продају. Јавити се администрацији листа Теразије 5 (Мезанин) I. степениште. Тел. 20-383.

Личну карту издату од Претстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем је неважећом. Нешић Божица. 123 1—1

Личну карту издату од Претстојништва полиције, Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је неважећом. Будимир Павловић.
124 1—1

Стари накит и драго камење

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња.

ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА

Краља Милана 41-а до Славије

125 1—1

Књижари!

СТРИП КЊИГА „ВИТЕЗ КОВАЧ“ ЦЕНА 12 ДИН.

Продајемо на фикс са попустом од 50%

ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ „МЛАДОСТ“

Кнез Михајлова 19/V

Тел. 28946 ● Чек. рач. 61445

1—1

Намештај ЗОРА Београд

Кр. Александра бр. 87-97 тел. 40-156

Има велики избор спаваћих соба, кухиња, трпезарија, комбинованих соба, кауча, патент фотеља, салонских дубоких фотеља, уз најнижа цене, најлепши избор за 1943 год.

Власник Ђорђе Барјактаревић

132 3—4

РАДИО „СТАРИ БЕОГРАД“

Власник: БОРА КОСТИЋ

Извештава своје поштоване муштерије, да је преселио радњу из Узун Миркове 4 у ул. КРАЉА ПЕТРА 44. Тел. 25-252.
135 2—3

ЗЛАТАН НАКИТ СТАРИ И НОВИ КУПУЈЕМ:

Дијаманте крупније, брилијанте све величине, златне зубе, бурме, прстење, минђуше, брошеве, бразлетне, ланце, сатове златне, сребрне и металне само исправне и од бољих познатих марака; старо злато оштећено, излизано, поломљено и горело сваку количину, купујем сребрне есцајге и остале исправне предмете од сребра купује и највише плаћа Бесплатно процењује и на захтев процењене вредности исплаћује одмах позната фирма

„БРИЛИЈАНТ“

власник МИЛИВОЈЕ М. МИТРОВИЋ

БЕОГРАД — ЂОРЂА ВАШИНГТОНА УЛ. БР. 6 — ТЕЛ. 20-706

131 1—1

ВАЖНО ОБАВЕШТЕЊЕ КОЛЕКТУРЕ ДРАШКОВИЋ — БЕОГРАД

На извлачењу бројева и добитака II класе 5 кола срећака Државне класне лутрије на дан 11 фебруара 1943 године

ПРЕМИЈУ ОД ДИНАРА 251.000.—

добила је срећка број: 11047 продата из познате

Главне овлашћене колектуре ДУШАНА А. ДРАШКОВИЋА У БЕОГРАДУ

Косовска 30/II. Телефон бр.: 21-659.

Чековни рачун код Поштанске штедионице бр.: 61.370.

Колектура тражи вредне продавце срећака у свима местима државе уз веома повољне услове које шаље на писмено тражење бесплатно.

133 1—3

ФЕРНАНДО КАСТЕЛ

МЕЂУНАРОДНО ОТПРЕМНИШТВО

ТАЛИЈАНСКО-БАЛКАНСКИ ПРОМЕТ

ТАЛИЈАНСКИ СЕРВИС

ТРАНСПОРТИ — ПРЕГЛЕД РОБЕ — ЦАРИЊЕЊА

БЕОГРАД	ЗЕМУН	ФИУМЕ
Краља Петра 8	Поштан. п. 66	Поштан. п. 55
Телефон 27-441	Телефон 37-649	Телефон 9-85

130 1—1

ЗА МЛАДЕНЦЕ

најлепши поклон од сребра, кристала и порцелана само код:

„СТИЛ“

Телефон 21-332. ● Краља Александра 17.

купујемо и продајемо стари накит, брилијанте, сребро и све што је уметнички израђено.

126 1—1

„РАДЕ НЕИМАР“ Продаје: ПАЛАТЕ-КУЋЕ-ВИЛЕ-ПЛАЦЕВЕ

ВИСОКИ ОЧУВАНИ РЕНОМЕ НАШЕ ФИРМЕ ВЕЋ ЈЕ ПОЗНАТ

БЕОГРАД — КРАЉА МИЛАНА БР. 20. — ТЕЛЕФОН 27-796.

128 1—3

Колонијалисти...

Кад дођете у Београд не заборавите да посетите

прво српско предузеће за израду коломасти **»СРБИЈА«**

ПЕТАР М. РАДОСАВЉЕВИЋ

КАНЦЕЛАРИЈА ул. Космајска 6 (Теразије) тел. 26-671

ПРЕДУЗЕЋЕ Краља Александра 340, тел. 43-812

СТОВАРИШТЕ Римска 22 (Бајлонова пијаца) тел. 26-633).

129 1—1

БИЦИКЛИСТИЧКА РАДЊА КОД »ДРЉЕ«

ЂОРЂА Д. ДРЉАЧИЋА, ДИМИТРИЈА ТУЦОВИЋА БРОЈ 18, ИЗВЕШТАВА СВОЈЕ ЦЕЊ. ПОСЛОВНЕ ПРИЈАТЕЉЕ ДА ЈЕ ДОБИЛА ТЕЛЕФОН 27-151.

127 1—2

ВУНУ ЗА ПРЕДЕЊЕ

као и памук из јоргана чешљамо на влачари одмах док муштерија чека. Можемо прерађивати вуну и од разних нових и старих вунених отпадака (ћилима, штофа, трикотаже, ћебета и слично). Одлична израда.

»Х У М« БАНИЋ И УГРЕНОВИЋ

Цара Николе улица 10 (Славија). Тел. 24-270.

134 1—3

КУПОВИНА ЗГРАДА И ПРОДАЈА СТАНОВА, ЛОКАЛА И БИРО-А НА ЗАДРУЖНОЈ ОСНОВИ

КУПОВИНА И ЗГРАДА ЗА РУШЕЊЕ

Изградња МОДЕРНОГ ЛЕТОВАЛИШТА СА ГАЗДИНСТВОМ на задружном имању у непосредној близини варошице Љига и железничке станице.

Задруга даје обавештења и прима улоге задругара.

Штедно-грађевинска задруга

„СВОЈ ДОМ“

МИШАРСКА 9. — РАДНО ВРЕМЕ ОД 8—14 ЧАСОВА

136 1—1

КОНКОРДИЈА ФИТИЉ ЗА КАНДИЛО

Драг. А. Савића

Београд, Гетеова 16. - Тел. 23-523

ОД ДАНАС СЕ ПУШТА У ПРОДАЈУ САМО НА ВЕЛИКО

ОСНОВАНО ЗА ДОБРОТВОРНЕ СВРХЕ

137 1—1

Државна Хипотекарна Банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

15 марта 1943 г.

1) Плац са зградом Хартвигова 17 Дин. 1,760.000.—
2) Плац са зградом Кнег. Љубице 30а Дин. 4,740.000.—
3) Плац са зградом Француска 22 Дин. 5,750.000.—
4) Плац са зградама Госп. Јованова 36 Дин. 2,400.000.—
5) Плац са зградама Госп. Јованова 40 Дин. 1,000.000.—

20 марта 1943 г.

1) Плац са зградама Француска 49 Дин. 3,040.000.—
2) Плац са зградом Мар. Пилсудског 27 Дин. 2,500.000.—
3) Плац Краља Петра 35 Дин. 2,000.000.—
4) Плац са зградом Бирчанинова 8 Дин. 5,600.000.—
5) Плац са зградом Румунска 35 Дин. 2,000.000.—

Продаје ће се обавити у банчиној згради, Скадарска 33/II, где се могу добити сва даља обавештења. 138 1—1

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 11. Год. II
Београд, 20 март 1943
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

РАД ЗА ОБНОВУ СРБИЈЕ И ЗА БУДУЋНОСТ ЕВРОПЕ

Наш српски народ одувек гајио је у себи оданост и верност раду. Имао је прави ку..т рада, за који се може слободно рећи да је био његова велика вера, којој је он приносио свој зној, заливајући њиме кроз векове мрку груду земље, на коју га је Провиђење довело у току његове мучне историје. Треба познавати српског сељака, па се уверити колики је он велики трудбеник на својој њиви. Како његов радни дан почиње пре зоре, а завршава се касно у ноћ.

Бачен игром судбине на једно од најизложенијих геополитичких места у Европи, он се до сада одржао на њему у сред свију бура и недаћа највише својим неуморним прегалаштвом, својом верношћу родној груди, коју је даноноћним радом оплемењивао, чувајући за себе и за своје потомство овај кутак благословене земље. У току векова ратне олује прелазиле су његовим тлом, остављајући за собом згариште и пустош, али мању њима стајао је он, српски сељак са ралом и мотиком у руци, дубоко усађен међу бразде, чији су складни редови извирали из његовог неуморног стваралачког рада.

Из њих се неодољивом снагом обнављао нови живот, обезбеђујући српском народу његов континуитет у историји, дајући му могућност за културно стварање и духовно уздизање. То је смисао целе српске историје. То је основа и срж, из којих извире његова снага, која га је одржала кроз векове под најтежим околностима. У том његовом мукотрпном раду упркос свега и свију, у том сталном додиру са земљом и Богом, он је у току векова стекао врлине конструктивности и поштења. Одатле потичу његово државотворство и његова висока национална свест.

Жуљевите руке рада, лице у зноју опаљено сунцем и ветром јесу симболи праве Србије, оне вечите Србије, која је победила све несреће и катастрофе промењиве историске судбине и само у њиховом знаку Мајка Србија савладаће нове тешкоће и обезбедити себи боље дане.

Српски народ испољио је ту своју животну филозофију у којој је рад највише мерило вредности у својим умотворинама, које служе као доказ таквих његових схватања и његове етике. Поштовање рада, уздизање рада провејава из многобројних израза његове мудрости, које саветују човеку да у поштеном раду тражи своју срећу и своје благостање. Он није схватио као јеврејски народ да је рад проклетство од Бога, кога се човек треба да ослобађа и да живи на рачун другога. Напротив, он је у раду видео смисао живота, у стварању оправдање свога постојања и за њега је рад био благослов божји.

У низу тих мудрости довољно је да наведемо ове најпознатије и најзначајније, као: »Ради па ћу ти и ја помоћи, вели Господин Бог«, или »Рало и мотика свијет хране«.

А његов највећи филозоф, Божа Кнежевић, изражавајући овај основни животни став српског народа кроз векове дао је раду највећи значај у своме филозофском и етичком систему, узимајући га као главног чиниоца културе и цивилизације. »Цивилизација је глорификација рада«, каже једна његова мисао, а друга поставља: »Рад све више постаје један од првих чланова рационалне религије«.

Овај готово религиозни однос српског човека, српског сељака према раду он је изразио у овој дивној мисли, коју као да је изваднио из саме душе српског народа:

»Поштен рад уједно је и молитва Богу, и то довољна молитва«. А сва његова дела, његово неуморно прегалаштво да постигне и надокнади пропуштено време због несрећних историских прилика нашло је израза у другој његовој значајној мисли: »Зној од рада јесте киша, која чини да расте семе цивилизације«.

Одиста српски народ целим својим животом сведочи да није штедео зној са свога лица да у трудољубивом раду достигне што већи степен цивилизације.

Рад - животна филозофија српског народа

Зато српски народ никада није прихватао учења и идеологије класне мржње, које су одвраћале човека од рада, претстављајући злонамерно да је то у интересу другог. Ако је било појединаца, који су проповедали таква учења, то су они лажни наши интелектуалци, недозрели за праву науку и културу, који су се удаљили од родне груде и одродили од духа свога народа. Политика са својим анархично-деструктивним тежњама вршила је негативан утицај на српски народ у његовој новој историји, одвраћајући га да само у раду, у плодовима поштеног рада гледа услове за свој опстанак и свој бољитак.

То је негативан период српске историје, када је политика са својим моралом »хлеба без мотике« рушила темеље некада снажне и здраве задругарске и домаћинске Србије, у којој се знало шта сваки има да ради. У исто време из партиских бусија стварао се један ред повлашћених људи, који је хтео да обезбеди себи удобан живот на лак начин без рада, бавећи се политичком и капиталистичком шпекулацијом. То је доба навале на државу, на државна јасла, на која је хтела да се зачисли наша лажна елита, која се одрицала жуљевитих руку својих оцева и предака и којој је идеал био да постане господин, човек који не мора да живи од рада својих руку, већ има да заповеда и да убира плодове туђег труда.

Ово подвајање српског друштва, у оне који раде и оне који живе од туђег рада довело је и до слома бивше државе. Српски народ био је равнодушан према судбини овако уређене државе, у којој су политичари и шпекуланти разних категорија на челу са јеврејима служили туђем капиталу, а свој рођени народ доводили до просјачког штапа. Али национална катастрофа у болу и стиду открила је неморал оваквога стања и створила потребу да се пође другим путем.

Дисциплина рада и верност земљи

Генерал Недић спасавајући српски народ од пропасти узајамног уништавања, хоће да га врати извору његове снаге, дисциплини рада и верности земљи.

Са вером у предачке врлине српског народа он стрпљиво и неуморно изграђује нову српску отаџбину, отаџбину поштеног рада и прокламује: »У Новој Србији нема места за нерадинке, у Новој Србији ко не ради неће моћи ни да једе«. Већ сада он руши повластицу извесних категорија људи да живе у благостању, секући купоне, док огромна већина народа у трудном раду обезбеђује себи опстанак. Он не жели да школо више буду фабрике за господу, већ упућује омладину да се ода раду и стварању и да све своје снаге и своју младићску љубав посвети раду на обнови Србије.

Али испуњујући ову свету дужност према напаћеној српској отаџбини, позивајући све без разлике да даду свој обол овоме делу, ми истовремено испуњујемо и своје обавезе члана европске заједнице. У одбрани Европе од прохтева англосаксонске плутократије и од беса црвене Москве ми са највећом добром вољом и разумевањем догађаја заузимамо своје место на европском фронту рада. Док други народи, а нарочито Велики Немачки Рајх не жали жртве у крви, бранећи европску културу и обезбеђујући Европи нову величину у вршењу њене светске мисије, стицајем околности ми смо дужни да дамо што обилнији прилог у раду, доприносећи скромно да Европа постигне што већи технички и економски потенцијал у овом судбоносном часу, када се ради о њеној будућности. То је велики и светли смисао позивања разних годишта да као обвезници рада испуне своју дужност према Мајци Србији и према својој европској отаџбини.

Са поносом треба сваки Србин да се назове обвезником рада за обнову Србије и будућност Европе.

Одличан одзив обвезника млађих годишта, одушевљење са којим они одлазе на рад показује да је ова здрава мисао наишла на разумевање код наше јавности У резултатима њиховог рада леже темељи нове Србије и они ће обезбедити боље дане српском народу. За кратко време дисциплина организованог рада преобразиће лик Мајке Србије и све што је годинама и годинама било пропуштено биће извршено. Не само што ће благостање српског народа бити повећано већ ће та обавеза извршити и морални и духовни препород српског народа, који ће претстављати једну заједницу у којој сваки мора да ради и да живи од свога труда.

Неће бити више повлашћених нерадника ни у којој форми, већ ће сви чланови српске заједнице својим радом и стварањем служити српској отаџбини. На тај начин преболећемо националну катастрофу, излечићемо ране, материјално ћемо подићи Србију и духовно је уздићи до нове величине. Исто тако пред лицем Европе и света показаћемо и доказаћемо нашу конструктивност, нашу вољу да радом и стварањем обезбедимо себи место у Новој Европи за чије стварање сваки мора дати свој прилог, јер у овој заједници само извршивањем дужности стичу се права.

»С-Н.«

Кроз столећа, као и данас, српски сељак са породицом радом брани српску њиву

Недељни преглед међународних догађаја

Разголићене интриге

Европа је гомила држава које се узајамно мрзе и боре. Европа мора да се претвори у заједницу народа који би међусобно сарађивали. Азија је чопор народа потлачених од стране капитализма. Азија мора да буде заједница слободних народа.

То је схватање узрока садашњег рата и циљева садашњег рата, како се они формулишу у Берлину, Риму и Токиу. Узрок је констатован отворено. Циљ је постављен јасно и искрено. Тројни пакт бори се витешки за витешке идеје.

Насупрот томе, друга страна не може ни да постави диагнозу болести предратног доба, ни да створи такав циљ овога рата који би био разумљив и драг човечанству. Такозвана демократија која је и сама увидела своју дегенерацију, пребацује кривицу за неподношљиво стање пред рат са својих леђа на туђа. Али она не може да убеди да је кривац онај који ради на постизавању напретка, а не онај који се лудо придржава застарелих, реакционарних идеја створених пре 150 година. Неспособност демократије да постави тачну диагнозу болести човечанства проузрокује и стерилност њених идеја у погледу циљева рата. Повратак ка ономе рђавом, мучном, одвратном, што смо преживели у току последњих четврт века — зар то може да буде прави циљ народа предвођених од Рузвелта и Черчила?

Господари империјализма

Прави циљ скривен је у тајним одредбама јеврејског светског одбора. Популарнији циљеви могу да буду формулисани као конзервативни империјализам Британије, агресивни империјализам Сједињених Америчких Држава и револуционарни империјализам Совјетске Уније. Британија чини све могуће напоре — наравно напоре интриге, не напоре војничке снаге — како би сачувала тај светски плен који је приграбила током столећа. Садашњи Иднов пут у Вашингтон има задатак који није могао да реши Черчил у Казабланки: постизавање сарадње Вашингтона са Лондоном без жртвовања Вашингтону свега чиме влада Лондон.

Сматра се да је Черчил човек ратнога „данас" а не политичког „сутра". Као човек ратног „данас", он попушта свом пријатељу Рузвелту у свему, јер хоће да победи у рату. Идн је човек политичког „сутра", и он би зато можда могао да се боље цењка са Рузвелтом о деоби евентуалних ратних добитака па и о сразмерној подели садашњих ратних губитака. Тежак је Иднов задатак. То се већ види из оног формулисања циљева његовог путовања које је изнео Рајтер. У том формулисању се каже, да се Идн упутио у Вашинтонг да би „поразговарао о припремама, које би могле да спреме могућност споразумевања између појединих влада коалиције, како би се могла проучити питања која су искрсла у вези рата". Ова суперзамршена, троструко дипломатска формула сведочи да је Иднов пут — „један покушај да се успостави споразумевање између влада које се налазе у сталном неспоразуму. Међусавезнички проблеми Британоамериканаца и Совјета нису нимало рашчишћени. А између тих проблема најозбиљнији је проблем. — господар империјализма који предводи политику Сједињених Америчких Држава.

Говор бившег америчког посланика на страни Бјулита је доста значајан: „Ако туђа влада неће да се креће у правцу који ми одредимо, онда постоји само једна могућност да се она на то наведе: то је стара и прастара метода којом се магарац натера да трчи. Треба му држати испред њушке шаргарепу, а иза репа добру мотку, и на благ начин ставити му до знања да он може добити или једно или друго".

Ко је тај магарац? Стаљин или Черчил? По свој прилици обојица су магарци из приче г. Бјулита.

Свакако тај претставник америчког империјализма није мислио на владе малих народа, јер су тим „магарцима" већ одузета шаргарепа и остаје само мотка. Такозвани министар спољних послова пољске владе у изгнанству гроф Рачински одржао је ових дана један говор, који може да буде израз негодовања свих избегличких влада преварених од стране Енглеза. Енглеска је тврдила да ступа у рат како би сачувала Данциг у оквиру Пољске, међутим та иста Енглеска пристаје да Совјети загосподаре у читавој источној половини Пољске. Рачински протестује против решавања светских питања у оквиру „четворног пакта", без претходног саслушања погођених мањих савезних или неутралних земаља.

Рачински је дипломата. Зато и у свом говору пуном јада остаје учтив и говори о „четворном пакту". Међутим, тај демократски конзорцијум није светски одбор четворице, јер Чан Кај Шек нема права гласа; није ни светски одбор тројице, јер Стаљин не учествује у саветовањима — фотеља припремљена за њега у Казабланки стоји празна у свима салама и кабинетима, где се претресају питања коалиције.

Два лица Идна

Зато у Америци поздрављају долазак Идна. Не сматрају га за градитеља моста између Лондона и Вашингтона, већ као подесног предузимача за успостављење моста између британоамеричких и совјетских појмова. Идн је био 1938 године у Вашингтону (онда су се тамо договорили да треба потпалити ватру рата), био је и у Москви (онда је тамо припремио улазак СССР у рат). У Вашингтону је глумио Американца, у Москви је глумио бољшевика, (наравно са отменошћу која доликује енглеском племићу). И зато се сада сматра за подесног човека који би могао да покуша да отклони трзавице између Британоамериканаца и Совјета.

У очекивању резултата Идновог пута британски премијер је одбио да прими у посету Молотова, који је преко Мајског хтео да најави свој долазак. Ова неочекивана понуда Молотова да се успостави директан контакт између совјетске и лондонске владе треба сматрати као доказ да се у Москви претпоставља могућност да ће Идн створити британоамерички политички фронт против Совјета. Тај фронт неће бити нека брана против совјетских аспирација, јер (према писању утицајног америчког часописа „Хришћански научни гласник"). Идн је човек који искрено верује у могућност сарадње са Совјетима. Читајући између редова, можемо закључити да је баш Идн један од твораца сарадње издаје Европе, коју је учинила Британија обећањима или сагласношћу на совјетске аспирације на нашем континенту.

Совјети немају ништа да се плаше Иднове посете: никакав споразум дипломата не може да окрњи совјетске фантазије о послератној географији. Али Москва не жели ни најмањи споразум Вашингтона са Лондоном, јер је политика Москве увек политика јеврејских интрига: није то случајно што су два најважнија дипломатска положаја — у Лондону и Вашингтону — поверени јеврејима, Литвинову и Мајском.

Као илустрацију те политике интрига можемо изнети једну малу али интересантну чињеницу У Москви је почео да излази пољски лист „Слободна Пољска", коју Совјети препоручују као орган пољских родољуба. Међутим, такозвани пољски посланик у Вашингтону Јан Цјехановски, разголитио је тајну овог листа који ради за рачун совјетских интереса, а који је према изјави Цјехановског потплаћени лист групе бивших Пољака-комуниста, који су совјетски држављани. Тај лист по налогу Молотова води интригу против Сикорског, Идновог штићеника.

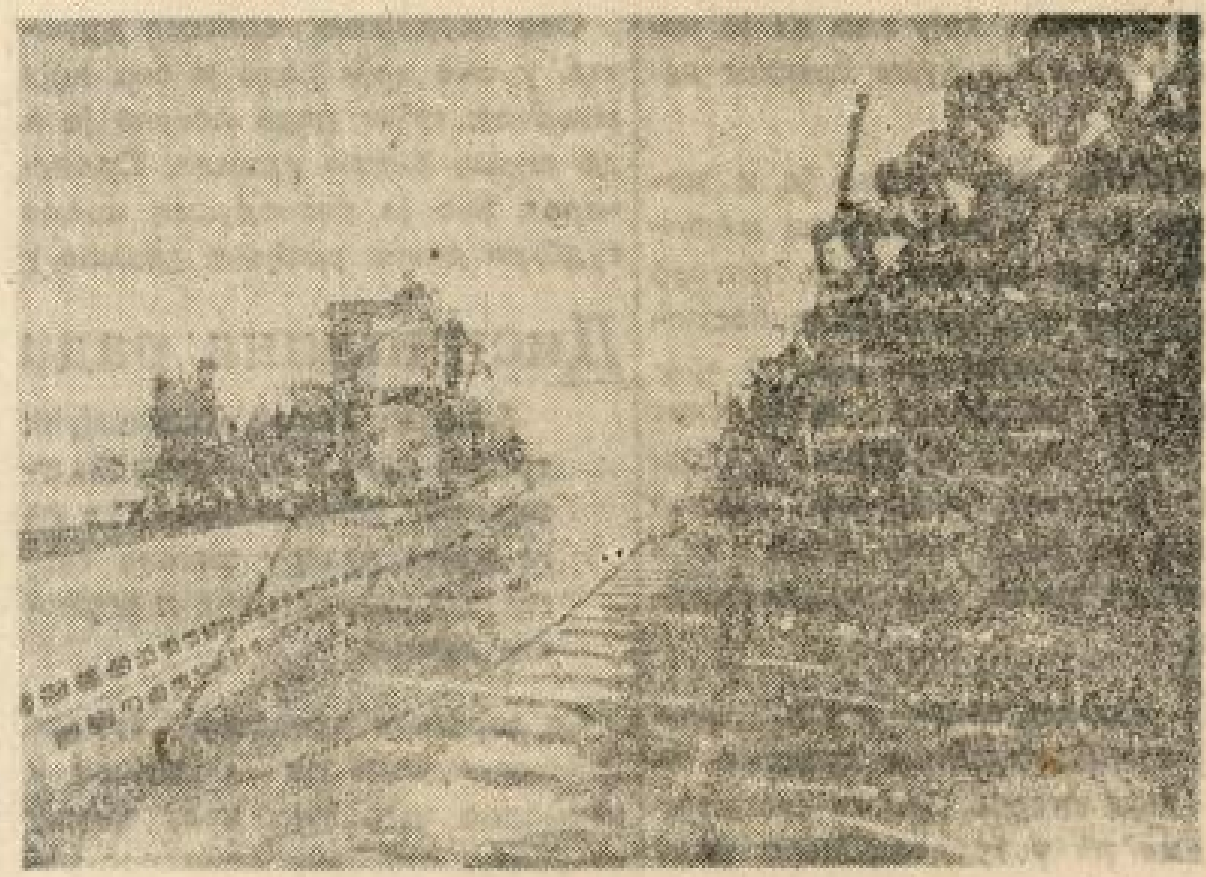

Повратак немачке подморнице у базу.

Рузвелт на финишу

Совјетске интриге су само једна тачка у програму Иднове посете. Друга тачка је, као што је већ горе назначено, ублажење оштрине америчког империјализма упереног између осталог и против британског империјалистичког конзерватизма.

Ових дана Американци су преузели у своје руке радиостаницу у Адис Абеби (Абисинија), којом су до сада руковали Енглези. У доба светских догађаја судбина адис-абебске радиостанице не би могла никог да интересује, али то је симптом. Симптом све даљег све и ширег увлачења Американаца у зону, коју је Лондон сматрао за своје подручје. По свој прилици, Абисинија ће ући у сферу америчког утицаја. Рузвелтов друг Лагвардија је преко радиа потврдио верзије да ће отићи у Африку као гувермер једне велике земље. Пошто Мерфи није опозван из Северне Африке, то се може претпоставити да се Лагвардија спрема за Абисинију.

То је један мали детаљ империјалистичке слике коју су израдили Рузвелт, Хел, Самнер Велс и др. Херберт Фајст. У последњим недељама своје власти, такорећи на финишу, Рузвелт хоће да примами Американце ватрометном сликом будућег успеха. О тој слици пише чувени амерички новинар Кингсбери Смит веома интересантне ствари. Рузвелт и његови сарадници хоће да организују свет у коме би само претседник САД био вођа светске политике. Сједињене Америчке Државе треба да се побрину да нема ниједне нације која би била доста јака за одупирање тој вашингтонској власти.

На какав начин би се тај план спроводио, видимо из извештаја са острва Санта Лучија, куда су стигли избеглице са француског острва Мартиник, које је подвргнуто америчкој блокади глађу зато што неће да откаже послушност маршалу Петену. Право је рекао Бјулит на завршетку своје приче о магарцу ,да мотка треба да буде права мотка.

Наравно, један империјалист не верује другом. Наравно, да између империјалистима постоји најдубље неповерење. Ових дана Хендерсен (Лондон) у разговору са Фелдсом (Америка) чуо је следеће мишљење свог америчког колеге: „Мишљење Вол-стрита о Совјетској Унији базира се или на убеђењу да ћемо једног дана морати да ратујемо против Совјета, или на једном убеђењу да Совјетска Унија стоји пред развитком, као што је Америка стајала пре 75 година. Многи Американци питају се — да ли можемо да верујемо Совјетима? И по свој прилици и Совјети постављају себи питање — да ли могу они нама да верују."

Кад већ пословни пријатељи немају међусобног поверења, онда је разумљиво да нације које стоје по страни конфликта прате са највећим неповерењем сваки корак тог империјалистичког тријумвирата. Генерал Франко је отворио седницу Кортеса једним говором, у коме је рекао да шпански национални покрет има као ослонац начела — Бог, отаџбина и правичност. Коментаришући тај говор са пројекцијом на светске догађаје, можемо констатовати да су та начела у супротности са политиком плутократо-комунистичке коалиције. Она замењује Бога комунистичким „хришћанством". Замењује отаџбину Рузвелтовим планом светског владања. Замењује правичност Бјулитовом причом о магарцу.

Осим говора Франка забележен је ових дана и значајан интервју Сараџоглуа, који је поново подвукао да се политика Турске руководи начелом строге неутралности и одбране неутралности. Тај интервју није био непосредан одговор на велики говор потпретседника САД Уелса. Али ипак он се може сматрати као индиректан негативан одговор на Уелсове покушаје да умири свет узбуђен због бртанскио-америчког попуштања према аспирацијама комунистичке Москве.

Одговор Уелсу дао је и шеф штампе Рајха др. Дитрих. Не улазећи у појединости сјајне, убедљиве и искрене изјаве др. Дитриха, видимо фрапантну разлику између његових речи и речи Американца Уелса. У Берлину је говорио човек од културе. У Охају је брбљао један простак. Злонамеран простак, који не само што не признаје, не разуме да је неписмен у питањима филозофије, политике, етике и поштења, већ под називом „америчког века" хоће целом свету да натури америчко непоштење, етичко дивљаштво, политички цинизам и филозофску какофонију.

Др. Дитрих је побио детињаста тврђења о Стаљиновом хришћанству и о питомости комунизма. Побио је Уелсове смешне тврдње о постојању државе без класа у Северној Америци. Националсоцијализам је створио праву државу без класа, у којој постоји само једно племство — племство рада. Ни високо рођење, ни богатство, ни научна титула не дају привилегије у Рајху — привилегије се добијају радом и успехом у раду. Немачка је створила такву атмосферу духа које није било ни у „демократској" Француској, где је црква била ограничена у својим правима. Националсоцијализам стоји на принципу позитивног хришћанства и омогућује развитак вере и религије.

Најзад, Немачка је истакла таква начела међународног живота, за која важе речи: „Право иде пре силе". О том светском начелу говорио је пре неки дан министар др. Гебелс. И опет смо видели огромну разлику између човека европске културе и људи с оне стране океана. Тамо у Америци Рузвелт је прогласио сада неку нову врсту Бивериџовог плана, неки програм социјалног уређења САД, који би био мустра за уређење целога света. Рузвелт је мислио да придобије гласове бирача на предстојећим изборима, ако буде обећао Американцима такве социјалне реформе које је у много ширем обиму спровео Бисмарк у другој половини прошлога века. Можда је то за Американце новина, али са таквим наивностима не могу да се придобију симпатије људи европске цивилизације.

Европа је већ сазрела за разумевање и остварење бољих и срећнијих људских заједница од оних које пројектује Бела Кућа, експонент холивудске глупости. Европа схвата величанствену слику новог поретка коју је ових дана нацртао др. Гебелс.

Никаквог успостављења система блокова, кордона, ланаца, никакве равнотеже, која у ствари значи поприште за британо-америчке циљеве. Већ заједница народа целе Европе у којој ће сви народи слободно да развијају своје индивидуалне тежње. Европски интереси биће заједнички свима. „Када престану супротности између појединих земаља, рекао је министар Рајха, престаће и потреба да свака држава има своју спољну политику и одбрамбене апарате". Дакле спољна политика Европе и војска Европе браниће интересе Европе. А интересе Европе — биће заједнички интерес свих „задругара", у коме ће и задругар — Србија имати свога удела који јој припада према њеној радној вредности.

Сви народи који доприносе садашњем ослобођењу Европе од комунизма и капитализма — доприносе оружјем или радом — биће чланови те европске радне заједнице. И руски народ биће члан те заједнице јер је он доказао своју искрену жељу да се ослободи комунизма. Доказао је радом десетина милиона радника у ослобођеним земљама и оружаном борбом милиона добровољаца који се боре против комунистичких трупа и одреда. Генерал Власов (бивши Стаљинов генерал, а сада Стаљинов противник, позива руски народ на борбу у којој поставља себи као задатак оснивање нове Русије. Позив генерала Власова има огромног одјека у руском народу и он се сада прочуо широм света као доказ да руски народ кида са бољшевизмом и ставља се на страну Европе у њеној борби за срећну и правичну будућност.

МЕС.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин. I степениште (Палата Извозне банке).

ШТАМПАРИЈА „ЛУЧ", Краљице Наталије 100.

Тромесечна претплата 36 дин. шаље се преко „Пресе", а. д. Влајковићева 18.

Доказ више

Генерал Недић примио се тешког задатка да заштити српски народ и организује српску државу у најтежем раздобљу наше историје. Веран народној изреци: „на муци се познају јунаци", он се прихватио овога посла у тренутку када је изгледало да је све неповратно изгубљено.

Када се доцније буде писала историја данашњих дана историчари ће се питати откуда му храброст за овај скоро надљудски подвиг? Одговор међутим можемо дати већ данас. Он се прихватио свога тешког задатка стога, што је веровао у конструктивност српског народа и његову несаломљиву животну снагу.

Вера је, међутим, одувек била та, која је у стању да и брда премешта. Отуда и вера у успех значи већ половину успеха. Вером пак у свој народ били су одувек надахнути сви прави вођи свога народа. Само њом може се објаснити и оно поверење којим је народ ту њихову веру узвраћао.

Српски народ је — ма шта говорили његови непријатељи — вредан, радан, са мало задовољан. На поверење и љубав он одговара одношћу и послушношћу. Кад се његови вођи о њему истински старају, он је готов да поднесе и највеће жртве.

У томе што дубоко познаје свој народ лежи један од главних разлога успеха генерала Недића. Он је народски човек у најбољем смислу те речи. „Са народом за народ" јесте основно начело његовог делања. То начело прихватили смо и сви ми, његови ближи и даљи сарадници.

Је ли онда чудо што су политику владе народног спаса пригрлили сви најбољи синови српског народа? Делати домаћински и српски данас је аксиом сваког честитог Србина ма на ком се послу он налазио. Кад се тако ради, онда и успех не може изостати.

Само тако може се објаснити чињеница што је београдска омладина обавезни рад прихватила и разумела. То сигурно не би био случај да се претседник београдске општине, шаљући је на рад, није о њој домаћински постарао. Овај његов поступак може послужити другима за пример.

Случај београдске омладине је доказ више за конструктивност, државотворност и родољубље српске омладине, која ће једино пожртвованим радом моћи да искује своју, па и народну лепшу будућност. Нова, препорођена Србија је већ данас стварност.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

„Ми хоћемо заједницу европских народа..."

Изјава министра Рајха др. Гебелса

На пријему претставника стране штампе у Берлину Министар Рајха др. Гебелс дао је одговор на питања, која су му новинари постављали. Др. Гебелс одговорио је између осталог на ова питања:

— Шта мислите, господине министре, о могућности да се оствари други фронт у Европи?

— Наша војна сила спремна је да ступи у акцију ма где и да уништи и спречи непријатеља у извођењу њихових намера. Други фронт у Европи осуђен је унапред на неуспех.

— Можете ли нам што рећи о послератном уређењу Европе?

— Наш континент ће сасвим другачије изгледати него што је то био случај пре рата. Он ће добити политички и привредно сасвим нову слику и то не само механички него и органски. Супротно овој тези стављају Енглези своју идеју равнотеже снаге у Европи, што практично значи изигравање једне државе против друге, вештачко стварање непријатељских блокова, ратови, крварења и природно исцрпљење. Било би немогуће тај систем прогласити послератним европским уређењем. Британија тврди да ми желимо силу. Ништа није већа заблуда него то.

Ми хоћемо заједницу европских народа, али не желимо да те народе држимо. Исто тако ми нећемо да било коме натуримо националсоцијалистички систем који не сматрамо робом за извоз. Нама је у интересу да Осовина буде снажна. Немачка је постала снажна кроз националсоцијализам. Питање је да ли би нам конвенирало да нама несклони народи приме систем сличан нашем и да тиме добију унутрашњу снагу коју досада нису имали.

— Какву ће улогу играти у новом поретку поједини европски народи?

— Европа ће бити база, на којој ће народи моћи слободно да развијају своје индивидуалне, па чак и своје унутрашње тежње. Европски интереси биће заједнички свима. За вољу ових требало би да се предузму мере око концентрисања појединих важнијих послова под заједничком директивом.

Овде сматрамо пре свега оружану снагу појединих земаља која ће се претворити у заједничку европску одбранбену силу, а затим привредну и монетарну политику. Када престану супротности између појединих земаља престаће и потреба да свака држава има своју спољну политику и одбранбени апарат, док се привреда мора прилагодити новим колективним захтевима. Овде ће бити потребно да свака земља развије своју индивидуалност, како би унапред било осигурано оно што припада специфично њој, а што ће разменом добара између појединих народа добро доћи целом континенту.

— Да ли сматрате да је потребан привредни контакт између Европе и других континената после овог рата?

— Само по себи се разуме да ће привреда бити унапређена до максимума. Нама није идеал да одржимо ратне тешкоће и даље него да живот учинимо бољим и много лепшим него што је икада био.

— Шта ви мислите о британској пароли европских народа?

— То је само фраза преко које су Енглези успевали да створе равнотежу снага и да један народ изазову против другог. Пољски случај је зато најбољи доказ. Велика Британија натерала је Пољску у рат против Немачке зато што смо захтевали Данциг и аутостраду преко Коридора. Данас је Велика Британија спремна да жртвује целу источну Пољску Совјетској Унији. То је гарантија такозване слободе у британској интерпретацији без маске.

— Сматрате ли за могуће да Британија услед најновијих политичких догађаја може једнога дана увидети да целини њене империје прети већа опасност од стране Америке и Совјетске Уније него од Европе?

— О томе не могу да се изјашњавам пошто би ово непријатељска пропаганда узела као неку подлогу, како ја апелујем на енглески разум односно као да би ми хтели неке комбинације. О томе не може да буде ни говора. Што се тиче духовног стања у Британији свакако да је оно интересантно.

После мога говора у Спорт паласту изјавили су Черчил и Иден да се не дају заварати мојим алармом пред бољшевичком опасности и да ништа не може раздвојити чврстину Англо-американаца и бољшевика. Исто тако писала је штампа врло много. Из тога се лако може закључити да то страховање пред бољшевизмом није толико непознато у Британији јер се моја излагања не би толиким низом побијала. Међутим немачка политика је сувише реалистичка да би рачунала са неким фактима која нису конкретна. Ми видимо да у Британији има људи који увиђају судбоносан пут своје империје. Али знамо да они још нису дошли до изражаја.

— Какве су, са вашег гледишта посматране, енглеске комбинације о рату?

— Сасвим просте и опште познате. Британци се надају да ће се Немачка у борби са Совјетима толико искрварити да ће оба противника бити сатрвена после чега ће енглеска снага моћи да диктира мир у Европи. Ова претпоставка је детињасто наивна. Бољшевичку ратну машину може једино немачка војска са својим савезницима да савлада. Ништа друго не би било у стању да после евентуалног попуштања осовинских снага задржи Совјете. Историја је показала да сваки победник ма колико изгубио добије толико моћи да је његова нова продорност несавладива. Ми знамо да у овом рату у Европи могу да буду само два победника: или европска мисао или комунистички рушилачки бес.

Један по један

Ред, мир, рад и братска слога — могу нас једино спасти

Генерал НЕДИЋ

Један оборени енглески авион на афричком фронту

(Foto: Belgrader Bildagentur)

„Постоји само један пут, пут реда, мира, рада и братске слоге"

На великом народном збору у Тополи министар пољопривреде и исхране г. Рад. Веселиновић изложио је сакупљеним Шумадинцима ситуацију и донео поруку генерала Недића у говору, у коме је рекао између осталог:

„Бивша држава је побеђена а наш задатак је данас да сачувамо што више српских глава, јер шта вреде наша поља, њиве, села и градови ако у њима нема Срба. Треба да будемо паметни да би могли сачекати крај овога рата. Многи народи нестали су са лица земље зато што су зло радили. Ако код нашег народа не буде било разума и памети у садашњим приликама узалудна је нада у бољу и срећнију будућност.

Хиљаде и хиљаде Срба изгубило је главе због тих неразумника, а ја вас саветујем само једно: чувајмо српске главе, сачувајмо Мајку Србију. За нас постоји само један пут, пут реда, рада и мира. Онај пут који нам показују они из шуме не води никаквом добру српски народ. Та шака безумних људи из шуме „ослобађају" Србију али не од окупатора него од српског народа.

Њихов пут није добар, јер он не води срећи српског народа. Својим рђавим радом они не доносе користи ни вама ни народу. Зато, браћо моја, ја као члан владе кажем вам искрено и отворено, данас је потребније него икада да сачувамо сваку српску главу. То је пут генерала Милана Недића, то је једини наш прави српски пут.

Вама мора бити јасно да су прилике у којима живи српски народ тешке, али од вас зависи да ли ће оне бити боље, јер ви можете да спречите да оне не постану теже. Зато чујте поруку претседника владе Народног спаса:

> „Идите у мој родни крај и реците народу да га поздрављам и поручујем да извршује наређења, како немачких власти, тако и моја. Неслога нас је много пута до сада упропастила, много нам је српских глава скинула, зато их упутите на српски пут".

Ја мислим да не сме бити Србина који неће да разуме напоре генерала Милана Недића око спасавања српског народа. Знајте да влада чини све што може да би спасла народ у овим тешким временима. Спас српства лежи у вама а ја ћу вам рећи да је данас можда потребније него икада да сваку стопу српске земље обрадите. То је данас ваша прва дужност коју ви треба да испуните. Ако ову своју дужност не испуните учинићете злочин према своме народу, јер ће он умирати од глади.

Крај говора министра г. Веселиновића био је поздрављен бурним поклицима спасиоцу српског народа генералу Милану Недићу и Мајци Србији.

После министра Веселиновића говорио је начелник Округа крагујевачког г. Душан Поповић и директор *Новог Времена* г. Станислав Краков.

Последња могућност Француске

Написао Камиј Моклер

Бескорисно је указивати колико су последњи догађаји у Алжиру и Мароку ојадили и осрамотили све француске родољубе, који су се показали далековидњи.

Ови су догађаји, још жалоснији од оних месеца јуна 1940, логична последица једне одврат не политике, бесмислене објаве рата, и завере оних који су после пораза хтели да васкрсну један нечастан и пропао режим. Још доста догађаја и одговорности остаје нерасветљено. То ће касније бити учињено. Али једно је и сувише јасно: Француска је потпуно обезоружана и немоћна. Она нема више ни војске ни морнарице, остала је без свога колонијалног царства, на које је била поносна ,да би га приложила у свом сједињењу са Новом Европом.

Француској није преостало ни једно сретство за акцију, она може само да посматра џиновски сукоб два схватања, и да се коначно помири са тим, да је на милости победиоца. То је једноставна и страшна стварност.

У таквим приликама, хладнокрвност и објективност треба да господаре осећањима. Ако је обнова и спасење још уопште могуће, са које стране да их очекујемо?

У првом реду, од опште народне обнове — васкрсиуће, које захтева потпуну реформу унутрашње политике, радикално уклањање кривца за рат и доласком нових људи, лојалних и решених на најоштрије мере. Ова реформа, међутим, треба да иде упоредо са спољном политиком, а ова треба да буде реалистичка.

ВРАЋАЊЕ СТАРОМ

Ми остајемо уверени у победу осовинских сила. Али, допуштајући претпоставку победе њених противника, мислимо на последице по Француску?

Француска би тада видела триумфалан повратак свих емиграната и издајица, обнову парламентарног режима, који је довео до катастрофе, осветu јевреја и масона ,и коначно комунистички терор. То би довело до грађанског рата, хаос би био у земљи дефинитиван. Успомена на Комуну 1870, и на бежанију 1940 биле би бледа слика онога, што би имало да се види и поднесе. Па и када би англосаксонци сматрали за корисно, да по њихове интересе успоставе ред, то би била само организација једног немилосрдног привредног ропства.

НЕМАЧКА НЕ МРЗИ ФРАНЦУСКУ

Погледаћемо и на претпоставку за случај победе осовинских сила. Она нас предаје на милост Немачке, што је већ и сада тако. Међутим, шта жели и шта не жели Немачка?

Она нам је то недвосмислено казала и поновила, никада се није могло утврдити да нам није рекла истину. Немачка нас не мрзи. Мрзе нас наши бивши савезници и лажни пријатељи. Иззвана ч победничка Немачка, могла нас је сатрти, распарчати. Она је била стално коректна и хумана у окупацији и није ниједну прилику пропустила у такту и племенитости.

Немачка је упорно понављала, да није изгубила наду за једно француско - немачко измирење, које сматра потребним за изградњу обновљене Европе. Она не жели да Француском поново завлада покварени парламентарац, слободан зидар и јеврејин, и њено присуство на нашем тлу брани нас од комунизма и грађанског рата.

ПОВЕРЕЊЕ НЕМАЧКЕ

Стотину пута било је прилика, да Немачка изиђе из стрпљења, али се ограничавала да предузме потребне мере војне безбедности, и оправдавала их са куртоазијом, која штити част наше државе, и извињава француски народ због злочинстава његових издајица.

Немачка није обавезна да се овако држи. Одакле, дакле, овакав став? У првом реду због тога, што Немачка са заносом верује у концепцију једне Европе, ослобођење од бољшевичке и англосаксонске опасности, затим, што јој је жао Француске и што нас цени више него ми сами себе, и што нам упркос свега хоће да верује.

Воћа Рајха је врло добро окарактерисао наш положај, када је рекао, да у Француској милиони сељака, радника и грађана желе француско-немачки мир, као једино сретство које ће поправити наше невоље. Познато нам је, да је то у великој већини и жеља наших заробљеника, који ће при свом повратку имати да кажу своју реч.

Ми знамо да ће стотине хиљада радника, чији се број свакодневно повећава, потврдити да су у Немачкој били срдачно примљени, и посведочити савршенство немачке организације. То су елементи, који су у стању да најбоље потпомогну дело сарадње оних у Паризу.

ТРЕБА ИЋИ СА НЕМАЧКОМ

Што се тиче заслепљености једног дела масе, коју је завео непријатељ и која је незадовољна због немаштине, потребно је сетити се само, да је све револуције извео мали број енергичних људи који су јавно мишљење сматрали шимером, која се да упоредити са исто таквом шимером о општој свести. Маса ће следити и слушати. Било да разуме или не.

Стварност показује да нас само Немачка може спасти, и да она поштује велику француску прошлост. Она нам нуди помоћ, да поново задобијемо наше царство и наш престиж, тако да је наша судбина везана за Немачку више него икада.

То је последња могућност Француске. У унутрашњем погледу, треба започети изнова, а у спољном, Немачкој треба рећи „да", и ићи с њом.

У противном то би значило самоубиство из несхватљиве искварености, што значи крај Француске.

Државни буџет за 1943 годину

Један сумаран поглед на предлог овог буџета довољан је да пружи слику напора који су учињени у циљу довођења у склад државних расхода са нашим данашњим стварним економским могућностима. Иако је овај буџет рађен у изузетно тешким приликама, у њему су очувани сви основни закони здравог финансирања државе: све основне, нужне потребе предвиђене су на страни расхода, а процена прихода извршена је реално, може се рећи чак и доста опрезно. Постигнута је буџетска равнотежа између прихода и расхода и очуван је принцип буџетског јединства, који омогућава лак и једноставан преглед буџетирања.

Што се тиче избора потреба које је овим буџетом требало задовољити, министар финансија се старао да све неодложне и важне државне потребе буду првенствено задовољене. То су, на првом месту, све оне основне потребе које условљавају правилан рад администрације и безбедност и мир у земљи. Одмах затим националне и социјалне потребе које данашње прилике намећу Влади: збрињавање избеглица који су, остављајући своја огњишта, потражили уточишта у нашој земљи, и оних породица чији се храниоци налазе у заробљеништву; затим, свих државних службеника, пензионера и инвалида чије је материјално стање у данашњим приликама изванредно тешко; указивање помоћи разним социјалним здравственим и хуманим установама, које данас више него икада треба да изврше своје дужности и оправдају своје постојање; помоћ националној служби за обнову Србије итд.

Технички састав буџета

У погледу техничког састава буџет је подељен у два дела: 1) предрачун расхода и прихода државне администрације; 2) предрачун расхода и прихода самосталних државних установа.

Предрачун расхода износи 8 милијарди и 480 милиона динара. Од тога отпада на расходе државне администрације 5 милијарди, 480 милиона 265.700 динара, а на расходе самосталних државних установа 2 милијарде, 999 милиона, 734.300 динара.

У упоређењу са предрачуном расхода по буџету за прошлу годину повећање износи укупно 3 милијарде, 480 милиона динара, и то: код државне администрације 2 милијарде, 74 милиона и 436.000 динара, а код самосталних државних установа 1 милијарду, 405 милиона и 564.000 динара.

Ако се сума расхода за ову годину упореди са укупним износом свих одобрених буџетских, накнадних и ванредних кредита за прошлу годину, излази да повећање које се овим буџетом предвиђа износи свега 1 милијарду, 493 милиона и 352.344 динара, и то: код државне администрације 501 милион и 240.048 дин., а код самосталних државних установа 922 милиона и 112.296 динара.

Повећање расхода државне администрације односи се углавном на исплату привременог додатка државним платежницима и на опште канцеларијске потребе; на исплату помоћи избеглицама и оним сиромашним породицама чији се храниоци налазе у заробљеништву, поред других нередовних расхода.

Повећање расхода код самосталних државних установа односи се углавном на Управу српских државних железница — за 816 милиона динара — и на Министарство пошта, телеграфа и телефона за 86 милиона дин., због знатног поскупљења погонског материјала и радне снаге.

Због тога што се у овом буџету највећи износ повећања предвиђа за задовољење оних потреба које су у току прошле године биле подмирене путем накнадних и ванредних кредита, може се рећи да овај буџет претставља у ствари продужење буџета за прошлу годину, с том разликом што су расходи и приходи нешто повећани и реалније предвиђени и процењени.

По својој намени сви државни расходи подељени су на: редовне, који износе 86,67%, нередовне који износе 11,42% и инвестиционе који износе 1,91%.

Редовни расходи деле се опет на личне, који износе 4 милијарде, 21 милион и 246.346 дин., и материјалне који износе 3 милијарде, 328 милиона и 623.554 дин.

Положај државних платежника

Највећи износ редовних расхода чине лични расходи, који претстављају 54,71%. То су личне принадлежности свих државних активних службеника, инвалида и пензионера које данас једва да претстављају најпотребнији минимум за егзистенцију.

Још одмах у почетку прошле године, чим су се унутрашње прилике у земљи смириле, Влада је посветила своју пуну пажњу побољшању положаја државних платежника. Она је, у границама финансијских могућности, одобрила исплату привременог додатка на службу, који је исплаћиван непрекидно од јануара до августа прошле године.

Одлуком од 22 јула прошле године Влада је тај првобитни привремени додатак удвостручила и наредила да се од 1 септембра прошле године стално убудуће исплаћује, Ма да ово повећање принадлежности државних платежника прелази годишњи ефекат од једне милијарде динара, питање њиховог материјалног обезбеђења није нажалост могло бити овом мером у потпуности решено. Стога ће Влада, свесна њиховог тешког положаја, предузимати и у будуће све финансијске и друге мере да се државним платежницима обезбеди бар минимум за егзистенцију.

Али, и државни службеници морају бити свесни свих тешкоћа у којима се данас наша земља налази и свих жртава које рат изискује од сваког појединца у интересу заједнице, и чинити са своје стране све да својим савесним и самопрегорелачким радом помогну Влади у њеним настојањима, за спас српског народа и обнову наше земље.

Нередовни расходи

Нередовни расходи предвиђени су у главном за подмирење оних потреба које рат и садашње прилике намећу нашој земљи или их је Влада на себе узела ради олакшања тешког положаја оних наших сугрђања који су услед рата највише погођени. То су у главном:

1) Помоћ за збрињавање избеглица, исхрану и одевање српске избегличке деце и издржавање избегличких домова на територији Србије, као и за исплату свих избегличких државних и самоуправних платежника, дин. 150 милиона.

2) За исплату помоћи сиромашним породицама чији се храниоци налазе у заробљеништву, а нису државни платежници, дин. 200 милиона.

3) За исплату принадлежности породицама активних службеника само по струци бившег Министарства војске и морнарице, који се налазе у заробљеништву, дин. 120 милиона.

Расходи за исплату помоћи породицама активних државних службеника других ресора, који се налазе у заробљеништву, предвиђени су у редовним расходима код односних ресора у износу око 120 милиона динара.

4) За подмирење ванредних мера службе безбедности, дин. 180 милиона.

5) Дотација Националној служби за обнову Србије, дин. 50 милиона.

6) Помагање сиромашне и напуштене деце заробљеничких и других ратом настрадалих породица, дечијих трпеза и летовалишта и за исхрану питомаца Дечје државне заштите динара 10 милиона.

Сви остали нередовни расходи предвиђени су за помагање разних социјалних, болничких и здравствених установа и за давање помоћи стипендија итд.

Инвестициони расходи предвиђени су у суми од свега 162 милиона и 2.200 дин. за подмирење само неодложних , најнужнијих потреба те врсте, док су све остале инвестиционе потребе одложене за доцније или се под мирују из ванбуџетских сретстава. У том циљу Влада је потребном уредбом прописала програм јавних инвестиционих радова у Србији који се изводи из зајма од 3 милијарде дин.

Државни приходи

Предвиђени приходи у буџету за 1943 годину износе: од државне администрације 4 милијарде, 269 милиона и 368.757 динара и од самосталних државних установа 4 милијарде, 210 милиона и 631.243 дин.

Чист вишак прихода над расходима код самосталних државних установа у износу од 1 милијарде, 210 милиона и 896.943 дин. додаје се приходима државне администрације и иде на покриће расхода државне администрације.

Код самосталних државних установа једино знатније повећање прихода појављује се код Управе државних монопола у износу од 1 милијарде и 400 милиона дин. Али пошто предрачун расхода и прихода свих самосталних државних установа чини за себе једну целину, тј. дефицит једних попуњава се суфицитом других, па се тек чист укупан вишак прихода свих самосталних државних установа предаје као приход државној администрацији, ово повећање не долази до изражаја у вишку прихода самосталних државних установа, јер га готово у целости апсорбује знатан мањак у приходима Управе српских државних железница, који за ову годину износи 1 милијарду, 362 милиона и 146.300 дин.

Незнатније повећање прихода појављује се још само код самосталних установа, Министарства народне привреде и код Поштанске штедионице, док су приходи свих осталих самосталних установа за ову годину процењени у истим износима као и за прошлу годину, или чак нижим.

ПРОСВЕТНА АКЦИЈА У НИШКОМ ОКРУГУ

Како јављају из Ниша, Окружни одбор за народно просвећивање предузео је велику акцију на отварању аналфабетских и просветних течајева. До сада је отворено 48 аналфабетских и 102 просветна течаја.

Поред тога у свима срезовима основани су отсеци за народно просвећивање, од којих многи располажу већ и књижницама. Укупно је до сада одржано у целом округу хиљаду предавања, основане су многе позоришне трупе које већ увелико раде, као и певачке дружине.

Претплатите своје у заробљеништву на

СРПСКИ НАРОД

Претплату прима „Преса"

Београд Влајковићева бр. 8

Тромесечна претплата стаје дин. 45.—

Тезаурисани новац је опасност

У последње време је код нас у више наврата писано о штедњи и о потреби улагања новца у новчане заводе. То није било безразложно. Исто тако није било ни случајно. Али и поред свих опомена и указивања на потребу да се што више штеди и да се сваки уштеђени предмет чување и приплод новчаним заводима, велики број појединаца још увек не схвата суштину проблема и прави смисао тих опомена. И зато сматрамо за потребно да још једанпут укажемо на тај проблем и да при томе будемо што јаснији како нам једнога дана нико не би могао да пребаци да нисмо благовремено указали на све штете, које могу настати за појединца, ако не послуша наш савет и не ради као што му то налаже његова дужност према заједници. А та дужност му налаже да баш сада у најтежим приликама које преживљује српски народ ради свим снагама на томе да у што бољој мери омогући обнову земље, и да избегава све оно што иде на штету ове обнове.

Ми смо у Божићњем броју нашега листа, у чланку „Основа наше обнове је рад и штедња", указали на потребу свестране штедње као и на резултате који су постигли појединци који су послушали тај савет. Свесрдно залагање појединаца и њихово прегалаштво створило је стотине милиона народне уштеде, који су као што је било саветовано уложени у новчане заводе. Ми смо том приликом посматрали само улоге на штедњу код оних новчаних завода за чије обавезе гарантује држава. Међутим, и код приватних новчаних завода се запажа прилив штедних улога који је још већи него онај раније поменути.

Мере противу тезаурисације

Посматрајући кретање улога на штедњу код свих новчаних завода, мора се доћи до констатације да у народној штедњи учествују сви слојеви нашега народа, али, нажалост, сви слојеви не учествују истим интензитетом. Баш они слојеви нашега народа који данас располажу великим сумама новца не поводе се корисним примером марљивих штедиша и не слушају савете који им се дају са меродавних и највиших места, те не односе све расположиве уштеде у новчане заводе, већ их великим делом, ако не највећим, држе неискоришћене код своје куће.

На тај начин се наноси штета народној привреди. Та штета је огромна, много већа него користи које појединац очекује од тезаурисације или нагомилавања новца. Држава мора да се брани против те штете и оних који јој наносе ту штету. А држава је данас та — а и раније је увек била — која може да нађе пута и начина да пресече то несносно стање које јој отежава извршење њених задатака и остварење њених планова обнове.

Ако држава увиди да сва њена саветовања и указивања не помажу, она ће бити приморана да користи мере које јој стоје на расположењу. А те ће мере бити ефикасне, у то може свако да верује. Не само то, оне ће бити и изненадне, тако да ће одједном погодити све оне који нису радили у духу Уредбе о забрани тезаурисације новца која дозвољава држање новца код куће једино у износу до 20.000 дин.

Примера ради можемо да укажемо на мере које су примениле неке земље које су имале да решаваају сличне проблеме као ми данас. Најједноставнији начин да се тезаурисани новац истера из свих његових скровишта је замена новца. Том приликом се може поступити као што се поступило у другим земљама: дозвољени износ се замењује у пуној висини, док се остали износ књижи на везани рачун којим може да се располаже од случаја до случаја на основу специјалног одобрења и то на дужи рок или се исплаћује државним обвезницима са дугим роком. У већини случајева су те обвезнице бескаматне, јер се са правом сматра да појединац који је тако дуго одузимао заједници могућност да користи уштеду, може ову да препусти привреди на употребу без приплода. Сва корист иде заједници. И то је тако у реду. Када неко нема развијене социјалне и националне свести онда га треба васпитавати у том правцу. А свако васпитавање треба платити.

Улагачи не трпе штету

Има међутим и други начин, још једноставнији, а тај је да се приликом замене исплати минимални, Уредбом дозвољени, износ са 100% противвредности преданог новца, док се остатак исплаћује делимично тј. са 50—75%, и то на везан рачун са дугим роком подизања. Том приликом губитак који трпи појединац претставља оправдану казну зато што није хтео да своја уштеђена средства стави на расположење заједници. Док је привреда трпела на оскудици расположивих средстава, појединац је пребројавао новац код куће. То његово несхватање привредне потребе као и одбијање да изврши своју дужност према заједници плаћа одговарајућим процентом.

Разуме се да приликом замене новца страдају само они који располажу готовином већом од оне коју закон дозвољава. Све земље су код примене таквих драконских мера водиле рачуна о улозима на штедњу и осталим потраживањима код новчаних завода, те ове изузимале од неког кривења њихове номиналне вредности. Штедише који су предали своје улоге новчаним заводима користили су заједници и као такви налазили своје признање, за разлику од оних који су вршили тезауризацију и наносили штету привреди.

Ми смо ове појединости изнели како би још једном указали појединцима на опасности којима се излажу ако тезауришу новац у већим количинама него што је то Уредбом дозвољено. Ако држава увиди да сва њена настојања и саветовања неће да уроде плодом, она неће моћи, а и неће хтети да гледа на ту ситуацију скрштених руку. Она ће приступити одговарајућим мерама. А те ће мере бити ефикасне и изненадне. У то треба свако да верује.

Данас, у вихору идеолошке борбе која треба на крају да добије своју конкретну форму у новом социјалном поретку, немогуће је да одговорна влада једне земље примењује полумере, поготово када се зна да је реч о бити или не бити, када је реч о спасавању свега онога што је човечанство запада створило и стекло за последњих 2000 година. У том случају ниједна мера није сувише драконска, па ма колико тешко она погађала појединце. И зато се неће моћи дуго гледадати то несхватање од стране појединаца, који неће своје уштеде да ставе на расположење привреди. Штете које ће појединци од неке изненадне мере претрпети биће тешке али заслужене.

Ми више не знамо по који пут а и којим речима треба да саветујемо свима и свакоме да своје уштеде уложе у новчане заводе и да избегавају тезауризацију новца, јер ова претставља опасност за привреду и за сваког појединца.

Поверите ваше уштеде најбли жој пошти, филијали Државне хипотекарне банке или којем другом новчаном заводу још данас. Ви на тај начин користите Србији и себи.

Упамтите још једном: сваки износ преко 20.000 динара однесите у банку и нећете се покајати, јер тиме испуњавате своју дужност према заједници а себе обезбеђујете од евентуалне штете.

Др. И. Л.

ДОЗНАКЕ НАШИХ РАДНИКА ИЗ НЕМАЧКЕ

Према саопштењу Исељеничког отсека, наши радници који се налазе на раду у Немачкој, упутили су до сада преко Српске народне банке 97,148.162 дин. а појединачно су пренели 15,680.597 дин., што укупно износи 112 милиона 828.759 дин.

У РАДУ ЈЕ НАША БУДУЋНОСТ

Друга група обвезника радне службе, која је отпутовала из Београда на радове у унутрашњост Србије у прошлу недељу, показала је високу свест, разумевање и родољубље. Не само што су се обвезници једнодушно одазвали позиву, већ су пошли са уверењем да својим радом придоносе свој удео обнови сопствене земље и будућности Србије у заједници европских народа. То своје једнодушно разумевање обвезници су најлепше испољили у поворци при проласку испред Претседништва Владе. Кад се Претседник владе генерал Недић појавио на балкону, обвезници су га најсрдачније поздравили усклицима:

— Живео отац Србије! Живео генерал Недић!

Велики је прилог који обвезници радне службе прилажу за изградњу нове Србије и нове Европе. Само тим путем, путем општег рада, којим једино можемо да се укључимо у нови привредни склоп европских народа, ми обезбеђујемо себи и својој земљи бољу будућност.

Пре неколико дана немачки Министар пропаганде др. Гебелс дао је једну врло значајну изјаву ужем кругу претставника стране штампе, у којој је с обзиром на будућност Европе и њених народа између осталога рекао:

— Наш континент ће сасвим друкчије изгледати него што је то био случај пре рата. Он ће добити политички и привредно сасвим нову слику и то не само механички, него и органски.

— Само се по себи разуме да ће привреда бити унапређена до максимума. Нама није идеал да одржимо ратне тешкоће и даље, него да жи вот учинимо бољим и много лепшим него што је икада био.

Као што се види, Немачка је у свом плану обнове Европе предвидела економско благостање Европе с тим да европски интереси буду заједнички свима. Какво ће место известан народ да заузме у тој заједници зависиће у првом реду од њега самог. Она тачка на коју он буде могао да самог себе постави биће његова полазна тачка будућности. Онај прилог који он буде дао изграђивању новог поретка биће залога за његов однос према осталим народима. Због тога сваки европски народ већ сада изграђује своју будућност у оној мери у којој учествује у постављању нових темеља.

Од нас се за сада тражи само рад и ми тај рад морамо дати у највећој мери. Тражи се рад на првом месту да би се сама наша земља обновила, јер у колико се брже та обнова изврши и у колико се брже постигну резултати, у толико ће брже да порасте и наш значај у новом привредном склопу, другим речима и наш прилог општој ствари.

То је чињеница која свакоме мора да буде јасна пред очима. Радимо на првом месту за себе саме, а већ тиме, доносећи првенствено корист себи, користимо и другима. Због тога наши обвезници радне службе одлазе на радове искључиво у Србији. Њиховим рукама подићи ће се на првом месту Србија.

То су једини мотиви због којих сваки појединац мора да да максимум могућности свога рада, да би Србија постигла оно право место које јој припада, тј. место које по својим општим условима може заиста да постигне. А ти услови су богати и многобројни.

Резимирајући све ово, претседник Београдске општине министар Драг. Јовановић, испраћајући другу групу обвезника рад не службе, рекао им је при поласку:

— Данас, на растанку, хоћу само да вам пожелим срећан пут и да још једном уливам веру у вас саме, да ви сами собом, својим радом и својим држањем значите наду за будућност и поред свих тешкоћа времена у коме живимо, наду Београда и Србије.

Нада наше будућности је у раду. Због тога морамо бити поносни што улагањем свога рада улажемо оно што од нас траже Србија и Европа, да би тиме обезбедили њихову општу и нашу личну бољу будућност, будућност у којој ће по речима Министра Рајха др. Гебелса живот бити бољи и много лепши него што је икада био.

Претседник Београдске општине, министар г. Драг. Љ. Јовановић, на челу поворке обвезника радне службе

(Снимак „Српски народ")

Шпекулације у београдским гостионицама

Контролни органи имали су прошлог месеца пуне руке посла гонећи црну берзу, која је нарочито узела маха по београдским угоститељским радњама. Не само што су порције свеђене на количине које нису довољне ни за врапце, него су цене достигле такве размере, да су многобројни становници Београда, који су приморани да се хране ван куће, праве жртве угоститељске црне берзе и шпекулације.

Међу кажњенима у току прошлог месеца по бројности заузели су прво место угоститељи, са 58 казни, међу којима има и неколико доста крупних сразмерно извршеним злоупотребама и кривицама.

Јело и пиће

Највећом казном кажњен је **Добросав Илић**, гостионичар из Краља Александра ул. 100. Занимљиво је да та казна није пала због шпекулације с јелом, него с пићем. Због вина и вермута Илић је кажњен са 25.000 динара и 20 дана затвора.

Друга казна по величини пала је на власника народне кујне из Немањине ул. 4 **Љубомира Минића**, који је кажњен са дин. 20.000 и 15 дана затвора због порције рибе.

Трећа казна од 15.000 дин. и 7 дана затварања радње пала је на **Госпаву Бајић**, угоститељку из Поп Лукине ул. 26, због шниц ле са гулашом.

Са по 10.000 дин. и 10 дана затвора кажњени су **Петар Станковић**, гостионичар са Краљевог Трга 2, због порције гушчје игерице и **Зора Карабзревић**, гостионичарка из Цара Душана ул. 54, због порције јела с вином, а са 10.000 дин. гостионица **Петровић и Месаровић** из Краља Милана ул. 30, због шприцера.

Остале казне противу угоститеља изречене су због кобасица, дувана, качамака, кајзерица, хлеба, сира, кајмака, паприкаша, кромпира, неистицања ценовника и неодобрених цена. У последње време угоститељи су нарочито подигли цене разним алкохолним пићима управо до невероватности. Због тога је такође кажњен велики број гостионичара. Занимљиво је управо, да су од укупног броја кажњених који је изнео 38, већина кажњени због вина, шприцера, ракије или других алкохолних пића, тако је број ових изнео 31.

Кочијаши и сељаци

Ма да већ неколико месеци, готово у току целе зиме, трајелов на кочијаше који бездушно уцењују грађанство при превозу, а нарочито при превозу огрева, број криваца је још увек велик. У току прошлог месеца кажњено је што кочијаша, што шпедитера и фијакериста 47.

Занимљиво је да су велике зараде на превозу привукле у Београд и добар број сељака из околине, који своја сељачка кола нуде за превоз по граду, али у погледу уцењивања не заостају ничимало за београдским кочијашима. Тако је међу кажњенима због скупље наплате превоза било и сељака, највише из Малог Мокрог Лула, затим из Жарковa и Бањице.

Иначе број сељака — пилићара који по београдским капијама продају кришом своје производе нешто се мало смањио. Прошлог месеца ухваћено је и кажњено 25 због продаје кајмака, сира, сланине, сува меса, лука, пасуља, брашна, кромпира, јабука, млека, смоле, дрва и пањева. Један је кажњен због тога што је куповао цигарете по црноберзијанској цени. Један из Миријева, Михајло Лазић, кажњен је крупном казном од 25.000 дин. и 15 дана затвора због продаје краве.

Пијари и занатлије

Београдски пијари, који су до сада у ситнијим шпекулацијама заузимали по бројности прво место, прошлог месеца су изненада јако смањили број кривица, вероватно због тога што није сезона за њихове артикле. Кажњено је свега 19 и то због сувих шљива, јабука, квасца, цвекле, ораха, мушмула, поморанџи, арпацика, лука, кромпира, проје, свињског меса, млека и неистицања ценовника.

Међу занатлијама број кажњених био је врло мали: свега четворица. Крупнијом казном од 20.000 дин. и 30 дана затвора кажњен је обућар **Шаровић Аћим** из Цара Душана улици 91 због ексера за ципеле. Мањим казнама кажњена су 2 лимара и 1 шеширџија због неистицања цена.

Улазнице на црној берзи

У општој јурњави за црноберзијанским пословима дешава се у последње време да грађанство не може да дозволи себи неколико часова разоноде у позоришту и у биоскопима јер читава јата малих шпекуланата просто разграбе улазнице, да би их препродавали по двострукој цени. Контролни органи се труде да и томе злу стану на пут.

У току прошлог месеца ухваћен је и кажњен један трговачки помоћник због продаје позоришних карата.

Исто тако су жртве малих црноберзијанаца и љубитељи филмова. Тако су прошлог месеца због препродаје биоскопских карата кажњени казнама од 1 до 15 дана затвора и до 500 динара новчано 5 радника, 6 ученика, један разводник у биоскопу, један шегрт, један фотограф и једно лице непознатог занимања.

ПАКЕТИ ЗА НАШЕ РАДНИКЕ У НЕМАЧКОЈ

Немачке власти одобриле су да се могу упутити поштом за Немачку пакети за наше раднике који су тамо на раду. Пакете ће примати све поште до 20 кгр. тежине, без означене вредности. Пакет се мора донети на пошту отворен.

ГЛАС ОМЛАДИНЕ

Пођимо за њим!

Примитивним друштвима потребан је искључиво храбар вођ, а модерној држави и нацији, сложеном и деликатном организму, потребан је храбар и поштен, а нарочито мудар и родољубив вођ, човек коме су интереси нације изнад свега.

Модерна држава је исто што и брод који је приморан да се по великој бури провлачи кроз море пуно хридина. Вихор га баца лево и десно, оштри гребени прете да га пресеку. Ако командант није сигуран, брод мора да настрада. У избору доброг команданта лежи судбина брода. У избору вође је судбина државе.

Модерне државе су на два начина решиле тај избор. Једне су ставиле на чело по једног вођу: најхрабријег, најмудријег и најродољубивијег. Друге су тај проблем вођства препустиле случајностима: дозволиле су свакоме ко год хоће — и мудроме и лудоме, храброме и кукавици, родољубу и издајици — да се дочепа државне крме само ако иза њега стоје демагогија и злато. Злато и демагогија и служење њима. Тако су се на државни брод многих попеле кукавице и демагози, па кад наиђе бура брод удари на хридине и разбија се. Разбија се у парампарчад и то свуда где се бура појави или где се брод судари са другим бродом који не воде групе кукавица, демагога и шићарција, него један чврст, поштен и мудар командант.

Ниједна држава се није одликовала тако рђавим изборем вођства као наша бивша. Творевина створена не у интересу српског народа, који је био гроњеног становништва, већ у интересу многих међународних шићарција и политичких предузимача, који су хтели по сваку цену да имају своје команданте из њеном броду. И тако се на брод пењало и смењивало десетинама бродара, а све људих и горих. Људих и горих, јер се нису бирали по срцу и мозгу, јер им није било у интересу да државни брод провуку кроз буру а да га не оштете. Њима су личне амбиције и користи биле главни циљ.

Укрштени интереси међународног јеврејства, подмукле црвене интернационале и плутократски интереси избацивали су на површину час шићарције, час издајнике: према томе чији су били експоненти.

А команданти су стварали себи подобно људство и тако се у нашем народу стварала једна класа, господарећа класа кукавица, шићарција и издајника, уместо да се изгради одабрана национална елита бирана по срцу и уму. Тако се у нашој народној кући зацарила влада мрачних јеврејских, комунистичких и плутократских интереса. Дошла је бура и захватила је брод који су у томе часу водили авантуристи и кукавице. И он се разбио у парампарчад.

А он који су га водили за време од 20 и неколико година једним делом су побегли онима за чији су рачун и упропастили брод, па нас отуда саветују како да останемо без народа. Но с њима немо лако. Наши нису ни били: нека се њихови господари, плуто-масони, јевреји и комунисти ваките њима. Не требају нам ни они, ни њихови савети. Ако икада покушају да се врате српски народ ће их знати дочекати.

Али забрињавају нас они њихови другови који су остали овде. Забрињавају нас они који су двадесет година били верно особље на броду који су водили однарођени, суманути и безидејни команданти. Они који су стекли њихове навике и болести, који су поред њих стекли пзлате и части: они без ума и срца, кукавице и туђе слугерање. Забрињавају нас они који и данас једу српски хлеб, а пију српску крв, — који су шупља срца и празне главе. Којима на срцу лежи само лични профит, а не српски народни интереси.

Они који на лак начин стечени новцем подижу црну берзу, уживају у благодити туђим знојем стеченој, а служе Москви и Лондону. Они који су мајстори у камуфлирању, а стварно су паклени ученици плутомасона и комуниста; који су се двадесет година бусали у груди и разбацивали лажним патриотизмом. Они који патриотизмом зову издају народа и државе, а издајом рад на спасавању српства. Они за које је Москва Христов гроб, Лондон Мека а Њујорк Медина.

Шта ћемо с њима: Са оним многобројним „народним очима“ који народ оставише и издадоше чим нестаде масних дневница, тантијема и министарских плата. Шта ћемо са онима који у свом слепилу не виде да победа комуниста значи и за њих саме пропаст?

Нека се не варају: Када би комунисти узели власт у своје руке не би поштедели главе ни имања ни њима, ма да њихове главе одавно нису њихове и ма да су њихова имања отета и украдена од српског народа.

Ти изроди, који су нас упропастили, а сада хоће да упропасте и Србију својим издајничким ставом и служењем туђину, нека знају да српски народ неће допустити да га шака кукавица, шићарција и издајица гурне у дефинитивну пропаст. Закон опстанка и интереси нације, захтевају бескомпромисну ревизију става и рада њихова, или њихову пропаст. Када је у питању нација, они су и сувише мала жртва. **Или нека се жртвују за српство и врате српству, или ће их српство жртвовати.** Нека се не заваравају лудом надом да ће бура проћи и они опет ускочити као крманоши на српски брод. То неће доживети.

А Српство је домаћински народ. У највишем своме изразу, у народној песми, он се изразио за дух јунаштва, поштења, рада, патриотизма и пожртвовања, за култ духа, а против: нерада, издаје, кукавичлука и живљења од туђег рада и зноја. Он опева вође: јунаке, свете раднике, мудраце и мученике, опева духовну и интелектуалну елиту, а не елиту плутократизма и бољшевизма. А јевреји су за њега само и једино: чивутарија. Српски народ има свој здрав инстинкт у избору: изабрао је и изабраће најбоље међу најбољима који ће га водити. Он је за владу националне елите: пробисветима, издајицама и шићарцијама ту нема места и неће га бити. И зато пођимо за командантом који је и некада био и сада јесте најбољи међу најбољима, најхрабрији међу храбрима и најпаметнији међу паметнима.

Војин Дрвенијa

Обрада земљишта у пролеће

Како ће се с пролећа земљиште обрађивати зависи особито од тога да ли је њива презимила у ораном или неораном стању, а затим да ли је у питању припрема земљишта за раније или позне јаре усеве. Увек је правило да с пролећа треба извршити обраду земљишта што раније, јер се тиме чува у земљишту влага накупљена преко зиме. У колико се обрада одлаже настаје све већа опасност да земљиште изгубн влагу, па тиме и све лошије изгледе за добру летину. Да би се влага очувала у пролеће се чак избегава орање плугом, већ земљиште треба дробити и ситнити култиватором или дрљачом.

Наши пољопривредници обично остављају њиве да им презиме у неораном стању. На таквим њивама земља се јако слегне и сабије у току зиме, те се с пролећа мора орати. Правилно је да се у овим случајевима приступи орању кад је земљиште у најповољнијем стању влажности, то јест кад се земља не лепи за справе при раду. У противном земља се и сувише исквари и најзад толико стврдне, да је тешко предузимати ма какве даље радове. Тада се мора чекати на кишу, да би земљиште омекшало и постало боље за рад.

Предострожност у погледу чувања зимске влаге налаже да се том приликом не прекорачи нормална дубина орања, то јест дубина од 16 до 18 сантиметара. Ако је потребно дубље орање, онда је боље пустити за плугом култиватор или таљирачу да подубе орање. Ове справе при раду не преврћу земљу, те се мање суше. Најзад је потребно да се дрљањем или таљирањем одмах по орању образује на површини земљишта растресити покривач, чиме се земљиште такође штити од прекомерног и штетног испаравања влаге.

Овако припремљена ораница може одмах послужити за сетву раних јарих усева, а може се остављати да у таквом стању пре лежи све до сетве позних јарих усева.

Велике борбе на копну и на мору

Лондонски часопис „Дејли Мејл" пише у уводном чланку: „У Казабланки били су разрађени и утврђени војни планови за наредних 9 месеци. Од тих 9 месеци већ је прошло два месеца. Шта је, међутим, урађено? Још увек постоји туниски мостобран. Међутим, нико не мора у Берлину и Риму имати главобоље све док се Тунис налази у немачким рукама."

Туниски мостобран употпуњује брану коју је Осовина створила преко средњег дела Медитерана, и зато онемогућава маневрисање непријатељске морнарице у простору Средоземног Мора. Туниски мостобран везује све армије са којима располажу Британо-американци у Северној Африци, и зато претвара планове евентуалног искрцавања на медитеранским обалама Европе у чисту фантазију људи који немају појма о стратегији. Док не постоји маневарска способност на мору, док не постоји маневарска резерва на копну, непријатељ не може ништа предузети у области Средоземног Мора.

Међутим, операције у Тунису добиле су такав карактер да се може говорити о пропасти Ајзенхауеровог плана који се састојао у брзом споју прве британске и пете америчке армије са осмом британском, која је надирала из Египта. Енглези и Американци су у дефанзиви, а осовинске трупе слободно маневришу на свима секторима туниског фронта — на северном, на средњем и на јужном, тј. против Андерсена, Клерка и Монтгомерија.

Ових дана Ромел је извршио дубок упад у позадину Монтгомериове војске. Тај потхват је био толико енергичан да су Енглези већ мислили да је почела Ромелова генерална офанзива. Добивши прилично плена и заробивши известан број војника и официра, који ће дати Ромеловом обавештајном одељењу драгоцене податке, Немци су се вратили на своје положаје на линији Марет.

Овој малој епизоди присуствовао је један совјетски пуковник као дописник московске Телеграфске агенције код Монтгомериног штаба. Упитан о утисцима, он је рекао: „Ако Британци и Американци имају и других армија истога квалитета, као што је ова осма, онда је успостављање другог фронта у Европи лака ствар". Са чисто азијатском лукавошћу тај большевик је дао ироничну изјаву. А у тој изјави је најинтересантније спомињање другог фронта. Совјети и даље остају код убеђења да туниски фронт није други фронт.

Само америчка надувеност може да мисли да присуство неколико дивизија Јенкија у Северној Африци из корена мења ситуацију на европском ратишту. Поједини Американци већ су почели да разумеју горку истину. Један од дописника америчких новина пише из Северне Африке: „Ми смо заљубљени у себе. Ми смо увртели себи у главу да продукција може добити рат". Часопис „Чикаго Сан" пише: „Прошлог лета веровали смо да ће осма британска армија бити сломљена, ако не пожуримо њој у помоћ. Сваки прави Американац је сматрао за тачно да он вреди најмање за два Енглеза. А сада морамо у Северној Африци да спасавамо сами себе".

Енглези јако контикују ситуацију у Северној Африци (и чине то са задовољством, јер на тај начин могу исполити свој антиамерички бес). „Њус кроникл" (Лондон) пише: Американци су признали један део узрока због којих су добили батине у Тунису. Наиме — претерану сигурност у себе, лабав начин мишљења, ратна неизвежбаност и катастрофално непознавање савремене тактике. Лекција је била скупа. Чинило се чак да је компромитован сав северноамерички стратегиски план. Ковалиција не сме дозволити себи луксуз такве ратне слабости. Сад већ и Американци почињу да разумеју да није довољно производити огромне количине ратног материјала. Ако не умеју да искористе материјал како треба, онда се он претвара само у терет.

Постоји још и друго мишљење — да нема смисла производити ратни материјал, када не постоји могућност да се то оружје достави у руке онима који ће га употребити. А та могућност готово и не постоји, јер подморнице Тројног Пакта владају свима морима. Они потапају не само оружје намењено војницима (совјетским, енглеским, кинеским и америчким) већ и саме војнике. Потапање пароброда од 23.000 тона које је извршила италијанска подморница је нов фрапантан доказ опасности пловидбе чак и за најбрже пароброде.

Што се тиче споријих пароброда, који плове у конвојима, они тону у масама. Сада су испловили у море јата немачких подморница. Њих има толико да они могу да нападају истовремено 8 конвоја. Они нападају конвоје у Северном леденом мору и у Индиском океану код порта Дурбан. Оне потапају непријатељске бродове у близини Гибралтара и код обале Бразилије. Широм целог Атлантика распоређене су стражарске подморнице које позивају јата подморница чим опазе непријатељски конвој. А непријатељски конвој, који је опажен од стране подморница, осуђен је на пропаст, јер су садашње немачке подморнице јако оружје борбених напада које не може зауставити ни најјача пратња.

Енглески министар морнарице (први лорд адмиралитета) Александер је скоро изјавио да ће се стање на морима побољшати услед повећане бродоградње. То је признање ратне немоћи. Оно значи да југопословне нације немају могућности да се боре против подморница, већ се надају да ће градити више бродова него што их може потопити Јужноатлантска морнарица и да ће на тај начин преболети кризу снабдевања Британских острва и британско-америчких фронтова. Али та нада је узалудна.

Као доказ можемо навести чланке из португалског листа „Диаро де Манха". То је лист неутралне земље, а уз то још и официозан гласник, те према томе мора да буде савршено реалан. Међутим, он пише да се Енглези и Американци без основа надају да ће моћи да граде више бродова него што губе. Садашњи пловни парк Британо-американаца је знатно мањи од онога 1939 године. Лист се позива на писање енглеског стручног часописа „Лојд лист енд Шипинг газет", који отворено каже да су губитци у бродовима од почетка рата до почетка 1943 године два-

(Цртеж: В. Б.)

пут већи него тонажа изграђених пароброда.

Не помаже ни ова такозвана серијска изградња бродова. Прво, то су бродови веома лошег квалитета и толико спори да не могу избећи подморнички напад, а друго, Америка има великих тешкоћа са изградњом тих пароброда. Било зато што је број готових пароброда прилично мали, било зато што се ти пароброди употребљавају (услед слабог квалитета) само за обалску пловидбу, главно је да у потапањима готово и нема тих фамозних „Либерти" бродова. За време од 22 фебруара до 12 марта јављено је било о уништењу 109 бродова. Од њих је било само два брода „Либерти". Један је потопљен у Северном Мору, а други код обале Бразилије. Следствено, реклемне шифре бродоградње нису ништа друго но безобзирна пропагандистичка лаж.

Пропагандистичко искоришћавање непријатеља су и њихови ваздушни терористички напади на немачке и италијанске градове. Енглези сматрају да је разарање радничких станова корисније од разарања фабрика, прво зато што су фабрике добро заштићене авијацијом и зато је оизично летети изнад фабричких реона (ово је карактеристично за енглески начин учествовања у рату), а друго, радник чији је стан порушен лоше ради, јер је много забринут. Тако мисле Енглези, сигурно на основу сопственог искуства са својим радницима, који немају интереса за овај рат капиталиста и који својим неинтересовањем за резултат рата испољавају многобројним штрајковима. Код Немаца, као и код Италијана, ствар стоји друкчије. Народ схвата значај рата, и народ се залаже за победу.

Потпуно је несумњиво да жртве које немачки народ подноси у борби са британско-америчком авијацијом, ојачавају морал народа, који се претворио сада у војску са истим духовним особинама какве има војска на копну.

Зато терористичка стратегија не ослабљује духовну моћ немачког народа, а уз то и не помаже Совјетима у њиховој борби на Источном фронту. Совјети се боре усамљено. Они су 20 новембра прешли у офанзиву неочекиване снаге, и зато је немачка Врховна команда одмах донела одлуку да се тој снази противстави нарочита операциска идеја. Не снага против снаге, већ вештина против снаге — то је била лозинка немачке стратегије у току целе зимске борбе.

За такву стратегију потребни су јаки живци, јер није лако војнику напуштати градове и висове, обале река и поља која је већ једном освојио. Није лако бити у повлачењу које је скопчано са извесним преимућством за нападача. Али европске трупе у току целог зимског повлачења биле су пуне убеђења да ће поново освојити све што су изгубили. Да ће опет поћи у правцу Истока, ка новим победама.

У тој уверености трупа, у њиховој јакој живчаној конструкцији немачка Врховна команда види основ за спровођење најтежих задатака. А на тој основи је била сломљена совјетска офанзива. На истој основи врши се сада и повлачење из извесних области на московском сектору, који је један од најинтересантнијих маневара који су Немци извели у садашњем рату. Смисао тог маневра и резултат испољиће се у догледном времену.

Живци су издржали. У одређеном моменту немачке трупе су прешле у противнапад и на целом јужном сектору почеле да нижу победу за победом.

Совјети су већ мислили да ће стићи до Дњепра, али су били заустављени на Миусу. Они су загрозили Стаљино, а сада су одбачени ка Ворошиловграду и иза Доњеца, код Лисичанска. Они су већ пружили руку према Павлограду, а сада морају да се бране на северној обали Доњеца, код Изјума. Они су после заузећа Харкова ишли ка Краснограду, а сада су побегли ка Харкову, јер су били тешко потучени. Харков је освојен трупама које су ишле са југозапада, а које су продрле у град са севера и истока. То је био један колосалан маневар немачке борбене енергије против совјетске маневарске неспособности.

Победа код Харкова проширена је немачким нападима северно од тог града, заузети су Ахтирка, Борисовка, Богодухов, Грајворон, Немци се приближавају Бјелгороду. У вези ових успеха поколебао се совјетски фронт код Курска, где су Немци такође почели да нападају.

Југовина која је претворила део југ Источног ратишта у пустињу од блата, отежава покрете нападних немачких трупа, те зато није ни чудо што сада нема прелаза у велику офанзиву. Али, предуслов за ту офанзиву је већ створен. Совјети су изгубили толико људства и материјала за време зимске битке, да ће њихове дивизије још дуго осећати извесну слабост и дуго ће совјетска војска бити прилично пасивна. Она је већ сада изгубила иницијативу. А шта значи када се иницијатива налази у немачким рукама — то зна цео свет који је пратио развој стратегиских радња у садашњем рату.

М. Војновић

Вернер Сименс
отац електротехнике

Најзначајније је Сименсово дело, што је први научно истраживање ставио у службу техничког напретка. Он је и свој живот уредио према овом сазнању. Он је увек наглашавао, да његова љубав у првом реду припада науци и да се сви технички успеси, који је постигао, имају теме да припишу. Као први инжењер примљен је Вернер Сименс 1873 у академију наука и тиме му је била изражена почаст, која је до тада исказивана само научницима духа. Шта Вернер Сименс значи као техничар, не треба готово ни да се спомене. Број његових изума у електротехници врло је велик, а још веће је његово учешће у постанку целокупне електротехнике. Далеко преко граница схватања тадашње индустрије, користио се помоћним средствима математике и физике, да се приближи проблемима, који су се тада имали да реше. Из тог међусобног оплођавања науке и технике настале су онда тако дивне ствари као што је његова теорија о постављању морских каблова или његова геометерско-техничка истраживања, чије појединости занимају, додуше само стручњака, али која се показују и у дневном животу сваког појединца.

Вернер Сименс био је надаље први предузимач, који се усудио на светско тржиште, док се још није могло ни мислити на једну политички јаку Немачку. Већ педесетих година прошлог века правио је он у Енглеској и Русији своје послове исто тако као и у малој Пруској или у осталим немачким малим државама. Он је надаље знао као ретко који предузимач да испуни своју кућу својим духом. Овај Сименсов дух један је од најглавнијих разлога за водећи положај предузећа у привреди Немачке и у целом свету. Управо је тајна како је Вернеру Сименсу успело да тај дух за увек привеже уз своје предузеће. Из његове заоставштине, писама и сећања добивамо о том донекле појма. Истинитост, темељитост, тачност, социјални смисао, презирање вашарских реклама, поузданост и поверење, све то испуњава простор, који би се могао означити духом куће Сименс. Вернер Сименс једном је рекао: „Корист заједнице највиши је закон, којем се морају покорити интереси појединаца."

Рад Вернера Сименса као предузимача, научника и техничара упркос свог великог опсега само је један део његовог животног дела. Шта је он све учинио за човечанство, а нарочито за научно технички напредак, најбоље нам сведочи историја физикално-техничког института Рајха. Против највећег отпора радио је он са највећом истрајношћу на оснивању тог првог института своје врсте на целом свету, док га коначно својим фондом није и отварио. Институт је започео својим радом за напредак немачке технике и привреде године 1887.

ПРВИ ПРОЛЕЋНИ РАДОВИ У ВИНОГРАДУ

Један од најважнијих послова у винограду, од кога зависи његов принос, је резидба винограда. Време за резидбу је већ у марту код младих винограда до четврте године а код старих изнурених винограда, ако нису већ у јесен орезани. Ако после резидбе има још опасности од мразева, винограде треба загрнути.

Други исто тако важан посао је прскање винограда против пероноспоре или пламењаче. Ако се борба против пламењаче не предузме благовремено и она захвати лист, онда је доцкан и таквом винограду нема више помоћи.

Средство за прскање против пламењаче на виновој лози је Бордовска чорба, којом се прскају и остале воћке и о којој је било већ речи. Али, Бордовска чорба за винограде треба да буде јачег раствора, то јест 2% уместо 1%, што се редовно употребљава за остало воће.

За справљање 1% Бордовске чорбе потребна су 2 кгр. плавог камена, два и по до три килограма креча и сто литара воде. Плави камен треба у неком џаку или корпи спустити у воду да се раствори, а у другом суду растворити у води креч. Затим полако сипати кречно млеко на раствор плавог камена. Добро је додати један литар посног оплављеног млека, које повећава лепљивост течности за виново лишће. Чорбу употребити истога дана.

У случајевима врло јаке пламењаче треба употребити и јачи раствор 3%, то јест три килограма плавог камена на сто литара воде.

Прво прскање врши се што раније, кад ластари достигну отприлике 10 сантиметара, нарочито ако је време влажно и топло. Друго прскање врши се пре цветања, пошто се гроздићи појаве. Њих треба такође пажљиво испрскати. Чим лоза процвета врши се треће прскање, а четврто пре појаве шарка.

Ако настане топло време без ветра, са честим кишама, треба извршити чак пет до осам прскања, да би се лоза са што већом сигурношћу сачувала од болести.

Виноградар се неће изложити опасности да самом лоше спремљеном Бордовском чорбом опрљи лишће ако је контролише помоћу тако званог црвеног лакмусовог папира. При справљању чорбе треба тај папир спустити у раствор. Кад папир поплави значи да је чорба добро спремљена и може да се употреби без икакве опасности.

Пчеле и медоносно биље

Имали смо већ прилике да истакнемо важност гајења пчела, како би производњом меда могли задовољити бар домаће потребе, док би шећер који производе наше шећерне фабрике остао као драгоцени производ за извоз, у замену за тако много производа и сировина које у земљи немамо. А пчеларство које до сада код нас није било развијено, претставља једну узгредну грану сеоског газдинства, којом сваки пољопривредник треба да се бави, поред осталих послова. У другим пољопривредним земљама, које пружају пчеларству много лошије услове него ли наша, оно је ипак развијено бар у толикој мери, да сваки пољопривредник може задовољити домаће потребе медом, уз готово минималну или никакву потрошњу шећера.

Гајење пчела не само што не тражи велики рад и губљење времена, већ ни трошкови око тога нису велики. Кошнице, у колико не би могле да се набаве, може пољопривредник и сам израдити према упутствима искусних пчелара. Пчелиња пак храна такође не стаје готово ништа, јер се пчела храни нектаром са цветова све до зиме, а тек пред крај зиме може евентуално да затреба врло мало хране у облику шећерног сирупа.

ПЧЕЛИЊА ХРАНА

Но, да би пчела нашла довољно природне хране у цвећу, морамо се побринути да у околини пчеларника буде довољно медоносног биља. Најбоље је ако у близини пчеларника већ постоји растиње, нарочито багреми, липе, или доста воћака. Али, ако таквог растиња нема, или је у недовољним количинама, празнина се може лако и брзо попунити. То ће се постићи, ако се пчелар већ сада побрине да обради земљу и набави семе медоносних биљака, од којих ће имати двоструку корист, јер ће истовремено добити и одличну сточну храну.

Од највећег значаја за пчеларство је инкарнатска детелина, која иначе спада у ред пиљних биљака, али је истовремено једна од најбољих медоносних биљака. Код нас је до сада ретко гајена, али ове године с обзиром на њену вредност и у пчеларству и у сточарству, треба је на сваки начин засејати у знатним количинама.

Инкарнатска детелина може да се сеје у пролеће и у јесен, у добро уситњену земљу. Успева готово на сваком земљишту, а највише јој прија лака земља са доста влаге. Пролећни усев сеје се у априлу, а цвета у јуну, између багрема и липе, док јесењи усев засејан почетком септембра цвета у априлу идуће године. Једногодишња је биљка. Код нас, у колико се до сада гајила и то махом као сточна храна, сејана је у јесен, али пчелари на сваки начин треба да је сеју и у пролеће.

На један хектар иде 30 кгр. ољуштеног, односно 40 до 60 кгр. неољуштеног семена.

ЕСПАРЗЕТА

Постоји још једна медоносна биљка, за коју пчелари тврде да је пчеле воле више од сваке друге биљке и воћке. То је еспарзета, која се до сада код нас гајила врло мало, готово никако.

Од еспарзете нећемо истина добити нектар још ове године, јер цвета тек друге године, али је зато вишегодишња биљка и траје од 3 до 6 и више година, те сваке године пружа својим цвећем пчелама најбољу пашу. Поред тога еспарзета је такође пиљна биљка и даје одличну сточну храну, нарочито препоручљиву за краве музаре и овце.

Пчеле добијају од еспарзете нектар и цветни прашак. Мед је златно жуте боје, пријатног мириса и укуса. Тамо где цветају истовремено разне медоносне биљке, као на пример фацелија и багрем поред еспарзете, примећено је да се пчеле највише скупљају на цветовима еспарзете, ма да фацелија и багрем спадају такође у ред врло медоносних биљака. Из тога пчелари закључују да је еспарзета најмедоноснија.

Еспарзета се сеје у пролеће и у јесен. У пролеће заједно са јечмом или овсом а у јесен заједно са пшеницом. Ове житарице штите младе биљке еспарзете од сунца, а после жетве остаје већ одрасла еспарзета.

Еспарзета цвета обилно у другој половини маја, а цветање траје око 20 дана. Највише јој прија кречно земљиште. Ако у њему нема креча онда га треба посути кречним прахом.

Као сточна храна еспарзета је врло добра, а код крава музара и оваца повећава принос млека. Стока је врло радо једе и зелену и осушену, а даје велику количину откоса, јер биљке израсту до 80 сантиметара у висину. Коси се после цветања.

Еспарзета је најзад врло корисна и за саму земљу, јер уништава коров и даје земљи азот, тако да после ње сваки усев боље успева.

ОСТАЛО МЕДОНОСНО БИЉЕ

Као врло медоносне биљке препоручује се још фацелија, горушница и ељда. Све оне брзо ничу и брзо расту, тако да су за 6 недеља у цвету. Могу се сејати у пролеће и у лето, или више пута у току лета. Успевају и на најслабијој земљи, а успешно се гаје и као други усев.

Горушица, кад почне да процветава, може се употребити и за исхрану стоке. Зрело семе ељде претставља врло добру храну за силажу. Нарочито се препоручује за краве музаре, помешана с лишћем сточне и шећерне репе или другим зеленастим биљем.

Дакле, хранећи пчеле, наш пољопривредник не само што ће добити добар мед за своје потребе и за продају, већ и добру пиљну храну, у којој смо увек оскудевали, на велику штету нашег сточарства.

УСПЕЛА АКЦИЈА НА ЗИМСКОМ ЧИШЋЕЊУ ВОЋАКА

Министарство пољопривреде и исхране повело је акцију да се у току фебруара и марта изврши опште чишћење воћњака и воћака од разних штеточина. Ова акција постаје нарочито важна кад се узме у обзир да се данас хемиска средства за заштиту воћака тешко добијају. Министарство пољопривреде замолило је министра саобраћаја и министра грађевина да свом подручном терeнском особљу такође препоруче зимско чишћење воћака у најужој сарадњи с пољопривредним терeнским органима.

Сада стижу извештаји са терена, да је акција дала врло добре резултате. Путари и железничари, учествовањем у зимском чишћењу, учинили су двоструку услугу нашој пољопривреди: спасли су многу воћку која је била непосредно угрожена, а поред тога сузбили су многа легла заразе из којих би се доцније преносиле болести и штеточине на друге воћке.

ПРАВИЛНИЦИ ЗА ПОЉОПРИВРЕДНЕ ОДБОРЕ

Наредбом и планом о планској пољопривредној производњи предвиђено је да се оснују окружни, срески и општински пољопривредни одбори и закладе преко којих ће се спроводити унапређење пољопривредне производње у дотичним подручјима.

Министарство пољопривреде израдило је ових дана правилнике, који одређују начин пословања ових одбора. Сви одбори, у колико већ дејствују, имају да сообразе свој рад прописима правилника. Нарочито важну и непосредну улогу имају општински пољопривредни одбори, преко којих ће се спроводити набавка бољег семена, подизање тријерских станица, набавка препарата и средстава за сузбијање болести и штеточина, набавка приплодне стоке, њено лечење итд.

ИЗБОР ШЉИВА

Министарство пољопривреде и исхране израдило је план о развитку нашег шљиварства, који је подешен према воћарским реонима у Србији. Главно место дато је нашој шљиви „пожегачи", код нас највише распрострањеној, која већ сачињава 70% свих шљивиних стабала код нас. Треба дакле настојати да се ова за наше прилике одлична сорта што боље одржи и негује, како би се одбранила од болести, а нарочито од штитасте ваши.

Осем „пожегаче" препоручено је гајење и ширење још неколико сората, међу којима нарочито „краљица Босне" и „талијанка". затим разне ранке и енгледе. Све ове сорте, нарочито енгледе, одличне су за јело у време кад „пожегаче" још нема и могу одлично да послуже за потрошњу у свежем стању.

Прекалемљивања престарелих воћака

Изванредне услове земљишта и поднебља имају у нашој земљи воћке. Међутим, осим шљиве, до сада се код нас обраћала на воћке врло мала пажња, док смо у стварној могућности да производимо воће и за потпуно задовољење домаће тражње и за извоз.

Зато је потребно сађење воћњака и стварање нових воћњака. Но, како развитак воћака тражи дуже време, за сада морамо обратити пажњу на воћке које већ имамо. На првом месту морамо заштитити воћке од болести и штеточина, а затим прекалемљивати старије воћке, што се тренутно поставља као најкориснији рад у нашем воћарству.

Ако су воћке престареле и трулеж захватила основне гране, треба их вадити. Али млађе воћке, до 40 година старости, могу се прекалемити, тако да од њих добијемо најбоље првораздредне сорте.

Најпогоднije време за прекалемљивање је у пролеће чим отопли и сокови крену, то јест у току марта и у првој половини априла.

Код нас би имале да се прекалемљују скоро искључиво јабуке и крушке.

Разлика између обичног калемљења и прекалемљивања је у томе, што се код обичног калемљења скраћује и калеми само основно стабло, а код прекалемљивања скраћују се и калеме све главније гране једног дрвета, свака за себе. При скраћивању грана треба водити рачуна да пречник буде мањи од 10 сантиметара у пречнику. Ако су воћке старије, са дебелим основним гранама, онда се претходно мора обавити једно општеподмлађивање, па тек онда предузети прекалемљивање.

Подмлађивање се изводи на тај начин ,што се три најбоља и најздравија стуба скрате за једну трећину или за половину, а сви остали сасеку се до главног стабла Из овако скраћених стубова избиће већ идуће године младари и тек тада ће се извршити њихово калемљење.

Прекалемљивањем поетходно подмлађених воћака могу се оплеменити старе јабуке и крушке дивљаке, а круне старих воћака лошијих сората могу се претворити у боље сорте.

Најбоље је извршити прекалемљивање калемљењем под кору или у процеп. Према дебљини гране стављају се две или четири калем-гранчице. При калемљењу под кору могу се употребити до 3 калем-гранчице. Пререз и врхове калем-гранчица премазати калемарским воском.

Ако се на истој грани прими више калем-гранчица, онда се једна пусти да расте, остале се порезују до треће године, а тад се дугачка калем-грана пушта да образује грану круне, док се остале потпуно сасеку. Даље се избоџи из стабла и грана секцају, да не би ометали развијање оплемењених грана.

ВУНУ ЗА ПРЕДЕЊЕ

као и памук из јоргана чешљамо на влачари одмах док муштерија чека. Можемо прерађивати вуну и од разних нових и старих вунених отпадака (ћилима, штофа, трикотаже, ћебета и сличнб). Одлична израда.

»Х У М« БАНИЋ И УГРЕНОВИЋ

Цара Николе улица 10 (Славија). Тел. 24-270.

134 1—3

ЈЕДНА ИСПОВЕСТ ИЗ ЗАВОДА ЗА ПОПРАВКУ И ВАСПИТАЊЕ ОМЛАДИНЕ

Мој случај

Посматрајући људе око себе уочила сам извесне неправилности у међусобним односима њиховим. Оне су ме дубоко дирнуле и тада сам се питала на који начин се оне могу уклонити. (Наравно да нисам тражила узроке тим неправилностима, нити сам се питала, постоје ли могућности њиховог умањења). Знала сам само то да ми се оне не допадају. Како сам постајала старија, горе-наведено питање, мучило ме све више и више.

У исто време почела сам дознавати политичке појмове. Приметила сам да се једна реч изговара са опрезношћу и са неким заносом на лицу. Та реч била је — комунизам. Тајанственост те речи побудила је у мени радозналост, и ја сам желела да расветлим ту, за мене, мистичну тајну.

Тада сам била ученица IV-ог раз. гимназије. Приближила сам се људима који су говорили о комунизму. Они су се почели упознавати са идеологијом која се тако звала.

Мада сам од најмлађих дана имала све што сам желела, мада сам живела веома удобним животом, прихватила сам комунистичку идеологију и била сам готова да учиним све што би комунистичка партија од мене захтевала.

Моји школски другови давали су ми разне брошуре и летке да читам. Била сам одушевљена еланом којим су били прожети редови тих пропагандистичких средстава. Повремено су ме почели одводити на састанке, приликом којих се говорило о благостању у СССР, о „другу" Лењину и Стаљину, о томе како је комунизам и револуција, најбоља ствар на свету. Ја сам у све то веровала и сваку реч сам просто гутала, не рачунајући колико ту има лажи и блефа.

Тако је то трајало све до објаве рата, после кога сам отишла кући у Бајину Башту.

Резултат рада мојих школских другова био је тај да сам после уласка „партизана" прва појурила у борбу за ослобођење од јарма „буржујског".

Ишла сам раме уз раме са мојим „друговима", не осећајући умор ни глад ни жеђ. Трпела сам све што и они и била поносна што су ми поред дужности болничарке, дали да носим и један карабин у случају личне одбране. Бунила сам се што ми нису дозволили да постанем борац као и они, и веровала да ми тиме наносе највећу увреду. (На срећу, те је било тако, јер се сада грозим при помисли да сам могла постати убица, а онда ми је то било сасвим разумљиво и нормално).

После три месеца претрпљених патњи, у јануару 1942 нашла сам се у затвору. Била сам дрска у почетку према људима за које сам веровала да су моји највећи непријатељи. Касније сам престала мрзети оне који су са мном лепо поступали, почела сам увиђати да су и они поштени и добри, што ме чудило, јер сам до тада веровала да се у њима садржи све најгоре.

Прешла сам у мислима све прошле дане и догађаје и пренеражена сећањем на односе који су владали између вођених и обичних бораца, чудила сам се како о томе нисам пре размишљала. Установила сам да моји другови нису онакви били у борби, какви су по моме схватању требали да буду. Радили су ствари, које су биле у противности са оним што су раније говорили. Завист, суревњивост, амбиције, повлашћивање, као и отсуство осећања за човека испољавали су се у њиховим поступцима.

У мене се почела увлачити сумња. Заплашена том појавом, почела сам саму себе убеђивати да идеја није крива, већ да људи нису исправни.

После пуштања из затвора нашла сам се у друштву националних омладинаца. Била сам неповерљива према њима и непрестано на отстојању, док су они напротив били љубазни, вечито расположени и пријатељски наклоњени. Све сам те чињенице веома добро уочила, али сам их сматрала за маску и трик.

Честе дискусије са њима, натерале су ме да своја извесна гледишта признам као нетачна. То ме је страшно љутило и трудила сам се очајничким напорима да не признам сама себи да сам попустила, да нисам више оно што сам била. Стално сам истицала како сам остала и даље чврста и непоколебива (то је неколико пута било узрок мог поновног хапшења).

Заиста су ме сви у прво време таквом и држали, била сам чувена и популарна у целој крајини, јер сам прва отишла у борбу. Али моје стално дружење са националцима ме је касније компромитовало, те су сасвим изменили мишљење о мени и почели ми добацивати погледе пуне презрења, То је будило страховити револт у мени. Због тих људи који ме сад тако гледају, оставила сам све: кућу, оца, удобност и пошла да се борим а што је најстрашније ја сам све то за навек изгубила. Због моје погрешке маћеха није хтела да ме прими у кућу и поред најбоље воље татине, који ме је кришом од ње помагао. У мојој души се створило разочарење кога се још ни до сада нисам ослободила, нити имам и најмање воље да га се ослободим.

Доцније сам дошла у Београд где сам нашла другарице и другове из борбе. Скупили смо се понова. Међу нама била је једна другарица која је живела илегално. Наш скуп је откривен и после лежања у полицији дошла сам овде.

Јелена Јовичић
ученица V разреда
Смедеревска Паланка

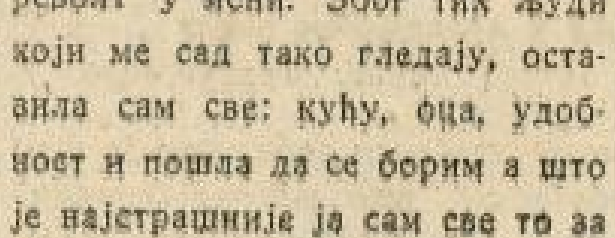

Избеглићка радост

Примицао се Божић, један од најрадоснијих наших празника. Радовали су му се сви без разлике, и младо и старо, и мушко и женско. Спремало се, кувало, пекло, месило, рибало, прало, пеглало, да би се свечаније дочекао празник.

У породици Драга-избеглице све је другачије. Код њега нема шта да се спрема и меси, јер је далеко од своје куће и имовине.

Радио је и зарадно новаца да би купио деци нешто за Божић, али, поболеше му се деца, Перка и Драгутин, па их мораде одвести на лечење. За те новце куповао је деци понуде и лекове, а себи набављао парче хлеба. Жена са двоје деце остаде у селу.

Захваљујући Богу и заузимању лекара деца су се стала опорављати. Почела су се играти по болничкој соби, по кревету и око фуруне.

Једнога дана чула су кад Милош болничар у разговору са неким помену да ће скоро Божић. Кад је он изашао деца упиташе оца:

— Тато, па кад це Бозиц?

— Скоро, децо моја.

— А шта це нам донети цика Бога? Је ли, тато? Ста?

Он је ћутао, замишљен, гледајући у даљину кроз прозор болнички. Перка се љутила што није добила одговор, а Драгутин је наваљивао и даље:

— Кази, тато, кази.

— Шта да кажем?

— Ста це нам донети цика Бога?

— Чика Бога?.. Срећу, пилићи моји, срећу, оздрављење и бољи живот.

— А печеницу, грчића, колаца, и то це са слецом, је ли тато?

— Јес, јес! — одговори Драго, а сузе му навреше на очи.

Деца су га још запиткивала, али кад су видела да он неће да одговара, причала се међу собом.

— Ста це нам ове године донети цика Бога?

— Мени авион и колаце, — рече Драгутин.

— А мени лутку и лобту са бонбонима.

— Ста це, тато, донети мами, Свети, Блазу? Оце ли нима до нети несто лепсе?.. Ајмо код маме.

— Ићи ћемо, ићи, само полако. Боже, дај нам здравља, оздрављења и среће, па ћемо имати времена и за одлазак.

Освануо је Бадњи дан. Иако није ишао у бадњаке, Драго је ипак уранио. Милош болничар дође и честита му дан. Тада су деца сазнала да је већ сутра Божић, давно и жељно очекивани.

Већ се смркавало. Драго остави децу, узе секиру и нацепа дрва, која унесе у собу крај пећи, а нешто, обичаја ради, остави испред собе као исцепане бадњаке. По соби простре и поседа децу на њима, па онда узе мало проје, раздели деци са соком од скуваног воћа. Пре тога поређа децу и стаде да се моли Богу, окренут Истоку.

— А где је свеца, тато?

— Немамо, сине, можемо и овако.

— А сто не идемо куци, тато?

— Биће, биће, децо. Ајте де, помолите се Богу.

Деца стадоше да читају оченаш, кога су врло мало знала крстећи се малим танашним ручицама.

Пошто вечераше, Драго успава децу, која су се радовала сутрашњем дану, мислећи у којој ће соби бити Божићни поклони и колачи, а он оста мислећи целу ноћ о својој беди, сиротињи и недаћама, које су га снашле. Мислио је како ће му деца сутра плакати без игде ичега, кад не буду нашла поклоне, које очекују, па је и он заплакао над својом судбином.

Освануо је Божић, без снега и хладноће. Сунце је излазило иза далеких брегова и, заједно са звуком црквених звона, испуњавало околину.

Устао је и Драго у праскозорје, умио се и помолио Богу, са сузама у очима, метнуо шољу да скува деци мало чаја, а из кујне ће добити млека... Да их бар с тим срете. За поклоне ће рећи да их Божић није оставио, зато што није имао времена да овде дође, а у најмању руку да он не зна да су они овде, па ће доћи друге године и донети више и лепше.

Тек је сео и почео да размишља, а на вратима се зачу тихо куцање. Била је то госпођа Драга и господин Драган. Спремили су што треба за Божић Драговој породици и донели. Ту је било и поклона деци са оделом и новцем, уз јела и колаче.

— Хајде улази, економе, — рече Драга.

— Молим лепо. Уђите ви прво, госпођо.

— Улази. Мушкарац носи срећу, а не жена.

Ушао је прво Драган, па госпођа Драга.

— Добро ти јутро, домаћине. Христос се роди за многаја љета.

Затим узеше два бадњака и, по обичају, креснуше угарке у фуруни.

— Дај Боже, колико жишака толико мушких глава у овој кући — дому домаћинову, среће, напретка, блага и берићета за вјеки вјекова..

— Амин — рече Драга.

Затим обоје дароваше бадњак.

Драго се једва прибрао. Није се надао посети, па је није ни очекивао. Кад су му пружили руку, једва је отпоздравио од узбуђења.

— Ваистину се роди. Добро ми дошли и срећни дошли у дом, који ми је пружио уточиште, заједно са мојим малишанима. Хвала вам на брацкој пажњи и сјећању.

— Спавају ли твоји мали и како су?

— Спавају још... Сад су боље.

— Како су ти она кући?

— Па, ето, хвала Богу, здраво су.

Госпођа Драга приђе деци, помилова их и пољуби у чело, а она су и даље спавала сном анђелским, можда сањајући божићне поклоне, које ће им донети њихов драги „цика Бога".

— Слушај, Драго, овде имаш но нешто за децу да их обрадујеш. Спремила Борка. Госпођа Драга, такође, носи поклоне твојој деци. Молим те, прими то. Није ту ништа нарочито спремљено, али што је са срца је, брате Србине. Узми и остави, а ми ћемо ићи да не пробудимо децу. Њима треба одмора.

Драго је стајао нем од узбуђења. Није умео ни речи да изговори, а сузе захвалнице говориле су много више.

— Збогом, домаћине! Овај пут овако, а други пут да проведеш под својим кровом и како ти желиш, а ја желим то исто.

Драго се мало прибра напослетку.

— Срећан вам пут! Мени и мојој дјеци ви, а вама Бог. Опростите! Ваша племенитост ми одузе речи, па не умедох рећи ни хвала.

Драган и г-ђа Ђорић су отишли својим кућама.

Звук звона одјекивао је кроз долове и равнице питомог Поморавља. Деца Драгова се пробудише. Пробуди се прво Драгутин. Протрља очи ручицама и упита:

— Тато!

— Ој, сине.

— Је ли досао цика Бога?

— Јес, душо.

— А је л' оставио колаце и играцке?

— Јес, синко, јес, још јутрос зарана.

— И за Перу, маму, Блазу, Свету и све нас?

— За све, сине, за све.

Дете радосно скочи са постеље. Поче да буди сестру и љуби је.

— Дизи се, бле, досао цика Бога.

Деца су устала. Драго их обу, обуче, уми и очешља, па се помолише Богу, а затим им раздаде поклоне. Деца су скакутала од радости, и певала Божић бата, а Драго је био срећан што су његова деца и ове године осетила радост на Божић, у болести и беди, далеко од своје куће и огњишта, далеко од свога родног краја. Радостан, пао је на колена и помолио се Богу, уз звуке звона са старе и нове цркве, која су његову молитву узносила престолу Свевишњега.

У Јагодини, 1943.

Мил. J. Вукићевић

ЈЕСЕН

Јесен је тужна и пуста
као живот промашени;
јесен је минула лепота —
увенула старица;
јесен је бона жена
у бедне рите одевена;
јесен је ружна и црна смрт.

О, једнолико небо,
по теби читам тугу
неизмерну
и дугу;
бол јесењи почива
на груди твоје усахнуле
и снива... и снива...
снове некдање лепоте.

Земља је гола и црна рака
изнемогле јесени;
а жуто и труло лишће
покров искрзани.

Шљиве су скрстиле руке голе
и плачу
и моле.

Каранфил оборио главу
и као задња утеха јесени
ћути и сећа на прошлост.

Драгомир Бодић
уч. VII раз. гимназије
Ћићевац

55 ГОДИНА ПОСЛЕ СМРТИ ЈОСИФА ПАНЧИЋА

СРПСКИ МАГ ЛУПЕ

Када је пре 90 година, 1853, катедру природних наука на београдском лицеју заузео др. Јосиф Панчић, одједном с његовом појавом као да су прострујале речи:

— Доста с генијима! Рад, рад и само рад!...

Па ипак, највећи песник њеног величанства природе у XIX веку био је баш човек с хербаријумом, човек с лупом — др. Јосиф Панчић.

* * *

Флора Кнежевине Србије, Додатак флори Кнежевине Србије, Флора околине Београда, Грађа за флору Кнежевине Бугарске I, II, Грађа за флору Црне Горе, Грађа за флору Баната, Рибе у Србији, Птице у Србији, Сисари и водоземци у Србији, Ортоптере у Србији, Живи песак у Србији, Соко-Бања, први метеорит у Србији, Зоологија, Минералогија, Ботаника — то су, поред мора других, главни радови др. Ј. Панчића, те није чудо ако се за човека, који је на самртничкој постељи довршио дело *Првине балканске флоре*, рекло:

„Име се његово помиње с поштовањем по странim академијама и ботаничким баштама учене Германије, сунчане Италије, образоване Француске, помиње се на обалама Гвадалкивира, влажне Темзе и далеко преко Океана у Новом Свету".

Први претседник Краљевске Академије, први претседник Главног Просветног Савета, ректор Велике Школе у годинама 1866, 1868, 1869, 1870, 1871, 1872, два пута потпретседник Народне Скупштине, члан многих учених друштава у земљи, почасни члан многих иностраних академија и института, дајући безброј открића на широком пољу природних наука, начитан као ретко ко, знајући све што има лепога у књижевностима српској, италијанској, немачкој, француској и класичној, није чудо што је за ту самониклу српску творачку природу речено:

„После Руђера Бошковића, Панчић је други Србин, који је својим радом прибавио своме народу равноправност с другим народима. Ретким постојанством духа, скромно али одважно Панчић се борио непрекидно, до самога краја живота, да за свој народ освоји међу народима оно часно место, које се никаквим ватреним оружјем освојити не да".

Указујући на путеве којим треба да следи законодавство на очувању природног богатства отаџбине, своје научне расправе отискујући о свом трошку да би их бесплатно делио својим слушаоцима, необично питом, предусретљив као лекар, као наставник, необично честит и исправан као човек, пуки сиромах радећи 50 година за педесеторицу, кристалним српским језиком пишући, није чудо ако је за исполинске резултате његовог научног идеализма речено:

„Дела његова задржаће свој значај првога реда и онда, када се буде из просвећености којег од будућих векова погледало у његово доба".

* * *

Један од најстаријих споменика у Београду је споменик подигнут др. Јосифу Панчићу. Скроман, такорећи благ споменик, баш какав и треба да је на најширој алеји српске радне, научне расцветаности, алеји Вук—Даничић—Панчић.

Јер многи су степени саздања и сазнања природе, али њену визију на српском језику први је дао др. Јосиф Панчић.

Но не то што је Панчић био „суверени господар српске науке" (др. Владан Ђорђевић), ни што је „предајући 15 година пољску привреду на Великој Школи бацио прве зраке живота у зачмали пољопривредни живот народа у Србији" (А. Матић), нити пак што је својим обимним знањем постао „природоиспитач целог Балканског Полуострва"... (Жив. Живановић).

Др. Јосиф Панчић је, како би се то китњасто рекло, био уствари први министар његног величанства природе.

Но не то што је знаналштвом својим високо уздигао ауторитет науке, ни што је отварао кабинете, институте, ботаничке баште, нити пак што је најврлетнијим стазама и богазама и по киши и по жези прокрстарио све кутеве отаџбине, ни што је био класификатор и систематизатор светскога гласа, сатима нагнут над лупом и натуралиста и моралиста био...

Др. Јосиф Панчић, како би се то китњасто рекло, где је пролазно одмах је затим природњачки импулс долазно.

* * *

Кажу да су још прастари мудраци учили да постоје свега три пута: животног деловања, животног мудровања, животног богопоштовања; често се сва три стапају у један — њиме, кажу, греде изузетно обдарени људи.

Др. Јосиф Панчић био је изузетно обдарен човек утолико у колико је његов природњачки импулс дат у непосредној, исконској чистоти, без оне уобичајене пренагљености догматичне, без оне уобичајене пренагљености мистичне. Др. Јосифа Панчића нису збунила, ократковидела она бескрајна прикупљања, сређивања, распоређивања огромног материјала што се природословљем именује, нити су пак његова посматрања прелазила међу здравог, органског размишљања.

Јер Панчићева визија природе била је потпуице природна.

Отуда се његов опис *Копаоника*, сигуран, јасан, целисходан, може и упоређивати са Јакшићевим описом *На Липару*.

Јакшић, својом узнемиреношћу, растрзањем, патњом, болом, одрицањем љубави — будистички је гледао на мајеху — природу.

Панчић, својом спокојношћу, прегалаштвом, крепошћу, кликтањем љубави — натуралистички је гледао на мајку — природу.

Јер, и једног и другог, и бола и љубави, има под загонетним сводом небесним.

Јакшић је лиризовао стрепњу песничког дива, Панчић је озаконио ведрину људског срца.

Обојица су страствено слушали бескрајну тишину бескрајних простора: обојица су животни мудраци, један над лиром други над лупом вечито и речито нагнути; обојица су певали, увеличавали два образа једнога живота — тамну и ведру природу.

Споменик Јосифа Панчића у Академском парку

(Снимак: „Српски народ")

Панчићеви савети омладини

А на кога чека све то, него на вас, млада браћо, која сте се наукама посветила? Приноните оном живости, која је вашој срећној доби урођена, да време, које вам је измерено, што боље употребите! Учите све, што вам прилика донесе, а најбоље проучавајте своју лепу постојбину. Не велим, да то чините у овом правцу или оном, по овој или оној струци; сваки може изабрати себи, што је њему драго, што његовој спреми, његовом стању и његовим наклоностима најбоље одговара. Немојте мислити, да вам ваља далеко путовати, а да нађете оно, што је вредно да се проучи. Сваки крај у Србији, свако најмање место има изобиља ствари, које су непознате. Ево примера ради Београда. Шта знамо о његовој прошлости? Шта знамо о београдском граду, од кога смо до јуче зебли, а на који данас с највећом равнодушности гледамо, као да га није? Шта знам о београдским водоводима, који су некада, судећи по њиховој величини, Београд обилато водом напајали, а који ће се с временом са свим исушити? Ено вам ваших рођених села, која сваке године посећујете. Шта знате о прошлости својих сељана, о њиховим обичајима, њиховим добрим и злим странама? Шта сте дознали о селском реду, о општинској установи, на којој цела државна зграда почива? Шта сте побележили од онога мноштва лепих српских имена, под којима је сваки крај у вашем селу, сваки избрежак и свака долња позната? Све ово и много још друго, што би одвише дуго било да вам побројим, већином је непознато и чека на вас да га проучите. Чим будете боље познавали све оно, што се на људе и земљу, која вас је родила односи, тим ћете умети боље да примените оно, чему се у школама или из књига научите, тим ћете зрелије моћи да судите, шта је од светских установа, од важних изналазака науке и вештине за народ потребно и корисно, шта ли прерано и штетно. А што је за саме вас најважније, чим будете боље познавали прошлост и садашњост, дивоте и богате изворе свога отачаства, тим ћете га с већом одановти љубити, а љубов отачаства она је благодетна сила, која ће вас најбоље руководити, да вољно сносите труде и жртве, које вас у будућем практичном животу чекају.

Панчић о српским задругама

Пре не дугог времена било је у нас повеликих задруга, које су се, као што је познато, за последњих 20 година јако проредиле. У добрим је задругама била не само обезбрижена срећа и будућност породице, већ су оне имале врло благодетног утицаја и на осталу друштвену заједницу.

Старешина задруге разређивао је послове у кући и ван ње, бринуо се о издржавању целе задруге, руковао је приходима и расходима и био је посредник у свему, што је задругу за остали свет везивало. Јединство у управи, многе руке које су могле да се употребе кад и где се томе потреба указала, мањи трошкови, који су некада у опште на издржавање потребни били, све је то припомагало, те су такове задруге и малом и капиталом напредовале.

Али то јединство у управи задруге имало је још и другу добру страну. Сва задруга, подчињавајући се вољи највршнијег задругара, вршећи његове налоге, поштујући и саму жељу његову, проводила је дане као и године у брижљивом раду, сагласности, реду и миру.

Ово је била врло добра школа за омладину, која из дана у дан гледајући, како се слуша и поштује, којим се редом ради, како се кућа држи и боље срећује, из тиха се на добро навикавала, те је била касније кадра, да старијега паметно послуша и да себи од млађега поштовања прибави, — добра задруга давала је добро домаће васпитање.

Распадањем задруга морало је да нестане и онога добра, што је од њих долазило. Приходи су се смањили због раскомадања њивака, који поред старе практике а слабије радне снаге нису могли да се на пређашњој производњи одрже; расходи су се увећали, поред нарашћујуће скупоће, већ и тим, што је, место једне куће и једне совре, таквога чега сада више требало.

Али што је с нашега гледишта најпретежније, деца су се у иноконштини гдешто и телесно запуштала, а о домаћем васпитању није могло ни трага да буде у кући, где једна мати није могла ни на коју страну да доспе, где се од измучена домаћина ретко која слатка реч чула, где би се мале какове недаће завладао нерод и очајање.

По Панчићу злато није човеку преко потребно

Човек, као члан у огромном ланцу природних ствари на свету, стоји у свакојакој вези са свима тима стварима. Од њихових зависи у толикој мери, да би му без њих живот на земљи био немогућан, друге служе на олакшицу животу његову, неке су одмена немоћу његовој, многе га блаже, нема ниједне, која се не би по било којој особини својој душевне његове или телесне стране у овој или оној прилици дотакла, која му не би потребна, корисна, пријатна или шкодљива била. Између свију оних ствари, које човеку преко потребне нису, које дакле не условљавају опстанак његов на земљи, нема ниједне, која је толике и тако големе потребе људског рода произвела, која је толико утицала на морални и материјални развитак људи, која је људске страсти толико будила, толико среће и несреће људском роду донела, колико је то учинило — злато.

„Србији треба много карактерних људи . . .“

Покојни др. Јосиф Панчић имао је обичај са својим ђацима путовати о школским феријама по Србији, да их упозна са богатством флоре и фауне, да им покаже рудно благо Србије. Кад су тако уморени од пешачења пали где год на конак, на каквом висоравњу, и када су се поређали његови ђаци око ватре, тада би им Панчић говорио:

»Децо, ви сте на раскрсници, на којој вам се ваља решити, којим ћете путем ићи кроз живот, на раскрсници, на којој вам ваља бирати, чиме хоће који да послужи својој отаџбини. Ако хоћете да ме послушате, учите медицину. За то има много разлога.

Прав је патриотски. Без физичког здравља и напретка нема ни материјалног благостања, ни моралног здравља. Лекари по своме позиву и као хигијеничари могу, ако су прави пионири културе, ако су одушевљени свештеници своје науке, врло много да помогну, да се унапреди физичко здравље у народу.

Други је разлог интелектуална и материјална корист, коју има сваки, који озбиљно изучи медицину. Ова, да би могла проучити болесно човечије тело, мора најпре да изучава све функције живота у здравом телу; да би то могла, она мора да се послужи свима наукама о природи, она дакле обухвата целокупну васиону и онај мали свет, који се зове човек. Услед тога медицина данас даје сразмерно најшире и најтемељније суврмено образовање, а Србији треба што више синова са широком и темељном образованошћу. Осим тога лекарска уметност осигурава сваком своме трудбенику пристојан насушни хлеб не само у својој отаџбини, него свугде, где има живих људи. Са таквим хлебом лакше је бити карактер, а Србија треба много карактерних људи... Послушајте ме, децо, учите медицинук.

Панчић о домаћем васпитању

Главне чињенице домаћег васпитања јесу: ред, чистоћа, сагласност и међусобно поштовање родитеља и добар пример. Где свега тога има ту се деца добро васпитавају и за ваљане људе спремају; где пак нема реда, где се старији не поштују, где се много повикује и кара, где се лаже и сплеткаши, где се лењи или време у лудо трачи, ту домаћег васпитања не може бити, из такве куће, била она сиромашна или богата, била сеоска брвнара или великашка палата, излазе несрећници, који бивају тешки и себи и друштву у које ступе.

Балзак као романсијер

У низу многобројних расправа написаних о Балзаку, недавно је објављена и књига Мориса Бардеша, у којој се на знаменити начин расправља питање Балзака као романсијера.

Балзак, тај неоспорно велики писац, који је својом књигом Физиологија брака имао толики успех да је, како би се то рекло, с књижевног престола збацио и Валтера Скота, у поменутој књизи проучен је до танчина.

Морис Бардеш изнео је не само начин како је Балзак писао своја дела, већ је дао и сам психолошки развој његовог стваралачког дара.

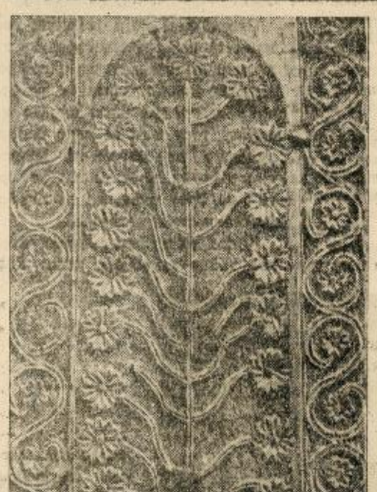

КРИЛО ЈЕДНОГ ОРМАНА ИЗ XVIII ВЕКА, РАД СРПСКИХ НАРОДНИХ ЗАНАТЛИЈА, У ЕТНОГРАФСКОМ МУЗЕЈУ.

Хауптман у Француској

Поводом 80-годишњице великог немачког писца Герхарда Хауптмана у француским позориштима су приказиване неке његове драме.

Нарочитог успеха имале су Хауптманове драме *Кочијаш Хеншел* и *Роа Бернт*.

Поводом песме

Ој, Србијо, мила мати!

У *Српском народу* бр. 5 од 6-II на стр. 12 од ове године изашао је напис: *Ко је аутор песме Ој, Србијо, мила мати.* Молим Вас г. уредниче, да примите као допуну томе и оно што ја знам о тој песми да би била ствар потпунија.

Приликом уређивања часописа *Музички гласник*, који смо основали и одржали до краја нас тројица: ја, П. Крстић и Вл. Ђорђевић, бавили смо се библиографијом и писали биографије свих наших музичара, па сам и ја ту рубрику у листу обрађивао. О тој теми постоји и мој чланак у *Музичком гласнику*. А ево шта ја знам о постанку те песме и њене мелодије и њеном ширењу у народу.

Год. 1891 био је у Нишу са службом познати наш песник и књижевник поч. Драг. Брзак, па је као члан певачког друштва „Бранко“ умољен да спева неку патриотску песму за то друштво. Брзак је то учинио давши тадашњем своме хоровођи г. В. Шистеку песму *Ој, Србијо*... да је он компонује. Шистек је компоновао и певао исту песму са поменутим хором, па је затим и мени послао партитуру.

Приликом екскурзија са својим ученицима ја сам ту песму стално певао, јер је била подесна за извођење у сваком погледу. Год. 1900 певао сам ту песму са великим хором Богословије у разним свечаним приликама, па су ти исти ученици-чланови могућ богословског хора доцније ту песму у маршу певали као обвезници на отслужењу ћачког рока. Тада је та песма нарочито проширена кроз војску и на војске пренета у народ, те постала тако популарна.

Сем тога, исту песму сам и ја аранжирао за хор Женске учит. школе и као такву штампао у збирци песама за женски хор (1901).

Њен прави текст је овакав:

Ој, Србијо, мила мати,
Увек ћу те тако звати.
Мила земљо, милан доме,
На срцу је слатко твоме.
Срећно живет ко у рају,
Где милине вечно трају,
У теби ћу срећно тек
Проводити овај век.
Подигни се, мати мила,
Да нам будеш што си била —

Дакле очигледно је, да се Брзак инспирисао поменутом песмом коју је изнео г. др. Св. Стефановић па је спевао своју ту, ову данашњу песму, која се данас као наша химна пева у народу.

Б. Јоксимовић

СУБОТА НА СЕЛУ

Девојчица долази из поља,
о заласку сунца,
са снопом траве и носи у руци
свежњић ружа и љубичица,
да њим, као што је обичај,
сна себи украси сутра,
на празнични дан, груди и власи.
Са сусетками на степеницама
седи старица и преде,
насупрот страни где се сунце гаси,
те прича о старом добром времену,
када се она на празнични дан украшавала,
још здрава и бодра,
и обично играла увече са онима,
који су јој били другови у најлепше доба.
Дан се већ смркава,
нестаје ведро плаветнило,
падају сенке с брда и кровова
на беласање младога месеца.
Сада и звоно објављује
празник који долази,
и од тога звука рекао бих
да се срце оснажује
А деца, вичући,
на тргу у гомили,
те скачући овамо онамо,
праве весели жагор;
међутим, враћа се својем скромном столу
ратар, звиждучући,
и мисли у себи о дану одмора свога.

Затим, кад је нестала свака светлост,
и све ућутало,
чујеш лупање чекића,
чујеш тестеру дрводеље који бди
у затвореној радионици при светиљци,
те се жури и настоји
да доврши посао пре беласања зоре.

Од седам дана овај је најмилији,
пун наде и весеља;
сутра жалост и досаду
донеће време и на уобичајени рад
свако ће се у својим мислима вратити

Младићу весели,
ово је доба цветно
као дан пун весеља,
дан ведар и светао,
који претходи празнику твога живота!
Уживај, младићу мој! Пријатно стање,
блажено је то доба!
Друго рећи ти нећу; али твој празник
ако и касно дође, нека ти не буде тежак.

ЂАКОМО ЛЕОПАРДИ
(Превео Р. В. Ђ.)

НЕБЕСНЕ ЛУТАЛИЦЕ

Откако је недавно у Кенигсбергу утврђена појава једне нове комете, која вртоглавом-брзином из дубине бескраја свемира јури у правцу наше земље, пријатељи звезданога неба све више и више су узнемирени.

Као што је познато, прва је била Халејева комета, то непослушно дете неба, која је у своје време узнемирила цео свет, јер се веровало да ће се она сударити са земљом ил да ће, према томе, наступити смак света. Јер као што је познато, ни највећи астрономи не одбијају могућност да може да дође до судара између два небеска тела, али та могућност је најмања што се тиче наше земље, која се око сунца креће брзином од 100.000 километара на сат. Та могућност била је 1910 године; износила је један билијардити део, што би значило као и могућност да се врхови двеју игала сударе на простору између Берлина и Бремена.

У ноћи 11 децембра 1942 Карл Фетке, познати астроном, открио је једну нову комету. То откриће, друго по реду што се тиче немачког астронома, имало је ту интересантност што је новооткривена комета била веома јасна, што иначе није случај са небеским луталицама. Фетке је, посматрајући телескопом, открио у сазвежђу Рака, једну магловиту пегу која дотле није постојала. Те ноћи астроном није спавао, проучавајући све могућности, а сутрадан 12 децембра пега се опет појавила. Одмах су полетели телеграми свима опсерваторијама и тедескопи целога света управљени су према тајанственом госту на небеском своду. У међувремену Феткеова комета невероватно је расла. Прорачунато је да је њена даљина од земље износила 70 милиона километара,

Када је комета била пронађена, била је ранга тринаесте величине. Наредних дана, светлосни зраци које је она отпуштала удвојили су се, тако да је комета стављена у шесту величину. Почетком марта она је дошла на најмање отстојање од сунца. Она је тада запажена у Великом Медведу, а њен реп? То је већ било читање, па је у вези с тим занимљиво знати како се стварају такозвани репови комета, тих небесних луталица. Чим комете ступе у светлосно поље нашега сунца, на њима се врше знатне промене. Угаљ и азот се пале, стубови паре и огромни пламени пружају се у правцу сунца, али су одбијени, и док комета наставља свој трк кроз етар, прати је један светлосни вео, често дуг стотине милиона километара, вео који је дошао од сунца кад је она пролазила поред њега. Затим почињу да дејствују гвожђе и содиум, па онда мистериозна луталица почиње да се удаљује путањом елипсе и параболе, тако да све више бледи, све се више умањује, док се не претвори у пегу, која ће такође, сходно вечним законима, ишчезнути у космосу.

Ми смртни људи увек верујемо да када нека комета прође орбит земље, да је то увек знак судбине. У том погледу, планетоид „У. Б. 1937“, пронађен у Хајделбергу изазвао је изненађење. Никада се једно небеско тело није толико приближило земљи. Једва око милион километара, што преставља рекорд у најмањој раздаљини. Може се замислити шта се све могло десити да смо се ми са нашом земљом, која се од сунца налази на сто хиљада километара, сусрели са тим мајушним путником. Али небеске тајне имају своје законе и када их човек зна може да буде спокојан. Па тако је било и тога пута, јер смо ми поред те катастрофе били прошли мирно спавајући у својим постељама, док је опасни планетоид нагло ишчезавао у бескрајним просторима. Ако се она опет врати, то ће бити отприлике после хиљаду и хиљаду година.

ФИЛМ НЕ МОЖЕ БЕЗ ПЕСНИКА

Запажања о значају речи у филму

Режисер Георг Лампрехт руководи снимањем на основу сценарија

Кратко време пошто су они, што ведре и облаче у струци, у својој огромној већини констатовали да је потпуно искључено да ће тонфилм имати неку будућност, ти исти људи су, опет огромном већином, дошли до закључка да будућност припада само и једино тонфилму. Они су личили на лоше владаре: од свег свог пространог царства нису видели нешто друго до — границе. Без много размишљања бацили су у старо гвожђе неми филм, који уопште још није био на целој линији пронађен, а камо ли у потпуној мери искоришћен. (Брижљиви сакупљачи који претурају по старом гвожђу, још и сад налазе много штошта корисног на тим гомилама лакомислено баченог материјала). Међутим, оне што су ведрили и облачили у филму интересовало је код ове новине само чињеница да је то нешто ново, као и питање како ће се то ново што повољније изразити у пословном обрту. Као предузимљиви људи узвикнули су: У овом случају ћутање значи сребро, а говор значи злато. Ето, у том знаку је уведена реч у филму.

У почетку беше слика

Могли бисмо рећи, као у Светом Писму: У почетку беше слика. Сама њена појава била је уједно и њен језик. Кад је млада гарда, која је смело надирала у непознати терен, спалила за собом методе мимичких монолога и арија филмских уметника, који као да су имали лице од гуме (као што су спаљене и „магареће ћуприје" честих текстова међу појединим снимцима) отпочело је доба префињавања израза снагом саме слике, доба кога се данас морамо сећати с тугом за нечим што је ваљало а нестало.

Захваљујући пуком случају одржали су се у привидном животу неки остаци из почетака те епохе. То су некад била читава мала откровења, а сад су осуђена да се шуњају по режијским књигама као ствари којој се и деца смеју. Људи на платну су, додуше, покретали усне, али је гледаоцу била остављена пуна слобода да њихове речи замишља као духовите, односно дирљиве или духовите, у мери у којој је то он хтео, знао и умео. Тврде да је у оно време биоскоп пресео само онима који су били вични језику глувонемих и који су умели да прочитају речи по покретима усана. Но затим је дошао час тешке пробе.

„Говори да бих те видео!" — гласила је порука најмудријих међу мудрацима упућена филму. Нису му говорили: „Де, приђи мало ближе", нити су му рекли: „Покажи нам своја дела, своје пријатеље листу својих предака, црте на свом длану!" Ништа од свега тога, већ су му просто поручили: „Говори!"

И филм, који је најзад проговорио артикулисаним речима, показао је ко је и какав је. Свршено је било с временом кад је сваки посетилац биоскопа, немим покретима усана јунака својих снова, могао да подиеће онакав језик који ће га најбоље обезбедити од рушења његових илузија. Од сад је морао да слуша како глумци дословно говоре, уместо што би после претставе тумачио шта је јунак његових снова требало да каже.

Али гле, сви ти јунаци звучног филма говорили су језиком *Општег упута за преписку у помодно-галантеријској струци.* А пошто је баш онај слој публике, чије су жеље за филмску индустрију биле заповест, у том језику препознао дотадањи језик својих снова, то триумфалном походу филма који говори више ништа није стајало на путу.

Теорија и пракса

Нема збора да су старовенецијанске чаше лепа ствар. Али молим вас, да ли би неко пристао да пије пиво из чаше рађене у Мурану? А има идеја које личе на такве чаше из Мурана: Посматрате их са благонаклоним задовољством, помилујете их руком, па их затим брижљиво враћате у витрину. У такве идеје спада и *теорија о језику филма.* На тонфилму (тако нас учи филмологија) израз треба тражити у самим стварима, Реч, пак, вели се, овде онде бачена као ретуш, била у виду полугласног уздаха, била у виду крика или каквог гласног геста, позвана је само да градуира и да подвлачи. То је, веле, акустичко помоћно средство и ништа више; нешто више од обичног шума, нешто мање од музике. Па затим, у доказ тога — кад год се траже примери за „филмско уметничко дело које настаје по сопственим законима", указују стално на неколико филмова који већ годинама претстављају једину потврду за ту тезу; указује се на *Симфонију љубави*, на *Мајчине руке*.

Све је то добро речено, све је то лепо образложено.

Само, има ту једна ствар. Питамо се: С обзиром на познати удео који оригинална филмска дела имају у програму производње, и с обзиром на исто толико познату оцену на коју ова дела наилазе код закупаца филмова, где је тај синеаст који ће једном наћи прилику и храбрости да стварно примени такво учење? Па чак и сами они који те тезе објављују, ако их нешто апсурдна судбина случајно баци у неко практично филмско пре[illegible]ће, сматраће их још само [illegible] које важи за недељну поподневну шетњу.

Ништа без песника

Један од чувара храма филмске уметности одагнао је песника са прага свога светишта, изјављујући да *песничка слика и филмска слика* немају ничег заједничког. Појам „филмски песник" према томе, додао је, уопште је „варљиви закључак". (Сва како да је наш логичар хтео рећи „погрешни закључак").

Очеглидно је да су две сасвим различне ствари: студија пејзажа снимљена са објективом великог диоптера и поетски приказ сеоског вечерњег мира. Али кад неко хоће да изигра једну против друге, песничку слику, која не копира него поново оживљава природу, и филмску слику, коју оператер хвата на траку од целулоида, не значи онда ништа друго него жонглирање са двојаким значењем појма „слика". Филму је потребан песник не због поуздане снаге његове речи, која пластично описује и ствара неке слике, већ филм не може без песника зато, што му је потребно живо, стално, свог циља свесно одмицање слика испуњених смислом, што значи исто такво одмицање радње изражене у сликама и карактерима. То филму не могу да дају ни одлично око фотографа, нити идеје које би пале на памет редитељу. То филму може да да само вазда будна машта драмског песника. Према томе, погрешан је закључак кад се на основу неистоветне суштине фотографске и песничке слике тврди, да је филмски песник као такав — појам „који почива на варљивом закључку".

Сваки разговор још никако није диалог, као год што уводни чланак, који неколицина њих наизменично рецитују, још није драмска сцена. Прави диалог је приозвод карактера и ситуације. Диалог, у строгој линији развоја, испољава карактер онога што говори, а при том тежи да стално мења ситуацију. Диалог је, у неку руку, биће налик на стоногу која је стално и неуморно у покрету; чим би само успорила кретање, одмах се узмувају гледаоци. А ако, сачувај Боже, то биће стане, гледаоци почињу да звижде. Диалог не изражава већ израђене мисли, он претставља процес мисли. Допушта нам да будемо не само сведоци начина којим се мисли стварају, већ и начина којим ова или она мисао обузима човека, како мисли његово унутарње „ја", како несвесни покрети његове душе разла-

немачки сценариста ...рберт Маришка

...у снагу његове воље. При... е свака реченица камен који ...ава драмску носивост целе ...аде.

Ланци као »стручњаци«

Сваки онај који је више или мање начисто о многострукости захтева којима мора да одговори драмски диалог, запазиће, не без чуђења, колико њих, просто на основу тога што се лако споразумевају на матерњем језику, сматрају да могу онако „с ногу", на брзу руку, да исправљају сваки текст диалога.

Когод види једно поред другог танку књижицу какве класичне трагедије и дебелу режиску књигу лексиконског формата, која обрађује исту тему, лако би могао да дође у искушење да учини поређење које било у корист ове последње; та грешка може нарочито лако да се поткраде човеку који је случајно баш аутор те режијске књиге.

Она танка књижица, изузев сасвим лаконских упутстава за глумце, садржи исључиво диалоге. Режиска књига, напротив, састоји се највећим делом из *упутстава за глумце.* Њима је резервисана лева половина сваке стране. Мобилисана је читава војска придева и прилога да би се не само објаснило оно што се види, него да би се означила слика карактера и тренутно расположење лица која учествују у радњи, темпо њиховог говора и нијанса њиховог гласа. Штовише, не само да би се то објаснило, него, по који пут, да би се то чак и образложило.

У часовима стварања кад, описујући, рукује својим језиком као вешт борац бритком сабљом, он можда осећа судбоносну срећу речи која тачно на длаку погађа циљ коме је намењена, тачно као што погађа добро оружје. Али нема те виртуозности у састављању режиских објашњења, нема ни најдетаљнијег описа који би човека, што ће затим по томе да ради, оспособио да утеловљује, да улије душе, да уноси духа онде где му сам текст његове улоге не пружа потребно за ту сврху. Један једини срећни потез пером на десној половини режијске књиге често више вреди него читаве стране објашњења и упутстава на левој страни. Никад се подесним техничким упутствима и објашњењима не може надокнадити отсуство основних услова за добар драмски диалог.

Др. Франц Вахнер-Басте

Један део архива продукције предузећа »Уфа«. У овом архиву чувају се манускрипти, сценарија, нацрти за костиме и градњу, фотографије из филмова.

КАКАВ ТРЕБА ДА ЈЕ УЗОРАН ДОМ

Десетак даровитих француских писаца дали су себи за задатак да француској публици прикажу слику узорног дома. Ти писци су: Франсоа Жув, Франсоа Ује, Роже Версел, Албер Лопрад, Пол Турнон, Жан Сулерол, Жан Римо, Лујза Бреј, Мишел Флоризон, Луј Бернаш.

Књига садржи низ брижљиво израђених студија и чланака, који имају за циљ да прикажу лепоте домаћег мира, али исто тако и да нагласе оно што је кварило домаћу хармонију.

Нарочито је истакнута социјална улога породице и дома.

Једни су проучавали дужности родитеља, други улогу деце; описани су морнарски дом, сељачки дом, дом радника, дом чиновника итд.

Циљ књиге је да се потстакне породична љубав, улога породице у држави и друштву и да се изнесу интимне лепоте породичног живота уопште.

НОВИ ПОДАЦИ О БЕТОВЕНОВОМ ПОРЕКЛУ

Интересовање за најтананије појединости о пореклу Бетовена, тога генијалног мајстора *Девете Симфоније*, није престало ни у овим ратним данима.

Тако, у фламанском научном часопису *Ветеншапелијке Тијдинген*, који излази у Гану, изишао је чланак од М. Ј. Колса у коме се износе нови подаци о огранцима Бетовенове породице.

М. Ј. Колс, трагајући по архивама, утврдио је да су извесни претци Бетовенове породице боравили у Хаахту (белгиски Брабант) и да су се такође бавили музиком. Тако, извесни Хендрик ван Бетовен, рођен у Хаахту, био је црквењак и појац, а извесни Лодевик ван Бетовен био је оргуљаш у Малину. Сви ти далеки хронолошки подаци свакако интересоваће стручне историографе највећег и најчистијег генија

Песма, игра и свирка у старом Београду

Стари Београд, као сваки јужњачки град, волео је много и песму и игру и свирку! И то сви његови друштвени редови, од оних највиших до најнижих! И Срби и Турци! Турци су имали свој начин живота, па и своја уживања, своје песме и своје игре. Махом више чулније, бешње, необузданије. Срби су били мирнији, повученији, уздржанији у свему, па и у својим уживањима. Такви су остали и доцније, кад су Турци отишли из Београда.

После 1863 године, када су Турци напустили Београд, настао је јачи утицај Европе, севера. И раније га је нешто било у највишим круговима Срба, оним око кнежевог двора. Али од 1863 тај утицај почиње нагло да осваја све класе. Ипак, код оних средњих, патријархалних најдуже се задржава стари начин живота, па с њим и стара уживања. Старе песме, игре и свирка!

Као сваки стари град, Београд је имао утврђен начин живота. Сваки његов грађански ред имао је тачно нормиран живот. Знало се све унапред шта се ради и како. Знало се време раду, па и уживању. И знала се места, прилике, разлози када се ужива и одмара. То је било утврђено, као закон, и код Срба и код Турака.

Старе песме

У то време например, младеж није се шетала по улицама као данас. Сав њен живот био је у баштама приватних, српских кућа. А биле су дивне те авлије и зелене баште, пуне ружа, каранфила, мирисних јоргована, зумбула, а на трави, у страни, пространо шарено сиђаде, са вуненим јастуцима унаоколо, у хладовини разгранатог шандуда или слатке дафине. Тада се ту, међу младежи, док су девојке преле или везле, време у весељу проводило, све у шали или смеху, игри и песмама: „Калоперо, перо? Што ме зовеш, Јело?" или оно „Сви Шајкаши пођоше" или „Шет'о сам се горедоле по зеленој башти"... или „Ој за гором, за зеленом, нешто јасно прогована... младо момче, млад делија..."

Па увече, у кући код угледног трговца или богатог терзије који има две три одрасле кћери за удају, скупљају се на сёло млађи рођаци са сестрама, па и по неки њихов друг, момак, кандидат за женидбу, који се, рецимо, већ загледао у неку од домаћинових кћери.

Ту се певају оне дивне, старе романсе „данас тако неправедно заборављене. Неке су од њих наше, домаће, ко зна из кога краја донете у Београд, а неке су и стране, преведене на српски.

Неких се и данас сећамо. Као оне, коју је кнез Михаило, вели, певао Катарини:

„Што се боре мисли моје?...
Искуство нам њутат вели...

Или млади краљ Милан певао Артемизи:

„У младости лудој
Лаковерју слепом,
Гинуло ми срце
За Гркињом лепом..."

Па оне романтичне, због којих су млади парови често крвљу уздисали:

„Шето сам се горе-доле
По зеленој башти
Тражио сам коју волим,
Хоћу ли је наћи...
Покрај стазе зумбул цвеће
Са обадве стране.
Ту се драги самном шеће
До поноћи тавне!"

Или оно:

„Сећаш ли се оног сата,
Кад си мени око врата
Беле руке савила,
и кријући своје лице
Мени скоро нехотице
Тајну љубав открила!..."

Многа је суза кришом канула, док су девојке певале ову стару песму:

„Пловила је по мору галија,
На галији окован делија!
Гледала га с прозора девојка.
— Што ме гледаш с прозора, девојко?
Ожењен сам, љубит те не могу..."

Или она:

„Аој мила, зар си ту
На том тужном кревету,
Сви у црном, ти у белом
Да ме дочекаш...?
Чарне очи склопљене,
Беле руке скрштене,
Нит су миле
Као што су биле
Дој — док су грлиле..."

Неке се песме још и данас певају, као:

„У башти ми зумбул цвета,
Ја га не берем!
На зумбулу булбул поје,
Ја га не чујем!"

Или она:

„Зујте струне милогласне..."

Или она дивна, старинска:

„Хвалила се жута дуња...
...дуња, крај мора..."

Кад је реч о старим песмама, треба да се потсетимо и на једну која се певала у нарочитој прилици.

Уочи свадбе у девојачкој кући обављало се „плетење". Данас, оно само још по имену постоји. Прави значај му се сасвим изгубио. Некад је то био интимна свечаност, пуна смисла и осећаја, кад мајка, опкољена младим пријатељицама, последњи пут чешља косе своје кћери. А она их је дотле, од рођења њена, увек сама чешљала и брижљиво неговала. Дуга и лепа коса није тада била само украс девојачки него и дика материна. И док бујне косе младе девојке таласасто падају низ ћилим на коме седи девојка, мајка их мазно чешља и дичи се. Тада девојке, другарице удавачиче, певају:

„Косо моја, свилена и густа..."

Уз ту песму мајка једва пригушује уздахе и скрива сузе. Она последњи пут чешља своју кћер...

Како се играло

У баштама, где је било више места него у ниским и тесним собама, каква је онда већина одаја у старим београдским кућама била, играло се на лепом времену често и коло. Прати музика: зурле и гоч, или пречанске гајде. Ако музике нема, онда коло уз песму игра. Кад девојке саме коло заиграју и неки мушкарац, делимомче, учини се да за „адет" не зна, па пружи руке да се међу њих ухвати, девојке се као плашљиве птице распрште на све стране по авлији, а остане њега самог на средини да се чуди шта га је снашло, а то све због стида који изазва међу нашим девојкама. А било је и мешовито коло, у коме могу да играју и мушки и женски. Али онда играчи се не држе за руке, него сваки играч уврти марамче; за један се крај он хвата, а за други она држи, зато што не смеју руке да се додирну, све због „срам и резил". У кући се увек нађе по који старији човек, обично деда девојке-домаћице код које су се девојке-гошће сакупиле, па он са дрвеном тољагом у руци обилази коло и чим угледа да који мушкарац женску руку додирне, он га с леђа у слабину лако муне, опоменувши га да не чини у колу „срамоту".

(Цртежи: Н. Бешевић)

Па било је и пречанских поскочица, које обично док коло игра, уносе мало смеха и разоноде:

„Ец, кец, кума Лазо
Јесам ли ти казо...
Играо бих, ал не могу,
Сломила ми дика ногу!
Ец кец, кума Лазо..."

И док су се гости обично смејали неком присутном Лази, хор би нагло ударио у супротни тон, озбиљнији, живљи, који би одмах прихватили сви присутни:

„Без тебе драга, љубезна,
Не могу живет, морам ирети...
Ти си Милка моја, моја..."

Или она лепа босанска романса коју су само девојке певале, док би љутито и разочарано гледале у присутне момке:

„Девојка је пошла
За гору на воду;
За гору је зашла,
Јунака је нашла.
Јунак главу диже,
Девојка побеже.
„Не бежи, девојко,
Већ ми ране лечи.
Ја ћу оздравим, дијево
Оставит те нећу!
Нећељу дерала,
Ране завијала;
Јунак оздравио,
Дјеву оставио!
У јунака вера
Ко на мору пена,
У девојке вера
Ко у гори стена!"

Када је свадба у девојачкој кући била у пуном јеку, онда је у њој владало велико весеље. Ту је било и много посла, па је и то било разлог да се позову и комшије. Ако је кућа била велика, онда је у њој било и више соба, па је свако имао свој посао. Ако је кућа била мала, онда је било и мање посла, али је зато било и мање простора за весеље. Ако је кућа била средња, онда је било и средње весеље.

Тома Карлајл

противник демократије, парламентаризма и империјализма

Има писаца који никада не застаревају, чија дела садрже у себи увек актуелне мисли и идеје, у којима не само њихов него и касније нараштаји могу наћи одговор на најразличитија питања из области народног и државног живота. То су истински велики писци који припадају не само својем народу него читавом човечанству, не само својем веку него и будућим вековима. Време пролази, али они у своју својој величини остају. Један од таквих писаца био је енглески филозоф, историчар, социолог и политички мислилац Томас Карлајл (1795—1881). Иако је већ прошло више од шест деценија од његове смрти, Карлајл нам још увек изгледа савремен исто толико колико у време када је живео и своја дела радио.

Т. Карлајл је писац који је и данас много читан, кога врло често и данас цитирају и најпознатији савремени писци и о коме се и сада још често расправља, и према коме свако заузима свој став већ према томе како се односи према његовој филозофској и политичкој идеологији. У овом кратком чланку немамо намеру, нити је то уопште могућно у овако скученом обиму, да изложимо све његове идеје, а још мање да пратимо ток његова развоја, него само да у најкраћим потезима истакнемо оне његове филозофске, социалне и политичке идеје, које могу бити од интереса за нашу ширу читалачку публику.

Карлајлова дела превођена су и на српски језик. Његово најпознатије дело *О херојима, херојству и обожавању хероја у историји* превео је познати наш филозоф Божидар Кнежевић и објавио га још 1903 год. у издању Српске књижевне задруге. Карлајлово најважније и најзначајније дело „Француска револуција" превео је Михаило Добрић у издању Народног дела пре неколико година. О Карлајлу је код нас доста писано, а бавили су се њиме многи наши писци, а међу њима Божидар Кнежевић, Марко Цар и др.

Карлајл и Гете

Узмемо ли у расматрање Карлајлове филозофске идеје моћи ћемо доћи до закључка да је њихово формирање настало под знатним утицајем великих немачких филозофа: Канта, Фихте-а и Шелинга. Један од новијих Карлајлових биографа дошао је до закључка да је на Карлајла утицао Кант својим схватањем трансцендентног оптимизма и идеализма, категоричког императива, филозофије историје и религије; Фихте је утицао својом индивидуалистичко-рационалистичком концепцијом; Шелинг пак својом натур-филозофијом.

Међутим, ни Кант, ни Фихте, ни Шелинг, нису у толикој мери и тако пресудно утицали на Т. Карлајла као велики немачки песник Ј. В. Гете. Т. Карлајл је у више махова писао о Гете-у опсежније и тада запажене расправе, а поред тога превео је већи број његових балада, романса и лирских песама, а од већих дела Гетеовог *Вилхелма Мајстера* несравњиво боље него сви ранији преводиоци овога дела.

У своме разговору са Екерманом од 15-VII-1827, Гете вели о Карлајлу међу осталим: *„У естетичкој струји стојимо ми наравно слабије и ми можемо дуго чекати док нађемо на човека као што је Карлајл"*.

Од колико је значења био Гете за Карлајла најбоље се може видети из једног писма, које је Карлајл упутио Гете-у, где он, између осталог, вели: *„Ако сам уопште из помрчине дошао до светлости, до сазнања самога себе, својих дужности и до свог опредељења, онда то дугујем Вама више него икоме другом; Вама и ником другом хоћу да изразим страхопоштовање ученика према своме учитељу, шта више сина према своме родитељу"*.

Критика француске револуције

У своме познатом делу о француској револуцији Т. Карлајл нам је најречитије и најпотпуније изнео своје политичке идеје. Истина је да су, како раније тако и данас, у европској историографији подељена мишљења о овом значајном делу. Ипак се и поред тога у једном сви слажу, а то је, да је њиме Т. Карлајл успео да баци потпуно нову светлост на цео тај догађај, те сем тога изазвао врло велику дискусију и многе полемике, које су биле неизбежне и врло корисне, јер су на тај начин коначно разјашњене многе политичке заблуде и предрасуде. Француска револуција је — према мишљењу Карлајлову — била *„опште дело суманутости, привремено преобраћање великих делова света у неку врсту лудница"*, док је читав француски народ *„постао у томе времену такорећи луд"*.

Затим, Т. Карлајл истиче да такво стање није могло дуго да траје. *„Догађај је настао и бесне; али је то било лудило и ништавило које је сад, на срећу, отишло у област снова и фантазије"*. По Т. Карлајлу, на ово лудовање морала је доћи, пре или касније, реакција; та природна реакција, по њему, била је појава Наполеона Бонапарте, који је из свег срца „мрзео анархију". Он је инстинктивно осећао да је тадашњој Европи *„неопходно потребан снажан ауторитет"*. Карлајлов „укротитељ револуције" био је Наполеон.

Човек од ума на врху

Т. Карлајл је био индивидуалиста Фихтеова типа, што је још својеодобно тачно констатовао Божидар Кнежевић. Према Шерову мишљењу, Карлајл *„није осећао са масама"* — *„њему је херој носилац светске историје"*. Он је био један од најискренијих противника либерализма, утилитаризма и демократије, те Бентамове филозофије добитка и губитка. Затим, он је био противник Кантових позитивистичких теорија, а нарочито ваља истаћи да је увек био и остао непомирљиви противник Марксовог историског материјализма. Насупрот тим теоријама које смо горе навели, Карлајл је исповедао своје идеје: *„Човек од ума на врху ствари, то је смер свих конституција и револуција, ако оне уопште имају какав смер. Јер човек од правог ума, као што ја увек тврдим и верујем, јесте уједно и човек племенита срца, прави, правелан, душеван и храбар човек. Добијете ли њега за управљача, све је добијено; не добијете ли га, и да имате уставе обилне као купине и по један парламент у сваком селу,опет ништа није добивено!"*

Са пуно иронције говорио је Карлајл о бескрајним скупштинским дебатама које су вођене приликом доношења Декларације права човека и грађанина. Напослетку, ипак је успело — како вели Карлајл — *„после бескрајних расправљања... да се ставе на хартију и обнародују права човека, тога истински папирног темеља сваког устава написаног на хартији"*. Међутим, док су присталице демократије и либерализма одушевљено поздрављале доношење Декларације права човека и грађанина, гледајући у њој велики политички догађај који у историји човечанства отвара нову епоху, Т. Карлајл је са својим познатим сарказтичким потсмехом говорио о њој као о „папирном темељу".

Али и поред тога што је Т. Карлајл заузео према демократији и парламентаризму у толикој мери оштар критички став, ипак он није био реакционар. Напротив, он је био одлучан противник феудализма, аристократије и повлашћених сталежа.

У својем спису „Сартор" тражио је Карлајл извођење темељне политичке реформе и критиковао непоштедно оштро обе тадашње странке у Енглеској, либералну и конзервативну, које су хтеле да прихвате од њега предлагане реформе. Либерална странка била је против Карлајла што је он био противник парламентаризма и демократије и о њима се увек изражавао са пуно иронције. Конзервативци су, међутим, били против Карлајла због тога што је у свакој прилици критиковао њихову тромост и неспособност, док су лордови били према њему нерасположени због његова става према њима.

С обзиром на његове политичке идеје Карлајл је несумњиво био знатно ближи конзервативцима него либералима, али се никако није могао да сложи са званичном политиком конзервативне странке када се тицало ирског питања, а исто тако ни са њеном реакционарном социалном политиком. Т. Карлајл је био један од врло ретких енглеских конзерватираца, који су имали разумевања за невоље широких сељачких и радничких маса. Тако је Карлајл у једном својем чланку у врло црној боји описао беду у којој се налазе радници у Манчестру, и осуђивао такође и несоцијални систем искоришћавања малолетне деце за тешке послове. Карлајл је гледао у раду *„свето, божанско право"*, те је хтео да оно то и буде, а не кулук.

Имајући у виду прилике у тадашњој Енглеској, Карлајл је био потпуно убеђен да се онде, под демократским режимом, не може ни помислити на извођење било каквих озбиљнијих реформи Но и поред таквог својег убеђења, Т. Карлајл је ипак и даље, све до краја свог живота неуморно тражио да се све потребно предузме у циљу умањења незапослености радника, подизање хигијенских радничких станова, болница и оспособљавалишта, осигурања радничких породица у случају болести и смрти оца породице итд. Али, мора се признати, у томе није успео, јер је његов глас остао неуслишен, јер они који су могли то да реше нису имали интереса да приступе том решавању.

На крају ових расматрања навешћемо Карлајлов став према империјализму. Иако Енглез, Т. Карлајл је искрен и одлучан противник енглеског империјализма; он је његов убеђени противник и нема довољно речи, којима би га осудио. Мишљење Карлајлово у овом погледу, мислимо, најречитије показује овај одломак, који преносимо из његовог дела „О херојима". *„Помислите само кад би нас запитали: „Хоћете ли да напустите ваше индијско царство или вашег Шекспира, ви Енглези?" Да никад нисте имали индијско царство, или да никад нисте имали Шекспира? Доиста, то би било тешко питање. Званичне личности одговориле би без сумње званичним језиком; али ми, и с наше стране, зар не бисмо били приморани да одговоримо: „Било индијског царства или не било, ми не можемо без Шекспира. Индијско царство отићи ће свакојако једног дана; али тај Шекспир неће отићи; он ће остати с нама до века; ми не можемо да оставимо нашег Шекспира!"*

Ђ.

Уметници Југоистока на Београдском радиу

Да би се народи међусобно разумели потребно је да се познају, а једно од најмоћнијих сретстава за међусобно упознавање народа јесте радио. Београдска радиостаница је за непуне две године више учинила да се поједини народи Југоистока упознају него што је то раније учињено за много година рада. Она нам је народе нашега дела континента приближила и приказивањем њихових културних тековина јаче их повезала него многе и многе политичке конференције и договори. Али она нам је исто тако приказала и врло добра музичка дела и уметнике.

У оваквом своме раду Београдска радиостаница је одлучила да све ове приредбе сакупи у једној јединој недељи, која ће бити нарочито истакнута те ће на тај начин слушаоцима бити олакшано да, тако сажето, чују оно што је најбоље у Италији, Немачкој, Бугарској, Словачкој, Мађарској, Румунији и Србији. Те „недеље приредби" биће прави фестивали вокалне и инструменталне музике ових народа.

Прва „Недеља приредби" отпочела је 15 о. м., и показала је сав обим и вредност ових напора радиостанице. Читав низ најбољих уметника југоисточних земаља приказали су оно што је најбоље у музици њихових народа. Овде треба нарочито истаћи једног од најбољих немачких музичара, виолончелисту Тибор де Махулу, затим Ирмгард Херихаузен и Ерих Бодарта, Марију Влкову, која је певала словачке народне песме, бугарске уметнике Тању Панчеву, Донку Куртеву и проф. Владимира Абрамова као и румунске уметнике.

У овој „недељи приредби" чули смо и једног од најбољих немачких савремених песника Хериберта Менцела, који је опевао епопеју поновног подизања немачког народа и његову славну борбу за одбрану Европе од најезде са Истока.

Нова Европа мора да буде лепша, праведнија и трпељивија. Београдска радиостаница иде добрим путем и њен удео на остварењу Новога света биће огроман.

ОКО ГРОБА АЛЕКСАНДРА ВЕЛИКОГ

У последње време у египатској штампи много се расправља о гробу Александра Великог. Дискусије по том питању опет су на дневном реду. Већ и раније, као што је познато, истраживања гроба у околини Александрије изазвало је било живо интересовање. До данашњег дана, сви напори и сва предузета ископавања, како би се пронашао гроб ове велике историске личности, који је према легенди стављен у један саркофаг од чистога злата остали су узалудни.

Овога пута је професор новог Универзитета „Фарук", у Александрији, Ибрахим ел Десуки, чувени египатски археолог, уложио све напоре да једном начисто реши где се налази златни саркофаг Александра Великог. После четири године научнога проучавања, он сада заступа тезу да је гроб Александра Великог уствари гроб пророка Данила, који се налази у једној старој џамији у Александрији, посвећеној томе истом пророку. Професор Десуки тражио је од надлежних власти дозволу да ту гробницу у џамији отвори, како би могао да провери и потврди своју тезу.

У вези с овим проблемом, још 1929 године египатски историчар принц Омар Тусум већ је такође изразио мишљење да се у поменутој џамији налази гроб Александра Великог с том разликом да се он налази испод џамије, негде испод њених темеља. Принц Омар међутим морао је да напусти даља истраживања пошто дозволу за откопавање није могао добити из муслиманских верских разлога.

Што се тиче професора Десукија, он и даље настоји на томе да добије дозволу за отварање гробнице пророка Данила. Он, шта више, тврди да се у истој џамији налази и гроб Птоломејов, наследника Александра Великог у Египту.

Надлежне египатске власти још нису донеле одлуку по овом интересантном историском проблему.

Ситне занимљивости

◆ Подела године на 12 месеци, као и подела дана на двапут по 12 часова, долази нам од система који је био практикован у старом Вавилону, чији су житељи исто тако већ знали да се круг дели на 360 степени.

◆ Зна се да сваки народ свој језик говори са одређеном брзином. Према научним истраживањима, Француз изговори 350, Јапанац 310, Немац 250, Енглез 220 слогова у минуту.

◆ Преко 80% од свих реуматичних оболења долази од заразе. Жљезде и зуби играју главну улогу. Покварени зуби такође изазивају болести бубрега, срца и разна запаљења.

СЕЋАЊЕ

Сећам се:
киша је болно текла
кад си ми рекла
прво — волим.

Ја тужан сам тада био
и све ти лудо веровао,
и срце ти своје дао.

Ти си весела била.
У оку ти играо осмех
у срцу подсмех
и грех.

Сад, ево, ветар плаче
а мене тужног пече
сећање горко
и бол.

Стеван Н. Вукчевић

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

Народне приповетке за децу

Био једном... Српске народне приповетке, за омладину препричао Урош Цонић, илустровао Мома Марковић. Издање ИПРОЗ (Златна књига, св. XII), Београд 1942, стр. 160, дин. 40.

Иако имамо неисцрпно благо народних приповедака, којима су се дивила браћа Грим, нако је то благо општепознато, још увек није довољно продрло у најшире читалачке слојеве и постало општенародно. Да српске народне приповетке учини блиским најпре нашој деци Урош Цонић је уредио већ две свеске *Златне књиге*. Последња свеска с наслозом *Био једном...* садржи врло лепо одабране приповетке: *Рај и пакао, Лопов и ђаво, Очев аманет, Ђаволља посла, Чобанин и вук, Превара и за превару, Људске људи, Старчев губер, Не дирајте мртве, Чаробни прстен, Харпијин грех, Човекова незахвалност, Човек и судбина.*

Ово лепо опремљено издање, са илустрацијама Моме Марковића, долази у моменту кад деца све више читају и кад их треба упутити најпре на наше изворе. А ти наши извори неисцрпни су, и могли бисмо да издајемо књиге и књиге приповедака и бајки врло дуго. Наша деца требало би тако да упознају у потпуности оно што је у оквиру бајки написано на нашем језику.

Шилерове баладе

Friedrich von Schiller: Balladen, приредио Рад. Меденица. Издање „Југоисток", Београд 1943.

Име Фридриха Шилера је код нас познато скоро исто тако добро као и име Јохана Волфганга Гетеа. Та два песничка џина претстављају врхунце немачке поезије, и не само немачке, него истовремено и читаве европске и светске литературе. То су највиша достигнућа европског духа, уметничка остварења најплеменитијих духовних стремљења европске духовне културе и хришћанске цивилизације на класичним основама. Гете и Шилер су синтетизирали у једну уметничку целину дух античке, грчкоримске, културе са духом модерне европске и хришћанске културе и цивилизације.

У својој опсежној студији *Шилер код Јужних Словена*, др. Пера Слијепчевић је изнео огроман утицај Шилеров на књижевност Јужних Словена, нарочито на књижевност нас, Срба, као и његову популарност код старијих нараштаја српске читалачке публике. Шилерове песме и драме су често и много превођене на српски језик; његови позоришни комади — почевши од младалачкога првенца, *Разбојника*, па све до његове последње драме, *Вилхелма Тела* — приказивани су на свима српским позорницама, још од времена Јоакима Вујића, и гледана су са одушевљењем од многих нараштаја српске позоришне публике; и литература о Шилеру на српском језику је скоро исто тако богата као и литература о самоме Гетеу.

У једноме разговору са Екерманом, рекао је Гете: *„Кроз читаво Шилерово дело провејава идеја слободе, само што је ова идеја мењала свој облик, уколико је Шилер у својој култури све више напредовао и сам постајао други. У његовој младости била је то физичка слобода, која га је потстицала на стварање и која је прелазила и у његову поезију; у његовом доцнијем животу била је то слобода духа".*

Коментаришући ове Гетеове речи, Франц Кох, у својој познатој и с правом цењеној *Историји немачког песништва (Geschichte deutscher Dichtung)*, тачно примећује да је млади Шилер стремио за ослобођењем од свих друштвених и политичких спутавања, док је зрели, класични Шилер тежио ка унутрашњој, духовној и моралној слободи. Међутим, Шилер је истовремено и песник идеализма, песник који је Кантову идеалистичку филозофију уметнички оваплотио у својој поезији. Један историчар немачке књижевности лепо је запазио: *„Ни у једном другом писцу нису се садржина и смисао овога цветнога доба немачког духа тако пречишћено изразили као у њему".* Идеалиста и моралиста, Шилер ипак никада није постајао дидактичар, коме би морализаторска поука била преча од уметничких лепота. Он је увек био прво песник, па тек онда моралиста. Духовно пречишћена и уметнички облагорођена, етичка основа служила је као постаменат за развијање високих песничких тема, дубоких филозофских, метафизичких и религиозних проблема и вечитих човечанских стремљења ка Лепоти и Истини.

Као друга свеска *Немачке библиотеке*, у издању „Југоистока", појавила се збирка одабраних Шилерових балада, у редакцији, са предговором и коментарима проф. Радосава Меденице, одличног познаваоца немачке књижевности и познатог преводиоца и коментатора немачких писаца. У ову збирку проф. Меденица уврстио је 13 најлепших Шилерових балада, међу којима се налазе у целом културном свету радо читане и цењене баладе: *Ронац, Рукавица, Поликратов прстен, Ибикови ждралови, Витез Тогенбург, Хера и Леандер, Касандра, Алпијски ловац*, да споменемо само неколико најпознатијих балада, иако су остале исто тако значајне.

У своме језгровитом и зналачки написаном предговору, проф. Меденица је дао један леп и пластичан портрет великога песника, са специјалним осврном на његове баладе. Ово није обичан предговор, него читава мала расправа, у којој је обухваћен целокупан Шилеров књижевни и човечански лик, оцртан његов духовни развој, обележене фазе и перипетије његовог психолошког формирања и песничког изграђивања, почевши од младога и бујногa револуционара па све тамо до супериорнога класичара и дубоког мисаоног песника и филозофа. У своме предговору, Меденица је с разлогом истакао да Шилер не припада само славној прошлости него и жи вој садашњици: *„Шилер је актуелан и данас, можда актуелнији него икада раније, нарочито по својем основном ставу песника као мисионара и васпитача у служби велике народне заједнице, као протагонисте акције и рада у животу и херојског става човека према животу и етичким и моралним законима његовим."*

Мало је писаца који су били подједнако одушевљено примљени од разних нараштаја, често сасвим других гледања на живот и опречних идејних оријентација. Један од тих малобројних писаца, који су свакоме нараштају пружали обиље нових лепота и неслућених духовних вредности, био је Шилер. Говорећи о том његовом неисцрпном унутарњем богатству и непресушном извору вечито човечанских идеала, проф. Меденица је речито указао на једну значајну чињеницу: *„Шилеров борбени идеализам налазио је увек одјека код његових земљака и кад су током XIX века владали у немачком песништву сасвим супротни погледи него што су Шилерови идеали и у погледу стила и идеја. Шилеру је, кроз све те мене књижевног укуса, науке и филозофског гледања на свет и људе, остала верна његова немачка публика, публика полетне и увек идеалистички расположене младежи, и не само у Немачкој него и другде у свету."*

Шилерове баладе објављене су са врло исцрпним коментарима и стручним објашњењима, са обиљем корисних примедаба испод текста, тако да ће их моћи са разумевањем читати и они који не располажу потребним класичним образовањем, као и они који још не владају у пуној мери немачким језиком. Желели бисмо да проф. Меденица ускоро приреди, са исто овако брижљиво израђеним коментарима, и најзначајније Шилерове драме, по могућству и његове лирске и филозофске песме, да би наша просвећена публика дошла у могућност да преко ове њој лако приступачне библиотеке (са популарним ценама) допуни своје познавање једнога од највећих немачких и уопште светских песника.

Једно бекство из совјетског пакла

Leo Moenke: Flucht durch die Tundra. Franz Müller Verlag Dresden 1942, Preis 4,80 RM.

Ова књига јесте узбудљива исповест човека који је излечен од комунистичких лажи и фантазија најрадикалнијим и најтемељнијим начином лечења: боравком у славној Совјетији у којој је толико пропатио да јеризиковао страшно бекство кроз тундре, пусте северне степе, да би изнео главу из земље из које никад добровољно не пуштају једномишљенике који ће допринети да се у иностранству коначно разбију лажи њихове пропаганде.

Упознајемо Совјетију из 1936 године, дакле године која је, да је веровати комунистичкој пропаганди, била сва испуњена радом и стварањем. Упознајемо огромну државну и партиску бирократију у којој прву реч воде јевреји, а која се састоји из криминалних типова, пљачкаша, садиста, варалица, насилника и полтрона. Са језом видимо како су страх од ГПУ и неповерење свих према свакоме допрли чак и у најзабаченије засеоке северног Сибира. На узбудљив начин из стотина примера видимо како је један сплет безбројних немогућих експеримената и материјално и духовно и душевно довео до просјачког штапа небројене милионе људи.

Менке је побегао кроз тундре са супругом, ризикујући више пута смрт од глади. Поред саме границе муж и жена крију се месецима. Не смеју да се поверe ником од домаћих у земљи у којој је сваки по дужности шпијун. Тек помоћу странаца најзад су успели да се пребаце преко границе.

Али ГПУ се немилосрдно свети таквим изленим комунистима. Менкесови су морали оставити дете у Совјетији. Преко Црвеног крста чине очајничке напоре да што сазнаду о детету. Као одговор стиже им после неколико месеци лаконско саопштење ГПУ да је дете „напрасно умрло".

Позадина рата на Далеком Истоку

Karl Heinz Norweg: Japan gegen England und U. S. A., Nationale Verlagsgesellschaft W. Conrad & Co. Leipzig 1943.

Писац ове књиге, Карл Хајнц Норвег, јесте признати романсијер који се с успехом бави и питањима светске политике. Стекао је много признања својим делом „Од Вестфалског до Европског мира".

Сад је у малој али језгровитој књижици на популаран и убедљив начин изложио елементе који су морали довести до великог оружаног разрачунавања између Јапана и две англосаксонске силе.

Узмимо као пример главу у којој прича како је Енглеска помоћу опиума освојила Хонгконг и направила од њега једну од важних база својих гусарских метода политичког, привредног и социалног угњетавања туђих народа.

Одличан роман из С. А. Д.

Walter Röcken: Zwischen Wolkenkratzern. Schaller-Verlag, Berlin 1942, 230 Seiten.

Овај роман писан је без политичке тенденције, искључиво у намери да се занимају читаоци — у чему је писац потпуно успео, јер се чита без предаха — али из пера човека који одлично познаје живот „међу облакодерима". Таквом човеку није потребна машта, довољно је прикупити властито искуство из своје најближе околине па дати драстичну и убедљиву слику онога брлога насиља, шарлатанства, лажи, примитивности и нискости, који се зове САД.

Главни јунак овог романа јесте одлични стручњак који остаје неколико година без посла због тога што се одупирао неким пређавим триковима својих послодаваца. Због тога га они не само сместа отпуштају него стављају и на црну листу своје струке у којој нико неће да му да посла. У добри час наслеђује 12.000 долара са којима жели засновати нову егзистенцију.

Тражи савет неког пријатеља, шефа канцеларије једног чувеног адвоката, који важи као специјалист за корисно пласирање новца. Гротескна предузећа која му овај предлаже дају читаоцу мало појма о свој неозбиљности и несолидности прекоатлантског пословног живота. Цела је радња протканa моментима који бенгалском ватром осветљавају тај живот који се сав састоји из изигравања застарелог законодавства, односно његове неизједначености у појединим савезним државама, подмићивања, подметања, „паковања", обмане наивних и вероломства.

Пољопривредне зграде на селу

Инж. Велислав Томашевић: „Пољопривредне зграде на селу", земљораднички требник „Сејач", књига 9—10, издао „Југоисток" 1943; страна 70; цена 30.

Као девета и десета свеска Земљорадничког требника „Сејач" изашла је књига инж. Томашевића *Пољопривредне зграде на селу*. У овој књизи је обрађено једно питање од велике важности за напредак нашега села. Пољопривредне зграде, њихов распоред и уређење сеоског дворишта до сада је углавном било препуштено увиђавности нашега сељака, а наша пропаганда се ограничавала већином само на давање општих упутстава. У различитим књигама и брошурама намењеним селу узгред је помињано уређење неких од важнијих пољопривредних зграда, као штале и ђубришта; али једна књига о свим пољопривредним зградама на селу до сада код нас није изашла.

У књизи инж. Томашевића прво се говори о сеоском дворишту — газдинству, о његовом распореду и смештају. После тога следи чланак у коме су дата општа упутства о подизању пољопривредних зграда а онда су обрађене поједине зграде за смештај људске и сточне хране: амбар, млекар, силоси-трапови, качаре, подруми, пећи за хлеб и леднице. После тога дата су упутства о подизању зграда за смештај стоке и живине: штала, ђубришта, свињаца, овчарница, живинарника и пчелињака. Сви су они чланци пропраћени са врло јасним цртежима, скицама и фотографијама пројеката тако да би их сеоски градитељ могао одмах да употреби.

На 70 страница малога формата, поред преко 30 слика и скица у тексту, изнет је сав овај обимни материјал. Није пропуштено ништа од нарочите важности из ове области. Ово је постигнуто на тај начин, што су општа упутства издвојена делимично у претходној књизи инж. Томашевића *О грађевинарству на селу*, која је изашла као трећа свеска Земљорадничког требника „Сејач", а делимично у посебном поглављу ове књиге.

У поговору књиге аутор најављује и трећи део ове серије у којој би било засебно обрађено питање снабдевања сеоске куће водом, уклањање нечистоће и отпадака.

Берлин-Рим-Токио

Berlin—Rom—Tokio, Heft Nr. 2, Berlin, Februar 1943, Seiten 32, din. 16.

На уводном месту је чланак Ђованиа Ансалда о *Значају Стаљинграда*, камена темељца Нове Европе и борбе уједињених Европљана противу бољшевизма. Следећи чланак нас уводи у тајне организације великог простора који сада организује Јапан. Пун је занимљивих детаља чланак фон Стидница о *Принципима анархије у америчкој спољној политици*. Ту је затим једна фотографска, репортажа *Посета Букурешту*, која приказује румунског Краља и Краљицу као госте у дому маршала Антонеска. Видхелм Таненберг написао је стручан чланак о *Економском савезу сила Тојног пакта*. Од културних прилога истиче се чланак Алфреда Петручиа, директора Кабинета бакрореза у Риму, о *Луки Ђордану као цртачу*. Чланак је илустрован цртежима Луке Ђордана.

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 3.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

»ДИНАРА« КУПУЈЕ сав бољи намештај, спаваће собе, трпезарије, хорнцимере, комбиноване собе, целе станове. »Динара«, Ћирила и Методија 2, тел. 40-665.
86 5—10

ЗЛАТАН НАКИТ, златне зубе, сво златне и сребрне предмете, уметничке античке ствари, купује и најбоље плаћа »Колубара«, Призренска 13. Телефон 24-385.
87 5—5

ЛИЧНУ КАРТУ издату од престоништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем је неважећом. Јулка. Мојер.
141 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Престојништва полиције, Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је неважећом. Љубица Пантелић.
142 1—1

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 138 издату од стране Финансиске контроле у Крагујевцу изгубио сам. Овим је проглашујем за неважећу. Аксентије Миловановић.
143 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ број 184 добивену од општине Становљанске, срез Гружански округ Крагујевачки изгубила сам. Оглашујем је неважећом. Олга Јаковљевић.
144 1—1

Стари накит и драго камење

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња.
ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА
Краља Милана 41-а до Славије
145 1—1

ЦЕНТРАЛА ЗА ХУМОР

у којој суделују најбољи београдски хумористи одушевиће Вас до суза
СВАКОГ ДАНА У 18 Ч.
Кн. Споменик бр. 5.
146 1—1

ЛИВЕНА ПЕЋ са чукковима на продају. Јавити се администрацији листа Теразије 5 (Мезанин) I. степениште. Тел. 20-383.

СТРАЖИЛОВО

КНЕЗ МИХАЈЛОВА 39. ТЕЛ. 24-818

КУПУЈЕМО И ПРОДАЈЕМО ПО НАЈПОВОЉНИЈИМ ЦЕНАМА КРИСТАЛЕ, ПОРЦУЛАН, ТЕПИХЕ, УМЕТНИЧКЕ, АНТИЧКЕ КАО И ДЕКОРАТИВНЕ СТВАРИ.
151 1—1

ЗА МЛАДЕНЦЕ

најлепши поклон од сребра, кристала и порцелана само код:
„СТИЛ“
Телефон 21-332. Краља Александра 17.
купујемо и продајемо стари накит, бриљијанте, сребро и све што је уметнички израђено.
152 1—1

„РАДЕ НЕНМАР“

Продаје: ПАЛАТЕ-КУЋЕ-ВИЛЕ-ПЛАЦЕВЕ
ВИСОКИ ОЧУВАНИ РЕНОМЕ НАШЕ ФИРМЕ ВЕЋ ЈЕ ПОЗНАТ
БЕОГРАД — КРАЉА МИЛАНА БР. 20. — ТЕЛЕФОН 27-796.
153 2—3

ЗЛАТАН НАКИТ СТАРИ И НОВИ КУПУЈЕМ:

Дијаманте крупније, бриљијанте све величине, златне зубе, бурме, прстење, минђуше, брошеве, бразлетне, ланце, сатове златне, сребрне и металне само исправне и од бољих познатих марака; старо злато оштећено, излизано, поломљено и горело сваку количину, купујем сребрне есцајге и остале исправне предмете од сребра купује и највише плаћа. Бесплатно процењује и на захтев процењене вредности исплаћује одмах позната фирма
„БРИЛИЈАНТ“
власник МИЛИВОЈЕ М. МИТРОВИЋ
БЕОГРАД — ЂОРЂА ВАШИНГТОНА УЛ. БР. 6 — ТЕЛ. 28-706
154 1—1

Намештај ЗОРА Београд

Кр. Александра бр. 87-97 тел. 40-156

Има велики избор спаваћих соба, кухиња, трпезарија, комбинованих соба, кауча, патент фотеља, салонских дубоких фотеља, уз најниже цене, најлепши избор за 1943 год.
147 4—4
Власник Ђорђе Бајактаревић

РАДИО „СТАРИ БЕОГРАД“

Власник: БОРА КОСТИЋ

Извештава своје поштовне муштерије, да је преселио радњу из Узун Миркове 4 у ул. КРАЉА ПЕТРА 44. Тел. 25 252.
148 3—3

ВАЖНО ОБАВЕШТЕЊЕ КОЛЕКТУРЕ ДРАШКОВИЋ — БЕОГРАД
На извлачењу бројева и добитака II класе 5 кола срећака Државне класне лутрије на дан 11 фебруара 1943 године
ПРЕМИЈУ ОД ДИНАРА 251.000.—
добила је срећка број: 11047 продата из познате
Главне овлашћене колектуре
ДУШАНА А. ДРАШКОВИЋА,
У БЕОГРАДУ
Косовска 30/II. Телефон бр.: 21-659.
Чековни рачун код Поштанске штедионице бр.: 61.370.
Колектура тражи вредне продавце срећака у свима местима државе уз веома повољне услове које шаље на писмено тражење бесплатно.
155 2—3

Колонијалисти...

Кад дођете у Београд не заборавите да посетите

прво српско предузеће за израду коломасти
»СРБИЈА«
ПЕТАР М. РАДОСАВЉЕВИЋ

КАНЦЕЛАРИЈА ул. Космајска 6 (Теразије) тел 26-671
ПРЕДУЗЕЋЕ Краља Александра 340, тел 43-812
СТОВАРИШТЕ Римска 22 (Бајлонова пијаца) тел. 26-633).
149 1—1

БИЦИКЛИСТИЧКА РАДЊА КОД »ДРЉЕ«

ЂОРЂА Д. ДРЉАЧИЋА, ДИМИТРИЈА ТУЦОВИЋА
БРОЈ 18, ИЗВЕШТАВА СВОЈЕ ЦЕЊ. ПОСЛОВНЕ ПРИЈАТЕЉЕ ДА ЈЕ ДОБИЛА **ТЕЛЕФОН 27-151.**
156 2—2

ПАЖЊА ПРЕДУЗИМАЧИМА — 50 ГОДИНА У УПОТРЕБИ

КСИЛОЛИТ-ДЕРМАС

ЛЕП	СТАЛНЕ ЗАПРЕМИНЕ
ЈЕФТИН	ТОПАО
ИЗДРЖЉИВ	НЕ ЗАДРЖАВА ПРАШИНУ
ОТПОРАН ПРЕМА ВАТРИ	ЛАКО СЕ ОДРЖАВА
ХИГИЈЕНСКИ	ОНЕМОГУЋАВА ИНСЕКТИМА ДА СЕ УВУКУ

Полаже се на бетонској подлози, шљак-бетону, старом поду и на плочу директно у коме се случају уштеди 10 см. у висини конструкције.

БЛИНДБОДЕН — ЕСТРИХ

Првокласна подлога за паркет, — еластична и топла, полаже се на бетонској подлози, шљак-бетону и плочи.
Израђује по повољним ценама, свежим материјалом и стручним мајсторима предузећа **ДЕРМАС** — ПОПАДИЋ, Карнеџијева 9. Нов број телефона 22-475, забележите исти.
157 1—1

ОСНОВАНА 1882 ГОДИНЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА А. Д.

БЕОГРАД

ДРУШТВЕНО СЕДИШТЕ У СОПСТВЕНОЈ ПАЛАТИ — КАРАЂОРЂЕВА УЛИЦА 48
ТЕЛЕФОНИ БРОЈ 22-340 И 22-341

КАПИТАЛ И РЕЗЕРВЕ ПРЕКО ДИН. 100,000.000

Прима улоге на штедњу по књижицама и текућим рачунима, уз каматне услове одређене од стране Дирекције за надзор над банкама.

Препоручује пословном свету, привредницима и пољопривредницима, да своје уштедевине не држе бесплодно код себе, већ да их упажу на приплод, што ће користити не само њима, него и општим интересима народне привреде.

Нарочито се препоручује нашим запослењицима да своје уштедевине шаљу на улог, са потребним налозима за чување или исплате, које ће се вршити најкулантније.

ПОРЕД ГОРЊЕГ БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА ОБАВЉА СВЕ ОСТАЛЕ БАНКАРСКЕ И ОСИГУРАВАЈУЋЕ ПОСЛОВЕ ПОД НАЈПОВОЉНИЈИМ УСЛОВИМА

150 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

23 МАРТА 1943 ГОД.

1) Плац са зградама Кавадарска 4 Дин. 380.000.—
2) Плац са зградама Миклошићева 24 Дин. 380.000.—
3) Плац са зградама Обилићев венац 10 (угао Космајске 28) Дин. 7,200.000.—
4) Плац са зградом Солунска 3 Дин. 560.000.—
5) Плац са зградама Француска 51 Дин. 2,800.000.—.

25 МАРТА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Господар Јованова 50 Дин. 750.000.—
2) Плац са зградом Добрачина 31 Дин. 4,800.000.—
3) Плац са зградом Бул. Кнеза Алекс. Карађорђевића 55 и 57 Дин. 2,560.000.—
4) Плац са зградом Суботичка 1 Дин. 240.000.—
5) Плац са зградама Учитељска 13 Дин. 240.000.—.

27 МАРТА 1943 ГОД.

1) Плац са зградама Војводе Миленка 20-а Дин. 3,360.000.—
2) Плац са зградом Војводе Миленка 34 Дин. 3,200.000.—
3) Плац са зградама Бул. Кнеза Алекс. Карађорђевића 33 Дин. 960.000.—
4) Плац са зградом Прилепска 10 Дин. 600.000.—
5) Плац са зградом Свет. Николајевића 7 Дин. 1,600.000.—.

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска 33/II, где се могу добити сва даља обавештења.
159 1—1

НЕДЕЉНИ ЛИСТ

Бр. 12. Год. II

Београд, 27 март 1943

ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

25 и 27 март 1941

Говор армиског генерала Милана Ђ. Недића, претседника Српске владе

Браћо Срби сестре Српкиње,

Ево по други пут, од наше велике народне несреће, долази кобни месец март. Већ две године прети Србији опасност од пропасти. Зашто? Да ли зато што је то било неизбежно? Или можда зато што су то захтевали неки високи народни интереси? Не, већ зато што је то тако хтео Черчил, што је то наредио Рузвелт.

Могао је српски народ да живи слободан, задовољан и миран на своме дому. Могла је ни једна једина српска глава да не падне. Могла је наша Отаџбина да остане у миру и благостању. Могла је, али то није било у рачуну другима. Туђа рука гурнула је ову кочницу која је држала нашу земљу, доминирајући на Балкану, и сурвала је у амбис. Али ипак туђин није то могао учинити без наших људи.

Ко су били ти који су се повели за туђинским захтевима, за туђинским обећањима и туђинским рачунима?

Једна шака безумника и њихово шарено југословенско друштво.

Некад је у давној древности један лудак у Грчкој, Херострат запалио храм да би му име ушло у историју. Ови наши безумници, само да би се за њих чуло, гурнули су своју Отаџбину у крв, пропаст и уништење. Не питајући шта народ мисли, не мислећи на последице које ће доћи, они су за једну једину ноћ прокоцкали све што је Србин имао, све што су поколења и поколења уз херојске жртве стварали, па су потом у најтрагичнијим тренуцима побегли из борбе, изневерили војничку заставу, оставили земљу, издали Отаџбину и са благом се спасли код онога за чији су рачун своју рођену државу уништили.

А народ? Шта се њих тиче народ. Они су оставили народ да трпи за казну што је такве синове изродио и што је допустио да о његовом опстанку и његовој судбини одлучује ко хоће и како хоће, па чак и једна група малоумних људи и пропалих политичара.

Да ли је ова чаша чемера могла да мимоиђе нас Србе? Могла је. Сада је то јасно свакоме коме је у глави и драм памети остало. Свакоме је данас познато које су и какве мрачне силе бациле Србију, без њене воље и без икаквог њеног интереса, у чељуст рата. Данас је свакоме јасно ко је водио Југославију, каква је била та Југославија, ко је и каква је та »југословенска владе«. Зар је она водила рачуна о Србији и Србима, о њиховим судбинским интересима и њиховом опстанку?

Полако се скидају лажне образине једна за другом. Закулисне радње избијају свом голотињом на светлост дана. Српски народ се трезни и увиђа данас, боље него икада, ко му је пријатељ а ко непријатељ. Енглеска, која га је гурнула у рат, пушта га сад низ воду. Она мора сама себе да спасава. Пуцају подривени темељи њене светске империје.

Куда ћете сада ви, ви Лондонци, ви који сте везали свој чун за лађу која тоне? Где су сада вашарска хвалисења? Енглеска нам даје те оно, те ово, мал не пола Европе. А шта сад? Она нас теслими бољшевицима.

Енглеска помаже да се створи свет робова. Шта се ње тиче како ће бити српскоме народу. Главно је да је њеним лордовима добро и да могу да једу бар пет пута дневно.

На двогодишњицу тешке катастрофе српскога народа, коме сте ви упропастили све што је имао, ја вас оптужујем.

Оптужујем вас пучисте, вас југословенску владу, владу народне пропасти, вас гробаре Србије, српскога народа и његове деце.

ОПТУЖУЈЕМ ВАС ПРЕД ЛИЦЕМ ЦЕЛОКУПНОГ СРПСКОГ НАРОДА, ПРЕД ЛИЦЕМ ЦЕЛОГ КУЛТУРНОГ СВЕТА, ПРЕД ЛИЦЕМ ГОСПОДА БОГА.

Оптужујем вас?

ПРВО, што сте извршили пуч од 27 марта 1941 године, који је био завера не против непријатеља, већ против Немачке, већ против опстанка своје рођене земље и против живота свога рођеног народа.

ДРУГО, што нисте прихватили пакт од 25 марта, два дана раније склопљен, пакт који је обезбеђивао не само мир и безбедност нашој земљи, него и њену целину, њену слободу и спокојан живот нашем народу; ви сте све то уништили прихвативши јеврејску крилатицу: »Боље рат него пакт«.

ТРЕЋЕ, што сте земљу гурнули за туђ рачун у рат, па кукавички побегли са бојног поља, изневерили заставу и оставили војску, народ и државу обезглављене.

ЧЕТВРТО, што сте наредили војсци безусловну капитулацију, а после је преко лондонског радија гурали у сулуде и злочиначке авантуре, које је страховито платно недужни српски народ.

ПЕТО, што сте од 22 јуна 1941 године помагали комунистички устанак у Србији бестидно обмањујући народ, те га тако свесно за туђински рачун гурали у пропаст.

ШЕСТО, што сте после безусловне капитулације, коју сте ви наредили, измислили некакву врховну команду у Отаџбини, пронашли Дражу Михајловића, измислили југословенску војску, унапређивали и одликовали одметнике, хушкали на устанак, те створили хаос и пометњу међу српским народом.

СЕДМО, што сте вођењем сметењачке политике прво уз Дражу, а сада против њега а уз комунисте, час уз Енглезе и Американце а час уз бољшевике, А НИКАДА УЗ СРБЕ, РАЗБИЛИ ДУХОВНО ЈЕДИНСТВО СРПСКОГ НАРОДА.

ОСМО, што и после двогодишњег страховитог поразног биланса вашег безумничког рада који кошта српски народ тешке жртве у животима и уништеним материјалним и културним вредностима, и даље хушкате народ и даље га позивате на буне и устанке као да м је највећа жеља да нестане Срба.

ДЕВЕТО, што ви, такозвана југословенска влада, ћутите као мула, а пуштате да српском народу говоре у ваше име и да га залуђују и гурају у све већу пропаст, плаће и покрштени и некрштени спикери, разни Несрби, који какви Харисони, Ердедији, некакви малоумни официри пучисте који за бедно добијени чин и ђенералштабно звање срамно продају крв свога народа.

ДЕСЕТО, што ви, такозвана југословенска влада у Лондону нисте ниједне речи рекли српскоме народу да седи с миром, да се не поводи за позивима својих душмана који га гурају у буне и устанке, а у ком би случају он био сатрвен пре него што би до тога другог фронта и дошло.

Вас оптужујем о, гробари српског народа, што сте га досада на подао начин два пута преварили, те је због вас толике силне жртве у животима људи, жена и деце, а да не говоримо материјалном благу, имао.

Ви, који се коцкате са милионима српских живота, говорите српском народу о части, само да би га сигурније гурнули у амбис. Стрепите и дрхтите од народног суда пред којим треба једног дана да одговарате за свој претешки злочин.

У читавој Европи нема примера такве издаје према своме народу, таквог злочина каквог ви, трговци људским месом, вршите.

Има народа и у горим околностима, па их нико њихов не позива да своју крв употребљавају **као лужило за прање части**, како ви то волите да помињете. Што то не раде ни Чеси, ни Пољаци, ни Французи, ни Белгијанци, ни Холанђани, ни Данци, ни Норвежани. Нико. Нико то и не помишља да ради на што ви стално хушкате Србе, јер свако ко има и мало разума мисли на свој опстанак, на свој препород и обнову. Нико то не ради, јер их нико од њихових и не позива у пропаст, јер на чело ниједног народа није дошао такав скуп безумних и бесавесних људи, какав је српски народ имао несрећу у вама да види.

А какав сте биланс постигли својом шепртљанском двогодишњом политиком, ви несрећници и радници из Лондона:

Окупатору кога сте ви довели у Србију нисте ни за мали прст наудили. Напротив. Дали сте му права на строжији режим.

Српском народу нанели сте зло веће него што му је и један непријатељ у дугој његовој историји причинио. Упропастили сте му што је дугом и мучном борбом и жртвовањем многих поколења створио. Разорили сте му његове материјалне вредности. **Разједнили сте га духовно и расцепали на неколико страна.** Створили сте грађански рат у њему. И то не обичан грађански рат, већ троструки грађански рат под окупацијом. Најзад својим лудачким издајничким радом ви водите ка биолошком уништењу Срба.

БРАЋО СРБИ И СЕСТРЕ СРПКИЊЕ,

Остављам сада гробаре српског народа из Лондона нека се гуше у крви коју су свесно и са планом пролили. Обраћам се вама. Бегунци су обезбедили своје животе и своју имовину, али над нашим главама увек витла бура. Рат може још дуго да траје. Ми смо на овој ветрометини остављени сами себи. Они који су нас већ једном гурнули у пропаст, који су узрок толиког нашег страдања, препустили су нас сада са целом Европом бољшевицима, којима смо прикети на жртву.

А шта имамо заједничко ми Срби, људи домаћини, са безбожним и бескућничким бољшевизмом? Шта да радимо сада?

Хвала Богу, ви бистро и трезвено гледате данас на прилике и догађаје код нас и око нас. Уверен сам да вас неће више нико преварити ни залудити. И зато после овог скупо плаћеног сазнања, кажите ми:

Је ли био бољи пакт или рат?

Је ли био бољи мир или пропаст?

Је ли био бољи 25 март или 27 март 1941?

После свега што сте од тога последњег кобног датума доживели, ја вас питам:

Хоћете ли и даље да слушате злокобне лондонске гласове, хоћете ли да помажете и даље политику те исте Енглеске која нас је предала бољшевицима на милост и немилост! Или хоћете ли да се браните свом снагом од бољшевизма, па ма какво енглеско злато падало са неба!

Знате ли ви, браћо и сестре, ко су и какви су ти енглески лордови који располажу тако судбином нашом као да смо гомила њихових робова?

Ево шта је највећи енглески песник Бајрон написао о њима у своме тестаменту:

»Енглези су најмизернија раса, која постоји под небеским капом. Уверен сам да моје кости не би мирно лежале у енглеској земљи«.

Ово нисам ја казао, ово није казао српски народ. Ово је казао и написао највећи енглески песник о својим земљацима.

И сада шта да радимо ми?

Да бисмо спасли своје место у Европи, морамо да сносимо јуначки последице рата у који смо запали. Ми морамо да помогнемо оне који дају своје животе ради одбране Европе и нас самих од црвене немани. Јер тешко и детету у колевци ако би, недај Боже, та куга покорила Балкан и Европу.

Питаћете ме какву помоћ можемо пружити Немцима да савладају бољшевичку неман. Рећи ћу вам:

Останимо у миру, реду и раду. То је и њихов и наш интерес.

Дајмо сву материјалну помоћ, дајмо радну снагу, само нека се победи бољшевизам.

Зер не знате да је тамо на Истоку, онде где су немачке трупе напустиле извесне делове руске територије, отпочела права сеоба народа. Стотине хиљада Руса, Украјинаца и других народа беже за немачком војском само да не би поново потпали под власт бољшевика. Десетине и

(Наставак на 3-ној страни)

27 март, дело јудео-англосаксонског садизма, мрачног Интелиџенс сервиса, слободних зидара и комунизма

На двогодишњицу издајничког и безумног пуча од 27 марта 1941 године, који је уништио мудри чин од 25 марта, потребно је ући мало дубље у позадину овога догађаја, да би се он правилно схватио и укопчао у развој опште европске и међународне политике.

Ово поготово што је Србија, као саставни део бивше Југославије, један редак пример жртве нескрупулозне међународне радње.

Сва страдања света, а нарочито Европе, потичу управо од оног дана, када је Енглеска, као роб јеврејског капитализма, у перфидној тежњи за превлашћу и експлоатацијом света, бучно прокламовала примамљиве пароле лажне демократије, да би под заштитом тих парола јеврејство и његови интернационални паразити узурпирали право да слободно експлоатишу цели свет.

И не зна се који је народ у Европи био већа жртва ове подмуклости јудео-масонског Лондона. Па ипак бивша Југославија била је једна од највећих.

Саботаже, атентати и рушење нормалних пријатељских односа са суседима, све је то долазило из извора јеврејско-масонског Лондона зато што Београд, под вођством Краља Александра, није хтео слепо да се стави у његову службу. Маса пљавштина и клевета сејано је на националне људе у Београду, при чему су се енглески провокатори вешто крили иза купљених или тајним оковима везаних „патриота".

Преко својих плаћеника и свесних и несвесних сарадника, учинио је перфидни Лондон да се разори национална свест, да се разори друштвена и политичка солидарност бивше Југославије, да би Југославија, применом овога система пуних 20 година, постала оно што је и Европа током последња два века била: *поприште борби свих против свију*. А потом, уз примену система интрига, неморала и корупције, као и лажима путем штампе, постигнуто је да ни у једној грани живота Југославије не господаре интереси нације, већ да Југославија постане безпомоћни роб јудео-масонског Лондона и његових интернационалних сатрапа.

И то што је перфидни Лондон, са пуно садизма уз сарадњу бесвесних људи у Југославији спроводио, није изостало од прилике у односу и на остале државе и народе Европе, само да би сачувао своју превласт у Европи и у свету.

Када је национална свест немачке нације устала против интернационалних узурпатора, а учење великога Вође немачког народа Адолфа Хитлера почело да разголићује злочиначку покварености јудео-масонског Лондона, перфидни Албион вођен од јевреја отпочео је да прикупља несвесне и несавесне државнике и плаћенике за борбу против Немачке јер је увидео да из учења Адолфа Хитлера могу да наступе опасности по његову пре власт. Тако је дошао познати систем блока и лажи на велико. Наступило је нуђење и дељење гаранција као против вредности за блокаду Немачке у циљу угушења немачке националне свести.

Још одмах у почетку било је предвиђено да и Југославија за узме своје место у тој бескрупулозној игри и да буде бесвесни беочуг у ланцу континенталне блокаде, па је у вези са тим створена влада споразума у бившој Југославији у којој је ушло 6 јудео-масонских емисара: Чубриловић, Будисављевић, Михалџић, Константиновић, Андрес, Шутеј... Са њима, а уз купљена пера, покварене душе и болесне мозгове као бившег генерала Симовића, ослоњени на многобројне агенте и на лажне пароле британског радија, јудео-масонски Лондон и Вашингтон приступили су копању гроба за сахрану Југославије.

При овоме не би могло да се пређе, а да се не помене и онај сер Невил Хендерсон, који је раније годинама претстављао Енглеску у Београду и који је у почетку рата између великих сила одиграо тако судбоносну улогу као британски амбасадор у Берлину. Хендерсон је за време свога бављења у Београду у сарадњи са мрачним потхватима Интелиџенс Сервиса и масоније умео да оствари утицајне везе у Београду са унутрашњим и спољним новинарима са чијом је помоћу на један најнеславнији начин могао да врши један судбоносни утицај на јавно мњење Југославије.

Све су то елементи који чине позадину 27 марта на ком су терену нашле своја врло повољног услова све припреме за извршење пуча.

Почетком октобра 1940 године амерички новинари **Рајброк** и **Салцбергер**, сарадници листа **Њујорк Тајмса** преко Рузвелтовог емисара, који је дошао из Америке и настанио се у Београду, код адвоката Ђорђа Радина, као и преко познатог британског агента Интелиџенс сервиса **Мапелбека** успоставили су први контакт са хистерично-амбициозним и поткупљеним генералом Симовићем. Новембра 1940 године обављен је први састанак између генерала Симовића и поменутих америчко-британских претставника у кући Ђорђа Радина, у Гледстоновој улици, и тада је начелно скован план за пуч. Одмах је после тога амерички посланик у Београду о томе обавестио Рузвелта, после чега је следовала посета оног и сувише добро познатог пуковника **Доновена**.

По основним замислима плана приступљено је поред осталога и систематској припреми психолошког момента за извршење пуча.

Сваке недеље скупљали су се у бару једног великог београдског хотела, на позив британског аташеа, новинари и политичари да би уз коктел добили инструкције о новим лажима. При овим партијама нису изостајали и неки претставници тзв. Централног пресбироа при Претседништву владе, који и данас под вођством свога шефа Константиновића настављају, као најпослушније слуге Лондона и Вашингтона, да сипају отров против своје сопствене земље и народа. Са једним министром масоном Константиновићем и помоћником шефа пресбироа Богданом Радицом зетом јеврејина Ђулема Ферера, не треба се ништа чудити што је овако било.

Пред пролећем 1941 године ми смо морали да будемо сведоци још жалоснијих појава у Београду.

Тако је на пр. краткоталасна радио станица Централног пресбироа по налогу Константиновића била стављена на расположење америчанском јеврејину Велеру да би он уз сарадњу његове жене јеврејке могао да шири најразличитије неистине и изазивања. При овоме није изостајало ни учешће натурализованих јевреја: **Аруети, Кабин, Флам** и других достављача америчких и енглеских обавештајних агентура, док су истовремено тадашњи заступници **Тасс-а** одржавали тесне везе са читавом том бандом, од којих је један при јавној шпијунажи и подстрекавању радника на штрајк био и притворен.

Г. Доновен за време свога бављења у Београду није изостављао да донесе и поруку масонској браћи, па се је у вези са истом појавио на београдској улици часопис **Британија**, који се по том крио под називом **Даница** да би назад под називом **Човечанство** сејао свуда јудео-масонски отров. Из истог извора, а уз пуну сарадњу тадањег министра Константиновића и његових колега у влади појавио се је био „илегални" летак под насловом пуним обећања **Истина**, док је у ствари овај летак био начичкан лажима и клеветама против сила Осовине у циљу изазивања истих и завођења народа са правога пута.

Све је ово са пуно издајничке недотојности путем нарочите клике ширено у широке слојеве народа да би исти био заведен на корак самоубиства.

Тако је и Југославија почетком 1941 године перфидном акцијом постала арена удруженог деловања, како јудео-енглеско-америчког капитализма тако и московског марксизма, што је уосталом један добар доказ и зато да је и цео данашњи рад произишао из једног те истог центра јудео-масонске свемоћи и хушкања њиховом штампом, чији су робови и Лондон и Вашингтон и Москва били, а и данас су.

Овај тако створени фронт јудео-масонске свемоћи, скупљао је све подесне елементе у бившој Југославији и почев са болесно-амбициозним генералом Симовићем, окупио око њега лакомислене и поткупљиве политичаре, новинаре и неке заведене официре, да би путем државног удара гурнули Југославију у пропаст.

Регент Југославије који се и сам није могао ослободити пакленог утицаја лондонске масоније, када је најзад ипак увидео сву опасност од сигурне пропасти државе, чини покушај да такав развој спречи, али узалуд. Вођство бивше Југославије није било више у рукама Регента. Право вођство имала је нескрупулозна банда јудео-масонског Лондона, Вашингтона и црвене Москве. И није ништа лакше било него под таквим условима задати сраман удар у лице једном народу и да се само два дана после потписа Тројног пакта **изврши издајнички пуч уз низ јеврејско-комунистичких изазивања и одвратних провокација у односу на Велики Немачки Рајх.**

Мир и ред значе живот а неред смрт Србије. Запамтите то!

Али када су творци овога издајничког акта увидели да исти није наишао на одобравање ширих слојева народа српског, када су увидели пре забринутост него неко одушевљење за рат појавила се на позорницу у својој подлој и провокаторској улози бољшевичка Москва. Она преко свога отправника послова у Београду отворено нуди пучистичкој влади генерала Симовића предлог за савез о узајамној помоћи између бивше Југославије и Совјетске Русије, само да би српски народ увукла у рат против Немачке и планове јеврејског Лондона и Москве до краја спровела.

Делегати Симовићеве владе, ђенералштабни пуковници Драгутин Савић и Станко Живковић шаљу се авионом у Москву, да би са Миланом Гавриловићем у његовим фантастичним замислима потписали тај пакт. Али уместо потписа пакта од стране бољшевика били су само исмејани, што нису прозрели бољшевичку провокаторску тенденцију.

И дошао је рат. По интенцијама јудео-масонског Лондона и Москве, гурнута је Југославија у рат да би најсрамније пропала пре него што би ма какву помоћ и од Лондона и од Москве добила. Али за јудео-масонски Лондон није ништа да ли ће која држава и народ пропасти. Њима је главно било и сада је да други пропадају, да би они могли да господаре свима.

Само ипак није испало онако како је Лондон желео и хтео. Српски народ отказао је да испуни своју традиционалну ратничку отпорност. Пропала је Југославија, али народ није хтео да је брани, јер услед несрећно вођене Југославије она га ничим за себе није везивала. Па не само то. Са доласком немачких трупа у Србију српски народ је у претставницима Великога Немачкога Рајха гледао носиоце новога доба, да би се уз помоћ истих ослободио интернационалних узурпатора. Народ прожет тим побудама отпочео је био да негује и пријатељска осећања према немачкој војсци и њеним претставницима. Коректно и благонаклоно пак држање Немаца и немачких претставника у Србији тај пријатељски однос народа само је још више повећао био.

Јесте. Али баш услед тога они исти елементи јудео-масонске свемоћи и Лондона и Вашингтона и црвене Москве нису престали да и даље спроводе своје планове. Тражили су још жртве. Пропала је Југославија али су народи остали, требало је и народе уништити. И у пуном садизму, користећи своје старе везе наставили су своју акцију за уништење народа у Србији. Попут генерала Симовића нашао се Дража Михаиловић да настави дело међународних сатрапа. По наређењима мрачног Интелиџенс сервиса, чији претставници седе у штабу Драже Михаиловића, и под плаштом националне борбе кроз организацију „Југословенске војске у отаџбини" настављају дело безумља, да после уништене Југославије униште основе за постојање Србије и српског народа.

Истина је жалосна и тешка, али поред оних чињеница које јасно упућују чему је и коме имао да послужи улазак у рат, чему је и коме имао да послужи устанак 1941 године са свима његовим страшним последицама, ваљда ће једном и Дража Михаиловић и његови сарадници увидети да су само сдепа оруђа у рукама јудео-лондонског садизма, мрачног Интелиџенс сервиса и комунизма.

Искуство је велико а истина и срамна и тешка, али је зато лакше увидети и правим путем у интересу спасења српског народа поћи.

Данас када се на источном фронту осваја мир и слобода за целу Европу, српски народ се мора ослободити предрасуда и заблуда, којим су га тровали и трују плаћеници Лондона и Москве и ако жели свој опстанак мора и он да пружи своју лепту на олтар европске солидарности нација. Чувајући ред и мир на својој територији, испуњујући савесно задатке рада, он ће допринети победи Европе под вођством Великога Немачкога Рајха над црвеном немани и само тиме обезбедити себи боље дане у Европи ослобођеној од јудео-англо-саксонске превласти и бољшевичке разорне опасности.

Танасије Динић,
министар унутр. послова

Одговорност за 27 март

Огромне жртве, које је српски народ поднео у првом светском рату, наметале су му као категорички императив његове унутрашње и спољне политике мир у земљи ради консолидовања њених унутрашњих прилика и мир споља, нарочито са свима његовим суседима, на које га је упућивао, не само географски положај земље, него и правилно схваћени његови политички и економски интереси. И док је та програмска догма његовог битисања и његовог просперитета спровођена са прилично тешкоћа у унутрашњој политици земље, дотле се она консеквентно спроводила у спољној политици од свих влада, без обзира на начин на које су оне долазиле или на партиске комбинације, чији су изражај оне биле.

Зато је пуч од 27 марта у првом реду последица једног моралног и националног унутрашњег слома бивше Краљевине Југославије. Разлози због којих је 27 март примљен као свршен чин, не налазе се дакле у неком непријатељском ставу српског народа према Великом Немачком Рајху, него у чињеницама да се тада ослободио једног нежељеног режима. Ја категорички тврдим, да је Пакт од 25 марта 1941 године између бивше Краљевине Југославије и Немачког Рајха потписао покојни Никола Пашић, онда би сваки Србин рекао: „Зна Баја шта ради".

Зато су сви добронамерни политички људи благовремено саветовали Кнезу-Намеснику образовање једне концентрационе владе, владе националних ауторитета, без обзира на партије, која би потписала пакт и гарантовала за његово спровођење и поред бесомучне пропаганде туђинских агената и мишљења неодговорних елемената.

Нећу да улазим дубље у узроке ради којих ово на време није учињено. Али ни данас не могу да схватим једно, како су представници бивше хрватске сељачке странке и словеначке људске странке, који су гарантовали спровођење Пакта од 25 марта, могли ући у владу генерала Симовића, која је образована после потписа Пакта, чиме је пуч од 27 марта свакако пребачен на спољни терен. Друго, не могу да разумем како су могли седети у влади са министрима, који су због потписа Пакта изишли из владе Драгише Цветковића, претходника генерала Симовића. И напослетку не могу да разумем зашто нису инсистирали да се одмах објави декларација владе у којој би се истакла неопходна потреба мира у земљи и бескомпромисан континуитет у спољној политици, базиран на клаузулама потписаног пакта. Моје је дубоко уверење да је баш та неконсеквентност бивших југословенских Гледстона дала повода Немачком Рајху да више никоме не верује и да предузме мере чији је пролог био 6 април 1941 године.

Истина је да међу нама има и таквих безумника, који под утицајем такве туђинске плаћене пропаганде и данас тврде: да би ми и са Пактом исто прошли као и без Пакта. Они неће ни данас да виде да њих најјасније демантују све суседне државе, како са својим непроређеним становништвом тако и са својим данашњим границама. Они заборављају једно, да Србија, која је у својој националној борби хтела само Србију, стоји данас сама и разочарана и да јој нико осим Бога и не може помоћи.

Зато је њена садашња улога сведена на једну једину паролу: мир по сваку цену ради очувања свога живља и у интересу будућности. Тај мир може се постићи само радом наших вредних српских синова на обнови Мајке Србије и за опште добро Европе. У томе лежи и величина и мудрост генерала Недића и свих оних, који у овим тешким временима служе истински и предано једино и искључиво српском народу. Једна мудрост каже: „Чувај се лажних пријатеља а ја ћу те сачувати од непријатеља." Само у томе знаку спашћемо се ми ове ненадне и невидовне беде, у коју смо и својом и туђом кривицом запали.

Б. Кујунџић
министар правде

У 27 МАРТУ РАЗУМ НИЈЕ УЧЕСТВОВАО

Догађај од 27 марта биће доцнијем историчару неразумљив, јер ће тешко моћи да објасни лудило страсти, које је државу и народ бацило у несрећу. То могу схватити само они који су то доживели, а сами су тог лудила били ослобођени, па су с тугом гледали како једна страшћу опијена гомила руши оно што су напори и жртве других стварали.

Две су силе деловале у правцу ове наше несреће: прва је оно што се у нашој унутрашњој политици звало »нормални развој ситуације«, који је стрмом равни од Петра Живковића и његовог парламента преко В. Мариновића, Милана Сршкића и Николе Узуновића довео до Бошка Јевтића, да би кроз његове изборе довео Милана Стојадиновића, чи јег се избора дошло до Драгише Цветковића. Одавде се могло или у успон, да се имало памети, снаге и љубави или у амбис, ако се то није имало. Ми смо, полетели у амбис.

Друга је несрећа што смо у спољној политици, и ми, као и народи западне Европе и Америке, у главном гледали ствари туђим очима, и мислили туђом памећу: очима и памећу међународног јеврејства, које нас је све заједно, због тога, гурнуло у пропаст, гурајући нас за своје интересе у овај рат.

Али, ето, иако смо изложили, силе које су довеле до овог догађаја ми нисмо у стању да прикажемо лудило страсти, пијанство којим смо у несрећу упали. А ово нам је била намера. Овде смо, пак, само изнели од кога смо пића точили. Морамо се, дакле, дубље загњурити да сагледамо ближе узрок своје несреће.

Код прве силе која је деловала и довела до наше несреће, ми смо само навели званичне носиоце фирме, колико да њиховим именима обележимо стрму раван наше пропасти која се завршила пучом од 27 марта. Али, поред њих и испод њих постојао је и други процес: народна реакција на »нормални развој ситуације«. Није та реакција била ни антидржавна ни антимонархијска. Напротив. Само се осетило да је органски потребно народу одушевљење, да он тражи такву своју народну државу, где ће се његова љубав уобличити у градилачко одушевљење. А место тога му се одозго пружају облици, откуцава ритам, који његову љубав доводи до беса рушилачког. Није се хтело схватити да живот зна само за два одушевљења: градилачко и рушилачко. Чамотиња је болест из које живот мора прећи у бес рушења, ако му се не створе услови за одушевљење градилаштва. А нас је формалистика и лаж која јој је братио, водио само кроз чаму.

Мислило се да се та органска народна потреба може заташкати, обманути, преварити формалним, штурим, празним решењима, оправданим оваквим или онаквим резултатима гласања на овим или оним изборима или у парламенту. При чему се заборављало да та формална решења могу неко време да покривају истину — али кад се више ствари стекну на неком пресеку, онда се истовремено неће моћи тим формалним решењима парирати настале опасности. Сви су били свесни да су та формална решења довољна још за сасвим равне путеве, за сасвим тихо време. Први јачи потрес ће срушити све то и ми ћемо се наћи пред пропашћу својом.

Као што се види, испунила се мера ствари. Осећало се да је додирнуто дно. Није се могло даље. У најозбиљнија времена држава се налази у слабим рукама и пред слабим главама. Било је пролеће на прагу. »Докле ћемо да нас дави чамотиња?« питао се нестрпљиви свет. »Иде пролеће«. Дошла је пропаст.

Никога не оптужујемо. Ми само објашњавамо откуд оно лудило, пијанство, у чему се утопила одједном светлост разума.

Сигурно је само једно, ако је већ реч о кривици, онда нека нико не мисли да су само носиоци оних формалних решења криви. Још сад се мора знати, да ту носе, и често не мању кривицу, и диригенти оне народне реакције. Данас се мора рећи: било је изванредно мало људи добре воље, оних којима је општа ствар, а не приватни посао или пакост, била главна ствар, како горе, тако и доле.

Пијанствена снага оне друге силе није била јединствена. Код масе народне је била томе основа **страх за државом**. Код њених диригената је била основа **у страху за сопствене позиције**. Код народа је страх изазван лажима. говорено му је увек само пола истине, колико да му се страх одржи и повећа. Сва уста која су говорила целу истину, била су већ месецима онемогућена. Вешто се све то везивало за слабост унутрашње политике и надама на њену радикалну промену. Диригенти су пак веровали да пакт значи дубоку промену и унутра: мораће се збацити туђе наочари, мораће се престати гледати очима јевреја из Лондона, Париза, Москве и Вашингтона. А то може да доведе до промене оних који то нису у стању. На жалост код нас је ових било и иначе много.

Али страх обично кочи а не покреће. Да би се добио покрет треба неки активни афекат. Диригенти су сами имали ово у својој мржњи према ономе који је угрожавао позиције које су држали или се надали да их добију, а нашли су помоћ и код оних кругова који су гурали свесно наша кола путем бољшевичке револуције.

Масе народне **нису имале мржњу** и зато њихова реакција спољно-политичка није била виолентна, чиме се најбоље тумачи држање тих истих маса у жалосном рату од 6—15 априла. Али страх је укочио здраве народне инстинкте да спрече несрећу.

Њихова реакција је била чисто унутрашње-политичка, искоришћена од њихових диригената поводом спољно-политичког момента (на који су саме народне масе обмануте, реаговале само страхом) док су њихови диригенти имали још и мржње.

*

Народ наш заиста има много разлога да мисли о 27 марту. Он је полазна тачка његове душевне и националне катастрофе и свију његових досадашњих — и ко зна још коликих, несрећа.

Анализа овог догађаја показује да у њему разум није учествовао.

А наш народ вели: »Кога Бог хоће да казни, томе памет узме«.

Изнад дакле свега видљивог што се дешавало до 27 марта и самог тог догађаја, по вајкадашњем народном мишљењу стоје три појма: грехови наши, Бог велики и казна његова.

Ни објективна историја неће, кад све буде било познато, моћи о овом догађају друго што да каже, него оно што је народна мудрост рекла.

А одатле, да закључимо, да нам спасење неће доћи друкчије, већ ако Бог дозволи да нам се памет врати при чему се надамо више у милост Божију него у његову правду.

Димитрије Љотић

„МОРАМО ОСТАТИ СЛОЖНИ И ЈЕДНОДУШНИ"

(Наставак са 1-ве стране)

стотине хиљада других Руса, Украјинаца и планинаца са Кавказа ступили су у редове немачке војске и боре се против црвених. Зашто? Зато што су на својој кожи искусили све благодети тога тобожњег раја и не желе ни по цену живота да се у њега врате. Зато што су они боље од свију других кроз сопствено искуство сазнали да је бољшевизам најстрашније зло које је икада човечанство познало.

Што се нас самих тиче запамтите добро:

Ради опстанка српског народа, ради његове боље будућности морамо остати сложни, једнодушни, сви заједно. Ко год руши унутрашњу снагу српског народа, злотвор је његов па ма како се звао и под ма каквом паролом иступио. Сада нам је потребније народно јединство но ма када.

За српски народ је најважније да остане јединствен, сложан, снажан, да буде количина за рачунање и за пријатеље и за непријатеље. Иначе, грађански рат у коме би устао брат на брата, син на оца а кћи на мајку послужио би једино у корист бољшевизма. А онда? Онда тешко Србији и целоме српском народу.

Наш спас лежи у нама самима. Збијмо се чврсто, руку под руку, сви под српским барјаком, јер ћемо само тако сачувати и српске главе и Србију. Само нас на томе путу чека боља будућност.

Живели браћо и сестре!
Живео српски народ!
Живела мајка Србија!

Мир и ред значе живот а неред смрт Србије. Запамтите то!

После две године

Две године је откако смо за рачун међународног капитализма и комунизма гурнути у рат, који се по нас неславно завршио капитулацијом. Кроз ове две године искушења и патњи многи се од нас морао запитати: зашто смо уопште ступали у рат? Какви смо то ратни циљ имали пред собом?

„Боље рат него пакт" одјекивало је пре две године београдским улицама. Тако се дерала комунистичко-јеврејска руља, потстрекивана енглеским плаћеницима. Да ли би се и данас нашао неко паметан који би уствр дио да је рат био одиста бољи него пакт?

Тешко? Не само због личних незгода и патњи које рат неминовно собом доноси побеђеном, већ и због других крупнијих ствари. Може се набројати читав низ питања, за која се не може рећи које је од њих замашније и важније. Набројаћемо само нека од њих, остављајући читаоцу да он сам на њих по својој српској савести одговори.

Када је то рат био бољи од мира? Зар није боље не улазити у рат кад нам се већ за то била дала тако повољна прилика? Зар нисмо знали да наша бивша држава није била унутра консолидована и да није у стању да издржи никакав ударац споља?

Зар нисмо знали да је силна немачка војска била далеко боље опремљена од наше? Јесмо ли се уопште могли надати каквом ратном успеху? Да ли смо одиста веровали у енглеску војну помоћ и после случаја свих оних многобројних држава које су Енглези мирно пустили да пре нас пропадну?

Да ли је наша генерација имала право да ставља на коцку вековну тековину најбољих синова наших? Зар смо ми, синови сиромашног малопоседничког сељачког народа, требали да гинемо да бисмо заштитили плантаже богатих енглеских дордова?

Чега смо то ми, Срби православци, имали заједничког са безбожничким комунизмом, са којим су плутократи пактирали? Зар нам после комунистичких зверстава нису јасне „благодети" које бољшевизам собом носи? Зар не видимо да би нас грађански рат потпуно уништио?..

Још десетине и десетине оваквих питања дало би се поставити. На многа од њих српски народ је већ јасно и недвосмислено одговорио. Одговорио је у позитивном и конструктивном смеру. Зато и верујемо у његову лепшу будућност.

Велибор Јонић

ЈЕДНА ОЗБИЉНА И ПОТРЕБНА ОПОМЕНА

Две тешке године су прошле од несрећног дана, када је наш народ заведен и заслепљен унутрашњим и спољним лажима заборавио своје националне интересе и када је при том изгубио сва највећа добра наше прошлости.

Због туђих интереса увучени смо од једне групе завереника у рат, држава нам је пропала, наш националан опстанак доведен је у питање.

Она иста перфидна пропаганда која је успела 27 марта 1941 године инсистира свим силама и данас да што јаче поткопа наше народно јединство и изазове нови хаос. Али, коме данас није сасвим јасно, да је њен прави циљ да поново, овога пута по цену нашег уништења, послужимо туђој ствари.

Интерес Срба не може бити у неслози, анархији или у грађанском рату, а опасност грађанског рата лежи баш у тој несрећној подвојености, на којој тако неуморно раде сви они елементи, који већ носе страшну одговорност пред историјом за преврат од 27 марта и за кобне последице, које су после тога настале.

Један народ поражен постаје то дефинитивно само унутрашњим наредбама и размирицама. Ако пак остане дисциплинован, сложан и радан он ће и поред преживелог пораза бити ослабљен само привремено, али ће зато имати наду, чак и извесност да ће поново наћи своју снагу и свој напредак.

Ми се налазимо у ситуацији у којој се данас сваки добар Србин мора безусловно повиновати потреби народног јединства, јер је прва дужност, коју нам намеће наш прави патриотизам, дужност дисциплине. Ова дисциплина може бити мучна, она често захтева извесна одрицања и покатказ и тешке жртве, али она је једина у стању да нам донесе спас.

Једна реч која се најчешће понавља у свима посланицама и говорима нашег Претседника владе је реч слога. Највеће бриге генерала Недића и стална његова мисао је ово српско јединство, јединство морално и материјално, угрожено са свију страна. Отуда је његово мудро настојавање да што више дође у директан додир са народом, јер је убеђен да ће овај контакт омогућити и појачати народну повезаност.

Заиста, нашу земљу можемо само тако спасти, ако успемо да од ње образујемо један жив и компактан блок, који ће се у својој будућој акцији руководити на првом месту бригом за своје националне интересе.

У пуној слози, са апсолутним поверењем који је дужан да поклони личности генерала Недића, српски ће народ опет доћи до своје снаге и свога престижа. Први услов за његово подизање је да постане једно тело и једна душа и да га у његовим напорима загрева само једна воља. Ово је потребно да цела земља по сваку цену разуме.

Др. А. Цинцар-Марковић

Празник херостратије

Радо бисмо га заборавили, кад не би историско сећање било темељ свему правилном расуђивању о животу народа.

Како бисмо радо покрили тога дана очи од срама и бола, при помисли како је све могло бити а како је било. Али у нашем положају смело гледање истини у очи јесте први услов оздрављења и спасавања онога што се још спасти даде.

Како бисмо још и данас волели да је све то био ружан сан из кога ћемо се за који час тргнути! Али свуда око себе гледамо опипљиве доказе јасне стварности, живота који прелази мимо нас и преко нас и који не зна за враћање неумитног точка историје.

Боли спомен свега тога, још како боли! Али и треба да боли, јер само кроз бол и патње води пут нашем оздрављењу, пут новој будућности.

Био је учињен значајан корак за обезбеђење те будућности, кад је после многих перипетија, условљених сплеткама, фантастичном пропагандом, одлучено да се приступи Тројном пакту.

Сви трезвени људи у земљи са захвалношћу су одавали признање пре свега великом стрпљењу које је по тој ствари показала влада Рајха, прелазећи преко поновљених одлагања и тешкоћа.

А код свих оних, којима вештачки изазвана јудео-масонска грозница није била помутила мозак, завладало је право олакшање кад су, рано после подне 25 марта 1941 године, објављени изванредно повољни услови под којим је наша земља приступила Тројном пакту. Може се рећи да наша дипломатска историја за двнаест деценија не памти међународни уговор, којим смо толико много добили, а толико мало имали да дамо.

Довољно је данас прелистати прве коментаре штампе суседних земаља па се уверити о томе.

То су најбоље осетиле тајне и јавне силе, које су неуморно радиле за своје стране наредбодавце, по цену мира и опстанка нашег народа. Осетиле су да је после оваквог уговора који земљу коначно обезбеђује споља и допушта јој да сву снагу посвети многобројним и тешким унутарњим проблемима настало тешко време за њихове махинације. Увиделе су да су узалуд биле све обмане, лажи и измишљотине; да нису помогли претећи кораци Блис-Лејна и Кембела... Динамит, који је у Сплиту и у Боци требало да помогне њихову акцију, био је благовремено заплењен. Требало је дакле прибећи другом, замашнијем систему саботаже.

Кад се више ништа не може постићи саботажом над једном зградом, над једним бродом, над једном луком, ваљало је прибећи саботажи целе једне државе, целог једног доброг али лаковерног народа. До душе, то је била делом њихова властита отаџбина, њихов властити народ. Али одлуке „Гранд Ориjана", Коминтерне и других филијала Сионских мудраца важније су од опстанка отаџбине за неке, злато и хрпе новчаница важније од судбине рођене браће за друге.

Пустолов и незналица који је пристао да да своје име за оно што ће туђинци урадити са нашом земљом ,налазио се уз то пред самим пензионисањем, па је сматрао да држава која може да се реши да стави у пензију чак и једног Симовића, разметљиву незналицу, неисправног официра, корупционаша, интриганта, плагијатора и клеветника, уопште више не треба да постоји.

Први и последњи пут, наша борна кола имала су прилике да се покажу. Помогла су при самоубиству државе...

У свануће, београдско грађанство затекло је главне раскрснице поседнуте борним колима и војском. Полиција је била уклоњена са улица. Нико није тачно знао шта је управо по среди.

У свом страху, завереници су у све већој мери апеловали на најниже инстинкте улице. Настадоше варварски испади и судбоносна изазивања, насртаји на туђу и домаћу имовину...

Све већма су се испољавали прави творци и прави корисници овог херостратског чина. Камиони препуни пијаног олоша оживљавали су слике из Петрограда и Москве у новембру 1917 На сред улице отворено су се деслиле стотинарке и хиљадарке изгредницима. По безброј крчми пило се бесплатно до изнеможлости. Плаћа енглеско посланство, као што је уосталом плаћало и у Петрограду, четврт столећа раније...

ОТРЕЖЊАВАЊЕ

27 март није избио изненада. Њему је претходила једна дуга, хронична криза. На врховима није било одлучности, а нису се знале ни надлежности, ни одговорности. У влади су седели људи који су једни према другима стајали као рогови у врећи. Уместо да раде, министри су се забављали, а неки и запијали па у пићу говорили чудноватe ствари.

Све се срозавало и постајало неозбиљно и лудо, а догађаји су се приближавали, не допуштајући одлагање и заваравање... Поистекао, у тој атмосфери је човеку изгледало тако нејасно, да се чудно како већ не избију нереди, али се ипак веровало у конструктивност расе.

Ко год је био против рата, називан је најпогрднијим именима; нападано му је чак и на сигурност и саму имовину! Довољно је било да неко само чита Гетеа, па да буде проглашен, у колонаше! Ко би се дрзнуо да каже, да земља у овоме рату нема шта да добије, а да може све да изгуби, тај би био одмах брисан из листе пристојна света; ко би се усудио да се позове на неутралност Србије у доба Кримског Рата (из 1850), на тога би се викнуло да је плаћеник; а ко би се одважио да чак и у претставама изнесе шта ће нас снаћи ако будемо увучени у рат, са тим се поступало као са зликовцем или идиотом већ према његовоме рангу.

У таквим је приликама дошло до 25 марта, када је постигнут максимум свих наших логичних аспирација, а у таквим приликама је дошло и до 27 марта, када је халаукнуто на Кнеза Павла, пљунуто на резултате његове политике и грактнуто у глас: „Боље рат"...

Али, уколико је време више одмицало, свет се трезнио и увиђао неоснованост и 27 марта и свих објашњења која су тенденциозно давана томе несрећном датуму. Стварност је дошла да увери народ ко му је боље мислио оних судбоносних историских дана; већ данас никога више не треба нарочито убеђивати о томе где је био интерес земље и нације; сада чак и они који можда нису били за 25, него за 27 март, жестоко нападају творце тога пуча.

Што се пак тиче нас, који смо били за оно друго решење, ми немамо потребе да говоримо. Ми нутимо као родитељ који је одвраћао своје дете пламена, али који мора ипак да стегне срце и да негује његово опаљено и изранављено тело, немајући потребе да кори несрећника, јер то долази *после*. Данас му треба *помоћи!*

Ми остављамо историји суд наше политике и политике лакомислених. За нас постоји данас само једна светла тачка на видику и једна пријатна мисао, односно *сигуран утисак:* Да је народ, збивши се око генерала Недића, *нашао прави пут* — а то је *битно и главно*. Тако је уосталом и сама српска ствар у јачим рукама, него што је била преколане у ово доба, у марту 1941 године.

М. Стоимировић-Јовановић

Недељни преглед међународних догађаја

Два говора и разговори

У протеклој недељи одржана су два говора — говорио је Адолф Хитлер, одајући пошту палим херојима, говорио је Винстон Черчил, сахрањујући Атлантску повељу коју је он са Рузвелтом створио. Осим два говора било је много разговора између претставника влада и такозваних влада вазала јудопослушне коалиције, а нарочито су били интересантни разговори које је водио Идн у Вашингтону, где је дошао у двоструко улози: изасланика Лондона и агента Москве.

Москва воли да врбује своје агенте међу монденским личностима. Стрефорд Крипс је постао експонент Москве у Енглеској. Вендел Вилки је покушао у САД да заступа совјетске тежње, а сада је Антони Идн добио задатак да приближи америчку политику британској, која се већ прилично приближила совјетској.

Као први задатак у плану тог приближавања постављен је био захтев да се сахрани Атлантска карта.

Савремена Атлантида

Легенда прича о великој и срећној држави Атлантиди која је једног дана потонула у Атлантском океану. Политичку Атлантиду направили су Рузвелт и Черчил, када су конферисали на јахти „Потомак" о послератном преуређењу света. Та њихова Атлантида одлази сада на дно са површине светског политичког живота.

У светском рату Вудро Вилзон победио је помоћу „14 тачака". Рузвелт је мислио победити помоћу осам тачака Атлантске повеље. И он је доживео најтежи пораз.

Није успео да помоћу тих атлантских обећања приволи немачки народ и његове савезнике на престанак непријатељства. Није могао да поколеба народе новог поретка у њиховој одлучности да извојеви нов поредак уместо да добије из Рузвелтових руку неку карикатуру правде и правичности.

Штавише, ни код народа који силом околности стоје на страни Америке и Британије та Атлантска карта није имала успеха. Вилзону је пошло за руком да продужи обману све до мирне конференције, Рузвелт-Черчилова обмана била је откривена одмах иза декларисања Атлантске повеље, јер је Лондон ставио на знање да се та повеља не протеже на Индију са њених 400 милиона становника. Затим су била објављена и даља изузимања из тих атлантских „благодети".

Сада је Черчил сахранио Атлантску карту и на место принципа колективне сигурности надоместио план диктатуре тријех великих сила. Британија, Совјетска Унија и Сједињене Америчке Државе треба да буду господари света, а за управљање Европом Черчил би хтео да створи „европски савет", који би личио на Друштво народа, а који би имао у свом саставу врховни суд. Одредбе тог суда имала би да спроводи нарочита међународна оружана снага.

Лист *Тајмс* је објаснио неке пасусе у Черчиловом говору и изнео на видело суштину новог политичког курса (или привременог политичког маневра) Британије. Он одбацује појам равнотеже сила и уводи принцип диктатуре тријех великих сила. Дакле, од начела која су била маскирана као демократија, Британија прелази начелима која су кудикамо оштрија од политичких назора ауторитативних држава.

И још нешто изговештава Черчил. Принцип самоопредељења народа треба да буде бачен у архиву, јер он према мишљењу Енглеза, пружа могућност најгрубљег изврдавања народног живота. Штавише, не само самоопредељење народа престаје да важи за енглеску политику, већ и појам независности малих држава губи своју вредност. Независност ће бити одређена принципом зависности малих држава међу собом. Према мишљењу Тајмса, „више народа не заједно становити на једном континентално ограниченом животном простору". То би била нека врста конфедерације.

Тешка размимоилажења

Наравно, да је Черчилово политичко салто мортале — издаја свих емигрантских влада сарадника, издаја досадашњих спољнополитичких начела Британије и издаја међународних споразума са Сједињеним Америчким Државама, изазвала оштру реакцију у Вашингтону. Черчил је морао послати Идна у наду „да ће он моћи да поједностави и ублажи неке политичке размимоилажења".

Черчил није у свом говору прецизирао у чему се састоје размимоилажења, али *Дејли Експрес* сматра да постоји пет оштрих углова које треба заобићи: 1) страховање САД пред совјетском политиком. 2) совјетске аспирације према Пољској. 3) питање послератне Немачке. 4) совјетске претензије према Балкану и-5) спор између де Гола и Жироа.

Можда ће Идн додирнути и питање финансиских односа између САД и Британије, који су сада уређени на зеленашком принципу. Како јавља *Журнал де комерс*, Америка обрачунава своје ливерације за Енглеску на бази: 1 фунта = 8 долара, док прави однос тих валута треба да буде изражен као 1:4,035. Америка поступа са Британијом као са муштеријом која не може исправно да плати и зато наплаћује дупло. Али ово је ситница. Главни је задатак Идна да уреди односе између светског тријумвирата, који жели да успостави лондонска влада. Вашингтон није сагласан са британским планом. Не зато што Рузвелт има мањи апетит као диктатор света, већ зато што сада пред претседничке изборе мора да кокетира са демократским поимовима. Зато су његови сарадници израдили план послератног уређења света, који жели да успостави лондонска влада. Вашингтон није сагласан са британским планом. Не зато што Рузвелт има мањи апетит као диктатор света, већ зато што сада пред претседничке изборе мора да кокетира са демократским поимовима. Зато су његови сарадници израдили план послератног уређења света, који треба да се базира на старом принципу колективне безбедности.

Међутим, у Вашингтону осећају да колективна безбедност не значи баш ништа, ако нема совјетски пристанак на такав светски статут. Совјети говоре само о својим аспирацијама и „правима", а ћуте о неким обавезама.

Не може бити говора о совјетским обавезама у оквиру колективне безбедности, када се Совјетска Унија чак за време рата меша у унутрашњу политику свог најинтимнијег партнера у политици. У Енглеској Коминтерна захтева реконструкцију британске владе сходно жељама Совјета. Дакле, Москва се не задовољава тиме што је ових дана изазвала кризу такозване „југословенске владе", већ провоцира и кризу владе Британије.

Енглеска и сама није сигурна у будуће понашање Совјета у случају победе. Зато енглески листови веома учтиво, скоро понизно, препоручују Москви да се ограничи експанзијом до реке Одре и да не захтева даље помицање граница према Западу. Питање граница одбацују за сада Черчил и Рузвелт, јер сматрају да прво треба добити рат, а у ствари зато што не смеју да изазову ерупцију националних захтева свих „влада" које су се прикључиле британској политици.

У Лондону и Вашингтону избегавају детаљизацију оштрих питања и зато чак и они Американци који су сагласни са лондонском тезом, говоре веома увијено о евентуалној подели зо-Трибуји би желео да Британија на утицаја у Европи „Чикаго-сачува своју политичку домина-цију у западном делу Европе, осим Француске, јер по мишљењу тих наивчина, Француска је одавно била комунистичка. Американци, као и увек, испољавају непознавање географије. Шта претставља западни део Европе ако се од њега одвоји територија Француске?

Метеж

Много различитих питања постављају сада политичари британоамеричке оријентације. У њиховим редовима створио се прави метеж.

На првом месту узбуђени су сами Енглези, који се плаше тога да Иднов пут може да има страшнији разлог за Енглезе него тај дарвар са границама, начелима и поделом добити пре победе. За умирење својих сународника Черчил је морао да изјави да британска влада сматра своје колонијално питање унутрашње-политичким питањем и неће ни да мисли на интернационалне захтеве управе колонија, као што то предлажу у Вашингтону. Черчил уверава да неће никоме уступити британске колоније. Као да је заборавио да је препустио Американцима читаво туце драгоцених острва!

У емигрантским круговима влада огромна нервоза. Пољаци се сећају споразума од 25 августа 1939 године, који је потписао Халифакс и Рачински. На основу тог споразума Енглеска се обавезала да не ступа у савез са Совјетском Унијом, а написмено је обећала да ће да објави рат Москви у случају да Совјетска Унија нападне Пољску. Британија је изневерила Пољску 1939 године, а сада уверава Пољаке да витални интереси Пољске неће бити угрожени и у случају ако Совјетска Унија бољшевизира целу пољску територију.

Забринутост Пољака повећана је још тиме што је сад Молотов добио као свог заменика товаришча Корнејчука, који је познат као непријатељ Пољске и као изразити претставник совјетског империјализма. И не само Пољаци, већ и друге емигрантске групе захтевају већу прецизност у формулисању Черчилове намере да се народи у послератној Европи ставе у додир са претставницима светске водеће троике помоћу нарочито изабраних претставника који ће моћи да референшу о мишљењима тих народа. Не о захтевима, не о жељама, већ само о мишљењима. Лепе перспективе стоје пред народима света за случај да три тиранина буду могли да владају светом!

Три тиранина, а не четири. Четврти је већ испао из комбинације. Чан Кај Шек није предложен као кандидат за светског диктатора. Уместо кватрумвирата постоји само тријумвират, јер Вашингтон мисли да ће моћи сам да заступа интересе Кине. Вашингтон у свом психопатолошком империјализму не зна граница за своје аспирације.

Сада у Вашингтону припремају стварање положаја генералног гувернера Северне Африке. Опет се помиње име Лагвардије као најјачег кандидата за тај положај. Познати јеврејин Лем зи, најинтимнији сарадник Рузвелта, отишао је већ у Алжир ради припреме потребних мера за претварање француске колоније у колонију америчких јевреја.

Судбина острва Мартиник и француске Гијане је готово запечаћена. Американци су блокадом створили ситуацију коју не могу дуго да издрже становници тих француских поседа: они не морати да спусте заставу Петенове Француске и да подлегну америчким освајачима. Судбина Мартиника и Гијане, судбина Алжира, најзад судбина Абисиније за коју се сада политички тучу Американци са Енглезима, — то су симболи будућег уређења које би желели три диктатора.

Та светска диктатура тројице неприхватљива је и за земље које се налазе сада у неутралном ставу. Шведски лист Фолкец Дагбладет са негодовањем указује на чланак у званичном органу Коминтерне у коме неки П. Медјардсен обележава само Шведску, Норвешку и Данску као нордиске државе. Финска није, према совјетском мишљењу, нордиска држава, а то је доказ да Стаљин захтева за себе целу Финску.

Неутрална штампа у Швајцарској измејава ове британско-америчко-совјетско решавање питања пре решавања судбине рата. И ова веома иронично пише о неким „праведним границама" које би могле да буду повучене мимо начела самоопредељења.

Најинтересантније је, међутим, писање познатог турског probољшевичког новинара Јалмана у листу Ватан. Чак и он устаје против намере да се Источна Европа излиферује Совјетској Унији, а да се у Западној Европи укорени Британија. Јалман тражи да се спречи повратак мрака средњег века у човечанство.

Спет Донавен

Ова филипика турског листа, који је иначе расположен према Совјетима и Британији, може се сматрати као још један доказ да и екстравагантни турски новинари морају да воде рачуна о начелном ставу турског јавног мнења, који је Сарајоглу у свом последњем говору изразио речима да је Турска задовољна својом политиком неутралности и наставиће ту политику и даље.

На ту политику не утиче хушкање извесних личности.

Хушкање је добило сада у целом свету стратегиске размере. Познати пуковник Донавен поставља је сада за „стратега психолошког рата". То је више него пропаганда речима, то је изазивање активности, помагање саботаже и других злочиначких акција. Американци не полажу много нада у своје оружје, и зато хоће да претворе у оружје политички отров.

Није лак Донавенов задатак, у моменту када *Тајмс* јавља да велика емигрантских влада не може да се више сматра за претставнике народа, јер су изгубили контакт и јер не одговарају захтевима нових политичких начела. С друге стране, Донавен не може да се ослони на народне масе у европским земљама, јер (не говорећи већ о политичким плановима) социјални планови Британоамериканаца су незадовољавајући. Енглески план (Бивербрицов) пропао је тотално, а Черчилов план — треба нешто да се уради на социјалном пољу — је пуста реч. Сада је Рузвелт саставио план на 600 страна једне књиге, која садржи још занимање одредбе, него код Бивербрица.

Што се тиче совјетског социјалног уређења, то пример становништва Харкова, које је бурно манифестовало своју радост приликом повратка немачких трупа, доказује расположење руских људи према совјетском рају, па имала је могућности да сравни, да увиди немачка начела социјалног уређења, и зато не тражи никакве експерименте московских, лондонских и вашингтонских извршитеља или пројектаната.

На путу ка победи

Европа је сигурна да неће морати да се подвргне диктатури тријумвирата од Рузвелта, Черчила и Стаљина, јер победа ће бити на страни Тројног Пакта. И то не само зато што је Тројни Пакт оружано јачи од уједненог блока, већ и зато што је он јачи оружјем правде.

Водећа снага Тројног Пакта, Немачки Рајх, одавно је формулисао како треба да се успостави социјална правда у међународним односима. Помоћник шефа пресе Хелмут Синдерман обелоданио је ових дана у *Фелкишер Беобахтеру* чланак, у коме је истакао три начела: 1) Ниједан народ европског континента неће бити присиљен да прилагођава свој политички систем некој општој форми. Сваки ће народ моћи да буде слободан у свом политичком животу, као што су сада сачували своју форму режиман не само Финска, већ и окупирана Данска. 2) У немачком политичком речнику не постоји реч „одмазда". Неће бити одмазде ни према земљама које су сада, за време рата, окупиране, ни према државама које ће бити побеђене на крају рата. Мир ће се градити на сарадњи, а не на мржњи. 3) Немачка ће да предузме све, да не буде после рата победилаца и побеђених. Кобно искуство Версаја доказује свима да се будућност не може ослонити на злобне осећаје ратнога доба.

Једина нација која ће се осетити као побеђена и која ће у ствари бити побеђена, то је јеврејска нација. Борба против јевреја је суштина садашњег рата. Победа над јеврејима биће победа правде и правичности над кобном снагом, коју искоришћава дивљаштво комунизма и алчкавост капитализма за борбу против цивилизације и најузвишеније културе, европске.

Та два вечита блага чува Немачка оружана снага, а њу помаже целокупна Европа својим свесрдним радом и моралном подршком.

Воља Рајха зове народе да са још већом енергијом раде на ковању европске победе. Он се није ни осврнуо на непријатељска брбљања о послератном уређењу, јер он — несумњиви победник у рату — зна да су та брбљања беспредметна, јер ће победити Тројни Пакт, а не тројна диктатура.

Сва та брбљања нису ништа друго до једна врста Донавенове стратегије, једна врста психолошког рата. Овај начин рата окренуо се против Британије: народи Европе остали су равнодушни према обећањима и претњама несуђених диктатора света, а те претње и обећања створиле су само метеж код вазала злочиначког триумвирата, па и у самом триумвирату.

Метеж није подлога за победу. Подлога за победу је слога. Слога је савршена у редовима Тројног Пакта, и зато је заиста Хитлеров говор био говор Воће који зна да стоји на сигурном путу ка победи.

МЕС.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мезанин. I степениште (Палата Извозне банке).

ШТАМПАРИЈА „ЛУЧ", Краљице Наталије 100.

Тромесечна претплата 36 дин. шаље се преко „Пресе", а. д. Влајковићева 18.

Радом у Бору наша омладина доприноси стварању Нове Европе

Први обвезници радне службе у Бору

Прве групе обвезника обавезне службе рада стижу у Бор. Међу њима влада најбоље расположење. Сви су свесни да радом који их тамо чека одужују свој дуг сопственом народу и целој Европи. Извесна страховања која су постојала код неких о тешким приликама у Бору брзо се расплињавају, јер се обвезници како при поласку из Београда, тако и при доласку у Бор, могу одмах уверити да се о њима води најсавеснија брига и да им се посвећује пуно старање. Претседник Београдске општине, министар Драг. Јовановић редовно испраћа све групе обвезника очинским речима, пре дочавајући им вредност и значај њиховог рада. Високи функционери и чиновници Београдске општине прате обвезнике на путу и стављају им се на расположење у Бору, док надлежне немачке и наше власти у Бору улажу највеће напоре да би обвезницима био олакшан рад у сваком погледу, нарочито што се тиче исхране, хигијене, стана и осталих потреба.

Са последњом групом обвезника који су стигли из Београда у Бор допутовала је и једна група претставника немачке и домаће штампе, са задатком да на лицу места виде и провере прилике под којима обвезници живе и под којима се рад у Бору отправља. Немачки претставници у Бору прво су изложили новинарима начин рада и услове живота обвезника, а затим су их упутили да све то лично на лицу места провере.

УПОЗНАТИ ВРЕДНОСТ РАДА

Високи функционер и вођа свих теренских радова Организације Тот у Бору Фердинанд Шмолка одржао је претставницима штампе говор, у коме је нагласио:

„Сваки од вас који је хтео, могао је одмах од Зајечара да употпуни своје мишљење о Бору, који је неправедно омрзнут. Ради се о томе да сваки Србин упозна вредност рада. У Немачкој се ради од раног јутра па до мрака. Сви Срби морају да учествују у раду, без обзира да ли је у питању сиромах или богат. То је начело спроведено у Немачкој откако је дошао на власт Адолф Хитлер.

Имаћете прилике, наставио је Шмолка, да обиђете логоре, па ћете сами констатовати колико су ваше претставе о Бору и радозима који се на његовом подручју обављају биле погрешне. Уверићете се да је исхрана радника — обвезника добра и обилна, да имају пристојне постеље и ћебад. У мају месецу прошле године рекао сам Претседнику Драг. Јовановићу да ће радници бити смештени под истим условима под којима су смештени радници у Немачкој ,и све је тако спроведено како сам рекао. О томе ћете се и сами уверити. Срби имају своју кујну, своју трпезарију, свој кревет и покривач. Ниједан српски радник није дужан да се стара или да чисти бараке и остале просторије. Зато су одређена и запослена нарочита женска лица. Бараке се редовно дезинфикују. Слама за пуњење сламарица мења се, опаљује и замењује новом. До сада смо утрошили у ту сврху 23 вагона сламе за српске раднике. У свим тим баракама, пре него што су донете у Србију, спавали су немачки војници. Потпуно је разумљиво да ту не може бити луксуза, али он није ни потребан. Сваки српски радник може у једној таквој бараци, здравој и чистој, да спава, да пише и да живи. Сав најпотребнији уређај стављен је српском раднику на расположење. Од сваког појединца зависи како ће се он снаћи. Ако се он сам по стара да улепша своје пребивалиште овде, ја ћу свима и у свему помоћи.

Наш радни програм, подвукао је затим говорник, састоји се искључиво у радовима око изградње друмова и железнице. О раду у руднику нема ни говора. Српски радник је код нас запослен на терену, а то значи на сунцу, на свежем и здравом ваздуху. Видећете на терену шта су до сада радници урадили.

Што се тиче исхране нагласио је, да је за сваког радника предвиђено дневно 900 грама хлеба, 60 грама меса, 20 грама масти или уља, 200 грама купуса, 150 грама кромпира, 15 грама лука, а поред тога 8 комада цигарета, док се за доручак добија чај или кафа.

Сви логори налазе се у најлепшим пределима овог дела Србије. Висина има алпински карактер.

„Ми знамо, завршио је говорник, да је за сваког Србина Божић велики празник и постарали смо се да за време прошлог Божића сваки појединац прослави Бадњи дан, први и други дан Божића, по вашем старом обичају. Тих дана радници нису радили и били су веома задовољни. Сматрам да је потребно развити код сваког радника љубав за рад."

ШТА ЈЕ БОР У СТВАРИ

Шеф целокупне Организације Тот на овом подручју рекао је у главном:

„Сваки је почетак тежак. Са радом смо отпочели пре шест месеци. У прво време није ишло лако. Бор је опљачкан и озлоглашен. Не знам и не видим зашто?! Ја сматрам да је ваша дужност да обавестите како раднике тако и цео српски народ да је ово један подухват — рад у корист целе наше националне заједнице. Молим вас да у вези с тим проверите и уочите услове и прилике рада овде и у околини. Сада видите шта је Бор у ствари.

Са вашом српском омладином, наставио је говорник, опходићемо се и поступаћемо подједнако, без обзира на ранг, положај и породицу појединаца. Могу вам рећи да сам сада веома задовољан. Ми са своје стране учинићемо све што је потребно, како би се све евентуалне непријатности уклониле. Указује се јединствена прилика за све Србе да докажу, да је српском народу потребна једна јединствена заједница и једна воља за рад за опште добро народа ,а све то у духу Нове Европе."

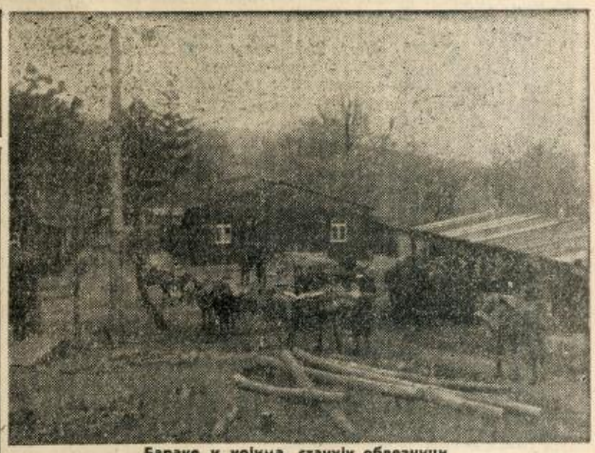

Бараке у којима станују обвезници

Делегат Генералног Опуномоћеника за привреду у Србији изнео је укратко значај умешног поступка с омладином, подвукавши да се народ може придобити само поштеним и праведним поступцима. Васпитни рад је неопходан. Њиме се једино може урезати у душу сваког Србина потреба обнове Србије.

Претставници штампе, обилазећи цео Борски рудник и његову околину, имали су прилике да се на лицу места увере о тачности ових обавештења и да провере живот свих радника упослених на разноразним пословима. Укупан број радника у Бору износи неколико хиљада, од којих је преко половине запослено на разним спољним грађевинским и теренским радовима. Сви они живе под врло сличним, али потпуно хигијенским условима, храна им је обезбеђена, а исто тако и све остале неопходне потребе. Сами радници махом су задовољни, а има велики број, међу њима чак и интелектуалаца, који су се сами по свом нахођењу и добровољно пријавили за рад.

Директори Друштва Борских рудника инж. др. Гебел и инж. др. Крепс упознали су претставнике штампе са историјатом Борског рудника.

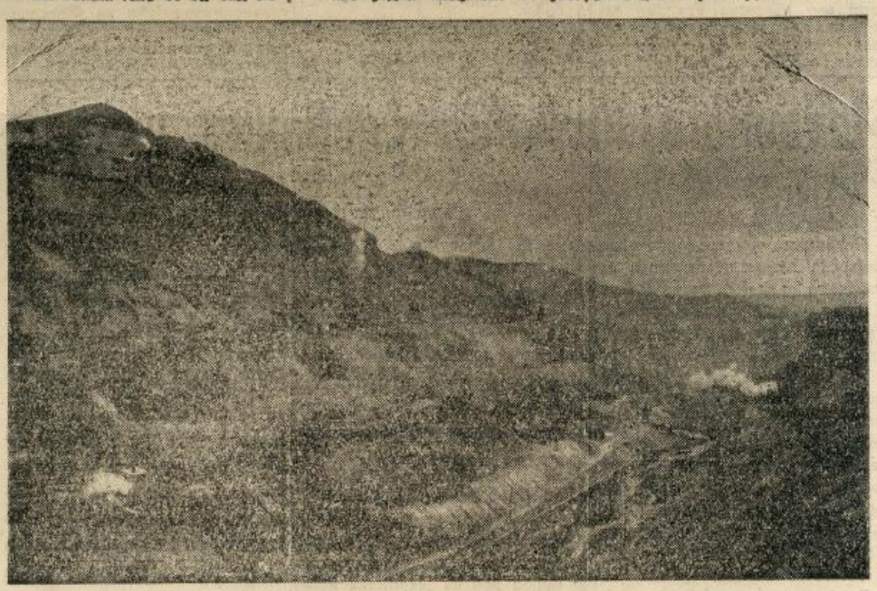

Изглед Борског рудника

Руда је пронађена 1902 године, а рудник је отворен тек крајем 1903 године, тј. кад му је обезбеђен капитал од 5,000.000 динара код Банк Мирабо у Паризу. Године 1941 75 од сто акција биле су у немачким рукама. Рудник, који за време рата није претрпео никакве штете, после повлачења југословенске војске минирани је, саботиран и опљачкан. Рудничка окна, погонска и друга постројења, електрична централа, млинови за мељаву руде, машинске сале за компресоре, топионице и друге инсталације експлозивом су знатно оштећене, а магацини, складишта робе, материјала и алата опљачкани су и потом запаљени. Захваљујући појединим радницима које су остале нетакнуте и доласку немачке војске и стручњака, предузета је одмах хитна обнова рудника и већ после непуних месец и по дана електрична централа је проради ла. Подземна окна, оштећена експлозивом, била су под водом. Њихово чишћење је, услед недостатка потребних пумпи, цеви и других машина, које су такође уништене, трајало годину дана.

Велики део потребних машина и материјала набављен је из Немачке и октобра месеца 1941 године рудник је проради о пуном паром. Потом је стављена у погон нова велика турбина, а већ у новембру прорадиле су и топионице бакра. Од априла прошле године топионица добија конверте за производњу чистог бакра. У јулу исте године прорадиле су погонска машина за вађење руде, а у августу справе за флотацију. Најзад, 19 децембра, отпочео је и рад у одељењу за електролизу бакра. Тиме је рудник потпуно обновљен.

У дирекцији рудника запослено је 70 чиновника, од којих су 24 немачки поданици, а остали Срби, који заузимају разне, па чак и водеће положаје у појединим гранама.

Садашњи радови на подручју рудника су у главном површински. Ради се спољна и искоришћава се сиромашна руда. Подземних радова има у дубини од 461 метар. Руда садржи, поред бакра, још и гвожђа, никла, сребра и злата, а нарочито сумпора.

Недеља дана на ратиштима

ДВЕ КРИЗЕ

Рат поставља стратегији два задатка (или, ако хоћете, један дупли задатак): уклонити опасност непријатељске победе и извојевати победу. Бољшевичка опасност никад није била толико јака као прошле зиме. Док је Европа наставила „нормалан" рат, Совјети су прешли ка тоталном рату. Док је Европа спроводила нормалне мобилизације, Совјети су извршили тоталну мобилизацију.

Историја ће показати да ли је тај прелаз Совјета ка тоталној мобилизацији био само смишљен план, или је ту била неопходност, натурена судбином. Совјетски порази у току претходне две летње кампање усталасали су цело становништво Совјетске Уније: принудне евакуације извесних група становништва, као и бегство јевреја и моторних комуниста у дубоку позадину совјетског фронта, све до Источне Азије, створили су огромне масе људи и жена који су цркавали од глади и које је влада могла збринути само на један начин — мобилизацијом.

Тако су били стављени у службу рата прво ове избеглице, а затим се тотална мобилизација старања, наштаја и жена проширила на све групе садашњег стомилионског совјетског народа. Зимска кампања ове године била је од стране Совјета спроведена у духу тоталног рата — зато је толико и многобројна била војска совјетске зимске офанзиве.

Немачка, а за њом и Европа, прешле су такође ка тоталном рату. Сада се спроводи тотална мобилизација свих европских снага. Али она има циљ да се постигне други део стратегиског задатка — извојевање победе. Први циљ — уклањање опасности — постигнут је снагама предтоталног рата.

Уклоњена опасност

Војска Европе, предвођена војском Немачке, зауставила је совјетску инвазију. Криза европског фронта је пребројена. У томе је смисао последњег говора Адолфа Хитлера, у коме је он одао признање натчовечанским напорима и легендарном јунаштву заштитника Европе у зимским борбама.

Криза је пребројена. То се види и из извештаја са Источног фронта, и то не само немачких, већ и совјетских. Москва је у својим званичним саопштењима престала да јавља о победама. Престала је да примењује стереотипну формулу: „Настављамо офанзиву у истим правцима" и прешла је на магловитој формули: „Боримо се на истим правцима". Допуски извештаји уз званично саопштење су мало искренији и признају да су совјетске трупе прешле у дефанзиву на главном сектору, на јужном. Што се тиче енглеских и америчких дописника из Москве, они су пали у тешку депресију и јављају о одбранбеним тешкоћама Совјета, о извесним губитицима терена и о немачкој активности која је у сталном порасту. Док Немци саопштавају да су избили на средњи и горњи ток Доњеца, Харолд Кинг из Москве јавља да су Немци на више места прешли Средњи Доњец, јер Совјети нису били у стању да спрече прелазе на фронту широком 250 километара.

Ситуација Совјета постаје све тежа, јер се примећује несташица резерви. Сада се Стаљину свети безобзирно жртвовање милиона и милиона војника. Али, Стаљину је сада притекао у помоћ Черчил. Он му је ових дана послао својеручно написано писмо у коме каже: „Ја сам ових дана са великим интересовањем разгледао одличан совјетски филм о победи црвене војске код Стаљинграда. Наши филмски оператери, који су били додељени нашој осмој армији, снимили су њену победу у пустињи. Ја сам дао превести на руски језик натписе уз тај филм и шаљем вам да тај филм гледате. Официри и војници осме армије биће сигурно поносни кад буду знали да су њихови савезници — војска и народ Совјетске Уније — видели слику њихове победничке борбе."

Дакле, Черчил је послао један филм. То је његова помоћ Стаљину. У том одашиљању филма, као реванш за совјетски стаљинградски филм, Стаљин треба да увиди да су „јунаци" Ел-Аламеина равни совјетским борцима код Стаљинграда. Штавише, Стаљин треба да разуме да осма британска армија врши такав задатак, да не треба више тражити од Британије успостављење другог фронта.

Криза на мору

Уосталом, сада не може бити говора о другом фронту. Док је Европа пребродила кризу на Истоку, Британоамериканци ушли су у акутну кризу на Атлантику. Та криза онемогућује остварење другог фронта. Према америчким подацима, треба 200.000 бр. тона бродске запремине за превоз само једне тенковске дивизије са 10.000 људи, са 100 тешких тенкова, са 25 пољских топова, са 35 камиона за пешадију и са 95 моторизованих топова. Инвазиона војска мора да се састоји од 100 дивизија, те је за њу потребно 20 милиона тона бродске запремине — толико колико преостаје пловиног парка Американцима и Британцима за све њихове светске саобраћајне потребе.

Кризу саобраћаја сад је недвосмислено нагласио врховни заповедник британске флоте адмирал Кенингем, који је карактерисао садашњи рат као борбу за комуникације. Говорећи о тој борби, енглески лист „Дејли Мејл" признаје: „Подморница има иницијативу."

Осим иницијативе она има и неоспорну надмоћност као што је то отворено рекао посланик Доњег дома Клемен Девис, који је изјавио да није ствар решена тиме што је створен одбор за проучавање питања борбе против подморница.

Тај одбор је измислио комбинацију конвоја, заштићеног од стране ратних бродова са ваздушном заштитом руте конвоја. Та комбинација није положила испит: ових дана је био преполовљен један огромни конвој који је изгубио 32 пароброда у биткама које су трајале 4 дана и 4 ноћи. Ова немачка победа толико је утишала на јавно мњење непријатеља, да је чак и амерички министар морнарице Нокс, идиото-оптимиста, морао изјавити да су се подморнички напади „у извесном смислу" појачали. У извесном смислу — то значи у смислу потапања.

И Черчилов помоћник Атли је морао казати да је Атлантска битка ушла „у веома озбиљан стадиум". У вези с тим лист „Опсервер" оштро напада првог лорда адмиралитета Александера, који је пре кратког времена одржао оптимистички говор у Лондону и који је тим говором само обмануо британско јавно мњење. У Америци иста обмана се врши у већем размеру и у много наивнијем тону. Тамо ипак треба вести о неким сензационалним изумима који треба да уклоне подморничку опасност, као што путујући шарлатан уклања зубобољу.

Британоамеричка криза постаје све јача и јача.

Тешкоће на Атлантику нису једина брига јудопослушних нација. Пацифик такође забрињује јавно мњење тих нација као и њихове стратеге. За карактеристику стања на ратишту Тихог океана можемо навести мишљење неутралног посматрача, потпретседника аргентинске републике Франка Бартоломија, који се ових дана вратио са информационог пута по Пацифику. Он се упознао са стратегиским, политичким и привредним чиниоцима које одлучују на Пацифику и дошао је до закључка да време ради за Јапан. Он тврди следеће: „Ако европска осовина не буде побеђена у најкраћем времену и ако на тај начин Јапан не буде остао усамљен у борби, онда ће он моћи да издржи рат који може да траје 5, чак и 10 година. Јапан организује огромни и богати привредни простор и појачава своје снаге из дана у дан."

Франк Бартоломи сматра однос снага на Пацифику као веома неповољан за Американце. Он каже: „Ако се Амерички главнокомандујући адмирал Немиц одлучи још за једну већу поморску битку, и ако он ту битку изгуби, као што је изгубио све претходне, онда ће Јапанци моћи да освоје Аустралију, да зазуму Хавајска острва, па чак и да извруше искрцавање у области Панамског канала".

Чак и Енглези сматрају да је ситуација Американаца на Пацифику веома мучна. Само што о њи пишу о томе веома увијено. На пример, војни коментатор Рајтера писао је 18 марта да је задатак Мек Артура у почетку 1942 године (кад је он постао главнокомандујући на Филипинским острвима) био следећи: помоћи Филипинцима да изврше офанзивне операције према Јапану. Ово Рајтерово тврђење приказује, с једне стране, колико је фантастична стратегија Американаца, који су се надали да ће филипинска војска од неколико десетина хиљада уроћеника, уз помоћ 15.000 америчких војника, моћи да нападне јапанску територију. С друге стране, тај Рајтеров чланак иронично испољава огромну разлику између Мек Артурових планова и садашње његове тактике чувања онога што Јапанци не нападају.

Пепељуга садашњег рата

Американци су и даље пасивни на целом Пацифику. Они не могу да активизирају свог савезника, чунгкиншку Кину. Та земља је Пепељуга садашњег рата. Не зато што има неких високих духовних особина, као она девојчица из бајке, већ зато што и она мора да носи дрвље док друге кћери јеврејског империјализма имају раскошних хаљина. Министар спољних послова чунгкиншке владе В. Сонг написао је ових дана у чунгкиншком листу „Такунг Пао" уводни чланак у коме се жали да је Енглеска добила 67% целокупног ратног материјала испорученог из Америке, док је Чунгкинг добио свега 2%. Кинез са индигнацијом говори о томе да се Чунгкинг запоставља зато што нема финансиске могућности да плаћа ратни материјал. „Али, каже В. Сонг, за 6 година свог оружаног отпора чунгкиншка Кина је крвљу свог народа исплатила један део свог дуга Британоамериканцима, исплатила је унапред." Чунгкиншки министар на крају свог чланка пише: „Кина захтева помоћ, а не моли више за помоћ."

Али Американци су пословични људи. Зато амерички часопис „Њу Уик" критикује те чунгкиншке захтеве, јер сматра да одашиљање помоћи ваздушним путем „кошта више него што вреди сама помоћ". Додуше Енглези су двапут покушали да направе јевтинији пут довоза, т.ј. да успоставе саобраћај бурманским путем. Али ти њихови покушаји били су још конфузнији од овога Аајзенхауеровог покушаја да се искрцавање у Африци сматра за други европски фронт. Енглези су у Бурми двапут прешли у напад са снагама од неколико пукова, и оба су пута, после неколико дана борбе у непосредној близини западне границе Бурме, били потучени.

Чунгкиншка Кина је препуштена сама себи. Њена отпорна снага смањује се катастрофално. Буџет ове године износи 16,5 милијарди, док је приход раван само 5,5 милијарди. Дефицит је био надокнађен штампањем банкнота. Пошто је чунгкиншка Кина земља ограничена у пољопривредним могућностима, то су цене намирница скочиле за више од 3.000%, према ценама пре избијања кинеског конфликта. У вези са катастрофом оне мале индустрије која се налази у чунгкиншкој зони, ратни потенцијал Чан Кај Шекове Кине постаје сасвим незнатан. Један од „четворице великих", то је Чан Кај Шек, је већ онеспособљен. Други, Стаљин, је доживео највећи пораз у току целога рата, а то је слом зимске офанзиве. Трећи, Черчил, добија тешке, судбоносне ударце на Атлантику, а четврти, Рузвелт, толико је заузет претстојећим изборима за парламент, да целу стратегију рата удешава према потребама предизборне кампање. Зато ствара политичке, социјалне и економске планове који немају реалне основице, а у стратегији ствара такве задатке које се могу остварити без тешкоћа: блокира француски Мартиник и француску Гвијану, увлачи се у Абисинију итд., а избегава стварно ратовање, јер осећа своју слабост.

М. Војновић

Четворогодишњица Словачке државе

Написао Александар Мах,

министар унутрашњих послова Словачке републике

Приликом четворогодишњице словачке независности, мора се нарочито подвући, да независна Словачка није ниуком случају творевина неке повремене констелације или дипломатске игре.

У дунавској котлини, на подножју Карпата, Словаци су имали своју прву државу. Та словачка независна држава наново је обновљена после читавих хиљаду година патњи борби, на основу природног права у испуњавању сопствене воље једног народа, а са помоћу Воће Рајха и немачког народа.

Треба нарочито истаћи, да Словаци припадају словенском стаблу народа, али да су искусили баш као мали словенски народ, да буду гоњени и уништавани, и то од јачих словенских народа, када би потпали под њихову власт. Тако да је Божија заповест и природно опредељење, да у простору у коме живимо будемо привредно, политички и морално у најтешњем пријатељству и под заштитом великог немачког народа.

Шта нам у другом случају прети, имали смо довољно жалосних искустава у прошлости, као и данданас, читајући јавно објављене намере англосаксонаца и бољшевика, у случају њихове победе.

Бољшевизам је за све словенске народе, а поготову за мале, много већа опасност него за несловенске народе. Већ у септембру 1939, у рату против Пољске, Словаци су били први у борби, који су стали раме уз раме са Немачком. То је исто било и у јуну 1941, у рату против бољшевизма.

За ову судбинску борбу, ми смо на дан четворогодишњице наше независности, сакупили све снаге на отаџбинском фронту, да би помогли наше јуначке дивизије на источном фронту.

Ми Словаци, видимо како у бољшевизму, тако и у капитализму поробљавајуће и злочиначко дело јеврејства. Код нас је борба против јеврејства исто што и борба против бољшевизма. Андреј Хлинка водио је свој народ кроз двадесет година у бившој Чехословачкој у борбу против јеврејског бољшевизма.

У истом циљу створио је Адалберт Тука, пре двадесет година, организацију Родобран, доцније обновљену. Кад је доцније Хлинкина гарда пооштрила борбу против јудеобољшевизма, дошло је до сарадње са националсоцијалистичком немачком.

Та чињеница довела је 14 марта 1939, до прогласа независне словачке државе.

Словачка је прославила своју четворогодишњицу без великих свечаности и парада, у озбиљном и дисциплинованом раду у земљи и јуначкој борби наших војника на Истоку.

Подвизи наших војника на источном фронту познати су целом свету и ми смо на њих поносни. Шта смо у отаџбини постигли, о томе говоре статистике, бројеви, али најбоље говори о томе ред, дисциплина, воља за радом и задовољан словачки народ.

Створили смо један националсоцијалистички поредак, који одговара нашим словачким приликама, нашим интересима, души нашег народа и одговара нашим националним циљевима.

Ко познаје Словачку, ко је код нас био у гостима, дајте ми за право, када кажем, да се Словачка труди, да буде једна уређена и мирна земља Нове Европе.

Претплатите своје у заробљеништву на

СРПСКИ НАРОД

Претплату прима „Преса"

Београд Влајковићева бр. 8

Тромесечна претплата стаје дин. 45.—

Заштита од пролећних мразева

Пролеће се приближава и топло време ове године може да истера рано пупољке на нашем воћу. У том случају воћар мора бити веома опрезан, јер се појављују два велика непријатеља, која рано пролеће само по себи доноси: то су пролећни мразеви и слане. Пролећни мразеви могу преко ноћи да униште читаве воћњаке и читаве воћарске крајеве. Али добар и савестан воћар може са извесним трудом и предострожношћу наћи томе лека.

Пролећни мразеви настају услед наглог наилажења хладних ваздушних струја. Слана пада у тихим, ведрим ноћима без ветра и облака у виду росе, коју нарочито треба очекивати после априлских и мајских хладних киша у току дана, ако се предвече време пролепша и изведри.

Воћар у таквим случајевима не сме да препусти своје воће, као ни виноградар свој виноград, милости и немилости мразева и слане. Неколико ноћи проведених на опрези, поред термометра за мерење температуре, неколико унапред припремљених гомила сламе, сувог лишћа, шаше, корова, грања, лозе и друге дивље траве са мало катрана, могу са сигурношћу да спрече огромне штете које су иначе мраз и слана у стању да изазову.

Гомиле за сагоревање треба при свакој опасности од хладноће распоредити око воћњака и винограда на растојањима од 10 до 15 метара, а међу самим редовима на већим растојањима до 50 метара, више с оне стране с које обично ветар дува. Ако се термометар у току ноћи спусти до нуле припремљене гомиле са катраном треба одмах запалити. Из њих се развија густ дим, који као облак прекрије воћњак или виноград, чувајући биљке од убиственог промрзњавања.

Ако је слана већ пала у току ноћи, онда се гомиле пале ујутро на пола сата пре изласка сунца, а облак треба да се одржава над воћњаком или виноградом отприлике 2 сата.

По виноградима већ се намештају жице за америчанску лозу
(Снимак „Српски народ")

Апел пољопривредним теренским стручњацима

Министар пољопривреде и исхране инж. Радослав Веселиновић упутио је личним расписом један апел свима пољопривредним теренским стручњацима, у коме их позива да оправдају поверење које им је указано. Министар у свом апелу између осталога каже:

„Путем планске пољопривредне производње могу једино да се задовоље потребе народа у правилној његовој исхрани. Мада сада на територији данашње Србије нисмо производили у довољној мери многе производе који су неопходни у исхрани, као што су уље, кромпир, шећер итд. а друге пак уопште нисмо производили. Сада их морамо произвести, јер не можемо ни од куда да их увеземо. Наш народ у многим пасивним крајевима и у већим варошима оскудевао је прошле зиме, а и сада још много оскудева у храни. У интересу опстанка српске народне заједнице морају се пре свега предузети све мере да се произведе што више хране. Овај посао имају да изврше у главном наши земљорадници. Али на овом послу као најважнији и сарадници земљорадника имају и морају да буду агрономи и остали пољопривредни стручњаци.

„Пољопривредни стручњаци, завршио је министар, будите прави народни учитељи и апостоли у овим тешким временима по српски народ. Цео народ ће вам бити захвалан, а ви ћете тиме извршити своју дужност према народу и својој струци."

Како треба искористити и неговати повртњак

Србија нарочито оскудева у одабраном и обрађеном баштенском земљишту услед досадашњег слабо развијеног и нерационалног повртарства.

Да би се овај недостатак колико је највише могуће попунио, потребно је да се изведе комбиновано гајење поврћа, које ће се земљораднику богато исплатити, а земљи донети лепе приносе за исхрану.

Комбиновано гајење поврћа састоји се у томе, да се на истом земљишту произведе више врста поврћа, с тим да једно другом не смета, а да земљиште никако не остане без усева, односно да се две или више врста усева гаје једновремено.

Према мишљењу стручњака повртарске биљке треба поделити на: предусеве, главне усеве, међуусеве, поусеве и зимске усеве.

Као предусеви долазе у обзир ране повртарске биљке које се сеју у фебруару, марту, евентуално у априлу, а стасавају за 1 до 3 месеца, као спанаћ, црни и бели лук за перо, главичаста салата, роткзице, рани грашак, рана шаргарепа и рана келераба.

На истом земљишту могу сменити ове биљке главни усеви који се сеју и саде од маја, а споро се развијају, као што су црни и бели лук за главице, пасуљ, кромпир, зимски купус, грашак, празилук, зимска ротква, цвекла, паприка, целер, краставци, паштрнак, першун, шаргарепа, тиквице и бостан.

Као међуусев за кромпир може да дође позни купус, карфиол, кељ, главичаста салата, роткзице, а после ње краставац.

Као међуусев за шаргарепу долазе у обзир црни лук за перо или за главице, роткзице и спанаћ.

Као међуусев за карфиол или купус долазе у обзир роткзице, салата, келераба, целер, першун и цвекла.

Као међуусев за пасуљ долазе у обзир прокељ, главичаста салата, рана келераба или роткзице.

После главних усева сеју се поусеви, који стасавају за бербу до јесени. То су грашак, пасуљ за бораницу, зимска ротква, кељ, прокељ јесењи бели и црвени купус.

Најзад на исто место долазе зимски усеви који сазревају позно у јесен или рано у пролеће, као спанаћ, боб, грашак, извесне сорте црног и белог лука.

НАЈБОЉЕ ЂУБРЕЊЕ ПОВРТЊАКА

Правилно ђубрење земљишта је од основне важности за успех усева. Данас, кад нисмо у могућности да добијемо вештачка ђубрива, у толико већу пажњу морамо да обратимо и у толико већу примену да дамо ђубривима која можемо добити на сопственом газдинству.

За повртњак је од огромног значаја ђубрење тако званим компостом, то јест ђубривом које се добија од мешавине разних отпадака биљног и животињског порекла.

Ђубрење повртњака компостом треба да се изврши рано у пролеће, одмах после риљања, да би компост дошао на влажну, а не на суву земљу.

Преко целе површине повртњака, односно оног дела који треба ђубрити, компост се растура у слоју око 6 до 8 сантиметара висине, а затим се заоре да би се ђубриво затрпало.

Ако компоста нема у толикој количини да би се цео повртњак или извесни комплекси могли потпуно посути што ће бити најчешћи случај, онда се ђубри свака биљка појединачно. Непосредно пре расађивања у сваку јаму ископану за расад спусте се 3 до 4 шаке компоста помешаног са земљом, или се пак компост растури у претходно ископане бразде при заћењу на редове. Код бостана и тикава ископа се за сваку биљку око пола метра дубока јама, која се затим испуни мешавином упола компоста и плодне земље.

За спремање компоста ископа се јама у коју се сипа слој плодне земље од 20 сантиметара, па се прекрије слојем стајског ђубрета. Преко тога бацају се кућински и кућни отпаци, коров, суво лишће и слама, као и сви остали животињски и биљни отпаци. Све то покрије се слојем земље, док се јама не испуни. После 6 месеци компост се прекопа, а у току лета добро је да се залива, нарочито осоком. По правилу треба компосту годину и по дана да би узрео. Тада му се додаје још чађ, пепео и креч.

Треба имати на уму да је компост најбоље домаће ђубриво и да је његова вредност далеко већа од вредности стајског ђубрета.

Пролећни радови на озимим усевима

Сачувати озиме усеве, нарочито пшеницу, треба да буде у пролеће један од најважнијих задатака пољопривредника.

Нарочито треба бити опрезан овог пролећа, због раних изузетно топлих дана, јер би евентуални позни мразеви могли изазвати велике штете.

У сваком случају први пролећни посао око озимих усева мора да буде дрљање, које је врло корисно за усев, а истовремено уништава у првом зачетку коровске траве. Нарочито ако је пролеће суво, усеви после дрљања постају отпорнији према суши, а принос подрљаног жита биће, како је опитима утврђено, знатно већи.

Дрљање треба обавити кад је време суво, без ветра, а има изгледа за скору кишу. Врши се лаким гвозденим дводелним или троделним дрљачама, којима се земља уситни и усев донекле прореди, а коров уништава.

Исто је тако пролећње дрљање препоручљиво за детелишта.

После дрљања долази ваљање. Ваљак може сваки пољопривредник сам израдити од тврдог и тешког, најбоље брестовог дрвета, тако да буде метар и по до метар и 75 сантиметара дугачак, с пречником око 50 сантиметара. Ваљање се обавља по сувом времену, пошто се земља посуши. Ваљањем се уздигнуте жилице опет приљубе уз земљу, те нема опасности да ће их пролећни ветрови опрљити.

У случају ако је мраз истерао жилице сувише напоље, добро је прво усев поваљати, па тек недељу дана доцније, кад се жилице ухвате за земљу подрљати га, а затим, ако је време суво, још једном поваљати.

—:—

Још је време за сађење јагода

С обзиром на велики значај који у данашње време воће добија у људској исхрани, све већу важност има и гајење јагодастог воћа, које по својој хранљивој вредности а нарочито у погледу садржине витамина, долази на прво место.

Због тога они земљорадници који су из ма каквих разлога пропустили да на јесен засаде на свом имању јагоњак, још увек имају времена да тоураде.

Земљиште одређено за јагоњак треба обрадити у дубини до пола метра и обилно пођубрити сагорелим стајским ђубретом. Живиће јагода треба садити у квадрату на 40 сантиметара растојања или у лејама широким метар и 20 сантиметара, на 40 сантиметара ред од реда. Засађене живиће треба добро залити.

Саднице јагода могу се набавити код државних воћних расадника и код приватних одгајивача. Приликом набавке најбоље је посаветовати се са стручним пољопривредним органима.

Рад општинских пољопривредних одбора

Министарство пољопривреде и исхране донело је упутства за рад општинских пољопривредних одбора и заклада. Тим упутствима предвиђено је да сав рад на унапређењу пољопривреде иде преко ових одбора. Они се морају старати о пољопривредном искоришћавању општинских имања, испаша, утрина, расадника итд. Одбори морају настојати да оснивају станице за чишћење, тријерисање и запрашивање семена, да се старају о отварању приплодних станица, да помогну спровођење планске пољопривредне производње на терену и да обављају све послове којима је циљ унапређење пољопривреде код нас. У општински пољопривредни одбор улазе три до пет чланова, лица из те општине, по могућству с пољопривредним образовањем. Осим тога у раду одбора учествује и реонски економ.

Општински пољопривредни одбор има свој буџет, који као посебни додатак улази глобално у састав општинског буџета.

Делатност Дринске пољопривредне коморе

Извршни одбор Дринске пољопривредне коморе, који се састао у Ваљеву, поделио је као свој прилог свима основним школама са територија округа ваљевског, шабачког, ужичког и краљевачког разних поучних књига из области пољопривреде за 60.000 динара, које се имају поделити добрим ученицима.

Да би допринео свој удео на збрињавању и помоћи заробљеничких породица, као и шиљању пакета сиромашним заробљеницима, Одбор је решио да издвоји новчане помоћи свима српским одборима Друштва Црвеног крста на територији те коморе. Поред тога издате су извесне суме у циљу унапређења пољопривреде.

ПРИПОВЕДАЧКИ ДАР У ПОРОДИЦИ ЛАЗАРЕВИЋ

АНЂЕЛИЈА Л. ЛАЗАРЕВИЋ

Сваки фебруар је суморан. Сваки је хладан, пуст. Свакако да је и фебруар 1926 године био такав. И двадесет пети дан тога месеца, онда, када је заувек заклопила своје пажљиве очи Анђелија, ћерка књижевника Лазе К. Лазаревића.

За Анђелију Лазаревић није само тај последњи, претсмртни месец био месец овоземаљских мука. Цео њен живот јесте једно тешко боловање из корена. Цео њен живот, што ће рећи четрдесет година и неколико месеци, јесте физичко избољевање. Сенка тог боловања је, разумљиво, пала и на њено стварање, књижевно у првом реду.

Наследивши од геніјалног оца приповедачки дар, она је сама говорила: „На мене су навалиле болести сваке врсте, наслеђене и ненаслеђене... Болести имам изобиља на лагеру... Увек вучем један овакав терет као што су моје срце, плућа, бубрези...“ Такве реченице шарају њена писма пријатељима. Била је свесна да јој је судбина ненаклоњена.

Зато је и тражила један други живот, ван свога физичког живота. Сносила је такав свој живот стоички. Редовно се ни школовати није могла због здравља, боље рећи због болести. Основну школу, сликарску школу и четири разреда гимназије, целокупно своје „званично“ образовање завршила је углавном приватно. И то на скокове. У двадесетпетој години била је „мала матуранткиња“.

Школа, као средство помоћу кога би дошла до животне егзистенције, није ни била потребна Анђелији Лазаревић. Припадала је породици чије је материјалне темеље солидно поставио, и оставио, најбољи српски приповедач, Лаза К. Лазаревић. Могла је, дакле, бити до краја живота београдски сноб такозваних виших кругова. Међутим, Анђелија у тридесетшестој својој години пише: „Ја сам одавна дошла до тога да рад у стварима један истинити циљ: да испуни живот и да га учини сношљивијим“.

Такво гледање на рад довело ју је дотле да постане наставница цртања у Првој београдској женској гимназији. На том положају остала је до краја живота.

За време Балканског рата Анђелија Лазаревић се могла видети како добровољно ради у болници. Знала је добро шта је болест. Желела је зато да и сама, као „здрава“ допринесе нешто општој националној ствари.

Свесна да се не може школовати како је желела, „до краја“, она прибегава озбиљном самообразовању. Универзитет јој није могла лако прежалити. Утеха јој беше што је могла једно време као ванредни слушалац, похађати часове књижевности на Филозофском факултету.

У почетку Анђелија Лазаревић је веровала да је сликарство оно поље на које је вуку њене урођене способности. У четрнаестој години се уписује у приватну сликарску школу Карла Кутлика, боље познатог касније као Риста Вукановић. Али... болести, болест. Прекиди ради одласка у разна климатска места на опоравак. Најзад, као одлична ученица, 1911 она завршава ту школу која је већ постала државна.

1914 одлази у Минхен ради усавршавања Али рат је примора да се брзо врати кући. Прве две године ради у прокупачкој болници. Како јој се измакла прилика да искористи „минхенску школу“, радила је за време рата сама, користећи се стручним саветима нашег великог сликара Уроша Предића. После рата одлази у Париз где проводи у сликарској академији и по уметничким галеријама годину дана. Вративши се у Београд не престаје с радом. Дубровник, Хвар, Сплит, Словенчака, места и крајеви куда одлази ради здравља, богати су јединственим мотивима за боје њене палете.

Око педесет слика је Лазаревићева излагала на изложбама „Ладе“ и то у годинама од 1920 до 1924.

Али главну своју делатност Лазаревићева је показала ипак у књижевности. „Књижевна жица“, поред болести, остала јој је као утеха од знаменитог оца. Још пре рата, 1914, она даје Скерлићу једну од најзначајнијих својих приповедака „Лутања“ да је штампа у *Српском књижевном гласнику*. Смрт и рат спречава Скерлића да приповетку штампа а рукопис пропада у штампарији.

Са својом сликарском „мисијом“ она се мири искрено: *„Требало би имати више талента и више вере у себе но што ја имам за сликарски рад“*. Воља за књижевним радом све више влада њоме. *„У мени није ништа у стању да угуши вољу за писањем... Осећам скоро стид што се бавим тиме са тако мало школе што ја имам, али то је рођено са мном и то је јаче од мене...“*

Исувише је имала самокритике ова племенита душа. *„Мало школе...“* Али као да је сама заборављала своју природну развијену интелигенцију. Необичним трудом успела је да савлада четири европска језика на којима је могла пратити страну литературу: немачки, француски, а касније и руски и италијански.

Још за време рата пише, поред сликања. Та природа није могла никако бити без рада. Можда тој активности има да захвали што је ипак успела да проживи живот од преко четири деценије, иако је непрестано уствари била само један тежак, безнадежни болесник.

Књижевно дело Анђелије Л. Лазаревић, дело уосталом које јој је и сачувало име и после смрти, није обимно и бројем велико. Као и њен отац, тако и она није много написала, али што је написала то је од вредности: седам песама у прози, једно „Писмо из Сплита“ и, најглавније, шест приповедака од којих је најдужа „Паланка у планини“.

Готово сва ова своја „дела“ Анђелија Л. Лазаревић је штампала за живота, после рата у часописима: Књижевни југ, Дан, и, већину у београдској „Мисли“. 1926, ускоро по њеној смрти, Српска књижевна задруга издаје „Паланку у планини“ са прештампаним „Лутањима“ у једној књизи.

Свет Анђелије Л. Лазаревић, који она уноси у своје приповетке, јесте реални свет у коме је она сама живела, који је добро познавала и разумела. Ако иде у Далмацију она ће запазити тамошњи живот, имаће око и срце за јунаке своје, које ту налази, за страсти и патње тих јунака, које ће топло описати рецимо у „Анети“. Или ће се сетити свога детињства и написати дирљиву приповетку „Михаило“.

А њена приповетка „Лутања“ износе пред нас живот једне уметничке школе. Ту је љубав између два млада бића, али љубав која се више наслућује у дрхтавим речима и несигурним поступцима, него што се признаје и стварно доживљује. Љубав је главни мотив у већини приповедака Анђелије Л. Лазаревић.

Све своје приче Лазаревићева је писала једним лепим, чистим, мирљивим стилом који није без топлих боја, без душе. Она има смисла и за ретка запажања, за занимљиве описе, за хумор а нарочито за суморне рефлексије.

Ево неколико примера такве рефлексивности:

— Често човек, коме се све руши, има неко горко уживање у томе, да гледа како се руши. Није довољно да ми волимо некога да бисмо били задовољни: потребно је да и он воли нас. Љубав не зна за јуче и сутра, зна само за данас: она има своју логику — логику заљубљених; она ствара засебан свет — свет заљубљених. Зато човек који никад није волео не уме да суди о љубави, а човек који је волео суди само према себи. Никад један трезвен човек не може да схвати речи и поступке заљубљеног човека.

Или:

— Има нас много таквих: кад треба радити питамо се „зашто?“ или „нашто?“, и оно што би могло имати вредности, изгуби је; кад нам се јави радост у животу, ми не верујемо, јер је дошла сувише просто, и не пружамо руку да тражимо оно што треба да припадне нама. И живот пролази као велика река, проноси благо које бисмо могли имати, али ми седимо на обали и сумњамо.

Или:

— Мало је дана мира. Кад се у души дигне бура, навале жеље за нечим објашњивим; као таласи бесне, траже одушке, душа би да да израза себи — одједном клону руке, свест о немоћи

Анђелија Лазаревић

(Цртеж: К. Н.)

буди се, душа осећа ланце. Зашто та жеља за висином код оних који немају крила?

— Зар мало пута човек каже нешто не мислећи; лепо звучи, згодно дође — и човек рекне.

И још колико би се сличних ствари могло извући из редова ове ретке женске способности која је знала свој задатак, која је обављала узорном истрајношћу и надчовечанским прегарањима тај задатак и чија Марија у „Лутањима“ жестоким сумњама раскида своју душу: „Је ли истина да не могу? Зар ће живот проћи не оставивши трага? Угинуће осећање и све што је силно — усахнуће. Зар нико неће разумети ову ноћ!?...“

Не. Могло се! Живот је прошао, али је оставио трага! Све што је било силно није усахнуло! А за ноћи, дубоке црнилом и тешке од језивих бура мисли, има разумевања и — дивљења.

В. Ф.

Фрагмент из „Путања“

„...Пробудила се око пола ноћи; пробуди је куцање срца и осећање на души, тешко као олово. Не крећући се из положаја у коме је била, не отварајући очију, поче да мисли, продужи да мисли оно што ју је мучило тих дана. „Па добро, каже, признаћу немам талента; ја нисам кукавица да обмањујем себе. Треба једаред бити начисто: зашто радити без успеха, зашто губити време, кад би се корисније могло употребити?“ — „Нашта?“ упита један глас и удари срца убрзаше. Зари главу у јастуке не отварајући очију и покуша да нађе каквог одговора. „Ма ништа: ето, на пример, на... на...“ Ударци срца почеше да је гуше. Отвори широм очи... Преко спуштених завеса клизе сенке оголелих грана покренутих нечујним ветром. Напољу је светла ноћ. „Шта да чиним са животом кад изгубим ослонац у раду? — Па зар зато варати себе? До истине ће се доћи, што дубље у толико горе. — Али ако могу, ако је ово застој, ако дубље створим нешто велико?“

— „Мислиш?“ — засмеја се циник у њој.

Устаде. Соба хладна, ватра се у пећи угасила. Напољу је снег и месечина. Знала је добро како изгледају завејане старе и високе тује пред кућом, повијене под теретом снега. Покушала је једном да то представи на платну, и није успела: слика не изазва ни из далека оно осећање које изазива њихова башта с непомичним тујама, завејним вољкама и целцем снегом, на коме се познају само дубоки трагови мачјих ногу.

Подложи ватру и, дршћући, зави се у вунени шал. Ноћ је, ноћ без сна: једна од оних ноћи кад оживљују мртви предмети: све има израза, све говори, дише. У тишини ноћи Марији се чини да их чује.

Отвори врата од пећи и угаси свећу. Дуге сенке предмета по соби полетеше чак до таванице, вилински заиграше вијући се, а међу њима и њена џиновска сенка. Кад диже руке да покупи растурену косу, и дута сен помаче руке немирно, играјући, дршћући, сави и диже праменове косе.

Ноћ је. Једна од оних чудних ноћи кад се не спава: човек се осећа већим, савршенијим, почиње да схвата нешто што дотле није схватио, чује звуке које још никад није чуо: простор је пун невидљивих бића, свака стварка говори. „Ах, ето, то дати, само то! Ја хоћу да стварам, ја могу. Дајте ми платно, боје, ево створићу нешто велико — ко каже да сам слаба!“

. . . . . .

Ватра у пећи слабо осветљава неуоквирене цртеже на зиду: сваки цртеж незадовољство, сваки потез сумња, свака успомена бол.

„Је ли истина да не могу? Зар ће живот проћи не оставивши трага? Угинуће осећања и све што је силно усахнуће. Зар нико неће разумети ову ноћ!...“

„А, јесењи пејсажи, безбојни и хладни, где је у вама моја душа?“

Седа на дрва крај пећи, увијена у вунени шал. Страх је одједном зидова њене собе, плаши се жутих руку којима је обухватила и стегла колена.

„Шта ћеш са животом?“ пита се, „нашта ће ти, треба ли коме?“

Ево суза — кукавице сузе! Чело јој пада на колена, тело дршће од плача. Не види више безизразне очи њених цртежа, ни безбројне пејзаже — не чује говор ствари.

Ноћ је... ноћ без сна: једна од оних ноћи кад се истина јавља човеку у свој наготи, немилосрдно руши илузије, прича му о слабости и немоћи; о ништавилу жеља. И док хладни разум схвата, спутана душа плаче горким сузама разочарења...“

Задужбина Немањина

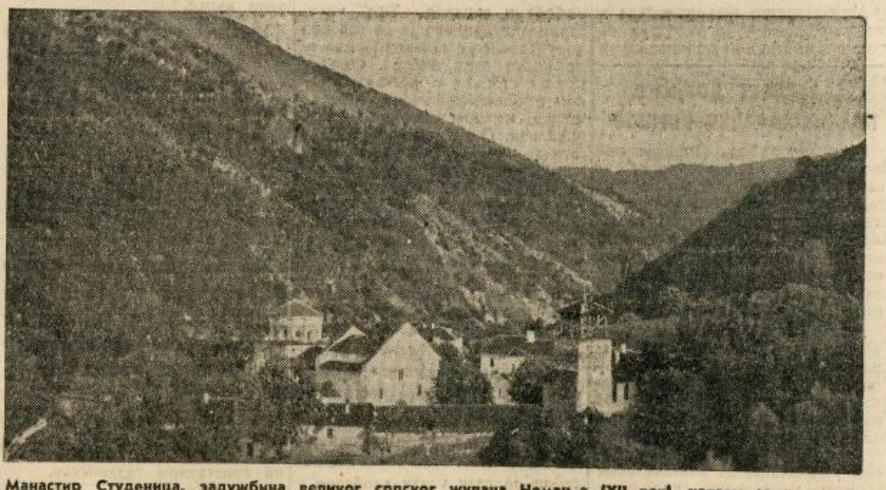

Манастир Студеница, задужбина великог српског жупана Немање (XII век), налази се у дивном оквиру брда и шума

(Архив „Српски Народ“)

Независност и рат или зависност и мир

Теорија г. Живојина М. Перића, проф. Београдског универзитета

II

Недаћа човечанства, у колико се тицало тога да се нађе једна организа[ција] која би најбоље могла да осигура његову срећу, састојала се не у томе што се истина човечанству овде измицала већ у томе што се људи нису умели одлучити између две истине или, ако се хоће, између два решења. Човечанство је, дакле, увек имало, у овом погледу, један embarras du choix и тај embarras чинио је да је оно патило: истине између којих је човечанство имало да бира делиле су га а дееба је значила борбу и бол.

Тако — и ми немо се задржати овде само на питању рата и мира — ако се пође од принципа слободе и независности (како народа тако и појединца), тј. ако се верује да се срећа човечанства налази у потпуном остварењу овога принципа, онда у исто време треба се одлучити за теорију рата и рећи да је он неизбежни пратилац човечанства. Доиста, проповедати доктрину суверености народа то значи проповедати примену, и на човечанство, биолошког закона борбе фела, закона који није ништа друго него један специалан случај општега закона борбе међу силама у свету. Једна суверена држава, тј. слободна и независна, јесте сила, а свака сила има тежњу да прошири своју моћ како у простору тако и у времену: једна држава чија суверености се врши само на једном делу земље и човечанства тежи да распростре своју суверености на целу земљу и цело човечанство; и како, на томе своме путу, она наилази на друге државе, тако исто суверене, тј. наилази на друге силе, међу њима се започиње борба коју ми зовемо рат, и у овој борби, обично, једна од сила остаје победилац и господар стуације а друга бива побеђена и потчињена.

Замишљало се, пре Великога Рата, да се може наћи лека овој жалосној последици система слободних и суверених држава, и го помоћу теорије равнотеже сила: велике европске државе беху се поделиле у два табора чије снаге су се изједначавале или се бар тако мислило. Благодарећи овом изједначавању снага беше се избегао општи рат за једно време од четрдесет година; у обема групама сила резоновало се: зашто водити рат, када се, пошто су снаге подједнаке, не би могло доћи до победе ни са једне ни са друге стране, дошло би се само до узајамног уништења, а то не би претстављало никакво решење, јер би и даље постојала једнакост снага само с том разликом што би била тада једнакост у слабости, и les Grandes Puissances постале би les Grandes Impuissances.

Али, са истемом равнотеже снага није се могло ништа друго ни више постићи, као што смо видели, до само то да се рат одложи: исти систем није могао учинити рат немогућним, будући је оно исто стање ствари, стање које је у себи носило клицу рата, било остало и после увођења система равнотеже. И, заиста, оне две велике групе сила нису биле ништа друго него две велике коалиције у својим међусобним односима слободне и независне, дакле суверене, и, према томе, непрестано се имао случај и пример двеју противних сила од којих је свака тежила да се распростре на штету друге. И ако се је, помоћу система равнотеже, имало више од четрдесет година европскога мира, то се напосletку и сувише скупо платило. Велики рат трајао је више од четири године, са ужасима и патњама довољним за читаве векове. То је стога што је систем равнотеже само повећао недостатке раније[г] система који је он дошао био да замени, само је, другим речима, био груписао непријатељске снаге и тиме учинио да један већи број држава узме учешћа у рату. У место да спречи рат, систем равнотеже само је овај направио огромнијим.

III

Треба се, дакле, одлучити, између слободе (независности) и рата с једне стране и зависности и мира с друге стране. Онај који хоће да има слободу (независност) неће имати мир, а онај који неће да има рат неће имати слободу (независност). Слобода без мира или мир без слободе, слобода и рат, мир и зависност, то је дидема у којој се налазе народи: нека бирају! Додајемо, у корист другога решења, да, ако се један народ изјаснио за прво решење, он тада опет не би био сигуран да ће имати слободу, јер ако би дошло до рата и ако би у њему био побеђен — што би могло вело лако да наступи — онда би он не само остао зависан од начин на који би он то био у другом решењу, у Заједници Народа, већ би још био и покорен.

За народе, у колико је реч о њиховим међусобним односима, вреди оно исто што и за чланове једног истог народа: и ови су имали исто тако да бирају између ове две алтернативе, или да остану слободни и независни, али онда, зато што не би било државе ни државне власти, да се изложе анархији која води потчињавању слабијих од стране јачих, или да буду више или мање зависни, али, у овом случају, имали би то да би, благодарећи држави и државним властима, живели под једним редом и поретком који би био у стању да слабе обезбеди према јачима. Они који чине састојни део једног и истог народа изабрали су ово последње решење, и тај избор им је учинио приступачним срећу и напредак: ова констатација говори, несумњиво, у корист тезе да и сами народи треба, у својим међусобним односима, да усвоје слично решење. Повољни резултати које је дало удруживање људи једне и исте нације јесу, још сада, и унапред, доказ основаности идеје о удруживању нација.

* * *

Овај чланак био је Г. Перићу полазна тачка за све његове доцније саставе које је он, за последњих двадесет година, до 1940 овде и на страни објавио о проблему мира и његовој организацији у опште а посебице у Европи. Идеје у томе чланку изнесене, као и у његовом саставу: *De la disparition lente du Droit international (О постепеном ишчезавању Међународног права)*, Zürich, 1919, упућивале су

Овај састав г. Перића изишао је, најпре, под насловом: L' Indépendance et la Guerre ou le Paix, 1919 у Цириху (imprimeurs Art. Institut Orell Fürsli), затим у »Архиву за правне и друштвене науке« (органу Правнога факултета Универзитета Београдског), Београд, 1921 (одакле га ми овде преносимо), у »La Revue Mensuelle«, Genève, 1922, и, најзад, »Zeitschrift für Internationales Recht«, Kiel', Nr. XXX.

га да се изјасни против Женевске Установе, Лиге народа, основане Пактом од 28 јуна, 1919 год., који је чинио саставни део Уговора о Миру од 1919—1920, и он је то и учинио још од самога почетка функционисања Лиге Народа. Своје примедбе противу Лиге формулисане у току времена он је скупио и потпуно у својој расправи: *La Société des Nations ou l' Anarchie Européenne (Друштво народа или Европска Анархија)* која је изишла у часопису *„La Revue Mensuelle"*, Geneve, 1937, и збирци: *Le Séquéstre de la Propriété privée en temps de guerre*, Paris 1937 *(Секвестар приватне својине у време рата*; и часопис и збирку уређивао је знаменити швајцарски филантроп и публицист, Charles Bernard, који је преминуо 20 маја, 1939 у Женеви). У тој својој расправи, Г. Перић изнео је све правне и етичке недостатке ове Установе због чега је она морала подбацити. Нарочито је Г. Перић истакао једну праву contradictio in adecto у тој Установи. Створена, бар како су њени иницијатори тврдили, да обезбеди мир у свету, она је ипак оставила на пуној снази начело независности и суверености држава одн. народа (јер Лига народа није била никаква савезна држава: она није била чак ни државни савез): Лига је управо и постала да штити ту независност и суверености држава, да штити, дакле, баш оно што је основни узрок сукоба и ратова међу народима. То је, заиста, највећа нелогичност: хтети, с једне стране, осигурати мир а, с друге стране, оставити оно што иде против мира и доводи до ратова: једном руком дати а другом одузети.

Ову и овакву идејну несређеност Г. Перић објашњава етичким сиромаштвом Лиге. Јер, у истини, каже аутор, победници од год. 1919 и диктатори Уговора о Миру хтели су да им Лига народа буде инструменат за држање ad infinitum свих оних огромних добити сваке врсте, и политичких и материалних (специално територијалних), које су себи несметано доделили уговорима о миру а нарочито се ово тицало великих индивидуалистичких тј. капиталистичко-плутократских демократија, Енглеске и Француске. Наравно, примећује даље аутор, да један такав насилни мир и једна „Нова Европа", као њен продукат, нису били ни најмање залога за будући развој међународних односа у смислу хришћанске културе мира и братства; и ако су се те „велике демократије" показивале мирољубиве и то истицале као знак своје цивилизаторске улоге у свету, то је зато што је њихова мирољубивост значила одржавање једног међународно-политичког Status quo који је задовољавао, *nec plus ultra*, њихове посебне политичке и материалне интересе. Разуме се да једна установа, Лига народа, која је имала да санкционише и овековечи овакво стање и односе није могла бити Лига мира и реда него Лига немира, нереда, Анархије (отуда наслов: *„La Société des Nations ou l' Anarchie européenne")* т. ј. Лига рата до чега је она, најзад, и довела. Тобожња „Нова Европа", изашла из уговора о „миру", писао је Г. Перић, стајала је далеко иза старе, прератне, Европе. Једини спас била је једна разумна и правична *ревизија* Уговора о миру за шта је Г. Перић предирао почињући још од 1922 године (када је у једном чланку у *„La Revue Mensuelle"*. Уговор Версајски назвао „фаталним уговором": „Ce traité fatal") тј. да се, бар накнадно, Европа организује на бази једног споразумног мира (Paix d'entente, Verständigungsfriede), пошто већ, на општу несрећу захваљујући Jusqu'auboutisme-у („до краја" тј. до уништење непријатеља) победника, то није учињено 1919 год. (В. овде чланке Г. Перића: *„Défaitisme et jusqu'auboutisme"*, Genève, и на холандском *„De Telegraaf"* (Амстердам). Али, изузимајући Италију којој треба признати заслугу, вели Г. Перић, да је још од самога почетка овде заузела једно правично становиште, оно у корист ревизије уговора, ти победници су, напротив, говорили и претили: „Ревија то је рат"! И тако је напослетку и било: победници, Енглеска и левичарско-атеистичка Француска, претпоставили су насиље и рат хришћанском споразумевању и споразуму.

Г. Перић објашњава неуспех Лиге народа, осим тога, и погрешним методом којим су се овде послужили њени стваоци: они су при томе били потпуно пренебегли закон поступности, еволуције, који се није могао, у једном оваквом, посду обићи; они су хтели да, од једном, организују мир у *целом свету*, на целој земљиној кугли. Међутим, што је, овде, једино могућно, вели Г. Перић, то је да се прво организује посебно поједини континенти, да се организује у *облику федеративних система*, па, тек после тога, везати те федерације у једну општу светску федерацију. И тако би се добила, најзад путем једног постепеног, еволуционог, развића међународних и међуконтиненталних односа она општа Држава човечанства коју је Иусус Христос пророкао у Својим Божанским Речима: „И биће једно стадо (т.ј. једна држава) и један пастир" (т.ј. Бог), држава мира, Братства и једнакости.

Али, ако је Лига народа дала један поразно *негативан* резултат одн. организације света, она је постигла нешто *позитивно*, примећује Г. Перић: спречила је организовање једне федеративне Европе — на велико задовољство Енглеске чија политика је од вајкада била да омета уређење нашега континента у један савезни систем. Установа Лиге народа поклапа се, дакле, потпуно овде са искључивим интересима Велике Британије. Било што се бојала од Европе за своју светску надмоћ било што је, у своме безмерном империализму [треба се само сетити да Енглеска са својих 48 милиона становника држи 3/4 прекоморских земаља у величини од 43 мил. квадратних километара насељених са више од пола милијарде душа свих раса и боја, док Немачка, са својих 80 милиона становника, нема ни пун један милион кв. километара, нити и једну стопу колонија: в. ово упоређење у расправи Г. Перића: *„Равнотежа Сила или Европска Савезна Држава (Еквилибристи или Федералисти)"* објављеној у часопису *„Правна Мисао"*, у Београду, Бр. Нов. Дец. 1939], желела да и европом влада као једном врстом доминиона, Енглеска је, каже Г. Перић, била највећи поборник система равнотеже сила у Европи који систем је она представљала као најбоље јамство за „слободу" малих народа (колико је ово било само једна политичка маска, најбоље се види из чињенице да Енглеска држи толике народе у својој потчињености па чак и један од најмногобројнијих народа у свету, Индусе, који броје преко 300 мил.: отуда, каже Г. Перић, у своме наведеном саставу, Енглеска је најмање квалификована да ма кога назове и назива империалистом). Тај систем равнотеже сила омогућивао је Енглеској једно стално и широко мешање у европске односе као и то да, кад год су то захтевали њени посебни интереси, изазива ратове после којих је она увек излазила са повећаним својим колонијалним царством.

О овој штетности система равнотежа сила по независност, слободу и мир нашега континента, Г. Перић је расправљао и у своме саопштењу X Међунар. Конгресу за Социологију (Женева): *„D'une catégorie de causes politiqesu de la Grande Guerre*, Paris, 1931, Extrait des *„Annales de l' Institut Internatinal de Sociologie"*, где се је осврнуо на Велику Британију као браниоца система равнотеже сила. Још опширније о односу Енглеске према Европи Г. Перић говори у своме горе наведеноме саставу: *„Равнотежа сила или Савезна европска држава (Еквилибристи и федералисти)"*, као и у чланку: *„Животни простор"* штампаном, такође, у часопису *„Правна Мисао"* за март—април 1940. Да додамо да је, и у једном и у другом чланку, Г. Перић заступао гледиште да Југославија треба да остане неутрална т. ј. изван рата.

Али, да би се дошло до једне Савезне европске државе (Bundesstaat не, дакле, Staatenbund) која би значила ослобођење нашега континента од антиконтиненталних утицаја и туторства, а на првом месту од утицаја и туторства енглескога, што би Европи, најзад обезбедило слободу и мир, нужно је, управо то је овде conditio sine qua non, вели Г. Перић у наведеним расправама, дефинитивно измирење немачкога и француског народа — чији антагонизам су англосаксонске плутократске демократије а нарочито Енглеска обилато искоришћавале у своје сопствене циљеве и интересе — и њихова општа сарадња. Њихово измирење то би у исто време, каже Г. Перић, било и измирење осталих европских народа, који су се, одређујући се једни за Немачку а други за Француску, такође делили између себе, доприносећи на та јначин немиру и нереду на нашем Континенту и успоравајући и од своје стране, у знатној мери, његов напредак. Једна Савезна европска држава умањила би и оштрину националних борби у њој и, одузимајући сваки терен и повод антихришћанском бољшевизму (насилном комунизму), створила тиме и пре дуслове за једно ново социално уређење са више хришћанске узајамности, правде и једнакости међу људима, путем мирне и легалне еволуције — место не мање антихришћанске капиталистичке одн. плутократске индивидуалистичке демократије, данас дотрајале и зреле за музеј идеја. Јер, примећује Г. Перић, осим музеја ствари има и музеја идеја, тј. има гробља идеја.

Др. Урош Станковић

ПРЕТСТАВНИК СРПСКЕ ВОЈНИЧКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

МИЛУТИН ЈОВАНОВИЋ

У походној униформи, јако црне косе, јако црних очију.

Невероватно витак, невероватно блед.

У походној униформи, најчешће с једним јединим одличјем, лотосовим цветом као на срцу.

И тај витез у посребреним одсјајима сабље и мамуза, парадним кораком наставио је традицију војничке просвећености Драгашевића, Мишковића, Магдаленића:

Под чизмама грубим снег шкрипи и врца,
Трепере на суницу оштри бајонети;
У грудма нам мушка набујала срца,
Пук силази журно низ голе врлети.
Добош мукло бије
Јечи гора сва,
Један! — Два!

Песник Милутин Јовановић је пример интелектуалца у униформи.

Али не, рецимо, због тога што је као официр написао неколико књига стихова, неколико књига прозе, ил што је добијајући чинове прелазио из нижих у више часописе, ил што је у часовима „вољно" и новинар бивао; нити пак што се као млад човек прикомандовао оном општем, оном све то нараштајућем песничком ритму, ритму бескрајно превасхо дећи просечне личности, ил што је на путу том звучном, као и други оставис трагове, не баш најблеже, у симфонији српске речи првих десетина XX века. Јер лирска километража није, и не сме бити мерило, да се, у вези с његовим именом, као и с многим другим, реч песник пише великим П.

Активни официр Милутин Јовановић био је више но скроман песник — баштиник.

Он је прикладно певао о крепко наслеђеном осећању родољуба *(Светлим и крвавим трагом)*, о крепко наслеђеном осећању дружељубља *(Заборављени и незнани)*, о крепко наслеђеном осећању истинољубља *(Касарнске*

Милутин Јовановић
(Цртежи: К. Н.)

фотографије). али се од многих, временски оглашених за веће песнике, одвајао исправношћу и честитошћу заиста осећајног интелектуалца:

Ходи! Не корачај сам по својој вољи,
Већ са човечанством истим путем греди;
Једино у скупу човек нешто вреди,
Осећа се цео и постаје бољи.

За ових 40 година XX века, српска лирика, како се то са изворне стране да назрети, кретала се у два супротна вида:

Вид обезбрижења трагичне свести.

Вид обезбрижења теоретске свести.

Лиричари првог, тојест непосредни расни прокушеници, неговали су културу нагона искони; лиричари другог, такозвани посредни међународни посвећеници, неговали су културу нагона запада. Први су певали по простом науку посматрања, нараштајући често до самих почетака самопосматрања; други су певали по сложеној науци угледања, нараштајући често до самоусавршавања: први су реалисти, други ванреалисти.

Кад орао шестари, то је култура искони; кад се шева повија, западни ил источни ћув неки под крилима јој је.

Драгашевићи, Мишковићи, Магдаленићи, и словом занемарени зачетници српске војничке књижевности, вероватно нису ни помишљали да својим скромним списима врше једно значајно разлучење — разлучење уметника — малограђанина од уметника — кондотијера.

Милутин Јовановић, претставник новије генерације песника-војника, није успео да оствари синтезу та два вида, синтезу која је често давала значајне историске личности: остао је у малограђанској лирици уз све њене добре и лоше стране.

У походној униформи, често с једним јединим одличјем, лотосовим цветом као на срцу, Милутин Јовановић, честитим парадним маршем продефиловао је странама српског родољубивог песништва:

Паднемо ли, тад ће спустит нас у раку
Загрљене. Братски док спавамо туде,
Лепршаће наше заставе у зраку...

ДОЂИ, МАЈКО!

Сам, уморна срца, изгубљен, без вере,
У вртлогу злобе, нискости и људи,
Понижен и сломљен, без наде и снова
Ја видим где сада из старих гробова, —
Врх којих заборав црни вео стере, —
Подижу се сени и прошлост се буди.

О, времена златна, безбрижна и ведра,
Са раскошним сјајем ружичастих дана,
Испуњених срећом нежног миловања
У мајчином крилу, где се слатко сања,
Док ме њена топла материнска недра
Штитила од студи. Срећо закопана,

Мати, мила мати, из твог тужног стана
Под зеленим брегом, што је изнад села, —
Устани и дођи једне тихе ноћи
И разгони пустош твојом светом моћи,
Спери крв што лопи из дубоких рана,
Утри зној мртвачки с бледога ми чела.

Поведи ме собом! Одмора сам жудан,
Загрли ме као некад руком меком
И пођимо тада простору далеком...
Дођи! Чекаћу те радостан и будан.

РОДНОМ КРАЈУ

Место моје драго, сакривени куте
Међ' горама бреза, јасика и јова,
Што раније не знах за стрмене путе
Мог живота бедног? И рад слатких снова
Просневаних негда на сеоском брегу,
Испод којег река жуборећи тече,
Где у кули старој јелне се легу
И духови бљуде када падне вече, —
Рад те тихе среће што нађох у теби
Никад у свет нога крочила ми не би,
Отиснух се у свет, ни сам не знам како,
Да ме људи приме са осмехом жучним,
Отиснух се да би сада више плак'о
За слободним зраком и пољима тучним,
За мирисом ружа и шумором храшћа
У свом родном гнезду. О, како би хтео
Да из овог кала меког сладострашћа
Опет паднем теби у загрљај врео,
Мој рођени крају! На ведрима твојим
Нек свршетак буде страдањима мојим.

Аутобиографски фрагменти

.... Путнички воз, који је те ноћи кренуо из Београда за Ниш, хуктао је и тутњао, клизећи по шинама и провлачећи се кроз тунеле. У једноме куту вагона треће класе седео је Јанко, увијен у шињел, згрчен од ноћне студени, и широко отворених очију гледао нетремице преда се. Око њега је спокојно спавало неколико путника, наслоњених један на другога, и њихова непомична лица, осветљена слабом зеленкастом светлошћу гасне лампе, чинила се као мртвачка.

Уз једнолику и успављиву лупу железничких точкова, и мислећи непрекидно само о материној смрти, Јанку лагано, као каква давно слушана прича, пролажаше кроз мозак све оно што је он доживео, откако зна за себе. У једној малој паланци, он је провео прве године ведрог и безбрижног детињства у кући родитељској, и растао је слободно и несметано као врба крај воде. Отац му је био гимназијски професор, а мати учитељица, и заузети увек туђом децом и борбом за насушни хлеб, нису могли своме Јанку и тројици његове млађе браће да посвете нешто више бриге, него је то најпотребније било.

Јанко је одлазио у школу као и друга деца, али није стизао да са њима весело јури по великом општинском забрану, да се игра мете или клиса, нити да се на врелом летњем сунцу купа по цео дан у бистрој реци, или лежи го на врућем песку. И ако би га којипут ведри и сунчани мајски дан измамио из загушљиве и учмале варошице у поље, он би одлазио потпуно сам далеко низ реку, на место где су лежале развалине некаквог старог града. Ту, у сенци једне гранате дивље крушке, он је проводио кратке часове своје безазлене и тихе дечије радости, слушајући испод себе жуборење речних таласића и гледајући у далеке, плаве и сиве гребене планинске. У тој слаткој осами њему се чинило да око њега оживљује цео онај чудни и чаробни свет старинских витезова, вођених вила и огњених змајева, о којима је читао у бајкама и легендама...

Јанкова мати, нежна и вечито болешљива после прележаног запаљења плућа, није држала у кући служавку, јер то нису допуштала скромна средства њена и њена мужа, и Јанко је детињском оданошћу и љубављу помагао мајци у кућевним безбројним пословима. Он је прао судове, ложио пећ, истресао постељне ствари у дворишту, чистио обућу родитељима и браћи, и са матером, кад она дође из школе, спремао ручак и вечеру.

Кад би свршио те свакодневне ситне послове, он би се повукао у један крај простране кухиње, или, ако је лето, отишао би у старинску и запуштену градину и тамо читао по читаве сате. Његов је отац из доколске библиотеке доносио читаве хрпе књига, и Јанко је са једном незаситљивом радозналошћу и наслађом читао све редом, немајући при томе никакве системе, нити правећи избор. Њему су подједнако били драги и заносили га и Лаза Лазаревић и Достојевски, и наш Војислав Илић и руски Надсон, Тургењев, Куприн или Доде и Виктор Иго.

Дуге зимске вечери имале су за Јанка једну нарочиту драж и доносиле му једно тихо задовољство и срећу. Његов отац, вечито у послу око ђачких домаћих задатака или задубљен у спремање предавања, радио би тада за својим столом, нагнут ниско над хартијама због кратковидости. Браћа би легла рано да спавају, и Јанко је увек остајао сам крај матере, која би обично тад што крпила или плела.

Оборених трепавица и очију упртих на рад, његова мати је душом и мислима била далеко од тога ситног и досадног посла, и она је осећала тада потребу да са неким подели интимне дрхтаје свога унутарњег живота. И она је причала Јанку о својим родитељима и детињству, проживелом у мирној варошици питоме Војводине, у оном вечито зеленом кутку, где се Тиса улива у Дунав. После тога дошле су године проведене у сомборској препарандији, далеко од оца и матере и у друштву многих младих и одушевљених девојака, које је све заносила помисао: да ће једнога дана ући у живот, међу децу, да одмах стварају будуће људе и свесне синове свога народа. По свршеном школовању Јанкова је мати прешла у Србију и добила учитељско место у далекој и забаченој паланци источне Србије.

У то време познала се са Јанковим оцем, младим и симпатичним суплентом гимназије, који је носио дугачку косу. Неколико месеца, проведених у дугим шетњама крај Тимока и разговорима, створили су од обичног познанства једно срдачно пријатељство, после којега је дошла топла и узајамна љубав и жеља за вечитом заједницом.

Прве године проведене са Јанковим оцем, у тихом породичном кутку и потпуној сагласности њихових душа, биле су за Јанкову матер најсрећније доба у њеној животу, и док би причала о тим данима домаће среће, очи су јој блистале од унутарње радости и сећања. После је дошла њена болест, која је разорила нежан организам и донела собом један низ дугих и мучних патња и болова, и Јанкова мати је обично тад прекидала причање и заћутала, уздахнувши дубоко...

Јанко је био у то време у оним годинама, када се код деце развија моћ опажања и схватања ствари, и круг њихова размишљања постаје одређенији и озбиљнији. Он је опазио последњих година, проведених у родитељској кући, да односи између његова оца и матере нису више онако срдачни и блиски, како је он то запамтио у своме раноме детињству. Отац је све чешће долазио доцније у ноћ кући, и Јанко је увек тада из своје постеље у дечјој соби слушао свађу, горке прекоре и узајамне грубе увреде, које су његов отац и мати једно другом бацали у лице.

Кад би се најзад све стишало, Јанкова мајка је на прстима улазила у дечју собу, и, према светлости кандила, Јанко је гледао, како се она моли пред иконом, док јој се рамена тресу од уздржавања јецања. Затим би лагано пришла његовој постељи и пажљиво, да га не пробуди, завлачила би се под покривач крај њега и, загрливши га, почињала пригушено да плаче. Јанко би се тад претварао да се тргао из сна и да не зна шта се малочас догађало у кухињи.

— Мама, шта ти је? — питао је он, тобож зачуђено, док му се у грудима срце стезало од бола и жалости за ту намучену жену, и под грлом му играла јабучица и гонило га, да и он заплаче. У кухињи се чуло, како отац шета крупним корацима и дубоко уздише.

Из тих честих призора, који су се одигравали између његова оца и матере, Јанко је најзад сазнао, да му отац остаје дуго у ноћ за карташким столом и да је уз то отпочео много да пије. Једновремено са том променом код оца, у кући се њиховој почела да осећа оскудица. Новаца није стизало ни за неодложне потребе, и Јанко, који је по вароши готово све што за кућу треба набављао, патио је због тога највише.

Тако прођоше три мучне године, за које време у Јанковој глави сазреваше одлука, да што пре постане свој човек и да олакша родитељима оскудан и тежак живот. Кад је завршио седми гимназијски разред, он ступи у војну академију у Београду. Одвајајући се од куће и родитеља, он је, као утеху, носио у себи наду, да ће за кратко време стати на своје ноге и да ће се тада повратити родитељима, да им помогне и да буде крај матере.

Неколико месеца после Јанкова ступања у академију умре му отац напрасно, и мати би приморана да се поново прими учитељске службе, на коју је још раније дала оставку због слабог здравља.

Ратарство Србије пре сто година

Као изразито екстензивно пашњачко - сточарска земља Србија је тек у току Милошеве владавине почела постепено да прелази на земљорадњу. Српски сељак са свима одликама сточара, по конфигурацији терена, по пошумљености земљишта, по непрестаној неизвесности за свој живот и сигурност свога мала, био је за турско доба упућен на честа кретања из долине у планину. Код таквог стања ствари, он се није могао бавити ратарством, које је по својој природи везано за сталан привредни простор. Стога је потпуно јасно, што су чак и Турци, који су иначе познати као слаби ратари, у неким пољопривредним гранама, као на пр. у повртарству, показивали већи смисао и већу активност од српскога сељака.

У овом прелазном добу много боље су се снашли сељаци који су се досељавали у Србију из околних покрајина. Економски слаби по бројном стању мала, са безначајном имовином, скоро осиротели, прелазили су у Србију као економски слаби где су за свој опстанак могли наћи уточишта само у земљишту које им је додељивано. Многи нам примери показују да је Милош, примајући врло радо ове људе ради повећања популације, додељивао њима не мал већ само и искључиво слободно и неокрчено земљиште. Поступајући у томе боље према њима него према самим домороцима, Милош им је омогућио да се они пре прилагоде као ратари од Срба домородаца као претежних сточара. Срби домороци ненавикнути на сталан рад, неупућени у ратарски посао, склони изгону стоке и сталном покрету, мање повлашћени од досељеника у додељивању неокрчене земље, теже су поднели ово прелазно доба.

УПОТРЕБА ПШЕНИЦЕ И КУКУРУЗА

Неразвијено ратарство, нешто због сталних ратних сукоба и увећаних дажбина у натури, а нешто и због велике примитивности у обради, чинило је да је Србија у току првога устанка била упућена на увоз житарица. Због оскудице у житарицама цена пшеници у Београду скочила је на 18, а кукурузу на 10 гроша. Барон Дибић се чудио тим високим сумама које су даване на храну и џебану, која се увозила из Аустрије. Према једном саопштењу у почетку 1815 године све што се куповало за град морало се добавити из Аустрије, јер се из нахија због устаничких покрета ништа није могло донети.

Цене су, стога, скакале и скупоћа расла. Брашно се куповало по 50 гроша сто ока. И доцније је било исто стање. Прелаз са сточарства на земљорадњу имао је утицаја на умањење жетвеног приноса.

Стварно стање ратарства и начин обраде земље нису били нимало повољни. Србија је још увек важила као сточарска земља у коју почиње јаче да продире ратарска култура. Од цереалија сељак је сејао највише кукуруз, затим јечам, а у најмањој мери раж („граничим").

Пошто је у 17 веку продро у граничне крајеве, кукуруз се почео нешто више сејати тек од 18 века. Но и као касније одомаћена култура он је брзо постао општенародна храна, највише трошена од нашег сеоског света. Пшеница је сејана и гајена у Србији, али њу није трошио сељак и служила је као предмет продаје у земљи и на страни. Трошена је у сеоском газдинству, „како пише Сретен Л. Поповић, „колико да се умеси погача за госта и колач о слави". Противно томе, по градовима и турским гарнизонима не само да је трошено пшенично брашно него су се његове финије сорте за потребе луксузног пецива (земичке), које су се почеле израђивати за ужи круг потрошача (1838), довозиле из предела преко Саве и Дунава све до подизања првог параћинског млина на реци Црници (1838).

ПРИМИТИВНА ПОЉОПРИВРЕДНА ТЕХНИКА

Плодност и родност земљишта повољни су услови за развој ратарства. Али то није све. Србија је, како пише Вук, родна земља на којој успева свако жито, и особито кукуруз. Томе придодате учестане крчевине дошљака као најпогодније и најплодније земљиште за успешну земљорадњу претстављају јасан предзнак развоја ратарства.

Какав је био начин обраде земље зависило је од знања ратаревих као и од стања пољопривредне технике. На проширењу знања ништа се није чинило. Пољопривредна техника била је као за време Турака. Сем поменутих врста цереалија сељак ништа више није сејао.

За ђубрење земљишта знало се нешто више у везировој и Милошевој економији (1822). Али оно још није продрло у народ. Србија је још увек била земља у којој се нагомилавано ђубре просто спаљивало. Где се орало ралицом врло плитко и невешто. Да се и касније није знало у народу за ђубрење показује јасно један доживљај путописца из 1844 године. Путописац је под самом Авалом нашао на пласт запаљеног ђубрета. Упитавши механџију: „Што си запалио ово ђубре?" Добио је следећи одговор: „Да шта му знам друго". „А зашто га не би извукао на њиву и по овој растурио, рекнем па би ти плоднија била'. „Вала Богу, она је плодна и без ђубрења".

Као са ђубрењем било је слично стање и са пољопривредном техником. Била је сасвим примитивна. Сем дрвене ралице и дрвеног плуга у употреби је била и дрвена мотика. Модерне земљорадничке справе („инструменти") и плугови из Енглеске (1839), који су се састојали из гвожђа, а мањим делом од дрвета, употребљаване су једино у Милошевој економији.

Тамо где су се употребљавали плугови било је тешкоћа са сточном вучом. По можда претераним Рихтеровим наводима српска је стока слабе расе и ненавикнута на посао. Могло се видети по 6—8 волова пред једним плугом који у другим земљама вуку само два вола.

ПРВЕ МЕРЕ ЗА ПОБОЉШАЊЕ

А кад се томе дода незнање о обради земље и нерационално коришћење времена онда се добија јасна слика о стању земљорадње. Велико је „небрежение" у пољском раду. „Људи уместо да благовремено пољске радове извршују, летину своју сабирају, они ово сасвим пренебрегавају и остављају да рана у пољу пропада, труне и проращћује, и уместо овог одају се другим којекаквим беспослицама. Кад је време за сабирање усева, они онда шљиве млате и купе, а нимало се о многоважним пољским пословима не старају" (1837).

Да се ово отклони предузимају се мере на побољшању и унапређењу ратарства. Поручују се стране пољопривредне књиге, неке на немачком језику (1823). Али оне допиру само до кнежеве економије... Увиђају се све незгоде нерационалне обраде земље, незнања сељаковог и слабог жетвеног приноса. И томе се траже узроци. Једни их налазе (Тирол—Солар 1833) у ниском ступњу образованости земљорадника, у његовом нераду и немарљивости за обраду земље. Други (кнез Милош 1837) у небрижљивом, неуредном и невременом вођењу земљорадње. „Јербо се земље небрижљиво раде, и што се раде, не зна се, ни којим начином ни у које време радити их ваља".

У томе је било и недоследности. Тако на пр. Тирол и Солар на једном месту наводе да је земљорадња била на добром ступњу у источним и западним крајевима, али да би обрада земље била боља кад би ратари били вреднији и марљивији и кад би се уздигли на виши ступањ образованости. На другом месту истога рада тврде да су се наши земљорадници у погледу капитала и уживаног кредита не само могли мерити са аустриским земљорадницима него да су их чак у том погледу и превазилазили. Нетачности ове последње тврдње не треба нарочито подвлачити. Оне се виде из општег имовног и културног стања земљорадниковог, које нимало није било повољно за то време.

Кад су нађени узроци нерационалне обраде морале су се тражити мере да се она отклони. И ту није било слагања. Тирол и Солар услове за побољшање културног стандарда виде у довођењу вештих земљорадника из напреднијих земаља који би својим угледним радом утицали на наше људе да се побољша ратарски рад. То су морали бити стручни инострани земљорадници преко којих би се ратарство упутило на побољшан земљораднички рад, употребу модерне пољопривредне технике и рационалну обраду земље. Противно томе Милош је мере за побољшање земљорадње налазио у унутрашњој реорганизацији. У постављању једнога органа српске владе, који би као „економ" врло близак народу са својим „надлежателством економическим" водио бригу о упућивању земљорадника у основне принципе економије, да земљорадник обавља онако земљорадничке послове „како ће му се труд достојно награждавати".

ЗАВОЂЕЊЕ ЕКОНОМА

Милошево је мишљење победило као погодније и реалније за тадашње прилике. Створени су и постављени економи, подигнуто кнежево угледно добро („економија") у Топчидеру (1837). Економима и „надлежателству економическом" дато је широко поље рада, које је задирало поред пољопривреде и у шумарство. Топчидерској економији, поред главне тежње за личним успехом, Милош је хтео да да карактер једне угледне економије која би васпитавала питомце и преко њих ширила пољопривредну културу у народ.

Одмах после тога почиње се са давањем упутстава за обраду земље 1837). Економи наређују да треба што више сејати пшеницу, кукуруз, раж, јечам и ељду на (најгорој земљи). Да сваки ожењени земљорадник посеје озимних и пролећних усева: пшенице три дана орања, један дан ражи и један дан јечма; затим три дана орања кукуруза и по један или пола дана проса („проје"). У погледу времена обраде да се јесења пшеница, јечам и раж посеју и повлаче до Миољдана или најдаље до Петковице. Сви пролећни усеви да се посеју од фебруара до последњег марта (са изузетним продужењем до априла), кукуруз од половине априла до летњег светог Николе, хељда и просо до половине јуна тј. до Видовдана.

Кошење сена, жетва стрмнога жита и брање кукуруза, као и уопште целокупна жетва имала се обавити у једно време да стока, која би се после тога пустила, не би повредила њиве. Сено се на време морало саденути у „сенима" а крстине у стоговима. Забрањено је сенокос у пластовима и снопове у крстинама држати дуго по ливадама и њивама да не би пропадали услед рђавог времена. Уз то да се стара да се кукуруз два пута окопава и да се с пролећа, јесени и зими земља која је за угарење угари, а која је за ђубрење ђубри. Да се попуњавају опаци изгорелим ђубретом (топчидерски економ).

Али од целог овог програма и плана није ништа учињено. Једино је топчидерска Милошева економија показивала успех и то као лично Милошево угледно добро. Из ње ће се доцније развити пољопривредна школа (1853), али која ће после шест година бити укинута (1859).

Економи за три месеца свога рада нису могли показати неке нарочите резултате. Још мање се могло очекивати да ће за то време народ у потпуности прихватити ове наредбе.

Није јасно, ако је кнез Милош хтео да просвети сељака, зашто је после три месеца укинуо економе и распустио „надлежателство економическо". Са своје стране Милош се званично правдао да укида економе због неуспеха који народ показује у земљораду и што не поступа по заповестима економа.

НАГЛИ РАЗВОЈ ТРГОВИНИ

Пошто је поред свих обећања земљорадња остала таква каква је била за време Турака од ње се нису могли очекивати велики приноси. И оним што се производило није се располагало како треба. У наглом развоју трговине која пада у Милошево време свако је желео да буде трговац. Кнез Милош, Миша Анастасијевић (1834), Тома Вучић-Перишић (1837), Никола Брзан (1831) и др. бавили су се извозном трговином жита, снабдевали турску војску и београдског пашу пшеницом, извозили пшеницу и јечам (нешто кукуруза) преко Љубовије у Босну (Сеницу, Нову Варош, Вишеград) Вели Паши Валији босанском. Али Бегу и за турску војску; затим Дунавом Адакалском Паши и у Видин и Браилу.

Иако је била оскудица у храни услед слабих летина, што је доводило покаткад и до глади, ипак се житна храна извозила. Милош је својим честим наредбама у току целе своје владавине забрањивао извоз, али ни једном није ударио на трговину поменутих трговаца. Колико је то за народ било штетно види се по томе што су услед нерегулисаног извоза поједини крајеви остајали потпуно без хране. Дешавало се да је пшеница извожена по 25 пара по оки, а после тога увожена и плаћана по 40 пара и више.

Иако је кнез Милош завео мере да се обезбеди храна за оскудне и гладне године преко кошева који су се имали основати у сваком селу (по наредби донетој „пре неколико година" рачунајући од 1836) ипак се не зна на шта је та храна трошена. Кошеви су били нерадо примљени од народа. У прво време реформисани (1840), затим укинути (1842), они су поново обновљени (1854). Од сваке главе земљорадника и становника по касабама узимало се у почетку по 50 ока чисте хране одн. у корену по 62½ оке. Ова је количина смањивана до 1839 када је подигнута на исту висину.

Милош је често указивао на хуману страну кошева: „но бележите, па својим временом, у берићетне године, наплаћуите и то од они, који буду имали новаца, а сиротињи подаите рану безновчано и од ње нећете ништа наплаћивати". С друге стране је бар писмено наређивао да се храна не сме извозити у иностранство пре подмирених домаћих потреба.

Др. Љ. Протић

ИЗ МОДЕРНЕ НЕМАЧКЕ ЛИРИКЕ

Арабела

Један велики циркус, бум-бум, тра-ра,
унео је одједном живости у наш тихи град.
Ми, деца, били смо свако вече ту
и смејали бисмо се кловну срдачно.

Свакога вечера дојахала би једна девојчица,
у сјају и шљокицама, лепа као анђео;
на свом коњићу пролетела би кроз шарене обруче
лако и фино, као да је сишла с небеских висина.

Тада би прострујао један топао дах
прве, нежне заљубљености кроз мене.
Намеравао сам већ идућег јутра Арабели
да купим бомбона за неколико уштеђених гроша

Јутро је стигло. Мој отац је учио јахати,
и ја сам смео — о, неописана срећо! —
да га испратим чак тамо до арене.
Тада ме је оштар поглед Арабелин срео!

При дневној светлости, без шљокица и боја,
сасвим обична, стајала је она у простој хаљини,
њено лице било је рохаво од богињица,
показивало је већ трагове ране беде.

Тек сам тада опазио: она је била већ одрасла,
од главе до пете одмерила ме туђе и хладно.
Са једном лепом илузијом сиромашнији,
побегао сам одатле брзо, брзо...

Али, праву слику сироте Арабеле,
завијену у шљокице, вечером, у веселој игри,
ту жалосну слику нисам могао никада
сасвим да заборавим...

Игнац Кнотц

(Превео Х.)

ДВА СРПСКА ПРЕВОДА

Увода у општу историју за децу

У низу ретких издања књига, Народна библиотека је наоавила и два превода поменутог Шлецеровог дела. Први превод штампан је у „Црној Гори у књигопечатњи Правитеља Црногорскога 1839". Превео је с руског језика, а превео га је Димитрије Милаковић. Други је превод с немачког језика, штампан у Бечу, у штампарији Ј. Сомера 1864 године. Превео га је Димитрије Владисављевић по А. Л. Шлецеру, а „на свијет издао Вук Стеф. Караџић". Превод је изашао у наклади Ане удове В. С. Караџића.

Недостатак оригинала одузима нам могућност упоређивања ова два превода истога дела. И то дела које је штампано прво на немачком језику, а затим преведено на руски језик. Немогуће је исто тако тврдити да су ово дословни преводи. Сами наслови *Преправа за Историју свјета састављена Шлецером за дјецу* и *Приправа за Историју свега свијета ради дјеце*, као и разлика у превођењу, доказују нам да су наши преводиоци и сувише слободно преводили.

Први превод је у толико интересантнији што је штампан у „књигопечатњи" Петра II Петровића-Његоша, која је отпочела свој рад 1834 године на Цетињу. У њој је радио само један „чоек", који је био „и Setzer и Drucker и све".

За време првог периода свога рада од 1834—1839 године, штампарија Петра II служила је народу, школи и цркви. Књиге су штампане у малом броју, отуда је и овај превод представљао реткост и за саме савременике.

Димитрије Милаковић по своме доласку у Црну Гору постаје главни сарадник Петра II. Има података да се „језикословијем" најрадије бавио. Вуков начин писања „нико није знао боље од њега".

У писму Срдићевом писаном Георгију Николајевићу после смрти Милаковићеве, налазимо и побуде, које су га руководиле да *Преправу* преведе. „Сјећајући се... да је наш Доситеј Обрадовић особито препоручивао, да се ово предивно дјелце на српски преведе с тим да ће се народу нашем драгоцјенији дар учинити, ако ће та с њемачког на руски преведена, те ја отуда српски преведем испунивши његову поруку".

Приправа је прештампана 1860 године у *Магазину Српско-Далматинском*, књ. 19. Прво њено издање штампано је у малом броју и „више разнешено по туђем истина словенском свјету, него ли по Српству".

Други преводилац истога дела, Димитрије Владисављевић, био је учитељ при српској школи у Трсту. Он се бавио писањем *Географије*, а интересовао се и за Милаковићев превод *Преправе*, који је успео и да добави. Владисављевић је у своме раду много помагао на суд Вука Караџића.

28/16 септембра 1848 године, он је писао Вуку:

„Моја ће *Географија* скоро бити готова, јер сам је гдје што пречињао. И ако од сада будем миран као и до сада, моћи ћу је брзо свршити, и чини ми се неће бити хрђава у цјелости, а у осталом ћешто! ћешто! то ослањам на вас, ако вам време допусти, да је подупрете. А уз географију упутићу и Преправу за историју, које се не могу сит да начитам. За оријинал ви рекосте, да сте га младоме кнезу на прочитање дали, а ја ћу вам прислати покрај овијех и г. Милаковићев приједвод." *(Вукова преписка*, књ. IV, стр. 497—119).

У току 1849 године Владисављевић се бавио писањем лекција „у Српском језику". На Преображење (6 августа) 1849 године, он пише Вуку:

„Послаћу вам овијех дана Шлецера умивеног али не нацифраног без предисловија без толмачења, док чујем шта ћете ви рећи требали га много кресати. Ваше изречење биће мој оракул..." *(Вукова преписка*, књ. IV, стр. 507—124).

Превод је Владисављевић послао Вуку, али само свој. Трећег јануара 1852 године, он је писао Вуку:

„За Шлецеров приједвод молим вас, причекајте мало, нашао сам г. Милаковићев приједвод, па ми се чини сад већ друкчије него прије. Не знам, гдје су ми очи биле, па бојим се сада, да г. Милаковић не зажали, да сам тако безобразан био, његову ствар без његова питања прештампавати. А ево вам његова књижица па судите сами, имам ли право бојати се, премда нијесам ама ни слова његова виђао, а камо ли преводио, или боље да речем преписивао, па ни сада немам кад сравњивати је, него сам је гдје што превртао, те ми се чини доста добро његово. Ово је узрок, за који се утежем за сада нешто његa ради, а нешто и због онога трња, што боде у очи и наше побожњаке, и држављане". *(Вукова преписка*, књ. IV, стр. 523—138).

Упоређујући текстове превода данас, видимо огромну разлику у превођењу. Примера ради наводимо параграф први. Он код Милаковића гласи:

„Предречени Бог створио је негда из ништа сав свијет; но кад га је створио, о том други достовјерни споменика немамо осим Светога Писма".

Исти параграф је код Владисављевића:

„Бог, којему почетка нема, створио је једном овај цијели свијет из ничега. А кад га је створио? то нико не зна: може бити да је ово што ми свјетом називамо створено прије много стотина година; али по светом писму држимо, да има 7000 година."

У даљим параграфима, Милаковић даје тумачења извесних речи и што је најинтересантније оставља руску реч, додајући исти израз на немачком, италијанском и латинском језику, а за српски — ставља знак питања (стр. 5, 8.).

У глави трећој „О премјенама људиј § 25 стр. 35 код Милаковића је:

„Негда бијаше на земљи само један човјек, Адам, а потом човјек и жена, Адам и Ева, од кои су се родила дјеца, а од дјеце друга дјеца, и тим поредком то се исто продужје чак и до данашњег дана."

Владисављевић преводи:

„Негда бијаше на земљи само један човјек Адам. По том бијаху Адам и Јева. Они добију дјеце, а ова дјеца одрасту и она добију дјеце, и тако је ишло од почетка свијета све до дан нас."

Милаковић је вероватно према руском издању, разделио *Преправу* на пет глава. Величина књиге је 20,4/11,3 см., штампани текст је 12,4/7,5 см. Слова су иста као и у осталим издањима ове штампарије, штампаним у току 1839 године. Хартија је врло слаба, тако да се са стране прве, штампа јасно огледа на страни другој. Примерак је врло добро очуван. Сваки табак је посебан и није ничим спојен.

Владисављевићев превод *Приправе*, остао је „не нацифран без предисловија без толмачења. Да ли је Вук што по жељи Владисављевићевој „кресао", не знамо, али је јасна разлика § 9, који код Владисављевића има и одељке *а, б, в, г* (стр. 6—10). Код њега „књижица прва" је *„увод у историју свега свијета."* Има такође пет глава.

Иако је превод Милаковићев штампан пре 103 године, наша Народна библиотека није га имала, док је Владисављевићев превод имала под бр. 10024/12. Само што је омашком у штампаном каталогу њеном била означена само „књига I", до у ствари овај превод обухвата обадва дела Шлецерова.

Интересантан је *„Шести период од Колумба до садашње 1839 године. Од овог је мало више преко 300 година протекло. — Шта ће се догодит у свјету, кад се ово стољетије напуни, т. ј. док почнемо писати 2000?"* (Милаковић, стр. 93).

Код Владисављевића је на стр. 84:

„Шести период, од Колумба до данашњега времена; и ово се вријеме зове нови или садашњи свијет. Од овога периода нема пуних 400 година. А какав ће бити свијет, кад се испуни равно 2000 година?"

Овим се завршава и један и други превод „Прве части" и „Књижице прве". Милаковићев са стр. 93, а Владисављевићев са стр. 84. Код Владисављевића је даље „Књижица друга" стр. 85—202.

Милаковићево означавање године 1839, јасно нам говори, да је то ознака не само штампања, већ и превођења *Преправе*. Владисављевић нам сам даје 1848 годину, као годину чињења свога превода, кога није могао „сит да се начита.

Стојан Новаковић у *Српској библиографији* не бележи Милаковићев превод. Он има превод Владисављевићев под бр. 2616 у години 1864.

П. А. Лавров наводи Милаковићеву *Преправу* на стр. 57 свога дела *Петръ II Петровичъ Негошъ владика черногорскій* и означава Милаковића као преводиоца. Он само даје погрешно годину прештампавања њеног у *Магазину Српско-Далматинском*, јер је код њега 1866 година. Превод Владисављевићев он означава, као други по реду превод овога дела.

Данас у току 104-те године од штампања Милаковићеве *Преправе* и 79-те године од штампања Владисављевићеве *Приправе*, јасно је, да се Владисављевић узалуд бојао Милаковићеве љутње, да „његову ствар без његова питања" у штампу да. Интересантно је да и он дело назива *Преправа за Историју*.

Милаковићева *Преправа* штампана је у малом броју. Један примерак њен имао је Владисављевић, који је вероватно он сам послао Вуку Караџићу, који је имао оригинал. Примерак Народне библиотеке је врло добро очуван и представља добар прилог наше обновљене Народне библиотеке.

Иванка А. Пилетић

КАКО ЈЕ ДЕТЛЕФ ФОН ЛИЛИЕНКРОН ТРАЖИО 100 МАРАКА

Популарни и родољубиви немачки песник Детлеф фон Лилиенкрон био је чешће „шворц". Зли језици кажу да се то неки пут дешава људима од пера.

Једном је, оставши опет без пребијене паре, отишао до неког пријатеља, богатог хамбуршког увозника, да му тражи мало новаца на зајам.

Као што се то код хамбуршког увозника разуме само по себи, посетиоцу је одмах понуђена фина страна цигара. Разговарало се о свему и свачему, само не о главном предмету посете. Честити Лилиенкрон, стиђећи се од пријатеља, борио се сам собом, али никако да изговори судбоносне речи.

Са запрепашћењем је запазио да је већ био попушио позамашну хавану, а да још ни једном алузијом није додирнуо циљ своје посете. Најзад, бацајући остатак цигаре у пепељару, Лилиенкрон рече онако као узгред:

— Него слушај, немој да се љутиш. Али оних сто маraка моћи ћу да ти вратим тек кроз два месеца...

— Али којих то сто маraка?

— Па оних сто маraка што сам данас хтео да ти тражим на зајам.

ЗА СРПСКУ ОМЛАДИНУ

Ђачки растанак Бранка Радичевића

„Ђачки растанак" је једна од најпознатијих песама Бранкових, а уједно и једна од најдужих. И њена садржина је од најразноврснијих. Ево те садржине:

У уводу, Бранко је на карловачком гробљу. Шета између хумки и сањари. Његова се мисао заустављa на једном гробу и он машта о томе каква је могла бити судбина онога, који је у њему сахрањен. Његова имагинација ту ствара слику младића, пуног снова и идеала, који је

„Много хтео, много започео,
Час умрли њега је помео".

То место као да је предосећање властите судбине и клица оне болне теме, коју ће Бранко доцније развити у дивној песми „Кад млидијах умрети".

Са гробља, међутим, Бранко у „Ђачком растанку" одлази на једно брдашце више Карловаца, посматра природу и Карловце и сећа се свега оног што је проживео у том месту, које сад мора да напусти.

Пошто се опростио од Дунава, Бранко се опрашта и од карловачких винограда и сећа се берби, оних прекрасних фрушкогорских берби онога доба које, проткане весељем и колом, кад

„Свирао свира, пушке попуцкују,
Моме поју момци подвикују,

— изгледају као празници младости, обиља и животне радости.

Бранкове мисли лете даље с предмета на предмет: с бербе оне прелазе на „карловачке моме" које се скупљају на „убавом Белилу", а затим на брдо Стражилово. Ту има и један леп опис свеже и богате природе и једног веселог излета.

Тиме се завршава први део „Ђачког растанка" и сад следи опис опроштаје теревенке Бранкове с његовим друговима. Овај део, у коме има појединих врло лепих места, дочарава нам у потпуности штимунг једне карловачке ђачке пијанке, средином прошлог века. Уз пуну чашицу, ту се пева и разговара највише о лепим момама, о српској слави и српским јунацима.

Најбоље место у овом селу је чувено:

„Коло коло
Наоколо
Виловито...

Овде се Бранко показао као прави мајстор музике речи и стихова. Њему је успело да нам чак и чисто акустички дочара целокупну атмосферу кола: његов вртоглави темпо, његову бурну веселост и његов раздрагани младалачки занос.

Најзад, долази трећи део „Ђачког растанка": сам Бранков опроштај с друговима. Он се прво опрашта с некима од њих понаособ, и то најпре са сени једнога који је већ давно умро. У овим опроштајима има неколико врло лепих места где пробија искрено другарско осећање.

„Ђачки растанак" је не само једна од најпознатијих и најдужих песама Бранка Радичевића, већ и једна од најбољих. Она има, додуше, извесне недостатке, има шта више и сасвим слабих места, али ти недостатци су готово сви заједнички целој Бранковој поезији, док су поједини слаби стихови скоро неизбежни код овако дугачке песме једног сасвим младог песника у једној сасвим младој књижевности. Међутим, ти су недостаци незнатни у сразмери према добрим странама и позитивним особинама „Ђачког растанка". Добра композиција, сликовита дикција, чист народни језик, лепи описи природе, снажна осећања, убедљиво дочаравање појединих слика и штимунга; све су то врлине ове песме.

И не само то: „Ђачки растанак" је као нека ретроспективна психолошка анализа песниковог младићског живота у Карловцима; према томе, она садржи све елементе из тог дела његовог живота, а то су и главни елементи целе његове лирике. Отуда су ту, као ни у једној другој Бранковој песми, заступљене све Бранкове песничке теме.

Као што смо видели, осим патриотске и анакреонске лирике које овде доминирају, као и у целој његовој поезији, имамо и описа природе, и делова у којима је изражено другарско осећање и носталгија, а на једном месту пробија и она сетна меланхолична жица на којој ће Бранко доцније испевати „Кад млидијах умрети". Тако је „Ђачки растанак", у неку руку, и синтеза и круна целокупног Бранковог песничког стварања.

Павле Ивић,
уч. VIII разр. VIII мушке гимназије у Београду

Значај српских народних песама

Хај, што Србин још'те живи крај свих зала,
Песма га је одржала, њојзи хвала!
Змај

Карактер, душа, срце, све врлине и мане српскога народа огледају се у народним песмама. Колико величине, колико познавање народне душе, колико народних врлина и мана, опева онај непознати српски гуслар у многобројним и широм целог културног света познатим народним јуначким песмама.

У тренуцима највећих страдања и патњи, под најтежим околностима, у којима други народи малаксавају и губе веру у себе и бољу будућност, клону духом, физички омлитаве и постају равнодушни, српски народ пева, српски бели орао тада најснажније кликће и буди у душама жељу за животом, радом и стварањем.

Најлепше српске народне песме испеване су после великих војничких пораза, нарочито у оно тешко доба робовања под Турцима. После српскога пораза на Косову испеван је највеличанственији епос, у коме се велича жртва косовских мученика, див-јунака и хероја, а жигоше срамни чин Вука Бранковића.

У време првог српског устанка у Шумадији, под Карађорђем, испевано је неколико бесмртних народних песама, међу којима су „Почетак буне на дахије" и „Бој на Мишару" сматране као најбоље.

У нашој народној поезији опевана је и неслога, која нам је увек растурила државу. После највећих победа, наши великаши остављали су свој народ, сујетни и опијени славом грабили се за што већи плен и добитак, поделили се на више табора, зарадили и закрвили међу собом, од чега је само непријатељ српскога народа имао користи.

Неслога је постала саставни део живота нашега народа. Једно без другога не да се замислити. У Душановој царевини Вукашин је одиграо небратску улогу.

У народној поезији приказане су и добре и рђаве особине српскога народа, са ненадмашивим тумачењима и правилним коментарима нашега гуслара, песникасељака, који је о свему умео да створи тачан и праведан суд.

Миодраг Мирковић,
уч. VI разр. IV мушке гимназије у Београду

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

Користи од плетарске врбе

Инж. агр. Теодор Шпановић: Врба за плетарство. Издање ИПРОЗ (Пољопривредна библиотека, 32—33), Београд 1942, стр. 54, дин. 20.

Наш сељак ће кроз стручне књиге Пољопривредне библиотеке да стекне корисно знање. Ова књига, на пример, приказује како се врба, коју многи сматрају за врло мало корисну биљку што расте крај река и бара, може искористити не само за кућне потребе сељака већ и за врло разграната индустрију плетарства. Код нас је мало полагана пажња на ову културу, ма да за њу постоје сви природни услови. За сада врба се гаји рационално само у околини Багрдана, где постоји и фабрика за израду плетених производа.

Врба лако успева поред река, потока и језера, захтева обично хумусно-песковито земљиште, свеже и периодично влажно, а обрада није тешка. Справе потребне за обраду ове културе су једноставне. Када се врба сасече и у облику прутова пошаље у фабрику, обрађују је махом деца, жене и старци. С врбом није тешко радити ни код куће у виду кућног занатства, и то обично преко зиме кад нема на селу других послова.

Писац ове књиге даје врло исцрпан преглед разних врста врба, описује сваку понаособ, даје њене карактеристике, савете где и како је треба гајити. Сем тога даје општи приказ гајења и неге врба, затим начин сече, прераде и фабрикације. *Користи од врба су тако велики да чист приход од прућа плетарске врбе неколико је пута већи од чистог прихода макар које житарице.*

Наш сељак би требало озбиљно да се заинтересује за плетарску врбу и да јој поклони већу пажњу. Самим тим разграната се постојећа индустрија за прераду плетарске врбе.

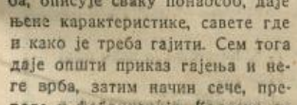

Часопис за сељаке

Земља и Рад, бр. 3, год. II, јануар—фебруар 1943, уређује Стево Клуић, издање установе „Земља и Рад", страна 32.

У уводном чланку најновијег броја овог одличног уређеног часописа за сељаке министар пољопривреде инж. г. Веселиновић позива сељаке да се и ове године одазову апелу претседника Владе генерала Недића и да обраде и засеју сваку стопу земље. Министар пољопривреде обећава да ће семена бити довољно и да ће се сељацима омогућити што повољнији рад. А земљорадници, који су прошле године послушали савет генерала Недића, знају да и ове године то исто треба да учине, то је на корист њихову, њихове породице и српског народа.

Између осталих чланака из пера наших најпознатијих јавних радника, истичу се *Град и село* од министра г. Велибора Јонића, *Рад и ред у привреди* од министра др. М. Недељковића, *Штедња за време рата* од Николе Станаревића, *Рад у прошлости, садашњости и будућности* од Јаше Јањића.

Од нарочитог је интереса чланак Стеве Клуића *Аграрна или сељачка банка?* у коме писац даје предлог једног новог уређења ове установе. Пошто сељак има пара, требало би да штеди. Сељачка банка примала би ове уложе на штедњу и, док би с једне стране чувала новце и улагачима плаћала камату, с друге стране отварала би кредите осталим сељацима за куповину пољопривредних алата. Ова банка примила би на себе и дужност сељачког осигурања, које треба да постоји, као што постоји код нас и радничко осигурање.

У чланку *Привредни препород Италије* приказано је шта је све за двадесет година учињено за обнову пољопривреде у Италији, са примерима који нас изненађују својим квантитетом и квалитетом.

Чланци *Нови пут Србије* и *Је ли против Европе?* допуњују својим политичким садржајем овај сељаку најближи часопис.

Један тужан роман о Совјетима

Р. Кравченко: Ањина љубав. Београд. Стр. 77. Издање Просветне заједнице.

Као инжињер Кравченко је имао прилике да живи и ради у Совјетској Русији и да на лицу места лично доживи страхоте и свирепости совјетског режима, који је беспоштедно примењиван и на појединце и на колективе.

Иако инжињер, Кравченко је у овој својој књизи успео да, непосредним и убедљивим писањем, уствари пружи још један тужан роман о Совјетима.

Р. Кравченко је рођен од оца Руса и мајке Иркиње. У Енглеској је одрастао и тамо је васпитан и школован. Постао је инжињер, специјалиста за моторе. Потом одлази у Русију, као инжињер специјалиста, пошто му је понуђена велика плата.

Дошавши у Русију он се упознаје са Ањом, ћерком једног бившег гардиског пуковника, па се између двоје младих развија љубав, велика и драматична, која је Ањи донела прерану смрт а Кравченку неизлечиву болест. Ипак, како сам вели, он је са Ањом провео најлепше али и најтеже часове у Русији.

Болестан од тешке грудне болести он је своје последње дане провео у Риги, у Летонији. Предосећајући блиску смрт, он је у својим белешкама само евоцирао блиску прошлост. Последњи део својих успомена диктирао је Кравченко из болесничке постеље. Неколико недеља касније он је умро. Његови посмртни остаци почивају сада на ришком гробљу, која запљускују таласи Балтичког Мора.

Песникиња и њен пријатељ

Levin L. Schücking: Annette von Droste, ein Lebensbild von Levin Schücking, Verlag Köhler & Amelang, Leipzig 1932 176 Seiten. gebunden 3 RM

Прошло је скоро читаво столеће од смрти велике немачке песникиње баронице Анете Дросте-Хилсхоф (1797—1848). Њене баладе налазе се у свим читанкама и антологијама.

Пут ка правилнијем разумевању рада Анете Дросте први је прокрчио, 14 година по њеној смрти, њен пријатељ Левин Шикинг, књигом коју је 1862 издао о њеном животу и раду. Та књига тек је временом наишла на разумевање и признање.

Левин Шикинг, знатно млађи од песникиње, био је један од њених најближих пријатеља. Одмах ћемо рећи да тај израз не треба схватити у данашњем уобичајеном „чаршијском" значењу. Песникиња је за њега имала свакако врло топла осећања, али их, с обзиром на велику разлику у годинама, никад није испољила, већ се, уз много болних одрицања, задовољила неким материнским или сестринским односом. Шикинг јој се одужио тиме што је по њеној смрти постао најоданијим и највернијим тумачем њеног дела.

Временом је, као што рекосмо, Шикингова књига о Анети Дросте-Хилсхоф стекла велико признање и доживела низ издања која су највећим делом распродана. Стога је сад његов унук, лајпцишки филолог Левин Л. Шикинг, приредио најновије издање које мирне душе можемо означити и његовим делом, пошто је књигу снабдео многим објашњењима и тумачењима, а нарочито врло обимним и топлим поговором о свом деди и неумрлој бароници Дросте-Хилсхоф.

ИЗ ЖИВОТА — ЖИВОТНИХ НАМИРНИЦА

Giuseppe Tallarico: Die Wirkkraefte unsere Nahrungsmittel, deutsche Uebersetzung, Deutsche Verlags-Anstaet, Stuttgart 1943, 298 Seiten, Preis gebunden 6,50 RM.

Италијански оригинал овог знаменитог дела лекара и биолога Ђузепа Таларика носи баш наслов који смо ми дали овом приказу одличног, брижљиво рађеног немачког превода: „Из живота — животних намирница". Пре листавајући књигу, морамо све наново да помислимо на то колико мало знамо о животним намирницама без којих не можемо или мислимо да не можемо. Можда се још понајпре удубљујемо у расматрања о кафи, коју баш ми Срби толико ценимо. О ступњу уживања које пружају разне замене каве, почев од јечма, нећемо говорити. Оставићемо то индивидуалном суду сваког читаоца.

Напротив морамо истаћи многе појединости које нам Таларико даје о сушгини чаја, тога „филозофског вина" коме се приписује толики психолошки и физиолошки утицај на човека. Можда ће читаоца занимати извесно био лошко сродство између каве и чаја (садржај кофеина) за које не зна већина оних који и једно и друго пије тамане у великим количинама.

Многе од оних који свакодневно говоре о свом следовању брашна једва да су икад имали прилике да буду увођени у тајне које крије у себи зрно пшенице, ражи или кукуруза. Стотине хиљаде њих у данашњим временима показују повећано интересовање за млеко. Али колико њих (у колико нису били на стручном раду у каквој млекарској задруги) знају да је прилична разлика између млека које даје крава, чије је тело младо и производа неке „белке" чије тело треба ускоро у погледу хране да се еманципује од њима. У овом последњем случају појављује се нека арома која треба да допринесе да тело поступно одвикне од материнске хране, а коју не може да не осети и човек који се у трошењу млека јавља као самозвани гост, паразит говеђег рода.

Таларико се не задржава само на описима и приказима, већ изводи и практичне закључке и предлоге о исхрани људског рода, при којима даје темперамент ни израз својим вегетаријанским схватањима, која уосталом у данашњим ратним временима имају више изгледа да нађу присталица него ли у приликама у којима влада обиље њулбастија, ражњића, ћевапчића, итд...

—:—

Народна књига о Хомеру

Wolfgang Schadewaldt: Legende von Homer, Den Fahrenden Saenger, Verlag Köhler und Amelang, Leipzig 1942, 102 Seiten, Preis, gebunden 2,80 RM.

Мало је филозофа, стручњака за класичне језике који своју научну материју умеју да чине занимљивом. Пример како треба радити дао је Шадевалт, један из млађе гарде немачких филолога, својим сјајним преводом и тумачењем легенде о животу и раду Хомера. Уместо многих високоучених, али тешко приступачних и разумљивих књига великог формата, дао је право народско дело о историјски недоказаној личности најстаријег „Филипа Виљњева" у културној историји Европе (по легенди, и Хомер је био слеп).

Оваквим књигама моћи ће поново да се оживи сасвим неоправдано потиснуто интересовање за класичну историју, класичне језике и њихову књижевност.

Кроз часописе

Познати немачки часопис *Двадесети век* (Das XX Jahrhundert) и у овој фебруарској свесци испунио је своје странице веома занимљивим, савременим и поучним материјалом. Тако у чланку „Подземни рат" на уводном месту из пера Гиселера Вирсинга документовано је расмотрен и протумачен онај део, она страна садашњег рата, која се не запажа простим оком, али која услед појава које се све чешће јављају, постаје видљивија. Овај подземни рат, рат у рату, са прикривеним ратним циљевима, нарочито се огледа, констатује писац, у све већим споровима и сукобима енглеског и америчког империјализма. Ток досадашњег рата дао је следеће резултате: искључавање Француске као светске силе, заузимање великих области богатих сировинама од стране Немачке, које омогућавају снабдевање Европе и продужење рата, успостава јапанске власти на јужном Пацифику и, коначно, све веће потчињавање Енглеске америчкој политичкој и привредној хегемонији.

У чланку писац констатује да је моћ британског Империја који се изграђивао столећима да буде завршен ток у нашем столећу, почивала на четири основна елемента: на традиционалној политици равнотеже сила на европском континенту, при чему је Енглеска успевала да, помажући слабије силе, буде арбитар свих међународних спорова; на владању главним приморјима афричком континенту, путем Гибралтар—Суез, западном Африком и Ртом Добре Наде са залеђем; онда Индијом и источноазијским континентом, (Синганур, Хонг-Конг).

Од ових поменутих елемената, први и четврти су за овога рата већ изгубљени. С нестанком Француске, ишчезао је и принцип поменуте равнотеже сила у Европи и њена примена. Услед губитака Белгије и Холандије угрожен је Канал, а тиме и мост који је везивао Енглеску за европско копно. Енглеско-амерички сукоб у привредном и политичко-војничком погледу креће се данас око Африке и Индије, где се америчко-енглески интереси потпуно размимоилазе. Најновији догађаји на ова оба сектора, на којима је досада заснивана моћ британског Империја, то посведочују.

Поред овога, часопис доноси занимљиве репортаже о Кавказу, о гробовима на Криту, о Токиу, један есеј о немачком истраживачу и научном раднику Максу Планку, једну скицу о Балзаку, као и доста другог забавног књижевног штива.

*

У последњем броју месечника *Европске Ревије* изнет је историски приказ политичких и војничких сукоба које је Румунија водила од најстаријих времена до данас, нарочито против бивших руских царских и садашњих бољшевичких територијалних аспирација у погледу Молдавије и Бесарабије. Приказани су такође напори румунске војске у борбама на источном фронту, нарочито на јужном његовом делу, око Одесе.

У чланку „Афричке перспективе" говори се о афричком континенту као допуни Европе нарочито у привредном погледу, која је све више угрожена од стране Америке и Азије. За стручњаке занимљив је чланак Паула Банга о улози злата у политичком и привредном животу демократских земаља. С друге стране, филозофски је интересантан напис Хајнриха Шулца о Платонизму и позитивизму.

Часопис доноси такође приказе главних догађаја у свету и на ратиштима за време прошле зиме, о Тројном Пакту као привредном савезу, док је за историчаре од струке користан преглед најновије стручне историске литературе о историји Старог Оријента и о улози индоевропских народа у њој.

—»«—

О Штраубеовој седамдесетогодишњици

Karl Straube zu Seinem 70. Geburtstag, Koehler & Amelang-Verlag, Leipzig 1943, 364 Seiten, 5 Abbildungen, Preis kartonniert 7 RM.

Ова збирка коју су пријатељи и ученици великог немачког музичара издали поводом његове седамдесетогодишњице, далеко премаша границе уобичајених споменица. Треба пре свега имати на уму да је и сам Штраубе нешто много више него само знаменити, музичар. То је универсалан човек који својим духом и својим радом залази и у многе друге области умног живота. Стога није чудо што међу људима који се латиште пера да својим прилозима обогате ову збирку, поред музичара и историчара музичке уметности налазе и филозофи (Теодор Лит), историчари (Јоханес Халер, Вилхелм Вебер), књижевници (Франц Адам Баијерлајн) и писци који су се посветили поглавитом научавању Гетеа (Антон Кипенберг).

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 3.— ДРЖАВНА ТАКСА ДИН. 5.—

»ДИНАРА« КУПУЈЕ сав бољи намештај, спаваће собе, трпезарије, хорнцимере, комбиноване собе, целе станове. »Динара«, Ћирила и Методија 2, тел. 40-665.
86 5—10

ИЗГУБИЛА САМ личну карту бр. 8090 издату од Претстојништва полиције, Крагујевац. Овим је оглашујем за неважећу. **Даница Ставрић.** 161 1—1

ИЗБЕГЛИЧКУ ЛЕГИТИМАЦИЈУ бр. 64615 изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. **Стана Кнежевић,** Крагујевац. 162 1—1

ИЗГУБИЛА САМ железничку легитимацију, па је овим оглашујем за неважећу. **Олга Братуљевић,** Крагујевац. 163 1—1

ОГЛАШУЈЕМ за неважећу изгубљену личну карту број 191 издату од Претстојништва полиције, Крагујевац. **Филиповић Душан.** 164 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва полиције, Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. **Станоје Николић.** 165 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. **Јулка Мајер.** 166 1—1

У

ЦЕНТРАЛИ ЗА ХУМОР

сваког дана у 18 час. весели програм

Кн. Споменик бр. 5

Улазнице од 30—80 дин.

167 1—1

Стари накит и драго камење

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња.

ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА

Краља Милана 41-а до Славије

168 1—1

КРЗНО КУПУЈЕМ

ново и ношено разно као сребрне и плаве лисице, кепове од сребрних и плавих лисица, нерц и све што је направљено од нерца, астрагане нове и старе бунде, бунде од астраганских ногица све разне бунде од крзна и све што је од крзна племенитог.

П А Ж Њ А !

предузеће за куповину крзна налази се код Славије у дворишту, Краља Милана 37, тел. 24-747. На позив телефонски долазимо кући.
169 1—1

КОНКОРДИЈА

ФИТИЉ

ЗА КАНДИЛО

МЕТАЛНИ КРСТИЋИ

Драг. А. Савић

БЕОГРАД

Тел. 23-523. — Гетеова ул. 16.

ПРОДАЈА НА ВЕЛИКО

170 1—3

ЛИВЕНА ПЕЋ са чунковима на продају. Јавити се администрацији листа Теразије 5 (Мезанин) I. степениште. Тел. 20-383.

Фирма

„Висока“

има креча гашеног прошлогодишње гашење одличног квалитета као и негашеног у свима количинама ливерује за сва места у Србији и Банату уз одобрење Централе за гвожђе и метале у Београду, Железничка бр. 5 — на Сави — тел. 26-643.
171 1—1

„РАДЕ НЕИМАР“

Продаје: ПАЛАТЕ-КУЋЕ-ВИЛЕ-ПЛАЦЕВЕ

ВИСОКИ ОЧУВАНИ РЕНОМЕ НАШЕ ФИРМЕ ВЕЋ ЈЕ ПОЗНАТ

БЕОГРАД — КРАЉА МИЛАНА БР. 20. — ТЕЛЕФОН 27-796.

153 2—3

Колонијалисти...

Кад дођете у Београд не заборавите да посетите

прво српско предузеће за израду коломаси **„СРБИЈА“**

ПЕТАР М. РАДОСАВЉЕВИЋ

КАНЦЕЛАРИЈА ул. Космајска 6 (Теразије) тел. 26-671
ПРЕДУЗЕЋЕ Краља Александра 340, тел 43-812
СТОВАРИШТЕ Римска 22 (Бајлонова пијаца) тел. 26-633).

173 1—1

ВАЖНО ОБАВЕШТЕЊЕ КОЛЕКТУРЕ ДРАШКОВИЋ — БЕОГРАД

На извлачењу бројева и добитака II класе 5 кола срећака Државне класне лутрије на дан 11 фебруара 1943 године

ПРЕМИЈУ ОД ДИНАРА 251.000.—

добила је срећка број: 11047 продата из познате

Главне овлашћене колектуре ДУШАНА А. ДРАШКОВИЋА,

У БЕОГРАДУ

Косовска 30/II. Телефон бр.: 21-659.

Чековни рачун код Поштанске штедионице бр.: 61.370.

Колектура тражи вредне продавце срећака у свима местима **државе уз веома повољне услове** које шаље на писмено тражење бесплатно.

ЗЛАТАН НАКИТ СТАРИ И НОВИ КУПУЈЕМ:

Дијаманте крупније, брилијанте све величине, златне зубе, бурме, прстење, минђуше, брошеве, браслетне, ланце, сатове златне, сребрне и металне само исправне и од бољих познатих марака; старо злато оштећено, излизано, поломљено и горело сваку количину, купујем сребрне есцајге и остале исправне предмете од сребра купује и највише плаћа Бесплатно процењује и на захтев процењене вредности исплаћује одмах позната фирма

„БРИЛИЈАНТ“

власник МИЛИЗОЈЕ М. МИТРОВИЋ

БЕОГРАД — ЂОРЂА ВАШИНГТОНА УЛ. БР. 6 — ТЕЛ. 28-706

175 1—1

БЕОГРАЂАНИ БАШТОВАНИ

Ваш рад биће крунисан успехом ако у вашим градинама употребите вештачко ђубриво

К А Л А З О Т

које садржи 15,5% азота и 18% калија, који брзо дејствују. За 100 квадратних метара потребно је око 5 килограма КАЛАЗОТА. Наруџбе прима **»З О Р К А«**, Француска 9 (телефон 30-401) и **Српско-пољопривредно друштво,** Гепратова 64 (телефон 20-302 и 27-702). 176 1—1

ПАЖЊА ГРАЂАНСТВУ

Да се не би дешавале неправилности и злоупотребе приликом изношења сметлишта, упозорава се грађанство да службеници Отсека за чистоћу града, који врше изношење сметлишта из домова, немају права да врше никакву наплату, нити је грађанство у обавези да даје ма какву награду или најпојницу за изношење сметлишта, јер су службеници дужни да и без тога износе све домаће сметлиште из домова.

Овлашћена лица по зградама треба да потпишу поднете им картоне од стране надзорника тек тада, када се изнесе све домаће сметлиште.

Сваку неправилност или злоупотребу, као и непотпуно изношење домаћег сметлишта треба хитно доставити Отсеку за чистоћу града на телефон 24-369 и 25-562.

У интересу је самих грађана и власника домова да одмах набаве довољан број канти за сметлиште, или какве друге судове погодне за изношење истог и да у њих стављају само домаће сметлиште, пошто се претходно све сагорљиве материје спале.

Шљаку, баштенско и подрумско ђубре, отпатке рушевина и слично овај Отсек не износи, већ то о своме трошку морају власници зграда путем приватних возила сами да изврше.

Место где се налази канта за сметлиште мора се одржавати чисто и испуњавати хигијенске прописе, пошто ће се вршити санитетско-полицијска контрола.

Једино на овај начин, ако грађанство буде испуњавало савесно своје дужности према предњим упутствима, Отсек за чистоћу града биће у стању да скраћује период чишћења и да постигне свој задатак: да сметлиште из београдских домова изнесе у што је могуће краћем временском размаку.

(Из Отсека за чистоћу града Општине града Београда Бр. 739/43). 177 1—1

ПРОДАЈА ЛОКАЛА И СТАНОВА НА БАЗИ ЕТАЖНЕ СВОЈИНЕ

Локали са магацинима и становима. Станови од 3 велике собе, са етажним грејањем и модерним конфором, од 2 собе са конфором и од 1 собе и остало. Палата се налази у центру Београда у широкој трговачкој улици и располаже свима удобностима и великим двориштем.

Продаја се врши по невероватно повољним ценама. Преглед слободан, куповина необавезна.

Интересенти нека се изволе обратити Заводу за купопродају некретнина

„БРУСНИЦА“

Теразије 6. БУДИМИР Т. СТЕВАНОВИЋ Тел. 25-558.

178 1—1

Саопштење отсека за чистоћу града

Отсеку за чистоћу града О. Г. Б. потребан је већи број радника за одржавање чистоће Београда.

Надница за мушка лица су од дин. 100—120, а за жене дин. 80.— дневно.

Исто тако Отсеку за чистоћу града потребни су и стручни радници, као: аутомеханичари, металостругари, ковачи, бравари, столари, подкивачи, лимари, аутолимари и електромеханичари.

Исхрана је обезбеђена преко градских ресторана по минималној цени, а поред тога сваком раднику преко његовог редовног следовања Отсек ће издавати повећање животних намирница у хлебу, шећеру, зејтину, пасуљу, мармеладу и друго.

Пријем радника се врши сваког дана на Општинском имању »Пионир« иза Новог гробља. 179 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

29 МАРТА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Кумодрашка 77 Дин. 160.000.—
2) Плац са зградом Пеке Павловића 10 Дин. 128.000.—
3) Плац са зградом Сплитска 11 Дин. 320.000.—
4) Плац са зградама Војводе Пријезде 5 Дин. 440.000.—
5) Плац са зградама Намесника Гавриловића 40 Дин. 320.000.

31 МАРТА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Варовничка 3 Дин. 240 000.—
2) Плац са зградама Младонагоричанска 5 Дин. 720.000.—
3) Плац Рисанска Дин. 880.000.—
4) Плац Босанска 34 Дин. 1,040.000.—
5) Плац са зградама Војводе Глигора 42 Дин. 360.000.—.

2 АПРИЛА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Поп Лукина 21 Дин. 6,400.000.—
2) Плац са зградом Космајска 26 Дин. 3,200.000.—
3) Плац са зградама Вразова 34-36 Дин. 480.000.—
4) Плац са зградама Крфска 10 Дин. 560.000.—
5) Плац са зградом Раваничка 20 Дин. 304.000.—.

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска 33/II, где се могу добити сва даља обавештења. 180 1—1

Поштарина плаћена у готову

НЕДЕЉНИ ЛИСТ

Бр. 13. Год. II

Београд, 3 април 1943

ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

НАУК ИЗ АПРИЛСКЕ КАТАСТРОФЕ

Кроз неколико дана сећаћемо се у болу и у стиду најтужнијих дана свеколике историје српског народа. Дуго и дуго, а можда и за сва времена црвенеће нам образи пред нама самима, пред нашим потомством и пред другим народима ради срамоте, коју смо доживели априла 1941 године. Српски народ неће моћи никада да заборави љагу, коју су нанели његовом часном имену његове тадање лажне вође и у највећој тузи поновиће народно проклетство из прошлости: »Великаши, проклете вам душе«.

Несумњиво је да је било и других болних тренутака у прошлости српског народа, када је са историских висина падао у блато. Али, можда никада није тако ниско пао као априла 1941, јер никада није имао једно тако саможиво и лакомислено вођство, које је издало српску заставу не трепнувши оком и прокоцкало најдраже тековине српског народа. Призорн паничног бежања главом безобзирице одговорних чинилаца за судбину српског народа, који су га ради својих амбиција и туђих интереса увалили у рат, остаће незаборављен и неизгладив у нашој историји.

Отсуство сваког смисла за предвиђање, лакомислена самоувереност пред неизбежношћу догађаја, па затим паника, страх за голи живот, потпуна пометеност на врховима државе јесу обележје тих мучних дана, када је цео народ био остављен самом себи, да се сам сналази и спасава у вртлогу догађаја, које су његови неспособни и лакомислени вођи изазвали.

Стићи што пре на сигурније место, носећи са собом што више злата и вредности, докопати се пре свију авиона био је једини циљ ових кобних старешина и главешина у униформи или у цивилу, од којих је сваки заслужио куршум у чело због напуштања повереног му задатка и места у часу борбе.

И већи део нашег друштва, заражен овим примерима, показивао је слично отсуство сваког смисла за одговорност и дужност, мислећи само на своје главе, дивљачки гурајући се један преко других, готово газећи нејаку децу и старце, да би само што пре доспели у сигурнију зону. Једно труло друштво, један нездрав поредак испољавао је све своје негативности у овим критичним часовима.

Вртоглаво бежање виновника

Плаћеници и издајници, властољубиви слабићи и народне кукавице нису у тим часовима мислили на част и понос српског народа, благо које је он крваво стекао, већ су знали само да неуморно беже тражећи спас од заслужене казне за свој злочин. Одиста, не знамо за болније странице српске историје него оних десетак дана од отварања непријатељства до потпуне капитулације, када је српски народ крвником наметнутих силом вођа пошао у један рат, чији му је смисао био туђ и када је у оном метежу и општој забуни био остављен самом себи.

Гњев и стид обузели су српски народ због срамоте коју је доживео тих дана, када је због лудости и неспособности својих вођа доживео тешку историску деградацију, и са једног од завидних места у редовима нација био одбачен у задње редове, међу оне који нити имају мудрост да схвате смисао догађаја нити пак јунаштво да победе тешкоће.

Показало се да фанфаронаде, лупетања о некаквој нашој снази не значе ништа када треба показати смисао за организацију и дисциплину, смисао за употребу модерног оружја. И тај болесно амбициозни генерал, који је у туђој служби завео свој народ, знао је само да бесомучно бежи од места до места, немоћан да изда и једно наређење иако је у својим рукама имао сву цивилну власт као претседник владе и сву војничку снагу као начелник генералштаба. До шестог априла 1941 године нисмо знали да се у нашој средини може појавити овакво издајство и овакав кукавичлук, за које смо мислили да је неспособан и најгори Србин међу Србима.

Нема казне на овоме свету, коју би требало применити на ове издајнике или кукавице, који су запрљали част српског народа и бацили љагу на његову прошлост часног и поштеног народа, који држи дату реч.

Они су га исто тако априла месеца изложили смртној опасности да га нестане у судару са највећом силом света, као што су га после дражили и наговарали да се и даље противи победнику противно свакоме здравом смислу и међународном ратном праву.

Од издајника српског народа до трговца српске крви

Злочин који су превратници 27 марта учинили према српском народу и који је убрзо добио санкцију, није се завршио тада, већ две године они настављају неуморно свој плаћенички посао издаје као да им је за увек утрнула савест и осећање за свој рођени народ једући из дана у дан из издајничког чанка. Од издајника интереса свога народа они су постали трговци његове крви и његове жртве, наплаћујући код својих наредбодаваца, који им осигуравају угодан живот, док заводе свој народ и шаљу га у нове катастрофе.

Место да у заборави и скрушености покајника потраже заборав за своје грехове за националну катастрофу, коју су проузроковали својом коцкарском лакомисленошћу и издајничком службом, они су из Лондона и из других места покушавали и даље да заводе народ и да лажима и обећањима наводе га на неразумне поступке. Једући хлеб издаје, примајући туђе злато, они су изгледа изгубили и последњу трунку савести и у потпуном мраку издаје наносили тешке ударце српском народу, који су могли да буду и смртоносни.

То је трагична историја овог издајства беспримерног у историји народа због кога српски народ умало није изгубио главу, а због кога је доживео толико недаћа и тешких дана.

Са грчем у срцу, са болом у души и са јауком на уснама сећамо се после две године ових дана пада и срамоте, који претстављају најтужније странице српске историје, у којима има и листова, који су наш понос и наша слава пред светом. Сећамо се тих дана да бисмо у нашој савести и пред лицем целог народа испитали да ли смо из дубине пада пошли путем испаштања и покајања, да бисмо покајали старе грехове и исправили старе грешке. Чак ни национална катастрофа, ни слом државе и распад једног корумпираног друштва не мора да баце у очајање један народ, једну заједницу, ако постане свесна узрока пропасти и ако има довољно моралне и духовне снаге да уништи клице зла, да се прочисти и очисти од штетних навика и заблуда и да пође путем препорода и обнове ка својој новој будућности.

Зато је потребно смело и одважно, не штедећи ни појединце ни поједине друштвене редове, што потпуније и што дубље обележити и жигосати све кривце, све чиниоце који су одговорни за катастрофу и за недаће, које су и даље погађале српски народ у овом размаку времена.

Затварање очију пред узроцима слома, заташкивање и пребацивање одговорности с једних на друге, спречавати да светлост продре у све тамне кутове наше заједнице, киселити се у брлогу и блату срамне јучерашњице, то може бити опасније и од саме катастрофе. Она је дошла као последица грехова и грешака, она је открила зло које је као црвоточина нагло бившу државу и друштво; хаос и забуна априлских дана 1941 године открили су сву дубину нашег моралног и националног пада. Али она може напротив да буде и прекретница, са које ћемо поћи у ново доба наше историје, ако смо свесни опасности и дужности у спасавању српског народа и изграђивању нове српске Отаџбине у једном правичнијем и поштенијем поретку.

Одговорност и дужност српског друштва

Цело српско друштво, од оних на највишим местима одговорности до оних на најскромнијим степенима друштвене хијерархије, мора да се прожме, појединачно и скупно овим духом обнове и препорода, без кога нам нема спаса и априлска катастрофа може да значи почетак коначне пропасти српског народа.

Ако двогодишње искуство у патњама и страдањима није дало мудрост и отворило очи свима да виде стварност онакву каква је и да према њој одређују своје поступке, онда тешко нама свима, тешко српском народу!

Ако грехови и заблуде, који су довели до априлске катастрофе још увек живе у многим духовима, онда тешко нама, јер ће из њих произићи нове катастрофе! Ако и данас има код нас људи, који још увек слушају сиренске гласове из Лондона и Москве, који су нас довели до ивице пропасти, онда тешко нама, јер нас данас могу дефинитивно сурвати у амбис, из кога се више нико жив не враћа!

Ако и данас има међу нама, који нису увидели штету од ранијих корупт ивних либералистичко-демократских система него живе у нади за њиховим повратком, место да приону свим снагама ума и духа на изграђивању новог српског поретка у сагласности са правим традицијама српског народа кроз векове и у духу потреба новог доба не европском континенту, онда опет тешко нама!

Заостаћемо далеко од свију других европских народа, губећи време и снагу по вртлетним странпутицама место да идемо старим српским путем, широким друмом части и поштења у заједници са осталим европским народима, помагајући их у њиховој борби противу црвене немани и робовања јеврејском капитализму Лондона и Вашингтона.

Ако после свију искушења грађанскога рата по жељи црвене Москве, има код нас људи, који заслепљени неком сентиментал ношћу или неком безразложном мржњом, нису увидели сву опасност која нам прети са Истока и противу које Велики Немачки Рајх даје своју најдрагоценију крв за спас Европе и неће или спречавају да српски народ у реду и миру уложи све своје снаге у рад за обнову своје земље и повећање отпора Европе, онда тешко нама! Узалуд ћемо изгубити једно драгоцено време, које нећемо више моћи надокнадити и остаћемо у примитивности и хаосу изван новога доба напретка и благостања европских народа!

На путу обнове и препорода под вођством генерала Недића

Објективно и непристрасно можемо рећи да ове две године нису прошле узалуд и да је после априлске катастрофе у страдањима и лутањима српски народ нашао свој пут и у својој огромној већини, сем једне шаке окорелих грешника, пошао ка својој обнови и своме препороду. Усред хаоса и беспућа једног остављеног народа без вођства и мисли водиље појавио се један дубоко расни човек, као оваплоћење свега витешког и поштеног у српском народу, да га спасе од пропасти и да га поведе тим српским путем, који су садање генерације биле заборавиле, лутајући, заведене туђинским идеологијама јеврејства и марксизма.

Да ли је то случајност или нешто знамење, али је чињеница да је један празноглави и болесно амбициозни генерал у плаћеничкој служби туђину проиграо највеће тековине српскога народа, а да је затим дошао други један генерал да као израз свега конструктивног и стваралачког код српског народа настави прекинуту нит српске државе и својом несавладивом вољом и неуморном енергијом спасе га од пропасти.

Долазећи из дубине српске историје, где се одлучује његова судбина, чврсто везан за мрку груду српске њиве, натопљену крвљу и знојем безбројних српских генерација, руковођен предачким духом мудрости и њиховим врлинама патријархалног поштења, он се појавио као нови спасилац Србије у моменту када су хаос и мрачне силе хтеле да збришу са лица земље разбијени и осрамоћени српски народ.

(Наставак на 3-ној страни)

Борба за судбину Европе

САМОСТАЛНОСТ ИЛИ ВАЗАЛНОСТ

(Специјални допис из Берлина)

Политичка активност обеју зараћених страна данашњег светског хрвања налази се, са приближавањем пролећа, опет у фази великога напона. Разумљиво је то, уосталом. Рат, који је у току ове зиме показао да се заиста може схватити и водити једино као тотални напор и тотално усредсређење свију снага, почиње да улази у нове, коначне облике. Пречишћавање европских бојишта у годинама 1939—1941 било је, као што се данас јасно види, само предигра за оно што се једновремено води на целој земљиној кугли.

У тој новој, коначној својој фази, рат не рачуна више са појединим државама, са појединим нацијама, са појединим малим шовинизмима и осетљивостима и индивидуалностима појединих државних и националних суверенитета. Данас се гледа, рачуна и одлучује у оба зараћена табора циновским мерилима, која обухватају време и простор у неслућеним замасима.

За разлику од свију ранијих ратова у историји људскога рода, овога се пута ради о свему. У питању су све вредности, сва мерила, целокупна судбина човечанства за векова. Отуда су и војничка сретства, која се бацају на жртвеник рата, и политичке концепције и дипломатски потези циновски, остављајући за собом све што је досада у светској политици претстављало границе и ограде.

Путеви британске политике

У противосовинском табору, дилема која се појавила услед и за Британце неочекиване снаге Совјета, сваким даном расте. Сви политички значајни потези и све политичке манифестације које се из тога табора појављују показују да се та дилема приближава своме врхунцу и да ће можда у догледно време да се створи нова ситуација, чији правци се данас још не могу сагледати. Бит те дилеме је у великом питању будуће сарадње између плутократије и бољшевизма, у њеним последицама за стање у Европи и свету.

Развој британске политике ишао је, све до у последње месеце, правцем, коме се логика — маколико специфично британска — није могла порећи. Почело је са страхом Британије од појаве велике централне европске снаге у знаку новог социјалног и националног реда. Та снага је пореметила све енглеске аксиоме о равнотежи на европском континенту и све основе доминације, која је на тим аксиомама изграђена. Отуда је прво дошао, после слома Чехословачке, „носача авиона" у срцу Европе, потез са Пољском, која је покренута на отпор у питању Данцига и Коридора ,против својих интереса и против логике која проистиче из правилног схватања свога и међународнога положаја.

Теорија о „два фронта", која је на западу слала у рат Француску, а на истоку Пољску, довела је до брзог слома ових двеју држава и нација, које се никада више неће моћи да опораве. Сада долази до снажнијег напора у Вашингтону и Москви. На европском континенту су снаге које су могле да се боре за Британију и њене концепције биле сломљене. Отуда Енглеска почиње да ангажује против свога противника ваневропске снаге. Друга фаза британске ратне политике у знаку је, дакле, проширења рата на цели свет и бацања неевропских сила у борбу против Европе, која је, у међувремену, претворена у „тврђаву" под вођством Немачке.

Прохтеви Совјетске Уније

Догађаји се развијају даље. У савезу са црвеном Москвом, Лондон је прво гледао само убацивање једнога послушнога и политички трапавога колоса у бој за интересе Ситиа и Уајт Хола. Улога Москве је била, по схватању Лондона, да годину дана води рат са Немачком, спречи тиме реализацију непосредне опасности за британска острва и британске позиције у Средоземљу, — све док се Сједињене Државе Северне Америке не припреме потпуно и не пребаце на бојишта с обе стране Атлантика довољно снага.

И ту је прва и основна грешка у британском рачуну. Помагач који је позват у ратну арену у тренутку велике невоље, показао се друкчијим, но што га је британска политика замишљала.

Долази до обрта, који показује, да се у плановима Британије за после рата појавила велика непозната, СССР, са својим прохтевима и својим неограниченим апетитима. Атлантска карта, коју су Черчил и Рузвелт прогласили као мерило и као устав поратне Европе, — разуме се, увек под претпоставком своје победе, — требало је да буде и извесно осигурање и обезбеђење према Совјетској Унији. Прокламовањем начела, да сви народи имају право на своје самосталне државе, плутократски савезници су хтели да даду израза замисли, да Европу, која би била по њиховим плановима под њиховим пуним утицајем, окруже на њеној граници према совјетском блоку ланцем малих држава, међусобно повезаних разним споразумима, а везаних за Лондон односима економске и политичке покорности. У то доба пада велики полет разних емигрантских влада, које под егидом Даунинг Стрита склапају међусобне савезе, уговоре о унији и сличне међународне инструменте на фиктивној основи.

Рат се наставља. А са његовим наставком долази и совјетско изненађење. Показује се, да је камуфлажа Москве успела да обмане свет. Зима 1942/43 са својим ратним збивањем, даје о томе пун доказ. Војсци такве снаге и квалитета, као што је то немачка, потребни су сви напори да бесни талас са Истока задржи. И ту долази до састанка у Казабланки.

Неуспех тога састанка данас је целоме свету јасан. Види се, да је ту био циљ да се совјетска политика веже извесним аранжманима. Индискрецијом англосаксонских, а у првом реду америчких новинара, долази свет до сазнања, да је главна личност у Казабланки или у Картуму, где су хтели Рузвелт и Черчил да прићу пред Стаљина, имао да буде сам црвени цар.

Догађаји се убрзавају

Стаљин није дошао у Казабланку. Није послао ни изасланика. Његово везивање за идеје Атлантске карте, које је намеравано није успело. Не само то. Појављује се озбиљна бојазан у кабинетима Лондона и Вашингтона пред сфингом у Кремљу, која ћути о својим намерама и о границама, на којима би се те намере евентуално, у случају победе, зауставиле. Помагач Англосаксонаца претворио се у мору, која почиње да дави своје самоуверене господаре.

И сада се догађаји убрзавају. У ангосаксонској штампи се појављују хипотезе о нападу на „тврђаву Европу" Помиње се, као претпоставка, могућност покушаја британско-америчког десана у Француској, у Норвешкој, у Италији, на Балкану. И ту прекиде Стаљин своје ћутање. Лондону и Вашингтону је стављено до знања преко Мајског и Литвинова, да СССР сматра Балкан својом интересном сфером, и да нема намеру да се сагласи са макаквим англосаксонским плановима у вези са тим европским полуострвом.

У плутократским кабинетима појавило се зграњавање. Јавност Европе сада разуме зашто је Черчил био пожурио у Адану. И дилема, која је била дотле на хоризонту међусавезничких односа, сада избија у први ред свих политичких расматрања Даунинг Стрита и Беле Куће. Пре свега једно: треба спречити да се црвени савезник наљути и да крене, можда, другим путем. Отуда британска штампа почиње да се повлачи. Британски листови пишу у то доба, како су британски планови о Европи морали да изазову природну суревњивост СССР, који у тим плановима није узет довољно у обзир. А америчка штампа изречно помиње, у вези с тим, англосаксонске ратне намере у погледу Балкана, које морају да изазову сумњу и подозривост Москве, и које треба зато оставити.

А сада из Москве почиње да пада ударац за ударцем на плутократске главе. Долази до помињања злочиначких партизанских банди у Босни. Москва их, у својим ратним извештајима, почиње да третира као своју војску. Долази до корака Москве код југословенске емигрантске владе у Лондону по истом питању. Долази до отвореног и званичног иступања Москве по питању Пољске. Долази, укратко, до обрта у ситуацији, који пред англосаксонско политичко и ратно вођство ставља нове, веома замашне и сложене проблеме.

Велики обрт

Велика Британија је ушла у рат — тако је званично декларисано са много припремне буке целоме свету — да одбрани интегритет пољске државе. Када је од Пољака тражено решење по питању Данцига и Коридора, Велика Британија и Сједињене Државе су сложно у Варшави свим сретствима дипломатског уверавања и харангирања јавног мнења настојали да се немачки предлози у целости одбију. А истовремено долази до оне свечане гарантије за пољске границе, која је, својим аутоматизмом, натерала Пољску у рат и била повод за избијање данашњег светског сукоба.

То је било 1939 године. Три и по године касније, пред безобзирним ставом Москве долази до промена, које данас светска јавност прати великим интересовањем.

Сикорски је изазвао велики, начелни обрт. Покренуо је питање пољских граница после рата. А одговор који је добио из Москве повукао је ревизију целокупне британске политике према Европи.

Први велики спољни симптом те ревизије били су написи, прво у Америци а затим и у Енглеској, у којима се одједаред почело говорити о „непотребном шовинизму" и о „мегаломанским аспирацијама" пољске емиграције, којима нема места, јер угрожавају сарадњу „Уједињених нација".

А затим је дошао сензационални чланак Тајмса о малим државама. Јасно и недвосмислено, Тајмс је изнео, да је немогуће у послератној Европи (увек под претпоставком слома Осовине) одржати поредак путем организованих малих држава, већ да треба између Совјетске Уније и Велике Британије повући извесну демаркациону црту. Оно, што је с оне стране те црте, треба препустити Совјетима. А те области би претстављале североисточну, средњу и југоисточну Европу. Дакле тачно све оне мале државе, које имају своје емигрантске владе у Лондону, које су ушле у рат на потстицај из Лондона и делом на основу гарантија и непосредних уговора са Великом Британијом.

Идн у Белој Кући

Но и даље се мењају гледишта. Јер Москва и на ове јасне предлоге из Лондона ћути. О демаркационој линији се не говори. Нема разграничења између два савезника, плутократије и бољшевизма

И сада настаје у англосаксонском табору нешто што личи на политичку панику. Почиње да се говори о трећем светском рату који непосредно претстоји, ако се још пре окончања другог, који је сада у току, не постигне споразум са СССР. И нико мањи од потпретседника Сједињених Држава је ту мисао изнео и објавио говором, који је пренешен преко свих америчких радио станица. Да би један споразум са Москвом, који очигледно уопште ни у каквој форми не постоји после открића Воласевог, учинио симпатичнијим, он је пронашао да између демократије и хришћанства с једне и комунизма с друге стране може да се успостави пуна хармонија, ако комунизам одустане од својих „троцкистичких" идеја о светској револуцији.

Москва и даље ћути. А Идн одлази у Вашингтон. О питањима, по којима је имао, тако брзо после Казабланке, да преговара у Белој Кући ,англосаксонска штампа пише много. Том приликом открива и занимљиву чињеницу, да су сва питања, која су после Казабланке изгледала решена, уствари поново на тапету.

Али оно што је основни узрок његовог пута ,и што се не објављује, јесте даљи однос англосаксонаца према Совјетима, и ревизија целокупног комплекса англосаксонске политике према Европи.

Јер, појављује се по први пут опште и значајно питање дезинтересовања Велике Британије и Америке даљом судбином европског континента. Данас можда још као хипотеза, а сутра као политичка стварност. Анализа свију промена, које су се у политичком рачуну Даунинг Стрита одиграле по европским питањима од почетка овога рата па до данас, показује правце и развојне тенденције, које овакву хипотезу потпуно оправдавају. А исто тако анализа суштине узрока, ради којих англосаксонци воде рат, и њихове економско-политичке структуре овакво коначно утврђивање новог става према проблемима Европе потпуно и у свему омогућује.

Капитализам и Европа

Јер једна чињеница стоји непобитно: Москва не пристаје да се веже ни за каква ограничења за случај своје победе. Совјетски Савез, упркос националистичко-руске жице, која се појавила у његовој спољној, а још више у унутрашњој пропаганди, и даље је остао држава без граница, која себе сматра почетком и сржу светске комунистичке државе, светског савеза комунистичких држава. Ово би, за случај попуштања и слома фронта Европе на Истоку, у најмању руку за наш стари континент значило пуно развларење светско-револуционарних замисли. Елементи, подземља и комунистички фанатици европских земаља, који данас притајено ћуте, били би у тренутку слома европскога фронта вулканске снаге, које би заједно са победоносном црвеном армијом за трен ока претвориле Европу у крваву бакљу.

И отуда реч на англосаксонског табора о трећем светском рату. Отуда Иднов пут у Вашингтон. Отуда је англосаксонска хипотеза о дезинтересману за Европу. Јер англосаксонске Сједињене Државе Северне Америке су, уствари, државне творевине капитализма. Капитализам, пак, у држави и њеној територији гледа једино и искључиво терен, на коме се развија игра око профита, око златног телета. Најбоље то показује структура Британске Империје, која је територијално без јединства, без целине, без органске међусобне, унутрашње везе. Она је, уствари, једно капиталистичко предузеће, коме су, ради циљева капитала, потребне извесне територије, потребни извесни саобраћајни путеви, потребна тржишта и налазишта сировина. Цела британска империјална политика диктирана је једино тенденцијом, да се за економске интересе капитала, уједињеног у Ситију Лондона, организују све могућности пословања и зараде, профита. А САД су, уствари, само наставак тога схватања, наследник политичких, економских и социјалних концепција, које су биле меродавне за изградњу Британске Империје.

За велике рачуне капитала и капитализма Европа, наш стари културни континент, који је кроз две и по хиљаде година људске историје био центар света, не претставља друго, до ставку у билансу. Велики су рачуни капитализма. Цели свет је њима обухваћен. И Европа је у њима само мали чинилац, мали делић. Огромне територије Африке, Аустралије, Јужне Америке, па и Далеког Истока са баснословном богатом Британском и Холандском — сада Јапанском — Индијом, пружају развоју капитализма кудикамо веће и неупоредиво значајније могућности од нашег пренасељеног и мноштвом националних граница испресецаног континента.

Пред дилемом потребе рата са бољшевичким „савезником", — у случају његове победе над Европом, разуме се — рачун Ситија и Уол Стрита може лако наћи, да је пробитачније не упуштати се у тако ризична предузећа, већ оставити Европу као плен бољшевизму и Москви.

Европу се, у томе случају, има отписати као „сумњиву ставку" из капиталистичкога биланса, рачунајући да у томе случају бољшевизам има довољно посла за наредне деценије да „организује" на свој начин наш континент. За то време би се англосаксонски свет могао, у знаку капитализма, припремити за одбрану својих других, њему много важнијих позиција у свету. А те позиције би могао да изгради у духу својих економских начела до краја. Штавише, мож да би такво решење претстављало чак и срећни обрт у положају Англосаксонаца у свету, јер би уклонило могућност да се појаве непријатни конкуренти из Европе, млади народи пуни глади са својом природном експанзијом, на поприштима међународнога капитализма.

(Наставак на 8-мој страни)

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке).

ШТАМПАРИЈА „ЛУЧ", Краљице Наталије 100.

Тромесечна претплата 36 дин. шаље се преко „Пресе", ѕ. д. Влајковићева 18.

Зашто смо оптимисти

Судбина српског народа никада није била лака. Она је добрим делом условљена геополитичким положајем земаља у које су се Срби доласком на Балкан населили. Заузимајући централни положај на полуострву, Срби су осетили све згоде и незгоде које централни положај као такав собом носи. У овом погледу положај Срба на Балкану сличан је положају Немаца у Европи.

Благодарећи свом централном положају Срби су кроз читаву своју историју морали одолевати надирањима која су долазила скоро са свих страна. Као што је вечита борба за одбрану свога тла од Немаца саковала нарочити сој, тако је та иста борба очеличила животну снагу српског народа. Зато се он крај свих патњи и страдања одржао, стекавши нарочити смисао државотворности, који му чак ни непријатељи никад нису оспоравали.

Овакав какав је, српски народ је одувек давао тон осталим балканским народима. Зато су се и западно-европске силе толико паштиле да обезбеде утицај код Срба. За то и данас не може бити свеједно какав ће став српски народ заузети према Новој Европи и новом поретку који се ствара.

Има поузданих знакова који говоре да се српски народ у овом погледу позитивно опредељује. Иако су га непријатељи Европе и против његове воље гурнули у рат, чије тешке последице данас мора да сноси, иако су после слома Југославије чинили све да се српски народ одвоји од Европе, ипак је победио здрави смисао српског народа, који не жали напора и жртава, како би у зноју лица свога заслужио лепшу будућност.

Зато смо ми у овом погледу оптимисти, ма каква била искушења кроз која ће српски народ још морати проћи. Јер прошлост нас учи да је српски народ увек кадгод је био веран себи успевао да превлади све тешкоће.

Сваком расном Србину и Српкињи данас је јасно да смо се у бившој држави били духовно помели. Били смо се одвећ опустили. Претила је чак опасност да се одродимо и однародимо. Зато данас све што је честито код Срба наше данашње враћање на прави српски пут осећа као олакшање и духовно ослобођење, као достојну накнаду за физичке патње и материјална лишавања.

Онај ко хоће да живи, тај не сме много да се осврће. Он мора гледати напред, у будућност. Сопствене грешке не смеју га утући, већ и из њих мора да извуче користи. Херојски он мора да носи сво је бреме, да врши своју дужност и да верује у Вечну правду која свакоме одмерава по заслузи.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

Краљ Александар против бољшевизма

Блаженопочивши Краљ Александар био је државник широких и далеких видика. Ако није успео да их оствари, или бар до краја да их оствари, узрок томе треба тражити: прво у већим делом осредњем кадру (по способности и политичком моралу) сарадника, које му је пружила лоша копија преживелог парламентарног поретка, и друго у једностраности и површности ге нерације, која је за његове владе давала тон у нашем јавном животу, а у којој није могао наћи подесне сараднике ни онда кад је једним одлучним и храбрим потезом раскинуо са варком парламентаризма.

Међутим, било је питања која су за Краља Александра била основни животни закон, аксиом, — питања у којима је знао мушки да се одупре свим сентименталним разлозима појединих својих „парламентарних“ министара и, што је главно, чак и најјачем притиску тада моћних „пријатеља“ и „покровитеља“. А међу тим аксиомима државне политике Краља Александра први и најважнији гласио је:

НИКАКВОГ ДОДИРА СА СОВЈЕТСКИМ ЧУДОВИШТЕМ — БОРБА ДО ИСТРЕБЉЕЊА ПРОТИВ УБАЧЕНЕ КОМУНИСТИЧКЕ КУГЕ ИЗ ИНОСТРАНСТВА.

Од те своје линије Краљ Александар до своје трагичне смрти није отступио ни за милиметар. Целом својом личношћу он је најубедљивији утук нашим комунистичким подлацима — пропагандистима и њиховим жртвама — шупљоглавцима.

Краљ Александар је од самог почетка сузбијао у зачетку све сугестије споља или изнутра да се под ма којим изговором ступи ма у какав додир са Москвом. Простор којим располажемо ни изблиза нам не допушта да поменемо све најважније моменте, у којима је он лично иступио у том правцу.

Навешћемо само неколико примера: кад је 27 јула 1924 дошла на власт такозвана „блокашка“ коалициона влада Давидовић—Корошец—Спахо, она је у својој програмској декларацији, у плитког тежњи за „популарношћу“, наговештавала могућност ступања у дипломатске односе са Москвом. Краљ Александар је сместа учинио крај том покушају, помогнут у томе од свог министра спољних послова др. В. Маринковића.

Краљев бескомпромисни отпор против ма каквих односа са Москвом није попустио ни кад су скоро све европске државе биле „признале“ совјетску монструм-владу, тај изврши орган Коминтерна, ни кад је са Запада наилазио најјачи притисак у том правцу. Кад су му јавили да је на једној међународној конференцији у Београду политички ветрогоња Титулеску лупио песницом о сто, истичући „потребу“ (тј. потребу за Титулескове газде на Западу) да наша земља ступи у односе са Москвом, одлучни и доследни Владар се насмешио и рекао је: „КАЖИТЕ ТОМ ГОСПОДИНУ ДА ЈА БОЉЕ ПОЗНАЈЕМ ПУТ ЗА МОСКВУ НЕГО ОН“.

Ускоро затим послали су му

Блаженопочивши Краљ Александар Карађорђевић

француског министра претседника и министра спољних послова Луја Бартуа, који је уз обећање и претње тражио то исто. Краљ Александар га је одбио учтиво, али одлучно, и зато је платио главом од масонско-марксистичке руке. Случајна жртва те освете био је тај исти Луј Барту.

Упоредо са таквим ставом у спољној политици, Краљ Александар је у земљи, у сагласности са огромном већином народа, доследно претстављеног којекаквим „изабраницима“, водио рат до истраге против комунистичке пропаганде, тог разорног и отровног азиског бакцила. Великодушан до самоодрицања према другим противницима (н.пр. према најжешћим републиканцима, па према маси војних лица, која су се у најтежем моменту Светског рата тешко била огрешила о њега лично) Краљ Александар није знао за милост према комунистичким тровачима народа и омладине и према терористима.

Знао је за милост у једном једином случају: кад је својим помиловањем стречно погубљење на смрт осуђеног атентатора Спасоја Стејића, и то само због тога што је Стејићев атентат био уперен против њега, Краља Александра, лично. Праштао је свима и сваком, само не комунистичким херостратима.

У Москви пак били су свесни тога каквог противника имају у Краљу Александру. Знали су да је тај монарх најјачи бедем про тив њеног продирања у Југоисточну Европу, која је имала да буде прва етапа у завојевању континента од стране рушилачке и крваве „светске револуције“. У Бечу, тада још престоници против воље њеног властитог немачког народа створене вештачке државе под марксистичко-клерикалном управом, била је организована нарочита „главна филијала“ Коминтерне за освајање Југоистока.

Одатле су Москви стизали све нови вапаји да „рад“ на Југоистоку највише запиње због одлучне политике самоодбране, коју води Краљ Александар, служећи тиме као пример и суседним државама. Много и много упола већ остварених дипломатских потеза Москве на Југоистоку пропало је, које непосредно, које посредно, захваљујући интервенцији из дворца на Дедињу, у коме је седео човек свестан шта дугује своме народу његовој прошлости и будућности.

Стога је име Краља Александра, коме је већ 29 јуна 1921 године била намењена комунистичка бомба „и надаље стајало међу првима на црвеној проскрипционој листе крвавих господара Кремља. И најзад су бољшевици, са својим савезницима масонима, успели да изврше своју давно жељену осветуу: уз непосредно саучесништво „по свећене браће“ из ложа, међу којом се налазио и сам шеф француске Јавне безбедности Си стерон, Краљ Александар је погинуо од најамничке руке у главној улици Марсеља.

ТРЕБА ЖИГОСАТИ СВЕ КРИВЦЕ НАЦИОНАЛНЕ КАТАСТРОФЕ

(Наставак са 1-ве стране)

Мудро предвиђајући ток догађаја, њему није било тешко да после априлске катастрофе изврше потребан наук и да га почне проповедати српском народу ради његовог опстанка и препорода. Стављен на чело српског народа у његовим најтежим данима, спасавајући га од његових злотвора из Лондона и Москве, он је почео његово ослобођење од заблуда из прошлости, које су довеле до саме априлске катастрофе. Носећи у себи најдубљи смисао историје српског народа, његову чудотворну моћ да из своје пропасти снагом духа изграђује своју обнову, он је успео да у овом кратком периоду времена под врло тешким условима започне дело моралног препорода и духовне обнове српског народа.

Братски сложно, раме уз раме

Није потребно установљавати биланс моралних и материјалних резултата које је генерал Недић на челу владе Народног спаса постигао у овом кратком времену после априлске катастрофе, јер њих не може порицати ниједан прави Србин који има пред очима само виталне интересе српског народа да сачува своју биолошку егзистенцију и да пође новим путем поштеног рада и часног вршења својих дужности члана европске заједнице. Ово дело спаса и препорода српског народа припада већ историји и ничија злонамерна тумачења и објашњавања не могу га поре ћи. Спасен мудрошћу и снажном мишицом генерала Недића, српском народу остаје да у реду и миру, братски сложно, раме уз раме настави свој ход старим српским путем, којим га је повео генерал Недић, изводећи га из провалије, где га је чекала сигурна смрт.

Српски народ у свом здравом делу, у сељачким, радничким и омладинским редовима, нашао је пут свога спасења, пут свога препорода и може се сматрати да срамна априлска катастрофа не значи крај његовог историског битисања, већ судбоносни прелом иза кога долази после прочишћења, после покајања и испаштања грехова, ново доба са могућностима за нову величину у стваралачком раду и духовном подизању.

Држање огромне већине српског народа у данашњим прилика ма показује да је наук априлске срамоте уродио плодом и да српски народ чврстим кораком иде путем свога препорода ка својој бољој будућности. Шака одметника, који настављају мартовску пустоловину и банда црвених зликоваца, који раде за рачун Москве не могу да спрече тежње и напоре целог једног народа, који нема другу мисао него да исцели ране и подигне рушевине и да, чувајући апсолутан ред и мир, све своје време и све своје снаге посвети раду на обнови своје Отаџбине и на чувању своје друге отаџбине, Европе, да не падне поново у ропство јудеомасонском Лондону или црвеној Москви. Све конструктивно и здраво окупља се данас око генерала Недића, помажући га у његовој вољи за обновом и изградњом Нове Србије, која ће само истрајним и плодотворним радом добити своје одговарајуће место у Новој Европи, за чију будућност данас на Истоку Немачки Рајх са својим европским савезницима води одлучујућу борбу, као што на свима тачкама света задаје смртоносне ударце хегемонији англосаксонске плутократије.

»С-Не.

Недељни преглед међународних догађаја

Америка против целог света

Јапански министар претседник Тојо примио је шефа владе у Бурми др. Ба Мава и имао је са њим дугачак разговор поводом проглашене независности бурманског народа. Независност Бурме је још једна етапа у развитку Источне Азије, која се под вођством Јапана гради на принципу сарадње народа.

Ба Мав је подвукао у својим изјавама да је доба британско-америчког експлоатисања азиских народа прошло. Да народи Источне Азије стварају слободну заједницу која им гарантује развитак економски, политички и духовни.

Речи тог истакнутог борца за слободу Бурме илустроване су ових дана чињеницама које доказују да се заиста ствара правичност према народима Источне Азије. Јапанци су одустали од својих екстериторијалних права у Шангају и другим градовима, сада предају Кинезима дипломатску концесију у Пекингу, уступили су кинеској влади руковање огромним бројем индустриских предузећа, која су била под јапанском управом од почетка јапанско-кинеског конфликта, предали су Кинезима америчке и енглеске институције у нанкиншкој Кини итд. И друге владе као што је француска, данска итд., свечано се одрекну свих нарочитих привилегија у Кини и тако се нанкиншка држава подиже на ступањ суверене земље.

Претседник кинеске националне владе Ванг Чинг Веј је упутио једну прокламацију свом народу под насловом „Посланица целој нацији", у којој одаје признање Јапану што је укинуо концесије у Сучау, Хангстау, Тјендзину Ханкау, Фучау, Шаси. Ван Чинг Веј види у јапанском понашању према Кини несумњив доказ да Јапан нема намеру да оснива кинеску државу, већ напротив хоће да створи самосталну Кину у оквиру источноазиске заједнице.

У то верује не само Ван Чинг Веј, већ и масе кинеског народа. У току последњих недеља ништа мање од 130.000 чунгкиншких војника предали су се јапанским и нанкиншким трупама. Док је раније однос између убијених и заробљених чунгкиншких војника био 3:1, сада се створила обрнута пропорција: на једног убијеног долази око 3 заробљеника. Морал чунгкиншких трупа је тучен племенитом политиком Јапана у погледу суверености националне Кине.

Јапан у својој политици наилази на потпуно разумевање других држава Тројног Пакта. Једнодушност тог светског савеза великих сила потврђена је „мучењитом" конференцијом Тројног Пакта, која је ових дана одржана у Токиу. Важна питања, која интересују Немачку, Италију и Јапан, решена су била са брзином која доликује искреним савезницима и верним ратним друговма.

Према том мерилу искрености и другарства, казабланшка конференција, која је трајала 10 дана, одаје занимљиву слику од носа у црвеном блоку.

Конструктивне снаге

Исто тако и Иднова посета Америци траје дуго, јер за узајамно прилагођење деструктивних интригантских снага треба ићи путем дугачких заобилазних преговора. Међутим, Тројни Пакт споразумева се брзо, јер је он конструктивна снага и он даје широке могућности за примену конструктивних снага других народа.

То видимо, као што смо већ горе навели, у Источној Азији, исто видимо сад и на европском Истоку, где су националне снаге Русије добиле могућности да конструктивно сарађују у европској заједници.

Проглас генерала Власова ствара потпуно нову ситуацију на Источном фронту јер се ствара нова фаза антибољшевичког рата. До сада је рат рушио комунизам. Отсада ће рушити комунизам и зидати националну Русију. Програм генерала Власова је такав да му се мора придружити сваки руски националиста и мора му се радовати сваки националиста које било друге нације, јер циљ генерала Власова је уништење интернационалног комунизма и успостављање руског националног бића.

Уништење совјетског режима, обезбеђење националне независности нове Русије, успостављење верске слободе, ликвидација колхозног система, увођење приватне својине и, најзад, укидање ропства (пуштање на слободу милиона и милиона тако званих политичких затвореника, који су били радни робови совјетске власти). — то су најбитнији основи делања Руског ослободилачког комитета.

Конструктивне снаге руског народа придружују се европској ствари, највећој конструктивној снази човечанства.

Да Европа остаје конструктивна и за време најтежег рата, видимо сада из једног, додуше ситног, али значајног примера. Дански народ је ових дана ишао ка изборним кутијама и он је изабрао нов састав Фолкетинга у коме је дао 96% гласова владиној коалицији. Тиме је он исказао своје поверење према краљу и влади, који воде политику најискреније сарадње са водећим државама нашег континента, сарадње у оквиру европске заједнице.

Данска, земља поштења и памети, земља свесног рада, може да се сматра као најузорнији задругар европске заједнице, која се ствара за бољу будућност народа нашег континента.

Побуна малих

Док Осовина удива малим народима поверење према свом програму, црвена коалиција изазвала је праву побуну малих народа. Буне се и прави репрезентанти народа, буне се и емигрантске владе, које би поштопото хтеле да буду сматране за такве репрезентанте. Не буни се само Бенеш, о коме сада пише **Вечерње чеško слово** потресне ствари: како је он примао милионска мита за спровођење финансиских комбинација разних фирми и како је његова госпођа Хана, „прва дама републике" узавино и кавијар на банкетима зарађивала милионе интервенишући у корист фирми које су избегавале плаћање пореза. Бенеш и сада покушава да интервенише у великим аферама: он би хтео да иде у Москву ради интервенције по пољском питању.

Пољско питање буни емигрантске владе. Такозвани министар спољних послова холандске емигрантске владе Ван Клефенс написао је отворено писмо уредништу **Тајмса**, у коме сумња у право демократских великих снага да имају задњу реч у одређивању судбине других народа из тог разлога што су те велике снаге тобож носиле већа ратни терет. Ван Клефенс каже напротив да су највеће жртве поднеле мале државе, које су биле увучене у рат услед грешки великих снага и то баш услед таквих грешака које су биле учињене и поред опомена од стране малих држава. „Шта би било од Енглеске, а посредно и од Сједињених Држава, Совјетске Уније и Кине да се Пољска, Норвешка, Холандија, Белгија и друге земље нису ставиле на расположење?" Зато Ван Клефенс сматра да и мали народи имају право да решавају о својој судбини, и он држи придику Черчилу, говорећи: „Не може се проповедати демократија, а практично служити интересима неколицине".

Англофилски **Гетеберге Хандес** и **Штиффартсцајтунг** у Штокхолму, коментарише писмо ван Клефенса у таквој форми да се може рећи да је и Шведска забринута због британске издаје Европе. Швајцарска штампа, као што су на пример новине Швајцарска и Сангалершки дневник говоре о насилној политици Британије и Совјета, и каже да је Черчилова примедба, да ће мале нације моћи изражавати своје жеље, веома слаба утеха за те мале нације. Упоређујући Черчилов програм са немачким, лист каже: „Народи, који су у савезу са Немачком у борби против Совјетске Уније, сматрају да могу више да добију, него да изгубе".

Турски дист **Ватан** наставља критику познатог уводника у **Тајмсу** и каже да је тај чланак глас политичких разбојника, а не демократије. Ниједан интелигентан народ не може бити присталица те светске олигархије, тог светског поретка, који проповедају Енглези преко **Тајмса**.

Али највише су озлојеђени Пољаци. Како пише новинар Валтер Петвајдиц, „ових дана је завршена пољска трагедија — јунак који је погинуо на позорници хтео је да подигне своју нараду, међутим стављено му је до знања да је он нажалост мртав. „Пољска је била љубимац Британије, и ето Британија намерава да преда свог љубимца Совјетима. Британија није дала Пољској да се одрекне Данцига, а сада тера пољску емигрантску владу да се у корист совјета одрекне половине бивше пољске територије.

И поред своје зависности од диспозиционих фондова Форељ Офиса, Сикорски није могао да се уздржи од испољавања свог огорчења и беса. Он је изјавио да ће се Пољска на крају рата борити до последњег човека против сваког непријатеља њеног суверенитета и интегритета. Дакле, за време садашњег рата већ је проглашен наредни рат у случају британоамеричке победе.

Крај једне утопије

Док се европски политичари (на првом месту они који су везали своју судбину са курсом британске политике, а на другом месту неутрални) буне против британских послератних планова, кинески партнер буни се сада против понашања према њему већ у рату. Госпођа Чанг Кај Шек, која је већ изгубила живце у бесциљним преговорима са министрима Америке и Британије, напала је ових дана Черчила зато што потцењује државе (читај: „чунгкиншку Кину") које се боре против Тројног пакта. Том приликом она је била толико нетактична да је нагласила потребу одржања на снази одредаба Атлантске повеље. Кинеска учтивост је позната широм целог света, али ово није било много учтиво кад је Кинескиња говорила о тој повељи, коју би Енглези хтели не само да сматрају неважећом, већ и никад непроглашеном.

Иден је морао да одржи говор у Анаполису и у том говору да чини комплименте чунгкиншкој Кини, уверавајући госпођу Чанг Кај Шек да се она може поуздати у Британоамериканце. Он није поричао деградирање Чанг Кај Шека са положаја једног из велике четворке", а није ни поменуо Атлантску повељу.

Међутим ,осим кинеске „мајаме" ,има још и других комичара, који траже потврду те атлантске утопије. У Порторику националисти те мале републике, заједно са националистима са Кубе и из Мексика, праве манифестације у којима траже да се на Порторико примени Атлантска карта, јер „слобода Порторика је исто толико оправдана и потребна као и слобода Енглеске, Кине и Индије".

То су гласови вапијућег у пустињи.

Каубојска дипломатија

У Америци постоје две струје. Према једној треба радити у оквиру блока „велике четворице", који се састоји од Америке, Енглеске, Совјетске Уније и малог додатка, чунгкиншке Кине. Према назорима друге групе треба игнорисати Совјетску Унију и појачавати значај емигрантских групација. То значи једна група политичара би хтела да добије рат снагама бољшевичке револуције, а друга би хтела да победи путем појачања подземне делатности у Европи.

Америчка дипломатија, као каубоји јаше та два коња истовремено, и прави акробатске скокове с једног коња на другог. Идну је успело да сахрани Атлантску повељу, т. ј. да убеди Американце да треба жртвовати такозвана демократска начела за љубав комунистичког дивљаштва као извора снаге. Али, Идну није пошло за руком да онемогући америчку игру на супротностима између Британије и Совјетске Уније.

Питање сарадње са Совјетима је веома тешко за америчку владу. И поред духовног сродства материјалистичког комунизма са материјалистичким капиталзмом Американаца, постоје значајна разумимоилажења: совјетска тирнија и верски терор одвратни су просечном Американцу. Зато су сада бољшевици започели у Америци једну циновску кампању превара и лажи, како би приказали себе у облику потпуно питомих људи. Часопис Лајф оштампао је у 4 милиона примерака наручни број у коме доказује да су бољшевици безопасни, мирољубиви и цивилизовани људи. Часопис тврди: „Бољшевици изгледају као Американци, облаче се као Американци и мисле као Американци." Наравно лист не наводи примере како су се бољшевици понашали у Шпанији, где су убијали стотине хиљада људи и уништили културне тековине. Лист не каже ништа о бољшевичком понашању у балтичким земљама, у Пољској и Бесарабији, т. ј. о најновијим доказима да је комунизам остао исто тако дивљи као што је био пре две деценије. Наравно, да лист ништа не каже о садашњим дивљаштвима комуниста у Босни.

Бољшевици су ангажовали бившег америчког посланика у Москви Девиса, који сада пева славопоје Совјетској Унији и претставља живот у тој земљи у најружичастијим бојама. То је тај исти Девис који је, пошавши на пут за Москву, понео собом намирница и других потреба за цивилизовани живот, у таквој количини да је морао закупити два железничка вагона. То је тај исти Девис који је напустио свој положај посланика на страни јер није могао више да издржи у Москви, у граду беде и шпијунаже.

Док једни бољшевизани у Сједињеним Америчким Државама фарбају бољшевизам у примамљиве боје, други загревају амерички империјализам. Тако на пример, часопис Јунајтед стејтс њус обећава: „У случају победе Совјетска Унија ће доминирати у источној хемисфери, а САД у западној".

Америка против целог света

Империјализам Американаца је инструмент на коме је лако свирати. Американци су полудели од империјалистичке егзалтације. Сада Американци захтевају сва острва у западној хемисфери. Народни посланик Хамилтон Фиш тражи да се одмах приступи преговорима са Британијом о уступању Америци свих острва која су потребна као поморска или ваздухопловна упоришта. То би била отплата за лиферације на основу закона о зајму и најму.

И државни потсекретар Берле изјавио је ових дана да је Америци потребна мрежа упоришта, а министар морнарице Нокс је већ разрадио планове те мреже скоро на целом Пацифику.

Енглези виде у тим америчким захтевима огромну опасност по своју империју. Тајмс је ових дана писао да Американци имају преимућства и имаће после рата огромних преимућстава, јер располажу капиталом и ваздухопловном индустријом. Они ће да покрију свет линијама ваздухопловног саобраћаја и тако ће одузети Британији њен предратни ваздухопловно-саобраћајни монопол. Тајмс већ предвиди да ће Американци одузети Енглезима чак и европске линије ваздушног саобраћаја.

То је само један детаљ британских страховања. Британија се плаши Америке, и има право. Британска савест није мирна. Британци су највише опљачкали и на најподлији начин предали баш ону земљу која је највише жртвовала за британску ствар, а то је Француска. И зато Британци верују да ће, и поред њиховог залагања у садашњем америчком рату, Америка превари Британију и опљачкати њена богатства. Северна Америка бори се сада против целога света. Она разара Британску империју. Министар спољних послова Аустралије је ових дана изјавио: „Овај рат је нас убедио да Аустралија мора што брже да створи своје сопствене спољно-политичке односе". То је декларација иступања из британске заједнице.

Северна Америка припрема послератну борбу и против Совјета. А што се тиче малих народа, она је у сталном нападу на њих.

Вашингтон је покушао да постави на колена Финску. Њему то није успело, и зато је шеф информације Девис ових дана рекао да је Финска изгубила све симпатије у Америци. Члан америчког парламента Алфред Нокс је ових дана претио Шведској: ако не престане да буде неутрална ,онда ће Америка употребити све да опамети ту земљу. То је алузија на могућност престанка лиферовања животних намирница из САД у Шведску.

Америчка пљачка развија се успешно у свима правцима. Сада је Рузвелт поставио за свог личног заступника за Египат, Иран и Ирак генерала Херлеја, а за Трансјорданију и Палестину Малколма Хобера. Амерички сатрапи грабе утицај у земљама где су до сада газдовали Енглези.

Само америчка рачуница није без грешака. Народи Енглеског Истока нису више ћутљиви и покорна раја. Ових дана је стигао у Рим египатски принц Мансур Дауд, као претставник покрета слободних Египћана. Истовремено с његовим доласком стигла је вест да је у Јужном Ирану у провинцију Фарс, у области града Шираса букнуо устанак Каџгајаца, једног јаког племена које је решило „боље да поштено умре, него да срамно живи". Они сматрају срамотом америчко-британско газдовање у њиховој земљи.

МЕС

ГЕНЕРАЛ НЕДИЋ ШАЉЕ У НЕМАЧКУ СЕОСКЕ ОМЛАДИНЦЕ КАО НАЈБОЉЕ АМБАСАДОРЕ СРПСКОГ НАРОДА

Немачка је индустријска земља. Њени климатски и теренски услови не пружају велике погодности развитку пољопривреде. Па ипак Немачка је данас једна угледна пољопривредна земља, баш зато што је при тим тешким климатским и теренским условима успела да рационалним пољопривредним радом добије из земље онај максимум који је земља у могућности да да. Сасвим је обрнут случај него ли код нас, где је земља по својим климатским и теренским условима Богом дана за пољопривреду, па ипак ми услед нерационалне обраде из ње извлачимо само минимум.

Због тога одмах се осетила велика корист за нашу пољопривреду, чим је прошле године прва група наших омладинаца отишла у Немачку, где су на лицу места, као гости немачких пољопривредника, имали прилике да се упознају са практичним вођењем пољопривредних газдинстава и рационалним обрађивањем и искоришћавањем земљишта.

Наши омладинци који су прошле године учествовали на сезонским пољопривредним радовима у Немачкој били су одушевљени оним што су видели, знањем које су стекли и изванредном гостољубивошћу на коју су наишли.

Ове сезоне нова група наших сеоских омладинаца полази на практичне радове у Немачку. Они иду са толико већим одушевљењем, што већ унапред знају на какав ће пријем тамо наићи и какве ће све корисне поуке и сазнања са тог боравка донети својим кућама и у своја села, да би их доцније применили на својим имањима.

Група омладинаца провела је пред полазак, више дана у Београду, где се старањем установе „Земља и рад" припремила за пут, да би тамо већ стигли са извесним неопходно потребним знањем и познавањем онога што ће на лицу места видети и научити.

Омладинци су провели време у Београду у учењу немачког језика и слушању предавања о Немачкој и њеним тековинама на разним пољима радиности и напретка.

У Немачком научном институту у Београду одржао им је предавање директор института др. Шмаус, који им је говорио о немачкој историји и Баварској, у којој ће наши омладинци да се задрже.

Претседник Српске владе, армиски ђенерал г. Милан Недић примио је у Претседништву владе ову групу омладинаца пред њихов пут за Немачку. Претседник г. Недић том приликом поздравио је омладинце говором у коме је рекао између осталог:

Поздрав младој сељачкој гарди

— Драга децо моја, ја сам вас звао овде, у ову народну кућу, да вас видим и да вас поздравим пред ваш одлазак у велики немачки Рајх и да вам дам савете и наређења како ћете да извршите своју велику мисију. Ви идете у велики немачки Рајх да видите како тај велики свет живи и ради и да тај свет види вас, цвет српског сељачког народа. Како се ви будете тамо понашали, како се ви будете показали, такав ће бити ваш успех. На то треба стално да мислите.

Драга децо моја, ви знате да је наша Отаџбина окупирана и да она нема своје претставнике на страни, као остале земље. Она нема дипломатске претставнике, нема своје амбасадоре. Ви идете у велику Немачку да будете претставници српскога народа. Ја сам вас изабрао. Зато што ви идете да будете претставници, ви српски сељаци и синови наших најбољих домаћина, ви морате да пазите свуда и на сваком месту на своје понашање, на свој рад, на своје речи и на своја дела. Јер од свега тога зависи оцена вашег целог пословања и вашег бављења и то помаже целом српском народу и општој ствари, ако та оцена буде позитивна, тј. ако буде у нашу корист.

„ВЕЛИКА ЈЕ ТО ПОЧАСТ..."

Ја вам малопре рекох да ви идете као гости великог немачког Рајха, а то је велика почаст. То је велика част не само за вас, него за цео српски народ, за целу нашу Отаџбину. Нисте ни први који идете тамо. Лед је већ пробијен. Пре вас су били ваши другови, који су оставили особите успомене и постигли особите резултате и као људи и као радници и као земљорадници и као Срби. Ви тај високи углед који већ уживају наши земљорадници, наши сељаци у великом немачком Рајху, не смете ничим да помрачите, напротив, ви морате још више да га уздигнете и учврстите.

Ето, то је један велики задатак, једна велика мисија, једно велико народно дело, које ви имате да извршите. Шта ћете ви видети у великом немачком Рајху. Ја ћу да вам кажем и на то морате да мислите. Ви ћете у великом немачком Рајху видети један високо културни свет. Ви ћете видети једну државу, уређену, која функционише као сат у сваком правцу; ви ћете видети једну нацију, која у једном грчевитом раду и дан и ноћ ради.

ШТА ЋЕ ВИДЕТИ У НЕМАЧКОЈ

Ви ћете видети велики патриотизам, велику немачку дисциплину, савршену организацију, јер без дисциплине и послушности нема народа, нема друштва, нема ничега. Ви ћете видети једну савршену организацију, немачку организацију, чврсту као стена, спроведену од највишег па до најмањег. Зато и може та држава да функционише као сат. Ви ћете видети радиност даноноћну. Ви ћете видети енергију, једну велику вољу немачког народа за победу.

Зато вас ја и шаљем у немачки народ, да о томе размишљате и у селу и у општини и у народу да говорите и причате: таква треба да буде једна велика и уређена држава, таква треба да буде уређена наша Отаџбина.

НАЈМОДЕРНИЈА ПОЉОПРИВРЕДА У НЕМАЧКОЈ

Ви не само да ћете да видите то, него ћете за ово шест ме-

Генерал Недић очински, љубазно претставника сеоских омладинаца који одлазе у Немачку

(Снимак „Српски народ")

сеци и много да научите, а нарочито о ономе у чему ви највише оскудевате. Ви знате да сте ви пољопривредници и сељаци. Ви знате да је наша пољопривреда на ниском степену. Тако како ми радимо данас, тако је радио мој бабајко и деда итд. Тако још спава онај мој Орашац. Није кораknуо ни један корак напред.

Ви ћете да видите да је Немачка једна савршено индустријска земља. Ви ћете видети најмодернију пољопривреду. Пазите шта вам кажем: најмодернију. А та пољопривреда нарочито се састоји у земљорадњи, сточарству, воћарству, виноградарству, у млекарству, пчеларству итд. Нико савршеније не обделава и нико није бољи и енергичнији од њих. Ви ћете да видите како тај велики народ живи у кући.

Најважније је да све то видите, да се унесете у тај живот и да га упоредите како на вашем дому живе, па ћете видети да смо ми за сто година уназад од тога културног света. Ви ћете то пажљиво да гледате, да то учите и бележите. Зато, када се вратите своме дому, својој општини, да будете корисни и те добре ствари да пренесете у наш народ, да и он искорачи један корак, да не стоји испод свих.

Ето, драга децо моја, зато ви идете у Немачку. То је један велики задатак. То је једна велика мисија. Ту мисију ја вам поверавам у име Отаџбине и српског народа. Ја сам уверен, гледајући вас, нашу земљорадничку омладину, оно што најбоље имамо, да ћете ви у тој мисији, у том задатку, потпуно успети. Али, приликом свог бављења од шест месеци, које ће брзо да прође, увек треба да имате пред очима ове две важне ствари:

1) Да сте гости немачког Рајха. То једнако треба да имате пред очима.

2) Да сте ви изабрани синови српског народа и да имате свуда и на сваком месту да претстављате наш сељачки народ и нашу ојађену мајку Србију. Да сте ви њихова деца и то права деца њихова.

Зато, поздрављајући вас вечерас, ја желим вама, младој нашој земљорадничкој гарди, да потпуно успете у својој мисији, да је на задовољство и народа и Отаџбине извршите и да се чили и здрави, пуни знања, вратите натраг у Отаџбину, да јој будете нада, јер само тако ми нећемо из ове велике несреће народне изаћи препорођени, изаћи опет Срби, и наша Отаџбина биће оно што је била: срећна мајка Србија.

У то име ја сам дошао да вам пожелим срећан пут и да вам кажем: да живите на понос српског народа."

Говор претседника владе г. Недића омладинци су поздравили бруним клицањем: „Живео! живео генерал Недић!"

ЗАВЕТ ОМЛАДИНАЦА

Г. претседник владе поздравио је затим омладинац Данило Костић из Среза крагујевачког. Он се захвалио г. претседнику на родољубивим осећајима које г. претседник гаји према својој земљи, а нарочито према омладини. Нагласио је да ова друга група омладинаца иде у велики немачки Рајх свесна да ће тамо много научити и много донети отуда.

„Ми знамо, рекао је даље Костић шта је Немачка и слушали смо о њој много. Ми смо свесни да ћемо тамо научити много доброг и да ћемо од тога доброг, као шегрти од мајстора, донети у нашу земљу и да ће од тога цветати наша мајка Србија и да ће бити као што је некада била.

При повратку из Немачке стајаћемо Вам увек на расположењу, господине претседниче. Ми ћемо увек бити спремни да испуњавамо Ваша наређења и жеље. У име друге групе омладинаца који путују у велики немачки Рајх ја Вас поздрављам, господине претседниче са покликом: „Живела Србија! Живео армиски генерал Недић!"

Омладинци су последње речи Данила Костића пропратили бурним поклицима Србији и генералу г. Недићу.

Затим се претседник владе г. Недић поздравио са сваким реонским вођом. Том приликом омладинац Војислав Симовић, реонски вођа, предао је претседнику владе г. Недићу једну брошуру, која носи наслов: *Био сам гост немачког сељака.* Омладинац Симовић је рекао:

„Господине претседниче, ја сам један од омладинаца, који сам прошле године био у Немачкој. За цело време док сам био на терену у Немачкој, трудио сам се да верно претставим нашу мајку Србију и српско село.

То сам радио зато што ми је то налагала дужност као човека, осећај према родној груди и жеља да испуним ваш завет, који сте нам пред одлазак дали, као и остали претпостављени, који су нас припремили и отпремили на тако далек пут.

И ако сам далеко био од родне груде и заузет стално физичким и умним радом, ја сам се ипак редовно сећао свих вас и слао вам опширна писма о раду нашем у Немачкој, која су добрим делом објављена у „Српском народу". Када сам се вратио, издао сам ову малу књижицу и мило ми је, господине претседниче, да могу да Вам је вечерас предам, и да Вас поздравим са: „Живели!"

Претседник владе г. Недић, очигледно дирнут пажњом овог омладинца, узима књижицу и окреће се новим омладинцима који сада крећу на пут у Немачку, па каже:

„Ето, такви нам људи требају. Видите, омладинци, ви у опанцима српским, ви сте моји амбасадори. Не треба мени госпоже у цилиндрима!"

Како се живи у Борском руднику

Потпуно неоправдано, често и злонамерно, живот и прилике у Борском руднику претстављају се у црним бојама. Да то није тачно имали су прилике да се увере на лицу места претставници немачке и српске штампе, који су посетили Бор и обишли сва насеља, инсталације и све радне групе, потпуно изненада, у току редовног рада и редовног начина живота.

Рударски намештеници и радници у Бору настањени су по становима, кућама и баракама око рудника. Међу њима налазе се људи из свих друштвених слојева: занатлије, сељаци, па чак и интелектуалци, који су се сами добровољно пријавили на рад, а међу којима има судија, професора, адвоката, инжењера итд.

ИСХРАНА И ХИГИЈЕНА

У разговору са новинарима један обућар из Јагодине, Драги Алексић, стар 23 године, који се добровољно јавио на рад, изјавио је између осталога:

— *Обућу нам дају, дрвену или кожну, према потреби. Огрева имамо, и сада ватра гори. Јела имамо довољно. Храна кошта 22 дин.: доручак, ручак и вечера. Чим неко има тежи рад одмах добија бољу храну и већу награду. Поједини примају и одело. Зависи од посла који обављају. Могу се добити и комбинезони за рад.*

Велики део радника у Борском руднику ступио је на посао уговором. Награда за 10 часова рада износи 85 динара, а за 12 часова 105,75 дин. За храну се плаћа, за три оброка, 22 динара дневно, за стан 25 динара месечно. Сваки радник добија тродневно месечно отсуство. Поштанска веза са породицама добро функционише.

Уређај завода за дезинфекцију је примерен. Ту су многи апарати за чишћење и дезинфекцију одела и рубља, затим амбуланта, апотека, сала за хитну лекарску помоћ, купатило са многим тушевима хладне и топле воде и топлим ваздухом, перионице и сушионице за рубље, берберинице итд.

Радничка кујна снабдевена је великим казанима за кување, од којих сваки има капацитет од 300 порција. Запослени су многи кувари, куварице и остало помоћно особље. Друштво снабдева кујну свим потребним намирницама. Постоје јеловници са правом избора од два јела. Сваком раднику припада дневно 950 грама хлеба, 400 грама кромпира, 200 грама купуса, 60 грама меса, 21 грам масти, 16 грама шећера, 33 грама брашна и макарона итд. Јеловници су истакнути на видном месту, а у кујни једна радничка комисија врши свакодневно контролу приликом кувања јела. Оброци се издају на бонове.

РАДНИЧКИ ЛОГОРИ

У тако званим „Северним баракама" смештени су радници рудари, копачи и они који врше бушење у подземним рударским окнима. Они су скоро сви професионални рудари и уговорни радници. Примају око 110 динара дневно. Са исхраном, смештајем и осталим потпуно су задовољни.

У једној бараци смештено је 200 добровољних радника из Зајечара, међу којима има 37 интелектуалаца. Милионарски синови ту раде физичке послове. Налазе се затим професори, адвокати, инжењери, судије, правници, медицинари, матуранти, трговци, чиновници, синови индустријалца Петковића, два брата претседника Зајечарске општине. Душан Адамовић, наставник гимназије и уметник, стар 49 год. који је излагао своје уметничке радове у Скопљу и на графичкој изложби у Београду, дошао је у Бор на двомесечни рад. Радници су у главном сасвим задовољни.

Логор „Форалберг" удаљен је од Бора око 25 километара. На висини је и окружен шумом. У њему је већ смештена једна група од 120 обвезника из Београда. Они су изјавили да су задовољни са исхраном и радом. Исто тако задовољни су и остали радници.

Логор „Брегене" налази се на Црном Врху, удаљен 32 километра од Бора. У њему је смештено и 169 омладинаца из Београда. То је први логор који је Организација Тот подигла на овом подручју. Он је и најуређенији, са свима потребним инсталацијама. Што се тиче исхране, у магацину се редовно обнавља залиха намирница потребна за једномесечну исхрану.

У БРЕСТОВАЧКОЈ БАЊИ

У близини Брестовачке Бање, 15 километара од Бора, смештен је логор „Грац". У њему се налази 179 српских радника. И овде постоји сав потребан уређај. Поред тога овај логор има своју стоку — овце.

Обвезници у часовима одмора

(Снимак „Српски народ")

У самој Брестовачкој Бањи налази се логор „Беч". Он је одлично уређен и има своју пекару, гаражу и шталу. Ту се налази и болница Организације Тот, која је подигнута прошле године.

У засебној бараци смештени су они који су дотерани на принудан рад. Тај логор ограђен је бодљикавом жицом. Ту се налазе кривци кажњени од стране кривичне и специјалне полиције, окружних, срески и општинских власти. Њихове су кривице разноразне. Међутим, и они су са исхраном задовољни.

У Бору налазе се многе здравствене и остале институције за радничке потребе. Постоји болница месне Братинске благајне Борских рудника, која је по свом уређају једна од најбољих у Србији — прави санаторијум. На лечење се примају сви радници чланови Братинске благајне, а у хитним случајевима и други болесници, већином сељаци из околине. Болница располаже интерним, туберкулозним, инфекционим, мушким и женским одељењем, собом за порођаје, ординацијом, лабораторијом за бактериолошка и биолошка испитивања, рентгенолошким одељењем и одељењем за кварц лампу. Затим ту се налази кујна, купатило и магацин. Уређај је модеран, а чистоћа примерна. Болница располаже довољном количином лекова и санитетског материјала који се набављају директно из Немачке. За хигијенско старање о радницима додељена је овој болници од стране Централног хигијенског завода једна нарочита екипа лекара и медицинара.

РАДИМО ЗА ОБНОВУ СРБИЈЕ И ЗА БУДУЋНОСТ ЕВРОПЕ

Ових дана обнародована је уредба Генералног опуномоћеника за привреду у Србији, којом се проширују досадашња овлашћења и обавезан рад протеже се на лица оба пола, с тим да могу бити употребљена за радове у Рајху. Обавеза рада у Рајху обухвата мушкарце од 18 до 45 година старости и неудате жене од 21 до 35 година старости. Остала лица, у колико не потпадају под одредбе Прве уредбе о увођењу ратно привредних мера, морају се такође пријавити надлежним властима, али су од те обавезе ослобођени сопственици пољопривредних и повртарских газдинстава, свештеници, ученици и ученице средњих или вишких школа, заводски питомци неспособни за привређивање, жене које ће постати мајке и жене са једним дететом које још није за школу или са најмање двоје деце испод 14 година, која живе у заједничком кућанству.

Уредба има општи карактер, с тим да се конкретно позивање на рад може извршити, ако то потреба буде захтевала. Кад се узме у обзир да је досадашњи одзив позваних обвезника Обавезне службе рада био врло добар, и да у ствари велики број годишта није још уопште позват, треба очекивати да ће се мобилизација радне службе вршити постепено и у границама стварних потреба, са једним циљем да се обезбеди потребан потенцијал Европе у борби за њену самосталност.

Злонамерни гласови

Уредба је опет дала повода хушкачима са стране да вичу на узбуну, да претставе како обавезан рад значи у најмању руку робовање. Колико је то нетачно види се већ по томе, што се садашња прва Уредба о увођењу ратно привредних мера Рајха издата од стране Генералног опуномоћеника за привреду у Србији односи на немачке држављане и припаднике немачке народности.

Не треба губити из вида, да је обавезна радна служба прво заведена у Немачкој, па тек онда протегнута на запоседнуте области. Ако би из ње произтекла обавеза рада у Немачком Рајху, онда такође треба имати на уму, да већ пуне две године велики број Срба добровољно учествује у раду у Немачкој. Они имају исте плате и исте услове рада као и немачки радници, а до сада су од својих надница успели да одвоје и да пошаљу у Србију преко 115 милиона динара.

Уосталом, обавеза рада није никаква специјална мера коју само Немачки Рајх у данашњим ратним приликама спроводи. Свакоме, који бар донекле зна шта се у свету дешава, врло је добро познато да општа обавеза радне службе и то у много оштријој мери постоји у многим другим земљама.

Злонамерни приговор, да рад обвезника није за Србију него за Немце потпуно је депласиран. Ако се у Србији граде друмови и железнице, ако се изграђују рудници и подижу фабрике, ако се побољшава земљиште, зар то није за Србију? Могу ли Немци понети са собом друмове, рудник и фабрике? Зар то нису грађе вредности које остају Србији за увек?

Можда ће неко приметити, да ће се известан део резултата постигнутих обавезним радом извести из Србије. На то се природно поставља одговор, да би се из земље у сваком случају извозило и морало извозити, јер ниједна земља не би могла да опстане без извоза својих вишкова, који су се исто тако извозили и до рата. Данашњи извоз из Србије плаћа се исто тако као и раније и то врло реалним вредностима, то јест оним машинама и постројењима која се сада у Србији подижу.

Услови за српске раднике

Већ до сада многи Срби који су отишли на рад у Немачку стекли су многобројна преимућства, која раније нису могла ни замислити. За једног вредног радника могућности за напредовање нису никада биле тако велике као сада, кад је потребна свака радна рука и свака разумна глава. Несумњиво је да ће под таквим условима свачије способности бити уочене, правилно искоришћене и награђене. Због тога нова уредба изрично наглашава, да обвезници имају право да наведу запослење за које осећају нарочите склоности и способности.

Истина је да ће многима бити тешко да се одвоје од своје околине, својих обичаја и навика. Али „исти је случај и код војне службе. Не треба губити из вида да су данас и у самим неутралним државама позвани небројени милиони мушкараца и жена на радну службу далеко од својих породица и на дуго време.

Напротив, сваки Србин мора би да се сматра поносним што може доказати да Срби могу да раде и да су исто толико вредни у раду као и сваки други радник у Европи. Многи Срби су то заиста и доказали својим радом у Србији и у Немачкој, и стекли су за то признање. Они заиста раде за Србију, појачавајући њен углед, а то је најсигурнија гарантија њене будућности.

Што се тиче обавезе жена у радној служби, ни то, као што смо већ нагласили, није никаква новина, а најмање нека страшна мера. У зараћеним државама жене дају свој прилог радом по фабрикама за ратну индустрију, по установама важним за рат, по болницама и санитетским установама. Наша жена својим радом за опште добро Европе при дружиће се само осталим европским женама и показати да је и она заиста национално свесна и дорасла данашњој ситуацији.

Полазећи на рад и спремајући се за будући рад сваки Србин и свака Српкиња морају имати на уму речи најискреније Србина и највећег српског родољуба, претседника Српске владе генерала Милана Недића, који је рекао:

„Ми морамо нашим радом да помогнемо оне који се туку на живот и на смрт и настоје да спасу Европу од прве ажале".

Српски народ и Београд оптужују виновнике националне катастрофе

Говор генерала Недића на двогодишњици 25 и 27 марта оставно је један од најдубљих утисака у свима редовима нашег друштва. Свака његова реч, мушка и одважна у обрачунавању са српским изродима и непријатељима српског народа, налазила је дубоког одјека у свима српским душама, које су проклињале плаћенике и издајнике српскога народа. Оптужбу коју је он подигао противу ових гробара српског народа ма где се налазили и макако се називали наишла је на једнодушно одобравање код свију.

Још једном истинита и пламена реч генерала Недића узбудила је сва српска срца правих родољуба, упућујући их да правилно мисле и да раде за добро свога народа. Није било честитог Србина, који није стегао песницу у жељи да се обрачуна са издајицама српског народа, које је одважно жигосао генерал Недић! Није било српског срца које није крварило при спомену непотребних жртава, које је поднео српски народ ради туђих интереса!

Одјек говора претседника Владе генерала М. Недића и претседника Београдске општине г. Драг. Јовановића

Чланови Владе и грађани одају пошту палим Србима

Говор претседника владе слушан је преко свих пријемних радио-апарата у целом Београду, а поред тога намештени су јавни гласноговорници, док је у многим установама приређено заједничко слушање говора. У Српској заједници рада саслушан је говор у препуној великој сали радника и радница београдских фабрика и предузећа.

Народ је манифестовао не само своје дубоко схватање времена и опште борбе која се води за спас Европе, већ и своју дубоку вољу да у тој борби учествује оним што му је могуће да приложи ,а то је на првом месту његов савестан и предан рад, као и одржавање реда и мира у земљи.

Исто тако говор је саслушан и поздрављен у целој унутрашњости Србије. Према извештајима из разних места народ је сву да манифестовао своје уздање у претседника владе и свест да се једино путем реда и рада може накнадити оно што је изгубљено, да се може поново стећи поверење и обезбедити опстанак и будућност народа.

У многим местима велике масе народа окупљале су се на трговима где је говор преношен преко гласноговорника. Дубока тишина која је владала за време преноса, као и одобравања која су после тога настала, најбоље су показала да цео српски народ дели мишљење генерала Недића и да потпуно разуме и одобрава његове поступке и његов став, који је израз данашњег расположења и схватања Србије.

Велики одјек имао је такође говор који је претседник Београдске Општине министар Драгољуб Јовановић одржао београђанима у дворани Коларчевог универзитета, на иницијативу одбора грађана.

НА ЗБОРУ БЕОГРАДСКИХ ГРАЂАНА

Дворана је била дупке пуна, на челу присутних налазио се претседник Владе генерал Недић, окружен члановима владе народног спаса. Између осталих истакнутих функционера присуствовали су гувернер Народне банке др. Милан Радосављевић, потпретседници београдске Општине Илија Паранос и Иво Милићевић, заменик старешине Српске заједнице рада Зарија Поповић, генерални директор Поштанске штедионице Никола Станаревић, директор Државне архиве Милан Јовановић-Стојимировић, претседник Индустријске коморе Влада Илић, претседник Инжењерске коморе Душан Глишић, претседник Трговачке коморе Чеда Петровић, претседник Занатске коморе Милан Стојановић и многи други.

Од бивших министара присуствовали су: Александар Цинцар-Марковић, Данило Вуловић, Душан Пантић, др. Часлав Никитовић, Мирко Рајаковић, др. Драгутин Јанковић, др. Јован Мијушковић, Душан Летица, Ђура Јанковић, Момчило Јанковић, др. Бранко Калуђерчић, др. Александар Мијовић, др. Милош Радосављевић, Војин Ђуричић, Јездрем Томић, Ђура Чејовић и други, бивши претседник Народне скупштине Илија Михаиловић, бивши комесари прве цивилне управе инжењер Радослав Васиљевић и др. Ст. Иванић, бивши банови Предраг Лукић, Иванишевић, Светислав Пауновић и други. Запажени су генерали Милутин Недић, Петар Косић, Александар Стојановић, Стеван Пешић, Малеш Јаковљевић, Јонић и многи други.

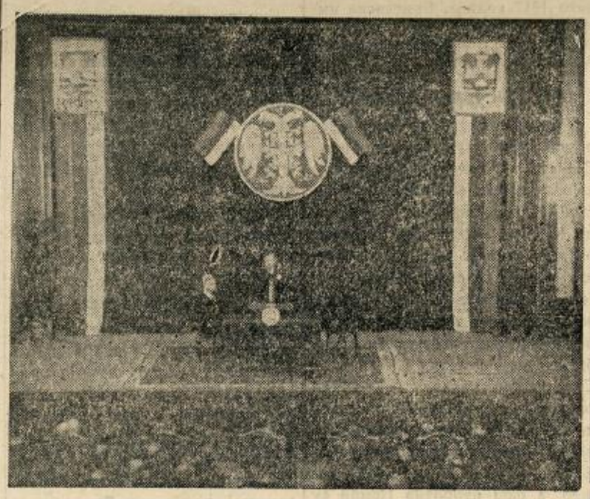

Министар правде г. Кујунџић (седи) и министар г. Јовановић (стоји) на трибини

Једнодушно одобравање на које је наишао говор министра Драг. Јовановића био је достојанствен одговор свима онима, који уместо обнове и напретка желе потпуну пропаст српског народа. Наша срећа је у томе што је народ најзад увидео ко му је пријатељ а ко му је непријатељ, те је пошао једним путем, који ће му обезбедити живот и опстанак у будућности. У свом говору претседник београдске општине нашао је праве речи да изразе бол и тугу београђана и свију поштених Срба због пропердани тековина, које је српски народ по цену толиких жртава задобио. Он је изазвао један необично дирљив и узбудљив тренутак, кад је позвао све присутне као и целу Србију да одају пошту свима палим Србима и Српкињама, Министар Јовановић је затим рекао између осталог:

„А сада хоћу, у име тих жртава, у име среће и будућности српског народа, да им упутим једну поруку:

Српски народ осуђује пуч од 27 марта 1941 године. Он утврђује да је то дело паклене завере иностраничних сила, којима су послужили не људи, него нељуди, који су за љубав обећања, славе и власти свој сопствени народ послали у понор и пропаст.

Српски народ жели да радом, одржавајући и под окупацијом ред и мир, заслужи достојно место у Новој Европи, која се ствара.

Завере и пучеви никада нам срећу нису донели, и сваки онај који на њих, ма у каквој форми мисли, непријатељ је свога сопственог народа.

Ми хоћемо да живимо, и у том сазнању ми ћемо противу сваког оног ко томе не тежи да се бранимо, не само то, већ да га уништимо, да би поколењима живот обезбедили.

Догађаји који су наступили после 27 марта најбоље утврђују да су пучисти зликовачки гурнули српски народ у рат против Великонемачког Рајха. Али исто тако су показали да је српски народ, када су почеле да харачке банде експонената пучиста, под именом партизана и антихриста, устао да се брани од црвене немани.

Ми знамо да нас чекају многе и многе дужности, ми знамо да те дужности траже врло често и много самоодрицања, ми смо свесни да нам је судбина доделила да грехе тих одбеглих грешника испаштамо, али исто тако знамо да, подносећи мирно и стојички све те тегобе, ми припремамо нове и светле дане Србима и Српкињама.

Данас, када се води исполинска борба за бити или не бити целе Европе и свију њених народа, као и битисања целог човечанства, свега онога што је хришћанска култура створила, ми нема шта да бирамо, наша је судбина, па ма како тешка била данас, неразлучиво везана са борцима који бране добро од зла, светлост од мрака.

И наш прилог томе идеалу, нашим одржавањем реда и мира, радом свуда и на сваком месту, даћемо да би се сачували од оних опасности које су нас до овог стања довеле.“

ПОЉОПРИВРЕДНИ СЛУЖБЕНИЦИ НА ТЕРЕНУ

Министарство пољопривреде и исхране упутило је наређење свима пољопривредним теренским службеницима да у току пролећне сезоне пољских радова имају стално бити на терену и у непосредном додиру с народом. Њихов је задатак да обавештавају народ по питањима планске пољопривредне производње и напредне пољопривреде, те да им дају упутства и савете за рационално обрађивање земље, гајење стоке и остале пољопривредне радове. Теренски стручњаци морају о својим запажањима и жељама пољопривредника да шаљу извештаје Министарству, које ће по њима подешавати или предузимати акције.

ПОЉОПРИВРЕДНА УПУТСТВА СРЕСКИМ НАЧЕЛНИЦИМА

Министар пољопривреде и исхране упутио је нарочито упутство свима среским начелницима о њиховим дужностима према спровођењу планске пољопривредне производње. Исто тако упућена су детаљна упутства о задатцима и раду пољопривредних теренских органа при окрузима, срезовима и општинским реонима.

Мир и ред значе живот а неред смрт Србије. Запамтите то!

ХАВАРИЈА ЈЕДНЕ ИМПЕРИЈЕ

На концу совјетске зимске офанзиве совјетски народни комесар за одбрану Јосиф Висарионович Стаљин предложио је да се товарищч Јосиф Висарионович Стаљин, који никад није служио војску, сместа унапреди у ранг маршала Совјетског Савеза. Тај предлог народног комесара за одбрану Јосифа Висарионовича Стаљина примио је претседник Савета народних комесара Јосиф Висарионович Стаљин и са повољним мишљењем упутио претседнику Вишег савета за рад и одбрану Јосифу Висарионовичу Стаљину. Тај претседник је извидио ствар и са лепом препоруком послао је предмет главнокомандујућем совјетске оружане снаге Јосифу Висарионовичу Стаљину. И овај главнокомандујући Јосиф Висарионович Стаљин унапредио је Јосифа Висарионовича Стаљина за маршала.

Једна лепа сличица персоналног режима који се зове „совјетском демократијом". Само се десила једна мала незгода. Изгледа као да је добио унапређење не због успеха децембра и јануара већ због тешких пораза у фебруару и марту: био је произведен баш онда када је пораз достигао врхунац и када је совјетска војска била избачена из области западно од Доњеца, изгубивши ништа мање од 1310 села и 40 градова.

Топљење снега и легендарно руско блато спасло је за сада Стаљина од даљих пораза. На фронту је наступила пауза. Али то је тишина пред буру. Обе армије ужурбано се припремају за даље борбе. Карактеристично је да се Немци нису задовољили заузимањем десне обале Доњеца, већ су на више места прешли и на леву обалу. То значи да су створили фронтовску линију офанзивног карактера.

Генерал Лагвардија

Маршал Стаљин лечи ране своје тешко оштећене војске, спремајући се за нове борбе у којима ће без сумње немачка надмоћност доћи до још већег изражаја.

Истовремено се спрема за „подвиге" и други цивил који је ових дана добио муњевито унапређење: од невојника у генерала Полујеврej Лагвардија, који је Рузвелтов кандидат за војног гувернера Северне Африке или Абисиније, или неког европског подручја (за случај да се такво подручје створи), добија сада генералски чин. Кад се синови Рузвелта одједном производе у мајоре и потпуковнике, када људи који никад нису служили војску добију у Америци чинове од капетана до пуковника (према капиталу или способностима за врбовање гласача). — онда се може лако разумети зашто је америчка војска толико неспособна у рату.

Сада та војска полаже испит у Северној Африци. Операције против армије генерала Ромела започете још прошле недеље развијале су се у три правца. Американци су добили најлакши правац — у области северно од Сланих језера. Заузевши област Гафсе они су имали задатак да продру преко Макнасиа ка Габесу, тј. ка обали затива Мали Сирт. Они су наишли на веома активан отпор немачко-италијанских трупа.

Наравно, као народ са развијеним империјалистичким укусом, они су у тим операцијама највећи терет натоварили на леђа „уроћеника". Пукови генерала Жироа морали су да крену преко пустињских зона и да се уплету у најтеже борбе. Али ипак и америчке дивизије, прва тенковска и девета стрељачка, имале су тешких губитака. На пример, у току једног дана изгубиле су 38 оклопних борних кола од свега 50 колико су увеле у борбу.

Исто тако и британски империјалисти препустили су „уроћеницима" да воде најтежу битку у другом тактичком правцу: у фронталним нападима на линију Марет. Тамо су тешко крвавиле друга новозеландска дивизија, као и једна дивизија састављена од Индуса. О губитцима на овом сектору судимо по томе, што су једнога дана оне изгубиле 61 тенк од сто борних кола стављених у дејство.

Фронтални напад на линију Марет вршен је углавном на јужном сектору те одбрамбене линије, док је у приморској области било само демонстративних радњи.

Трећи тактички правац непријатеља водио је кроз брдске пределе између десног крила линије Марет и пешчане пустиње. Овде се циљало на заобилажење Маретове линије.

Маретова линија постоји још из доба француско-италијанске затегнутости, када је била сграђена „туниска Мажиновљева линија", уграђена у стене и прилагођена терену који претставља неколико ланаца брда са стрмим источним падинама. Линија Марет састоји се од три положаја, од којих је сваки удаљен од претходног око 15 километара. У позадини тог положаја Марет налази се један пољски положај, који пргрaђује земљоуз између мора и Сланих језера.

Победничка авијација

У борбама у Африци огромну улогу игра авијација. О успесима немачког ваздухопловства познато је целом свету. Нарочито је сјајна његова улога у афричком рату, где је долазак ваздухопловне армије маршала Кесерлинга преокренуо читаву ситуацију у медитеранској зони. Сада је извршена рекапитулација борбене делатности италијанске „плаве армије" која је славила своју 20-годишњицу.

Већ 1920 године она се прославила летом Рим—Токио, а 1930 и 1933 масовним летовима за Бразилију и САД под вођством маршала Итало Балбоа. У абисинском рату она је ставила у дејство 500 авиона. Тамо је авијација бацила 1.8 милиона килограма бомби и донела је у борбене линије 1,7 милиона килограма ратног материјала. У шпанском рату Италија је учествовала са 763 апарата, који су уништили 943 непријатељска авиона. Италијани су изгубили 86 ваздухоплова. У садашњем рату од 10 јуна 1940 до 28 фебруара ове године италијански авијатичари су оборили са сигурношћу 2.300 непријатељских авиона, а по свој прилици још и даљих 958. Они су потопили 65 непријатељских ратних бродова и 136 парброда. Осим тога оштетили су 211 ратних и 136 трговачких непријатељских бродова.

Борба осовинске авијације против британских конвоја у Медитерану била је веома успешна у току последњих дана. Торпедни авиони, нарочито немачки, правили су чуда у смелим нападима на пароброде.

Ово је само детаљ огромне борбе, која се води на свим морима, а у којој из дана у дан све више страда непријатељски саобраћај. Потпуно је тачно констатовано да је од момента ступања Јапана у рат до данас потопљено 2.350 непријатељских трговачких бродова. Североамеричка телеграфска агенција јавља да је у истом раздобљу спуштено у воду у Северној Америци 321 пароброд. 3.350:321 то је отприлике 8:1. Дакле за 15 и по месеци Немци, Италијани и Јапанци потопили су 15 милиона тона бродовља, док су Американци изградили 3,010.500 тона бродовља.

Ако томе додамо нешто више од 1 милион тона изграђених у Британији и Канади, онда видимо да је непријатељски саобраћај изгубио 15 милиона тона бродске запремине, а добио свега 4 милиона тона новог бродског простора. Чист губитак у току 15 месеци је 11 милиона тона. Како су Немци за ових 15 и по месеци потопили 1.752 парода са 11 милиона бр. рег. тона, то значи да су америчка и британска бродоградилишта могла само да надокнађују штету учињену од стране Италијана и Јапанаца, док целокупна штета коју су учинили Немци, тј. 11 милиона тона, остаје без накнаде.

Филаделфија дејли њус каже да садашња немачка подморничка торпеда имају колосалну прецизност у гађању, а и невероватну експлозивну снагу. Лист *Илустрегед Лондон њус* пише о немачким торпедима да она имају велики домак и да њихов експлозивни терет уништава за трен ока продукт рада хиљада и хиљада америчких и британских радника, — пароброд и робу коју он носи. Према енглеском тврђењу, свака подморница носи 12 оваквих торпеда. Према немачким подацима, она може да попуни залихе торпеда у мору, јер се у океану налазе специјалне подморнице-коморе.

У тражењу неког излаза из безизлазне ситуације на морима, Черчил је на највеће запрепашћење Енглеза сменио досадашњег главног заповедника домовинске флоте адмирала Џона Товеја и поставио га за команданта поморске области Нор, која се увек сматрала као синекура за неспособне адмирале. На место Товеја постављен је вицеадмирал сер Брејс Фризер. У вези с тим кажу да ће британска домовинска флота морати да узме јачег учешћа у борби против подморница. Таква обећања не задовољавају ни британску, ни америчку јавност. Уредник *Хришћанског научног гласника Дремонд* каже: „Ако не протерамо немачке подморнице са Атлантика, изгубићемо рат". Тако је мислио 1917 године адмирал Симс, тако мисли сада адмирал Нобл, коме је поверен задатак борбе против подморница. Дремонд сматра да је сада опасност од подморница много већа него 1917 године. Британска империја доживела је тешку хаварију. Она је погођена торпедима адмирала Деница.

И још једна хаварија...

У стању хаварије налази се и други партнер црвеног блока, Совјетска Унија. Препуштамо најобавештенијем британском листу *Тајмс* да прикаже ситуацију на Источном фронту. Тај лист објавио је ових дана уводни чланак у коме се осврће на догађаје из совјетске зимске офанзиве и тврди да та офанзива није остварила наде које су биле фабриковане у почетку тог великог Стаљиновог напада. Говорило се да за Немце постоји опасност да ће његове армије између Дона и Азовског мора бити опкољене. Међутим до тога није дошло, а баш напротив Немци су уништили разне одреде совјетских трупа. Енглески аутор тако деликатно назива одредима четири моторизоване армије, које су Совјети изгубили на простору између Стаљина и Харкова.

Тајмс каже да су Немци заузели положаје дуж Доњеца, али највеће разочарење за Совјете било је у томе што су морали поново да изгубе Харков. Губитак Харкова је тежак не само због осећаја момената, већ и зато што су сада Немци у војном погледу на харковском фронту у бољем положају него пошлога лета пред почетак велике офанзиве.

Веома утицајни амерички часопис „Лајф" каже да је Стаљин веровао Черчиловом обећању да ће још у зиму почети инвазију из Северне Африке у Европу. Зато је Стаљин бацио у борбу своје последње резерве — 4 милиона војника.

Лајф не каже колико је људи изгубио Стаљин у зимској офанзиви, али познати коментатор Кумингс у Њус кроникли признаје: да већ у августу 1942 године Москва није крила да је изгубила у рату 5 милиона војника. Совјетско посланство у Лондону дало је Кумингсу интересантне податке о тим губитцима: то су биле најбоље обучене и најсавршеније опремљене трупе Стаљинове војске.

Са добро обавештене стране сазнајемо да су совјетске власти у варошима које су зимус ослобођене, одмах мобилисале целокупно мушко становништво. Не остављају у селима ниједног мушкарца, јер не сматрају за потребно да се у тој зони земља обради, пошто предвиде поновни губитак територије.. За ове мобилисане људе немају ни војнички одела и зато шаљу их у борбу у цивилу. У области Курска били су увртстани у цивилне пукове чак и дечаци од 15 година: после десет дана обуке били су стављени у строј. Несташица у људству је толика да су у многим дивизијама бољшевици пребацили комоpције у борце, а за комоpције поставили жене мобилисане у оближњим селима.

Кумингс сматра да су губитци бољшевика у зимској офанзиви били ванредно тешки. И он упозорава своје сународника да не треба мислити да су Стаљинове људске залихе неисцрпиве. Тај енглески публициста каже да Немачка искоришћује сада радну снагу 300 милиона Европљана, а попуњава своје резерве војника из резервоара од 150 милиона људи.

Кумингс није тачан у својој рачуници. Не рачунајући народе који дају добровољачке формације за борбу против непријатеља Европе, Рајх располаже масом од 250 милиона, из које црпи контигенте војника. То је огромна снага. То је необорива снага.

Штавише, то је снага несумњиве лобеде, јер квалитет тих војника је одличан, а квалитет главнине европске војске, вермахта, је најбољи у свету.

Квалитет трупа које се боре за спас Европе је веома добар не само у погледу армија припремљених још у мирно доба, већ и у погледу формација које су импровизоване у току последњег времена. Милион војника руске народности који су се придружили војницима Европе на Источном фронту, претстављају војску високог квалитета, јер се она бори за циљеве који су јој јаснији него ма којој другој армији. Циљеви, које је исаткао генерал Власов, то су свете заповести антикомунистичког националног духа руског народа. Европа је добила нове савезнике који се пожртвовано боре за сопствени спас и за спас нашег континента од азиског комунизма.

М. ВОЈНОВИЋ

Мир и ред значе живот
а неред смрт Србије.
Запамтите то!

Самосталност или вазалност

(Наставак са 2-ге стране)

Тако треба разумети алузије, које се у последњим данима појављују у јавности англосаксонских држава, о томе, како треба европске државе да „координирају" своју политику политици Москве. А овамо спада и изјава лорда Бивербрука, како би Европа под совјетском управом по његовом мишљењу била одлично, ако не и најбоље решење отворених европских питања.

Како Берлин гледа на проблем Европе

Под овом перспективом треба посматрати догађаје, који се сада одигравају у свету, уз истовремено узимање у обзир значајних изјава и манифестација, које су се у последњем периоду великог политичког активитета појавиле из табора Осовине.

Коминике, који је издат поводом посете фон Рибентропа Риму, нагласио је био на јасан и недвосмислен начин гледишта, по којима ће Европа бити уређена после своје победе. Ту је истакнуто начело сарадње европских нација у обезбеђеном простору, на основама нове социјалне правде и привредног употпуњавања. Сви европски народи, без изузетка, имаће, према смислу тога саопштења, своје место у Европи, у пуном међусобном усклађивању и саживљењу.

После овога долази до чланка заменика шефа немачке штампе Зиндермана, у коме се ови принципи формулишу разрађено. Затим је, пред претставницима стране штампе у Берлину, узео реч министар др. Гебелс, и са своје стране је потпуном отвореношћу изложио начела сарадње у Европи после рата. Народи и државе Европе имаће, уз пуно признање својих индивидуалности, у пуној међусобној сарадњи, прилике да изграде своје благостање, при чему неће ничим бити ограничена слобода појединих држава, да своје унутрашње уређење удесе према себи. Постојаће, на пример, демократске Шведске поред тоталитарне Немачке, Италије и других ауторитарних држава, потпуно је омогућено тим општим европским оквиром, који ће у основним питањима европског живота дати сарадњу, а према спољним, неевропским чиниоцима документовати нераздвојиву европску целину.

Овде треба указати и на одговор „који је шеф штампе Немачког Рајха др. Дитрих дао Америкацу Валасу, и у коме је истакао, насупрот тврђењима потпретседника Сједињених Држава, да је основно начело националсоцијализма стварање у себи изграђене народне државе, а никаква тежња за међународном доминацијом једне расе. Најзад стварање руског комитета под генералом Власовим и све што стоји са тим у вези је још један прилог утврђивању политичких концепција, које у погледу Европе и њене судбине владају у Берлину и Риму.

Све се више, дакле, данашњи рат, уколико се односи на наш континент, претвара у борбу за Европу и око Европе. Хоризонти рата се шире. И оно што ће још доћи треба посматрати под овим углом.

Ако Англосаксонци жртвују Европу, добијају одрешене руке и слободна леђа за обрачун са Јапаном, који је заузео за њих најинтересантније области. Тамо, у ширинама Пацифика, леже прави циљеви капитализма. И ту лежи корен за разумевање садашње, одлучујуће фазе рата.

Или ће Европа рат добити, — а самим тим обезбедити своју будућност. Или ће бити претворена у мали привесак, мало полуостровo Азије, без будућности, без историје, без утицаја на велики ход светских догађаја.

Verus

Пољопривредни радови у априлу

НА ДОМУ

Кречи и проветравај кућу у којој станујеш. Прегледај и пребацуј жито у житницама. Ако има жижака предузимај борбу против њих.

КОД СТОКЕ И ЖИВИНЕ

Радну стоку добро храни да би могао с њом обавити све пролећне радове. Кравама и осталој приплодној стоци можеш почети да дајеш мање количине зелене хране. Прелаз са суве на зелену храну мора бити постепен, да животиње не би добиле пролив, који често може бити опасан по здравље. Стога у почетку мешај зелену храну са сувом. Количину зелене хране постепено повећавај, а количину суве смањуј док сасвим не пређеш на зелену храну. Обрати пажњу на исхрану младих грла, нарочито оних која имају да послуже за приплод. Она треба што дуже да доје. Женско теле треба да доји најмање три до четири месеца, а мушко шест до осам месеци. Прасад и јагњад најмање три месеца. Грла која неш клати можеш раније одлучити. Уписуј тачно у посебну књигу или календар датуме парења крава, кобила и крмача које се обави у овом месецу.

НА ЊИВИ, ЛИВАДИ И ПАШЊАКУ

Посеј све пролећне усеве које ниси могао из којих било разлога да посејеш у марту. Кад сејеш обрати пажњу на клијавост и чистоћу семена. Ако ниси сигуран у своје семе набави га код суседа који има добро семе. Тражи и сеј само најбоље одабране сорте. Семе детелине луцерке, сточне репе и других пиљних биљака такође бирај. Изврши још једно дрљање и ваљање озимих стрнина, а поред тога оплеви их од кукоља и других корова. Сеј сирак и кукуруз за сачму. Подрљај ливаде и пашњаке ако ниси то раније учинио. У засејаним вештачким ливадама изврши, ако је потребно, плевљење и подсејавање.

У ПОВРТЊАКУ

Довршти сетву оних усева које ниси посејао у марту. Сеј диње, лубенице, краставце, грашак, пасуљ за бораницу и цвеће. Пресађуј доспели расад у топлим лејама. Топле леје откривај преко дана, а покривај увече.

У ВОЋЊАКУ И РАСАДНИКУ

Припреми потребан материјал (кровину, шашу, ђубре и др.) за стварање дима у воћњаку и плеви изниклe дивљачице. Расађене дивљачице залиј и заклони од сунца док се не приме. Кајсије и вишње испрскај 1% Бордовском чорбом против сасушивања младара и буђавости плодова. Шљиве по цветању испрскај такође са 1% Бордовском чорбом.

ЧУВАЈТЕ ВОЋКЕ ОД ШТЕТОЧИНА!

Воће је врло драгоцен плод земље, исплаћује се пољопривреднику најбоље, али зато захтева нарочиту пажњу. Разне болести и штеточиње највише и најчешће нападају воћке. Због тога воћар мора увек бити на опрези како би болест предупредно, а штеточину уништио чим се појави.

Највећу опасност за нашу најразвијенију воћну културу, шљиварство, претставља штитаста ваш. О њеном сузбијању врло је много говорено и писано, како раније, тако и сада. Према томе, нећемо се задржавати на сузбијању ове штеточине, које је најнеопходније и сваком воћару добро познато, већ ћемо се вратити на друге штеточине, које су мање познате, али извесних година могу да нанесу и наносе непроцењиве штете.

Шљивина лисна ваш

Поред штитасте ваши за наше шљиварство претставља велику опасност, нарочито у пролеће, шљивина лисна ваш, које је увек било по нашим шљивацима у већој или мањој мери.

Шљивина лисна ваш напада поглавито младо лишће у пролеће, док је већ развијен лист против ње отпорнији. Младо лишће напротив пожути, осуши се и отпадне. Стога је борба против ове штеточине најпотребнија рано у пролеће, кад највише штете наноси.

Размножавање шљивине лисне ваши је огромно и сва је срећа што се сама природа побринула да јој дошније, у току лета, супротстави велики број природних непријатеља, као што су бубе мере и други инсекти, који је уништавају, као и сама отпорност листа, јер би у противном шљивина ваш била у стању да уништи све воће. Свако воћару остаје само борба против ње у пролеће, али је не треба прекинути, јер у случају повољне године за лисну ваш штете опет могу да достигну врло велике размере.

У пролеће, чим воћар примети да се лишће коврца, односно чим се појаве на наличју листа прве ваши, треба одмах да изврши прскање заражених воћака раствором 5 до 6 литара дуванског екстракта у води. С обзиром на брзо размножавање вашију, добро је да се према потреби прскање понови два до три пута.

Поред дуванског екстракта постоје још и друга успешна фабричка средства против шљивине лисне ваши. Ако се пупољци још нису развили, одлично је средство прскање раствором 7% карбокримпа, или јачим раствором од 10% других карболинеума.

Кад се иста штеточина појави на бресквама сузбија се прскањем блажих раствора, и то 5% карбокримпа, односно 1 до 2% дуванског екстракта.

Крвава ваш на јабукама

Као што је штитаста ваш страховити непријатељ шљива, тако је крвава ваш један од најопаснијих непријатеља јабука. Кад се узме у обзир да по својој распрострањености у воћарству јабука долази код нас одмах после шљиве, онда је јасна и потреба одлучне борбе против крваве ваши, која не уништава само једногодишњи принос, већ уништава нападнуте воћке, наносећи тиме непроцењиве штете нашем воћарству.

Крваве ваши нарочито се размножавају у пролеће, кад почну топли дани. Живе у читавим насеобинама, на дрвећу, а највише на горњем делу корена, на врату воћке и доњим деловима грања. Те наслаге познају се по томе што су превучене беличастом превлаком, а кад се згњече пуштају црвену боју. Отуда је и потекло име крвава ваш. Воле топлије положаје и топлије крајеве, па их редовно тамо има више. На место где се на воћки населе изазивају ране сличне раку, од којих се дрво суши и најзад угине.

Радикална борба против крваве ваши састоји се у потпуном уклањању и спаљивању оних воћака које су потпуно заражене. Остале мање заражене воћке треба пажљиво прегледати, згњечити штеточине, заражено место добро истрљати чврстом четком и извршити прскање неким воћним карболинеумом, од којих се сматра најбољим карбокримп.

Најпогодније време да се поведе борба је у зиму, односно рано у пролеће, пре него што се лишће на дрвећу појави. А мере се морају применити врло савесно. Раствор треба да буде јачи, то јест 10%, односно 10 литара карбокримпа на 90 литара воде. Најбоље је премазати воћку четком за кречење, а прскалицу употребити само за високо грање, али спипати што јачи млаз, да би раствор свуда допро. Највећу пажњу треба обратити горњем делу корена и врату стабла, где се крваве ваши највише скупљају, а при прскању горњи део корена откопати, да би се дохватиле и горње жиле. Добро је испрскати и земљу око корена, да се штеточине не би задржале и после загртања опет прешле на воћку.

Ако би због јаке заразе морало да се изврши летње прскање, најбоље је употребити 8% раствор дуванског екстракта, коме је добро додати по један до два литра шпиритуса на 100 литара раствора, јер ће тако лакше допрети до тела вашију и уништити их са већом сигурношћу. Прскати треба у јаком млазу и изблиза. Четкање заражених делова мора се увек извршити пре прскања.

Испитивања у Мачви показала су да крвава ваш не напада подједнако све сорте јабука. Као најотпорније показале су се зеленика, тетовка и лондон-пепинг, а колачарку ваши нису уопште нападале. Исто тако сматра се врло отпорном будимка.

Поред јабуке крвава ваш реже напада крушку, дуњу и глог.

Одгајивачи јабука и крушака морају се већ сада спремити за борбу противу првих штеточина: то су јабучни и крушков жижак, који нападају јабуке и крушке још пре него што се цветни пупољци појаве.

Јабуков жижак је дугачак свега 4 до 5 милиметара, мрке боје, са рилцем на глави. Његово разорно дејство је у томе што женка својим рилцем пробуши пупољак и у њега снесе јаје, из кога се за недељу дана излеже црвић, а тај прождрљивац поједе прашнике и тучак, тако да пупољци најзад угину. Крушков жижак је дугачак око 6 милиметара и врло сличан јабучном, а његово разорно дејство је исто тако као и код овога.

Борбу противу жижака треба на првом месту повести у току зиме, у оквиру опште неге воћака и мера противу штеточина. У пролеће пак, воћар треба пажљиво да мотри на своје воћке. Жижци се обично појављују концем марта или почетком априла. Могу да се примете голим оком. Тада, пре него што положе јаја у пупољке, треба их стрести на неко платно простро испод воћке, скупити их и уништити.

Ако су жижци већ положили јаја, тада се стресањем могу уклонити заражени пупољци, који тако отпадају. То се лакше постизава код јабука, него ли код крушака. Отпале пупољке треба такође покупити и уништити. Још боље средство против жижака је прскање разним карболинеумима и отровима које ће вам препоручити ваш реонски економ, односно пољопривредни референт.

Сипци су опасне штеточине воћака који често, а нарочито кад наиђу за њих повољне године, могу да нанесу велике штете воћкама. Воћар треба да се обезбеди против те опасности, а сад му је за то најпогодније време. Највећа опасност од сипаца прети старијим и већ донекле изнуреним воћкама, каквих код нас има у великом броју, а од велике је важности да их за сада што дуже одржимо.

Сипци су поткорњаци, мале бубе од 2 до 4 и по милиметра дужине. Они продиру у воћке споља и буше на стаблу и на грању безбројне ходнике уништавајући тиме кору и лику, тако да најзад целокупна воћка може да се осуши и да угине. Чешће иду на старе и изнурене воћке, јер се младе и здраве лакше од њих бране, али нису ретки случајеви код нас да нападну и потпуно здраве јабуке и шљиве, које воле више од свег осталог дрвећа.

Да би се присуство сипаца приметило треба контролисати воћке, нарочито делове изложене сунцу, где сипци најрадије бораве. Ако је кора ситно избушена, знаци да су сипци ту и да против њих треба повести борбу. Ако са тог места скинете кору, наићи ћете одмах на безбројне разгранате избушене ходнике пуне црвоточине, којима се сипци крећу.

У колико би се сипци намножили ,треба са заражених места на воћкама скинути кору и лику, црвоточину са ларвама пажљиво покупити и спалити. Рањава места затим премазати калемарским воском или обичним катраном. Научним опитима скидана је са зараженог дрвећа кора и лика у читавим кајишевима, а затим су та места облепљена глином. Дрвеће се одржало и идуће године појавила се испод глине нова лика и кора.

Успешна су прскања воћним карболинеумима рано у пролеће, пре него што се пупољци развију, а нарочито код јабука, где сипци живе под самом кором. Код шљива је дејство слабије, али се ипак не сме пропустити.

У случају да воћар не располаже карболинеумима, може да употреби и раствор од 200 грама калцинисане соде на 10 литара воде.

Припрема семена за пролећну сетву

Од доброг семена увелико зависи добра жетва. Да би семе било добро потребно је да буде чисто, здраво и клијаво.

Чисто семе мора бити зрело, једро, средње крупноће, непревређено, не престарело и без уродице.

Пре сејања треба семе отребити. Мање количине могу се очистити руком или дуваљем, веће количине пуштањем кроз решето и вејањем на вејалици, или на ветру. У недостатку ма каквих справа треба извршити ветрењање. Решетање се обавља после ветрењања. Грахорица и друге примесе не могу се избацити ни решетом. За то је потребно тријерисање.

Семе наших усева често је споља заражено клицама разних болести. Такво семе мора се пре сетве потопити у раствор плавог камена или запрашити неким средством за запрашивање. Добро је да се тако потопи и испраши и здраво семе ,јер је искуством доказано да потопљено и испрашено семе дошније не дирају птице ни остале животиње.

Потапање се врши у раствору једног килограма плавог камена на 100 литара воде, са примесом 2 килограма живог печеног креча, који се најпре мора погасити. Најбоље је да се жито потопи у каквој корпи или решету, а треба да лежи у раствору 10 до 15 минута. За то време меша се, а све оно што исплива избацује се. После потапања семе се простре и осуши. Мокро се не сме сејати, јер би брзо потерало клицу и усев би страдао.

Запрашивања има више врста. Једно од најбољих средстава за запрашивање је жива. Треба употребити већ готове препарате.

Запрашивање се врши у буретy, кроз које се провуче осовина, да би се могло обртати. Унутра се сипа семе и препарат за запрашивање, па се буре окреће око 10 минута.

На клијавост семена треба обратити нарочиту пажњу. Да би се извршила проба клијавости, узме се без бирања око 100 зрна семена, и остави између две влажне крпе, или два листа упијаће хартије, па се примакне до топле пећи. Кроз неколико дана, обично кроз једну недељу, семе ће почети да клија. Да би задовољило у погледу клијавости треба код жита да проклија око 95 зрна, а код кукуруза око 80. За сваку сигурност пробу треба поновити. Ако клијавост семена не би задовољавала, треба набавити ново семе.

ДУШАН ВАСИЉЕВ

претставник социјалне лирике

Дете пребогате, сунчане равнице, песник као и многи други већ у 16-ој години, сиромах, болестан, разочаран као и многи други — Душан Васиљев, одмах после светског рата, баш као и многи други поносно и правце пошао је оном стазом која се у древности називала разликовањем добра од зла, која се доцније преобразила у двојење истине од заблуде, док се најзад није широко и прешироко разгранала у борбу капитала и рада. На тој линији такозване јуриспридентне лирике, на којој су се најлакше изрицале најтеже друштвене пресуде, већ су се налазили Абрашевићи, Срезојевићи, Јовкићи, све млади, све честити мисаони људи, са снажним осећањем дисхармоније света, са исконским револтом против хедонистичког погледа на свет. Наравно, урођени нагон о праву на животну радост они нису порушили, али су зато себе до стваралаштва уздрмали, бајку о примитивном рају заменили критичким назирањем о модерном паклу:

Живот наш се од грма до грма вуче,
И велике дашчаре црне ко злоба,
Воде нас кроз алеје свеле;
Велика једна, страшна сеоба
Савести што се од гроба до гроба
Тихим јецајем селе.

* * *

Није меродавно што је за Душана Васиљева речено „да је он наш најизразитији песник рата као осећања, ил што је његова поезија пуна сомнабулистичке грозднице, горкога бола и широке резигнације"; нити пак због тога што ће „неке његове песме остати као типичан израз духовног и моралног расположења за време светског рата и првих година после њега", ил што је та такозвана јуриспридентна лирика отишла корак даље у поетизовању правде и неправде.

Душан Васиљев, са свега 23 године живота, мајсторски је, пре свега, обновио тип Јакшићевог човека — нагу друштвену животињу.

Као у неког стогодишњака, његове преставе, лагано али сигурно, примицале су се не уобичајеној јасновидости, не уобичајеној визији, већ су, преваспитане и реорганизоване, достизале степен зреле, такорећи организоване пропагандне лирике.

* * *

Абрашевићи, Срезојевићи, Јовкићи, са зажареним култом борбе и рада, гледали су на културу као на идеал још недостижни, али идеал у суштини чедан.

Душан Васиљев, као ретко ко, падове и клецања човечанства, уздигао је до наше, панонске патетике, јер он песништво није схватио као максимум подстрека уз минимум напора, већ је постојанство самоинквизиторског жара русовљевски изједначавао са постојанством нагона друштвених животиња. Зато је ваљда толико и бледа доцнија српска социјална лирика према мал те не мастодонском револту Душана Васиљева, од чије се смрти баш ових дана улази у двадесету годину, а с њом и у сећања поштовања на једног неспорно даровитог и сиромашног учитеља сред више него зјале

Душан Васиљев
(Цртеж: К. Н.)

дунавске низије, која га је, не пружив му ни најоскуднију прегршт животних радости, упутила обалама не уобичајеног песниковања, већ најискреније црне магије, од чијих су нижих, подражавалачких ступњева, многи и многи створили веће угледе.

ДОМОВИНА

Домовина, то није мртва груда
која нас гвозденом руком веже;
то је љубав за облак, што плива овуда,
за песму, што се овде разлеже;

Љубав за класје, што богато буја;
за руже, што су на гробљима свеле;
за тресак летњих, бесних олуја;
за тугу птица, које се селе.

Домовина, то су све оне споне
којима нас живот за се спаја;
радост, кад наша звона зазвоне,
топлота мајчина загрљаја.
Домовина, то су жеље тајне,
магла, што преко поља плови;
то су наше бајке бескрајне, —
домовина, то су сви наши снови.

Равница

— Фрагменти —

Зора је.

Звезда за звездом бледи, зажмури, угаси се. На истоку небо црвени.

Равница оживљава.

Људи долазе и, благосиљајући је, заљубљено гледају своју њиву. Обилазе је, и погледи милују црницу, као да је питају да ли је добро спавала. А она се пружила до краја видика и у својој непомичности личи на какву далеку царицу.

Бунари се буде и сањиво шкрипе ђермови. Чопори крава и оваца отегли се у недоглед. Волови преживајући застајкују, затим иду два-три корака, па опет стану.

Већ се сасвим разданило. Сунце је помолило главу и црвеним свој поглед упило у равницу. А она је срећна, и чини ми се да осећам како се снажи, крепи, упијајући прве сунчеве зраке. А људи скидају шешире са главе, клањају се сунцу, а сенке им се пружају и расту и постају џинови.

Ја сам поново увидео да сам у цркви, а да су ови људи, наборана лица, нажуљених руку, сви свештеници бога Рада. И верујем да је то једина сврха у животу, једини леп живот: радити на земљи, са земљом и за земљу.

А равница се пружила у недоглед и, богата, пуна животних сокова, чека да падне у њу семе, да га оживи, да га васкрсне и да усрећи своје људе — — — своје црвиће. — — —

БОГОНОСЦИ

Ми, који у душама својим смелим
свог Бога у осећаје свести сливамо
и у цветању, и са лишћем свелим,
чаробне снове снивамо.

Порекло нам се губи у магловите
вечери јесење
и у плава пролећна свитања;
у куте скровите
где је Човек, после скитања,
у себи првипут осетио Бога;
у душе болом овите.

И није се прелио пехар,
а звезде су весело сјале.

Од предака наследили смо
сазнање светиње у свом бићу;
Савест је наше Свето Писмо,
а Човек је уздигнут на престо
живота, смрти, свега.

Деси се често
да нас ометy догађаји нови
за два-три откуцаја,
али се враћање одмах јави,
и пут нам казују снови.

Живот и рад Душана Васиљева

Душан Васиљевић-Васиљев. То је пламен, то је муња. И опет мрак. Како је много дао и како је брзо ишчезао! Један двадесетогодишњак који пише песме језиве дубине *Одбегла душа* и *Човек пева после рата*. За три године песниковања Душан Васиљев дао је српској поезији прегршт песама дотле незабележених по тону, инспирацији, изразу. Мало је живео Васиљев али је много, темељито осетио. Цифрама изражено: рођен јуна 1900, а умро почетком 1924 године, 27 марта.

По речима једног познаника, у двадесетпрвој својој години Васиљев је био „темељно грађен младић црних очију, правилна, препланула лица у које се уткива тамна румен својствена људима који се дуго баве на ваздуху и на сунцу. Исправљен, чврста става, са главом подигнутом према саговорнику и покретима брзим, али не отсечним, он је давао утисак нечег непосредног, одређеног, отвореног и чврстог". Па ипак, тај син банатске равнице, изгубио је тако брзо „тамну румен" свога лица, заменивши је грудобољним жутилом.

*

Нема примера у нашој књижевности Душан Васиљев. Са мало животног искуства на крају крајева али са толико проживљености и темељитости није још нико код нас дао поезију такве потресне жестине. Беспримерно амбициозан и активан он све време свога младићства проводи у учењу за свој наставнички позив уколико се не бави новинарством. Чим се појавио са рукописима на вратима наших најбољих часописа био је оберучке приман и штампан.

И ма да је писао много, за живота није стигао да објави збирку. То је учинила, осам година по његовој смрти, Српска књижевна задруга издавши *Изабране песме* Душана Васиљева. Кад се каже „изабране" свакако да се ту подразумева реч „најбоље". Предговор је писао Велимир Живојиновић и претпостављамо да је он и „изабрао" најбоље песме прерано умрлог песника. Нажалост углавном није тако, што се тиче речи „најбоље". У *Изабраним песмама* не могу се наћи четири или пет, после *Човек пева после рата*, *Одбегле душе* и *Плача матере човекове*, најтрајније песме Васиљева а које су објављене у *Вењцу* у времену од 1922—23 године. То су *Богоносци*, *Домовина*, *Голубови* и једна од најбољих прозних песама српске књижевности *Равница*, химна родној равници. Ове су песме чисте антологиске вредности и ми ни овом приликом не можемо опростити овом немару, чиме је књижевник Васиљев осетно оштећен.

*

Наслови већине песама Душана Васиљева су читав лајт-мотив његове поезије: *Септембар, Јесења песма, Јесен, Под јесен, Сутон, Ноћне страве, Грозница, Болница, У колибама смрти, Песма роба у подне, Немоћ, Сирт поколења, Сирт негде на улици, Ђаволу, Бол, Носталгија* итд. Он је певао химне јесени, боловима и смрти, али то нису била стереотипна лелекања и пренемагања у стиховима. Било је то једно оригинално осећање, које може служити као узор.

Дао је нове форме али и нове садржине, јер је певао: „Форма је силник, а садржина сирота, мала Снежана..."

Борио се са грудобољом својом и певао је:

Зашто ме прожме сваки трепта
у ноћи, и сваке звезде пад?

Зато што знаш да ћеш млад
пасти у ледени загрљај.

(Диалог)

Али је овај човек био и Човек, јер је певао:

Хоћу на сваком кораку,
сваким дахом
око себе љубав да сијем.

(Хоћу)

И кад неко каже за Васиљева да иза њега није „остао већи процент зрелог и трајног", онда то значи да је велика грешка што је тај имао могућности да то напише, што му је дата прилика да то напише онде где је најмање смело бити написано.

На овом месту *хоћемо да се* сетимо песника Душана Васиљева, тог даровитог Србина од чије је смрти ево прошло равно деветнаест година. И уједно хоћемо да помогнемо да његова успомена остане чиста, светла и трајна, као што заслужује.

В. Ф.

ВИЛХЕЛМ М. БУШ: РАЗГОВОР

Тајна чула мириса

Битна разлика између човека и животиња састоји се у овоме: човек се оријентише очима, животиње у већини чулом мириса. Облици, боје су елементи нашега света, док чуло мириса спада у други ред, ако не и у трећи. Чуло мириса је за нас, мање значајно и врши мањи утицај на наш дух но што је утицај онога што видимо. Међутим, мириси дејствују на осећања и на инстинкте, дакле, делују дуж границе која постоји између снова и потсвесногa. Ми смо свесни само онога о чему мислимо. У том погледу занимљиво је нагласити да снови једнога човека који спава могу да буду под утицајем некога мириса.

ЊУХ ЖИВОТИЊА

Оно што се назива „свесним" код животиња припада уствари зони несвесногa. Животиња се потпуно понаша под дејством инстинкта. Једино је човек устању да влада својим инстинктима, што животиња не може. Разлог је тај, јер чуло вида код животиња уступа место чулу мириса. Мириси који лебде ваздухом имају непосредног дејства на ток животињске душе, па је због тога и скала чула мириса код животиња много дужа него код људи. Ништа у свету није без мириса. Дрвеће, животиње, људи, сви имају и врачe специјалним мирисима. И саме ствари, на око мртве, окупане су разним мирисима. Један град, неки кварт, нарочито у топлим крајевима, имају своје специјалне мирисе. И саме људске расе поседују посебне мирисе. Црнци и Монголи одишу таквим дахом који је сасвим непријатан Европљанима. Те емanације мириса углавном зависе од начина исхране. Код животиња мирис је главна карактеристика. Животиње њуше мирис других својих колега исте врсте, нарочито другога пола, и те мирисе у стању су да осете са велике даљине. Чуло мириса лептира и неких других инсеката просто је несхватљиво за наше мозгове, ми сматрамо да инсекти не одишу, и да тек понеки одише неким лаким мирисом, као што је то пример код извесних колепотера, који миришу на лимун. Међутим, лептири су у стању да на стотине километара осете мирис својих женки, као је то већ утврдио познати француски ентомологиста Анри Фабр.

ЧУЛО МИРИСА КОД ДЕЦЕ ЈЕ ОСЕТЉИВИЈЕ

Сисари се деле на две групе: на визуелне и олфактивне. Међу првима се налазе во и други, који се оријентишу очима. Лав, када полази у лов, с времена на време застаје, и баца поглед свуда наоколо. Када мачка прође поред излога у коме се налазе птице она инстинктивно застане. Међутим, пас, типични претставник животиња које се оријентишу путем мириса, неће застати пред тим излогом, па чак неће застати ни пред излогом у коме се налазе зечеви. Пас свога господара познаје само преко чула мириса. Животиње, на пример пси, код којих је чуло мириса јако развијено, поклањају своју пажњу једино мирисима, који су за њих од пресудне важности. Мирис руже или љубичице нема никаквог дејства на пса, али ће пас сатима остати крај неке црвљиве кости. То не значи да пас не осећа мирис руже или љубичице, већ то значи да га ти мириси не интересују.

Било је то пре 65 година. Густав Јегер, проналазач познатих кошуља „јегерки", направио је читаву сензацију једном књигом у којој је душу изједначио с мирисом. Без сваке сумње да је он нешто мало пренаглио, али се зна да извесни односи постоје између мириса и живота душе. Покрети душе могу се мењати под дејством мириса. Мирис тела неке дивљачи необично утиче на душу пса, а с друге стране покрети душе могу мењати и саме мирисе, као што је пример да страх животиње мења мирис њеногa тела. Људско чуло мириса има разне ступњеве. Некога човека гади неки мирис коме неки други човек не налази непријатности. Затим, у опште је познато да жене и деца имају јаче развијено чуло мириса но мушкарци. Употреба дувана није томе једини разлог. Па онда занимљиво је и то да извесни људи имају осетљивију леву ноздрву од десне. Чуло мириса, као и сва остала чула, слаби старошћу. Исто тако све људске расе нису подједнако осетљиве на разне мирисе. Људи са острва Јаве двапута јаче имају развијено осећање мириса аномијака но што је то случај код Европљанина. Грип је у стању да често сасвим уништи функцију чула мириса. Према томе, мирис је нека врста мистерије, има извесну супстанцу која научно још није у потпуности објашњена, на чудан начин дејствују на чуло мириса, а познат је пример да се 0.0005 грама ваниле још увек осећа у литру воде.

МИРИС ЈЕ НИШТА

Могу бити невероватно мале количине мириса са огромним дејством, супстанца чија се не може измерити ни најфинијим научним теразијама. С правом је речено, да је сваки мирис за себе читава мистерија. За мирисе је речено да су врста гаса, али гас има своју тежину, а мириси немају тежине.

Треба остати при хипотези да мирис уствари није ништа, није материјализован, нема материје. Биљка се развија почев од корена, да онда расте, грана се и на крају крајева одише мирисом, то јест нечим имaтеријалним, којим се у најбољу руку само може означити граница са материјалним светом.

Проф. др. Х. ВОЛБОЛД

ДРАМА ИЗ ЖИВОТА АНЗАЛМА ФОЈЕРБАХА

У Земаљском позоришту у Кобургу приказана је с великим успехом драма Гезе пл. Цифре *Неумрли лик*. Главна личност ове драме јесте велики немачки сликар Анзелм фон Фојербах. Мотив драме јесте живот великог немачког сликара у Риму који је био отсутан за његов уметнички развој и љубав са Наном Ризи која му је била најбољи модел.

Књижевни конкурс „Српског народа"

НАША земља је на путу обнове, и то обнове здраве и поштене, јер су њени најбољи синови прегли да је обнове, а то су у првом реду земљорадници, радници и омладина. У овим изванредним приликама, када су трагични догађаји из скорашње прошлости оставили дубоке бразде у свести заједнице и појединаца, сви морамо показати изванредна прегнућа ради опстанка земље и бољег живота српског народа. Али истина је и то да ћемо опет зидати на песку ако обнова духа, нови дух, не буде у темељу наше нове државне и друштвене зграде. Зато свако отстрањивање, свако изоловање културних људи од тог посла јесте недопростив грех према народу и његовој будућности.

Када је својим мишицама запео српски сељак, српски радник и српски омладинац, **нема тога софизма који би спречио да не прегне на посао и српски интелектуалац. Јер закон новога доба гласи, да национална елита има изванредну мисију, велике обавезе и тешке дужности у данима када се ради на чувању народног живота и изграђивању нове српске Отаџбине.** И данас српски књижевници, песници, приповедачи и романсијери имају да следе светлим примерима својих претходника, оних великана који су се налазили у првим редовима посленика кад је Отаџбина западала у тешке прилике. **Данас више него икада они морају бити учитељи и саветодавци свога народа; ни у ком случају не смеју остати скрштених руку, већ својим културним стварањем треба да покажу своје српско родољубље.**

СРПСКИ НАРОД, који у сваком броју доноси читаве стране из српске културне прошлости и културне садашњости, расписује скроман књижевни конкурс, позивајући сва српска честита пера да у лепоти и у љубави испишу своју реч, своја осећања и да тиме допринесу општем раду на обнови земље. Хтели бисмо да у делима наших писаца одјекне неодољиво глас родне груде, натопљене зноjем и крвљу српскога народа у непрекидности свога трајања место негативног космополитизма и накалемљених туђинских утицаја.

СРПСКИ НАРОД исто тако овим својим конкурсом, имајући у виду тешке материјалне прилике, започиње скромну акцију за материјално помагање српских књижевника. Одобравајући ова схватања и настојања СРПСКОГ НАРОДА претседник Српске владе, генерал М. Недић, одредио је са своје стране три прве награде, док је министар просвете г. В. Јонић одредио три друге награде, а редакција СРПСКОГ НАРОДА створила је три треће награде, и то за: најбоље историске романе или драме, најбоље приповетке и најбоље песме.

НАГРАДЕ

ЗА НАЈБОЉИ РОМАН ИЛИ ДРАМУ ИЗ НОВИЈЕ СРПСКЕ ИСТОРИЈЕ: **прва награда** претседника Владе генерала Недића **30.000 динара, друга награда** министра просвете г. Јонића **15.000 динара, трећа награда** редакције „Српског народа" **5.000 динара.**

ЗА НАЈБОЉУ ПРИПОВЕТКУ: **прва награда** претседника Владе генерала Недића **15.000 динара, друга награда** министра просвете г. Јонића **8.000 динара, трећа награда** редакције „Српског народа" **3.000 динара.**

ЗА НАЈБОЉУ ЛИРСКУ ПЕСМУ: **прва награда** претседника Владе, генерала Недића **7.000 динара, друга награда** министра просвете г. Јонића **4.000 динара, трећа награда** редакције „Српског народа" **2.000 динара.**

УСЛОВИ КОНКУРСА

Радове писане по могућству машином слати жирију под шифром. У засебном коверту приложити тачну адресу.

РОКОВИ за пријем радова су: **за песму 1 мај, за приповетку 1 јуни а за роман или драму 1 јули.**

ЖИРИ

За оцењивање радова састављен је овај жири: *др. Светислав Стефановић, Тодор Манојловић, др. Вељимир Н. Димић, Никола Трајковић и Милош М. Милошевић.*

ОБЈАВЉИВАЊЕ РАДОВА

Радови награђени првом, другом и трећом наградом биће објављени у нашем листу. Остали ненаграђени радови биће такође штампани у нашем листу са хонораром. Редакција „Српског народа" придржава право да радове са овог конкурса штампа такође у засебним књигама, са одговарајућим хонорарима учесницима.

Игра

Шум је сад лаган. То можда кћи Иродова игра.
Па више него ли деца кад баце танки свој клис
на длану неба месечева глава у белим капљама крви звезданога бола
отсечена је
и бачена
у вис.

И као та глава насред плава гloба
седим на камену ,на пољани, а вече на рамену ми спава.
Подбочен сам ћутњом, сâм у априлу закован за тугу,
док снег ме од звезда
тихо
завејава.

Б. Д. ЛАЗАРЕВИЋ

ИЗЛОЖБА СЛИКАРА ИЗ ЗАРОБЉЕНИШТВА

РАДОМИР ЈОАНОВИЋ: АУТОПОРТРЕ

У недељу, 28 марта о. г. отворио се, после зимског одмора, поново, Уметнички павиљон да би нас обрадовао драгим и дирљивим уметничким поздравима из иностранства: изложбом наших сликара из заробљеништва. Једна приредба чији се значај не исцрпљује у њеном чисто уметничком моменту и која чак и без обзира на овај има данас за све нас једну особиту вредност — наиме: осећајну, човечанску; али о којој баш зато са двоструким задовољством утврђујемо да је и у уметничком погледу веома солидна и успела. Наши су сликари у заробљеништву радили не само са искреног поштовања достојном ревношћу и љубављу, већ, махом, и врло сналачки и са лепим, свежим стваралачким еланом. То, делом, не би ни било толико изненадно када се узме у обзир да се међу њима налазе већ и познати, признати уметници какви су на пример *Драги Стојановић*, *Сташа Беложански* или *Љубиша Наумовић*. Али крај ових стоји, са врло привлачним, интересантним, да, одличним радовима, и неколико младих сликара који се сада јављају први пут. Тако одмах и у првом реду *Милош Јонић* и *Радомир Јоановић* који никако не чине утисак дебитаната; али тако и *Брана Мирковић*, *Ђорђе Чермак* и *Димитрије Парамендић* који су, иако познати већ и раније, у стварн такође тек овом приликом јасније потврдили свој талент. Нов је као сликар и *Григорије Самојлов* који иначе спада међу наше најистакнутије млађе архитекте.

Ова последња четири сликара, на челу са Наумовићем и Беложанским, а са њима и *Бранислав Кришчински*, дали су, претежно, радове масном бојом. Сви они показују, мање или више и сваки на свој начин, знатно знање и вештину у тој техници. Наумовић је широком кичицом и у деликатним хладним, суморним тоновима (оно тмурно сивкасто-плаво) овековечио разне изгледе заробљеничког логора и живота: блокове, бараке, болницу итд. Пејзажи од неке чудне, меланхоличне чари који имају сем тога и своју документарну вредност. Беложански је изложио поред две интересантне графике са мотивима из заробљеничког логора и неколико махом архитектонских предела из Св. Горе, нарочито из Хиландара који се одликују својим штедрим, пастозним колоритом и извесним романтично-декоративним, готово театерским схватањем предмета. Брана Мирковић дао је читаву једну колекцију портрета, хитро, импресионистички насликаних глава, често врло живо и маркантно окарактерисаних — и композицију „Богослужење" која је такође веома топла у боји, у светлости као и у целој концепцији. Чермак делује исто, изнад свега, својим ведрим и меким, флуидним колоритом и неком усрдном непосредношћу приказивања. Из тих његових квалитета потиче цела она тиха, интимна драж мале композиције „Партија карата". Димитрије Парамендић је у једном добро постављеном и свеже бојадисаном портрету показао своју вештину, док је Самоилов у два-три интересантна портрета, односно аутопортрета, али нарочито у оној малој, тако фино просветљеној и просенченој сличици „Интиман кутак", осведочио свој сликарски елан и свој израђени уметнички укус. — Бранислав Кришчински је у неколико платна са помало старинском акуратношћу фиксирао разне сценарије и реквизите заробљеничког логора, између којих се угодно издваја једна већ шире, слободније третирана мртва природа.

Милош Јонић је сликар ведре визије и живих, светлих боја које он уме складно и ефектно да повезује, да уобличује; у фигуралним радовима, нарочито у портрету, сочним, енергичним потезом (два врло жива и изразита „Аутопортрета"), а у пејзажу, ентеријеру и сродним мотивима више меко, деликатно и са неком тихом лирском емоцијом (— на пример: „Поглед из логора", „Прозор" или она дражесна булка — „усамљена на стази"). Све су те слике рађене у акварелу. Али се поред њих видно истичу и неколика платна; пре свега: онај топло осветљени пејзаж „Улаз у касарну" и онај колористички тако богати и уопште веома апартни „Заробљенички пакет". У мотивски привлачном и фино изведеном цртежу угљем „Пролеће у логору" дао је најзад Милош Јонић и један успели пример чисте, црно-беле графике.

Радомир Јоановић показао се, у једном низу слика масном бојом, пастела и акварела, такође, као језгровит и темпераментан колориста а истовремено и одличан цртач. Његово платно „Часови забаве" предочава нам у пастозној, жарко бојадисаној фактури један лепо запажен ведар призор из заробљеничког живота. Нешто слично имамо и у графички изврсно компонованом а колористички још сочнијем, раскошнијем пастелу „Купање". Неколико снажно окарактерисаних портрета (и један Аутопортре) у топлом акварелу допуњују згодно колекцију Јоановићевих радова, међу којима се налази по који од најведријих, најсимпатичнијих докумената о животу наших ратних заробљеника.

Војислав Шикопарија изложио је неколико дискретно рађених пејзажа масном бојом и низ фотографија својих декоративних радова — који сведоче такође речито о животу наших уметника у иностранству.

На крају, онај који стоји стварно на челу целе те групе и који је као њен претставник и старији другар свих наших сликара из заробљеништва ову њихову изложбу и отворио: Драгомир Стојановић. Као графичар, карикатуриста, он заузима ту једно засебно место. Његова уметност позната нам је одавно, позната је већ у целој нашој зе-

Г-ЂА САМОЈЛОВ ГЛЕДА АУТОПОРТРЕ СВОГ МУЖА

МИЛОШ ЈОНИЋ: АУТОПОРТРЕ

тивне уметничке вредности, имају још и заслугу да су биле разонода и разбибрига за наше заробљенике; оне ће бити то и за нас.

Тодор Манојловић

НОВО ИЗДАЊЕ ЦЕЛОКУПНИХ ДЕЛА ВИЛХЕЛМА БУША

Велико издавачко предузеће Браун и Шнајдер у Минхену слави ове године стогодишњицу свога постојања. Као колевка два стара и угледна немачка шаљива листа *(Fligende Bleter* и *Minhner Bilderbogen)* ово предузеће решило је да прослави свој јубилеј новим издањем целокупних дела Вилхелма Буша, неумрлог краља немачког здравог и популарног хумора. Ово издање први пут ће обухватати и књижевну заоставштину иззда ведрог шаљивчине у цртежу и народском стиху.

—o—

НАЈВЕЋА ЗБИРКА ПРЕИСТОРИСКИХ ЦРТЕЖА

До сад највећа збирка преисторискиx цртежа на камену јесте неоспорно Фробениусова збирка при универзитету у Франкфурту на Мајни. Фробениус и његови сарадници прикупили су највећи део ових цртежа у Северној Африци, али их има много и из Француске, Северне Шпаније, Скандинавије и Италије. Последњих година, управа ове збирке приредила је нарочите експедиције у крајеве у којима има много преисторискиx пећинских и других цртежа.

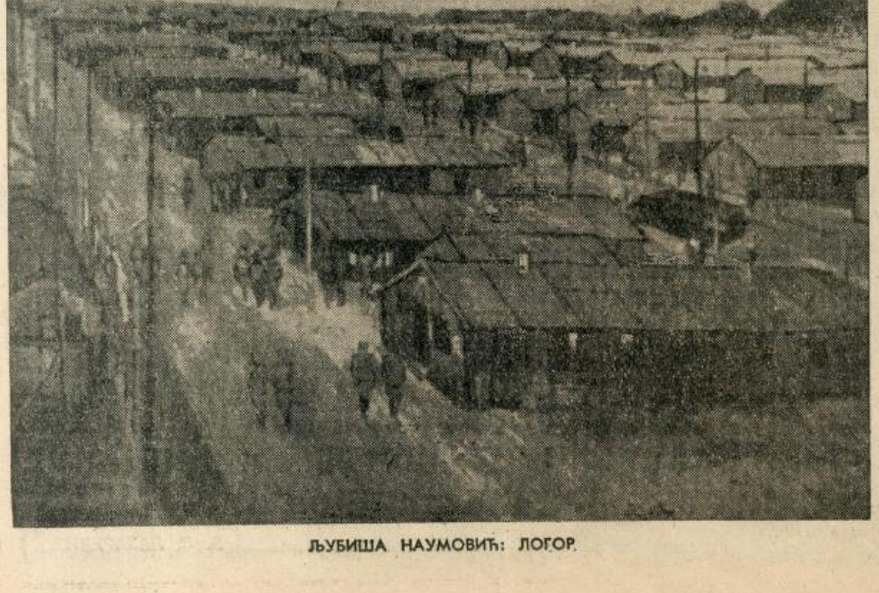

ЉУБИША НАУМОВИЋ: ЛОГОР

ИЗ НЕМАЧКЕ ЛИРИКЕ

ЊЕГОВ ПОРТРЕ

Леп ко анђо, пун божанске страсти,
Првенство му младеж даје сва.
Дивна слика, да се може касти:
Рефлекс сунца да је с морског дна!

Пољубац му... рајско осећање!
Ко кад пламен с пламеном се вија.
Звуци харфе, кад свира, не мање;
Већ божанска влада хармонија.

Загрљај му: бесно усхићење!...
Вруће, снажно, срце срцу треба.
Уста... уши... неме... привиђење...
кад дух лута пут плавога неба.

Дух се с душом бори; лети, снива...
Усне, лице, горе... подрхтава!...
Душа души хрли... дрхће бива,
Да се небо са земљом растапља...

Отиш'о је... залуд! Ах, залуду;
Уздишући оплакујем крах.
Њега нема... од сад ће да буду,
Жеље моје све у тужном: — „ах"!...

ШИЛЕР

Колин Рос о светско-политичкој борби за Африку

Немачки научни институт, који већ од пре рата врши мисију културног зближења између немачког и нашег народа, приредио је, у низу својих настојања у том циљу, у среду, 31 марта, у великој сали Коларчевог народног универзитета, предавање истакнутог немачког публицисте и путописца Колина Роса. Колин Рос говорио је о *Светско-политичкој борби за Африку.*

Колин Рос је светски путник, који је по својим књигама о путовањима по свим континентима света познат и ван граница своје домовине. У својим делима и у својим филмовима он настоји да дâ живу слику друштвених и привредних прилика у земљама, које је пропутовао, и да говори о проблемима, који одређују политичку слику света у садашњости. Најважнија његова дела, као на пример *Море одлука, Данас у Индији, Сфинга која се буди, Са камером кроз Африку, Свет на ваги, Несавршени континент, Воља света, Између САД и пола, Наша Америка* итд. показују, каквом реалношћу и бистрином писац гледа на прилике, у којима живе земље кроз које је путовао.

Не само личност предавача, већ и тема, која није само занимљива и значајна, већ о којој треба расправљати у овом времену, проузроковали су, да је предавање г. Колина Роса наишло на врло велики одзив публике. Предавању су присуствовали и највиши претставници немачких и српских власти.

Симпатичног предавача поздравио је пре предавања вођа Немачког научног института професор др. Шмаус, који је у својим поздравним речима нагласио велики углед који ужива г. Колин Рос у целом свету због својих књига, које су преведене скоро на све језике.

Публика је поздравила г. Колина Роса бурним пљескањем. Г. Колин Рос у уводу је изјавио да он пре одласка у Београд није себи одредио тему предавања, већ да је тек на путу читао у *Донауцајтунг-у*, да треба да говори о светској политичкој борби за Африку. Његово предавање није било сувопарно предавање које се чита, већ пријатно причање рутинираног предавача и озбиљног познаваоца поменутог континента.

Искрцавање Американаца и Енглеза у Северној Африци, наставио је г. Рос, проузроковало је да се цео свет почео интензивно да интересује за овај континент. Скоро цео свет данас нестрпљиво очекује вести о изгледима борбе у Тунису. Африка је данас постала оно што је била раније, наиме медитерански континент.

Он је пропутовао Африку од Капштата до Каира за време од 13 месеци. Путовао је са целом својом породицом. Том приликом видео је, да је крајње време да европски народи постану свесни тога, како су лакомислено поступали при својој колонизацији. Он је већ онда знао, да ће азијски народи живети својим животом и да ће источни простор као резерва сировина бити изгубљен и да ће, као једини простор за колонизацију, бити афрички простор. Али ту су се показале велике погрешке. Ниједна држава није водила у Африци исту колонијалну политику. Тако, на пример, ни Енглеска није водила у свим својим колонијама једну исту политику. Линија вођења ове политике није била политика, већ привреда, наиме да се из ове земље извуче што више, да се створе пијаце за европске продукте. При том се заборавило да Црнци нису мала деца које треба васпитати.

Елементарни захтев европских колонијалних народа јесте, да ти народи створе јединствену линију колонијалне политике. То је могуће само онда, ако постоји једна Европа и ако нам је јасно шта значи Африка.

Треба да знамо да је Африка интегрални део медитеранског континента. Ради се о томе да Европа нађе једну нову форму за себе и да у целини добије натраг медитеранску Европу, тј. Северну Африку. Америка је сто година раније но што је требало била откривена, па је због тога била Африка занемарена. Међутим, Европа нема ништа да тражи ни у Азији ни у Америци. Остаје само афрички простор. Граница Европе не лежи на Средоземном Мору, већ на Сахари. Тек оно, што лежи јужно од сахарске пустиње, то је она права Африка, то је онај тропски континент. Што је северно од Сахаре, месо је нашег меса, кости су наших костију. Поред ове просторне једнакости постоји и расна једнакост. Међу становништвом налазе се многи са плавим очима и плавом косом. Тако су на пример Бербери европска раса. А трећа чињеница је и културно јединство. Вековима је европска култура преовлађивала у Африци. Говорник набраја многе примере, између осталог да је на свом путовању наишао у једном селу јужно од Сфакса, у Тунису, на рушевине једне велике арене — позоришта за 60.000 лица.

Ми морамо да поставимо нову синтезу, наиме велику стару синтезу, тојест да успоставимо средоземни простор, пошто смо у нашем животном простору угрожени од просторно туђих снага.

Г. Рос је затим говорио о приликама у Америци, у којој је живео више година. Г. Рузвелт је амерички народ припремио на мисао за рат у намери, да изазове енглеско-немачки рат. Тиме је хтео да сахрани енглеску Империју бар у западној хемисфери. На америчко-енглески рат није било могуће мислити. Много је једноставнији био пут да се инсценира енглеско-немачки рат, у току којег би Америка запосела енглеске поседе у западној хемисфери у виду разних база. Значајно је да минхенски договор, који је био инструменат мира, није био у Америци примљен са одушевљењем. Напротив је Америка онда била више огорчена против Енглеза Чемберлена, него против Немца Хитлера. Ипак је Рузвелту успело за руком да Енглеску гурне у рат против Немачке.

Међутим, Америка није очекивала овакав развој догађаја у Источној Азији. Она није правилно оценила отпорну снагу Јапана и његове огромне силе. С тога је Јапану ставила немогуће захтеве. Дошло је до рата, а Америка је увидела, да је изгубила своје шансе на Далеком Истоку. Због тога је дошло до напада на Северну Африку. Америка тиме није хтела да створи други фронт, или да ослободи извесне народе, већ да осигура афричке изворе сировина.

Ови напади Американаца морају уверити европске народе, да је афрички простор наш простор. И чак ту, на Балкану, и у Југоисточној Европи, који никада нису имали било какву афричку колонију, осетило би се на сопственом животу, на свом благостању, шта би значило, ако би афрички простор сировина био у рукама европских сила. То би у првом реду значило велико снижење животног стандарда целе Европе.

Амерички народ духовно није довољно спреман, да би раширио своју експанзију на цео свет. Ако дође до покушаја искрцавања у Европи, и до тих ће доћи, онда ће доћи и рђаве последице, у првом реду цепање наших непријатеља.

Бурно одобравање наградило је г. Роса за његове у истини занимљиве и врло активне речи.

Министар просвете г. Велибор Јонић, захвалио се г. Росу следећим срдачним речима:

„Пријатна ми је дужност, да се г. предавачу Колину Росу нарочито захвалим и да му искажем моје најсрдачније честитање за то, да је у низу својих многобројних путовања нашао прилику и вољу, да посети Београд и да одржи ту једно нарочито интересантно предавање. Наравно је да морам и Немачком научном институту изјавити своју благодарност, што је заједно са Минхенском академијом развио живу делатност, да обавести српски народ о мисли и о настојањима Великог Немачког Рајха. Ово међусобно зближење народа сматрам за најбољи пут за коначни споразум међу њима. Тако се стварају и најсолиднији основи за заједницу европских народа, која је више него икада угрожена од стране ваневропског империјализма. Али баш овој опасности треба да захвалимо, да је општа европска свест постала већ чињеница и у исто време једно поуздано јемство за коначни успех.

ЂИНО СЕВЕРИНИ: ЦРТЕЖ

Оглас рег. С. Бр. 2148 од 31 марта 1943.

ЗА СРПСКУ ОМЛАДИНУ

МАЛИ МИШО

Посматрао сам га често из своје собе, како грубо поступа са својим вршњацима. Оно што је он хтео, то је морало бити. Ако би се неко успротивио, налетео би на њега песницама. Изгледало је као да не може да схвати, да се неко може успротивити његовим жељама. Био је мали и дебео. Могло му је бити 5—6 година. Глава лоптаста, ноге криве. Очи светле и живе. Уста презрива. Веома ме је занимао овај малишан. Једном, када се играо са својим вршњацима сав умрљан блатом, запитао сам га како се зове, а он ми одговори: „Нецу да казем". Затим се нагло окрену и врати својим друговима. Касније сам дознао да је избеглица, да има мајку и сестру и да му мајка пере рубље и тако издржава себе и децу. Мали грубијан звао се Мишо.

Једнога дана отишао сам да однесем неколико кошуља Мишиној мајци и да уједно видим Мишу. Нашао сам их све на окупу. Мајку у поцепаној хаљини, нагнуту над коритом, малу шестогодишњу сестру, и њега окрутног, како стоји на прагу сиромашне избе и љутито ме посматра. Сирота жена веома се обрадовала новом послу и по сто пута ми је захвалила. Мене је интересовао Мишо и зато запитам за њега. „Ах Мишо! Боље да Вам и не говорим. Добар није", биле су прве речи његове мајке а затим поче да ми се јада. Дознао сам много о његовим грубостима. На крају ми рече још и ово: „Од како је пошао ногом, нисам га још ни једном пољубила. Када некад то покушам, почне да ме удара да морам одмах да га пустим." Такав је био мали Мишо.

Долазио сам од тада свакога месеца и редовно доносио рубље за прање. Мишо, кога сам и даље виђао, остао је и даље исти: груб са својим вршњацима, непријатељски расположен према мени.

Једнога дана, када сам по обичају донео рубље да ми се опере, нашао сам Мишину мајку сву уплакану. Кроз плач ми рече, да јој је ћерка болесна и да јој не може помоћи, јер нема новаца за лекара. Брзо сам ушао у собу и пошао ка кревету на коме је лежала мала девојчица. Била је у великој ватри. „Час дрхти као прут, час јој је опет јако топло да се сва озноји", објашњавала ми је уплакана мајка. Погледао сам малој у грло и констатовао, колико сам знао о симптомима болести, да мала има јаку ангину. Одмах сам дао мајци новац за лекара и изашао са њом из собе. Мишо, који је цело време стојао крај сестриног кревета, полетео је к мени, ухватио ми руку и почео да је љуби. Био сам изненађен и дубоко ганут. Нисам могао да замислим да онај грубијан, који ми је онако дрско рекао: „Нецу да казем", може на овакав начин да изрази своју захвалност.

И сада, док ово пишем, још сам узбуђен, када се сетим те захвалности, коју нисам очекивао од малог грубијана.

Од тога дана, почео је мали Мишо да се припитомљује.

У Панчеву, 1943.

Душ. М. Бирманац

МОЈЕ ЦВЕЋЕ

Ој, моје цвеће,
Моје цвеће драго,
Ја сам на те увек
Сву пажњу полаго

Ој, моје цвеће
Разноврсне боје,
Ја ћу тебе волети.
До старости своје.

Ти си лепо и мирисно
И свако те воли,
Јер ти сваког развеселиш
И оног ког боли.

С тобом ките сватове
И девојке младе
И зато те сви народи
Са радошћу саде.

Рипањ

Душан Ђурић
уч. I раз. гимн.

СТАРА БАКА

У колеби малој живи
Погрбљена бака стара,
Још остаде она једна
Од толиких јој сестара.

Она стара сваког прима,
Ко на њена куца врата,
Јер путника из далека
Сматра као свога брата.

Она стара сваком прича
Да је некад срећна била,
Имала је своју кућу
Где је мало боравила.

Имала је сестре, браћу,
Своју децу, верног друга
Ал' судбина њена беше
Да се њојзи само руга.

О, та смрт је неумитна!
Уграби јој миле њене;
Само она оста тужна
У самоћи да увене.

Смежура се њено лице
Побелеше њене власи,
Ал' јој судба оставила
Нешто, што је и сад краси.

То је благост њене душе
И доброта њеног срца,
Које милошћу обасипа
Сваког ко у болу грца.

Љубиша Јеремић
уч. V разр. IV мушке гимн.
у Београду

Претплатите своје у заробљеништву на
СРПСКИ НАРОД
Претплату прима „Преса"
Београд Влајковићева бр. 8
Тромесечна претплата стаје дин. 45.—

Колин Рос о светско-политичкој борби за Африку

Немачки научни институт, који већ од пре рата врши мисију културног зближења између немачког и нашег народа, приредио је, у низу својих настојања у том циљу, у среду, 31 марта, у великој сали Коларчевог народног универзитета, предавање истакнутог немачког публицисте и путописца Колина Роса. Колин Рос говорио је о *Светско-политичкој борби за Африку*.

Колин Рос је светски путник, који је по својим књигама о путовањима по свим континентима света познат и ван граница своје домовине. У својим делима и у својим филмовима он настоји да да живу слику друштвених и привредних прилика у земљама, које је пропутовао, и да говори о проблемима, који одређују политичку слику света у садашњости. Најважнија његова дела, као на пример *Море одлука*, *Данас у Индији*, *Сфинга која се буди*, *Са камером кроз Африку*, *Свет на ваги*, *Несавршени континент*, *Воља света*, *Између САД и пола*, *Наша Америка* итд. показују, каквом реалношћу и бистрином писац гледа на прилике, у којима живе земље кроз које је путовао.

Не само личност предавача, већ и тема, која није само занимљива и значајна, већ о којој треба расправљати у овом времену, проузроковали су, да је предавање г. Колина Роса наишло на врло велики одзив публике. Предавању су присуствовали и највиши претставници немачких и српских власти.

Симпатичног предавача поздравио је пре предавања вођа Немачког научног института професор др. Шмаус, који је у својим поздравним речима нагласио велики углед који ужива г. Колин Рос у целом свету због својих књига, које су преведене скоро на све језике.

Публика је поздравила г. Колина Роса бурним пљескањем. Г. Колин Рос у уводу је изјавио да он пре одласка у Београд није себи одредио тему предавања, већ да је тек на путу читао у *Донауцајтунг-у*, да треба да говори о светској политичкој борби за Африку. Његово предавање није било суволарно предавање које се чита, већ пријатно причање рутинираног предавача и озбиљног познаваоца поменутог континента.

Искрцавање Американаца и Енглеза у Северној Африци, наставио је г. Рос, проузроковало је да се цео свет почео интензивно да интересује за овај континент. Скоро цео свет данас нестрпљиво очекује вести о изгледима борбе у Тунису. Африка је данас постала оно што је била раније, наиме медитерански континент.

Он је пропутовао Африку од Капштата до Каира за време од 13 месеци. Путовао је са целом својом породицом. Том приликом видео је, да је крајње време да европски народи постану свесни тога, како су лакомислено поступали при својој колонизацији. Он је већ онда знао, да ће азијски народи живети својим животом и да ће источни простор као резерва сировина бити изгубљен и да ће, као једини простор за колонизацију, бити афрички простор. Али ту су се показале велике погрешке. Ниједна држава није водила у Африци исту колонијалну политику. Тако, на пример, ни Енглеска није водила у свим својим колонијама једну исту политику. Линија водиља ове политике није била политика, већ привреда, наиме да се из ове земље извуче што више, да се створе пијаце за европске продукте. При том се заборавило да Црнци нису мала деца које треба васпитати.

Елементарни захтев европских колонијалних народа јесте, да ти народи створе јединствену линију колонијалне политике. То је могуће само онда, ако постоји једна Европа и ако нам је јасно шта значи Африка.

Треба да знамо да је Африка интегрални део медитеранског континента. Ради се о томе да Европа нађе једну нову форму за себе и да у целини добије натраг медитеранску Европу, тј. Северну Африку. Америка је сто година раније но што је требало била откривена, па је због тога била Африка занемарена. Међутим, Европа нема ништа да тражи ни у Азији ни у Америци. Остаје само афрички простор. Граница Европе не лежи на Средоземном Мору, већ на Сахари. Тек оно, што лежи јужно од сахарске пустиње, то је она права Африка, то је онај тропски континент. Што је северно од Сахаре, месо је нашег меса, кости су наших костију. Поред ове просторне једнакости постоји и расна једнакост. Међу становништвом налазе се многи са плавим очима и плавом косом. Тако су на пример Бербери европска раса. А трећа чињеница је и културно јединство. Вековима је европска култура преовлађивала у Африци. Говорник набраја многе примере, између осталог да је на свом путовању наишао у једном селу јужно од Сфакса, у Тунису, на рушевине једне велике арене — позоришта за 60.000 лица.

Ми морамо да поставимо нову синтезу, наиме велику стару синтезу, тојест да успоставимо средоземни простор, пошто смо у нашем животном простору угрожени од просторно туђих снага.

Г. Рос је затим говорио о приликама у Америци, у којој је живео више година. Г. Рузвелт је амерички народ припремио на мисао за рат у намери, да изазове енглеско-немачки рат. Тиме је хтео да сахрани енглеску Империју бар у западној хемисфери. На америчко-енглески рат није било могуће мислити. Много је једноставнији био пут да се инсценира енглеско-немачки рат, у току којег би Америка запосела енглеске поседе у западној хемисфери у виду разних база. Значајно је да минхенски договор, који је био инструменат мира, није био у Америци примљен са одушевљењем. Напротив је Америка онда била више огорчена против Енглеза Чемберлена, него против Немца Хитлера. Ипак је Рузвелту успело за руком да Енглеску гурне у рат против Немачке.

Међутим, Америка није очекивала овакав развој догађаја у Источној Азији. Она није правилно оценила отпорну снагу Јапана и његове огромне силе. С тога је Јапану ставила немогуће захтеве. Дошло је до рата, а Америка је увидела, да је изгубила своје шансе на Далеком Истоку. Због тога је дошло до напада на Северну Африку. Америка тиме није хтела да створи други фронт, или да ослободи извесне народе, већ да осигура афричке изворе сировина.

Ови напади Американаца морају уверити европске народе, да је афрички простор наш простор. И чак ту, на Балкану, и у Југоисточној Европи, који никада нису имали било какву афричку колонију, осетило би се на сопственом животу, на свом благостању, шта би значило, ако би афрички простор сировина био у рукама европских сила. То би у првом реду значило велико снижење животног стандарда целе Европе.

Амерички народ духовно није довољно спреман, да би раширио своју експанзију на цео свет. Ако дође до покушаја искрцавања у Европи, и до тих ће доћи, онда ће доћи и рђаве последице, у првом реду цепање наших непријатеља.

Бурно одобравање наградило је г. Роса за његове у истини занимљиве и врло активне речи.

Министар просвете г. Велибор Јонић, захвалио се г. Росу следећим срдачним речима:

„Пријатна ми је дужност, да се г. предавачу Колину Росу нарочито захвалим и да му искажем моје најсрдачније честитање за то, да је у низу својих многобројних путовања нашао прилику и вољу, да посети Београд и да одржи ту једно нарочито интересантно предавање. Наравно је да морам и Немачком научном институту изјавити своју благодарност, што је заједно са Минхенском академијом развио живу делатност, да обавести српски народ о мисли и о настојањима Великог Немачког Рајха. Ово међусобно зближење народа сматрам за најбољи пут за коначни споразум међу њима. Тако се стварају и најсолиднији основи за заједницу европских народа, која је више него икада угрожена од стране ваневропског империјализма. Али баш овој опасности треба да захвалимо, да је општа европска свест постала већ чињеница и у исто време једно поуздано јемство за коначни успех.

ЂИНО СЕВЕРИНИ: ЦРТЕЖ

Оглас рег. С. Бр. 2145 од 31 марта 1942

ЗА СРПСКУ ОМЛАДИНУ

МАЛИ МИШО

Посматрао сам га често из своје собе, како грубо поступа са својим вршњацима. Оно што је он хтео, то је морало бити. Ако би се неко успротивио, налетео би на њега песницама. Изгледало је као да не може да схвати, да се неко може успротивити његовим жељама. Био је мали и дебео. Могло му је бити 5—6 година. Глава лоптаста, ноге криве. Очи светле и живе. Уста презрива. Веома ме је занимао овај малишан. Једном, када се играо са својим вршњацима сав умрљан блатом, запитао сам га како се зове, а он ми одговори: „Нецу да казем". Затим се нагло окрену и врати својим друговима. Касније сам дознао да је избеглица, да има мајку и сестру и да му мајка пере рубље и тако издржава себе и децу. Мали грубијан звао се Мишо.

Једнога дана отишао сам да однесем неколико кошуља Мишиној мајци и да уједно видим Мишу. Нашао сам их све на окупу. Мајку у поцепаној хаљини, нагнуту над коритом, малу шестогодишњу сестру, и њега окрутног, како стоји на прагу сиромашне избе и љутито ме посматра. Сирота жена веома се обрадовала новом послу и по сто пута ми је захвалила. Мене је интересовао Мишо и зато запитам за њега. „Ах Мишо! Боље да Вам и не говорим. Добар није", биле су прве речи његове мајке а затим поче да ми се јада. Дознао сам много о његовим грубостима. На крају ми рече још и ово: „Од како је пошао ногом, нисам га још ни једном пољубила. Када некад то покушам, почне да ме удара да морам одмах да га пустим." Такав је био мали Мишо.

Долазио сам од тада свакога месеца и редовно доносио рубље за прање. Мишо, кога сам и даље виђао, остао је и даље исти: груб са својим вршњацима, непријатељски расположен према мени.

Једнога дана, када сам по обичају донео рубље да ми се опере, нашао сам Мишину мајку, сву уплакану. Кроз плач ми рече, да јој је ћерка болесна и да јој не може помоћи, јер нема новаца за лекара. Брзо сам ушао у собу и пошао ка кревету на коме је лежала мала девојчица. Била је у великој ватри. „Час дрхти као прут, час јој је опет јако топло да се сва озноји", објашњавала ми је уплакана мајка. Погледао сам малој у грло и констатовао, колико сам знао о симптомима болести, да мала има јаку ангину. Одмах сам дао мајци новац за лекара и изашао са њом из собе. Мишо, који је цело време стојао крај сестриног кревета, полетео је к мени, ухватио ми руку и почео да је љуби. Био сам изненађен и дубоко ганут. Нисам могао да замислим да онај грубијан, који ми је онако дрско рекао: „Нецу да казем", може на овакав начин да изрази своју захвалност.

И сада, док ово пишем, још сам узбуђен, када се сетим те захвалности, коју нисам очекивао од малог грубијана.

Од тога дана, почео је мали Мишо да се припитомљује.

У Панчеву, 1943.

Душ. М. Бирманац

МОЈЕ ЦВЕЋЕ

Ој, моје цвеће,
Моје цвеће драго,
Ја сам на те увек
Сву пажњу полаго

Ој, моје цвеће
Разноврсне боје,
Ја ћу тебе волети.
До старости своје.

Ти си лепо и мирисно
И свако те воли,
Јер ти сваког развеселиш
И оног ког боли.

С тобом ките сватове
И девојке младе
И зато те сви народи
Са радошћу саде.

Рипањ

Душан Ђурић
уч. I раз. гимн.

СТАРА БАКА

У колеби малој живи
Погрбљена бака стара,
Још остаде она једна
Од толиких јој сестара.

Она стара сваког прима,
Ко на њена куца врата,
Јер путника из далека
Сматра као свога брата.

Она стара сваком прича
Да је некад срећна била,
Имала је своју кућу
Где је мало боравила.

Имала је сестре, браћу,
Своју децу, верног друга
Ал' судбина њена беше
Да се њојзи само руга.

О, та смрт је неумитна!
Уграби јој миле њене;
Само она оста тужна
У самоћи да увене.

Смежура се њено лице
Побелеше њене власи,
Ал' јој судба оставила
Нешто, што је и сад краси.

То је благост њене душе
И доброта њеног срца,
Које милошћу обасипа
Сваког ко у болу грца.

Љубиша Јеремић
уч. V разр. IV мушке гимн.
у Београду

Претплатите своје у заробљеништву на
СРПСКИ НАРОД
Претплату прима „Преса"
Београд Влајковићева бр. 8
Тромесечна претплата стаје дин. 45.—

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

За напредно живинарство

Инж. агр. Драг. Ј. Грујић: Извођење пилића природним и вештачким путем. Издање ИПРОЗ (Пољопривредна библиотека, св. 25), Београд 1942, стр. 44, дин. 10.

На нашем селу се живинарство сматра још и данас сасвим споредном граном сеоске привреде. Обично се овај посао препушта домаћици, која се њиме бави колико доспије, сад више, сад мање; али увек само онако како је научила од своје мајке. У последње време почело се о живинарству да води нешто више рачуна у толико, што су се почеле уводити и у наше сеоске живинарнике иностране сорте а неки су се живинари почели да баве производњом племенитих сората и јаја за насад. Економски ефекат ових новина, наравно, да није могао бити велик, може се рећи чак и да није био никакав, јер је живинарење и са племенитим сортама остало углавном исто као што је и било.

Савремено живинарство иде другим путевима. Истина ни оно не потцењује важност наследних особина у послу рационалнога вођења живинарства; али их оно своди на праву меру, посвећујући пуну пажњу самоме поступку одгајања живине. Наиме, савремено живинарство полази са становишта, да је далеко економичније напредно живинарство са ма којом сортом живине од сваког другог живинарства, ако је вођено несавремено макар и са племенитим сортама.

Од свих послова у живинарству најважнији је посао око расплода живине јер од њега зависи успех свих других мера. Књижица инж. Грујића савесно обрађује ово питање све од момента ношења јајета па до одабирања одраслога пилета за приплод.

После општих упутстава, која вреде за извођење и природног и вештачког насада, следе упутства за извођење пилића природним путем а онда упутства за извођење насада у инкубатору. Књига је тако написана да може врло добро да послужи и ономе ко се само узгред бави живинарством и жели да га рационализира.

Инж. С. Ђ.

Напредно обрађивање земљишта

Добра Б. Тодоровић: Познавање и обрађивање земљишта, ИПРОЗ (Пољопривредна библиотека, свеска 35—36), стр. 76, дин. 10.

Земљиште не само што се разликује по својој мањој или већој плодности, него је и у саставу своме и у особинама често толико различито, да захтева сасвим нарочите начине обрађивања. Ова различитост земљишта може бити толика, да културне мере, ако нису прилагођене природи земљишта могу да изневере, па и да изазову сасвим супротно дејство. Према томе није довољно упознати само све мере модерног обрађивања него је потребно претходно упознати и само земљиште, његов састав и особине.

Добра Тодоровић у својој књизи *Познавање и обрађивање земљишта* бави се овим важним питањем. После увода о постанку земљишта и земљишних типова, писац приказује наше главне типове земљишта и прелази на разлагање о културном земљишту, то јест о земљишту на коме су већ спроведени извесни мелиорациони радови. У овоме отсеку обрађен је поступак заснивања оранице на дивљем земљишту и све особине културног земљишта у односу према главним условима пораста биља, као и у односу према главним културним мерама.

У другом делу књиге донета су упутства за рационално обрађивање културног земљишта. Сва упутства су подробно образложена. У овоме делу ће се читалац упознати и са свим справама за напредно обрађивање земље као и са осталим сретствима обрађивања и побољшања оранице. Донети су и цртежи свих важнијих пољопривредних справа.

Инж. С. Ђ.

Културна мисија „Просветног гласника"

Ускоро ће се навршити годину дана откако је поново покренут *Просветни гласник*, један од најстаријих и најугледнијих српских часописа, који већ деценијама успешно врши своју културну мисију. Пре годину дана *Просветни гласник* је обновљен иницијативом министра просвете г. Вељибора Јонића, а у редакцији нашег познатог научног и просветног радника др. Филипа Медића, професора Филозофског факултета Београдског универзитета.

Најновија свеска „Просветног гласника", која је ових дана изашла из штампе, доноси знатан број интересантних и актуелних чланака и расправа; овде дајемо само кратак извод из објављених написа из најновије свеске.

Вел. Јонић: Проблем наше духовне оријентације

Чланак претставља предавање којим је г. Јонић, министар просвете, отворио на Коларчевом универзитету други течај против комунизма.

У овом свом значајном чланку г. Јонић истиче, на првом месту, чињеницу да савремено човечанство преживљује једну „тешку и претешку кризу". До ове кризе оно је доведено својим једностраним прогресом: оно је наиме много више напредовало у правцу интелекта него што се духовно продубљивало и изграђивало. На овом путу, истина, постигло је велики технички напредак и, у вези са овим, већи стандард живота, али у духовном погледу остало је још рудиментарно и сирово, гурано стално себичним нагонима за материјалним добрима. Отуд парадокс „културног варварина", тј. спољ углађеног, а изнутра примитивног човека. Отуд и све остале негативне појаве данашњег друштва. Довео је такође и до збрке појмова између културе и цивилизације: тежња за материјалним добрима чини да човек у спољној политури гледа праву културу. На основу ове заблуде оглашава се наш народ „који има своју врло високу културу и свој поглед на свет" — погрешно некултурним, док у ствари он је само недовољно цивилизован. Јаз између идеалистичког, религиозног и патријархалног села и материјалистичког, атеистичког и цивилизованог града, ископали су наши полуинтелигенти, наши однарођени људи, школовани на Западу, нарочито наши франкомани. Они су затровали варошко становништво материјалистичким схватањем света и живота, и тиме припремили терен за појаву атеистичког комунизма са својим ужасним умрцварењем убијених људи", јер оваква зверства могу учинити само „безбожници", тј. „животиње у људском облику".

Др. Радиша Митровић: Светосавска школа

У овоме чланку др. Р. Митровић, доцент Универзитета, образлаже мишљење да је отступање од Светосавског духа један од главних узрока наше пропасти. Значај Св. Саве је, углавном, у томе што је он од народа начинио нацију, од државе отаџбину, што је он српском народу дао једно идеалистичко филозофско схватање живота које у духовним и културним вредностима види прави унутрашњи смисао и сврху живота.

Главни проблем наше српске садашњице јесте у том, како повратити и оживети у српском народу Светосавски дух. Истим путем и начином којим га је Св. Сава уносио у народ: васпитањем и просвећивањем. Наша школа треба поново да постане Светосавска школа. У њој могу да буду наставници само прави Срби, надахнути и вођени Светосавским духом. Наставницима треба омогућити да се посвете искључиво своме васпитачком позиву и вршењу своје културне мисије у традиционалном српском Светосавском духу.

Др. Р. В. Ђисаловић: Стојан Новаковић као путописац

У уводу своје интересантне расправе дао је др. Р. В. Ђисаловић, доцент Универзитета, сажет преглед историског развоја српског путописа, почевши од првог српског путописца, Доситеја Обрадовића, преко Јоакима Вујића, до Стојана Новаковића, затим је дао документовану критичку анализу Новаковићевих путописа, указавши на њихове многобројне врлине и одлике, а у последњем поглављу бацио је један синтетичан поглед на развој српског путописа после Новаковића па све до данас. Писац је дошао до ових закључака:

„После Стојана Новаковића српски путопис се развијао у два правца: једни су ишли Новаковићевим стопама, други стопама Чеде Мијатовића. Најзначајнији модерни српски путописци (Марко Цар, Јован Дучић, Исидора Секулић, Момчило Милошевић, Живко Милићевић) подигли су путопис на завидну висину..."

Др. Филарет Гранић: Монаштво у служби ближњега у старом и средњем веку

Професор Теолошког факултета Београдског универзитета др. Филарет Гранић даје у овоме чланку преглед истакнутијих дела милосрђа у старом и средњем веку. У почетку, добротвор на акција била је појединачна, индивидуална. Поједини монаси делили су милостињу, завештавали легате. Постепено ова акција добија организован и колективан карактер. У нас је Св. Сава увео милосрдну делатност у два наша најистакнутија манастира, Хиландар и Студеницу.

Др. Винко Витезица: Проблем српског уметничког стила

Уредник позоришног часописа „Српска сцена" др. В. Витезица у своме чланку додирнуо је многа значајна и актуелна уметничка питања. Између осталога вели:

„Нико не може и не сме да одрекне народу право на васпитање. Само присталице преживелог принципа „уметности ради уметности" тврде да уметност није одговорна ни традицијама народа, ни идеалима религије и нације, ни законима друштва и морала. То је основа материјалистичког схватања модерне уметности, негација свега идејног и духовног у уметности. Проблем нашег уметничког стила има да се реши не по узору на стране стилове (како се то досад радило) већ по угледу на наше српске великане, који су изданак свога тла".

Ђорђе Мано-Зиси: О значају примењене уметности код нас

Кустос музеја др. Ђ. Мано-Зиси указује на вредност и потребу планског и практичног рада на примењеној уметности, која треба да буде дубоко национална и пионирска. Писац између осталога вели:

„За време либералистичке грађанске индустрије у XIX веку примењена уметност губи у стилу, техници и вредности. Поновни триумф духа друштвене целине над индивидуализмом и велики значај организованог посла добија свој видни знак у процвату примењене уметности. Наша примењена уметност има да се инспирише часном прошлошћу наших заната и актуелним животним потребама".

Драгутин Митровић: Нешто о нашем ћилимарству

У овом корисном чланку писац говори о нашој примењеној уметности уопште, а затим специјално о ћилимарству и усавршавању српскога стила у овој важној врсти примењене уметности. Писац предлаже отварање Института за ћилимарство у Београду. Тако би се од Београда, временом, створио један велики ћилимарски центар, који би допринео економском и индустријском унапређењу земље.

*

На крају свеске налазе се разноврсне белешке, вести и обавештења о разним национално-просветним, школским, педагошким, научним и другим културним питањима од ширега значаја. Ови краћи написи, популарно и прегледно писани, могу имати интереса и за ширу читалачку публику.

Један весник нашег столећа

Das XX. Jahrhundert, Monatsschrift, Eugen Diederichs Verlag; Herausgegeben von Gieselher Wirsing und Ernst Wilhelm Eschmann, V. Jahrgang, Heft 1, 1943. Einzelpreis RM 1.

Овај у сваком погледу одлични часопис збиља је један од весника новоевропског XX. века. Ту се из позваних пера тумаче погледи на свет, земље, народе и људе какве је његов први директор, др. Гизелхер Вирсинг још пре неколико година тумачио у два своја предавања, одржана у Београду. Свакога који је имао иоле разумевања за те погледе са уживањем ће у овом првом броју за 1943 прочитати на уводном месту Вирзингова излагања о „Новом немачком свету", у виду писма једном поручнику који се бори на источном фронту.

Одлични познавалац САД Фриц Мојчер у чланку „Војска без традиција" приказује нам узалудне покушаје Рузвелтове Америке да на импровизираној и дилетантској бази створи нешто што би могло да се мери са војсками старих војничких великих сила.

Неколико одличних снимака са Корзике, из Јужне Француске и Туниса приказују нам тачке које су од значаја за садашње ратно збивање на Средоземљу. Следују изванредне репродукције акварела и цртежа са Источног фронта.

Има лепих песничких прилога Ханса Шварца, Бода Шита и Франка Тиса.

Фридрих Шулце у студији „Век Прометеја" даје неку врсту рехабилитације XIX. столећа. Име часописа у коме је ово објављено симболички доказује да прави људи XX. века дођуше указују на многе идеолошке и друге заблуде претходног столећа, али да зато не потцењују његове велике тековине.

—»«—

МАЛА ФИЛМСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЈА

Wunderwelt Film, herausgegeben von Heinz W. Siška, Verlagsamstalt Hüthig & Co., Heidelberg — Berlin — Leipzig 1943.

Ово је најновија књига из серија *Чудеса филма и чудеса позорнице*, која под уредништвом Хајнца Сишке треба да омогући и лаику да се удуби у тајне постанка — умног, материјалног и механичког — оних дугих трачица целулоида које служе као забава, разонода, потстрек и поука милионима људи. Ова се књига може сматрати читавом малом филмском енциклопедијом састављеном од многих индивидуалних чланака, јер у написима те књиге осветљавају се рођење и живот филма са сваког гледишта.

После неколико написа самог издавача Х. Сишке нижу се прилози о свим областима филмског стварања, почев од угледних филмских уметника и редитеља познатих у целом свету, па све до филмских операетра из немачких пропагандних одреда на фронту и до стручњака из лабораторија за развијање и копирање. Г. В. Либенхајнер пише о теми *Хармонија слике, речи и звука у филму*, а Олга Чехова о теми *Жена као филмски уметник*.

Ова енциклопедијска збирка спада у дела која задовољују радозналост милиона и милиона старих и младих, без обзира на матерњи језик и климатски појас.

КОЛОНИЈАЛНА
РАДЊА
НА ВЕЛИКО

„Космај"

КАРАЂОРЂЕВА 67 ТЕЛ. 25955-25972

Има на лагеру
већу количину
коломасти жуте,
црне и браун.
Марка „Победа"
и другу робу.

ПРОМЕТНА
БАНКА А. Д.

БЕОГРАД

КНЕЗ МИХАИЛОВА 26
(улаз из Кн. Љубице)

Врши све банкарске послове
и прима улоге на штедњу.

ТЕЛЕФОНИ:
25580 и 26247

Државна класна лутрија

Лутријски план за наступајуће **шесто** коло срећака, који је ступио на снагу, у највећој мери се разликује од досадашњих лутријских планова послератне емисије срећака.

Место досадашњих 16.000 згодитака у укупној вредности од Динара 15,477.200.—, нови лутријски план предвиђа 16.000 згодитака у укупној вредности од

Динара 30,956.000.—

са четири премије од Дин. 250.000.—, 300.000.—, 500.000.— и великом премијом у трећој класи од

Динара 1,000.000.—

и са великим бројем већих згодитака и то: 1 од Дин. 200.000.—, 2 по Дин. 100.000.—, по 5 од Дин. 80.000.—, и 60.000.—, 11 од 50.000.—, 16 од 40.000.—, као и знатно повећани број других згодитака од Дин. 30.000.—, 25.000.—, 20.000.—, 16.000.—, 12.000.—, 10.000.— и других средњих и мањих згодитака.

За исплату ових добитака без икаквог одбитка јамчи држава.

Нови лутријски план предвиђа емисију од укупно 40.000 срећака. **Цена срећака износи Дин. 100.— за једну четвртину** за сваку поједину класу.

И ово шесто коло срећака има три класе, са извлачењима, и то:

I класа 10 маја 1943 године,
II класа 7 јуна 1943 године,
III класа од 8 до 28 јула 1943 године закључно.

Срећке I класе пуштају се у продају почев од 5 априла 1943 године, и могу се набавити код овлашћених продаваца и њихових потпродаваца којих има у свима местима на територији Србије и Баната. 184 1—1

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 3.— ДРЖАВНА ТАКСА ДИН. 5.—

»ДИНАРА« КУПУЈЕ сав бољи намештај, спаваће собе, трпезарије, хорнцимере, комбиноване собе, целе станове. »Динара«, Ћирила и Методија 2, тел. 40-665.
85 7—10

ЗЛАТАН НАКИТ, златне зубе, све златне и сребрне предмете, уметничке античке ствари, купује и најбоље плаћа »Колубара«, Призренска 13. Телефон 24-386.
185 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва полиције, Крушевац, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. — **Милан Митровић**, музикант.
202 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. — **Латинка Марковић.**
203 1—1

НЕСТАЛА МИ ЈЕ ТАШНА у возу у којој се налазила лична карта издата од Претстојништва полиције, Крагујевац, објава и 8000 дин. Ко је нашао добиће награду од 3000 дин. ако врати на адресу: **Радмила Пешић**, Хилендарска 1.
205 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ од 10-II-1943 год. добивену од општине Баточинске изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. — **Лумбер Сима**, берберин.
206 1—1

ПОСЛОВНУ КЊИЖИЦУ добивену из општине Љуберађе, личну карту од Претстојништва у Крагујевцу, уговор за Немачку, 2 лоза Класне лутрије и 1000 дин. изгубио сам. Оглашујем их за неважеће. **Станислав Јовановић.**
207 1—1

ИЗГУБИЛА САМ личну карту издату од Претстојништва полиције, Крагујевац, па је оглашујем за неважећу. — **Ружица Томић.**
198 1—1

ПОСЛОВНУ КЊИЖИЦУ добијену из Претстојништва полиције, Крагујевац за 1939 годину, број 0266322 изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. — **Милан Раденковић**, бравар.
208 1—1

МОЈ СИН Милија Павловић из Ђурђева срез лепенички тукао ме је. Тужио сам га суду и данас је осуђен. Изјављујем да га од данас не признајем за сина, те нема право на моју покретну и непокретну имовину. — **Ранко Павловић**, село Ђурђево.
209 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ број 5464 издату од Претстојништва полиције, Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. — **Урењак Иван.**
204 1—1

ИЗГУБИО САМ личну карту издату од Претстојништва полиције, Крагујевац. Оглашујем је за неважећу. **Станија Ђорђевић.**
201 1—1

Стари накит и драго камење

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња.

ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА

Краља Милана 41-а до Славије

168 1—1

ИЗГУБИО САМ пословну књигу број 2080 издату од Еснафа, Крагујевац. Оглашујем је за неважећу. — **Сава Кнежевић.**
199 1—1

ИЗГУБИО САМ личну карту издату од Претстојништва полиције, Крагујевац. Оглашујем је за неважећу. — **Љубиша Михајловић.**
200 1—1

ПАЖЊА
кућевласницима

Управа водовода извршиће у времену од 31 марта до 15 априла о. г. друго пролетње читање водомера и контролу утрошка воде. Читање водомера трајаће непрекидно сваког радног и празничног дана од 7 до 17 часова.

Скреће се пажња кућевласницима да припреме кључеве од простора у којима се налазе водомери и књижицу водомера, како би се читање могло неометано извршити, јер је то у интересу самих претплатника. **Управа водовода.**
189 1—1

ЗЛАТАН НАКИТ СТАРИ И НОВИ КУПУЈЕМ:

Дијаманте крупније, брилијанте све величине, златне зубе, бурме, прстење, минђуше, брошеве, браслетне, ланце, сатове златне, сребрне и металне само исправне и од бољих познатих марака; старо злато оштећено, излизано, поломљено и горело сваку количину, купујем сребрне есцајге и остале исправне предмете од сребра купује и највише плаћа. Бесплатно процењује и на захтев процењене вредности исплаћује одмах позната фирма

„БРИЛИЈАНТ“

власник МИЛИВОЈЕ М. МИТРОВИЋ

БЕОГРАД — ЂОРЂА ВАШИНГТОНА УЛ. БР. 6 — ТЕЛ. 28-706

175 1—1

ПОЗИВ НА ПЛАЋАЊЕ РАЧУНА
ВОДОВОДНИХ И ДРУГИХ ТАКСА

Рачуноводство при Управи водовода позива овим све дужнике водоводних и других такса који нису исплатили све рачуне за протекла тромесечја да ово учине најдаље до 15 априла јер ће се у противном почев од 15 априла па све до 1 новембра 1943 год. приступити затварању воде без икакве друге и предходне опомене. Они дужници који су изгубили или нису добили достављене им рачуне преко поште могу их добити у Рачуноводству при Управи водовода у дупликату уз накнаду таксе од динара 2.— Препоручује се с тога претплатницима да се претходно о томе обавесте у самом Рачуноводству, Стишка улица бр. 35 у радном канцеларискоме времену.

Овога пута органи Управе водовода, који буду укидали воду предавање дужницима налог-извештај Рачуноводства с тачним назначењем броја рачуна и времена за које се односи неплаћени рачун. С тога се препоручује претплатницима да благовремено остане код својих укућана или надзорника све рачуне из године 1941 и 1942 да би органи могли извршити сравњење и евентуалну грешку о укидању воде отклонили. У противном органи су дужни укинути воду без одлагања.
194 1—2

Београдска задруга а.д.

БЕОГРАД — КАРАЂОРЂЕВА БР. 48

На основу решења Управног одбора са којим су се сагласиле надлежне власти, Београдска задруга а. д., почев од 29 о. м. исплаћиваће аконто дивиденде за 1942 годину по Дин. 200.— од акције.

Акционари који желе подићи аконто, имају предати дивидендне купоне, а на увиђај поднети оригиналне акције у легитимацију.

Исплата се врши на благајни Београдске задруге од 9—12 часова пре подне, радним даном.
195 1—1

У ЦЕНТРАЛИ ЗА ХУМОР

сваког дана у 18 час. весели програм

Кп. Споменик бр. 5

Улазнице од 30—80 дин.

167 1—1

УПИСУЈТЕ
обвезнице 4½% државног зајма за финансирање јавних радова

Тиме ћете допринети да се изврше велики јавни радови од опште народног значаја:

грађење, обнова и оправка путева;
мелиорација и асанација земљишта;
регулација река;
оправка и грађење пољопривредних објеката и народних школа;
уређење бујица;
оправка, довршење и грађење државних железница, пристаништа и пловних речних токова.

ЕМИСИОНИ КУРС 98½%; КАМАТА 4½% ГОДИШЊЕ.

Поред осталих законских привилегија, обвезнице овог зајма и њихови купони ослобођени су свих државних и самоуправних дажбина.

СВА ОБАВЕШТЕЊА О УПИСУ ЗАЈМА ДАЈУ И ВРШЕ УПИС ФИНАНСИСКИ АГЕНТИ ОВОГ ЗАЈМА:

ДРЖВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА У БЕОГРАДУ СА СВИМА СВОЈИМ ПОСЛОВНИЦАМА У УНУТРАШЊОСТИ (НИШ, ВАЉЕВО, КРАГУЈЕВАЦ, ПЕТРОВГРАД, ШАБАЦ, ЛЕСКОВАЦ, ЗАЈЕЧАР, ПАНЧЕВО, ЧАЧАК, УЖИЦЕ, КРУШЕВАЦ, ВРШАЦ) И ПОШТАНСКА ШТЕДИОНИЦА У БЕОГРАДУ.
192 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом сва имања:

8 априла 1943 г.

1) Плац са зградом Станоја Главаша бр. 2 Дин. 2,160.000.—
2) Плац са зградом Цинцар Јанкова бр. 7 Дин. 1,600.000.—
3) Плац са зградом Принца Павла бр. 2 угао Алексе Бачванског Дин. 2,400.000.—
4) Плац са зградама Француска бр. 10 Дин. 2,560.000.—

10 априла 1943 г.

1) Плац са зградама Прешевска бр. 114а Дин. 1,200.000.—
2) Плац са зградом Шабачка бр. 5 Дин. 1,200.000.—
3) Плац са зградом Станоја Главаша бр. 4 Дин. 2,560.000.—
4) Плац са зградом Сибињанина Јанка бр. 9 Дин. 480.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска бр. 33/II, где се могу добити сва даља обавештења.
196 1—1

КОНКОРДИЈА

ФИТИЉ

ЗА КАНДИЛО

МЕТАЛНИ КРСТИЋИ

Драг. А. Савић

БЕОГРАД

Тел. 23-523. — Гетеова ул. 16.

ПРОДАЈА НА ВЕЛИКО

170 1—3

Објашњење о висини задужења таксом градског доприноса

Поводом појављеног питања шта се сматра основицом за разрез градског доприноса, Рачуноводство при Управи водовода, које овај допринос разрезује и наплаћује, саопштава овим да је Министарство финансија актом II Бр. 5735 од 8 марта т. г. дало следеће објашњење:

»Уредба о градском доприносу за одржавање чистоће у Београду М. с. бр. 4434 од 25 новембра 1942 у свом члану 2 јасно је одредила да основицу за плаћање градског доприноса за одржавање чистоће чини бруто приход по коме је утврђена пореска основица за плаћање кућарине за годину за коју се допринос плаћа. Ово пак значи да као основицу треба узети онај бруто приход од зграде који је утврдила пореска управа приликом разреза кућарине, и да се од утврђеног бруто прихода (бруто кирије) не може одбити процентат из чл. 36 Закона о непосредним порезима на име трошкова за одржавање управе и амортизацију, пошто основицу поменутог доприноса не чини чисти приход већ бруто приход (бруто кирија«).

Према поменутом објашњењу ово Рачуноводство је правилно поступило, јер је за основицу за разрез градског доприноса узимало онај бруто приход од зграда, који је утврдила Пореска управа приликом разреза кућарине и да према томе није вршено одбијање 20% на име амортизације (чл. 36 Закона о непосред. пор.).
197 1—2

Колонијалисти...

Кад дођете у Београд не заборавите да посетите

прво српско предузеће за израду коломасти

»СРБИЈА«

ПЕТАР М. РАДОСАВЉЕВИЋ

КАНЦЕЛАРИЈА ул. Космајска 6 (Теразије) тел. 26-671
ПРЕДУЗЕЋЕ Краља Александра 340, тел 43-812
СТОВАРИШТЕ Римска 22 (Бајлонова пијаца) тел. 26-633).

173 1—1

Поштарина плаћена у готову

НЕДЕЉНИ ЛИСТ

Бр. 14. Год. II

Београд, 10 април 1943

ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

ОБРАЧУН СА АПРИЛСКИМ БЕГУНЦИМА

О безумни људи! О безочни свете!

Обраћам се вама, злим дусима српскога народа, вама гробарима Србства. Обраћам вам се на дан двогодишњице вашег недостојног бекства из Београда, јер народне клетве и јауци, који вас од тог дана прате, непрекидно расту, и све се јаче разлежу због последица ваше кобне улоге, коју настављате и ван земље.

Докле ћете дражити лаковерне масе, и вашим хушкањем доприносити, да се српски животи све више гасе? Ви као да нисте свесни све величине зла, које сте пре две године панели српском народу. Ви као да не схватате сву трагичност положаја у који сте за ове две године вашим помамним и махнитим говорима преко радија довели и саму Србију.

Међу вашим гресима и злочинима, тешко је рећи да ли су већи они, које сте починили док сте били у земљи, или они откако сте из земље побегли.

На данашњи дан пре две године, док сте ви на аутомобилима хитно напуштали Београд, маршовале су већ немачке трупе, и народ се тога дана још није могао прибрати. Њему су се тек сутрадан почеле отварати очи, а нарочито после првих гласова о вашем кукавичком бекству.

Али тада народ још није могао слутити, да сте ви много окорелији грешници, него што сте изгледали кад сте, на неколико дана после вашег превратничког доласка на власт, одвели државу право у пропаљију, а народ у уништење, смрт. У својој великодушности народ вам је одбио све то на лакомисленост, или је приписивао фаталности.

Али од тог времена над српским народом сручио се недогледни низ несрећа и патњи, којих сте ви главни виновници. Хушкачи из Лондона су без милости према народним невољама. Њихова морална свест, ако су је уопште икад имали, потпуно је утрнула. За њих је рат и даље један спорт, у коме они сами помишљају на своју личну безбедност, и своје материјалне интересе. Они су се већ одавна решили да, за рачун својих господара и ради својих личних користи, доведу у питање и сам опстанак српског народа.

ПА ДОКЛЕ ЋЕТЕ, ВИ ОДБЕГЛИ ВЕЛИКАШИ, ГУРАТИ СВОЈ НАРОД У СВЕ ВЕЋУ ПРОПАСТ?

Ви носите на души толике српске животе, које је генерал Недић узалуд покушавао да спасе, одвраћајући сваког Србина од ваших злокобних порука из Лондона. Он је пре годину дана, по цену надчовечанских напора, успео својим личним пожртвовањем да сачува Србију од коначног мрцварења, коме је неизбежно водила ваша помахниталост у иностранству.

Ви сте систематски ометали његова родољубива настојања, да спасе што више српских живота. Зато вам је он и здерао образину с лица. Он вас је за сва ваша недела оптужио „пред лицем целокупног српског народа, пред лицем целог културног света, пред лицем Господа Бога".

> Генерал Недић отпужује: Српски народ проклиње. Од Косова није било теже оптужбе ни страшније народне клетве.

О безумни људи! Зашто каљате српски образ срозавајући се на ниво једног пробисвета као што је Харисон? Оставите ту улогу разним Јукићима, Крњевићима, Шубашићима и другим „југословенским херојима". Није чудо што међу тим лондонским хушкачима и совјетским агитаторима искрсне и по неко српско име, као Чубриловић.

Сви су они истога квалитета и подједнако су били злокобни по интересе српског народа. Али оно што изненађује, то је да се у тој шареној дружини још и даље повлачи једно српско име, које ће остати забележено у историји српске књижевности, али жигосано у српској политичкој историји.

То је име Слободана Јовановића. Тај духовити човек бежао је целога века од политике, и најпосле је упао у најлуђу и најфаталнију политичку авантуру. У пучистичкој влади он се бавио политиком, онако као што се деца играју „слепога миша". У њој је он био потпретседник, а у ствари испао је и остао до краја Симовићеве пустоловине „дендон де ла фарс".

Он ту улогу и данас наставља као претседник југословенске владе у Лондону. То се може донекле објаснити извесним негативним цртама његовог карактера. Али оно што је необјашњиво, то је да и он гура српски народ у пропаст, кад му са потстрекачима из Лондона поручује, да се свака слобода може стећи само дугом и крвавом борбом.

Давати у овом тренутку такве лекције Србима, и то из Енглеске, у најмању руку је непристојно. Срби су имали своју слободу и они најбоље знају после коликих жртава су до ње били дошли. Они такође знају да

У ИСТОРИЈИ ЧОВЕЧАНСТВА, НИКАД НИКО НИЈЕ ЛУЂЕ ИЗГУБИО СВОЈУ СЛОБОДУ НЕГО МИ ПРЕ ДВЕ ГОДИНЕ, И ДА ЈЕ ТОМЕ ДОПРИНЕО И САМ СЛОБОДАН ЈОВАНОВИЋ.

Он је изгледа то и сам признао онога дана, кад је бежећи из Београда стигао у Сарајево, и предвиђајући неизбежан слом државе узвикнуо: „Ала лудо изгубисмо царство!"

Па бар да се је после тога искреног усклика повукао у самоћу, и тамо размишљао о својим гресима. Место тога он се предао разноврсним илузијама, и мисли да сад, после учињене погрешке, треба наставити истим путем и очекивати од победе Енглеза, да се прво зло исправи.

Колико су међутим све те претпоставке и наде неозбиљне, и противне свима политичким и војним чињеницама!

За Европу постоји данас само ова алтернатива:

или ће у овоме рату Немачка остати до краја непобеђена или ће Европа пропасти.

ДОИСТА, ПОРАЗ НЕМАЧКЕ ЗНАЧИО БИ ПОБЕДУ БОЉШЕВИЗМА, ДАКЛЕ СМРТ ЕВРОПЕ И ЊЕНЕ ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ.

Европски народи не могу желети своју пропаст, зато не могу желети ни победу Енглеске, јер би та победа значила и победу бољшевизма, тојест уништење европских народа, њихових традиција и њихове културе.

То је уверење данас продрло у свест свих европских народа.

Утолико горе ако Енглези заборављају да су и они Европљани, и да не могу више да изграђују своју срећу на несрећи других.

За будуће уређење светског мира, ниједан европски народ не рачуна више на Енглеску, нити на њену војничку победу ни политичку памет. А то је један од крупних разлога због којих жеље и наде европских народа су на немачкој страни, с обзиром на крајње резултате овог рата.

Као што су ти народи дефинитивно убеђени у неизлечиви егоизам Енглеске, тако је код њих у току ових последњих двеју година, продрла у њихову свест дубока вера у опште човечански идеал немачког националсоцијализма.

И у тој вери они налазе потребно јемство, да данас цео немачки народ води овај тоталитарни рат за остварење новог поретка у Европи, у коме би ратови међу европским народима у будућности били искључени. Другим речима, овом највећем светском рату највиши циљ је

АЛИ ЗА ПРЕПОРОД СРПСКОГА НАРОДА ОД ПРЕСУДНОГ ЈЕ ЗНАЧАЈА ДУХОВНА ОБНОВА СРБИЈЕ.

Та обнова може се правилно и до краја извршити само под вођством генерала Недића. Његова је највећа заслуга што је после катастрофе извео Србе на прави српски пут, једини пут на коме се они могу морално и политички препородити.

Тај пут је сасвим супротан оном вратоломном правцу, који је пре двадесет година одвео Србе у онакву Југославију, каква је била по вољи енглеским публицистима и политичарима, као и српским политичким романтичарима онога времена, који су били изгубили сваки смисао о историјској и политичкој улози српског национализма, и његовом културном значају.

Та Југославија претстављала је једно неплодно тле, на коме српско семе није могло проклијати, и морало је иструнути. Таква дегенерисана држава морала је онако жалосно и бедно завршити.

Поред свих очајних вапаја Грола и његових лондонских колега, који певају и даље химну тој некадашњој трулој Југославији и желели би да је поново васкрсну из мртвих, генерал Недић неће допустити, да се још једаред српски народ изложи смртним опасностима, и жртвује за једну повампирену лешину, о којој још сањају лондонски хушкачи.

Др. М. Спалајковић
бив. мин. спољних послова

СРБИЈА ПРЕ СВЕГА И НАДА СВЕ

Недељни преглед међународних догађаја

ДЕЛА И КОНФЕРЕНЦИЈЕ

Рузвелт има своју штампу. Рузвелтова штампа почела је да напада Рузвелта. Исти феномен се десио пред ступањем Америке у рат, када је та иста Рузвелтова штампа почела да оптужује свог узвишеног послодавца што оклева у спровођењу енергичне политике против Тројнога Пакта. То значи да Рузвелт нема куражи да узме на себе одговорност за важне одлуке, већ прави комедију са штампом и јавним мишљењем, трудећи се да прикаже како је морао изићи у сусрет народној жељи израженој у ступцима новина

Сада *Њујорк пост*, изричито Рузвелтов лист, предводи кампању према којој се на Рузвелта баца кривица што не помаже подземни покрет у Француској и демократски покрет у Шпанији. Лист каже да се Рузвелт налази на клизавом путу, јер може том својом политиком да подупре хитлеризам, пошто се недовољно залаже за антихитлеризам.

Све је то увод за грознију оптужбу: Рузвелт није за сарадњу са Совјетима, већ намерава да се супротстави Совјетима у изградњи послератне Европе.

Цео тај трик је провидан. Рузвелт хоће да буде „присиљен" да се прилагоди захтевима „јавнога мњења" и да попусти у једном од начелних питања ради којих је долазио Иди. Под „притиском" мишљења „демократске" штампе, Рузвелт ће да попусти у својим демократским начелима и даће своју сагласност на препуштање Европе дивљој Стаљиновој тиранији.

Монден у шкрипцу

Иди је, дакле, успео да протежира Стаљина код Рузвелта. По коју је цену то успео — по цену каквих понижавања Британске Империје — то се још не зна, јер је Иди „уморан" од пута, те се зато не појављује пред јавношћу. А и први његов иступ пред Доњим домом неће открити никакве тајне, јер је Черчил унапред наредио да се посланици уздрже од дебата по питањима Идиове посете Вашингтону.

Та посета и сав комплекс питања, који је том приликом био покренут, остаје и даље ткиво за британоамеричку пропаганду. Тема „послератни планови" не силази са страна новина, јер јавност и даље треба да се бави пројектима за будућност како не би приметила тужну британоамеричку данашњост.

Дешава се да монден упадне у финансиски шкрипац, и онда шири гласове да добија ускоро наследство од неке богате тетке. Нема наследства, нема ни тетке, али ипак ти гласови могу да подигну кредит тог мондена. Исто раде Британоамериканци. Немају шанса за победу у рату, неће имати шта да деле као ратни плен, али виком о припремама за ту поделу хоће да убеде свет да имају победу у својим рукама.

Позитивних резултата од тог илузионистичког трика нема. Али негативан резултат већ се јасно види: демони неслоге отргли су се на слободу и сада плешу дивљи плес у британоамеричком логору.

Сикорски се жали њујоршком надбискупу Спелману. Умољава га да спасе 1.400.000 Пољака који су нестали у совјетским логорима, а уз то покушава да направи од тог владике адвоката пољске „владе" по питању пољских граница.

Заједно са Пољацима буне се и друге емигрантске владе које никако немогу да се помире са срамним енглеским политичким триком: после толико година давања, чак и насилног натурања гаранција одричу се датих гаранција и препуштају мале народе на милост и немилост Совјета (зар се може говорити о милости Совјета?)

Ова лондонска издаја наилази на потпуно разумевање у Америци. Главни уредник *Њујорк Тајмса* Елвин Џемс коментаришући последњи говор Самнера Велса, пише да је Друштво народа направило једну огромну грешку: „дало је малим нацијама исувише много права".

Ова сентенција звучи чудовишно. У доба када говорници „диктаторских" влада освишне истичу у говорима, а њихова политика истиче у делима поштовање према националним правима и суверенитету малих народа, у исто доба се у такозваној „демократској" земљи, Сједињеним Америчким Државама, проглашује теза да малим народима треба одузети њихова права.

Федерација ропства

Тај исти лист препоручује стварање федерације. Дакле, Черчилов пројекат добија све више присталица у политичким круговима јудопослушног света. О федерацији је говорио ових дана и анти-Србин Слободан Јовановић. Према његовој идеји, Србија би морала да буде везана тројном федерацијом. Прво, федерација у оквиру Југославије. Сити смо већ те Југославије са двадесетогодишњим препиркама око питања: један или троједини народ. Друга федеративна карика требало би да буде нека групација балканских држава. Све могуће политичке комбинације са неким групацијама стварају само расуло и мржњу, јер једина исправна база за међународну сарадњу јесте животна целисходност — то је један од принципа изградње Нове Европе.

И најзад, трећи федеративни ланац морао би да буде у томе што би се створила повезаност са Совјетском Унијом. О совјетској федерацији нешто је и нама познато. Познато је да совјетски устав сматра сваку од совјетских федеративних република потпуно слободном и препушта јој да по свом нахођењу остаје у саставу федерације или да иступи из ње. У ствари међутим, дешава се друкчије. Када се у Ђурђијанској испољио сепаратистички покрет, Стаљин је послао џелате који су направили чудовишну вивисекцију ђурђијанског народа, без обзира на то што и сам Џугашвили припада том племену.

Штавише, Москва не дозвољава не само сепаратизам, већ и аутономизам. Уморство великог броја Украјинаца и смрт Гамарника били су одговор Москве на украјински аутономистички покрет.

Совјетска федерација је федерација ропства. Ипак Енглези препоручују Европи ту федерацију. А Слободан Јовановић, избегавајући дефиниције, препоручује Србима енглеску тезу. Говор М. Спалајковића био је достојан одговор Србина том несрбину, том противсрбину који се зове Слободан Јовановић, а кога би требало да зовемо Рободан Јовановић.

Епидемија конференција

Највећи цинизам нове енглеске тезе испољава се у ставу Лондона према питању мореуза. После преко сто година помагања Турске да мореузи буду турски, Енглези су почели одједном да разумеју совјетску аргументацију потребе за бољшевичку државу слободног пролаза у Средоземно море. Док су у Лондону сасвим закопчани, или постају сасвим закопчани, кад се чује реч „мореузи", у Америци се отворено пише о том питању следеће:

„Употреба саобраћајног пута који Дарданели значе за бродарство, дакле, излаза из Црнога мора преко Средоземног мора за океане, разуме се, биће с правом ствар која се тиче једино Совјетске Уније".

Врло једноставно, врло глупо и врло подло.

Они тамо, у Америци, немају појма о европским приликама, ни о нашем менталитету, ни о економији, чак ни о географији.

Онај фамозан Вендел Вилки постао је сада у САД највећи стручњак и ауторитет за сибирска питања само зато што се приликом летења преко Сибира задржао 12 сати у Јакутску, ручао са тамошњим бољшевичким сатрапом и посетио је неко путујуће позориште. Такви „стручњаци" хоће да нам натуре ново уређење Европе, фабриковано на конференцијама.

У Вашингтону појавила се права епидемија светских конференција. Пошто су увидели да не треба дирати у „шкакљиве" проблеме, као што су на пример будуће европске границе, решили су „да окрену пажњу" јавности према другим областима. Намеравају конференцију о проблемима животних намирница, конференцију о избеглицама на Бермудским острвима, конференцију о лиферацијама животних намирница и лекова у земље које су запоселе Британоамериканци, конференцију о питањима међународне трговине, конференцију о међународним плаћањима, конференцију о послератној валути, конференцију о подели сировина после рата.

Та саветовања треба да прикрију неслогу између јудопослушних нација. Треба да буду манифестације бар привидне слоге. Да би та конференција могла да дође до изражаја, бирају се такве теме које су или безртесне (проблем валута), или безначајне (проблем јеврејских избеглица на Бермудима). Али ове конференције значе право бегство од стварне реалности рата. Проблем вођења рата не смеју да додирну, јер ту влада највећа неслога.

Уписујте нов 4½% зајам за јавне радове

Њујорк Тајмс пустио је пробни балон, рекавши да је прекид операција на Истоку омогућио сада састанак између Черчила, Рузвелта и Стаљина. Москва на то није реагирала. Онда су били пуштени гласови да ће Рузвелт ићи код Черчила како би довршио Идиове разговоре у Вашингтону. Тај пројектовани пут за Лондон Рузвелт би могао искористити да сврати „у комшилук", у Москву. Московски комшија није ни на то реагирао.

Стаљин и даље хоће да води рат независно од својих партнера, како би у случају победе могао потпуно независно да граби плен. Ове речи „у случају победе" не изговарају више у Москви са истим убеђењем као што је било пре неколико месеци: зимска офанзива није успела, а у очекивању немачке офанзиве Совјети осећају извесну нервозу.

Температура опада

Совјети, као и њихови пријатељи, били су у грозници док је трајала Стаљинова офанзива. Сада температура опада, немају више победничког бунила, болесник постаје свестан реалности. Као један од симптома те реалности треба истаћи велике немире у совјетском Азарбејџану. У земљама са другим режимима немири могу да буду и прилично безначајне појаве. Када пак избију немири у земљи такве тираније као што је бољшевичка, онда је то знак озбиљне кризе духова и кризе владе.

Има немира и у другим земљама, које стоје под утицајем или под влашћу блока Москва—Лондон—Вашингтон. Између осталог дошло је до заоштрења односа између становништва Кипра и британских власти. Најоштрије се поставља опет индиско питање. Последњи говор министра за Индију, Емерија доказује да је његова влада и он сам остају на путу конзервативне или боље речено реакционарне политике према Индусима.

Ганди прети да ће гладовати до смрти, намеравајући својим мучеништвом да створи такву ситуацију из које неће бити компромисног излаза: индуски народ мора да добије слободу за време рата, а не само обећања слободе док траје рат и горку превару по завршетку рата.

Индуско питање замршено је сада још и тиме што су Американци појачали своју демагогију према Индусима. У намери да потисну Британце са њихових индиских економских висова, јенки кокетирају са индуском јавности и Рузвелтов претставник Филипс компромитује британског више-краља препоруком да се Ганди одмах пусти на слободу.

Америчка интрига, британска Бела књига која је сада изишла, дебате у Доњем дому по индуском питању, напади једног дела британске штампе на лорда Емерија, ништа то није утицало на став индуских националиста, и зато је говорник индиског покрета независности изјавио: „Индија неће добити слободу из руку Енглеза, па и не жели то — индиски народ извојеваће ту слободу и протераће Енглезе из своје земље".

Америчке интриге у Индији немају још већег дејства, али у другој зони — у зони гангстерства према Француској — Американци су победили. Одмах после доласка Идна у Лондон, де Голу је било саопштено да мора одустати од састанка са Жироом. Као разлог је Ајзенхауер навео да је то одлагање проузроковано војном ситуацијом у Тунису. Измишљено је врло неспретно, јер се добија утисак да је састанак Жиро—де Гол био пројектован у нади да ће се тај политички акт подупирати са завршним војним актом, са коначном победом Ајзенхауерове војске у Тунису. Међутим, победа је мимоишла и зато нема разлога да се приређује политичка комедија са поновним измирењем два француска генерала.

У ствари узрок одлагања је још дубљи: француско „наследство" добија Рузвелт, а не Черчил. Последњи говор маршала Петена сведочи да се Француска опоравља и поред тога што су је тако тешко унаказили њени бивши демократски пријатељи, а и поред тога што и сада покушавају да трују француску јавност лажним идејама и још лажнијим надама. Депортацију Леона Блума и других личности, која је извршена као превентивна мера, а још више као доказ будности гаранта европског мира, треба сматрати као тежак ударац за британоамеричке планове. Али још је тежи ударац нанео маршал Петен који је подвукао значај националног режима и стваралачког рада за спас Француске.

Постоји фрапантна сличност између говора маршала Француске и свих говора генерала Недића, спасиоца Србије. Сличност долази отуда што устима та два државника говори част, мудрост и љубав према свом народу.

Европу ће спасти стваралачки рад. Не светске конференције, већ сарадња људи у оквиру правде и народних вођа у оквиру европске заједнице. Те везе и та конструктивност била је ових дана подвучена у Хелсинкију, приликом 25-годишњице доласка немачког помоћног корпуса, који је онда спасао Финску од комунизма. Сада Немачка издашно помаже Финску у њеној борби за опстанак.

Случај Шведске

Непријатељ је покушао да скрене пажњу јавности према северу Европе. Шведски комунисти дигли су ларму поводом тога што преко Шведске територије иду немачки војници из Норвешке на отсуство у своју отаџбину. Шведски министар претседник зауставио је ту кампању изјавом, у којој је подвукао да Шведска остаје неутрална и да пропуштање тих Немаца чини саставни део шведске политике неутралности.

Англоамериканци не би требало да праве од тог питања аферу. Они су пре неколико месеци натерали Ибн-Саудову Арабију да пристане на стварање на њеној територији америчких аеродрома, који служе за превоз америчких војника и ратног материјала.

Шведска је земља од 449.000 кв. километара са 6 милиона становника. Сауд-Арабија је земља од 1.100.000 кв. километара и са 5.5 милиона становника. Чим су Американци присилили ту неутралну арабљанску земљу да прилагоди своју неутралност америчким ратним потребама, Немци имају право да затраже од Шведске мање значајну услугу — да пропушта не ратне формације, већ само војнике на отсуство.

Британоамериканци не поштују неутралност других народа, али цинично хоће да баце кривицу на другог. Међутим, баш у случају са Шведском кривица лежи на британској страни: енглески авиони безброј пута носили су ратни материјал за Совјетску Унију, летећи преко Шведске. Вилхелмштрасе изјављује: „Са немачке стране неутралност се признаје и захтева се само да то буде стварна и ефикасна неутралност, која се енергично брани против свих напада.

МЕС.

Упис 4½% зајма за јавне радове врши се код Државне хипотекарне банке и Поштанске штедионице.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке).

ШТАМПАРИЈА „ЛУЧ", Краљице Наталије 100.

Тромесечна претплата 36 дин. шаље се преко „Пресе", а. д. Влајковићева 18.

СУДБИНА МАЛИХ

А кад га разапеше, раздијелише хаљине његове, бацивши коцке.
(Матеј XXVII, 35)

Наши лондонски емигранти нашли су се у мучној ситуацији, као и емигранти осталих малих држава средње Европе. Од свих њих се тражи ни више ни мање него да се сами унапред одрекну одлучивања о својој судбини. И непитајући их Англо-американци су одлучили да њихове земље и народе, у случају победе, предаду на милост и немилост Совјета.

Од принципа самоопредељивања народа није остало ништа. Главно је да се они, велики, разграниче у својим империјалистичким тежњама. Малима како Бог да! По Англо-американцима како Бог да и читавој Европи! Њима је главно да се дочепају њених извора сировина, њених колонија, како би се како тако обештетили за оно што им је Јапан отео.

Америка одавно прижељкује пропаст Европе, коју сматра престарелом и неспособном да даље води свет. У ствари, она је љубоморна на културне тековине европске, које су очигледан доказ европског културног стваралаштва и америчког културног сиромаштва, које сав сјај њене цивилизације не може да прикрије. Она би зато била врло задовољна ако би тог доказа некако нестало, макар и по цену да цела Европа утоне у комунистички хаос и рушење.

Америка подржава Совјете јер сматра да они засад немају таквих колонијалних прохтева који би се сукобљавали са њеним. Њој је чак изгледа пошло за руком да убеди Енглеску како је за њу боље да Совјетима препусти Европу, и тако их одвоји од њихових тежњи ка блиском Истоку и Индији. Отуда сад Енглеска оставља на цедилу све оне народе које је гурнула у рат из страха од немачког искрцавања на њена острва.

Ти су је народи, истина, спасли у време када она није била војнички спремна. Али ко ће још о томе да води рачуна! За Енглеску је главно да себи обезбеди колоније; без обзира на чији рачун. Ако већ мора да неке своје колоније уступи Американцима, онда бар да се домогне колонија малих народа европских!

Само, сви се они у својим рачунима могу преварити. Општеевропска угроженост све више буди код европских народа европску свест- свест о заједници њихових интереса. Из борбе, крви и страдања рађа се нова, подмлађена Европа, која ће, уједињена, бити у стању не само да одоли бољшевичкој најезди, већ и да одбрани свој положај у свету.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

Совјетски прсти у нашој народној пропасти

Написао
Ђорђе Перић
шеф Државне пропаганде

Већ у јесен 1939, одмах по избијању рата, отпочела је код нас кампања за наслон на Совјетски Савез. Тврдило се да су тобож једино Совјети у стању да балканским народима обезбеде мир и слободу. На основу тога тврђења захтевано је успостављање дипломатских односа са Совјетима и подвргавање наше земље њиховом утицају.

Међутим, ова просовјетска кампања, коју су углавном водили крајњи левичари, није у први мах имала нарочитог успеха. Наш политички свет, који је претежно стајао под утицајем западних демократија, био је разочаран пасивним ставом Совјета у англо-француском оружаном сукобу са силама Осовине. Услед тога њега у то време није одушевљавала кампања за зближење са Совјетима, што је имало за последицу да се у нашој јавности није могло по томе питању створити једно одређено гледиште.

Али, извесно време касније, када је Енглеска поново отпочела да управља своје погледе ка Москви, ситуација се у томе погледу и код нас из основа мења. Наши демократски елементи преко ноћ постају ватрени поборници наслона на Совјетски Савез. Ову нову совјетофилску оријентацију у нашој спољној политици прихватају и многи истакнути људи у вођствима готово свих наших политичких странака. Па и у самој влади та политика је имала своје моћне заступнике у англофилском кружоку Будисављевић — Шутеј — Константиновић — Чубриловић, који је имао пресудан утицај на ток државних послова.

Тако је у нашој јавности и у нашим водећим политичким круговима створена струја за зближење са Совјетима. Пред њом су морали да устукну сви они који су трезвено гледали на ствари или хтели да и даље остану на линији Краља Александра, који је, као што је познато, у Совјетима гледао главног непријатеља своје земље.

Последица таквог просовјетски усталасаног јавног мњења било је успостављање дипломатских односа са Совјетским Савезом, а тиме и почетак нашег сурвавања у пропаст.

Успостављање дипломатских односа са Совјетима — извршено на дан 25 јуна 1940 — влада се трудила да прикаже као смишљен потез са једном новом фигуром на замршеној балканској шаховској табли. У ствари, то је био уступак англофилима, левичарима и заведеном јавном мњењу.

»Мали Крипс« на сцени

Избор кандидата за нашег претставника у Москви то најбоље потврђује. Уместо да се на тај положај постави искусан дипломата, који би одговорне носиоце наше државне политике лојално и објективно извештавао о совјетским стварностима, на тај положај је доведен др. Милан Гавриловић, изразити следбеник западних демократија, који је уз то био и шеф једне полубољшевизиране политичке странке.

Одмах по своме доласку у Москву, др. Гавриловић се потпуно ставља у службу енглеском амбасадору Стафорду Крипсу. Овај енглески дипломата — политичар у то време увелико ради на образовању нове коалиције против Немачке, којој су поред Совјетског Савеза имале да приступе Турска и Југославија.

Улога др. Гавриловића у остварењу овог енглеског плана није још довољно расветљена, као ни још мрачнија улога његовог приватног помоћника ражалованог потпуковника Божина Симића, који је стајао у блиским везама са водећим личностима црвене војске. Међутим, делатност југословенског посланика у Москви није остала незапажена. Тиме што су га у дипломатским круговима црвене метрополе назвали »мали Крипс« довољно је јасно обележен правац његових настојања.

Међутим, др. Гавриловић се добро чувао да с овом својом делатношћу упозна одговорне управљаче своје земље, јер је знао да се они са њом не би сложили. Зато је стрпљиво чекао свој час.

У међувремену он се трудио да југословенску владу одврати од приближавања силама Осовине, тврдећи да такав став Београда не би био добро примљен у Москви, која тобож жели да се балканске државе не опредељују за ратујуће стране, него да остану неутралне, како би олакшале напоре Совјета на одржању мира у Југоисточној Европи.

Слично држање препоручивао је југословенској влади и совјетски посланик Виктор Андрејевич Плотњиков, који је по свом доласку у Београд развио веома живу делатност у нашим политичким круговима. Од његовог доласка у нашу земљу настаје читав преокрет у совјетској пропаганди код нас.

Многобројни агенти совјетског посланства труде се да Совјетски Савез прикажу у онаквом светлу у каквом би га желела видети наша заведена јавност. Нема више ни речи о »пролетерском рају« или о »светској револуцији«. Нашој јавности се говори о »националној, демократској и братској држави Совјета«, која радо узима на себе улогу заштитнице малих народа. У томе погледу вешто удешени совјетски филмови имају неочекиван успех код нашег лаковерног света.

Све то има за циљ уклањање последњих сумња у искреност Москве, обарање последњих обзира код оних који се још устежу да отпочну с ђаволом тикве садити. Међутим, иза ове совјетске обмане, подземни рад на комунизирању нашег друштва не престаје. Напротив, од успостављања дипломатских односа са Москвом, он узима претеће размере.

Али, ни посланик др. Гавриловић, ни његов совјетски колега у Београду Плотњиков, као ни англомерички ратни хушкачи и њихови многобројни ортаци по нашој земљи, нису могли зауставити правилну еволуцију наше званичне спољне политике. Споразум са силама Осовине, чија је надмоћност у Европи постајала све већом, био је једини излаз за нас, ако смо хтели да сачувамо мир и наше народне тековине. Наши одговорни управљачи су напослетку, после извесног колебања, тај излаз и прихватили, јер су се уверили да би нас свако друго решење одвело право у пропаст.

Наша одлука да приђемо силама Осовине изазвала је Совјете да се отвореније умешају у наше послове у намери да нас одврате од спасоносног пута којим смо били пошли. На неколико дана пре нашег приступања Тројном пакту, др. Гавриловић је у једној опширној депеши, а на основу разговора са совјетским меродавним личностима, саветовао влади да не приступа Пакту, већ да још извесно време остане у ставу ишчекивања. Истовремено је јављао да совјетски званични кругови нуде преко Божина Симића савез и војну помоћ у случају да наша безбедност дође у питање.

Интриге једног пустолова

Управљачи наше државе били су веома изненађени овом совјетском понудом, као и начином на који је она учињена. Због тога су тражена подробнија обавештења од нашег московског посланика, па је у вези с тим и Божин Симић позван у Београд, где је стигао уочи нашег приступања Тројном пакту. Испоставило се на крају да су тај сензационални предлог о совјетско-југословенском савезу учинили Божину Симићу претставници црвене војске, али да коначна одлука по тој ствари још није пала, јер се у Кремљу претходно жели сазнати мишљење меродавних у Београду.

Божин Симић је у вези са тим тражио пријем код Кнеза Намесника. Кнез је одлучно одбио да прими овога пустолова, чија бурна каријера почиње још од солунског процеса, из 1917, којом приликом је био осуђен на робију за дело завере противу живота тадањег престолонаследника Александра. Кнезу, који је био добро упућен у европске стварности, маневар Совјета био је и сувише провидан да би га могао узети у расматрање.

Тадашња наша влада прешла је преко ове совјетске понуде, сматрајући је неприхватљивом било у коме виду. Она је наставила преговоре са Немачком, што је довело до државног чина од 25 марта.

Међутим, наше владајуће кругове очекивало је још једно изненађење. На министарској седници од 20 марта, на којој је било проучено питање нашег приступања Тројном пакту, министар др. Чубриловић, упадајући у реч својим колегама, тврдио је да га је др. Гавриловић известио о томе да су нам Совјети понудили војни савез, па да је према томе, по његовом мишљењу, наше опредељивање за Осовину нецелисходно. Министар спољних послова Цинцар-Марковић поставио је ствари на своје место изјавивши да Совјети нису редовним путем учинили такав предлог, али да је са њихове стране сличан предлог и званично учињен он не би могао бити прихваћен, пошто је наша спољна политика коначно упућена једним одређеним правцем.

Министар др. Чубриловић, својим открићем на поменутој министарској седници и нехотице је открио тајне везе које су већ биле изатканe између Лондона и Москве, јер је он, као што је познато, био у тесном додиру са Енглезима за чији је рачун ушао у заверу противу мира своје земље и био један од главних организатора мартовског државног удара.

Разговори у Перловки

Међутим, судбина наше државе одлучивала се тих дана у вили британског амбасадора у Перловки, код Москве. Захваљујући открићима америчког новинара Ерика Есторика, знамо да су енглески амбасадор Крипс, помоћник комесара за спољне послове Вишински и др. Гавриловић водили у Перловки разговоре о начину на који ће Југославија бити увучена у оружани сукоб са силама Осовине, наравно пошто су од др. Гавриловића били претходно обавештени да ће се једна група официра на челу са генералом Симовићем одупрети влад. ној мирољубивој политици и заузети непријатељски став према Немачкој.

Већ у првим разговорима између Крипса, Вишинског и др. Гавриловића било је претресано питање помоћи коју би Совјети имали да пруже Југославији и завереницима. Кремљ је у начелу обећавао помоћ, али је оклевао да се јавно испољи, не желећи да прерано открије своју улогу паликуће.

Совјети су, као што је познато, били преко својих људи од којих је Божин Симић свакако био један од главних, непосредно умешани у организовање београдског државног удара, али су се добро чували да открију трагове ове своје подземне работе.

(Наставак на четвртој страни)

Мир и ред значе живот
а неред смрт Србије.
Запамтите то!

МОСКВА НУДИ „САВЕЗ"

(Наставак са треће стране)

Када су 27 марта завереници оборили легалну југословенску владу и узели власт у своје руке, Енглези је хитно позвао др. Гавриловића да му честита на радосном догађају. Али, представник Коминдела избегавао је и овога пута да ма шта одређеније каже о начину помоћи коју ће Совјети указати новој београдској влади, под изговором да од Стаљина још нису добијена потребна овлашћења по тој ствари.

Међутим, време је пролазило. У Београду се нагло стишавала вештачки изазвана ратна психоза. Јавност је долазила к себи и почињала да увиђа да ће 27 март донети велику несрећу. Чак и у превратничкој влади расла су мирољубива расположења.

Разговори министра спољних послова др. Нинчића са италијанским послаником Мамелијем давали су наде да ће ратне страхоте бити уштеђене нашој земљи. У вези с тим, чак и у непосредној околини генерала Симовића чули су се гласови да би Пакт требало прихватити, а државни удар претставити као нашу унутрашњу ствар.

А то је баш оно што генерал Симовић и његови помагачи нису хтели. Они су страховали од таквог обрта ствари, који би покварио њихове даље планове. Такав обрт, наравно, нису желели ни њихови наредбодавци у Лондону, Москви и Вашингтону.

Али, ако је завереницима било успело да олако ипграбе власт у земљи, са изазивањем рата противу једног суседа са којим се до тог тренутака живело у миру и пријатељству ишло је много теже. Земља није хтела рат, јер није хтела самоубиство. Отуда су се за завереника из дана у дан множиле тешкоће.

Тих тешкоћа је генерала Симовића и његове помагаче ослободила Москва. Пет дана само после државног удара, 1 априла, совјетски отправник послова у Београду Лебеђев предлаже Симовићевој влади текст уговора о одбрамбеном савезу, који би имао бити хитно закључен између Совјета и Југославије. Тим уговором Совјетски Савез великодушно пружа Југославији војну помоћ у случају да она буде ма са које стране угрожена. Симовић је био одушевљен. Он без оклевања упознаје чланове своје владе са предложеним уговором, и већ сутрадан шаље двојицу својих људи, ђенералштабне пуковнике Драгутина Савића и Станка Живковића, у Москву, ради потписа уговора.

Дејство ове совјетске понуде није изостало. Завереници су били охрабрени, у влади је поново задобила превагу непомирљива струја, а они који су трезвеније гледали на ствари били су успавани у својим зебњама за судбину земље. Последица тога била је, да се коначно одустало од признања Пакта и од посредништва за мирољубиво решење спољно-политичких тешкоћа.

А то је Москва и хтела. Ишло јој је у рачун да се запали Балкан, како би она могла неометано, бар још извесно време, оштрити нож којим је намеравала да удари Европу у леђа.

Што смо ми Срби имали крваво да платимо рачун те пакленске игре московских властодржаца, то се њих слабо тицало.

Превара

Када су тако интервенцијом Москва ствари узеле свој коban обрт, и када више није било ни трунке нада да ће се између наше земље и осовинских сила наћи неко мирно решење, Совјети су још једном покушали да макар и привидно отклоне од себе одговорност за ново проширење рата. Совјетски комесар за спољне послове Молотов прима 4 априла др. Гавриловића да му саопшти како је нацрт уговора о савезу и војној помоћи, предложен преко Београдског отправника послова Лебеђева, недовољно проучен да би се могао брзо остварити. Др. Гавриловић види да је преварен, али нема куд. Он моли совјетског комесара Молотова да се са београдском владом закључи што пре било какав уговор, да не би он и генерал Симовић били потпуно дементовани. Молотов се, међутим, устеже да дâ ма какво обећање.

Тек на личну интервенцију енглеског амбасадора Крипса у Кремљу Совјети пристају на пакт о пријатељству и ненападању, али у сасвим безазленој форми. Тај пакт је између Совјетског Савеза и Југославије стварно и потписан 5 априла касно увече.

Али, већ сутрадан, он је био лишен сваке вредности, пошто су немачке трупе већ надирале долинама Мораве и Вардара ка Јегејском Мору.

Совјети су покушали да се и овог уговора одрекну. Пошто су видели како је брзо савладана Југославија и Енглези избачени са Балкана, они су одмах по паду Београда саопштили др. Гавриловићу да му је ускраћено даље пребивање у црвеној метрополи у својству југословенског посланика, пошто је »Југославија престала да постоји«.

Совјети су овим поступком хтели да забашуре своје мешање у балканске ствари и да Осовину убеде у своја мирољубиве намере. Међутим, то им није пошло за руком. 22 јуна 1941 отпочео је велики обрачун Европе са Совјетима, а тиме и коначно отклањање њиховог утицаја са Балкана и из Европе.

*

Најновији догађаји јасно откривају колико је било искрено залагање Совјета за нас. Москва више не крије освајачке намере у погледу наше земље, као и читавог Балкана. О томе су се ваљда уверили и они наши несрећници у Лондону, који су нас својом плитком памећу довели до ове наше велике народне несреће.

Амерички ратни циљеви

Када је недавно шеф америчког генералштаба, генерал Маршал, са оловком у руци пред новинарима оцртавао на географској карти сва упоришта, на свима деловима света која су запосели Сједињене Америчке Државе, он је вероватно тиме хтео да изрази само једну стратегијску концепцију.

Иначе што се тиче овог гарнизонирања америчких трупа, у мањим или већим континентима, оно није инспирисано од генерала Маршала, већ од самог претседника Сједињених Америчких Држава, Рузвелта.

По Рузвелтовом схватању у овом великом сукобу, не би се постигао циљ једном војничком победом, како то замишља амерички шеф генералштаба. Он је уверен у рат, кога је сам изазвао, у намери да искористи слабљење, ако не и уништење Британске Империје, како би на тај начин дошао до политичке превласти у свету.

То је био циљ и прошлог светског рата. Сједињене Америчке Државе имале су 1914 године, слабију ратну морнарицу од Енглеске, и стога нису биле у стању да већ тада завладају светом. Светски рат послужио им је само, да надокнаде овај мањак у поморској надмоћности и да стану у исти ред са Енглеском.

Вашингтонски поморски спорazум успоставио је однос између трију поморских сила, у сразмери 5 : 5 : 3, што је значило једнакост у поморском наоружању између Сједињених Америчких Држава и Велике Британије.

Овај рат требао је да буде корак даље у том смислу, требало је Енглеску претећи, и избити на чело као најјача поморска сила на свету. Али се умешао у овој великој игри — Јапан.

Јапанске победе на морима, уништење 12 од укупно 18 америчких бојних бродова, довеле су у питање не само спровођење овог плана, већ и смртну опасност за Сједињене Америчке Државе, и поред обимног програма у изградњи нових бродова.

У толико је значајнија идеја водиља Беле Куће о стварању упоришта око целе земљине лопте, као њене друге компоненте у спровођењу плана о америчкој светској поморској сили. Без спровођења политике поморских база, ни најјача флота не би била у стању, да оствари ову светско-политичку хегемонију.

Та политика, међутим, повлачи за собом исо низ проблема, и претставља много више, него што је шеф америчког генералштаба хтео оловком да прикаже. Она иде за тим да обухвати целу земљину лопту, изузев Европе и уже Велике Британије.

КРАЈ АМЕРИЧКОГ НОСАЧА АВИОНА »ХОРНЕТ«

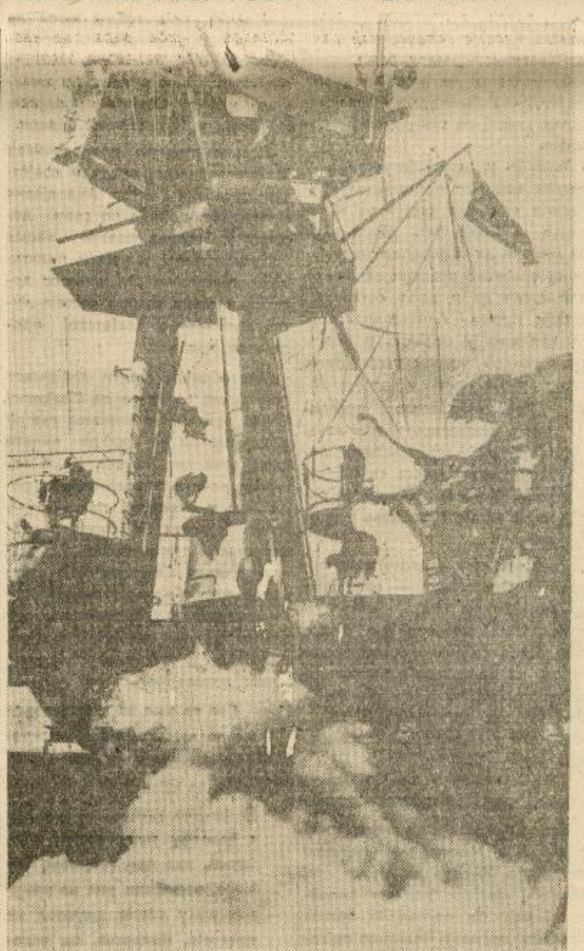

Јапански пилот сручно се заједно са авионом на амерички носач авиона »Хорнет«. Делови авиона експлодирали су у непосредној близини командног моста, и разорили га. Јуначка смрт овог беспримерног хероја није била узалуд. Најмодернији носач авиона САД толико је оштећен, да је морао бити потопљен од сопствене посаде.

Начела за којим се поводи америчка светска хегемонија двострука су:

да уздрмају и ставе у питање и сам опстанак Британске Империје у свету, и да створе нове водеће линије на земљиној лопти по вољи Беле Куће, које ће бити координанте будућег уређења света.

Оне воде правцем поред Европе право Совјетској Унији и Чунгкиншкој Кини, не узимајући у обзир Енглезе. Стаљин и Чанг Кај Шек изгледају Рузвелту као богодани саучесници у његовим реакционарним плановима и пожељни сарадници у његовој пакленој игри, за које мисли да га неће спутавати.

Свакоме је јасно шта то значи за Европу. „Вашингтон Стар" из пера Константина Брауна отворено каже: да су и конзервативни Американци сагласни у томе, да се Европа препусти Совјетима, и да се Стаљину анексијом Румуније, Бугарске, и бивше Југославије обезбеди власт на Црном Мору, излаз на Средоземно Море, са сло бодним рукама у Ирану и Персијском Заливу.

То би у свему одговарало двоструком циљу Вашингтона:

да надирањем Совјета ка Блиском Истоку, на чему су радили поред садашњих властодржаца у Кремљу и сви руски цареви од Петра Великог до Николе Другог, пресече животни живац Британској Империји, који је истовремено и пут за Индију,

да препуштањем Европе бољшевицима дође до мира и да се отараси свих европских проблема, на који би начин истовремено задовољио и све Стаљинове жеље.

На револуционарне планове Треће интернационале у свету, у Америци се уопште не помишља.

Што се тиче нас Европљана, ми смо и без Брауновних излагања начисто са бољшевичком опасношћу, која разара државе, уништава чароде и њихове културе.

И последњи илузионисте — занесењак на нашем континенту увиђеће, да ништа није погрешније, него веровати да Сједињене Америчке Државе неће дозволити ширење Стаљинове власти у Европи. Напротив, истина је да ће то Рузвелт не само дозволити, већ да то и сам жели. Тиме је Америка пошла старим правцем америчко-руске сарадње, која је била актуелна кроз цело прошло столеће.

Спас наших европских земаља, наше културе, породице и личног опстанка, зависи искључиво од нас самих и од оштрог европског мача.

За нас се неће борити ниједан туђинац. Ми се морамо борити сами за наш опстанак, а у духу проклamације Вође Рајха:

До победе над бољшевизмом и његовим савезницима, па ма где они били, у Вашингтону, у Лондону, или негде другде у свету.

Курт Раіх

РЕЧ МАРШАЛА ПЕТЕНА

Проговорио је опет велики старац Филип Петен; проговорио је из дубине душе нације која је у тешким часовима у негдашњем верденском јунаку нашла правог оца. Те речи одјекнуле су снажно и убедљиво јер у њима трепери сва нада, сва воља, сва решеност за самоодржање једне велике нације. На нас су речи седог државног поглавара који је био велики кад је предводио свој народ у часовима победе, а још већи кад је остао да дели добро и зло с њим, из више но једног разлога морале нарочито убедљиво да делују. Не само због нашег дубоког поштовања према трагичном јунаку Петену, него и због саме чињенице да између положаја Француске и ситуације наше земље у данашње доба постоје многе сличности. Али можда највећу сличност треба тражити у томе што су оба народа у својој несрећи имала срећу да нађу по једног великог ратног јунака, јунака у најлепшем смислу те речи, који ће уз највећи самопрегор стати на чело свога народа, решен да га изведе на пут здраве будућности, или да са њим пропадне, као заповедник брода који се у суђеном часу не миче са командног моста.

Да, има много сличности у улози и жртви Филипа Петена и Милана Недића, много истоветног у њиховим циљевима и тежњама, као и у самим разлозима којима они својим народима тумаче те циљеве и тежње. Срце правих јунака и народних људи говори увек једним истим језиком, без обзира да ли се служе француским, српским или каквим било речима.

„...Ако вам данашњица изгледа тешка, ви озбиљно грешите ако за то чините одговорном владу. Одговорни су за тешка времена која су наступила, изазивачи рата и виновници пораза. Ви их знате; знате који су: Тесно везани за узроке нашег слома, ти људи су побегли од његових последица. Док сам ја остао са вама, они су емигрирали. У сталном међусобном супарништву око разних старешинских положаја, они својом пропагандом проповедају успоставу бившег поретка који је земљу бацио у несрећу".

Зар горње речи маршала Петена не изгледају као одјек констатација које је толико пута чињио у својим знаменитим говорима генерал Недић? Зар се ове речи, *намењене Французима, не могу применити и на нас Србе?*

Као што генерал Недић говори о новим путевима, путевима здраве народне политике, политике јачања породице, јачања вере, јачања народносне свести и подизања сељака и села, као о путевима који једино могу да обезбеде будућност Србије и њеног народа, маршал Петен вели:

„...Ако се мир који они лоши Французи у иностранству очекују, заснива на старим политичким, привредним и социалним навикама предратног доба, Француска никад неће поново ускрснути".

Говорећи сутрадан по све зверском, дивљачком нападу на паријско становништво (напад на препуно тркалиште и на квартове за становање, који је у Лондону цинички проглашен „нападом на фабрике Рено" и који је 48 сати доцније имао злочиначку репризу у виду покоља школске деце у Анверсу), маршал је изговорио громке речи осуде које нас потсећају на импозантну Недићеву видовданску оптужбу против оних у Лондону, који су се овим злочиначким нацртајима показали потпуно равни својим бољшевичким „савезницима". При помисли на све то, вели маршал, свак ће још боље разумети људе који у овим тешким данима остадоше уз свој народ:

„...Ако би триумфовало комунистичко варварство, оно би донело пропаст нашој цивилизацији и за навек учинило крај нашој државној независности. Наша земља може поново да се уздигне само уз сарадњу свих духовних снага које су у њој никле. Спас Француске неће доћи споља, већ лежи у рукама самих Француза".

Обнова Србије - путем задругарства

Српски народ, настањен на овом осетљивом месту на Балкану, морао је проћи кроз многе борбе и тешка искушења, док је основао своју државу и изградио своју националну егзистенцију. Овај део европског континента због свог положаја на међама Истока и Запада био је од увек поприште великих историских збивања, још и пре доласка српског народа у ове крајеве.

Многи народи долазили су и одлазили са овога места, јер нису успели да створе услове за опстанак и развој. Међутим, српски народ по цену великих напора и жртава успео је да на овоме покретљивом тлу изгради своју државу и заснује свој национални живот.

Али он није могао да избегне разне утицаје са стране и због тога је много страдао и био изложен тешким искушењима. Тим страним утицајима нарочито су били изложени водећи слојеви и међу њима завада и неслога биле су честе појаве, које су наносиле највеће штете српској заједници. И народ је у својим песмама осудио великаше, који су својим размирицама уништавали народне тековине, трошили народну крв и зној, док су људи из народа као Карађорђе и Кнез Милош обнављали и подизали, оно што су други упропашћавали.

Тако и у данашњем цивилизаторском сукобу српски народ је доживео највећу катастрофу опет кривицом својих великаша, који су или под туђим утицајем или у туђинској служби. Тако је дошло до 27 марта 1941 године, тако је дошло до пропасти велике државне творевине, створене на крви и костима српског народа.

Догађаји, који су настали после 27 марта претстављају за српски народ најтежу катастрофу, коју је икада доживео у току своје тешке и променљиве историске судбине. Држава, војска, привреда, културни и просветни живот, све је то одједном било разорено и уништено. Али у овој тешкој несрећи остало је чврсто и поуздано *српско задругарство*.

У моменту када су друге привредне гране и целокупни национални и културни живот такорећи преко ноћи упали у хаос и дезорганизацију, задругарство је остало отпорно, жилаво, снажно и конструктивно. Оно је изненадило не само своје противнике већ и саме пријатеље, који нису предвиђали његову тако велику виталност и конструктивност.

Задругарство је у овој великој народној несрећи почело да игра улогу од историског значаја. Оно све више постаје општа народна заједница, оваплоћење српског народног духа и у њега упиру очи широки народни слојеви. У овим тешким и судбоносним данима народ све више осећа и увиђа да у задругарству и преко задругарства може себи најбоље да обезбеди бољу и срећнију будућност.

Задругарство је данас највећа српска народна и привредна тековина, која треба да одигра још већу улогу у будућем животу српског народа приликом изграђивања новога поретка, правичнијег и напреднијег. Благодарећи својим начелима задругарство врши одабирање онога што је најбоље у народу, оспособљује га да своје послове узме у своје руке, а тиме уједно подиже морални и културни ниво широких народних слојева.

Зато само кроз задругарство, засновано на његовим освештаним начелима, српски народ ће успети да се одржи национално, да ојача материјално и да се подигне културно.

Срећна је околност што претседник данашње Српске владе, генерал М. Недић има схватања и разумевања за задругарство као ретко који државник. Дете села, он је још од малена увидео и осетио тегобе живота сељачког народа и видео пут, који може да му обезбеди бољу будућност. По своме позиву, као дугогодишњи војник и ратних, он је вазда остао у контакту са народом, са сељаштво. И када је у најтежем времену по српски народ прихватио чврстом руком кормило српског народа, његова схватања, његова љубав према српском сељачком народу и према задругарству, као чистој народној творевини, дошли су до пуног изражаја.

Поред својих великих и тешких брига да спасе оно што се још може спасти, он користи сваку прилику да манифестује своју љубав за задругарство и да народ упути на пут задругарства. И зато они који су га познавали и који су пратили његов живот нису се изненадили, кад је он истакао пароду: *„Обнова Србије, путем задругарства"*. Зато ће српски народ, а нарочито земљорадничко задругарство остати генералу Недићу вечно захвални. Као претставник највеће организације земљорадничког задругарства сматрам за своју дужност да то истакнем и да лично изразим своју благодарност, уверен да ће он створити услове да оно до краја испуни своју преподродилачку мисију.

Радивоје М. Николић,
Претседник Савеза Српских земљорадничких задруга

РАДОМ ЈЕДИНО МОЖЕМО ПОПРАВИТИ НАШ ПОЛОЖАЈ

Чињеница да је на само неколико месеци по окупацији, донета Уредба по општој обавезној служби рада, недвосмислено показује признање наше управе, да се наша нова стварност има схватити онаквом каква јесте: без икаквих романтичних очекивања, епских надања, или пак без трагичног резигнирања.

Априлска катастрофа нам је растурила и све опсене и разбила све илузије о неком нашем назови богатству и величини.

Тој истини требало је погледати у очи и законским путем позвати цео народ, на поправљање не само грешака својих управљача, него и његових сопствених. Другим речима, не само обновити оно што је ратом порушено, већ и изградити ново, све оно на чему почивају темељи нашег привредног бића.

Природна блага остала су нам неискоришћена, саобраћајне везе између производних извора, прерађивачких средишта и потрошачких маса нису такорећи ни постојале. Природа је у нас најмање била савладана. Према томе, одатле је требало почети, најпре због самог себе.

Зато, ако смо један рат изгубили на мачу, своју међународну рехабилитацију можемо једино стећи радом.

Али, поред тих субјективних, чисто наших националних разлога за мобилизацијом српског рада, у међувремену појавио се и други, — опште-европски разлог. Европској цивилизацији и њеном будућем развоју испречио се бољшевизам. Њему се требало не само супротставити, него га и уништити.

*На ту заједничку опасност треба заједнички реаговати. Тако је почела борба европског континента против бољшевизма. У тој судбоносној борби свако је ангажовао што је најбоље имао. Неки народи дали су своју крв и мач. Срби дају свој рад. Али не рад овога или онога, већ колективни, национални **рад** свих физички способних појединаца. Од готовости на ту жртву и њену величину, зависиће и обим нашег учешћа у овој борби. Од размера тог учешћа у борби зависиће и наш део у добити: наше право на национални и државни живот.*

Из овога се види да општа обавезна служба рада код нас није производ никаквих авантура, гњева, освете или каприса, већ само и једино последица наше и европске стварности. А ми смо у Европи, и желимо у њој остати. Самим тим делимо и њену судбину, која ће бити пуна националне части и европског достојанства...

Сада од наших обвезника зависи са колико ће преданости, воље, свежине, трезвености, мудрости и најчистијег самоодрицања и самосавлађивања и дисциплине прионути на овај рад, који је стваралачки а који ће користити у првом реду нашем народу.

На омладини је да покаже, као и на старијим обвезницима, да је свесна да се у овим тренутцима одлучује судбина њене земље, и да схвати неопходност обнове и духовног препорода.

Служби рада у Србији треба приступити без самољубља, уклањајући лењост, себичност и површност. На овом раду треба показати смисао за стварност, за трезвено посматрање и правилно расуђивање прилика у којима данас живимо. Једном речи, треба се прилагодити новом духу времена и показати се достојним синовима једног честитог, вредног и конструктивног народа.

ПАЖЊА ПРЕТПЛАТНИЦИМА

Претплату за лист »СРПСКИ НАРОД« треба слати само администрацији листа — Теразије бр. 5 Београд или »ПРЕСИ« — Влајковићева ул. бр. 8 — Београд.

Нико други није овлашћен за пријем претплате.

Мир и ред значе живот а неред смрт Србије. Запамтите то!

Срби и Српкиње на раду за Србију и за Европу

Нове групе обвезника радне службе одлазе на рад. После првих годишта која су отишла у Бор, кренуле су нове групе из Београда за Костолац и за саму околину Београда.

Значај рада и искоришћавања највећег и најзнаменитијег нашег рудника у Бору већ је изнет, а исто тако и смештај радника. Сами обвезници врло су правилно схватили своју нову дужност, која је у ствари прилог обнови и благостању Србије. Поред тога уређај и смештај обвезника у разним радним логорима у Бору, као и систем рада и исхране, сасвим су задовољили обвезнике. Четири месеца које ће провести на радовима, одужујући на тај начин свој дуг Домовини и Европи, неће претстављати никакво злопаћење, већ здрав рад на ваздуху и сунцу, на површини земље, уз повољне услове хигијене и исхране.

У Костолцу изводиће се исто тако врло значајни радови за садашњост и будућност наше привреде. Исто као у Бору предузете су све мере да би боравак радника био у сваком погледу олакшан. За њихов смештај подигнуте су дрвене бараке, које хигијенски потпуно одговарају. Исхрана је обезбеђена, а веза са породицама функционише редовно. Обвезници ће радити искључиво на површинским радовима.

Последња група биће упућена на површинске радове у самој околини Београда.

Новим позивом позвани су на преглед обвезници укључиво до годишта 1908. С обзиром на свест коју су показала досадашња годишта, нема сумње да ће и овај позив наићи на пуно разумевање и одзив.

У погледу радне обавезе, која је недавно Уредбом протегнута и на жене, изјавом, коју је дао тим поводом претседник Београдске општине министар Драг. Јовановић, она је добила тумачење, које је најбољи одговор на злонамерна подметања.

Уредба је предвидела само оно што данашње време налаже сваком свесном Европљанину, у борби за опстанак и спас свих европских народа. Ако би прилике захтевале, ако би заиста запретила опасност да се услед најезде мрачних сила спасе оно што је европска култура и цивилизација вековима изграђивала, тада је несумњиво да сваки појединац, без обзира на пол и на све остало, мора дати свој највећи прилог да се та опасност отклони и мрачне силе сатру. **Уредба о томе је само форма, а њена садржина мора постојати у свести сваког појединог грађанина Европе, без обзира којој нацији припада.**

Међутим, за сада је та крајња опасност и потреба последњег напора још далеко. Снажни бедем бораца на Истоку, у коме учествују војним и добровољачким формацијама готово сви народи Европе, не само да одолева дивљој најезди, већ је својим прсима потискује све више и више. У толико је становништво Европе све безбедније и сигурније на својим огњиштима.

Због тога, како је изјавио министар Драг. Јовановић, на основу овлашћења са надлежног немачког места, Уредба о обавезном раду у Рајху, у односу на жене из Србије, неће се примењивати.

„Српске мајке, жене, кћери и сестре неће бити позиване на обавезан рад у Рајх, нити ван територије Србије. Оне ће остати овде, код својих, у својим домовима, да својим радом замене своје мужеве, очеве, синове и браћу.

Осталом, не треба губити из вида да је велики број Српкиња већ отишао добровољно на рад у Немачку, где су радни услови, како у погледу материјалне награде, тако и у погледу свих осталих потреба и живота веома добри. Оне су задовољне својим радом и начином живота у новој средини, где им је све обезбеђено исто као и њиховим другарицама из Немачке, тако да се и на послу и у свакодневном животу осећају потпуно равноправне. И остале Српкиње, које би отишле на рад у Немачку, имале би исто такве услове.

Но, мада ће за сада Српкиње бити ослобођене од обавезе рада у Рајху, оне ипак морају свима осталим својим поступцима, радом на дому и схватањем прилика, да припомогну општој ствари и општој борби за опстанак свога народа и Европе. Министар Драг. Јовановић је то најпотпуније истакао својим речима:

„Нека српске жене и кћери буду вредне и радне, нека буду добре мајке, добре жене и добре сестре, једном речи добре домаћице, и тиме ће дати свој највећи прилог новој Србији, европској и друштвеној заједници."

То је оно што од сваке свесне и родољубиве Српкиње очекују њен дом, њена домовина и европска заједница, то је оно што очекују њихови мужеви, њихова деца и будућа покољења обновљене и препорођене Мајке Србије.

Огласе са ускршњи број прима администрација листа »СРПСКИ НАРОД» — Теразије бр. 5 само до 14 априла т. г.

Зар још увек има појединаца који држе готов новац код куће?!
Однесите готовину у банку
још данас.

Културно подизање српског радништва

У Фабрици шећера на Чукарици извршено је свечано отварање дома „Србозар".

Директор фабрике Ђурђић отворио је свечаност, захвалио присутнима што су дошли у тако лепом броју и потом претставио све присутне претставнике Српске заједнице рада. После тога у краћем говору изложио је корисне циљеве Српске заједнице рада.

Одмах затим добио је реч члеиик Београдске жупе Српске заједнице рада Светолик Филиповић. Он је поздравио присутне у име целокупног радништва града Београда и честитао отварање овога дома. „Наша је дужност — нагласио је Филиповић — да радницима и намештеницима пружимо разоноде у овоме дому. Српска заједница рада отвара у Фабрици шећера на Чукарици Дом „Србозара" где ће моћи да се читају разне књиге, брошуре и новине и да се одржавају састанци, на којима ће се држати научна и стручна предавања".

Старање генерала Недића за радништво

Одмах после тога узео је реч заменик старешине Сзр г. Заријa Поповић. Пажљиво саслушан и поздрављен одобравањем г. Поповић је рекао:

Другови и другарице, пре свега сматрам за своју дужност да вам испоручим најсрдачније, најтоплије, братске, српске поздраве нашег народног спасиоца генерала Недића. (Одобравање и усклици: Живео!).

Он се увек и сваком приликом интересује за раднике, очински се стара како да вам што боље помогне. Захвални смо предузећу и господи из управе што су били љубазни па су омогућили да се отвори овај Дом који ће корисно послужити за одржавање предавања, и за провођење слободног времена у њему.

Никада раније није било оваквих домова. Раније су постојале радничке организације и Коморе, али су оне биле завађене између себе почевши од Урса, Југораса итд., трошиле су своје снаге на узајамну борбу. О каквој социјалној заштити, о старању о радницима, о спортском развитку, о снабдевању и исхрани, о социјалном васпитању радника и њихових породица, није било ни речи. Држава се није старала ништа, о васпитању радника и радник и његова деца били су препуштени сами себи. Радник је био једино упућен да после рада крене у кафану, а његова деца на пољану. Та наопака социјална заштита довела је до тешког стања међу Србима тако да смо ми тек сада увидели колико је то било негативно и штетно не само по нас појединце, него и по цео српски народ. И није чудо што се онда наше друштво распадало и срушило од трулежи.

Како да се обновимо

У демократији и либерализму нико није питао како да се помогну ваша деца, како да они постану добри радници, стручне занатлије. Нико се није старао да се оснивају стручне школе. Појединци школовани људи су се само старали да се оснивају тзв. класичне школе, гимназије. Зато нажалост ми у Србији немамо ни занатлиског, ни индустриског, ни рударског подмлатка.

Било је све запостављено. Нико се није озбиљно старао да организује, повеже целокупан живот и да обухвати све. Биле су огромне празнине, велико лутање. То нас је довело до сазнања да смо сви ишли рђавим путем. Наведени разним фразама, кићеним речима којекаквих партиских коловођа вечито смо се надмудривали, а нико није се старао да види шта треба да радимо. Данас када се говори о обнови видимо од колике је то важности, а нико није хтео сам себе да обнови.

Како ћемо да се обновимо?

То показује Српска заједница рада. Нису нам потребни туђи узори. Ми хоћемо само оно што је својствено српском народу. Због тога Српска заједница рада не црпе снагу из страних примера, већ црпе снагу из дубине извора старе породичне српске задружности и свих оних облика који су наше прадедове одржавали у слози, љубави и заједничком раду, што се све најбоље огледало у старој породичној српској задруги.

Наша учена господа која су долазила из иностранства говорила су: „хајде да примимо оно што смо научили на страни". Тако смо ми рушили све и примали стране установе. У српској задрузи није био познат писани закон него је постојао само један морал, ауторитет старешине. Довољно је било да се старешина само намршти па да зацрвени ко је крнвац. У њој се знало колико ко има права а колико дужности. Сви су радили по својој савести онај посао који им је поверио старешина породице. *У томе старом, породичном животу формиран је један морал, који је суштина филозофије о животу и раду у старој српској задружноети.*

На темељима старе српске културе

Сада, после ових великих народних потреса, ми увиђамо да смо грешили. Ми смо све оно што је најлепше у српском народу одбацили. На развалинама тога трулог система треба да градимо. За основицу нашег рада ми сада узимамо све оно што нас ближи срцу и уму нашем, и темељима старе српске културе. Тамо су на високом степену морал, поштење, чојство, љубав, Срнство. На тим темељима ми желимо да зидамо не само моментано формацију, Српске заједнице рада, него желимо да стварамо један трајни систем, једну веру да се може сложним радом, сарадњом, дружељубљем створити срећнија будућност и нама и нашој деци.

Појавило се врло важно питање социјалног образовања радника и његове породице. То је у ствари сазнање о свима збивањима у свету, и како ми Срби мишљење треба да имамо. Радник треба да буде просвећен, раднику треба објаснити суштину свега тако да он стекне љубав према раду и да дође до сазнања да је рад највећа вредност која постоји у свету. Ми морамо у социјалном васпитању објаснити раднику како треба Српска заједница рада да буде уређена, а преко ње и цело српско друштво. *Ми на све проблеме имамо наше одговоре, а они су у старој српској задружности.*

Радник није активно укључен у уживање културних добара која припадају свима члановима српског друштва. Дужност је Српске заједнице рада да ту запостављеност отклони. Ми морамо да се бринемо у оваквим домовима да се одржавају предавања, да се радници упознају са суштином живота и рада, са свиме оним што они као цивилизовани и културни Срби треба да знају. Поред духовног развитка потребан је и физички. И ви ћете се свакако радовати ако ваше дете буде под надзором организовано у спорту. И деци треба дати задовољства, а то им може дати организација која ће обухватити децу свих радника.

Организована сарадња

За годину дана нашега рада показани су врло значајни резултати. Само оно што је Српска заједница рада у намирницама дала за годину дана радницима нису дали радницима сва друштва и све установе за последњих 20 година. Оно што је Српска заједница рада учинила за радничку децу нико дотле није учинио за радничку децу. (Одобравање).

Како се српски ради

Наш старешина генерал Недић показао је пут како се српски ради и ствара. *Тај пут из садашње ситуације јесте да само радом можемо створити егзистенцију себи и својој породици, само радом можемо осигурати себи и својој деци сигурнију и срећнију будућност.* (Одобравање).

Од нас зависи да ли ће нам бити добро или зло. Ако будемо чували нашу децу онда ћемо се старати да се у српској привреди очува социјални мир и ред, да код нас не треба чинити ништа што би могло довести у опасност нашу егзистенцију.

Ми не можемо на пречац решити многобројне проблеме. Ми желимо да постигнемо споразум између послодаваца и радника. Капитал је искоришћавао многе раднике за последњих 20 година. Ми желимо да капитал не може да искоришћава радника, ми желимо да се између послодаваца и послопримца створе они односи које је законодавац поставио у задатак Српској заједници рада: да се организује, повеже и изгради рад радничких установа за привреду и културну заштиту радника и намештеника и да се уреде односи између послодавца и послопримца, да се створи између њих братство, хармонија и сложан рад. (Одобравање).

Обрађивање земље у најближој околини Београда

(Снимак „Српски народ")

Економски значај београдског баштованства

Баштованство је у Београду пре рата било слабо, скоро никако развијено, ма да је у Београду не само била потреба да се оно и раније развија, него су постојали и услови да се београдско становништво у знатној мери снабдева поврћем из самог Београда и његове непосредне околине. У другим земљама баштованство је било и раније развијено, али је оно тамо имало првенствено социјално-здравствени значај, док је истом у овим ратним приликама добило првенствено економски значај. Развој баштованства у Београду после рата одмах је прво и једино добило свој економски значај, који је већ ове године постао тако очигледан.

Обрађују се велики комплекси земљишта

Ратне прилике, које су изазвале нове услове за снабдевање градског становништва животним намирницама, указале су београђанима на пут којим треба да пођу да би се сами могли макар у најпотребнијој мери снабдети поврћем из својих башта и из непосредне околине. Зато су већ прошле године многи становници Београда почели не само своје баште, у којима су неговали цвеће, него и досада необрађиване терене да претварају у поврћња ке, док су многи закупили и земљишта ван самога града.

Тако овога пролећа видимо да се на све стране Београда, где год је то имало услова, ради на уређењу повртњака, па да ће ускоро, када избије зеленило, на свима странама нашег главног града бити много башта са најразноврснијим поврћем. Већ су обрађени велики комплекси земљишта, а то је нарочито упадљиво на Макишу, Бањици, Бановом Брду, Јужном Булевару, Таш мајдану, Карабурми, Звездари, код Техничког факултета, иза Електричне централе, као и неки мањи комплекси земљишта. На неким местима обрађују се и такви терени на које досада није нико ни обраћао пажње.

Макиш — београдски повртњак

Несумњиво да Макиш у овом погледу стоји на првом месту. О Макишу се досада и много говорило и много писало, али је за његово исушење и искоришћавање оног плодног земљишта мало, скоро ништа учињено. Садашња општинска управа увидела је сав значај овог терена на коме може баштованство да се развије до толике мере да већ кроз неколико година буде потпуно решен проблем снабдевања Београда поврћем.

Данас је Макиш скоро отет од воде. Тамо се непрестано ради, прокопавају се канали, одводи вода, а исушено земљиште одмах обрађује и заседава било поврћем било житарицима. Засада се на исушивању Макиша ради помоћу једне привремене црпне пумпе, док не буде довршена стална црпна пумпа, а ова привремена ће служити као резерва.

Колико се од прошле године већ постигло на исушивању Макиша, најбоље се види и по томе што се данас већ тамо увелико ради на уређењу башта, па чак и на ономе месту на коме је прошле године ловљена риба. Дакле, на месту где је пре неколико месеци био рибњак данас се већ у правом смислу појављује повртњак! Многи који одавно нису пролазили поред Макиша, када сад наиђу, с изненађењем посматрају тај крај, у коме стотине и стотине вредних руку преко целог дана копају и сеју, осигуравајући на тај начин београђанима већ за ову годину снабдевање поврћа у знатној мери.

Ове године на Макишу ће бити обрађено преко двеста хектара. Београдска општина на једном делу сеје поврће и усеве потребне за возни парк. Поред општине на Макишу су добили терен за обрађивање и Српска државна стража. Национална служба за обнову Србије, Министарство саобраћаја а у знатном броју и приватна лица.

Београдски »земљорадници«

Прошлогодишње искуство и успеси београдских „земљорадника", како данас називају оне који се баве баштованством, изазвало је ове године и многе друге београђане да и они обраде за себе своју башту. Несумњиво да Београдска општина у целом овом раду предњачи и даје пример. Београдска општина је увела и још једну новину — заведена је обавезна служба рада целокупног особља Општине, које по партијама ради на обради оних терена, које је Општина задржала за себе. Свака партија ради по шест дана, тако да се на раду морају мењати сва одељења, и то почев од директора па све до најамљег службеника. Ово завођење обавезног рада општинских службеника било је потребно не само ради обезбеђења исхране него и ради повећања радне снаге за којом се осећа потреба.

Мора се при томе подвући да општински службеници у овоме своме послу показују пуну солидарност и озбиљност и улажу и много воље и љубави. За њихов рад као и за рад осталих београђана на овоме пољу активности показује стално интересовање и сам претседник Београдске општине Драг. Јовановић, као и потпретседник Илија Паранос, који и врло често обилазе поједине терене, интересујући се за сва питања која су у вези са успешним развојем овога замашног посла. Иначе, сав посао на теренима, које обрађује Београдска општина изводе се под стручним надзором инжињера Крстића.

2000 хектара више обрађено него 1942 г.

Поред већ напред поменутих установа које обрађују поједине терене, и ове године врло активно раде београдски ученици, тако да двадесет три основне школе обрађују један велики комплекс земљишта, док су београдске гимназије добиле један комплекс од шеснаест хектара на Бањици. Тамо се налази и један терен од пет хектара који обрађује група избеглица који су се овога посла колективно примили. Ове године, у поређењу са прошлом, већ је обрађено две хиљаде хектара више земљишта а у томе раду учествују хиљаде београдских породица.

Лепо време омогућило је да радна сезона на земљишту буде знатно дужа, тако да припремни радови — риљање, прекопавање, а и сејање раног поврћа — буду на време обављени. Киша која је ових дана пала изазвала је праву радост београдских „земљорадника" јер је она била веома корисна, тако да ће се београдске баште ускоро зазеленити.

Породична градина

Напори које улаже Београдска општина са својим грађанима на обезбеђењу исхране становништва данас су несумњиво од великог значаја, али то не значи да ће се само на томе остати, него се може с пуно права очекивати да су овим створени предуслови да се у Београду и околини развије „варошка пољопривреда" која ће и у будућности омогућавати снабдевање Београда поврћем, чиме ће бити решено једно од основних питања исхране београдског становништва.

Зашто је уведен ратни допринос

Изванредне ратне прилике постављају свакој земљи и изванредне издатке. То је случај у свима европским земљама, како онима које се налазе у рату, тако и онима које су ван рата, али неминовно осећају последице поремећаја у светским привредним односима. Нарочито је то случај код нас, где је земља услед рата претрпела велике економске и финансијске поремећаје, и нашла се у ситуацији у којој је требало подизати народну привреду из рушевина и тако рећи испочетка.

У таквим околностима Српска влада нашла се пред једним заиста врло тешким финансијским задатком. Радило се о томе да се српска валута одржи на пробитној утврђеној вредности и да не дође до инфлације, чије су страховите последице свима добро познате из раније искуства у разним земљама. Због тога су учињени сви напори да се државни буџет уравнотежи. Мора се признати да је држава при томе нарочито водила рачуна да се становништво у што мањој мери оптерети фискалним теретима. Тако су и монополске цене и таксе биле заиста минимално повећане у односу према осталим ценама за намирнице и услуге.

У упоређењу са фискалним теретима која се су за ово време завеле остале како зараћене тако и незараћене државе, можемо констатовати да су та оптерећења била готово најмања у Србији, ма да Србија спада међу оне земље које су у привредном погледу ратом тешко погођене.

Као што смо нагласили, једним крајњим напором у области државних финансија Влада је успела да уравнотежи буџет и да предвиђене расходе доведе на ниво предвиђених прихода. Међутим, изванредне прилике које остављају непредвиђене и ванредне потребе и издатке, имају свој одраз и на буџет државних расхода, који се у извесним приликама мора повећати изнад предвиђених сума. Кад би се дозволило да се због тога изазове неуравнотеженост буџета, односно да се повећа новчанични оптицај, неминовна последица била би инфлација са свима њеним страховитим последицама за националну привреду и националне финансије.

Да би то избегла, Српска влада приступила је од 1 априла завођењу ратног доприноса на извесне монополске и остале артикле. Не треба губити из вида, да су та иста оптерећења завеле већ раније и друге државе. Између осталог сама Немачка завела је допринос на монополске цене, нарочито на дуван, још пре више месеци, и то у истој висини као што је сада код нас предвиђено. Остале земље исто су тако поступиле.

Нови допринос код нас износи за шећер 20 дин. по килограму, за вино 16 дин. по литру, а за монополске артикле просечно 50 од сто. Путничка железничка тарифа је удвостручена, али је зато робна остала непромењена.

При повећању цена монополских артикала нарочито је вођено рачуна да што мање буду погођени шири слојеви грађанства. Тако је на пример цена дувана и цигарета лошијих врста повећана минимално, док су главним повећањем оптерећене луксузније врсте. При повећању железничке тарифе узето је у обзир снабдевање грађанства и, да оно не би било нимало отежано, робна тарифа није ни дирнута, тако да са те стране није дат никакав повод за повећање цена намирница и остале робе.

Према томе мора се подвући да су социјални моменти нарочито узети у обзир и да ће нова оптерећења најмање погодити широке и најсиромашније народне слојеве.

Сви ми морамо бити свесни тешкоћа у којима се данас земља налази и тешкоћа са којима Влада народног спаса има да се бори, да би одржала Србију у данашњим приликама, како би са што мање потреса пребродила тешка времена кроз која пролази у одржавању своје садашњости и изграђивању боље будућности.

Морамо бити свесни да и остале земље чине максимум својих економских и финансиских напора, дајући поред тога и драгоцене жртве у крви, за спас Европе и културног човечанства. Најзад, све жртве које подносимо, управљене су на првом месту у нашу корист и за наше благостање, јер оно што сада успемо да изградимо афирмираће нас као народ способан да сам о себе одржи у тешкој данашњици, да би добио заслужено место при дефинитивној изградњи новог света, боље будућности и општег благостања свих радних народа.

ОБАВЕЗНО ГАЈЕЊЕ СОЈЕ

Соја је врло важна биљка за исхрану становништва и за индустриске сврхе, а уљане погаче од соје су одлична храна за стоку. Соја добро поправља и земљу на којој се гаји, те као предусев омогућује да са мање површине добијемо веће приносе. Соја има још и ту предност што њена жетва долази између жетве пшенице и бербе кукуруза, те се стога у газдинству најбоље искоришћава људска и сточна радна снага.

Ове године соја се има засејати у Србији на површини од 8000 хектара. Разрез соје по срезовима, општинама и појединим домаћинствима већ је извршен. Потребно семе за сетву даће „Уљород". Он ће вршити и уговоре по откупу произведене соје. Слама соје може се употребити за исхрану стоке као исецкана и укишељена са зеленим кукурузом или другом сточном зеленом храном. Упутства по томе даће реонски економи.

ПЛЕМЕНИТИ ГЕСТ ВАЉЕВАЦА

Једна група избеглица ђака Трговачке академије у Пожаревцу, који се налазе на школовању као питомци Комесаријата за избеглице, премештена је ових дана у Ваљево. Ваљевчани су учинили један племенити гест и прихватили ове ђаке, којима ће у својим домовима обезбедити стан и храну. Међу доброчинитељима налазе се лица из свих сталежа, трговци, занатлије, земљопоседници, па чак и једна пензионерка. Окружни одбор за избеглице изразио је овим племенитим грађанима своју благодарност. Многи други грађани дали су за избеглице свој прилог у новцу.

РАДОВИ НА СЕЛУ ОВОГА МЕСЕЦА

НА ДОМУ

Кречи и проветравај кућу. Пречишћавај и спремај семе усева које још треба сејати. Врши преглед житница. Спремај асуре за покривање осетљивијег поврћа за случај слане.

ОКО СТОКЕ И ЖИВИНЕ

Старај се да стока за рад буде што боље храњена, те одвој за њу што више хране: сена, сламе и др. Осталој стоци, нарочито музној, постепено додај зелену храну, од које најпре стиже за употребу: раж са грашком посејани рано с јесени, а затим инкарнатска детелина. Настаје опасивање кобила и букарење свиња. Пошто попаша ливада престаје, овце се хране зеленом ражи и без грашка, зеленим јечмом посејаним рано с јесени, репицом и слачицом за пићу. Лучи јагњад и врши штројење мушких грла. Насађуј живину која почиње да квоче на мирном и склонитом месту.

НА ЊИВИ И ЛИВАДИ

Где је у плодореду задржан угар, сад се оре први пут. Озима пшеница сејана врстачном сејалицом праши се коњским прашачима. Исто тако и озими јечам, овас, пролетњи грашак, боб и мак. Окопавај морску репу. Плеви коров и избацуј га са њива. Припремај земљу и сејање репе, луцерке, детелине, грахорице, еспарзете, вучца, кукуруза, пасуља, тикава, диња и лубеница, проса сирка; сади кромпор. Коси раж овас, репицу као зелену пићу, инкарнатску детелину, луцерку и др. На ливадама настави дрљање и скупљање маховине. По потреби врши исушивање земљишта подземним цевима или прво наводњавање помешано са осоком.

У ПОВРТЊАКУ

Припремај земљу за сејање пасуља и осталих повртарских усева. Сеј краставце, дињe и лубенице. У току месеца већ стасавају за потрошњу лук, спанаћ, кисељак, шпаргла, салата, першун, паштрнак, мрква, [illegible]ца и рани грашак. Расађуј цвеће.

У ВОЋЊАКУ И РАСАДНИКУ

У току месеца многе воћке ће процветати и заметнути плод. Да би се сачувале од мразева и слане, прикупи материјал за произвођење дима и пали га кад прети опасност од ноћног промрзавања. На палметама не уклањај зелене изданке док не прође опасност од слане. У расаднику настави калемљење.

У ВИНОГРАДУ И ПОДРУМУ

Довршавај побијање притака и жице. Настави калемљење подлога на сталном месту, калемљење за столом. Стратифицирани калемови се прпоре. Довршава се сађење нових садова. Откидај нeродне и непотребне ластаре. Снабдевај се сретствима за сузбијање лозних болести и штеточина: плавим каменом и кречом против пероноспоре, зеленом галицом против антракнозе (црњевине), сумпорним прахом или цветом против плесни. Исто тако обезбеди справе за употребу тих сретстава, тј. прскалице, запрашиваче и др. Прво прскање противу пероноспоре треба неодложно извршити чим ластари израсту 10 до 20 сантиметара.

У подруму довршавај претакање. Бурад редовно доливај. Прегледај чешће вина у бачвама и флашама да би благовремено предузео мере против појаве какве винске болести. Празну бурад по претакању одмах опери и задими сумпором.

НА ПЧЕЛАРНИКУ

Крајем априла може почети ројење. Прошири лета; прошири легла.

КОД СВИЛОБУБА

Изводи постепено јаја свилобуба загревањем просторија до 20 степени. Прибор за гајење да буде спреман. Кад се гусенице излегу почиње отхрањивање и неговање.

Дрљање детелишта

Исто као што се у пролеће дрља пшеница ,тако се морају дрљати и детелишта. Ако је земља сува и тврда треба сачекати прву кишу, па чим се земља мало просуши, одмах је подрљати. Младу и слабу стару детелину добро је претходно пођубрити зрелим стајским ђубретом без сламе, или пепелом. Дрљање треба поновити и после сваког кошења. Овако негована детелишта дају веће приносе и одржавају се више година на истој њиви.

Пролеће у винограду

Од пролетњих радова и неге винограда зависи будући принос грожђа и вина. Због тога сваки виноградар треба сада да обрати највећу пажњу на свој виноград и да све потребне радове обави на време и на најбољи начин.

Један од најважнијих послова, готово пресудан за принос грожђа, је резидба винограда.

Позната је ствар да на једном чокоту нису родни они ластари који су избили на њему прошле године. Неки од њих орезани овог пролећа даће зелене ластаре на којима ће бити грожђа. То долази од особине винове лозе, да се на њој родни пупољци образују само ластарима који су избили из прошлогодишње лозе. То значи да се за родне кондире или лукове могу искористити само ластари који су избили из резница или кондира, односно из двогодишње лозе. Ово правило важи при примени ма ког начина резидбе и мора да га зна сваки резач, а њега се није тешко придржавати, нарочито код резидбе која је у Србији највише примењена, то јест на краткове.

Приликом резидбе уклоне се сви ластари који су избили из старог дрвета, из главе или из кракова, јер су по правилу неродни, а оставе се само зелени ластари који су избили из кондира. Обично се на сваком кондиру остави онолико ластара на колико је окаца исти био орезан, тј. оставе се они ластари који су избили из главних пупољака, док се остали уклоне.

Копња винограда

Са пролетњом копњом винограда мора се причекати на положајима где постоји могућност пролетњих мразева. Прави тренутак за копњу је онда кад земљиште почне да се суши на површини. Ни у ком случају не сме се вршити ако је земљиште толико влажно да се размазује. У том случају поједине грудве би се осушиле и стврднуле као камен, тако да би се даљом обрадом тешко дале иситнити.

Тренутак пролетње копње нарочито је важан код тешких земљишта. У колико земљиште садржи довољне количине хумуса и креча, утолико је обрада лакша.

Супротно од јесење копње, у пролеће не треба прекопавати земљиште у крупним већ у ситним грудвама, да би се тако смањио губитак влаге, који је у пролеће нарочито велик за време дувања сувих ветрова. Крупне грудве се исуше као камен, а са њима и површински слој земљишта.

Исто тако важан посао је прскање винограда против пероноспоре или пламењаче. Ако се борба против пламењаче не предузме благовремено и она захвати лист, онда је доцкан и таквом винограду нема више помоћи.

Сретство за прскање против пламењаче на виновој лози је Бордовска чорба, којом се прскају и остале воћке. Али Бордовска чорба за винограде треба да буде јачег раствора, то јест 2% уместо 1%, као што се редовно употребљава за остало воће.

За справљање 2% Бордовске чорбе потребна су 2 килограма плавог камена, 2 и по до 3 кгр. негашеног или 5 и по до 6 кгр. доброг гашеног креча и 100 литара воде. Плави камен треба у неком џаку или корпи спустити у воду да се раствори, а у другом суду растворити у води креч. Затим полако сипати кречно млеко на раствор плавог камена. Добро је додати 1 литар посног оплављеног млека, које повећава лепљивост течности за виново лишће. Чорбу употребити истог дана.

У случајевима врло јаке пламењаче треба употребити и јачи раствор 3%, то јест 3 кгр. плавог камена на 100 литара воде.

Прво прскање врши се што раније, кад ластари достигну отприлике 10 сантиметара, нарочито ако је време влажно и топло. Друго прскање врши се пре цветања, пошто се гроздићи појаве. Њих треба такође пажљиво испрскати. Чим лоза процвета врши се треће прскање, а четврто пре појаве шарка.

Ако настане топло време без ветра, са честим кишама, треба извршити чак пет до осам прскања, да би се лоза са што већом сигурношћу сачувала од болести.

Виноградар се неће изложити опасности да самом лоше спремљеном Бордовском чорбом опрљи лишће ако је контролише помоћу тако званог црвеног лакмусовог папира. При справљању чорбе треба тај папир спустити у раствор. Кад папир поплави значи да је чорба добро спремљена и може да се употреби без икакве опасности.

Грожђани мољац

Велику пажњу мора виноградар да обрати још с пролећа на грожђаног мољца. Ова штеточина каткад преполови бербу наших винограда, а чувени смедеревски виногради трпели су и до 80% штете, тамо где сопственици нису никакве мере благовремено предузели.

Код нас се појављују две врсте грожђаног мољца: жути и пепељасти.

Први грожђани мољци јављају се у другој половини априла или првој половини маја у облику малих лептира који предвече лете у јатима, полажући своја јаја на лозу. Већ после недељу дана излегу се из тих јаја гусенице, које одмах нападају младо грожђе још пре цветања. Ове гусенице у току истог лета произведу нову генерацију. Пошто се у јуну зачауре, концем јула имамо опет вечерња јата лептирића над виноградима, који полажу јаја. Недељу дана доцније испиле се нове гусенице, које нападну непосредно грожђано зрње завлачећи се под покожицу и хранећи се плодом. Обе генерације наносе виноградима страховите штете.

Начин предохране против грожђаног мољца и његово уништавање врши се на тај начин, што се при првом и другом прскању винограда Бордовском чорбом додају у раствор арсеникови препарати, од којих гусенице угину за кратко време.

Стручњаци препоручују за прскање против прве генерације мољаца, то јест пре цветања, препарат Молекс, а против друге генерације препарат Агритокс. У колико се ови препарати не би могли наћи, дејство ће се постићи и непосредном употребом арсенових и осталих отрова које ти препарати садрже.

БЕРИТЕ МЛАДУ КОПРИВУ

Коприва се појавила на нашим градским тржиштима тек после рата. Иначе је расла свуда као бескористан коров, о коме нико није водио рачуна. Међутим, млада коприва је у ствари врло добро и здраво зелено поврће, које по укусу нимало не заостаје за осталим повртарским зеленим поврћем, као што су спанаћ и питомо зеље. Коприва садржи знатне количине састојака врло корисних за људски организам, као гвожђе, фосфор и мрављу киселину.

Многи јужни народи већ одавно цене коприву као добро јело на својој трпези, што је случај код Француза, Швајцараца, Италијана, Шпанаца, Бугара, Грка, Турака и других, где је млада коприва ушла у обичај као традиционално пролећње јело.

Кад се узму у обзир велике количине коприве која код нас свуда расте самоникла, онда треба најтоплије препоручити нашем сељаку да је ове године што више бере док је млада и да је донесе на градска тржишта, где ће је сигурно уновчити. За бербу коприва неће бити потребно да се одлажу други важни и хитни пољски пролећни радови ,јер се за брање могу корисно упослити деца и старци, као и чобанчићи узгред поред чувања стоке. Несумњиво је да ће тај мали и готово никакав труд бити одлично награђен, кад се узме у обзир да се за гајење коприве не мора жртвовати ни једна стопа обрадиве земље, па чак ни трошак за семе.

Док је дивља коприва добра за људску исхрану само док је млада, то јест рано у пролеће, повртари могу да гаје на неком забаченом ивичном делу повртњака и баштенску коприву, која се бере много дуже, све до половине лета.

Баштенска коприва сеје се одмах на стално место или се производи расад, а негује се исто као и спанаћ, али не тражи неке нарочите заштитне мере ни против суше ни против хладноће. Једном засејана биљка одржава се дуги низ година без неке нарочите неге.

Улога учитеља на унапређењу села

Учитељи на селу имају своју нарочиту пионирску задаћу. Они треба да буду на углед и пример осталим земљорадницима. Наредбом и планом о пољопривредној производњи њима је нарочито стављено у дужност обрађивање школских повртњака. Према томе, њихов повртњак треба да буде примеран не само по уредности, већ и по избору усева.

Познато је наиме, да много и много поврће једва може да се нађе по неким нашим селима. Многе корисне повртарске биљке уопште се не гаје у неким нашим крајевима, ма да климатски и теренски услови то дозвољавају. Тако на пример у многим крајевима уопште се не гаји зелен, тј. мрква, паштрнак, целер, першун и мирођија. А колико је то здрава и добра храна, нарочито мрква, познато је сваком културнијем човеку и бољој домаћици. Сличан је случај са тиквицама, па онда са разним салатама. А шта тек да се каже о гајењу карфиола, кеља, келерабе и цвекле, које су у појединим нашим крајевима земљорадницима сасвим непознате.

На том пољу учитељи могу у својим школским повртњацима много да учине. Њихова је дужност да у својим школским вртовима покажу сељацима шта се може и како се може гајити и производити, па да тако очигледним примером наведу земљорадника да и он приступи гајењу тог поврћа. Осем тога, угледни сеоски врт био би најбољи доказ способности учитеља и понос села.

ПРЕТСТАВНИЦИ ДИСКРЕТНЕ ЛИРИКЕ

СТЕВАН ЛУКОВИЋ

Плави круг, у његовој жижи — српска књига.

Али, ако којим случајем нешто избледе и те корице Српске књижевне задруге, онда је свакако реч о расколу такозваног освештаног укуса, те иначе честите националне едиције.

Баш као и са њеном 253 књигом.

*

Пре 40 година, отприлике 1902 године, српска лирика већ је пуном паром била прешла прве имагинативне надражаје. Дах Бранка, Његоша, Ђуре, Војислава ширио се, утопљавао и већ је могло бити речи о култури српског стиха.

За ту културу двадесетпетогодишњи Стеван Луковић учинио је толико да је Српска књижевна задруга његове песме могла издати засебном књигом. Јер Велимир Рајић је фрула кроз коју је отицао бол оптерећеног песника; Стеван Луковић је читава једна култура сете:

Тужно... Једнолик — дуг и влажан
Јесењи дан се тмури;
Плаче без краја, болно плаче
Суморан бескрај сури.

*

Кад је реч о Стевану Луковићу, улазећи у 40 годину од његове смрти, с правом се може напоменути да је то један од најелегантнијих српских песника. Господственим потцењивањем колиководе животне среће, он је песмом — две, тек такорећи у зачетом развоју пролетњих функција, дефинисао прави један јесењи став, српској сети дао једно од најелегантнијих рува. И то тако и толико да је у Стевану Луковићу српски инстинкт слика већ дошао до међе засићености:

Мутан је, тужан био дан,
Мртва се јесен свали:
Ох, даждило је, даждило,
Када се роди мали.

*

Није меродавно рећи „да је Луковићева поезија сва од нејасних младалачких жудња и

*

* *

Мутан је, тужан био дан,
Мртва се јесен свали:
Ох, даждило је, даждило,
Када се роди мали.

Суморно небо жалосно
Облачје слило ћутом,
А хладни ветар шуштао
По свелом лишћу жутом.

У недоглед се крилила
Жалосна пустош рана,
Пред прозорима грактало
Злослутних јато врана.

Осмех га није дочек'о,
Но суза — да га прати;
Ни пољубац му не даде
Његова мртва мати...

Мутан је, тужан био дан,
Мртва се јесен свали —
Ох, даждило је, даждило
Када се роди мали!

ПОРТРЕ СТЕВАНА ЛУКОВИЋА, РАД АКАДЕМСКОГ СЛИКАРА ЖИВОЈИНА ВЕЛИЧКОВИЋА

снова, ил да је сва од једне племените уздржане туге, сва од лепог, елегичног тона, сва од музике".

Нотална страна српског слика, колико је аманетна толико је и њеманетна, и баш та више него потребна музикалност, повела је српско модерно песништво такозваној жутој дегенеризацији, довела га до његове штуре зјалости.

Стеван Луковић, обдарен господственом одмереношћу, није запао „у ничију земљу слика", већ је с њим српска верзификација била убеђена да врши тактички надзор над општом распеваношћу, да шири пут лепом гласу уравнотеженог малограђанина, свесног да свој осећајни завежљај само укључује у староставна струјања људи, који у речима гледају озбиљно и мудро неимарство.

Песник — господин, Стеван Луковић је српски слик носио у руцици од редингота, скромно, отмено, дајући све од себе за такозвану дискретну лирику:

Тада, у сутон, изван тишине света,
Душа се моја отвара и снива,
И снови дижу као мирис цвета
С вечери што се мирним пољем
слива.

ЈЕСЕЊА КИШНА ПЕСМА

Тужно... Једнолик, дуг, и влажан
Јесењи дан се тмури;
Плаче без краја, болно плаче
Суморан бескрај сури; —
У мртви сутон што се хвата,
Једначи, јеца весма,
— По трулом лишћу, преко блата
Стара, болна и полагана,
Убогих, мутних, штурих дана
Јесења кишна песма...

Спомени давни тиште, тиште,
И с њима век се чами...
...Јеца и плаче давних дана,
Поспана, болна, и лагана,
Јеца и плаче у тој тами,
Ко' глухи жубор суза сами',
Далеке среће песма...

Ох, јадно драго!.. Вечно тако,
Кај се, и кај, и жали!
И док за сеним' нада пали'
Погребна брује песма,
Спомене бледе среће храни,
Последње своје варке брани,
И вени, вени весма...

Тужно... Једнолик, дуг, и влажан
Јесењи дан се тмури,
Плаче без краја, болно плаче,
Суморни бескрај сури;
И тужан, тужан ропац тајни
Далеких слушам дана;
Угушен јецај, шум бескрајни,
Тиши и тиши весма —
Ко стара, болна, полагана,
Убогих, мутних штурих дана
Јесења кишна песма.

Цветала бресква још те голих грана,
Раскошно цвет је накитио свежи,
Цветала бресква — за неколико дана
Опало цвеће разасуто лежи.

И сад при топлом пролећноме сјају,
Зеленим лишћем што јој гране сплеће
Свежа и бујна шумори у гају,
Ал' ко би рек'о — прецветала већ'е.

Књижевни конкурс „Српског народа"

Књижевни конкурс за три најбоља историска романа или драме, приповетке и песме, које је СРПСКИ НАРОД отворио благодарећи моралној и материјалној помоћи претседника Владе генерала Недића и министра просвете г. В. Јонића, изазвао је живо интересовање у књижевним круговима, као и одобравање у јавности, па се може очекивати да ће постигнути жељени циљ. Према обавештењима и питањима која нам се постављају са разних страна верујемо да ће ова племенита утакмица значити почетак интензивније делатности у нашем књижевном животу и да ће покренути на стваралачки рад многе старе снаге, које су биле прекинуле стварање услед несрећних догађаја који су снашли српски народ. Надамо се исто тако да ће наш позив на стваралаштво пробудити многе нове снаге и да ће се појавити нова имена, нови ствараоци, да посведоче виталност српског стваралачког генија.

Предузимајући ову иницијативу, то је био првенствено наш циљ, то је била наша амбиција, да у овим тешким часовима дамо охрабрење и пострек свима ствараоцима да не клону, да се не подају резигнацији или пасивности, већ да стварањем нових вредности на духовном и културном пољу допринесу афирмацији наше националне индивидуалности. То је пут који нам остаје да, ослобођени робовања штетним утицајима, посведочимо наше право на живот и да се рехабилитујемо као народ способан за културна стварања, која могу да обогате европску културу. Зато дужност родољубља и уметничка савест налажу свима ствараоцима да учествују у овом конкурсу, који и поред скромности награда може значити датум у нашем културном и књижевном животу.

НАГРАДЕ

ЗА НАЈБОЉИ РОМАН ИЛИ ДРАМУ ИЗ НОВИЈЕ СРПСКЕ ИСТОРИЈЕ: **прва награда** претседника Владе генерала Недића **30.000 динара, друга награда** министра просвете г. Јонића **15.000 динара, трећа награда** редакције „Српског народа" **5.000 динара.**

ЗА НАЈБОЉУ ПРИПОВЕТКУ: **прва награда** претседника Владе, генерала Недића **15.000 динара, друга награда** министра просвете г. Јонића **8.000 динара, трећа награда** редакције „Српског народа" **3.000 динара.**

За најбољу лирску песму: **прва награда** претседника Владе, генерала Недића **7.000 динара, друга награда** министра просвете г. Јонића **4.000 динара, трећа награда** редакције „Српског народа" **2.000 динара.**

УСЛОВИ КОНКУРСА

Радове писане по могућству машином слати жирину под шифром. У засебном коверту приложити тачну адресу.

РОКОВИ за пријем радова су: **за песму 1 мај, за приповетку 1 јуни а за роман или драму 1 јули.**

ЖИРИ

За оцењивање радова састављен је овај жири: *др. Светислав Стефановић, Тодор Манојловић, др. Велимир Н. Димић, Никола Трајковић и Милош М. Милошевић.*

ОБЈАВЉИВАЊЕ РАДОВА

Радови награђени првом, другом и трећом наградом биће објављени у нашем листу. Остали ненаграђени радови биће такође штампани у нашем листу са хонораром. Редакција „Српског народа" придржава право да радове са овог конкурса штампа такође у засебним књигама, са одговарајућим хонорарима учесницима.

Постављамо сваког на своје место

Светомир Настасијевић

У тражењу српског музичког израза

Светомир Настасијевић

(Архив „Српски Народ")

Тек са данашњом генерацијом композитора може се рећи да су српске стваралачке способности у области музике почеле долазити до свог пунијег уметничког изражаја на један својствен, оригиналан начин, износећи на видело дана неоцењиво музичко благо, које се крије у дубинама душе српскога народа. Ранија наша музичка остварења могу се сматрати више као припрема, као увод у праву националну музику високог уметничког нивоа. У том периоду Јосиф Маринковић и Стеван Мокрањац ударили су основе, добре и солидне, за правилан развој српске националне музике. Њихова делатност, која пада у другу половину деветнаестог и почетком двадесетог века, може служити на част српском народу и њихова дела су од великог значаја за нашу културу.

Божидар Јоксимовић, Владимир Ђорђевић, Исидор Бајић, Станислав Бинички и Петар Крстић наставили су са лепим успехом оно што су Маринковић и Мокрањац започели, сваки према својим схватањима.

Мокрањчеви директни ученици нису остали као једна компактна стилска и идејна целина, јер у то време у европској музици настала су превирања и борба разних музичких школа. И сваки од њих развијао се према својим схватањима индивидуално, потпадајући под утицај ове или оне школе са Запада.

Најмлађа српска музичка генерација, бројно највећа, али најхетерогенија по свом музичком опредељењу, сада је у пуном јеку свога стварања. Али резултати тога рада још су неодређени и нејасни, ма да у тој генерацији има и композитора и дела веома добрих и значајних.

Не задржавајући се данас на свима уметничким личностима ове генерације, хоћемо овом приликом да истакнемо само значај једног од најизразитијих и најталентованијих композитора данашњице. У нашој жељи и вољи да служимо само правим интересима српске националне културе у изграђивању, трудимо се да према својим способностима и сазнањима поставимо све вредности и све ствараоце на њихово право место. У том погледу треба одати признање уметничком делу Светомира Настасијевића, у коме је, по нашем убеђењу, српски музички геније нашао један од својих најпотпунијих израза. Његов значај и његову праву вредност можда ће разумети тек доцнија поколења, ослобођена од болесног подражавања туђег и страног, чему су данашње генерације једино признавале величину.

Кад коначно преболимо ову болест нашег духа и кад добијемо осећање за вредности које извиру из родне груде и народног духа, онда ће се тек осетити у коликој мери музички стил Светомира Настасијевића носи у себи одлике наше крви и наше расе, ослањајући се на дух и израз нашег матерњег језика и нашег народног мелоса. Његово уметничко дело то је музика наше посебности, српске и балканске, то је оваплоћење наше трагике. Она као да извире из потсвесних дубина нашег народног бића.

Мање или више у свима његовим композицијама, а нарочито у опери *Ђурађ Бранковић* и у *Међулушком благу* осећа се оно праисконско и митско што живи у души српског сељачког народа, а што је нашло адекватан музички израз у његовој музици. Његова музика својом вољном и свесном упрошћеношћу, својим аскетизмом да је утисак античке величине. Она је израз оног суштаственог и недокучивог у нама, што се само музиком може исказати, и што је несводљиво и немерљиво страним мерилима. Нема ту лаког, колористичког разрађивања музичког фолклора, на који смо обично навикли, нема ту богате инструментације напабирчене лево и десно, као код многих наших композитора, већ то је музички израз најдубљег у нашем бићу са трагичношћу нашег националног удеса и са посебношћу нашег народног живота.

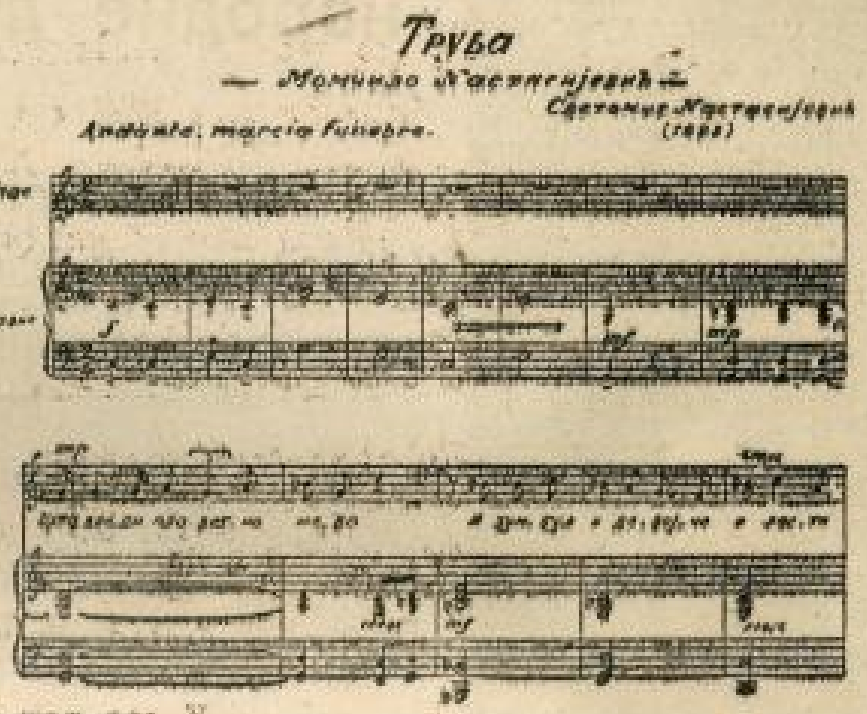

Светомир Настасијевић компоновао је многобројна оперска, симфониска, балетска и камерна музичка дела, која чинећи једну велику стилску целину, значе етапе на путу свег потпунијег остваривања једне уметничке личности у тражењу индивидуалног и националног музичког изражаја. Ако неки поричу потпуну оригиналност музици Св. Настасијевића, подвлачећи утицај једне стране школе, то је у злој намери котеријаша да се умањи његова вредност. Међутим, није грех проћи кроз једну велику школу, али је грех остати вечито подржавалац или плагијатор.

Светомир Настасијевић као ретко ко од наших уметничких стваралаца није остао роб ни једне школе, већ је обогаћен искуством великих претходника, ослободио се калупа и утицаја и смело пошао путем самосталног стварања. И у колико се дубље улази у дело Св. Настасијевића у толико се све више стиче утисак о његовој оригиналности и о његовом значају као аутентичне велике вредности српске културе.

У низу многобројних и значајних композиција Светомира Настасијевића истичемо изузетан значај његовог „Ђурђа Бранковића" и „Међулушког блага", који најпотпуније остварују његове музичке концепције, које је он изразио заједно са својим братом, нашим великим песником Момчилом Настасијевићем. То није опера ни музичка драма у Вагнеровском смислу, него реч и мелос имају да буду једно и недељиво. Она су прожета изразитом драмском музиком сасвим особеног типа и снажног продубљеног израза.

Његова симфониска музика: *Сабор, Српска свита, У долини Мораве, Концерт за флауту соло и оркестар, Концерт за виолину соло и оркестар* и *Српске игре* такође су дате са једним великим еланом и садржином српског духа и суштаства српске музике.

Настасијевићева камерна музика, која обухвата велики број дела за клавир соло, међу којима се нарочито истичу *Пролећна свита, Капричо, Лирска свита* и друге има исти значај као и остала његова музика, али са једним специфично његовим третирањем клавира као инструмента.

Соло песме са пратњом клавира, којих има велики број, чине један нарочити и изразити род код овога композитора. То је стил за себе, пун израза и оригиналности. Исто тако велики део свога композиторског рада Настасијевић је посветио хорској музици, која претставља читаву ризницу музичког блага. Од већег значаја и обима јесу *Омер и Мерима*, химна *Слово љубави* (текст Деспота Стефана), као и литургија за музички хор *Св. Јована Златоустога*, која траје више од једног часа.

Немогуће је дати преглед и анализу целокупног композиторског рада Светомира Настасијевића, али по својој уметничкој вредности и по свом националном значају, оно долази несумњиво на прво место музичког стварања данашњице и претставља једну драгоцену тековину српске музичке културе. Ако неки свезнајући доктори или композитори са мршавим музичким багажом замерају Настасијевићу што није само музички професионалац, који је завршио редом све музичке школе и добио прописне дипломе, ми ћемо му са наше стране најмање то замерити.

Без обзира на то што Св. Настасијевић упркос ових подметања има солидну музичку спрему, потсећамо на чињеницу да највећи музички ствараоци нису прошли кроз редовно школовање, а то им није сметало да покажу своју генијалност. А код нас још више највеће ствари дали су наши велики самоуци, а много мање разни доктори и школовани интелектуалци са дипломама, који у робовању туђим величинама нису умели да осете вредност и значај самониклог стварања у сагласности са духом свога народа. У томе је снага и величина дела Светомира Настасијевића, јер оно долази из дубине народног бића, кроз њега шуме класје и кукурузи са српских њива, чује се жубор српских река, кроз њега као да говори тајна живота наше расе у свом историском удесу.

Милош М. Милошевић

Подаци о Светомиру Настасијевићу

Светомир Настасијевић је рођен је у Горњем Милановцу 1 априла 1902 год. Средњу школу завршио је у Београду. Технички факултет — архитектонски отсек завршио у Београду.

Музику учио од ране младости. Као студент дуже време свирао виолину и виолу у разним оркестрима и гудачким квартетима.

Компоновањем се почео бавити од 1926 године. После великог броја написаних композиција похађа 1931 и 1932 године музички отсек на Београдском универзитету, где слуша и проучава историју музике, науку о хармонији и анализу класичних музичких дела.

Нешто касније у Београдској музичкој школи учи дириговање. Дужи низ година бавио се и писањем музичких и оперских критика. Једно време био помоћник техничког шефа у Народном позоришту, затим главни секретар музичког програма Радио-Београда, а сада је директор Опере.

МУЗИЧКА ДЕЛА СВ. НАСТАСИЈЕВИЋА

Св. Настасијевић компоновао је следећа музичка дела:

ОПЕРЕ:

Међулушко благо, музичка драма у пет чинова, текст Момчила Настасијевића; *Ђурађ Бранковић*, музичка драма у пет чинова, текст Момчила Настасијевића; *Карађорђе*, музичка драма у пет чинова, текст Славомира Настасијевића (сада у раду).

БАЛЕТСКА МУЗИКА:

Живи огањ, балет у једном чину.

СИМФОНИСКА МУЗИКА

Концерт за виолину соло и оркестар; *Српске игре*, № 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 за велики оркестар; *Српска свита* — игре и песме — за велики оркестар; *Сабор*, симфониска свита у десет делова — слике са сеоског сабора — за велики оркестар; *У долини Мораве*, симфониска свита у седам делова за велики оркестар; *Пландовања*, пасторални концерт за флауту соло и оркестар.

КАМЕРНА МУЗИКА

Гудачки квартет № 1, *Гудачки квартет № 2*, *Вечерња песма*, за виолину и клавир, *Успаванка*, за виолину и клавир, *Пролећна свита*, за клавир соло, *Капричо*, за клавир соло, *Бугарске игре*, за клавир соло, *Музика за децу*, за клавир соло, *Лирска свита*.

СОЛО ПЕСМЕ СА ПРАТЊОМ КЛАВИРА:

а) Уметничке на текстове српских песника:

Песма фруле, Јасике, Вечерња песма, Зора, Две ране, Грозд, Јесења песма, Божјак, Труба, Сутон, Молитва у јесен, Мит о себи, Ишчекивање зла, У шуми, Вече на риту, Кроз поноћ нему, Косовка девојка, Молитва за Мишу.

б) Народне песме са пратњом клавира:

Марије бела, Се рашетаф, Марика, Механџи мори, Јоване сине, Мори Дуде, Сан заспала, Ајде се прошета, Мери Томчо, Заспа задрема, Разболел се млад Марин, Што лелеје, Не жалај, Успаванка, Тениик, Вјетар нише, Русо варлаленко, Ставре Нацки думаше, Заплакала Ђула, Море Иво, Сву ноћ ми соко, Дедо и мечките, Лупна тобош, Кара мајка Алила, Курдиса се зелен чадор, У Алах каже, Рањен Јанко са Косова.

ХОРСКА МУЗИКА

а) Мушки хорови:

Маријо ћеро, Ми удрије топаните, Гором језде кићени сватови, Црно му било писано, Вино пијат два краља, Јовке мори, Повела је Јела, Свита за мушки хор № 1, Срђа злопоглеђа, Крстоноше, Литургија Св. Јована Златоустог, Киша иде а Дрина се мути, Пропаст царства српског (са пратњом виола).

б) Женски хорови:

Свита за женски хор № 1, Свита за женски хор № 2, Свита за женски хор № 3, Свита за женски хор № 4, Свита за женски хор № 5, Нејаки Ненаде, Успаванка, Ој Мораво моје село равно, Ој Миљено.

Женски хорови за пратњом малог оркестра:

Успаванка, Жетелице, Коло I, Коло II, Коло III.

Као и већи број мешовитих и дечијих хорова.

Тајне мозга

Ево једног занимљивог случаја, који је прибележила наука: један дечко није могао да одоли а да се не спусти клизајући се на ивици ограде од басамака, па је том приликом изгубио рав нотежу и пао. Позвани лекар одмах је констатовао да је мождана маса исцурила кроз велику рану на лобањи, али да дечко није мртав. После десет дана, проведених у несвести, дечко је дошао себи и потпуно оздравио. Ево једног другог случаја: неки зидар задобио је тешку рану на глави, али се после петнаест дана опоравио и никаквих трагова озледе није остало ни у његовим осећањима ни у његовим покретима. Напуштајући бол ницу, он је носио траг велике озледе на глави, али је био у стању да и даље ради.

Оба ова случаја постављају поново питање проучавања мозга.

Чиме човек мисли!

У оба горња случаја реч је о можданој опни која је била озлеђена. Та опна налази се само код човека и сисара, а код других животиња је нема. Код сисара она расте у сразмери рашћења на животињској скали, то јест од глодара па све до месождера и мајмуна.

Код човека она је у највећем степену развијена, па се зато и верује да је у можданој опни се диците виших функција духа, оних по којима се човек разликује од мајмуна и осталих животиња. Код човека је та мождана опна од највеће важности и од највећег значаја. Посматрајући трансверзално отворену лобању може се видети мали мозак и продужена мождина, па с њом и та опна, која код одраслога човека износи 222.600 квадратних милиметара.

Географија духа

Још почетком прошлога века наука је радила на томе да одреди механизам мождане опне. Прво се је веровало да се извесне типичне особине људскога бића могу локализовати у извесним зонама мозга, тако да би се, другим речима, могла нацртати нека врста карте мозга, нека врста географије људскога карактера. Затим се дошло до сазнања да се мора поћи другим путем ако се жели да сазна тајна људске мисли, јер те и такве карте не могу открити мистерију која се одиграва у можданоме механизму. Онда се пошло путем проучавања фине структуре овог сложеног органа. Више института, а нарочито **Институт Цара Виљема**, већ одавно су се посветили томе проучавању. На основу тих проучавања сада се зна фина структура нервне супстанце, разлике које постоје између појединих ћелијица и друге физичке појединости мозга.

Двоструки задатак једног нерва

Као што је познато мозак има ту особину да у извесној мери изврши замену оштећених или уништених делова. Ево једног примера где је инфантилна парализа мождине парализала једну ногу једнога болесника. Вештачким путем томе болеснику мишићи парализоване ноге везани су за један други леђни мишић који управља покретима руку. Мождани центри, кад је то прилагођују новој ситуацији. Истина, у почетку су покрети те ноге и руке били неспретни, али се постепено, захваљујући извесним нервним центрима, дошло до пуне симетрије у покретима.

Мало по мало, стрпљењем и вежбањем, болесник је на крају крајева успео да по својој вољи управља и покретима своје руке и покретима своје парализоване ноге.

Мозак сам себи противречи

Као што се види хипотезе које се односе на механизам мозга подељене су у две врсте. Постоје огледи и искуства која се у једном случају потпуно потврђују, а у другом случају, као што се види, мозак сам замењује изгубљене делове. Како се та појава одиграва и који су ту елементи потребни, наука још није успела да то сазна. Мистерија мозга још увек као таква постоји, и научницима само остаје то да се поклоне пред тајном која још влада у односима тела и душе.

Др. Александар Рихтер

Споменица Стојана Новаковића

Говори и предавања наших признатих јавних радника, одржаних на прослави стогодишњице од рођења Стојана Новаковића, на Коларчевом народном универзитету у Београду издати су сада у засебној књижици.

На уводном месту ове лепо уређене „Споменице" налази се реч министра просвете Велибора Јонића, под чијим је претседништвом и одржана свечана академија у славу Стојана Новаковића. У неколико маркантних потеза министар Јонић је истакао значај државничке мудрости Ст. Новаковића: „Нарочито данас треба ударити гласом на то да су се Стојан Новаковић и остали неимари Србије одликовали великом државничком мудрошћу. Мудрост, то је нешто више од памети. Памет нас може варати, па и преварити, али мудрост никада". У својим даљим излагањима министар Јонић је убедљиво указао на значајну историску чињеницу да се нововековна Србија изграђивала на најбољим националним и расним традицијама српске прошлости: „Баш кроз дело Стојана Новаковића човек може да види да су неимари обновљене Србије, при ударању њених темеља, поступали исправно када су се трудили да нови народни живот заснују на здравим традицијама прошлости. То је њиховом родољубљу и отачаствољубљу давало садржину и смисао".

У своме инструктивном предавању о Новаковићу као државнику и дипломати, објављеном у „Српском народу" др. Мирослав Спалајковић, један од истакнутих претставника српске дипломације, дао је пуно нових података о Новаковићевој политичкој и државничкој мудрости и величини. Између осталога, указао је др. Спалајковић на ову интересантну појаву: „Са неограниченом љубављу Новаковић је продубљавао особине свога народа. И као озбиљан и строг судија запазио је поред врлина и мане. Он је осудио једну кобну црту у карактеру наше старе властеле као главни унутарњи узрок пропасти наше средњевековне државе. Већ пре њега, наш је народ жигосао ту црту познатом клетвом: великаши, проклете вам душе!

Помоћник министра просвете, Владимир Велмар-Јанковић, у своме исцрпном и документованом предавању, бацио је нову светлост на Новаковића као просветног реформатора. Биланс Новаковићевог рада био је: „Двадесет и три закона, двадесетак наставних планова, програма и правила и око 60 наредаба и упутстава дао је Стојан Новаковић за време своја три министровања од скоро пет година".

Предавање др. Николе Радојичића, академика и професора Универзитета, о Новаковићу као научнику претставља такође читаву малу научну студију. Многострани и разноврсни Новаковићев рад на свима пољима наше националне науке све до данас није био довољно проучен, нити овако глобално и синтетички приказан. Новаковић је успешно радио и на политичкој, и на културној, и на књижевној, и на социјално-економској историји српског народа, затим на историји српског права, на српској филологији и лингвистици. На свакоме пољу изорао је дубоку бразду и посејао семе које је донело значајног плода.

У последње време приступило се рехабилитацији и Новаковића као књижевника. На прослави Новаковићеве стогодишњице о његовом раду на српској књижевности говорио је књижевник др. Светислав Стефановић. У своме кратком али садржајном говору, др. Стефановић је убедљиво истакао да нам је Новаковић данас много ближи, и оно што му се пре 10—20 година могло замерити и замерало, данас нам ни близу више не изгледа тако, напротив.

—»—

НОВИ РОМАН Л. РЕБРЕАНУ

Угледни румунски приповедач Ливиу Ребреану, чија су досадашња главнија дела већ сва преведена на немачки језик, решио је да свој најновији роман, „Чудо међу чудима" изда једновремено на румунском оригиналу и у немачком преводу.

Бајке као огледало народне душе

Неколико речи о богатој ризници немачких народних бајки

—»—

Лево: КЊИЖЕВНИЦИ БРАЋА ГРИМ. ЦРТЕЖ ТРЕЋЕГ БРАТА.

Доле: КУЋА У КАСЕЛУ У КОЈОЈ СУ 1820 СТАНОВАЛА БРАЋА ГРИМ.

Мало се у чему у толикој мери огледају особености народне душе као у бајкама које су веран израз средине која их је произвела. Код свих народа, бајке спадају у прастару културну дедовину његову. Оне у свести сваког појединог човека вечно живе и вечно су младе и свеже.

Немачки народ може да се похвали нарочитим обиљем својих народних бајки које су познате у целом свету. Зар на пример бајка о *Ивици и Марици*, о *Снежани и седам патуљака*, о *Црвенкапи и опаком курјаку* не спадају у културно благо целог просвећеног људског рода, у истој мери као *Илијада* и *Одисеја*?

За прикупљање и сређивање немачких народних бајки имају највеће заслуге браћа Јаков и Вилхелм Грим, обојица професори, филолози-германисти, целог живота нераздвојни научни књижевни сарадници. Они су велики пријатељи нашег народа и лични пријатељи неумрлог Вука Караџића коме су били потстицај за сличан рад у српском народу. Једну од најзначајнијих својих збирки посветио је Вук Караџић једном од браће Грим, „ученом Немцу". Поред замашног научног рада, који је обојици донео чланство у Прускоj академији наука и почасни назив „оцева савремене германске филологије", подухватили су се посла да сачувају од заборава немачке народне бајке. Тако је настала њихова чувена збирка *Немачких дечјих и домаћих бајка*.

Оно што су за Вука Караџића при скупљању народних песама били Филип Вишњић и други, за браћу Грим била је „баба Фиманка" из једног села недалеко од Касела (где су нераздвојна браћа била у оно време кнежевски библиотекари), надалеко чувена по свом знању бајки и по својој вештини да својим причањем учини нарочито привлачним.

Браћа Грим би се сваке недеље упутила „баба-Фиманки" у село, тамо би искупила и сву сеоску децу, да и она виде неку вајду од тога. А баба-Фиманка би, на уживање деце, а на још веће уживање браће-научника, причала би, причала. Јаков и Вилхелм би те бајке „ухватила у перо" (да се послужимо изразом из Вукова доба) и код куће би их обрадили у коначној форми за своју чувену збирку *Гримових скупљених бајки*, која спада у најчитаније књиге у Немачкој па и у свету. До сад су најбоље и најпотпуније издање, у пет књига, дали Болте и Поливка, (1912 до 1932). Неке бајке сачуване су даљим поколењем буквално онако како их је причала „баба-Фиманка", док је неке стилски обрадио млађи брат, Вилхелм који је имао још и нарочиту песничку жицу.

Захваљујући браћи Грим, данас нема немачког детета које не би знало за немачке народне бајке (да ли смемо да тврдимо исто бар за најлепше бисере у Вуковим збиркама?) Те бајке и даље живе у души најмлађе немачке генерације. Бајке су потстицај не само за машту детета, већ буде и прву, основну, инстинктивну жељу за умним стварањем. На све стране, нарочито на селу, у Немачкој ћете наићи на групе деце која се „играју бајке". Неки кош или амбар претвори се у „позориште". А у својим импровизованим костимима деца налазе благодарну и одушевљену публику у својим старијима којима не треба ни вештачке „клаке", ни охрабрујућих критика.

ПРЕМИЈЕРА НА ТРИ ПОЗОРНИЦЕ ЈЕДНОВРЕМЕНО

Премијера комедије Хериберта Менцела „Још једном Наполеон" приказује се 4 априла једновремено у Берлину, Штутгарту и Позену (Познању).

Путеви и мене немачке књижевности

ОД НИЧЕОВОГ ДОБА ДО НАШИХ ДАНА

Под горњим насловом написао је професор Герхард Фрике у одличном часопису Europäische literatur *чланак из кога вадимо најбитнији ток мисли и неке одломке.*

„Ако смо се подухватили, вели Фрике, да прикажемо путеве и мене немачке књижевности од времена Бизмаркове државе до Рајха Адолфа Хитлера, тиме у првом реду не мислимо на потпун историски осврт, на сталне све брже узастопне промене у изгледу живог литерарног пејзажа најновије прошлости, колико мислимо на велики процес борбе између здравих, спасоносних снага и сила које разарају и угрожавају. Тај процес који се у означеном раздобљу одиграо у Немачкој, јесте борба која уједно симболише угрожавање и спасавање целокупне европске културе".

Књижевност у XIX веку

Писац најпре указује на менталитет средине XIX века, кад су „индустрија и машина поделиле народну заједницу у грађанство и пролетаријат", па „створиле појам маса, али га нису умели ни савладати ни правилно уврстити у социални организам". Човек се принудно увлачи у анонимне форме живота. Свет се претвара „у огромни механички процес узрочних закона основаних на природним наукама, у коме божанство остаје без стана и без посла", док се „појединац своди на немоћни и пролазни атом". У таквом свету, књижевност додуше ствара лепоте, „бежи у лепу самообману поезије", али нема више стварног утицајног места, правог задатка и оправдања, уколико не пристаје да покаткад капитулира и „сведе сама себе на улогу извршног органа природних наука, политичких странака или социјалне агитације". Као моћ пак која самостално ствара силе покретачице, књижевност у то доба више не постоји. Са тога гледишта, каже Фрике, —

„...могла би се писати историја XIX века па у њој уопште не поменути књижевнике тога столећа, ма колико их је много било и ма колико знаменити они били сами по себи".

Колико разлике према Гетеовом добу у коме је књижевност још претстављала снажну бујицу, која је извирала из дубина народне суштине и природе. Деветнаести век је прекинуо ту бујицу и „разорио веру у метафизичку слободу и у позив на стваралачка дела", сводећи „човека на немоћни атом у огромном процесу света и друштва". Све што је знаменито у немачкој књижевности послегетеовског доба „рођено је из тог осећања угрожености човека као појединца". Драмско стварање Грилпарцера, Грабеа, Бихнера, па све до Хебела и Паула Ернста почива на „том очајничком тражењу смисла, који би учинио подношљивим оно немоћно, оно напуштено у егзистенцији човека-појединца", у тежњи човека да бар овде-онде још остане субјект, уместо што ће свуда и у свакој прилици бити само објект, предмет преко кога, по речима Хебела, „прелази велики точак". У том смислу могло би се указати и на колебање између вере и очајања које се провлачи кроз књижевно стварање списатељке Дросте-Хилсторф, на Рабеове људе који по мирним мансардама покушавају да игноришу нови свет који настаје. Могао би се поменути Фонтане који уз резигнирани осмех врши дужности хроничара једног друштва које се распада, једне етике која се разграђује.

Било их је који су на време запазили то опасно пуцање и ломљење у оргомној конструкцији савремене цивилизације, који су сагледали да она, усред свог бурног и одушевљеног триумфалног похода путем напретка, у ствари срља пут катастрофе Типичан за њих јесте Фридрих Ниче који је благовремено дигао глас опомене, који је управо преклињао. Али глас му је остао глас вапијућег у пустињи.

Натурализам и остали измови

Натурализам је, по Фрикеовим речима, „уживао у оном против чега се борила дотадања књижевност". Његови претставници били су „поколење које више није имало ни вере ни циља" коме је било само до тога „да покаже да човек више није ништа друго до објект без воље, производ наслеђа, околног света, социјалних и привредних прилика. Самим тим што је пратио судбину својих паченика из редова ситног грађанства и пролетаријата неодређеним и бесциљним сажаљењем, Герхарт Хауптман је строго узевши, већ био прекорачио строго одређене границе „натуралистичке књижевне надлежности".

Натурализам је отворио низ самовољних стилских експеримената у књижевности. Јер после њега, у све краћим размацима, налази још читав низ даљих „-изама". У тим менама наилазе често дијаметралне супротности. После натурализма који самим собом претставља абдикацију на све што је лепо, наилазе претежно естетски правци симболизма и новоромантизма. После импресионизма, — вештине фотографске репродукције стварности, онаква каква јесте, — наилази експресионизам који напротив покушава да најдубље и најскривеније осећаје претвори у магловиту, екстатичку бујицу речи. Као реакција на тај кратки занос који је брзо сустао- не налазећи више нових идеја, наилази враћање у плитку „нову објетивност". Док је један манир одмењивао други, док су зачас стали исмевати и пародирати оно што је колико јуче величано као нови правац, књижевници су остајали једни исти, а њихови предмети остајали су они исти који су били и у доба појаве натурализма: Одисали су дахом трулежи, презрелости и срозовања неизбежном болешљиве декаденције. Са управо виртуозном анализом, јединственим богатством речника и стилском вештином, расуло свих на природи и на моралу основаних тековина приказивано је као нешто судбински, неизбежно.

Дејство јевреја у књижевности

По тим пукотинама и продорима што почеше од осамдесетих година наовамо да се јављају у згради опште идеологије, сталоше у све већој мери да се гнезде Јевреји који убрзо приграбише много важних и доминирајућих положаја са којих се могло утицати на књижевни и критички рад. Завладали су штампом позорницом, најјачим издавачким предузећима. Успевали су само књижевници и дела, „лансирана" од стране Јевреја, као што су прећуткивањем елиминисали писце који им нису били по вољи. Дотле више управљачи иза кулиса, Јевреји су од 1900 године све већма приграбљивали у властите руке и сам књижевни рад. Тај рад је био управљен на неуморно и доследно растварање и разједање. Фрике налази да је из тога доба вредан личног помена само један књижевник, човек који се и далеко ван граница Немачке прославио као главни препрезентант пропадајуће европске цивилизације — *Томас Ман.* Он је сам себе назвао „хроничарем и тумачем декаденције". Тај хладни интелект и неоспорни талент, као да је стакленим зидом био одвојен од свег здравог и природног живота, блазиран, ироничан, кокетирајући са агонијом цивилизације.

Али за дивно будо: Баш у оном часу кад се под притиском развоја XIX столећа све јаче назире развој ка нихилистичком хаосу који је Ниче био прорекао, буде се у будини здравог корена немачког народа оне силе које ће донети спас, оздрављење и избављење.

Претечом тог новог отпора здравља и живота може се сматрати још Рихард Вагнер, у коме и страни свет треба да се научи да гледа не само великог музичара- него и књижевника, расно-националног борца и идеолога који се бори за поновно душевно уздизање свога народа. Вагнер је поново еманциповао уметност са скромног пиедестала творевине појединаца намењене појединцима. Поново јој је дао карактер израза духа народне целине, намењеног тој заједници.

„...Уметничко дело будућности, — вели Вагнер, — јесте колективно дело које може да се роди само као производ колективне тежње, колективних стремљења... Може се певати само из народа и у духу народа... Ко ће бити уметник будућности? Ја, ко ће други до — народ".

Најзад је настало буђење

Таквим речима, тим криком нове вере, Рихард Вагнер је снажно засвирао у трубу буђења, узбуне. И настало је буђење. Више се не прекида низ оних који немачкој књижевности желе да обезбеде улогу коју је Вагнер наменио свим врстама уметничког стварања. Фрике помиње само неке од њих да не би прекорачио границе општег, летимичног прегледа које је себи повукао: Паула Ернста неуморног борца у току пола столећа пута од натурализма до препорода, човека који је своја национална схватања истицао не само као књижевник, већ и као политичар; Стефана Георгеа, човека снажне воље који се неуморно бори против утицаја замагљивања који продире са југа и са запада, који постаје весником будуће, пробуђене и препорођене Немачке. У то време се јавља и Рајнер Марија Рилке који смело и неустрашиво указује путем који ће се изаћи из атмсофере западњачке индивидуалистичко-презреле „префињености" и издвајања, којим се треба вратити братском кругу који се оснива на родној груди и његовој природи, вратити путу немачког духа какав је био још од Волфрама фон Ешенбаха и Парацелза, све до Гетеа и Хелдерлина.

Млађи од Георгеа и Рилкеа, Јозеф Вајнхебер ступа на арену у најтрагичније доба немачке повеснице, у оној страшној првој деценији после првог светског рата. У својим одама, химнама и сонетима тражи срце свога народа, чије буђење најзад и доживљује.

Оздрављење немачке књижевности

Криза оздрављења немачке књижевности од почетка нашег столећа наовамо дошла је до израза прво у приповедачкој књижевности која је поново нашла везу са родном грудом, као верни тумач народног живота појединих крајева и племена: Источне Пруске у делима Агнесе Мигел, Шлеске у делима Хермана Штера и Фридриха Бишофа, Мекленбуршке у причама са села Фридриха Гризеа, Приморја у делима Х. Е. Блунка, Тириншке у творевинама Курта Клугеа, алписког света у скицама Залцбуржанина К. Х. Вагерла.

Али се не може говорити о Ванхеберу и другим који подигоше стег у данима после слома; а да се пример управо страсног осећаја одговорности према рођеном народу не истакну Ханс Грим и његов роман „Народ без простора" који се убрзо претворио у појам, у типични роман немачког народа, па Ханса Каросу, дубоког песника природе. Под његовим пером и оно што је ситно и незнатно постаје саставним делом душевних сила које лече и подижу. Његов ратни дневник нигде не крије нити улепшава страхоте рата, а ипак толико топло и узвишено буди и уздиже срца. Много сродности са духом Каросе показује лирско и епско дело Ине Сајдел, пуне вере у вечите и непромењиве снаге овога света.

Најмлађа немачка генерација нарочито је јака и себи верна у лирици. И овде Фрике помиње само неколико имена, пошто, као што правда и мали број имена поменутих у целој расправи, „једно име означава уједно читаву плејаду". Помиње Герхарда Шумана, Хериберта Менцела и Ханса Баумана као људе који су на свом специјалном књижевном пољу крунисали победу у борби над силама декаденције и растварања преосталим из XIX столећа.

На крају писац каже да је извесно да се једно друштво, једна средина не могу излечити искључиво путем књижевности. Али је неоспорно да је процес оздрављења у немачкој књижевности био које претеча које бодрилац јаких народних струја које су оствариле поновно буђење немачког народа. А својим победоносним отпором против сила разарања, вели при крају Фрике, немачка књижевност стекла је великих заслуга не само за дух Немачке, већ и за дух и културу Европе уопште.

ВИЛХЕЛМ МАРТИН БУШ: ЦРТЕЖ

БУЂЕЊЕ ПРЕД ЗОРУ

Тако, изненада, од случајног шума,
ноћу се каткад будим, збуњен од снова.
Опрезно поглед шета до супротног зида
на коме улична светиљка пруге трепераве ст.
Тамо, у оквиру, седи немарно млада жена
а на лицу јој увек осмех, веран и мио.

И, будан, узалуд мамим одбегли сан
који ме, све до пред зору завара,
Али он не долази, он се не приближује
да опет легне крај мене у постељу.
И кад ми досади жудети за сном изгубљеним,
ја у таласе суморних размишљања запливам.

Напољу веје први снег, кроз глуву градску ноћ,
и са стреје ударају ретке капи тупо на ивицу прозора.
О, шта би с младошћу!... Је ли она још ту?...
Па тако брзо се сва прошлост пређе, као у шетњи.
Све је пред очима: и детињство, и доцнији дани,
и прве љубави, и прва разочарења, са женом, са хлебом,
са животом..

Шта је још остало? Колико још путеви пређени нису?...
Зар се овај живот не може завршити сваког минута?..
Можда је већ доста свега?... То замор живљења шапће?...
Све је пролазно?... Све је јалова таштина?...
Али широм отварам ипак очи: Живети треба! Макар још
мало!

И видим: зора већ блиста... Устати треба!...

ВЕСЕЛИН ФИЛИПОВИЋ

НАГРАДЕ »ФИНСКОГ КУЛТУРНОГ ФОНДА«

Овиx дана је извршено додељивање награда „Финског културног фонда" (три награде од по 100.000 финских марака) за 1942 годину. Награду су добили:

1) за народно-културни научни рад: проф. Они Окуни. познат са својих студија о „Калевали";

2) за домаћу драмску књижевност: г-ђа Марија Јотуни. и 3) за преводе из светске књижевности: Ото Манинен. до сад најбољи преводилац Гетеовог „Фауста".

Вековни идеали српског народа

Од свога доласка на Балкан па даље, кроз векове, српски народ је морао да води дугу, тешку, крваву, готово надчовечанску борбу да би се одржао на овом, српском, тлу. Наш народ је стајао као живи грудобран на границама Балкана. У тим борбама Срби су се показали способни за оснивање и зграђивање своје државе, али дошли су дани несложе:

„Великаши, проклете им душе,
На комате раздробише царство".

Поразом на Косову наш народ паде у дуго и тешко петвековно ропство. Али, и после пет векова дуге и тешке борбе, наш народ је изашао као победник и — што је најглавније — национално чист.

Силе, које су одржале Србина кроз векове, које су пркосиле највећим турским зулумима, беху најузвишенији народни идеали. За време дуге борбе за опстанак Срби су доживљавали војничке поразе, али духовно никад нису посрнули.

Као што се један идеалиста осећа јак, верује у себе, пун је енергије и истрајности, тако и српски народ. Када су у питању били народни идеали, народне светиње, које су Турци скрнавили, Србин није жалио за животом.

Зар нам наша традиција и историја не дају светле примере како се живи и гине за народне идеале, који за сваког појединца беху светиње! Сетимо се Косовских мученика који сви до једног изгинуше за свој народ и хришћанску веру. Сетимо се њихове храбрости и њихових дела. У питању су били српско име, српска народност, хришћанска вера. Па Карађорђе! Зар нам његова дела не доказују како се бране народни идеали.

Најузвишенији и најсветији народни идеал била је отаџбина. Сваком Србину урођена је жарка љубав за земљом, за родном грудом где је први пут сазнао за овај свет. За ту земљу га је све везивало: традиције, гробови прадедова, најранније успомене, нежна љубав мајчина и све друго. Знао је Србин ту своју земљу бранити до последње капи крви. Многобројни су примери које нам пружа наша историја.

Поразом на Косову наш народ је изгубио своју државну самосталност. Пао је у дуго ропство. али, народ се и даље сећа срећних дана и славне прошлости и жуди за њима. О њима причају старији млађима; и генерација је генерацији довикивала:

Где ја стадох — ти ћеш поћи!
Што не могох — ти ћеш моћи!
Куд ја нисам — ти ћеш доћи!
Што ја почех — ти продужи!
Још смо дужни — ти одужи!

И млађи су примали ове речи, настављали започето дело и давали све од себе. У тој борби истицали су се појединци, које је народ опевао у својим песмама, које и данас сачињавају највеће народно — духовно благо. И данас се у народу препричавају доживљаји и подвизи највећих народних јунака.

Народна поезија и хришћанска вера били су ти који су Србину очували српска обележја. Слушајући песме, певане уз гусле, народ се враћао у времена далеке прошлости и осећао потребу настављања већ започете борбе против непријатеља хришћанства. Гусле су, дакле, биле те које су народ бодриле да истраје у борби.

Како је остао веран народности, Србин је кроз векове остао веран и својој вери. Народност и вера су се код нас стопиле у једно тако да кад неко каже да је Србин, он ту подразумева и веру. Колико су Срби ценили веру сведоче нам многи примери. Многи Срби умирали су најгрозијом смрћу, јер не хтедоше да отступе од вере „прађедовске". Затим и саме речи: „За крст часни", за које се Србин борио показују важност и поштовање вере код Србина.

Један од најбољих примера, који доказују ову привржености својој вери, јесте живот и дела нашег великана Св. Саве. Презревши „царске дворе и порфиру", одлази у манастир да као духовни отац служи српском народу. Он је доказао да се може и другачије борити, а не само мачем у десници.

Он је код Срба онога доба будио националну свест, просвећивао их и радио уопште за српски народ. Колике су његове заслуге за наш народ, сведочи и то што су Срби за време петовековног ропства тражили помоћи и утехе на његовом гробу, јер су његови идеали били идеали целога Српства. Због тога су Турци спалили његово тело.

Поред тога српски народ је врло ценио и поштовао своје владаре, које је, као и њихова дела овековечио у својим дивним песмама. Владари су кроз векове били израз народне повезаности и извршиоци народне воље. И народ им је веровао и бранио их је до последње капи крви, јер је бранећи њих бранио самога себе.

Ти вековни идеали нашег народа очували су га од пропасти. Идеализам српскога народа био је идеализам у правом смислу, одвојен дубоким јазом од материјализма. Из њега нико није гледао да извуче користи, јер су се ситни лични интереси губили пред општим потребама. Томе је допринело и то што су наши стари познавали наличје материјализма и одбацивали га као нешто туђе, али доцније се материјализам увлачи у више народне кругове, а последице му и сада осећамо. Све што нас је снашло, има у материјализму свој корен.

А ми данас, ако желимо да останемо достојни наше историје, достојни наших предака, морамо да увидимо наше досадање грешке и да се вратимо опет тим узвишеним и светим народним идеалима, који су наш народ одржавали толико векова и чију моћ тако добро познајемо. Само нас они једини могу спасти, а са њима у срцу можемо се надати бољим данима.

Александар Р. Теофиловић

уч. V разр. IV мушке гимн.
у Београду

Наш народ, са својим досељавањем и заузимањем балканских земаља од VI па до VII века, понео је из закарпатске домовине са собом и своје државно уређење у примитивним организованим скупинама.

Њихово унутрашње јединство оснивало се на сродству у крви, духу и језику, и у прво време су се опирали и бунили да дође међу њима до било какве самовладе. То је и био узрок који је спречавао уједињење историјских племена на широким подручјима за дужа времена, али ипак у опасности од несродних организованијих народа скупљали су се у веће целине. Према томе је странац и непријатељ први који је допринео свести на припадности већој заједници.

Кад су се доселили признавали су у почетку византијску врховну власт, али су увек тежили, нарочито од IX па до XII века, да је збаце. И то се догодило после смрти византијског цара Манојла (1180 год.), кад се осетило да се ствари у Цариграду обрћу на горе. Срби су тада новојевали, под Стеваном Немањом, државну самосталност. Они су успели то да остваре јер су осетили своју вредност и могућност да сами створе своју државну заједницу.

Од тог времена, па до средине XIV века, српска држава се стално диже на Балкану. Још једна важна година у нашој историји је 1219, кад смо добили самосталност своје цркве. Тим смо извојили као победиоци над туђинским утицајем и војнички, и политички, и духовно. Крајем XV века свежи, дисциплиновани, добро вођени Турци су сломили отпор Срба, својих главних и војнички најопаснијих противника.

Иако су Турци постепено узели сву власт у своје руке, ипак ће се неоскрнављена снага наше јединствености, наш језик и вера, очувати и под најтежим приликама и невољама. Обновљена патријаршија у Пећи је највише допринела за стварање свести о народном јединству. Жеља за животом, народни дух и насилне мере Турака над српским народом изазвали су први и други устанак, под Карађорђем и Милошем, и довели до васкрса српске државе.

Српски идеали су вековима жи вели у срцу нашег народа; ство рена у дедекој прошлости. Србија је васкрсла у XIX столећу као свесна тежња за духовним и политичким уједињењем нашег народа разједињеног историјом.

Ти српски идеали, одржали су нас све до данас. И ми, данашња, као и будућа поколења морамо с љубављу и жаром, као и наши стари, да пригрлимо поново, у још већој мери, те неке вековне, праотачке, светосавске, српске идеале.

Српски идеали очуваће народ и у будућности од свих искушења која су напаћени народ сналазиле низом векова.

Божидар В. Санадровић

уч. V разр. гимн. у Београду

Српски омладинци о Лесинговој *Мини од Барнхелма*

Управа Српског народног позоришта увела је једну корисну новину: приређивање специјалних ђачких претстава, првенствено из класичног репертоара. На овај начин допринеће се правилном књижевно-уметничком образовању наше средњешколске омладине. Поздрављајући ову симпатичну културну појаву, СРПСКИ НАРОД доноси два реферата о ђачкој претстави Мине од Барнхелма, као доказ да наша омладина има љубави и разумевања за позоришну уметност.

I

Класично дело *Мина фон Барнхелм* је једно од најбољих дела чувеног немачког књижевника — Готхолда Ефраима Лесинга. У овом уметничком делу Лесинг је дао верну слику једне истинске и узвишене љубави између младе грофице Мине фон Барнхелм и младог и часног официра, мајора Телхајма. Писац истиче племенитост и похвално поштење мајора Телхајма, који је због лажне проневере, коју је он тобоже учинио, удаљен из службе.

Претпостављајући срећу Минину својој, он одбија да се њоме венча, страхујући да на тај начин и њу не увуче у несрећу. Он јој предочава свој тежак и безизлазан положај. Али она, у својој дубокој љубави, не види у томе никакву препреку. После низа неспоразума, пребацивања и потресних сцена, ток догађаја добија изненада срећан обрт. Личним заузимањем самога краља ствар се поново узима у претресање и утврди се да је мајор невин. Њему буде повраћена његова изгубљена част, и краљ га унапређује у виши чин.

Мина и Телхајм, уз благослов њеина стрица, узимају се, пуни неизмерне среће. Остала лица ове драме врло су карактеристична. Мајоров слуга Јуст је редак пример привржености своме господару. То нам сведочи његова алегорична прича о изгубљеном псетанцету. У извесним тренутцима он изгледа врло хумористичан. Као например у овом случају: на позив Франчиске, он улази у графичину собу, чистећи једну мајорову чизму; на њезино тврђење да је Телхајмова сестра, он машући чизмом иронично одговара да му је то врло сумњиво, пошто његов господар нема никакву сестру.

Франциска, дружбеница Минина, је врло поштена девојка, док је мајоров ратни друг Паул Вернер персонификација ратоборне природе. Ова драма, која је најбољи рефлекс Лесинговог књижевног стваралачког духа, оставила је на мене снажан утисак и остаће незаборавна у мојим успоменама.

Ђорђе Вулетић

уч. V разр. IV мушке гимн. у Београду

II

Мина фон Барнхелм, весела игра која се одиграва у 5 чинова, спада у ред најбољих дела великог немачког класичара Готхолда Ефраима Лесинга. Пре него што бисмо се упознали са садржајем тог комада, прво би требало да знамо биографију њеног аутора.

Готхолд Ефраим Лесинг рођен је у Каменцу, у једној примерној породици која је сама крчила себи пут кроз живот. Још у својој најранијој младости, он је показивао много озбиљности и разумевања. О томе постоји једна мала анегдота: у својој шестој години требало је да буде, заједно са својим млађим братом, портретиран од једног сликара. Кад му је сликар пре поручио да узме на крило један кавез са птицом, он је то енергично одбио, одговоривши: „Ја се могу сликати само са једном великом гомилом књига, или се уопште нећу сликати".

Пошто је завршио књежевску школу Ст. Афра у Мајсену, Лесинг је прешао 1764 године у Лајпциг на Теолошки факултет. Ту тек почиње његова позоришна каријера. Једну од његових првих комедија превео је на наш језик Доситеј Обрадовић. Доцније он постиже леп успех са делом *Млади научник*, и тиме добије још више воље и потстрека за даљи рад. После неколико месеци проведених у Витембергу, он је отишао у Берлин и ту је издао „Позоришну библиотеку".

Наредне године нису донеле остварење ниједног његовог плана, али је зато година 1772 донела његову сјајну трагедију *Емилију Галоти*. Тим делом створена је прва немачка класична драма. Крајем 1777 године умре му жена, коју је бескрајно волео, и он такође оболева. Да би се опоравио, он одлази у Хамбург, али му се здравље све више и више погоршава. Идуће године угасно се његов живот.

То је биографија великог немачког класичара Готхолда Ефраима Лесинга. А сада, да изнесемо, наравно само у главним потезима, садржај *Мине фон Барнхелм*.

Краљевски официр мајор од Телхајма буде услед неспоразума стављен на расположење, и потуца се са својим верним слугом Јустом од немила до недрага. Он се налази у врло тешкој новчаној неприлици. У једној гостионици где је отсео, прети му опасност да буде избачен, јер није платио собу за становање.

Њега налази богата, размажена девојка Мина фон Барнхелм, која је заљубљена у њега и која очекује да је он узме за жену. Али, он не жели да је компромитује и зато стално бежи од ње, и ако је и он лудо воли. Он јој мора доказивати да је човек без положаја, лишен части и да њој, ћерки богатих родитеља, то не приличи.

Али, она све то тврдоглаво одбија и спремна је да се лиши свега, само да је узме за жену. После много заплета, разочарења и комичних ситуација, мајор добија по гласнику писмо од краља, у коме га краљ извештава да је његова ствар ликвидирана и он поново добија свој чин и положај.

Никола Б. Ерделеван,

уч. V разр. IV мушке реалне гимн. у Београду

ЈЕСЕН

Већ увело лишће пада с голих грана
И плач мутног неба постаје све јачи.
Северац фијуче са високих страна
И у мирно село дах брегова свлачи.

Покисло је поље, стаза и долина...
Ограде се црне док их ветар шиба.
На небу нестала последња ведрина
Опустела врба жалосно се гиба.

Свуда мутне баре закрчиле путе...
Пљеска тешка нога уморнога вола.
Пада, стално пада на прљаве скуте
Мокрога сељака што клеца уз кола.

У кућици ниској живот ври и даље...
Полунага деца весело галаме.
Око врата стоје исцепане траље,
На простом орману жуте дуље маме.

Док ватра пуцкета умилно и сетно
Ја дремам за простим, нетесаним столом.
А душа моја плаче истоветно
Са плачем неба и врбином болом...

Ваљево

ГОЈКО ТАБАКОВИЋ

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

Болест као оруђе лекара

Ernst Hefter: Heilung durch Krankheit, Reichsgesundheitsverlag Berlin--Wien 1943, Preis 6,80 RM.

Врло је распрострањено „чаршијско" мишљење да је за последњих сто година у медицини знатно напредовала само хирургија, док је унутарња медицина остала „вражање" и нагађање. Велика заблуда. Погледајмо само, као што то чини писац ове популарно-медицинске књиге, савршене методе којима се „клин клином истерује", тојест једна болест лечи помоћу вештачког убризгавања друге. До сад постоје три главне области у којима се једна болест лечи помоћу друге.

Прва и најважнија област у којој се примењује та пракса јесте област лечења помоћу разних *серума*. Јер шта су серуми у ствари друго до вештачки одгајене клице једне болести.

Друга област у којој важи такав начин лечења јесте метод изазивања вештачких грозница са којим нас Хефтер упознаје на опште разумљив начин.

Трећа област о којој нам Хефтер нарочито речито прича, јер спада у његову посебну струку (писац књиге је лекар за нервне болести) јесте изазивање вештачких несвестица код душевних болесника. Хефтер из ове области наводи случајеве из своје властите обилне праксе, који нам показују велику важност овог метода у једној области медицине у којој по нашем просечном мишљењу Бог може више да помогне него ли лекар за душевне болести.

Први наш амбасадор са села

Војислав Симовић: Био сам гост немачког сељака. Издање „Земља и Рад", Београд 1943, стр. 42, дин. 10.

Примајући ову књижицу од самог писца претседник генерал Недић рекао је другој групи сеоских омладинаца:

„Ето, такви нам људи требају. Видите, омладинци, ви сте моји амбасадори!"

Сеоски омладинац Војислав Симовић био је у правом смислу српски амбасадор у баварском селу Рукехофу. Још пре него што је пошао, он се питао: да ли смо били сеоски омладинци заиста сви спремни да претављамо своју земљу? Симовић је био спреман. С нешто школе, иначе природно бистар и патријархално васпитан, необично мио у друштву, освојио је свог газду Јозефа Вајсмана, поседника у Рукехофу. Боравак Војислава Симовића у овом немачком селу претворио се у право студирање пољопривреде. Јозеф Вајсман трудно се да му покаже сва преимућства модерне пољопривреде и био је изненађен како то наш Симовић, сељаче из Груже, тако лако прима и разуме.

Јозеф Вајсман толико је заволео Војислава Симовића, да га је називао својим другим сином, а Симовић газду Вајсмана својим другим оцем. Ето, како је наш амбасадор извршио успешно свој први задатак.

Када се ова књижица прочита, тек се онда види зашто је Јозеф Вајсман толико заволео нашег сеоског омладинца. Симовић је после трудног дана седео у вече за столом и бележио вредно све оно што је видео и запазио. И у овој књижици налазимо пуно података о начину живота немачког сељака, о обради земље, о обичајима, вери, породици, селу, моралу. Али не само суве податке. Ту су проницљива запажања, равна запажањима најбољег интелектуалца, ту су бистра резоновања, умни закључци. Читајући ову књижицу и сами долазимо на мисао Војислава Симовића: зашто смо двадесет година слали у иностранство спортисте и дипломате, а ниједном сељаке. Кад нам је Војислав Симовић после четири месеца боравка у Немачкој пружио једну тако занимљиву књижицу, шта би тек било да смо годинама слали наше сељаке на студирање у иностранство?! Шта би тек наше село добило од практичних њихових радова, од великог искуства које би стекли тамо где се земља најмодерније обрађује!

Поред осталог, у Симовићевој књижици од нарочитог су интереса табеле које је он израдио, статистике, прорачуни, као и један детаљан опис сејања уљане репице.

Наши сеоски омладинци у Немачкој

Младен Бабић: Београд—Бајројт. Издање „Земља и Рад", Београд 1943, стр. 107 са 12 фотографија ван текста.

Новинар Младен Бабић, који је био вођа пута прве групе сеоских омладинаца у Немачкој, описује нам у овој књизи њихов пут од Београда до Бајројта и натраг. Али то није путопис са облигатним каваљерским изразима, то је збирка врло интересантних момената из живота наших сеоских омладинаца за време њиховог кратког боравка у Немачкој. И у њој, као и у књижици Војислава Симовића, има дивних пасуса који нам откривају како су се наши омладинци брзо снашли у новој средини, схватили посао, дали одличне резултате и постали омиљени не само у газдиној кући него и у целој околини.

Доносимо из ове књиге текст дипломе коју је немачки домаћин-сељак дао свом раднику, нашем омладинцу Ђорђу Коларевићу:

„Господин Ђорђе Коларевић био је запослен као практикант на мом интензивном пољопривредном имању које је велико 150 хектара. Све поверене му задатке свршио је на моје опште задовољство. Врло је брзо упознао немачки начин рада и привикао се на њега. Није пропустио ниједну прилику а да не научи оно што је видео и што је радио, и да кроз то стечено знање користи својој Отаџбини. Све запажене карактеристике начинило су од Ђорђа Коларевића милог и драгог члана наше кућне заједнице. Зато се данас, после завршене праксе, тешко од њега одвајам. Ја и моја породица желимо му, да све оно што је видео и научио у Немачкој, могне да примени с благословом и у његовој Отаџбини и да једнога дана, кад се цела његова земља надахне истим духом којим је он надахнут, заузме место на темељу прегалаштва и вере у нове погледе на свет. Нека његов кратак боравак сагради мост према свим стваралачким народима и нека се сви надахну духом немачког стваралаштва. Најлепше желе нека га прате на његовом животном путу!"

Тако пише један немачки сељак.

Наши сеоски омладинци, сем Војислава Симовића и Златомира Зељића, нису се могли истаћи оволиком писменошћу, али својом вредношћом, бистрином и добром вољом учинили су све да су их у Баварској немачки сељаци прогласили за највредније и најинтелигентније стране раднике.

Бабић описује још неколико таквих сцена које показују да је контакт између наших и немачких сељака дао невероватне резултате. Код наших сеоских омладинаца нарочито је разбијена фама о немачком сељаку као његовом непријатељу.

Сем описа боравка наших омладинаца у Немачкој, Младен Бабић је дао један врло леп преглед организације немачког сељаштва. Сем тога књига садржи говоре немачких званичних претставника на разним банкетима приређеним у част наших сеоских омладинаца, као и гласове немачке штампе о њиховом боравку.

Ова књига репортажа написана је лаким новинарским стилом, а има и лепих, чисто литерарних описа.

У сваком случају, као документат о првом боравку наших сеоских омладинаца у Немачкој, она је од велике важности.

Јапански љубавни роман

Kiku Yamata: Masako, Eine japanische Liebesgeschichte, deutsch von Else Pauli. Droste-Verlag, Düsseldorf 1943, Preis, gebunden 3,80 RM.

Одувек је била тежња немачког народа да што темељније упознаје народе са којима долази у додир, подједнако пријатеље и противнике. Тиме се објашњава између осталог и велико мноштво дела о Јапану која се последњих година јављају у Великонемачком Рајху. Али Немац у својој темељности, у свом тражењу истине, не задовољава се упознавањем јапанске историје, јапанске привреде, јапанске војске и морнарице, социјалног живота итд., већ тежи и што дубље да заће и у срце и душу свог савезника на Далеком Истоку.

Тој тежњи имамо до сад да захвалимо већ читав низ добрих и зналачких немачких превода из богате јапанске књижевности. Досад преведеним делима која су тиме учињена приступачна већини образованих Европљана, придружује се сад и овај роман угледног јапанског приповедача Кику Јамате, у преводу Елзе Паули.

Писац из владарске лозе о Јапану

Abrecht Fürst von Urach: Das Geheimnis Japanischer Kraft, Zentralverlag der NSDAP Franz Eher Nachf. GmbH, Berlin, 96. Seiten Text mit 51 Abbildungen, Preis, kartonniert RM 1.

Кнез Албрехт од Ураха потиче из немачке владарске лозе, из побочне гране виртембершког краљевског дома, из куће која је пре четврт века одбила једну новоскивану владарску круну, претпостављајући да и даље служи властитом немачком народу. Кнез од Ураха историске, културне и привредне моменте којима тумачи нагло снажење јапанске нације, ванредно живо протканва својим властитим, чисто индивидуалним опажањима и доживљајима за време свог дугог боравка у земљи кризантема.

Главни одељци ове књиге јесу: *Јапанска легенда и стара историја; Прелаз у ново доба; Доба индустријализације Јапана; Војна и привредна експанзија; Начин живота Јапанаца; Јапански војник.*

Педесет и једна илустрација још већма оживљује ову актуелну књигу.

Роман једног авијатичара

Adolf von Hatzfeld: Der Flug nach Moskau. Rütten und Löning-Verlag, Potsdam 1943, Preis RM. 4,30.

Има се утисак да је ово роман чији добар део почива на стварним догађајима. Ево укратко сижеа. Један бивши немачки ваздухопловни официр из првог светског рата прима се почетком двадесетих година да за добру награду одведе авионом у Москву неке турске политичаре који имају тамо неке тајне договоре, а не смеју да се повере неизвесности бољшевичког железничког „саобраћаја" и ћефовима каквих успутних црвених команданата места или комесара. Добар део лета пролази добро. Али над Литвом наилази дефект у дотрајалом ратном авиону. Нема друге, морају да се спусте. Литва сё тад налази у одбранбеном рату са совјетским чудовиштем. Због тога Литавци конфискују авион и хапсе сва лица која су њиме путовала под сумњом да су бољшевички агенти. Нека кршна Литавка заљуби се у лепог авијатичара и прибавља му могућности да побегне. Али он ипак не бежи, из простог разлога што не може да се одвоји од те жене. Милиони и милиони већ су били у сличној ситуацији, иако можда под много безазленијим околностима. Настаје трагичан конфликт између осећања дужности бившег официра и ратника, до сржи прожетог пруским војничким појмовима и осећања која често чине сву садржину живота.

Немачки народни обичаји

Wilhelm Treue: Kleine Kulturgeschichte des Deutschen Alltags, Rütten & Löning Verlag, Potsdam, Preis gebunden 5,40 RM.

Многоструки су народни обичаји немачких крајева и племена везани за јело и пиће, рођење и смрт, венчање и настањивање, жетву и сеобу. Али сваки од тих обичаја на свој начин одаје чврсте, ведре, постојане и истрајне људе, одаје једном речи Немце који су у току дугих векова толико задужили људски род. У овој својој „Краткој културној историји немачке свакидашњице". Троје правом немачком темељношћу систематски групише и аналише поједине народне обичаје, почев од Средњег века па све до нашег доба, залажећи често и у најмање ситнице којима често осветљава крупне и узвишене констатације. Књига није писана ни суховарним ни претенциозним научним тоном, већ се кроз њу провлачи дух ведрине и веселости, што још већма доприноси вредности овог дела.

Немачки књижевници у светлу анекдоте

Heinrich Raab: Deutsche Dichteranekdoten, Junker & Dünnhaupt Verlag, Berlin 1943, 139 Seiten, 13 Abbildungen, Preis gebunden 3 RM.

У свом духовитом предговору овој збирци анегдота, Хајнрих Раб пре свега жели читаоцу „сат разоноде и увеселавања". То у велико и постиже овом књижицом али се уједно мора рећи да је оваквим претављањем њеним бино и сувише скроман. Јер ова књига постиже много, много више него што у свом предговору обећава.

Сви знамо колико интересовању за књижевни рад човека од пера доприноси и боље познавање човека, његових појмова, обичаја и схватања у свакодневном животу. Да ли је потребно да потсетимо средовечне и старије међу читаоцима колико су некад н.пр. „Анегдоте о српским књижевницима" Андре Гавриловића допринеле међу ученицима средњих школа живљем интересовању за удубљивање у дела великана нашег Парнаса.

Тако и ова књига Немце и остале који уживају у њиховој књижевности зближује са личностима њихових омиљених аутора, замењује лично, рецимо кафанско познанство са њима. Чак и релативно негативне особине, као сујета, уображеност, препотенција у овом ведром светлу анегдоте добијају неки блажији карактер. Све се завршава лаким осмехом. Анегдоте су још потпрепљене цртежима и карикатурама, обојављеним и досад необјављеним.

150-ГОДИШЊИЦА КЊИЖЕВНИКА КАРЛА ПОСТЛА

Град Знаим (Знојмо) у Моравској прославља ових дана 150-годишњицу рођења једног свог знаменитог сина, немачког књижевника Карла Постла-Зилсфилда, аутора романа и скица из пионирског доба Северне Америке. Дела Карла Постла јесу један од безбројних извора сазнања о томе колико је немачког рада, немачког ума, па и немачке крви положено у темеље САД који данас, са својим јеврејским „трустом мозгова" на челу, немочно шкрипећи зубима, комично прети великом немачком народу.

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 3.— ДРЖАВНА ТАКСА ДИН. 5.—

»ДИНАРА« КУПУЈЕ сав бољи намештај, спаваће собе, трпезарије, хорнцимере, комбиноване собе, целе станове. »Динара«, Ћирила и Методија 2, тел. 40-665.
85 8—10

ЗЛАТАН НАКИТ, златне зубе, све златне и сребрне предмете, уметничке античке ствари, купује и најбоље плаћа »Колубара«, Призренска 13. Телефон 24-386.
185 2—5

ЛИЧНУ КАРТУ број 13330 издату од Претстојништва полиције Ужице, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. — **Живка Антонијевић**, ученица VII год.
218 1—1

ИЗГУБИО САМ личну карту издату од општине становљанске, Станово. Оглашујем је за неважећу. — **Миниħ Божидар.**
216 1—1

ИЗГУБИО САМ личну карту број 10069 издату од Претстојништва полиције, Крагујевац. Оглашујем је за неважећу. — **Милорад Д. Јаковљевић.**
217 1—1

МОЈА ЋЕРКА Касија Рајичић удата пре петнаест година отпутовала је за Београд 5 фебруара 1943 и није се до данас јавила никоме. Изјављујем свима земаљским властима да не одговарам ни за каква њена дела, тим пре што сам је удао пре 15 година и од тада нема са мном никаквих веза, јер има своју имовину и пензију. Одричем се ње пошто није нашла за потребно да ми се јави приликом њеног одласка из свог среза. **Јовица Марковић**, ћурчија и трговац из Чумића.
219 1—1

Стари накит и драго камење

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња.
ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА
Краља Милана 41-а до Славије
220 1—1

У ЦЕНТРАЛИ ЗА ХУМОР

сваког дана у 18 час. весели програм
Кн. Споменик бр. 5
Улазнице од 30—80 дин.
221 1—1

КОНКОРДИЈА

ФИТИЉ
ЗА КАНДИЛО
МЕТАЛНИ КРСТИЋИ
Драг. А. Савић
БЕОГРАД
Тел. 23-523. — Гетеова ул. 16.
ПРОДАЈА НА ВЕЛИКО
222 3—3

Алатничари, дрегери, фрезачи, брусачи, вариоци и машински радници

могу одмах добити
СТАЛНО ЗАПОСЛЕЊЕ У ВАЉЕВУ
под врло повољним условима. Исхрана осигурана. Лично се јавити са исправама канцеларији Вистад, Београд, Краља Александра 1/V од 8—14 и од 17—18 час.
АНГАЖОВАНИ РАДНИЦИ У НАШЕМ ПРЕДУЗЕЋУ ОСЛОБОЂЕНИ СУ СВАКОГ ОБАВЕЗНОГ РАДА.
223 1—1

ПАЖЊА
кућевласницима

Управа водовода извршиће у времену од 31 марта до 15 априла о. г. друго пролетње читање водомера и контролу утрошка воде. Читање водомера трајаће непрекидно сваког радног и празничног дана од 7 до 17 часова.

Скреће се пажња кућевласницима да припреме кључеве од простора у којима се налазе водомери и књижицу водомера, како би се читање могло неометано извршити, јер је то у интересу самих претплатника. **Управа водовода.**
189 2—2

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

12 априла 1943 год.

1) Плац са зградом Румунска 10 Дин. 3,200.000.—
2) Плац са зградом Цара Уроша 48 Дин. 960.000.—
3) Плац са зградом Приштинска 33 Дин. 2,560.000.—
4) Плац са зградом Соколска 17 Дин. 2,240.000.—.

14 априла 1943 год.

1) Плац Цара Душана 20 Дин. 1,600.000.—
2) Плац са зградом Војводе Добрњца 32 Дин. 1,200.000.—
3) Плац са зградом Рајићева 12 Дин. 1,600.000.—
4) Плац са зградама Страхинића Бана 4 Дин. 890.000.—.

16 априла 1943 год.

1) Плац Станоја Главаша 21 Дин. 310.000.—
2) Плац Фирмилијанова Дин. 200.000.—.

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска бр. 33/II, од 10—12 часова, где се могу добити сва даља обавештења.
224 1—1

Позив за уплату обавезног доприноса за градобитину

Сваки земљовласник дужан је свој обавезни допринос за градобитину, разрезан за 1942 годину код Пореских управа на оранице, виногреде и воћњаке, уплатити најдаље до 30 априла тек. год. код надлежне Пореске управе. Од оних обвезника који не уплате свој обавезни допринос, у одређеном року, наплата ће се извршити принудним — егзекутивним путем.

Државни завод за пољопривредна осигурања у Београду Бр. 1634-43
215 1—2

Ликери, коњак, рум и разна вина добићете код

Јездимира Шарића

БЕОГРАД, КР. МАРИЈЕ 89 — ТЕЛ. 22-912.
1—1

Колонијалисти...

Кад дођете у Београд не заборавите да посетите

прво српско предузеће за израду коломасти
»СРБИЈА«
ПЕТАР М. РАДОСАВЉЕВИЋ

КАНЦЕЛАРИЈА ул. Космајска 6 (Теразије) тел. 26-671
ПРЕДУЗЕЋЕ Краља Александра 340, тел. 43-812
СТОВАРИШТЕ Римска 22 (Бајлонова пијаца) тел. 26-633).
214 1—1

ЗЛАТАН НАКИТ СТАРИ И НОВИ КУПУЈЕМ:

Дијаманте крупније, брилијанте све величине, златне зубе, бурме, прстење, минђуше, брошеве, браслетне, ланце, сатове златне, сребрне и металне само исправне и од бољих познатих марака; старо злато оштећено, излизано, поломљено и горело сваку количину, купујем сребрне есцајге и остале исправне предмете од сребра купује и највише плаћа. Бесплатно процењује и на захтев процењене вредности исплаћује одмах позната фирма

„БРИЛИЈАНТ“
власник МИЛИВОЈЕ М. МИТРОВИЋ
БЕОГРАД — ЂОРЂА ВАШИНГТОНА УЛ. БР. 6 — ТЕЛ. 28-706
226 1—1

Летовалиште
са газдинством

Уложите свој новац у задружно летовалиште у Љигу. Доноси ренту и уживање. Један удео 10.000 динара.

Обавештења даје Задруга »СВОЈ ДОМ«, Мишарска 9.
227 1—1

ПОЗИВ НА ПЛАЋАЊЕ РАЧУНА ВОДОВОДНИХ И ДРУГИХ ТАКСА

Рачуноводство при Управи водовода позива овим све дужнике водоводних и других такса који нису исплатили све рачуне за протекла тромесечја да ово учине најдаље до 15 априла јер ће се у противном почев од 15 априла па све до 1 новембра 1943 год. приступити затварању воде без икакве друге и предходне опомене. Они дужници који су изгубили или нису добили достављене им рачуне преко поште могу их добити у Рачуноводству при Управи водовода у дупликату уз накнаду таксе од динара 2.— Препоручује се с тога претплатницима да се претходно о томе обавесте у самом Рачуноводству, Стишка улица бр. 35 у радном канцеларијском времену.

Овога пута органи Управе водовода, који буду укидали воду предавање дужницима налог-извештај Рачуноводства с тачним назначењем броја рачуна и времена за које се односи неплаћени рачун. С тога се препоручује претплатницима да благовремено оставе код својих укућана или надзорника све рачуне из године 1941 и 1942 да би органи могли извршити сравњење и евентуалну грешку о укидању воде отклонили. У противном органи су дужни укинути воду без одлагања.
194 2—2

ЛИКВИДАЦИЈА АДВОКАТСКЕ КАНЦЕЛАРИЈЕ Др ЈОСИФА ХОЛЕНДЕРА, ИЗ БЕОГРАДА

Државна хипотекарна банка позива сва лица која је заступао др. Јосиф Хелендер, адвокат из Београда, да подигну меница, закључнице, и остала документа поверена овом адвокату и да се том приликом изврши обрачун хонорара и ликвидација свих правних односа са овом канцеларијом.

Пријем странака је сваког дана од 10—12 часова, у ул. Скадарској 33, III спрат лево.

Државна хипотекарна банка
225 1—1

Објашњење о висини задужења таксом градског доприноса

Поводом појављеног питања шта се сматра основицом за разрез градског доприноса, Рачуноводство при Управи водовода, које овај допринос разрезује и наплаћује, саопштава овим да је Министарство финансија актом II Бр. 5735 од 8 марта т. г. дало следеће објашњење:

»Уредба о градском доприносу за одржавање чистоће у Београду М. с. бр. 4434 од 25 новембра 1942 у свом члану 2 јасно је одредила да основицу за плаћање градског доприноса за одржавање чистоће чини бруто приход по коме је утврђена пореска основица за плаћање кућарине за годину за коју се допринос плаћа. Ово пак значи да као основицу треба узети онај бруто приход од зграде који је утврдила пореска управа приликом разреза кућарине, и да се од утврђеног бруто прихода (бруто кирије) не може одбити процењат из чл. 36 Закона о непосредним порезима на име трошкова за одржавање управе и амортизацију, пошто основицу поменутог доприноса не чини чисти приход већ бруто приход (бруто кирија«).

Према поменутом објашњењу ово Рачуноводство је правилно поступило, јер је за основицу за разрез градског доприноса узимало онај бруто приход од зграда, који је утврдила Пореска управа приликом разреза кућарине и да према томе није вршено одбијање 20% на име амортизације (чл. 36 Закона о непосред. пор.).
197 2—2

Поштарина плаћена у готову

Π. 19946

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 15. Год. II.
Београд, 17 април 1943
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

НА РОЂЕНДАН ВОЂЕ НОВЕ ЕВРОПЕ

Данас, када Европа под вођством Великонемачког Рајха води одлучујући бој за свој опстанак и своју будућност у новој величини, од особитог је значаја рођендан човека, кога је Провиђење довело на чело немачког народа у најсудбоноснијим данима његове историје, од чега је зависила и судбина Европе и целога човечанства.

Вођа Немачког Рајха Адолф Хитлер, рођен 20 априла 1889 године у Браунау на Ину, у национално најизложенијем делу земаља насељених Немцима, у Источној Крајини, од ране младости осећао је снажније него други вековну тежњу немачког народа за потпуним уједињењем.

Овом скромном војнику из првог светског рата, који је провео четири и по године у рову, пала је у део највиша част да цео немачки народ окупи у једну велику и моћну заједницу, надахнуту једним истим духом и једном истом вољом да себи обезбеди опстанак и напредак, који су угрожавали јеврејство и плутократија с једне стране, а црвена неман са Истока с друге стране.

Данас мрачне силе јеврејства и масонерије удружене са деструктивним снагама бољшевизма покушавају да спроведу свој паклени план заробљавања европских народа и уништења европске културе. У светлости ових епохалних догађаја свима европским народима постало је јасно колико је било нужно и потребно остварење Великог Немачког Рајха, који је најсигурније јемство да ће удружени непријатељи Европе бити сатрвени и да ће европски дух још једном да слави свој тријумф за добро целога човечанства.

Овим својим делом заслужио је захвалност и признање свију европских народа, који данас, ослобођени утицаја јеврејства, масонства и англосаксонске плутократије, свесно и вољно окупљају се око Вође Немачког Рајха као Вође Европе у њеној борби за своју будућност.

Као у каквом новом крсташком походу здружени Европљани под истим знамењем, предвођени Вођом Адолфом Хитлером крећу у одбрану европске културе подносећи заједничке жртве за праведну ствар.

Политичке перспективе

(Специјалан допис из Берлина)

Природно је да Берлин са великим интересовањем посматра и региструје метаморфозе, кроз које пролази политика Велике Британије. Он у тим променама види доказ пуне слабости Британске Империје, види доказ издаје европске ствари.

Коментари политичких кругова и штампе по томе питању могу се свести на неколико реченица, које је формулисала *Дајче Алгемајне Цајтунг*, пишући да се они, који су за љубав британских интереса жртвовали интересе својих нација, сада осећају преварени и да почињу против тога да се буне. Њихово је како ће уредити своје рачуне са Великом Британијом и Вашингтоном, али као општа поука произлази из целог овог развоја, да су Вашингтон и Лондон оне емигранте, које су прво признали званичним претставницима њихових земаља, продали Стаљину, што значи да су спремни да и мале европске нације предају у руке бољшевизму. Лист завршава констатацијом, да се за све нације европског континента закључци намећу сами од себе.

Према овом развоју ствари, Берлин продубљује своје мере тоталне мобилизације, које из дана у дан мењају лик Немачке у рату и своде све снаге на један велики, уједињени напор за добијање рата. Све што није непосредно важно за постигнуће тога циља брише се и укида. Док је, до пре кратког времена, постојала чак и жеља да се упркос рата, одржи живот у Немачкој на нивоу, који је био готово мирнодопски, дотле се сада, после проглашења тоталног рата, свесно из живота нације избацују сви они елементи, који нису непосредно или посредно важни за рат.

Живот је постао озбиљнији у Немачкој, али и самосвеснији, одлучнији. Зна се, о чему се ради. И то сазнање је продрло до у последњу кућу, до последње жене и човека. Рад и опет рад је лозинка дана. Милиони су на ново убачени у процес производње за рат. Нове циновске фабрике ничу из земље и почињу рад безбројним машинама, док мајстори још довршавају свој посао око кровних конструкција, око зидова и прозора. Један нечувени темпо обузео је целу нацију.

Политика на делу

Немачка политика, са своје стране ,такође је у знаку радног напона. Проблеме Европе, које Лондон решава отписивањем целога континента и његовим предавањем у руке Москви, Берлин подвргава данас новом и темељитом испитивању. Догађајима у свету поклања се велика пажња и сваком потезу противне стране следује брз и одлучан противпотез.

Између осталога је и у томе правцу значајан развој руског питања. Неколико најугледнијих заробљених совјетских генерала, на челу браниоца Москве из 1941 године, генерал Власов, раде — у споразуму са немачком Врховном командом, — на стварању велике руске противбољшевичке армије. Стотине хиљада заробљеника стављају се сами са одушевљењем на расположење за овај покрет. Већ раније су у саставу немачке оружане снаге на Источном фронту, многобројни одреди, батаљони и пукови домородаца учествовали у борбама. Извештај немачке Врховне команде их је и помињао са похвалом. Овај удео Руса на ослобођењу своје отаџбине од бољшевизма претвара се сада постепено у руску ослободилачку армију, која ће свакако одиграти ускоро своју војничку и политичку улогу.

Истовремено се — ма колико у првом плану стајало питање рата и победе — ради и на стварању претпоставки за организацију нашег континента. Многа питања могу, разуме се, да се реше тек кад трубе буду објавиле крај најбеснег оружаног разрачунавања свију времена. Но има и таквих, чијем се решавању може да се приступи већ сада. А друга постоје, чије се решење може сада припремити. И велика политичка машина Рајха ради на томе свом снагом.

Други фронт?

Пролеће ће свакако донети нове војне и политичке потезе од великог домашаја. И крик за другим фронтом, који се од пада Харкова поново појавио у совјетској штампи, доказ је да и супротна страна зна за то. Опрезност изражавања у изјавама англосаксонских државника, који истичу резерве против прераног оптимизма што се појавио у британској и америчкој јавности, даљи је доказ за стање ствари.

Само питање другог фронта, тј. англосаксонског напада на европски континент, у Берлину се посматра са великом мирноћом. Верује се да је Европа довољно заштићена, па да сваки покушај противника за развијање противосовинског фронта ма на коме месту континента може спречити или после изоловања сузбити.

И ту се нарочито опет указује на питање тонаже, које се сматра основицом за крајњи исход рата. По томе питању указује се на то, да је проблем тонаже много ужи, но што то лајнику при посматрању изгледа. Није тачно да треба од преостале тонаже англосаксонаца потопити половину или две трећине, па да циљ буде постигнут. Америка и Велика Британија располажу, преко бродског простора који је неопходно потребан за њихово снабдевање и за снабдевање у целом свету растурених ратишта и армија, свега са око 1 милионом брт слободнога вишка, који се може употребити за нове подухвате. Тај вишак је, на пример, употребљен при афричком предузећу. Ако се тај милион тона, који се новоградњама у Енглеској и у Сједињеним Државама стално обнавља, једнога дана потопи, постигнут је за даље вођење рата пресудни резултат.

Другим речима, потапања морају увек бити већа од новоградњи, макар свега за неколико десетина или стотина хиљада тона, па да се тај слободни милион брт једнога дана избрише. У томе случају морали би, за изненадне операције, пре свега за успостављање другога фронта, Британци и Американци да одузму један део од оне тонаже, која је неопходна за снабдевање, пре свега за снабдевање Британских острва. То би их, међутим, довело у веома озбиљну ситуацију, јер — као што је Черчил сам недавно изјавио пред Доњим Домом — на Британским острвима морало се прећи већ на утрошак извесних тамо прикупљених резерви, у недостатку довољнога довоза.

Према томе се питање другога фронта, уколико се његова реализација више одлаже, за Немачку појављује у све мање опасној боји, јер су потапања још увек већа од новоградњи. А сем тога се, са овим пролећем, припремају нови таласи подморничких јата да крену у Атлантик.

Перспективе и могућности

Док се рат према СССР појављује као рат великих маса, у коме пешадија ипак, на крају крајева, одлучује својом храброшћу, дотле је рат са Англосаксонцима рат технике, и то авијације и подморница. Тако су, из Берлина посматрани, будући ратни догађаји подељени на две потпуно одвојене стратегиске и техничке области. У погледу фронта на Истоку имало би се доћи, после напора који у томе правцу претстоје, до такве ситуације, која би омогућила да се велики део тамо са-

(Наставак на 3-ној страни)

Недељни преглед међународних догађаја

Правичност изнад свега

Четвородневни састанак Адолфа Хитлера и Бенита Мусолинија био је радни састанак. Тамо се радило, тамо се нису правиле намештене групе, као оне Рузвелтове у Казабланки. Тамо се стварао ратни план за наступајућу сезону великих борби. Тамо нису измишљавали бомбасте декларације као што она казабланшка у којој је постављен смешан захтев да Европа капитулира.

Иако је састанак у Фирерову Главном стану био војног карактера, ипак он има и огромног значаја у политичком смислу, јер је комунике, пренутавши наравно оперативне правце, поставио политичке правце осовинске стратегије, осовинског ратовођства. Постављено је 8 правила, и то:

I. Тотално залагање

Није случајност што се реч „тотално залагање" чује истовремено у Берлину, Риму и у Токиу. Није та реч искрсла због преживелих тешкоћа зимског рата на Истоку. Она је искрсла као резултат великог плана постизавања победе у овом рату. Оружана снага Европе и Источне Азије извршила је свој задатак, освојила је огромна ратишта, као џиновска поља за даља стратегиска маневрисања. Сада на тим пољима има да се бори целокупна снага народа Тројног Пакта.

Ми слабо разумемо значај одушевљеног вршења социјалне и националне дужности и да је та тотална мобилизација у Немачкој, Италији и Јапану у ствари свенародни устанак ради борбе, свенародни покрет ради спаса нације.

Код три нације — немачке, италијанске и јапанске — видимо сада тотално залагање свих снага ради победе. И видимо тотално залагање те три нације у ратну заједницу ради заједничке победе. А на другој страни? Неслога и интриге. Сада јављају из Штокхолма да је Рузвелт изразио Идну своју жељу да се састане са Черчилом и Стаљином. Стаљин није до сада одговорно — очигледно и даље избегава директне разговоре, искрен споразум са својим партнерима.

II. До коначне победе

Стаљин би хтео да победа не буде заједничка — Рузвелт—Черчил—Стаљинова, — већ искључиво његова, Стаљинова.

Има разлога да сумњамо да у совјетским круговима, као и у британоамеричким, не верују у победу. Кад пишу о својој претстојећој победи, онда лажу, јер је њихов начин писања остао исти као што је био за време Наполеона, када је тај цар једном приликом јавно генералу Мирау: *„Све вести, које Енглеска шири у сопственом интересу, су измишљене"*. Енглеске вести су измишљене, совјетске су лажне, а америчке су глупе.

Један од најутицајнијих лондонских листова *Економист* писао је ових дана: *„Постављање територијалних захтева већ у овом стадиу рата претставља више него психолошки неуспех"*. Неуспех у психолошком рату је тежак пораз у целокупном систему рата. Тај пораз доживели су Британоамериканци.

Енглези су већ увидели да треба престати са тим опасним расправама о географији будуће Европе. Американци са својственом њима глупошћу и даље уживају у жвакању исте теме. Сада се у Америци створио нов ратни позив: порапл. Порапл то значи послератни планови. Има велики број људи који сада у Америци покушавају да направе политичку или новинарску каријеру писањем чланака или претставки, у којима се предлажу планови уређења света после рата. То су аналфабети код којих је незнање помешано са дрскошћу. Американци су навикли на незнање, а воле дрскост, и зато су задовољни што код њих ничу геополитичке „гиније", као печурке после кише.

Док се у том забавишту занимају послератним плановима, у земљама Тројног Пакта раде на остварењу коначне победе. Јапански министар спољних послова Тани рекао је ових дана: „У току своје 2600-годишње историје, Јапан никад није био побеђен. Зато Јапан чврсто верује, убеђен је да ће победити и у овом рату".

Уједињена Европа нема толико дугачку историју као Јапан. Њена историја је започела пре годину дана, али несаломљив дух народа, који су донели човечанству нову социјалну правду, је гарант победе тих народа, вођилаца Европе.

III. Одстрањење опасности

Победа је неопходна Европи. Неопходна ради одстрањења страшне опасности по нашу цивилизацију, која јој прети са Истока и са Запада. Она је неопходна ради тога да се не понови случај са уништењем 10.000 пољских официра у марту 1940 године, када су Совјети заробили остатак пољске војске. Да се не би поновила зверства која су бољшевици учинили у Карелији, Естонији, Латвији, Литви, Пољској и Бесарабији, где су прогласили опсадно стање, уништавајући становништво Азарбејџана, које се дигло јер није могло више да издржи совјетски начин владања.

Победа је неопходна да се не би остварило оно о чему пише Стаљинов дворски писац чивут Илија Еренбург, који је скоро написао књигу под насловом: *Трест за уништење Европе*. У тој књизи Еренбург предвиђа како ће Берлин, Беч, Париз, Штокхолм и Рим бити порушени, *„Европа ће бити уништена"*. Тај јеврејин пун мржње према човечанству са садистичким уживањем наглашује: *„У Копенхагену нема ниједног прживелог. У Штокхолму ће бити тихо као у рају. Док се над Паризом спушта облак гаса, становништво бежи у подземне железнице, али узалуд! Бољшевизам престиже. Париз и цела Француска цркавају"*.

У том духу пише тај Еренбург и завршава лепим прорицањем: *„Доста је једне године да се уништи континент са 350 милиона људи. Остатак европских народа, који ће избећи наше тенкове, наш гас и наше бацаче пламена, биће послани (и то не само Немци, већ и сви други) у Сибир, као робови за руднике"*.

Ту опасност са Истока треба Европа да отклони. Она треба да отстрани опасност и са Запада, која је истовремено и бољшевичка и плутократска. Бољшевичка зато, што се Рузвелт бољшевизира из дана у дан, а плутократска зато, што је суштина британске и америчке политике — капиталистички империјализам.

Са Запада прети Европи опасност зато, што је већина европских ратова, као и оба светска рата, створена у Енглеској. *Тајмс* је у свом коментару последњег Фирерове говора подвукао Хитлерову реченицу да је Енглеска још 1936 године имала намеру да ратом уништи Немачку. *Тајмс* је признао да је та намера постојала и да је требало да се та намера оствари још много раније.

То цинично признање ратних злочинаца је још циничније потврђено од стране Идна који је у свом говору признао да је америчка дипломатија искористила свој боравак у Вишиу ради припреме Ајзенхауерове експедиције и Дарланове издаје. Идн је ту акцију Американаца назвао отварањем прозора у Европу.

Европа мора да се постара да прозори према Западу, према британоамеричком свету, буду хер-метички затворени, јер од тог света добијамо само неморал, политичке интриге и ратове.

IV. Заштита цивилизације

Неморал долази из оних земаља где владају јевреји. Сада је велики енглески лист *Дејли Мирор* донео један чланак у коме се жали на катастрофално опадање морала у Енглеској и захтева да се створи нарочито министарство морала.

О америчком моралу већ не морамо ни да говоримо. Кад је син претседника САД постао варијетска атракција за војнике „командо одреда" састављене од бивших питомаца Синг-Синга, онда видимо какав је морал америчке нације.

Јевреји доминирају у Америци, воде њену политику и стварају њен морал. Јевреји доминирају у Совјетској Унији. У Америци су поставили за генерала полујевреја Лагвардију, а многштво других јевреја цивила добили су звања пуковника америчке војске. У совјетској војсци сада су поставили за генерале још 7 јевреја и тиме су повећали број нових семитских генерала на 17. Јеврејизација вођства капиталистичко-комунистичког блока наставља се пуном паром. Тројни Пакт мора да одстрани јеврејску опасност по цивилизацију и културу.

V. Право народа на слободан развој

Цивилизација коју штити Тројни Пакт то је у првом реду право малих народа да сачувају своју националну индивидуалност и да слободно развијају свој политички живот у заједници континента.

Да ли је слободан развој оно што Енглези раде сада у Северној Ирској, где је народ изложен страшном политичком терору? Да ли је слободан развој онај притисак глади који Енглези упражњавају према несрећној Ирској државі? Да ли је то слободан развој, кад је у целој Индији проглашено опсадно стање? Јер је индуски народ изгубио стрпљење и прешао од пасивне резистенције ка масовној саботажи. У прошлој години и слободољубиви Индуси разорили су 318 железничких станица, избацили из колосека 59 возова, бацили бомбе у безброј административних надлештава, где седе Енглези. Индуски народ бори се свима средствима за своју слободу, за свој слободан развој, коме је једина препрека британска тирзнија.

Зар је то слободан развој, када је становништво Кипра изложено терору зато што тражи присаједињење Грчкој? Зар је то слободан развој када по енглеском налогу Нури С. Саид номиналан претседник владе у Ираку, саставља неки пројекат арабљанске заједнице који ниje ништа друго већ доше издање Лауренсове преваре. Зар је то слободан развој, када Боливија, која нема никаквих супротности према Осовини, мора на захтев Рузвелта да објави рат Осовини?

О слободном развоју малих народа нема говора у британоамеричким плановима. Рузвелт је, према писању свог повереника Фореста Девиса, мишљења, *„да би се сви мали народи могли да разоружају, јер би брига за њихову безбедност била остављена оним силама које располажу са довољно војних средстава"*.

Лорд Девис у *Контемпорери ревју* поставља захтев малим народима: *„они би морали да се одрекну права да у својим несугласицама буду сами судије"*. Британоамеричке „демократије" тврде да спасавају демократизам, али у ствари издају демократска начела. Сада је већ и амерички министар спољних послова Самнер Велс дао сагласност на то, да ће европски народи бити прогутани од стране Совјета. Он је рекао да мир треба да буде основан на поштовању слободе народа, *„уколико ти народи желе слободу"*. То значи да ће се за сваки народ, који ће да гута Совјетија, створити неки фалсификат народне жеље, како би демократски фарисеји остали мирне душе: зашто би се њихова савест бунила, кад је неки европски народ сам желео да буде прогутан.

VI. Сарадња

Европски народи неће да буду прогутани. Никакав фалсификат (као што је на пример пристанак Слободана Јовановића на неку федерацију) не може да компромитује праве жеље европских народа. Те су жеље — поштена, искрена, плодна сарадња свих европских народа — великих и малих — за заједничко добро.

Политика Осовине је у том погледу недвосмислена. Не може бити тлачења, не може бити експлоатисања, као што нема газде и слугу у задругама, као што нема корисника и оштећених у задругарству.

Сасвим другачије изгледао би свет да су Британоамериканци могли остварити своје послератне планове. Идн је сада дошао натраг у своју домовину и одржао један дугачак говор пред Доњим домом. Тај говор је ремек дело говорничко-варалачке вештине. Идн је изговорио неколико хиљада речи, а није изнео ниједну мисао. Његов говор нема апсолутно никаквог политичког садржаја. То је најубедљивији доказ да преговори између Вашингтона и Лондона нису довели до формулисања неког плана послератне сарадње, а нису ни постигли успех ни у стварању плана британско-америчко-совјетске сарадње у рату.

VII. Мир на основи заједничких интереса

О каквој сарадњи може да буде говора када су водеће силе антиевропског блока пуне себичности и империјалистичког ривалитета. Недавно је претседник турске владе рекао једном енглеском новинару да је „Турска природан чувар Дарданела", што треба да важи за сва времена. Међутим, „Дејли Мејл" испољава мишљење британоамеричких политичких фактора и каже да „Совјети траже од Турака само несметани прилаз од Црнога мора ка Средоземном мору". Несметани прилаз — то значи уступање Дарданела.

Ова себичност Совјета (има још безброј правца совјетске себичности) онемогућава европску сарадњу. Себичност Енглеза уперена је према многим центрима европског подручја. Египатски принц Мансур Дуад, који је сада преко Турске дошао у Рим и заузео став непомирљиве борбе против Енглеза, уједначава Египта и арабљанског света у врло убедљивој форми доказује потпуну немогућност сарадње Арабљана са Британоамериканцима. У Египту, вели принц, 90% становништва жели победу Осовине. Исто је и у земљама Арабије, у којима народ зна да ће евентуална победа Британоамериканаца повећати до врхунца јеврејско експлоатисање арапског света, док ће победа Осовине донети арапским народима остварење њиховог идеала, а тај идеал је арабљанска заједница на основи заједничких интереса.

VIII. Правична расподела економских добара света

У интересу Арабљана је да се ослободе економске зависности од британоамеричког капитализма и у првом реду од петролејских друштава која пумпају петролеј и пумпају арабљанско богатство у своје касе.

Сада су се Американци навелико увукли не само на Бахренска острва, него и на полуострво Арабију, и тиме су још више прегазили начело равномерне поделе економских добара света. Док је сада само Енглеска била корисник свих земаљских богатстава, сада је Америка постала претендент на монопол на економску власт. Амерички министар финансија Моргентау предлаже да се после рата долар прогласи за међународну валуту. Енглези кажу да неће постојн опасност за Британију да ће после рата британске базе, велики део колонија, а пре свега транспортна средства бити у рукама Американаца.

Сада су, на пример, Британци узели у своје руке трансирвански железницу. Тако постепено увлачи се амерички капитал у све земље и на тај начин ствара уместо садашње неправичне расподеле светских добара, нагомилавање свих тих добара у рукама једне једине земље.

Без обзира да ли симпатишемо ту земљу или мрзимо, не можемо замислити да ће то бити правичан светски поредак, када ће

Уписујте нов 4½ % зајам за јавне радове

група банкара у Вашингтону и Њујорку владати економијом свих осталих народа света. Зато морамо да се надамо победи Тројног Пакта. То није само нада европских народа, то је нада и народа Азије. Ових дана је у престоници Манџукуоа говорно претставник Кине Чу Фу Хај и казао је да се треба борити зато да се британоамерички тирани укине у целом свету.

И она ће бити укинута. Не могу то спречити ни интриге Британоамериканаца. Јер интрига је немоћна против праве снаге руковођене духом правде. Дух правде осећа се у оној декларацији која је издата после састанка Хитлера и Мусолинија, а тај састанак је ратни савет огромне снаге, непобедиве снаге.

Састанак Рајха и Италије је несумњив доказ да се Осовина бори за правичност у свету. Она се бори и за нас, за српство, јер и Србија својим конструктивним радом стиче право да и она буде корисник благодети новог светског економског поретка, да и она буде уживалац мира основаног на заједничким интересима великих и малих народа, да и она буде учесник у европској сарадњи, да и она има слободу националног развоја.

МЕС.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мезанин, I степениште (Палата Извозне банке).

ШТАМПАРИЈА „ЛУЧ", Краљице Наталије 100.

Тромесечна претплата 36 дин. шаље се преко „Пресе", а. д. Влајковићева 1а

Стари српски ратник удара срамни жиг издаје априлским бегунцима

Пре две године, на дан 15 априла 1941 год., бивша југословенска влада извршила је нечувено издајство према српском народу, јер је тога дана кукавички побегла из земље и срамно напустила војску и народ остављајући их несрећној и злој судбини, за коју је ова влада била једини кривац и злочинац. Због овог и оваквог неморалног поступка од стране државних и народних управљача, 15 април 1941, када је југословенска влада кукавички побегла из земље, биће за сва времена забележен црним словима у историји српског народа. Жиг ове срамне издаје са ознаком: »15 април 1941«, утиснули су пре свога бекства на своја чела и нечисту савест сви издајници из бивше југословенске владе као знак за вечита времена њиховог издајства према српском народу. Српски народ треба да зна и добро да упамти истину, да је ова злогласна влада извршила ово срамно бекство на два дана пре но што је, настављом капитулацијом војске, рат и био завршен, а коју су капитулацију они сами наредили.

Својим бекством из земље ова је, по српски народ фатална, југословенска влада завршила своју кобну краткотрајну — двадесетодневну — владавину тиме што је ископала гроб народној држави.

Историја српског народа није забележила ни један овакав случај својих државних и народних управљача, који су за врло кратко време од 20 дана владавине на нечувен начин прокоцкали народу муком стечену државу, као што је то учинила бивша југословенска влада.

Стварно пак узевши, бивша југословенска влада за српски народ није ни била права народна влада, јер је она, дочепавши се насилним путем власти после извршеног пуча од 27 марта, била као шарена гомила, у којој су били претежно крајњи левичари, масони, републиканци и њима слични. Ступајући на чело државне управе, ова владајућа клика од 27 марта отпочела је своју кобну владавину са убитачном паролом: »Боље рат него пакт«. Ову владину паролу свесрдно су прихватили разорни комунистички елементи, јеврејштина и разни интернационални типови који су, инспирисани од владајуће клике, бесомучно урлали београдским улицама, добацујући владину крилатицу »Боље рат него пакт«.

Овај по српски народ убитачни поклич био је декларација малоумника из краљевске југословенске владе од 27 марта. Овим својим сумануитим поступком влада је свесно и намерно утирала пут да се по њеној жељи, а за туђи рачун, изазове рат не водећи при томе ни мало рачуна, да ли ће тај рат донети ма какве користи српском народу. На тај начин, а једино и само за туђи рачун, противно пак битним животним интересима српског народа, за врло кратко време од десетак дана своје кобне владавине, ова издајничка југословенска влада водила је неразумно и сулудо државну спољну политику, те је на тај начин увукла државу и народ у један бесциљан, некористан и по српски народ несретан и убитачан рат.

Рат, који су желели и свесно изазвали за туђи рачун, отпочео је 6 априла, а несретно и кобно по српски народ завршио се после десетак дана тако, да су безумници из бивше југословенске владе 15 априла, два дана пре сершетка рата, кукавички напустили земљу. За ово кратко време од десетак дана, тј. од почетка рата 6 априла па до срамног бекства југословенске владе 15 априла, фотографија ове жалосне владе претставља бедну и очајну слику њихове избезумљености и кукавичлука.

Јер, до почетка рата ови бедници и жалосни државни управљачи разметали су се својом ратоборношћу, док су, међутим, од првог тренутка када је рат започео били потпуно изгубили главе; радили су и понашали се као праве кукавице и шеприље.

Потпуно избезумљени и ошамућени, они нису ни испољили никакав утицај на вођење државних послова, нити пак на управљање војском, јер су једнако и само безобзирце сумануто бежали из места у место, са својим породицама, док најзад оваквим бекством нису стигли у Никшић, одакле су 15 априла авионима побегли из земље, незаборављајући овом приликом да собом понесу и народно злато. Оваквим својим неморалним поступком успели су једино и само то, да спасу своје и својих породица животе и да понесу народну имовину. Друге народне бриге нису их се тицале, нити су пак о томе као одговорни државни управљачи водили рачуна.

После краткотрајног рата у месецу априлу 1941 године и после срамног и кукавичког бекства из земље бивше југословенске владе, ми Срби изгубили смо рат, а све ово због несавесности и малоумности наших државних управљача из пустоловне југословенске владе злогласног генерала Симовића.

ЈОСИФ Г. КОСТИЋ
армиски генерал у пензији

Наш национализам

Данас се много говори о национализму, о томе се много говорило код нас и јуче, и увек. Само тај наш национализам тумачили су нам увек други, звани и незвани, којима је *овакав* или *онакав* национализам ишао у рачун, или им није ишао у рачун, док најзад нисмо изгубили свој рачун.

Сваки тај национализам који нам је тумачен са стране, вешто убачен и проповедан од ненационалних људи, који су говорили као што им је њихов наредбодавац налагао, био је све друго само не *наш национализам*. И тај погрешни или лажни национализам, садржавао је увек мржњу према једном и претерану сервилност према другоме. Наши витални и национални интереси сачињавали су увек најслабију компоненту у том осећају, уколико нису пот пуно ишчезавали.

Наш национализам, српски, светосавски национализам тражи од нас да ову земљу волимо изнад света и да за њу дамо све што жив човек може да да од себе. Тај светосавски национализам тражи од нас да ову земљу љубимо позитивно, а то значи: са свима позитивним квалитетима, са којима наше срце, наш разум и наша душа располажу.

Само тако треба ову земљу волети и никако другачије.

Нико није досада био високо националан само на тај начин што је мрзео један други народ. Нико није никада великога створио, био то појединац или цео народ, ако је полазио од мржње. Мржња је негативна, она не ствара већ разара. Мржња ма колико она била дубока, никада није стварала државу, нити је могла одржати ову. Само љубав, предана и свесна, која тражи потпуно залагање за једну ствар, била је у стању да једну земљу створи, изгради и одржи.

Код нас је пре нашег сулудог и несрећног рата вешто убачено мишљење да је само онај националан, који мрзи Немачку и све што је у вези с њом. Сама мржња према Немачкој била је код нас довољна легитимација да је човек национално свестан, исправан, и да љуби ову земљу као што треба.

А ако је тај човек истовремено клицао Лондону и Москви, без обзира на то да ли је то чинио из заслепљености, необавештености, личне обести или из рачуна и дубоког непознавања ствари, онда његовом национализму није било краја нити граница. Такав човек био је више него националан у очима света, а у ствари био је инкарнација нашег погрешног и лажног национализма.

То је тако било јуче, до данас, делимично и данас, и то је било погрешно јуче, а још више је данас. Куда нас је тај и такав национализам довео ви дели смо. И крајње је време да из грешака прошлости извучемо наук за данашњицу и за будућност.

Ми треба дубоко да се замислимо и да увидимо да националан није онај, који полази од мржње према другом народу, већ онај који воли свој народ. А љубав према свом народу не изискује нити претпоставља мржњу према другим народима. Да би волели ову нашу свету груду, за коју су наши претци своје животе дали, која је натопљена крвљу наших најбољих синова и засејана њиховим костима, није нам потребно ништа друго до дубоке и чисте љубави према овој земљи, топло српско срце које куца само за њу, поглед управљен на светле примере у прошлости и мисао упућена будућности, која ће се остварити у крви наше крви, у нашој деци. Само то нам треба и ништа друго.

Само таква љубав претставља наш светосавски и српски национализам. И ако ову земљу не љубимо тако, никаква мржња према једном народу или љубав према другоме не може да нам да *наш српски национализам*.

И чим будемо дубоко прожети том љубављу према нашој мајци Србији, чим будемо сви до једнога радили у духу нашег освештаног српског светосавског национализма, све оста ло ће бити лако. Љубите ову земљу прадедовску и само ову земљу, одбаците сваку мржњу према другима, па нам лепши и чистији национализам не треба.

И. Л.

ПОЛИТИЧКЕ ПЕРСПЕКТИВЕ

(*Наставак са 1-ве стране*)

да потребних трупа врати у отаџбину и употребн готово искључиво за фабрикацију подморница и авиона и за формирање посада за ова новопроизведена ратна средства. А затим би настало разрачунавање са Англосаксонцима.

Овако изгледају, у очекивању пролећа, перспективе, које се пружају посматрачу догађаја. Да, међутим, као увек у политици, догађаји дозвољавају и рачунање са изненадним обртима ,данас је више но икад потребно подвући. Далеко од тога да буде једноставно мерење снага између два противника или две групе у сукобу, рат наших дана је еминентно светско-политичко разрачунавање,

Отуда не постоји само сукоб на једном од више фронтова, већ се тај сукоб пројектује и на свеопште политичко, социјално, економско и — што не треба заборавити — филозофско стање наших дана. И у овоме, у разнородности интереса који су у питању, у многострукости узајамних рачуна и повезаности, треба видети извор за она изненађења, са којима политичар и посматрач морају увек да рачунају, не само при одмеравању својих корака и потеза, но и у оцени општег положаја.

VERUS.

ЖИВОТ ЈЕ ЈАЧИ

У човеку има извесне резерве снаге, које он у нормалним временима и прилика ма и сам није свестан, а која се испољава у тренутцима који захтевају нарочити напор. Тако је са појединцем, тако и са народом. Оне који те резерве немају тешка времена покосе.

Друга особина нормалнога човека је у томе да је он у стању да се прилагоди новим ситуацијама, ма како му оне изгледале невероватне. То ни су у стању они који су изживели своју животну снагу. И ти у тешким временима пропадају.

Ми смо као народ неочекивано и изненада гурнути у рат, тако да смо последице слома дочекали потпуно неприпремљени. Све се одиграло филмском брзином, тако да многи ни рођеним очима својим нису могли веровати. Изгледало је као да све ово што се догађа није ништа друго до ружни сан, кога ће исто тако брзо нестати.

Због тога је наш народ овај рат и крстио „забуном". Та забуна, међутим, није трајала само од пуча до капитулације, већ се и даље наставила. Зато су многи који се забуне нису могли ослободити очекивали да их неко чудо извуче из тешког положаја у који су запали. Зато су тако олако и веровали лажима иностране пропаганде.

Живот је међутим јачи од сваке пропаганде. Он намеће извесне потребе које се морају задовољити. Ко их незадовољи, тај мора пропасти. И те животне потребе учиниле су да се отрезне и они који отрежњење сами нису желели.

За дивљење је како се српски народ ипак брзо снашао. То је доказ његове животне снаге. Треба само погледати београђане, којима општина не може да наваша земљиште за обраду. Копа и мушко и женско, и старо и младо. Постали су земљорадници и они који то никад ни сањали нису.

И што је најважније, тај напорни посао ради се са задовољством. Људи се скоро стиде раније улудо губљеног времена, жалећи што то и у нормалним приликама нису радили. И овде живот боље васпитава неголи најубедљивије речи.

И одзив на позив за обавезну службу рада, и добровољно јављање за њу, и добровољни одлазак на рад у Немачку, и национална служба, — све то говори о трезвености српскога човека, који се на делу припрема за нову европску заједницу и ново друштво, чије остварење нико неће моћи ни спречити, ни одложити.

Ми, Срби, морамо истрајати на овоме путу. Он нам једини може обезбедити лепшу будућност. У новој Европи десиће се тачно по Христовој причи о талентима. Јер је живот јачи од свега.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

Свест обвезника службе рада

Требало је свега неколико недеља, па да обвезници службе рада који се налазе на послу, на терену, увиде колико су били неоправдани сви они гласови који су се злонамерно проносили пре њиховог одласка на рад.

Ниједан обвезник није против своје воље упућен ван земље, ни на какав рад, а најмање на рад за ратне циљеве, ниједан обвезник није употребљен за рад под површином земље, ниједан обвезник није запао у прљавштину где косе разне епидемије, како су неки покушавали да претставе животне услове у радним логорима.

Служба за везу са породицама правилно функционише и биро у Београду позива преко јавности обвезничке породице да приме њихова саопштења и пошиљке. Они су сви здрави, раде на површинским радовима, на ваздуху и на сунцу. Станбене прилике у логорима су потпуно добре, води се рачуна о хигијени обвезника, постоје тушеви и перионице, а храна је обилна и у сваком погледу довољна. Многи изјављују да се ни код својих кућа нису боље хранили, поред бриге око набавке намирница која је сада потпуно отпала. Осем тога оброци су знатно већи, нарочито у погледу меса.

Све то допринело је пуном одзиву новопозваних годишта. А њихови услови рада, нарочито оних који су жењени, још су повољнији, јер су већином запослени на радовима у близини самог града и веза са породицом им је потпуно омогућена, те се после рада могу вратити кућама на преноћиште. Они су додељени фирмама „Шаре“ и „Јухо“ и организацији „Тот“.

Чињеница је да су све ове околности убрзо створиле код обвезника и код њихових породица поверење у радну службу и уверење да се о њима заиста води пуна брига, а преко тога и они су сами дошли до свести о вредности и значају свога рада, који је стварно и у првом реду прилог њиховој домовини, а затим општој ствари европске заједнице народа.

Вредним рукама обвезника радне службе подижу се многи објекти који су ратом уништени, стварају се нова постројења која нико из Србије неће изнети, већ ће остати као наша сопствена тековина, ударају се темељи новој делатности која треба да нас постави раме уз раме са осталим народима Европе, да би они на делу видели наш рад и оценили нас са те тачке, која данас, уместо злата, постаје општим мерилом вредности. А плодови нашег рада биће наша сретства размене. Тим плодовима подмирићемо у првом реду наше потребе, а затим, уступајући другима вишкове, доћи ћемо до других сретстава нама врло потребних, којима наша земља не располаже.

На томе, то јест на раду и плодовима рада, има да се заснива наше будуће благостање. У колико будемо радили и урадили, у толико ћемо и имати; у колико будемо својим радом придонели заједничкој борби европских народа, у толико ће бити у будућности боље и обезбеђеније наше место под сунцем Европе.

То је оно основно сазнање које мора постојати и бити јасно оцртано у свести сваког Србина, а оно је данас већ потпуно јасно свесним и вредним обвезницима радне службе. Они се више рада не либе, нити га се стиде, већ га с поносом обављају, знајући да сваким ударцем пијука или чекића кују нову чврсту подлогу, на којој ће непоколебљиво лежати камен темељац нове Србије.

Морал „Ужичке Совјетске републике“

После једног улудо изгубљеног рата, који нам је окаљао образ за деценије, Србија је преживела један братоубилачки рат, припремљен од комунистичке интернационале.

Један од најлепших крајева Србије, планински крај између Санџака, Дрине и Ваљевске подгорине проглашен је „Совјетском републиком“.

Мирна, чисто српска варош Ужице постала је крваво поприште шумских терориста, варошког шљама, на чијем челу су стајали јеврејски комесари. Кад је извршено рашчишћавање тога краја, пао је у руке српским оружаним снагама и јеврејски комесар доктор Аврам Леви, један од вођа „Ужичке Комунистичке Републике“.

Поред пљачке и убистава комунисти су основали у Ужицу и Чачку, такозване „домове слободне љубави“, који су у ствари били најординарније јавне куће, где су довлачили омладину и упропашћивали је.

На челу те комунистичке установе био је као управник јеврејин доктор Аврам Леви.

Ево једног дела ислеђења Аврама Левиа, пред преким судом у Ужицу.

„Ви сте у Ужицу и Чачку основали „домове слободне љубави“. Силом сте одвлачили малолетну женску чељад, и терали на блуд. Зашто сте то учинили?, запитао је иследник.

„Господине судија, одговорио је Леви, то је средство политичке борбе. Ми можемо да успемо само онда ако порушимо темеље старог друштва. Зато се ми и у теорији и у пракси обарамо на веру, национализам, породицу и морал. Успемо ли да одузмемо националној држави душу, тело ће се скрхати само од себе, и то под најмањим ударцем са стране“.

Да би се постигао тај циљ ми не презамо ни од чега. Ми не дајемо ништа за предрасуде грађанског схватања. Врло важно, да ли ће се неколико стотина младића и девојака, из патријархалне средине у Србији, упустити у полне односе пре венчања. Међутим, ако се та такозвана полна слобода покаже као средство, да се та омладина увуче у комунистичке редове, онда је она јако пожељна“.

Да ли сте ви лично присталица „слободне љубави“, упитао је иследник.

„Не, мој је брак потпуно сачуван“, одговорио је Леви.

Чудновато, а друге наводите на разврат?

„Као што сам рекао, наставља Леви. Ствар је сасвим проста. Мени лично није потребно да преживљавам неке авантуре, да би се везао за комунистичку ствар. Ја сам изграђен. Код мене је тај процес већ давно свршен. Слободна љубав је само оружје за распарчавање и ломљење грађанског друштва. Као и за задобијање нових присталица, нарочито међу омладином“.

Да ли ви поштујете јеврејске верске законе?, упитао је наново иследник.

„Апсолутно поштујем, гласио је одговор“.

Иначе убеђујете хришћане да је вера „Опијум народа?“

„И то је средство политичке борбе, одговара Леви. Јеврејска вера је чврста веза између свих јевреја света. Јеврејство је као такво носилац комунизма, она је индиректно савезник комунизма и сваке интернационале. Из тога разлога ми комунисти сматрамо јеврејску веру својим савезником. То није ништа нарочито, већ сасвим обичан, добро прорачунати план“.

*

Ово је само један мали извод онога, што је пред преким судом у Ужицу, изјавио овај јеврејски циник. Али и оно је довољно да нам у пуној светлости покаже „схватање“, овог интернационалног олоша о породици као темељу наше друштвене заједнице.

Цео се културни свет згражавао пред комунистичким експериментима, које су бољшевици извршили у Совјетској Унији. Доцније се то поновило и у Шпанији, где је крвави братоубилачки рат трајао годинама. Сваки покушај приказивања истине о овој злочиначкој мафији сматрао се код нас као претеран. Било је потребно да се исти експеримент изврши и на нашем националном телу Србије. Било је потребно да после изгубљеног рата, изгубимо и породицу, на чијем темељу почива држава и нација.

Потребно је било да нам у Ужицу један јеврејин, бољшевик отвара домове „слободне љубави“, да од наших сестара прави проститутке, да се цинично смеје нашим светињама: породици, вери и родољубљу, да би се за увек освестили, и видели шта значи поверавати своју судбину једној међународној банди злочинаца.

ОПШТА ОБАВЕЗА РАДА ПОСТОЈИ ШИРОМ СВЕТА

Плутодемократска пропаганда на сав глас вришти против опште мобилизације радне снаге којој су приступиле Немачка и остале државе Тројног пакта. Заинтересоване силе немају разлога да се љуте због те повике. Напротив! Она је најбољи доказ да противници Немачке сматрају да ће се те мере на врло осетан и за силе осовине повољан начин испољити на свим фронтовима и у општој ратној ситуацији.

Хоћемо, међутим да ту хистеричну галаму прикажемо под сасвим другим углом, са гледишта њене неискрености и притворности, основних својстава сваке савремене „демократске“ пропаганде. Хоћемо да истакнемо да су баш „демократске“ државе које данас учествују у повици на немачку општу мобилизацију радне снаге у Немачкој *већ дуго пре Немачке приступиле тим мерама*, прелазећи без речи преко својих лажних „демократских“ и „слободарских“ скрупула. Ако данас већ увелико широм света постоји општа обавеза рада, диригованог рада, она је заведена на првом месту баш у земљама које се радо претстављају стубовима „индивидуалне слободе“, слободе која у пракси значи само слободу богатих и утицајних људи.

Примера ради да наведемо две земље које су противнице тоталитарног уређења, а које су општу обавезу рада завеле дуго пре Немачке: *Швајцарска и Шведска.*

У Швајцарској, том „бедему индивидуалне слободе“, општа обавеза рада заведена је одлуком Савезног већа од *17 маја 1940*, дакле, још у данима крвавих борби у Белгији и Северној Француској, с тиме да има да важи за све време трајања мобилног стања федералне народне војске. Испрва је та обавеза важила само за пољопривреду и грађевинску индустрију, па је затим (Законом од 18-IX-1942) проширена на *све позиве и струке, за оба пола без разлике*. Обвезници се у потребном броју употребљују за све послове и радове, који су посредно или непосредно у вези са ратном привредом, пољопривредом и никако се не ограничује на обвезнике квалификоване за ту врсту радова.

У Шведској, где често још и сувише услужно понављају крилатице јудео-англосаксонске пропаганде, општа обавеза рада заведена је још раније него у Швајцарској. Законом од 30 децембра 1939 уведена је *општа обавеза рада свих мушкараца и жена од 16 до 69 године*. Као што се види, по обухваћеним годиштима Шведска је још 1939 године предузела *строжије мере но што их је Немачка завела три и по године доцније*. Законом од 16 јуна 1942 још су пооштрене одредбе о начину упућивања појединих партија радника на одређене послове, о забрани промене места радника упослених у индустрији.

Видимо дакле да две незараћене, а „демократске“ државе имају делом много строжије одредбе о обавези рада него што их има Немачка која већ годинама бије најљући бој своје историје, а која је ипак тим мерама приступила после њих.

А како стоји са самим ратним противницима Осовине.

У ЕНГЛЕСКОЈ је већ *фебруара 1941* поднесен Доњем дому предлог закона о општој обавези рада *свих мушкараца и жена од 18 до 51 године*. С обзиром на отпор Радничке странке, која се томе противила уз све трикове и смицалице преживелог парламентаризма, тај предлог закона усвојен је тек 4 децембра 1941. Усвојен је дакле више од годину дана пре но што је Немачка уопште наговестила свом народу сличне мере! По британским службеним статистикама, до октобра 1942 *ефективно је позвано на испуњење обавезе рада преко 8,000.000 (осам милиона) само жена*, а даљих 3,000.000 жена позвано је да се припреми за ступање на обавезни рад. При оцени тих цифара треба имати на уму да је укупни број становништва Велике Британије 1937 износио 45,5 милиона душа.

У СЈЕДИЊЕНИМ АМЕРИЧКИМ ДРЖАВАМА општа обавеза рада за сад још као таква законски не постоји, али стварно постоји у читавом низу установа заведених у пракси. Тек недавно је међутим Мек Нат, „диктатор радне снаге“, претседник „Уор мен пауер комишн“, изјавио да ће се општа обавеза рада и коначно законски установити у пуном обиму за лица оба пола и свих професија у САД. Предлог закона који је о томе спремио г. Мек Нат, предвиђа између осталог и: забрану промене места упослених радника, забрану врбовања радника из једног предузећа за друго, обавезно упослављање само преко јавних берза рада, обавезно пријављивање упражњених радничких места.

Француска је одмах по доласку на власт Петеновог поретка завела општу обавезу рада у пољопривреди, а затим, законом од 4 септембра 1942 и општу обавезу рада, у свим другим гранама производње. У овој земљи, ова обавеза важи за све Французе од 18 до 50 година.

Што се тиче Југоисточне Европе, познато је да је **Бугарска** прва земља на свету која је, убрзо после првог светског рата, завела општу обавезу рада („трудова повиност“).

Том примеру су следовале и остале државе Југоистока. Да напоменемо примера ради да у незараћеној **Турској** општа обавеза рада захвата и жене до 65 године живота, дакле старија годишта него и у једној држави политичког система осовине.

Ето још једног примера да плуто-демократска пропаганда на сва уста виче против мера, које су започеле у државама чије уређење оглашује својим идеалом.

Радио-емисије за српске сељаке

Београдска радио-станица, сада у јеку пољских сезонских радова, посветила је нарочиту пажњу емисији за српске сељаке, која обухвата корисна предавања и упутства из свих грана пољске привреде, поред лепог забавног дела испуњеног српском музиком.

Да би емисије биле што потпуније и да би сељаци добили што исцрпније поуке из свих грана пољске делатности, у емисијама учествују својим предавањима наши најистакнутији пољопривредни стручњаци: професори Пољопривредног факултета, функционери привредних министарстава и привредних установа, стручни познаваоци пољопривреде и нашег села.

Међу многобројним предавачима до сада су говорили: декан Пољопривредног факултета др. Михајло Градојевић, помоћник руковаоца планске пољопривредне производње инж. Драгољуб Миловановић, професори универзитета инж. Властимир Ђорђевић, др. Танасије Митровић, Добросав Тодоровић, инж. Вукашин Тоскић и други, затим велики број водећих и теренских стручњака привредних министарстава и осталих пољопривредних стручњака.

После зимске битке на Истоку

Ако се чисто просторно посматра резултат зимске битке, долази се до закључка, да оперативно стање даје приближну слику почетка прошлогодишње немачке офанзиве, са преимућством осигураног поседа Крима и Керчког мореуза.

Али би било погрешно из ове просторне поделе стварати закључак за тренутно стање фронтова оба противника.

Битка, која већ лежи иза нас имаће своје последице у будућности, последице које су више одлучујуће, него ли добитак или губитак у територији, што није од пресудног значаја. Оно што је од нарочитог и пресудног значаја, то је закључак једног ратног периода, који нам даје нов видик за престојеће догађаје.

Што се тиче вођства и борачког духа са немачке стране, о томе резултати битке говоре најречитије. Фронт је све учинио, залажући се до крајњих напора. Он се одржао и под условима, који су често јачи били од најјаче воље. Борбени полет и душевна превага немачког борца била је високо изнад противника.

Тамо где је требало отступати.

ШТЕНДЕР (ПК): БИТКА ЗА ЈЕДНО СЕЛО

увек се борило против огромне надмоћности непријатеља. Високи морал наших трупа на јужном делу фронта супротстављао се свима почетним тешким неуспесима, све до тренутка пристизања свежих резерви, и одлучних мера једног дораслог вођства, које је нашло излаза из тешке ситуације.

Отпор на Доњецу, као и противнапад код Харкова и Бјелгорода, добијају тек тада у својој величини, када се узму у обзир догађаји који су им претходили.

Операциска способност, борбеност и тактика Совјета није се одржала на висини. Њихов напад на средњем и северном делу Источног фронта, и поред одличних комуникационих средстава и масовног сакупљања борбених снага за напад, није показао очекивани успех, што претставља горко искуство совјетског ратног вођства.

Совјети ће, што се претпоставља, повући одговарајуће закључке, док ће њихов противник са своје стране наћи средства и путеве, и то не само оне, које се заснивају на утакмици у производњи оружја и муниције. Неће се дозволити да бездушност битке материјала узме превагу, као што је то био случај прошле зиме.

Постоји доста средстава и начина на расположењу: *изненадити непријатеља, довести га у непредвиђени положај, бити у својим мерама увек за корак унапред од непријатеља, — тако да не буде дорастао овој борбеној тактици, и онемогућити му отпор супротстављањем његових нагомиланих маса.*

Узалудни покушаји Совјета да за себе успоставе повољан положај на Доњецу, од нарочитог су значаја. Хитно довлачење многобројних формација са других делова фронта, на места битке, служећи се досада непосредном оперативном резервом, указује првипут, *да и Совјетима расположиве масе нису неисцрпне.*

У вези с тим добијају нарочити значај подаци о необично великим губитцима са совјетске стране, нарочито код њихове пешадије. Они нам дају сигурност, да је зимска битка, маколико она била по губитцима делимично тешка и за нас, ипак довела корак ближе *изједначењу обостране бројне јачине.* Та надмоћност непријатеља у људским масама, и делимично у борбеним оруђима непријатеља, било је оно што нам је спречавало очигледну превагу. Отпадне ли та сметња, много шта ће се од самог себе манифестовати.

За Совјете погрешке њихове зимске офанзиве постале су, предмет велике главобоље. Исто онако као некадашња царистичка Русија, и бољшевичка држава веровала је у природно чудо, рата године 1812.

Тројство: огроман простор, руска зима и неисцрпно богатство људског материјала, требали су да буду меродавни и за садашњи рат, као и за постављене циљеве. За време почетног успешног напредовања совјетских армија, непријатељ је поверовао, да су му та средства и у овом рату наклоњена. Данас мисле другојачије.

Огромни руски простор ако је можда сметао, као и зима својом оштрином, она је исто толико шкодила и бољшевицима. Што се тиче богатства у људству, и ту је зимска битка показала, да се и ту мора повући граница, преко које се не сме ићи, ако се не жели да исквари читава нација.

Све то указује на слом совјетског ратног плана, заснован у класичном смислу 1812 године, и то по други пут. Нису се поновили услови, који су били довели до уништења „велике армије" корзиканског освајача. Да би се то поновило, требало је мањи противника, који би изашао у сусрет московској стратегији зимског рата, „противник без еластичности одлука, који би сео у кола и возио против свих природних препрека", како је то некад рекао Клаузевиц.

Пошто су потребне претпоставке отпале, није било простора за понављање догађаја из зимског рата године 1812. То су доказала два зимска похода, 1941 и 1942, и обе ратне зиме које леже иза нас.

И ми смо морали учити, да би дошли до данашњих сазнања. Али оно што смо сазнали, то је можда најбитније од позитивних сазнања овог зимског похода. Ми знамо данас, да рат против овог противника не само да подлеже законима изванредних прилика у источном простору, ми знамо још много више. Научили смо да водимо рачуна о овим законима, и да се по потреби и сами њима служимо. Постало нам је јасно, да један овакав рат захтева потпуну снагу целог народа, искључиво уперену на циљ крајње победе.

Није никаква случајност, да је час увођења тоталног рата у Немачкој пао баш у мутне дане, на почетку 1943 године.

Ми не тврдимо, да су догађаји ушли у своју завршну фазу. Али смо уверени у оно што су нам догађаји прошле зиме показали, а то је: да нам и према овом најљућем непријатељу не изостаје успех, када му се, са одмереном смелошћу супротставе отпорност и пожртвованост.

Бољшевизам и религија

Марксизам као социјално-економска идеологија, непријатељ је сваке религије. Он није само против њене спољне форме, црквене организације, него на првом месту у основи пориче суштину религије, веру у Бога. Марксизам као филозофска доктрина, која полази од интегралног дијалектичког материјализма, који без дискусије одбацује идеалистичко начело у еволуцији стваралаштва кроз историју, не може а да не буде у основи у супротности са религијом, као идејом чија је мисао водиља управо тај идеализам. Кулминација ове супротности долази до изражаја у пароли „Религија је опиум за народ".

Зато је свака религија, а нарочито хришћанска, најопаснији противник марксизма. Зато марксизам као доктрина сматра религију доктрином која може да га уништи. Отуда борба коју комунизам води са религијом, борба до истребљења. Бољшевици су преко својих претставника признали, отворено и без увијања, да је уништење религије основни задатак бољшевичког програма. Довољно је само потсетити на речи једног од идеолога комунизма, Бухарина: „Вера у Бога, каже он, јесте одблесак гнусних земаљских односа". Стаљин је у више наврата такође оштро нападао цркву и веру сматрао као великог непријатеља комунизма. Чувена је његова изрека да је „његова вера комунизам". Вођ и оснивач бољшевизма такође је много писао и говорио против вере. Љењин је писао Горкому у новембру 1913 године: — „Свака помисао на Бога већ је убиство. Бог је одвратан леш, па ма и добро опрани и очешљани, као што је ваш".

Али званичан став бољшевизма према религији, а тиме и оправданост и разлог борбе с њом, можда је најбоље изнео први комесар за народну просвету у Совјетском савезу, Луначарски, када је изјавио: „Ми мрзимо хришћане и мрзимо уопште хришћанство, јер хришћани проповедају љубав и милосрђе према ближњима, што се противи начелима бољшевизма". И заиста, у овоме је цела суштина борбе коју бољшевизам води против религије. Они се међусобно искључују. Јер, религиозно васпитан човек носи у себи освештана начела и правила о моралу, која сматра као откровење божанске силе и зато су она за њега непромењива. Супротно овоме, за марксисту морал је релативан. Бог не постоји, него само вечна материја, која се мења и чије промене одређују живот како природе, тако и човека. Сав свет, и органски и неорганski, потиче од једне те исте врсте, дакле једног истог је порекла. Разни облици добили су свој изглед само еволутивним путем, путем поступне промене кроз које је врста у свом развитку прошла. Пошто, дакле, све зависи од материјалних услова, то је и сазнање човека, кад је човек до њега дошао, материјалне природе. А будући да је и морал духовно сазнање човека, то је и он такође продукт материје. Материја је дакле основа свега и за све. Она је пак подређена, као што смо рекли, сталној промени. Према томе, када се основа мења, мењају се, природно, и сви њени продукти, као што је нпр. морал, као и уопште сви правни, политички, религиозни, уметнички и други појмови, који уствари нису ништа друго, до „надградња", како их марксистичка теорија научно назива, над материјалним темељем. Другим речима, кад се промени темељ, пада и градња над њим, па се подиже нова.

Ова, на први поглед логична теорија, неоспорно да је за многе врло примамљива. Али ако се само мало дубље размислимо о њој, видећемо да нам она не даје убедљив и задовољавајући одговор ни о циљу, ни о смислу, ни о пореклу живота на земљи. Сигурно је да слобода не може бити сам по себи главни циљ људског живота. Исто тако као и здравље, она је само средство које обезбеђује могућност живота. То потврђује сам живот. Колико је било људи у свима временима који су уживали потпуну слободу, па су ипак патили или чак и вршили самоубиство, јер нису имали идеала. Кад пак та иста теорија тврди да је живот процес једне и вечне материје, не каже, баш ништа друго, сем обичне фразе. Јер шта је то материја? Одакле је произишла? Ко ју је створио и у каквој намери? Пошто не признаје да га је створила нека виша сила, човековом ограниченом разуму несхватљива, онда излази да се случајно појавила. Али, ако се прими да је живот постао случајно, онда како се може говорити о неким законима и реду који регулише тај живот? И чиме се ти закони доказују? И даље тада живот има какву вредност и какав циљ? Зар има смисла да се човек бори, диже револуције, производи вредности и добра, ствара робу, што све по учењу марксизма претставља главни животни циљ човеков?

Заиста, та теорија мора сваког човека који има здрав разум, пре или после да доведе до крајњег и безизлазног песимизма, ако га уопште од ње не одврати. Најзад, када та иста теорија лаконски тврди да нема Бога, она нам опет тиме ништа не објашњава. Она покушава да нам то објасни овако: „Свет је уређен тако и све се у њему збива према таквим чврстим и непромењивим природним законима, да је мешање натприродне силе, Бога, у његов живот апсолутно непотребно". Ако је свет тако савршено створен, онда је то најбољи доказ да га је створио савршен Разум, Бог.

Када материјализам, дакле, одбацује веру, он ипак у основу своје науке ставља такве тезе, које се могу примити само вером, чак још више, *вером у чуда и чудеса.* Разлика је само у томе, што су чињенице у које верују хришћани ипак логичне и нису противне природи. Натприродне су само, али не и противприродне док су материјалистичка чудеса апсурдна и супротна и логици и природи.

Ето због чега се вера, у првом реду хришћанска, и комунизам искључују. И све то зашто? Да би се револуцијом изградио социјално-економски поредак комунизма у коме је „главна намена човека и смисао његова живота да ствара материјалне вредности и производи робу' и ништа више. — Јер чему иначе служи та упорна борба против религије, ако не остварењу баш овог и оваквог поретка? Са хришћанином то не иде, јер он носи у себи сасвим супротно гледање на свет од материјалистичког. Потребан је дакле „нов", ирелигиозан човек, ослобођен непотребног и штетног баласта религије".

Данас већ чињенице говоре да је тај интернационални атеизам, који је за прошлих двадесетпет година, не бирајући средства све чинио да Бога истргне из душе руског човека, претрпео пораз. А његов пример, пример руског човека, који је за све ово време служио као предмет за експериментацију, најбољи је, најекслатантнији. У томе лежи трагедија материјалистичког учења и његове практичне форме, комунизма. А наука Христова победиће груби бољшевички материјализам.

С. М.

ЕВРОПСКИ ПРИВРЕДНИ ПОТЕНЦИЈАЛ У ПЛАНСКОЈ САРАДЊИ

Познати немачки часопис *Zeitschrift für Politik*, у свесци од месеца марта, доноси неколико занимљивих студија, актуелних есеја и приказа из економског, политичког и научног живота савремене Европе.

Тако, у уводнику под горњим насловом, Антон Рајтингер расматра проблем Европе као политичког и привредног центра света и на основу конкретних података указује, које су све могућности њеног бољег развоја у будућности.

Још при прелому прошлог у наше столеће, Европа је, како је познато, претстављала духовну матицу и материјални центар света. Још за Бизмарковог времена говорило се о „концерту европских сила", а тај „концерат сила" опредељивао је и претстављао и целокупну политику света. Ово значење о вредности европског континента изменио је прошли светски рат. Осиромашена, разорена, упропашћена, Европа је са својих око десет милиона погинулих и преко стотину милијарди ратних дугова кренула у сусрет својој дезинтеграцији. У односу према америчком и азиском континенту, она постаје све немоћнија и, доследно, пада у све већу политичку и економску зависност од многих привредних и политичких центара у свету, да за релативно кратко време понесе обележје обичног географског појма.

Рајтингер на основу чињеница доказује да, ма да просторно најмања међу континентима (— Европа заузима четири и по милиона квадратних километара, дакле, по простору једну четвртину Северне Америке, седмину Африке и половину аустралијског континента са његових света 10 милиона становника —) ипак је неоспорно најнасељенији и најинтензивнији у привредном погледу обрађени део света.

Са становништвом од око 400 милиона душа надмашује све остале континенте, а према томе располаже и највећим људским радним потенцијалом. У производњи житарица, меса, масти, шећера, кромпира допринос Европе је јачи од северо-америчког. Тако на пример, у просеку од пет година, жетва континенталне Европе, укључивши запосednуте руске области, у односу према северо-америчком континенту изгледала би овако: за жито 150 милиона према 115 милиона т., месо 11 и по према 8 милиона тона, масти 4 према 3 и по милиона тона, шећер 7 и по милиона према 2 милиона тона и шта више и кромпир 157 према 12 милиона тона.

Исто важи у пољопривредној и сточарској производњи, тако да се мишљење о европској скучености и ограничености на овом пољу производње може да сматра застарелим и нипошто не одговара стварним чињеницама.

Да би се европски континент учинио што независнијим од осталих, писац указује на велике могућности које постоје у погледу интензивирања пољопривредне производње, нарочито у Француској, на Истоку Европе и Југоистоку.

Еманципација жена на црној берзи

Прошли месец донео је на београдској црној берзи праву еманципацију жена. Као да су одлучно решиле да и на том пољу делатности не заостану иза мушкараца.

Док се раније учешће жена на црној берзи у главном ограничавало на скупљу препродају дувана, сада су се оне уплеле у крупне шпекулације. Заиста, откад им је Управа државних монопола смањила следовање дувана упола, пред трафикама их је све мањи број. Може се рећи да се углавном своди на бившу кућну послугу и на врло мали број најокорелијих пушачица.

Жене су однеле најкрупније казне

Али, на другим пољима шпекулације жене прошлог месеца не само што су далеко превазишле досадашњи број и досадашње врсте пословања, већ су над мушкарцима однеле првенство. Неколико најкрупнијих кривица и најкрупнијих казни пале су на жене.

Највећа изречена казна, која је изнела 100.000 дин. и 30 дана затвора пала је на једну жену, бакалку **Паулину Рајковић** из Римске ул. 1, о чијем је драстичном и несоцијалном случају већ писано. Она је безочно закидала следовање својим уписаним муштеријама, па је ишла чак толико далеко, да је и деци закидала вишак следовања у пиринчу.

Другом казном од 50.000 дин. и 30 дана затвора кажњена је такође једна жена, **Иванка Арко**, трговац из Борисављевићеве ул. 50, због недозвољене продаје кромпира, пасуља и лука.

Још неколико жена ухваћено је у крупним шпекулацијама. Тако је са 15.000 дин и 15 дана затвора кажњена **Јелена Станковић**, месарка из Војводе Степе ул. 227, због говеђег меса, а са по 15.000 дин. и по 10 дана затвора **Госпава Ђајић**, домаћица из Поп Лукине ул. 26, због шницле и гулаша, и **Марија Милошевић**, домаћица из Багрдана, због текстилне робе.

Гостионичарке не заостају за гостионичарима

Већ смо раније истакли да су београдски гостионичари почели да врше многобројне шпекулације са јелом и пићем. Ни жене у тој бранши нису хтеле да заостану, и тако је кажњена са 10.000 дин. и 10 дана затвора **Зора Карабаревић**, гостионичарка из Цара Душана ул. 54, због порције јела и вина. Поред ње кажњене су мањим казнама једна гостионичарка из Цара Душана ул. 34 због ракије, једна из Поенкареове ул. 7 због паприкаша, једна из Карађорђеве ул. 21 због вина, једна из Др. Кестера ул. 2 због неистицања цена и једна са Вилиних Вода због алкохолних пића.

Млекарке су раније биле доста чести гости црноберзијанске листе. Сад, у колико се проређује млеко, у толико се проређује њихов број. Прошлог месеца кажњена је свега једна, из Доситијеве ул. 37, и то не због млека него због јабука.

Пиљарице сразмерно следују броју својих мушких колега. Тиме што се број ових на црној берзи прошлог месеца смањио, смањио се и број пиљарица. Кажњене су свега три и то због сувих шљива, лука, кромпира, јабука, свињског меса и млека.

Радници је данас доста тешко наћи за неки посао. Могу се понекад наћи на црној берзи, где се баве недозвољеном продајом и скупом препродајом. Тако је прошлог месеца кажњена једна радница из Краљице Марије ул. 10 због сендвича, једна из Босанске ул. 11 због кајзерица и једна из Краљевића Марка ул. 7 због проје.

Домаћице су се провредниле

Наше домаћице постају врло вредне. Поред домаћинства почињу да се баве и другим рентабилним пословима. Штета само што су ти послови црноберзијански, те често уроде више штетом него ли плодом. Тако су прошлог месеца кажњене једна домаћица из Ваљева због шљива ,једна из Жоржа Клемансоа ул. 29 и друга из Ђакона Авакума ул. 49 због меса, једна из Живка Давидовића ул. 33 због саламе, једна са Гундулићевог Венца 66 због проје, једна са Булевара Ослобођења 9 и друга из Гаврила Михајловића ул. 7 због бомбона.

Једна продавачица из Војводе Богдана ул. 48 кажњена је због продаје чешљева без одобрених цена.

Међу кажњенима налази се и неколико сељанки из околине Београда, које су продавале испод руке кајмак, сланину, суво месо и млеко.

Од случаја до случаја

Док се велика већина мушкараца на црној берзи бави продајом и препродајом артикала који су тако рећи саставни део њиховог редовног пословања, има и мањи број оних који раде од случаја до случаја оним што им падне шака, само да се што више заради. Међу њима има највише радника, који су дошли до погрешног закључка, да је боље шпекулисати него ли радити. Тако је прошлог месеца кажњено 13 радника због недозвољене продаје свињског меса, таса, сена, ћумура, штруделе, цигарета, семенки, бомбона, дрва квасца и препродаје биоскопских улазница. Поред тога кажњени су један фарбар и један чистач обуће.

Један приватни чиновник кажњен је због чоколаде а други због текстилне робе, један стаклобрусач због меса, један кочијаш због пилећине и један ученик због колача.

Може се рећи да су се заиста родили под несрећном звездом један продавац новина из Јатаган Мале који је кажњен због куповине саламе, један чиновник из Дринчићеве ул. због куповине намирница и један шофер из Сазонове ул. због размене робе.

Коза Бечка општинске економије на Бањици ојарила је четири јарета *(Снимак „Српски народ")*.

Обавезно уништавање штеточина

Чавке, сврake, вране и њима сличне птице, претстављају озбиљне штеточине за усеве. Због тога је Министарство пољопривреде и исхране наредило обавезну акцију уништавања ових птица на целој територији Србије. Тамањење има да се обави рушењем њихових гнезда и уништавањем јаја и младунаца, и то одмах у пролеће, после полагања јаја. Окружни начелници одредиће тренутак за почетак акције на територијама својих округа. Тада ће сваки сопственик земљишта бити дужан да на свом имању уништи гнезда, јаја, односно младунце штетних птица. На општинским и градским земљиштима ову акцију извршиће општине. Свако неизвршење наредбе биће кажњено, а уништавање гнезда извршиће се о трошку сопственика.

ПОВЕЋАЊЕ ПРОИЗВОДЊЕ АЛЕВЕ ПАПРИКЕ

У Министарству народне привреде одржана је конференција по питању обезбеђења алеве паприке за потребе становништва Србије. Конференција је утврдила да је досадашња производња алеве паприке у Србији и Банату апсолутно недовољна за подмирење наших потреба. Потребно је засејати у Србији око 850 хектара, да би се произвеле довољне количине за српско становништво. Стога је стављено у дужност планској пољопривредној производњи да обезбеди довољне површине за гајење паприке. При томе ће се нарочито помагати гајење паприке у крајевима у којима се она већ гаји и добро успева као у срезовима: лесковачком, нишком, моравском, параћинском ,алексиначком и јасеничком.

Највећи део семена већ је обезбеђен, а Главном савезу српских земљорадничких задруга стављено је у дужност да набави још око 2500 кгр. семена. Исто је тако предвиђена евентуална употреба обичних млинова и за млевење паприке у колико би се за то указала потреба.

Приплодна грла оваца и свиња

Министарство пољопривреде и исхране набавило је ових дана, у циљу унапређења овчарства и свињарства у Србији, око 500 комада оваца и око 500 свиња. Грла су уступљена по сниженој цени појединим бољим одгајивачима.

Цигаја оваца, која се одликује од осталих домаћих раса већом тежином, бољом квалоћом и већом количином вуне, показала се као добра овца за све равније и плодније крајеве у Србији. Уступањем приплодних оваца појединим одгајивачима створиће се нека врста центара за производњу приплодног материјала, који ће се даље ширити. Тиме ће се обезбедити одгајивачима већа корист од оваца, него што су имали до сада.

Набавком свиња мангалица, које су доста распрострањене у Србији, допринеће се побољшању и још већој распрострањености ове расе, која се до сада показала као најбоља за производњу масти.

Министарство пољопривреде и исхране намерава да набави још известан број оваца и свиња у Банату, које би се уступиле на употребу одгајивачима округа пожаревачког и шабачког.

Утакмица мора и ваздуха

Главни фронт рата, Источни, и даље спава. На том фронту удавила се у бољшевичкој крви и пролетњем блату зимска офанзива Совјета. Како је сада тачно установљено, Совјети су изгубили код Орела 150 хиљада војника, код Харков—Бјелгорода — 50.000, западно од Курска 50.000, у Доњецком базену 100.000, код Стаљинграда 300.000, на Кубанском мостобрану 120.000, код Ильменског језера 150.000, код Ладошког језера 25.000, у борбама на Украјини 250.000. Са губитцима на другим секторима Совјети су изгубили 1.500.000 војника убијених на бојишту. Преко 3 милиона је било рањено. Код таквих цифара с правом се поставља питање да ли може Совјетска Унија са њених 100 милиона становника да води офанзиве сличне оној зимској? Да ли има за то људе, кад је од 21 новембра 1942 до 20 марта 1943 изгубила толико војника.

У истом раздобљу Совјети су изгубили 12.000 тенкова, 3.763 авиона и неколико хиљада топова.

Тешкоће око успостављења борбене снаге црвене војске нису једине тешкоће против којих мора да се бори совјетска влада. На пример, устанак у Азарбејџану ствара велику опасност за саобраћајни пут преко Ирана, а у исто време даје и пример другим слободољубивим племенима у Совјетској Унији.

У Ирану је проглашено опсадно стање. У вези са немирима и у другим земљама Блиског Истока, све до острва Кипра, чије становништво захтева ослобођење од британске тиранije и присаједињење Грчкој држави, — може се рећи да се ствара фронт Блиског Истока: народи Блиског Истока устају против британо-америчко-совјетске окупације.

Тај нови фронт у Азији је само у зачетку. Други азиски фронт, на индуско-бурманској граници, не може никако да се опорави од „енглеске болести", рахитиса. На захтев Чан Кај Шека Енглези су прошлог децембра предузели „велику офанзиву" снагама 14 англо-индуске дивизије. Она је два месеца полако напредовала према Акиабу, борећи се против сасвим малога јапанског одреда. Акиаб није могла да заузме и зауставила се. Јапанци су послали један одред преко брда Аракан. Тај одред није могао да одржава везу са својом позадином преко дивљега терена, али он је смело ишао напред док није загрозио позадинске везе Енглеза. Онда је 8 марта почео јапански противнапад 60 километара северно од Акиаба. Једна непријатељска група је била сатрвена. 16 марта Јапанци су потукли две британске бригаде 50 километара северно од Акиаба. 25 марта прешли су на заплењеним чамцима реку Мају, затим су прешли брдо Мају и избили на обалу Бенгалског залива. Енглезима је била отсечена отступница, и остатак њихове „офанзивне војске". 6. бригада, била је ових дана уништена. Њен командант генерал Кевиндиш био је заробљен и подлегао је ранама.

Тако се бедно завршио Вавелов „бурмански поход", о коме се тако много и тако свечано писало у децембру. Сада је Вавелов заменик генерал Алан Хетли изјавио: да бурманска офанзива није била замишљена као велики офанзивни подухват, већ само као једна епизода у одбрани Индије.

Ово повлачење британског главнокомандујућег са пропагандистичких висова у понор признања британске немоћи је веома симптоматично. Оно значи да чунгкишка Кина нема шта да очекује од енглеске помоћи.

У Кини се настављају операције чишћења важних подручја од чунгкишких одреда. Од фебруара ове године наовамо било је 2.093 борбена сукоба између јапанско-нанкишких трупа и чунгкишких јединица. То нису богзна какве битке, јер је у њима погинуло свега 13.883 правих Кинеза, али сам број тих битака приказује да се јапански поход претворио у полицијске рације. Чунгкишка Кина престала је да буде ратни непријатељ, а постала је злочинац против националних интереса кинеског народа.

То се види и по томе што је велики број интелектуалаца, генерала и официра прешао са чунгкишке стране на нанкишку, прешао је на страну националне владе. Та влада је добила сада могућност да створи војску од 500.000 војника сврстаних у 42 дивизије.

Та војска ће помоћи даље операције Јапана против Чунгкинга. Тиме ће још знатно смањити терет кинеског похода. Додуше, тај терет није сада много тежак. У горепоменуте 2.093 битке Јапанци су изгубили 285 војника. Са таквим губитцима операције могу да се настављају без великог предомишљања.

И мандурски народ прелази ка још присније сарадњи са Јапаном. Посета премијера министра Тојо мандурској престоници допринела је појачању војног блока између Јапана и Мандукуа. Мандукуо је добио сада сопствени генералштаб, а с тиме и могућност развоја сопствене, суверене оружане снаге.

Тојо је говорио о блоку једне милијарде становника Источне Азије. Он је у свом говору пред провинцијским гувернерима јапанске државе нагласио да ће ова година бити најглавнија година садашњег рата и да ће судбину јапанског царства одлучити чињеница какве снаге може да стави у дејство јапански народ.

О тој снази непријатељ Јапана говори са страхопоштовањем. Тако, на пример, чунгкишки лист „Хсин-Мин-Пао" објавио је ових дана чланак у коме опомиње Британоамериканце да не потцењују јапанску снагу, јер би то била кобна и катастрофална погрешка.

Прочуо се и други глас који је говорио о истој теми. Бивши главнокомандујући холандске флоте у Источној Азији адмирал Хелфрих, који сада борави у Аустралији, дао је претставницима штампе једну веома песимистичну изјаву. Према њему, Јапанци изграђују сада један џиновски стратегиски систем, који се протеже од Рангуна, у близини Индије, до архипелага Truk, у Каролинској групи северно од Нове Гвинеје. Али тај положај неће бити за одбрамбену службу, већ напротив. Јапан се неће задовољити одбраном и биће активан и офанзивно борбен. Адмирал Хелфрих је убеђен у то да Јапанци имају довољно снага за активност и у то да Британоамериканци немају снага за такав начин ратовања. Он каже да не може бити речи о неком походу према Токиу или неком другом подухвату, јер је Јапан веома јак. И он ће бити још јачи, јер, вели адмирал Хелфрих, „време ради не за Британоамериканце, већ за Јапан."

Као једна мала илустрација том тврђењу служи чланак у „Тајмсу", који побија верзије о тобожњој исцрпљености јапанске трговачке флоте. Неозбиљна америчка пропаганда је тврдила да Јапан оскудева у пловном парку, услед ратних догађаја. „Тајмс" сматра да Јапан нема довољно тонаже, али не због ратних догађаја већ зато што изградња источно-азиског простора поставља јапанском пловном парку све огромније задатке. Али нигде се није могла приметити несташица тонаже на јапанским ратиштима у Пацифику или на Индиском океану. На пример, у луци Рабаул извиђачи су видели нагомилавање пароброда који се цене на 300.000 тона. Јапанска трговачка флота није имала готово никаквих губитака у овом рату, и зато је саобраћајна снага Јапана неоштећена.

Не би се то могло рећи за флоту јапанских непријатеља. Од почетка борбе код Соломонских острва, тј. од 7 августа 1942 године до скорашње битке код острва Флориде, која се одиграла 7 априла ове године Американци су у југозападном Пацифику изгубили 111 ратних бродова, а 43 брода су била оштећена. Потопљено је овде 37 пароброда, а 9 оштећено. Јапанци су у току истих 9 месеци изгубили 21 ратни брод, а имали су штете на 35 бродова. 15 њихових бродова је потопљено, а 17 оштећено. Дакле, Американци су изгубили 200 авиона, а Јапанци 88.

И у ваздуху однос губитака на ратишту југозападног Пацифика је неповољан по Американце. Сједињене Америчке Државе су изгубиле 1.614 авиона, док су Јапанци имали губитак од 485 апарата. Разумљиво је да таква слика рата у том делу света највише забрињава земље које се налазе на том ратишту. Аустралија и Нова Зеландија опет захтевају од Америке и Британије што већу помоћ. Нарочито буни Аустралијанце чињеница да америчке ваздушне снаге у Аустралији нису довољне за заустављање евентуалне јапанске офанзиве. А што се тиче америчких трупа, које су дошле у Аустралију, њихов квалитет не улива поверење ни највећим аустралијанским ентузијастима пријатељства са Америком.

Ко би могао да сматра америчке трупе за добру војску, када се она вежба не за борбене радње, већ за ситне гангстерске акције. Чувени амерички часопис „Лајф" објавио је ових дана низ фотографија, у којима приказује шта све морају да науче амерички војници када се упознавају са „ратном вештином". Илустрације приказују начин како треба распорити трбух непријатељског војника оштром камом, како га треба угушити клавирском жицом или како треба, скочивши на леђа, коленом му преломити кичму.

Пре 150 година један 'војсковођа „дивље Европе", генерал Суворов је учио: — Војник није разбојник. Сада „најцивилизованија земља света" Северна Америка претвара своје војнике у разбојнике. То неће помоћи Американцима да добију рат.

Ово постаје очигледно чак и за паметније људе у британоамеричком табору. Сада је председник аустралиске владе Кертин изјавио да је пацифичко ратиште — ратиште пропуштених америчких могућности. Оно што је пропуштено у рату не може да се надокнади. Американци су изгубили рат на Пацифику.

Британоамериканци су изгубили рат на Атлантику. То се види из писања лорда Уинстера, који је ових дана објавио један веома оштар чланак у енглеској штампи. Он напада британски адмиралитет, што је почео рат у оптимистичком уверењу да под морничка опасност не може бити исто тако велика као у претходном рату. Међутим, подморничка опасност укочила је све стратегиске покрете Британске империје и претворила њену стратегију у тактику борбе против подморница. У тој борби Енглеска је, према мишљењу лорда Уинстера, доживела најтеже поразе. Лорд предвиђа у току наредних шест месеци неверватно тешка искушења, јер ће Британија морати да и даље под носи последице грешака адмиралитета које је та институција правила у претходним годинама рата.

О значају подморничког рата адмирал Редер рекао је пре неки дан: „Подморнице цепају нерве Британије на океанском простору". Пошто немају снаге, ни могућности, да зауставе Деницову офанзиву подморницама, Британоамериканци покушавају да се реванширају ваздушном офанзивом, против италијанских, немачких, француских, белгиских и холандских градова и села.

Са великим гнушањем прати културан свет развој британоамеричке терористичке делатности против земаља које су се борile на њиховој страни почетком овога рата. Белгија је у борбама 1940 године изгубила 7.000 војника. У британоамеричком нападу на Анверс она је изгубила 2.000 војника. То је британско-америчка „захвалност" за жртвовање тих 7.000 Белгијанаца, који су својим животима дали могућност да се бар један део Енглеза укрца у бродове код Денкерка.

Ова британоамеричка ваздушна офанзива пропраћена је огромном рекламом. Говорило се да је у Есену до темеља уништено 100% Крупових фабричких постројења. Међутим, британски министар ваздухопловства Синклер је ових дана признао да је уништено свега 15% тих постројења. У ствари није ни толико, јер је ваздушна одбрана Есена невероватно јака. Не помаже непријатељу ни покушај летења на огромној висини. Ових дана су немачки ловци ступили у борбу против Британоамериканаца на висини од 9.000 метара и оборили су већи број тешких бомбардера и 5 Спитфајера.

Министар Гебелс је у свом говору у Есену карактерисао суштину садашње фазе рата. Британоамериканци нападају из ваздуха и постизавају извесан материјалан и моралан успех, јер се последице напада осећају одмах. Немци нападају непријатеља на морима, али резултат тих напада становништво Британије не примећује одмах, већ га осећа доцније, осећа га у смањењу следовања и у поразима британо-америчке војске. Међутим, последице подморничке офанзиве су много значајније него последице ваздушних напада. И зато немачки народ подноси жртве у потпуном убеђењу да ће подморничке акције сломити снагу и дух непријатеља, а да непријатељска ваздушна акција неће пољуљати дух Немачке.

Штавише, Немачка је добила сада огромно духовно појачање: народи Француске, Белгије и Холандије, увијени у црни вео због британоамеричких напада на њихову територију, солидаришу се са немачким народом у његовој борби против непријатеља Европе. Та солидарност обезбеђује победу Европе, победу Тројног Пакта.

М. Војновић

У СЕВЕРНИМ МОЧВАРАМА И У ЈУЖНОЈ ПУСТИЊИ - УВЕК ИСТИ

Имали смо прилике да разговарамо са два немачка војника. Један је дошао са југа, из страшне афричке пустиње. Други је дошао са севера, из страшних мочвара покривених шумама. Један — из жутог пакла, други — из зеленог пакла.

Један прича о бескрајности пустиње, о пределима где се човек губи, јер се не може оријентисати у једнообразном, једноставном пејзажу, састављеном од песка и камења. Други прича о непрегледним шумама, у којима човека чека опасност на сваком кораку, јер скоро не постоји копно, већ само баруштине без дна, у којима тону људи, и стока, и машине. У тим баруштинама тону и друмови, који се постепено спуштају под воду и нестају.

Један прича о страшној жези по дану и о несносној хладноћи по ноћи, о океану песка, где човек не може наћи воде. Други говори о неподношљивој запари у мочварским шумама, пуним милијарда мушица, о страшном смраду те воде, о летњој врућини и о мразу преко 30 степени у зимским месецима.

Један прича о непријатељу, о војницима Индусима, Пољацима, Југословенима, Чесима, деголовцима, жиродовцима, Американцима, њути само о Енглезима, јер их нема на фронту. Прича о тешким борбама, о надмоћности немачких најмодернијих тенкова „Тигар", о „штукама" и о немачкој артилерији са којом се не може такмичити ниједна артилерија Ајзенхауерове шарене војске.

Два војника са два посве различита ратишта, са два различита света, али су једнаки. Једнаки у свом сазнању да се боре не само за спас своје отаџбине, већ и за добро целе Европе. Једнаки су у војничкој свести која их води кроз најогорченије борбе против непријатеља и против елемената, а која их одушевљава на највеће подвиге.

То су речи војника који су се одликовали на бојном пољу и који су добили највећа одликовања за своје јунаштво. Они су нам причали о свим доживљајима својих трупа, само нису ништа рекли о себи, о својим подвизима. Они су величанствени и у својим подвизима и у својој скромности.

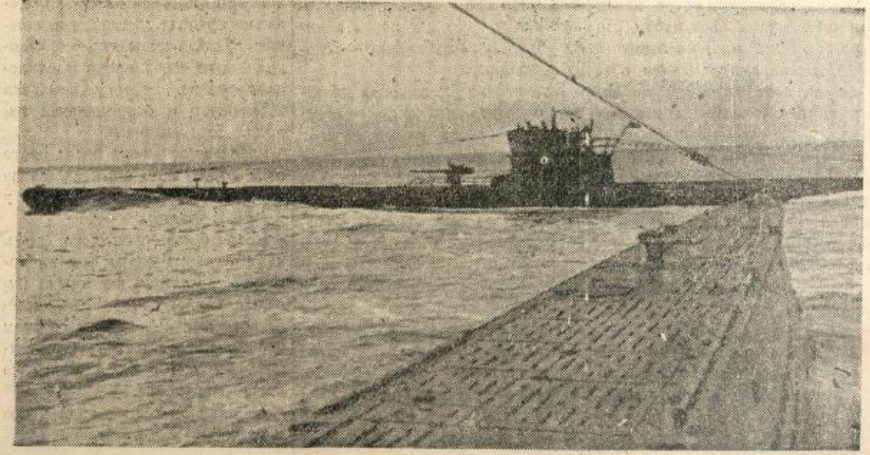

Страх и трепет Атлантика

(Foto: Belgrader Bildagentur)

Како је постала Аграрна банка

Зеленаштво и наше село

Једно од најтежих економских зала у послератним привредним приликама, које су и саме биле иначе нездраве, јесте зеленаштво, лихварство. Поремећаји у привредном животу нашег народа, који су дошли са ратом, спремили су и приуготовили су земљиште за ову велику злоупотребу и недопуштено користољубље у кредитним односима. Требало је и остало је само то, да држава као политичка организована заједница не пружи лек противу тога, не уведе превентиве, и не пропише санкцију за деликте ове врсте, па да се ова отровна биљка бујно развије и ухвати дубоког корена са својим сисалицама и пипцима у народном телу.

То нежељено стање баш је и наступило. И, зеленаштво у свима својим облицима и видовима развило се и завладало. Нарочито и особито оно је после рата пленило као најбољу жртву наше опустошено и необновљено село и нашег простодушног сељака.

Ту, у селу, појавили су се и први облици зеленаштва, одакле му је и име дошло (давање зајмова на још недорастао и незрео зелен усев, често чак још и несађен).

Али под тим појмом не разуме се данас само давање зајма на зелен усев, већ давања зајма, кредита у опште под несразмерно великим интересом — камата.

Најчешћи је облик зеленаштва давање жита за храну оскудној сиротињи под условом, да се после жетве врати у двогубој количини. Поред тога један се део узима у надницама, у раду, а све се осигурава меницом без датума, при чему врло често и двоструком меницом!

Слично нешто чини се и са обавезама за другу робу, за стоку и томе подобно.

Но најобичнији и најтипичнији начин зеленаштва, онај управо најтежи и најгори јесте зеленаштво у претераном интересу на позајмљени новац по меници. Ситне мале банке у провинцији наплаћују далеко већи интерес од 12 и 14%, — оне солидније и боље обично 24% без тзв. „провизије" и других трошкова, а оне несолидне 36—40, 50% без „провизије и других додатака. А кад се каже, да у банци „нема новаца" онда се иде главном члану управе, односно оном који има највећи број акција, па се добије готов новац али под „малим" интересом сто пара (тј. 50 п. дин.) на банку (5 дин.) месечно, што износи 60% годишње или још чешће по динар на банку или 120% годишње.

Како се сматра да меница није увек довољно осигурање за овај сељачки дуг, јер је било спорно да ли је меница допуштени облик за сељачко задуживање (пошто јој је првобитна намена за трговачке послове), то се узимају негде дупле менице без рока и претварају се у документа довољна за кривичну одговорност дужника. То се постиже тиме, што се дужник принуди, да лично сам потпише писмене жиранте без њиховог одобрења! Тако испада да је осигурач два пута увеличани дуг, у који је и интерес унесен унапред, јер је дужник свестан, да ће за фалсификат ићи у апс, ако ту такву меницу пусти на протест суду.

Велико интересовање за решење питања пољопривредног кредита сељачког изазвало је у прошлој години једну врло велику агитацију чак по неки пут и несолидну са разним предлозима, на које се у суштини није тако озбиљно мислило.

Та акција изазвала је једну реакцију у питању и оног дотадањег сељачког кредита на менице. То је имало за последицу, да је сељаку у банкама ускраћиван и дотадањи кредит, онакав какав је.

То опет дало је повода зеленашима, да сем менице за дуг узму и непокретност, земљу било у тзв. рем, у рем до исплате дуга, било да се изврши чак и пренос тапије на повериоца до исплате.

Зеленаши су стекли велику способност у изигравању закона Томе они нису штедели ни § 471. грађ. суд. поступка који је, осигуравајући сељаку 5 плуга земље био још једини чувар нашег села од бескућништва. Да би се овај параграф изиграо обично се вршила трампа, где је дужник за бољу земљу добијао исто толику или чак и већу површину горе, лошије земље. Или се и тих последњих пет плуга одузимало од дужника под видом закупа, кирије за дуже време од 24 године.

Са злоупотребама зеленаши нису имали граница. Они су насрнули и на имања малолетника, које су трампом лишавали добре очевине.

•

Зеленаштво је овако почело да црпи сву економску снагу сељака, да он на напредак своје куће и унапређење његовог газдовања не може ни да помисли. Јер све што привреди односи зеленаш. Он тако живи и ради за интерес и камату зеленашку. Он је вечити дужник и економски роб зеленаша. Остајући поступно и без земље — имања, постаје бескућник, пролетер, паупер, несрећник.

Природно је да овакав његов економски положај нагриза и његову душу и срце па чак и његов урођени осећај родољубља. Пробој солунског фронта са великим фанатизмом наше храбре војске имао је порекло и у тој срећној чињеници, да је сељак имао своју земљу, макар она била и само пет плуга велика. Имао је своју кућицу — своју слободицу.

Зеленаштво је дакле филоксера, паразит који исцрпљује економску снагу нашег сеоског народа и црв који стварањем бескућништва подгриза и стабло наше државе.

•

Настаје питање шта је ефикасније: да ли мере директно противу зеленаштва као таквог или поправком, стварањем солидног кредита сељачком народу.

Изгледа, да је на зеленаштво као једно велико друштвено зло потребно применити и једну и другу меру. Али је несумњиво да је јаче средство у сузбијању зеленаштва откланање узрока него кажњавање. Другим речима: место казне зеленашу, потребно је дати повољан кредит сељаку.

У тој најтежој дилеми и кризи економској дошла је иницијатива за Привилеговану аграрну банку, која има да пружи јевтин и повољан кредит сељаку и да му омогући да обиће и избегне зеленашке понуде и канџе.

Привилегована аграрна банка дошла је, да без дугачких програма стварно помогне сеоском народу и раскине ропске ланце економски подјармљеном задуженом а често и презаduженом сељаку.

Оснивање ове банке претставља један веома знаменити догађај и једну нову епоху у животу нашег народа. Она је дошла да помогне баш у дванаестом часу, онда кад је наступао ропац...

И она ће помоћи, уверен сам, сем ако не буду кредити недовољни, а процедура око добијања кредита много бирократска Основа је, у колико се види, добра.

Нарочито повољно примљено је у пројекту допуштење да и раније Земљорадничке задруге свију облика ступају у сарадњу са овом новом огромном кредитном установом.

Да би међутим нови кредити могли да ликвидирају старе зеленаше и дугове сељачке, потребно је да они послуже у првом реду овом циљу. Нарочито и особено ваљало би повести акцију противу задуживања на луксуз, јер, на жалост, у много случајева дугови су прављени ради свилених чарапа и свилених гајтана. Не би нико могао имати ништа противу лепшег па чак ни луксузнијег облачења нашег сеоског света, али ако се то чини дугом и то несолидним, мора се против тога устати свим силама.

Аграрна банка мора водити и контролу дужника као и о обиму и врсти њиховог задужења, јер није редак случај, да се неки задужују ради подизања великих зграда несразмерно скупо цењених и великих према имовини.

Али акција ове врсте припада, по природи самог посла, организацијама преко којих се кредит и дели, то су Земљорадничке задруге.

Ту, у том послу, пропаганди штедње и разумног задужења, имају Земљорадничке задруге да докажу и покажу да су дорасле њиховој културној мисији.

Њихов рад у народу на економском просвећивању уз довољне кредите за раздужење нашег презаduженог сељака, створиће ново боље стање и отклониће услове, који су помагали зеленаштво и осиромашење народа.

Казне за зеленаше после овога неће доћи ни до примене, ма да их треба прописати и увести у најтежој форми.

Ново боље економско доба, коме Аграрна банка има да послужи као главни фактор, са циљем потпуног ослобођења од зеленаштва, донеће собом сеоском народу пораст његове привредне моћи, његов бољи живот са више благостања.

А, живи ли сељак, онда и цео свет добро живи.

Др. Милош Радосављевић

„Наше село" 1929

Околина Београда претвара се у плодан повртњак

Живот Београда добија сасвим нову оријентацију, а град, нарочито његова околина, сасвим нову физиономију.

Ма да је наша земља готово искључиво пољопривредна, ретко се који београђанин раније занимао пољопривредом, па чак ни толико, колико је редовно и уобичајено у осталим великим градовима земаља које нису пољопривредне. У тим западним градовима врло често, уместо ружних и прљавих периферија, постоје читави квартови лепих и чистих малих кућица, окружених баштицама, у којима становници града проводе по неколико часова дневно обрађујући из задовољства и због своје физичке хигијене парченце сопствене земље.

Београд свега тога није имао.

Данас је то друкчије. Београђани, поучени искуством, опет се враћају земљи, најбољој хранитељици. Чак у самом граду, на сваком слободном земљишту, између блокова кућа, становници Београда сами обрађују земљу, а око Београда ничу све нови и нови обрађени повртњаци, који ће великим делом обезбедити будућу исхрану.

Београдска општина највише чини да би њени грађани сами извукли из земље све оне многобројне плодове које нам она благородно пружа. Преко своје Управе за градску економију и вртове и преко Пољопривредног радног одбора, Београдска општина је на путу да од целе непосредне околине Београда створи један огроман и угледан повртњак, који ће бити у стању да задовољи све потребе града у поврћу, тој важној, а данас у несташици меса основној животној намирници.

У том циљу извршено је недавно, између осталог, припајање Жаркова атару Београдске општине. Другим речима, досадашње село Жарково постало је предграђе Београда. Тренутно Жарково није променило своју физиономију, са својих 600 сеоских кућа и око 4.000 становника. Једино је Жарковачка општина постала Одељак Београдске општине. Али, несумњиво је да ће Жарково убрзо промемити свој изглед, јер ће постати ужим центром једног огромног повртњака од неколико хиљада хектара, који ће обилно снабдевати Београд свима повртарским производима.

Београдска општина добила је 600 хектара земљишта у Макишу, што ће бити искоришћено ове сезоне, јер 200 хектара Општина већ обрађује у својој режији, са 400 радника, а остало је уступљено у обради разним установама и приватним лицима. Земљиште које је приватна сопственост обрађују сами сопственици.

Захваљујући овогодишњем повољном пролећном времену, без поплава и претераних киша, у Макишу је добијено 2.200 хектара обрадивог земљишта. У будуће то земљиште биће обезбеђено од воде помоћу пумпи.

Заузимањем и схватањем Београдске општине несумњиво је да ће и Жарково много добити припајањем Београду. Тачно је да је то доста богато село, са великим бројем лепих зиданих кућа, које по свом унутрашњем уређењу, удобности и чистоћи не заостају, па чак и превазилазе многе зграде уже београдске периферије. То своје добро стање Жарково је до сада заснивало на млекарству. На пољу сточарства жарковчани су се у главном посветили гајењу музне стоке, а близина града обезбеђивала им је добро и сигурно уновчавање њихових производа.

У осталим гранама пољопривреде видимо исту појаву као у многим другим нашим местима и крајевима, а то је недостатак планске производње и нерационално искоришћавање земљишта. На жарковачким њивама гајила се у главном пшеница и кукуруз, уместо поврћа за исхрану великог града и пиће за исхрану сопствене стоке.

Последице тога су данас доста тешке, јер се број стоке знатно смањио, а преостала грла, слабо храњена, једва успевају да дају минималне количине млека. Поред тога нема уређаја за силирање сточне хране, па ни довољно сецкалица, а просторије за стоку су примитивне, нехигијенске и неуређене. Ове године Жарковчани се већ полако спремају и велики број домаћина набавља семе сточне репе.

Разумевање које за све те проблеме показује управа Београдске општине даје основа уверењу, да ће се за кратко време питање пољопривредне производње у Жаркову рационализирати и знатно побољшати, од чега ће имати велике користи само Жарково, а исто тако и Београд, као најближи и искључиви потрошач жарковачких пољопривредних производа.

И на остале периферијске крајеве Београда широко се протегла делатност Београдске општине на пољу пољске привреде. Пространо Бањичко брдо, које је некад било пуста лединa и војничко вежбалиште, данас се претвара такође у велики повртњак од 32 хектара, на коме се већ сеје и сади најразноврсније поврће. Општински расадник на Вождовцу у погледу расада задовољава општинске потребе, а поред тога знатне количине разног повртарског расада биће стављене на расположење грађанству.

Земљиште на Ади Циганлији, око 40 хектара, такође се искоришћава за ливадске траве и сено.

Аналфабетски течајеви у нашим селима

Неписмене сеоске девојке — њих двадесет и пет — похађале су и са успехом завршиле петомесечни аналфабетски течај, одржан школске 1942/43 године при Народној основној школи у селу Жабару, Срез поцерски, Округ шабачки. Наставник течаја била је г-ца Милица Д. Поповић, учитељица. Слика претставља девојачку народну ношњу из тога краја, која је постојала у времену пре балканских ратова, а која је сада нажалост готово потпуно нишчезла, те се може рећи видети и то обично само на извесним народним приредбама, свечаностима и сликама. (Архив: „Српски народ")

Ђубрење воћака

Да би воће добро, редовно и обилно родило, неопходно је потребно да се врши и редовно ђубрење воћака, које је наш пољопривредник до сада веома запостављао, ма да је воћарство и раније претстављало једну од најрентабилнијих грана пољске привреде. Ђубрење воћњака је у толико лакше што се врши првенствено стајским ђубретом, то јест оним којим пољопривредник може данас у свако доба располагати.

Ђубрење воћњака врши се само потпуно угорелим стајским ђубретом. Најбоље је за лаке и топле земље говеђе ђубриво, за хладне и влажне коњско, а за суве и топле свињско. Мешано ђубре је пак погодно за сваку врсту земљишта. Исто је тако добра и осока разблажена са 2 дела воде, а свима воћкама нарочито прија ђубрење компостом. Јагодастом воћу највише користи људски измет помешан са плевом или дрвеним струготинама.

Креч је неопходан сваком, а нарочито коштичавом воћу, и њега мора бити у земљи бар 1 до 2% да би воће могло напредовати и доносити плод.

У оскудици стајског ђубрета може се на подесним местима вршити тако звано зелено ђубрење сејањем по воћњаку трава богатих азотом, као што су махунасте биљке, које се заору плитко пошто порасту око 5 сантиметара. Ђубрење кречом такође је врло потребно растурањем од 1.000 до 1.500 кгр. креча на један хектар.

Храњиве састојке из земље упијају најситније жилице, које се налазе на ивицама корена. Због тога ђубрење не треба вршити уз само стабло, већ отприлике на један и по метар растојања у кругу, испод ивице круне.

Има више начина за ђубрење воћака. Најједноставнији је растурање стајског ђубрета по целој површини воћњака, који се затим заоре. Ђубрење се врши у јесен, преко зиме и у пролеће.

Ђубрење под мотику врши се посипањем ђубрива око дрвета у кругу, у обиму круне, па се затим плитко прекопа и затрпа.

За ђубрење у бразде ископају се око дрвета у обиму круне јаркови дубоки од 10 до 20 сантиметара, у ширини ашова, и у њих се ђубре закопа.

За ђубрење течним ђубривом, осоком и људским изметом, ископа се више рупа око пола метра дубоких у обиму круне, у које се сипа течно ђубре, по 2 до 3 литра на квадратни метар земљишта. На песковитом или добро окопаном земљишту довољно је разлити течно ђубре у обиму круне, пошто ће сама земља да га упије.

Лаке, растресите, шљунковите и камените земље треба ђубрити у пролеће, а воћке које добро понесу добро је ђубрити још један до два пута, у мају и јуну.

ЗА УСПЕХ ВАШЕГ ПОВРТЊАКА

За добар успех поврћа и принос повртњака креч је један од најважнијих састојака, јер претставља основну храну повртарских биљака. Пошто је сваком пољопривреднику немогуће да располаже кречним земљиштем за повртњак, а пошто с друге стране биљке у току узраста исцрпљују у великој мери креч из земље, кречење повртњака постаје неопходно ако желимо да добијемо од њега онај највећи принос, који у данашње време треба да постигнемо у интересу народне исхране.

Примера ради навешћемо, да у току свог узраста кромпир, засађен на површини од 100 квадратних метара, утроши 9 и по килограма креча, бели купус око 4 кгр. и четврт, црвени купус око 3 кгр., пасуљ према сортама од 700 грама до 1 кгр. и 280 грама. Ако биљке немају довољно креча њихов развитак биће у толико гори, а принос све слабији, готово никакав. Док ће многи то приписивати временским приликама, било суши или влази, у ствари кривица ће бити до недовољне количине креча у земљишту.

Просечна потрошња креча у повртњаку рачуна се на 6 кгр. за један ар. Према томе очигледно је да и земљиште које је по својим природним особинама кречно, после дужег гајења поврћа на истој површини може да изгуби креч и да се испусти, у ком је случају додавање креча такође неопходно.

Креч не само што је непосредно потребан повртарским биљкама, већ он поправља уопште и подиже особине земљишта. Креч помаже растварању у земљи хране која се тешко раствара, неутрализује киселине, помаже стварању угљене киселине и азотних соли. А остала ђубрива у заједници са кречом дају најбоље резултате.

Креч треба растурити по земљи у јесен или зиму, а најдоцније почетком пролећа, пре заоравања, или прекопавања. Ако кречење не може да се обави сваке године, онда је потребно бар сваке друге, а неопходно је да се врши сваке треће године.

Пикирање и сађење расада

Има поврћа које се одмах сеје на стално место, на земљишту где ће се усев произвести до сазревања, као на пример кромпир, пасуљ и др. За већи део поврћа треба прво произвести расад, па га пресадити на стално место, а извесне врсте поврћа траже још и пикирање, то јест једно или више пресађивања пре коначног сађења на стално место. У колико се пресађивање и сађење боље и правилније изведу, у толико ће дотично поврће дати бољи принос.

За вршење пикирања у отвореним лејама треба бирати облачан дан, или га обавити увече, да се услед сунчане топлине расад не би осушио. Расад у леји претходно залије, као и место где ће биљке да се пресаде.

Пикирање треба да се врши што раније, чим време дозволи, кад младе биљке добију 2 до 3 листића, а то је отприлике 3 до 7 дана пошто никну.

Расад се вади из земље. Одатле се преноси у сандуцима до места за пикирање. Садиљком се у земљи избуши рупа за сваку биљку и спушта се у њу све до лишћа, пошто се претходно скрати сржна жила. Око биљке земља се добро сабије. Растојање између биљака треба да буде редовно 6 до 8 сантиметара, а нешто веће, највише до 10 сантиметара, за патлицан, лук и краставац.

Пикиране биљке добро се залију, да би се земља што боље уз њих приљубила.

Могу се вршити и два до три пикирања, између којих треба да прође 10 до 15 дана.

Сађење на стално место врши се кад биљке одрасту. И за овај рад треба бирати облачан дан, или обавити га увече, а најбоље пред кишу, у колико је то могуће. Пре спуштања у земљу врло је добро да се корен и жиле уквасе у раствору свежег говеђег ђубрета, глине и воде, јер ће се боље примити. Корен и жиле треба орезати, а исто тако и лишће ако се сувише развило. Сађење се врши дубоко, чак до доњег лишћа. За бушење рупа употребљава се садиљка, а у влажној земљи може да се врши и прстом. Око засађене биљке земљу добро приљубити, а затим обилно залити и по могућству посути сувом земљом, да би се влага што боље сачувала.

Велике штеточине повртњака

Повртњаци често много страдају од роваца, или мрмака. То је мала животињица дугачка свега 2 до 2 и по сантиметра, која готово цео живот проводи под земљом, у подземним гнездима и ходницима изривеним отприлике на 10 сантиметара дубине. При томе ровац подгриза или пресеца нежније биљно корење, а веће или кртоласто корење, као код кромпира, цвекле, мркве, першуна и тако даље буши и нагриза. Штете за повртњаке могу бити веома велике.

Ровац је мрка с доње стране и по крилима жућкаста буба. Земљу рије предњим ногама, које су врло снажне и проширене као лопатице. Највише се појављује у влажним, ђубровитим, хумусним и лакшим земљиштима. Једна женка снесе од 200 до 300 комада јаја, из којих се за 2 до 3 недеље излегу млади ровци и убрзо крену у своје штетне подземне походе.

Борбу противу роваца треба предузети одмах чим се појаве и то сретствима предострожности и непосредно.

Пошто ровци највише воле да се задржавају у ђубрету, треба на првом месту уклонити ђубриште из близине повртњака.

Ровци не трпе јаке и загушљиве мирисе. Због тога је добро на улазима у ровове палити сумпор или катран. Могу да се проналазе и ходници, да се пресеку јамама и укопају лонци у које ће ровци упадати. Исто тако могу се у ходнике сипати извесне количине петролеума и машинског уља, па затим већа количина воде. Од уља и петролеума ровци ће напустити ходнике и побећи. При том их треба хватати и уништавати. Најзад, врло је добро копати дуж ходника док се не нађе на гнезда, па их уништити заједно са јајима и младим ровцима.

Спанаћ и зеље у пролеће

После дугих зимских месеци проведених без свежег поврћа, свако рано зелено поврће претставља праву благодет за тржиште и благотворно утиче на организам. Стога сваки повртар треба да се потруди, како би што раније изнео на тржиште зељасте повртарске биљке које брзо и рано сазревају за потрошњу. То су на првом месту спанаћ и зеље.

Спанаћ претставља нарочито добру и здраву храну са великом садржином гвожђа. Пореклом је из Азије, а у Европу су га пренели пре 4 века Арапи, код којих је сматран краљем поврћа. Име спанаћ потекло је од арапског назива „есбанаш", а задржано је код свих европских народа.

Код нас искусни повртар може да производи спанаћ преко целе године избором погодних сорти и заштитних мера у току лета и зиме. За рану пролећну производњу сеју се летње сорте спанаћа у пролеће, у априлу месецу. После тога може да се сеје за летњу производњу по двапут месечно, све до септембра. Усев ниче за 6 дана, а стасава за бербу после месец дана.

Спанаћ успева на сваком плодном баштенском земљишту. Непосредно ђубрење му прија, али боље је претходно ђубрење, да не би повукао непријатан мирис.

Може да се сеје омашке, али је боље на редове. У првом случају иде пола кил грама семена на један ар, а у другом око 250 грама. Семе треба загрбуљати и увећати. Пикирање је корисно.

Влага спанаћу прија, те је заливање веома корисно, али тако да се земља залива а не биљка, и да се обавља ујутро или увече.

Познији, летњи спанаћ треба бранити од јаког сунца помоћу асура или плетера пободених на копља, или га садити поред густо посејаних високих биљки, као што су кукуруз, сунцокрет, конопља, сирак и друге.

Као међуусев може се добро гајити између усева који доцније стасавају, као патлицан, купус, карфиол и тако даље, а кад се сеје и на њивама заједно са пшеницом.

Питомо зеље такође стасава рано у пролеће. Сеје се од априла до јуна. Ниче за 4 до 5 дана. Да би се добио расад за један ар земље треба посејати 20 грама семена на два квадратна метра површине ,а може и да се сеје одмах на стално место, по 50 грама семена на један ар.

Црви у трешњама

Један велики непријатељ наших трешања, тог укусног и раног воћа, појављује се обично почетком априла, да би се затим задржао све до јуна, наносећи трешњевим плодовима огромне штете. То је мала трешњева мува, дугачка свега 4 до 5 милиметара, сјајно црне боје, са жутим пегама и сјајним крилима. Извесних година те мале штеточине претстављају праву најезду, и тада је тешко наћи трешњу која није црвљива.

Трешњеве муве слабо се крећу и већином бораве на лишћу и плодовима, најрадије са сунчане стране. Живе свега 20 до 30 дана, а за то време носе јаја у самим трешњевим плодовима, тражећи најзрелије. Мува пробуши кожицу плода и снесе у плод ситно јаје. После тога са мало желудачног сока запуши рупицу, а 5 до 6 дана доцније у привидно здравој трешњи излегне се гусеница, која почиње да се храни меснатим плодом.

Гусеница се у плоду потпуно развије за 20 до 30 дана, то јест док плод потпуно сазри. Дугачка је око 6 милиметара. Заражен зрео плод обично отпада са дрвета на земљу. Гусеница га тада буши, излази напоље, забија се у земљу и претвара у лутку, из које идуће године опет излеће мушица.

Према испитивањима наших стручњака изгледа да трешњеве муве најмање нападају ране сорте. Због тога се препоручује њихово гајење. Затим, све трешње треба обрати чим сазру и изнети их из воћњака. Са њима се износе и гусенице, те се тако спречава размножавање за идућу годину. Корисно је такође за време окопавања пустити у воћњак живину, која у земљи проналази и једе ларве.

Од вештачких сретстава за сузбијање трешњеве муве препоручују се раствори са арсеновим солима и меласом или гликозом, и то на 100 литара воде 10 кгр. меласе или гликозе, 250 до 350 грама натриумовог арсенита и по 20 грама натриумовог бората и борне киселине. У један од та два раствора уквасе се прутићи трешње и обесе у априлу месецу по један до два на свако дрво. Муве, тражећи храну, усисавају са њих отровну течност и угину.

Неки препоручују прскање воћака растворима арсенових отрова и меласом, први пут чим се муве појаве и други пут 10 до 12 дана доцније. Довољно је испрскати само неколико грана са сунчане стране. Међутим, постоји опасност да ови отрови допру и на плодове, те да изазову тровање код оних који их поједу неопране.

Најзад се препоручује и прскање воћака сваких 15 дана, по образовању плодова, раствором 2% натриумовог силиката са меласом.

Проблематика нашег драмског стварања

Поводом премијере „Оде воз“ од Д. Мишића

Ако се хтело показати да наша савремена драмска производња не пружа дела за приказивање и тиме да се оправда немар према нашим живим драмским писцима, онда је стављање на репертоар Српског народног позоришта „веселе позоришне игре“ од г. Душана Мишића потпуно успело у томе смислу. Ако одиста у фијокама Народног позоришта или код познатих и непознатих драмских писаца нема ствари од веће књижевне и позоришне вредности, онда су оправдана објашњења што за две године обновљеног рада првог српског позоришта није било премијера домаћих драма од савремених писаца. Онда је цела ствар крупнија и дубља и поставља се цео проблем нашег српског драмског стварања.

Поставља се питање да ли можда уопште нашој словенској природи недостају извесне особине духа, смисао за архитектонику, који су првенствено потребни за драмско стварање. Познато је да и код највећих словенских писаца у извесној мери недостаје способност за композицију, конструкцију дела у њиховој тежњи за продубљивањем, запостављајући или не водећи довољно рачуна о форми, о извесним неизбежним законима и нуждама разних врста књижевног стварања. Можда ту треба тражити објашњење наше доста оскудне драмске литературе, без комада, који могу стати упоредо са делима стране литературе, док смо у другим областима књижевног стварања успели да достигнемо европски домет.

Можда зато и *Горски Вијенац*, који садржи све елементе трагичности не претставља једну трагедију у позоришном смислу речи, иако је оно дело нашег најдубљег књижевног стваралаца. Можда зато и *Коштана* Боре Станковића, која би требало да буде наша најбоља драма, само је једна од најбољих наших лирских песама наше словенске и балканске драме младости и љубави. А можда зато Јован Стерија Поповић и Бранислав Нушић показали су највише смисла за драмску конструкцију, јер у њиховим венама није текла чиста српска, словенска крв, која у своме бурном младалачком хуку пресеца дах и тражи одушке у кратким, згуснутим и силовитим лирским изливима. Наравно ми само овде постављамо ова питања не усуђујући се да на њих дамо коначан одговор.

С друге стране може се овај проблем нашег драмског стварања посматрати у другој једној светлости. Можда наш друштвени развој у свом наглом току, који прескаче етапе и није још нашао своју стабилност, можда тако једно друштво не пружа потребне елементе за драмског стваралаца. Можда је потребна извесна устаљеност у наравима једнога друштва, да би се формирали типови, које ће око уметника запазити и узети за материјал свога стварања. Можда је перспектива од сто година и сувише мала да се осети и схвати смисао највеће драме нашег друштвеног развоја, нагао и неприродан прелаз из једног патријархалног, недиференцираног друштва у хаос и вртлог новога доба.

Чињеница јесте да тај моменат нашег друштвеног процеса, толико драматичан, није искоришћен, већ само донекле наговештен у извесним нашим књижевним делима. Можда наша интелигенција, школована на Западу, где је друштво било у другој фази свога развића са својим властитим проблемима, није имало очи да види велику драму нашег друштвеног збивања, кад се из задружног и патријархалног морала вртоглаво улазило у распрскавање индивидуалистичких атома. То робовање туђем духу, та копрена на очима наших стваралаца сметала им је да виде нашу стварност са својим узбудљивим сукобима, који су потресали цео народни живот, који је био упућиван у негативном смеру.

Г. г. Божа Николић и Марко Маринковић у комедији »Оде воз«

(Снимак: „Српски народ“)

Та немоћ да гледамо својим властитим очима светла нам се у сваком погледу, као што је можда и један од узрока што наша друштвена стварност није нашла свога изражаја ни на нашој позорници. Иако смо били здрави и сирови са свежим, још не извитопереним инстинктима, наши писци трудили су се, мучили су се да третирају проблеме засићене еротике једнога дотрајалога друштва које је тражило одушке у болесно психолошким суптилностима или у перверзији чула. Тако су западњачки либерализам и индивидуализам, који су упропастили друштвену и националну намену уметности, негативно деловали уопште на наш књижевни развој, а нарочито у погледу драмског стварања.

Ако се уваже ове наше напомене о могућим узроцима оваквог стања наше драмске производње, онда наша критика и наши прекори добијају један начелан карактер, који не погађају ни једну управу нити коју личност. Али остаје да се испита да ли су установе и чиниоци, одговорни за стање позоришта код нас, одиста учинили све да привуку драмске писце, да им дају потстрека у њиховом стварању и могућности да из искуства црпу способност за стварање бољих дела.

Основно педагошко правило је свакако да кад се утврде извесни недостатци, онда треба приступити њиховом кориговању и тражењу васпитних метода да се оне уклоне. Зато остаје отворено питање да ли су позвани фактори извршили ову педагошку мисију да окупе драмске ствараоце и да у сарадњи и експериментисању створе услове за бољу будућност српске драме. Напунити кућу, показати што већи биланс прихода не могу бити једини циљ једног позоришта који има пре свега високу уметничку и националну улогу и у редовним приликама, а које постаје права света мисија кад је једно друштво доживело крах и тражи путеве своје обнове и свога препорода.

Зашто на пример није остварен тај позоришни студио, који би био прави лабораторијум за експерименте наших драмских писаца, где би они на светлости рампе очигледним путем увиђали недостатке свога стварања и стицали потребно знање и вештину за сценску транспозицију драматичности, коју носе у себи.

Реагирање публике, напомене критичара, упознавање изблиза са техничким могућностима модернога позоришта и условима режије могли би имати само позитиван утицај на стваралаштво наших драмских писаца. Место кабинетске усамљености, модерно позоришно дело мора бити резултат присне сарадње писца, режисера и глумца, који заједнички доприносе успеху једнога драмског дела. Не улазећи у излагање свију сретстава који би ишли у прилог стварању бољих услова за драмску производњу, ми истичемо данас само ове моменте.

Покушали смо да овако дубље поставимо ово питање нашег драмског стварања поводом премијере *Оде воз*, претпостављајући да постоји иста добронамерност и жеља за подизањем српске драме код одговорних чинилаца за будућност српског позоришта као и код нас позоришних критичара, одбацујући одлучно сваку злонамерност или малициозност. Ради се само о једној компоненти нашег духовног и културног препорода, на чему сви морамо радити и доприносити имајући искључиво пред очима духовну величину и лепоту наше српске отаџбине. Посветили смо више редова самим питањима, који нам се намећу поводом ове последње премијере у Српском народном позоришту, јер сматрамо да су она важнија него само приказивање садржине комада и сцена његове вредности и игре глумаца.

Јако нас је забринуло стављање на репертоар ове веселе игре, која нема ни књижевне ни позоришне квалитете да оправда своју појаву на првој српској сцени. Тешко је говорити и о експериментисању, које предлажемо, јер су недостатци ове комедије и сувише велики да би оправдали њено изношење пред овакву широку публику.

То је једна бледа нушићијада, без лакоће у дијалогу и сценске рутине старога мајстора. То је скуп мање или више познатих кафанских духовитости некњижевно набацаних, често депласираних. Ту је и Нушићев воз из *Пута око света*, ту је и оно општинско дете, кога се сви одричу, ту је и његово бургијање по сваку цену без психологије карактера, без реалног приказивања једне средине.

Ту се не осећа ни мало Шабац, та метропола наших чивија са својом специфичном духовитошћу једне ситничарске загрижене чаршије, која је из свога економског благостања црпела неку надмоћност. Типови су и сувише овлаш додирнути и готово се губе у својој анонимности, док Шабац може да да много рељефније типове са својом трговачком традицијом и првим културним снобизмом код нас. Заплет који се развија због почетног неспоразума на станици није довољно оправдан и осећа се сва невештина пишчеве руке у његовом вођењу до расплета, који је и сувише натегнут и гломазан.

Мада глумачки ансамбл Народног позоришта уме често да да врло успела остваривања наше локалне средине са нашим типовима, овога пута није у тој мери успео, вероватно због слабих страна самога комада. Г. Божа Николић у улози богатог гвожђарског трговца Мике Јеченића није имао потребног достојанства и патријархалности. Г. Марко Маринковић са доста успелих момената, ипак у целини ишао је више него потребно у подвлачењу улоге. Г. Милан Поповић као младожења Рада и г. Јован Николић као кум Влада нису имали потребну убедљивост или су и сувише претеривали, као у другом чину, од кога су направили праву гротеску. Ако се не задржавамо на споредним улогама, г. Јован Гец у улози бакалина Јоце Пантића дао је од мушкараца најбољу игру.

Даме су биле боље, а нарочито игра г-ђе Ружице Текић пријатно је деловала. У погледу режије г. Милана Стојановића, која није успела да спасе комад, желимо само да приметимо да ларма и гужва на позорници не мора да значе динамичност.

М. М. Милошевић

З. СЕКУЛИЋ: ДРВОРЕЗ

60-ГОДИШЊИЦА БЕЧКОГ КЊИЖЕВНИКА

Бечки књижевник Курт Фрибергер навршио је ових дана 60-ту годину живота. Најпознатија Фрибергерова дела су: *Сиверинши сонети, Монолози у стилу барока, Баладе у стилу барока*, збирка новела *Сви путеви воде теби самом*. Осим тога је с успехом прерадио неке Коцебуове комедије. Фрибергер је одликован Рајмундовом наградом.

ИЛИРСКО НАСЕЉЕ КОД ИНСБРУКА

Студентска заједница рада семинара за историју старог века на универзитету у Инсбруку ради већ од 1939 године на ископавању једног преисторијског насеља на јужном делу Средњих планина код Инсбрука. Већ у првим годинама рада откопана је грађевина њиховог култа и једна велика дворана овог насеља која је свакако служила као место за окупљање. У непосредној близини ове грађевине за састанак и окупљање откривена је у лето 1941 године једна кућа за становање, према чијим значајним одмеравањима може да се наслути стан првака општине. Овога лета откопане су и остале просторије са врло импозантним остацима дрвеног намештаја из собе. Такође су откопане разне чиније са лепим украсима и разним предметима за свакодневну употребу. Као и већ у првим годинама ископавања откривени су и разни германски гробови из доба сеобе народа.

Постављамо сваког на своје место

Др. Никола Ђорић

Пре 40 година, трудом Нове електричне штампарије, др. Никола Ђорић издао је у Београду књигу *Косово, епопеја о боју на Косову Пољу*.

И тако, на корицама ове једносмислене књиге, пуком случајношћу нашла су се тренутно заједно два раздобља: косовска епопеја и с њом снови о одводној о успореној прошлости, и тај, ето, поменути електроводни агенс и с њим снови о доводној и убрзаној будућности; нашли су се видело и искра — етика и лирика.

Претставник модерне српске етике је др. Никола Ђорић.

* * *

„Прослави, српска вило, струнама гусала мојих,
Дела и подвиге славних мужева, јунака твојих".

Тим свечаним и успореним замахом почиње Косовска епопеја, дело о којем су похвално писали М. Мурко, М. Цар и други, али дело чијем се писцу, за смутно чудо, није хтело да дадне помена у званичној историји српске књижевности.

А дело по грани, по жанру, дело родоначелно.

Др. Никола Ђорић (1859—1913) свршио је филозофски и медицински факултет, као млад човек објављивао је стихове у *Отаџбини, Србадији, Летопису*, 1893 штампао збирку љубавних песама, па затим објављује низ балада и романса као *Тефта, Смук, Дојне на Дунаву*, да би потом дао низ драма *Сликар, Везир Абоговић, Видосава, Крика, Владислав, Краљ Угарски*.

Уз те оригиналне радове, зналичког и одмереног дара, др. Никола Ђорић превео је у стиху Расинову *Федру*, Шилерову *Јованку Орлеанку*, Гетеову *Кладвигу, Димитрија Лажног, Дебору*.

Године 1902 објавио је *Косово*, књ. I (остатак разасут по разним часописима), широко замишљена, широко изражена епопеја, с крепким језиком, валовитим ритмом, са савладаном историском и митском грађом, с визијама чија архајична свежина не уступа модерним романсираним историјама — *Косово*, усамљени, родоначелни спев — читаво мало обогаћење српског модерног стиха.

Необјављено му је дело *Зидање Скадра*.

И тако, већ сам обим књижевног рада др. Николе Ђорића опомиње на сразмере епопеског духа, нажалост израженог у потпуно неепопеска времена.

* * *

С народним песништвом блистао је и блиста непревазиђени јуначки спев, с Његошем фолклорне урвине драматског епа, па је онда из те широке рефлексивне реке, 1902 избио такозвани империјални хексаметар.

Није ствар у томе, што малени тамо неки народ на Балкану располаже таквим говорним шуморима, говорним звуковима да њихово поле мисаоно усложавање опомиње на интонације Илијаде, Енеиде; није ствар ни у томе што се и цигло једносмисленом снагом умножавања визија постиже збир праве приповедне епике; нити је, пак, некакво чудо што начело наследног идеализма остаје неокрњено пред навалама архајичних мотива. У свему томе др. Никола Ђорић снашао се људски, песнички.

По среди је друго нешто.

По среди су сјајне изражајне могућности оне песничке активности путем које су печални патос даљине, тишина нагонске мистике, крепост хришћанског хероизма, и овде још увек наследне врлине балканске епике — видело њено; по среди је постојанство не ширине поетичног замаха, већ ширине умујућег уметничког духа, коме као вечити премац стоји интуитивна, али често егзалтирана балканска лирика — искра њена; по среди је обнова, продубљивање, превазилажење те, ето, угашене наследне активности, како би, истина нешто позно, ал ипак дохујао, дивним дубом језичне ораховине, реванш оне фине, оне даровите, често омаловажаване, десетерачке свести, из чијег је лона потекла благородна приповедна епика, империјални хексаметар:

„И умни повиља свод — ко гавран крила у лету.
Зелено поље када засенчи у пролеће цвету".

Епопеје нису само за епопејска времена, те потребном ширином ваља размишљати о нагонској и културној мисији, за смутно чудо запостављеног епичара др. Николе Ђорића, за смутно не весело чудо, угашене Косовске епопеје, скромног садруга џиновске Илијаде, џиновске Енеиде.

—3.

НЕПОЗНАТИ ЈАША ТОМИЋ

ПОЗНАЈМО ИХ!

Око њих је тамјан гор'о и вења,
И њине славе, хорила се јека,
Изгледаху ми надземна створења,
Јер ја их гледах, гледах — из далека.

Приш'о сам ближе... промену се стање,
Друга ми мис'о у груд'ма се буди,
Зачух им речи, промерих им знање,
И тада рекох: — Обични су људи.

Још ближе приђох, што сам мо'о ближе,
— Човек се само по делима суди —
И кад сам вид'о, што им крију груди,
Вид'о сам и то — да нису ни људи.

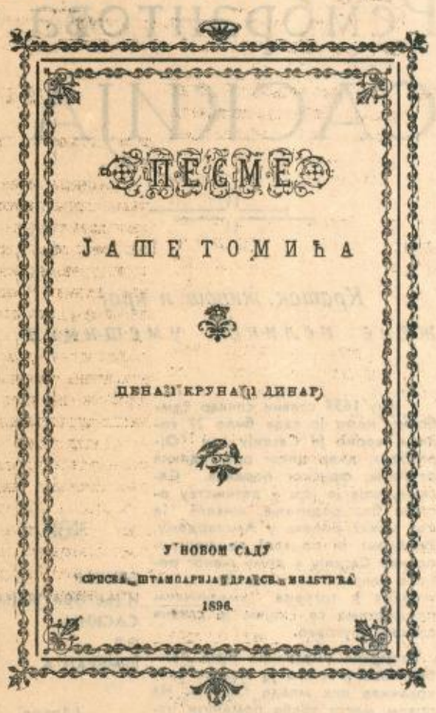

НАСЛОВНА СТРАНА „ПЕСАМА" ЈАШЕ ТОМИЋА

Када се погледа писано дело Јаше Томића, данас, двадесет и једну годину по смрти, а осамдесет седам од његовог рођења, изненађење не долази од ретко значајне енергије овог великог српског националног политичара који се је одликовао духовитом оштроумношћу и беседничким даром. Изненађује оно што је тако мало познато у делу Јаше Томића, или нимало познато, оно што је Томићев политички лик наткрилило, такорећи бацило у засенак и по чему је потомству готово непознат. То је — поезија! Да, Јаша Томић није био само борац на политичкој трибини, један од вођа свог народа који је храбро еволуирао од социјализма Маркса и Либкнехта до — Милетића. Јаша Томић је био обдарен приповедачким и песничким радом.

Од 81 објављеног рада за живота, две књиге су стихови, четири приповетке, две романи, једна драма, а остало расправе и студије из филозофије, религије, политике, економије, историје и других научних области.

У посмртним рукописима је нађено још 15 необјављених списа. Међу њима је у стиховима *Црна поноћ* и драмска трилогија *Краљевић Марко*; роман: *Од земних дубина до звезда*; приповетка: *Једна праведница*; драма: *Сеоба у бајку*, затим студије итд.

Своје песме Јаша Томић је објавио у две збирке, 1879 и 1896 године. Наравно, као велики политичар Јаша Томић је у поезији је могао бити готово искључиво сатиричар. Он је и кроз стихове — дискутовао, расправљао, поучавао. То је поезија лишена ларпурларсистичке чистоте и красоте, али је за то обдарена једном благородном тенденциозношћу, која није само гола вербалност. Када се читају *Песме* из 1896 осећа се писац: јака душа која не познаје никакве куле од слоноваче већ говори просто и убедљиво, „од срца срцу" о проблемима, који су у датом времену у центру интереса најширих слојева народних.

Јаша Томић није писао за антологије. Бар се у њима до данас није нигде нашао ниједан његов стих, а никога од градитеља таквих „меродавних" књига и не помиње као песника. Па ипак, сматрамо да ту разноврсност Томићева талента треба колико-толико спасти од заборава у име његове величине. Нека би и само једна песма Томићева имала трајнијег сјаја, било би довољно да се сме мирно рећи: био је и песник.

Др. Никола Ђорић: КОСОВО

Епопеја о боју на Косову Пољу

ДЕСЕТА ПЕСМА

Пошто је мати ветрова Кошава свим силама покушала да омете српску војску на њеном путу за Косово, али јој то није успело, песник описује долазак Срђе Злопогледе и том приликом даје портрет ове легендарне личности, која је и после др. Николе Ђорића била врло често предмет надахнућа многих наших песника. (Видаковић, Д. Филиповић итд). Овај нас Ђорићев опис Срђе Злопогледе, својим издашним појединостима, и својом озбиљном интонацијом, донекле потсећа на описе из Илијаде и описе из Бијесног Роланда.

У том лагано и ноћ разхлађену земљицу сирачи
Одонуд планине војска с' устави да законачи.
После тегоба и јада сад је одмарат' се ласно.
Облаци минуше, месец засија пуно и јасно.
Плаво се небо чини два пута лепше и више,
Свежином животворном гора и дубрава дише.
Тишина блага као светиња нека се шири.
С планине лак поветарац мирисом липе пири.
Сладак и он опија војнике да потраже санка,
Те да се крепе за нове напоре новога данка.
Али док санак војску још и не загрли будну:
Тиха и свежа ноћ јој прилику показа чудну.
Силна јуначина нека, ко да из земљице ниче,
Створи се онде и поче кроз народ ко џин да промиче.
И одмах Милоша тражи, да војводу првога моли,
Да га у друштво прими и војват' да му дозволи.
Чудан је јунак што се придружи Србима туна!
Чело јуначко му крије калпак од вучија руна.
Обрве густе и мрке му као но грива у лава.
С очију црних под њима сече те погледа страва.
Брци му дуги пали сваки на своје раме.
Брада му покрила прса до првих пуца доламе,
Заиста, како се пева, и не да је приповест гола:
Као да држи у зуби јагње од године пола.
Преко одела носи опакљију тешку курјачку,
Сабљу о пасу има двадесет педи дугачку.
Сабља је сва у кора од суре курјачке коже,
Ал' јој се вредност по златном балчаку ценити може.
Тешки му топуз виси о седлу са десне стране:
Седморо једва што дижу баца он лако, тенане.
Дуго три човечја боја копље на раме прислања,
Облица није од мишице, која га баца, тања;
Врх му од челика љута свикнут у крви да грезне:
Зарђан, да се окупа у њој, и сада му чезне.
Украса никаквог чудан јунак на себи не носи;
Једино орловин крилом за калпаком што се понеси.
Ништа не мари што је, ретко без јада и рана,
Одн'о седамдесет седам до сад јуначких мегдана:
Ипак челенке за то носити није му мило;
Једино орлово крило над калпак њему се свило.
Оклопа грдан не носи нит кациге нити панцира,
Нити на ногама шина нити на лицу визира:
Снажна га рука боље од гвожђа од ударца чува:
Ко се усуди на њ, ко тресак са неба га згрува.
Коњ му је много већи од свију других и јачи.
Колико јунак оружјем, толко он копитом тлачи.
Медвеђе руно му снагу џиновску целу покрива,
Али му скрити неће пламен са ока жива.
Нити је знаоцу правом, због чудна одела и грозна,
Тешко да праву вредност коњицу силноме позна.
Мањ да га буни чудни накит о седлу убојну.
Десно је топуз тешки прикачен коњицу гојну,
Лево пак тулум вина прислоњен носи уз рамо,
Да му на рахатну путу не криви ни тамо ни амо.
Сам јунак добро вино као да ценити знаде,
Јер га не џицка за цело на коњицу тек бадаваде.
Цела се задиви војска јуначини чуднога строја,
Који се тако много љута заждео боја.
Сваки се њему и силном његовом парипу чуди,
Али му нико не мисли ни заиру чудну да куди.
Ценећи пак по оружју и топузу страшног јунака,
Познаде сваки и колко је његова десница јака.

Рембрантова САСКИЈА

Кратак живот и крај жене великог уметника

У јуну 1633 славни сликар Рембрант, коме је тада било 27 година, верио је Саскију ван Ојленбурх, кћер неког претседника општине, фриског порекла. Саскија, која је још у детињству остала без родитеља, живела је код неких рођака у Амстердаму. Рембрант је по свој прилици упознао Саскију у дому њеног рођака Хенрика ван Ојленбруха, антиквара и трговца уметничким предметима са којим је славни сликар дуговао.

Бесмртна уметничка рука Рембрантова у много је махова овековечила лик младе Саскије. На првом месту треба поменути чувени цртеж сребрном крижуљом који се сад налази у Берлину, на коме руком великог мајстора стоји забележено да је он то »снимио Саскију којој је тад била 21 година«, и то »на дан 8 јуна 1633, трећег дана по нашој веридби«.

СЛИКАР И ЊЕГОВА ЖЕНА САСКИЈА ОД РЕМБРАНТА

(Архив „Српски народ")

Сликар слика своју жену

Овај цртеж као да нарочито верно и изразито одаје ведре, нешто мало грубе црте младе Саскије. То се може рећи и за неке њене доцније портрете. Судећи по њима, мање је верно, шта више нешто усиљено и извештачено, сачуван Саскијин лик у чувеној слици која се сад налази у Дрезденској галерији слика, а на којој је Рембрант претставио своју супругу где седи пред обилним доручком.

Треба одмах напоменути да ова Рембрантова слика није била првобитно намењена јавности, већ више »домаћим потребама«. Тим вернија својој природи и изразитија изгледа нам Саскија (као модел за устрепталу Данајску кћер) у цртежу рађеном 1637 који се налази у Ермитажу. Али најимпресивнија Саскијина слика неоспорна јесте »слика са црвеним каранфилом« (налази се такође у Дрезди).

Ту слику почео је Рембрант да ради 1641, годину дана пре Саскијине смрти, а завршио је коначно тек после њене смрти. Каогод што је шаролики колорит ранијих Саскијиних слика уступио место једнобојној хаљини загасито црвене боје са мрком марамом положеном преко ње, тако се овде смирује и њена чисто женска појава: главу је нешто мало нагла у страну, преко лица јој лебди неки упола детињски-стидљив и женски благ израз; руке држи неусиљено и неизвештачено — једну преко груди, док друга држи црвени каранфил; широка хаљина прилагођена потребама бременитог тела. Тога лета Саскија је родила мушко дете.

Пре тога је Саскија са Рембрантом имала троје деце која су сва помрла још у првим годинама живота. Приликом овог четвртог порођаја било је компликација од чијих се последица Саскија више није оporавила. Почела је нагло да вене и преминула је 14 јуна 1642.

Ако ћемо по Саскијинним сликама да чинимо претпоставке о њеној нарави, понајпре ћемо доћи до закључка да је то била жена неке ведро-безазлене виталности, жена која се више истиче темпераментом него умом. Изгледа да Саскија није много марила да и она дође до извесног ступња хуманистичке учености која се култивирала међу холандским женским светом онога доба. Потицала је из угледне и имућне куће.

Међутим, млади Рембрант је у времену, у коме је верио Саскију, већ одавно био зашао у значајни период свога стварања чији почетак обележава **Анатомија професора Тулпа**, а закључује га **Ноћна стража**. Био је, дакле, већ угледни и издашно награђивани сликар.

Према томе, искључено је да је он Саскију узео из материјалних разлога, као »мираџичику«. При свему том, треба нагласити да је од тог брака видео и користи утолико што је добио приступ и у највише друштвене кругове. Тој својој новој друштвеној средини имао је да захвали што је сад и сам Главни намесник Холандије почео да чини поруџбине код Рембранта.

Ако наставимо, у покушају да на основу разних Саскијиних слика чинимо истраживања са гледишта израза њеног душевног живота, нећи ћемо да она сведоче о срећи и душевној хармонији тог брака, чији се страсни, заносни почетак поступно стишао у неку мирну, равномерну музику, у тонове чијој илустрацији више није било потребно драпираних шампањских чаша, шешира од баршуна са кицошким пером ни раскошног накита.

Сад је већ био довољан благи сјај неизбежног загасито-црвеног каранфила. Тако се и сама Саскија ускладила за ритмом животног пута великог сликара Рембранта, пута који се завршава у знаку продуховљене природе и душевне хуманости. Прерани губитак жене коју је волео био је за Рембранта полазна тачка за ону фаталну, трагичну осамљеност, која је оставила неизбрисиви и снажни траг на целом делу великог стваоца.

Саскијин тестамент

Сматрамо да би било неумесно рећи да је Саскијин тестамент био крив материјалном слому Рембрантовом. Тим својим тестаментом, Саскија је била поставила свог супруга тутором свога сина Тита, с тиме да удовац има право уживања наслеђа »све док се поново не би оженио«. Морамо оставити сваком појединцу да суди да ли у тој одредби треба гледати претежно израз женске љубоморе или у првом реду бригу за сина коме мајка не жели да добије »маћеху«.

Колико је уосталом имала неограничено поверење у свога Рембранта, види се из оног дела Саскијног тестамента у коме се изрично вели да он није дужан да састави судски потврђен инвентар Титовог наслеђа, нити је дужан да пружи каква била обезбеђења за имовину којом ће управљати и над којом има право уживања, јер, вели Саскија, »унапред сам уверена да ће мој супруг у том погледу савесно испунити све своје дужности«.

Једино му препоручује да »дете васпитава пристојно, онако како одговара сталежу из кога је потекло и имовном стању«, да »води рачуна о одговарајућем школовању, одевању и храни све до пунолетства, односно женидбе«, па да га после »начином који буде нашао за најподеснији, опреми за живот и учини независним«.

Стечај над Рембрантовом имовином

Стечај отворен над Рембрантом никако није последица овог тестамента. Приликом тога стечаја, Рембрант је успео да спасе своме Титу свега 7000 фоината од 20.000, колико је укупно износило наследство од мајке. Тај слом наступио је, сасвим независно од одредаба тестамента, услед стицаја читавог низа околности које овде не можемо поближе описати. Познато је да је славни сликар био страстан скупљач уметничких и старинских предмета и да је много трошио у такве сврхе. Осим тога је и он сам једном приликом изрично изјавио да је изгубио много новаца на неким шпекулацијама. Међутим, најкобнија је свакако била околност да је Рембрант целог века био човек који »није умео да живи с рачуном«, док су с друге стране његове слике рађене у његовим педесетим годинама живота стале да наилазе на мање допадења и на слабију материјалну прођу.

Нема сумње о томе да је она одредба тестамента о праву уживања омела Рембранта да »озакони« своје љубавне везе са Хендрикјом Штофелс. Због те љубави велики сликар је имао честих неприлика с властима. Хендрикја и Саскијин син Тито обоје су умрли пре самог Рембранта. Има много доказа о томе да су то двоје до свог последњег даха били непоколебљиво верни и одани великом сликару.

Др. КУРТ ПФИСТЕР

КИШНЕ КАПЉИЦЕ КАО ПРЕДМЕТ ЈЕДНЕ СТУДИЈЕ

(Еос). Величина једне кишне капљице износи у пречнику 0,5 мм до 5 мм. У тропским земљама уочиле су се кишне капљице при великим провалама облака са пречником од чак 10 мм. Али ако чак облаци лебде само 300 м изнад земље, потребно је киши, ако баш не би велике олује пореметиле све прилике, отприлике један сат пре него што би доспела на земљу. Просечна капљица од 5 мм у пречнику има тежину од 0,057 грама; једна мања од 2 мм чак само 0,0004 грама. Важна је чињеница што киша садржава у себи свакојаке хемиске супстанце као: хлор, амоњак и сумпорну киселину. Из овога се онда објашњава њена плодност за земљу.

Многе „врсте" кише изазвале су раније код људи страх и трепет, тако на пример сумпор — и киша крви. Данас ми знамо да киша прима у себе ваздух. Поред тога може у себи да садржи цветни прах и микроорганизме, који често изазивају нарочита и често врло мистична бојадисања капљица.

Интересантна је чињеница, да није само потребно да киша пада из неба, већ да киша може да дође и из дрвећа. У тропима има такозваног „кишног дрвећа", са којих падају капљице. „Кишни листови" извесних биљки, који се услед своје структуре могу бранити против великих киша, имају воштану превлаку или сомотасту превлаку као специјалну заштиту. И најзад говори се често још и о једној „кишној биљци", биљци из сушних земаљских предела, чији је живот усред ретких киша врло ограничен. Ако киша нестане, нестају и ове биљке.

ПРИЈАТЕЉИЦИ

Време мукло откуцава
пролазност Свега,
док ја идем из уског
у Све Ужи круг.
Опустели снови,
а душа беспомоћно цвили,
као да одужује Сотони
неки Крвав дуг...

У мојим мрачним градинама
Ти једина, Божански лепа и Мила...
Као да нежном руком видаш
већ предубоке ране...
Као да си од детињства раног
са мном нераздељива била
ти пратиш моје избледеле дане...

У твоме оку много осмеха
и доброте има за мене...
Ти расипаш блага Сунца
Твоје велике душе
и као да неким чудом разагнаваш
мучне... саблазне Сене
које ме прогањају, ковитлају
и гуше...

Али и Ти нећеш остети
дуго уз мене То Знам...
Досадиће ти моји тупи кораци
који воде из уског
у све ужи круг...
Ошинуће те моје коби
тако живи плам,
јер не заборави да живим само
зато
да одужујем неки вековни,
крвави и уклети дуг...

ЗОРА ТОПАЛОВИЋ

Тамо-амо по старом Београду

Питање воде у старом Београду

Приближавамо се лету, а са њиме настаће велике врућине, када се у Београду сваке године осећа прилична несташица воде. То питање, иако је Београд на обалама великих река, постаје тада акутно и зато није без интереса да се потсетимо како је оно решавано у прошлом веку у Београду, када — разуме се — није било још модерног водовода.

Средином прошлог века Београд је имао око десет хиљада становника. И за сав тај свет у Београду није било ни једног природног бунара. Ни воде за пиће, а камо ли за прање и заливање оних дивних и пространих башта које су биле врло честе, уз сваку српску и турску кућу. Дакле, питање воде било је важно и прилично тешко за решавање.

У кућама ван вароши беху бунари у авлији или башти, а у центру, пошто није било бунара, трговци и занатлије имали су наручите момке који су доносили воду са оно неколико чесама у вароши, које нису могле подмиривати сву потребу грађана. Навала при точењу на чесмама била је тако јака, да су свакодневно, због чекања на ред, биле свађе, сукоби, туче, лупање судова: тестија, ћупова, бакрача. Сиромашнији сталеж трошио је савску и дунавску воду. Њу су доносиле такозване сакаџије на двоколицама. Сака је била једно углављено буре од 3 до 4 акова, и плаћало се грош од сваке. Та се вода пила и за прање трошила, а свака кућа је имала још и по једно буре у које се сакупљала кишница. А ко је хтео бољу воду за пиће, могао је добити одличну воду са чесме из Топчидера, оне недалеко од старог конака. Сака воде са том водом коштала је око 6 гроша.

Пошто се Београд — стари, разуме се — налазио на каменој и безводној стени, то су чесме биле снабдеване водом старим турским водоводом са булбурдерских извора и са Екмеклука, али воде ипак није било довољно и лети се много кубурило. Чесама је било свега осам на броју: Чукур-чесма у данашњој Добрачиној улици; Сака-чесма испод Јованове пијаце; Циганчесма на Дорћолу; једна у Скадарској улици; Тоскина чесма испод данашње Државне штампарије у Поп-Лукиној улици; једна код Саборне цркве уз саму зграду старог београдског читалишта, а највећа и најлепша беше Делиска чесма.

Чесма-тулбе насред данашње Кнез-Михаилове улице

Делиска чесма била је на углу данашње Кнез-Михаилове улице и Вука Караџића. Она је била на углу једног пространог квадрата, који је обухватао простор од тога угла до угла Кнез-Михаилове и Краља Петра улице, даље до угла преко од Народне банке и Џокеј-клуба. На томе простору били су до Карађорђевог ослобођења Београда турски коњаници „делије". Њихов конак био је на углу Краља Петра и Кнез-Михаилове улице; у њега се по ослобођењу уселио Правительствени совет и тај терен звао се Карађорђева башта.

Делиска чесма, која је првобитно имала облик једног округлог турбета, била је на самом углу тога простора, који је био ограђен високим каменим зидом — каменом из Таш-маидана — и како је имала чесменске луле са свију страна, могли су и делије из њихове баште да точе воду, као и грађани са улице.

Доцније, при првој регулацији Кнез-Михаилове улице и Караџићеве улице, линија имања померена је да би се улице проширила, и чесма је била остала на средини раскршћа. Служила је и даље као чесма, сада са свију страна грађанима. Доцније још, кад је саобраћај повећан и уведен модерни водовод, онда је та чесма — турбе порушена, а чесма пренета на угао имања данашње Академије наука, баш на сами угао где је сада радња Ђуре Јаношевића. Та је чесма постојала до после прошлога рата, док није подигнута садашња палата Академије наука.

Зашто се главни трг Београда зове Теразије?

Осма и последња чесма беше на Теразијама, пред данашњом кафаном „Србија". Њу је кнез Милош подигао 1860 године, и

(Цртеж: Н. Бешевића)

она је при регулацији данашњих Теразија пренета у Топчидер, код Топчидерске цркве. Пре ове чесме на Теразијама, на томе истом месту, била је главна цистерна старог турског водовода, јер је то била највиша тачка старе вароши. Ту је довођена вода у неколико великих земљаних цистерни, и одатле распоређивана на поједине чесме београдске.

Те цистерне беху повисоке, у-ске куле, хват широке и два хвата високе. Оне су се већ тада звале „теразијама", јер су из неки начин вршиле размеравање и расподелу воде за поједине чесме. То турско име остало је и данас за то место: Теразије! Дакле, тај трг, Теразије, био је у ствари мерило воде!

Тек доцније, кад се варош почела ширити и ван својих зидина, Београд је почео да захвата терен где је било природних бунара. Најближи бунари били су на терену некадање Митрополитове баште у Палилули, на Западном Врачару и дуж садашње Кнез Милошеве улице од Војне академије, па даље ка „Мостару".

А докле се ширила варош старог Београда? То је и данас питање које интересује многе београђане. Добрим својим делом он је био у границама старога утврђења које је било ивичено својим чувеним капијама, а између њих пружали се дубоки ровови, местимице испуњени водом. Унутрашња обала тих ровова била је ограђена дрвеним палисадама и дебелим кочевима. Тим низом ровова, природних заклона и падова терена — којим је варош била притешњена да се дуго није могла ширити ван њих — доминирали су војни објекти, које су држали Турци.

Док је сама тврђава Београда сачувана и до данашњег дана, овај други, спољни појас ровова, бедема и нарочито добро утврђених „капија", уствари правих бастиона, давно је порушен и данас му нема више трага.

Она је полазила од савске обале са почетним местом код Сава-капије, данас негде око оне познате пећине испод терасе на Калемегдану, пружала се даље уз брег до великих степеница, Косанчићевим венцем до Варошкапије, па ишла Обилићевим венцем до Стамбол-капије, баш где је сада улаз у Васину улицу, између Кнежевог споменика и Народног позоришта, даље низбрдицом, данашњом Француском улицом, изнад Скадарске улице до Видин-капије и дунавске обале.

Из града су водила четири пута кроз четири разне капије, кроз које се излазило у четири разна правца: Смедереву, Нишу, Шапцу и Видину. Са свима тим градовима турски, званични Београд био је стално у тесној вези, нарочито од Првог устанка.

Главна капија беше Стамболкапија, кроз коју је пут водио ка Смедереву, па преко Јагодине, царском „друмом" до Ниша и даље до Цариграда. Други пут је водио кроз Варош-капију, Савамалом до „Три кључа", где се спајао са трећим путем из Сава-капије, и одатле Чукарицом уз реку Саву до Шабачког града, и даље преко Дрине ишао за Босну. Четврти излаз водио је кроз Видин-капију на обалу Дунава, одакле се дереглијама и лађама низ широку реку поред Смедерева, Ада-кала и даље, пловило до тада главне турске тврђаве на Дунаву, до града Видина.

Поменусмо већ да данас више нема ни једне капије, јер су их Срби одмах по одласку Турака, по слову уговора о миру, порушили. Ипак Стамбол-капија — најјача, највећа, најугледнија и ако најстрашнија — остала је последња и у току 1866 порушена је, и један део њене камене грађе употребљен за темеље новог Народног позоришта. Тако је Раковички гранит прво послужио да се на њему истичу копља са отсеченим српским главама, а доцније да буде темељ храма уметности, просвете и речи српске.

Никола Трајковић

Човек и рад

Испитивања о ритму човечије радне способности

(Еос) Под делом једног радника разумемо рад и посао, што га изврши у једном произвољно одређеном времену, радном часу или радном дану. Појам рад не говори дакле ништа напору, који је био скопчан са постигнућем овог успеха. За већину рада меродавна су два поступка: један обухвата све битне радне услове који се налазе изван радника, нарочито технички предуслови. Други поступак претставља скуп свих фактора који леже у самом човеку. Код фактора, који се налазе у самом човеку, стоји на првом месту способност за рад, највише што организам у крајњем случају уопште може да да. Овамо долази друга величина, која наводи, колико се у поједином случају улаже од ове радне способности. Ова се величина зове спремност за рад. Она у себи ствара један несвестан поступак, тако звану радну кондицију, која се састоји у главном у телесном и душевном положају реакције организма. Овоме придолази још и воља за рад.

Једно од најважнијих сазнања радне физиологије је да појачање темпа рада није истовремено са повишењем рада, јер се при присилном издржавању једног напетог темпа силе брзо исцрпе и човечији организам троши и оштећује. Човеку је потребно неко време полета за рад и мора дозволити редован одмор, да би нестала појава замора. Практичним експериментима на Кајзер-Вилхелмовом институту у Дортмунду за радну физиологију успело им је да се пронађе сасвим одређени ритам, према коме рад мора да тече, ако се жели да он буде по могућности и рентабилан.

Чињеница је, да човек у појединим радовима и појединим часовима преко дана није увек у истој мери способан за рад. Ако се висина рада бележи са 100%, онда рад крива линија крај сваке недеље пада на 87%. Током недеље може се забележити повишење на 89%. У понедељак се већ диже на 91%. Уторак доноси повишење на 97%, а среда постизава циљ са 100%. Употреба енергије остаје онда четвртком и петком са 88% испод највишег рада. У почетку рада у рано јутро радна је способност још мала. Али се она брзо диже, да би онда пред подне мање или више падала. После подне се крива линија опет једном диже, ал зато ипак не постиже зенит, који је имала пре подне.

Важност правог односа између рада и одмора можемо врло убедљиво да проучавамо на самом човечјем срцу. Из ових истраживања произлазе захтев, да се интензитет рада увек мора прилагодити ступњу радне способности, као што је то доказао професор Аџлер из Дортмунда. Оно битно лежи у посматрању правог односа између рада и одмора. Код редовног посла, на пример, најбоље је да се узме 12% за заједнички одмор. Али то су само кратки одмори, који се морају надопунити општим одмором у предузећу као доручак или ручак. Само је по себи разумљиво, да су овакви закони или прописи рада донекле индивидуални. Управо, радна физиологија као огранак природне науке побија овај пример.» Она жели да буде користан саветник вођства народног здравља и привредног живота.

Професор др. Леман проучавао је питање, да ли средства потстрекивање појачавају радну способност. Он под средствима за уживање, која дају потстрека, разуме кофеин, никотин и материје које се употребљавају као лекови. Ако се изда налог за извођење неког рада до неизмеглости под извесним спољним условима, онда ћемо услед дејства ове материје постићи знатно повишење рада, па било то у извесним случајевима само у квантитету. Али ако се прочуе појаве крвотока и промене материје при раду, који је изведен услед дејства оваквих средстава, онда се виде значајне разлике. Рад није у неку руку повољнији или економичнији. Ако се он настави под дејством ових средстава потстрекивања, онда то иде на рачун радних резерва. На крају рада види се све већи замор. Нема дакле повишења радне способности, већ само појачања спремности за рад. Прекомерно употребљавање оваквих средстава може само да шкоди организму.

Али се догађа, да наступа повећање радне способности примањем фосфорне киселине или лецитина, као на пример давањем грожђаног шећера, нарочито ако се у појединим случајевима додаје витамин B^1. И зрачењем ултравиолетним зрацима довело је до правог јачања телесне радне способности.

Најзад је професор Др. Хелмут Бенинг вештачком применом садржине киселине у човечјем телу успео да постигне повишење телесног рада. При већим напрезањима у човечјем организму настаје веће количине киселине, дакле, мора се прећи на алкаличну киселину. То се ствара мешавином угљено-киселог натријума и калијума као и лимунасто киселог натрона. Најбоље дејство наступа ток после два дана. Ал се оно може одржати само неколико дана, јер онда наступају регулације тела. При овоме се код хране морају изоставити месо, хлеб и уобичајени производи брашна а место њих узимати млеко, извесна поврћа и велике количине брашна од соје.

ХУБЕРТ БЕРКЕ: ЦРТЕЖ

УСПЕХ ИЗЛОЖБЕ СЛИКАРА ИЗ ЗАРОБЉЕНИШТВА

Изложба сликара из заробљеништва, која је отворена у Београду, доживела је велики успех и рекордну посету грађанства. Нарочито у празничне дане број посетилаца је врло велик. Тако је у прошлу недељу изложба имала око 1.000 посетилаца. Поред тога изложбу посећују у групама ђаци средњих и основних школа.

Премијера *Риголета* у Београдској опери

Извођење Вердијевог *Риголета* на сцени опере Српског народног позоришта претставља највећи уметнички домет и позоришни успех постигнут за ове две поратне године позоришног рада. Целокупни утисак ове оперске претставе даје потпуно заокругљену и сигурно постављену целину и у погледу музичког извођења и у погледу декора и костима. Дирекција опере може бити потпуно задовољна оваквим успехом постигнутим код наше позоришне публике, јер Вердијев *Риголето* и својом музичком структуром и својом драмском суштином, а нарочито својим особеним певачко-техничким захтевима на певаче солисте, претставља један нарочити тип Вердијевих опера, са чијим се елементима мора смишљено, пажљиво и са разумевањем поступати, јер се у обрнутом случају лако може пасти у баналност, површност и потпуну стилску неуравнотеженост. Овога пута, још једном понављамо, *Риголето* је баш због тога имао великог успеха, што су сви елементи који сачињавају и остварују једну оперску претставу: музика, текст, глума, декор, костими, осветљење, технички ефекти, доведени у једну лепу и складну целину, у границама одговарајућег стила, али све проживљено и у напону сасвим довољног драмског импулса.

Режија г. Николе Цвејића и декор г. М. Денића доведени су у потпун склад, и у погледу визуелних ефеката и у погледу драмских струјања и разноликих драмских и музичких штимунга. За ову режију г. Николе Цвејића може се са правом рећи да је у свему потпуно успела. Нарочито је консеквентно и јасно спроведена драмска радња и одржан, од почетка до краја, један исти музичко-драмски изражајни стил. Хорске групе и покрети маса, као и драмски односи и сукоби појединих главних лица у драми дати су са логичном поступношћу и градацијама које су извирале из унутарње садржине музике и текста. У оквиру изванредно успелог декора и осветљења г. М. Денића, ова драма о убогом Риголету добила је свој прави израз.

Међу солистима певачима овога пута нарочито се истакао г. Никола Цвејић у улози *Риголета*. Он је ову улогу и певачки и глумачки продубио и са једном драмском психологијом која раније није била уобичајена у њеном креирању на сцени. Никола Цвејић је имао многе унутарње снаге и сценске рутине, па је ову улогу дао у томе смеру веома изразито и пластично. Гласовно Н. Цвејић је врло свеж, сугестиван и продоран. Његов успех је био велики.

Млади тенор Сл. Малбашки и овога пута је у улози Војводе од Мантове показао са одличним успехом све лепе особине свога гласа и добру диспозицију да се развије и у једног доброг и осећајног глумца. Његов Војвода је свеж, природан и ненаметљив.

Изванредни наш басиста Жарко Цвејић, пун певачке енергије и музикалног духа, пленио је слушаоце својим лепим и звонким гласом у улози Спарафучила. Његова глума је такође врло сигурна, природна и изразита.

Гђа Дара Стојаковић као Ђилда врло питома, кротка и дискретна. У њеној глуми има и убедљивости и пријатности. Певачки се трудила да донесе што бољи успех својој партији.

Г-ђа Дара Стојаковић и г. Никола Цвејић-Владин, носиоци главних улога у »Риголету«
(Снимак „Српски народ")

Г. Бранко Пивнички, у улози грофа Монтероне гласовно убедљив и звучан, са глумачким ставом човека који има великог смисла и осећања за сцену. Исте ствари могу се рећи и за г-ђу Пинтеровић у улози Мадалене, само се код ње још осећа и велика сценска рутина.

Остале партије исто тако биле су добро простудиране и на сцени дате. Г-ђа Ђорђевић је гласовно врло добро дала улогу Ђоване. Истакли су се и г. г. П. Обрадовић, Д. Петровић, М. Ивановић и г-ђа Сударевић.

Балет у првом чину складно и са разумевањем спремљен и изведен.

Дириговао је г. Херман Шредер, као гост, врло музикално са одличним познавањем музичког материјала у партитури и са уметничком љубављу и разумевањем, тако потребним за интерпретацију оваквих оперских дела. Као и сви други и г. Шредер је са успехом и на задовољство публике врло добро и савесно извршио свој уметнички задатак.

На другој престави, одржаној 12 о. м. партију *Риголета* певао је Станоје Јанковић. Ову своју истакнуту улогу г. Јанковић је дао са лепим разумевањем и глумачким схватањима, која иду у познатију оперску традиционалност.али је публика и овакво креирање Риголетове личности схватила и бурним аплаузима одобравала. Г. Јанковић је то и заслужио јер је он и глумачки и певачки био врло убедљив и свеж.

На овој другој претстави певао је партију Војводе г. Александар Маринковић, симпатични тенор, свежег и лепог гласовног материјала. Његово певање и глума примљени су од публике са допадањем.

Наша оперска публика је примила извођење *Риголета* са највећим допадањем и одобравањем. Дуги аплаузи и овације солистима, диригенту и редитељу доказују да је тај успех био спонтан и природан. За овај велики успех има великих заслуга и Дирекција опере, која врло смишљено и истрајно спроводи и одржава своје уметничке принципе. У овом правцу треба истрајати и издржати, па ће доћи још већи успеси.

Б. З. П.

Изложба „Верди и Беч"

Бечка државна опера приредила је циклус приказивања дела неумрлог италијанског композитора Ђузепа Вердија. Тим поводом је уједно у просторијама опере приређена изложба „Верди и Беч" која указује на све личне и уметничке везе које су великана италијанске музике везивала за Беч, не само немачку, већ свеевропску престоницу музике.

Земља изникла из мора

За време позног глечерског периода била је цела средња Шведска, као и цела обала северне Шведске, под водом, где се данас налазе најважнији градови и индустрије ове земље. Ово јако дизање земље почива на нестанку дебеле ледене коре, која је покривала Скандинавско полуострво и Финску, што се местимице развило у једно дизање од 800 стопа. Сада, после више од 10.000 година, престао је онај притисак који је био вршен услед леда и равнотежа може да се сматра као већ сасвим постигнута. Дизање земљишта проузроковало је извесне спекулације. Сматрало се, наиме, да се распрострањена гребенаста област око Штокхолма у неколико постепено диже и да ће једног дана можда да претставља једну јединствену област, али мало има изгледа да ће ствари да се развију у томе правцу.

ФРИДРИХ ВЕЛИКИ И ГЕНЕРАЛ ЛАУДОН

Велика радост завладала је у свим напредним немачким круговима кад се Фридрих Велики у Шлеској састао са царем Јосифом II, тим Хабзбурговцем изузетно напредног и немачког духа. Од сарадње та два најмоћнија владара немачке крви очекивале су се велике користи за општу ствар тада још разједињене Немачке.

У пратњи цара Јосифа II налазио се и славни генерал Лаудон, доцнији освајач Београда (1789) који је у Седмогодишњем рату (1756—63) био задао Фридриху доста посла. Хотећи славном противнику да ода признање какво је од његових господара Хабзбурговаца ретко добијао, Фридрих рече:

„Генерале Лаудону, станите поред мене. Више волим да вас гледам поред себе него према себи".

Ж. Настасијевић: *Живот Св. Саве*

РАСТКО — СВ. САВА ВРАЋА СВЕТОВНО ОДЕЛО КУЋИ ПО ВОЈВОДИ

МОЛИТВА СВ. САВЕ НА АТОСУ

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

Роман балтичког човека

Gertrud von den Brincken: Niemand, Roman, Frank'sche Verlagsbuchhandlung, Stuttgart 1943; 640 Seiten; Preis, in Halbleinen RM 9.

Гертруда фон Бринкен која се прочула већ својим ранијим балтичким романом *Бесмртне шуме*, чија је збирка песама *Успут* нашла на врло ласкав одјек у немачкој критици, у овом роману још обимније и темељније, са још боље разрађеном општом историском и друштвеном позадином, аналише душу балтичког човека немачког порекла, тога човека који је чврсто сачувао прадедовску народност и веру али ваљано служио многим господарима, који је од свих њих доживео много црне неблагодарности, да би најзад опет нашао пут ка земљи и заједници својих предака. Јунак овог романа симболички се зове Гец Ниманд, тојест презива се „Нико". И збиља, у својим душевним лутањима, он је дуго времена прави „нико", јер више честито не зна шта је и куд спада.

Један фински ратни роман

E. R. Gummerus: Dem Rufe Getreu; deutsch von Emil Charlet; Erich Sicker-Verlag, Berlin-Schildow 1942, 344 Seiten, gebunden 6,50 RM.

О финском народу знамо већ доста, а требало би — из много разлога — да знамо још и много више. Треба се дивити малом финском народу, који из искуства зна шта је бољшевизам а шта је права народна слобода, па се сад већ по трећи пут онако јуначки бори против бољшевика. Али и на другим пољима имамо још доста да научимо од Финаца. О финској књижевности пак, наш просечни образовани човек не зна скоро ништа, осим два или три имена, случајно запамћена из какве енциклопедије.

Ево одличног финског романа у немачком преводу (превод Емила Шарлеа оценила је финска критика као врло добар) који вам, са историјским збивањем борбе против бољшевичке немани као позадином, даје слику народног живота и појмова у „Земљи 1000 језера".

Јунак овог романа, генерал Саландер, спада у ону славну плејаду некадањих царско-руских генерала финске народности, који савесно врше своју дужност и поштује своју заклетву док има кога да служи, а који при том осећа за свој народ. Судбина хоће да истрајни и пожртвовани рад генерала Саландера, који је сав утонуо у поимање дужности, у крајњем резултату свом користи баш ствари новорођене финске слободе и независности.

—»—

РОМАН ЈЕДНОГ ИЗЛЕЧЕНОГ ОД НЕСРЕЋНЕ ЉУБАВИ

Martin Stiebing: Wandlung zum ich, Keil-Verlag, Berlin 1943, 411 Seiten, Preis 6,50 RM.

У светској књижевности јављају се сваке деценије ваљда хиљадама романа у којима се главни јунаци, излечени, поново подижу из душевног слома, проузрокованог несрећном љубављу. Али особеност овог романа је у томе што се у овом случају може говорити о лечењу у ужем смислу речи, о правој лекарској интервенцији. Млади човек, потпуно сломљен несрећном љубављу, не може да заборави девојку која га неће, те лебди између самоубиства и потпуне апатије. Неки чувени специјалиста, професор медицине, приступа смелом експерименту. Путем хипнозе постиже да младић за неко време потпуно заборави најближу прошлост, па и свој љубавни доживљај. Излечени несрећни љубавник, захваљујући тој празнини вештачким путем изазваној у његовом памћењу, поступно се враћа у живот.

Мартин Штибинг је, складном живошћу радње и врелим посматрањем стварности живота, успео да од овога романа, који је лако могао да се сведе на приказ једног психолошко-медицинског експеримента, направи привлачну слику једног људског живота.

ШПАНСКИ ПРЕВОД НАЈНОВИЈЕГ МУСОЛИНИЈЕВОГ ДЕЛА

Ових дана излази шпански превод најновијег Мусолинијевог дела *Разговарам с Бруном* у коме Дуче излаже своја сећања на сина Бруна Мусолинија, погинулог при вршењу дужности. Предговор шпанском преводу написао је генерал Москардо, славни бранилац Алказара. По Дучеовој жељи, чист приход ове књиге намењен је удовицама и сирочади шпанских авијатичара. Као што је познато, и чисти приход немачког превода овог дела који је изашао крајем прошле године, био је намењен Немачком ваздухопловном пензионом фонду.

Ново правописно упутство

Ново правописно упутство српског књижевног језика. Предговор написао Велмар-Јанковић. Издање „Југоисток", Београд 1943, стр. 84, цена 20 дин.

У говору и писању чине се разноврсне и многобројне језичке грешке. Оне се могу чути и читати на улици, у кафани и позоришту, у биоскопу и на радију, у законима и државној администрацији уопште. И пре а и за време овога рата језичким накарадностима није било краја. Зато се појавио и проблем *обнове српског књижевног језика.*

Министарство просвете у циљу да би припомогло решењу тога питања прописало је ново правописно упутство (в. *Службене новине* од 25-XII-1942 г.). Нов начин писања обавезан је од 1 јануара 1943 г. за све српске основне, средње, стручне и високе школе. Да би ова корисна новина дала плодотворне резултате. потребно је да је упозна већи број лица. Али *Службене новине* ретко ко чита То значи да би нова књижевна реформа српског књижевног језика остала мртво слово на хартији. Зато је приређивач паметно урадио што је Ново правописно упутство објавио у једној овако лепој и практичној књижици. Тако ће сви они који воле свој језик научити да српски правилније пишу и говоре.

Нови правопис има шест одељака: писање великих и малих слова, писање гласова, састављање речи, дељење речи на слогове, скраћивање речи и одељак о интерпункцији. Скоро у сваком одељку има отступања од досадашњег правописа. Није без интереса да неке од тих измена наведемо.

Великим словом пишу се заједничка и збирна имена народа и етничких група: Србин, Немац, Индоевропљанин, Српство, Германство, Словенство, изузев кад значе особину тих народа. Досад се Српство писало малим словом у оба случаја.

Географска имена састављена од две или више речи пишу се великим словом само почетне речи: Балканско полуострво, Црна гора, Мали мокри луг. Досад се писало: Мали Мокри Луг. Али ако је друга реч особна именица, онда се и она пише великим словом: Источна Србија, Југоисточна Европа.

Кад се називи скрате на почетна слова, онда се пишу великим почетним словом и то без тачке: СДЖ (Српска државна железница), БСК (Београдски спорт клуб). Досад се писало С.Д.Ж. (Српска државна железница).

Имена становника градова, села и области пишу се малим словом: србијанац, београђанин, банаћанин. Досад се писало: Србијанац, Београђанин, Банаћанин.

За писање сугласника „ј" дат је читав низ примера. Убудуће писати: змијски, шумадијски, историјски, а не: змијски, шумадијски, историјски.

Сугласник „х" не писати у овим речима: дуван, бува, глув, кувати, кујна (не, кухиња), манит, пастув, рвати се и другим сличним.

Сугласник „с" остаје иза сугласника „h". Место: никшићки, пећки, писати: никшићски, пећски.

Дељење речи на слогове знатно је упрошћено и олакшано. Најважнија су правила: Ако је у средини речи скуп сугласника па први од њих није *з, с, ж* или *ш* онда се ти сугласници раздвајају па се први сугласник придаје предњем а остали наредном самогласнику. На пр.: мот-ка, бор-је, зем-ља. Сложене речи деле се по саставу: по-ква-рен, у-мре-ти, не-прав-да.

Скраћивање речи чини посебан одељак. Најобичније скраћење су: ад. (акционарско друштво), ад. (алинеја), арх. (архитект), б. (бивши), бр. (број), в. (види), г. (година), г. (господин), гђа (госпођа), гца (госпођица), гл. (глава), гр. (грам), дин. (динар), дл. (десилитар), др. (доктор), и д. (и даље), и др. (и друго), инж. (инжињер), итд. (и тако даље), и сл. (и слично), кбм. (кубни метар), квкм. (квадратни километар), квм. (квадратни метар), квч. (киловатчас), кг. (килограм), кд. (командитно друштво), км. (километар), књ. (књига), л. (лист), л. (литар), м. (место), м. (месец), м. (метар), мин. (минут), мл. (млађи), мм. (милиметар), м.п. (место печата), нап. (напомена), на пр. (на пример), н. д. (наведено дело), н.к. (нови календар), н.м. (наведено место), п. (пара), пок. (покојни), с. (сат), св. (свети), св. (свеска), с.р. (својом руком), сек. (секунд), сл. (сантилитар), см. (сантиметар), стр. (страна), ст. (став), ст. к. (стари календар), т. (тај), т. (тачка), тел. (телефон), тј. (тојест), т.зв. (тако звани), ул. (улица), уп. (упореди), ч. (час), чл. (члан).

На крају је и стварни регистар свих наведених правописних примера. На тај начин могућно је брзо и лако проналажење потребних правила и примера.

Сви они који воле свој језик треба да набаве ову корисну и практичну књигу.

Ст. Карапић

РОМАН ОЦА И СИНА РАТНИКА

Georg von Vring: Der Ferge Sohn, Erzahlung, Verlag R. Piper & Co., München 1943, 200 Seiten.

Главни јунак овог романа јесте официр из првог светског рата чији јединац син непуних четврт века после њега има да издржи тешко ватрено крштење на истом месту на коме је некад отац издржао претешку борбу. Отац проживљује дане бриге и неизвесности. Наилазе снови и полусновн у којима се успомене из крваве прошлости мешају са визијама из челичне садашњице у којима отац више не распознаје самог себе од свога сина. Фон Вринг је овим делом показао да његово перо зна да ствара једноставно, природно и без патоса, а да је при том ипак права ризница уметничке лепоте.

Анђела Гати опет у немачком преводу

Angelo Gatti: Das Dorf, Erzählungen aus Camerano, aus dem Italienischen übertragen von Hans Weisssfeld, Droste-Verlag, Düsseldorf 1943, 312 Seiten, gebunden RM 6.

Упознавање италијанског живота било је код Немаца од ваљкада предмет незаситне жеђи; данас је пак постало правим култом, на коме раде најодабранији познаваоци италијанске културе међу немачким људима од пера. Та квалификација не може се одрећи ни г. Хансу Вајсфелду који је у овој књизи дао одличан превод збирке новела Анђела Гатиа, знаменитог књижевника, чији је роман „Иља ед Алберто" н. пр. за десет година доживео девет обимних и потпуно одељених издања. У овим приповеткама нам Гати приказује италијанско село, са свим његовим лепотама и нежностима, али и са свом чврстином и трезвеношћу која му је својствена. Претставља нам складну хармонију између традиционалног италијанског народног духа и свега што темељним преваспитавањем створише две последње деценије у животу Италије.

Илустрована биографија Герхарта Хауптмана

C. F. Behl und Felix A. Voigt: Gerhart Hauptmanns, Leben, Chronik und Bild, Suhrkamp - Verlag, Berlin 1942, 176 Seiten, Preis gebunden 6.— RM.

У вези са јесенашњом прославом 80-годишњице Герхарта Хауптмана, Пел и Фонгт приступили су изради овог уметнички опремљеног биографског дела о овог великог немачког књижевника. О Хауптмановом књижевном раду, о првим фазама у којима је имао да одржи тешке борбе да би уопште извојевао приступ на немачке позорнице, о следећим менама у којима је имао колико присталица, толико и противника. па све до садашње кулминације, постоји читава литература. Ова књига пак намењена је оним познаваоцима Хауптмана књижевника који би желели да што ближе упознају и Хауптмана-човека, његов лични и породични живот од младих дана па до осамдесетог рођендана.

У овом погледу, књига Бела и Фонгта претставља до сад најбоље дело те врсте. Писану хронику Хауптманова живота прате безброј одличних фотографских репродукција из живота и породичног и пријатељског круга шлеског великана. Поред осталог, из њих поближе упознајемо другарицу у животу, коју је себи одабрао писац „Ткача" и „Утопљеног звона", г-ђу Маргарету Хауптман, рођену Маршалк, почев од вереничких дана.

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 3.— ДРЖАВНА ТАКСА ДИН. 5.—

»ДИНАРА« КУПУЈЕ сав бољи намештај, спаваће собе, трпезарије, хорнцимере, комбиноване собе, целе станове. »Динара«, Ћирила и Методија 2, тел. 40-665.
85 8—10

ЗЛАТАН НАКИТ, златне зубе, све златне и сребрне предмете, уметничке античке ствари, купује и најбоље плаћа »Колубара«, Призренска 13. Телефон 24-386.
185 2—5

ЛИВЕНА ПЕЋ са чунковима на продају. Јавити се администрацији листа Теразије 5 (Мезанин) I. степениште. Тел. 20-383.

Стари накит и драго камење

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња.
ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА
Краља Милана 41-а до Славије
229 1—1

У ЦЕНТРАЛИ ЗА ХУМОР

сваког дана у 18 час. весели програм
Кн. Споменик бр. 5
Улазнице од 30—80 дин.
228 1—1

„Ватрогасац"

К. Д.

ПАШИЋЕВА 7. — ТЕЛЕФОН 20-459

Пожарни апарати са хемијским средствима за гашење пожара са:
ПЕНОМ,
ТЕЧНОШЋУ,
ТЕТРАХЛОРОМ
Ватрогасни материјал и прибор. Пунимо и оправљамо пожарне апарате.
230 1—3

КОНКОРДИЈА

ФИТИЉ
ЗА КАНДИЛО
МЕТАЛНИ КРСТИЋИ
Драг. А. Савић
БЕОГРАД
Тел. 23-523. — Гетеова ул. 16.
ПРОДАЈА НА ВЕЛИКО
231 1—3

Колонијалисти...

Кад дођете у Београд не заборавите да посетите

први српско предузеће за израду коломасти »СРБИЈА«
ПЕТАР М. РАДОСАВЉЕВИЋ

КАНЦЕЛАРИЈА ул. Космајска 6 (Теразије) тел. 26-671
ПРЕДУЗЕЋЕ Краља Александра 340, тел. 43-812
СТОВАРИШТЕ Римска 22 (Бајлонова пијаца) тел. 26-633).

232 1—1

Позив за уплату обавезног доприноса за градобитину

Сваки земљовласник дужан је свој обавезни допринос за градобитину, разрезан за 1942 годину код Пореских управа на оранице, винограде и воћњаке, уплатити најдаље до 30 априла тек. год. код надлежне Пореске управе. Од оних обвезника који не уплате свој обавезни допринос, у одређеном року, наплата ће се извршити принудним — егзекутивним путем.

Државни завод за пољопривредна осигурања у Београду Бр. 1634-43
233 2—2

ЗЛАТАН НАКИТ СТАРИ И НОВИ КУПУЈЕМ:

Дијаманте крупније, брилијанте све величине, златне зубе, бурме, прстење, минђуше, брошеве, бразлетне, ланце, сатове златне, сребрне и металне само исправне и од бољих познатих марака; старо злато оштећено, излизано, поломљено и горело сваку количину, купујем сребрне есцајге и остале исправне предмете од сребра купује и највише плаћа. Бесплатно процењује и на захтев процењене вредности исплаћује одмах позната фирма

„БРИЛИЈАНТ"
власник МИЛИВОЈЕ М. МИТРОВИЋ
БЕОГРАД — ЂОРЂА ВАШИНГТОНА УЛ. БР. 6 — ТЕЛ. 28-706

236 1—1

Државна хипотекарна банка
Главни филијал у Нишу

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

21 АПРИЛА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Обреновићева бр. 56 Дин. 600.000.
2) Плац Цара Николе II бр. 19 Дин. 550.000.
3) Плац са зградом Обреновићева бр. 25 Дин. 750.000.
4) Плац са зградом Јевремова бр. 6 Дин. 750.000.

28 АПРИЛА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Момчилова бр. 9 Дин. 1,600.000.
2) Плац са зградом Цара Николе II бр. 14 Дин. 2,000.000.
3) Плац са зградом Књегиње Љубице бр. 10. Дин. 1,200.000.
4) Плац са зградом Лешјанинова бр. 35 Дин. 450.000.

30 АПРИЛА 1943 ГОД.

1) Плац у Нишкој Бањи Дин. 350.000.
2) Плац у Нишкој Бањи Дин. 600.000.
3) Плац у Нишкој Бањи Дин. 700.000.
4) Плац са зградом Давидова бр. 2а Дин. 2,500.000.
5) Плац са зградом Књегиње Љубице бр. 10а Дин. 500.000.

Продаја ће се обавити у згради главног банчиног филијала од 9—12 часова где се могу добити сва даља обавештења.
234 1—1

Намештај „ЗОРА" Београд

КР. АЛЕКСАНДРА 87 и 97. ТЕЛ. 40156.

Има велики избор спаваћих соба, кухиња, трпезарија, комбинованих соба, кауча, патент фотеља, салонских дубоких фотеља, уз најниже цене, најлепши избор за 1943 годину.

235 1—4 Власник **ЂОРЂЕ БАРЈАКТАРЕВИЋ**

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

16 АПРИЛА 1943 ГОД.

1) Плац, Станоја Главаша 21. Дин. 310.000.
2) Два плаца, Фирмилијанова по Дин. 200.000.
3) Плац, Босанска 40. Дин. 1,760.000.—.
4) Плац са зградом, Милешевска 27. Дин. 2,400.000.

19 АПРИЛА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом, Др. Кестера 15. Дин. 1,440.000.
2) Плац са зградом, Призренска 6. Дин. 3,920.000.
3) Плац са зградом Цара Душана 39. Дин. 2,400.000.
4) Плац са зградом, Ламартинова 45. Дин. 900.000.
5) Плац са зградом, Курсулина 20. Дин. 1,600.000.

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска бр. 33/II, од 9—12 часова, где се могу добити сва даља обавештења.
238 1—1

КУПИТЕ ЗАБАВНУ КЊИГУ ЗА ВАШЕ ДЕТЕ

„Витез Ковач"

Књига у стрипу са 32 стране у сликама. ЦЕНА 12.— ДИН.

Књижарима из унутрашњости шаљемо на фикс од 50% попуста.

„МЛАДОСТ"

Чек. рач. 61449. Београд — Кн. Михајлова 19/V. Телефон 28-946.

Ликери, коњак, рум и разна вина добићете код

Јездимира Шарића

БЕОГРАД, КР. МАРИЈЕ 89 — ТЕЛ. 22-912.

1—1

Упис 4½ % зајма за јавне радове врши се код Државне хипотекарне банке и Поштанске штедионице.

Зар још увек има појединаца који држе готов новац код куће?! Однесите готовину у банку још данас.

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА
Филијал у Шапцу

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

19 АПРИЛА 1943 ГОД.

1) Плац са грађевинама Масарикова 98 Дин. 1,100.000.
2) Плац са зградом Карађорђева бр. 44 Дин. 250.000.
3) Плац са зградама Масарикова 3 Дин. 650.000.
4) Плац са зградама Владе Јовановића 41/43 Дин. 350.000.

21 АПРИЛА 1943 ГОД.

1) Плац са зградама Милоша Поцерца 6 Дин. 750.000.
2) Плац са зградама Милоша Поцерца 4 Дин. 850.000.
3) Плац са зградама Владе Јовановића 35 Дин. 380.000.

Продаја ће се обавити у згради банчиног филијала у Шапцу од 9—12 час., где се могу добити сва даља обавештења.
237 1—1

ПОШТАРИНА ПЛАЋЕНА У ГОТОВУ

ЦЕНА 5.— ДИНАРА

Ор 16 април 1943

Унив. Библиот. П. И. Бр. 1996

СРПСКИ НАРОД

Ускрс 1943

УСКРШЊА ПОСЛАНИЦА
генерала Недића
СРПСКОМ НАРОДУ

Драга браћо и сестре, Срби и Српкиње,

Српски је народ Богом благословени народ. Јак у вери својих отаца, остао је веран кроз своју историју светосавском православљу. То српско православље оспособљава га да издржи најтежа искушења, највећа страдања, како некада тако и сада.

Као што је Исус Христос, син Божји пре толико векова на данашњи дан, устао из гроба, тако је и он, српски народ васкрсао после петстогодишњег робовања, јер је у својој прадедовској вери нашао снагу да истраје на историском путу своје судбине.

Српски народ живећи на ветрометини балканској, на најкраћој вези Европе са Азијом, Истока са Западом, у срцу Балканског полуострва, пао је као неустрашиви бранилац европске хришћанске културе 1389 на пољу части, на Косову пољу јадовитом, изгубивши своју државу и своју самосталност. На том крвавом разбојишту паде славно Цар Лазар, његови доглавници и главари и цвет српског народа.

За две последње године доживели смо и велика и тешка искушења кривицом наших лажних вођа, кривицом туђих плаћеника. Господ Бог нас је казнио, јер је у нама попустила љубав према Отаџбини; ослабила православна прадедовска вера; заборавили смо на наше претке и на нашу славну прошлост и старо српско поштење. Наста чемер и покор, уђе рушилачки бес и помахниталост међу наш народ и диже се, као никад до сада, брат на брата, а син посеже на оца. Наста агонија српског народа. Али, ко ће као Бог!

Српски је народ, надахнут учењем свете православне цркве, да нема смрти за праведника, у своме великом поразу, нашао надчовечанску снагу да издржи све физичке и моралне патње и изађе препорођен и оспособљен за обнову свога новог живота. Зато ми Срби, после две године, у нашој преголемој данашњој несрећи, дочекујемо велики и светли празник Христовог Васкрсења са истом косовском вером и надом: српско племе погинути неће, српски двори опустети неће, српски народ живеће док је света и века.

Заслуга зато припада верним синовима мајке Србије и српске православне вере, који скочише на безбожне слуге сатане. Божијом помоћи, а под мојим вођством, испуњени духом и вером наших бесмртних прédака, љубављу за своју родну груду, за нашу милу мајку Србију, сахранише паклене планове гробара српског народа и агената Москве и Лондона.

Данас је српски народ свестан свога положаја и бистро гледа у будућност. Он је нашао свој пут, стари пут, српски пут. Он је окајао многе своје грехе, очистио душу и срце од многих прљавштина и рђавштина. У болу и патњи, подносећи тешка страдања прошао је кроз чистилиште. Отресао се многих заблуда и лажних пријатеља, зато васкрс наше Отаџбине не може никад доћи у питање. Ново доба мора обезбедити и српском народу место под сунцем.

Зато овај велики празник Христовог Васкрсења дочекујемо у великој нади. Горе главе!

У то име, са чврстом вером у добру будућност Мајке Србије, поздрављам вас народним поздравом: **„Христос Васкрес!“**

ГЕНЕРАЛ НЕДИЋ ПОЗДРАВЉА У ИМЕ МАЈКЕ СРБИЈЕ СЕОСКЕ ОМЛАДИНЦЕ НОСИОЦЕ НАЦИОНАЛНЕ ОБНОВЕ

ДУХОВНИ СМИСАО ДАНАШЊЕГ РАТА

од Велибора Јонића,
министра просвете

ДАНАШЊИ рат је само видан израз дубоке кризе коју човечанство последњих стопедесет година преживљава. Главни узрок те кризе налази се у материалистичком схватању света и живота, које се зачело у Европи, усавршило у Америци, да би најзад у Совјетској Русији било доведено до својих крајњих конзеквенца.

Ово материјалистичко схватање узело је маха углавном од појаве француске револуције, која је прва дочела са јавним одбацивањем вере и негирањем Бога. Доцније су природне науке и нагли технички напредак све више утврђивали човека у погрешном уверењу да је он центар васионе ,почетак и свршетак.

Овај и овакав човек морао је свршити самозаљубљеношћу. Лична задовољства, и то углавном телесна, постала су му све и сва. Отуда се у њему на место хришћанске љубави према ближњем, развила саможивост, која не зна за границе чак ни онда када су најприснији, породични односи у питању.

Све се ово, наравно, морало завршити духовним осиромашењем савременог човека крај све његове умне образованости. Обожавајући материју, он се и сам материализовао. Такав, он је ,постао духовно слеп и незајажљив у својој жељи за стицањем материалних блага и уживања. Пошто је већина постала таква, онда су природно сукоби појединачних себичности постали неизбежни.

Отуда је у савременом друштву рат свакога против свих и свих против свакога давно на дневноме реду. Споредна је ствар што тај рат често није видљив или што је прикривен лицемерством и спољном учтивошћу. Главно је да је он ту, главно је да међу људима нема везе која их спаја, нема љубави.

Рат и себичност појединаца морали су неминовно довести до рата међу народима. Није то случајност што је данашњи рат обухватно читаво човечанство.

Свакоме ономе ко није духовно обневидео јасно је да је овај рат са свим својим патњама уствари освета духовних закона због човековог отпадништва од њих. Сем тога, он је доказ да су ти закони јачи од свих других, и да се свака побуна човекова против њих мора завршити његовим поразом.

Отуда овај рат, као и свака несрећа, треба да уроди испитивањем савести сваког од нас. Мора у нама умрети све што је негативно и начинити места позитивном. Без смрти нема васкресења. Тешко ономе код кога се то не деси, био он појединац или народ! Јер ово опште страдање надживеће само они који буду били у стању да се покајањем очисте од грехова прошлости и да се духовно поново роде.

На страни тих поново рођених биће и победа. Јер све оно што доживљавамо на видљивом животном плану мора се прво одиграти на духовном. Патње и страдања, ратове и борбе Бог шаље као казну, а победу дарује само ономе, који се ставно у службу Његових а не својих смерова, на страну правде против неправде, на страну љубави а против мржње.

Победиће они народи у којима појединци успеју да победе своју себичност и одбаце заблуде материалистичког схватања. Победиће они народи који буду имали снаге да се определе за идеализам, који значи победу духовности. Победиће они који су сагледали лик праведнијег друштвеног поретка и бољега човека. Јер има један закон који је над свим законима, закон напретка, који иде за тим да царство Божје завлада како на небу тако и на земљи.

Нама Србима неће бити тешко да се определимо. Иако смо и сами били заражени материализмом, хавајском музиком и разним другим иностраним наносом, ипак је у огромној већини нашег православног народа још увек жива вера у Бога и Његову правду. Наше данашње патње и страдања очистиће душе наше и вратиће нас на пут духовности, којим смо ми одувек ишли.

Идеал човјства поново ће постати идеал нашега човека. Поново ће у дому нашем завладати патријархални ред и чистоћа. Омладина наша опет ће живети за свој народ и у самопрегору и раду налазити смисао и циљ свога живота. Сладострашћа и мекуштва нестаће. А та и таква национална омладина српска изградиће себи праведније друштво и бољу државу.

Тако ће српски народ сврстати себе на страни напретка, на страни добра, на страни светлости. Такав, он ће добити све оно што му припада. Зато прва и најважнија брига свих нас мора бити у томе да што пре и што потпуније доживимо овај духовни препород. Зато је тако важно враћање нашим здравим традицијама народним, које су нас кроз векове одржале.

И дом, и школа, и друштво нарочиту пажњу и старање морају обраћати на правилно упућивање наше мушке и женске омладине. Школа ту мора водити и давати правац. Она мора чврсто и сигурно водити. Према онима који се покажу упорни у негативном, не смеју се имати никакви обзири.

Јер свакоме од нас мора бити јасно да дашњи рат претставља велико чистилиште. У животу ће остати само они народи, који докажу да су способни за живот, који вреде и имају зашта живети. Остали ће или нестати или бити осуђени на животарење. А право је и Богу драго да тако буде.

СРПСКИ НАРОДНИ МИТ И ЕВРОПА

од д-ра М. Спалајковића,
бив. министра спољних послова

СРПСКИ МИТ је бајка изаткана нитима од свиле и злата на разбоју горских крилатица Вила. Обична прећа од кудеље основа је тог чаробног ткива. За украс му служе чудесне шаре, које само невидљиве посестриме српских јунака знају сложити и уткати у бесмртне, царским везовима опточене, похвале народних изабраника. Са сестринском љубављу Загоркиња Вила плете венце од миришљавог цвећа из српских дубрава и њима китн народне хероје као вечни понос просте српске душе.

Српски народни мит не слави толико епске догађаје, колико епске личности. У народу мит се ствара из највишег култа према тим личностима. Косовски мит се не може замислити без Цара Лазара и Милоша Обилића. Управо, косовски бој је само спољни оквир, а легендарни ликови Лазара и Милоша су унутарње језгро косовског мита. Неодољивом силом расног нагона ти се ли̏кови одржавају у народном предању као жива слика битних особина и истрајности српског племена.

Народни избор митских личности је од великог значаја за народну психологију, јер хероји — свеци и јунаци — претстављају сви заједно расне идеалне обрасце, који нацији, док год траје, треба да служе за углед. Изобиље тих узорних примера у нашој прошлости потврђују славна имена: Немања, Св. Сава, Цар Душан, Краљевић Марко, Цар Лазар, Милош Обилић — међу људима; Јевросима Мајка, Царица Милица, Мајка Југовића, Косовка Девојка — међу женама. Наш средњовековни национални мит развијао се у знаку тих мушких и женских хероја, чија је физиономија, стварна или замишљена, позната сваком Србину. Најпопуларнији су Св. Сава и Цар Лазар међу свецима, Краљевић Марко и Милош Обилић међу јунацима. Прва двојица су оличење урођеног расног идеализма; народ их је признао за свеце, јер су обојица, својим високо етичким схватањима човечје улоге на земљи и својим личним примером, потврдили да само духовне вредности дају трајан смисао животу. Друга двојица претстављају оваплоћену синтезу народне борбене одлучности и расне срчаности; народ их је прогласио за јунаке, јер су обојица — испуњени херојским смислом живота — презирали смрт више него човека, а нечовечност више него смрт. Сва четворица су у очима српског народа живи симболи, не толико историске довршене стварности, колико оних уваздашњој народној души дубоко укорењених идеала. Ти се идеали зову — **племенитост и витештво.**

Народна етика је темељ народног мита.

—o—

Историја оставља много дубље трагове у живој народној машти него у мртвим записима летописаца. И као учитељица живота, историја се непосредно напаја усменим предањима народног мита много више него писменим изворима историске учености. У томе и јесте тајна њене васпитне и психолошке моћи. Народни мит је огледало народне душе. У њему је живи историски облик народних традиција. Ако њега нема, повесница постаје умртвљени оквир устајале прошлости. Етничке вредности треба ценити етичким мерилом. По етичком садржају националног мита треба судити о културној садржини народне душе. И најразвијенија цивилизација, без духовне културе, блиска је варварству. Каква је народ, такав је и његов национални мит.

У људској повесници сваки век има свој мит, а сви векови заједно чине општи мит човечанства. И у историји појединих народа свако раздобље неосетно се претвара у посебан мит, а из континуитета народних стремљења и традиција рађа се трајан народни мит у коме јединка распознаје себе и расу којој припада. »Ако један народ, при прегледању своје историје и при испитивању своје воље за будућност, не налази између њих никакво јединство, онда је он изгубљен и, као народ, мртав« — каже А. Розенберг у својој дубоко-филозофској анализи нове европске идеологије из које се испреда »Мит XX века«.

Ипак, док год један народ постоји, не може се рећи да је изгубљен, а још мање да је мртав, јер дужи или краћи прекиди у његовом националном миту могу бити последице историских случајности, а не кобни знаци расне дегенерације. Ако један народ није сасвим дегенерисан, довољан је један снажан потрес, као спасоносан лек, па да прекинути мит поново заживе народном душом. Тако је било са немачким народом, а тако и са српским, и то пред нашим очима. Ако у једном тренутку своје историје народ једва распознаје онај првобитни самосвојни лик који је раније имао, то може значити да је у његовом миту настао прекид, и док год тај прекид траје, народ је — као тиква без корена — осуђен на умирање и јалово битисање. Такав тренутак у историји српског народа први пут је наступио у двадесетом веку и трајао је више од двадесет година.

Наш национални мит почиње од Немањића, обухвата средњовековни сјај наше државе до Косова, наше робовање са подвизима ускока и хајдука до краја осамнаестог века, затим буну на дахије са устанцима Карађорђа и Милоша у деветнаестом веку, и напослетку Куманово и Кајмакчалан у двадесетом веку. Ту настаје прекид у српском народном миту, а са њим замрлост и неплодност у српском народу. Двадесетогодишњи период Југославије, напуштање српског имена и српске заставе, издајство српске државне мисли и распадање српске народне душе, водвињски јунаци од 27 марта, влада народне пропасти, југословенска ратна трагикомедија, бекство из земље, југословенска влада у Лондону — ни једна од тих епизода не улази у српски национални мит, све оне — сва та неверства и издајства — припадају **интернационалној митологији** двадесетог века.

Била је потребна општа народна катастрофа те да се Срби врате миту својих прадедова и поново пођу путем који је српско племе од самог почетка изабрало и у току векова својом властитом културом обележило.

—o—

После свих бескорисних жртава ми се морамо приклонити судбини и налазити утехе у стоичком мудром схватању да је мањи грех варати себе него варати друге. Сетимо се строге опомене Јевросиме Мајке: »Боље ти је изгубити главу него своју огрешити душу«. Таквих материнских моралних поука пуно је у косовском миту. Оне нису никада двосмислене. Њихов смисао увек је лако погодити. Пре наше недавне пропасти то је било утолико лакше, што је наш међународни положај био тада такав да нисмо морали ни варати себе ни варати друге, ни губити главу ни огрешити душу. Никоме се пре тога нисмо били обавезали да ћемо за њега ратовати. И онда је за српски народ било најразумније послушати савет Мајке Јевросиме — »Ни по бабу ни по стричевима«, тојест остати неутралан и ни према коме се не огрешити... Али је за своје себичне сврхе фарисејска пропаганда искористила баш косовски мит, тумачећи га Србима на свој фарисејски начин. Зар »племенитост и витештво« не обавезују више него икакав пакт? Зар се »част« брани пактом, а не ратом? Зар Косово не намеће Србину дужност да увек и за сваког губи главу, па чак и за фарисеје!... И охоли фарисеји ликоваше: »Нема рата без Србаља«.

Копати јаму другоме — одлика је фарисејског мита. Српски је народ страдао, јер није знао за ту разлику, за тај непремостиви јаз, између свога мита и мита свих оних фарисеја који су га довели до распећа, па и после распећа продужили да мрцварe његово тело и муче његову душу. На црној берзи бездушне себичности и њиховог безобзирног цинизма тргује се, како кад затреба, туђим врлинама и туђом крвљу.

Трагедија је српског народа што је онда, када је највише требало, имао најмање политичког смисла и што није увидео да је његов косовски мит у историској противречности са стварношћу, тојест са митом свих оних народа који су га на превару увукли у ратну пустоловину. Зар се кроз вековни мит тих фарисејских народа не провлачи, као црна нит, њихов окорели егоизам, њихов крајњи цинизам, њихова новчана корупција, њихово распаљивање мржња међу људима и сејање неповерења међу народима...

—o—

Оно што чини снагу једног народа, може у извесним приликама да постане извор његових страдања. И врлине, као што су племенитост и витештво, морају се савлађивати разумом, као и мане. У несебичности других себични народи виде слабост и постају безобзирни. Лукавство и превара завладали су светом. Томе се мора учинити крај. Не сме се допустити да се цинизам зацари међу народима, да врлине праведних буду подјармљене пороцима грешних, да дух робује материји. Рађа се мит нове Европе, мит двадесетог века, који ставља дух испред материје, рад изнад злата, социјалну правду наместо класне борбе, међународну сарадњу наместо ратова.

Европа је матица културе и носилац цивилизације на земљиној кугли. Још од древних времена она и политички и духовно води човечанство. Али тек у наше време сазнање Европе о њеном судбинском јединству постаје историска чињеница од пресудног будућег значаја. Оно се јавља као неминовна животна реакција на сва морална, интелектуална и физичка насиља, која су мрачне силе доскора вршиле над европским народима. Европа се препородила. Она је данас свесна своје духовне вредности и решена је да брани све облике живота и културе које су њени народи изградили на националним основама. Она сада води одсудну борбу против свих удружених интернационала које су, сатрунући дух и енергију европских народа, смерале да униште достојанство људске личности и да спутају творачку моћ слободног човека и нације. Из ове борбе изаћи ће као победиоци и преживеће овај рат само они народи, који буду све јаче наглашавали своју националну личност. Народна воља за самоодржањем мора бити непоколебива. Само морално снажни и духовно крепки народи моћи ће се одржати у страховитој борби садашњице. Ако је њихова национална свест испуњена вером у несаломљивост њихове духовне енергије, онда ће све материјалне незгоде и кризе бити за њих само пролазно искушење. Дегенерисане нације осуђене су на пропаст. Њихова политичка психологија, заснована на нездравим доктринама и лажним друштвеним софизмима а не на здравим афирмацијама народног бића и природном нагону самоодржања, увршћује их у болесне народе, у народе без корена, у људске скупине без духовне домовине. Постоје извесни закони живота које ни једно људско друштво не може да прекрши а да не посрне. Живот расклиматане друштвене заједнице претвара се лако у механички процес атомског распадања. Плутократски капиталистички индивидуализам и совјетско-пролетерски комунизам две су крајности које се додирују. И у једном и у другом поретку животна судбина људске јединке своди се на фаталну функцију инертне материје.

Нови европски мит се идејно тек изграђује, а код појединих великих народа он се експериментално и остварује. Његов коначни облик још се не може утврдити, али се може назрети. Он ће спасти европску културу а са њом и човека и народ, ако само буде у корену уништио сва она нехумана стремљења лажног филозофског материјализма, чији је врхунац достигнут у оба екстремна друштвена поретка. Европска култура је поникла из старе јелинско-латинске цивилизације, крунисане и усавршене хришћанском етиком. Само на тим темељима она се и даље може универзално развијати и победоносно ширити. Без ње живот Европе губи свој највиши смисао и осуђен је на слепу покорност фаталним законима материјалне цивилизације.

Материјалистички мит у оба своја облика, плутократском и комунистичком, претвара човека у чудовиште, слободу у ропство, цивилизацију у варварство

—o—

Оне идеје које тек сада побеђују у Европи, ушле су у наш косовски мит још пре толико стотина година. И пре Косова сва етичка и идеална стремљења српског народа извиру из расног спиритуалистичког схватања живота, из свеопштег народног веровања у вечност духа и душе. Сва наша народне умотворине носе метафизички жиг таквог гледања на свет. И у новом миту Европе двадесетог века вероватно неће се наћи ни једна филозофска мисао, ни једна морална истина, ни једна друштвена или међународна тежња, којој не би у нашој народној поезији или у нашим народним пословицама, одговарала сродна аксиома или подесна изрека.

Са дефиницијама и основним појмовима духовне културе, српски национални мит је пречистио још у самом почетку свога рађања. У двадесетом веку он нема потребе да ишта идејно позајмљује из новог европског мита који се тек сада рађа. Код српског народа је од памтивека укорењено сазнање да су сва питања међу људима — и социјална и интернационална — уствари **морална** питања, питања људске душе и људске савести.

Најсветлији пример тога сазнања крајем дванаестог и почетком тринаестог века налазимо у животу и раду најстаријег српског владаоца Стевана Немање и његовог најмлађег сина Растка.

У Доментијановој похвали Симеона и Саве речено је, и за оца и за сина, да су »обојица истинити апостоли подигнути истинитим Богом на просвећење и на божанствено научење западне стране« (Србије), и да су обојица »незалазна светила мисаоног Истока, који богомислено просвећују своје западно отачаствo«. Од свих идеала, којима је положио темељ у српском народу, Свети Сава се нарочито бринуо о **друштвеној правди**, крчећи неуморно најкраће и најпоузданије путеве који воде њеном остварењу. Он је у свакој прилици учио Србе да је правда основа свега, и залагао се — као што његов биограф Теодосије каже — »неутрудиво за свакога ко је неправду и скрб трпео«. Та несаломљива воља Савина да правда победи, највише је допринела буђењу и развијању правне свести код српског народа у средњем веку, изражене не само у обичајном праву него и у писаним српским законима, међу којима царску круну носи Душанов Законик. Ти сведоци наше средњовековне државотворне способности и друштвене напредности показују колико је била филозофски висока замисао Светог Саве — тога смиреног монаха и мудрог мислиоца из Свете Горе — о држави као националнo-културној заједници.

Висока политичка и морална свест старих српских владалаца најверније је огледало српског националног идеализма. Како су Немањићи схватили и своје владалачке и човечанске дужности сведочи на-

ша народна поезија. **Њихов високи идеал,** њихова друштвена делатност, њихови хумани појмови изражени су нарочито јасно у народним стиховима посвећеним свечаној изјави Светог Саве — у тој вечној опомени српској господштини — **да његов** отац, Немања, није истрошио своје богатство на раскош и на уживање, него је — »док је души место ухватио« — четири седмине свога блага потрошио — »градећи многе задужбине«, а три седмине — »зидајући по калу калдрме и градећи по водам' ћуприје, **дијелећи кљасту и слијепу«.**

Светосавско православље је морална подлога нашег националног мита. На темељима српске народне етике, хришћанске науке и грчковизантиског богословља, Свети Сава је остварио српску национално-верску синтезу и дао јој обележје народне духовне културе. Тај први српски просветитељ и творац српског национализма спојио је у народној души државу и цркву, народ и веру, земаљско и небеско. И од тада Србин све више и више увиђа да је људски живот само привремено средство у служби неке трајне идеалне сврхе која се не одређује физичким постојањем човека него метафизичким бићем васионе. Али, иако живот сам по саби није циљ, не претставља апсолутну вредност, он је ипак и као средство једна општа космичка потреба, и његова релативна вредност зависи од његове употребе. И када се на Косову поставља питање за Србина да ли ће се приволети земаљском или небеском царству, он се одлучује за оне трансцендентне идеале који премашују земаљски живот, јер уколико се живот више посвећује тим идеалима утолико и његова релативна вредност постаје већа. Стога и последњу одлуку Цара Лазара не треба тумачити као потцењивање земаљског живота, него као највиши израђај српског народног идеализма.

Срби су изгубили битку на Косову али су спасли витештво и племенитост српског племена. Из пораза поникла је слава бесмртног јунаштва и триумф народног вечног идеала. На Косову је епски запечаћено политичко јединство српског народа, а етички освештана заједница националног идеала који од тада постаје непресушни извор народне животне енергије и моралне величине. Из косовског пораза родила се кумановска победа. У погледу духовном постоји несумњива веза историске узрочности између та два догађаја, иако у погледу временском пет векова растављају први историски тренутак од другог, пораз од победе, узрок од последице.

Зато и поред све своје трагедије, српски народ треба и даље да остане веран своме косовском миту, јер ће га он духовно препородити. И тај препорођај биће утолико поузданији и бржи уколико српски народ буде у стању, не толико да проникне у нове идеје европског мита двадесетог века, колико да прозре у непроменљиву суштину фарисејског мита свих векова.

—о—

Српски народ има своју филозофију, своје погледе на живот и свет, своја схватања о Богу и човеку, о истини и правди, о мудрости и поштењу и т. д. Њима су прожета сва народна предања, све народне умотворине, у њима је и главна подлога српског народног мита. Управо тај мит је њихов духовни оквир. У тај живи оквир народна душа је утиснула, као свој расни жиг, два главна осећаја, два основна појма, који од искони прате судбину српског народа.

Наше народне пословице истичу **истину** као највеће људско благо, а лаж као највеће зло из кога се рађају сви пороци. Али, никада човек неће сазнати сву истину, јер »само Бог све зна«. »Бог никоме дужан не остаје«, јер он види све. »Ко право збори, Бога хвали«, јер угађа Богу који воли само истину. »Што је право и Богу је драго«, јер Бог је сушта праведност и врхунац доброте. »Мирно срце Бога моли, а немирно сузе рони«. Стога **»Боље је са мудрим плакати, него са лудим певати«,** јер са разумним човеком напредоваћеш можда и спорије, али поузданије, док са неразумним, па ма колико ти тренутно он користио, упашћеш напослетку у пустоловину.

Ради размишљања наших политичара и интелектуалаца, навешћемо и ову лаконску популарну изреку: **»Луда памет — погибија«.** Зар тај мудри народни афоризам не шиба, као бич, пустолове од 27 марта и »владу народне пропасти«?

Истина — права истина — је недостижна, јер је апсолутна. Њено царство је небеско. Она се не доказује; у њу се **верује.** Ставови које у науци називамо аксиомима, само су њени бледи одблесци. Очигледност је карактеристика наше земаљске истине која се доказује **разумом.** Ова релативна истина треба да нам постане очигледна да бисмо у њу поверовали, као што верујемо у аксиоме од којих полазимо у доказивању. У овом земаљском животу човек може само да истражује праву, апсолутну, истину али до ње никада не може да дође. У том душевном немиру лежи главни извор обнављања његове духовне снаге и напретка.

Други високи израђај српске народне мудрости тиче се филозофске садржине самог појма о Богу и о човеку. У метафизици Бог је само једна идеја. У српском народном миту Бог — Творац неба и земље, врховни судија свих људских дела и мисли — је **сила,** једина права и апсолутна сила: **»Сила је у Бога јединога«.** Највећа је опасност за људе када они замишљају да су нека сила, па ма колику власт имали над другим људима: »Старија је је Божија но царева«.

Ништа од човека не зависи, сем кад погоди оно што и Бог хоће: »Човек налаже а Бог располаже«. Наш живот и наша смрт су у Божијим рукама. Они зависе од наше судбе, која не зависи од нас. Али добро и зло су у нашим рукама. Човек, као **оруђе,** има одређену космолошку функцију; али као **морално биће** он је потпуно слободан. Човек није увек само пасиван објекат, ништаван предмет у фаталном вртлогу космичких појава, зрно песка у мору, — он је понекад и активни субјекат, свемоћан чинилац, који верује у своју метафизичку слободу и своју стваралачку моћ у свету моралних збивања, он је врховни господар својих душевних немира, као море својих таласа, а његове су жеље и тежње као зрна песка у узбурканом мору.

Остављајући свакоме своју веру као најприроднију, српски народни мит сматра све религије као добре, а међу њима светосавско православље као најбољу.

—о—

У прошлом веку, после првог васкрса Србије, захваљујући неуморним напорима Вука Караџића, пред Европом се открио сав значај српског народног мита. Први који су оценили његову културну вредност били су највиши претставници немачког духа тога времена: Гете, Грим, Ранке и њихови савременици. Од тада српске народне умотворине су превођене на све главније европске језике и дат је нов полет ускрслој души српског народа. Као онда, тако и сада, погледи српског народа управљају се великом немачком народу и међу Србима одржава нада да ће носиоци националносоцијалистичке мисли прихватити и наставити племените традиције својих духовних претеча и у европској заједници, која се ствара, признати српском народном миту онај идејни и морални ранг који заслужује. За такав књижевни и филозофски подухват, користан не само за немачки и српски народ, него и за целу Европу, нико не би био позванији од писца чувеног дела о »Миту XX века«, Алфреда Розенберга.

Народне умотворине — а оне чине српски народни мит — јесу колективно дело која се могло родити само као производ заједничких народних стремљења. Она дубока филозофија, која је у њима изражена, потиче из самог народа и наставља се у духу народа. Она није творевина једног одређеног мислиоца и једног пролазног времена. У њој није освештано и коначно уобличено искуство само једног покољења и једног века, него свих покољења и свих векова. И као што је највећи уметник у српској прошлости био сам народ, тако ће и у будућности највећи српски филозоф бити сам српски народ. Садашњица ће оставити неизгладиве трагове, не само у историји него и у машти српског народа. И та садашњица — судбинска веза између српске прошлости и будућности — служиће, и у најудаљенијим временима, српском колективном генију као непресушни извор не само уметничких него и филозофских надахнућа.

Ми већ сада можемо рећи да та народна филозофија неће никада напустити своју исконску и основну идеју водиљу. Та идеја је у једној изреци, коју наш народ никада не заборавља, ни у часовима туге, ни у часовима радости. Ова српска пословица је, по мом мишљењу, најпунија садржином и најлепша обликом: **»У добру се не понеси, а у злу се не поништи«.** Сујета, охолост, фарисејска гордост, јесу тешки греси. Не треба никада дићи главу, али треба увек очувати своје људско достојанство. Што год имаш више среће и успеха у животу, буди смиренији и скромнији; што год имаш више неприлика и невоља, буди ведрији и бодрији.

Бог ставља у искушење чврстину твога карактера и јачину твоје воље. Он ти већ долази у помоћ... Србине! Веруј увек у Бога и немој никада клонути духом. То је највећа истина коју је доказао српски народни мит.

Наша обнова

Нисмо имали због чега да ратујемо, јер нам је само одржавање стриктне неутралности могло да обезбеди неокрњеност наше земље. И баш због тога што нисмо имали због чега да ратујемо, били смо гурнути у рат и против наше воље и на уштрб наших интереса.

Ми тада нисмо били свесни чињенице да мали народи не значе много, готово ништа, у циновском сукобу идеологија које данас воде борбу за превласт у свету, и улетели смо у рат потпуно неспремни, и изгубили тај рат пре него што смо га и почели водити.

Имали смо Косово без Косова, и још горе, имали смо рушевине које је требало раскрчити и на чијим преосталим темељима је требало сазидати нову грађевину о којој нисмо имали никакву претставу. У нама и око нас све је било празно и пусто. Садржина наше свести била је неодређена. И у том часу потпуне изгубљености појавила се у нашој свести једна искра љубави према родној груди, праисконски осећај повезаности са земљом у којој су наши претци живели, чијим браздама је њина крв текла и у чијим гробовима њихове кости леже. Та искра љубави добила је свој израђај у речима: Србија изнад свега и нада све!

И пошли смо да обнављамо ту Србију, нашу вековну Мајку, за чије добро су покољења падала и на чијем олтару ни једна жртва није била сувише драгоцена. Ишло је тешко у почетку, а и доцније. Али ишло је. Ми данас корачамо све чвршћим кораком на путу обнове, духовне и привредне. Ако нам данас није тако добро као што нам је раније било, не смемо да заборавимо да нам је боље него што нам је било после слома. Ми смо данас спровели организацију у свим гранама нашега друштвеног живота. Рад је у пуном јеку. Цела Србија ради. Мир, ред и рад је лозинка са којом наступа Србија на свом путу ка новој Европи.

Баците поглед у који год крај Србије, било на сељака или радника, привредника или чиновника, на поље или у рудник, у фабрику или у надлештво, сви раде и свуда се ради. Сваки појединац послушао је савет претседника Владе и прегао свим силама да допринесе свој део да обнова Србије успе што боље. Та обнова, наша обнова успева и успеће још боље.

Радом — обнови, а обновом срећнијој будућности, то су наше мисли на празник Христовог Васкрсења.

С. Н.

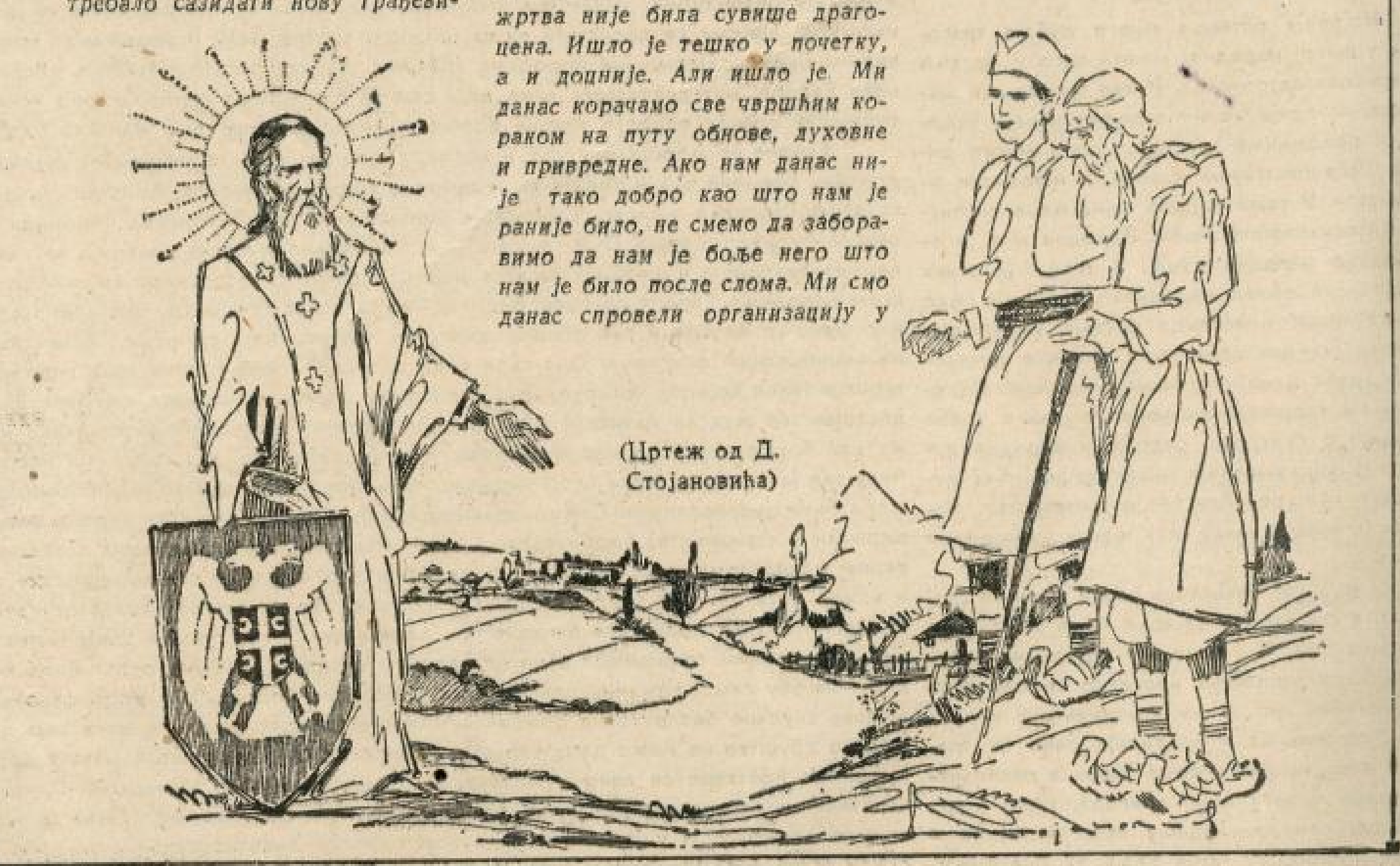

(Цртеж од Д. Стојановића)

Пред стогодишњицом Српског грађанског закона

од Богољуба Кујунџића,
министра правде

СВАКА друштвена заједница мора да има извесна правила, извесан ред по коме ће се управљати, да би могла опстати. У колико се друштвена заједница повећава и више култивише, међусобни односи постају компликованији што изискује допуну и промену правила на основу којих се управља.

Ако посматрамо ток развића наше државе, узимајући у обзир само период од добијања самосталности за београдски пашалук па надаље, установићемо исти процес и у њеном развићу. Нас овде поглавито интересује процес развића приватно правног законодавства, па ћемо у кратким потезима само то дотаћи.

У прво време сва судска власт била је концентрисана у рукама владара. Доцније се известан део власти преноси на сеоске кметове, док се нису установили редовни судови са судијама који су морали имати специјалне услове за та звања. У почетку није било писаних правила по којима би се имало судити. Судило се по обичајима који су владали у народу. Али, благодарећи високом нивоу хришћанског морала, који тада беше основа целокупног друштвеног живота српског народа, правна сигурност је била врло солидна. Обичаји, који су огледало његовог друштвеног живота, израз његових схватања, били су пуни мудрости и високе етике. Послови су се свршавали у четири ока, али су обавезе имале једну солидну моралну основу и извршиване су много тачније него данас.

Такво стање, међутим, није могло дуго да остане. Образовањем нове и слободне националне државе, културни живот почео је узимати све већег маха, те су и приватно правни односи становништва и ако у једној искључиво земљорадничкој и сточарској земљи, показали тежњу за све већим развићем. Ово је изазвало потребу за стварањем једног поретка са сталним писаним правилима, која би имала обавезу и за оне који их прописују и за оне који их извршују и за народ. Приватно правни односи услед живљег промета добара, услед већег наталитета, постају компликовани. Ово намеће потребу да се тим односима поставе трајни принципи и створи сигурна законска гаранција. Ондашњи владар, Кнез Александар Карађорђевић, увидео је ову потребу и приступио је изради Српског грађанског закона који и данас важи.

На Благовести 25 марта 1844 године обнародован је и уведен у живот данашњи Српски грађански закон. Још непуних годину дана нас деле од дана када ће се навршити 100 година од ступања на снагу овог закона. Тек данас се може оценити колико је овај дан био важан у стварању Српске државе. Увидело се још тада, да трајни опстанак државне заједнице и њен напредак зависе, у првом реду, од сигурности правног поретка и заштите личне и имовне безбедности њених грађана. Приватно правни односи регулисани до тада, скучени појединачним одредбама и наредбама управних власти, а поред обичајним правом, добијају пуну правну сигурност кроз један закон. Систем кметског суђења, на основу неписаних обичајних правила, бива замењен писаним законом са постављеним трајним правним принципима. Правни живот улази у одређени колосек. Суђење се поверава људима са стручном спремом.

Наш Грађански закон није оригинална творевина српских правника. Он је скраћена прерада аустријског грађанског закона од 1811 године. Али, несумњиво је да је баш аустриски грађански закон највише одговарао правном осећају нашег народа. Несумњиво је и то, да је наш законодавац на многим местима одступио од његовог изворника и озаконио је многе српске народне обичаје. То је и утицало да српски народ прихвати овај закон као свој, да осети у њему куцање свога била и да се лако прилагоди његовим прописима. Једино се и тако може објаснити чињеница да се ускоро навршава сто година од његовог ступања у живот, сто година његове примене, сто година какр у погледу основних приватно правних односа све обухвата и стоји изнад свега.

Наш Грађански законик испунио је несумњиво своју велику улогу. Он није уништио ни једну врлину Србина, он је напротив подигао његове етичке особине. Унео је ред и поредак у народ и искристалисао његово дубоко осећање правичности. Налазећи се пред његовом стогодишњицом, са правом можемо и морамо да подвучемо његову заслугу, што се и данас са несравњеним поштовањем и поносом спомиње изрека српског народа: »Правда држи земљу и градо-вее«.

Земља је обрађена као никада до сада у Србији

од инж. Радослава Веселиновића,
министра пољопривреде и исхране

СРПСКИ земљорадници су прошле јесени и овога пролећа потпуно припремили и обрадили своје њиве као никада до сада .Они су тиме извршили своју свету дужност према својој породици и своме народу.

Нема скоро ни једне стопе обрадиве земље која није обрађена и засејана или спремна за сетву. **Можемо са пуном сигурношћу потврдити да никада до сада у Србији није земља била овако добро припремљена за сетву као што је то случај сада.** Ако нам временске прилике буду макар и мало наклоњене онда можемо очекивати да у Србији неће бити глади ове јесени и идуће зиме.

Планска пољопривредна производња у Србији која је наредбом претседника Српске владе господина Милана Недића уведена код нас прошле године доћи ће ове године до свога пуног изражаја. Све предвиђене културе и усеви су или већ засејани или се сетва истих ближи крају. Док је прошле године као прве године планске производње било овде-онде извесних мањих не разумевања ове године тога нема. Истина је да је озимих усева због недостатка семена него мање засејано. Али зато ће бити сигурно засејано много више пролећних усева.

И поред оскудице у радној стоци затим и у многоме чему другом српски сељак је учинио крајњи напор и обрадио сваки парче земље.

Овде морам нарочито истаћи да су и наши градови, варо-ши и варошице са Београдом на челу учинили огроман напор те су и они обрадили сваку стопу земље што им мора служити на част.

Исто тако српска омладина свих врста није изостала иза села и вароши. И она искоришћује своје слободно време и обрађује своје баште и вртове.

Ако данас неки путник прође кроз Србију и кроз њена поља и насеља он ће морати констатовати да је цела Србија обрађена као једна узорна башта. То је највећи прилог новом добу, који српски сељак и цео српски народ чини. Ово су они учинили потпуно свесно и ту је њихова величина.

Наравно да и поред добре при преме земље и сетве усева има још пуно пољских радова од којих ће зависити крајњи успех тј. принос. Потребно је све усеве на време обрадити и дати им потребну негу. Међутим, ми смо уверени да ће сви радови бити урађени на време и како ваља. Зна српски земљорадник да му је добро обрађена њива његов живот. Зна он шта значи немати или мало имати хране. Овога је свестан не само сељак већ и цео српски народ. Због тога не сумњамо да ће сви земљорадници запети и са својим породицама у току лета обрадити своје усеве како треба. Због тога ће и сви варошани обрадити своје мале парцеле, које ће им олакшати исхрану.

У осталом како земљорадници тако и грађани знају врло добро да за њих неће нико други обрађивати њихову земљу и гајити усеве и стоку.

Досадашњим радом и напором српски народ а нарочито земљорадник је доказао, да је разумео ново доба и садашње прилике. Он ће то овога лета доказати. Својим радом српски народ доказује да је способан за живот. Својим радом он ће заслужити своје место у новој Европи.

Српска влада и њен претседник Милан Недић су задовољни кад виде да их је српски сељак као и грађанин послушао и обрадио сваку стопу своје земље. Задовољан је и цео српски народ јер неће бити глади, а уз то постаје поуздан у себе, у своју способност и вредност.

Кроз српска поља, њиве, ливаде и баште, кроз виногра де и цветне воћњаке данас струји лахор новог доба — новог духа радног и напредног. Вредне руке српског народа кују лепшу будућност себи и мајци Србији.

Снага без очију

од Момчила Ђ. Јанковића,
бив. министра

НА ДАНАШЊИ ДАН забрујаће звона са свих православних цркава, објављујући највећи празник хришћанства, Васкрсење Христово, победу живота над смрти, добра над злим, истине над лажи. Нађено је што је било изгубљено, оживело је што је било умрло!

Ако данас добро послушате звуке ових звона, осетићете поред све несреће у којој се налазимо, један призвук радости. Та радост усред беде, та победа усред пораза, долази отуда што је и у нашем народу нађено оно што беше изгубљено и оживело оно што је било умрло.

Српски је народ стицајем прилика био на најбољем путу да се однароди. Вукли су га у југословенство, убијајући све идеале који су га надахњивали у његовој историји. Вукли су га у комунизам, уништавајући не само оне који нису пристајали уз ту идеју, већ и душу и морал српске омладине. Али, све је то прошло као ружан сан!

Српски се народ у огромној својој већини отресао и југословенства и комунизма и вратио своме српском националном идеалу. Може доћи шта било. Може борба међу великима довести до било каквих државоправних заједница у којима треба да живимо, српски народ се осетио као свој, као јединствен народ, вратио се самом себи.

Нашао је себе самога, оживело је у њему што бејаше умрло, — српско националноправославно светосавско осећање.

Без свога националног осећања српски је народ био снага без очију. У једној лепој приповетки под тим насловом Симо Матавуљ прича о Херцеговцу Мићи Горчиновићу, необично крупном и снажном човеку, који је могао у два покрета да преломи крајцару. Био је слаб у очима, па је с тога сам за себе у шали говорио да је снага без очију.

Враћајући се после једног неуспелог подухвата, он је јахао напред, група његових пратилаца за њим. Он је био напред на коњу и како се сунце спуштало, његова огромна сенка отегла се фантастично према обзорју. Што се гушће мрак хватао, он је на коњу све већи изгледао, докле најпосле не доби такве сразмере да изгледаше нешто надприродно.

И одједном се његовим пратиоцима учини да оно не беше живи створ, да то није он сам — „снага без очију" — него да оно беше један симбол снаге српског народа — снаге без очију.

Кад год је губио из вида своје српско национално осећање, српски народ је лутао, слепо се ударао лево и десно, видећи оно што не постоји, а не видећи оно што стварно постоји и давао је свету жалостан пример немоћи, нелоге, заосталости и слабости. Само га је национално осећање уједињавало и давало му снагу за велике подухвате, који су изазивали дивљење света.

Југословенство и комунизам устремили су се биле на душу, српског народа, да му ишчупају његово национално осећање. Отворена су им била широм врата за снажан и несметан утицај. Последице нису изостале — то је довело до најстрашнијег слома у историји српског народа,

Али српска народна мудрост каже: „Где несреће, ту и среће има", а према ономе што највећи српски песник пева: Чашу жучи још нико не попи да је чашом меда не заслади. Несрећа, која се сручила на српски народ. отворила му је очи, вратила му његово национално осећање.

Он данас више ни под каквим условом неће бити снага без очију. Очишћен у патњи и мукама од свих грехова прошлости одупреће се сваком искушењу и преживети све невоље. И исполинском снагом обрачунаће са свима онима, који покушавају и буду покушали да му униште и укаљају душу, да му из ње истргну најсветије и најплеменитије од свих осећања — његово српско национално осећање.

Још нису све тешкоће пребројене ни сви насртаји одбијени, али је извојевана највећа победа — она унутарња, која је основ сваке друге. Главно је било савладати оне који убијају душу. Имамо то поуздање посматрајући живот свог народа под најтежим од свих прилика. И са том вером прослављамо данас велики празник, не само као васкресење Христово, већ и као васкресење душе свог народа. Зато је овај Ускрс наш Ускрс!

ИЗ ДНЕВНИКА ЈЕДНОГ НЕМАЧКОГ РАТНИКА

ПОГЛЕД У ПОНОР

Илустрације од проф. Вилхелма Петерсена,
СС-ратног извештача

ДЕЛОВАЊЕ закона о инерцији у човека много је снажније него што смо обично склони да верујемо. Нико се радо не приучава новом, сваки се радо држи својих старих навика, згодних или незгодних. Могу да га мењају само принуда, свршени чин пред који би га ставили, или пак моћ убеђивања какве надмоћно јаке замисли или најзад каква снажна пропаганда која све повлачи за собом.

Сваки немачки и европски војник у Совјетској Унији налази се пред свршеним чињеницама. Били смо сви начисто о томе да ово наступање ка Истоку неће бити пропраћено и појавама, у сваком погледу, пријатне природе какве смо за време војне у Француској сматрали нечим што се само по себи разуме. Указујући на то, ја и не помишљам на шампањац, фино црно вино, прворазредну шунку и свилено постељно рубље, већ мислим на оне најосновније услове без којих становник Средње Европе — такав је, шта ћете му — мисли да не може да живи. Али чак и највећи песимиста може се у том погледу на Истоку сматрати пустим оптимистом:

Ако би ми неко рекао да бољшевизам ваљда није стигао да упропасти баш све што су на крају крајева саздале толике генерације, нека зна и чује ово: Упропастио је баш све, и то темељно и без изузетка! Све оно што су новине раније писале о јеврејској звери под образином бољшевизма, никако нисмо баш сви били склони да у потпуности верујемо. Данас, пак, знамо, као очевидци на лицу места, да сви ти описи не само што нису били одвећ црни, него су шта више још мало и улепшавали стварно стање.

Свакако да нико више не помишља на неку културу онде, где је завладао јеврејски бољшевизам; међутим, не само што тамо нема ни трага културе, већ преко тога морате замислити прилике из којих је ишчезло све, ама баш све што ми везујемо и за појам »цивилизација«. На свом путу, дугом преко 2000 километара, прошли смо кроз шуме, баруштине и пешчане пустиње централних крајева, ударајући у правцу Москве и скрећући потом на север.

Нисмо били те среће да прођемо крајевима у којима има немачких насеобина, са њивама пребогатим плодом, нити нас је пут водио кроз балтичке приморске државе. Оно мало већих насеобина које би се могле, уз нешто широкогрудости, назвати градовима што их је наш тенковски корпус прошишао, затекли смо само као запаљене, пламтеће буктиње или гомиле још полузажарених рушевина које су још тињале, из којих су стрчали само димњаци, попут укоченог кажипрста лешине дигнутог пут неба. На све стране нисмо видели друго него грубо, искежено, наказно лице бољшевизма!

Можда су они који наиђоше за нама и који отпочеше рад на поновном подизању, нашли у лицу ове земље и његових сломљених и погажених људи бар неку утешнију црту, ма колико јадну. Ми смо, пак, гледали само у понор пун најјезивијих ужаса. Баш чињеница што смо овде морали до краја да се одрекнемо свих појмова о култури и цивилизацији, што смо морали да гледамо у овај понор, давала је и даје немачком војнику снаге за подвиге који често превазилазе границе свега што човек може да схвати.

Јер ова се снага све наново поткрепљује и потхрањује, сваким сатом, мржњом према кривцима за све то, необузданом вољом да се ова јеврејско-бољшевичка наказа што се дрско цери из овог понора, смрви, стави под ноге, изгази, уништи, како би се наша немачка отаџбина, како би се Европа, како би се цео свет, ослободио ове опасности.

Али какви ли су ови данашњи људи у Совјетској Русији! У поређењу са њима, најбеднији великоградски пролетаријат живео је управо раскошно. Тамо, на Истоку, свет се данас потуца само још у ритама и дроњцима. Чак и најпростије и најјевтиније купљено одело важи као луксуз и чини сумњивим онога који га носи. Где остаде некадањи онај руски свет који је целом појавом својом одавао снагу и здравље? Међу заробљеницима више не налазимо таквих људи, пошто их уопште више и нема. А исто тако ћете узалуд тражити некадање увек насмејане, једре цуре. Сад се овуда потуцају полуодрасла, прерано сазрела деца и све као неке бабе којима може бити двадесет и пета, а може и педесета година. Неописива је беда деце. Видите читав један подмладак где расте посред прљавштине и погани, физичке и душевне.

Издајом и преваром, глађу и бедом, јеврејин је за свега двадесет и пет година упропастио овај народ од 165 милиона душа, искварио га је из темеља, опоганио га је и направио бестидним, подједнако га је сломио и душевно и телесно!

Са мало изузетака, куће у овој земљи саграђене су од дрвета. Само по великим гомилама рушевина, зараслим у коров можете познати места где су се налазиле некадашње велике и лепе поседничке куће.

Само је овде-онде по неки од тих двораца остао несрушен и неспаљен; у страховито запуштеном и рабатном стању, такве зграде служе као бољшевички »заједнички домови«.

На Иљменском Језеру наилазио сам на велике сељачке куће, на којима је остало још неког трага некада много цењених дрвених резбарија око прозора и рагастова, око »симсова« и на чеоној страни крова. Они људи који се још сећају времена пре »великог рата« исувише су мало успомена сачували из онога доба.

Једном ми је дошао неки оронули чича; стао је да претура по олињалом и отрцаном кожуху и најзад извуче неки замазани платнени завежљај. Узе да га одмотава и у његовој оронулој старачкој шаци појави се руска медаља за храброст. То одличје претставља све што је спасао и сачувао тај човек који је некад, по завршетку прошлог рата, требало да буде наследник великог, лепог и богатог сељачког поседа. Да му је икад пронашао ту успомену из прошлости, месни комесар би га сигурно убио.

А при том тај »старац«, та рушевина људског бића, по годинама једва да је нешто мало старији од мене! Колико ли је јеврејин измучио и измрцварио пуних двадесет и пет година ове некад доброћудне, једноставне и ведре људе, док их је срозао на ступањ тих неповерљивих, подлих и подмуклих животиња у људском облику које су изгубиле свако поштовање самога себе и којима никад не смете да верујете.

Цркве су које порушене, а које су — пошто су поред властелинског дома биле једина грађевина од камена у месту — претворене у складишта. Једном сам засшао у цркву коју су претворили у радионицу за оправку аутомобила. Гробнице које су били отворили биле су примитивно преудешене у јаме за рад на доњим деловима кола.

Суморни изглед који пружају насеља још се појачава тиме што нема никакве трговине ни промета. По селима нема ни дућана ни гостионице. Ни у већим местима готово не знају за неке пијаце.

Њиве које смо успут видели, биле су делом доста добро обрађене, али смо, прошавши их редовно и опет сатима виђали све саму запуштену и необрађену земљу, па шуму, баруштине, ритове, па опет шуму. Шума у тим крајевима дише управо самртном монотонијом. Ни одакле се не чује глас птице, нигде да испред нас »шмугне« какав зец или каква срна. Једина утеха коју налази наше око по тим бескрајним, неизмерно тужним шумама у којима влада гробна тишина, јесте бреза. Не само што њено витко бело стабло потсећа на лепоте милог нам и навиклог домаћег пејзажа, већ нам бреза овде пружа и све што нам треба за одржавање живота — ватру!

Узбудљив је у својој беди и безнадежности изглед села које поштедише ратни догађаји. Чисто би човек жалио што и она нису изгорела. Већа имања која су некад знала и за боља времена и за срећније људе, сад су запуштена, запарложена. А нове куће некако су без душе слупане, на управо страшно примитиван начин.

Једино је страх бранио овим људима да под бољшевицима покушају живети као што приличи људима. Као доказ за то опажање послужила ми је чисто и уредно подигнута нова зграда, што је отац и син подигоше непуних петнаест дана по одласку бољшевика који су, бежећи, били спалили кућу у којој су ти људи раније становали. При подизању такве једне дрвене куће највише посла има око пећи и димњака. То су огромне пећи, налик на пекарске, на чијем банку спава цела породица, а под коју се подвлаче и псето, и мачка и свиња. Сламни кровови су грозно запуштени, рашчерупани и, годинама необнављани, потпуно иструлели. »Ничево!« — »Ништа зато«. Зашто и крпити! Прозорска окна сад овде важе као управо нечувен луксуз. На већини прозорских окана, поред комадића стакла који је остао из бољих времена, остатак отвора закован је даскама.

Унутрашње просторије ових колиба у свему одговарају њиховом спољном изгледу. Те се просторије састоје из неког трема који истовремено служи и као остава за храну и млеко, и као кокошињац за оно неколико пилића, и као шупа за алат и као нужник, — па из велике кухиње са малочас описаном пећи и мале собице поред ње. Управо су фантастични прљавштина и смрад у кући; о проветравању нема ни говора, пошто се заковани прозори никад не отварају.

Међу малобројним и примитивним домаћим потребама, главну улогу игра гвоздени лонац у коме се ујутру, у подне и увече кува све једно исто јело, кад кромпир, кад купус. Код »имућнијих« налазите неки пут и на »шчи«, кашу од савршено непросејаног брашна у којој гризете и љуске.

У већини тих кућа постоји само један једини нож који се нарочито брижљиво чува, пошто га домаћица употребљује и за дељење косе кад децу и мужа треби од вашију.

Да ли је замерити нашем војнику што га је тек страховита зимска хладноћа у овим крајевима могла натерати да се настани по овим »кућама«. А и у тим случајевима, ми бисмо прво евакуисали те страћаре, *бодно* становнике потрпали код суседа и добро их очистили брезовим метлама и водом; покидали бисмо са зидова остатке старих новина који су служили као неки »тапети« да бисмо сатрли бар најглавнија гнезда стеница.

Кад пређете границу у правцу Истока, одмах се нађете у савршено друкчијем свету. Кад се тамо нађете, из дана у дан осећате све већу чежњу за отаџбином, за макар и најпримитивнијим редом, за животом који зна за каду и за сапун — овдашње »парење« не може се сматрати правим купањем —, жудњу за ведрим људима, за баштама и цвећем, за складном песмом немачке девојке. Да је само једном чути немачки женски глас!

Расте чежња за све оним што на дому сматрају нечим што се само по себи разуме. А можда би се у овим крајевима некако и могло без свега тога кад бисмо само око себе виђали — људе!

А то је баш и најгрознија, најјезивија сазнање до кога најзад долазите, лупајући главу да све ово схватите што се овде догађа: Сазнање да су се ови бољшевици под јеврејском батином у току четврт века изметнули у измучене јадне животиње, у марву у људском облику која се у свом јаду и у својој беди потпуно одучила од онога по чему се разликују човек и животиња — од ведрог, веселог и простосрдачног смеха! Тај свет по вас дан дрхти и страпи, неповерљив је према свему и свачему; а поглед који избија из тих тупих, немих лица вазда је подао и дволичан, као у животиње која је у опрези, сваког часа спремна да скочи.

А врхунац ових производа јеврејско-бољшевичког »одгајивања« људи јесте животињски тупи »красноармејац«, неми, задрти, подмукли борац, коме је најбољи помагач и савезник запуштена природа његових шума, непоуздано и опасно мочварно тле.

ЖЕЛЕЗНИЦА И ПРИВРЕДА

од Ђуре Докића,
министра саобраћаја

ЖЕЛЕЗНИЦА као транспортно предузеће заузима веома важно место у привредном животу једне земље. Снижењем превозних трошкова железница је омогућила и смањење производних трошкова, што изазива повећану тражњу извесних добара, а тиме и њихову већу производњу.

Приходи железничког предузећа долазе углавном од превоза путника и робе.

У нормалним мирнодопским приликама експлоатација железница, које стоје непосредно под управом државе, врши се по извесним утврђеним принципима железничке тарифске политике.

Укупни трошкови железничког предузећа не смеју бити већи од укупних прихода, који су остварени применом до извесне висине утврђених возаринских ставова. Али, исто тако железнице не смеју имати за циљ повећање прихода од превоза путника и робе само из разлога да би се постигла што већа чиста добит. Оне не смеју да постану саме себи циљ, већ треба да се старају за постизање што већег привредног благостања у земљи. Железнице треба да служе као средство за што интензивнију размену добара, чиме се све више развија трговина, а тиме и просперитет једне земље.

Према томе, железничка тарифска политика мора у првом реду водити рачуна о народној привреди ,како високим тарифским ставовима не би неповољно утицала на размену добара и тиме кочила развој домаће привреде. У другом реду долазе у обзир железнички интереси, који су потпуно заштићени ако железничка управа успе да приходима од превоза путника и робе покрије све своје експлоатационе издатке. Преко те границе не треба да иду железнички интереси ,јер, као што рекосмо, добит није циљ железнице. Повећање прихода долази само по себи ако се привреда јаче развије.

Привредно стање једне земље и тарифска политика њене железнице стоје дакле у тесној међусобној вези. Свака промена привредног стања показује се на железничким приходима, а свака промена у железничким тарифским ставовима има свој утицај на унутрашњу и спољну трговину дотичне земље.

Сасвим је разумљиво да примена напред изложених принципа железничке тарифске политике не долази сасвим до изражаја за време већих привредних поремећаја, изазваних економским кризама или ратовима.

Тако су и наше Српске државне железнице у овим тешким данима услед ратних догађаја приступиле методи покрића својих расхода, који су стално у порасту, путем повишења прихода, недавно од робног, а пре кратког времена и од путничког саобраћаја.

Иначе, Српске државне железнице после недавно извршене реорганизације активно учествују свим расположивим силама на подизању домаће привреде и сво је обнове.

Наравно да се због геополитичких разлога изменила и привредна структура наше земље и то из основа. Због тога је класификација робе, која је верно огледало привредне делатности сваке земље, морала бити прилагођена садашњој привредној структури и њеним потребама. Укинуте су извесне тарифске олакшице, које су служиле унапређењу појединих грана привредне радиности у мирнодопским приликама. На другој страни локалне тарифе допуњене су извесним тарифским мерама, које треба да служе у циљу постизавања што интензивније производње домаће привреде. Поред извесних предузетих тарифских мера у циљу што лакшег снабдевања становништва огревним материјалом, одобрене су и извесне повластице за довоз угља у циљу снабдевања довољним погонским материјалом индустријских предузећа, која служе напред поменутим циљевима.

Подизањем рафинерије одобрена је нова повластица за превоз дестилата нафте.

Интензивираном производњом створени су нови извори за продукцију извесних привредних добара са седиштем у местима, чије станице раније нису уживале повлашћене тарифе. Стога је било потребно да се у оквиру новог подручја одобре тарифске повластице и од станице које сада долазе у обзир за предају на превоз ових производа.

Најзад, с обзиром да је плодна Мачва са својим привредним центром Шапцем за извесно дуже време била лишена шинске везе са осталим српским подручјем, предузете су све мере да се омогући размена добара између овог значајног привредног центра и осталих места у Србији. Израђена је већ и директна тарифа са возаринским ставовима за превоз извесних привредних добара, која долазе у обзир између Шапца и других станица у Србији. Овим саобраћајним и тарифским мерама имаће велике користи домаћа пољопривреда уопште, а нарочито виноградарство, с обзиром да је Шабац индустријски центар за израду вештачког гнојива

У области међународног саобраћаја робе и путника са суседним и осталим у обзир долазећим железничким управама постигнути су споразуми о директном отправљању пошиљака са међународним товарним листовима и рачунању возарине, уколико не постоје глобални возарински ставови, по долкалним тарифама учествујућих железница на превозном путу.

У оквиру саобраћаја робе Немачка — југоисточне земље постоји директна тарифа за превоз извесне робе између немачких и српских станица. Наше железнице учествују такође и са својим транзитним ставовима у директним тарифама у саобраћају робе Немачка—Грчка и Немачка —Бугарска.

Овим тарифским мерама Српске државне железнице не само да су олакшале привредном свету директну отпрему пошиљака у оквиру поменутих саобраћаја, него су и себи обезбедиле извесне приходе из тих саобраћаја робе.

Путеви правог стваралаштва

од инж. Милосава Васиљевића,
професора Универзитета

ОД вајкада је човек знао за правило, да ко хоће више да има, мора више и паметније да ради. Код рада пак у заједници, радионици или предузећу, рад мора да буде и сложан, јер несложан рад има за последице узвек и велике губитке напора односно излишно трошење снага.

У другој половини деветнаестога и првим деценијама двадесетога столећа међутим појавили су се од некуд људи, који су раднике почели да уче да треба да мање раде а више да траже, а у предузећима уместо мира и послушности, да проповедају борбу и непослушност. Скраћење радног времена уз повећање надница као и саботажа у раду и штрајкови постадоше програм радничких покрета. Ради што успешније борбе против послодаваца ови исти људи организоваше раднике у синдикате и друге борбене организације, а цело ово схватање од некуд поче да се сматра чак и науком па да се и на универзитетима предаје као научник социјализам. Радник постаде средиште пажње ових агитатора, који га немилосрдно гураху у борбу противу послодаваца и читавог привредног и друштвеног поретка у свету.

Настале су серије штрајкова и уцена између послодаваца и радника. Радници су полазили у борбу са уверењем да се проблем побољшања положаја радништва није састојао у већем стваралаштву, него у већем отимању од послодаваца, који су од некуд били проглашени да имају све и да радник то исто нема само зато што му послодавац не да и неће да да.

Узалуд је искуство показивало да је број пратеран рентабилних предузећа био врло мали, да је огроман број предузећа радио са малом добити као и да је ова добит била неопходна не за уживање послодаваца, како се радницима објашњавало, него за унапређење самога предузећа које је гутало гро добити, пропаганда мржње према послодавцима ширена је и даље међу радницима и друштво је гурано у међусобни интерни рат.

Узалуд је са сваком пропашћу предузећа због ове борбе радништво остајало без посла и број стално незапослених у свету достизао цифре од десетине милиона људи, борба је терана даље као да је било могуће мање радити а више имати, у раду се свађати а од тога више користи очекивати. И свет је морао да удари главом у зид.

Привреда је услед овога дошла у страховите кризе. У Сједињеним Америчким Државама пред овај рат сваки четврти човек био је незапослен и у свима другим индустриским земљама незапосленост је постајала све већа опасност за читаво друштво. Али агитатори класне борбе су се правили да незапосленост и не виде а нарочито да не виде узроке ове незапослености: они су за све кривили послодавце и ово узимали само као нов повод за појачање борбе и неслоге у друштву.

Разуме се да овако није могло дуго да траје јер свака заблуда може да живи само извесно време. Људи су морали да прогледају и да запазе истину у целој овој изванредно смишљеној завери против мира и стваралаштва у човечанству. А чим се сагледа истина, одмах се и подесна решења људима намећу.

Уместо схватања да је радник основни стваралачки чинилац у привреди и да све треба жртвовати раднику, одакле је после изведен и закључак о оправданости борбе радника против послодаваца, дошло је сасвим друго схватање да је основна јединица стваралаштва у привреди не радник сам, нити пак сам послодавац, већ предузеће. Не ствара ни сам радник, нити пак сам послодавац, нити капитал уложен у алат и сировине, већ је стварање економских добара могуће тек кад се сва три ова елемента удруже и сложно упрегну у стварање. Као год што биолошка ћелија нације није појединац већ породица, исто тако ни економска ћелија друштва није појединац него предузеће. Само из доброг рада предузећа може да се награђују и радник и послодавац а и друштво може да добија производе за своју потрошњу.

Тако се дошло до схватања да је врховни интерес друштвени добар рад предузећа а не међусобно отимање између радника и послодаваца. Предузеће треба у правом реду да што више ствара, а то се може постићи само тако, ако управа буде заиста заповедала а радници заиста управу слушали. Тек кад се предузеће оспособи да што више производи, могуће је поправљати и радничку награду и сигурност послодавчеве добити коју треба упрегнути у боље организовање рада, набавку корисних машина и томе слично. Не може се тражити најпре награда па после стварање, ред мора да буде са свим обрнут. Уместо класне борбе за стварање је потребан мир, слога и послушност у раду и радним односима. Уместо првенства у награђивању долази првенство у стваралаштву, а награђивање је тек последица добре производње.

Оваква схватања о путевима побољшања положаја радничких маса била су полазна тачка за читав низ социјалних реформи изведених у земљама националистичких режима. Најпотпуније до данас ова схватања су спроведена у живот у социјалном законодавству Немачке.

Законом о уређењу националног рада од 20 јануара 1934 године предузеће је проглашено основном ћелијом привредног стварења у немачкој националној заједници. Нису у раду предузећа заинтересовани само радници и послодавци већ и нација. Јер ако предузеће нерационално ради, нација ће уз више напора мање да има што доводи до осиромашења целе народне заједнице. Због тога држава узима на себе бригу да се стара да предузећа у Немачкој рационално стварају економска добра потребна немачком народу.

У томе циљу закон наређује старешини предузећа да се сматра вођом националног стварања а радницима да буду његови сарадници и помагачи. Старешина је дужан да управља предузеће добро и рационално а његови сарадници му дугују верност и послушност у послу. Ма ко да се о ове принципе огреши, бива кажњен.

Ако, на пример, радник у предузећу мора да ради са дотрајалим алатом, он ће уз више напора мање да постиже, што има за последицу смањење производње уложеног труда. Воћа предузећа дужан је да алатку промени, што ако не учини, натераће га држава на обичну пријаву радника или организације рада. Ако се старешина предузећа буде често огрешивао о стваралаштво предузећа, држава ће га сменити и довести новога управљача. Али ће држава исто тако бринути да и радници свој труд најкорисније улажу у предузећа а то значи да својим радом што више доприносе стваралаштву предузећа.

У томе циљу су радницима на расположењу разноврсни курсеви за усавршавања у раду, књиге и учила, као и корисни саветодавци. Постоји џиновска организација **Немачког фронта рада** која има за циљ да оспособљава све Немце за што веће стваралаштво у заједници. Чланови ове организације су и радници и послодавци.

Кад су националсоцијалисти предузели власт у Немачкој, 30 јануара 1933 године, немачки народ је имао преко 6,5 милиона стално незапослених радника. За неколико година живота немачко привреде под новим социјалним и привредним законодавством, незапослености је не само нестало, него је Немачка почела да тражи и раднике у иностранству.

Од противника нових схватања проширено је у иностранству веровање да је Немачка своју незапосленост решила тиме што је створила велику ратну индустрију. У ствари незапосленост је била решена на сасвим другим пољима стварања у немачкоме народу, грађењима аутострада, исушивањима мочвари и масом других народних послова. Ови послови су ометани већим ангажовањем радних снага у ратној индустрији. Тако је, на пример, од преко 10.000 километара аутомобилских путева, пројектованих и са осигураним финансирањем, Немачка успела да до рата изгради свега нешто преко 3.000 километара. Остатак је остао као радна и стваралачка резерва немачкога народа који се оргнизовао у што већем стваралаштву и коришћењу својих стваралачких могућности.

Код нас је политика штрајкова и отимање од послодаваца за рачун радника вођена баш пред сам овај рат.

Сад се код нас прекинуло са класном борбом и прешло се на политику сарадње и слоге између послодаваца и радника. Уместо ранијих радничких и послодавачких организација, створена је Српска заједница рада као заједничка организација свих Срба који се баве стваралачким радом ма у коме виду.

Једна група сеоских омладинаца која је отишла у Немачку на пољопривредно усавршавање

СЕЉАЧКО-СОЦИЈАЛНА ДРЖАВА

од Дамњана Ковачевића

НАКО је немогуће предвидети све евентуалне резултате садашњих гигантских борби, ипак је већ сада ван сваког спора да ће социјални проблеми избити после рата у први план и да ће, нарочито у Европи, све државе претрпети такве промене да се већ сада може говорити о социјалном типу државе као о типу који ће сигурно сменити тип такозване правне државе који је доминирао до рата, као производ либерално демократског система.

Велика је заслуга Немачке и Италије што су смелим захватом у социјалне проблеме, око којих су друге државе стално обилазиле да не би дирањем у њих изазвале још веће потресе, не само ставиле те проблеме на дневни ред, већ што су и нашле потпуно задовољавајућа решења. Коликогод њихове досадање победе у рату, толико исто и та чињеница да су оне потражиле и нашле решења социјалних проблема натераће њихове противнике да и они све више мисле на те проблеме,

На Источном фронту под вођством Немачке и са максималним залагањем немачког народа биће одбрањена од бољшевизације Нова Европа. Победа идеје Нове Европе значи у исто време и стварање социјалне Европе. Социјална Европа ће бити једна заједница у којој ће, сарађивањем свих европских народа, сваком народу бити омогућени подизање и успон, заштићена примордијалан услов социјалан мир у сваком народу, да би могао у тој заједници бити користан члан, као да би се и том заједницом могао у пуној мери користити. Успех социјалних решења код једног члана заједнице, сасвим природно изазива жељу за таквим решењима и код других народа чланова заједнице.

Тиме пак што ће бити потребно да сваки народ створи социјалну државу, то никако не значи да ће социјална држава бити неки калуп као што је демократизам створио свој калуп, или као што је марксизам створио бољшевички калуп бирократске државе, већ баш напротив, социјална држава, иако полази од истих идеала иде својим путевима. То је уосталом у природи ствари. Социјална држава значи социјалну организацију једног народа.

Сваки народ, међутим, има своју специфичну социјалну структуру. Та структура је производ расних, геолошких, климатских, политичких, психолошких, културних и других социолошких фактора. Међусобна дејства услед надмоћности једног или другог фактора, изложена опет дејству разних међународних прилика, дали су специфичност структуре сваком народу. Кад је социјална структура сваког народа у толикој мери специфична, упркос изједначујућег дејства културе, а нарочито цивилизације чији резултати постају све више општа човечански, сасвим је природно и јасно да и реформе, и методе, и институције, једном речи, социјална политика сваке државе мора бити различита и специфична.

У социјалној политици пак, коју ће свака социјална држава спроводити у свом народу, мораће се извршити, међутим, једна значајна преоријентација. И то опет заслугом преоријентације у схватању социјалне политике, коју је националсоцијализам изумео и извео. Од пасивне социјалне политике у демократским државама која је имала само за циљ побољшавање услова за рад, збрињавање и обезбеђење, која је дакле била један у ствари, негативан социолошки фактор, јер јој је главна сврха била уклањање и ублажавање негативних дејстава социјалне машинерије, националсоцијализам је створио своју активну социјалну политику са сврхом да стварањем предуслова за јачање и оспособљавање здравог и продуктивног за још боље и продуктивније, предупреди да до негативних дејстава уопште и не дође.

Кад се социјалној политици призна ова стваралачка улога у једном народу, онда сасвим природно и њен делокруг невероватно се шири. Социјална политика није више дакле само средство за решавање социјалних питања радника-пролетера. Социјална политика у једној држави далеко прелази овај циљ, она постаје инструмент којим се служи за решавање свих социјалних проблема и свих других сталежа, и још много више, она постаје средство за подизање и оспособљавање свих појединаца заједнице, дакле целе нације, за челичење и подмлађивање целога народа.

Социјално законодавство у Немачкој и пре Хитлера било је једно од најнапреднијих у свету. Оно је допуњено са малим бројем нових закона, то је истина, али ти нови закони су од капиталног значаја, јер је њима створена могућност за стварну и потпуну примену постојећег законодавства, и још нешто више, њима је ударен темељ за инаугурисање активне стваралачке социјалне политике.

Али, сем социјалног законодавства и акције међу радништвом, у Немачкој су створени многобројни други социјални послови који су ушли дубоко у живот свих сталежа. И поред толиког посла и успеха, Хитлер је у својим говорима истакао да је то само почетак социјалне акције, да је рат омео њено потпуно спровођење, и да ће по рату та акција тек имати да добије свој пун обим и замах!

Ове чињенице су за нас Собе од неоцењиве судбинске важности. Често се чује од извесних наших људи: наш народ је још социјално примитиван. Ми смо претежно сељачка земља. Сељак је углавном поседник, дакле збринут. Према снази нашег радништва ми немамо једно врло добро социјално законодавство. Проблем подизања нашег народа није социјалне природе, и, према схватању и убеђењу материјалиста и спиритуалиста, једни вели тај проблем је привредне природе, док други вели моралне и културне природе.

Горња разлагања социјалне политике једне праве социјалне државе дају сама по себи довољан одговор на оваква резоновања. Радничка социјална политика у бившој Југославији била је социјална само на папиру, то јест, донесени су добри закони, али они су остали мртво слово.

Политички људи можда су водили неку политику, али социјалну сигурно нису. И кад се код њих интервенисало у појединим питањима, они су се увек заклањали да немају могућности интеренције у послове социјалних установа, јер су ове имале своју аутономију. Уколико су пак те установе и водиле социјалну политику, то је била искључиво она негативна социјална политика за раднике. Тек стварањем Српске заједнице рада, створена је могућност за активирање наше социјалне политике, али још увек само на радничком терену.

Гро нашег народа, међутим, наше сељаштво толико је социјално заостало да сви други путеви за његово подизање сами за себе, дакле ни сама привредна политика, ни сама културна политика не могу довести нидокаквог резултата. Једино једна нова активна и позитивна социјална политика, социјални рад и социјални послови у свима сталежима и нарочито међу сељаштвом и на селу, могли би наш народ и нарочито наше село оспособити да и сетва привредног и културног семена такође се прими, изњика и уроди плодом. Социјална запуштеност то је коров који не да да културно биље порасте.

У друштву социјалних држава Нове Европе, Србија као сељачка земља може имати своје место. Које ће то место бити? Као и у сваком друштву: сваки се у једном друштву цени према способности и према држању, нарочито млађи људи који немају ни име, ни положај, ни богатство. Ако будемо успели да српски народ организујемо у једну сељачко-социјалну државу, у новом друштву изгледаћемо сасвим пристојно, чак и врло симпатично.

Аграрна — сељачка банка

од д-ра Милоша Радосављевића,

претседника Аграрне банке

АГРАРНА банка основана је у најтеже доба, које су преживљавали наша пољопривреда, наше село и наш сељак. Аграрна криза је онемогућавала продају наших пољопривредних производа. Доходак наших пољопривредних газдинстава спао је испод минимума за живот. Дугови су постали несносан терет за сељака, не само због високе каматне стопе, већ због тога што је сељак био у немогућности да уопште плаћа ма какав дуг.

Да би се помогло нашим сељачким газдинствима да преброде ову тешку кризу основана је Аграрна банка. Стварна намера оснивања Банке била је да се помогне развитак наше пољопривреде. Објективне економске прилике на нашем селу задржале су, нарочито у почетку, акцију банчину на санирању многобројних сељачких газдинстава, која су била пред потпуном пропашћу. Висока зеленашка камата са егзекутивном наплатом свих доспелих тражбина претила је да наш добар сеоски домаћин са својим задругом остане само на својих „пет дана орања“ и на тај начин своју велику породицу осироти и кућу раскући.

Али се убрзо акција банчина упутила у сам процес пољопривредне производње, схватајући јасно, да је основни проблем нашег сељачког газдинства, да му се повећа доходак, а то би се постигло само тако ако производња постане већа и боља, под условом да постоји координирана спољна аграрна државна политика, која би путем корисних трговинских споразума са иностранством, омогућила боље цене аграрним производима. За те циљеве она је у нашу пољопривреду и у наша села, сходно своме закону, унела путем кредита огромне суме.

Према билансима Аграрна банка је од 1930 до закључно 1940 године унела у нашу пољопривреду без мало три и по мил. дин., сума која на далеко надмаша све суме, које су дотле унете у нашу пољопривреду у било каквој форми. Нарочито када се зна да је у нашој сељачкој држави буџет Министарства пољопривреде био увек један од најсиромашнијих буџета. Овако висока сума коју је Аграрна банка систематски уносила стално у народ за нашу пољопривреду слабу капиталом значило је врло много. Тим својим радом она је у ствари била главни финансиски фактор наше пољопривреде.

Из наведених цифара види се, да је Аграрна банка унела у задругарство преко две милијарде динара. Руковођена принципом, да је за пољопривреду најкорисније организовати задружни кредит. Банка је тај кредит претпостављала индивидуалним кредитима. Утолико пре, што је, како по своме закону тако и по своме духу, тежила и етичким мотивима задругарства са једне стране, а с друге стране, да својим улагачима обезбеди уложени новац.

Организована у облику акционарског друштва, што јој је омогућило да на новчаном тржишту прибавља потребна средства, Аграрна банка је остварила свој огромни капитал, захваљујући искључиво социјалној свести малог човека града, који је похитао да принесе жртву за стварање установе корисне селу, тиме што је уписао огромну већину банчиних акција. Баш тако створен капитал даје Банци моралну подлогу, што се кроз исту остварила потребна и драгоцена спона села и града. Ову спону не би требало никако раскинути. Она је симбол наше друштвене солидарности.

Тиме што је Банка стално тежила, да не прекорачи прописе Закона о акционарским друштвима, њој је успело да се сачува да не буде оруђе разних моментаних политичких пролазних праваца, него да остане верна своме закону и својим улагачима.

Аграрна банка је до сада одиграла несумњиво најзначајнију кредитну улогу у нашој пољопривреди. Али њена делатност сада тек мора доћи до пуног изражаја. Претседник Српске владе генерал Недић својим интересовањем за српског сељака и за рад Банке, даје пуну гаранцију да ће сада баш у овим тешким тренуцима Аграрна банка извршити и други део њеног програма.

Већ по ономе што је до сада Аграрна банка урадила и створила за наше задругарство на селу, у својству његовог главног кредитора, она је у истини **задружна банка**, мада не носи, нити јој је потребно да носи, тиме. Са тога разлога што је ван задружних институција, она може да унесе више објективности у посматрању задружног пословања. Контролом употребљеног кредита она је правилно утицала, па ће и убудуће правилно утицати, на развитак земљорадничких задруга. Из праксе у другим земљама видимо, да се ове централне финансиске установе за задругарство издвајају из непосредног утицаја задругарства на њихову кредитну политику. Оне су обично засебне независне финансиске установе са врло високим компетенцијама и пословањем.

Макар да досадашњи рад и пракса у кредитирању задругарства омогућује Аграрној банци да она постане за задругарство оно што је **Централна каса** за задругарство у Немачкој и другим државама, ипак Аграрна банка не може бити у свом пословању везана искључиво и само за задругарство. Разлог за то лежи у чињеници, да огромна већина наших сељака није учлањена у задруге а помоћ сељачке банке мора се протезати на целокупни сељачки народ, на све српске сељаке уопште.

Можда баш међу тим незадругарима има већи број оних, којима треба хитно помоћи, ма у ком облику, зато Аграрна банка мора задовољити и те потребе, тог дела нашег сељачког народа, који није задругар. Законом о задругама регулисано је, да искључиво коришћење као задругарским кредитима тако и свима повластицама, могу уживати задругари учлањени у задругама, који дају своје сталне доприносе задругама. Треба мислити о начину да се одредбе Закона о задругарству могу протегнути и на незадругаре.

Једно је несумњиво тачно да Аграрна банка у новом добу, када се проводи обнова наше земље, мора да буде права сељачка банка и да служи интересима целине сељачког народа. Стога она мора ући у сам процес најважније земаљске производње, пољопривредне производње и свима својим средствима помоћи је, да она постане боља и већа.

Уколико у извесном периоду потреба за новчаним кредитирањем долази на друго место, као што је данас случај, Аграрна банка мора својим моћним средствима ступити у службу производње свекколиких потреба нашег села и сељака.

Једна од првих брига Аграрне банке мора бити да омогући производњу свих крупнијих и ситнијих справа и алата у самој земљи. Недовољан број плугова и њихова несразмерно висока цена чинили су, да је наш народ до скора морао обрађивати своју земљу са примитивним справама на штету своје куће и своје породице.

Са задовољством истичем да је у овом погледу великим делом остварена жеља претседника Владе, генерала Недића, јер Аграрна банка кредитира, преко Министарства пољопривреде, производњу плугова у фабрици Ваљево.

У добу обнове наше земље и њене привреде, Аграрна банка, као сељачка банка, мора са удвострученом и утрострученом енергијом увећати и проширити свој рад на откупу и на ломбардовању свих пољопривредних производа, у првом реду преко наших земљорадничких задруга. Исто тако она мора још обилатије помоћи ситну пољопривредну индустрију, која се бави прерадом земљорадничких производа и израдом директно потребних предмета сељаку и његовом газдинству. Истичем у овом погледу нарочито мање и веће фабрике зејтина и ситније и крупније радионице сељачких потреба као што су коломаст, сириште итд.

Многа су још питања отворена за Аграрну банку. Зар она може пренебрегнути питање подизања удобнијих привредних зграда, хигијенских станова, зар одбацити питање боље и рационалније исхране нашег народа, боље економске организације газдинстава, питање електрификације села и уопште сва питања културног и националног уздизања села и сељака? — Не. Њен задатак, њена дужност је да помогне све иницијативе, а ако их нема и сама предузме иницијативу и организује акцију у овоме правцу.

У ред њених акција спада и акција свих пољопривредних обезбеђења и њихово проширење на што већи број пословања, која су изложена ризицима.

Рад Аграрне банке није шаблонски рад и није везан са циљем за што већи профит, зараду. Њен је циљ да ефекат њеног рада буде што већи тамо у селу и сељачком газдинству. Рад Аграрне банке мора бити једна динамична, стално будна снага, која интервенише, која помаже свуда тамо где се ради о селу и сељаку.

Ништа сељачко не може јој бити туђе. Интерес пољопривреде, добро села и сељака њен је главни задатак и њему она има енергично и без предаха да иде.

Она није само финансијер пољопривреде, већ и иницијатор и спроводилац свих акција за економско - привредно и културно уздизање нашег села и сељака. Тиме постаје она снажан фактор не само у извођењу планске пољопривреде, већ и за укупну обнову земље и за прогрес српског народа.

Аграрна банка као права сељачка банка умеће и знаће у новом добу да испуни своју дужност савесно и предано.

Наша сељачка банка, водећи овакву аграрну политику постаће у новом добу прави пријатељ сељака, постаће његова, **потпуно сељачка банка, која ће — радећи за добро села и сељака, тим самим радити за добро српског народа, за добро наше Отаџбине.**

Највеће зверство нове историје

ПРОЖИВЉУЈЕМО један велики рат, џиновску борбу континената. Такав рат тражи огромне жртве и велика страдања, према којима нико не остаје равнодушан, али без којих се та борба не може замислити.

Међутим, усред тога рата, излази на светло дана догађај на глас о којему се леди крв у жилама свих иоле цивилизованих људи. Откривена је хекатомба 12.000 пољских официра који су по наредби јеврејских комесара Г. П. У. побијени 1940 године у Катинској шуми код Смоленска. Ни највеће катастрофе усред мирног доба (узимамо као пример страшни бродолом „Титаника" 1912 са 1400 жртава) ни приближно нису могле изазвати утисак какав оставља овај беспримерни покољ људи.

Совјетски комесарски олош, у жељи да уништи све што игра неку улогу у досадашњем животу европских народа, побио је 12.000 официра који нису имали друге кривице осим што су служили своме народу; већ и само убијање заробљеника претставља грозан злочин са гледишта међународног права. При том треба имати на уму да несрећне жртве у Катинској шуми стварно и нису биле ратни заробљеници, пошто С. С. С. Р. никад није била објавила рат Пољској. Они су у по њих најгорем случају били интернирци, који су имали да се држе до краја рата на совјетској територији.

Бољшевици су их заклали до једног на начин на који цивилизовани људи не кољу ни стоку, куршумом у потиљак из непосредне близине! Човечји мозак тешко може схватити саму помисао да се овакве ствари могу догодити у доба међународног права, радија, телевизије. Ни више или мање легендарни покољи из XI или XII века не дају се упоређивати са овом грозотом. Цео пољски народ а са њим све што је чисто и лепо, све што ром света, занемео од бола и ужаса стоји поред недогледних рака у Катинској шуми по којима се из дана у дан врше све нова идентификовања. Варвари и дивљаци из С. С. С. Р. који су себи поставили циљ да униште све што је чисто и лепо, све што је узвишено, све што живот чини вредним, надмашили су сами себе овим злочином у маси који ни најбујнија машта није могла да замисли.

Какве ли језе обузимају све људе по такозваним „демократским" државама које мржња и пропаганда још нису потпуно заслепиле, при самој помисли: „Па зар ово наш савезник? Па зар се са овим удружисмо. Па шта нас саме чека у таквом друштву?!"

Овакве мисли можда се могу пронаћи [illegible] редова [illegible]њених покушаја заташкивања „Рајтера" и њему сличних извора.

А шта кажу кривци овог злочина у маси, московски зверови? Они се перекаћу у атмосфери крви убијених жртава збијају глупе шале и праве циничке д[illegible]сетке „као што је она да су то „археолошки налази". Ако је већ реч о археолошким налазима, могло би се само рећи да су чудовиште од државе које се зове С. С. С. Р. и његови управљачи усред XX века оживели појмове Неандерталског прачовека. Па да ли је и то поређење оправдано?

Зар није и прачовек из најстаријег раздобља каменог доба убијао само оног који му је што сметао, што отео. А бољшевички олош побио је исправне официре државе са којом није био званично ни у рату, са којом ће годину дана доцније потписати чак и конвенцију о неким „гарантијама", конвенцију коју ће опет годину дана уз цинички смех огласити за неважећу.

Шта би чекало Европу ако би се најезда предвођена таквим злочинцима изручила на Европу, њене градове и цркве, њене народе и породице, који живе и хоће да живе и даље онако како им то налаже хиљадугодишњи развој њихове цивилизације, како им налажу освештени појмови о људском роду. Ратови у том људском роду јављају се као тешке катастрофе, али као катастрофе у којима се војник мушки бори са војником, да би већ рањеног противника сматрао човеком коме треба помоћи. Ратови новијег доба не знају за пример који би се ма и приближно могао поређивати са незапамћеном грозотом која се десила у Катинској шуми.

После овог језивог догађаја, многом ће ваљда бити разумљивије грозоте које починише црвени зликовци за време грађанског рата у Шпанији и зверства што их починише њихови ученици и ученице за време „партизанске" акције код нас 1941 год., нако ни све то још није могло да побуди ни најбујнију машту да замисли нешто налик на оно што се догодило код Смоленска.

Ко се усуђује после овога још идентификовати злочиначки режим у Кремљу са некадањом Русијом?

А сад наилази још најстрашније у целој овој ствари. Има индиција које казују да је ужас у Катинској шуми тек један део, тек један исечак из комплекса грозота што их бољшевици извршише над пољским народом. Утврђено је да су бољшевици у јесен 1939 одвели из источних крајева Пољске око 2,000.000 душа, од тога само пола милиона деце. Од свега тога света до сад је за нужду утврђено боравиште једва три стотина хиљада лица. Где су остали? Где су толики људи, жене ,девојке, деца. Да ли ће и на другим местима пуки случај открити још и даља попришта у историји незапамћених зверстава у маси као што је оно код Смоленска? Да ли ће бити потребно још и [illegible] горостасних споменика ужаса који треба да покажу свету шта би чекало Европу кад би постала жртвом бољшевика.

Да ли је потребно још језивијих доказа Европи да од немазни треба да се брани до последњег човека?

ДОБРОВОЉНИ ДИНАР ЗА ПОМАГАЊЕ СИРОТИЊЕ

КОД НАС Срба има много врлина и мана. Једна од оних најпознатијих врлина јесте његова велика и срдачна хуманост.

Један од покушаја на организовању нашег социјалног живота већ је учињен ових дана. Учинили су га добровољци. Ова акција коју су сада покренули нимало не заостаје за другим

Сакупљање прилога међу добровољцима у Ваљеву
(Архив „Српски Народ")

њиховим акцијама на добро и бољитак свога народа. Свесни колико треба помоћи на ублажавању многих невоља, на збрињавању многобројне деце без родитеља, жена без мужева, избеглица, страдалника и мученика из нашег народа, заробљеника и многих сиромашних и невољних, они су покренули акцију, која се као и све друге потекле од њих, руководи народним духом и народном солидарношћу.

СВАКОГ ДАНА ПО ЈЕДАН ДИНАР.

То је парола нове добровољачке акције.

Добровољци су досада у својој борби на чувању и спасавању нашег народа дали много доказа своје националне и социјалне свести. Акцијом коју сада покрећу они то само потврђују.

Пошло се са овог гледишта. Сваки добровољац даће добровољно сваког дана по један динар у корист сиромашних и невољних. То значи да ће сваки добровољац дати годишње по 365 динара и на тај начин ће сваки од њих за годину дана омогућити једнодневне издатке једној сиромашној породици са више чланова. Колико хиљада добровољаца толико хиљада дана обезбеђених сиромашним породицама.

Од колико великог и опсежног значаја може да буде ова нова добровољачка акција, најбоље да се послужимо цифрама. Србија данас има преко 4 милиона становника. Претпоставимо да у овој акцији за прво време узме учешће од 200.000 до 300.000 становника, видимо колика се материјална средства могу добити. Ако сваки од ових становника да свега по један динар дневно у корист сиромашних и невољних, онда ће 200.000 становника за годину дана дати 73,000.000 динара, 250.000 становника 91,250.000 динара, док ће за исто време 300.000 становника дати 109,500.000 динара.

Добровољци су сасвим правилно схватили значај ове акције и без изузетака раде на њеном остварењу. ПАРОЛА СВАКОГА ДАНА ПО ЈЕДАН ДИНАР одушевљено је примљена код њих, јер су свесни да она значи искрену и поштену бригу о добру ближњега који је у невољи, и да она служи само њиховом сопственом народу.

Сузбијање ваздушног терора

од нашег војног стручњака
М. Војновића

НАПАДАЧ у ваздушном рату има слободу маневара: он бира објекте и мења објекте, и на тај начин може да удара тамо где не очекује већи непријатељски отпор. Отпор против ваздушног напада не може да буде свуда подједнако снажан, нарочито кад треба бранити огромне просторе пространих територија. Зато је задатак тог одбране прилично компликован.

Али систематизација одбране повећава њене могућности. Као што је адмирал Дениц загосподарио целим Атлантским океаном, од момента када је поделио океанску карту на квадрате и поставио у сваком квадрату подморничку стражу, која прати сваки покрет сваког непријатељског конвоја, тако исто добро промишљена мрежа осматрача, прислушкивајућих станица и ловачких ескадрила даје могућност да се тачно одреди курс непријатељских бомбардерских формација у њиховом лету према не мачким или талијанским градовима. Не може се спречити сваки напад, али свака непријатељска нападна акција повезује се са тешким губитцима британскоамеричког ваздухопловства. Тиме се смањује британоамеричко задовољство због те терористичке акције.

Познато је из искуства да су претходне британске ваздушне офанзиве против немачке територије, биле прекинуте због психолошког дејства на енглески народ тешких британских губитака у авионима а нарочито у авијатичарима. Сада су губитци британоамеричких ваздушних снага постали необично тешки. У току једног дана, на пример, противевропска авијација (нерачунајући губитке Совјета) изгубила је 84 ваздухоплова, од којих је већи део припадао класи вишемоторних бомбардера. Са тим апаратима непријатељ је изгубио преко 550 авиатичара. Идућег дана он је имао губитак од 59 авиона са око 400 ваздухопловаца. Дакле, за 48 сати Британо-американци су изгубили 143 ваздухоплова, већином тешких бомбардера, и скоро 1000 људи ваздухопловног персонала, тј. висококвалификованих војника.

Американци су мислили да иду у интересантан лов на људе. Међутим, морају сад да увиде да се тај лов претвара у тешку борбу у којој је „ловац" изложен највећим опасностима.

Енглески часопис Уорд ревју пише: „Рад немачких подморница је највећи догађај овога рата". Док немачке подморнице чине несигурном пловидбу на седам светских мора, не може бити говора о победи. Лорд Уинстер са огорчењем пребацује адмиралитету: „Док се подморничка битка бије 24 сата дневно, противподморнички отпор заседава једанпут недељно." Ипак, каже тај лорд, у томе заседавању постигнуто је извесно напредовање: раније тај одбор није се састајао ни једанпут месечно.

Лорд Уинстер тврди да је 1940 године Британија губила 200.000 тона месечно, 1941 године — 400.000 месечно, а у 1942 години — 600.000 тона месечно. То значи да је у току целога рата просечно потопљено 400.000 тона сваког месеца. Према томе, лорд Уинстер сматра да су Енглези у току првих 40 месеци рата изгубили 16 милиона тона. Разумљиво је зашто тај лорд сматра да губитак у тонажи кочи целокупну британску стратегију.

Манчестер Гвардијан донео је чланак лабуристичког посланика Невиса који каже: „1939 године Британија је имала за милион тона мању бродску запремину него 1914 године а морала је на својим острвима да исхрањује 5 милиона људи више него у почетку светског рата. Већ је због тога задатак британског саобраћаја постао веома тежак. Осим тога у овом рату бродови морају да плове заобилазним путевима. Немачке подморнице оперишу тамо где се то до сада сматрало за немогуће. Чланкописац каже: „Не знам ниједно место где бисмо били још сигурни." Он предвиђа најгоре. У случају да британска ратна и трговачка морнарица доживе слом — онда ће америчка продукција остати тамо преко океана и неће бити употребљена. Чак и британски авиони постаће беспомоћни услед несташице бензина.

Из званичних енглеских кругова дознаје се да је у току прва три месеца ове године стављено у докове ради оправке 237 бродова. Просечно један брод остаје у оправци 15 дана, и та оправка захтева око 300.000 радних часова. Када се у зме у обзир да су Енглези у току свог рата морали извршити 30.000 оправки својих пароброда и ратних бродова. Ово значи 9 милијарди радних часова. Онда можемо лако схватити колики напор захтева подморничку рат од Британије, и зашто је британска стратегија скроз пасивна. Цела њена енергија троши се на превијање рана.

Тешке ране задобили су опет Американци. Последњи напади великих јапанских бомбардерских формација на базе у Новој Гвинеји и Северној Аустралији, као и други велики успех јапанске авијације у борби са америчким конвојем код источног краја Нове Гвинеје, дају Аустралијанцима разлога да мисле да су Јапанци потајно припремали велике снаге за напад и да ће изненада извршити велики напад на америчко-британске положаје. Један велики амерички лист пише: „Ако Јапанци пређу у напад, онда ће британско-аустралијанске трупе бити савладане, ма како се храбро бориле и ма какве жртве поднеле". „Наши положаји у Аустралији и у околним областима могу се доиста сматрати као очајни", — закључује амерички лист.

На Источном фронту нема ништа ново. Совјетски покушаји напада код Новороси[illegible]ска и на другим отсецима кубанског мостобрана пропали су услед јаког дејства немачких копнених и ваздушних снага. Концентрацијом стотине авиона Немци су постигли велики одбрамбени успех.

Те борбе не могу да окрену пажњу светске јавности од једног страшног догађаја на источном ратишту, — од пропаљивања лешева 10 до 12 хиљада пољских официра, убијених од стране совјетских јевреја. Ово недело отвара целом свету очи на чињеницу с каквим непријатељем има да се бори Европа и каква јој опасност прети, док се снага 100 милиона Руса налази под влашћу јеврејских комесара у Кремљу.

Европа је свесна опасности и зато се спрема за даље, за одлучне борбе. Саветовања у Главном стану Воће Рајха у којима су учествовали поглавари више европских држава, са својим ратним сарадницима, водиоцима стратегије, сведоче да се стратегија Европе припрема за нове акције. За акције које ће извојевати победу Тројног Пакта.

ИСПРАВКА

Чланак „После зимске битке на Истоку", који је објављен у прошлом броју нашег листа, написао је немачки генерал Дитмар, што је грешком изостављено.

ВУК ЈЕ УЧИТЕЉ И ВОЂ

од Јована Л. Костића,
врховног државног тужиоца

До 1914—1918 године у времену од једног и по столећа српски народ је дао из своје средине неколико генија: на уметничко-научном, на државничком и на војничком пољу. Међу њима највећи и најизразитији свакако је Вук. Својим идејама Вук је био далеко измакао испред тадашње генерације, те га ова дуго није могла разумети, па нису га могли разумети ни онако високообразовани појединци, као митрополит Стратимировић и Јован Хаџић, који су својим опозиционим ставом и нетрпељивошћу допринели да је протекло много времена и утрошено много енергије док су Вукове идеје прихваћене.

Велики генији, предодређени Промислом, јављају се у извесним епохама са одређеним мисијама. Вук се је појавио у српском народу у прави час и било је опредељено да са својим задатком постигне потпун успех. Зар није необичан његов живот: родио се је у једном незнатном селу, у народу који је робовао под Турцима и био непросвећен; одвојивши се од својих коза Вук је пошао у непознати свет сам и без сретстава; гладовао је и био у великој оскудици; дочекан је са неповерењем и са неразумевањем од стране својих сународника; нападан је и оклеветан од највиших претставника друштва који су све чинили да га онемогуће и униште. Али Вук је прешао преко свих бројних и огромних препрека и стигао до циља.

Без великих школа и систематске образованости, својим реалним и здравим расуђивањем, својим правилним схватањем народне ствари Вук је далеко надмашио своје савременике; моћни и бројни његови противници под његовим снажним ударцима падали су као снопље и над покошеном војском уздигла се је у тријумфу Вукова фигура светла и огромна.

Све што је урадио Вук, урадио је у интересу свог народа, служећи искључиво њему. Тој служби предао се био сав и у тој служби остао је до последњег свог даха. Он је увек и у свему Србин и сав националан.

Ово су, према Љуби Стојановићу, главни моменти његовога рада:

Вук се јавља као први српски оригиналан писац. Он ствара праву националну књижевност. Он пише о народу за народ.

Он скупља српске народне умотворине: песме, приповетке, загонетке и пословице. У том блогу садржан је духовни живот народни, обичаји, вера, етика његова.

Вук је оснивач српске етнографије, географије и фолклора.

Вук је написао прву *Српску Граматику* и саставио први *Српски Речник*. Он је оснивач науке о српском језику.

Вук је творац данашњег књижевног језика српског, према њему је удесио савршену азбуку, најбољу међу азбукама свих модерних језика. Вук је творац чисте српске прозе и стила.

Вук је први оригиналан писац савремене историје српске, а пишући грађу за историју имао је намеру да рашири славу српског народа.

Вук је изнео пред европски учени свет историју српског устанка и приказао Србе с њихове културне стране. Он је више раширио име српско у Европи него све победе Карађорђеве и сви успеси Милошеви.

Од Вука су српски књижевници научили како треба не само правилно српски писати, већ и како треба српски мислити.

Зато је Вук бесмртан и справом је назван „Оснивачем нове епохе у Срба".

Вук је имао пред очима целокупно Српство без разлике којем крају припадало. Идеја јединствене нације била му је идеја водиља, сасвим супротно масону митрополиту Стратимировићу који је и поред свога свесловенства био тесногруди аустријски Србин.

Вук се кретао много у друштву простог народа, сељака, и са тог несасушног извора црпео је материјал за свој рад. Чувене и ненадмашне народне песме којима су се највећи умови дивили створио је прости, сељачки народ и ту их је Вук и нашао. Тај исти народ говорио је и најлепшим и најчистијим језиком, што је Вуков гениј једино схватио супротно тадашњој надувеној госпоштини која је сваки други језик претпостављала том језику „козара и говедара", чему се није чудити кад се зна колико је баш у тадашње интелигенције била слабо развијена национална свест и колико је у томе високо стојао нешколовани Вук.

Вук је био тај моћни покретач који је пробудио успавану свест тадашње генерације, обратио је свом народу и упутио је у правцу Српства. Омладински покрет и национално одушевљење доцнијих покољења имало је свој основ и клицу у националном раду Вука и његових ученика.

Поред простог, сељачког света, Вукова пажња била је управљена према млађем нараштају интелигенције. Омладина је прва прихватила Вукове идеје, ширила их и потпомогла успеху.

Та два фактора — сељак као основ на коме почива снага српског народа и који дејствује освежавајући и регенеришући, и омладина као нада и будућност народа били су два пола на која се је наслонио Вук.

Али будући мали и заостао српски народ морао је тражити наслона на који моћан и високообразован народ. Пут је водио великом немачком народу, тим путем је пошао Вук и показао га српском народу. А кад га је показао гениј какав је био Вук онда је то сигурно најбољи пут.

Немци су Вука срдачно прихватили и дали му пуну подршку. Због његових радова Немци су нешколованог Вука начинили почасним доктором философије. За Вуков рад и за српски народ заинтересовали су се и одушевљавали многи немачки књижевници и научници, нарочито Грим, Гете и Ранке, који су схватили прави њихов значај и поставили их на највише место: Грим је српске народне песме уздигао изнад свих творевина људског духа те врсте; Гете је зажалио, што је већ био стар и болешљив, те није могао да научи српски језик да би могао читати српске народне песме у оригиналу; Ранке је својим историјским радом о Србима упознао европску јавност са једним дотле непознатим светом који је имао сјајних особина.

Поред њих јавио се читав низ немачких писаца и јавних радника — сви су они пишући о Србима задивили свет и име српско довели до високог угледа. Све то су Немци учинили каваљерски и искрено, те српски народ вечито задужили.

Вук је већи део свога живота провео у Бечу у једном од најјачих културних центара света који је био седиште његове делатности и који је он толико волео. Вук је одржавао везе са великим бројем Немаца, склапао с њима ближа пријатељства, а све за добро свог народа.

Шта више одлучио је био да се ожени Немицом, премда су непријатељи његови због тога викали на њега. Вук се није обазирао на приговоре већ је поступио онако како је вечна Промисао одредила — оженио се је изабраницом својом, па је тако на симболичан начин потврдио везу између Срба и Немаца. Јер овако крупан догађај у животу гениа не може бити случајан.

Та дивна Немица удала се против воље своје мајке за Вука који је био без сигурне егзистенције; живела је у оскудици и била више гладна него сита; оптерећена многобројном децом а често болест и смрт у кући. Ова узор жена и мајка била је одана и верна сапутница Вуку, и он, наслоњен на њу, водио је тешку животну борбу изишавши из ње као победник. Зато сматрам да је удео Ане Краус у животу Вукову био од осетног значаја.

Вуковим путем у националној и културној политици кретао се српски народ кроз цео XIX век и све до фаталне 1914—18 године XX века. Од тога момента покушавали су масони да унесу забуну у српски народ, да га упуте ненационалним правцем уносећи туђински дух у његове редове.

Данас је несумњиво утврђено, да је Апис-Димитријевић био масон и да је атентат на аустријског престолонаследника организовао извршујући вољу масонерије сходно циљевима њеним а противно интересима српског народа.

Исто тако је и јасно, да је српски народ са конференције мира у Паризу изишао осакаћен захваљујући масонерији.

После 1918 године у држави нашој зацарио се био режим јеврејско-масонски. Српски народ са посусталим снагама није био у стању да да довољно отпора разорном утицају разних интернационала које су укочиле биле сав јавни живот у држави.

Тако су се од 1914 до 1941 путеви Вука и масона укрстили били, и Вук се је пред грубом силом за моћенат морао повући. Међутим, упропастивши државу масони су у српском народу изгубили сваки утицај.

И Вук са својим светлим српским ликом поново се помаља на хоризонту, те позива српски народ да се врати на његов стари, српски пут, на Светосавски пут... а то је и пут претседника Српске владе, армијског генерала Милана Недића

Бољшевизам без маске

Ради успешне борбе против непријатеља потребно је пре свега познавати га. О бољшевизму се много писало. О њему су писали политичари, социолози, економисти, писали су и пишу непосредни посматрачи совјетског режима и његове жртве.

Изгледа да има доста материјала ради правилног оцењивања битности бољшевичке револуције, њене покретне снаге, њеног крајњег циља. Изгледало би. Али уједно с тим, ако обратимо пажњу на онај ланац најгрубљих грешака, које су чинили и чине у оцењивању и разумевању бољшевизма не само поједини неискусни и заслепљени људи, него и одговорне вође држава и народа, то нам је доћи до закључка да тачно и јасно разумевање битности бољшевизма припада само малој групи људи и уз то најмање оним научницима, социолозима и економистима, који наоружани научним методама и материјалом почињу да га „објективно" проучавају.

Бољшевици врло добро разумеју ово „буржоаско" несхватање, које граничи са слепилом, и цинично се користе њиме ради маскирања своје праве „генералне линије" и својих истинских циљева и задатака.

Тако су, још 1920 године, за време рата са Пољском, бољшевици почели изненада да проглашују руско-патриотске лозинке и овај најгнуснији маневар међународне црвене банде, која се угнездила у Кремљу, био је одмах прихваћен у иностранству као доказ „националног преображаја" бољшевизма.

А сетимо се само, како је био примљен Неп у иностранству, какве је све он наде изазвао у „еволуцију" бољшевизма. Затим, како је познато, биле су проглашене у СССР „пјатиљетке" и бацило се пуном паром на индустријализацију и колективизацију земље, што је учинило да све наде на еволуцију бољшевизма остану беспредметне. Али у исто време, страшни експеримент Стаљина, који је коштао Русију небројених жртава, донео је бољшевизму признање од стране утицајних левичарских кругова у свету.

Ако се пак уз то и примећивало, да Стаљинове „пјатиљетке" као „међународни проблем" означавају борбу Совјетског савеза са „капиталистичким" светом, то се та борба разумела као изузетно економска, као обичан „демпинг", који је потребан бољшевицима ради финансирања њиховог „социјалистичког градитељства".

Обазриви гласови, који су указивали на то да су совјетски комунисти, који раде за европску револуцију, почели под видом индустријализације заостале земље, да изграђују највећу у светској историји офанзивну војну машину, — заглушивани су заједничким хором лиго-националних „реалних" политичара. За њих су као најбољи доказ „пацифизма" Совјетског Савеза служиле штедро даване „гарантне хартије" безбедности, које је делио „руски министар Литвинов-Валах-Филкељштејн. Зар он није говорио о миру, само о миру и његовој „недељивости", зар он, тај доброћудни „мистер Пиквик" (како су га називали дописници енглеских листова) није уверовао све са високе трибине женевског „Дворца мира" у то да Коминтерн и совјетска влада немају ништа заједничког?

Политички коцкари из Кремља увек су играли са обележеним картама. Целокупна њихова „социјалистичка револуција" је у ствари грандиозна обмана и лаж, историјски фалш, који нема аналогије у историји. Јер бољшевизам никада није био па ни сада самосталан социјални покрет, како се издаје. Он је маскирана форма јеврејске светске револуције, што је индиректно признавао и сам јудо-бољшевички пророк Маркс. Основа и пратилац бољшевизма у Русији, као и у целом свету, је ратоборно јеврејство. Оно је исмејавајући, претворило у ординарне формуле безбожног материјализма, зверске осветe и пљачке, оно велико чезнуће за истином, праву религиозну жеђ за социјалном правдом, који су захватили савремени свет и били су, понаособ, увек живи у руском народу. То су они бацили фанатизоване масе против националне интелигенције, на рушење тих духовних темеља, без којих народи се претварају у ситну човечанску прашину.

То су они отровали и разорили народну душу, они су приковали раднике уз фабрику, у име којих је била извршена револуција, они су угурали осиромашене сељаке у колхозе и цео народ су учинили безгласном, безбожном стоком, која мора да ради за њих и ствара за њих базу будуће „светске револуције". Они су скоро четврт столећа уз помоћ крвавих џелата Чеке, ГПУ и НКВД приморавали духовно опустошени и опљачкани до последњег конца руски народ, који је пропадао у ропском труду, да под видом „социјалистичког градитељства" ствара потпуно војну индустрију, куће оружје, уз помоћ којих у одређени моменат било би могуће силом натерати цео свет да прими закон ратоборног нео-месијанског јудејства.

Да ли је било у Европи много људи, који су разумели до краја сву, уистину, ђаволску игру руководећих служитеља бољшевизма? Њих није било много, али њих ће бити све више. Оно историско демаскирање јудо-бољшевизма, које је учинио Хитлер, није могло да не пробуди живе снаге свих слободних народа. Сада је маска скинута са подлог непријатеља и у томе је јемство његовог коначног и потпуног уништења.

Претплатите своје у заробљеништву на

СРПСКИ НАРОД

Претплату прима „Преса"
Београд Влајковићева бр. 8
Тромесечна претплата стаје дин. 45.—

УЉОРОД

СРПСКО А. Д.

за гајење уљаних биљака

Телефони: 21-604–21-606

Проводи сетву сунцокрета, соје, рицинуса као и осталих уљарица.

Ставља произвођачу потребно семе на расположење и врши откуп жетве.

274 1—1

БАНКАРСКО ДРУШТВО А. Д.

БЕОГРАД

Краља Петра 21

ПРИМА УЛОГЕ НА ШТЕДЊУ.

ВРШИ СВЕ БАНКАРСКЕ ПОСЛОВЕ.

249 1—1

„Васкрсење Христово", фреска у Дечанима (14 век) Из приватне збирке др. В. Р. П.

ВАСКРСЕЊЕ ХРИСТОВО

од д-ра Влад. Р. Петковића,
члана Српске академије наука

У САВРЕМЕНОЈ црквеној уметности нашој могу се срести мотиви, који нису у складу са традицијама право славнога Истока. У том погледу веома поучне примере могле би пружити многобројне иконе. Новијим сликарима наших цркава, као и иконописцима, остале су потпуно непознате средњовековне цркве наше, чији им је живопис могао дати инспирације за поједине иконографске теме. Без потребнога оријентисања у својим поступцима они су извор за своје слике налазили у једној средини, која је била прожета утицајима Запада и тако се десило, да су код њих у илустровању појединих иконографских тема преовладали елементи црквене уметности Запада. Нигде, можда, ови утицаји Запада нису дошли до тако претежног израза, као у сликама *Васкрсења Христова*. Увек се у овим сликама и на зидовима наших цркава новога века и на иконама слика Христос, који изнад свога гроба лебди у ваздуху са заставом у руци. Овај ће се мотив редовно срести у уметности Запада, одакле је прво продро у уметност Русије, па је отуда пресађен и код нас.

У уметности православнога Истока *Васкрсење Христово* сликано је на два начина. Или је *Посета гробу васкрслога Христа* од стране мироносица наглашавањем празнога гроба Христова већ обележавала васкрсење, те је илустровањем овога мотива означавано и само васкресење Христово. Или је *Силазак Христов у ад* обележаван редовно као „васкрсење Христово". Наше средњовековне цркве сачувале су ове представе на оба начина. Нарочито је чувена слика *Посета мироносица* у манастиру Милешеву. И *Силазак Христов у ад* наћи ће се насликан у многобројним средњовековним црквама српским. Сопоћани и Краљева црква у Студеници пружају нам врло лепе примере за то. Ну, међу представама овога типа нарочито се издваја слика *Силаска Христова у ад*, насликана у простору кубета у Дечанима (на северној страни). Слика носи српско-словенски натпис Васкрсење. У средини слике насликан је Христос окружен светлом ореолом, из које горе избијају два зрака. Он гази фигуру Ада, испод кога се налазе прекрштена оба крила разрушених врата адских. Ад претставља потпуно нага снажна стара човека разбарушене косе и седе браде са јако исплаженим језиком. Он лежи, изваливши се на десну страну своју, а руке су му повезане ланцима, који му се обавијају око врата. И његове су ноге у ланцима. Десно од Ада и сломљених адских врта виде се на све стране расути клинци, браве, кључеви и полуге са врата. Десно од Ада, близу њега, назире се једна полунага фигура, која има драперију око бедара. Она седи, окренута Христу, према коме пружа десну руку своју. Десно од ове фигуре, нешто даље, назире се друга једна фигура, која седи, окренута на десно, са леђима окренутим Христу. Она седи на десној нози својој, која јој је подавијена под тело, одупирући се левом ногом о земљу и ослањајући о колено ове ноге лакат своје леве руке, којом подупире своју главу. Ове две фигуре представљају или грешнике или, вероватно, вратаре пакла, које је Христос победио при своме силаску у Ад. Христос у левој руци својој држи велики крст са Голготе. Он се окреће лево и десном руком хвата за руку Адама, који клечи шћућурен у своме саркофагу. Иза Адама стоји Ева, која је пружила обе руке своје према Христу. Иза Еве стоји голобради Авељ, који у десној руци држи своју пастирску палицу, а леву је руку подигао пут Христа. Иза саркофага Адамова лежи други саркофаг, у коме стоје пет лица са нимбима око главе. Међу њима онај сасвим напред има црте пророка Давида. Он се окреће назад пророку Соломону, који стоји иза њега и десном руком указује му на Христа. И Соломон је пружио руке према Христу. Сасвим десно од Христа види се такође један саркофаг, у коме стоје три лица са нимбима око главе. Онај сасвим напред претставља св. Јована Крститеља, који своме другу, што стоји иза њега, указује десном руком на Христа.

Идеја, која у овој слици у Дечанима, као и у осталим сликама *Силаска Христова у ад*, доминира, то је победа Христова над Адом и ослобођење од прародитељскога греха. У кондаку, који се пева на Ускрс, вели се, како је Христос сишао у гроб и разорио Адову силу, па је васкрсао као победитељ. То је један моменат. Својим силаском у Ад Христос је Адама и Еву и цео старозаветни свет ослободио смртнога греха. То је други моменат. У сликама *Силаска у ад*, који симболише васкрсење Христово, наглашена су оба ова момента.

Слика *Васкрсења у Дечанима* износи на видело један врло интересантан мотив, који се неће срести у другим сликама исте теме, а који би тешко било потпуно разјаснити. С десне стране приступају Христу два анђела, који рукама држе по један медаљон, у коме се налази биста једне алегориске фигуре, обучене у царску далматику, са неком врстом круне на глави. Обе ове алегориске фигуре су сасвим идентичне и потсећају пре свега на претставе сунца у сценама *Распећа*. Могло би се пре свега помислити, да овде налазе одјека извесне оријенталске идеје, које су остале пресађене у многобројним апокрифима. Сунце, које све види и које је управо „око правде", прати богињу Немезис, која дели правду. Немезис се схвата као господар космоса и као судија света и у том погледу је она идентична са Христом, који се у црквеним песмама, као и у књизи пророка Малахије, назива „сунце правде". У староме Египту се веровало, да сунце у лицу бога Озириса, који је био судија душама умрлих, сваке ноћи пролази кроз подземни свет. У апокрифима се уз то говори о анђелима, који свако вече престолу Бога доносе сунчев венац. Тако се у т.зв. *Откровењу Варуховом* на једноме месту каже: *„Кад се сврши дан и сунце заће анђели узму венац сунчев и узнесу га до престола Бога, јер се оно упрља од земље и од грехова земаљских... због чега се очишћава на престолу Бога"*. У апокрифној литератури позната је и т.зв. *Књига тајна Енохових*, у којој се вели: *„Кад сунце изађе на западна врата, четири стотине анђела узму његов венац и носе га Богу, а сунце на својим колима прелази без светлости седам часова ноћи"*. И у апокрифној књизи *Разумник* има сличнога текста: *„Кад заће сунце, анђели га узму и носе га престолу Божијем и полажу га на крило Господа"*. У кругу ових идеја можда би ваљало тражити разјашњење споменутога интересантнога мотива.

Изгледа пак вероватније, да оба анђела претстављају арханђеле Михаила и Гаврила, који носе душе умрлих. У неким сликама *Смрти Богородичине* душа Богородице, коју Христос држи у руци, насликана је као биста у једноме медаљону. Та биста је управо лик Богородице, озарен кругом светлости. Лице тако ношено претстављало би божанску личност на небу, његову небеску славу. У апокрифима се вели, да је Христос душу умрле Богородице предао своме арханђелу Михаилу, господару раја, а за њим је ишао арханђел Гаврил. У евхаристичкој молитви египатској анђели посредују код Бога за умрле. Арханђел Михаил је пратилац душа умрлих, које иду пред суд Судије света. И у литургији латинске цркве тражи се посредништво анђела код Бога. И овде у Дечанима оба анђела носила би душе умрлих. Тако би поред оба споменута момента, разорења Адове силе и ослобођења од прародитељскога греха, у *Силаску у ад* био наглашен и трећи моменат, у коме се васкрсли Христос схвата као судија света. И у једноме *псалму Давидовом* (82, 2) се вели: *„Васкрсни Боже, суди земљи"*. Васкрсломе Христу, који ће на Страшноме суду на теразијама правде одмерити судбину душе у оноземаљскоме животу, обраћају се и ктитори наших црквених, подносећи му свој дар. Стога није случајно што се у неким старим црквама нашим поред слике ктитора слика и *Васкрсење Христово* као *Посета мироносица гробу васкрслога Христа*, о чему нам најлепше примере пружају Милешево и Богородичина црква у Студеници.

Ови примери показују, како би неисцрпно врело за поједине иконографске теме сликарима наших цркава могла пружити средњовековна црквена уметност наша. Остати веран традицијама њеним ваљало би да буде лозинка савремених сликара наших.

Мирослављево Јеванђеље

УЗБУНА ОКО ЊЕГОВОГ НЕСТАНКА ПОСЛЕ 29 МАЈА 1903

од Ђорђа Сп. Радојичића,
управника Народне библиотеке

ОУСКРСУ 1896 краљ Александар Обреновић походио је манастир Хилендар, задужбину св. Симеона Немање и Св. Саве. Краљ је стигао у Хилендар на Велики четвртак 21 марта. Другог дана Ускрса напустио је манастир, пошто га је претходно краљевски обдарио. »А братство царске Лавре, у знак благодарности за Краљевску милост, поднело је Његовом Величанству на дар два драгоцена старославна споменика: Мирослављево Јеванђеље и Немањину повељу, као најстарије споменике српске писмености, који су у Хилендару били храњени«. Тако је писало у извештају објављеном у »Српским новинама« од 5 априла 1896. Како је дошло до тог поклона објаснио је после неколико година Стојан Новаковић у трећем издању својих »Примера књижевности и језика старога и српско-словенскога« (1904). За време краљеве посете манастиру Хилендару Новаковић је био претседник владе, а министар просвете је био Љуб. Ковачевић, познати српски историчар. На Ковачевићев предлог, још пре пута краљевог, Новаковић је свршио код хилендарског братства да се краљу подари Мирослављево јеванђеље. Новаковић је то урадио преко владике Димитрија, доцнијег митрополита Краљевине Србије и патријарха српског.

Краљ је погинуо 29 маја 1903. Прва вест о нестанку Мирослављевог јеванђеља појавила се у штампи тек 22 септембра 1904. Лист »Опозиција« донео је ову белешку: »Молимо адвоката, посланика, потпредседника и — ово је главно — браниоца масе пок. Краља Александра г. Николу П. Николића да обавести јавно мњење, шта би од оригинала Мирослављева Јеванђеља. То је била својина пок. Краља, а цени се на 80.000 дин. Кажу да га — нема... Чиста посла!« 28 септембра 1904 год. у »Опозицији« је изишла и друга белешка. 29 септембра о нестанку Јеванђеља пишу и »Вечерње новости«. А »Народни лист« уводи сталну рубрику: »Шта би од Мирослављева Јеванђеља?«

Све то не доводи ни до каквог резултата. По Београду се проносе разне вести. Тако се н. пр. говори да је Мирослављево јеванђеље »тајно продато једном великом музеју на страни с погодбом да се инвентарише тек на педесет година доцније а дотле да се чува у каси!«. То се приписује краљевој околини. Кружи и вест да је Јеванђеље »однето из Двора ноћу 29 маја«. Секретар пок. краља др. М. Петронијевић изјављује пред неколицином у Гранд-хотелу »да већ прилично времена пре 29 маја 1903 Мирослављева Јеванђеља није било у двору но да је оно враћено у Хилендар«. Јавност се најзад замара и новине престају да пишу о Јеванђељу.

Питање поново покреће »Дневни лист«, који у броју од 6 априла 1906 доноси »новост« да се Мирослављево јеванђеље налази »у библиотеци млетачког Државног Архива међу драгоценостима сале Ређина Маргарита«. За ту се вест »Дневни лист« позива на италијанске новине »Газета ди Венеција«. Одатле узима и податак да је Јеванђеље поклонила Архиву кћи румунског посланика у Лондону, рођака краља Александра Обреновића. »Сада се све објашњава!«, кличе »Дневни лист« и даје овај страшни коментар: »Најстарији споменик српске писмености и наше старе минијатурне уметности, купљен за српске државне паре од манастира Хилендара, дат је као личан поклон, и ко зна из каквих разлога, макаквој влашкој рођаци! Људи који знају вредност тога поклона (?), и који знају шта је наша наука и Народна Библиотека тиме изгубила, не могу довољно осудити и тај вандализам бившег краља«.

7 априла »Самоуправа« прештампава ту белешку, а »Правде« поводом ње доноси чланак под насловом: »Цар-Немање благо или Мирослављево Јеванђеље«. У чланку се утврђује да је »Газета ди Венеција« јавила да је Млетачкој архиви поклоњен фотографски снимак, а не оригинал Јеванђеља. На копији се налази својеручна посвета пок. краља госпођици Катарини Јевој. Због те посвете копија ће бити стављена »међу владарске аутографе и драгоцене дарове у дипломатској сали Ређина Маргерита«. О том преиначавању вести млетачког листа »Правда« је писала и у бројевима од 12 и 13 априла. Наслов чланка најбоље казује каква му је била садржина: »Мирослављево јеванђеље и неваљалство »Дневнога листа«. На ту се ствар »Правда« враћа и пет година доцније, кад о нестанку Јеванђеља полемика преко новина узима великог маха. У броју од 26 августа 1911 »Правда« говори о »грубој лажи« у којој је био ухваћен »Дневни лист«.

О Мирослављевом јеванђељу било је речи у Народној скупштини. Војислав Маринковић је упутио питање министру просвете Андри Николићу. Министар му је одговорио да га мрзи и да мисли на нестанак Мирослављевог јеванђеља.

У »Трибуни« од 20 јула 1911 излази писмо о Мирослављевом јеванђељу упућено редакцији, а испод кога стоји као потпис: »Ваш пријатељ«. Тим писмом почиње велика полемика, која ће недељама да држи у узбуђењу целу нашу јавност. 26 јула дао је изјаву преко »Одјека« Љуб Стојановић, министар просвете у Влади која је образована 29 маја 1903. Јеванђеље се чувало у каси управника Двора. Због тога је Стојановић, на неколико дана после 29 маја, наредио Јов. Павловићу, ранијем управнику који је одређен да привремено врши ту дужност, да »Јеванђеље заједно са Немањином повељом Хилендару преда Народној Библиотеци«. Павловић га је тада известио да се Јеванђеље не налази код њега. Кад је раније предавао управничку дужност Блажи Мирковићу, предао је и Јеванђеље с осталим актима и новцима«. После 29 маја Јеванђеље није примио. Накнадна обавештења Стојановић је добио од Павловића неколико дана доцније, после једног разговора који је Павловић има с Мирквићем. Мирковић је тврдио да је по налогу краљевом предао Јеванђеље првом ађутанту ђенералу Лази Петровићу, који је погинуо 29 маја. Своју изјаву Стојановић је завршио овим речима: »Јеванђеље је дакле изишло из свог хранилишта, а по свој прилици и из двора пре 29 маја«.

Љ. Н. Христић је преко »Трибуне« од 26 јула изнео мишљење да је Јеванђеље само позајмљено краљу ради издавања, па је после свршеног снимања враћено Хиландеру. Др. Милош Перовић је у »Дневном листу« од 30 јула изјавио да су му у 1908 у Хилендару показане све старине, али не и Јеванђеље. Због тога мисли да оно није враћено Хилендару. »Правда« је у своме броју од 1 августа тачно описивала где се налазило Јеванђеље почетком маја 1903. Оно је било »у горњој прегради приватне касе пок. Краља Александра«, а та је каса »стајала у краљевом кабинету на самом ћошку двора из авлије, а према министарству унутрашњих дела«.

5 августа је »Штампа« објавила писмо Јов. Павловића, управника Двора у пензији. У писму се каже да му је Јеванђеље предато после повратка краљевог из Хилендара да га чува у каси. Октобра 1896 Јеванђеље је извађено из касе и предао Љуб. Стојановићу, тадашњем професору Велике школе, да га носи у Бен ради умножавања. У мају 1897 Јеванђеље је враћено у касу. Године 1900 Павловић је пензионисан и тада је предао Јеванђеље новом управнику Блажи Мирковићу. После 29 маја Јеванђеље није нађено у каси. Затим Павловић говори о Стојановићевој наредби да Јеванђеље преда Народној библиотеци. Подаци које он тим поводом даје потпуно се слажу са Стојановићевом изјавом.

Сутрадан по објављивању Павловићевог писма, 6 августа, у »Штампи« почињу да излазе чланци Јов. Н. Томића, управника Народне библиотеке. Чланци носе наслов: »Шта је са Мирослављевим Јеванђељем?« Изашли су један за другим у четири броја »Штампе«. За Мирослављево јеванђеље Томић се интересује још од јесени 1903, па је »за свој рачун и у своје име трагао за њим«. Са више страна он је имао »поуздане уверавања да је краљ Александар намењо Јеванђеље Народној библиотеци«. То је њега као управника Библиотеке у првом реду побуђивало на трагање за Јеванђељем. Од Блажа Мирковића Томић је чуо да се Јеванђеље чувало »у једној каси, у канцеларији благајника управе Двора, са другим хартијама и старим на китом«. По наредби краљевој ђенерал Лаза Петровић однео је Јеванђеље у Двор и ту се оно »чувало у другој једној каси«. У лето 1907 год. господин X прилази Милану Ђ. Милићевићу на Киселој води у Аранђеловцу и саопштава му тајну о крађи Мирослављевог јеванђеља. Господин X је чуо од господина У, да је господин Z узео Јеванђеље. По повратку у Београд Милићевић долази Томићу у Народну библиотеку и поверава му тајну. Томић је неће да износи преко новина. Он тражи званичну истрагу. Тада ће рећи имена господе X, У и Z. О господину Z Томић ипак даје ове податке: »Z је жив; пензионер; уредник књижевних и политичких листова; писац многих списа; пријатељ У био је велики повереник пок. краља и краљице; отуда је имао лепе користи, данас јавно брани стари режим пре 29 маја, али у потаји не презире ни нови... Z је оно лице које је пустило прве вести о »нестанку« Мирослављева Јеванђеља у новинама из септембра 1904 год.; Ђ је онај што стално, с времена на време, у туђим листовима покреће питање о том Јеванђељу, а у свом листу ћути као заливен; Z је писац оног чланка... у »Трибуни« од ове године, којим је распалио ово питање и начинио га врло актуелним«. *(Наставак у идућем броју)*

Прва страна Мирослављевог Јеванђеља

Снимак Народне библиотеке

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ

ФРЕСКЕ у ДЕЧАНИМА

од д-ра Милана Кашанина,
директора Музеја Кнеза Павла

ФРЕСКЕ у Дечанима заузимају, по времену у којем су настале, централно место у српском сликарству XIV века. Оне то место заузимају и по важности. И сасвим је природно што је тако, јер су оне рађене за највећег српског владара, цара Душана, чија се држава простирала од Дунава до близу Пелопонеза. Основна идеја при изради тих фресака и није била друга него та, да цар створи највеличанственију скупину слика која је икад виђена у Србији и која треба да премаши све што се у то време могло појавити у области сликарства на Балкану.

Фреске у Дечанима задивљују на првом месту својом огромном количином: има их преко хиљаду. Толико их канда нема ни у једној средњовековној цркви у Европи; ни у Србији није их толико насликано ни раније ни касније, ни у једној другој цркви. На њима је рађено неких петнаест година (по прилици од 1335 до 1350), и у њиховој извођењу је морао учествовати велик број сликара, иако нам је по имену познат само један, који се звао Срђ. Утисак од толике множине слика, које су још уз то и одлично очуване, неизгладиво је из памћења.

Фреске у Дечанима задивљују потом изванредно великом разноврсношћу тема. Једна од главних особина српског сликарства на његовом историском путу јесте да се стари циклуси проширују и уводе све нови и нови. Та особина је дошла у Дечанима до најпунијег израза. Не бројећи појединачне композиције, у дечанској цркви има неких седамнаест циклуса. Тежња ка епској опширности, која се, од средине XIII века, у српском сликарству из деценије у деценију јасније оцртавала, обелоданила се у Дечанима у свој својој снази.

Врло многе слике илуструју евангеоске теме, и илуструју их с необичном љубављу за појединости. — само илустрација чуда Христових има преко двадесет, а страдање Христово је изнесено у тридесет сцена. Ипак се евангеоске теме губе, као ни у једној српској цркви, у мноштву других слика. Нарочито је Богородици учињена велика почаст: сликари се нису ограничили само на сцене из њеног живота и њене смрти, него су израдили у њену славу цео један нови циклус од преко двадесет слика, које илуструју стихове из Химне Богородици. Црквени календар је у Дечанима приказан цео, дан по дан; васељенски сабори су у пуном броју; композиције литургиског карактера су на почасном месту. Дугом низу догађаја из живота двојице светитеља, одувек омиљених у српском сликарству, — св. Николе и св. Ђорђа, — додати су циклуси у којима су илустровани животи св. Јована Претече и св. Димитрија. Страшни суд, релативно редак и скроман по броју сцена у ранијим црквама, испричан је у седамнаест слика. Два потпуно нова циклуса, чије су теме узете из Дела апостолских и Књиге постања, садрже сваки преко двадесет композиција. Пред нама је цела једна сликарска епопеја о хришћанству.

Многобројност и развијеност циклуса није једина особина фресака у Дечанима. Поред епске опширности, на њима долазе до израза, снажније него и у једној ранијој цркви, нарочито ове две особине, које су уопште својствене српском средњовековном сликарству: склоност ка реалистичкој интерпретацији догађаја и хуманост осећања. При томе пада у очи да се те две особине не обелодањују само на појединим композицијама, него и у целим циклусима. Илустрације Дела апостолских превазилазе оквир уобичајених религиозних тема и образују једну врсту историског сликарства које хоће да има веродостојан изглед и документаран карактер. На сликама из Књиге постања, готово у свим сценама излази се из зачараног круга божанских и светитељских лица и улази се у историју и човечји живот на земљи. Оно дакле што је ново и важно на фрескама у Дечанима, то је што на њима нису увек у првом плану само Христос, Богородица и светитељи, већ што су често у центар посматрачева интереса постављени људи. Толико чисто људских историја и тако изразито земаљских особина, толико грешника, болесника, просјака, блудника, злочинаца, проповедника, мученика, не може се видети на фрескама ни у једној српској цркви. У Дечанима је у слици обухваћен не само небески живот, већ и земаљски, и не само божји и светитељски, већ и човечји.

Тачно је речено да фреске у Дечанима имају енциклопедиски програм и да изражавају цело Црквино учење. Не треба међутим превидети ни једну другу њихову основну особину, а то је да оне садрже идеју о српском царству. Дечанским фрескама се не слави само пантократор Исус Христос, коме је црква посвећена, него и аутократор цар Душан, који је дао да се оне насликају. Глорификовање владара и династије, од цркве до цркве јасније и веће у српском сликарству XIII и у првим деценијама XIV века, у Дечанима је, и по броју слика које су у том циљу израђене и по идејама које те слике садрже, дошло до врхунца. Донаторске композиције су потиснуте у позадину, биографске су изостале, а главно место су заузеле композиције глорификаторског и триумфалног карактера.

Паралела између пантократора и аутократора види се у Дечанима чим се коракне у цркву. Преко пута од гледаоца указују се одмах с прага ове фреске око портала који води из нартекса у наос: десно Лоза Немањића, у тимпану краљеви Стефан III и Душан, изнад њих циновска биста Христа Пантократора, а сасвим у врху, на сводовима, Васељенски сабори. Византиске идеје о светости династије, о божанском карактеру царске власти и о екуменском значају царства нису ни у једној српској цркви истакнуте на фрескама јасније ни величанственије.

У Дечанима се цар Душан слави и као триумфатор. То глорификовање је изведено на једној фресци која се налази у олтарској апсиди капеле св. Николе и чини саставни део циклуса који илуструје стихове из Химне Богородици. Илуструјући дванаести икос, уметник је насликао како Душан с породицом присуствује богослужењу на свом двору о ускршњим празницима и захваљује се Богородици што га је спасла од болести и помогла му да из борби, и са спољашњим и унутрашњим непријатељима, изађе као победник. На истој фресци се у исти мах прави поређење између Богородице, која је родила Христа, спаситеља света, и царице Јелене, која је дала царству наследника. Такво глорификовање није код нас доживела, ни раније ни касније, ниједна владарка.

Има у Дечанима једна композиција која глорификује Душана и због давања милостиње. То је она фреска на северном зиду нартекса на којој логотет Ђурђе у царево име приноси апокомвиј са златом Христу, који благосиља логотета и цареву породицу. Колико је та композиција, — јединствена у иконографији средњег века, — рађена у славу Душанову, види се и по томе, што су византиски цареви у то време били већ толико осиромашели, да нису могли давати цркви апокомвије.

Идеја царства огледа се у Дечанима и у многобројности националних композиција и портрета. Оснивач династије, Немања и оснивач српске цркве, Немањин син Сава, насликани су на по два места, дед цара, краљ Милутин, на једном, а царев отац и оснивач дечанскога манастира, Стефан III, на три места. Сам цар Душан портретисан је двапут са оцем и двапут са женом и наследником, више него што се икоји српски владар сликао у једној цркви. И царица Јелена је претстављена на више места, двапут с мужем и сином и једанпут са децом. Портретисани су у Дечанима и поглавар српске цркве, архиепископ Јоаникије, — кога је Душан поставио за патријарха, а он крунисао Душана за цара, — и царев канцелар, логотет Ђурђе, и дечански игумани Арсеније и Данило. Ни у једној српској цркви се не може наћи толико портрета: има их преко двадесет, — не бројећи портрете на Лози Немањића, на којој их исто тако има преко двадесет. Ту није у питању само побожност, ни царева ни његове породице, ни његових сарадника. У питању је глорификовање владара и династије, истицање легитимности и божанског карактера цареве власти, слављење његове борбе за државу и веру, дељење правде и милостиње, и његов триумф. Иако расути по целој цркви, ти портрети и композиције чине духовно јединство и истичу исту идеју, — идеју о моћи и величини српског царства.

Снимак Музеја Кнеза Павла

„Каин убија Авеља", фреска у Дечанима (14 век)

Паралела између аутократора и пантократора спроведена је и у приказивању Христа. Двапут, у калоти кубета и на источном зиду у нартексу, Христос је насликан као владар света; на једном стубу у наосу, Христос је приказан као пантократор са мачем у руци; у Страшном суду је у улози врховног судије; у Причешћу апостола је у одежди првосвештеника. Више је него вероватно да су и илустрације Химне Богородици настале у вези са глорификовањем царице Јелене: химна Богородици је у српским црквама илустрована скоро једино за живота Јеленина, први пут овде у Дечанима, а после у Матејчи и Марковом манастиру.

Богате у идејама и темама, дечанске фреске су релативно сиромашне у уметничким квалитетима. Истина је да ни зидне површине, тако скучене у овој пространој цркви, пуној пиластара и прозора, нису биле погодне за монументалне композиције. Али фреске у Дечанима су без монументалности не само по димензијама, него и по стилу. Ослободивши се постепено традиције рада у мозаику и давши у Сопоћанима најлепше примерке истинских фресака, српско сликарство је што даље све више напуштало аутентично сликање на зиду, да се у дечанској цркви готово сасвим окрене у правцу рада који је својствен сликању на дасци, стаклу и пергаменту. Својом декоративношћу, мирношћом и минијатурношћу фигура, Лоза Немањића и Лоза Јесејева сећају на витраже. Богаташ у паклу и Пакао, две композиције од велике декоративне лепоте, више личе на радове изведене на пергаменту или стаклу него на фреске. Композиција Христовог јављања апостолима на Тиверидском језеру, рађена меко и нијансирано и са истинским осећањем дубине и пејзажа, има скоро све одлике »штафелајских« слика.

Поготову није увек на висини техничко извођење. Чешће но што би се очекивало у једној овако важној цркви, компоновање је небрижљиво, форме надувене или празне, материја папирната, боје хладне и без сјаја, цртеж оштар и ужурбан, сух, — уметност се претворила у рутину, лепота у конвенционалност. Маниризам, који се почео осећати већ у Старом Нагоричину и ојачао у Грачаници, у Дечанима је на много места

сасвим преовладао. Правог осећања фреско-технике и лепог сликања још највише се може наћи на портретима. Ликови Краља Стефана III и, нарочито, Душана, на донаторској композицији на којој су њих двојица насликани заједно, показују сву свежину добро схваћеног и савршено изведеног сликања на зиду. И портрети наследника Уроша на западном зиду у наосу и игумана дечанског Арсенија сведоче о нежности осећања и о слободи руке уметникове. Са малим изузетком, на свим другим сликама преовлађује изразито илустративан и дидактичан елемент.

Шта је онда главна врлина фресака у Дечанима? Већина причања. Те стотине и стотине композиција по зидовима, пиластрима, луцима, сводовима, у нишама, апсидама, калотама, у недогледним низовима, све до уврх кубета, садрже толико потресних сцена, узбудљивих историја и забавних догађаја, да гледалац остаје задивљен. Ни у једној средњовековној цркви, не само у Србији, него у Европи, не може се наћи на фрескама тако многобројан и разнолик и тако фасцинантан свет фигура. И он је дат са таквим ритмом, таквим темпом и живошћу, с таквом музикалношћу, да се има утисак као од огромног хора црквених песама.

Друга врлина дечанских фресака је интересовање за људски живот и за људска дела и осећања. Већ у сцени изгнања првих људи из раја види се да сликару није било толико стало ни до правилног моделисања нагог тела, ни до религиозних осећања, колико до израза збуњености и стида грешних људи. Сасвим је пак интимна сцена на којој је претстављен загрљај Адама и Еве у ком је дошло до првог зачећа једног људског бића. Са човеком смо и кад, на једној фресци, присуствујемо зидању града, и кад, на другој, видимо људе у природи, с плугом у рукама и са стоком, на свакидашњем раду у пољу. Поготову смо посред људских нарави и страсти кад гледамо како Каин убија Авеља са полетом и задовољством, на начин који је својствен само људима. Заиста смо ту далеко од идиличних сцена из живота светих и божанских личности, па чак и од мучења светитеља, која се виђају на фрескама по другим нашим црквама! И пијани Ноје изгледа људски, онако бестидно откривен пред својом децом; људски изгледају и охоли народи који дижу вавилонску кулу. А весели људи и жене из Каинова потомства играју тако природно и истинито уз бубњеве и свирале, као да нису на једној црквеној фресци, него на некој профаној слици, која илуструје народно весеље.

При таквој иконографији и техници јелинистичким елементима остаје мало места. Ни у мотивима ни у начину рада фресака у Дечанима нема готово ничег класичног, и по томе се оне дубоко разликују од фресака из XIII века и доба Краља Милутина. Стојимо на једној од најважнијих прекретница у историји српског средњевековног сликарства. Свршено је с негованом, царском, »цариградском« уметношћу, с њеним хармоничним облицима, идеалним типовима, савршеним пропорцијама, одмереним покретима, бираним бојама, уздржаним осећањем, достојанственим изразом. Настаје доба узнемиреног, узрујаног, говорљивог сликарства, које ће, што даље, — у Леснову, у Матеји, Маркову манастиру, — све више обелодањивати религиозно узбуђење и сликарску патетичност. Очевидно је да та уметност тежи за тим да убеди и поучи, — чак и у место некадашњих лаконских натписа поред слика, јављају се натписи у облику дугих реченица, и јављају се на местима која су у цркви тако високо да нико не може од доле да их прочита; — то сликарство више одаје жељу за знањем но што поучава. Његова је драма јасна. Бојећи се паганске лепоте, оно као да слути, предосећа, да је доба те лепоте и њене надмоћности над религиозним осећањем близу.

Смисао за реалистичке догађаје и тежња ка веродостојности нису сметали дечанским сликарима да изразе онај велики религиозни идеализам који је и у њихово време био најкарактеристичнија црта средњевековног сликарства. Напротив, ни у једној нашој цркви верски мистицизам није тако снажан, мисао о смрти толико присутна, опсесија страшног суда тако моћна, визија приуготовљена престола за други долазак Христов тако јасна, као на фрескама у Дечанима. Једна од њихових главних мисли, од главних њихових религиозних и моралних основа, јесте баш мисао о судњем дану, о блиском крају света. У визији тога дана, сликари дају, неисцрпно, све нове и нове његове знаке, његову неочекиваност, његову страхоту, неспремност оних који ће стати пред Судију и угледати бесконачне хорове анђела, — толико анђела, толико крила, толико потсећања на грех и казну, на рајско блаженство и вечне муке, колико је у Дечанима, нема ни у једној другој нашој цркви. Зато све у њој и указује на Христов живот, на његово учење, на његова чуда, на славу и узвишеност Богородичину, на дела учитељевих апостола, на борце и мученике за његову веру, на одлуке васељенских сабора. Дечанске фреске су једна грандиозна одбрана хришћанства.

Идеје фресака у Дечанима, с њиховим догматизмом и готово фанатичношћу њихова казивања, не треба да буду изненађење после толиких видних знакова јелинистичке традиције и класичног духа у фрескама XIII века и доба краља Милутина. Велики талас мистицизма који је средином XIV века обухватио сву Европу, а у Византији и Србији био оличен у хезихастичком учењу, дошао је у Дечанима само до једног од својих најпотпунијих израза. Велика духовна превирања и нови облици у уметности били су у то време заједнички безмало целом свету. Као што су наше фреске XIII века прожете истим одмереним, хармоничним духом којим су прожете готске скулптуре тога доба, тако су фреске у Дечанима стваране са истим немиром и страшћу с којим и скулптура позне готике.

Дечанске фреске, рађене у једној од највећих и најлепших цркава српских и за најмоћнијег српског владара средњег века, технички су несавршене и оне по лепоти заостају за другим нашим фрескама, нарочито за фрескама у Сопоћанима и Старом Нагоричину. Њима лепота и није била циљ. И сликари, и они који су их руководили при избору тема, желели су да покажу нешто друго, а то је да им ништа није страно, ни божанско ни људско. На фрескама у Дечанима дата је најпотпунија слика света у српској средњевековној уметности и изражена најшира скала људских осећања. У њима већ тиња онај немир, слути се она радозналост, наговештава се она тежња за знањем, говором и животом, јавља се као из даљине онај дах нове уметности коју ће остварити грађанска Европа XV века.

У издању „Југоистока" изашла је нова књига г. д-ра Милана Кашанина под насловом Уметност и уметници. Из те књиге, богате садржином и илустрацијама, пренели смо овај чланак о фрескама у Дечанима. Чланак је писан 1939, али се сад објављује први пут.

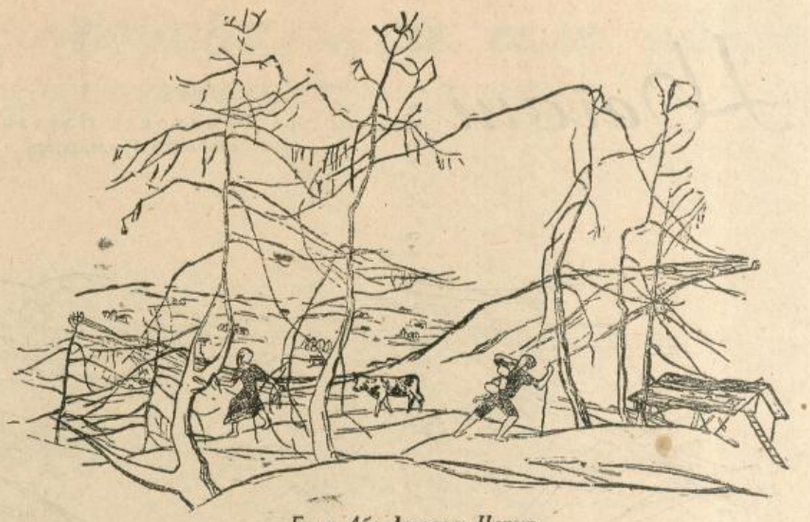

Едит Абе-Леовалд: Цртеж

ЛИК ОСНИВАЧА СРПСКЕ ПРАВНИЧКЕ ТРАДИЦИЈЕ

од д-ра В. Н. Димића

УСКОРО се навршава сто година од обнародовања Српског грађанског законика. Његов редактор Јован Хаџић радио је неколико година по налогу тадашње Српске владе и израђени елаборат предао је Савету, који га је у току 1843 године исцрпно претресао. Да није искрсло питање наслеђа женске деце Законик би био донет још 1843 године. Као што је познато наше Обичајно право штитило је задружна имања и сматрало да женска деца не треба да учествују у подели имања.

Доношење Грађанског законика тесно је везано за име Јована Хаџића, једног од наших најистакнутијих правника уопште. Његов рад на доношењу Законика тако је значајан, да ће он свакако достојно бити осветљен и поводом стогодишњице његовог доношења. Као правник Јован Хаџић одликовао се великом стручном спремом. Школован у Пешти и Бечу, он је могао озбиљно да се посвети студијама. И он је с правом сматран једним од тадашњих наших најспремнијих правника. Његов утицај код нас необично је велики, јер његова активност пада баш у тренутку кад се Србија ослобађа владаочеве самовоље и обичаја, чији су се дух и стриктна примена све мање слагали са променама извршеним у земљи, а посебно с увођењем нових појмова о организовању државних власти. Хаџић поставља прве основе, и читаво наше доцније законодавство налази у њима омеђене појмове са којима треба рачунати у сваком послу око прављења закона.

Додуше, његова схватања напредна и сама по себи правична у погледу права наслеђа женске деце, нису прихваћена, не само због опирања Кнеза Милоша, већ и због реакције народа, која се могла да очекује у случају изједначења мушке и женске деце. Како је нови Законик сматран великим кривцем за вестајање наше народне задруге, и како је она претстављала у очима свих неку врсту обезбеђења од привредног пропадања и социјалних потреса, то су тада напредне идеје Хаџићеве у очима многих људи сматране и сувише модерним за ондашње наше друштво, коме је било потребно у томе тренутку пре свега осигурање стабилности, да би могло да се нормално развија и припрема за велике задатке који су га очекивали.

Овде треба одмах додати да иако је Хаџићев Грађански законик у § 527 допуштао деобу задруге, не схватајући је колективном својином, Хаџић није једини узрок њене пропасти. Задруга још пре њега почиње да се круни и тај дубљи друштвени преобраћај вршио би се постепено и без Хаџићевог Законика, толико је тај процес почео да се шири. Још у доба Првог устанка, и одмах по њему, појављују се све више случајеви деобе, и строге Карађорђеве наредбе само још више скрећу пажњу на овај појав. Под Милошем исти процес продужује и изазива противмере. Деобе најзад одобрава министар унутрашњих послова, а Хаџићев Грађански законик само допушта у начелу оно што се обично одобравало по изузетку.

О пропасти наше задруге код нас је много писано. И она је увек довођена у везу са доношењем Првог Грађанског законика. Међутим, треба признати да је Јован Хаџић, несумњиво један од најнапреднијих наших људи тога доба, можда и не хотећи, у крајњој линији помогао привредни напредак нашег народа. Од домаће привреде наш народ је прешао у виши ступањ шире, националне привреде; из затвореног оквира једне породице прешао у област опште привреде једне државе. Хаџић то није могао потпуно да избегне, да је и хтео. А развитак од нижег ступња ка вишем, несумњиво да значи побољшање општег привредног стања. Што је тај напредак погодио задругу, једну нашу својствену и драгоцену установу, створену ради заштите народа као целине и драгоцену тековину, која је у свом историском току помогла стварању и кристализовању духовног лика нашег народа, показујући своје најлепше одлике, с правом названа неразоривим стожером народне индивидуалности и неразлучном споном безбројних нараштаја, то се не може уписати у грех само Јовану Хаџићу.

Понет романистичким доктринама Хаџић је хтео да од Србије створи модерну државу. Он је створио Законик, и веровао кад образује судове и редовну администрацију, да ће тада све само од себе да се нормално развија. Умешан у политичку борбу на страни Уставобранитеља, он није имао потребну окретност да одвоји политику од правних норми, и сматрао је да и у њој треба одржати бескомпромисну доследност. У сукобу са старим демагогом Вучићем, Хаџић није попуштао у својим правним формалностима и до краја је истрајао борећи се за непопуларне законе у једној заосталој средини. Хаџић се није бојао одговорности и губећи борбу са Вучићем остао у наивном уверењу да њему се у потпуности признати све оно што је он у себи видео.

И овај сукоб са Вучићем показује да је Хаџић до краја свог живота остао оно што је био у почетку свог јавног рада, непоправими песник; истина, без правог и великог талента, али сав поетски разнежен. У његовом животу правника осећала се увек та жица књижевника и у читавом његовом раду уобразиља стваралаца није била потпуно отсутна. Њему је ласкало кад су га називали пророком и великим учитељем. Имао је рационално схватање поезије, стављајући разум изнад осећања и маштања, док је у животу и свом правничком раду полагао много „на чувство", и признање стављао изнад свега.

У свом делу: *Устанак српски под Црним Ђорђем* показао је исто неосећање за народне традиције, за дух народа и дубљи историски сплет односа, као што је у свом дилетантском делу: *Дух народа српског*, изнео површна схватања и недовољно познавање градива. Радећи на великом делу Српског грађанског законика, Хаџић је показао све своје добре и слабе одлике правника и психолога. Ипак је он својим Закоником највише задужио Српство и ово његово дело је далеко изнад читаве његове књижевне активности.

Поводом стогодишњице довршења израде српског грађанског законика не треба оставити у сенци неизмерне заслуге Јована Хаџића једног од најобразованијих Срба свога доба, од кога почиње, може се слободно рећи, правничка традиција српског народа.

Његош

од д-ра Димитрија Најдановића,
професора Универзитета

К. Направник: Илустрација за „Горски вијенац"

ИМА ГЕНИЈА од једнога ткања, једног струка. У једном једитом дару толико су преобдарени да се, чак, може говорити о њиховом монструозитету. Личе на једнооке киклопе. И застрашују нескладом својих размера. Његошева је генијалност благородно усложена, дата као изливена у многострукој конкресценцији више дарива. Зато он, иако размаха велелепних, делује благо и благотворно. Рецимо као горостаси Микаланђела.

Корен је овог монументалног благогласја у Његошевом генијалитету, као код осталих малобројника духовне екумене, у сраслости и усредоточености два стваралачка принципа: народног и наднародног.

Народног, јер је Његошев геније поникао из тајанства самородног тла, из огњене дубине предања, из оригинерне народне стихије. Он је самоник по превасходству. База је његове духовности иста она на којој су велики незнанци наши, а кроз њих цео народни колектив, драматизовали на белинама десетерца своја страдања и величанствена загонетања и одгонетања што их је судбина у свим заоштреностима усудовала. Црте духовног бића народног, понорног, тајанственог и штедрог богатством као »бездна« Његошеве »Луче Микрокозма«, исте су оне његошевског стваралачког икона и искона. У живом и нераскинутом споју са народом Његош се крепко задајао титанизмом националне снаге, брецаве и уздудњале као први дани стварања, а стравичне и усудне као тамна есхата прорицатеља блиског свемирског скончања.

Наднародног, јер је својим властитим духом, тајним скривником своје личности, превасходно свим у свему све те датости, ту, да се тако изразимо, »физику« свог родног тла и тамо далеко, у висинама Платонова »наднебесног места« или »блаженог жилишта« како би он сам рекао, улетао у раскриљено оро грандиозних самотника овога света. Самотника као мученика и радосника, ратника и мирника, великих глаголника и још већих молчалника уједно. У том Елеузису духа, у великој тишини мистичног сусрета Лепоте, Добра и Истине, с ове и с оне стране свих сумњи и пролаза, његов је лик добијао неземаљске црте, — она у свих великих и највећих генија до истоветности сродна **линеамента** која краси и увенчавају победнике живота и смрти. Над стаменом »физиком« народности извијао се обелиск његове метафизике, која га је, обличјима и садржинама својим, спајала са најређим изабраницима »удоли плачевне« (Његош).

*

Као сви челници великих сазнања, архонти филозофске спекулације и откровитељи истине и Његош је почео своја »возренија« и »созерцанија« са дивљењем. Дивљењем као чуђењем. Прва кључања овога дивљења у знамену су мистичко-естетског момента. У Његошевом делу, од почетка до краја, протиње се слој големих експлазија зјело удивљеног срца. Ројеви усклика, артикулисани узбуђеном маштом једног ретког лепотовидца, маштом која је бићем својим изискрала из саме магике света, роје се отприлике исто онако како се роје светови његовог Оца свемирске поезије, Бога. Баснословним откровењима лепоте света одговара Његош импресионизмом естетског баснословља. Његош доживљује свет доиста далеко од сваког натурализма, у чисто песничкој тавмазији, — усхићењу коме у нас равна нема. Тај преутанчани естетикон, са премисама паганске раздрагано сти, сав је у блистању новопробуђених, као зора младих кликтаја који као ритмом правилно занижаног звона извањају первазе за целу велику поему Цетињскога Пустињака.

Но то је само »теза«
Долази »антитеза«

Већ је, наиме, дивљење, дивљење као чуђење, почетак тајновиђења и тајноучења. Никад велики духови не остају при голој адмирацији. Севања и титрања лепоте доживљује Његош, врло брзо и одлучно, а ко не као привид, а оно као појаву, као феномен бића. Ближе речено: Свемирско биће, космичка панорама овијена је танким и прозрачним плаштом симбола. У космичке позорнице раскошна је гардероба. »Аљинах је на небесах доста«. Лепота је само једна манифестанта Истине, чудна, хераклитовска »премена«, чак и функција Суштине. Зато фазу »мечтанија« замењује умовање, адмирацију смењује когитација, песника — филозоф. Сазнајни потхвати и обухвати наилазе одмах, иза колико невине толике варљиве, колико дивне толико прелесне драперије лепота, нешто тврдо, упорно, затворено, скривено. Његош се сусреће са тајном, са мистеријом живота. Можда нема у свету духова у којих је сусрет са универзалном мистеријом бића толико озбиљан, тежак и потресан као у Његоша. Тајанственост бића доживљује он у њеној космичкој урбанистици, — доживљује као судбину, судњеданост, апокалипсис, пеленгорску егзистенцију. Да, увек је тако у димензији изворног генијалитета: иза естетикона долази — трагикон. Горостасност Његошевог генија у томе је, што он, такорећи у пејзажу смртнога бола са пркосно забрављене мистериозности свебића, није ужаснуто склопио очи, већ ретким, чак изузетним духовним хероизмом дао и верне описе и синтетичне формулације своје — мистериософије. Друкше речено: он је имао смелости да сазна и призна ужасну апоретику бића. Његош је правилно схватио свету дужност филозофа: он, филозоф, има јесно, управо што јасније да размеђи знано од незнаног, сазнајно од несазнајнога, или, говорено језиком модерне гносеологије, интелигбилно од трансинтелигбилног. Отуда у Његошевом делу поред првога други слој: поред циклуса песничког циклус мислилачки.

Но то је само »антитеза«
Долази »синтеза«.

Горак је хлеб мислиоца. Филозофија је мука духу. Велики мислиоци су по правилу великомученици. Остаје се вечито при питањима која никад нису — »питања«. Нису храна духу. Пошто је испио песничку »чашу меда« Његош — мислилац искапио је и »чашу жучи«. Са тим, међутим, његов духовни роман није окончан. Рекли смо већ да је Његошева генијалност сложена. У драмату песништва уплетен је драмат мислилаштва, а у оба ова — у овај »дуодрам« (Франц Баадер) — уплиће се и драмат верништва Његошевог. Свет је леп, несумњиво. Ко је као Његош опевао свелепоту васељене? Свет је тајанствен, несумњиво. Ко је, скрушен до убожаштва, ока устрашеног и разрогаченога, са толико космичке туге и егзистенцијалне усплахирености као Његош завирио у очи Сфинге? Но свет је и божанствен. Као што се иза прозирних и замамних превеза лепоте крије скумрачан и опак лик тајне, чије је »јавје од сна смућенијех«, тако се иза смушеног феномена (»јавја«) тајности скрива права и прва суштина — прасуштина. Његош је на свој начин платониста: **Космос Ноетос**, свет примарне стварности, »царство светлости« како сам он вели, царство које је поникло из »ума Творца сјајног, беспределног«, скривено постоји. Његошу је и сјајност Бога и божанскога света скрита »многоструким покривалом«. Дакле: и **Мундус** и **Деус Абскондитус!** То покривало ваља — открити. Не може се то ни песничким ни филозофским органом сазнања постићи. Слично се, према древној мудрости, само сличним сазнаје. Свет интелибилни, свет божанствени, открива се само ономе што је божанско у човеку. Открива се тај свет духовном виду. Тај духовни вид, ту религиозну интуицију назива Његош, попут мистика Бемеа, »искром божанственом«. Она је **Лумен интернум**, »унутрашња светлост«, која озарава и прозарава све тајне света. Зато после прве и друге визије света, поетске и филозофске, имамо у Његоша трећу визију: визију религиозно-филозофску, визију богословску. У овој визији мења се радикално лик бића. Биће постаје ојашњено и осмишљено. Сви парадокси и све апорије, сви дуализми и песимизми, сви крстови, раскршћа и беспућа налазе своја радосна разрешења. Његош се са собом и светом мири у — Богу. Две чаше тек се »смијешане најрадије пију«. Његош постаје слеп за царство појава и привида, али окет за — »ствар по себи«. Постаје видовит на оригинаран начин. Постаје — игуман Стефан, оличење еванђелске радости и блаженства:

»Срећан ли си, игумане Стефане,
Како те је Бог весела дао!«

Та блажена визија света и игуманостефанска ускршња радост трећи су и завршни слој у Његошевом стваралаштву. Купола његовог диалектичког доживљаја света.

*

Сложен је Његошев геније, врло сложен. У најмогућнијем скраћењу приказана су овде три вида, или три основне категорије тога генијалитета. Њима одговара и трослојна структура његошевског света. То је, нема сумње, један посебни свет, свет како се открио самониклом генијалитету тропрестолном принцу нашег песништва, мислилаштва и верништва. Свет оригиналан, посебан, аутохтон. Тако и толико самосвојан да се и на њега, са извесном варијантом, може применити Икскилова теорија о »околном свету« (**Умвелт-у**), или чак философема Лудвига Клагеса о свету као »карактеру значења« (**Бедојтунгскарактер**). Простије речено: то је само његошевски свет, свет-монада, дивни кров над главом једнога страдалника и још већег радосника. Па ипак је тај свет, мада као бисер излучен из једне космичким болом опхрване школске, свет близак и нашем народу и највећим претставницима духовне васељене. Па ипак је тај свет тако близак објективном свету и — Богу самоме. Он је народски и наднародски, и земаљски и надземаљски, и физички и метафизички не може бити више. Он, тај драматични, трагични и најзад спасенски свет, припада духовном бићу народа, богатом страдањем и боговским потенцијалом. Као што припада оном малом колу изабраних самотника. Самотника као мученика и радосника, ратника и мирника, великих глаголника и још већих молчалника. Још је тај свет усличен, колико је могуће, и идеји и стварности једнога истинитога света, о коме јасна сазнања има само — Бог...

Има генија од једног струка. Његошев је геније дијалектички усложен. Такав је и његов духовни космос, оличење свих његових немира и смирења до у игуманостефанско блаженство.

Ој, Мораво, моје село равно...

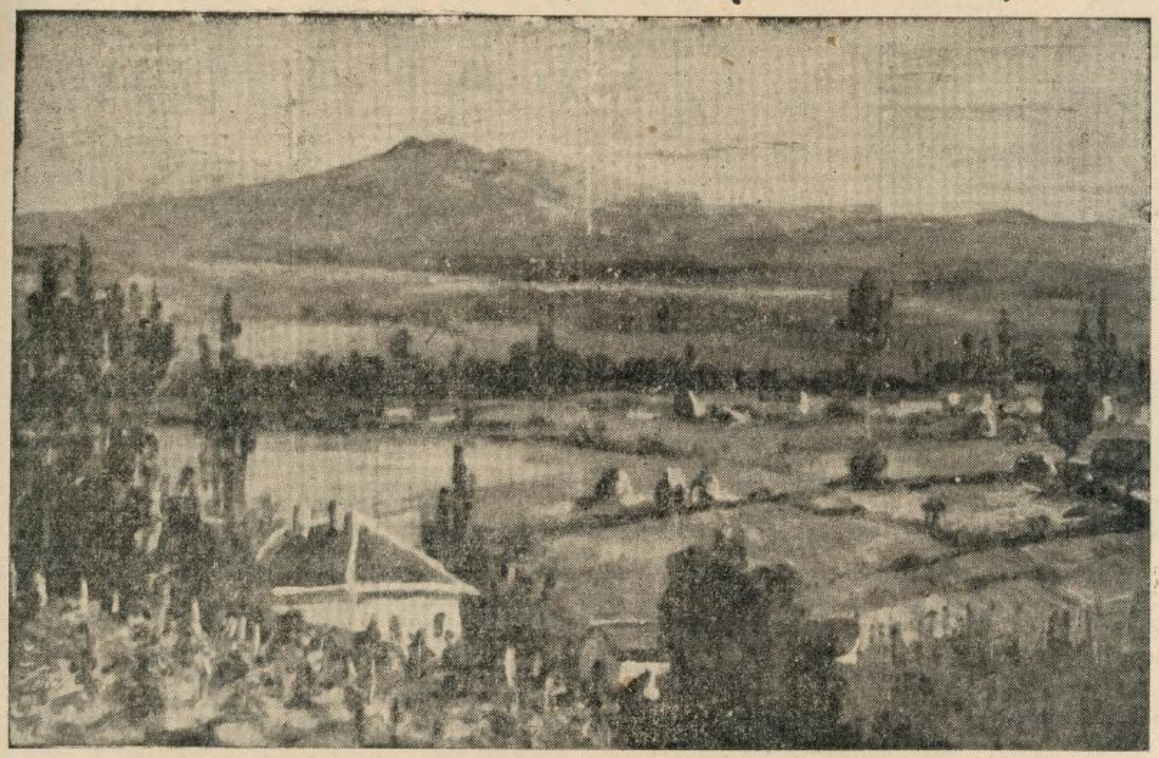

Миодраг Петровић:
Мотив из Поморавл

Априлних дана и туга сама зрачна кад бива, цветом се земља разаткива, а смер пролећни ћерда.

Руку ли крене стваралац вишњи, врлет је то — висина: очи кад склапа, сен — долина.

Плуг мач где је, долина је и сада и давно; тежак је увек са ње пево:

Ој, Мораво, моје село равно...

*

Наше долине нису пусте већ цветотворне. Ил' блисне поток, ужагрен воћњак, до грла жито вално; ил' бокор — стадо где се гнезди, вас трава, вас плах прах друмом језди.

Па пољски цвет.

То ћув је ваљда у вез стао, у кладенац се извор дао — мирише зрак: баш као чедо кад се смери, долином очњи вид трепери, увек прегао, никад млак, и сада и давно:

Ој, Мораво, моје село равно...

*

Наше долине нису пусте већ њивоорне.

Ил' трнокопом зрак засребри, рало у љубичици, под леском лешник извирује — сеоски ћилибар; ил' тамна бразда мисао трна, вас драга, вас атар, ко круна стог у сумаглици.

Па јаблан.

То вита ребра олуј да блаже, вита челенка, ил' кмет забрану то је био, јагорчевином се поткитио, сед и жут; те издалека, и лети и зими, кљасту и холу каже се пут, каже и сада, каже и давно:

Ој, Мораво, моје село равно...

*

Наше долине нису пусте већ песмоорне.

Ил' звоник зором када дише, овчарев орошен рог; ил' шум бара, шум поточара, сеоска школа кад се њише; под брвном поток, у пурпур булке, ћата кад пише.

Па стог.

То луг се сетом непластао, расплеле врбе власи; ил' Јова Ружу свиралом звао, конопља пепелом гаси, и сада и давно:

Ој, Мораво, моје село равно...

*

Таласало се море копита, тукао гвоздени ков; разливале се реке, потоци, хранио барски лов.

Пролећима.

Столећима.

Па о-рук!..

О зјали жуљи, о зјали зноје!

Зјало гнојиво људско!..

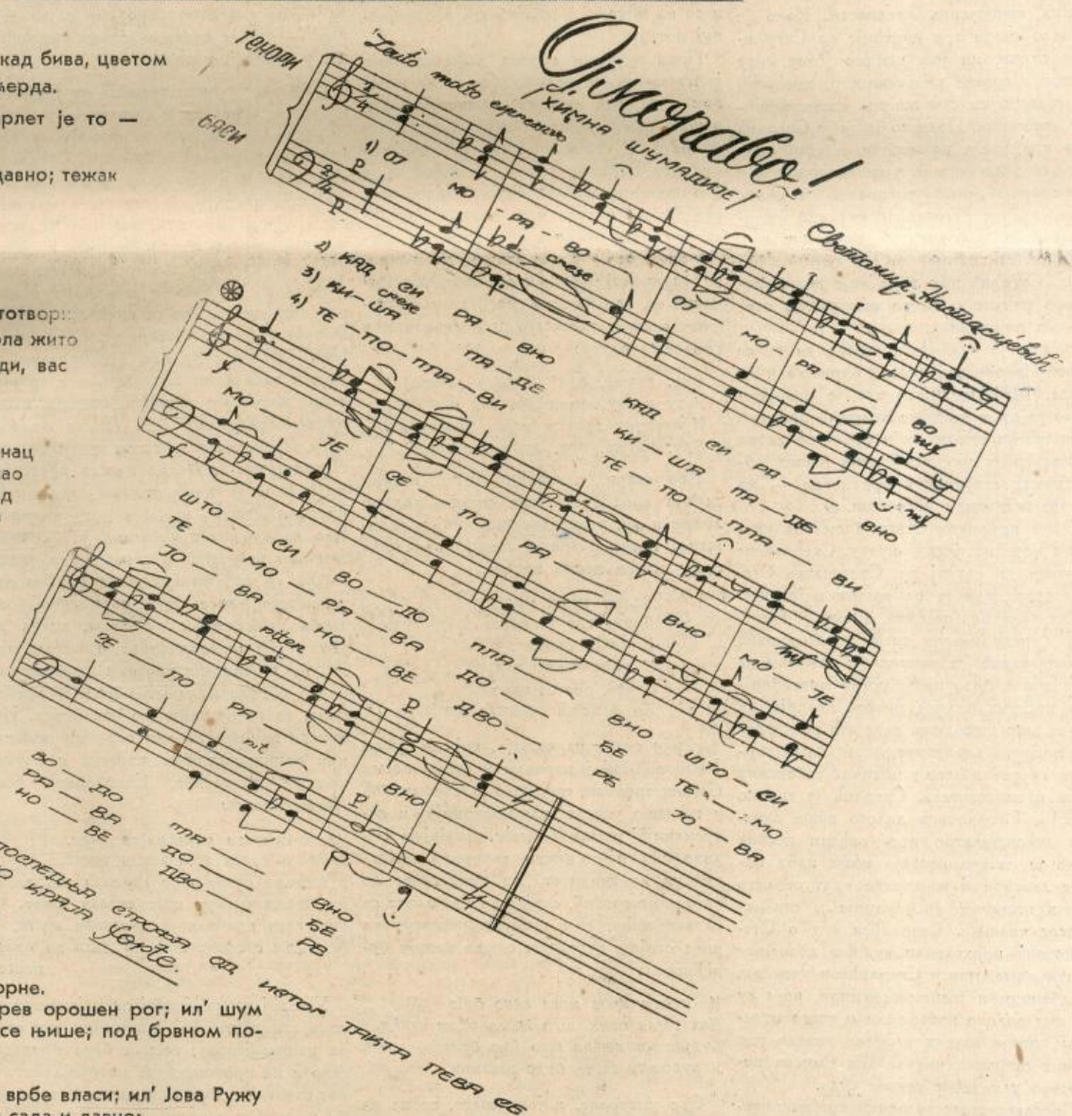

ПЕСНИК РАДА И СТВАРАЊА

ПОВОДОМ 50-ГОДИШЊИЦЕ КЊИЖЕВНОГ РАДА Д-РА СВЕТИСЛАВА СТЕФАНОВИЋА

Др Светислав Стефановић

Рад вајара Д. Ристића

од д-ра Р. Ђисаловића,
доцента Универзитета

ВЕЋ ЈЕ више пута истакнута данашња потреба коренite ревизије наших књижевних вредности. Иако је прошло скоро три деценије од Скерлићеве смрти, ми још немамо једну нову историју српске књижевности, израђену по модернијим схватањима и савременијим мерилима. Познато је да је Скерлић био пре свега политички и социјални идеолог због чега је о књижевницима и књижевним делима расправљао и судио онако како је одговарало његовим једностраним и искључивим политичким и социјалним схватањима. По себи се разуме, Скерлић при томе није водио довољно рачуна о чисто естетичким особинама појединих писаца.

Заиста је чудновата појава да су се многи Скерлићеви судови одржали и до данас. Међутим, нарочито је необјашњиво да су се најдуже одржали баш они Скерлићеви судови који су — по скоро једнодушном мишљењу свих наших објективних савремених критичара — из основе нетачни и погрешни.

Овом приликом хтели бисмо да укажемо још на једну жртву Скерлићеве критике, на случај др. Светислава Стефановића, једнога од наших најзначајнијих модерних песника, о коме је Скерлић у више махова писао тенденциозно и неправедно, са очивидном намером да површно и брзо пређе преко многобројних високих одлика његове поезије, да би се зато што дуже задржао на хиперкритичком анализирању и филистарском преувеличавању његових тобожњих мана и недостатака. Скерлић је тврдио како је Стефановић далеко више окретан версификатор него рођени песник и да је његова поезија више плод богате лектире и књижевне културе него израз песничке инспирације и стваралачког талента. Скерлићев суд о Стефановићу прихватили су, без довољног критицизма, многи Скерлићеви ученици, следбеници и једномишљеници, који су тај суд толико понављали и често истицали, да је најзад и један знатан део наших широких читалачких слојева поверовао у тачност таквог суда.

Прослава педесетогодишњице књижевног рада д-р Свет. Стефановића омогућиће да се свестраније проучи и правичније оцени целокупна стваралачка делатност овог плодног, разноврсног и значајног писца и да се већ једном приступи темељитој ревизији Скерлићевог нетачног суда, како би се утврдило право место које припада Стефановићу у историји српске књижевности.

Овом приликом задржаћемо се само на једном делу Стефановићеве поезије, и то на његовој родољубивој и социјалној поезији.

Први модерни српски лиричар, који је почео писати родољубиве песме у новом духу, без патетике и театралности наших романтичара, био је Свет. Стефановић. У своме снажном и значајном циклусу *Враћање земљи*, Стефановић је дао прве родољубиве песме модерне српске лирике и унео нове тонове, нова осећања, нове мисли и нове изразе у српску поезију. У крепко надахнутој и мушки изреченој песми *Веже тела*, Стефановић се, као блудни син, из далеке туђине, враћа родној груди и пева химну сељачком плугу:

Ори, плуже, ори! Дубоко запарај
У ту масну земљу богатих плодова!
И преврни прахом мојих праделова, —
Ори, плуже, ори, дубоко запарај!

Као стари, класични Антеј, песник добија нове снаге при сваком додиру земље и он, у карактеристичној и садржаној песми *Земљо мати*, изражава своју љубав према земљи:

Волим твоја брда,
Брига твојих боре,
И твоје долине,
У којима кад плине
Сунце, оне се чине
Ко осмејци радости твоје.

Идеју смене нараштаја, коју је Јован Јовановић-Змај изразио у својој поеми *Светли гробови*, евоцирао је Стефановић у не мању успелој, али модернијој и савременијој песми *Пролеће*, у којој је филозофски и песнички евоцирао непрекинути континуитет „од праотачког до најмлађег гроба", спајајући прошлост са садашњошћу, али имајући истовремено пред својим духовним очима визију будућности:

И осећам кроз мене како бије
Дах тајни оних, што ће за мном стићи,
Будућност дална што још брижно крије.
У пупољку се то буде цветићи.

Ове цитиране, и још многе, песме из разних Стефановићевих збирки, речит су доказ песниковог интуитивног осећања присне повезаности душе и тела, човека и жене, родне земље и завичајног неба, живота и смрти, дечјих колевки и праотачких гробова. Као код немачког песника Шилера, у његовој поеми *Звоно*, тако се и у Стефановићевој поезији све слива у једно: у једну психолошку целину у једно душевно биће, у један поглед на живот и свет. Трасценденталии оптимизам Стефановићеве поезије ипак нема космополитски карактер. У крајњој линији све се слива у родну земљу, у завичај, у отаџбину. И последња његова песма биће родољубива.

У песмама: *Понос крви, Глас земље, Земљо мати, Синови сунца, Дођи вихоре, Пролеће, Обновљење, Пред крај лета* — да наведемо само оне најзначајније — све се слива у једно: у отаџбину, у завичај, у земљу.

Насупрот већини песника из своје генерације, огрезлих у скептицизму и песимизму, навикнутих да гледају на живот и свет кроз црне наочари, Стефановић, иако је и сам у младости био песимиста, прегорео је све своје младићске сумње и слабости, очеличео је своју душу патњама и страдањима, проникнуо је у суштину и смисао нашег овоземаљског пребивања и открио стару, класичну истину да се вредност живота састоји у раду и стварању. Стефановићеви *Сонети страдања* инспирисани су нашом албанском Голготом, док су његови *Херојски ритмови* поезија наше националне револуције. *Песма орла у лету, Песма висова, Песма црног витеза, Песма утехе* и *Песма клетве* претстављају Вјерују наше националне будућности и нашег националног Васкрса. Као да су данас написане, ове снажне и мушке исповести и обрачуни са самим собом, са горким сазнањем фатума наше историје и са чврстом решеношћу да треба поћи новим путевима, треба да уђу у све наше читанке и антологије, да уђу у неписани програм наше националне обнове и нашег моралног препорода, те да постану део нас самих. Истински пацифиста, али одлучни противник капиталистичког поретка и плутократске владавине, Стефановић пева *Песму клетве:*

Убице живота који нисте дали,
отимачи блага која текли нисте,
рушитеља среће које градили нисте,
рушитељи олтара које дизали нисте,
уништачи права која даровали нисте,
газитељи слобода које ни дали ни имали нисте...

У истој песми, једној од најснажнијих социјалних песама, написаних до сада на нашем језику, песник баца проклетство и на проповеднике материјалистичког схватања живота и света. У тој борби на живот и смрт, између Духа и Материје, песник верује у победу Духа, који је увек јачи и издржљивији од материје.

Смисао живота и вредност нашег овоземаљског пребивања види у раду, у стварању, али не за себе него за нацију, за заједницу, за вечне човечанске идеале. Треба се жртвовати за целину. Треба сагоревати на општем послу. Треба несебично стварати све нове и нове тековине, које ће да унапреде европску културу и хришћанску цивилизацију. Верујући дубоко и непоколебљиво у значај и вредност рада, Стефановић је испевао једну од својих најлепших песама, песму *Руке*, химну раду и стварању:

Руке рада, о вечно вредне руке,
безбројне, слабе и јаке,
творачке и херојске и ропске,
све спојене ко на молитву једну општу,
у једној химни рада,
једном благослову вечитог остварења,
изнад свршеног дела,
једној завери вечитих прегнућа,
од копања мина за рушење свих рушна
до зидања вавилонских кула!

Све што дижете, о вечито радне руке,
дижете у вис, ма за стопу ближе небу;
све што остављате остаје ко траг од нас,
и кад вас више није, дело још стоји
и траје,
и давно мртве, иструлеле руке
живе и трају и пулсом вашег живота бију,
о руке рада, о вечно вредне руке!

Можда ни једна Стефановићева песма није актуелнија и значајнија за нас, у садашње време, када је потребно на свима пољима да се подиже и изграђује, од горе наведене химне раду и стварању.

Наш песник верује чврсто и непоколебљиво у тај препород, са неизмерним жаром своје песничке душе, у свом узвишеном *Псалму утехе* и пева:

Теши се, народе мој!
У патњи и страдању свом
прешо си тежи пут
од Калварије божијег сина!
Теши се, душо моја,
јер већи твој је бол
за тисуће година туге и страдања
Голготског мученика!

Поздрављајући овим кратким чланком педесетогодишњицу песничког стварања д-р Светислава Стефановића, желели би смо да наш велики песник дочека Васкрс своје љубљене српске нације, којој је певао од своје најраније младости, кроз своје зреле године, а којој пева и данас, у својој ведрој и свежој зрелости.

ИСТРАЈАТИ

У ВИХРУ И БУРИ НЕСЛОМЉЕН БОР,
РОДЕ, ИСТРАЈ И СТОЈ!
ЗОВЕ ТЕ ВЕКОВА МОЋНИХ ХОР:
ТИ БУДИ ПРАВ И СВОЈ!

СТРЕСИ, ОДБАЦИ НАНОС ТУЂ,
ИСТОКА МУТНИ ЗРАК
И ТРУЛОГ ЗАПАДА МЕМЛУ И БУЂ,
НА СВОМЕ БУДИ ЈАК!

НОВОГА ДОБА ВЕСНИКЕ ЧУЈ,
БУДУЋИХ ЗОРА ЗОВ,
НА КУЛТУ РАДА И ЖРТВЕ КУЈ
ЧОВЕКА НОВИ КОВ!

И ВИХРОМ И БУРОМ НЕСЛОМЉЕН БОР,
РОДЕ, ИСТРАЈ И СТОЈ,
КЛИЧЕ ТИ ВЕКОВА МОЋНИХ ЗБОР:
ТИ БУДИ ПРАВ И СВОЈ!

КРАЉ МИЛАН
и
краљица Наталија

од Милана Стојимировића-Јовановића,
управника Државне архиве

У РАЗНИМ временима и под разним углом, Краљ Милан је различито изгледао људима који су га оцењивали. Необично нападан од једних, необично уздизан од других, он ни до данас није добио свога биографа. И његови пријатељи и његови непријатељи су, међутим, сложни у једној ствари: да је био веома даровит човек и да ће историчари имати доста труда око објашњења његове личности.

Остаје се под утиском да је његов политички и лични слом углавном дошао због његових размирица у браку. Он и Наталија су се узајамно ломили, док нису сломили једно другог да су могли изоставити ту борбу међу собом, њих не би, појединачно узете, могао да сломи скоро нико. Али, Милан није био лак човек, нити је Наталија имала згодан карактер. Уз то она је на сваки начин волела власт. Отуда је њихов брачни спор био појачаван њиховом политичком борбом, као што су га сенчиле и неке интриге краљевих и краљичиних рођака: Наталија је Милану пребацивала раскалашну мајку, он је њој уписивао у грех деду касапина из Одесе. Из свих тих разлога њихова је узајамна мржња била заиста беспримерна. Као што се зна, Краљица Наталија је издала и неколико књига против Краља Милана...

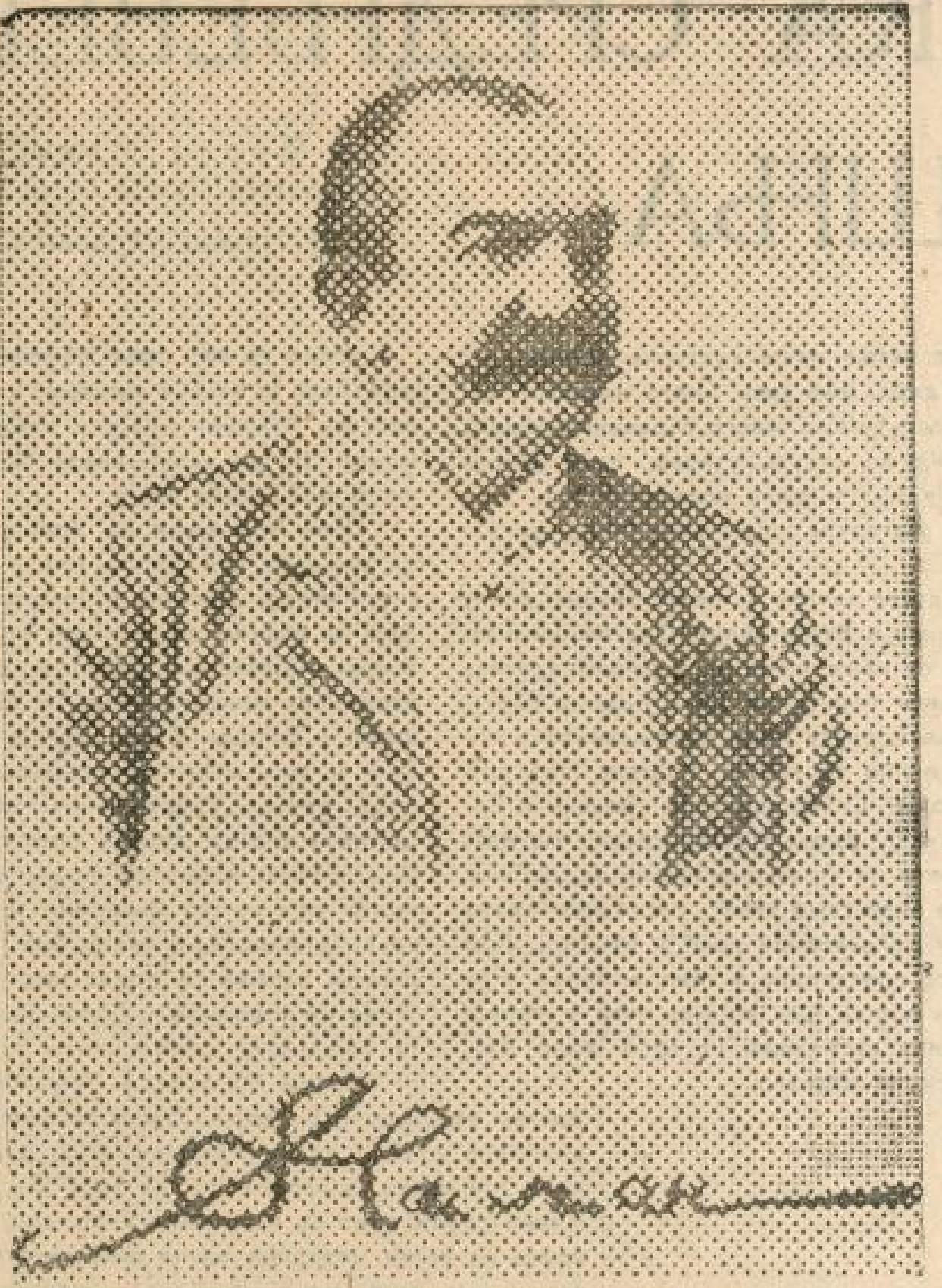

Једна необјављена фотографија Краља Милана

Из приватне збирке М. С. — Ј.

Миланово и Наталијино неслагање је било у толико чудније што су они били веома блиски рођаци: Наталијин отац, Јован Кешко, био је рођени брат од тетке Миланове матере, Марије Катарџи, пошто су Јованова мати Наталија и Маријина мати Есмералда биле рођене сестре (кћери румунског племића који се звао Ђорђе Балш)... Уместо да ово блиско сродство допринесе слози Милана и Наталије, оно је, изгледа само допринело да се око њиховога брака нагомилају старе породичне сплетке, а та блиска крвна веза није обезбедила ни физичка преимућства њиховоме сину, Александру Обреновићу.[1])

*

У Државној архиви се чува једно писмо Краља Милана, писано у хотелу Швајцерхофу, у Луцерну 8 августа. Година није назначена, али се даје узети да је из 1894, јер на то упућују места у самоме тексту.

Писмо је пуно логике, али је пуно и нервозе, што се, уосталом, види не само по тону, него и по рукопису. Оно је карактеристично и за Миланове политичке погледе и за његову психологију: екс-Краљ је нестрпљив да се врати у Србију и да се баци на неки државни посао — како би заборавио на себе и свој spleen, али би хтео да га син и странке позову. Важнија места из тога писма гласе:

...»Како могу мој уплив и мене видети онда кад је Наталија тамо. Та бар је то сувише јасно и познато, и кад би моја воља или мој савет играо ма какву улогу ваљда би га употребио понајпре против оног што ме највише боли и тишти, њенога присуства.

Уосталом то није код мене само питање лично но већ и као отац и као Србин сматрам њено присуство као узрок свег зла. Она је мени ужасно штетила и ако сам се од ње бранио: она ће још више штетити Краљу, који се од ње не брани. Данас је незадовољство против ње: Она ће се једнога дана извући али ће незадовољство бити против Краља, који поред многога то не заслужује. Његове сва погрешке нису друго до последице њенога бављења. Кад ја то кажем то има толико вредности колико може имати реч увређеног мужа. Прави патриотизам би захтевао бацити на страну партијска питања: уосталом све су партије доказале да су немоћне за плодан рад, јер ако би и биле не даду им реп њихов и опозиција осталих гладних странака на сокаку. Србија се троши у сићушним борбама онда када око ње на Криту, у (нечитко) букти пламен. И Бугари, и Грци, и Црногорци сви су паметнији од свију наших првака и државника, и имају једну мисао водиљу па ма ко био на влади. Сутра у Србији да дођу на владу или либерали или радикали или други напредњаци неће бити боље јер ће првенствено се решавати партијска питања а за тим уставно на тапет изнети. И тиме неће бити ништа решено.

Србија не потребује данас ни решавање уставних питања ни партијских зађевица. Она пре свега потребује партијско примирје ако није потпун мир могућ, у коме би све партије са својим умеренијим, мирнијим, тишијим елементима учествовале у раду du nettoyage des écuries d' Augias, озбиљног финансијског и економског рада и поправке спољних одношаја. Све је друго illusoire, машта, а ја лично имам толико поноса свога имена да не би хтео у другом ма каквом раду учествовати. Докле будемо резоновали о параграфима устава, о врлинама Новаковића, Пашића, Ристића, Гарашанина, Авакумовића или о њиховим манама, дотле ће (нечитко) ...или ћемо терати једну јалову политику која ће нас коштати у готову 25 милиона годишње. Тако нико не мисли у Србији, тако мисле мало људи бар, тако мислим ја.

Имам ли права говорити. Не! Може ми се пребацити да сам требао да останем на своме месту, и ако се заборавља да нисам ништа друго учинио до оно што је желео народ Српски. Могу ли јавно говорити! Још мање. Та зар није на престолу мој сопствени син. Та зар природа, осећаји љубави ми не забрањују учинити ма шта што би била нова тешкоћа за њега. Ја ил имам сувише срца или сувише осећања дужности те да га правим одговорним за оно што није ни његова слабост. Окружен Наталијом, опсађен par les Simonović, Draga Machine, Joniević, Zonkić, Simić, Orechković, он данас не даје себи рачуна о вртлогу у коме га увлаче. Али колико да је он крив толико у већој мери је Србија. Elle a, les armes á la main, fait la révolution contre nées aprés son indépendance, son angmeniation de teritoire et sa royanté, — et an moins une part du mérite m'en revenait, et elle n'o pas bien d'armes pour manifester contre Nathalie.[2])

Пашић, можеш му то слободно казати, за време моје владавине, писао је читаве књиге табака словенским комитетима противу мене (његова оригинална писма налазе се делимично у мојим рукама) да ли се постарао да противу Наталије се служи истим оружјем. Једно пак ће ми признати да сам се противу њега кавальерски и на отворен начин борио, као што ја намесништву и радикалима признајем, а нисам их лагао и варао као Наталија. Од намесништва је византијски Ристић радикале са (нечитко) језуитом Ђајом поучко у другоме правцу и они су изгубили од своје отво еносги у самој борби. Но све то је стара повесница и песма. Али ја понављам мој... Докле је год Наталија са својим свемоћним упливом у Србији дотле ће ићи траљаво. Код ње српска историја почиње од ње. Она не зна ни за прошлост у средњем веку, ни за развитак Србије од 1815 године. Кад би имала да полаже испит из српске историје она би добила једну велику нулу. Из географије једва зна где је Македонија.

И има људи који још могу мислити да ја имам удела у ономе што се тамо збива. То је врло рђава кондуит-листа за мене. После 20 година владавине боље сам заслужио и рђава кондуита за њих, јер су врло кратковиди. Бар једно. Са свима својим манама — сваки човек има своје — бар сам у хисторији забележио своје име другачије но крокетима, баловима и тиме подобно. То ће у српској повесници бити заслуга проклете Јерине, којој ни мало не завидим.

Могао сам имати некада амбиције. Данас не смем је имати. Ако сам Краљу и Србији са својим саветима потребан, нека ме Краљ позове. Ја сам му слуга и поданик и морам га послушати... Ако партије мисле да могу моји савети бити корисни нека то Краљу кажу очито и јасно а не иза леђа и без обзира хоће ли се то допасти Наталији или не. У Србији мени нема места докле је год тамо она нити могу што корисно радити. Оно што ти кажем то није гнев, то је моја исповест, то је израз дубоке бриге коју осећам за својим сином као отац, за Краљем као поданик, то је првенствено и најпосле очајање патриоте.

Дуго сам година нападан као да нисам довољно патриота. Одјек је ту скоро правио алузије на моје везе са суседном земљом. Да ли зна la laneur exacte de mes engagements que non seulement je ne nie pas mais dont je suis fier докле сам био на престолу.[3]) И ако за шта сам заслужио од српског народа благодарност, тврдим да за то. Кад једног дана буде сазнао истину требао би да ми подигне споменик, био ја жив или мртав.

Али се друкче хисторија пише кад је Наталија инспирира и пише, још са жалоснија она прави кад је данас она прави.

Таковску тековину, Михаилов рад, Миланове трудове и огромне напоре свијух генерација Српских од почетка овог века па до данас она упропашћује морално, политички, економски.

Државно банкротство и страну контролу она вам је довела: јесте, али када је Вукашинов зајам био пред скупштином онда се говорило јавно да има Краљ Милан три милиона интереса у томе (па где су?) и онда је дошао доцније гори и срамотнији.

Једници! Ја сам требао у Паризу само да дунем па да од тога и не буде трага ни корова. Нисам учинио јер над мојим личним рачунима и зађевицама има Краљ и Србија па је и та срамота гора била од тоталног банкротства. Али и до тога ће се доћи економском политиком, која се сада лудо, безобзирно води. И зар когод мисли да то могао сам ја из Париза одобрити.

Кнез Милош је свињама трговао по Добрињу и бар он ја у тој народној и породичној демократској прошлости нашао поуке. Та ја бар не тврдим да происходим из Јупитеровог колена као Наталија Кешкова! а за хералдику нисам никад осећао особиту способност нити сам дао себи труда да је изучавам.

Учио сам се и васпитао у средини вашој, вас Срба, добар или рђав, производ сам ваш, може бити са ширим погледима од лоне масе, а то је последица првог васпитања у Француској.[4]) Па ипак нисмо се разумели народ и ја. Је ли то несрећа или срећа за Србију била то ће будућност тек доказати. Али за данас моја је улога трасирана законима Бога и природе. Ја могу само у толико служити у колико буде хтео Краљ. То захтева монархијски принцип. Voilà franchement et longuement Jeule me pensée.[5])

*

Ово писмо носи у себи врло много личног Милановог говорног стила, јер је без поправака са којима су до нас допрли други његови састави и говори. Утолико је његова драж већа, јер овде мисао није заоденута у туђе рухо, него избија у првобитном облику, енергична и јетка. Значајно по себи као целина, — пошто је непосредно сведочанство Краљ-Миланових расположења. Ово је писмо важно и по томе што спомиње и Драгу Машин. Кад се узме да је писмо писано 1894, значи да је она већ тада била особа са чијим се историским присуством торба да рачуна.

---

[1]) Претпоставља се да Митрополит Михаило није знао за ту брачну сметњу блиске крви, када је 5 октобра 1875 благословио брак Милана и Наталије — он који је иначе правио толико питање за брак кнеза Михаила и његове сестричине Катарине Константиновић, — а по свему изгледа да за то сродство није знао ни Јован Ристић. По свему судећи, Миланова мати Марија хтела је да ожени сина својом братаницом и њена је комбинација успела.

[2]) Она *(Србија)* са оружјем у руци, устаје против свога ослободиоца, она то чини против мене после неколико година, пошто је добила независност, увећану територију и била проглашена за краљевину — ствари у којима и ја имам део заслуге, а она *(Србија)* нема оружја да га управи против Наталије.

[3]) То јест да ли *Одјек* зна тачну садржину Тајне конвенције чије обавезе Краљ Милан не само не пориче, него је чак и горд на садржину тога акта, склопљеног док је он био на престолу.

[4]) О Милановом васпитању в. мемоаре Јов. Драгашевића.

[5]) Ево, сасвим отворено и надугачко, то је сва моја мисао.

СРПСКА СРЕДЊЕВЕКОВНА НОШЊА

од Ђорђа Мано-Зисиа,
кустоса Музеја Кнеза Павла
Илустровао Здравко Секулић

ОНА ЧИНИ значајно поглавље наше културне историје. У оделу, моди једнога доба, има увек много израза и карактеристике. У ношњи наслућујемо много скривених тежњи, нагона, идеала. У њој видимо струје, утицаје, везе разних средина, сву компликовану ћуд и душу човека на путу вечности — пројицирану на материји којом себе хоће да уздигне, идеализује.

Писмени извори су доста шкрти у подробнијем опису одела и код наших биографа и Византинаца. Они помињу само раскошна одела и да су наше жене из највиших кругова вредно везле на скупоценим тканинама. Када будемо поставили себи задатак израдње корпуса наше средњевековне ношње, поред неколико случајно сачуваних остатака (као што је Лазарева хаљина, појас Севастократора Бранка у Ермитажу, накит чуван у Музеју Кнеза Павла), главни материјал даће нам само портрети на фрескама наших задужбина. Некима је суђено било да виде само визију раскошног одела краљице Теодоре када су јој отворили гроб у Бањској. Под утицајем ваздуха одело се претворило у прах и пепео и остало је само диван златан прстен њен који се чува у Музеју Кнеза Павла. И у Студеници су наишли на гроб једног Немањића, чије се одело такође распало.

Иако се већ први Немањићи везују у ношњи за Византију, било је увек и западног утицаја. Одела у Јеванђељу Мирослава Хумског имају у себи претежно западњачког елемента. Златан запон кнеза Петра Хумског рађен је 1225 у чисто романском стилу.

Први Немањићи до Уроша I имају круне у облику венца, диадеме над челом. Али у оделу је већ претежан византиски утицај. Дугачке и комотне хламиде причвршћене аграфом на десном рамену, или спуштене на груди. На свечаним, тежим материјама појављује се златом везени кругови са двоглавим орловима. Већ и на ктиторској фресци Петрове цркве у Бијелом Пољу. Док је Владислав у Милешеви носио лаку и дугу хламиду, причвршћену аграфом на рамену са голим вратом, Радослав и Стеван Првовенчани имају већ византиски златом везени брокатни плашт са добро закопчаним вратом. И њихове круне су византиске: затворене, лопастог облика, са бисерима и драгим камењем украшеним пандантифима крај увета. Већ код Владислава у старијим годинама запажа се лорос над рукама и појас изнад плашта. Урош се појављује у Сопоћанима у пуном византиском орнату, заједно са својим сином Драгутином, а краљица Јелена са младим Милутином. Тежак брокат и пурпур украшени су драгим камењем и бисером. Плашт се закопчава под грлом, али оставља слободно руке у према крају суженим рукавима. Над грудима и раменима пришивен је нарамник, али врат је слободан. У слици оплакивања Анине смрти деца су приказана у домаћој хаљини без тежих огртача и круна на глави. Јеленина круна није калотастог облика: иако затворена, конична је, шира на више. Косе су потсечене до врата. Раније су биле краће, до увета. Касније под Милутином и Душаном оне падају у витицама на рамена, док се од Лазара до Бранковића поново скраћују. Деца су приказана у домаћој туници са узаним дугим рукавима. Она се затвара горе спреда, — испод врата. Узани пластрон на том месту пун је бисера. Кожни појас је узан. Код мушкараца нема више копче. XIII век воли контрасте тежих и лакших материја. Руке и врат су слободни. XVI век потпуно окује и стилизује, али и одуховљава фигуру.

Код Милутина и Симониде у Грачаници лорос и појас изнад плашта опточени су бисерјем и драгим камењем. Одела су од све теже материје и тамније боје, све закопчанија. Симонидин врат угушен је скоро бисерним оковратником. У блиставом оквиру круне, огромних обода, и тешког орната — постају необичан контраст фини женски лик, нежне ручице.

Постепено се иде у барок, чији су најизразитије преставнице жена и кћери жупана Брајана у Карану. Капа конична на глави, горе проширена, постаје виша, а са ње пада танак вео. Већ код Ливерине у Леснову коса је покривена танким велом. Сада и око врата од ушију до ушију огромних обода затегнута је чипкаста материја. Раскошно орнаментисана хаљина и тежак плашт нису у складу са лаком ваздушастом лебдећом кулом. Поред много гордости и претенциозности, иза строге закопчаности појављује се и кокетерија. Деспотица Ливерина у Леснову смело деколтује опет свој лепи витки вратић, њена круна добија облик витке вазе. И толике обоце делују у оваквом ансамблу деликатније.

За Душана наглашен је већ крој уза струк. Деспот Оливер даје најелегантнији облик овој моди одела које се закопчава спреда редом дугмади. Појављује се капут са Запада. Врат се ослобађа стеге. Све је практичније и срачунато на ефекат витке линије и елеганције. Одело до појаса припијено је уз тело, а доле се проширује. Груди и рамена украшена су срмом и златом, филигранским украсима и токама. Има у том декору и доста оријенталног елемента. У Павлици Мусићи имају овакво уза струк скројени капут само до испод колена. Чакшире су припијене уз листове ногу.

Уместо филиграна преовлађује живи дезен. Ти дезени на свили налазе се и на Лазаревој хаљини. У Псачи налазимо костиме чије изданке видимо у црногорској народној ношњи. У Каленићу Богдан има чепкенли рукаве.

Жене у Псачи носе јелече слично нашим Шумадинкама. Оне задржавају још само мале витке крунице са лаким велом, који пада на леђа. Минђуше постају лаке, висеће. Деколте обухвата делић груди и рамена. То је доба које се инспирише донекле духом западне ренесансе. Али тешки дани приближују наш свет опет стези и закопчаности. Милица се враћа већ повезивању и забрађивању.

Под Деспотом Стефаном овлада архаизам Византије. Хаљине скопчане испод грла, једва имају прорезе за рукаве. Плашт се претвара у капут слинан кафтану. филигранске шаре пренатрпавају поново одела. Све тековине средњевековне ношње искоришћују се префињеним укусом. На Есфигменској повељи породица Ђурђа Бранковића показује до које мекоте, декоративности и нежности доспева наша средњевековна ношња.

Обућу кроз цео средњи век једна видесмо од дугачког одела. До XIII века уз припијене чакшире дугачке меке чизме црвене и жуте боје. Касније ципеле су све шиљастијег кроја. Код Ђурђа Бранковића на прстима навише површуте. Нигде потпетица.

У Студеници претстављен је Ђорђе Кратовац у XVI веку у народној ношњи, са дугачком црвеном антеријом узаних рукава; над њим дугачки химатион без рукава који се испод грла закопчава; рукави слободно висе. На глави висока шубара, на ногама жуте чизме. У Кучевишту, споља на јужној апсиди, претстављен је таквом шубаром и неки влашки војвода Влад. Шубара је по свој прилици дачки — влашки утицај. У XVI—XVII веку јаке су српско-румунске везе и то много што шта објашњава.

Нама су познати костими наших световних и црквених великана у средњем веку. Али народна ношња осталих друштвених слојева остала је углавном загонетка. Да ли су кече носили наши сељаци, да ли су имали сем кожуха, пртених кошуља и ногавица и другог одела, — како их приказују фреске и миниатуре, — то је поглавље за себе.

Сребрна наруквица из Марковог града (14 век)

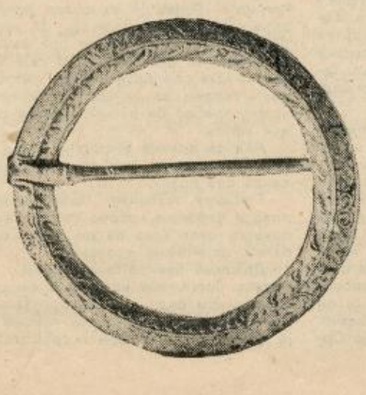

Десно:
Златни запон кнеза Петра из 1224 године.

Снимак Музеја Кнеза Павла

УСКРС УСТАРОМ БЕОГРАДУ

од Николе Трајковића

Илустровао К. Направник

УСКРС 1843 године у Београду!

Јутро је тек свануло. Свеж пролећни дан. Сунце грануло иза Екмеклука и својим још нешто хладним, али јако светлим, готово руменим зрацима купа тесне и криве улице Београда са белим кућама, често ниским, старинским, али и на »бој«, са широким настрешницама, високим крововима, разноликим оџацима и оџаклијама. Скоро сви прозори имају дрвене и шарене »мушебаке«. Многи су већ отворени, одаје се проветравају, јер у кућама, нарочито у оним хришћанским, припрема се за велики празник Христова воскресенија и за дочек гостију који ће ускоро почети да долазе на честитање. Жене трче по кућама, доксатима и дворишшима, још не густо озеленелим, али се ту и тамо већ расцветали багрем, јоргован и друго рано цвеће, јер ове године нешто доцкан пада Ускрс. Клепећу дрвене кануле и папуче; чују се довикивања, гласови, као и песма петлова и гукање голубова који су се некада нарочито много гајили у Београду. Зар Београд није у то време био град птица и цвећа? Много више но данас.

Улице су пусте. Чаршија је затворена, и тога дана и сутрадан неће оживљавати, нити ће се многобројни ћепенци подизати, јер је голем празник. Тек ће нешто живље бити у турском крају чаршије. Али и Ерлије (Турци трговци и занатлије) тих дана радиће некако мање, тек реда ради, али без воље, кад њихови суседи Хришћани: Срби, Грци, Цинцари и Јермени не раде и не пазаре. Уместо лупе чекића чује се и у турском крају ситно куцање у босанску шаркију, негде у дну авлије, иза мутвака и радионица...

Дакле, чим је свануло сунце, изгрејала цела блистава погача, куће су се почеле будити из сна. Чуло се отварање врата и капака на прозорима. Излази се у баште, према цвећу, и ту се умива водом, пљуска, као на Ђурђевдан. Затим се брише чистим пешкиримa, облачи нова преобука. Обичај је да се увек ново рубље узме на Божић и Ускрс. Чим су се сви обукли и дотерали, долази женска чељад и обострано се честита празник, а старији љубе у руку.

Црвена, варзилом обојена јаја домаћица нуди мужу и старим родитељима, иначе сеја брату, и то обично млађа старијем, затим се сви куцају уз смех и задиркивање. Усто настаје доручак, тога дана нарочито обилан, јер се последњих дана доста напостило и зажелело мрсних, тешких јела! Разуме се, ни чашица ракије није изостала старијима пре доручка. Кувана јаја и пржена јагњећа џигерица редован су доручак на Ускрс.

Убрзо улице оживљују, али само мушкарцима и тек неким старијим забрађеним женама. Иду у цркве на велику литургију. Сви свечано одевени у живописну ношњу, одела живих боја, плавих, црвених, алевих; са новим фесовима, накривљеним мало због тешких и густих кићанки. Многи носе бројанице и кад се поздрављају и честитају један другом празник, оне звонко звецкају. Ципеле и јемење, плитке и меке, црне или црвене, шкрипе празнички, док тромболос за појасом и дуге кићанке од доколеница куцкају по такту свечана корака. А сви, и старо и младо, иду некако достојанственим кораком и озбиљна лика, док у руци носе белу мараму, струк босиљка и воштану свећу која има да се запали у цркви.

Нарочито су пуне света улице које воде ка Саборној цркви. Нова и тек довршена, недавно освећена, црква блиста са својим витим торњем и кровом изнад околних ниских кућа. Њена звона брује силовито и слободно, и то у душама београђана изазива многе мисли о ономе што је прошло и даје наде на будући бољи живот. Око њена високог торња лепршају се, као и данас још, бели дунавски галебови. Нарочито кад забрује звона, јато се ускомеша и облеће око високе црквене зграде.

Док су једни укућани отишли у цркву на велику литургију Воскресенија, други су остали у кући да послују. По собама се проветрава и још једном зачишћује, иако се последњих дана све рибало и тресло. Подови у собама и на доксату од суве ораховине опрани су, да се беле као слонова кост. Басамаци и доксати шкрипе некако свечано.

Доле у кујни кувају се и крчкају пуни лонци дивних сарми, капаме, ћувеча и других јела, док у дну дворишта иза куће пече се на ражњу младо јагње. А у мутвацима жуте се као смиље гомиле колача. Колико је ту све врста! Татлије, гурабије, локумчићи, мафиши, па разне алве, шећерлеме, ратлуци и сујуџи. Пуне бакарне тепсије и синији

И кад је свечана литургија минула и ускршње торжество завршено, грађани се враћају својим кућама. То пре подне само најближи рођаци обилазе се међусобно и честитају једни другима срећан празник. На поласку нуде се црвена јаја и »врезил« је не узети их. Уподне ручак. Прво молитва »Оче наш«, па тропар »Христос воскресе из мертвих...« пева се трипут, и онда настаје дуг обед.

Пополдне настаје народно весеље и младеж излази у посете и шетњу. Улице оживе од света. И Турци су некако блажи у своме опхођењу са Хришћанима. Празник је, као да веле они. Младеж, »чирација« (шегрти) и деца излазе на празна поља и тргове где се свет скупља, код Маркове цркве, где је иначе чувени вашар о Маркову-дне, или се иде на »Ладну воду« иза дорћолских баштованџиница.

Па или тамо, код Маркове цркве, испред гробља, игра коло, свирају дудуци, гајде или пискаве зурле и удара помамно у гоч, па све помешано разлеже се, док се народ у колу таласа, или у сенци витих јабланова и високих топола поред чувене чесме »Ладна вода« окупља се младеж и гледа »пеливане« (рваче) како се боре, наги до појаса, намазани уљем да им се кожа, поцрнела и глатка, сија као од абоноса. А кроз тај свет се провлачи гомила разних продаваца симита, крофни, мафиша, па алвација, бозација, бонбонџије, а за оне који огладне бурекџије и шкембари; сви са својим саханима, тепсијама, кантама, судовима нарочита облика, данас потпуно несталим и заборављеним, а некад толико карактеристичним за улице и изглед старог Београда.

И тако лагано пада вече. У први сумрак сва се та места нагло празне. Младеж жури кући у којој већ гости и породица, ближа и даља, седе у великој одаји у кругу на миндерлуцима, често и по источњачки, са савијеним коленима. Старији завијају дуван и пуше, млади стоје око врата и чекају наређења домаћина који важно разговара са гостима. Али тога дана, једног у години осим Божића и Крсне славе, младеж се мање боји домаћина, иако се он, као и увек, чини строг, али не гледа их онако љутито као обично, већ озбиљно, па ипак благо и с осмехом. Ускрс је, као да му говори срдачан поглед испод крупних обрва.

У први мрак сви се гости разилазе. Остају само домаћи. Седају опет у круг око софре, молитва и тропар, па опет дуг и леп обед. Док су старији већ уморени од припрема за празник и дочека гостију и разговора с њима, младеж се смешка међу собом и чека да се устане од стола и да може слободно и нашироко да препричава шта је тога дана доживела. За столом младеж није смела гласно и много да говори.

А ноћ, ускршња свежа ноћ, пада над Београдом, разастире се ведро звездано небо изнад ниских кућа, изнад којих су чешћа минарета, него црквени торњеви. Мујезинова песма слабије се чула тога сутона него других. »Празник им је«, као да и хоће дају на знање кроз своју уздржану и пригушену вечерњу молитву. И тако је илузија била већа да се у слободи прославља Христово воскресенје. А увек лепи Београд, тај чудни град на окомку стене над ушћем две велике реке, тоне лагано у сан свакидашњи; само ту и тамо, у његовим пространим баштама окупљена младеж из околних кућа, до којих се може кроз капиџике допрети а да се на улицу не излази, игра и пева раздрагана.

Торањ Саборне цркве плови лагано кроз ноћ, једва се назире његова силуета под звезданим небом, његови голубови заспали су давно под скровитом црквеном стрехом, баш као и паства овог храма у својим ниским кућама. Празник је прошао. Треба се припремати за радне дане који долазе...

Занатска банка А. Д.

БЕОГРАД,

Светогорска ул. бр. 1

Одобрава кредите занатлијама под повољним условима, прима улоге на штедњу и врши све остале банкарске послове.

Занатлије, који имају текући рачун код Занатске банке, могу се служити банчиним чековима и на тај начин вршити разна плаћања без употребе готовине.

263 1—1

Самостална управа државних монопола

Српска држава има искључиво права монопола: дувана, цигар-папира, жижица, упаљача и ужегача, петролеума и соли. На тај начин држава долази до прихода који у данашње време у државним финансијама претстављају најиздашније и најважније изворе прихода.

Производња дувана врши се под сталним надзором и упутствима дуванских станица: у Бајиној Башти, Житковцу, Крушевцу, Лесковцу, Љубовији, Нишу, Петровграду, Прокупљу, Рашкој, Смедереву, Ужицу, Чачку и Чоки.

Сва прерада дувана врши се једино у Фабрици дувана у Нишу. фабрика израђује: цигарете, крижени дуван, дуван за лулу, и никотин у концентрацији 95—98%. У разблаженом раствору врло успешно овај се никотин употребљава у пољопривреди за сузбијање разних болести и штеточина. Никотин се продаје у свима монополским стоваришима у земљи. Пуштене су у продају цигаре које се израђују у Фабричком одељењу дуванске станице у Петровграду.

Продаја соли, једне од најважнијих животних намирница, врши се из државних школских стоваришта: у Кусјаку, Смедереву, Београду, Забрежју, Шапцу, Чачку, Нишу, Лапову, Панчеву и Петровграду.

На сличан начин води се монопол жижица, док се снабдевање земље петролеумом врши преко друштва »Петрол« а. д.

Поред ових послова у Државној маркарници за рачун државе израђују се менице, таксене марке и остале таксене вредности.

У име државе свима овим монополима управља Управни одбор Управе државних монопола. Иначе Управа државних монопола је самостална државна установа и стоји под надзором Министра финансија.

265 1—1

ВИСТАД

Ради у великим серијама плугове, дрљаче, виле и остале пољопривредне справе и алате за потребе нашег села.

Фабрике
Ваљево.
Тел. 75.

Канцеларије Београд
Краља Александра бр. 1/v.
Телефони: 24-951, 26-829

247 1—1

ОСНОВАНА 1882 ГОДИНЕ

Београдска задруга а.д.

БЕОГРАД

ДРУШТВЕНО СЕДИШТЕ У СОПСТВЕНОЈ ПАЛАТИ — КАРЂОРЂЕВА УЛИЦА 48 — ТЕЛЕФОНИ БРОЈ 22-340 И 22 341

КАПИТАЛ И РЕЗЕРВЕ ПРЕКО ДИН. 100,000.000

Прима улоге на штедњу по књижицама и текућим рачунима, уз каматне услове одређене од стране Дирекције за надзор над банкама.

Препоручује пословном свету, привредницима и пољопривредницима, да своје уштеђевине не држе бесплодно код себе, већ да их улажу на приплод, што ће користити не само њима, него и општим интересима народне привреде.

Нарочито се препоручује нашим заробљеницима да своје уштеђевине шаљу на улог, са потребним налозима за чување или исплате, које ће се вршити најкулантније.

ПОРЕД ГОРЊЕГ БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА ОБАВЉА СВЕ ОСТАЛЕ БАНКАРСКЕ И ОСИГУРАВАЈУЋЕ ПОСЛОВЕ ПОД НАЈПОВОЉНИЈИМ УСЛОВИМА

248 1—1

У

ЦЕНТРАЛИ ЗА ХУМОР

сваког дана у 18 час. весели програм
Кн. Споменик бр. 5
Улазнице од 30—60 дин.
241 1—1

Стари накит и драго камење

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња.
ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА
Краља Милана 41-а до Славије
242 1—1

„Ватрогасац"

К. Д.
ПАШИЋЕВА 7. — ТЕЛЕФОН 20-459
Пожарни апарати са хемијским средствима за гашење пожара са:
ПЕНОМ,
ТЕЧНОШЋУ,
ТЕТРАХЛОРОМ
Ватрогасни материјал и прибор.
Пунимо и оправљамо пожарне апарате. 243 1—1

ЗЛАТАН НАКИТ СТАРИ И НОВИ КУПУЈЕМ:

Дијаманте крупније, брилијанте све величине, златне зубе, бурме, прстење, минђуше, брошеве, бразлетне, ланце, сатове златне, сребрне и металне само исправне и од бољих познатих марака; старо злато оштећено, излизано, поломљено и горело сваку количину, купујем сребрне есцајге и остале исправне предмете од сребра купује и највише плаћа. Бесплатно процењује и на захтев процењене вредности исплаћује одмах позната фирма

„БРИЛИЈАНТ"
власник МИЛИВОЈЕ М. МИТРОВИЋ
БЕОГРАД — ЂОРЂА ВАШИНГТОНА УЛ. БР. 6 — ТЕЛ. 28-706
244 1—1

Продаја само на велико

пазите на бандеролу са мојим потписом јер само боца облепљена са истом је оригинал. —

ЛИКЕРИ, КОЊАК, РУМ И РАЗНА СПЕЦИЈАЛНА ВИНА ТЕ СВА ОСТАЛА ЖЕСТОКА ПИЋА: КОД

Јездимира С. Шарића

производња:
ЛИКЕРА,
КОЊАКА
И РУМА

БЕОГРАД
Кр. Марије 89. Тел. 22-912
Својим муштеријама и пријатељима жели „ХРИСТОС ВОСКРЕСЕ"

Организација за пласирање Ваших производа је агентура колонијалне робе

„ЗЛАТИБОР"

БЕОГРАД — Београдска ул. бр. 31 — Славија
ТЕЛЕФОН 26728

МИ ВАМ ПРУЖАМО ПРИЛИКУ ДА ПОВЕЋАТЕ ВАШ ПРОМЕТ.

267 1—1

Колонијалисти...

Кад дођете у Београд не заборавите да посетите

прво српско предузеће за израду коломасти **„СРБИЈА"**

ПЕТАР М. РАДОСАВЉЕВИЋ

КАНЦЕЛАРИЈА ул. Космајска 6 (Теразије) тел. 26-671
ПРЕДУЗЕЋЕ Краља Александра 340, тел. 43-812
СТОВАРИШТЕ Римска 22 (Бајлонова пијаца) тел. 26-633).

271 1—1

Ако до сада нисте добили

који већи добитак покушајте срећу куповином срећака из срећне колектуре

СЛОБОДАНА М. ВАСИЋА

БЕОГРАД — Цара Николе улица 34

Телефон 23444

Велики избор срећака по 1/4, 2/4 и 4/4 истога броја. — Цена срећака по дин. 100.— за 1/4. — Вучење срећака I класе биће 10 маја. Из унутрашњости довољно је срећке поручити дописницом.

270 1—1

СВОЈИМ ПОШТОВАНИМ МУШТЕРИЈАМА И ПОСЛОВНИМ ПРИЈАТЕЉИМА ЧЕСТИТА СВЕТЛЕ УСКРШЊЕ ПРАЗНИКЕ ХРИСТОВОГ ВОСКРЕСЕЊА

„ДУМДИНА"

ПРЕДУЗЕЋЕ ЗА ПРОИЗВОДЊУ И ПРЕРАДУ ЗАЧИНА

Данила М. Дукића

Београд, Јаворска ул. бр. 7. Телефон број 29-718.

препоручује своје свуда тражене производе признате и доказано као најбоље. Који су једини одобрени од Госп. министра соц. политике и народнога здравља под С.Бр. 14.502 и 14.503 од 18. јула 1942 године.

„ДУМДИНА" замена за ситан бибер,
„ДУМДИНА" замена за ситан цимет
„ДУМДИН" прашак за пециво,
„ДУМДИН" прашак за пудинг,
„ДУМДИНА" чувена замена праве кафе,
„ДУМДИНА" замена за какао и сва остала колонијална роба.

ПРОДАЈА ИСКЉУЧИВО НА ВЕЛИКО

Моје производе продају на велико следеће фирме у Београду:
Милојковић, Ђурић и Комп., Карађорђева — палата Бристол.
Браћа Голочевац, Васина улица број 10.
Дингарац фирма, Кнез Милетина улица број 4
Новаковић и Ђорђевић, Краља Петра улица број 41 и Узун Миркова улица.
Браћа Будимир, Узун Миркова.
Гросисти из унутрашњости могу добити директно робу од фирме.

269 1—1

СВИМА СВОЈИМ ПОШТОВАНИМ МУШТЕРИЈАМА И ПРИЈАТЕЉИМА ЧЕСТИТАЈУ **Ускршње празнике**

„РАДЕ **НЕИМАР**“ ДРАГОЉУБА ДОБРИЧИЋА

КУПО-ПРОДАЈА-КУЋА-ПАЛАТА-ВИЛА

БЕОГРАД — Краља Милана улица бр. 20

Телефон бр. 27-796

252 1—1

Предузеће за прераду вуне и вунених отпадака

„ХУМ“

Власници: БАНИЋ и УГРЕНОВИЋ

Цара Николе 10 (Славија) тел.: 24270

253 1—1

Трговина боја, лакова и хемијских производа

ЗОРАНА И. ШИЈАЧИЋА

БЕОГРАД — САВА

Карађорђева 42

Телефон 25-675

259 1—1

„Страњилово“

трговина антиквитета

Кн. Михајлова 39

Телефон 24818

Жели својим муштеријама срећне Ускршње празнике

255 1—1

„БРИЛИЈАНТ“

ТРГОВИНА СТАРОГ ЗЛАТНОГ НАКИТА И ДРАГОГ КАМЕЊА

Власник: ***МИЛИВОЈЕ М. МИТРОВИЋ***

Свима својим муштеријама, познаницима и пријатељима честита Христово Воскресење

„БРИЛИЈАНТ“

БЕОГРАД — Ђорђа Вашингтона 6 — Тел. 28-706

254 1—1

Књижара и трговина канцелар. материјала

„Јакшић“

Београд — Поенкареова 40

Телефон 20727

256 1—1

Радио клиника

„СТАРИ БЕОГРАД“

Власник: БОРА КОСТИЋ

Кр. Петра 44 — тел. 25252

257 1—1

Винарска радња

„ИНЂИЈА“

Власник: СТЕВАН БИШАФ

Телефон: 23959

258 1—1

Намештај

„Зора“

Београд

Кр. Александра 87 и 89

Телефон 40156

Има Велики избор спаваћих соба, рухиља, трпезарија, комбинованих соба, кауча, патент фотеља, салонских дубоких фотеља, уз најниже цене, најлепши избор ла 1943 г.

Власник

ЂОРЂЕ БАРЈАКТАРЕВИЋ

260 1—1

КЊИЖАРА

„Филип Вишњић“

АНТОНИЈЕВИЋ и ЂУКОВИЋ

БЕОГРАД — Кнез Михајлова 21

ТРГОВИНА КАНЦЕЛАРИЈСКОГ И ШКОЛСКОГ ПРИБОРА

261 1—1

Dipl. Ing. Михаило С. Бесарабић

„СТИГ“ дрогерија на велико

БЕОГРАД, Вука Караџића 7. Тел. 28-226

има стално на лагеру: хемикалије, реагенције за анализе, лабораторијумске потребе и посуђе. Заступа стране хемиске фабрике

262 1—1

ФРАНЦУСКО СРПСКА БАНКА А.Д

БЕОГРАД Основана 1910

Централна дирекција: **Кн. Михајлова 36**

Филијале — робно одељење: **БЕОГРАД — САВА, трг Св. Николе бр. 6**

Ниш и Кос. Митровица

Врши све банкарске послове.

245 1—1

Пажња!

Цена жижицама је Дин. 3.— по кутији.

Пошто има довољно жижица нема потребе да се плаћају код несавесних препродаваца скупље,

Југословенско Друштво жижица А.Д.

264 1—1

Главни савез српских земљорадничких задруга

највећа привредна организација нашега народа, са својим пословним централама:

Главном земљорадничком набављачком задругом,
Главном земљорадничком произвођачком задругом,
Главном земљорадничком сточарском задругом,
Главном земљорадничком кредитном задругом

Врши: снабдевање земљорадника свим сретствима за производњу и потрошњу;

Продаје све врсте земљорадничких производа;
Кредитира земљорадника у производњачке сврхе.

АДРЕСА: Главни савез српских земљорадничких задруга, Београд — Франкопанова ул. бр. 15. Телефони: 26-542, 29-236, 21-301, 20-183 и 22-690.

246 1—1

»СРБИЈА«

Прво српско друштво за осигурање у БЕОГРАДУ

Централа: угао Кнез Михаилове 26 и Кнегиње Љубице
Телефони: 26-713, 22-583

Заступништва и повереништва у свим већим местима Србије

Врши осигурања свих врста. — Заинтересованима даје одмах сва обавештења на захтев.

„Србија“ је потпуно домаћа установа са чисто домаћим капиталом.

266 1—1

Поштарина плаћена у готову

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 16. Год. II.
Београд, 8 мај 1943
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

Ка новој сељачкој задружној држави

Чекати, седети скрштених руку из било којих разлога или под било каквим изговором јесте велики грех према српском народу и његовој будућноси. За последње два деценије ми смо пропустили већ толико у јаловом политичко-партиском прегањању и тако мало урадили на економско социјалној организацији земље и на културном подизању народа. Зато сада без обзира на ратне и нередовне прилике не смемо више губити ни један час, јер модеран живот иде брзим ритмом и избацује из свога напретка и благостања оне, који не могу да се извуку из старих колосека и рутина демократско-либералистичких режима.

То је закон данашњице да се место хаоса и експлоатације плутократског система мора стварати нов економско-социјални поредак, правичнији и напреднији, у коме ће рационална производња и правична расподела обезбедити благостање појединаца и напредак нације.

У светлости националне катастрофе могли смо сазнати ову истину и стећи крваво искуство да је кула од карата држава без здраве и солидне економско-социјале подлоге и духовнога јединства. Овај трагични слом открио нам је непосредне и дубље узроке, који су до њега довели и указао нам је на путеве, којима морамо поћи да би поправили тешке последице ранијег стања и обезбедили себи опстанак и бољу будућност.

Наш првородни грех, извор наших несрећа јесте у томе што смо после робовања са комплексом инфериорности трчали непромишљено за страним узорима. Напуштали смо лака срца чврсто тле родне груде, из које су извирале све наше врлине и наше традиције, које су биле највећа снага српског народа у прошлости. Оне су га очувале кроз векове и оспособиле га за све велико и поштено што је до сада урадио у току своје мучне и бурне историје. Рад српских сељака у оквиру великих задруга са њиховим строгим патријархалним моралом и дисциплином послушности старешини задруге била је највећа снага српског народа у прошлости. Она није смела да се као старо гвожђе баци и да се замени туђинском, накалемљеном организацијом, која није одговарала нашим приликама ни духу нашег народа. Засењене страним примерима, читаве генерације нису схватиле улогу наших задруга у прошлости, колико су то биле незамењиве школе, у којима су се створиле оне славне плејаде самоуких вођа народа, државника, дипломата и војника, које су часно водиле српски народ у најтежим часовима његове историје. Мислило се да дипломе и докторати могу да замене мудрост и карактер великих предака, хтело се пренашањем и копирањем туђих творевина, производа других прилика и средина да замени задружна и патријархална организација српског сељчког друштва, која је извирала из највећих дубина народне душе. Она је имала дубоко усађене корене у родној њиви и зато је одолевала свима насртајима и издржала све тешке ударе мучне судбине једног народа, настањеног на једном од најизложенијих места на раскрсници великих светских путева.

Та површност и заслепљеност ранијих генерација, које су се као идолима клањале свему што је у другом свету створено, потцењујући и ниподаштавајући социјалну и духовно-моралну организацију, коју је српски народ сам изнедрио из своје душе у току свога мучног историског битисања, нанела је велике штете српском народу у његовом напору да достигне т. зв. велике културне народе на Западу. Кад смо се укопчали у модерни свет, морали смо се несумњиво прилагодити новим условима живота и рада. Требало је прихватити све коструктивно и позитивно што је створено у европској цивилизацији, али нисмо смели ни одрећи се своје прошлости. Нисмо смели одбацити здраве традиције, нити напустити родну груду. Нисмо смели поступати као да смо табула раза, као да немамо ништа да сачувамо, него све треба да уништимо и да примамо само ново и туђе.

Велика је опасност за један народ, за његов правилан и здрав развој, кад тако нагло прекине са својом прошлошћу, са својим традицијама и са тлом на коме живи.

Зато је наша новија историја тако бурна, пуна неочекиваних и чудних обрта, јер смо непромишљено преко ноћ хтели да постанемо копија других земаља. Узимали смо све без пробира са стране, неспособни да разликујемо негативно од позитивног, недорасли и наивни да схватимо да су многе и многе творевине са Запада имале само лажан сјај, који је скривао стерилност једнога друштва у декаденцији. И што овај скок није имао штетнијих последица, треба захвалити томе што је гро народа на селу нагонски чувао свој патријархални морал из задружног доба, што су остатци задружне организације још живели и дејствовали, док је варош јурила за новим и туђим, стварајући све већи јаз између себе и села.

ДАНАС, КАДА ОБНАВЉАМО СРБИЈУ, ХОЋЕМО ДА ЈЕ ПОСТАВИМО НА ТЕМЕЉЕ, КОЈИ ЋЕ МОЋИ ДА ИЗДРЖЕ СВЕ БУРЕ.

Хоћемо на њима да подигнемо чврсту и моћну зграду Нове Србије, под чијим кровом српски народ треба да се осети у своме дому. Господар своје судбине на својој њиви. Ковач своје нове величине у раду и културном стварању. Зато је потребно да знамо све наше грешке, грехове и заблуде из прошлости. Зато је потребно да имамо вољу да их се ослободимо, да бисмо могли да градимо ново, чврсто и трајно, што ће извирати из народне душе и из родне груде.

Да бисмо могли да са успехом учествујемо у утакмици народа, да бисмо извели наш народ из материјалне беде у којој се налази, морамо исто тако са разумевањем искористити све тековине науке и технике и све драгоцено искуство великих европских народа, који су благовремено извршили своју националну обнову и створили нов поредак социјалне правичности и економског благостања. Тај циљ ми ћемо постићи само тако, ако, одабирајући и чувајући облике и начине рада и живота, који су нераздвојни од виталности српског народа и неопходни за његов опстанак, успемо да их прилагодимо потребама новог времена, искоришћујући најрационалније све могућности, које пружа модерни свет.

Наш основни социјални и национални проблем

У том смислу треба разумети мисао генерала Недића који често и неуморно у разним приликама наглашава велику улогу наших задруга у животу српског народа, које у новом облику, прилагођене новим потребама и приликама имају да буду, **„темељ нове сељачке задружне државе“**, како је он поновно у својој последњој изјави поводом предузетих мера да се оспособи задругарство да у потпуности данас одговори овим новим, општим привредним и националним задатцима. Данас није више потребно доказивати да место хаотичне либералистичке економије мора доћи организована привреда и примена планске пољопривредне производње у нашој земљи већ је дала позитивне резултате у том погледу.

Пред нама стоји задатак да целокупан наш економски и социјални живот наше нове државне организације спроведемо у оквиру великог европског простора у нашем народном духу према условима нашег економског развитка и наше социјалне структуре.

Ако се води рачуна о свима овим чиниоцима, онда је јасно да морамо поћи путем стварања задружне државе, која најбоље одговара нашим посебним приликама и која може најпре и најбоље да учини да постанемо способан произвођач у колу европских народа ради свога добра и ради извршења своје дужности члана европске заједнице.

Ми бисмо били осуђени на безизлазно животарење у немаштини и беди, ако не бисмо пошли овим путем задружног организовања нашега села.

Довољно је да скренемо пажњу само на једну чињеницу, па да се увиди колико је овај пут неминован. И колико смо грешили што раније нисмо пошли њиме, него смо годинама и годинама лутали и дангубили. Остављали смо сељачки народ да се пати и тавори, док већина није дошла до просјачког штапа у режиму демократије и слободе, који су значили за њега експлоатацију од стране партија, банкара и зеленаша у рукама јевреја и масона. Та чињеница гласи да смо земља са 85% сељака-произвођача, у којој преко две трећине сељака немају ни пет хектара земље да би са својим породицама могли себи да обезбеде потребан минимум за егзистенцију. Процес распадања задруга, дељење поседа у све мања и мања газдинства било је смртно зло које је претило животу и биолошком опстанку српског народа, а о коме се нимало није водило рачуна у бившој држави. Напуштен самом себи, српски сељачки народ срљао је у пропаст, живећи у најтежим материјалним условима, изван цивилизације и културе, без прилике да искористи и примени средства и могућности, које су другим народима пружале наука, техника и модерна организација.

Генерал Недић, који је провео цео свој век у најприснијем додиру са српским сељачким народом, умом и срцем јасно и дубоко схватио је да је основни наш социјални и национални проблем да се заустави процес дељења сељачких газдинстава и да је наш спас у задругарству свију облика, које ће повратити селу његову стару виталност и стваралачку снагу и омогућити му да применом модерних сретстава савремене пољопривредне производње постигне максимум своје произвођачке моћи.

Са дубоким осећањем за све конструктивно и витално у српском народу, са изванредним смислом за потребе новога времена, у непоколебивој вољи да спасе српски народ и да му обезбеди бољу будућност генерал Недић без обзира на прилике у свету и у земљи предузео је да сврши овај велики национални посао, од кога зависи наша будућност, благостање и напредак српског народа.

Поред духовног припремања нашег света да схвати значај ове реформе, после темељног и свестраног испитивања улоге задругарства у прошлости и његове мисије у изграђивању новог српског економско-социјалног поретка дошла је позната Уредба, која треба да рашчисти терен од наноса прошлих режима и да оспособи задругарство да изврши своје нове задатке. Као што је рекао генерал Недић у својој изјави поводом доношења те Уредбе српско задругарство мора да постане **„заједничко добро целог нашег народа“** и не сме да да буде ничија прћија нити поприште борби између разних котерија, остатака бивших странака. Сви ти елементи морају бити уклоњени да би задругарство могло почети да врши правилно своју функцију у данашњој привреди и уопште у нашем националном животу. У његовим редовима треба да остану само они који својим искуством, својим поштењем и својим националним духом дају гаранције да ће задругарство ићи овим великим путем за спас сељаштва и за добро нације.

Чувајући и даље ред и мир, као битне услове за опстанак српског народа генерал Недић, мислећи на будућност српског народа, улази у једну нову етапу своје реформаторске и препородилачке делатности. Он приступа економској и социјалној организацији српског народа, да оствари његов вековни идеал државе, правде, рада и поштења, која ће имати достојно место у заједници европских народа.

„С—Н“.

Недељни преглед међународних догађаја

Двобој по туђим леђима

У великој међународној политици је нота, коју је 26 априла Молотов упутио пољској емигрантској влади, дејствовала много дубље но што је то у први мах посматрачима изгледало. Велики труд, који је уложен у заташкавање и смиривање атмосфере у престоницама „Уједињених нација", а нарочито у Лондону, није могао да спречи да се из последица Молотовљеве ноте развије данас међународна контроверза највећих сразмера. Не само што сада учествују у расправљању питања, која су се изненада поставила пред размишљање сваког европљанина, влада Сикорског и Кремљ. У зараћеним земљама оба табора и у неутралним земљама свију континената се питање прекида односа Москва—Сикорски третира надугачко и нашироко.

Како су текли догађаји

Само по себи уопште није важно за велику политику, у каквом су односу поједине велике силе према емигрантским владама. Несумњиво се европска политика све више удаљава од идеја, које су покушавале да у политичким правима и политичком угледу изједначе мале са великим државама. Будућност света лежи у знаку све веће надмоћи и превласти неколико великих сила над целокупном светском политиком, док ће мале државе имати да се уклапе на погодан начин, воћене својим политичким инстинктом и геополитичким положајем у организацију, коју ће велике силе да успоставе на континентима. Пољски случај је, међутим, начелне природе и важан је по томе што је рефлекторском светлошћу одједном обасуо цели мрачни сплет изукрштених односа, супротности и натезања, егоизама и латентних дубоких сукоба, који постоје у једноме од зараћених табора „и то у ономе, који се назива „Уједињеним нацијама".

Сам ток догађаја је доста познат целој светској јавности, па и нашој. На основу захтева емигрантске владе Сикорског, упућеног Међународном Црвеном крсту, да изврши преглед лешева у Катинској шуми, Москва је једном веома оштром нотом прекинула односе са том владом и самим тим пресекла сваку дискусију о судбини неколико стотине хиљада пољских заробљеника, који се налазе у Совјетској Унији. Једна изјава, коју је влада Сикорског дала јавности, није више спомињала захтев, који је упућен Црвеном крсту али је ипак устрајала на гледишту да пољска влада у емиграцији има право да се интересује за судбину Пољака у Советској Унији. Оно, што је у овој изјави најзанимљивије, је чињеница да је на крају наглашено да ће свака пољска влада морати да заузме исто гледиште. У овоме завршетку Сикорскове изјаве већ лежи индикација за будући развој самог пољско-совјетског питања. Јер заиста совјетска влада је послала одмах у ватру Ванду Васиљевску, „пољску Пасионарију", која је на челу пољског комунистичког одбора у Москви. Васиљевска се окомила у једној изјави на свога земљака генерала Сикорског, а совјетска штампа, која је поред својих врло оштрих написа и коментара њену изјаву донела у највећем публицитету, отворено пропагира да се влада Сикорског замени одбором Васиљевске.

Не само у Совјетској Унији, него и у Сједињеним Државама појавила су се у пољској емиграцији, и то на њеном крајњем левом крилу, мишљења која се поклапају са гледиштем Москве. Поред овог унутрашњег расцепа у пољској емиграцији, који је изазват на основу пароле коју је издала Москва, придошла је као трећи чинилац са којим Сикорски мора да рачуна, критика једног доста великог дела англосаксонске јавности. Ту се обележавају Пољаци као мегаломански шовени и као вечити елементи нервозе и немира у табору „Уједињених нација".

Пробни балон

Ако се сада посматрају све чињенице политичким оком и ако се анализе њихова позадина, намеће се читав низ закључака, који у својој скупности за Европу не претстављају мање језиву слику од налаза у Катину. Пре свега, Пољска је 1939 године једном својом половином окупирана од Совјетске Уније. Том приликом је, поред стотина хиљада заробљених официра и војника, одведено у унутрашњост Совјетске Уније много Пољака свију сталежа, а нарочито интелектуалаца и крупнијих сељака. Број ових депортираних Пољака цени се у крилу пољске емиграције на преко 900.000. Мада се, после преокрета совјетскога става у 1941 години, пољска емигрантска влада одједном нашла у једном табору са Совјетском Унијом, ипак се питање заробљеника и интернираца није решило. У јулу 1941 године Сикорски је потписао споразум са владом у Кремљу, по коме је изгледало да се регулише питање устројства пољских пукова у саставу црвене војске, али при свем том стварно решење о овог великог проблема није се помакло с места. Док је Сикорски са својим одбором био на тај начин у парадоксалној ситуацији према свом великом савезнику, дотле је московска влада припремала већ одбор Васиљевске.

Изгледа да је Велика Британија, коју је узнемирило њихање Совјетске Уније у погледу њених послератних намера, — под претпоставком њене победе — употребила владу генерала Сикорског као пробни балон. Сикорски је покренуо, као што је познато, питање пољских граница према Истоку. Било би врло наивно веровати да овако једно осетљиво питање може да покрене ма која емигрантска влада у Лондону, без одобрења или чак без потстрека од стране Даунинг Стрита.

И политичком детету морало је бити јасно, да ће покретање тога питања изазвати потрес у односима између пољске емигрантске владе и Москве, а преко тога и између Велике Британије и СССР. Отуда се може оценити величина британске несигурности у односу према црвеном савезнику, када је и под ризик таквога потреса хтела британска влада да испровоцира јасан и опредељен совјетски став.

Можда ће каснији историчари, који ће имати могућности да се задубе у архиве, моћи да констатују оно што се данас може само претпоставити, — а то је да је покретање питања пољско-совјетских граница послужило Великој Британији колико за њену политичку оријентацију, толико и за застрашење једног дела свог јавног мнења, а нарочито јавног мнења Сједињених Америчких Држава. Ова, на први поглед парадоксална претпоставка је потпуно логична, када се узме у обзир прави унутрашњи циљ британског савеза са Совјетима, очигледност британске жеље да овај рат дотуче две муве једним ударцем, и нова велика преоријентација британске политике ка игрању на начелу светске равнотеже, о коме смо на овом месту писали.

Васиљевска на помолу

Лондонска влада је заиста добила оне податке које је хтела. Совјетска Унија је изјавила, пре свега, да не мисли да пусти из руке ону половину Пољске коју је 1939 године окупирала. А да би и на другој половини Пољске у датом случају могла да врши пуну власт, почела је од тога момента Совјетска влада да одбор Ванде Васиљевске третира као легалног претставника пољског народа и да у оквиру саме пољске емиграције покрене врло снажну пробољшевичку пропаганду са врло оштром нотом против Сикорског.

Циљ овога маневра је потпуно јасан. Сикорски је са својим политичким пријатељима несумњиво националиста, и као такав претставља би за планове о пенетрацији Европе бољшевизмом тешку препреку. Отуда Ванда Васиљевска треба да преузме његову улогу, било одмах при првој указаној могућности, било касније, кад томе дође време. И стварно би се онда, после једног слома европског фронта на Истоку, развијале веома једноставно. Од Совјета окупирана половина Пољске сматра се а приори совјетском територијом. У оној другој половини, коју би савезници покушали, по своју прилици, да реконструишу, дошла би на власт Васиљевска. Она би онда имала да одигра улогу, коју су одиграле владе малих балтичких држава и да тражи пријем Пољске у Савез Совјетских Република. Самим тим би границе суверености СССР биле одједном у срцу Европе.

Да оваква сазнања не могу бити пријатна водећим личностима Енглеске и просечном Енглезу, потпуно је јасно. Да, међутим, ово оставља много мањи ефекат на Сједињене Државе, које су веома далеко и са чијег је отстојања готово неприметан размак између Висле и Лабе, исто тако је извесно. Отуда се и даља игра Даунинг Стрита са Сикорским мора да посматра под перспективом велике британске политике, која је све друго само не вођена ма каквим сентименталним или сличним обзиром.

Шта каже Иден Дољем дому...

Питање, је ли се Сикорски обратио Међународном Црвеном крсту са знањем британске владе, уопште се не може озбиљно да постави. Као што је питање границе могло бити покренуто тек по саизволењу Даунинг Стрита, тако је исто, — и утолико пре, — захтев Црвеном крсту морао бити одобрен од британских одговорних шефова.

Да је то тачно доказује изјава, коју је Иден дао у Доњем дому 3 маја. После експозеа о стању совјетско-пољских односа, упитао је посланик Кок, члан лабуристичке странке, је ли министарство спољних послова било обавештено о намери пољске владе да апелира на Међународни Црвени крст. Иден је на ово дословце одговорио, према Рајтеровом комуникеу: „Има ту низ личних питања, на која бих могао да одговорим, али сам сигуран да ћу дати најбољи прилог настојању да се ствар смири, ако Доњи дом потсетим на пословицу да је утолико боље, уколико се мање речи троши".

Иден није могао рећи јавно да је био обавештен о пољском кораку унапред, јер би то исувише оптеретило британску политику према Совјетској Унији. Он, међутим, није могао ни да каже да није био обавештен, јер би с једне стране био одмах демантован од стране Пољака, а с друге стране могао је да изазове утисак да емигрантске владе могу да раде свака на своју руку што год хоће, чиме би пао опет британски престиж. Одговор, који је дао Иден, разумео је цели Доњи дом. И зато је после ове његове изјаве легло ћутање на пољско питање.

Доњи дом уме да води политику.

... а шта је стварно до знања Кремљу

Шта је управо, према томе, желео Даунинг Стрит са пољским кораком? У појединостима се на то питање још није може дати прецизан одговор. Сигурно је, међутим, да је по среди једна демонстрација против Совјетске Уније. Тиме, што марионете Антони Идна убоду иглом Идновог црвеног пријатеља, омогућено је самом Министру спољних послова Његовог Британског Величанства да може држати велике просовјетске говоре. Он не мора сам да се експонира, јавно изражавајући британску бојазан од бољшевизма у Европи и британску тенденцију да се са Совјетском Унијом политички понесе око утицајних сфера. Ово не толико због Европе, колико због Средоземног мора, Гибралтара, Мореуза, Суеца и копненог и воденог пута за Индију.

Иден је преко Сикорског стављао до знања Кремљу да не жели да се дезинтересује питањем, колико би Совјети заграбили од Европе.

По среди је иста тактика као 1939 године. Тада су Пољаци бачени у рат против Немачке најфантастичнијим обећањима. Велика Британија им није послала у помоћ ни један авион, ни једну лађу, ни једну пушку; нити је, штавише, бомбардовала за то време немачку територију, да макар симболички покаже своје савезништво са Пољском. И као што је тада Пољска војнички жртвована, тако треба сада њена емигрантска влада да буде жртвована политички. Први пут као топловска храна непријатељу Велике Британије. Други пут као бели зец за медицинске опите савезнику.

Москва на убод одговара ударцем

Поставља се веома интересантно питање о томе, хоће ли Велика Британија да сачува свог белог зеца за касније прилике, и хоће ли узети у заштиту сада Сикорског, који је на себе навукао немилосрдни гнев маршала Стаљина, — као је Иден назвао црвеног диктатора у својој изјави о Пољској. Или ће жеља да се не покваре већ данас односи са Москвом захтевати да се Сикорски пусти низ воду.

Да је оштра реакција Москве и прекидање односа са пољском владом у Лондону изазвала веома тешку импресију, види се не само по писању британске штампе, него још више и по ономе, што британска штампа не пише о томе случају, а што, међутим, јављају дописници шведских, шпанских и швајцарских листова из Лондона. Даунинг Стрит је рачунао са совјетском реакцијом. Он је њу, шта више, и намерно изазвао да би видео колико се повели савезник још осећа јаким. Британска штампа је, што је веома значајно — све до Молотовљеве ноте од 26 априла брижљиво ћутала о Катинском случају и није донела ниједне речи од совјетског објашњавања, који ежели да на комичан начин пребаци кривицу за Катин на Немачку.

За Москву је било питање политичког престижа према Великој Британији, да на овај убод сондом, који је имао да утврди стање духова у совјетском вођству, одговори најоштрије. И отуда је, уствари, прекид односа између Москве и владе Сикорског директан удар по енглеској руци, која је ту сонду водила. Молотовљева нота била је званично упућена пољској емигрантској влади. Њен прави адресат је, међутим, влада Његовог Британског Величанства и Форејн Офис. Ни Москва није политички глупа, а искуство, које има са Великом Британијом од Черчилове интервенционистичке армије 1918 године па до данашњег чак и лаику јасног држања Лондона према Совјетима, учинило је да је тачно осетила шта Лондон хоће и да је одговорила на начин, који ће за Лондон бити најнепријатнији.

Иден није очекивао овакав одговор. То је, после његове изјаве у Доњем дому, потпуно јасно. У тој изјави он криви за ове догађаје само заједничког непријатеља, Немачку, и наглашава да ће учинити све да немачки маневар, који је изазвао прекид односа, не успе. Тиме је опет заузео отворено став против совјетског држања, које крви пољску владу и, шта више, њој подмеће да је она у дослуху са Немачком.

Што је судбина одредила у погледу будућности пољске владе Сикорског, данас је већ прилично јасно. Сам Сикорски ће остати у Лондону признати претседник пољске емигрантске владе, али ће, по своју прилици, морати да измени неколико својих сарадника да би Иди могао према Совјетској Унији да учини помирљив гест. Да ли ће то одобровољити Кремљ, велико је питање. Нагињемо мишљењу да Совјетска Унија неће више пристати да прихвати марионету Сикорског, већ да ће форсирати Васиљевску. Прекид односа је с те стране Москви добродошао изговор и очекивани повод да на свој начин рашчисти пољско питање.

Један је бели зец, дакле, за експерименте са Кремљом избачен из строја. Москва је то учинила радикално, залупивши тресном сва врата која би могла да евентуално послуже као излаз из пољско-совјетске затегнуте ситуације.

Да је сада у Лондону, међутим, код малих народа настала паника, разумљиво је и јасно. Целу политичку игру са пољском емигрантском владом ови су одбори у Лондону могли изблиза да посматрају. Када се Совјетска Унија усудила да данас на такав начин поступи, — не према генералу Сикорском него према британској влади која вуче конце емигрантских одбора, — шта је онда остало од изгледа за мале народе европског Истока и Југоистока у случају да једнога дана буде Москва и војнички победник?

Двоструки је пут, којим Москва иде својим циљевима. Пољски случај је то показао. С једне стране директна политичка пресија, а с друге стране постоје свакако Ванде Васиљевске за све европске народе већ у припреми у Москви. И те би Васиљевске биле пуштене у своје земље. Ма како би се извршило разграничење сфера између Британије и СССР у Европи, оно би било само линија на којој би се извесно време задржала црвена војска. Али Васиљевске свих осталих европских народа, који би остали с оне стране демаркационе црте, у британском политичком домену, кренуле би одмах на посао.

А мали народи Европе, посматрајући ову велику игру за коју је везано толико милиона појединачних или породичних живота, толико егзистенција, могу много чему да се науче. Треба само, најзад, да покушају да мисле својом главом, и ничијом туђом.

VERUS

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мезанин. I степениште (Палата Извозне банке).

ШТАМПАРИЈА „ЛУЧ", Краљице Наталије 100.

Тромесечна претплата 36 дин. шаље се преко „Пресе", ул. Влајковићева 18.

ДОБРОВОЉЦИ У СЛУЖБИ СРПСКЕ ОТАЏБИНЕ

На великој и лепој прослави Св. Ђорђа, заштитника српских добровољаца, којом је приликом освећена и застава Петог добровољачког батаљона, говорили су између осталих капетан Вук Влаховић, командант батаљона и изасланик претседника владе министар правде г. Богољуб Кујунџић.

Капетан Влаховић у своме говово рекао је:

„Дозволите ми да ово свечано расположење употпуним нашом искреном српском добровољачком исповешћу пред вама и пред свима онима који желе да упознају стварни лик наше добровољачке душе и смисао нашег покрета. Осветили смо заставу на којој је лик Светог Ђорђа уоквирен српском тробојком и под њом смо положили заклетву пред Богом на верност народу и отаџбини завештујући се да ћемо следовати примеру нашег светог заставника".

У свом даљем говору капетан Влаховић је рекао:

„За доказ истине да смо на правилном путу позивамо се на нашу историју која је непристрасни сведок. Наша историја не зна за срп и чекић као знамења борбе за слободу. Не зна за петокраку звезду на српској застави, не зна за јевреје, робијаше и разбојнике као вође покрета за народно ослобођење. Не зна да су наши хајдуци и ускоци били пробисветски олош, да су палили домове, вадили очи и сриа Србима, сипали со под кожу, вадили утробу и пекли синове рођеног народа. Међутим данашњи „шумски ослободиоци" не знају за други начин борбе. Због тога нас и не буне, него нам вређа понос и част што морамо да се боримо против таквих противника, па смо зато и неумољиви у борби против њих. Добровољци су устали у одбрану части и живота од нечасних којима смо захвални утолико што су као такви противу нас, јер часнима и није част да нечасни буду са њима.

Свој говор капетан Влаховић је завршио речима:

„Дозволите ми стога да поручим са овог места свима онима код којих се није угасила и последња искра српског родољубља да нам се придруже да заједно корачамо с вером у Бога и бољу будућност под вођством претседника Владе народног спаса армиског генерала Милана Недића".

Крај говора капетана Влаховића пропраћен је поклицима претседнику владе генералу Недићу и Србији. Музика је потом отсвирала: „Ој Србијо".

После говора команданта батаљона капетана Влаховића обратио се добровољцима изасланик претседника владе министар правде Богољуб Кујунџић следећим речима:

„Јунаци, каже се да бој не бије свијетло оружје него да бој бије срце у јунака. Ја би са своје стране томе додао да није довољно срце и оружје него и идеја, мисао водиља због које се бој бије, па да се бој и добије. Најбољи пример пружа епска борба српског народа и ова његова данашња катастрофа у оквиру друге светске катаклизме. Ту идеју ви сте носили у своме срцу од почетка ваше акције. За ту исту мисао ви сте у она невитешка времена тамновали, док су други пировали. Данас сте доказали да сте ношени високом идејом спремни и да умрете само да би Србија могла да живи. Мрзели су вас многи, јер сте мрели док су они спавали. Али упамтите једно: сутра кад покољења буду судила и ценила сваког према заслузи, служићете као светао пример чојства и јунаштва у најтрагичнијим данима наше историје. Честитам вам славу у име претседника српске Владе народног спаса армиског генерала Милана Недића и у име своје. Живео Пети добровољачки батаљон", завршио је министар Кујунџић.

Генерал Недић о улози задругарства

У вези доношења Уредбе о престанку функција досадашњих претседника и чланова управних и надзорних одбора Привилеговане аграрне банке, Главног задружног савеза, Главног савеза српских земљорадничких задруга и свих његових подручних завода као и свих осталих задружних савеза претседник Министарског савета г. Милан Ђ. Недић дао је претставницима штампе следећу изјаву:

У оквиру предузетих мера на општем сређивању прилика у земљи и унапређењу наше привреде, Влада народног спаса донела је и Уредбу о престанку функција досадашњих претседника и чланова управних и надзорних одбора Привилеговане аграрне банке, Главног задружног савеза, Главног савеза српских земљорадничких задруга и свих његових подручних задруга, као и осталих задружних савеза.

Генерал Недић говори сељацима — својим гостима: „Нова Србија биће сељачка задружна држава". *(Архив С. Н.)*

Већ у почетку својих напора на оздрављењу наше пољопривреде, а у циљу да се обезбеди исхрана становништва, Влада је приступила спровођењу планске пољопривредне производње. Овим новим правцем у нашој привредној политици, који је већ до сада дао веома значајне резултате ,све наше привредне установе, а нарочито задругарске, дошле су у могућност да своју делатност развију на најширим основама и да тако и у овим тешким ратним временима буду од највеће користи по свој народ. Стога је било неопходно да наше привредне установе, а у првом реду задружне, доведу своју делатност у склад са општим државним привредним планом, јер само тим путем оне могу и у новим приликама у потпуности одговорити општим привредним и националним задатцима.

Поред тога, стојећи на гледишту да у новом уређењу Србије задругарство има да постане темељ нове сељачке задружне државе, Влада народног спаса сматра да се већ сада има приступити увођењу задругарства и задружних установа у општи привредни напор наше земље, како би српско задругарство заиста постало заједничко добро целог нашег народа. Међутим, ова велика реформа не може се с успехом извршити без заједничке подршке српског сељаштва с једне и помоћи државе с друге стране. На овај начин држава ће омогућити да дођу до пуног изражаја и задругари и задружне установе.

У том циљу Влада ће се постарати да задругарство и у размени добара постане важан чинилац, те тиме допринесе успостављању хармоничне сарадње између села и града. Улога задругарства у томе правцу може бити од велике користи баш сада, када је нашем сељаку најнужније да добије по праведним ценама пољопривредне алате и друге потребе које му недостају.

У овом духу, а сообразно већ истакнутим начелима о значају задругарства у обнови Србије, Влада народног спаса донела је поменуту Уредбу, на основу које ће претседник Српске владе, на предлог надлежног ресорног министра, именовати нове претседнике и чланове управних и надзорних одбора горе поменутих установа.

При овим именовањима Влада народног спаса водиће рачуна и о томе

да на чело наших привредних и задружних установа дођу задругари који ће по својим стручним, националним и моралним квалитетима дати пуну гарантију за успех задатака који им буду поверени. При томе ће се имати у виду да на чело задружних установа дођу људи који су својим радом на унапређењу српског задругарства задужили не само ову важну грану наше националне делатности, него и државу и народ.

Ко ли је сад на реду?

Страшан пример Пољака

Језиви налаз у Качинској шуми који је одао један од најгнуснијих злочина у новијој историји — незапамћени покољ у маси који нема баш никакве везе са ратном акцијом — а који при том допушта претпоставку да ће се ући у траг још и новим масовним зверствима исте природе и истог обима, имао је запрепашћујући епилог: Влада СССР, с једне стране у жељи да прекрати огорчена очајна запиткивања пољске емигрантске владе у Лондону, а с друге стране да би показала колико је мало брига за револт што га је широм света изазвао овај московски злочин, прекинула је дипломатске односе са пољском емигрантском владом.

Од кад постоји чудовиште СССР, његова влада се и у сред мира истицала гангстерским манирима у међународним односима. Међутим, треба нарочито подвући околности под којима је дошло до овог прекида односа. Треба у две речи потсетити на историјат односа који су сад најновијом бруталном одлуком Москве прекинути. Које су најглавније фазе тих односа?

1.) У лето 1941 године, убрзо пошто је Трећи Рајх ступио у превентивну борбу против СССР, чије су армије већ увелико вршиле стратешку концентрацију за напад на Европу, московска влада је „великодушно" додала читавом досјеу енглеских „гарантија" још и своју „гарантију" пољској емигрантској влади: Изјавила јој је да ће по завршеном рату поштовати источне границе Пољске какве су биле пре септембра 1939. То је она учинила свесна да већ више од годину дана труну толике хиљаде пољских официра, побијених од црвених џелата.

2.) Пољска емигрантска влада, можда охрабрена овом фамозном совјетском „гарантијом", стала је да се распитује не само за судбину својих официра одведених у јесен 1939 године из источних крајева Пољске, него и за многе стотине хиљада других Пољака (међу њима пола милиона деце) који су у ово време такође били отерани у Совјетију. Влада СССР на то даје неодређене, избегавајуће и одлажуће одговоре. После много труда, добијају се бар неки подаци о малом броју одведених Пољака; о осталима ни трага ни гласа. По свој прилици, у Москви знају где је која партија побијена, тојест ако су о томе уопште и правили неке поверљиве забелешке.

3.) Пред крај зиме ове године, влада СССР цинички поништава своју властиту „гарантију" из 1941 године, тојест просто изјављује да јој је „пукао ћеф" да повуче своју изјаву о поштовању источних граница Пољске. Запрепашћена пољска емигрантска влада обраћа се британској влади која је Пољацима још од почетка 1939 године сервирала читаву гарнитуру свакојаких „гарантија" и „свечаних изјава". Али сад Велика Британија, уплашена и измучена властитим бригама, следује примеру свог московског савезника и поручује пољској емигрантској влади да „не дражи моћног савезника" у Москви.

4.) Док је пољска емигрантска влада још очајнички протестовала због овога, ударајући шаком по замашној хрпи папирних гарантија, „уговора" и „конвенција" којима располаже, откривен је злочин у Качинској шуми који јој отима јаук бола и ужаса. Прелази преко савета фамозног британског „гаранта" да не вређа другог „гаранта" — злочинца и инсистира на расветљавању појединости најгрознијег покоља у историји. Москва одговара прво цинички досеткама па кад јој се то досадило, просто прекида односе са људима којима је била дала гарантије.

А шта сад ради британска влада? Да ли бар сад са своје стране протестује у Москви! Боже сачувај! Не само што то не чини, него се кукавички клања пред московским међународним злочинцима, муца нешто о неком „неспоразуму' и — да „не би дражила" онај Доњи свет у Кремљу, и сама одједном почиње пољску емигрантску владу називати „пољским одбором". Таквим називом за владу коју је у своје време обасипала признањем и почастима, влада Његовог Британског Величанства посредно кукавички даје на знање московској бољшевичкој гангстерској влади да је и сама прекинула службене односе са Пољацима.

Ето краја толиких британских „гарантија"!

Инсистирамо на овим нечувеним поступцима због тога што у њима видимо пример по коме ће се раније или доцније поступити и са оном шаком људи из „југословенске владе", који избегоше у Лондон и тамо се претстављају као влада.

Инсистирамо због тога што има их који дискусију о бољшевичкој опасности прекидају оним комотним и шупљоглавим „'ма, Енглеска неће допустити!" Ево примера како већ сад „не допушта", како нечувено пушта низ воду оне које је годинама управо засула гарантијама, док нашој бившој држави није честито ни стигла да да неку гарантију.

Инсистирамо због тога што ће џентлменска влада Његовог Британског Величанства под сличним околностима данас-сутра и ону шаку „наших" у Лондону прогласити неким „одбором", „клубом", „фудбалским тимом", чиме ли.

Инсистирамо због тога што хоћемо тим упозорењем да ублажимо будуће запрепашћење оних наших непоправимих или шупљоглавих сународника који још увек мисле да могу нешто да очекују од те шаке људи, који још увек шапатом препричавају вести са радиа о њеним „одлукама' и њеном „раду".

Претплатите своје у заробљеништву на

СРПСКИ НАРОД

Претплату прима „Преса"

Београд Влајковићева бр. 8

Тромесечна претплата стаје дин. 45.—

СУШТИНА И ЦИЉЕВИ МАРКСИЗМА

Пре неколико година на страницама наше „велике информативне штампе" могли смо да прочитамо рекламирање двају дела, којима је била обогаћена наша преводна књижевност. Та су два дела била: роман *Шта да се ради* од Чернишевског и *Капитал* од Карла Маркса.

„Напредни" захтеви једног дела наше читалачке публике, како уметничке, тако и научне, на тај су начин били задовољени. И у пркос томе што је прво дело просечне књижевне вредности; у пркос томе што је творац *Капитала* доживео најгори пораз својих теорија у „социјалистичкој држави" СССР, а пошто је претходно био раскринкан од стране научне критике, — упркос свему овоме у нашој наивној средини оба су дела била примљена као последња реч уметности и науке.

Плодове оваквог и сличног рекламирања, овакве и сличне пропаганде, видимо тек сада. Српски народ сада плаћа менице разних Пијада, Левија, Мајера, Јерковића.

Међутим, марксизам као теорија давно је одбачен од стране и филозофије и економије. Марксизам није никаква „последња реч" науке; то је збир старомодних заблуда, које би мирисале на нафталин, само да не миришу толико на крв.

Основу Марксовог учења, као што је познато, чини материјалистички поглед на свет. Ту је Маркс много штошта позајмио до немачког филозофа Лудвига Фајербаха (1804—1872) г.). Ако се прими Енгелсово тврђење, баш после читања Фајербахове књиге о суштини религије, Маркс је постао одушевљен присталица овог, данас готово заборављеног филозофа. Фајербах је убедио Маркса да у природи постоји само материја, да је духовно само израз материјалног, да ван материје уопште не постоји ништа. Ово тврђење примили су сви марксисти. „Материја то је све што постоји, најопштији појам, род свију родова" (Љењин: *Материјализам и емпирио-критицизам* стр. 118).

Из овакве детињасте дефиниције материје (која није, уосталом, ни дефиниција у правом смислу те речи), можемо да закључимо, да материјализам не зна шта је то материја.

Јер одговор: „Материја, то је све" — није никакав одговор. На основу овакве дефиниције може се у појам материје укључити и појам божанства и појам душа. И онда се не зна по којој се логици материјалисти одричу тих појмова, када већ кажу да је материја „све".

У оваквом расуђивању има и противуречности. Познато је да је димензионалност нераздвојна особина материје. Свака материја захтева, известан простор, поседује извесне димензије. Када се, међутим, каже за материју да је „све", онда овако замишљена материја губи особину димензионалности, односно престаје да буде материја.

Као што видимо, марксизам полази у свом расуђивању са погрешног научног становишта. Његова сржа, материјалистичко схватање света, није постављена на научну основу и контрадикторна је. Ако Маркса донекле извињава факат што је живео средином XIX века, у времену када је ниво природних и филозофских наука допуштао материјалистичке заблуде, ништа не може да извини његове данашње следбенике. Јер сопствено незнање није никакво оправдање.

Дотакли смо се Марксовог материјализма само узгред: тек толико да покажемо са колико је неозбиљности и површности створено учење које претендује да буде нова религија.

Карактерна неозбиљност и ненаучност Марксизма испољава се и у осталим његовим тврђењима и схватањима. Ми подразумевамо ту и његово материјалистичко схватање историје, као и материјалистичко схватање економских односа.

Према Марксу, свака друштвена појава и свака људска идеја резултат је економских односа у друштву. Скоро пред сам рат изашла је расправа једног нашег интелектуалца о Карађорђевом устанку. Са извесним чуђењем сазнали смо да су најсветлије странице наше историје написане само због тога, што је *„почео да очајава српски трговачки сталеж"*. Мислимо да није потребно ни доказивати апсурдност једног оваквог тврђења. Филип Вишњић, када је певао о Карађорђу сигурно није био „експонет буржоазије". Није био његов експонент ни српски сељак, када је устао да се бори „за крст часни и слободу златну".

Иначе тенденција овог дела је јасна: треба да се по сваку цену искључи духовни елемент из нашег великог покрета народног самоодбрицања. Православље, тежња ка слободи, дух Немањића и аманет Косова, — све ово мора да се забашури, па ако је потребно, и да се *употља*... Српски народ, по критеријуму овог интелектуалца, има да захвали за свој опстанак економској кризи у Отоманској царевини и привредном јачању београдских трговаца. Аутору као да није било познато да су ти трговци почетком XIX века били странци: Грци, Турци, Јермени, јевреји.

„Историски материјализам" није ништа друго но вештачко укалупљавање историских збивања и догађаја. Да је обратно, то би онда значило да збиља постоје закони историје и да, следствено томе, може да се на основу тих закона прорекне будућност.

Маркс је прорицао будућност, али је испао рђав пророк. Он је прорицао комунистичку револуцију у првом реду у Немачкој; Русија је пак у његовим предвиђањима стајала на последњем месту.

Шта је испало од тих пророчанстава, познато је. Развој догађаја ишао је, као за инат, супротно предвиђањима историског материјализма. Требало је заиста бити „напредан" (у смислу наших левичара), па и након оваквог конфузије пропагирати историски материјализам?

Економске доктрине Карла Маркса имају исту вредност као и његов материјализам. Осврнућемо се на две најглавније: теорију вишка и вредности и теорију концентрације капитала.

Али ненаучност Марксизма није сметала томе што је он ипак имао извесног успеха код заведених маса „демократских" земаља.

Зашто се то десило?

Зато, што један марксиста уопште неће ни да мисли критички о научној подлози овог учења; марксизам за њега претставља религију, чије су догме неоспоривe. То произлази отуд што марксизам обећава земаљски рај и позива на борбу ради тог раја. Марксизам се одриче свих духовних вредности, он не признаје нити морал, нити религију, нити националне и поводиче светиње. Место тога он пружа идеал неограниченог уживања у будућем „социјалистичком друштву".

Има једна важна црта код марксизма која несумњиво стоји у вези са расним пореклом његовог творца. То је његов јеврејски дух. Марксизам то је модерни *Јудензам*. Исто као и јеврејска религија, марксизам проповеда земаљски рај. Он има своје „изабрано племе", — радничку класу. (Како је радничка класа за марксизам само оруђе, а никако циљ). Најзад догма о доласку јеврејског Месије замењена је догмом светске револуције. Марксизам има исто интернационално обличје као и јеврејство. Међутим, по суштини својој, марксизам је уско националан, јер је он производ националног јеврејског духа, сверазарајућег, жудног светског господства. Марксизам служи јеврејским „националним" циљевима. Јер је он тај који има да поруши вечне духовне вредности у срцима „гоја", да сроза људско биће на ступањ животиње, да пробуди његову пожуду обећањем земаљског раја да ослободи и да маха најнижим осећањима. А све то иде само за тим, да се обезбеди господство јеврејске „изабране расе" над масом безличних робова. Јер, уствари, марксизам носи човечанству најстрашније ропство.

Његова примена у Совјетској Унији довољан је доказ за то. Лишена сваке научне подлоге, неживотна теорија Маркса показала се у пракси као гробница свега оно што је људско, свега оног ради чега је вредно живети.

Нажалост, оно није било довољно озбиљно схваћено код нас. Наша лаковерна јавност једним великим делом је потпала под јеврејско-марксистички утицај.

У почетку ове брошуре говорили смо о рекламисању код нас превода Марксовог „Капитала". Изнећемо само укратко историјат тога превода; морамо признати да се добија веома карактерна слика наших предратних прилика. „Капитал" је превео на српски језик јеврејин Моша Пијаде. (Псеудоним: Поробић). Пијаде је ово дело превео у затвору у Сремској Митровици, где је био затворен због свог антидржавног рада. Немачки оригинал „Капитала" био му је достављен на изричито наређење ондашњег министра правде др. Суботића; протествујући против овога цензор митровачког затвора поднео је оставку на државну службу.

Моша Пијаде је данас виновник жалосне епопеје и кривац смрти толиких Срба и Српкиња...

Марксизам је нанео зло свакој земљи у којој се укорењио па и нашој — јер смо били толико слепи да га пустимо у своју кућу.

Наши марксисти — били су и остали ускогруди фанатици, који су своја убеђења слепо потчињавали наређењима Москве.

Марксисти су били час пацифисти, час највећи поборници мира; час су опет викали „боље рат него пакт" гурајући наш народ у страховиту несрећу.

Инсценирали су тобожње одушевљење, вичући до изнемоглости „живела Француска!", приликом доласка г. Жоржа Бонеа у Београд, да би мало доцније извиждали прославу адмирала Гепрата.

Исмејавали су наше светиње. То им, међутим, није сметало да бурних „конкордатских" дана *постану највећи православци*, — само да изазову немир.

Као што смо рекли, марксизам апелује на људске осећаје, а не на разум. То је схватљиво, јер у научној подлози марксизма нема ни трунке праве науке. „Капитал" Маркса може се само *слепо примити*, као неко јеванђеље. Јер свако, ма и приближно испитивање доводи до критике и коначног одбацивања: — толико много је слабих места у том јеванђељу лажи.

Марксизам понекад зна да иступи као бранилац „понижених и увређених" (супротно својој правој суштини), да заведе добре и поштене; он обећава пљачку похлепним, говорећи о „вишку вредности".

А све то има само један циљ: остваривање комунистичког поретка на читавој земаљској кугли, односно претварање свих људи у робове јеврејских господара.

Зато нека сваки зна и упамти: борба против марксизма је нужна самоодбрана сваког народа коме је стало до своје слободе.

„Роднаја ти моја..."

Ви, који толико радо наседате толиким причама и толико лаковерно, без икаквог размишљања, понављате свакојаке измишљотине, да ли сте пре неколико дана обратили пажњу на нешто што сте могли да гледате очима, да слушате рођеним ушима?

Да ли сте користили прилику да из прве руке сазнате нешто, за шта вам не треба никаква пропаганда, никакве коморџиске вести, никаква кафанска препричавања, никакав радио, никакви летци?

Да ли сте гледали ону лепу чету што је на Ускрс снажним корацима и ведра чела промаршировала кроз главне београдске улице уз сложну песму из које сте свакако могли да разаберете рефрен:

„Роднаја ти моја..."

Реч је о родној земљи Русији, о намученој православној „матушки". Јер ти војници су били млади Руси. Била је то једна чета из реда оних многих стотина хиљада Руса који су из совјетске војске, у коју су их терорисали туђини комесари, пришли борцима за Европу, борцима за обнављање хришћанског реда и поретка.

Док у пространим већ ослобођеним крајевима њихове отаџбине на све стране почињу да се дижу лепе дрвене цркве са зеленим или плавим торњем, док тамо верни после четврт века опет почињу да одлазе на службу Божју и на причест, ови су младићи на Ускрс први пут били у цркви коју су дотле знали само по причању родитеља који су им, посред бољшевичког ужаса, безшашћа и кала, говорили како је некад било. Та материнска реч улила им је жељу да тако и опет буде, да поробљени и увређени руски народ и опет буде свој, ослобођен разноврсних зликоваца и отимача, да се и опет крсте великим крстом, да се и опет моле Богу у вери коју им је донео Свети Владимир.

Какви ли с осећаји обузимали те младе људе кад су у београдској руској цркви први пут чули складно православно појање, кад су се смерно крстили великим крстом, кад су чули благе речи свог митрополита.

Да ли нехотице не помишљате на дивну приповетку Лазе К. Лазаревића „Први пут с оцем на јутрење"?

Зар из ведрих лица тих младих Руса није избијао блажени осећај људи који осећају препород, који осећају прелаз из мрака у светлост?

Да ли они не морају да дишу дахом доба Мелентија добошара који је обнављао православну цркву, док су ратници трешњевим топовима обнављали државу?

„Роднаја ти моја..."

Појављују се на бранику својих светиња и своје прошлости они који и опет хоће да буду Руси, православни и национални Руси, који желе да прогнају са својих бескрајних равница отровну и погану аждају бољшевизам.

Да, видите, то су Руси о којима толико радо говорите. То су Руси који су дигли устанак на бољшевике своје тлачитеље. То су Руси који хоће да свете побијене дедове и очеве, унижене мајке, оскрнављене цркве и светиње.

То су Руси који желе да старословенско руско име и опет замени међународну формулу „С. С. С. Р.", који хоће поново да уздигну православни крст и да прогнају туђинско Саломоново слово и мрски срп и чекић срп којим су им отимали храну са одузетих прадедовских њива, чекић којим су ковали оружје за што трајније и потпуније угњетавање народа.

Шта ће вам „добро обавештени", шта ће вам отрцане приче, шта ће вам „најновији гласови", кад ево можете да видите рођеним очима, да чујете рођеним ушима оно што вас интересује. А годинама и годинама, понајвише су вас интересовали Руси и Русија. Многи од вас нису хтели веровати нама, који смо вам из дана у дан говорили како стоје ствари.

И не морате сад! Ено, питајте ове људе што одande долазе. Питајте их шта су проживели они и њихови старији, шта осећају, шта желе, ради чега живе! Они ће вам рећи шта су бољшевици, а шта су несрећни Руси које и они снагом својих мишица хоће да ослободе. Они ће вам мрећи да људи који мисле и раде као и они, има већ десетинама, па и стотинама хиљада, да им број стално расте, као што све даље расте и пламти одушевљење, жарка жеља да учествују у том великом чистилишту које ће огњем и челиком збрисати чудовиште бољшевизма.

Небројене хиљаде таквих већ марширују, све самих осветника увређене и унижене мајке Русије, небројене хиљаде људи жељних да се и опет као људи и хришћани моле Богу, жељних да им буде заједничка светиња домаћег прага, домаћег огњишта, породице, порода и плода рада и зноја.

Жељних да се у целој њиховој пространој домовини, пробуђеној из тешке море опет зазори песма милој и драгој ослобођеној родној груди:

„Роднаја ти моја..."

НАШИ СЕОСКИ ОМЛАДИНЦИ УЧЕ НЕМАЧКИ

У суботу отпутовала је за Немачку друга група наших сеоских омладинаца, који ће бити гости немачких домаћина на немачким пољопривредним газдинствима, у току сезоне летњих радова. Пре поласка за Немачку наши омладинци провели су извесно време у Београду, где је између осталога Немачка академија одржала за њих курс немачког језика. На том курсу сеоски омладинци стекли су основно знање, тако да већ могу да воде обичне свакодневне разговоре.

Пре поласка омладинци су положили практичан испит у Немачком научном институту, у присуству директора др. Шмауса, на коме су показали врло добре резултате, тако да су већ на питања наставника могли да одговарају на доста добром немачком језику.

ПРВЕНАЦ „ПАРАЦЕЛЗОВОГ ДРУШТВА"

Недавно основано (приликом 450-годишњице славног немачког лекара) „Парацелзово друштво" издало је прву књигу пројектованог низа публикација о Парацелзу, и то дело др. Ериха Ота *Парацелзове мисли*.

Ђурђевдан, слава добровољаца

У четвртак, 6 маја, прослављен је Пети батаљон добровољачког корпуса своју славу Св. Великомученика Ђорђа у кругу касарне, основне школе „Војислав Илић". Истога дана освећена је застава овог батаљона и новопримљени добровољци положили су заклетву. Овој прослави придружио се Штаб Српског добровољачког корпуса као и Старешински течај. Прослава је обављена у присуству лепог броја угледних званица, претставника власти, као и пријатеља српских добровољаца. Ђурђев-дан, који славе добровољци по целој Србији, све је више у знаку славе ових младих и храбрих претставника реда, мира и рада, спаситеља српских глава, пионира лепше будућности Нове Србије.

Тако је мало дана прошло од како је основан први добровољачки одред а толико много догађаја протекло је у Србији и толико је много забележено позитивног и стваралачког у дневнику Српског добровољачког корпуса. У дане кад се Србија налазила на прагу страшног и истребљујућег грађанског рата, генералу Недићу пришли су пре свих позваних неколико десетина младих, фанатичних Срба, идеолошки спремних и једино способних да уђу у отворену борбу с комунистима.

тизанима. Она сазнаје да се у околини Београда, у селу Ражњу (Срез грочански), припрема логор за присилно регрутовање сељака у партизанске одреде. То се дешава месеца септембра 1941, кад партизани говоре на све стране: Вршићемо напад на Београд, па ако нам не успе да га заузмемо борбом, принудићемо га глађу. Нека београђанке пропиште заједно са својом децом!

Никић врши напад на логор и у двочасовној борби принуди партизане на капитулацију. У логору је било око 400—500 људи. су странице Добровољачког корпуса.

Али не само места борби, где су добровољци са знатно мање људства тукли веће партизанске одреде, већ и имена људи записана су златним словима. Имена **Будимира Никића, Марисава Петровића, Милоша Војновића, Или је Мићашевића, Ратка Обрадовића, Душана Марковића** путоказ су новим генерацијама добровољаца.

Будимир Никић оличење је храбрости и организаторске способности. **Марисав Петровић** прелази у мит. Сељаци га називају „отац наш и мајка наша". **Милош Војиновић** заштитник избеглица, човек који је на Дрини задужио врло много Српство, спасавајући нејач и жене, и смештајући их у логор. **Душан Марковић**, попут вођа римских легионара, после борбе позива своје добровољце да обрађују земљу. Добровољци су прошле жетве обилно помогли нашим сељанкама чији су мужеви у заробљеништву.

Погинуло је 17 а заробљено 13. У логору је нађено много материјала који је показао да су вође логора били београдски „комсалонци". Ту су били козметички препарати, сапуни, свилен веш, колоњска вода.

После ове прве борбе с партизанима грана се основна чета у нове и нове одреде, да би једног дана постала Добровољачки корпус. Борбе се ређају: Ковачевац, Велика Крсна, Космај, Губеревац, Рача Крагујевачка, Наталинци, Шаторња, Милановац, Ариље. Успеси као што су Хаџине Ливаде, Петровац на Млави и недавни окршај у селу Лисовац херојске

Добровољци у маршу кроз једно село (Архив „Српски Народ")

Србија у то време пружа страшну слику нереда и безвлашћа. Партизани вршљају по појединим градовима и селима, извесни крајеви су потпуно у њиховој власти. Наредбе Српске владе народног спаса допиру само до ограниченог простора реда и мира. На све стране одјеци пушака.

У Београду се на брзу руку формира једна чета од 100 добровољаца. Вежба их Будимир Никић, будући херој Добровољачког корпуса, два пута рањен у борби, сада са обема ампутираним ногама. За непуних десет дана вежбања чета Будимира Никића улази у прву борбу с парштву.

Херој из Петровца на Млави, српског Алказара, **Ратко Обрадовић**, вођа тридесет јуришаца, сада командир друге чете Првог батаљона, такође улази у славне јуначке. Познат је његов говор грађанима Петровца поводом захтева партизана да се преда са својим јуришним одредом:

„Идите и јавите свима и свакоме да се српски добровољци не предају! Ушли смо у борбу за Србију и Српство у најтежој несрећи. Ај пре смо имали један рат који народ није хтео а потом међусобно убијање. Рекли су нам партизани да, у случају ако се не предамо бацит' ће у ваздух динамитом. Ми се не предајемо, јер верујемо да радимо за вас, за народ, јер верујемо да се боримо за отаџбину и наш васколики српски народ по цену да сви изгинемо. Ја сам њихове услове одлучно одбио и они могу ући у ову зграду само преко наших лешева!"

Борба је трајала 60 часова. С једне стране је било 2.000 партизана, а на другој само тридесет јуришаца. Резултат борбе: Петровац је у рукама добровољаца. Партизани су имали 100 мртвих и две стотине рањених. Добровољци: 8 мртвих четири рањена и два нестала.

Називани у почетку народним издајицама, плаћеницима, добровољци су морали са много горчине и тешкоћа да подносе ово стање. Они су успели да докажу народу да су његови прави синови, да их у борбу воде високи

Добровољци помажу сељацима у обрађивању земље (Архив „Српски Народ")

Свети Ђорђе убија аждају (Цртеж Ђ. Ј.)

идеали и да се смрт њихова на бојном пољу не да ничим платити. Данас ствари стоје тако, да народ у добровољцима гледа своје заштитнике. У недавној борби у селу Лисовић заробили су добровољци међу партизанима и пет цигана. Цигани су служили партизанима за курире. Толико су далеко отишли, да наши сељаци неће више да им служе за везу.

Колико су већ зла отстранили од српског народа, колико су партизанских одреда уништили, у колико су све борби биле, па и пак укупан број мртвих код добровољаца не прелази 240. Треба погледати занимања тих добровољаца палих за отаџбину: студенти, приватни чиновници, радници, занатлије, сељаци. Има их из свих друштвених редова. Сталност: од оних који су се борили у светском рату па до петнаестогодишњих младића.

И данашњи састав добровољаца је такав. Из свих крајева Српства, свих доба, свих занимања, везани само великом љубављу према земљи и вери, они су браниоци реда, мира и рада, елементи реда који уништавају немилосрдно елементе нереда. Они знају да тиме чувају српске главе. Кад добровољца запитате зашто је у одреду, он ће вам рећи: „Не спасавам своју главу, већ српске главе." На томе им је захвална нација, и у њено име генерал Недић је толико пута истакао ову захвалност. **Ви сте моја деца, рекао је генерал Недић, ви сте ме помогли у најкритичнијим часовима. Ви сте спасли отаџбину!**

Свети Ђорђе

Св. Ђорђе родио се у Кападокији од родитеља хришћана, а за време цара Диоклецијана, познатог гониоца хришћана. Када је Диоклецијан сазвао сенат и на њему поднео предлог о истребљењу хришћана, против тога устао је Св. Ђорђе, који је и сам био члан сената. Пошто никакви разлози нису успели да се Св. Ђорђе одрекне Христове вере, Диоклецијан нареди да га баце у тамницу, да му на груди навале огроман камен и да овог неустрашивог Христовог војника излажу све новим и новим мукама. Све те муке као неким чудом Св. Ђорђе је издржавао светлим и радосним лицем, што је изазивало запрепашћење код његових мучитеља, а што је дизало веру гоњених хришћана. Када никакве муке нису могле да усмрте овога великог хришћанина, Диоклецијан нареди да му се мачем глава отсече.

После телесне смрти Св. Ђорђа почеше се појављивати многобројна његова чуда, од којих је најпознатије оно у коме Св. Ђорђе убија страховиту аждају, која је из језера крај града Вирита, у подножју Ливанске Горе, излазила, хватала и прождирала све оне који су се језеру приближавали, тако да је град, да би умилостивио аждају, одлучио да јој свакога дана даје на жртву по једно дете. Када се грађани изређаше тим својим жртвама, онда је цар морао да пошаље своју јединицу, али је Св. Ђорђе својим чудом спасева, убивши аждају копљем.

У нашем народу указује се нарочито поштовање Светом Великомученику Георгију још од времена када су наши стари примили хришћанство. Драма његовога живота, смелост с којом се ухватио у коштац са незнаботством и његово самопожртвовано страдање, учинили су да је његов дан дочекиван са великом радошћу, јер цео српски народ одувек је на Ђурђевдан с ведром вером у боље дане излазио ван својих домова и у природи се заветовао на жртве и прегалаштво.

Још у српској средњевековној држави, Св. Ђорђе је био необично поштован и од Немање и од осталих српских владара, који су у њему гледали заштитника народа и државе. Св. Ђорђу су посвећене многе цркве и многи манастири. Стари наши писци, Доментијан, Теодосије и Данило, износе масу података из којих се види како су наши најславнији владари Стеван Немања, краљеви Милутин, Дечански и други са највећом искреношћу одржавали и ширили култ Св. Ђорђа, тог великог Христог војника, који стално учествује заједно с нашим владарима и нашим народом против недаћа које би их снашле.

Дух Св. Ђорђа кроз целу нашу историју уливао је снагу читавим поколењима, јер симболички приказ његове борбе против аждаје поганства давао је потстрека свима онима који се боре за правду и истину.

Српски добровољци, као и њихови стари, узели су Св. Ђорђа за свога заштитника, јер је тај Великомученик, у пуном цвету своје младости, поднео највеће напоре и жртве, које може да поднесе само младост прожета јасним и одлучним идејама, јасном вољом да своме народу послужи насебично до крајњих могућности.

ТРИ МОСТОБРАНА

У месецу априлу немачке оружане снаге потопиле су 423.000 бр. рег. тона непријатељског пловног парка. У ту цифру није урачуната запремина 18 бродова, који су били торпедовани, а нису одмах потонули. Искуство поморског рата каже да већи део торпедованих бродова увек тоне пре но што стигне у најближу луку. Свакако је потонуло и неколико од оних 10 бродова, који су били оштећени авионским бомбама. Треба имати у виду да су Јапанци у априлу потопили 200.000 тона, а Италијани — око 50.000 тона. Према томе, може се сматрати да је на дно мора отишло преко 700.000 бр. рег. тона. Ово је мање него у претходном месецу, али то никако не значи да је подморнички рат попустио. Увек после рекордног месеца у погледу потапања долази мало слабији месец, јер непријатељ заустављa свој саобраћај у угроженим зонама, како би организовао одбрану баш на том сектору Атлантика, где се у претходном месецу испољио највећи немачки успех.

Важно је да рекапитулација потапања у извесним периодама даје слику сталног пораста немачког успеха. За четири месеца (јануар—април) прошле године потопљено је 328 пароброда са 2,156.900 бр. рег. тона. У истом раздобљу ове године потопљено је за 55 пароброда више и за 291.500 бр. рег. тона више. То даје пораст од 14%.

За четири месеца ове године Британоамериканци су изгубили 3 и по милиона бр. рег. тона услед дејства немачког, италијанског и јапанског оружја. Енглески листови кажу да се на Атлантику налазе на дежурству увек преко 100 немачких подморница. Јапанци су развили сада веома интензивну подморничку делатност у Индиском океану, а такође и источно од Аустралије (на путевима за Америку). Створило се такво стање да је генерал Смутс изјавио: „Подморнице нам могу ускратити победу". Чак и идиото-оптимиста пуковник Нокс, амерички министар морнарице, сматрао је за потребно да поручи Американцима да се не радују чињеници да је априлско потапање мање од мартовског. Тај Рузвелтов помоћник ни сам не верује у одбранбене могућности Британоамериканаца на Атлантику.

Један од највећих америчких стручних листова за поморски саобраћај признао је да је највећи успех у овом рату постигнут од стране Тројног пакта на попришту поморског рата: прво, Немци су фантастично много изградили подморница, друго, претворили су Атлантик у борбену зону, и треће, подморнички рат се проширио до обале Аустралије, до Бенгалског залива, код Индије, и до Рта Добре Наде код Африке.

Американци још не могу да се умире после губитка носача авиона „Рендер". Иако Вашингтон ћути о том мучном догађају, цела америчка јавност оплакује губитак последњег предратног носача авиона и много се нервира због тога што је тај губитак створио „рупу смрти" у Северном Атлантику. „Рендер" је помоћу својих авиона чувао тај део пута из Америке у Енглеску, где услед велике раздаљине не могу да оперишу авиони са Гренланда и Исланда. Сада је настала празнина од 600 километара у ваздушном систему одбране.

Зато су се Американци сетили да у луци француског Мартиника стоји француски носач авиона „Беарн" од 22.146 тона. Американци хоће да тврде да Мартиник може да буде база за немачку инвазију у Северну Америку и да за то треба одузети Петену то острво. То би био један мастан залогај, јер се на крстарици „Емил Бертен", која стоји пред „Беарна", налази један део француског државног злата. Код Мартиника има укупно 47.000 тона француских ратних бродова и 74.000 тона трговачких бродова под француском заставом (претежно тенкера). Тога су Американци жељни, јер би хтели да попуне велике рупе у својој ратној и трговачкој морнарици.

Туниски мостобран

Због тих „рупа" у морнарици и због те „рупе смрти" на Атлантику, Американци не могу да помогну Ајзенхауеру. Он је покушао генерални напад на туниски мостобран, бацио је у борбу све своје снаге и доживео један тежак пораз. Тврђава Тунис је остала нетакнута, као што је признао амерички радио-говорник из Ајзенхауеровог главног стана.

Једино град Матеур, на северном делу туниског фронта је напуштен од стране Немаца, јер та област није пружила довољно удобности за одбрану. Али, на средњем отсеку фронта непријатељ је био у противнападу одбачен преко оних линија које је држао пред ову генералну офанзиву. Што се тиче јужног сектора туниског фронта, Енглези су после заузећа извесних истурених положаја морали да се повуку према југу, јер су се исувише искрварили у вишедневним тешким борбама. Британоамериканци су изгубили за време ове генералне офанзиве 294 тенка, 211 блиндираних аутомобила за превоз трупа, 64 моторизована топа. Још већи број тенкова, камиона и топова уништен је дејством немачке авијације. Приведено је око 2.500 заробљеника, а број мртвих и рањених Британоамериканаца и најамника у трупама Жироа је веома велики.

Интересантне вести стижу о поступању Ајзенхауерових власти према француским војницима и официрима у војсци Жироа. Њима су одузети сви радио-апарати. Велики број официра је разрешен од дужности. Ово је све резултат нервозе која се створила код Француза Северне Африке када су чули да је Лавал у разговору са Фирером и са претставником Дучеа прецизирао став националне Француске у погледу обавеза према европској заједници и у погледу њених права у садашњости и у будућности. Као што је чунгкиншка војска ушла у стадиум распада услед тога што је Јапан признао Нанкину суверена права, тако исто и сређивање односа између Француске и Осовине може да створи расуло у редовима обманутих Француза у колонијалном царству Француске.

Кубански мостобран

И у Совјетској Унији запажа се у последње време извесна трења између владе и радништва и извесна непоузданост према власти појединих јединица црвене војске. У индустриским центрима дошло је до великих радничких немира, а на селима има и устанака. Више формација црвене војске било је повучено с фронта, јер су њихови војници бежали на страну руске ослободилачке армије, коју формира генерал Власов.

На Источном фронту влада затишје, јер се обе стране спремају за претстојеће борбе, искоришћавајући за своје припреме прелазно време, када блатњав терен онемогућује покрете већих армиских маса.

Енглеске новине нагађају да ли ће бити немачке офанзиве, да ли ће да се сукобе две офанзиве — немачка и совјетска; — оне покушавају да погоде где ће избити немачка офанзива: са кубанског мостобрана и од Таганрога према Кавказу, или од Брјанска према Москви.

Све су то врачања у кафеној шољици, јер су војни планови Рајха покривени непроницљивим велом војне тајне, а стратегија Рајха је таква да се може са истом вероватноћом очекивати и буйна офанзива, и чврста дефанзива, као начин да се непријатељ потуче.

За сада је совјетски непријатељ активан на кубанском мостобрану. Тај се мостобран протеже од варошице Темрјук на Азовском мору, обалом реке Кубана, преко града и железничког чвора Кримскаја и затим према Црном мору, на чију обалу излази јужно од града Новоросијска. Бољшевици су покушавали масовне нападе час кроз мочваре код Темрјука, час преко испресецаног терена код Кримскаје, час преко високих брда код Новоросијска. Последњи њихов напад био је извршен снагама од девет пешадиских дивизија и четири оклопне бригаде потпомогнутих од многобројне артилерије. Никад још на Кавказком фронту није било такве артилериске ваље као за време припреме тог напада, али ни та ватра ни жртвовање више хиљада војника у узастопним јуришима није помогла Совјетима да извојују бар један метар борбеног терена.

И овога пута, као и увек, Немци су задржали положаје које су

Оптимизам на фронту. У очекивању борбе — грамофонске плоче

Кроз блато и воду на источном фронту немачки војник полази у осматрање

(Фото: В. В. А.)

скоој офанзиви смањили су Стаљиново самопоуздање, и он је промрмљао један мали коментар за своје савезнике, надајући се да ће их на тај начин привољети за већу стратегиску помоћ.

Мостобран цивилизације

Ваздушна офанзива Британоамериканаца против европске територије на западу и на југу наставља се са извесним прекидима који су проузроковани веома тешким губитцима које је претрпело ваздухопловство Рузвелта и Черчила. У априлу оно је изгубило 967 авиона, од којих је већи део претстављао четворомоторне бомбардере.

Овај број оборених непријатељских ваздухоплова показује колико је јака немачка, а такође и италијанска одбрана европског мостобрана цивилизације. Говоримо о мостобрану цивилизације, јер бранећи села, варошице и градове Немачке, Италије, Белгије, Француске и Холандије, осовинска оружана снага брани не само територије, становништво и привреду, не само културне споменике најкултурнијег континента света, већ и сама начела цивилизације човечанства. Терористичка ваздушна офанзива Британоамериканаца је напад на цивилизацију, напад на оне духовне тековине које су створене радом стотина поколења, а која су формулисана у правилима морала човечанства, у одредбама политичке и војничке етике, у параграфима међународног права и међународних конвенција.

У овом рату Енглеска је прва почела са гажењем тих правила и те етике. Она је већ јануара 1940 године бацала бомбе на мале немачке варошице у којима није било никаквих војних објеката, које нису претстављале никакву вредност са стратегиског, операциског или војно-привредног, а ни саобраћајног гледишта. То су били изричито терористички напади, којима је Енглеска хтела да причини бол немачком народу, пошто није имала снаге и смелости да се мушки бори против немачких бораца.

Ова злочиначка акција стоји у потпуној сагласности са основним начелом енглеског ратовања, које гласи: „Нека клекну непријатељске жене и деца, онда ће и мушкарци на фронту бацити оружје".

То је погрешна стратегија. Мала француска област Џибути, насељена црнцима, издржала је две године најстрашније британске блокаде, а није хтела да изда Француску и да пређе на страну издајице де Гола. Мало острво Мартиник бори се и до сада против америчке блокаде, којом Рузвелт хоће да натера његове урођенике, који себе сматрају Французима, да скину француску заставу и да пусте у своју земљу америчке војнике.

Кад таква мала племена, која расно не припадају елитним народима, могу да буду толико јака против блокаде, против непријатељског зверства, онда народи Европе могу да издрже много више.

На непријатељски терор из ваздуха, народи Европе одговарају повећањем своје мржње према злочиначким нападачима. После масовног уморства Белгијанаца у Анверсу, Анверс је дао хиљаде добровољаца који су ступили у редове војске и пошли на фронт европске оружане снаге. После напада Британоамериканаца на Париз, влада у Вишиу осетила је такво расположење у народу да је могла овластити Лавала да иде да преговара о новом ставу Француске према рату, према Осовини и према непријатељима Европе.

На многобројне нападе Британоамериканаца на италијанско становништво, Италија одговара мобилизацијом свих својих снага и све већом дисциплином пасивне и активне одбране, као и све већом енергијом италијанске привреде и индустрије наоружања. На многобројне нападе британоамеричких аеро-терориста на немачке градове, немачки народ одговара све већом одлучношћу и све већом мржњом према подлим убицама који не умеју да се боре на фронту, а који су „јунаци" у нападима на жене и децу.

Ове жене и ова деца испољавају ванредну мушкост, јер знају да не пате узалуд. Знају да ће својим држањем допринети победи Европе над ваневропским снагама и победи цивилизације над онима који су решили да жртвују цивилизацију ради триумфа дивљег комунизма или ради триумфа капиталистичких интереса јеврејске плутократије.

Европа је континент духа. За духовне вредности европски народи су ратовали кроз векове, и у тим ратовима су духовни идеали побеђивали свакојаке интересе. И сада ће идеал културе победити капиталистичке интересе и комунистички садизам. Снага је на страни идеала, а не на страни интереса. Зато је победа на страни Тројног пакта.

ПОЉОПРИВРЕДНИ РАДОВИ У МАЈУ

На дому

Обезбеди радну снагу и припреми материјал за косидбу сена, копање и прскање винограда и друге радове. Прелистај књиге и пољопривредне часописе, слушај радио-емисије за српско село, да би знао како и кад треба те радове обавити. По потреби обраћај се реонском економу или среском пољопривредном референту, или пак неком другом школованом пољопривреднику који ти је најближи.

Код стоке и живине

Стоку коју још ниси превео на зелену храну постепено преводи, тако да то обавиш за 10 до 15 дана. Ако се стока тера на пашу онда овај прелаз изврши опет постепено, да стока првих дана остане на паши сат два, а следећих дана све дуже, док се потпуно не навикне на пашу. Овце изгони на пашњак кад спадне роса. Чим отопли време овце остриж, вуну добро осуши, а потом свако руно измери, сави за себе и остави до продаје на неком сувом месту где има промаје. Тежину руна запиши да би знао колико која овца даје вуне. За приплод остављај она грла која дају више и имају мекшу вуну. Младу живину и сву осталу стоку уредно храни и пој.

На ливади и њиви

Прегледај да ли је кукуруз никао и потсеј празна места. Покоси озиму грахорицу и на то место посеј кукуруз за силажу. Праши и разређуј кукуруз, репу, кромпир и друге окопавине у колико је време за то. Ливаде покоси чим већи део трава буде у пуном цвету. Пази да покошену траву што брже осушиш и скупиш, јер ће тако добити боље сено. Коси луцерку и детелину, суши и скупљај Ако услед лошег времена не можеш да их осушиш на земљи суши их на дрвеним сушилкама.

У повртњаку

Посејано и посађено поврће праши, плеви и заливај. Расађуј на стално место паприку и парадајз. Земљу за парадајз добро ђубри згорелим ђубретом или компостом, а посађене стручке затим заливај. Парадајз, краставце, диње и лубенице шкопи да би што раније добио плодове. Црни лук, краставце, бостан и парадајз ради заштите од пламењаче прскај са 2% раствором Бордовске чорбе. Паприку, краставце и бостан ради заштите од лисних ваши прскај са 3% раствором никотина. Јагоде опрашти и поред њих стави чисту сламу или плеву, да се плод не укаља.

У воћњаку и расаднику

Праши воћке да би земљу око њих одржао у растреситом стању. Сасецај изданке из стабла. На калемовима изврши попуштање рафије, а поред јачих ластара поби притке и вежи да их ветар не поломи. Воћно растило редовно праши и почни калемљење очењем. Шљиве прскај Бордовском чорбом ради заштите од пламењаче. Код јабука и крушака по заметању плодова изврши прскање са 1% Бордовском чорбом уз додатак неког арсеновог препарата ради сузбијања чађаве красавости и црвљивости.

У винограду и подруму

Закидај непотребне ластаре. Везуј и редовно прскај виноград. Живу ограду око винограда сасецај. Праши и прскај прпорке. Почни са зеленим калемљењем. У матичњаку закидај сувишне младаре и везуј их уз жицу. Врши дезинфекцију подрума. Довршавај претакање вина и доливање буради. Вина прегледај и подрум проветравај.

На пчеларнику

Врши редован и што чешћи преглед кошница. Додај вештачко саће. Старе кошнице замењуј новим. Врши вештачко ројење. Пази да пчеле не граде мед једне од других. Вади мед.

Бостан и краставци за летње дане

Бостан се лети због своје сочности и укусности врло много тражи и троши. Због тога ће се сваки разборити пољопривредник благовремено потрудити да на свом имању произведе за лето што више бостана: мирисљавих диња и слатких лубеница.

Диња

Диња, са својим многобројним облицима и сортама, пореклом је из Мале Азије, где се гајила од памтивека. На нашем земљишту налази добре услове за развитак ,а требало би да се гаји у већим количинама, јер она претставља не само укусну природну посластицу, већ се од ње може правити пекмез и пећи ракија, док се млади и незрели плод ови могу остављати у туршију као и краставци.

Предострожни пољопривредник обрађује земљиште за бостан још у јесен, остави неподрљано преко зиме, добро га пођубри стајским гнојем, а у пролеће га преоре, па добро подрља.

Диња воли топао положај и тежу земљу црницу, а пескуша јој не прија.

Семе не сме бити свеже, прошлогодишње, већ да се устојало бар три до четири године, јер тада даје много бољи принос и много укуснији плод. Добро је потопити га претходно у раствор 2% креолина или плавог камена.

Бостан се сеје на оџаке, на растојању око 2 метра. За сваки оџак ископа се рупа око пола метра дубока, која се затим опет испуни земљом помешаном прегорелим ђубретом или компостом. Затим се површина заравни, а у средину засеје под мотику 4 до 5 семенки.

Са сејањем не треба журити, јер бостан не подноси хладноћу и сваки позни мраз несумњиво би га уништио. Најпогоднije време сетве је у другој половини априла и почетком маја.

На 10 до 15 дана по ницању усева треба га опрашити, очистити од траве и разредити тако да у сваком оџаку остану највише 2 до 3 најбоље биљке. Затим га треба редовно и према потреби окопавати и плевити.

Кад избије пети лист треба почети са орезивањем, тако да остану само 2 доња окца, из којих ће избити 2 вреже у супротном правцу, а затим и њих треба орезивати, тако да на сваком остане свега 3 до 5 плодова најближих корену, јер велики број плодова утиче неповољно на њихов развитак, те остану кржљави и неукусни.

Да би се спречила зараза диња пероноспором, добро је испрскати биљке Бордовском чорбом или раствором до 1% креолина.

Заливање за време суше бостану необично прија, али саме биљке не треба квасити. Због тога је најбоље ископати између редова око пола метра широке јаркове и у њих сипати воду, која ће се кроз земљу пробити до корена. Недељу дана пред брање треба са заливањем престати.

Приликом брања ваља јако пазити да диња не буде незрела нити презрела ,јер у том случају губи свој укус и мирис.

Лубенице

Лубеница, која такође спада у ред бостана, а у род бундева, пореклом је из Африке.

Што се тиче семена, сејања и гајења вреди углавном све оно што је речено за дињу.

Лубеница тражи још више топлоте од диње, тако да не подноси ни хладна кишовита лета. Од земљишта највише јој пријају хумусна пескуша и ритови. Супротно од диње, врежа лубенице не сме да се орезује, јер замеће плод највише при врху.

Да би лубенице раније сазреле многи их увређу око петељке. Тиме се заиста убрзава сазревање, али се не сме заборавити да тако сазрела лубеница много губи на укусу.

Краставци

Врло пријатно, омиљено и освежавајуће летње поврће су краставци, који се једу најобичније као салата, или у киселом млеку, или укишељени, а нарочите врсте јесењих краставаца остављају се у туршију за зиму.

Краставац је пореклом из Индије и биљка јужног подневља. Због тога се не сме сејати рано, пре друге половине априла, а најсигурније је почетком маја, кад се земља већ сасвим загреје и не прети више опасност од позних мразева. Боље успева се у устојано 3 до 4 године.

Краставац воли лако, ровито земљиште и обилно, непосредно ђубрење. Сеје се у оџаке, на врсте и на редове. У оџак треба посејати 3 до 4 семенке, а при сејању на редове побости семенке на 10 сантиметара растојања. Семена иде око 25 грама на један ар. Оџаке треба покрити загорелим ђубретом ,а редове таквим испунити мешавином ђубрета и плодне црне земље.

Усев изникне обично за недељу дана. Тада га треба разредити на 15 до 20 сантиметара растојања, а у оџацима оставити по 2 до 3 струка.

Нега краставаца

Кад на усеву израсту 3 до 4 листића корисно је скресати га и оставити само 2 доња листа, из којих ће избити две нове вреже. И те вреже могу опет да се скрешу на 2 до 3 листа, али треба водити рачуна да такво орезивање тражи обилно заливање.

Добро је по могућству да се поред врежа побију тачке, јер ће тако усев дати обилнији принос и лепше плодове, који никада не горче. Ако су биљке посејане у оџацима онда тачке треба побости укосо, тако да се три врха споје у облику пирамиде, а у врстама спојити врхове тачака између два реда, тако да образују тунел или кров.

Врло повољно дејство на развитак краставаца постиже се размуђеним живинским ђубретом, којим се ђубри у току узраста.

Краставцу прија заливање, али не непосредно на биљку, већ наводњавањем земље у близини. При сејању на редове добро је да се између редова ископају ваде и да се у њих пушта вода. Заливање обављати само кад не ма сунца, односно увече.

Да би се добио што већи принос краставаца у току целога лета и да би се берба што више продужила, треба стално уклањати све делове усева који показују знаке пуног сазревања плодове, лишће, па и целе вреже, остављајући само младе и бујне делове биљке. У колико се беру млађи плодови, у толико је боље, те никад не треба оставити да потпуно сазру.

Први краставци стижу обично за бербу већ три месеца после сејања. С обзиром на спорост узраста могу се у међувремену гајити на истом земљишту други повртарски усеви, као салате, роткве и ниска боранија.

Јесењи краставци за туршију сеју се у јуну месецу.

Преглед и селекција стоке

Министар пољопривреде и исхране донео је решење, да срески пољопривредни референти у сарадњи са реонским економима прегледају и попишу сва мушка и женска приплодна грла старија од једне године, која одговарају појединим расама и сојевима предвиђеним за гајење Планом о планској пољопривредној производњи. При томе ће се нарочита пажња обратити на домаће расе и сојеве, који су од особитог значаја за наше сточарство ,као што је колубарско говече, брдски коњ, сврљишка и сјеничка овца, моравско и шумадијско свињче, као и на оне увезене расе које се у Србији дуже времена са успехом гаје, као сименталско говече, енглески полукрвни, липицански и арапски коњ, мангалица, беркшир, јоркшир и цигаја овца.

Скреће се пажња сопственицима приплодних грла да одређеним комисијама пријаве и предведу сва грла подесна за приплод, јер је то у њиховом сопственом интересу.

НОВО ВОЋСТВО ГЛАВНОГ САВЕЗА СРПСКИХ ЗЕМЉОРАДНИЧКИХ ЗАДРУГА

Услед смрти извесних чланова, извршене су промене у воћству Главног савеза српских земљорадничких задруга. За нове чланове управног одбора постављени су Драгомир Богдановић, земљорадник из среза Раваничког, Милан Дунић, начелник банске управе у пензији, др. Драгутин Јанковић, министар у пензији и Ђорђе Јевтић, земљорадник из среза Качерског. У управном одбору налазе се Александар Дачић, учитељ у пензији, Војислав Ђорђевић, министар у пензији, др. Шпиро Солдо, професор из Београда, Михајло Стојић, земљорадник из Соко Бање, др. Карло Шнајдер и други.

Пошто је извршено конституисање, за претседника Главног савеза изабран је Радивој Николић, земљорадник из Драженца, а за потпретседника Сава Ђурић, земљорадник из Лесковца.

Подизање живинарства у Србији

Живинарство, и ако је сигурна сточарска грана, има велики значај за исхрану нашег становништва, а нарочито у садашњим ратним приликама. Издржавање живине не захтева веће издатке, јер се она знатним делом храни природном храном коју сама проналази.

Да би се унапредило живинарство, Министарство пољопривреде и исхране основало је Живинарску станицу у Великој Моштаници. Ова једина установа у Србији има да ради систематски на поправци нашег заосталог живинарства. Услед отежане набавке страних раса живине, Станица за сада углавном испитује домаће расе. Управа се стара да испита домаћу расу и да је путем селекције и другим методама оплемени и поправи. У колико прилике и сретства буду дозволили Станица ће радити и другим мерама на подизању и унапређењу народног живинарства у Србији.

ЈАЈА ЗА НАСАД

Јаја за насад ваља употребити једино свежа и по могућству исте старости, од јаке и здраве живине. Не препоручује се употреба јаја старијих од 14 дана. При полагању јаја мора се пазити да се не потресају. Јаја треба да буду једноличина, а сувише велика или сувише мала треба отстранити. Мора се пазити да спољашња тврда љуска буде јако глатка, без пукотина и чиста. Чишћење љуске треба обавити врло опрезно.

Шестог дана лежања можемо се потпуно уверити о плодности јаја ако направимо левак од лепенке дугачак око 15 сантиметара са отвором једнаким ширини обичног јајета. Јаје се постави у ваљак који се једним крајем прислони уз светиљку, а с друге стране се посматра. Јаја која су остала неоплођена су провидна, док оплођена јаја имају у средини једну црну тачку.

МОЈ НАЈМИЛИЈИ–ПУТОПИСАЦ

Љубомир П. Ненадовић

Путописи спадају међу најзанимљивије и најлепше гране књижевности. Они немају ону поезију као што имају песме; оне уметничке вредности које имају романи и приповетке; али, поред свега тог, они могу бити од велике користи читаоцу. Могу му пружити двоструку корист: уживање у стилу и опису, а поред тога проширава знање читаоцу, шири му хоризонт његова ума и погледа, и открива му оно што не би можда никад видео. Са једним добрим путописом у руци, ми можемо, седећи крај топле пећи, проћи многе градове и земље, упознати друге народе, њихов начин живота, њихову културу и њихове обичаје. А може ли бити веће користи од тога, нарочито за оне који немају материјалних средстава да би могли сами путовати. Живети на овој земљи, а не видети и не познати њене лепоте, заиста је по мало трагично. Има много људи који су живели и умрли не излазећи никуд из своје ближе околине. Обично је узрок томе сиротиња и оскудица. Али све се то, као што смо рекли, може надокнадити са једном добром књигом; све то можемо пропутовати а да не изађемо из куће. Са књигом у руци проћићемо свуда где нас писац буде водио, живићемо у оном добу у којем је он живео; дивићемо се ономе чему се он дивио; гледати оно што је он видео, и осећати оно што је он осећао. Ако је још путописац добар стилист, ако уме верно и пластично да претстави и прикаже оно што је видео, и ако има нарочити дар за опажање, онда ће слика у нашим очима бити потпуна.

У нашој књижевности имамо много књижевника који су писали путописе. Први који је почео да пише путописе био је Доситеј Обрадовић, али праве путописе је написао тек Љубомир Ненадовић. После њега се ређа низ писаца који су писали путописе а од њих су најзначајнији: Јован Дучић, Исидора Секулић, Марко Цар, Јелена Димитријевић, Григорије Божовић, Живко Милићевић.

У овом чланку ми ћемо се осврнути само на путопис Љубомира Ненадовића, нашег првог модерног путописца и у неколико речи изнети оно што је битно у његовим путописима.

Љубомир Ненадовић је син Проте Матеје Ненадовића, познатог јунака из Карађорђевог доба, а у исто време и познатог књижевника, чије је дело уређено и издао син му Љубомир, под именом: *Мемоари Проте Матеје Ненадовића.*

Љубомир П. Ненадовић је рођен путник. Он осећа велику страст и задовољство од путовања. Његов немирни и бујни дух није се могао ограничити само на Србију, није могао у њој наћи довољно простора, већ се винуо далеко по Европи, по туђим и још непознатим му земљама. Још као ђак, отпутовао је у иностранство, да би продужио и усавршио започете науке, али изгледа да су му путовање и туризам били прво, а школа друго. Путујући по страним земљама, он није заборавио на свој народ, који је у културном погледу прилично заостао од великих европских народа, и пролазећи кроз ове земље, он их је описивао, да би својим земљацима могао донекле приказати живот у великим и културним европским државама. На тај начин су постали његови путописи из Швајцарске, Немачке, Италије и о Црној Гори.

Ненадовић је прво написао *Писма из Швајцарске* и *Писма из Немачке*, где је као студент проводио дане безбрижно и весело. На веома леп и занимљив начин, са пуно младалачке снаге, бујности и полета, описује он весели живот ђака, студената. Чи тајући ово ми се и нехотице сећамо песме „Бачки растанак", где је Бранко, на још бурнији и полетнији начин, дао одушке својој младалачкој бујности. Исто тако са великим одушевљењем, описао је Ненадовић познати немачки универзитетски град Хајделберг, где је као студент провео извесно време. У *Писмима из Швајцарске* описује дивна и широм целог света позната места, Швајцарске Алпе и величанствене глечере на њима. Али, у овим писмима из Немачке и Швајцарске, поред лепих особина које он као књижевник и као путописац има, могу се наћи и извесне грешке и мане. Његов стил је још недотеран и несавршен. Разуме се, да се од њега не може захтевати да има стил једнога Дучића, који је пун музике, израза, епитета, прелива и нијанса. Али, Ненадовићев стил је тада био још прилично нејасан, и он ће се развити тек у *Писмима из Италије*. Друга једна Ненадовићева мана је у томе, што је све схватао по мало неозбиљно. Све је окретао на шалу и смех, па макар то биле и озбиљне ствари. Сви његови путописи су прожети пријатном ведрином и хумором. Нарочито се у том погледу истичу путописи из Немачке и Швајцарске, где све врви од хумора, парадокса и контраста. Млади Ненадовић је, по својој природи, био веома весео, бујан, може се рећи и несташан. У његовим путописима можемо наћи нежности и саучешћа ,али туге нигде. Изузетак чине неколико одељака у *Писмима из Италије*. Иначе, у свим осталим путописима су шала, хумор и досетке на првом месту. Мора се признати има врло лепих шала и досетака, којима се читалац мора од срца насмејати, и које ће га расположити да ведар и весео путује са Ненадовићем. Он и његови другови су толико весели да неки пут прећу мало и преко границе.

Писма из Италије и *О Црној Гори* претстављају нам Ненадовића као правог књижевника — путописца. У њима је све лепше, срећеније, са више воље, зна ња и вештине описано. Стил му је лепш, јасан и дотеран. Опажа се већа тачност у опажању и пси холошкој анализи лица. Нема више оне младићске распојасаности, вулгарности и духовитости на силу. И ови путописи обилују хумористичким и духовитим местима, али је та шала озбиљнија, лепша и отменија. Има лепих и изванредних описа појединих места. Нарочито је леп и успео опис Неапуља и Неапуљског залива. Затим, опис Рима, Везува и других места. Све је то на леп и живописан начин претстављено, са пуно смисла и уметничког познавања. Узмимо, као пример, почетак *Писма из Италије*: „Небо без облака, море без таласа, обале без лазарона, лађе без једрила". И у овом делу има извесних недостатака, разуме се много мање него у претходним делима. Тако, читајући нека писма из Рима, добијамо утисак да у рукама имамо неки историски уџбеник, јер ту он веома опширно прича историју Рима. То је данас банално и за једног гимназијалца, али је у Ненадовићево доба било новост и за многе одрасле. Према томе, кад узмемо у обзир време у којем је Ненадовић живео, путовао и писао, онда му се тај недостатак мора опростити. *Писма из Италије* имају и велику књижевно-историску вредност. Путујући по Италији, Ненадовић се састане у Напуљу са Његошем, који је овде тражио лека својој неизлечивој болести. Састанке са Његошем, и своје разговоре са њим, Ненадовић је најлепше описао, тако да *Писма из Италије* претстављају и по књижевној и по историској вредности његово најбоље дело. Његош је са великом радошћу примио Ненадовића. „Сам вас је Бог послао", каже му он, прилком првог сусрета. Нажалост, Не надовић није могао да схвати сву величину Његошеве душе. Његошева дела, а међу њима и „Горски вијенац", Ненадовић је само површно познавао. Он је, додуше, осетио да је Његош нешто више од осталих људи. Све разговоре, које је водио са њим, он је изнео у *Писмима из Италије*. Тиме је овековечио своје дело и себе. „Везама које се не кидају, он се је везао за једног бе смртника". Ненадовић каже да је Његош готово увек био тужан и невесео. За све време, док је био са њим, ретко кад га је видео насмејана. Није он био тужан због блиске смрти, већ зато што се бојао да ће његовом смрћу и Црна Гора поново пасти под турско ропство.

Немирни дух Ненадовићев није могао ни овде да мирује. Није остао са Његошем, већ га оставља и одлази даље. Да је Ненадовић остао код Његоша до његове смрти, учинио би неизмерну услугу и Његошу, и себи, и целој српској књижевности. Али, Ненадовић као Ненадовић: „што дикла навикла", није могао да остане већ је отпутовао. Последњи његов путопис је дело „О Црногорцима", за који се може рећи да ни мало не заостаје од путописа из Италије. У овом делу он износи карактеристику Црногораца и њихове борбе са Турци ма. Црногорце претставља као частан и поштен народ, пун вите штва, херојства и врлина.

То су главне особине Ненадовића као књижевника и путописца. Његова дела, и поред извесних недостатака, заузимају видно место у нашој књижевности, а Љуба Ненадовић ће остати код сваког читаоца у лепој успомени и сећању — насмејан и ведар, занимљив и духовит као што је увек био.

Живојин Гајић,
уч. V разр. гимн.

Рипањ

—※—

ПРАЗНИЧКО ЈУТРО

Давно је то било...
Као кроз сан памтим.

Румен осмех сунца
поздравио јутро
и на свежој трави
заблистала роса.
Освануо празник.

Мој отац у белом
и свечаном рубљу
некуда се спрема,
а мајка децу облачи и купа.
Нико не зна куда?

Децо, сада у цркву идемо!
— отац рече тихо;
а ми, деца, весели и чили,
поскакасмо радо,
озарена лица.

Пролазили поља,
ливаде и шуме
у тихоме ходу;
свуда свечан мир
само звона звоне...

Кроз прозирну маглу
заблистао торањ
светог манастира,
заокружен гором свечанога мира.
Свежи лахор дах измирне
носи...

Село, поља, шуме,
и ми, деца, пливамо у срећи...
Мир, побожност влада,
и крећу се стада,
а са торња звони...

Док свештеник пева
са светог амвона,
разлежу се звуци
од јутарњих звона...
Звони, звони, звони...
дан... дан... дан...

Чедомир М. Ивановић,
ученик V разр. учит. школе
Шабац

Од детињства до младости

Једино што човеку остаје од прошлости то је успомена, или тек сећање на њу. Прошлост и сећање..... Звучи нам као да је било давно и давно. А опет све што се десило и пре једне минуте, већ је прошлост, за коју нас опет веже само сећање. Интересантно је чути како стари људи говоре: »Сећам се, било је то давно!«... Онда кад се то догађало ми нисмо ни постојали. Док сам био мали, завидео сам им на томе, јер сам мислио да је сећање дато само одраслом, старом свету. А данас увиђам да могу и ја рећи »сећам се«... Многи дани мог безбрижног детињства, полазак у школу, разни догађаји, радости, жалости и бриге, све ми пролази кроз свест као филм. А шта је то оно сећање на нешто што се догодило, прошло и никад се више не може повратити? Моја прошлост саткана је из хиљаде минута мога живота. И кад помислим да сам сваког минута старији, зрелији, колика је разлика између мене сада и некада. Питање је да ли се сећам себе од лане? Да, сећам се. Па то није било тако давно. Само од тога доба одваја једна година. Шта значи једна година у животу човека? Много и ништа. Како се узме. Кажем: није било давно, а опет има момената из тог доба мога живота за које ми се чини да сам их сањао или негде читао, а да су се најмање мени могле догодити. И кад се сетим себе од лане и сада и кад између те две епохе живота повучем паралелу, видим огромну разлику. Толико огромну да бих поверовао скоро да су то две различите ствари, а не једна. Па у чему је разлика? Телесно сам остао исти, можда сам сада развијенији.

Разлика је у мом духовном животу, а дух је језгро живота на земљи и у сазнању. Сећам се да сам лане био још скоро дете, које је са очима пуним поверења гледало у свет. Још лане сам веровао да је људска поквареност апстрактни појам, јер је нисам својим детињим очима видео. Како људи могу бити зли, кад ја осећам толику љубав према њима и кад у мом срцу владају блага осећања. А данас, кад се сетим тога, могао бих себи горко да се насмејем. Осетио сам шта значи људска пакост, завист, злоба. Видео сам да није лако пролазити кроз живот, борити се, а ипак остати частан до краја. Али, ипак, дошао сам и до још једног драгоценог открића. Увидео сам, уколико је борба већа, утолико је и сам живот слађи, да човек сам себе највише цени кад ствара и кад је користан члан друштвене заједнице. Лане то нисам знао. Данас сам већ свестан да је мој карактер скициран тако да ме привлаче интересантне ствари, пуне живота и контраста, које служе само за добро отаџбине, коју љубим изнад свега, и људске заједнице. Сећам се да сам лане све видео мирисне руже око себе, а данас видим да и најнежнија ружа има трн, који убоде када се најмање надамо. Било је још много ствари, које нисам знао, ни разумео, а које данас већ потпуно схватам. Осећам да се велики преокрет извршио на мени. На хоризонту мога интелекта родило се сунце знања, које ме је нагло дигло из царства детињег идеализма, у реални живот одраслог човека. Мислим да сам истрајним радом много допринео томе. Учио сам, читао много, показивао интересовања за уметност, науку и обраћао сам велику пажњу и на физичку културу тела, на спорт. Тако је доба између лане и сада велика прекретница у моме животу. Лане су ме сви третирали као дете; сада ми кажу: »младићу«. И оно што је било лане, спада у прошлост. Била она лепа или ружна, увек нам о њој говоре успомене и сећања. Усталом, то нам је још и једино остало од ње. Током времена, непријатне ствари покрива вео заборава, а сећање на све оно лепо освежава нас. Нарочито сам приметио да се старост радо сећа младости, као и ја мога детињства. И увек нам прошлост и сећање на њу изгледа лепа; а садашњост? Зависи од нас самих како смо уредили живот. Јер стварн имају онакав изглед какав нам дадне наша душа«.

Јован Башић,
уч. VI разр. гимн.

Београд.

Поруке сарадницима омладинцима

Једном свршеном матуранту — Ваљево

Примили смо Ваше песме, за једнога омладинца врло успеле, са пропратним писмом које садржи разборите и актуелне мисли, које овде предајемо јавности: „Стојећи на гледишту да Ваш лист данас замењује један књижевни часопис, усудио сам се да Вам понудим своје три песме да их, ако заслужују, штампате у одговарајућој рубрици. Данас је прекопотребно да се идеја Нове Србије оваплоти и у духовном стварању данашњих генерација. Јер тако ће се једино остварити духовни препород целе нације. Ако једна епоха буде изграђивана само политички, а не буде имала следбенике у области духовног живота, онда се она неће ни изградити. Ми данас немамо много људи који у тој области дају знатан допринос, али многи знаци на то указују да већ данас постоји леп број талентованих националних омладинаца који само зато не могу да се развију и дођу до изражаја, јер им се зато не указује прилика. Биће велика заслуга Вашега листа ако помогне и подржи такве омладинце у њиховим искреним настојањима. И мање успеле ствари са националном српском тенденцијом требало би пре штампати од успелих — ненародног карактера!"

Објављујући ово Ваше значајно писмо, драги млади песниче, желимо да додамо само неколико речи, уместо одговора. „Српски народ", као орган српског родољубља, отворио је нарочиту омладинску рубрику баш зато, и искључиво зато, да омогући нашој свесној и родољубивој омладини да дође до изражаја и развије своје духовне способности. Пође ли му то за руком — као што сви знаци говоре — „Српски народ" је извршио један од својих најпречих постављених задатака и испунио једну крупну национално-културну мисију.

Наставницима српског језика и књижевности у нашим средњим и стручним школама

Министарство просвете је одобрило да ученици средњих и стручних школа на територији Србије и Баната могу сарађивати на омладинској рубрици „Српског народа". Стога се позивају сви наставници наших средњих и стручних школа да препоруче својим ученицима, првенствено онима из виших разреда, да нам шаљу своје радове у стиху и прози.

Пошто у омладинској рубрици доносимо и школске и домаће задатке, реферате и семинарске радове ученика виших разреда било би најзгодније да нам сами наставници одаберу и пошаљу најбоље израђене задатке и реферате. На овај начин изазваће се једна племенита утакмица међу нашом школском омладином и потстаћи ће се стваралачке амбиције наших младих на јаче духовне напоре.

На крају школске године, уредништво ће наградити одабраним књигама из наше и стране књижевности најбоље израђене задатке и реферате, објављене у омладинској рубрици.

Уредништво

БЕОГРАДСКА
ОПШТИНСКА ШТЕДИОНИЦА

БРАНКОВА 2

Прима улоїе на штедњу
Отвара текуће рачуне
Врши све банкарске послове

ЗА СВЕ УЛОГЕ КОД ШТЕДИОНИЦЕ
ГАРАНТУЈЕ ОПШТИНА ГРАДА БЕОГРАДА

269 1—1

9 мај 1805: смрт Фридриха Шилера

Дело Шилерово је изванредно велико и претставља несумњиво једну од великих творевина немачког духа. Ту непролазну вредност чине, пре свега, сама његова песничка дела, његово дубоко захитање у вечно актуелне проблеме човека и света — као што је случај, рецимо, с Фаустом или Шекспировим драмама, Илијадом, или, за наше балканске прилике, Његошевим Горски вијенцом — али можда још у већој мери његов став као песника и филозофа, његова песничка и филозофска мисија, која претставља један крупан бедућут у развитку немачког духа. Увек ће људи у Шилеровим песничким творевинама црпсти снаге за изграђивање идеала у човеку. Јер Шилер је, и поред и упркос све своје сиромаштине и упркос свег свог животног песимизма, можда баш и зато, један од највећих претставника немачког идеализма. Отуда ће Шилер остати вечито песник младежи, песник младости, песник идеала да се у човека удахне лепота и лепотом оплемени душа у њему и његов став према људима.

Шилер је у основи и битно песник моралиста. Ретко је код њега говорило само осећање и изливало се чисто усијање песничког осећања, него је сва своја трепереља срца претакао кроз умовање и умовањем песниковао. То никако не значи, — а по томе се и види колики је песнички домет Шилеров, — да је он био дидактичар и тзв. просветитељ у књижевности. Он је порицао и бескомпромисно одбацивао плитку моралистичку и дидактичку књижевност, и исто тако био строг судија и према својим почетничким и у погледу мере разбарушеним делима (**Разбојници, Сплетки и Фиескова завера**), која је писао док још није био нашао своју филозофију песничког стварања, док још није нашао свој класични стил и свој мирни објективни став песничког стварања. Јер Шилер је, зна се, своје ђаковање и своју младост провео у једној војничкој школи такве стеге и дисциплине, да му је, већ као војничком лекару, забрањено било писање драма, те је после морао бежати из државе виртембершког херцога прерушен и под туђим именом. Без средстава, пуки сиромах, без много среће у животу, — јер срећа, као што касније каже на једном месту, „иде заљубљено за рђавим човеком", а не за добрим, — за Шилера је живот био највећим делом потуцање и непрекидна борба. Али као да је баш та тврда борба за живот, каткад и за насушни хлеб, потенцирала у томе неустрашивоме човеку дужности његов идеализам и формирала дела која значе у постављању човека један висок хумани ступањ људског духа.

Задубљен у Кантову филозофију, кад је бар колико толико решио питање насушнога хлеба и постао професор историје на универзитету у Јени, он у себи изграђује своју филозофију песниковања и гледања на свет, и после подуже паузе, десетак последњих година живота, баца се тако страсно на стварање, нижући драму за драмом и песму за песмом, да му је 1805 смрт, тако рећи, отргла перо из руке у четрдесет петој години живота.

Сва та његова тако нагла и истодобно и тако узорна песничка продукција значи у неку руку илустрацију његових погледа. У том богатом песничком духу био је сазрео не само изванредно снажан песнички таленат него и филозоф и човек, а осећање краткоће живота као да даје његовој песничкој имагинацији неки страствен нагон и импулс стварања. Са изванредним жаром и речитошћу, громогласно као пророчка откровења, казује он своје песничко надахнуће и осећање већ пречишћено и искристалисано у дубоком мисаоном и филозофски јасно изграђеном његовом унутрашњем животу. Својим снажним темпераментом и дубоким захитањем у живот, који схвата као вечито савлађивање и сукоб, метафизиком своје теорије о лепоти и његовој улози у изграђивању човека и његове слободе, диже се Шилер у висине праве класичне уметности. Изнад свога личнога песимизма ствара Шилер у својим делима, нарочито у песмама, читав један идеалан свет који црпе своју веру и своја задовољства у своме раду и својим идеалима, без обзира што овде на земљи нема много среће. Шилер ствара чисту ведру уметност, без предубеђења и тенденције, и стилизује је путем умне контемплације и тежње за оним што је узвишено и велико. Етика код Шилера има за основу лепоту и естетски доживљај, лепотују нутрашње слободе у којој се само по себи реализује оно што је етички оправдано и морално мотивисано. Таква уметност треба да оплемени човека, она постаје нека врста религије, а песник мисионар и свештеник. Моћ те „религије-лепоте", да је тако назовемо, по Шилеру, толика је да је она у стању утицати и на поправку политичког морала у друштву. Шилер и у својим драмама и песмама заступа јуначки став човека према свему што га снађе у животу. Он је дакле поборник херојског става човека, што сасвим природно излази и из поставака његове естетике. Само и ту је Шилер превалио читав пут у своме развоју, од **Разбојника** (његове прве драме, 1781) где се јунак драме, поводом личног случаја, хвата оружја да насиљем и одмаздом поправи свет и доведе га к „познанију права" и истине о сврси човека, преко **Сплетке и Фиескове завере**, где устаје противу тираније и злоупотреба од стране оних који стоје на челу државе, до **Дон Карлоса**, прве Шилерове класичне драме, где се већ јунак бори за слободу мисли и ставља у службу највишег моралног и друштвеног принципа живота: у службу за боље човечанство, целину и њено добро, — па даље преко **Валенштајна, Марије Стјуарт, Девице Орлеанске и Месинске невесте** до **Вилхелма Тела**, последње драме Шилерове, где је херојство већ нужна одбрана живота и служи најосновнијим принципима живота и његове слободе.

Фридрих Шилер
(Архив СН)

Овај већ продуховљени и висином Шилерове етике оплемењени херојски став јунака његових последњих драма одудара нарочито кад се има на уму да стварање њихово пада у доба кад се Европа тресла под ударцима Наполеонове војске.

Шилер је актуелан и данас, можда актуелнији него икада раније, нарочито по својем основном ставу песника као мисионара и васпитача у служби велике народне заједнице, као протагонисте акције и рада у животу и херојског става човека према животу и етичким и моралним законима његовим. Шилеров борбени идеализам налазио је увек одјека код његових земљака и кад су током 19. века владали у немачком песништву сасвим супротни погледи него што су Шилерови идеали и у погледу стила и идеја.

Шилеру је, кроз све те мене књижевног укуса, науке и филозофског гледања на свет и људе, остала верна његова немачка публика, публика полетне и увек идеалистички расположене младежи, и не само у Немачкој него и другде у свету. „Шилер је видео свој животни позив у томе да својом силном вером у идеале пренесе и свога читаоца", каже један добар познавалац Шилерова песничког дела. „Указивао је прстом на то да у овој бескрајној мизерији живота ипак постоје многи људи који делују из чистог идеализма, противно од сваког практичног интереса и рачуна, и да према томе песникови идеали нису фразе, него живе силе, које, мало по мало, преображавају свет".

Тако схваћен Шилер као песник, нарочито је песник младежи, и то пре свега и највише својим песмама, нарочито баладама, које су, по речима једног немачког критичара и доброг познаваоца Шилерове лирике, „царски накит његове лирике, најпопуларнија лирика на немачком језику".

Р. М.

Шилерови последњи дани и часови

Јединствен супруг и отац, а при том често у новчаним тешкоћама, велики Шилер никад није довољно водио рачуна о свом здрављу. На саму нову годину 1791 оболео је од врло тешког запаљења плућа. Настале су компликације и велики песник се још тада у неколико махова борио са смрћу. Опоравио се, али се никад више није потпуно излечио. Лекари и пријатељи чешће су му саветовали да на дуже времена оде на море или у планину. Он није хтео ни да чује за то, јер није хтео да се одвоји од своје жене Лоте која је до последњег часа остала што је и била, ни од „својих малих луда", како је звао своју децицу: Карла, Ериста и Каролине. А да их све поведе на дужи пут, није био довољно богат.

Године 1802, треће године по пресељењу из Јене у Вајмар, материјалне прилике Шилерове биле су се нешто побољшале. Испунила му се једна велика жеља: купио је двоспратну малу кућу која и данас постоји.

Била је то велика радост кад се породица 29 априла 1802 уселила у своју властиту кућу.

Те исте, 1802 године, римско-немачки цар Фрања II на молбу вајмарског војводе Карла Августа, био је даровао Шилеру наследно племство. Шилеру лично, чију је душу и ум сам Бог био оплеменио, било је то доста равнодушно. Али се ипак радовао тој почасти зарад деце, а нарочито због супруге Лоте која је била родом из племићске породице, а која се без речи била одрекла дворских и других повластица које су у оно време племићи још имали, удајући се из љубави за Шилера, грађанина. Шилер се само на службеним актима потписивао *Фридрих фон Шилер*. Своје књижевне радове и надаље је потписивао *Фридрих Шилер*.

А у дивној, складној атмосфери сопственог дома завршио је Шилер, поред многих мањих радова, још два своја ремек-дела: *Месинску невесту* (1803) и *Вилхелма Тела* (1804).

Уочи Нове године 1805, Гете, не знајући да ли ће због многих дворских и других обавеза стићи лично да честита пријатељу и сараднику Шилеру, написа му неколико топлих речи. Доцније је причао да је то писмо три пут цепао и изнова писао, јер су му се редовно нехотице поткрадале речи „последњи пут". Чисто се питао да ли то није нека слутња да ће у току 1805 године један од њих двојице умрети.

У симпатичној двоспратној кућици наравно нису ни слутили какве мисли муче славног пријатеља и заштитника. Али кад Шилерова жена Лота и свастика Каролина стадоше, у новогодишњем расположењу, да кроје неке замашне планове, Шилер им мирно рече: „Правите ви своје планове најдаље за време од две године. Знате врло добро како стоји ствар са мном".

Њих две у тим речима нису нашле никакав нарочити повод узнемиравању. Фридрих Шилер је био од оних људи који су сматрали да унутиму интелигентан човек не сме да се боји смрти. Врло је често говорио о смрти.

У фебруару је у два маха имао јаке грознице. Придигавши се, написао је Гетеу који му тих дана није долазио, јер је и сам био нешто оболео:

„Ова два напада као да су ме из корена потресла... Све се осећам као да сам устао од дуге и тешке болести. Некако сам чудно малаксао".

Уколико се већма примицало пролеће, утолико је Шилер чешће побољевао. Лота стаде да бди ноћу поред његове постеље, а Шилер то није трпео. Око тога је између њих долазило скоро до свађа, јединих свађа у том срећном браку из љубави. Кадгод би Шилер осећао да му се примиче несвестица која га је често спопадала, страсо би се да уклони Лоту, како се не би уплашила. Говорио би:

— Знаш шта, душо? Осећам да ћу заспати. А никако не могу да заспим кад те гледам где одевена седиш поред мога кревета. Молим те, лези.

Сазнавши за то, Шилерови пријатељи се договорише да на смену проводе ноћ поред његовог кревета.

Још једном је изгледало као да ће Шилер оздравити. У априлу се његово стање осетно поправило. Сад су пуштали децу к њему. Огромна је то била радост и за родитеља и за децу која су се пентрала по кревету и у један глас запиткивала о свему и свачему.

Почео је по мало и да устаје. Лекар му је одобрио чак и да прихвати позив на посело код војвоткиње Луизе. Овај први излазак из куће свршио се без неповољних последица. Охрабрен тиме, Шилер се 29 априла решио да оде у позориште у коме већ месецима није био. Баш се спремао да пође, кад му наиђе Гете. Шилер га стаде молити да седи, али Гете рече да нипошто не жели да га лиши уживања на које је месецима чекао. Испратиће га, рече, неколико корака.

Два песника-великана сиђоше низ степенице, пођоше улицом. Најзад застадоше неколико минута у разговору. Затим се Гете опрости. Руковаше се. Последње њихово руковање...

У позоришту је Шилеру изненада позлило. Млади Фос који се нађе поред њега, одведе га кући. Тамо се срушио на диван. Очи су му биле некако упале. Глас му се био промењио. Цела се кућа била узбунила, трудећи се при том да то Шилер не примети. У један мах, болесник замоли за лимун. Донеше му; он испружи руку да узме лимун, али је одједном млитаво спусти.

Донеше му малу Емилију, његово мезимче. Неколико тренутака некако је тужно гледао у дете, затим даде знак руком да га однесу.

Наредних дана, др. Штарке је долазио и одлазио, али је на питања укућана и пријатеља био нешто много закопчан.

Пало је уочи и то да је Шилер који целог века није био нарочито побожан, те ноћи у неколико махова дозивао Бога. Пред зору је рекао:

— Свемогући, дај ми лаку смрт. Не дај да без краја и конца трунем и венем, да не мучим себе и друге.

Освануо је 9 мај 1805. Око пола девет у јутру, Шилер изгуби свест. Стаде да бунца, понајвише на латинском. Рекоше му да ће да га окупају. Он се намршти, али се није противио. Већ упола не знајући за себе, још је то био онај доброћудни Шилер који није хтео да противљењем жалости своје миле и драге. По савету лекара, дадоше му чашу шампањца, да га окрепе. Попио је без воље, изразом послушног детета. Била је то последња чаша коју је за живота испио. Ноге су му се лениле. Др. Штарке и свастика Каролина набацаше на њих неке јастуке. Он их благодарно погледа. Настадоше све јачи грчеви у грудима. Болесник је сваког часа отварао и заклапао очи, али се видело да никог више не може да позна.

Око три сата пополне, дисање је све већма запињало. Лота клекну поред постеље и дохвати самртникову руку. Учини јој се као да још једном осећа стисак те драге руке. Преко Шилерова лица прође као неки трзај. Затим се глава опусти дубље у јастук. Израз савршеног мира лебдео је око очију и усана. Као да спава. Један од најплеменитијих умова био се преселио у вечност, у 46 години живота, на врхунцу генијалног стварања.

По чудном обичају који је у оно време владао у Вајмару, погреб Фридриха Шилера обављен је усред ноћи, од једанаест до дванаест. Мртва тишина владала је на вајмарским улицама кад се пред кућом искупи двадесетак младе господе. Били су то нарочити поштоваоци великог покојника који су тражили за себе част да на смену на рукама однесу ковчег до гробља.

По обичају који је тада владао у Вајмару, верски обред обављен је тек сутрадан по погребу, у препуној цркви. Отсвиран је дивни Моцартов реквијем.

Н. Ђорђевић

ПРЕД СТОГОДИШЊИЦУ ХЕЛДЕРЛИНОВЕ СМРТИ

Као што је познато, немачки народ ће у јуну ове год. прославити стогодишњицу смрти знаменитог (и у животу толико несрећног) песника Фридриха Хелдерлина. Тим поводом, Виртембершка земаљска библиотека предузела је акцију за прикупљање неких до сад још непознатих рукописа и писама Хелдерлинових.

Смрт Рада Драинца

Први мај 1943 донео је тежак губитак српској књижевности.

У Државној болници тога дана склопиле су се благе, ирваске очи песника Рада Драинца.

Рада Драинац, чија је последња порука била да наг, у неотесаном сандуку, буде предат матери земљи, Рада Драинца, који је својим незацељеним грудима оргиски надимао прса српске модерне лирике:

Ниједан прекор,
Видик се у пољубац шири!
Само је поред друма нешто на
брестовима старим
Опрљено грање;
После сваке мисли међу шумама
комад плавог неба провири
И у смарагд се прелије јесење
орање.

* * *

Име Рада Драинца, у необично једрим прегрштима, присно је везано за српско песничко стварање последњих двадесет година.

С јужних огранака дубодолинског Јастребца, тај, уобразиљом неомерени и неуморни походилац свих континената, свих океана, вечито на путу Блаце — Фиџи — Блаце, вечито витак и мраморан, подарио је своје раскошне румене мрље већ избледелој строфоманији такозваног лирског модернизма, подарио их са жарком понесеношћу, са искреном растрзаношћу — такорећи клинично императивно.

Космополитски олуј, прохујав и његовом свешћу, устреперио је само лишће, али не и корен његов:

Одакле сам пошао, опет ту дођох,
За мном се затворио круг!
Уз срце ми жито зри,
А уз образ шуми луг.

* * *

Књижевни рад Рада Драинца, обилан, својствен, разноврсан, довео га је, и то сигурно, баш до међе преко које се броди валима велике лирике.

Пред снажним замасима његове фикције, пред потмулим ступњевима његове чулности, пред бистрим струјама његове сете, пред брујним визијама његовог родољубља, пред мучном горчином друштвене разочараности, падали су естетички рамови, штедро уздизала узмирености једног племенитог човека-детета, у чијим је живцима, као у плашту од црнога трња, блистао сребрни кип Дионизиса из Жупе:

Добро је вино као млечни пут
Са даном нестаје,
И, ако човек није дивља
животиња,
Свакој ће се будућој порадовати
чаши.
Али, постоји једно пијанство које
непрестано лаје
И с демонима се удружује да
сваки животни циљ промаши.

* * *

Ненадна смрт Рада Драинца више је но потресла његове пријатеље, другове, поштоваоце.

Био је то уствари велики пченик, велики песмодавац.

Знан и ван граница, песник као човек, песник као књижевник, с њим је прерано престала да трепери не звучна струна, већ читав један слив степена животоносног лирског крвотока.

Раде Драинац је у песничку ергалтацију унео антејске, земљорадничке мишице:

То земља у мени дише,
И преда мном мукло стоји!
И ништа, ништа више
Не може од ње да ме одвоји!

Умро је усамљен, усамљен ће и живети на првим странама српске лирике XX века.

*

Раде Драинац (Радојко Јовановић) рођен је 1899 године у месту Блаце. Гимназију је учио у Крушевцу и Нишу. Одмах после првог светског рата одао се књижевности и новинарству.

Књижевни рад Раде Драинца одликује се такозваним великим импровизацијама, необично успелим по својим искреностима, смелостима, својственостима.

Раде Драинац објавио је ова књижевна дела:

ПЕСМЕ: *Модри Смех, Еротикон, Лирске Минијатуре, Две Авантуре* (поема), *Воз одлази, Афродитин Врт* (изван продаје), *Бандит или Песник, Банкет, Човек Пева, Улис, Дах Земље.*

РОМАНИ: *Шпански Зид.*

ПРИПОВЕТКЕ: *Срце на пазару.*

ЕСЕЈИ: *Расветљење, Освртн.* Године 1922 покренуо је часопис *Хипнос*, прогласивши програматски *„трећу хипнистичку зону"*.

Као књижевник, Раде Драинац сарађивао је у свим угледнијим часописима.

Песник се враћа земљи

Ниједан прекор,
Видик се у пољубац шири!
Само је поред друма
Опрљено грање;

После сваке мисли међу
И у смарагд се прелије јесење орање.

Прозебло вече гаром на руке ми пада,
Тмурно вече што из шума дише,
И све тамно из мене отиче као каскада,
Са сузом коју не умем да сакријем виш

О, земљо, моја земљо,
Што ме поново без прекора прим
Велика и једина,
Света и вечна,
Непобедива и непоречна!
Реци ми: „Просто ти било!"
Захвалност блуднога сина,
То је крв моја коју ништа није преобратило

ДАХ ЗЕМЉЕ

Једном,
У младости,
Ишао сам неким пејсажом чедним,
У ком су јабукове гране цвилиле к
А украј пута ражане стабљике
Звиждале као окарине.

Та ми је музика под језиком заспала сећ
Те често зането слушам шум у трави,
И пред сваким орањем,
Чим октобар небо загарави,
Дах родне земље у срцу ми се јави

ОСАМЉЕНА БРЕЗА

Милујем осамљену брезу у свом с
И ничега ми више жао није.
Родила је прна земља
И сноп је пао,
И високо,
До врха планине,
Побегао је ветар зао.
Па шта онда?
Не орем ли и ја негде по дну људских душа,
И зар моје сунчане жетве неће једном доћи до златног зрења?

Родило је и на моме срцу!
И никаква више суша
Неће убити плодове моје
Од врха до корења.

ПРОДУЖЕНИ РОКОВИ ЗА КЊИЖЕВНИ КОНКУРС *Српског народа*

Интерес за књижевни конкурс *Српског народа* прешао је сва очекивања редакције и жирија. Према досада приспелим радовима можемо да закључимо да су се за конкурс заинтересовали како књижевници из Београда, тако и они из унутрашњости. Па ипак, и поред великог броја приспелих радова пишу нам често и моле нас да продужимо рокове за све књижевне радове. За приповетку и роман нарочито налазе да је остављено мало времена.

Изгледа да сви нису упознати са намерама редакције, која је овим конкурсом хтела што пре и материјално да помогне наше књижевнике. Али како су молбе за продужење рокова све чешће и оправданије редакција *Српског народа*, у сагласности са жиријем, решила је да продужи рокове за још месец дана и то:

за песму 1 јуни, за приповетку 1 јули, за роман 1 август.

Ови рокови су дефинитивни. Награде такође.

Скрећемо пажњу учесницима да би, у случају штампања њихових радова у засебну књигу, следио нов хонорар по ауторском праву. Према томе, редакција *Српског народа* задовољава учеснике како у погледу термина тако и у погледу материјалне награде. Имена чланова жирија гарантују за потпуну исправност у раду и за високи оцењивачки критеријум.

НЕМАЧКО ПОЗОРИШТЕ У БУЕНОС АЈРЕСУ

Јављају да је Немачко позориште у Буенос Ајресу отпочело овогодишњу сезону (која се с обзиром на климу временски знатно разликује од европске) приказивањем Лесингове *Мине фон Барнхелм*. Немачко позориште је за одређене дане закупило позорницу и гледалиште тамошњег „Театро насионал".

УТИЦАЈ СУНЦА НА МАГНЕТИЗАМ ЗЕМЉЕ

(ЕОС) Хармонија сунчаних зракова са несталношћу поднебља врло је замршена. Ни сунчане пеге и њихова несталност нема никаквог удела на земаљску нестал ност поднебља. Ерупције на сунцу не мењају ништа на његовом топлом сјају. Али ове су ерупције производима познатог немачког геолога, професора Јулиуса Бартелеса од највећег значаја у електромагнетском погледу. Метална језгра земље јесте магнет, чија је магнетска снага промењљива и чија је несталност уско везана са споменутим ерупцијама на сунцу.

Из ових ерупција излазе ултравиолетни зраци, а у исто време и велики облаци честица у маси са брзином од 200 км. на сат, дакле танад, која на земљи врше магнетска пустошења. Избијање ерупције можемо посматрати, а неколико сати после овог посматрања настаје на земљи магнетска олуја, чија су онда жртва све бежичне вести на велике удаљености. Ове појаве обично прате поларна светла. Овакве магнетске олује биле су у последње време врло честе и по узроковале су нестанак игле од компаса за 5%. Ми данас још увек не знамо зашто је земља магнет и зашто се тај магнет стално мења.

† ХАНС ЕМИЛ РЕКЛАМ

У једном санаторијуму у Шварцвалду умро је Ханс Емил Реклам, почасни доктор, сувласник и главни директор издавачког предузећа „Филип Реклам" у Лајпцигу, у целом свету чувеног са „Рекламове библиотеке" којој нигде нема равног. Као што је познато, „Рекламова библиотека" која је недавно прославила 75-годишњицу, издала је до сад око 7500 књижица у укупно 300.000.000 (триста милиона) примерака.

75-ТИ РОЂЕНДАН СЛИКАРА М. РАБЕСА

Познати немачки сликар професор Макс Рабес прославио је ономад 75-ти рођендан. Рабес се истакао прво као један од најугледнијих сликара појединости архитектонских пројеката, настављајући тиме традицију свог негдашњег учитеља, славног Павла Греба, а затим нарочито као сликар прекоморских пејзажа, између осталог пејзажа са Блиског и Средњег Истока. Најзад је стекао леп глас и као портретиста.

❖ Париска опера намерава да у месецу мају изводи Вагнерову оперу *Валкира*. Професор Краселт, досадашњи директор опере у Каселу, дириговаће овом Вагнеровом опером.

❖ Француски недељни часопис *Комедија*, у сарадњи са филмским предузећем Гомон, организовао је конкурс за филмски сценарио. До сада је за овај конкурс стигло око две хиљаде радова, чији је просечни ниво потпуно задовољавајући.

Ђ. ЧЕРМАК: ПАРТИЈА КАРАТА У ЗАРОБЉЕНИЧКОМ ЛОГОРУ

КЊИЖЕВНОСТ КАО МОСТ МЕЂУ НАРОДИМА

од Хајнца Киндермана

Вилхелм Мартин Буш: Коњи

Ко хоће да разуме душу и суштину неког народа, мора да се упозна са његовом књижевношћу. Истинска, чиста књижевност је производ познавања самог себе за нацију у којој је поникла. Али уједно књижевност сваког народа је чинилац који тај народ не само да упознаје са другим народима, већ истовремено поставља и душевне и моралне мостове међу народима.

Ми Немци спадамо међу оне народе који су још зарана правилно сагледали то својство књижевности, па смо стога још у најпријемљивије доба свога умног развоја вештину предвођења туђих дела изградили савршеније и савесније но можда иједна друга нација у Европи. Плод тог нашег сазнања и рада који се њиме руководио био је да смо, ослањајући се нарочито на Гетеову тежњу за једном светском књижевношћу која би сва била приступачна немачком народу, а полазећи од сјајних преводилачких подвига видних претставника романтичног доба наше књижевности, постигли да дела многих великана европске књижевности, од Дантеа до Шекспира, од Сервантеса и Калдерона до Молијера и Русоа, од Ибзена и Бјернсона до Кнута Хамсуна, у правом смислу те речи прикључимо свом сталном умном инвентару.

Ти страни књижевни великани чија смо дела у толико савршеној мери учинили приступачним своме народу, с једне нас стране душевно обогаћују, а с друге нам стране допуштају да пустимо поглед далеко преко граница свог националног хоризонта, да сагледамо све најбоље особине и битна схватања других културних народа. Тако долази до пријатељских сусрета између душа појединих народа који су добит и корист за обе стране.

Не може се рећи да су сви народи, у толикој истој мери и са толиком усрдношћу, показали да умеју ценити важност доброг, сталног и доследног превођења туђих дела. Али је, без обзира на то, неоспорна чињеница да данас, кад европски народи збијају редове ради заједничке одбране своје цивилизације, то питање постављања мостова путем узајамног упознавања књижевности игра нарочиту, неочекивано значајну улогу. А пошто Немачка, срце Европе, у овој великој борби игра највиднију улогу, природно је да се остали народи труде да из проучавања немачке књижевности сагледају какви смо у ствари ми Немци, како смо се то одржали кроз све мене времена и какви изгледамо сад у светлу националсоцијализма.

Свуда у свету знају да имамо велику и значајну књижевност, али многима и многима широм остале Европе била су позната само имена најзначајнијих наших дела. Сад се јавља тежња да се та дела не само упознају него темељно проуче да би им могла што речитије да одговоре на питања о нашем народу. Отуда се у кругу народа који су у пријатељству са нама јавља процес све живљег и све обимнијег интересовања за немачку књижевност.

У том духу много је оживела размена позоришних гостовања. Док претставници страних позорница на гостовањима у Берлину и Бечу, у Минхену и Франкфурту приказују дела својих националних репертоара, најбољи ансамбли немачких позоришта упознају умно најпријемљивије слојеве страних народа са драгоценом умном ризницом наших класика и са најодабранијим делима садашњих књижевника.

Позивају и наше најугледније књижевнике да пред страном публиком читају одломке из својих дела. Не само у великим, већ и у средњим градовима у иностранству сад већ често наилазите на немачке рецитаторе и предаваче који путем одломка из наших дела пружају страном свету лепе примере силине нашег језика и нашег духа. Велике немачке изложбе књига у иностранству пружају опипљиве доказе о томе шта Немачка све не даје на том пољу и сад, усред великог и дуготрајног рата. Немачки научници на пољу историје књижевности све чешће добијају позиве из иностранства да тамо опширније протумаче поједине одређене мене хиљадугодишње немачке књижевности, да допуне и усаврше знање које о нама шире стручњаци-германисти страних народа.

Али у том правцу никако није безначајна ни иницијатива угледнијих издавача у страним земљама који све многобројнијим добрим преводима још већма убрзавају цео овај процес.

Данас смо начисто с тим да само књижевни производи најбоље каквоће, да само дела, која нација у чијој су средини поникла признаје изразом својих народних својстава, заслужују да се добрим преводима учине приступачним другим народима, заслужују, ако можемо тако да се изразимо, да се укопчају у процес узајамних сусрета и размена који је и створио појам »светске књижевности«. Срећа је што сва досадашња искуства о примању и о умном утицају страних дела казују да се народи никад искључиво не интересују само за савремену књижевност других народа, него да су заједно жељни да се удубе и у творевине тих народа из минулих векова. Разуме се да ће свака суседна нација из велике ризнице немачке књижевности моћи збиља да прими и да душевно апсорбује само оно зашта је по свом народном карактеру пријемљива. Због тога запажамо много разноликости у томе што поједини народи, према својим схватањима, одабиру ради превођења из наше књижевности. Осим тога треба водити рачуна да има књижевника чији су стил и манир лакши за добро превођење на стране језике, а да их има за чија дела збиља добар превод претставља проблем.

На скученом простору који ми стоји на расположењу не могу дати неке прегледе о томе шта се од немачке књижевности нарочито свиђа овом или оном народу. Задовољићу се само извесним опажањима стеченим у току турнеја по страним земљама.

Излишно је рећи да у Италији добро знају Гетеа. Ако ништа друго, то је већ условљено и интересовањем које је Гете са своје стране у свом животу и раду показивао за ту земљу старе културе. Међутим, у разговору са неким гимназистом из Фиренце могао сам да се уверим, да то познавање Гетеа није ни површно ни шаблонско. Тај младић знао је напамет читав низ Гетеових песама, како на немачком, тако у добрим италијанским препевима. У Италији на све стране сусрећете одличне преводе »Фауста« и »Вертера«. А Институт за немачке студије на гордом римском Јаникулу, који је основао Мусолини а којим управља професор Габети, свакако је највећи германистички завод ван граница Немачке.

Оцем германистике у Италији можемо да сматрамо Габетиевог учитеља, академика професора Фаринелија из Торина. Скоро сви данашњи професори-германисти на италијанским универзитетима његови су ђаци. Он ужива не само у нашим главним, вајмарским класицима, него и у битним стваралаштвима из XIX века. Од ових нарочито симпатише писце из Источне Крајине, са Грилпарцером и Рајмундом на челу. Али ма о чему писао Фаринели из области немачког умног живота, код њега сви путеви воде ка — Ничеу који уопште у Италији ужива много симпатија. Уосталом, и Мусолини, који је некад написао одушевљену студију о Клопштоку, спада у изразите пријатеље Ничеа. Италијанска позорница нарочито ужива у Шилеру који је по свом темпераменту некако близак италијанској души. Али и многи међу нашим савременим књижевницима, нарочито Р. М. Рилке и Ханс Кароса, заступљени су у Италији сјајним преводима.

У Данској, немачка књижевност XVIII и XIX века надалеко је позната и омиљена. С времена на време се на репертоарима данских позоришта појављују немачки класици. Једино што су Данци још мало шкрти и уздржљиви у разумевању и интересовању за савремену немачку књижевност. Данци читају ванредно много немачких књига у оригиналу, захваљујући чињеници што у тој земљи многи знају наш језик. Са преводима савремених наших књижевника још некако запиње.

Врло пријатна опажања на том пољу чинимо у Финској. У том храбром народу има ванредно много њих који течно говоре немачки. Кад сам у фебруару прошле године отпочео турнеју по Финској, Народно позориште у Хелзинкиу приказивало је већ 25-ти пут Клајстов »Разбијени крчаг« и то у сјајној инсценацији, док је фински радио оних дана приређивао читав циклус приказивања Гетеових дела у забаченом градићу у Ботнијском заливу: тамо сам у излогу једне књижаре угледао Бремов »Алис и Есте« у финском преводу! Убрзо сам могао да се уверим да тај превод није био усамљена појава, већ да Финци врло марљиво преводе наше савремене романе. Врло је похвалан труд који фински издавачи улажу ради што бољег упознавања свог народа с нашом књижевношћу, као што, уосталом, и ми својим преводима стално прихватамо најбоље финске писце.

Ако уз то имамо на уму рад лектората Немачке академије, којих сад има у свим земљама и који нарочито раде на упознавању круга у коме су акредитовани са немачком књижевношћу, ако имамо на уму у колико мери многобројне немачке школе у иностранству доприносе ширењу немачког језика међу најмлађом генерацијом, можемо мирно рећи да процес узајамног упознавања и разумевања посредством књижевности између нас и пријатељских народа нагло одмиче.

ТУЖНА СЕЋАЊА

Зашто су се данас две вреле суз
тако чудно сручиле из мога ока?..
Ја нисам знала да сузе љубави
тако пеку...
Ја нисам знала да је рана душе
тако дубока
у данима кад се жели одбегла срећа...

У даљинама ти не сањаш
колико ми је живот тужан без тебе...
Ти не знаш да слистале гране новога пролећа
за мене значе заставе црне...
Ти не знаш да ми свака мисао зебе
у кутовима сећања
тражећи заувек одбегло јуче...

Ти гледаш ово исто небо...
и тонеш покадкад у срећи...
Можда си мислио
да ћеш побећи
кроз просторе времена
од сећања на мене...
Можда ћеш заволети једне друге очи
и испити слатки напитак
са врелих усана
неке нове жене..

Па ипак ћеш за увек
остати само мој...
Јер љубав за тебе је још пламена
и жива...
Између мене и живота...
Ти си једини спој...
Ти једини извор што у себи скрива
вечност непролазних снова...

Зашто су се данас две вреле сузе
тако чудно сручиле из мога ока?..
Ја нисам знала да сузе љубави
тако пеку...
Ја писам знала да је рана душе
тако дубока
у данима кад се жели одбегла срећа...

ЗОРА ТОПАЛОВИЋ

Узбуна око нестанка Мирослављевог Јеванђеља 1903 године

(Наставак из ускршњег броја)

Поводом Томићевих чланака Андра Гавриловић је дао изјаву да је Z Гавриловић, а да је У Данило Живаљевић. Гавриловић обећава да ће о томе опширно писати. »Правда« је у броју од 26 августа говорила о Томићу као »ретком полициском таленту за паковање кривица, јер је целу ствар изванредно вешто конструисао.« Томић је показао вештину новог Шерлок Холмса.

У »Трибуни« од 10 августа штампано је и писмо пуковника И. М. Ћирића, првог ађутанта краља Александра из времена посете манастиру Хилендару. Писмо је објавио Љ. Н. Христић. Датирано је 6 августа. У писму се тврди да је краљ добио Јеванђеље на реверс и да је тај реверс у име краљево потписао Ћирић. Колико се сећа, Ћирић је по повратку с пута добио од краља наредбу да Јеванђеље преда Љуб. Ковачевићу, али не сме да јемчи да је тако заиста било. На то писмо Ћирићево осврнула се »Штампа« у броју од 13 августа. Она је скренула пажњу на званично саопштење из 1896 год., у коме се каже да су хилендарски калуђери »уступили, на реверс, Еванђеље војводе Николе, да га српски научењаци у Београду проуче и да се из њега прецртају арабеске и иницијали, који се одликују знаменитом вештачком израдом«. Ћирић је свакако побркао то Јеванђеље војводе Николе Стањевића с Јеванђељем кнеза Мирослава.

Митрополит Димитрије дао је изјаву сараднику »Трибуне«, која је изишла 12 августа. По тој изјави, министар просвете Љуб. Ковачевић је желео да се Јеванђеље само добије на умножавање и у томе је смислу писао митрополиту, управо владици Димитрију, а владика је израдио код хилендарске братије да Јеванђеље »буде поклоњено нашем Краљу у вечиту својину«. Предлог владике Димитрија веома је узбудио старце хиландарске. Они су заплакали, »тако да је дирљиво било видети их«. Умирили су се кад су чули разлоге. Владика им је говорио: »Таку драгоценост може туђин однети незнано, може украсти; њима хвала што су споменик чували 700 година, а од сада ће га поузданије чувати Двор Српскога Краља«. То је утицало на старце и они су донели повољну одлуку.

Јеванђеље је предато краљу пред његов одлазак из Хилендара. Краљ до последњег тренутка није знао да ће добити тако драгоцен поклон. Сакупљени у сали, старци и све братство хилендарско опраштали су се с Јеванђељем уз плач и уз дирљиве сцене. Владика је ушао нешто раније код краља и известио га да долази братство с Јеванђељем. »Краља обли дивотна румен, кликну од радости«, па пољуби владику у руку.

После краљевог одласка на непуна два дана »стигло је из Петрограда једно лице с огромном сумом новаца: желео је да по највећу и неодређену цену добије Мирослављево Јеванђеље! »Кад је сазнала да је закаснила, та се личност одмах вратила натраг Митрополит је још говорио о дугом и горком плачу Хилендараца на вест о крађи Мирослављевог јеванђеља. А затим је изрекао ово проклетство: »Проклет нека је и овога и онога света и он лично и све потомство његово онај који је украо или макако учинио да се украде Мирослављево Јеванђеље и који заговара и омета налазак његов. Проклет!«

Исти сарадник »Трибуне« био је и код Ст. Новаковића. Разговор са Новаковићем саопштио је у броју од 13 августа. Испод тога чланка стоје иницијали: А. Г. То је свакако био Андра Гавриловић. Новаковић је изнео како због нестанка Мирослављевог јеванђеља Хилендарци нису хтели да продуже реверс за Јеванђеље Николе Стањевића, које је од њих позајмила Академија наука. »Код вас у Београду нема сигурности«, говорили су Хилендарци. Новаковићева је мисао и његово је старање као ондашњег »Старешине Владе« да се Мирослављево Јеванђеље добије, па ипак га је Новаковић видео тек после шестседам месеци, јер га је краљ суревњиво чувао.

Солунски дописник »Трибуне« јавио је о своме разговору с једним Русом, калуђером хилендарским. Тај је допис изишао у броју од 14 августа. »Калуђер прича — каже се у допису — да је вест о покрађи Мирослављева Јеванђеља из српског двора направила врло тежак утисак код српске манастирске братије. Стари калуђери плачу као деца за драгоценим спомеником и веле: зар ми чували ту српску светињу 700 година, а из српског је двора украдоше након неколико година«.

Андра Гавриловић је објавио чланак »Ево истине — ено клевете« у »Трибуни« од 16 и 17 августа. Белешку у »Опозицији« из 1904 писао је или Ј. Мандил или Ј. Несторовић. Гавриловић признаје да је он писао чланак у »Трибуни« којим је почела јавна новинарска дискусија о крађи Јеванђеља. Риста Кисић, књижар из Мостара, је онај господин Х који је причао М. Ђ. Милићевићу о Мирослављевом Јеванђељу. Живаљевић је У. Он је Томићу упутио јавно писмо, у коме је рекао »да је просто на просто измишљотина« све што је Томић изнео о њему.

За питање нестанка Мирослављевог јеванђеља заинтересовала се и Влада. »Трибуна« од 18 августа донела је вест да је, на предлог министра просвете Љуб. Јовановића, Министарски савет решио да се поведе званична истрага. »Трибуна« јавља да се истрага води већ неколико дана. Бележи такође верзију да се Мирослављево јеванђеље налази у Државној архиви. Из Двора су одмах после 29 маја 1903 многе хартије пренете у Министарство унутрашњих послова. Годину дана доцније у Министарству су те хартије спаковане и под печатом предате Државној архиви. Не постоји никакав попис ствари које се ту налазе.

17 августа Риста Кисић је упутио »Штампи« писмо, које је објављено у броју од 23 августа. Он је Х из Томићевог »чланка, или боље речено приповијетке у дијалозима«. Да је Јеванђеље код господина Z, чуо је у кафани у Београду, а и од своје куме. Не зна да ли је то тачно. Изјављује да му о томе није говорио господин У. Томић је у истом броју испод Кисићевог писма потврдио своје првобитне исказе. Неће да казује ко су Х, У и Z. То је већ саопштио истражној власти.

У »Трибуни« од 27 августа А. Гавриловић је изнео да му је краљ Александар казао 16 маја 1903: »А ја Русе и њихову тенденцију знам добро, и да сам их пустио ни коса нам на глави не би остала па би плануло и оно старо Јеванђеље!« Ове се краљеве речи односе без сумње на онај закаснели руски покушај куповине Јеванђеља, о коме се говори у изјави митрополита Димитрија.

Исти број »Трибуне« доноси белешку и о званичној истрази, коју је водила Управа града Београда. У белешци се између осталог каже: »Штампа и данас ћути и чека, а по граду, од уста до уста, иде глас, како је службена истрага прекинута, јер се њоме није могло доћи до позитивних резултата!« О истрази има белешка и у »Правди« од 1 новембра. Влада је повела кривичну истрагу. »Ево већ више од три месеца како се та истрага води, па се не види никаква резултата...« Колико је нама познато, том се белешком завршава новинарска полемика око нестанка Мирослављевог јеванђеља.

Октобра 1915 кад је Влада у повлачењу дошла у Рашку министар просвете Љуб. Давидовић и министар трговине и заступник министра финансија В. Маринковић предали су Мирослављево јеванђеље једном од начелника Министарства финансија. Јеванђеље је стављено у сандуче од дасака. Сандуче је запечаћено и предато М. Стевчићу, тадашњем благајнику Министарства финансија. Направљен је и званичан протокол. Преко Албаније Јеванђеље је ношено с нарочитим мерама опрезности и пажње. »И приликом свакодневног одмора и спавања — каже се у једној изјави у »Политици« од 15 јуна 1935 — нисмо се одвајали од њега, већ често наш симпатични и вредни чувар нашег трезора, познати комита г. Васа А. Станковић, тадашњи наш служитељ, а сада главни архивар Министарства финансија, употребио је то сандуче као јастук, не пуштајући га никако из руку.« На Крфу је Јеванђеље предато Главној државној благајни. 13 јуна 1935 год. из Главне државне благајне Јеванђеље је пренето у Музеј кнеза Павла.

Године 1911 о Мирослављевом јеванђељу се ништа не зна. Води се новинарска поламика и Влада наређује званичну истрагу, која се изненада прекида. Године 1915 Мирослављево јеванђеље се налази у рукама двојице чланова Владе. Како је оно нађено?

О томе има података у књизи г. Ил. Н. Ђукановића, државног саветника у пензији: »Убиство кнеза Михаила и догађаји о којима се није смело говорити«. Г. Ђукановић је забележио причање г. Марка Милутиновића, шефа Краљеве благајнице. После 29 маја 1903 дошао је за управника Двора Јован Павловић. У канцеларији новог управника једнога дана појавио се »велики сандук од рубља покривен белим чаршавом«. Кад је Душан Вујић заменио Павловића на управничком положају, Милутиновић је отворио »онај незакључани сандук«. Ту је нашао судска акта о убиству кнеза Михаила и Мирослављево јеванђеље. Милутиновић је о томе известио Вујића, а овај краља Петра I. По Вујићевој наредби сандук је предат краљу Петру I. Кад се почео да распитује откуд је тај сандук доспео у канцеларију управника Јов. Павловића, Милутиновић је сазнао да су у тај сандук стављена »акта извађена из великог писаћег стола Првог ађутанта за владе Обреновића«, дакле ђенерала Лазе Петровића. Тако би и Мирослављево јеванђеље било нађено у том писаћем столу. Само то би морало бити за време управниковања Јов. Павловића, дакле пре 1911, а те године, међутим, Павловић пише оно своје писмо које смо навели и у коме он изјављује да не зна где је Јеванђеље.

Милутиновић прича да је »видео Павловића да отвара фијоке овога стола и да из њих вади нека акта«. Значи да је Павловић лично извадио из стола и Мирослављево јеванђеље. Мора да га није познао. Ставио га је у сандук као неку стару књигу о којој ништа ближе није знао. Сандук доцније није прегледао. Тако се једино може да објасни његова изјава из 1911.

По приватном саопштењу г. Ђукановића, краљ Петар I је узео Јеванђеље из сандука и дао га Добри Ружићу као своме библиотекару. За време отступања 1915 Ружић га је предао Престолонаследнику, који га је поверио министру просвете Љуб. Давидовићу.

Ђорђе Сп. Радојичић

Филм

Бечка варијанта Моцарта

Нема филмска епоха неговала је слику и покрет, користећи визуелну снагу кинематографа до максимума. Звучна епоха се нашла пред једним новим елементом, збуњено је почела да комбинира слику и звук, али стално у власти звука који је опчинио и синеасте и широку публику. Једно време звук је претио да уништи режију, „примордијално и једино сретство, постулат на коме се оснива светски интелектуални утицај филма". Филмски произвођачи и режисери чинили су велике уступке широкој публици у погледу музике и говора, па смо тако добили један рђав тип музичког филма у коме се од почетка до краја концертира и један стандардни тип „филмованог позоришта", састављеног готово само из дијалога.

Према оваквом схватању филмске уметности, музика није дошла да да пуноћу слици тамо где је она била неспособна да се сама собом изрази, већ напротив да потисне слику и да је себи подреди. Тако смо, уместо драмске радње у коју се увлачи музика, добили концертну тачку кроз коју се провлачи драмска акција.

Све се ово може објаснити трговачком страном у производњи филмова. Прави синеасти, међутим, трудили су се одувек да у сваком материјалу открију само филмске елементе. Сарадња слике и звука природна је само на принципу контрапункта, теорија коју су прихватили у последње време сви режисери. Међу првима, у области музичког филма, био је Вили Форст. Није ни чудо што је један Бечлија тако срећно спојио у себи филмску и музичку традицију. Сећамо се његовог филма *Песма моје чежње*, који као целокупна реализација вероватно још није превазиђен у Европи.

Правити зато музички филм није нимало лак посао; далеко је тежи од обичне драме или комедије. Режисеру стално прети опасност да уместо режисерског мегафона узме де факто диригентску палицу у руке. Покушај Карла Хартла да да још једну варијанту Моцартовог живота на платну утолико је похвалнији.

*

Волфганг Амаде Моцарт је отац немачке опере, од њега се Хајдн учио писању симфонија, Бетовен је наставио дело његово и Хајдново, а увођење кантабилитета у симфонију такође је Моцартова заслуга. Не само по тим својим заслугама за немачку музику, интересантан је Моцарт далеко више својим животом. Тај живот је идеалан филмски сценарио са свим визуелним и звучним елементима. Као дете Моцарт је био славан, приман по евроским дворовима, навикнут на богат и безбрижан живот. Као одрастао човек живео је у беди. средина га није увек разумела а ловорове венце плели су му после смрти. Тај свој горак живот испричао је Моцарт у уводу свог *Реквиема*, материјал који је Хартл ванредно лепо искористио на филму.

Љубав Моцарта према двема сестрама Вебер драма је за себе. И као што обично у животу бива, она коју је више волео (Л.) није постала његовом женом, а она коју је мање воело (К.) била му је другарица кроз цео живот. „У љубави, рекао је Балзак, увек један љуби, други усне пружа". Онај који је вољен — у бољем је положају; па како су Моцарт и Констанца они који воле — силно пате. Сам Моцарт, разаран отровом средине која га није разумела, бедом и сиромаштином, уз то разједан љубавном грозницом и болешћу, завршио је живот врло млад. „Уморан сам иако ми је само 35 година... уморан као старац" — каже у овом филму Моцарт Бетовену, приликом једне посете будућег аутора *Девете симфоније*.

Сусрет младог Бетовена и Моцарта уопште је један од најлепших секвенса у овом филму. Млад, полетан Бетовен, пун стваралачког и револуционарног, налази на човека који је сасвим разочаран. Сусрет је био пред вече. Бетовен затиче Моцарта самог у соби, у дворишту је тишина, само светлост свеће обасјава ликове два музичка генија. Бетовен свира Моцарту једну своју композицију која изненађује домаћина.

Моцарт: — Кад неко као ви хоће све да преобрати имаће муке... То брзо умара... стварати увек ново и велико... а не знаш за кога?

Бетовен: — Боже, за себе. Ни дрво не пита за кога цвета. Ни птица кад пева.

Моцарт: — Има мало разлике. Дрво не плаћа стан, а ни птица порез.

Бетовен је тада тешко разумео Моцарта; али у том истом Бечу имаће прилике да се увери како је плаћање стана важна ствар и како је тешко стварати ново, дубоко и оригинално у том веселом граду у коме је већ била преовладала лака италијанска музика.

Ове драмске елементе, по новели Р. Билингера, обрадио је вешто сценарист Едуард фон Борсоди. Драма се развија као какав крешчендо: из светлих, сунчаних дана Салцбурга са пуно смеха и весеља, кроз сиву атмосферу Беча крајем XVIII столећа са нешто горчине и опорости, у таму сиромаштва и патњи. Овај визуелни крешчендо употпуњује музички: у почетку су лаке шансоне и ведри квартети, затим долазе опере и симфоније а завршава се недовршеним *Реквиемом*.

Музика је често узимала маха и претила да угуши слику. Режисер је показао интелигенцију и познавање заната кад је сцене дириговања *Дон Хуана* и компоновања *Реквиема* употпуно надимпресијама. Налазимо само, да је на крају филма, у приказивању смрти Моцартове, музика најзад провалила у први план. Дуго траје извођење *Реквиема* а радње нема, све је већ свршено. Од речи које изговори Моцарт са постеље певачима: „Форте, тамо пише форте!" па до појаве Шиканедерове са венцима — нема никаквих покрета; то су само таблои са портретима.

Сматрамо да су режисер и сценарист пропустили да обраде нај филмскију тему у животу Моцартовом. То је сахрана аутора *Чаробне фруле*. Познато је да се жена Моцартова разболела на дан његове смрти и да није могла да пође на пратњу. На дан сахране дувала је страшна вејавица помешана кишом. За ковчегом је ишло само неколико нај ближих пријатеља, али уколико се гробљу приближавало било их је све мање. Ковчег је скоро сам стигао на гробље. Моцарт је сахрањен у заједничкој гробници; без венаца, говора, одавања почасти.

Улогу овог човека тако благе и нежне душе, аутора савршене, чисте и продуховљене музике играо је у овом филму Ханс Холт. Природа овог глумца је нешто весела и површна, мислимо да то није прави Моцарт. У игри Ђина Червиа из филма Кармина Галоне о Моцарту, налазимо више озбиљности и разумевања. Па ипак, Ханс Холт је одличан у првом делу филма играјући младог Моцарта. Сем њега добра је Вини Маркус као Констанца, смирена и тиха жена — домаћица. Ирена фон Мајендорф као Луиза унела је нечег фасцинантног и вамповског. Одличан је Рене Делтген као млади Бетовен. Његова маска заслужује сваку похвалу. Симпатично је друштво Бечлија почев од Паула Хербигера до Фрица Имхофа. Појава човека који поручје *Реквием* сугестивна је и уноси атмосферу језе.

Фотографија, монтажа, костими и грађње овог филма на висини су.

Д. Ађ—

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

ДРУГО ИЗДАЊЕ РАДИЋЕВИХ ПРИПОВЕДАКА И „ДВА ЦВАНЦИКА"

Колекција *Српска књига*, коју издаје Југоисток наишла је на врло леп пријем код читалачке публике. Са добрим избором дела, увек са информативним предговором из пера наших књижевника и књижевних историчара, солидно опремљена и по приступачној продајној цени, цепног формата *Српска књига* има све услове да се развије још више. До сада су изашле ове свеске: *Српске народне песме* (Неисторски циклус), *Српске народне песме* (Немањићи), Његошев *Горски вијенац*, Јакшићеве *Изабране песме*, Глишићева *Два цванцика*, Игњатовићев *Вечити младожења*, Радићеве *Сеоске приповетке* и Стеријин *Београд некад и сад* и *Тврдица*. У штампи је Видаковићева *Аутобиографија* а припрема се *Нечиста крв* од Боре Станковића.

Међутим, док се још нису појавиле нове свеске, штампана су друга издања свезака *Два цванцика* од Глишића и *Сеоске приповетке* од Душана Радића.

За *Два цванцика* предговор је написао Живојин Вукадиновић а за Радићеве *Сеоске приповетке* Живко Милићевић.

Користи од ливадарства

Проф. Јанко Вукићевић: Ливадарство и познавање ливадских трава, Библиотека „Земља и рад", свеска 7—8, Београд 1943, страна 96, цена 20 динара.

После два одлична рада из области науке о пољопривреди: Потреба и важност скупљања ђубрета и ђубрења земљишта и Производња и силирање зелених биљака за сточну храну и градња сило јама, која су објављена као 2 односно 3—5 свеска Библиотеке „Земља и рад", изашла је у издању исте библиотеке и трећа књига професора Јанка Вукићевића о ливадарству и познавању ливадских трава. Као и два претходна рада и овај се рад професора Вукићевића одликује не само дубоким познавањем предмета него и нарочитим познавањем мера, када се из опсежног материјала о једном предмету хоће да изводи оно што је важно и најважније.

У предговору писац упозорава на малу пажњу коју наш пољопривредник посвећује ливадарству, које је ради тога код нас, и поред још нерешеног питања нормалне исхране стоке, ненапредно и запуштено. Ово стање нашег ливадарства је у највећој мери последица тога што наш просечан пољопривредник мисли да се ту не може много постићи, или, у најбољем случају, да се тај посао не исплаћује.

У уводу књиге професора Вукићевић обара горе изложене пред расуде указујући на огромне непосредне и посредне користи које читавом пољопривредном газдинству доноси напредно ливадарство. После поглавља о ливадским земљиштима, коме је додато и упутство о познавању каквоће земљишта по биљкама које на њему радо самоникло расту, донесена су упутства о нези ливада: ђубрењу, мелиорирању, наводњавању и одводњавању па упутства о косидби, сушењу и спремању сена и отаве. У нарочитом поглављу је обрађено заснивање и нега вештачких ливада. Упознавање са модерним пољопривредним справама напредног ливадарства извршено је приликом помињања појединих послова.

У другој половици књиге приказане су, у слици и речи, корисне и штетне ливадске биљке по сврсисходној систематици: слатке траве — граминее, лептирнице — легуминозе, миришљаве траве, киселе траве и корови и отровне биљке на ливадама. На крају књиге дата су упутства о сабирању семена ливадских трава, о прављењу смеше и сејању. У књизи је83 цртежа, који сјајно помажу боље разумевање и упознавање предмета.

Инж. С. Ђ.

Шпански љубавни роман

Pedro Antonio Alarcon: Die Verschwenderin, deutsch von Paula Saatmann, Frick-Verlag, Wien 1943, 320 Seiten, Preis 5,80 RM.

За објективни, истине и правог знања жељни, карактер немачког народа карактеристично је да он за трајања садашњег рата, кад је самим стицајем догађаја на врхунцу култ свега што је национално и домаће, развија нарочито интензивну преводилачку делатност, у тежњи да што дубље продре у ремек дела умног стварања и других народа. Роман Педра Антонија Аларкона *Расипница*, коме одлични немачки превод Пауле Сатман није одузео баш ништа од његових стилских лепота, обрађује сиже жене у зрелијим годинама која попушта љубавним преклињањима много млађег човека, поред њега проживљује срећне часове, али се најзад жртвује да би свом љубавнику омогућила задовољење политичких амбиција. Роман се одиграва у немилосрдној стварности најскорије шпанске прошлости, али је писац успео да дело улепша и оплемени обилним примесама старошпанске галантерије и витештва.

УСКРШЊИ ПРИЛОЗИ

Недостатак великих месечних и недељних ревија за уметност, науку и политику одомаћио је код нас издавање специјалних божићних и ускршњих дневних и недељних листова. Ова формула је мало у употреби код других народа, код којих је ревијална штампа развијена у великој мери. Наши божићни и ускршњи прилози сачињавали су тако неку врсту ревија у којима су сарађивале најпознатије личности српске културе. Ако би се направио један попис чланака, есеја, приповедачких дела, песама и сликарских прилога, што их је српска штампа толико година објављивала о Ускрсу и Божићу, дошли бисмо до закључка да је на тај начин објављено, можда, најлепше и најдрагоценије што је наша култура пружила за последње две деценије.

Ту лепу традицију покушавамо да одржимо и данас, у доба кад се многи писци устежу да пишу и своје радове објављују. По прилозима које је баш наш лист објавио о Божићу и Ускрсу могло се видети да сарадња није условљена никаквим политичким нормама. Тежи се само ширењу и грађењу српске културе и продубљавању наших односа са културним европским народима. Устезање од рада неких наших интелектуалаца наноси највише штете националној култури. Да тако не треба чинити, најбољи нам пример показује Француска у којој се, без обзира на стање окупације, пише и ствара безмало као и пре рата. Један **Ромен Ролан** издао је недавно књигу, **Андре Жид** је написао предговор за целокупна Гетеова дела, **Роже Мартен ди Гар** уређује једну ревију, а писци као што су **Пол Моран, Селин, Монтерлан, Лакретел, Ашар** у пуном су стварању. Сем књижевности напредују позориште, сликарство, балет, филм, музика. Недавно је **Артур Онегер** јавно изводио своју композицију *Рагби*, као што **Диноје де Сегонзак** учествује на сликарским изложбама, **Марсел Пањол** даје своје комаде, **Марсел Карне** снима филмове.

Позивајући још једном и млађе и старије српске интелектуалце да допринесу ширењу и продубљавању српске културе, хоћемо да укажемо на оне чији су прилози овог Ускрса штампани и да похвалимо њихов предани рад и љубав према свом народу и свој култури.

Читаоци нашег листа имали су прилике да се упознају са илустровањем Христовог васкрсења према српском православном схватању у чланку академика др. Влад. Р. Петковића. Из нове књиге др. Милана Кашанина пренели смо одличан чланак о дечанским фрескама, који нам открива све богатство и лепоту нашег средњевековног сликарства. Чланак управника Народне библиотеке Ђорђа Сп. Радојичића расветљава нам нестанак Мирослављевог јеванђеља после 29 маја 1903 године. Др. Велимир Н. Димић приказао нам је у једном кратком и сажетом чланку лик оснивача српске правничке традиције Јована Хаџића. Професор др. Димитрије Најдановић изнео је још једно оригинално тумачење Његоша. Др. Р. Ђисаловић дао је елементе за рехабилитацију песника Светислава Стефановића. Управник Државне архиве Милан Стојимировић-Јовановић објавио је једно непознато писмо краља Милана, које нас јасно уводи у односе овог паметног српског владара са његовом женом Наталијом и сином Александром. Ђорђе Мано-Зиси упознаје нас са богатом ношњом наших средњевековних госпара и тако даје основе једном брижљивијем проучавању свег нашег средњевековног облачења. Пун је празничне атмосфере напис Николе Трајковића о *Ускрсу у Београду* пре сто година. Никола Трајковић уводи код нас овај лепи књижевно-новинарски род, тако потребан за нашу средину која још једном нема довољно свести и знања о својим прецима. Сама редакција једном песмом у прози, сликом Миодрага Петровића и композицијом Светомира Настасијевића уводи серију специјалних страна посвећених српском поднебљу.

Прилози у *Новом времену* такође су разноврсни.

Бившег министра др. Јована Мијушковића већ по други пут упознајемо као изврсног познаваоца историје медицине и лекара са великим искуством. Др. Мијушковић има пријатан и лак стил, његово причање је крајње интересатно. Оно што је до сада написао, наводи нас на мисао да би писац чланка *Примери чојства и јунаштва у медицини* требало да напише читаву књигу сличних тема, књигу која би се читала врло много у свим друштвеним слојевима.

Из књиге д-ра Кашанина пренело је *Ново време* чланак о *Старој српској скулптури*. Писац овог чланка с правом констатује да се код нас о средњевековној српској скулптури готово ништа не зна у широј публици а да и сами стручњаци често потцењују њен значај. Оно што нам је врло кратко изнео заинтересовало нас је да дознамо што више и обимније.

О *зрачењу живих бића* код нас до сада изгледа да уопште није писано. Инж. Богдан Н. Ђорић упознаје нас сада првипут с теоријом и испитивањима француског научника Воајома. Вративши се с пута по Немачкој, Владан Сотировић нам даје један кратак и информативан приказ садашњег стања уметности у Трећем Рајху Главна констатација: ради се непрекидно на свим странама. Са *Грбаљским закоником* упознаје нас др. Ђисаловић. О легенди манастира Дечана тј. о свећама кнегиње Милице даје научно расветљење Ђорђе Сп. Радојичић. Чланак Николе Алексића о *чудима савремене хемије* спада у ону врсту написа које савремени човек најрадије чита. Алексић нас уводи у свет синтетичких препарата, свет који ни најлуцидинији алхемичар није могао да замисли. *Бора Косић* даје преглед послератне лирике, коју је углавном могао да прати кроз наш лист. Истичемо с похвалом напор г. Косића да у једном кратком приказу обухвати наш књижевни биланс после рата, да да анализу појединих дела и, што је најважније, полета за даљи рад, како нашој редакцији у проширивању места поезији, тако и младим песницима да не клону већ да наставе са еланом своје стварање.

Од интереса су затим чланци: Срђана Бокића о једној рукописној књизи коју је пронашао у некој балканској антикварници новинар Живко Јовановић, затим напис Свете Милутиновића о првој електрици у Београду (овај жанр негује Милутиновић врло лепо и требало би што више таквог материјала да објави), затим чланак Ђ. Исаковића о стенографији на суду, Д. Вучковића *Животиње у рату*.

Од песама *Ново време* је објавило *На гробу кнеза Балшића* од Жарка Томашевића, *Песму њивама* од Н. Гачовића, *Мој метеор* од Р. Ђисаловића, *Лутање* од Д. В. Матића, *Недостижној* од Љубомира Марковића, *Србију, хвала ти!* од Братислава Бујушића и *Тугу за тобом* од В. Мошуља.

Треба гајити просо

Инж. агр. Наталија и Бранко Наумовић: Просо. ИПРОЗ (Пољопривредна библиотека свеска 34), Београд 1943, цена 20 динара.

У нашим народним умотворинама много се чешће помиње просо него што се данас сеје. По свему судећи оно је некада служило готово исто тако благородно као што данас служи кукуруз. У упоређењу са кукурузом, који је просо потиснуо, има просо и знатних предности нарочито ради брзога стасања и уопште ради својих скромних захтева и у погледу неге и климатских услова, што код кукуруза није случај. С обзиром на хранљиву вредност нарочито је важан високи проценат садржаја беланчевина, до 12%, и масти, до 3.5%, али је за његов ранг у пољопривредној производњи најважнија његова велика отпорност према суши и брзо стасање.

Ради ових предности проса ваљало би заиста порадити да се код нас повећа култивирање ове корисне житарице; али и на томе да се у исто време повећа и њен просечни принос по хектару, који је код нас нарочито мален.

Књига инж. Наталије и Бранка Наумовића посвећена овој скромној житарици допринеће знатно упознавању добрих својстава ове културне биљке и њеном бољем обделавању. После увода о пореклу, значају и приносу следи поглавље о његовим ботаничким особинама. За нас је најзначајније оно, што писци ва воде, да је могућност доприноса и у сушним годинама могуће повећати и до 40 товара по хектару.

После савесно обрађених свих момената важних за вегетацију ове биљке у завршном чланку о гајењу пострног проса аутори кажу: „У нашој земљи просо може имати привредни значај углавном као пострни усев. И као таквог ми препоручујемо његово гајење. Као главни усев просо се може препоручити у југоисточним нашим крајевима, где због сувог поднебља слабо успева кукуруз на површинама које се не наводњавају. Али и тамо просо треба сејати и после жетве главног усева.

Осим овог случаја, просо се може сејати на површинама, на којима су пропали усеви услед поплаве или из других узрока, када смо принуђени доцкан да сејемо, јер просо најбоље подноси позну сетву".

Инж. С. Ђ.

Визионар Ниче

Der Seher, eine Auswahl von Nietzsche, herausgegeben von Dr. Gottfried Binsmayer, Ostmarken- Verlag, Wien 1943, Preis 3,50.

Ево још једне одличне публикације посвећене јубиларној години *Заратустре*. Др. Бинсмајер, одлични познавалац Ничеових дела, одабрао је за ову књигу одломке из свих важнијих дела великог филозофа, написаних од 1876 године наовамо. Првенство је дао оним делима која је тек после смрти овог великана објавила његова сестра

Прилози у *Новом времену* такође су разноврсни.

Познато је да су код Ничеа многи рукописи лежали годинама, па и деценијама необјављени. Познато је такође да је Ниче пред одлазак хтео да спали многе рукописе на чије се објављивање није могао одлучити и да их је његова сестра тако рећи „на снагу" спасла.

Из тих дела опет уредних ове књиге дао је првенство баш одломцима из којих се нарочито пластично запажа сва пророчка, визионарска моћ немачког великана коју су доцнији догађаји у толико потпуној мери потврдили. И сам наслов књиге истиче да јој је главни циљ подвлачење тог епохалног својства Фридриха Ничеа.

ПРВА СРПСКА ПАРНА

пивара

Ђорђе Вајферт а. д.

Београд – тел. 50-350

Државна класна лутрија

Лутријски план за наступајуће шесто коло срећака, који је ступио на снагу, у највећој мери се разликује од досадашњих лутријских планова послератне емисије срећака.

Место досадашњих 16.000 згодитака у укупној вредности од Динара 15,477.200.—, нови лутријски план предвиђа 16.000 згодитака у укупној вредности од

Динара 30,956.000.—

са четири премије од Дин. 250.000.—, 300.000.—, 500.000.— и великом премијом у трећој класи од

Динара 1,000.000.—

и са великим бројем већих згодитака и то: 1 од Дин. 200.000.—, 2 по Дин. 100.000.—, по 5 од Дин. 80.000.—, и 60.000.—, 11 од 50.000.—, 16 од 40.000.—, као и знатно повећани број других згодитака од Дин. 30.000.—, 25.0000.—, 20.000.— 16.000.—, 12.000.—, 10.000.— и других средњих и мањих згодитака.

За исплату ових добитака без икаквог одбитка јамчи држава.

Нови лутријски план предвиђа емисију од укупно 40.000 срећака. **Цена срећака износи Дин. 100.— за једну четвртину** за сваку појединy класу.

И ово шесто кола срећака им атри класе, са извлачењима ,и то:

I класа 10 маја 1943 године,
II класа 7 јуна 1943 године,
III класа од 8 до 28 јула 1943 године закључно.

Срећке I класе пуштају се у продају почев од 5 априла 1943 године, и могу се набавити код овлашћених продаваца и њихових потпродаваца којих има у свима местима на територији Србије и Баната.

250 1—1

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 3.— ДРЖАВНА ТАКСА ДИН. 5.—

ИЗГУБИ САМ личну карту издату од Претстојништва полиције, Крагујевац. Оглашујем је неважећом. — **Живко Јовановић.** 275 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ број 8960 издату од Претстојништва полиције, Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. — **Душан Глогиња.** 276 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ број 14 издату од Окружног начелства Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. — **Петар Радовић.** 277 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ број 24 издату од општине Белошевачке срез Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. — **Спасоје Перовић.** 278 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва полиције, Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. — **Радосава Роглић,** Книћанина број 20. 279 1—1

ИЗГУБИО САМ дуванску књижицу број 588 издату од Финансиске контроле, Крагујевац. Оглашујем је за неважећу. — **Драгољуб Зорић.** 280 1—1

ИЗГУБИО САМ личну карту издату од Претстојништва полиције. Оглашујем је неважећом. — **Мијић Јованка.** 281 1—1

ИЗГУБИО САМ личну карту број 282 издату од општине Белошевац, Крагујевац оглашујем за неважећу. — **Драгутин Миливојевић,** баштован. 282 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва полиције, Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је неважећом. — **Милосава Војновић.** 283 1—1

МЛЕКАРИ ГОЧ у Крагујевцу потребан је мотор ½ коњске снаге за струју 220 волти. 287 1—1

ИЗГУБИО САМ личну карту број 204 издату од општине Белошевачке, Крагујевац. Оглашујем је за неважећу. — **Бранислав Петровић.** 284 1—1

ИЗГУБИО САМ кућну листу добивену из претстојништва полиције Крагујевац 28-XII-1942 год. Оглашујем је за неважећу. — **Петко Радовић,** Војводе Валентине број 5. 285 1—1

УКРАЂЕНА МИ ЈЕ лична карта број8567 издата 15-II-43 од Градске полиције, Крагујевац. Исту оглашавам за неважећу. — **Станковић М. Славка.** 286 1—1

„ДИНАРА" КУПУЈЕ сав бољи намештај, спаваће собе, трпезарије, хорнцимере, комбиноване собе, целе станове. „Динара", Ћирила и Методија 2, тел. 40-665. 85 9—10

ЗЛАТАН НАКИТ, златне зубе, све златне и сребрне предмете, уметничке античке ствари, купује и најбоље плаћа „Колубара", Призренска 13. Телефон 24-386. 185 3—5

ДРАГУТИН С. ЖИВКОВИЋ из Неготина усинио је 4-II-1943 године Данила Д. Николића из Видровца с тим да Данило може поред свога презимена носити и презиме совга поочима — Живковић. 269 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ издату од среског начелства изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. *Станимир Перишић,* земљорадник. 297 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из општине трнбаске срез крагујевачки изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. *Добросав Аранђеловић* Ждраљица. 298 1—1

МОЈЕ СВЕДОЧАНСТВО IV разреда основне школе издато 1934 год. у школи Закуској, општина Закуска, изгубио сам. Овим оглашујем за неважеће. *Милован Тодоровић,* земљорадник. 299 1—1

ИЗГУБИЛА САМ личну карту и пријаву издате од Претстојништва полиције, Крагујевац. Оглашујем је за неважећу. *Радмила Жикић.* 300 1—1

ИЗГУБИО САМ пријаву издату од Претстојништва полиције, Крагујевац. Оглашујем је за неважећу. *Богдан Прешић,* Вишњићева 19. 301 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва полиције, Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. *Божидар Новаковић.* 302 1—1

ИЗГУБИО САМ личну карту бр. 4457 издату од Претстојништва полиције, Крагујевац. Оглашујем је за неважећу. *Младен Урошевић.* 303 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. *Милосава Николић.* 304 1—1

ИЗГУБИО САМ личну карту бр. 2912 издату од Претстојништва полиције, Крагујевац. Оглашујем је за неважећу. *Слободан Николић.* 305 1—1

Књижара и трговина канцеларијског материјала

»ФИЛИП ВИШЊИЋ«

Антонијевић и Ћуковић

Београд

Кнез Михајлова ул. бр. 21. Тел. 20-947, 25-605

има Вилхар — СРПСКО-НЕМАЧКИ РЕЧНИК Дин. 150.—
Вилхар — ИТАЛИЈАНСКО СРП. РЕЧНИК Дин. 95.—
Влад. Маринковић — ГЕОГРАФ. АТЛАС Дин. 120.—
Инж. Васиљевић: ДИРИГОВ. ПРИВРЕДА Дин. 10.—

КЊИЖАРАМА УОБИЧАЈЕН РАБАТ.

306 1—1

ЗАДРУГА „ФАРМА ЉИГ" С. О. Ј.

ИДЕАЛНО МЕСТО ЗА ОДМОР, ЗГОДНО ЗА ИСХРАНУ УНОСНО УЛАГАЊЕ НОВЦА.

ВРШИ УПИС ЧЛАНОВА У КАНЦЕЛАРИЈИ МАТИЦЕ „СВОЈ ДОМ", МИШАРСКА 9. 288 1—1

Државна Хипотекарна банка

изложиће јавној продаји на дан 10 маја 1943 г. са почетном лицитационом ценом ова имања:

1) Плац са зградом у Јанка Веселиновића бр. 3	Дин.	670.000.—
2) Плац са зградом у Бранковој број 26	Дин.	9,600.000.—
3) Плац са зградом у Поп Лукиној бр. 12	Дин.	2,800.000.—
4) Плац са зградама у Доситејевој бр. 15	Дин.	8,000.000.—
5) Плац са зградом у Добрачиној бр. 14	Дин.	11,200.000.—
6) Плац са зградом у Космајској бр. 56	Дин.	3,000.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска бр. 33 II спрат, где се могу добити сва даља обавештења. 307 1—1

Намештај „ЗОРА" Београд

КР. АЛЕКСАНДРА 87 и 97. ТЕЛ. 40156.

Има велики избор спаваћих соба, кухиња, трпезарија, комбинованих соба, кауча, патент фотеља, салонских дубоких фотеља, уз најниже цене, најлепши избор за 1943 годину.

295 2—4 Власник ЂОРЂЕ БАРЈАКТАРЕВИЋ

Стари накит и драго камење

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња.

ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА

Краља Милана 41-а до Славије

291 1—1

ЗЛАТАН НАКИТ СТАРИ И НОВИ КУПУЈЕМ:

Дијаманте крупније, брилијанте све величине, златне зубе, бурме, прстење, минђуше, брошеве, браслетне, ланце, сатове златне, сребрне и металне само исправне и од бољих познатих марака; старо злато оштећено, излизано, поломљено и горело сваку количину, купујем сребрне есцајге и остале исправне предмете од сребра купује и највише плаћа. Бесплатно процењује и на захтев процењене вредности исплаћује одмах позната фирма

„БРИЛИЈАНТ"
власник МИЛИВОЈЕ М. МИТРОВИЋ
БЕОГРАД — ЂОРЂА ВАШИНГТОНА УЛ. БР. 6 — ТЕЛ. 28-706

292 1—1

„Ватрогасац" КОНКОРДИЈА

К. Д.

ПАШИЋЕВА 7. — ТЕЛЕФОН 20-459

Пожарни апарати са хемијским средствима за гашење пожара са: ПЕНОМ, ТЕЧНОШЋУ, ТЕТРАХЛОРОМ

Ватрогасни материјал и прибор. Пунимо и оправљамо пожарне апарате.

ФИТИЉ ЗА КАНДИЛО МЕТАЛНИ КРСТИЋИ

Драг. А. Савић

БЕОГРАД

Тел. 23-523. — Гетеова ул. 16.

ПРОДАЈА НА ВЕЛИКО

291 1—1

Поштанска штедионица У БЕОГРАДУ

Улажите сувишну готовину на штедњу код Поштанске штедионице. Уложени новац на књижици обезбеђен је од пожара, крађе и друге незгоде. Зато пођите до најближе поште и узмите штедну књижицу Поштанске штедионице. Новац се улаже и подиже у неограниченим износима а носи

2% камате годишње

Ко жели може добити и већу камату, ако унапред уговори да уложени новац неће подизати пре утврђеног рока. За уговорени рок од

6 месеци добија се 2½% камате, а за 12 месеци добија се 3½% камате

Сви пословни људи — трговци, индустријалци, адвокати, занатлије итд. треба да отворе код Поштанске штедионице

Чековни рачун

и тако упросте своју благајничку службу, пошто се новчана примања и плаћања преко чековног рачуна врше брзо, тачно и јевтино.

У Вашем је интересу да плаћања вршите на савремен начин издавањем налога за пренос са једног на други чековни рачун. То је најбржи, најсигурнији и најјевтинији начин плаћања, а ослобођени сте и свих непријатности, које су у вези са бројењем готовог новца, одласком на благајне, чекањем итд. Зато штампајте број Вашег чековног рачуна на писмима, рачунима, огласима и сл.

За улоге код Поштанске штедионице јамчи држава

Обавештења се могу добити од Поштанске штедионице у Београду и свих пошта бесплатно.

ТЕЛЕФОНИ: 26821-25, 27537. 274 1—1

ДРЖАВНА

ХИПОТЕКАРНА БАНКА

Главни филијал у Нишу

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања, постојећа у Нишу:

15 МАЈА 1943 г.

1) Плац са зградом у Гор. Матејевачкој бр. 6	Дин.	150.000.—
2) Плац у ул. Царице Маре бр. 7	Дин.	180.000.—
3) Плац са зградом у ул. Обреновићевој бр. 12	Дин.	500.00.—
4) Плац са зградама у ул. Вождовој бр. 39	Дин.	1,200.000.—

17 МАЈА 1943 г.

1) Плац са зградом у Скопљанској бр. 1	Дин.	650.000.—
2) Плац са зградом у Бучевићевој бр. 10	Дин.	1,600.000.—
3) Плац са зградом у Давидовој бр. 11	Дин.	350.000.—
4) Плац са згдрадом у Лешјанииновој бр. 41	Дин.	1,600.000.—

19 МАЈА 1943 г.

1) Плац са зградом у Лешјанииновој бр. 28	Дин.	800.00.—
2) Плац са зградом у Давидовој бр. 3 и 3а	Дин.	1,250.00.—
3) Плац са зградом у Пашићевој бр. 51	Дин.	600.000.—

Продаје ће се обавити у згради банчиног филијала у Нишу, где се могу добити сва даља обавештења. 308 1—1

пештерске манастире у готову

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Београд, 15 мај 1943
Бр. 18. Год. II.
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

БАЛКАН И СОВЈЕТИ

Написао Ђорђе Перић,
шеф Државне пропаганде

Све до овога рата балканске државе у очима Москве биле су »творевине светског капитализма«, које је подземним роварењима комунистичких организација требало изнутра разорити. Али, од часа, када су Совјети решили да оружани сукоб између Осовине и англосаксонског блока искористе за своје циљеве, они су одједном према балканским државама заузели став великодушних заштитника.

У то време светска штампа била је преплављена вестима, на изглед из разних извора, о тобожњим настојањима Совјета да очувају мир на Балкану и да обезбеде независност балканских држава. Све те вести потицале су из совјетске кујне, а имале су за циљ да се у балканском јавном мњењу створи утисак да се једино Совјети брину за судбину балканских народа, за њихов мир и њихову безбедност.

То је, међутим, био само спољни изглед држања Совјета према Балкану. Праве њихове намере биле су потпуно супротне томе. Совјети су у ствари хтели да рат у Европи искористе за остварење својих завојевачких тежњи и у области Балканског полуострва, а нарочито да се докопају царигредских Мореуза.

Да би избили на Егејско море, вековни сан московских властодржаца, Совјети су балканским државама припремали судбину балтичких држава, то јест хтели су их једноставно окупирати и себи присједнити.

Отимање Бесарабије и Северне Буковине од Румуније у јуну 1940 био је први корак у томе правцу. Окупација осталог дела Румуније имала је да уследи одмах после овог осакаћења румунске државе. Што до тога није дошло има се захвалити бечкој арбитражи од 30 августа 1940, којом су Италија и Немачка гарантовале целокупност и независност Румуније.

Овом гарантијом Осовине постављена је прва брана даљем совјетском надирању на Балканско полуострво. Тиме су и остале балканске државе пред совјетском опасношћу у силама Осовине добиле своје моћне заштитнике.

Међутим, и поред ових гарантија Совјети нису одустали од својих завојевачких намера у правцу Балкана. Пошто им је измакла из руку Румунија, окренули су се ка Бугарској и Југославији, нарочито овој последњој, покушавајући свим средствима да их задобију за своје планове.

Због тога су Совјети све отворенији долазили у сукоб са утицајем Немачке и њених савезника, тако да је Балкан био један од узрока немачко-совјетске кризе, која је претходила рату Европе противу Совјетског Савеза.

Преговори, који су вођени 12 и 13 новембра 1940 између представника Немачке и Совјетског Савеза у Берлину, као и доцније у Москви, открили су немачкој дипломатији совјетске планове у погледу Балкана. Совјетски комесар за спољне послове Молотов тражио је да Немачка призна право Совјетима да могу држати своје гарнизоне у Бугарској и поставити своја војна упоришта на Босфору и Дарданелима. То је био један део цене коју су Немачка и њени савезници имали да плате Совјетима за даљу сарадњу са њима.

Немачка је, као што је познато, те совјетске захтеве одлучно одбила. Да Немачка није тако поступила, било би свршено са независношћу балканских држава. Совјетски Савез би добио кључеве Блиског Истока у своје руке, што би му омогућило да тешко угрози цео европски Југисток.

Угарак уместо границе мира

Од часа када је Немачка одбила да изађе у сусрет захтевима Молотова у погледу Балкана, тј. откада су се Совјетима изјаловиле наде да ће дипломатским оружјем присвојити балканске државе они су из основа изменили своју тактику. Уместо границе мира, они прилазе балканским народима са распаљеним угарком да би им њиме запалили кућу.

Од новембра 1940 Совјети раде свим средствима на изазивању рата на Балкану, у нади да ће тиме створити тешкоће својим супарницима, а себи припремити терен за даље спровођење политике уцена.

Појачана делатност илегалних комунистичких организација у свим балканским земљама, потстицање унутрашњих немира у Румунији, нуђење оружја Југославији, као и гурање ове земље у рат путем дотле нечувених дипломатских маневара, и, напослетку, давање гарантија безбедности Турској, — све су то биле само најважније етапе совјетске делатности на проширењу ратног пожара на Балкан.

Даља совјетска роварења противу мира балканских народа пресекао је 22 јуни 1941. Европске армије одбациле су Совјете далеко од границе Балкана. Али, и поред тога, они се нису одрекли својих балканских тежњи.

Акцијом партизанско - комунистичких банди по балканским планинама, као и покушајима да се на територији бивше Југославије образују совјетске владе, што се било и десило у Ужицу и Бихаћу, Совјети, у првоме реду, хоће да видно обележе своје територијалне захтеве у томе делу Европе, а тек у другом да узнемирују своје противнике у позадини фронта.

Међутим, овакав став Совјета према Балкану и Блиском Истоку ствара низ тешкоћа у њиховим односима са Англосаксонцима. Енглези су, као што је познато, дали гарантије Турској и Грчкој; поред тога, Атлантском повељом гарантована је државна целокупност свима савезницима Англосаксонаца. У вези с тим поставља се питање како могу Англосаксонци своје обавезе према Турској, као и према емигрантским владама Грчке и Југославије ускладити са тежњама Совјета?

Опасна пукотина у англо-совјетској коалицији

Ако су Англосаксонци изишли у сусрет захтевима Совјета у погледу Балкана, онда су погазили обавезе према својим балканским савезницима и изневерили начела Атлантске повеље, која им служи као идеолошка основица за вођење рата противу сила Осовине. У обратном случају, тј. ако су Англосаксонци остали доследни својим обавезама и начелима Атлантске повеље, онда Балкан представља најопаснију пукотину у Англосовјетској коалицији.

Случај југословенске емигрантске владе, која је због несугласица између четничких и »партизанских« одреда дошла у отворен сукоб са Совјетима баца чудну светлост на англо-совјетске односе. Енглези су се, наравно, трудили да овај совјетско-југословенски сукоб заташкају, јер им је с обзиром на међународну ситуацију био веома непријатан. Али, многе ствари се нису дале прикрити.

Зна се нпмпе да је Москва успела да присили Англосаксонце на разговоре о балканском проблему. Да ли је између њих у томе питању постигнут потпун споразум и да ли су Енглези и ту издали европске интересе, као што их издају на целој пиници своје политике, за нас остаје дипломатска тајна. Међутим, више је него сигурно да су и у овом случају Енглези покушали да туђим кожама плаћају своје рачуне.

Свакако је због тога и настала општа потиштеност у редовима југословенских и грчких емиграната у Лондону, који исувише доцкан почињу увиђати праву вредност англосаксонског пријатељства и њихових гарантија. Југословенска емигрантска влада морала је макар и привидно да устукне пред захтевима Москве. Међутим, оружани сукоби између четника наклоњених Англосаксонцима и партизанско-комунистичких банди и даље се продужавају по балканским планинама. Околност која није без значаја за даљу еволуцију англо-совјетских односа на Балкану и Блиском Истоку.

Супротно овоме недоследном и дволичном држању Англосаксонаца у питању заштите балканских народа од Совјета, Немачка и њени савезници заузимају јасан и недвосмислен став. Они су се од почетка овог рата одлучно супротставили совјетским завојевачким тежњама у правцу Балкана, и тиме балканске народе спасли од најстрашнијих искушења. Зато Немачка и њени савезници остају и даље и у балканској области Европе једина заштита од бољшевичке опасности. Та истина не може се ни порећи ни прикрити.

НОВА ОПОМЕНА

Знамо поуздано да српски народ у својој целокупности данас хладнокрвно, трезвено и мудро посматра развој догађаја у свету. Знамо да после горког искуства уме данас правилно да процењује ситуацију и да се не поводи ни за каквом страном пропагандом, која би хтела да га наведе на непромишљене поступке. Дух мудрости и смисао за реалност преовлађују данас у најширим народним масама и они су данас најсигурнија гаранција за опстанак и будућност српског народа.

Али знамо исто тако да извесни необуздани појединци или извесне категорије људи могу да нанесу много зла једном народу и да навуку на њега многе недаће. То нам се десило у скорој прошлости, када су извесне клике пустолова и туђинских плаћеника за рачун Лондона и Москве у два маха довели српски народ до руба пропасти.

Не пишемо ове редове да би опоминьали српски народ као целину да мирно и паметно процењује догађаје. Хоћемо да упозоримо неразумне појединце или извесне категорије нашег друштва да својим неразумним поступцима не ремете ред и мир у земљи. Да својим речима, својим прогнозама и својим шапутањем не изазивају неспокојство у духовима.

Тешко свима онима, који извесне догађаје са неких споредних ратишта хоће да протумаче као да су од пресудног значаја! Тешко онима који на основу тога мисле да је ствар решена онако, како они желе и да је дошао моменат да и они дају свој допринос у том смислу.

Никада у својој историји Европа као појам и осећање судбинске заједнице није био јаснији и никада Европа није имала храбрије и одважније борце за своју независност и за своје место у свету. Покушаји Англосаксонаца неће само наићи на непробојни бетон и ватрена ждрела, већ и на челичну вољу и одлуку свесних европских народа да Европа не сме постати најновија америчка колонија, осуђена на лагано пропадање, да би се остварило англосаксонско господарство у свету. Они су исто тако надахнути непоколебљивом вољом да остану извор светске културе и да не допусте да црвени варвари са Истока униште оно драгоцено врело за будућност човечанства.

Тим осећањима и тим мислима руководе се данас европски народи, окупљајући се око великог Немачког Рајха који са највећим пожртвовањем предводи у овој борби за одбрану Европе од удружених варвара са Истока и Запада. Ова шака наших малоумника која се поводи и данас за блефовима и лажима Лондона, Москве и Вашингтона треба да зна да је то непобедива снага, духовно јединство Европе, јер на другој страни то је савез лажи и подвале, лишен сваких моралних побуда.

Али они исто тако треба да знају, појединци или народи, који нису у стању да схвате историски значај данашњег момента, да оружана моћ уједињене Европе и њена спремљена одбрана дуж целог европског континента јесу на таквој висини и у стању су да сломе и задрже сваки покушај европских непријатеља. А треба да знају исто тако да имају и сувише на расположењу средстава да уништају и смрве све саботере и дефетисте, унутрашње непријатеље заједничке европске отаџбине. Српски народ као целина даје доказа свакодневно своје европске свести и не сме допустити да извесни појединци или групе спрече га у вршењу његове дужности према европској заједници и својој будућности.

„С—Н".

УНИВЕРЗ. БИБЛИОТЕКА СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ

Недељни преглед међународних догађаја

Активно политичко пролеће

Ма да и лето које наступа 1943 године, несумњиво неће још донети коначно одлуке у овоме рату, ипак ће се свакако у наредном периоду не само војничко већ и политичко разбистравање ситуације наставити у интензивнијем темпу. Чињеница је, да су Силе Тројног пакта ово пролеће, у доба док се на европским бојиштима нису одигравале операције већега стила, искористиле за велике политичке потезе и акције. Оне су нашле свој спољни израз у низу разговора међу државницима народа, који су обухваћени Тројним споразумом или који претстављају учеснике у његовој политици.

Разговори Вође Рајха

Низ тих спољних манифестација политичке активности започео је са посетом фон Рибентропа Риму, којом је приликом необично обимни званични коминике већ указивао правце за наредни период политичког делања у „европској тврђави". Иза тога дошло је до састанка између Хитлера и Мусолинија, који је трајао много дуже од досадашњих ратних разговора двају шефова Осовине. А затим су се у посети код Вође Рајха изређали шефови свију држава, које су у Европи обухваћени пактом Трију сила, као и француски и норвешки претседници владе. Ови разговори претстављају једну целину, јер су спровођење у дело начелних одлука, које су донесене на састанку двају вођа националистичке и фашистичке револуције.

У први мах изгледа да се пријем претседника норвешке владе Квислинга и претседника француске владе Лавала издваја из оквира осталих разговора, јер земље тих двају државника нису ставиле свој потпис на инструмент Тројнога пакта. Шта више Норвешка има своју емигрантску владу у Лондону, а Француска своје закрвљене генерале де Гола и Жироа. Ипак при дубљој анализи види се да је унутрашња веза, која постоји данас међу европским народима окупљеним око Осовине и Тројнога пакта, прешла и границе Француске и Норвешке. Разговори са Квислингом и Лавалом логично се учлањавају у систем чија је политичка линија дошла до изражаја у конферисањима у Главном стану Вође Рајха.

Што се Француске тиче, односи са њом су, — посматрано из престоница Осовине, — већ одавна разјашњени. Повратак Лавалов на власт био је први сигнал да су ти односи већ пробили стеге уговора о примирју и да је питање сарадње Петенове Француске са Силама Осовине ушло у нову и доста конкретну фазу. Развој тих односа у току последњих 12 месеци показује да је Лавал решен да своје снаге и снаге Француске уложи, према постојећим могућностима, у европску ствар и да је самим тим Француска из става побеђенога противника прешла у став сарадника. Неколико виђења између Лавала и Вође Рајха доказују даље да је питање француске сарадње у данашњем европском систему једно од оних, које се од стране Осовине сматра битном поставком у њеној општој политичкој концепцији. Треба потсетити на огромни одзив француског радништва за рад у Рајху и на најновије аранжмане, који су учињени по питању претварања француских заробљеника у слободне француске раднике у Немачкој. Тако постаје разумљивом реч претставника Вилхелмштрасе о томе, како су споразуми, који су склопљени по тим питањима са Француском, уствари, тиха ликвидација стања створеног ратом и стављање француско-немачких односа на нове темеље, много присније, но што су то начела Компјењског примирја.

Исто тако је и Квислингова Норвешка политички чинилац, који се у Берлину сматра присним сарадником, што је нарочито дошло до израза у коминикеју поводом боравка претседника норвешке владе у Главном стану Вође Рајха. Реченица о заједничким великогерманским циљевима није случајно написана, нити је само шупља фраза, већ се иза ње налази један политички програм који је од основног и капиталног значаја за разумевање немачко-норвешких односа у садашњости и будућности. Чињеница да се норвешки и други нордијски младићи боре на Источном фронту у саставу посебних нордијских СС-дивизија, даљи је доказ за садржај немачке политике, и потпуног уједначавања политичких погледа између Берлина и Осла.

Шта је разговарано

Укратко се на основу свега реченога разговори, које је имао Вођа Рајха са Лавалом и са Квислингом, логично учлањавају у оквир разговора са државницима земаља Тројнога пакта. Ту се радило, дакле, о конкретним политичким и војним већањима, о упознавању претставника појединих држава са политичким и војним намерама Немачке у наредном периоду и о припремама за заједничку војну политичку акцију чији би главни носилац, разуме се, био Немачки Рајх.

Сви ови разговори су једна целина и може се сматрати да је та целина заокружена и да су разговори, који спадају у овај политички и војни домен, засада завршени.

При анализи [illegible]них саопштења, која су издата после појединих састанака и разговора у Главном стану, пре свега пада у очи наглашена одлучност за борбу и победу. Ово није у саопштењима стереотипно изражено стално на исти начин, већ је та одлучност сваки пут окарактерисана и подвучена другим речима и друкчијим изразима. Ово доказује да су удели појединих европских држава у великом хрвању наших дана третирани индивидуално и саобразно приликама, могућностима и стварној снази појединих учесника данашњег великог европског склопа. У тим саопштењима, и у наглашавању одлучности и вере, лежи истовремено одговор на противударе, које је противосовински табор сматрао довољним, па да на основу њих постави тезу о математској сигурности у погледу исхода рата.

Величина бољшевичке опасности, која је у току прошле зиме јасно дошла до свести свима Европи морао да се наметне као што је на свима странама у Европским народима, узрок је, једини могући закључак апсолутна и бескомпромисна борба до краја. Катин је опомена за целу Европу, шта се може очекивати ако се тој бескомпромисности ма и једнога тренутка нешто одузме.

Тотална мобилизација снаге Европе

Тотална мобилизација Европе, која је проглашена ове зиме, није само ствар која се тиче непосредно једино Немачке и њенога фронта, већ је захватила својим значајем и све остале европске земље. Разговори к од Вође Рајха свакако су у многоме били посвећени и уделу, који тој тоталној мобилизацији могу да допринесу остале државе Европе. Јасно је да се ради о борби на живот и смрт и да, према томе, и средства која се у ту борбу улажу, морају бити адекватна величини ствари које су у питању.

Тотална мобилизација не обухвата само чисто војни домен, него значи да целокупна Европа, која ма у коме виду стоји под утицајем Немачке и Осовине, мора да уложи све могућности које јој стоје на расположењу да допринесе заједничком прегнућу. То ће код неких држава бити прилог у производњи, код других у радној снази, а код трећих у људству. Укратко, све чиме Европа располаже у привредном погледу, у погледу људске снаге, у погледу борбености и спремности за највишу жртву и у погледу својих духовних моћи, данас се организује и упућује једним једином одређеним правцем. У овоме треба тражити једну од главних тема разговора, који су дали сада завршеном периоду дипломатске активности свој печат.

Берлин и његови противници

Несумњиво је врло значајно, што се у свима саопштењима на исти начин обележава став, како према бољшевизму тако и према англосаксонској плутократији. Било је, у вези са говором Каудиља и са извесном акцијом његовог министра спољних послова Хордана, говора о некаквим покушајима да се из Берлина различито третира однос према бољшевизму од онога према Великој Британији и Сједињеним државама. Ишле су верзије кроз светску јавност, вероватно не случајно, да је на помолу нешто, што би овом различном третирању дало и извесну конкретну садржину.

Међутим, после серије саопштења о разговорима, не може бити сумње да је данас Немачка на исти начин политички расположена према оба своја велика противника. Ово се у једном делу немачке штампе и наглашава, при чему се подвлачи да је Европа једино у знаку своје пуне солидарности а под окриљем немачкога оружја у стању да савлада бољшевичку опасност и да, према томе, све што ма у ком виду помаже тој опасности, мора да се изједначи у очима Европе са бољшевизмом.

Без обзира на велика размимоилажења која постоје између Москве и Лондона, и која су веома реалне природе, за Немачку и њену европску концепцију Англосаксонци су исто толико негативан и непријатељски елемент као и бољшевици.

Прво рат — после све остало

Најзад је веома значајно за разумевање немачке политике, која све ставља у службу борбе и тежње за победом, да се у политичким разговорима последњих недеља није поставило некакво генерално конкретно-политичко начело које би, у детаљима разрађено, могло да даје основицу за политичке разговоре и преговоре о међусобнимо дносима појединих европских народа после рата.

Сва духовна и физичка снага Немачког Рајха упућена је данас на рат и на добијање рата. Отуда немачка политика начелно избегава све, што би ма у ком погледу могло спремност и компактност Европе по том основном питању да окрњи. Знају се основна начела, — а о појединостима и о разним међусобним развојним и стабилизационим могућностима моћи ће да се разговара, тако сматра Берлин, тек када буде основно и главно питање решено. Тек са коначно обезбеђеном и спроведеном одбраном Европе од негативних утицаја с десна или с лева, биће у оквиру Европе створена платформа за уређење онога, што је заједничком снагом нашег, данас мобилисаног, континента обезбеђено. О појединостима будућег европског уређења разговараће се кад томе буде време. Данас нема времена да се снаге, које желе да се упуте у једноме правцу, ма каквим дискусијама распарчавају.

Ово је општа поука која се из пролетње дипломатске и политичке високо динамичне активности Немачкога Рајха може извући. Ако смо рекли да је тај период окончан, онда смо тиме мислили на то, да су данас у оној категорији европских чинилаца, чији су претставници били примљени на разговоре од Вође Рајха, основне ствари постављене на своје место и да су утврђени заједнички и последњи задаци. Но, Европа има још и других компонената, ван оних чији је положај, углавном, пречишћен или у основи постављен на разјашњене темеље. И према томе се може очекивати да ће велика политичка активност бити у тим другим правцима настављена и да ће, ако се догађаји буду развијали, само још добијати у интензитету. При томе ће — у свестраном испитивању и употреби свих европских могућности — доћи на дневни ред после великих проблема и питања која са високог европског видика не спадају у први ред.

Рузвелт, Черчил и отсутни Стаљин

Ништа мање интензивна није ни политичка делатност противосовинског табора. На страну то, што се британско-московски сукоб преко пољских леђа све више заоштрава, почела је Велика Британија сада да шаље у своју подземну борбу против Совјетске Уније и друге емигрантске владе. Ради се о владама емиграната из оних земаља, које би најпре осетиле бољшевизам на своме телу, јер су му и географски најближе. Ту почиње сада да се развија једна велика политичка игра, чији је први предзнак био пољски захтев међународног Црвеног крста, а која је сада тек у своме првом чину. Изгледа да је Великој Британији потребно за спровођење њених политичких планова да пошаље у ватру емигрантске претставнике појединих европских земаља,ка ко би са више снаге и ауторитета могла да заузме свој став у политичким додирима са Москвом, који свакако претстоје.

Занимљиво је да је, после свих великих наговештавања о састанку англосаксонских шефова са Стаљином, сада дошло до новог разговора Рузвелт—Черчил, — и то опет без Стаљина. Није вероватно да је он био на тај састанак позват, јер се није могло очекивати да он данас, кад над њим лебди могућност новог тешког удара за који се немачке дивизије вероватно припремају, напусти своју земљу, и да оде чак у Вашингтон. Али баш због тога, што је опет дошло до једнога састанка без учешћа Совјетске Уније, мора да се намет не закључак да су размимоилажења у противосовинском табору заиста још дубља него што се то према оскудним спољним манифестацијама може да оцени.

После Казабланке било је речено да је направљен и војнички план за целу 1943 годину. Чињеница, што је са Черчилом стигао у Вашингтон толики број војних експерата, доказује да је то тврђење о Казабланки било, у најмању руку, претерано. Неће се много погрешити када се као најважнија тема, којој ће се посветити Вашингтонски разговори, обележи испитивање, колико је црвени савезник још јак и шта треба предузети ове године да он, истина, остане још у борби, али да му се не да више ефективне политичке и стратегијске помоћи, но што је то за одржавање те његове савезничке верности неопходно. Другим речима, у политичком и у војном погледу остаје концепција „једним ударцем две муве", која је досада била основа британске политике према Совјетској Унији, и надаље кључ за будуће британске и америчке планове према Москви.

VERUS

МЕЂУНАРОДНА УЛИЦА —
све је задовољно и живи уредним животом

(ЕОС) Курфирстендам у Берлину био је одувек међународна улица. Данас усред рата он је то још више, него ли икада раније. Нестало је, наравно, наличје раскошног света, који је тамо увече уговарао састанке, који су били у моди. Али без промена, можда још и јаче, одзвањају улицом поред немачког сви језици нашег континента. У кафанама, биоскопима, пред излозима, свуда се угодно разговара.

Добар живот страних радника

Ту су радници и намештеници, људи и жене, који сваки на свој начин проводе вечерњи одмор напуштајући своје станове или заједничке логоре; јер они могу и упркос енглеске пропаганде слободно да се крећу и они су сви — то се примећује по држању и по више или мање гласном разговору — добре воље.

Сваки од њих био је већ на отсуству у својој домовини. И сви се опет враћају натраг на своје радно место у Немачкој, јер они према свом раду сразмерно добро зарађују, добијају честито јело, у већини случајева много боље него ли у својој земљи и осећају се сигурним под окриљем немачког социјализма, како они то досада нису познавали.

Француски заробљеници као радници

Међу њима има и много ратних заробљеника, Француза, који су на основу међународног споразума били измењени, али су се онда опет добровољно јавили на рад у Немачкој.

Већина их станује у заједничким логорима, разасутим по целом Рајху, великим и малим, али сви су уредни и подесни за становање, јер савремене бараке, какве су у Немачкој саграђене, уређене, претстављају права насеља са заједничким дворанама праоницама и купатилима, често и са централним ложењем и топлом водом у одређене дане.

У логорима се станује најефтиније. За округло 10 марака добија се стан и храна за недељу дана и добар се део зараде може уштедити, послати кући или на који други начин потрошити. Због тога отпада досадна брига за куповање животних намирница, тражење гостионица итд.

У логорима је уведен стални лекарски надзор. Тако се дешавају само мало обољења, 1 до 2%, урачунавши и несрећне случајеве.

У јужном крају Бранденбурга, недалеко од Берлина, налази се један логор Украјинаца са 2.000 људи. Од њих жели, према саопштењу вође логора, и после рата да остане око 60% у Немачкој, јер у својој домовини нису имали никада тако добар и уредан живот.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке).

ШТАМПАРИЈА „ЛУЧ", Краљице Наталије 100.

Тромесечна претплата 36 дин. шаље се преко „Пресе", а. д. Влајковићева 18.

ПАКЛЕНА ПОЛИТИКА

Још покојни Краљ Александар увидео је да су западне велике силе створиле Југославију не за љубав наших лепих очију, већ ради својих интереса. Злоупотребљујући осећај захвалности нашег народа, оне нису допуштале да Југославија води политику својих интереса, већ су тражили да она нарочито у спољној политици, слепо извршава њихова наређења. Краљ Александар је увиђао да је то по Југославију врло опасно и пред трагичан крај свога живота био је одлучно решен да себи извојује слободне руке у вођењу спољне и унутрашње политике своје земље. Зато је морао платити главом.

И одиста после његове смрти ствари остају по старом. Посланици наших бивших савезника настављају своју политику туторства. Свакога међу нама ко би се у томе успротивио немилосрдно су склањали с пута. Тако је наша бивша држава била доведена на руб пропасти. Последњи покушај да се она спасе и очува осујећен је пучем од 27 марта.

Пропала је Југославија, као што је пре ње пропала Пољска и толике друге државе. Све су оне гурнуте у рат и против њихових сопствених интереса. И што је најстрашније, све су оне пропадале једна за другом, не добивши ни од куда никакве помоћи. Хладнокрвно и немилосрдно њихови су народи бацани у рат као топовско месо. Гинули су чак сами не знајући зашто.

Па ипак, све ово довде би још и могло имати некаквог смисла. Ако су и страдали, ти су народи и сами криви утолико, што су дозволили да за љубав другога извлаче кестење из ватре. Али сад настаје оно најстрашније. Све те мале народе, покорене и поробљене, позивају да устају против окупатора, да се голоруки боре све до свога истребљења. Позивају и наш народ.

Човеку се мора да следи крв у жилама пред овом циничном бездушношћу! Зар им нису довољне све досадашње жртве у крви српског народа? Зар хоће његово потпуно истребљење? Чему нам земља, макар била велика као земаљска кугла, ако на њој не буде било Срба?

Непојамно је да код нас још има људи који не увиђају какве нам све опасности прете од ове паклене политике. Како могу да наседају њеним лажима и после свега што смо досада препатили? Зар не виде да нам она копа гроб, у који као народ треба да будемо покопани?

Последњи је час да све што је трезвено у нашем народу устане против рушитеља реда и мира, без обзира ма ко они били, и ма за чију љубав они то желели. У питању је бити или небити српског народа.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

Порука претседника Владе сеоским омладинцима

Примајући групу српских сеоских омладинаца, који путују у Немачку, претседник Српске владе генерал Недић поздравио их је, рекавши им између осталог:

„Драга децо моја, ви идете у Велики Немачки Рајх. Ви сте спремни за пут. Ви идете тамо са једним великим циљем, да извршите један велики и свети задатак: један народни посао. Ви идете тамо да видите и да научите у Велнком Немачком Рајху оно што ће вам требати као грађанима и као земљорадницима за нов живот у Новој Србији, а то је да постанете савремени земљорадници, да постанете корисни чланови велике српске народне заједнице.

Ви треба да пођете тамо у тај велики свет, ради извршења тога задатка, весело, сигурним кораком, ведра чела, јер ви нисте ни први, а нећете бити ни сами. Тамо се налазе две групе ваших другова. Оне су отишле пре кратког времена пре вас и не могу да се нахвале пажњом и гостопримством немачким.

И њих и вас ја шаљем у Немачки Рајх да се оспособите да буде стубови Нове Србије, Мајке Србије, те миле и драге нам земље, да буде честитија, поштенија, рад нија и срећнија него она стара што је била.

СТВАРАЊЕ СЕЉАЧКЕ ЗАДРУЖНЕ ДРЖАВЕ

Ви сте чули, а и читали сте пре кратког времена да је донесен један нарочити специјалан закон, једна специјална Уредба о српском задругарству. То задругарство базира на вама земљорадницима и оно ће бити основа нове српске државе, а та нова српска држава, коју ћете ви изградити заједно са мном, звање се СРПСКА СЕЉАЧКА ЗАДРУЖНА ДРЖАВА. У тој српској сељачкој задружној држави биће сви Срби браћа.

То ће бити братска држава, у којој ће сви Срби братски живети, братски радити, братски чувати и бранити српско огњиште, српско село, српски народ и Мајку Србију. Ја хоћу да се ви сви закитите српском тробојком, па тако да идете у страни свет, да је носите достојанствено на вашим грудима, јер сте ви синови једног честитог и поштеног народа, српског народа и Мајке Србије и свуда и на сваком месту такви треба да будете. За Мајку Србију треба да живите и да умирете, јер она мора да живи вечито.

УТАКМИЦА РАДА

Шаљем вас у Немачку на једну велику међународну утакмицу: утакмицу рада. Тамо су заступљени сви народи из Европе. Али, ви морате да заузмете најбоље место, **прво место. МОРАТЕ ДА БУДЕТЕ НАЈБОЉИ МЕЂУ НАЈБОЉИМА, НАЈРЕВНИЈИ МЕЂУ НАЈРЕВНИЈИМА. Такви морате бити зато што ви својим радом и понашањем треба да извојујете српском народу пут који ће водити ка срећи и обнови наше Отаџбине и наше државе. Ви морате да извојујете оно место достојно српском народу, које треба наш**

Омладинац Црнчевић поздравља претседника владе генерала Недића
(Снимак: Државна пропаганда)

народ да заузме у европској заједници рада.

Ви треба да знате да српска сеоска омладина није непозната у Немачкој. Њено име стекло је право грађанства тамо. То име је знано, признано и вољено. Ви имате само да продужите оно што је већ започето. Ваши претходници су већ извојевали једно достојно место српском народу и то место ви морате да сачувате. Имате само да продужите где су они стали и да наставите онако како су они радили.

Ја знам кога шаљем у Немачку. Ја шаљем вас, најбољу децу српског народа. Шаљем оно што је најбоље у српској нацији, али ви пазите да ту нацију никада и нигде не осрамотите ни постидите. Ви морате да будете најбољи међу најбољима и први међу првима".

РАД И ПОШТЕЊЕ

Г. претседник затим спомиње омладинцима пример оне спартанке, која је испраћала свог јединца сина у бој и која је, предајући му штит, рекла, „Сине, с њим, или на њему". А то значи или да буде јунак и честит, или да се не враћа.

„Децо моја, рекао је затим г. претседник, ви идете у Немачку и добро пазите да се ведра чела и светла образа вратите у Мајку Србију. Или се не враћајте! Ви идете тамо да својим трудом, радом и понашањем покажете немачком народу и целом **његово битисање под сунцем.**

Ето, то је тај велики и свети задатак који се поверава вама. Он је велики и судбоносан за српски народ. Зато га ја и дајем вама, омладини српској. Све оне раније групе које су ишле у Велики Немачки Рајх схватиле су то и најлепши извештаји стижу о њима. Морате и ви то да схватите, јер је то моја заповест вама и моје наређење, то је порука целог народа, то је порука Отаџбине.

НОВА ДОБА РАДА

Зато вас ја, драга децо, поздрављам вечерас и желим да овај свети задатак извршите до краја, онако како су ваши сви претци вршили свету дужност. Нема сада више пушака, топова, бомби, шуме и томе подобно, него постоји само једна велика утакмица, утакмица народа. Ја вас шаљем на ту утакмицу рада, где ће опстати онај народ који има више животне снаге, више карактера, више честитости и поштења. Би знате из историје наше да је наш народ све што је имао стекао једино својом грбачом и нико му никада ништа није поклонио. Све ово што погледате, то је наша историја. И овај сваки камен који погледате, то је историја. Ту су кости и крв ваших предака. Све је то српски народ стварао сам. Зато вас ја поздрављам: живела српска сеоска омладина и срећан вам пут у Велику Немачку!"

Омладинци су бурно поздравили речи г. претседника Владе. Затим је пришао г. претседнику омладинац Илија Црнчевић, чији отац био добровољац. Црнчевић је у име свих омладинаца поздравио г. претседника Владе:

„Господине претседниче.

У име наше групе српских омладинаца, која одлази у Немачку на пољопривредни курс, особита ми је част и пријатна дужност да Вам се најплодије захвалим у име своје и у име свих омладинаца на очинским саветима, која сте нам овде изнели, и на старању које стално указујете српској сеоској омладини. Наше задатке схватили смо врло добро и сви Вам се овде заклињемо, дајући Вам часну реч, да ћемо их извршити на опште задовољство Вас и свих оних који упртих очију гледате у нас, сеоске омладинце.

Наша земља је пољопривредна и ми смо свесни да српски земљорадник није довољно упућен у послове, којима се бави од јутра до мрака, кроз сва годишња времена и кроз цео живот. Из стручних књига могли смо да видимо да смо много заостали у том погледу и зато морамо много да радимо да би унапредили нашу пољопривреду и пољопривредну производњу. Али, ми смо свесни, Господине Претседниче, да се наша пољопривреда није могла унапредити разним наређењима, списима, објавама итд. Пољопривреду је могуће унапредити само преко пољопривредних стручњака, који ће у масама помагати народу.

Таква помоћ већ је на помолу у српском народу преко теренске пољопривредне службе. Код нас се тек сада увиђа, а то још није прекасно, да здрава пољопривреда може постојати само на бази јаког и организованог сељаштва. Ми смо то добро схватили и зато сада, после нашег другарског састанка у Београду и растанка са Вама, одлазимо у Немачку да се стручно образујемо у модерној пољопривреди, јер знамо да је то прави и једини пут ка спасењу наше миле Отаџбине мајке Србије. Живела мајка Србија! Живео српски народ! Живео Претседник владе генерал Милан Недић!"

Омладинци су спонтано прихватили последње речи младог Црнчевића и клицали мајци Србији, српском народу и генералу Недићу.

Претседник Владе разговарао је затим дуго са појединим омладинцима, распитујући се за њихово стручно образовање и стање привреде у њиховим селима. Том приликом г. претседник је говорио о историји Срба од постанка српске државе па до данас, наглашујући потребу слоге, братства и стручног пољопривредног образовања. Топло поздрављен, г. претседник је, опраштајући се са омладинцима, пожелео им још један срећан одлазак за Немачку.

Став Француске

Написао Камиј Моклер

Пошто су британско-амерички авиатичари бацили свој терет бомби на Париз и стигли на своје полазне аеродроме, неколико од њих означили су своје крваво дело као „спорт". И заиста то је био „спорт", бацати са висине од 6.000 метара несметано бомбе на школе, болнице и обезоружано становништво.

Један енглески владика са олтара благословио је убице жена, деце и стараца, док је један говорник на енглеском радију покушао да оправда овај злочин. Они нису били свесни тога, да су бомбардовањем Париза задали најјачи удар њиховој сопственој пропаганди и показали потпуно отсуство смисла за психологију маса.

Они из Лондона и Вашингтона нису приметили да је међу широким француским масама, грађанима и радницима, настао велики душеван преокрет. Да су имали прилике да слушају, шта се у Паризу говори, у трговинама и подземној железници, разумели би колико је њихова рачуница била погрешна.

Французи су нажалост били несложни. Само једна малобројна елита увидела је потребу и залагала се за француско-немачки споразум, за заједничку одбрану Европе против двоструке опасности: од бољшевизма на Истоку и од јеврејског капитализма на Западу. Већина француског народа, рђаво обавештена, огорчена због војничког и политичког слома, увређеног поноса држала се грчевито за стару мисао одмазде, поверовала је енглеским лажима, које су јој вешто сервиране.

Ова већина поклонила је у почетку веру примамљивој тези енглеских „ослободилаца", она се чак снашла са разарањима неминовним у једном рату, али је сматрала да ће то донети пораз и одлазак Немаца, њихових „традиционалних непријатеља". Када су такозвани „ослободиоци" губили битку за битком у Европи и сва се обећања изјаловила, онда је ова маса, што је више за жаљење него за осуду, полагала све наде у Американце, који су претстављени у најлепшим бојама и којима повероваше пошто нису познавали стварни менталитет Американаца. Они су још увек веровали у оно старо: „Лафајете, ево нас!"

Али ускоро дошла је истина на видело. Она је дошла на место заблуде, на место једне колективне психозе, од које ће се некада историчар Француске згражати. Француска је дошла до сазнања, *да Енглеска мрзи Француску данас више него икада.*

Енглеска не може да опрости француски пораз, још мање да заборави да је Француска закључила примирје, да је одбила да од своје територије створи развалине и хекатомбе жртава.

Енглези су рачунали да ће јој Француска, као претходница, извојевати победу и да ће она, сходно њеној старој навици, победу за себе искористити. Енглеска се сада свети када свесно руши француска пристаништа, у која се не може искрцати, пошто је већ иначе пропала француска трговачка морнарица нестала из Канала.

Енглеска се свети, она руши напредне градове, железничке станице и железничку мрежу, да би трговину, саобраћај и снабдевање паралисала. Она употребљује за то оно оруђе, које најбоље одговара њеном кукавичлуку.

Сва правдања бедним лицемерјем, да се ваздушним нападима уништавају војна постројења немачких окупационих трупа, нетачна су. Ова „војна постројења", која нападају енглески и амерички пилоти, то су основне школе, цркве и болнице. У томе су најбезобзирнији Американци, који чак и извињења својих недела, сматрају сувишним. Они иначе сматрају убиства за „велики спорт". Они се нису ни потрудили да бар објаве јавно рат Француској. Познато им је да се не можемо бранити, пошто не располажемо ни војском, ни морнарицом, ни ваздухопловством.

Зашто би се онда Американци одрекли забаве, да бомбе њихових летећих тврђава бацају на цивилно становништво?

За Енглезе почињу Црници у Калеу, а за Американце Европљани нису људи. По њиховом мишљењу, терористички ваздушни рат, може да дâ одличне резултате. Он може својим ужасом натерати становништво на улицу, које ће тражити мир по сваку цену, пребацити сву одговорност за претрпљене патње на непријатеља, створити побуне због глади и страха, и тиме условити комунизам и анархију у земљи.

То је јасан план, за чији успех се залажу Енглези и Американци, и који је по својој грозоти непознат у најмрачнијим временима људске историје.

Али овај план је промашио. Пред развалинама и лешевима својих најмилијих француски народ не пролива више сузе. Он стеже песницу . Он нема страха и сад све разуме. Разочарани, до сад колебљиви и неверни, виде најзад истину. После три године лажи и обмана, откривена је ова ужасна завера против Француске. Сви заведени данас знају где стоји непријатељ и да се иза маске „ослободилаца" скривало цинично лице разбојника и убица.

Терор зближава и уједињује људе. Париско становништво можда је имало неких мана, али оно је храбро и ова англосаксонска уцена чини га огорченим. Оно је преварено и оно то неће никад заборавити. Детонације енглеско-америчких авионских бомби указало је јасно Парижанима, кога треба да мрзе.

Они су направили већ избор између америчког авиона, који доноси смрт и пустош Паризу, и немачког авиона који Француску брани. Направили су избор између издајника данашњице и савезника у будућности.

ТРСТЕНИЧАНИ ЗА ЗАРОБЉЕНИКЕ

На апел среског одбора Црвеног крста, имућнији грађани Трстеника срдачно су се одазвали и редовно шаљу пакете нашим заробљеницима сиромашног стања, који немају могућности да им њихова родбина шаље пакете. Овакав одзив заслужује сваку похвалу.

Банкарска кућа
Џон Пиерпонт Морган и Ко

Написао Егон Бандман

Џон Пиерпонт Морган који је недавно преминуо у 75 година живота, сматран је у круговима англо-америчког банкарског света „америчким митом финансиске моћи". За разлику од свога оца, имао је надимак „млађи". Стари Морган који је умро 1913, био је наимар америчког великог капитала у времену између грађанског рата од 1861 до 1865, па до првог светског рата.

Док су остали амерички милијардери заснивали своја богатства на непокретностима, сировинама и монополисању важних артикала, Пиерпонт Морган пошао је другим путем. Он је био први који је увидео значај емисионих кредита за америчку привреду у већем обиму. Претежни део његове делатности био је управљен томе циљу, како би банкарској кући Џ. П. Морган и Компанији створио диктаторски положај на ефектном тржишту.

Џ. П. Морган и компанија мишљења је...

Ниједно веће индустриско предузеће није могло без пристанка старијег Моргана, да пласира своје акције и обвезнице, док су средње и мање банкарске куће биле приморане да прихвате упис додељених им вредносних акција.

Трговачка писма овог финансиског диктатора, која су почињала безазленом реченицом „Џ. П. Морган и Компанија мишљења је...", била су у ствари заповест. Једино велики капиталисти, чије је богатство премашило моћ банкарске куће Морган, као што су Рокфелер и Хенри Форд, који је гајио доследно мржњу према банкарству, били су ван домашаја чаробњачке моћи Морганове банкарске куће.

Стари Морган искористио је монополисани положај на ефектном тржишту и постепено сондирао терен за куповину акција трустова, водећих њујоршких банака, и многих осигуравајућих друштава. Његови планови о стварању међународног бродарског труста нису имали нарочитог успеха.

Имовина коју је оставио за собом, званично је процењена на милијарду и по долара, док је на Њујоршкој ефектној берзи владало мишљење, да је она знатно већа.

Када је млади Морган преузео вођство, промениле су се и директиве финансиске политике, тако да се могло рећи, да је брод банкарске куће Морган заплovio у политичке воде. Млади Морган ставио је монополисан положај своје куће код плас мана хартија од вредности, у службу политичког одобравања кредита.

Истовремено је Морган процењивао политичке догађаје према потребама за зајмовима и кредитима, при чему је кућа Морган зарађивала самашне провизије. Његови саветодавци при том послу били су Девис, саветник његовог оца, а касније Томас Ламонт.

Финансирање ратова

Један од главних послова те гране пословања, било је финансирање Енглеске у првом светском рату. Када су Енглези били принуђени, да се обрате америчком новчаном тржишту, морали су ступити у везу са апсолутним господаром тог тржишта, а то је била банкарска кућа Морган.

Провизија коју је ова банкарска кућа при томе зарадила, износила је стотине милиона долара. Због ових пословних односа, банкарска кућа Џ. П. Морган и Компанија залагала се свим силама да омогући победу Енглеске и њених тадашњих савезника, знајући да ће изгубити своје богатство, ако Енглеска изгуби светски рат.

Џ. П. Морган
(Архив „Српски народ")

Улазак Сједињених Америчких Држава у рат на страни Енглеске била је логична последица, која проистиче из обавеза преузетих од стране ове банкарске куће. Суверени господар америчког банкарског система био је довољно снажан, да ову жељу оствари.

После 1918 године, наставио је Морган своје банкарске маневре у политичким водама. Као што је Метерних стајао иза низа конференција после Наполеонових ратова, које су служиле као подршка Бечком миру из године 1815, тако је банкарска кућа Џ. П. Морган режирала мировне конференције, којима је стављено у задатак, да спасе Европу од хаоса који јој је претио.

За Моргана је само било од важности, да се на тим конференцијама и састанцима предложе од стране стручњака зајмови, чију би емисију преузела кућа Морган. Треба се само сетити Дозовог плана из године 1925 и Јанговог зајма из године 1929. И покушаји Поенкареа да стабилизује француски франак, били су потпомогнути од Моргана.

Упркос јаких финансиских ефеката, ова економско-политичка стратегија куће Морган показала се слабом. Покушај лечења европске привреде давањем инјекција у виду кредита, није довео до оздрављења ове привреде, јер су клице болести проузроковане несрећним мировним уговорима биле конзервисане, и остале неотстрањене.

Кућа Морган пошла је обрнутим путем: један од њених намештеника, који је доцније постао сувласник, Паркер Џилберт, постао је агент за репарације у Немачкој. Морганов новац употребљен је, да један лажан трансфер немачких репарационих обавеза камуфлира. Морган и његови саветници нису били довољно далековиди, како би омогућили државама — дужницима слободу акције, која би им омогућила, да саме нађу излаза. Они нису били довољно конструктивни, да би америчку економску политику упутили оним правцем, који је водио решавању ових проблема. И тако су постали виновници катастрофе светске привреде. Много више успеха имао је један други сувласник Морганове куће, Двајт Мороу, који је потчинио Мексико америчком привредном империјализму.

Катастрофе народа као уносни послови

Ако су се већ Морган и његови сарадници задовољили провизијом коју су вукли из катастрофа народа, уместо да те катастрофе спрече, они су показали доста довитљивости, да се прилагоде спољно политичким приликама.

Узбуђење које је економска криза проузроковала у америчком народу, довело је до стварања једног сенатског одбора, који се позабавио политичким утицајима, који су натерали амерички народ у рат.

Банкарска кућа Џ. П. Морган и Компанија сматрала је за најпогоднije, да се сакрије иза кулиса. У ту сврху издвојена је емисиона фирма Морган — Стекли и Компанија, од главне банкарске лозе Џ. П. Морган и Ко., која се посветила депозитним банкарским пословима.

Истовремено Морган је приступио прегруписавању његових инвестиција. Он је повукао капитал из железница, великих предузећа за снабдевање као и из појединих индустриских група.

Као што је ово издвајање депозитног од емисионог банкарства повећало утицај овог моћног банкара, тако је и његов закулисни политички утицај знатно порастао. Морган је био онај главни покретач, који је указао америчкој привреди, да је наоружање једини излаз из хаоса, који је створен Њу Дилом.

Банкарска кућа Џ. П. Морган и Компанија јесте данас опет повереник енглеске државне благајне у Сједињеним Америчким Државама. Морган је до своје смрти одиграо своју стару улогу, а то је искоришћавање политичких послова, па чак и политичких катастрофа у сврху остварење уносних послова.

Шта српски народ мора да зна о данашњој Немачкој

Утисци српских новинара са пута по Немачкој углавном су већ изнети. Они су писани у поштеној намери да српском народу истинито прикажу Немачку у четвртој години рата. Није то била никаква пропаганда, већ честито и неопходно обавештавање српске јавности, која мора да зна истину и која треба да схвати да су приче туђинске пропаганде исто онакве одвратне лажи, као што су биле и оне, које је српски народ платио својом слободом, као и безбројним некорисним жртвама.

Истине ради морамо рећи да то није била сврха нашег путовања. Позив који је српским новинарима био упућен одређивао је за циљ обилазак наших радничких логора и обавештавање наше јавности о животу наших људи у Немачкој. Програм нашег пута, спремљен са немачком педантношћу, подређен је био тој сврси. Отуда сасвим јасно да изношење ових других утисака, исто тако важних, а сигурно далеко судбоноснијих, није било тражено од наших домаћина.

Ако смо ту границу прекорачили, учинили смо то по сопственом нахођењу, сматрајући да то наша јавност с правом очекује од нас. Али исто тако морамо признати да је и за саме нас, — не потцењујући нимало важност живота десетине хиљада Срба у Немачкој — ово претстављало врло живи интерес.

Видети Немачку у четвртој ратној години, после тек завршених тешких и крвавих борби на истоку, после многих ваздушних напада са стране енглеско-америчке авијације и најзад после тоталне мобилизације! За сваког човека то претставља највећи интерес, нарочито за новинара.

Зато је и наша највећа пажња била посвећена томе, а уверени смо да то исто тако претставља и највећи интерес наше јавности.

Снага духа немачког народа

Зато смо томе посветили и највише простора. Па ипак, хтели би смо да у једноме чланку сведемо та наша запажања, како би још јасније, још недвосмисленије подвукли оне утиске, који су нам, после скоро тронедељног боравка у Немачкој остали као уклесани.

Рекли смо већ одмах у почетку да се оно што највише импонира у Немачкој то је снага духа немачког народа, која и данас, упркос многим искушењима и лишавањима која рат сам собом намеће, стоји неокрњена. Немачки народ зна шта би за њега значило изгубити рат. У њему је још живо сећање на прошли рат и на године беде и понижења. Поред тога он је свестан опасности са Истока. Он је својим сопственим очима сагледао сву беду и пустош коју бољшевици носе собом.

Зато ни искушења, ни лишавања, ни жртве нису поколебале његово духовно јединство. Зато и данас у четвртој ратној години он стоји уједињен у вољи и напорима.

Али исто тако треба знати да сва та лишавања, упркос овако дугом трајању рата, нису ни тако страшна, ни тако тешка. Најмање пак штетна. Онолико колико је потребно за одржавање живота, оно што живот намеће човеку као неминовну неопходност, држава му је осигурала и он то може увек и свуда да добије по цени која потпуно одговара и приходима оних најнижих. Притом, он зна да и ако постоје лишавања, она засежу све подједнако. И ако неко добије веће следовање, то ће бити само онај који своју енергију више троши у корист заједничке борбе, а никако зато што има више материјалних могућности.

Докле та правичност у подели иде најбоље ће посведочити чињеница да је на најсвечанијим банкетима служено оно, што смо сутра дан могли да добијемо и у радничким или логорским ресторанима. И ако је било какве разлике, она се могла приметити само у сервирању. Али више меса, маснога или шећера није било нигде од онога колико је одређено за сваког немачког грађанина, сем за оне чији тежак физички рад захтева јачу исхрану.

Брига за децу

Али ако су се старији [illegible] да одрекну много чега, за децу ратна лишавања скоро не постоје. За њих је све обезбеђено. Они ради чије се будућности углавном води овај рат, они ради којих се приносе све жртве, трпе сва лишавања — не осећају тегобе рата. Отаџбина се побринула за њих. И то за све подједнако. И за оне најбогатије и за оне чији родитељи не би били у стању да им све пруже. Поготову за оне чији су родитељи пали на пољу части и чија деца постају у пуном смислу деца отаџбине.

Како онда може да буде ослабљено духовно јединство немачког народа? Како онда, при сазнању све опасности може да буде поколебана отпорност немачког народа, који боље од свих других зна шта значи изгубити рат, који боље од свих народа зна шта носи бољшевизам!

Они који у својим оценама не узимају у обзир ове чињенице, чине фаталну погрешку која се само њима и њиховом народу може осветити.

Немачки народ зна истину

Тежина битки на Истоку није скривена од немачког народа. А и како би могла бити кад нема породица која преко својих најмилијих и најдражих није заступљена у њој? Суровост те битке види немачки народ по жртвама које приноси и које нису мале. Али исто тако као што од њега није скривена тежина битке, није скривена ни величина опасности.

Он ју је сагледао сопственим очима у своме огромном броју, или очима своје рођене деце. Он о њој може да сазна и из прича милиона руских људи без којих није ниједан немачки град, ниједно немачко село. Од њих он може да сазна најбоље шта га чека ако би у једном тренутку поклекнуо у борби и дозволио да се опасност са Истока сруши на његову земљу, а отуда и на целу Европу.

И ето та величина опасности оправдава величину жртве и даје снагу немачком народу за нове напоре, за нове жртве и ради сопственог спасења и ради спасења целог човечанства. Отуда ни те жртве не ломе његову вољу, не слабе његово јединство, већ, напротив, чине нам се да га још више челиче и потстичу.

Они који о томе не воде рачуна у својим проценама ситуације чине тежак грех и према себи и према свом народу.

Код нас се врло много говорило о тешком бомбардовању немачких градова и индустриских центара. Туђинска пропаганда успевала је да убаци веровање да је један део немачке претворен у прах и пепео. Прело да су сви ти напади били уперени углавном противу цивилног становништва. Јер осим једног царинског магацина, на једној железничкој станици у Берлину нисмо видели погођен ниједан саобраћајни објекат, а прошли смо преко 2.000 километара баш у западној и северној Немачкој.

У самом Берлину та рушења не претстављају никакав страховит ударац. Има читавих кварто ва, великих као наш Београд, у којима ћете узалуд тражити трагове бомбардовања. Има, пак, улица у којима је запаљено или срушено две или три куће, а у оним дугачким километрима могли би набројати десетак.

Али то није ни важно. Важно је то како се тај терор одражава на дух немачког народа, на његову отпорност и вољу.

Последице енглеског ваздушног терора

У Немачкој није било мржње према Енглеској. Напротив, идући за својим расним принципима Нова Немачка је пружала руке измирења и пријатељства Енглеској. У „Мајн Кампфу" Фирер је отворено проповедао то пријатељство, постављајући га као услов немачке спољне политике. Енглези су га одбацили. У Немачкој се дуго веровало да је то било само под утицајем јевреја, који су успели да се Енглеској наметну за господаре.

Сада, пак када Немачка бије на Истоку тешку и одлучну битку, од које не зависи само судбина немачког народа, већ и целе Европе, па самим тим и Енглеске, терористички ваздушни напади Енглеза на немачке градове мењају став немачког народа према Енглезима. И тако немачко јединство постаје још снажније.

Да ли ти терористички напади погађају немачку индустрију? То питање постављало се и нама. По ономе што смо ми видели, а видели смо врло много, може се слободно одговорити негативно. Кроз целу Немачку подигнуте су хиљаде нових фабрика. Велики индустриски центри пресељени су углавном у добро осигуране крајеве, маскирани огромним немачким шумама. Над једним таквим великим предузећем у коме смо боравили до сада није пала ниједна једина непријатељска бомба, а о величини његовој може се судити по чињеницама да је у њему запослено више десетина хиљада радника, чији су лагери исто тако добро скривени у густе шуме.

Али најбољи доказ за овај несметани рад немачке индустрије су оне огромне композиције ратног материјала које на свима пругама срећете како пуном брзином одлазе на фронтове. А још већи онај безброј тек подигнутих фабрика чији се нови димњаци виде кроз окна возова који вас носе по Немачкој.

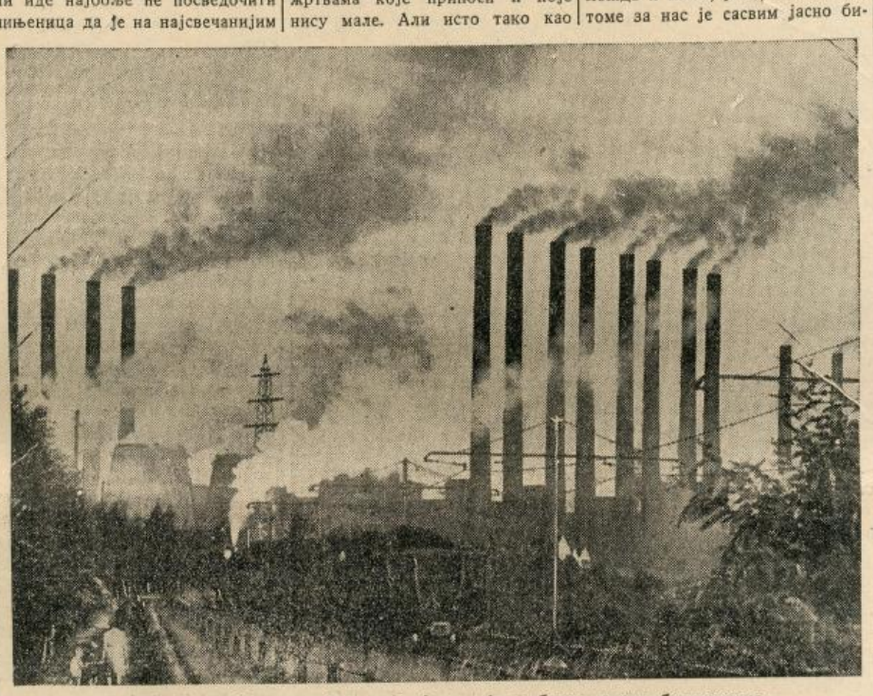

Многобројне фабрике по Немачкој кују оружје за борце против бољшевизма

(Архив „Српски Народ")

Резултати тоталне мобилизације

Тотална мобилизација у Немачкој дала је немачкој индустрији милионе радника, а с друге стране, она је ослободила милионе Немаца за извршење војне дужности, уводећи жену на све послове где човек није неопходан.

Онај весели изглед жена које на свим станицама врше утовар и истовар поште, жена које се као железнички кондуктери провлаче кроз препуне возове, увек с осмехом, жена које смо гледали у фабричким радионицама или на селима, показују јасно да је тотална мобилизација била не само одлука владе, већ и одлука народа решеног да се до краја заложи у борби за победу.

Ето то наш народ треба да зна. Треба да схвати да у немачком фронту нема слабог места. Да и у четвртој ратној години немачки народ стоји уједињен у вољи и напорима, свестан до последњег, да ова борба значи за њега битку на живот или смрт. И да ће је он сигурно тако и водити.

Ови редови ради тога су и написани.

Р. В. Живадиновић

НЕДЕЉА ДАНА НА РАТИШТИМА

ФРОНТ МАРТИНИК

Амерички министар морнарице Нокс пре кратког времена је изјавио да немачке подморнице не могу да се снабдевају горивом на Мартинику, јер је америчка флота, која крстари око тог острва, веома будна. Али неки амерички посланик Морисон је рекао да се преко радиа чује како се договарају немачки подморнички команданти са француским властима на Мартинику о снабдевању подморница намирницама. Овај Морисонов говор је полазна тачка за стварање новог фронта против Француске, тј. против Европе — фронта на Мартинику.

Нико ни у Америци не верује у Морисонова тврђења, јер се зна да су слична тврђења за Дакар, Мартиник, и многе друге француске поседе била оповргнута чак и од стране америчке владе (наравно после заузећа тих колонија). Али, после ове Морисонове бајке појавиле су се друге, као на пример смешна верзија да би Мартиник могао да буде база за немачко искрцавање у Америци. Ова верзија је карактеристична за психу америчких водећих кругова, који живе у вечитом страху од нереалних опасности. Сада су Рузвелтови помоћници прогласили као прво начело будућег мира „слободу од страха", тј. такво уређење света где Американци не би морали страховати од кога било (наравно, то не значи да други народи не би имали разлога да страхују од Американаца, јер Вашингтон замишља будући светски поредак као свеопшту демилитаризацију с тим да ће имати војску само САД као светски гарант мира).

Страх Рузвелтове империје од малог острва маршала Петена карактерише ратни менталитет јенкија. Американци су, изгледа, решили да се ослободе тог страха. Почели су да тврде како је адмирал Робер, гувернер Мартиника, лакомислено одбио сарадњу с Америком, како он оружаном снагом држи у својим рукама становништво острва и како остро очекује спас од Робера жељени долазак америчких трупа.

Ова припрема мартиничког догађаја је најважнији догађај протекле недеље. Важнији чак и од туниских борби — јер коначно открива смисао америчке стратегије у рату. Тај смисао је — освојење земаља које припадају свима државама, без обзира да ли су ранији савезници (Француска) или садашњи пријатељи (Британија). Грабеж је америчка стратегија.

РТ БОН

У Тунису, после сједињења Ромелових и Арнимових трупа, генерал-фелдмаршал Ромел је био позван у Немачку, јер његово здравствено стање није дозвољавало да и даље буде у борбама (он је од октобра руководио биткама, иако је био тешко болестан). Генерал фон Арним је добио наређење да евакуише туниски фронт, јер је улога северноафричког ратишта била одиграна. Више од 30 месеци тај фронт је апсорбовао све снаге Британске империје. Од момента ступања Америке у рат, почеле су припреме Американаца за интервенцију на том ратишту и тако је и америчка снага била везана за тај фронт. Од месеца октобра прошле године почела је завршна фаза борбе на северо-афричком ратишту.

Испочетка су само Енглези, а затим Енглези са Американцима, нападали осовинску војску, жељени да се ослободе непријатеља, који је својим присуством у Северној Африци онемогућавао ма какве друге стратегиске акције у области Медитерана. Једна осовинска армија бранила се шест месеци против четири непријатељске и својом херојском одбраном дала је Осовини могућност да се доврши Атлантски бедем, да се изграде утврђења на медитеранским обалама, да се прегрупишу снаге Рајха и Италије за случај разних евентуалности у јужном делу Европе и, најзад, да се те снаге повећају помоћу тоталне мобилизације.

Принц Евгеније Савојски, нападајући Турке у Београду, опколио је град линијом утврђења. Истовремено је направио другу линију, спољну која се сада погрешно зове Лауданов шанац, уместо Еугенов шанац, а која је требала да одбрани војску принца Евгенија од турских снага које су долазиле у помоћ Београду. Ова спољна линија је служила као помоћни фронт, док је главни фронт био према турској тврђави на сливу Саве и Дунава. Тај помоћни фронт помогао је да се постигне победа на главном фронту. Исто тако туниски фронт, као помоћни, помогао је да се постигне одбрамбена победа у зимској битци на Истоку.

Туниски фронт је престао да буде неопходан, и зато је извршена његова евакуација. Осовинске заштитнице, које су штитиле ту евакуацију, наставиле су борбу против непријатеља који је био у бројној надмоћности, а на појединим местима у десетострукој. Губитак Бизерте и Туниса погоршао је ситуацију Арнимове војске, али није смањио њену отпорност: његови одреди борили су се код Рта Бон до последње метка, до последње могућности искоришћавања бајонета.

НЕРВОЗА НА ИСТОКУ

Истовремено са завршном фазом борбе на туниском мостобрану, водиле су се тешке борбе и на кубанском мостобрану. Бољшевици су нападали, али без и најмањег успеха. Пошто је њихово искрцавање пре два месеца јужно од Новоросијска пропало уз најтеже губитке по тај одред, они су покушали искрцавање на левом крилу немачке војске, код града Темрјук, у делти Кубана. И овде су доживели неуспех.

Одавно је већ Харолд Кинг, Рајтеров дописник из Москве, прорицао: „По мом дубоком убеђењу, кубански мостобран ће ускоро пасти". Мостобран није пао, већ је опала бољшевичка нападна енергија. А Харолд Кинг сада прориче велику немачку офанзиву која тобоже непосредно претстоји.

Понављање тих сталних вести о немачким офанзивним намерама показује да у Москви влада извесна нервоза. „Правда", од 9 маја, пише: „Непријатељ је јак. Мораћемо да се са жестином боримо, да би му се одупрли. Могуће је да ћемо морати на извесним секторима фронта да останемо у дефанзиви".

Сада из Москве пишу да су Немци припремили свеже трупе на више сектора фронта дугачког 3.200 километара. Нервоза је ту.

Као увек, читајући такве вести, треба имати у виду да намере немачке Врховне команде нису никоме познате, чак ни далековидом Харолду Кингу. Верзије о немачким офанзивним плановима шире се, дакле, са дуплим циљем: ако се офанзива оствари, онда ће пророци говорити да су били у праву; ако пак не дође до офанзиве, онда ће британска пропаганда тврдити да Немци нису били у стању да нападну.

КАЈЗЕРОВИ САНДУЦИ

За сада се немачка иницијатива испољава у поморским операцијама. Док Јапанци блокирају Аустралију, док група немачких подморница, потпомогнута од стране италијанских, оперише у Индиском океану, главна снага Деницове подморничке флоте успешно напада непријатељске конвоје на Атлантику. Као једна од последица те акције, забележена је сада велика навала оштећених британоамеричких пароброда у „санаторијуму" на источној обали САД: у доковима се сада налазе ништа мање од 312 пароброда оштећених од торпеда и бомби.

Губитци у поморском персоналу су такви да се америчке власти носе мишљу да се уведе насилно регрутовање људства за трговачки поморски саобраћај. Из званичног извештаја америчког министарства војске о губитцима америчке армије, који је објављен 12 маја, види се да је до сада убијено 12.964 америчка војника, а нестало је 38.189, (не рачунајући 13.327 заробљених). Немамо разлога да верујемо у тачност ових, без сумње, јако смањених бројева, али је карактеристично да је број несталих трипут већи од броја убијених, — то значи да је много америчких војника потонуло приликом вожње преко океана.

Кајзер се обрукао својим рекордима. Сада је већ сваком Американцу познато да је изградња пароброда за 10 дана један најобичнији швиндл. Такав један параброд, пре но што буде склопљен, захтева ништа мање од 100 радних дана. Са таквим „рекордима" ради и свака друга паробродска индустрија, али са другим квалитетом него Кајзерова. Већ је било више случајева да су се Кајзерови пароброди преламали и то не услед дејства торпеда, већ услед тога што параброд подигнут на једном океанском таласу није могао да издржи сопствени терет.

Интересантне податке о неким детаљима америчких губитака на мору износи један швајцарски лист. Он пише да сваки танк који је из Америке послат на ратиште, има 700 различитих делова или алатки које су потребне за састављање тих делова.

ЈАПАН У АКТИВНОСТИ

Али постоји једно ратиште на које уопште не долази амерички ратни материјал: чунгкиншка Кина и даље остаје изолована. Додуше, она је добила извесан број америчких авиона и авијатичара, Чанг Кај Шек осим тих америчких „сарадника" има и комунистичких. Али та комунистичка војска Северне Кине толико је потучена у последње време да броји свега 180.000 војника, који су готово лишени оружја и муниције. Наступиле су тешке трзавице између команде те црвене војске, која захтева од Чанг Кај Шека материјалну помоћ, и Чанг Кај Шека који не може ту помоћ да укаже.

Чунгкиншки војни лист „Саотанг Пао" се жали да чунгкиншка Кина не добија материјалне помоћи од својих пријатеља. Тај лист опоминье Британију и Америку на то да јапанске победе последњих дана у Кини нису локални догађаји, већ су чињенице које повећавају војну и привредну снагу Јапана у његовом ратовању на Пацифику.

Чанг Кај Шек располаже са 304 дивизије које броје свега 2,700.000 војника. То значи да дивизија има само 9.000 људи. Али за та 2,700.000 војника постоји свега 760.000 пушака и 1200 топова. Према томе, Чанг Кај Шекова војска је војска кулиа а не војника.

Американци су се помирили с тим да је чунгкиншка Кина престала да буде активан и користан фактор у рату. Американци се теше другим „крупнијим" стварима, као што су, на пример, операције против Мартиника. Али баш зато што се баве таквим политичко-стратегиским плановима и што се налазе у стању „неслободе од страха", они само доказују да не могу бити победиоци у овом рату. У рату може победити онај који има пред особом стварне стратегиске циљеве и који уме да иде мушки тим циљевима. Победиће Тројни Пакт.

М. Војновић

ЦЕНЕ ОСНОВНОМ ПОВРЋУ НЕЋЕ СЕ МАКСИМИРАТИ

Искуство иностранства показало је неопходност контроле цена у ратном времену.

Код нас, где је слобода трговине још у почетку овог рата у Европи била схваћена као прерогатива трговаца и многих произвођача да без скрупула дижу цене намирницама, потреба контроле била је у толико већа. Али, у толико је теже било њено ефикасно спровођење, што је наишла на реакцију код несавесних трговаца и произвођача с једне стране, а привођена је у дело у тренутку једног великог привредног и политичког поремећаја, потенцираног нередима који су били завладали у земљи.

Због тога је прошло дуже времена док је новоообразовани Комесаријат за цене и наднице успео да организује своју акцију и делокруг у самој централи у Београду, а затим у свим својим окружним и сресним огранцима у унутрашњости.

Данас је Комесаријат већ административно организована установа, од које треба очекивати да ступи у пуно и ефикасно систематско дејство.

Још до недавно било је нажалост доста потрошача, који су тврдили како је „црна берза златна берза" и како је она чак неопходно потребна.. Данас изгледа да и ти почињу да мењају мишљење кад су видели до каквих је фантастичних цена црна берза у својој безочности могла дотерати. А баш захваљујући тим потрошачима, који су расподагали већом количином новца и крили црноберзијанце, постигнут је у гоњењу црне берзе далеко мањи успех него што би иначе, уз сарадњу потрошача, био постигнут.

Заиста, данас црноберзијанац није више нека „омиљена личност", већ почиње да се сматра друштвеним непријатељем, недостојним чланом једне државне и друштвене заједнице, кога треба омаловажавати, жигосати и клонити га се. То схватање које се поступно развија код грађанства несумњиво ће много помоћи да се црној берзи у што већој мери стане на пут.

Заштита грађанства и валуте

Задатак Комесаријата за цене и наднице, односно политике цена, је на првом месту социјалан, то јест заштита оних широких народних слојева, којима је роба на црној берзи због њених цена неприступачна. А то је једна трећина становништва, у главном градског, коју састављају чиновници, остали платежници и радници; најзад и сеоског у крајевима пасивним или са ограниченом производњом у којој недостају основни артикли за исхрану.

Затим, треба да се обезбеди респектовање вредности новца, чији је однос према немачкој валути и валутама осталих земаља већ утврђен. Ако ми сами не поштујемо вредност нашег новца, како можемо очекивати да га поштује иностранство? А шта би значио пад вредности динара, односно инфлација, то је врло добро познато из иностраног искуства.

Има неких који сматрају да је скоку цена узрок велика количина новчаног оптицаја. Ни то није тачно. Јер, у бившој држави, тај оптицај износио је око 1.000 динара по становнику, док данас у Србији износи око 5.000. Тиме би се могао донекле оправдати евентуални петоструки скок цена, а никако оне цене које црна берза поставља, злоупотребљавајући психозу стварања залиха и неоправдани страх од потпуне несташице робе.

Слободне цене поврћа

Да би што више задовољио оправдане захтеве и потребе како произвођача, тако и потрошача, Комесаријат за цене и наднице усвојио је за убудуће принцип еластичности цена. То јест, великој већини намирница цене се неће прописивати шаблонски, него ће се пустити да се оне саме образују на тржишту, али под строгом контролом да се у то не умешају прсти шпекулације и стварање вештачке психозе.

Први покушаји ове еластичности већ се виде на београдском тржишту и за почетак можемо рећи да она показује добре резултате. Ма да смо тек у почетку сезоне, београдске пијаце су пуне разног зеленог поврћа: гомиле зелене салате, спанаћа и младог лука прекривају пиљарске тезга, а домаћице се чак погађају око цене и одлазе кући задовољне са пуним зембилима.

Цена првој салати била је одобрена од стране Комесаријата на 45 динара по главици. Данас се већ за 5 динара, па и мање, може добити лепа главица, а по свему изгледа да ће цене ићи још на ниже. Спанаћ, који се појавио по цени од 60 динара, већ је спао на 40, а иде и ниже, док велике вагонске количине стално пристижу из унутрашњости.

Комесаријат неће даље интервенисати у погледу цена поврћа. Исто тако неће интервенисати ни код разног основног поврћа које буде постепено наилазило на тржиште, све дотле док се цене буду развијале према односу понуде и тражње.

Неке шаљивчине веле, а можда је и тачно, да многи пиљари, који су се раније поред привидно празних тезги бавили уносном трговином „испод тезге", сад кукају и веле да немају више рачуна да раде.

Било то тачно или не, дотични не смеју заборавити, да ће се ствар сасвим друкчије окренути ако покушају да изведу ма какву шпекулацију са циљем да поремете правилан однос понуде и тражње. У том случају Комесаријат ће интервенисати немилосрдно и кривци ће бити кажњени најстрожијим казнама како новчаним, тако затвором и принудним радом.

Захваљујући с једне стране овој новој еластичности у погледу контроле цена, с друге стране великом броју београђана који су у самом граду и у целој ближој и даљој околини обрадили и засејали заиста сваку стопу земље, и захваљујући Господу што је дао овако повољно пролеће, можемо са много поверења дочекати претстојеће лето и јесен.

Савез бољшевизма и плутократије

Приликом прославе 25-годишњице бољшевичке револуције, приредио је јеврејин-амбасадор Литвинов-Финкелштајн свечани пријем, који је сакупио амерички плутократски слој у луксузним дворанама совјетске амбасаде у Вашингтону. Све што је јеврејско и све што спада у заклете непријатеље Европе сакупило се, тако да је број позваних износио преко 1200. Као прворазредну атракцију донео је највећи амерички илустровани часопис »Лајф« читаве странице слика и опширан извештај. »Српски народ преноси слике из »Лајфа«.

Јевреји међу собом. Рузвелтов министар финансија, јеврејин Хенри Моргентау стеже руку јеврејину Литвинову.

ГОРЕ:

Плутократско - бољшевички гости навалили су на сто пун ђаконија. Гомила се тиска и диви гипсаном моделу »Совјетске палате« са српом и чекићем и петокраком зведом на врху торња. Из учтивости прелази се преко тога, да ова палата уопште не постоји, и нехотице се мисли на Потемкинова села.

ЛЕВО:

У Ваше здравље господине Литвинове! — Није изостао ни велики хвалисавац, амерички министар морнарице Франк Нокс, обилно гостећи се кавијаром и вотком.

ДОЛЕ:

И Самнера Велса са госпођом дочекала је госпођа Литвинов. Занимљиво је да се овај срдачни сусрет одиграо баш непосредно под сликом на зиду, која приказује бољшевички јуриш на зимску палату цара Николе Другог, у новембру 1917.

Госпођа Литвинов, бољшевичка »леди патронеса«, у дречеће црвеној балској хаљини, у разговору са америчким државним секретаром Корделом Халом и његовом женом јеврејком.

ДРЖАВНА
ХИПОТЕКАРНА БАНКА

(пређе Управа фондова, основана 1862 год.)

ЦЕНТРАЛА У БЕОГРАДУ

ФИЛИЈАЛЕ: Ниш, Крагујевац, Ваљево, Чачак, Ужице, Шабац, Лесковац, Зајечар, Крушевац, Петровград, Панчево и Вршац

Банка рукује свим државним и јавним фондовима; пупилним, депозитним и црквеним капиталима; манастирским општинским и задужбинским новцем и т. д.

Банка поред улога на штедњу прима и улоге на текући рачун, којим сопственик депонира чеком или писменим налогом, те се тиме омогућује без употребе готовине платни промет са лицима која имају такође ове ргчуне код Банке односно њених филијала или код других новчаних завода.

Банка врши исплате и наплате за рачун комитената преко својих филијала.

За важне народно привредне сврхе одобрава хипотекарне зајмове, зајмове по текућем рачуну и друге краткорочне зајмове. Одобрава зајмове општинама и самоуправним телима на подлози прireза и прихода.

Обавља све остале врсте банкарсних послова. 272 1—1

ЗА СВЕ БАНЧИНЕ ОБАВЕЗЕ ЈАМЧИ ДРЖАВА

ЗЕМЉОРАДНИЦИ!

I. Улажите сувишке своје готовине на штедњу код

Привилеговане аграрне банке а. д.

На тај начин

1) осигураћете свој новац да вам не пропадне (услед крађе, пожара итд.),
2) уместо што би вам новац бесплодно лежао он ће вући камату.

II. Исплаћује своје дугове код Привилеговане аграрне банке у целости или бар измирите све заостале ануитете.

Данас је најпогодније време да се ослободите дугова који су дуго теретили ваша газдинства. Високе цене пољопривредних производа омогућавају вам лако и повољно раздужење и поновно успостављање кредитне способности.

Прибирањем горњих средстава код Привилеговане аграрне банке, она ће се оспособити да у времену када вама и вашим установама (задругама итд.) буде требало кредита, она буде у стању да вам потребан новац за рад и привреду стави на расположење.

273 1—1

КОНВОЈ ЗА МАЛТУ

Исповест *Едвина Џ. Рендела*, вишег електричара у америчкој трговачкој морнарици

Амерички часопис »Емерикен магазин« донео је у свом јануарском броју као сензацију првог реда исповест Едвина Џ. Рендела, вишег електричара америчке трговачке морнарице, о доживљајима на путовању конвоја који је био изложен непрекидним нападима и који је најзад потпуно уништен. Сматрајући да ће овај опис из англосаксонског извора интересовати читаоце »Српског народа«, преносимо га у целини.

Писац: „Гледате како бродови тону и људи умиру а не можете баш ништа да учините".

Крећемо из Шкотске у девет сати увече. Конвој је састављен из четрнаест бродова; прате га бојни бродови, крстарице, носачи авиона и разарачи. Рекао би човек да су ради нас мобилисали целу ту много хваљену британску морнарицу.

Нико нема ни појма о томе куда крећемо, изузев, разуме се, команданта конвоја. На сваки начин, многи знаци указују на то да то баш неће бити леп излет. Сваки кут брода набијен је као право убојно сплагалиште. Има ту муниције сваке врсте, па и такве за коју никад нисмо ни чули. Где-год има још мало места, натрпали су читаве брегове угља. Тај угаљ намењен је огреву и осветљењу људи у земљи у коју крећемо, али уједно служи и циљу да ублажи дејство бомби које би ударише у наш брод.

Стојимо у групама и нагађамо куда ли креће конвој. Неко вели »Дакар«; други опет каже: »На други фронт« — показујући при томе на силне ратне бродове око нас. Опет други »гласају« за Александрију, Источну Африку или Мадагаскар. Долази и до опклада. Тек после неколико дана у могућности сам да учиним крај томе погађању и нагађању. Ево како је то било. Позвао ме је командант конвоја и показао ми је електричну дизалицу за сидро на којој је био настао квар.

— Колико вам времена треба да ово оправите? — пита ме командант.

— Неколико сати.

— Добро. Требаће нам то кад стигнемо на Малту.

Дакле Малта!

Не могу рећи да сам баш очаран тим открићем. Уосталом нису очарани ни другови којима сам открио ту тајну. Не може се рећи да је Средоземно море ових дана згодан крај за шетње и излете.

Крећемо према југу, на растојању од неколико стотина миља од француске обале. Све је мирно. Само с времена на време, по неки од ратних бродова баца подводну бомбу, за случај да нам се, непримећено, прикрала каква подморница. Експлозије су прилично јаке, али нико не обраћа пажњу на њих. При путовању у конвоју то су ствари које »спадају у рок службе«.

Наш брод има 10.000 тона; наоружан је као прави правцати јеж. Топови на прамцу, топови на крми, топови на боковима. Поред нас у овом конвоју плови само још један брод са америчком посадом; већи је од нас, има 12.000 тона. Остатак конвоја састоји се из британских бродова, све од 10.000 до 12.000 тона. Најважнији члан конвоја, његово мезимче тако рећи, јесте брод-цистерна »Охајо«, грађен у Америци, али са британском посадом. Носи хиљадама галона петролеја.

Више појединости не смем да објавим. Главно је да је сав материјал који преносимо од велике важности за Малту. Тек сам доцније чуо да је пред полазак конвоја свим заповедницима ратних бродова који нас прате прочитано поверљиво писмо министра претседника г. Винстона Черчила и првог лорда адмиралитета г. Александера. У том писму вели се између осталог: »Овај конвој има да се пробије како зна и уме, по сваку цену!«

Понедељак. — Ево нас већ седам дана на путу. Нешто после поноћи прошли смо Гибралтар. Кроз округло прозорче своје кабине могу да разазнам тамне контуре наших бродова. Плове управо геометриски изравњани. На нашим бродовима све је замрачено. Око нас, пак, креће се сијасет рибарских чамаца, који су осветљени као какве божићне јелке.

»Носи вас ђаво, мислим ја, разуме се да сваки од вас има радио-апарат. Ако »Јери« (амерички надимак за Немце; народски диминутив речи »Јермени« — Немац) још не зна да стижемо, сад ће сигурно сазнати«. И Гибралтарска стена сва је замрачена, док је суседна шпанска обала осветљена. Питам се колико ли немачких агената одавде управљају на нас своје погледе, бележе, пребројавају, шифрирају...

Него, шта могу ја. Легао сам да спавам. Спавао сам шест сати.

После доручка примамо бежичну наредбу команданта Гибралтара:

»У ред. Можете кренути. Добра вам срећа!«

Двадесет и седам година служим у морнарици, а сад први пут видим морнаре где све дневне послове врше опасани појасевима за спасавање, без обзира да ли подмазују, чисте или служе ручак. Чак и кувар у кухињи носи огроман појас.

— Човече, велим му ја, па ви ћете сами да се скувате.

— Кувам се прописно, али ћу радије да се кувам него да се удавим.

Око подне слушам где неки морнари причају младом поморском приправнику језиве приче о неком торпедовању које су доживели у Карибском мору. Дечко се ни најмање не даје збунити него вели: »Знате шта; дошао сам на овај брод редовним путем, преко путничког моста, а намеравам истим путем и да се искрцам.« Добро се држи овај дечко. Само дај Боже да га Немци на делу не демантују.

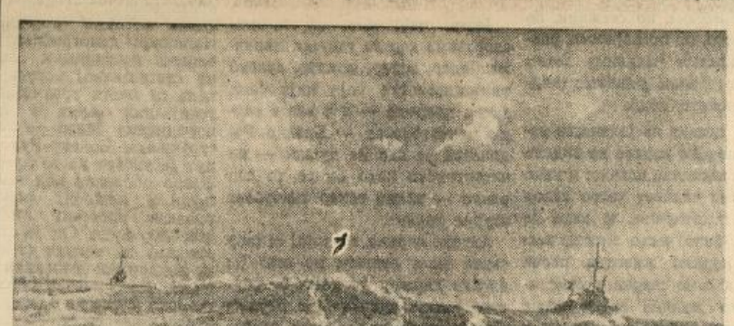

Уколико даље одмичемо Средоземним морем, разговори бивају све краћи и све једноличнији. Овде још и падне по који виц. Само што аутор вица мора доста да причека док му се који насмеја његовој досетци. Живци су нам до крајности напрегнути. Сви чекамо кад ће почети трагедија.

Једанаест часова увече. Пакујем своју путничку торбу, да се нађе: две-три боце виског, пар вунених чарапа, неколико писама и пола туцета финих марамица што сам их купио у Шкотској за неку особу код нас на дому. Затим лежем да спавам, потпуно одевен као што је прописано; само сам раскопчао ципеле.

Уторак. — У девет сати ујутру отпочео је »циркус«. На челу конвоја отварају ватру. Баш разговарам са Харием Лауренсом, својим помоћником. Њему је ово прво дуже ратно путовање на мору. Али он је хладан као Христоф Колумбо. Велим му ја, тек онако: »Можда је само вежба«. А он, хладно: »Можда«. И сувише брзо запажамо да није вежба. Појавио се непријатељски извиднички авион. Стигли смо у најопаснији део Средоземног мора, на такозвани »булевар бомби«. Налазимо се у близини немачких и италијанских ваздухопловних база. Неколико сати доцније појављују се још два непријатељска авиона. Лете дубоко, али ван домашаја наших топова.

Могло је бити око 13.30 часова. Шетао сам горњим кровом. Заповедник брода у чијој сам се близини налазио, без и једне речи показује у правцу задњег дела брода. Потрчах до ограде. У први мах запазио сам само облак жућкасто-мрког дима. Пошто га је ветар мало разредио, имао сам шта да видим. Њ. В. носач авиона »Игл« уздигао се вертикално према воденој површини, кљун му стрчи у вис. Торпедован је!

Док још гледам шта то би, један од пилота са носача успева некако да покрене свој авион са крова скоро вертикално усправљеног брода. Али тек што се авион одвојио од броде, експлодира уз језиви тресак и одлази на парампарчад. Сиромах пилот, мора бити да је знао да има само један промил изгледа да се извуче. Али хтео је ипак да покуша... Доцније сам чуо да је овај авион био последњи који је покушао да узлети. Њих шест било је то покушало пре њега, одмах пошто је »Игл« погођен торпедом. Сад посада скаче са брода у мора чија је површина преплављена уљем. Већину њих прихватају разарачи. »Игл« полако тоне, као отимајући се. Свуда око нас још се дижу високи стубови воде. То још једнако бацају подводне бомбе, не би ли ипак још некако дохакали подморници која је дошла главе »Иглу«. Гледајући како »Игл« тоне, осећам као да ме нешто стеже у стомаку. Поред мене стоји неки млад морнар. Зинуо је. Низ образе му теку сузе. Брише их. Ни најмање се не стиди својих суза. Гледа ме и цеди кроз зубе: »Немој да ми се смејеш, и сам слиниш«. Нехотице превлачим прстима преко очију. Право каже дечко. И ја сам се заплакао.

После овог првог поздрава подморнице, долазе на ред авиони. У првој групи нападача има их осам или дванаест. Међу њима разазнајем »Штуке«, бомбардере »Хајнкел 111«, италијанске стратосферске бомбардере и торпедне авионе. Наш конвој отвара страховиту препречну ватру. Прави пакао! Са белим облачићима противавионских топова помешали су се црни облачићи зрна из топова калибра 4 цола. На свим бродовима спали су с ногу дотурајући артиљерцима муницију. Док још овако лебде читавих 5.000 стопа над нама, ови јуришни бомбардери изгледају безопасни, готово безначајни. Али сад се два или три авиона издвајају из групе и севају наниже. Окомили су се у првом реду на носаче авиона и на остале ратне бродове. Сад већ разазнајемо кукасте крстове на њиховим крилима, као што видимо и бомбе које падају. На први поглед изгледају мале. Убрзо пак можемо да се уверимо да су то бомбе од 500 фунти. Свака за себе довољна је да потопи по један брод. Прижељкујемо да се поред брода дигне стуб воде, молимо се Богу за то. Јер тај стуб воде значи промашај.

Никако нисам начисто о томе где је горе — на крову или доле у машинском одељењу. Тамо при свакој бомби која експлодира, сав алат спада са својих места, услед трзаја који брод чини под ваздушним притиском. Сваки је притегао слушалице на уши, чекајући кад ће са командантског моста стићи телефонска наредба: »Напуштај брод! Спасавај се!«

Сваки напад траје по десет минута; у сваком налету учествују по десет до тридесет авиона. Прекиди између појединих напада варирају између четрдесет минута и једног сата. Бука је управо неиздржљива. Наши топови дејствују скоро непрекидно. На хоризонту меша се тресак бомби са детонацијама најтежих бродских топова. Али некако се ово надгласава чудно ритмички, скоро утешни звук америчких противавионских топова које су Енглези назвали »чикашким клавиримa«.

(Свршиће се)

Пред стогодишњицом прве лирске песме

Девојка на студенцу

Раскошно разгаљен, раскошно благ, већ сто година љубак и драг — патријарх српске савремене лирике имао је свега 19 година када је јула 1843 написао песму *Девојка на студенцу*.

Јула месеца ове године навршава се, дакле, читаво једно лирско столеће, читав један стогодишњи напор на све широј зони стварности као лепоте, лепоте као оруђа у борби против закона леђивости; навршава се десет пута по десет година и стварања и угледања, и одушевљења и разочарења, још увек, ето, обасјаних јулским, родоначалним искрама:

Кад сам синоћ овде била
И водице заитила,
Дође момче црна ока
На коњицу лака скока...

Бранко Радичевић је први српски песник, који је разлоге разума с највише успеха заменио разлозима срца.

* * *

Ако је истинита она већ пастара Платонова мисао, да лирски песници делују онако како и певају, да се они не само уосећавају већ такорећи преображавају у биће, у ствари — онда је више него сигурно да је Бранко Радичевић такозвани богодани лирски песник.

Носилац пастаре мисли, да лирска изрецивост није изнад бића нити пак биће изнад изрецивости — Бранко Радичевић је већ првим својим песмама поставио темеље природном виду певања — лирском натурализму:

Доло, стадо, јањци драги,
Фруло, цвеће мирисаво,
Мили ветре. ветре благи,
Ој, изворе, — здраво, здраво!...

Бранко Радичевић је први успели покушај да се српска лирика уздигне на степен српске епике.

И брег и цвет и поток и кап, и звер и човек и живот и смрт, кажу да широм уступају места пред правим лирским песницима, једино у стању који су да људску свест обдаре бескрајном, па према томе и бесмртном садржином.

Бранко Радичевић није песник циновских замаха, али је свакако на црти оног бескрајног напраштања праве творачке снаге, творачке снаге чија се искона силина, кад захте, у трену, просто кад јој се прохте, нађе баш у срцу највиших израза, највише изрецивости, највиших животних форми:

Тама долом, тама гором,
Наоколо све почива,
Само вода са жубором
Са камена што се слива...

Бранко Радичевић је први од савремених српских песника, који је импровизацији дао вид лирског стила.

* * *

Године 1843, Бранко Радичевић, у својој 19 години, написао је својих првих 11 песама: *Девојка на студенцу, Путник на уранку, Путник и тица, Ноћ на ноћ, Цици, Туђин, Ајдук, Путу крај, Враголије, Сретан пастир, Драги.*

Тих 11 песама чине прву нашу лирску плејаду.

Тих 11 песама, по свежини, по понесености, по осећајности, равне су лирским изливима датим тада и на страним језицима (лидхен, канцонете, итд.).

Тих 11 песама на једанаест начина су поново изнеле на видело пастаре песничке истине: и како је животна чедност често извор песничког стварања, и како је животно било често висине песничког израза, животна песма степена и саме свирке и саме игре, живо језично врело наше подједнако добро и за епику и за лирику — како је прави лирски песник уствари сами наги живот:

Момак иде враголан,
По гори се шири,
Леп је као лепи дан
Што кроз гору вири.

Бранко Радичевић је први песник такозване велике чедности,

Бранко

(Архив. С. Н.)

стављене у преисторијске знаке навода.

* * *

Јасан, чио, мио, са звучним слоговима као са там-там диркама; једар, ведар, штедар, далеко од несвесности која није сами закон природе — и с власи својих животоносан — Бранко Радичевић је као на душак — ил четвртонски како би се то сад рекло — испио пехар такозване азурне лирике.

Азурне лирике, по којој се твар свака види лепшом но што је; азурне лирике, по којој се осуство генија надокнађује изузетним законом својственог развитка; азурне лирике, где је дар жеравичав као алхемичар.

Јул и све само јулски...

Свелирски, па ипак стилски...

Раскошно разгаљен, раскошно благ, већ сто година љубак и драг — патријарх српске лирике, својим вечито деветнаестогодишњим лирским искрама, на мах, за трен, песмом — две, створио је кристално српско лирско детињство, у суморне и уморне свести, баш као прави горски студенац, уносив још и данас пуну животну ведрину:

Дивно гора листа,
Дивно сунце сија,
Дивно река чиста
Зраке му одбија.

Јер Бранко Радичевић је војвода Канца српске песничке осећајности.

(Цртеж: Н. Бешевић)

ДЕВОЈКА НА СТУДЕНЦУ

Кад сам синоћ овде била
И водице заитила,
Дође момче црна ока
На коњицу лака скока,
Поздрави ме, зборит' оде:
„Дајде, селе, мало воде!"
Ове речи — слатке стреле —
Минуше ми груди беле —
Скочи млада, њему стиго,
Диго крчаг, руку диго,
Рука дрхта... крчаг доле...
Оде на две на три поле.
Још од њега леже црепи,
Али де је онај лепи?
Кад би сада опет дошо,
Ма и овај други прошо.

(1843 јул)

СЕОБА ПТИЦА У МРАКУ

(ЕОС) Ратне мере замрачивања довеле су до нових опажања орнитолога. Док је раније владало мишљење, да се птице селице, које путују по ноћи, равнају према јасном светлу градова, сада је бесумње доказано, да ове исте врсте птица и у потпуном мраку одабирају исти пут за свој лет као и раније. Ваља још приметити, да птице селице, које сада лете преко замрачених градова, више не дају гласа од себе, мада су раније, нарочито дивље гуске, прелетеле градове са великом виком. Сматра се, да их је баш та светлост дражила на вику. Како оне у мраку саме налазе свој пут, наводи нас да размишљамо о томе да оне имају један урођен и још недокучени смисао за оријентацију. Та особеност примећена и код неких пустињских и ских племена.

ПОБИЈАЊЕ ТЕЗЕ »ГЕНИЈЕ И ЛУДИЛО«

Опште је мишљење да су гениј и душевна поремећеност међусобно везани неким мистериозним спонама. Да би се та теза потврдила, увек се наводе иста имена уметника и филозофа, код којих није било могуће да се повуче гранична линија између њихових савршених дела и њихових патолошких душевних стања.

Гениј је потпуно мистичан феномен и никако не може да се подведе под научну анализу. Наука је једино у могућности да се гениј приближи једном врстом критике и објективним испитивањем, проучавајући га у свима његовим појединостима. Најновија демографска и генеолошка испитивања, заснована на статистичкој методи, посветила су многа проучавања низу генијалних људи и њиховим породицама. Један од научника-стручњака, Ернест Рудин, први пут је указао на то да број душевно оболелих код генијалних људи и њихових рођака, не прелази просечну линију код обичних људи. Он је, напротив, доказао да велики таленти нису наклоњени душевним оболењима, јер душевна оболења негативно утичу на развој урођене стваралачке снаге. На тај начин је постала беспредметна теза о интимном споју генија и лудила.

Гениални творци свих категорија и свих грана детаљно су проучавани. Та проучавања ишла су до 1650 године, па је забрано 294 имена, од којих су 113 уметници, а 181 научник, немачке лозе. Тај низ имена претставља елиту нације. Поред тога у те студије је унесено 558 рођака, 901 брат и сестра, 789 деце и 1.164 унука. Постигнути резултати су ванредни, јер 70% од тих генијалних људи било је потпуно нормално и здраво. На супрот просечној линији код обичних људи, код ових генијалних људи који су проучавани, ни код њих ни код њихове родбине, нису забележена умна оболења. Исто тако врло је мали број криминалних типова.

Но, ако и поред великог броја генијалних људи за које је утврђено да су били нормални и здрави, генијални људи ипак дају утисак патолошких типова, то долази поглавито отуда што их просечан човек није у стању да разуме, што они такорећи стрче у обичној средини.

Генијални људи највише пате од шизофреније и депресивних манија, оболења која су ређа код просечног света.

Шизофренија је у ствари патолошко дељење менталног јединства човека, дељење које неизбежно изазива разједињење личности. Локичке споне које везују идеје попуштају, осећања и духовна стања често су супротна од стања код људи нормалног менталитета. Лица оболела од шизофреније обично се губе у фантастичним идејама. Она постају оригинална, повучена. Та оболења најчешће се констатују код уметника (2,8% уметника, 0% научника, 0,8% просечни човек). Та оболења појављују се још у најранијим годинама ,а код научника су искључена, пошто су они приморани да живе радним животом и да своју личност укључе у свој рад, али се та оболења често појављују код уметника-песника и музичара — но она им не сметају да постигну велику славу, као што је то случај био са Хелдерлином, Ленцом итд.

Што се тиче депресивне манije, она се не налази код уметника, док се код научника појављује 8 или 9 пута више но код осталих људи. То оболење састоји се у наглој промени душевних стања, од прелаза радосног надражења, које често иде до френезије, ка потпуној депресији, утучености.

Остала душевна оболења, као епилепсија и параліза, нису тако честа код генијалних људи, или су бар онолика колика су и код просечних људи.

Што се тиче хипер-нервозних и абуличних типова, њих нема међу гениjима. Према томе, ако су генијални људи и подложени неким менталним оболењима, то није ништа изузетно, нити су та оболења одлучујућа, јер је утврђено да душевни поремећаји врше негативну акцију на стваралачки замах, па гениjи не би ни постојали кад би потпуне биле душевно оболели.

Као што се види најновија научна истраживања успела су да најзад потпуно измене наша схватања о гениjу и лудилу и да на тај начин исправе мишљење, по коме се генијални људи појављују као стерилни. Генијални људи, које је Ернест Рудин проучавао у низу који почиње од 1.650 године, у већини случајева били су очеви и имали четворо и петоро деце. Тек после 1890 године број деце се смањује на три и два, као што се смањио и код осталога света.

Што се тиче порекла генијалних људи, 19% су имали научнике за родитеље, 35% долазило је од родитеља-уметника.

Према најновијим истраживањима, композитори и сликари најчешће се наслеђују.

Најновија биолошка истраживања, у вези са породицама генијалних људи, утврдила су да само расно здравље омогућава наду на даљи пораст генијалних људи.

Урсула Гросман

Везе Срба и Немаца у прошлости

Везе српскога народа са европским западом почињу готово са стварањем прве српске државне организације. Већ на почетку IX века (год. 822) помиње Србе као моћан и распрострањен народ Аjнхард, државник, архитекта, савременик и биограф Карла Великога. Римска Црква је у сталној вези са балканским Словенима још од времена њихова досељења. У записницима Сплитског верског сабора из 925/26 године међу учесницима помињу се и српски великаши на челу са Захумским кнезом Михаилом. Папа Гргур VII назива године 1072 српског владара у Дукљи Михаила Војисављевића »краљем и најдражим сином Светога Петра« Папа Климент III потврдио је 8 јануара 1089 године привилегије барске цркве на молбу »нашег сина Бодина, славног српског краља«, који је наслеђену државу од свога оца Михаила увећао присаједињењем српских области.

У ближи и непосреднији додир долази Запад са балканским народима тек у доба крсташких ратова, од друге половине XI века. Своје авантуристичке доживљаје и утиске на пролазу кроз балканске земље забележили су многобројни учесници крсташких похода. Материјал је врло обиман и претставља драгоцену историјску грађу. Србима је посвећен добар део ових забележака, успомена и путописа. Према овим српски владари су били увек предусретљиви према крсташима. Кроз Бодинову државу прошли су Провансалци, учесници првог крсташког похода под вођством грофа Рајмунда из Тулузе. С њима је био каноник Рајмунд из Ажила, који је оставио опширан опис пута. Нарочито се задржао на пријатељском дочеку, који је „српски краљ" Бодин приредио старешинама војске. Граф од Тулузе побратио се чак са краљем Бодином.

Сусрет Немање и Барбаросе

Већ у XII веку јављају се прва конкретније везе између Срба и Немаца. Оне падају истовремено са стварањем првих снажних и чисто немачких државних организација. Први је покушао да женидбеним везама дође у додир са Немцима велики жупан Деса, творац једне јаче српске државице (око 1161), претходник Немањин. Међутим, те везе су остварене тек за време Стевана Немање, оснивача моћне српске средњевековне државе и Фридриха I Барбаросе, творца великог немачког царства — тада најмоћнијег владара на Западу. Дознавши да Барбароса спрема трећи крсташки рат, Немања је крајем 1188 године послао своје посланике на царски двор у Нирнберг са писмом, у коме каже да »са радошћу очекује пролазак крсташке војске кроз његову земљу, и како му ништа драже неће бити него да цара лично поздрави«. У лето 1189 године пролазила је крсташка војска, на броју око 100.000, кроз балканске земље. Немања са братом Страцимиром, великом пратњом и богатим поклонима дочекао је немачког цара у Нишу 27 јула. Сусрет је био пријатељски и срдачан. Драгоцене податке о овом историском састанку оставили су нам у својим белешкама Анзберт и Арнолд из Либека. Немања је понудио Барбароси савез у борби против Византије, који је немачки цар прихватио. Том приликом у присуству цареву завршени су преговори о женидби Немањиног синовца Тољена са Барбаросином рођаком — баварском грофицом од Андекса, ћерком Берхтолда IV маркграфа од Истре и Крањске и херцога Далмације и Хрватске или Мераније. Преговоре о савезу настављено је по том херцог Берхтолд и Немања је ради тога по зими ишао за крсташима чак до Трајанове капије.

Са Немањом почиње велико доба српске средњевековне државе које траје до средине XI века, када цео Балкан постепено пада под власт османских Турака. За све ово време, које траје два и по века, српска држава је цењена и у западној Европи, са којом је одржавала сталне везе.

Саси у нашим рудницима

Између Срба и Немаца везе не престају кроз цео средњи век, па ни касније. Од XIII века у српској држави обнавља се и подиже нагло рударство за владе краља Драгутина и краља Милутина. Главни рудари беху Немци — Саси, који долажаху из Мађарске. Целокупна рударска индустрија била је у њиховим рукама. Зато су имали велике повластице: своје судове, своје нотере, своје свештенике, право слободног крчења шуме и слободу подизања нових насеобина. Душанов законик је касније донекле, али не битно ограничио ова права. Најугледније саске општине беху Ново Брдо, Трепча, Рудник и Сребрница, а било је и много других мањих рударских места. У рудницима су биле и ковнице новца. Рудници и саски трговци опустели су под Турцима почетком XVII века. Од тада није се више у рудницима чуо немачки језик. Трагови Саса очувани су још само у именима села (села Сасе код Сребрнице, Вишеграда, Студенице, Кратова, Сасин-поље код Пљеваља) и речица (Шашка-река код Сребрнице и Мајданпека). У називима земљишта очувана је и немачка реч за место, где су обављани рударски послови, као: Цеовине (једна коса са старим окнима код Плане), Цеови (места са старим рупама код Копорића и Сочинице у копаоничком крају).

Лична гарда цара Душана

У средњевековној српској држави нису Немци били запослени само као рудари. Како у то доба једину сталну војску сачињаваху страни најамници, међу њима је било и Немаца. Најамнике је издржавао сам владалац, а из њих је била састављена и његова телесна гарда. Грчки цар и историк Кантакузен спомиње у војсци српског краља Стефана Дечанског, у бици код Велбужда (1330) 300 оклопника, »ламана«. Цар Душан је нарочито полагао на своје немачке одреде. Његова лична гарда састојала се од 300 Немаца. Неколико одреда Немаца били су као гарнизони по важнијим местима српске државе. На Душановом двору пуних 18 година, све до царева смрти, играо је видну улогу немачки војсковођа витез Палман. Поред Палмана беху у српској служби и два његова рођака.

Поред рудара и војника били су у Средњем веку на Балкану веома на гласу и немачки уметници. У XIII веку било је поред домаћих »глумаца« и немачких »шпилмана«. О томе има спомена у српском тексту номоканона. У XIV и XV веку помињу се немачки свирачи у служби Дубровника, ка н. пр. гајдаш Кунц, трубач Јохан, флаутиста Ханс, кларинетиста Петар из Келна и Матеј Немац. Песник Мавро Ветранић помиње у XVI веку трубаче и свираче из »Алеманије«. На дворовима српских владара и великаша међу уметницима и у њиховим дружинама појављиваху се често и Немци.

Поред осталога, занимљиве су нарочито везе Срба са западним народима успостављене путем склапања политичких бракова. Напред смо споменули покушаје великих жупана Деса и Немање да заснују пријатељске везе са Немцима помоћу брачних веза. Касније и цар Душан, како његова жена Јелена дуго времена није имала деце, помишљао је да се с њом растави и да се ожени Јелисаветом, ћерком немачког краља Фридриха Лепог. У хроници опата Јована од Виктринга сачувани су подаци о тим преговорима. Прва позната брачна веза између српског и страног владалачког дома била је удаја Јелене, ћерки Великог жупана Уроша I за мађарског краља Белу II Слепог (XII век). Она је отворила серију политичких бракова, преко којих је династија Немањића дошла временом у сродничке односе са свима европским владалачким домовима. Томе је највише допринела удаја Јелисавете, ћерки српског краља Драгутина а праунуке Стефана Првовенчаног, за босанског бана Стефана I Котромана. О томе познати немачки стручњак за генеалошка питања, професор универзитета из Граца, барон Дунгерн, пише следеће: »Јелисавета је најзначајнија од ових ћерки из династије Немањића, јер је она наследством пренела крв Немањића у све европске владалачке домове. Јелисавета се г. 1284 удала за Стефана I Котромана, бана Босанског. Тиме је породица Котромана постала равноправна владалачком дому. Њен син Стефан II бан босански, оженио се 1324 г. Јелисаветом, принцезом пољском. Њен унук Стефан Твртко I, син претпашњих, постао је краљ у Босни. Њена старија унука, удајом за Лудвика I Анжувинског, постала је мађарска краљица, а млађа Катарина удала се за грофа цељског Хермана. Унука ове Катарине, Варвара Цељска, жена Сигисмунда од Луксембурга, Чешке и Моравске, постала је немачка царица. Праунука царице Варваре и цара Сигисмунда, Ана, наследница Чешке и Мађарске, била је жена немачког цара Фердинанда I. Од њих потиче царица Марија Терезија, а и њен муж цар Франц I. Њена праунука Леополдина, аустријска надвојвоткиња, била је прабаба румунског краља Фердинанда I«.

За време Душанова царства средњевековна српска држава достигла је врхунац своје моћи. Предосећајући нову опасност која је Балкану и целој Европи грозила од завојевача из Азије, Душан је сматрао да је српска царевина у то доба била једино кадра да се томе одупре и да спречи инвазију Европе. У томе циљу учинио је понуду папи да организује нову крсташку војну. Инокентије VI прихватио је понуду Душанову, поручивши му преко нарочитог изасланства да га прима не само као врховног »капетана« одбране хришћанства, већ да ће му и у свему осталом бити на руци. Овај план Душанов није остварен услед нових ратних заплета на Балкану и услед његове неочекиване, преране смрти.

Распадом Душанова царства почиње нова историјска улога за српски народ. Од тада, од средине XIV па све до почетка XIX столећа траје вековна борба Срба у одбрани Балкана и целе Европе против нових завојевача из Азије. У тој борби подлегале су најезди завојевача једна за другом све балканске државе. Битке на Марици и Косову у другој половини XIV века, одлучила су судбину Балкана, а пад српске деспотовине и Херцег-Босне у другој половини XV века судбину југоисточне Европе. Читав један век од пропасти српског царства задржавали су Срби завојеваче са истока, који су вулкан-ском снагом надирали преко Балкана у срце Европе. У тим борбама немачки најамнички одреди исписали су многе славне странице историје, међу којима се нарочито истиче трагично-херојска одбрана Новог Брда.

Борбе Немаца и Срба против Турака

И кад су све српске покрајине пале у ропство, српски дух ипак није малаксао. Под новим деспотима у Мађарској Срби настављале борбу и даље, а када нестаде и српских деспота у Мађарској и када скоро све српске области беху поробљене, Срби су, расејани свуда по опустелим и напуштеним крајевима, организовали чете граничара и борили се и даље кроз векове под командом аустријских и немачких генерала. На целом борбеном појасу Војне Границе, од Приморја па даље линијом Саве и Дунава — свуда су српски граничари посејали своје кости у одбрани Запада од најезде Азијата. А кад су крајем XVII и у XVIII веку вођене велике борбе против Турака, Срби на позив аустријских царева дизаху устанке и придруживаху се војскама немачких војсковођа. Значајно је било учешће Срба у рату 1689 године, када царске трупе под врховним заповедништвом маркграфа Лудвика баденског продреше у Србију и отпочеше успешно напредовање. Срби беху подигли устанак под вођством пећског патријарха Арсенија III Чарнојевића. По повлачењу царских трупа из Србије, Чарнојевић се са 37.000 српских породица, на позив аустријског цара, пресели 1690 г. у области преко Саве и Дунава. Идуће године код Сланкамена Лудвиг Баденски страховито је потукао великог везира Ћуприлића, који сам погибе. И у овој знаменитој бици учествовали су Срби. Од године 1697 главни војсковођа царске војске постаде принц Евгеније Савојски. У његовим великим победничким биткама на Тиси (1698), код Петроварадина (1716) и Београда (1717) учествовали су такође Срби. За владе Марије Терезије, а нарочито у току седмогодишњег рата, велико је било учешће Срба граничара, што је аустријска царица јавним похвалама и повластицама признала. Године 1788 беше рат Аустрије и Русије против Турске. Учешће Срба граничара и добровољаца у редовима аустријске војске било је врло велико. Са једним одредом под командом капетана Филипа Вукасовића ишао је и католички поп Јосип Крмпотић Личанин. Он је спевао песму у славу капетана Вукасовића, у којој су и ови стихови:

„Пред њима је племић од старине,
Вукасовић од личке Крајине...
Остали су рода витешкога
Прави Срби, право славе Бога".

Значај Срба за одбрану аустријских и угарских граница није био мали. Вековима су Срби као граничари и ратници проливали своју крв под командом аустријских и немачких генерала за одбрану Запада против завојевача са Истока. О томе сведоче многобројне повеље аустријских владара и генерала, као и небројени писани споменици, који се и данас чувају по архивама.

Крајем XVIII века настали су у Европи велики покрети изазвани француском револуцијом и Наполеоновим ратовима. Они нису остали без утицаја на српски народ. Почетком XIX века избила је ослободилачка борба најпре под Карађорђем, затим под Милошем Обреновићем. Та борба донела је српском народу ослобођење. Васкрс нове Србије поздрављен је топло од целе Европе, а нарочито од немачког народа. Велики немачки историчар Леополд Ранке написао је знаменито дело о српском устанку које је постало документарни спис за тадашње европске дипломате. А преко Хердера, Гетеа и Грима Европа је упознала непроцењиво благо српске народне поезије. Србија XIX века развијала се и стварала поглавито под утицајима немачке духовне и материјалне културе.

Б. Богдановић

Поводом Ничеове стогодишњице рођења

За стогодишњицу Ничеовог рођења, изаћиће 1944 године велико илустровано дело, под насловом „Ничеов живот". Оно ће приказати великог филозофа, крај у коме се родио, слике његових пријатеља, цртеже и фотографије уметника из Ничеове околине. Шеста књига овог опширног дела готова је, од четрдесет до педесет књига, које ће обухватити сва дела Ничеа. У припреми су поред тога, око 190 писама сакупљених у једној књи зи, упућена многим личностима, у доба стварања „Зарату.тре". Досада су од Ничеових писама, издане четири свеске писама од Фрајхера, од Герсдорфа, и две свеске од Козиме Вагнер. Њима следују писма музичког педагога и музичког филозофа Карла Фукса, који ће обухватити музичку историју и указати на везе Ничеа са Рихардом Вагнером.

—»«—

ПОМЕН БРАНИ ЦВЕТКОВИЋУ

Породица Бране Цветковића, уметника књижевника, сликара и новинара, 20 о. м. приређује му полугодишњи помен, на гробу, парцела 29.

Поводом овог тужног помена, пред очима нашег културног света опет се појављује лик Бране Цветковића, неоспорно заслужног јавног радника.

Брана Цветковић, велики уметник, велики радник, велики родољуб, стварао је целог свог живота у уверењу да за животну ведрину, животни оптимизам треба озбиљно радити, честито гледати непоштедно се борити, трудеж и зло стално жигосати.

Тај исправни став Бране Цветковића створио му је велики број поштовалаца који ће и овом приликом одати му дуговану пошту.

—»«—

НАЈБОЉИ ПОЗНАВАЛАЦ ПАПИРУСА У СВЕТУ

Професор др Улрих Вилкен, познат као одличан научник и ван Немачке, пошто је до 1931 држао на берлинском универзитету, чувену катедру Теодора Момзена, дочекује свој осамдесети рођендан. Његов научан рад био је у уској вези са папирусима, на које је већ Момзен упућивао своје студенте, и чији је био истакнути познавалац. Своја научна испитивања учинио је самосталном научном дисциплином, и био је њен први стручњак светског гласа. Професор Вилкен бавио се и испитивањем старе Грчке, ископавањима у Египту, и био члан двадесет академија у Немачкој и другим земљама.

ЈЕДНО ОБЈАШЊЕЊЕ ПОВОДОМ КЊИЖЕВНОГ КОНКУРСА СРПСКОГ НАРОДА

Поводом питања како треба схватити историски роман или драму, за које је СРПСКИ НАРОД расписао награде у своме књижевном конкурсу, објављујемо ово исцрпније објашњење.

Жири ће узимати у обзир за додељивање награде не само историске романе и драме у ужем смислу, како су дефинисани ти књижевни родови у школским уџбеницима књижевности. Он ће водити рачуна и о оним радовима у којима неће бити искључиво обрађене историске личности и историски догађаји, него ће приказивати и сликати средину и појединости из једне историске епохе.

О вредности човека

Колико вреди човек? То чудно питање постоји откако постоји свет и што се више продубљује све је теже да се реши, јер се често наилази на тужне и страшне чињенице, које се у потпуности косе са људским достојанством.

Сетимо се да је у епоси ропства било могуће да се милиони људи купују као обична стока. Ти људи — робови излагани су били по тржиштима, трговци су оцењивали њихове мишиће, доба старости и радну снагу. Рачунали су шта ће коштати њихово издржавање, а шта ће они бити у стању да привреде, па се према томе и њихова цена одређивала.

Према Херодоту, 100.000 људи — робова радило је 30 година на изградњи велике Хеопсове пирамиде (2500 година пре Христова рођења).

У старом Риму налазило се око 20.000 робова.

За време америчког грађанског рата 1862, америчке државе у којима је било дозвољено ропство, имале су око 8 милиона слободних људи, а 4 милиона робова. Укидање ропства од стране претседника Абрахама Линколна учинило је да америчке јужне државе изгубе око 4 милијарде долара, колико се ценило да доноси рад робова. Тврди се да је и сам Линколн често сумњао у корисност укидања ропства. Глумац Бут, који је убио претседника за време једне претставе у вашингтонском позоришту, мрзео је Линколна јер је веровао да је он уништио благостање јужноамеричких држава. Као што се види, тешко је чинити добро, а да се истовремено не врши и зло.

Питање о човечијој вредности исто је као и свет. Истина, утврђена је једна скала људске вредности, која је израђена по најновијим научним резултатима, а коју скалу стално употребљују заводи за осигурање. У животу појединог човека постоје периоди у којима он често ништа не зарађује и у којима троши оно што је зарадио, а исто тако и периоди у којима зарађује само насушни хлеб. Према томе потребно је да се ти разни периоди доведу у сагласност, како би се избегла ситуација неповољна по друштвени поредак.

Сматра се да је вредност свих становника једне велике модерне државе 4,5 пута већа од вредности мртвог својине, то јест њеног новца и њених привредних добара.

Али, позната је ствар да се вредност појединог човека не може одређивати цифрама, јер како ће се утврдити вредност једног уметника, једног песника, једног композитора, који су у стању да милионима људи приреде стварна животна задовољства? Како ће се одредити вредност Шилера и Гетеа, Баха и Моцарта, Да Винчија и Пусена, као и многих других, који живе и после смрти, јер и после смрти делују на човечанство?

Бруно Бургел

ШЕФЕР-АСТ: ЦРТЕЖ

АНТОН фон ВЕРНЕР, сликар Бизмаркове епохе

Навршило се сто година од рођења једног славног сликара великих историских слика, коме су уметници извесних праваца можда замерали да је био „фотограф руком", али чија су дела по слави и популарности не само увелико надживела најбоље радове негдашњих критичара, него су постала душевна својина целог немачког народа који у њима гледа више него најбоље уџбенике.

Данас Немац извесне историске моменте првог, Бисмарковог уједињења, и немачко-француског рата 1870, не може уопште да замисли друкчије него по сликама Антона фон Вернера, као например историски сусрет Бисмарка са Наполеоном III на доњошерискоме друму, 2 септембра 1870, сутрадан по седанској бици, а на дан потписа капитулације.

Антон Вернер (у племићско достојанство уздигао га је Вилхелм II), рођен је 9 маја 1843 у Франкфурту на Одри, као прави син Бранденбуршке Крајине, тога језгра пруске државе. После студија у Немачкој и Италији убрзо се истакао. Кад је избио рат 1870 године, Вернер је радио неке велике зидне слике у Килу. У жељи да што боље овековечи свог великог земљака, начелника штаба Врховне команде маршала Молткеа, Шлезвиг—Холштајнци, у овом случају претстављени Килским уметничким друштвом, повериће Вернеру, тада тек младићу од 27 година, да изради велику слику *Молтке за време опсаде Париза*. Добио је препоруку за великог војводу Фридриха Баденског, зета пруског краља, који је Вернеру исходио дозволу да дође у Версај, у штаб Врховне команде. Тамо је претстављен пруском краљу Вилхелму, Бисмарку, Молткеу и другим високим личностима, чије је поверење стекао. У пратњи официра, допуштали су му да обилази чак и предње положаје опсађивача Париза. Неуморно је радио скице из којих ће доцније поникнути његове неумрле слике. Поред тога радио је скице и догађаје из времена пре његовог доласка на ојиште, на основу причања Бисмарка и других, и накнадних брижљивих студија места на којима су се ти догађаји одиграли.

По завршеном рату, неуморно је разрађивао своје скице прикупљене у Француској. Поставши 1875, још у младим годинама, директор берлинске Уметничке академије, Вернер је 1876 завршио поменуту слику *Бисмарк и Наполеон III 2 септембра 1870*, циклус слика о опсади Париза, а 1877 чувену слику проглашења немачког јединства у Версајском дворцу. Следеће године по Бисмарковој жељи скицирао је своју слику Берлинског конгреса. Својим животним делом сматрао је велику панораму Седанске битке (завршена 1883) која је изазвала прњење усана разних модерниста. Од доцнијих слика најпознатије су му: *Молткеов 90 рођендан* и *Вилхелм II отвара Рајхстаг* (1893).

Умро је 4 јануара 1915.

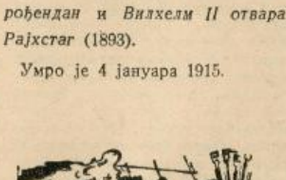

Како је Шилер постао професор универзитета

Славни Фридрих Шилер, по природи целог века врло скроман, био је збуњен кад му је, у пролеће 1789, војводa Карло Август на предлог Гетеа (образложен опширним рефератом) понудио положај професора историје на универзитету у Јени. Сматрао је, управо осећао, да су му тај положај били дали погдавито зато да би га као песника макар индиректно помогли и да би му омогућили да се венча са вереницом Шарлотом фон Ленгенфелд, својом „Лотом". Био је мишљења да његово прво историјско дело („Историја оцепљења Холандије од шпанске власти") још не оправдава катедру на једном од најугледнијих немачких универзитета.

Пријатељу Кернеру (оцу песника Теодора Кернера) који је живео у Дрезди, писао је:

„Пристао би да ми ударе 25 батина, кад бих тиме могао да искупим да на 24 сата допутујеш овамо. Хтео бих да се посаветујем са тобом. Шта да радим?"

Гете је храбрио пријатеља и штићеника речима:

„Не брините. Човек најбоље учи учећи друге".

И његова Лоте га је храбрила. У шали га је ословљавала само још са „г. професоре". У разговору са њом, Шилер се коначно и одлучио да прими положај. Рекао је вереници:

„Знате шта? Тешим се речима Дон Кихотовог Санча Пансе: Коме год Бог да знање, томе даје и потребну памет!"

Приступно предавање „Господина саветника др. Фр. Шилера" било је утврђено за 26 мај 1789. Шилер је био за ту прилику одабрао следећу тему: „Шта је историја света и због чега је изучавамо?" До самог дана предавања имао је не малу „трему".

Међутим, прилично се ослободио кад је видео да су студенти и остала публика што кажу „као луди" били навалили да чују приступно предавање. Био је сигуран, разуме се, да их привлачи већ прослављени песник, писац „Разбојника", а не очекивање да ће се појавити нова звезда на пољу историске науке.

Пред долазак новог професора, слушаоница, претсобље и степениште били су препуни. Студенти стадоше викати:

„Да се иде у другу слушаоницу. У слушаоницу професора Грисбаха, она је највећа!"

Пођоше онамо. Али ни највећа слушаоница није могла примити сву публику. Доста их је остало пред вратима.

Студенти поздравише улазак новог професора бурним овацијама, по ондашњем обичају на рочито тапкањем ногама о под.

Још мало збуњен, Шилер се убрзо ослободи. Говорио је снажним гласом („чули су га и сви они што остадоше пред вратима", говорили су доцније). Предавање му је уосталом било врло добро; пуно нових, за оно време врло оригиналних идеја. Бурни аплауз којим је награђено, сад већ више није био упућен само популарном песнику, већ и новом професору као таквом.

Увече, студенти су пред Шилеровим станом приредили серенаду коју су закључили тростуким, сложним „Живео!"

У току лета, Шилер је службено објавио веридбу са Шарлотом фон Ленгенфелд. Био је пресрећан. Будућа ташта, после кратког оклевања, дала је коначни пристанак, молећи уједно Шилера да јој изложи своје материјално стање. Тај је проблем тек имао да се реши. Шилерова стална плата још није била утврђена. Нешто пред Божић, војвода Карло Август позва Шилера да дође у Вајмар, у аудијенцију.

Карло Август, владар мале државице, али велики мецена, велики немачки родољуб и ванредно културни човек, Гетеов пријатељ и васпитаник, био је на тој аудиенцији некако збуњен, као постиђен што за Шилера не може да учини колико би хтео. После поздрава, рече песнику некако несигурним гласом:

„А ви се верили са Лотицом Ленгенфелд... Одличан избор, налазим... Потпуно одобравам... Него, овај... сад би хтели да знате и да ли ћете имати сретстава да свијете своје гнездо. Зар не?... Ех, видите... ове вечите финансијске кубуре!.. На жалост, за сад не могу да вам дам више него 200 талира годишње... Не могу више, верујте!"

Шилер, навикао на материјалне кубуре, а у новчаним питањима сав песник ,одговори радосним, управо одушевљеним гласом:

— Па ја више и не тражим, Светлости!"

Војводи Карлу Августу лакну кад виде да Шилер не само што није разочаран тодико мршавом платом него се шта више још и радује. Весело диже дотле оборену главу и рече:

„Е, па кад је тако, значи да су и вук сит и козе на броју и можемо да се спремамо за свадбе!"

Сутрадан, војвода је рекао умној г-ђи фон Штајн, Гетеовој пријатељици:

— Сад је све у најбољем реду са новим професором и нашом Лотицом. Општа радост и срећа! Сви заинтересовани су задовољни. Мило ми је што сам и ја могао томе допринети. Никад не бих веровао да се у овом себичном свету може засновати толико среће са — цигло 200 талира!"

МОЛИТВА

Врати ми спокојство и мисли свеже
кроз снове и стварност од мене што беже.
Саслушај ме, Вишњи, добротом оснажи,
чувај ме зала и људских лажи.

Клечим пред иконом, склопивши руке;
услиши молитву, тихе јауке,
у овом пустом, хладном храму
погледај ме, Боже, остављену, саму.

О, Боже, згреших ли, ти ми опрости,
и за мене, дете своје, имај милости.
Погледај и уцвељене, мале животе,
Боже праштања и бескрајне доброте!

ЈЕЛЕНА ЈОВАНОВИЋ

ЈОХАНЕС БРАМС

Прошло је 110 година од рођења великог немачког композитора

Ових дана цела Немачка, а са њом и цео културни свет, прославља 110-годишњицу рођења Јоханеса Брамса, после Бетовена неоспорно највећег немачког симфоничара, чија су музичка дела и у нашој средини много и са успехом извођена.

Брамс спада у велике музичке ствараоце свих времена, јер је подједнако велик у свима врстама музичког стваралаштва, изузев драмске музике (опере), којом се није бавио. Његова генијалност одавала је на првом месту синтезу велике и снажне позитивности и чврстине једнога Немца са севера, али и човека који је успео да продре и у душу и других народа и да из тог сагледања и туђих лепота развије уметничко савршенство у погледу снаге музичког израза и складности форме.

Полазна тачка на којој је овај многоструки, Богом обдарени уметник, изградио своје уметничко образовање и свој уметнички став, јесте синтеза свих лепота класичне музике и осећајност романтичарске музичке школе. Свему томе Брамс је дао неупоредиви печат своје јаке музички изразите индивидуалности. У своме стваралачком раду он је еволуисао постепено, од необузданог и страсног младалачког стварања, ка све мирнијем, складнијем и савршенијем, зрелом уметничком стварању, човека и уметника који је у себи носио јак дух самокритике и који је умео да цени све вредности и тековине музичких дела великих композитора претходника. Он је био један од оних великих и ретких уметника ствараоца, који се држао оне народне пословице: човек учи док је жив.

Брамсова мелодика се истиче великом осећајношћу, распеваношћу а и разноликошћу, јер је често прилагођавана и народној музици. Он је као расни Немац са севера осећао природну љубав према музици пониклој у народу. Али је његова мелодика у највише случајева дала најлепше и највеће ступњеве уметничке префињености и разрађености.

Једноставно, или сложено, намењено широким масама, или само познаваоцима музике, Брамсово стварање увек је изразито озбиљно, складно и снажно, и човечански питомо и топло. Пут његовог стварања и развој његовог музичког израза иде од младалачке страсти до религиозне мирноће и античке ведрине. У свима својим музичким делима Брамс је велики и осећајни оптимиста.

У техничком погледу Брамс је подједнако значајан као мелодичар, хармоничар и контрапунктичар. Његова инструментална дела у највише случајева дају објективну боју и карактер инструмента на коме се изводе, а камермузичка дела дата су са најлепшим осећањем и познавањем тога стила, док су му оркестарска дела и инструментација врло убедљиво и снажно постављени са јаком дозом изразите индивидуалности, али са свима лепим особинама његове камерне музике.

•

Јоханес Брамс је рођен 7 маја 1833 године, као музичарски син у Хамбургу. Почео је да учи музику прво код свог оца, затим код Марксена у Алтони. Године 1853 пратио је на клавиру неког тада угледног мађарског виолинисту, па вероватно од тада још потичу први утицаји који су дали чувене Брамсове рапсодије. Затим је добио препоруку за Роберта Шумана у Диселдорфу, кога је одушевио савршеним начином извођења својих младићских композиција на клавиру.

Шуман је у *Новом музичком часопису* 3-X-1853 године објавио одушевљен чланак о Брамсу, као новој звезди на немачком музичком небу. У Вајмару је Брамс провео неко време поред славног клавириста и композитора Листа. Затим је био наставник музике на једном од најмањих немачких дворова, код кнеза од Липе-Детмолда. Потом је неколико година провео у родном Хамбургу затим у Бечу, где је 1863 и 1864 био хоровођа на Академији вокалне музике. После неколико година путовања и неуморног композиторског рада, када се је појављивао с времена на време као концертни пијаниста, настанио се 1869 опет у Бечу, где је 1872—75 био директор концерата Бечке филхармоније. Почев од године 1878 није се више примао никаквих сталних по-

Брамс

(Цртеж: С. Богојевић)

ложаја, већ је радио искључиво као композитор. Јуна 1874 године постављен је за редовног члана Академије уметности у Берлину. Универзитет у Бреслави изабрао га је за почасног доктора. Брамс му се одужио величанственом *Свечаном академском увертиром*. Умро је у Бечу 3 априла 1897 године.

•

Приближно набрајање Брамсових дела изискивало би неколико штампаних стубаца. Задовољићемо се и тиме што ћемо поменути његова најчувенија дела у појединим групама његовог ретко многоструког и неуморног стварања:

1) ОРКЕСТАРСКА ДЕЛА: Две серенаде, четири симфоније, две *увертире*, два велика клавирска концерта, један виолински концерат, и један концерат за виолину, чело и оркестар.

2) ХОРСКЕ ПЕСМЕ: *Љубавна песма, Циганске песме* и многа друга слична дела.

3) ВЕЛИКА ХОРСКА ДЕЛА СА ОРКЕСТРОМ: *Немачки реквијем, Тријумф, Песма судбине* и многа друга дела међу којима и хорска дела црквеног карактера.

4) ДЕЛА КАМЕРНЕ МУЗИКЕ: три сонате за клавир, две сонате за чело, две сонате за кларинет, пет трија за клавир, три клавирска квартета, три гудачка квартета, и један квинтет за клавир, кларинет и виолину.

5) ДЕЛА ЗА КЛАВИР СОЛО: баладе, рапсодије, интермеца, мађарске игре.

6) ДЕЛА ЗА ОРГУЉЕ, И СОЛО ПЕСМЕ СА ПРАТЊОМ КЛАВИРА (музичка обрада чувених немачких песника).

Најпотпуније издање Брамсових целокупних дела изашло је 1926 до 1928.

Године 1906 основано је Брамсово друштво које је између осталог издало 16 књига Брамсове преписке (књиге су изашле у дужим или краћим размацима од 1907 до 1922).

Међу многобројним делима о Брамсу као уметнику и човеку поменућемо дела М. Калбека (четири књиге, 1904—14) и В. Нимана (1920).

Културне вести

Ж Ових дана прославило је сто двадесет и пету годишњицу свога оснивања Баденско друштво за помагање уметности у Карлсру-у. Друштво је почетком овог столећа подигло лепу изложбену палату.

❖ *Угледни композитор Клеменс Краус одликован је поводом свог педесетог рођендана Моцартовом медаљом.*

Ж На универзитету у Франкфурту н. М. основана је нова катедра за историју лекова и лекарских потреба. Катедра је поверена бечком научнику др. Оту Цекерту.

● *Ових дана је прославио 70 рођендан угледни немачки научник др. Херман Бининг, дугогодишњи професор универзитета у Ростоку који је стекао европски глас са својих безбројних дела и студија (укупно преко 200!) о дечјим болестима и њиховом лечењу. Најзнаменитије му је дело Велика ручна књига патологије и патолошке анатомије дечјег доба. Значајно је да је проф. др. Бининг дочекао 70 рођендан на војној дужности на коју се, и поред старости, добровољно јавио, као резервни санитетски мајор.*

РАСТАНАК СА СЕЛОМ

Ноћи су те остале
као жудња у мени,
те ноћи рађања и жетве.
Оне су остале
као видик румени
за мном кад сам полазио.

Тужно су очи пале
на кровове у грању,
на стазе у вијугању,
на прозорчиће мутне,
очи што жале.

Поздравила си ме ти,
остарела, погурена сенко;
пољупце си расула по коси
што је вијорила у чистој роси
априлских ливада.

У висини су мале птице певале
а ваздух мирисао на земљу свежу
и трагове белих стада.

Зашто да одем кад ћу да жалим,
зашто се растати кад сузе стежу
за шумске тишине
на које сунце пада?

Али — збогом!
За пољупце меке
ево ти косе, блиставо око,
срце ти пружам.

Још мало, њиве ће ове бити далеко,
још мало
заборав ће ме дирнути дубоко,
сузе запећи горко

кад опет лист на грани,
кад пашњаци преорани
процветају
у тешкој даљини.

ВЕСЕЛИН ФИЛИПОВИЋ

Музика као духовни извор снаге

Написао д-р Антон Вирц (Минхен)

Музика је од увек била она покретна снага људског срца и духа, која је међу свим уметностима заузимала прво место. Сам је Шопенхауер рекао, да остале уметности говоре само о сени, а она пак говори о самом бићу. Она даје стварима срца, она је најмоћнија међу свим уметностима, она је свеопшти лек наших патњи. Такве и друге речи научника и песника говоре шта сви ми осећамо слушајући племениту музику, а да нам није јасно да је музика извор духовне снаге и да у унутрашњем животу сваког човека, који тежи за нечим вишим, претставља и значи моралну животну снагу.

Ова нам чињеница можда још никада није тако уверљиво постала свесна као баш у овим ратним годинама. Поред оштрог говора оружја изгледа, додуше, да је музичка уметност неважна и посматра се као непотребно брбљање, које треба да се остави за мирнија времена. Али то се само тако чини, јер су, у ствари, музика и музичка дела, која су вековима стварали велики мајстори, најзначајнији посед духовних добара једног народа који се не може изгубити.

Ми видимо, да су од почетка рата све врсте добрих музичких приредаба много боље посећиване него ли пре, и да то води сасвим природно код човека до једног унутрашњег преокрета, вишим мислима и осећајима.

Када већ говоримо о тако високом деловању музике на човечју душу, онда већ можемо много да претпостављамо идеалног слушаоца, нарочито музикалног и сусрет таквог слушаоца са једним музичким делом највише врсте, на пример, једном Бетовеновом симфонијом. Али на тај је начин музика, као духовни извор снаге, већ одвише потиснута у област доживљаја појединца, који је на високом ступњу и врло образован.

Лепо је довинути се на такву висину правог уметничког доживљаја; али није неопходно потребно да се музика учини извором духовне снаге. Врхови се не освајају само у планинама и они нису само тамо приступачни изабраним путницима у срећном часу; али пут у брегове води увек из нижија и сваки путник зна, да су и нижије и успони на пола пута лепи и да усрећују.

Примењена на музику ова слика каже: музика као извор снаге није одмах затворена за човека који не уме одмах да поступа са највећим делима ове уметности. Ако појединац познаје само једноставне, природне облике народне музике, боље рећи народне песме, онда зато његов удео у уживању и радостима није ништа мањи од оних који су тако ретко образовани и који музику дубоко осећају и могу сами да тумаче дела великих мајстора. Где се пева добра и чиста народна песма, тамо је дух музике, који даје снагу и оплемењује, исто тако близу као и у концертној дворани, где одзвањају концерти и квартети Моцарта, ма како међусобно далеко изгледале спољне појаве таквих великих и малих дела.

Увек је битно само то, да је извор, из којег желимо да црпимо, чист. Јер само добра, племенита музика у стању је на нас добро да делује, онако као што ми то желимо, ако музици уопште приписујемо моћ и унутрашњи водећи положај. Од плитке музичке робе за забаву, која жели, на пример, да служи само за разоноду, од јевтиних шлагера са двосмисленим текстом, које само потврђују наша примитивна осећања, наравно да не можемо очекивати душевно јачање.

Ко једном на себи осећа благословено и високо дејство племените музике, тај никада неће више моћи да ужива у таквој плиткој роби, која је у моди. Ми не смемо да заборавимо, да за различите људе и врло различита музика може да постане извор душевне снаге. Једна обесна игра, једна обесна мелодија у такту марша, занимљиви шансони, све то може у извесним часовима расположења да делује умирујући и да учини од једног напаћеног човека, који је био неспособан за рад, одједном опет веселог и ведрог, па чак и врло активног човека. У таквим се случајевима ради свакако о једном чистом деловању на расположење. А ми морамо бити на чисто с тим, да овакво деловање на расположење остаје само површно, ако с њим нису скопчана одговарајућа дубља деловања на унутрашњост и на сам дух човека. Да, оваква утицања на дух и душу морају одлучно да ступе на прво место, ако желимо музици као природно животној снази и као духовном извору снаге дати места у нашем животу.

Нама су данас потребни људи са јаким унутрашњим животом. А музике је за нас, ако је добро разумемо, извор снаге из којег не црпимо и не пијемо наизменце, већ извор најчистије и најистинскије радости и осећање најплеменитије узвишености. *(ЕОС).*

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

Просветни проблеми

Најновији број угледног *Просветног гласника* доноси следеће прилоге:

Св. Спанаћевић

НОВИ ЗАДАЦИ НАШЕ ПРОСВЕТНЕ ПОЛИТИКЕ

У народном организму, пише Спанаћевић, наше школство претстављало је готово неко страно тело које се, истина, од њега хранило али које, са своје стране, није њему давало допринос потребан за нормално функционисање целог организма.

„Наше модерно школство претставља копију класичног типа гимназије са Запада. Западу је овај тип већ давно изложен критици, код нас је још увек доминантан. Мада је овај тип школе одиграо врло значајну улогу у изграђивању наше националне културе, ипак он више не може да остане као модел школе. Школа мора да одговара потребама народа, и да се диференцира према овим потребама које постају све разноликије.

„Цео школски систем треба поставити на сасвим друге основе“, тј. довести га у склад са социјално-економском структуром нашег народа. „Из класичних и других гимназија треба да излази само онолики број ђака колико се без тешкоће може запослити у државној служби, а нарочиту пажњу посветити отварању стручних привредних школа“.

У школском систему пољопривреди се треба да да оно место које јој по њеној важности припада.

Стручне, занатске, индустриске и техничке школе треба да дају не само квалификоване раднике, занатлије и остало стручно особље већ и чврсто изграђене свесне чланове наше народне заједнице.

Д-р Коста Милутиновић

ОСЕЋАЊЕ ОДГОВОРНОСТИ ПРЕМА НАЦИЈИ

Писац, најпре дефинише појам патриотизма. „Патриотизам значи своју личну судбину изједначити са националном судбином, у њеној величини доживљавати своју величину, у њеном поразу осетити свој пораз“.

Износећи кратак преглед главнијих и маркантнијих момената из наше националне историје, почевши од Властимира и Часлава па до најновијег доба, писац доказује, на један убедљив и занимљив начин, да је у нашој народној прошлости било људи на водећим или истакнутим положајима који су водили бригу искључиво о Србији и српском народу.

Мил. Васиљевић

СОЦИОЛОШКА СХВАТАЊА СРПСКОГ НАРОДА

Писац износи погледе нашег народа на извесне социолошке проблеме, онако како су ти проблеми дошли до израза у народним пословицама и песмама. Ти проблеми јесу: проблем заједнице, хијерархије, старешинства, тежње за напретком и правде.

Многобројне су пословице којима се доказује потреба заједнице „Два лоша убише Милоша“, „Јача су двојица него Радојица“; затим пословице, да заједница треба да буде сложна „Сложна браћа и у петак месо једу“, итд. Исто тако многобројне су пословице да неслога онемогућује сваки успех и напредак.

О старешинству наш народ има такође јасна и израђена схватања да ни најмодернија схватања у овоме погледу немају шта да му додаду. Наш народ зна шта је старешина, какве су му дужности и какав он мора да буде. То се јасно види из наших народних песама и пословица. — Наш народ не зна за демократски појам одбора на старешинском положају. Он зна само за појединца на старешинском месту. Чим су двојица или више посао неваља. Ово тврђење писац доказује многим пословицама и народним песмама.

Д-р Радиша Митровић

КОМУНИСТИЧКА АКЦИЈА КОД СРБА

Писац објашњава зашто се код нас појавио комунизам, описује његов начин и циљ борбе, предлажући напослетку лек против њега.

Комунистичка се акција код нас показала крајње неморалном и нескрупулозном. Њен циљ није био лечење народа од трулежи која се у њему појавила већ поробљавање српског народа од стране несрпских а нарочито јеврејских елемената. Ову нескрупулозност и неморал, овај најекстравагантнији макијевелизам комунистичке акције као и њен циљ писац илуструје цитатима из брошуре „Саслушање др. Левија“.

Лек против овог зла лежи у обнови светосавског духа.

Тодор Манојловић

СТЕРИЈИНИ „РОДОЉУПЦИ“

Стерија је ставио у својим *Родољупцима* пред стуб срамоте грађанско лицемерство, лажни патриотизам, срамни пир циничне себичности, грамжљивости и кукавичлука под маском родољубља — дакле најотровнију корупцију модернога доба. — Стерија је социјални и културни борац који кроз комедију и шалу спроводи веома озбиљну и смелу акцију.

„Родољупци су несумњиво једно од најхрабријих наших књижевних дела: једно дело које чини част српској литератури и српском духу уопште и може да послужи и у иностранству — не само као једно позитивно сведочанство о присном етичком и културном хотењу нашег народа, већ и као један потстрек за свакога ка вишој чистијој човечности“.

Драгутин Митриновић

ОСНОВНИ ЗАКОНИ ПРИМЕЊЕНЕ УМЕТНОСТИ

Радови многих модерних сликара остају често штури и недовршени, „јер им недостаје хемија боја, правилна употреба уља“, итд. Многи вајари греше кад употребљују вештачки камен, коме уопште не може бити места у скулптури, јер он никад не може заменити „хомогеност, отпорност и племенитост мермера и гранита.

Дамјан Ковачевић

КАКО ТРЕБА ПРЕДАВАТИ КЊИЖЕВНОСТ У НАШИМ ГИМНАЗИЈАМА

Досадашњи начин предавања књижевности у гимназијама требало би изменити. Није важно где се писац родио, где је школу учио, шта је читао, итд., јер такво знање брже се заборави него што се научи, ствара од ђака „полутана који мисли да све зна док у ствари ништа не зна“, уместо да проширује видике и оспособљује ђака за самостално мишљење, оно га скучава и отупљује.

Писац истиче утилитарни карактер књижевности и њену намену у животу, одбацујући принцип „уметност ради уметности“. Показује како се књижевност развила и означава њен предмет. Затим поставља разлику између научног и књижевног т. ј. уметничког сазнања.

Аница Шаулић:

ЗАШТО ТРЕБА НАША ОМЛАДИНА ДА ЧИТА НАРОДНЕ ПЕСМЕ

Васпитање и образовање наше школске омладине од последње 2 деценије се однародило, оријентисало према страним узорима. Трагична стварност у коју је наш народ запао отворила му је очи на сву заблуду таквог васпитања. Зато је Мин. просвете, својим редовним радом, предузело читав низ мера да се васпитање омладине постави на националне темеље и доведе у склад са стварним народним потребама. Увиђајући значај народне поезије за национално васпитање омладине Мин. просвете је увело национални семинар у два виша разреда гимназије.

ПРИМЕДБЕ ЗА ПОЧЕТНИЧКУ НАСТАВУ НЕМАЧКОГ ЈЕЗИКА У ИНСТИТУТИМА У СТРАНИМ ЗЕМЉАМА

Директни метод у настави живих језика унели су немачки лектори због непознавања језика земље у којој раде. Зато су морали предавати само на немачком језику.

Главна мана овог метода је у томе што се њиме не могу апстрактни појмови да објашњавају, и говор се мора односити на конкретне појмове.

Успех би био много бржи кад би се потребна објашњења могла дати на матерњем језику ученика.

Зато писац заступа мишљење да директни, односно говорни метод треба да иде паралелно са теориским и граматичким објашњењима на матерњем језику.

Популарисање уметности

Д-р Милан Кашанин: УМЕТНОСТ И УМЕТНИЦИ, издање „Југоисток“, Београд 1943, стр. 234 + IV илустрације у боји ван текста, 700 д.

У нас су публикације о уметности ретке, толико ретке да их можемо на прсте избројати. Не знамо чији је већи грех: издавача што нису публику заинтересовали за ову врсту књига, или читалачке публике што их није тражила од издавача. У сваком случају, пошто дела настају из потребе средине, код нас, изгледа, за овим није постојала потреба ни издавача ни публике.

Предузеће „Југоисток“ учинило је у данашње време велики напор кад је издало овако луксузно књигу г. др Милана Кашанина, управника Музеја Кнеза Павла. Књига *Уметност и уметници*, како по садржини, тако и по техничкој опреми, значајан је прилог популарисању наше уметности.

Сам писац књиге *Уметност и уметници* доказује и овог пута, да му је стало до тога да се створи што шири круг читалаца у области литературе о уметности и да се проучавању лепих вештина наклони што већи број младих људи, како би се наша млада наука освежила новим снагама. Сем тога што је три године уређивао *Уметнички преглед*, најбољи лист ове врсте код нас, г. др Кашанин је написао још две књиге о нашој уметности.

Прве две књиге г. др Кашанина синтетични су прегледи нашег сликарства. Оне као такве претстављају заокругљене целине, потпуна дела, резултат једног дугог научног рада.

Најновија књига г. др Кашанина далеко је скромнија по својој садржини од прве две. „Само материјалне чињенице и убедљиве сугестије може дати читаоцу историчар уметности. Све остало има да уради свако за себе“ — каже писац у предговору своје књиге.

Садржина књиге стварно одговара уводној речи. Писац се трудно да само пробуди код читалаца интересовање за уметност, да апелује колико на мисли толико и на очи. Књига зато више инспирише него што засићује.

Најлепши и најличнији чланак у овој књизи г. др Кашанина свакако је уводни, с насловом књиге. У овом чланку писац говори о уметницима, уметности и односу друштва према уметности.

Уметник мора да је рођени таленат, да има уметничко осећање и да поседује занат. Занат без осећања, осећање без заната не доводе до чисте уметности, већ до обичног мајсторства. Уметност настаје у друштву које осећа потребу за њим. Друштво утиче несумњиво на формирање уметности. За то писац наводи пуно лепих и тачних примера. Свако уметничко дело у неку је руку слика епохе, као што је и уметник човек епохе. Али велика уметничка дела надживљују уметника и његово време, трају кроз векове. Поједина столећа схватају уметност овако или онако, већ према томе како се у том веку мисли и осећа. То доводи писца до констатације да „у уметности и књижевности нема *дефинитивних* мишљења и *судова*“, и да „нико не може осетити оно што не носи у души. Свака генерација, сваки човек, један исти човек у својим разним годинама, друго види и друго чита у једној слици, грађевини, статуи, причи или песми. У мишљењу о уметности не постоји само *предмет*; и ми постојимо“. — „Посматрање уметничког дела није пасиван однос, него креативан“.

Писац затим у истом чланку говори о средњевековној уметности с великим познавањем и нашег и страног материјала. Писац брани српско, тј. византиско, сликарство од тога да оно не зна за живот и да је равнодушно према простору и анатомији. Напротив, то сликарство зна „за покрет, и природу, и човечна осећања, по хуманости и лепоти оно је равно скулптурама готских катедрала“. И нешто мало даље, у чланку *Српски средњевековни портрет*, писац каже да средњевековно сликарство „није ни више ни ниже од ренесансног и античког. Оно је просто друкчије, и уколико губи што не познаје реализам, утолико добија што познаје стил“. У погледу стила оно је далеко продуховљеније од западњачког, оно је у ствари један „свети, верски, заједнички рад“, а не индивидуалан, научан. Није ни чудо што се сликар Реноар осећао нелагодно и хладно у западњачким црквама, и што се тек у цркви Светога Марка у Венецији осетио топло.

Има у овом чланку још интересантних размишљања, закључака, наслућивања, што писац све заједно назива скромно сугестијама. Нарочито пада у очи расматрање о ренесансном сликарству, које писац претставља не као имитацију класике, насталу из студирања старина, већ као израз „духа оног грађанског друштва, рационалистички расположеног, које је дошло до пресудне моћи у Италији и Фландрији у XV веку“.

У чланку о *Српском средњевековном портрету* упознајемо се с једним мало познатим уметничком богатством нашим. Иако су уништавани вековима и нештедимице, сачувано је до данас преко 300 портрета. Сем њихове велике уметничке вредности, не заборавимо шта значи за један народ који има очуване ликове готово свих својих владара, првосвештеника и велможа. Наш средњевековни портрет, иако не постоји засебно као целина (онако како се данас слика) већ је саставни део какве црквене композиције, претставља у ствари наше профано сликарство. А ми смо га имали, то је несумњиво.

Интересантно је тумачење г. др Кашанина о значају тих портрета за доба у коме су стварани. „Донаторске композиције (*са портретима*, пр. ур.) рађене су не само из верских, него и династичких и црквених разлога. Оне треба да прославе донатора, да подигну његов ауторитет, и да укажу на његову моћ и углед“. Сваки нови владар окружен је прецима, тако славним и добрим, које народ воли и поштује, па они посредно дају легитимност његовој власти.

Црква у Дечанима има највећи број слика од свих осталих наших цркава. Ту је читаво Јеванђеље, читав црквени календар, један део наше историје испричане у сликама. Фреске у Дечанима имају „енциклопедиски програм и изражавају цело Црквино учење“. Фреске у Дечанима не обилују уметничким квалитетима, као што су преобилне у идејама и темама. Немају оне монументалности у димензији и стилу, као што су фреске у Сопоћанима. Цртеж није увек на висини. Али њихово причање задивљује. „Ни у једној средњевековној цркви, не само у Србији него и у Европи, не може се наћи на фрескама тако многобројан и разнолик и тако фасцинантан свет фигура“.

Ниједан чланак не потврђује тачније исправност оног пишчевог да се „ова књига исто толико обраћа очима колико и мислима читаочевим“, као што је случај с чланком о *Средњевековној српској скулптури*. Велики број фотографија открива нам све богатство и лепоту наше средњевековне пластике. Довољно је видети само репродукције конзоле аркатура из Дечана, па осетити како је висок ниво нашег средњевековног вајарства.

Веома је поучан чланак о *Цивилној и војној архитектури у средњевековној Србији*. Ми смо до сада проучавали углавном црквене грађевине, а толики број значајних војних и цивилних градова, чије рушевине налазимо на многобројним брдима по Србији, могли би да нам открију ко зна колико новог и интересантног. Потребна су ископавања у самим градовима, рад стручњака на терену. Са археолошким проучавањима требало би истовремено конзервирати и рестаурирати поједине градове, које нагриза зуб времена а људи односе камен.

Чланци о *Олтарским сликама у Данчама*, о *Николи Божидаревићу* и *Михаилу Хамзићу* мање-више дескриптивни су, и доказ су брижљивог научног рада г. др Кашанина. Чланци о изложби *музеја Прадо у Женеви* и о *Мемлинговој изложби у Брижу* имају елементе новинарске репортаже.

Писана лепим књижевним језиком, са одличним познавањем научног материјала, књига силно привлачи аматере уметности. Као национална пропаганда такође је од значаја. Али када се има у виду да је данас издавање једне овакве књиге скопчано с великим техничким тешкоћама, пожалисмо на крају што ова књига није била један синтетичан преглед наше средњевековне уметности, богато илустрован и репрезентативно опремљен. Овако, чланци пренесени из *Уметничког прегледа* (који је ипак доступан читаоцима), без неке су јаче везе и континуитета и не чине целину. Лепа пропаганда али не и потпуно дело. Можда ће материјал, који је наша млада наука брижљиво прикупљала 20 година, писац књиге *Уметност и уметници* искористити једног дана за давно очекивано капитално дело о нашој средњевековној уметности. Квалитети г. др Кашанина за то нам дају наде.

СРПСКА
НАРОДНА БАНКА

Централа БЕОГРАД

Филијале: Ваљево, Вршац, Зајечар, Кос. Митровица, Крагујевац, Краљево, Крушевац, Лесковац, Ниш, Панчево, Петровград, Пожаревац, Ћуприја, Ужице и Шабац.

Пословна делатност Српске народне банке обухвата како мере које су у вези са старањем о обезбеђењу вредности домаће валуте и стварањм предуслова за несметан развој целокупног новчаног система, тако и банкарске послове у ужем смислу.

У циљу унапређења платног промета без употребе готовине Српска народна банка отвара пословном свету, фирмама и приватним лицима, жиро и текуће рачуне с каматом. Том мером постигнута је како брзина и сигурност плаћања, тако и безбедност ималаца тих рачуна, који су, поред тога што по тим улозима примају камату, поштеђени од ризика држања готовине.

Да би се ликвидном новчаном тржишту пружила могућност пласирања готовина, издала је Српска народна банка своје сопствене благајничке записе чија повишена каматна стопа сада износи: код благајничких записа са доспелошћу од 3 месеца 2½%, код благајничких записа са доспелошћу од 6 месеци 2¾%, код благајничких записа са доспелошћу од 9 месеци 3% и код благајничких записа са доспелошћу од 12 месеци 3¼%.

Српска народна банка обавља поред тога и све друге банкарске послове, а нарочито се бави пословима есконта и реесконта, одобравањем зајмова на залоге, купопродајом валута, отварањем акредитива, издавањем и исплаћивањем чекова, банкарских упутница итд.

Есконтна стопа Српске народне банке износи 4% а ломбардна 5%.

МАЛИ ОГЛАСИ
СВАКА РЕЧ ДИН. 3.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

„ДИНАРА“ КУПУЈЕ сав бољи намештај, спаваће собе, трпезарије, хорнцимере, комбиноване собе, целе станове. „Динара“, Ћирила и Методија 2, тел. 40-665.
85 10—10

ЗЛАТАН НАКИТ, златне зубе, све златне и сребрне предмете, уметничке античке ствари, купује и најбоље плаћа „Колубара“, Призренска 13. Телефон 24-386.
185 5—5

Стари накит и драго камење
Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња.
ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА
Краља Милана 41-а до Славије
307 1—1

КОНКОРДИЈА
ФИТИЉ
ЗА КАНДИЛО
МЕТАЛНИ КРСТИЋИ
Драг. А. Савић
БЕОГРАД
Тел. 23-523. — Гетеова ул. 16.
ПРОДАЈА НА ВЕЛИКО
308 3—3

ОКРУЖНИ УРЕД ЗА ОСИГУРАЊЕ РАДНИКА У БЕОГРАДУ
ОБАВЕШТЕЊЕ

Г. Комесар за радничко осигурање на својој седници од 1 априла 1943 год. донео је закључак, **да су сви послодавци, чији намештеници одлазе на обавезан рад, дужни да их одјаве код Уреда за осигурање радника.**

Стога се позивају послодавци, чији су намештеници већ отишли на обавезан рад, да **одмах** поднесу овоме Уреду одјаве са назначењем кога су дана ступили на обавезан рад, како би их овај Уред са тим даном могао одјавити.

Послодавци према томе за овакве своје намештенике неће плаћати ни приносе овоме Уреду за све време док се исти буду налазили на обавезном раду.

У случају њиховог повратка са обавезног рада послодавци ће их поново пријавити овоме Уреду, пошто радни однос за време обавезног рада није прекинут.

Истовремено се послодавцима скреће пажња да су дужни да члановима породица својих намештеника, који се налазе на обавезном раду, у колико то затраже, издају болесничке потврде ради лечења код овога Уреда, но само у случају, ако им исплаћују и принадлежности док се на обавезном раду налазе.

Из канцеларије Уреда за осигурање радника у Београду број 9661/43 од 5 маја 1943 год.
309 1—2

Купујемо књиге
половне на свима језицима
позовите нас — долазимо!
Књижара „СЛАВИЈА“ тел. 29195
310 1—1

ЗЛАТАН НАКИТ СТАРИ И НОВИ КУПУЈЕМ:
Дијаманте крупније, брилијанте све величине, златне зубе, бурме, прстење, минђуше, брошеве, браслетне, ланце, сатове златне, сребрне и металне само исправне и од бољих познатих марака; старо злато оштећено, излизано, поломљено и горело сваку количину, купујем сребрне есцајге и остале исправне предмете од сребра купује и највише плаћа. Бесплатно процењује и на захтев процењене вредности исплаћује одмах позната фирма
„БРИЛИЈАНТ“
власник МИЛИЗОЈЕ М. МИТРОВИЋ
БЕОГРАД — ЂОРЂА ВАШИНГТОНА УЛ. БР. 6 — ТЕЛ. 28-706
311 1—1

Државна Хипотекарна банка
филијал у Ваљеву
изложиће јавној продаји на дан 17 маја 1943 год. са почетном лицитационом ценом ова имања:
1) Плац са зградама, Вука Караџића 16. Дин. 900.000;
2) Плац са зградом, Вука Караџића 14. Дин. 500.000;
Продаја ће се обавити у згради банчиног филијала у Ваљеву од 9—12 час., где се могу добити сва даља обавештења.
312 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА
Главни филијал у Нишу
изложиће јавној продаји на дан 22 маја 1943 год. са почетном лицитационом ценом следећа имања постојећа у Нишу:

1) Плац са зградом	Лешјанинова 33	Дин. 800.000.—
2) Плац са зградама	Лешјанинова 20а	Дин. 6,500.000.—
3) Плац са зградом	Царице Мара 1	Дин. 650.000.—
4) Плац са зградом	Момчилова 11	Дин. 400.000.—
5) Плац са зградама	Обреновићева 10	Дин. 10,000.000.—

25 маја 1943 год.

1) Плац са зградом	Лешјанинова 18а	Дин. 200.000.—
2) Плац са зградом	Кн. Љубице 13	Дин. 1,500.000.—
3) Плац са зградом	Кн. Љубице 10	Дин. 2,500.000.—
4) Плац са зградама	Масариков кеј 13	Дин. 1,150.000.—
5) Плац са зградом	Масариков кеј 11	Дин. 1,100.000.—
6) Плац са зградама	Масариков кеј 9	Дин. 1,200.000.—

Продаја ће се обавити у згради главног банчиног филијала од 9—12 часова где се могу добити сва даља обавештења.
313 1—1

ПАЖЊА КУЋЕВЛАСНИЦИМА

I

Упозоравају се власници зграде, односно њихови заступници да строго воде рачуна о Признаницама које им уручују димничари, на име обављених радова.

Признанице Градске димничарске службе нумерисане су серијом и бројем а искидају се из одговарајућег блока који је прошивен и оверен од стране Контролног отсека.

Димничарски намештеници Општине, дужни су на захтев да покажу легитимацију.

II

Примећено је да су код многих кућевласника неисправна вратаоца на димњацима или их уопште немају.

Како је тиме доведена у питање пожарна безбедност дотичних зграда и безбедност живота и имовине станара, а нарочито сада када је отпочило са испаљивањем димњака, скреће се пажња кућевласницима да у најкраћем року доведу вратаоца димњака у исправно стање како не би за то сносили последице.

III

За овогодишње испаљивање димњака, кућевласници су дужни да ставе на расположење димничарима потребну количину старе хартије.

Како је испаљивање димњака обавезно из разлога што претставља превентивно-полициску меру за отклањање узрочника пожара препоручује се да се димничарским органима не праве сметње него да им се у томе правцу укаже помоћ.

ИЗ ГРАДСКЕ ДИМНИЧАРСКЕ СЛУЖБЕ
О. Г. Б.
314 1—2

Намештај „ЗОРА“ Београд
КР. АЛЕКСАНДРА 87 и 97. ТЕЛ. 40156.
Има велики избор спаваћих соба, кухиња, трпезарија, комбинованих соба, кауча, патент фотеља, салонских дубоких фотеља, уз најниже цене, најлепши избор за 1943 годину.
Власник ЂОРЂЕ БАРЈАКТАРЕВИЋ
3 15 3—4

БОЈЕ готове за фарбање
производи и препоручује:

„ХЕМОР“
РАДИОНИЦА ХЕМИЈСКИХ ПРОИЗВОДА
БЕОГРАД, УЛ. ДИНКА РАЊИНЕ БР. 9
ТЕЛЕФОН 42-042

Заинтересовани нека шаљу своја требовања упућена Центр. за хем. произв. путем »ХЕМОРА« сваког месеца 1 и 15-ог.

ТРАЖИТЕ ОБАВЕШТЕЊЕ
316 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

17 МАЈА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом	Иванковачка 25	Дин. 1,600.000.—
2) Плац	Јеврејска 2	Дин. 725.000.—
3) Плац са зградом	Госп. Јевремова 7	Дин. 2,500.000.—
4) Плац са зградама	Витановачка 48	Дин. 383.000.—

19 МАЈА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом	Краља Петра 44	Дин. 11,200.000.—
2) Плац са зградом	Космајска 16	Дин. 6,400.000.—
3) Плац са зградом	Краља Петра 67	Дин. 1,450.000.—

21 МАЈА 1943 ГОД.

1) Плац са зградама	Таковска 38	Дин. 1,700.000.—
2) Плац са зградом	Ломина 23	Дин. 1,200.000.—
3) Плац са зградама	Ловћенска 8	Дин. 480.000.—
4) Плац са зградом	Османа Ђикића 5	Дин. 1,200.000.—

25 МАЈА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом	Високог Стевана 16 — ¾ идеални део —	Дин. 1,800.000.—
2) Плац са зградама	Високог Стевана 10 — ⅓ идеални део —	Дин. 270.000.—
3) Плац са зградом	Високог Стевана 26	Дин. 720.000.—
4) Плац са зградом	Деспота Ђурђа 7	Дин. 650.000.—
5) Плац са зградом	Сомборска 18	Дин. 730.000.—

27 МАЈА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом	Доситејева 40	Дин. 650.000.—
2) Плац са зградом	Гундулићев венац 37	Дин. 2,000.000.—
3) Плац	Банатска 5	Дин. 850.000.—
4) Плац	Банатска 8	Дин. 400.000.—
5) Плац са зградом	Деспота Ђурђа 8	Дин. 550.000.—

Продаје ће се обавити у банчиној згради Скадарска 33/II где се могу добити сва даља обавештења.
317 1—1

Поштарина плаћена у готову

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Београд, 22 мај 1943
Бр. 19. Год. II.
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

ОБНОВА СРПСКОГ ЗАДРУГАРСТВА

● Именовањем новога вођства у српском задругарству учињен је први корак за оспособљавање задругарства да постане »темељ нове сељачке задружне државе«, коју жели да оствари генерал Недић за добро српскога народа, коме су задруге у прошлости биле од највеће користи. Потреба дириговане привреде у данашњим приликама је очигледна и место хаотичне либералистичке економије мора доћи организована рационална производња и праведна подела добара у складу са највишим интересима националне заједнице.

И економски напредак и социјална правда захтевају да се пође тим путем место плутократске експлоатације радног света на селу и у граду под фирмом демократске слободе и једнакости. С обзиром на посебне прилике у културном и економском развоју српског народа, као и на значајну економску и националну улогу, коју су задруге одиграле, организовање нашег социјално-економског живота на задружној бази јесте најприкладнији облик дириговане привреде.

Задругарство на економској бази место породичне, које се у Србији појавило пре педесет година, садржи у себи здраве елементе, да би му се поверили нови велики задаци економске и социјалне обнове Србије. И поред покушаја партија да злоупотребе овај велики социјални покрет и да унесу у њега партијашки дух, оно је у своме корену остало здраво и народ се са вером организовао у нове задруге разних облика да би се одбранио од експлоатације зеленаша, банкара и других плутократских пијавица. Зато је први посао несумњиво био да се српско задругарство ослободи свих тих штетних утицаја из прошлости, да би могло да испуни своју нову мисију, од чега зависи боља будућност не само српског сељаштва него и целе српске заједнице.

(Наставак на трећој страни)

„Енглези неће допустити..."

Нечувено држање британске владе и британске јавности према Пољацима, о коме смо већ недавно говорили, извлачећи уједно једине могуће закључке са једног гледишта које нас још већма мора интересовати, изазива невероватно огорчење међу пољском емиграцијом у Великој Британији. Познато је да су злочинци у Кремљу већ поставили и услове за обнову односа са пољском емигрантском владом. Међу овим условима поменућемо ове:

1) Уклањање генерала Сикорског;

2) одрицања од источних крајева Пољске (које су бољшевици били окупирали септембра 1939);

3) пријатељска политика према СССР;

4) сарадња са „пољским" (тј. јеврејско-комунистичким) организацијама у СССР;

5) обавеза да ће јевреји у будуће у Пољској добити нарочите повластице, итд.

Британска влада, потписник неколико славних „гаранција" Пољској, британска влада која је тврдила да је септембра 1939 заратила да би „одбранила интегритет Пољске", дала је разумети да ове совјетске услове сматра „врло разумним" и да они „претстављају подесну базу за преговоре".

Овај цинизам изазвао је нов вал очаја и огорчења у пољској емигрантској јавности. Пољски емигрантски листови којих у Енглеској има неколико, сад се више не задовољавају нападима на бољшевике, већ отворено нападају и британску владу због вадасве вероломног држања према Пољацима.

Али Британци, кад већ не могу ништа подморницама које им сатиру тонажу, решени су да казне непослушну пасторчад. Јавља се на сцени наш стари познаник, либерални народни посланик г. Мандер, који се у своје време истицао у Доњем дому арогантним питањима упућеним министру спољних послова о чисто унутарњим питањима наше земље која се баш ништа нису тицала владе Његовог Британског Величанства, а још мање г. Мандера. Изгледа да је тај г. Мандер тим својим запиткивањима из прошлости у „Олд Ингленду" (који је познат са свога непознавања географије европског континента) стекао глас неког „одличног познаваоца Источне Европе". Ваљда је зато њега сад британска влада изабрала за мандатора кад треба мало припретити „непослушним" Пољацима који се љуте због тога што су им бољшевици побили цвет њиховог официрског кора.

По свој прилици „по поруџбини", народни посланик г. Мандер питао је министра за снабдевање земље да ли је вољан да обустави испоруку хартије пољским емигрантским листовима у Великој Британији због њиховог држања од откривања Катинског покоља наовамо. Додао је да

> „...у таквој мери гледа веома подесно средство за обустављање пропаганде која шкоди интересима земље". (Енглеске, разуме се, које друге земље!).

Да, шкоди интересима земље, јер би се у Москви могао наћи неки Шерет који ће тврдити да би се Енглези још могли присетити да су тобож загазили у рат због Пољске и да су Пољској потписали читав низ гаранција.

Шкоди интересима земље, јер би другови из московског Политбироа могли помислити да је неискрен вал пробољшевичког одушевљења који је захватио неке отмене лондонске кругове, у толикој мери да нека сестра од тетке г. Черчила која се бави вајарством, ради само још попрсја совјетских првака.

Све лепше и лепше испољава се улога Енглеске према ратним жртвама, према жртвама енглеске политике. Ми смо већ раније једном приликом подвукли изгледе који се тиме отварају за друге енглеске жртве које раније ни изблиза нису биле толико „повлашћене" у Лондону као Пољаци. Не сматрамо да треба да се понављамо, али указујемо на ову најновију фазу у трагедији пољске емиграције оним нашим сународницима који су лени да мисле властитим мозгом, који су одвећ комотни да разабиру јасни говор грубе стварности, а које изненадне тугаљиве и забринуте дискусије радо пресецају својом стереотипном, детињастом фразом:

„Ама молим вас, Енглези неће допустити..."

Збиља, неће допустити: Неће допустити да због којекаквих својих бивших штићеника и жртава падну у немилост код московских крволока!

Света дужност српских добровољаца

НАРЕЂЕЊЕ ПРЕТСЕДНИКА ВЛАДЕ ГЕНЕРАЛА НЕДИЋА

Претседник Српске владе, генерал М. Недић извршио је смотру Петог добровољачког батаљона пред његов одлазак на терен и том приликом упутио је следеће речи добровољцима:

— Децо моја! Јунаци!

Ја сам дошао данас међу вас да вас видим. Хоћу непосредно да вас поздравим пред одлазак. Ви идете у нашу дичну Шумадију, у моју Шумадију, пошто сам ја шумадинац. Ви одлазите са једним светим задатком који вам налаже да одржите ред и мир у Шумадији, да пружите законску заштиту како би уз личну и имовну безбедност народ могао да ради на њиви, у пољу и у своме дому. Такав свети задатак поверио сам Петом добровољачком батаљону.

Добровољци су својом крвљу дали прве жртве за Мајку Србију и створили данашњи поредак. Зато ми можемо сада да радимо како би обезбедили српском народу достојно место у Европи.

Кад стигнете на своју дужност тамо ћете наћи наш најбољи свет, расне шумадинце. Према њима будите свугде и на сваком месту браћа. Али, ви ћете наћи и на извесне друге људе. То су одроди, комунисти. Сатрите их. То издајничко семе сатрите да би наш народ живео.

Име српских добровољаца је свето. То је честито, поштено и јуначко име. То име морате да чувате, да га достојно носите и оправдате. Нека за вас буде Мајка Србија пре свега и нада све. Ви сте њен стуб и ви ћете је носити на својим плећима. Зато све који се противе томе уништите!

Шумадија, у коју одлазите, најплеменитији је део нашег народа. Сва стварања, велике идеје и покрети потичу из ње. И нова велика Србија одатле ће да се роди. Ви имате дужност да је понесете.

Српском народу тога краја пружите заштиту и правду, јер је закон највећа сила. Где буде добровољац, да се распростре ред; где буде добровољац, да завлада мир и законитост. А сваки ко се дрзне да ради супротно, сматраће се непријатељем.

Највећи непријатељи српског народа јесу комунисти. Ви сте Мајку Србију спасли — чувајте је у будућности и она ће живети вечно.

На својим дужностима морате и даље бити добри војници, при мерни и дисциплиновани. То вам ја наређујем у име Мајке Србије и целог српског народа. Желим вам срећан пут и живела моја децо, моји јунаци! Живео Пети батаљон!

Генерал Недић врши смотру Петог добровољачког батаљона (Снимак Државне пропаганде)

Недељни преглед међународних догађаја

Јежеви у врећи

Коалиција противевропских земаља личи на једну врећу у коју су бачени велики и мали јежеви, који се међусобно боду својим бодљама. Што је јеж матурија, то су његове бодље дебље и тим јаче боде. Ово сада осећа Черчил који је сада у Вашингтону заједно са својом Британијом изложен јаким убодима североамеричког јежа.

Черчил се већ више пута састао са Рузвелтом, и сваки састанак траје дуже од претходног. То значи да су тешкоће постале веће, а размимоилажења све дубља. Овога пута Черчила у Вашингтону нису примили ни као најпочаснијег госта: америчка штампа је писала да Рузвелт нема довољно времена за разговоре са Черчилом, јер је заузет разговорима са Бенешом и другим личностима. Черчил мора да чека док Рузвелт нађе времена за њега, а не сме да напусти Вашингтон, јер пошто пото треба да сазна шта су Американци скували у Москви, где је отишао наручити изасланик Рузвелта Девис.

Ово одашиљање неког тајанственог писма без знања Черчила доказује да Рузвелт сматра Британију лишеном свог доминантног положаја у светској политици и да може да води политику британоамеричког блока као своју сопствену. О садржини тог писма има много нагађања. Претпоставља се да Рузвелт хоће да побољша односе између Москве која сматра Европу за сферу своје револуције и Лондона који је навикао да сматра Европу за сферу својих интереса. Али има вероватноће да писмо које је однео Девис има циљ да побољша односе не између Москве и Лондона, већ између Москве и Вашингтона. Да су ти америчко-совјетски односи јако погоршани, видимо по томе што је Литвинов напустио Вашингтон и што сад јављају из Москве како се тај Стаљинов дипломата неће више вратити на своју дужност.

Пошто Черчил има доста слободног времена у Вашингтону, то га је један пододбор Одбора за спољне послове у Конгресу позвао да дође на седницу и да дâ одговор на четири светскополитичка питања. Од њега се тражи искрен одговор на нека веома деликатна питања. Пошто ће седница бити тајна, новине ће сигурно сазнати све детаље те седнице, јер су амерички посланици предусретљиви информатори листова о свима тајнама. Али већ и сада можемо да наслутимо каква би то питања могла да буду, јер знамо за шта се интересује спољно-политички одбор Конгреса: став према бољшевизму; припајање Британије уз САД; америчке аспирације на колоније у целом свету, чак и на британске; послератно уређење света.

Черчилу није лако у Вашингтону. Њему у помоћ сада је дошао први министар Канаде Макензи Кинг који треба да учествује у политичким саветовањима, а по свој прилици и у саветовањима о најважнијој теми данашњег дана, а то је: избор главног ратишта. Британци траже да европска зона мора бити главно ратиште садашње фазе рата, а да Пацифик долази на ред доцније. Американци пак сматрају да се њих тиче само Пацифик, а да Британија мора сама да изађе на крај у Европи. Изгледа, да Черчил нема наде у победу британске тезе. У свом говору пред Конгресом он је констатовао да је 1942 године Вашингтон узео на себе главну одговорност за рат против Јапана, а да је Британија преузела главну улогу за борбу у Атлантској зони.

У том Черчиловом говору осећа се да постоје два начелна стратегиска схватања — британско и америчко. По свој прилици нема ниједне сфере колаборације између непријатеља Европе, по којој не би било два, три или више супротна начелна гледишта. У пољском питању та супротност долази сада до пуног изражаја. Лондонски кореспондент *Газет де Лозан* пише да стварање једне пољске дивизије од стране Совјета претставља несумњив доказ да Совјети воде политику уперену против пољске емигрантске владе и против британског става према тој влади.

Да узмемо један други проблем — индиски. Иако је то унутрашње питање Британске империје, ипак се Вашингтон усудно да заузме један став према Индији који је супротан британском. Долазак „Рузвелтовог ока" у Индији Филипса у Вашингтон истовремено са боравком Черчила у тој престоници (а такође и долазак Вавела) дају основа за претпоставке да се сада у Белој кући Британија и Америка рву око даље будућности Индије.

Док се велике силе свађају око великих питања, њихови мали следбеници праве тешкоће коалиционој политици својим свађама због малих питања. Боливија тражи излаз на Тихи океан, а Чиле већ оштри бајонете како не би уступио Боливијанцима луку Арака. Де Гол је пошао у противнапад против Жироа и захтева да му се повери образовање француске владе ван Француске у коју би Жиро ушао као главнокомандујући. Ово појачавање борбе између два издајника, појачање позиције Де Гола треба ставити у везу са чињеницом да је Сикорски сачувао свој положај упркос совјетских захтева: из те две чињенице видимо да Британија води антисовјетску политику у пољском питању и антиамеричку политику у француском питању.

Чим су Енглези прочули да су америчке поморске снаге пошле у правцу Мартиника, одмах је барбадоски батаљон британског јужнокарипског корпуса отишао према Доминику, како би био у приправности за искрцавање у Мартинику: два ривала остају ривали иако се зову савезници.

И још један детаљ француског питања: од дана капитулације Француске посаде француске ескадре у Александрији не пристају ни да стану на страну Енглеза, ни да им препусте своје ратне бродове. Сада је командант британске флоте у источном делу Средоземног мора забранио испоруку пошљаки са животним намирницама за те француске морнаре. То је у енглеском духу: придобити „пријатеље" глађу.

У вези француског питања стоји једна чињеница која је сада јако узбунила арапљански свет. Туниски бај је 1881 године закључио са Француском уговор о заштити и био је увек лојалан према Француској. Када су немачко-италијанске трупе дошле у Тунис, легална француска влада је преко свог легалног претставника у Тунису поверила заштиту Туниса осовинским властима. Туниски бај се лојално понашао према тим властима. Зато су га сада инвазионе власти ухапсиле и послале на принудан боравак негде на Мадагаскар. Не говорећи о томе да ни амерички, ни енглески властодршци, нити издајнички француски генерали, немају права да смењују туниског бија, не говорећи већ о отвореном гажењу међународног права, треба констатовати да је тај преврат извршен без сагласности туниског становништва, а зато је изазвао велико огорчење у арапљанском свету. Тиме је опет појачана антибританска акција на једном од многобројних унутрашњих фронтова коалиције, арапљанском.

Антибританска акција дошла је ових дана до ефектног изражаја и у британском доминиону Јужноафричкој Унији, где је вођа опозиције др Малан изјавио у вези претстојећих парламентских избора: *„За Јужну Африку је боље да Немачка добије рат, јер у случају евентуалне победе Енглеске, Америке и Совјетске Уније комунизам ће разорити све што је свето и драго за хришћанске нације и за белу расу у Африци"*.

Овај вођа афричких националиста отворено каже: *„Ако ми дођемо до крила, наша ће политика бити у томе да престанемо са активним учешћем у рату, да ограничимо учешће наших трупа на одбрану у нашим сопственим границама или у крајњем случају у границама јужног дела Африке"*.

Јужноафрички унутрашњи фронт, индуски, египатски, североирски — свуда Британија има великих тешкоћа. Њена пропаганда увек шири вести, лажне и фантастичне о стању у окупираним областима Европе, али тачне и проверене вести о стању у областима које су окупирали Енглези и Американци завладали решили да прво напад ну Европу, доказује колика је свест народа Тројног пакта и колико је разумевање потребе заједничке стратегије и заједничке политике.

Сада се врши огроман притисак на Италију како би се одлучила од Тројног пакта. Притисак бомбама и притисак радиовестима. Али се Италија није дала ни уплашити, ни преварити. Италијански народ стоји чврсто уз свог Краља и Дучеа и пун је решености да се бори до коначне победе. Огромне манифестације оданости Дучеу, а највише примерно држање становништва у бомбардованим градовима, доказује да рат нерава против Италије нема успеха.

Исту констатацију треба да учинимо и у погледу Финске. Било је свакојаких верзија и прорицања са непријатељске стране, али говор финског министра претседника Линкомиеса не оставља ни најмање сумње у то да је Финска решена — цела Финска, од претседника до последњег грађанина — да се бори за свој спас све док извојује тај спас.

И у другом крају светске ратне позорнице има манифестација дубоке слоге. Joprec Варгас претседник управне егзекутивне комисије на Филипинима, дао је изјаву у којој каже да филипински народ искрено сарађује и сарађиваће са Јапаном. Исти став је заузео и бурмански народ. Кина и Манџукуо манифестовали су скоро своју вољу да уложе све напоре за победу идеје стварања великог блока Источне Азије.

Стварају се блокови од отсудног значаја. Ових дана је у Вилхелмштрасе било постављено питање да ли су приликом састанака одржаних у последње време узимани у претрес проблеми југоисточне Европе. То јест проблеми који постоје између појединих источноевропских земаља. Како је јавно Трансконтинент Прес, поводом тога изјављено је да се ништа није променило у ранијем гледишту свих влада које долазе у питање, а наиме, да се сви ови проблеми морају оставити за доцније, а све снаге ставити у службу заједничког вођења рата.

Народи Југоистока Европе, као и народи целе Европе, стављају све своје снаге у службу победе.

МЕС.

Немачки морнар осматра морску пучину, тражећи непријатељске бродове

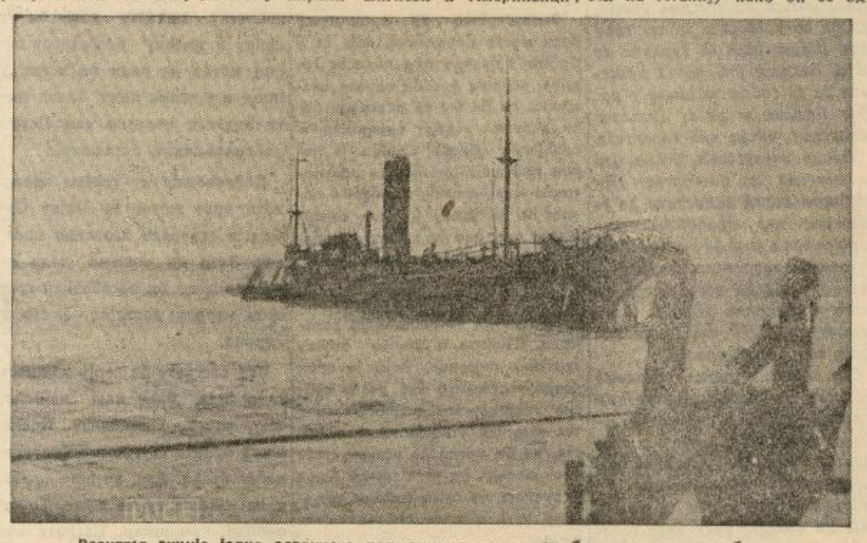

Резултат акције једне осовинске подморнице: потопљен британски теретни брод

(Foto: B. B. A.)

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мезанин. I степениште (Палата Извозне банке).

ШТАМПАРИЈА „ЛУЧ", Краљице Наталије 100.

Тромесечна претплата 36 дин. шаље се преко „Пресе", а. д. Влајковићева 18.

Положај нашег села

Српски народ је претежно сељачки народ. Ову чињеницу ваља имати стално пред очима када се процењују одлике његовог карактера. Као сваки сељачки народ и српски народ је везан за своју груду. Српски сељак гледа у земљи коју обрађује свога храниоца. Отуда у њему жеља да на тој земљи буде не радник — работник, већ власник. Отуда му ње никад није довољно.

У овој чињеници такође треба гледати и један од узрока зашто комунизам на српском селу није могао ухватити дубљег корена. Комунизму су прилазили сеоски пролетери, бескућници и нерадници, док је огромна већина остала домаћински расположена и као таква противна колективизацији, противна револуционарном хаосу и рушењу. Није то случајност што се српско село прво одазвало позиву генерала Недића за редом, миром и радом.

Српски сељак је као и сваки сељак конзервативан. Он чува обичаје наслеђене од предака, верује у Бога, радан је и озбиљан. У њему постоји склоност ка патријархалности, у којој млађи слуша старијега и свакоме се зна његово место. Навикнут да у зноју лица свога једе хлеб свој, српски сељак је реалиста, који јасно разликује стварност од пустих жеља и маште. Најбољи доказ за ово јесте чињеница да је он већ прошле, а нарочито ове године, сваку стопу расположиве земље обрадио иако често под најтежим околностима.

Варошанин може бити и авантуриста, сељак никада! Зна он да мора залети и радити ,и да печене шеве не падају са неба. Зато је њега пропаганда Лондона и Москве најмање захватила. Зато српски сељак данас, крај свих примамљивих обећања ове пропаганде, има само једну једину жељу: да га сви тобожњи спасиоци и лажни уресрећитељи оставе на миру.

Српско село данас живи и ради под врло тешким условима и околностима. У граду је живот грађана далеко заштићенији, док је на селу, где су куће често прилично удаљене једна од друге, довољно да упадне једна наоружана тројка бандита и да направи прави покор. Отуда толиких жртава међу општинским часнишима, који стојички и херојски до краја врше своју дужност.

Село страда још и стога што је индивидуалистичко и ненавикнуто на организовану заједницу. Некада, док су постојале патријархалне задруге, смисао за заједницу био је далеко јачи. Онда је и поникла реч: „јаче село од сватова". Ову реч и данашње наше село мора да прихвати и приведе у дело, ако жели да се одбрани од нежељених и невзаних шумских гостију.

У овом смислу морају га упућивати сви његови прави пријатељи и сви прави српски родољуби. Сваки онај ко му другојачије саветује јесте његов непријатељ, јер је виновник његовог страдања. Пред овом чињеницом морали би застати они лакоумни варошки елементи, који сакривени иза својих бусија хушкају село на неред и саботажу, навољујући тиме само невољу и несрећу на њега, а преко њега и на цео српски народ.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

Задругарство спасава српски народ

(Наставак са прве стране)

Генерал Недић у намери да испуни дату реч српским сељацима да ће нова српска државна заједница бити сељачка задружна држава, у којој ће сељаци водити прву реч, да не би као до сада пропадала, док су је водили политичари и господа, пошао је путем добрих метода у остваривању ове своје намере. Пошто су стручњаци и други позвати фактори свестрано проучили ово питање и пошто су утврђене етапе, по којима ће се спроводити у дело ова замисао, приступило се претходним мерама, пре него се пређе на главни посао. Претседник владе, генерал М. Недић именовао је ново вођство у српском задругарству, које ће, далеко и ван сваке политике, руковођено само високом задружном свешћу, поштењем и стручношћу, моћи да да пун замах задругарству већ сада, припремајући га за велику улогу у изграђивању новог српског економско-социјалног поретка.

Зато се у новом вођству налазе апостоли и пионири српског задругарства, заједно са њеним оснивачем честитом старином Михајлом Аврамовићем, који је имао толико заслуга за његово увођење код српског народа. Њега је затим несрећна политика удаљила од задругарства, док га није потпуно разочарала. Згађен на њене подлости, он је напустио политички и јавни живот, бавећи се теориским проучавањем задружног система.

Али када Мајка Србија позива све своје синове без обзира на године да јој сви помогну у послу спасавања српског народа и обнављања његовог живота на здравим и солидним основама, Михајло Аврамовић, велики српски родољуб и велики задругар, примио се задатка да своју задругарску веру, своје искуство и своје знање стави у службу националне обнове. Његова животна мисао — **задругарство које спасава српски народ** — постаје данас идеал целог српског народа и камен темељац, на коме се зида Нова Србија. Од великог значаја је што на чело новог српског задругарства долази поново први и највећи српски задругар, кога су на жалост годинама политика и махинације которија држале по страни задругарства. Генерал Недић, исправљајући ову неправду и одајући заслужно признање оснивачу српског задругарства, доводи на чело Михајла Аврамовића и доприноси много да оно успе у својој новој мисији.

Исто тако у вођству српског задругарства налази се већи број старих задругара, тако да ће стечено искуство у задругарској пракси бити у пуној мери искоришћено. Једни су се истакли на челу Савеза, други су познати као пожртвовани задружни организатори на терену. Сви ће они бити од користи задругарству у извођењу нове велике улоге, која му је додељена.

Поред њих налазе се и одлични познаваоци економских и пољопривредних питања, који ће допринети са своје стране да се задругарство укопча у националну економију и да заузме место, које треба да му припадне у прикупљању економских добара и у њиховој расподели. Генерал Недић овако именујући ново вођство српског задругарства по мерилима задружне свести, поштења и стручности обезбедио је добрим делом успех у овом великом националном послу.

»С.—Н.«

НОВО ВОЂСТВО У СРПСКОМ ЗАДРУГАРСТВУ

Претседник Српске владе генерал М. Недић именовао је ново вођство Главног задружног савеза и Главног савеза српских земљорадничких задруга у следећем саставу:

За претседника Управног одбора Главног задружног савеза у Београду г. **Михаила Аврамовића**, управника Г.с.с.з.з. у пензији из Београда.

За чланове Управног одбора Главног задружног савеза у Београду г.г.

1) др. **Танасија Митровића**, редовног професора Пољопривредног факултета из Београда;

2) **Андру Станића**, министра у пензији из Београда;

3) **др. Чедомира Марјановића**, касационог судију из Београда;

4) **др. Мирка Косића**, вице гувернера Српске народне банке из Београда;

5) **др. Стевана Ивановића**, државног саветника из Београда;

6) **Васу Мучибабића**, претседника Привредног одбора Србозара из Београда;

7) **др. Тихомира Ђорђевића**, професора Универзитета у пензији из Београда;

8) **Животу Лазаревића**, претседника савеза занатских задруга из Београда;

9) **Милоша Штиблера**, бившег претседника Савеза набављачких задруга државних службеника из Београда;

10) **др. Теофана Ристића**, доцента Универзитета из Београда;

11) **инж. Николу Станковића**, генералног директора „Вистада" из Београда;

12) **др. Александра Јевремовића**, директора Призада из Београда;

13) **Косту Костића**, претседника Савеза произвођачких задруга из Београда;

14) **др. Павла Вукасовића**, биолога Централног хигијенског завода из Београда;

15) **др. Михајла Градојевића**, декана Пољопривредног факултета из Београда;

16) **Брану Ивановића**, помоћника министра саобраћаја из Београда;

17) **проту Милутина Настасовића, из Сипића**, Срез крагујевачки;

18) **Михаила Стојића**, претседника Венчачке виноградарске задруге с. Бања, Срез опленачки;

19) **Живојина Филиповића**, претседника савеза пољопривредних комора Недељица, Срез јадрански;

20) **Стевана Стевановића**, земљорадника из Здравчића, Ужичка Пожега;

21) **Стојана Боровића**, земљ. из Шопића, Срез колубарски;

22) **Јеремију Јеремића**, земљ. из Ландола, Срез подунавски;

23) **Момчила Чедића**, земљ. из Жаркова, Срез врачарски;

24) **Богољуба Богићевића**, земљорад. из Кнића, Срез гружански;

25) инж. агр. **Милана Дуњића**, из Стопање, Срез трстенички;

26) **Велимира Дамјановића**, земљорад. из Крупња, Срез рађерски;

27) **Живорада Милића**, земљ. из Јабучја, Срез колубарски;

28) **Ђорђа Жикића**, учитеља из Вратарнице, Срез зајечарски;

29) **Радисава Трајковића**, земљорад. из Жагубице, Срез хомољски;

30) **Станоја Младеновића**, земљорад. из Бивоља, Срез крушевачки;

31) **Добривоја Лукића**, земљ. из Дудовице, Срез колубарски;

32) **Живорада Ђукнића**, учитеља из Белановице, Срез качерски.

За претседника Надзорног одбора Главног задружног савеза у Београду, г. **Стеву Димитријевића**, проту, професора Универзитета из Београда.

За чланове Надзорног одбора Главног задружног савеза у Београду:

1) **Алексу Тодоровића**, свештеника из Београда;

2) **Светозара Спанаћевића**, пом. министра народне привреде из Београда;

3) инж. **Михаила Стевановића**, управника Хемијске централе из Београда;

4) **Ивана Протића**, учитеља из Београда;

5) **Триву Крстоношића**, управника савеза земљорадничких задруга из Великог Бечкерека;

6) **Марка Срдановића**, земљ. из Причиновића, Срез мачвански;

7) инж. **Аћима Банковића**, секретара Српског пољопривредног друштва из Београда;

8) **Милана Крстовића**, земљ. из Клатичева, Срез таковски;

9) За претседника Управног одбора Главног савеза српских земљорадничких савеза у Београду г. др. **Танасија Митровића**, редовног професора Пољопривредног факултета из Београда;

За чланове Управног одбора Савеза српских земљорадничких задруга у Београду г.г.:

1) инж. агр. **Вукашина Тошкића**, професора Пољопривредног факултета из Београда;

2) др. **Стевана Ивановића**, претседника савеза здравствених задруга из Београда;

3) **Миливоја Николића**, управника Главног савеза српских земљорадничких задруга у пензији из Београда;

4) **Раду Павловића**, учитеља из Београда;

5) др. **Тихомира Ђорђевића**, професора Универзитета у пензији из Београда;

6) **Ивана Матовића**, директора Учитељске школе из Београда;

7) др. **Павла Вукасовића**, биолога Централног хигијенског завода из Београда;

8) инж. **Јована Банића**, претседника смедеревске винарске задруге у Смедереву;

9) **Живана Филиповића**, земљ. из Недељице, Срез јадрански;

10) **Јеремију Јеремића**, земљ. из Ландола, Срез подунавски;

11) **Стевана Стевановића**, земљорад. из Здравчића, Срез пожешке;

12) **Трајла Петковића**, земљ. из Лубнице, Срез зајечарски;

13) **Драгомира Катића**, земљ. из Црквенца, Срез ресавски;

14) **Христивоја Гајића**, земљ. из Уровице, Срез посавски;

15) **Милана Крстовића**, земљ. из Клатичева, Срез таковски;

16) **Николу Јованића**, земљ. из Варне, Срез поцерски;

17) **Михаила Стојића**, земљ. из Липовца, Срез опленачки;

18) **Душана Колаковића**, земљ. из Буковца, Срез неготински;

19) **Андрију Јевремовића**, земљорад. из Чајетине, Срез златиборски;

20) **Милана Дуњића**, агронома из Стопање, Срез трстенички.

За претседника Надзорног одбора Главног савеза српских земљорадничких задруга у Београду г. **Андру Станића**, министра у пензији из Београда;

За чланове Надзорног одбора Главног савеза српских земљорадничких задруга у Београду г.г.

1) **Светозара Чубраковића**, учитеља из Београда;

2) **Бранка Милосављевића**, земљорд. из Друговца, Срез подунавски;

3) **Драгог Динића**, учитеља из Београда;

4) **Добросава Рашића**, земљ. из Загрђа, Срез качерски;

5) **Михаила Костића**, земљ. из Витановца, Срез жупски;

6) **Лазара Радосављевића**, свештеника из Белановице, Срез качерски;

7) **Богоја Вељковића**, земљ. из Доње Мутнице, Срез параћински;

8) **Момчила Чедића**, земљ. из Жаркова, Срез врачарски;

9) **Гају Веселиновића**, земљ. из Ловака, Срез тамнавски;

10) **Живорада Милића**, земљ. из Јабучје, Срез колубарски;

11) **Жику Станојловића**, земљ. из Трновче, Срез В. Орашје;

12) **Константина Живковића**, земљ. из Раче, Срез лепенички;

13) **Богољуба Богићевића**, земљорд. из Кнића, Срез гружански;

14) **Божу Милића**, земљ. из Ракинца, Срез моравски;

Заменике члановима Управног и Надзорног одбора како Главног задружног савеза тако и Главног савеза српских земљорадничких задруга у Београду накнадно ће именовати.

Београд, 18 маја 1943 г.

Председник Српске владе
армиски генерал
Милан Ђ. Недић

СРБИЈА ПРЕ СВЕГА И НАДА СВЕ

ЗАДРУГАРСТВО КАО ТЕМЕЉ НОВЕ ДРЖАВЕ

Под утицајем индустријализације све многобројнија радничка класа почела се сврставати у синдикате у нади да ће тако организована снази капитала моћи супротставити снагу свога броја и на тај начин заштитити своје привредне и социјалне интересе. Тако су исто и други друштвени редови, сељаци, занатлије и мали трговци, дакле сви они који нису били пролетери већ посједници, али чијем је малом поседу велики капитал претио да га прогута и пролетаризује, да би задржали, заштитили и поправили своје поседе, и социјалне положаје, почели стварати задруге, трудећи се да удружујући своје мале поседе створе довољно јаке организације и капитале способне да се боре против превласти капитала. Иако су у скоро свима демократским режимима све владе „благонаклоно" и крупним речима „штитиле" и синдикализам и задругарство, уствари, нити је синдикализам успео да реши отворене проблеме, нити је задругарство могло да се ефикасно супротпостави великом капиталу.

И синдикализам и задругарство имали су структуралних недостатака тако да су их лако заражавале болести тадашњег друштва: политиканерство, неограничена амбициозност вођа, корумпираност итд. Иако су и синдикализам и задругарство одмах у почетку били проглашени за слободне и надстраначке, они су у ствари постали робови политичких прилика и подстраначких.

Задругарство је у току времена примало најразноврсније тенденције. Негде се једва одржавало захваљујући једино издашној помоћи државе; негде је цветало, а на другим странама опет добијало је чисто капиталистички карактер. Саме задруге често су се претварале у акционарска предузећа или у банке. Бољшевици су опет задругарство искористили у своје сврхе: „Селскосојуз", „Семеновосојуз", итд. имали су не само задатак да скупљају производе, већ и да снабдевају семеном, тракторима, машинама итд. Задругарство је дакле имало ту способност да се прилагођава разним приликама у појединим земљама, па и разним режимима.

Прва задруга у Србији створена је у селу Вранову, Округ смедеревски, 1894 год. (Село Враново било је извесно време у једној општини са селом Радинцем, имало исто свештеника, неко време чак и једног учитеља, и пошто сам ја до завршетка четири разреда гимназије живео у селу Радинцу, то су ми још у памети остали први утисци тадање задруге. Сељак је у то доба био презадужен, нмања су у тим селима ишла сваки час на добош. Главна нада сељака је била да ће се тако спасти добоша. Нада се, колико се сећам, није испунила). Године 1898 донесен је први закон о задругарству који је дуго времена важио као најбољи задругарски закон. До 1914 год. створено је у Србији свега 1515 задруга, од којих је остало 787 у животу, док су се друге угасиле У преткумановској Србији задругарство је уживало леп углед и у њему су напредне генерације виделе велику наду.

Напредак задругарства у Југославији, а нарочито у Србији кочило је партизанство. Постојеће странке гледале су да преко задругарства задрже или повећају своје позиције у народу. Други су опет преко задруга желели да се пласирају у народу; неки су покушавали да помоћу задругарства створе нове земљорадничке странке.

СИНДИКАЛИЗАМ И ЗАДРУГЕ У НОВИМ ПОКРЕТИМА

Синдикализам као слободна организација радништва, и задругарство као слободна организација претежно малих посједника не могу се међутим узети као чисто класне установе, нити рећи да се синдикализам бавио чисто социјалним проблемима, а да се задругарство бавило увек чисто привредним проблемима. Поред радничких синдиката јављају се други професионални синдикати разних других друштвених редова, па и посједника. Синдикати штите и чисто економске интересе радништва. Задругарство се јавља и у радничким редовима. Најзад, задругарство се почиње бавити и решавањем разних социјалних проблема.

Није нимало необично што је то тако. „Привредна и социјална политика су једна заједница", вели Ф. Зелдте, министар рада Рајха. „Погрешно би било рећи да су оне идентичне, јер поља њихових задатака не поклапају се потпуно. У привредној политици ми не гледамо данас само тежње појединаца да успеју да у своју корист продуцирају еспап и измењају га. Привреда за нас обухвата све оно што је човеку нужно да би подмирио све своје потребе за самоодржање као и друге потребе, иако би човек могао водити један културан живот... Цветање културе, међутим, не видимо ми у надживљавању само најјачих, већ у благостању целог народа... Социјална политика обухвата све оне мере које служе за одржање здравих, моралних и привредних снага народног живота".

При таквој повезаности између социјалне и привредне политике у данашњем друштвеном стадијуму развоја најприродније би било кад би се послови објединили у једној личности; то је опет немогуће због њихове обимности. Зато се у националсоцијалистичкој држави сви најважнији потези спроводе у сарадњи и споразуму дотичних министарстава.

Интересантно је зато видети како су у Италији и у Немачкој фашизам и националсоцијализам поступили са синдикализмом и задругарством.

У Италији је Мусолини у своме фашизму од синдикализма, разблудног сина либералне демократије, створио од инструмента класне борбе инструмент за координирање и хармонизирање класних супротности у циљу јачања националне целине и државе. Поред синдиката фашизам је створио корпорације које имају карактер државних органа и у њима су спојени сви произвођачи једне врсте, заједно послодавци и послопримци. Синдикати служе одржавању равнотеже, а корпорације планском подизању производње.

Националсоцијализам у Немачкој, међутим, као што је одбацио стара схватања и старе методе тако исто је одбацио и инструменте либералне демократије и створио нове за спровођење своје идеологије. На место синдиката створен је фронт рада који је сврстао у једну организацију и раднике и намештенике и послодавце. Сви њихови опречни интереси затупели су своје оштрице у тој заједници, јер изнад свих посебних интереса стоји интерес националне заједнице. Задовољавање својих посебних интреса постиже се у служењу општим националним интересима, а то са своје стране развија у сваком појединцу осећање за заједничке националне интересе. Задругарство, међутим, националсоцијализам је задржао, али га је укопчао и учланио у организацију Сталеж исхране, те је тако и од њега створио један инструменат који има не само да служи интересима задругара, већ пре свега и изнад свега, интересу исхране националне заједнице, тако важном интересу за немачки народ.

Социјална и привредна политика и њихове организације које им служе за оживотворење нових националних идеологија код препорођених нација Европе, нису више домени на којима влада хаос и вечито трвење и борба, већ су и једна и друга политика и њихове организације постали заиста врло корисна оруђа у рукама вођа нових покрета, за привредно и социјално изграђивање тих земаља и за остварење националних препорода.

ПРИВРЕДНА И СОЦИЈАЛНА УЛОГА ЗАДРУГАРСТВА

Пред све мисаоне родољубе који су забринути за судбину свог народа изнесен је један крупни проблем у познатом комуникеу о задругарству и у изјави да Србија има да се изгради на темељу задругарства. Као што се могло и очекивати ова изјава је наишла на највеће интересовање у свима круговима и то баш интересовање најбоље доказује оно што смо стално истицали: народ хоће да преживи своју катастрофу, он једва чека да му његови мисаони вођи укажу на пут којим би он из ње могао изаћи.

Да ли се задругарство може употребити у те више сврхе и да ли је оно способно да буде тај спасоносни пут? Задругарство је досада показало да је способно да се прилагођава разним приликама и разним потребама. Као што је фашизам у Италији дао синдикализму нову садржину, нове методе рада, нове циљеве и под руководством нових људи уданоу му нови стваралачки дух и на тај начин оздравио га од старих оболења и оспособио за нове сврхе, као што је националсоцијализам за социјалну политику створио Фронт Рада, а задругарство потчинило да служи једној виталној намени. тако исто и наше задругарство, да би се на њему као на темељу могла изградити нова задружна држава, морало би се за ту нову намену потпуно изнова оспособити.

Задругарство које је за 49 година свога битисања у животу Србије и бивше Југославије, имало истина лепих успеха, али које и поред свих помоћи и повластица од државе није могло да заузме никакву одлучујућу нити препородитељску улогу, такво бивше задругарство, мислим да је то јасно без даље дискусије, не би било у стању да одиграна ни нову намењену улогу. Исто тако људи који су тапкали у месту годинама и водили своју политику нису смели бити остављени да и даље то раде. Први је одлучни потез да се потраже и поставе нови људи. Привредно подизање Србије то је предуслов за наше дизање из катастрофе, за спас српског народа. Ако ми сами не умемо да се привредно подигнемо, други ће умети ,јер ниједна стопа у Европи не сме остати запарложена. У питању је дакле нешто много више него застарела схватања и форма.

Задругарство је изабрани инструменат за наш спас и ми морамо тај инструменат зато и оспособити.

Али не треба заборавити, и то на прво место, да се задругарство мора ослободити политиканерства. Сви људи тим заражени морају се уклонити са свих водећих места одозго до доле. Рођаштво, синекуре, протекције, севап и инат, све то треба избрисати једном за навек

Истицана је већ толико пута супротност интереса задругарства и трговине. Наше варошн у унутрашњости углавном живе од посредништва. Баш зато што ми немамо развијену индустрију, не сме се сувише олако прелазити преко тога питања, јер правилно је само оно решење које води рачуна о свима последицама.

Најзад, питање социјалних проблема нашег сељаштва, мора се такође истаћи у први план. Задругарство има углавном привредни карактер. Оно може имати и социјалне намене. Хоће ли се наша сељачка социјална политика водити преко задругарства или ће се стварати посебна организација, или ће се делокруг рада Српске заједнице рада проширити на задругарство? Али „данас је уопште усвојено, да је социјално уређење рада основа народног уређења", вели Зелте. Може ли се и замислити једна успешна привредна политика, ако се не води истовремено са социјалном политиком?

Једино једна добра социјална политика може да створи у националној заједници онај поредак у раду који је први услов да би привредна политика могла донети позитивне резултате. Кад се већ социјална политика може водити преко задругарства онда се јављају многа питања како би се најцелисходније то могло извршити? Стварањем посебних задруга са одређеним социјалним циљевима? Или би боље било у рад свих задруга на терену уткати и социјалне послове? Или од више задруга створити способне јединице за социјалне послове? И на крају, у данашњим приликама више но икад, избијају у први план социјално-привредна питања. И око њих се не може вечито заобилазити!

Затим, ја̀з који је код нас постојао одувек између села и града, сељаштва и интелигенције, и који је последњим приликама још појачан, и на то би требало мислити, а не само о њему причати, како би се могао тај јаз премостити и да ли би и на који начин и задругарство могло да се оспособи да и у том правцу одиграја једну значајну улогу.

Морално расуло које је захватило тако широке народне слојеве морало би се такође лечити! Неморални задругари не могу створити ништа корисно. Стварање и неговање задругарске етике и потребним законодавством могло би се и у том погледу много штошта учинити.

Могло би се поставити још много и много питања која се морају решавати. Задругарство би, могло да буде потребан инструменат за рад на терену, али оно се мора зато оспособити, мора му се дати нова садржина, нови циљеви, нови методи рада и нови људи морали би му удахнути нови стваралачки дух, да би испунило велику мисију која му се додељује.

Дамњан Ковачевић

Дух наше народне традиције

У недељу је у Ваљеву одржао веома успело предавање истакнути национални радник Б. Марчић, директор гимназије у пензији. Тема предавања била је: *Дух наше народне традиције.*

Предавач је врло живим и документованим излагањем нагласио да је српско село непресушни извор наше духовне обнове и нашег моралног уздизања. Српско село је кроз векове одгајивало народне песме, приповетке као и народне филозофе, народне уметнике, лекаре и организаторе, који су цео свој рад заснивали на духовним вредностима Српства.

Професор Марчић у своме предавању нарочито је нагласио да је патријархални сељачки дом извор целокупне наше културе. Предавач је даље подвукао да је сељаштво не само привредна грана, већ да је оно и расни политички појам. Зато враћање нашим патријархалним особинама није само развој пољопривреде, већ изграђивање наше нације.

У даљем току свог излагања, предавач указује на то да ми данас морамо поправити раније учињене грешке и морамо бити свесни тога, да је село и надаље остало носилац најздравије народне духовне традиције и да као такво оно мора послужити као темељ изградњи нове Србије. Српско село одгајило је најбоље домаћине који су зналце у правом смислу речи представљали народне учитеље и народне васпитаче, који никада нису запостављали народне интересе.

На завршетку свога предавања професор Марчић апелује да се потпуно вратимо духу наше националне традиције која је наш народ очувала кроз векове. *„Препородимо се у духу те традиције, одгајајмо у томе духу наше синове и кћери да би били достојни предака својих"*, завршио је овим речима своје предавање професор Марчић.

ЗАГРОБНИ ГЛАС

Писмо које пред нама лежи упућено је госпођи Марији Михнијевић. Оно лежи заједно са другим документима, као што су дневници, календари, легитимације и други документи који су нађени код убијених у Катинској шуми.

То је једно писмо које није никада стигло, али једно писмо које је дуго времена писано, и које више говори него ли туга и бол једног заробљеника. Оно скрива у себи сазнање о горкој судбини. Већ у првим редовима овог писма стоји: *„Ја знам да ћу умрети,* али никад нисам ни помишљао да ћу бити заробљен у овој земљи".

Муж Марије Михнијевић који је писао ово писмо — био је пољски официр.

Писмо је писано првог јануара 1940, у заробљеничком логору у Козијелску. Оно је у ствари било прво писмо, које је Михнијевић хтео да упути својој кући, али уједно и последње. У пркос томе што је званична преписка била дозвољена, родбина овог „изгубљеног" пољског официра није никако добијала поште од њега. Писац овог писма, које је нађено у шињелу једне катинске жртве, која је као и други убијена метком у потиљак, хтео је да осигура пријем овог писма.

Он је ово писмо поверио своме другу, и то једноме од оних који су „пуштени кућама". Али пут овог пољског официра, по имену Вестерског, код кога је нађено то писмо, није водио кући него за Катињ, где је у масовној гробници ГПУ-а нашао смрт.

Из забележака у дневницима и календарима многих жртава, види се, да је често спомињана реч „транспорт у домовину", и да је често полазио такав транспорт срећних. Ова заоставштина пуна ужаса указује јасно, куда су водили и где су се завршавали такви транспорти.

На станици код Гмиздаве чекао је „црни гавран", камион ГПУ-а, а у шуми код Катина одјекивали су пуцњи јеврејских џелата.

Са таквим транспортом пошао је једног дана и поручник Вестерски за Козијелск, највећи заробљенички логор у области Смоленска, и понео са собом и писмо свога друга Михнијевича, писмо, које нам приказује одбројене часове пољских бораца.

То писмо гласи: „Непријатељ нас је победио. Повлачили смо се и бежали са фронта праћени кишом куршума..." У овом писму описује бе бекство које је данима трајало, као и трагање за изгубљеном јединицом. Прелази се Висла и продужује бекство у правцу Истока. Све до Ковела.

А тада долазе Совјети:

„Стигло је наређење за предају. То се одиграло између Ковела и Владимир-Волинскога. *Од тога дана постали смо робови.* Терали су нас хиљаду километара пред собом. Нас официра било је неколико хиљада". А то су те хиљаде официра, који сада у виду распадајућих лешева почивају у крвавој Катинској шуми.

То је једно дугачко и потресно писмо, које је овај официр упутио својој жени. Оно је испуњено љубављу према вољеној жени, и неумитном судбином која га је задесила.

„Зашто ме није погодио непријатељски метак, када сам био удаљен свега педесет метара од непријатељских митраљеза...", тим речима указује на своју горку судбину, а речима „ко њима падне шака тај више не постоји", износи безнадежност за бекство. „Често сам гледао смрти у очи, али никада нисам мислио да ћу овако једно завршити". Као да је предосећао џакав му грозан свршетак спремају Совјети.

Ови заробљени официри терани су хиљадама километара кроз Совјетску Унију. Пут је водио преко Москве, преко Украјине, натраг за Козијелск. Још увек нису били начисто, где и како ће се на најпогоднији начин ослободити ових официра. Светска јавност није смела ништа да дозна о томе, Совјети су јављали о оснивању једне „пољске армије", о ослобођавању официра, и чак шта више закључили споразум са пољском емигрантском владом у Лондону.

У ствари изабрао се унапред најцелисходнији начин за „ликвидирање" ових жртава — куршумом у потиљак, као симболу совјетског система

Мртви не могу да говоре, па ипак говоре. Свако писмо, сваки дневник говори, и цео свет слуша и зна на чему је.

Совјетско православље

По целом свету се растура посланица „московског митрополита", у којој се тврди, да православна црква у Русији није изложена прогонима од стране совјетског режима.

Чудновато да се овај совјетски црквени „великодостојник", тек сада показује на светлости дана, када је познато, да је последњи број званичног органа руског синода *Церковеја Вједомости,* изашао пре пуних двадесет пет година, што уједно прет ставља и последњу публикацију московског патријарха.

То нас истовремено потсећа и на велики протест, упућен против совјетског режима на Светској црквеној конференцији ради верских прогона у Русији, одржаној у Штокхолму, чији су потписници највиђенији претставници европске цркве, као и један енглески бискуп. У протесту се каже:

„Вестима о тешким верским прогонима у Русији, ми смо дубоко ганути. Немамо намере да се мешамо у унутрашњу политику совјетске државе, али нас наша служба Господу Богу и наша одговорност према савести, нагони да уложимо наш глас у знак протеста."

Одмах по доласку бољшевика на власт, стављено је свештенство ван закона. Стари совјетски устав квалификује свештенство *„као паразите који живе од рада других и који су највећи противници пролетерске идеологије* Свештеници нису уврштени ни у какву групу ни синдикат, тако да у почетку совјетске владавине нису имали никакве карте за животне намирнице, већ су били упућени на милостињу околине. Свештенство, које би напустило свој дотадањи позив, морало је издржати стаж од пет година, да би стекло право на пријем у неко државно или полудржавно предузеће.

Свештеници нису имали права да изнајме собу или станове у државним или општинским зградама, док је лицима која су становала у истим кућама, забрањено да приме свештеника као станара или потстанара. Пошто су запленом свих црквених имања, постали ранији станови свештеника државном имовином, то су свештеници и њихове породице, без милости бачени на улицу.

У областима где је извршена колективизација, и онако су сви свештеници исељени, и депортирани у северне или азиске делове Совјетске Уније. Свештенство је сматрано „стручњацима за опијање и завлађивање пролетеријата", називано шпијунима, класним непријатељима, агентима фашизма, велеиздајницима итд. На дневном реду су била прогонства у Сибир и на страшна острва Леденог Мора, затварање у логоре за принудан рад и концентрационе логоре, протеривања од стране политичке полиције (ГПУ), тамница и смртне казне, противправна стрељања, вешања и друга дела потпуне несавесности и самоволе. Заједно са свештеницима делили су исту судбину црквени певачи, појци, чланови црквених општина и сироти црквењаци и звонари.

По новом уставу СССР, од 1936 године, сви радни чланови постају поданици Совјетске Уније. Израз „класног непријатеља", у који су убрајани свештеници отпао је словом из устава. По речима Молотова на почетку треће деценије бољшевизма, ови „класни непријатељи" или су укључени или су се прикључили комунизму, и претворили се у једноличне пролетере.

И стварно, у безбожничком часопису *Безбожник,* у броју од децембра 1938, дао је неки Струшков тачне податке о бројном стању учитеља, лекара и свештеника бивше Русије, упоређујући га са данашњим стањем у Совјетској Унији. Према овој статистици број свештеника свих вероисповести (заједно са калуђерима и калуђерицама) износио је у бившој Русији округло 950.000. У совјетској статистици, свештенички сталеж није уопште заступљен, он је раван статистичкој нули.

Ми се питамо данас где су они нестали? Да ли је могуће да један целокупан сталеж, од завршетка октобарске револуције и грађанског рата — за 21 односно 18 година, са 950.000 чланова потпуно нестане?

Не може се ваљда тврдити, да су ових 950.000 људи за то време помрли природном смрћу.

У томе одговору улазимо у сву суштину „совјетског православља".

Вера у садашње време

„И као што не мараху да познаду Бога, зато их Бог предаде у покварен ум да чине што не ваља". (Рим 1, 28).

Како треба познавати садашње време? Да ли путем вести, или путем ћутања, или путем страха? Вести нам казују да се налазимо у догађајима који нису постојали од створења света. Ћутање нам казује да смо ми обична прашина на лицу земље, и да земља чека кад ћемо јој платити све трошкове и дугове. Помоћу поднебља, ми видимо из земље као из мајдана све потребе, но назад и ми полазимо путем траве, и путем сенке — јер на крају овај нам се свет претвара у жалост. Али ако почнемо рачунати све од чега има да се страшимо, онда наше слабости не дају нам мира.

Тако бива ако овај свет и што је у њему сматрамо као светски, и да се не извршује никаква одредба Провиђења. Чим смањимо ми границе Божјег делокруга, смањују се тиме и границе нашег ума. Ми престајемо веровати себи. Наше мисли немају ни централе, ни периферске тачке.

Наша филозофија прелази у препричавање туђих мишљења, јер је наша савест успавана и у погледу добара која нас окољавају, и у погледу добара која побеђују свако зло. Јер сви се догађаји претварају у мисли, па тек после дејствују на наш ум. Ми сав материјални свет претварамо у духовни путем сазнања. Друго је оно видимо у свету, а друго је оно како то видимо. Једно је спољни свет, а друго је морални. И прави се слива у други као у море. Морални свет није пролазан као чулни. Али тешко човеку који у себи нема моралне садржине. Његова спољни свет разноси на својим копитама.

Морални циљ човек не може себи поставити док се не увери под чијом је влашћу цео свет и све творевине. То познавање бива путем вере. По вери ни птица на земљу не пада без знања Оца небеског. И цео човеков труд није изгубљен, него све улази у рачун. Кад рачуна Бог, мора и човек да рачуна. И рачун је двојни. Сваки рад и поступак излази пред Бога, и пред човека. Човек без морала растура своја дела, а човек са вером сабира своја дела. Јер заиста тешко је исправити се пред Богом и имати вере у свој живот и рад.

Свакодневна вера у свима догађајима оспособљава нас за веру у главни догађај и веру у самодржца вере — Бога. Главни догађај је спасење и живот вечни, дакле излаз из свих искушења и свих опасности по живот. Вера у бољи живот поправља садржину и целог овог живота. Дакле није вера покоравање прошлости, него је вера сазнање за живот у Богу. Није вера необавезна као светске науке, које и не могу да поставе морални циљ, нити га постављају. Вера је труд свим силама да се постигну врлине, да се човек уздигне изнад незнања о себи и своме положају у свету.

Христос је собом донео целу веру. Он исцељује човека од његових самомисли и даје му подет да прихвати један живот, за који је он принео целу и потпуну жртву Богу. Тај виши живот сазнаје се вером. Овај свет треба трпети, а бољи свет треба осећати. Овај све одузима, онај све даје. Овај опомиње очевидно, онај привлачи тајно.

Без вере је тешко пролазити кроз тешке догађаје. Један поветарац смео је апостола Петра у презирању опасности и он је почео да тоне. Вера је водила наш народ у најтежим данима његове историје.

Вера је гледање у добар свршетак свих тешкоћа и да зло грехова није старије од добра Божијег. Колико год нам свет измиче са својим обећањима, у толико треба да смо ближе Богу. Сад је време тешко и оно нас упућује на дубоко веровање.

Србин православац

Надирање америчког великог капитала у Енглеску

Штокхолм. — Банкарска фирма Морган, Гренфил енд Ко. у Лондону, филијала Ц. П. Морган, Њујорк, преузеће према извештајима шведских новина лондонску кућу Кал енд Ко., која има акционарску главницу од 8,5 мил. фунт. стерлинга и која се увелико бави финансирањем индустрије. Кал енд Ко. одржава нарочите везе са британским концерном вештачке свиле На другој је страни један од управника Морган, Гренфил енд Ко. члан управног већа у концерну вештачке свиле Куртоле. Спајање ових банкарских друштава означавају у енглеским финансиским круговима међу осталим и као приближавање ових највећих друштава вештачке свиле.*(ЕОС).*

КОНВОЈ ЗА МАЛТУ

Исповест *Едвина Џ. Рендела*, вишег електричара у америчкој трговачкој морнарици

(Свршетак из прошлог броја)

Око 16 часова, наши оборише два непријатељска авиона. Један се, падајући у спиралама, сручио у море поред десног бока нашег брода. Други је експлодирао, скоро непосредно над нама. Неки од наших псују што нигде ни од корова нема »Спитфајера« ни »Харикена«. Тек смо доцније сазнали да ни сами британски авиони нису могли да пролете кроз нашу баражну противавионску ватру. Они су крстарили ван обруча те препречне ватре и наваљивали су на немачке и италијанке авионе, који су се враћали са својих напада или су наилазили ради нових навала. После тог су нам говорили да су Британци оборили свега неких 140 или 160 непријатељских авиона, док смо се ми под овако страшним околностима дошуњавали до Малте.

У 17 часова, брод-цистерна »Охајо«, препун драгоценог горивог уља, добио је добро »по носу«. Његови противавионски топови оборише једну »штуку«. Али, на лези враже, проклета крнтија пала је баш на предњи део брода и направила је тамо чудо и лом. »Охајо« је свега неколико стотина метара удаљен од нас. Гледам како из њега избија пламен, висок до 300 стопа. Молим Бога за његову посаду и за становништво Малте, која толико оскудева у горивом уљу. »Охајо« заостаје, а ми настављамо пут. Кад пловите у конвоју, не можете себи допустити луксуз да чекате на оне што заостају.

Пуни поготци на једној крстарици и на два теретна брода! Нова страшна детонација: Задњи део друге неке крстарице лети читавих 20 стопа у висину. Вероватно је наишла на мину коју нам је оставила нека подморница.

Примиче се вече. Диван залазак сунца на мору пресео нам је, јер сад наилази најжешћи непријатељски напад: 60 бомбардера наваљују на нас. Већи део времена сам на дужности у машинском оделењу. Али с времена на време истрчим на минут-два на кров, да видим шта се дешава. Бар могу да обавестим оне тамо доле.

Тек око 10 сати увече Немци су направили »»фајромт«. Око поноћи сам мало обишао брод. Мрак као тесто. Хвалим Бога што нема месечине. Доцније ми је било јасно да ни то није никаква срећа.

СРЕДА. — Кад ћемо стићи до те пусте Малте? Као да је још хиљадама миља удаљена!

Око 8 сати, »Цери« и опет наваљује и не да нам мира све до 10. И опет смо добро »добили«. Пред подне, велико изненађење: појављује се »Охајо«. Стиже нас! Испрва нико неће да верује својим очима. Неки мисле да нам се то придружио неки други брод-цистерна. Многи гледају кроз двоглед. Виде се остаци оне оборене »штуке«. Значи да је баш главом »Охајо«! Наши момци кличу и машу. Али радост нам је кратка века. Поподне се појављује подморница, наваљује на »Охајо« и сјурује му торпед право у стомак.

— Погана ствар, — вели ми Хари Лауренс, — надам се да ће посада стићи да побегне са брода пре но што с њим одлети у ваздух!

Преко целог дана на наш брод падају шрапнели противавионских топова. Падају као град. Натакли смо челичне шлемове и идемо погнути од једног заклоњеног места до другог. Напади противника толико су учестали да се узбуна више не прекида. На све стране огромни стубови воде. Слушам језиви врисак и писак бомби при паду. Сећам се речи неког енглеског официра у Шкотској: »Не бојте се ви бомбе коју чујете кад наилази него оне што је не чујете!« Може бити да је тако; али при свему том ова музика није пријатна.

Један бомбардер нас »части« читавом серијом од по 500 фунти. Једна је пала у море, непосредно поред нашег десног бока; било ми је као да сам је руком могао дохватити. Толико је близу нас прошишала!

Ево непријатељског торпедног авиона! Право на нас! Један од наших осуо паљбу на њ из митраљеза типа »Луис«. При другом реденику, митраљез запиње. Никад у животу више нећу чути толике одабране псовке какве је сервирао срдити митраљезац. Али главно је да торпедни авион скреће, пуштајући дим. »Добио« је. Гледамо за њим. Спушта се све ниже.

Тек после подне запажамо да смо изгубили из вида добар део своје пратње. Нека италијанска ескадрила била је навалила на нас и успела је да одвоји од нас баш веће ратне бродове. Вешт маневар Италијана! Али су им Британци бар »скинули« два авиона.

И вечерас најжешћи напад наилази у први мрак. Јасно: Експлозивни пламенови наших топова служе »Церију« као оријентација. Већ пред мрак страдао је и други амерички брод у нашем конвоју. Цела посада је спасена; чак и две бродске мачке. Вечерас нас и опет нападају шездесет авиона. Доста је бродова погођено усред тог пакла. Кад год зачују какву ближу експлозију, наши веселници у машинском оделењу нехотице гледају на помоћне гвоздене лествице којима треба да се побегне ако би главни излаз био затрпан. А гледају и у оне две кофе што се сваки час изврћу. У свакој од њих има по 250 фунти јаког експлозива. Упаљач може да се темпира на 10 или 15 минути. Њима треба да бацимо брод у ваздух ако би смо били принуђени да га напустимо. Није баш пријатно гледати те две кофетине...

Једном приликом, истрчавши и опет на кров, као »извештач« машинског оделења, имам шта видети: Море, ваљда у опсегу четврт квадратне миље, букти у пламену. Лепо се претворило у пламен!

— Шта је ово, при Богу!? — питам неког морнара.

— Један брод добио пун погодак. Нестао је усред тога чуда...« При том показује пут мора пламена.

Мене хвата језа. Решио сам да овај догађај »цензуришем« из наредног извештаја који ћу поднети друговима у машинском оделењу.

Предвече свим теретним бродовима још способним за пловидбу стиже наредба да изађу из састава конвоја и да сваки за себе крену пут Малте. Очигледно је сад већ и сувише ризично да се остане на окупу. Бродови се нагло удаљују један од другог. Густи мрак из кога вреба смрт...

ЧЕТВРТАК. — Двадесет и пет минути по поноћи неки авион избацио је читаву гарнитуру ракетли. Од њих блешти море као усред бела дана. Пола сата доцније опет дохватио нас је млаз светлости неког рефлектора.

»Одакле тај проклети рефлектор!?« — питају се многи. Комбинују да нас то по свој прилици осматрају са италијанског острва Пантелерије. Значи да смо већ прошли кроз злогласни »булвар бомби«. Али сад од зла наилази горе, пошто улазимо у »Улицу МАС-ова« брзих италијанских торпедних чамаца којима као базе служе обалске пећине. Значи, да смо у мореузу између Рта Бона (Тунис) и Пантелерије, више него игде изложени подморницама, бомбардерима, минама а сад и МАС-овима, јуришним чамцима!

Врдајући у »цик-цаку« као каква гоњена звер, најзад смо око 2 сата ујутру успели да се извучемо из домашаја рефлектора. Силазим у своју кабину. Хари Лауренс свратио код мене на »по једну«.

— Чудна ствар, — вели ми, — наше две мачке цело вече непрекидно су се мувале око чамаца за спасавање.«

Нисам сујеверан. Али док ме хвата први сан, не могу а да у томе не гледам неки предзнак, неку злу слутњу.

Трже ме из сна паклена митраљеска паљба. Махинално прво гледам на сат. Пет и пет ујутру. Митраљеска зрна која остављају светлећи траг падају на свега 100 м. од брода. Још онако сањив и бунован мислим: »Шта би овој подморници те нам се толико близу примакла?« Није ми било јасно да то наши не бију подморницу него јуришни чамац, »МАС«.

Облачим се на врат, на нос и хитам у бочни ходник. Тога часа се брод пропео толиком силином да сам треснуо о зид. Тек сам доцније сазнао како нас је то било снашло: Онај први »МАС« — проклет био! — служио је као мамац. Док смо на њега били усредсредили паљбу, примакао нам се са супротне стране други јуришни чамац који је нашем броду из непосредне близине сручио торпед у стомак.

Замном трчи морнар, неки Џими, Енглез. Довикује ми: »Погодише нас!« Отварам гвоздена врата на крају ходника; брже сам их залупио него отворио, пошто иза њих већ букти пламен. Проклети торпед већ је учинио своје. Џими и ја хитамо другим путем на кров. Предњи део брода већ је у пламену. Брод се нагао за неких 40 степени. Нешто пуца, нешто се тресе и ломи. Нисам начисто да ли је то бука пожара и експлозија или да ли ми просто бучи глава.

Нас двадесеторица се тискамо око неког сплава. Покушавамо да га спустимо. Али нека будала некако је заглавила једну од кука. Изгледало ми је као да је прошло читаво столеће док су најзад стигли да спусте чамац који се налазио недалеко од тога сплава. Силазимо. Наш чамац налазио се баш на страни коју бије ветар, па веслaмо као махнити да би се одбили од брода. У то чујемо очајно запомагање: »У помоћ! Морски пси!« Брзо скрећемо у правцу те вике и вадимо из воде младог морнара који — перорезом као махнит боцка по води. Показало се да је за неки комад греде мислио да је ајкула! И поред очајничког положаја у ком се налазимо, наши момци су стигли да младића са неколико буботака казне због тога што нас је толико поплашио.

Остали чамци напустили су брод са супротне стране. Испецали су из мора још петнаестак људи, међу њима петорицу који су били на предњем делу брода и који су задобили тешке опекотине. При свему том, на целом броду погинуо је само један једини, неки од британских војника из послуге топа »Борфорс«. Погинуо је на месту од митраљеског хитца са »МАС«-а. У нашем чамцу сваки појединац је у тешкој бризи са неким нарочито интимним другом. У часу кад смо се примакли осталим чамцима, силно сам се обрадовао кад сам са једног од њих зачуо глас Харија Лауренса: »А, ево Вас, шефе! Добро је! Мило ми је што Вас видим!« И мени је мило.

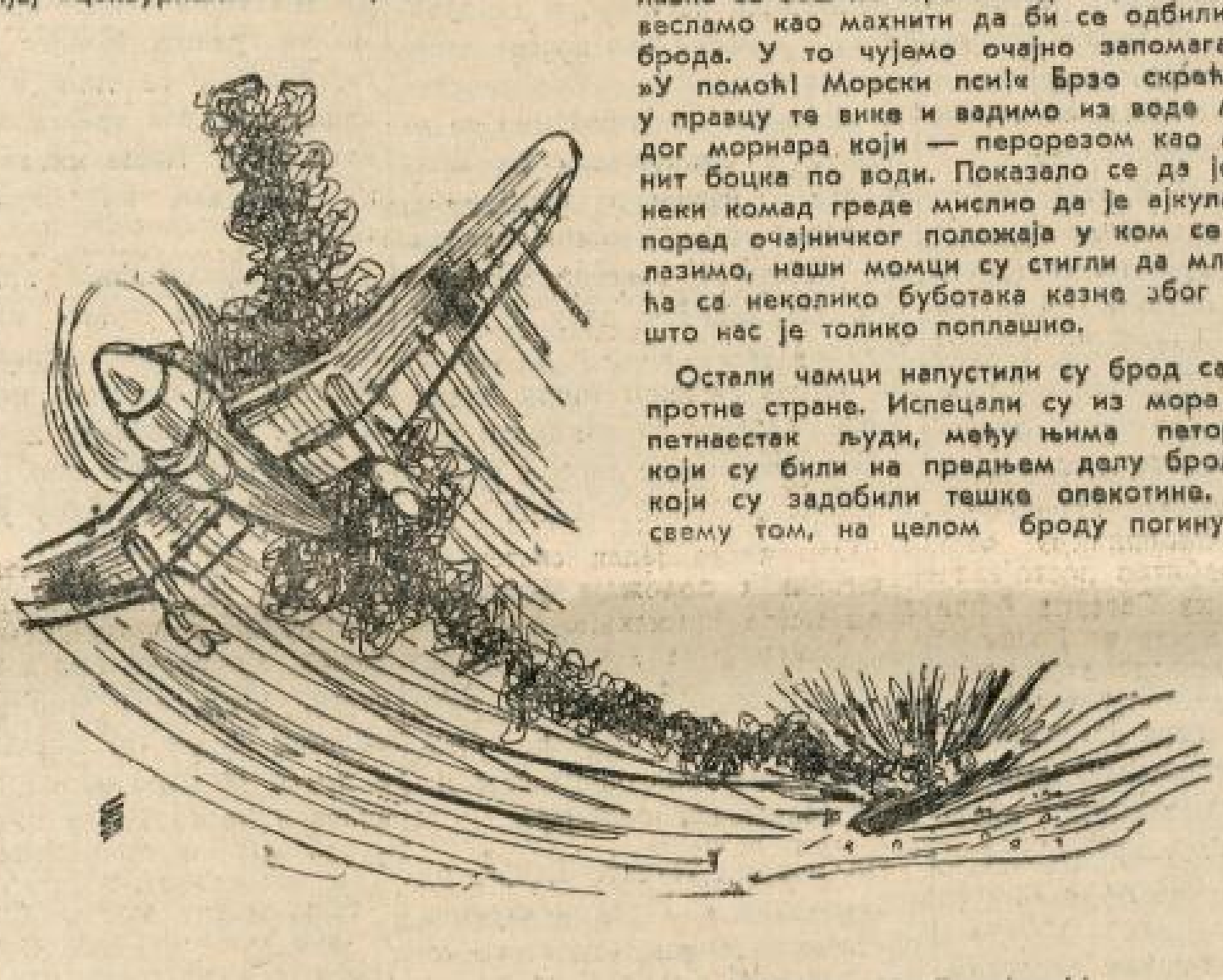

(Цртеж : С. Богојевић)

У недоумици се питамо шта ће сад бити с нама. Да ли ће нас заробити? Или ће »Цери« однекуда да се стушти с неба и да заспе наше чамце митраљеском ватром? Кажу да је и тога већ било.

Сат и по веслали смо без циља, час у овом, час у оном правцу, кад тек неко викну: »Ено брода!« И радосни и уплашени у исто време, гледамо пут хоризонта. Чији ли је? Најзад видимо да је наш разарач. Примиче нам се на 50метара. Прилазимо му; избацују лествице и ми одлазимо на кров. Тек што смо се испели на брод, а ето већ однекуд »Цериа«. Баца још две бомбе на запаљени брод са кога смо пре непуна два сата побегли. Брод се буквално ломи на двоје. У тај мах, ударио сам у жестоко псовање: Сетих се да, бежећи из кабине, нисам понео торбу! Још сутрадан по поласку из Гибралтара био сам у њу спаковао све најпотребније за случај бродолома, а баш синоћ сам додао још неколико пакли цигарета!

На разарачу је права лудница. Пре нас је био покупио посаде још два брода и сад има на њему неких 350 бродоломника. Свако иоле празно место претрпано је поспаним, изнуреним морнарима. Овај разарач имао је првобитно други задатак кад му је стигла наредба да се прикључи нашем конвоју. Његова посада живела је већ пуних осам дана на смањеном следовању пексимита и сувог меса. И поред тога нас британски морнари на сваком кораку храбре веселим »Здраво Јенки!« и деле са нама своје следовање. Настављамо пут, непрестано тукући из противавионских топова неког »Цериа« који лети над нама. Као да се прилепио за нас. У 10 и 30 часова наилазимо на други британски разарач који се зауставио пред простором од неколико стотина квадратних метара запаљеног уља. А усред тога мора пламена назиремо један свој брод. Настављамо пут, пошто је један разарач више него довољан да прихвати оно неколико људи што је изнело главу из овога пакла.

Али да видите сад! Онај други разарач још није потпуно ишчезао на хоризонту, ми већ трљамо очи да би се уверили да ли случајно не сањамо. Шта је оно? Ено, тамо десно од нас стоји неразориви »Охајо«! Значи да још постоји, иако не може више ни да се макне! Боже, шта ли је тај брод све претурио преко главе!

Читава три сата (три сата без догађаја; после толиких страхота) кружили смо око непомичног »Охаја«. Мислим да смо тиме одбили подморнице које су вребале час кад ће дотући »Охајо«. А можда је наш разарач и очекивао нека појачања? Две групе непријатељских авиона навалиле су једна за другом на »Охајо«, а да га ниједна бомба није погодила. Око 15 часова најзад, са разарача добацују челично уже »Охају«. Полазимо, вукући брод-цистерну. Да тешког путовања! У два маха су са нашег разарача прекинули уже. »Цери« нам се био и сувише примакао па је требало одмаћи се што више од »Охаја«. А пет пута се опет уже само прекинуло! На »Охају« је осим тога и крмило покварено те морамо пловити нарочитим правцем да брод-цистерна не би »ргнуо« у страну. Пловимо споро као пуж. Кад сам се најзад извалио на сто у официрској трпезарији да мало отспавам, сумњам да смо дотле били превалили 10 миља.

ПЕТАК. — Још само 60 миља до Малте, веле. Али мени је као да никад нећемо стићи. Вучемо и даље »Охајо«. Пловимо брзином од свега три чвора. Око 10 сати пре подне привлачимо »Охајо« уз свој бок и прихватамо његову посаду. Међутим, сат доцније, његов заповедник позива посаду да се врати. До последњег човека без речи извршују наредбу. Мало доцније, ето опет »Цериа«. Бомба од 500 фунти погађа брод по средини. Сам ће Бог знати од куд није сместа експлодирао и одлетео право у небеса?! Међутим, не појављује се ни пожар. Опет прилазимо; и опет прихватамо посаду. Одело им је пуно комадића азбеста. Око подна нас стиже онај разарач што смо га били видели поред запаљеног брода. Сад нешто ново: Оба разарача прилазе »Охају«, један с једне, други с друге стране и тако га вуку. Док нам деле чај, Хари Лауренс ми вели: »Као кад два пливача вуку дављеника, зар не?« Збиља, не осећамо се најпријатније. Збила су те три брода, одлична мета за »Цериа«, а на бродовима око 800 људи! Али команданти ова два разарача као да су људи добрих живаца. Решили да »извуку« »Охајо«, па то ти је... У току поподнева, моја првобитна симпатија за »Охајо« нагло хладни. Изгледа ми да ће нам он свима још доћи главе. Одред за одредом немачких и италијанских авиона наваљује на нас. Можда пружамо толико необичан призор да они горе просто не могу људски да нишане. Бомбе падају, али ниједан од три брода не добија непосредан погодак. Противавионска артилерија са два разарача дејствује беспрекидно. Тројица њих, јавивши се добровољно за то, прелазе на »Охајо«, као послуга за један њен противавионски топ.

Док је напад на врхунцу настаје нешто што више никад не бих желео да доживим. Пошто су скоро сви уверени да ће »Охајо« најзад ипак потонути, то у групама прелазимо на брод-цистерну и прописно га пљачкамо. Мени су се подерале чакшире, те сам срећан што сам у неком ормaну на »Охају« нашао нове новцате официрске панталоне. Понео сам и комадић оне »штуке« што се разбила на крову брода. Оставићу га својим унуцима ако изнесем главу. Враћају се људи на разараче, натоварени оделом, конзервама, цигаретама. Неки носе слеђену живину. Неки морнар понео блузу главног инжењера са »Охаја« (са три златна ширита); други му иронично салутирају. У једном углу већ читаво посело: мезетишу конзерве, бели хлеб и мед са »Охаја«; кувају кафу... А све то, имајте на уму, док су Немци над нашим главама, бацајући бомбе које нас сваког часа могу отпратити на онај свет.

Док се још тако частимо, најзад наилази тренутак који збиља вреди да се »части«: Стиже први авион упућен са Малте ради наше заштите. Клицање из стотина грла. Хари ме из милоште страховито распали по леђима и виче: »Слушај, Бога ти, можда ћемо збиља живи стићи на Малту!«

СУБОТА. — Целе ноћи смо под заштитом пролазили поред обале острва. Сад, у 8 ујутру, најзад улазимо у главну луку Малте. Сазнајемо да смо ми последњи који стижемо из нашег конвоја.

Недеља дана на ратиштима

Буриданов магарац

Позната је прича о Буридановy магарцу, који је цркао јер се није могао одлучити које сено да једе — оно с лева или с десна. У магарчевој ситуацији налази се сада Рузвелтова стратегија. Черчил тражи да Америка помаже рат Британије у европској зони и даје писмене гаранције и супергаранције да ће Британија по завршетку рата у Европи помоћи Американцима да победе Јапан. С друге стране, амерички народ захтева (уколико народ може нешто да захтева у демократској земљи) да Сједињене Америчке Државе ратују на Пацифику, како би свршили са непријатељем који стварно угрожава америчке интересе, док Европа са својим новим идејама само голица демократску осетљивост.

Рузвелт је прво пристао на помагање Черчилу, али је увидео да је афрички поход био исувише тежак проблем за америчку војску. Док енглески листови, као што је на пример *Опсервер* са похвалном искреношћу признаје да је у Африци изгубљено 6 драгоцених месеци због јаке осовинске одбране и слабог британоамеричког нападног полета, у америчким часописима чује се много оштрија критика.

Познати војни стручњак *Њујорк Тајмса*, Х. М. Болдуин, који се ових дана вратио у Њујорк из Африке, пише: *„Ми смо у неком смислу најгори непријатељ самих себе, као што је то доказао туниски поход. Американци, као народ и као војска, требају много више дисциплине и издржљивости да би могли да истрају у рату“*. Болдуин цитира извештаје виших официра, из којих се види да америчка војска не може да се такмичи са немачком, јер је она показала веома слабе војне способности.

Исто јављају официри и о ваздушним снагама. Због тога губици америчке оружане снаге на афричком ратишту су били абнормално тешки. Амерички новинар открива једну значајну тајну америчког ратног расположења, расположења америчког војника: **„Они су са пола срца у борби“**. Ова констатација говори веома много.

Да ли су „са пола срца“ зато што не разумеју разлог ратовања против Европе, или зато што уопште не разумеју смисао овога рата, то је важно. Али најважније је што немају воље да ратују у тој европској зони. Војници немају воље, а њихове војсковође захтевају од Рузвелта да се главна стратегиска пажња упери према Јапану. Познати амерички војни писац мајор Вилер-Николзон у часопису „Лук“ доказује да би напад на Европу био могућ само после врло дугих припрема. С друге стране Јапан је приграбио 90% светске производње гуме, 90% пиринча, 70% цинка итд. Зато је паметније да Америка прво нападне Јапан.

Гласачка кутија као чинилац стратегије

Рузвелт није слободан у избору стратегиског правца, јер он не може тај правац бирати према захтевима и прописима стратегије. Пошто он хоће сада да по четврти пут буде изабран за претседника САД и пошто је за њега изборни успех важнији од државних интереса његове земље, то он мора да тражи сада такву стратегиску комбинацију која би му дала најбоље изборне пароле и неки спољни ефекат као помоћно средство у изборној агитацији. Европа је тврд орах, али није ни Јапан мек. Већ сама та чињеница да Јапанци на Пацифику поседују стотине острва, од којих је велики део претворен у носаче авиона непокретне, али и непотопљиве, тражи велику обазривост у пројектовању операција против јапанске државе.

Главна тема разговора у Вашингтону, где је стигао Черчил без сумње је ревизија казабланшких планова. Казабланка је значила пристанак Рузвелта на активно ратовање у Европи, а сада има изгледа да америчка стратегија хоће да се преоријентише на Пацифик. Ту преоријентацију изазива не само одбранбена активност Европе, већ и симптоми појачања нападне активности Јапана.

Јапан неће да чека док се заврши рат у Европи и док Британоамериканци, а можда уз то и Совјети, добију могућност да са свију страна навале на Јапан. Јапан је сада активан и он својим операцијама помаже Европу. Јапан тиме подупире европску тезу да је овај рат заједнички рат, јединствен рат, и обара Черчилову тезу да треба рат поделити у два рата: прво у Европи, а после у Азији.

У Вашингтону је дошло сада до важне конференције, на којој су узели учешћа врховни заповедник у Индији фелдмаршал Вавел, аустралиски претседник владе Еват, кинески министар спољних послова Сунг и његова сестра госпођа Чан Кај Шек. Изгледа да су на конференцију дошли заповедник америчких трупа у Кини генерал Стилвел и командант америчког ваздухопловства у Кини генерал Шенол. Стигли су такође и претставници генерала Мек-Артура.

Поводом те конференције говори се у Вашингтону овако: „Ако је првобитно постојала намера да се из Северне Африке пређе у офанзиву на јужну обалу Европе, изгледа да војни вођи Британије и Америке не гледају сувише оптимистички на успех таквог подухвата. Уопште се очекује да се идућих месеци неће предузети већи покушаји инвазије.“ Међутим, из чињенице да пацифичко бојиште заузима истакнуто место у вашингтонским разговорима може се закључити да америчка војска не види могућност да у Европи побере ловорике и зато се пита да ли се на Пацифику може да пружи повољна шанса.

Јапан у офанзиви

Јапан је у току последњих дана извојевао три велике победе. Прво је коначно ликвидирао Вавелову авантуру у Бурми, уништио је његову војску која је пре 6 месеци почела офанзиву према Акиабу, а која је после неколико недеља офанзивних борби морала прећи у дефанзиву. Јапанци су прешли реку Мају и избили на обалу Бенгалског залива у непосредној близини границе Индије.

Добитак у терену и у градовима који могу да служе као база за даље операције, велики плен који је добијен у тим биткама и велика штета у људству и материјалу која је нанета Енглезима, — то су значајне добити те јапанске победе. Али најзначајније је да цела Индија види слабост британске оружане снаге која на отстојању од неколико километара од Индије трпи пораз од Јапанаца, који су морали превалити 6.000 километара док су стигли до Акиаба.

Друга победа Јапанаца постигнута је у централној Кини. Борбе су се водиле јужно и западно од језера Тунг Тинг, тј. у области кроз коју пролази важна железница Кантон—Ханкау—Пекинг. Овде је чунгкиншка војска имала тешких губитака и што је најважније, под дејством тих губитака испољила је симптоме расула.

Ово расуло је било више него очигледно у трећој битци, у провинцији Шанси где су Јапанци заједно са трупама нанкиншке Кине извојевали велику победу, избацивши Чан Кај Шека из области огромних рудника угља. Овде је прешло на страну нанкиншке владе 70.000 чунгкиншких војника на челу са главнокомандујућим групе армија чувеним кинеским генералом Панг Пинг Хсуном. Ова армија већ учествује у даљим борбама али сада на страни нанкиншке националне владе.

Политички успех те владе је огроман. Она је доказала свеколиком кинеском народу да је заступник правих интереса кинеске државе и да Чан Кај Шек није ништа друго него слуга америчког плутократског империјализма. Кинески народ напушта Чан Кај Шека и зато ће без сумње имати великог успеха апел шефа нанкиншког генералштаба упућен преко радиа Чан Кај Шековим војницима, у коме се чунгкиншка војска позива да обустави борбу која нема изгледа за успех, а која је злочин према кинеској нацији.

Злочин према човечанству

Три јапанске победе стоје у центру војних догађаја прошле недеље. Ништа значајно се није одиграло на другим ратиштима. На Истоку било је веома живе делатности немачких извиђачких трупа и немачког ваздухопловства према совјетским саобраћајним везама. На кубанском мостобрану Немци су у дводневној акцији потукли три совјетске дивизије и четири бригаде и заузели читав један систем бољшевичких положаја југозападно од места Кримскаја.

Бољшевичке новине дискутују питање где ће да буде немачка офанзива и сматрају да она неминовно претстоји. Са немачке стране не дају никаквог знака какве су намере Главног стана оружаних снага.

На другом ратишту, на Атлантском, било је опет успешних акција немачких подморница, које се сада боре не само против јаких конвоја већ и против авијације.

Авијација је била веома активна у току последњих дана. Активност британоамеричког ваздухопловства испољила се у зверским нападима изричито на невојне објекте. Тешко је страдао француски град Бордо, као и многа друга места у западним окупираним областима. Било је напада и на немачке градове. Али нарочито гнушање је изазвао напад на два велика насипа у Рурском базену: оштећење тих насипа проузроковало је поплаве од којих је страдало становништво.

Још одвратнију форму борбе против становништва измислили су Американци који, поред бомбардовања и митраљирања градова и села Јужне Италије, бацају у италијанска насеља хиљаде паклених машина у облику налив-пера, кутија за цигарете, дамских ташни, упаљача итд. Чак и у облику дечијих играчака. Ови примамљиви предмети експлодирају у рукама људи, жена и деце који их подигну. Тако се Американци боре против „војника“ у дечијим обдаништима и у домовима стараца и старица.

У рату се увек дешава да за време борбе страда и цивилно становништво. Кад артилерија гађа непријатељску комору у неком селу, она убија понекад и становнике тог села. Кад авијација баца бомбе на град у коме се налази Врховна команда дотичне земље, све централне војне установе, као и војна складишта, онда наравно страда и цивилно становништво.

Али, када се борба води изричито против цивилног становништва и искључиво против цивилног становништва, онда је то злочин са којим се не може помирити савест човечанства.

Ни дивљаци у Африци нису равни Американцима у измишљавању сурових начина борбе против непријатељског народа. Ове паклене машине које сад баца америчка авијација то је врхунац дивљаштва, подлости и злочиначког садизма.

Америка мора да буде кажњена за те злочине. Стотине авиона, већином четворомоторних, које обара осовинска противавионска заштита, није довољна казна за злочиначки терористички рат који воде Британоамериканци. Британија већ сада доживљује и већу казну: немачка авијација појачала је своје акције против британске територије бирајући као објекте за своје бомбардовање места од највећег ратно-привредног значаја. Било је јаких напада и на Лондон где су се (како вели Рајтер) десиле огромне експлозије које не личе на експлозије које су до сада проузроковале авиационе бомбе.

Британоамериканци су мислили да ће авијацијом сломити дух Европе. Али они тиме само стварају такву решеност која ће довести до потпуне победе Осовине и Тројног пакта.

М. Војновић

ВЕТЕРИНАРСТВО У СЛУЖБИ ПОЉОПРИВРЕДЕ

У питањима хигијенског држања стоке, као и у питањима ветеринарства, знање наших широких слојева врло је оскудно, услед чега наша привреда мора да трпи знатне губитке. Увиђајући овај недостатак, Планска пољопривредна производња створила је могућност да ветеринари што чешће залазе у народ ради контролисања здравственог стања стоке, бесплатног прегледа оболелих грла, давања упутстава, њиховог лечења, као и обавештавања и поучавања сточара о чувању здравља и заштити стоке од разних болести. У том циљу ветеринарски референти у срезовима редовно обилазе општине у свом срезу. Запажено је да су ветеринари приликом ових обилазака општина долазили често у положај да лече и таква оболења стоке, за каква се раније врло ретко давала прилика.

Данас, када су ветеринарима створени услови за чешће обилажење села, омогућено је сељаку да се користи услугама ветеринара благовремено и без већих тешкоћа. На овај начин допринеће се томе да ветеринарска служба буде што ближа народу, а сточару створиће се могућност да се упозна и користи разним тековинама савремене ветеринарске науке.

Шпанско-италијанска сарадња у хемијској индустрији

Јављају из Рима: Између Сосиедад Иберика дел Нитрогено и друштва Монтекатини склопљен је споразум, који значи знатан напредак у италијанско-шпанској сарадњи у области индустрије. У Фелгери, у Астурији, подићи ће се у сарадњи са предузећем Монтекатини велика фабрика за производњу синтетичног амонијака употребом металургиског кокса. Осим тога уредиће се једна фабрика са дневном производњом од 130 т. уља за претварање амонијака у амониски сулфат. На тај се начин рачуна са годишњом производњом од 500.000 тона амониског сулфата. На основу склопљеног споразума препушта Монтекатини друштву Иберика дел Нитрогено искоришћавање својих патента и осигурава му сарадњу својих техничара за монтажу и стављање у погон предузећа. Машине ће највећим делом да лиферује Италија. *(ЕОС).*

Гангстерство америчких пилота

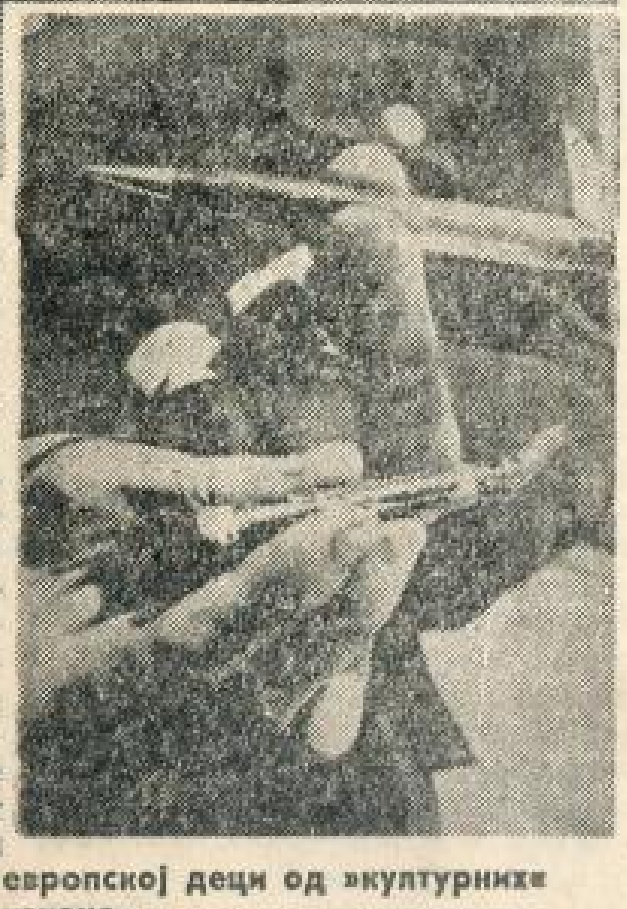

Амерички пилоти бацали су приликом терористичких напада на италијанске вароши, налив-пера и оловке напуњене експлозивом. Многобројна деца и пролазници, који су подизали ова налив пера и оловке, приликом додира тешко су повређена. ГОРЕ: **Слика нам показује бол једног петогодишњег дечака, који је додирнувши једно овакво експлозивно налив-перо тешко повређен. Из лица мајке овог детета види се све огорчење према варварству америчких пилота.** ДЕСНО: **Налив-пера и оловке са експлозивом, дар европској деци од »културних« Американаца**

(Europäische Korespondenzen)

БЕОГРАД *некад и сад*

Први пупољци посули су зеленилом круне београдских дрвореда. Трешњево дрвеће у баштама ткало је нежне везове по грању, над крововима. Провидно плавим небом лепршали су као чипке лаки облаци. Са тротоара допирао је весели жагор пролазника, ведри смех омладине.

Са балкона једне београдске куће њих двоје посматрали су то буђење пролећа, које је собом доносило неку необјашњиву клонулост и неку неодређену чежњу за даљинама. Водили су овакав разговор:

— Ви, дакле, тврдите да вам боље стоји »бубикопф«. А мени се више свиђа »ролна« са електричном.

— »Ролна« иде боље на жоржетску хаљину. Али на пролетњи костим свакако »бубикопф«. Но, то није важно. Него, кажите ми хоћете ли сутра на жур код Лиле? Пронашла је један нови коктел; ужива у микстерским проналасцима...

Лили је, наравно, била једна наша обична Лела, или по крштеници Јелена. А он је одговорио:

— Ако буде брица, онда ћу доћи. Али, пролетње трке у недељу не смемо нипошто да пропустимо.

— Само дај Боже да не буде киша!

— Тај разговор водио се између њих двоје београђана, на балкону једне београдске куће, лета господњег 1940.

ПОСЛЕ ТРИ ГОДИНЕ

А три године доцније, то је било прекјуче...

Први пупољци опет су посули зеленилом круне београдских дрвореда. А свет је измилео после дугих зимских месеци на свеж и млак пролетњи ваздух.

Али, нису београдске улице тако пуне шетача. Они су изашли из града, размилели се по ближој и даљој периферији. Даме нису у жоржетским хаљинама, ни господа у новим светлим пролетњим мантилима. Не воде у шетњу кученце на узици. Напротив натоварени су лопатама, мотикама, ашовима, грабуљама. Даме су без шешира, глатко зачешљане косе, у изношеним старим хаљинама, са ниским или дрвеним ципелама, без свилених чарапа. Господа су задигла ногавице на панталонама, да би слободније загазили у влажну земљу.

Циљ њихове шетње нису паркови и шумарци, већ некадашње ледине, које су сад црне и жуте од прекопане и подрљане земље. По тим прекопаним лединама свако тражи своју парцелу земљишта и чим до ње стигне засуче рукаве. Ступају у дејство лопате, грабуље, ашови и мотике, а земља влажна, плодна и благородна шири своја недра да би примила семе и обезбедила исхрану оним вредним рукама које је сада обрађују.

Десетине хектара земље око престонице, која је до недавно била ледина, сада се под рукама београђана претвара у плодне повртњаке, који ће убрзо озеленити, да би се затим украсили скромним али драгоценим цветовима грашка, пасуља, краставаца, патлиџана и другог неукрасног, али тако корисног и потребног биља.

ПАР КОЈИ СЕ СНАШАО

И њих двоје, оно двоје са пролетњег балкона, не налази се више на балкону у посматрању трешњевог цвећа, већ на својој парцели, у посматрању неба, и сложно уздишу у дуету:

— Само дај Боже да буде кише!

То је један од оних данашњих београдских парова који су умели да се снађу. Ратни брак их је зближио у сасвим новом схватању живота, у разумевању садашњег времена, у сложном решавању задатака које ратно стање намеће, у заједничком заснивању боље будућности.

На њој нема више ни »бубикопфа« ни »ролне«, ни жоржетске хаљине ни пролетњег костима. Не брину се више ни о Лилиним коктелима ни о недељним тркама. Схватили су да данас мора бити главна брига рад и корисни производи рада.

— Почели смо већ прошле године — прича он. И морам признати да ме жена натерала. Обрадили смо један мали слободан плац у граду. У почетку је било тешко, док су се руке навикле на мотику и лопату. Али зими, кад нигде није било кромпира, ми смо са нашег плаца сачували лепу количину. А исто тако и лука. Ове године, захваљујући Општини, добили смо ову већу парцелу на Вождовцу. Засејаћемо много више. Сада се трудимо да набавимо што више кромпира за сетву који се тешко налази. Биће такође пасуља, лука, зелени, грашка, мркава, краставаца, можда и бостана који ће нам у лето пријатно заменити коктеле. Семе смо делом сами набавили, а делом ћемо добити из општинског расадника.

НОВИ БЕОГРАЂАНИ

— Зар пољски рад није сувише тежак за ваше руке?

— У почетку болеле су нас и руке и кости. Али сад смо навикли. Зар сељак не проведе свој век на пољским радовима, па је опет здрав и ништа му не недостаје? Раније, кад смо имали прилике да пропутујемо Берлин, Париз и Лондон, видели смо у непосредној околини тих великих градова многе прекрасне баштице и вртове које сами грађани обрађују у слободном времену ради спорта и здравља. Зашто ми не би то исто радили, у толико више што тиме још и обезбеђујемо своју исхрану и своју егзистенцију.

— А госпођа вам редовно помаже?

— Разуме се — одговара она. Кад сам се удала мој муж није веровао да могу бити и оваква. Али, све у своје време и у духу времена! Истина је да ми жене волимо да будемо каћиперне, да се свиђамо, да падамо у очи. То нам ласка. Али данас, кад је једна велика несрећа снашла наш народ, кад се готово цео свет налази у тешкој борби, кад толики животи из дана у дан падају на бојним пољима, мислим да није тренутак за каћиперство. Прелаз код нас из једног стања у друго био је доста нагао. Баш у таквом случају жена треба да се нађе на помоћи своме мужу и речима и делом, да докаже како је она заиста камен темељац куће и породице. Да ја нисам прошле године била одлучна, мој муж се вероватно не би решио да сами обрађујемо земљу. А последица би била несташица у кући, страховите бриге за набавку и исхрану, што доводи до тешких дана, а каткад и до поремећаја брачних односа. Код нас свега тога није било и зиму смо провели мирно, готово безбрижно, уживајући на домаћем огњишту благодети нашег летњег рада. Надамо се да ћемо тако дочекати и идућу зиму.

ОНИ КОЈИ СЕ НИСУ СНАШЛИ

Срећан пар! И камо среће да су сви такви. Нажалост има и оних који нису.

Пошто је мало оговарања особина свих жена од Еве на овамо, госпођа наставља:

— А видите, на пример, Лили није умела да се снађе.

— Да ли је то она иста Лили, или Лела, или Јелена, која је била чувена као микстерка за коктеле?

— Да. Лили није умела да се снађе. Удала се за дипломату. Хтела је да живи у страном великом свету, да изиграва велику даму. Данас је он без службе. Уместо да се лати земље, бави се беспосличењем. Она очајава што не може да приређује журеве и да меша коктеле. Напустила га је, јер вели да се удала за дипломату, а пошто он сад није више дипломата, није јој ни потребан. Живи тако да се цео комшилук саблажњава. Уместо отмених журева у њеној кући је састајалиште разних црноберзијанаца и сумњивих типова, људи свакојака кова. Уместо кристалних чашица коктела испијају се балони шљивовице. А речник, који суседи имају прилике да чују, такав је да би и зулукафери поцрвенили. Све то за љубав свилених чарапа и осталих шарених крпа. А углед, добар глас, растурени брак и све друге последице? Зар није много боље носити сада кончане чарапе и имати два три жуља на рукама, него ли изнети из овог рата вечити печат срамоте и разривену породицу?

ЧАСОВИ СЛОБОДНОГ ВРЕМЕНА

— Овај ваш говор, госпођо, могао би да претставља тему неког поучно-моралистичког предавања.

— Можда је и то последица доброг утицаја — смеје се она весело. Јер, уместо редовног посећивања биоскопа, журева, јавних и приватних игранки, сада, у часовима слободног времена, нарочито зими, посећујем лепа и корисна предавања: на Коларчевом универзитету, у Немачком и Италијанском културном институту, где истовремено учим и усавршавам та два језика. И позориште сада посећујемо чешће. Штета само што се доста тешко долази до улазница.

Цео овај разговор води се уз рад, уместо уз коктеле. Грудве масне земље одваљују се под лопатом. Лаки бели облаци који су прелетали небом као свиласта паучина гомилају се, постају мрки, заклањају сунце. небо се замрачује. Њих двоје посматрају небо.

— Само дај Боже да падне киша! — веле.

— Зар се не плашите да покиснете?

— Не мари ништа. Немам ни водену ондулацију, ни сомотски шешир, ни свилену хаљину. А усевима је пролетња киша тако потребна!

КОД СВОЈЕ КУЋЕ

— Али, додаје она са много женствености, немојте мислити да сам увек оваква. Имам још предратних хаљина и шешира које прекрајам и удешавам за излазак. А код куће, пошто обучем свој лепи кимоно и папучице, метнем чак и мало шминке, тако да сам за мога мужа иста онаква као што сам била пре рата. Само су ми руке мало огрубиле од мотике, судова и штедњама. Али надам се да ми он то неће замерити...

— И буди убеђена да нећу отићи у посету код Лиле — додаје он весело и одушевљено, док прве капљице благотворне пролетње кише почињу да попрскују свеже прекопану земљу.

Тако исто стотине других срећних брачних парова, они који су умели да се снађу, излазе сваког дана после подне и празником по цео дан на своје парцеле у околини Београда, засучу такође рукаве и предано прилегну на посао. Има често читавих породица, чак генерација, од деде до унука, који обрађују свој део некадашњих ледина. И сви су, без обзира на рад и напор, на сунце и на кишу, ведри и расположени, јер у свежим браздама виде обезбеђења своје егзистенције.

У КОРАК СА ВРЕМЕНОМ

Београд мења своју физиономију и свој начин живота. Мора се ићи у корак са временом и тешко онима које време прегази. Рад је тај који ствара државе и народе, а нерад је тај који их упропашћава. Рад је извор живота, извор племенитих осећаја, извор поштовања самог себе и свога ближњега; нерад је извор немаштине, извор неморала, извор пропадања породица и народа.

Не треба да се заварају они који на овај или онај непоштен или нечастан начин још увек долазе до лаких зарада. Неумитно време закуцаће и на њихова врата и тражиће свој обрачун. А камате за њихов садашњи нерад биће далеко веће од садашње зараде, јер их чека неизбежна осуда садашњих и будућих генерација, као паразита који живе на рачун и на штету заједнице, каљајући тој заједници муком стечени добар глас и честити образ.

АН. ТА.

(Цртежи: К. Н.)

ПОПИС ПОЉОПРИВРЕДНИХ ГАЗДИНСТАВА

Према наређењу Министра пољопривреде и исхране, најдаље до 25 о. м. има да се изврши тачан попис свих пољопривредних газдинстава, становништва, стоке и површина засејаних озимим и пролетњим усевима. У градским и варошким општинама пописаће се само она домаћинства која поседују пољопривредне површине засејане усевима или стоку.

Попис у сеоским општинама извршиће се обилажењем од куће до куће, а општине ће одредити као пописиваче чланове радног одбора реонских старешина, општинске одборнике и учитеље. Одбијање пријављивања, тражених података, као и прикривање стварних података сматраће се актом саботаже и повућиће најстрожије казне. Сеоске општине доставиће податке свом среском начелству најдаље до 26 о. м.

Попис оних градских и варошких домаћинстава која имају засејане површине или стоку обавиће се на начин како то саме општине одреде.

Реонски економи за време пописа имају стално обилазити своје општине, сарађивати са претседницима општина и давати упутства пописивачима. Исто тако и срески пољопривредни референти морају бити стално на терену.

—:—

Одабирање приплодних грла

На основу Уредбе о дабирању приплодних грла, у јуну месецу имају се пописати по општинама сви пастуви, бикови, нерастови, овнови и јарчеви. Сва грла имају да се предведу пред одређену стручну комисију у месту и на дан када то одреди среско начелство. Стручна комисија одабраће она грла која су најподеснија за јавни приплод у дотичном крају.

Ако неке општине немају довољан број приплодњака, оне су дужне да у својим буџетима за ову годину предвиде по 30.000 динара за сваког бика и 8.000 динара за сваког нераста који су потребни за њену територију.

Министар пољопривреде и исхране наредио је инспекторима за пољопривреду и окружним пољопривредним референтима да одмах предузму све потребне мере како би се посао обавио на време и што правилније. Ако се ово одабирање буде спроводило како треба, а то у многом зависи од самих одгајивача стоке и општинских управа, може се очекивати да ће наше унапређење сточарства напредовати много брже него ли до сада.

—:—

Продужена сетва шећерне репе

Пошто у неким срезовима сетва шећерне репе није још извршена у потпуности на свима одређеним површинама, Министарство пољопривреде и исхране, с обзиром на временске прилике, наредило је да се сетва продужи до 25 о. м.

Радови на селу у току овог месеца

НА ДОМУ

Како су у овом месецу главни радови окопавање и косидба, треба припремити све справе и прибор за те радове, као мотике, копачице-прашаче, огртачекосе, косишта, брусеве, косачице, грабуље, виле и остали прибор. Обезбедити и радну снагу. Мотрити на расподелу стајског гноја, прскати осоком, покривати земљу итд.

ОКО СТОКЕ И ЖИВИНЕ

Вршити прелаз на зелену храну и пашу, пазећи да тај прелаз не буде нагао, тако да се зелена храна повећава постепено у току 10 дана, смањујући при том у одговарајућој сразмери суву зимску храну, док се не пређе сасвим на зелену или на пашу. Изгонити овце на детелишта с највећом обазривошћу, а никако док је још трава орошена или за време кише. Нарочито чувати од влажне детелине рогату стоку. Услед таквих погрешака у овом месецу највише се појављује код преживара „надун". Из стаја износити гној и слагати на ђубриште. Тамо где је уобичајено „горење", овце се почињу затварати на њивама које треба да се наторе, што је врло корисно за угаре. У планинским крајевима стока се сели у планине на пашу и сувате. Почиње бачијање и израда млечних производа у летњим становима. Врши се стрижа оваца.

У јеку је извођење живинске. Треба се старати да се пилићи добро хране и брижљиво чувају, како би се одржали и брзо развили. То је нарочито потребно код гушчића и пачића. Обратити пажњу на чешће мењање воде у судовима за појење. Ма да живина налази доста хране напољу, ипак не треба много смањити добру зрнасту храну.

НА ЊИВИ И ЛИВАДИ

Довршава се сејање кукуруза, пасуља, проса и сирка, а сеју се конопља, хељда, мухар, кукуруз зелени и за сачму, те остале пиће биљке за лето, као грахорица, грашак и мешовита пића.

Кромпир треба дрљати, а пролетње стрне усеве плевити. Репу проређивати и прашити. Исто тако праши се и рани кукуруз. Расађују се дуван, сточна репа изведена у леји, купус. Врши се жетва детелине, јесење грахорице и озиме репице. Зарезују се главице мека ради добијања афијона.

На ливадама отпочиње концем месеца косидба вештачких, па и природних трава за пиће, и то чим се већи део траве расцвета. Тамо где се ливаде наводњавају треба наводњавање обуставити на 8 дана пре косидбе. Корисно је уништавање гундеља, који у току овог месеца излећу, а њихове ларве наносе велике штете ливадским травама.

У ПОВРТЊАКУ

Наставља се сејање поврћа из прошлог месеца, нарочито краставаца, диња, лубеница и дулека. Врши се прашење и окопавање поврћа. Орезују се старији краставци, диње, лубенице и парадајз. Почиње се са заливањем јутром и вечером. Беру се боб, грашак, салате, мрква, ротквице и лук. У случају слане врло је корисно предузимати мере предострожности. Вршити окопавање јагода, које ће у току месеца почети да сазревају; подметнути сламу око бокора, да плод не пада на земљу.

У ВОЋЊАКУ И РАСАДНИКУ

Вршити зелено обрезивање палмета. Уклањати изданке из стабла. Употребити сретства против шеточина. Шљиве прскати Бордовском чорбом против пламењаче, а брескве против коврџавости. Настаје брање раних трешања.

У расаднику почиње летње калемљење пупољком. Калеме се ораси и кестенови. Врши се пикирање младица у семеништу.

У ВИНОГРАДУ И ПОДРУМУ

У винограду врши се друго прашење, друго прскање против пламењаче пред цветање, па онда запрашивање сумпором за време цветања. Треба сузбијати још и разне штеточине на лишћу и роду. Пужеве треба сабирати. Почиње зелено калемљење.

У подруму довршава се претакање и врши пажљиво доливање. Вина прегледати због превртања и цикнутости. Ноћу проветравати подрум.

НА ПЧЕЛАРНИКУ

Ројење је у јеку. Кошницама за производњу меда додају се празни оквири. Врши се вештачко ројење и прво вађење меда.

КОД СВИЛОБУБА

Храњење и неговање свилобуба. Припремити прибор за зазивање, које настаје крајем месеца.

Заштита наших шљива

Ма да наша земља има особите природне и климатске услове за развитак воћарства, ипак је оно код нас уопште врло слабо развијено. Само једна воћка гаји се у врло широким размерима: то је шљива. Данас нам баш та наша шљива може бити од огромне важности и значаја како за сопствену исхрану, тако и за евентуални извоз. Шљива је, истина, јевтино воће, али њен значај у исхрани и употреби био је увек велик, јер се може сачувати, конзервирати и прерадити на разне начине, као сушена, у мармелади и пекмезу, или прерађена у ракију, а њено конзервирање, с обзиром на природну садржину шећера, најјевтиније је и најједноставније. Због тога данас нашој шљиви морамо поклонити највећу пажњу.

Многобројни су непријатељи који из године у годину нападају шљиву и доводе у велику опасност њен принос. Један од највећих је штитаста ваш. У том погледу држава је већ раније интервенисала код заштите шљива како прописима, тако и стављањем на расположење произвођачу потребних сретстава за борбу и предохрану. Ове године, поред свих тешкоћа, држава је такође интервенисала у великој мери.

Но, и ако је произвођач предузео све потребне мере против тог највећег шљивиног непријатеља, ипак не сме на томе остати да су његове шљиве обезбеђене. Постоји још велики број непријатеља, који исто тако могу изазвати страховите штете и уништавања шљивака.

Овде ћемо навести неколико најважнијих, према нашем познатом стручњаку, проф. др. Младену Јосифовићу, као и начин њиховог сузбијања.

Пламењача

У току пролећа, у мају и јуну, појављују се на лишћу шљиве пеге жуто-црвенкасте боје. Такво лишће, ако је јако нападнуто пегама, до краја лета потпуно се осуши и отпадне, те круна остаје готово сасвим оголела. Услед тога дрвеће се јако изнури те преко зиме страда, тако да пламењача спада међу најопасније болести шљива. Од ње нарочито страда наша најважнија шљива пожегача или мађарка.

Заразу изазива паразитна гљивица, а најјача је обично у току прецветавања или одмах по цветању.

Показало се да увек мање страдају од пламењаче шљиваци у којима је земљиште обрађено с јесени или рано у пролеће. Али најсигурнија заштита је прскање са 2% Бордовском чорбом, и то први пут кад је шљива при крају цветања, а ако је време кишовито онда и други пут 10 до 15 дана доцније. Добро је додати један литар оплављеног млека на 100 литара чорбе, да би се боље одржала на лишћу.

Ако су прскања пропуштена па се болест доцније појави у великим размерама, онда треба шљивак одмах прекопати или преорати, ђубрећи га зрелим стајским ђубретом. Добро је претога залити земљиште разблаженом осоком са 2 дела воде.

Рђа

Почетком лета појављују се на наличју лишћа прашњаве гомилице мрко-црвенкасте боје, које се лако под прстима отиру, а на лицу лишћа виде се пегице жуто-црвене боје. Крајем лета појављују се гомилице црне боје. Лишће се пре времена суши и отпада.

Болест изазива паразитна гљивица, а у извесним годинама може бити штетнија од пламењаче. Исто као и пламењача највише напада шљиву пожегачу.

Успешна заштита састоји се у прскању са 2% Бордовском чорбом, које треба обавити у првој половини јуна.

Ако је то пропуштено па се болест појави у јаком степену, онда треба одмах приступити обради и ђубрењу шљивака исто као и код пламењаче.

Рогачи

Убрзо после прецветавања шљиве могу се видети, поред плодова природног облика, и плодови чудноватог изгледа, извијени у виду рога или пасуља, услед чега су у разним крајевима добили разне називе као: рогачи, пасуљаре, бабурци, бапке и томе слично. Ови плодови брже расту од здравих, обично су без коштице и језгре, а сладуњавог су укуса.

Губици од 10 до 20% услед рогача врло су чести, али се дешава да чак 80 до 90% плодова буде преобраћено у рогаче и упропашћено.

Проузроковач болести је паразитна гљивица.

Мере одбране су тешко изводљиве, али изгледа да се најбољи успех постиже прскањем Бордовском чорбом крајем цветања, које је истовремено најважније и за сузбијање пламењаче. Добро је такође сакупљати и уништавати младе рогаче.

Шарка

Лишће на оболелим шљивама губи местимично своје зеленило, на њему се виђају жуто-зелене пеге, разног облика. Кад плодови сазру на њима настану многобројни набори, који их захватају потпуно или делимично. Испод тих набора месо је црвенкасте боје и размекшано, укус непријатан и задах неугодан, тако да се тешко могу јести у свежем стању, за сушење и прераду су неупотребљиви, а ракија добија непријатан мирис.

Шарку изазива вирус, а једном заражена воћка не може се више излечити, већ је болест из године у годину све јача. Остаје дакле једино да се заражене воћке исеку и искрче.

Сива трулеж

Дешава се, а нарочито кад је пролеће кишовито, да већи број плодова одмах по заметању отпадне, а на њима се образују гомилице сиве боје. И на преосталим плодовима може сива трулеж да се појави, те се оболели плод смежура и најзад потпуно осуши, тако да цео принос може да буде смањен за више од једне трећине. Болест исто тако може да захвати цветове, а преко њих прелази на гранчице.

Проузроковач је паразитна гљивица.

Непосредна заштита од заразе врши се прскањем бакарним чорбама. Ако се шљива испрска крајем цветања ради заштите од пламењаче и у првој половини јуна ради заштите од рђе, биће истовремено сачувана у великој мери и од сиве трулежи.

Посредна заштита састоји се у сасецању у току јесени или крајем зиме свих сувих гранчица, као и скупљању бувавих плодова који су остали на воћки или спали с ње, с тим да се све то закопа у земљу.

Решетавост лишћа

У току пролећа на лишћу се појаве прво пеге мрке боје у чијем оквиру ткиво изумире и најзад отпада, тако да се стварају рупе неједнаке величине и лишће изгледа као изрешетано.

Проузроковачи су две гљивице, којима влажна пролећа нарочито погодују.

Ако се шљива испрска крајем цветања против пламењаче, биће истовремено добро сачувана и од решетавости.

Вештичине метле

Ова болест захвата подједнако шљиве и трешње. У круни се појављују гране неприродног облика, читави џубунови већег или мањег обима, које је народ назвао вештичиним метлама. Оне не цветају, лишће им је жуто-зелено и у току лета великим делом се сасуши.

Проузроковачи су гљивице.

Мере одбране у главном се састоје у сасецању вештичиних метли. У колико се то раније изврши, у толико ће бити мање њихово штетно дејство на воћку.

За већи принос кукуруза

Од колике је основне важности кукуруз за нашу земљу најбоље нам је показала ова година. Како смо због прошлогодишње слабе жетве добили недовољне количине пшенице, велики део становништва остао би без хлеба, да није било кукуруза који је попунио мањкове у пшеници.

Али, нашу производњу кукуруза морамо знатно повећати, јер нам није довољно да га имамо само за људску храну, већ он треба да нам обезбеди и исхрану стоке, другим речима да нам обезбеди потребне количине меса и масти.

Принос кукуруза можемо повећати правилном обрадом земље, правилним ђубрењем, правилном сетвом и негом кукуруза.

За кукуруз је најбоље да се земља добро обради у јесен. У колико се то пропусти, онда се обрада мора обавити што раније у пролеће, али пролетње орање мора бити што плиће, како би се сачувала влага земљишта. После орања одмах подрљати и оставити земљу да лежи тако до сетве. Ако је земљиште по природи сувише влажно или мочварно, онда је пролетње орање боље од јесењег.

Кукуруз захтева обилно ђубрење, а најбоље је стајско ђубре, које треба растурити по њиви у пролеће. Али довољно је ђубрење сваке треће или четврте године.

Време сетве зависи у главном од временских прилика дотичне године и дотичног краја. Рано посејани кукуруз боље одолева жегама, па према томе и боље успева, али се ипак са сетвом не сме сувише журити, да недовољна топлина не би проузроковала трулеже семена.

Кад усев изникне треба извршити окопавање и разређивање. Окопати што дубље, да би се уништио коров. Разређивање удесити према плодности земљишта и крупноћи сорте. Кукурузу је потребно што чешће прашење, нарочито ако је лето сушно, јер се тиме на првом месту чува влага у земљи. Најбоље је вршити прашење после сваке кише, пошто се земља већ окори. Огртање кукуруза није потребно, осем у случају претераних киша, или на сувише влажном мочварном земљишту.

Плодоред је за кукуруз веома потребан и не ваља га сејати на истом земљишту сваке друге године, као што је код нас уобичајено, већ тек сваке четврте године.

НА ИЗВОРИМА САВРЕМЕНЕ СРПСКЕ ПРИРОДОНОСНОСТИ

Славна 1847...

ОДИНЕ 1847, геније, у пуном бљеску преобилности, трипут је походио српско племе.

1847 појавио се *Горски Вијенац*.

1847 појавиле су се *Песме* Бранка Радичевића.

1847 појавио се Даничићев *Рат за српски језик и правопис*.

Даничић је *Рат* написао у својој 22, Бранко *Песме* у 23, Његош *Горски Вијенац* у 34 години: мал' те не деца, а као кедри, ето, и гранато и коренито, и високо и дубоко, развили су пуну српску природоносност.

*

Ретко је чије име с толико користи, с толико успеха везано за српски језик као име Ђуре Даничића.

Но не због тога што је рецимо знаменито написао српску граматику, српску синтаксу, облике, корене, основе — био највећи трудбеник на испитивању рођеног језика; нити пак због тога што је написао речник из књижевних старина српских, ил речник српског језика, ил што је стваралачки превео *Свето Писмо*, издао списе Доментијана, Теодосија, Данила, и у свима својим радовима „анализу, обраду, опис материјала вршио необично дубоко и пауздано."

Ђура Даничић је велики као пример српске научне свести.

Али какве...

Тај невероватно роботни лингвоид, као сат тачно успео је да оно силно море изразних првина, изразних сировина, среди, уреди, стваралачки укроти до такве савршене технике, да ево већ сто година сва емоционална силина емпирије нашег језика тече његовим, Даничићевим, коритом, разливајући се, у осоју науке, у широку културу српског језикословља.

Прећени пут од митског логоса до роботног лингвоида — то је уствари дизање на степен науке природоносности Ђуре Даничића.

*

Име пак Бранка Радичевића успешно је и корисно везано за српску лирику.

Но не због тога што је рецимо „смелошћу свога духа, бујношћу своје природе, независношћу и оригиналношћу свога великог песничког талента, учинио онај одлучни корак од старе, школске, објективне, ненародне поезије, ка правој лирској, субјективној и националној поезији" *(Скерлић)*; ил што је преко њега, као изразитог вуковца, „класицистичка образовна уображеност уступила место романтичком одушевљењу за оно што је народно" *(Геземан)*; нити пак што је у „у књижевности произвео револуцију, те наша модерна поезија у ствари од њега проистиче." *(П. Поповић)*.

Бранко Радичевић је велики као пример лиризације најобичнијих просторних осећања.

Тај невероватно јестаствочанствени стихоид, као сат тачно, сказаљком-две, успео је да с најмање померања свести, такорећи цифарски постави осећајну зору, осећајно подне, осећајни сутон нагонске ускликталости, да с њима на секунде повеже просторне радости, просторне жалости људске, па да онда, као неким златним кључићем, тамну силину своје природоносности стваралачки навије до необично ведрих откуцаја исконске распеваности емпирије:

Ал се небо осмехива,
Ал се река плави,
А рибарче у чун снива,
Јасно ко на јави.

Звук емпирије кад се крије, па простор опажен као песма, па читав нови звучни вид, дао је Бранко Радичевић, тај невероватно јестаствочанствени стихоид.

*

Па је онда дошло Његово Епопејство *Горски Вијенац*.

Но не због тога што је Његош пример „и интелектуалног песимизма и трансценденталног оптимизма" *(Бр. Петронијевић)*; ил што је „вера Његошева вера у светлост, његов се морал састоји у љубави према светлости, његова генијалност у светлосном ентузиазму" *(Н. Велмировић)*; нити пак због тога „што је он гениално завршење, лабудова песма умируће патријахалности" *(Геземан)*; нити пак што је Његош „имао више унутрашњег живота и духовне дубине но и један српски песник" *(Скерлић)*; ил што је достигао „врхунац класичне вредности — мудрост духа и скулптуру језика". *(И. Секулић)*.

Његош је просто велики као збир временских осећања.

Тај невероватно лиризовани космоид, с узрењима чак и на врховима расшестарених прстију, као сат тачно располагао је такозваним демографским секундама, чије се тик-так сабирало у снажно епопејско чуло. Епопејско чуло као наслеђе расно, епопејско чуло као мисионарски нагон, епопејско чуло као закон прањења и пуњења саћа животне магије:

„Нека буде што бити не може!"

Узрења такозване више стварности, ил време опажено као усуд, ил емпирије виши вид, горштачки је дао Његош, тај невероватно лиризовани космоид.

*

Године 1847, у пуном бљеску преобилности, трипут је геније походио српско племе.

Године 1847, трипут се поново разбуктала исконска српска природоносност:

Научнички
Лиричарски
Мислилачки.

Али тако, да су та три, доцније технички дотеривана и одржавана пута, били извор и утока оног општег врела, што се од искони назива магијом српског села. *З.*

ПАНОНСКЕ ЛЕГЕНДЕ

БРАНКО РАДИЧЕВИЋ

Нашој си речи дао прва крила,
радости нашој прве срећне клике
и нашем болу прве црне крике,
снове је твоје задојила вила.

Пијанству младости кус и мирис лозе
дао си, столећа с тобом заиграше,
и пасови прошли и будући сташе
плесати, ведри све до смртне грозе.

А тад падање лисја поста умирање
свемира, сёта свега што постоји,
и песма кола што се међ звездама губи

преће у тихо космичко јецање —
док иза гроба жеђ живота стоји
вечна, и све што пролази страсно љуби.

СВ. СТЕФАНОВИЋ

ЊЕГОШ
(Архив „Српски народ")

Св. Ћирило и Методије

У понедељак празноваћемо Св. Ћирила и Методија и са дубоком поштом сећаћемо се великих словенских учитеља, који су нам азбуку дали, који су нам свете књиге преводили, увели нас у хришћанство с великим обзирима на наш национални индивидуалитет.

Праве Христове слуге, прави апостоли, Св. Ћирило и Методије редак су пример несебичног рада и пожртвовања, заиста прави првосветитељи великихидеја: љубави, самилости, прегнућа, те с тога трајно остају у захвалном сећању српског народа.

Браћа рођена од племићске фамилије из Солуна. Методије од седморо браће беше најстарији, Ћирило најмлађи. Старији брат проведе у Словенији 10 година као војвода, изучи словенски језик. Кад виде сујету света замонаши се, оде на гору Олимп. По рођењу Ћирила, родитељи његови поживеше у девствености 14 година. Као дете, Ћирило никако не хтеде примити млеко од дојиље, него само од своје мајке. Књига му необично ишла од руке. Нарочито је волео св. Григорија Богослова, много га изучавао. Кад не успе да добије себи за учитеља једног чувеног човека, који се беше повукао из јавног живота, Константин (у монаштву Ћирило), беше решио да дадне све своје наслеђе за доброг учитеља. Да би царевић Михаило имао пример за углед, одредише стараоци да учи заједно са Константином.

Мисионарска активност

После се из Цариграда повуче на Олимп код брата, где изучаваше словенски језик од монаха Словена.

У то време послаше Козари писмо грчком цару Михаилу, да им пошаље једног ученог човека да надговори јевреје и Сарацене о вери, па су готови примити хришћанство. Цар им посла Константина и Методија, у Херсон, код Севастопоља, где проведоше доста времена, изучавајући језик. Константин преведе јеврејску граматику, и изучи јеврејски, да би могао бранити Козаке од јеврејске критике.

Из Херсона кретоше браћа по народу. Кад су били код кагана (цара) на ручку, рече им он: *„Ми верујемо у једнога Бога, научени из старозаветних књига. Зашто ви верујете Бога у Тројици?"* Одговори Константин: *„Да сте мало боље загледали у старозаветне књиге, нашли би где пише: „Словом Господњим небеса се утврдише, и духом уста његових сва сила њихова* (Псал. 32, 6)". На том је месту јасно јединство и троичност: Господ, његово Слово, и његов дух".

Тако су јевреји и мухамеданци били у распри побеђени, и каган је са Козарима почео примати праву веру, ослободише 200 робова грчких, и послаше цару Михаилу захвално писмо.

Све нови и нови напори

По повратку у Цариград чекаше их нови труд.

У то време, бугарски цар Борис, после рата са Грцима, зажеле да прими хришћанску веру. Пре тога, његова је сестра била заробљена у Цариграду, па отуда се вратила као хришћанка, и почела убеђивати брата да и он прими веру Христову. Али он не пристајаше. Глад и многе беде почеше досађивати у његовој држави. Тада се он по савету сестре помоли хришћанском Богу и беда престаде. Онда писа у Цариград да му пошаљу учитеље, и послаше му Ћирила и Методија. Прими Борис веру 860 године, а народ се крсти после осам година.

Још крштење бугарског народа није довршено, кад моравски кнез Растислав посла писмо цару Михаилу, тражећи да му пошаље учитеље хришћанске вере. Цар опет изабра Ћирила и Методија. Запита Ћирил цара: *„Да ли они имају азбуку за свој језик?"* Одговори цар: *„Деда мој, и отац мој и много други тражили су је и нису нашли".* — *„Како ћу им проповедати,* рече филозоф, *то је исто као записивати беседу на води".*

Изложи ту ствар Ћирил брату Методију, и ученицима: Горазду, Клименту, Сави, Науму и Ангеларију. Па онда наложи на себе 40-дневни пост. Па онда састави словенску азбуку од 38 слова и поче преводити свете књиге на словенски језик. По завршеном преводу кренуше сви за Моравију. Кнез Растислав скупи децу да уче новопреведене књиге и поче зидати цркве. Ту Ћирило са ученицима преведе богослужбене књиге и поче служба на словенском језику.

Делатност у Риму

Да би могли своје ученике посветити у чин свештенички, Св. Браћа решише да пођу у Рим. Папа Николај (858—867), чујући за успех њихове проповеди, пожеле да их види у Риму као анђеле Божије. По повратку из Рима, одоше браћа у Панонију код кнеза Коцеља, који им беше скупио 50 ученика и понуди им сребра и злата. Они то не узеше, него измолише да се ослободе грчки заробљеници.

После одоше у Венецију, где их нападоше свештеници, говорећи: „Кажи нам, човече, зашто си Словенима превео свештене књиге, и учиш их на њиховом језику? Тако раније нико није радио, ни апостоли, ни папа римски, ни Григорије Богослов, ни Јероним, ни Августин. Ми признајемо само три језика, на којима је дозвољено прослављати Бога: јеврејски, грчки и латински".

Одговори им филозоф:

„Зар на даје Бог кишу подједнако свима, и сунце не сија ли за све, или сва твар не удише ли један ваздух? Како се ви не стидите мислити да, изузев три језика, сва остала племена и народи треба да буду слепи и глуви! Ваљда не мислите да је Бог немоћан, или завидљив, или неће то да уради? Ми већ познајемо многе народе који имају књиге на своме језику, и тако уздижу Богу славу, и то су: Јермени, Персијанци, Абхази, Иверци, Сугди, Готи, Обри, Турци Козари, Арабљани, Египћани, Сирјани и многи други. А ако желите судију за то, судија вам је Св. Писмо, које говори о свима народима и језицима".

Из Венеције одоше браћа опет у Рим, где их дочека папа Адријан II. Ту се Ћирил разболе, и умре 14 фебруара 869 године, и би сахрањен у цркви св. Климента. Седам дана био је изложен у цркви. Кад при сахрани хтедоше отворити ковчег, смотрењем Божијим би то немогуће.

Из Рима се врати Методије у Панонију код кнеза Коцеља. Ту га нападну тамошњи свештеници, и вргну у тамницу, где проведе две и по године. Од тамнице га ослободи папа Јован VIII. Из Моравије дотадашње свештенство беше протерано, и ту кнез Свјатополк прими Методија за архиепископа. Путова Методије опет у Цариград. По повратку, преведе за неколико месеца са ученицима стари Завет, Номоканон и Патерик на словенски језик. Упокоји се 6 априла 885 године. Његови ученици одоше за Охрид, где основаше многе манастире, а двојица од њих велики су чудотворци, св. Наум и св. Климент.

Оживљавање српског књижевног живота

Српски народ пролазио је кроз разне епохе своје бурне и крваве историје, и мало је уживао благодети мира и привредног благостања, преживљавао је тешке унутрашње кризе и грађанске ратове, сукобе и револуције, које су немилице трошиле његову духовну и физичку снагу и спутавале његов нормални културни развој и напредак. Па ипак, и као упркос свим овим неповољним предусловима за једну организовану и систематску књижевну делатност, српска књижевност се стално развијала и доносила зреле плодове духовних напора својих стваралаца.

Тако је то било од првих почетака српске писмености, још од Св. Саве и његових ученика и следбеника, па преко твораца наше нове књижевности, Доситеја Обрадовића и Вука Караџића, све до најновијега времена. Тако је било до сада, а ако извесни знаци не варају, тако ће бити и од сада. Јер после двогодишњег мртвила у нашем књижевном животу, у току последњих месеци запажа се извесна духовна концентрација наших писаца, прикупљање расутих снага и буђење успаваних духовних енергија.

Као што је то сасвим природно, иницијатива за оживљавање нашег књижевног и културног живота дошла је и овога пута са најмеродавнијег места. Тако је дошло до обнављања наше најстарије књижевно-издавачке установе, *Српске књижевне задруге;* до поновног покретања нашег најстаријег часописа *Просветног гласника,* и до покретања *Српског народа,* који посвећује пуну пажњу не само национално-политичким и социјално-економским питањима, него и књижевности, уметности и науци.

Нова управа Српске књижевне задруге, којој стоји на челу наш познати књижевник др. Светислав Стефановић, схватила је одмах најхитније потребе савременог српског књижевног живота и данашње читалачке публике. Једна од најхитнијих потреба наше књижевне садашњице свакако су репрезентативне антологије нашег модерног књижевног стваралаштва. Досадашње антологије потпуно су распродате, те се ни антикварно више не могу набавити.

Да би задовољила ову потребу, која се у последње време све више осећа, *Српска књижевна задруга* припрема две значајне антологије: антологију српских песника (од Његоша до данас) и антологију српских приповедача (од Богобоја Атанацковића до данас). Прву антологију састављају два наша одлична песника: др. Светислав Стефановић и Тодор Манојловић. Уредници друге антологије су два наша значајна приповедача: Младен Ст. Ђуричић и Борнвоје Јевтић.

До сада је био у нас обичај да антологије састављају естетичари и књижевни критичари. Међутим, Српска књижевна задруга је поверила редакцију ових својих антологија самим књижевним ствараоцима који су истовремено и познати есејисти, људи истанчаног укуса и високе књижевне културе. Зато верујемо да ће њихове антологије бити на несумњивој уметничкој висини и да ће испунити једну осетну празнину у нашој савременој литератури

Српска књижевна задруга ће задовољити потребу наше читалачке публике и школске омладине, ако после ових антологија српских песника и приповедача припреми и објави и низ других антологија: на првом месту антологију српских путописаца (од Доситеја Обрадовића до данас); затим, антологију одабраних одломака из најзначајнијих комада наших драматичара и комедиографа; најзад, антологију српских књижевних, уметничких и позоришних критичара и есејиста. Оваквих и сличних антологија има у свима већим и значајнијим литературама, само их ми још увек немамо: *Антологија српске књижевне критике* од др. Љубомира Петровића није довољна ни за школску потребу, јер је одвећ мала и непотпуна. Овакве антологије послужиле би као изврсни помоћни уџбеници за успешнију наставу књижевности, оживеле би код широке читалачке публике јачи интерес за наше књижевне вредности и потстакле би нове нараштаје за самостално књижевно стварање.

Други велики корак унапред претстављало је поновно покретање *Просветног гласника,* који већ деценијама испуњава једну крупну национално-културну мисију. У редакцији др. Филипа Медића, професора Универзитета и нашег познатог научног радника, *Просветни гласник* је у току прошле године објавио 12 свезака са богатом и разноврсном садржином. Док је пре рата *Просветни гласник* био искључиво посвећен претресању чисто школских и интерних просветних питања, данас је то часопис од много већега значаја и ширега интереса.

Данашњи обновљени *Просветни гласник* доноси — поред стручних чланака о школским и просветним питањима — у свакој свесци и врло занимљиве расправе и чланке о свима проблемима наше националне културе, схваћене у најширем смислу овога појма. Између осталога, ту су чланци и расправе о нашој савременој националној оријентацији, о националном васпитању наше омладине, о реформи наших средњих, стручних и високих школа, о ревизији наставног програма, о обнови и препороду српског културног живота, о стварању националног репертоара наших позоришта, о новим задацима српске књижевности и свих грана уметности, о савременим проблемима наше националне науке, о концентрацији наших духовних снага, о изграђивању новог српског културног плана и т. д.; све су то питања која задиру дубоко у суштину нашег јавног живота и наше сложене данашњице.

Оживљавању нашег књижевног живота знатно је допринео недељни лист *Српски народ.* Од свога првога броја, лист доноси одлично уређену, богату и разноврсну културну рубрику, у којој су заступљене све гране културног живота у нас и на страни: књижевност, позориште, музика, ликовне уметности, најважније области науке. Поред чланака, оцена, приказа и бележака, *Српски народ* је завео још једну корисну праксу: објављивање оригиналних књижевних радова у стиху и прози. На овај начин, у недостатку једног књижевног часописа, *Српски народ* у скромном облику врши ону значајну културну мисију коју су пре рата тако успешно вршили наши књижевни часописи.

Од великог значаја за успешно оживљавање нашег књижевног живота биће и недавно расписани велики књижевни конкурс *Српског народ.* Књижевни конкурси имали су одувек за последицу развијање једне племените утакмице међу самим писцима и активизирање целокупне књижевне делатности. То је нарочито потребно данас, када су тешке животне прилике, у којима живе наши књижевни и културни радници, такорећи умртвиле наш књижевни живот.

Више је него вероватно да ће расписани књижевни конкурс *Српског народа* пробудити из двогодишњег сна многе наше књижевне ствараоце и натерати их да се прену из своје летаргије. После дуге паузе, ћутања и прибирања многи наши писци узеће поново перо у руке, сконцентрисаће се и прионуће на нови посао.

У недостатку омладинског часописа, *Српски народ* је отворио нарочиту омладинску рубрику, а Министарство просвете је препоручило свима наставницима српског језика и књижевности у нашим средњим и стручним школама да шаљу уредништву најбоље израђене домаће и школске задатке, реферате и друге књижевне саставе у стиху и прози, у циљу штампања на омладинској страни *Српског народа.* Резултат је премашио сва очекивања и већ у току првих месеци објављен је већи број успелих радова самих омладинаца од несумњивог талента.

Активизирању нових омладинских снага на књижевном пољу допринеће у још већој мери најављени конкурс за најбоље омладинске радове. Овај нови конкурс расписује такође уредништво *Српског народа,* а награђени радови биће објављени у омладинској рубрици истога листа.

Д-р Р. В. Ђисаловић

СМРТ КРАЉА МИЛУТИНА

Ветар је фијуко кроз тамну ноћ,
а краљ је губио своју животну моћ
а пламен из свећа треперио је тихо
и врата и прозоре ветар је њихо.
Владика Данило приђе одру ближе
и у знак побожности три прста диже:
„Велики краљу! Твој Данило се зариче,
над твојим одром горко нариче,
да се чује његов глас до неба,
и на престолу Свевишњег, где треба.
Зар сада да нас ова несрећа снађе
и зар тако да твоја звезда зађе?
Да ли да величам твоја велика дела
и сва она твоја стремљења смела
или да хвалим твоју мишицу јаку
и твоју државничку мудрост сваку?
Да величам твоју побожност смерну
и православној цркви оданост верну,
да се дивим твојим задужбинама славним
или твојим човечанским врлинама главним?
Да ли да скидам звезде са неба
и њима те китим као што треба
или да молим милост Божју само,
да ти и Његово признање одамо?
Од јада ће срце да ми пукне
и болна душа немоћно да хукне,
кад помислиш на све наше јаде,
које нам твоја смрт сад даде.
Четрдесет година си паметно владао
и сваком бољитку заслужно се надао,
али твог наследника ниси одредио
и мучну твоју тековину средио.
Сад ће да устане брат на брата,
да се један са другим у коштац хвата
и тако да сви огрезну у крви
и да се твоје лепо дело смрви.
О, Боже, да ли је могуће да то буде?
И ко да сад стиша наше људе?
Ову молитву управљам, Боже, Теби,
да наша вера и држава пропала не би,
свуда и на сваком месту, Боже, помози
нама јадним Србима и нашој слози,
јер то је била кроз историју истина права,
да само и једино слога Србина спасава!"

ЖАРКО ТОМАШЕВИЋ

Нови директор Београдске опере о свом раду

Нови директор Београдске опере г. Стеван Христић познат је позоришни трудбеник, један од оних који су је подигли после светског рата. И као композитор, и као диригент, и као директор Опере г. Христић показао је значајне успехе за подизање српске музике на уметнички ниво.

Г. Стеван Христић школовао се у Лајпцигу, Риму, Москви и Паризу. У Народно позориште ступио је 1912 као диригент, а 1925 постаје директор Опере, на коме се положају налази све до 1935 После тога он је професор на Музичкој академији, и директор музичког програма радио Београда.

Као композитор г. Христић пише световну и црквену музику. Најпознатија су му дела: две свите из балета *Охридска легенда,* музичка драма *Сутон,* народни комад с певањем *Чучук Стана,* балет *Охридска легенда,* уводна музика за ораторијум *Васкрсење.* Сем тога г. Христић је написао сценску музику за *Вечитог младожењу, Уображеног болесника, Зимску бајку, Хамлета, Буру* итд. Од црквене музике најпознатије му је *Опело* за мешовити хор. Хорови, велики број песама уз пратњу клавира допуњују стварање г. Христића.

Приликом преузимања дужности у Београдској опери г. Христић је дао изјаву *Српској сцени,* из које доносимо ове одељке:

— Пред мном стоји огроман посао и велики, компликовани проблеми, већи од оних који су били при оснивању Београдске опере после светског рата, на којима сам тада радио... Један од првих проблема је стварање и проширење данашњег малог оперског репертоара, а у вези с тим попуњавање и јачање оперског ансамбла... За сада могу само рећи да сам решен енергично да приступим послу и да имам утисак да код ансамбла постоји велика жеља за интензивним радом.

Лиа Оригони, чланице Скале

Лиа Оригони, рибарска кћи са острвца Ла Мадалена (пред Сардинијом), већ доста позната као интерпретаторка лепих рибарских и морнарских песама своје уже домовине, добила је ономад прву награду на конкурсу такмичара за нове сталне чланове миланске Скале. Међутим, на опште чуђење, Лиа Оригони одбила је стални ангажман који јој је понуђен на основу резултата конкурса; одбила је чланство у једном од најславнијих ансамбла целе Италије; одбила је нешто што хиљадама младих уметника сматрају својим животним циљем и идеалом. Изјавила је да је на конкурсу учествовала само због тога што је желела „да види какав ће суд дати о њој један од најистакнутијих уметничких жирија целе Италије".

СМРТ ПАУЛА КАСКОРБИА

Недавно је у Хановер-Миндену преминуо у 86-тој години професор Паул Каскорби, дугогодишњи директор једне групе немачког лингвистичког института. Професор Каскорби нарочито је познат са својим истраживањима о немачким именима, које је објавио у књизи *Немачка породична имена са историског, географског и етимолошког гледишта.* Године 1921 подарена му је титула почасног доктора Универзитета у Гетингену.

ДОБИЈАЊЕ ХОРМОНА ИЗ СОЈЕ

ЕОС) Успео је покушај да се од соје добију хормони и то како „прогестрон" (женски хормон) тако и тестореон (мушки хормон). Први потпомаже и унапређује трудноћу, а други повећава мушку потенцију. Продукција у већим количинама успела је засада само још за женске хормоне.

Просечан човек се и може подносити, али просечан песник никако. Хорације је већ рекао да је просечан песник несрећа и за богове, и за људе, и за критичаре.

Одлазак првих српских питомаца у иностранство

Радољубиви Србин Јован Гавриловић пише 13 октобра 1829 године Вуку Караџићу да је у Србији видео „елементе красног будућег развијања", да се преводи Наполеонов закон и по „генију српскога народа срезује". Али ту „српску правду", која овим настаје, треба тумачити српскоме народу, што може чинити само школован човек, и то професор кога Србија нема, али кога треба на сваки начин „подранити". Предлаже да се један способан младић о државном трошку пошаље у Немачку и тамо изучи и немачка и француска права, да после кад се врати у отаџбину, да он буде професор права српских.

Та мисао о слању способних младића на страну ради школовања од тада није никако напуштана, јер се потреба за људима стручног знања и вишег образовања осећала на сваком кораку, нарочито после хатишерифа 1830 године, када су у Србији почеле да се отварају више школе и када су почели шири организациони радови у земљи. Рудокопни пут барона Хердера по Србији 1835 године открио је рудно богатство наше земље и учинио још јаснијом потребу за стручним људима рударског посла. Зато је на спасовској скупштини 1837 године и решено да се први питомци пошаљу у Саксонију „ради рудокопних наука", који треба да науче откривати и раскопавати руде и одвајати метал од метала „који ми — како каже Кнез Милош — у изобиљу под земљом у планинама нашим имамо". Али тек крајем септембра 1839 године извршен је избор првих ученика.

ПРВИ ПИТОМЦИ

То су били: *Димитрије Црнобарац*, београђанин, амбициозан и врло способан, без икога свога, пуки сиромах, док је учио гимназију у Крагујевцу био му је „тутор" кнежев „совјетник" Јаков Јакшић, иначе био је већ столоначелник у Министарству унутрашњих дела; *Филип Христић*, београђанин, син Катарине „удовице трговачке", врло сиромешан био је такође столоначелник у Министарству просвете; *Димитрије Данић*, син сиромашне „удовице трговачке" из Београда ,иначе писар београдског суда; *Стојан Јовановић*, београђанин, син Пеме „удовице трговачке", али већ протоколиста Санитета у Министарству унутрашњих дела; *Димитрије Томић*, син београдског трговца али „убогог стања"; *Стефан Грубовић* из Мостара, младић без икога свога, врло убог али већ у служби као експедитор у Апелацији; *Стефан Магазиновић* из Руме у Срему, осредњег имовног стања, и као потпоручник био је млађи ађутант Главног војног штаба; *Иван Матић* из Великог Села у Јадру, без оца и врло убог, иначе протоколист београдског суда; *Сретен Поповић* из Београда, син писара Лазе „дворо-сенског комесара књажевског"; *Стеван Павловић*, син шабачког проте Јована; *Василије Божић* из села Чумића у Шумадији и *Ђорђе Бранковић*, син пропалог београдског трговца, иначе калфа трговачки.

Свега дванаест и сви са преко 20 година. Магазиновић беше свршио нормалну школу у Руми, Божић нормалну школу у Ореовици, Павловић гимназију у Карловцима, Бранковић започео гимназију у Београду па отишао у калфе, а сви остали, њих осам, беху свршени ђаци крагујевачке гимназије. При њиховом избору на изричит захтев Савета, поред сиромаштва узела се у обзир „како способност тако и добронаравност". Заједничка седница саветника и намесника утврдила је у које државе и на које науке имају да се пошљу.

Сви су послати у Аустрију, али подељени у две групе: четворица за Шемниц да уче рудокопну академију, а осморица за Беч за политехнику и права. За њихово издржавање држава ће трошити 2000 талира месечно. Питомци су се обавезали да ће благодејање заслужити својим радом и владањем, а ако у томе посрну „чека нам се, — кажу они — не само благодејање на најнемилостивији начин одузме него нека и у највећу заборавност и презреније бачени будемо".

ПУТОВАЊЕ ЗА БЕЧ

Из Београда пошли су 13 августа 1839 године у пратњи министровог изасланика Јосифа Миловука „рачуноводитеља" у Министарству просвете, и равно после месец дана, штедљиво трошећи паре које су добиле за пут, стигли у Беч. Занимљиве су неке појединости са овога интересантног путовања. Испраћени од својих рођака и пријатеља, као и од званичних претставника српске власти, питомци су одмах по прелазу у Земун ступили у карантин, где су код најјефтинијег „контумацког трактера" погодили храну ,али не за сву тринаесторицу, колико их је било, него само за десет „персона", јер им се учинило да ће у десет порција бити јестива довољно за све њих. После десет дана изашли су из карантина и на позив православне земунске општине отишли у цркву да отстоје „богомоленије" за срећно издржани карантин и за срећно даље путовање; земунци су им указали оволику част из „почествованија високог правитељства и народа српског". Отишли су у цркву у лепом поретку и „са сваком пристојностију", а вратили се праћени благословом цркве и најлепшим жељама за њихову будућност.

По подне 25 септембра пошли су из Земуна на троја кола: први конак Ст. Пазова, сутрадан ручак у Карловцима, где су обишли цркву, гимназију и богословију, и увече истога дана стигли у Нови Сад и отсели код „Зеленог венца". Провели су у Новом Саду само један дан: посетили су бачког владику пре подне, а по подне Миловук је питомцима купио „по једну опаклију да на дугом путовању не би назебли и поболели се." Ујутру 28 пошли су из Новог Сада на четвора кола, и преко Врбаса, где су прву ноћ ноћили, стигли 29 увече у Суботицу, 30 у Водкерт на конак, 31 преноћили су на отвореном пољу у пусти и 1 септембра стигли у Пешту. Отсели су код „Беле лађе" и остали у Пешти неколико дана.

За то време обишли су све главне знаменитости града: пештанску и будимску цркву, будимски град, позориште, музеј и „звездоглеђајући на Герзелесу торањ". Нису се могли претставити преосвећеном владици Атанацковићу, јер није био ту, али су зато посетили неке „знатније Србље". Посетили су и Јосифа Шафарика, а Милован Видаковић, прослављени српски списатељ, сам их је потражио, желећи да види „своје земљаке Сервијанце". Један од питомаца, Сретен Поповић, предао му је и неке паре, које му беше послала Перка, ћерка Кнеза Милоша, удата за Бајића у Земуну, да јој за њих пошаље неке своје романе, које је она „радо слушала". А и чула је била да он живи у беди, па је хтела да га помогне. Шездесетогодишњи Видаковић учинио је на њих утисак човека „који је био већ изветрио". Нешто више од године дана доцније овај много читани српски књижевник окончао је живот у материјалној беди: „умро је, може се рећи, на пештанској пијаци, где је књиге своје продавао".

У „ЂАЧКОМ КЛУБУ"

Наши питомци чули су у Пешти први пут и реч „ђачки клуб" и то од ђака Срба и других Словена који су их у свој клуб одвели. Највише је било Словака, међу њима и Урбан и Штур, доцније тако познати људи. Они су их „с чашом пива у руци поздрављали". Ненаучени на такве сусрете, питомци су стојали збуњени незнајући како и шта да одговоре. Најзад Милован Спасић, из Рековца код Јагодине, који учаше „поезију" У Пожуну и који се ту десио, видећи стално „ћутање и блејање" питомаца из Србије, диже чашу и захвали се у име свих домаћинима на братском сусрету и на лепим жељама за успех српскога народа.

У Пешти су се питомци поделили и 6 септембра четворица, одређени да уче рудокопне науке, отишли су за Шемниц, носећи собом писмо српског министарства за Ђурђа Бошковића, српског трговца у Шемницу, који је имао да српске ђаке прихвати и помогне им да се снађу у туђем свету. Са осталима Миловук је 12 септембра пошао за Беч. Путовали су лађом „Софија", „првим плацем", јер у другом није било места. Први конак су у Пожуну, где су такође дочекани и подзрављени од српских ђака. Стигли су у Беч 14 септембра. Отсели су код „Белог курјака", и у полицији „промотрени и прегледачи". Не хвале се љубазношћу некога барона на кога су у званичном општењу прво наишли. Био је хладан према њима „ваљда што му се, по обичају, није ништа на длан турило". Иначе аустријска влада преко свога конзула у Београду изјавила је српској влади да је питомце примила „с благоговолителном наклоностију"; српска влада званично јој се захвалила и замолила је за српску благодарност и „самоме височајшем двору изјави". Спроводитељ Миловук јавио је у Београд да су стигли на одређено место „не повредивши нигде нити своју, нити народну част".

ВЕЗЕ С ВУКОМ И КОПИТАРЕМ

Миловук је у Бечу одмах ступио у везу са Јернејом Копитаром и Вуком Караџићем, који су понудили своје услуге. Нашао је питомцима „квартир са костом и прочим по 13 и по талира на месец". Христић је становао заједно са једним Пољаком и, како каже његов друг Поповић, он је том приликом добро познао „какав је у њих дух несловенски". Исто тако нашао им је учитеља за немачки и француски језик, два честна и вредна мужа". Предавање су држали редовно, свакога дана сат пре и сат по подне „сем свеца", свима заједно у једној соби, коју је Миловук узео под кирију, претворио у школу и свечано отворио 24 септембра. Ђака је било 11 и то 8 државних питомаца и 3 који су се школовали о своме трошку; међу овима био је и Анастас Јовановић, који је још израније учио у Бечу „художества гравирање". Отварајући школу Миловук им је скренуо пажњу да се у овој малој соби великога европскога града, у којој се они припремају за успешно студирање виших наука, „зачиње и почиње нова животна стаза" тако значајна и за њих и за Србију. „Трудите се, учите се, пазите се и чувајте се од свега онога што би вама на несрећу и отечеству на срамоту и увреду бити могло. Отаџбина чека да јој се вратите здрави, паучени и са свима добродетељима украшени" — рекао им је Миловук на растанку при повратку у Београд.

После годину дана, заједно са Јованом Мариновићем, Сарајлијом и секретаром кнеза Михаила, отишли су из Беча за Париз Црнобарац и Христић као „најспособнији и најблагонадежнији" и тамо наставили и завршили своје студије. Иначе надзор над питомцима у Бечу српска влада поверила је Вуку Караџићу ,коме је за ту дужност одредила и специјалну награду. Да ови млади Срби, удаљени од својих и од своје земље не би били заведени животом страног и великог града, и охладнели у осећању своје отаџбине и у љубави према њој, предложили су и Миловук и Вук да се и онима у Шемницу и онима у Бечу шаљу српске књиге и по један број београдских српских новина. Духовна веза са отаџбином и стално обавештавање о свему шта се у њој ствара, јачаће у њима српски дух и челичити племените тежње за родољубиви рад.

Ови питомци били су прва деца Србије преко којих је она смишљено и плански створила културну и политичку везу са западном Европом. Дух Европе, која беше у превирању, и нова европска схватања човека и његових односа, они су пренели у Србију и као јавни радници и прва интелигенција свога народа корисно применили у изграђивању Србије, не губећи никад из вида да српска отаџбина може бити моћна и вечна само онда ако у своме животу не буде напуштала духовну и материјалну везу са својм прошлошћу. Између њих истакли су се у јавном животу Србије нарочито тројица. Димитрије Црнобарац, увек одличан ђак, који је у Паризу докторирао права, био је државни саветник и министар; Филип Христић, који је такође у Паризу положио из права докторски испит, био је дипломатски претставник Србије и њен министар, и Сретен Поповић, касациони судија, који се истакао нарочито као књижевни радник. Он је написао више књига, а међу њима особито занимљиву и данас врло ретку књигу *Путовање по новој Србији*, која садржи драгоцену грађу за познавање Србије његова времена.

Др Р. Марковић

ЦЕК ФОН РЕПЕРТ-БИЗМАРК: ДЕЦА У ИГРИ

МАГИЈА РЕЧИ

РЕЧ блага чим је изговорена
Доноси већ исцелење.
Реч жива, моћ изречена,
Реч духа оваплоћење.

Како су свете оне речи
Које нису ни изречене,
Тишина пред којом се клечи
Божи од њих однесене.

Реч светог духа, велика тајна
Моћ је отелотворена.
Реч мала и величајна,
Реч у дело претворена.

M. J.

Постанак сунчаног система

Професор др Алфвен са Краљевске високе школе у Штокхолму израдио је једну теорију о постанку сунчаног система. Према том систему, сунце је прошло некада кроз једну гасну полугу, а као последица тог сукоба у простору настале су велике спољне планете Јупитер, Сатурн, Уран и Нептун. Земља и мале, али чврсте унутрашње планете, настали су, напротив, приликом пролаза сунца кроз један космички облак од метеорске прашине. Кад сунце у свом брзом кретању кроз простор дође у гасни облак, онда ће му у почетку навалити у сусрет гасне честице. Тада ће се оне међусобно сударити, услед чега се мноштво електрона одбија од атома који се онда пуне електрицитетом. На ове набијене атоме утиче онда сила теже и електрично одбијање. Последица ће бити та, што ће се маса скупљати у извесној удаљености од сунца.

На тај су начин настале спољне планете. Земља и остале ниже планете нису због своје тежине могли да постану на тај начин. Највероватније је, да је сунце продрло у један облак космичке магле. Само месец не спада у овај пример. Земља и месец образују у ствари неку врсту двоструког планета и могли су некада да буду једно тело (*ЕОС*).

Градско поглаварство града Милхаузена решило је да заведе годишњу Награду Вилхелма Лампарта *за радове научника из области Горње Рајне. Награда је добила назив по физичару и филозофу Вилхелму Лампарту који је рођен у Милхаузену 1728 године.*

У Ослу је прослављена двогодишњица отварања тамошњег Немачког позоришта. Ова позорница обраћа нарочиту пажњу опери, водећи при том рачуна и о норвешким операма, на првом месту о делима славног Грига.

Привредни значај Великоморавске долине

Посматрајући долину Велике Мораве сада и у историској перспективи може се слободно закључити да она ниуколико није изгубила свој привредни значај из прошлости. Она као раније тако и сада претставља најразноврснију и најобилнију привреду на српском подручју јужно од Дунава и Саве. Ово разноврсно и обилно привредно подручје има да захвали у многоме своме географском положају и конфигурацији терена.

Претстављајући равницу која се протеже дуж Моравиног тока она се приказује као удолина према којој се са запада на исток и са истока на запад спуштају планински венци Западне и Источне Србије. Чинећи пространу долину дуж целог Моравиног тока Великоморавска долина чини уствари и посебну привредну област која за себе формира привредну целину. И по томе одвајајући се од Источне и Западне Србије, Морава уствари, дели Србију на два привредна дела. Та је подела била много значајнија у нашој прошлости и тада је поред привредног имала и политички значај. Треба се само сетити лакоће којом је кнез Милош привредно завладао Западном Србијом и тешкоћа које је имао у привредном освајању Источне Србије због отпорности локалних старешина и привредног војводског режима (војводлуци и казе) који је тамо по традицији владао.

Да би се ова област у целокупном свом привредном склопу могла сагледати потребно је указати на неке саобраћајне везе и комуникације. Далека њена прошлост показује да су још Римљани схватили њен значај у томе што су користили важан стратешки пут који је једним делом ишао дуж Дунава. Долином Турака унеколико је и овом важном путу промењен правац комуникације дуж Моравске долине према стратешким и привредним приликама које су се тада испоставиле.

Од времена када је Средоземно море, а по том и Јадранско море, изгубило онај значај за трговину који је имало раније, и када је трговина пренета на обале Атлантског океана, Морава је као саобраћајна артерија добила нарочити привредносаобраћајни значај. Везивала је сада балканске и даље земље на истоку са Средњом Европом а преко ове и са важним трговачким центрима Западне Европе.

Пловност Мораве

Стари записи и путописи још ће нам нешто рећи и о пловности Мораве. У недавној нашој прошлости, шездесетих година прошлог века (1859), покушавао је онај исти Француз, капетан Мањан (са његовим заменикомм Буљоном) да предузме регулацију Моравиног тока. Требало је омогућити пловидбу „парних бродова" на Морави. Извршити онакву исту пробу пловидбе, која је проведена 1856 на Дунаву и Сави.

Али ма колико би овај и други предлози и пројекти изгледали реални, до регулације Мораве није се дошло. Није оспособљена за парну пловидбу. Њен неправилан и кривудав ток са неуједначеним водостањем, нестални и променљивим режимом њених притока није довео до решења тога питања. Променљивост њеног тока показује и једна руска карта из 1831 године из које се види да се Морава са два крака уливала у Дунав од којих се један одвајао из по пута од Свилајнца до Моравиног ушћа у Дунав. Но, и поред свега, било је предлога и после прошлог рата да се Морава оспособи за пловидбу за мање бродове.

Ипак једина реална комуникациона веза дуж Моравске долине у нашој прошлости био је цариградски друм. Био је онај што је сада жељезничка пруга Београд—Ниш. Ишао је од Алексинца ка Ћуприји источном страном, а од Ћуприје западном страном Моравиног тока. Према једној руској карти Цариградски друм је долином Мораве пролазио кроз нахије: смедеревску, пожаревачку, крагујевачку, јагодинску, ћуприску, параћинску и Област ражанску. То је било настављање Моравске долине по привредном богатству на остале богате нахије као што су пожаревачка, смедеревска и крагујевачка. На дужини целог тог пута од места где престаје Параћинска нахија и настаје Ражанска област па све до Дунава, Цариградски друм је имао већу ширину, био боље уређен. Одатле ка Гроцкој и Београду, као и од Ражанске области ка Алексинцу, био је знатно ужи. Моравска долина имала је тако један веома добро уређени пут, који је са стратешког и трговинског гледишта био врло значајан за Турке, за Србе особито важан за трговину.

Важност цариградског друма

Моравску долину пресецала су само два значајнија пута. Пут од Пожаревца за Свилајнац, а одатле прелазећи преко Цариградског друма, за Крагујевац. То је био пут који је везивао најважније дунавске скеле (дубравичку и смедеревску), одакле се вршило снабдевање сваковрсном робом (нарочито со и колонијална роба), која је долазила из Аустрије, Влашке и са Црнога мора. Други пут ишао је из Источне Србије од Зајечара на Свилајнац, пресецао Цариградски друм и ишао даље у Западну Србију. Везивао је Западну Бугарску са Западном Србијом.

Колико је био велики привредни значај Моравске долине и Цариградског друма који је кроз њу пролазио, показује пажња коју су јој поклонили Турци. Предајући све ћумруке у Србији кнезу Милошу, па и Београдски конзулат, Турци су задржали управу над београдским ћумруком све до 1833 године. Држањем управе београдског ћумрука Турци су вршили контролу транзитне трговине и извоза, одржавали пуну сарадњу трговинске контроле Београда са Нишом. Па и онда када је београдски ћумрук предат кнезу Милошу, ћумрук из Ниша пренет у Алексинац, још и даље је водила борба о превласт између нишког и алексиначког ћумрука, која је увлачила и кнеза Милоша у расправу са турским пашом.

Кроз целу нашу историју од националног ослобођења, све до појаве железничке пруге Београд—Ниш Цариградски друм је имао исту улогу, био једина саобраћајница у овом привредном простору. Његова Моравска долина кроз коју је пролазио није никако изменила карактер плодне земље. Али је било неке разлике у основној привредној конституцији. Путописци који су пролазили кроз Србију и путовали кроз Моравску долину наилазили су на неокрчене шумске пределе о којима доцније није било помена.

Плодност Поморавља

По својим природним диспозицијама долина Велике Мораве има све услове за развијање свих грана народне привреде. Плодна равница кроз коју протиче водоплавна Морава нарочито у доњем току, привредно богата и све јача уколико се приближава ушћу, најплоднije је земљиште за успешну земљорадњу а поготову за повртарство.

Са местимичним недостатцима у приносима са земље Велико моравска долина претставља у обради земље и у врстама пољопривредне културе најразноврснију привредну област Србије. Пшеница Јагодине, Смедеревске Паланке и Смедерева долази по квалитету на друго место, одмах иза неготинске и зајечарске.

Са историске тачке гледишта мора се приметити да је ова област у производњи житарица у нашој прошлости (доба Милоша) изостајала иза богате Мачве, Шапца и пожаревачког краја. Нарочито у производњи пшенице. Насупрот томе у сточарству је заузимала прво место. У њу је не само терана стока ради напасања него се одатле пребацивала угојена стока на дунавске и савске скеле ради извоза. Не може се знати који је сој свиња и друге стоке гајен, али се тежина угојене стоке, која се из Србије извозила, у потпуности слаже са извозом наше прошлости. Волови и краве преко 1000 кгр., свиње преко 300 кгр. одувек је била стока која је излазила из обора марвених трговаца. Околина Параћина и Смедерева (Азања и Селевац), Свилајнац, Мариновац и Доње Видово (Варварин) гојили су најбоље свиње.

Свињарство је део привреде који ни једном није заостајао у овом привредном простору. Буков и храстов жир, тикве и кукуруз везивали су пољопривреду а делом и шумарство са свињарством овога краја

За рационално сточарство и живинарство мало се што урадило. Ни производњачки ни прерађивачки центри нису искоришћени како треба. Месо се извозило у сировом стању или као жива стока.

Исто је то било и са воћарским реонима Моравске долине. Воће је зато да раја а не и да се оплемењује.

Шта би требало урадити?

Слично се гледало и на допунске гране народне привреде. Оне су остављене саме себи без икакве везаности за главну привредну грану. Домаћа радиност израде плетених корпи од дреног прућа (Трновче, В. Орашје, Смедерево, Јагодина) остала је неразвијена. Морала се развити као радиност која даје амбалажу за смедеревско грожђе и јагодинске винограде. Везати је као споредну привредну грану прерађивачко-плетарске делатности за главну привредну грану и са израдама од дрвета ну виноградарске. Исто то учикао посудама за воћарске, виноградарске и повртарске реоне.

Притом транспортне недаће, које играју главну улогу у промету добара (трговина), остале су још и данас нерешене. Изградњу пруге Ниш—Београд диктирали су међународни разлози. Друге се саобраћајнице нису изградиле .Ни добри путови. На неколико метара од пруге улази се у блато и беспутност. Жабаре. важан привредни центар, упућен са целом околином на Моравску долину, још ни данас не везује пруга.

Кад нисмо обратили пажњу на Великоморавску долину као централни привредни део како смо то могли учинити са удаљенијим привредним областима. Свако други се више интересовао за Моравску долину од нас самих. Историја нам је показала шта се све збивало. У нашим поступцима и незаинтересованости ми смо мимоишли оно што је основно. Заборавили смо да је Великоморавска долина била и остала наш кичмени стуб од кога се гранају, развијају и јачају наша ребра.

Др Љ. Протић

ВАЛТЕР: КАФАНА НА ПАРИСКОМ БУЛЕВАРУ

Конгрес документарног филма у Паризу

„Замишљен од једног научника, филм је требало да постане научни инструменат, ограничен на истраживања и демонстрације. Ако је затим филм освојио све домене духа, не заборавите да је у почетку био документ и извор докумената. Створен да поучава, он се изметнуо у забављача. Ова споредна брига постаје најпре главна а затим искључива од свих других. Ни иде се више у биоскоп да се нешто научи, него да се заборави. Праведно је што данас славимо врлину документарног филма који је, користећи богатства стечена у току развоја, знао да одржи првобитну идеју".

То су речи Луја Галеја, генералног директора Француског националног филма, које је изговорио приликом затварања Конгреса документарног филма у Паризу.

Конгрес документарног филма одржан је између 5 и 22 априла уз велико учешће француских синеаста и филмолога. На овом конгресу, сем тога што је много говорено и расправљено о документарном филму, приказано је мноштво француских и страних продукција. Учествовале су Француска, Немачка, Италија и Румунија. У једној ретроспективној сеанси приказани су стари успели филмови: *Табу*, који је Мурнау снимио на Полинезији, *Човек из Арана* од Ирца Флаертија, чувена *Мелодија света*, филм-монтажа од Валтера Рутмана, фрагменти из филма *Богови стадиона* од Лени Рифенштал, као и први документарни филм у боји *Игра облака* који је израдило немачко друштво Тобис.

Први је награђен *Роден* од Ренеа Ликоа, *Бачвар* од Жоржа Рукиера, *Јуриш Ђавоље Игле* од Марсела Ишака, *Бранли* од Херве Мисира и Ксавиера Копингера, и на крају *Почаст Бизеу* од Луја Кинна.

Атмосфера конгреса била је врло борбена. Показало се да постоји у Француској велики интерес за документарни филм. Француска продукција добија неколико младих људи који показују изванредне квалитете.

О документарном филму дао је новинарима занимљиву изјаву министар просвете Абел Бонар, заустављајући се нарочито на васпитној улози филма.

„Уместо да митраљира једну пасивну публику сликама које ништа не значе или да буде модерна машина која нам доноси најстарије драме, филм треба да постане моћно средство васпитања и културе, не само за децу већ и за целу нацију. Он треба да зачуди, засени и задиви многобројне посетиоце, бацајући им у очи сва светска чуда..."

Интересантно је, да је и млада румунска филмска производња тако лепо заступљена на овом конгресу. Приказана су три филма: *Слике из Румуније*, *У земљи Моцна* и *Буковина*.

Проблем прилагођавања тами

Када се из светлости дође у мрак, онда се око тек после извесног времена прилагоди новом стању ствари. Брзина овог прилагођавања тами условљено је не само индивидуално, већ и расно. Очи људских типова имају јаче или слабије пигментирање због чега се јужни народи брже сналазе у мраку од северних народа. Њихова је осетљивост на светлу 5 до 7 пута већа, него ли код северних народа. Ову разлику у одговарајућем облику видимо и код животиња. Професор др Јенш Марбург испитивао је кокошке са севера и југа с обзиром на њихову способност прилагођавања на таму. Како је кокошка типично очна животиња, то она неће у мраку, све ако и седи на зрну, наћи хране. Професор Јенш ставио је кокошке разних раса у прилично мрачну просторију и са сатом у руци тачно мерио време када ће почети да кљуца. Јужне расе приметиле су зрна већ после 65 секунди, док је код северних раса прошло 500 секунди. Пас се напротив много брже сналази у мраку, јер му је осим извесног њуха природом смисао за оријентацију. *(ЕОС).*

Филм на Немачким универзитетима

Услед све већег значаја филма, поједини научници су почели да се баве научно филмским проблемима. Тако да су се у области науке о филму, развила два подручја, техничко-природна и културно научна област. Наука о филму постојала је много раније од самог постанка филма, и бавила се тзв. кинематографским принципом. Научна испитивања филма врше се у Немачкој на тринаест универзитета, осам техничких виших школа (факултета), четири више школе и четири стручне школе, на којима раде 50 доцената. За последњих тридесет година написано је 218 дисертација које се баве филмским темама. Томе придолазе још 15 до 20 нових завршених у току овога рата.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

За унапређење свињарства

Др Драг. Николић: Исхрана свиња, ИПРОЗ (Пољопривредна библиотека, св. 26—27), Београд 1943, цена 20 дин, нара, стр. 96.

Србија већ одавно заузима важно место у производњи свиња у Европи. Још за Карађорђева времена товиле су се свиње у Србији у знатним количинама за извоз. Тада је товљење свиња углавном вршено жиром кога је било довољно у пространим храстовим шумама. Са постепеним нестајањем шума прилагодила се исхрана свиња за товљење у Србији другим сретствима, углавном, кукурузу.

Иако је производња свиња код нас и данас прилична исхрана и товљење свиња се углавном обавља нерационално. Ово нарочито важи за свињски подмладак који ради недовољне и неправилне исхране закржља, што се не може поправити ни савршеним старањем за време това. Ради овога су губитци у народној привреди знатно велики.

Лоша и неправилна исхрана свиња је најчешће последица непознавања сретстава и начина правилне исхране свиња. Свињу је лакше хранити и товити него ма коју другу домаћу животињу, јер је свиња свеждерач а баш ради тих многоструких могућности исхране највише се греши.

У књизи дра Николића приказан је процес искоришћавања хране у организму свиње, као и улога појединих састојака хране у изграђивању организма животиње. Затим су приказане све врсте хранива као и само припремање хране. На крају су означени оброци за све ступњеве пораста животиње нарочито с обзиром на стање у коме се животиња налази и на врху којој је намењена. Код ових упутстава за исхрану и товљење воћено је рачуна о различитим могућностима замењивања хране једне другом. Писац је настојао да, износећи све елементе овога питања упути одгајивача да самостално, у оквиру својих могућности, води економију исхране, јер на крају књиге он каже: „За исхрану и товљење свиња рецепти не постоје, нити се они могу дати, јер исхрана и товљење свиња зависи од врло много различитих околности. Сваки одгајивач, односно товљач, мора исхрану свиње да подешава према својим приликама и потребама. То ће они, који за овај посао имају интересовање, лако постићи, јер су им у овој књизи указани прави путеви."

Инж. С. Ђ.

Нов прилог спортској литератури

Карл Бринкман: Спортисти причају... превео Душан Касапиновић. Издање „Југоисток", Београд 1943, стр. 100, дин. 50.

Код нас је почела да се развија солидна спортска литература. Имамо тако неколико монографија великих спортских клубова, неколико приказа значајних такмичења, споменица, биографија, а нисмо ни без романа и приповедака. Поред имена спортских писаца Вукадиновића, Кесића, Јовановића, Касапиновића, Глишовића јавља се читаво јато младих новинара, који све упорније продубљују разне спортске дисциплине и траже што чистији стил за приказивање спортских догађаја.

Сада смо добили једну значајну књигу од немачког новинара Карла Бринкмана, уредника спортске рубрике *Донауцајтунга*. Бринкман је европски познат спортски новинар. Он је познавао све велике спортске асове, био њихов лични пријатељ или их интервјуисао у моменту највећих успеха. Има и таквих слава них спортиста које је он познавао док их још нису обожавали милиони спортиста и које он зна као мале почетнике великих клубова.

Књига *Спортисти причају* има зато, поред свег драг и занимљивог причања Карла Бринкмана, нечег документарног. У приказивању појединих спортских каријера налазимо неке сасвим непознате моменте. Карл Бринкман је утолико занимљивији што намерно запоставља датуме, цифре, табеле и што нам приказује приватан живот, жеље, наде и тајне великих звезда. Читајући ову књигу ми пре упознајемо људе као такве, па тек онда славне спортисте о којима се обично говори у датумима и резултатима.

Занимљива је каријера Финца Нурмиа, који је стварно први пронео славу мале храбре државе кроз цео свет. Још никада нико није трчао као Нурми. Али слава није дуготрајна. Нурми напушта такмичење и постаје учитељ. Нурми ствара нове генерације финских тркача.

На филму смо често виђали клизачки пар Бајер. Питали смо се откуд толике прецизности у игри, толике увежбаности и такве гипкости у клизачком пару Бајер. Бринкман нам расветљава тајну. Ернст Бајер, архитект у приватном животу, дакле математичар и конструктор, успео је на један прецизан начин да створи нов стил у клизању. То је напоран рад од неколико година. Ернст Бајер, клизач који већ зна шта хоће, упознаје младу Макси Хербер, и од талентоване девојчице ствара себи партнерку с којом ће окушати да изведе неке нове идеје. Млади клизачки пар, играјући на леду из дана у дан, није био хладног срца. Играње се завршило браком, али брак није уништио каријеру. Напротив, онда почиње да цвета Бајерово дело.

Занимљива је каријера Макса Шмелинга. Тај млади џин напустио је Европу да би у Америци стекао светску славу. Макс Шмелинг пошао је насигурно. Годинама забијајући руком клинове у зид на вашарима по Немачкој, он је знао да нема те главе која ће издржати његов ударац. Најпре је оборио Џона Рискоа. И то је већ било довољно да залуди Америку.. Али године пролазе и Америка сензација и чуда не види више у Шмелингу звезду. 1936 Јенки би радо желели да црни Џое Луис пречисти са Шмелингом. У великом Јенки стадиону, између 80.000 гледалаца, тешко да је било неког „који би за Шмелинга дао — гљиву". Али деси се чудо. Шмелинг обара „црног бомбардера". После тога Шмелинг се враћа у Европу и сада је војник падобранских ловаца.

Сем Нурмиа, брачног пара Бајер, Шмелинга ту су портрети Гундера Хега, другог тркачког чуда света, италијанских футбалера Пиоле и Меаце „летећег Хамбуржанина Ервина Сиетаса, лакоатлетичарке Гизеле Маермајер, боксера Адолфа Хојзера, лакоатлетичара Рудолфа Харбига, Рангхилде Хвегер, жене која држи 42 светска рекорда и најзад нашег Бана Секулића.

Књигу је превео с немачког Душан Касапиновић. Насловну страну израдио је у једноставним потезима и укусно Карло На правник

Обделавати свој врт ...

Инж. Владимир Р. Јованчевић: Подизање и уређење градина. Издање ИПРОЗ (Пољопривредна библиотека, св. 37), Београд 1943, стр. 38. 10 дин.

Важност градина као да су више ценили наши стари. И на селу и у граду налазимо око старих кућа мале узорне градине које су са пуно љубави обрађиване. У новије време није им поклањана довољна пажња. Око куће у граду прављени су цветњаци, често без неког нарочитог распореда и укуса, а на селу потпуно су занемарени повртњаци, воћњаци а о цветњацима и да не говоримо. То нас је много коштало дуго година а резултате тог занемаривања имамо прилике данас да осетимо.

Књига инж. Јованчевића, дођуше, није писана за „тазе" земљоделнике и љубитеље вртларске и повртарске вештине, већ за оне праве трудбенике на том послу. Намењена земљорадницима и економима, а није згорег да је прочитају и управници школа, болница, јавних установа, претседници градских општина. Писац не само што обрађује проблем градина; он говори и о паркирању терена, што је нарочито поучно, пошто неколико његових пројеката, реализованих у нашој земљи, пружају довољно убедљивости о солидном знању и стручној спреми инж. Јованчевића.

Први део књиге посвећен је кућној градини. Има врло интересантних пројеката за кућне градине имућнијих сељака. Из њих се тек види колико може да се искористи окућница, код нашег сељака често тако мало, или нимало, обрађена, да има више штете но користи. Сем поврћа, у оквиру окућнице, може да се гаји воће, ту су стаје за стоку, ћубриште, сењак, овчарник, шупа за алате, пчеларник, живинарник, свињац. Наравно, око саме куће налази се цвеће и поврће. Око имања ређа се воће, по где-где помешано с липама. Распоред је тако уређен да сељак има преко целе године разних воћака, поврћа за кућу довољно, па чак и за продају, за одржавање стоке постоје сви уређаји, предвиђени у задњем делу, далеко од куће, одвојени зеленим појасом мирисних липа. У таквом плану заступљени су хигијена, естетика и корисност.

Сем планова о уређењу градина и окућница на селу, као и око кућа за ренту писац говори стручно о неговању и обрађивању земљишта за градину; о сретствима за обраду, о начину обраде. Једно поглавље посвећено је воћкама у кућној градини, затим једно цветњаку и украсном шибљу.

У другом делу писац говори о школској градини, наводећи као мото Е. Шваба: „Доћи ће време, када цео просвећени свет неће моћи да појми како су вековима наставне и просветне установе могле постојати без школске градине". И заиста, наше школе, зидане тако просто и без стила, истурене готово на градске улице, без довољно дворишта, уопште и немају градине. Колико ђаци могу да науче у једној градини ботанику, колико могу корисних искустава за живот да стекну радом у градини, најбоље знамо сви ми који смо прошли кроз школе без градине. Није чудо што имамо интелектуалаца који не разликују јечам од пшенице, боб од пасуља, што не знају имена појединог обичног, народског такорећи цвећа, што мешају појмове копати и окопавати... Да смо све то савладали од малена, можда бисмо данас са више успеха неговали своје мале баште на периферији Београда. И не само то, него бисмо правилно оценили значај повртарства за нашу земљу, а нарочито за Београд, и учинили бисмо сигурно доста на његовом подизању. Недостатак повртарских реона око Београда сада нам се свети. На нама је још да исправимо грешке и да колико год можемо, чинимо за подизање градина не само на школским имањима, већ и на својим. У идеалној земљи за повртарство и цвећарство ми смо најмање повртари и цвећари. Ми уопште и не осећамо задовољство гајења свог врта у вечерњим летњим часовима, задовољство тако познато западњацима. Не бавећи се много јавним баштинама требало би да се посветимо више корисним пословима, обделавајући најпре стварно свој врт.

● Ових дана излази у Бечу обимно дело др Василија Мунтеана *Историја румунске књижевности*. Ово је прво велико дело о тој теми на немачком језику.

● У Уметничком дому у Минхену приређено је „Вече румунске лирике", на коме је немачка уметница Аста Зидхауз са великим успехом рецитовала одличне немачке препеве из дела Стефана Јосифа, Василија Александрија (молдавског „пеоете лауреатус"а), Јона Пилата, Октавиана Гоге и славног Еминеска.

Моцартова преписка

Briefe und Aufzeichnungen der Familie Mozart, Band 2 und 3, Herausgegeben im Auftrage des Zentralinstitutes für Mozartforschung am Mozarteum in Salzburg von Erich H. Müller von Asow. Verlag Alfred Metzner, Berlin 1943, Preis 50 RM.

Као што се из горњег цитата пуног наслова овог монументног дела, тачније његове II и III књиге, види, наслов који смо ми дали, строго узевши сувише је скроман. То је систематска збирка преписке читаве породице Моцарт коју издаје односно уређује, по налогу Завода за проучавање Моцарта, г. Ерих Х. Милер фон Азо. Срећни су велики просвећени народи! Зар нису „имали рашта се родити" великани тих нација којима се подижу не само достојни споменици, него којима посвећују читаве нарочите заводе за проучавање сваке ситнице из њихова живота и рада! Тако ето поред разних завода за проучавање Гетеа, Хумболта, Лутера, Бизмарка, Фридриха Великог, Вагнера и т. д. постоји при салцбуршком „Моцартеуму" и Завод за проучавање Моцарта.

При том треба имати на уму да се ту не ради о неким свескама, већ о монументалном делу. Оно (по немачким појмовима) не стаје баш мало новаца, али бар можете бити свесни тога да пријатељ музике, њене историје и њених великана, за противвредност наше хиљадарке (педесет марака) добија дело којим ће чак и његови унуци моћи да се поносе.

Најзад треба имати на уму да је чак и наведени пуни немачки наслов дела и сувише скроман. Нису ту, у до сад објављеним деловима ове збирке, просто једно за другим репродукована писма и забелешке самог В. А. Моцарта од 1769 до његове смрти, његове путне белешке, његове песнички радови (о њима шира публика до сад сразмерно мало зна) па списак његових музичких радова од 1784 до 1791, па затим преписка чланова породице. Све то је проткано не само објашњењима, не само опширнијим биографијама важнијих лица која се у писмима помињу, него има и доста написа о околностима под којима је Моцарт радио у којој прилици,о музичким приликама овога времена у Немачкој, Француској и Италији. Тиме ово дело постаје и делимичном културном историјом друге половине XVIII века.

Уредник Е. Милер фон. Азо осветлао је образ брижљивошћу преношења појединих писама, савршеном техником којом је водио рачуна не само о најмањим исправкама и ивичним примедбама, него чак и о писамцима која је Моцарт писао разним шифрама односно уговореним тајним азбукама.

Занимљивости

ДА ЛИ ОКО МОЖЕ ДА НАЗЕБЕ!

(ЕОС) Око, које је иначе тако осетљиво, да га већ и најмање зрнце прашине дражи, подноси зиму много боље и лакше него ли нос, уши и образи, јер му је од природе дата стална топлота. Топлоту му дају многе жилице у зеници, за чије се отворено држање брине топла течност суза. Ова сузна течност има исту топлоту као и наше тело, дакле 36 до 37 степени, и делује приликом јаке зиме на појачање активности сузних жљезда чувајући на тај начин топлоту нашег ока.

Али тек кад топлотне прилике спадну испод 35 степени хладноће, онда зебе и само око и морају се одмах узети наочари за заштиту против зиме.

ПЕДЕСЕТ ГОДИНА КИТОЛОВСТВА

Ове се године навршава педесет лета откако су норвешки ловци на китове први пут испловили из Северних мора у Атлантски океан у лов на китове? Година 1931 претставља највећи рекорд лова, који није постигнут никада раније а ни после. Те су године норвешки ловци на китове у северним и јужним водама земљине кугле убили 26000 китова, из којих се добило округло 2½ милиона бачви уља. Било је година када је норвешким предузећима лов на китове финансиски донео више од целокупног осталог рибарства.

ЗНАТЕ ЛИ...

...да су насупрот многим осталим животињама очи у совуљаге сасвим непокретне? Она њима може да гледа само у једном правцу. Али је зато утолико јаче покретљив њен врат. Помоћу њега она може своју главу да окреће на све стране па и сасвим натраг.

*

...да је једна геолошка експедиција у Јужној Бразилији недавно нашла на костуре досада непознатих гмизаваца, чија се старост цени на 170 до 200 милиона година?

*

...да сено боље штити од зиме него ли вуна? Због тога Лапонци на далеком северу Европе и не носе вунене чарапе већ набијају своје чизме сеном. Због тога они врло лако подносе зиму, и то од тридесет и више степени хладноће.

*

...колико је стар мирис? Када је пре извесног времена у близини Сахаре отворен један гроб из доба седме египатске династије, дакле отприлике године 2.300 пр. Хр., нашао се у њему један суд од алабастера, из којег је струјао диван мирис. Он је садржавао једну пасту чији се састав досада још путем анализе није могао утврдити. Преко 4.000 година ова масна материја сачувала је мирис цветних врстова старих фараона. Нажалост ова посуда нема никаквих натписа, тако да ће се врло тешко моћи нешто сазнати о египатској производњи мириса.

*

...да се услед малаксалости може ослепити и онемити? Редак се случај догодио код Турина, где је једно дете услед малаксалости и после слабости ослепило и онемило и после извесног времена болничке неге опет оздравило. Један дечак, који је неколико недеља боравио код својих рођака и опет се морао вратити кући, кренуо је пешке место жељезницом. После тродневног ноћног путовања под ведрим небом пао је онесвешћен. Нашао га је један сељак и донео га у оближњу болницу. Ту се установило, да је дете услед малаксалости онемило и ослепило. После неколико недеља радикалне неге у болници дете је поново добило свој вид и слух, и вратило се здраво својим родитељима.

Државна хипотекарна банка

Одбор за управу имовином Србије

Београд

У циљу довођења у исправно стање свих градилишта која припадају Србији (око 150), у смислу безбедности, хигијене и спољњег изгледа, сообразно Грађевинском закону и Грађевинском правилнику као и постојећим наређењима полицијских власти, даје у рад рушење и излаже продаји грађевински материјал са порушених зграда и зидина.

Радови обухватају:

1) Рушење у целости или делимично зидина и оштећених зграда на којима се, по оцени Одбора, неће вршити реконструкција порушеног односно оштећеног објекта.

2) Планирање градилишта по извршеном послу рушења са евентуалним одвожењем преосталог шута.

3) Ограђивање градилишта.

4) Довођење у исправност и заштиту инсталација од јавног интереса као што су водовод, канализација, електрична мрежа и сл.

Понуђач мора имати овлашћено лице за односне радове.

Награда за горње послове по споразуму, а састоји се првенствено у грађевинском материјалу који преостане са порушеног објекта као: опека, бетонско гвожђе, столарија и сл.

Имања су следећа:
Банатска 6, 8, 11 и 13
Босанска 40
Деспота Ђурђа 10
Дубровачка 6
Књегиње Љубице 24
Краљице Марије 13
Римска 7
Скадарска 61
Страхињића Бана 55.
Топличин Венац 11
Цара Душана 15
Цара Уроша 58 (Деспота Ђурђа 13)
Херцег Степана 8, 10, 12 и 14.

Детаљнији услови за извршење посла и обавештења могу се добити у банчиној згради, Скадарска 33, партер лево, — Техничка служба — сваког радног дана од 8—16 сати.

334 1—1

Намештај „ЗОРА" Београд

КР. АЛЕКСАНДРА 87 и 97. ТЕЛ. 40156.

Има велики избор спаваћих соба, кухиња, трпезарија, комбинованих соба, кауча, патент фотеља, салонских дубоких фотеља, уз најниже цене, најлепши избор за 1943 годину.

331 4—4 Власник ЂОРЂЕ БАРЈАКТАРЕВИЋ

Државна хипотекарна банка

филијал у Шапцу

изложиће јавној продаји са почетном цилитационом ценом ова имања:

31 МАЈА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Вл. Јовановића 13 Дин. 280.000.—
2) Плац са зградама Карађорђева 21 Дин. 900.000.—
3) Плац са зградом Цара Душана 32 Дин. 650.000.—
4) Плац са зградама Карађорђева 9 Дин. 750.000.—.

5 ЈУНА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Мачванска 52 Дин. 740.000.—
2) Плац са зградама Вл. Јовановића 7 Дин. 600.000.—
3) Плац са зградама Карађорђева 46 Дин. 750.000.—.

Продаја ће се обавити у згради банчиног филијала од 9—12 часова где се могу добити сва даља обавештења. 336 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

29 МАЈА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Славујев венац 2 Дин. 600.000.—
2) Плац са зградом Доситијева 38 Дин. 3,000.000.—
3) Плац са зградом Космајска 48 Дин. 5,600.000.—
4) Плац са зградама Нишка 30 Дин. 700.000.—
5) Плац са зградом Нишка 16 Дин. 1,200.000.—.

31 МАЈА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Гетеова 45 Дин. 920.000.—
2) Плац са зградама Кн. Данилова 15 Дин. 1,500.000.—
3) Плац са зградом Ђорђа Вашингтона 54 Дин. 6,000.000.—
4) Плац са зградом Ђорђа Вашингтона 44 Дин. 5,600.000.

2 ЈУНА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Ђорђа Вашингтона 8 Дин. 1,800.000.—
2) Плац са зградом Ђорђа Вашингтона 36 Дин. 6,400.000.—
3) Плац са зградом Кр. Александра 85 Дин. 3,500.000.—
4) Плац са зградом Копитарева градина 3 Дин. 5,600.000.

4 ЈУНА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Захумска 47 Дин. 1,120.000.—
2) Плац са зградама Војводе Бране 23 Дин. 720.000.—
3) Плац са зградом Гетеова 47 Дин. 800.000.—
4) Плац са зградом Воји. Вука 5 Дин. 560.000.—.

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска бр. 33 од 9—12 часова где се могу добити сва даља обавештења.

335 1—1

Објава

Одељење за Надзор над ценама Управе града Београда пресудом својом бр. 4314 од 15 маја 1943 године казнило је Шљивића Богосава и Миљковића Владана, винарске трговце из Глободера, среза крушевачког и Миљковића Милету, тежака из Глободера зато што су: прва двојица дотерали вагон пића у 23 бурета и то вина белог и црног у 8.884 литара и комовицу 860 литара, а које су вино куповали изнад максимиране цене наводно по 70 динара литар, а ракију од 42 гради по 14 дин. град, а такође и трампом за кукуруз: за један килограм кукуруза један литар ракије и продали вино по 150 динара литар, а ракију нудили по 450 динара литар, и ако је максимирана цена оваквим врстама вина највиша 54 динара, а ракији 154 динара по литру франко купчева радња и тиме се огрешили о прописе Уредбе о ценама.

Они су у товарни лист ставили да је пиће у бруто тежини 3.500 кгр., ма да је бруто тежина истог била 11.812 кгр., и тиме свесно оштетили државну касу са 8110 дин., а себи хтели да и на овај начин користе.

Поред тога они су куповином овога пића трампом за кукуруз свесно подизали у много струко већем износу и цену кукурузу, а све то у циљу што веће незајажљиве зараде, односно богаћења.

Миљковић Милета пак кажњен је истом пресудом што је у циљу шпекулације нудио ову ракију по 450 динара литар.

Због оваквих својих поступака они су кажњени и то: прва двојица са по (30) дана затвора са принудним радом и по (250.000) динара глобе, а трећи са (20) дана затвора са принудним радом и са динара (100.000) глобе. Поред овога прва двојица да плате 23.350 динара трошкове за мање плаћен превоз вагоном овога пића и запленом целокупне количине пића и буради у корист казненог фонда.

Из Одељења за надзор над ценама Управе града Београда бр. 4314-43. 332 1—1

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 3.— ДРЖАВНА ТАКСА ДИН. 5.—

КОРИСНА КЊИГА »наука о осигурању« добија се код Гавриловића, Београд, Расинска 14, цена Дин. 50.— 322 1—1

ИЗГУБИЛА САМ личну карту издату од претстојништва полиције Крагујевац и број нове 9956 па их оглашујем за неважеће. — **Иванка Трифуновић.** 323 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва полиције Крагујевац изгубио сам, оглашујем је за неважећу. — **Драгослав Лазовић.** 323 1—2

ИЗГУБИО САМ кућну листу издату од претстојништва полиције Крагујевац, оглашујем је за неважећу. — **Коста Станисављевић.** 323 1—3

КУЋНУ ПРИЈАВУ издату од претстојништва полиције Крагујевац изгубила сам, оглашујем је за неважећу. — **Даринка Симић.** 323 1—4

ИЗГУБИЛА САМ личну карту бр. 4669 издату од претстојништва полиције Крагујевац. Оглашујем је за неважећу. — **Милица Росић.** 323 1—5

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 4137 издату од претстојништва полиције Крагујевац изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. — **Дарка Сретеновић, ученица.** 323 1—6

ИЗГУБИО САМ кућну листу и пријаву издате од претстојништва полиције у Крагујевцу. Оглашујем их за неважеће. — **Душан Милановић,** ст. радничке кол. 73/292. 323 1—7

ОДРИЧЕМ СЕ свога сина **Жике Томића,** све дугове које Жика учини на моје име нећу признати. **Ранко Томић,** земљ. из Вел. Поља. 323 1—8

ОКРУЖНИ УРЕД ЗА ОСИГУРАЊЕ РАДНИКА У БЕОГРАДУ

ОБАВЕШТЕЊЕ

Г. Комесар за радничко осигурање на својој седници од 1 априла 1943 год. донео је закључак, да су сви послодавци, чији намештеници одлазе на обавезан рад дужни да их одјаве код Уреда за осигурање радника.

Стога се позивају послодавци, чији су намештеници већ отишли на обавезан рад, да одмах поднесу овоме Уреду одјаве са назначењем кога су дана ступили на обавезан рад, како би их овај Уред са тим даном могао одјавити.

Послодавци према томе за овакве своје намештенике неће плаћати ни приносе овоме Уреду за све време док се исти буду налазили на обавезном раду.

У случају њиховог повратка са обавезног рада послодавци ће их поново пријавити овоме Уреду, пошто радни однос за време обавезног рада није прекинут.

Истовремено се послодавцима скреће пажња да су дужни да члановима породица својих намештеника, који се налазе на обавезном раду, у колико то затраже, издају болесничке потврде ради лечења код овога Уреда, но само у случају, ако им исплаћују и принадлежности док се на обавезном раду налазе.

Из канцеларије Уреда за осигурање радника у Београду број 9661/43 од 5 маја 1943 год.

325 2—2

СТАРИ НАКИТ И ДРАГО КАМЕЊЕ

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња.

ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА

Краља Милана 41-а до Славије

326 1—1

На продају парна машина

Парна машина: (Mađar garda šalgu) 4½ кс. огревне површине 9 м² за погон: 2 млина, 1 вршалице или томе слично, може се видети у раду.

КРАГУЈЕВАЦ,
Даничићева ул. бр. 52.

324 1—1

ЗЛАТАН НАКИТ СТАРИ И НОВИ КУПУЈЕМ:

Дијаманте крупније, брилијанте све величине, златне зубе, бурме, прстење, минђуше, брошеве, браслетне, ланце, сатове златне, сребрне и металне само исправне и од бољих познатих марака; старо злато оштећено, излизано, поломљено и горело сваку количину, купујем сребрне есцајге и остале исправне предмете од сребра купује и највише плаћа Бесплатно процењује и на захтев процењене вредности исплаћује одмах позната фирма

„БРИЛИЈАНТ“
власник **МИЛИВОЈЕ М. МИТРОВИЋ**
БЕОГРАД — ЂОРЂА ВАШИНГТОНА УЛ. БР. 6 — ТЕЛ. 28-706

327 1—1

БОЈЕ готове за фарбање

производи и испоручује

„ХЕМОР“

РАДИОНИЦА ХЕМИЈСКИХ ПРОИЗВОДА
БЕОГРАД, УЛ. ДИНКА РАЊИНЕ БР. 9
ТЕЛЕФОН 42-042

Заинтересовани нека шаљу своја требовања упућена Центр. за хем. произв. путем »ХЕМОРА« сваког месеца 1 и 15-ог.

ТРАЖИТЕ ОБАВЕШТЕЊЕ

316 2—2

ПАЖЊА КУЋЕВЛАСНИЦИМА

I

Упозоравају се власници зграда, односно њихови заступници да строго воде рачуна о Признаницама које им остављају димничари, на име обављених радова.

Признанице Градске димничарске службе нумерисане су серијом и бројем а искидају се из одговарајућег блока који је прошивен и оверен од стране Контролног отсека.

Димничарски намештеници Општине, дужни су на захтев да покажу легитимацију.

II

Примећено је да су код многих кућевласника неисправна вратаоца на димњацима или их уопште немају.

Како је тиме доведена у питање пожарна безбедност дотичних зграда и безбедност живота и имовине станара, а наročito сада када је отпочило са испаљивањем димњака, скреће се пажња кућевласницима да у најкраћем року доведу вратаоца димњака у исправно стање како не би за то сносили последице.

III

За овогодишње испаљивање димњака, кућевласници су дужни да ставе на расположење димничарима потребну количину старе хартије.

Како је испаљивање димњака обавезно из разлога што претставља превентивно-полициску меру за отклањање узрочника пожара препоручује се да се димничарским органима не праве сметње него да им се у томе правцу укаже помоћ.

ИЗ ГРАДСКЕ ДИМНИЧАРСКЕ СЛУЖБЕ
О. Г. Б.

314 2—2

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

Главни филијал у Нишу

изложиће јавној продаји на дан 22 маја 1943 год. са почетном лицитационом ценом следећа имања постојећа у Нишу:

1) Плац са зградом	Лешјанинова 18а	Дин. 200.000.—
2) Плац са зградом	Кн. Љубице 13	Дин. 1,500.000.—
3) Плац са зградом	Кн. Љубице 10	Дин. 2,500.000.—
4) Плац са зградама	Масариков кеј 13	Дин. 1,150.000.—
5) Плац са зградом	Масариков кеј 11	Дин. 1,100.000.—
6) Плац са зградама	Масариков кеј 9	Дин. 1,200.000.—

Продаја ће се обавити у згради главног банчиног филијала од 9—12 часова где се могу добити сва даља обавештења.

328 1—1

РЕЧНИК

СРПСКОГ КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА
ОД ДР Л. БАКОТИЋА
(56.000 РЕЧИ — 1400 СТРАНА)
ПЛАТНЕНИ ПОВЕЗ. ДИН. 450.—

Сопско-немачки речник

ОД А. ВИЛХАРА
ПЛАТНЕНИ ПОВЕЗ. ДИН. 150.—

ГЕОГРАФСКИ АТЛАС ОД ВЛАД. МАРИНКОВИЋА ДИН. 120.—

Дела Ђуре Јакшића:	Песме (плат. повез)	Дин. 160.—
	Драме (плат. повез)	„ 160.—
	Приповетке (плат. повез)	„ 160.—
	Одломци (плат. повез)	„ 160.—
Живко Павловић:	Опсада Скадра	„ 110.—
Николић:	Илустроване народне песме I/II	„ 30.—
М. Црњански:	Дневник о Чарнојевићу	„ 20.—
В. Јанковић:	Дечак с Уне	„ 25.—
Илић:	Основи техничког цртања	„ 10.—
Михаиловић:	Полне болести и њихово лечење	„ 20.—
Џамања:	Гладовање као лековити фактор	„ 20.—
Зечевић:	Гајење бресака	„ 10.—
Шишковић:	Један од многих, роман	„ 20.—
Лапчевић:	Наша стара пољопривредна култура	„ 20.—
Јовић:	Практична упутства за руковање моторних возила	„ 30.—
Кирхнер:	Како ћемо се заштити од отровних гасова	„ 15.—
Николајевић:	Краљ Милан и Тимочка буна	„ 25.—

Добија се у свима књижарама.

КЊИЖАРИМА УОБИЧАЈЕНИ РАБАТ

СРПСКА КЊИЖАРА

БЕОГРАД, КРАЉА АЛЕКСАНДРА 18

ТЕЛ. 26009 **ЧЕК. РАЧ. КОД П. Ш. 61240**

329 1—2

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

25 МАЈА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Високог Стевана 16 — ¾ идеални део —	Дин.	1,800.000.—
2) Плац са зградама Високог Стевана 10 — ½ идеални део —	Дин.	270.000.—
3) Плац са зградом Високог Стевана 26	Дин.	720.000.—
4) Плац са зградом Деспота Ђурђа 7	Дин.	650.000.—
5) Плац са зградом Сомборска 18	Дин.	730.000.—

27 МАЈА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Доситејева 40	Дин.	650.000.—
2) Плац са зградом Гундулићев венац 37	Дин.	2,000.000.—
3) Плац Банатска 5	Дин.	850.000.—
4) Плац Банатска 8	Дин.	400.000.—
5) Плац за зградом Деспота Ђурђа 8	Дин.	550.000.—

Продаје ће се обавити у банчиној згради Скадарска 33/II где се могу добити сва даља обавештења.

330 1—1

поштарина плаћена у готову

НЕДЕЉНИ ЛИСТ

Београд, 29 мај 1943

Бр. 20. Год. II.

ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

Ф. И. Бр. 19946

СРПСКИ НАРОД

Блеф над блефовима

„Јесте ли видели!" — на сва уста шеретски труби Лондон, — „Зар вам нисмо толико пута рекли: Бољшевички властодршци се одричу комунистичке пропаганде у свету. Немате више шта да бринете; ево их где сад распуштају и сам Коминтерн!"

„Јесте ли видели!" — кезе се јеврејн из њујоршког Уол стрита, браћа од стрица оних из Москве — „Бољшевици пристају да се одрекну бољшевичке пропаганде, пристају да буду риба без воде. Дакле не бојте се за своје куће, имања, акције и ренте, ви крштени богаташи!"

„Јесте ли видели!" — понавља широм света хор шупљоглаваца и наивчина који и данас још наседа пропаганди разнородне тројке Москва — Лондон — Вашингтон, сваки даном све мањи али још и сад многобројни него што би по здравом разуму требало да буде — „Рекосмо ли вам да не треба да се бојите за Европу и њену цивилизацију, за своју имовину и породицу. Видите ли да је Стаљин окренуо лист. Неће више да се меша у унутарње ствари туђих народа!'

„Јесте ли видели!" — велимо и ми — „Јесте ли видели Стаљина у најновијој пози већ отрцане улоге вука у јагњећој кожи. Ђурђијанац се муком уздржава да се гласно не насмеје. Али око његових усана, под грубо-чулним носем лебди само лак, презрив осмејак. Јер његова најновија и најдрскија досетка због збиља је зачас заменила паролу „Пролетери целога света, уједините се!" — лозинком: „Шупљоглавци целога света, уједините се!"

Јер због збиља, треба да се удружи сва шупљоглавост, сва наивност, сва леност мозга што је још има на свету па да се ма и за тренутак удостоји изедне озбиљне речи најновији потез бољшевичке Москве, најдрскији од свих блефова којима су властодршци у Кремљу до сад икад изазвали свет.

Забринули се Лондон и Вашингтон због све веће узбуне коју изазива очигледна чињеница да су г. г. Рузвелт и Черчил продали европски континент бољшевицима. Видели да не могу да умире више ни веће наивчине причама о православним молепствијима, ни „гарантијама" и „свечаним изјавама" катинских џелата: видели да не помажу више ни поздравне депеше задоцнеле за две и три недеље; видели да не помаже ни незграпна комедија „свеславенског конгреса". Стога су искукали овај најновији и најдрскији блеф свога црвеног „савезника": Распуштање Коминтерна.

У нормалним временима, у временима кад дуго трајање рата, свакојаки доживљаји, измучени нерви и уопште ванредне прилике не стварају у широким круговима психозу у којој је теже аргументисати, не бисмо имали потребе да губимо толико речи поводом неспретне и трапаве шале којом је Москва „изненадила" свет: распуштамо Коминтерн, битну суштину свога постојања, ништа више и ништа мање! Шта хоћете још?

У нормалним временима било би довољно обично слегање раменима, каквим смо у своје време примили вест о „укидању Чеке" (одмах потом замењене ГПУ). Тако смо доцније дочекали прнче о „еволуцији" која ће тобож настати поразом троцкиста. Тако смо дочекали нови совјетски „устав", срачунат за лаковерне „демократе" Европе и Америке. Тако смо дочекали 1940 укидање политичких комесара у совјетској војсци (замењених „првим помоћницима команданта", све док им у јесен 1941 не вратише раније називе). Тако смо дочекали изјаву о поштовању интегритета Пољске, свечано потврђену грозним покољем пољских официра у Катину и прекидом односа са пољским емигрантима. Тако паметан свет, који мисли својим мозгом, гледа властитим очима и не заборавља свој народ и у будуће мора да прими све сличне потезе које још мисли да учини кавкаски вук у Кремљу, кадгод му се прохте да навуче јагњећу кожу и да исмева Европу.

Зар може бити дрскијег исмевања Европе (уз саучесништво Лондона и Вашингтона) него тражити од ње да верује да ће совјетска влада распустити коминтерн коме је уопште потчињена, чији је обични извршни орган. „Мачка неће сланине!"

Додуше, ово последње су московски бољшевици до сад већ неколико пута изјављивали: у десетинама свечано потписаних међународних уговора одрицали су се не само комунистичке пропаганде у земљи другог саговорача, већ и сваког мешања у његову унутарњу политику. Како су прошли највећи и најмоћнији међу тим сауговарачима?

У Великој Британији је тад један политичар на сав глас викао да се са бољшевицима не могу закључивати никакви међународни уговори, пошто они уопште не признају основне норме цивилизованог међународног живота. Тај политичар звао се г. Винстон Черчил. Данас је први министар Његовог Британског Величанства и потписник двадесетогодишњег пакта са бољшевицима којима је продао европски континент.

Тада пак, догађаји су му давали за право: кад су им дозлограднле московске злоупотребе уговора, погазили су и са своје стране међународне обавезе: извршили су претрес у екстериторијалном совјетском трговинском претставништву и открили читаве вагонске товаре ковчега пуних комунистичког пропагандног материјала. И Француска је била примила слично уговорно обећање о немешању Москве, па су тамо морали да одложе неко важно гласање у скупштини, због тога што је комунистички посланички клуб свечано изјављивао да му још нису стигле инструкције из Москве о ставу који треба да заузме на том гласању...

Пошто овакве „уговорне обавезе" више не пале (знате, „Стаљин држи реч", што кажу неке шаљивчине), требало је сад да наиђе нешто бомбастије: што да не укинемо тај Коминтерн који прави сва та чуда и покоре? И лепо објавили да „распуштају Коминтерн". Заборавили су само да кажу кога остављају за ликвидатора. Да ли сер Стафорда Крипса или личног Девиса?

У очекивању под којим ће новим именом да ускрсне „распуштени" Коминтерн, понављамо:

„Шупљоглавци целога света, уједините се и наседајте и даље оваквим блефовима!"

ЧИШЋЕЊЕ ПОСЛЕДЊИХ КОМУНИСТИЧКИХ БАНДИ У ХЕРЦЕГОВИНИ И ЦРНОЈ ГОРИ

Према извештају ДНБ у херцеговачко-црногорском простору успешно се наставља акција чишћења, која је пре неколико дана опет предузета противу комунистичких бандита.

То су остатци оних разбојничких банди, које се повлаче још од Бихаћа, у непрестаним поразима и све тежем стању. Свуда где су их затекли, немачки војници сломили су у жестоким борбама њихов отпор. На једном стеновитом положају где су бандити у планинама успели да се ушанче, немачки ловци оборили су се на њих и избацили их из положаја.

При свом безнадежном повлачењу бандити ипак и даље шире несрећу и пустош међу становништвом, пљачкајући и палећи села, и одводећи делом са собом становнике. Они који успеју да спасу из тог „ослободилачког" терора живу главу, заједно са женама и децом иду у сусрет немачким претходницама, поздрављајући их као заиста праве ослободиоце и спасиоце, а људи способни за борбу пријављују се немачкој оружаној сили и стављају на расположење свој рад за обнову спаљених села и разорених путева.

У истом простору борбе налазе се и поједини одреди самозваног „министра и генерала" Драже Михајловића, док се он сам налази у бекству. И њих снашла иста судбина комунистичких банди. Поред тога што та самозвана „југословенска војска" не може да нађе ни присталица ни подршке у народу, она је данас напуштена и од својих твораца у Лондону.

Да се не би замерила Совјетима, енглеска влада, којој је врло мало стало до судбине тако зване „југословенске војске" и српског народа, препустила је сада четс свом удесу. Другим речима, за љубав Совјета и њихове завојевачке политике, Енглеска је решила да се дезинтересује за балкански простор, па према томе и за своју креатуру Драгу Михајловића и његову „југословенску војску".

О Дражи Михајловићу и његовим тобожњим војничким подвизима и фантастичним успесима на Балкану енглеска штампа не само што више не пише, већ доноси вести које га приказују неповољно, па чак и смешно.

По старим и освештаним принципима енглеске себичне политике, кад неко постане непотребан, Енглеска га одбацује као цриња који је одиграо своју улогу. Ту исту судбину доживео је сада Дража Михајловић, који је истина лично напустио терен, али остала је његова тако звана војска да подели удес комунистичких банди распршених по херцеговачким и црногорским гудурама, без подршке од стране становништва, гоњених од немачке оружане силе, осуђених на најскорију потпуну пропаст, без икакве наде у ма какав спас.

А несрећно становништво на путу којим су те банде прошле послужиће као најбољи пример покољењу о томе какву су му срећу и благостање имале да донесу те „ослободилачке" хорде, а то су попаљени домови, порушена огњишта, насиље над женама, убијање деце, одвођење људи у шуме и планине, пљачка и отимање имовине, глад и беда тамо где је једном владало благостање и тих породични живот.

Срећом и дејством немачке оружане силе та аждаја најзад је савладана и васпоставља се мир, као залога боље, срећније и срећније будућности Балкана.

Рат против деце

У последње време англоамеричка авијација врши један прљав посао. У немогућности да створе други фронт где би се њихови војници мушки испробали са немачким војницима, прибегавају ратовању који нема ничега витешког у себи.

После серије напада на немачке и италијанске градове, који су често пута без икаквог војничког значаја, енглеска и америчка авијација почела је серију злочина који су без примера у историји ратовања. Енглеска и америчка авијација почела је рат противу деце. У више немачких и италијанских градова енглески и амерички авиони бацили су разне врсте налив-пера, плајваза, џепних лампи и дечијих играчака. Деца су у игри нашли ове играчке Код додира ове су играчке експлодирале и нанеле деци теже повреде.

После ових напада на немачку и италијанску децу, сличан злочин извршен је и на француску и белгијску децу. Познато је како је тешко спречити малу децу да нађене предмете не узму у руке. И тако долази до несреће. Недужна деца Европе морала су платити англоамерички бес, који не могу искалити на борце.

Сад је дошао ред и на српску децу иако Лондон и Вашингтон претстављају се као пријатељи српског народа за чије се „ослобођење" боре.

Случај у Лапову је ужасан. Једно наше дете играјући дашло је једно налив-перо, које је експлодирало и ранило дете толико да ће остати осакаћено целога живота.

Пошто постоји опасност да ће се овакви случајеви поновити, упозоравају се родитељи по нашим градовима и селима да пазе на своју децу. Потребна је строга контрола места где се наша деца играју. Потребно је строго препоручити деци да ништа не дирају што на земљи нађу. Потребно је истаћи да се код случаја проналаска сличних предмета одмах обавести најближа српска или немачка власт.

Недељни преглед међународних догађаја

ПЕТА ИНТЕРНАЦИОНАЛА

Стаљин ратује на три фронта. Први фронт је онај борбени на коме је добио толико тешких ударача. Други фронт је унутрашњи, на коме је такође потучен. Он је увидео да не може да одушеви свој народ идејом светске револуције, па је зато створио појам „совјетски патриотизам" како би омогућио извесан паралелизам између правца народне душе и правца комунистичке странке. У том отступању са висова комунистичких начела Стаљин је следбеник Љењина, који је такође једном отступио веома далеко од првобитних положаја, како би добио одушке за нову офанзиву против руског народа. Онда је то била економска борба, у којој је Љењин имао великих тешкоћа, па је зато морао објавити такозвану нову економску политику, дозволити право сопствености и слободну трговину. Затим, појачавши своје снаге, он је прешао у офанзиву и коначно одузео руском народу његову привредну слободу.

Исти маневар изводи сада Стаљин у области политичке борбе против руског народа. Он дозвољава кокетирање са историјом царске Русије, слави подвиге царских армија у многим ратовима и приређује црквене церемоније како би показао да је престао са прогонством религије. Стаљинови комунисти знају тачно и говоре о томе да је то привремено попуштање изазвано ратном ситуацијом, а да ће после рата политика комунистичке странке у СССР кренути ранијим правцем.

Маникир за Стаљина

Трећи фронт на коме се Стаљин бори, то је борба против Британоамеричке коалиције. Разоран рад комунизма осећа се не само у земљама које нису у пријатељству са СССР, већ и у оним које су са њим у пријатељству. Стаљинов став неучествовања у свемогућим конференцијама антивропске коалиције доказује да се он енергично бори против својих пријатеља. Он је послао делегате само на једну конференцију — на конференцију за расподелу животних намирница. Али их је послао само зато да би захтевао да се прво намирнице шаљу у СССР за црвену војску, а тек остатак да се расподели између коалираних земаља. Тим својим ставом он је минирао конференцију тако да су поједини делегати (између осталих и амерички) напустили конференцију.

Рузвелт и Черчил нису у стању да спрече ту разорну делатност Стаљина, али они су се задовољили мање тешким задатком: да дотерају Стаљинову спољашност тако да он не буде сметња бар у унутрашњој политици САД и Британије. Рузвелту је пошло за руком да претвори Стаљинове канџе у маникиране нокте: Стаљин је укинуо Коминтерну.

Циљ овога корака је одмах објаснила британска штампа која је истога дана писала: „Гебелсу је одузета могућност да застрашује свет комунизмом". И шведска штампа је писала да је укидање Коминтерне последица страшног утиска у свету који је учинила афера у Катину: Стаљин је морао некако да прикаже да је престао да буде комунистичко страшило за цео свет.

Међутим, сами комунисти ван СССР својим непромишљеним резолуцијама парализовали су Стаљинов маневар. — Гебелсу није одузета могућност даљег предочавања свету комунистичке опасности, јер комунистичке странке а на првом месту шведска комунистичка странка изјављују потпуно отворено следеће:

„Због ратне ситуације било је неопходно да Трећа Коминтерна нестане са површине; али она ће да ради подземно све дотле док Стаљин буде победио у рату; онда он неће морати више да буде обазрив према буржоаским државама и онда ће Трећа интернационала поново да избије на површину".

Совјетски брод уништен немачким оружјем у једној црноморској луци

(Фото: В. В. А.)

Укидање Треће интернационале је провидан трик. Он је обмана и у суштини и у извођењу. На пример, Стаљинова одлука је објављена 22 маја, а пошто је Рузвелтово писмо стигло у Москву 20 маја, то Рузвелт може сада својим бирачима на претстојећим изборима да каже да је он поправио Стаљина.

Међутим, Стаљин је ставио на својој наредби датум 15 мај (о томе се Американцима не каже), како би могао својим људима да каже да је учинио тај корак без Рузвелтовог притиска. Дакле, обмана са свију страна.

Интернационала субвенција

Укидање Треће интернационале не претставља никакву промену у односу демократских и комунистичких снага. „Краљ је умро. Живео Краљ!" — исто се може казати и сад: „Интернационала је умрла. Живела Интернационала!" Уместо Треће интернационале долази пета. Баш пета, а не четврта, јер је четврту резервисао за себе Троцки.

Ова пета интернационала ће имати исте функције као и Трећа, а исту и организацију, јер основа организације светске интернационале остаје непроменљива. А та основа јесте новчане субвенције из Москве. Док постоји државна благајна у Стаља, онда да ли се може идеја укинути једном наредбом? Ако није идеја, онда сарадња комунистичких странака је злочиначки комплот.

Дакле, ако је идеја, онда је укидање само комедија, ако није идеја — онда постојање комунистичких странака је злочин према народима и државама.

Провокације

Ништа се није променило после Стаљиновог трика. Иако *Тајмс* пише да је совјетски комунизам био ратоборан само у току првих пет година свог постанка, ни Енглези не верују у питомост комунизма. И како могу да верују кад су са толико нервозе пратили грађански рат у Шпанији!

Сада британска влада стоји пред новим шпанским проблемом. Проносе се верзије да је Стаљин попустио у питању Коминтерне, али је захтевао да се учини највећи притисак на Шпанију како би изашла из нератујућег става, притисак на Турску и осим тога да Сједињене Америчке Државе објаве рат Финској.

Ова провокација рата између САД и малене Финске није ништа према оној провокацији коју сад чини Рузвелт и његов помоћник Черчил према Јапану. Ових дана је у Вашингтону пала званична изјава о могућности искоришћавања совјетских ваздухопловних база за британоамеричку авијацију која циља на Јапан. Том изјавом су хтели да нервирају Јапан. А затим је Черчил рекао да Јапан гледа веома неповерљиво у правцу СССР. Тим речима је Черчил хтео да нервира Совјетску Унију.

У погледу изазивања совјетско-јапанског рата Рузвелт је одлучнији него Черчил. Рузвелт завиди Черчилу што овај има таквог енергичног и жилавог најамника на европском континенту као што је Стаљинова војска, док, међутим, Рузвелт има сасвим малаксалог најамника — чунгкиншку Кину. И он би хтео да добије у замену Чан Кај Шекове војске Стаљинову војску на обали Пацифика за рат против Јапана. И Рузвелт мора да увиди да за борбу на Пацифику Британоамериканци немају војске: америчка је домобранска, британска мора да штити Индију, чунгкиншка је у расулу. И зато би заиста било корисно да се Стаљин упрегне и у пацифичка ратна кола. Али Черчил зна да би то значило огромно слабљење Стаљинове борбене енергије у Европи, и то не само зато што би он морао пребацити један део трупа у Источни Сибир, већ и зато што би Јапанци прекинули снабдевање Совјетске Уније преко Владивостока и Николајевска. Зато је Черчил у Вашингтону био веома уздржљив у одговорима по питању развоја политичке и војне ситуације на Пацифику.

Изјаве без садржаја

О том састанку Черчила са Рузвелтом може се казати: километарска конферисања — милиметарски резултати. У Вашингтону није постигнуто оно што је желео Черчил — приоритет европских ратишта, ни оно што је под притиском својих стратега тражио Рузвелт — првенство пацифичког ратишта. Остаје по старом: два ратишта, два рата. А то значи и две разне политике: Сједињене Америчке Државе настављају политику грабљења наследства Британије која још није умрла. У томе је смисао пацифичког рата САД. А Британија наставља политику мешања у европске ствари како би сметала најјачем континенту земљине кугле да постави ствари на место, да постави Британију са њених 45 милиона становника на место које јој одговара код упоређења са правом 300-милионског блока Европе.

Дакле, најважнији резултат дугачког конферисања Рузвелта са Черчилом јесте: све по старом.

Све остаје по старом у логору противевропске коалиције. Американци се боре са Енглезима по индуском питању: британоамерички вазали не слушају своје наредбодавце. Тибет не пропушта ратни материјал за Чунгкинг. Египат не жели да ступи у рат. Жиро и де Гол настављају своју борбу. Иако су та два генерала сада сели за исти сто, ипак Енглези пишу да је то измирење личило на свадбу у којој је момак који је завео девојку морао да дође у цркву на захтев девојчиних родитеља. Каква ће бити брачна срећа — о томе не мисли та родбина.

По старом остају и односи између емигрантских Пољака и Чеха. Свађе између те две групе могле би да се претворе у конфликт, да су те групе имале каквог год значаја, да нису биле владе без корена у народу. И ова чешко-пољска свађа је једна од карактеристика односа у логору противевропске коалиције.

Снага Осовине

У логору Европе дошла је ових дана до изражаја јака солидарност између две водеће државе нашег континента. Четворогодишњица Пакта између Берлина и Рима дала је повода да се баци поглед на пут који је већ прећен и на пут који још претстоји. Ретроспективни поглед доводи до убеђења да се блок који носи назив Осовина потпуно оправдао и да се претворио у чврсти политички и војни организам.

Претстојећи пут тог блока који предводи народе европског континента биће пут ка победи јер су одлучна воља и снага нових идеја гаранти коначног успеха. Појавио се сада и нови значајан чинилац у борби за спас Европе. То је руски национални покрет. И тамо у ослобођеним земљама идеја Новог Поретка оживљује душе 80 милиона људи, а национална идеја подиже те људе на борбу против комунизма.

МЕС.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мезанин, I степениште (Палата Извозне банке).

Телефон: 20-383.

ШТАМПАРИЈА „ЛУЧ", Краљице Наталије 100.

Телефон: 21-772.

Тромесечна претплата 36 дин. шаље се преко „Пресе", а. д. Влајковићева 13.

УДАРЕН ЈЕ КАМЕН-ТЕМЕЉАЦ

српске сељачке задружне државе

Сусрет оца Србије са оснивачем Српског задругарства

„У ваше задругарске руке стављам судбину српског народа и српске државе"

изјавио је генерал Недић на историском састанку са задругарима

Састанак претседника владе генерала Недића са новим вођством српског задругарства, који је одржан прошле недеље у Претседништву владе од историског је значаја не само за развој српског задругарства него и за бољу будућност српског народа. То је био почетак великог националног посла, када је ударен камен темељац Нове Србије на сељачко-задружној основи, која ће обезбедити трајност и сигурност нове српске државе.

Ти темељи цементирани су чврстом и непоколебљивом вољом генерала Недића, коју он црпе из највећих дубина српске историје да нова српска Отаџбина мора се заснивати на старом српском задружном духу, прилагођеном потребама и захтевима новог времена.

Ову стару истину и древно искуство генерал Недић назвао је модерном политичком терминологијом: **српски национални социјализам.**

У ове темеље узидана је исто тако непоколебљива вера пробораца српског задругарства Михајла Аврамовића, и они ће тако бити чврсти и необориви.

Ту се налази и висока задружна свест и осећање одговорности удружених старих и нових задругара, како је то одлучно и убедљиво изјавио нови претседник Главног савеза српских земљорадничких задруга г. др. Танасије Митровић изражавајући осећања свију чланова новога вођства да ће рад у задругарству схватити као свету службу српскоме народу.

Тако су без помпе и декламација, скромно у тишини ударени први темељи српске сељачке задружне државе, изграђујући по етапама Нову Србију, коју ће коначно остварити нова српска поколења, задојена новим националним и социјалним духом, ослањајући се чврсто на родно тле и гледајући ведра чела у бољу будућност Европе, ослобођене од експлоатације плутократа и разорног подривања бољшевика.

У речима генерала Недића наћи ћемо сви основна начела великог националног плана за обнову Србије на задружној основи, на чијем извршавању морамо одмах прионути, не чекајући завршетак рата како то многи предлажу у своме дефетизму или из лењости, које морамо искоренити за увек и подвргнути се строгој дисциплини рада и стварања да би обезбедили бољу будућност српском народу и место које му припада у новој европској заједници.

Позиву генерала Недића свима Србима да ступе у задругарске редове, који су отворени свакоме исправном, радном и честитом Србину, морамо се сви без разлике одазвати. Тако ћемо савладати све тешкоће данашњег несрећног доба, стварајући моћну опште националну економску и социјалну заједницу, која ће руководити планском производњом добара и њиховом правичном расподелом.

Исто тако од великог су значаја и речи оснивача српског задругарства Михајла Аврамовића, које носе у себи један велики наук да је цела српска историја, да су све тековине српског народа постигнуте само удруженим напорима. Овај наук каже да појединац, индивидуа не значи за себе ништа без националне заједнице, јер све дугујемо бескрајном низу наших предака који су радом и жртвама обезбеђивали континуитет нације и у њеном оквиру опстанак појединца.

То је жива традиција српске историје и животна функција српског народа, које не смемо више никада напуштати, да бисмо избегли нове недаће и нове катастрофе, које могу да донесу и смрт једном народу. Ради спаса српског народа и ради његове боље будућности морамо сви од реда прићи задругарству, схватајући га по речима оца српског задругарства, као »покрет љубави према човеку, према своме народу«.

Ослањајући се на вољу генерала Недића који нам оставља у аманет изграђивање новог српског економско-социјалног поретка у раду и правичности, надахњујући се вером оснивача српског задругарства Михајла Аврамовића, ућимо у ново доба наше историје, остављајући на њиховим вратима старе политичке заблуде, као што је изјавио нови претседник Главног савеза српских земљорадничких задруга г. др. Танасије Митровић, да бисмо могли служити само Србији и српском народу.

Долазећи на тај састанак, претседник владе г. Недић поздравио је задругаре речима:

— Помози Бог, браћо задругари!

Сви задругари одговорили су:

— Бог ти помогао!

— Срећан вам данашњи празник и почетак рада!

— Хвала! — одговорили су задругари.

Затим је г. претседник владе рекао задругарима:

— Драга браћо задругари, дозволите ми да вас тако ословим по старом српском обичају, када смо сви били браћа, сви Срби, када се нисмо делили ни на партије, ни на котерије, ни на интернационале, када нас је водио један дух, а то је дух наших славних праотаца и дух мајке Србије.

Мени је особито мило и част да вас поздравим као ново вођство Главног задружног савеза и Главног савеза српских земљорадничких задруга. Тај ваш долазак, тај догађај јесте од епохалног значаја, не само за наше задругарство, него, драга моја браћо, и за целокупан живот српског народа и српске земље. Хвала Богу што нема више партија, бар смо сада сви Срби. Оно истина има једна партија, а то је Отаџбина — партија. Њој морамо у овим тешким судбоносним моментима, претешким и неизвесним тренутцима, сви да служимо, сви заједно, скупа, па тако једино да спасемо Србију.

То мора да буде наша идеја водиља, једина мисао и једина акција. И ако ми не будемо сложни, организовани, цели, богами свашта може да се деси. Зато ја и влада Народног спаса желимо да ви, српски задругари, најмногобројнији и најнационалнији узмете судбину српског народа и српске отаџбине у своје руке. (Живо одобравање).

Браћо, не чекајући завршетак рата, ми не можемо дангубити, ми не можемо затворити очи, или као ној забости главу у песак, а поред нас да пролази време, и да нас време прегази. Ми морамо ићи у духу новог времена и морамо водити рачуна, не о данашњици, него о сутрашњици и о будућности, јер само тако можемо обезбедити себе од свих догађаја који могу наступити. Сви морамо бити начисто с тим да је старо време прошло и да се неће вратити никада више, а ново време има нове потребе, тражи нову организацију, нову снагу, па да се остане у животу, па да мајка Србија и српски народ не пропадају једнако. То тражи побољшање нашег државног и друштвеног поретка у који морамо ми, да се опет не би нека велика несрећа десила, да унесемо много више морала, много више правде и много више поштења него што је то до сада било.

Српски национални социјализам

Српски народ је по срцу социјалан, а по души он је правичан. Он има своје нарочите потребе и одлике на којима ће направити своју организацију и своје уређење. Он има специфичне особине.

Српски народ има специјалне одлике. Оне су производ његовог осећаја, производ његове психе, производ његове традиције, или како ћу да вам кажем на овом модерном језику данас, то је његов српски специјалитет, његов СРПСКИ НАЦИОНАЛНИ СОЦИЈАЛИЗАМ.

Те одлике и те потребе није нико накалемио на Србина. Оне

Г. Михајло Аврамовић излаже улогу српског задругарства у прошлости и будућности

(Снимци: Државна пропаганда)

ЗАДРУГАРСТВО - ОПШТА НАРОДНА СВОЈИНА

су израсле с њим. Оне су његова душа, оне су у срцу, у сржи, у крви његовој, а плод су његовог дугог и дугог живота у крвним задругама. Те крвне задруге јесу његово највеће благо, које је имао и које је остало неискоришћено и пропало. Ви сами треба да се сетите колико је таквих лепих особина имао из тога доба и које се и данас провлаче кроз српски народ као првени кончић и које се разликују од особина осталих народа, јер нико нема шта Србин имаде.

Хоћу само једно да вам поменем, једну особину која је пала у очи и страном свету, који је ту особину истакао и подвукао: Србин је веома својтљив. Он и страном човеку каже: друже, брате, пријатељу, рођаче дедо и томе подобно. Он и страној жени каже: сестро, мајко, снајо, бако и томе подобно. А то су изрази благородства његове душе, то је израз његовог чедног моралног стања, које је он добио још у оном животу када су постојале оне крвне задруге.

Али, те крвне задруге имале су на Србина и на српски народ особитог утицаја. Оне су формирале њега као човека честитог и поштеног. Сетите се само какав је Србин био 1912 године. И као човек и као јунак и као радник и као правдичина и као нарочити особењак са човечним осећајима. Све је то код њега развила крвна задруга. А ви знате када је крвних задруга нестало настао је пораз, почело је да наступа колебања у српском народу.

Да није дошао наш првоборац задругарства г. Михаило Аврамовић и подигао српску заставу и позвао српског сељака да се удружи на самоодбрану и самопомоћ, ко зна шта би било. Српски народ који је васпитан у задругарском смислу, одмах је то схватио и похрлио и резултати су били сјајни. Они би били и сјајнији и бољи да није после тога одмах дошла Југославија, па онда партизанство, па себичњаштво, па котеријанство и те велике особине које су биле плод нашег земљишта у српском народу би... су доведене у питање.

Рад у српској сељачкој задружној држави

Ви знате, драга браћо задругари, да је наш народ сељачки народ, да нас сељака има осамдесет пет процената. Ми од те стварности не можемо да затворимо очи, нити да бежимо од ње. Него, напротив, с њом имамо да рачунамо, јер наш сеоски свет живи у селу и морамо да рачунамо с тим да је село основа и темељ свега онога што постоји у мајци Србији, то је снага српског народа и моћ његовог духа. И зато мора да се поклони селу особита пажња, то мора да се истакне, и село мора да дође до пуног изражаја. Тај изражај, по моме убеђењу и моме схватању, може једино да буде у задружној српској држави, или, како је ја називам: српској сељачкој задружној држави.

У тој задружној држави мора посао, рад да добије своје признање и своју награду, па макар ко га обављао, било земљорадник, било радник, интелектуалац и томе подобно.

У тој задружној држави мора сваком брату Србину и сестри Српкињи да буде гарантован примеран живот, па да воли ту државу и тај народ и да за њега живи и мре. Зато и може српски народ да дође до изражаја и да очува себе у садашњости и будућности у једној чврстој и јакој организацији, која је основана на његовим дубоким традиционалним особинама и која одговара духу савремености, духу данашњег времена, а то је као што сам казао: СРПСКА СЕЉАЧКА ЗАДРУЖНА ДРЖАВА. То значи да основа те задруге мора да буде задругарство, да мора основа те задруге да будете ви и да ту државу ви држите у својим рукама.

Отворено задругарство за све Србе

Зато, драга браћо задругари српска влада, Влада народног спаса, мислећи на то, дошла је до закључака да изврши припремне мере у том погледу, јер неће да ломи ту ствар преко колена, јер је то од огромног значаја по садашњост и будућност српског народа и зато је једну од тих мера донела. То је Уредба по којој сте ви именовани као вођство задружних савеза. Ја вас молим да ни ви ни остали задругари не мислите да је то неки атак на старо задругарство, на старо вођство, или нешто, не дај Боже, неповерење. Напротив, то мора да се тумачи овако: код свих вас и код свих њих мора да се схвати да је то манифестација једног новог времена, једне нове потребе, и то братске, хомогене сарадње и да је потребно, с обзиром на ново време, да се задругарство усврши, како би могло да изврши задатке, које будућност њему налаже. Тако треба да се тумачи, тако мора то и да буде.

Задругарство је остало отворено, приступно сваком брату Србину, свима сталежима, а најпре и највише земљорадничком сталежу, који је и најпозванији да држи државу и будуће друштвено уређење и да буде ослонац, основа и тога друштва и те нове државе.

Основи задругарства остали су исти. Начела су иста. Али, задругарство мора да буде општа народна својина. Оно не може да припада ни Петру, ни Павлу, ни Јанку, ни неком другом, оно мора да припада народу. Друго, задругарство мора да буде снажно, уједињено, сложно и братско, право српско задругарство. Не може браћо Срби, један да искочи горе, а други за десет корака доле, па сваки на своју страну, ко у клин а ко у плочу, него сви морају да буду браћа, да би спасли Србију и Српство, сви морају сложно да раде да би били добри резултати. То задругарство мора да почива на чистоти, поштењу и високом моралу. Зато, мора да буде јако контролисано.

Задругарство, да би могло да живи, да ради, да се развија, мора да има своју задружну банку. Ово ће је добити у најскоријем времену. Али, што је најважније, оно мора да се усврши и да у себе и широке масе народне, а на бази добровољног пристанка, на бази иницијативе, на бази утакмице у раду, на бази честитости и поштења.

Најјача привредна организација код српског народа

Сматрам да ће оно бити право српско домаћинско задругарство и да ће та организација бити најјача привредна организација у Србији и у српском народу.

А ево зашто. Кроз то задругарство, кроз ту организацију мора да струји здрав народни живот, цео народни живот. Јер, не може то да буде свако на своју страну, а не ускупно. Јесте ли видели онај прутић када узмете један можете лако да га сломите, а када их узмете више у сноп, онда их не можете сломити. Исто тако не може српски народ да се сломи, него сви Срби морају да су ту сложно. А ако један вуче на једну страну, а други на другу, онда им је одзвонило и томе нема помоћи. Зато кроз то задругарство треба да иде цео национални живот, цео социјални и економски живот. Кроз ту организацију има да се спроведе и усавршн диригована, или такозвана планска привреда, која је дала толико добре резултате и која мора, ма какво стање било, и после рата кроз дуги низ година да се примењује, па да се не деси оно што се десило после првог светског рата, да од сељака дигну сви руке и да падне пшеница на 60.— динара сто килограма и да сељак иде сав у крпама и да падне у руке зеленаша.

Не само то, него кроз то задругарство мора и врховна државна управа и влада да спроводе мере за одржавање и поретка и осигурање поретка и рав нотежу тога друштвеног и државног поретка у Србији.

Ето, то су крупни задатци, суд боносни задатци, браћо задругари.

Ако прочитате између редова ово што сам вам ја све казао, ви ћете видети да се у ваше руке задругарске стављ а судбина српског народа и српске државе.

Ви ћете у будуће бити ковачи народне среће и чувари онога што је нама најмилије, мајке Србије, да не улети опет неки Будалина Тале у српски народ и српску државу, па да је упропасти за двадесет четири сата и да побегне, и да остави у беди и невољи српски народ да сноси туђе грехове. Да се не би то у будуће десило, та организација мора да буде чисто народна и мора да буде кичма и ослонац будућег државног и друштвеног поретка.

Ето, браћо задругари, то је мој поздрав вама, то је моја инструкција за ваш даљи рад, за обезбеђење виталних интереса мајке Србије. Ја бих желео да ви одмах примите ваше свете дужности, тако крупне и тако судбоносне, да се конституишете и да отпоченете рад са срећом, и то вама на част, а народу и Отаџбини на корист, понос и дику. Живели, браћо задругари!

Речи претседника г. Недића задругари су саслушали пажљиво и поздравили живим одобравањем.

После претседника г. Недића говорио је творац српског задругарства Михаило Аврамовић. У свом говору, који је трајао скоро читав сат, Михаило Аврамовић изложио је углавном развитак нашег задругарства, помињући разне фазе кроз које је задругарство пролазило. Свака реч претседника Аврамовића саслушана је са великом пажњом. Он се најпре обратио г. претседнику владе и захвалио му на његовим излагањима. Претседник Аврамовић је поред осталог, рекао:

УДРУЖЕНИМ НАПОРИМА СРПСКИ НАРОД СТВАРАО ЈЕ СВОЈУ ИСТОРИЈУ

— Господине Претседниче, већ дуже времена и стално ја читам Ваше говоре упућене српском народу, у првом реду српском земљораднику у којима Ви излажете велику вредност нашег задругарства и велику наду у његову стваралачку снагу. У истини, све што је српски народ створио, све што је постигао, урадио је удруженим напорима.

Ја не знам како је наш народ у својој прапостојбини живео док је био тамо иза Карпата, али знам да је и тамо имао организовану породицу, организовано братство и племена и да је све што је требало, било да је бранио и сачувао, све што је постигао, постигао је удруженим снагама. Када је наш народ прешао у ове крајеве, он се служио увек, као што је то морало бити, удруженим напорима, да створи своју Отаџбину. Удруженим напорима ишао је кроз живот, стварао је своја склоништа, обрађивао своју Отаџбину, своју постојбину. То је била једна врста удружених снага, а шта значи радити нешто удруженим снагама, Вама, господине Претседниче, као војнику, врло добро је познато. Ништа није српски народ појединачно могао урадити, него само удруженим снагама свих својих чланова. Сјајан пример за то је поука великих Немањића, који су српски живаљ подигли на високи степен и то само удруженим снагама.

Тако је краљ Милутин оставио повељу у манастиру Бањској, у којој се истиче вредност удружених напора. Он је тако удруженим напорима ослободио оне Србе који су били под влашћу Византије и других владара. То је служило као основа свима доцнијим српским владарима. После њега дошли су други велики трудбеници, као што су били Високи Стеван и други, који су почели заједничким напорима да стварају могућности бољег живота српском народу.

Животна функција српског народа

Удружени напори били су, не само традиција живота нашег народа, него и животна функција српског народа. Цео живот српског народа је на тој бази. И када на то мислим, господине Претседниче, ја се увек стављам пред једно чудно питање. како је могућно да српски народ, који је такве дивне творевине створио удруженим напорима, одједанпут се мануо тога Сваки народ уређује своју државу и своју домовину на основама које су њему својствене. Тако је наш народ радио у прво време, али доцније се мануо тих принципа да удруженим напорима ствара своју будућност.

Из наше народне историје видимо где се појединци истичу као јунаци, где је индивидуалност дошла до изражаја. Тако видимо Марка Краљевића и Милоша Обилића. Међутим, све оно што је учинио Марко, није ипак учинио сам. Он је имао једну високоумну мајку, која у једном моменту, када су њен супруг и девери покушали да отступе од моралних закона српског народа, даје савете Марку да поступи по високој моралној и националној вредности српског народа: ни по бабу ни по стричевима, већ по правди Бога истинога. Исто тако ни Милош Обилић није био никада сам. Он је имао хиљаде и милионе својих предака у својој свести. У историји и у народној песми Милош се помиње да је убио турског цара Мурата. Међутим, Милош то није учинио сам. Он иде у Муратов шатор са Иваном Косанчићем и Миланом Топлицом.

Уопште је моје убеђење да индивидуа уопште сама за себе не вреди. У новије време све се више указује потреба заједничког изграђивања опште будућности једног народа и ја се питам како је то могуће да један државни програм занемари ту највећу вредност једног народа, нарочито нашег српског народа. Чак се нигде и не помиње та сила која изграђује све заједничким напорима. А ви знате шта значе заједнички напори. Ви баш те заједничке напоре имали сте у свом војничком ман-

ЗАДРУГАРСТВО У СЛУЖБИ СРБИЈЕ И СРПСКОГ НАРОДА

ћењу као основну тачку. Они воде увек ка општем, заједничком циљу. Да се у томе духу васпитавао српски народ, куда би дошао до данас наш народ! Да се све то изграђивало на основама задругарства!..

Затим је претседник Аврамовић потсетио присутне на почетак свога рада, пре педесет година, када је почео да уводи задругарство у Србији. Он је видео како живи наш народ. Посматрао је и живот свога млађег брата. Увек је сматрао да може много да се учини удруженим напорима, па је убрзо почео са оснивањем задругарства у Србији. Сваки Србин је схватио шта је то задруга, али у прво време нико није знао шта је то модерна задруга, и свако се бојао да буде преварен, да буде у заблуду доведен.

Ја сам сматрао, наставља г. Аврамовић да свако дете од малена треба да се васпитава у задругарском духу, да се задругарство подиже материјално, морално и духовно, да се ти напори негују, уче и студирају.

Руковођен тим мислима, пре педесет година ја сам дошао до убеђења да Срби као појединци више не могу да живе о своме руху и круху. До тада је још ишло да свако буде сам себи довољан. Уосталом, за оне прилике, то је био нормалан живот. Наишло је ново доба. Уместо натуралне привреде дошла је привреда где је новац играо главну улогу. Народ је почео да производи за новац, а новац се добијао само на пијацу. Та прометна привреда је порушила све старе одлике српскога народа.

Господине Претседниче, ја сам син сеоских родитеља. Ја сам у моје село често одлазио и често слушао жалопојке наших сељака и нашег народа. И размишљао сам шта може да се учини да се те тешкоће савладају, да се олакша живот нашем народу. И дошао сам до убеђења да то може да се деси само удруженим снагама. И то уверење да се будући живот нашег народа мора заснивати на удруженим напорима било ми је још јасније и присније када сам дошао до убеђења да се ти удружени напори морају спроводити на бази старе српске задруге и сада у модерним временима, када су престале да важе оне старе одлике нашег народа.

Пример немачког задругарства

Зато сам се у првом реду обратио немачком задругарству. Често и много пута ишао сам к њима да видим њихову технику, њихово задругарство и основе њиховог задругарства. Немачки задругари примили су ме као новајлију, али су ми показали све своје искуство и дали су ми све поуке. Ја сам научио много од њих, јер сам чешће путовао у Немачку. Доцније сам се обратио и италијанском народу, који је исто тако копирао немачки народ. Та велика немачка техника, са којом се немачки народ служи не само у индустрији, већ готово стопроцентно и у пољопривреди, дала ми је повода да поведем пропаганду задругарства у Србији на новој бази. Али, пошто нисмо имали немачку технику, та пропаганда морала је да буде на подлози старог српског народног задругарства. Почео сам са поштеним људима и 1908 године било је основано 1997 задруга. Оно што је радило у тим задругама, то је било здраво, орно и живахно.

Затим су наишли и конгреси задругарства у Србији. Ти конгреси били су на врло великој висини. Сећам се једног конгреса који је одржан у Чачку. На тим конгресима учествовали су и странци који су се дивили свему ономе што су на њима чули и видели. Један немачки изасланик на томе конгресу у Чачку рекао ми је да то није конгрес, да је то прави парламенат, да је то права велика универзитетска школа. Ти наши конгреси били су велика народна манифестација. На њих су долазили претставници Француске, Данске, Немачке, Русије и Италије, а да о Бугарској и не говорим, јер су њихови претставници били стално у тесној вези са нашим задругарима.

Српско задругарство — покрет љубави према човеку

Међутим, доцније, када је партиски дух овладао, када је овладало партизанство, задругарство се у томе изгубило и ми смо се почели питати да ли смо ми једна фамилија или нисмо. Управо, завладала је мржња. А српско задругарство је покрет љубави према човеку, покрет љубави према друштву, према народу. Међутим, људи су наши почели више да се воде за иностранством, да се удаљавају од српских традиција и почели су да прихватају партизанство и партије. Тако је почела да се уноси мржња, талмудска мржња, која је почела да наноси велике штете не само нашем задругарству, већ целом нашем народу уопште. А све то дошло је услед мешања разних партија у наш покрет.

Поред тога у српском селу завладао је прави комерцијални дух, па се тај дух пренео и у српско задругарство. Та политика и та тактика довела је до нежељених и жалосних последица. Сељаштво се поводило за иностранством и сељаци су почели да облаче на себе разне раскошне јаке, модерне ципеле, модерне чакшире ит. д. Жене су почеле да носе свилене блузе и сукње. А народ није схватао да никада не може један народ напредовати ако се потрошња у толикој мери форсира. Нарочито код нашег народа, који је од увек био скроман и његова породица може да живи једино скромним породичним животом.

Али, то је имало и других последица. Тамо где раскош влада, ту се човек тешко решава да се жени и да ствара породицу, јер се боји да неће моћи подмирити све потребе таквог духа времена и неће моћи удовољити раскоши модерне потрошње. То није ништа друго, него свесно уништавање свога народа. Никада народ не сме намерно да ствара нове економске проблеме, него мора да решава своје проблеме лепим, скромним, легалним мерама. Задругарство није нека догма. Оно није неко Вјерују. Наша социјална средина је сасвим друкчија него што је средина једне богате земље, као што је то Енглеска или Француска. Наша земља је скромна. Зато и наше задругарство има своје специјалне задатке који се регулишу према животу, према основи српског народа.

Наше задругарство би могло добром вољом да ублажи и ово тешко време у нашој земљи. Има доста радних руку, али нема капитала. Ако влада буде вољна да стави потребна средства на расположење, онда задругарство може учинити доста. Ја верујем да задругарство може много да учини у овом времену. Оно, не само што може да припреми терен за велику државну реформу, него може и у садашњим приликама много да учини за опстанак и будућност српског народа. Ми знамо да је данашње време ратно време. Код нас има седамдесет процената земљорадника без довољно справа и капитала. Зато и не можете да рачунате на неки велики аграрни прогрес. Уосталом, у временима када се одигравају велики потреси, ту нема великих аграрних напредака. Код нас има много земљорадника и то у великом броју гладних и некадрих.

После тога претседник Аврамовић потсетио је присутне на ранију корисну акцију министра Недељковића, који је био покренуо „Аграрну мисао" и који је писао и говорио како треба да се ради.

Садашња улога задругарства

Господине Претседниче, мене обузима једна зебња у погледу успеха у тим добровољним функцијама у нашим установама. Задругарство ће моћи да прибира производе, да помаже производњи, али да ли ће бити у стању да врши снабдевање српског потрошача, то је велики проблем био и раније, а нарочито данас. Јер, господине Претседниче, Ви знате какве су данашње цене, те цене не може да поднесе и да плати ни сам Рокфелер.

Господине Претседниче, ја по штујем Вашу велику веру у задругарство и у његов напредак Ја верујем да ће бити доста добре воље и познавања проблема. У том погледу будите уверени да задругарство под овом управом неће никада пасти у велике грехове ни према народу, ни према људима, ни према будућности нашег народа. Јер, проширити менталитет који српски није и економски живот који није српски, то никада неће бити у овом новом задругарству (живо одобравање).

После претседника Аврамовића говорио је др. Танасије Митровић, нови претседник управног одбора Главног савеза српских земљорадничких задруга, који је рекао следеће:

Нов дух у задругарству

„Ми нисмо постављени да господујемо, ми смо постављени да служимо земљи и народу и да учинимо оно што наш народ дуго година тражи од нас, да му дамо најлепше савете, да му дамо своју најлепшу помоћ и оно што земља тражи од свију нас. У задругарству ми ћемо отправљати своје послове по својој савести, далеко од свих политичких начела. Као што је покојни Лапчевић говорио када је ушао у Дом Пољопривредног друштва да свој политички штап оставља пред вратима, тако је потребно да ми сви служимо једном циљу: Србији и Српству. У томе ћемо ми да Вас помогнемо господине Претседниче, не презајући ни од чега шта ће ко да нам каже, јер служимо земљи и народу.

С... сни смо да ће бити извесних тешкоћа, па вас молимо да нас помогнете у свакој прили...

Приступамо установи која је за нас светиња. То је у исто време декларација онога што ми имамо да пренесемо у српски народ, а то је: братство, љубав и благостање, а у исто време напредак земље."

После тога претседник владе генерал Недић узео је поново реч и изражавајући своје задовољство поводом говора Михајла Аврамовића и др. Митровића у дужем говору анализовао је узроке наше националне катастрофе, данашњи положај српског народа и шта се очекује од обновљеног српског задругарства.

Закључујући састанак г. Претседник се прво поздравио са г. Аврамовићем, па затим са свима задругарима појединачно.

*

После пријема код г. Претседника владе задругари су одржали пленарне седнице у дворани Главног задружног савеза, на којима је извршено конституисање управа.

За потпретседника Главног задружног савеза изабран је др Танасије Митровић, професор универзитета и претседник Главног савеза српских земљорадничких задруга.

Конституисање управе Главног савеза српских земљорадничких задруга извршено је под претседништвом претседника др Танасија Митровића. За потпретседника изабран је познати задругар и претседник Венчачке виноградарске задруге Михајло Стојић. У пословни одбор изабрани су претседник др Танасије Митровић, Михајло Стојић, професор универзитета инж. Тоскић, државни саветник и претседник Савеза здравствених задруга др Стеван Иванић, управник Главног савеза у пензији Миливоје Николић и управник учитељске школе Иван Матовић.

У ужи одбор улазе сви чланови пословног одбора, а поред њих Стеван Стевановић, земљорадник из Здравчића код Пожеге, Милан Крстовић, земљорадник из Клатичева, Христивоје Гајић, земљорадник из Уровца и инж. Милан Дунић, начелник Министарства пољопривреде у пензији из Стопања.

ЈЕДНА УСПЕЛА АКЦИЈА

И последња група наших сеоских омладинаца путује ових дана у Немачку. Ова неоспорно корисна акција дала је већ досада одличне резултате. Нашим омладинцима пружена је прилика да се на лицу места упознају са начином рада и живота немачког сељаштва.

Пре свега, наши омладинци имаће да виде шта све вредни немачки сељак успева да извуче из мање плодног тла него што је наше и под мање повољним климатским условима. Обилна примена пољопривредних справа и резултата научних истраживања омогућава му да произведе далеко више него наш пољопривредник. Сем тога, немачки пољопривредник има прилике да своје земљорадничке производе преради и да им тако обезбеди дужу трајност и себи осигура већу и праведнију награду.

Иако и наш земљорадник у доба пољских радова не жали ни труда ни себе, ипак немачки земљорадник ради са више плана и система. Он боље распоређује своје време и боље га искоришћава. И у овоме лежи једна важна поука за наше сеоске омладинце.

Видеће они даље како је немачки сељак не само радан већ и поштен. Као гости својих немачких домаћина наши ће омладинци имати прилике да се у то у безброј случајева лично осведоче. Увериће се и у његову гостољубивост. А што је најважније, видеће да он не гаји никакву мржњу ни према српском сељаку, ни према српском народу.

И упознавање са вишим животним стандардом немачког сељаштва биће им од користи. Научиће се да боље цене своје властито занимање и изгубиће вољу за господством и варошким животом. По повратку у земљу они ће боље уређивати и свој властити дом и своје село.

Од користи ће им бити и то што ће се упознати са мерама помоћу којих је националсоцијализам пресекао са бесмисленим цепкањем сељачког поседа, што претставља ракрану нашег села и наше пољопривреде. Видеће како државна управа без демагогије и лажних обећања планski и систематски решава животне проблеме немачког сељаштва како у његовом, тако и у општенародном и државном интересу.

Научиће наши омладинци како се свој род и отаџбина воле не речима, већ делом. Вратиће се у земљу не као рушиоци, већ као ствараоци, као неимари нове Србије.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

Историја највећег блефа садашњице

Коминтерн и Наркоминдел као инструменти светске револуције

Циљ комунистичке партије СССР је Светски савез социјалистичких совјетских република који треба да се постигне тактиком светске револуције.

Историски посматрана, та стратегија подељена је у три дела, који одговарају текућим и непосредним циљевима. Од 1903 до мартовске револуције 1917 непосредни циљ био је обарање царизма. У другом делу, који је трајао од марта до новембра 1917 циљ је био обарање „империјализма" и издвајање из „империјалистичког" рата. Циљ треће фазе, после новембарске револуције, био је консолидовање диктатуре, која је требало да послужи као упориште за обарање империјализма у свим земљама, за остварење епохе светске револуције.

У тој стратегији, сматране су као главне резерве револуционарне масе у високо индустријализованим земљама и уроњеничко становништво колонијалних земаља и поседа. За време трајања ма које од ових фаза остаје стратегија, у погледу њених основних постава, прилично стална; она се мења само у тој мери, уколико револуција прелази из једне фазе у другу. Тактика се пак стално мења у свакој фази, према томе, да ли револуционарни талас опада или расте, иде напред или се повлачи.

Комунистичком партијом СССР преовлађује пресуђивање једне практичне политике. Она увек зна да своју светско-револуционарну тактику измени и да се прилагоди како унутрашњим проблемима, тако и да одговори на промењиви притисак који долази од промене констелација великих сила. За спровођење својих спољних односа она се служи са два оруђа, наиме, **Наркоминделом** (Министарством спољних послова), које служи за одржавање формалних односа према другим државама, и **Коминтерном** (Комунистичком интернационалом), коју употребљава да би „империјалистичке" ратове претворила у грађанске ратове, и тиме отворила пут светској револуцији.

Извесни сукоби, до којих је понекад дошло између Наркоминдела и Коминтерне у погледу вођења политике, објашњавају се неспоразумима у оквиру општег стратешког и тактичког плана. **Међутим, циљ остаје непромењен.** Тиме, што су бољшевици Наркоминдел употребљавали за помирљиву политику са страним владама а Коминтерн у циљу да исте владе оборе, они су годинама били у стању да себи створе изванредно повољну позицију у светској политици, позицију при којој је десна рука могла да одбије одговорност за оно што је учинила лева рука. Они су себи осигурали потпору не само инстинктивних револуционара целог света, већ и великог броја либералних политичара, који су додуше пазили на рад Наркоминдела, али на Коминтерн нису обраћали пажњу. Овде почива у односу на совјетску спољну политику, стална пометња.

Кривудави правац бољшевичке стратегије и тактике, може се најбоље документовати у четири главне оријентације, које је совјетска влада заузела у односу према другим државама.

ТАКТИКА СВЕТСКЕ РЕВОЛУЦИЈЕ 1917—1921

Када су бољшевици 8 новембра 1917 објавили свој декрет о миру, праву самоопредељења, одбијању анексија и ратне штете, они су били спремни, да „империјалистички рат" виде претворен у низ грађанских ратова, који би били претходница светске револуције.

Када је бранио мир у Брестлитовску, Љењин је написао следеће: „Склапањем једног сепаратног мира ми се ослобођавамо, уколико је то тренутно могуће, од обе империјалистичке групе које се међусобно боре, извлачимо користи од њиховог међусобног непријатељства. Користимо се ратом, који их спречава да заједнички крену против нас своју војну силу, и истовремено осигуравамо социјалистичку револуцију."

Догодило се оно чему се бољшевици нису надали: покушај обнове источног фронта против Немачке, претворио се у војну интервенцију против бољшевизма. Уместо да марширају на челу светске револуције, бољшевици су били искључени са париске мировне конференције. Успели су да потпале револуцију, која је била узрок војног слома Немачке на Западу. Револуција у Средњој Европи трајала је две године. Совјетска република Беле Куна убрзо је уништена, револуционарни талас достигао је свој врхунац поразом црвене армије пред капијама Варшаве године 1920. Извођење планова за револуцију у Турској, Персији и другим земљама Истока, било је прекинуто због промене тактике.

Први инструмент који је служио светској револуцији био је Биро за интернационалну револуционарну пропаганду, који је установљен под управом три Американца-јеврејина. После закљученог мира у Брестлитовском, Наркоминдел био је једно време главни центар пропаганде, и Чичерин у својству комесара за спољне послове осигурао је у јуну 1918, да помоћ страним „пролетерским покретима" буде једна призната функција револуционарне дипломатије.

Најзад је то деловање Наркоминдела пренето на Коминтерн, који је створио Љењин у марту 1919, са циљем да створи одбрану против интервенционистичких држава и одвоји радничке масе од Друге социјалистичке интернационале.

У времену између 1917 до 1921 био је револуционарни талас у сталном порасту. Наркоминдел је 1920 склопио мир са Балтичким државама и Пољском, али се опирао да призна Бесарабију Румунији. Крајем ове периоде почело је нагло опадање револуционарног таласа. Интервенција страних држава у Русији била је завршена, сама Русија опустошена грађанским ратом, и глађу и болестима јако ослабљена. Комунизам ратног доба, довео је био привредни живот земље готово до пропасти, тако да је морало доћи до промене у политици.

ПРВА ВЕЛИКА ПРОМЕНА ТАКТИКЕ: ПРИМИРЈЕ СА КАПИТАЛИЗМОМ (1921—1927)

Љењин је 1921 године увео нову економску политику (НЕП) са циљем, да помоћу приватне иницијативе обнови привредни живот и да на основу концесија оживи иностране инвестиције. Поново је успостављен новац, индустрија децентрализована, а радништву дозвољена слобода уговора.

Наркоминдел добио је упутство, да изради један нов „модус вивенди" са капиталистичким државама и да делимично призна постојеће прописе међународног права. Године 1923 створена је Совјетска Унија. Пошто је у вези са концесијама осигурано право поседа, отпочело је следећих година признање Совјетске Уније од стране великих сила, са карактеристичним изузетком Сједињених Америчких Држава. Године 1927 појавио се по први пут у Женеви Литвинов, као делегат Совјетске Уније за претстојећу комисију за разоружање код Друштва народа.

Док се улога Наркоминдела радикално изменила, улога Коминтерне остала је иста као и пре. У то време важила је Велика Британија као главни непријатељ. Познато писмо Зиновјева, које је довело до велике свађе између Хендерсона и бољшевика, довело је до генералног

Литвинов-Финкелштајн

(Цртеж К. Н.)

штрајка у Великој Британији, који су комунисти хтели да искористе за своје циљеве. Мешање Коминтерне у послове Наркоминдела, у години 1927, довело је до прекида дипломатских односа између Совјетске Уније и Енглеске, и Совјетске Уније и Кине.

И у самој комунистичкој партији дошло је, у новембру 1927, до свађе између Стаљина и Троцког у питању контроле над вођством револуције. Троцки је био протеран. Без обзира на то што су бољшевички вође морали да признају да се капитализам стабилизовао, они су морали да увиде, да је привредни живот поново успостављен благодарећи приватној иницијативи, тако да су били потребни велики напори да би се совјетски систем опет упутио путем социјализма: Прешло се на остварење планова о једној брзој и огромној индустријализацији земље. Да би се она извела било је потребно поново изменити политику. Та промена предузета је године 1928.

ДРУГА ВЕЛИКА ПРОМЕНА ТАКТИКЕ: »МИРАН ЖИВОТ СА КАПИТАЛИСТИЧКИМ ЗЕМЉАМА« (1928—1934)

Нова унутрашња политика била је означена као „социјалистичка офанзива на свима фронтовима". Стаљин је победио Троцког, то је била победа „социјализма једне земље" над „перманентном револуцијом", што је требало истовремено да значи у неку руку и одрицање светске револуције.

Индустријализација једне огромне, у техничком погледу заостале земље и предузимање потребних мера за социјализацију, захтевала је пре свега једну политику мира. Наркоминделу је дат налог да изради један план „за миран заједнички живот и пријатељску сарадњу са капиталистичким државама". Искључни циљ овога био је добијање иностраних кредита и иностраних инжињера, за унапређење социјалистичке изградње Совјета, помоћу једног низа петогодишњих планова.

Под напоном социјалистичке офанзиве успело је совјетском систему, да у привредној кризи, која је започела 1929, боље прође него већина капиталистичких земаља. О овоме је писао један публициста: „Бољшевици су под валили историји за три године". По завршетку прве петогодишњице, означен је социјализам као „победнички". Русија је створила основе за војну одбрану и постала независна од спољне трговине.

У својству комесара за спољне послове закључио је Литвинов дању низ пактова о ненападању, и тада тражио у Женеви потпуно разоружање. На Лондонској привредној конференцији, године 1933, дао је утисак — да је он једини „конструктивни" државник. Тада долази и до признавања Совјета од стране Сједињених Америчких Држава. Имао се утисак да је бољшевизам постао способан за салон.

За време ове периоде Коминтерн се држи прилично мирно. Али ипак, страх од капиталистичке интервенције и заокружавања, навео је Коминтерн на алармантан позив свима радницима света, да се „социјалистичка отаџбина брани". Пошто је Совјетска Унија створила индустриску подлогу за своју војну одбрану, бољшевизам се по први пут осетио довољно јаким, да се укопча у западноевропску политику равнотеже.

ТРЕЋА ВЕЛИКА ПРОМЕНА ТАКТИКЕ: ТАКТИКА »КОЛЕКТИВНЕ БЕЗБЕДНОСТИ« УПЕРЕНА ПРОТИВ ФАШИЗМА (1934—1939)

Први шаховски потез ове политике јесте мир дат Наркоминделу, да отпочне преговоре са појединим државама. Следеће године, дакле 1935, склопљени су пактови о узајамној помоћи са Француском и Чехословачком. Ови пактови сачињавали су један део такозваног Бартуовог плана о остварењу једног „Источног Локарна". Тада је Совјетска Унија из ревизионистичких прешла на групу држава које су заступале статус кво и постала је чврста потпора колективне безбедности.

Литвинов, који се у Друштву народа највише заузима за санкције против Италије, на конференцији у Монтреу, године 1936. заступао је интерес Турске у погледу легализовања поновног утврђивања Дарданела — постао је највећи протагониста једне супротне политике. Говори које је држао у Женеви били су можда једни од најбољих и најубедљивијих, који су икада одржани у погледу колективне безбедности. Али погрешке његове политике показали су се приликом Минхенских преговора. Совјети су били искључени и са преговора и са конференције.

Коминтерн је ступио у акцију са новом тактиком, већ на седмом конгресу, одржаном 1935 године. Том приликом је дат налог свима националним секцијама Коминтерне целога света, да сарађују са свима групама које се боре против фашизма. Та одлука била је камен темељац за „Народни фронт", који је довео Блумову владу на власт у Француској, и била варница која је запалила грађански рат у Шпанији. У Француској су борбе између радништва и капитала најзад довеле до пропасти Француске републике. Свима комунистичким партијама дат је налог, да раде на подупирању „социјалистичке отаџбине" и да се том приликом служе тезом такозваног антифашистичког народног фронта.

У тај период спада и уништење „старих" бољшевика, чишћење црвене армије. Стаљин је био врховни диктатор. Услед коначне пропасти колективне безбедности „везаном са заокруживањем Совјетске Уније и отвореним непријатељством Немачке и Јапана, довело је до неизбежне промене тактике.

ЧЕТВРТА ВЕЛИКА ПРОМЕНА ТАКТИКЕ: »НЕУТРАЛНОСТ КАО ТАКТИКА ЗА ПРОБИЈАЊЕ И ЗАОКРУЖАВАЊЕ« (1939—1941)

За време минхенских дана и после тога, Москва је утонула у ћутање злокобног претсказивања. Познаваоци совјетске спољне политике били су убеђени, да ће се бољшевици осветити за своје искључење на Минхенској споразума. У том тренутку нашли су се бољшевици између чекића и наковања: антикомунистички пакт склопљен између Немачке и Јапана, 1936, и годину дана доцније прилазак Италије истом пакту.

Стаљин је у својој првој јавној изјави после Минхена, у јануару 1939, изразио своје слагање за поседање Судетских области од стране Немачке и тиме је показао одакле ветар дува. Поседањем Прага, 15 марта 1938, Немачка је пало у руке наоружање за четрдесет дивизија, што је одговарало чистом добитку од 80 дивизија. То је изменило целу равнотежу Европе. Упркос те опомене, Енглези и Французи дали су у априлу исте године гаранције Румунији и Пољској, и не питајући Москву. Повлачење Литвинова била је по следња опомена да претстоји промена совјетске политике. На дан 23 августа 1939 потписан је споразум са Рајхом. Молотов, наследник Литвинова као комесар за спољне послове, био је такође члан Политбироа партије. Политика Наркоминдела и Коминтерне била је поново истоветна.

Источна Пољска поседнута је од црвене армије. У Естонији, Летонији, Литванији ишло је све глатко. После слома Француске, у јулу 1940 отета је Буковина и Бесарабија старом политиком силе. Совјетска Унија почела је спремати напад на Немачку, враћајући се на тактику светске револуције. 22 јуна 1941 предупредиле су немачке армије генерални напад Совјета на Европу.

Покушаћемо да извучемо неке закључке. Комунистичка партија СССР свој циљ, светску револуцију и светски савез социјалистичких република, није ни једног тренутка напустила и неће никад да напусти. Различито нагло мењање курса спољне совјетске политике само су шаховски потези који су упереви овоме циљу.

Пета велика промена тактике: укидање Коминтерне, не претставља ништа друго него понављање ранијих промена у раздобљу између 1921 и 1941 године, то јест пребацивање послова са Коминтерне на Наркоминдел или обратно.

НЕДЕЉА ДАНА НА РАТИШТИМА

Нов Гордијев чвор

Ној треба да се добро напрегне да би снео своје велико јаје. Т оније рекао неки филозоф, већ хумориста Буш. Али баш хумористички цитат највише одговара хумористичкој ситуацији која је настала у Вашингтону, где се два стратега препиру 15 дана како би могли да снесу јаје — план даљих операција.

Познато је да је после саветовања у Казабланки саопштено свету да је тамо израђен план за наредних девет месеци. А ево није прошла ни половина тог рока, а већ опет морају жучно да се препиру због новог плана. Значи, да је јуначки отпор осовинске војске у Тунису покварио све британоамеричке рачуне. Покварио је не само тиме што је одузео непријатељу шест драгоцених месеци, већ и тиме што је приказао јачину осовинске војске: кад је тај мали одред могао да даје отпора снази од четири британоамеричке армије онда каква ће снага бити потребна за борбу против главнине осовинске војске?

Да ли ће доћи до те борбе? То није рекао неки филозоф, дискутовало у Вашингтону. Стаљин тражи рат у Европи, Чан Кај Шек тражи рат у Азији, Енглези траже рат у Европи, Американци траже рат у Азији, Рузвелт тражи што бржи ефект ради потреба изборне кампање. Черчил тражи одуговлачење ради штедње драгоцене енглеске крви. Ево Гордијевог чвора.

Америчке новине дочекале су Черчила чланцима о потреби да се рат пренесе на Пацифик. При испраћају Черчила новине су писале и о потреби ратовања у Европи. Прва серија чланака била је намењена стварању у Вашингтону атмосфере повољне за америчку стратегиску тезу. Друга серија чланака мора да олакша Черчилу полагање рачуна у домовини.

На крају крајева, без обзира на то шта садрже комуникеи и изјаве, у Вашингтону је, изгледа, решено да се ниједном ратишту не даје приоритет, а да се Британија мора што више залагати у Европи, а Америка на Пацифику. Рузвелт је ових дана обећао своме народу да ће већина оружане снаге САД војевати на пацифичком ратишту.

Јапан у офанзиви

Дакле, Черчилу није пошло за руком да издејствује максимално залагање Америке у европском рату. Тај негативан резултат његовог пута треба у извесној мери објаснити чињеницом да је Јапан прешао у офанзиву и да је тиме показао да није луд да чека док Британоамериканци заврше европски рат, па затим ударе против јапанске снаге.

Нипон је повећао своју ваздухопловну активност у области Аустралије и нагомилава трупе на том сектору ратишта. А главно, прешао је у офанзиву на кинеском фронту и ломи последњи отпор последњег британоамеричког вазала у Азији.

Двадесет девета и десета армиска група Чан Кај Шека прешле су на страну нанкиншке владе. Чу Линг Таин, командант шесте ратне зоне, такође је прешао на страну националиста. Број дезертера, чунгкиншких војника, расте из дана у дан. Тако се испољава резултат стварања националног државног тела у Кини, чиме је постигнут психолошки момент од највеће важности. Положај Чан Кај Шека је отежан тиме што се он мора оружано борити и против комунистичких трупа у Северној Кини, јер комунисти покушавају да прошире свој утицај и на чунгкиншку зону. Чунгкиншка зона је остала без икакве помоћи од стране Американаца, и ово разорно делује на морал Чан Кај Шекових присталица. Њихов морал попушта под утицајем једне важне чињенице: кинески народ види да Ван Чинг Веј постизава више за добро Кине путем сарадње са Јапаном, него Чан Кај Шек путем борбе.

Под националном заставом

Национална застава Кине побеђује интернационалну, коју држи у рукама Чан Кај Шек. Национална застава уздигнута је сада и на руској земљи. Генерал Власов, претседник Руског националног комитета, организовао је војску од стотина и стотина хиљада Руса, који се добровољно пријављују за борбу против интернационалног комунизма. Покушај Стаљина да ски не са себе одиум интернационализма не може да смањи полет ове националне Власовљеве војске јер она зна да је Стаљин оваплоћење комунистичког антинационализма.

Власовљева војска се најбоље показала, и то не само против совјетских герилских одреда у мочварама и шумама у позадини Источног фронта, већ и против совјетских пукова на фронту. Она ратује не само оружјем већ и родољубивом речи: добровољци зову црвеноармејце да напусте комунистичке редове и да пређу у редове бораца за Русију. Успех те акције је огроман. Десетине и десетине хиљада црвеноармејаца напуштају своје јединице и покушавају да продру кроз линије комунистичких патрола. Многи при томе гину од својих целата, али је у току последњих 6 недеља у редове Власовљеве војске стигло 10.000 црвеноармејаца, који неће да се боре за СССР, већ су спремни да се жртвују за Русију.

Овај национални моменат одиграће значајну улогу у претстојећој борби на Источном фронту. Та борба непосредно већ претстоји. Обе стране завршиле су припреме, и битка може да почне сваког дана.

Преступ и казна

Пошто Британоамериканци немају никаквог ратишта из коме би могли непосредним додиром са осовинским трупама да помогну Стаљину у његовој наредној битци, то Лондон и Вашингтон уверавају болшевике и сами себе да помажу Совјетску Унију ваздухопловним нападима на европске земље. Ти напади настављају се са променљивом јачином, али реакција на те нападе постаје све јача.

Немачко противавионско оружје је, изгледа, усавршено до највишег степена. Ево једне ствари која то доказује. 24 маја 40 двомоторних бомбардера и отприлике исти број ловаца напали су један немачки конвој код холандске обале. Противавионско оружје Немаца погодило је 11 непријатељских апарата који су се срушили у море. Немачки конвој није имао ни једног губитка ни на једном броду.

Приликом сваког напада на немачке градове Британоамериканци губе по 30—40 авиона, већим делом четворомоторних. Исто тако успешна је сада и одбрана Јужне Италије, где немачки пилоти помажу италијанским да сузбију злочиначки терор.

Тај злочин бива све јаче и јаче кажњаван. Осовинска авијација бомбардовала је ових дана Малту и британоамеричке луке за снабдевање у Северној Африци. А на територији Енглеске било је жестоких разорних бомбардовања, која су извршиле јаке формације немачких бомбардера делом по ноћи, а делом дању. Лондон је био више пута нападнут и доживео је тешке дане. Иако злочиначко понашање Британоамериканаца дозвољава Немцима да буду такође безобзирни у рату, ипак немачко ваздухопловство има обзира према становништву и бомбардујући градове циља претежно у војне објекте. Оно никад не бомбардује села и варошице без војног значаја, никад не поставља себи за циљ уништење цивилног становништва. Циљ је слабљење непријатељског ратног потенцијала.

Британоамериканци пооштравају своје зверство према европском становништву. До сада су подмукло рањавали децу народа са којим ратују — немачку и италијанску децу. Сада су почели да рањавају и српску децу, децу народа који зову да буде на њиховој страни. Бацање пакленог машина у виду налив-пера на српској територији то је нов злочин Британоамериканаца према нашем народу. Наше гнушање према злочинцима је бескомпромисно.

Правда ће победити

Зверство у рату је доказ зверских инстинката тог нечасног борца и зверских циљева за које се он бори. Што је већи британоамерички терор, тим више Европа разуме да се Британоамериканци боре нехумано за нехумане циљеве. И зато Европа помаже борбу Осовине, борбу за правду.

Остаје мало људи који верују да ће 1943 година бити слична 1918. Ову смешну паролу ширили су Енглези од почетка ове године. Ширили су без обзира на то што чињенице поричу ту паролу. Свет је увидео да сличности нема. Нема сличности већ зато што је 1918 године Немачка имала уза се три савезника а против себе цео свет. Имала је против себе и своју унутрашњу радничку опозицију. Сада је социјално питање у Немачкој решено, не постоји ни најмање одвојености народних маса од народне владе, не постоји ни најмање сумње у вођство државе и у победу државе у овом рату.

Сада Немачка има не три савезника, већ шест савезника у Европи и блок од 300 милиона људи у Азији. На страни Немачке је већина народних маса у свима земљама Европе, које нису у савезу са Рајхом. Јер те народне масе у неутралним и у окупираним земљама виде да се Немачка бори за напредак човечанства.

У атмосфери таквог поверења у историску мисију Немачке, која ствара нов социјалан поредак у свету, немачки народ је пун снага, и зато ће он, заједно са својим савезницима у Тројном пакту, извојевати победу у овом рату.

М. Војновић

БЕЧКИ ФИЛХАРМОНИЧАРИ У СКАНДИНАВИЈИ

Чланови Бечке филхармоније одазвали су се позиву да приреде низ гостовања у извесном броју градова у Данској и Шведској. Концертима који ће се приредити у току ове скандинавске турнеје дириговаће Вилхелм Фуртвенглер. За сад су утврђени програми концерата у Копенхагену, Стокхолму, Малмеу, Гетеборгу и Упсали. У програм су унесена поједина дела Бетовена, Шуберта, Рихарда Штрауса и Теодора Бергера.

КУЛТУРНА НАГРАДА ГРАДА ХАМБУРГА

Намесник Рајха града Хамбурга досудио је Културну награду града Хамбурга за 1942 годину на равне делове драмском писцу Фридриху Химену и графичком уметнику Бруну Карбергу.

Комунисичка монстр-манифесација у Њујорку

Болшевизирање Сједињених Америчких Држава узима све веће размере. То нам показује недавно одржани комунистички збор у Медисон Сквер Гардену, у Њујорку, на коме је говорио потпретседник Сједињених Држава Хенри Волес, познати салонски болшевик.

»Српски народ« преноси слике из америчких илустрованих листова:

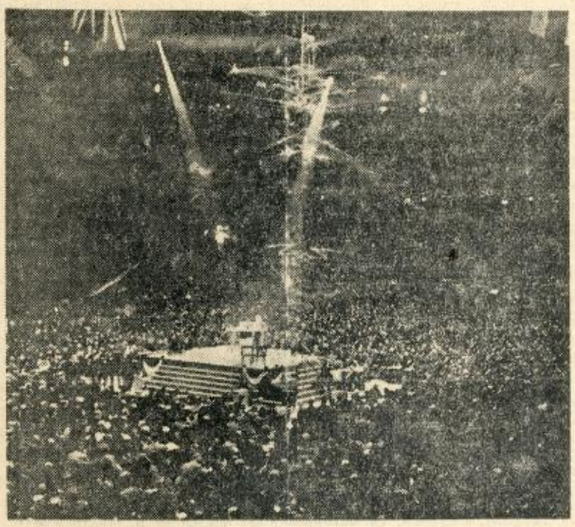

Панорама великог комунистичког збора, осветљеног рефлекторима у Медисон Сквер Гардену

Хенри Волес, потпретседник Сједињених Држава, тражио је у свом говору »заједницу привредне демократије Совјета са политичком демократијом Сједињених Држава а за постизавање заједничких циљева«.

Као други на овом комунистичком збору, говорио је професор теологије Франсис Мекмехен, као претставник Удружења за америчко-совјетско пријатељство. Ово побожно свештено лице скоро ништа није говорило о клању 280 владика и убијању стотине хиљада свештеника, професора и учитеља од стране Стаљиновог режима.

ЈЕДНО САСВИМ ПОГРЕШНО ПОРЕЂЕЊЕ

Англосаксонска пропаганда, у недостатку конкретније утехе с обзиром на све катастрофалнију кризу тонаже услед акције подморница — да поменемо само ову једну од толиких плутократских недаћа — чешће покушава указивањима на догађаје године 1918, пред крај првог светског рата, да створи илузију да би раније или доцније могло нешто слично да се деси.

Сав паметан свет у Европи и ван ње, — па и многи људи у самим англосаксонским земљама, — види диаметралну разлику између садашњег положаја и садашње градње ствари и стања у завршној фази првог светског рата. Али пошто у свету поред паметних има и других људи, рецимо... мање паметних, то није згорег указати на неке појаве и нека обележја која сама собом говоре.

Пре свега, у првом светском рату, Средишње силе — тадашња Немачка и Аустроугарска — претстављале су стварно опсађену тврђаву, без везе са осталим светом, изузев неколико неутралаца, непосредних суседа (Швајцарска, Холандија, скандинавске земље), без и једне луке на великим отвореним морима. На неколико фронтова на европском копну — Западни фронт, Источни фронт, Солунски фронт и Италијански фронт — бројно знатно надмоћне милионске армије којима су стајала на расположењу сретства и саобраћаји целога света, притискивале су опсађену тврђаву.

А како је изгледало у самој тој тврђави? Аустро-Угарска, временом је за Немачку била постала више терет него помоћ, захваљујући неспособној (а под последњим Хабсбурговцем и нелојалној) политици тадашњих управљача који су трпели или чак фаворисали расуло. Због неспособности те политике, млада и снажна Италија, данас савезник Немачке, била је тако рећи силом принуђена да се придружи противнику, Антанти.

У самој Немачкој пак пре свега:

1) није било склада између колебљиве и недоследне грађанске државне управе и Врховне команде; шта више, међу њима је често долазило до сукоба;

2) није било увек потпуног склада између јасних војно-политичких потреба које је истицала Врховна команда и разних династичких зебњи, сентименталности и предрасуда (најдрастичнији пример: борба око питања неограниченог подморничког рата);

3) немачки народ, у свом језгру као и сад родољубив, јунак и вољан на све жртве, био је политички обезглављен: безброј политичких странака „лицитирало" је демагошки око његовог благостања; Рајхстаг својим свађама о ратним циљевима, умереним или одлучнијим, био је слика и прилика те разједињености; у штампи у којима су велику улогу играли јеврејски дефетистички елементи, и поред војне цензуре (под притиском са разне стране и сувише толерантне), стање је било још горе;

4) овакво стање користили су јеврејско-марксистички елементи (у подељеним улогама) за подбуњивање народних маса; већ у трећој години почели су да се јављају штрајкови у индустрији наоружања, изазвани марксистичком агитацијом; вређање војске која је на свим фронтовима чинила чуда од јунаштва, било је честа појава;

5) не само пре рата, него чак ни у првој фази рата, тадашњи немачки управљачи нису се били припремали за одољавање блокади у погледу хране и сировина; уз то су јеврејска спекулација и марксистичко хушкање још већма отежавали организацију исхране, чије су невоље изазивале незадовољство и очај;

6) из индустрије наоружања су најбоље раднике послали на фронт, а слабији, бројно недовољни, остаоше да раде, стално изложени разорној пропаганди.

Мислимо да набрајање неколико битних карактеристика прошлог рата, намећући поређење, самим собом казује како је диаметрално супротно стање данас, када Немачка и Италија владају целим европским континентом, чији сви народи сваким даном све више увиђају да се на Источном фронту брани цела Европа. Тако се и од бивших ратних противника формирају многобројни добровољачки одреди који се боре уз силе осовине и њихове савезнике. Нигде на стварно европском делу континента нема ниједног противничког војника. Има само милиона и милиона људи свих народа чији је привредни живот доведен у склад са ратном привредом Великонемачког Рајха, који радећи за себе, раде и за ствар целе Европе која је данас чврст блок. Све обале континента су у рукама сила осовине које одатле својом подморничком и ваздухопловном акцијом увелико ометају противнички довоз и саобраћај, децимирајући тонажу англосаксонског противника. Уз то имају моћног савезника на Далеком Истоку, чији неисцрпни извори сировина користе силама Тројног пакта.

У погледу циљева, силе осовине и њихови савезници претстављају јединствен и јасно дефинисан фронт са одређеним циљевима и правцима рада.

Да ли је уопште потребно потсетити како изгледа воћа тога фронта — Великонемачки Рајх?

1.) Потпуно јединство државне и војне управе у рукама Вође Рајха; 2.) националсоцијалистичка странка, носилац политичке воље народа, обезбедила је, поред политичке, и привредну и социјалну једнодушност, начело једнаких права и дужности; 3.) штампа је у рукама искључиво свесних, националних елемената; 4.) чак и да Немачка у току рата није освојила земље свих бивших савезника Енглеске у Европи, чак да себи 1941—42 није обезбедила власт над недогледном житницом на Истоку, исхрана и снабдевање Немачке били би обезбеђени захваљујући томе што је већ дуго пре рата генијални Четворогодишњи план пред видео све евентуалности.

Довољно је указати на ову последњу тачку па видети колико је безумно свако поређење 1943 са 1918...

Последњи час за заштиту потрошача

Црна берза, која је код нас несавесношћу појединих грађана и подршком самих потрошача, нашавши при том погодан терен у несређеним приликама, почела да влада тржиштем, дотерала је у последње време дотле, да заиста онемогућава живот најширих слојева. Код тих фантастичних цена, сасвим је јасно да даље снабдевање на црној берзи постаје апсолутно неприступачно највећем броју грађана.

Појава је то о којој се мора најозбиљније размислити, јер она почиње да доводи у опасност опстанак многобројних породица и нарочито подмлатка.

Што се тиче надлежних фактора, познато је да су они већ одавно предузели мере да би се том злу стало на пут. Резултати нажалост нису били задовољавајући, јер власти нису имале да се боре само са шпекулантима, већ и са потрошачима, спремним да се не придржавају цена и да плаћају далеко скупље, само да би дошли до намирница и залиха.

Услед тога настала је код шпекуланата незајажљивост таква, да су често извесне намирнице достигле на црној берзи за неколико дана скокове цена од 100 и више на сто. Ишло се управо до безочности, до прелажења преко свих обзира основне човечности. Ма да су максиране цене подизане постепено према стварним потребама и околностима производње и трговине, црна берза је ипак незајажљиво пустошила.

Сад је свакако наступио последњи тренутак да се томе стане на пут, ако не желимо да дочекамо тешке дане.

Комесаријат за цене и наднице, потпуно свестан те неопходности, решио је да у томе пружи сву своју помоћ потрошачима. Док је с једне стране усвојен принцип еластичности, да би се произвођачу и трговцу заиста обезбедила одговарајућа зарада, дотле ће с друге стране против шпекуланата бити предузете најоштрије мере. *Наравно да је при том неопходна сарадња самих потрошача.*

Црна берза толико се шири, да контролни органи нису довољни да свуда стигну. Потрошач, који је уосталом најтеже погођен, позван је да са своје стране такође допринесе, како би онемогућио пљачку црне берзе и кобне последице шпекулације. Он ће то постићи обавештавајући Комесаријат о сваком конкретном случају, пружајући му тачне податке, по којима ће Комесаријат преко својих органа поступити.

Врло је погрешно мишљење, које сами шпекуланти и црноберзијанци шире, да је Комесаријат својом контролом цена крив за несташицу намирница. Криви су у ствари они несавесни произвођачи, трговци и продавци, који максимиране намирнице скривају и затим их продају „испод руке" и „испод тезге".

Потрошачи морају бити свесни, да је Комесаријат установљен на првом месту због њих самих, због њихове заштите. Његова улога и задатак првенствено су социјални, то јест заштита оних широких слојева чији су приходи ограничени. Они ће раније или доцније доћи до немогућности да сносе цене црне берзе, па према томе и до немогућности даљег снабдевања, са свима катастрофалним последицама које би услед тога настале за највећи део нашег народа.

Крпе за готову робу

Крпе и текстилни отпатци су данас за нас драгоцена сировина. Познато нам је, да је пре рата наша земља, и поред врло добро развијене текстилне индустрије, готово целокупне потребе у текстилним сировинама добављала из иностранства. Имали смо само нешто мало вуне, а и та је, услед слабих сорти оваца, била лошег квалитета.

Данас, кад могућност увоза сировина из иностранства отпада, морамо учинити све напоре да би и даље обезбедили рад и производњу наших текстилних фабрика. Од тога зависи с једне стране наше снабдевање најнеопходнијом одећом, а с друге стране рад и зарада толиких радника и намештеника запослених у текстилној индустрији, најзад и пословање трговине текстилном робом и њеног особља.

Чиме сваки појединац може и мора да припомогне и обезбеди рад текстилне индустрије? Оним што је њему готово непотребно и што се у већини случајева баца и упропашћава. То су старе крпе и неупотребљиви остатци тканина. Уместо да их бацамо, треба их чувати, да бисмо их предали за то овлашћеним откупним установама.

За нормалан рад и нормално снабдевање становништва у Србији текстилном робом потребно је укупно 1 милион и 700.000 килограма крпа. Ове године предвиђена је у нашим текстилним фабрикама прерада 300.000 килограма вуне. Да би се то постигло, потребно је још 850.000 килограма крпа, које становништво мора прикупити и предати текстилној индустрији. Само на тај начин моћи ћемо да обезбедимо потребна одела, хаљине, рубље и остало.

Досадашње акције позивом на прикупљање текстилних отпадака и скупљањем отпадака, нису још дале задовољавајуће резултате. Због тога је Централа за текстил приступила једној мери, која ће свакако морати да буде успешна. Сви они који убудуће желе да добију текстилну робу, мораће да уступе одговарајуће количине крпа и текстилних отпадака. Ову меру треба схватити као потпуно оправдану, јер би у противном био онемогућен даљи рад текстилних фабрика, па према томе и свако снабдевање становништва.

Ако нађете на улици, у авлији, на друму или у пољу напив-перо, цепну сијалицу, кутију са бомбонама или дечију играчку, немојте је дирати, него одмах обавестите полицију, јер то може да буде паклена машина коју бацају британоамерички авиони.

Мајке, чувајте вашу децу да не страдају од тих пакленох машина као што је страдао дечко у Лапову!

Министар г. Р. Веселиновић говори пред сакупљеним народом у Чачку.

(Снимак: Државна пропаганда)

У земљи породице Сунг

Женска политика у Чунгкиншкој влади

На висоравни Сечуан, у најзабаченијој провинцији Кине — која се граничи са Тибетом, лежи на Јангцеу — град Чунгкинг. То је онај део Кине, који под маршалом Чанг Кај Шеком још увек продужава отпор против Јапана, област, која се може назвати и земљом породице Сунг, чији дух и традиција држи Чунгкиншку Кину и влада његовим поглаваром, који је постао њихов слуга.

Каже се да над Чунгкингом лежи густ вео испарења, једне смесе влажног ваздуха и сумпоровитог угља, који из стотине димњака куља, лебди над кућама и реком, и који у неку руку замрачује свест властодржаца овог дела Кине.

Често је нецелисходно мешати личне моменте са политичким догађајима једнога народа. У случају Кине, то лично, било је од пресудне важности за постанак тзв. Чунгкиншке Кине.

Овај лични моменат својим почетком личи на неку анегдоту.

У другој половини прошлог столећа, живео је један сиромашни Кинез, који се звао Сунг. Као и многим његовим земљацима са перчином, ишло му је врло рђаво, тако да је потражио своју срећу у Новом свету.

Капетан брода, који је превозио исељенике непознатој судбини, као фанатични присталица америчких методиста, преводио је ове беднике у хришћанство. И Сунг је том приликом покрштен и добио име Чарли Џон. Својом бистрином и побожношћу стекао је Сунг нарочите симпатије овог капетана, који га је приликом доласка на америчко копно, препоручио једном високом црквеном великодостојнику.

Благодарећи томе дошао је Сунг у чувени Тринити-колеџ, где је 1885 завршио са одличним успехом своје теолошке студије. Судбина се осмехнула на овог некада бедног кинеског исељеника из Кантона. Да се чак и познати амерички милијардер Вандербилт заинтересовао за младог и интелигентног теолога. Вандербилт му је поклонио богата сретства за повратак у Кину, и створио му угледно место у методистичкој мисији у Шангају. И не само то, дао му је монопол за продају Светог писма на кинеском језику, чиме је положен камен темељац његовом доцнијем милионском богатству.

Кинез Чарли Сунг имао је три ћерке. Најстарија се удала за богатог кинеског финансијера Кунга, такође једног методисте, доцнијег министра финансија у Чанг Кај Шековој влади. Обе млађе кћери продужиле су своје студије на америчким универзитетима, једна, Чин-Линг, упознала се са Суњаценом, великим реформатором и доцнијим претседником кинеске републике, и удала се за њега. Најлепша и најмлађа, Меј-Линг, потпуно амерички васпитана, удала се за маршала Чанг Кај Шека, који је потпуно потпао под њен утицај.

Ова чудна мешавина кинеских, америчких и хришћанско-побожних елемената, као наслетство Кинеза Чарли Сунга, показала се судбоносном у развоју чунгкиншке политике последњих година.

Створено је јевтино мишљење, да би Кина данас другојачије изгледала, да је бедни кинески исељеник Чарли Сунг, уместо трију кћери — имао три сина. Али то су празне претпоставке. Од пресудног значаја јесте чињеница, да је стицајем прилика проширен амерички утицај на једну далеку област, која не припада западној хемисфери и чији су духовни корени сасвим другојачији.

Г-ђа Чанг-Кај-Шек

(Архив СН)

У сваком случају, гђа Меј-Линг мајсторски је извела, да би свога мужа, маршала и шефа државе, приволела да прими савете америчких саветодаваца Лајмора, Кириа и других. Она је својим личним шармом, постала најпривлачнија код свих страних агената и посетилаца Чунгкинга. Лепа Меј-Линг, постала је тумач за све, и одлично се снашла у улози „прве леди" отпадничке Кине. Само њеном утицају има се заблагодарити, што је маршал Чанг Кај Шек обасипан свима почастима Вашингтона, и уврштен у ред од четири великих вођа светске демократије.

Меј-Линг није увек нежно поступала са својим америчким пријатељима. Пре годину дана објављено је њено писмо у америчкој штампи, пуно огорчења, у коме се жали на малу отпорност енглеско-америчких трупа које се боре у Азији, и које поражене налазе спас у пренагљеном бекству. Па ипак, ова некрунисана владарка, није изгубила веру у Рузвелта, чија слика виси у њеном салону у Чунгкингу.

Кад се положај маршалове Кине критично погоршао, Меј-Линг, под изговором да иде на операцију у Вашингтон, одлетела је авионом у Сједињене Државе. Била је примљена са нарочитим почастима, становала у Белој кући, а госпођа Елинор Рузвелт посећивала је више пута у санаторијуму.

Супрузи Чанг Кај Шека учињена је нарочита почаст, која до тада није учињена ни једној жени, а још мање Кинескињи. Позвана је од Конгреса и Сената, да јавно пред њиховим форумом говори. Рузвелт, познат по својој дарежљивости у обећањима, био је необично галантан према лепој Кинескињи. Али практичног резултата за ово путовање није било. Чунгкиншка Кина остала је у истом положају, са свих страна угрожена, на једној изгубљеној позицији. Снови о једној стварној америчкој помоћи нису се испунили, једна илузија за другом нестала је, док је могућност за отпор све слабија.

Амерички новинари, који су преостали у Чунгкингу, нису нам дали ласкаву слику ове престонице на горњем Јанцејангу. То је једина престоница на свету, која нема железничке станице, канализације и трамваја. Удобност, на коју је Европејац и Американац навикао не постоји. Оно мало трговине са палатама банака, дају Чунгкингу само кулису једне модерне цивилизације. Стотине хиљада људи живе у једном мравињаку примитивних уцерица и кућа.

Главну атракцију за разоноду претстављају многобројне коцкарнице, у којима странци и домородци налазе заборава у њиховим бригама и досади. Чунгкиншки долар пао је тако у својој вредности, да је тешко нешто за новац купити. Један министар нпр. који има месечну плату 12.000 чунгкиншких долара добија за исту суму, према нашњем курсу обрачунато — свега 1200 динара плате.

Сиромашно становништво страшно оскудева, онако како само Кинез може да оскудева. Један амерички дописник, Носхард, пише: „Састајемо се сваке вечери, и саветујемо се, како да нађемо излаза из ове ситуације. Увек долазимо до истог закључка — све је илузорно. Сви друмови и прилазни путеви Чунгкиншке Кине, затворени су. Налазимо се као у паклу. Путеви које воде у Тибет непроходни су од разбојника. Једино авионом могућа је још веза са спољним светом".

Чунгкиншка Кина личи на опседнуту тврђаву, која не може да добије помоћ ни са које стране. Ни маршал Чан Кај Шек, ни његова енергична супруга са чудотворним веровањем у Рузвелта, не могу спасти из овога безизлазног положаја.

Питање је времена и констелације великоазијске политике, докле ће ова творевина породице Сунг — која је у развитку модерне Кине одиграла овако жалосну улогу — затварати очи пред стварношћу?

Е. фон Штернберг-Унгерн

⁑ „Национални фашистички савез" болесничких благајна за пољопривредне раднике издао је прошле године за своје чланове укупно 221 милион лира. Од тога је отпало 163 милиона лира на болнице и лекарску негу пољопривредних радника и њихових породица, 52 милиона на оштете и потпоре, 4 милиона на амбулантно лечење и преко 1,5 милиона на купање и термална лечења.

⁑ На основу споразума између директоријума фашистичке странке и министарства за корпорације, одобрио је Мусолини оснивање „Националног друштва за жртве рада".

Јуда подноси рачун

У тренутку када такозвана „Атлантска повеља" постаје беспредметна признањем совјетских завојевачких планова у Европи, појављује се и јеврејство са својим захтевима.

Када је недавно путовао у Сједињене Америчке Државе, енглески министар спољних послова понео је у својој кожној ташни и један чудан документ. То су јеврејски захтеви у облику једног меморандума, који је упућен на даљу надлежност у Вашингтон.

1) „Уједињене Нације" имају за дужност и одговорне су, да се постарају за коначно насељење јевреја после рата

2) Све неутралне државе имају удовољити својој дужности и примити трошкове за издржавање јевреја, као и такозване емигрантске владе чије је зборно место у Лондону.

3) Пошто Палестина има могућности да прими велики број досељеника, то се захтева неограничена квота за усељавање избеглих европских јевреја.

Ма колико скромни на изглед били ови јеврејски захтеви, они имају за познаваоце јевреја сасвим други значај, када се узму у обзир околности које су довеле до њене редакције. Светско јеврејство свесно је своје улоге у овоме рату, тако да може да тражи све, и то без приговора непријатеља сила Осовине, које имају да приме обавезу и одговорност за будућност јевреја. Светско јеврејство, као што се види, хоће сада да искористи прилику, да и онде успе и изгради позицију, где је до сада било мало изгледа или потпуно искључено.

Јеврејски захтеви не остављају ни неутралне државе на миру. И њима се намеће дужност да у њиховим границама живеће јеврејске емигранте, обилно потпомажу. Новац за ту циљ треба да пруже „Уједињене Нације", при чему се нарочито циља на такозване „емигрантске владе", „које су могле да пренесу своје резерве злата преко мора".

Један јеврејски часопис чак отворено каже, шта се тиме жели: „Емигрантима из тих држава узимане су раније порезе и друге дажбине, они су морали да испуне своје дужности као грађани према држави. Сада ове државе треба да испуне своју дужност према својим грађанима, који су постали избеглице".

Један чисто јеврејски предлог за ову јеврејску трансакцију, дао је јеврејин Бару, секретар јеврејског међународног конгреса у Енглеској, као што је то јавила јеврејска телеграфска агенција.

Тај јеврејин тражи стварање једног фонда од ништа мање него 100 милиона фунти штерлинга. И подупире свој предлог овим јеврејским триком: „Ова сума претставља ратне трошкове за цигло један дан, тако да није никакав нарочити издатак, нарочито узимајући у обзир — да идућа година може да буде и преступна".

Што се тиче усељавања, јеврејима највише сметају енглеска ограничења у погледу Палестине. Зато је трећа тачка „меморандума уперена против Енглеске. Генерални напад потиче од „покрета слободне јеврејске владе", како то јеврејска телеграфска агенција јавља, „за стварање једне јеврејске привремене владе, по угледу на друге „слободне владе", које су бројно заступљене у Лондону".

Међутим светско јеврејство не мисли да ограничава своје захтеве само на Палестину, оно мисли на стварање једне „Великојеврејске државе", којој би поред Палестине припадале Трансјорданија, Сирија и Либанон, како је то изјавио ректор јеврејског универзитета у Јерусалиму.

Иза на изглед безопасног захтева „коначног настањења", крије се јеврејска жеља за укидањем свих ограничења, која су до сада наметнута јеврејима у погледу усељавања.

Министар спољних послова Кордел Хал, одговорио је на стављену замерку, да је за последњих десет година издано пола милиона дозвола за јевреје усељенике у Сједињене Државе. И енглески план, да се повећа становништво слабо насељене Аустралије од 7 на 10 милиона становника, натерало је јевреје да закуцају на врата у Лондону.

Енглеска влада је изјавила, да за насељавање Аустралије долазе у обзир само народи који говоре енглески поред Холанђана, Данаца и Швеђана. Из тога су јевреји извели закључак, да овакав избор „мирише на националсоцијалистички метод".

…олови чине старим!
Добро је да познајемо ПИРАМИДОН и да се у ово средство можемо поуздати!
Pyramidon
таблете
BAYER
Против болова
Оглас рег. С. Бр. 19.909 од 6-X-1942
Добија се у свакој апотеци.

ПОВОДОМ 85-ТОГ РОЂЕНДАНА МАКСА ПЛАНКА

Планкова револуција у модерној физици

Крајем XIX века изгледало је као да је слика света коначно утврђена.

Она је била статичка, а њене границе као непомерљиве. Егзактне науке, међу којима су се физика и хемија утркивале да створе основу, освештале су законе управљања структуром и еволуцијом универзума. А универзум се испољавао у логици, датој од научника као што су Коперник, Њутн, Мајер, и у филозофским системима Декарта, Лајбница, Канта.

СЛИКА СВЕТА ИЗ XIX ВЕКА СЕ РУШИ

Али уколико се усавршавала техника проучавања, као и научни методи, опажало се како се у бескрају помаља једна гранична зона — идеална али непрекорачива линија, изнад које су аксиоми и закони формулисани у XIX веку често губили своју нормативну вредност.

Утврђујући скалу зрачене енергије, у виду топлоте и светлости, разних тела, једнога дана дошло се до закључка, да зраци разне врсте дају разнолике доприносе суми извршеног зрачења. Два немачка научника, Лумнер и Прингсхајм, први су почели мерити те феномене. Макс Планк, у то доба професор физике на Берлинском универзитету, подузео је на себе да контролише добијене резултате, полазећи од закона који проистичу из »класичне« теорије о топлоти и светлости. Али ти закони показали су се неприменљивим у огледима Лумнер-Прингсхајм — нису се поклапали са постигнутим чињеницама. На тај начин било је доказано да су старе теорије о топлоти и светлости биле погрешне, или, у најмању руку, недовољне за научна објашњења проучаваних фанома.

14 ДЕЦЕМБРА 1900...

Макс Планк — који је недавно прославио своју 85-годишњицу — могао је 14 децембра 1900 научном свету да саопшти резултате својих дугих проучавања. Низ огледа и дедукција, колико генијалних толико и утанчаних, омогућили су му да утврди, да тела топлоту и светлост не зраче континуираним начином, већ наизменичним »дахом«, у квантитетима више мање значајним, које је Планк означио са »Квант«.

Помоћу своје теорије кванта, Планк је утврдио нов закон ирадиације, чији се елементи подударају са констатацијама Лумнера и Прингсхајма, а чија је тачност изгледа коначно утврђена. Према том закону, обим кванта енергије се мери према фреквенцији ирадираних зрака, као и сходно извесној константи — »елементарни активни квантум«, чију је величину Планк математички измерио. Број који томе одговара је инфинитезималан, али нови принцип, добијен захваљујући Планковој теорији, експериментално верификиран, произвео је револуцију у модерној физици.

НОВА ТЕОРИЈА О УНИВЕРЗУМУ

Базирајући се на Планковој теорији, велики физичари XX века — де Брољи и Дирак, Јордан и Хајзенберг, Нилс Бор и Болцман — могли су да заснују нову теорију о универзуму. Њихова испитивања структуре атома, као и нова наука која одатле проистиче, не би се могли ни замислити без Планка и његове теорије кванта.

Теорија о »таласима материје« и алтернацији пробабилности, а исто тако и експерименти с намером трансформације атома, или израда хипермикроскопа, — чине само неке значајније етапе на широком путу који се отвара егзактним наукама. Баш како је то Планк и сам, одмах по својем чувеном открићу, рекао: Под претпоставком да је деривација закона о иридацији заснована на физичкој идеји сходној стварности, активни квантум одиграће фундаменталну улогу у физици. У том случају, сасвим ће се изменити наши научни појмови, заснована, почев од Лајбница и Њутна, на аксиоми константности свих узрочних односа.

Н. В.

Живот и дело Макса Планка

Славни немачки научник Макс Планк, један од највећих умова целога света на пољу физичке науке, прославио је 23 маја о. г. свој 85-ти рођендан.

Макс Планк потиче из читаве једне династије (ако се тако може рећи) славних немачких научника. Његов прадед, Готлиб Јаков Планк био је чувени лутерански теолог; његов отац, Јулиус Вилхелм фон Планк био је чувени правник; његов стриц Готлиб Планк био је такође знаменит правник. Био је деценијама члан, а последњих година и главни известилац одбора који је радио нацрт новог заједничког немачког Грађанског законика.

Макс Планк рођен је 23 маја 1858 године у Килу, немачком граду који се тад још налазио под данском влашћу. Студирао је природне науке и већ је као студент привукао на се пажњу кругова ван реда својих професора. Још пре навршене тридесете године изабран је за ванредног професора универзитета у Килу.

Обично се вели да нико није пророк у својој домовини. Родни град Макса Планка и његов универзитет, напротив, поносили су се младим научником чије је име за кратко време било стекло одличан глас на свим немачким великим школама и у свим многобројним средиштима природних наука у Килу. Исувише брзо Кил је стога морао уступити Планка који је 1892 изабран за редовног професора универзитета у Берлину, где отада ради више од пола столећа као један од највећих капацитета на пољу физике широм света. До 1900 углавном је завршио разрађивање свог основног животног дела које се састоји у постављању потпуно нове теорије о основним јединицама физичке енергије које је назвао „квантима“ (отуд његову теорију називају обично „теоријом кванта“), а којом се отвара нова ера у физичкој науци. Ова Планкова теорија нашла је нарочито изванредне и плодне примене у науци о топлоти, где је допринела изналажењу многих нових сазнања.

Проналасци Макса Планка изазвали су највећу пажњу у научним круговима целога света. Са свих страна стадоше указивати велике почасти славном немачком научнику. Још од деведесетих година прошлог столећа члан Академије наука у Берлину, Макс Планк је 1912 године изабран за њеног сталног секретара. Године 1918 додељена му је Нобелова награда за физику. Године 1931 изабран је за председника „Друштва цара Вилхелма“, највеће корпорације за помагање науке у Немачкој. Безбројне стране академије наука и научне корпорације утркивале су се у указивању почасти Планку. Нарочиту је пажњу побудило кад је Макс Планк, иако протестант и праунук знаменитог протестантског теолога, 1937 године изабран за члана Папинске академије наука у Риму, у знак признања за дело *Религија и природне науке* (1937).

Мало је великих природњака који су своја конкретна научна сазнања у толикој мери успели филозофски ускладити са хришћанством. Основи Планкове научне филозофије дали би се дефинисати начелом да човек може лако да се определи по оном што у природи има свој одређени, коначни облик, али да за опредељивање своје воље према оном што се мења и преображава нема чврсте полазне тачке, те да у том погледу не може да се поуздаје само у свој ум, већ мора да се ослања на етику. А извор и утоку сваке етике по Планку треба тражити у Христу.

Најчувенија дела Макса Планка ова су:

Начело о одржавању енергије, Увод у теоријску физику, Појам о узрочној вези у физици, Путеви сазнања у физици, Физика и борба око погледа на свет, Религија и природне науке.

•

Цела Немачка одала је достојно признање свом научном великану о 85-том рођендану који је дочекао у пуној умној свежини. Седи јубилар, славни патријарх теориске физике, прати и даље неуморно научни рад и догађаје широм света.

АСТА РУТ: СЕСТРЕ

Нишка омладинска фолклорна група у Београду

Ових дана Београд ће имати прилике да присуствује једној лепој манифестацији националног духа, који преовлађује код омладине. То је фолклорна група Моравског позоришта у Нишу састављена од младих и симпатичних средњошколских омладинаца и омладинки. У шароликим народним костимима они ће са одушевљењем младости изводити српске игре и певати народне песме.

У Нишу та симпатична омладинска група освојила је све слојеве грађанства и свака њихова претстава привлачи најразноврснију публику. Поред тога ова фолклорна група иде и у села, која су тако жељна духовне хране.

О Ђурђевдану она је приредила фестивал народних игара под отвореним небом код манастира Габровца. То је била права народна свечаност на коју се слегао народ из околних села на броју преко пет хиљада лица.

Ово национално и културно деловање нишке средњошколске омладине показује како се дубље хвата корена нови национални дух за обнову Србије. Београд ће схватити значај ових манифестације националног духа школске омладине и поклониће му своју пажњу и своје симпатије. То ће бити заслужно признање за њихов рад и њихове напоре и потстрек да продуже у истом смислу, будећи национални свест и подижући културни ниво свога народа.

Фолклорна група Нишког народног позоришта приредиће неколико претстава на Коларчевом универзитету за ученике београдских гимназија, као што ће и једну приредити за грађанство било на Коларчевом универзитету или на позорници на Калемегдану.

Фолклорна група Нишког позоришта игра под ведрим небом код манастира Грабовца (Архив СН)

Разум и филозофија српских књижевних старина

Народна библиотека недавно је прибавила још једну стару српску рукописну књигу, писану, како кажу, незнано кад, а препис чији је из XVI века.

Књига на изглед тавна, каквих је у древности нашој на прегршти било, књига, како се то каже, староставна, ал књига с чијих страна збори нека неуобичајена мисаона једрина:

Мудрога ум и реч су море,
Не само реке – дажд дозборе.

Књига мал те не севастократорске првоточности, опстојанство чије о конце се хвата, ал књига с чијих страна збори нека неуобичајена осећајна ведрина:

Љубав слатка савршена је,
Љубил се вољно,
Љубил незазорно.

Вали византиске културе, ломећ се о хриди словенског језика, на жал су српски вас у пени слили и смисао за смерни српски афоризам.

* * *

Књига та, вас паучинасте прекаљености, врста је зборника.

Обичног зборника, у коме је ко зна који обичан српски монах, у ко зна коме обичном српском манастиру, у одморним тренуцима верске паузе, гушчијим пером, све црту по црту, исцртавао и оно што му се, поред псалтира, поред јеванђеља, души такође полезно чинило:

Сунце је опште око људма,
Мудрост — душама.

Обичан зборник, на чијим већ полуразуђеним странама теку сливи неког вишег ја, стил неког вишег рационализма, пред којима би и високоцеломудрени Доситеј свакако ставио прст на чело:

Дело се ужем,
Ум љубављу веже.

И тако, златна грана бачена од Ирана до Балкана, тај древни српски смисао за афоризам, шумно је домакла степену чисте гностичке културе, човечанством толико васхваљиване.

* * *

Вид осећајности гомиле, вид је оргијски, вид дионизијски, вид пуне револтне пијаности, вид, како кажу, узастопне панике инстикта.

Тавни расточ-листићи, тавна испис-слова овог староставног српског зборника — боје вучјег бакра с иницијалима тетребски разбукталим — давно пре Дарвина, давно пре Његоша знали су за те оргиске видове човечанства:

Ни вук вука, ни змију змија,
Ко човек човека не убија.

Али, храстови као поносни и смерни, листићи ти српски знали су још и више, знали су да помну срж нормативне искони савесно бране, савесно хране, чине да остане — чине да дише:

Све што је ново, добро је,
Но древни бог,
Јачи од свега — бољи је.

У историји развоја светског спиритуализма, и сами преписи и сами преноси сличних размишљања, беспоговорно чине културно поглавље за себе — у овом случају српско.

* * *

И хиндизам и иранизам — египтизам, хеленизам, романизам — и христианизам и езотеризам, сва та поворка искониx „изама", у великомученичким напорима на јединењу вере и знања — један су те исти ток древне деистичке културе, међ чије посвећенике иде и смерни Ћирил Филозоф.

Ћирил Филозоф, у чијим је живцима струјала нека виша умност, са сталним, с протежним преносима елитне логике (одакле и ко зна чије) високо изнад слепе вере, догматике:

Мудар без знања,
Плот без подупирања.
Без ветра стоји, на ветру пада.
Без књига, без знања — ненадања.

Ћирил Филозоф, у чијим је венама струјала нека виша осећајност, са сталним, с протежним преносима елитне етике (одакле и ко зна чије) високо изнад уобичајене етнике:

Пред стреду боље искочи,
Но клеветнику пред очи.

Ко да је био, ма где да је био, тајанством било којим да се крио, староставник га је наш забележио, а с њим, — тим узор пропагандисте — метафизичара словенског средњег века — забележен је и наш смисао за таковане супер-религије, супер-сазнања — бит предања.

И тако, бирањем угледалачких уосећавања, биран је и пробран био и српски афористички дух средњег века.

* * *

Деведесетих година прошлог столећа, први преставник филолошке школе, трудом Академије наука, објавио је дело Разум и филозофија из српских књижевних старина, *— голим чињеницама из којег се види:*

И како су наши стари, поред црквених књига, читали и преводили Платона, Аристотела, Еурипида, Тукидида итд. — уз хришћанску понесено неговали и општу културу; и како су, поред византиско-грчког и римско-латинског вида, понесено настојавали да створе и трећи — свој-ствени вид средњевековности; и како су, неповеличавајући међ међ поганством и хришћанством, широкоругдо, баш као и непознати Ћирил Филозоф, веровали у моћ знања, у моћ сазнања:

Мудар још и књигу ли изучи,
Вид савршен имају му очи.

Деведесетих година прошлог столећа, српска филолошка школа, објављујући почетну грађу српског афористичког духа, објавила је истовремено:

И како се древна деистичка култура временом распадала у гностичку, гностичка у етичку, етичка у афористички смисао; и како је тај древни нормативни полет, лагано али сигурно стављао на дневни ред древну српску трезвеност, пуни етички рационализам:

Боље је телу умрети.
Но греху дедати.

То је било деведесетих година. Па је онда протекло, ето, 50 година ћутања о, те и каквој, нашој традиционалној мисаоности потекле са страна тавних — књига староставних — доиније сјајно и својствено изражене у народном песништву.

Цртеж: Ж. Настасијевић

НАШИ ДРЕВНИ АФОРИЗМИ

ПРИЈАТЕЉ МНОГИМ ЖЕЛИШ ЛИ БИТИ,
МЕД — ЈЕЗИК, РУКУ ДАТНУ,
И ТВРДУ РЕЧ МОРАШ ИМАТИ.

ГНОЈ ДОК НЕ ПРОГНОЈИ ТЕЛУ ПАКОСТИ,
РЕЧ НЕИЗРЕЧЕНА СРЦУ ТУГОМ ЗЛОСТИ.

КО БОГА ЖЕНА МУЖА ДА ШТУЈЕ
МУЖ РЕБРОМ ЖЕНУ ДА ПОЧИТУЈЕ.

ЖИВЕЋ УЗ ПОМОЋ ВИШЊУ,
НЕ ТРЕБАШ ПОМОЋ НИЖЊУ.

ЦРВ ДРВО СУЖА,
ЗЛА ЖЕНА МУЖА.

КО ВРАН СТРВУ РАД ШТО ЈЕ,
ЧОВЕК ЧОВЕКА ПАДУ ЈЕ.

МУДАР ПАМЕТНОМ ДРУГАР,
ЛУДОМ ГОСПОДАР.

ОРУЖЈЕ ЈЕ ОШТРО ВРХОМ,
ЗАО ЧОВЕК ЈЕЗИКОМ.

ОД БОЛНОГА ЈЕ ГОРИ ЛЕЊ,
БОЛАН НЕ ЈЕДЕ ИЗВАЉЕН.

ЈЕЗИЧНА ЖЕНА ГОРА ОД ЗМИЈЕ
ЗМИЈА УЈЕДЕ — НЕМА ЈЕ,
ЖЕНА УЈЕДЕ — ЕТО ЈЕ.

Нови пут психотерапије

(ЕОС) Познати немачки лекар за живчане болести и психолог професор др. фон Хатингберг недавно је утврдио правце за нову психотерапију, која је обрачунала са чисто пасивном улогом, у коју је болесник раније био спутан. Сва је одговорност досада падала на лекара који је лечио болесника. Данас су хипноза и страна сугестија само још један члан у целом поступку и методи лечења. Страна је сугестија у великој мери надокнађена аутосугестијом. Али се свуда истовремено позива и апелује на вољу болесника и његову увиђавност. Наравно, да нови начин и метода позива неуротичара на целу људску проблематику, у чему свакако лежи један час великог узнемирења, који међутим у њему пробуђује отпорну снагу. Човек који трпи, мора да поврати веру у свест вредности. У неурози хтео се отети притиску савести тражећи у болести заштиту пред одговорношћу. Лекар који лечи таквог болесника нема, дакле, само лекарски, већ и васпитни задатак, и не може да лечи само када анализира, он мора, шта више, да буде у стању да води. Лекар и болесник стварају донекле једну радну заједницу. Болесник мора за своје оздрављење да сноси главни терет.

Стотридесетгодишњица Рихарда Вагнера

од највећих музичара свих времена, а уз то немачког песника, мислиоца, националног радника и идеолога, чију је сву величину на овом последњем пољу у пот-

Многе немачке уметничке, културне и националне установе и организације прославиле су 22 маја о. г. стотридесетогодишњицу рођења Рихарда Вагнера, једног пуности строго узевши сагледала тек данашња генерација, генерација великих остварења у чије је темеље многи камен положила и реч и мисао Рихарда Вагнера.

О животу и раду Рихарда Вагнера, о његовом музичком и умном стварању и општем значају за немачки народ и развоју његове националне идеје опширно смо писали у фебруару ов год., приликом шездесетогодишњице Вагнерове смрти.

❖

СМРТ ИЗДАВАЧА ШТОКА

У Паризу је преминуо у 83 години живота познати издавач Г. В. Шток, који је четрдесет година водио издавачку књижару. Пок. Шток био је познат по свом независном духу и наклоности према уметности. О свом раду са уметницима и књижевницима у раздобљу од 1880 до 1914 написао је књигу успомена *Меморандум једног издавача.*

❖

НОВ КОМАД АНРИ ДЕ МОНТЕРЛАНА

Књижевник Анри де Монтерлан, чији је позоришни комад *Мртва краљица* приказан пре дужег времена у Паризу, незадовољан овим комадом пише нов који ће се звати *Више него крв* или *Ничији син.* У комаду играју само три личности: отац, мајка и дете. Радња се дешава у наше доба.

БРАНА МИРКОВИЋ: ПОРТРЕ МОЈЕ ЖЕНЕ

ПРОЛЕТЊА ИЗЛОЖБА У УМЕТНИЧКОМ ПАВИЉОНУ

Животни елан наших уметника

Овогодишња *Пролетња изложба* означује једну видну етапу у раду око обнове нашег уметничког живота: знатно јача, садржајнија, и квалитативно, и квантитативно, од лањске, она, у главноме, васпоставља ниво наших предратних репрезентативних изложби — што у датим околностима претставља једну несумњиву добит. Заступљено је четрдесетак уметника са преко сто двадесет радова, који сачињавају једну угледну и привлачну колекцију. Овај пут није било тематског ограничења, услед чега је изложба, у својој целини, испала живља и разноличнија, а уједно и лична особеност појединих сликара могла да дође до јаснијег, маркантнијег израза. Сви они наиме — а има их прилично — чија је права област пејзаж или мртва природа учинили су сада много бољи утисак, него на прошлогодишњој изложби на пример која је та два жанра била искључила. Тако одмах сви наши старији сликари који се надахњују претежно лепотом предела, цвећа и плодова; једна БЕТА ВУКАНОВИЋ која је, поред одлично постављене студије *Босанка* и једног солидног женског портрета, дала две веома живо и свеже колорисане мртве природе; затим ДРАГОМИР ГЛИШИЋ са два гиздава пејзажа и два нешто тмурна цвећа; БОРА СТЕВАНОВИЋ са једним деликатним мањим пејзажом и једном једром мртвом природом; МИОДРАГ ПЕТРОВИЋ са својим ведрим зеленим шумадијским пределима; ДРАГОСЛАВ СТОЈАНОВИЋ који у светлом акварелу обрађује сличне мотиве, па СВЕТИСЛАВ СТРАЛА који у истој техници, али готово са густином и жаром масне боје слика пејзаже као онај визионарски, утварни *Београд* или раскошне букете свежег пролетњег цвећа, седефасто бојадисане јабуке и металично светлуцаве рибе, док ЈОВАН БИЈЕЛИЋ у једном чудном, готово апстрактном *Пределу* заснива цео ефект на контрасту црнога са неким бледим, хладним роза и једним смелим потезом усијаног зинобера.

Али су и остали, млађи наши сликари обилно и успешно дали маха својој љубави за пејзаж и мртву природу, не занемарујући при томе ипак ни портре и фигуру којима та прегршт цвећа, вегетације, воћа, слободне природе и градских мотива служи као ведар живи декор или оквир.

ИВАН РАДОВИЋ је у свом поетичном платну *Њиве* исто као и у фигури са мртвом природом *Доручак* развио једну раскошну гаму најделикатнијих боја. Топле, слатке колористике дао је и ВЕЉКО СТАНОЈЕВИЋ у грациозном портрету *Младе жене*, али још више у два етерично зелено интонирана *Предела* који иду, несумњиво, у најбоље, најзрелије што је уметник, у последње доба, у том роду извео. Веома је апартна, као замисао, као визија, а значајна у спровођењу, и *Киша* од ВАСЕ ПОМОРИШЦА којој се интересантно противуставњају два његова весла, монументална портрета строге, глатке фактуре. МИЛОШ ВУШКОВИЋ је у *Портрету сликара Граовца* са мајсторском лакоћом спојио живу, интимну карактеристику модела са трепереном свежином и дражи колорита — које дискретно прострујавају и његову *Мртву природу*. Сам НИКОЛА ГРАОВАЦ афирмира се све настојније као један од наших најјезгровитијих, најкрвнијих колориста. Његов мали пејзаж *Мотив са Кнежевца* и мртва природа *Цвеће* (она једра, загасито црвена ружа у бујном, сјајно-зеленом лишћу) одиста су узорити и као сликарски доживљај, концепција, и као техника масне боје.

Дубоко сликарски гледа, осећа и мала и ЈЕФТО ПЕРИЋ који је изложио три свежа, сочна пејзажа и један веома лепо схваћен и зналачки изведен женски портре. Слично би се могло рећи и о АНТОНУ ХУТЕРУ чије две фине мале *Композиције* имају неку сасвим особену, готово архаичку драж. Овде треба споменути и СВЕТИСЛАВА ЛУКИЋА који у *Пределу са Дедиња* показује такође израђеног укуса, осећања и прекаљене техничке вештине. Непосреднији, спонтанији је ЂУРА РАДОЊИЋ који је у једној мртвој природи са лимунасто жутом лубеницом пред плавичасто сивим фондом умео и без неког нарочитог рафинмажа да оствари нешто што привлачи, годи, разгаљује као и сама природа. ЖИВКО СТАЛИСА ВЉЕВИЋ је, у једној великој, можда нешто прецизно аранжираној мртвој природи и пејзажу истих сразмера *Стари Београд* поново осведочио своје познате врлине: смисао за велику декоративну композицију и израђено колористичко знање — док је СВЕТИСЛАВ ВУКОВИЋ у паноу *Враћање са рада* дао и овај пут пуне одушке својој предилекцији за жарко, пламтеће шарењу боја и широку, импресионистичку технику кичице.

МИЛИЦА ЧАЂЕВИЋ, живахна одмерена и деликатна у акварелу, дала је у малом платну *Из моје баште* једну сасвим мајсторски насликану, ваздухом и светлошћу фино прозрачену студију шипражја и биљки (фикус и слично); РАДМИЛА ЂОРЂЕВИЋ, поред занимљивог птичијег шарења *Из зоолошког врта*, дискретно тонски изведен *Портре г-ђе Љ. М.* и жанр *На углу*; ЗЛАТА РАНКОВИЋ грациозну, у флуидним, седефастим тоновима израђену фигуру *Сеоско ђаче* и једно слично третирано, такође пријатно *Цвеће*; БОСА ВАЛИЋ два крупним, пастозним потезима насликана платна *(Девојчица у кући* и *Предео)*, а ПЕРСИДА НИКОЛАЈЕВИЋ укусно постављену студију *Сељанка*.

ЉУБИША НАУМОВИЋ, још подложан разним утицајима и нешто тврд, сиров у фактури, одаје у својим, мотивски, врло разноликим и занимљивим радовима ипак један симпатичан полет маште и хотења — и она његова златно-жуто интонирана *Жетва* може свакако да важи већ и као реализација. Архитект МОМЧИЛО БЕЛОБРК афирмира се врло часно и као сликар једним деликатно нијансираним *Цвећем*, а још више оном љупком и зналачки колорисаном портретском студијом: *Мој син*. Нешто аналогно дао је и БРАНА

КЊИЖЕВНИК ТОДОР МАНОЈЛОВИЋ ОТВАРА ИЗЛОЖБУ

Књижевник Тодор Манојловић отворио је Пролетну изложбу београдских уметника следећим говором:

Као што се сваког пролећа обнавља природа, зазелене поља и вртови, процветавају воћке и цвеће и враћају ласте, тако се, сада већ од целог једног низа година на овамо, и у овом Уметничком павиљону, редовно и увек поново отварају наше пролетње изложбе. Једна сразмерно још млада али очигледно већ утврђена и крепка културна традиција делује, афирмира се ту такорећи са неумитном нужношћу неког природног закона, прерађујући нам сваке године, па тако и овај пут, и усред ванредних данашњих прилика, једну свечану пролетњу смотру наше ликовне уметности.

Живот је: континуитет — а животна способност, виталитет јесте: воља и способност за одржавање, односно, у преким случајевима, за васпостављање континуитета. Наши уметници показују у високој мери ту способност, тај животни елан — и перовој наше уметности цвета одиста једро даље и под тмурним небом и усред непогоде. О томе смо баш ту недавно могли поново да се уверимо: — приликом изложбе наших сликара у ропству, са којом је врло срећно отворена овогодишња сликарска сезона. Привлачна, добродошла већ и сама по себи као живи доказ несаломљивог стваралачког полета наших уметника, она је уз то још и најпозитивније деловала својом стварном уметничком вредношћу и наишла тако на одличан одзив код наше публике. Ова последња околност, одзив, интерес публике, од велике је важности: она претставља један од неопходних услова здравог, напредног уметничког живота. Јер иако је у уметности оно првенствено и највише, разуме се, увек — стваралачки чин генијалног или даровитог појединца, ипак је врло значајна и, практично, често просто пресудна и улога мноштва, публике, друштва чије разумевање и признање дају најефикаснијн потстрек уметнику за његов стваралачки напор, за његов узлет ка звездама. Италијански Ренесанс на пример могао је да се оствари на један тако сјајан и величанствен начин одиста само захваљујући најприснијем стицају и најинтензивнијем узајамном дејству тих двају чиниоца уметничког живота, захваљујући оном жарком и радосном одушевљењу што је стварање великих уметника умело да изазове не само у вишим и највишим круговима, већ и у широким народним масама.

Најтоплије, најрадосније и најчистије од свих одушевљења је оно за дух и лепоту — и увек је то један свечан и срећан тренутак када такво одушевљење обузме душу народа; када народ одједном некако осети — било је тога, код старих Грка, код Италијана Ренесанса, па и касније још понекад — осети да је прави и најплеменитији смисао и врховни циљ живота у тим идеалима и да у доба тешких искушења само ти идеали могу да уздигну човека изнад свакидашњих брига и невоља.

Уметници, песници и мислиоци су надахнути проповедници тих идеала, верни чувари тог светог пламена, без којег нема живота; они га гаје и предочавају, предлажу неуморно народу; каткад мучевито, величанствено и раскошно, каткад, можда, тише и скромније — али увек с вером и животворном љубављу. Онако као што побожни, истинити свештеник служи службу Божју и моли се Свевишњему за своје верне. Свака озбиљна и искрена уметничка или поетична манифестација претставља такву једну службу или молитву. Песник је спроводи у речима и идејама, музичар у звуцима, а сликар и вајар у бојама и облицима. Ово је данас обред облика и боја; свежих пролетњих боја, богатијих и ведријих, него што смо их видели на лањској пролетњој изложби — јер ћете овај пут, поред портрета и фигура, наћи ту поново и множину пејзажа и мртвих природа, лиснатог младог зеленила и раскошног разнобојног цвећа које наши сликари нарочито воле и умеју да сликају.

Желећи да вам та ведра пролетња процваст боја буде привлачна и угодна, част ми је отворити ову изложбу.

ДРАГОМИР ГЛИШИЋ: ПРОЛЕЋЕ НА ПЕРИФЕРИЈИ

ЖИВКО СТОЈИСАВЉЕВИЋ: МРТВА ПРИРОДА

А. ДОЛИНАР: АМАЗОНКЕ (теракота)

МИРКОВИЋ у свежем, импресионистичком *Портрету моје жене*. Два млада сликара — МИЛОШ ЈОНИЋ и РАДОМИР ЈОАНОВИЋ — који су успешно дебитирали на *Изложби сликара у заробљеништву* јавили су се сад поново; први са четири свежа акварела, а други са једним темпераметно бојадисаним (уље) Београдским мотивом. Тим нашим најмлађим живописцима придружује се и ГАЛИНА СТОЈАНОВИЋ-САХАРОВА чији складни пастели — све портрети — дају једну привлачну претставу о њеном таленту. Ако споменемо ту још интересантне сценографске нацрте и два мало мутна пејзажа у масној боји МИОМИРА ДЕНИЋА, завршили смо у главноме ову, наравно, само сасвим летимичну смотру наших сликара.

Вајари су заступљени у много мањем броју — али се на њиховом челу налази ЛОЈЗЕ ДОЛИНАР. Један скулптор чија уметничка личност постаје све видније и знатније и који од изложбе до изложбе скреће све живљу пажњу на себе. Он је и овај пут донео неколико радова, теракота, од врло особеног и ефектног стила. Ти његови женски акти тако смело, али ипак веома зналачки и складно потенцираних форми одишу неком дубоко чулном, па ипак јединствено племенитом лепотом. Она бујна и горда *Лепотица* са огледалом, а још више можда она толико штедра и деликатно компонована група двеју нагих *Амазонки* израчава неку неодољиву, опојну митолошку чар. Не мање сугестивно делује и *Портре проф. Шкерла* својом оштром, продуховљеном моделацијом. Долинар се креће у линији најбољег модерног вајарства. СВЕТОМИР ПОЧЕК дао је у једној широко и меко моделисаној *Женској глави* живота, карактера и смирене, суморне лепоте. МАРКО БРЕЖАНИН показује се свежији, непосреднији у некако барокно схваћеном *Портрету уметника*, него у мало тешком, уморном *Портрету Боре Станковића*, док се више графички талент ПЕРИШЕ МИЛИЋА најповољније испољава у рељефима *Вук Ст. Караџић* (гипс) и *Момчило Милошевић* (бронза), и у једном академски чистом и глатком цртежу.

Тодор Манојловић

БЕТА ВУКАНОВИЋ: СЕЉАНКА

ИЗЛОЖБА СЛИКАРСКИХ РАДОВА У КРАГУЈЕВЦУ

У свечаној дворани мушке реалне гимназије Кнеза Милоша у Крагујевцу, отворена је изложба слика Љуб. Анђелковића, П. Лазаревића, и Свет. Младеновића, професора из Крагујевца.

Од рата на овамо ово је прва, строго уметничка приредба, организована од стране приватне иницијативе и приватних средстава, па јој стога треба придати већи значај него онима, приређеним званичном иницијативом или субвенционисаним од стране разних установа.

На изложби је изложено око стотину радова. Две трећине чине радови младог и талентованог сликара Љуб. Анђелковића, док су остали радови сликара Лазаревића и Младеновића. Радови су разноврсни. Пада у очи мали број уљаних радова, који сви потичу из предратног доба.

С друге стране опажа се већи број акварелних радова, тако да се ова изложба може означити као изложба акварела. Младеновић је дао радове рађене пером, као и два уљана рада.

Општи утисак је врло повољан, поједина дела су на правом уметничком нивоу и могу чинити част и најугледнијим уметничким салонима.

Сликар Анђелковић доминира изложбом: акварели, пејзажи, цвећа и портрети, — чине главни део његовог рада. Најјачи је у портретима, у којима испољава изразито уметничко изражавање. Конструкција дела и комбинација боја сачињавају његову главну сликарску особину.

У пејзажима Анђелковић је свеж, интиман и јако допадљив. Његови пејзажи дају верну слику живог и природног. Једино што код тих пејзажа оставља утисак нечег неодређеног, то су тамни и тешки тонови неба који мало ублажују општи ведар утисак. Од портрета најбољи су му портрети лекара и једне девојчице, а од пејзажа најлепши му је једна група кућа из неког брдског краја.

Анђелковић не само да наговештава, већ даје оправдане наде да ће се развити у првокласног сликарског уметника.

Сликар Лазаревић, који нам је познат из својих ранијих излагања, изишао је овога пута са својим старим радовима, те смо му захвални што је на тај начин допринео општем утиску ове високе уметничке приредбе.

Младеновић је млад сликар, чија се младост јако изражава у свима његовим радовима. Несумњиво је да он располаже лепим сликарским смислом, и када буде савладао оне велике тешкоће које раздвајају љубав за сликарством од праве уметничке слике, може се са сигурношћу рећи да ће се и он развити у доброг сликара.

Изложба је побудила лепо интересовање јавности

Гете у двадесет шестој години

ЉУБАВНЕ ДИЛЕМЕ И ДУШЕВНЕ БОРБЕ У КОЈИМА ЈЕ СТВАРАНА „СТЕЛА"

„Можете ли, драга моја, да претставите себи једног Гетеа који сад скоро више не скида издашно златним ширитима украшено свечано вечерње одело, и иначе од главе до пете углавном удешеног као што приличи талентном човеку од света који се креће у светлости безбројних зидних и стоних светњака, посред свакојаких људи, међу којима за њега постоје само једне лепе девојачке очи. Тај пар очију влада њиме, покреће га из једне разоноде у другу.

Час га прикива за карташки сто, час га одвлачи на неки концерт, час опет на бал. Али гдегод се налазимо, он доследно чини само једно те исто: обележен свима својствима лакомислена млада човека, без престанка се удвара привлачној малој плавуши. Покушајте све то да замислите па ћете добити слику и прилику садашњег прерушеног, карневалског Гетеа, човека који понекад пропушта да вам пише, јер се стиди самог себе у вашем духовном присуству. ... Али поред њега ипак је нешто остало још и од оног другог Гетеа, онога у једноставном дугом капуту сиве даброве боје ,са мрком марамом око врата и са добрим чизмама који већ сад у фебруару назире прве предзнаке пролећа, кад ће опет да му се отвори овај лепи свет са уживањима у природи..."

То је Гете написао у чувеном писму од 13 фебруара 1775 грофици Аугусти фон Штолберг, сестри грофова Штолберг. „Густица" претставља једну од најчудноватијих епизода у животу младога Гетеа, који је иначе у оно доба, издашно размажен од жена, био све друго само не резигнирани јунак платонских љубави на отстојању. У непуној 26. години, већ познат као песник, пред крај свога првог, младалачког периода стварања, Гете је добио од грофице Штолберг полуанонимно писмо, потписано кратко „Густица". Тако је дошло до сентименталног пријатељства преко писама у духу последње четвртине XVIII века. Гете је „Густици" у тој преписци откривао и најскривеније кутове свога срца, дубље и више него у писмима ословљавао и са ти, ма да је у животу никад честито није ни видео.

Онај „пар лепих девојачких очију", који је био дубљи мотив неколико његових књижевних дела, међу којима најглавније јесте *„Стела"*, припадао је *Ани Јелисавети Шеneман*, рођеној 23 јуна 1758, размаженој јединици богатог франкфуртског банкара.

„Лили" — тако је Гете називао не само за време ове франкфуртске идиле, него још и као старац, у свом аутобиографском делу *Песма и истина*, иако тек у седамнаестој години, већ је суверено владала појмовима, стратегијом и тактиком велике монденке. Вешто је играла са читавом четом обожавалаца, код којих су главна побуда биле њене личне драži „привлачне плавуше", као што каже Гете, а не очекивани велики мираз.

У тај круг ушао је и млади Гете. За „Лилино" срце, Гете је углавном био оно исто што и сви остали обожаваоци. Али њена сујета желела је од већ познатог младог песника и франкфуртског патрицијског сина да направи свој коначни плен. Гете је „загрејан" за њу, чак и добро загрејан. Али његово срце још је препуно трагова дотадањих љубави, које је остављао по једну у сваком граду у коме је дотле боравио.

У родном Франкфурту почео је, још дечаком, са Гретицом, ћерком учитеља играња. Као млад студент права у Штрасбургу доживео је велику љубав са Фредериком Брион, ћерком сеоског пастора у Сезенхајму (љубав коју целог века није потпуно преболео). У Вецлару опет, где је био на стажу као приправник у Врховном суду, наилази љубав са ћерком сеоског писара...

Сад пак први пут љубав са младом дамом из великог света. Родитељи и једне и друге стране нису очарани, нарочито Гетеови родитељи. Ни сам Гете покаткад није очаран. „Лилина" мајсторска тактика изазива код њега страшне кризе љубоморе, намеће поређења са Фредериком, која не испадају свакад у „Лилину" корист. Јављају се одлуке да се „кида", да се бежи из Франкфурта, али оне се не извршују. Најзад, најнесрећнијим путем, који може замислити заљубљен човек, посредовањем неке г-ђице Делф, долази у априлу 1775 и до службене веридбе, некако свечано-укочене.

„...У отсудном часу.. — вели Гете, — пружила ми је руку, не велим баш оклевајући, али некако споро, замишљено..."

Међутим, баш та веридба као да је почетак краја. Обострани родитељи као неким прећутним споразумом раде на том да се она поквари. Сам Гете предузима пут у Швајцарску са младим грофовима Штолберг („Густином" браћом), „да види да ли може без Лили". Три месеца велики пријатељ природе ужива у величанству Алпа. Најзад долази до кварења веридбе. Раскида се исто онако банално као што је и настала: „Лилина" мајка „решила се" да исприча ћери за Гетеов однос са Фредериком из Сезенхајма...

„Ох, још да не пишем драме, потпуно бих пропао..." — јада се Гете у једном писму „Густици".

И збиља, неколико Гетеових позоришних дела имају за свој постанак да захвале искључиво „Лили", односно патњама, које је она изазвала.

Тако се прво јавља *Ервин и Елмира*, мали позоришни комад који је, како каже један од безбројних Гетеових биографа, „можда требало да буде опомена за Лили". Елмира је лепа али сујетна девојка, која својом кокетеријом страшно мучи свог вереника.

Друга „опомена" (ако усвојимо горњу тезу) била је драма *Клаудина*. Клаудина, лепа, умна, размажена, кокетна али при свему том добра Клаудина, кћи отменог господара од Вила Беле, тоне у љубави са пустоловом, пропалицом, одметником од друштва Кургантином (доцније му је Гете изменио име у „Руганшино").

Треће и најпознатије дело тог „Лилиног циклуса" јесте *Стела* која се сад јавља на београдској позорници, закључак не само тога „циклуса", већ и закључак бујног, младалачког периода у Гетеовом књижевном стварању.

Гете на београдској позорници

Заступамо гледиште да на првој српској сцени треба приказивати превенствено дела трајне уметничке вредности, као и дела од значаја за стварање једнога драмскога писца, за дух културе једнога народа или једне историске епохе. Зато намера да се нашој публици прикаже један од највећих немачких и европских писаца као што је Гете заслужује свако признање, док дискусије може бити само у погледу избора дела. Наравно да се ту мора водити рачуна о посебним склоностима једне дате средине, о могућностима позоришта у погледу глумачког материјала и техничких средстава, као и да ли постоје добри преводи тих позоришних ремек-дела које треба играти.

Сигурно је да горостасна величина Гетеа не лежи у његовом драмском стварању, јер иако *Фауст* има драмску форму, он је уствари филозофска и лирска поема, која није створена за позорницу. Зато је то тежак проблем за сваку позоришну управу, која жели да великог немачкога песника прикаже преко позорнице.

Данашње позоришно вођство хтело је да прикаже Гетеово позориште преко мање познатих дела, као што су *„Брат и сестра"* и *„Стела"*, вероватно сматрајући да ће тиме пробудити већи интерес код публике него приказивањем оних најпознатијих дела, за које се мисли да су исувише позната и да су изгубила привлачност. Али питање је да ли је овакво решење најбоље и шта се добија извођењем Гетеових дела из којих се не може ни наслутити будућа величина Гетеа. Она можда имају само значај као израз тежњи једне епохе или једну етапу у духовној и књижевној еволуцији младалачког романтизма Гетеа ка класичној усклађености његовог зрелог доба.

Г. Б. Јевтић, који је превео и режирао оба ова дела Гетеа у својој изјави поводом премијере *Стеле* оправдава њену појаву на сцени Српског Народног позоришта тврђењем да је млади Гете ближи српској позоришној публици од Гетеа — писца *Фауста*. Можда је то донекле тачно да је романтичарски Гете са „велтшмерцом" у срцу препуном љубави био некада ближи нашој публици него мудри и уравнотежени Гете из Вајмара. Одиста, у своје време крајем XIX века *Патње младога Вертера* имале су не само велики књижевни утицај него су и формирале менталитет и осећања читавих тадањих генерација. Колико ли је у то доба било младих људи који су преживљавали вертеровски свој љубавни занос по угледу на овај Гетеов књижевни лик!

Али данашња публика, чак и она најмлађа, много мање одушевљава се романтичарским заносима, ма да је романтизам срца у извесној мери вечит. Она има много више реалистичког смисла који се не може задовољити бучним тирадама о вечној љубави.

Зато можда није било довољних разлога да се приступи приказивању *Стеле* на београдској позорници, остављајући по страни друга драмска дела Гетеа која су од веће уметничке вредности и од далекосежнијег и дубљег значаја. Тако ових дана у Паризу игра се *Ифигенија у Тауриду*, а можда би вредело покушати са *Торкватом Тасом*, а увек треба мислити и припремати се на извођење самога *Фауста*. У једној од земаља на Југоистоку дават је *Фауст*, који смело режиран и прилагођен савременој позоришној техници може да има великог успеха код публике.

Прво Српско позориште треба да има великих амбиција не само у погледу домаћег репертоара него и у подухватима за извођење ремек-дела светске позоришне уметности. Имамо позоришну традицију, располажемо разноврсним одличним глумачким талентима у старим и млађим генерацијама, снабдевени смо савременим техничким средствима, као што имамо и захвалну публику. Зато би плански и са великим еланом требало да се ухватимо у коштац и са најтежим стварима на пољу позоришне уметности. Нашу стваралачку способност и културну вредност обновљене отаџбине у европској културној заједници посведочићемо нашом вољом и тежњом да достигнемо врхунце стваралаштва у свима уметничким областима.

Г-ђа Деса Дугалић, г-ђа Мира Јевтић и г-ца Гордана Гошић у Гетеовој »Стели«

(Снимак: Државна пропаганда)

Као што смо већ рекли тешко се може из *Стеле* наслутити уметнички геније Гетеа, који и сам није био задовољан овим својим делом, па је чак дао и две верзије. Кад не бисмо знали да је *Стелу* написао Гете, са много више критичког духа говорили бисмо о том делу, замерајући му романтичарску претераност, немогућност и неприродност многих ситуација, бујно фразирање без психолошког удубљивања, као што је то случај код многобројних епигона великих романтичара. Фернандо, јунак комада, прави је романтичарски тип, човек кога распиње жеђ за новим и непознатим, који незадовољан са својом средином лута по свету тражећи заборав за свој безразложни бол. Тако и он напушта своју жену Цецилију и кћер Луцију и одлази да лута по свету.

У том лутању Фернандо сусреће Стелу, праву романтичарску љубавницу, која прелазећи преко свију обзира и конвенција, оставља свој дом и полази да живи са вољеним човеком. Проводи неколико година у заносу велике љубави са Фернандом, који засићен, гоњен жељом за новим, напушта Стелу и путује по свету, доживљујући авантуре, разне згоде и незгоде.

Али личности из романтичарског света знају и за кајање и не могу да живе без патње и бола. Фернандо покушава да пронађе своју жену, али пошто не успева враћа се Стели, својој великој љубави. Међутим, стицајем произвољних околности у истом граду и у дому Стелином он налази и своју жену и своју кћер. Настаје борба за његово срце, које је неодлучно између позива страсти Стеле и осећања дужности према супрузи и кћерци.

По првој верзији Цецилија пристаје да прими Стелу у заједнички живот и то је као нека врста модерног „брака у троје". Али због напада, које су изазвали овакав завршетак комада, а делом и под утицајем Шилера, Гете се решава да преради *Стелу*. Тако у дефинитивној преради комада Фернандо своју колебљивост кажњава самоубиством из пиштоља, а Стела своју недозвољену безграничну љубав самоубиством тровањем.

Мислимо да је подела улога у *Стели* могла бити другојачија, имајући у виду велики избор који пружа београдски глумачки ансамбл. Наша велика драмска уметница, г-ђа Деса Дугалић-Недељковић тумачила је ову романтичарску љубавницу са свима сретствима свога богодараног таленга и своје фине интелигенције. Својом богатом скалом гласовних и мимичких могућности она је изражавала романтичарску страст у своме заносу, као што је умела да нађе потребне акценте за бол и патњу. Али ипак у низу својих креација женских ликова на београдској позорници, од којих су неки незаборавими, Стела не долази у први ред. То није била млада баронеса Стела, идеализовани лик романтичарске жене, као неког флуидног и етеричног божанства, надземаљског бића како су је замишљали романтичарски песници.

Мада г. Б. Јевтић као редитељ мисли да романтичарско позориште Гетеово више одговара менталитету наше глуме, г. В. Јовановић и поред свога патоса старе глумачке школе није успео да креира Фернанда као романтичарског јунака, који свој бол носи кроз свет. Овом нашем одличном глумцу изгледа не леже више улоге љубавника, где треба имати више спонтаног елана.

Госпођа Мира Јевтић у улози несрећне жене дала је једну интелигентно и пажљиво простудирану улогу. Њена патетика била је често врло дирљива, али у целини њено тумачење Цецилије било је претерано у скрушености сломљеног срца. Г-ца Гордана Гошић у извесној мери добро је поставила личност младе Луције, како ју је замислио писац као срећан карактер, који „не прима спољни притисак". Несумњиво да њој недостају рутина, што је сасвим објашњиво с обзиром на њену младост, и више изражајних могућности у њеној глуми, што ће временом свакако постићи.

Са задовољством подвлачимо да су и споредне улоге врло добро обрађене, што је доприносило успеху комада код публике. Те су улоге носили г-ђа Невенка Микулић, г-ца Едита Милбахер и г. г. Будимир Брадоњић, Милорад Игњатовић, Велимир Бошковић и Радивоје Ранисављевић. Једино бисмо замерили г-ци Милбахер, која готово беспрекорно тумачи своје улоге, што је била исувише лукаво-сирова, кад је требало да буде више наивна.

Режија г. Б. Јевтића показује велико познавање Гетеовог позоришта и исправност његових схватања о значају стварања потребне атмосфере, „штимунга", у извођењу оваквих дела. Игра глумаца, музика, боје у декору и костимима све је било усклађено са много укуса и великим разумевањем доба.

Српски текст комада врло је успео, сем неколико места које мислимо требало је слободније превести. Сценограф г. В. Загорођнук дао је успео и прикладан декор, који је много чинио за успешно остварење *Стеле* на нашој позорници. Костими госпође Миле Бабић-Јовановић савршено су доприносили стварању потребног штимунга.

М. М. Милошевић

Занимљивости

КУЋА У ВАЗДУХУ

Јединствена слика на једној марки ваздушне поште Папске државе у Риму у вези је с једном тајанственом причом. На марки се види, како у ваздуху лебди мала кућица са једним прозором, коју у лету носе шест анђела. Над њом се појављује мајка Божја с дететом. Према једном старом предању, ову су кућицу, у којој је једном у Назарету становала богородица и чекала на благовест арханђела Гаврила, у једној мајској ноћи 1291 године однели анђели и ваздухом донели на Риеку, у Италији. Три године касније одавде је нестала, и нађена опет 1294 године код Лорета. Ту ускоро постаде кућа Маријина место за ходочашће побожних верника. Године 1468 саграђена је око куће велика црква и данас то место посећују многи побожни верници из целог света. С обзиром на чудновату легенду о отмици кућице Маријине у ваздуху, важи у новије време мајка Божја од Лорета као заштитница ваздухопловаца. (ЕОС).

ЋЕЛАВОСТ КАО НАСЛЕДНА БОЛЕСТ

(ЕОС) Ћелавост је мушка болест. Она је последња етапа испадања косе, које обично почиње код човека од 20 до 30 године, а врло ретко се појављује још раније. У почетном стадијуму стварају се т.зв. „саветнички ћошкови", или настаје једна мала тонсура на темену главе. Понекад обе. Данас морамо да сматрмо ко узрок ове појаве једну наследну варијанту растења косе код мушкараца. Немачки научник професор др. Фус оспорава сваку узрочну везу стварања ћелавости са такозваним лакомисленим животом или са недовољним ношењем шешира.

Свакако до сада још нису пронађена никаква ефикасна средства против раног губљења косе. У најбољем случају може се још са спиритуозним водама за косу и масажама да продужи век косе на глави. Важно је и то, да се коса не изложи и сувише интензивној сунчаној светлости. Мушкарци који до своје 40 године немају никакву појаву ћелавости, могу да рачунају да ће да задрже своју косу до најдубље старости.

Ж Током прошлог месеца било је у Берлину више приредаба на којима су пред својим земљацима играли чешки уметници. Присуствовало је преко 6.000 чешких радника, запослених у главном граду Рајха и у његовој околини.

Ж Пароброди на Рајни, који су за многе стотине хиљада путника Рајном постали управо појам, опет су овог Ускрса стављени у промет на средњој прузи Рајне. Они ће и ове године да приреде многу разоноду и весеље рањеницима.

Д. МИЛОВАНОВИЋ: МРТВА ПРИРОДА

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

Паул Ернст на српском

Паул Ернст: Отимица и друге приповетке, превела Вера Стојић, Издање „Југосток" (Бисери, св. 16), Београд 1943, стр. 64, дин. 40

Колекција „Бисери из светске књижевности" коју је предузеће „Југосток" недавно почело да објављује наилази на све већи број читалаца. Код нас се одавно осећала потреба за овако укусно издатим збиркама приповедака и новела, уз то по приступачним ценама.

Кроз „Бисере" упознали смо се с краћим радовима многих истакнутих европских књижевника, а то је врло корисно и забавно. Сада се баш упознајемо с Паулом Ернстом код нас безмало непознатим писцем. Паул Ернст, међутим, заслужио је већ одавно да буде преведен и то са својим значајнијим делима којих он има на претек, јер је врло плодан писац.

Књига *Отимица* садржи неколико краћих прича од којих је насловна прва. *Отимица* је у ствари дивна модерна бајка, права бајка јер није ограничена ни временски ни просторно, јер се развија фантастично а писац очигледно показује намеру да створи бајку. Док је као бајка занимљива, још је занимљивија као нека врста огледа о бајци. Читајући је, пратимо све фазе кроз које пролази један писац док пише бајку. А на крају крајева, ипак је то лепа бајка, лепша утолико што се на једној страници дешава у XVII веку а на другој данас, тамо негде на Рајни или на Булевару Сен Мишел.

Духовити писац показао је своје квалитете и у причама са драмском техником *Мудрац*. Ту се приказују Сократ и Алкибијад за време једне ђутурње шетње у филозофским разговорима.

И док писац тако скаче с бајке на филозофску причу, уме да прикаже и свакодневну стварност на најреалистичкији начин. Таква је причица *Кочијаш*.

Иако заступљен овом приликом својим најкраћим делима, Паул Ернст открива нам свој фини лик интелектуалца, песника и политичара.

ЕВРОПСКИ ПРЕГЛЕД

Europaeische Revue, Herausgegeben von Dr. Joachim Moras, Deutsche Verlagsamstalt, Stuttgart—Berlin, XIX. Jahr, Heft 3.

Трећа овогодишња свеска часописа Европска ревија нов је доказ тачности примедбе коју смо учинили приликом приказа једног ранијег броја: да у потпуној мери заслужује своје име.

На уводном месту М. Лајбранд пише о теми *Задаци европског саобраћаја*. Као основни мотив ове студије, написане унутрашњи са општеевропског (или чак са свеевропског) континенталног гледишта, могли бисмо да наведемо овај став:

„...Упоредо наилазе две појаве: С једне стране нагло разлињење задатака који се постављају европском саобраћају, а с друге стране права револуција на пољу саобраћајних техничких могућности. При даљој изградњи европских саобраћајних средстава, имаће најбрижљивије да се испита којим се од многих путева има да удари. Више но икад треба избећи свако распикућство. Инфлација на пољу саобраћајних средстава не само што претставља јалове инвестиције капитала већ носи собом и врло тешке привредне последице..."

Жорж Димулен јавља се са данас изванредно актуелном темом *Француски радници и сељаци и бољшевичка опасност*. Ова студија истиче се изванредно занимљивим уводом у коме се скицира развој француског социалног живота од краја XVI столећа наовамо, тојест од времена када се у Француској почињу јављати плодови Колберовог рада, када земља у већој мери ступа у ред капиталистичких индустриских земаља. Колико кратко, толико прецизно и језгровито приказују се лутања радничких покрета у Француској у XIX веку. Излаже се нагло продирање бољшевичке агитације у дезоријентисање француске радничке масе, незадовољне због заостале и оскудне социалне политике државе која је живела сва у либералистичко-капиталистичко - индивидуалистичким схватањима. Говори се о пречишћавању појмова у данашњој Француској и о све јаснијем сагледању опасности бољшевизма, који гледа као један од предуслова за тријумф своје „светске револуције" у уништењу главних тековина 2000 година западњачке културе, о буђењу француског сељака који „још више но иједан други сељак у Европи гледа највећу катастрофу у могућности да за вечита времена буде претворен у доживотног пољопривредног надничара".

Браћа фон Икскил под насловом *Вечито питање* развијају варијације о једном платонском диалогу.

И у овој свесци налазимо веома обиман преглед ратних и политичких догађаја у свету.

У нарочитом чланку приказује се значај употпуњене грађанске мобилизације у државама Осовине.

Налазимо преглед најновије литературе о два актуелна питања: о питању политичког и привредног преображаја Француске и о питању прохтева англосаксонског империјализма.

Одличан је и позоришни преглед.

ВЕШТИНА БИТИ ДОМАЋИЦА

Скромна трпеза, одабрала и средила Софија Вукадиновић. Издање ИПРОЗ (Мали кувар, св. 4), Београд 1943, стр. 48, 10 дин.

Данас су све трпезе скромне, у то не сумњамо, али да скромна трпеза има и укусних јела, то је ипак вештина. Ако је веровати госпођи Вукадиновић, а до сада су у јој рецепти и савети били одлични, није тако тешко остварити скромну трпезу. Нешто више напора са мало материјала и домаћица може своме мужу и деци да пружи чак и гурманлуке. У тим мање-више посним јелима, готово вегетаријанским, има исто толико сласти као и у масним. Када се узме у обзир да превише масна јела нису здрава а меса нема много, јасно је да су савети о справљању јела, од онога чега има довољно, веома корисни.

Пре свега, да видимо каквих све чорби има. Чорба од кима изгледа да је најјевтинија а и укусна; посна супа од пасуља позната нам је; посну чорбу од кромпира многи сматрају, и то справом, за једну од најукуснијих; чорба а ла Пармантије француског је порекла и ако њој не верујемо, поверујмо Французима који је једу, пошто су они несумњиво гурмани. Ређају се затим ове чорбе: од зелени и кромпира, од кромпира и кисељака, буљон од свежег и сувог поврћа, посна чорба од парадајза, супа жилијен, супа од карфиола, од коприва, од печурака, од спанаћа, од тиквица, минестрон. Италијански минестрон нешто је већ масније; ту има и мало сланинице. Долазе затим супе од соје, од остатака јела, од рибе.

Сем чорби има доста безмесних јела: пире од слаткога купуса, ћуфте од пасуља и празилука (познате, то може укусно да буде!), посна сарма (пре рата сматрали смо је за деликатес), јалан-сарма, крокети од соје, а затим једно шест-седам јела од соје, печурке с киселим купусом, паприке пуњене пасуљом (такође некадашњи деликатес), кељ, тиквице у тесту, сарме од кеља с јајима, кромпир с карфиолом, постан ћувеч с празилуком... Долазе затим јела од изнутрице, свакако врхунац масноће и гурманства у овом скромном јеловнику. На крају додати су рецепти за јела од кукуруза и за ратне колаче.

За скромне новце може ипак да се састави разноврстан и укусан јеловник. Само мало већа вештина домаћице, и са овакном хигијенском храном не бисмо више уопште ишли у бање.

МЕЂУНАРОДНИ АГРАРНИ ПРЕГЛЕД

Internatnonale Agrar-Rundschau, Hauptschriftleiter Dr. Walter H. Hebert, Stellvertreter Johanes Dischleit, Verlag Th. Weicher, Berlin — Schöneberg, J. 1943, Heft 3.

И поред рата који је поставио велике препреке циркулисању научног живота, овај часопис и надаље у пуном опсегу оправдава своје име. Доноси извештаје и вести из области своје струке из свих земаља на свету. Ради лакше оријентације, садржај појединих главних делова часописа означен је на неколико језика. Често се неким важнијим студијама додају резимеи на француском или ком другом страном језику. Тако на пример у трећем броју који је пред нама (И. А. Р. 1943/3), налазимо одличан чланак Габриела Боргаса о смерницама шпанске пољопривредне производње на немачком и шпанском језику. Карел Хабраук (Брисел) пише о прилагођавању белгиске пољопривреде новим приликама на европском континенту и о новом полету пољопривреде у Белгији од догађаја 1940 године наовамо.

Одлични светски преглед овог часописа груписан је по предметима следећим редом: Општа привредна питања; питање аграрних сировина; питања исхране; спољна трговина пољопривредним производима. Следује ужи пољопривредни преглед са рубрикама: Питања жене на селу; питања унутарње колонизације; питања земљорадничког кредита итд.

Бугарско дело о Клајсту

Др. Гора Иванова: Национална мисао код Хајнриха фон Клајста; Софија 1943, Штампарија Болгарски подем, продаја преко књижаре Чипев.

У Немачкој о Хајнрику фон Клајсту постоји толика литература да се једва још може сагледати. Међутим, и иностранa библиографија о том знаменитом немачком књижевнику расте из дана у дан. Све је већи број истакнутих умова појединих народа који су не само дали одличне преводе овог јаког драматичара, него су са катедре или путем нарочитих дела приказивали његов живот и рад или поједине нарочито значајне моменте у његовом стварању. Има доста страних земаља у којима дела Хајнриха фон Клајста спадају у школско штиво при настави немачког језика. Готово ни једна европска земља у том погледу више не чини изузетак. А има доста конкретних примера о интересовању за Клајста чак и у Јапану и Кини.

У Југоисточној Европи, где делом већ деценијама добро познају немачку књижевност, нашли смо прилично радова посвећених Клајсту. Њима се сад придружује ово дело др. Горе Иванове, пето дело бугарског аутора о Клајсту од почетка 1940 године наовамо. Она је своју књигу груписала у шест главних поглавља: 1) Породица фон Клајст и младићске године Хајнриха фон Клајста; 2) Клајст, првобитни рационалиста, претвара се у патриоту; 3) Клајст као политички писац; 4) Клајст као изразито национални песник; 5) национална мисао у Немачкој у времену до Клајстове појаве; 6) Клајстов новинарски рад и *Берлинер Абендблетер*.

Треба, уосталом, нагласити да ово није први рад др. Горе Иванове о Клајсту. Она се већ 1937 појавила са студијом *Жена у Клајстовом животу и раду* у којој је дала доказа о великом разумевању за овог књижевника великог замаха, великих заслуга а оскудног у личној срећи.

Светска политика кроз научну призму

Zeitschrift fuer Politik, herausgegeben vom Deutschen Auslandswissenschaftlichen Institut durch Prof. Dr. A. Six und Min.-Rat Prof. Dr. W. Ziegler, Carl Heymanns Verlag, Berlin W8, 33. Bd. Heft 2 — 1943.

Сврха за којом иде овај отмени часопис који већ три деценије излази као орган Немачког завода за проучавање иностранства могла би се с правом дефинисати наслovом који смо дали овом приказу. Ту се „сине ира нек студно", без страсти и без патоса, али и без сентименталности и гледајући стварности право у очи, приказује развој светског збивања и истражује извор догађајима и тежњама.

Анализу се природни закони који условљавају ток историје. У броју који је пред нама, професор др Валтер Грос, начелник одељења за расну политику у вођству националсоцијалистичке странке, у дужем напису дефинише борбу Европе и њене цивилизације за одбрану од бољшевизма лозинком: „Личност — слобода — ред!" Г. Аксел пл. Гадолин, професор универзитета у Хелзинкију, излаже нам погледе умне елите финског народа на проблем европског континента и даје приказ историског развоја идеје европске солидарности.

Од нарочитог је интереса чланак сад већ покојног мадридског професора др Карлоса Перејре (умро је док је овај број био у штампи) под насловом „Опасност за Америку". Полази са изреке аргентинског државника Албердиа „Опасност за Америку треба тражити у самој Америци" и овако дефинише главне елементе унутарње болести америчког континента: 1) идол лажног конституционализма, 2) мит Монроеве доктрине и 3) шарена лаж Свеамериканства.

Проф. др Румоф приказује Западну Африку као извор сировина, а проф. Карл Кригер често дискутовану тему о улози погонских горива у светској политици.

ДРУГО ИЗДАЊЕ РОМАНА „ТАЈНЕ ОКЕАНА"

Пустоловни роман *Тајне океана* од П. Адамова, који је изишао у колекцији *Плава птица*, а у издању „Југоистока" још прошле године, доживео је сада друго издање. Успех овог романа сасвим разумљив када се има у виду да Адамов спаја фантастичности Жил Верна и Карл Маја с причањем једног мајстора романа акције. Роман је превео Мих. Шиле а илустровао Н. Шеншин. Две књиге, од којих прва има 330 страница и једну карту а друга 317 страница, стају 300 динара.

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 3.— ДРЖАВНА ТАКСА ДИН. 5.—

ЗЛАТАН НАКИТ, златне зубе, све златне и сребрне предмете, уметничке античке ствари, купује и најбоље плаћа »Колубара«, Призренска 13. Телефон 24-386.
337 1—5

ИЗГУБИЛА САМ кућну листу и пријаву издате од Претстојништва полиције, Крагујевац. Оглашујем их за неважеће. **Костана Стефановић.** 337 1—1

ИЗГУБИО САМ личну карту од Прет. град. полиције у Крагујевцу бр. 7010, избегличку легитимацију бр. 84120, потврду пријаве код град. поглаварства и све оглашујем за неважеће. **Драгољуб Степановић**, служб. Пољопривредне коморе у Крагујевцу, Краља Петра 81. 338 1—1

ИЗГУБИО САМ кућну листу издату од Претстојништва полиције, Крагујевац. Оглашујем је за неважећу. **Драшко Милетић**, свештеник. 339 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 13004 издату од Претстојништва полиције, Крагујевац изгубила сам те је оглашујем за неважећу. **Јованка Ивовић.** 340 1—3

ИЗГУБЉЕНА шоферска исправа издата у Паланци бр. 1589. Оглашавам за неважећу. **Ing. Величковић.** 341 1—3

ЗЛАТАН НАКИТ СТАРИ И НОВИ КУПУЈЕМ:

Дијаманте крупније, брилијанте све величине, златне зубе, бурме, прстење, минђуше, брошеве, браслетне, ланце, сатове златне, сребрне и металне само исправне и од бољих познатих марака; старо злато оштећено, излизано, поломљено и горело сваку количину, купујем сребрне есцајге и остале исправне предмете од сребра купује и највише плаћа. Бесплатно процењује и на захтев процењене вредности исплаћује одмах позната фирма

„БРИЛИЈАНТ“

власник **МИЛИВОЈЕ М. МИТРОВИЋ**

Београд, Палилулска ул. бр. 6 — Дорћолска пијаца. — Тел. 28-706

347 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

2 ЈУНА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Ђорђа Вашингтона 8 Дин. 1,800.000.—
2) Плац са зградом Ђорђа Вашингтона 36 Дин. 6,400.000.—
3) Плац са зградом Кр. Александра 85 Дин. 3,500.000.—
4) Плац са зградом Копитарева градина 3 Дин. 5,600.000.

4 ЈУНА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Захумска 47 Дин. 1,120.000.—
2) Плац са зградама Војводе Бране 23 Дин. 720.000.—
3) Плац са зградом Гетеова 47 Дин. 800.000.—
4) Плац са зградом Воја. Вука 5 Дин. 560.000.—.

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска бр. 33 од 9—12 часова где се могу добити сва даља обавештења.

348 1—1

„РАДЕ НЕИМАР“

ПРОДАЈЕ — КУЋЕ — ПАЛАТЕ — ВИЛЕ

ВИСОКИ ОЧУВАНИ РЕНОМЕ НАШЕ ФИРМЕ ВЕЋ ЈЕ ПОЗНАТ

БЕОГРАД — КРАЉА МИЛАНА 20. — ТЕЛЕФОН 27-796.

342 1—1

МИОДРАГ РАДИВОЈЕВИЋ напустио је Београд где се на курсу налазио. Позивам га да се за 10 дана врати иначе одричем га се. **Лепосава Радивојевић — Неготин.**
1—1

СТАРИ НАКИТ И ДРАГО КАМЕЊЕ

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња.

ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА

Краља Милана 41-а до Славије

343 1—1

„БОКА“

КУПО-ПРОДАЈА НЕПОКРЕТНИХ ИМАЊА

Купцима и продавцима гарантује солидан и сигуран рад.

Кнез Михајлова 19/I. Тел. 24-877.

344 1—1

„Ватрогасац“

К. Д.

ПАШИЋЕВА 7. — ТЕЛЕФОН 20-459

Пожарни апарати са хемијским средствима за гашење пожара са:

ПЕНОМ,

ТЕЧНОШЋУ,

ТЕТРАХЛОРОМ

Ватрогасни материјал и прибор. Пунимо и оправљамо пожарне апарате.

345 1—3

„СТУДЕНИЦА“

ПРЕДУЗЕЋЕ за израду угљене киселине Београд, Карађорђева улица број 28, телефон бр. 28-897, израђује угљену киселину и продаје по максимираној цени. Имамо на стоваришту разне есенције и фарбе за безалкохолна пића.

346 1—1

Купујемо и продајемо:

сервизе, порцелан

античке и уметничке ствари, као и **тепихе, злато** и све вредносне ствари.

На позив долазимо.

„СТРАЖИЛОВО“

трговина антиквитета

Кн. Михајлова — 39

усл. тел. 24-818

349 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

7 ЈУНА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Војводе Бране 6 Дин. 1,500.000.—
2) Плац са зградом Димитрија Катића 7 Дин. 300.000.—
3) Плац са зградама Војводе Богдана 22 Дин. 900.000.—
4) Плац са зградом Кнез Данила 14а Дин. 1,400.000.—
5) Плац са зградом Војводе Пећанца 13 Дин. 760.000.

9 ЈУНА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Космајска 14а Дин. 2,880.000.—
2) Плац са зградама Босанска 15 Дин. 3,200.000.—
3) Плац са зградом Босанска 24 Дин. 5,000.000.—
4) Плац са зградама Босанска 13 Дин. 4,800.000.—

11 ЈУНА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Рајићева 12 Дин. 1,600.000.—
2) Плац са зградом Космајска 44 Дин. 2,700.000.—
3) Плац са зградом Краља Петра 24 Дин. 1,300.000.—.

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска 33/II од 9—12 час. где се могу добити сва даља обавештења.

350 1—1

Часовничарска радња „ВЕЛЕС“

Пашићева — 25 II спрат тел. 30-556

КУПУЈЕ: брилијанте, златне зубе као и све врсте златног накита, сатова.

Због мале режије плаћа највише.

Власник **БОРА ЦВЕТКОВИЋ**

Рад са публиком: од 8 до 10 и од 2 до 7 после подне

351 1—1

РЕЧНИК

СРПСКОГ КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА

ОД ДР Л. БАКОТИЋА

(56.000 РЕЧИ — 1400 СТРАНА)

ПЛАТНЕНИ ПОВЕЗ. ДИН. 450.—

Српско-немачки речник

ОД А. ВИЛХАРА

ПЛАТНЕНИ ПОВЕЗ. ДИН. 150.—

ГЕОГРАФСКИ АТЛАС ОД ВЛАД. МАРИНКОВИЋА ДИН. 120.—

Дела Ђуре Јакшића:	Песме (плат. повез)	Дин. 160.—
	Драме (плат. повез)	„ 160.—
	Приповетке (плат. повез)	„ 160.—
	Одломци (плат. повез)	„ 160.—
Живко Павловић:	Опсада Скадра	„ 110.—
Николић:	Илустроване народне песме I/II	„ 30.—
М. Црњански:	Дневник о Чарнојевићу	„ 20.—
В. Јанковић:	Дечак с Уне	„ 25.—
Илић:	Основи техничког цртања	„ 10.—
Михаиловић:	Полне болести и њихово лечење	„ 20.—
Џамоња:	Гладовање као лековити фактор	„ 20.—
Зечевић:	Гајење бресака	„ 10.—
Шишковић:	Један од многих, роман	„ 20.—
Лапчевић:	Наша стара пољопривредна култура	„ 20.—
Јовић:	Практична упутства за руковање моторних возила	„ 30.—
Кирхнер:	Како ћемо се заштити од отровних гасова	„ 15.—
Николајевић:	Краљ Милан и Тимочка буна	„ 25.—

Добија се у свима књижарама.

КЊИЖАРИМА УОБИЧАЈЕНИ РАБАТ

СРПСКА КЊИЖАРА

БЕОГРАД, КРАЉА АЛЕКСАНДРА 18

ТЕЛ. 26009 **ЧЕК. РАЧ. КОД П. Ш. 61240**

329 2—2

БОЈЕ готове за фарбање

производи и испоручује

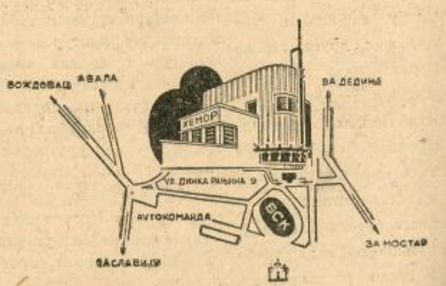

„ХЕМОР“

РАДИОНИЦА ХЕМИЈСКИХ ПРОИЗВОДА

БЕОГРАД, УЛ. ДИНКА РАЊИНЕ БР. 9

ТЕЛЕФОН 42-042

Заинтересовани нека шаљу своја требовања упућена Центр. за хем. произв. путем »ХЕМОРА« сваког месеца 1 и 15-ог.

ТРАЖИТЕ ОБАВЕШТЕЊЕ

316 2—2

поштарина плаћена у готову

НЕДЕЉНИ ЛИСТ

Београд, 5 јун 1943

Бр. 21. Год. II.

ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

ГОДИНУ ДАНА НА МРТВОЈ СТРАЖИ

Годину је дана како идемо заједно са својим народом по старом српском путу, који нам је означио генерал Недић, настављајући прекинуту линију нашег природног историског развијања. То је широки друм части и поштења, рада и обнове који нас води новој Србији у искреној заједници са другим европским народима.

Свима снагама ума и срца трудили смо се да на томе путу осветлимо сваки корак српског народа, да не поклекне, да се не спотакне о неки камен, да не упадне у јаму или замку, коју му копају његови изроди у туђинској служби. Знамо да то може да буде и рака за један мали народ, коме је потребно много разума, много мудрости, много свести о његовом правом положају и о његовим дужностима према себи и према Европи, да би се сачувао од коначне пропасти.

У својој дубокој и племенитој љубави за српски народ родило се у нама чуло да осетимо и најмању опасност, која прети његовом опстанку и његовој будућности. **Као војник на мртвој straжи, припијен присно уз родну груд, готово измешанн са њом, ослушкујемо са напрегнутом пажњом сваки глас, сваки шум из даљине, трудећи се да схватимо шта он доноси српском народу: помоћ и спас или несрећу и смрт.**

Зато из недеље у недељу ево већ годину дана како у бризи и страху за будућност српског народа пишемо неуморно црне редове на белој хартији, обраћајући се његовој бистрој памети и његовом животном нагону, да види стварност онакву каква је и да чује глас истине. Хтели смо да будемо школа стварности и конструктивности, које данас значе право српско родољубље, које спасава од пропасти и уништења, олакшавајући данашњи положај и обезбеђујући бољу будућност.

Генерал Недић, пошто је завео ред и мир у земљи, коју су агенти Москве и Лондона хтели да принесу на жртву туђим циљевима, ставио нам је у дужност да учврстимо ове тековине, проповедајући јединство и слогу у духовима. У његово име говорили смо своме народу да су времена тешка и судбоносна и да нас у овом сукобу џинова може једино спасти древно искуство, које је најбоље могао да изрази народ, који је толико пропатио због раздора и гложења, постављајући као врховно начело свога опстанка: **Само слога Србина спасава.**

Одлучно и безобзирно скидали смо маске са лица наших домаћих изрода у туђинској служби, као и са лица њихових наредбодаваца било из Лондона или из Москве, који су били и остали без срца за живот и судбину српског народа. Наш програм био је скроман, без великих амбиција да расправљамо питања велике светске политике или да се самоуверено мешамо у дубоки идеолошки сукоб. Знали смо колико смо мали и сићушни у овој борби континената и идеја, да би наш број или наша реч могла да буде ма од каквог значаја и утицаја на њен исход.

Зато смо проповедали и учили свој народ да разуме стварност и да схвати чињенице и да само на основу њих доноси закључке и одређује своје поступке. Неуморно смо му говорили из недеље у недељу да се чува као змијског отрова лажи и блефова туђинске пропаганде из Лондона и Москве, која му може само донети нове недаће и нове катастрофе.

Били смо без страха и колебања на претње и пресије једних или других и знали смо само да вршимо своју дужност, бранећи неустрашиво име и огњиште српског народа, стрепећи целом душом и свим срцем да их не прогута мрак историје. Глуви и слепи за претње или сиренске гласове, ми смо без икакве камуфлаже, часно и поштено у највећој лојалности и искрености проповедали потребу да српски народ својим радом покаже своју конструктивност и да на тај начин да свој обол на олтар заједничке европске отаџбине, коју угрожавају бездушни експлоататори из Лондона и крвави завојевачи из Москве.

Проповедали смо исто тако насушну потребу да се српски народ духовно определи за Нову Европу, коју изграђује Велики Немачки Рајх у заједници са другим европским народима и да изгради свој нови економски и социјални поредак у духу новог времена, а у складу са својим традицијама и са посебним условима свога историског развитка. Проповедали смо поред тога и потребу да искоренимо заблуде и навике прошлих времена, када смо се угледали и робовали јеврејству, плутократији, масонерији и марксизму, којима је српски народ био само оруђе у њиховој сатанској игри.

Зато смо проповедали као једини спас враћање народном духу, задружној традицији, враћање родном тлу и свима чистим изворима на пољима светле српске историје, када смо били велики духом и поштовани и цењени од свију.

На крају прве године опстанка можемо са миром и спокојством у души да погледамо на свој рад, који је добио признање у све већем одзиву српске публике, достижући тираж, број читалаца, као што није имао ни један лист овакве врсте у ранијој држави. Писма и поруке које добијамо из целе земље, из свију редова нашега друштва на селу и у граду показују да смо на добром путу и да се наша реч слуша и цени у нашем народу.

То је најбоља награда коју смо могли доживети, јер показује да смо успели у својој мисији и да српски народ прихвата речи разума, да схвата стварност и да неће упасти у нову грешку, која може да буде и смртоносна.

У верној служби српском народу превалили смо једну годину дана. Триста шездесет пет дана! Али каквих! Сваки нам се чинио дуг као вечност, не знајући каквим се све опасностима излаже српски народ због једне шаке малоумника и заслепљених у туђинској служби. И ова збирка од педесет бројева није обична новинарска књига, као што су друге, које се пишу у редовним, мирнодопским временима. Безбројни низови редова које остављамо без страха суду потомства, нису писани мастилом, већ су чупани из самог срца и писани његовом врелом крвљу.

Као што добровољци у једном мгновењу дају свој живот, тако ми из дана у дан дајемо по један део своје снаге и свога живота, жртвујући све за спас и бољу будућност свога народа. У овим ступцима налазе се живот, љубав, част и вера људи који су, извршавајући наређења генерала Недића и следујући његовом примеру, дали све од себе да испуне своју дужност правих српских родољуба и савесних српских новинара.

Пишући само по савести за спас и добро српске отаџбине, они су свој рад схватили као вршење најсветије дужности према своме народу. Српски народ осетио је моралну вредност и национални значај нашега листа и поклонио му је пуно поверење и највећу пажњу. То нам даје подршку да са још већом вером и пожртвовањем наставимо свој рад за спас и добро српског народа и бољу будућност мајке Србије.

»С-Н«.

ЗАДАЦИ СРПСКОГ ЗАДРУГАРСТВА

Данас није потребно нарочито истицати од колико је значаја задругарство за нашу пољопривреду и за наше пољопривреднике. Основни принципи задругарства нашли су солидне основе у нашим крвним задругама, које су биле носиоци благостања, напретка и домаћинства у нас. У њима је старешина задруге био онај који је наређивао, који је водио целокупно газдинство, а млађи су слушали и без поговора извршивали његове жеље и заповести. Послушност, ред, рад и слога владали су свуда и на сваком кораку. И због тога је нашој врлој старини, творцу српскога задругарства, Михаилу Аврамовићу, полазило за руком да отпочне са оснивањем земљорадничких задруга, јер је терен већ био припремљен крвним задругама. Смисао за заједницу већ је постојао у нашем народу, а користи од ње могле су се лако назрети. И када су се задруге већ основале, на њих су се пренела обележја **наших крвних или породичних задруга.**

Поред користи које је задругарство доносило својим члановима, у њима су се наши људи навикавали да поштују један другога, да заједнички раде у општу корист, да се пазе и воле, и да на тај начин постану корисни чланови друштва и заједнице. Из тих разлога вели с правом г. Аврамовић, да је српско задругарство покрет љубави према човеку, према друштву, према читавом народу и према земљи. Због тога носи српско задругарство једно специфично обележје и карактер високог морала и врлина, што у задругарствима других народа није тако јасно истакнуто.

Српско задругарство оваплотила је српска душа, велика, гостољубива, племенита, правична и честита. Та светла обележја нашег задругарства морају бити водиља сваком нашем човеку и грађанину. Ако њих не можемо учинити још блиставијим, не смемо их замрачивати ничим, већ их морамо држати на оној висини, на коју су је поставиле наше раније генерације.

Као што је наша пољопривреда разноврсна, тако исто су многобројни и задаци које српско задругарство има да испуни. Уколико је наша пољопривреда више заостала и несорганизована, утолико се осећа већа потреба за задругарством, које треба да организује наше пољопривреднике, њихову производњу и потрошњу свих земљорадничких потреба.

Смернице рада садашње Управе Главног савеза српских земљорадничких задруга, или боље рећи дужности, јасно су истакнуте у својим главним линијама недавним говором претседника владе, генерала Недића, одржаном при пријему чланова управа Главних савеза задруга. Ик тога говора избијало је стремљење господина претседника да се српски сељак још боље организује у земљорадничке задруге, да кроз задругарство дође до пуног изражаја, и да кроз српско задругарство мора да струји цео народни живот, социјални, економски и привредни. Господин претседник владе налази да се српском сељаку, као најмногобројнијем живљу наше државе мора посветити особита пажња, и вољан је да му пружи сваку потпору, без које се правилан рад не може замислити.

Према овим смерницама Управа Главног савеза српских земљорадничких задруга настаће свим својим силама и средствима да се оснују земљорадничке задруге и у оним местима у којима их нема, да би се сви сељаци организовао у задруге. Помоћу задруга народ ће доћи и у тим местима до свих оних користи које долазе од задругарства, у првоме реду до духовних, па после и до материјалних. У осталим задругама оживеће се рад у јачем степену но што је досад био случај, и отклањаће се сви они узроци који њихов рад коче и онемогућују.

Управа ће настојати да се у народу створи поверење у задругарство, а то значи да се у таквим установама не може спроводити никаква политика, која је упропастила сваку установу у којој се појавила. Установе овакве врсте имају опште национално обележје и оне су општенародна својина. У задругама и у другим пољопривредним установама могућа је само привредна, или боље рећи пољопривредна политика, којој је циљ унапређење пољопривреде и подизање економског стања нашега народа и Србије.

(Наставак на шестој страни)

Др Танасије Митровић,
прётседник ГССЗЗ

Недељни преглед међународних догађаја

Профинтерна уместо Коминтерна

Састанак Рузвелта са Черчилом имао је трагичан карактер. Неслога се претворила у формалну свађу, и Черчил који је био Рузвелтов гост у његовој кући, отселио се у британско посланство у Вашингтону. Два дана доцније није хтео да прими у посету ниједног од људи, које је Рузвелт слао њему ради измирења. Зато је амерички претсадник морао сам да потпише комунике о резултатима саветовања.

Овај детаљ о кризи саветовања је доказ тешке кризе сарадње Британије и САД. У вези с тим је сенатор Бертон Хвилер дао једну изјаву управо сензационалног карактера. Он је рекао: „Енглеска још мора да покаже своју јасну одлучност да је у рату на Пацифику на нашој страни. *Или мора после рата да се одрекне својих империјалистичких планова*".

Никад још ниједан амерички државник није тако отворено претио Британији. Никад још није било тако недвосмислено изјављено да даља судбина Британије зависи од њеног залагања за америчке стратегиске сврхе.

Енглеска штампа није још реагирала на ову дрску изјаву америчког сенатора, али она има доста материјала за огорчене чланке о темама које је дао Черчил у својим вашингтонским изјавама. Попуштање Черчила у питању приоритета пацифичког ратишта, у питању препуштања Европе бољшевизму и у питању Жиро—де Гол изазвало је јако незадовољство у Енглеској. Черчил није смео да се врати у домовину и зато је отишао у Алжир, како би причекао док се његови сународници охладе.

Ако су тачне верзије да је из Алжира наставио пут за Москву, онда је то веома значајан доказ још већег размимоилажења између Вашингтона и Лондона. Вашингтон бије краљем, Лондон покрива кецом. Рузвелт шаље Стаљину своједеручно писмо, Черчил шаље код Стаљина самог себе. Рузвелт покушава да придобије Стаљина за рат против Јапана, Черчил мора да задржи сву Стаљинову снагу за свој рат, за европски.

Какав газда, такав и слуга

Размимоилажења између Рузвелта и Черчила имају своју минијатурну копију у размимоилажењима између Жироа и де Гола. Све је исто, само мање величанствено. Исте препирке, чак и истоветна немогућност да се изда комунике о резултату састанка.

Долазак де Гола из Енглеске у Алжир није прекинуо меч између њега и Жироа. Борба се наставља са том разликом што су се до сада боксери тукли на извесном отстојању, а сада су пали у клинч.

Бележимо ову смешну борбу између два издајника не зато што неког може интересовати ко ће од њих да добије превласт — Жиро као главнокомандујући или де Гол као претседник комитета — већ зато што иза непомирљивости та два продавца Француске стоји непомирљивост два купца француских поседа, Британије и САД. Те две државе не могу да се споразумеју ни по једном политичком питању.

За сада изгледа да Американци сматрају за своју зону Мароко, Алжир, Западну Африку и Сенегал, а Енглези господаре у Тунису, екваторијалној Африци, Мадагаскару, Реинниону и у Сирији.

Газде Рузвелт и Черчил, поред брига због својих слугу француског порекла, имају бриге и са другим слугама. Пошто морају да се некако реванширају Стаљину за његово крваво залагање у рату, то излазе у сусрет извесним Стаљиновим захтевима. Натерали су Египат да успостави дипломатске односе са Москвом, иако се народ противи доласку званичних комунистичких агената. Протерали су Сикорског у Каиро, и на тај начин донекле су задовољили захтеве Москве која је тражила да Лондон и Вашингтон одмах прекину односе са „владом" Сикорског.

Сада је у Москви појачана борба против Сикорског. Преко агенције ТАСС пуштају се вести оваквог карактера: *„Радници пољске народности у америчком граду Њуаркеју дали су изјаву у којој захтевају да се образује нова пољска влада, при чему одобравају одлуку Совјетске Уније да прекине односе са Сикорсковом владом"*. По свој прилици, присуствујемо предигри која претходи новој комедији — образовању комунистичке пољске владе у Москви.

Заменици Коминтерне

Москва је почела операције освајања емигрантских влада. У грчку „владу" у иностранству већ је увукла два комуниста, а сада захтева да се један комуниста постави и у „влади" Слободана Јовановића. Те емигрантске групе треба да буду замена Коминтерне, т. ј. апарат помоћу кога ће московски комунизам ширити свој утицај у другим земљама.

Као друга и трећа гарнитура заменика служе већ одавно постојеће организације „Међународног друштва за помагање револуционарима" и „Светског друштва за културно зближавање са СССР".

Енглески комунисти кроз уста Хенри Ноел Брајсфорда одају скривене намере комунизма, а то је образовање четврте интернационале, марксистичке, уместо „распуштене" комунистичке, која ће ипак бити комунистичка само под називом марксистичке. Али док се припреми могућност за такву нову светску организацију, Совјети већ имају готову организацију „Профинтерну", која им замењује Коминтерну. Та интернационала професионалних организација функционише одавно, и одавно је извежбана у извршењу московских наредаба.

Хаос долази

Ма колико је велика комунистичка опасност, ипак можемо констатовати да је Москва сада исувише оптерећена унутрашњим бригама да би могла са пуно енергије радити за циљеве свог комунистичког империјализма. У Совјетској Унији настаје хаос. Хаос саобраћајни је већ настао, а Кагановић покушава да га заустави терором. Хаос у исхрани је добио такве размере да је Москва морала направити једну „неукусну и некоректну" (према америчком мишљењу) демонстрацију на конференцији у Хот Спрингсу, где је захтевала да се не говори о послератном благостању, већ да се одмах пошаље 6 милиона тона хране како би се спасла од глади црвена војска.

Хаос постоји не само у Совјетској Унији. Амерички часопис „Тајм" пише да се Рузвелт налази пред највећим и најобимнијим хаосом свог десетогодишњег претседниковања, хаосом који је он сам створио услед неспособности да се организује исхрана америчког становништва, и да се спасе систем карата од јуриша црне берзе. Рузвелт је претњама прекинуо штрајк у гуменој индустрији, а сада је почео штрајк 500.000 рудара.

У Америци расте незадовољство према Рузвелту. Њега исмевају због његових сталних неуспеха. Није успео да одвоји Финску од Немачке. Адмирал Робер, француски гувернер острва Мартиник није се повиновао његовим наредбама. 20 милиона католика и 7 милиона Италијана у САД са гнушањем читају вести о ваздушном терору против Италије.

Вашингтонска влада је забранила сада давање детаља тог америчког зверства у Европи, јер Рузвелт мора да има на уму расположење гласача на претстојећим изборима. И у борби против хаоса, или боље речено против народа који протестује против хаоса, он мора стално да памти да се ближи дан избора.

Рузвелтови људи стварају хаос у својој земљи, а осим тога и проповедају хаос у Европи. Самнер Велс је одржао говор у коме је прорицао да, у случају британоамеричке победе у овоме рату, Европа ће да уђе у доба хаоса у коме ће да умру од глади милиони и милиони становника. То је признање неспособности да се организује резултат победе, ако би дошло до победе. Имају права амерички критичари Рузвелтове политике, који кажу да су сви његови послератни планови потонули у „вашингтонском блату".

Фарисеји и интриганти

Пошто смо већ поменули реакцију Италијана у САД као и католика других народности, вреди још да кажемо неколико речи о ставу енглеске англиканске цркве према ваздушном терору. Она је сада дала званично објашњење у коме се фарисејски каже да не може осуђивати смрт неколико стотина цивилних људи када не осуђује убијање стотина хиљада војника у рату. Пошто је рат неотклоњива ствар, то се црква мора са том појавом помирити, а са гледишта морала је свеједно ко је жртва рата — цивил или војник.

За енглеске епископе је свеједно ко је жртва рата — борац који се бори, убија и зато и сам може да буде убијен, или невино дете у некој мирној варошици. Ова изјава англиканске цркве је још један доказ феноменалне безобзирности Енглеза у рату. Енглези су сада започели једну кампању која има за циљ да замути воду у Тангеру. Пуштају се узнемиравајуће верзије. Шпанска влада пориче истинитост енглеских шапутања о неком ненормалном стању у том граду и области.

Води се такође кампања која треба да узнемири јавно мнење у Турској, али турска влада и озбиљан део турске штампе констатују непроменљивост турске политике, којој је једини циљ чување неутралности.

У тој кампањи у Турској велику улогу играју јевреји који су се за време последњих година доселили у великом броју. Јеврејско питање постаје актуелно у земљама у којима никада није излазило на површину јавног живота. Једна јеврејска организација у САД приредила је гласање о теми: „Антисемитизам у Сједињеним Америчким Државама". На питање „Верујете ли да јевреји у САД имају и сувише моћи" 68% од упитаних одговорило је са „да". У Енглеској на такво питање одговорио би још већи број грађана, јер се тамо антисемитизам шири из дана у дан.

Слога у Тројном пакту

Неслога и хаос у земљама које се боре против Тројног пакта и неслога између тих земаља расте што дуже траје рат. У Тројном пакту, напротив, повећава се сложност. Да наведемо само неколико на први поглед ситних чињеница: становништво Формозе и Кореје, које је до сада традиционално заузимало антијапански став, даје сада своје младиће у јапанску војску ради заједничке борбе за источноазиски простор. Становништво Галиције дало је ових дана 62.000 добровољаца који су отишли на Источни фронт ради борбе против комунизма. Лавал је у изјави коју је дао ових дана одао признање француским борцима који иду на фронт Европе против комунизма и против Британоамериканаца.

Од ових ситница прелазимо ка важнијој чињеници. Први пут после примирја шеф италијанске спољне политике говорио је веома помирљивим тоном, помињући Француску, и рекао да не постоји никаква намера да се Француска понизи и разори. Италија има пуно разумевања за животне потребе Француске. Тиме је отворен пут да се рашчисте начелно сва питања која још постоје између Вишија и Рима и да италијанско-француски односи заузму своје место у оквиру опште европске сарадње.

Лавал је изјавио да је његов задатак створити срдачне односе Француске према Осовини и на тај начин обезбедити Француској почасно место у новој Европи. Тако се зближавају народи Европе. Исто тако зближавају се народи Азије. Ово повећава моћ Тројног пакта и идеју сарадње која треба коначно да замени предратну идеју међународне борбе.

Мес.

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

16 ЈУНА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Браће Недића 6 Дин. 2,700.000.—
2) Плац са зградом Алексе Ненадовића 38 Дин. 5,000.000.—
3) Плац са зградама Кр. Александра 193 Дин. 2,000.000.—
4) Плац са зградом Ловћенска 8 Дин. 480.000.—.

18 ЈУНИ 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Смиљанићева 18 Дин. 1.050.000.—
2) Плац са зградама Краља Александра 284 Дин. 2,000.000.—
3) Плац са зградом Краља Александр 250 Дин. 2,200.000.—
4) Плц са зградом Краља Александра 132 Дин. 4,500.000.—

21 ЈУНА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Змаја од Ноћаја 1 Дин. 1,900.000.—
2) Плац са зградама Доситејева 25 Дин. 4,400.000.—
3) Плац са зградом Доситејева 6 Дин. 7,200.000.—
4) Плац са зградом Балканска 31 Дин. 4,500.000.—
5) Плац са зградама Паштровићева 49 Дин. 1,000.000.—.

Продаја ће се обавити у банчиној згради — Скадарска 33/II од 9 до 12 час. где се могу добити и сва даља обавештења.

377 1—1

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мезанин, I степениште (Палата Извозне банке).

Телефон: 20-383.

ШТАМПАРИЈА „ЛУЧ", Краљице Наталије 100.

Телефон: 21-772.

Тромесечна претплата 36 дин. шаље се преко „Пресе", а. д. Влајковићева 10.

ГОДИНУ ДАНА „СРПСКОГ НАРОДА“

Пре годину дана изишао је први број нашег листа. У њему смо рекли да лист покрећемо да бисмо „наш народни препород олакшали и убрзали“. Није на нама да судимо да ли смо и уколико смо своје обећање испунили, али једно знамо: наш народни препород је данас стварност, коју нико, па ни наши непријатељи не могу оспорити. Српски народ, иако под најтежим околностима, сналазио се и нашао себе. Он је одлучно кренуо српским путем, на који га је генерал Недић упутио.

Уверени да само тим, српским путем наш народ може доживети свој препород, ми смо се трудили да испитамо и објаснимо у чему је и какав је тај српски пут. Осећајући сву тежину тога задатка, ми смо трагали по нашој прошлости, васкрсавајући све позитивне личности, као и културне и моралне вредности, које су наш народ и у прошлости чувале и очувале.

То враћање у прошлост било нам је потребно да бисмо кроз њу нашу данашњост боље разумели, а преко овог сагледали и нашу будућност. Све ово нас је само још више учврстило у уверењу да ће наш народ — крај свих патњи и тешких искушења до којих га је онај други несрпски пут довео — превродити све тешкоће и доживети лепшу будућност.

Ту нашу веру у животну снагу нашег народа трудили смо се да пренесемо и на наше читаоце. Мислимо да смо у томе имали успеха, и то је оно што нам даје снаге да своје дело и даље наставимо. На уму нам је стално она песникова реч:

„У добру је лако добар бити,
На муци се познају јунаци.“

Да, истрајати до краја са својим народом, то је дужност праве народне интелигенције. Она мора са њим делити добро и зло, мора га опоминьати и упућивати, мора бдети над њим као мајка над својим чедом. У служби народу лежи њен први и најважнији задатак, јер сви смо ми пролазни и смртни, а само народ је вечит.

Наш ће лист и убудуће служити српском народу. Људи окупљени око нашег листа схватају ту службу светом службом, молећи се Богу да их просветли и да им снаге да свој задатак испуне до краја и како ваља.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

Стари српски ратник удара срамни жиг издаје априлским бегунцима

»...Стварно пак узевши, бивша југословенска влада за српски народ није ни била права народна влада, јер је она, дочепавши се насилним путем власти после извршеног пуча од 27 марта, била као шарена гомила, у којој су били претежно крајњи левичари, масони, републиканци и њима слични. Стојећи на чело државне управе, ова владајућа клика од 27 марта отпочела је своју кобну владавину са убитачном паролом: »Боље рат него пакт«. Ову владину паролу свесрдно су прихватили разорни комунистички елементи, јеврејштина и разни интернационални типови који су, инспирисани од владајуће клике, бесомучно урлали београдским улицама, добацујући владину крилатицу »Боље рат него пакт«...

ЈОСИФ Г. КОСТИЋ

СРПСКИ ПУТ

»Зато сам позвао цео српски народ, да препорођен у патњи и искушењу, ослобођен заблуда и лажи, напусти врлетне странпутице које воде у амбис и смрт. Позвао сам омладину да се врати мајци Србији, да се напаја са чистог извора здраве српске светости. Тако ћемо сви збратимљени у сузи и љубави, стари ратници и млади прегаоци, поћи раме уз раме нашим старим историским, српским путем, којим су вековима ишли наши претци, кад су били велики. Туда нас је повео Свети Сава и други наши великани, кад смо се пробијали кроз мрак историје и издигнутог чела ишли широким, белим друмом на сунцу божјег дана.

Зато данас кад нас очекују нове дужности и нови задаци према српској Отаџбини, позивам све праве српске родољубе, цео српски народ на селу и у граду да прихвати у чистоти срца и душе и у дубокој вери ово српско јеванђеље за спас и добро српске Отаџбине. И зато што неизмерно, фанатично љубим српску Отаџбину и српски народ хоћу да у новом добу то буде наше национално вјерују, да не бисмо ни једног часа заборавили да сваким чином и сваким делом припадамо само српској Отаџбини. За то нека општи народни поклик, којим ћемо се поздрављати сви без разлике, и стари и млади, буде од сада па за увек:

»СВЕ ЗА МАЈКУ СРБИЈУ!
СВЕ ЗА ЊУ, НИШТА ПРОТИВ ЊЕ!«

„Српски народ“ од 6 јуна 1942.

МИЛАН Ђ. НЕДИЋ,
претседник Српске владе

СРПСКИ НАРОДНИ МИТ И ЕВРОПА

»...Копати јаму другоме — одлика је фарисејског мита. Српски је народ страдао, јер није знао за ту разлику, за тај непремостиви јаз, између свога мита и мита свих оних фарисеја који су га довели до распећа, па и после распећа продужили да мрцварe његово тело и муче његову душу. На црној берзи бездушне себичности и његовог безобзирног цинизма тргује се, како кад затреба, туђим врлинама и туђом крвљу.

Трагедија је српског народа што је онда, када је највише требало, имао најмање политичког смисла и што није увидео да је његов косовски мит у историској противречности са стварношћу, тојест са митом свих оних народа који су га на превару увукли у ратну пустоловину. Зар се кроз вековни мит тих фарисејских народа не провлачи, као црна нит, њихов окорели егоизам, њихов крајњи цинизам, њихова новчана корупција, њихово распаљивање мржња међу људима и сејање неповерења међу народима...

Оно што чини снагу једног народа, може у извесним приликама да постане извор његових страдања. И врлине, као што су племенитост и витештво, морају се савлађивати разумом, као и мане. У несебичности других себични народи виде слабост и постају безобзирни. Лукавство и превара завладали су светом. Томе се мора учинити крај. Не сме се допустити да се цинизам зацари међу народима, да врлине праведних буду подјармљене пороцима грешних, да дух робује материји. Рађа се мит нове Европе, мит двадесетог века, који ставља дух испред материје, рад изнад злата, социјалну правду наместо класне борбе, међународну сарадњу наместо ратова...«

„Српски народ“, Ускршњи број

ДР М. СПАЛАЈКОВИЋ

О ОТАЧАСТВОЉУБЉУ

„Срби упамтите све ове речи и останите у љубави према Мајци Србији верни традицијама својих славних предака. Упамтите добро и знајте да и данас са Мајком Србијом у животу и у свету значите много а без ње да не бисте значили — ништа. Не заборавите да вам је данас кроз све моје речи говорила наша отаџбина, наша мила мати — СРБИЈА!“

МИЛАН Ђ. НЕДИЋ
претседник Српске владе

„Српски народ“ од 11 септембра 1942.

У 27 марту разум није учествовао

»...Народ наш заиста има много разлога да мисли о 27 марту. Он је полазна тачка његове душевне и националне катастрофе и свију његових досадашњих — и ко зна још коликих, несрећа.

Анализа овог догађаја показује да у њему разум није учествовао.

А наш народ вели: »Кога Бог хоће да казни, томе памет узме«.

Изнад дакле свега видљивог што се дешавало до 27 марта и самог тог догађаја, по вајкадашњем народном мишљењу стоје три појма: грехови наши, Бог великих и казна његова.

Ни објективна историја неће, кад све буде било познато, моћи о овом догађају друго што да каже, него оно што је народна мудрост рекла.

А одатле, да закључимо, да нам спасење неће доћи друкчије, већ ако Бог дозволи да нам се памет врати при чему се надамо више у милост Божију него у његову правду«.

ДИМИТРИЈЕ ЉОТИЋ

„Српски народ“ од 27 марта 1943.

Краљ Александар против Бољшевизма

„...У Москви пак били су свесни тога каквог противника имају у Краљу Александру. Знали су да је тај монарх најјачи бедем против његног продирања у Југоисточну Европу, која је имала да буде прва етапа у завојевању континента од стране рушилачке и крваве „светске револуције“. У Бечу, тада још престоници против воље његног властитог немачког народа створене вештачке државе под марксистичко-клерикалном управом, била је организована нарочита „главна филијала“ Коминтерне за освајање Југоистока“...

„Српски народ“ од 3 априла 1943.

Једна озбиљна и потребна опомена

„...Заиста, нашу земљу можемо само тако спасти, ако успемо да од ње образујемо један живи и компактан блок, који ће се у својој будућој акцији руководити на првом месту бригом за своје националне интересе.

У пуној слози, са апсолутним поверењем који је дужан да поклони личности генерала Недића, српски ће народ опет доћи до своје снаге и свога престижа. Први услов за његово подизање је да постане једно тело и једна душа и да га у његовим напорима загрева само једна воља. Ово је потребно да цела земља по сваку цену разуме“.

А. ЦИНЦАР-МАРКОВИЋ

„Српски народ“ од 27 марта 1943.

Победа Европе у српском је интересу

„...Због тога је 25 март 1941 године, када је наша бивша држава пришла Тројном пакту, односно стала на страну Европе, био мудар корак, као што је 27 март, када смо се изјаснили против ствари Европе, био тешка погрешка, коју данас скупо плаћамо.

Ту погрешку можемо поправити само тако, ако у нама пробудимо свест о томе да само у заједници са осталим европским народима можемо обезбедити себи бољи живот.

Свака друга политика била би нова авантура, која би нас неминовно одвела у коначну пропаст“.

„Српски народ“ од 19 децембра 1942

ЂОРЂЕ ПЕРИЋ

УСЛОВИ СРПСКЕ ОБНОВЕ

„... У борби за национални препород српски народ пролази данас кроз тешка искушења. Због тога само велико родољубље, племенитост и самоодрицање појединаца и читавих група у корист опште заједнице може да спасе српски народ од пропадања и учини га корисним чланом нације за будућа, сретнија времена.

Србији — која се и сама подиже из згаришта и пепела своје некадашње славе и величине, да би себи прокрчила пут који ће јој дати достојно место у Новој Европи, потребне су све стваралачке снаге и сва духовна добра целокупног нашег народа...“

БОГОЉУБ КУЈУНЦИЋ

„Српски народ“, Божићњи број

НОВИ ХЕРОИЗАМ

„Морамо бити свесни да ћемо у новој Европи само тако извојевати место које заслужујемо ако будемо претстављали елеменат мира, реда и рада. Морамо доказати да смо и под тешким условима у стању да изградимо државу и да је поставимо на солидне темеље. Зато ће бити потребно још те колико и још те каквог јунаштва“.

„Српски народ“ од 10 октобра 1942.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

ТЕМЕЉИ НОВЕ СРБИЈЕ

»...А нарочито, и у сваком правцу и погледу: неговање и развијање духа српске слоге и узајамности, односно српске солидарности, сходно познатоме начелу, српском категоричком императиву: **да само слога Србина спасава.** Сложан и смишљен напор и рад нама Србима је и најпотребнији, мада смо баш у томе — у једноме смишљеном и трајно сложеном напору и раду — баш и најоскуднији. Те вредности су увек биле главни елементи и чиниоци, главни извори животне снаге српског народа, па зато они морају бити темељи и нове Србије, оне Србије која ће коначно оживети и изаћи као плод данашњих наших искушења и страдања«.

АДАМ ЛАЗАРЕВИЋ

„Српски народ“ од 6 фебруара 1943.

СЛОМ СТАЉИНОВОГ РЕЖИМА

»Имамо довољно интелектуалне смелости да гледамо стварностима у очи. Имамо довољно моралне храбрости да кажемо истину, ма колико она била непријатна некима или нежељена од других. Српски народ показивао је много бистрине и здравог разума у просуђивању политичких догађаја у Европи и свету, али због своје релативне младости, а можда и због своје словенске природе, склоне романтици, може у извесним часовима да подлегне утицају маште и митова, место да се руководи само здравом памећу и смислом за стварност. Наша је дужност да га упозоримо на ове опасности«.

„Српски народ“ од 26 јуна 1942.

СМЕНА ПОКОЛЕЊА ОСТВАРИЋЕ НОВУ СРБИЈУ

Нов тип српског омладинца, радника и стваоца, пионира боље будућности српске

Усред ових тешких и суморних дана, које преживљујемо као последице националне катастрофе, има и часова, када нам се враћа вера и самопоуздање. То су часови када осећамо биле мајке Србије у њеној вољи да вечито живи. Ма да има много злог и рђавог које се одиграва међу нама и које нас ружно претставља, има и светлих момената, који нам не дају да клонемо и који нам дају наду у будућност.

Такви су часови били манифестација здружене и збратимљене српске националне омладине, добровољаца, националаца и сеоских омладинаца у присуству оца Србије, који своју моралну снагу да истраје на овоме путу црпе поглавито у елану препорођене српске омладине. Генерал Недић имао је поверења у српску омладину да ће се пренути и вратити се трагу својих великих предака и у томе се није преварио. Зато он сада, гледајући жртве и прегалаштво новог поколења, може да тврди да народ, који има тако национално свесну омладину, радну и жељну знања и напретка, тај народ не може пропасти и он ће савладати све тешкоће и преболети све катастрофе.

Тако је генерал Недић у недељу доживео свој »најсвечанији дан у животу«, гледајући узданицу српског народа спремну да у чистоти душе и јакости воље на својим снажним мишицама прихвати аманет мајке Србије, који је он у најтежим часовима сачувао, чекајући пун наде и вере час да га преда новом поколењу да га брани, чува и штити. Гледајући ове омладинце, спремне на сваку жртву и на сваки напор ради добра и величине мајке Србије, суза радосница појавила се у његовом брижном оку, а груди су се бурно надимале од поноса и радости што је дошла смена страже, достојна великих поколења која су умела да воле и бране мајку Србију. Спасилац Србије, који чини надчовечанске напоре да исправи погрешке свога поколења, да подигне што је порушено и упропашћено да сачува будућност српског народа доживео је тога часа једину награду, коју може да жели, да види да његова жртва није била узалудна и да дух нове Србије, честите и поштене, радне и правдољубиве, расте и буја. Гледајући спас и будућност српског народа обезбеђену у сигурним младалачким рукама, сав озарен и преображен, његова душа обраћајући се у захвалности Господу Богу као да је понављала речи Симеона Богопримца: »Мајко Србијо сад можеш да пустиш свога слугу, који те је верно служио, јер будућност српске Отаџбине обезбеђена је«.

Одиста оштрином свога ума и снагом своје воље он је прокрчио српски пут и нова поколења неће моћи више да лутају по странпутицама. Гледајући их у недељу здружене и збратимљене у једној мисли и у једном осећању он је имао грандиозну визију како по томе путу руку под руку, раме уз раме чврстим кораком корача удружена српска национална омладина као непробојна фаланга у незадрживоме ходу ка новој Србији .

Отац Србије у разговору с једним сеоским омладинцем, будућим обновитељем српског села

Велика омладинска свечаност

Свечаност слоге и братимства српске омладине одиграла се прошле недеље у просторијама Националне службе за обнову Србије. Добровољци под шлемом, обвезници Националне службе са ашовима и пијуцима, сеоски омладинци у народној ношњи дочекали су у строју претседника српске владе, бурно га поздравили и сложно отпевали „Ој Србијо, мила мати".

После поздрава руководиоца Националне службе за обнову Србије, г. др. Ђуре Котура, узео је реч претседник владе генерал Недић и у једном надахнутом говору упутио је своју реч српској националној омладини. Генерал Недић је рекао између осталога:

„Драги моји омладинци, кад вас гледам тако здружене и збратимљене моје је срце пуно радости. Данашњи дан је најсвечанији у моме животу. Кад видим добровољце, Националне и сеоске омладинце здружене у једној мисли и идеји, служби отаџбини и народу онда сам сигуран у наш васкрс и бољу будућност.

Јер васкрснути значи и родити се поново, отрести се старих грехова и заблуда и препорођени да учемо у бољи и срећнији живот у бољу отаџбину нашу мајку Србију.

А шта ја желим од српске омладине? Генерал Недић жели да од вас децо направи поколење за песму створено, гранитну омладину која ће бити светла, чиста, поштена, послушна, дисци плинована, радна и на дику и поност мајке Србије. Нарочито хоћу да вас отргнем од старе омладине која је била изгубила српски компас и која је служила туђим интересима, а не српским.

Ви сте нов свет. Ви морате да означите нов култ да водите српски народ срећи и поносу и да му будете утеха у тешким временима. Ето то хоће генерал Недић и он жели да створи од вас српску узданицу. Кад вас видим збратимљене срце ми се испуњава радошћу.

Под сунцем крепите своје тело да би имали физичке снаге јер није довољна само моралну и духовна снага да се прође кроз живот.

Обраћајући се добровољцима генерал Недић је рекао:

Мило ми је да видим овде добровољце који су се борили и створили данашњи поредак. Они су први пионири Србије. Њих свега 180. Дао сам им пушке, моје срце је тада крварило, јер сам знао да многи од њих нису дотле ниједан метак опалили. Али били су срца јуначког и када сам их послао и поделио на три дела почели су да народу повраћају веру, отаџбину и породицу, јер је био залутао.

Обвезници Националне службе прискочили су са ашовом и пијуком да штите Србију од злотвора и несинова. Почели су да поправљају да мајка Србија стане на ноге и да покажу примером целом народу како треба подизати оно што је порушено.

Ту су и земљорадници, сеоски омладинци. Њихови очеви су ме најбоље разумели. Рекао сам сељацима: Браћо Шумадинци, пропада Србија. Ајте под стег да бранимо мајку Србију. Разумели су ме, јер воле Србију".

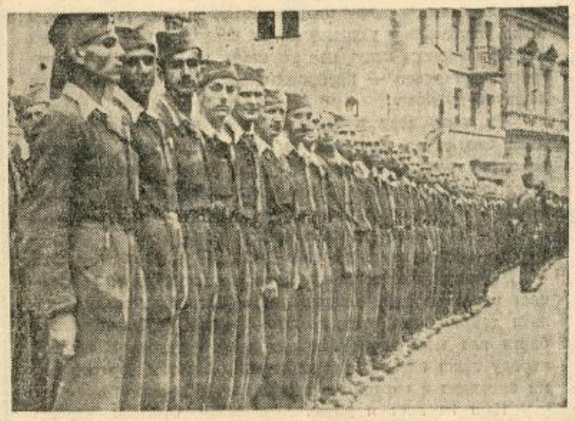

Ево наше омладине, како је 20 година нисмо видели! Сврстани у редове као радници на обнови Србије они су понос свог народа

Генерал Недић у разговору с најмлађим српским добровољцем

Нова Србија генерала Недића

„Нова Србија, коју генерал Недић носи у својој души и у своме срцу, биће Отаџбина правде и поштења, части и моралне лепоте, остварени аманет честитога кнеза Лазара и неустрашивог борца за правду Краљевића Марка: „Ни по бабу ни по стричевима, већ по правди Бога истинога". Нова Србија биће оваплоћење тога идеала, док је изграђују родољубље и правдољубље генерала Недића, или је неће бити; никада неће постати стварност, ако силе зла, негативно и рушилачко надвлада стваралачко и градитељско у нама".

„Српски народ" од 7 августа 1942.

Сачувати српски подмладак - најглавнији задатак нације

„Треба сачувати од пропасти, треба спасти од смрти узданицу и основу будуће српске отаџбине, данас најдражи и најдрагоценији посед наш: најмлађи српски нараштај. Незбринуту српску децу, која су у већини случајева остала без родитеља и старатеља, треба збринути, прехранити и осигурати им оно најнужније: свакидашњи хлеб и кров над главом".

„Српски народ" од 24 јула 1942.

УЈЕДИЊЕНА НАЦИОНАЛНА ОМЛАДИНА СРПСКА

Без здраве националне омладине нема нити може бити здравог националног друштва. Ову стару, вечну истину били су заборавили и потпуно занемарили наши бивши властодршци и сви они који су, по свом положају, у нашем некадашњем јавном животу били позвани да васпитавају нашу омладину и управљају

Сеоски омладинац Матеја Матеић, оличење наше народне бистрине и лепоте, говори пред претседником Владе

њеним стремљењима. Бивши политичари и у колико су се обраћали омладини, они су то чинили једино и искључиво из партијских рачуна, настојећи да од младих људи стварају банде кортеша, агитатора и разбијача. Међутим, некадашња мала Србија, она Србија из времена пре светског рата имала је сасвим друкчији став према својој омладини. Тада су и политичари и професори Универзитета и књижевници и сви други јавни радници стварали од омладине жариште народног живота и авангарду националне борбе.

У та светла и часна времена омладина се ничада није одвајала од свога народа, она је стално била надахнута народним традицијама и народним духом. била је поносна својом историјом и увек спремна да прва поднесе и све жртве, ако то буде од ње затражено.

Наопаки рад после 1918 године на свим подручјима нашег политичког и јавног живота нашао је свога пуноја израза и на плану омладинском. Препуштена сама себи с једне стране, а имајући пред собом рђаве примере старијих с друге стране, ова омладинска генерација не само што је остајала без националног компаса, него је морала и да забрази у сасвим туђинске изворе и да постане расадник и жижа туђинског духа и туђинских мисли.

После наше катастрофе од 1941 године, чим се почело да долази до освешћења, једна од првих ствари свима истинским родољубима била је јасна: **било је јасно да се без здраве националне омладине не може, наročito у овим тешким временима, исправити и обновити народ.** Зато је претседник српске владе, армиски генерал г. Милан Недић, упутио свој први апел националној омладини да му она буде главни ослонац и подршка у раду на спасавању и обнови Србије и српскога народа.

Под његову заставу народног спаса с јесени 1941 године, са пуно жара и идеализма, најпре је кренула једна мала, али изабрана јуначка чета српских добровољаца. Они су пошли с оружјем у руци да зауставе и разбију партизанску неман, која је била тада загрозила српском народу. **То су били припадници оне наше борбене националне омладине, која се ни пре овога рата није никада хтела да одрекне народних идеала, оне омладине која је у она суморна и кобна предратна времена била гоњена, а често и премлаћивана од тако званих југословенских националних режима.**

Па је омладина у своју борбу за спас српскога народа, под заставом г. Недића, унела толико фанатизма и пожртвовања, љубави и вере да је врло брзо стала за врат црвеној аждаји и почела да уноси мир, ред и спокојство међу становништвом Србије. Редови ових омладинаца почели су убрзо да се појачавају, формиране су нове чете и нови батаљони и данас српски добровољци претстављају у Србији најјачу снагу одбране мира и реда у служби народа и отаџбине.

После добровољаца, опет по плану и позиву претседника српске владе, појавиле су се омладинске организације Националне службе за обнову Србије. Са ашовом и пијуком у руци, ове су се организације бациле предано на рад и тиме су дале пример сваком грађанину ове земље: **да у данашња времена рад претставља прву дужност сваког сина Србије.** Омладинска Национална служба за обнову Србије убрзо се проширила по целој земљи и до сада је дала многе видне резултате не само рада него и реда, дисциплине и пожртвованости.

У исто време и упоредо са овим националним омладинским организацијама појављују се и организоване групе наших сеоских омладинаца, домаћинских синова из шумадијских села, који се такође стављају у службу Владе народног спаса, као пионири народне обнове. Ови млади земљорадници у организованим групама, а под вођством установе „Земља и рад" ,одлазе у Велики Немачки Рајх где на терену, међу тамошњим просвећеним земљорадничким сталежом, стичу знања за бољу обраду земље и враћају се натраг у своју средину да примене и искористе стечена искуства. Они су у исто време најбоља жива веза између српског народа и немачког народа и они тиме доприносе знатан удео за међусобно упознавање и истинско разумевање српског и немачког народа.

У прошлу недељу одиграла се једна врло значајна манифестација свих група данашње српске националне омладине. У просторијама Националне службе за обнову Србије приређена је можда по обиму једна мала, скромна, али по духу и значају велика и историска свечаност, на којој су узели учешћа припадници Хора

Чувар Србије, млади добровољац, крај српске заставе
Све слике од Државне пропаганде)

српских добровољаца, Националне службе за обнову Србије и сеоских омладинаца из „Земље и рада". Збратимљени и уједињени на истом великом послу спасавања и обнављања своје отаџбине, они су у јединственом строју и са заједничком громком песмом дочекали и поздравили претседника српске владе, генерала Милана Недића. Дубоко дирнут овим призором, генерал Недић је, пун радости у срцу, у првим речима свога говора нагласио да је то „најсвечанији дан у његовом животу".

„Кад видим добровољце, националне и сеоске омладинце здружене у једној мисли и идеји у служби отаџбини и народу, онда сам сигуран у наш васкрс и бољу будућност", рекао је генерал Недић.

Свечана приредба братимљења и уједињења *српске националне омладине*, без обзира којој организацији та омладина припада, и да ли се бори за обнову свога народа са пером, речју, ашовом или пушком у руци, *треба да буде почетак једног још крупнијег организованог наступања целокупне српске националне омладине у борби за боље и срећније дане Србије. За овим примером ће извесно поћи и сва наша национална омладина у унутрашњости земље и постоје оправдане наде да ће мученички српски народ ускоро имати пред собом моћне легије својих омладинаца, који ће свесно и пожртвовано радити са народом за народ. Ово наступање уједињене националне омладине српске разбиће и онемогућиће и последње остатке оне изрођене наше омладине, која нам је остала у заосташтини из злих прећашњих времена и која је била изгубила сваку везу са својим сопственим народом. Сеоски омладинци престављају снагу, и извор српскога народа, омладинска организација Националне службе за обнову Србије даје примере пожртвованог, несебичног, планског рада, а српски добровољци чине чврсту и сигурну одбрану и снаге народне и рада народног.*

Задахнута националним духом, имајући у виду само интересе отаџбине и свога народа, здрава, уредна, васпитана у духу народних традиција, уједињена српска омладина, већ данас преставља велику наду дубоке корените обнове Србије и највећу гаранцију да ћемо преживети ова тешка времена и кренути светлијој и сигурнијој будућности.

М. В.

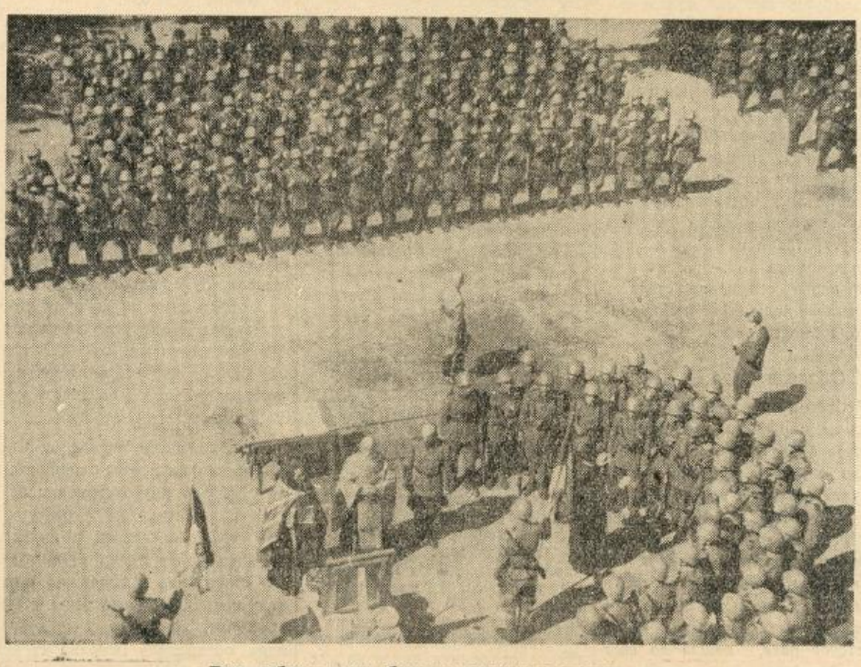

Пети добровољачки батаљон полаже заклетву

ГОДИНА ДАНА РАДА НА ПРИВРЕДНОЈ ОБНОВИ СРБИЈЕ

Годину дана, од првог броја на овамо, уредништво „Српског народа" поклонило је своју пуну пажњу привредној обнови Србије.

Као главне задатке на том пољу уредништво је поставило: 1. Унапређење наше пољопривреде; 2. Спровођење планске пољопривредне производње; 3. Рад за обнову земље; 4. Сузбијање црне берзе и шпекулације.

Уредништво, путем многобројник чланака, написа, приказа и репортажа спроводило је непрестано у том духу нит обнове, која је битан предуслов за постизање материјалног благостања Србије.

Подизање наше пољопривреде

На првом месту је брига око подизања наше пољопривреде, унапређења нашег села. Једна плодна, Богом дана земља простире се у границама Србије, под једним поднебљем на коме би нам најнапредније пољопривредне земље света могле завидети. Суво злато крије се у недрима те плодне земље, из чијих заораних бразда извиру божји дарови. Па ипак, пољопривреда у нашој пољопривредној земљи, где 85% становништва претставља сељачки сталеж, била је толико запостављена, да је произвођач спао до граница немаштине и беде, а државни приходи тражили су своје изворе у свем другом, само не у оном што је у нашој земљи претстављало највеће богатство.

Полазећи са тог гледишта уредништво „Српског народа" руководећи се интенцијама генерала Недића, уложило је своје пуне напоре да нашу пољопривредну производњу постави на висину коју заслужује и да јој да значај који заиста претставља. Читаве рубрике, а најзад и читава страна „За српско село", посвећује се стручним чланцима, упутствима и саветима нашем земљораднику о обради земље, о развијању оних грана сеоске производње које су код нас биле сасвим запостављене или чак неуведене. Изношене су мере за што већи принос житарица, указивано је на потребу што већег гајења поврћа за људску исхрану, пчињих биљака за сточну исхрану, воћа за свежу потрошњу и прераду, уљаних биљки за производњу уља, затим на појачање и побољшање гајења ситне стоке, на проширење живинарства, пчеларства и свилогојства. Исто тако давана су упутства о мерама за предохрану противу биљних болести и штеточина, о справљању и преради пољопривредних и сточних производа, о подизању хигијенских услова живота на нашем селу.

Многобројна писма и питања која уредништво добија од наших пољопривредника најбољи су доказ како су његови напори наишли на плодно тле и како је наш земљорадник вољан да прими и усвоји добар савет, да би постигао напредак и успех у своме раду.

Да би наша пољопривреда заиста дала у садашњости и у будућности што веће резултате, неопходно је да се она, на основу већ стечених искустава у иностранству, руководи једним смишљеним планом, да произвођач не буде препуштен самом себи, већ да му се укаже пут којим има да пође у своме раду и својој производњи, да би он лично и цела земља црпли из тога највеће користи. У том циљу заведена је у Србији планска пољопривредна производња.

На основу смерница које је планска пољопривредна производња поставила, уредништво је у сваком тренутку давало најширa обавештења и тумачења, указујући на потребу и корист придржавања тих смерница. Јер, само једним смишљеним и планским радом моћи ће наша пољопривреда да заиста рационално и до највеће мере искористи све природно богатство земље и да буде равна осталим земљама са модерно и плански развијеном пољопривредном културом.

Сеоски омладинци у Немачкој

Уредништво је нарочиту пажњу посветило групама наших сеоских омладинаца, који повремено одлазе у Немачку као гости угледних немачких пољопривредних газдинстава. Утисци ових омладинаца, које је „Српски народ" у више махова објављивао, најбоље показују колико су доброг и корисног тамо видели и научили, да би по повратку у своја села могли о томе причати својим сугрђанима и применити на својим газдинствима. Поред модерног и рационалног начина обраде, они су тамо имали прилике да виде шта значи планска производња и колике су огромне користи које од ње црпе и пољопривредник, и село, и цела земља.

Обнова задругарства у Србији такође је, нарочито у вези са пољопривредом, догађај коме је лист посветио највећу пажњу. Новим уредбама о реорганизацији задругарства, оно полази новим путем, који има да отклони тешке последице досадашњег цепкања пољопривредних газдинстава и да створи једну моћну организацију продуктивних сеоских снага, способну да сама постави нашу пољопривреду на одговарајућу висину данашњице. Томе ће лист посвећивати своју пуну пажњу, у жељи да свест задругарства и снаге кроз заједницу продре до најширих слојева нашег сељачког сталежа, као залога наше боље и сигурније будућности.

Обавеза рада

У Србији су рат и његове последице порушили много тога што је било подигнуто, а преостало је још да се подигне много тога што је у прошлости било пропуштено. Да би се ово постигло, потребан је рад општи, рад сваког појединца. Рад је вредност већа од злата. То нам је најбоље показала и доказала Немачка, која је, после Светског рата, дошла до свог доцнијег благостања и снаге једино путем рада, на коме је засновала све своје вредности. Тим путем и ми морамо поћи данас, свесни да је рад већа вредност него ли злато у банкарским трезорима и свесни да сва богатства наше земље могу да се из ње добију само ако у то уложимо свој рад.

Због тога је уредништво преко листа посветило пуну пажњу обавези рада као националној дужности сваког Србина, сузбијајући злонамерну пропаганду и указујући на чињеницу, да сваки грађанин тиме само одужује свој дуг домовини, јер у њој ради, а тековине његовог рада нико неће износити из земље, већ ће оне остати овде, да би подигле нашу производњу и следствено наше сопствено благостање.

Борба против шпекулације

У исто време уредништво је подвлачило значај наше велике радне организације *Српске заједнице рада*, у којој радници и послодавци, удружени и свесни значаја својих улога, иду руку под руку истим путем ка истим циљевима.

Најзад, уредништво је међу првима оштро жигосало једну немилу појаву, која прети да разори оно што се тешком муком изграђује на обнови нашег привредног живота. То су црна берза и шпекулација, рак ране на нашем привредном организму. Нема осуде која је довољно оштра да би се применила на онај известан број несавесних појединаца, који једино и искључиво у свом личном интересу стварају међу потрошачима панику, како би могли дизати до безочности цене животним намирницама у тајној продаји, изузимајући их на тај начин из правилне расподеле грађанству. Уредништво ће исто тако и у будуће жигосати не само ово наше велико зло, већ и поједине случајеве и поједине који се на овако безочан начин огреше о своје сугрђане и о социјалне и родољубиве обзире у овим тешким временима.

Кроз обнову наше пољопривреде прилагођене планској пољопривредној производњи, кроз рад као највеће богатство данашњице уз сузбијање нерада и несавесности, уредништво *Српског народа* обележава путеве наше будућности, у постојаној вери да ће наш народ, идући тим правцем, постићи своју пуну обнову, подићи благостање и заузети међу осталим европским народима место достојно његове прошлости и његове стварне вредности.

АРГЕНТИНСКИ ДОВОЗ ПШЕНИЦЕ У ШПАНИЈУ

Буенос Ајрес. — Према службеном шпанском саопштењу о убрзању добава гвожђа Аргентини, издала је сада аргентинска влада наредбу за извоз доспелих добава шпенице од 100.000 тона. Према одредбама аргентинско-шпанског уговора од 1942 године отпремиће се 1 милион тона пшенице и 3.500 тона дувана за 30.000 тона гвожђа и челика и више бродова. Извесна ће се количина отпремити чак и на кредит.

ЗАДАЦИ СРПСКОГ ЗАДРУГАРСТВА

(Наставак са прве стране)

Поверење у задругарство створиће се не само радом Управе, већ и избором људи, који и по своме домаћинству, и по својим моралним особинама, и по својој предузимљивости уживају велики углед и поверење у народу. Та селекција људи била је одавно прека потреба српског народа и Србије, а данас је она још већа и још пожељнија.

У вођењу народних послова и државе морају доћи до изражаја људи који ће се руководити интересима српског народа и Србије, који ће у свој рад улагати све оно што је у њима најлепше, најчистије и најплеменитије.

Као што мали људи морају одговарати за свој рад, тако још више морају одговарати за свој рад и људи на водећим местима.

Та одговорност не потпада толико под постојеће законе колико под личну савест, под лични критеријум, под суд сопственога народа, који је објективан, правичан и неумитан, а строжији од сваког другога суда.

Управа ће настати уз потпору Владе генерала Недића да преко задруга буде организована потрошња, производња и прерада пољопривредних производа, а тако исто и унапређење пољопривредних производа.

На унапређењу пољопривреде Управа мора радити свим својим сретствима, а нарочито на извођењу планске пољопривредне производње. Многима изгледа да планска пољопривредна производња није баш најбоља, али више због тога што у нас није било никаква плана у пољопривредној производњи, него због тога што она сама собом није добра. Потреба за планском пољопривредом осећала се још много раније, као што ће се осећати и касније, само она није могла да се привреде раније у дело. Сваки је производио шта је хтео, те се отуда дешавало на пр., да ми као пољопривредна земља увозимо семе сунцокрета, семе бундева, и другог уљеног семена ради производње уља за сво је потребе. Још данас можемо да видимо све корисне стране планске пољопривредне производње, објективно посматрајући, а касније ћемо то увидети још боље и још јасније.

У погледу новчаних сретстава за рад, потребних задругарству у великој мери, Управа ће се постарати да их прибави потпором Владе генерала Недића, који је поклонио велику пажњу српском сељаку и његовом задругарству, у које он полаже велику наду. Српско задругарство ће се одужити томе поверењу и тој пажњи својим преданим и пожртвованим радом.

То би углавном биле смернице рада и дужности Главног савеза српских земљорадничких задруга, које ће се испуњавати за подизање српског народа и Србије.

Др. Танасије Митровић

Обезбеђење сточне хране

У Министарству пољопривреде и исхране одржана је ових дана конференција пољопривредних стручњака по питању обезбеђења сточне хране за идућу зиму.

У првом реду претресано је питање кишељења — силирања зелене хране, а нарочито кукурузовине у сило-јамама. Оваквим силирањем повећала би се храњива вредност кукурузне шаше, која је и до сада коришћена као сточна храна само са знатно мањим успехом.

Констатована је потреба да се одмах по скидању стрнина засеју биљке за сточну храну, као кукуруз са сачму, мухар, сирак, просо итд.

Решено је да се препоручи пољопривредницима да скупљају разне отпатке као лишће од репе, отпатке кромпира, разне барске биљке, трску пре цветања и тако даље, па да неке осуше а друге силирају и употребе у току зиме за исхрану стоке. Најзад је одлучено да се препоручи спремање лисника од џбуња или шибља, кога по нашим селима има у великим количинама.

По свима овим питањима Министарство ће повести пропаганду у народу преко стручних органа на терену, као и растурањем посебних летака у којима ће бити изнет начин производње, сакупљања и спремања што веће количине и што боље сточне хране, да би се у највећој мери обезбедила исхрана стоке за идућу зиму.

БРИТАНСКИ ХОНКОНГ-ДОЛАР ПОВЛАЧИ СЕ ИЗ САОБРАЋАЈА

Шангај. — Јапански је генерални гувернер најавио за још неодређено време повлачење некадашњег британског Хонконг-долара из саобраћаја из области Хонконга. Овај је британски новац био само прелазно дозвољен, да се становништву уштеде неугодности. Свестрана припремања осигуравају, да ће јапански војни новац моћи да задовољи свим захтевима. Пре кратког времена спроведено је укидање ограничења за измену Хонконг-долара и јапански војни новац имао је за циљ да се омогући повлачење Хонконг-долара.

РЕКОРДАН УСПЕХ ЈАПАНСКЕ ШТЕДЊЕ

Токио. — Јапански је министар саопштио, да је народна акција за штедњу за годину 1942/43 прекорачила циљ од 23 милијарде јена за 457 милиона. Овај рекорд повећава целу народну акцију за штедњу од почетка кинеског рата на јена 69.829,000.000.

ПРОИЗВОДЊА ФРАНЦУСКЕ ИНДУСТРИЈЕ САТОВА У 1942 ГОДИНИ

Париз. — Француска је индустрија сатова израдила у години 1942 месечно 80.000 џепних сатова и 2 милиона будилника. Било је 421 предузећа, међу њима 341 са прометом мање од 1 милион франака. За годину 1943 рачуна се са повећањем производње.

Недељу дана на ратиштама

СТРАТЕГИЈА НА ШТАКАМА

Спољни изглед суперстратега комунистичко — капиталистичког блока симболише и стратегију тог блока. Она се и на штаками једва креће. Она није у стању да направи ниједан слободан покрет, већ је сваки њен покрет укочен тешком болешћу, а име те болести је неслога и неспособност.

Драмски завршетак састанка Черчила са Рузвелтом (када ни после 16 дана преписке нису нашли бар једну реченицу која би као комунике задовољила обе стране) говори, више о неслози у логору коалиције и о њеној неспособности. Да су могли, да су имали снаге за победу над Тројним пактом, не би требало да се толико саветују, не би морали да се са састанка разиђу као непријатељи.

Америчко министарство војске саопштило је да су САД изгубиле до сада 84.000 војника. Како је већи део тог губитка припао афричком ратишту, то су генерали, адмирали и политичари, присталице пацифичке стратегије, добили у свом захтеву подршку јавног мнења да се центар борбе пренесе на Пацифик. У Америци су прочитали веома значајан чланак који је дао за „Илустретед Лондон Њус" војни стручњак Цирил Фелс, а у коме се наглашава да је атлантски бедем ванредно тешка препрека, а да се напад на Европу не може замислити све дотле док се не васпостави неоспорно господарење на морима. Американци више разумеју рат против Јапана, него против Европе. И зато је чланак „Тајмса" од 28 маја, у коме тај водећи лист заклиње Американце да не одустану од раније утврђене стратегије, тј. да прво скрхају немачку војну силу, а онда да победе Јапан, остаје глас вапијућег у пустињи. Америчке водеће личности, као што је на пример сенатор Бертон Хвилер, из Монтане, изричито кажу: „Било би мудро кад би Америка у првом реду продужила офанзиву против Јапана, а тек у другом реду позабавила се савезничком инвазијом у Европи".

Криза у СССР

Проблемом „Јапана или Европа" занима се целокупна светска штампа. Интересантно је мишљење Надир Надиа у „Џумхуријету", који каже да се победа не може постићи нападима из ваздуха или покушајима слабљења на неки други начин, већ увек и свуда бајонетом. Један покушај искрцавања Британоамериканаца у Европи за сада није вероватан, јер изгледа, да Британоамериканци нису у овом тренутку довољно јаки. Али чекање до јесени или до зиме могло би довести до слома или до губљења важности Источног фронта за Британоамериканце. Нико не може тврдити да Совјети на Истоку могу издржати вечито.

Иза ове прилично обазриве реченице турског публицисте крије се мрачна стварност, мрачна са британоамеричког гледишта: Совјетска Унија налази се у тешкој кризи. Прво стање исхране је очајно. Совјети траже хитан довоз 6 милиона тона хране и захтевају да се теоретска конференција за исхрану, која заседава у Северној Америци и која ствара фантазије о послератном времену, претвори у практичну конференцију и да одмах мобилише залихе хране за слање исте у Совјетску Унију. Међутим, у Бразилији је одлучено да униште 75 милиона џакова кафе, која би добро дошла Совјетима, а која се не може испоручити због несташице бродске запремине.

Друга криза Совјетске Уније — то је попуштање дисциплине. Члан Централног комитета комунистичке странке Митин ових дана одржао је преко радија један значајан говор, у коме је оштро нападао „саботере и мрачне елементе" и претио „издајицама из страха и из намере", а затим позивао на безусловну дисциплину. Овај апел потврђује вести о јаком незадовољству у црвеној војсци и о немирима у совјетској земљи. У Азарбејџану и Узбекистану избили су устанци. Услед тога је претседник врховног савета узбекистанске совјетске републике Ахун Бабејев збачен са свог положаја а на његово место дошао је Кагановићев поверник и припадник НКВД Абдували Мухинов, који је добио задатак да угуши устанак.

Трећа криза у СССР, то је криза људства. На кубанском мостобрану заробљена је женанаредник Баренкова када је немачка артилерија десетковала њен батаљон, који је био састављен од мушкараца и жена. Она је испричала да се морала пријавити у црвену војску, јер није пристала да ради у фабрици 16 часова дневно и зато је била проглашена за саботера. На тај начин Совјети увршћују у црвену војску велики број жена, јер немају више довољно мушкараца. Криза људства види се и по томе што су Совјети морали да прекину операције на Кубанском мостобрану, јер не смеју више да троше људство тако безобзирно као што су радили до сада.

Четврта криза је изазвана образовањем руске националне ослободилачке армије. У ту армију прелазе хиљаде и хиљаде црвеноармејаца, јер воле да се боју за руску националну ствар, а не за комунистичку диктатуру.

Стаљин је много шта украо од Русије, како би окитио комунизам у националном стилу. Али он није смео да каже реч „Русија". Реч „Русија" је изговорио генерал Власов и зато је придобио срца 70 милиона руских људи с ове стране фронта.

У последње време Власовљеви одреди узели су великог учешћа у борби против совјетских герилских банди у позадини Источног фронта. Спроведена је акција чишћења и том приликом су освојена 74 бандитска центра. Руска ослободилачка војска показала се сјајно: и војнички, и идеолошки она је чврста и поуздана. Зато се сада већ може казати: на Источном фронту почиње борба између Власова и Стаљина, између Русије и СССР. У тој борби победиће Русија, а СССР ће нестати.

Криза Чан Кај Шека

Стаљин осећа своју слабост, и зато, како изгледа, није вољан да помогне Американцима у њиховој борби против Нипона. То помагање би било тим ризичније што се Јапан припрема за све могуће евентуалности и баш зато убрзава ток догађаја у Кини.

Јапанска офанзива долином Јангцекјанга и јужно од те реке развија се веома успешно и ствара тежак утисак у Чунгкингу, који се осећа непосредно угроженим.

Ова битка добила је код Кинеза назив „битка за пиринач", јер су Јапанци продрли у област која је хранила пиринчем већи део чунгкиншке Кине. У тој земљи већ сада је наступила страшна глад. Да Кинези нису били Кинези, они би тамо, у чунгкиншкој Кини, већ одавно сви погинули услед немогућих услова живота. Али сада и Кинези не могу више да издрже и зато у Чунгкингу расте такав протест против даљег вођења бесмисленог рата, да то ствара тешку унутрашњу кризу у чунгкиншкој Кини.

Чанг Кај Шек не добија помоћи од Британоамериканаца и тражи смењивање фелдмаршала Вавела. А Вавел је више забринут концентрацијом совјетских трупа на авганистанској граници него катастрофама чунгкиншких трупа на Јангцекјангу.

Једино помоћу авијације Американци покушавају да помогну Чан Кај Шеку. Али та авијација генерал-мајора Стилвела је малобројна и не може да се појача зато, што се ова америчка авиациона снага Пацифика концентрише у области Аустралије, где су Јапанци постали необично јаки у ваздуху. О односу снага између британоамеричке и јапанске авијације на југозападном Пацифику говорио је аустралиски министар претседник Кертин који је нагласио огромну моћ Јапанаца. Он је рекао да су Американци извршили неколико ваздушних противнапада, али, несумњиво је да ови удари претстављају таква оптерећења наших извора попуњавања, да смо се већ често пута приближили потпуном материјалном исцрпљењу". Ово је веома интересантно признање.

Криза ваздушног терора

Када Кертин говори о исцрпљењу америчких ваздушних снага у вези са неколико прилично слабих напада ваздухопловства САД на јапанске истурене базе, онда можемо замислити колика је исцрпљеност америчког ваздухопловства када су у месецу мају Британоамериканци само над Западном Европом изгубили 310 четвороматорних бомбардера и 240 других ваздухоплова.

Опасно повећање губитака у ваздухопловству, скопчаних са ваздушним терором, није једина појава која је проузрокована том стратегијом убијања деце. Прво, у Енглеској су осетили жестину немачке реакције, жестину немачких ваздухопловних напада на британске градове. Створило се такво расположење код Енглеза, да је Идн морао да одржи један говор у коме је убеђивао Енглезе у целисходност даљег настављања ваздушног терора.

Друга појава то је повећање отпорности европских народа против ваздушног терора. Лист „Месаџеро" карактерише понашање народа Италије као „противфанзиву цивилног становништва", које после најтежих напада поново успоставља јавни живот и тако га враћа нормалном току, као што се то обично дешава у једној тврђави која се налази у најистакнутијој борбеној линији.

Дакле, Британоамериканци имају већ доста разлога да сумњају у целисходност ваздушног терора, јер је он прескуп, а и не даје жељени ефекат. Карактеристично је да америчка влада од својих поданика крије појединости ваздушне терористичке акције над Италијом, јер не сме да изазива протесте против милиона и милиона Италијана настањених у САД. Ово је један мали детаљ ситуације, али он је значајан: сваки стратегиски потез коалиције скопчан је са огромним унутрашњим тешкоћама. Ова коалиција нимало не личи на коалицију из првог Светског рата, када је постојала извесна идеолошка сагласност. Садашња коалиција је коалиција противречности и зато нема снаге.

Ова коалиција не може мислити да је 1943 година слична 1918. Сличности нема ни зато што је садашња коалиција слабија од претходне, а и зато што је садашњи блок против кога се коалиција бори много јачи од централног блока првог Светског рата. Јачи и бројно, и материјално, и духовно. 1918 година не може да се понови. Победиће Тројни пакт.

М. Војновић

Претседник владе генерал Недић на освећењу дома за радничку децу на Авали

(Снимак, Државне пропаганде)

БЕОГРАДСКИ ОКРУЖНИ УРЕД ЗА НАШЕ РАДНИКЕ

Министар социјалне политике и народног здравља извршио је у месецу априлу смену дотадашњег равнатељства у Окружном уреду за осигурање радника у Београду. За комесара постављен је дугогодишњи члан самоуправе нашег радничког осигурања и бивши потпретседник Средишњег уреда Влада Марковић.

Одмах по пријему дужности комесарска управа приступила је потребној реорганизацији, да би се стање што више побољшало и унапредило.

Услед тешких прилика чланова и службеника Уреда, уз сагласност и одобрење Министра социјалне политике и народног здравља, Окружни уред је поводом овогодишњег празника поделио новчану помоћ болесним и за рад привремено неспособним члановима, свима члановима са врло малим рентама, као и службеницима уреда.

И поред данашњих изузетних прилика и отсуства знатног броја радне снаге из домаће привреде, Окружни уред у Београду показује сталан и осетан пораст како у броју чланства, тако и у пружању лекарске помоћи и новчаних потпора својим осигураницима и њиховим породицама.

У току прошле године у месецу марту број осигураних чланова износио је 58.696, док се ове године у истом месецу попео на 77.875.

Просечна обезбеђена надница осигураних радника повећала се у истом раздобљу за читавих 65%. У марту месецу прошле године она је износила 45,30 динара, а у истом месецу ове године 69,23 динара.

У току месеца марта Уред је исплатно својим болесним и за рад неспособним члановима и њиховим породицама 3,900.000 дин.

Број лица прегледаних и лечених код уредских лекара у ординацијама Централне амбуланте у Београду из дана у дан је све већи. У марту ове године лечено је просечно свакодневно 1.420 болесника. Поред тога у болницама и клиникама лечено је у истом месецу 798 болесника, а хидротерапијом и електро-терапијом 1.444 болесника.

ПОЗИВ НА ПРЕДАЈУ

Казали смо што смо имали да кажемо о злочиначком поступку бољшевика према Пољацима и њиховим емигрантима; казали смо више него што је потребно за оне који имају уши да чују и очи да виде, за све који још српски дишу и осећају. За оне који то више не умеју или неће не треба трошити речи. Пустимо њих да, по свом обичају, кад наступи непоправима несрећа, превртљу очима и лицемерно-шеретски кажу: „Нисмо знали!"

Али ми смо све то већ искусили у виду крвавих и злочиначких оргија под вођством Тита, Розенберга, Моше С. Пијаде и других јевреја, цигана и одбеглих робијаша. Имали смо све то у виду крваве и блудничке „Ужичке Републике". Имали смо га у виду многих хиљада људи, жена и деце, покланих од тога олоша. Имали смо то у виду опљачканих, спаљених и порушених цркава, болница и дечјих домова, у виду дванаест хиљада оскрнављених и попаљених приватних домова...

За разлику од пољске владе, југословенска емигрантска „влада" у Лондону није протестовала због овог вала бестијалне пустоши и злочина у маси. Али јој је Москва нашла другу кривицу: Није ни довољно хвалила „партизане" који све ово починише! Само је са педесет или нешто више на сто извршивала жеље Москве. А то оној банди у Кремљу не иде у главу.

Зашто да се троши хартија у ово скупо доба? Зашто да се и са тим лондонским „кружоком" кидају дипломатски односи?

Постоји други, много једноставнији манир. Овамо у Москву са њима! Овамо, па ћемо да видимо „тко је вјера, а тко је невјера". Овамо, па ћемо да требимо и да чистимо црвено и црвенкасто цвеће од српског кукоља. Сад нема више врдања! Сад је „распуштена Коминтерна". Сад ћемо да вам покажемо како ми гудимо!

То је смисао поруке коју је влада СССР преко новог посланика упутила емигрантској влади у Лондону: да се пресели у Москву, да дође под непосредни надзор и команду оних што „распустише Коминтерну", оних који сад „више неће да се мешају" у послове других народа. Овамо да видите шта су „Руси", да видите како гуде Ђурђијанац, његови јевреји и остала белосветска фукара!

Ко није за калауза Москве у том друштву добиће куршум у потиљак. Зашто да губимо времена, као што смо губили са Пољацима због „катинског неспоразума". Дођите нам овамо под нож, па ћемо видети да ли ће неко још смети да се не куне Титом и Мошом Пијаде, да ли ће још ко смети да говори о српским светињама!

А може да се деси да нико из те дружине која се назива „владом" неће положити строги испит Кремља. Ништа за то. Има бољшевичког лека и за ту евентуалност, као што га је било за Пољаке, Финце и друге. Има у Москви „резервних влада" за све народе на свету, па и за оне од којих ни пола на сто неће да чују за бољшевике. Не велимо да би ту владу саставили некадањи југословенски комунисти емигранти, са др Симом Марковићем на челу. Они су већ давно које у изгнанству, које коначно ликвидирани. Те наивчине су мислиле да се у Стаљиновој „држави" може мислити начелно, својим мозгом...

Али имамо других; ето Божина Симића. Од кад се сумња у његов здрав разум, тај човек баш као неки субаша извршује сваку наредбу из Кремља. А баш ако не буде довољно наших сународника, чак ни међу хистеричним женама, биће јевреја и других који ће попунити празнину. Та, „влада" ће имати само једну дужност, пре но што буде отерана: да „у име нашег народа" изјави да Срби хоће добровољно у бољшевички пакао, да хоће да се одрекну народности, историје, имовине, части, домаћег прага, породице и слободе, свега што чини живот вредним.

Ево због чега хитно позивају у Москву југословенску емигрантску владу.

Ако та шака људи сматра да то треба да учини, нека изволи и нека иде. Са намученим, пострадалим али свесним српским народом и онако више нема ничег заједничког, нема више никакве везе...

Позивају се на предају. Па нека капитулира, као што је пред својом чашћу и својим образом капитулирала већ и својим безглавим бегством у априлу 1941.

Министар народне привреде г. др Милорад Недељковић примио је рударе пред њихов полазак у Немачку, где ће се усавршити у свом послу

Триумфална посета Београду Фолклорне групе из Ниша

Претседник владе међу омладинцима фолклорне групе из Ниша

(Снимци Државне пропаганде)

Београд, иако моментано погреши, брзо се поправља и часно врши своју улогу престоног града Србије. Тако се показао и у прихватању средњошколске омладине, која је дошла из Ниша у Београд, да буди српску националну свест преко народне уметности. Прави триумф, одавно невиђен у Београду, који је доживела у току недеље фолклорна омладинска група из Ниша, најбоље сведочи о националној свести града Београда, која се прене и ина време схвати значај сваке манифестације националног духа. Не само средњошколска омладина из Београда, него сви редови грађанства прихватили су са одушевљењем ове веснике нове српске омладине, схватајући значај овог њиховог подухвата и поздрављајући са одушевљењем и највећим симпатијама њихову појаву у Београду.

Национални елан, младалачка вера ове омладинске групе победила је снобизам и уображену префињеност београђана и они су, дирнути у најосетљивије жице, разумели значај и лепоту њихове кореографије. И мало је било ока, које није засузило гледајући ову омладину, која долази као свежа и чила смена да понесе терет обнове Србије.

Неуморно из дана у дан, неки пут дајући по три представе за дан чланови фолклорне трупе освајали су младе и старе београђане, који су хтели да виде игру омладинаца са Мораве. Гимназија за гимназијом посећивала је ове приредбе на Коларчевом универзитету, напуштајући дворану са жељом да и они остваре њихову замисао и да и они са своје стране овим начином испуне своју националну дужност. Узимали су обавештења од својих другова из Ниша да би користили њихово искуство и може се очекивати да ће ускоро и престоница добити своје омладинске фолклорне групе, као што ће и други градови у унутрашњости следовати примеру нишких средњошколаца.

Врхунац овог, ове триумфалне посете била је претстава у Народном позоришту на којој је присуствовао и сам претседник Српске владе, генерал Недић, као и министар просвете г. Велибор Јонић и други високи функционери, поред елите београдске публике. Омладинци су без икакве треме, са великом сигурношћу и еланом изводили поједине тачке свога програма пред овако одабраном публиком.

Ни високи положаји, ни присуство мајстора балета и позоришних критичара није их ни мало збунило и они су на опште задовољство свију показали шта умеју и знају. И успех, велики, незапамћен дошао је. Свака тачка, почев од „Призренке" па до завршне „Србијанке" била је бурно поздрављена.

Лепота младости, живописност ношње, ритам игре и музике, као ваљен из саме српске душе, неодољиво су изазивали одушевљење.

У знак признања за њихов рад на делу буђења српске националне свести претседник владе, генерал Недић примио је у среду чланове фолклорне групе у Претседништву владе. У ведром расположењу, са пуно очинске љубави генерал Недић је пригрлио и ове најмлађе претставнике нове српске омладине, која му је у току прошле недеље причинила толико задовољства, дајући му доказа своје здраве националне оријентације. Генерал Недић у свом говору, поздрављајући средњошколце, истакао је општи национални значај њихове иницијативе следећим речима:

„Драга деца моја, ја вас поздрављам а у исто време ја у вама поздрављам и сву средњошколску омладину гордог града Ниша. Ваш долазак овде у Београд, као што сте и сами могли да осетите, претстављао је велики успех, који сте ви постигли својим понашањем, својом песмом, својом игром и народном ношњом. Заиста је било потребно да ви из Ниша дођете у Београд да би он осетио ново време.

Ваш наступ у Београду је један историски наступ, јер све што сте ви дали то је најбоље што ми Срби имамо. Београд види да струји један нов живот баш преко вашег наступа, јер оно што сте ви донели то је оно што ми Срби најлепше имамо, а нико нема што Србији имаде.

Београд је видео да тешка тама која је притисла мајку Србију лако може да се растури и да ново сунце опет гране и зато је мајка Србија срећна и поносна с вама, новом омладином, националном омладином.

Када се вратите дому своме, однесите поздраве моје вашим родитељима у Нишу и реците им да о вама не брину, да сте ви сјајно извршили свој задатак, да сте постигли такве резултате који ће бити записани и подвучени, да сте осветлали образ Нишу и целој Србији.

Зато вам ја захваљујем и поздрављам са: Живели, драга децо моја!"

Омладинци су на то одушевљено поздравили претседника владе узвицима: Живео!

После тога г. претседник Владе одао је признање и иницијатору и организатору ових приредби, директору Моравског народног позоришта, г. К. Атанасијевићу.

СМРТ ДР АЛБЕРТА КРАМЕРА

Љубљанска штампа доноси вест да је у Љубљани умро, после дуге и тешке болести, др Алберт Крамер. Покојни др Крамер био је директор љубљанског листа *Јутро* од самога оснивања листа па до сада. Био је више пута министар, сенатор и народни посланик. Умро је у 60-тој години живота и сахрањен на љубљанском гробљу.

Љубљанска штампа посвећује опширне некрологе покојном др Крамеру, износећи особине које ће др Крамера задржати у незаборавној успомени. Његовој сахрани присуствовали су сви редови грађанства у Љубљани.

Корове треба уништити

Један од највећих непријатеља жетве и свих пољопривредних усева су коровске траве. Нарочито је то случај код нас, где се уништавању корова није посвећивала довољна пажња. А данас је неопходно да се та пажња у пуној мери посвети, јер је принос земље услов нашег опстанка у садашњости и благостања у будућности.

Колике штете могу да нанесу коровске биљке усевима показаће нам неколико цифара проверених научним испитивањима. Кромпир засејан на једном хектару земљишта зараженог коровима дао је 12.000 кгр. приноса, а на једном хектару незараженог земљишта 27.800 кгр. Код шећерне репе та разлика пепела се од 16,200 кгр., на 97.000 кгр. Однос код јарог грашка био је 1.217 кгр. према 1.520 кгр., а код сточног боба 1.175 кгр. према 2.125 кгр.

Али огроман губитак у приносу није једина штета коју корови наносе. Поред тога помоћу њих развија се велики број штеточина биљака и животиња. Извесни корови, као на пример кукољ, татула и други, штетни су за здравље људи и стоке, те изазивају разна обољења, па чак и тровање од кога може да наступи смрт.

Коровске биљке отимају усеву под земљом хранљиве састојке, влагу и топлоту, а над земљом отимају му светлост.

Коровске биљке шире се помоћу ветра и воде, који разносе семе. Исто тако разносе семе животиње, дивље и домаће, помоћу свога крзна, за које се семе закачи. Најзад га разносе и птице својим изметом. Човек пак често сам придоноси ширењу корова сејући непречишћено семе у коме има и коровског семена.

Да би се коровске биљке сузбиле треба најсавесније применити сретства предострожности и сретства уништавања.

Сретства предострожности састоје се у правилној обради земље, угарењу, одводњавању ђубрењу кречом, увођењу плодореда, правилном ђубрењу загорелим ђубретом ,сејању пречишћеног семена, прашењу, окопавању, дрљању и другој потребној обради.

Непосредна сретства уништавања су плевљење и чупање корова, затим окопавање и прашење усева. Врло је успешно и прскање земљишта раствором 15 до 20% зелене галице, или другим хемијским сретствима.

● У Италији су уређени заједнички логори за кријумчаре и црноберзијанце, куда се ови кривци упућују према налогу префекта. Казна је врло тешка јер се односи на цело време трајања рата.

● *У Француској је основано врховно веће за обавезну службу рада. На челу овог већа налази се министар за народно васпитање Бонар, а као потпретседник изабран је генерал Дишен.*

Наше најважније поврће

Сви повртарски производи претстављају намирнице прворазредне важности за исхрану. За нашу пак народну исхрану остају као најважнији пасуљ и паприка: пасуљ због своје изванредне хранљивости која далеко превазилази хранљиву вредност свег осталог поврћа, а паприка због своје богате витаминске садржине и због своје вредности редовног зачина у нашој кујни.

Пасуљ је код нас увек био најраспрострањеније поврће и народно јело, које су трошили и радо једи сви народни слојеви. Он, по својим хранљивим састојцима, изједначава се са месом и може сам за себе да претставља намирницу довољну за људску исхрану.

ПАСУЉ

Да би се оценила вредност пасуља корисно је навести следеће научне податке:

Човеку треба просечно дневно 2.800 калорија да би одржао организам у добром стању. Један килограм пасуља развија од 3.300 до 3.400 калорија, што значи да је око три четвртине килограма пасуља дневно довољно човеку за живот, чак без икаквог другог јела и зачина. Поред тога пасуљ садржи 3% масти, што значи да организам са једним килограмом пасуља добија 30 грама масноће. Међутим, један килограм говеђег меса развија свега 1.600 калорија, а калорије које развија зељасто поврће, као на пример купус, спанаћ, шаргарепа, кељ и друге, не би биле у стању да одрже организам, јер би требало да човек поједе дневно 8 до 10 килограма, а ту количину желудац не би могао да прими и да свари

О гајењу пасуља није потребно говорити, јер је оно сваком пољопривреднику врло добро познато. Скренућемо само пажњу на извесне мање познате околности, како би пољопривредник могао да их користи и да тако добијемо ове године што обилнији принос.

Врло је корисно да се семе пасуља што чешће обнавља семеном из других крајева, а најмање сваке треће године.

Пасуљ најбоље успева на плодној, лакој, ровитој и топлој земљи са довољно влаге, али да буде оцедита. Не подноси земљу тешку, збивену, хладну, сувише кречну и влажну. Непосредно ђубрење стајским ђубретом му не прија, али је врло корисно ако је земљиште претходно добро пођубрено. Исто тако је корисно посути по земљи гипса и пепела око 250 килограма на један хектар. Добро је да се по могућству не сеје на истом месту сваке године, већ сваке друге или треће године.

Пасуљ је биљка топлог поднебља, пореклом из Јужне Америке, и за успевање потребна му је топлота. Може да промрзне чак од најмањег мраза. Због тога се сеје доцније, тек кад потпуно пређе опасност од позних мразева.

Ако у току узраста настане суша, заливање му прија, нарочито кад је у цвету, али ако има кише заливање је непотребно и чак шкодљиво. Радове око пасуља не треба обављати док је мокар од росе или после кише, јер је наклоњен пламењачи.

Пасуљ истовремено цвета и замеће плод, али само дотле док плод не сазре. Стога младу бораниј у треба брати свака два до три дана, да би се могли стално развијати нови цветови и плодови. Бораниј а стиже за брање два до два и по месеца после сетве, рујав пасуљ за три до три и по месеца, а зрео пасуљ за четири месеца.

Зрео пасуљ боље се одржава и укуснији је за јело ако се сачува у махуни до употребе или продаје.

ПАПРИКА

Једна конференција стручњака одржана пре кратког времена у Министарству народне привреде утврдила је, да је становништву Србије потребно 60 вагона алеве паприке за редовну потрошњу. Да би се тај принос постигао треба засејати паприком 850 хектара земљишта. Због тога је стављено у дужност планској пољопривреди, да обезбеди довољно површине за гајење паприке. Највећи део семена већ је обезбеђен.

Врло је корисно да се наш пољопривредник са своје стране побрине да произведе довољне количине ове корисне биљке, чији је плод тако омиљен на нашој трпези, било за пуњење, било као салата печена или пресна, било као туршија у сирћету или зејтину, било као неопходан зачин наших јела у виду алеве паприке, било прерађен у укусан српски ајвар.

Ма да је пореклом из Јужне Америке, одакле је пренета у Европу у XVI веку, паприка је данас омиљена и одомаћена у многим европским земљама, нарочито на Балкану и у Мађарској, где се добра кујна без паприке не да замислити.

Као биљка топлог поднебља паприка успева код нас у топло доба године, а највише воли хумусну пескушу и хумусну иловачу, првенствено речне наносе и исушене ритове. Земљиште треба још преко зиме прекопати, преорати и оставити неуситњено, а у пролеће уситнити. Прија јој непосредно ђубрење стајским ђубретом. Исто тако добро је растурити креч или гипс по земљи у којој има много хумуса. Сетва напољу врши се кад време сасвим отопли. Пре сетве добро је да се семе потопи 24 сата у млакој води, или још боље у раствору 5% канфора, да би брже никло и сигурније проклијало.

Усев се производи помоћу расада, који се пикира. За један хектар земљишта потребно је 800 грама семена посејаног на 40 квадратних метара, затим пикираног на 600 квадратних метара. За један ар потребно је пак 8 грама семена посејаног на пола метра леје, а пикираног на 6 метара. После сејања семе треба утабати, прекрити прегорелим ђубретом или компостом и залити.

Ма да паприка воли топлину, заливање јој је неопходно потребно ако се гаји за свежу потрошњу. За производњу алеве паприке заливање није неопходно, али је корисно да се врши у времену док биљка не заметне прве плодове.

Паприка може да се размножава и прпорењем резница. У том случају отсеку се резнице са једним развијеним окцем, на доњем крају расече се мали процеп, а листићи се скрате. Леја за прпориште мора бити топла и довољно влажна. Због тога је добро да се прпорење врши у затвореној леји, одбрањеној од сунца завесама, док резнице не пусте жилице.

Ако повртар жели да добије особито крупне и ране плодове, онда треба да одрезује врхове биљке. Брање зелене паприке треба да се обавља редовно пре него што потпуно узри, јер се тако повећава принос и биљка се дуже одржава.

Принос зелене паприке рачуна се по хектару на 3 милиона комада, а зреле за туцање по хектару око 1.000 до 1.500 килограма.

Паприка за туцање ниже се у велике венце и веша на неком промајном месту заклоњеном од кише, да би се што боље осушила и узрела.

КАРФИОЛ

Међу најскупље повртарске биљке на домаћем и на страном тржишту, а код нас врло мало гајене, спада карфиол.

Тачно је да је карфиол врло осетљив на климатске и на теренске услове. Наше поднебље можда није најпогодније за његово гајење, али се то може накнадити са више неге, чак са тачним избором сорте и времена сејања може се производити готово целе године. У сваком случају његово гајење обилно се исплаћује повртару.

Што се тиче земљишта, најбољи су речни наноси иловаче са доста хумуса пођубреним непосредно и обилно, по могућству овчијим ђубретом. На исто место може да се сади тек сваке треће године.

Двадесет грама семена посејаног на једном квадратном метру дају око 3.000 струкова расада. Изникли усев обавезно се пикира. На један хектар иде 12.000 до 20.000 струкова, према крупноћи сорте. Чим усев изникне одмах га плевити, а кад истера 2 до 3 листа пикирати га. Потребно је уредно заливање, а лети карфиол треба бранити од сунца завесама, јер ће у противном поцрнети и опустити се.

Расад треба да се развија постепено 6 до 8 недеља. Затим пробрати само здраве струкове. У рупице за расад добро је сипати разблажено ђубре. У току пораста треба да се уредно плеви и окопава. За време топлог лета и суше потребно је често заливање, чак по двапут дневно.

Сорте карфиола посејане у јуну стасавају почетком септембра. Ове сорте најбоље подносе топлоту, али се морају бранити од сунца.

До половине јула сеју се сорте получврстог карфиола, који стасава до октобра. Ове сорте су крупније. До половине јуна сеју се такође сорте чврстог карфиола, који стасава у новембру и децембру. Оне су крупне и издржљиве за пренос и оставу. У случају ако им запрети сувише велика хладноћа, могу се цели струкови ишчупати из земље па заједно са кореном усадити у трап или у подрум, где ће такође заметнути ружу, само ће заостати по крупноћи.

Озиме сорте карфиола сеју се у јуну и јулу, а стасавају тек идућег марта, априла или маја. По крупноћи ове су највеће, са чврстом и грубом ружом. Пред зиму биљке треба загрнути, а добро је навалити струкове на северну страну.

Преко зиме карфиол може да се чува у подруму, ако се заједно са кореном усади у доста сув песак, пошто се претходно сасеку непотребни околни листови.

Принос разних сорти износи око 12 до 14 хиљада струкова по хектару, а позних и озимих око 8 до 10 хиљада струкова.

Колико је пиће потребно једном газдинству

Без добре хране нема ни добре стоке, па према томе ни добрих сточних производа, у које спада на првом месту млеко, а затим све његове многобројне прерађевине, то јест сиреви, масло, кајмак и остало, што у данашњим приликама претставља драгоцене артикле народне исхране, поред меса и животињских прерађевина.

Своју стоку успећемо првенствено да исхранимо довољном количином пићних биљака, о чему је већ доста речено

Настаје питање колико пићног биља треба пољопривредник да произведе, да би обезбедио исхрану своје стоке.

Полазећи са тачке да је једном грлу крупне стоке потребно дневно 30 до 40 кгр. зелене пиће, поред остале снажне хране као што су јарма, мекиње, уљане погаче и друго, онда би један хектар земљишта засејан пићним биљем могао да исхрани за време од 6 топлих тако званих летњих месеци 3 до 5 грла крупне стоке.

За време 6 хладних или зимских месеци, количина пиће може да се смањи у пола, пошто зими пољопривредник има на расположењу и суву храну, то јест сламу, плеву, кукурузну шашу, сено и друго. У недостатку силаже морају се припремити за зиму одговарајуће количине сточне репе и осталог коренастог биља, бундева и тако даље, рачунајући дневно 10 до 12 кгр. за грло крупне стоке. Кад бисмо засејали само сточну репу, онда би један хектар могао да исхрани од 10 до 12 грла. Али у сваком случају боље је да храна буде мешовита, то јест да поред сточне репе има другог коренастог биља и бундева.

У колико се у току лета произведе више зелене пиће него што је стока поједе у свежем стању, најкорисније је извршити силирање и употребити је кад свеже хране нестане. Силажа се сматра најприближнијом зеленој пићи, коју је немогуће накнадити сеном или сувом храном. Стога циљ сваког сточара мора бити да обезбеди стоци што дужу исхрану зеленом пићом, а кад ове нестане да је замени силажом.

ПОДИЗАЊЕ ПРИПУСНИХ СТАНИЦА

Министарство пољопривреде и исхране предузело је акцију да се код појединих општина, односно сточарских задруга, изграде пропусне станице, које ће држати потребан број приплодних грла. До сада овакве станице у Србији нису постојале, већ су мушка приплодна грла давана појединим бољим одгајивачима на негу и употребу.

За оснивање нових припусних станица Министарство ће дати извесну новчану помоћ и потребан број приплодних грла, а општине, односно задруге, уступиће земљиште и остали потребан материјал и особље. Оне општине, односно задруге, које желе да подигну овакве станице треба да се обрате Министарству преко среског пољопривредног референта.

„Српски народ" за српску културу

Од првог броја, 6 јуна 1942, па до данашњег, 5 јуна 1943, Српски народ *превалио је пут од* годину дана.

Народ није народ ако и у најтежим тренуцима опстанка нема свог културног зрачења: лист није лист ако своје ступце шири не уступа струјањима културног живота. Културни живот у Срба увек је постојао, па је Српски народ *у својим ступцима само наставио народну културну традицију.*

Залажући се колико су прилике дозвољавале да староставно српско културно зрачење одржи и очува, Српски народ, *новинарски речено, за ову годину дана, на културном пољу, донео је следеће:*

253 културне стране,
63 књижевна есеја,
39 позоришних есеја,
44 научна есеја,
323 приказа књига,
104 песме,
26 прича и хумореске,
25 репортажа о уметности,
156 уметничких цртежа,
60 чланака о уметности,
75 чланака о разним културним проблемима.

Поред тога, Српски народ, *и то само на својим културним странама, донео је велики број уметничких фотографија, илустрација, фотомонтажа, виђења, трудећи се да и у техничком погледу одржи леп глас српског модерног новинарства.*

КАД БИ СЕ КУЛТУРНЕ СТРАНЕ „СРПСКОГ НАРОДА" ПРЕВИЛЕ И ИЗДАЛЕ У КЊИГУ, БИЛА БИ ТО ДО САДА НАЈВЕЋА СРПСКА КУЛТУРНА АНТОЛОГИЈА У ПРОЗИ, СТИХУ И СЛИЦИ.

На својим културним странама Српски народ *имао је за циљ ово:*

КЊИЖЕВНЕ ЕСЕЈЕ *да даје у тону осећања ревизије наших књижевних вредности: да књижевне судове износи у виду културних констатација: да досадашња импресионистичка и догматичка мерила замени енциклопедиским тоном, тако да естетички судови не буду само национално већ и интернационално сигурни.*

ПОЗОРИШНЕ ЕСЕЈЕ *да даје аналитички до мере да и управа и глумци и публика буду свесни да је храм српске Талије народно огледало; да се позоришне критике не пишу ради празне позоришне литературе; да се у позоришту негује оно што је национално конкретно, а не театрално пригодно.*

НАУЧНЕ ЕСЕЈЕ *да даје у јасној намери како би на приступачан начин националној целини били од непосредне научне користи еволутивни напори човечанства, управо његових најозбиљнијих и најконструктивнијих преставника.*

Стране утицаје јудео-марксистичке, масонско-либералистичке, кварежне и рушилачке, да одстрани, да жигоше, да сачува и негује само нашу својствену културну индивидуалност, ону која је дала велику нашу стару књижевност, сликарство и неимарство, ону која је дала велико наше народно песништво, у коме је на сјајан начин изражена и српска етика и српска метафизика и српска динамика. Та многостолетна српска идеологија, — мудра, напредна, крепка — не треба никаквих страних утицаја, нити пак којекаквих повремених интелектуалних мода, јер у животном одабирању, српски народ је пре хиљаду година изабрао такве културне правце, да више нема шта да бира, већ само да и даље на њима ствара.

ПРИ СВЕМУ ТОМЕ, „СРПСКИ НАРОД" ДРЖАО СЕ СРПСКОГ ТРАДИЦИОНАЛНОГ КУЛТУРНОГ ИМПУЛСА, НАИМЕ ДА СЕ УШТЕДОМ ВРЕМЕНА ПОВЕЋА БРЗИНА МИШЉЕЊА И ПРОИЗВОДЊЕ, БАШ КАО ШТО СУ НЕМАЊИЋИ, КАРАЂОРЂЕ И МИЛОШ БРЗО СТВАРАЛИ И ДРЖАВУ И ЦИВИЛИЗАЦИЈУ И КУЛТУРУ, БРЗО А ИПАК СТАМЕНО И КАМЕНО.

Српски народ своје културне ступце широм је отварао и домаћим и страним културним радницима.

Извесни проблеми су јаче продубљени: о Св. Сави, Његошу, Б. Кнежевићу објављене су студије нових погледа, нових аргументација тако да иду у прилог домаће историософије..

Генију Гетеа, Шилера, Лесинга, Бетовена, Ничеа, Планка итд., у више наврата посвећена је дубља пажња као универзалним претставницима земље великог трансценденталног идеализма, земље чији су највећи културни радници волели, поштовали и пропагирали културу српског народа, а ми се нисмо умели одужити како треба, поводећи се за тенденциозним политичким утицајима.

У својим божићњим и ускршњим бројевима са удвострученим странама Српски народ *донео је прилоге, који по вредности не одступају прилозима ређаним и објављиваним у ранијим приликама и временима.*

За ову годину дана, гредећи староставним српским путем, Српски народ *је окупљао и наше и стране прегаоце, којима немилосрдни рат није одузео веру у рад, наду на боље дане, мисао да се скрштених руку не сме седети.*

КУЛТУРА НИЈЕ АПСТРАКЦИЈА: КУЛТУРА ЈЕ БУДАК, СВРДЛО, ПА ПРЕМА ТОМЕ И ПЕРО У РУЦИ: КУЛТУРА ЈЕ НАЈВЕЋА МОГУЋА ПРОИЗВОДЊА У КОРИСТ НАЈВЕЋЕГ МОГУЋЕГ БРОЈА ЉУДИ: КУЛТУРА ЈЕ ЗАПЕТИ, А НЕ ЧАМЕТИ.

У лаком, козериском тону, Српски народ, *колико је умесност прилика дозвољавала, поштовао је пажњу како старом, историском, тако и модерном Београду. Разонода је везана за човека, за друштво, и када је она на своме месту, њено дејство може бити само охрабрујуће.*

Примајући сарадњу како културних ветерана тако и културних полетараца, Српски народ *постао је прегледник свих наших друштвених слојева.*

ОМЛАДИНСКА СТРАНА, *својом разноврсношћу, својом озбиљношћу, показала је да добар део наше омладине једва чека прилику како би своје младалачке мисли и своја младалачка осећања изнела пред старије.*

„СРПСКИ НАРОД" ЈЕ НАСТАВИО СРПСКУ ОМЛАДИНСКУ ТРАДИЦИЈУ, КОЈА ЈЕ ДАЛА МНОГА СВЕТЛА ИМЕНА СРПСКОЈ КУЛТУРИ. ЧИТАЈУЋИ ОМЛАДИНСКУ СТРАНУ, И РОДИТЕЉИ И НАСТАВНИЦИ НАЋИ ЋЕ ОХРАБРУЈУЋУ УТЕХУ У ОВИМ ТЕШКИМ ДАНИМА.

Најзад, Српски народ *објавио је и свој књижевни конкурс.*

Одзив је изненађујући. Просто се има утисак да је српско староставно перо васкрсло, да је добило полет националних размера. Нема места из којег није стигла прича или песма: за градом не изостаје село. Тешке прилике повукле су људе у себе, нагониле их на размишљања, и у руке узимају пера и они који никада раније нису писали песме и романе.

РЕМЕК-ДЕЛО НАШЕГ СРЕДЊЕВЕКОВНОГ СЛИКАРСТВА, ФРЕСКА ПРАОЦА АДАМА У МАНАСТИРУ СОПОЋАНУ (XIII ВЕК)
(Снимак Музеја Кнеза Павла)

Књижевни конкурс „Српског народа" претвара се у националиазацију а не етатизацију књижевности.

Споредно је да ли ће конкурс дати и неку гениалну синтезу: главно је да књижевни полет постоји, да трепери, да се изражава, а доцније ће он лако наћи своје устаљено корито, своја оруђа да се усаврши, дотера. Главно је било пробудити вољу и жељу за културним, — књижевним стварањем — а то је нашим конкурсом више него постигнуто.

Ето, дакле, шта је Српски народ *за годину дана излажења урадио на културном пољу.*

Српски пут једино може бити — културни пут: пут животоносног рада, пут уштеде времена уз повећање брзине производње, баш онако како су и наши стари радили, напрезајући своје живце и мишиће до граница које се зову: добро отаџбине. У том културном напору ми се сједињујемо и са претцима, а исто тако сједињујемо се и са потомцима, налазећи се на путу исте мисли, истог осећања: све за све.

САРАДНИЦИ „СРПСКОГ НАРОДА"

Поред осталих чланова редакције писали су повремено на културним страницама *Српског народа* ови културни радници српски (по азбучном реду):

др Хенрих Барић,
Бошко Богдановић,
Владимир Велмар-Јанковић,
др Миодраг Грбић,
др Милан Димовић,
др Боривоје Дробњаковић,
др Велимир Н. Димић,
Деса Дугалић-Недељковић,
Александар Ђурић,
Младен Ст. Ђуричић,
др Р. В. Ђисаловић,
Драг. Илић-Јеџо,
др Милан Кашанин,
проф. Драгутин Костић,
др Милутин Миланковић,
Тодор Манојловић,
др К. Н. Милутиновић,
др Р. Марковић,
арх. Б. Маринковић,
Ђорђе Мано-Зиси,
др Димитрије Најдановић,
Светомир Настасијевић,
др Влад. Р. Петковић,
др Никола Поповић,
др Љубиша Протић,
Ида Прегарац,
Иванка И. Пилетић,
Ђорђе Сп. Радојичић,
др Светислав Стефановић,
др Урош Станковић,
М. Стојимировић-Јовановић,
Никола Трајковић,
Светислав Шумаревић.

Сем наших, на културним страницама *Српског народа* сарађивали су и ови страни културни радници:

др Алојз Шмаус,
др Рихард Волф,
Камиј Моклер,
Хајнц Киндерман,
Свенд Флерон,
Герхард Финке,
др. Валтер Хајде и други.

Српски народ посветно је нарочиту пажњу поезији. Тако су објавили своје нове песме:

Светислав Стефановић,
Жарко Томашевић,
Б. Л. Лазаревић,
Веселин Филиповић,
Зора Топаловић,
Д. Ђокић,
Д. Андрић,
Јелена Јовановић,
Р. Ђисаловић,
Стеван Вукчевић.

Ове културне странице илустровали су најновијим својим радовима:

Љубомир Ивановић,
Миодраг Петровић,
Никола Бешевић,
Живорад Настасијевић,
Здравко Секулић,
К. Напрамник,
Ђ. Јанковић,
С. Богојевић.

Од страних савремених сликара објављени су цртежи:

Вилхелма Мартина Буша,
Хуберта Беркеа,
Ђина Северина,
Асте-Рут,
Шефер-Аст, и других.

СРБИЈА И ВИЗАНТИЈА

»...Што се нас Срба посебно тиче, Византија нам је активирала хришћанство и државотворство.

Но српски ратар, ценећи временско првенство културе која је цветала у Константинову Граду, није био слепи и беспоговорни послушник, већ је своју религиску културу усавршавао преко својих људи, преко свога језика, свога живописа — своје цркве...«

„Српски народ" од 13 марта 1943.

Постављамо сваког на своје место

„Хоћемо сваку вредност из прошлости, сваку живу снагу, сваког човека поставити на своје место у свима областима националног живота. Имајући при томе једно једино мерило величину и будућност српског народа у оквиру велике европске културе. То за нас значи Нова Србија, у којој ће сваки добити своје место по правди и по заслузи, како је вековима српски народ замишљао своју националну државу и своје друштво на високим етичким темељима.

На овом месту, посвећеном уметности и књижевности, почињемо исти посао, јер нема обнове, нема препорода, ако се не изврши ревизија вредности, не увиде погрешке и не признаду грехови. Само на рашчишћеном терену може се изграђивати нова култура и духовна зграда српске будућности. У књижевној области било је и идеолошке пристрасности и личне нетрпељивости у постављању вредности.

Били смо у многоме робље туђих идеја и схватања и бојали смо се да мислимо својом српском главом. Због тога смо скупо платили и интелектуална и духовна пометња била је источник свију осталих нереда, и слома и расула после. Зато сад морамо почети из основа, морамо утврдити наша српска духовна и културна упоришта, да не бисмо опет зидали на песку куле од карата".

„Српски народ" од 19 јуна 1942.

БОГ У МИСЛИ БОЖЕ КНЕЖЕВИЋА

„Наш велики Његош на почетку тога доба својом титанском мишљу наднео се био над духовним животом српског народа, а на крају истога века Божа Кнежевић својим дубоко религиозним духом осветлио нам је још једном пут за улазак у вечно и непролазно царство духа. Он је први покушао да из духовних дубина нашег народа изватка један позитиван систем интерпретације света са Богом у центру, који својом архитектонском логиком пружа нам једну моћну дисциплину за савлађивање оног анархичног и рушилачког што има у нама".

„Српски народ" од 24 јула 1942 г.

Његош

„...Има генија од једнога ткања, једног струка. У једном једитом дару толико су преобдарени да се, чак, може говорити о њиховом монструозитету. Личе на једнооке киклопе. И застрашују нескладом својих размера. Његошева је генијалност благородно усложена, дата као изливена у многострукој конкресценцији више дарива. Зато он, иако размаха велелепних, делује благо и благотворно. Рецимо као горостати Микеланђела".

Др Д. НАЈДАНОВИЋ

„Српски народ", Ускршњи број

У царству наука

„...Када је Александар Велики кренуо у Азију и Африку да копљем и мачем створи огромно царство, пошао је његов учитељ Аристотелос у Атину да пером у руци удари темеље и пропише устав другом једном великом царству, царству наука. Обојица остварише своје велике замисли за непуних тринаест година и умреше убрзо затим један за другим. Но док се царство Александра Великог после његове смрти распало, царство наука се одржало, пребродило све муке и невоље средњега века да би после тога освојило Земљин шар и раширило своје духовне границе у недоглед васионе. Оно је данас толико огромно да га смртни човек не би могао прокрстарити од једног краја до другог, сагледати све његове пределе, успети се на све његове узвишице и врхове..."

Др МИЛУТИН МИЛАНКОВИЋ

„Српски народ", Божићни број.

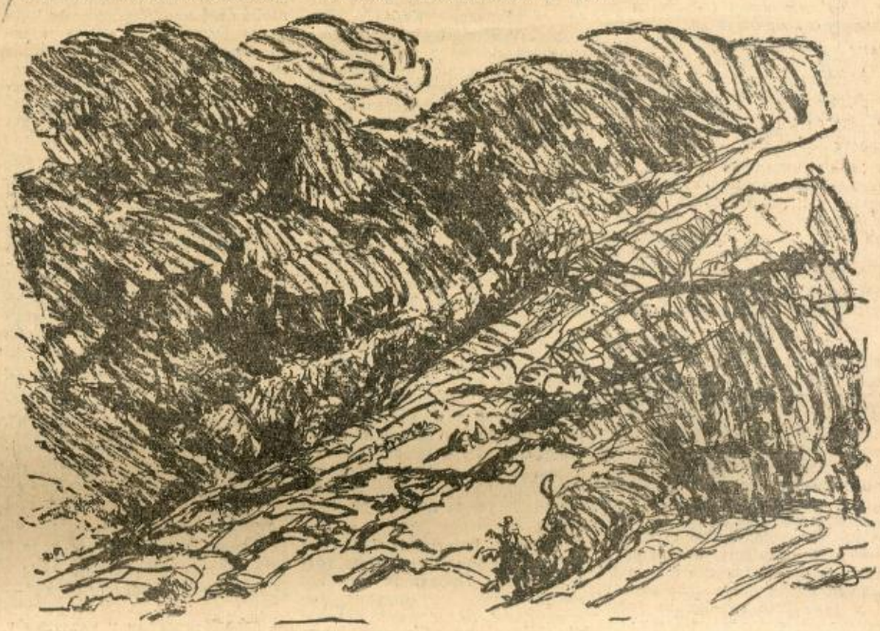

ЉУБА ИВАНОВИЋ: СОКО-ГРАД

Везе Срба и Немаца у прошлости

»...Поред рудара и војника били су у Средњем веку на Балкану веома на гласу и немачки уметници. У XIII веку било је поред домаћих »глумаца« и немачких »шпилмана«. О томе има спомена у српском тексту номоканона. У XIV и XV веку помињу се немачки свирачи у служби Дубровника, као н. пр. гајдаш Кунц, трубач Јохан, флаутиста Ханс, кларинетиста Петар из Келна и Матеј Немац. Песник Мавро Ветранић помиње у XVI веку трубаче и свираче из »Аламаније«. На дворовима српских владара и великаша међу уметницима и у њиховим дружинама појављиваху се често и Немци...«

Б. БОГДАНОВИЋ

„Српски народ" од 15 маја 1943

МОРУН -- КРАЉ РИБА У ДУНАВУ

„Врсте риба што се лове на ђердапским ловиштима нешто су многобројније од оних што се лове у овим областима (изузевши две-три врсте које су случајности у њима) лове се и на ђердапским ловиштима. Али на овим ловиштима је нарочито развијен лов крупних риба и врло цењених врста риба, које су ретког за наше горње воде. То су врсте риба које дају црну икру (ајвар), а припадају роду. Ту спадају: морун (моруна), јесетар (јесетра), чичкава јесетра, сим (симче), паструга и кечига (носвица)".

Др МИХАЈЛО ПЕТРОВИЋ

„Српски народ" од 21 августа 1942.

БОЖА КНЕЖЕВИЋ И ЂОВАНИ БАТИСТА ВИКО

„...Може се претпоставити да је Кнежевић још као врло млад студирао ово Виково знаменито дело. Он је наиме још као студент превео Баклово дело *Историју енглеске цивилизације*, а у томе делу налази се једна Баклова оцена Вика која је је морала изазвати код младог преводиоца интересовање за овог филозофа. У тринаестој глави на стр. 129, у примедби 131 српског превода свога дела вели Бакл:

„Вико, чији је геније био можда огромнији од Монтескијева, једва се може сматрати за његовог супарника; јер ако у његовој *новој науци* има веома дубоких погледа на стару историју, они су пре варнице истине него систематска испитивања ма ког периода..."

Др НИКОЛА ПОПОВИЋ

„Српски народ", Божићни број

ВАСКРСЕЊЕ ХРИСТОВО

»...У уметности православнога Истока **Васкрсење Христово** сликано је на два начина. Или је **посета гробу васкрслога Христа** од стране мироносица наглашавањем празнога гроба Христова већ обележавала васкрсење, те је илустровањем овога мотива означавано и само васкрсење Христово. Или је **Силазак Христов у Ад** обележаван редовно као »васкрсење Христово«. Наше средњовековне цркве сачувале су ове представе на оба начина. Нарочито је чувена слика **Посета мироносица** у манастиру Милешеву. **И Силазак Христов у Ад** наћи ће се насликан у многобројним средњовековним црквама српским. Сопоћани и Краљева црква у Студеници пружају нам врло лепе примере за то. Ну, међу претставама овога типа нарочито се издваја слика **Силаска Христова у Ад**, насликана у простору кубета у Дечанима...«

Д. В. Р. ПЕТКОВИЋ

„Српски народ", Ускршњи број

Пред новим издањем Вукових Српских народних пјесама

Књига се данас тражи и купује више него икад. И зато треба помишљати на прештампавање наших најбољих дела у издању Држ. штампарије, како би те књиге и даље остале приступачне по ценама најширој читалачкој публици. Вуков зборник Срп ских народних пјесама у издању Државне штампарије стаје и данас колико је стајао пре рата.

Прештампавање њихово је постало неопходно. С обзиром на то дајемо неколико напомена о најбољој могућој редакцији новог издања.

ДРАГУТИН КОСТИЋ

„Српски народ" од 18 септембра 1942.

О ЗМАЈУ И ЊЕГОВОЈ ЛИРИЦИ

„...Змај је једна од најзнаменитијих појава наше књижевне, као и целе наше идејне историје. У њему је проговорио један песник који је српским националним и културним стремљењима први пут знао да дâ један шири, сонорнији и целокупном народу приступачан поетски израз. Он је некако сажео у себи осећање, доживљај и историско хотење наше нације, за коју је услед тога његова поезија одмах већ од првог тренутка била и остала јасна, разумљива и драга.."

ТОДОР МАНОЈЛОВИЋ

„Српски народ" од 22-11-1943

ТРИ ПОЗОРИШНА ДОГАЂАЈА

„Наша позоришна култура, обновљени позоришни живот после априлске катастрофе забележио је прошле недеље један значајан моменат отварањем обновљене зграде Српског Народног позоришта. Сви српски родољуби доживели су један срећан час, кад се поново са сцене задужбине Кнеза Михаила чула српска реч и када је српски глумац, настављајући једну светлу традицију, могао да приступи испуњавању своје мисије, националне и уметничке, чији је значај у данашњим приликама још већи, можда већи него икада раније. У националној обнови, у изграђивању Нове Србије Српско народно позориште имаће да одигра једну изванредну улогу, као што је оно то и схватило и међу првима стало на чело културног и духовног обнављања српског народа".

МИЛОШ М. МИЛОШЕВИЋ

„Српски народ" од 3 јула 1942.

ФРЕСКЕ У ДЕЧАНИМА

„...Фреске у Дечанима заузимају, по времену у којем су настале, централно место у српском сликарству XIV века. Оне то место заузимају и по важности. И сасвим је природно што је тако, јер су оне рађене за највећег српског владара, цара Душана, чија се држава простирала од Дунава до близу Пелопонеза. Основна идеја при изради фресака и није била друга него та, да цар створи највеличанственију скупину слика која је икад виђена у Србији и која треба да премаши све што се у то време могло појавити у области сликарства на Балкану.

Др МИЛАН КАШАНИН

„Српски народ", Ускршњи број

У ТРАЖЕЊУ СРПСКОГ МУЗИЧКОГ ИЗРАЗА

„...Тек данашњом генерацијом композитора може се рећи да су српске стваралачке способности у области музике почеле долазити до свог пунијег уметничког изражаја на један својствен оригиналан начин, износећи на видело дана неоцењиво музичко благо, које се крије у дубинама душе српскога народа. Раније наша музичка остварења могу се сматрати више као припрема, као увод у праву националну музику високог уметничког нивоа. У том периоду Јосиф Маринковић и Стеван Мокрањац ударили су основе, добре и солидне, за правилан развој српске националне музике. Њихова делатност, која пада у другу половину деветнаестог и почетком двадесетог века, може служити на част српском народу и њихова дела су од великог значаја за нашу културу..."

М. М. М.

„Српски народ" од 10 априла 1943.

Фридрих Кристијан Хелдерлин

Песник чију су немачку душу и националну значај открили после једног столећа

ПЕСНИК ХЕЛДЕРЛИН, ЧИЈА СЕ СТОГОДИШЊИЦА СЛАВИ 7 ЈУНА

Foto: Belgrader Bildagentur

Бисер који никад није био заборављен, али који деценијама није био оцењен у свој вредности својој, из простог разлога што оцењивачи дуго нису довољно познавали ни себе ни свој народ, Јохан Кристијан *Фридрих Хелдерлин*, рођен 20 марта 1770 у Лауфену, један је од великих Виртембержана („Шваба"), земљак и лични пријатељ Шилеров.

Хелдерлин је и раније заузимао лепо место у историји немачке књижевности, почев од монументалних дела из те области па све до краћих школских уџбеника за ниже разреде реалке. Ту сте могли прочитати да Хелдерлин припада кругу знаменитих песника романтичке школе, која наилази непосредно после периода водећих великана немачке књижевности који почињу Виландом и Хердером а кулминира Шилером и Гетеом. Наћи ћете да Хелдерлин припада романтичкој школи да се његове песме одликују ретким полетом и жаром језика, савршеном формом; да тај песник ужива у античком, старојелинском класицизму, и бежи од стварности својевремености. Наћи ћете закључак да Хелдерлин спада у највеће немачке песнике свога доба и круга.

Прави, истински Хелдерлин, *немачки* песник Хелдерлин у најпотпунијем смислу те речи, „откривен" је тек првог светског рата, кад су његове песме биле прави душевни мелем, прави чаробни напитак свима онима који су четири и по године седели у рововима, надмашујући сами себе у јунаштву и одрицању. У његовим песмама нашли су израз величине душе, нашли су смисао смрти за отаџбину, нашли су утехе за себе и за своје који их можда никад више неће видети.

У јулу 1916 године, за време страховитих борби на Соми, где су неке јединице често за двадесет и четири сата остављале половину па и три четвртине бројног стања, негде пред Пероном, једна ловачка чета, дотле у првој резерви, полазила је у предње положаје да смени изнесетковану и измрцварену другу чету. Уместо молитве, пред полазак су прочитали младим ловцима неколико Хелдерлинових песама...

Негде пред Шато-Тјерием, приликом немачког противнапада, повређен је један немачки ров, чија је сва посада, не хотећи устукнути пред изненадним француско-америчким препадом, била изгинула до последњег човека. Поред неког младог десетара, изрешетаног куршумима, нашли су, попрскану крвљу, убрљану и раскупусану књижицу — збирку Хелдерлинових песама. Њен изглед одавао је да је недељама ишла од руке до руке. Прошла је кроз много руку убрљаних земљом и мазивом за пушке...

* * *

Ко је и какав је био човек коме ће немачки народ кроз неколико недеља прославити стогодишњицу смрти човек велике душе и златног срца, човек који је лично био дубоко несрећан, а који је своме народу завештао толико среће и лепоте?

Фридрих Хелдерлин (пуна имена добијена на крштењу гласила су: Јохан, Кристијан Фридрих), као што рекосмо, рођен је 20 марта 1770 у Лауфену, на врбзом и живописном Некару. Отац му је био у црквеној служби па је већ у колевци по овдашњој традицији, као у место нашег „знамења", добио намену: Има да студира теологију, хтео или не хтео. Било му је две године кад је изгубио оца, али мајка која се преудала за дворског саветника Гока у Нирингену, поштовала је жељу свог првог супруга. У деветој години, Хелдерлин је остао и без очуха. Мати, по други пут удовица, сва се посветила сину, због чије је болне судбине много пропатила. Са 14 година ступио је Фридрих Хелдерлин у богословију, где му је школски друг био славни филозоф Фридрих Шелинг (1775—1854). Са Шелингом ће остати друг и на теолошком факултету у Тибингену, где је са све мање воље студирао теологију као такву, али тим усрдније гутао остале дисциплине које су се у оно време поред ње предавале, стичући у младим годинама велико опште образовање. На универзитету је друговао и са знаменитим филозофом и вршњаком Фридрихом Хегелом (1770—1831). Под његовим утицајем се са осамнаест година сав удубио у изучавање Канта и Платона. У Тибингену се упознао и спријатељио и са неумрлим земљаком Фридрихом Шилером, који је много заволео једанаест година млађег Хелдерлина. Овај са своје стране, иако по духу доста различан од Шилера, гледао је у њему целог века свој идеал. Међутим, изгледа да ни они који су друговали с њим и волели га, међу њима и сам доцнији владин саветник Синклер који га је целог века пазио као рођеног брата, нису могли сагледати прави лик и сву дубину ове велике душе.

„Хелдерлин, — говорили су, — диван, мио младић, али мека, женска природа, без схватања за стварности живота, света и околине. Вазда у облацима".

Требало је да сто година доцније навале на немачки народ стихијске олује славе, бола и величине па да познија поколења познају како је ова „женска природа" умела да говори свом народу.

Завршио је студије 1794, али није ни помишљао на то да тражи пастора. Против те саме помисли бунио се индивидуалистички дух Хелдерлина. Већ тада је био стекао извесно име својим по форми и облику савршеним песмама које карактеришу, — по речима једног немачког књижевног историчара, — „страсна тежња за чистом човечношћу, за јединством човека са природом". Сматрао је да тај идеал понајпре може наћи у старојелинском античком свету који је служио као спољње рухо већем делу његових песничких творевина. Тек доцније су, као што смо истакли, сагледали колико се правог немачког схватања и осећаја, колико се вере у свој народ крило испод тог руха.

Те године, 1794, Хелдерлин је у Шилеровој „Талији" објавио прве одломке свога „Хиперионa". Шилер, који се надао да ће временом моћи да исходи свом млађем пријатељу и земљаку место доцента на универзитету у Јени, нашао му је „за прво време", како се то каже, место домаћег учитеља у дворцу Валтерсхаузену код Готе, код свога пријатеља барона фон Калба и његове умне супруге, баронице Софије. Видевши да не може постићи неког успеха у поучавању стално болешљивог дечака, барона Калба млађег, Хелдерлин се вратио у Јену, где је некако животарио од пера, другујући са Шилером, Фихтеом и Нитхамером. Од доцентуре на универзитету у Јени није било ништа. (Можда је г. министар и тајни саветник Гете на Шилерову молбу одговорио да „нема кредита..."). Хотећи да му обезбеди егзистенцију и могућност да даље развија песнички дар о коме је већ био дао толико доказа, његов школски друг, Синклер из Хамбурга, прибавио му је место домаћег учитеља у дому богатог франкфуртског банкара Гонтарда. Почетком 1796. Хелдерлин је ступио на ту нову дужност. Изгледало је као да је то срећан обрт у његовом животу. Кућа је била отмена и издашна. Деца, његови ученици убрзо су заволели младог и симпатичног Виртембержанина. У слободним часовима, радио је неуморно на свом великом роману „Хиперион или грчки испосник". Али, „где је срећа, ту је и несрећа", вели наша народна песма. Ступање у дом Гонтардових постаде трагедијом у животу овог песника: Заљубио се, и то смртно заљубио у домаћицу, лепу и умну гђу Сизету Гонтард, рођену Баркенштајн, коју је овековечио као „Диотиму" у свом „Хипериону" и у многим песмама, да и не говоримо о писмима у којима ју је ковао у звезде. Она је ту љубав узвраћала. Биографи се не слажу о томе да ли је и са њене стране била по среди истинска љубав или сујета лепе, богате и размажене младе жене којој признати песник више импонује него банкар-милионар. Главно је да је Сизета — „Диотима" постала стожером и суштином целог Хелдерлиновог живота, камен спотицања преко кога се тај млади живот спотакао и сурвао у душевни мрак. Мало је нас који нисмо били у сличном положају и који нећемо саосећати са том трагедијом. У септембру 1798 — после оштрих речи са уврећеним супругом Гонтардом, вели једни, после коректног опроштаја, кажу други биографи — Хелдерлин је напустио Франкфурт и склонио се код свог друга Синклера. Потајно се и даље дописивао са Сизетом.

„...Појавила си се као божански лик, да својим зрацима растераш мрак у коме сам живео".

То је само један од безбројних узорака који сведоче о тону тих писама.

„Диотима, племените биће
„Светињо, краљице мога духа
„На тебе ми свакад само личе
„Сваке душе божанског руха" —

— пева Хелдерлин у часовима у којима предосећа да неће здрав преживети тај растанак.

У међувремену је у Штуттгарту изашао „Хиперион". Следује му драма „Емпедокле". Одломци драме „Агида" пропали су у рукопису. А уз то песме, песме, јединствене по снази и полету језика које ево тек носе свој пуни плод у немачким душама. Све што је најбоље међу тим песмама, појавило се у времену до 1800, кад почињу да се јављају први знаци тешке меланхолије. Чувеном, дужом песмом „Емилија пред свој дан венчања" и опет доминира чежња за Сизетом. У лето 1800, Хелдерлин одлази код мајке у Ниртинген која је очајна због његовог душевног стања. На њено наваљивање, прима се службе домаћег учитеља у Швајцарској, код неког богатог г. Гонтенбаха. Дивна природа га донекле окрепљује. У децембру 1801, Хелдерлин одлази у Француску, нашавши место домаћег учитеља код конзула слободног града Хамбурга у Бордоу. Већ 1802 враћа се мајци, остарео, оронуо, сав у знаку душевног оболења. Мајка и пријатељи се труде око њега. Синклер му прибавља место библиотекара у Хомбургу. Ту у светлим часовима преводи Софокловог „Едипа" и „Антигону". Године 1806 упућују га у душевну болницу у Тибингену: Вест о смрти Сизете Гонтард га је дотукла. Две године се лекари муче око њега, да би га најзад 1808 отпустили из болнице као „неизлечивог али безопасног". Један честити грађанин, столар Цимер у Тибингену, прима чувеног земљака-песника добровољно у свој дом. У тој гостољубивој кући (која је доцније у народу прозвана „Хелдерлиновом кулом") проживљује још више од три деценије највећим делом у потпуном душевном мраку, обично сав апатичан и несвестан, покаткад добијајући жестоке наступе беснила, а у ретким светлим тренуцима љубазно разговарајући, па чак по мало и пишући стихове или преводећи са старогрчког. Најзад се 7 јуна 1843 тихо преселио у вечност. Најлепши опис посете код славног болесника у „Хелдерлиновој кули" дао је Кине у својој књизи „Чувени Немци и Немице" (Лајпциг 1851).

Два велика немачка песника и родољуба, његови ужи земљаци Густав Шваб и Лудвиг Уланд, примили су се 1826 године уређивања издања дотле најпотпуније збирке Хелдерлинових лирских песама (четири издања до 1878). Од доцнијих издања најбоље је Хелдерлиново из 1913.

Први је Фридрих Ниче почео да назире дотле недовољно запажену, немачку страну Хелдерлинове величине. А песници који су почетком нашег столећа били барјактари у борби против натурализма, лучоноше ускрснућа националног духа у немачкој књижевности, Стефан Георге, фон Шолц и Р. А. Шредер, једногласно су потврдили да су се у свом раду много напајали духом из стихова Фридриха Хелдерлина.

Далеку посмртну славу Хелдерлина пак као Тиртеја немачких јунака у првом светском рату најбоље је истакла списатељка Инге Ерингхауз у свом делу „Најмилије штиво наших војника на фронту", где дирљивим речима описује како у блатавим заклонима читају „Хиперионa" и рецитују Хелдерлинове „Богове". И појединости које наведосмо у почетку овог написа, потичу из поменуте књиге.

Н. Ђорђевић

ЈЕВТО ПЕРИЋ: ПОРТРЕ

Културна хроника

✳ Шпански виртуоз на челу Гаспар Касадо гостовао је ових дана с великим успехом у Минхену. Нарочити успех постигао је, између осталог, сјајним извођењем сонате у А-дуру од Бетовена. Инаугурисао је нову концертну сонату Валтера Гизекинга која је овом приликом први пут изведена на јавном концерту.

● *Велики концертни оркестар Минхенског радија приредио је концерт италијанске музике. На програму су била дела Лекатели-Маринуција, Оторина Респигиа, Николе Паганинна и Алфреда Казеле. Дириговао је Б. Вецелбергер.*

✳ Стална чланица букурештанске Краљевске опере, гђа Марија Мореану гостовала је на минхенској Државној опери у улози Азучене у *Трубадуру*.

✳✳ *Минхенско народно позориште приказало је први пут немачки превод одличне комедије Дона Диана од Морета.*

Наш угледни научник Драгутин Костић истакао се нарочито проучавањем старости народне поезије српске. На том пољу задужио је српску науку великим бројем расправа, објављених у стручним часописима и у засебним књигама. Драгутин Костић сматра да је наша народна поезија стара колико и наша књижевност; она се развијала истовремено с нашом средњевековном литературом, или је настала у вези с њом.

Радећи тако дуго на народној поезији, Драгутину Костићу није тешко било да и сам испева неколико песама у том духу, пошто сматра да она треба да постоји и као писана, а не само као усмена књижевност. За доказ нам најбоље служи писац »Горског вијенца«, који је исто тако у духу народне поезије велико уметничко дело.

Доносимо једну такву песму Драгутина Костића са жељом да се нађу песници који би наставили започет посао уваженог научника.

СМРТ РАДОСАВА ЂАКА

Боже мили, чуда великога!
Краљ Милутин задужбине гради,
Једну гради — другу зачо пиње.
Да ли хвале и славе је жудан,
Славе веће но његови стари,
Хвале широм хришћанскога света:
На Атону и у Цариграду,
И у Риму и Јерусалиму,
Те он свугде задужбине гради?
Да л' му блага претиче толико
Да не знаде коме да га даде,
Но га враћа Богу ко уздарје?

И рад славе и због блага пуста,
Понајвише од страха Божија,
Коме га је научила мајка
Богоносна краљица Јелена
Толкујући му скору пропаст света
По истеку Христовога царства,
Што му тисућ напуни се лета
Откако га царе Константине
Прогласио у граду Милану.
Од тога је страха Божијега
Краљ Драгутин престо оставио,
Шибао се троструком камџијом,
Под кошуљу кострет навлачио,
Жив у гробу лежао на трњу;
Краљ Милутин разумнији био,
Грешан краљу грехе откајаво
Све градећи многе задужбине:
Црква свака — покајница каква!

Када цркву Грачаницу сазда
На убаву на пољу Косову,
Реда дође да се црква пише
Свим свецима и светим сликама.
Њу ми пише девет зографа
Са Атона и из Цариграда;
Међу њима Радосаве ђаче
А са Рашке испод цркве Градца.
(Ту краљица Јелена га нашла
Код оваца где преслицу шара
А с цркве јој препочиње шаре.
Предаде га старом зографу
Што јој њене задужбине писо,
Да га боље приучи занату,
Увежба му и око и руку.
Брзо Раде занат научио,
И мајстора старог надмашио:
Што очима види — руком пише,
Што он пише — исто ко да дише,
Што он створи — још да проговори!
Владика га Данил запазио
Што је краљу грађу надзирао,
Грачаници Рада доводио
Уз остале Грке зографе,
Ма да њима право није било).
Лепо краљу цркву исписали
Свим свецима и светим сликама,
Сваку зону строго по канону.

Кад је било вељу писат ону,
Писат слику на јужноме зиду,
Писат краља, кира-Симониду
Ко кћиторе како цркву носе,
У Господа благослова просе,
Рече краље зографа проти:
„Хвала теби, честита старино,
Задужбину украси ми дивно:
Сва ти сјаје ко у рају да је!
Но ми пошљи најбољега ђака
Да ми верно он препочне лице,
И краљицу моју Симониду
Ва заветну икону на зиду;
Најбољега пошљи ми ђака,
Да нам жива црта буде свака:
Нек се царско не изгуби лице
Докле траје беле Грачанице!"

(Цртеж Н. Бешевића)

Вели краљу зографа прота:
„Воље твоје да послуха лака —
Послаћу ти Радосава ђака:
Што очима види — руком пише,
Што он пише — исто ко да дише,
Што он створи — још да проговори!"

Дозва прота Радосава ђака:
„Радосаве, по занату сине,
Устај море па за мном у дворе,
Да краљево ти препочнеш лице
И краљице младе Симониде,
Да нам буду углед за икону,
За заветну на јужноме зиду.
Још почуј ме, Радосаве сине,
Ја сам краљу за те говорио,
И јесам се краљу затекао
Да ћеш њима исписат ко жива
Њина лица два благочестива:
Нек не царска не изгубе лица
Док устраје црква Грачаница!"

Скочи Раде, на посо се даде:
Зографске пограби ногаре
И танану и витку палету,
И четкице од кошуће длаке,
И угарке, шиљате штапиће,
Што ће њима нацрт нацртати,
Дивне боје, све најбоље своје,
Још понесе две липове штице
Исушене, садром натопљене,
На њима ће препочињат лице
Милутина краља и краљице.

Вредан био Радосаве ђаче,
Оштра ока, поуздане руке,
Препочео краља без по муке,
И угарком, не би сахат посла,
И бојама, сунцу до смираја.
(Царско лице познато му давно,
Царско лице лове Немањине,
Још у оног светог Симеона
У прекрасној Студеници цркви;
И у оног светитеља Саве
У прелепој Милешеви цркви;
И у краља Првовенчаног
У предивној украј Ибра Жичи;
И у оца, у Уроша краља,
У високој Сопоћана цркви;
И у брата, Драгутина краља,
И у истог Милутина краља
У кићеној у Ариљу цркви).
Лако краљу лика ухватио,
Оштрине му мило ублажио,
Старине му боре угладио,
Седине му сребро позлатио.

Кад је прота лик однео краљу
Краљици младој Симониди,
Свој господи у краљеву двору,
Свако стао па се загледао,
Свако каже да се с краљем слаже:
„Ала пише — само што не дише,
Ал' га створи — још да проговори!"
Мило било господину краљу
Па се маши руком у шпагове,
Извади му пуну шаку блага:
„Ај то подај Радосаву ђаку!
Кад краљицу тако ми оживи —
Како пише — биће му и више!"

Вредан био Радосаве ђаче,
Оштра ока, поуздане руке,
Ал' с краљицом пао ти на муке:
Ни тренутак један мирна става,
У покрету сад око, сад глава.
Симонида — јучерашње дете —
Царска збиља већ јој додијала,
Мила јој је задева и шала
С дворкињама што је дворе чиле
И држе јој скуте и рукаве.
Радосава загледала ђака,
Блед, озбиљан где је приступио
И смерно се свима поклонио,
Затим стао, на посо се дао:
Зографске раскречи ногаре,
На њих стави убељену штицу,
Из левице угарак извуко,
Оштрим оком загледа јој лице
(Мушким оком као небо плаво)
С десна, с лева, и у очи право;
Па му око све се више пали,
Па му лице ве се више жари...
Неугод јој било ал' и мило,
Можда грешно, али јој и смешно,
Па говори Радосаву ђаку:
„Шта је теби, Радосаве ђаче?
Три угарка већ си поломио
О те штице док препоче лице!
Око пламти а дрхти ти рука,
У образе румен ударила:
Ил' тролетна грозница те тресе,
Или си ее уплашио врло
Те ти тако поиграва грло?!"
Насмеја се, за њом одмах чиле
Све дворкиње у смех ударише,
Стидна момка горе застидише.
Жао било госпођи краљици,
Све их мигом надвор отерала.

Када ли су останули сами,
Моли му се госпођа краљица:
„Не замери, Радосаве ђаче,
Ну похитај, хитала ти срећа:
Што год брже и награда већа!"

Поврати се Радосаве ђаче,
Тихо збори госпођи краљици:
„Стан, повели, краљска госпођице,
Док удесим и окушам боје
Што за твоје пристале би лице:
За небесне очи, косу златну,
За ружична уста и образе!"
По нацрту боје окушава
А све му се још не чини права.

Опет вели госпођа краљица:
„Шта је теби, Радосаве ђаче?
Што не гледаш? Жмуриш! Ко да сањаш?
Или сањаш или се одмараш?
И ја сам се млада уморила
Круто седећ, све у једно гледећ!"
Слуша Раде блед ко угвар сушта,
Не знајући се на колена спушта
И још збори Радосаве ђаче,
Збори њојзи а замишља себи:
„Зборте само, зборте, уста мила,
Анђелско је то пјеније за ме
Што ме диже у светлост из таме;
Гледајте ме, очи озвездале,
С погледом вам животним на себи
Да ми мрети — жажалио не би!"

„И нећеш га!"... То за собом не чу,
Нити виде сев мача што блесну
Па га смрачи облак крви вреле;
Нити виде они кад угасле,
У по вриска убледела уста,
Скамењено у препаду лице
Обамрле кира-Симониде...
Тек се нађе у наручју благом,
У наручју светог Арханђела,
Што погледом и осмехом истим
Ко замахом свога шестокриља
У царство га носио Господње.

Вели краље протозографу:
„Већ ми, старче, не пошиљи ђака;
Краљичино ти дочини лице".

Вели краље владици Данилу
И својему протонеимару:
„Хоћу градит нову задужбину
У прославу светог Георгија,
Крсне славе Радосава ђака,
За спомен му кад погибе лудо!"

Краљ Милутин задужбине гради:
Црква свака — покајница каква.

Д. КОСТИЋ

Стогодишњица рођења

Косте Трифковића

Пре сто година родио се велики српски комедиограф Коста Трифковић. Трифковић је у својим духовитим и занимљивим комедијама описивао српско друштво седамдесетих година прошлог века. То је крај омладинског покрета у Трифковићевом завичају, али његово перо није исувише оштро, његова малограђани не наводе на жучну сатиру Стерије Поповића. Хумор Косте Трифковића је пријатан; он може да насмеје од срца, са доста симпатичне духовитости; личности су живо одртане, и у томе се налази највећа драж његових кратких и занимљивих комедија. Његове мале духовите шале најбоља су његова дела.

Површан поглед пишчев на свет дошао је у њима до свог правог и пуног израза. Њега велики друштвени проблеми не интересују. Свиђају му се мане малих људи, њихове мале страсти, које не доводе до значајних и дубоких преокрета. Све се свршава код њега на шали, на доброј досетци, на смеху од срца. У комедијама Косте Трифковића осећа се културан човек, са добрим познавањем позоришне литературе.

Из његове бележнице, коју је сачувао архимандрит крушедолски Сава Павишевић, рођак Трифковићев, види се да је прочитао скоро целог Молиера и да је за време свог бављења у Пешти врло често посећивао позориште. Приповетке и песме Трифковићеве далеко заостају за његовим позоришним комадима. У драми се одмах показао његов снажан таленат. Како су неки наши познати књижевни и позоришни критичари наглашавали да је код Трифковића јако развијено осећање за стварање интриге на сцени, ми бисмо пре тврдили да се Трифковић више одликовао стварношћу описа типова из своје средине, него нарочитом умешношћу да доведе до заплета, чији се расплет све до последње сцене не може да прозре.

Лаким хумором обавио је друштво и своје савременике и желео пре свега да их прикаже у правој боји и светлости, служећи се интригом колико је неопходно потребно и у колико то сам развој радње доноси. Забављао је гледаоца смејући се заједно са њим невољама и ситним глупостима своје околине. Зато је *Јавор* и рекао за писца „Избирачице", да је за њега „изучавање типова важније од њворновите плетке".

Коста Трифковић је и данас савремен. Радња се у његовим комедијама лако развија, заплет је вешто скројен, типови су живо и верно оцртани, комад пун природног дијалога, из кога се јасно оцртава лик, а типичном карактеристиком допуњује слика друштва и назиру одлике читаве једне средине. Без поницања и сиаге једног Стерије, Трифковић је добрим познавањем позорнице, насупрот тешкој и суморној сатири, дао свеж хумор, који одмара гледаоца, забавља и окрепљује. Трифковић би хтео да поправи кроз смех, али благим додиром и пријатељском опоменом, уверен да је свет и овакав какав је доста добар.

Због својих несумњивих позоришних одлика Коста Трифковић је код нас примљен без великих ограда, и најстрожији критичари истицали су његове основне одлике писца сигурног позоришног укуса и неоспорног духа. Поједини његови типови, као Спира Грабић у комедији „Честитам", остаће несумњиво као најбоље израђене личности у целој нашој драмској литератури.

Код Трифковића мали и често наивни заплети доводе до површних поремећаја. Све се завршава весело, иако би у оштрој сатири исход довео до горких разочарења и осмеха у коме има много жучи. Трифковић је много писао, као да је предосећао да ће млад умрети и његова бујна стваралачка снага показује да код нас драма има услова да се развија и да истинском таленту време може само да отклиње нове врлине. Тако је и код Трифковића време допринело да његово дело захвати најшире слојеве. Оно се и данас радо гледа и у свим нашим позориштима врло често приказује. „Школски надзорник", „Избирачица", „Честитам", „Љубавно писмо", „На Бадњи-дан", остаће још дуго међу нашим најбољим драмским делима.

Као што су и дела Косте Трифковића пуна топлог, рекло би се, лирског хумора, пропраћена благим осмехом доброћудног човека, тако је и живот његов био сав у изливима једног доброг срца према породици и према свом народу. У породици је видео највеће своје забаве и весеља, без ње „није могао да живи". У једном писму својој жени Трифковић каже „осећам да сам без вас двапут несрећан..." У отаџбини и народу свом видео је све. У бележници, о којој говоримо у почетку, уписао је и ове редове...

...Србин сам ја
За Српство живим
За Српство да!...

Са таквим срцем легао је у гроб у својој тридесет другој години Коста Трифковић, у чијим комедијама ми и данас после више од седамдесет година налазимо и праве књижевне вредности и истинске драмске лепоте.

Др В. Н. Димић

● *Одељење за штампу бугарског министарства спољних послова („Дирекција на печата") објавила је службени списак свих бугарских новинара овлашћених за уредничке послове. Списак обухвата имена 331 новинара од којих 217 раде у Софији, а остали у унутрашњости.*

„Ватрогасац"

К. Д.

ПАШИЋЕВА 7. — ТЕЛЕФОН 20-459

Пожарни апарати са хемијским средствима за гашење пожара са:

ПЕНОМ,

ТЕЧНОШЋУ,

ТЕТРАХЛОРОМ

Ватрогасни материјал и прибор. Пунимо и оправљамо пожарне апарате.

345 2—3

МАЂАРСКИ ДОКТОР ФАУСТ

На једној заједничкој приредби немачко-мађарског друштва у Берлину говорио је професор пл. Чилери, некадашњи министар народног здравља, о животу и раду Стевана Хатвањина, мађарског Фауста, који је живео у 18 веку и био познат, многострано образован научник. Његови га савременици нису разумели, били су према њему непријатељски расположени и управо су га мрзели, па тако његова судбина има много заједничког са судбином немачког доктора Фауста. И за Хатвањина су говорили да има везе са ђаволом, јер нису могли да тумаче његову необичну науку на природној бази.

Хатвањи већ у раној својој младости — исто као и Фауст — побуђује завист због свог знања међу својим школским друговима и стиче у току својих теолошких студија толико угледа на високој школи у Дебрецину, да већ после завршавања ових студија постаје познат и знаменити научник. Али га његова жеља за науком гони далеко у свет. После једног путовања у Немачку, посећује он универзитете у Утрехту и Лајдену и студира природне науке. Универзитети у Марбургу и Хајделбергу нудили су му професуру, али он се враћа у Мађарску и постаје тамо не само истраживач и учитељ, који је крчио пут са својим предавањима о теологији, медицини, филозофији, науци о моралу, математици, физици, хемији, биологији и астрономији, већ и истакнути лекар, који је са својим лечењима постигао увек велике успехе. Његова истраживања и открића на пољу електрицитета превазилазе далеко оно, што је његовом времену у тој области било познато. Али многе приче, које још и данас у Мађарској о њему круже, сведоче да Хатвањ није био само велики дух већ да је он био и човек топла и добра срца, једном речи и душеван човек. *(ЕОС)*

400 ГОДИНА ОД КОПЕРНИКОВЕ СМРТИ

Портре Николе Коперника од непознатог сликара из године 1570. Слика се налази у школи у Торну, где је Коперник био ђак.

(Фото: В. В. А.)

КУЛТУРНЕ ВЕСТИ

✻ Италијански министарски савет донео је уредбу о стварању Средишњег завода за изучавање живота и рада Вердиа. Седиште овога завода јесте родно место неумрлог музичког стваоца Ђузепа Вердиа, варошица Бусето код Парме.

◆ *У Коложвару (Клужу) свечано је отворен Немачки научни институт.*

❖ Друштво Франца Листа у Будимпешти закупило је за дуги низ година стан у Андрашијевој улици у коме је некад становао Франц пл. Лист. Стан се преуређује у концертну дворану у коме ће друштво у будуће приређивати музичке и друге академије у спомен Францу Листу.

◆ *Познати румунски књижевник Ливиу Ребреану, главни интендант Народног позоришта у Букурешту, који је стекао велики реноме и у Немачкој где су изашли скоро сви његови романи у одличним преводима и где је приредио низ врло успелих предавања, одликован је Звездом Ордена Немачког орла.*

✻ Вођа Рајха одликовао је Гетеовом медаљом професора др Артура Шпитхофа, бив. редовног професора историје економских наука у Бону. Професор др Шпитхоф који је рођен 1873 у Диселдорфу истакао се својим економско-историским студијама као наследник свога учитеља проф. др Шмолера.

Од 1908 до 1917 био је професор на немачком универзитету у Прагу, а од године 1918 до 1939 редовни професор универзитета у Бону. Сад живи у Баденвајлеру у Вогезима, где се бави приватним студијама.

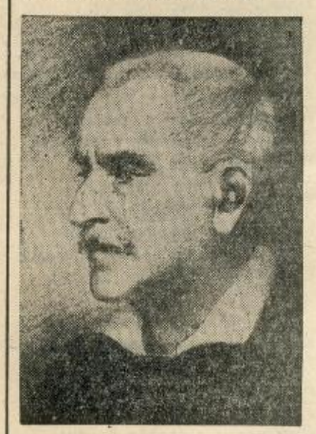

ИСТОРИЧАР РЕНЕСАНСЕ

Јаков Буркарт, немачки научник, који се истакао својим историским проучавањима Ренесансе. Позната су његова дела: »Култура Ренесансе у Италији«, »Чичероне« и »Грчка културна историја«. Ове године навршило се 125 лета од његовог рођења.

(Фото: В. В. А.)

Радио Београд о књижевном конкурсу *Српског народа*

Радио Београд у својој српској емисији од 1 јуна објавио је следеће:

Обнова Србије тражи предан и истрајан рад на свима пољима, како у материјалном тако и у духовном погледу. Оживљавање српског књижевног стварања у циљу уношења стваралачког полета у савремени књижевни живот, претставља несумњиво један од најважнијих праваца духовних прегнућа данашње Србије.

Кроз нову српску књижевност треба да буде приказан савремени живот српског народа, и да буду осветљени многи важни моменти у епопеји страдања и подизања Србије.

Зато књижевни конкурс недељног листа *„Српски народ"* претставља један заиста важан догађај у данашњем српском културном животу, јер се кроз овај конкурс пружа прилика младим српским књижевним снагама да се афирмирају, и да јасно и одређено покажу могућности савременог српског духовног стварања.

Овај конкурс изазвао је велико интересовање у целој Србији, тако да је у ствари постао прави народни конкурс. Према многобројним радовима који су приспели из целе земље, види се, да у конкурсу учествују претставници и најмањих места. Београд наравно предњачи.

Један специјални књижевни одбор врши преглед и оцењивање приспелих песама и приповедака, а доцније ће доћи на ред романи и драме. При оцењивању радова води се строго рачуна о њиховој стварној књижевној вредности, тако да ће бити награђени само они, који то заиста заслужују.

Избор најбоље песме биће објављен између 1 и 15 јуна. Из до сада прегледаних песама види се, да је дух обнове и препорода захватио савремене српске књижевне ствараоце, који певају о Србији, о својој родној груди.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

НЕИСКОРИШЋЕН ПРИПОВЕДАЧКИ МАТЕРИЈАЛ

Константин Степановић: Дунавски гусари. ИПРОЗ (Златна књига, бр. XIII), Београд 1943, стр. 160, дин. 50.

Дунав, дунавски бродари и рибари, дунавска пристаништа — мотиви су које у нашој књижевности мало налазимо, ма да су међу најинтересантнијим што их имамо. Живот бродара на води упознали смо тек кроз приповетке Младена Ђуричића, и на томе се стало. Нисмо видели да се неко, стварајући добру уметничку приповетку, дохватио овог материјала. Тек читајући књигу Константина Степановића, намењену деци, нађосмо младог писца који би можда са успехом могао да обради сав тај материјал годинама наслаган.

Константин Степановић потиче из крајева око Дунава. Види се из сваког његовог ретка да су му блиски и људи и догађаји, а да не говоримо о природи која чини декор једне такве радње. Он је за сада имао да обради једну кратку ствар: причу о дечаку који је на нешто романтичан и наиван начин ухватио дунавске гусаре, залутале из таме прошлости у модерно доба. Исто тако наивна, прича делује врло узбудљиво. Читамо је без предаха и откривамо у младог писца таленат за роман авантуре и акције. Степановић има смисла за причање течно и лако, машта му је жива и бујна, догађаје зна лепо да повезује, личности су му из живота узете. Можда му једино недостаје мало поезије, јер Дунав је такође предмет за песника.

Али уколико у причи *Дунавски гусари* нема поезије, има је у причи *Изгубљено јагње*. То у ствари и није прича, већ поетична бајка, са осетним утицајем народног приповедања.

Остале су приче сасвим кратке, толико кратке да личе на скице, али у ствари су потпуне, заокругљене, сочне. Код нас се ова врста прича није неговала у такозваној „правој књижевности", већ само кроз дневну штампу. Отуд и потиче Константин Степановић. Пишући „фељтоне" за *Политику*, он је ушао у технику кратке приче и зато је беспрекоран у таквом причању.

Све те своје одлике знао је Степановић да примени на причање за децу, још мекше, једноставније, приступачније дечјој души. Шаренило прича је богато. Ту су романтичне пустоловине, бајке, читаве песме у прози, као и приповетке пуне реалистичког материјала.

Књигу Константина Степановића илустровао је Миодраг Ђирић. Примећује се код младог сликара знатан напредак у цртежу и композицији. Илустрација за причу *Гусан Беља* свакако је најуспелија и она нам баш показује како би од овог сликара, који је једно време, на жалост, радио као карикатуриста, могло да се створи одличан графичар и илустратор књига.

—»«—

Целокупна дела В. Буша

Мало је који немачки умни радник већ генерацијама у толикој мери неразрешиво срођен са свим слојевима народа као неумрли хумориста Вилхелм Буш, тај народски хумориста у најлепшем смислу речи. Досадашња издања његових дела, од најлуксузнијих албума до најјевтиних, тешко је избројати. Тек недавно је опет предузеће Таухниц издало јевтино скраћено издање, поглавито за иностранство и немачку војску на фронту. Сад предузеће Браун и Шнајдер у Минхену спрема ново издање целокупних дела Вилхелма Буша у осам књига. Уредништва овог издања примио се Ото Нелдеке, сестрић Вилхелма Буша.

Борба против биљних штеточина

Инж. агр. Јосип Тержан: Заштита биља. Издање ИПРОЗ-а (Пољопривредна библиотека, св. 41-42), Београд 1943, стр. 54, дин. 30.

Није ретка жалба наших сељака да им разни инсекти уништавају воћњаке, повртњаке, сетву. Шљиве нарочито страдају од штитасте ваши, мољац хара кукурузишта, вилина косица детелину, рђа сунцокрет, ровци поврће. Ове штеточине, а има их много на броју, отимају нам хлеб. Потребно је борити се против њих. А та борба није нимало нова. Сам писац ове књижице вели, да се подаци о борби противу биљних штеточина налазе и у Старом завету. Грци и Римљани такође су знали за успешну борбу против биљних ваши и инсеката-штеточина.

Штета која настаје ако запустимо борбу против биљних ваши-штеточина пење се у страховитим размерама. Морамо да се старамо да нам се хлеб и остала храна не само не растура по њима непажњом и нехатношћу, већ да је недамо ни штеточинама. Борба против штеточина спада зато у активну битку за хлеб.

Писац књижице *Заштита биља* инж. Јосип Тержан потрудио се да тачно опише штеточине и болести које оне доносе. Сем тога он даје практичне савете за одбрану. Ту су рецепти разних чорби за прскање, као и састави разних хемијских срестава која се последњих година употребљавају са успехом у борби против биљних штеточина.

Књига обилује упоредним статистикама болести и штеточина, као и корисним саветима. Писана лако и приступачно она постаје неопходан приручник нашим земљорадницима у овој тешкој битци, коју код нас још не схватају довољно, али чије ће користи одмах увидети чим је једанпут започну. Сем индивидуалне борбе против штеточина, писац препоручује за извесне врсте болести и организацију борбе на задружној основи.

Антологија савремених немачких приповедача

Deutsche Meisternovellen, Insel-Verlag, Leipzig 1943.

Немачка издавачка кућа *Insel-Verlag* у Лајпцигу објавила је недавно једну интересантну и оригиналну замишљену антологију: антологију најзначајнијих савремених немачких приповедача. Уредити такву једну заиста репрезентативну антологију представља необично деликатан и сложен посао и захтева изузетне духовне напоре, јер савремена немачка књижевност располаже импозантним бројем првокласних приповедача од високе књижевне вредности и уметничког значаја.

Из тога огромнога броја одличних приповедача, уредници су одабрали свега четворицу најзначајнијих и најкарактеристичнијих, који претстављају врхунце до којих је достигла савремена немачка приповетка. Та четворица јесу: *Герхарт Хауптман, Ханс Фридрих Блунк, Вернер Бојмелбург, Херберт фон Хернер.* Од ове четворице само је Герхарт Хауптман познат нашој публици.

Сваки од ових писаца дао је до данас читав низ првораздредних приповедака, те је стога избор најзначајније његове приповетке, која би га достојно претставила у једној овако репрезентативној антологији, морао бити изванредно тежак и деликатан посао.

У овој антологији заступљен је Герхарт Хауптман изврсном приповетком *Јеретик из Соане.* Од свих приповедака савремене немачке књижевности ова је несумњиво најсавршенија и претставља право ремек-дело. Приповетка обухвата преко 120 штампаних страница и могла би се назвати и малим романом по развијености радње, многобројним епизодама, сложеној композицији и мајсторски исклесаној унутрашњој структури дела. Овај мали, али необично садржајни психолошке, роман садржи узбудљиву историју једног младог католичког свештеника, Француза, у варошици Соани, у италијанском делу Швајцарске, на подножју горостасних Алпа. Француско, из угледне грађанске породице, одлично васпитан, оличење чедности и религиозности, свештеник којега сви његови парохијани обожавају као светитеља, доживљује страховита искушења између своје пастирске дужности и својих младићких осећања. У истом месту живи један чудан пар: брат и сестра, наравно у дивљем браку, искључени из црквене заједнице, бојкотовани од читавог грађанства, презрени и прокажени. Овај несрећни пар живи у ужасној беди, са много деце, негде на периферији варошице, као што живе губавци. Француско, према наређењу свога духовног старешине, одлази несрећницима, да их растави из родоскрвне брачне заједнице и да их поново приведе у крило цркве. Он у томе не успева, али се сам страсно заљубљује у њихову кћер Агату, ретку лепотицу, с којом доживљује једну велику, трагичну, романтичну љубав, која га свега обузима, сажиже и духовно и физички, доводи у отворен сукоб са целом парохијом, са његовом верном паством која га је до недавна обожавала као светитеља, а сада хоће да га каменује као највећег грешника и блудника; Француско, најзад, долази у сукоб и са својим духовним старешинама, бива оглашен за јеретика и екскомуниciран.

Герхарт Хауптман је испреплео своју приповетку са песничким описима природе, природних лепота и њених чари. Без романтичарске патетике и сентименталности, али исто тако и без натуралистичке порнографије и сенсуализма, са пуно високе поезије и пантеистичког обухватања живота и света, дао је велики уметник у *Јеретику из Соане* право књижевно ремек-дело, које спада међу најзначајније приповетке не само савремене немачке него и читаве европске литературе.

Друга приповетка у овој антологији потиче из пера Ханса Фридриха Блуика, једнога од маркантних претставника нове генерације савремених немачких писаца. Као и Герхарт Хауптман, и Блунк је изванредно плодан и разноврстан писац, који успешно ствара у разним књижевним родовима. Песник и приповедач, драматичар и есејиста, Блунк се сада налази у напону своје мушке снаге и свога стваралачког замаха, избацује књигу за књигом, а његово име често срећемо у многим немачким часописима и листовима. По својим духовним склоностима, Блунк није потпуни реалиста, него пре неоромантичар, дубоко инспирисани песник који дочарава мајку природу на један изразито поетски начин. У овој антологији Блунк је претстављен приповетком — или, тачније речено, модерном реалистичком бајком — под мало чудноватим насловом *Печурка.* Садржина је још чуднија од наслова, час реалистична, час фантастична, догађаји лебде између јаве и сна, стварности и фантазије. Али је све дато са много снаге и свежине, са пуно фине имагинације и чисте поезије. Неки шумар прича о Печурки, коју воли као жену, као људско биће од крви и меса, чудном и овоземаљском љубављу. Печурка је увек с њим, као неки добар дух који га чува од злих духова и неких виших, натприродних бића, у богатом, бескрајном царству шума. Блункова приповетка је алегорија своје врсте, садржи сликовите, живописне визије природе, присно доживљавање шуме, језера, животиња, људи и духова, са трансцендентним оптимизмом песника спиритуалних осећања, дубоке мистике и метафизике.

Трећа приповетка у антологији претставља изразиту супротност према досадашњим приповеткама. Док је Герхарт Хауптман заступљен приповетком која еволуира темпераментне јужњаке италијанске народности, а Блунк бајком из царства природе и њених тајни, дотле Вернер Бојмелбург, у својој *Пруској новели*, цртава менталитет типичног немачког човека, са свима његовим маркантним националним и расним особинама. Ова снажна, крепко написана и језгровита приповетка верно оживљава доба Фридриха Великог, значајног пруског краља из XVIII века, изразитог претставника просвећеног апсолутизма у тадашњој Европи, пријатеља славнога Волтера и моћнога заштитника књижевности, уметности и науке. Бојмелбургова *Пруска новела* написана је на основу свестраног познавања живота, рада и карактера Фридриха Великог и читавог његовог знаменитог доба и доноси низ занимљивих епизода из његовог живота, нарочито за онај временски отсек када је ратовао са Аустријом и Русијом. У самоме Фридриху Великом писац је дао оличење типично немачког осећања службе и дужности, постојаности и верности нацији и земљи, без обзира на опасности и жртве. Бојмелбургова приповетка није само историски веродостојна, него и уметнички беспрекорна.

По реду последња приповетка у овој антологији потиче из пера Херберта фон Хернера, а носи наслов *Царев кочијаш.* Цар није нико други до руски цар Никола I, који путује, у сред зиме, на саоницама, из Петрограда до Берлина. Царев кочијаш је једна млада, шеснаестогодишња девојка, из угледне балтичке аристократске породице; стицајем занимљивих околности, млада племићкиња вози цара, ноћу, инкогнито, на четвороprегу, од једне поштанске станице до друге. Овај, на први поглед, обичан и једноставан мотив, обрађен је изванредно вешто, са пуно изненадних заплета, интересантних епизода и компликованих ситуација, тако да се приповетка чита са напрегнутом пажњом, као најузбудљивији роман.

Желели бисмо да се ова одлична антологија што скорије преведе и на наш језик. Модерна немачка књижевност садржи у себи тако високе уметничке вредности, да у пуној мери заслужује да се сви европски народи живље заинтересују за њу и да упознају бар њене главне претставнике.

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

9 ЈУНА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Космајска 14а Дин. 2,880.000.—
2) Плац са зградама Босанска 15 Дин. 3,200.000.—
3) Плац са зградом Босанска 24 Дин. 5,000.000.—
4) Плац са зградама Босанска 13 Дин. 4,800.000.—

11 ЈУНА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Рајићева 12 Дин. 1,600.000.—
2) Плац са зградом Космајска 44 Дин. 2,700.000.—
3) Плац са зградом Краља Петра 24 Дин. 1,300.000.—.

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска 33/II од 9—12 час. где се могу добити сва даља обавештења.

376 1—1

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 3.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

ИЗГУБИО САМ кућну листу издату од Претстојништва полиције, Крагујевац. Оглашујем је за неважећу. **Драшко Милетић**, свештеник. 339 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 13004 издату од Претстојништва полиције, Крагујевац изгубила сам те је оглашујем за неважећу. **Јованка Ивовић.** 341 2—3

ИЗГУБЉЕНА шоферска исправа издата у Паланци бр. 1589. Оглашавам за неважећу. **Ing. Величковић.** 340 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од општине белошевачке изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. **Светозар Васкићевић.** 361 1—1

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва полиције, Крагујевац изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. **Владимир Јакубински.** 362 1—3

ИЗГУБИЛА САМ кућну листу издату од Претстојништва полиције у Крагујевцу, те је оглашујем за неважећу. **Даница Тодоровић.** 363 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. **Марица Микић.** 364 1—3

ИЗГУБИЛА САМ кућну листу издату о дПретстојништва полиције у Крагујевцу па је оглашујем за неважећу. **Јелена Каличанин.** 365 1—3

ПОСЛОВНУ КЊИЖИЦУ и личну карту издате од општине становљанске изгубио сам. Оглашујем их за неважеће. **Гајић Никола.** 366 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 2229 издату од Претстојништва градске полиције Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. **Душан Нешковић.** 368 1—3

МОЈА ЖЕНА Радмила Настић бивша Лазаревић напустила ме је 5 маја ов. год. и до данас се није вратила. Овим је позивам да се у року од 3 дана врати у противном издржавање недам и одричем се ње и све начињене дугове на моје име не признајем. **Настић Живомир** из Саранова срез лепенички. 367 1—3

ИЗГУБИЛА САМ кућну листу издату од Претстојништва полиције у Крагујевцу. Оглашујем је за неважећу. **Ангелина Спасић.** 369 1—3

ИЗГУБИЛА САМ кућну листу и пријаву издате од Претстојништва полиције у Крагујевцу. Оглашујем их за неважеће. **Даринка Најдановић.** 370 1—3

„РАДЕ НЕИМАР“

ПРОДАЈЕ — КУЋЕ — ПАЛАТЕ — ВИЛЕ

ВИСОКИ ОЧУВАНИ РЕНОМЕ НАШЕ ФИРМЕ ВЕЋ ЈЕ ПОЗНАТ

БЕОГРАД — КРАЉА МИЛАНА 20. — ТЕЛЕФОН 27-796.

342 1—1

СТАРИ НАКИТ

ДРАГО КАМЕЊЕ И СВО СРЕБРО

Купује и најбоље плаћа

»СРБОСТИЛ« Краља Александра 17.

371 1—1

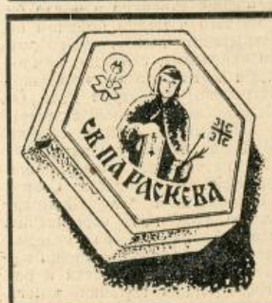

ФИТИЉИ за КАНДИЛО

СА 25 МЕТАЛНИХ КРСТИЋА У ПРВОКЛАСНОЈ ИЗРАДИ ПО ОДОБРЕНОЈ ЦЕНИ ДОБИЈУ СЕ КОД ФИРМЕ:

Милојковић, Ђурић и К°,

БЕОГРАД

Карађорђева 50. Тел. 21-404

345 2—3

КУЋУ или ПЛАЦ

Ако желите купити или продати онда се обратите првенствено фирми

„ГЛАМОЧ“

Купопродаја непокретних имања

МИЛАНА М. ГАВРИЋА

Београд — Цетињска 10.

Тел. 27-679.

372 1—5

ВИНОГРАДАРИ

ПЛАВИ КАМЕН

ШТЕДИТЕ ДОДАВАЊЕМ КОЛОИДАЛНЕ СМОЛЕ

ВИКОС

Препарат ВИКОС је одобрен решењем Министарства пољопривреде бр. 53717 у 1937 години и препоручен је од истог Министарства у 1942 години. На 100 литара бордовске чорбе требате само ¼ килограма плавог камена и 200 грама »ВИКОСА«. Ову чорбу киша лако не спира, услед чега смањује се и број прскања. Ближа обавештења тражите од фирме:

„Хемор“

Београд, ул. Динка Рањине 9

Тел. 42-042.

355 1—3

СТАРИ НАКИТ И ДРАГО КАМЕЊЕ

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња.

ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА

Краља Милана 41-а до Славије

343 1—1

„БОКА“

КУПО-ПРОДАЈА НЕПОКРЕТНИХ ИМАЊА

Купцима и продавцима гарантује солидан и сигуран рад.

Кнез Михајлова 19/I. Тел. 24-877.

344 1—1

БЕОГРАДСКА ТРГОВАЧКА БАНКА А. Д.

БЕОГРАД — ОСНОВАНА 1894 ГОД.

У СОПСТВЕНОЈ ЗГРАДИ НА УГЛУ УЛ. КНЕЗ МИХАЈЛОВЕ И ВУКА КАРАЏИЋА 6

- *АКЦИЈСКИ КАПИТАЛ И ФОНДОВИ ДИН. 50,000.000.—*
- *ПРИМА УЛОГЕ НА ШТЕДЊУ.*
- *ВРШИ СВЕ БАНКАРСКЕ ПОСЛОВЕ*
- *ОТВАРА ТЕКУЋЕ РАЧУНЕ.*
- *ПРЕПОРУЧУЈЕ УПОТРЕБУ ЊЕНИХ ПРАКТИЧНИХ ЦЕПНИХ ЧЕКОВНИХ КЊИЖИЦА.*

358 1—1

ПАЖЊА! ПРОДАВЦИМА СТАРОГ НАКИТА ПАЖЊА!

не продајте ни једног парчета Вашег златног накита, драгог камења и златних зуба, док потпуно неби били упућени у њихову стварну данашњу вредност. Зато ако већ продајете понудите свима купцима а на поклетку у Вашем је интересу понудите и познатој фирми **»БРИЛИЈАНТ«** која ће Вам платити одмах по највишој дневној цени, или ће Вам бесплатно и стручно проценити **»БРИЛИЈАНТ«**, Београд, Палилулска улица број 6. — Телефон 28-706. Дорћолска пијаца.

356 1—1

„КОНКОРДИЈА“

ФИТИЉ ЗА КАНДИЛО

1 кутија садржи:

25 КОМАДА МЕТАЛНИХ КРСТИЋА

1 МЕТАЛНИ ПЛОВАК СА ПЛУТОМ

Новопроизведена партија фитиља за кандило најбољег квалитета пушта се у продају по одобреним ценама Комесаријата за цене и наднице.

ГРОСИСТИМА КОЈИ ДОЛАЗЕ ИЗ УНУТРАШЊОСТИ НАРОЧИТ ПОПУСТ

„Конкордија“ — Београд — Гетеова 16 — тел. 23-523.

360 1—2

ПРСКАЊЕ—ОРЕЗИВАЊЕ

Негу паркова, повртњака, по жељи обавља све послове са стручним особљем. Обавештења и упутства даје дипл. стручњак. **Упитати на усп. тел. 21-520 или 28-812.** 359 1—1

Егзекутивна опомена!

Окружни уред за осигурање радника у Београду у смислу § 42 Закона о осигурању радника и чл. 29 Уредба о осигурању, принудној наплати и ненаплативости пореза (Службене новине од 29 децембра 1938 бр. 304) позива све послодавце као дужнике да приносе за месец март и април 1943, које нису уплатили у законском року доспетка, исплате овом уреду у непрекорачивом року од 8 дана.

Тако исто позивају се и они послодавци, који раније приносе доспеле пре приноса за месец март и април 1943 ни до данас нису платили, да и они уплате своје дугове у року од 8 дана.

У колико се послодавци не одазову овом позиву и не уплате своје дуговање уреду, уред ће у смислу постојећих законских прописа повести егзекутивни поступак по својим органима и извршити наплату дуга присилним путем по Уредби о осигурању, принудној наплати и ненаплативости порезе, а тим се послодавци излажу осетним егзекутивним трошковима.

Осмодневни рок за плаћање дуга треба рачунати од дана објаве ове егзекутивне опомене у новинама.

ИЗ КАНЦЕЛАРИЈЕ ОКРУЖНОГ УРЕДА ЗА ОСИГУРАЊЕ РАДНИКА У БЕОГРАДУ, 10 маја 1943 год. Бр. 12327/1943 год.

375 1—1

поштарина плаћена у готову

др 2 СУ. и. Бр. 1946

бр. XX. год. X.
НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Духовски број
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

Размишљања о Духовима

Победа духа над материјом

Написао

Др М. Спалајковић

Г. др М. Спалајковић написао је ове редове, који ће ући у повећу студију о „Филозофском миту XX века", на којој он ради. Филозофске идеје г. Спалајковића су нове. Његова схватања о природи и натприроди потпуно су оригинална и пружиће свакоме читаоцу прилике за најдубље размишљање, а стручњацима даће можда повода за преоријентацију њихове филозофске мисли.

„С.—Н."

Материја не одлучује судбином света. И ако се мисао тренутно поведе за њом, то ипак не значи да је дух побеђен. Крајем прошлога века материјалисти су напразно ликовали. Хришћанство је и даље славило — и вечно ће прослављати — »Духове«. У очима целога културнога света то празновање оличава веру у крајњу победу духа над материјом.

Отворено непријатељство између Вере и Науке у прошлом веку претставља најтежи симптом у дегенерацији тадашње Европе. Одговорност за тај злокобни сукоб између олтара и лабораторије, нарочито у последњим деценијама тога чудноватог века, пада највећим делом на науку. Ствар психолошки несхватљива, а логички необјашњива! И религија и наука почивају у суштини на истој умној подлози. И једна и друга значе **веру:** прва веру у апсолутно, друга веру у релативно. Психолог схвата потребу и једног и другог; моралист не види никакву логичку противречност између једног и другог. И онда зашто би се човек колебао између апсолутног и релативног, између вере и науке? Филозоф одговара: зато што му прва нуди и сувише много, а друга и сувише мало.

Формална вера, уместо да служи догми, оградила се њоме као неком тврђавом; формална наука, уместо да објашњава материју, претворила је физичке законе у етичке императиве. И тако су и једна и друга изгубиле утицај на људску душу. Прва је стално гледала у разуму непријатеља вере, а друга, заслепљена материјалним појавама, сасвим је била пренебрегла појаве психичкога и моралнога света. Укљештена између њих, филозофија је блудела, без оријентације и без моћи.

Плодови материјалистичког учења

Из материјализма, позитивизма и скептицизма деветнаестог века поникла је лажна идеја о истини и напретку. Наука је одређивала истину нарочито према њеном спољашњем и материјалном обележју. Научници су замишљали да ће је открити у толико брже у колико више буду нагомилавали стварних чињеница. И са тога стручног гледишта имали су право. Али је опасност била у томе што су се и филозофи и моралисти угледали на њих. То је стремљење нарочито преовладало у филозофском позитивизму Огиста Конта и Херберта Спенсера. Међутим у очима старих филозофа, истина је имала сасвим другу суштину. И они су знали да се без извесног сазнања о физичком свету не може објективно расуђивати о целокупној стварности, али су такође знали да је кључ тога сазнања у нама самим, у законима нашега мишљења и у духовној моћи наше свести.

Материјализам, позитивизам и скептицизам су створили једну генерацију сасушених душа — генерацију без идеала — без вере и светлости, без воље и полета, без »чојства и јунаштва«. Ето до каквих су »позитивних« резултата довели позитивисти прошлога века. »Ви ћете их ценити по њиховим плодовима«, рекао је Христос. Та реч божанског Учитеља вреди не само за лажне доктрине него и за лажне докторе. Свакоме су добро познати »њихови плодови«, потпуно дозрели тек у нашем веку.

Марксов дијалектички материјализам или Фројдова психоанализа, само су два примера оних антисоцијалних и агностичних учења која су годинама разорно деловала на друштвени и психички живот као и на научну и филозофску мисао у целом свету. Требало је пробудити у човеку већ одавно успаване прасконске нагоне идолопоклонства, да би култ материје поново оживео.

Таквих доктора било је у свима временима. Они су увек били непомирљиви противници не само вере него и метафизике. Под изговором да имају филозофског и научног смисла само проблеми који се могу подвргнути експерименту, они тврде да метафизичка питања не постоје. Клод Бернар је међутим сматрао као вековним искуством утврђену чињеницу да »човек не може бити ни без метафизике ни без религије«. Ни материјалисти ни позитивисти не могу да униште метафизички проблем. Зато што је тај проблем изван нашег домашаја, не може се сматрати да он и не постоји.

О апсолутном

Шта треба разумети под »апсолутном истином« и под »апсолутним Бићем«? Пре свега треба дати дефиницију **апсолутнога.** Треба испитати да ли у теорији сазнања има места томе изразу и какав би му појам одговарао. У природи све је натприродно. Та претпоставка изгледа парадоксална зато што су пролазност и променљивост иманентне природи и бићима у њој, а нешто што није вечно и непроменљиво не може бити натприродно или трансцендентно. У природи само о неприродном не може бити реч; супротно тврђење логички би претстављало противречан став.

Под природом ми разумемо све што је или што може бити на домашају нашега искуства и нашега сазнања, а све што је ван тога домашаја припада натприроди — спада у област трансцендентности. Али, ако је карактер тога искуства и тога сазнања искључиво **релативан,** ако су нам ствари приступачне само својим изгледом а не и својом суштином, онда не би било ни мало нерационално претпоставити да је **умен** свих ствари у природи натприроднога или трансценденталног порекла. Стога сматрамо као рационално становиште да не треба гледати на природу само као на скуп **феномена** који могу бити предмет нашег искуства, нити одрицањем натприроднога у природном одузимати могућност нашем сазнању да продре и у умен ствари и тако добије апсолутну вредност. Оба та разлога намећу нам — као логички нужну чињеницу — претпоставку да поред природе постоји и надприрода, поред пролазне и променљиве стварности још и једна вечна и непроменљива стварност. Однос између једне и друге мора бити исти као између феномена и умена.

Према томе, у теорији сазнања, о апсолутном се може говорити са толико исто права као и о релативном. Или се појава ствари поклапа са њиховом суштином — феномен са уменом — или не. Ако је њихова подударност потпуна, то јест ако нам наше сензације стварно откривају не само појаву него и суштину, онда се може говорити о апсолутној вредности и феномена и чулнога сазнања; али ако те потпуне подударности нема, то јест ако нам наша чула не откривају нимало или откривају само делимично суштину ствари, онда се може говорити само о релативности и феномена и нашег сазнања у опште. У оба случаја мора се сматрати као **апсолутно** све оно што је трансцендентно у природи, дакле иманентно натприроди.

Оно што називамо феноменом, или оно што се, у вези са филозофским схватањем субјекта, дефинише као објекат, једном речи, ствар као појава, у главноме је збир оних утисака које поједини предмети производе на наша чула. Пошто је број наших чула ограничен, а њихова способност неодређена и нестална, и наше чулно опажање мора бити непотпуно и несавршено, а према томе и наше претставе о феноменима релативне. Кад би наша чула била савршенија или кад бисмо имали само једно чуло више, све наше претставе о свету би се измениле и свет би нам изгледао другојачи. Али ни у том случају наше сазнање не би било апсолутно, јер чула па ма колики био њихов број нису у стању да нам открију сву суштину ствари. Оно би постало само потпуније, то јест било би мање релативно, и ништа више.

Узмимо на пример шкољку. Она има мањи број чула него човек, и према томе њено осећајно сазнање мора бити још много релативније и непотпуније него човечије. Чуло пипања је једина веза између ње и спољашњега света. Затворена у својој љуски као сужањ у тамници, она не зна ни да човек постоји, а камо ли васиона и Бог... Али оставимо шкољку и узмимо какво друго биће — на пример магарца — који је у лествици живих створова много ближи човеку него шкољци. Магарац има исти број чула као и човек, и његове чулне функције не могу бити ниже од човечијих. Шта више, понеко његово чуло је савршеније од нашега. Он по мирису, са поуздношћу стручнога познаваоца, распознаје њухом боцу којом се храни.

Али његово сазнање, његове претставе о свету, једном речи — **Weltanschauung** једнога магарца вероватно није на истој висини као просечно схватање о свету једнога ма и најпримитивнијег човека. Магарац само мисли на боцу, само за њом чезне, само њу тражи; и зато стално гледа у земљу. Његов поглед се никад не диже небу. Најсировији природни материјализам је сва његова филозофија. И кад би се могло говорити о магаречем атеизму као и о људском, закључило би се да им је порекло заједничко... Који би се човек задовољио положајем магарца у васиони и његовим појмовима о њој?

Мисао се никад не заустављa, она је увек у покрету. Она, без сумње, назире истину али, не могући никад да је прозре целу, она стално јури за њом. Ми не можемо увек тврдити јер знамо и сувише мало, нити увек одрицати јер знамо и сувише много. Моћ нашега сазнања је огромна

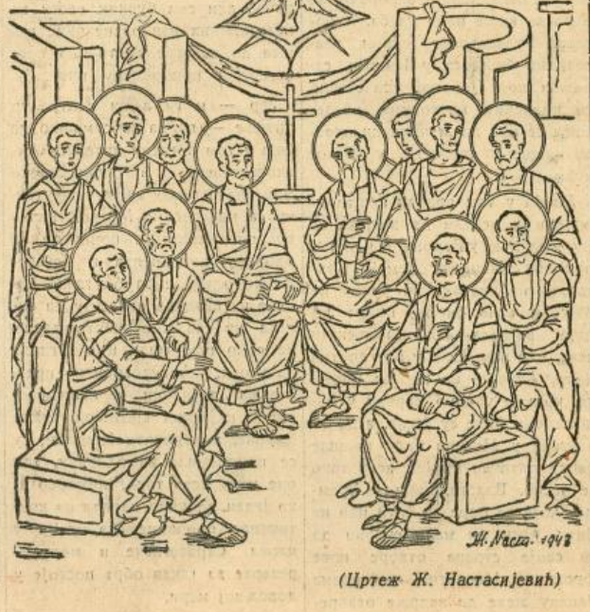

(Цртеж Ж. Настасијевић)

али ограничена, напори нашега ума су неуморни али недовољни. То нам потврђује и наше обично као и наше научно искуство. Оно што је заједничко и једном и другом, то је њихова непотпуност, то јест »незнање«; само облик или степен тога незнања није исти код једног и код другог. У првом случају оно је »просто«, а у другом оно је »научно«.

Још у петнаестом веку, кардинал Никола Кузанац, немачки мистик али веома дубок и оригиналан филозоф, дошао је на ту мисао да се стварно напредак састоји у претварању простачког незнања у »научно незнање«. У својој књизи **de Docta Ignorantia**, он је расправљао односе између коначнога и бесконачнога, између релативног и апсолутног. Карактер апсолутног искључује свако ограничење, сваку контрадикцију. Бог је »апстрактни облик у коме се сусрећу појединачно и универсално«. Али филозофски значај тога немачког мислиоца није у његовом верском мистицизму, него у позитивном излагању његове доктрине као методе научног мишљења.

Принцип те методе је у идеји бесконачне апроксимације: оно што је релативно не може никад достићи нешто што је апсолутно, али му се може приближавати до у бесконачност. »Ограничени интелект не обухвата никад истину тако потпуно да је не би могао схватити још потпуније; ум је према истини као што је уписани многоугаоник према кругу коме се приближава у толико више у колико више има углова, не могући међутим никад да се с њиме изједначи«. Закључак је јасан: морамо се помирити са тим да је апсолутно изван нашега домашаја, али да нам може послужити као принцип сазнања, као идеална мета прогресивног кретања наше мисли која на тај начин не лута него се развија правилним и повезаним поретком.

Филозофски мит двадесетог века, који се у данашњем просвећеном човечанству тек рађа, утврдиће једном за свагда, и психолошки и логички, првенство и надмоћност духа над материјом. Удружени напори научног рационализма и моралног идеализма, уобличени и оваплоћени вишим потребама и највишим смислом живота у одређене друштвене и политичке смернице људске практичне делатности, већ расветљују многе поремећене проблеме и исправљају многе помућене појмове.

Појам о релативности налази своје пуно оправдање у умној области, али у моралној он претставља бесмислицу. Само су научне истине релативне; само научне хипотезе, теорије и идеје могу — једна према другој — изгледати очигледније или бити — једна од друге — вероватније. Нема »научне истине« у апсолутном смислу. Међутим морална истина је по својој природи апсолутна. Она је недељива, у њој не може бити градације. Моралне норме су категоричке заповести. Основи етике су трансцендентни, то јест претстављају објективну вредност за сва места и за сва времена, без обзира на еволуцију искуства и на променљивост појмова и обичаја. Разуме се, ми не мислимо овде на моралност или нравственост као на субјективне особине људи, него на морал као на објективну појаву трансцендентне људске свести.

РАТ УЛАЗИ У НОВЕ ФАЗЕ

(Специјалан допис из Берлина)

Данас, после политичких и војних догађаја последњих неколико недеља, може се светски положај обележити као предах пред значајна збивања. Опширна саветовања међу државницима европског блока нашла су свој пандан у већањима у Вашингтону и у новом развоју британско-америчких и англосаксонско-совјетских односа. Политичким припремама, које врше обе зараћене стране, придружују се војничке припреме. Оне се осећају у оба табора. Али, док антиосовински табор о својим стварним или фиктивним намерама пушта у свет бујицу вести и комбинација, дотле снаге које данас претстављају европски континенат ћуте и више но икада задржавају своје планове у пуној дискрецији и тајности.

Тренутни предах, међутим, може да послужи за анализу досадашњег војног и политичког положаја у свету, који је уједно и полазна основа за све што ће се у току наредних месеци развити. У европском табору положај је јасан. Тотална мобилизација свих војних и радних снага нашег континента омогућила је да се припреме за његову одбрану, — за коју је туниски фронт допринео велики добитак у времену, — довршавају на начин који ће сваки покушај насртаја на Европу учинити предузећем од највећег ризика и бескорисним жртвовањем људских и материјалних мера. Те одбрамбене припреме указују на карактер ратовања у наступајућем периоду. Политички је постигнута низом разговора међу европским државницима пуна сагласност и компактност свих чинилаца данашње Европе под вођством Рајха.

Много је нејаснији, међутим, положај на другој страни. Вашингтонска већања Рузвелт—Черчил дала су веома оскудан и безизразан коминике, али у толико више полузваничних и незваничних коментара. Значајнија за разумевање онога о чему се у Белој кући разговарало пуних шеснаест дана јесте међутим изјава коју је Черчил дао америчкој штампи у току самих разговора, као и његов говор пред Конгресом и изјава пред Доњим домом. Из свега произлази да се планови и намере двеју англосаксонских сила у битним тачкама секу и размимоилазе. За Велику Британију је атлантско бојиште остало централно, нарочито у вези са Средоземним базеном, Блиским Истоком и путем за Индију. За Сједињене Америчке Државе спало је, међутим, то поприште на другоразредни степен. Сједињене Америчке Државе постигле су, стављањем руке на Африку, један од највећих циљева своје империјалистичке експанзије.

Сада је за Вашингтон значајнији тихоокеански фронт на коме их је Јапан потиснуо у највећем степену. Ту је у питању област циновског пространства, од Аустралије и преко неизмерно великих острва раније холандског колонијалног поседа, па све до Алеута који је и сам по себи био циљ америчког економског и политичког продирања, а који сем тога претстављају непремостиву брану између америчког континента и огромних тржишта Далеког Истока. Кина, као област која може да прими стоструко америчку индустриску производњу, велика острва на Малају, која су неизмерна резерва сировина, све је то данас за Америку много важније од Европе.

Отуда би Вашингтон желео да се снага његовог оружја окрене против Јапана пре но што је овај успео да се тако утврди на освојеним областима да буде у њима практично непобедив. Велика Британија налази се овде у занимљивој дилеми. Ако се заиста Сједињене Америчке Државе окрену првенствено против Јапана, изостаће за Британце важна помоћ у људству и материјалу на бојишту око Европе. Сем тога, Британци страхују да ће — у случају америчког успеха на тој страни — Лондон коначно изгубити све могућности и све своје интересе у области Тихог и Индиског океана. Где Американац једном закорачи, за Енглеза више нема хлеба. А боравак Рузвелтовог личног изасланика Филипса у Индији, сарадња коју је овај успоставио са индиским круговима, обележава се као даљи чинилац правца смерања стратега у Белој кући.

Да би у том правцу нешто учинили и успели да задрже за своје планове у Европи за њих неопходну америчку помоћ, Британци покушавају да утичу на Москву, како би ова према Јапану заузела непријатељскији став, или чак ушла у рат против њега. Алузије на адресу Совјета, које је учинио Черчил у Вашингтону биле су јасне, а да те алузије у Москви нису наишле на симпатичан пријем исто тако је јасно. Властодршци у Кремљу, који се боре за бити или не бити, нису ни мало склони да са своје стране отворе нове фронтове. Напротив, они према Јапану желе да задрже отворена врата, јер је Јапан непомирљиви непријатељ Англосаксонаца, који су већ почели да говоре о могућности трећег светског рата.

Истовремено се поставља нов проблем пред Лондон и Вашингтон, који је настао из укидања Коминтерне и из појачања комунистичке пенетрације у њиховим земљама, као последица тога најновијег лета Стаљинове империјалистичке политике. Тај потез Москве осећају и Лондон и Вашингтон као гест који је за њих веома опасан — ма колико желе да га протумаче као уклањање свих препрека за потпуни англосовјетски споразум. Москва иде сада на то да политику Велике Британије и Сједињених Америчких Држава стави под свој притисак преко „национализованих" комунистичких странака, желећи тиме да изазове снажније ангажовање Англосаксонаца у борби и тиху пенетрацију у њихов животни склоп.

Москва је ту вођена страхом од смртне опасности која прети њеним садашњим црвеним шефовима, ма како се развијала немачка ратна тактика на Источном фронту, при чему и покрет генерала Власова игра своју значајну улогу. Она осећа јасно тенденцију Англосаксонаца, а првенствено Британаца, који желе да главни терет рата остане несмањеном тежином на совјетским леђима. Москва данас чини све да покрене Англосаксонце из садашњег става у одлучну акцију. А Англосаксонци за сада у говорима и изјавама остављају Москви пола Европе, па и више, али сем бучних вести из незваничних извора не чине ништа да остваре ту толико пропагандом припреману инвазију.

Јер — и ту лежи централно питање — веома је сумњиво да баш у том погледу интереси Англосаксонаца, а првенствено Британаца имају заједничку тачку са интересима Москве. Истовремено, међутим, припреме за одбрану континента и наговештене одмазде за бруталне нападе из ваздуха показују да акција против континента данас, не само што мало има изгледа на успех, већ истовремено претставља војнички и политички ризик највећих сразмера. Снаге Европе, а нарочито Немачке, су се припремиле за одбрану, али оне могу исто тако, поготово ако један покушај напада на континенат пропадне, да пређу у напад. Стратегиске и моралне резерве за такав обрт постоје у довољној мери.

VFRUS

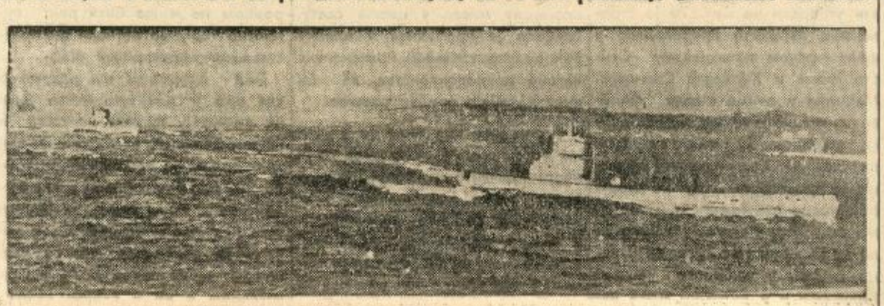

Док пордови говоре, немачке подморнице потапају... *(Foto: B. B. A.)*

Исказ совјетског авијатичара

Од оног дана када су се на Источном фронту створили добровољачки одреди од Руса, Бјелоруса, Украјинаца, Козака, Татара, појавили су се бегунци који су напуштали редове црвене војске и прелазили на страну тих добровољаца. Затим се створила руска ослободилачка армија, и онда је тај покрет црвеноармејаца узео већег маха. Сада они прелазе на Власовљеву страну не само појединачно, не у малим групама, већ читавим јединицама. Сваки од њих по доласку на ову страну фронта изјављује: „Хоћу да се борим против комунизма, јер је комунизам непријатељ руског народа!"

Између тих исказа који се већ броје на хиљаде и хиљаде, интересантна је исповест совјетског поручника авијатичара Бориса А. који је долетео 10 маја на аеродром Псков и ставио је на расположење Власову самог себе и свој авион-разарач типа „Ја К 7".

Овај војник прича да је члан комунистичке странке, да је био одан комунизму све док није у овом рату увидео да комунизам гура руски народ у пропаст.

„Овај рат је ужасан. Наш народ није заслужио такву страшну судбину!"

Борис каже да се његова душа револтирала кад је видео какве радове и под каквим условима морају да раде у рату руски људи, које је Стаљин претворио у машине без сопствене воље. Стаљин је поробио руски народ. Тај совјетски поручник је прочитао један проглас генерала Власова и рекао је себи: „Кад један човек Власовљевог кова узима на себе вођство ослободилачког покрета, онда је наша дужност да га следимо." И Борис се одазвао тој својој дужности. Он каже да ће стотине и стотине хиљада црвеноармејаца прећи на страну генерала Власова кад буду чули да постоји руски ослободилачки покрет.

Црвеноармејци напуштају Стаљина. Комунисти напуштају Стаљина. Руски људи беже од његовог ропства, прелазе на страну генерала Власова. И то прелазе не зато да би се спасли ропства, већ да би одмах ступили у оружану борбу против Стаљиновог поробљавања руског народа.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке).

Телефон: 20-383.

ШТАМПАРИЈА „ЛУЧА", Краљице Наталије 100.

Телефон: 21-772.

Тромесечна претплата 36 дин. шаље се преко „Пресе", а. д. Влајковићева 18.

Активност Београдске општине

Перспективе регулисаног Позоришног трга

ГОРЕ: Београдски чувари реда.
ДОЛЕ: Радови на тргу Славије.

У ОВАЛУ: Претседник Општине г. Драг. Љ. Јованковић реже славски колач.

ДЕСНО: Претседник Владе и министар г. Јовановић приликом посете дечјем Обданишту.

ГОРЕ: Претседник Општине испраћа обвезнике националног рада.
ЛЕВО: Једна народна кујна Београдске општине.

Велики преокрет Француске

Поводом годишњице владе Пјера Лавала

Више од годину дана води Пјер Лавал државне послове Француске. Када је 19 априла 1942 као нови шеф владе уселио у Хотел ди парк у Вишиу, Француска је достигла врхунац кризе, која је почела по тајанственим околностима, његовим падом 13 децембра 1940.

Француска је тада водила политику атандизма — ишчекивања. Влада се бојала сваког корака, који би значио приближавање силама Средње Европе. По стојала је још фантастична претстава, за једно изненадно успостављање предратног стања, у коме се случају нису хтели „компромитовати", са једним само спољa манифестованим пријатељством за нове прилике. Сви преостали јевреји, слободни зидари и за реванш расположена црквена лица утицали су кочећи, били су срцем и душом за повратак старог, за успостављање предратних прилика.

Избијањем рата између Рајха и Совјетске Уније, у јуну 1941, рат је добио нов облик, и његов смисао се потпуно изменио. Они кругови „у ставу очекивања" у Вишиу, као и у осталој Француској изгледа да то нису уочили, нису видели опасност која је претила целој Европи, нису могли да схвате, да је за европски континент — а тиме и за Француску — откуцао судбински час.

Лавал је био трезвен политичар, који је у последњем тренутку узео државно крмило у своје руке — и дао му други правац. Али и он није био у стању да отклони последице, за које носи кривицу погрешна политика његових претходника. Већ у првим данима преузимања државних послова, Лавал је доживео једно тешко оптерећење. Бекством генерала Жироа из немачког заробљеништва — који је погазио задату официрска реч — гурнута је Француска у нову несрећу.

Већ у новембру исте године показало се, шта је то бекство требало да значи. Дарлан, Жиро и друге високе војне и политичке личности Француске прешле су у табор непријатеља Европе, када су ови упали у Северну Африку. Гувернери и генерални резиденти у Алжиру и Мароку, пошто су првих дана давали привидно лак оружани отпор, ставили су убрзо нападачима сва помоћна средства на расположење и потчинили се њиховим заповестима.

Све је је то ишло тобоже по наређењу самог маршала Петена, који се у више наврата и преко радија, оградио и одрекао издајничких генерала и гувернера у Африци и осудио њихов поступак.

Догађаји у Африци донели су француском народу ново дубоко узнемирење, ради чега је један део још увек веровао, да ће Американци ускоро доћи — и да ће „ослободити" Французе. Ови догађаји и њихове психолошке последице били су ново оптерећење државничке делатности Лавала, о[ви] би то исто биле и за сваког другог француског државника. Тада су отпочели пресудни догађаји на Истоку, који су имали и на Француску снажног утицаја.

Немачкој је била потребна радна снага, да би одговорила повећаним тражњама своје ратне привреде. Отпочеле су прве добровољне пријаве за одлазак на рад у Немачку. У току прошлог лета и зиме спроведен је први општи програм гаулајтера Саукела, комесара Рајха за упошљавање радне снаге.

То је спроведено на основу тако званог „релев-а": за три француска радника који би се запослили у Немачкој, пуштан је по један француски ратни заробљеник. Претседник владе Лавал, потпомогнут људима поверења са којима сарађује, потпомогао је овај родољубиви посао свим снагама. У учесталим говорима на радиу говорено је француском народу о значају ове сарадње. Наглашено је, да Француска својим радом доприноси свој удео за спас и ослобођење Европе.

Ова политика, која је у почетку наилазила на извесно оклевање код маса — претрпела је услед догађаја који су се одиграли у Африци, једно ново психолошко оптерећење. Немачке и италијанске трупе морале су прекорачити демаркациону линију и допрети до средоземне обале. Француска флота потопљена је од издајника у луци Тулон, преостала француска армија морала је бити разоружана, услед непоузданости њених команданата.

Лавал је стајао поново пред новим тешким задатком: морао је олакшати свом народу овај тростручки губитак. Без колонијалног царства, без флоте и војске стајао је пред тешким задатком, да Француску поново уведе у политички живот, и у сагласности са развојем догађаја у Европи. Све је то требало спровести у једној тешкој атмосфери непријатељства и неповерења. Већ у лето прошле године, подавали су се противници Лавала лажним надањима, да ће га као неподесног човека, ускоро уклонити са власти.

Лавал није зато клонуо, кренуо је одлучно и храбро путем ослобођења Француске од грешака прошлости. Он није давао велика обећања француском народу. Он није тражио јефтине успехе, радио је тихо и истрајно, онако како су му то политичке прилике дозвољавале.

Успело му је, да постепено побољша положај Француске. Мнogобројне унутрашње и спољашње тешкоће отклоњене су, а у појединим областима постигнути значајни успеси. Његовим залагањем за измену радника, успео је да ослободи 50.000 ратних заробљеника, док претстоји отпуштање још 30.000 ратних заробљеника. У самој Немачкој преведено је 250.000 ратних заробљеника у сталеж слободних радника, од којих су прве хиљаде за Ускрс, први пут од дана заробљавања, ступиле на француско тле — на отсуство.

Какав став заузимају Французи по овом питању? Дневни лист *Пти Паризијен* пише: „Већ се указује плодност ове сарадње, и можда није дан тако далеко, који ће показати у пуној светлости преокрет који се одиграо у Француској. За све то имамо да заблагодаримо храбрости и одлучности претседника владе."

Они Французи, који су са закашњењем почели да отварају очи, почињу полако да схватају, да рат који Немачка води са својим савезницима, не може ни Француску мимоићи.

Енглези и Американци, савезници бољшевика, потсећају их на то свакодневно:

Од дана примирја па до првог априла 1943, погинуло је од енглеско-америчког оружја 11.038 Француза, док је 21.900 повређено. У овај број нису урачунати мртви и рањени у Дакару, Мадагаскару, Француској Западној Африци и Реунионским острвима.

За исто време разорено је и уништено преко 40.000 француских кућа за становање — енглеско-америчким ваздушним нападима — и више од 200.000 људи остало без крова над главом. Поред тога широки слојеви француског народа — нарочито у градовима — осећају велику оскудицу животних намирница услед губитака Алжира и Марока, који су обилно снабдевали француска тржишта.

Живот је постао суров у Француској, али француски народ имао је одувек особину, да се прилагођава приликама, и да и у скученим приликама нађе одговарајућу меру животне радости. У Француској је извршен преокрет, који је обухватио и социјално изграђивање и животне навике — више него неколико деценија заједно.

Француска ће, као и свака друга европска држава, произаћи из овог рата потпуно измењена. Она ће наћи решење најважнијег питања данашњице: — стапањем националног са социјалним.

ТЕХНИКА И ДУХ

У Берлину су говорили министар пропаганде Гебелс и министар наоружања Шпер, министар духа и министар технике. Та два говора оставила су такав снажан утисак у целом свету да чак ни енглеска штампа не може да не призна да 1943 година нимало не личи на 1918. Пре четврт века, у последњој години рата Немачка је била изнурена блокадом, несташицом наоружања и несташицом духа који је подлегао непријатељској пропаганди. Сада је континент Европе организован привредно, ратно-привредно и духовно.

И поред замашних мобилизација Немачка је могла у последње време да повећа за 25% број радника у својој индустрији, али овај успех није ништа у упоређењу са једним чудом које се десило у Немачкој: радништво је у четвртој години рата одушевљеније и духовно јаче него у почетку борбе Немачке против непријатеља. Немачка и њени савезници су одлучни и истрајни. Они не говоре о миру, већ се боре за мир, — било је речено у Спорт-паласу. Ове се речи могу тумачити на два начина. Немачка не ратује речима, већ делима, борбом, залагањем. И друго тумачење: Немачка нема никакве везе са разним верзијама које би хтеле да објасне садашњу паузу у борбама постојањем неких шапутања иза кулиса. Немачка, Осовина и Тројни пакт иду ка свом циљу, ка победи кроз борбу и док није борбом извојевана победа, не може бити мира.

Победа Тројног пакта биће извојевана, јер у оба дела света, у Азији и овде у Европи, народи Тројног пакта дају доказа да су њихови војници захваљујући неуморном раду домовине наоружани најбољим оружјем и да свуда имају све услове да непријатеља потуку гдегод се он покаже.

Снага Тројног пакта лежи не само у њиховој индустрији, која се на пример у Немачкој учетворостручила од 1941 године наовамо. И не само у чврстини духа народа који постаје све јачи што је јачи непријатељски рат терором и рат пропагандом. Снага Тројног пакта састоји се у томе што се он искрено бори за идеју која привлачи сва срца. Слобода свих народа, заједница слободних народа Европе и слободних народа Азије, то је јасан, недвосмислен циљ данашњег рата Тројног пакта.

О том циљу је говорио министар Немачке Гебелс и искреност Немачке у том погледу је ових дана потврдио министар за источне области Розенберг, који је прогласио нов аграрни поредак у ослобођеним земљама Русије. Према тој уредби руским сељацима је враћена земља у приватну својину. То је један убедљив доказ да Немачка хоће да створи у Европи такав живот да народи буду задовољни и да радосно сарађују у европској заједници.

Никога не може да чуди што не постоји искреност у ванприродном пријатељству плутократа са комунистима из Москве. Али и у пријатељству плутократа нема искрености. Ово се опет испољило на северноафричком политичком ратишту. Бесан због тога што није постигао успех у разговору са Рузвелтом, што није могао издејствовати да се призна европском ратишту првенство, Черчил је отишао у Алжир, како би тамо спровео британску тезу, тј. де Гола, и умањио значај америчке тезе, тј. Жироа. Ова „победа" била му је потребна ради тога да би могао на повратку у домовину донети бар неки успех.

Черчил је удесио ствар у Алжиру тако да је де Гол постао један од два претседника француског одбора. Његов колега са којим дели власт је Жиро. Поставило се питање ко ће бити врховни заповедник. Питање није било решено, а кад је Черчил отишао, Американци су опет подвалили и уредили тако да Жиро има две власти: као један од претседника и главнокомандујући. Де Гол пак има само једну власт.

МЕС.

Министар г. Јонић и помоћник министра саобраћаја инж. Брана Ивановић на великом народном збору у Ћуприји

(Фото Државна пропаганда)

ЧИСТУНЦИ

Тешкоће под којима српски народ данас живи и ради су многобројне. Највећи део њих долази услед ратног стања у свету, као и услед последица изгубљеног рата, у који смо без потребе, а за рачун других били увађени.

Да би српски народ ове тешкоће како тако савладао, да би ово тешко време преживео, њему је неопходно потребно да у миру ради и ствара. Огромна већина српског народа је то правилно схватила и прегла на посао. Најбољи доказ за ово јесу обрађене њиве и вртови, при чему је буквално свака стопа земље искоришћена и засејана.

Али, да би се српски народ користио плодовима свога труда, да би сетву и пожњео, неопходно је потребно да се у земљи мир и ред по сваку цену одрже. Сваки ко другојачије саветује, тај је или малоумник или народни непријатељ.

Има, нажалост, још код нас људи који, заогрнути плаштом национализма, попреко гледају све оне прегаоце, који су засукали рукаве да би своме народу помогли да преброди ово најтеже време своје историје. За њих су сви они који се паште и раде просто напросто издајице.

Али ако се ближе загледа ко су ти тако звани „чистунци", онда ће се видети да су то махом људи који су материјално те још жако збринути. Шта више, многи од њих користе народну несрећу да би се лично још више обогатили. И баш да би ту своју незајажљиву себичност прикрили, они се и сакривају иза свога тобожњег „чистунства".

Ако се загледа у прошлост ових људи, видеће се да су они одувек били себичњаци. За народ су се интересовали само онда када су од њега требало да добију части и почасти. Али сада, када је народ у невољи, када се за народ треба жртвовати, они се радије повлаче у кулу од слоновe кости, изигравајући „чистунце' и уврежене величине.

Нека им је Богом проста та њихова издаја према властитом народу, али бар нека оставе на миру оне прегаоце који се често и по цену свога живота залажу за спас свога народа. С правом од њих тражимо да ћуте и даље не трују народ својим лажима, које он крваво плаћа.

Ко је прави пријатељ народни тај мора народу говорити истину, ма како она била горка и тешка. Та истина гласи: ако би српски народ, недај Боже, опет починио какву лудост, онда се лако може десити да га нестане са лица земље.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

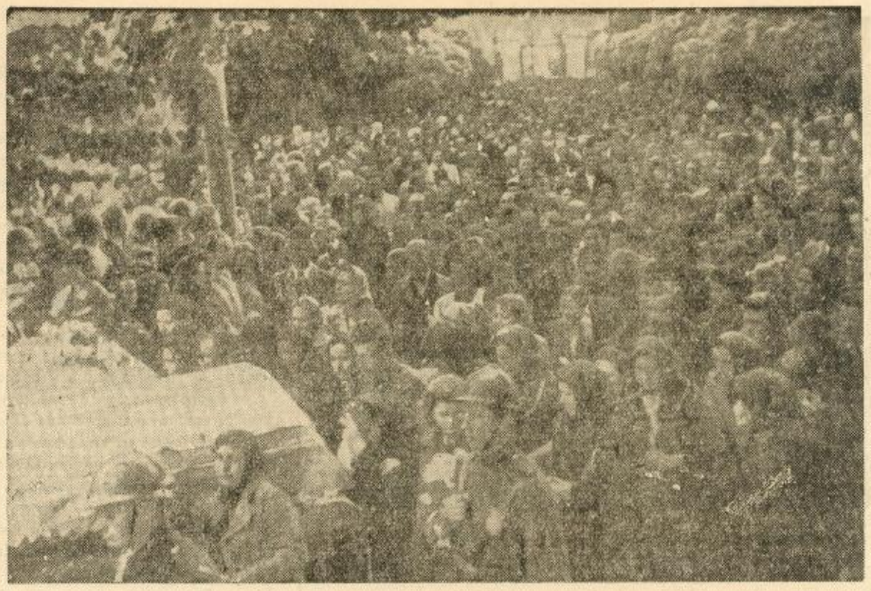

Маса света свих сталежа дошла је да испрати до вечне куће тела погинулих бораца противу комуниста.
(Снимак Државне пропаганде)

СВЕСНИ БЕОГРАД ОДАЈЕ ПОШТУ ПАЛИМ ЖРТВАМА У БОРБИ СА КОМУНИСТИМА

Дирљив је био погреб који је Београд приредио жртвама дужности у чувању наше безбедности, стражарима Првог батаљона Српске државне страже и Управе града Београда погинулим у борби са комунистима.

Дирљив је био погреб у толико више, што на њему нису учествовали само претставници власти, већ огромно мноштво од осам до десет хиљада београђана. А нарочито је дирљиво било то, што су сё највише и готово махом одазвали обични грађани, они који у зноју лица свога зарађују хлеб, они широки слојеви на које је комунистичка пропаганда рачунала а који су је још једном својим огромним спонтаним учешћем у одавању последње поште жртвама, најречитије демантовали.

То је био несумњиви доказ колико наш мали човек схвата дух времена и увиђа с које му стране прети највећа опасност. Он је доказао да разне пароле о класној борби не могу да ухвате корена у народу. Досадашње жртве и пустошења сувише су јасно показала широким народним слојевима, па били они сељачки или грађански, чему их воде лажљиве пароле.

Манифестовала се здрава свест београдског малог човека који воли свој град, своју земљу, свој народ, своју кућу, своју породицу и своју децу, који је схватио напоре и пут Владе народног спаса, који је дубоко ожалио жртве пале у одбрани прага његове куће, његове породице, његовог мира и његове будућности.

За ковчезима ишла су двоја кола венаца. У једном су били венци државних установа, а друга су била препуна скромнијих али у толико драгоценијих венаца и цвећа које је сам народ положио на одар својих палих бранилаца.

Али у колико је с једне стране било дирљиво присуство толиког мноштва малих људи, у толико је више падало у очи отсуство оних такозваних претставника београдског високог друштва. Ма да су жртве пале бранећи исто тако њихове домове, имања и палате, њихове положаје и њихов удобан живот, они нису сматрали за потребно да жртвују један час од својих удобности и забава, да би им указали последњу пошту.

Док се ситан народ у свакодневној тешкој борби за егзистенцију сетио дуга према онима који су пали у одбрани његовог кућног прага, они други, који не осећају тешке последице данашњице, који живе и даље онако како су раније живели, нису могли и нису хтели да жртвују један час времена да би својим присуством увеличали ову манифестацију српске родољубиве свести и солидарности.

Њима уосталом и није до те солидарности. Док се народ мучи, они за љубав свог удобног и безбрижног живота дижу цене на црној берзи, плаћајући безобзирно и стварајући залихе. Они терају лажни патриотизам, повлачећи се тобож из јавног живота у колико се тиче рада и подношења општих последица, али увлачећи се кришом у јавни живот ширењем лажних вести, подривањем онога што се тешком муком ствара. Они кокетирају по потреби и са „црвенима", изигравајући националне мученике, док су у ствари национални паразити и опасан чир на нашем државном организму, који са толико тешкоћа и жртава почиње да се опоравља од страховитог преживелог удараца.

Утешно је ипак, врло утешно, да наши широки слојеви иду добрим путем. Мали београђанин својим присуством на пратњи храбрих жртава дужности и правог српског родољубља то је очигледно показао.

Опраштајући се са палим жртвама, министар Драг. Јовановић одржао је следећи говор:

„Девет Срба, девет гробова, девет ојађених породица, девет нада и уздања, девет очева, браће и синова, још девет жртава експонената злочиначке комунистичке обести: Четири гроба у Београду, а пет у унутрашњости Србије.

Падају из дана у дан, један за другим, борци правде и истине, борци мира и реда, од комунистичко-јеврејских васпитника, носиоца лажи и неморала, злочина и нереда.

Али, свака нова жртва, ма колико тешка била и за појединца и за народну целину, значи један корак ближе ка дефинитивном уништењу комунистичке немани, уљеза и одрода нашега народа.

Борбу са њима, свуда и на сваком месту, смо хтели и хоћемо је. То је прва заповест Српској државној стражи и српској безбедности. Та борба је наше Вјерују, јер у тој борби лежи спас и будуће бити или не бити Србије и српског народа.

Данас баш, када се под маском национализма огавно крије лице јудејско-комунистичког интернационализма, са провидном крајњом тенденцијом, и ових девет нових гробова су наш највећи потстрек да ту борбу пооштримо и подвостручимо, како би народ сачували од многих зала које му ти сатанини синови носе.

Компромиса нема. Ко смрт, пљувину и пустош сеје, у крви мора бити угушен.

Горе главе, припадници Српске државне страже, са дигнутим погледом према Свемиру, опростимо се од наших палих другова, са још чвршћом одлуком, да наставимо путем којим смо пошли, да сачувамо српски народ од анархиста, за бољу будућност која дођи мора..."

Увек само јевреји

Постављањем питања, ко ствара „јавно мишљење" у Енглеској и ко су главни виновници за овај рат, чућемо увек исти одговор — јевреји.

Свуда, у политици, привреди, радиу и штампи, филму и позоришту заузели су јевреји најважнија места. Већ у првом светском рату био је јеврејски утицај моћан у Енглеској. Последњих деценија он се појачао, постао свемоћан — јеврејство је добило на британским острвима ново појачање, приливом емиграната из Немачке и других европских земаља.

Познато је, да је Черчил велики пријатељ јевреја. Он је био тај, који се са нарочитом бригљивошћу заузео за јеврејске емигранте и пружио им сваку помоћ. И енглески министар спољних послова господин Идн, затим Даф Купер и друге меродавне личности енглеских владајућих кругова, стоје потпуно под утицајем јеврејства, повезани су за јеврејство, било родбинским, пријатељским или пословним везама.

У енглеским министарствима свуда седе јевреји. Наилазимо на њих као на посланике, у енглеском Доњем и Горњем дому. Они заузимају места државних потсекретара. Шеф британске цивилне управе јесте неки јевреји сер Коен, исто тако и данашњи претседник лондонске општине јесте пунокрвни јевреји.

Изванредан је јеврејски утицај у енглеској привреди. Рочилди, Сасуни и Мондови, створили су читаве династије, које суверено владају у индустрији нафте, банкама, текстилној индустрији и осигуравајућим друштвима, не трпећи ничију конкуренцију.

У филму и позоришту директори и редитељи су јевреји. Не постоји ни један биоскоп или позориште, који нису у јеврејским рукама. Сва филмска предузећа или су чисто јеврејска, или су под јеврејским надзором, а да и не говоримо о јеврејској трговини уметничким предметима.

Јевреји су себи потчинили и у њихову службу ставили енглески радио и енглеску штампу.

У великим енглеским дневним листовима, као што су Дели Хералд, Дели Телеграф, Дели Мирор итд. долазе готово искључиво само јевреји до речи. Јеврејски уредници заузимају сва места у енглеским редакцијама.

Разумљиво је, да јевреји искоришћују задобијену моћ до крајности. Они су већ дуго времена пре 1939, систематски хушкали на рат против Немачке. Том приликом истакли су се нарочито избеглице — јевреји из Немачке, који су Енглезима сервирали нову Немачку у потпуно лажној светлости. Они су уверавали Енглезе, да ће један рат против Немачке бити лак — да он не претставља никакав ризик за Енглеску, и да може само користи да донесе.

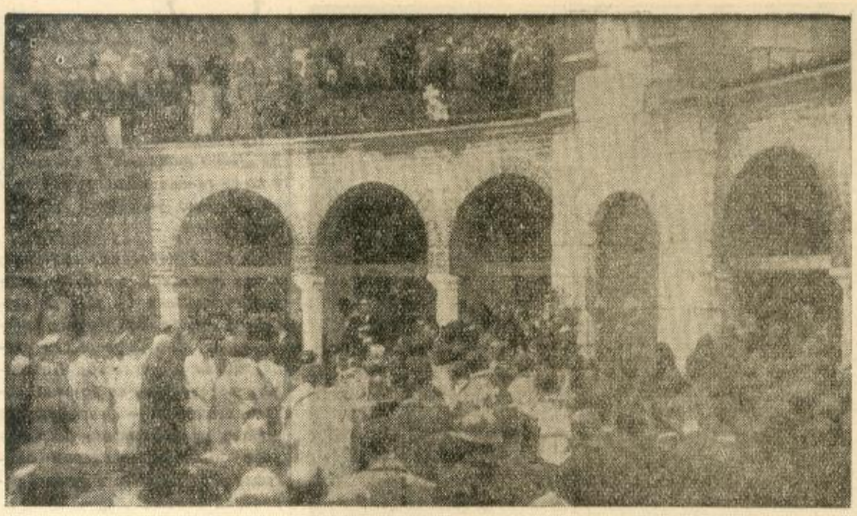

Г. Димитрије Љотић говори пред криптом жртава смедеревске катастрофе
(Снимак Државне пропаганде)

Заветна мисао града Смедерева

Пре две године, 5 јуна задесила је тешка катастрофа равно Смедерево, град деспота Ђурђа, град најболнијих дана српске средњевековне прошлости.

Катастрофа у Смедереву више је него потресла сваког нашег човека, јер тај наш најмонументалнији споменик, својим зидинама столећима поносно и болно надвисен над валима Дунава, као да је митским нитима везан за најтежа искушења српскога народа. Тешка рана за раном падала је на наше равно Смедерево, но та тешка прошлост даје му права на будућност највеће озарености.

Равно Смедерево мора бити српски град заветно штован, али заветно и изграђиван: и на историски начин музеалан, и на прегалачки начин реалан. Реалност Смедерева, преставља реалност Србије, реалност и приватне и државне иницијативе. Јер, не сме се само полагањем венаца на сени жртава, проћи мимо оног што се дух Смедерева зове, проћи мимо обнове прво себе самих, па онда засуканих рукава, мушки везивати данашњицу и за прошлост и за будућност — њи српским старостављним мушким путем — путем немог бола а речитог стварања.

Равно Смедерево мора бити испит стваралаштва, визија узвитланих будака и трнокопа, најшира река напора, али таласа поносних и свесних баш као што су таласи Дунава у оронулим сенкама смедеревског града.

Од оронулости створити младост — то је заветна мисао равног Смедерева.

На овој тужној комеморацији двогодишњице катастрофе присуствовало је мноштво света из Смедерева и околине као и из Београда. Комеморативне свечаности обављене су у присуству изасланика Српске владе министра правде г. Кујунчића као и г. Димитрија Љотића, бившег министра и ванредног комесара за обнову Смедерева, г. Косте Мушицког, команданта Српског добровољачког корпуса, г. И. Парановића, потпретседника Београдске општине, г. М. Стојимировића-Јовановића, управника Државне архиве, г. Р. Живадиновића, главног уредника »Обнове« као и великог броја других угледних личности.

Пред криптом на смедеревском гробљу, где су сахрањене жртве катастрофе, одржао је говор г. Димитрије Љотић, који је између осталога рекао:

„Познато је да свака ствар има свој духовни и материјални смисао. Зато се овакви догађаји не могу објаснити ако се истовремено не удубимо у смисао људског живота.

Овај догађај одиграо се после неславне пропасти наше. Ми, који верујемо да ни врабац не пада на земљу без воље Божје, него да Бог држи земљу и градове, сматрамо да је Господ ударио на врата нашег срца после пропасти кад су остала неотворена. Да би то сачували од заборава и потомцима, у виду обичаја, дали духовни кључ, узели смо за заветни дан пети јуни.

Вечна успомена на пале жртве којима је ова крипта намењена као склониште! Ми им се клањамо као жртвама откупа нашег и вама упућујемо ове речи, с молбом да заједно с нама, уз молитве Његовог Преосвештенства епископа, принесете и своје топле молитве да у овом граду, на овом месту и у овој земљи кључ духовни буде јачи од материјалног, како би мир и благостање владало над људима«.

Установљење Законодавног савета у Министарству правде

Министарски савет прописао је Уредбу о установљењу и пословању Законодавног савета при Министарству правде.

По овој Уредби дужност је Законодавног савета да на захтев Министра правде даје своје мишљење о законодавним нацртима и предлозима, израђује законодавне нацрте и коначне редакције законодавног предлога и испитује и цени потребу за предузимање законодавних мера у ресору Министарства правде, као и да врши послове на сређивању и квалификовању позитивног законодавства.

Сваки законодавни нацрт или предлог других ресорних министара у колико се дотиче правосудног законодавства или правосудне управе, мора претходно бити поднет на сагласност Министру правде, који пре давања своје сагласности може тражити мишљење Законодавног савета. У таквим случајевима Законодавни савет може на своје седнице позвати и претставнике дотичног ресора.

Законодавни савет састоји се из најмање 16 чланова, које именује Министар правде као истакнуте стручњаке — правнике из редова активних или пређашњих: наставника универзитета, судија Касационог и Апелационог суда, државних саветника, адвоката и других истакнутих правника, а по саслушању Изванредног комесара за персонал не послове.

Претседника Законодавног савета именује претседник Министарског савета на предлог министра правде.

Рад Законодавног савета је према потреби сталан или повремен. За пуноважан рад Савета потребно је присуство најмање једне половине чланова.

Рад чланова Законодавног савета је почастан и бесплатан.

Нишки Црвени крст за наше заробљенике

Окружни одбор Црвеног крста у Округу нишком развио је у последње време живу активност. Образовани су сеоски месни одбори и градски реонски пододбори. Нарочите резултате дао је рад на прикупљању и одашиљању пакета за заробљенике, тако да је до сада упућено укупно 15.000 пакета. Овакав успех могао је да буде постигнут благодарећи свесрдној сарадњи свештенства, учитељства, осталих просветних радника, управних власти и грађанства.

За жртве рата прикупљено је у самом Нишу до сада 450.000 динара.

СКРОМНА И ГОРДА БЕОГРАДСКА СЛАВА

Град Београд за свој духовни празник има Спасов-дан.

И ове године, сходно приликама, град Београд прославио је своју славу.

Од деспота Стевана Високог, Београд, кога је уздигао на међународни украс свога доба, први град Србије једаред годишње увек је свечано помишљао на своју прошлост.

Идући напред као и сви велики градови, Београд није заборављао своју традицију. Он је не само прослављa, он је продубљује, он је и мишљу прожет да се много штошта, усред најмодернијих прилика времена, може и мора решавати традицијом. Јер, не смеју такве револуције да завладају светом, да се не може рећи како су стари мислили, осећали и делали, баш као и ми, модерни људи.

Нит хуманости, нит је прегалаштва, а тога је било и у прошлости као што га има и у садашњости.

Београдски Спасов-дан је уствари светковање динамичне традиције, светковање прегледа свршеног домаћег посла, светковање заједничке воље на заједничком добру, светковање животоносности града, с убеђењем да помишљења на прошлост само могу дати подстрека за корачање унапред.

Дани прошлости огледало су садашњости, дани садашњости огледало су будућности — а њихов сплет је дах живота.

Београдски Спасов-дан стваралачки је осврт на прошлост, стваралачка вера у будућност.

То је била једна тиха свечаност која је присутне дубоко дирнула. Ма да је рат несрећно прохујао над нашом престоницом и над нашом земљом, са својим страховитим последицама, горди Београд, захваљујући руци помоћи која му је пружена и нашим људима који су се свесрдно заложили да подигну Србију из рушевина, успео је и-пак да у духу својих историских и верских традиција прослави своју овогодишњу славу.

Велика заслуга за то припада данашњем претседнику Општине Драг. Јовановићу. У једном од најтежих тренутака, које је Београд доживео у својој бурној историји, Драг. Јовановић преузео је кормило Београда. Руковођен доказаном љубављу према Београду, чију је историју проучавао и о чијој је прошлој слави и доцнијем процвату писао како у засебној књизи, тако и у разним листовима и публикацијама, Драг. Јовановић, дошавши на положај претседника у најтежем тренутку примио је на своја плећа један огроман терет.

Тумачећи интенције и сарађујући у свима напорима Владе народног спаса генерала Милана Недића, Драг. Јовановић уложио је све своје напоре који су плодом уродили. Спољне последице рата данас се у Београду више не запажају. Мир и ред, који су готово од почетка потпуно сачувани, данас су устаљени. Живот тече даље и развија се упркос свих ратних тешкоћа. Савладавши најтеже кризе снабдевања и довоза Београд, и поред раније несређених прилика у многим крајевима земље, није остао ни једног тренутка без воде ни без осветлења.

Исто тако, поред страховитих тешкоћа, снабдевање Београда је функционисало. А захваљујући иницијативи и предузимљивости Драг. Јовановића, као и напорима његових најближих сарадника потпретседника Илије Парановића и Ивана Милићевића, оно ће у идућој зими бити несумњиво далеко боље, ослањајући се на систем самопомоћи. Не само свака стопа слободног земљишта у граду, већ огромни комплекси бивших ледина и врбака од дунавских и савских ада до Бањичког поља и Макиша данас су засејани корисним усевима и повртњем, што ће у великој мери обезбедити грађанима будућу исхрану.

Један од најзначајнијих момената у раду претседника Драг. Јовановића био је социјалан. Помоћ онима који су најпотребнији је нит, која се од почетка истицала у свима поступцима општинске управе. Тако је сиротињи пружена огромна помоћ у исхрани по народним ресторанима, при најтежој оскудици у огреву сиротињи су на првом месту стављана на расположење дрва са околних ада, о најсиромашнијим слојевима увек је у свакој прилици вођена је највећа брига. Здравствено стање било је на пуној висини тако да је, упркос свих тешкоћа данашњег живота, Београд сачуван од сваке епидемије, а смртност није прешла границе нормале. Градска санитетска служба обогаћена је између осталога једним великим модерно уређеним породилиштем. Малој деци обезбеђује се основна исхрана у млеку и редовном допунском следовању намирница.

Није потребно истицати да је овим својим примерним редом и радом Београд имао дубоког утицаја и на сређивање прилика у унутрашњости земље.

Кад се узму у обзир сви ови крупни резултати, онда је потпуно разумљиво узбуђење којим су многи београђани прославили славу свога града.

Претседник Драг. Јовановић у свом говору на слави нагласио је између осталога:

„Колач, свећа и кољиво, то су знаци да нисмо пренебрегли и заборавили оно што нам је национална и верска дужност, да се на дан празника града Београда помолимо Свемогућем и Свевишњем да нам да снаге, моћи, разума и здравља да преживимо времена у којима се налазимо и да тихом молитвом Свевишњем за пале и недужне жртве, за жртве недовољног разума и грубих грешака, замолимо Свевишњег да нама, преосталима, да много смисла, много разума да схватимо времена у којима живимо и да на тај начин сачувамо оно што је свима најдраже, а то су животи нашег народа. Тешко бреме носимо и њега изнети морамо, не ради нас самих већ ради поколења која иза нас долазе. Ма шта било, морамо увек једно имати на уму, а то је, да морамо сачувати Српство и српски на[illegible] за будућу Србију."

НЕДЕЉА ДАНА НА РАТИШТИМА

РАТ ПАУЗИРА

Черчил није смео да пође из Вашингтона директно за Лондон. Није смео да положи рачуна о свом неуспеху у двобоју са Рузвелтом, и зато је хтео да постигне неки успех бар у Северној Африци, како би имао неки адут за парламентски бриф. Он је повео собом у Алжир и шефа британског генералштаба генерала Брука. У вези те посете стоји по свој прилици покушај искрцавања на острво Лампедуза, који је пропао због италијанског отпора. Ово је требало да послужи Черчилу као реклама, као пропагандни маневар који би имао за циљ да прикаже да су операције против Европе почеле.

Трик са Лампедузом није успео и Черчил је морао да буде у Доњем дому веома скроман. Он је говорио тако да се потпуно испољила таштост тврђења свих коментатора да свака од великих сила коалиције има свој сопствене назоре у погледу стратегије рата. Колико се ти назори разликују, видимо из говора сенатора Вилера који у Америци заступа чисто изолационистичку стратегиску тезу. Он сматра да не треба либерати помоћ Совјетима, док они не ликвидирају искреност. Он тврди да Америка мора да води сопствени рат на свом „сопственом Пацифику.

Несложна коалиција

Наравно Вилер претерује. Толико далеко нису отишли стратегиски послови да би се могло мислити на такав распад коалиционе стратегије. Али ипак, та стратегија је несложна и то се види из Черчиловог говора. Он је констатовао да ће Америка ратовати на Пацифику, да Енглеска узима на себе терет атлантске борбе, а да ће Совјети и даље стајати у смртоносној битци. За утеху Совјетима Черчил је говорио са великим узбуђењем (он уме да глуми на говорници) о томе да Британија стално мисли како би олакшала бољшевицима терет рата. Опет, дакле, пусте речи, а никаквих дела.

Черчил је узео на себе терет битке на Атлантику. Говорећи о тој борби, он је био прилично песимистичан. „Било би глупо сматрати да су добри резултати у једном појединачном месецу гаранција за настављање процеса" повећања отпора подморницама.

Као што је познато, први лорд адмиралитета Александер одржао је говор у Доњем дому, одговарајући на веома озбиљан и веома опсежан интервју адмирала Деница, који је нагласио даљи победнички ток борбе Тројног пакта на поморским путевима. Александер је покушао да буде оптимиста, али га је полио хладном водом амерички министар морнарице Нокс, који је рекао да се слика подморничког рата може преконоћ да се окрене и да се опасност за америчку и британску пловидбу повећа. Том Ноксовом хладном тушу Рузвелт је сада додао и једну псовку, рекавши да је „глупо мислити" оно што мисли Александер.

Александер је узео у обзир чињеницу да су немачке подморнице у мају потопиле само 430 хиљада бр. рег. тона. Али он није узео у обзир 88.000 бр. рег. тона потопљених у истом месецу од стране Италијана и 330.000 тона потопљених од стране Јапанаца. Укупан губитак Британоамериканаца у мају износи 851.000 бр. рег. тона (не рачунајући 200.000 тона бродова тешко оштећених бомбама и торпедима). Глупо је сматрати атлантску битку као изолован догађај. Она је саставни део светске океанске битке, а у тој светско-океанској битци Британоамериканци су за сада изгубили 31,900.000 бр. рег. тона.

У јенки тонама то претставља лепу своту од 48 милиона. Кад се узме у обзир да се Американци надају изградити у овој години 14 милиона јенки тона бродовља, онда видимо да Американцима треба око 3 године да васпоставе предратну тонажу. А без тог успостављења не може бити великих стратегиских трансportовања војске.

Тврдоглави терориста

Тешка ситуација на морима онемогућава Британоамериканцима да оперишу на копну. И зато Черчил који је узео на себе (морао је узети на себе) бригу о европском ратишту, не налази на никакву стратегиску идеју осим настављања ваздушног терора.

И поред гнушања света због тог варварства, и поред говора римског папе и маршала Петена, и поред ноте шпанске владе која тражи хуманизацију ваздушног рата, — Черчил је изјавио да ће наставити ваздушне нападе на цивилно становништво. Овај тврдоглави терориста излаже свој народ тешкој опасности, јер је Немачка спремила оружје које ће бити веома ефикасно средство за одговор на ваздушни терор. О тим новим средствима чуо је свет кад је слушао говоре немачких државника у Спортпаласу.

Трагом овог терористе иде и Рузвелт који такође сања о ваздушним нападима на јапанска острва.

Рат на евроазиском копну

Аустралиски просјак је добио обећање милостиње. Други просјак, чунгкиншки, то обећање није добио. Он води сада једну огорчену борбу код Јангцекјанга; у првим данима те велике битке, Чунгкинг је са великом нервозом јављао да Јапанци напредују и да се створила опасност по Чан Кај Шекову престоницу. Тим претеривањем Кинези су хтели да привуку пажњу Америке како би добили подршку. Затим су увидели да су тим при знањем своје слабости само наштетили своме угледу у Вашингтону и сада јављају о успешном одбијању Јапанаца, па чак и о прелазу у противнапад.

Јапанци су, као и увек, јавили о почетку офанзиве и јавиће о њеном резултату по завршетку борбе. А што се тиче детаља, то су они веома повољни за Тројни пакт, јер је опет један угледни кинески генерал прешао са својом армијом од 20.000 војника на страну националне Кине.

Иста појава — прелажење на страну Тројног пакта примењује се у све већем обиму и на Источном фронту. Док је у почетку акције генерала Власова било само појединих људи који су на пуштали редове црвене војске и долазили у Власовљеве одреде, дотле се сада већ дешава да читаве совјетске јединице прелазе на ову страну и стављају се у службу руске националне идеје.

Ова појава је један веома добар предзнак за будуће борбе на Источном фронту. За сада тамо нема већих борбених акција. Осим локалних операција код Велижа и Лисичанска, као и јужно од Иљменског језера, није било ничег значајнијег. Значајна је само борба која се води на Кубанском мостобрану. Бољшевици покушавају продор код места Кримскаја, нападе код Новоросијска, искрцавање иза левог бока код Темрјука и иза десног бока код Анапе. Али успех не могу постићи. Од 10 маја до данас било је неколико таласа офанзиве и исто толико крвавих пораза Совјета. У тој изричито рововској борби бољшевици су изгубили ефектив 25 стрељачких дивизија и од 10 до 12 тенковских бригада.

У Москви су до сада сматрали да ће немачка офанзива бити уперена од Брајнска према Москви. Сада верују да ће она почети са линије Доњеца према североистоку. То се претпоставља зато што немачко ваздухопловство интензивно и систематски разара позадину совјетских армија на Доњецу. Праве намере Немаца нису, наравно, познате ни с оне, ни с ове стране фронта јер се Немци ограничавају за сада само веома интензивном ваздухопловном делатношћу. После ванредно јаког бомбардовања совјетског центра концентрације војске, у Курску, било је извршено неколико јаких напада на совјетске индустриске центре. Три ноћи узастопно је нападан град Горки са његовом највећом фабриком тенкова „Молотов". Изгледа, да су разарања у овом ииндустриском месту веома значајна.

1943 није 1918

Ваздухопловни рат наставља се и на западном ратишту, и на медитеранском. Енглези, који су веровали да су после заузећа Бизерте васпоставили директну везу Гибралтар — Александрија, доживели су једно тешко разочарење.

Један мањи конвој који је по кушао да плови поред туниске обале био је нападнут од стране осовинског ваздухопловства и том приликом је један брод потопљен, а други оштећен. У области Средоземног мора Британоамериканци су за последња три месеца изгубили 1.461 авион са преко 6.000 људи посаде. Они су покушавали да паралишу осовинску авијацију у Сардинији и Сицилији, али им то није пошло за руком, и тешка ваздушна борба изнад Медитерана наставља се и даље.

Рат у ваздуху није главни рат. У главном рату — копненом — наступила је пауза. У вези с тим, генерал Дитмар је говорио на берлинском радиу и изнео своје мишљење о суштини садашње стратегиске фазе: Осовина не мора сада да тражи борбу, јер се обезбедила за дугачак рат и за победу у рату; напротив, непријатељи Осовине морају да траже борбени сукоб, ако неће да изгубе рат због замора. Код антиевропских снага наступа замореност. Енглеско министарство за гориво јавља да се у последњем месецу производња угља смањила за 1,600.000 тона; амерички министар спољних послова Ајх саопштио је да је рударски штрајк лишио САД 11 милиона тона угља.

То су симптоми — а таквих симптома има много — који кажу да ратни потенцијал Британије и Америке стоји пред опасношћу смањења. Напротив, потенцијал Тројног пакта, а нарочито Немачке, је у сталном порасту. Подаци, које је изнео у Спорт-паласу министар Шпер, говоре о феноменалном повећању немачке индустрије наоружања, и зато је министар Гебелс у свом говору могао говорити тако да је свет схватио чињеницу од судбоносног значаја:

> *Осовина је дорасла свима стратегиским задацима. Она не мора да буде у дефанзиви. Она има могућности да спроводи стратегиску иницијативу и да побеђује не само одбијањем, већ и нападом.*

Черчил је, вероватно први пут у својој политичкој каријери, морао јавно да се покаје, да је пре неки дан омашком дао исувише оптимистичку изјаву. Он, вели британски премијер, није требало да говори о сјајним изгледима. Ово корегирање ранije изјаве је опомена свима који још лакомислено верују да ће 1943 година бити слична 1918.

Такве сличности нема. Снага Немачке, снага Осовине, снага Тројног пакта расте. И зато се ближи дан победе Тројног пакта.

М. Војновић

РАДОСТ РУСКОГ СЕЉАКА

„Крестјанскиј вопрос" тј. сељачко питање је стајало у центру спољне политике Русије у току последњих деценија царске власти. Земља са брзим прирастом становништва а са спорим темпом индустријализације и са још споријим темпом квалитативног побољшања пољопривреде није могла да реши проблем „глади за земљом". Сељаштво је деценијама сањало о „црној деоби", тј. о поновној деоби црнице како би земља великопоседника прешла у руке сељака.

У знаку тражења те „црне деобе" одиграла се прва револуција 1905 године. Под лозинком „пљачкај оно што су други опљачкали" подигли су 1918 године бољшевици сељачку масу против привремене владе Керенског и тако су комунистичком револуцијом оборили демократску револуцију.

Невоља руског сељаштва почела је још за време московског царства, када је власт постепено причврстила сељака уз посед племића и радила је то из разлога фискалних и војних. Забрањујући миграцију сељака, она је олакшавала спровођење пореског плана и формирање војске.

У XIX веку руски водећи кругови су се из сентименталних разлога или из разлога целисходности почели бавити питањем ослобођења сељаштва. 1812 године Наполеон је, ушавши у Русију, прогласио слободу сељака, али је сељак остао веран свом цару и послушан према господарима. Зато су цар и господари ослободили сељака (1861 године) без икаквог притиска од стране народа. То је редак случај у историји да се таква једна реформа спроведе указом одозго, а не побуном одоздо.

Сељаци су добили слободу и један део земље. 1861 године на једну душу сељачког сталежа долазило је просечно 4,8 десетина (десетина је равна 9.600 кв. метара). 1910 године сељаци су се толико намножили да је свакој души припадало просечно 2,6 десетина.

Пред револуцију 1905 године у европској Русији на једно сеоско газдинство припадало је 11,1 десетина. Али, на периферији стање је било боље него у центру.

Али за многобројно сељаштво те земље било је мало, нарочито због тога што је култура била више него примитивна. Да би се уклонила опасност пролетаризације сељаштва, а следствено и опасност борбене колизије између сељаштва и социјалног поретка, царски министар Петар Столипин је решио да спроведе једну значајну реформу: да створи од сељака чврстог малопоседника. Зато је требало да се сељак издвоји из „општине", да постане нека врста фармера и да добије што већу количину земље.

„Општина" у Русији била је нарочита форма поседовања земље: земља је припадала целом селу, а с времена на време вршила се поновна деоба према броју душа или радника. У великом делу „општина" деоба се није вршила већ деценијама (даклe ова форма поседовања земље престала је да буде жива). Али сељак у „општини" није личио на правог домаћина, као што је наш, јер није имао земљу као своју личну својину. Столипин је хтео да дâ сељацима тај осећај уживања сопствености, и он је помагао сељаку да створи „хутор" (фарму или салаш). У тв сврху делили су земљу „општина" на засебне парцеле а уз то Аграрна банка је финансирала куповину земље од велепоседника: тако су сељаци долазили до већих поседа.

До 1916 године сељаци су купили на тај начин око 16 милиона десетина и тиме се постотак сељачке земље у Европској Русији (не рачунајући државне шуме) попео на 80%. Уз то треба додати да су сељаци узимали под најам велики део великопоседничких имања. Према томе, бољшевичка револуција под лозинком „Одузимајте земљу!" била је једна превара. Руском сељаштву је била потребна друга револуција: револуција пољопривреде. Побољшање културе.

Наравно, да овом куповином 16 милиона десетина реформа није била завршена. Аграрна банка и даље је наставила предају великопоседничких имања у сељачку сопственост, али револуција је уништила резултат па метне реформе Столипина.

Пред револуцију је већ било створено преко 6 милиона „хутора" Међутим, процес издвајања из општина, који је створио Столипин, развијао се и даље, и то је најбољи доказ да је руски сељак сматрао за једино решење аграрног питања баш предају земље у његову приватну својину. Чак и 1920 године, после бољшевичке револуције „становништво је вршило одвајање на „хуторе" упркос физичких противмера од стране власти", како пише професор Челинцев.

Ова сељачка тежња за приватном имовином била је толико јака да је совјетска власт морала 1922 године да дозволи излазак из „општине" и поделу земље између сељака, ако то жели већина становништва датог села.

Али затим је дошла контрареволуција. Совјети су извршили принудну колективизацију и тиме су пресекли нормалан развитак руског сељаштва. Колективизација је стајала милионе и милионе живота руских сељака, који су се противили одузимању земље у колхозе и совхозе. Али је совјетска власт спровела своју реформу и претворила један део сељаштва у пролетере — раднике на државним совхозима, или у робове совхоза на коме је администрирала комунистичка странка.

Сада је у ослобођеним земљама после пажљивих припрема спроведена реформа која одговара тежњама руског сељаштва, земља је дата у сопственост сељака који стварно ради на земљи. Тиме је учињен крај бољшевичком недељу, бољшевичкој колективизацији, која стоји у потпуној супротности са оправданом жељом доброг домаћина да буде господар земље од које живи, коју обрађује.

Као што је познато, генерал Власов који стоји на челу националног покрета, укључио је у свој програм као једну од најважнијих тачака васпостављење приватне својине за земљу. Сада су немачке власти остварile овај програм и тиме су дале националном покрету једну огромну подршку, која је тим већа што је у селима резервисана земља за оне који се сада налазе у црвеној војсци и који ће ту земљу добити кад се буду вратили у своје село. И немачке власти, и покрет генерала Власова хоће да организују нов живот у Русији на основу правде и љубави, и зато резервишу земљу чак и за оне који се сада боре против немачких и Власовљевих одреда. И то је право, што се на њих мисли, јер се они боре против своје воље, пошто су у канџама комунизма.

Комунизам је укинут у земљама које су ослобођене од Стаљинове власти. Сељак је доживео дан радости: он је добио земљу у приватну својину.

И. И.

Зашто штедети у црне дане

Основа сваке друштвене заједнице је рад, и то плански рад. У данашње време рад није само основа сваке народне заједнице, већ и мерило вредности учешћа сваког народа у општем напону снаге нашега континента да се овај одржи као свет за себе, који има право да сам одлучује о својој судбини, а не да буде поприште обрачунавања за друге.

Међутим, рад, сваки рад, па и плански не води циљу ако се не спроводи у заједници са штедњом. При томе штедња значи разумно трошење, разумно расподређивање, како би се са расположивим средствима постигло што веће задовољење постојећих потреба. Ми данас не морамо да штедимо само код сваког залогаја и да пазимо и на мрвице, већ морамо истовремено да будемо штедљиви и са жељама и прохтевима које имамо.

Цео живот је једна борба, борба између појединаца и борба између народа. Облик борбе је различит — прикривен или отворен, а жестина такође. Сваки рат, па и онај најкраћи по трајању и најмањи по замаху изискује огромна средства за своје вођење а још већа за исцељење рана које задаје.

Тоталан рат једнога народа тражи највеће напоре свих духовних и материјалних средстава којима тај народ располаже, а тоталан рат једног континента тражи то у још већој мери.

Ми се данас налазимо у једном таквом тоталном рату европског континента, који се бори уједињеним снагама против опасности да постане поприште варварства и беде, који би га вратили у време пећинског човека, у коме човек од живота на земљи није имао до голи живот и грубу стварност, која му се показивала у опасности да свакога тренутка изгуби и тај живот.

Данас води рат континент против континента, штавише данас се мора говорити о савезима континената. Средства која су потребна за тај и такав рат толико су огромна да изражена у цифрама не дају више неку реалну претставу о својој величини, већ потсећају на цифре из астрономије где је све изражено у математичким јединицама које своје пројекције имају у вечности.

Али и поред те своје замашности, та средства се морају намакнути на било који начин. А тај начин је рад и опет рад. Међутим, када се изговара реч рад, свако уво мора приметити и призвук — штедња. Јер, рад без штедње није целисходан, он је без штедње непотпун.

Иако је штедња једна засебна манифестација човекове вере у будућност, она је истовремено толико уско везана за рад, да се једно без другога не да замислити, уколико се очекује плод од једног и другог. Рад и штедња су основа наше обнове. Ако баците поглед по Србији видећете да је рад у пуном јеку. На све стране радне руке стварају нове вредности, које треба да нам омогуће да пребродимо ове тешке дане. Али истовремено видећете да се не штеди у оној мери као што би то требало.

Оно штеди се, али се не штеди свесно, плански, већ више случајно „јер нема друге могућности за „рентабилан“ пласман, и што појединац не жели да обуздава своје жеље и прохтеве.

Штедња у данашње време не значи само остављање вишкова на страну, него значи истовремено обуздавати жељу, смањивати прохтеве, да би и онај други нешто имао, да би заједница имала што више. Разуме се да је за ту врсту штедње потребна високо развијена свест о заједници, која код нас још није пробуђена, па према томе не можемо ни очекивати да се манифестује у оној мери, која би била потребна. Али полако, па ћемо и до тога доћи.

Ако човек не штеди и у црне дане, излаже се опасности да никада више не доживи боље, јер ће материјално бити толико исцрпљен, да ће привредно поправљење за појединца бити исувише дуготрајан, а за народ тек у деценијама после несреће, тако да ће успоривши обнову довести у опасност опстанак самога народа.

У време великих искушења и недаћа које преживљује појединац и цео народ, важно је да се не изгуби вера у себе и у будућност. Јер, доклегод та вера постоји, ништа није изгубљено иако су претрпљене жртве каткада огромне, иако задобијене ране изгледају смртоносне.

ПРИМЕРАН РАД И ГВОЗДЕНА ШТЕДЊА

Из свега тога произилази само један императив садашњице, а то је: прилежан рад и гвоздена штедња. Штедети у свему и на сваком кораку, трошити само оно најпотребније, без чега се не може. Све остало ускратити себи као сувишно у садашње време. Тај вишак који појединци могу остварити предати заједници на коришћење. Она ће прикупљеним средствима помагати тамо где је најпотребитије, и на тај начин уобличити тешкоће у којима се налазимо.

Наше излагање које смо упутили сваком појединцу и нашем народу крајем марта ове године, имало је успеха код великог броја свесних синова нашега народа. Прилив штедних улога који је од онда забележен позамашан је и показује да наш народ разуме отворену реч у правом часу и да прима савет, ако му се искрено укаже на опасности којима се излаже као и на путеве којима треба да пође да би те опасности избегао.

Али то још није довољно за данашње време. Није довољно да само појединци упињу сву снагу како би одржали точак у покрету, већ је потребно да сваки од нас учини све што је у његовој моћи. Сваки од нас треба да да и оно последње од себе да би сачувао све оно што нам је свето — наш народ и Србију.

Капитал се ствара радом и штедњом. А тај тако створен и неутрошен капитал не сме да остане неискоришћен код појединца, односно не сме као прикривена куповна моћ појединца у данашње време да угрожава тржиште потрошних добара, које је сужено с обзиром на појачану производњу ратне индустрије. Појединци морају да се помире с чињеницом да у моменту када топови грувају животни стандард не може да буде онакав као што је пре тога био.

И зато још једном указујемо на потребу свесрдне штедње и предавања свих уштеђених износа новчаним заводима, како би се на једностранији начин извршило привредно оправљење и омогућило несметано финансирање свих задатака које држава у данашње време има да испуни.

А ако овај наш поновни апел неће наићи на пуно разумевање и код оних којима је упућен, а који увек задоцњавају када је у питању залагање за народ, онда ће се морати приступити драконским мерама које ће за појединца претстављати много већи губитак него што је корист, коју је имао од свог садашњег себичног става и потпуног неразумевања државних потреба као и пренебрегавање својих дужности према заједници. Нека се после нико не тужи и не јада, јер како ради, себи ради.

Зато штедите што више а уштеђе поверите новчаним заводима.

Др И. Л.

ЗАДРУЖНА БАНКА

У вези са реформом нашег задругарства, коју је предузела влада Народног спаса, пуштамо као једно мишљење, овај чланак.

Влада Народног спаса у енергичном спровођењу свога програма учинила је одлучан потез у деполитизацији Српског земљорадничког задругарства. Концентрација широких народних маса у српском задружном духу, даће изванредан полет земљорадничком задругарству, које ће утицати не само на модерну и рационалну обраду земље већ и на културно подизање нашег запуштеног села на онај ниво, на коме се већ одавно налазе код свију народа просвећеног Европског запада. Ово је била одлична инјекција анемичном и запарложеном досађењем земљорадничком задругарству, које је свему другом пре служило само не горе поменутим циљевима земљорадничког задругарства, који условљавају право народно благостање.

То је само општи појам крајњег циља Српског земљорадничког задругарства. Међутим његови су задаци многобројни и разноврсни. На првом месту добро вођено оно мора да оваплоти наше старо породично задругарство, које се распало баш услед погрешног новчења и непоштовања старешинства у домаћинству. Право задругарство вратиће нам социјални мир у земљи, кога смо сви жељни већ деценијама.

Оно постаје брана незајажљивом капитализму и чува земљорадничке интересе од његових злоупотреба. У рукама стручњака, добрих и поштених домаћина и српских родољуба, заштићених од сваког партијског и котеријашког утицаја, задругарство ће подићи животни стандард нашег земљорадника у свима правцима његове делатности и на тај начин чврше, боље и народскије везати наше село са градом. То је једини пут којим се долази до истинског народног благостања.

Ако је основа државног уређења задруга, она мора бити здрава, чврста и морално јака. Овим се постиже солидност у изграђивању државе и новог друштвеног поретка. Познати шпекулативан дух распојасаног задругарства у ранијој Југославији, мора да нестане једном за увек. Он се не сме више повампирити ни у конкурентној форми у трговини са честитим трговцима и занатлијама. Сваки на своје место у обележеним и дозвољеним границама свога посла и занимања. Изграђивана на солидном задругарству, држава постаје сигурна творевина а народ духовно здрав и просвећен.

Српско задругарство мора да претставља морални стожер око кога ће струјати здрав народни живот. Отуда, оно мора деловати у свим правцима. Не само у рационалном обрађивању земље и корисном вођењу домаћинства, него и у моралном, културном и здравственом погледу. Задругарство је највиша морална контрола целокупне делатности нашег села. И као што задругарство чува земљорадника од зеленашлука, сензалства и зависности од града, оно га мора сачувати и од евентуалних злоупотреба рђавих задругара, како би задругарство остало чисто и светло у очима народа.

Многоструки су задаци задругарства. Да би корисно утицало на решење свију тих задаћа, Српско задругарство мора на првом месту да буде финансијски јако, како би се његов утицај могао осетити у најзабаченијем селу и у најсиромашнијој задрузи. Оно мора да стиже свуда и да помогне свуда, али и да строго и савесно контролише. Савези разних видова задругарства имају водећу улогу у овом послу. Али и њихов рад подлеже највишој контроли у Главном савезу српских земљорадничких задруга, који мора будно и непристрасно да прати цео рад пазећи, да не скрене на странпутицу како је то нажалост био чест случај у нашој недавној прошлости.

Према свему изложеном, намеће се прва брига Влади народног спаса и Главном савезу: *оснивање Задружне банке* као централне кредитне установе за финансирање земљорадничких задруга у свима њиховим подузећима, која доводе до правилног решења задружних циљева, који су му постављени од стране државе последњом преобраћеницијом целокупног задругарства. Тек тада, када Задружна банка буде основана, Влада народног спаса заобиће и употпунити своје дело и моћи забележити у свој биланс рада да је срећно свршила један одиста крупан народни посао.

Ми не говоримо о детаљима у овом оснивању Задружне банке. Зато треба више студија, рада и времена, него чинимо сугестије нашој народној влади, да би корисно продужила започети посао коме је крајњи циљ *опште народно благостање*. Нашем земљораднику треба дати не као до сада олакшице у задужењу његовог имања, него у позитивном стварању, које ће га одвести природном раздужењу а самим тим и крајњем циљу: *економској независности*. Тако смо ми са стране схватили потхват Владе народног спаса приликом извршења реорганизације земљорадничког задругарства.

Задружна банка чуваће земљорадника од непотребног и рђавог задуживања. Она неће непосредно финансирати јединку, али ће пружити материјална средства његовој задрузи, која ће га упућивати у раду и животу. Брига задруге биће да се постара о увођењу једног практичног типа сељачке куће са свима потребним стајама. Снабдеваће земљорадника пољопривредним алаткама и прибором за обраду земље, док ће веће справе, машине и алатке, држати на расположењу сваком задругару у заједничкој својини.

Тако исто задруга ће му набавити из прве руке стоку за приплод и вучу, као што ће образовати задружне магацине за снабдевање задругара кућевним потребама и осталим намирницама. Подизаће силосе и складишта, старајући се да земљораднику пружи предујам за пољопривредне радове, па потом прибирати пољопривредне производе за колективну продају, кад им је време и када су за њих цене најбоље. Тако исто, задруге које ће финансирати Задружна банка бринуће се о здрављу и напретку сваког задругара и њихових укућана као што ће водити строго рачуна о владању свију својих задругара у задрузи и ван ње.

Многоструке користи оваког удруживања код нашег земљорадника учиниће да он у задругарству гледа свој једини спас и положи сву наду у бољи живот. Тада му неће бити више потребни паланачки новчани заводи, нити ће имати посреднике у трговању и искоришћавању његових производа — успеха његовог зноја и замуке. Отуда наш земљорадник са највећим интересовањем прати рад Владе народног спаса у даљим стремљењима у овом послу и очекује најмоћнију подршку у обнови задругарства — финансиска средства. Та средства треба му створити једино преко чисто земљорадничке новчане установе Задружне банке у чијем оснивачком капиталу ваља и држава да учествује са високим процентом, али не искључујући ни његга као суделовача и удеоничара.

Овакав рад Владе народног спаса *задаће смртни ударац бољшевичко-јеврејском изуму — комунизму*, са којим наш српски земљорадник ничег заједничког нема, нити је имао, нити жели да има. Кад наш земљорадник постане независан господар свога добра, угледан и поштован домаћин на свом огњишту, онда ће његова држава, његова отаџбина у истини бити сељачка, и српски ће народ имати стварне користи од његовог труда и рада и уживати у истинском благостању, о коме је до сада децењима безнадежно сневао.

Б. Н.

Привредне вести из суседства

Прошле године, производња дуванских прерађевина у Румунији прешла је 10 милиона килограма и тиме је достигла највећу количину забележену од 1938 наовамо.

*

Према извештају румунске Поштанске штедионице, стање улога на штедњу код те установе износило је крајем првог тромесечја о. г. округло 9 милијарди леја, док је стање чековских рачуна износило 9,1 милијарди леја.

*

Мађарски министар исхране и снабдевања издао је нове прописе о расподели горива за домаћинства, пословне просторије и велике зграде са парним грејањем.

индексу, легалне цене у Бугарској скочиле су у току 1942 године просечно за 30%. На надлежном месту проучавају те резултате у вези са полицијским извештајима о забележеним појавама на „црној берзи“, против које је акција у Бугарској знатно појачана у последње време.

*

Према службено објављеном Бугарско министарство трговине, по саслушању нарочите здравствене комисије, издало је нове прописе о саставу једнообразног хлеба.

*

Почетком нове финансиске године у Румунији, пореза на приватне аутомобиле повећава се за 120%.

Београд је жртва злочиначке шпекулације

Свима грађанима у тешком су сећању муке које су имали прошле године у погледу снабдевања поврћем и воћем. Једино кришом „испод руке" и „испод тезге" могло се доћи до најосновнијих артикала, наравно по баснословним ценама.

Београдски продавци и пијаре дигли су тада повику на Комесаријат за цене и наднице. Свему су, по њиховим речима, биле криве максимиране цене по којима они нису могли да набављају робу, па према томе ни да је продају.

Имајући у виду то искуство, које је најзад најтеже погодило потрошаче, Комесаријат за цене и наднице променио је сада, пред почетак сезоне, свој досадашњи поступак. С обзиром на врло повољну годину и на изобиље приноса поврћа и воћа, Комесаријат је донео одлуку да препусти образовање цена слободној понуди и тражњи, под претпоставком да ће се однос нормално развити и да ће цене, услед изобиља робе, заузети један нормалан ниво који ће задовољити произвођача и бити приступачан потрошачу. Другим речима,

цене воћу и поврћу нису више максимиране.

Нестанак робе са пијаца

Плодна година већ у почетку сезоне дала је знатне количине робе београдском тржишту и прве цене, чак у поређењу са предратним ценама раном воћу и поврћу, нису биле нимало претеране, док се тенденција падања одмах испољила. Комесаријат се надао пуном успеху.

Међутим, сасвим изненадно пуне пијаце су се испразниле. Нестао је спанаћ, нестао је грашак, нестале су трешње и све остало, осим престареле зелене салате. То јест, у тренутку кад би требало да грађани готово све потребе своје дневне исхране подмирују свежим артиклима на пијаци, они су приморани да траже кришом и по баснословним ценама стари пасуљ и кромпир.

Ко је томе крив?

Ако упитате пијаре и продавце, поновиће вам стару песму, да су томе криве максималне цене.

Потпуна неистина. Цене свежем сезонском поврћу и воћу нису уопште максимиране.

Једна страховита шпекулација

По среди је једна страховита, не само несавесна, већ управо злочиначка шпекулација.

Не ратне прилике, ни ма какав непријатељ, ни фактор споља, већ нажалост наши сугрђани су главни и једини кривци за изгладњавање Београда.

Није у питању ни произвођач, ни максималне цене, већ је у питању максимирана зарада.

Цене нису прописане ни произвођачу, ни продавцу, али је прописана зарада продавца.

Овом мером хтело се онемогућити остваривање зарада у препродаји које су ненормално и неморално високе, а иду на штету потрошача. Било је случајева да су продавци куповали извесне немаксимиране намирнице по цени од 70 динара, а продавали их потрошачима по цени од 150 и више динара, а салата је купована по 2 динара и продавана по 10 и више.

Зараде у препродаји ишле су дакле од 100% па навише.

Нека сами потрошачи оцене да ли је оправдано да они буду оптерећени толиком зарадом продавца и препродавца?

Док се грашком стока храни

Но, истина је, да се београдски потрошачи неће исхранити оцењивањем оправданости или неоправданости извесних поступака.

Чињеница је, да се Београд налази у кандама једне беспримерне и злочиначке шпекулације.

Човечност и неопходност захтева, да се томе најенергичнијим мерама стане на пут.

Док су њиве, повртњаци и воћњаци пуни плода, Београд оскудева у воћу и поврћу. Произвођач, у немогућности да пласира своје производе на тржишту, храни грашком стоку, а воће баца у комине за ракију. Међутим, тезге на београдским пијацама су празне, а продавци се и даље лажно позивају на максималне цене, да би могли „испод тезге" продавати по ценама, које немају никакве везе са максимирањем, него искључиво са њиховим баснословним шпекулативним зарадама.

Неопходне су хитне мере

Случај је тако тежак и тако драстичан, да захтева најхитније и најнепосредније мере,

које морају да иду у два правца. На првом месту треба најстрожије и најнемилосрдније поступити према свима онима који су покушали да се послуже оваквом врстом шпекулације, па ма кар ту био у питању читав један сталеж. За сваког таквог несавесног трговца није довољна казна, већ општа забрана даљег рада и упућивање на трајни принудни рад. С друге стране надлежне власти треба одмах да предузму мере, како би се организовало хитно снабдевање Београда.

Једна сарадња у том правцу између Београдске општине, Министарства пољопривреде и исхране, Министарства народне привреде и Комесаријата за цене и наднице поставља се као неопходна и врло хитна. Те установе биле би позване да одмах организују непосредну везу између произвођача и потрошача, како би грађани дошли до свежег поврћа и воћа које је тако обилно понело

Било би сувише жалосно да се појаве случајеви крајње несташице у тренутку кад нам је земља пружила обиље благодетних плодова својих и кад су само ти свежи плодови у стању да нам обезбеде добру и обилну исхрану преко целе летње сезоне.

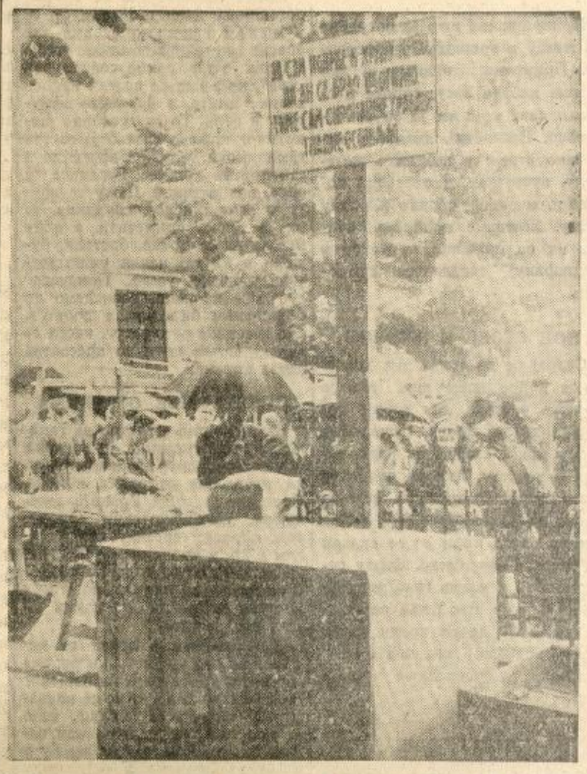

На београдским трговима подигнути су срамни стубови за кажњавање црноберзијанаца, како је раније предлагао »Српски народ«

Са дуваном се развила безочна шпекулација

Шпекулација и црна берза завладале су таквој мери не само београдским тржиштем, већ београдским животом уопште, да морамо предузети озбиљне мере, ако не желимо да потпуно подриje наш привредни и друштвени живот.

Поред страховитих и драстичних шпекулација са животним намирницама, развила се у последње време до огромних размера шпекулација са дуваном. Многи ће истина рећи, да дуван није неопходна намирница. Колико је то с једне стране тачно, с друге стране је исто тако тачно и познато, да је за многе пушаче дуван постао готово неопходан, а чињеница да се с њим тера велика шпекулација неминовно намеће потребу да се о томе поведе најстрожије рачуна.

Беше до недавно повика на жене, уосталом доста оправдано, да пред трафикама заузимају места не због тога што саме пуше, већ да би износиле дуван на црну берзу. Међутим, откада је женама укинуто следовање дувана, шпекулација са дуваном на црној берзи постала је још безочнија, тако да пакет од 20 цигарета, који стаје по монополским ценама до 25 динара, на црној берзи продаје се по 120 динара.

Није ту у питању само цена коју пушач плаћа, већ и једно велико зло које се на тај начин шири. Јер, постоје читаве организоване банде беспосличара, којима се много више исплати да проведу трипут недељно по два часа пред дуванџиницом убацујући се у редове у виду такозваних „падобранаца", те да на тај начин зараде просечно око хиљаду динара, него да се прихвате ма ког другог корисног и продуктивног посла са осмочасовним дневним радом и уз скромну награду. А исто тако потпуно је несоцијално да извесни несавесни трафиканти недозвољеним задржавањем дувана долазе до зарада које износе чак по више хиљада динара дневно.

Све то дало је повода да претставници Комесаријата за цене и наднице одрже неколико конференција са претставницима Управе државних монопола. На тим конференцијама констатовано је, да малопродавци дувана често утаје до 50 пакета цигарета, које продају на црној берзи, ма да их на то не руководи никаква нужда, јер се сам њихов процентат нормалне зараде у малопродаји креће око 10.000 динара месечно, док овакав начин остварују зараде до 60.000 динара месечно.

Комесаријат за цене и наднице преузео је на себе дужност, да са контролорима цена при Комесаријату и при Управи града Београда контролише малопродавце дувана. Прва акција у том правцу уродила је добрим плодом. Ухваћени су у шпекулацији многи малопродавци. Из пријава се види да су они на разне начине сакривали дуван, и то уз помоћ других лица.

До сада су кривице утврђене и кажњени су *Љубица Стојановић* из Охридске ул. 2, *Ана Мраш* из Јатаган Мале I ред бр. 16а, *Даница Стефановић* из Чика Љубине ул. бр. 15, а против трафикантките *Мире Марковић* са Карабурме поднета је пријава, да је једног дана примила следовање за 238, а издала дуван свега за 133 пушача.

По мишљењу пушача, исто толико колико контрола над продавцима, потребна је и контрола над купцима. Јер, постоје организоване дружине, нарочито младића, који, помажући се узајамно, заузимају места и убацују се у редове на читавом низу трафика, да би затим тако набављеним дуваном трговали на црној берзи. Поред несавесности оваквог поступка, они често изазивају нереде пред трафикама и доводе до непријатних објашњавања и сукоба.

Саопштење Комесаријата за цене и наднице

Апел Комесаријата за цене и наднице, да грађанство све пријаве и евентуалне сугестије које би било у вези са радом Комесаријата, убацује у сандуче које се налази на улазним вратима у Александровој улици бр. 26, наишао је на врло добар одзив код грађанства и Комесаријат се је користио неким сугестијама, а исто тако предузео све потребне кораке по достављама које су му учињене.

Постоји оправдана нада да ће сарадња грађанства у акцији сузбијања скупоће, као и у борби против оних који се богате на противзаконити и недопуштени начин, донети успеха и бити на корист социјално слабима.

Услед тога Комесаријат апелује на грађанство, да се чешће служи тим сандучетом Комесаријата за цене и наднице, а у врло хитним случајевима да се послужи телефоном, па да сваки случај изигравања прописа о ценама, а нарочито ако се ради о тежој ствари, сместа телефоном јави надлежној власти. Ради тога наводе се овде телефонски бројеви оних установа којима је поверен надзор над ценама.

Комесаријат за цене и наднице 24-097.

Одељење за надзор над ценама Управе града Београда 30-844.

ЈАГОДИНА ЗА СВОЈЕ РАДНИКЕ У БОРУ

Претставници Градског поглаварства, Српске заједнице рада и реферата обавезног рада у Јагодини посетили су у Бору раднике на обавезном раду из Јагодине и околине, предавши им пошиљке које је прикупила окружна пословница Српске заједнице рада. Делегација је констатовала да су радници у Бору снабдевени одећом и обућом, да је исхрана добра, станбене и здравствене прилике задовољавајуће, а да радници примају за свој посао и пристојну новчану награду. По повратку делегација је изручила поздраве и поруке обвезника њиховим породицама.

Пољопривредни радови у јуну

НА ДОМУ

Припреми све што је потребно за жетву и вршидбу стрних усева. Припреми, наоштри и ако немаш набави косу, српове и остали алат који ти је за то потребан. Прегледај, доведи у исправно стање и подмажи жетелицу, вршалицу, и обезбеди потребно мазиво, гориво и радну снагу. Житнице припреми, очисти их од прашине, проветри и дезинфикуј запаљеним сумпором.

КОД СТОКЕ И ЖИВИНЕ

Старај се да стока има довољно и добре паше или, ако је храниш у стаји, да добије довољно зелене хране. Приплодну стоку држи стално на пашњаку или у испусту. Ако на пашњаку нема хладовине подигни мале заклоне од сламе, лозе или грања где ће стока моћи да се склони од жеге и невремена. Стоку редовно пој, а млада грла прихрањуј да би се што боље развила. Радну стоку добро храни да би могао успешно обавити жетву, вршидбу и преоравање стрништа.

НА ЊИВИ И ЛИВАДИ

Обављај на време прашење кукуруза, пасуља, репе и других окопавина. Стрне усеве жањи и стрниште одмах плитко преоравај да би сачувао влагу и припремио за идући усев. Добро је ако преорану стрњику подрљаш и поваљаш. На јечменим стрњикама сеј кукурузну сачму, хељду, просо, мухар или репу угарњачу. Довршавај косидбу ливада и садени сено.

У ПОВРТЊАКУ

Поврће што чешће праши и по могућству заливај ако нема кише. Расађуј купус, кељ и карфиол за зимску потрошњу. Крајем месеца сеј боранију, грашак, спанаћ, салату и краставце за јесењу потрошњу.

У ВОЋЊАКУ И РАСАДНИКУ

Бери и продај дозрело воће: трешње, вишње, кајсије, малине, јагоде, рибизле и др. Окопавај и праши воћке и саднице у растилу. Ако приметиш лисне ваши на воћкама или садницама прскај их раствором никотина. На две до три недеље по цветању испрскај јабуке и крушке са 1% Бордовском чорбом уз додатак неког арсеновог препарата ради сузбијања чађавих краста и црвљивости. У другој половини месеца испрскај шљиве са 1% Бордовском чорбом против рђе. Сасецај у основи изданке из подлоге и бочне младаре на садницама код којих је формирана круна. На чучавим воћкама скидај непотребне младаре.

У ВИНОГРАДУ И ПОДРУМУ

Виноград редовно праши, прскај, везуј и заламај. од прпорака сасецај жиле које избијају из питомог дела. Доврши зелено калемљење. Проветравај подрум ноћу и дезинфикуј га бар два пут месечно паљењем сумпора. Заврши треће претакање нових вина. Бурад доливај.

Појавиле су се две опасне штеточине

Према извештајима са терена, последњих дана појавиле су се у многим нашим крајевима две опасне штеточине пољских усева.

Прва је тзв. озима совица или „црв", која кад се појави наноси велике штете, а нарочито кукурузу и репи. То су гусенице једноличне прљаво сиве боје са три тамно мрке уздужне пруге до 4 сантиметра дугачке. Гусенице су голе, без длачица. Дању се крију у земљи испод грудвица, те их је тешко приметити, а ноћу излазе да се хране, брстећи, бушећи и на тај начин уништавајући пољске усеве. Присуство гусеница на њиви познаћемо по обршћеним биљкама, а доцније, кад гусенице поодрасту, често се виђају биљке потпуно пресечене изнад корена.

УНИШТАВАЊЕ ОТРОВИМА

Најсигурније сретство за тамањење ових гусеница је прскање усева арсеновим препаратима или прављење отровних мамаца. Прскање се врши Уранија зеленилом, швајнфуртским зеленилом, оловним арсенатом, арсеколом и др. у количини од 250 грама на 100 литара воде. Њиву коју хоћемо да заштитимо треба прскати по ивици у ширини од неколико метара.

Отровни мамци праве се мешавином од једног килограма арсеновог препарата помешаног са 25 литара воде, чиме се накваси 100 килограма мекиња, тако да постану влажне и да при бацању из руке падају на земљу у малим гомилицама. У недостатку мекиња може се употребити трава, лишће од кромпира или широколисни коров, који се ситно исече. Мамци се разбацују предвече по зараженом земљишту, а у случају ако је количина расположивих мамаца ограничена могу се у интересу штедње разбацати само по зараженим местима и у њиховој близини.

МЕРЕ СВАКОМ ПРИСТУПАЧНЕ

Треба узети у обзир, да ће данас, због отежане набавке, многи пољопривредници бити у немогућности да хитно набаве потребна вештачка сретства за утамањивање ове штеточине. У том случају добар ће успех постићи и другим општим мерама.

Скупљање гусеница и њихово уништавање може се обављати руком, да се за то не би губило време потребно за обављање осталих пољских радова, најбоље је употребити школску децу, у чему учитељи могу много помоћи својом иницијативом.

Школску децу треба поређати у строј на ивици заражене њиве, или зараженог земљишта, одакле крећу у истом правцу. У левој руци држе какву канту или суд, а у десној плехану кашику или дрвену лопатицу, којом чепркају око обршћених, прегризених или увелих биљки, јер се гусенице крију око биљке или у њеној непосредној близини, под земљином површином. Нађене гусенице, које се при додиру одмах увију у клупче, покупе се прстима и бацају у кантицу. Најзад све покупљене гусенице треба уништити, преливајући их врелом водом, а затим их бацити живини, која ће их радо појести. У случајевима веће заразе деца могу на тај начин покупити у току дана више хиљада гусеница.

Добро је такође употребити мамце од свежњева траве, па их једноставно прекрити грудвама земље. Гусенице ће се под њима скупити. Чешће, а најбоље сваког јутра, мамце треба вадити, а гусенице уништавати.

Сретства предохране, да гусенице не би прелазиле са заражених земљишта на остале њиве, треба неопходно предузимати. Заражене њиве треба одвојити од незаражених јарковима, који се праве прелазећи плугом два пута по истој бразди и избацујући земљу у правцу зараженог земљишта. У ове јарке добро је убацити отровне мамце и чешће их обилазити.

Земљиште треба што раније очистити од корова. Нарочито је важно уништавање корова на необрађеним површинама у близини заражених њива, на међама итд., јер на таквим местима лептири најрадије полажу јаја.

Ако је зараза врло јака треба по могућству применити све напред наведене мере, да би се постигао сигуран успех.

ЖИЧАНИ ЦРВИ

Поред озиме совице у неким местима појавили су се ове године и тако звани жичани црви, који наносе штету нарочито младом кукурузу, сунцокрету, репи, разном поврћу, бостану и многим другим биљкама. Жичани црви су у ствари ларве скочибуба. Жуте су боје и чврсти тако да личе на парче месингане жице, услед чега су добили и име жичани, а неки их зову и гвозденим црвима. На њивама где се појаве могу да нанесу велике штете, у толико више што живе под земљом 3 до пет година, где се увлаче у подземне делове усева, у коренасто кртоласто биље, нападају семе, прегризају врат корења и тако даље. Због тога чим се примете потребно је одмах приступити уништавању.

Мамци за хватање жичаних црва праве се помоћу кромпира. Кромпири се исеку на две до три кришке, које се закопају у земљу на дубини од три до четири метра и растојању од 1 до 1 и по метра, у близини биљака које су штеточине напале. Изнад закопаних кришки забоду се штапићи, да се зна где се налазе. Црви необично воле да се завуку у ове кромпире, па их треба сваког другог или трећег дана вадити и црве уништавати. У недостатку кромпира могу се употребити репа, мрква па чак свежњеви детелине или траве.

МАМЦИ СА ОТРОВИМА

У случају појаве штеточине на већим површинама корисно је поставити мамце од мекиња, за које се употребљава раствор швајнфуртског зеленила. На 25 делова мекиња дода се један део зеленила, претходно размућеног у толико воде, колико је довољно да се мекиње овлаже и сабију у грудвице. У недостатку швајнфуртског зеленила могу се употребити друга арсенична сретства, као арзол-паста, арзокол, оловни арсенат или раствор 6 до 8% мишомора — натриум арсеникозума. Мамци се постављају плитко у земљу, одозго се покрију са мало земље или траве, а могу да се разбацују и за време сетве заједно са семеном.

Тамо где се жичани црви појављују чешће, треба приликом сетве употребити више семена, а проређивање сувишних биљки извршити што доцније, кад већ ојачају, с тим да се отклоне оштећене биљке.

Одлично сретство предохране је добра обрада земљишта, прашење, плевљење, дрљање итд. Међе и необрађена земљишта треба узорати, јер се на њима бубе множе и одатле прелазе на усеве.

Корисно је знати, да жичани црви не нападају лан, просо и хељду, а врло мало штете наносе олајној репици, купусу, роткви, пасуљу, бобу, грашку и граорици.

Борба противу пољских мишева

Једна страховита опасност за жито, а исто тако и за воће и остале усеве, могу да буду пољски мишеви. Они се не појављују редовно, већ кад настану услови који су за њих повољни. А то се најчешће дешава после дуге и топле јесени, благе зиме и сувог пролећа. Такви услови су баш ове године, те земљорадник мора да буде унапред спреман за борбу.

У случајевима јаких навала број мишева на једном хектару може да достигне до 10.000 комада. На 30 до 40 сантиметара под земљом они праве своја гнезда, из којих полазе многобројни ходници и избијају на површину. Поред гнезда ископају оставе у које скупљају храну за зиму. Врло су прождрљиви и једу све што стигну, али у пролеће највише нападају жито, а доцније кукуруз, те могу да опустоше читаве њиве. Кад класови сазру, мишеви пуне зрњем своје зимске оставе, а пењу се и на воћке са зрелим плодовима, док у виноградима тамане грожђе.

Но најбољи начин је уништавање отровима. То су стрихнин, натриум арсенит, барнум карбонат и фосфор. Зрна овса, ражи, пшенице, или парчад хлеба натопе се у раствор једног од ових отрова, па се то у малим количинама око 15 до 20 зрна, ставља у сваку рупу. Успех је још већи ако се то истовремено уради у атарима читавих заражених општина и срезова.

Наши сеоски омладинци

Уредништво *„Српског народа"* примило је један занимљив допис од једног сеоског омладинца на школовању, Властимира Ђорђевића, ученика III разреда Учитељске школе у Алексинцу, у коме он даје једну занимљиву слику о психологији својих другова са села, наших сеоских омладинаца.

Да ли се за нас може рећи, вели млади учитељац, да познајемо психологију младежи, а особито наше сељачке. Многима се чини да је то тако, али истина је друкчија. Како могу наши варошани упознати душевни живот нашег сељачког омладинца, кад они са њим долазе у додир само по каткад. Од бољег упознавања душевног живота нашег сељачког омладинца зависи и његово васпитање, а у колико је његово васпитање правилније, у толико постају јачи односи између села и града. Сем тога свима је познато да васпитање побољшава друштво и расу. У томе можемо указати на велики народ савремене Немачке, који је уложио највећи труд да упозна васколики душевни живот своје омладине, ма како он био компликован. Велики немачки педагошки умови садашњице, који управљају целокупним васпитањем омладине, данас су познати целом свету. Ту спадају на првом месту Шпрангер, Крик, Тумлирц, Шарлота Билер итд. Зато и није чудо што васпитање немачке омладине стоји на завидној висини.

Сазнање савременог нашег сељачког омладинца је богатије него код ранијег. Прво, он данас има велики број листова наших и страних, велики број стручних књига, брошура, преко радија држе му се стручна предавања, држе се усмена предавања на зборовима, тако да он долази до сазнања разних истина, разних закона и појмова, који богате његово искуство.

Ко би данас могао тврдити да наши сеоски омладинци не познају географију, пољопривреду, извесне ствари из социологије, итд.? Ко би још могао тврдити да жеља за сазнањем код данашњег сеоског омладинца није тако велика? Баш та велика жеља за сазнањем код нашег сеоског омладинца изражена у читању, слушању, посматрању, дружењу са школованим људима, похађању предавања и одласку за Немачку је најубедљивији знак колико је сазнање пређашњег сеоског омладинца било сиромашно. Из личног искуства — а дружио сам се са стотинама сеоских омладинаца — могу рећи да се наш савремени сеоски омладинац интересује исто толико и за иста питања као и школовани омладинци. Разлика је само у томе, што сеоски омладинци због слабог изражавања крију своја интересовања, а због страха да им се неће одговорити не изражавају своје жеље за сазнањем. Многи би можда тврдили, да је жеља за сазнањем код сеоског омладинца управљена искључиво на пољопривреду. Али то би било сасвим погрешно. Знам велики број сеоских омладинаца којима су извесна сазнања из пољопривреде довољно јасна, а баш их највише муче друга сазнања: из наше историје, географије, социологије, природних наука и психологије.

Зато сеоском омладинцу треба бити пријатељ, треба се уживити у оно у шта се он уживљава, треба живети са њим, да би га упознали и писали о њему. Није довољно видети га једанпут на пијаци и помислити да га познајемо. Важно је нагласити да би о овој ствари учитељи и сеоски школовани ученици били највише позвани да пишу.

Памћење код нашег сеоског омладинца је врло развијено. Случајеви заборава и расејаности су врло ретки. Фантазија савременог сеоског омладинца је такође јако развијена. Зато би баш било потребно разјаснити сеоском омладинцу све апстрактне појмове, како им не би придавао фантастична значења.

Пређашњи омладинци са села нису били свесни свог духовног, социјалног и националног ја. Данас пак сваки српски сеоски омладинац свестан је тога. Данас је он слободан пред свима, горд и поносан. Свему томе помогло је ново доба Србије, које највеће наде полаже у сеоску омладину и највише од ње очекује за свој препород.

НАЈНОВИЈЕ ОТКРОВЕЊЕ

На дан тужне прославе смедеревске трагедије одржао је професор Универзитета г. др Димитрије Најдановић, на поподневној академији, овај говор:

ОКО СРЦА

Једна наша црквена песма говори о **оку срца** човековог. Човек има разна чула и органе за појмање и одгонетање овога света. Једним својим чулом сазнаје човек царство боја и светлости, другим царство звукова, трећим царство мириса. И тако даље. Једним својим органом сазнаје он лепоту, другим истинитост, трећим величину, четвртим судбоносност овога света. И тако даље. Човек је у многоструким односима и дотицајима са васељеном. Његова душа има многе прорезе и пипке којима се уранја у свет, — у његова многобројне појаве и видове. Дух је човеков устројен као нека азбука за читање велике свемирске књиге. Што тамо пише од искона, то ми читамо. Душа је човекова као неки многогласни инструмент на коме свебиће свира своју симфонију постојања. Сви органи човековог сазнања образују једну складну целину. Међу тим органима постоји један које црквена песма назива **оком срца.**

Шта се подразумева под оком срца?

Око срца је човеков духовни вид. Њиме видимо и сазнајемо што ниједним другим органом не видимо и не сазнајемо. Ми оком **својим не можемо да миришемо,** нити ухом да гледамо. Сваки орган врши само своју улогу. Тако и око срца. Што је другим чулима далеко и скривено, њему је блиско и откривено. Њему је приступачна божанственост света. Оно је боговидо. Оно је удешено да контемплира, да »созерцава« највишу стварност, богостварност. Оку срца приказује се овај свет сав испуњен Богом. Све живо је божанским дахом надахнуто. Божанским нитима проткан је цео свемир. У свему постојећем открива се тајна над тајнама. Ето то види око срца човековог. Да душа нема својих инструмената сазнања свет би јој био »књига са седам печата«. Био би јој нека непојамна и стравична гордосија, препуна завере и претње, страха и погибли. Мутав за његов језик, слеп за његову светлост човек не би у њему могао ни часа остати ни опстати. Зупци страшне »машине« која се космосом зове смрвили би човека при најмањем покрету. Да није ока срца овај би свет и живот у њему зјапио као понор беде и бесмисла, као сулудо вратоломије, као бескрајна лудница. Нешто слично помућености »вавилонске кулеː. Оку срца међутим овај се свет свим у свему као боговит открива. Око срца је први орган човековог богословља.

ПОРИЦАТЕЉИ

Свакако ће неко одмах приговорити: Откуд онда безбожника у свету? Зашто онда свако не види то што називамо боговитошћу света и живота? Откуда свесног и агресивног богоборства? Нема сумње, приговор савршено оправдан. Одговор је мој прост. Није крив ни Бог ни Божји свет, већ човек и човеково око срца. Са оком срца, са човековим органом богосазнања, исто је као са осталим чулима. Какво чуло, таква функција. Ако је чуло исправно, исправна је и његова функција. Ако је чуло болесно, таква је и његова функција. Ако се чуло угаси, гаси се и функција: са ишчезавањем чула ишчезава и она. Познато је свима да поједини људи немају слуха. Они немају органа за разликовање тонова. Они су амузикални. За бесрухог не постоји царство мелоса, онај раскошни свет звукова у своме дивном благогласју, ритмици и лепоти. Или уколико постоји, онда постоји као хрпа и збрка гласова у којима беслуха душа ништа словесно и благогласно не може открити. Отсутном органу отсутно и објективно постојеће царство мелосних вредности. Узалуд је човеку беслухом свака поука из те области. Сви Бетовени, хиљадама година, најтананијим инструментима и најсавршенијим методима наставе не би могли да дочарају музичку вредност ни једног акорда. Многима је познат слични случај из области боја. Постоје такозвани далтонисти, људи који не разликују боје, замењују једну боју другом. Има људи, рецимо, који црвену боју никад не могу видети. За све нас та боја постоји. За њега, лишеног овог чула, не постоји. Сви напори свих сликара света са раскошним палетама својим неће успети да објасне далтонисти шта је то црвена боја. Он нема органа за ту боју. Њему је, да се тако изразимо, пукла жица за ту боју. Много је простији и очевиднији пример са слепим човеком. За слепог човека је овај свет прекривен чудном тмушом, у којој ишчезава сва панорама коју окати види. Објаснити слепом светлост и сву величанствену драматику њене игре, објаснити чудо перспективе и море раскошних облика немогуће је. Сва речитост и духовитост, све знање, умење и настојање најгенијалнијих остају у овом погледу Сизифов посао. Наш народ исту мисао у грубој простоти слично изражава: »Узалуд је слепоме намигиватиː.

Много је мање познато да постоји моралне утрнулости и моралног слепила. Има људи које најмањи удес и ближњега и даљњега дубоко потресе. Они су, кажемо, многомилостиви: као најфинија струна трепере над сваком невољом сабрата, сачовека. А познато је да има људи које ни највећа трагедија човека не потресе. Они поред невољника пролазе без осврта, »као поред турског гробља«. За њих велимо да су морално неосетљиви, а Света Књига да су окамењена, »одрвенела« срца. Они не разазнају ниједну моралну вредност. Овим моралним слепицима — узалуд је намигивати. Но међу њима и морално дефектних, са нарушеним моралним чулом, непријемчивих за извесне моралне вредности. Има моралних далтониста. Некима је, например, немогуће објаснити шта је то част, некима шта је то племенитост, некима шта је то љубав, шта отменост, шта смерност, шта чедност, шта достојанство, шта правда и томе слично. Узалуд свако настојање да им се дотична морална вредност доочи. Жица је пукла. Исто је тако у многим другим областима. Неко је слеп и глув за естетске, неко за политичке, неко за националне вредности. И тако даље.

Ово су мањевише познати случајеви о немању или неисправности самих органа. Са њима се не срећемо само у књигама, већ и у свакидашњем животу. Готово на сваком кораку. Али нарочиту пажњу ваља скренути на појаву која је у вези са претходном. И ова је као она прилично честа, али се украда нашем запажењу, те изгледа да не постоји. Утолико је она опаснија, кобнија. Ево у чему је ствар. Има људи са потпуно правилно развијеним органима. Чак су изузетно обдарени у том погледу. Њихови су органи, наиме, оштрији, прецизнији, гипкији. Зато они много потпуније сазнају стварност за коју је то чуло удешено. Чудо је и изопаченост таквих људи што они опажену и осазнану, виђену и провиђену стварност поричу. То су људи порицатељи или, модерно речено, нихилисти. Они ће уочену вредност или стварност или намерно превидети, или је изопачити, или неусвојити, или с[illegible]м порећи. Колико врста пор[illegible]а толико типова порицатеља, [illegible]листа. Толико врста нихилизма. Наш народ зна за овог човека. Симболично је то знање изразио у причи »Стрижено-кошеноː. У порицатеља је орган потпуно исправан. Он објективно снима дати исечак бића, али душа, чији је тај орган, нихилизира, поништава на свој начин своја објицирања. Слободом својом, снагом своје демоничности нихилист врши посао деструкције у свету. Рекосмо: колико демонија, толико облика разарања. Час је то потирање осветаних вредности, час обесвећење светиње. Сад је то рушење устаљеног реда, сад инсталација зла. Патос рушилаштва у демонизираног порицатеља објављује се кроз сумњу, злобу, бес, исмевање, цинизму и многу другу јадост и гадост. Нихилиста је порицатељ »из принципаː. Зато он највише пориче срцем баш оно што је за његов ум најнесумњивије.

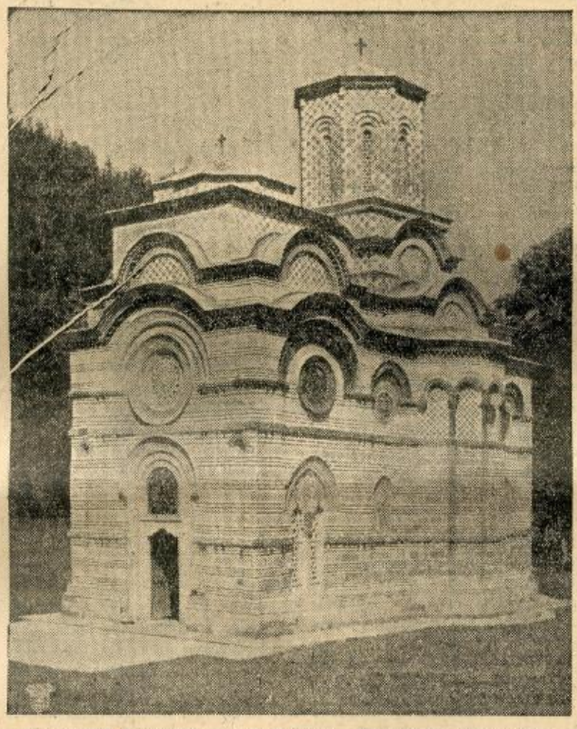

МАНАСТИР КАЛЕНИЋ, ЗАДУЖБИНА СРПСКОГ СРЕДЊЕВЕКОВНОГ ВЕЛМОЖЕ БОГДАНА, ИЗ XV ВЕКА, РЕМЕК-ДЕЛО МОРАВСКЕ НЕИМАРСКЕ ШКОЛЕ.

(Архив СН)

КУКУРЕК ПЕТЛА

Тако је госпоће и господо, тако и никако друкше и са оком срца, са духовним видом човека, са органом побожности. У неких је тај орган закржљао. Они из света духовнога једва да виде нешто. И то у мутним, неразговетним обличјима. У неких је око срца запуштено, занемарено. Све тражи негу. Уколико је нешто нежније и сложеније, утолико му се више пажње мора поклонити. Духовни вид тражи изузетно култивисање. Са запуштеним срцем је као са запуштеним огледалом: прљаво и прашњаво оно више и не огледа. Оку срца је задатак да огледа светом разливену божанственост. Религиозна је контемплација созерцање: огледање Бога у човеку. Како ће да огледа кад је само потавнело. У неких је опет око срца, чуло боговидо, придављено бригама, страстима и многим другим гадостима овога света. Као оно семе из новозаветне приче које је пало у трње, па га набујали коров удавио. Духовна вид ослепи ако га обузме тама овога света, тама грехова. Грехом придављено срце губи моћ дивинаторске визије. Има онда људи који су свесно и вољно дигли руку против Бога у себи. Душа је човекова поприште борбе између Бога и Небога. Човек се у тој борби мора определити: он постаје саборац једног или другог начела. Прво што саборци Зла ураде јесте да ископају око срца. На тај начин постаје он поданик царства »таме овога светаː. Тим и таквим немогуће је доказивати постојање Бога и божанскога. Нема проповеди, нема речитости, нема дубокоумности која би им дочарала божанску светост и свештеност бића. Узалуд сва жестока откровења, жестока да сву твар из темеља потресају. Узалуд сва блистава светлост небеса, блиставе да вид сваки засењују. Људи померена, помећена или разореног духовног вида остају непомични у пустињским просторима свога безбожништва. Они немају око срца. Жица је пукла. За њих нема ни Бога ни божанскога у свету исто онако као што за човека без слуха нема царства мелоса. Они своје слепило пројицирају у цели свет. Они своју невољу претварају у — врлину. За њих не постоји оно што они органски не могу да аперцепирају исто онако као што за далтонисте не постоји црвена боја. Али не веле они: Авај мени несрећнику, угашена ми је светлост над светлостима, јер ми је вид над видовима, око срца мога угашено, већ веле да сама светлост не постоји. Као што је слепима овај свет понор мрака, тако је он и њима, религиозним слепцима, понор таме. Но они не виде да је понор у њима, а не ван њих. Они последицу узимају за узрок. Унакажено око отац је унакажене рефлексије: они мисле: нема Бога, а уствари **они немају** Бога. Све што не виде то и не постоји. Ако им је душа пуста, мисле да је свет пустиња. Ако им је срце безбого, мисле да је свецело биће безбого. И тако они сматрају логику слепих исправнијом од логике окатих. И тако они своју болест проглашују за здравље васељене, свој изузетак за космичко правило, своје неверовање за универзални закон постојања. И тако они наравно личе, свим у свему, на петла који мисли да зора свиће и дан пуца због његовог — кукурека!

БОГОБОРСТВО

Ви видите, госпоће и господо, да је са оком срца као са осталим органима. Но ми смо видели да има врло исправних органа, али је њихов субјект неисправан. Органи добри, а људи хрђави. Те људе смо назвали порицатељима, нихилистима, а њихово духовно устројство нихилизам. Нарочито у области духовнога живота имамо изразите појаве нихилизма. Око срца види Бога и божанско, види их јасно као сунце, сазнаје их до крајње очевидности, сазнаје их као саме себе, али баш та непобитна евиденција највећи је разлог да се субјект таквог вида или потпуно одврати од виђене стварности, или, што је чешће, свим бићем својим устане против ње. Перверзна душа не задовољава се простим негирањем, већ је целу колеба патос рушилаштва. Безбожништво је овде запаљено активном мржњом, а понето еросом уништења Бога и божанскога. Уместо површног рационалног атеизма имамо борбено, агресивно безбожништво. Ми имамо пред собом безбожништво које више не смемо да назовемо атеизам, већ неким другим именом. Ако ћемо га,

ВАСЕЉЕНА - ОРГУЉА БОГООТКРОВЕЊА

према томе, окрстити према његовој главној доминанти: према оствељеној богоборној окомљености, назваћемо га **антитеизам**. Не безбоштво, већ противбоштво. Ако ћемо га пак крстити према његовој суштини, према његовом метафизичком бићу, онда га морамо назвати **сатанизмом**.

Скроз је наивно, чак и погрешно мишљење да је овај сатанизам прости, вулгарни атеизам. Наивно и погрешно. Јер сатанизам није нипошто академски, доктринарни атеизам, какав се, рецимо, може наћи у неким филозофским системима Запада, већ богоборна агресија против Бога. Сатана верује. Сатана зна, он је до апсолутитета убеђен да Бог постоји, али је цело његово богоборно биће прожето активном богоборном демонијом. Нигде, например, Свето Писмо, које поред теологије, учења о Богу, садржи и сатаналогију, учење о ђаволу, не назива Сатану безбожником, неверником. Напротив, тамо се изриком каже да ђаво верује. Чак је ђаво приказан као монотеист, са евидентним сазнањем о једном једином Богу. И ђаво верује у једног јединог Бога, — каже готово дословно апостол Јаков у својој посланици (2, 19). Сатана је боговид, али богоборан. Он је нихилист на највишем плану. Његов је метафизички задатак, нека врста космичке мисије да у све димензије божанскога унесе и заведе принцип богоборног реда, да на рушевинама божанскога царства заснује своје царство, царство противбоштва, царство таме. Достојевски, велики откровитељ људске душе, највећи метафизичар последњих сазнања проникао је као нико у тајну богоборног титанизма, у праоснове демоничног нихилизма. Он се уопште није упуштао, како се то мисли, у психологију површног и симплицистичког атеизма, већ ронио по безданима богобораца и тамо открио основни закон метафизике антитеизма, која на јасним и поузданим сазнањима о постојању Бога снује свој противбожни мит о свевлади Сатане. Зато сви његови велики претставници богорушилаштва верују у Бога, али зато и утолико одлучније устају против Бога. Они су теокласти по превасходству. Такав је страшни и циновски богоборац Иван Карамазов. Такав и фанатик самобоштва Кирилов. Таква и апокалиптичка фигура човекосатане Ставрогина. Њих и друге из своје галерије богобораца назива Достојевски **злим** дусима, бесовима, — именом које открива читаву апокалипсу богоборних титана.

Није ми, наравно, овде главни задатак анализа обољења и смрти главног органа религиозног сазнања. Напротив, централна је моја тема **око срца** и његова функција. Дајући морфологију духовнога слепила ја сам поступио као сваки исправни сликар који јаким сенкама боље истиче светле белине својих платна. Ја сам већ у свом ранијем предавању истакао да све у свету има два вида: спољашњи и унутрашњи. Постоје углавном две свемирске димензије: димензија видљивог и димензија невидљивог постојања и збивања. Све има своју површину и под њом скривени процес. Један од модерних филозофа поредио је свебиће са чауром: омот чауре је непомичан, статичан, док унутра, испод чауриног огртача трепери и бруји живот. Шта види у том свемирском **интеријеру** нормално око срца човековог? Оно види, као што сам рекао, да је целокупно биће просијано божанском светлошћу, да се на материји божанскога као на свеопштој основи ткају сва животна ткива, да до крајње периферије универзума доходе животодавни зраци једног и истог центра, — једног сунца над сунцима, Бога. Оно види свуда и свакад једно и исто Око Света, Бога живога. Оно и не би видело свет да он, као и оно, није окупан светлошћу неизрецивом, светлошћу као светошћу. Бистри духовни вид уочава онда да такозвана цела природа није ништа друго до проповедање Бога живога, до молитва Богу живоме, до прославна песма Богу живоме. Онда види да је све живо и мртво, ако и чега под Богом мртвога има, величанствена исповест, величанствено обелодањење Бога. Из простог разлога што неизмерни океан Божјег живота, покретан силом љубави која се увек пресипа, претвара васцели свет у своруђе Божјег откровења. Цели је свет уствари хармониум са безброј дирки, од које свака на свој начин прозвучава акорде богооткровења. Богооткровења као свеоткровења. Цели је свет са свим својим теологија, богословље, наука о Богу живоме. То је имало у виду Његошево боговидо срце својом исповешћу да је богословију учило по звездама.

СМИСАО СТРАДАЊА

Овде се ни приближно не могу побројати ни најбитнији начини богооткривања. Но из целокупне многогласне скале његове узимам једно, које је изузетно по себи, а од нарочите важности за основну тезу предавања. Узимам у специјално расматрање откровење Бога кроз страдања човека.

Одвајкада је страдање, тешко и неизбежно страдање човека у свету, у историји, било један од главних аргумената и безбожништва и богоборства. Симплицистички атеизам увек је истицао да се страдање у свету не може помирити са идејом Апсолутнога као пунином добра и милости. Ако постоји Бог, откуда зло у свету? Ако постоји зло, откуда Бог? Или Бог или зло! И активни нихилизам заснивао је своје непримање Бога на факту страдања. Један од главних претставника богоборства, Иван Карамазов, изражава централну мисао свих бесова кад сву велелепну и блажену хармонију неба, рај, **пориче и одриче** због суза неправедно уцвељеног детета. И Јуда правда своју богоиздају самилошћу према ближњима. Очевидно, оба облика безбожја, атеизам и антитеизам, апелују на два божанске инстанције у човеку: на разум и срце. Симплицистички атеизам позива се на логику, а демонски антитеизам на етику. Пошто логика не трпи парадоксе, онда не постоји Бог — закључује вулгарни атеизам. Пошто срце, »логика срца« (Паскал), не трпи моралне парадоксе, онда ваља уништити Бога — закључује инфернални антитеизам. Тако посматрају проблем страдања у свету два демонизирана духовна вида: срце безоко безбожника и срце разроко противбожника.

Како чисто око срца види страдања у свету?

Да, многа су откривања Бога у свету. Свемир је свеоткривење Божје, грандиозна поема богојављења. Али не свако страдање. Постоје два страдања: страдање од Сатане и због Сатане и страдање од Бога и због Бога. Прво страдање долази од нихилистичке акције противбожног човека. То је страдање у распаду и греху, пакости и уништењу. На такав страдални субјект враћају се, као лопта од зида, сав ужас и језа, ругоба и свирепост нихилизације. Наузнак враћена нихилистичка помама мучи апокалиптичким страхом и муком адском богонихилисту. Ова агресивна нихилизација увек се завршује — самоуништењем. Опет је Достојевски — и опет као нико! — приказао физику и метафизику унутрашњег и спољашњег распада бесова. У свих њих патос порицања нужно одводи самоуништењу духа кроз дух самоуништења. Па потом уништењу тела, самоубиству. Малопре споменути богоборни титани: Иван Карамазов, Кирилов и Ставрогин, завршују своју ђавострадалну одисеју самоубиством. Жалац безбожног и противбожног шкорпиона урива се у себе.

Страдање од Бога и због Бога увек је богоносно и богорадосно. Оно је, пре свега, трајни покретач сталног богоузношења човековог. Покретач као **инспирација** највишега реда. Инспирација која шибом бола и патње указује смртнику двери бесмртности. Инспирација као жеђ за праизвором живота. Инспирација као немир на овоземаљском путу ка крајњим, августиновским мирењима и смирењима. Онда: Сократ је увек истицао да је његова мудрост само продужетак бабичења његове мајке на духовном плану, меевтика. Он само помаже саморађању духовног човека. Ето то је уствари позитивно, небеско страдање: **меевтика духа**, болови при рађању човека боголиког, богоносног. Друкше речено: страдање је виши ступањ небесне педагогике. Страдање наводи и на **бдење**. Страдалник је увек будан. Будан и — мудар. Као мудре девојке у Христовој параболи које су са уљем и упаљеним жишком дочекале Женика. Страдање је непрекидно доливање уља духу, духовној лампади човека. Још један врло важан посао обавља страдање: суза патње испира стално око срца човековог. Као животворна водица. Творац боговидог органа потрудио се да тај орган кроз страдалништво у урођеној чистоти, оштровидости и далековидости одржи. Страдање у Богу — **култура** ока срца човековог! Онда страдање ово и овакво дејствује као право чудо. Познато је да се органи могу регенерисати. Познато је да се изгубљени вид може чак и повратити. То чудо обавља страдалничка патња од Бога за Бога. Удар нађе искру у камену. Удар мученишта или буди учмали вид или отвара **нови духовни вид**. Зар се је мало безбожника вратило Богу? Зар се мало богобораца преобратило у одушевљено богоисповеднике? Узмите случај највећих у духовној историји човечанства: апостола Павла и блаженога Августина. Они само стоје на челу огромне листе религиозних **конвертита којима је љуто страдање** или поправило или потпуно повратило духовни вид. И још једну преважну функцију има страдање. Страдалништво је наиме исполинска централа за произвођење најчистије и најживотније енергије: светости и светитељства. Као што се трењем добија светлосна енергија тако се страдањима човека кроз историју добијају млазеви светости, који обасјавају, ослађују и осмишљују горки и чемерни овоземаљски живот. И доиста: има ли светости без мученишта? Еда ли је уосталом ишта у свету успело без мученичког напора? Да ли је ишта лепо, племенито, трајно остварено без страдалне жртве? Има ли једнога великога човека, хероја мисли или дела, једног јединог генија који није био мучен трагедијом, обасипан страдањима? Да ли има каквог великог покрета чије злато нису пробале ватре патње? Ваистину страдање је човеково највише достојанство, мисија и спасење. И то све по милости, промисли и љубави Божјој.

По љубави Божјој, јер суштина тајна и смисао страдалништва открива се у љубави. У крајњој линији страдање и љубав су једно и исто. Има ли кога који љуби, а да не страда? Има ли кога који страда, а да не љуби. Љубитељи морала, религије, нације, човечанства, љубитељи свих највећих вредности и стварности увек су — страдалници. Страдалници за правду, лепоту, истину и све друге велике и највеће вредности и стварности могу бити само љубитељи. Највиши закон неба и земље, природни и натприродни гласи: страдати јесте љубити, љубити јесте страдати. Законодавац овог закона није ни себе самог од њега изузео. Најсавршенија религија, хришћанство, јесте истовремено и религија страдања и религија љубави. Она тако и Бога замишља. Зато чим каже: Бог је љубав, истовремено вели: Бог је страдање. По чему је Богочовек Христос Бог љубави ако не страдањем својим? По чему је он Бог страдања, ако не љубављу својом. Хришћански је Бог крсни Бог, Бог страдања. И хришћански је Бог ускрсни Бог, Бог љубави. Страдање и љубав образују једну дијалектичку целину: они се међусобно прожимају и надахњују. Једно кроз друго постоје. Да је то тако збори нам и срце наше. Страдања од Бога за Бога милосна су и блажена. Градилачко и божанско страдање је, како би Његош рекао, песма са сузама, сузама радосницама. Или, како би Књига Радости рекла, **блаженство**. Блаженство којим се постиже царство небеско (Мт. 5, 10). Свим у свему: страдање је највећи облик и најпунији израз Љубави, Бога самога, као његово највише откровење. Као такво страдање није само кључ за разумевање судбине човека и његове историје, већ основни принцип њихов, — њихов главни чинилац и покретач.

Пошто смо ушли у тајну и смисао страдања лако ће нам се разјаснити и светскоисторијска ситуација наша: рат. Несумњиво је да је ова космичка катаклизма врхунац страдалништва у историји. Ништа се са њом не може упоредити. Међутим и она као таква има, попут свега, два вида: спољашњи и унутрашњи. Без ока срца и са оком срца. Посматран без ока срца овај је рат огромна буктиња безумља, злочин какав се једва замислити може, врзино коло бесмисла, безјаштва и сваке лудости. Рат, то је пукао чир у коме се вековима набирали гад и свака нечистоћа у организму човечанства. Има се утисак да смо ушли у дванаести час људске повеснице. Као да се остварују сва пророштва о смаку света. Као да се налазимо у зениту светојованске Апокалипсе. Можемо заиста са Мерешковским рећи: »Зар се пред нашим очима не збива колосална визија са Патмоса? Зар нећемо свиснути од страха због мука које су Земљу снашле?« Изгледа да се сасвим приближило царство Антихриста. Да су атеизам и антитеизам ушли у реализацију своје нихилистичке завере. Као да чујемо крик Ничеов: »Бог је мртав!« Стојимо ваистину у знаку Каина.

То је спољашњи вид, кора збивања гледана оком земаљским. Без ока срца. Но духовно око, око срца види испод коре, види дубље. Оно поред свег ужаса види у апокалиптичком збитију наших дана, у рату, и откривање страшног и величанственог мајестета Божјег. Ни врабац не слеће с крова без Божје воље. Рат као врхунац страдања има по плану Божјем, по божанском домостроју да обави све велике функције страдања од Бога за Бога:

да инспирише богочежњу и богомир у човечанству,

да буде меевтика, помоћ рађању новог, *духовног* света,

да устроји широм васељење духовне страже и бденике за долазак Жениха, Богочовека Христа,

да улије човечанству духовни вид,

да тај вид поврати где је око срца обневидело,

да узида нове централе светости и светитељства.

Рат је громогласно скидање плоче са гробнице људскога духа, почетак нове ере под егидом богословља. Богословља као — богославља. Ратном буром и ратном агонијом као громовитим апелом потреса Бог обезбожено људско срце. Рат је велика Божја реч против Сатане: антисатанизам као одговор на антитеизам. Овај је рат за безбого срце човечанства једино могућа терапија: даје се преторак лек за претешке грехове. Најзад: овај рат врхунац је страдања, али и врхунац Божје љубави. Јер је показано: где страдање, ту и љубав. Ваистину, овај рат је поема љубави кроз грмљавину гнева. И као такав — најновије откровење Бога живога.

Да! До овога рата војевао је сатанизирани човек против Бога, сад Бог против њега. До рата је судио зли човек Бога страшним судом својим, а сада Бог тога човека својим страшним судом. До рата је свет доживљавао интронизирање Сатане, а детронизирање Бога. Сад обратно: распрестољује се Отац Лажи, упрестољује се Отац Небесни. Што грми и сева, што је свуда големи страх и лелек, никакво чудо! Јер један се престо руши, други зида. Једно царство нестаје, друго устаје. Мора бити страшно и величанствено кад Бог претвара земљу у зборницу свог најновијег откривања.

РЕЗИДЕНЦИЈА ИЗУМРЛЕ ДИНАСТИЈЕ

Текст од Д. Ђокића
Цртежи од К. Направника

Иако заштићен турским уговорима и обећањима, кнез Милош Обреновић, један од најмудријих наших владалаца, није волео да станује у Београду, на домаку турских топова и власти. Он је за своју резиденцију изабрао романтично местанце Топчидер, што на турском значи Долина Топција.

Ту, усамљен и заштићен својим војницима, кнез Милош је могао сваког момента, ако би Турци покушали да га ухапсе (а у томе је имао горког искуства), да побегне кроз дивље шуме у Шумадију, право у своја верна села из којих је поникао као обичан сеоски кнез.

Долина Топција налази се између два брдашца, Топчидерског брда и Кошутњака. Њени путеви и ток мале Топчидерске реке стичу се на обали Саве. Бујна вегетација и извесна дивљина давали су нарочиту чар овом месту.

У Топчидеру су српски устаници, почетком XIX века, имали често договоре, На таквом једном договору, вожд Карађорђе и војвода Милош, споречкали су се око начина вођења борбе. И да Милош није био срећан, а донекле и окретан, погодио би га Карађорђев пиштољ, који је вожд потегао у јарости на свог војводу.

На том месту где је избегао смрт, Милош је 1834 године, као српски кнез кога је признала Турска Порта, подигао малу цркву у барокном стилу за коју је иконопис сликао Константин Лекић из Земуна.

Мала црква служила је за основу будућој резиденцији. Недалеко од ње подигао је кнез Милош конак у коме је затим најрадије пребивао. Градио га је тадашњи српски неимар Хаџи-Никола Живковић, у једном стилу који је срећно спојио у себи исток и запад. Исток се истицао у некој врсти застакљеног доксата, стилу који је лансирао у Србији још у XVIII веку градитељ београдске тврђаве под Евгенијем Савојским, архитекта Никола Доксат де Морез. У овом застакљеном доксату волео је кнез Милош да седи, пије каву и гледа у зеленило парка, размишљајући тако у самоћи о судбини српског народа.

Конак није био богат. Сасвим скроман: обојени зидови, дрвене таванице, каљеве пећи, слике на зидовима, мала библиотека и производи народне примењене уметности.

Од нарочитих пластичних украса на конаку истичу се лепо рађена дрвена врата са лављим главама од бронзе на којима стоје звекири, који у то време замењиваху кућно звонце. Лупом звекира чувари су будили Милоша обично ноћу, саопштавајући му да су Турци пројахали крај Топчидера, или се војсковође буне у Шумадији, или му раде о глави непријатељи. Увек спреман да се брани, Милош је знао шта значи налазити се на овом месту.

У том конаку умро је кнез Милош 1860 године, после једне бурне владавине, опкољен родбином и кругом људи који су га за живота разумели. Народ српски у том тренутку није знао шта губи.

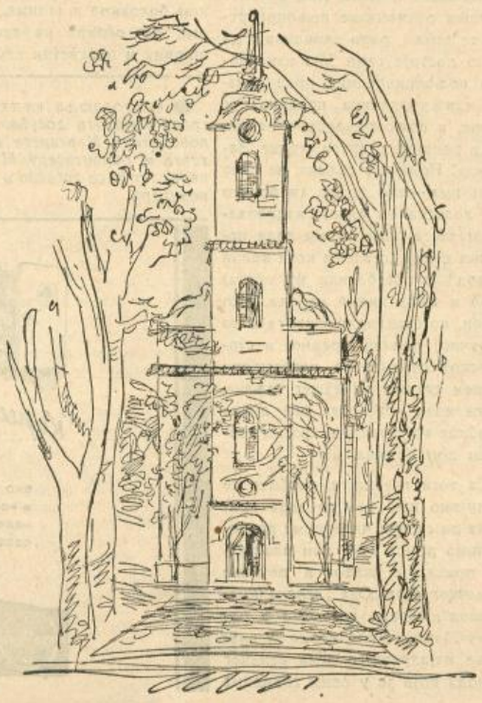

Сада је конак кнеза Милоша остарео, патиниран временом, али очуван. У њему је сада Ловачки музеј. Пред њим развија гране стогодишњи платан, такође реткост овог краја.

Топчидер није више краљевска резиденција. Ту улогу преузело је Дедиње, брдо недалеко од Топчидера, које је изабрао краљ Александар Карађорђевић и на њему сазидао дворац. Топчидер је сада мали парк београђана, пун недељних излетника, љубавних парова и војника.

Мала црква, чије је зидове прекрила пузавица као какву профану кућу, сва утонула у зеленило, постала је парохиска црква за овај крај и у њој се одржавају елитне свадбе.

У том парку који одише старином, налазе се још неколико споменика из Обреновићевског доба. Једна чесма са дивним лављим главама, која је некада стајала на Теразијама и по изумирању династије Обреновића пребачена овде. Затим један споменик у славу кнеза Милоша, скроман, укусан и нешто запуштен. Ту је затим један магацин за робу из доба Милошевог. И чесме, обновљене у новије доба, носе печат његове активности. Сада се пред њима брчкају деца у топле дане.

Продужетак парка почиње да губи своје старе карактеристике. На једној падини подигнуте су нове зграде.

А када се човек предвече испне мало више, на брдо, сагледа море светиљки које се пружа на све стране и обележава границе модерног Београда, оног Београда који је обновио и унапредио кнез Милош, почев од 1830 године.

Нове књиге и листови

За повећање производње хмеља

Инж. агр. Драг. Арсић: Хмељ, издање ИПРОЗ (Пољопривредна библиотека, св. 40), Београд 1943, стр. 40, дин. 15.

Да наш сељак доста нерационално обрађује своје имање, опште је позната ствар. И баш ова библиотека, која је до сада издала преко 40 свезака, стара се да га научи како ће боље и уноснije да искористи овако плодну земљу. Једна од биљака која код нас лепо успева и за то има све климатске услове је хмељ. Није нов за наше поднебље, јер га донесоше из своје прапостојбине Словени на Балкан. У старим средњевековним нашим хроникама помиње се да су Срби водели да пију пиво, исто као и остали Словени, као и Германи, код којих је хмељ такође познат и донесен са истока Европе.

Хмељ је дугогодишња биљка, може да се гаји на целој територији Србије, (не воли само исувише хладне ни исувише топле крајеве), не бира нарочито земљу, воли падине брежуљака, према земљишту није тако осетљив. Али уколико има све ове идеалне услове за развијање захтева такође и спремног пољопривредника. Познато је да биљку треба подупирати нарочитим приткама за њих па повезивати жицама. Сем тога, по берби хмеља потребно га је зналачки сушити и паковати. Хмељ треба бранити од великог броја болести и инсеката, треба знати ђубрити његово тло. Али после свег тог доста напорног посла хмељ даје одличан допринос. Код раног хмеља по хектару добија се 400 до 700 кгр., а код позног 500 до 1.000 кгр. сувог хмеља. Цене су колебљиве: од 5.000 иду до 20.000 за 100 кгр. сувог хмеља.

Како је код нас развијена пиварска индустрија а земљиште има све услове за добар развој хмеља, требало би обратити на њега већу пажњу и унапредити модерним начином његово одгајивање.

Писац ове књижице трудио се, и у томе је успео, да прикаже све фазе одгајивања хмеља, да изнесе све његове позитивне и негативне стране, да пружи корисне савете одгајивачима.

ОМЛАДИНСКА ЛЕКТИРА

ТРГОВИНА РОБЉЕМ У АФРИЦИ

Карл Мај: Караван робова, превео Славко Д. Марјановић, илустровао И. Шеншин. Издање „Југоисток" (Плава птица, св. 32—33), Београд 1943, стр. I (352), II (322), динара 300.

Карл Мај је свакако један од најбољих писаца за децу. Поред своје бујне фантазије која нема граница у изналажењу интересантних предела и људи, Карл Мај је, што иначе није случај са свим писцима овог рода, изванредан познавалац географије, историје, етнографије. Он пише фантастично и живо, али на основу тачних чињеница. Утолико пре је Карл Мај писац за школску децу, јер у једној занимљивој форми, причајући какав узбудљиви догађај, истовремено упознаје дечаке са далеким пределима и људима.

Једна таква књига је *Караван робова*. Деца се кроз ову књигу упознају с одвратним трговањем робовима у Африци. Познато је како су читаве банде нарочито организованих трговаца робовима путовале по Африци и за рачун белаца неколико столећа набављали робље. То су данашњи црни становници Северне Америке, многобројних острва Средње Америке, а има их разбацаних на свим деловима земљине кугле. Трговина робовима једна је од најцрњих мрља беле расе.

Али да сви белци нису били истог мишљења као и трговци робљем, прича се у овој књизи на врло леп начин. Ту је један немачки научник који путује по Африци у циљу проучавања и случајно наилази на трговце робљем. Он се ставља на страну прнаца и штити их од бескрупулозних трговаца.

Веома занимљива и истовремено поучна лектира *Караван робова* је за препоруку. Дело једног робова немогуће је. Карла Маја треба читати.

ИСТОЧЊАЧКЕ БАЈКЕ

Вилхелм Хауф: Караван, бајке са Истока, преведено с немачког, илустровао Ђ. Јанковић. Издање „Југоисток" (Добар друг, књ. 10), Београд 1943, стр. 142, дин. 60.

Поред „Плаве птице", која је намењена одраслијим дечацима, у издању „Југоистока" излази и колекција „Добар друг", намењена деци. У овој колекцији изашло је већ 10 књига прича, бајки и малих романа врло добро изабраних и опремљених. „Добар друг" постаје тако позната колекција нашој деци и све се чешће виђа у њиховим библиотекама.

Превод Хауфових бајки са Истока допуњују већ започету серију књига бајки и скаски. Бајке из ове књиге, као што су *Калиф рода* и *Мали Мук*, које знамо још из нашег детињства побуђују интерес вечитог детета. Оне никад не старе, за њих увек има читалаца, оне увек побуђују иста осећања. Пред нама се открива исток тајанствен и необичан, са својим магичним формулама које стварају чуда, са својим јунацима који обилазе многе земље и доживљавају још чудније ствари, са својом поезијом нестварности — све што годи нашим скривеним жељама, све што је годило скривеним жељама деце од пре више деценија, и што ће, вероватно, бити исто и с децом после неколико деценија.

У овој књизи Вилхелм Хауф описује један караван који прелази пустињу. Пут је заморан и досадан, и у вече, кад се нађу окупљени око ватре, путници причају приче да би се разонодили. Тада они пуштају своју машту на вољу и испредају најневероватније ствари. Када знамо како је самотно у пустињи и како је велика фантазија источњака онда разумемо откуд тако лепих и чисто песничких инспирација у обичних људи. Вилхелм Хауф ушао је у тајну Истока, он познаје земљу и људе, и прича течно, лако и са свим одликама источњачких бајки. То је дивна лектира за децу, међу најбољим што се могу наћи.

Један од многих!

Herman Strenger: Strom aus der Erde, Deutsche Verlagsamstalt, Stuttgart — Berlin 1943, 585 Seiten, Preis gebunden 8,50 RM.

Овај је роман књижевни првенац Хермана Штренгера, ако узмемо у обзир дела објављена у виду књиге. Али је првенац писца у зрелим годинама, у такозваним „најбољим годинама". Тиме се објашњава контраст између појма „књижевни првенац" и високог ступња овог романа. Заслуга Штренгера је утолико већа што је изабрао тему која је ванредно често обрађивана у немачкој књижевности. Судбина, каријера, успеси и слава младих Немаца у САД; њихова битна улога готово на свим пољима јавног живота у току развоја велике прекоатлантске државне творевине чији данашњи управљачи сикћу на све што је немачко, док су већ и њихови претходници ретко и нерадо признавали огромне заслуге Немаца за све оно што још ваља (или је раније ваљало) од Саване до Сан Франциска, од Лонг Ајленда до Лос Анђелеса.

Свој роман, Штренгер је посветио животу, доживљајима и огромним успесима Хермана Фраша, који је некад као младић, жељан далеког, пространог света, напустио своју домовину, убаву, питому и честиту Виртембершку и отишао у Америку, где је после многих мена пред крај прошлог столећа избио у прве редове великих индустријалаца, као „краљ сумпора", а да никад није изгубио ни душевну ни материјалну везу са правом домовином. Роман има местимичних драмских ефеката који потсећају на Емила Золу. Као књижевник-сликар, Штренгер је у овом необичном „књижевном првенцу" подједнако јак на целој линији, подједнако мајстор, без обзира да ли слика милу и чедну тескобу виртембершког градића са лепим кућама обраслим у лозу и милим људима, или петролејска поља далеке Луизиане са разнородним људима који тамо живе и раде, од неуморног правог пионира до најгорих пустахија и пробисвета.

Роман са немачког села

Marie Diers: Die Dorfschulzin, Carl Schünemann Verlag, Bremen, Preis 4,80 RM.

За нас, за које су село и сељак „аз и ижица" нашег националног и социалног опстанка, наше будућности, мора бити од нарочитог интересовања све што је у вези са животом немачког сељака, о коме имамо толико неизвесних појмова. Многи наши људи мисле да у Немачкој правог сељака више и нема. Код високог ступња рационалне пољопривреде те земље, радо замишљају да тамо постоје само још нека врста пољопривредних предузимача или управника предузећа с једне, и пољопривредних радника и радница с друге стране. Заблуда! Немачког сељака, не само што има, него је он, (нарочито од доласка на власт националсоцијалиста, који су му дали почасни назив „сталежа који храни народ" и обезбедили му опстанак) и даље кичма народа. Ако је он, по стандарду живота и по стручној пољопривредној и сточарској спреми, на несравњено вишем ступњу од нашег сељака, њега ипак красе све оне дивне особине које желимо својим сеоским домаћинима.

Са тога гледишта, особито се радујемо што нам се дала прилика да својим читаоцима препоручимо роман који нам пластично приказује живот и појмове немачког села. Ова „сеоска кметовица", главна јунакиња у роману Марије Дирс, верно је оличење најздравијег дела великог народа који је у овим годинама и опет дао целом свету опипљиве доказе своје вредности и своје чврстине. Радница, домаћица, свесна грађанка, ова се кметовица одликује управо мушком чврстином и поимањем дужности, а да под том чврстом као оклоп љуском ипак потпуно не пориче своје женско срце. Као позадина овом мајсторски исклесаном женском лику одвија се живот немачког села који нам показује да смо у неким стварима, у неким боловима и јадима, свуда исти, без обзира на географску ширину и просветни ступањ.

БОЛНО СТОЛЕЋЕ ГРЧКЕ ПОЛИТИКЕ

Hans-Henning Pantel: Griechenland Zwischen Hammer und Amboss, Wilhelm Goldmann Verlag, Leipzig 1943, Preis 2,50 RM.

Није први пут Енглеска гурнула Грчку у положај између чекића и наковња. Само што је овога пута перфидна британска политика наследницу старе Јеладе, као и нас, гурнула у страховиту катастрофу, из које она тражи излаза у сарадњи са силама Осовине.

Г. Ханс-Хенинг Пантел у овој својој изванредно поучној, а за све нас на Југоистоку ретко актуелној књизи, живо слика судбину овог нама једноверног и по многоме блиског народа од првих времена по ослобођењу од Турака до данас. Са много познавања ствари приказује стално осцилирање и превијање између утицаја „либерализма" староенглеског кова, француског радикализма и руског конзервативма који некако треба помирити са духом друге две „силе заштитнице". А свим тим доминира основна „државна фикс-идеја" Јеладе да она мора да тражи главни наслон код сила далеке Западне Европе, а не код чинилаца који су јој и просторно и по интересима много ближи.

Требало је да наиђе страшни ударац из пролећа 1941, па да гро народа увиди шта су толике мудре јелинске главе већ деценијама проповедале, не успевајући да их чује и разуме који треба. То столеће јелинске политике проткано је уз то борбом сразмерно уских породично-кумовско-клупских клика које су претендовале на назив „странака" а чије је појмове, методе и видике пре две деценије онако мајсторски у многозапаженој студији приказао један наш публициста и дипломата сјајнога пера, без обзира на то што је то перо последњих година играло фаталну улогу у животу и судбини нашег народа.

● *Овогодишња књижевна награда Лајпцига досуђена је приповедачици Маргарете шур Бентлаге и романсијеру Максу Денерту (који се истакао и као композитор).*

● *При универзитету у Цариграду основан је Завод за међународно право који је пре неколико дана свечано отворен у присуству огромног броја почасних гостију, виђених личности из свих кругова јавног живота. Том приликом одржао је говор турски министар спољних послова, г. Нури Менеменцоглу.*

У СЕНЦИ ВЕЛИКОГ БРАТА

ЈЕВТАН ШАНТИЋ

Нигде толико много духова не оде у заборав, колико у књижевности. Да ли ту има неправде или не, сада није предметом расправе.

Још један случај је у књижевности од интереса поред неоткривеног или заробављеног талента, а тај је: недозрео таленат. Специјално у нас Срба у овом домену има доста књижевних имена а међу њима и млади, тада још гимназијалац као оно Коста Абрашевић, Јевтан Шантић. Ове личности добијају једну сумарну оцену према књижевном покрету коме су припадале, или према личној вредности с обзиром на квантитет датих дела. Нека од ових имена, мада рано преживљена стоје и данас на страницама историје књижевности записана крупним словима. А нека!... Скоро су и непозната. Тај је случај и са Јевтаном Шантићем.

Јевтан Шантић је припадао песничкој династији Шантића. Као оно породица Јове Илића у Београду, тако је и ова Ристе Шантића у Мостару, дала једно крупно име, поред неколико осредњих, али добрих талената. Код Илића имамо Војислава, а код Шантића Алексу. Али као што је Милутин Илић био, можда, од свих њих највреднији таленат, тако је код Шантића био Јевтан.

Стари Ристо Шантић, по занимању трговац, родом из Мостара, имао је у браку са Маром рођеном Аничић, деветоро деце; од тога броја пет синова и четири кћери. Био је човек епског расположења и његови разговори су имали махом словенички карактер. Неговао је и приповетку. Синови се, међутим нису развијали у овом смислу. Њих је окупила муза и повела пут „парнасовских" стрмина, поготово Алексу, Јевтана и Јакова. Они су за све време трајања својих, дужих или краћих, животних путања певали и живели у ваздушастим сферама иреалног. То им је била забава, свет, разонода, па и сам живот. Тако, нека нам послужи као пример сам Алекса Шантић, који је брату Јевтану у више махова посветио стихове.

Када је Јевтан Шантић завршио четири разреда основне школе и два разреда мостарске грађанске школе, већ дечак од дванаест година (рођ. 1876), послат је на школовање у Нови Сад. Алекса је тада испевао песму *Брату у даљини* (Јевтану, када је отишао у Нови Сад у гимназију), која се завршава у чисто дидактичком и наративном тону:

Па де учи, брате мили,
Са другови твоји чили —
Труд положи књизи тој;
Кад „научиш", твоји дани
Биће срећом обасјани;
Кад научиш онда почни
Радит, живет за род свој.

Јевтан је заиста почео озбиљно да ради, али није дочекао да се сав посвети „своме роду". У гимназији је провео седам година, када се код њега појави тешка болест туберкулозе. Морао је напустити школовање и вратити се у свој Мостар. Овде, место да се сав посвети само лечењу, улази још интензивније у књижевни живот, вредно сарађује на мостарском часопису *Зора*, шта више, он је поред Јована Дучића и Светозара Ћоровића, главни сарадник.

Болест, међутим, узима све више маха, па када његова и иначе висока, танка и етерична физиономија почиње сасвим да се губи, да га издаје и физичка снага, одлази у Дубровник на лечење. Било је касно. Песник је онде провео последњу годину свога живота, па је мртав пренет у Мостар да се сахрани. Алекса Шантић је поводом братовљеве болести и смрти испевао две песме: једну под називом *Живи!...*, а другу *На одру брата Јевтана*. Прва има у себи један скоро очајан крик, крик разочарања старијег брата, који је младом брату већ дао једну предодређену улогу у животу:

Живи, да вијенце покољења плету,
И твоме гробу с вијенцима ходе;
Живи, да умреш на бојишту свету,
За светог Бога правде и слободе...

Али, које још марио за визионерска прижељкивања?... Јевтан Шантић је умро усред лета једног топлог јутра. Старији брат песник је тада опет пропевао:

Тичице те зову, ено, пољу гласи,
Цвјетићи те желе, пољане и врела,
И сеја би тебе загрлити хтјела,
Па цвилећи тужно чупа своје власи.

То је тада било све, али је и пак много говорило. Све оно што је остало после ране песникове смрти, све је то публиковано, налазило је тада одзива, али више није уливало никакве наде. Припадало је прошлости. Стога је и нама остало једино да се мало удубимо у ту прошлост, када је песник стварао.

Пре датума смрти (28 јуна 1896) Јевтан Шантић је успео да пружи доста прилога следећим часописима и листовима: *Делу, Бранику, Босанској Вили, Зори, Бранковом Колу*. За песниковог живота за неке од његових ствари можда се није ни знало да их је он пружио, ради псеудонима „Бајле Лахорић". Али данас, и тај је детаљ познат, па се може обелоданити сваки његов ред.

•

Јевтан Шантић је заслужио да га се сете будуће генерације јер је певао за будућност, за свој род и за своју земљу. Нека је само ово последње, па је већ довољно. На његовим простим, али баш зато и лепим стиховима осећа се утицај Војислава Илића, Змаја, Хајнеа и Јермонтова. Да ли је ова два последња песника знао и у оригиналу, није нам познато, али треба веровати у то. Његова млада фантазија умела је да заогрне личну идеју њиховом мелодиком, да је натопи срчан откуцај. Ево примера песме *Често...*:

У доњи цвјетној, сјетној,
Цвјетак један душо,
Уздише, плаче боно —
Ја сам га често слушо.

Ту близу друга доља,
Ће ружа једна цвјати —
Ох, цвјет је тако воли,
Да свјет ће за њу дати!

Иза ове песме се јасно види лик Јермонтова. У питању је једна лирска импресија, прислушкивање природе, одлика нашег народа, који често разговара са природним стихијама. У овим стиховима има једна извесна искра генијалности, мада та искра није подигнута на висину са које би се могла разбуктати у огањ.

Имао је храбрости, а то је била једна од његових врлина. Млади људи тада ступају у поезију обично се огледају на некој љубавној песми, писаној на субјективан начин. Тако је бар код нас у новије време, јер је доба „чувствителних" строфа Лукијана Мушицког већ давно преживљено. Овај млади песник има једну сасвим нову одлику: пева на објективан начин. Нпр. његова романса „Стара прича", мада мало старински настројена, садржи већ читаво једно мало искуство у стварању; штета је што се ради дужине не може цела изнети, али је тема ипак вредна пажње. Мајка наговара кћер да се уда за богатог момка, кога девојка не воли; она пристаје на то, али одговара:

Ах, стегнућу срце своје
И ријеч дати,
С пјесмом свате недрагога
Дочекати;

Ал не мисли, да се ћерка
Твоја вара —
Мајко, мајко, није лажа
Прича стара!

У осами цвјетак вене,
Јада јаде,
Вјек му тиња без утјехе
И без наде..."

Ни ова песма није била особито запажена, али је ипак била лепо примљена. Потсећала је доста на ону о *Црвеном сарафану* и на његов родни крај. Ипак једна околност младог Шантића је истакла чак испред Алексе Шантића, а то је жив дијалог кроз песму. Алекса Шантић ће ово достићи тек у својој *Хасанагиници*, али у то време он има за собом већ један читав реноме.

Јевтан Шантић је био рођен визионар. Својом физиономијом и духовном изградњом потсећа нас на Алфреда де Мисеа, само национализираног. Јевтан Шантић није могао знати овог песника, али његова структура је исто тако флуидна, нежна, осетљива и болећива. И он, као и Мисе, има у себи много гордости. У песми *Не бој се!* ово је нарочито подвучено, мада је песник растужен неразумевањем своје драгане према његовим осећањима; у очајању јој шаље поруку:

Не бој се душо мила,
Ништа ти неће бити, —
Ти нећеш вићет мене
Какве ћу сузе дити.

То је био чист романтизам, тамни према времену када је цветао тзв. нео-романтизам.

Сем еротично лирских песама, песник је дао неколико и из националне лирике. Узор му је дошао из непосредне близине, од брата Алексе Шантића. Само, док је Алекса прелазио читаве проваліје бола и осећања, дотле је Јевтан сасвим наивно пошао тим путем, јер је њега угледао током васпитања. Његова песма *Опроштај* је у заметку далека теза Алексе Шантића из песме *Остајте овде...*

Дани лете, косе сиједе,
Ни дом га се сад не сјећа;
Али они бајни доли
До гроба му биће мили; —
Срце цвили, срце боли,
Последњи му биће поз:
Због ом, мили доме мој!

У овој песми, од свега четири строфе, на мајсторски начин изнета је туга растанка, чежња и бол за завичајем, па коначно и усамљена смрт оних који су напустили своју постојбину. У њој песник има искрености, топлине, смисла за чист лиризам. То је она врлина која је и многим песницима од реномеа недостајала; доста њих је писало из снобизма; Јевтан Шантић је писао по потреби свога духа. Његове ствари су долазиле из маште једног несрећног дечака који је веровао у добру будућност, у исто време када је добијао свест да ће први кораци у мужевно доба однети и његову физичку егзистенцију.

У прошлости лик Јевтана Шантића оставља доста анемичан утисак. У будућности његова улога треба да се мало продуби и изнесе као пример солидности и свесности. Његова појава била је много здравија од већине домаћих песимиста, модерниста и екстремиста, била је конструктивна.

В. М. Алексијевић

УМЕТНИЧКИ ЖИВОТ У УНУТРАШЊОСТИ

„ПОРТРЕТ", АКВАРЕЛ ЉУБОМИРА АНЂЕЛКОВИЋА, ЧИЈА ЈЕ ИЗЛОЖБА СЛИКА ОТВОРЕНА НЕДАВНО У КРАГУЈЕВЦУ.

Смрт др Михајла Петровића

Смрт др Михајла Петровића, професора и научника, дубоко је ожалостила не само интелектуалне редове већ и најшире слојеве Београда и земље.

Име др Михајла Петровића више је него велико: оно је светло: генијални научник био је генијални радник, а с тим у вези човек творац и борац на најбранијем пољу — чисте математике.

Др Михајло Петровић науку је схватио као истраживалачки полет, као, свом душом улажење у суштину закона природе, изражених најобезбеђенијим начином — математиком.

Др Михајло Петровић је изванредан пример мисаоног београђанина, који је, научним напором који је трајао преко 50 година, сјајно доказао шта и колико вредан и исправан научник може учинити живећи у хучи и вртлогу главнога града земље. С правом се може рећи да је с рашћењем рада др Михајла Петровића упоредо расла и модерна научна мисао у нас.

Пишући на српском, пишући на страним језицима, др Михајло Петровић, није само савесно пратио науку: он ју је савесно и обогатио, што су међународни научни анали већ давно забележили.

Глас међународног научника није понео, но је такорећи још више упростио иначе савршену природност Михајла Петровића као човека: деловао је просто, рекло би се математички, те је отуда додир с њим, и као научником и као наставником и као човеком, остављао утисак отеловорене природне хармоније.

Лична једначина Михајла Петровића понос је сваког Србина, јер колико је на једном крају имала научни напор, у толико је на другом блистала животним полетом. Михајло Петровић био је увек хармониски доследан свима својим радњама — увек раван себи као научнику, себи као човеку.

Бавећи се најапстрактнијим стварима, др Михајло Петровић, писао је кристално јасно, природно, занимљиво. Он је, и у међународним научним круговима, редак пример, како се и слободно време ван научног рада искоришћује у популаризовању научних истраживања. Својим путописима др Михајло Петровић створио је научне репортаже великог стила.

Велики научник, велики радник, велики као човек др Михајло Петровић радостан је пример до којих размера и висина српски истраживалачки дух може стићи, ако је у мудрим рукама народног човека, јер студије у иностранству, успеси у науци, почасти у земљи и на страни, нису ни за длаку измениле оно што је са родне груде носио у себи.

Др Михајло Петровић имао је пријатеље и поштоваоце у свима светским научним центрима, али их је, као ретко који други генијални научник, имао и међу најсмернијим рибарима, радницима, сврачима. То струјање живота у његовим најсмернијим носиоцима, велики научник исто је тако ценио и волео као и круну знања — математику — знајући да је суштина живота баш у додирима животних крајности.

Животна ведрина др Михајла Петровића, ведрина хумана и радна, невероватно је упростила, а тим и улепшала тип српског академика. Сократовски неки импулс увек је из њега струјао, и тој мудрости, час израженој у математичким формулама, час у рибарским речима, др Михајло Петровић дао је печат какав ниједан српски интелектуалац није ни сањао да се с толико топлине, лепоте и присности може дати.

Рембрант као учитељ глумаца

Занимљиво предавање чувеног глумца Х. Георгеа

Хајнрих Георге, чувени немачки глумац и управник Шилеровог позоришта у Берлину одржао је недавно на берлинском универзитету, пред немачким и страним студентима, изванредно занимљиво предавање о Рембранту као учитељу глумаца.

Глумцу, рекао је предавач, стално су потребни модели и сугестије, ако ни за шта друго, а оно већ и за чисто спољна питања своје професије (костим и др.). Он их тражи и налази у првом реду код ликовних уметности. Међутим, за предавача свет слика и сликарства кулминира у једном имену — у Рембранту, у његовој стварној, неизвештаченој природности. Рембрант је успео да чистом реализму да ореол узвишености и недостижне дубине.

Рећи ће неко, каже Георге, да Рембрант, кад ствар тако стоји, мора да буде сушта противност свему што је театрално. Одкуд онда баш он одличан учитељ глумаца у погледу одевања, маске, геста итд.? У томе баш и јесте ствар, наглашава Георге: Глумачка уметност, онако како се она данас схвата у Немачкој, баш и бежи од „театралног", неће да има ничег заједничког с њиме. Због тога је Рембрант по природности и реализму својих дела, по штедљивости у гестовима, по умерености у изражавању страсти и прохтева, по дискрецији у афектима, — нарочито у познијим делима, — не може бити бољи модел за савременог глумца. Рембрант је у својој уметничкој струци био генијални редитељ; већ то ствара известан додир између његовог уметничког стварања и глуме. Уз то треба имати на уму његово мајсторство у сталном и доследном приказивању властитог лика, скопчано са живим интересовањем за властиту мимику. Зар тиме овај велики сликар у неку руку и сам не залази у домен глумца.

Глумац мора да буде „биполаран", „двостожеран", тј. мора да уме да се у даном часу одвоји од стожера властитих урођених осећаја и карактерних својстава да би покушао да што вернije прикаже супротни стожер неког карактера диаметрално опречног властитим основним природним својствима. И Рембрант је био „биполаран" или „двостожеран". Као младог сликара често су га привлачили баш ликови старца, баш ликови људи изнакажених болом и патњом. Такви су ликови деловали на великог уметника као неком чаробном магнетском силом. Уз то се за своје многобројне аутопортрете радо нарочито костимирамо.

Костим, каже Георге, у уметности није само обичан технички реквизит, као што је рецимо намештај, њилим или друго што на позорници. Костим је за глумца потстрек, потицај, скакаоница која треба да му помаже при претварању у неко друго „ја". Кад добар глумац први пут проба костим за неку нову улогу, тиме већ почиње код њега процес преображаја, почињу да делују сугестије које he му помоћи да успе у тој новој улози. При свему том, глумац и даље чува властиту уметничку индивидуалност. Тако је и код Рембранта; његови аутопортрети у костиму и у маски стављају га у ред драмског уметника који се јавља гледаоцу у некој улози.

Отступивши од бучних гестова, снажног патоса и суперлативa прве фазе свога стварања, Рембрант је поступно развио ону страну свога дара којој се данас највише дивимо, дара да дискретном алузијом каже много, вanредно много, дара у коме му је раван можда само Шекспир.

Георге каже да је сагледао вредност Рембранта као учитеља за глумце нарочито из две слике славног мајстора: из *Симсона*, младалачког дела које је Георгеа још у младим годинама грдно одушевљавало и из последњег Рембрантовог аутопортрета који се налази у минхенској Пинакотеци. Кад гледате увенуле и уморне црте Рембранта — старца, вели Георге, нехотице мислите на глумца који је то вече на позорници за неколико сати био зачарани носилац неког другог „ја", па после претставе, скинувши костим, скинувши „шминку" с лица, истрошен и замoрен, напушта свој чаробни свет и враћа се у свакодневни живот, мучен неизвесношћу и стално себи постављајући питања: „Ма какав ли сам био на позорници? Да ли сам извео ствар како треба? Да нисам вечерас баш све урадио наопако?

И онај последњи старачки аутопортрет Рембрантов некако одаје глумца који је скинуо шминку, одаје уметника који на крају плодног уметничког живота поставља себи слична питања као и онај глумац.

Ево шта каже Хајнрих Георге о овом тајанственом последњем аутопортрету старога Рембранта. Међутим, изгледа да и Георге, као и многи посматрачи тога дела, прелази преко лика неког млађег човека који се на левој ивици једва разазнаје усред тамне мрко-сиве позадине. Поносита је то глава, чврста, поуздана, скоро класичних црта, израз лица човека који уме да погледа судбини право у очи. Поуздан, у свему готов на судбоносне одлуке изгледа тај лик. Можда је тај лик доцније додан, као контраст према старачком уморном лику самог мајстора који се некако чудно смешка на гледаоца.

Српска поезија с музиком на Београдском радиу

Београдска радио-станица пре извесног времена завела је у оквиру српске емисије литерарни час, посвећен једном српском писцу, чија се дела рецитују уз пратњу музичких дела највећих композитора. До сада ови литерарни часови били су посвећени поезији Јове Јовановића-Змаја, Алексе Шантића и Др. Св. Стефановића. Оне су код публике наишле на најлепши пријем а музичка пратња показује колико је лирско надахнуће код српских песника на висини музичког изражаја највећих композитора. Ови литерарни часови изводе се од прилике сваких четрнаест дана у време од 17.30 до 18 часова.

Прошле недеље литерарни час био је посвећен песмама недовољно познатог српског песника Владислава Петковића-Диса.

Наша одлична млада уметница гца Дивна Радић изврсно је рецитовала изабране песме Диса. Она је са много финоће и дискреције, са правилним осећањем за језик, удубљујући се у текст, читала болне стихове нашег трагичног песника. Г. Воја Јовановић, без патоса, са много топлине рецитовао је такође његове песме. Уз музичку пратњу они су рецитовали: Идила, Виђење, Виолина, Под прозором и трећу песму из циклуса „Недовршене речи".

Музичка пратња била је одлично прилагођена и стварала штимунг, који је још више подвлачио песничку лепоту Дисових стихова. Уз *Идилу* свирана је *Романтична свита* од Регера, уз Виђење један одломак из *Травиате* од Вердиа, уз Виолину *Нокторно* од Сибелијуса а уз Под прозором *Серенаду* од Валтера.

Идући литерарни час биће посвећен поезији Војислава Илића.

Реформатор европске пољопривреде

Недавно навршило се седамдесет година од смрти Јустуса фон Либига, чији рад превазилази значај чисте науке. Он је реформатор европске земљорадње. Увођење вештачког гнојива створило је основ европске исхранбене аутаркије.

Др Паул Шаф, писац једне познате књиге о великом Јустусу фон Либигу, описује нам три значајна догађаја из живота научника, који нам дају живу слику његове личности.

Учена господа, која су присуствовала данашњој седници Академије наука у Паризу, напустили су дворану, застају у групама и воде жив разговор. Затим силазе полако низ степенице — гласови нестају.

Само један млад човек, један студент — пре неколико дана напунио је двадесет година — заостао је у дворани. Занео се над неколико хемијских препарата, који су приказани приликом предавања. То је било *његово* предавање. Чувени француски научник Геј-Лисак читао је текст рада, који је нашао на општу пажњу у редовима слушалаца. Ретко да је неко од научника имао прилике, да чује тако значајно дело једног младог студента.

Одлучено је, да се ови сјајни резултати на пољу хемије, објаве у аналима француске Академије наука. То је био одлучујући дан за каријеру овог младог човека, који је у осталом био Немац. То је био Јустус Либиг, студент хемије, већ годину дана у Паризу — тадашњем средишту хемијске науке — на завршетку својих студија.

У празној дворани задржао се млади Либиг, да би спаковао своје препарате. Пришао му је један старији господин, и започео разговор. Питао је љубазно за тему студија, даље планове младог студента, и позвао га на вечеру.

Млади студент заборавио је да запита за име непознатог господина, што није било за чудо, био је узрујан ради свега што је доживео за последњих неколико часова. Када је странац отишао, запитао је неколицину службеника Академије, али му нико није могао дати тражено обавештење. Млади Либиг није се могао одазвати љубазном позиву непознатог господина.

Следећег дана, срео га је један млади научник и запитао: „Зашто нисте синоћ дошли на вечеру код Хумболта?"

Код Хумболта! То није мало збунило младог човека, када је чуо баш ово име. Није губио ни часа, и отишао Хумболту право у стан. Уобичајено „Господин професор није код куће", што му је рекао слуга, није га могло задржати — одгурнуо је слугу у страну, и потрчао Хумболту...

Овај значајан сусрет постао је основица за будућност младог научника. Александар фон Хумболт претстављао је велико име у царству науке, он је био најчувенији научник Немачке, од европског значаја. Њему је убрзо било јасно, да је овај млади Јустус Либиг заиста изваредан таленат за хемију, хемију где су тек сада почела велика научна испитивања, и где је остало огромно поље рада.

Хумболт се заузима за младог научника, тако да Јустус Либиг, већ следеће године, постаје професор хемије на немачком универзитету у Гисену.

Млади професор тек што је напунио двадесет и једну годину.

Опет се састало једно научно друштво, овога пута у Енглеској, у Ливерпулу. То је била свечана седница „Британског друштва за унапређење наука", у години 1837.

Извесно узбуђење владало је пред почетак седнице. Претседавајући, чувени енглески физичар Фарадај, објављује, да he се чувени гост из иностранства, ускоро појавити. Сва пажња, присутних усредсредила се на једног витког, самопоузданог и отменог човека, са необичним очима. То су биле велике, погледом продируће очи, које истовремено и осваја.

То је дакле чувени професор Либиг! Човек о коме студенти кажу: „Либиг, то је хемија!"

Претседник енглеског научног друштва Фарадај узима реч. Он говори о Јустусу Либигу као личности, о његовим заслугама, набраја његове хемијске проналаске. Очигледно је, да Фарадај говори са одушевљењем, које обухвата не само њега, већ и све присутне научнике. Он држи у рукама манускрипт предавања,

Јустус фон Либиг

(Архив СН)

је је Либиг прочитао истога дана пре подне на седници хемијске секције.

Дубоко занети Фарадај читао је Либигов реферат — по други пут тога дана. Кад је говорник завршио, настао је такав аплауз, који иначе није уобичајен у једном научном друштву.

Сутра дан седео је Либиг у својој соби и писао својој жени у Немачку. Уствари он је пошао на пут у циљу опоравка. Његов рад започет у Паризу — после оне промашене вечере — узимао је толико обим, да се није могло схватити, да један једини човек може све то да савлада. Небројени научни планови, подухвати, неуморна борба за *ново*, испуњавали су његово време до крајњих граница.

Тако и ово путовање није било никакав одмор, то је била у век наново хемија, ова нова наука, хиљаду чуда обухватајућа, где је Либиг био позван — да истражује. И док је у писму питао за своју децу, за кућу и башту, његово чело скривало је мисли: Како треба спровести задатак, за који је замољен на јучерашњој седници? Да ли то треба да буде опширан извештај о тренутном стању хемиске науке? Или се то може повезати са потпуно новим плановима, који још нису угледали светлост?

Један амерички студент стигао је у малу универзитетску варош Гисен. Поднео је све тегобе тадашњег путовања преко океана, да би студирао хемију. Ново пребивалиште имало је само неколико хиљада становника — то је било све. Па ипак из ове мале сањиве варошице потиче толико много, чиме се баве научне главе.

Овде се указују резултати у стаклима и ретортама, склапају мисли, које отварају пут хемији у свакидашњи живот, у једну будућност, која не може више да живи без хемије! И то у овој малој немачкој универзитетској варошици.

Шта очекује овог америчког студента? Да ли је истина да је овај Јустус Либиг у неку руку чаробник? Чаробник, који не само што ствара чуда у науци, већ и људе привлачи и везује за себе!

Једна искра истине изгледа да у томе постоји. Неколико дана по своме доласку, пише овај амерички студент (његово име је Хорсфорт, доцнији познати научник у својој отаџбини) својој кући: „Он је потпуно дух, који зрачи кроз његов земаљски омот. Сваки његов покрет има нечег продуховљеног, што се само по чувењу — не би поверовало..."

Међутим Јустус Либиг имао је и других радова, поред предавања многобројним слушаоцима: — „како се савлађује хемија". У његовом лабораторијуму влада грозничави рад. Нешто се припрема.

Шта је било од задатка, који му је постављен у Ливерпулу? Три године доцније, 1840, изашла је једна књига. Књига је носила наслов: *Агрикултурна хемија!*

Та књига — *Агрикултурна хемија* — била је сензационална. Доказивала је, да биљке потребују извесне минералне материје, да би напредовале, и да се ове материје — уколико земља њима оскудева — могу надокнадити вештачким гнојивом. Хемиски створено гнојиво састоји се из четири материје: азота, фосфора, калијума и креча.

Савременици су примили овај проналазак са неповерењем. Либиг је пророкао: да he некада постојати хемиске фабрике, које he производити вештачка гнојива, и да he у будућности само помоћу њега, осигурати човечанству насушни хлеб.

Пророчанство Јустуса Либига испунило се.

ПЛАНЕТЕ У ЈУНУ

Одмах после сунчевог залаза, већ у самом сумраку, на нашем западном небу јавља се Венера, Вечерњача односно Даница нашег сељака. Она је тако сјајна — њена је светлост 63 пута јача од светлости најсјајнијих звезда, тј. звезда првога реда, као што је на пр. Алдебаран, алфа у Бику, — да кад се сасвим смркне предмети од њене светлости дају сенку.

Недалеко Венере, испод сазвежђа Близанаца — Кастора и Полукса, налази се Јупитер, други велики члан нашег сунчаног система, који је 12 пута светлији од звезде првога реда. Првога јуна Венера и Јупитер били су у коњукцији, тј. друкчије речено, привидна удаљеност између ових планета била је најмања. Њихове путање приближиле су се — настао је један од најлепших призора звезданог неба, јер су то најсјајније планете.

У мају је друга једна планета била Венери ближа од Јупитера — Сатурн, који је само два пута сјајнији од Алдебарана.

Светлост ових планета долази до наше земље, до нашег ока, већ после неколико минута. Али пут светлости од звезда стајаћица несразмерно је дужи. Тако светлост Сиријуса, алфа Великог пса, путује до нас око осам и по година. Кад би помоћу неке врсте телевизије становници какве планете овог сунца могли да посматрају догађаје на нашој земљи видели би крваве слике овог рата тек негде у мају 1948.

Најлепши угао неба — Бик са Алдебараном и Влашићима, Орион са црвенкастим Ригелом, и даље, лево, Сиријус и више њега Процион у Малом псу, већ се не могу посматрати, јер залазе одмах за Сунцем. Али нам је остао, сад у јуну, овај диван призор близине двају привидно највећих небеских тела — Венере и Сатурна.

Вистад

РАДИ У ВЕЛИКИМ СЕРИЈАМА ПЛУГОВЕ, ДРЉАЧЕ, ВИЛЕ И ОСТАЛЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ СПРАВЕ И АЛАТЕ ЗА ПОТРЕБЕ НАШЕГ СЕЛА.

Фабрике
ВАЉЕВО.
Тел. 75.

КАНЦЕЛАРИЈЕ БЕОГРАД
КРАЉА АЛЕКСАНДРА УЛ. БРОЈ 1/V.
Телефони: 24-951, 26-829

400 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

23 ЈУНА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградама Високог Стевана 42	Дин. 760.000.—
2) Плац са зградом Змаја од Ноћаја 8 и 8а	Дин. 4.500.000.—
3) Плац са зградом Змаја од Ноћаја 11	Дин. 5,200.000.—
4) Плац са зградом Господара Јеврема 61	Дин. 4,500.000.—
5) Плац са зградом Маршала Пилсудског 24	Дин. 5,000.000.—

25 ЈУНА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Цара Николе 65	Дин. 5,600.000.—
2) Плац са зградом Стојана Протића 24	Дин. 2,500.000.—
3) Плац са зградом Стојана Протића 28	Дин. 2,800.000.—
4) Плац са зградом Кнеза Павла 75	Дин. 2,000.000.—

26 ЈУНА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Добрице Милутиновића	Дин. 680.000.—
2) Плац Високог Стевана 1в	Дин. 620.000.—
3) Плац са зградама Скадарска 61	Дин. 3,200.000.—
4) Плац Маршала Пилсудског 48	Дин. 880.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска 33/II од 9—12 часова где се могу добити и сва даља обавештења.

401 1—1

ЗЕМЉОРАДНИЦИ!

I. Улажите сувишке своје готовине на штедњу код

ПРИВИЛЕГОВАНЕ АГРАРНЕ БАНКЕ а.д.

На тај начин

1) осигураћете свој новац да вам не пропадне (услед крађе, пожара итд.),
2) уместо што би вам новац бесплодно лежао он ће вући камату.

II. Исплаћујте своје дугове код Привилеговане аграрне банке у целости или бар измирите све заостале ануитете.

Данас је најпогоднije време да се ослободите дугова који су дуго теретили ваша газдинства. Високе цене пољопривредних производа омогућавају вам лако и повољно раздужење и поновно успостављање кредитне способности.

Прибирањем горњих средстава код Привилеговане аграрне банке, она ће се оспособити да у времену када вама и вашим установама (задругама итд.) буде требало кредита, она буде у стању да вам потребан новац за рад и привреду стави на расположење.

404 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

29 ЈУНА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Добропољска 60	Дин. 650.000.—
2) Плац са зградама Високог Стевана 12	Дин. 1,300.000.—
3) Плац са зградом Захумска 28б	Дин. 2,300.000.—
4) Плац са зградом Високог Стевана 8	Дин. 1,250.000.—
5) Плац са зградом Стјепана Љубише 23 ½	Дин. 450.000.—

1 ЈУЛИ 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Војводе Добрњца 36	Дин. 800.000.—
2) Плац са зградама Звечанска 6	Дин. 3,200.000.—
3) Плац са зградама Митрополита Мраовића 4	Дин. 400.000.—
4) Плац Адмирала Пикоа	Дин. 450.000.—

3 ЈУЛИ 1943 ГОД.:

1) Плац са зградама Маршала Пилсудског 37	Дин. 2,800.000.—
2) Плац са зградом Војводе Миленка 11	Дин. 1,300.000.—
3) Плац са зградом Милована Миловановића 3	Дин. 6,500.000.—
4) Плац са зградом Војводе Вука угао Милашева	Дин. 720.000.—
5) Плац Ломина 14	Дин. 1,200.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска 33/II од 9—12 часова где се могу добити и сва даља обавештења.

402 1—1

ОСНОВАНА 1882 ГОДИНЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА А.Д.

БЕОГРАД

Друштвено седиште у сопственој палати
КАРАЂОРЂЕВА УЛИЦА 48
Телефони број 22-340 и 22-341.

Капитал и резерве преко Дин. 100,000.000.—

Прима улоге на штедњу по књижицама и текућим рачунима, уз каматне услове одређене од стране Дирекције за надзор над банкама.

Препоручује пословном свету, привредницима и пољопривредницима, да своје уштеђевине не држе бесплодно код себе, већ да их улажу на приплод, што ће користити не само њима, него и општим интересима народне привреде.

Нарочито се препоручује нашим заробљеницима да своје уштеђевине шаљу на улог, са потребним налозима за чување или исплате, које ће се вршити најкулантније.

ПОРЕД ГОРЊЕГ БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА ОБАВЉА СВЕ ОСТАЛЕ БАНКАРСКЕ И ОСИГУРАВАЈУЋЕ ПОСЛОВЕ ПОД НАЈПОВОЉНИЈИМ УСЛОВИМА.

395 1—1

БЕОГРАДСКА
ОПШТИНСКА ШТЕДИОНИЦА

БРАНКОВА 2

Прима улоїе на штедњу
Отвара текуће рачуне
Врши све банкарске послове

ЗА СВЕ УЛОГЕ КОД ШТЕДИОНИЦЕ
ГАРАНТУЈЕ ОПШТИНА ГРАДА БЕОГРАДА

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

(пређе Управа Фондова, основана 1862 г.)

ЦЕНТРАЛА У БЕОГРАДУ

ФИЛИЈАЛИ: Ниш, Крагујевац, Ваљево, Чачак, Ужице, Шабац, Лесковац, Зајечар, Крушевац, Петровград, Панчево и Вршац.

Банка рукује свим државним и јавним фондовима; пупилним депозитним и црквеним капиталима; манастирским, општинским и задужбинским новцем итд.

Банка поред улога на штедњу прима и улоге на текући рачун, којим сопственик диспонира чеком или писменим налогом, те се тиме омогућује без употребе готовине платни промет са лицима која имају такође ове рачуне код Банке односно њених филијала или код других новчаних завода.

Банка врши исплате и наплате за рачун комитената преко својих филијала.

За важне народно привредне сврхе одобрава хипотекарне зајмове, зајмове по текућем рачуну и друге краткорочне зајмове. Одобрава зајмове општинама и самоуправним телима на подлози прореза и прихода.

Обавља све остале врсте банкарских послова.

За све банчине обавезе јамчи држава.

397 1—1

Поштанска штедионица

У БЕОГРАДУ

Улажите сувишну готовину на штедњу код Поштанске штедионице. Уложени новац на књижици обезбеђен је од пожара, крађе и друге незгоде. Зато пођите до најближе поште и узмите штедну књижицу Поштанске штедионице. Новац се улаже и подиже у неограниченим износима а носи

2% камате годишње

Ко жели може добити и већу камату, ако унапред уговори да уложени новац неће подизати пре утврђеног рока. За уговорени рок од

6 месеци добија се 2½% камате, а за 12 месеци добија се 3½% камате

СВЕ ДРЖАВНЕ И САМОУПРАВНЕ УСТАНОВЕ, СВИ ПОСЛОВНИ ЉУДИ — трговци, индустријалци, адвокати, занатлије итд. треба да отворе код Поштанске штедионице

ЧЕКОВНИ РАЧУН

и тако упросте своју благајничку службу, пошто се новчана примања и плаћања преко чековног рачуна врше брзо, тачно и јевтино.

У Вашем је интересу да плаћања вршите на савремен начин издавањем налога за пренос са једног на други чековни рачун. То је најбржи, најсигурнији и најјефтинији начин плаћања, а ослобођени сте и свих непријатности, које су у вези са бројањем готовог новца, одласком на благајне, чекањем итд. Зато штампајте број Вашег чековног рачуна на писмима, рачунима, огласима и сл.

За улоге код Поштанске штедионице јамчи држава.

Обавештења се могу добити од Поштанске штедионице у Београду и свих пошта бесплатно.

Телефони: 26-821—25, 27-537.

096 1—1

„УЉОРОД“

СРПСКО А. Д.

ЗА ГАЈЕЊЕ УЉАНИХ БИЉАКА

БЕОГРАД

Телефони: 21-604 21-606

Производи сетву сунцокрета, соје, рицинуса и осталих уљарица

Ставља произвођачу потребно семе на расположење и врши откуп жетве.

398 1—1

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 3.— ДРЖАВНА ТАКСА ДИН. 5.—

ИЗГУБИО САМ кућну листу издату од Претстојништва полиције, Крагујевац. Оглашујем је за неважећу. **Драшко Милетић**, свештеник. 339 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 13004 издату од Претстојништва полиције, Крагујевац изгубила сам те је оглашујем за неважећу. **Јованка Ивовић.** 341 1—1

ИЗГУБЉЕНА шоферска исправа издата у Паланци бр. 1589. Оглашавам за неважећу. **Ing. Величковић.** 340 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва полиције, Крагујевац изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. **Владимир Јакубински.** 362 2—3

ИЗГУБИЛА САМ кућну листу издату од Претстојништва полиције у Крагујевцу, те је оглашујем за неважећу. **Даница Тодоровић.** 363 2—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. **Марнца Микић.** 364 2—3

ИЗГУБИЛА САМ кућну листу издату од Претстојништва полиције у Крагујевцу па је оглашујем за неважећу. **Јелена Каличанин.** 365 2—3

ПОСЛОВНУ КЊИЖИЦУ и личну карту издате од општине становљанске изгубио сам. Оглашујем их за неважеће. **Гајић Никола.** 366 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 2229 издату од Претстојништва градске полиције Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. **Душан Нешковић.** 368 2—3

МОЈА ЖЕНА Радмила Настић бивша Лазаревић напустила ме је 5 маја ов. год. и до данас се није вратила. Овим је позивам да се у року од 3 дана врати у противном издржавање недам и одричем се ње и све начињене дугове на моје име не признајем. **Настић Живомир** из Саранова срез лепенички. 367 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од општине белошевачке изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. **Светозар Васкљевић.** 361 1—1

ИЗГУБИЛА САМ кућну листу издату од Претстојништва полиције у Крагујевцу. Оглашујем је за неважећу. **Ангелина Спасић.** 369 2—3

ИЗГУБИЛА САМ кућну листу и пријаву издате од Претстојништва полиције у Крагујевцу. Оглашујем их за неважеће. **Дарника Најдановић.** 370 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 91305 издату од Претстојништва полиције, Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. — **Миодраг Живковић.** 383 1—3

ИЗГУБИО САМ кућну листу издату од Претстојништва полиције, Крагујевац, оглашујем је за неважећу. — **Војислав Варјачић.** 384 1—3

ИЗГУБИЛА САМ личну карту издату од Претстојништва полиције, Крагујевац. Оглашујем је за неважећу. — **Вера Митровић.** 385 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 5235 издату од Среза Рачанског Бајина Башта, изгубио сам. Оглашавам исту за неважећу. — **Јовановић Живан**, избеглица — Ужице. 386 1—1

ВИНОГРАДАРИ ПЛАВИ КАМЕН

ШТЕДИТЕ ДОДАВАЊЕМ КОЛОИДАЛНЕ СМОЛЕ

ВИКОС

Препарат ВИКОС је одобрен решењем Министарства пољопривреде бр. 53717 у 1937 години и препоручен је од истог Министерства у 1942 години. На 100 литара бордовске чорбе требате само ¼ килограма плавог камена и 200 грама »ВИКОСА«. Ову чорбу киша лако не спира, услед чега смањује се и број прскања. Ближа обавештења тражите од фирме:

„Хемор"

Београд, ул. Динка Рањине 9
Тел. 42-042.

369 1—3

„Ватрогасац"

К. Д.

ПАШИЋЕВА 7. — ТЕЛЕФОН 20-459

Пожарни апарати са хемијским средствима за гашење пожара са:

ПЕНОМ,
ТЕЧНОШЋУ,
ТЕТРАХЛОРОМ

Ватрогасни материјал и прибор. Пунимо и оправљамо пожарне апарате.

387 3—3

Бициклисти! Пажња! Спортисти!

Пре него што пођете куда Вашим бициклом свратите у бициклистичку трговину

„ЖДРАЛИН"

ЂОРЂА А. ДРЉАЧИЋА-»ДРЉЕ«

Димитрија Туцовића бр. 18, код подвожњака у Гробљанској улици, тел. 27-151. 388 1—1

ПРСКАЊЕ—ОРЕЗИВАЊЕ

Негу паркова, повртњака, по жељи обавља све послове са стручним особљем. Обавештења и упутства даје дипл. стручњак. **Упитати на усл. тел. 21-520 или 28-812.** 359 1—1

Продаја станова, локала и бироа

КУПОВИНА ЗГРАДА

НА ОСНОВУ СВОЈИХ ПРАВИЛА И ЗАКОНА О ПРИВРЕДНИМ ЗАДРУГАМА ВРШИ

Штедно - грађевинска Задруга

»СВОЈ ДОМ«, Мишарска 9.

СТАРИ НАКИТ

ДРАГО КАМЕЊЕ И СВО СРЕБРО

Купује и најбоље плаћа

»СРБОСТИЛ«

Краља Александра 17.

371 1—1

Накит и драго камење

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња

ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА

Београд — Краља Милана 41-а до Славије. 380 1—1

„СТРАЖИЛОВО"

Завод за купопродају непокретних имања

Поенкареова 32/I лево
Тел. 27-491.
Власник
ПАВЛЕ КАСАПСКИ
дипл. техн. арх.

Располаже великим бројем разноврсних имања како у Београду тако и у унутрашности.

Пажња! ПРОДАВЦИМА ЗЛАТНОГ НАКИТА Пажња!

не продајте ни једног парчета Вашег златног накита, драгог камења и златних зуба, док потпуно не би били упућени у њихову стварну данашњу вредност. Зато ако већ продајете понудите свима купцима а **на послетку у Вашем је интересу** понудите и познатој фирми **»ВРАЧАР«** која ће Вам платити одмах по највишој дневној цени, или ће Вам бесплатно и стручно проценити **»ВРАЧАР«**, Београд, Палилулска улица број 6. — Телефон 28-706. — Дорћолска пијаца.

„БОКА"

КУПО-ПРОДАЈА НЕПОКРЕТНИХ ИМАЊА

Купцима и продавцима гарантује солидан и сигуран рад.

Кнез Михајлова 19/I. Тел. 24-877.

344 1—1

ФИТИЉИ за КАНДИЛО

СА 25 МЕТАЛНИХ КРСТИЋА У ПРВОКЛАСНОЈ ИЗРАДИ ПО ОДОБРЕНОЈ ЦЕНИ ДОБИЈУ СЕ КОД ФИРМЕ:

Милојковић, Ђурић и К°,

БЕОГРАД

Карађорђева 50. Тел. 21-404

345 2—3

„КОНКОРДИЈА"

ФИТИЉ ЗА КАНДИЛО

1 кутија садржи:

25 КОМАДА МЕТАЛНИХ КРСТИЋА

1 МЕТАЛНИ ПЛОВАК СА ПЛУТОМ

Новопроизведена партија фитиља за кандило најбољег квалитета пушта се у продају по одобреним ценама Комесаријата за цене и наднице.

ГРОСИСТИМА КОЈИ ДОЛАЗЕ ИЗ УНУТРАШЊОСТИ НАРОЧИТ ПОПУСТ

„Конкордија" — **Београд — Гетеова 16 — тел. 23-523.**

360 1—2

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

16 ЈУНА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Браће Недића 6 Дин. 2,700.000.—
2) Плац са зградом Алексе Ненадовића 38 Дин. 5,000.000.—
3) Плац са зградама Кр. Александра 193 Дин. 2,000.000.—
4) Плац са зградом Ловћенска 8 Дин. 480.000.—,

18 ЈУНИ 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Смиљаничева 18 Дин. 1.050.000.—
2) Плац са зградама Краља Александра 284 Дин. 2,000.000.—
3) Плац са зградом Краља Александр 250 Дин. 2,200.000.—
4) Плац са зградом Краља Александра 132 Дин. 4,500.000.—

21 ЈУНА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Змаја од Ноћаја 1 Дин. 1,900.000.—
2) Плац са зградама Доситејева 25 Дин. 4,400.000.—
3) Плац са зградом Доситејева 6 Дин. 7,200.000.—
4) Плац са зградом Балканска 31 Дин. 4,500.000.—
5) Плац са зградама Паштровићева 49 Дин. 1,000.000.—.

Продаја ће се обавити у банчиној згради — Скадарска 33/II од 9 до 12 час. где се могу добити и сва даља обавештења.

377 1—1

Поштарина плаћена у готову

П. К. Бр. 19946

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Београд, 19 јуни 1943
Бр. 23. Год. II.
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СОЦИОЛОГИЈА КОМУНИСТИЧКОГ ФЕНОМЕНА КОД НАС

Као што је у научној медицини за успешну борбу противу појединих болести битно утврдити узроке, пронаћи бакцила, који изазивају те болести, тако је и за лечење оболелих социјалних организама важно употребити исте методе, да би се пронашао лек, односно лечење болести, које се појављују код њих. Код нас, откако за мало бољшевичка болест није донела смрт нашем националном организму, много се писало о тој зарази и дата су разна објашњења, која у извесној мери осветљавају ову појаву. Међутим, и поред свега обиља објашњења и тумачења, није се ушло дубље у утврђивању узрока због којих је један део нашег друштва подлегао овој зарази.

Није се социолошко-психолошким методама покушало да утврде узроци овога зла, чији би резултати имали објективно-научни карактер и помоћу којих би се најбоље могла тражити и пронаћи средства за њено сузбијање.

Данас после две године од крвеног оргијања довољно смо пропатили и искусили да можемо осветлити и објаснити како је могло доћи до оних страхотних догађаја, због којих је мало требало да изгубимо главу и да се унесрећимо за увек.

Код нас није довољно подвучена негативна улога, коју су у нашем културном и интелектуалном развоју одиграли наши полу-интелигенти, наша такозвана »интелигенција«. То је била наша т. зв. »интелектуална елита«, састављена од интелектуалних скоројевића, псеудоинтелектуалаца, формираних на брзу руку, подржавајући и прихватајући без критичког духа узоре и идеје са Запада. То су били у ствари »буквари«, по речима једнога социјалног мислиоца, претенциозни полу-интелигенти, недорасли да схвате прави научни дух, лишени сваког критичког смисла да разликују здраво од болесног у једном друштву у декаденцији. Са комплексом инфериорности према великима, они су само знали ничке да се клањају пред идеологијама и доктринама на гласу, прихватајући их без разлике као последњу реч науке или уметности.

То је све било последица нашег петвековног отсуства у изграђивању европске културе, када смо били отргнути из европске заједнице и када смо доживели посебан историски удес. Мада живећи на европском тлу, ми смо били упућени на сами себе. За пет стотина година био је прекинут нормалан развој српског народа као европског народа и он је у томе дугом раздобљу створио своју самониклу народну културу и духовни живот, независно од развоја европске мисли и културе. То је била наша снага да се очувамо и одржимо као народ и ми смо учинили праворолни трех кад смо хтели да је напустимо.

Са обнављањем нашег националног и државног живота почетком прошлог века, ми смо журно хтели што пре да се укопчамо поново у велику европску традицију и европски живот, не водећи ни мало рачуна о потребама нашег природног развијања и о особинама нашег народног духа.

Код свију преовлађивала је грозничава журба, како се онда говорило и писало да »што пре надокнадимо пропуштено време и станемо у ред осталих европских народа«. Мислило се и веровало се да све што постоји на Западу, установе и идеје, јесу најбоље и да нама остаје да их без избора прихватамо и преносимо у нашу земљу.

Упрошћено схватање у праволиниски прогрес, напредак, владало је код већине наших тадањих интелектуалаца, који су без размишљања прихватили филозофију XVIII века са њеном вером у прогрес човечанства. Оно што је модерно, савремено, оно што је најновије у идејној и политичкој области сматрало се увек као најбоље, које треба прихватити и применити.

Није се водило рачуна да и у развитку европског друштва и културе има периода величине, као и доба опадања и дегенерације. Зато у тим одлучним данима за обнављање нашег културног и интелектуалног живота, као и политичког требало је застати пред наслеђем Европе, пред такозваним њеним тековинама и са критичким смислом и са осећањем за потребе народног живота извршити избор и примити само оно што је позитивно и конструктивно, а одбацити оно што је негативно, анархично и рушилачко.

Када смо пре сто година поново дошли у додир са Западом и када су наши први питомци стигли у његове културне центре, тада су тамо преовлађивале нове, слободњачке идеје, које су јавно и тајно ширила масонске ложе. Нове либералистичке и демократске идеје претстављене су као научне истине, а наука је тада као какав нови идол требало да замени веру, која је приказана као страшило.

Без везе са традицијом европске мисли у њеном постепеном развоју, одгурнувши као простачко и заостало све што су понели са собом у сељачкој шареници из свога завичаја, наши људи били су опсењени овим новим идејама.

Знали су само за њих, а нису се трудили да разумеју континуитет у развоју европске културе и њених основа. Одбацивши традиционалну веру и морал својих предака, они су се само клањали ономе што се протурало под видом научне истине. Мало је њих успело да уђе у дух праве науке и мало њих умело да се служи правим научним методама у тражењу истине.

Тако је у знаку прогреса и науке наша земља, до јуче патријархална са задружно-економско-социјалном организацијом, без икаквог прелаза постала предмет демократског експериментисања. Државу и цео политички живот требало је удесити према парламентарно-демократском моделу са Запада. Услед тога наглог и неприпремљеног прелажења из задружне патријархалности у парламентарно-демократски режим наша земља имала је да издржи читав век трзавица и узалудног трошења снага у међусобном трвењу.

Знамо сви шта је тај експеримент донео и како се такозвана демократија код нас изврглa у партиску загриженост, изигравање већине и једну гломазну бирократску државу.

Код наших људи, који су морали прескакати етапе у интелектуалном развијању, култ науке, који је требало да замени веру, оставио је врло дубок и трајан утисак. Не познавајући европску традицију у целости, са својим свежим и неоптерећеним мозговима, они су без критицизма прихватили све што је ново и што се крстило науком. Док су на Западу традиционалне снаге кочиле ширење нових идеја, код наших људи, који су се одрекли своје народне прошлости, оне су налазиле на погоднији терен и бујно су расле на њему.

Тако се десило да се један велики део наших полу-интелигената лако и несмотрено ухватио и на марксистичке догме. Маркс је показао сву своју јеврејску лукавост и вештину када је своје претпоставке о развоју друштва прогласио као научне истине. Свету, који је тада веровао у науку, то је било доста да прихвати његову рушилачку доктрину као тобоже последњу реч науке о социјалној области. Међутим ни један прави научник, формиран у правом научном духу, који је знао шта је наука и шта су научни методи, није могао прихватити Марксово учење. И уколико је време одмицало од појаве »Комунистичког манифеста« и »Капитала«, које су економски и социјални развој савременог друштва тачку по тачку демантовали, све је јасније бивало колико су његове теорије без научне подлоге и како су инспирисане сасвим другим побудама.

Наравно да су се наши псеудо-интелектуалци још лакше ухватили на марксистички лепак, јер су још више били лишени научног и критичког смисла, а знали су само да се поводе и да прихватају све оно што се лажно издавало за науку. Они нису схватали да чак и у екзактним наукама, у астрономији, у физици или хемији, нема апсолутних истина, него да постоје само претпоставке, које објашњавају извесан скуп појава, док испитивања и проналасци не дају нова објашњења. Они не разумеју да је прави научни дух у суштини једно вечито исправљање и допуњавање знања, прошируjући на тај начин оквире нашега сазнања.

Научни дух стално процењује своју историску прошлост, осуђујући је и одбацујући је. Његова суштина је свест о његовим историским погрешкама. По научном духу истина то је историска исправка једне заблуде и сав интелектуални живот науке има свој диалектички смисао у том диференцијалу сазнања на граници непознатог. Кад је то права наука, каква је безумност прогласити произвољне теорије једнога Маркса непроменљивим научним истинама, према којима треба уредити свет.

Наши »буквари«, немоћни да схвате прави научни дух, а са фетиштичким страхопоштовањем за науку, као сви сирови примитивци пред вратима културе, лако су упадали у замку вештог јеврејина, који је потребу уништења европске културе и светску револуцију доказивао као какав математички аксиом.

И није случајно постојао у Србији »ужички социјализам«, као што није била случајна ни »ужичка република«, која се морала појавити баш у најсировијем и најзабитијем крају наше земље.

(Наставак на 3-ћој страни)

Српска државна стража, носилац реда и мира у земљи, маршира пред званичним претставницима на својој слави *(Снимак Државне пропаганде)*

УНИВЕРЗ. БИБЛИОТЕКА „СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ"

Дан кад је био окренут точак историје

У октобру 1918 године Љењин је дошао на власт у Русији. Затим он се две године борио против елемената контрареволуције и победио је. Потом је почео изграђивати политички и привредни систем Совјетске Уније као базу за даље ширење револуције. А сматрао је то ширење неопходним не само зато што се његова политичка амбиција могла задовољити само са образовањем светске комунистичке уније, већ и зато што је он веровао да је комунизам само у једној земљи немогућ. Немогуће је постојање комунистичког острва у капиталистичком мору. Зато је требало пресушити то море и од острва створити светски континент.

Његов наследник Стаљин продужио је у истом правцу. Савладавши опозицију у комунистичкој странци (Троцки, Бухарин и многи други) и у народним масама (сељачки устанак Антонова, побуна на Кубану, у Туркестану итд.), совјетска влада је прешла од организовања Совјетске Уније као привредног и политичког организма ка претварању те уније у оружану снагу светске револуције.

Фамозне пјатиљетке нису биле ништа друго већ само милитаризација совјетске државе. Није било ништа урађено за народ, а све је било урађено за рат. Грађене су само стратегиске железнице, развијана је само непосредно или посредно ратна индустрија, колективизирана је пољопривреда на штету сељаштва али ради користи државе, која је тиме мислила да постигне већу продукцију са уштедом у радној снази, а та уштеда је повећавала људски резервоар за мобилизацију.

Све је то било учињено на штету руског народа. Милиони војника свих европских нација који су боравили на Источном фронту видели су управо фантастичну беду и примитивност совјетског живота. Не беду створену ратом, већ ону коју је створио совјетски режим, режим најстрашније експлоатације која је икад постојала у цивилизованом свету. Све за циљеве светске револуције — то је било основно начело сурове совјетске унутрашње политике. Исто начело је било и база совјетске спољне политике. Ка светској револуцији Москва је ишла путем локалних револуција и ратова.

Од комунистичких интрига и завера у свима земљама света, од помагања револуције у Мексику, у Кини и Шпанији, Совјети су прешли ка ратовима. После два неуспела оружана конфликта са Јапаном напали су Финску.

Све је то била предигра. Игра је почела 1939 године, када су Совјети искористили рат у Европи како би почели своје надирање у Европу. То није била империјалистичка експанзија, то је била револуционарна експанзија: у сваког земљи куда су ушли Совјети (у Естонији, Литванији, Летонији, у Пољској и у Бесарабији) спровођена је одмах комунистичка револуција, уведена је одмах диктатура пролетаријата, започета је одмах борба против најдрагоценије од свију слобода, против слободе духа.

Што се даље развијао рат, тим су веће бивале совјетске припреме за напад на Европу. Из докумената која су пронађена у вишим совјетским штабовима, чије су канцеларије заплењене у првим данима рата добија се потпуно тачна слика обимности тих припрема. Штавише, добија се непотпибан доказ да су припреме биле доведене до краја и да се само чекало на Стаљинову заповест за почетак инвазије у Европу.

Припреме за светску револуцију

То је била једна појава којој нема равне, ни сличне у историји света. Све те револуције су дело групе људи који се боре против владе. Али у овом случају револуцију у Европи је требало да изврши совјетска влада, тј. поседник огромних моћности. Зато је та револуција могла да буде највећа револуција свих времена. Европи је претила опасност да постане поприште комунизма, а то би био почетак ширења комунизма, или боље речено победа комунизма над целим светом.

Та припремљена снага била је толика да се могло говорити да историја човечанства иде правцем комунизма. Међутим, 22 јуна 1941 године точак историје се окренуо и сви планови комунистичке интернационале били су порушени. Адолф Хитлер је спасао Европу од страшне комунистичке најезде, а немачка војска задала је Совјетима такве ударце да се већ може говорити да је комунизам противник Европе, а није више опасност за Европу.

Немачке победе имале су две последице. Прво, Европа је увидела опасност која јој је претила, притекла је у помоћ трупама Рајха и створила једну духовну заједницу ради заштите европске културе, европског начина живота и независности европских народа. И друго, совјетски режим је потучен споља и унутра, и зато је морао да изврши огромне концесије за јавно мњење такозваних демократских држава и за поробљен совјетски народ. Привидно је укинута Трећа интернационала — то је реверанса према спољном свету —, привидно је дозвољена религија — то је реверанса према руском народу.

Неуспела камуфлажа

Али те концесије, та камуфлажа нису никога преварили. Индискрецијом чиновника совјетског посланства у Штокхолму сазнало се да је Дмитров издао наредбу свима комунистичким странкама да настављају рад у ранијем правцу, али само да престану да буду у отвореној вези са совјетским посланствима. И да није било овог брбљивог совјетског дипломате, свет не би веровао у то да је Дмитров као претседник ликвидационог одбора Коминтерне престао да буде руководилац светске револуције, на којој је радио као претседник Коминтерне. Енглеска радничка странка је одбила да прими енглеску комунистичку странку у своју унију и тиме је доказала да не верује у препород комунистичког интернационализма у национализам.

А што се тиче увођења у Совјетској Унији слободе религије, довољно је прочитати вест да су у иранској провинцији Азарбејџан, где се налазе совјетске трупе, забрањене све верске светковине. Чак и рођендан Пророка био је ове године претворен у једну совјетску војну параду и зато је том великом верском празнику одузет верски карактер. Бољшевици остају борци против религије и поред тога што су из пропагандистичких сврха привремено укинули гоњење вере у СССР.

Ово је очигледно за све, и зато се може сматрати пропалим трик са камуфлажом комунизма. Пошто је тај трик био учињен на молбу Рузвелта, то се Стаљинов неуспех може сматрати као и Рузвелтов неуспех.

Иначе Рузвелт се не може похвалити успесима. Исто тако је и Черчил последњих дана имао прилично огорчења. У САД претставник рударских радника Левис напустио је конференцију, на којој се расправљало са послодавцима о побољшању стања радника који су привремено обуставили штрајк. Левис је са индигнацијом рекао да је та конференција једна фарса. У капиталистичким земљама сваки покушај договора са експлоататорима је фарса.

Пред старт једног италијенског ловца на источном фронту

(Фото: В. В. А. — 3).

Сјајна фарса изводи се у Алжиру, где су се опет посвађали Де Гол са Жироом и где је миротворац генерал Катру морао да поједе три порције јела, јер је позвао на мировни доручак та два супарника од којих ниједан није дошао. Иначе, тај француски одбор је један музеј старих генерала, који никога не интересују. Кад се о њему говори, онда се мисли само на то да су све свађе у том одбору у ствари свађе између Британије и САД.

Бриге Лондона

Ма колико да су велике несугласице између Лондона и Вашингтона, ипак су несугласице између та два центра и Москве још веће. Сада се сазнаје да је Черчил на повратку у Европу отишао у Северну Африку, надајући се да ће се Стаљин одазвати позиву и доћи у Каиро ради преговора. Међутим, у Алжиру Черчил је сазнао да московски партнер не жели да разговара са њим, и морао је са Идном и Клерком да настави пут за Лондон.

Лондон има много брига у спољној политици. Опет је пропао енглески покушај остварења Арапске уније под вођством британопослушних личности. Ибн Сауд чак је прешао и у офанзиву и изјавио да не признаје јеврејска права на Палестину. Тиме је задат тежак ударац британоамеричкој политици.

Немачки војници изграђују склоништа од бомби у првим борбеним редовима на источном фронту

Та политика је доживела једно горко разочарење услед говора турског министра спољних послова Сарацоглуа који је опет недвосмислено изразио намеру Турске да остане неутрална и да буде лојална и у погледу турско-британског савеза и у погледу турско-немачког пакта.

Неуспешност маневара Британоамериканаца у Турској натерала је светске интригante да покушају са Шпанијом, која је сада изложена притиску од стране британоамеричке пропаганде и дипломатије. Један детаљ тог притиска у Вашингтон је позвао генерал Хозе Асенсио, који је командовао црвеним трупама у шпанском грађанском рату. Американци припремају формирање револуционарних трупа од преживелих чланова интернационалних бригада. Шпанија се не да заплашити и она наставља своју политику антикомунизма и захвалности осовинским државама које су је спасле од комунизма.

Најзад као важан догађај протекле недеље треба забележити говор јапанског претседника владе Тоја, који је испољио непоколебљиву веру у победу Тројног пакта и решеност Нипона да помаже европске партнере тог пакта заједничким акцијама против заједничких непријатеља. Тај говор оставља снажан утисак, јер се из њега види да је Нипон постао моћан центар огромног блока Источне Азије, блока слободних народа. Говор Тоја је триумф идеја новог поретка.

МЕС.

Артиљерци извлаче топ на један истакнут положај

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.

Тромесечна претплата 36 динара шаље се преко »Пресек, а. д. Влајковићева 8.

Пут спасења

Комунизам је из основа противан српском народном духу. Пре свега, српски сељак у својој огромној већини није никакав пољопривредни радник, већ сопственик на своме властитом тлу. То је у њему развило домаћински дух самосталности и обезбедило достојанство човека. Такав, он је изградио своје гледање на свет и живот, своју етику, по којој се поштен човек од непоштеног, радник од не радника јасно деле и разликују. О једнакости међу њима не може бити ни говора.

Отуда, ако се погледа ко је од наших сељака отишао у партизане, видеће се да су то махом људи који су се давно одвикли од ашова и мотике, и који би хтели да живе на лак начин. Правог домаћина међу њима нема ниједног, док их је велики број обичних пљачкаша и разбојника.

Додуше, не сме се губити из вида да је на нашем селу све више и таквих сељака, који имају одвећ мало земље, да би их она могла прехранити. Али решење овог проблема не лежи ни у комунистичким колхозима, ни у америчанској механизованој производњи. И једно и друго носи сељаку ропство и лишава га домаћинске самосталности. Удруживање путем задругарства једино је у стању да проблем реши како ваља и *како одговара* нашем народном духу.

Али без обзира на ове економске и социјалне моменте комунизам је стран српском сељаштву и због тога, што је оно религиозно и хришћанско. Сељак домаћин не леже и не устаје без помена Божјег имена. Он се крсти пре обеда и пре сваког започетог посла. Захваљује Му за дарове, моли Га за помоћ. Он поштује своје мртве и верује у загробни живот. Разликује добро од зла, праведност од грешности.

Такав, српски сељак треба и да остане. То је пут спасења и за нашег грађанина, који добрим делом баш због тога и пати, што се од Бога отпадио. Само недоучен човек је безбожник ,док се права просвећеност без вере у Бога не да ни замислити. Зато комунизам и претставља варварство, што својим безбоштвом човека поживотињава.

Ово је пут спасења не само српског народа, већ и читавог човечанства. Не пође ли њиме, онда ће оно потпуно утонути у међусобно истребљење. Технички напредак и материално богатство ће само убрзати овај процес уништења, после кога ће остати само пустош. А нови свет који после тога буде настао почеће опет са Богом, као што су и досад сви светови почињали.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

Две године борбе за Европу

„Људи су пролазни, народи су вечити!"

Тако је гласила једна од омиљених крилатица у којој су уживали наши говорници по зборовима из демогошке ере. Омиљена фраза, међутим, тешка је заблуда, опасна варка.

У данашњем процесу пречишћавања, који се врши међу две и по милијарде становника света, народи који на време не отворе очи, у опасности су да ишчезну не само национално и политички, већ и биолошки.

За биолошко уништење сазревају народи који занемарују основну јединицу своје заједнице, породицу ,тај темељ будућности и чврстине народа. Народи, који занемарују своје особености, истом крвљу условљене; прелазе преко основних погледа и схватања што почивају на тим особеностима; допуштају продирање паразитских елемената у сво ју средину. Они разривају дух, скрећу с правог пута погледе, који треба да су сви управљени једном циљу, разједају природом дане споне, које одржавају на окупу заједницу и чине је отпорним према споља.

За време од две деценије, и наш народ боловао је од наведених појава, које претстављају опасност опадања компактности и отпорности народне целине, а дају назирати и коначну биолошку пропаст као народа.

Много других народа било је у сличном положају.

Разлози томе нису били свуда исти.

Тако је и наш континент, не можемо у овом случају да кажемо „као целина", пошто је тај осећај целине био минималан, већ као географски појам, постао све већма поприште разорних и растварајућих елемената, који су припремали његово опадање, пропадање и коначно под јармљивање.

Такви елементи били су претходница, први паклени пионири чудовишта пониклог из првог светског рата, евроазијског бољшевизма, творевине мрачних сила без корена ни у једној земљи.

Са уживањем је варварски бољшевизам посматрао слабљење и све даље разједињавање Европе, гледао је све видљивије учинке својих моралних удара, чекајући подесни час и за одлучни и коначни физички удар, чекајући да замахне и да по цену сразмерно малих напора све то подвргне своме јарму.

Наш народ био је међу првима на које су мислили да ударе варвари — завојевачи. Наш народ је био међу најлаковернијим. Он је, као и други, видео опасност, али је сам себе на силу покушавао да увери да опасност није толика, шта више да опасности нема. А болест, кужна клица, коју су као претходницу убацивали варвари у здраве организме, за чудо је брзо расла.

Али је било народа који су баш из својих недаћа блиске прошлости били много научили, који су баш из патњи и понижења црпли снагу и вољу за оздрављење и поновно подизање. Ти народи су први сагледали великог општег непријатеља спо ља и његове савезнике и саучеснике у својој средини. И приступише темељном преуређењу народне заједнице, сузбијању унутарњег непријатеља, изводећи националну регенерацију на свим пољима.

Вративши се правом народном индивидуалитету, правом духу самоодбране, ти народи су најзад увидели од чега болује Европа — од потчињености другим континентима и од занемаривања властитих заједничких тежњи и циљева. Постигавши огромне успехе у подизању властитог дома, ти народи су радили и на поновном освешћивању европског континента.

Радили су испрва путем мирног убеђивања ,путем указивања на многе привредне и социјалне апсурде. Нису им показали довољно разумевање. Напротив принудише их на борбу.

У тој борби, показали су на делу да њихова регенерација није празна реч. За несразмерно кратко време ,борба им је била донела вођство над континентима, нову славу, али и нове дужности и одговорности према Европи.

Варварски завојевач, гледајући како ће му се већ упола зрели плод — Европа — измаћи, чинио је крајње напоре да је се докопа док је још време. Удвостручио је своје разорне напоре, користио је својим сплеткама, борбу која је раздирала Европу.

Прикупивши све снаге, већ је бројао недеље и дане кад ће навалити на Запад, кад ће погазити све што има лепог и узвишеног, све што народе чини народима, све што чини људе људима, кад ће све и сваког потчинити својим ниским нагонима.

Али његову су намеру још за време прозрели, па су нови и стварни вођи Европе благовременом, смелом и пожртвованом одлуком предухитрили удар.

Настала је гигантска борба светлости и мрака, чистоте и кала, будућности и пропасти, националне идеје и међународног рушилачког хаоса, живота и смрти.

Већ две године траје сад та борба. А у колико дуже траје, утолико већма сви народи Европе увиђају колико су управо солидарни интереси континента, а колико су доскора занемаривани, колико је блиска и огромна била опасност, а колико је већ до сад снажно и далеко одбачена, колико је сваком од њих у најрођенијем интересу дужност да се тој борби придруже.

Многи народи већ с оружјем у руци учествују у тој борби за бити или не бити европске цивилизације и опстанка националних заједница у њој. Други народи боре се посредно за исти циљ, уништењем саучесника и оруђа варвара у властитој средини.

Сад, пошто се навршују две године, може се мирно рећи да се сви народи Европе боре за своја насветлија добра, за своју будућност, за своја огњишта.

Министар народне привреде г. др Милорад Недељковић говорно је у недељу на збору у Нишу

(Снимци Државне пропаганде)

СОЦИОЛОГИЈА КОМУНИСТИЧКОГ ФЕНОМЕНА КОД НАС

(Наставак са прве стране)

У колико је која глава сировија, она је мање у стању да схвати прави научни дух, а подложна је да прихвати сваки блеф под фирмом науке. То је била духовна болест наше назови »интелигенције«, отргнуте од родне груде и од народне традиције, која је била недорасла за праву науку, а у својој уображености примала је за научне истине лажљиве теорије, које никада нису имале везе са правом науком.

У томе је била наша општа трагедија, што смо лакомислено напустили нашу вековну традицију, и пустили да већ, ево, сто година, сирови и зелени назови интелектуалци праве експерименте са народом, са земљом, са српском отаџбином. Нема ништа опасније од примитивца са културном политуром који у име прогреса, у име науке, унакажује национални организам покушавајући да га укалупи у стране, туђинске облике.

У проучавању комунизма код нас, у тражењу сретстава за његово сузбијање, да нам не би дошао главе, треба поћи од ове психолошке структуре наше »интелигенције«.

У светлости ових објашњења биће можда много јаснији многи догађаји, који су се одиграли после 22. јуна 1941 год., а којих нема у другим земљама, у којима се интелектуални развој у оквиру европске културе нормално, несметано и без прекида развијао. Целим једним веком непрекидних трзавица, крвавим жртвама јучерашњице плаћамо ми наше насилно отсуство у развоју европске културе, као и наш нагли скок из наше народне културе у модерни свет, који је био у декаденцији. Све његове заблуде и предрасуде, производ његових услова живота, ми смо непромишљено прихватили, не увиђајући да га воде пропасти, а да нама прете смртоносним хаосом.

Време је да после столетног искуства, после крвавих жртава увидимо најзад дубљи узрок наших несрећа и да потражимо лека овој нашој болести. У место упорне заслепљености у системе и идеологије, које је време прегазило и које су нам донеле толико зла и несреће, последњи је час да се ослободимо свега тог наноса прошлости и да, наслањајући се на здраву народну традицију, прихватимо виталне и конструктивне идеје националног и социјалног препорода Европе, да и ми постанемо лојални чланови европске заједнице, која води борбу на живот и на смрт са варварима са Истока и са Запада, који хоће уништење Европе.

Уништимо у себи интелектуалне варваре, да бисмо постали прави Европљани и потпуно извршили своју европску дужност!

»С.-Н.«

„ЗМИЈА СЕ ПРЕСВЛАЧИ“

Ми Срби волимо себи приписивати једну особину, која се састоји у томе: „Умемо да читамо међу редовима“. Да смо сви имали ваздa ту особину, данас би било много мање јада и чемера, а више очуваних српских глава на дому. Није доцкан нити данас да научимо „читати међу редовима“, па српском памећу извући закључак али трезно, бистро и са више критичког духа, како не би били повеђени опет у нове и фаталне заблуде.

Да смо умели „читати међу редовима“, наш критички дух би раније почео да правилно функционише, па данас не би живели у таквој психози. Били би орнији, духом здравији, а овај садашњи наш душевни немир, не би ни међу нама. Укратко, били би ближе истини, коју сваки Србин воли и тражи ваздa.

Ближити се истини, значи оздрављење, јер ћемо бити тада у стању да сагледамо узрочнике зла.

Понеки од нас, раније је већ сагледао тај узрочник, но данас већина Срба добро зна, шта је узрочник нашег немира после пропасти, када ми више заиста нисмо у центру светског збивања. То би био један императив више, да својски и искрено примимо паролу оца Србије, генерала Недића, који нас учи: „Ред, рад, мир“. Таква парола није динамична, шта више она је статичка. Но она је корисна, јер нас враћа у стваран наш положај, она нас умирује.

Нама је доста немира! Нама нису сада потребне динамичне паролe, какве употребљавају у Москви, јер смо веома много дали узалудних жртава. Многе наше мајке и сестре жале своје мужеве и синове, баш због тих несрпских и кобних парола. Верујемо да је Србин прозрео потпуно ону мафију, која га је омотала плаштом слепила, да не види како га је обрлатила, преварила и упропастила.

Интернационална мафија

Та мафија, то зло, и узрочник наше пропасти сконцентрисано је било у Интернационали.

Актуелно је о томе данас да се говори. Укратко ћемо рећи, да се „змија пресвлачи“, одбацује своју стару кошуљу, јер јој је дотрајала. Змија ће имати бољу, еластичнију нову кошуљу, у којој ће сада да се појављује на светлу дана, да узима своје нове жртве. Змија је незаситна у сваком погледу, опасна за сваког, што треба да знају људи и с ове и с оне стране океана, јер човек није имунизиран од уједа те змије.

Стварно пак о Интернационали, управо о Интернационалама — јер их је било више — треба да знамо, да су имале своје метаморфозе. Те су метаморфозе биле претварања не само облика већ и садржине. Уследиле су редовно у критичним моментима по идеологију, коју носе и шире, а то је идеологија комунизма, или правим именом „марксизма“.

Јеврејин Маркс „усрећио“ је Европљане својим т. зв. „научним социализмом“. На састанцима, после конгресима, у скоро свима већим престоницама Европе, али нарочито у Лондону, Амстердаму и Женеви, прокламована „I. интернационала“ почела је дејство међу народима света, како они то кажу, „продирање у масу“.

Разуме се да је централа — она невидљива — била у Лондону. Одатле је погрешан закључак нашег осредњег човека, а настојање је и самих доктринарних комуниста да шире уверење у свету, како се Енглези не могу заразити комунизмом. Ако желимо да читамо „међу редовима“ ово, видећемо следеће: а) Интернационали тога времена била је потребна велика варош са јаком радничком периферијом (Лондон); б) требали су мира, да их тадашње власти не контролишу много; в) одржавајући тако верзију о некаквом имунитету енглеског радништва према комунизму, успела је та Интернационала да успава тајну полицију Енглеске, па с тим и кућу лордова; г) када је на тај начин створен погодан терен за централу, деструктиван рад Интернационале у другим, споредним централама у Европи, отпочео је рад на велико.

Том I Интернационалом управља лично Маркс. И успева. Навлачи „маску“ на радништво које верује јеврејину, даје се све у ту заблуду, јер верује да ће му Маркс оживотворити сва обећања, која су остала ипак само обећања. Та је Интернационала трајала од 1848 до 1867 године, дакле неких двадесет година.

Од II до III Интернационале

Унутрашње промене у самој Интернационали изазивају сваће и промене. Долази 1867 године до дефинитивног цепања и образује се II. Интернационала. Змија се пресвлачи у опаснију кожу. Динамичне лозинке, као: „Једна цивилизација“ — (дакако, под управом Јеврејства, па зато не поминье културу, већ само цивилизацију); „Једне финансије“ — (не може јеврејин да напред не ставља одмах и питање пара); „Једно воћство“ — (већ зна се и чије, јер су Јевреји са Марксом, Енгелсом и осталима већ на челу); „Једна диктатура“ — (ово оставимо без коментара, нека Русија каже своје, а она је већ проговорила о тој диктатури. Само треба ми Срби да и видимо са нашим духовним очима оно, што нам се указује... авај!). Ова Интернационала је била дугог века, трајала је све до 1916 године, када се је у Цимервалду (Швајцарска) разишла. После тога ето нам опет змије да се пресвлачи.

Од те II. сада настала је „друга и по“ и „трећа“ Интернационала. Она друга и по је замрла у Бечу већ 1922.

Наше доба трпи од кобног утицаја III. Интернационале. 1917 године, у Москви заседа први конгрес те Интернационале. На њеном челу стоји јеврејски зет, иначе и нажалост Рус, Владимир Уљанов-Лењин, за кога су његови лекари утврдили да је био паралитичар, дакле тешком болешћу оптерећен човек, који је у себи носио толику дозу мржње — оне талмудске мржње — да је са њом засенио и свога учитеља Маркса. О тој неприродној мржњи Лењиновој могле би се писати књиге, које би биле пуне крви, огња, греха и хаоса. Таквог „диктатора“ не желимо даље анализирати, јер ће о њему покољење доста још чути.

Наследник Лењинов, у сваком погледу, био је и данас јесте Џугашвили Јосиф „Стаљин“. То је исти онај Џугашвили, који је због крађе избачен из монашке школе, па после био друмски разбојник на Кавказу, одакле вуче неруско порекло. Ни за длаку није био бољи од Лењина, јер је експериментисао са Русима као народом, кога је увалио у такву несрећу, што наш осредњи и неискусни мозак још увек не може да схвати.

Данас се опет змија пресвлачи. Стару кошуљу одбацује, али ми који имамо нешто искуства са тим политичким маневринима свих Интернационала, знамо унапред да ће се змија појавити у новој кошуљи. Историјат Интернационала јасним језиком нам говори, да је после сваког пресвлачивања змија све љућа била. Разумљиво је да се сада за трагом змије пажљиво гледа. Куда пузи, тамо лови. Ко ли ће бити на реду. Ако читамо међу редовима, видећемо да се у прекоморским земљама појављују штрајкови већег обима.

Штрајкови у времену ратних напора једне земље, алармно звоно су, само треба имати уши да се то добро чује, очи да се правилно види и мозак да се добро схвати и наће узрочник тима штрајковима.

Не заборавимо да се само пресвлачи та црвена змија. Не видимо још распадање њеног тела на своје саставне делове. Не верујмо гласинама, које мефистотелски шапућу на свих буњака, како је од вука постао јагњац. То је стара прича за малу децу.

Прекаљени сопственим искуством на дому, будимо сабрани, будимо Срби који умеју да читају међу редовима и који умеју да критички приме свако шапутање, те да не подлегнемо некаквим динамичким и звучним лажима, паролама и томе сличном. Држимо се оне мирне паролe, којом ћемо са најмање потреса доживети крај овог вртлога, којом паролом ћемо омогућити напредак нашој деци, олакшати нашој браћи заробљеништво и повратак у Отаџбину.

Те мирне и поштене и надасве српске пароле нека нам буду императив. Са редом, радом и миром још нико није прав страдао. То сада већ знамо сви. То су најјачи чувари нашег душевног мира.

Препушта се сваком Србину да донесе свој закључак по овом, али нека упамти, да тако ради, тако да делује, да га сутра не узнемири опет на дому олуја, која је збрисала многе Србе, оставила много јадне сирочади, а нанела нам је столетну срамоту. А то нам је још понајтеже, јер Србин не зна за срамоту.

Ђорђе Ј. Ђосић,
потпуковник

Две године борбе националне омладине

Двогодишњица рата са Совјетском Унијом буди успомене на оне судбоносне историске дане и часове кад је и народ у Србији био стављен пред дилему: да ли ће иступити на браник хришћанске европске културе, да ли ће остати веран својим вековним традицијама и вери својих праотаца или ће кренути траговима сотонским, нехришћанским, који би цео српски народ неминовно морали довести до самоуништења и истребљења.

Ситуација наша тих дана била је врло тешка, мучна и заплетена. Околност да смо били злочиначки и безумнички убачени у рат и ради тога доживели најтеже последице с једне стране, а наопак рад, ненародно васпитавање и потпуна збрка у политичким оријентацијама кроз двадесет година живота до овог рата с друге стране, замрачили су наше хоризонте и ослабили су нашу снагу да би се одлучно и брзо могли на једино правилан и спасоносан пут определити.

У тим претешким тренутцима, као вођом Провиђења, на чело народа у Србији долази велики Србин, жарки родољуб, армиски генерал Милан Ђ. Недић. У часовима кад су бивши политичари и „државници“ потпуно издали свој рођени народ — који им је годинама и деценијама давао и много сласти и много части — кад су га срамно напустили, једни бекством у иностранство под скуте и у најамништво туђину, а други у мишје рупе и друге заклоне, тад се јавља на позорници овај војник оног старинског српског кова, и развија, као орао крила, ојађелу српску заставу да спасава свој народ под најтежим приликама.

Али, на жалост и несрећу српског народа, у својим ширинама и дубинама, српски народ још увек је био у стању забуне и у летаргији. Честити српски домаћин, сељак и радник и грађанин из средњег сталежа, после свега што се одиграло, а обзиром на све што се чуло и слушало са разних страна, није могао да се снађе. Снаћи се, исправити се, азузети правилан и одлучан став, за народ је било у толико теже што се велик део нашег градског становништва — нарочито онај део „покварене интелигенције“ и пржаве чаршије“ — држао мизерно, љигаво, кукавички, двосмислено и тросмислено, ненародски и непатриотски.

Спасавати себе, свој лични живот, одржати своје положаје и имања (у највише случајева неправедно и непоштено стечене), то је било овим главна ствар, а шта ће бити с народом, са Отаџбином, — о том они нису ни мислили. Ти бедници — саможивци, ти политички љигавци, духовни шпекуланти и социјални паразити што се обично опредељују кад су све борбе окончане, били су и тада (а и данас су то још увек) она сметња да се народ брзо и јасно није определио правим путовима.

Међутим, снажни, историски удар генерала Недића пронашао је ипак искру у камену. Пронашао је он ону честиту, родољубиву српску националну Омладину која је, на први позив предводника, полетела да се сврста под српску заставу за спас свога рода.

Ту омладину, национално свесну и прекаљену још из ранијих времена, нико и ништа није могло да збуни и заведе: ни сиренски гласови Лондона и Москве, ни цинички подсмех и клевета покварене интелигенције и дембелски став пржаве чаршије, ни тупа пасивност и кобна летаргичност широких слојева народа. Здрава разума, јуначкога срца, праве народне душе, та омладина прихвата оружје и високо уздигнута чела, с песмом на уснама, креће одважно и пожртвовано у неравну борбу с комунистичком руљом и накаом.

Национална омладина пошла је у борбу на живот и смрт. Здрава и национално фанатизована, она је ишла и боса и гола по гудурама и преко шумадијских пропланака, имајући у виду само спас српског народа, знајући добро да она нема замене у позадини, свесна да ће глас Милана Недића остати глас вапијућег у пустињи, ако она и преко сопствене смрти не буде од себе дала све да српски народ и Србија вечито живе. Били су рањавани и гинули су млади борци, а ни ране ни смрт њима нису били тешки. Ништа их није могло застрашити, ништа их није могло поколебати.

„Није нам било лако, причао нам је недавно један од бораца из првих добровољачких одреда, али све, све смо могли да лакше подносимо од оног потпуног неразумевања из великог дела наше позадине... Инсинуација, клевета, блато и презир оних који су ипак остали живи и здрави зато што смо ми патили и гинули, то нас је често највише мучило и болело. Само свест да се боримо за будућност нашег народа, само дубока вера да ће наше дело једног дана морати да правилно разуме и оцени наш рад, у првом реду сељачки народ, давала нам је окрепе и подршке и у најтежим душевним искушењима и физичким патњама. Ко би тада и могао да падне под утицај мишљења и става оне покварене господе наше чију смо кукавичку децу, синове и кћери, из разблудних марксистичких оргија, јурили као зечеве уздуж и попреко наше дивне Шумадије...“

Национална свесна српска омладина за ово две године дана свог јуначког става на браник отаџбине и народа дала је бројне драгоцене жртве.

Преко 200 гробова студената, средњошколаца, радника, сељака и чиновника посејало је своје кости да би српском народу било боље и лакше и данас и сутра. Њихова имена данас се са најдубљим пијететом спомињу у свим јединицама добровољаца,

(Наставак на 7-ој страни)

Две године рата против бољшевизма

Написао генераллајтнант фон Тишовиц

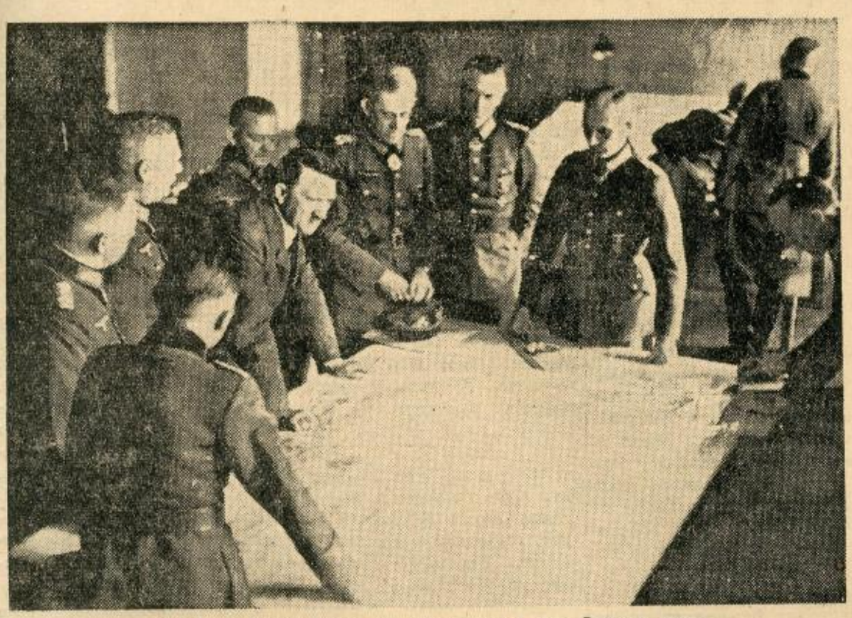

Вођа Рајха Адолф Хитлер са генералима у свом Главном стану.

(Foto: B. B. A.)

Рат на Истоку био је неизбежан. Да није благовремено отпочет, он би био наметнут Рајху, и то од једне бољшевичке државе са једним тако изванредним стратегијским положајем, који би довео у тешку ситуацију целокупну одбрану Средње Европе.

То се већ указало, када је у зимском рату 1939—1940 сломљена Финска, и када је Совјетска Унија необазирући се на закључене пактове о ненападању и противно уговорима са Немачком, савладала Естонију, Летонију и Литву. И на северу и на југу продирали су Совјети у правцу Средње Европе. Заузета је северна Буковина и Бесарабија. Али и то није било доста, пружили су руку на Бугарску и Дарданеле.

Њихов непријатељски став према Немачкој дошао је до израза, када је југословенска влада, крајем марта 1941, пришла Тројном пакту. Само два дана доцније, сарадњом Москве, извршен је официрски преврат, који је ставио ван снаге све одредбе закљученог пакта. Шта се је тим хтело видело се, када је 5 априла закључен „пакт пријатељства" између Совјета и превратничке владе генерала Симовића.

Међувремено нагомилавање бољшевичких трупа на немачкој граници узимало је маха. Морало се свакодневно рачунати, на једну лавину која је претила Европи. Ову ужасну опасност предупредио је Вођа Рајха, када је 22 јуна 1941 наредио напад на Совјетску Унију. Цео европски континент био је свестан да се ово тиче целе Европе. Поред Италије, узели су учешћа у овом светом рату против бољшевизма Финска, Румунија, Словачка, Мађарска и Хрватска. Новоствореви добровољачки корпуси у Данској, Норвешкој, Холандији, Белгији, Француској и Шпанији, ускоро су се појавили на заједничком борбеном фронту.

Тада је дошло до сјајне офанзиве на Истоку године 1941, која је почела са великим биткама заокруживања код Бјалистока и Минска и довела, 12 јула до пробоја Стаљинове линије, која се протезала у дужини 1400 километара, од Црног мора до Пејпујског језера. У међувремену довели су Совјети јаке резерве са Далњег Истока, и отпочеле горостасне битке материјала, у пространим областима између Азовског мора и Ладошког језера. Те операције повезане су за имена Смоленск, Гомељ, Умањ, Кијев, Вјазму и Брјанск.

Неколико недеља пред Божић наступила је необично јака зима, која је принудила на прелаз једној стратегијској одбрани.

На дан 12 децембра 1941, могао је Вођа Рајха, пред Рајхстагом, да објави сјајне резултате рата на Истоку:

да је од јуна до новембра приведено 3,806.865 заробљеника, док је 21.391 оклопних борних кола, 32.541 топова и 17.322 авиона уништено или заплењено.

И поред ових тешких губитака нашли су Совјети нове снаге за једну зимску офанзиву великог сразмера, која је доведена до застоја у пожртвованом залагању немачко-европских армија.

Када је дошло пролеће и када је доба „распутице" нашло свој крај на Истоку, прешле су немачка оружана сила и њени савезници поново у напад. Битком код Керча у првој половини маја и заузимањем Севастопоља, 1 јула 1942, очишћен је Крим од бољшевика. Два дана пре тога отпочела је немачка главна операција, пробијањем совјетских положаја северно од Харкова и окретом према југу, продрвши преко Дона на Кавказ и Стаљинград.

Оштра зима зауставила је и овај смели подухват. Совјети су, потпомогнути ледом и снегом, покушали да обухвате положај Немаца и њених савезника на Кавказу, и да им зађу иза леђа. Само пожртвованошћу VI армије код Стаљинграда и њеном херојском отпору, то је спречено. Као што је то објавио извештај Немачке врховне команде од 24 фебруара 1943, успело је немачким и савезничким армијама — да се планski одвоје од непријатеља, и да јужно крило заузме нове положаје у области ушћа Кубана.

План совјетског војног вођства, да немачки фронт северно од Црног мора, са југа поколеба и доведе до распада, није успео. Повлачењем немачких борбених линија на реку Миус, препустивши Ростов, предухитрило је ове намере. Совјети су покушали да по сваку цену дођу до одлуке, и то снажним пробојем из области северно и јужно од Харкова у правцу Дњепра.

И овај је покушај пропао и довео, у простору јужно и југоисточно од Харкова, до опкољавања маса треће совјетске оклопне армије. Сам Харков био је већ 17 фебруара од Немаца евакуисан. Новим нападом, до половине марта наново је освојен Харков, престоница Украјине и достигнут горњи ток Доњеца на широком фронту.

Док је тако на Југу немачки борбени фронт покренут унапред, на Северу су на више места извршене коректуре, да би се створили повољнији борбени услови. Тиме је наступило одлучно појачање целокупног борбеног фронта, који је тако утврђен и опремљен, да може да издржи и најтеже непријатељске нападе.

Недеља ситних догађаја

Британоамериканци су заузели Пантелерију, Лампедузу и Линозу. Три ситна острва испред туниске обале. То су три догађаја у серији ситних догађаја протекле недеље.

Лампедуза и Линоза нису имале ни најмањег стратегиског значаја. Њихов тактички значај састојао се у томе што су била стражарска места за обезбеђење поморског пута из Италије према Триполису док је тај пут постојао. Пантелерија је имала много већу улогу. Она је употпуњавала систем прекоморске бране, која је затварала Сицилиски мореуз. Док је једна обала тог мореуза, Сицилија, била у италијанским рукама, а друга обала — Тунис у француским, борба за Сицилиски мореуз била је утакмица између копна (Сицилија) и енглеске ратне морнарице. Исти карактер је та борба имала и за време док је туниска обала била у рукама Осовине. У оба ова случаја, британске поморске ратне снаге које су долазиле из Гибралтара, имале су да се боре против поморских и ваздушних снага Осовине, које су се наслањале на копно и на острво Пантелерију.

Али од тренутка кад су Бизерта и Тунис прешле у британоамеричке руке, карактер борбе се променио. За Сицилиски мореуз бори се сада британоамеричка авијација, која се базира на туниску обалу. Она се бори против осовинске авијације која има свој ослонац на Сицилији. У борби те две силне авијације, Пантелерија, као мало острво са сасвим малим аеродромом, није могла да игра неку улогу. Зато су тај аеродром и та лука били напуштени одмах после пада Бизерте. На Пантелерији је остао само један мањи одред црних кошуља који је имао задатак да се што дуже бори, како би тиме показао одлучност Италије у одбрани своје територије.

Поука Пантелерије

Тај одред је јуначки издржао више од месец дана борбе. 9 маја почело је систематско бомбардовање Пантелерије а тек 12 јуна гарнизон је обуставио борбу, јер није имао више пијаће воде. Он је ћутећи одбио две понуде капитулације, пако је непријатељ у тим понудама признавао његово јуначко држање и уверавао да капитулација под таквим околностима не би била срамота.

То јуначко држање Италијана на Пантелерији даје једну значајну поуку Британоамериканцима, јер доказује да у рату нерава италијанска енергија и одлучност нису попустиле.

А затим пројектанти инвазије су добили још значајнију поуку: немачка авијација је ступила у дејство чим су непријатељски транспортери и бродови за искрцавање пошли према Пантелерији. У летовима који су трајали сатима штуке су нападале непријатељске формације и причиниле им огромну штету. Већ за прва три дана било је потопљено или тешко оштећено 50 ратних, специјалних и трговачких бродова а са њима је потонуло мноштво војника који су требали да се искрцају на Пантелерији.

То искрцавање је скупо плаћено. А ово је доказ да ће сваки покушај искрцавања на европској обали стајати Британоамериканце веома скупо.

На совјетском фронту

Великих трошкова имали су и Совјети у току прошле недеље. Јако погођени у најосетљивије место немачким масовним ваздухопловним операцијама према центрима ратне индустрије, Совјети су предузели „ваздухопловну офанзиву" (како они кажу) уперену против система немачких пољских аеродрома. Та „ваздушна офанзива" била је изведена по оном истом калупу као што су Совјети изводили своје копнене офанзиве: нападима у густим колонама. Зато је та ваздухопловна концентрација доживела оно исто што су доживеле све претходне армиске концентрације Совјета: потресне губитке. Немачки ловци у сарадњи са другим европским авијатичарима уништавали су дневно од 90 до 140 совјетских ваздухопловa, док су сопствени губитци били сасвим незнатни, — 3 до 5 апарата.

Наравно, да такав резултат нападних операција приморао је Совјете да обуставе ту акцију.

Сада се активност на Источном фронту испољава само на три тачке: код Велижа, који се налази у близини места Великија Луки, код Белева који се налази између Орела и Калуге, и код Новоросијска, на Кубанском мостобрану.

На том мостобрану скрхан је и четврти нападни подухват Совјета, који, ни по цену највећих губитака, нису могли да постигну ни најмањи успех. Код Велижа Совјети безуспешно покушавају да поврате терен, који су изгубили пре двадесетак дана када су Немци извршили изненадан напад. Код Белева борбе имају дубљег смисла, јер се овде могу назрети совјетске намере прелаза ка већим операцијама.

Говорећи о евентуалним већим совјетским операцијама, треба имати у виду да су могућности Совјета ове године ограничене с једне стране страшном главу која је обухватила целу земљу, а с друге стране несташицом људства. Готфрид Бленден у *Ивнинг Стандарт-у* пише ових дана да су совјетске власти „ишчешљале из свих села целокупно мушко становништво" како би попуниле страшне празнине у црвеној војсци, које су настале услед губитака у раније офанзивама. Зато тај публициста, који је дуже времена боравио у Москви, упозорава своје читаоце на то да не постоји више „совјетски ваљак". Снага Совјетске Уније је јако окрњена.

М. Војновић

ТОБОЖЊЕ РАСПУШТАЊЕ КОМИНТЕРНЕ И СРПСКО РАДНИШТВО

Недавно је објављена „одлука извршног комитета комунистичке интернационале о распуштању Коминтерне". Чланак московске „Правде" о томе није у ствари ништа друго него један слабо успели маневар за масу и за јавност, који у ствари није постигао жељени циљ.

Јасно је да је бољшевичко вођство овим својим најобичнијим блефом хтело да обмане све народе Европе. Јер, свима је познато какви су комунисти мајстори камуфлаже. Довољно је да се сетимо како су они прекратили злогласну Черезвичајку у ГПУ, да би обманули свет и заварали светску јавност, да би сакрили крвави траг који је за собом остављала Черезвичајка, а који је још крвавије продужио ГПУ. Стотине и стотине хиљада грозно мучених жртава невиног руског становништва и језива Голгота пољских официра у Катинској шуми круна су рада ГПУ и довољан доказ да целокупна светска јавност увиди колико је провидна и лажна бољшевичка камуфлажа. Она има само да прикрије злочиначки рад јеврејских властодржаца из Москве.

Овакав закључак о том тобожњем распуштању Коминтерне намеће се сам по себи, јер знамо да без рада Коминтерне нема светске револуције, а без светске револуције нема ни комунизма, нема га бар у оном смислу и обиму како га замишљају његови творци и вође.

Још разумљивији постаје овај совјетски блеф, када знамо да се у Америци води кампања јеврејско-комунистичког ктитора и масонског покровитеља Рузвелта и кад знамо да је Совјетској Русији неопходно потребна америчка помоћ ради даљег вођења рата. По Рузвелтовом савету и жељи, а у циљу добијања помоћи, Стаљин је пристао да распусти форум који му је био дика и понос, који му је служио као авангарда светске револуције.

У Србији, напаћеној, поученој горким и тешким искуством, ова вест изазвала је својом површношћу и провидношћу иронију. Српски народ, национално чист и свестан примио ју је са једним неподвојеним мишљењем, да се под њим крије у ствари најобичнија лаж.

Национално свесни Срби, који знају каквој нас пропасти води комунизам, који иза комунистичке немани виде незајажљиву прождрљивост за подјармљивањем целог света и тежњу да се кроз комунизам сруше све друштвене, материјалне, моралне и физичке вредности европских народа, схвативши овај трик одлучно су, без двоумљења одбацили совјетски маневар као најобичнију лаж. Национална свест, љубав према вери, отаџбини, породици и свима друштвеним, моралним и етичким вредностима друштвене заједнице, они нису дозволили да се у здрав и национално чист организам српског народа увуче ова лаж као нека потајна и подмукла клица да под видом „враћања Совјетске републике некој новој, осталим народима ближој државној и друштвеној формацији", било демократији или националној држави, прикаже Совјетску републику у лепшој и здравијој форми и покуша да опет задобије симпатије и љубав српског народа.

Онај мали број људи код нас, који су још увек слепо слушали наређења Москве и верно их приводили, или бар покушавали да их приводе у дело, био је у први мах овим триком московских властодржаца несумњиво поражен. Њихов сан о светској револуцији, о великој интернационали за коју су они немилице слали своје присталице и недужне српске кћери и синове у смрт, био је срушен. При помисли да је ово стварност, они су се нашли на прекретници да ли да верују или не.

Ако верују, онда ово распуштање Коминтерне има да побије сав њихов досадашњи рад. Оно га чини узалудним и бесмисленим и наводи их на мисао и веровање да је и сама врховна комунистичка управа увидела да су Коминтерна, па самим тим интернационална и светска револуција бесмислица, ствар неодржива и илузорна.

Ако пак не верују, ако они и сами увиђају да је ово у ствари један неуспео блеф, као што заиста и јесте, онда им баш тај покушај да се светска јавност обмане, јасно показује сву слабост и трулост московских властодржаца, а самим тим и сву илузорност и проиграност комунизма.

Српско радништво, које се у најтежим данима живота Србије и српског народа показало довољно снажно и национално свесно, те се веома малим бројем одазвало лажним позивима и заваравању јеврејских и московских слугу да би пошло на проливање крви своје и своје браће, из овог неуспелог покушаја Совјета може да види сву провидност московске лажи, сву слабост водећих кругова комунизма и сву нискост, подлост и безобзирност средстава којима се комунисти служе.

Оно може јасно, без икаквог коментара и нарочитог размишљања увидети, да ова обична лаж није нашла одјека ни код кога, па био он њихов присталица или не, а камо ли код српског радника, који је доказао да у његово здраво тело бакцил комунизма не може и неће продрети. Српско радништво, које је пошло правим, националним српским путем и које данас на основама старог српског задругарства изграђује себе и своју омладину у један чврст, чист и свестан друштвени сталеж, које је у Новој Србији наишло на заслужено признање, коме је нова друштвена заједница дала достојно место, никада неће у својој чистој националној души дати приступа једној овако бесмислено лансираној совјетској вести. Она ће у душама српских радника, као и у душама свих правих Срба који воле своју земљу и свој народ, наићи на презир, потсмех и гнушање.

Овакав негативан утисак биће још један минус неуспелој совјетској вести о растурању и распуштању Коминтерне.

Српски радник

Коминтерна И СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА

Када је сатана у лицу комунизма овладао Русијом, и када је отпочело убијање и мрцварење епископа, свештеника и калуђера, када је почело уништавање и скрнављење цркава и манастира и истребљење милиона руског народа, онда је међу првима био српски патријарх Варнава, који је подигао свој громки глас против безбожника и почео борбу против Совјета, која је трајала до његове смрти.

Данас се може рећи да патријарх Варнава долази у ред највећих и најборбенијих противника комунизма. Он је био заштитник свог руског свештенства, које је успело да избегне испред крвавог терора Совјета. Име патријарха Варнаве као покровитеља и заштитника свих оних који су прогоњени од комунизма, спомињало се у литургијама свих руских цркава у иностранству. Смисао те везе лежао је у његовој непоколебљивој борби против комунизма од чијег су слома сви Руси очекивали ослобођење своје руске домовине, од најјезовитијег терора, какав је икад светска историја забележила.

Патријарх Варнава предвиђао је догађаје и далековидо скретао пажњу надлежнима, куда нас једног дана може одвести нехат, попустљивост и пасивност према комунистичкој опасности, која је све више узимала маха. Колико су његова предвиђања и страховања била основана, сви то данас осећамо и сувише на властитој кожи.

Патријарх Варнава није ниједну прилику пропуштао, а да не укаже на комунистичку опасност и на апсолутну потребу њеног уништења. У својим честим беседама у цркви и у говорима на разним светковинама, пред високим црквеним форумима, Светим Синодом и Архијерејским Сабором, а нарочито кроз своје посланице патријарх Варнава је грмео против комунизма, истичући увек његову разорну демонску делатност.

Од смрти великог патријарха српске православне цркве, пошла је држава у суноврат. Смрт поглавара српске православне цркве и убиство поглавара државе у Марсељу, отворила су пут злокобним датумима српскога народа: двадесет седмом марту и ономе што се одиграло после двадесет другог јуна године 1941, по жељи Треће интернационале.

Када би писали о свему ономе што је тада снашло нашу земљу, о оном раздобљу када су пировали безумље и злочин, када је један део нашег народа предвођен међународним олошем слушао директиве бољшевичке интернационале, морали би писати најтужније странице историје српског народа.

Комунисти су се нарочито окомили на српску православну цркву, као носиоца најсветијих традиција нашег народа, на наше средњевековне светиње као што су цркве и манастири, и на најсвирепији начин, показали су у правом светлу однос комунизма према нашој цркви и вери.

Сав олош из подземних скровишта, све светске паликуће, сви јеврејски тровачи, сви српски одроди и сав међународни олош, око 1.500 најгорих злочинаца, разбојника и убица, одбеглих робијаша, цигана и сеоског олоша, кидисало је да опљачка и уништи све што је Србину свето.

Према упуствима Коминтерне и освештаним правилима Савеза безбожника Совјетске Уније отпочео је крвави напад на свештена лица наше цркве, и то нарочито с јесени 1941 године.

КРВАВА ЛИСТА МУЧЕНИКА

Из бескрајне и страшне листе комунистичких недела у Србији, изнећемо само један мали познати део, са именима зверски побијених свештеника и оскрнављених наших светиња, манастира и цркава.

На државном путу Лешница—Ново Село сачекала је комунистичка заседа **Митрофана Матића**, старешину манастира Чокешине, одушевљеног националисту, и убила га из пушака. Његово тело остало је неколико дана несахрањено, јер су комунисти опколили манастир и претили смртном казном свакоме, ко би се усудио да убијеног игумана сахрани.

Комунисти су извршили напад на манастир Трнане, опљачкали манастир и тешко ранили јеромонаха **Романа**.

Крај пута у околини Крагујевца нађен је леш младог националисте, богослова **Добривоја Нешковића**. Њега су комунисти били ухватили и уморили језовитом смрћу. Ископали су му очи, преломили су му руке и ноге, па га тек онда убили. Његов леш су бацили у јарак и забранили да се сахрани. Пет дана је лежао убијени, и леш је већ почео да се распада, док није најзад под заштитом жандармерије сахрањен.

У селу Породину убијен је свештеник **Сава Киркић**. Убила га је банда чији је политички комесар био Сима Сидић, студент медицине, иначе син једног милионера из Петровца на Млави.

Када је једна група комунистичких разбојника упала у Свилајнац, стрељала је на сред улице старог свештеника **Павла Лукића**, његов леш бацила у блато и забранила грађанству да га сахрани.

Нарочиту свирепост показали су комунисти у селу Средњеву у Срезу рамском, када су ухватили **Војислава Стојиловића**, свештеника, великог српског националисту. Ови зверови су привезали овог свештеника ногама за један аутомобил, са којим су јурили од села до села, све док тело мученика није било сво размрскано и изобличено.

Једна комунистичка банда напала је била Мало Црнуће, у Срезу пожаревачком и повела са собом старог свештеника **Панту Какојева**, заједно са ћерком Тамаром. Гледајући силовање његове кћери Тамаре, стари свештеник је умро од узбуђења и ужаса.

Једне ноћи упала је једна комунистичка банда у село Азању, у Срезу јасеничком и поред осталих убила и свештеника **Младена Милошевића**.

Скоро у исто време нападнута су од комунистичких банди два манастира. Манастир Вратна у Крајини потпуно је опљачкан, изнели су чак и црквене ствари из олтара. Друга једна комунистичка банда, чији су комесари били два одбегла робијаша, упали су у женски манастир Свете Богородице код Црковнице, у Срезу лесковачком. Пошто су пијанчили и покидали све црквене књиге, које су газили и ударали ногама, испребијали су кундацима игуманију, па онда силовали све три калуђерице, које су биле у манастиру. Пошто су све опљачкали, силовали су у дворишту и шеснаестогодишњу кћер једног земљорадника, која је случајно наишла.

Као жртва комунистичког терора погинуо је **Сава Богдановић**, јеромонах манастира Јошанице, родом из Срема.

Комунистички злочинци упали су у манастир Свете Тројице код Плевља, који је средиште српства и православља кроз векове, који су поштовали муслимани и у доба турске владавине. Комунистички зверови ухватили су старешину манастира архимандрита **Серафима Царића**, седамдесетпетогодишњег старца и пошто су му почупали браду, уморили су га у најстрашнијим мукама.

У Ужицу за време комунистичке страховладе, убијен је свештеник **Милан Пашић**, отац петоро ситне деце и велики националиста. Исту судбину је доживео и **Мико Поповић**, свештеник из Брскова.

Ова листа жртава палих у служби православља и српства, треба да нам отвори очи, треба да нам открије страшну визију, каква би изгледала наша лепа православна Србија, кад би дошла под власт безбожника и изрода човечанства.

Само благодарећи енергичним мерама немачких и српских оружаних снага уклоњена је смртна опасност од наше отаџбине. Комунистичке банде су сатрвене, злочинци побијени и похватани, док онај мали део који је измакао уништењу, жели једино да спасе голи живот.

Српска православна црква спасена је од првог налета комунистичке Интернационале. Даљи опстанак српске православне цркве одлучује се на заједничком фронту европских народа на Истоку, под вођством Великонемачког Рајха.

КРАГУЈЕВАЦ ЗА ЖРТВЕ КОМУНИСТИЧКОГ ТЕРОРА

У Крагујевцу извршено је успешно прикупљање прилога за жртве комунистичког терора. У самој вароши скупљено је 131000 динара.

Скупљање прилога по срезовима наставља се.

У борбу против црне берзе!

Како публика да се бори против шпекуланата

Од почетка свога излажења СРПСКИ НАРОД повео је оштру и безобзирну кампању противу црне берзе подвлачећи колико је то велико социјално и национално зло, које уноси страховиту деморализацију у наше друштво и доводи у питање опстанак и будућност младих српских нараштаја. Предлагали смо мере надлежнима, да би та борба била успешна, као што смо објашњавали грађанству како треба да се оно бори противу шпекуланата. Износили смо како су цифре са црне берзе фантастичне и неприступачне највећем делу београдског грађанства.

Међутим, црна берза узимала је све већег маха, тако да баца у бригу оцеве и мајке. Вршећи своју дужност објективног гласила српске јавности у служби највиших интереса српскога народа, ми нисмо хтели остати скрштених руку пред овом немани и хтели смо са своје стране да допринесемо и да помогнемо надлежним факторима и грађанству. Мислимо да српски образ не сме допустити да постоје овакве појаве, које својом несоцијалношћу и нечовечношћу претстављају право ругло, поред тога што погађају највиталније интересе српског народа.

Знамо како је тешко борити се противу ове подле и лукаве немани, али сматрамо да наши највиши интереси и наша част не допуштају њено досадање пировање. У свима земљама на неки начин, мање или више успешно, организована је расподела основних артикала за живот чланова заједнице. Па зар да дајемо пример оваквог отсуства дисциплине и солидарности, и смисла за организацију? Зар да и даље у нашем друштву преовлађује онај стари дух, који нас је довео до катастрофе, када је свако мислио само на себе без осећања националне и социјалне солидарности, када су држава и њене установе биле прћија појединаца, партија или котерија?

Морамо све учинити да се одлучно стане на пут разорном дејству овога зла и у тој акцији морају учествовати не само званичне власти него и само грађанство, без чије сарадње и свести о националној и грађанској дужности не могу дати повољне резултате никакве предузете мере. У име огромне већине београдског грађанства, у име безбројних оцева и мајки, ради опстанка и здравља младих српских нараштаја, позивамо све надлежне факторе, од Владе народног спаса и претседника Београдске општине, који се толико залаже да заштити социјално слабе, па до најмањих њихових органа да сви учине своју српску и човечанску дужност и да поведу беспоштедну борбу противу црноберзијанаца, највећих народних непријатеља у данашњем часу.

Ми са своје стране упућиваћемо уколико можемо београдско грађанство да и оно чини своју дужност, место да сваки мисли само на себе и да својим несхватањем солидарности штити црноберзијанце, издајући опште интересе заједнице за тањир грашка, који добија „испод тезге".

Мислимо да се данас не може живети од празних речи и да наше писање треба да посведочимо и делима, која су у духу наших савета и препорука. У прошлом броју СРПСКОГА НАРОДА ми смо изнели у чему се састоје недопуштене махинације црноберзијанаца и дали смо извесна упутства шта треба да раде и коме да се обрате грађани, да не буду жртве злочиначке шпекулације и да помогну надлежне власти у њиховом раду. Хтели смо сада лично на лицу места да испитамо како функционише контролни апарат и са каквим могућностима располажу грађани у борби противу црне берзе.

Једног јутра изишли смо на Бајлонову (Дорћолску) пијацу и посматрали смо како се врши довоз и расподела малих количина поврћа. Приметили смо како корпе са поврћем на брзину нестају са пијаце и како их односе у непознатим правцима. Најзад смо успели да уђемо у траг једној корпи са грашком, коју је један пиљар на брзину однео и сакрио у своју бараку. Мало касније појавили смо се пред пиљарницом и затражили од пиљара да нам прода грашак. Он је прво изјавио да га нема, а кад смо рекли да смо видели како је унета корпа са грашком, он је изјавио да је грашак задржао за себе и за своје колеге-пиљаре. Ми смо протествовали против таквог објашњења јер је било очевидно да је корпа са грашком била намењена за продају „испод тезге" по ценама које могу да плаћају само богаташи и ресторатери.

Ми смо одмах поступили према упутствима које смо у СРПСКОМ НАРОДУ објавили за случај изигравања законских прописа. Обавестили смо прво дежурног чиновника у III кварту за цео случај и замолили га да он то извиди. Обратили смо се затим Одељењу за надзор над ценама Управе града Београда на телефон 30-844 и изложили цео случај. Шеф Одељења предусретљиво нас је саслушао и обећао нам је да ће поступити према прописима.

Обавестили смо исто тако и Комесаријат за цене и наднице на број 24-097 и они су забележили цео случај и обећали да ће повести анкету. Обратили смо се лично и Комесару за цене и наднице г. Дарку Петровићу, који је одмах увидео важност нашег саопштења и изјавио нам је да ће одмах послати своје органе на лице места да извиде ствар. Најзад обратили смо се и у Дирису Отсеку за цене и тамо смо поново изложили цео случај.

Овим нашим експериментом хтели смо да практично покажемо публици како треба да се бори против црноберзијанаца и да све случајеве саопштава надлежнима, како би се спречила њихова акција. После два дана појавили смо се поново на пијаци и као приватно лице успели смо да интервенишемо и жандарм је наредио пиљару да почне распродају трешања на пијаци, које је он хтео у корпи да склони са пијаце. Из свега овога види се да је могућа борба противу шпекуланата, кад би код публике било више свести и солидарности и ако одређени органи буду вршили исправно своју дужност.

На основу ово мало података помишљамо како би требало вршити снабдевање београдског становништва са поврћем и воћем. Можда би требало завести строгу контролу на београдским трошаринама и водити тачну евиденцију увезених количина поврћа и упућивати их на разне пијаце, где би оне биле распоређиване код пиљара под надзором контролних органа, и на тај начин избегло би се чекање у редовима. Поред тога на основу Дирисових књижица могло би се контролисати да поједини потрошачи не купују веће количине ради шпекулације.

С друге стране можда би се могло предвидети отварање општинских продавница на трговима, на којима би грађанство по утврђеним ценама куповало потребне артикле за исхрану, које би утицале на формирање цена. То су само неке сугестије али споразумом између Београдске општине, Министарства народне привреде и Комесаријата за цене и наднице, још неких установа и Одбора београдских грађана могао би се израдити план о снабдевању Београда.

Износећи цео овај случај пред надлежне факторе и пред нашу јавност ми сматрамо да смо извршили своју дужност.

М. М.

Салата и црни лук на београдској пијаци

(Снимак: „Српски народ")

Врховни закон

Рушилачке силе у српском народу поново дижу главу. Разне шићарџије и шпекуланти развили су црну берзу до тог степена, да постоји опасност да доживимо нову националну катастрофу. Цене најосновнијих животних намирница биоскопском брзином достижу астрономске цифре, тако да социјално слабима и крај родне године, прети авет глади.

Овом асоцијалном вршљању морају надлежни фактори одлучно учинити крај. Мора се свакоме јасно показати да је заувек прошло време, када су појединци могли да раде шта хоће, макар и на штету народне целине. Начелу да је општи интерес изнад појединачног мора се обезбедити пуна важност и прибавити задовољење, макар и по цену драконских казни.

Ниједна мера неће бити довољно строга, кад су у питању српски животи, нарочито животи народног подмлатка. Каква ће бити наша народна будућност, ако нам омладина, услед слабе исхране, буде закржљала и неспособна? Ако ти незајажљиви себичњаци не мисле на народну будућност, онда их на то треба натерати.

Све што је честито у српском народу мора устати у борбу против тог шпекулантског, јеврејског духа, којим су појединци међу нама још заражени. Њих морамо од тога излечити, или као недостојне искључити из народне заједнице, јер је српски народ одувек био честит и хришћански, што га је кроз векове и одржало.

Данас, у овим тешким временима, родољубље се доказује не речима, већ делима. Сваки ко мисли само на себе, тај није и не може бити родољуб. Историја је препуна доказа да су чак и велики и богати народи пропадали кад је сваки вукао на своју страну, док су напротив мали народи, ако је у њима било слоге и дисциплине, постајали велики и моћни.

Нама су данас на овој историској прекретници слога и дисциплина потребнији више од свега. Ако успемо да њих остваримо, онда ћемо целом свету дати доказа да смо достојни да као народ постојимо. Од тога ће зависити и то какво ће нам место међу осталим народима припасти. Зато се свима себичњацима мора одлучно стати за врат у име општег интереса, који за сваког мора бити врховни закон.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

(Наставак са четврте стране)

њихових другова, који иду даље напред стазом коју су мртви хероји обележили. Многи Србин сада другим очима гледа такође и на њихово дело и на њихову жртву.

Двогодишње искуство народа посведочило је ко је права народна омладина а ко су изроди и одроди. Куд је год прошла национална омладина и где се год она задржала, поред свог главног рада на одржању реда и мира и спасавању српског народа, она је иза себе остављала трагове племенитог труда и дејствовања: та је омладина помагала невољном и сиротом и на њиви и на другом послу, поправљала је срушено и покварено, подизала је и ново што је народу од потребе. Она друга омладина куд је прошла остављала је иза себе трагове злочина и осакаћења, паљежи и рушевина, зло и јаде с јауком кољача.

Као и другде, и код других народа, и у српском народу омладина је онај појас који показује и доказује здравље и виталност једне средине. Српска национална омладина у најтежим часовима посведочила је да је српски народ у својим дубинама здрав и способан за живот и да га ни сви отрови нису могли до сржи затровати и сасушити. За то ће данашња генерација српске националне омладине, баш зато што је дејствовала у претешка времена, у историји овог народа испунити једну од најлепших страна. Њени напори, њене жртве биће правилно оцењени. У то данас ни часка не сумњамо.

П. Марковић

ЗАБРАЊЕНА ПРОДАЈА ЛИШЋА ШЕЋЕРНЕ РЕПЕ

Пошто се на појединим пијацама у Београду и у унутрашњости појавило у продаји лишће шећерне репе као људска храна, скреће се пажња произвођачима и потрошачима да је трошење лишћа шећерне репе, с обзиром на важност шећера, забрањено, и да ће у будуће како продавац тако и купац бити најстрожије кажњени и упућени на принудан рад, на основу Наредбе о планској пољопривредној производњи.

НАЦИОНАЛНО-ПРИВРЕДНИ ПРИНЦИП ПРОТИВ СВЕТСКЕ ПРИВРЕДЕ

Привредни развитак земаља западне цивилизације од 150 година уназад обележен је двема основним идејама: једно је идеја т.зв. слободне привреде а друго, идеја привредног национализма. Иако се у суштини обе идеје искључују, све до првог светског рата привреда није, услед тога, била изложена неким јачим поремећајима: међу обема идејама био је склопљен извесни прећутни споразум, на тај начин што је прва, идеја „слободне" привреде доминирала а друга је само претстављала малу корекгуру прве. Тек за време првог светског рата, изазван нуждом, привредни национализам јача и отвара прву брешу у дотадањем привредном систему. Све вештачке мере, после рата, које су ишле за тим да се једном отворена бреша попуни и успостави ранија чврстина система, остале су безуспешне.

После неколико надувених и краткотрајних привредних полета којима су следила још дубља падања, долази до велике кризе 1930 која претставља судбоносну прекретницу. Од тада „слободна" привреда више не постоји. Велика и префињена творевина „светске привреде" руши се пред налетом догађаја а на њеном месту све се јаче оцртавају контуре нових привредних груписања на националној основи, која су позната под именом „привреда великог простора". Та промена није само територијална, техничка или економска. Она има дубок идеолошки значај и инаугурише настајање једног новог, у битности супротног социјално-привредног поретка.

Историска неминовност

Овакав ток развитка није, а не може ни бити произвољан, како се спочетка мислило и отворено говорило, било искрено као они теоретичари којима је либерализам претстављао идеал привредног уређења, било тенденциозно као они међународни капиталистички кругови који су од тога живели. Није то био израз шовенске ускогрудости која из себичних мотива кочи „слободну" и „природну" међународну размену добара и капитала него је то била историска неминовност за чије су наступање већ давно постојали услови, само што би се то наступање вероватно отегло још за који децениј да га није светски рат убрзао.

Слободна „светска привреда" тј. таква међународна привредна заједница у којој су сваком члану њеном приступачна сва тржишта и сви привредни извори на територији те заједнице, на бази слободне утакмице — а такву је творевину, бар теориски претстављала бивша „светска привреда" — могла је више или мање несметано, постојати све дотле док је још постојало широко и слободно поље утакмице. Што се више сужавало то поље, тј. стара тржишта постајала засићена, а нових бивало све мање, док су с друге стране и нови извори сировина постајали све ограниченији, морало је долазити до све јачих трвења. А кад су и последње територије на свету биле у главном откривене и експлоатисане, ту је већ настао пресудни тренутак за даље несметано функционисање слободне „светске привреде".

Улога националног фактора

У таквом стадију развитка светска привредна заједница могла би и даље опстати само под два услова: или уз потпуно национално и политичко јединство или на бази равноправне сарадње. Пошто ни један ни други услов није био испуњен, морало је доћи до распада.

Из свега се дакле види да је при формулирању светске привреде већ од почетка национални фактор био од значаја али нису још били постојали разлози да он иступи против принципа привредне слободе. Напротив, та слобода могла је само још да национално оснажа дотадању водећу трговинску силу, Енглеску. Али није то био случај са другим земљама, за које је та слобода убрзо постала илузорна.

Светска привреда заснива се на међународној подели рада по принципу рентабилности. Да су се, у време њеног постанка, све државе налазиле под једнаким економским условима, онда би се можда још и могло говорити о слободи за све. Али код велике разлике у степену привредног развитка појединих земаља, ту слободу могле су користити само оне јаче, док је за слабије та „слобода" претстављала само минус. Да су све земље остале потпуно доследне принципу слободне трговине, оне би стално остајале на почетном нивоу развитка, тј. аграрне земље не би се никад индустријализирале.

Зато већ одмах с почетка видимо да индустриски слабије развијене земље прибегавају царинској заштити за индустриске производе. Иако царинска заштита већ претставља ограничење слободне трговине, светска привреда — како је већ напред речено — могла је још да се одржава, да није светски рат открио њене друге, пресудније недостатке а то је, у првом реду, потпуна зависност европских индустриских земаља од прекоморских у погледу исхране и сировина.

Доследно спровођена међународна подела рада руковођена чисто економским мерилом а без националних или социјалних обзира, довела је била дотле да су европске индустриске земље пребациле своју базу за исхрану и за сировине (жито за људску храну, сточна храна, индустриске биљке и др.) на прекоморске земље и тиме дошле у потпуну привредну зависност. С друге стране, извесне прекоморске земље, примамљиване зарадом, одавале су се потпуно једностраном гајењу извесних пољопривредних култура занемарујући при том остало и губећи тако привредну равнотежу и самосталност („монокултуре"). Овакво стање дало би се још разумети, како је већ речено, под условом политичког јединства. Овако, први међународни политички заплет морао је пољуљати ту и сувише вештачку творевину.

Смртни ударац

Једанпут започети правац у привреди тешко се мења јер промене изискују, сем осталих поремећаја, и финансиске жртве. Зато земље које су, поучене ратним искуством, биле пошле у правцу аутаркизирања, настављају у том правцу и после рата. То реаграризирање индустриских и индустријализирање аграрних земаља значило је у ствари смртни ударац за „светску привреду". И појава репарација као и уопште испреплетени финансиски светскопривредни односи, који су довели до све јачег задуживања аграрних земаља водили су, природно, разбијању светске привреде.

Залуд се надувавањем међународног кредитног апарата настојало да се спасе што се још може спасити, тиме се још само за кратко време продужио живот „светске привреде", док није дошло до познатог берзанског слома у Њујорку, 1929 године, као првог предзнака дубоке кризе, као и светско-трговинског рата наредних година па све до укидања златног стандарда код водећих земаља, што је значило и формални распад светске привреде.

За неко време идеји „светске привреде" супротставља се идеја аутаркије, чак и за мање привредне организме. То је међутим била само тренутна реакција на разорне последице „светске привреде". Убрзо се уверило да би аутаркија, сем тога што је до краја уопште немогућа, довела до опадања цивилизације, јер се под таквим условима не би могле користити тековине модерне технике. Развитак је ишао у правцу стварања тзв. „привреде великог простора" тј. груписања у блокове, држава које су и иначе привредно упућене једна на другу, било да оне припадају јединственом политичком подручју или не. Такву једну „привреду великог простора" претставља на пр. Британска заједница народа а ударен јој је темељ склапањем Отавских споразума.

А још један такав простор почео се био пре извесног времена стварати у привредној сарадњи Немачке са Југоисточном Европом.

—

Равноправна сарадња

Битан је услов за стварање привреде великог простора, да њена територија располаже углавном свим изворима који су неопходни за савремени привредни развитак. У том погледу привреда великог простора претставља, у мањем обиму, бившу „светску привреду". Али је између једног и другог облика битна разлика у том што се код привреде великог простора, уместо ранијег капиталистичког принципа рентабилности поставља као врховни, принцип, равно правне сарадње. Не дакле више илузорна слобода размене, која је користила само јачем, него споразумевање према даним приликама.

Капиталистичка „светска привреда" пропала је јер је њен развитак ишао насупрот националним интересима, тиме што је пречила хармоничан, органски развитак појединих народних привреда; насупрот социјалним интересима тиме што је, услед зависности од конјунктура на светском тржишту, излагала поједине народне привреде сталним кризама праћеним огромном беспослицом; најзад насупрот и чисто економским интересима јер је услед капиталистичког неумереног искоришћавања терена код тзв. монокултура, било доведено у питање преимућство екстензивне пољопривреде прекоморских земаља над интензивном европском, услед чега је све више нестајало и разлике у рентабилности.

У привреди великог простора, насупрот капиталистичком принципу искоришћавања поставља се принцип национално-привредног органског развитка. У њој појединe државе које је сачињавају, ослобођене од стега аутоматизма раније „светске привреде", добијају могућност да, свесним дириговањем привреде унутар својих граница, узму судбину привредног и националног развитка у своје руке, без страха од неизвесности реперкусија светско-тржишних конјунктура.

Ни наша земља нема шта да зажали за пропашћу „светске привреде", јер, откако је увршгена у њу, наша основна радиност, пољопривреда, била је непрестано изложена ударцима светско-тржишних конјунктура које су ретко допуштале њену рентабилност, а то је морало имати кобног одјека на цео привредни развитак. Ми можемо само да поздравимо уређење које, руководећи се национално-привредним принципом, поставља цео социјално-привредни развитак на стабилнију, органску базу.

Светозар Спанаћевић

РАЗВОЈ ИНДУСТРИЈЕ У СРБИЈИ

Привредна структура Србије развијала се и формирала под разноликим дејством не само привредних већ и још више историских, политичких, саобраћајних и других фактора. Стога она, и поред свих природних услова, није могла да се развије до оне мере и сложености коју је достигла привреда у осталим европским земљама.

Услед вековног ропства под Турцима и привредне заосталости која је отуда потекла, индустрија у Србији јавља се веома доцкан, иако је било доста нагомиланих трговачких капитала. Међутим, за њен развој нису постојали остали услови: широко тржиште, стручно радништво, пољопривредне транспортне могућности и извори сировина. Прва фабрика у Србији основана је тек 1850 године. То је била фабрика пива у Београду. После тога оснивају се првенствено она индустриска предузећа која прерађују сировине пољопривредне производње домаћег порекла: парни млинови, текстилне фабрике, фабрике шећера итд.

С обзиром на потребу великих инвестиција и слабо интересовање страног капитала, рударска индустрија такође слабо напредује. Први рудник гвожђа отворен је 1847 године. До 1881 године Србија је имала свега 22 индустриска предузећа.

Али постепено, стручним школовањем омладине на страни, интересовањем страног капитала, побољшањем саобраћајних веза, индустрија у Србији све више напредује. У 1910 години Србија је имала већ 465 индустриских предузећа са моторном снагом од 24.000 коњских снага, 16.000 радника, 82 милиона златних франака инвестираног капитала и 30 милиона златних франака обртног капитала. Вредност индустриске производње износила је око 74 милиона предратних динара. Пред први светски рат Србија је имала већ 544 приватна индустриска предузећа са капиталом од 134 милиона златних франака.

Иако је Србија тада била аграрна земља малог сеоског поседа, индустрија је имала велики утицај на њену привреду, нарочито после царинског рата са Аустроугарском од 1905—6 године и завођења царина на многе индустриске производе, што још више доприноси развитку индустрије.

После 1918 привредна политика руководила се условима и интересима новог ширег привредно-политичког подручја у коме су услед саме привредне структуре појединих покрајина бивше Југославије, привредни интереси Србије морали, ако не бити занемарени, а оно потиснути у други ред. Индустрија се развијала тамо где су већ раније постојали велики индустриски центри, индустриске традиције, разграђени и рентабилни извори сировина, стручно радништво, повољне саобраћајне везе са страним тржиштима или са центрима страног капитала.

Услед тога, после више од две деценије привредног развоја у југословенском политичко-привредном подручју, индустрија у Србији имала је свега 718 фабричких предузећа са 2.853 милиона динара инвестираног капитала, што претставља свега 16,87% фабрика целе Југославије и 23,29% целокупног капитала уложеног у индустрију у бившој Југославији.

Разуме се да је овакав развој индустрије у Србији имао дејства и на све остале привредне гране. Индустрија је, истина, фаворизована, али је од тога највише користи имала индустрија у осталим покрајинама ван Србије, док је терет те насилне индустријализације сносила и пољопривреда, занатство и остале привредне гране у Србији, ма да се њена индустрија није развијала, бар не у тој мери да би помогле развој пољопривредне производње и уподобиле бар један део вишка сеоског становништва.

Данас индустрија у Србији бори се са извесним тешкоћама које су, међутим, опште природе, условљене ратом, као што је оскудица у увозним сировинама, тешкоће преоријентације на домаће сировине, још недовољно повећана производња сировина домаћег порекла, тешкоће снабдевања инвестиционим објектима итд., али ипак индустрија у Србији данас све више добија једну сигурну чврсту платформу на којој ће моћи да се развија. Пре свега, не само надлежни фактори већ и привредни кругови у Србији увидели су да је претерана и насилна индустријализација по сваку цену, која се спроводила у бившој Југославији, била штетна и да индустрија мора да се подиже и развија у органској сагласности и повезаности са осталим привредним гранама — што се тиче Србије у повезаности са пољопривредом и рударством.

Данас се у Србији већ две године спроводи планска пољопривредна производња која има за циљ не само да обезбеди исхрану српског становништва, већ и да створи базу за развој једне домаће индустрије која прерађује биљне и анималне сировине домаћег порекла. У том циљу она планскн унапређује сточарство, воћарство, производњу индустриског биља итд. Дакле, свих оних грана које ће давати најважнији део сировина за индустриску прераду.

Што се тиче производње осталих основних сировина, у првом реду рударства, ту је потребан још велики рад и знатне инвестиције да се искористе постојећа привредна богатства, која ће претстављати не само значајан допринос индустриском развоју земље, већ и активну позицију у њеном трговинском билансу.

На оваквим привредним основама постоје могућности и за нормалан и здрав развој једне индустрије, која — базирајући се на домаћим изворима сировина, обиљу радне снаге и трајно повољним условима за пласман у индустриски развијеним земљама — може да доживи неслућени замах и развој.

А. С. Н.

Радови на селу у јуну месецу

НА ДОМУ

Припремите се за жетву. Прегледајте жетелице и остали прибор. Прегледајте и оправите кола за пренос снопова. Оправите путеве и мостове. Очистите шупе за смештај снопова. Очистите гумна. Вршалице прегледајте, очистите и подмажите их. Обезбедите радну снагу и спремне људе за руко[illegible] машинама. Припремите угаљ или дрва за гориво. Очистите и успремите житнице.

ОКО СТОКЕ И ЖИВИНЕ

Наставите храњење зеленом храном и истерујте стоку на пашу. Пред жетву и вршидбу појачајте оброк радној стоци због претстојећих радова; храните је сеном и ујармљеном зеленом храном.

Довршујте стрижу оваца. Одбијајте ждребад и јагњад рођену у фебруару. На планинским становима продужите бачијање. Одраслу живину одвајајте од квочке, да би ова пронела. Чувајте ћуриће од росе и влаге.

НА ЊИВИ И ЛИВАДИ

Прекините са сетвом, осим хељде на високим положајима, детелине и луцерке у овсу, и угарњаче. Сејте и кукуруз некопап за кошење у зелен. Окопавајте кромпир, репу, кукуруз, пасуљ, дуван, купус. Завршавајте прорећивање репе. Расађујте репу и купус. Вршите жетву озимог јечма, а крајем месеца почиње и жетва озиме пшенице.

На ливадама косите и сређујте сено. Чистите баре и рибњаке.

У ПОВРТЊАКУ

Сејте пасуљ, летње ротквице, спанаћ, обичну и крецаву салату, грашак за јесењу потрошњу, а расађујте купус, карфиол, кељ, келерабу. Побијајте тачке за пасуљ и грашак. Орезујте плави патлиџан, краставце, диње, црвени патлиџан. Окопавајте повртњак и увече заливајте га по могућству обилно. Берите мркву, рани купус, келерабу, бораницу, салате, лукове, кромпир, ротквице, краставце. Можете изнова сејати кујинску зелен.

У ВОЋЊАКУ И РАСАДНИКУ

Орезујте непотребне пупољке и леторасте на обличастим воћкама. Прорећујте круне на бресквама. Берите трешње, вишње, кајсије, малине, огрозд и рибизлу. Сузбијајте гусенице.

У ВИНОГРАДУ И ПОДРУМУ

У винограду предузмите летње радове: лачење, заламање и везивање. Прегледајте калемове и сасецајте жилице које избијају из винока. Сузбијајте одлучно штеточине на лишћу и роду. Ако је време кишовито прскајте против пламењаче. Настављајте зелено калемљење.

Подруме ноћу проветравајте. Доливајте бурад, а празну прегледајте. Извршите треће претакање нових вина.

НА ПЧЕЛАРНИКУ

Настаје ројење. Вршите вештачко ројење. Вадите мед.

КОД СВИЛОБУБА

Берба чаура. Прикупљајте јаја за идућу годину.

Како ћемо произвести што више поврћа

Србија не оскудева у плодном земљишту, али доста оскудева у повртњацима, услед досадашњег слабо развијеног и нерационалног повртарства.

Данас, кад поврће постаје код нас једна од најважнијих животних намирница, потребно је да се овај мањак што више попуни. Поред тога што је ове године заиста засејано далеко више поврћа него ли ранијих година, потребно је да се његов принос још више појача свима могућим средствима. Ниједно земљиште одређено за повртњак не сме да остане ни једног тренутка без усева. То ћемо постићи удешавајући комбиновано гајење поврћа.

Комбиновано гајење поврћа састоји се у томе да се на истом земљишту произведе што више врста, с тим да једна другој не сметају, односно да се две или више врста усева гаје истовремено.

По времену сетве и стасања повртарске биљке деле се на: предусеве, главне усеве, међуусеве, поусеве и зимске усеве.

Као предусеви долазе у обзир ране повртарске биљке које се сеју од фебруара до априла, а стасавају за један до три месеца, као спанаћ, црни и бели лук за перо, главичаста салата, ротквице- рани грашак, рана шаргарепа и рана келераба. Другим речима оно поврће које је ове године већ стигло за потрошњу.

На истом земљишту могу сменити ове биљке главни усеви, који се сеју и саде од маја, а споро се развијају, као што су црни и бели лук за главице, пасуљ, кромпир, зимски купус, позније сорте грашка, празилук, зимска ротква, цвекла, паприка, целер, краставци, шаргарепа, тиквице, паштрнак, бостан и першун.

Као међуусев за кромпир могу да дођу позни купус, карфиол, кељ, главичаста салата, ротквице, а после њих краставац. Као међуусев за шаргарепу долазе у обзир црни лук, ротквице и спанаћ. Као међуусев за карфиол или купус долазе у обзир ротквице, салата, келераба, целер, парадајз и цвекла. Као међуусев за пасуљ долазе у обзир кељ пупчар, главичаста салата, рана келераба или ротквице.

После главних усева сеју се поусеви ,који стасавају за бербу до јесени. То су позније сорте грашка, пасуљ за бораницу, зимска ротква, обичан кељ и кељ пупчар, јесењи бели и црвени купус.

Најзад на исто место долазе зимски усеви који стасавају позно у јесен или рано у пролеће, као спанаћ, боб, грашак, извесне сорте црног и белог лука.

Поврће у шљивацима

За гајење поврћа треба такође искористити земљиште по воћњацима, нарочито по шљивацима, где остаје доста простора између стабала. Треба имати на уму да међуусеви у воћњацима испосте земљу, али то се може накнадити чешћим ђубрењем. Што се пак тиче бирања међуусева за воћњаке, ту треба бити јако опрезан.

Код нас је уобичајено да се у младим шљивацима земља обрађује и заседава разним усевима, као кромпиром, пасуљем, репом, кукурузом, пшеницом и другим житарицама. То младим шљивацима заиста не смета. У старијим шљивацима код нас није било уобичајено гајење других биљки, док у иностранству, нарочито у крајевима Америке где је воћарство јако развијена, одрасли шљиваци редовно се искоришћавају за гајење махунастог поврћа, које се сеје концем лета. Воћарство има од тога не само непосредну, већ и посредну корист, јер те биљке дају земљи азот, поправљајући на тај начин његову каквоћу.

Житарице ни у ком случају не треба сејати по одраслим шљивацима, јер оне изнуравају дрвеће и стварају запару, која изазива разне болести воћака и опадање плодова.

Могу се напротив сејати окопавине, као кромпир, пасуљ, боб, репа и друго, али с тим да биљке буду удаљене од дрвећа око 2 метра и да се испод сваког дрвета окопа толики простор колико круна покрива, а да се воћњак по потреби ђубри.

Према томе сваки наш воћар добро ће урадити ако пред крај лета припреми свој шљивак или друге воћњаке за сетву махунастих биљки, а у пролеће за сетву окопавина.

Припремите ђубриво за повртњаке

Ове године био је један од главних задатака наше пољопривреде да припреми што више нових терена за повртњаке. Наравно да при том у већини случајева није могла да буде примењена правилна припрема. Међутим, да би у будуће принос поврћа заиста достигао ону висину, коју с обзиром на остале услове нашег земљишта и нашег поднебља може да да, потребно је да се већ сада приступи спремању потребних ђубрива за идуће сетве. Пошто вештачка ђубрива отпадају услед тешкоће набавке, морамо узимати у обзир само домаће природно ђубриво и применити га на најбољи начин.

За повртњак је од огромног значаја ђубрење тако званим компостом, који се добија од мешавине разних отпадака биљног и животињског порекла.

Припрема компоста траје доста дуго. За његово справљање ископа се јама у коју се сипа слој плодне земље око 20 сантиметара, па се после исто толиким слојем стајског ђубрета. Преко тога бацају се кујински и кућни отпатци, коров, суво лишће и слама. Све то прекрије се опет слојем земље око 20 сантиметара, да би се опет сипали отпатци, ређајући тако слој преко слоја док се јама не испуни. После 6 месеци компост се прекопа, а у току лета добро је да се залива, нарочито осоком. Најбољи је онај компост који лежи више од годину дана, а кад узре корисно је додати му још чађи, пепела и креча.

Треба имати на уму да је компост најбоље домаће ђубриво и да је његова вредност далеко већа од вредности стајског ђубрета.

Кречење повртњака

За добар успех поврћа и принос повртњака креч је један од најважнијих чинилаца. Ако биљке немају [illegible] креча, њихов развитак [illegible] у толико гори, а [illegible] слабији. Повртарске биљке троше просечно креча око 6 кгр. на површини од једног ара. Према томе чак и земљиште које је по природи кречно, после дугог гајења поврћа може да се испости, у ком је случају додавање креча такође неопходно.

Креч не само што је непосредно потребан повртарским биљкама, већ он уопште поправља и подиже особине земљишта: помаже растварању биљне хране у земљи, неутрализује киселине, помаже стварању угљене киселине и азотних соли. А остала ђубрива у заједници са кречем дају најбоље резултате. Ако кречење не може да се обави сваке године, потребно је бар сваке друге, а неопходно сваке треће.

Креч се растура по земљишту повртњака у јесен или зиму, а најдоцније почетком пролећа пре заоравања или прекопавања. Добра количина је 20 кгр. на један ар.

Српски омладинци

Ми смо деца српскога села
Равних поља и долина,
Србија је наша цела
Дивна Божја творевина.

Земља наша зове смело
Омладинце своје миле,
Да озноје своје тело
За рад добра отаџбине.

Рад и слога то су први
Претходници бољих дана,
Рад и слога брзо смрви
Сваког српског дин-душмана.

Зато чили поскочимо
И без стида и без срама,
Плуг и рало прихватимо
Па ће бити срећних дана.

Срећних дана и весеља,
Поност дика свима нама
Биће свега изобиља
Вратиће се српска слава.

Стид нас није тешког рада,
Јер смо деца горких дана
И у нама снага влада
Снага нових идеала.

Корачамо напред храбро,
Жуљевитих руку, ногу,
Ал' се тога не стидимо
Јер је тако мило Богу.

Мило Богу, отаџбини,
Мило целом српском роду
Јер смо тако окајали
Грех учињен свом народу.

Ми смо деца српског села
Равних поља и долина
Србија је наша мила
Богом дана домовина.

МИОДРАГ В. СИМИЋ
сеоски омладинац

ЗАШТИТНИ ПОЈАСЕВИ ПРОТИВ ГУСЕНИЦА

Гусенице спадају међу највеће штеточине воћњака и воћака. Борба противу њих је најсигурнија вештачким средствима, то јест прскањем разним препаратима и арсеновим отровима.

Али, има пољопривредника који данас нису у могућности да та вештачка средства набаве. За њих је неопходно, а за остале воћаре врло корисно, да припреме заштитне појасеве за хватање гусеница.

Заштитних појасева има две врсте. Први су намењени хватању штеточина, а други спречавању штеточина да се попну на воћку.

Појасима обавија се стабло дрвета на око један метар висине изнад земље. Ширина појаса треба да буде око 25 сантиметара, а могу се правити од разног материјала, као од ланеног платна, кучина или сламе. Појас се учврсти око стабла омотом од хартије и привеже канапом око горње и доње ивице.

Место где ће се појас поставити треба претходно очистити челичном четком, да би се скинула кора и лишајеви, а пукотине премазати калемарским воском или влажном земљом.

Да би се гусеницама спречио пут до круне спољна хартија појасева премазује се неким лепком: тером, катраном или коломазом. Добар је уопште сваки лепак, само треба пазити да се осуши, појас по потреби стално премазивати и нахватане гусенице скидати и уништавати. Кад опасност од најезде прође, лепак се скида, а истовремено челичном четком добро се очисти стабло од појаса до земље за случај да се нека гусеница тамо задржава. Овакви појасеви постављају се нарочито у пролеће и у јесен да би се спречила најезда мразовца, који полаже јаја на воћку.

Почетком лета, кад лавре велике воћних штеточина силазе са дрвећа да би се учаурили у земљи, појасеви се такође постављају. У овом случају велики број гусеница покушаће да се учауре на унутрашњој страни појаса. Због тога треба га скидати свакодневно и све гусенице, односно лутке, покупити и уништити.

Код дрвећа које има притке треба нарочито водити рачуна да се истим таквим појасом омота и притка на истој висини.

ЛЕТЊЕ САЛАТЕ

За време летњих дуготрајних суша често се дешава да салата потера у семе. При сувом топлом времену за гајење салате неподесни су ниски топли положаји. Да би се добила свежа салата сна се може сејати преко лета сваке 2 до 3 недеље, али треба бирати подесне сорте које су отпорне против суше. Једна од најбољих сорти је *мрка главичаста салата*, која има чврсту, крупну, угасито зелену главицу са мрко обојеним ивицама лишћа. Веома је издржљива на суши *крупна жута главичаста салата*. *Рудолфов љубимац*, са чврстим жућкастим главицама, такође је отпорна против суше, а може се гајити и као зимска салата. Добра сорта за лето је и *штутгартска салата*, са чврстим, крупним главицама, која не тражи много заливања.

У посети код награђеног песника

Награђене песме на књижевном конкурсу „Српског народа"

Жири књижевног конкурса, који је расписао СРПСКИ НАРОД, састао се да додели награде за три најбоље песме, пошто је рок за подношење радова истекао 1. јуна. Чланови жирија појединачно су прегледали поднете песме, око 500 на броју, и сваки је предложио известан број песама за ужи избор.

На заједничком састанку, одржаном 13 ов. месеца, под претседништвом г. др Свет. Стефановића, чланови жирија једногласно су се сложили у избору песама за награду. Одмах су приступили отварању коверата са именима писаца награђених песама, и утврдили су према томе да

ПРВУ НАГРАДУ претседника владе генерала Недића у износу од 7.000 динара добија **Веселин ФИЛИПОВИЋ** за рад ПЕСМА ЗА СРБИЈУ;

ДРУГУ НАГРАДУ министра просвете Велибора Јонића у износу од 4.000 динара добија **Бранко ЂУКИЋ** за песму МЛИНОВИ;

ТРЕЋУ НАГРАДУ уредништва »Српског народа« у износу од 2.000 дин. добија **Вељко СУШИЋ** за песму МОЛИТВА ХРИСТУ.

Чланови жирија који су извршили избор песама јесу: др Свет. Стефановић, Тодор Манојловић, др Велимир Димић, Никола Трајковић и Милош Милошевић.

СРПСКИ НАРОД у данашњем свом броју објављује све три награђене песме, биографске податке о добитнику прве награде, као и разговор са њим. У идућем броју СРПСКИ НАРОД посветиће своје ступце добитницима друге и треће награде, као и значају књижевног конкурса СРПСКОГ НАРОДА за даљи развој српског књижевног живота.

Најзад и та љута битка се завршила.

Књижевни одбор за конкурс *Српског Народа* прогласио је за најбољу поднесену песму, *Песму за Србију*, доделивши јој прву награду.

Тај првонаграђени је Веселин Филиповић.

*

* *

Веселин Филиповић није неко право откриће: писао је он и пре рата, објављивао своје саставе по листовима, по часописима и данас, у 36 години, стекао је глас пристојног прегаоца на књижевном пољу.

Веселин Филиповић је наш такозвани мали човек: прелазећи из села у град и он је понео собом сељачку нарав улепшавања својих животних услова: улепшавао их је поезијом, поезијом која има да се развија из животне стварности, јер иначе „нека иде дођавола", како сам песник у својој биографији

И тај млади човек запео је да ради, с радом да се употпуњује, прати страну и нашу књижевност и свој замах прилагођава њој пријежно да упоређује са такозваним лепим књижевношћу. И мало по мало, човек са села почи се у градњу, градња у интелектуалца, интелектуалац у писца:

Узалуд те толико волим
да и љубљене жене именом твојим красим,
Ипак се ретко слажемо:
ти би од земље што даље,
у сетне, блиставе снове,
а ја, напротив,
— мене земља зове!

(Својој души)

*

* *

Као писац В. Филиповић, иако дете модерних времена, није кренуо беспућем модернизма, није за циљ имао утркивање у *лиценција поетика*, већ је певање песама схватио као размишљање о песмама, мерећи на кантар и своје душевне потресе и свој здрав разум и своје нежне изливе.

Хоћу да ти певам, родни крају,
сву вредност своје сељачке крви,
прегарања многа, љута али чиста;
хоћу да ти кажем: силни Завичају,
високо стој у жарком сјају
па запевај опет и ти први
како љубави снага у срцу блиста!

(Добри завичај)

И тако, у својој 36 години, В. Филиповић је прешао фазу обилатног лутања, књижевност схватио као радни и критички гест, своме песничком исказивању дао мирноћу, сигурност, тако да је већ ту да буде и претставник такозване своје генерације — утврдивши себе међу најпристојније најмлађе лиричаре. Располаже необичном вером у лепоту, надахнућу даје убедљив патриотски тон, те, иако није неки лирски јагуар, полако али присебно, баш као вид— бројен, пуже уз своју распевану личну строфу. Његова лирика, иако још увек велика лирска вера, наилазила је и наилази, ето, на оправдана признања, с уверењем да ће тај жилави и смишљени интелектуалац дати још дубље, још човечније замахе, каквих већ поносито има:

Уз бок и колено њихово
ведрили се први дани,
а можда је и у крви овој
пламен те исте снаге
па се живот бистрином
кроз буру креће.
Силни су увек за плугом,
свежом, благодарном земљом
каљани.
Тада су им очи голупски благе
а поглед трепери
на раскривене ледине кад слеће

(Орачи)

*

На другом спрату зграде у Браничевској улици изненађујемо добитника прве награде за песму. Раскомоћен седи за столом који је претрпан књигама, хартијом. Пред њим је писаћа машина на којој је писао све до нашег доласка.

Ма куд посетилац бацио поглед по соби углавном види само књиге, књиге.

— Тако, кадгод сам слободан, најрадије прилегнем на писаћу машину. То је мој „одмор" често до дубоко у ноћ, — каже песник смешкајући се.

Сем књига, ваљда још шта волите?

— Наравно. Желим што свестраније да живим. Моје интересовање дотиче све људске активности. Као што радо пратим уметничке манифестације, тако исто волим и спорт, сада као посматрач или репортер „Спорта" чији сам сарадник.

Јесте ли очекивали прву награду на нашем конкурсу?

— Ја мислим да смо је сви ми, учесници, очекивали. Не знам баш да ли прву, али у сваком случају награду... Награда је дошла у прави час: чиновнички џеп се брзо исцрпи, нарочито у овом времену.

После овог баналног увода у разговор хоћемо да уђемо мало дубље у личност песника. Интересује нас његово порекло и добијамо одговор.

— Чисто сељачко. То је једно шумадиско село, крај Такова, које сам, одмах по рођењу, напустио. Тридесет и шест година је отада. Мог оца је изгарала жеља за градом, за другим животом. Али није успео. Пао је рано. У граду.

За мене није било повратка. Постадох грађанин, али пламенови завичајни, под капутом, нису угасли.

Мислимо сада на детињство, дечаштво песника, које је често од пресудног значаја за његово животно определење и тражимо мало података о тим временима да бисмо га боље разумели у корену његовог стварања. Песник се радо одазива нашој радозналости и евоцира пред нама своју прошлост:

— Крај скута своје мајке, заједно с њом, мучно сам се много. Осетили су то и душа и тело. Али истрајах. То је мој понос: што ништа не добих на поклон од судбине. Појмих снагу сопствену која се у невољи тек може измерити. На дну живота, наравно, остало је мало туге. Она је помогла да дубље заорем мисао. И онда је никла љубав за незаситљивим читањем, за писањем.

Упочетку, сећам се, док сам био у гимназији, мајка је брижно скривала књиге које сам са свих страна скупљао. Чак је претила да ће ме дати на занат и онда ћу бити пријав, увек уморан и још шамаран. Али узалуд. Никаква страст за учењем није се могла разгранати пред страшћу за читањем.

Сасвим природно хтели бисмо сада да сазнамо почетак песничким наклоностима. Али... засад сам још, силом прилика, званично један скроман „бирократа"...

Опет мењамо тему разговора и са земаљског терена прелазимо у вишу сферу, у књижевност од које и за коју живи наш песник. Хтели бисмо да знамо за његове „књижевне симпатије", за писце домаће и стране, који су могли да утичу на њега или који су му блиски и драги. Песник нам радо поверава тајну, не бојећи се да ће га критика ухватити у подржавању, јер је свестан своје оригиналности:

— Од домаћих књижевника, најрадије читам свог негдашњег професора Милоша Црњанског, па затим Диса, Светислава Стефановића, Пандуровића, Лазу Лазаревића, Веселиновића, Душана Радића, Исидору Секулић, Борисава Станковића и још неке. Наравно да сам, на првим koracима, морао окусити и пенушаве напитке Дучића и Ракића.

Од страних Бодлер долази на прво место. Затим, драг ми је и Верлен. Проза Љермонтова, са Бодлером, увек ми је при руци. Вајлд, Волтер, Ла Рошфуко и колико њих још могли би стати у ред мојих искрених симпатија!...

Тешко да има самоће, коју не бих могао поднети, ако су само поред мене насушни хлеб и вољена књига.

Разговор са песником, који живи не само међу реалностима већ и у царству маште и снова, може да буде дуг. Али нашу посету треба привести крају и ми добитнику постављамо званично питање, као што је ред и обичај у оваквим приликама: какво је ваше књижевно вјерују?

— Оно је просто и гласи отприлике: Поезија не сме да буде зачарани круг у коме се занесени песник креће са својим уздасима, тугама и дирљивим заласцима сунца над погнутом главом усамљене драге, круг у који продиру изузетно само укуси бадавација. Она мора да приђе и земљи, да дотакне и проблеме у којима се људски живот копрца. Јер, као што то кажем намерно у једној својој песми, „снови су лепа земља, али је земља — лепши сан..."

Поезија је (то је било и биће) својом формом и својим изражајним законима, мање популарна од прозе. Њу читају само одабранији. Зато је не треба још више замагљивати. Кад пишем песму, чак и причу, увек пред очима имам човека који треба да је разуме. Наравно, песма се не сме спустити до агитационе параоле.

Све остале податке у вези овог питања можете наћи у мојим песмама. У њих уткивам своју битност.

Најзад, на растанку, опраштајући се са песником, питамо га оно, што данас сваког највише интересује: како мислите да утрошите награду?

— Врло лако! Онако — чиновнички: исплатићу своје дуговс... Ако што претекне пласнраће се, са крајном опрезношћу, у подмирење кућних потреба.

ВЕСЕЛИН ФИЛИПОВИЋ (Цртеж К. Н.)

ТРИ НАЈБОЉЕ ПЕСМЕ

Песма за Србију

Ти ниси у песмама које се певају под корак
нити у громким химнама свечаних дана;
ти ниси у парадама нити у оргијама света;
ти си мој необуздани живот, млад и горак
од безмелемних свакидашњих рана;
ти си мој цвет радости и под орканима што цвета.

Ја сам те снио у наручју мајке,
гледао те на ливадама крепког завичаја,
ја сам те волео кад сам у патњи јецао.
За те не дознах само кроз скаске и бајке;
о, ја те познах у дане сјаја
кад сам пред мржњу стао и нисам клецао!

Можда на свету има и лепших завичаја,
можда људи њима страственије жуде,
али за мене, Србијо, милије земље нема!
Ја знам историју сваког ти краја
и незаборавне градилачке труде
што су, сваки за се, бесмртна поема.

Ти си наше гробље, бескрајно и мирно,
ти си наша њива у бразди и класу,
колевка си наша и молитва љута;
ти си наше небо, језеро прозирно,
ти си у ћутању и у нашем гласу,
на почетку ти си и на крају пута.

Које су то везе што спајају за те?
Које су то мисли што их ти преливаш?
Да л' осећај то је, блажен што се буди
када умирања твоја наша умирања прате,
када благословом својим не целиваш
све страсне наше распламсале жуди?

Није лако увек твоје чедо бити,
гледати те тужну, мрачну, уплакану
како с муком дижеш поглед испред себе;
није лако судбе горки пехар пити...
Ал' зато нам снаге са зорама свану
после свих удара који снађу тебе.

Ако у свом животу имаш и грешака
и вапајем зовеш светле успомене,
на ноге мораш најзад стати своје!
На сенкама не живи прадавних јунака
већ и нове стварај препородне смене
које ће, још више, дићи име твоје!

Ја сам те снио у наручју мајке,
моћну те гледах на ливадама завичаја,
ја сам те волео ма да сам у патњи јецао.
За те не дознах само кроз скаске и бајке...
О, ја те познах у дане сјаја
кад чврсто на земљу стадох, кад нисам клецао

Ти си у божићњим ватрама наших села,
у плаховитом колу, свадбама и попевкама,
у хуци планинских река, у дажду поплавном,
а жетелац те душом грли сред жита зрела.
О, ти си снага у окршајима против срама,
сјај чаробни сваком делу славном!

Ти ниси у песмама које таласају корак
нити у страхобним химнама свечаних дана;
ти ниси у парадама нити у таштим симболима света,
ти си мој вихорни живот, млад и горак
од непреболних свакидашњих рана,
ти си мој цвет радости што из крви цвета!

ВЕСЕЛИН ФИЛИПОВИЋ

Млинови

Вода и ветар витла их на све стране.
Од треска изговорене речи не могу се чути.
Журе се као да знају да свет хране,
па брекћу, брекћу, моћном снагом покренути.

И камен меље, — меље људске молитве и жеље:
дрхтаву наду пролећа и лета.
Витлови клопарају, пењу се, жито се меље,
за храну целог света.

Кога сам се ја то сада сетио
док стојим и слушам мумлање водених дубина?
Где је онај који их је први подигао а није се посветио
ни залогајем нафоре, ни причешћем вина?

Брзаци и јазови их окрећу а ветрови сплећу,
па раде — воденице — увек чиле, увек чиле.
Колико су клепетале, чујеш чим подигнеш врећу,
коју ни једне руке не би тако напуниле.

Тресу се поднице, окна и таванице.
Тресе се млинар сав посут прахом, сав посут радом.
Накривљене кућице мале, веће сте од Раванице,
и јаче од небеских, прште дуге вашим водопадом.

Ко вас је први поставио да клепетате?
Ко вам је први жрвањ заоблио и заокружио?
Како сте ведре, воденице, кад ћеретате,
као да се цео свет с вама распевао и удружио.

Крстите се људи, пророци и свеци.
Ево доброте достојне да јој се клања.
Ветрењаче на суву, млинови на реци,
све је небо пуно химни вашег клопарања.

БРАНКО ЋУКИЋ

Молитва Христу

Земљаци су моји кошчати на камену никли,
На странама сивим гдје сјевер реже љут...
На патње земне, Христе, они су већ давно свикли,
С крстом мученишта полазе они на свој пут.

С молитвом и сузом лијежу они у први мрак,
Буде се у свитања прва уморни од снова;
Када се на мршава лица проспе сунчани зрак,
Притисну болови стари, наиђе рана нова.

На чађавом зиду гдје паук свилене нити тка,
Иконостас црвоточан неуморно бдије...
У сумору домова тамних распеће Твоје сја
И земљаке моје тужне топлом вјером грије.

Када се опет узнесеш моћан и у сјају,
Уз грмљаву звона, уз звуке Побједе Своје,
Обиђи гробове наше у суморном крају...
О, походи, Христе, земљу и земљаке моје!

ВЕЉКО СУШИЋ

НЕМАЧКИ ФИЛОЗОФ О ЛОВУ КИТОВА И РИБОЛОВУ

Ово што ће сада бити наведено може изгледати као нека шала и наметати питање: шта ће то овде? Али то је нешто тако необично и тако мало познато, а у вези је са оним што се у овој књизи описује да се, и поред свих могућих замерака, не могу одрећи задовољства да и то овде изнесем.

Велики немачки филозоф чија је двестагодишњица рођења прослављена пре неколико година, Емануел Кант, није био заузет искључиво проблемима које поставља трансцендентална метафизика. Поред многих дисертација о моралу, о проблемима психологије, космогоније, педагогије, етнологије, о трусовима, о атмосферским кретњама, о људским расама, и т. д., Кант је размишљао и о китолову, лову и риболову у поларној области. Нека се не мисли да је то казано у шали и нека је допуштено једноме старом и страсном рибару да на овоме месту прикаже ту неочекивану, и ван врло уског круга непознату, страну активност великога мислиоца.

Хоће ли се веровати да се Кант, за кога се зна да се никада није кретао из свога Кенигсберга, по чијим су се изласцима из куће регулисали часовници у томе граду, који целога свога дугог века сигурно није упецао ни једну најмању кесегицу, а још мање био очевидац великих китолова, лова и риболова које описује, могао толико заинтересовати за те ствари да им посвећује читаве стране и одељке у својим делима, и то баш у време кад је имао да ствара основе за свој пространи и дубоки филозофски систем?

Међутим, Кантови биографи изрично кажу да су његово омиљено друштво били капетани бродова, са којима је проводио читаве часове у шетњи, и који су му у тим дужим шетњама описивали своја прекоморска путовања и своје доживљаје. Осим тога, зна се да је Кант предавао физичку географију (први пут летњега семестра 1757 год.). Та његова предавања, у којима је искористио материјал добијен од помораца, и допунио га оним што је и сам читао у путописима које врло савесно цитира, објављена су у једноме његовом делу од неколико свезака, штампаном у Мајнцу и Хамбургу. Свеска у којој се описују китолови, лов и риболов у поларној области, садржи општи опис океана и појединих мора. Кант у њој не пропушта, кад год му се дала за то прилика, задржавати се на детаљним описима лова свих врста у мору. Читав одељак од 100 страна описује богатство лова у северном леденом мору, са мноштвом података о врстама животиња у томе мору, мноштвом техничких и стручњачких обавештења о справама за китолов, лов и риболов, статистичким подацима о тим лововима у оно време, и т. д.

Од интереса је тврђења Кантово да већ у његово време, пре две стотине година, китолов није више оно што је био раније. Тако, крупан гренландски кит, који је по њему, раније, док није био истребљен, достизао дужину од 200 стопа и ширину од 70—80 стопа, у време Канта достизао је највише 60—80 стопа дужине и до 100.000 фунти тежине; тако су га бар обавестили они од којих је он тражио податке. Говорећи о историји китолова, тврди да су Баски и Норвежани ловили кита још од 900. год. Кад су Енглези почели први пут да се баве о томе после 1575. год., узимали су за харпунере и ловце искључиво Баске, који су у то време имали глас највештијих и најодважнијих ловаца китова.

(Др Михајло Петровић: *Кроз поларну област*, С. К. З., 1932)

ЕПИЗОДА ИЗ МОРСКОГ ПИРАТСТВА

Женски гусари и пирати

...Гусар Цен Бони била је ванбрачна кћи ирског адвоката, који се иселио у Америку и тамо стекао велико имање. Али кћи је добила једно чудно васпитање. Њу је отац још од најранијег детињства облачио у мушко одело и својој законитој супрузи, која је са њиме прешла у Америку, представљао ју је као синчића једнога свог рођака који му га је поверио да га поведе собом. Цен је од детињства била навикла да себе сматра за дечака. Како је и иначе по природи била разуздане нарави и врло снажна, а при том се и сама кретала у друштву распуштених дечака, стекла је такве манире, да се јасно могло видети шта ће с њом бити. У најмањој препирци потезала је нож и секиру, и рђаво је пролазио онај који би се са њоме завадио.

Кад је Цен доцније сазнала да је женско, напустила је мушко одело и облачила се увек у женско, али манире није ни у чему изменила. Како јој је отац уживао велики углед и доста се био обогатио, имала је доста просилаца, синова околних фармера, који су се о њу отимали. Одбивши све њих, она одбегне са једним од чувара пристаништа, Бонием, који је одведе на Острво Провиђења, тадашње чувено пиратско гнездо. Ту се Цен нашла потпуно у своме елементу. По цео дан је проводила на морској обали, у разговору са пиратима који су јој причали своје авантуре, пљачкања, злочине, о скривеном благу, о својим намерама и пројектима. То јој је толико распалило машту, да се одлучи одати се гусарству. Али како? Ни један гусарски брод није примао женске. Међутим се деси нешто непредвиђено. Цен се изближе упозна са једним бившим морским пиратом, Ракхамом, који се користио ранијом општом амнестијом и бар привремено се повукао у миран живот. Она се реши да напусти Бонија, па да се са Ракхамом упусти у пиратске авантуре.

Ракхам пристане да по њеној жељи опет почне гусарити, али му је недостајао брод, пошто је приликом амнестије морао свој гусарски брод предати држави. Да би свој план остварили, морали су прибећи крађи једног брода који се налазио у једноме заливу острва, и на који су они већ раније били бацили око због његовог згодног облика. Једне мрачне ноћи Цен, Ракхам и осам пирата, које су наговорили да са њима гусаре, наоружани ножевима, секирама и пиштољима, упадну у брод изненада и вежу обадва чувара на њему, пресеку конопце који су везивали брод за обалу и отисну се на пучину. Упутили су се право на Јамајку. Ту су пљачкали све што им је дошло под руку. Рибарски бродићи, чамци ловаца корњача, омањи бродови са плодовима острва, све им је то било добро за пљачкање, као и појединa осамљена мала насеља на острву. Наређења је при томе давао, не Ракхам, за кога су то биле ситнице, јер је, радећи раније са старим гусаром пиратом Чарлсом Веном, био научио на пљачке сасвим другог стила, већ сама Цен, која се у томе уском оквиру сналазила као прави пират. Са разбарушеном косом, са пиштољем у једној, а ножем или секиром у другој руци, она је ускакала на бродиће поред обала острва, убијајући све од реда на које наиђе. У таквим тренуцима и сам окорели пират Ракхам имао је од ње страх.

На пиратском броду налазио се тада један врло млад пират, готово дечак, који се Цени допадне и око кога она стане облетати. Кад је то осетио, пират је почео избегавати, склањати се и скривати. Али кад га је Цен стала упорно тражити по броду и запретила му да ће га убити ако према њој не измени своје понашање, пират, видећи се у животној опасности, буде принуђен да јој призна да је и он у ствари женско, молећи је на коленима да је никоме на броду не изда. И доиста, то је био чувени женски пират Мери Рид, чији је живот био испуњен романтичним авантурама сличним онима у животу Цен Бони...

(Др Михаило Петровић: *У царству гусара*, С.К.З., 1933).

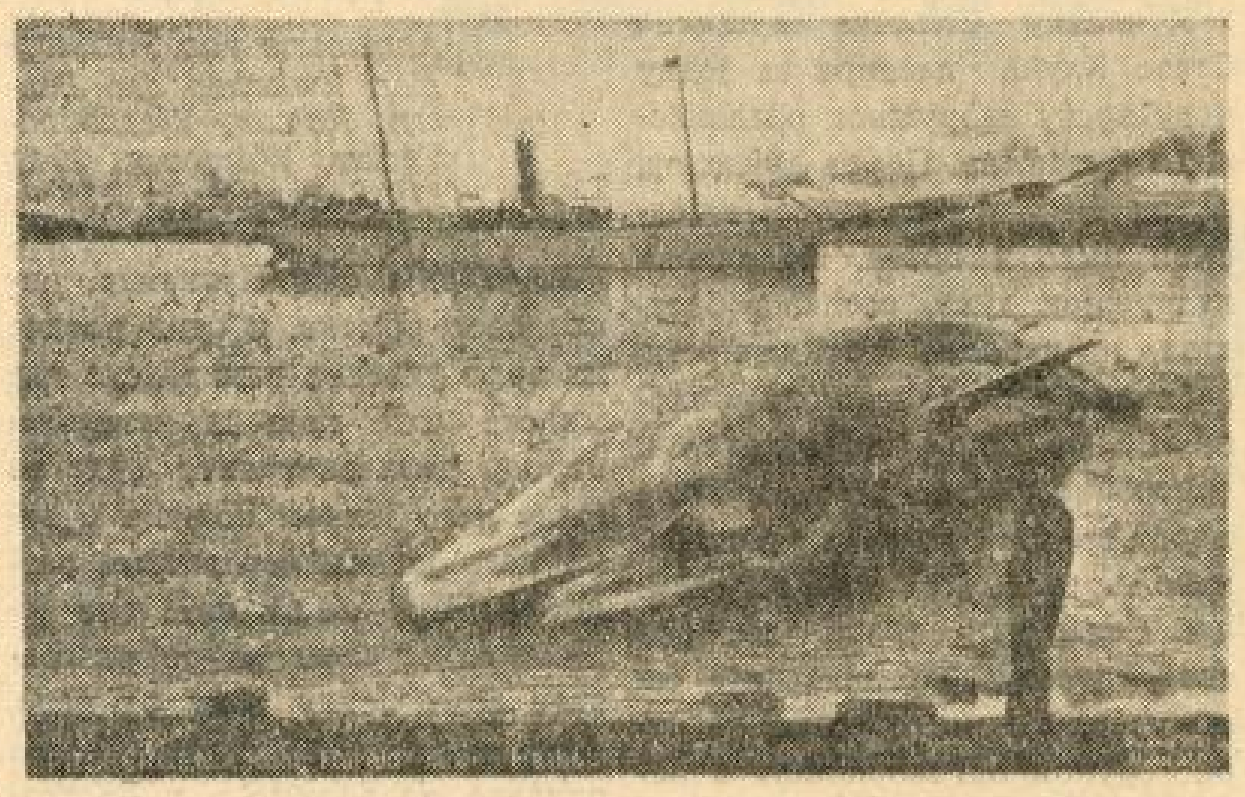

Пок. др Михаило Петровић стизао је увек да се са својих путовања јавља пријатељима. Доносимо једну поштанску карту из поларних крајева одакле се јавио г. Младену Ст. Ђуричићу.

Горе: Уловљени кит на обали код Шпицбергена.

Доле: Рукопис великог научника на другој страни поштанске карте.

У спомен Мике Аласа

Нек стану, за часак, и наука и књижевност, и музика и друштво коме је наш велики покојник припадао. У широком свету много је света који није знао ни за једно, ни за друго, ни за треће; али дужином наших река, Саве и Дунава и деца су знала за име **Мике Аласа...** Јер „чим настане лето, и наука се закључа у Капетан-Мишином здању, ето нам га озго. Натукао шубару и чизме и жури, као да је боловао брез нас", — причали су често стари рибари.

(Цртеж Н. Бешевића)

Познато је да је наш велики научник био и рибар, топло предан и томе занату, али се мало зна, да му је он дао и један виши, дубљи и човечнији смисао и савременији израз... Био је јединствен човек струке, ловио је и рибу и — људе; чини ми се више људе, јер му нико није могао одолети. Његова појава на реци доносила је празничну свечаност, пуну отмене простоте и топле присности... Али је мало њих који знају, а још мање тих који памте — тешку саблазан која је држала у бризи високи колегијум наше највише просветне и научне установе, пред крај прошлог века, кад се чуло да је један од младих њених првака постао — шегртом! Званичним **рибарским шегртом!!...**

То је било 1896 године. Идуће године постаје рибарским калфом, а убрзо и мајстором... У његовој радној соби на Косанчићевом венцу, која је деценијама пратила сваки покрет у пристаништу, није висила ниједна од толиких диплома, доктората, почасних доктората и академија, ниједно од високих одликовања и најређих признања Цивилизације. Али су, на истакнутом месту и лепо украшени видели се гломазни потписи тврде лађарске руке, који су свечано јамчили да је **доктор Михаило Петровић, професор Велике школе у Београду, најисправнијим путем постао рибарски мајстор!**

Да ли то није био, још крајем прошлог века, први и прави путоказ за општу друштвену будућност?!

А потом?... Много је наших заслужних људи, у часовима одмора, осетило благодети тог необичног спајања струка. Вредност **аласке чорбе** и његовог специјалитета **пијаног шарана**, запамтио је многи, и велики и мали међу грађанима, као и његов чудни музички оркестар који је толико узбуђивао свет, да су знаменити странци тражили да га пренесу на плоче, без његовог знања. Рат је и то спречио...

Данас више не треба крити: бивало је пуно прилика кад је велики научник, а потом и књижевник, мајстор виолине и рибарења, с високом и белом куварском капом на глави, а сав иза велике радне прегаче, лично спремљеним јелом, лично и служио велике и мале пријатеље и поштоваоце, за дугим столовима, и нехотице указујући на пут који је прекинут са Христовим одласком са Земље!

То је — Мика Алас!

С тим именом — нити је умро, нити ће лако умрети, — наш велики покојник.

У име тих малих људи, рибара и бродара, у име тих које си највише волео, велики Учитељу, клањем се твојој прелепој успомени, којој, на целом свету, нити је било претече, нити ће задуго бити последника.

Младен Ст. Ђуричић

Културне вести

Ж Ханс Реберг завршио је нову драму *Карло V* у којој је уметнички обрадио неке моменте из живота и владавине овог моћног римско-немачког цара и шпанског краља. Премијера овог драмског дела биће у септембру о. г., и то једновремено у Дармштату и у Бреславу.

❖ *У минхенској Градској уметничкој галерији отворена је сликарска изложба „Море у слици", посвећена сликарским делима којима су предмет море и поморство.*

❖ У немачким филмским круговима свечано је прослављен 60-ти рођендан Теодора Лоса, једног од доајена немачких филмских глумаца, који се подједнако истакао у класичним и модерним улогама.

❖ *На Техничкој великој школи у Данцигу створена је нова катедра за колонизацију у источним крајевима и културно подизање села. Катедра је поверена Евалду Лидекеу који се до сад много истакао на овим пољима и као практичар и као писац.*

● Недалеко од Давоса установљен је Научни завод за проучавање планинског снега и усова (лавина).

Користи од ђубрења

Добра Б. Тодоровић: Поуке о ђубрењу, ИПРОЗ (Пољопривредна библиотека, св. 43), Београд 1943, стр. 40, дин. 15.

У прошлом броју нашег листа донели смо чланак о Јустусу фон Либигу, немачком научнику који је сав живот посветио проналажењу и усавршавању вештачког гнојива. Важност вештачког гнојива осетила се још за живота великог научника, али у наше дане гајење њива без гнојива не може се замислити.

Писац ове књижице потрудио се да на приступачан начин објасни нашем земљораднику све користи које настају од гнојења културних површина земље. Његова излагања почињу са животним потребама културних биљака (у ком делу објашњава од чега се хране биљке, како им се помаже у раду и на који ће се начин постићи већи принос), па завршава са рецептима за ђубрење.

Ђубрење не мора увек да буде вештачко. Наш сељак зна да направи и природно ђубре за њиве. Али било је случајева где се ђубре погрешно употребљавало и зато је корисније да се земљорадник потруди и да прочита ову књижицу. Ту је тачно назначено које ђубре долази за коју биљку, како га треба справити, како бацити у земљу и како затим гајити биљку.

Уопште узев, књига је врло корисна и нијединсељак не може да буде без ње. У време када се земља све интензивније обрађује и када се због тога брже посни, неопходно је познавање ђубрења. Од њега зависи годишњи принос сваке биљке.

О сељаку и за сељака

Земља и рад, уредник Стево Клуић, бр. 4, год. II, Београд март-април 1943, стр. 32

У четвртом броју часописа за наше земљораднике *Земља и рад* министар пољопривреде и исхра не г инж. Радослав Веселиновић обраћа се сељацима да и ове године до краја сарађују на Плану о пољопривредној производњи у Србији. Наш сељак је већ послушао речи претседника Владе генерала Недића и тиме допринео правилној исхрани земље. Он то треба и сада да учини, јер ако не би, „историја би српске сељаке осудила као најгоре људе. Међутим, ми знамо баш из живота српског народа да су српски сељаци били увек најбољи његов део у сваком погледу." Обраћајући им се на крају као дете српског села, министар верује да ће сељаци његове речи прихватити.

Шта чека сељака ако се врати „старо"? наслов је једног врло интересантног политичког чланка. Писац сматра да су раније демократске владе искоришћавале сељака и најбрутланије, али су му за узврат давали илузорну слободу избора и парламентарног рада. Шта би било кад би та иста господа, што су куповала гласове за ракију и дуван, дошла поново на власт? Њихове банке би поново стегле сељака за гушу а они би узјашили поново на грбачу народа.

У једном чланку од уредништва позива се српски сељак да паметно сагледа позадину садашњег светског сукоба и да се благовремено определи. Пошто се Немачка бори за европско сељаштво и радништво, пошто жели Европу без царинских препрека, без међусобног уништавања, наш сељак треба да схвати борбу Немачке као своју борбу.

„Ово веровање, каже се на крају чланка, треба да нас повеже са осталим европским народима, који су се сврстали у борбене редове за Нову Европу."

У чланку *Сељачка заједница* Стево Клуић пледира за једну нову врсту задружног организовања сељаштва. Поред дужности сељак би у једној таквој заједници имао и права. На основи задружног духа, осећања братства и народне солидарности, спровели би се замашни радови. Сељак би се преваспитао и оспособио да као „једна велика породица узме у своје руке производњу на целој сељачкој земљи. Сељаштво треба да кроз своју општу организацију сељачке заједнице преузме на себе с пуном одговорношћу и искључивошћу исхрану земље и сва потребна давања."

Питање стварања будућих обрадивих земљишта из бивших мочвара и водоплавних терена предмет је чланка инж. М. Ф. *Стварајмо земљу за будућа домаћинства!* У њему писац излаже шта је до сада све учињено мелиорационим радовима Национално службе и шта ће се још урадити. После обављених радова привешће се пољопривредној култури око 160.000 хектара земљишта. Ако рачунамо да ће вишак жетвеног приноса бити само 5 метарских центи по хектару, добило би се са овог подручја око 8.000 вагона жетвеног приноса.

О исхрани нашег народа није се тако смело писало, као што је то учинио Ј. К. у чланку *Слаба исхрана — пропаст народа.* Писац је посматрао физичку конституцију наших сеоских омладинаца пред полазак у Немачку. Општи утисак: закржљалост. Није реч о декаденцији расе, већ о слабој исхрани. И писац говори како се све наш сељак храни: пасуљ, купус, проја. Није да он нема друго, већ не уме да спреми. Наш сељак не зна да треба пре гајити прокељ, парадајс, карфиол, блитву, него ли купус. Купус је врло мало хранљив а поред тога тежак за варење. Није важно, затим, јести само меса, као што не ваља много постити. Потребно је што више јести поврћа, млека, меда, воћа. Још није доцкан да се наш сељак упути у правилну исхрану. Тако здрав иначе, налазећи се на чистом ваздуху, са добром храном он би много више значио и као радна снага, и као расни регенератор.

Сем ових чланака интересантни су они који говоре о спречавању губитака у сељачким газдинствима, о српским сељацима који су на школовању у Немачкој, о обавезној штедњи, и о заводу за сврстано проучавање села, о нашем повртарству. У кратким рубрикама обрађено је питање чистоће у сељачким домовима, донесен је врло занимљив чланак о земљорадничким музејима у свету; ту су затим кратки пољопривредни савети, једна песмица од Виктора Игоа, једна од непознатог српског песника. Часопис је илустрован уметничким репродукцијама фотографијама.

Халејева комета и њен „пророк" у шлеском селу

Dietrich Stehr: Eisebius und Die Furchtsamen, Universitas Verlag, Berlin 1943, 271 Seiten.

Ево још једног романа са немачког села, и то врло оригиналног хумористичког романа, са много локалних примеса. Радња нас враћа у доба прошле генерације, у срећно доба мира, реда и рада пре првог светског рата, у доба кад је најновија појава Халејеве комете била кадра да недељама пуни ступце штампе од Берлина до Босфора, од Стокхолма до Севиље.

Ми који имамо ту сумњиву срећу тобожњих „најбољих година" од нешто преко пола века, добро се сећамо славне 1910, кад смо уживали у новостеченом достојанству академских грађана и кад је срећни свет имао времена и воље да се толико бави Халејевом кометом, чије су појаве по много распрострањеним народним веровањима, биле везане за нека претсказивања о „пропасти света". Поучени искуствима из ранијих времена, кад су се сељаци у неким периферијским крајевима Европе дали наговорити од разних спекуланата и пробисвета да распродају сву своју имовину, како би пред „неминовну пропаст света" још једном добро „протерали кера", власти су у неким државама биле предузеле мере предострожности.

Међутим, и у најпросвећенијим земљама било је кутака у којима очекивана појава Халејеве комете није прошла без икакве збуњене. Таква једна збуњена јесте предмет Штеровог хумористичног романа са шлеског села. Сеоски обућар и јолпаз Амадеус Лацел желео би у сеоцету Најдхену да лови у мутном на рачун Халејеве комете. Захваљујући изванредном говорничком дару, он на импровизованим скуповима држи говоре којима вешто даје неку тобож религиозну подлогу. Разуме се да овим сељацима, којима су и отац и деда већ редовно похађали школу, не може тек онако да претказује „пропаст света", као што су то чинили спекуланти по тамним кутовима Русије и Балкана. Али он им вели да појава ове комете треба сваког да учини смернијим, да му буде прилика да се сети својих мана и грехова, да мисли на своју душу, на своју децу итд. Дакле привидно, права конкуренција месном пастору. У ствари пак, препредени сеоски обућар у тај свој религиозни плашт спретно увија право величање свих могућих овоземаљских уживања и провода, те код својих слушалаца управо изазива прави вал распусних прохтева. Многе се „лумперајке" и делом врло бурне љубавне афере. Многи сад, у жељи да некако пред самим собом оправдају нови бурни живот, покушавају да себи самом сугеришу тобожњу блиску „пропаст света" у вези са појавом Халејеве комете. Појављује се на сцени скитнички пар, — некадашњи грофовски лакеј Евзебије Ничке и „верглашица' Марија Шлипс, његова дугогодишња љубазница са којом се некад отиснуо у свет — који у пустоловном животу по „царским чадама" налазе утехе у управо незаситној љубави. Њих двоје устају као противници препреденог „пророка' и шуце који из своје „акције" на рачун Халејеве комете извлачи свакојаке користи и најзад успевају да отворе очи ускомешаном селу и да у њему успоставе хармонију.

Французи и Хегел

Bernhard Knoof: Hegel und die Franzosen, Buchreihe„ Deutsche Geiteswissenschaften", W. Kohlhammer- Verlag, Stuttgart.

Ова лепа и објективна књига Бернхарда Кнофа, која одише дубоким разумевањем и симпатијама за Француске изазива интереса и ван круга оних, који се изближе интересују филозофијом и њеним најистакнутијим претставницима у свету. У њој ћемо наћи и веома згодних опажања о француском духу и схватању.

Французи су у целом свету цењени као умно изванредно жив народ, као народ увек жељан новог знања, али и као народ који је културно и духовно мало затворен у себе и тек с напором схвата оно што је у први мах нешто туђе његовом хоризонту и његовим појмовима.

Став Француза према великом Хегелу јесте један од многобројних доказа за то тврђење које нико неће схватити као намеру да ма у чему потцењујемо Французе, нацију за коју је наша земља одувек имала великог интересовања. Хегел је међу највећим умовима француског народа, од Кузена до Тена и Ернеста Ренана имао пуно искрених поштовалаца, али је у тој земљи имао и много љутих противника и критичара.

Стога се у Француској, строго узевши, не може говорити о неком „хегелианизму", какав се јавља, рецимо у Италији и Холандији, па и у Енглеској. Има их доста који верују да то није било у корист развоја француске филозофије. Све то Бернхард Кноф уме да нам разлаже мирно, складно и без и трунке замерке ма коме или потцењивања ма кога.

РОМАН ЈЕДНЕ ЖЕНЕ ИЗ „ЧЕТРДЕСЕТОСМЕ"

Annemarie von Puttkammer: Zwischen den Feuern, Roman, Werkbund-Verlag, Würzburg, 1943, 315 Seiten, Preis RM -.-

Анемарија фон Путкамер, писац овог романа, и сама потиче из врло угледне померанске племићске лозе која је немачком народу дала знамените људе на више него једном пољу и у више него једном историском раздобљу. Шта више није она једина списатељка из те разгранате лозе. Једну даму од пера, њену даљу рођаку, имали смо прилике да видимо и у Београду, пре приличног броја година.

То све, међутим, не би играло никакву улогу при оцени вредности овог романа кад за то не би била везана констатација да Анемарија фон Путкамер јединствено познаје своју ужу отаџбину, Померанску, њене људе, њену прошлост, а нарочито круг из кога је почивша, те чврсте, честите, покаткад мало тврдоглаве племиће — поседнике, здраву средину између сувише господе и напредних сељака, у основи скроз народне људе.

Јунакиња њеног романа „Између ватри", Агата, јесте дама из тога круга, чији се најбитнији део живота одиграо од три десетих година прошлог столећа, доба „Бидермајера", до бурне четрдесет и осме, до „мартовског доба", како га Немци називају, кад је већи део Европе доживео нагли преокрет у политичком и друштвеном животу.

Она није ни неинтелигентна ни необразована, али сматра да женин живот и женина мисао има да се креће између родитеља, куће, цркве, мужа, деце, браће и сестара. Све остало су „мушка посла".

Стога она доживљује бурне догађаје „четрдесет осме", али и не мисли да се определи према њима. У њима види само обрте који су од пресудног значаја за два човека који играју, односно који су играли важну улогу у њеном животу. Ван тога су за њу туђи, нека „тера инкогнита" на коју жена нема прича ступа. Тиме се објашњава и наслов романа: „Између ватри". Она живи између тих ватри које загоревају људе њој блиске, а сматра да нема права ни да се тих ватри клоне, ни да допусти да и њу захвати која од њих.

РОМАН О БЕТОВЕНУ

Хајнрих Церкаулен објавио је свој најновији роман „Ватрено божанство".

Главни јунак тога романа је Бетовен, у времену кад је живео у Бечу.

** *Немачки Шилеров савез установио је у Вајмару свој стални дом, који ће од сад бити центар акције и предавања ове народне организације посвећене култу успомене Фридриха Шилера. У дому се налазе, поред пословних просторија савеза, још и дворана за свечане приредбе и Шилеров историски архив.*

❖ Пре неколико дана умро је Тодор Г. Влајков, један од најистакнутијих бугарских књижевника. Доживео је 78 година живота. У своје време добио је књижевну награду града Софије.

* *Угледни немачки хемичар др Вилхелм Бокемилер постављен је за редовног професора хемије Ваздухопловне војне академије у Берлину и за директора Хемијског завода при поменутој академији.*

Државна хипотекарна банка

ФИЛИЈАЛ У УЖИЦУ

изложиће јавној продаји на дан 1 јула 1943 год. са почетним лицитационим ценама 3 имања на месту званом Палисад у атару општине Чајетина и то:

1) Имање пов. 2.367 м. кв. са зградом од борових брвана Динара 320.000.—
2) Имање пов. 1.400 м. кв. са зградом од борових брвана Дин. 266.000.—
3) Имање пов. 1.200 м. кв. са зградом од борових брвана Дин. 259.000.—

Продаја ће се обавити у згради банчиног филијала у Ужицу од 9—12 час., где се могу добити и сва даља обавештења.

СРПСКА НАРОДНА БАНКА

Централа БЕОГРАД

ФИЛИЈАЛЕ:

Ваљево,
Вршац,
Зајечар,
Кос. Митровица,
Крагујевац,
Краљево,
Крушевац,
Лесковац,
Ниш,
Панчево,
Бечкерек,
Пожаревац,
Ћуприја,
Ужице
и Шабац;

У циљу унапређења платног промета без употребе готовине Српска народна банка отвара пословном свету, фирмама и приватним лицима, жиро и текуће рачуне. На улоге по жиро и текућим рачунима Банка плаћа 0,75% камате годишње на износ до Дин. 1,000.000.—, а 0,50% на веће износе.

Да би се ликвидном новчаном тржишту пружила могућност пласирања готовине, Српска народна банка, као централни емисиони завод у земљи, издаје своје сопствене благајничке записе чија повишена каматна стопа сада износи: кад благајничких записа са доспелошћу од три месеца 2½%, код благајничких записа са доспелошћу од шест месеци 2¾%, код благајничких записа са доспелошћу од девет месеци 3% и код благајничких записа са доспелошћу од дванаест месеци 3¼%.

Српска народна банка обавља поред тога и све друге банкарске послове.

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 3.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва полиције, Крагујевац изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. **Владимир Јакубински.** 362 3—3

ИЗГУБИЛА САМ кућну листу издату од Претстојништва полиције у Крагујевцу, те је оглашујем за неважећу. **Даница Тодоровић.** 363 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. **Марица Микић.** 364 3—3

ИЗГУБИЛА САМ кућну листу издату од Претстојништва полиције у Крагујевцу па је оглашујем за неважећу. **Јелена Каличанин.** 365 3—3

ПОСЛОВНУ КЊИЖИЦУ и личну карту издате од општине становљанске изгубио сам. Оглашујем их за неважеће. **Гајић Никола.** 366 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 2229 издату од Претстојништва градске полиције Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. **Душан Нешковић.** 368 3—3

МОЈА ЖЕНА Радмила Настић бивша Лазаревић напустила ме је 5 маја ов. год. и до данас се није вратила. Овим је позивам да се у року од 3 дана врати у противном издржавање недам и одричем се ње и све начињене дугове на моје име не признајем. **Настић Живомир** из Саранова срез лепенички. 367 3—3

ИЗГУБИЛА САМ кућну листу издату од Претстојништва полиције у Крагујевцу. Оглашујем је за неважећу. **Ангелина Спасић.** 369 3—3

ИЗГУБИЛА САМ кућну листу и пријаву издате од Претстојништва полиције у Крагујевцу. Оглашујем их за неважеће. **Даринка Најдановић.** 370 3—3

МОГА СИНА Жике Стефановића ако се у року од 3 дана не врати одричем се и не признајем никакве његове дугове. **Влајко Стефановић** — Неготин. 406 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 91305 издату од Претстојништва полиције, Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. — **Миодраг Живковић.** 383 2—3

ИЗГУБИО САМ кућну листу издату од Претстојништва полиције, Крагујевац, оглашујем је за неважећу. — **Војислав Варјачић.** 384 2—3

ИЗГУБИЛА САМ личну карту издату од Претстојништва полиције, Крагујевац. Оглашујем је за неважећу. — **Вера Митровић.** 385 2—3

ЛИКВИДАЦИЈА

АДВОКАТСКИХ КАНЦЕЛАРИЈА НИКОЛЕ ЕНГЛЕРА, ДР. ХАЈИМА АЛКАЛАЈА, АЛВУ МАРКА И САМУИЛА ДЕМАЈА

сви из Београда

Државна хипотекарна банка на основу Уредбе Министарског савета МСбр. 3313 од 26 августа 1942 године, позива све клијенте ових адвокатских канцеларија да подигну документа поверена овим адвокатима и да се том приликом изврши ликвидација свих правних односа са овим канцеларијама.

Пријем странака је сваког дана од 8 до 13 часова у ул. Скадарској број 33, трећи спрат лево.

Бициклисти! Пажња! Спортисти!

Пре него што пођете куда Вашим бициклом свратите у бициклистичку трговину

„ЖДРАЛИН“

ЂОРЂА А. ДРЉАЧИЋА-»ДРЉЕ«

Димитрија Туцовића бр. 18, код подвожњака у Гробљанској улици, тел. 27-151. 408 2—2

Продаја станова, локала и бироа

КУПОВИНА ЗГРАДА

НА ОСНОВУ СВОЈИХ ПРАВИЛА И ЗАКОНА О ПРИВРЕДНИМ ЗАДРУГАМА ВРШИ

Штедно - грађевинска Задруга

»СВОЈ ДОМ«, Мишарска 9.

Накит и драго камење

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња

ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА

Београд — Краља Милана 41-а до Славије. 410 1—1

ФИТИЉИ за КАНДИЛО

СА 25 МЕТАЛНИХ КРСТИЋА У ПРВОКЛАСНОЈ ИЗРАДИ ПО ОДОБРЕНОЈ ЦЕНИ ДОБИЈУ СЕ КОД ФИРМЕ:

Милојковић, Ђурић и К°,

БЕОГРАД

Карађорђева 50. Тел. 21-404

411 3—3

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

5 ЈУЛА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградама Бирчанинова 10 Дин. 6,000.000.—
2) Плац са зградом Станоја Главаша 1а Дин. 3,000,000.—
3) Плац са зградама Јеврејска 10 Дин. 500.000.—
4) Плац са зградом Краљевића Томислава 73 Дин. 1,000.000.—

8 ЈУЛА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Новопазарска 44 Дин. 2,000.000.—
2) Плац са зградама Јеврејска 16 Дин. 2,700.000.—
3) Плац са зградом Маршала Пилсудског 26 Дин. 2,500.000.—
4) Плац са зградама Страхинића Бана 25 Дин. 2,100.000.—
5) Плац са зградама Страхинића Бана 29 Дин. 4,500.000.—.

10 ЈУЛА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградама Господар Јованова 47 Дин. 1,800.000.—
2) Плац са зградама Господар Јованова 46 Дин. 950.000.—
3) Плац са зградама Страхинића Бана 31 Дин. 2,700.000.—
4) Плац са зградом Господар Јованова 16 Дин, 6,700.000.—
5) Плац са зградама Страхинића Бана 26 Дин. 6,300.000.—.

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска 33/II од 9—12 часова где се могу добити и сва даља обавештења. 417 1—1

ВИНОГРАДАРИ
ПЛАВИ КАМЕН

ШТЕДИТЕ ДОДАВАЊЕМ КОЛОИДАЛНЕ СМОЛЕ

ВИКОС

Препарат ВИКОС је одобрен решењем Министарства пољопривреде бр. 53717 у 1937 години и препоручен је од истог Министарства у 1942 години. На 100 литара бордовске чорбе требате само ¼ килограма плавог камена и 200 грама »ВИКОСА«. Ову чорбу киша лако не спира, услед чега смањује се и број прскања. Ближа обавештења тражите од фирме:

„ХЕМОР“

Београд, ул. Динка Рањине 9. Тел. 42-042.

413

Пажња! ПРОДАВЦИМА ЗЛАТНОГ НАКИТА Пажња!

не продајте ни једног парчета Вашег златног накита, драгог камења и златних зуба, док потпуно не би били упућени у њихову стварну данашњу вредност. Зато ако већ продајете понудите свима купцима **а на поклетку у Вашем је интересу** понудите и познатој фирми **»ВРАЧАР«** која ће Вам платити одмах по највишој дневној цени, или ће Вам бесплатно и стручно проценити **»ВРАЧАР«**, Београд, Палилулска улица број 6. — Телефон 28-706. — Дорћолска пијаца. 414 1—

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

29 ЈУНА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Добропољска 60 Дин. 650.000.—
2) Плац са зградама Високог Стевана 12 Дин. 1,300.000.—
3) Плац са зградом Захумска 28-б Дин. 2,300.000.—
4) Плац са зградом Високог Стевана 8 Дин. 1,250.000.—
5) Плац са зградом Стјепана Љубише 23 ½ Дин. 450.000.—

1 ЈУЛИ 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Војводе Добрњца 36 Дин. 800.000.—
2) Плац са зградама Звечанска 6 Дин. 3,200.000.—
3) Плац са зградама Митрополита Мраовића 4 Дин. 400.000.—
4) Плац Адмирала Пикоа Дин. 450.000.—

3 ЈУЛИ 1943 ГОД.:

1) Плац са зградама Маршала Пилсудског 37 Дин. 2,800.000.—
2) Плац са зградом Војводе Миленка 11 Дин. 1,300.000.—
3) Плац са зградом Мил. Миловановића 3 Дин. 6,500.000.—
4) Плац са зградом Воj. Вука угао Милашева Дин. 720.000.—
5) Плац Ломина 14 Дин. 1,200.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска 33/II од 9—12 часова где се могу добити и сва даља обавештења. 415 1—1

Elektrol

НАЈПОУЗДАНИЈЕ

СРЕДСТВО ЗА КОНЗЕРВИРАЊЕ ЈАЈА

Свако добро јаје конзервирано у »Електрол«-у одржава се свеже једну годину и дуже.

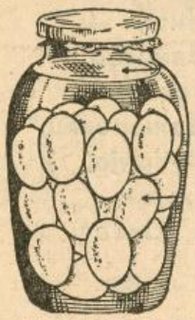

200% штеди онај, који са »Електрол«-ом конзервира јаја за зиму.

ЈЕДАН ПАКЕТ ДОВОЉАН ЗА 120 ЈАЈА,

Главно заступништво и лагер:

Дипл. инж. МИХАИЛО С. БЕСАРАБИЋ — БЕОГРАД

Вука Караџића 7 — Телефон 28-226.

Државна хипотекарна банка
Филијале у Крушевцу

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања постојећа у ВРЊАЧКОЈ БАЊИ:

1 ЈУЛА 1943 ГОД.:

1) Вила »до Гробља« Дин. 230.000.—
2) Вила »Мала Љубица« Дин. 380.000.—
3) Вила »Мирјана« Дин. 875.000.—
4) Плац до »Виле Синђе« Дин. 235.000.—
5) Вила »Ленка« Дин. 1,540.000.—

3 ЈУЛА 1943 ГОД.:

1) Вила Доктора Албале Дин. 2,390.000.—
2) Плац до »Виле Вардар« Дин. 600.000.—
3) Вила »Дана« Дин. 820.000.—
4) Лечилиште Терапија Дин. 7,500.000.—

5 ЈУЛА 1943 ГОД.:

1) Вила Милорадовић Дин. 1,720.000.—
2) Вила Недовршена Дин. 2,3000.000.—
3) Пансионат Сплендор Дин.3,600.000.—
4) Плац до Ком. за избеглице Дин. 1,000.000.—
5) Плац зван »од Пајића« Дин. 100.000.—

Продаја ће се обавити у згради банчиног филијала у Крушевцу од 9—12 час., где се могу добити сва даља обавештења. 412 1—1

Поштарина плаћена у готову

Ђ. И. Бр. 19946

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Београд, 26 јуни 1943
р. 24. Год. II.
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

Генерал Недић позива Србе у бој против црвене немани

Драга браћо Срби и сестре Српкиње,

Рат бесни Европом. Смртни њен непријатељ комунизам, страшна азијатска болест још је пред њеним вратима. Он прети да збрише све тековине европске, све тековине културних народа. Он не зна ни за Бога, ни за породицу, ни за људе, он руши све и упропашћује све. Две године покушава он да изврши овај свој сатански посао. Што Европа још живи, хвала буди Великом Немачком Рајху, који на Истоку брани и европску цивилизацију и европску земљу и европске народе.

Томе комунизму је мати црвена аждаја — бољшевизам, који проповеда свеопште клање народа, свеопшту светску револуцију. То је погана мисао, која је изникла у сатанском јеврејском мозгу. Они веле кад пропадамо ми нека пропадне цео свет. Све нека заплива у крви.

Европа је осетила ову смртну опасност и збила је редове. Сви европски народи дигли су се у борбу противу бољшевизма и под вођством Немачке боре се на Источном фронту на живот и смрт. Они народи европски, који нису у бојној линији, они морално и материјално помажу Немачку у овој оријашкој борби ради спаса Европе од хаоса и пропасти.

Ако би Немачка попустила, не помагана од нас свију, Европа би била гробље, а наш народ поубијан на хиљаде и милионе, као они несрећни Пољаци у Катинској шуми.

Борба против бољшевизма је света борба, у име човечности, правде и хришћанства. Сви се народи боре против те азиске немани, па и ми до истребљења, јер смо домаћини људи, хришћани, а не зверови.

Зар ја да вам говорим о зверствима комуниста, највећих зликоваца света, кад сте то ви на својој кожи осетили и од њих тешке и црне дане доживели. И данас патите од тих одметника од Бога и људи и Српског имена, који предвођени јеврејско-бољшевичким олошем Титом, Сингером, Пијадом и шта ти ја знам ким, пале ваша жита, домове, мостове, општине, све што је Србин тешком муком стварао и текао. Та црвена аждаја немилосрдно сатире српски народ. Падају главе најбољих српских домаћина, родољуба, унакажени њихови лешеви и њихових милих и драгих, жена и деце, налазе се по путевима, ливадама, шумама. Нашом земљом иде лелек и плач од те немани црвене, која носи на челу петокраку јеврејску звезду.

Кад је ово овако сад, ја шта би било од ове наше лепе земље, кад би нахрлили у њу праве азијатске бољшевичке хорде?

Да би одбранио вас, ваш дом, Мајку Србију, ја сам вас позвао у свети бој противу те црвене немани. Ви сте ме послушали. Ми смо је смлатили; али има још наших одрода, отпадника од Српства који вршљају по овој светој земљи. Утамањујте их, пријављујте их властима и тражите помоћ. Српском народу је суђено да се бори противу некрста. Пре је одолевао азијској османлијској навали и бранио Европу и њену културу на пољу Косову. Сад му је суђено да се брани од Совјета удружених са јеврејима и са Англосаксонцима који због Николе мрзе и Светог Николу, а не виде и своју пропаст.

Ми смо се увек борили за крст часни и борићемо се, јер смо Срби.

О двогодишњици судбинске борбе Европе противу копет чврсто под моју команду и нашу Српску заставу.

мунистичко-плутократске немани, ја вас позивам да станете

Само тако одржаћемо нама неопходно потребан мир, ред и рад. Иначе, можемо дочекати грађански рат, клање, крв на све стране и пропаст коначну.

Црвену неман требићемо без предаха, без милости до потпуног истребљења. Само тако доћи ће нов лепши живот, нова Србија место оне труле творевине Југославије, која је сву ову несрећу донела српском народу и Мајци Србији.

Не шалите се главом. Вршите своје дужности исправних Срба. Тешко је, али рат је. Сад градимо опет српску кућу камен по камен. У вама није умро онај отпорни дух и снага ваших славних предака. Успећемо. Али само се чувајте комунизма и од њега се кадите црним тамњаном.

Са вама је и уз вас свуда и на сваком месту ваш брат

22 јуна 1943 у Београду

армиски генерал МИЛАН НЕДИЋ.
Председник Српске владе

ИСТОРИСКИ ЗНАЧАЈ 22 ЈУНА 1941

Претседник владе генерал М. Недић окружен члановима Владе народног спаса одаје у Саборној цркви побожну пошту жртвама крвавог бољшевизма

Снимак Државне пропаганде

Прошла недеља била је у знаку двогодишњице историског датума — 22 јуна — када је Велики Немачки Рајх примио велику, судбоносну борбу за спас Европе и њене вековне културе од нових варвара са истока. У данашњој перспективи и на основу докумената, открића и догађаја, који су се одиграли у току те две године, тек сада смо у потпуности свесни колико је то био моменат од највеће историске важности, јер се радило о бити или не бити Европе и њене традиционалне мисије у свету. Данас тек потпуно знамо како је крвави диктатор из Кремља био све спремио у потаји да насрне на свето тле Европе, да је потчини својој вољи и да са њом почне извођење великог јеврејског плана о светској револуцији.

Да, план је био састављен вешто и са познавањем прилика у свету. Да, требало је почети извођење сатанског плана баш са Европом, жариштем светске културе, најјачим упориштем духа, чија је мисија била кроз векове да цивилизује и уводи у културу варваре по целоме свету, на свима континентима. Да, требало је ударити на мајку културе, која је духовно оплодила и оплеменила цео свет, јер само на њеним рушевинама црвени диктатори могли су да поведу крваво коло светске револуције.

Две године тешког рата, који Немачки Рајх, као мандатор Европе води на Источном фронту, где непријатељ расипа нештедимице материјал и људство, сведоче како је највећи подлац у историји света, крвави Стаљин спремао борбу за уништење Европе и подјармљивање света револуционарном јеврејству. Европски народи разумели су далекосежни значај и историску величину те борбе, од чијег исхода зависи не само судбина европског континента него и целог света.

Зато они свесни опасности и одговорности пружају своју моралну и материјалну помоћ немачком народу у његовој херојској и пожртвованој борби да задржи нову инвазију варвара са истока и да спасе Европу и свет од хаоса и пропасти.

Готово сви народи Европе жртвама у крви или у зноју прилажу свој обол на заједнички олтар европске отаџбине, јер по речима генерала Недића у своме прогласу српском народу: »Борба против бољшевизма је света борба, у име човечности, правде и хришћанства«.

Народи Европе на време су схватили шта им доноси Москва а трагична костурница у Катину отвара очи сваком разумном човеку колико су лажљива уверавања о тобожњој еволуцији бољшевизма. Оно што је откривено у Катину, то се свуда десило где год је крочила њихова погана нога. Тако су радили у Балтичким земљама, које су приграбили, тако у Бесарабији. Тако су њени агенти из целога света радили и са националном Шпанијом.

А зар је потребно опоминьати српски народ на ове примере крволочности, коју су показали агенти Москве у другим земљама, кад смо и ми сами били сведоци или жртве бездушне обести црвене олоши у нашој средини? Многи од најбољих синова српскога народа још носе на своме телу и у својим душама крваве и мучне трагове из времена њиховог терора, који су хтели да наметну целој земљи.

Тај белосветски олош удружен са домаћим изродима и плаћеницима, закићен петокраком звездом устао је био дрско проти ву свега што је српско и што носи српско име. Ти црвени џелати хтели су да униште српски народ, јер није хтео да се покори вољи московских диктатора и да слуша наређења међународног јеврејства. Ту своју непослушност српски народ је скупо платио. Толико добрих српских родољуба поубијано, толико вредних сеоских домаћина зверски искасапљено, толико српских свештеника оскрнављено, толико националних

добара уништено, толико народног зноја упропашћено!

Генерал Недић у своме прогласу потсећа како су сабрани и родољубиви Срби одазвали се његовом позиву да стуле »у свети бој против те црвене немани«. То су били у првом реду национални омладинци и српски сељаци, чувари свете српске груде, који су са мало оружја али са много пожртвовања отерали са домаћег прага ту црвену аждају, баш кад је била разјапила своје балаве чељусти да прогута цео српски народ, тако да од српског народа не би остало ни трага ни помена.

Спасавајући себе, свој пород, своју њиву и своје светиње српски народ показао је целом свету да је спреман на све жртве у борби против црвене куге и да је неразлучно везан за европску, хришћанску културу.

Својом свешћу и својим снагама помагао је он носиоце борбе противу комунизма, да се угаси варница црвене ватре, коју су стратези светске револуције хтели да изазову у срцу Балкана са надом да ће она са овог подручја пренети се и даље. Тако је црвени међународни олош под командом светског јеврејства, нашао на »тврд орах«, на вољу и вековну традицију српског народа, неразлучно везаног за родну груду и за своју прадедовску веру, које су му дале да згроми војнике црвене сотоне и да сачува српско име за будућност и српски образ пред Европом. И као што каже генерал Недић српском народу суђено је да се бори противу некрстак, и он је бранио стопу по стопу српске земље, као непрекидно тло европске отаџбине од најезде са истока и после много жртава и крви он је пао у борби за »крст часни« бранећи на мртвој straži европску културу.

Тако је он и јуче остао веран својој историји, остао је достојан својих великих прећа, који су на Косову положили своје животе, дајући времена Европи да спреми одбрану од османлијске навале.

Савлађујући својим снагама или помажући да се искорени гамад црвене немани на нашем тлу, српски народ је успео да сачува мир и ред на овом европском подручју, које му је судба доделила, док су други народи на челу са Великим Немачким Рајхом водили директну борбу са црвеним хордама, које су покушале инвазију Европе. Данас он на своме сектору, одајући се предано раду и стварању, врши своју дужност лојалног и искреног члана европске заједнице, доприносећи материјално и морално да она коначно триумфује над заклетим непријатељем Европе, њене културе и националне индивидуалности европских народа.

У овом часу када англосаксонска плутократија, удружена са црвеном Москвом, под духовним вођством међународног јеврејства насрће на независност Европе, дужност српског народа јесте да и даље најбудније чува мир и ред на своме подручју, да не подлеже њиховој пропаганди са лажима и блефовима.

Императив садашњости српског народа и његове будућности јесте да свим својим снагама и сретствима допринеси да се одбију напади непријатеља Европе, јер ће само тиме сачувати свој опстанак и обезбедити себи достојно место у европској заједници.

Његова је дужност данас као и јуче да послуша позив генерала Недића: »да станете опет чврсто под моју команду и нашу српску заставу«. Српски народ ће се поново одазвати овом позиву спасиоца Србије, јер је увидео да се није покајао што је тако урадио пре две године, када је у заједници са њим сачувао своју будућност.

Он ће га и даље свесрдно и верно помагати у његовим натчовечанским напорима да усред овог светског вртлога сачува српски народ, чувајући као зеницу свога ока мир и ред у земљи, не поводећи се за лажљивим гласовима и пустим обећањима. Он ће га послушати у његовим саветима да се трудимо да само радом поправимо што је пропуштено и уништено.

»Не шалите се главом«, каже на крају свога прогласа генерал Недић, јер су времена и сувише тешка и озбиљна. Нове грешке, нове непромишљености носе у себи смртну опасност за српски народ. Узалуд ћемо затварати очи пред трагичном стварношћу: може нас нестати ако учинимо само и један нов погрешан корак, ако и за један тренутак подлегнемо тренутним утисцима неког догађаја, верујући у могућност успеха неког подухвата. Сачуваћемо се у овим критичним данима само тако, ако знамо да је Европа данас неосвојива тврђава, коју чува најбољи и најпожртвованији војник света, помогнут од осталих европских војника, о чију ће се свест и хероизам, као и о челик и бетон, сломити сваки непромишљени насртај на европско тло. Сва друга веровања и прогнозе јесу смртоносне варке, које могу изазвати нову катастрофу, за коју нема више лека.

»С-Н«.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.

Тромесечна претплата 36 динара шаље се преко »Пресеа, а. д. Влајковићева 8.

Одлас рег. С. Бр. 9003 од 1-6-1943

ЛОЗИНКА: ЧЕКАЊЕ

Берлин, 22 јуна

Ратна и политичка ситуација налази се данас углавном у стању напрегнутог затишја. Ово значајно стање у задње време се врло често испољава у свету испуњеном електрицитетом и сваки час може да се појави пламен ма на коме делу џиновског фронта.

Нерви света су затегнути и сада се прикупљају снаге за изненадни скок. Из Берлина се посматра положај европске тврђаве хладнокрвно и са пуно поуздања. Противосовинска пропаганда труди се да буџицом вести утиче на нерве Европљана са поновним наглашавањем о припреми инвазије на европски континент.

Ратни положај, а нарочито политички положај нису у складу, а с тим у вези су и појачане вести које се сваког дана пуштају кроз штампу и путем етера у свет. Фронт на Истоку је стабилизован у оном стању у коме се учврстио после слома Совјетске офанзиве према Дњепру. Масовни напади на кубански мостобран стајали су огромних жртава совјетску војску и остали су безуспешни. Јачина и огорченост тих напада указује на важност коју војство црвене армије придаје том закорачењу немачке војне снаге према Кавказу. Одлучна одбрана доказала је значај који немачко ратно војство везује за запоседнуте области око Кубана.

Питања која се у круговима страних посматрача у Берлину дискутују јесу: хоће ли немачка Врховна команда започети нову велику офанзиву на Истоку, или ће у току овог лета задржати дефанзивну тактику, остављајући совјетским снагама да бесомучно нападају и да се још један ном искрве на бедему који је учвршћен од Љељинграда до Таганрога. До сада нема изгледа да се једна или друга страна спрема на догађаје као што су то били они у 1941 и 1942 години. И војство и војници врше свој посао. Пажња је напрегнута, транспорти оружаних колона крећу се према југоистоку. Да ли ради одбране, или напада, то се још не може рећи. Можда ће један од наредних да на ово разјасни.

Слична је ситуација на оном другом фронту који се протеже од северног Рта до Пиринеја и од Пиринеја до Босфора. Немачка обавештења наговештавају само снагу отпора, благодарећи тоталној мобилизацији Немачке и свеукупне европске рад не снаге, а која се изражава у подизању одбранбених постројења невиђених сразмера и знатног појачања продукције ратног материјала и оружја.

Са противне стране долази гласање и прегласавање вести, нагађање, претње и комбинације које су у пуном смислу офанзиве на обале Европе, док из свега тога за сада још нема чињеница, које одговарају узбудљивости овог наговештаја. Против овог рата нерава, Немачка истиче појачану дисциплину и верује у снагу сопственог оружја, а Италија — која је већ толико постала главним објектом жичене офанзиве англо-саксонске пропаганде — одговара мерама које значе прикупљање националних снага за одбрану до краја.

У Берлину се, због таквог стања ствари, обраћа велика пажња унутрашњем фронту, европском нервном фронту, од чијег стања зависи у многоме развој догађаја. Написи др. Гебелса у *Дас Рајху* и многи чланци у немачкој штампи, јасно указују на то да је унутрашњи фронт у Немачкој — то се увек подвлачи и понавља — по свом ставу достојан фронта, који се са оружјем у руци бори против спољњег непријатеља. Бомбардовање градова, ма колико било велико и тешко, ма колико стајало великих и материјалних жртава, није у стању да поколеба тај фронт. Унутрашња дисциплина, која се заснива на савести сваког појединца, чак и на снази свеобухватног партиског апарата, потпуна је и чврста тачка. Недавним говорима водеће немачке личности изнеле су, у дилимичним подацима, стање ратних потенцијала и наоружања уз истовремено наглашавање са одлучним уверењем у крајњи исход борбе.

За сада је међутим чекање лозинка, под којом се одвија филм немачког живота. Чекање није оно што ће доћи, чекање је привођење у дело одлуке, коју су немачке политичке и ратне воће свакако већ донеле. Данашња ратна ситуација је таква да се Немачка може одлучити на напад, или на одбрану. У том погледу је иницијатива на њеној страни. Овај напад ће доћи ако постоји индикација да се изненадном тежином удара може постићи коначан ефекат, док тактиком одбране, ако се тај ефекат не може постићи офанзивним путем, може још боље и са мање жртава.

У међувремену Берлин пажљиво посматра развој догађаја на другој страни, региструјући све појаве, које показују унутрашње стање у противничком табору. Пре свега се прате појаве совјетске инфилтрације бољшевизма у англо-саксонским земљама које су појачане после одлуке о тобожњем распуштању Коминтерне. Затим настојања и жеље Велике Британије за коначним уређењем Европе, па до изнуђавања Совјета код југословенске емигрантске владе, значајно је исто тако за положај противосовинске коалиције.

Сједињене Америчке Државе потчиниле су, услед подређеног положаја који према њима данас заузима Велика Британија, целу Јужну Америку. Африка је нов плен америчке експанзије, а од 3,700.000 инвестиција иностраног британског капитала, готово је већ једна половина, прешла у виду плаћања ратних трошкова, у америчке руке. Оно што је остало налази се под неминовном пропасти британског империјализма.

Исто тако је јасно да Рузвелт, који жели 1944 по четврти пут да буде изабран, мора да води рачуна о мишљењу својих маса. Те масе, нарочито фармери, према написима у америчкој штампи, не увиђају зашто треба жртвовати људске животе и новац на рат у Европи када Сједињене Америчке Државе немају никаквих нарочитих интереса да ограде прогутану Африку и Јужну Америку, када још на Пацифику постоје неокрњене јапанске снаге. Велика Британија, напротив има интерес да се све сконцентрише на рат у Европи, јер сваким даном она губи све више од својих империјалних позиција у корист Сједињених Америчких Држава.

Великој Британији се жури, а Сједињене Америчке Државе немају никакве потребе за журбом, јер се њихови интереси за рат у Европи полако хладе.

Истовремено у погледу трећег савезника СССР влада потпуна неизвесност. Његов план се не објављује званично, али индискрецијом се сазнају његове жеље, које се протежу до обала Јадранског мора. Стаљин се не миче, и ако се једнако и поновно позива на уобичајене алузије, а британски управљачи показују своју ватрену жељу да се с њим састану на медитерански разговор. Званична совјетска агенција коментарише сарадњу са англо-саксонцима, као појам који је везан за трајање рата. Отуда ових дана поново се говори у енглеској озбиљној конзервативној штампи о могућности трећег нејног светског рата, који би се непосредно везао за два претходна. Све ово претсказује бучне насртаје на живце нашег континента. Званични кругови у Берлину просуђују положај потпуно хладнокрвно и са пуно поуздања у коначни исход светског хрвања.

Да ова година, међутим, стоји још у знаку употребе новог сна жног оружја, које неминовно спрема немачка индустрија за наоружање, може се сматрати извесним. Како ће се, супротно очекивањима, десити још ове го дине велика изненађења, она могу доћи вероватно само са ове стране.

УЕРЦ

Политички пајаци

»Ко с ђаволом тикве сади, о главу му се лупају«... Влада Слободана Јовановића поднела је Краљу оставку. Англосаксонци, совјети и међународно јеврејство нису показали ни према једној емигрантској влади у Лондону тако мало обзира као према југословенској. Последњих дана догађаји су се развијали овако.

Прво, на захтев Стаљина, а у вези са политичком и хушкачком пропагандом, енглеска влада је чинила притисак на југословенску владу да се пресели у Москву.

Друго, на захтев јеврејског светског конгреса вођени су преговори између претставника тога конгреса с једне стране и Слободана Јовановића и др Ничића с друге, о укидању свих прописа и закона антисемитског карактера, који су објављени у Југославији пре њеног уласка у рат; Слободан Јовановић је писмено саопштио јеврејском светском конгресу повољну одлуку југословенске владе по том питању.

Треће, на захтев Рузвелта Слободан Јовановић је морао свечано изјавити да »у хармонизацији свих интереса целокупнога човечанства Југославија види свој највиши лични интерес«, и ако је и сам био свестан да се под том формулом крије једна »ординарна свињарија« за коју хармонизација значи само победу англосаксонског империјализма...

Али, српски народ кога нико више не може преварити, нити кога икакве изјаве Слободана Јовановића могу везивати, решио је да у будуће иде само својим српским путем.

Енглези су одгурнули емигрантску југословенску владу као »крпу која им више није потребна ни за брисање обуће«, — као што је мени, пре двадесет година, лорд Керзон рекао о Грчкој, тадашњој енглеској савезници, после њеног пораза у Малој Азији. Сад Енглези свађују на југословенску владу сву одговорност за своје неуспехе на Балкану. Они јој пребацују да је она 1941 године упропастила целу ствар, јер је без икаквог дубљег размишљања, својим дрским и неполитичким држањем, одмах провоцирала Немачку и на тај начин сувише рано изазвала балкански рат, од кога Англосаксонци и совјети нису имали никакве користи, пошто југословенска војска није била способна да да икакав дужи отпор на који су Лондон и Москва рачунали.

Својом глупошћу и неспособношћу југословенска влада је за неколико дана упропастила сав престиж и све планове енглеске политике на Балкану, јер је дала Немцима и повод и могућност да у врло кратком року избаце Енглезе и из Грчке и са грчких острва. Та брза и дефинитивна ликвидација енглеских планова на европском југоистоку, захваљујући неозбиљној југословенској влади, утицала је негативно и на даље држање Турске као савезника Енглеске.

Томе треба додати још и одговорност која се сад у Лондону свађује на југословенску владу и за брзу ликвидацију комуниста и Драже Михајловића у Босни, Херцеговини и Црној Гори. Јеткост Лондона је у толико већа што је Москва нарочито много полагала на акцију партизана у поменутим крајевима и предузимала кораке у Лондону ради притиска на југословенску емигрантску владу у корист што тешњих и активнијих веза са комунистичким бандама.

Емигрантске владе, које су поверовале Англосаксонцима, данас живе у страху да их Енглези и Американци, у својој окорелој себичности и циничном старању само о себи, не жртвују као пијуне у шаховској игри. После Пољака дошли су на ред Југословени... Црнац је одиграо своју улогу и сад може ићи. Тако се технички може тумачити оставка Слободана Јовановића. Али то је лична ствар између њега и Енглеза.

Нас много више интересује психолошки моменат у коме се већ назире грижа савести а можда и буђење здравије националне свести. Правдајући своје ранији безумне и недостојне поступке, Слободан Јовановић и његове српске колеге у досадашњој југословенској влади бране се да су из необавештености ометали патриотске напоре генерала Недића у спасавању Србије, јер нису знали за право стање српског народа нити су могли предвидети све кобне последице партизанске акције!

Живот је драма, страховита драма. Јавно мишљење је поводљиво и лакомислено. И кад несвесна гомила гледа на живот као на претставу у циркусу, драма се већ у том тренутку претвара у трагедију. Пајаци и сувише вешто и весело забављају публику да би она могла на време сагледати трагичан крај претставе. Тек доцније долази историја и бележи свршене чинове. Она правилно мери и пресуђује. Она прави разлику између живота и циркуса, између државничких атлета и политичких пајаца.

Галерија историских великана

У историској галерији политичких портрета на једној страни видите све саме атлете, а на другој све саме пајаце. Илија Гарашанин, Јован Ристић, Стојан Новаковић, Никола Пашић, Милован Миловановић, Стојан Протић — то је била државничка екипа некадашње Србије. Душан Симовић, Слободан Јовановић, Миша Трифуновић, Момчило Ничић, Милан Грол, Богољуб Јевтић — то је била екипа политичких пајаца у последњој југословенској пантомими, која почиње 27 марта 1941 године а траје још и данас.

Циркус, циркус, циркус... Све сами пајаци и ниједног атлета међу њима. Најсмелији међу пајацима — пеливан који се највише пузао уз конопац — прогласио се 27 марта за њиховог шефа, једном речи постао је — »национални пајац«. И од тог дана све се у Југославији претвара у — циркус. Пуч, изнуђена оставка краљевских намесника, састав »владе народне пропасти« — циркус.

Војници са шлемовима и тенкови по београдским улицама — циркус. Уличне поворке предвођене јеврејским и енглеско-совјетским агентима, састављене од разуздане дечурлије која је за неколико динара несвесно викала »боље рат него пакт« — циркус. Пеливанско ченгијање и дипломатско акробатисање владиних пајаца до уочи самог рата — циркус. Пакт о пријатељству са совјетима — циркус. Анархија у врховној команди, хаос међу трупама, сулудо и сасвим излишно бацање у ваздух гвоздених мостова на Сави и Дунаву — циркус. Слом и капитулација »југословенске војске«, бекство свих политичких пајаца у иностранство — циркус.

Са прогласом »совјетске републике« у Ужицу почиње народна трагедија у Србији. Југословенски пајаци већ су се налазили у заветрини по лондонским хотелима.

*

И тако ће историја забележити да је један малоумни али дрски пајац бацио угарак и запалио циркус. Чим је букнуо пожар пајаци су се одмах разбегли. Публика је скакала преко клупа, спасавала се како је знала, али није проклињала пајаце. Шта више, још за време пожара, отменији део публике прогласио је »националног пајаца« за »националног хероја«. Публика не може тако брзо да осети сву умну немаштину и сву духовну сиромаштину оних који јој својим лакрдијама натерују сузе смеха на очи и којима она због тог тренутног уживања радије пљеска него атлетима. Тек са сузама плача публици се враћа свест и отварају очи.

Циркус југословенских пајаца настављао је у Лондону своје комичне претставе. Њихов шеф се убрзо строповштао са конопца и пренет је одмах у болницу. Заменик му није могао бити нико други него по годинама најстарији а по шалама и досеткама најзаједљивији пајац. Али Енглезима није више било до шале и смеха, јер су им послови ишли рђаво... Једног дана, нови шеф југословенских пајаца, хотећи да покаже своју снагу пред »џентлменима« сакупљеним у циркусу, подиже тешко атлетско ђуле једном руком до изнад своје главе. Рука клону, ђуле паде пајацу на главу и скотрља се на земљу. Пајац је мимиком изражавао ужас и бол. Џентлмени су остали равнодушни. Трик је био познат публици... Ђуле је било од картона.

Стаљин, коме је разонода толико потребна, очекује с нестрпљењем наименовање новог шефа пајаца и навалује да му он са својом трупом што пре дође у Москву.

Др М. Спалајковић

СЛАВА И ХВАЛА МУЧЕНИНИЦИМА И БОРЦИМА ПРОТИВ БОЉШЕВИЧКЕ НЕМАНИ

У најдубљем пијетету Београд и остали српски градови одали су пошту жртвама комунистичке обести и онима који су пали у борби са црвеном немани на дан када је почела одбрана Европе од смртоносне бољшевичке опасности.

Тај дан постао је празник европског ослобођења, али благодарно сећање ишло је у првом реду онима који су својим животима платили свој отпор према црвеним бандитима или су пали у борби са њима вршећи своју националну дужност.

Иницијатива претседника Београдске општине г. Драгог Јовановића да се ово сећање обележи поменом нашло је одјека у свима родољубивим редовима нашега друштва, које је похитало да својим присуством испуни своју националну свест и своје осећање европске солидарности.

Сви су схватали величину жртве ових мученика и бораца, који настављају велику српску традицију борбе и отпора противу некрста. Право српско родољубље достизало је свој ненадмашив врхунац, када су у Саборној цркви данашњи чувари косовског аманета пред ћивотом косовског мученика кнеза Лазара палили побожно воштанице онима, који сада поново положише своје животе као велики Срби и добри Европљани.

Огромна већина, може се рећи цео српски народ сем једне шаке плаћеника у туђој служби или заслепљених блефовима Москве, схвата данас значај борбе коју Велики Немачки Рајх, помогнут осталим европским народима води на Источном фронту.

Учешће београдског грађанства у онако великом броју на помену од 22 јуна показује колико је велика свест о дужности сваког Србина да учествује у одбрани српске националности и европске културе од рушилачког дејства црвене Москве.

Зато су за још већу осуду они малобројни, који из било каквих разлога не суделују са целим српским народом у осуди и борби противу комунистичког терора и траже изговоре да оправдају своју пасивност и своје отсуство у општој националној борби српскога народа за одбрану свога огњишта, своје вере и своје будућности.

Помен је био заказан у 11 часова пре подне у Саборној цркви. Још много пре тог времена све околне улице биле су препуне света који је и на тај начин хтео да покаже свој пијетет према палим жртвама.

Претседник Српске владе генерал Милан Недић стигао је у Саборну цркву пре почетка помена у пратњи управника града Београда и претседника Београдске општине Драг. Јовановића и свога шефа кабинета пуковника Масаловића. Ту су већ били на окупу министри Богољуб Кујунџић, Јосиф Костић, Велибор Јонић, Танасије Динић, Огњен Кузмановић, Радослав Веселиновић, др Милорад Недељковић, Стојимир Добросављевић и Душан Ђорђевић, државни секретар при Претседништву владе Цвета Ђорђевић, као и изванредни комесар за обнову Смедерева Димитрије Љотић, помоћници министара, велики број бивших министара, претставници највиших државних и просветних, привредних и радничких установа.

Чинодејствовао је митрополит Јосиф са владикама Арсенијем, Викентијем и Валеријаном, уз асистенцију 18 протојереја и свештеника.

Помену је присуствовао велики број чланова породица погинулих жртава ојађених и у црно завијених. А поред њих испунила је цркву и црквену порту велика маса београђана из свих сталежа и друштвених редова, нарочито велики број малих грађана, који су својим присуством хтели да одаду пошту палим браниоцима њиховог огњишта, осуђујући самим тим рушилачку и братоубилачку акцију одређених и разорних елемената.

На јектенија одговарао је хор Београдског певачког друштва.

Митрополит Јосиф одржао је говор, у коме је рекао:

„Молим се Богу за покој душа оних палих хришћана, од оних који објавише рат не само људима и државама, већ и Богу и вери. Душу само Господ познаје и он је тај који васпитава људску душу. Наша људска душа је Богу најближа ако је чиста и њему угодна, а они који су први устали против наше сестринске руске, источно-православне цркве дигли су своју руку не само на свештенике и људе, већ на Бога, заступника свију људских душа".

Дижући очи према небу митрополит Јосиф, моли Свевишњег да даје разума свим људима да сачувају мир међу људима, и отклоне комунистичку опасност која прети да уништи културу и цивилизацију.

„Српски народ нарочито у овим тешким и мучним данима треба да данонoћно моли Господа Бога за напредак, мир и спокојство, а Српска православна црква ће се увек молити за спас душа палих од комуниста за веру и отечество".

Окрећући се криптама светаца које су изложене у Саборној цркви митрополит Јосиф указује на то да смо ми потомци Немање и да Немања и ови српски свеци заједно са њим моле Свевишњег да се сви Срби сложе, да се браћа измире и да путем мира, путем реда, путем рада нађемо пут спасења. Свето Писмо каже: *„Ништа благородније, ништа узвишеније, ништа божанственије не постоји него када браћа у међусобној љубави живе".* Њима је Господ обећао живот вечни и на овом и на оном свету. Ако смо тим идејама испуњени, онда наше топле молитве преко свете цркве биће Богу

(Наставак на 4-тој страни)

Београд одаје пошту жртвама комунистичког терора

(Наставак са 3-ће стране)

пријатне и онима ради којих се молимо, а и нама донеће мир, донеће ред, донеће спокојство, донеће благостање.

„Зато од зла бежите, наставио је митрополит Јосиф, а благо творите. На тај начин ми ћемо на један достојанствен начин запалити истинске воштанице над гробовима својих умрлих другова, пријатеља, над гробовима свију палих од нехришћанске руке. На тај начин ми са пуно права можемо пожелети душама ових ради којих се молимо Богу вечан покој. Нећемо их увредити лицемерним молитвама, него истинском преданошћу да ћемо ићи стопама мира и реда и стопама светославља, а то је жртвовање за свој народ, за своју веру.

Молимо се да у том расположењу пожелимо да душе умрлих за које се молимо Богу Господу насели у рајско насеље где нема мука и патњи, где је вечита светлост и блаженство, где је вечно спокојство, да им пожелимо да им Бог даде мир, да им пожелимо вечну славу и хвалу".

У цркви је прочитана листа погинулих жртава, међу којима се налази и преко 30 свештеника.

У исто време док се у Београду одржавао помен, одржани су помени и у свима православним црквама у земљи, на којима је народ одао пошту палим браниоцима и невиним жртвама.

У 11 и по часова на београдским улицама одана је пошта са 2 минута ћутања и застоја саобраћаја. Тренутак је био дубоко свечан. На знак саобраћајаца застао је цео промет коловозима, а свет на тротоарима застао је такође дуж ивица и у побожном ћутању сетио се оних који су пали за спас његовог мира и домаћег огњишта.

Дан 22 јуна испољно је дубоки бол целог нашег народа за жртвама које су невино и часно пале, одлучну осуду тероризма и вољу народа да конструктивним радом и сарадњом европских народа заснује своју бољу будућност.

После помена министар просвете Велибор Јонић и министар Драг. Јовановић посетили су антикомунистичку изложбу на Теразијама.

Да није било 22 јуна 1941...

Навршавају се две године од часа кад је влада Рајха, свесна тешке и претешке одговорности не само према властитом народу, већ и према целом европском континенту, који је услед дотадањих ратних догађаја већ био под њеном заштитом, донела одлуку да превентивно замахне на бољшевичку неман, на ту технички модернизовану, а морално знатно погоршану репризу Тамерлана и других давних варварских најезда из азиских степа.

Оно што је утврђено одмах после првих победа немачке војске и њених савезника, потврђивало је да је овај превентивни ударац био извршен у последњем часу, да су бољшевици већ били при крају огромне стратешке концентрације против Европе, да је звер већ била спремна на судбоносни скок, решена да растргне читаву западњачку цивилизацију.

Ма колико да је та чињеница сад очигледна, ма колико су нам бољшевици у међувремену још дали нових доказа о свом неизмерном дивљаштву и злочинима у маси (катински покољ, детаљни подаци о грађевинским и културним споменицима планski порушеним у току акције „демонументализације" 1936—39), по требно је прилично напрегнути машту па замислити грозоте којима би био праћен сумрак једне цивилизације саздане на 2000 година непрекидног стварања и развитка...

Зар је лако замислити тискање хорди састављених од људи десетина и десетина разних неевропских раса по улицама дивних великих градова Средње и Западне Европе, поред кућа из чијих прозора извирује престрављено становништво које не зна шта га чека наредних сати, колико ко још има да живи, колико ко још има кров над главом, колико ће још сачувати светињу кућног прага?

Зар је лако замислити навалу дивљака, рецимо у Галерију слика у Дрезди, у Општинску палату у Брислу, у париски Лувр, у минхенску Пинакотеку?

Зар је лако без језе замислити како ти производи или васпитаници доњег света скрнаве својим симболима и пљачкају Богородичну цркву у Паризу, Келнску катедралу, Валхаву што се гордо наднела над Дунавом или горостасни по обиму и значају „Немачки музеј?"

Ко може без језе да замисли час када милиони и милиони чији се живот и данас, и поред тога што се већ примиче четврта годишњица претешког тоталног рата, крећу у границама које саздадоше стара цивилизација, развијена привреда, њоме условљени разгранати саобраћај, умни и материјални саобраћај, појмови о културном животном стилу, о светињи породица, очевине и свега што је поштено стечено, — стану одједном уневерено да гледају како се све то руши под песницама злочинаца, манијака-доктринараца, хушкача, пљачкаша и поживотињених запуштених хорди, које иду за њима?

Треба удружити маште свих најбољих писаца криминалних и пустоловних романа па исконструисати ужасне призоре који би настали у многољудним уређеним и лепим градовима, по убавим и напредним селима, по средиштима одакле су народи добијали потицаје за живот и рад, у часу те грозне најезде Доњег света!

И најстрашнији призори у нашој земљи у данима трагичне 1813, и најгрозније перипетије дегенерисаног Тридесетогодишњег рата у Средњој Европи 1618—48 изгледали би мали инциденти у поређењу са неизмерним ужасима у маси, без краја и конца који би у том случају наступили широм старе Европе, која је напојила својим знањем, својим духом, својим схватањима четири друга континента.

Срећом, ми то нисмо доживели. Није нам се ледила крв у жилама гледајући насилно рушење највеће цивилизације коју је до сада забележила историја света.

Остали смо поштеђени тога, јер је још благовремено предухитрио све то одважни потез сила Осовине 22 јуна 1941 године, јер то није допустила брана Европе, бедем цивилизације што га тамо далеко на Истоку поставише најсвеснији синови већине европских народа, од Финаца до Француза, од Норвежана до Напулитанаца.

Англосаксонски прсти на свима континентима

Француски генерали издају Француску. Продају француске интересе. Једино оправдање за њих састоји се у томе што нису неки изузетци у политичком свету антиевропске коалиције. У тој коалицији издајство је темељ политике.

Сада се испољава још једно издајство. Мексикански претседник Камаха бацио је Мексико у загрљај Рузвелтове ратне политике и тиме је издао интересе мексиканског народа, који сад пати од несташице робе, животних намирница и који сада мора да излаже свој плавни парк страшним опасностима поморског рата. У Мексико Ситиу избиле су такве демонстрације да је амерички посланик Месерсмит добио живчани напад.

Више тих посланика добиће живчане нападе кад се народи буду уверили да је цела политика САД и Британије према свима малим народима издајство, цинично издајство, безобзирно издајство.

Сада је престао да буде тајна допунски пакт уз Британо-совјетски пакт од 26 маја 1942 године. У тим допунским тајним клаузулама стоји (у § 1), да Британија признаје совјетске захтеве да се граница СССР повуче преко Финске, Балтичких земаља, Пољске и Румуније. У § 2 Британија признаје да у совјетску зону интереса спадају Финска, један део Скандинавије, Чехословачка, Румунија, Бугарска и Југославија. § 3 даје Совјетима право да ствара базе и поставља гарнизоне како би осигурала своју политику. Уз то Британија гарантује Совјетима слободан пролаз из Балтичког мора у Северно и из Црног мора у Средоземно. § 4 обећава Совјетима да ће моћи да врше политичку и војну контролу над Финском, Немачком, Мађарском и т. д. И, најзад, § 5 отвара Совјетима могућност да се мешају у политичке прилике целе Европе и да обарају режиме који нису Совјетима симпатични.

Практички значај тог пакта није већи од значаја атлантске карте коју је Рузвелт у присуству Черчила писао својом штаком на површини мора. Али, овај договор је карактеристичан за британску политику. Кад Енглеска дозвољава Совјетској Унији да аспирише на територију Пољске чије је границе Енглеска загарантовала, онда постаје без вредности сви британски међународни договори.

Јуриш на неутралце

О вредности британских обећања и договора има сада да размишља и Турска, пошто зна да је Енглеска загарантовала Совјетима слободан излаз у Средоземно море. Уосталом, Турска је већ о томе размишљала, и зато се тако успешно одупрла енглеском притиску и остала у неутралном ставу.

Енглези су направили велику рекламу од скорашњег путовања једне турске војне мисије на афричко ратиште. Онда се говорило да је то симптом од највеће војно-политичке важности.

Турска је заиста послала једну војну делегацију у Африку. Али сада шаље другу војну делегацију у Немачку да би се упознала и са немачким новинама у вођењу рата. Турска је неутрална чак и у детаљима свог понашања према зараћеним странама.

Сада су Енглези дали одмор турским живцима, јер су увидели да та земља слабо реагира на рат нерава. Међутим, притисак на Шпанију наставља се и даље. Ових дана у Гибралтар је дошло 16 совјетских официра, већином оних који су се борили у шпанском међусобном рату. У томе треба видети недвосмислену претњу Шпанији, јер долазак тих специјалиста за грађански рат значи да Британоамериканци намеравају васпоставити злогласне међународне бригаде, које су начиниле толико бола несретном шпанском народу. Али баш та претња појачава убеђење Шпанаца да Британоамериканци, како раније, тако и сада желе зло Шпанији и да Шпанија има пријатеља само на осовинској страни.

Шпански народ, као и сви народи Европе, зна да ред долази од Осовине, а хаос долази од непријатеља Европе. Амерички министар Нокс је ових дана изјавио: „Кад се буде стишала бура, онда ће настати у свету страшан неред." Тако замишљају Британоамериканци послератни свет, и то зато што виде своју неспособност да организују прилике у свету. Они не могу да организују прилике у сопственим земљама.

Хаос очекује свет у случају победе британоамеричког блока. Али пошто те победе неће бити, пошто ће победити стваралачки Тројни пакт, то ће мир донети човечанству поредак, Нов поредак, у коме ће бити правде и правичности јер се Тројни пакт бори против неправде комунизма и неправичности капитализма.

Мес.

Маса света после отварања павиљона »совјетског рајa« на Теразијама

Снимци Државне пропаганде

Течајеви за израду дрвене обуће

По успешном завршетку првог течаја за израду дрвене обуће у Београду, нови течај отпочео је овог месеца. На основу решења министра народне привреде, нови бесплатни течајеви у Београду отварају се на Техничком факултету и у индустриском предузећу „Букуља", а у унутрашњости врше се припреме за отварање течајева у округу нишком, зајечарском, моравском и при индустрији „Замко" у Зајечару.

На овим течајевима спремиће се потребан кадар стручњака, који ће још у току ове године моћи да израде довољне количине дрвене обуће за домаће потребе. Министар народне привреде изашао је у сусрет жељи појединих индустријских предузећа, да у сопственим радионицама израде за своје раднике потребну количину дрвене обуће.

Настава на течајевима је бесплатна. Упис се врши у Београду у Државном заводу за унапређење индустрије и занатства, Милоша Великог ул. 14.

Успећемо!

У свом последњем апелу, упућеном српском народу поводом помена жртвама комунистичког терора, претседник владе на крају је убедљиво рекао: Успећемо.

Милан Недић није човек који се заноси, вара.

Он је реалан државник: разговетно је увидео стање ствари, разговетно поступа, разговетно поступа, разговетно предвиђа. Двоумљења нема: успеће онај чији је преглед догађаја, преглед поступака реалан. У Србији победиће Срби на челу са Београдом.

Јер Београд право гледа стварности у очи: та стварност је више него тешка, она је на ивицама трагичности, али је Београд српским ставом бродио и пребродио многе катастрофе.

Милан Недић је поштено нагласио да Београдом неће овладати ни Москва ни Лондон, већ да ће Београдом царовати Београд.

И тако мора да буде.

Стварност је тешка, али се она не сме отежавати: очувати домаће врело, домаће снаге, устостручити пажњу на животна збивања, бити исправан према себи, према целини — и бољи дани, у име иманентне правде, морају доћи.

Устостручити пажњу значи устостручити могућности опстанка, напретка.

Не падају земље и градови од мачева од куршума; падају од мисли, воље и осећања каква у њима владају.

Устостручити мисли, вољу и осећања у једном једином циљу ОПСТАНАК, и опстанка ће бити.

Москва и Лондон нека гледају себе и своје.

Прохтеви на туђе, прохтеви су непостојани.

Београд гледа себе и своје, окупља се, трезвено суди, и сваку авантуру, била она и величине макова зрна, с одвратношћу одбија од себе, јер зна да његово животно врело има да кључа само прегалаштвом и само разборитошћу.

Београд ће успети јер иде путем историске нужности; не заноси се, не вара се, већ будно и стрпљиво бдије да се Срби окану авантуризма, да с поверењем једни другима гледају у очи, саветују се и договарају као људи којима олује нису ишчупале срце и ум ако су им озледиле удове.

Београд је већ успео: реконвалесцентна фаза је прекорачена, иде се даље у коначном опорављању, јер честити синови ове земље не могу себе и своју заветну мисао изневерити. А она је: Успећемо.

Успећемо у мушком раду, у мудром прибирању, у одважном одбијању свега онога што не пријања нашем исконом врелу: здравом српском разуму.

У процесу подизања земље и народа здрав разум је прва полуга: Москва и Лондон нека себи соле памет: Београд је свој и својствен, израз генија народа, те и сама историска нужност неће га обићи ако се и даље држи тога да стварности право гледа у очи: она је тешка, озбиљна, судбоносна, али је она часно пребродива и ту је смисао Недићевог поклика: Успећемо.

КРАЈ ГЕРИЛСКОГ РАТА У ЕВРОПИ

И на другом сектору рата живаца непријатељи Европе доживљују тешке неуспехе. Скоро је било јављено о уништењу на Источном фронту, или боље речено у позадини тог фронта, стотина бољшевичких банди. На тај начин очишћени су од непријатеља огромни простори где је он оперисао, искоришћавајући терен пун шума и мочвара.

У брдовитом терену Босне, Санџака и Црне Горе такође су оперисале прилично многобројне банде Тита и Драже Михајловића. У току последњих недеља постигнути су огромни успеси у уништавању тих банди. А ових дана немачка Врховна команда јавила је о завршетку великих операција чишћења. Према вестима које стижу са терена ових борби, банде су уништене и растурене. Поједине групе побегле су у најдивља брда али наравно без тешког оружја, без превозних средстава. Огромни губитци бандита повећавају се још и због епидемија које се шире у њиховим редовима. Изгледа да је Тито рањен.

Овај успех у рату против бандита је тим значајнији што је постигнут баш у оно време када су Британоамериканци највише нада полагали у бандите. Има доста разлога да сумњамо да ће се стратези Лондона и Вашингтона одлучити сада за неко веће искрцавање у Европи. Пре би могло доћи до једног или неколико мањих искрцавања која би имала за циљ да изазову експлозију герилског рата; такво једно искрцавање у некој малој луци из које нема никаквих операциских путева према већим операциским могућностима, могло би бити потстрек за неурачунљиве елементе код оних народа где нису сви довољно паметни да буду родољуби, већ има глупака који су британољуби.

И баш сада, кад би се тим британољубима могла указати прилика да се загреју због неког евентуалног искрцавања негде на простору од Родоса до Нарвика, баш сада је герилски рат доживео уништавајући пораз.

То је опомена за све који немају осећаја реалности, који нису до сада схватили да герилски рат нема изгледа за успех, јер је савремена војска исувише јака да би се дала омести неким акцијама неких бандитских одреда. Нарочито на малом простору Европе нема места герилском рату. Овде свака бандитска акција може бити у потребном часу угушена концентрацијом трупа.

Друкчије стоји ствар на великим азиским просторима. У Кини, на пример, герилски рат понекад чини извесних сметњи јапанској војсци, јер је борба против бандита отежана величином ратишта.

Исти случај, само у обрнутој ситуацији, може да се догоди на Блиском Истоку, где се сада Британоамериканци и Совјети морају борити против герилаца. Устанци у северном делу Ирана, у Азарбејџану, у западном делу, у Курдистану, проширили су се сада и на јужни део земље. На тим огромним просторима није лако водити борбу против становништва које је прихватило оружје, и зато је ситуација коалиције у Ирану прилично суморна.

КА ВОЈНОЈ ДИКТАТУРИ У ИНДИЈИ

Најозбиљнија ситуација створила се у Индији. Готово истовремено десиле су се две ствари: Субхас Чандра Бозе стигао је из Европе у Азију и одмах је прешао у политички напад против Британије, позивајући Индусе на борбу против својих угњетача. А британска влада је наименовала маршала Вавела за вице-краља Индије. Власт у Индији је поверена једном генералу, а то значи да само чврста рука једног генерала евентуално може да задржи ту власт.

У Енглеској отворено кажу да ово наименовање значи прелаз ка војној диктатури у Индији. Војна диктатура над народом од 350 милиона душа, то је бесмислица. А највећа бесмислица је у томе што се та диктатура мора спроводити снагом самих Индуса мобилисаних у британску војску. Зато можемо казати да је Британија изгубила своју индиску игру кад је морала да у очајању зове Вавела да спасава ситуацију.

Британски пропагандистички апарат покушава да прикаже стање у окупираним областима Европе у што драстичнијим бојама. Норвежанима лажу да су сви Срби у шуми, Србима лажу да су сви Норвежани у брдима. И да је у британској пропаганди био макар и 1% истине, ипак та противосовинска делатност појединих група у појединим земљама Европе претставља једну ситницу према борбеној делатности 350 милиона Индуса, многих милиона Арабљана, милиона Ираца, Исланђана, Бура и т. д. Британска империја, а такође и САД, има огромних тешкоћа у савлађивању револуционарних покрета стотина милиона људи који неће више да трпе британоамерички јарам.

То није одлучујући фактор у рату — одлучује оружје, — али то је фактор који потпрепљује свеопште убеђење у Европи и Азији да ће се овај рат завршити победом Тројног пакта.

М. В.

КОНГРЕС ШТАМПЕ НОВЕ ЕВРОПЕ

Наша штампа, за 2 године тешког послератног рада, показала је да је на достојној висини. Претставници удружене европске штампе указали су јој признање, позвавши њене претставнике на овогодишњи други конгрес Уније националних новинарских удружења, који се сада одржава у Бечу. На том конгресу нашу штампу претстављају шеф Државне пропаганде Ђорђе Перић, претседник Српског новинарског удружења Раденко Томић, главни уредник НОВОГ ВРЕМЕНА Станислав Краков и главни уредник ОБНОВЕ Ратко Живадиновић.

Штампа је названа седмом силом. Она то у ствари и јесте. Својим огромним утицајем који има на широке читалачке масе, штампа може да усталаса јавно мишљење, да руководи тако рећи менталитетом и гледиштима па следствено и поступцима савременика.

Међутим, та сила у рукама плутократије с једне стране и комунизма с друге стране, била је безочно злоупотребљена за фалсификоване чињеница, за лажно претстављање фактичног стања, да би тиме довела у заблуду широке масе и проузроковала поступке који су ишли на штету и народних целина и човечанства. С једне стране циљ штампе био је безобзирна зарада, а с друге интригирање и стварање опасних заблуда у корист појединих клика и појединих режима.

Европа је у последњем часу увидела опасност од те и такве штампе. Покренута је нова штампа у сасвим другом духу са сасвим другим циљевима. Тај дух је дух правичности и истинске националне љубави и човечанске сарадње међу народима, а циљ је непристрасно и тачно обавештавање јавности, да би широки слојеви на основу тих обавештења могли изградити своја тачна и исправна гледишта на развој догађаја и манифестација у свету.

Није више циљ штампе сензација, већ чињенично стање са непристрасним тумачењем појава и догађаја. Несумњиво је да је таква штампа убрзо адмирирала свој позитивни значај и да је читалачки свет, поучен чињеницама, поклонио тој штампи пуну веру, ослањајући се на њу као на заиста поуздан извор обавештења у свима правцима политичке, економске и социјалне делатности.

Данашњом штампом руководи одговорност и лична иницијатива. Данас европски новинари руковођени су заједничким идејама и претставом о заједничкој будућности, у којој ће европски народи у пуном складу решавати о свом заједничком животу. У том правцу европски новинари данас обавештавају своје читаоце, а поред тога васпитавају народне масе припремајући их за нови поредак, у коме ће владати хармонија народа уместо супарништва, опште благостање уместо корупције, трајни мир уместо ратних тржавица, узајамно разумевање и међусобно поштовање националних заједница.

Српска штампа нашла се такође после рата пред новим задацима. У врло тешким приликама добар број елитних новинара легао је одмах предано на посао да бохрабри народ у тешком искушењу, да подигне његов клонули дух, да укаже путеве обнове и препорода. Уз помоћ и подршку окупационих власти и претставника већ широко изграђене немачке штампе, српска штампа пошла је новим путевима и може се несумњиво рећи да је њена улога била значајна у сређивању прилика у Србији, како на економском, тако на политичком и социјалном пољу.

Широки народни слојеви могли су преко наше штампе да буду тачно обавештени о разорним тенденцијама опасних покрета који су били настали у земљи, о тачном стању и приликама на ратиштима и у Европи, о привредним потребама земље у правцу њене обнове, о новим социјалним тенденцијама које теже општем раду и поштовању рада као највеће вредности.

Нови дух који је прострујао кроз српску штампу имао је одјека у српском народу. Народни слојеви су увидели ко им је пријатељ, а ко им је непријатељ. Рушилачке банде које су оперисале националним и ослободилачким паролама убрзо су ликвидиране сарадњом самог народа, читаоци су стекли тачан појам и слику о догађајима на ратишту и у позадини, народ је упућен на што већу пољопривредну производњу која нам обезбеђује егзистенцију, радништво се окупило под једном националном заставом општег родољубивог рада на обнови земље.

Културна Европа признала је сада те напоре и рад српске штампе. Њени претставници налазе се на конгресу у Бечу раме уз раме са претставницима штампе народа целе Европе, удружени у заједничким напорима на њеној општој обнови и будућем благостању.

Блато и фронт тесно су везани појмови за совјетски »рај«

(Foto: Belgrader Bildagentur)

ДАН ВЕРЕ И НАДЕ

Био је то велики празник вере и наде прошле недеље, када је средњошколска радна омладина са ашовима и мотикама у сенци српске тробојке одлучним кораком, уздигнутог чела маршовала пред оцем Србије, који највећу своју бригу данонoћно посвећује младој Србији.

Била је то не само смотра нових генерација српског народа, које пером и књигом, ашовом и мотиком, уче се служби српској отаџбини, већ и незаборавна визија Нове Србије, радне и поштене, правичније и светлије, коју ће они сутра претворити у стварност.

Спасилац Србије, окружен чуварима опстанка и будућности српског народа, и родитељима забринутим за физички и духовни развој свога порода, доживели су час неописиве радости и среће. Својим очима гледали су како на српском историском путу, са кога су стари нараштаји били залутали, нова поколења корачају са самопоузданошћу, као весници новог доба „које се ничим у своме ходу не да зауставити", како је рекао духовни вођа нових нараштаја, просветни реформатор, који непобитним примером доказује да треба стварати ново и здраво не губећи ни часа у пасивности и чекању, како многи предлажу.

Одлучан корак, чврсте мишице, уздигнута чела и ведре очи, из којих је избијала воља за животом, за радом и стварањем, доказивале су да народ, који има такву омладину не може пропасти, да ће преболети све болести, да ће савладати све тешкоће и постићи своју обнову и нову величину у раду и стварању.

Пред овим призором снаге и дисциплине, народно чисто је био задовољан генерал Недић, који је своју веру у Србију и своју наду у обнову положио у чистоту душе и снагу мишица нових српских поколења. Да млада Србадија не показује овакав смисао за нов дух рада и дисциплине, самопрегора и љубави за отаџбину, он не би имао снаге да истраје у својим напорима за изграђивањем нове српске отаџбине, борећи се са заблудама и навикама старих поколења, које је време прегазило.

При сваком додиру са новом српском омладином, напојеном обновљеним националним духом, морају да ишчезну код њега сва колебања и све депресије, које му могу изазвати неразумевање и злонамерност старијих генерација, непоправимих у њиховом непојимању и несвесном саботирању новог доба.

Речи генерала Недића, надахнуте његовом безграничном љубављу за српски народ и неуморном бригом за будућност његовог подмлатка, ишле су право у душу и срца нових српских генерација. Оне су их схватале као аманет, који им он упућује да буду „Срби, само Срби, велики Срби", да буду достојни потомци „Милоша и Марка, и Косовке девојке и Мајке Југовића". И гледајући га право у очи, они су му се заветовали да ће наставити непоколебљиво његово дело изграђивања Нове Србије, да ће изнад свега волети мајку Србију и живети за њу у љубави и слози.

Одиста, био је то велики дан вере и наде у „срећнију будућност српског народа", који данашњим чуварима Србије даје моралне снаге да истрају на своме делу. Никаква жртва није скупа, никакав напор није тежак, све клевете и погрде лако се подносе, кад се погледа на ову дивну омладину коју треба физички сачувати а духовно оспособити, да одржи континуитет Србије кроз векове и поврати њен углед у свету.

„Бог чува Србију и воли српску омладину", може се рећи после смотре од прошле недеље, када је после толико кишних дана, осванула недеља са плавим небом и жарким сунцем на његовом своду. На игралишту Београдског спорт клуба, искићеном српским тробојницама, одиграла се ова јединствена свечаност у присуству претседника владе, генерала М. Недића свију чланова владе,

Претседник владе, генерал М. Недић и министар просвете Вељибор Јонић, обишли су сврстане омладинце и омладинке на игралишту, па су затим заузели места на трибини. Тада је министар г. Јонић одржао следећи говор:

Господине претседниче,

Пред вама се по други пут налази сврстана средњошколска омладина нашег дичног Београда. Она је дошла да би вам на видан начин показала да је разумела речи које ви упућујете српском народу у циљу његовог оздрављења. Док се наше старије генерације под тешкоћама да нашњег времена махом придржавају начела „остати жив" одбацујући реформе као новотарије, којима данас није време, дотле је омладина српска јасно схватила вашу мисао да је настало ново доба, које се у своме ходу ничим не да зауставити.

Она то доказује не речима, већ делом. Не занемарујући школски рад и учење, она се латила ашова и мотике, како би прво и са своје стране допринела извршењу ваше заповести да свака стопа српске земље буде обрађена, и друго ,како би својим сиромашним друговима обезбедила исхрану. Тиме средњошколска омладина Србије доказује да је како национална, тако и социјална.

По ставу и држању омладинаца и омладинки можете се уверити да српска омладина одлучно корача путем рада и самодисциплине. Више од тога: она са поуздањем и вером гледа у будућност, како своју, тако и свога народа. Народ, који има овакву омладину тај народ не може пропасти. (Бурно пљескање).

Није само београдска омладина пошла овим путем. Сред ње школе широм целе земље српске имају ове године своје вртове. Са љубављу и пре данашњу ти су вртови обрађени, и нека би се драги Бог смиловао и овај труд наградио добром жетвом, како би српски народ преживео ово најтеже поглавље своје историје.

Живео српски народ!

Одмах затим претседник владе генерал Недић обратио се омладинцима. Он је рекао:

»Драга деца моја, синови и кћери мајке Србије,

На данашњи велики празник школски дошао сам међу вас да вас поздравим прво, а друго, да вам честитам завршену школску годину и постигнути успех. (Хвала!) За овај успех ви имате да захвалите својим наставницима и наставницама, који су уложили труда и љубави око вас и ја им захваљујем у име Отаџбине што су ми спремили нову генерацију, нову младу Србију. (Буран аплауз).

Многи ме питају где је та Нова Србија. А ја им кажем, нека дођу овде међу вас, да вас виде, међу дивну средњошколску омладину, нашу дику и понос, па ће у њој видети Нову Србију, младу Србију (Буран аплауз).

Ви сте, деца моја, весници новога доба, срећнијег српског доба, које се рађа из мука и невоља српског народа, из његових страдања и његове патње. Кад вас гледам тако сврстане, све заједно, један поред другог, брат уз брата, сестра уз сестру, везани оном дивном племенитом и великом љубављу према мајци Србији, моја нада и вера у срећнију будућност српског народа и велика је и јака и бесконачна.

Година је дана од нашег првог виђења. Ја видим да сте нарасли, крупнији, јачи и снажнији. Ви сте убеђени сами у себе, у срећу нашу. Исто тако и мајка Србија за ову годину дана ојачала је, чувенија је, поштованија и виђенија. Поред осталог, она има томе да захвали и вашој великој љубави према њој, што сте је носили на души и на срцу, а хвала вам што сте послушали и мој савет и глас ваших великих дедова и прадедова, да будете и да останете Срби, само Срби, велики Срби.

Гледајући вас тако, како сте заменили перо и књигу са ашовом и мотиком, ја видим у томе знак да ви са вашим младим рукама и са племенитим и ватреним српским срцем хоћете да помогнете мајци Србији, да се исцели, да преболи дубоке и предубоке ране њене. Тако наоружани ашовима и мотикама, о, како велики изгледате у очима свих поштених и честитих људи, у очима свих поштених Срба, јер волите рад, јер волите мајку Србију. (Буран аплауз).

Деца моја, један народ је јак, један народ има будућности не само када има једну своју омладину духовно и интелектуално васпитану, него када има једну своју омладину физички здраву. Ви сви знате ону стару римску пословицу која каже: »Само у здравом телу је здрав дух«. Ви морате имати и физичко васпитање поред духовног. Морате у обиљу овога ваздуха, у светлости, у сјају сунца, у раду добити животну снагу, животну енергију, веселост и радост да савладате све тешкоће данашњег живота за будући живот. Само кроз такав живот, кроз такву духовну снагу, кроз такву физичку снагу ви ћете наћи онај пут историски, српски, у служби народа и Отаџбине. Само ћете тако и онда бити достојни потомци и Милоша и Марка, и Косовке девојке и Мајке Југовића. (Буран аплауз).

Деца моја, синови и кћери Отаџбине, нека у вашим младим грудима куца увек оно велико племенито јуначко срце српског народа, које нас је очувало од памтивека до данашњег дана.

Волите ову несрећну и много напаћену земљу, мајку Србију, волите је и живите за њу. Нека у вашим грудима бди онај снажни отпорни дух српског народа, који ће вам увек показати прави пут, народни пут, са кога нећете залутати.

Деца моја, ви ме гледате вашим бистрим и паметним очима и питате ме како ћемо да прежимамо ове тешке ратне дане. Слушајте ме, наш је спас једино у данонoћном раду, у узорном реду, у гвозденој дисциплини, у вољној послушности, у самопрегоревању и самоодрицању, у ничим непомућеној српској братској и сестринској љубави.

Ето, ту је наш спас. Ето, то је наша будућност. У томе не сме бити ни сумње ни двојбе. Деца моја, нека вам ове моје речи послуже као путоказ за ваш будући живот и рад на добро српског народа и Отаџбине.

У то име ја вас поздрављам. Нека сте ми живи и здрави, нека будете ваљани, добри и срећни, на дику и понос мајке Србије и на част ваших добрих родитеља. Живели моја деца, живела мајка Србија.

Затим је настао дефиле средњошколаца и средњошколки. Гимназија за гимназијом наилазиле су, поздрављајући погледом претседника владе, такмичећи се у реду и дисциплини.

Претседник владе са министром просвете, окружен почасним водом младића и девојака, са очевидним задовољством сав радостан и срећан, пратио је овај изванредан дефиле, који је испуњавао поносом његово срце старог војника и врховног заштитника српске омладине.

Председник владе у пратњи министра просвете праћен почасним водом долази на смотру.

ДОЛЕ: Ученице певају »О Србијо...

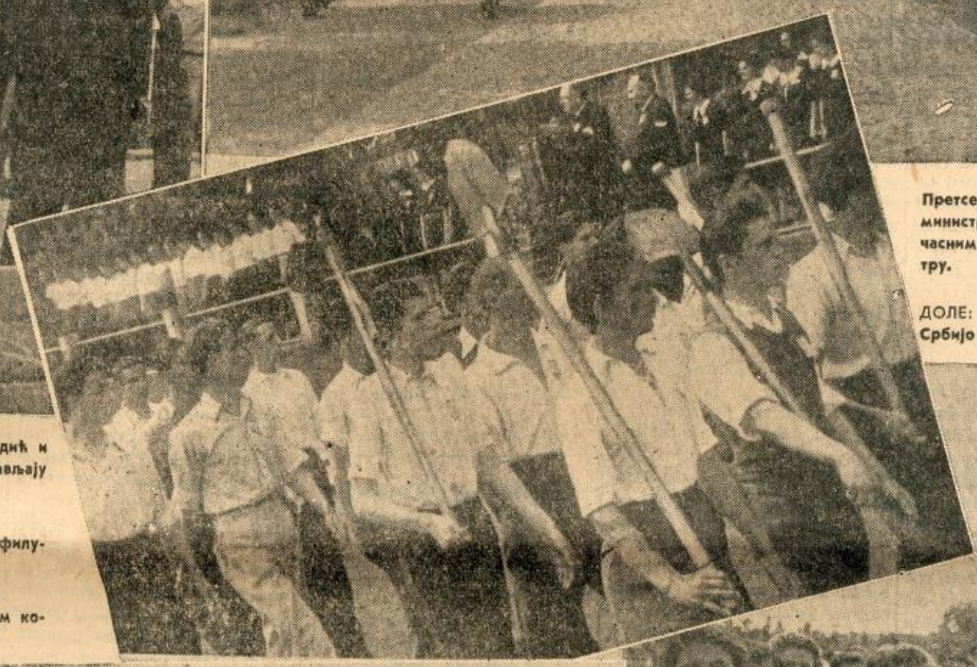

Председник владе генерал М. Недић и министар просвете В. Јонић поздрављају дефиле средњошколаца.

ДЕСНО: Пионири Нове Србије дефилују пред оцем Србије.

ДОЛЕ: Ученице наступају одлучним кораком.

Весници новог доба сарстани у чврсте фаланге.

Синици Државне пропаганде

Поврћа има довољно, али су цене још високе

Благодарећи енергичним мерама Београдске општине и других контролних установа, политици цена Комесаријата за цене и наднице као и контроли саме публике, о чему смо ми дали пример како треба поступати, сваковрсно поврће и воће на београдским пијацама може се добити без чекања. Ово се има приписати одлуци Комесаријата за цене и наднице да се цене поврћу слободно формирају, а пошто је род ове године био изванредан, то се може очекивати да ће цене поступно све више падати.

Мора се признати да су за сада цене још врло високе ранном поврћу и неприступачне једном великом делу београдског грађанства. У очекивању да ће цене пасти природним путем услед довољног довоза и спречене шпекулације, дужност је надлежних фактора да предузму и са своје стране потребне мере да убрзају тај процес да би већи део београдског грађанства, нарочито чиновничке породице са великим бројем деце, могле да побољшају своју исхрану после зимске исхране.

Борба против црне берзе у Француској

Јављају из Вишија да је у својој изјави преко радија, шеф владе г. Лавал поново подвукао да *један од узрока, ако не главни, који омета снабдевање наше земље, јесте црна берза. Свако лице, које прикрива рационирану робу са намером да је прода на црној берзи непријатељ је народа. Сваки онај ко покуша да дође до већег дела производа од онога, који му припада, рђав је Француз, јер руши права заједнице*".

Да би одмах спровео у дело ова средства и проширио борбу против црне берзе шеф француске владе је, приликом свог последњег пута у Париз, сазвао седницу свих претставника привредних, финансиских и полицијских власти.

Шеф владе је, приликом ове седнице, узео у расматрање све предлоге које су му поднели разни службени органи и донео извесне одлуке.

Службене новине објавиле су неколико уредби, које конкретно објашњавају горе напомената решења и која појачавају законска дејства и прописе који се односе на послове казне и административне конфискације односећи се на законске прекршаје о ценама и о прописима за снабдевање.

Налазимо се, према томе, пред једном новом кодификацијом привредне контроле која је сажетија и рационалнија. Чиновници којима је дужност да обезбеде, спроведу ову контролу имаће у будуће врло прецизна обавештења о природи и обиму своје дужности. Осим тога, административне власти имаће на расположењу бржа средства и ефикасније оруђе за обезбеду енергичног угушивања црне берзе у свим њеним видовима, и да би тиме омогућили привредној контроли боље резултате.

Према једном мање општем плану, али који је нарочито привукао пажњу владе, јер је било у питању угушивање црне берзе у једном од њених најгорих и најшкодљивијих облика, донете су друге мере приликом те исте седнице. Оне се односе на ресторане, и сувише још многобројне, који и поред поновљених ревизија и строгих казни, и даље продужују у том погледу без икаквих обзира на постојеће привредне прописе.

Шеф владе, решен да по сваку цену оконча са овим злоупотребама ,донео је следеће мере које су одмах достављене префектима: 1) сваки ресторатер, који буде ухваћен у кривици при првом тежем прекршају (нередовно издавање меса дупли јеловник, очигледно претерана цена итд.) биће кажњен одмах затварањем ресторана најмање за три месеца. У случају поновног преступа, казна затварања локала одређује се најмање за годину дана, уз забрану обављања посла.

Осим тога, а у најтежим случајевима: биће примењено интернирање. У случају затварања, сав инвентар локала биће стављен бесплатно на расположење хуманим и социјалним друштвима. Сваки покушај противљења контролној служби повлачиће за собом затварање локала за две године, дефинитивну забрану обављања професије и интернирање сопственика или одговорног закупца.

2) Сви клијенти који су на храни у неком ресторану у коме се очигледно дешавају тешки прекршаји, мораће, приликом контроле, да се легитимишу и биће кажњени казнама које ће бити равне најмање петостручној цени поручених или послужених јела, противно прописима власти, а њихова имена и адресе биће изнете на јавност.

Потребно је додати да влада, пре свега хоће, да зада ударац и то немилосрдан ударац, сраној шпекулацији која се спроводи на штету заједнице ,и помоћу које они, које је претседник Лавал обележио као „народне непријатеље", стварају скандалозне имовине.

ПИЉАРИ НА СРАМНОМ СТУБУ

Има људи код којих ни поновљене казне ништа не помажу да би се држали привредних одредаба. Од стране надлежних власти неколико трговаца поврћем који су већ раније били кажњени сада су поново због огрешења о законе и одредбе кажњени и затварањем радњи. Способни за рад упућени су, осим тога, на шестомесечни принудни рад у логор на Бањици.

Тамо могу размишљати о томе да ли њихов позив служи једино личном богаћењу или снабдевању београдског становништва поврћем и воћем.

Тако су кажњени следећи пиљари и пиљарице:

Владимир Стојановић, Пашићева 12;

Стојана Вукобратовић Маневић, Бајлонов трг;

Стојан Шиљановић, Светосавска 29;

Милан Ђорђевић, Таковска 55;

Спасија Мишка Петровића, Каленићево гувно;

Јован Дрпа, Зелени венац;

Илић Константин, Војводе Гли гора бр. 48;

Марко Иветић, Војводе Степе 56;

Бранко Ђорђевић, Радничка бр. 21;

Настас Маневић, Бајлонов трг и

Стојан Боранић, Гетеова 30.

Примена дрвеног гаса у Србији

На позив немачких власти отпутовала је за Беч делегација претставника наших власти у циљу упознавања са применом дрвеног гаса као погонског средства за моторна возила. Међу делегатима налазе се претставници Министарства саобраћаја, Министарства грађевина, Управе државних монопола и Београдске општине. Наши претставници, после осмодневног боравка у Бечу, отишли су у Винернојштат у циљу разгледања фабрике гасних генератора.

Од свих сретстава до сада употребљених за погон мотора дрвени гас је дао најбоље резултате. Он нарочито долази у обзир у земљама које располажу са довољним количинама дрвета, као што је случај у Србији.

ШТА ЈЕ ПОТРЕБНО ЗА ПРАВИЛНУ ИСХРАНУ

Да би човек унео у организам оно што му је потребно за одржање живота и здравља, јело мора бити тако комбиновано, да њиме добије потребне количине беланчевине, масти, угљених хидрата, минералних соли и витамина. Односно, да би човек одржао живот, потребно је унети у организам одређене количине хране, које производе потребан број калорија. Нормалан човек под редовним условима живота и рада троши просечно дневно око 2.800 калорија, које треба произвести помоћу исхране.

Беланчевине су организму неопходне. Њих има више у намирницама животињског, него ли биљног порекла. Сматра се да потребна количина беланчевина износи дневно 1 грам на 1 килограм телесне тежине. Организам просечно губи дневно 20 до 30 грама беланчевина, те би то био онај најмањи минимум, без кога организам не би уопште могао да се одржи. Највише беланчевина садрже месо, млеко и јаја.

Угљени хидрати дају главни извор енергије нашим мишићима. Сматра се да је човеку потребно дневно просечно 400 до 500 грама угљених хидрата. Њих има највише у житарицама и воћу.

МАСТ И СО

Маст је такође извор енергије у нашем организму, а по својој калоричној вредности заузима прво место међу животним намирницама. Масноће и угљени хидрати (тј. разне врсте шећера) могу донекле да се међусобно замењују и допуњују. Постоје масти биљног и животињског порекла. Занимљиво је, да више масноће садрже биљне масти. Тако на пример маслиново уље има 90% масноће, а масло око 80%. Масни сирови садрже око 25% масноће, а јаја 13%.

Минералне соли су неопходно потребне за одржавање потребне реакције крви и других сокова. Кухињска со игра врло важну улогу у нашем организму, који излучује дневно око 25 грама соли.

За изграђивање ткива у растењу, дакле код деце, потребан је калцијум, а за изграђивање крвних зрнаца гвожђе. Млеко и сир садрже доста кречних соли, а месо и јаја имају доста гвожђа.

ВИТАМИНИ

Најзад, за правилно функционисање организма од неопходне су важности витамини, састојци у људској исхрани које је наука открила тек пре 30 година. Услед недостатка витамина развијају се разне, често пута тешке болести, које могу чак проузроковати смрт.

Витамин А неопходан је за растење, дакле на првом месту деци. Његов недостатак изазива поремећаје вида и смањује отпорност против инфекције. Најмања потребна количина износи 1 милиграм дневно. Највише га има у шаргарели, затим у маслу, лоју, млеку, рибљем уљу, цигерици, жуманцету, спанаћу и зеленој салати. Справља се и синтетички ,тако да се може и у препаратима уносити у организам.

Витамин Б дели се на Б један и Б два. Недостатак витамина Б један изазива неуралгију, ишијас, губитак апетита и поремећаје у промету угљених хидрата. Налази се у млеку, жуманцету, цигерици, бубрезима, пивском квасцу, кукурузу и зоби. Најмања потребна количина је дневно пола милиграма. Справља се и синтетички.

Недостатак витамина Б два проузрокује тешку болест пелагру. Налази се у цигерици и пивском квасцу. Најмања потребна количина је два милиграма дневно. Справља се и синтетички.

НАЈПОТРЕБНИЈИ ВИТАМИН Ц

Организам за правилно и здраво функционисање тражи највеће количине витамина Ц. Да се не би појавио његов недостатак, потребно је уносити у организам 20 до 50 милиграма дневно. Он спречава развијање, па чак и лечи опасну болест скорбут. Има га највише у лимину, поморанџи, парадајзу, кромпиру и спанаћу, а у највећој мери у паприци. У женском млеку налази се у количини од 4 до 7 милиграма, а у крављем млеку од пола до 2 милиграма. Производи се и синтетички.

Витамин Д нарочито је важан за децу. Његов недостатак има за последицу поремећаје у промету минералних састојака у организму, а код деце настаје тешко оболење рахитиса или енглеске болести. Највише га има у рибљем уљу, затим у маслу и млеку. Деци је неопходно потребно бар 0,01 грама дневно. Добија се и синтетичким путем, а зимско зрачење деце ултравиолетним зрацима врло је препоручљиво.

Витамин Е изгледа да је неопходан за растење и за расплођавање. Констатовано је да се при недостатку овог витамина у храни мишева и пацова смањује њихова плодност. Налази се у рибљем уљу, сладу и многим биљкама, а у мањим количинама у говеђем месу и жуманцету.

У последње време откривена су још 2 витамина, Н и Р, али њихова улога није још довољно испитана.

У идућем броју изнећемо једну занимљиву шетњу кроз београдске кујне и пијаце у вези са данашњом исхраном, њеном вредношћу и практичном применом.

СРПСКИ РАДНИЦИ НАС ДОСТОЈНО РЕПРЕЗЕНТУЈУ

Наши радници на раду у Бечу играли су футбала са холандским радницима и победили их. На слици моменат кад наши играчи жилаво »навалују« на противнички гол. (Foto: G. 'Aey)

ЗАЈАМ КОЈИ ЗНАЧИ НАШУ БУДУЋНОСТ

Производња данас у свету не може да држи корак са потрошњом. И отуда влада у неким земљама са високо развијеном социјалном свешћу релативно покривање насушних потреба, које су с обзиром на озбиљност времена сужене на најнужније, док у другима, где та социјална свест за заједницу није продрла у срж сваког појединца, влада оскудица на једној страни, и несавремено покривање потреба које нису увек насушне, на другој.

Ова последња појава се у великој мери запажа и код нас. И зато Влада народног спаса покушава свим средствима да стане на пут разорном дејству које овакав начин несхватања садашњице може да има за будућност нашега народа.

Данас се код нас често чује да је главно остати у животу. Међутим, то није тачно — главно је *како* се остаје у животу, односно, да ли се остаје у животу *на рачун* свога брата или у *заједници* с њим.

Влада се труди да нас све одржи и наша је најсветија дужност да је у том настојању помогнемо свим силама којима располаже наш дух, наше срце и наша воља.

У том смислу, и само тако, имају се схватити и последње две уредбе Министарског савета које су обнародоване у последњем броју *Службених новина*, и које показују свесрдно старање Владе народног спаса да свим расположивим финансиским мерама, а без најмањег потреса за појединца, изврши даље привредно опорављање и организовање наше земље, које нам је једини гарант — уз очување реда, рада и мира — нашег живота и наше будућности.

Прва од ових уредаба овлашћује министра финансија да изврши емисију 4½% дугорочног државног зајма до износа од 2 милијарде динара, који ће се употребити за обнову домаће народне привреде и друге државне потребе по програму који ће утврдити Министарски савет.

Те друге државне потребе по програму који ће утврдити Министарски савет односе се првенствено на инвестиционе радове, који у првој линији служе Србији, и то у данашње време и у будућности.

Мелиорациони радови на земљишту ,регулације, санације и дренаже, зидање мостова, градња путева, изградња саобраћајне мреже, претстављају само део замашног програма чијем извођењу Влада мора већ у данашње време да приступи ако жели да изгради и обезбеди нашу будућност. За извршење и остварење свих тих задатака потребна су јој средства, и опет средства. А ако ми не желимо да Влада намакне та средства путем даљег штампања новчаница, што би значило потпуно уништење народне валуте, онда морамо да јој ставимо на расположење новац који се већ налази у оптицају, а који бескорисно лежи по разним скровиштима.

У интересу нас самих, у интересу очувања вредности нашега српског динара, ми морамо Влади ставити на расположење наше уштеде ако не желимо да их изгубимо. Уписујући зајам ми обезбеђујемо себе од евентуалне штете која нам претстоји ако министар финансија за потребе државе мора да апелује понова на Народну банку.

Финансиско-техничке појединости овога зајма су следеће: емисија зајма је постепена, емисиони курс одређује министар финансија према стању на кредитном тржишту, годишња камата (4½%) платива је унаказ, каматна и амортизациона служба може се такође вршити делимично или у целости путем премија, а министар финансија утврђује рокове за исплату купона односно извлачење згодитака. Обвезнице гласе на доносиоца, а износи су дељиви са сто динара.

Цео зајам је дугорочан и амортизоваће се у року од 30 година, почев од 1 јануара 1944 године, и то за каматне зајмове путем откупа обвезница на берзи или преко овлашћених државних завода, ако је курс испод номинале, или путем извлачења, ако је курс једнак или већи од номиналне вредности, све то према амортизационом плану који ће прописати министар финансија. Извлачење ће се вршити два пута годишње, а извучене обвезнице престају носити камату од првог наредног рока плаћања купона после вучења. Министар финансија утврдиће начин извлачења и амортизације лутријских зајмова.

Обвезнице овог зајма могу бити делимично или у целости исплаћене по номиналној вредности превременом амортизацијом и пре истека предвиђеног рока за амортизацију од 30 година. Међутим, овој превременој амортизацији не може се приступити пре 1 јануара 1949 године.

Извучене обвезнице застаревају у року од 30 година, а згодици и купони у року од пет година од дана извлачења, односно доспелости.

Обвезнице овога зајма снабдевене су свим погодностима које уживају и остале државне хартије од вредности. Тако су обвезнице ослобођене свих пореза, прireза, такса, као и осталих државних и самоуправних дажбина, и то како садашњих тако и будућих.

Обвезнице могу се користити за пупилне масе, полагати у кауцију, употребити за фондове, задужбине и депозите код јавних благајница. Све установе које су обавезне на јавно полагање рачуна, могу ове обвезнице књижити у својим годишњим билансима по цени на дан извршене куповине.

Потребни износи за камату и амортизациону службу по обвезницама овог зајма уносиће се сваке године у државни буџет.

Уредба о земљарини

Сем тога, Уредба овлашћује министра финансија да на терет 4½% државног зајма од две милијарде динара изда привремено државне бонове, који ће се доцније заменити за обвезнице овога зајма. Ова одредба (члан 14) има у вези са чланом 4 Уредбе о наплати ратног специјалног додатка на земљарину далекосежан монетарни и финансиски значај, који заправо даје печат обема уредбама које имају за циљ организацију привреде и консолидацију унутрашњег тржишта, као и срећивања прилика на тржишту новца и кредита.

Тај 4 члан Уредбе о наплати ратног специјалног додатка на земљарину гласи:

„Порески обвезници, који за испоручене пољопривредне производе не приме протувредност у готовом, већ у српским државним боновима, ослобађају се плаћања ратног специјалног додатка.

У којој сразмери протувредност за испоручене пољопривредне производе може бити тражена у готовом, односно у српским државним боновима, одређују за поједине пољопривредне производе надлежни министри на предлог привредних централа.

Ослобођење од плаћања ратног специјалног додатка извршиће пореске управе на основу и у висини предатих бонова, којом ће приликом издати пореским обвезницима обвезнице дугорочног зајма у истом износу".

Основицу за установљавање ратног специјалног додатка на земљарину претставља чист катастарски приход, а висина тог додатка на земљарину одређена је за 60% у банатским срезовима а са 120% у осталој Србији.

Ово јасно и отворено значи да је у интересу сваког земљорадника да при предаји свог дела жетвеног приноса прими целокупан износ државних бонова, који буде био одређен и дозвољен, јер на тај начин стиче право на брисање ратног специјалног додатка на земљарину у висини примљених бонова, а сем тога му жетвени принос плаћен једанпут боновима, бива исплаћен по други пут обвезницама државног зајма, које му носе 4½%. А уколико утврђеној камати претпоставља лутриски згодитак, онда може да изабере тај тип обвезница.

Ако појединац има више бонова него што му је потребно за покриће ратног специјалног додатка на земљарину, онда их може продати некоме коме су потребни ,пошто ће исти имати добру цену с обзиром на двоструке користи које дају, наиме, отпис ратног специјалног додатка на земљарину и замену за обвезнице 4½% државног зајма, и то у оба случаја за износ исте висине. Зато, земљорадници, узимајте цео износ бонова и нећете погрешити.

Обе уредбе Министарског савета упућене су својим замахом свима и сваком, а нарочито нашем земљораднику, који већ у данашње време води крупну реч у овој земљи, а који сутра треба да преузме главну. Земљораднички сталеж је данас тај, који и поред редовног отплаћивања својих дугова располаже још увек огромним средствима која су већим делом повучена из оптицаја на погрешан начин, наиме, путем нагомилавања новчаница код себе, што претставља у сваком часу прикривену куповну снагу, а самим тим опасност за сужено тржиште потрошних добара.

Та прикривена куповна снага, која за сада не сме да дође до свог изражаја на тржишту потрошних добара, како не би у тим тешким приликама створила прави хаос у снабдевању целокупног становништва, и довела у питање животе хиљаде и хиљаде нашег народа, мора корисно да се употреби за даље привредно опорављање наше земље. Она своју примену треба да нађе у упису зајма.

Да би се наша будућност обезбедила, да би се једног дана дошло до остварења српске сељачке задружне државе, потребно је организовати и консолидовати наше домаће прилике. Вихор који нас је био захватио, оставио је дубоке ране на нашем телу. Те ране треба видати и зацелити, а када једног дана буду зарасле стоструко ће нам бити враћене све муке и сви напори самопрегоревања и залагања, које смо претрпели и уложили да би спасли нашу мајку Србију, која нас све здружене, све до једног, позива у своју помоћ, коју јој дугујемо као и сам наш живот.

И зато ће сваки свестан син ове земље учинити све да дело обнове, које спроводи влада генерала Недића, успе што боље и што пре.

Зајам, који се излаже упису треба да буде нов доказ наше националне бодре за се желимо одржати у животу по сваку цену и поред свих искушења које нам је Господ послао, пречишћени и прекаљени, препорођени и оснажени.

Нека сваки појединац испуни своју дужност уписујући овај зајам, који је зајам за одбрану нашега живота, зајам, који значи нашу будућност.

Др И. Л.

ПРИВРЕДНЕ ВЕСТИ

Румунска народна банка пушта у промет нове новчанице од 500, 1000, 2000 и 5000 леја.

*

Претстоји нов споразум о увођењу скупне железничке тарифе у саобраћају између Турске и Бугарске.

*

У последње време, у Грчкој се много троши нова вештачка замена за шећер, звана „Имара". Пошто је поновно лекарско испитивање, вршено са службене стране, коначно показало нешкодљивост овог производа, то је Министарство исхране и снабдевања дало у рад нове и врло знатне количине „имаре".

*

Мађарска земаљска аграрна кредитна банка која је у току последњих 6 г. парцелисала и разделила (које путем закупа, које путем продаје) преко 300.000 катастралних јутара земље међу неких 80.000 сељачких поседа, сад приступа парцелисању досадашњег јеврејског поседа у земљи. Као купци имаће првенство бивши ратници и сељаци без властите земље.

Неопходност економисања огревним дрветом

У више махова истицана је до сада потреба што већег економисања огревним дрветом. Другим речима потребно је извршити најширу примену лигнита за све домаће потребе огрева и кување, економишући дрветом у највећој мери.

Треба имати на уму да је од целокупне површине Србије свега 21% под шумом, а од тога ни пуна половина није под високом шумом способном за експлоатацију. Најзад постоје и велике тешкоће у довозу, јер се баш најбоље шуме налазе далеко од железничких пруга, а често и далеко од добрих друмова.

Узевши ово у обзир ситуација Србије у погледу снабдевања огревним дрветом била би заиста тешка, да срећом земља није богата великим наслагама лигнита, оптпуно способним да замене дрво.

Довољно је поменути, да се на пример у Немачкој трошило за огрев свега око 37% дрвета, а око 63% угља, а кад се узме у обзир немачка индустрија и саобраћај онда је трошено свега око 6% дрвета, а за све остале потребе употребљен је угаљ. У Србији имали смо сасвим обрнуту ситуацију, тако да је за огрев трошено годишње 1 милион и 550.000 тона дрвета, а свега 70.000 тона угља. Сам Београд трошио је на пример 20 пута толико дрвета колико немачки град Штутгарт, који је раван по величини.

Власти су ипак улагале све напоре да би снабдевање грађанства дрветом што правилније функционисало и да би цене остале што ниже. Но, повећање тешкоћа око транспорта и транспортних трошкова морале су неминовно повући и повећање цена огревном дрвету, у толико више што се морало приступити експлоатисању удаљенијих и забаченијих шума. Услед тога Комесаријат за цене и наднице био је приморан да повећа досадашње цене огревном дрвету за око 50%. При том је ипак вођено рачуна, да ово повећање не би утицало на повећање цена хлебу. Због тога је истом уредбом прописано да ће пекарске радње за своје потребе добијати дрво по ранијим ценама.

Цене у малопродаји на подручју Управе града Београда износиће код дрварских трговаца 2,35 динара по килограму, а од стране трговаца (бакалнице) 2,75 динар по килограму. Цепанице ће бити већ изрезане на најмање 6 комада. Централа за дрво у изузетним случајевима може дозволити и испоруку дрва нерезаних по просторном метру. У том случају цене за тврдо дрво крећу се према квалитету од 765 до 865 динара по метру, а за меко дрво од 640 до 690 динара по метру.

Не, без обзира на цену, неопходно је потребно да сваки у свом домаћинству одмах уведе што веће економисање дрветом, да би се свима обезбедиле најпотребније количине.

ПЕСНИК КУЛТУРНЕ СКРОМНОСТИ БРАНКО ЋУКИЋ

Само мах неки на врховима очију, мах неки на врховима прстију, и то је све, наравно уз раскошно уздржану реч.

При првом сусрету, први је утисак да би се тај човек, то знано песничко здање, при првој чан, он је признати песник.

Ако се на свету има ишта тако блиско,
то су ови часови вечерњег читања.
Заборави се на себе и на све што је дневно, ниско,
као што се заборави на мрак у часу свитања.

(Вечерње читање)

У вечерњим часовима, прелиставајући обе збирке, *Четврти јахач апокалипсе* и *Светковина боја и мириса*, лепо и разговетно се разабирају и оне ваљане и оне лоше међе до којих је надолазила такозвана лирика фотеље.

*

Бранко Ћукић објавио је око 88 песама, стар је око 44, певао је око 22 године и златни пресек песникове прошлости отприлике би овако изгледао: његове су песме штампане у најбољим часописима, његове су песме награђиване, његове су песме рецитоване: он је зрео, он је утан-

И тако тонем, тонем. А сузе стварн
мотре ме и даље кроз ову полутаму.
Будилник на столу бије. Стари се, стари,
чека се још само на пут у тешком и црном раму.

(Lacrimae rerum)

Бранко Ћукић умео је и знао да биолошким старинама подари такорећи степене хиландарских строфа.

С Дучићем и Ракићем лирика фотеље славила је и прославила свој врхунац.

Салони, грамофони, бонтони; концерти, балови, банкети; бисте, бакрорези, портрети, ширили су, нема збора, смисао за осећајно госпоство, смисао за углађени манир, али су исто тако ширили и смисао за такве песничке комодитете да су грдни напори, угледања грдна улагана како би се често повећало трајање цигло једног стиха. Кажом

Кружите, путујте, певајте за утеху нашу довека;
Како је срцу тешко када вас прати у даљине!
Кажу, да не знате за сузу, ту бездану дубину човека.
О, а зар се ико без ње попео у висине.

(Белешка о птицама)

Само мах неки на врховима очију, мах неки на врховима прстију, и то је, рекло би се све, уз раскошно уздржану реч.

Од благих је, трепернх песника, стојички повесничар културе скромности, с поштовањем вишњега љубављу нижњега, мни мо завичајан речито екуменски,

За љубав што ју је дао један човек и један Син,
шта су испаштања људи у овом земаљском ходу?
Дубоку бразду захвалности вером означимо у своду:
Сјајно је срце које носи доброту као белину крин.

(Божји дани)

иоле каменитијој речи, просто срушило.

Од благих је, трепернх људи.

Од благих је, трепернх песника, култура скромности чија је нешто најлепше што пада у очи:

теорије реда по ред, то доба имало је легионе песника, али ниједног барда.

С Дучићем и Ракићем српска лирика, на ухо сјајна и бајна, уствари је престајала да буде могућност преноса прозе, сужавајући сама себе у оквире лирске сколастике. Па су онда дошли нови, час оковани час расковани, с богатством вариација, сиромаштвом емоција, дошло дуго доба дуге квантификације стиха — лирика улице.

Ни у једне ни у друге величине не спада, ил рабиндранатски ил асишки скроман, песник *Свет ковине боја и мириса:*

с песмама и у порама црв као неки распевани у фотељи, те сада када се рачуни прошлости своде, у трен читаве вечности преживе, царство лепоте за зрно доброте даје — мелемијаде Бранка Ћукића лепо и разговетно увече надођу, лепо и разговетно изјутра отеку:

Четврти јахач апокалипсе стигао је на циљ уз пљесак такозване пољане, што му и даје ширину простонародне добродушности у свилним преливима житеља са четвртог спрата.

КОД ДРУГОГ ДОБИТНИКА НАШЕ НАГРАДЕ

Па је онда настао разговор са Бранком Ћукићем: разговор кратак, експедитиван, јер скромни песник прелази брзо преко мртвих, живо осећајући живе ствари.

— *Као и за друге и за мене је живот ток, па је све у току. У току сам и ја, па према томе дефинитивно не могу изрицати судове.*

— Шта мислите о модерној лирици?

— *Сматрам да је то најразвијенији вид наше књижевности. Наша модерна лирика наставља и нашу лепу песничку традицију, а исто тако сва је у тежњи за продубљивањем, усавршавањем људске осећајности.*

— Који су Вам писци у вољи?

— *Црњански, као лиричар, као приповедач, као романсијер; Иво Андрић, као најбољи преставник наше прозе.*

— Јесте ли задовољни досадашњим својим књижевним радом?

— *Задовољан сам и одзивом публике и одзивом критике!*

Тако је, ето, протекао разговор са једним стварним песником, који свој песнички рад претвара у животно размишљање, трудећи се да из свога бића извуче максимум хуманости и да је човечански, путем песме, подели с ближњима.

*

Бранко Ћукић, иначе рођен је у Вуковару, високих неких школа није тежио да има, био је банкарски службеник, али је самоучки пратио све животне појаве из којих би могао извући било какву драгоценост.

Из редова нашег малог човека, он је своје природне дарове тако искористио да његове мирне и рефлексивне песме, које се често пеју до лирских афоризама, могу благо и пријатељски, уз пуни опсег праве уметности, деловати на све друштвене слојеве.

Ретко су тако благе речи у нашој лирици, као што су речи Бранка Ћукића.

ПОРТРЕТ ПЕСНИКА ОД К. Н.

МОЈИ ДАРОВИ

Ту искру божанску, тај дивни свет који носим у себи,
одневах можда само зато да бих јаче патио.
Те дарове, знам, да сам сопственом крвљу платио,
али их безгранично волим и никад их се одрекао не би.

Што толико друге браће не може ни занети,
па то било болно или радостима братства,
у мени ствара један нов свет. То је душино богатство,
из које извире све, и са којом ће се све једаред понети.

Отуда сам као ширна река, која халапљиво збира
све одсеве светла и сутона — дана и ноћи.
Слутећ једну радост која има доћи,
винем се толико високо, где ме ништа више не може да дира.

Огромном лепотом испуни ме неуморни цврчак у лето;
милом спаситашу засени ме, као облак, трава;
од ребарца увенулог листа каткад се очајава,
јер знам да је, можда, све до јуче, дисао и мирисаво цвет'о.

Бол туђи заболи ме снагом моје, ником неказане, ране;
на светлости других душа и моја се осмене и згреје;
дах јесени осумори и мене као и алеје,
и дан је лепота тек тада када за свакога гране.

Знам да врело моје туге није увек укопано у самоме мени,
па да отуд шикне горким својим млазевима.
Моја радост расте кад је подељена међу свима:
Срце ми је тада прво достојанство и прва реч у васељени,

Умем да запловим незнаним рекама, ја, вичан пливач;
да зароним у поноре њихове дубоко, дубоко,
и да ту пронађем што се не гледа сваки дан, ни свако око;
умем до слажем бисер из свих душа, ја, вичан испитивач.

Но понирућ у своју душу, са страхом као пред врата пакла,
ја, вешт у свему, не могу да наслутим крај својој души,
јер познам само њене зоре које злате, а не мрак који руши
све оно чега ми се, у свом златном лету, као крилима дотакла.

Ту слику божанску, тај сјајни свет који ми је Господ дао,
одњихах можда само зато да бих се више мучио.
Те дарове, знам, да сам шумом властите крви докучио,
али их волим, иако сам се каткад због њих заплакао, болно заплакао.

БРАНКО ЋУКИЋ

(Из збирке песама *Четврти јахач Апокалипсе*, С.К.З. 1932)

Поводом првих резултата књижевног конкурса „Српског народа“

Обнављање књижевног живота у Србији после трагичних догађаја априла месеца 1941 неоспорно је везано за покретање недељног листа СРПСКИ НАРОД. У недостатку правог књижевног часописа СРПСКИ НАРОД попуњује ту празнину у нашем културном животу колико је то могуће, објављујући књижевне радове познатих и нових књижевних стваралаца, као што посвећује редовно најмање пет страница свима манифестацијама уметничког, књижевног научног и у опште културног карактера код нас и у Европи.

Лист је извршио до сада, за годину дана излажења ,ревизију многих литерарних вредност, постављајући свакога на своје место, сводећи на праву меру значај извесних надуваних величина или пак откривајући прави значај других запостављених вредности под утицајем политичке или страних идеологија.

У свом позитивном настојању СРПСКИ НАРОД тежи да српску књижевност и у опште српску уметност врати своме животодавном извору, правом народном духу, живој традицији српског стваралачког генија, да их врати родној груди, српској земљи, да не лутају по туђим странпутицама, угледајући се и подржавајући туђинско од негативног утицаја по здрав национални дух.

У циљу што интензивнијег обнављања књижевног живота и ради афирмације новог духа, ослобођеног негативних страних утицаја, СРПСКИ НАРОД благодарећи моралној и материјалној помоћи претседника Српске владе генерала Недића и министра просвете г. Велибора Јонића расписао је велики књижевни конкурс за три најбоља романа или драме из српске историје, за три најбоље приповетке и за три најбоље лирске песме.

Суме одређене за награде према данашњим приликама нису црноберзијанске, али иако скромне ,могу дати извесну материјалну помоћ књижевницима, који живе данас под тешким условима. СРПСКИ НАРОД желео је да да̂ потстрека и другим установама и појединцима да се сете ових посленика на стварању српске културе и афирмирању српске индивидуалности на духовном пољу.

Сада су објављени резултати конкурса у погледу песама. Жири под претседништвом познатог песника др Свет. Стефановића, доделио је награде за три најбоље лирске песме. По броју учесника на овој утакмици, 250 учесника са 500 песама, по одзиву познатих и непознатих писаца, по учествовању свију крајева, људи из свију сталежа и разних доба старости слободно се може рећи — конкурс је прешао уске границе професионализма и био је у ствари велики народни конкурс у коме су кушали срећу и знани и незнани песници.

Већ по томе само овај конкурс значи датум у обележавању новог књижевног правца, који почиње да преовлађује. Књижевност, уметност у опште не смеју бити привилегија, монопол једне групе, него опште национално добро како по њеним ствараоцима тако и по броју оних, који уживају у њој. Она не сме бити цвет који се неguје у вештачким баштама, већ кроз њу мора да струју дах родне груде, душа целог народа, величина националне заједнице у патњи и у радости.

Може се слободно рећи да је књижевни конкурс СРПСКОГ НАРОДА у потпуности постигао свој циљ. У најтежим данима у својој историји српски народ не клону већ његови вредни, надахнути и талентовани синови дају сведочанства наше националне виталности, непресушивости српског стваралачког генија. Песници, књижевници који данас стварају, испуњавајући свој унутрашњи императив, врше и свету националну дужност, доказујући да смо народ способан за културна стварања, која ће моћи да обогате европску културу.

Књижевни конкурс СРПСКОГ НАРОДА по учествовању и по резултатима свакако претставља датум, јер његов позив на стваралаштво пробудио је нове снаге, које ће доцније доћи до афирмације, као што је потврдио извесне вредности мање познате, које су чекале да дођу до изражаја и признања.

Све три награђене песме имају готово исту уметничко-естетску вредност, али пошто се морао одређивати известан ред, водило се рачуна и о другим обзирима, да се на пр. истакне на прво место један мање познат песник, док је други добитник већ пре рата добио награду на једном књижевном конкурсу. Жири СРПСКОГ НАРОДА није схватио себе као неки академски форум, чије награде треба да крунишу једну књижевну делатност, већ је хтео више да буде обележавање вредности стваралаца на путу ка успеху, охрабрење у њиховим напорима за савршенством.

Уредништво СРПСКОГ НАРОДА објављиваће и друге песме послате на конкурс, да би се дала прилика заинтересованим и широј публици да проконтролише објективност суда жирија. Поред тога објављене песме посведочиће колико је нови дух обнове и љубави према српској отаџбини и родној груди захватио широко и дубоко у српским душама.

„С.—Н.“

БАЛАДА О ТЕЖАКОВОМ ПРЕТПРОЛЕТЊЕМ ВЕЧЕРЊЕМ БЛАГОСЛОВУ

Иза далеких гора лагано увиру златни потоци.
Пастири журе на лог.
На небу бледе облаци, румени вечерњи отоци,
а травке милује Бог.

Село се примирује са својим незнатним људима.
Девојке хватају за вез.
Приче су стараца утехе и молитве тешким трудима.
од њих је, на челу, онај рез.

Ватра са огњишта и дим из лула једина је промена
за овај ситни свет.
Роде се, незнано као биљке, живе, помру, без имена,
један, двојица, тројица, пет.

Прљава деца можда су једина радост ових сељака;
утеха — шареног телета мук:
Кроз годину, заораће с њиме од Данице до мрака
за онај златни божји струк.

Лебди над кровом месец, и небо, огромно, без међе,
већ ко зна коју ноћ и дан.
Домаћица, у празним рукама, већ осећа клупко златне пређе,
и чује пут чуна кроз стан.

И мотику, где разбија родну мајку црницу;
пчеле, где сакупљају мед.
Пролеће, сочно и неуморно, ради, одвија зелену с[illegible]
и паше поље, пед по пед.

У куту, колевка пева драго мушко рођење:
снаге и љубави плод.
Ноћ, у горама и долинама, прославља пролетње бден[illegible]
а човек обилат род.

Касни син мрака затвара очи овог вечног и заједничког умора,
и живот дарива дуг.
Дан који се врати, пробудиће их сутра свеже и без сумора,
с очима у којим је заблистао плуг.

БРАНКО ЂУКИЋ

(Из збирке *Светковина боја и мириса*, Ђорђе Ћелап, 1939).

Едвард Григ

СТОГОДИШЊИЦА РОЂЕЊА ВЕЛИКОГ НОРВЕШКОГ МУЗИЧАРА

Године 1843 рођен је највећи норвешки композитор, познат и прослављен широм целога света, Едвард Григ. Његов веома плодни живот протекао је у непрекидном и стваралачком раду, који је донео велике уметничке резултате и тиме обогатио музичку културу прво норвешког народа па затим и осталог културног света. Умро је 1907 год. у Бергену, вароши у којој се и родио.

Григ је био од оних срећних избраника, који су још као мали дечаци могли да стекну прво музичко образовање у кући од своје рођене мајке. То у осталом и није први случај да се генијални композитори рађају баш од музикалних родитеља, од којих затим бивају упућивани у основне тајне музичке уметности

Мајка Едварда Грига била је музички врло обдарена жена, а уз то још и врло добра клавиристкиња, па је сасвим природно што је она такође врло обдареног Едварда тако рано почела учити музичкој вештини, са тако лепим успехом, да је он већ у својој деветој години почео да компонује.

У својој петнаестој години Григ настави музичке студије на конзерваторијуму у Лајпцигу код професора Мошелеса, Хауптмана, Рихтера, Рајнекеа и Венцела, а после пет година врати се у Копенхаген, где су на његов стваралачки талент доста утицали тада већ познати композитори Гаде и Хартман. Али ова два веома способна и спремна музичара нису могли у толикој мери да у младоме Григу упале свету ватру, као што је то могао учинити млади и рано преминули генијални норвешки композитор Рихард Нордрак (1842—1866).

Он је био тај, који је извршио пресудан утицај на Едварда Грига, јер га је упутио на лепоте и чудну и мистичну садржајност народних норвешких мелодија.

То је пут норвешког музичког национализма, који је тако генијално могао остварити само човек, таквих музичких способности, песничких надахнућа и стваралачке честитости, какав је био Едвард Григ.

Вредност Григове музике

Године 1871, Григ оснива у Христијанији *Музичко друштво* у коме лично диригује до 1880 године. А његова путовања у Италију 1865 и 1870 године омогућују му познанство са Францом Листом, који је са нарочитом пажњом и разумевањем ценио и волео Григову музику. Григ је често пута одилазио и у Немачку, нарочито у Лајпциг, где је изводио своје композиције, међу којима 1879 године и свој клавирски концерт, који је сам свирао у „Гевандхаусу“.

После 1880 године Григ се поново враћа у Берген, али и даље продужује путовања у иностранство, у Француску, Енглеску, Белгију и Швајцарску, ради пропагирања и извођења својих композиција.

Познато је да је Григова жена Нина, рођена Хагеруп, била одличан извођач његових соло песама.

Вредонст Григове музике и данас је врло велика и значајна, иако је она мало потиснута у страну извештаченом и наметљивом музиком извесних данашњих музичких праваца и њихових композитора претставника. Али је и то пролазне природе, јер ће се и у музици ускоро догодити сталожавање и кристализирање као што се то већ догађа и у књижевности и у сликарству, па и у осталим гранама уметности.

Једно сигурно остаје, да је Едвард Григ био велики богодани таленат, музичар и композитор, мистичар и песник тонова, који је све своје снаге и све своје способности дао и истрошио за величину и изражајну моћ музике норвешког народа. Он је у свом уметничком ставу и у свом музичком изразу велики, дубок и искрен, а исто толико је норвешки, колико и општечовечански.

Овај слабачки човек, необично нежног здравља, који никада није тежио за почастима и наградама овог света, осетио је као надахнути песник, да ће своме народу и човечанству највише и најбоље користити ако своју музику саобрази, саосети и сазвучи са музиком норвешког народа. Чудна природа његове домовине, снежних предела и фјордова и митолошке бајке његовог народа, а још чудније и тајанственије мелодије тога народа, нашле су у Едварду Григу најбољег, најистинитијег и најдубљег тумача. Његова музика и данас живи и постоји и значи исто, што и кад је стварана, али од свих њених вредности и особина најважније су: дубина музичког изражавања, искреност и особеност музичког саопштавања и прожетост народном мистиком и дахом родне земље.

Снажан нови дух

У музичку технику није Григ уносио много новитета, изузев неколико хармонских интересантности и ритмичких свежина, али је зато своју музику надахнуо једним новим снажним и свежим духом који је сасвим изузетан у целој светској музици. Поред чисто народног тона, у његовој музици се јасно запажа и истиче једна чиста и снажна мелодика, топла и заносна хармонија и необично покретљива и интересантан контрапункт. Ко је мало дубље студирао Григова дела, нарочито она народног духа, могао је приметити и осетити неке сличности и сазвучавања са нашим, српским призвуцима. Да смо ми у оно време имали једнога Грига у музици, као што смо имали Мокрањца искључиво за хорску музику, данас би наша остала уметничка музика сасвим друкчије стајала.

Иако је Григова музика у напону своје највеће моћи извођена широм целога света, он је ипак умро као сиромашан човек, и поред тога, што је чак и по данашњим мерилима, био врло добар клавириста и врло окретан диригент.

Григова дела

Едвард Григ је написао следећа дела:

1) За соло, оркестар и хор: *Пред клостерским двориштем, Захвалност земљи, Der Bergentrückte, Берглиот* и сцене из *Олафа Тчигвасона.*

2) За оркестар: музика за Ибзеновог *Пер Гинта, Елегичне мелодије, Норвешке игре, Сигурд Јорсалфар, Симфонијске игре, Нордијске песме, Лирска свита, У јесен, Концерт за клавир, Концерт за виолину.*

3) Камерна музика: *три сонате* за виолину, *једна соната* за чело и *један гудачки квартет.* Затим музика за клавир соло: *Хумореске, сонате, Романсе и Баладе, Лирски комади, Романсе, Норвешке народне игре, Слике из народног живота, Баладе Записнички листићи, Импровизације, Каприциозни валцери, Норвешке мелодије, Игре норвешких сељака.*

Поред свега овога Григ је компоновао и један већи број соло песама са пратњом клавира, као и известан број хорских песама.

Ђ. К.

СРПСКА ОМЛАДИНА С ПЕРОМ У РУЦИ

Лик српске мајке у књижевности

Мењала су се времена; мењале су се границе наше драге домовине; људи су се губили у тешким тренуцима великих догађаја, само је мајчина љубав остајала вечита и непобедива. Наше народно књижевно благо — које нас чини већим међу великима, поносним међу културнијима, за које славни Шилер каже *„Све је као у Хомеру"*, није заборавило на ону жену — српску мајку — која кидајући део саме себе, свога тела, срца и душе, ствара човека.

То је она српска жена, која је, пролазећи кроз патње и радост, бол и несрећу, вековима носила на својим плећима историју свога народа. Њене идеале често сусрећемо у књижевности: јасно изражене у народној песми, тако светле у народној причи, достојанствене у уметничким творевинама. Нигде српска жена није већа него као мајка. Са много дубине народна песма рашчланила је душу њену, анализирајући притом све тренутке њеног живота, како духовног тако и телесног. Ту је она, где пева успаванку крај колевке свога чеда, кад показује своју неизмерну љубав према роду, правди; кад се жртвује за друге, кад од бола полуди за својом децом, али најузвишенија и највиша је када без суза умире, јер не може да преживи смрт своје деце.

Наша народна поезија је најлепши споменик, који кише не спирају, који не нагриза зуб времена и који бесне олује и вихори не руше. На њему је уклесана наша прошлост мрачна и светла, мала и велика. Наш народ је велики по духу своме. Он се рађа после косовске трагедије, отуда има нечег великог у нашем малом народу, отуда и има нечег постојаног у нашој души:

„Сине, Марко, једини у мајке!
Не била ти моја рана клета,
Немој сине, говорити криво,
Ни по бабу ни по стричевима
Већ по правди Бога истинога...

Мајка пашта увреде својој деци и срећна је кад може да им све опрости. Бездушна снаха зажели да син закоље мајку, извади јој срце и њој га донесе. И син је то учинио Похита дао брадуље своју обесну жену, но у путу се спотакне и падне а из недара срце проговара:

„Уби л' ми се, храно, материна?
Уби л' ми се, срце, материно?"

Млада Гојковица, због тврде вере и задане речи свога мужа, бива узидана у несрећни Скадар на Бојани. Она моли:

„Богом брате, Раде неимаре,
Остави ми прозор на очима,
Да ја гледам ка бијелу двору,
Кад ће мени Јову доносити
И ка двору опет односити".

И Раде неимар послушао је тужну Гојковицу, учинио је несрећној мајци по вољи, која за собом оставља некупано чедо од месец дана.

Не само жалост већ и превелика радост убија српску мајку. Јанковић Стојан био је заробљен у Стамбулу граду. Девет година је већ прохујало, а он се не враћа. Мајка не може да гледа још већу жалост и несрећу — како јој се снаха преудаје, не може да одоли болу, напушта дом, бежи у виноград, рукосад свог милог сина. Тог истог дана враћа се Стојан из ропства. У винограду налази он своју мајку, али она га не познаје.

И он одлази кући, где се весеље. Нико га не препознаје. Најзад га позна љуба и јави заови. Сви су срећни а највише Стојан. Даје своју сестру просиоцу, који је иначе дошао ради његове жене. Кад је било увече долази несрећна мајка кукајући. Снаха је причекује:

„Ти не кукај моја стара мајко,
Ево теби твог Стојана сина".
„Кад угледа свог Стојана сина,
Мртва мајка на земљицу паде".

Мајку, која се надала болу и несрећи, убила је велика и изненадна радост, јер је мајчино

МАЈКА — *Цртеж: Н. Бешевић*

срце најосетљивије мерило љубави.

Мајка Милић-барјактара полуди од жалости, сазнавши за трагедију свога сина. Песма која је свратила пажњу странаца на нас и наше благо — народну поезију, пуна је сете, бола и љубави, тужна Хасанагиница. Није узалуд рекао велики Гете *„да је узвишена и пуна бола"*. Бива отерана из свог двора, јер је у свом поносу жене и мајке била и сувише узвишена, да би одлазила мужу у гору, под шатор. Одлазећи из куће, оставља сву своју љубав код деце, а кад је морала поново да се уда она моли брата да то не чини:

Брат је не слуша, већ је даје Имотском кадији. Она тражи да јој ставе дуги вео преко лица, да не види своју децу. Да би бол био већи, да би несрећно срце једне мајке до краја било утучено, пут, којим иду свати, води поред двора Хасан-аге. Мајка би желела, да се ова по њу тужна свечаност претвори у мртвачки спровод.

И зајста тако бива. Када су јој на молбу зауставили коње пред Хасан-агиним двором, да дарује своје сиротице, несрећна мајка није могла да уђе у двор, у коме је оставила пет делова свога тела и срца, онда окрутни Хасан-ага дотуче до краја жртву своје охолости:

„Ход'те амо, сиротице моје!
Кад се неће на вас смиловати
Мајка ваша срца каменога!"
Кад то чула Хасан-агиница,
Бјелим лицем у земљу уд'рила,
Упут се је с душом раставила,
Од жалости гледајућ' сироте".

Најскупоценији бисер наше народне књижевности, песма највећег бола и поноса, коју када читамо осећамо сву величину и херојство наше жене, сву пожртвованост — српске мајке је — *Смрт мајке Југовића*. Тип мајке, која жртвује и мужа и синове, уистини је монументалан лик српске народне поезије.

Велика је српска мајка.

Наши књижевници осетили су најбоље лепоту, дубину и јачину поезије и из ње узели оно што је најлепше за предмет својих уметничких творевина. Мајка Југовића, Хасанагиница и друге постале су узвишене уметничке инспирације великана наше уметности. Рано преминули песник, песник бола и поноса — *Милутин Бојић* — узео је за своје песничко надахнуће — Мајку Југовића. У лепој, пуној бола песми опевао ноћну молитву несрећне мајке. Снахе су се умориле Само она, у самоћи, крај мрачног и тајанственог престола клечи, у царској дворани:

„Стид је да се са гомилом вајка,
Сама, хладна, без суза, без речи
Бога моли Југовића мајка".

Иво Војновић са много дубине приказује мајку у пуној светлости њене душе. Ређа их по једном степену. Прво стоји Јеле из Еквиноција, која да би сачувала сину срећу — вољену девојку, убија оног који је незаконити отац њеног сина и сву одговорност узима на себе.

Затим мајка Лазара Кујунџића у — *Лазаревом васкрсењу*. Она познаје унакажени леш свога сина Лазара, али на питање одговара: „Не, није то мој син, не, није то мој Лазар". Овде се мајка није одрекла свога сина, као Петар Христа, себе ради, већ ради неког вишег идеала, ради синова и деце других мајки, које су у њу гледале као у спас Господњи.

Шантић у својим стиховима, који су врло искрени и непосредни, често се сећа мајке. Напољу бесни зима. Отац седи и пуши:

„А до њег' тек малко на шиљтету ниже,
Ко симбол среће наша мајка биje.
И каткад на нас благе очи диже".

Змај-Јован Јовановић, величајући мајку, каже:

„Твој је говор света химна,
Коју небо славом прати.
Ја се дичим, ја сам срећан
Што те могу мајком звати".

Сељанка, стара и погурена, која је у рату изгубила три сина, свако јутро некуд хита са торбом о рамену и штапом у руци: она само зна куда и зашто. После тромесечног пешачења код учитеља, једног лепог пролећног јутра, мајка дође у врх села и приђе споменику на коме су урезана имена њене деце:

„Ђорђе, Ратко, Дејан, па грца
и стане,
А при сваком слову нова суза
кане".

Мајка је научила под старе дане да чита, да би у именима уклесаним на граниту са двоглавим орлом ,видела своја три сина, своја три скрхана бора.

Две химне мајци и њеној љубави су такође *Прва бразда* од М. Глишића и *Први пут с оцем на јутрење* од Л. Лазаревића.

Српска мајка је та која се прва, несебично, жртвује за своју децу. Таква је у песми *Стража* од Ђ. Јакшића. Мајка чува стражу. Не сме да виче, непријатељ се ближи и она пушком опомиње своје синове, петорицу на броју.

Спасла је синове али зато они видеше:

„Ах, видеше једну жену
При пуцању, при пламену,
По камену

И познаше по јауку
Верну стражу мајку своју".

Српска мајка је у историји велика и светла, поносна и узвишена, часна и поштена. Она је мајка св. Саве, цара Душана, Карађорђа, Његоша, неуморног Вука, вредног Цвијића, Тесле, Војводе Мишића и безброј других великих синова. На њеним идеалима зидајмо себи бољу светлију будућност.

Стога управимо ми, данашња омладино, своје тежње оним српским идеалима, којима је српска мајка увек испуњавала душу своје деце, душу српске омладине.

ВУКОСАВА КОЈАДИНОВИЋ
свршени матурант
Старо Село.

Значај вере у српској историји

Непријатељи су могли да нас поробе, да нас муче најсвирепијим мукама, да нас гоне и убијају, али нису могли да нас одвоје од наше вере. Као што се дављеник хвата и за сламку, тако се и наш народ држао грчевито, у својим најтежим тренуцима, свог јединог спаситеља: вере. Док смо веровали, она нас је чувала, и бдила над нама, као што мајка над својим чедом бди, штитећи нас од свакојаких опасности. Као најсветлији доказ тога, служи нам пример нашег бесмртног сина, ђакона Авакума, који је набијен на колац, али се није одрекао своје вере. И ако су му Турци нудили велики положај, срећу, богатство, само да се одрекне своје вере, он је све то одбио, јер ју је из дна душе волео, свим својим жарким, младалачким срцем. Он је знао несталност људске среће, знао је да су сва уживања овог света варљива, пролазна и ништавна, и зато је пред саму смрт певао: „Срб је Христов, не боји се смрти". Том својом херојском смрћу, он је себи стекао вечни живот на ономе свету, а његова непоколебива вера (као и вера многих синова нашег народа) учинила је да се наш народ одржи кроз векове. Доцније, кад се наш народ и сувише осилио, кад је био у напону своје снаге и мислио да му нико ништа не може, и почео да заостаје своју веру, тада га је снашла тешка несрећа и велика казна Божја. Рат је разрушио његову државу, претворио је у рушевине, упљелио мајке и сестре и завио народ у црно.

То нам је тешка поука да убудуће више водимо рачуна о вери, да се сувише не силимо, већ да и у највећем напону наше снаге будемо примерни, покорни и природни.

ЉУБОМИР НОВАКОВИЋ
уч. V_2 раз. 4 мушке реалне гимназије у Београду

Београдске гимназијалке предају претседнику владе генералу Недићу значке средњешколске смотре

Снимак Државне пропаганде

СПРЕМА НОВИ СЈАЈ НАШОЈ КУЛТУРИ

МОЈЕ СЕЛО

Испод оних чарних гора,
Где се прво јави зора,
Где поточић јури хуком,
Где се путник пење муком,
Ту ја имам своје благо,
Ту је родно село драго.

У мом селу песме с оре
Одјекују брда горе.
Свуд се вредно копа, ради,
Да не буде само глади.

'Ал недеља када дође,
Тада цело село пође,
На широко равно поље,
Ту се игра док је воље.

Кад се тамна ноћца спусти
Тад су село поље пусти,
Немани где песме гласа
Сем сеоских будних паса.

М. АРЕЖИНА

Помоћи своме народу, прва и последња дужност српске омладине

Данас када наш народ преживљава духовни и материјални препород, омладина игра видну улогу. Она је на челу, она препорођује, она изграђује стазе за бољу будућност. Омладина је визија једне нације. Та визија биће грандиозна једино онда, ако се за основ живота узме начело рада, а српска омладина пошла је путем рада. Да ли ће нова српска будућност бити светла и лепа зависи једино и само од српске омладине. Престало је време лутања и колебања, омладина је засукала рукаве и прионула на посао изграђивања нове српске Отаџбине, која ће бити мила и драга сваком Србину, цењена и виђена у свету.

Српска омладина вратила се својој Отаџбини, вратила се родној груди, вратила се српским идеалима. Духовно се рађају синови који ће служити само њој, који ће је својим самопрегором сачувати у њеним најтежим данима. На омладини је да покаже, да је свесна да се у овим тренуцима одлучује судбина њене земље и да схвати неопходност обнове и духовног препорода.

Наш вођа, армијски генерал М. Недић, показао нам је пут којим треба да кренемо. Тај пут јесте, да само радом можемо нешто створити и тако осигурати себи сигурнију и срећнију будућност. Један народ онолико вреди, колику и какву омладину има. Ми смо синови једног честитог и јуначког народа, српског народа, коме је судба досудила непрестану борбу за опстанак. Поносимо се тиме, будимо и останимо само Срби. Бежимо од мрачних и подземних сила, којекаквих интернационала, служимо неуморно Богу и Српском роду. Нас је српска мајка задојила и славна историја нашег народа запојила не да будемо интернационалисти већ Срби.

У првим редовима бораца за опстанак и будућност српског народа, још од најранијих тренутака, без иједног часа двоумљења и колебања налази се један елитни део српске омладине. Овај за родну груду истински забринут табор младих родољуба, претставља симбол српске обнове и најбољу гаранцију за улазак Србије у ред младих европских нација. У њиховим младим срцима закуцао је опет онај херојски, витешки откуцај којим је куцало срце српског народа кроз векове. Та омладина са пушком у руци, иако нејака, прва је иставила своје груди да Србију заштити од комуниста, проклетог и најљућег рода људског. Просула се омладинска крв, много је живота омладинских угашено, али су спасени Србија и српски народ. Ако је традиционални дух са светосављем, органским схватањем друштва и заједнице поново постао врховно начело свих Срба, онда је то добрим делом заслуга српске омладине.

Петровград Е. ПЕРИЋ
уч. III. разр. Држ. трг. акад.

Цртеж: Н. Бешевић

М И С Л И

- *Мајка и отаџбина условљавају живот човечији на земљи. Прва живот даје, а друга њиме располаже.*
- *Врло је тешко наћи прави лик човека. Утолико више што сама људска природа најчешће указује на наличје ствари.*
- *Исправни идеали у човечијем животу јесу путоказ за духовну оријентацију.*
- *Снага отаџбине лежи у струјању наше крви.*
- *Потпуна пропаст је тек онда кад ишчезне и најмањи трачак светла.*
- *Велика дела имају свој нарочити сјај. Ако их и тама прекрије она сијају несмањеном светлошћу.*
- *Пустити другог да живи значи стећи право на још један живот.*
- *Слога је најбоља гаранција за постигнуће извесног заједничког циља.*
- *Не штедети самог себе кад су у питању много веће и озбиљније ствари — то је часна дужност сваког поштеног и честитог грађанина.*
- *Ништа нема бесмисленије него за једног себичњака рећи да се бори за туђа права.*
- *У животу остаје победник онај који је свестан да себе мора принети на жртву да би тиме користио осталима.*
- *Ако нам се каткад учини да смо на домаку среће, не смемо заборавити да она често има и демонске рогове.*
- *Ученик је најдостојнији свога учитеља онда када га по задобивеним способностима часно превазиђе.*
- *Ко у себи случајно препозна нешто више него што је сам сматрао да значи, није се преварио.*
- *Живети у страху од своје властите немоћи тегобније је него страховати од туђе, сувише велике моћи.*

ДОБРИВОЈЕ В. НЕДЕЉКОВИЋ,
уч. VI разр. гимн. у Ваљеву

РАТАРЕВА ПЕСМА

Заори плуже у ту свету груду,
нек мрље крви масна бразда збрише
и куд леже гробља некрстових слугу
нека нова смена повесницу пише.

Јест' у овој бразди тајна моћ се крије
и чар страсне среће, и мит васкрсења,
— зато 'место крви зној ће да се лије
као часна жртва нових поколења.

Забрујаће једном преко ових поља,
к'о божанска химна, песма нових зора,
а данашњу хуку разбеснелих воља
заменуће тихи шум високих гора.

И тада ће снага жуљевитих шака,
снага коју буде ова бразда дала
са буктињом Правде преко немих рака
поставити темељ нових идеала.

Заори плуже, овде злато блиста
и непознат живот шумори и снива,
овде дрема срећа као азур чиста
— заори плуже преко росних њива!

ДОБРИВОЈЕ В. НЕДЕЉКОВИЋ,
уч. VI разр. мушке гимн. у Ваљеву

СРПСКО КОЛО

Посвећено омладинцима из Ниша

Сад видимо добро шта порекло значи,
Традиције свете, нашег рода било,
Што светлошћу својом наше путе зрачи
И враћа нас мајци Србији у крило.

Узалуд све туђе обмане и лажи
И упливи страни, бљутави, што прете
Српско срце само своје стазе тражи,
Где крв врела љуби обичаје свете.

Па зар наше коло није слика верна
Кључале нам крви, што Срби имаду,
Где се види наша снага неизмерна
У лепоти ношње, усклика и складу.

Уметности пуне дух Српства што води,
Верно Србе чува, свежином их гриje
Све препреке стране и патње што броди.
То је српско коло што се тако виje.

Па нека се виje ко тробојка света
И свежином својом надахне нам груди,
Јер је оно израз снажнога полета,
Који љубав према своме роду буди.

МИЛОРАД ЈОВАНЧЕВИЋ
VIII, IV мушке гимназије

Са средњешколске смотре

После средњешколске смотре Зорка М. Кошанин, ученица првог разреда Пете женске гимназије, предала је претседнику владе букет цвећа и поздравила га следећом песмицом:

Поздрављa Вас Српче Ваше,
Што сте спасли Српство наше;
Господ нек се на Вас смеши
И нека нас Он утеши!

Примите овај букет цвећа,
Радост моја нек је већа
И радите даље за нас
Цело Српство биће уз Вас!

Министар просвете г. В. Јонић говори на смотри средњешколске радне омладине

Савремени немачки роман

Већ је више пута констатована појава да се савремена немачка књижевност у нас још увек мало познаје и недовољно цени. Модерни немачки писци, приповедачи и романсијери не преводе се у оној мери у којој они то заслужују према њиховој уметничкој вредности, а познати модерни немачки писци, драматичари и комедиографи, тек се у току последњих година чешће, са више плана и система, стављају на репертоар нашег позоришта.

Овом приликом желели бисмо да прикажемо неколико нових немачких романа који су се, недавно, појавили у Лајпцигу. Ови романи, из пера познатих немачких модерних писаца, старијих и млађих, пружају верну слику савременог немачког романа и његових главних носилаца. У најновијем циклусу значајна су имена: Карл Хајнрих Вагерл, Фридрих Гризе, Курт Клуге и Ана Зајдл. Сваки од ових писаца претстављен је са по једним романом. Ми ћемо их овде приказати редом, не улазећи у детаљнију анализу.

Романсијер немачког сеоштва

Карл Хајнрих Вагерл је родом из околине Салцбурга, из сиромашне породице једног малог дрводеље, који је с муком, у зноју лица свога, зарађивао свој насушни хлеб. Карл Вагерл није имао ведро детињство, морао је и сам привређивати, потуцао се од немила до недрага, био је и зидарски радник, и улични продавац новина, лифтбој, водић туриста по планинама, док није зарадио толико да се могао школовати у учитељској школи, да би постао учитељ основне школе у једном малом аустриском селу.

Ту је он почео писати кратке приче, затим дуже новеле и, касније, романе из живота немачког села. Када је дошао до имена и угледа, напустио је учитељску службу и потпуно се посветио књижевном раду. Данас, Вагерл живи искључиво од свог књижевног рада, као независан књижевник, у Вагрејлу, на подножју Алпа, у живописном и романтичном крају, где ствара све нова и нова дела од несумњиве и трајне уметничке вредности. Многи његови романи преведени су на разне европске језике, а његов врло успели роман *Хлеб* преведен је прошле године и на српски језик и објављен у издању „Југоистока".

У овом колу савремених немачких романа објављен је Вагерлов роман „Година Господња". Као већина његових романа, и овај је из живота немачког села и сеоштва. Главни догађаји романа везани су за сеоску цркву, парохијски дом, црквену порту и башту, за сеоско гробље, за духовни однос између сеоског пароха и његове пастве.

Али, главни јунак романа није сеоски парох него црквени звонар, један мали дечко, ванбрачно дете Давид, који своје родитеље није скоро ни познавао, али који има у својој души истинске побожности и дубоке религиозности, топлу и искрену жељу да се сав посвети Богу и цркви. А највиши идеал малога Давида је да постане бискуп и да сеје хришћанску љубав, доброту и правду по свету. Све је то дато са много поезије, нежности и непосредности, па ипак снажно и упечатљиво, тако да се дуго не заборавља.

Песник нордиског паганизма

Фридрих Гризе, у своме оригинално постављеном и сјајно написаном роману *Зима* поетски оживљава зиму на северу, са свима страхотама и ужасима природе и њеним манифестацијама, са северњачким снеговима и мразевима, мећавама и ледом, са свима оним судбинским неизбежностима од које нам се диже коса на глави и леди крв у жилама. Када читамо поједине, нарочито живо и убедљиво дате описе зиме на Северу, нама се чини као да нам дах застоји а срце престаје куцати. Има нечег ванредно оригиналног у Гризеовом описивању природе и њених тајни.

Главни јунак Гризеовог романа, Јона као да није хришћански тип: сав срастао са земљом и шумом, близак животињама и тицама, биљу и дрвећу, Јона је типичан паганин, претставник давно прохујалих векова и ишчезлих светова, који су били и више се никад неће вратити. Са изванредном сликовитошћу и непосредношћу дат је опис села, завејаног снегом, у северњачком пределу. И људи и животиње, као да осећају присуство нечег већег и јачег, мистичног и божанског, што стоји високо изнад њих и управља светом. Гризеов роман нема у себи ничега хришћанског, него изразито паганског, и нордиског, старогерманског. На извесним странама овога романа имамо утисак као да читамо неку од древних легенди нордиских барда о Одину или који од старо-германских епоса језиве лепоте и присног осећања величанства природе и њених тајанствености.

Химна немачком музичком гениjу

Курт Клуге дао је у овоме колу савремених немачких романа једно ванредно уметничко дело: песнички роман *Чаробна свирка*. У роману је испреплетен реализам и романтизам, стварност и поезија. Реалистички је насликан живот малог немачког градића Краништета, његових грађана, малих чиновника, скромних трговаца и честитих занатлија, њихова напорна настојања да обезбеде свој насушни хлеб, њихов духовни менталитет који се састоји у малим радостима и скромним уживањима, јер су они задовољни са оним што им живот пружа и не желе што је немогућно и неостварио.

Романтичан је у роману главни јунак Андрија, немирни луталица и сањалица, са природним музичким талентом, који од бедног сеоског музиканта, после разних доживљаја, постаје велики музичар. Роман, на појединим местима, прелази у легенду: једна од најинтересантнијих епизода у роману је бајка о Светој Илдевиги, светитељци Краништета и заштитници музичке уметности. И сама занесена божанственом свирком малог сеоског музиканта, Света Илдевига је не само, у једном судбоносном тренутку, спасла живот на смрт осуђеног Андрије, него му је помогла да преброди трновити пут ка слави и стигне жељеноме циљу.

У овом роману изражен је, на песнички начин, онај дубоко урођени смисао за музику, поезију и уметност, који је од увек имао народ Моцарта и Бетовена, Шуберта и Баха, и многих других великих музичара. Мора се признати да је Курт Клуге овим својим значајним делом испевао најлепшу химну музичком гениjу свога народа.

Међу савременим немачким романсијерима угледно место заузима једна нарочито даровита жена, позната књижевница Ина Зајдл. У овом колу савремених немачких романа Ина Зајдл је заступљена једним опсежним историским романом који носи наслов: *Жељено дете*. Роман је подељен у четири књиге и оцртава доба Наполеонових ратова од 1793 до 1813 године, једну од најинтересантнијих и најзначајнијих епоха у историји Европе Новога века.

Апотеоза жене и матере

Радња романа се одиграва у Немачкој, која је била поцепана и раздељена у читав низ државица и постала поприште дугогодишњих ратова. Нико није тако снажно пробудио отпорни дух немачког народа против страног завојевача, као сам Наполеон, који је својом империјалистичком политиком успео да уједини цео немачки народ.

Кроз цео роман осећа се да га је писала жена, и то жена са необично живим и развијеним осећањем материнства. Ина Зајдл улази дубоко у психологију немачке жене и немачке матере, њених моралних и духовних особина, нарочито њене спремности на пожртвовање, одрицање и сагоревање за високе националне и човечанске идеале. Извесна места у роману су праве апотеозе жени и матери.

У овом опсежном роману Ина Зајдл је обрадила разноврсна душевна стања, од најелементарнијих људских страсти до најсложенијих духовних комплекса. Поред психолошке анализе жене и матере, списатељка је дала мајсторски оцртану психологију детињства и ране младости, нарочито доба сазревања када се у срцима младића и девојке буде нова, дотле непозната осећања и стварају нов свет лепоте и поезије.

Једини недостатак овога романа лежи у томе што је сувише опширан и препун епизода и појединости. Али, то је готово редовна особина свих великих жена које су писале романе. И Жорж Санд, и Селма Лагерлеф и Грација Деледа, и толике друге славне списатељке патиле су од опширности и претрпаности споредних детаља, јер нису умеле да разликују битно од небитног, главно од споредног.

На основу ових кратких осврта на недавно објављено коло одабраних савремених немачких романа, можемо закључити да је општи ниво савременог немачког романа врло висок и да се креће у најбољим традицијама немачке књижевности и модерног европског духа.

Др Р. В. Ђисаловић

ХАНА НАГЕЛ: ЗАЉУБЉЕНИ

Изванредан човек не одликује се само оним што је учинио, већ и оним што није учинио и оним што је одбио да учини.

Почињемо да објављујемо песме оних учесника на нашем књижевном конкурсу које је жири нашао да су добре. Том приликом нећемо се држати неког нарочитог реда у објављивању. У овом броју објављујемо песму г. Н. Гачовића.

Старино наша древна,
Мајко наша вечна,
Бриго наша велика,
Туго наша голема,
Земљо наша питома.

О теби волим да певам,
Са тобом да разговарам,
У снове да те претварам,
У душу да ти сагледам
И ране видам.

Волим твоју ораницу,
Кад миришу једра
И њена њедра
Кад се раздреше,
Те вечно знамење проспу.

И твоје младике што избијају на махове,
Плугове кад ору долове,
Односе болове,
Као ветри тугу —
Ја волим, мајко наша!

Волим ти њиве златокласе,
Ливаде у цвету,
Птице у лету
И кад падну на прве откосе,
На шљиве румене и модре грозднове.

И твога ратара,
На раду и кад се одмара,
Окупан у зноју,
Док муку своју сагледа у срећи,
Бриго наша, ја волим!

Ја волим када почне да пада,
Са твојих груди прво снопље,
А колик копље
Сунце оскочи
И младе жетеоце обасја.

И песму твоју староставну,
Песму живототворну,
Као младост орну,
Кад се разлеже ширином твојом,
Земљо наша, ја волим!

Н. ГАЧОВИЋ

◆■◆

Из науке о животињама

И код нижих и код виших животиња познато је да чуло мириса игра веома важну улогу. Али, исто тако и глас има своју важност.

Глас љубави био је први глас који је у свету постојао и прво ухо било је створено како би се могли чути први љубавни позиви.

Од тога доба ухо виших животиња развијало се стално према новим потребама, а глас је истовремено постајао сретство за споразумевање.

Жабе, попци и скакавци разликују се од осталих што је код њих глас дат само мужјацима, док су њихове женке неме, па је то дало повода једном песнику да напише стихове како су попци срећни јер су њихове женке неме. Али ако су неме оне нису и глуве и те женке чим чују љубавни глас одмах полете у раширени загрљај.

АНТОЛОГИЈА САВРЕМЕНОГ НЕМАЧКОГ ПЕСНИШТВА

Das Prisma. Aus deutscher Dichtung der Gegenwart. Einführung und Auswahl von Dr Richard Wolf. Deutsches Wissenschaftliches Institut. Belgrad, 1943. Din. 60.

У овом листу је већ више пута указивана пажња на плодоносну и значајну активност Немачког научног института у Београду. Захваљујући на првом месту несебичним напорима директора Института др. Алоиза Шмауса, за сразмерно кратко време од свега три и по године, откако је велики пријатељ нашега народа и чувени немачки слависта др Герхард Геземан основао Институт, урађено је изванредно много на међусобном упознавању духовних вредности оба народа и на њиховом обостраном културном зближењу. Што се српска књижевност, наука, уметност и остала подручја српског духовног стварања данас у Немачкој боље познају и више цене, заслуга је првенствено Немачког научног института, поименце др Геземана и др. Шмауса, који су систематски организовали акцију међусобног упознавања.

С друге стране, издавањем разних одабраних књига из области германистичко-славистичких научних истраживања и приређивањем предавања, књижевних академија, уметничких изложби, концерата и других културних приредаба, Институт је стекао трајних заслуга што је у нашој средини порастао интерес за ближим упознавањем духовних вредности велике немачке нације. Овоме је знатно допринела и успешна сарадња Института са лекторатом Немачке академије на организовању курсева за учење немачког језика и студију немачке књижевности, уметности и културе за српску омладину на вишим, средњим и стручним школама и за грађанство, које жели да учи немачки језик.

Желећи да упозна нашу образовану публику, која већ разуме немачки, са најзначајнијим претставницима савремене немачке књижевности, Институт је пре неколико дана, као своје најновије издање, објавио прву свеску једне широко замишљене антологије савременог немачког песништва, под карактеристичним насловом *Das Prisma*. Ову прву свеску антологије уредио је проф. др Рихард Волф, шеф Наставног одсека Немачког научног института.

У ову свеску др Волф је уврстио десеторицу репрезентативних немачких савремених писаца, сваки је заступљен са најкарактеристичнијим текстовима у стиху и прози, а пред самим текстовима налазе се језгровите скице о уврштеним писцима са њиховим фотографијама, биографским и библиографским подацима; скице су написане концизно и сажето, али зналачки и довољно информативно.

Ова прва свеска антологије доноси текстове ове десеторице истакнутих савремених немачких писаца: Херман Штер, Паул Ернст, Вилхелм Шефер, Вилхелм фон Шолц, Ханс Грим, Ханс Кароса, Ервин Гвидо Колбенхајер, Ханс Фридрих Блуна, Ханс Јост, Карл Хајнрих Вагерл, Од ових писаца само су четворица позната нашој читалачкој публици. Од ових треба на првом месту споменути највећег живог немачког песника Колбенхајера, који је превођен и на наш језик и о коме је написао једну ретко успелу књижевну студију др Милош Ђорђевић у *Страном Прегледу*.

Затим, издавачко предузеће „Југоисток" објавило је, прошле године, одличан роман из живота немачког села *Хлеб* од К. Х. Вагерла и *Одабране странице* од Вилхелма Шефера. Најзад, *Српски народ* донео је — поред превода из дела других савремених немачких писаца — неколико одабраних одломака из стваралаштва Х. Ф. Блунка.

По себи се разуме, и остали немачки писци, које је др Волф уврстио у своју антологију, заслужују да буду познати и код наше читалачке публике, само што су већ одавно запажени у свима европским народима.

Десеторица немачких писаца, чије одабране текстове доноси ова збирка, прожети су једним духом и једним књижевним менталитетом, иако сваки писац има своју посебну индивидуалност и свој особени израз и лични стваралачки тон. Али, оно што им је свима заједничко, она веза која их спаја и зближује међу собом, манифестује се у развијеној свести о високој мисији песника у служби нације и родне земље.

Ту свест о националној мисији песника најприкладније је изразио песник Ханс Јост у овим језгровитим мистима: *„Песништво мора да служи народу, мора да постане својина једнога народа, као руде, као угаљ, као шуме и поља. Оно припада свима који носе у себи немир и чежњу за њим, и свима је оно утеха и помоћ, заштита и обогаћење, срећа, умирење и добитак".*

А другом једном приликом дао је исти песник ову значајну исповест: *„Са свом страшћу свога бића стремим ка једној уметности, која треба да буде израз мога народа у оквиру матерњег језика, језика не виђеног као материју, већ као материнску основу и истовремено као небески свод. Само љубав према језику обухвата и отаџбину и завичај, и надахнуће и окрепљење"*

Ова дубока и нераскидљива повезаност између песника и нације, између песничког заноса и матерњег језика, чини основу, сржи и темељ читаве савремене немачке књижевности, посматране кроз призму ове значајне антологије. Када буду изишле и остале свеске, осврнућемо се опширније, у посебном чланку, на главне претставнике и репрезентативна дела савремене немачке литературе.

СВЕЦИ, ВЕЛИКОМУЧЕНИЦИ, АНЂЕЛИ

Рудолф Г. Биндинг: Легенде нашег времена, превела Вера Стојић, издање „Југоисток" (Бисери, св. 17), Београд 1943, стр. 80.

Одавно већ нисмо читали једну тако занимљиву и ведру књигу као што је ова из серије „Бисери" од немачког приповедача Рудолфа Г. Биндинга. Начин причања Биндингов, као и материјал који је обрадио заиста су несвакидневни и оригинални. Биндинг прича лако, духовито, једним језиком који познаје свет тајне зачараног света, а личности Биндигове нису смртни људи наше планете већ свеци, анђели и великомученици небеског простора. Ући у један такав свет, наћи тамо оно што би било занимљиво за нас, изнети нам са пуно укуса — заиста је тешко. А код Биндинга ни трунке баналности, рогобатности, неукости. Све је тако хармонично, баш као и свет о коме он прича.

Прва прича права је бајка. Говори се о небеском анђелчету Целестини, које, не пазећи довољно на опасност земљине теже, падне једног дана на земљу. Наће га неког јутра у свом купусишту сељак који је изашао да види није ли слана упропастила поврће. И сада настаје земаљски живот Целестине. Јадно анђелче остаје без крила, облаче га у сељачке хаљине и дају му да чува гуске. Не вреди му ништа што чак и Мајка Божја покушава да га поново врати на небо, где ће свирајући у харфе божанске или певајући у величанственим хоровима анђелским моћи и даље да ужива у бесмртним круговима, ни Свети Петар не може да га „прошверцује" на небо, јер небесни спискови кажу да је Целестина нестала на дуже време са неба.

Пошто је осуђена да проведе цео свој живот на земљи, да би тек смрћу доспела на небо, Целестина жели смрт. Целестина једина међу тим људима на земљи, који се боје смрти, зна шта она доноси: вечне насладе небеског живота. И пошто зна да мора да дочека смрт на земљи, одаје се опасним пословима у болницама не би ли умрла од заразе. И ту једног дана наш анђелчић престаје да буде поданик неба и заљубљује се у неког инжењера поданика земљиног. У другој причи *(Заменик светог Ђорђа)* још интересантнији начин описује Биндинг свеце и небо. Он се тако сродио са животом на небу да га безмало третира као и живот на земљи. Ту су безбројне комичне ситуације, ту су дивни смели диалози, све што у неку руку персифлира наш земаљски живот. Јер, заиста, као што је човек створио Бога према свом лику, и земаљски писац види небо према уређењу на земљи: администрацију, протекцију, етикецију.

У овој причи, или боље рећи новом књижевном роду, Свети Ђорђе хоће да иде на отсуство и тражи себи заменика. Не може да га нађе, а Бог отац не би желео да остави небесну коњицу без команданта. Најзад Смрт предлаже једног херојског капетана на земљи, који је једини толико поштен и безгрешан да би могао да замени Св. Ђорђа на небу.

И Смрт полази по капетана. Но, пред саму смрт капетана наговарају исповедници да пред одлазак на небо призна своје грехе. И сиромах човек који нема грехе, не може да увери једног бискупа и једног капелана да је заиста без греха. А да то учини, остаде Св. Ђорђе без заменика. У последњем тренутку и сам Господ, виђевши како га његове слуге на земљи ређаво претстављају, шаље нарочитог гласника да избави капетана из руку бискупа и капелана и да га доведе безгрешног на небо. Тако Св. Ђорђе добија достојног заменика.

У преводу Вере Стојић причање Рудолфа Биндинга лепо је као и у оригиналу.

НЕДЕЉНИ ПРОГРАМ

Београдске радио станице

СВАКОДНЕВНЕ ЕМИСИЈЕ
ОД ПОНЕДЕОНИКА 28 ЈУНА ДО ПЕТКА 2 ЈУЛА

5.00— 6.15 Другарски поздрави
6.15— 7.00 Емисија за српске сељаке и вести на српском језику
7.00— 7.10 Вести на немачком језику
7.10— 9.00 Добро јутро, драги слушаоци!
9.00— 9.20 Вести
9.20—12.00 Пауза
12.00—13.00 Подневни концерт
13.00—13.10 Вести на српском језику
13.10—13.50 Подневна музика
13.50—14.00 Вести на немачком језику
14.00—14.50 Нешто за тебе
14.50—15.00 Извештај о водостању
15.00—15.30 Извештај Врховне команде с лаганим понављањем и кратке вести за војску
15.30—16.00 Пауза
16.00—18.20 Српске емисије
18.20—18.40 Час немачке народне групе
18.40—19.00 Музика за тебе
19.00—20.00 „Из савремених догађаја" на немачком језику и вести на страним језицима — бугарски, мађарски, француски и румунски
20.00—20.20 Вечерње вести
21.40—22.00 Поздрави младог београдског стражара
22.00—22.15 Последње вести
00,00—02.00 Поноћне мелодије.

НЕДЕЉА, 27 ЈУНИ

11.30—12.00 За вас, српски слушаоци!
Свира дувачки оркестар под управом Фрање Седлачека. У међувремену у 11.40 редовни недељни политички преглед.
16.00—17.00 Српска емисија:
16.00—16.05 Извештај Врховне команде
16.05—17.00 „Београд поздравља Бор", суделују: тамб. орк. А. Араницког, солисти — Божидар Милосављевић и Ната Павловић, и квартет Боривоја Симића, солисти — Војин Поповић и Момчило Зеремски.

ПОНЕДЕЉАК, 28 ЈУНИ

16.00—18.20 Српске емисије:
16.00—16.30 Симфонијске варијанте од Црвчанина
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—17.00 Дувачки оркестар под управом Ф. Седлачека — свира
17.00—17.02 Програм српске емисије за наредни дан
17.02—18.00 Народне песме и игре, изводе: Лела Лештарић, дует Аршинов—Ћирилов, Ружа Протић, Предраг Буташ, Радоје Павловић, Мита Божиновић — хармоника и оркестри: народни Ж. Милановића, и тамб. — А. Араницког

УТОРАК, 29 ЈУНИ

16.00—18.20 Српске емисије:
16.00—17.00 Народне песме и игре, изводе: Смиља Лазаревић, М. Станковић-Ресавкиња, Симеон Ђесаровић, Јован Милићевић-Мостарац и оркестри: народни — Ж. Милановића и тамб. — А.раницки.
У међувремену у 16.30 — Извештај Врховне команде
17.00—17.02 Програм српске емисије за наредни дан
17.02—18.00 Филмски час
У међувремену у 17.30 — предавање
18.00—18.10 „Из савремених догађаја"
18.10—18.20 Заробљенички поздрави

СРЕДА, 30 ЈУНИ

16.00—18.20 Српска емисија:
16.00—16.05 Извештај Врховне команде
16.05—16.10 Програм српске емисије за наредни дан
16.10—18.10 „Весело шарено после подне". Пренос са јавне приредбе из дворане Коларчеве задужбине
У међувремену у 17.30 — „Из савремених догађаја"
18.10—18.20 Заробљенички поздрави.

ЧЕТВРТАК, 1 ЈУЛИ

16.00—18.20 Српске емисије:
16.00—16.30 Гудачки квартет Немечек—Слатин свира
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—17.00 Радио хор под управом Богдана Цвејића — пева
17.00—17.02 Програм српске емисије за наредни дан
17.02—17.30 Народна музика изводе Нада Јовановић, Бранислава Ђорђевић-Ритко и нар. радио-оркестар под управом проф. Петра Крстића.
17.30—17.40 Предавање
17.40—18.00 Дечји час
18.00—18.10 „Из савремених догађаја"
18.10—18.20 Заробљенички поздрави

ПЕТАК, 2 ЈУЛИ

16.00—18.20 Српске емисије:
16.00—16.30 Шлагере изводе: квартет Боривоја Симића са Војином Поповићем и хавајски квартет Ђорђевић са сестрама Перић
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—17.00 Народни звуци, изводе: Вера Кокошевић, Божидар Грујић и нар. орк. Драгиња Обреновића
17.00—17.02 Програм српске емисије за наредни дан
17.02—17.20 Хорови из разних опера — плоче
17.20—18.00 Симфонијски концерт, оркестар под управом Хермана Шредера
18.00—18.10 „Из савремених догађаја"
18.10—18.20 Заробљенички поздрави
20.20—21.40 Музика из тонфилмова

СУБОТА, 3 ЈУЛИ

18.00—18.20 Српска емисија:
Гласови са позорнице — изводе чланови драме Народног позоришта и народни оркестар Драгиња Обреновића.

ИЗГУБИЛА САМ кућну листу издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу. Оглашујем је за неважећу. — **Косана Живковић**, Томе Вучића 7. 418 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ и пријаву издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Овим је оглашујем за неважећу. — **Персида Балабај.** 419 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 1979 издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. — **Драгољуб Чолић.** 420 1—3

ИЗГУБИЛА САМ полициску пријаву издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу. Овим је оглашујем за неважећу. **Драгица Петровић.** 421 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. — **Аница Вуковић.** 422 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. — **Милева Љубисављевић.** 423 1—3

УКРАДЕНА ЛИЧНА КАРТА издата од Претстојништва градске полиције, Крагујевац бр. 14951/43 г., аусвајс од фирме Стефановић, лична карта од еснафа Крагујевац. **Драгиша Станковић**, поткивач, Кнез Михајлова ул. бр. 161, Крагујевац. 424 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. — **Симка Павловић.** 425 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ и пријаву издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем их за неважеће. — **Петковић Јосиф.** 426 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 556 издату од Среског начелства из Крагујевца изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. — **Благоје Ђорђевић.** 427 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 431 издату од Среског начелства из Крагујевца, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. — **Драгиша Ђорђевић,** Лужнице. 428 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. — **Живадин Стојановић.** 429 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ, пријаву и општинску пријаву издате од Претстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем их за неважеће. — **Стевана Ђорђевић.** 430 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату на моје име од Претстојништва полиције у Крагујевцу оглашујем за неважећу. — **Илија Мелентијевић,** геометар. 431 1—3

МОЈА ЖЕНА Ружена Митровић из Њемецки Брод — Чешко-Моравска напустила ме 1936 године, никакве дугове које она учини нећу признати, водим бракоразводну парницу. — **Драгољуб Митровић** из Крагујевца. 432 1—3

ИЗГУБЉЕНУ ПУШАЧКУ књижицу број 1665/I оглашавам за неважећу. — **Митић,** Ниш — Пантелејска 17. 433 1—2

СТАРИ НАКИТ и драго камење

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња.

ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА

Краља Милана 41-а до Славије

434 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 91305 издату од Претстојништва полиције, Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. — **Миодраг Живковић.** 383 3—3

ИЗГУБИО САМ кућну листу издату од Претстојништва полиције, Крагујевац, оглашујем је за неважећу. — **Војислав Варјачић.** 384 3—3

ИЗГУБИЛА САМ личну карту издату од Претстојништва полиције, Крагујевац. Оглашујем је за неважећу. — **Вера Митровић.** 385 3—3

Државна хипотекарна банка
ФИЛИЈАЛ У УЖИЦУ

изложиће јавној продаји на дан 1 јула 1943 год. са почетним лицитационим ценама 3 имања на месту званом Палисад у атару општине Чајетина и то:

1) Имање пов. 2.367 м. кв. са зградом од борових брвана Динара 320.000.—
2) Имање пов. 1.400 м. кв. са зградом од борових брвана Дин. 266.000.—
3) Имање пов. 1.200 м. кв. са зградом од борових брвана Дин. 259.000.—

Продаја ће се обавити у згради банчиног филијала у Ужицу од 9—12 час., где се могу добити и сва даља обавештења.

435 1—1

Индустрија мотора а.д.
РАКОВИЦА

ЗАПОСЛИЋЕ ВИШЕ РАДЕНИКА-РАДЕНИЦА ВИЧНИХ РАДУ НА МАШИНАМА ЗА ОБРАДУ МЕТАЛА (СТРУГАРА, ФРЕЗЕРА, БУШАЧА, БРУСАЧА и т. сл.). Осим тога запослиће више раденика-раденица за службу магацина, контроле, одржавања чистоће итд. као и за обуку на машинама.

ПЛАТА ДОБРА, РАД У АКОРДУ, ИСХРАНА ОСИГУРАНА У ФАБРИЧКОЈ КУЈНИ; ОБЕЗБЕЂЕНЕ ГЛАВНЕ ЖИВОТНЕ НАМИРНИЦЕ ЗА ЧЛАНОВЕ ПОРОДИЦЕ.

Трошкове превоза до Раковице сноси предузеће.

Радници су ослобођени сваког другог обавезног рада.

Пријаве свакодневно прима Лично одељење од 8—12 часов.

436 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

29 ЈУНА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Добропољска 60	Дин. 650.000.—
2) Плац са зградама Високог Стевана 12	Дин. 1,300.000.—
3) Плац са зградом Захумска 28-б	Дин. 2,300.000.—
4) Плац са зградом Високог Стевана 8	Дин. 1,250.000.—
5) Плац са зградом Стјепана Љубише 23 ½	Дин. 450.000.—

1 ЈУЛИ 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Војводе Добрњца 36	Дин. 800.000.—
2) Плац са зградама Звечанска 6	Дин. 3,200.000.—
3) Плац са зградама Митрополита Мрaовића 4	Дин. 400.000.—
4) Плац Адмирала Пикоа	Дин. 450.000.—

3 ЈУЛИ 1943 ГОД.:

1) Плац са зградама Маршала Пилсудског 37	Дин. 2,800.000.—
2) Плац са зградом Војводе Миленка 11	Дин. 1,300.000.—
3) Плац са зградом Мил. Миловановића 3	Дин. 6,500.000.—
4) Плац са зградом Воj. Вука угао Милашева	Дин. 720.000.—
5) Плац Ломина 14	Дин. 1,200.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска 33/II од 9—12 часова где се могу добити и сва даља обавештења.

437 1—1

Државна хипотекарна банка
Филијале у Крушевцу

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања постојећа у ВРЊАЧКОЈ БАЊИ:

1 ЈУЛА 1943 ГОД.:

1) Вила »до Гробља«	Дин. 230.000.—
2) Вила »Мала Љубица«	Дин. 380.000.—
3) Вила »Мирјана«	Дин. 875.000.—
4) Плац до »Виле Синђе«	Дин. 235.000.—
5) Вила »Ленка«	Дин. 1,540.000.—

3 ЈУЛА 1943 ГОД.:

1) Вила Доктора Албале	Дин. 2,390.000.—
2) Плац до »Виле Вардар«	Дин. 600.000.—
3) Вила »Дана«	Дин. 820.000.—
4) Лечилиште Терапија	Дин. 7,500.000.—

5 ЈУЛА 1943 ГОД.:

1) Вила Милорадовић	Дин. 1,720.000.—
2) Вила Недовршена	Дин. 2,3000.000.—
3) Пансионат Сплендор	Дин.3,600.000.—
4) Плац до Ком. за избеглице	Дин. 1,000.000.—
5) Плац зван »од Пајића«	Дин. 100.000.—

Продаја ће се обавити у згради банчиног филијала у Крушевцу од 9—12 час., где се могу добити сва даља обавештења.

438 1—1

Пажња! ПРОДАВЦИМА ЗЛАТНОГ НАКИТА Пажња!

не продајте ни једног парчета Вашег златног накита, драгог камења и златних зуба, док потпуно не би били упућени у њихову стварну данашњу вредност. Зато ако већ продајете понудите свима купцима а на послетку у Вашем је интересу понудите и познатој фирми »ВРАЧАР« која ће Вам платити одмах по највишој дневној цени, или ће Вам бесплатно и стручно проценити »ВРАЧАР«, Београд, Палилулска улица број 6. — Телефон 28-706. — Дорћолска пијаца.

439 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања постојећа у **Буковичкој Бањи и Аранђеловцу:**

30 ЈУНА 1943 ГОД.:

1) Плац са вилом у повр. од 1.017 м. кв. Дин. 400.000.—
2) Плац са вилом и њивом уповр.од 4.528 м. кв. Динара 1,000.000.—
3) Плац са вилом Дин. 1,200.000.—
4) Плац са зградом у површ. 1.600 м. кв. Дин. 260.000.—

2 ЈУЛА 1943 ГОД.:

1) Плац са вилом »Дуда« у повр. од 909 м. кв. Дин. 220.000.—
2) Плац са 3 зграде у Аранђеловцу у површини 795 м. кв. Динара 200.000.—
3) Плац са недовршеном вилом у површини од 950 м. кв. Дин. 450.000.—
4) Плац у повр. од 913 м. кв. Дин. 185.000.—
5) Плац у површини од 800 м. кв. Дин. 160.000.—

Продаја ће се обавити у Београду у банчиној згради, Скадарска бр. 33/II, од 9—12 часова, где се могу добити сва даља обавештења.

440 1—1

Elektrol

НАЈПОУЗДАНИЈЕ

СРЕДСТВО ЗА КОНЗЕРВИРАЊЕ ЈАЈА

Свако добро јаје конзервирано у »Електрол«-у одржава се свеже једну годину и дуже.

200% штеди онај, који са »Електрол«-ом конзервира јаја за зиму.

ЈЕДАН ПАКЕТ ДОВОЉАН ЗА 120 ЈАЈА.

Главно заступништво и лагер:

Дипл. инж. МИХАИЛО С. БЕСАРАБИЋ — БЕОГРАД

Вука Караџића 7 — Телефон 28-226.

441 2—2

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

5 ЈУЛА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградама Бирчанинова 10 Дин. 6,000.000.—
2) Плац са зградом Станоја Главаша 1а Дин. 3,000,000.—
3) Плац са зградама Јеврејска 10 Дин. 500.000.—
4) Плац са зградом Краљевића Томислава 73 Дин. 1,000.000.—

8 ЈУЛА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Новопазарска 44 Дин. 2,000.000.—
2) Плац са зградама Јеврејска 16 Дин. 2,700.000.—
3) Плац са зградом Маршала Пилсудског 26 Дин. 2,500.000.—
4) Плац са зградама Страхинића Бана 25 Дин. 2,100.000.—
5) Плац са зградама Страхинића Бана 29 Дин. 4,500.000.—.

10 ЈУЛА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградама Господар Јованова 47 Дин. 1,800.000.—
2) Плац са зградама Господар Јованова 46 Дин. 950.000.—
3) Плац са зградама Страхинића Бана 31 Дин. 2,700.000.—
4) Плац са зградом Господар Јованова 16 Дин. 6,700.000.—
5) Плац са зградама Страхинића Бана 26 Дин. 6,300.000.—.

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска 33/II од 9—12 часова где се могу добити и сва даља обавештења.

442 1—1

Поштарина плаћена у готову

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Београд, 3 јули 1943
Бр. 25. Год. II.
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

„Дас Рајх“ о претседнику Српске владе генералу Милану Ђ. Недићу

Берлин, 2 јула. — Данашњи *Дас Рајх* доноси на првој страници заједно са сликом генерала Недића следећи чланак:

»Зар је случајно да су у оним европским земљама, које су водиле противнемачку политику, баш војници били ти, који су захтевали да се пође путем споразумевања са Рајхом? Просто и кристално јасно гледање једног ветерана није ли у сломљеној Француској проузроковало одвраћање од непријатеља Европе? У Србији се — ступањем бившег министра војске Милана Ђ. Недића на чело земље — одиграо у суштини сличан процес, иако под сасвим другим околностима и условима.

Генерал Недић примио се мисије да после потпуног политичког и војног слома Југославије постане упориште за окупљање српских снага, које ће створити државни покрет, задојен европским духом. Код ове његове одлуке вероватно да сасвим политичке концепције нису играле толику улогу, колико један војнички принцип, а тај принцип заповеда да официр никада ниуком случају не сме напустити своју земљу и свој народ, а нарочито не онда, ако се Отаџбина налази пред хаосом.

Генерал Недић не спада међу официре, који бекством преко границе обезбеђују своје личне позиције, док се сопствени народ препушта страдању. Генерал Недић који своје људство не оставља на цедилу, ни онда ако је војска доживела пораз, оцењује своје пријатеље и непријатеље не кроз политичку призму већ према њиховом војничком држању. Зато је исто тако људски разумљиво, колико је политички мудро што један генерал као што је Милан Недић показује своме народу бољу будућност у сарадњи са војничком немачком нацијом.

Милан Недић јесте снажна и достојанствена појава са јасним цртама лица и тамним очима. Он је дете Шумадије, што би се немачки рекло Валдланд. Преко своје мајке крвљу је везан за српски кнежевски род од Зеока, који је средином прошлог столећа одиграо значајну улогу у ослободилачкој борби против Турака.

Генерал Недић учио је у Крагујевцу, па је затим прешао у Војну академију. У двадесетој години постао је потпоручник, а седам година доцније прелази у генералштабну службу. Као млад мајор он је официр ординанс Краља Петра Првога. У Балканским ратовима био је најпре командант пука, па затим вршећи организационе послове ступио је у Врховну команду српске војске. У таквом својству служио је и за време Светског рата. 1919 године поново је прешао у трупу, као командант дивизије. 1935 године постао је шеф Генералштаба и члан Ратног савета. Као професор Војне академије предавао је стратегију и историју ратова. Написао је велики број студија из ратних вештина, суделујући у великој мери у образовању најмлађих нараштаја виших официра југословенске војске.

Пре избијања садањег рата као министар војске морао је водити тешку борбу са групом официра и политичара, који су захтевали ангажовање Југославије у рат на енглеској страни. Недић је тражио чување неутралности, оправдавајући свој став војним аргументима, пошто је добро познавао ударну снагу немачке армије. Када није могао да убеди ондашње вођство југословенске политике у оправданост свога мишљења био је присиљен да напусти министарски положај. Брзи свршетак рата на Балкану наклонио је оправдао његова ранија претсказивања. После капитулације југословенске војске у априлу 1941 године остао је генерал Недић у земљи, живећи неколико месеци сасвим повучено. У тим тамним данима изгубио је свога јединог сина.

По свом сопственом нахођењу и иницијативи иступио је генерал Недић 1 септембра 1941 године, када је комунизам, који је потконао Југославију, претио да бандитизмом упропасти и српски народ. Иако стар 63 године, стао је на чело борбе противу комунистичких гробара свога народа. Као убеђени антикомуниста, стекао је поверење немачких места. Он управља обновом политичког живота у Србији, отстранивши последње остатке стеропартиског живота, који је државу упропастио, не пропуштајући ниједну прилику да преко радија или штампе не позове свој народ на пут разума и сарадње са немачким властима. Као претседник Српске владе активно је суделовао у смиривању српског простора, где су се уз немачку оружану силу истакли одреди српских добровољаца.

Данас министар претседник Недић располаже могућностима да упути свој народ на свесно враћање конструктивном раду, чиме ће Србима у заједници европских народа бити обезбеђено место, које је било скоро изгубљено.«

ВЕСНИЦИ НОВЕ ЕВРОПСКЕ СТВАРНОСТИ

ИЗЈАВА ШЕФА СРПСКЕ ДРЖАВНЕ ПРОПАГАНДЕ Г. Ђ. ПЕРИЋА

Конгрес Уније националних новинарских удружења који је ових дана одржан у Бечу, имао је великог одјека у светској јавности. Како су на овом конгресу учествовали и српски новинари, уредништво нашег листа обратило се шефу Српске државне пропаганде Ђорђу Перићу, који је, са осталим претставницима наших листова, заступао на конгресу српску штампу, замоливши га да изложи своје утиске са овог важног међународног састанка угледних европских новинара и публициста.

Шеф Српске државне пропаганде г. Перић љубазно нам се одазвао и дао за *Српски народ* следећу изјаву:

„Овогодишњи конгрес Уније националних новинарских удружења био је сјајна манифестација европске солидарности, једна нова значајна етапа у даљој еволуцији европске мисли, која, уверен сам, неће остати без својих практичних последица.

Свест о заједничкој судбини из дана у дан јача код свих европских народа а тиме расте и све снажнији отпор Европе против њених непријатеља. Учесници на овом конгресу били су у ствари само весници ове нове европске стварности. Њихов глас охрабриће све праве духове Европе у њиховој борби за одбрану великих тековина европске културе.

На конгресу се такође чула одлучна и убедљива реч најугледнијих претставника европске јавности против комунистичке опасности, ма у ком виду се она испољавала,

Ова околност је од особите важности у часу када Совјети, распуштањем Треће интернационале, мењају своју тактику, покушавајући да замраче видокруг европским народима, у нади да ће их лакше поробити. Бечки новинарски конгрес је показао да је европско јавно мишљење добро обавештено о свима великим питањима данашњице, да је свесно својих националних и европских дужности и да се оно не да ничим обманути.

Промена тактике од стране Совјета неће им донети никакве користи, у колико се то тиче Европе и њене одбране. Совјети и у јагњећој кожи остају за Европу крвожедни и гладни вуци...

У оквиру конгреса отворена је и једна изложба фотографија, која је на све нас учинила најдубљи утисак. Приказани су нам резултати терористичке акције англосаксонских авијатичара. Ништа боље није могло да обелодани дволичност Англосаксонаца као ова изложба. Англосаксонци прокламују како се тобоже боре за ослобођење европских народа, а у ствари њихови авијатичари сеју смрт по Француској, Белгији, Холандији, Немачкој, Италији и осталим европским земљама, убијајући недужно цивилно становништво. Њуто се варају у Лондону и Вашингтону ако мисле да ће оваквим нечовечним начином борбе пољуљати морал код својих противника. Напротив, они код европских народа против себе дижу читав талас мржње и осветољубља.

Исто тако на све учеснике конгреса учинило је дубок утисак и приказивање докумената из тајних архива бивше чехословачке владе. Из тих докумената најбоље се види у каквом великом обиму је била корумпирана такозвана демократска штампа и каквим се све недопуштеним средствима тровала европска јавност и хушкали народи на рат и међусобно истребљење.

Оваква открића су нарочито поучна за нас Србе, јер смо и ми били жртва те закулисне хушкачке акције, која је у своје време била успела да заведе нашу јавност. Последице те злочиначке акције сносимо ми сви, цео наш народ, који и сувише скупо плаћа туђе грешке и туђе рачуне.

Да кажем на крају неколико речи и о нашем учешћу на конгресу Уније националних новинарских удружења.

Наше присуство на конгресу није било без користи по нашу општу ствар. Оно је унеколико и видно признање напорима целог нашег народа, да у своме простору одржи ред и мир и да својим радом помогне остварење Нове Европе, која ће бити саздана на основима правде и међусобног разумевања.

Хоћу да истакнем и то да смо били пријатно изненађени љубазним дочеком и усрдношћу, које су нам наше новинарске колеге показивали на сваком кораку, нарочито немачки новинари, који су наша настојања пратили са великим разумевањем и нескривеним симпатијама.

КА ДРАМАТИЧНИМ ТРЕНУЦИМА

Прошла је још једна недеља нервозног затишја. Ушли смо већ у јули, а ипак још није било ратних догађаја ,великих за маших операција, какве су обележавале дане периода досадашњих ратних година. Можда су баш због тога, живци Евр е и света затегнути, више но ма у једном од досадашњих отсека рата наших дана. Осећа се да се мерење снага приближава драматичној фази и да се у догледно време из електрицитетом испуњене атмосфере мора да сручи, ма где, тешким и изненадним ударцем буџица нових догађаја на главе човечанства.

Тврђава Европа

Досадашњи развој ратних догађаја, макако то звучало парадоксално, ипак је, у суштини, још увек заузимање позиција за велики судар. Тај одлучујући велики судар још није дошао. Али полако сазрева час, када до њега гвозденом неминовношћу мора да дође. Свет је у знаку пре даха или, боље речи, у знаку последње унутрашње духовне и материјалне концентрације из које ће први велики тресак да баци борце у отсудну битку. Овај предах за концентрацију — при чему се ова реч има узети како у свом унутрашњем, тако и у свом политичком и стратегијском смислу — треба употребити да се још једном изврши анализа полазних положаја, са којих ће снаге да се баце у борбу, и политичке ситуације која условљава правце и развојне могућности тог сударa.

Европски тврђавски систем је војнички и политички у својој изградњи завршен. Негде се он састоји из мамутских брана од бетона и челика, негде од покретне стратегијске снаге, а негде из баријере, коју подиже рад политичких кабинета. Као никад у својој историји, наш континент је данас, без обзира на своје унутрашње тренутно стање, једна јединствена целина у погледу привредних, техничких, радних и војних могућности. Јединственом организацијом обухваћена Европа, — при чему можемо мала острва неутралних држава да изостављамо из посматрања као неважна, — све више постаје и политичком целином према осталом свету, јер се све више у односу између нашег и осталих континената формира јединствена европска судбинска целина.

Револуција, а не рат

Има у Европи много елемената у разним земљама и пределима, који ово чињенично стање не увиђају и који сматрају да ће из овога рата моћи свет, а нарочито наш континент, да се врати у један поредак или у стање у коме је био пре данашњег светског рата. Можда ће, тако сматрају ти елементи, бити учињене извесне коректуре у погледу социјалног уређења или у погледу међународног поретка. Али, углавном, све ће опет на крају бити некако по старом.

Уствари, међутим, треба поћи од основног сазнања да повратак на оно, што је било пре овога рата, ни на који начин никада више није могућ, — а најмање за Европу. У овом рату све снаге света, све тенденције и све тежње, све што гомилало стотинама година, сви односи социјални, политички, привредни, затим односи између појединих људских раса, — беле, жуте, црне итд. —, укратко све на чему је био заснован живот човечанства у последњем историјском периоду, налази се у покрету, у грчу, у сукобу. Из овога света излази воде само ка новом.

Од исхода рата зависи какво ће то ново бити. Али, ма како се рат завршао, ни у ком случају то ново неће личити на оно што је било пре 1939 године. Велики прелом у људској историји кондензовао се, сажео се у неколико година данашњег рата. Отуда тај рат у својим најдубљим назива радије светском револуцијом него светским ратом, подразумевајући под тим изразом убрзани насилни обрт, који за кратко време обухвата у себи читав сплет проблема који су се гомилали на свима континентима у читавом једном историјском периоду и доноси на те проблеме решења. Овакви или онакви, — али ипак на сваки начин нова.

Јединствена европска судбина

А ако се после ове опште дигресије вратимо на наш стари континент, онда је довољно да узмемо у обзир само неколико чињеница, па да видимо да је заиста европска судбина јединствена и недељива, па ма како то коме било пријатно или непријатно, ма како то ко увиђао или не. Довољно је видети јасно важност, пресудни значај, економског и социјалног чиниоца у формирању историје. Довољно је осетити сву разлику у сновним духовним поставкама које постоје између европских животних услова и погледа, и оних на којима се базира велики англосаксонско-амерички, руско-совјетски или источно-азијски блок.

Будућност историје је у знаку великих привредних простора, великих социјалних покрета. Више мали шовинизми, више мала индивидуалистичка схватања појединих каста или класа неће моћи да утичу на ток људске судбине. И под том великом перспективом појединe размирице у Европи, појединa размимоилажења у границама нашег континента ишчезавају и добијају значај суревњивости или препирке између две општине или два дома у селу или два члана једне породице.

Концепције сила, које данас опкољавају европску тврђаву и труде се да погодним средствима утичу на њен пад, маколико се у основи разликују, ипак имају заједнички бројитељ. А тај је тоталитарне Европе као целине. На једној страни СССР са тенденцијом да овај рат искористи за завођење свога реда и својих схватања над континентом. На другој Сједињене Државе, које рат сматрају путем за ликвидацију европске доминације у свету и крчењем пролаза за успостављање светске америчке империје. На трећој страни Велика Британија, која свесно или потсвесно види једини излаз за одржавање свога опстанка у наслону на тај исти стари континент, на који је над нела толику несрећу.

»Мистерија« совјетске политике

Јер једно треба да буде јасно: ратни циљеви и ратни потстреци су за три чиниоца у противосовинском сплету из основа различити.

Врши се одгонетавање мистерије совјетске политике. Покушавају из Лондона, овим или оним путем, да доконају докле би ишла евентуална совјетска интересна сфера преко једне сломљене Европе. И Москва понекад проседи по неки одговор на ово вечито питање кроз зубе. Час се ради о њеној „сфери безбедности", која би обухватила Балтичке земље, Пољску, један део Средње Европе и један део Балкана. Час, понеком намерном индискрецијом, избија жеља и намера да совјетска снага изађе до Јадранског мора и преко Скандинавије до Северног Атлантика.

У суштини, међутим, несумњиво стоји да је Москва ушла у овај рат са јасним циљем да цео наш континент приграби за себе. Верујемо да ће их бити, који ће са неверицом да се осмехну супериорно над овим тврђењем, да ће га назвати намерно намештеним покушајем за изазивањем панике у одређеном политичком циљу. Уствари, међутим, треба при просуђивању московских планова поћи увек од сазнања да је бољшевички Кремљ једна потенцијална снага, која је успела да створи као прву полазну базу једну јединствену одређену психозу у руском народу, и која није идентична ма са каквим раниjим империјалним творевинама. Она је бескомпромисни идеолошки чин, који преко својих пипака на социјално развијеном европском тлу — комунистичких странака и организација — свуда жели по неминовности свога бића да створи државе свога поретка.

Између Стаљина и Троцког, макакве биле огорчене спољне размирице међу њиховим правцима ,разлика је само у тактици, а не у основној идеји. Троцки је апстрактним фанатизмом хтео одмах и истовремено да развије акцију бољшевизације у целом свету. Стаљин је, својом хладном реалношћу видео да мора пре свега да створи борбени основни инструмент, који ће силом да подупре унутрашњи рад разарања и растварање европског друштва. Одлучио је да тек онда ,искористивши погодни моменат, погодном тактиком, спојем оружане силе и политичке ,дипломатије и конспиративног рада покуша да оствари битну и основну претпоставку, која је неуклоњиви темељ целокупне зграде бољшевизма: прво европску, а затим светску совјетску заједницу.

И отуда је за Совјетску Унију Европа једна једина целина. Отуда ће у случају да се Европа скрха, совјетски талас прећи преко свих граница и евентуално обележених демаркационих линија, заустављивши се тек тамо где ће море да онемогући даље напредовање или где ће, можда, покушати да му се супротстави каква друга сила у знаку већ наговештаваног трећег светског рата.

Уносно ратно предузеће

За Сједињене Државе овај рат је велики привредни подухват. Не мислимо при томе само на астрономске добити америчке тешке индустрије, у којој 140 предузећа, прогутавши сва мања, добијају половину свих лиферација за америчку и њене савезничке војске. Све имамо у виду чињеницу да Сједињене Државе свесно и хладнокрвно искоришћавају рат, да уклоне са свога капиталистичког пута све конкуренте и препреке, а у првоме реду Европу. Има ту једна потсвесна мржња, рођена из осећања дубоке инфериорности према Европи, којој је узрок робијашко и авантуристичко порекло Североамериканаца, а која би могла да се упореди са односом некултурног црнца према једном префињеном и у свакој детаљу проосећаном уметничком делу једне старе културе.

Но, поред ове психолошке позадине Сједињене Државе имају интереса да систематски униште Европу, при чему најмање штеде свога савезника — Велику Британију. Оне су прогутале Јужну Америку, где се једно још у Аргентини бори империјализам фунте против империјализма долара. Оне су прогутале Северну Африку, а на најбољем су путу да прогутају и југ Црног континента. Оне су пустиле своје пипке на Блиски Исток, а практично су присвојиле Канаду и Аустралију. У овоме тренутку је њихов противник, уствари, једино њихов савезник, Велика Британија, при чему они у њој виде једино капиталистички Сити и империјалну конструкцију путева, тржишта, извора сировина, упоришта. Континентална Европа је за њих или индиферента (и отуда су спремни да је оставе на милост и немилост бољшевизму) или објекат чисте мржње (и отуда бесомучна бомбардовања, којима се уништавају вредности које су заједничке свеукупној европској култури).

Дилема Велике Британије

Трећи у овој спрези, Велика Британија, покушала је да прво игра политичку игру између своја два велика партнера, Москве и Вашингтона. Кад јој то није успело, и кад је Вашингтон у Москви заузео много боље позиције, но што их је икада имао Даунинг Стрит, Британија је силом прилика поново морала да се присети да је европска сила по својој основи, и узела је нове путеве у својој политици. Њој данас треба Европа као упориште и залеђе према незајажљивим апетитима њених двају савезника. Она би хтела, отуда, да из овога рата извуче, ослањајући се на физичку помоћ Вашингтона и Москве, један европски континент, који би био под њеном контролом и који би био основа на којој би стајала британска зграда.

И у овоме је сва карактеристика сукоба, интереса и интересовања против европске тројке. Велика Британија свој план може да оствари једино ефикасном и ефективном помоћи Америке и СССР. Вашингтон нема интересовања за превелико помагање Велике Британије, јер су његова освајања већ толика да се деценијама могу варењем новостечених подручја за доларски империјализам да баве сви велики и мали капиталисти, који данас опредељују политику Беле куће. А сем тога, Вашингтон ни мало није склон да учини по вољи Великој Британији и да јој помогне да себи нађе неку нову базу за политичку егзистенцију. Ако помаже данас Америка у рату против Европе, она ће ту помоћ свакако усмерити тако, да ће од ње имати увек више користи Москва но Лондон. СССР са своје стране, међутим, пошто је морао да жртвује више од 10 милиона из свога великог људског резервоара, стоји данас на гледишту да ће борбу наставити активно и офанзивно једино ако ће његови савезници да успоставе други фронт у Европи. Данас тај фронт изгледа једино као акција за помагање Совјетске Уније, дакле као акција против британских интереса сутрашњице.

У овој великој дилеми, у овом правом сплету низа дилема, веома велику улогу игра још један важан чинилац, који се споља не види али се унутра у англосаксонским земљама утолико више осећа: бољшевизирање англосаксонских маса. Поредак капиталистичке неправде, који је битни саставни део англосаксонског живота, више је но погодан за развој бољшевизма. Преко спољно-политичког империјалистичког братимљења добила је комунистичка Москва могућност да инфилтрира у највећем степену у социјалчи живот Сједињених Држава и Велике Британије. Она то и чини. Тиме поја-

(Наставак на 4-тој страни)

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мезанин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.

Тромесечна претплата 36 динара шаље се преко »Пресе«, а. д. Влајковићева 8.

ОСНОВНО ПИТАЊЕ

Наши су се у Лондону дуго нећкали ко ће да прими одговорност. Верујемо да им није ни лако. Енглези су их прво натерали да земљу гурну у рат не за наш већ за њихов рачун, а сад од њих траже ништа мање него да признају да наша земља спада у бољшевичку интересну сферу. То је цена којом Енглези плаћају тобожње укидање треће интернационале. Да би себе спасли од комунизма, они нас опет жртвују.

Али тако и треба тим нашим бившим политичарима, јер су они главни кривци за све садашње патње српског народа. Они су кривци и за нашу пропаст, јер не схватајући да живимо у револуционарном времену они су се за зделу сочива били упрегли да још за време мира спасавају преживеди капиталистичко-јеврејски поредак, коме је засвагда одзвонило. За свакога међутим који осећа дух времена у коме живи основно питање већ двадесет година састоји се у томе: да ли ће стари либералистичко-капиталистички поредак бити измењен национално-социалном револуцијом одозго, или комунистичко-рушилачком одоздо?

То је Краљ Александар осећао и зато је 6 јануара покушао са националном револуцијом. Међутим, ти исти наши бивши политичари, који данас не знају куда ће и шта ће, изиграли су тај његов покушај на тај начин, што нису дозволили да та револуција добије и своју социалну садржину. Самим тиме, она је била осуђена на неуспех.

Због своје личне грамзивости и ропске масонске послушности ти наши бивши политичари жртвовали су и краља, и државу, и народ. Мислили су да ће се тиме додворити својим плутократским господарима. Сад међутим имају прилике да се увере колико су се у томе горко варали.

Народ тачно каже: ко с ђаволом тикве сади, о главу му се лупају. За љубав јеврејства и капитализма наши бивши политичари нису хтели национално-социалну револуцију, а сад међутим морају да приме бољшевичко-комунистичку. Изиграли су и издали свога краља, а сад морају да приклањају главу пред разним белосветским авантуристима.

За српски народ је срећа што се засвагда ослободио тих кратковидих политичара, који нису дозвољавали да он буде упућен како ваља у свет ска политичка збивања. Од народа се крила истина, да би се у мутноме лакше ловило. Али српски народ данас, полако али сигурно, ипак сазнаје истину. Додуше он је до тог сазнања могао пре и јевтиније да дође, да га туђински измењари нису намерно држали у незнању и необавештености.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

Мисли на Видовдан

На животној стази којом човек греди од физичке животиње до духовних успона наизменично се смењују дивно изграђене путање пуне мириса и песме славуја са стазама страшних литица и дубоких понора. По нечијој вољи једном човеку је дато да дуго иде дивним путањама, са тек по неком тежом узбрдицом, док други мора стално да се вере; један иде равницом, други кршом... Али божанствене видике може достићи само онај који има снаге да се попне на велике висине. Често се, међутим, наиђе на тешкоће, на неуспехе, на провалије које изгледају непремостиве, погреши се и залута, снага посустаје на беспућима...

Једни тада проклињу и Бога и људе, траже кривце на све стране, и сви су им криви; то су пропали људи, — сваки познаје понеког, — које, иако сажаљевате често, ипак избегавате, јер вам пробије главу својом сталном кукњавом. У другима као да је животна енергија усахла у несрећама, те најзад подижу руку на себе и убијају се. Трећи, пред тешкоћама и узбрдицама, пред понорима и висинама, на раскршћима и беспућима, застају за часак, сабирају се, из својих погрешака извлаче искуства, из својих заблуда путоказе за даље гредење, а дотадањи напори и напрезања као да стварају нове изворе енергије да се тешкоће савладају, да се амбиси премосте, да се успне до највећих висина...

И историски ход једног народа кроз векове није асфалтиран друм, већ на против, баш зато што је народ и његова држава једна организована заједница национално свесних појединаца, што је потенцијал његових способности и снаге бескрајно већи од маког појединца, баш зато су провалије и катастрофе, литице и узбрдице, беспућа и залуталости тежи и опаснији, јер и висине на које се нације могу успети много су бескрајније, а видици много даљи и величанственији, него они до којих би појединци сами могли доћи; до њих се само кроз нацију може стићи.

На свом мучном историском ходу народи западају у провалије, у беспућа, у катастрофе... Једни народи у своме слому дегенеришу, и често читаве векове живе у таквом стању... Баш као пропао човек и они само кукају окривљујући све друге и просе милостињу да их други са дна подигну.

Сваки ко и мало познаје историју лако ће наћи примере. Други народи као да су у тим катастрофама исцрпли сву своју животну енергију, у последњим трзајима чине такве глупе акте који су истоветни са сопственим самоубиством, и тако сами себе довршавају, истребљавају и ишчезавају. Колико је народа на тај начин нестало као да их никад није ни било!

И најзад, неки народи у несрећама које их снађу не губе ни главу ни дах, ни енергију ни живот, прилагођавају се времену, сналазе се, прикупљају однекуд неку невероватну енергију, преживљавају и оно што изгледа сто пута јаче од смрти, развијају потенцијал своје националне енергије и уздижу се до невероватних висина. Њихове катастрофе дакле нису значиле њихову смрт, већ су биле само смрт онога што је у њима било рђаво, слабо, труло, и кад су се тога ослободили, позитивне енергије добиле су тек онда толико замаха и потстрека, оздрављени и подмлађени ти народи показали су тек онда сву своју вредност и величину, остварили су такве духовне висине, да је човечанство тек преко њих могло угледати неслућене видике...

Претседник Владе генерал Недић излази из Саборне цркве по одржаном помену косовским јунацима

Снимак Државне пропаганде

Немачки народ доживео је такву катастрофу 1918 године. Неколико година патио је страшно, гладовао и грцао, кукао и проклињао. Хитлер у свом националсоцијализму усредсредио је све што је у немачкој националној особености било позитивно, конструктивно и стваралачко. Са невероватном проницљивошћу и храброшћу Хитлер се није устезао да пред народ искрено и грубо укаже на све оно што га је до те катастрофе довело.

Или, зар је потребно да ми Срби тражимо примере у других народа? Погледајмо на своју историју! Како је мудро било после Косовске трагедије Лазарево потомство, деспоти наши стари, да би сачували само српски народ од физичког истребљења! Па успон српског народа у току XIX века! Па како је велика и стваралачка била генерација наша која је кроз борбу и кроз светске вихоре у почетку XX века од мале земље била створила велику државу!

Да ли је последња наша катастрофа исцрпла дефинитивно наш животни флуид? Сви кукају, оптужују, проклињу! А неким је и то мало већ голоруки народ позивају да се „ослободи“ како би извршио своје истребљење.

Не, српски народ не сме да поступа као пропао човек који својим кукањем досади и Богу и људима! Не, српски народ не сме да врши ни своје самоубиство! Српском народу треба рећи истину, макако да је она тешка и недемагошка! Ми смо пропали, јер смо на прво место ми Срби за то криви, да смо ми били потпуно на свом месту, све би било друкчије. Тешко пада то признање генерацијама које су дале толике жртве за подизање Србије, али да су принеле можда и последњу жртву спречиле би да други не упропасте народ.

Зашто је потребно то признање? Да би постали свесни погрешака и мана својих! Морамо да увидимо шта не ваља код нас, па да се са тим упустимо у непоштедну борбу, да то уништимо и искоренимо, да не трује више наш национални организам!

Морамо као нешто најдраже и најсветије да откријемо шта је у нама добро, позитивно, стваралачко, да то испишемо на заставама својим, да се за то боримо, жртвујемо и с тим подижемо. А кад победимо, кад у нашој средини завлада то позитивно, онда је наша будућност обезбеђена. Не смемо се устезати зато што су рушилачке снаге још толико моћне, не смемо устукнути ни пред огромношћу напора својих, не могу нас задржати ни прилике у којима живимо, ни неизвесност сутрашњице!

Почнимо са овим тешким признањем пред самим собом, победимо своје погрешке, оживимо своје врлине! Зар национална катастрофа на Косову није извршила ту мисију у историји српског народа?

ДАМЊАН КОВАЧЕВИЋ

Остварен сан паланачког професора

Требало је да пропадне Југославија, да српски народ доживи националну катастрофу, да без икакве потребе да толике жртве, да би се остварио сан М. Трифуновића да постане „премијер“ владе, па макар она била и влада фантома или лутака, које иза кулиса покрећу тамне силе, које су бациле свет у овај рат. И пре ових трагичних догађаја Миша Трифуновић чинио је све што стоји до њега да дође на чело радикалне странке и да са тога положаја аутоматски постане и шеф владе.

После смрти Николе Пашића у својој таштој уображености да треба да игра прву улогу он је на све могуће начине покушавао да преузме вођство странке, приближујући се нарочито Аци Станојевићу, највећем ауторитету радикалне странке у намери да помоћу њега постигне свој циљ. Међутим, Аца Станојевић нерадо је подносио овога амбициозног политикана без икаквих државничких способности и одрицао је да он може да говори у име његово и у име радикалне странке .

Миша Трифуновић је типичан пример интелектуалног буквараца, о којима смо говорили, и који су били велико зло у нашем јавном и политичком животу. И он је један од оних Ужичанина оскудне опште и политичке културе са великим амбицијама и претензијама. Међутим он никада није могао да изиђе из интелектуалног оквира гимназиског професора у паланци и његови ретки написи из политичке литературе, у којима се он хтео да претстави као интелектуални вођа „демократије“, најбоље приказују његову основачку памет и знање.

Поред болесне амбиције, поред интелектуалне „недоучености“, и поред политичког дилетантизма Мишу Трифуновића већ је пре пропасти Југославије захватила старачка излапелост, сенилност, и он се као и друге његове колеге у пучистичкој влади одликовао неспособношћу да схвати потребе новога доба и смисао савременог историског збивања. Он је све схватао и решавао по мерилима из прошлога рата, надахњујући се идејама једног прегаженог доба и изживелог система и тиме спада у ред упропаститеља Југославије и унесрећитеља српскога народа.

По свему што се дешава у Лондону, где се емигранти кољу као жути мрави, што је то редовна појава, види се да је он наставио свој посао властољубивог политиканта и да је најзад успео да постане „претседник“ владе фантома једне земље, која не постоји више ни на географској карти, ни у свести народа.

Али то ништа не мари, главно је да је Миша Трифуновић остварио свој сан, на рушевинама једне велике државе и у потоцима крви свога народа.

РАТНИ ПОТЕНЦИЈАЛ ЖИВАЦА

Месецима је британоамеричка штампа правила предрачуне претстојеће добити од ваздухопловног рата против Европе. Говорило се о облацима авиона, јаких, брзих, блиндираних и зато неоштетљивих, са великом носивошћу и зато са великим ефектом дејства; говорило се о огромним последицама тог терористичког рата како у погледу дезорганизације европске привреде, тако и у погледу дезорганизације европског духа.

После те кампање ради храбрења Британоамериканца и застрашивања Европљана, почела је акција. Бомбардерске ескадриле Британије и САД започеле су нападе на градове и села западне и јужне Европе.

И сада уместо набројавања и коментарисања успеха те акције, британска штампа посвећује своју пажњу пребројавању тешких губитака британоамеричке авијације и истицању огромне отпорне снаге осовинског противавионског система. Дакле, уместо пребројавања стратегиских добитака, пребројавају губитке.

Ово се на првом месту објашњава тиме што је стварно британоамеричка акција наишла на неочекивано јак отпор Европе. Не говорећи већ о томе да су се појавиле ловачке ескадриле Немаца и Италијана у неочекивано великом броју, да су се количине противавионских топова на европском тлу фантастично повећале, да је прецизност гађања тих топова постала управо невероватна, — Британоамериканци су јако изненађени следећим чињеницама:

а) Блиндиране „летеће тврђаве", за које се говорило да су не одољиве не могу да се заштите од дејства немачких ловаца и бивају оборене на туцета;

б) Енглески ловачки авиони новог типа, који су били рекламисани као најбољи и најсавршенији пратиоци бомбардерских формација, показали су се неспособни у двобоју против немачких ловачких авиона;

в) Тактика збијених формација бомбардера за коју су Американци мислили да је ваздушни јеж кога не сме да се дотакне непријатељска ловачка формација, није оправдао наде и увидело се да су немачки ловци у стању да растуре најмоћнију формацију од 200 четворомоторна бомбардера.

Дакле, припреме за ваздушни рат против Европе показале су се недовољне у поређењу са осовинским припремама за одбрану Европе од напада из ваздуха.

И друго, немирна савест Енглеза који осећају да спроводе зверску и подлу акцију против небораца, изазива код британских народних маса предосећај тешке одмазде од стране Рајха. Прослављени грађанин Енглеске разуме да је ваздухопловна акција против Европе веома омиљена у Северној Америци, јер јенки знају да не може бити репресалија против њихове земље. И баш зато што то знају, настојавају да се ваздушни терор спроводи и даље, иако је Черчил прилично збуњено доказивао у америчком парламенту слабу стратегиску корист такве акције. Британска штампа пише сада о тешким губитцима британоамеричке авијације зато што, по свој прилици, хоће да утиче на своје тврдоглаве стратеге и на америчке подле стратеге у погледу ревизије корисности тог ваздушног терора.

Ово је знак јаког попуштања живаца код Енглеза, знак јаког неуспеха у рату живаца.

„НЕМЦИ КВАРЕ ИГРУ"

Немци, међутим, систематски грађују ваздушни бедем Европе, као што су изградили Атлантски бедем и истовремено припремају, а изгледа да су већ углавном и припремили, моћна средства за одмазду за терор.

Њихов стратегиски став је сада став ишчекивања. Један турски лист пише поводом тога да „Немци кваре игру". Непријатељи Рајха надали су се, вели лист „Тасвири Ефкијар", да ће Немци започети велику офанзиву на Истоку да ће у вези с тим запослити на совјетском фронту све расположиве резерве и да ће тако олакшати операције искрцавања Британоамериканца у Европи.

Остајемо код ранијих тврђења да Немачка располаже таквим бројем дивизија да може извођити операције највећег обима на Истоку, а да не дира залихе дивизија на Западу и Југу Али бележимо тај турски коментар зато што се у речима „Немци кваре игру" осећа постојање извесне нервозе код оних којима је та игра покварена, тј. код Британоамериканаца.

Немци су расподелили своје дивизије на свима секторима северне, западне, јужне и југоисточне Европе, где би се могао очекивати покушај непријатељског искрцавања.

Сваки од тих сектора где постоји комбинација утврђења и покретних дивизија је довољно јак за борбу против евентуалног покушаја искрцавања. Али, ова расподела армија не значи везивање ти армија уз дати сектор ратишта. Сва преимућства операција на унутрашњим правцима остају и даље на страни Осовине која може да пребацује своје трупе и то да пребацује неометано са Севера на Југ, са Запада на Исток. Зато Рајх има савршену могућност да одиграва муњевиту партију свуда где би се непријатељ појавио на обали Европе. И ово сазнање које се базира на тачном знању прилика, даје стратегији Рајха величанствену мирноћу и потпуну слободу акције, слободу од ма које сугестије од стране непријатеља.

ПАКАО МЕДИТЕРАН

Рајх је потпуно спреман за све могуће евентуалности у ма коме делу Европе. Његово срце (несаломљив дух) ради беспрекорно, а то срце шаље крв у све делове стратегиског организма и заједно са том крвљу свуда долазе крвне ћелије које могу брзо да униште сваку инфекцију.

Да ли ће доћи до те инфекције, тј. до инвазије, зависи од више фактора. Стратези британоамеричког блока знају веома добро да немају могућности да слободно маневришу са својом војском, да пребацују ту војску ка једном или другом делу Европе и да стварају операциске комбинације. Немају могућности зато што ниједно море у близини Европе није слободно од немачких подморница, ни од осовинских авиона.

Док је веза између војске која стоји у јужној Француској и војске која се налази у близини Солуна беспрекорна, док се те две војске могу без и најмањих сметњи да се узајамно помажу, британоамеричка војска у области Алжира не би могла да помогне војску која се базира на сили. Не би могла зато што Медитеран није пут, већ пакао.

Енглези су се надали да ће васпоставити пролаз кроз Сицилиски канал откад су заузели Тунис. Ова нада се није оправдала. Сицилиски канал гута бродове и ратне бродове. И не само на том каналу, већ готово на целом простору Средоземног мора пловидба најјачег конвоја као и ратних ескадри са најјачим осигурањем скопчана је са тешким губитцима, као што то доказује губитак једне крстарице као и потапање већег броја трговачких бродова у току последње недеље.

Кад је у току 7 дана који делом припадају прошлој, а делом претпрошлој недељи, потопљено 100.000 бр. рег. тона пароброда на Медитерану, а оштећено око 200.000 тона, онда се може казати да то море не може бити пут за довоз веће армије за искрцавање. Не може бити зато што су се та потапања десила приликом такорећи малог саобраћаја, а велики саобраћај потребан за операције искрцавања мора да буде скопчан са огромним губитцима.

Веома је симптоматично да се у британској штампи питање искрцавања процењује сада не са гледишта евентуалних успеха, већ са гледишта неминовних губитака. Опрезан трговац отварајући радњу мора да предвиди и губитке. Али трговац који мисли само на губитке постао је банкрот још пре отварања радње. Јер песимизам такве врсте спречава успешно вођење радње. Зато можемо казати да непријатељи Европе могу да покушају неки подухват на обали Европе, али тај подухват је већ сада пропао пошто непријатељи сами сумњају у успех, а унапред се плаше тешких, катастрофалних губитака.

И на овом ратишту рата неправа Британоамериканци су у веома незгодном положају.

М. ВОЈНОВИЋ

Све је спремно

(Наставак са 2-ге стране)

чава свој унутрашњо политички утицај у англосаксонским земљама и истовремено одговара на тај начин предупређењем идејама о трећем светском рату, које су уобичајеном америчком индискрецијом избиле алармантно на видело дана.

Под тим углом треба посматрати и укидање Коминтерне, које у Европи није могло да изазове никаквих реперкусија, али које је директно управљено против владавинског система и политичког и социјалног реда у двема англосаксонским земљама.

Два пророчанства ће се свакако испунити, маколико су пророчанства у току овога рата често демантована догађајима. Једно је, да овај рат неће преживети ниједна буржуаска држава, а друго да ће хала комунизма, коју су англосаксонци позвали у помоћ против Европе, прогутати пре њих него Европу.

И на овој великој свеобухватној позадини револуционарних догађаја одиграва се драма наших дана. Из рата неправа, који данас свима сретствима покушава да кида живце Европи, прећи ће се у фазу активног и непосредног страшног сукоба. Када ће то бити, зна свега веома мали број људи у свету. Да то неће бити неочекивана инвазија Европе сигурно је, јер је војно вођство које држи Европу извршило све припреме за одбрану. А преко тога извршене су и припреме за напад, које ће покушаје инвазије гледати да зграбе и онемогуће у корену. Немачка зна да се приближује одлучни период рата. Са својих позиција спремна је да да тај период дочека, у одбрани тамо где ће то бити довољно, а у нападу тамо где ће то бити целисходно. На рат неправа немачко ратно вођство одговара хладним ћутањем и мирноћом.

Сигурно је, међутим, да ће теза о дефанзивном држању Немачке данас само тачна уз велика ограничења. Сигурно је исто тако да ће из овог дефанзивног држања доћи у моменту, који ће немачком ратном вођству изгледати погодним, изненадни снажни офанзивни обрт.

У ком ће правцу ићи тај удар данас није још извесно. Претпоставке се могу правити. А једна од њих је да ће удар бити уперен тамо, одакле долази данас над Европу највише зла и невоље. Иза речи о одмазди, које су у последње време све чешће понављају у немачкој јавности, лежи више од жеље, па маколико она била страсна. Иза тих речи стоји не само одлучност, него и стварна материјална могућност.

Можда ће немачко вођство чекати, ослањајући се на велику дисциплину свога народа, још и даље. Можда ће чекати све дотле, док се не појави покушај за конкретизацију толико извиканих инвазионих планова. Може да немачке припреме на Истоку такође чекају совјетску офанзиву, па да одговоре тешким противударом. То се све не зна. Али извесно је да ће тај немачки удар доћи. А извесно је такође да ће са њим онда отпочети досада најкритичнија фаза рата, која може да приближи сплет ратних догађаја своју одлуци.

VERUS

АПЕЛ МИНИСТРА Д. ЂОРЂЕВИЋА

На збору у Великом Градишту министар финансија г. Д. Ђорђевић учинио је следећи апел присутним грађанима:

„Ми морамо ујединити све наше снаге и окупити се око људи који се боре за опстанак српског народа и српства. Ми морамо сви сложно да се боримо против оних који су увукли нашу земљу у несрећу, а који још и данас, било у њој или ван ње желе да је увуку у нове несреће.

Међутим, Српска влада и њен претседник воде само једну политику, а то је сачувати српство и Србе за будућност. Зависи, браћо, само од вас, да ли ће Влада и на том пољу успети, или не. Ја сам уверен, да ће српски народ препорођен у тешким искушењима наћи прави пут, што ће снагом свога духа и својих врлина изградити своју нову и милу отаџбину.

На слици: Министар г. Д. Ђорђевић говори на збору у Великом Градишту *Снимци Државне пропаганде*

Брига за хлеб насушни

Изјава министра пољопривреде и исхране инж. г. Рад Веселиновића

»Не сме ни један Србин умрети од глади« рекао је министар претседник ђенерал Недић.

Ускоро ће настати жетва пшенице у Србији, па су с тога још сада предузете све мере за обезбеђење исхране.

Ради исхране становништва по варошима, оружаних одреда, избеглица, избегличке деце, чиновништва и становништва у пасивним крајевима мора се приступити прикупљању потребних количина пшенице од овогодишње жетве.

Да би се ово прикупљање извршило правилно и праведно Српска влада и Генерални опуномоћеник за привреду у Србији стали су на једино исправно гледиште а то је: **да су разрези прописани само за оне општине које имају вишкове.**

Да би се овај принцип у потпуности спровео, израђен је један детаљан план откупа вишкова пшенице. По овоме плану **произвођачима се оставља потребно семе и потребне количине пшенице за исхрану.** На основу података која су општине у целој земљи дале о засејаним површинама пшеницом, израчуната је потреба у семену и потреба исхране према броју становника и те се потребе остављају произвођачима, док се вишкови имају предати.

У општинама у којима има вишкова пшенице, као што је напред речено, оставља се произвођачима потребно семе и исхрана, али поред ових количина за произвођаче, оставља се и за непроизвођаче потребна количина до берба кукуруза по извршењу испоруке разреза. Ове количине потребне за исхрану непроизвођача једне општине претседници општина прикупиће од произвођача и предати по максимираној цени непроизвођачима.

У оним општинама које су пасивне и у којима није ни вршен разрез за Житарску централу, дужни су претседници да од произвођача који имају вишкове узму и дају непроизвођачима. У колико у њиховој општини не би било довољно вишкова да се даде за све непроизвођаче онда се ове општине имају обратити Министарству пољопривреде и исхране да им оно да потребне количине за непроизвођаче.

Као што се из овога види и српска влада и надлежне немачке власти желе, да сваки становник добије одређену количину пшенице за исхрану.

Претседник Српске владе г. Милан Недић ради правилне исхране становништва благовремено је прописао наредбу о планској пољопривреној производњи у Србији. Ова наредба је извршена од стране српских земљорадника. Као корисна последица ове наредбе долази сада **планско прикупљање, расподела и исхрана становништва.** Као што се види у погледу производње и **исхране становништва у Србији постигнути су потпуно позитивни резултати. Планска пољопривредна производња омогућила је да се регулише и исхрана.**

»Не сме ни један Србин да умре од глади« рекао ми је г. Милан Недић, претседник Српске владе. Њему и целом српском народу могу данас одговорити: **Српски сељаци и сви други пољопривредници и пољопривредни стручњаци извршили су своју дужност. Бог је благословио њихов рад. У Србији је произведено колико је потребно да се исхрани народ и да према томе »ни један Србин неће умрети од глади«.**

Разрез који је извршен ради потреба непроизвођачког становништва у Србији је умерен. Уз добру вољу и известан напор он може и треба да се оствари. **Интерес целог српског народа је да се он оствари до крајњих могућности.**

То није само интерес грађана, оружаних одреда, избегличке деце, пасивних крајева, већ је то интерес и српских земљорадника. Приликом разреза вођено је рачуна нарочито о пасивним општинама и срезовима. У свима општинама које нису произвеле довољно пшенице за исхрану њених становника, није уопште ни вршен разрез. Оваквих општина има неколико стотина у Србији (542). Има и читавих срезова па и округа где ни једна општина није активна и тамо није вршен разрез. То је најбољи доказ колико је пажње унешено приликом стварања плана о разрезу и тиме задовољена социална правда.

На крају српски земљорадници могу бити сигурни и уверени, да сам ја као дете села и министар пољопривреде као и цела Српска влада и њен претседник г. Милан Недић уложили све напоре да се интерес српских земљорадника и пољопривреде потпуно заштити и очува.

За то је наше мишљење, да је боље да српски земљорадници изврше своју дужност о којој смо ми водили рачуна, него да плаћају глобе, иду у логоре или на принудан рад и опет да морају дати оно што могу дати и без присилних мера.

Мени су многи земљорадници обећали да ће своју дужност испоруке извршити. Ја се надам, да ће то учинити сви српски земљорадници. Претседник српске владе г. Милан Недић, Влада народног спаса и ја као министар пољопривреде **водимо и водићемо рачуна о интересима наше пољопривреде и земљорадника, у то нека буду сви уверени, али тражимо да нас сви српски земљорадници без разлике слушају и тиме помажу у нашим прегнућима и настојањима, а све у корист српске пољопривреде и лепше будућности мајке Србије.**

КАКО ДА СЕ ПОПРАВИ СТАЊЕ ДРЖАВНИХ СЛУЖБЕНИКА

Рат и његове последице тешко су погодили Србију. Целокупно становништво је то осетило и сви сталежи били су тим последицама погођени. Али, данас се може слободно тврдити, да материјалне последице нису ни један сталеж погодиле тако, као државне службенике.

Тренутци кроз које пролази наша народна и државна заједница заиста су тешки. Терети који на нама леже огромни су, а држава мора да одговори својим обавезама и да уложи све силе како би одржала финансије и привредни живот земље на одговарајућем нивоу. Све то није дозвољавало до сада држави да ефикасно поправи материјално стање чиновништва. Незнатне повишице, које су дате у виду додатака, потпуно су недовољне да доведу стандард чиновничког живота на ниво који би одговарао данашњем стању тржишта.

Па ипак чиновник је пожртвовано подносио то тешко стање, схватајући да то захтева највиши интерес државе и народа. Ако су у државној администрацији још остали извесни трагови грешака из прошлости, које Српска влада уклања новим мерама и принципима, већина чиновника као појединац улаже такође све напоре да би сам својом иницијативом припомогао завођењу новог административног поступка и новог духа у функционисању државног апарата.

Све су то чињенице које још више указују на потребу и дужност државне заједнице да приступи решењу питања чиновничке материјалне егзистенције. Јер, данас се већ може заиста говорити о питању егзистенције државних службеника. Тачно је и неоспорно, да приходи огромне већине нису довољни за живот њихов и њихових породица, док приходи оног малог броја виших чиновника не омогућавају ни приближно стандард живота који би одговарао њиховој функцији и њиховом положају.

Док је с једне стране то чињенично стање неоспорно, с друге стране намеће се један велики проблем за државу: како и на који начин да то питање реши. Да ли нова повећања принадлежности могу бити ефикасна и да ли је држава финансиски у стању да те нове терете поднесе?

Проблем је врло компликован и његовом решавању треба приступити јако опрезно и предострожно.

Просто повећање принадлежности можда би донело тренутно побољшање чиновничког материјалног стања. Али, да би држава дошла до потребних финансиских средстава за то повећање, које би имало да повуче врло знатан финансиски ефекат, она би морала потражити и нове изворе у новим фискалним оптерећењима. А то би са сигурношћу изазвало ново поскупљење живота.

Због тога се како међу самим државним службеницима, тако и у владиним круговима појавила помисао, да се материјалном стању чиновника помогне на други начин, који не би изазвао финансиске тржавице, а службеницима би несумњиво био од много веће користи него ли непосредно повећање принадлежности. „Српски народ" је у своје време предлагао да се стање државних службеника побољша редовним допунским следовањима основних намирница у натури, о чијој би се набавци побринула држава преко својих привредних установа, других овлашћених привредних установа и овлашћених форми. Исто тако било би врло корисно оснивање нарочитих чиновничких ресторана, где би се организовала приступачна исхрана за оне службенике, који нису у могућности да справљају храну код куће.

Идеја је примљена међу државним службеницима најсимпатичније. Схватајући финансиско стање земље, службеници би били потпуно задовољни да се њихов положај побољша и на тај начин, како би са својим породицама могли да преживе ово тешко време.

У колико би се ова помисао дала остварити, неће бити само дужност државе да је спроведе, већ ће исто тако бити света и родољубива дужност сваког грађанина, а нарочито произвођача, да у том погледу изађе у пуној мери у сусрет људима, који су доказали своју родољубивост и пожртвованост за добро земље и народа.

„С.-Н."

Опомена министра М. Недељковића

Министар народне привреде г. М. Недељковић и министар на расположењу г. М. Олћан одржали су велики народни збор у Аријељу. Министар г. Недељковић одржао је велики говор у коме је између осталог рекао:

»Има у шуми оних, како сам већ малопре рекао, који се бусају у груди својим српством и национализмом. Зар је Дража Михаиловић, који се љубио са цинганима и правно споразум са Титом и комунистима, могао бити велики Србин и националиста! Није. Он је то доказао када је оставио српски народ за чију се слободу тобож борио и побегао. Данас, када је у питању опстанак и живот Србије, ја вам отворено и искрено кажем — сваки онај који ради против Српства, био он комуниста или дражиновац, биће уништен. Ми нећемо дозволити да због њих страдају и губе главе најбољи српски синови«.

Најоштрије мере против ратних шпекуланата

Недавно се приступило новој, много еластичнијој политици цена, која је убрзо показала добре плодове, нарочито по питању животних намирница. Захваљујући тој политици, појачаној контроли јавности и публике, данас су пијаце пуне намирница. Ма да се цене још држе на знатној висини, ипак се тенденција падања из дана у дан испољава, а изгледи за нови већи прилив робе дају повода веровању, да ће доћи до новог знатно већег пада цена.

Али, док је с једне стране постављен либералан принцип спровођења цена, дотле је с друге стране решено да се најстрожије и најнемилосрдније поступи са оним крупним шпекулантима, који безобзирним средствима изузимају робу из јавне продаје, да би ради недозвољених и баснословних зарада дизали цене до невероватности, на штету појединаца и целине.

У таквом начину недозвољеног пословања ухваћен је већи број несавесних трговаца, па чак и већих фирми, на које је последњих дана примењена пуна строгост прописа и наредаба.

Највећа изречена казна износила је један милион динара. Том казном кажњен је зајечарски трговац *НИКОЛА МИШКОВИЋ* због прикривања текстилне робе. Он није послушао позив о пријави целокупне залихе робе надлежним централама, те је у својој радњи и стоваришту сакрио велике количине текстилне робе у намери да је продаје без контроле коме хоће и пошто хоће. Ову махинацију открили су контролни органи Комесаријата за цене и наднице, те је Мишковић кажњен примерном казном.

Великим казнама кажњена су и два несавесна трговца из Обреновца. Прва од тих казни износила је пола милиона динара и снашла је *ЛАЗАРА ЂОРЂЕВИЋА*. Док се сиротиња у Обреновцу мучила за насушни хлеб, он је у својој радњи и стоваришту скривао велике количине брашна и кукуруза. Поред тога скривао је и остале артикле који се данас много траже и скупо плаћају испод руке, као ексере, џакове и канап.

Поред тога што је скривао робу, он је покушао и да обмане власт, наводећи да су те намирнице и роба својина фирме „Донаукереал", која је још у фебруару месецу обуставила рад, док је роба пронађена тек прошлог месеца.

Други обреновачки трговац *ДЕСИМИР ФИЛИПОВИЋ* скривао је у својим пословним и осталим просторијама велике количине грашка, мекиња и дистола-метиљина за стоку. Он је **кажњен са 300.000 динара.**

ЧУДОВИШНИ САВЕЗИ

Написао Камиј Моклер

Постоји једна особина која се мора признати совјетским управљачима: то је искреност у дефинисању њихових циљева. На сваки начин, совјетски управљачи својим свирепостима придружују и перфидност, али је та перфидност ипак у служби њихове искрености, јер је то један од начина да она тријумфује. Може се рећи да не постоји ни један московски политичар, који није искористио и најмању прилику да гласно изјави како је њихов циљ у томе не само да бољшевизам наметну Европи, већ да га наметну целом свету и то са фанатизмом налик ономе који се састоји у обећањима библијског Јехове јеврејском народу. У том циљу Москва је и припремила једну циновску армију у циљу да опустоши стари континент у очекивању да загрози и новом. У том циљу Москва је препоручила својим дипломатама да закључе пролазне савезе, вребајући моменат да их изневере како то буду прилике изискивале: јер част и поштовање речи као и потпис по схватању бољшевика само су којештарије којима се треба служити како би се што боље изварало буржоаско друштво. У том циљу Москва је методски разгранала у свима земљама бољшевичке организације ћелија са корупттивном и атентаторском пропагандом, како би једнога дана олакшала војничку инвазију, коју је немачка иницијатива одлучила да уништи.

У историји се могу наћи скице једног таквог плана: Макијавели је такав план већ предодредио, али Макијавели, који је рђаво схваћен, само је са једном прикривеном иронијом изводио закључке таквих начела, начела злочиначког цинизма великих и малих тирана Италије његове епохе. Људи у Москви далеко су превазишли овог великог италијанског политичара. Они страховито мрзе све владе и све народе и о томе слабо полажу рачуна. Они презиру шта више и оне којима ласкају. Све је то тако познато, толико признато и толико потврђено чињеницама, да се човек са згражавањем пита како „демократије" буржоазије и англо-америчке капиталисте не схватају да је бољшевизам, колико за њих толико и за фашизам или национал-социјализам, смртни непријатељ.

Свакако да су управљачи тих „демократија" такође хипократи и циници и да су под утицајем једног другог непријатеља свих нација, — јеврејина без отаџбине. Они верују да врло мудро раде пуштајући да бољшевици жртвују милионе људи, док они своје људе штеде, али они заборављају да за људе у Москви, који располажу огромним људским материјалом, људски живот не значи ништа и да је без икакве вредности. Они добро знају каква је унутрашња опасност комунистичке пропаганде којој отварају врата, али они сматрају да ће тој пропаганди дејство моћи да ограниче, те та нада ублажава њихов потајни страх. Може се замислити прави страх једног Лондонца егоисте, који много полаже на конфор и који је у основи конзерватиавц, кад гледа на Трафалгар-скверу црвене заставе, Стаљинове портрете и бољшевичке поворке уз званично одобрење краљевске владе и уз благослов англиканских првосвештеника, док за то време пролетаријат кључа, а беда Хвајтчепла у непосредном суседству је богатству Ситиа. Тако исто стоји и са Сједињеним Америчким Државама. Постоји игра лукавства код англо-саксонаца и код бољшевика, први који се смеше бољшевизму да би га искористили, други стрпљиви и префињени, с крајњом рачуницом да ће на крају крајева прогутати Англо-саксонце после Европе, захваљујући мрављем раду својих агената да би Москва успела да Немачка, што је парадоксално и чини услуге демократијама, паралишући московске освајаче, јер она такође и за њих ради и они то разумеју, сем ако нису потпуно слепи.

Али, у једном смислу, демократије су невероватне. Иако магловито предосећају да их бољшевици мрзе, оне ипак више воле да негирају чињенице. Оне иду дотле да стекну уверење, изјављујући како су људи у Москви еволуирали, како више не врше покоље, како су поново успоставили вероисповести, па према томе да са њима могу правити добре послове. Парола о све блажијој еволуцији значачки је раширена: Та парола ни нашта се не ослања, али бедне будале у свима буржоазијама су задовољне, нарочито у Француској, где је човек улице, рђаво обавештен или заборавивши ужасе учињене у Шпанији, готов да уобрази да све то не може код њега постојати. Чак ни страховита открића у Катинској шуми мало су га узбудили, јер се све то, према мишљењу Француза, десило тамо негде врло далеко. Патње Украјинаца, Финаца, балтичких народа, Пољака и Румуна, за једног парижанина или једног француског поседника, ублажене су географском раздаљином. Међутим Англо-саксонци, који много путују, чији су интереси расути у свима деловима планете, која је постала сада тако мала, морали би разумети да опасност не може више бити заустављена којекаквим преградама, када се јасно зна да су све раздаљине сада уништене захваљујући радију и авиону. Међутим они ипак више воле ту опасност, која би уништила њихово богатство, њихове обичаје, њихову културу, но социјалне реформе Осовине, која тежи за тим да вредност рада стави на место вредности злата и да отстрани борбу класа, пружајући раднику благостање и достојанство.

Просто је невероватно да се мора констатовати како се у овоме рату, чије су прве побуде ишчезле, Немачка непосредно бори како би спасла од покоља и срамног ропства баш своје непријатеље, Англо-саксонце, који желе да Европу предаду бесу дивљих и тупих азиата, отупелих у мржњи фашизма и нацизма.

У историји је било много бесмислених савеза, учињених путем међусобних лукавстава, али ниједан од њих није толико апсурдан као савез бољшевика и капиталисте. Истина и један и други у концима су јеврејина, који нема ништа да изгуби, већ само да добије, а који исто тако господари не само Русом већ и Енглезом и Јенкијем. Садашњи конфликт, када се дубље проучи, претставља ремек дело семитског реванша према аријевству. Највећи доказ политичке и социјалне луцидности, који је дао Канцелар Хитлер, састоји се у томе што је на тој бази поставио трагичну ситуацију садашњега света. После две хиљаде година Израиљ, инспиратор бољшевизма и непријатељ свих отаџбина, одиграва своју последњу улогу: све или ништа. И то је логично. Реч је о месијанској доминацији, или о ишчезавању семита. Међутим поверење које му указују његови савезници нема равнога по степену глупости, сем ако се не упореди са оном животињом из легенди, која сама себи гризе удове а да то и не примећује, и која би требала да замени лава на стегу Његовог Британског Величанства.

Постројења за обалску одбрану у Француској

Генерални опуномоћеник за употребу радне снаге у Немачкој, гаулајтер Саукел, предузео је поље рада које ће се по свом значају у току времена све јаче да развија. Његов задатак није ништа мањи, него да за све веће потребе ратне продукције пронађе и набави радне снаге. То је задатак, који му је Фирер поверио. Али ни то не значи циљ, већ само средство.

Било је, дакле, потпуно логично што је гаулајтер Саукел искористио свој скорашњи боравак у Паризу, где је расправљао са претседником владе Лавалом и са свима шефовима немачких и француских уреда, надлежних за употребу радне снаге, како би лично стекао исправну претставу о ономе што је, на пример, до сада урађено на пољу рада утврђивања француске обале и ономе што се још мора извршити.

Гаулајтер Саукел је прегледао два велика одбранбена постројења на француској обали, чије је извођење стајало под вођством организације Тот, која је овим својим радом постигла значајна остварења. У центру ових постројења стајао је велики бункер за подморнице са потребним радионицама, које су смештене под заштитом бетонског зида и неколико метара бетонске заштите.

Гаулајтер ту није видео само што је довршено, већ му је објашњено, који се нови радови спремају на неколико метара од овог места, који ће значити стопроцентно усавршавање већ постојећих постројења.

Кад му је на његово питање које је упутио обергаулајтеру организације Тот, колико ће радника бити потребно за извођење ових радова, одговорено са огромном цифром, опрезно се распитао да ли они располажу толиким бројем радника. Са великим задовољством примио је извештај да се организација Тот већ снабдела потребним бројем домаћих и страних радника, тако да ће моћи да изврши поверени јој задатак.

На једном другом месту француске обале, које је било предвиђено за утврђивање, наишао је штаб инжињерије на тако повољне географске прилике и предуслове створене од градитеља древних времена, који су радећи средствима која су им тада стајала на расположењу, а која потпуно одговарају данашњим потребама, толико сјајно решили свој задатак, тако да она стара утврђења, куле и бункери на острвима још и данас штрче у небо као доказ вољe за одбраном.

Тамо где сада стоје бункери организације Тот, артилериска постројења ,борбени положаји и челичне куполе, тврдо утврђене и повезане са оним пределом да би Европу одбранили од могућности инвазионог покушаја са енглеског острва, већ су француски морепловци у средњем веку почели да себи изграђују своја скровишта.

Тамо су склонили не само оно што су стекли, већ и своју пљачку, дакле и продукте тадашње „црне берзе", и у миру потрошили. Неколицини од ових француских морепловаца, који су доцније ушли и у историју, изражено је у оно време признање тиме што су били именовани краљевским адмиралима. А у познија времена су им на тим положајима подигли споменике који још и данас постоје.

У овом амбијенту „животних опасности" у прошлости граде сада радници свију народа под вођством неколицине људи у униформама организације Тот европска утврђења.

Најсавршеније утврђење је свакако оно које се не примећује из околине. Стога најзгоднија прилика за преглед обалских утврђења неће бити час кад ова буду довршена, већ онда кад се на њима још врше радови. Само тада моћи ће се разумети оно привидно тако бесмислено углављивање као прст дебелих гвоздених шипки које се на много спратова дубоко склапају у складној целини и заривају у камено и земљасто тло, да би се после бетонирања створило чврсто језгро отпорно против разарања.

Пирамиде XX века не гради организација Тот на површини земље, већ их убацује дубоко у земљину кору. Будући да су ове пирамиде уграђене у клисуре, њихова се мала пушкарница уопште и не примећује. Где је предвиђено место за пуцање, провирују оклопне куполе само понешто из земље. У ова утврђења уграђене су тајне, које се, вероватно, никада неће открити.

У многим пределима топова због изостајања инвазије вероватно неће доћи до изражаја. Тако да ће ови самим својим постојањем допринети свој удео одбрани Европе до могућих непријатељских упада. Али сва та утврђења и постројења садрже напор и радиност неколико стотина хиљада радника, који су од месеца до месеца, односно од године до године, градили и изграђивали ова упоришта.

Баријере од стена и бетона

Од ратног извештача А. Хазеа

Људи који су градили атлантски бедем налазили су се пре пола године на француској обали Средоземног мора пред сасвим другим задацима него на Каналу и на Бискаји. Од Денкерка све до подножја Пиринеја је обала равна, изузевши стеновиту Бретању и један део Нормандије.

У близини копна је вода плитка, а обала песковита. Многобројна ушћа река претстављају отворена врата у француску позадину са Паризом и са густо насељеним индустриским обла стима.

Разграната и стеновита обала француског Средоземног мора прекинута је само једном већом речном долином, делтом Роне. На италијанској граници се морске Алпе пружају све до мора. Кот д' Азир, француска ривијера, има незнатан стратешки значај. Код Тулона и Марсеља досежу Провансалске Алпе са стеновитим, разривеним кречним формацијама све до обале. Стрме стене и истурена острва пружају овде природну заштиту.

Број лука и пристаништа је овде сразмерно мали. Западно од Марсеља је Рона из леденог доба глечера са западних Алпи наплавила жућкасто-мрким каменчићима широке равнице. Овај крај је неплодан, није гостољубив а и делимично је мочваран. Између мора и планина протежу се многобројна већа и мања језера, која се протежу све до Пиринеја. Осим тога овде не почиње обала као у северној Француској са широком равницом, него уским простором планинског масива Севена. У близини шпанске границе се поново све до обале појављују формације стрмих стена. Француски југ је индустриски безначајан, те стога није ни издалека тако разгранат за саобраћај као северна Француска.

За шест месеци је на овим обалама изграђен непробојан положај. Организација Тот, радна служба, радне чете, артилерија ратне морнарице и војске и ваздухопловства, створили су овде моћан бедем од стена, гвожђа и бетона. Постојећа француска тврђавска постројења служила су као база за даљу планску изградњу, тако да је данас сваки покушај искрцавања унапред пропао. Поред француских обалских топова налазе се сада модерне немачке и италијанске батерије. Уласци у луке, ушћа река и долине директно су начичкани батеријама. Муниција је спремљена у бункерима од стена, који су осигурани против бомби. Неразрушиве пољске болнице и просторије за задржавање, ванредно камуфлирана и осигурана командна места, дају браниоцима приликом напада слободу кретања.

Свугде тамо где би у заливима могли бити искрцани тешки тенкови, подигнути су непосредно на обали зидови против тенкова. Путеви који пролазе кроз планине забарикадирани су огромним барикадама. Минска поља и препреке за тенкове, митраљески положаји и противавионска артилерија, осигуравају од сваког изненађења са мора и из ваздуха. Ови људи додуше мало знају о Кот д' Азир, а много више о јужном сунцу које жеже и које ставља веће захтеве у погледу отпорности.

Утврђења која данас бране јужну обалу Француске, а тиме Европу, преживеће као Вобанова утврђења сва времена. Као сведоци француске политике наилазиће се она као гласници европског јединства и повезаности у годинама у којима пада одлука.

ЕВРОПСКА ТВРЂАВА

Далекометни топови на обали Ламанша

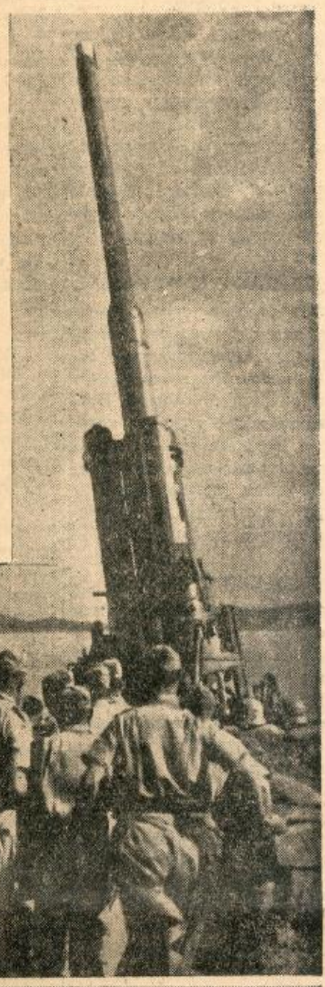

ДЕСНО: Противавионска артилерија на границама Европе спремна је да дочека ваздушне терористе

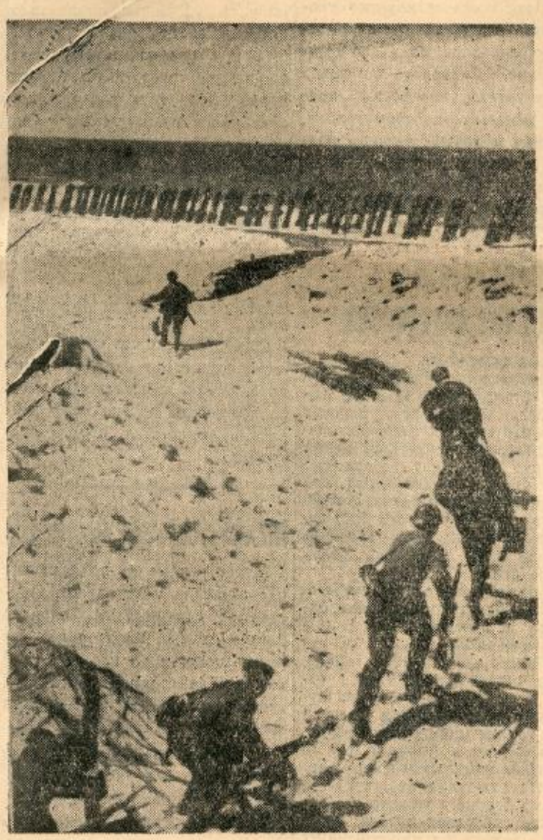

ДА БИ ОДБРАНИЛА СВОЈУ КУЛТУРУ ЕВРОПА ЈЕ САГРАДИЛА ТРУДОМ СВИХ СВОЈИХ НАРОДА НЕПОБЕДНЕ БЕДЕМЕ НА СВОЈИМ ГРАНИЦАМА. ДОНОСИМО НЕКОЛИКО СЛИКА О ЕВРОПСКОЈ ТВРЂАВИ.

Аларм на атлантској обали

ГОРЕ: Чувар европског бедема

ЛЕВО: Радови на изграђивању утврђења у Јужној Француској

Foto: Belgrader Bildagentur (5)

Пољопривредни радови у јулу

НА ДОМУ

Суво зрневље старих усева смести у житницу и редовно лопатај. Влажно зрневље одвој и положи у танком слоју у суве одаје где има доста промаје да би се брзо осушило. Извози стајско ђубре на стрњике, растурај и заоравај. Довршавај сређивање сена, сламе и плеве, и огради, да живина не растура.

КОД СТОКЕ И ЖИВИНЕ

Стоку редовно храни, пој и негуј као и у прошлом месецу. Приплодну стоку прихрањуј овсом и јармом. При давању новог јечма стоци буди опрезан. Прекрупи га и дај у мањим количинама јер може изазвати колику и запаљење прева. По обављеној жетви истерај свиње и живину на стрњику да би покупила просута зрна.

НА ЊИВИ И ЛИВАДИ

Довршн косидбу озиме гранорице и грашка за семе. Жањи пролећњи овас и превлачи снопове на гумно. Довршавај вршидбу стрних усева и одвајај семе за сетву. Завршавај окопавање окопавина. Чупај, суши и млати пасуљ.

У ПОВРТЊАКУ

Праши и по могућству заливај све поврће. Расађуј празилук, келерабу и карфиол. Вади бели и црни лук, а земљу прекопај и на њој сади зимски купус. Скупљај семе од разног поврћа.

У ВОЋЊАКУ И РАСАДНИКУ

Обављај све послове као и у прошлом месецу. Врши летње орезивање и пинцирање садница. Нарочито осетљиве сорте јабука и крушака према чађавој краставости на плодовима испрскај са 1% Бордовском чорбом.

У ВИНОГРАДУ И ПОДРУМУ

У винограду обављај исте послове као и прошлог месеца. Ако је потребно праши виноград, али избегавај подневне велике врућине. Посађене калемове у винограду и прпоришту што чешће прегледај, праши и прскај. Ако растане велика суша заливај калемове у прпоришту, али само увече. Подрум замрачи да би што мање топлоте унутра продирало.

НА ПЧЕЛАРНИКУ

Удружуј слабе ројеве, а ново ројење спречавај. Утамањуј трутове стављањем трутоваче на кошницу. По потреби додај и вештачко сање и вади мед.

Очекује се добар принос банатских винограда

Према извештајима из Баната, банатски виногради понели су одлично и очекује се богата берба. Надлежни органи скрећу пажњу пољопривредницима на потребне радове око сузбијања лозних болести, како би се принос вина што боље обезбедио до берба.

Силирајте сточну храну за зиму

Нашој сточарској земљи прети опасност да у најскорије време остане без стоке. Један од главних узрока томе је несташица сточне хране. Колико би штете проистекло из тога за наш народ и нашу привреду није потребно истицати. Свестан тога, сваки пољопривредник-сточар мора се свим силама потрудити да за идућу зиму обезбеди храну својој стоци.

На употребу житарица као сточне хране не можемо и не смемо помишљати. Како жито, тако и кукуруз, потребни су нам у првом реду као људска храна. Пиће биљке у нашој земљи гајене су увек у сувише малим количинама. Ове године можда је засејано нешто више, али ни у ком случају неће бити довољно. Због тога сточар мора да се још сада побрине како би те мањкове надокнадио другом храном, која се до сада код нас није употребљавала за исхрану стоке. То су разни биљни отпаци, који се такође дају врло корисно употребити.

СИЛИРАЊЕ

Да би се биљни отпаци сачували и корисно употребили као сточна храна за зиму, треба извршити њихово силирање.

Силирање се врши у нарочитим сило-јамама сграђеним од бетона, цигле или камена, али ако ових нема може се вршити и у јамама ископаним на оцеђеном месту у непропустљивој и набијеној земљи. На дно такве небетониране јаме треба добро нагазити слој плеве, сецкане сламе или сувог корова око 20 сантиметара дебљине.

Храна намењена силажи исецка се што ситније обичном сецкалицом и слаже се тако да се ваздух истисне. Силирана храна мора бити чиста, неупрљана земљом; при силирању мора да се квасн ако је сува, или да се меша са одговарајућим количинама зелене хране. Завршни слој прави се од плеве, сецкане сламе и корова у дебљини око 20 сантиметара који мора да се добро нагази. Преко овог слоја постављају се даске, а преко њих дебљи слој земље око пола метра, који такође мора бити добро нагажен. Када се јама отвори, земља се скида сасвим и остаје само површни слој од плеве и сламе, који чува силажу од мраза, али сваког дана треба скидати горњи слој око 5 сантиметара, те га одмах употребити као сточну храну. Ако би се силажа смрзла, треба је оставити неколико дана у стаји пре храњења стоке.

СИЛИРАЊЕ БИЉНИХ ОТПАДАКА

За силирање могу се одлично употребити главе и лишће шећерне репе после берbe, лишће сточне репе, купуса, затим разне коровске траве, трска и оштрица.

Главе и лишће шећерне репе не морају се сецкати на комадиће, јер се и без тога добро слажу и набијају. Пошто садрже много воде, треба им додати 5 до 10% плеве или сецкане сламе.

Лишће сточне репе силира се у смеси са другим биљкама, као зеленим кукурузом, сувом кукурузовином, лишћем шећерне репе, коровским травама и т. д. Може се силирати и несецкано. Исто тако купусово лишће силира се у смеси са другом храном.

Разне коровске траве, које нису отровне, силирају се саме за себе или у смеси са другим биљкама. За то може да се употреби коров на међама поред путова, потока, у јаругама и т. д. Сецка се на ситне комадиће од 1 до 3 сантиметра.

Трска може такође да се употреби за сточну храну, а у недостатку друге зелене хране може се силирати сама за себе.

Од велике користи за зимску исхрану стоке може да буде у недостатку сточне хране и осушено шумско лишће. У току овог и идућег месеца са дрвећа и шибунова отсецају се леторасти и танке гранчице заједно са лишћем, те се остављају један до два дана на влажној земљи да се суше. Затим се везују у снопове дебљине око 30 сантиметара и смештају под неки кров. При доброј промаји за 6 до 8 дана лишће ће се осушити. Добро спремљено лишће по хранљивости је приближно осредњем ливадском сену.

Сува сточна храна, односно слама, има за циљ да повећа укус и хранљивост као додатак осталој храни. За то улазе у обзир пшенична слама, кукурузовина и сојина слама.

Пшенична слама сецка се и кваси водом, тако да на 100 кгр. сламе дође 65 до 70 литара воде. Затим се слаже у сандуке, додајући 1 до 1 и по од сто мекиња или ситне кукурузне, односно јечмене јарме. При пуњењу не треба много набијати, а напуњене сандуке покрити поклопцима. Овако спремљена слама даје се стоци за храну кроз 3 до 4 дана.

На сличан начин спрема се кукурузовина, помешана са 1 до 1 и по од сто ситне кукурузне или јечмене јарме. Томе се још додаје претходно исто толико киселог млека и, ако има, до 2% соли. Тако се повећава хранљивост око 2 пута. Храна је готова за 8 до 12 недеља. Може се томе додавати и зелена храна од коровских трава, али у том случају смањити количину воде.

Сојина слама је доста тврда и стока је неприпремљену слабо једе, али може се корисно употребити, ако се на 10 делова зелене хране дода један део сојине сламе. Силира се помешана са кукурузом, коровским травама, пресом, суданском травом, мухаром и другом зеленом храном. У колико је зелена храна сочнија, у толико се количина сојине сламе може повећавати.

Један природни непријатељ штеточина

Културно дрвеће и биље има огроман број непријатеља у животињском царству. То су највећим делом инсекти и њихове гусенице — ларве. Борба противу њих је врло потребна. Али се и сама природа делимично постарала да им се супротстави на разне начине, а до човека је да тим природним непријатељима штеточина помогне што више, како би се удруженим силама постигли што корисинји резултати. Због тога потребно је познавати не само штеточине, већ и њихове непријатеље, како би човек могао да их штити у своју сопствену корист.

Пољопривредни стручњаци у напредним земљама често предузимају пресељавања, насељавања и размножавања извесних животиња и инсеката који тамане штеточине и то најчешће уроди ванредно добрим и корисним плодовима. Код нас ће за сада бити добро да заштитимо оне природне непријатеље штеточина који већ постоје.

Међу такве спада на првом месту једна велика, лепа буба, дугачка до 3 сантиметра, спљоштена тела и сјајног металног оклопа са златним преливима. Позната је под именом трчуљак или миришљава брзонога. Назив миришљава потекао је отуда што буба испушта једну жуту течност која јако мирише на мошус. А назив брзонога или трчуљак показује да је буба у свом кретању врло хитра.

Појављује се у пролеће и брзо се креће по земљи, уз дрвеће или по грању, тражећи свој плен. А тај плен су гусенице и лутке штеточина. Пошто је врло прождрљива, брзонога направи за кратко време читав покољ, тамањени гусенице и лутке свих величина. Напада плен врло јаким штипаљкама и прождире га, остављајући само спољну кожицу. Поред тога брзоногине ларве хране се такође гусеницама и луткама штеточина.

Опитима које су научници вршили утврдило се, да један пар брзонога поједе за 7 недеља преко 270 великих гусеница опасне штеточине губара. А малих гусеница један пар поједе око 2.000 комада. Једна ларва пак поједе око 55 губаревих гусеница и лутака. Поред тога број гусеница и лутака које брзонога повреди тако да најзад угину још је већи.

Најбољи доказ од колике је огромне користи миришљава брзонога је занимљив случај њеног насељавања у Америци, где није постојала до 1905 године. Услед страховите најезде губара и жутобубе на америчке шуме, амерички научници пренели су те године миришљаву брзоногу из Европе у Америку, где се она данас намножила и одомаћила. Испитивањима је утврђено, да сама брзонога уништи до 40% и више губаревих лутака, те се сматра једном од најкорисинјих животиња које су до сада из разних крајева света пренете у Америку.

Код нас је миришљава брзонога, или трчуљак, домаћа буба, а до нас је да је штитимо и чувамо. На првом месту треба поучити децу да ту бубу не хватају и не уништавају ,а затим и сам пољопривредник мора знати да у њој има пријатеља, а не непријатеља. Исто тако треба чувати и брзоногу ларве, које су око 4 сантиметра дугачке, беличасте боје са мрким штитовима на леђима.

Брзонога, која се појављује с пролећа, проводи на површини земље свега 7 недеља, то јест до средине лета, а затим, пошто се добро нахранила, повлачи се у земљу и почиње да спава зимски сан, да би се идућег пролећа опет појавила. Буба живи 4 и више година, а женке носе у земљи јаја, из којих се излежу ларве.

Значај правилног окопавања

Правилно окопавање је од огромног утицаја на принос усева, те стога сваки пољопривредник мора обратити окопавању највећу пажњу и обавити га што правилније.

Један од најглавнијих услова је правилна обрада њиве у своје време. На тако обрађеној ораници окопавање се мора предузимати на време. Не сме се дозволити да се најпре образује на земљишту покорица, па да се тек онда приступи окопавању, већ се благовременим окопавањем мора спречити образовање покорице. Окопавање се врши само при умерено влажном стању земљишта. Ако је земљиште сувише суво окопавање треба да буде сувише дубоко, а то је штетно по усев. Међутим, сувише влажно земљиште не да се уопште окопавати, јер се размазује и претвара у глиб, што је такође врло штетно.

Окопавање се врши на сразмерно врло малој дубини, највише 3 до 5 сантиметара, тек колико да се тиме образује ситан растресит површински слој земљишта. Дубоким окопавањем појачава се исушивање земљишта, што иде на штету усева. Окопавање треба обављати што брже. Због тога рад мотиком није много препоручљив. Они који су у могућности треба на сваки начин да употребе копачице код којих радни обим захвата по више редова.

Потребно је обављати окопавање у више махова, то јест увек кад је потребно спречавање покорице и уништавање корова.

Пољопривредници који се буду придржавали ових основних правила при окопавању постићи ће несумњиво знатно веће приносе и користи на својим ораницама.

МУХАР КАО СТОЧНА ХРАНА

Мухар, коме се до сада код нас обраћало мало пажње, својом хранљивошћу одлично послужити као исхрана за све врсте стоке, и то као сено или као зелена сточна храна. Исто ттако мухар је добра храна за живину.

У нашим крајевима може да се сеје као пострни усев после жетве житарица ,или као први усев на водоплавним земљиштима, где се са сетвом закаснило. Добро успева на јачим земљиштима, а поснија земљишта треба по могућству поубрити. Већ за 80 дана стиже за косидбу, те се са једне њиве у једној години може добити двоструки род, ако се посеје одмах после сетве раних усева, а могу се врло добро искористити она земљишта која су ма из каквог разлога остала непосејана. Време сетве је од почетка пролећа па све до половине јула.

Семена иде 25 до 30 килограма на један хектар, а може се добити у Српском пољопривредном друштву у Београду и његовим подружинама, у Главној произвођачкој земљорадничкој задрузи у Београду и код њених чланица у унутрашњости.

О питању очувања вредности националне валуте

Ми данас живимо у доба идеолошког рата који је за остварење свога циља и у његову одбрану мобилисао све континенте, па чак и њих повезао у савезе. Сви континенти упињу све своје духовне и материјалне снаге за победу идеологије коју желе да одбране или за коју се боре вешто увучене и упрегнуте у запрегу интереса оних који чувају своју крв, а нештедимице просипају само новац и опет новац.

Све земље данас предузимају цео низ финансиских и монетарних мера у циљу спречавања даљег повећања новчаничног оптицаја. Још није дошло време да се мисли на стабилизацију или дефлацију. Сва пажња и сво настојање мора засада бити управљено једино на спречавање даљег инфлационирања привреде како би се онда једнога дана са боље основе могло кренути ка привредним приликама које ће одговарати потенцијалу у појединим привредним областима.

Истовремено су све земље притом настојању руковођене тежњом да омогуће финансирање потребних редовних и ванредних издатака средствима која су већ у оптицају, како би на тај начин спречиле даље скакање цена, односно сачувале куповну снагу своје националне валуте.

Интересантно је при томе посматрати које мере предузимају земље које располажу већим делом извора светских сировина, и код којих ће бити требало да дође до већег поремећаја у снабдевању потрошним добрима с обзиром на изворе који им стоје на расположењу.

У циљу да зада што јачи ударац скоку цена на црној берзи, Енглеска је недавно донела одлуку да повуче из оптицаја све новчанице изнад пет фунти. Примећено је, наиме, да се у Енглеској, земљи давнашње банкарске културе, ако се тако може рећи, у земљи где скоро сваки човек од 15—16 година има свој рачун у банци са којим располаже чековима, врши тезаурисација великих новчаница, које су у оптицају скоро искључиво на црној берзи.

Црна берза, као тржиште које зна само за један закон, а то је закон што веће личне користи, не може да манипулише чековима или другим средствима плаћања без готовине. Услов за функционисање црне берзе је строга дискреција оба партнера, скоро анонимност продавца и купца, јер су обојица свесни да врше радњу која иде на штету заједнице. Код те радње мора све да иде брзо, и зато се на црној берзи послови обављају само за готово, а врло често за готово са плаћањем унапред. И најсолидније чек остаје на црној берзи у руци власника рачуна.

Када је Енглеска банка донела одлуку да повуче новчанице изнад пет фунти из оптицаја, забележено је снажно опадање оптицаја које је после извесног времена стало. У току тог повлачења мењали су црноберзијанци велике новчанице са ескомтом, само да би се обезбедили од евентуалних губитака или неприлика.

Познато је да се новчанице у Енглеској, од пет фунти па навише, приликом стављања у оптицај заводе у специјалан регистар, тако да се сваког момента зна коме је новчаница издана. Први власник новчанице дужан је да снабде ову својим жиром када је некоме даје у плаћање, тако да банка зна кроз чије је све руке новчаница прошла када се једнога дана опет појави на њеном шалтеру. То је било врло једноставно у доба пре рата, јер је свако веће, па и незнатно плаћање, вршено преко рачуна у банци. Плаћања у готову са великим новчаницама била су врло ретка.

Међутим, у циљу што успешније борбе против недозвољених послова на црној берзи, банкарски кругови у Ситију траже од Енглеске банке и Министарства финансија да се при стављању жира на новчанице уведе обавезно легитимисање власника новчанице који ову даје даље, и да се број легитимације стави поред жира. На тај начин би власти сваког тренутка биле у могућности да контролишу цео данац сопственика појединих новчаница, који су ову имали у свом власништву на њеном путу од банке до поновне уплате на банчином шалтеру. Тако би убрзо многи црноберзијанац био откривен и избачен из строја спекулативних послова које врши на штету осталих потрошача.

Разуме се да се при спровођењу ове мере, која има за циљ смањење оптицаја путем повлачења великих новчаница, мора рачунати са чињеницом да се оптицај неће смањити за цео износ великих новчаница, јер ће многи те новчанице заменити за мале износе, тако да ће само известан део повученог износа остати на разним рачунима у банкама. На тај је начин, али, промашен циљ који се желео постићи примењеним средством.

У сваком случају, ово је један пут и начин који у вези са другим допунским мерама може да стави емисионој банци и министру финансија нова средства на расположење и да изврши пролазан благотворан утицај на развој цена на тржишту.

Истовремено када је Енглеска приступила том начину смањивања оптицаја, узели су и САД ту могућност у расматрање с обзиром на још јачу тезауризацију великих новчаница у вези са психозом инфлације у Америци и праксе да се великим готовинама најлакше може избећи опорезивање, јер се оне не могу тако лако контролисати. То је баш сада у последње време случај, када су САД тако ригорозно повећале своје пореске стопе.

Новчанични оптицај САД износио је крајем августа 1939 године 7,14 милијарди долара и попео се до краја маја ове године на 17 милијарди, што претставља повећање од скоро 140% у односу на време пре почетка овога рата.

При томе је темпо повећања оптицаја био прогресиван. У оквиру тог увећаног оптицаја нарочито је увећан оптицај новчаница од 100, 500 и 1000 долара, док код новчаница од 10.000 долара то није био случај.

Исти је случај и са Холандијом, која је имала новчанични оптицај од 992 милиона форинти почетком 1939 године, а 3.995.5 милиона средином марта ове године.

У вези са повлачењем новчаница од 500 и 1000 форинти смањен је мартовски оптицај од 3295,5 милиона за 850 милиона до краја маја ове године. Један део тог повученог износа исплаћен је поново на основу доказаног власништва из легалног пословања у новим новчаницама од 100 форинти.

Из свега овога видимо да су најбогатије земље света забављене решавањем истих оних проблема којима се и ми бавимо, а који се код нас појављују у умањеном опсегу с обзиром на наш привредни потенцијал. Али тамо и овде, постоје исте тешкоће и иста настојања. Само што мере које су предузеле те земље одговарају карактеру њиховог привредног система и не погађају зло у своме корену.

Енглеска и Америка су као земље са високо развијеном индустријом притегнуле порески завртањ толико јако да њихов порески обвезник треба да да од себе више него што се може претпоставити да ће заиста дати. Порески обвезник се спасава од наметнутих му терета бекством у велике новчанице. Али и то му не помаже, јер финансиски геније државне благајне исто толико је довитљив при проналажењу нових извора за финансирање као и најлукавији порески обвезник у својој спекулацији да избегне своје обавезе према држави.

Мере које су те три земље предузеле у последње време у циљу смањења оптицаја, односно јачања куповне снаге националне валуте и спречавања црне берзе, имају монетарни карактер. Оне су, међутим, предузимале и разне финансиске мере, као повећање разних пореских стопа, увођење специјалних ратних пореза и емисије државних зајмова са дугим и средњим роковима.

Ми смо у том циљу досада остали само на пољу финансиских мера. Монетарне мере нисмо предузимали.

Ако се потсетимо шта смо досада све предузимали, видимо следеће мере у оквиру настојања наших надлежних места, које мере имају за циљ консолидовање финансиских и привредних прилика код нас, чији је поремећај изазван с једне стране изгубљеним ратом, а с друге специјалним положајем у коме се налазимо.

У прво време држава се обратила новчаном тржишту уписом благајничких бонова Српске народне банке. После тога је Министарски савет донео уредбу о увођењу пореза на ратну добит акционарских друштава и о повишењу такса, као и о ванредном кредиту од 3 милијарде динара за финансирање јавних радова, чија је прва транша од 1 милијарде уписана још истога дана када је упис отворен.

Затим је уведен ванредни ратни додатак на монополске артикле (шећер, ракију и вино), а повећана је и железничка путничка тарифа за 100%. У оквиру даљег настојања да потребна средства намакне здравим мерама, држава је донела недавне уредбе уводећи ратни специјални додатак на земљарину и овлашћујући министра финансија да изврши упис дугорочног зајма до износа од 2 милијарде динара за обнову домаће народне привреде и друге државне потребе по програму који ће утврдити Министарски савет.

Наш је новчанични оптицај већи него што одговара привредном потенцијалу наше земље. Кривицу за то сносе они који незајажљиво гомилају новац код куће.

Одређивање оптималног оптицаја једне земље тешко је и у мирнодопској привреди, акамоли у ратној. И зато морамо са пуно разумевања и готовости на сарадњу примити све мере које министар финансија доноси у циљу сређивања финансиских и привредних прилика у нашој земљи.

На нама је да му помогнемо да мобилише сва она средства која су у данашње време нецелисходно употребљена и да их приведемо правилној употреби у интересу свију нас. Јер ми не можемо да се оправимо тако дуго док интересе појединца не обуздамо и потчинимо интересу целине. Ниједном од нас не може да иде добро, трајно добро, ако нам свима не иде добро. А да би нам свима добро ишло морамо сви до једног учинити све што је у нашој моћи да олакшамо обнову ове земље.

Упис зајма за обнову домаће народне привреде је наша национална дужност, исто тако као што је наша дужност да ову земљу волимо и да се за њу дајемо је потребно жртвујемо. И једно и друго је наша морална и национална обавеза. За једно и друго треба одлучности која се огледа у подређивању властитог интереса интересу целине.

Уписујте овај зајам, и сваки други. Помозите гдегод се ваша помоћ затражи, прихватите гдегод се укаже потреба, јер ми морамо да сачувамо ову земљу и овај народ и да се као генерација покажемо достојни наших предака.

Учините према томе и ви ваш удео!

Уписујте 4½% зајам за обнову домаће привреде како би сачували куповну моћ нашега динара.

Др И. Л.

Министар Рајха Функ о штедњи у рату

Поводом 25-годишњице Градске штедионице у Берлину, која данас има преко две милијарде рајхсмарки улога, говорио је министар привреде Рајха Функ о штедњи у рату и њеном значају за обезбеђење ратних финансија и као основи за социјални напредак. У народној привреди треба да се полаже одлучна вредност на здраву валутну политику, изјавио је министар између осталог. Задатак је ове валутне политике, да се обезбеди вредност новца и на тај начин и штедни улози, да се одржи куповна снага и да се уз помоћ разумне политике пореза, плата и цена сачува и појача куповна моћ и потстрек за рад. Штедионице имају поред новчанопривредних задатака још и националнопривредни и социјалнопривредни задатак. Ако је штедња неопходна ради обезбеђења нормалног тока једне националне привреде онда је од нарочитог животног значаја када национална привреда мора допринети још веће напоре у садашњем тоталном рату. Ово се нарочито манифестовало приликом финансирања рата.

Битни део ратних трошкова је додуше унапред обезбеђен путем пореза, тако да данас око половине целокупних издатака Рајха покривају директни приходи, док је порески део у последњем светском рату износио свега 13%. Државни издаци у рату не могу међутим да се покрију искључиво од пореских прихода. Зато је потребна и штедња. Ово начело треба имати у виду и с обзиром на пореску политику. Ратни добици морају се нарочито опорезовати јер порези који су потребни ради обезбеђења финансирања рата служе такође за осигурање валуте.

Уколико су дакле новчани приходи већи утолико морају бити већи и порези. Нико међутим не мисли на то да штедње улоге нарочито опорезује. С друге стране пак треба пореским мерама обухватити све оне који сада извлаче средства која им нису потребна са регуларне новчане пијаце. Ово је утолико оправданије што немачки народ својим штедним прилогом све изнова и на уверљив начин показује своје поверење у политику Рајха. На тај начин се битно олакшавају финансиски задаци.

Из овога проистиче сасвим природна консеквенција, стабилност валуте, која како за време рата тако и за време мира претставља непроменљив циљ. Ко жели очигледан доказ о вредности рајхсмарке не сме прећи преко чињенице да су у Немачкој цене у трговини енгро као и свакодневни трошкови скочили од почетка рата само за незнатан део, док је насупрот у Енглеској и САД дошло до повећања цена које од почетка рата постиже до 54%. Оно је у последње време довело до тешких борби око надница и до штрајкова. При томе су управо привредни експерти њихових земаља веровали да ће доћи до слома немачких финансија и немачке валуте па су то и претсказивали као нешто што непосредно претстоји.

Тако на пример најрадије указују на повећани оптицај немачких новчаница као на знак инфлације која почиње или која је већ у току. У ствари се повећани оптицај новчаница добрим делом објашњава тиме да је права потреба платежних средстава такође знатно повећана у току рата. Томе су допринели разни фактори, међу којима и знатно повећање области Рајха, повећани број јавних и приватних каса, потпорна плаћања свих врста а нарочито повећан број радништва услед великог придоласка страних радника и жена.

Немачка стваралачка радост и радна снага пружа заједно са ванредним усавршавањем технике и проширењем подлога сировина и постројењима продукције јемство да ће се нагомилан новац за време рата без смањења његове вредности моћи пласирати за време мира у робу. Новац уштеђен за време рата неће се у пуном опсегу замењивати за робу него ће знатним делом остати као капитал код штедионица и банака. Уз то ће се моћи са уштеђеним новцем после рата куповати, боље, јевтиније и више него данас, зато што ће онда опет оживети здрава утакмица у производњи која ће се манифестовати с једне стране у побољшању квалитета а с друге стране у ниским ценама. Вредност уштеђевине биће на тај начин не само осигурана него и повећана. Ко штеди тај има поверење у будућност. У поверењу се заснива најјача снага немачког народа. Поверење и дисциплина су основни стубови на којима почива осигурање његове валуте и на тај начин и безбедност његове уштеђевине.

ОНИ КОЈИ ДОЛАЗЕ

ВЕЉКО СУШИЋ

Вељко Сушић од прошлости има Шантићеву књижевну школу, од садашњости трећу награђену песму, од будућности, као и сви — све.

Млад човек, носилац блиставих зуба, млад новинар, носилац бли ставог регионализма, Вељко Сушић је у изграђивању, тек, како се то каже, обећава, јер с дирљивом љубављу прати књижевност: читаве антологије зна напамет, по целе критике препричава лако, као бајке.

Музе су му, дакле, походиле памћење, као пегаз наливперо стално му зајахује шав од шпага над срцем, те иако још није прави и признати песник, написао је, ето, песму за коју је комисиски утврђено да је међу најбољима.

*

Награђена песма Вељка Сушића, како кажу, некима се понајвише допала. Милозвучна је, у лирској је традицији, кратка, јасна, својствена, упамтљива — мал те не сонет неки горштачко га кова.

И тако, једна песма, један успех: у ранија времена с двадесет таквих песама постајало се признатим песником. А поготово ако је из Шантићеве књижевне школе.

Јер спомене ли се и само име Шантић, нагонски и идолопоклонички Вељко Сушић ставља руку на срце, баш као да би хтео да каже: „Шантић, па бог!"

А то значи да тај млади човек песништво схвата као непосредни природни дар, да песму за неку осму свету тајну држи, да прво искреност па онда школованост цени, певање да је за њега разговор не са личном свешћу, песништво свештени а не светски позив.

И то је тачно.

И беспоговорно је ако на песнички позив природа одговори правим стваралаштвом. Јер,

Лирика није патетика.
Лирика није естетика.
Лирика није придика.

Као кад оно на сувој и чворној лози огране грозд стозрни, право стваралаштво је устостручавање дејства.

Устостручавање дејства да се и срце и разум преваспитавају, устостручавање дејства да читаве школе, читаве правце, нацију целу, стих-два устостручено могу да крену, усталасају, устостручено могу да смире, умудре:

„Остајте овдје сунце туђег неба
Неће вас гријат ко што ово
грије"...

И тако, с награђеном песмом Вељка Сушића истовремено се одаје признање Шантићевој књижевној школи, непресушном извору примера правог песничког стваралаштва, које је снагу регионализма уздизало до снаге национализма.

*

По занимању новинар, Вељко Сушић је пре рата објавио неколико песама, неколико приповедака по разним омладинским часописима, дао полетне репортаже свог родног града, истраживао манастирске, општинске прашњиве архиве како би националне и културне појаве изворно осетио, изворно приказао.

ВЕЉКО СУШИЋ

Повучен, радан, скроман — скромно и одговара:

— *На мене је утицала непосредна средина, песничка традиција мога града — бехар-града.*

— А она је?

— *А она је Шантић, његова топлина, његова искреност, његова човекољубивост.*

— Па онда?

— *Па онда Дучић суверених потеза, сувереног израза.*

— А проза?

— *Андрић, Црњански*

— А циљеви поезије?

— *Да се врати родном тлу, да се њиме прожима, да се ослободи декадентног.*

Па је на крају од свега тога остао утисак да је тај млади човек исправно схватио основну мисао, наиме да је песник дужник а не правник целине, да је песништво лавовски део жртвовања, а не лавовски део искоришћавања.

И тако, Вељко Сушић је исправно песнички обдарен за доказ чији је његова награђена песма, кратка, јасна, упамтљива.

Из родног града...

»Родио сам се и одрастао у кући чији један прозор гледа у башту, са леандерима, зимзеленом и огромним чемпресима, у којој је данима, а често и по целе ноћи, седео песник Алекса Шантић. Башта се налази пред кућом Светозара Ћоровића, зета Шантићевог, и изгледа као пропета изнад огромних стена модре, стравичне реке.

У њој је Алекса провео и последње дане свога тужног самачког живота. Као кроз маглу сећам се његовог благог лица, скоро увек тужног и меланхоличног, бледог, јер је Алекса у то време оперисао један бубрег и био је тежак и неизлечив болесник.

Пео сам се као дете на џиновски дуд, на »мурву«, како се каже у моме граду, испод које је некад седела Алексина комшиница »лијепа Мара«, а потом и друга непреболна Шантићева љубав из песме »Једна суза«, можда најлепше песме наше љубавне лирике.

Као босоноги седмогодишњак играо сам се »гоње« испред »магазе« некадашњег угледног трговца Николе Ћоровића, на чијем је »банку« (тезги), у једном полумрачном углу »мјешовите трговине« свога оца, млади Светозар Ћоровић бележио своје ведре локалне »цртице«, свога »Перу Карантана«, »Стојана Мутикашу« и обесног »Зулумћара«.

На Великој тепи, која се налази у трговачкој »четврти« мога града, залазио сам често у један дућан у коме сам обично куповао квасца. У тој радњи, пре скоро пола века, отпочео је да пише своје прве блиставе стихове песник Јован Дучић, помажући у радњи као младић своме ујаку Ристи Гложвцу. Мало доцније, Дучић је, свршивши учитељску школу, постављен за учитеља у чувену школу »Под Кошћелама«.

У томе ведром граду, као што рекох, провео сам детињство и младост, најлепши део свога живота. Ако сам и ја помало заражен књижевним бацилом, томе не треба да се чудите. Ја тврдо верујем да је томе знатно допринела и средина у којој сам поникао и необично жива песничка традиција мога родног града. Добар познавалац тадашњих његових прилика, пок. Павле Поповић, који је често навраћао у тај град, говорио је да је у то време, пре пола века, и најобичнији његов грађанин са шалварама и тозлуцима и са трабулозом око паса знао веома зналачки да расправља о приповеткама Стевана Сремца или књижевним огледима Љубомира Недића.

У моме граду, пре пола века, формирао се један књижевни покрет, на челу са тадашњим познатим »трифолиумом«, који је имао и свој лист »Зору«, необично цењен и радо читан у тадашњим књижевним круговима, књижевни лист основан на пет година пре »Српског књижевног гласника«.

Претставници тог књижевног покрета налазе се, данас, скоро сви, на окупу, на гробљу Пашиновцу. Под мирисом посмртне буктиње, која се и данас често пали, ту, на том гробљу, лежи покопана сва слава и величина овог ведрог, сунчаног града«.

Врисак на Пашиновцу

С обје стране мутне, набујале ријеке, полегао између сивих, пепељавих брда, пречрављени град је мировао, утонуо у влажно новембарско сумрачје. Низ суходолинску дрењу, излокану плахим бујицама, потоци су гласно грготјели, а под војничким шаторима на Мазољицама ватре пламсале, остављене послије вечере да тињају и свијетле крај постеља многобројних рањеника.

Тих бурних новембарских дана, као никад до тад, тешке, оловне магле сиђоше са планина, видик се стушти и замрачи и отпоче рано, прије времена, хладно јесење даждење. Студен поче неопажено да се увлачи у покисле домове, туга јесења и страх изненадни збрисаше с лица људи ведрину и осмјех а распомамљени врисак младости мртвачки умукну у замагљеној котлини. Воде изненада набујаше, преконоћ се излише, оборише бране и насипе и поплава до тад невиђена угрози и сами шехер, високо пропет изнад корита ријечног.

Плах и окрутан до суровости, али правичан у поступцима и приљежан у вршењу повјереног му задатка, захваљујући царској војсци, добро опремљеним Анадолцима тамне пути и свијетлих очију, Омерпаша је, послије много крви и мртвих глава, сломио и скршио жесток отпор Али-пашиних чета, разуздданих голаћа и крвопија, катилски расположених према султановим аскерима који су, на врховима својих бајонета, уносили у мрачну, бунтовну земљу давно жељени мир и спокојство. Али-паша Ризванбеговић, велики силник и пустолов, највећи одметник свога времена у турском царству, и, уз то, сладострасник и пустахија о коме су приче кружиле, проводио је заточен последњу ноћ на освојеном и крвљу натопљеном Пашиновцу.

Стравичан мир испуњавао је опустјеле Али-пашине конаке, мале, сеџадама прекривене просторије у којима се до јуче пило без предаха и оргијало до изнемоглости уз пјесму и вриску, умјесто мрачне жестине, избијала нека непојамна мирноћа и преданост судбини.

Сједећи прекрштених ногу на миндерлуку од црвеног велура, Али-паша је пио и размишљао до дубоко у ноћ, мучен неком великом ватром која је пекла као жеравица и на суморном, набораном челу изазивала крупне грашке грозничавог зноја.

У Конаку је и даље владао дубок, непроходан мир. Пашиновац ,поплављен водом из разливених потока са Подвележа, слио се с густом помрчином у мрачно, непрозирно платно. Низ ли-

(Наставак на 11тој страни)

Цртежи К. Н.

СА ИЗЛОЖБЕ РУСКИХ СЛИКАРА
»Св. Архангел Михајло«, икона од Б. Шаповалова

ВРИСАК НА ПАШИНОВЦУ

(Наставак са 10-те стране)

мене олуке на Табији вода је уједначено и тужно шуморила.

Али-паши Ризванбеговићу, дојучерашњем господару вилајета, заваљеном на миндерлуку крај разгорјеле мангале, чинило се, од тог муклог добовања кишних капи у олуку као да то самртнички бубњеви потмуло ударају у ноћи и језиво оглашују крај његов, смрт и ценазу на коју се слегао силан свијет, и влашки и турски. Његово тамно-блиједо лице, при врховима већ поднадуло од дуге несанице и самртничког страха, било је осуто плавичасто - руменим печатима; усне, модре као ћивит, као у гроznици, тихо су подрхтавале. Пред упалим очима, уокруженим тамним колутовима низала се, у изненадном магновењу, слика за сликом: дуга акшамлучења, у баштама крај Буне и Радобоље, у дубокој сјенци јабланова; јутарња јахања на бедевији „Влахињи" по винородним Мазољицама у друштву мутесарифа и царских конзула; страсна миловања и пијане оргије у харему, за вријеме дугих зимских ноћи, када су под притиском алкохола и распаљене страсти чилила и ишчезавала сва сазнања о ништавилу живота и све се сливало и стапало у један сулуди сан о срећи.

Сав тај ишчезли и прохујали живот оставио је сада само успомене, горке и убитачне. Свега тога сјећао се Али-паша с болом и горчином која је, кап по кап, потајно и крвнички тровала душу и разједала већ раскрвављено срце.

Па се сјети, затим, јучерашњег дана, мрачног и суморног, када су га везаног провели кроз ус комешану чаршију. Сјети се влашког терзије Ристе Налбанте, чијем је сину лањске године корбачем избио лијево око када је, на разиграном хату, као помам ни вилењак, у галопу пројурио низ стрму Суходолицу.

Чаршија је била сва на ногама када су аскери ударили у бубњеве. Са бедема иза Пузића куле проломио се оштар глас борије. Када су наоружани Анадолци са везаним Али-пашом стигли на Велику тепу ударио је силан пљусак. Из црног, провалењог облака, који је изненада прекрило град, киша је лила као из кабла.

Види Али-паша јасно слику јучерашњег дана. Свё, и најмању ситницу. И када изненада пљуску киша, и када терзија Ристо Налбанта слети са свога ћепенка и када му, на запрепашћење наоружаних пратилаца, натаче на леђа црвену чоханту кабаницу са кукуљом која се навлачи на главу.

Откуд код убогог Ристе Налбанте толико самилости и дубоког људског сажаљења које јуче, на Великој тепи, из срца овог ништавног терзије покуља као бујица када изненада појури низ стрмењи брijег?

Оно што је Ристу Налбанту, убогог хришћанског терзију са Велике тепе, чинило бескрајно великим, већим од многих паша и везира у чијем срцу није трепериla искра топле људске самилости и сажаљења, недостајало је баш Али-паши Ризванбеговићу, дојучерашњем везиру и управљачу цијелог једног пространог вилајета, господару пред чијим је шилтетом посјетилац падао на колјена у својој дубокој понизности одавног слуге.

У том тренутку, немилосрдно сапет том мишљу, при свјетлости тог изненадног сазнања које бљесну пред њим као бакља у помрчини, Али-паша страховито врисну, као убоденик, заурла као звијер када је изненада погоди смртоносно тане. А потом, онемоћао, малаксао под тежином свега онога што га посљедњих дана немилосрдно притисну, испружи се по миндерлуку дужином цијелог тијела, дубоко зарони главу међу свилене јастуке и горко заједа. Пред његовим сузним очима пропе се лик Ристе Налбанте високо као Хум, достигну највећу планину на овом пространом божијем „дуњалуку" и ишчезну у бескрајном плаветнилу неба на коме се стичу сви путеви свијета и стоје исписане све судбине људске.

ВЕЉКО СУШИЋ

Поводом 75-годишњице трагичне смрти Кнеза Михаила

Навршило се три четврти столећа од трагичне смрти кнеза Михаила. Само осам година трајала је његова владавина — прву владавину, 1839-42, не узимамо у обзир, како због тадањих година младог кнеза, тако и због општих прилика — али је испуњена богатим тековинама задобијеним без рата и полагањем многих чврстих темеља за доцнија значајна остварења.

Данас, када се српски народ труди да се у сваком погледу опет врати самом себи, својој души, више него икад треба да се сетимо тога владара који је био сав Србин, човек у најлепшем смислу речи, државник — реалиста, одличан познавалац Европе, једном речи вођа какав је био потребан српском народу.

У данима бола и невоља народи умеју дубље и благодарније да гледају у прошлост, па су стога, приликом ове 75-годишњице многе од нас обузеле мисли, у које се можда, нисмо довољно удубили приликом његове стогодишњице рођења, 16 септембра 1923.

Сав Србин

Високо образован, темељно упознат са целом Европом, чије је најважније земље обишао не као петнаестодневни туриста, већ у току вишегодишњих боравака, богат личним и родбинским везама са многим значајним и утицајним личностима у иностранству, кнез Михаило је септембра 1860 засео на престо полупатријархалне државе која му је поверена, чврсто решен да јој буде вођа и отац какав треба — само Србин и сав Србин. Лично за ондашње појмове огромно богат, он предњачи примером спартанског живота, прави син кнегиње Љубице, о којој је, баш у друштву угледних странаца, са нарочитим поносом говорио као о примерној сеоској домаћици: о њеном напорном ноћном раду, кад ваља спремити обед онима на далеким њивама, о њеној вештини у кухињским пословима, о њеној патријархалној скромности у којој све до 1833 године није хтела да седа за сто кад кнез има гостију, одбијајући дуго и ословљавање са „Светлости" све док се није покорила изричној жељи кнеза Милоша у том погледу.

„Мени је дукат на дан доста", рекао је кнез Михаило Милану Ђ. Милићевићу.

За помагање невољних или неправедно запостављених, за достојније претстављање свога народа, тај владар-Спартанац знао је напротив увек бити широке руке.

Цео његов живот био је посвећен српској заветној мисли.

Државник-реалиста

Али он је јасно гледао на етапе којим мора ићи остварење те мисли, строго у границама стварности и постојећих могућности.

„Ко ми помене Душанове границе, тај ми је душманин, а не пријатељ!"

Баш у данашње време ове нам речи морају више но иједне друге указати на сву државничку величину кнеза Михаила, који је малим средствима, а без рата, толико постигао, који је срећно провео између многе Сциле и Харибде, малу Србију, брод тек у изградњи.

Није узалуд велики везир Али паша, у току прве фазе преговора око повлачења турских посада из српских тврђава рекао да „кнез Михаило сам за себе вреди колико војска од 200.000 људи".

Осим Николе Пашића, др Милована Миловановића, Јована Ристића и Стојана Новаковића нисмо поред њега тако рећи имали државника, који су у судбоносним часовима у толикој мери знали да воде рачуна о основном начелу да се политика води мозгом а не срцем.

Довољно је указати на пример колико је смисла за геополитичке реалности Србије сачувао у времену кад га је Наполеон III, тада поглавар најјаче силе на континенту, уз опасне сугестије, стао обасипати почастима, на чуђење многих „патентираних" патриота који су уображавали да ће се из Тиљерија ма шта добити „на тањиру".

Кнез Михаило
Архив С. Н.

И велики Бисмарк, код кога је за време кризе 1866 сјајно положио испит, одао је признање његовој трезвености и далековидности.

Трећи Обреновић спада у најлепше ликове наше историје и по својим општељудским својствима.

Једна од најдивнијих одлика, која је често недостајала и неким од најзаслужнијих наших људи, била је његова управо класична правичност и објективност. Сваки византинизам био му је одвратан.

Изванредно углађен, свега је једном јаче подигао глас у службеној прилици, и то због тога што је нека депутација из унутрашњости сматрала за умесно да се пред њим лоше изражава о кнезу Александру Карађорђевићу. Чланове породице кнегиње Персиде редовно је и остентативно позивао на своје дворске пријеме, дајући Ненадовићима том приликом почасна места.

А шта да кажемо за прави спор који је повео са Саветом око висине пензије Стевана Филиповића, некадашњег личног секретара Карађорђевог? Кад је Савет у својој тесногрудости, а заклањајући се иза слова закона о „годинама доиста проведеним у државној служби", остао при томе да Филиповићу смање пензију за 200 талира, кнез Михаило није према Савету применио праксу апсолутног владара, није хтео да омаловажи тај високи форум чак и кад чини неправду, него је Филиповићу до судио ону разлику од 200 талира — из својих личних средстава.

У својој личној душевној трагедији, разлазом са кнегињом Јулијом, кнез Михаило се од првог до последњег часа показао витез од главе до пете, достојан и великодушан, прави господин у најлепшем смислу речи.

Велики поштовалац Немаца

Већ смо подвукли да је кнез Михаило, ваљда као ниједан други наш владар ,из основа по знавао све веће европске народе и њихове земље, провевши дуго времена у свакој од њих (три дужа путовања по Европи од по две године). Често су у последње време цитиране његове карактеристичне неповољне речи о Енглезима, њиховом карактеру и њиховој политици. Утолико се похвалније изражавао о Немцима, хвалећи њихову тачност, исправност и савесност. У свакој прилици је показивао сво је симпатије према Немцима који су као стручњаци, занатлије, трговци и др. живели у његовој престоници.

Иако је подједнако добро говорио и немачки и француски, нарочито се радо служио немачким језиком. На министарским седницама и разним конференсаима у двору, кад би хтео неку своју мисао нарочито да подвуче, имао би обичај да поенту онога што је рекао на српском, понови и на немачком (пише Милан Ђ. Милићевић). За време дугих година проведених у иностранству, најмилије му је боравиште увек било немачки Беч. У много прилика, јавно је истицао своје симпатије за ствар не мачког уједињења, као уосталом за италијански „Ризорџименто".

Ако прошлост народа може бити учитељ и путоказ садашњице и будућности, из живота, владавине и схватања кнеза Михаила у данашњим озбиљним временима може и треба још много да научимо.

Из позоришног света

❖ Ускоро ће у Берлину (Издавачко предузеће „Пропилеји") изаћи *Историја немачког позоришта* од проф. др Хајнца Киндермана.

❖ Међу премијерама у Немачкој последњих дана нарочито су запажени комедија *Далеки пут* берлинског књижевника Пера Швенцена (Норвежанина порекло), приказана у Бреслави, и *Да спасем срећу*, комад од Јозефа Марије Франкса, приказан у Лајпцигу.

❖ Позната бечка драмска уметница Хедвига Блајтброј прославила је педесетогодишњицу свога ступања у стално чланство бечког Бургтеатра. Приликом тог ретког и значајног јубилеја, уметници су указане велике почасти.

ШЕТЊА ГЕТЕОВИМ ГРАДОМ

Франкфурт на Мајни, јуна

Франкфурт на Мајни, један од најбогатијих трговачких градова Рајха, претставља истовремено прошлост и садашњост. Већ Фридрих Барбароса, савременик Стевана Немање — одређује га изборним краљевским градом, где су се од године 1562 па кроз столећа, крунисали цареви и краљеви Немачког Рајха.

Још стоји у својој величанствености Дом са изборном капелом, дворана царева у општинској већници, где су се цареви саветовали са својим већима. Ту је и чувени двор на Ромербергу, на тргу где се сваке године одржавају ремербершке свечаности, по угледу на оне у Салцбургу.

Град је био потчињен само цару, уживао је све привилегије слободе и заштите. Никада није био пљен или разаран, што има захвалити сталожености је не трговачке вароши, над чијом су судбином бдили занатлије и трговци. Старе трговачке куће са изванредном архитектуром, као што је кућа „златних терезија" или „златне светиљке" указују на богатство и укус, тако да није чудо што је Франкфурт на Мајни у националсоцијалистичкој Немачкој, постао „градом немачког занатства".

Насељен већ две хиљаде година пре Христа, Франкфурт је данас пријатан немачки средњи век и савремена велика варош. Он се развијао брзо. За Гетеове младости није бројао више становника ,него што их данас може да прими огромна зграда за свечаности. Старо и ново није се никада сукобљавало. С тога је ,као непроцењиво завештање, очувана и кућа у којој је Гете угледао свет, 1794, и радио је доцније на својим делима. Побожно ступа свако у собу где је стајала његова колевка, или у просторију у којој је писао журно свој први састав „Геца фон Берлинхихгена", „Младог Вертера' и генијалне сцене свог првобитног „Фауста".

За Гетеове младости Франкфурт је имао зидине и торњеве, од којих су неки и данас очувани. У делу „Дихтунг унд Вархајт", Гете је тадашњем Франкфурту подигао трајан споменик. И само име Хиршграбен, у коме је сада Гетеова кућа проширена у Гетеов музеј, морало га је даномице потсећати на славно царско доба Франкфурта. У градским отхопима општинска управа гајила је јелене за свечаности приликом крунисања.

Касније је, у истој улици, млади Фридрих Хелдерлин прошао кроз сву беду приватног учитеља, тако да ни страсна и тајна љубав према жени његовог суровог послодавца, банкара Гонтарда овековечена у Хелдерлиновим стиховима — није му олакшала судбину. Године 1814, Гете је затекао радни и забавни Франкфурт већ са око 40.000 становника. Данас има 550.000 становника.

Франкфурт није никада био резиденција свештенства — клера или властеле. Главну реч је водио увек грађанин, чији је понос био да ствара културне установе. Градски институт за уметност носи име свога завештача. Неко приватно лице сакупило је ту дела Рембранта, Дирера, Холбајна, и многи су странци сватили у Франкфурт, само да би видели Ван Дајкову „Мадону од Луфе". Касније су придошли Коро, Мане, Трибнер. Франкфурт је и незаборавимо обитавалиште великог немачког сликара Томе, који је у Франкфурту најбоље године провео, тако да постоји његов архив и богата збирка његових слика. Постоји и природоисториски музеј, за чије је оснивање дао пот стрека сам Гете.

Музеј за историју музике са својим скупоценим збиркама старих музичких инструмената и Либајгов дом са безброј мајсторских вајарских дела, такође су задужбине франкфуртских грађана. Не може се а не посетити Кинески музеј, јединствен по свој врсти у Немачкој. При улазу нас поздрављају кинеска божанства, у једној савршеној средини грађанске кинеске куће са одабраним конфором Истока, са капелом Конфуција, и са једним кинеским позориштем.

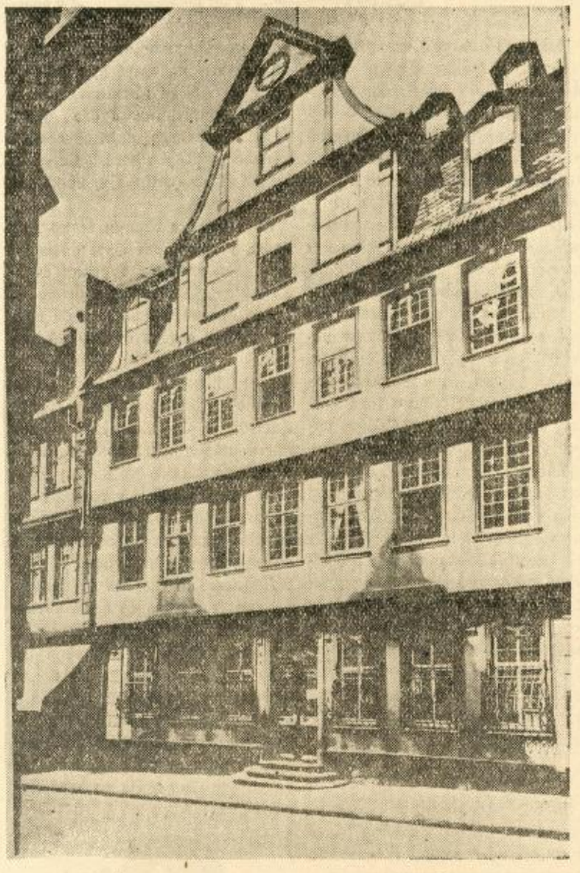

Кућа у којој је Гете рођен

Foto: (Europäische Korespondenzen)

Високи степен франкфуртског грађанског сталежа осведочен је оснивањем универзитета, пред само избијање светског рата 1914, који носи име Јохан Волф ганг Гетеовог универзитета. Велики број студената из свих европских земаља посећују њен познати факултет економских и социјалних наука.

Градска библиотека, позната у целом свету, броји око 600.000 свезака драгоцених рукописа, међу њима својеручних списа Гетеа, Шилера, Клопштока, Кернера, Шопенхауера, Лутера, Меланхтона и Фридриха Великог.

Није случајност што Франкфурт има и један музеј за куварску вештину. Тамо се увек добро живело. Чувене су франкфуртске кобасице. Има кућа у којима старе месарске породице већ 400 година продају кобасице, које се по старом обичају од пролазника држе у рукама, и једу још док су топле. Чувена је „Црвена кућа" са кобасицама. Надалеко је заступљено и познато винарство. Један зелени венац хоморике показује на вратима, да се ту точи свежа шира. Странци и домородци заједнички седе угодно на дрвеним клупама, и наздрављају један другом вином, уз песму и шалу. Пречи и свежи ораси, који расту у околини Франкфурта, старају се да слатко вино не удари у главу.

Франкфурт, велики град у једном од најлепших предела Немачке, простире се од шума и ливада Таунса, до светске индустрије ИГ Фарбен, највеће фабрике боја на свету.

Један стари посетилац Франкфурта, још у XVII веку написао је:

„Задржао сам се дуже него што је било потребно, био сам очаран богатим забавама".

Х. Г.

Плодан рад Моравског народног позоришта

Желећи да успостави што тешњи додир између позоришта и средњошколске омладине, управа Моравског народног позоришта у Нишу предузела је низ мера у том погледу. Као први корак, да би привукла српску омладину позоришту, управа Моравског народног позоришта још пре једне и по године дана успоставила је специјалне ђачке претставе, које се редовно дају сваке среде и недеље пре подне.

У даљем развоју присних односа између позоришта и средњошколске омладине, Управа је основала фолклорну групу коју сачињавају ученици и ученице нишких средњих школа. Ова група је много учинила за ближи додир између школе и позоришта, она је успела да врати нашу омладину извору народне уметности, према којој је створен читав један култ захваљујући баш фолклорној групи, која са великим пожртвовањем, љубављу и разумевањем негује народне игре, песме и музику.

Пре неколико месеци управа Моравског народног позоришта у Нишу расписала је међу школском омладином један конкурс за израду тема чији је циљ да развије смисао и љубав школске омладине за српску поезију, српску културу и уметност. Одзив ученика и ученица на овом конкурсу био је неочекиван, јер се јавило преко стотину ученика и ученица са својим радовима.

Схватајући значај овог конкурса, претседник Владе народног спаса, генерал Милан Недић дао је 10.000 динара да се награди најбољи рад на конкурсу. Министар просвете Велибор Јонић дао је 5000 дин., а нишки окружни начелник Чедомир Младеновић такође је дао 5000 дин., док је управа Моравског народног позоришта у Нишу са своје стране дала 10.000 динара за награде тема.

За преглед радова и њихову оцену била је одређена комисија, у којој су, поред управника Моравског народног позоришта Константина Атанасијевића била и три професора нишких средњих школа. На Видовдан извршена је свечана предаја награда. Овој малој свечаности присуствовали су окружни начелник Чедомир Младеновић, окружни школски надзорник Бранислав З. Константиновић, затим сви директори нишких средњих школа, чланови Народног позоришта, фолклорна група и велики број средњошколаца. Свечаност је отворио управник Моравског народног позоришта Константиј Атанасијевић, који је у неколико речи објаснио мотиве који су руководили да се распише овај конкурс, а затим је објавио резултат овог конкурса.

Прву награду претседника Српске владе, армијског генерала Милана Недића од 10.000 динара добила је Слободанка Брашић ученица VIII разреда гимназије.

Другу награду од 5000 динара министра просвете Велибора Јонића, добио је Милан Дамњановић, ученик VIII разреда гимназије.

Трећу награду од 5000 динара, окружног начелника Чедомира Младеновића добио је Александар Ђорђевић, ученик VII разреда I Мушке гимназије.

Четврту награду од 2500 динара управе Моравског народног позоришта добила је Божена Зафан, ученица VII разреда Женске гимназије и т. д. Укупан број подељених награда износио је 16.

Двестопедесетагодишњица Лајпцишке опере

Лајпцишка опера слави ових дана два и по столећа свога постојања. Мислимо да и нас треба да занима јубилеј тога великог немачког културног центра, за који су везане толике успомене немачког културног центра, за који су везане толике успомене из времена културног, просветног и националног препорода српског народа, а на чијем су старославном универзитету студирали толики наши угледни и заслужни људи.

Крајем седамнаестог и у току скоро целог осамнаестог века, центри оперске уметности у Немачкој били су немачки владарски дворови, односно њихове дворске позорнице.

Лајпцишка опера претставља један од ретких изузетака од тог правила. Она је творевина искључиво усталаштва и култур не свести лајпцишког Градског већа.

У тој иницијативи, пре Лајпцига се јавио само град Хамбург, који је још 1678 био подигао оперску зграду, чувену стару „Оперу на Гушчијем тргу". Међутим, треба имати на уму да је Хамбург био суверена градска република, немачка држава за себе са великом светском трговином.

Лајпциг, напротив, који је 1693 године следовао примеру Хамбурга и подигао градску оперску зграду на Брилу, не само што није био самосталан град, него није био ни престоница. Био је потчињен Дрезди, где је богати саксонски двор (чији је сјај био увећан добијањем и пољске круне) развијао обилан и плодан уметнички живот. Баш у тежњи да незаостане ни на том пољу за Дрездом, треба и тражити главни разлог лајпцишког Градског већа да сагради оперску зграду и образује оперску трупу.

И поред тога што је и дотле у Лајпцигу, славном универзитетском и издавачком граду, граду сајмова, било врло развијен музички живот, Лајпциг је ва прве кораке своје новоствторене опере морао да тражи помоћ из Дрезде. За првог управника нове градске опере ангажован је дотадањи дрезденски дворски капелник Николаус Адам Штрунк који је дао правац рада у првом раздобљу рада нове опере, у коме је фаворисан класично-херојски репертоар.

Нова опера наишла је од самог почетка на сјајан одзив код лајпцишке публике. Већ смо нагласили да је Лајпциг и дотле имао врло развијен музички живот. Једно од дотадањих средишта тог музичког живота била је чувена Томасова музичка школа, са које се највећим делом и регрутовао од самог почетка одлични оркестар лајпцишке опере који је брзо увежбан за своје нове задатке под знаменитим управом маестра Штрунка. И у самом оперском ансамблу било је од самог почетка доста лајпцишких уметника и уметница. Привлачна снага нове опере на уметнички подмладак била је толика да се управник Томасове музичке школе, Кунау (претходник Јохана Себастијана Баха) на том положају горко жалио да му „опера одузима најбоље младе снаге", тојест скреће их с пута концертне и црквене музике за коју је он спремао своје ученике.

У прво време, главне сезоне Лајпцишке опере поклапале су се углавном са временом чувених лајпцишких сајмова. Сајамски циклуси те опере убрзо се прославише широм Немачке.

У времену после Седмогодишњег рата (1756—63), Лајпцишка опера доживела је доба извесног опадања, изазваног између осталог и оштром, не увек оправданом критиком славног Готшеда који је у оно време играо доминирајућу улогу у интелектуалном животу Лајпцига.

Раздобље новог полета, у чијем је знаку Лајпцишка опера 1793 прославила своју прву стогодишњицу, везано је за име композитора Јохана Адама Хилера, чију је традицију наставно славни Лорциг својим народним операма.

Неколико Лорцингових дела доживело је своју премијеру у Лајпцигу. Уопште се Лајпцишка опера може похвалити славом премијера неколико најзначајнијих немачких оперских дела. У њеним аналима наћи ћемо неколико премијера Маршнера и премијеру Шуманове *Геновеве*.

ПРВА ЉУБАВ БОГОБОЈА АТАНАЦКОВИЋА

Као и његов школски друг и присни пријатељ Бранко Радичевић, тако је и Богобој Атанацковић, творац наше модерне новеле и један од најродољубивијих српских писаца, био и поклоник жена. Није ни чудо, кад се има на уму да обојица припадају реду носилаца књижевног романтизма, који у темељу својих стваралачких мотива има, на првом месту, љубав. И то љубав најизразитијих нијанса: према отаџбини, прошлости и — жени.

Скерлић каже за Богобоја да „...код овог до суза разнеженог песника љубави, жена долази на прво место...", а приповетке Богобојеве да су „низ гробова у којима леже жртве несрећне љубави, промашени животи и прегажена срца".

Он је друговао с двојицом великих људи нашег народа, са Бранком Радичевићем и Светозаром Милетићем. Његов темперамент нема готово никаквих додирних тачака са тврдим политичким реализмом трибуна Милетића. Али у упоређењу с Бранком, то су два близанца: обојица присталице Вукове, обојица воле весели, бурни живот који привлачи младе људе, обојица, слично Ђури Даничићу мењају своја крштена имена, посрбљују их. Тако се Алексије у књижевности назива Бранком, а Тимотије Богобојем. И, најзад, обојицу је грудобоља однела са овог света. Рано, врло рано.

Богобој Атанацковић, рођен у Баји, проводио је весели живот младића имућније породице. У двадесет и другој години живота већ је то монден ондашњег времена, који полази на дужи пут по Европи „да види света". Одлази, преко Немачке, у Париз, тадашњи Париз Мисеа, Ламартина, Констана, Игоа, Бодлера, Балзака, Готјеа и других величина који су баш тада имали своје блиставе успоне.

Дошиље је посетио Берлин, Лондон, Италију. Жудњом једног сентименталног, нежношћу одгојеног младића, Богобој је грабио од живота што више као да је знао да неће дуго бити на овој земљи. Сам каже у то време дечачком хвалисавошћу: „Дан у послу, а вече, доста пута и ноћ, у весељу проводећи. Нема ниједне отменије Српкиње којој нисам претстављен".

Доцније, 1855, када се оженио и свио пристојно породично гнездо, писац „Буњевке" и романа „Два идола", тај „сентиментални и романтични поета, ишчаурио се у имућног и врло прозаичног грађанина". Престао је да пише, водио разграђену адвокатску канцеларију у Баји, просто: живео... да би, три године касније, склопио очи за навек.

Касније ћемо се на овом месту подробније упознати са ликом Богобоја Атанацковића какав се налази на достојном месту у српској књижевној историји. Овом приликом доносимо први озбиљнији љубавни доживљај Богобојев који је он сам оставио у посмртним забелешкама. Без икаквих дотеривања износимо пред читаоце једну вертеровску патњу, писану спонтано, на брзину и недотеравано, за себе сама. Ове забелешке, нешто као дневник са првих својих путовања, нису биле познате Атанацковићевим биографима, Скерлићу и Мити Поповићу, јер су пронађене и објављене шездесет година по пишчевој смрти, 1918, када се ни Поповић ни Скерлић нису више налазили међу живима.

Из његовог дневника углавном доносимо само оно што се односи на ту прву љубав нашег даровитог романтичара, на Паулину Арадску, из Суботице.

*

„24 фебруара 1850. — У ходнику сам хотела вароши Суботице. Ту чекам свога пријатеља Прокопчањића, који ми је обећао да ће ме одвести *к њојзи!* — Али четири сата је прошло а њега још нема. Ако скоро не дође, нећу га даље чекати.

25 фебр. (француски). — Ја сам љубоморан, ја сам лудак. (Српски): Боже мој мили и драги, не довађај ме у искушење, ал' (франц.): ако ме неће љубити, умрећу... Ах, Паулино! мој божји анђео, заправо божји!

Цртеж К. Н.

Љуби ме а ја ћу се венчати с тобом и онда би ми срећа била потпуна... јер сам ја *тек* сенатор у Баји — то је истина, чиста истина. Али да сам чисте крви принц, не бих тражио другу, њу бих узео за жену. *То је разлика* између моје и њене љубави. Ја је љубим ње ради, а она би ме љубила *ради мога положаја.*

2 јуна, 21 маја (франц.): Дан св. Константина и Јелене, исти дан пре 3 године у Суботици био тако срећан! Казао сам јој све а она се чинила изненађена. Одговори ми, да је то ствар — наших родитеља. Ја се тога поново тачe, али она одговори увек то исто. Истог дана сам послао писмо мом оцу и у њему умолио дозволу, да се с њом венчам.

14/2. јуна (српски): Наопако зло расположен бијах; чинило ми се, небо се на мене срушило. Сутрашњим даном беше одређено ићи просити Павлину за љубовцу а мени се чинило, да се приправљам умирати а не женити. Између мене и мојих родитеља заподенуле се дебате. Они су хтели знати, колико она има имања а ја нисам пристао, јер нисам хтео да тргујем са својом љубављу.

15/3. — Приспесмо у Суботицу, био сам одмах код Арадскових; ту је било и више дружбине ((франц.): Она је била дражесна од среће. Чинила ми се кокетнија, био сам погружен у души. (Српски): У вече сам ишао у театер, др. Стојковић био је у њиховој дружбини. (Француски): Ја нисам љубоморан, али то вече сам био најнесрећнији човек. Небо и земља — нисам био ни на једном ни на другој, јер нисам био ни жив ни мртав. Понео сам собом свој велики бол пред крај претставе.

16/4. (Франц.): Добио сам кошар — то је све, Ручао сам, разговарао се, затим сам отишао кући па сам легао. Ништа више.

23/9. јуније. (Франц.): По други пут у Суботици. Она је жалила „што путујем у иностранство и молила ме да останем. Ја сам то одбио. Цело по подне смо се разговарали; имао сам задовољство да је видим смућену. Дала ми је цвет, примио сам га хладно.

(После ове неуспеле прошње, Богобој Атанацковић, уцвељен, тражи лека у новом путовању по Европи. На броду за Пешту он, „24 јулија по под." опет мисли на несуђену му Паулину).

А како се човек лепо може у мисли своје задубити, кад је опкољен оним димом (цигаре „Хавана"). Онда му падну на ум сви јади и сва весеља, која је кад год преживео или уживао — од прошлости и садашњости, чим му се само она тачка од плавога дима деси а у сваком прстенчићу од њега види једну слику од своје прошлости. Успомено! Успомено! Ма да си како пуна веља јада, ти си опет слатка.

Равно данас је два месеца дана како сам тако исто у Пешту путовао као и данас. Онда и сад! Онда препуна је била лађа путницима, зрак загушљив, ал' ја сам се сасвим другојачије осећао. Павко, ти бија до мене, целу драгу ноћ! Е, бида још нисам био ни устрељен, нити ми је будућност моја отрована била као сад. Онда ми је цело срце било и пуно туге, али и лепе жеље. Сад? Сад је раскомадано и изломљено а и остатци од њега пуни ђаволске туге. Нојца је, с Богом свете!

25. — ...Одсекао сам дугачку косу и браду, цео сам се човек енглезирао и тако рећи преобразио. Бар да се преобразим и у срцу и у нарави. *Због тишине и поштења моја много се направи и непоштених поступака претрпио* (сам).

Био сам са Зором. Срце ми је окрвављено, где морадох слушати да кору оно створење, које ја обожавам и које је мом срцу врло драго. Шта ћу! Све је истина! О Павко! Зашто, кад те је Бог створио тако красном и кад ти је даровао таке изванредне душевне даре и благо срце — зашто? Не ћу да искажем још пресуду против ње; не ћу ни да посумњам о њој. Бог нека суди оном, који је томе крив, ал' *ја сам неисказано несрећан.* Не себе ради. Мене душа боли, јер ми је жао за њу. Боже, сачувај је од пропасти, па ћу срећан бити! Та ја не желим користи, ја не желим делити њену срећу, ја је љубим бескорисно!

(Немачки): Њу ће збунити и преварити. (Српски): Ове су ми речи лед бациле на врело срце. Кад их је Зора мом оцу писао. Ја сам сам одмах као кроз копрену упознао значај, који тим речима хоће да дâ. Нисам се варао. Страховито! Ја ћу полудети у страви за њом.

...леп предео од Пеште до Остругона. Човек види још једанпут... ...Орлов брег, где је Сима Милутиновић довориком увенчан...

...У Беч ућосмо и одсео сам код Златног Пауна... Милетић (Светозар) ме ухватио и однео у Шенбрун. Сирома! Он ће тако проћи са својом љубављу као и ја са мојом. Лепих имађасмо ми мисли и сувише поштења; али отров сујете, који је подгризао девојачка дотична срца и наше ће лепе снове, јер смо се надали у озбиљност претворити...

29-ог у пола 8 кренуо сам се из Беча к Прагу. *Бранко* (Радичевић и (Светозар) *Милетић су врсни пријатељи.* Кад смо се растали и кад је трен (воз) се кренуо, врло је тешко било моме срцу...

26. септембар, четвртак. Данас десет недеља како сам био у Суботици код њих. — Увек, кад сам у самоћи, опомињем се мојих дама. А сад сам у самоћи, ма да је око мене до 100 људи; ал' ја сам седим за једним осталом у башти од Фелдшелсхен и слушам валцер који свира банда, која концерт држи. Валцер! С тог валцера се опомињем оних арија и звукова, које је она на свом фортепијану извијала:

„Сећаш ли се оног сата?.."

Мени је ова песма и сад мила и остаће ми мила на веки. Та моје је срце сад тихо, мирно и спокојно Изгинула је из њега она необуздана, прекомерна љубав, која је још пре неколико недеља у њему беснила. Али песма ми је и сад мила, знак да ће бити на веки.

*

„За навеки" је мила остала и прва љубав овом нашем књижевнику. Да ли је та љубав младог Богобоја оставила оштрије трага и у осећањима кокетне Паулине Арадске? Непознато је. Што се зна то је, да се је она убрзо венчала са једним племићем: постала је „љубовца" Ђуре пл. Емануела, цар. и крал. претстојника.

Као што се види, њен супруг није био „тек" сенатор општине у Баји....

ВЕСЕЛИН ФИЛИПОВИЋ

Може ли се ваздух поправити

(ЕОС) Последњих година стално се покушавало да се омогући побољшање у ветрењу просторија. Невидљиви делићи прљавштине, који се налазе у ваздуху, примају у себе воду и падају доле, оптерећени од мајушних капљица. Из свих праваца ветра узимају ови мајушни делови воду. Они имају некада моћ да стварају облаке и отуда им име компензационог зрна. Покушало се да се учине видљивим спајања у ваздуху. У томе се и успело.

Једна водена проба, која се завршила са воденом паром, толико се распространила, да су зрнца која су се ту налазила, као мале водене капљице падале на стаклену плочу. Плоча је имала милиметарску поделу и на тај се начин могао читати број ових зрнаца. На висинама било их је 3000 до 4000 зрнаца, мерено на квадратном сантиметру, у нижији 10.000 до 50.000 а у једној соби за становање у граду било је ових зрнаца преко сто хиљада на кубном сантиметру. На морској обали главни саставни део ових зрнаца је со, на другим местима су дим и гасови машина.

Наука је констатовала и прљање ваздуха, што може да буде од велике користи. Ту и тамо откривене су извесне радиум супстанице које се стварају у земљиној кори. Приликом изласка из земљине површине однесене су од ветра. Осим тога нађени су у ваздуху и делови емзнације торијума и радиума. Ту се ради о распадању торијума или радиума. Најновија мерења утврдила су веће количине на југу него ли на северу. Размера се овде пење између 1:5. Стварно леже најпознатије баље на југу Европе.

❖ Немачки приморски универзитетски град Росток одао је посмртну почаст младом и заслужном композитору и диригенту Хорсту Гинтеру Шнелу, који је недавно у 32 години живота јуначки погинуо на Источном фронту тиме што је уметнику палом на пољу части досудио своју годишњу градску музичку награду.

❖ У Диселдорфу је основан *Завод за социјална питања жена.*

‼ *Срећени су подаци о резултатима IV немачке народне акције за скупљање књига за војску. Принос ове акције знатно надмашује одличне резултате досадашње три акције ове врсте. На име, у току овог четвртог скупљања књига за немачке ратнике прикупљено је свега 10.413.481 књига. Од ових књига образовано је 48.775 нових војних књижница.*

УМЕТНИЧКИ ЖИВОТ У УНУТРАШЊОСТИ

»СА СЕЛА«, СЛИКА РИСТЕ СТОЈИЋА »РУЗМАРИНА« КОЈА ЈЕ ИЗЛАГАНА НА КОЛЕКТИВНОЈ ИЗЛОЖБИ МЛАДОГ УМЕТНИКА У КРАГУЈЕВЦУ

Коларчев универзитет остварује своју мисију

Међу установама, које данас врло активно сарађују на делу националне обнове међу првима налази се Коларчев народни универзитет. Запавши после рата у велике тешкоће, изгубивши највећи део својих прихода, из којих се поглавито издржавао, Универзитет је био обуставио рад. Да би Универзитет могао да обнови рад, морао је створити сам приходе из којих би се подмиривали сви његови расходи, па чак попуњавао неизбежни дефицит око издржавања саме Задужбине, који је настао рушењем комплекса зграда код Кнежева споменика. Ако то не би било остварљиво, преостало је једино, да Универзитет уопште не ради а да се дефицит за одржавање Задужбине попуњава из готовине Фонда.

Нова управа Коларчеве задужбине, која је првог децембра 1941, преузела дужност, стала је на гледиште да се рад Коларчевог народног универзитета мора на сваки начин обезбедити, а једини пут за то био је да се организацијом и програмом Универзитета привуку широки народни слојеви којима је он по замисли самога оснивача био поглавито и намењен. Требало је активирати Универзитет до најширих размера, запослити све његове просторије, дати најразноврсније програме, од великих уметничких до популарних, народних приредаба, створити разне практичне течајеве и школе, организовати приказивање културних филмова с предавањима за ђаке и народ, и свему томе дати изразито српски национални карактер, што одговара стварном духу самог Универзитета и вољи самог оснивача Задужбине. Само тако, сматрало се, да се временом могу постићи резултати, који би омогућили опстанак и напредовање Коларчевог народног универзитета.

Данас, после годину и по дана, можемо констатовати са задовољством, да је тај циљ потпуно остварен, и у материјалном, а нарочито у културном и националном погледу. У материјалном, Коларчев универзитет постављен је на чврсте темеље и обезбеђен му опстанак и рад из властитих прихода, у духовном постао је важно средиште нашег културног живота и жариште чистог српског национализма. Први пут од свога оснивања Коларчев народни универзитет постао је општа народна кућа. Сви друштвени редови од радника и сељака до привредника и интелектуалаца постали су редовни посетиоци приредаба, предавања и течајева Коларчевог народног универзитета.

У току године и по дана постигнути су значајни позитивни резултати који се могу сажети у следећем: 1) Коларчев народни универзитет добио је најзад чист српски национални карактер у смислу воље и намене његова оснивача; 2) Материјална криза потпуно је превладана и успешан рад Универзитета осигуран; 3) Изведени програм носи преимућствено српски национални карактер. То се може најбоље видети из следећег сумарног прегледа рада у току године и по дана, који ћемо изложити по врстама и групама изведеног програма.

Предавања и течајеви

У погледу националне обнове, практичног живота и општег образовања одржан је читав низ предавања за ђаке, за публику, као и специјална за сељаке, домаћице, занатлије итд. За ученике средњих школа одржано је 25 предавања са темама из наше народне прошлости и уметности, као и велики број национално-пропагандних предавања. Предавања обухватају све гране наше народне прошлости: *О народном песништву, Развитак српске државе у средњем веку, Развитак српске књиге и просвете, Развитак српског позоришта, Археологија Србије, О народној уметности, развитак српске комедије, Наше друштво XIX века кроз епиграме* итд. Предавачи су били наши најистакнутији научници и просветни радници. Одржано је такође преко 60 предавања са популарно-научним темама за широку публику, а у вези с тим било је 148 приредаба културних филмова увек са предавањима за ђаке и публику. Теме популарно-научних предавања су из свих научних области а предавачи су већином професори Универзитета и научници. Теме су из географије *(О савременој Немачкој, о Јапану, о Јужној Америци, Африци, Чудо Дрине* итд.), из филозофије *(О Хеглу, о Шопенхауеру, Развитак филозофске мисли* итд.), из медицине *(Рентгеново откриће, Медицинска настава старог века, О бубрежним болестима, О заштити очију, Трбушни тифус, Маларија, Дифтерија као опасна народна морија* итд.), из биологије *(Како је постао слон, живот инсеката, Постанак органске материје, Пчелиња душа, Отровне змије и њихови отрови* итд.), из пољопривреде *(Пољопривреда и хемија, Нова улога пчела у савременој пољопривреди, О заснивању оранице* итд.), затим предавања из историје, физике, хемије, права, хигијене и других научних области (на пр. *Шта европска цивилизација дугује Византији, О витаминима, О пушењу, Шта знамо о спавању, Атомизам у наше доба, Разлози за плаћање пореза, О Дантеу, Соја-пасуљ, Енергетика локомотиве, О узроцима скупоће и мерама за њено сузбијање, Прогресивна парализа са кривичноправног гледишта, Како је замишљена васиона у току векова, Распадање стена и стварање земљишта, Електричне мере* итд.). Из овог кратког извода тема види се да су све научне области, нарочито с обзиром на њихову улогу у природном и практичном животу заступљене у предавањима. Данас се оваква предавања држе редовно три пута недељно и број слушалаца расте из дана у дан.

Поред ових популарно-научних, одржан је низ предавања о пољској привреди и повртарству, о конзервирању воћа и поврћа. Број посетилаца био је врло велики, нарочито из редова београдских домаћица и обрађивача башта.

Одржано је такође 65 предавања за сељаке домаћине, госте претседника владе. Предавања су била националнога карактера. После предавања приказивани су филмови из пољопривредног живота.

Немачки научни институт одржао је низ предавања и неколико прослава у малој и великој дворани Коларчевог народног универзитета.

Поред предавања на Коларчевом народном универзитету постоји редовна сликарска школа Младена Јосића која годинама ради са великим успехом. Од априла прошле године организовани су разни занатски течајеви сарадњом Управе Универзитета и Министарства народне привреде, који се редовно обнављају. До сад су држани следећи течајеви: Корпарско-плетарски, грађевински, основни припремни, основни за цртање, армирано-бетонске конструкције, за инсталацију и канализацију водовода, за превођење мотора на домаће гориво, зидарско-тесачки и течај за мајсторске кандидате. Поред тога стално ради течај стенографије Комесаријата за избеглице. Одржано је такође неколико течајева за сељаке омладинце, који су отишли на пољопривредне студије и радове у Немачку.

Фолклорна група Коларчевог универзитета

Архив С. Н.

У дваранама Коларчевог народног универзитета (великој и малој), одржан је низ повремених културних и националних конференција, прослава и манифестација (Дани књиге, Прослава Св. Саве, Недеља православља, конференције просветне, привредне, Српске заједнице рада и друге).

Културни филмови

Као што смо горе навели, научно-културну акцију допуњавали су културни филмови који су приказивани за ђаке, за ширу публику и за сељаке. Било је свега 148 филмских приредаба са предавањима. Од ових 34 приредбе имале су поред филмова и концертни део национално-васпитног карактера. Од филмова највише су приказивани: *Борба за опстанак у америчкој пустињи, Живи свет Африке, Живот прашума на Борнеу, Индокина, Из живота на аустралијским острвима, Кроз прашуме и прерије Африке, Од Бејрута до Пекинга, Сијам, У земљи Бушмана, У малајској џунгли, У Персији, Под тропским сунцем Јаве, Из природе и уметности Јапана Обедска бара, Дивље воде Дрине, Живот на дну мора, Снага биљака, чудни живот биљака, Под микроскопом, Мистерије живота, Пливање, Гимнастика, Зимски спорт* итд. Културни филмови приказивани су и у унутрашњости од стране Подружница Коларчевог народног универзитета и у другим местима (у Нишу, Крагујевцу, Краљеву, Ваљеву, Јагодини, Ћуприји, Свилајнцу, Параћину, Обреновцу, на Убу, у Смедеревској Паланци, у Заводу за васпитање омладине). Успех ових филмова и у Београду и у унутрашњости, био је изванредан.

На пољу обнове нашег фолклора прва иницијатива потекла је од стране Коларчевог народног универзитета. Чим је нова управа уведена у дужност посветила је одмах највећу пажњу обнови народних традиција а нарочито обнови српског фолклора. У заједници са Уметничким позориштем организоване су прве фолклорне приредбе још у фебруару прошле године. Прва приредба *Велико прело на селу* изведена је 27 фебруара 1942 године, затим *Комишање*. А одмах потом у циљу развијања и неговања фолклора организована је фолклорна група Коларчевог народног универзитета под управом госпође Маге Магазиновић. Чланови групе су скоро искључиво ученици и ученице београдских средњих школа. До сада је изведено преко 30 фолклорних приредаба које су израз чисте српске народне уметности у песми, игри и музици. Нарочито су успеле: *Косидба, Јелисавка — Обилића мајка, Моје село и Коштана*, које су обухватиле сав сплет народних српских игара и песама. Ова група гостовала је у месецу марту о. г. у Шапцу где је са четири приредбе постигла незапамћен успех код ђака и грађанства. Национално-васпитни значај ових приредаба је огроман, нарочито с обзиром на одушевљени одзив публике свих редова. Због краја школске године за сада се фолклорне приредбе не дају, јер се ученици спремају за испите. Група ће потом наставити рад са већим еланом и новим програмом.

Уметнички програм Коларчевог народног универзитета

Иницијативом управе Задужбине и позориште и концертне приредбе добиле су преимућствено национални карактер. Српски национални комади, српске песме, српске игре, српска музика били су заступљени у највећем броју приредаба не само Коларчевог народног универзитета већ и приватних организатора. Из следећег прегледа то се најбоље види.

ПОЗОРИШТЕ. — У дворани Коларчевог народног универзитета давали су претставе неколико позоришних група, стручних и аматерских и то: Уметничко позориште са својим академским студиом, Позориште удружених глумаца, Омладинско позориште и Омладински студио, Позориште младих, Академско и Савремено позориште, Позориште *Србозара*, и од хумористичних: Сатирично *(Бодљикаво прасе)* и Централа за хумор. Последња два имали су у сали Коларчеве задужбине свега 33 приредбе.

Горе поменута позоришта приредила су у дворани Коларчеве задужбине укупно 120 претстава, од којих 80 домаћих, а 40 страних. Приказано је 35 домаћих комада према 13 страних. Скоро трећина домаћих комада биле су премијере, а то највише из сеоског живота *(Први пут с оцем на јутрење* од Л. Лазаревића, *Деоба* и *Кумова клетва* од Ј. Веселиновића, *Бегунци* од Пеције Петровића итд.). Од страних комада нарочито су успеле познате немачке драме *Част* и *Завичај*. Као што се види преовлађивао је национални репертоар.

КОНЦЕРТИ и *РЕВИЈЕ.* — У дворани Коларчеве задужбине одржано је за годину и по дана 210 концерата и ревија. Највећи број концерата био је високог уметничког ранга. Ту су били пре свега симфонијски концерти великог Радио оркестра, гостовање Берлинске Филхармоније, вечери оперских арија, извођених од наших најбољих оперских певача, солистички концерти признатих уметника. Концерти Музичке академије, Музичке школе, Академског октета итд. Организоване су специјалне врло успеле приредбе Вердијеве, Моцартове, Вагнерове, Брамсове музике, шпанских, француских композитора итд. Готово сви концерти били су са предавањима о музици. Био је и знатан број немачких концерата.

Међутим, и на програму концерата преовлађивали су мотиви наше националне музике. Не само у свим фолклорним приредбама, већ и код знатнијег дела концерата, нарочито вокалних, долазила је до израза српска народна песма, игра и музика. Концентрали су наши популарни певачи и свирачи, из позоришта, са Радиа, или из самога друштва — аматери. И ови концерти били су, нако широко популарни, на потребној висини. Било је такође 32 врло успеле балетске приредбе, у којима су учествовали прваци нашег балета Наташа Бошковић, Милош Ристић и други. Извођен је и национални балет *(Софкин сан, Јово Ружу кроз свиралу зове)*. Одржан је такође читав низ дечјих ревија и ђачких посела. Све ове концертне приредбе праћене су нарочитим стручним предавањима и тумачењима, тако да су имале и педагошко-васпитни значај. У погледу концерата, и по разноврсности програма, и по интересовању публике, остварени су несравњено већи резултати него што је раније био случај. Сви друштвени редови налазили су у разноврсности концерата оно што њима најбоље одговара. Тако су концерти постали најпосећеније приредбе у Београду и показивали су високо развијено осећање нашега народа за музику, песму и игру.

ПОДРУЖНИЦЕ КОЛАРЧЕВОГ НАРОДНОГ УНИВЕРЗИТЕТА. — Ова делатност Коларчевог народног универзитета постепено се преносила и на унутрашњост где су у неким већим местима основане и подружнице и то: у Ваљеву, Краљеву, Крагујевцу, Нишу, Обреновцу. Народни универзитет у Шапцу одржава везу са Коларчевим универзитетом. Активност подружница, с обзиром на прилике, била је доста велика. Одржавају се редовно национална предавања и приказују културни филмови, који се шаљу из београдске централе. Рад свих подружница креће се строго у националном духу и у оквиру обнове и препорода Србије и српскога народа. У програму је и постепено организовање подружница и у осталим центрима Србије.

⁂ *НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ* ⁂

ПРОСВЕТНИ ПРОБЛЕМИ

Доносимо кратку садржину чланака овог озбиљног научног гласила.

Др Дим. Најдановић:
Основи културно-просветне проблематике

Сваки народ има своју „културно просветну вољу", која се испољава у његовом систему школства. Помоћу школства народ хоће да буде свесно, умно и ефикасно вођен. Писац затим поставља *Основне ставове просвете:*

„Просвета мора органски да се припоји народном духу". — „Карактер наше културе мора одговарати карактеру нашег народа". — У том смислу наша школа мора се понародити". Наставно градиво мора одговарати народном духу. У истом смислу има да се преобрази омладина и наставнички кадар. Из школске грађе као и школског тела има да се отстрани све што је анти и интер-национално. Исто тако има да се уклони материјализам, рационализам, либерализам и атеизам. — Радикална борба против комунизма. — Школа треба да васпитава ученика према народном духовном лику. — Школа треба да дâ и политичко васпитање. „Национална школа не може се замислити без једног политичког уџбеника". — Национално образовање и васпитање мора да обухвати и економски моменат, да навикне ученике на мануелни, физички рад.

Др Р. В. Ђисаловић:
Поезија Светислава Стефановића

Чланак је написан поводом прославе 50-годишњице књижевног рада нашег познатог књижевника Свет. Стефановића. У првом делу своје расправе, писац је подвргао критичкој ревизији сва досадашња мишљења и судове о Стефановићевој поезији, а нарочито неправичан, тенденциозан и малициозан суд Јована Скерлића и његових епигона и сателита.

У другоме делу своје расправе ,др Ђисаловић даје исцрпну естетичку анализу Стефановићеве лирске, рефлексивне, филозофске и религиозне поезије, са дубоким улажењем у њене књижевне лепоте и уметничке вредности.

У трећем делу писац анализира и коментарише Стефановићеву родољубиву и социјалну поезију ,и долази до занимљивог закључка да је он, у ствари, први започео обнову српске родољубиве поезије.

У четвртом и последњем делу, писац се осврће на мишљења савремених наших и страних критичара и на преводиоце Стефановићевих песама на стране језике, задржавајући се највише на препевима Ота Хаузера, о којима је садашњи министар просвете, г. Велибор Јонић изрекао повољан суд у *Летопису Матице Српске* (1912).

Никола Радојчић:
Да ли је Стефан Првовенчани био у Хиландару?

Стефан Првовенчани дао је једну повељу манастиру Хиландару коју је с коментаром издао А. Соловјев 1925 г. Тумачећи једно место у тој повељи, А. Соловјев налази да је Стефан Првовенчани био у Хиландару, где се поклонио очеву гробу и видео са братом Савом. — Г. Радојчић налази да пажљиво читање текста, као и филолошко разлагање г. Костића. не дозвољава тврђење да је Стефан био на Светој Гори и да се на Хиландару поклонио очеву гробу.

Др Радиша Митровић:
Философија и политички живот

„О значају философије за политички живот каже Мусолини: „Не постоји идеја о држави која не би била принципиелно и идеја о животу". Од наших схватања односа између индивидуе и друштва зависи и наша концепција државе.. „Ако је тежиште у индивидуалној сфери има се индивидуалистичко схватање државе". Екстремни индивидуализам значи анархију. У бившој Југославији била је *државна партија*, тј. апарат за стицање богатства оних људи који имају власт у својим рукама. Писац критикује индивидуалистичко гледиште и пледира за државу у којој би приватни и индивидуални интереси били подређени колективним, националним. — Захтева да се уз часове филозофије у 7 и 8 разреду даје и политичко образовање.

Др Валтер Кунце:
Идеја Фауста у немачком песништву

Ханс Закс први говори о неком студенту луталици, званом др Јерх Фауст, који је веровао у своју везу с ђаволом и који је умро 1540 насилном смрћу која је изгледала да потврђује његову везу с ђаволом. Један протестантски свештеник из 16 века написао је после једну књижицу Историја „Јохана Фауста извиканог чаробњака и мађионичара". Ова је књижица имала огроман успех, доживела је више издања. Такву историју читао је и дечак Гете.

У Енглеској је ову књигу о Фаусту највећи претходник Шекспиров Кр. Марлов прерадио у трагедију. Лесинг је први тему Фауста — која је била освојила немачке позорнице, придобио за немачко песништво. Код Лесинга Фауст „као носилац највишег људског нагона за сазнањем не може пропасти већ мора бити спасен". Лесинг је овде показао пут на коме је Гете касније доспео до циља.

Фридрих Милер у својој недовршеној драми „Фаустов живот" 1778 износи такође једно посебно схватање идеје Фауста. „Гетеов Фауст је човек стављен између Господа и ђавола. До Гетеа предочавано је као пример за опомену, да се Фауст, као савезник с ђаволом и отпадник од Господа не може спасти, да мора у пакао.

Гете својом новом обрадом предмета ударио је по корену морални поредак у свету, и уздрмао веру у неминовну пропаст Фауста. Изузетном снагом своје велике природе Фауст има право да пренебрегава све облике друштвеног разума, науку, морал, право, закон, да буде „пресапутник према Господу" и у исти мах да има „изузетно право према Богу".

Др Александар Соловјев
Правни положај српског земљорадника и занатлије у Средњем веку

Кад су Јужни Словени дошли на Балканско полуострво код њих није постојала никаква сталешка диференцираност. Сви су били слободни сељаци и пастири, а према потреби и војници. Оснивањем државе у 9 веку издваја се владар, његов двор, угледнији радници и хришћанско свештенство. Доцније јачањем државе јавља се све већа подела занимања.

Сталеж који ратује (властела) сталеж који учи (свештенство) и који храни (сељаци). С приволом владара, властела и свештенство присвојили су себи већу власт која се испољавала у већем имању и извесним правима над сељацима, јер владар није имао новаца да их награђује. После пропасти Самуилове државе Срби долазе под утицај византиског правног реда. Сељачки сталеж се сада диференцира.

Постоје и слободни сељаци, али врло оптерећени великим дажбинама. Да би ове могле плаћати задужују се. Властела и манастири купују њихове земље. Ствара се сељачки пролетеријат. Сељаци без поседа иду на имања властеле и црквена имања. То су тзв. „париоци" или „меропси". Описује се задругарски живот ових сељака.

Драгутин Митриновић:
Недостаци нашег уметничког прегалаштва

Писац пледира за оснивање једног удружења једног круга љубитеља и поштовалаца уметности чија би се улога и рад састојали у чувању, снажењу и ширењу укуса и уметничког духа у свима гранама примењене и урбанистичке уметности. Досадашњи рад у овим областима, карактерише дилетантски и меркантилни дух. Није се водило рачуна о битним естетским захтевима, а нарочито о складу између материје и концепције.

Др Коста Милутиновић:
Први просветитељ Карађорђеве Србије

У овој расправи, израђеној на основу нове и непознате архивске грађе и других изворних докумената, осветљени су новом светлошћу напори Карађорђеве Србије на просветном и национално-културном пољу.

Први просветитељ Србије тога времена, Доситеј Обрадовић, прво као надзорник свих школа у земљи, затим као оснивач Велике школе и Богословије у Београду, и најзад као први министар просвете, био је главни сарадник Карађорђа на национално-културном пољу.

Милош Павловић:
Васпитање школских заједница

До доношења новог закона о средњим и сред. стручним школама, Мин. просвете издало је Правилник о дужностима сталних васпитача, који поред осталог имају да обавештавају школу о раду и владању ученика и ван школе. Поводом овог писац говори о задатку наставника васпитача.

РОМАН ПАНАМСКОГ КАНАЛА

Christopl Erik Ganter: Panama, Roman um einen Kanal, Rowohlt - Verlag, 406 Seiten, Preis gebunden 4,80 RM.

Није ово прва књижевна обрада предмета који мора да мами перо многог књижевника. Јер историја Панамског канала везана је за највећи финансиски и корупциони скандал новије историје који је, више или мање у свим европским језицима родио израз „панамисте" за афере великог стила.

Међутим, код ове књиге мора нарочито да нас привлачи име писца. Кад знамо како је Кристоф Ерик Гантер мајсторски успео у књижевној обради великог индиског устанка од 1857 и његове даље и ближе предисторије, морамо унапред очекивати све најлепше и од ове књиге.

Само прелиставање већ показује да вас то очекивање није преварило. Сасвим независно од чисто књижевног успеха, Гантер је овом књигом стекао и историчарских заслуга, пошто је изнео читав низ до сад необјављених докумената о Панамском каналу и огромном скандалу за који су били везани главни пројекти. Најзначајније одломке овог романа претставља трагедија Фернанда де Лесепса, заслужног творца Суецког канала, кога је један канал светске важности прославио за сва времена, док је други канал морално упропастио и њега и његовог сина.

Радио

СВАКОДНЕВНЕ ЕМИСИЈЕ БЕОГРАДСКЕ РАДИО СТАНИЦЕ ОД ПОНЕДЕОНИКА, 5 ЈУЛА ДО ПЕТКА, 9 ЈУЛА 1943

5.00— 6.15	Другарски поздрави
6.15— 7.00	Емисија за српске сељаке и вести на српском језику
7.00— 7.10	Вести на немачком језику
7.10— 9.00	„Добро јутро драги слушаоци!"
9.00— 9.20	Вести
9.20—12.00	Пауза
12.00—13.00	Подневни концерт
13.00—13.10	Вести на српском језику
13.10—13.50	Подневна музика
13.50—14.00	Вести на немачком језику
14.00—14.50	Нешто за тебе
14.50—15.00	Извештај о водостању
15.00—15.30	Извештај Врховне команде с лаганим понављањем и кратке вести за војску
15.30—16.00	Пауза
16.00—18.20	Српске емисије
18.20—18.40	Час немачке народне групе
18.40—19.00	Музика за тебе
19.00—20.00	„Из савремених догађаја" на немачком језику и вести на страним језицима — бугарски, мађарски, француски и румунски
20.00—20.20	Вечерње вести
21.40—22.00	Поздравви младог београдског стражара
22.00—22.15	Последње вести
00.00—02.00	Поноћне мелодије

ВИДОВДАНСКА ЕМИСИЈА

У жељи да прошири свој српски програм Радио Београд посвећује велику пажњу разним актуелним догађајима и темама нашег националног живота. Између осталих предавања, стручних емисија за сељаке, музичких емисија у којима се изводи наша народна и уметничка музика, Радио Београд посвећује понедељником пажњу нашој књижевности. Књижевна емисија постала је тако врло популарна, што је у ствари и њена права намена, јер стихови наших најбољих песника, које рецитују угледни чланови нашег позоришта, постају приступачни најширим круговима.

Овог понедеоника књижевни час Радио Београда био је посвећен Косовској епопеји. Сећајући се на тај дан једне вековне годишњице, када су Срби стали у одбрану хришћанске Европе, изложени удару азијатских хорди, Радио Београд је избором песама из књиге Косовски божури од Драгољуба Филиповића, као и са неколико народних песама, одао достојну почаст косовским јунацима. Песме су рецитовали Дивна Радић и Милан Поповић уз пратњу нарочито одабране музике.

ФИЛМСКИ КОНКУРС

Љубитељи филмске музике и филмски аматери могли су у уторак 29 о. м. лепо да „преслишају" своје филмско знање. Радио Београд, у жељи да што више популарише филм и филмску музику, приредио им је тог дана, у оквиру свог филмског часа, занимљив конкурс. Радио оркестар за игру, који води Фридрих Мајер, постављао им је питања а они сада треба да пошаљу своје одговоре.

За оне који су стални посетиоци биоскопских дворана, за оне који слушају филмске емисије Радио Београда, као и његову музику за игру ,неће бити тешко да дају одговоре, па маколико они били тешки.

Награде су следеће: једна карта за две особе у важности од годину дана за све биоскопе, неколико годишњих бесплатних карата за разне премијерне биоскопе и затим више бесплатних карата за премијеру великог Уфиног филма у боји *Минхаузен.*

Ишчекивање овог конкурса било је врло велико међу филмофилима. Биће исто тако интересантно сазнати какво је „знање" наших филмофила.

У присуству чланова Владе одржана је успела приредба Шарена среда Београдске радио станице намењена обвезницима радне службе у Бору. Најбољи наши оркестри и певачи, као и глумци београдских позоришта, учествовали су у извођењу програма. На слици: извођачи на позорници биоскопа »Београд«

Снимак Државне пропаганде

СТАРИ НАКИТ

ДРАГО КАМЕЊЕ И СВО СРЕБРО

Купује и најбоље плаћа

„Србостил“

Краља Александра 17.

444 1—1

СТАРИ НАКИТ и драго камење

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња.

„БАКУЉА“

ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА

Краља Милана 41-а до Славије

443 1—1

ИЗГУБИЛА САМ кућну листу издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу. Оглашујем је за неважећу. — **Косана Живковић**, Томе Вучића 7. 418 2—3

КУЋНУ ЛИСТУ и пријаву издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Овим је оглашујем за неважећу. — **Персида Балабај.** 419 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 1979 издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. — **Драгољуб Чолић.** 420 2—3

ИЗГУБИЛА САМ полициску пријаву издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу. Овим је оглашујем за неважећу. **Драгица Петровић.** 421 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. — **Аиђа Вуковић.** 422 2—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. — **Милева Љубисављевић.** 423 2—3

УКРАДЕНА ЛИЧНА КАРТА издата од Претстојништва градске полиције, Крагујевац бр. 14951/43 г., ausvajc од фирме Стефановић, лична карта од еснафа Крагујевац. **Драгиша Станковић**, поткивач, Кнез Михајлова ул. бр. 161, Крагујевац. 424 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. — **Симка Павловић.** 425 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ и пријаву издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем их за неважеће. — **Петковић Јосиф.** 426 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 556 издату од Среског начелства из Крагујевца изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. — **Благоје Ђорђевић.** 427 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 431 издату од Среског начелства из Крагујевца, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. — **Драгиша Ђорђевић**, Лужнице. 428 2—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. — **Живадин Стојановић.** 429 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ, пријаву и општинску пријаву издате од Претстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем их за неважеће. — **Стевана Ђорђевић.** 430 2—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату на моје име од Претстојништва полиције у Крагујевцу оглашујем за неважећу. — **Илија Мелентијевић**, геометар. 431 2—3

МОЈА ЖЕНА Ружена Митровић из Њемецки Брод — Чешко-Моравска напустила ме 1936 године, никакве дугове које она учини нећу признати, водим бракоразводну парницу. — **Драгољуб Митровић** из Крагујевца. 432 2—3

ИЗГУБЉЕНУ ПУШАЧКУ књижицу број 1665/I оглашавам за неважећу. — **Митић**, Ниш — Пантелејска 17. 433 2—3

В. Косановић - Бели

гостује у елитном ресторану

„Царице Јелене“

ДУшанова 26, телефон 27.543

445 1—1

416 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

5 ЈУЛА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградама Бирчанинова 10 Дин. 6,000.000.—
2) Плац са зградом Станоја Главаша 1а Дин. 3,000,000.—
3) Плац са зградама Јеврејска 10 Дин. 500.000.—
4) Плац са зградом Краљевића Томислава 73 Дин. 1,000.000.—

8 ЈУЛА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Новопазарска 44 Дин. 2,000.000.—
2) Плац са зградама Јеврејска 16 Дин. 2,700.000.—
3) Плац са зградом Маршала Пилсудског 26 Дин. 2,500.000.—
4) Плац са зградама Страхинића Бана 25 Дин. 2,100.000.—
5) Плац са зградама Страхинића Бана 29 Дин. 4,500.000.—

10 ЈУЛА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградама Господар Јованова 47 Дин. 1,800.000.—
2) Плац са зградама Господар Јованова 46 Дин. 950.000.—
3) Плац са зградама Страхинића Бана 31 Дин. 2,700.000.—
4) Плац са зградом Господар Јованова 16 Дин. 6,700.000.—
5) Плац са зградама Страхинића Бана 26 Дин. 6,300.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарске 33/II од 9—12 часова где се могу добити и сва даља обавештења. 447 1—1

Пажња! ПРОДАВЦИМА ЗЛАТНОГ НАКИТА Пажња!

не продајте ни једног парчета Вашег златног накита, драгог камења и златних зуба, док потпуно не би били упућени у њихову стварну данашњу вредност. Зато ако већ продајете понудите свима купцима а на поклетку у Вашем је интересу понудите и познатој фирми »ВРАЧАР« која ће Вам платити одмах по највишој дневној цени, или ће Вам бесплатно и стручно проценити »ВРАЧАР«, Београд, Палилулска улица број 6. — Телефон 28-706. — Дорћолска пијаца. 448 1—1

Државна Хипотекарна банка

— ГЛАВНИ ФИЛИЈАЛ У НИШУ —

изложиће јавној продаји на дан 9 јула 1943 год. следећа имања постојећа у Нишу:

1) имање Кеј 29 децембар бр. 18-20 Дин. 180.000.—
2) имање Горица-виноград „ 113.000.—
3) имање Давидова ул. бр. 4 „ 85.000.—

Продаја ће се обавити у згради главног банчиног филијала у Нишу од 10—12 ч. где се могу добити сва даља обавештења. 449 1—1

ПОСЕТИТЕ СТОВАРИШТЕ МОДЕРНОГ НАМЕШТАЈА

Ђорђа Барјактаревића

БЕОГРАД — КР. АЛЕКСАНДРА 87 и 97. ТЕЛ. 40156.

Има велики избор спаваћих соба, кухиња, трпезарија, комбинованих соба, кауча, патент фотеља, салонских дубоких фотеља, уз најниже цене, најлепши избор за 1943 годину. 450 1—4

Државна хипотекарна банка

изложиће јавној продаји на дан **6 јула 1943 год.** следећа имања у Београду са почетном лицитационом ценом:

1) Краљице Наталије бр. 23 а Дин. 5,800.000.—
2) Принца Евгенија бр. 27 „ 400.000.—
3) угао Банатске и Аврамове бр. 12 „ 220.000.—
4) Принца Евгенија бр. 25 „ 450.000.—
5) Влајковићева бр. 27 „ 2,075.000.—
6) Високог Стевана бр. 26 „ 720.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска бр. 33 други спрат, од 10—12 часова, где се могу добити сва даља обавештења. 451 1—1

Elektrol

НАЈПОУЗДАНИЈЕ

Сретство за конзервисање јаја

одржава јаја свежа годину дана

ЈЕДАН ПАКЕТ ДОВОЉАН ЗА 120 ЈАЈА

Главно заступништво и лагер:

Дипл. инж.

МИХАИЛО С. БЕСАРАБИЋ

БЕОГРАД

Вука Караџића 7. Телефон 28-226.

452 1—3

Егзекутивна опомена

Окружни уред за осигурање радника у Београду у смислу § 24 Закона о осигурању радника и чл. 29 Уредбе о осигурању, принудној наплати и чл. 29 Уредбе о осигурању, принудној наплати и ненаплативости пореза (Службене новине од 29 децембра 1938 год. бр. 304) позива све послодавце као дужнике да приносе за месец април и мај 1943, које нису уплатили у законом року доспетка, исплате овом уреду у непрекорачивом року од 8 дана.

Исто тако позивају се и они послодавци, који раније приносе доспеле пре приноса за месец април 1943 год. ни до данас нису платили, да и они уплате своје дугове у року од 8 дана.

У колико се послодавци не одазову овом позиву и не уплате своје дуговање уреду, уред ће као оврша власт у смислу постојећих законских прописа повести егзекутивни поступак по својим органима и извршити наплату дуга присилним путем по Уредби о осигурању, принудној наплати и ненаплативости пореза.

Осмодневни рок за плаћање дуга треба рачунати од дана објаве ове егзекутивне опомене у новинама.

(Из канцеларије Окружног уреда за осигурање радника у Београду 18 јуна 1943 год. Бр. 16852/43).

Л. И. Бр. 13946

Поштарина плаћена у готову

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Београд, 10 јули 1943
Бр. 26. Год. II.
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

ЈУГОСЛАВИЈА ЈЕ МРТВА...

Југославију није измислио српски народ, који је у својим народним песмама певао само о српском имену и српском јунаштву. Југославију није хтео српски народ, који се вековима борио само за српски „крст часни и слободу златну". Други су имали интереса да се Југославија створи. А сада ето дошао је дан да су се и њени творци одрекли свога дела. Она више није потребна ни њима ни Енглеској чији је она била жандарм на Балкану. Сада се у енглеским империјалистичким рачунима појавила друга потреба за новом Централном Европом која би њом имала да служи у будућности.

Југославију су измислили „мајстори са мора", као што су некада били изнислили Илирију. Али тада, када се вештачким илирским именом хтело да збрише српско, које се са чашћу било пронело кроз целу Европу, устали су највиши претставници Срба и ставили свој вето. Вук је бацио крилатицу „Срби сви и свуда", Светозар Милетић је 1846 говорио: „Ми имамо своје народно име које никоме не натурамо, али кога се никоме за љубав не можемо одрећи. Хоћемо да останемо Срби". Лукијан Мушицки је огорчен испевао тада оду, која је постала програмом свих Срба:

„О, име рода. Неће те срећни син
Изневерити. Светиња с' Народу
Ти Српском. Свештеник је сваки
Сербљин при свештеном огњу
твоме".

Када су други због својих рачуна, а против Срба, почели да стварају Југославију, заморен дугим борбама српски народ је пао у замку и узалудно је само још стари државник Никола Пашић бранио српско име и српску државу. Једино су као носталгична опомена остале да звоне у сећањима његове речи:

„Србија, наша Србија још увек постоји".

Данас од Југославије беже и „мајстори са мора", јер су постигли оно што су хтели: увукли су српски народ у њу, искористили га, издали га и упропастили. И зато би било смешно, да није по све жалосно и трагично, када се међу нама нађу и такве мудре главе, које о Југославији још и данас сањају. Сигурно да је смешно када ми који нисмо хтели Југославију, који смо због ње смртно настрадали, једино ми је бранимо и богорадимо да се опет нађемо на купу са „браћом" која нас неће.

Међутим Југославија је мртва. Нико је не повампири. Њу је време прегазило. Око њеног мртвачког одра, тамо у Лондону, покупили су се њени последњи остатци и ридају тражећи лека како би је повампирили. Крај њене мртвачке постеље је нова југословенска влада са старим шареним друштвом и још одозго са два министра војна.

Истина Ситон Ватсон у МАНЧЕСТЕР ГВАРДИЈАНУ одриче јој југословенство и не признаје је уопште. Шубашић из Америке грми и не само да је не признаје но је анатемише.

Ето, тако наши назови политичари лутају по магли стварајући опет државу без питања народа, ни свог ни оних других, које увлаче у тако луду комбинацију.

Ми Срби имали смо задовољно од Југославије. Не само да нећемо, овако жртвовани од ортака у њу, него нећемо уопште да чујемо за њу, за ту перфидну комбинацију коју је време прегазило и које у Новој Европи неће ни бити.

Зашто српски народ неће више Југославију?

Зато што је српски народ имао своје часно и светло име које му је у Југославији угушено и упрљано.

Зато што је српски народ имао своје стегове славе и победа, које је замењено другима, под којима је познао само срамоту, расуло, пораз и уништење.

Зато што је српски народ био народ чојства и јунаштва, док су у Југославији, они који су је измислили, покушали да га претворе у народ никоговића.

Зато што је српски народ држао изнад свега своју задату реч, а њу су му у Југославији згазили и њега вероломником учинили.

Зато што је најзад српски народ имао своју велику народну кућу, вековном тешком борбом стечену, а која му је у Југославији раскућена.

Зато трошити узалудно народну снагу око непостојеће Југославије, значи не само млатити празну сламу, већ директно радити против интереса свога властитог народа. Оне наше јуноше у Лондону које су се окупиле око њеног мртвачког одра и које раде попут народне песме „Јанко брани мртвог Владислава, што га брани кад га не одбрани", распрштаће време у колико их са неким енглеским авионом не сруче у море и не подаве као пацове.

Југославија не може васкрснути, јер је неће ни њени творци, ни њени народи па ни ново време ни Нова Европа.

Са Југославијом је отишла у недођии и „југословенска војска у отаџбини". И они преварени, верне слуге лоших господара, свршили су. Једино спасење и опроштај могу добити ако се врате Мајци Србији као покајници и заблудели њени синови, који су јој толико несрећа и јада задали својом службом туђину. Јер доиста једна тешка трагика лежи у кобној чињеници да су они, залуђени и заведени, који су мислили да служе својој земљи и своме народу у ствари били баш његови највећи крвници.

Само политички слепци не виде ново време и истину. Југославија је мртва и неће се више повратити. Разлаз или уништење оног шареног друштва што се назива југословенском владом у Лондону, неминован је, сигуран и уследиће ускоро, то намеће ново доба и то најзад доноси Нова Европа. Оно што се данас одиграва у Лондону провидна је игра и показује само једно: Југославија је мртва. Али зато ми можемо, као некада Доситеј Обрадовић, из пуног и ако окрвављеног срца да узвикнемо: „Сербија је наша избављена", јер њену судбину држимо ми у својим рукама.

М. Ђ. Н.

Бог је благословио овогодишњу жетву

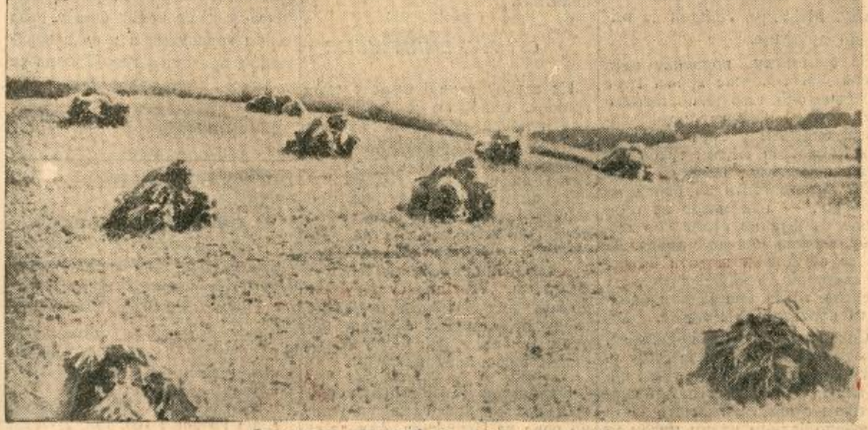

Спрема се нов хлеб за српски народ *(Снимак Државне пропаганде)*

ФАЛСИФИКОВАНИ НАЦИОНАЛИЗАМ

Бабини су то јунаци, они који су отишли у шуме да се тобоже боре за »ослобођење« српског народа и да спасавају његову част. То су они, који нису побегли априла месеца 1941 године, зато што није било толико авиона или других превозних сретстава за све оне, који су имали само једну помисао, да спасу своје главе, остављајући свој народ на цедилу усред несреће, у коју су га они увалили. Место да пођу у заробљеништво, као други часни и исправни синови свога народа или да се врате на своја места и својим пословима, бојећи се неизвесности, у страху да им се не деси штогод, они су се сакривали по шумама. А да би свој кукавичлук маскирали, они су предузимали некакве »акције« и спроводили некакве »организације«. Поред тога правили су савезе са »партизанима« и оваквим својим непромишљеним и лудачким поступцима изазвали су безброј несрећа српском народу, који је невин плаћао цех њихове лудости.

Међутим, право јунаштво, истинска храброст била је остати на своме месту, не бежати ни преко границе, ни у шуме ван удара санкција и последица, које неминовно проистичу из једног изгубљеног рата. Оно што је урадила огромна већина српског народа, то је био закон за све. Они, који су из било каквих разлога пошли другим путевима, самим тим ставили су се ван закона националнога спаса.

Не може једна стотина бегунаца преко границе, зачислених на туђим јаслима, нити једна шака »шумских« бегунаца да намећу своју вољу целом једном народу и да одлучују његовом судбином.

Можда је било тренутака забуне, али данас српски народ у својој огромној већини схвата да су декламирања и парадирања »шумских« једна фалсификовани, лажни национализам, који треба разликовати од правога родољубља.

»Шумски« национализам и јуче и данас изазива крв, грађански рат и самоуништење. Право српско родољубље значи пре свега и изнад свега брига за биолошки опстанак српског народа и за обезбеђење његовог националног индивидуалитета у оквиру европског простора. Патриотизам једног малог народа у данашњим приликама и под данашњим околностима значи разумети стварност данашњице у вртлогу џиновских збивања, усред кога могу нестати мали, ако покушају да иду уз матицу.

(Наставак на 3-ћој страни)

СИГНАЛ: СИКОРСКИ

Смрт генерала Сикорског поново је у пуној јасноћи показала свету сву опасност са којом је скопчана политика малих сила, које стоје између два велика политичка блока. Сем тога, она даје повода светској јавности да се поново позабави питањем емиграције и питањем оних седам комитета у Лондону, који се називају владама оних земаља, из којих су њихови чланови у своје време побегли.

ЛОНДОН И ПОЉСКА

Ми смо на овоме месту већ једном третирали питање пољске емиграције у вези са прекидом совјетско-пољских односа, односно односа између владе у Москви и емигрантског одбора Пољака у Лондону. Том приликом смо указали на чињеницу да је пољска емиграција послужила у више махова Великој Британији као пробни балон против Совјета. Свакога пута је ударац, којим су Совјети одговорили на убоде пољском иглом, пао и на британску руку, која је ту иглу водила. Но много теже је свакога пута била погођена сама игла, сама пољска емиграција. За Велику Британију су совјетске реакције на експериментисање са Пољацима биле мале епизоде, анализе за које је плаћена врло мала цена, а које су за британско политичко оријентисање биле од важности. За пољску емиграцију и њене жеље и планове је, међутим, сваки такав удар био тежак пораз, тешко обесхрабрење и незалечива рана.

Није потребно нарочито потсетити на чињеницу, да је формални разлог за улазак Енглеске у рат и за пуштање с ланца ужасне ратне немани била обавеза Велике Британије да свима средствима и по сваку цену заштити и одбрани Пољску. Није потребно указати и на то, како је данас Пољска остављена на цедилу од те исте Велике Британије, која је, својом политиком гурања варшавских одговорних кругова у рат, још 1939 године првипут искористила Пољаке за своје циљеве. Све су то познате ствари и чудно је само, како се свет који је доживео и могао да прати целу игру упропашћавања Пољске и докусуривања њене емиграције, могао са тим титрањем са судбином једне државе и једнога народа да се помири и да преко ове трагедије некако пређе као преко ствари, о којој више не вреди ни мислити ни разговарати. Нарочито за мале народе треба пример Пољске да буде вечита, неизбрисива опомена и вечита поука. Прича о Пољској и њеним пријатељима треба да уђе у све буквare малих народа, јер она претставља основу са које политика тих народа у будућности, у погледу оцењивања вредности веза са великим силама, треба да пође.

Од наше последње анализе ситуације, у којој се налази пољска емиграција као пример свију емигрантских покрета у англосаксонским земљама, догађаји су се развијали даље, правцем којим су већ тада били кренули. Велика Британија је била тада, одмах после открића у Катину, покренула Сикорског да упути Међународном Црвеном крсту по знати захтев за анкету. Тада је још Лондон тражио податке и индикације о плановима и о психичном стању совјетске владе. Совјети су, међутим, ту прилику искористили да отпочну, подазећи од прекида односа са Сикорсковим комитетом, одлучну политичку офанзиву у Великој Британији. Не само што се та офанзива односила на пољско питање и на питање евентуалних будућих совјетских граница на европском Североистоку. Она је прешла тај оквир и бацила је у дискусију у Лондону па, и у Вашингтону много замашније и важније проблеме. Који су то проблеми види се само по симптомима. Они су, међутим, довољно јасни да се закључци могу извлачити са сигурношћу.

МОСКВА ПОКРЕЋЕ ОФАНЗИВУ — У ЛОНДОНУ

Москва, која се увила у ћутање све до Катинског случаја, изашла је тада из своје резерве и мером са прекидом односа подигла је по први пут један крајичак вела, којим је њена политичка игра дотле била обавијена. Ускоро иза тога долази до формалног укидања Коминтерне, које претставља директан атак против англосаксонских земаља у области њихове унутрашње политике. Затим почиње СССР да се меша веома активно и у политичка питања европског Југоистока, где изазива кризу у Југословенском емигрантском Одбору, која је данас, упркос владе Мише Трифуновића, још увек у највишем степену акутна.

Најзад долази, баш у последњим данима, до напица у совјетској штампи, у којима се приписују за СССР одлучујуће учешће у поратном уређењу читавог европског континента. Док је, дакле, пре извесног времена могло још да изгледа да се совјетска политика ограничава на извесне заштитне сфере и на извесне мање области дуж западних граница Совјетске Уније, дотле је данас јасно да граница совјетском апетиту практично на нашем континенту уопште нема.

Тврђење, које смо поставили на овом месту пре недељу дана о томе, како је намера и план СССР да, ако то буде икако могуће, згради целу Европу, добила је неочекивано брзо своју потврду написима публицисте Малињина у совјетском часопису „Рат и радничка класа". У томе напису овај угледни московски публициста тражи да се Совјетска Унија припита не само за одлуку по свима питањима која се тичу Европе, него чак и за она питања која стоје у вези са холандским, белгијским, француским, португалским и другим колонијама. Данас је то још глас једнога новинара. Сутра то може бити формални захтев совјетске владе.

СОВЈЕТСКА УЦЕНА

Пред оваквом ситуацијом нашла се Велика Британија, према којој Москва употребљава све одлучнији тон. Према гласовима о трећем светском рату, према оклевању Англосаксонаца да се активно ангажују у борби на европском континенту, према тактици убода иглом и толико разрађеним хипотезама о поратном уређењу Европе под британским вођством које данас испуњавају ступце британске штампе, Москва је прешла са тактике молбе и дипломатских корака на тактику директне уцене. Она свакако упорећује својих 10 милиона изгубљених војника са 93.000 Енглеза, колико их је у овоме рату досада погинуло или нестало, и из ове чињенице црпе одлучност да са господарима Даунинг Стрита разговара лупајући песницом о сто.

Положај Велике Британије према овом све непријатнијем савезнику није нимало завидан. Чињеница је да Лондон данас, додуше, не зна праве намере Совјета. Али зато он од случаја до случаја сусреће по конкретним питањима једну Совјетску Унију која је неупоредиво одлучнија и дрскија но што је била раније.

И тако мора Велика Британија прво да дозволи да падне њен фаворит у југословенском емигрантском одбору Слободан Јовановић. Тако морају коментари *Екшени Телеграфа* и *Јунајтед Преса* да признају да нова личност мора да дође на чело југословенске емигрантске владе, „да би се консолидовали односи између совјетске и југословенске владе, који су последње време били веома затегнути". А у продужењу те линије лежи смрт генерала Сикорског. Да је Слободан Јовановић млађи и одлучнији и да, према томе, чак и скинут са чела емигрантске владе остане опасност за Совјете и њихову политику, он већ одавна не би више био међу живима.

Жестоке борбе започеле су поновно на источном фронту

Foto: Belgrader Bildagentur

КОБНА ГРЕШКА У СИКОРСКОВОМ РАЧУНУ

Сикорски је учинио једну погрешку у рачуну, као што су то Пољаци у својој политичкој историји чинили безброј пута и тиме увек наново изазивали тешке катастрофе по свој народ. Он је веровао да ће у сенци спора и размимоилажења између Москве и Лондона, а као инструмент који је Лондону потребан, моћи да води и даље свој политички чамац. Међутим, Лондон је одлучно друкчије.

За британску политику рата треба још топовске хране. Није довољно оно, што је постигнуто жртвовањем низа европских држава, бацањем у смрт 10 милиона Руса. Још једном треба сву још преосталу велику снагу СССР искористити за напад на Немачку, — или макар за одржање фронта на европском Истоку. Европа још није зрела. Да би се скупоцени животи Енглеза сачували до највећег могућег степена, треба још једном ободрити партнера из Кремља.

Сикорски је овде постао озбиљном сметњом. Он је своју улогу извршио, и према томе, није више био од користи. Али скинути га с власти, као што је то учињено једним малим мигом из Даунинг Стрита са Слободаном Јовановићем, ипак није било могуће. Рузвелт има ништа мање од 4 милиона пољских гласача. На Блиском Истоку стоје оружане формације пољске војске. Сам Сикорски био је човек познат у свету и афиримран као политичка личност. Скинути га једноставно с власти значило би признати пред целим светом тоталну пораз у загриженој, непрекидној, напрегнутој подземној игри против Москве око Европе. И зато је изабран други пут. Сикорски је пао са авионом.

Врло је сретан случај за политику која га је скинула с дневног реда, што је са њим у авиону био цели штаб његових најближих сарадника. Не само што је, дакле, ликвидиран сам Сикорски на тај начин, него су уклоњени и они који би могли бити евентуално извршиоци његовог политичког тестамента. Као што је отац краља Фаизала од Ирака умро од неког чудног напитка у Швајцарској; као што је Фаизал погинуо у аутомобилској несрећи; као што је неколико грчких генерала, који су били против успостављања англопослушне монархије у Грчкој, поумирало у кратким размацима под загонетним околностима; као што је пао краљ Александар у тренутку када је био пред великим политичким преокретом; као што је погинуо адмирал Дарлан када је извршио своју дужност и постао препреком за планове о присвајању француског колонијалног царства; као што је безброј других великих и малих, чији су се путеви нашли у једном тренутку у опреци са путевима енглеске политике морао да падне; — тако исто је генерал Сикорски, одигравши своју улогу до краја, а нарочито после свога смелог говора пред пољским одредима и своје изјаве пред штампом у Канру, послат на други свет, где више неће моћи да омета велике и замршене, прецизне и детаљно, филигрански пројектоване планове британске политике.

СУМРАК ЕМИГРАЦИЈЕ

На страну случај пољске емиграције. Сикорски је данас сим бол и поука за све емигрантске одборе, који примају своје субсидије из каса у Уајт Холу. Изгледа да претстоји уопште сумрак емигрантске политике. Британија можда још, ради своје игре око Европе, жели да употреби и оне који са крунама или без њих шетају лондонским асфалтом. Можда су Даунинг Стриту још потребне фиктивне владе ради њених реалних рачуна. Вашингтону, међутим, ти пиони више нису потребни.

Вашингтон је приграбио оно што је хтео. Још га жуљи једино рана на Пацифику. Али да се он упусти сада у ситна европска разрачунавања са читавим низом влада, о чијим земљама једва да мако од политичара у Белој кући ма шта зна (изузев да се ту ради о некаквим полудивљацима који говоре неким неразумљивим језицима и препиру се око неких села и области, чије се име уопште не може да изговори, а чија заједничка територија није ни толика, колико је једна од правоугаоних држава у Северној Америци),"— то је за Белу кућу ипак исувише досадно и замајно. Зато је велики лист Американ Меркјури недавно написао, баш поводом кризе у југословенској емигрантској влади „неколико заиман љивих реченица. Лист констатује да је врло велико питање, исплати ли се уопште капитал, који је инвестиран ради одржавања и помагања емигрантских влада, јер су те владе састављене од људи, који су изгубили сваки контакт са земљама одакле су дошли, и никада више неће моћи, чак ни после победе „Уједињених нација", да дођу у својим земљама на власт и да тако користе великој политици Вашингтона. Ти људи, наставља лист, само се свађају између себе и изазивају неспоразуме између великих савезника. Износи, које они данас стају, новац који они данас добијају за своје циљеве могао би много паметније да се уложи у какво корисније предузеће.

И тако се у Вашингтону очигледно све више формира идеја о томе, да све те мале емигрантске одборе и владе, који потичу из Средње Европе, од Балтикума до Црног и Средоземног мора, треба ликвидирати. Напоредно са тим расте тамо углед концепције, по којој би се у Средњој Европи извршила — све под претпоставком добијеног рата — реконструкција Хабсбуршке монархије на челу са Отоном, чији се млађи брат иа далековиде предострожности оженио једном блиском Рузвелтовом рођаком.

Није случајно да је Шубашић у Америци и да оданде југословенску емигрантску владу у Лондону напада као великосрпску. Није случајно ни то, што Јунајтед Прес у своме коментару о узроцима сталне и још незавршене кризе међу југословенским емигрантима у Лондону ставља на прво место основно размимоилажење између њених српских и њених хрватских чланова по питању „будућег уређења Југославије". Под овим углом, и познавајући оне нове тенденције које су се родиле у Америци, сматрамо да се та размимоилажења крећу баш у означеним границама и у овде изложеном правцу, а верујемо да се у томе нисмо преварили.

VERUS

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Великор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.

Тромесечна претплата 36 динара шаље се преко »Прасек, а. д. Влајковићева 8.

Доказ више

Рат против цивилног становништва и рушење црквa и културних објеката откривају нам суштину кризе коју преживљава данашње цивилизовано човечанство. Та је криза настала отуда што је завладало материјалистичко схватање света и живота, које одбацује постојање Бога и Његових закона. Човек је себе прогласио врховним судијом, почетком и свршетком.

Негативне стране данашње цивилизације најјаче су дошле до изражаја у Америци, у којој се годинама спаљују жетве жита, памука и кафе, док стотине хиљада њеног сопственог становништва гладују. Том нечовечном шпекулацијом на једној страни гомилају се баснословна богатства, док на другој владају сиромаштина и оскудица. Је ли то поредак, који Америка у случају своје победе жели да наметне читавом човечанству?

Ово материјалистичко и безбожничко схватање комунизам је отерао до његових крајњих конзеквенца. Он је усавршио систем поробљавања широких народних маса. Отуда и није чудо што данас између Совјета и Америке владају најприснији односи. Кад духовне сличности међу њима не би било, онда би ова спрега била немогућа.

Али баш овај рат, са свим својим ужасима и несрећама, јесте доказ више да постоји Бог и Његови закони. Он је доказ да се неодговорно не може живети и да недела и заблуде морају бити кажњени. Кроз патњу и страдање човечанство ће бити призвано памети и ослободиће се своје заблуде о свемоћи човековој. Људска гордост мора бити сломљена и одбачена вера у савршеност човекових изума и закона.

Ове патње и страдања потрајаће све дотле док се свет не покаје и не призна Бога за Господара. Ко то не призна биће уништен. Ако се овај рат сврши пре овог покајања, онда ће за њим доћи нове патње и нова искушења. Ко је мудар, он са овим мора бити начисто.

Јер свет са рушењем, убиствима, црном берзом, пљачком и неморалом не може постојати. Бог га за то није ни стварао. Створио га је да он од несавршености иде ка савршености, и да људи у љубави помажу један другом на узајамном уздизању и усавршавању. Зато свет мржње не може постајати. Кад ње нестане, нестаће и свих оних зала које је она родила, а од којих грца данашње заблудело човечанство.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

ФАЛСИФИКОВАНИ НАЦИОНАЛИЗАМ

(Наставак са 1-ве стране)

Све је остало заблуда, лудост, уображеност или наивност, која иде до глупости, кад није несвесна или свесна издајничка служба туђину. Ако смо као целина неспособни да схватимо ову једноставну, основну истину, онда нам претстоје тешки дани, иду нова искушења и нова страдања, чији се крај не може сагледати. Због извесних појединаца, због извесних незнатних делова нашег друштва опет српски народ треба да страда, да даје непотребне жртве. И може да му се деси и најгоре, може да дође у питање и сам његов опстанак. Они, који се данас боре за Европу противу удружених снага плутократије и бољшевизма биће без милости за издајице европске ствари, а имају на располагању моћна средства, као никада раније у свету, да у корену и заувек униште ове унутрашње јатаке непријатеља заједничке европске отаџбине.

Зато носе велику одговорност, односно стављају се ван закона националног самоодржања, сви они који у овим моментима губе нерве под утицајем туђинске пропаганде, којекаквих коморџиских вести и у својој заслепљеној уображености мисле да могу нечим допринети у одлуци о судбини континената.

Свесно или несвесно они раде противу самог опстанка свога народа, противу његових животних интереса.

Опомена заблуделим и плаћеним

Они, који то раде по наређењима из иностранства заслужују немилосрдно уништење, јер опстанак и спас српског народа јесу највиши закон данашњице.

Они који се малодушно поводе за туђинском пропагандом, који упадају у њене замке и верују у њене блефове, они који су жртве лакомислених прогноза, они заслужују најтеже казне.

Они, који допуштају или помажу да се ствара такво расположење духова и да се формирају таква неопрезна мишљења служе исто тако посредно непријатељима Европе и они се морају сматрати као тешки кривци.

Сви они скупа носе велику одговорност и сви они, ма где се налазили и ма ко они били морају искусити последице својих поступака још одмах, данас, не препуштајући то суду историје, да не буде доцкан.

Због њих и због њихових ранијих савезника српски народ доживео је толико страдања и изгубио је безброј прилика да поправи свој положај и да се рехабилитује у крилу европске заједнице. Данас када је народ схватио положај Србије у данашњој европској и светској ситуацији и када показује пуну вољу да конструктивним радом поправља и обнавља српску отаџбину на здравим и солидним темељима, треба бити луд па помишљати на нешто друго. Данас када стојимо пред жетвом коју је Бог благословио и која треба српском народу и његовом потомству да обезбеди егзистенцију, неопростив је грех оних, који би својим непромишљеним поступцима пореметили данашњи ред и довели земљу опет у тежак положај, отежавајући прикупљање жетве и њену правичну расподелу.

У име српске отаџбине питамо се ко су ти малоумници, мегаломани или слабоумници који се усуђују да дрзну у свете интересе српскога народа и да доводе у питање његову будућност и његов опстанак.

Зар да у колу европских народа због непромишљених испада појединаца будемо обележени као недозрели, као да нисмо превродили пубертетско доба, када се у зажареној машти не види стварност и чине грешке за грешком? Кад ћемо увидети да нас разузданост и крволочност »шумских« националиста ђаво представља пред лицем других народа, као сирове примитивце, који не признају норме међународног права него ребелством, хајдучијом и разбојништвом боре се противу једнога стања, које произилази после потписане капитулације?

И у другим земљама у Европи има шума и гудура, па ипак у њима нема овакве феле »патриота«, који из заседе на мучки начин убијају претставнике победничке оружане силе или камом и насиљем тероришу мирно становништво. Као што вођа њихових банди зна само да бежи из места у место, тако да ће у успомени народа остати обележен као вечити бегунац, тако и остали његови претставници нигде се нису оглядали у окршају него знају само да нападају иза бусије и да убијају голоруке домаћине.

Нема ту никаквог јунаштва ни хероизма него је то обична хајдучија и пустоловина психо-патолошких пустахија, који увек у нередовним приликама избијају на површину и долазе до некаквог изражаја. Зар у данашње доба модерног ратовања са невиђеним техничким сретствима герилско ратовање, четовање по шумама, није један анахронизам, који не значи ништа у војничком смислу, а само доноси несрећу и непотребна страдања једном народу? Докле ћемо у својој незрелости и сировости гледати на догађаје и на стварност из перспектива од пре сто и двеста година? Кад ћемо разумети да ће нас стварност и догађаји прегазити и самлети ако их на време не схватимо и не прилагодимо се њиховим захтевима?

Српски народ у својој сељачкој већини има много здравог разума и смисла за стварност и он је схватио смисао данашњице и своја дела и поступке доводи у склад са овим стањем. Својим развијеним инстинктом самоодржања он се одупире покушајима својих изрођених синова да га увуку у ма какву пустоловину, која га може стати главе. То су с једне стране они недоучени буквари, експоненти светске револуције, који за рачун крваве Москве раде на уништењу свога сопственог народа, који се одупире да буде оруђе за извршења плана о бољшевизацији Европе и света. То су с друге стране недозреле и пусте главе, застарелих појмова и немогућих схватања, који ради обећане власти и злат-них фунти, у својој болесној амбицији хоће да играју неку улогу и да за рачун Лондона и Вашингтона још једном унесреће српски народ и одвуку га можда у амбис, из кога нема повратка.

Није право да један мали, ваљани и радни народ, лојалан и частан, који је у току своје мученичке историје дао толико жртава да се сачува на својој родној груди стално страда са луде главе својих недоучених синова. Одиста, није право, да он ни крив ни дужан доживљује несрећу за несрећом због својих изрода, који га вуку у пропаст ради остварења планова о јеврејској превласти у свету у плутократском или бољшевичком виду.

Дужност је свију правих српских родољуба да помогну своме народу да се избави и ослободи од ових црвених и црних, јер су га у црно завили, изрода српскога народа, да би он могао да се у миру и реду посвети стваралачком раду и обнови напаћене отаџбине. На тај начин српском народу биће уштеђене нове жртве и нова страдања и може се надати бољој будућности, о чему налазимо доказа у чланку објављеном у водећем немачком листу **Дас Рајх** где се између осталог каже:

»Данас министар претседник Недић располаже могућностима да упути свој народ на свесно враћање конструктивном раду, чиме ће Србима у заједници европских народа бити обезбеђено место, које је било скоро изгубљено«. **»С.-Н.«**

Рузвелт је творац овога рата

Из збирке званичних докумената објављене под насловом РУЗВЕЛТОВ ПУТ У РАТ доносимо један доказ његове кривице пред човечанством.

Пољски посланик у Вашингтону пољском министру спољних послова — Извештај

ПОВЕРЉИВО

Вашингтон, 9 фебруара 1938

У току прошлих недеља разговарао сам у државном департману са државним секретаром Халом и државним потсекретаром Џемсом Ц. Даном о питању емиграната, које нас толико интересује.

*

Притисак јевреја на претседника Рузвелта и на државни департман све је јачи, нарочито због важности захтева јевреја угрожених у Немачкој, Пољској, Румунији и другим земљама, за „подршку", приликом њиховог напуштања тих земаља.

*

У вези са добијеним обавештењима, могао сам да у разговору са Халом констатујем, да се јевреји тренутно налазе у паничном расположењу, али да су они истовремено поборници за стварање ратне психозе, која треба да гурне цео свет у рат и да доведе до опште катастрофе. Ово расположење се све јасније испољава. Повод томе је подела света у два велика блока: фашистички и демократски. У фашистички блок убрајају јевреји и њихови посредници и помагачи у заједничкој ствари — осим Италије, Немачке и Румуније још неке друге земље, међу њима и Пољску. У другу — демократску страну: Енглеску, Француску, Сједињене Државе и на истом плану и Совјетску Русију. Приликом карактеристике ових демократских држава, јевреји су припремили уосталом прави хаос: они су идеју демократије и идеју комунизма, стрпали у један лонац и пре свега поболи застава жестоке мржње против нацизма. Све манифестације за рат у Шпанији, на Далеком Истоку, као и последње промене у Румунији, приписиване су злочиначком утицају нацизма. Ова мржња иде до беса. Она се пропагира свуда и на сваком кораку: у позоришним комадима, у биоскопима, у штампи. Немци се претстављају као народ, који живи под деспотизмом Хитлера, који жели да освоји цео свет и да утопи цело човечанство у море крви.

У разговорима са јеврејским претставницима штампе наилазио сам поново на неумољиво и одлучно заступљено гледиште, да је рат неизбежан. У пропаганди се ово интернационално јеврејство служи свим средствима, радећи све оно, што је против тенденције консолидовања и разумевања међу државама. На тај начин ствара се на овом тлу у јавном мњењу стално, али сигурно, уверење, да су Немци и њихови фашистички сателити непријатељи, које „демократски свет" мора да савлада.

Јержи Потоцки,
посланик Пољске републике

Пољски дипломата констатује да су већ фебруара 1938 године јевреји гурали свет у рат, искоришћавајући свој утицај на Рузвелта.

ТАЈАНСТВЕНА ПРЕПИСКА

О измени писама између Рузвелта и Стаљина, није много изашло на јавност. Обојица су се обавили тајанственим велом ћутања, тако да постоји сумња, да је у питању измена мисли о послератним проблемима.

Пошто ни Рузвелту ни Черчилу није успело да приволе Стаљина, да заседне са њима за један заједнички сто, одлучило се на слање једног изванредног амбасадора у Москву. Лична порука Рузвелта предата је Черчилу и Стаљину, а у међувремену примљен је и одговор Вашингтона. Сама чињеница да је ова деликатна мисија поверена ранијем амбасадору у Москви Девису, који важи као велики пријатељ бољшевика, види се, да су у питању далекосежни уступци Москви.

Посебан догађај претставља и долазак Литвинова у Москву, који путује само у важним мисијама, на лични реферат Стаљину.

Утолико је упадљивије ћутање у америчко-енглеском табору о самој садржини писама. Шта је стајало у Рузвелтовом писму и шта је одговорио Стаљин? Које је уступке учинила Бела кућа, да би одобровољила Кремљ и извела га из његове резерве? Које је нове услове поставила Москва својим савезницима?

Зашто је морало уопште доћи до једне тајне преписке, када Сједињене Америчке Државе, Енглеска и Совјетска Унија — како то увек тврде — желе све најбоље европским народима и целом свету уопште?

Ова се питања са правом постављају од свих европских народа, па и народа, који спадају у такозване неутралце. Ако су послератни планови Вашингтона, Лондона и Москве, заиста тако наивне природе, као што се то свету прича, онда би се могла садржина преписке између Рузвелта и Стаљина без даљег објавити, можда у облику неке нове „повеље".

Када обојица ћуте, онда је сигурно по среди нечиста савест. Народи се намерно остављају у незнању о претстојећој судбини, одвраћа пажња њихове самоодбране, како би се лакше ставили пред свршени чин. Тако се објашњавају сви маневри камуфлаже, као што је такозвано укидање Коминтерне, и сва уверавања — да бољшевизам није више опасан.

Да ли је Вашингтон и Лондон готов да прихвати све Стаљинове планове у погледу Европе или не, не игра више никакву улогу. У сваком случају је утврђено, да Стаљин има своје сопствене послератне планове, и да их жели спровести само по његовој вољи. Најбољи доказ зато јесте држање Совјета према пољској емигрантској влади у Лондону. Совјети не признају никакву пољску емигрантску владу, до оне која се као комитет пољске емиграције налази у Москви, на чијем се челу налази комунистичка књижевница Ванда Василевска и комунистички настројени пуковник бивше пољске војске Берлинг.

То је почетак стварања једне пољске бољшевичке владе, којој ће бити циљ да створи једну совјетску Пољску. То што важи за пољску емигрантску владу у Лондону, то важи и за судбину свих емигрантских влада, па и за југословенску.

Убиство бившег претседника пољске емигрантске владе у Лондону, генерала Сикорског, јесте један доказ више, како ће проћи сви „претставници" малих народа у Лондону, када се нађу на једној равни супротности између Енглеске и Совјетске Уније.

За илустрацију бољшевичких планова, може нам послужити и много демантована изјава совјетског амбасадора у Вашингтону. Литвинова, коју је дао приликом свога проласка кроз Персију, у Техерану, на путу за Москву.

Литвинов је, према извештају штокхолмског листа *Алеанда*, изјавио:

„Москва инсистира на томе, не само да добије излаз на Јерејско море, дакле преко Дарданела, већ и са Балкана — излаз на Јанрадско море. Москва је већ доставила своју жељу, Енглеској и Америци, да је једна нова подела Балкана неопходна. Москва жели да створи једну државу — прећутао је совјетску — зависну од Совјетске Уније, која би се састојала од северних области бивше Југославије, дакле Словеније, Хрватске и Далмације, као и италијанских области Истре и Трста".

Ова „држава" била би разумљиво једна сатрапија Москве. У сваком случају, истакао је Литвинов, наше је енергично гледиште, да цео Југоисток спада у совјетску интересну сферу.

Да је у овој својој изјави, Литвинов открио само један мали део планова Москве, није потребно нарочито нагласити. До скоро су Совјети уверавали, да ће се задовољити границама из 1941 године, што значи Карелијом, Балтичким државама, Источном Пољском, Бесарабијом и Буковином. Данас њихови завојевачки планови иду већ тако далеко, да захтевају владавину читавог Балкана и делова Италије и Турске.

Москва мисли, да јој данас нико више не може стати на пут, и да ће се сви њени захтеви примати без противљења, како у Вашингтону тако и у Лондону. Рузвелт чини, све да би одобровољно Стаљина, нарочито у питању Европе, како би имао слободне руке за америчке тежње, у другим деловима света. Енглеска мора све да аминује, пошто потпуно зависи од америчке и совјетске помоћи.

Да се Енглези уопште не питају више, види се и из тога, што енглески амбасадор у Москви није присуствовао америчко-совјетским преговорима у Кремљу.

С.

ТАКВИ СУ ЕНГЛЕЗИ

Енглези домородци, гледају на Енглезе рођене у колонијама са извесним потцењивањем. Поред њихових имена стављају обилгатно два слова „р. к.", што значи „рођен у колонијама". Али и ови Енглези „колонијалци" не остају дужни, нарочито Канађани, Јужноафриканци, Аустралијанци и Новозеланђани. У доминионима и колонијама постоји прави „фронт" против Енглеза из матице, против њиховог надменог понашања и надувености.

За њих постоји чак и надимак, нимало почастан, зову их „стрицима", пошто их не рачунају у пуноправне мушкарце. И као радна снага не уживају никакав углед. У многим огласима за тражење службе, може се прочитати: „Енглези не долазе у обзир". То има и свога оправдања, пошто ове „стрине" — синови богатих људи мало или уопште ништа не знају, а притом се праве да све боље знају од других. Овај надимак жели да укаже на једну појаву, која пре неколико деценија није постојала, и треба да служи као доказ дегенерације енглеске омладине, која није дорасла великим задацима британског светског царства.

Велики део енглеског горњег слоја друштва искварен је. Њихови чланови имају исувише велике приходе, располажу тако утицајним везама, да без великих напора долазе до одлично плаћених места. Енглезима који наследе имања, која доносе годишње 50.000 до 100.000 фунти стерлинга прихода — клања се цела Енглеска, они могу да заповедају и да расипају лако стечени новац.

Са друге стране утичу деморалишући такозване трибутне колоније, као што је британска Индија, на тамо живеће чиновнике, официре и војнике из матице. Чиновници воде раскошан и разуздан живот. Луксузан и расипнички живот вођен је нарочито у британској Малаји, где је сваки Енглез био богаташ; од гувернера до последњег подофицира и ситног чиновника. Ниједан други европски народ, било у источној Азији или у Европи, није имао такав луксуз. Шкотланђанин Брис Лошат, са жаљењем је утврдио: „То је, што треба нагласити — материјалистички луксуз, ништа за душевне потребе".

Садашњи рат довео је до једне „генералне пробе", и открио све последице оваквог начина енглеског колонијалног живота. У фебруару 1942, писао је познати енглески привредни часопис *Економист*, критикујући неуспехе енглеске војске и пословање енглеског министарства рата: „Све што се догађа страшан је предзнак за распадање британског царства". Један извештај *Тајмса* о паду тврђаве Сингапур, претставља један од најстрашнијих докумената, који су икад објављени. Извештај говори о слабљењу морала борачких јединица, недовољној иницијативи командног кадра, недораслом војном вођству, ђавим управним властима и потпуној апатији уређеничког становништва.

Али нико није тако оштро критиковао распојасаност, недораслост, ситничарство и потпуну неспособност водећих личности британског ратног вођства у колонијалној политици, као што је то учинила супруга смењеног енглеског маршала ваздухопловства, сер Брук-Похама. Ранији врховни заповедник енглеских снага у Малаји, маршал сер Брук-Похам, пао је у немилост, и услед критике у Горњем дому није био примљен код енглеског краља.

То је његову супругу довело до беса, тако да је употребила све своје друштвене везе, да бих ипак израдила пријем своме супругу. Она је позвала известан број виђених новинара, на чај и цигарете, причајући опширно о катастрофи код Сингапура.

„Већ од првог дана када је маршал стигао у тврђаву, причала је супруга енглеског заповедника, предузео је све мере да би уредио ужасно запуштене прилике. Сви његови напори наишли су на сметње у лењости, глупости и у уображењу тамошњих виших војних и цивилних функционера. Није успео. Уопште се не може замислити колико су лењи ови Енглези у колонијама. И за најмањи посао, стављали су у покрет читав штаб уређеничке послуге". Леди Брук-Похем имала је утисак, да и само давање заповести, претстављало је за њих велики напор.

Када је покушала, да укаже дамама енглеског друштва у Сингапуру какав је рат, описивањем једног немачког тешког ваздушног напада на Лондон, наишла је само на неповерљиви осмејак.

Као у Сингапуру и британској Малаји, тако су се показали кукавички и оне „стрине" у Шангају. Тамо је јула 1942, 5.000 припадника од укупно 8.000 лица енглеске колоније, одбило да се врати у Енглеску.

Историја света је неумитни судија. Она је оценила Енглезе, који су били у поседу читаве четвртине целокупне земљине површине, и оценила их већ сада недостојним.

А.

Француска и будућност

Написао Робер Брасијак

Величина војне катастрофе, која је 1940 године постигла Француску, могла је ту земљу оставити обескрвљеном и без способности за другу реакцију, осим стерилне и горке жалости. Али већ сутрадан после пораза један мали број људи је одмах разумео да је спас у реалистичном посматрању догађаја и у потпуној промени раније политике. То је оно што је било као зачетак у самом духу примирја од 25 јуна 1940, које је затражено и прихваћено „са чашћу", према изразу маршала Петена.

Са гледишта унутрашњег живота изгледало је очигледно да је требало свршити са демократским режимом који је 70 година гурао Француску Републику у такав пораз. Неодговорност управљача, деморализација народа, потчињавање јавног мнења снази новца, најезда јевреја и странаца који се не асимилирају, комбинација политике изазивања рата са слабљењем војним и радним, — то су плодови режима, нарочито после 1930 године, када су избори довели на власт мешавину јеврејских социјалиста и комуниста. Задржавајући за Француску њену оригиналност и без намере да се копирају стране нације, морало се разумети да у току година француски теоретичари као Прудон, Сорел, Морас, Дримон и други, изнели су елементе погодне за изградњу национализма и социјализма француске врсте.

Са гледишта спољне политике француско-немачка сарадња постала је камен темељац новог поретка. Стотине година рата између Француске и Немачке нису на крају послужиле ничему. Те две земље остаће увек суседи, као што је то од првих дана говорио Пјер Лавал. Треба да се оне споразумеју и да преко споразума могу припремити споразум свих европских нација у једној заједници коју је маршал Петен назвао „умирени континент". Истина, да је задатак тежак и да он наилази на много неразумевања. Они који су се пред рат борили против конфликта и који су га прогласили апсурдним и злочиначким, добили су силом чињеница признање да су били у праву. Али сада је требало у поразу конструисати оно што се могло изградити у миру. Тешкоће и посебни проблеми нација не смеју нас зауставити.

Уз тешкоће које је родио пораз, дошле су и оне које су Француској натоварили Енглеска и САД, њени бивши савезници. Са ванредном одлучношћу британоамерички авијатичари су потпуно уништили извесне градове, бомбардовали су многе друге градове, убили су хиљаде Француза, митраљирали путничке возове и сељаке, кад су ови радили на својим пољима.

Ипак њена улога у будућности може бити велика, ако она оствари обећање које је дала себи у лето 1940 године. Сјај њене прошлости није се замрачио у Европи. И Немци су увек имали задовољство да одају пошту ономе шта је Француска донела цивилизацији. У земљама где се осећао њен традиционални утицај, она би могла тачно доказати да се њен геније може прилагодити новом свету који се рађа. Против бољшевичког света њена влада је деловала. Она је од првих дана прекинула дипломатске односе са Совјетима. Добровољци се бију на Источном фронту, 2 милиона Француза раде у Немачкој. Француска жели будућност, у којој би се уз поштовање националних индивидуалности могла извршити револуција XX века. Будућност за коју би она могла даровати (за себе и за друге земље) своје врлине и нетакнуту снагу свог генија.

КАКО ПРОЛАЗЕ НАРОДНЕ ИЗДАЈИЦЕ

Свакоме паметном Србину, који се бекством сам није излучио из националне заједнице, јасно је да су натезања и надмудривања у Лондону „пресипање из шупљег у празно" и да „криза југословенске владе" и њено „решење" немају никакве везе са судбином српског народа, макар ко се мешао у то решење и ма колико задовољава жеље разних фактора.

Можда не вреди трошити речи нити узалуд мрчити харгију задржавајући се дуже било на онима који су испали из „југословенске владе" Слободана Јовановића или на онима који су сад ушли у владу Мише Трифуновића. Све то нема никакве везе ни са садашњошћу ни са будућношћу српскога народа, јер они, хвала Богу, никада неће више бити у могућности да га баце у катастрофу за туђ рачун или са луде памети. Све што се збивало и што се збива у Лондону може послужити само као школски пример како пролазе они, који бекством напуштају свој народ у најтежим часовима и стављају се у службу туђих интереса. Изгледа да је Слободан Јовановић у своме безграничном кукавичлуку на време осетио опасност, која прети овим емигрантима, који нису по вољи властодржаца из Кремља. Као да је предосећао за себе судбину која је задесила генерала Сикорског, па се на време и повукао, уступајући место Миши Трифуновићу који у својој буквачкој заслепљености властољубивог политиканера не види све опасности.

У истом смислу карактеристичан је и поучан случај министра двора Радоја Кнежевића, тог интелектуалног вође пуча и „сиве еминенције" Душана Симовића. Зна се да је смењен, односно нагурен са тога положаја, али не зна се каква му је судбина одређена: да ли ће и он добити коју ћелију у лудници поред Душана Симовића или му је нешто друго спремљено.

Ради примера како се водила политика у бившем југословенском режиму, можда вреди задржати се који тренутак на овоме човеку. То је типичан случај како човек малих способности, а великих амбиција помоћу ложа може да игра велику улогу у животу једног народа и да буде један од фактора његове катастрофе. Иако обичан гимназиски професор без икаквог нарочитог талента и способности њега масони доводе на чело Професорског друштва, где покушава да игра неку политичку улогу.

Као експонент међународне масоније он добија задатак да припрема Југославију да се сукоби са Немачком. Пошто масе у Југославији нису желеле рат, он је један од оних малобројних цивила, који помоћу свога брата официра у гарди организује ону незнатну клику официра пустолова, који заједно са Симовићем врше пуч од 27 марта и насиљем и преваром наметну земљи политику међународне масоније.

У тим данима забуне и пометње он гледа да згради за себе и за свога брата што више власти и части и тако постаје министар двора. Он игра улогу једнога од свемоћних диктатора у том кратком периоду, док његов брат добија чинове и звања нередовним путем и као триумфатор пролази кроз Београд на белом коњу на челу једнога одреда гарде.

ХЛЕБ ЗА СВЕ!

Захваљујући нашем земљораднику, који је земљу до максимума обрадио и засејао, захваљујући Богу који је дао овако повољно време, захваљујући напорима Српске владе генерала Недића на срећивању прилика у земљи и спровођењу нових начела у нашој привреди и пољопривредној производњи, ми стојимо ове године пред обилном жетвом.

Да би та жетва донела заиста благодети целокупном српском народу, није довољно убрати златно зрно, већ се побринути да се свакоме обезбеди хлеб бар у минималним количинама. Искуство нам даје повода веровању, да ће Влада народног спаса, уз помоћ и подршку народа, бити у могућности да то оствари.

Прошле године имали смо изузетно слаб пшенични принос, и још несрећене прилике у земљи. Па ипак, апел претседника владе генерала Милана Недића да ниједан Србин не сме умрети од глади, народ а нарочито наш сељак произвођач схватили су и своју дужност испунили. На тај начин, ма да са извесним тешкоћама услед малих расположивих количина, народ ће ипак моћи да дочека нову овогодишњу жетву.

У толико више треба веровати да ће наш произвођач и ове године, кад је жетва не само добра ,већ изванредно добра, схватити потребу одржања целокупне нације и одазвати се својој ссцијалној дужности.

Влада народног спаса постарала се да овогодишња расподела жетве буде извршена што правилније и правичније, а на првом месту да сам произвођач буде довољно обезбеђен храном и семеном. Може се рећи да се првенствено водило рачуна о самом произвођачу. Разрез је извршен тако, да нико од произвођача не буде оптерећен изнад својих могућности. Узето је у обзир како стање појединих про извођача, тако и стање појединих општина. Општине које својом производњом не могу да исхране своје становништво, а таквих у Србији има 542, не само што су ослобођене сваке разрезе, већ ће се њима за сеоско оскудно становништво уступати вишкови из других општина за исхрану.

Од произвођача, пошто буду подмирени за своје потребе, тражи се само да уступе по предвиђеној цени вишкове, који ће бити употребљени за исхрану градског становништва, избеглица и пасивних крајева.

Влада народног спаса мора водити бригу о интересима целокупног српског народа, о његовом општем одржању у овим тешким приликама. Због тога ни један пољопривредник не сме да се оглуши о своју дужност, јер се тиме неће само оглушити о позив Владе, већ и о свој народ, о битне потребе његове егзистенције, о његов хлеб насушни.

Досадашње искуство показало је да је наш пољопривредник дорастао својим дужностима према народу и према целини. Ма да су многи разорни елементи покушавали да га скрену са исправ ног родољубивог пута, он је при стао да подноси и жртве за одржање мира и реда, за одржање Србије и српства.

Због тога сада, пред жетву, можемо се у пуној мери надати да се он оглушити неће, да неће бити потребна никаква насилна интервенција, већ да ће вишкови жетве притицати уредно у стоваришта, одакле ће бити расподељени онима који сами не могу да производе, али зато се другом врстом свога рада свесрдно и предано залажу за добро народа и спас земље.

Цео народ се нада да ће нам исхрана идуће зиме, захваљујући нашем пољопривреднику, његовој радиности и свести, бити обезбеђена.

Конкурс „Српског народа"

ЗА НАЈБОЉУ СТУДИЈУ

о Сељачко - задружној организацији нове српске државе

После одличног пријема у јавности, као и код писаца и јавних радника, великог књижевног конкурса СРПСКОГ НАРОДА са првим резултатима који су посведочили његов позитиван значај, лист је успео да обезбеди сличну утакмицу и у другим областима интелектуалног стварања, што ће исто тако несумњиво допринети обнављању српског културног живота.

У Србији је кооперација у облику ПОРОДИЧНИХ ЗАДРУГА играла велику улогу у прошлости а играће још већу у будућности, у толико пре што се код српског земљорадника, срећом, сачувао ЗАДРУЖНИ ДУХ који сад треба, ради општег препорода Србије и српског народа, потпуно искористити, не само зато што је за развијање српске пољопривреде потребна организација у свима облицима задругарства (и крвног и социјалног), него и нарочито ради најприроднije и најрационалније будуће организације Српске државе. За будућност Србије и српског народа задругарство има судбоносан значај не само са национално-економског него и државно-политичког гледишта. Србија се не сме угледати на индустриске и капиталистичке земље; сва њена животна стремљења морају бити управљена стварању нове сеоске цивилизације на националним темељима праве српске културе (оличене у породичној задружној солидарности, социјалној и економској правичности и светосавском православном моралу).

У том циљу да би се чули сви гласови, сва мишљења и схватања, да би се искористила сва искуства код нас и у иностранству, пре него се приступи израђивању законских текстова, СРПСКИ НАРОД расписује конкурс за три најбоље социолошко-економске студије о СЕЉАЧКО - ЗАДРУЖНОЈ ОРГАНИЗАЦИЈИ НОВЕ СРПСКЕ ДРЖАВЕ, у којима би била третирана ова питања:

1) Значај и улога старих српских задруга у прошлости српског народа; национална, економска и социјална функција задруга и користи које је од њих имао српски народ;

2) Који су главни изражаји задружне свести код српског народа? Који су главни економски чиниоци који треба да стварају задругарство код нас? Нарочито с обзиром на чињеницу да је ПОЉОПРИВРЕДА главна основа наше привреде и да се она већ сто година налази у већој или мањој кризи. Савремени појмови о политици планске пољопривреде и народне привреде уопште;

У колико задружна организација државе најбоље одговара народном духу, економским и социјалним условима српскога живота у садашњости, као и духу времена;

3) Којим методима и по којим етапама спровести организацију нове српске државе на задружној основи;

Савремени појмови о задругарству уопште као решењу социјалног и економског проблема. С обзиром на етничке особине и психологију српског народа, потреба да се земљорадничко задругарство постави у темеље Нове Србије и њему повери главна функција у спровођењу планске пољопривреде, производње и потрошње, итд., једном речи, све што се односи на привредно унапређивање, културно подизање и национално обнављање нашег села.

4) Разлике између појма о колективизму (као и синдикализму) и појма о задружности. Етичка и социјална схватања урођена српском народу уједињена у исконском задружном духу, дају специфичне особине СРПСКОМ НАЦИОНАЛНОМ И СОЦИАЛНОМ поретку, који проповеда генерал Недић.

Упоредити задружну организацију са модерним економским и социјалним организацијама у другим државама, нарочито у Немачкој и у Италији.

Биће три награде.

Прва награда претседника владе генерала М. Недића у износу од 30.000 динара

Друга награда министра пољопривреде и исхране инж. Р. Веселиновића у износу од 20.000.— динара.

Трећа награда Главног савеза српских земљорадничких задруга у износу од 15.000.— динара.

За оцењивање радова састављен је овај жири:

Г. Министар Др Спалајковић
Г. Министар Др Недељковић
Г. Министар Веселиновић
Г. Живојин Перић, проф. Универзитета
Г. Др Танасије Митровић проф. Универзитета
Г. Др А. Лазаревић, професор Универзитета
Г. Инж. Никола Станковић
Г. инж. Божић Божидар
Г. Дамњан Ковачевић, публициста
Г. Милош Милошевић, новинар.

Радове писане по могућству машином треба слати жирију под шифром. У засебном коверту приложити име и тачну адресу.

Рок за подношење радова је 1 октобар.

ПОДЕЛА РАДА У ОКВИРУ ИСХРАНЕ ЕВРОПЕ

Ако се заступа гледиште да је решење проблема исхране Европе само онда могућно ако се посматра као континентални задатак, онда се мора такође признати да постоји потреба, да се то решење оствари путем далекосежне поделе рада, која ће, већ према томе о којем је делу Европе реч, имати мање или веће замах, односно мање или више засецати у досадашњу оријентацију аграрне привреде поједине земље.

На тај начин долази питање могућности сарадње појединих европских аграрних привреда у оквиру покривања потреба исхране, као и њихово примање у будући склоп привреде исхране целога континента, у први план. А да би се омогућила плодна сарадња у том смислу, биће потребне веће или мање измене у досадашњем плану обраде и коришћења земљишта.

Ако је досадашња аграрна структура једне земље одговарала њеном плану исхране, то стварно тежиште сарадње те земље у континенталној исхрани не лежи у њеној структури већ у њеним могућностима да прилагоди своју аграрну структуру у сагласности са континенталним планом исхране.

Ово прилагођавање у оквиру аграрних привреда моћиће да добије свој коначан облик тек постепено, на основу практичног искуства, док садашњи начин коришћења земљишта, које је дошло као резултат дугогодишњег искуства на основу привредних услова и привредних могућности искоришћавања приноса, претставља путоказ за могућност измене у коришћењу земљишта.

Преоријентација аграрне привреде у духу континенталне исхране мораће такође временом да претрпи извесну измену, јер ће на основу стеченог искуства доћи до нових сазнања која ће диктовати коректуре у циљу што јаче изградње система европског снабдевања у сектору исхране.

Моменти који ће бити од пресудног значаја код доношења одлуке по тој ствари биће с једне стране географско-климатски и аграрно-хемиски, а с друге психолошки. Наиме, климатске прилике у појединим појасевима нису константне већ показују извесну периодичност која се не сме изгубити из вида, а затим састав земљишта се мења у вези са културом која је на њему посејана. А сем тога и несналажење земљорадника при одгајивању других биљки није мало, поготово ако у почетку претрпи извесну штету ако је година услед временских прилика и његове невештине подбацила у приносу.

Једном речи, измена структуре аграрне привреде једне земље није самим тим остварена што је дошло до сазнања о могућностима те преоријентације и ако се она рачунски уврсти у континентални план са одговарајућом резервом с обзиром на ризик који свако увођење новине носи са собом. Та преоријентација је тек онда остварена ако одбаци очекивани принос у новој култури и, што је још важније, ако она као корисна уђе у свест земљорадника, тако да он њу у пуној мери супротставља старом коришћењу земљишта, које је преузео од својих предака.

Земљорадник, који је стално у природи, у непосредном додиру са природним законима које не може да мења и на које не може да утиче, али чијем је утицају изложен његов труд и од којих зависи принос његовога рада, који је уложио у обраду земљишта, дубоко верује у добро и зло, као и у божију казну или награду већ на овом свету, тако да ће тешко бити уздрман у своме веровању у корисност новога рада ако му нова култура на самоме почетку подбаци.

Зато ће бити од огромног значаја рад надлежних при указивању на узроке оваквог неуспеха у почетку, како би се земљорадник одвратио од тога да гледа унатраг, а навикао да гледа предасе и унапред, управљајући свој поглед на будућност коју може да изгради само ако буде радио оно што му се са надлежног места корисно одреди, па макар у почетку и тешко ишло.

Планска пољопривреда једне земље, која ће по континенталном плану спроводити преоријентацију пољопривреде не сме заборавити или пренебрегнути психолошке моменте и тешкоће, ослањајући се само на планске могућности и потребе које су условљене дотадашњом структуром и искуством.

Баш код нас ће тај моменат бити од огромне важности с обзиром на екстензивни рад наше земљорадње и конзервативног става нашега земљорадника. Задатак свих теренских органа Министарства пољопривреде биће да земљорадника упуте и поуче, уколико се код њега у прво време укаже сумња у успех извршене преоријентације у коришћењу земљишта, или да у противном случају о својим запажањима извести надлежне да они изврше коректуру у своме плану.

Влада је у духу плана о увођењу планске пољопривреде код нас још прошле године сообразила наше могућности ситуацији која је ратом створена, и извршила преоријентацију наше аграрне производње у духу данашњег стремљења Европе које се састоји у томе да свака земља тежи аутархијској исхрани свога становништва.

Напори које смо уложили прве године нису могли донети жељени резултат у целости. Ова година, међутим, богатија је искуством и родом, те обећаје резултате који ће задовољити све нас. С обзиром на то, а у вези са оним што смо раније изнели, ова година пружа надлежнима пуно могућности да укажу земљораднику на корисност досада извршене преоријентације, која мора да се врши постепено, и да га учврсте у његовом досадашњем раду, који је први корак ка увртењу наше пољопривреде у општи европски план за исхрану континента.

Неоспорно је да ће по завршетку рата доћи до нове преоријентације у пољопривредној структури свих континенталних земаља, па и наше, јер ће аутархијско настојање бити замењено сарадњом у духу поделе рада и међусобно допуњавања континенталних пољопривреда и привреда уопште, како би се постигло што боље и рационалније снабдевање целокупног европског становништва.

Све искуство које сада скупљамо, олакшаће нам будућу преоријентацију, која ће се онда моћи много лакше и ефикасније спровести, тако да ћемо кратко време по њеном увођењу осетити благодети нашега рада и залагања, како данашњег тако и будућег.

Лфт

БУГАРСКА УПИСУЈЕ ПРИНУДАН ЗАЈАМ

Обиље новца које је владало у бугарској привреди угрожавало је врло озбиљно повећање производње које је влада планski спроводила. Цене и наднице заиграле су коло у коме су цене стално водиле и замарале потрошача толико ,да је изгледало да ће сасвим посустати. Земљорадник се све више повлачио са тржишта и задржавао робу у очекивању даљег скока цена.

На тај начин је снабдевање домаћег тржишта потребним добрима постајало све слабије и доводило у опасност привредни живот земље у свим секторима. Новчанични оптицај Бугарске по већао се од 3,4 милијарде лева у 1939 год. на 19 милијарди. Сем тога штедни улози у банкама износе 30 милијарди лева.

У циљу да земљу оспособи против сваке евентуалности, влада је почела да спроводи акцију повлачења сувишних новчаних средстава из привреде на најширој основи. Тако је још пре неколико година, у циљу да спречи неосновано повећање оптицаја, Бугарска приступила упису зајма за народну одбрану, издавала бонове министарства финансија, унапредила платни промет без употребе готовине и блокирала јеврејске рачуне. Међутим, све те мере нису биле довољно ефикасне да спрече развој који је сада нашао свој израз у обиљу платних средстава о којима смо говорили.

Зато је Собрању поднет закон о принудном зајму, који има за циљ да мобилише сва расположива средства у привреди која претстављају лутајући капитал, а који је сваког момента спреман да се ангажује тамо где очекује велику зараду за кратко време, и да та средства стави на расположење Министру финансија.

Основа за упис принудног зајма је имовина уписивача. Сваки појединац који има имовину од 100.001 лев подлеже упису принудног зајма. Проценат уписа је прогресиван и почиње са 2%. Притежаоци имовине од 50 милиона лева плаћају 8%. Малим земљорадницима без ликвидних средстава ставиће се кредити за упис на расположење.

Резултат уписа принудног зајма процењује се са 6 милијарди лева, које претстављају скоро једну трећину предвиђеног буџета за 1943 год. Иако расходи за наоружање износе у буџету 1943 год. 40,8% укупне буџетске суме, то ипак министар финансија располаже довољним средствима да покрије ове расходе, јер му само посредни порези доносе 42,8% буџетске суме.

На тај начин је циљ принудног зајма у првом реду спречавање даљег инфлационирања бугарске привреде ,а тек у другом финансирање државних расхода који су све већи уколико рат дуже траје.

Бугарска са принудним зајмом, Турска са одузимањем једног дела имовине, претстављају две земље које су приступиле решавању проблема очувања вредности националне валуте мерама које погађају сваког појединца у корист заједнице.

Борба за Суецки канал

„Друштво Суецког канала" налази се данас сасвим у рукама лондонских чланова управе. Пошто у управно веће спадају Египћани, Французи и Холанђани, то се може веровати, да ови странци не врше надзор над радом друштва. Овом изјавом енглеског министра спољних послова Идна, достигла је британско-француска борба за управљањем Суецким каналом свој врхунац и крај. Већ од 1869 године покушава Енглеска да узме Канал под своју управу. Док је у политичком продирању и коначном запоседању подручја око Канала имала успеха, ипак јој није успело да привредно истисне Француску: 53% основне главнице од 200 милиона златних франака остало је до 1939 године у француским рукама. Управно се веће састојало од 19 Француза, 10 Енглеза, 2 Египћана и једног Холанђанина. Данас Енглеска искоришћује неизвесност свог ранијег савезника, да једним ударцем дође и до финансиске управе Канала. И ово грабљење носи обележје Енглеске: план, који су Французи израдили на египатском тлу и који је од опште важности за три дела света, служиће и доцније, после војног и политичког заузећа у часу немоћи власника, искључиво у корист британских акционара. *(ЕОС).*

Финансиске и привредне тешкоће Шведске

Задаци који се намећу једној земљи у вези са њеном одбраном и ратном привредом, не врши свој огромни утицај само у зараћеним земљама, већ и у неутралним. Привредни живот Шведске је услед овога рата толико оптерећен, да ће ова неутрална земља после рата морати приступити привредној обнови за чије извођење ће бити потребна огромна радна снага и финансиска средства.

У нормалним временима имала је Шведска годишње повећање националног дохотка у износу од 1,5 милијарди круна. У садашње време је то повећање националног дохотка престало и претворило се у губитак исте висине. Ако тај развој потраје још извесно време, Шведска ће изгубити од свога националног дохотка 7—8 милијарди круна, што одговара једној шестини њеног националног дохотка.

Губитак националног дохотка досада нису осетили шведски притежаоци капитала, већ једино држава. Тај губитак дошао је до изражаја у задужењу државе. Приватна својина појединаца не само да је остала на истој висини, већ се и несразмерно повећала. Тај неосновани пораштај имовине биће у најмању руку преполовљен увођењем разних опорезивања.

И поред тога што је Шведска данас неутрална, она мора приступити јакој штедњи, и то не зато што у њој влада несташица добара, већ зато што она себи не сме дозволити да троши колико троши. Да би се ова земља вратила на свој високи предратни стандард живота, биће потребно после рата огромно залагање радне снаге и свесна штедња у циљу стварања новог капитала, који ће омогућити привредну обнову земље.

◆■◆

ШВАЈЦАРСКА НА ПУТУ АУТАРХИЈЕ У СЕКТОРУ ИСХРАНЕ

Све земље настоје данас свим својим привредним снагама да остваре аутархију у што већем обиму. У првом реду свакако стоји тежња за аутархијом у сектору исхране, односно да земља сама произведе све оно што јој је потребно да обезбеди исхрану свога становништва. У том циљу су све земље почеле са обрадом и онога земљишта које је до сада било на граници аграрног рентабилитета. Швајцарска је успела да обезбеди своје снабдевање млеком, млечним производима и месом, својом земаљском производњом, иако је имала огромне тешкоће око обезбеђења сточне хране. Она је у том циљу смањила, од 1939 год. број своје крупне стоке и свиња за једну трећину, док је на терет паша и ливада повећала оранице од 180 хиљада на 500 хиљада хектара, ради снабдевања хлебним житарицама.

Уводећи те мере, Швајцарска је узела за базу своје калкулације следеће снабдевање за одрасло лице, водећи при одређивању количина рачуна о тешком времену у коме се налази цела Европа. Тако је за одрасло лице одређено дневно 550 гр. кромпира, 250 гр. хлеба, 37 гр. шећера, 20 гр. масти и бутера, пола литра млека, 20 гр. сира, 50 гр. меса, по 150 гр. воћа и поврћа, 50 гр. тестенина и брашна и 10 гр. махунастог биља.

После четири године напорног рада око организације своје привреде, Швајцарска ће у току ове јесени, а најдоцније на пролеће идуће године, својом производњом достићи све количине које су предвиђене за исхрану становништва и на тај начин остварити свој четворогодишњи план о аутархији у исхрани.

НА ИСТОКУ СЕВА

Сваком старом војнику позната је слика из рововског живота на опасним секторима, где се, нарочито ноћу, живци стражара напрежу до крајности: један од војника на мртвој straži пипуца јер му се нешто причини, непријатељ одговори, почиње пуцњава са суседних стражарских места, противник стави у дејство митраљезе и ватрена се паљба проширује на читаве километре и протеже се читаве сате. То је неминовна последица презатегнутости живаца.

Нешто слично се одиграло на отсеку Источног фронта између Бјелгорода и Орела. Познато је да су бољшевици нагомилали велике снаге у курском испупчењу фронта, намеравајући, по свој прилици, да ударе у бок немачком испупчењу фронта код Орела. Обе војске стајале су недељама у будном очекивању или непријатељске акције, или наредбе одозго о ступању у борбу. Услед такве напрегнутости живаца, немачки локални подухват код Бјелгорода имао је за последицу оживљавање фронта на ширини од 200 километара. Цело курско испупчење совјетског фронта претворило се за неколико сати у сектор тешких борби, јер је пуцњава код Бјелгорода изазивала ширење ватре на област јужно од Курска, па источно од Курска и најзад северно од Курска.

Бољшевици су одмах јавили да се ради о великој немачкој офанзиви. Међутим, можемо са извесном сигурношћу претпоставити да је та вест била пуштена зато да би се после неколико дана широм света могло саопштити да је та немачка офанзива пропала. Изгледа да су Совјети имали наређење да одмах пређу у противнапад ако се испољи немачки напад и зато су, схвативши локалну немачку акцију код Бјелгорода као почетак немачког великог напада, сами започели акције на широком простору. Да ли ће се из овога развити једна велика битка или ће се борба стишати то се не би могло рећи на основу првих извештаја са фронта. Али свакако ти извештаји су дали разлога да се каже: на Истоку сева...

Келн — ваздушни Денкерк

Док се на Истоку ствари развијају, на Западу се непријатељска акција такорећи савија. Замах британоамеричких ваздухопловних акција постаје мањи. Непријатељи Европи наилазе на све већи отпор ваздушне и земаљске одбране и трпе губитке које не могу надокнадити. Кад говоримо о губицима, онда мислимо не само на материјалну штету коју доживљује терористичко ваздухопловство већ на моралну коју доживљује противевропска коалиција.

Дејство аеротерора је поразно, али не за Немачку већ за престиж Британије и Америке, чија злочиначка акција изазива гнушање у целом свету. Напад на келнску катедралу имао је у свету ништа мањег одјека од оног денкерског пораза Британаца. Рушењем највећег уметничког дела Европе Британци нису постигли никакав материјалан успех. Али морално су изгубили много: изгубили су и губили право да се зову војници и у очима целога света постали су најодвратнији дивљаци.

Користећи психичке последице овог одвратног злочина према европској култури, не треба у исто време заборављати и на то да је британоамеричка авијација изгубила у последње време знатно више ваздухопловa него што је могла да губи без смањења свог потенцијала. Генерал Џонсон (Американац) је пре десетак дана рекао: „Ако будемо губили у ваздухопловним акцијама преко 10% авиона пословних у напад, онда ће наши губици постати неподношљиви". У последње време Британоамериканци губе 15 па чак и 20% апарата стављених у дејство против појединих циљева. Значи да су губитци постали не само неподношљиви, већ и катастрофални. И зато се може питати: колико ће дуго моћи да издржи та ваздушна терористичка офанзива?

Енглески песимизам

Ти тешки губици британоамеричког ваздухопловства нису карактеристични само за западно ратно подручје: и над Јужном Италијом јачина одбране такође је порасла у таквој мери да се може говорити о истребљавању

У првим борбеним линијама источног фронта

Foto: Belgrader Bildagentur

британоамеричког ваздухопловства.

У последње време Британоамериканци губе око 100 авиона дневно, од којих 80 припадају категорији четворомоторних бомбардера, а 20 категорији ловаца. Са ових 100 машина непријатељ губи најмање 500 људи из ваздухопловног персонала.

Нема сумње да ово не може да код Енглеза повећа одушевљење за планове искрцавања. Велики лондонски лист *Економист* поново се ових дана бави питањем искрцавања у југоисточној Европи и пише да би такав покушај био тежак и скуп. Терен, вели лист, пружа за Немце много преимућстава, а немачки одбрамбени планови сигурно су вешто разрађени.

И *Дејли Мејл* је дао реч свом војном писцу Литл Харту, да би могао да исприча своје мишљење о тешкоћама инвазије. Тај познати стручњак каже да успех похода у Африку треба видети у надмоћности поморских снага и њиховој сарадњи са ваздухопловством. Међутим, исти услови неће остати ако Британоамериканци буду пребацивали своју војску преко мора у циљу искрцавања. У Африци Британоамериканци су могли да постигну надмоћност у тенковским снагама.

Литл Харт сумња да ће коалиција моћи икада постићи такву надмоћност у Европи. Он претпоставља да ће момент изненађења приликом искрцавања допустити један локалан успех, али против те локалне концентрације непријатељ ће моћи да концентрише надмоћне оружане снаге. Простор за искрцавање Британоамериканаца није толико широк као што је европска граница, јер су места за искрцавање која долазе у питање веома ограничена у размери са величином европске границе.

Ова стручна разлагања војних ауторитета, која доказују Енглезима и Американцима немогућност успеха инвазије, делују веома нелагодно на британоамерички морал. Али тај морал је тешко погођен чињеницом да је изневерила највећа нада Лондона и Вашингтона, нада у попуштање италијанске борбености. Све ове више мање дрске или лукаве понуде Италији да обустави борбу нису нимало утицале на дух италијанског народа. Говор Мусолинијев не оставља ни најмање сумње у то да је италијански народ чврсто решен да истраје до победе.

То признају и непријатељи. Док је све до скора британоамеричка штампа говорила о ратујућој Италији у прошлом времену, отсада пише у садашњем духу. На пример, „Дејли Мејл" каже да не треба потцењивати италијанско херојство и да треба правилно оценити напоре Италије у циљу одбране сопствене зоне. У вези с тим, каже лист, треба сматрати да је одуговлачење искрцавања Британоамериканаца потпуно оправдано, јер то одуговлачење повећава код непријатеља осећај опасности. Међутим, напад који је већ изведен ствара нову психичку ситуацију пошто је код непријатеља попустио моменат затегнутости.

Дакле, опет она иста енглеска намера да се ратује претњом а не борбом.

Док Енглези ратују претњом, Американци ратују триком. Сада се опет Рузвелт обрукао једном глупом комедијом. Пошто му је био потребан неки адут за политичку игру на дан националног празника Сједињених Америчких Држава, он је наредио Мек Артуру да изврши искрцавање на једном малом острву у Саломонској групи и у једном малом заливу код места Саламауа на Новој Гвинеји. Ова два мала тактичка подухвата била су претстављена америчком народу као нека величанствена стратегиска акција.

Говорило се о стратегиским кључштима која су створена у Јужном Пацифику, а која ће сломити сав јапански стратегиски систем. Говорило се о томе да су америчке оружане снаге тим искрцавањем одузели Тројном Пакту стратегиску иницијативу. Говорило се да је то искрцавање ефектна последица Рузвелт—Черчилових саветовања у Вашингтону на коме су биле изнете одлуке за глобалну стратегију.

За амерички народ, који је невероватно глуп, цела та ларма могла је да има извесне привлачности. Али нико на свету, осим јенкија, није озбиљно схватио ту Рузвелтову рекламу.

Из самих извештаја Мек Артурова штаба види се да та „стратегиска акција" не прелази оквир малих тактичких чарки. На једном месту је убијено 15 Јапанаца, на другом 33, а на трећем (ако можемо веровати том штабу) погинуло је 300 Јапанаца. Глобална стратегија се не мења од борбе у којој је непријатељ изгубио 348 војника.

Азија пред догађајима

Рузвелтов блеф је можда имао још један циљ. Баш ових дана вратила се у Чунгкинг госпођа Чан Кај Шек пошто је више недеља боравила у САД, молећи за помоћ. Њој нису обећали ништа конкретно. Једино чиме су јој помогли да буде насмејана приликом излаза из авиона на чунгкиншком аеродрому, то је вест о америчком искрцавању на острву Рендова: ту вест ће Чан Кај Шек умети да искористи као пропагандни материјал за уверавање Кинеза да је његова жена извојевала активну помоћ од стране Американаца.

Али та пропаганда не може да спасе Чунгкинг. Чан Кај Шек је већ напунио шесту годину ратовања против Јапана. За то време он је изгубио око пола милиона мртвих, око трећину милиона заробљених, неколико милиона осакаћених, неколико милиона умолих од глади. Он је изгубио 1.100 топова, преко 4.000 митраљеза и 16.000 тона бродског простора на рекама. Он је изгубио најплодније области, индустриске области, он је изгубио циљ борбе, јер не може да супротстави никакву идеју националној идеји нанкиншке владе. Ових дана опет јављају о великом неуспеху Чан Кај Шека. Муслимани из провинције Кансу (на граници Монголије) одвојили су се од чунгкиншке владе, њихова војска је иступила из Чан Кај Шекове армије и ставила се под вођство Ма Фонга, који стоји на челу муслиманског племена Тунгана. То племе је вековима познато као слободољубиви народ, а и борбен. Дакле, Чан Кај Шек губи стално у снази.

Ово расуло код Чан Кај Шека има великог значаја за даљи ток рата у Азији. Још већи значај треба дати новој фази борбе за независну Индију. Субхаз Чандра Бозе прогласио је активну борбу и позвао је индуски народ на отпор свима средствима против британских угњетача. Започела је велика политичко-стратегиска акција за 400 милиона Индуса. Успех Субхаз Чандра Бозеа је осигуран. А тај успех ће много допринети коначној победи Тројног пакта.

М. Војновић

Дужности сеоске интелигенције

Богатић, јула

У жељи да ради на обавештавању и просвећивању народа у Округу шабачком и да дâ што позитивније и трајније резултате, начелник Округа шабачког Светислав Стевановић предузео је живу и планску акцију. На првом месту, он жели да у овом послу мобилише све оне одговорне факторе, који су најближи народу. То су с једне стране учитељи и свештеници, као претставници народног просвећивања, а с друге стране претседници сеоских општина и деловође, као извршиоци управне власти. Путем заједничких среских конференција са овим чиниоцима, начелник Стевановић жели прво да формира њихово схватање дужности према народу, а затим да повеже њихов рад и упути га у једном правцу.

На конференцији одржаној у Богатићу, седишту Среза мачванског, којој су присуствовали како сви учитељи, тако и сви претседници и деловође сеоских општина, начелник Стевановић одржао је говор у коме је између осталог рекао:

„Сваки рад, ако хоћемо да доведе до жељеног циља, мора имати своју основу и свој правац. Налазећи се у сталном и директном додиру са народом, сви ви и речју и делима у положају сте да вршите утицај на народ. Нема не може бити свеједно какав је тај утицај у свеопој целокупности и какви су и какви резултати његови.

Ви сте ти који дајете тон народном животу. Народ сваког дана у вас гледа, прати ваше поступке и према њима се и сам управља. Ваше речи а још више ваша дела, ваше сталну и пресудну пропаганду у народу. Кроз вас народ гледа највише своје претставнике. Ви сте спона између народа и врховне државне управе. Ако ви својим поступцима не оправдате оно што се народу упућује са виших места, ако ви свуда и на сваком месту не тумачите и не разрађујете оно што се народу говори приликом повремених зборова и предавања, онда акција обавештавања губи свој смисао.

Када говоримо о потреби братске слоге међу Србима, онда и ту пример треба да потиче од вас. Не може село бити сложно ако му свештеник, учитељ, општински претседник и деловођа нису сложни.

Себични рачуни и обрачуни међу вама увек потискују у позадину интересе целине, и народ се на овај начин претвара у заваћене табore и као што је то у прошлости било: један део села је на страни учитеља, други на страни општинског већа, а трећи на страни претседника општине итд. То, браћо, данас не сме да буде. Интереси народа морају бити светиња за вас који народ на терену водите.

Ваша мисија у народу је веома значајна и деликатна и да би је могли спроводити са пуним ауторитетом, потребно је да будете оличење честитости и да се никада не огрешите у основне принципе морала, да будете најтрезвенији, најсавеснији и најправичнији. Стараjте се да ваш рад никада не буде тајна за народ. Народ мора да зна шта се и како се ради у његовој општини и у школи.

Ви сте дужни да се интересујете за све оно што се догађа у вашем селу, да испитујете и да лечите узроке свих нездравих појава, али сте исто тако дужни да увек јавно положите рачуне и о своме раду. Прегните на посао и постарајте се да сеоске школе и општине постану кошнице слоге и стваралаштва. Нека и учитељи и свештеници и претседници општина унесу више светлости и топлине у свој рад. Нека положе чврсту моралну подлогу на путу нашег националног препорода којим нас води генерал Недић."

Кућа не лежи на земљи већ на жени

Лепо каже наша народна пословица да „кућа не лежи на земљи него на жени", јер жена је стуб, не само свога дома већ и државе па чак и целог човечанства. Она је темељ свега, темељ који мора бити здрав, неповређен. Кажем, мора, јер оно што се изграђује на нездраву темељу не може ни бити постојано. Зато свака жена треба да је свесна свог светог позива првенствено домаћице и мајке.

Она мора да зна да од њених способности и њене умешности зависи да ли ће се њен дом одржати на оној висини на којој треба да се одржи. Она мора да употреби сву своју моћ да би постигла оно што јој дужност према породици налаже. Јер, ако она извршава, тачно своје дужности према свом дому, она их истовремено врши и према својој отаџбини.

Поред тога што је свака жена дужна да свој дом одржава у реду, треба да се труди да у њему одржи хармонију, јер то је један од главних услова који чланове породице са више љубави окупља око сопственог огњишта. Многе је домове растурила неслога, многе је породице одвела у пропаст.

Жена мора увек да мисли на то, да, ако се по који пут и појави неслога међу децом или осталим члановима породице, како ће и на који начин унети гранчицу мира међу њих. Јер не заборавимо да незадовољство у своме рођеном дому многе баца у провалију, многи се због тога одају пороцима.

Али, најсветија дужност жене, јесте дужност мајке. Како је дивно само осећање назвати се мајком — уживати у своме чеду!..

Колика је борба мајке док од малог детета изгради човека не мислим на саму реч човек, јер се по том речју подразумева свако биће људског рода, човека који ће не само себи него и целој заједници послужити за пример. Тешка је борба сваке мајке, тешка, али слатка. Доцније, ако успе у своме раду, њен ће труд бити крунисан.

Она ће тада моћи, да подигнута и ведра чела изиђе пред свет, јер је завршила своју дужност, не само према себи и своме детету, већ и према својој отаџбини. Зато се морамо постарати да своје синове васпитавамо тако, да им је највећа светиња њихов дом и њихова отаџбина.

Само ми жене — мајке, кћери и сестре можемо толико утицаја да имамо на своје миле и драге и да их својом љубављу и нежношћу задржимо да не скрену рђавим путем, или ако су већ на странпутици, да их вратимо на прави пут. Ми треба да будемо свесне да је наша дужност велика и према томе мора дати и велике резултате.

Не смемо заборавити да у рукама жене лежи напредак како њеног дома тако и њене отаџбине.

Р. П.

Реформа наше кујне и наше исхране

Стално понављамо да националну катастрофу са њеним последицама морамо искористити, да бисмо у њеној светлости открили своје мане и недостатке и учинили напор да их се ослободимо и да препорођени отпочнемо нов живот у обновљеној Отаџбини. Испитивање и утврђивање наших негативних особина и појава у нашем друштвеном животу треба извршити у свима областима и потражити путеве и начине да их искоренимо и извршимо поправку свега што је било рђаво у нама. То треба да се односи не само на наш политички и јавни морал и нарави, не само на наше културно и интелектуално опредељење, него и на сам начин нашег свакодневног живота и рада.

У том погледу има много да се исправља и потребно је да се наш свет преваспитава и учи да живи на један економскији и рационалнији начин. Ми смо навикли да живимо мање више без рачуна, трошећи без плана, не знајући да вршимо уштеду у свима правцима. Нарочито у погледу исхране треба да учинимо велики напор да наше потребе и навике ускладимо са новим условима живота и да унесемо правила хигијенске исхране, која ће истовремено бити и рационалнија и економичнија.

Познато је како је наша кујна била и скупа и нездрава о чему има пуно доказа, а нарочито огроман број посетилаца на пример у Врњачкој Бањи показује колико су код нас биле раширене болести, које су у вези са нехигијенском исхраном. Много меса, много масти употребљавало се у нашој кухињи, то је све утицало врло неповољно по здравље. Зато ово данашње време, које намеће преображај у нашој исхрани због тешкоћа у снабдевању у неограниченим количинама извесних артикала, биће нам од користи и треба задржати извесне ствари и за послератно време. У том погледу треба нарочито реформисати нашу исхрану у погледу употребе меса и масти.

Наша кујна и наша исхрана

Колико нам месната исхрана даје с једне стране обилан, често сувишан број калорија потребних за одржавање организма, толико с друге стране оскудева у другим важним састојцима потребним организму, на првом месту у угљеним хидратима, а затим у појединим витаминима, нарочито у врло потребном витамину Ц.

Калорије

Као што је раније наглашено, основна потреба за одржање организма је довољан број калорија, које треба кроз храну унети у организам. Просечна дневна потрошња калорија износи при нормалним условима око 2.800.

Да видимо колико нам калорија даје исхрана месом?

Опште је уверење, да је свињско месо најхранљивије. Једна велика заблуда. Најхранљивије је у ствари овчје месо. На пример 1 кгр. свињског печења даје организму 2.200 калорија. То значи да килограм свињског печења дневно, без друге хране, не би био довољан да нас трајно одржи чак ни у животу, јер би били у мањку од просечно 600 калорија дневно.

Напротив, сувише би нам био килограм јагњећих котлета на жару, који би произвео 3.560 калорија, а исто тако и печени овчји бут који би произвео по килограму око 3000 калорија. Далеко изнад свињског, јагњећег и овчјег печења одмакло је гушчје печење, које производи по килограму 7110 калорија. Сасвим сиромашно изгледа поред њега кокошје печење, које производи свега 1800 калорија.

Месо према врсти

У погледу калорија не игра улогу само врста стоке, већ и поједини њени делови и начин справљања. Ако узмемо на пример говеђину, онда видимо ове занимљивости: док говеђе печење производи по килограму 1800 калорија, дакле тачно толико колико је организму потребно за један дан, дотле бифтек и розбиф дају мање калорија, то јест први око 1450 а други око 1250. Кувано мршаво говеђе месо производи свега 980 калорија по килограму, али зато надимљен и обарен говеђи језик производи 2400 калорија.

Код телетине калоричне цифре у односу на делове и начин справљања такође јако варирају. Тако на пример кувано мршаво телеће месо производи по килограму око 1000 калорија, телеће шниците око 1400, а телеће печење око 1750.

Од свег справљеног меса највише калорија има, као што смо нагласили, после гушчијег печења, овчји бут. Међутим, није исти случај са свима овчјим деловима. Док бут производи по килограму преко 3000 калорија, дотле котлет даје свега око 1350. Напротив јагњећи котлет на жару даје око 3650 калорија, а печени бут око 2000. Мршаво кувано овчје месо производи око 1700 калорија.

Дивљач ни у ком случају није за одбацивање. Тако на пример обично зечје печење производи преко 2000 калорија по килограму.

У погледу беланчевина месната храна стоји на првом месту. Занимљиво је да највише беланчевина садржи зечје месо, око 475 грама по килограму. Затим долази свињско печење са 350, телеће печење са исто толико, говеђе печење са око 325, а уопште код свих врста печења количина беланчевина креће се око 250.

Масноћа код меса је такође обилна, ма да знатно мања него ли код млечних прерађевина. Највише масноће садржи гушчје печење, са преко 660 грама по килограму. Занимљиво је да и у погледу масноће ситна стока далеко превазилази свиње, јер на пример јагњећи котлет на жару садржи по килограму 300 грама масноће, а овчји бут 225, док свињско печење знатно заостаје. Говеђе и телеће месо доста оскудевају у масноћи, осим говеђег језика.

Месне прерађевине

Месне прерађевине такође су богате калоријама и масноћом. Од свих врста меса, после гушчег, по калоричној вредности стоји на првом месту салама са 5.650 калорија по килограму, а исто толико, чак и више, може да има надимљени суви говеђи језик. Цигерњача и франкфуртске кобасице имају око 2500 калорија.

По масноћи на првом месту стоји салама са 485 грама по килограму, а затим надимљени говеђи језик са око 460. Међутим, надимљена сланина има свега око 1500 калорија, а сушена шунка око 1800.

У погледу угљених хидрата, т. ј. разних врста шећера, месо је страховито оскудно. У месу угљених хидрата готово нема, или у сасвим незнатним количинама.

Млечни производи су врло препоручљиви за исхрану како због своје велике калоричне вредности, тако и због богате садржине масти, угљених хидрата и беланчевина.

Међу калорично најбогатија јела спада путер са око 800 калорија по килограму. Затим сир ементалер производи преко 4000 калорија, трапист и рокфорд преко 3600 калорија. Путер је такође врло богат масноћом, са 850 грама по килограму, а остали наведени сиреви са око 300 грама. Поред тога сиреви су богати у беланчевинама, а садрже и извесне мање количине угљених хидрата.

Риба

Многи сматрају да риба може готово потпуно заменити месо. Због тога је вађда и цена риби данас толико скочила, да се готово изједначава са ценом меса. Неоспорно је да риба претставља укусну, здраву и добру храну. Међутим, са тачке хранљиве вредности далеко изостаје за месом.

Док се у погледу садржине калорија месо према разним врстама креће од 2000 до преко 3000 по килограму, најбоље врсте рибе далеко заостају. Тако на пример шаран, кечига и моруна дају по килограму свега 700 до 800 калорија, беланчевина садрже око 180 грама, масноћа им је минимална, а угљених хидрата уопште немају. Другим речима, кад би човек хтео да се храни искључиво рибом, требало би да поједе дневно око 4 кгр. шарана, кечига или моруна да би добио потребан број калорија, али ни тиме не би могао дуго да одржи организам, јер би му недостајале потребне количине масноће и угљених хидрата, а да не говоримо о витаминима. Другим речима, риба је добро јело само ако је пропраћена осталом храном млечном и биљном, која садржи довољно масноће, угљених хидрата и витамина.

ПОРОДИЦА И БРАК У СОВЈЕТСКОЈ РУСИЈИ

Основна друштвена заједница је породица. Она је, као органска целина, праисконска појава заснована на узајамној солидарности, љубави и на породичној хијерархији.

Либерализам XIX века прогласио је начело, по коме је јединка сама за себе све, а породица и држава ништа. Штетне последице тога начела осетиле су се у свим људским односима. Либерализам је прогласио жену физичким радником, потерао ју је у фабрику и начинио је нарочитом врстом „пролетера".

Из либерализма ишчаурио се комунизам који је породицу разорио до краја. Жена је прекорачила своје подручје, и то на штету породице, друштва и државе.

Борба против породице

Под изговором стварања новог друштвеног поретка окомио се бољшевизам, одмах по своме доласку на власт, на породицу. Породица је била и остала главна сметња остварењу комунизма. Зато су јеврејски властодршци у Совјетској Унији мобилисали све мрачне силе у борби против породице као једине здраве ћелије сваке нације. Само на моралним и националним развалинама европских нација могла би се остварити светска јеврејска владавина.

Брак је сведен на најобичнију административну формалност, чији је значај мањи од сваког обичног уговора. Породица је отерана са домаћег огњишта. Материнство је жигосано и замењено „слободном љубављу". Оно није заштићено никаквим социјалним законодавством.

Мајци се одузима дете, јер она није у стању да васпита револуционара, убицу и џелата. Деца постају државна својина, те се још пре рођења региструју, жигошу, као будући борци „светске револуције". Отровом мржње према свему што је свето човеку, жени, породици и нацији напаја се дете још од малена.

Веру је заменила црвена звезда, љубав чекић, а наду срп. Општа беда, без икакве наде на какву промену на боље, претворила је људе у роботе, у бесвесно оружје у рукама јевреја. За такве је људе свака смрт лепша од стварности у Совјетској Унији.

Љубав мајке према детету и детета према мајци јавно су жигосани, а нарочито васпитање деце проглашено је злочином према комунистичкој држави.

Војске беспризорних

Деца у Совјетској Унији одвајана су и одузимана од својих мајки од стране државе. Поред тога велики број несавесних мајки, затрованих комунистичким злочиначким идејама, бацао је децу на улицу, ако већ сама нису хтела да напусте родитељски дом. Преко три милиона деце без оца, без мајке, без вере, лутало је 1936 године широм Совјетске Уније. Тако одрасли, без мајчине љубави, без топлог домаћег огњишта, харали су и пљачкали земљом ради одржања голог живота. То су те армије „беспризорних", које су и мале да преплаве Европу.

Совјетској Унији нису биле потребне армије градилаца, већ армије бездушних рушилаца.

И тако у Совјетској Унији пружају се сваког дана најжалоснije слике. Мајке напуштају новорођенчад по улицама. Те несрећнике власт проглашава државном својином. Цркве су спаљене, а деца остају без вере, без оца, без мајке. Лутајући без циља по беспутној земљи, она завиде и птицама, које бар познају оца и мајку, завиде и псима, јер бар имају штенару у коју могу да се заклоне од снега, кише и непогода. Најзад сањају о затвору цвокоћући на зими, јер се надају да је тамо бар топло. И заиста тамо је нажалост њихова једина перспектива будућности. А одатле излазе опет већ затровани свима пороцима, одају се најгорем пропаличком и злочиначком животу, док над њима лебди страховита авет глади и најзад неминовне смрти.

Ето, то су страховите последице живота и судбине појединаца у земљи без вере, без породице, без родитеља, без поверења у садашњост и без икакве наде у будућност.

РАДОВИ НА СЕЛУ У ТОКУ МЕСЕЦА ЈУЛА

НА ДОМУ

Обрати главну пажњу жетви, вршидби и смештању жетвеног приноса у житнице, а сламе у плевне или камаре. Поливај гнојиште и преврћи компост. Сено девај у котаре. Овчију вуну пери и смештај на подесна места где нема влаге.

ОКО СТОКЕ И ЖИВИНЕ

Радној стоци полажи појачану храну. Осталу стоку изгони на пашу. За време јаких врућина држи је на планди̇шту, нарочито младу стоку. Настаје мркање оваца за раније јагњење и летње јагњење, купање свиња и изгоњење на стрњике, пуштање живине на стрњике да побере опало зрневље усева и корова.

НА ЊИВИ И ЛИВАДИ

Довршуј вршидбу и уноси зрна у житнице. Окопавај и огрћи репу, кукуруз, кромпир. Коров по стрњикама сузбијај кошењем и сагоревањем. Стрњике подоравај. Ако се у детелини и луцерки појави вилина косица, уништавај је. Врши косидбу детелине и осталих пиљних биљки, а сеј пиљне биљке за јесен. Врши бербу раних кромпира.

У ПОВРТЊАКУ

Сеј роткву и мркву за јесен и зиму; настави расађивање купуса, карфиола, празилука. Прибор топлих леја уноси у сувоте. Врши бербу свих варива, затим купуса, краставаца диња, лубеница и свег осталог поврћа, које сад стасава у највећој количини. Прибирај семе за идућу сетву. Кад год је то потребно обављај окопавање и по могућству обилно заливај.

У ВОЋЊАКУ И РАСАДНИКУ

Обављај летње орезивање обличастих воћака. Бери мареле, кајсије, ране бресквe, шљиве ранке, крушке ,малине, огроз. У расаднику почињe калемљење притајеним пупољком код кајсија, јабука, крушака, шљива пожегача.

У ВИНОГРАДУ И ПОДРУМУ

Довршавај последње летње радове у винограду. Изврши последње прскање против пламењаче ,а ако је потребно запрашуј сумпором противу плесни. Скупљај и спаљуј лишће увршто од инсеката. Прегледај калемове у новом саду. Подрум ноћу проветравај. Вино надгледавај, али га не дирај.

НА ПЧЕЛАРНИКУ

Спречавај ројење, а слабе ројеве удружуј. Мед вади.

Немачка награђује сељачке писце

Др Гебелс је одобрио да се може одредити сума од 30.000 марака којом ће се наградити најбољи сељачки роман.

Од те суме 20.000 марака доделиће се најбољем сељачком писцу, који је својим радом већ стекао углед.

Остатак од 10.000 марака доделиће се најбољем младом писцу, чије дело награду буде заслужило.

Морамо извршити летњу сетву кромпира

Прошле зиме имали смо у погледу кромпира једно тешко искуство. Услед недовољне сетве количина кромпира за исхрану становништва била је потпуно недовољна. Несташица се осетила нарочито тешко, како због тога што је кромпир редовно претстављао значајан део наше исхране, тако и због ограничења у хлебу и осталим животним намирницама.

Апел меродавних фактора да се ове године засеје што више кромпира народ је заиста прихватио. Већ саме пијаце говоре нам да кромпира има у знатнијим количинама. Али, то није још довољно. Идућа зима захтеваће потрошњу кромпира чак већу од нормалне. Због тога треба форсирати његову производњу до крајњих граница.

Неопходно је да се изврши у што већим размерама и летња сетва кромпира. Време за летњу сетву пада баш сада, у првој половини месеца јула.

Земљиште за летњу сетву

Све површине које су с пролећа обрађене па из ма ког разлога остале незасејане, као и по вршине са којих је скинут неки други усев могу се добро и корисно употребити за летњу сетву кромпира, а земљиште треба припремити исто као и за пролетњу сетву.

У крајевима са жарким и сувим летом кромпир се брзо изража, губи своју сетвену вредност, а у том случају не помаже му ни добра обрада земљишта, ни ђубрење, ни нега. Због тога летња сетва кромпира у нашим крајевима је врло корисна, јер тада главни пораст пада у току септембра, то јест у време кад нема више великих жега, те крто̀ле могу да се нормално развију.

Принос летње сетве

Принос летње сетве кромпира може да буде исто тако висок као и од пролетње сетве, а крто̀ле имају још и ту одлику, што се не израњују, те претстављају првора̇зредни сетвени материјал за идуће пролеће и лето. Поред тога овај кромпир је далеко бољи и сигурнији кад се оставља за зиму, јер не клија тако лако, те може да се одржи чак до идућег позног пролећа.

Много је боље да се употребе за сетву целе крто̀ле, а крижање може да се примени само ако су врло крупне, преко 80 грама, а у том случају не сме се сећи више него ли на 2 кришке, уздужно, с тим да се сетва обави истог дана. У сваку кућицу не треба стављати више од једне крто̀ле, односно једне кришке, на дубини од 8 до 10 сантиметара. Али, ако је површински слој земљишта претерано сув, или прети опасност од суше, онда се може ићи у дубину до 12 сантиметара. Нормално растојање треба да буде између редова 70 сантиметара, а између кућица у редовима 50 сантиметара. Ако је пак земљиште врло суво, а крто̀ле за сетву крижане, онда је корисно да се растојање повећа на 80 према 70 сантиметара.

Нега усева

Нега летњег кромпира треба посветити пажњу. Треба га опрашити најмање 4 пута, без обзира да ли има корова или не. Тиме се горњи слој земљишта одржава у растреситом и ровитом стању. Није препоручљиво огртање кромпира или прављење хумки, јер се тиме повећава опасност од исушивања земљишта.

Крто̀ле се вади кад наземни делови биљке увену, без обзира да ли је то наступило услед нормалног развитка или услед мразева. Обично бер̀ба пада у нашим крајевима до краја октобра.

Приликом бербе треба бити доста предострожан, јер је покожица овог кромпира много нежнија од кромпира из пролећње сетве. Због тога треба га пажљиво вадити, преносити и трапити, да не би настале озледе, које неповољно утичу при његовом даљем чувању за зиму.

Жетва стрних усева

Налазимо се пред жетвом стрних усева. Од правилно обављене жетве у многоме зависи квалитет и количина приноса, те стога морамо врло опрезно бирати време жетве, с тим да не буде преурањена, што није добро, али и да се не одоцни, јер би било још горе.

Ако се жито пожње прерано, зрно се смежура, а ако се пожње прекасно, много се зрна осипа на земљу. За бирање тренутка жетве играју улогу с једне стране услови земљишта и поднебља, а с друге стране сорта жита које је у питању.

Код нас дешава се у пракси врло ретко да се пшеница пожње прерано, али се доста често дешава да се пожње прекасно, услед чега настају знатне штете. Наш пољопривредник мисли да се пшеница не сме жњети пре него што се слама потпуно осуши, а зрно толико отврдне да се ноктом може расцепити.

Међутим, пшеницу треба жњети пре него што је потпуно сазрела, то јест чим у зрну нестане млека и оно постане жилаво, односно кад слама стане да жути, а влакна на класу постану равномерно жуте боје. На тај начин избегава се осипање зрневља приликом жетве, а поред тога избегавају се опасности које би могле настати услед изненадног града, олуја, ветрова, или чешћих киша.

Ово исто вреди и за жетву ражи. Међутим, зрно ражи је ипак отпорније, те се и презрело осипа мање од пшеничног.

Жетву јечма треба вршити кад су још класови довољно усправни, а зрно једнолично жуто. Зрно је ипак код јечма врло отпорно и не отпада тако лако. При задоцњењу са жетвом ражи већа опасност прети од киша за време док се налази у крстинама, које врло неповољно утичу на квалитет, нарочито ако је у питању пиварски јечам. Због тога пиварски јечам треба одмах после жетве склањати са њива, и обавити што пре вршидбу, да би се зрно сачувало чисто и мирисљаво.

Жетва овса врши се кад метлица дозри, а слама испод метлице на неколико сантиметара једнолично пожути.

Жито не треба ни у ком случају вршити одмах после жетве, већ га треба оставити у крстинама, да би се из зрна постепено изгубила сувишна влага. Колико ће жито остати у крстинама зависи од временских и месних услова. Снопове одмах после жетве не треба слагати у велике камаре, јер прети опасност да се влажно жито убуђа и проклија, а у случају веће кише лакше је просушити крстине, него ли велике камаре. Кад се жито у крстинама довољно просуши, одмах га треба зденути у стогове на месту где ће се обавити вршидба.

Жетва српом је добра ако су жита полегла и презрела, а иначе је брза и јевтинија косидба косом.

Одмах после жетве, док се земља још није осушила, стрњику треба плитко заорати. Ако је земља код угарења сува, боље је да се поваља, а ако је довољно влажна да се подрља.

Код њива са довољно јаком земљом способном да дâ и други принос, биће врло корисно да се после жетве посеју пострни усеви за сточну храну, као кукуруз за сачму, сирак, мухар, суданска трава, просо, пострна репа. У овом случају стрниште поорати нешто дубље него ли код обичног угарења.

Справљање доброг сена

Најважнија сточна храна је сено, те стога наш сточар треба да му обрати највећу пажњу. Оно се справља као зелено, мрко или згорело. Код нас је најчешће у употреби зелено сено, које се справља или од ливадских трава или разних пиљних биљака.

Зелено сено најчешће се спрема сушењем покошене траве на самој ливади. Кад је време лепо, тај посао обавља се лако. Кад се осуши горњи део откоса изврши се превртање да би се осушили и доњи делови. Осушено сено скупља се у пластове и оставља неколико дана, а затим се довлачи на стално место.

У случају променљивог и кишовитог времена, као што сада имамо, справљању сена треба посветити већу пажњу. Ако запрети опасност од кише делимично посушену траву у откосима треба скупити и навиљке до 80 сантиметара висине. Кад киша престане навиљке треба опет растурити да би се трава даље сушила и то понављати док се потпуно не осуши.

Справљање зеленог сена од тако званих лептирастих трава као што су луцерка, црвена детелина, грахорица, сточни грашак и др., врши се на други начин. Ако је време лепо сено се суши на њиви. Чим се откос довољно просуши скупља се у навиљке и тако оставља до потпуног сушења. Тада се скупља у пластове и превлачи на стално место.

Ако је време промењљиво и кишовито најбоље је сушење лептирастих трава на нарочитим направама т.зв. сушилима. Делимично просушен откос ставља се на сушила, нашим пољопривредницима познате розге, које се употребљавају и за сушење пасуља. При том треба водити рачуна да се трава добро здене и пазити да врх розги буде правилно постављен тако да киша не кваси траву. Сушење на розгама може да траје дуже или краће, према времену. При лепом времену траје обично 3 до 5 дана, а при промењљивом до 20 дана.

Сено спремљено на овакве начине сачува своју зелену боју и лишће, а поред тога задржава врло велику хранљивост.

Истребљивање најопаснијих корова

Међу највеће непријатеље наших усева спадају разне коровске биљке. Услед тога што наш пољопривредник није обраћао довољну пажњу њиховом уништавању, наше жетве и бербе дават су увек далеко мање при носе него што би требало да даду с обзиром на плодност нашег земљишта и поднебља.

Међу најопасније корове спадају љуљ, кукољ и пиревина.

ЉУЉ

Љуљ расте готово искључиво међу стрним житима, нарочито јарим. Поред тога што врло неповољно утиче на количину и квалитет жита, брашно заражено љуљем отровно је и врло шкодљиво за здравље. Дејство отрова захвата мозак и кичмену мождину, јављају се болови у глави и по телу, несвестица, зујање ушију, општа малаксалост

Главне мере одбране су заоравање стрњика одмах по жетви стрних жита; што дубље јесење орање; што пажљивије плевљење усева; употреба беспрекорно чистог семена; повремено гајење на зараженим њивама усева за зелену сточну пиљу, који се косе пре сазревања те се тим уништава коров; примењивање плодореда.

КУКОЉ

Кукољ је такође врло распрострањен и врло опасан коров. Утичући врло неповољно на количину и квалитет усева, он исто тако као и љуљ, ако доспе са брашном у хлеб, може да изазове опасне, чак и смртоносне случајеве тровања.

Борба против кукоља састоји се у брижљивом чишћењу семена пре сетве, које се најбоље може обавити трије̇ром; заоравању стрњике одмах по жетви стрних усева; што дубљем јесењем орању; примени погодног плодореда; брижљивом плевљењу стрних жита и других усева; окопавању и прашењу усева.

ПЛЕЈАДА ПОВЕСНИЧАРА — САМОУКА

Лазар Арсенијевић — Бата-Лака

Лик Лазара Арсенијевића: дете Осврта XIX в.

Вредност Лазара Арсенијевића: повесничар-самоук.

Значај Лазара Арсенијевића: историја без историског проблема.

Пре 150 година, 1793, у једном шуморожуборовитом шумадиском селу, родило се једно српско сељаче које је у доба првог српског устанка имало свега 11 година, али које је понесени утисак временом толико разгранало, да је зрео човек написао читаво море без приморја болова и сагоревања, познато именом *Историја српског устанка*, а поводом које се може рећи:

Заиста, непознати су путеви сељачког здравог разума.

* * *

„Лазар Арсенијевић Бата-Лака, како родослов скромно каже, родио се у селу Буковику, у Округу крагујевачком, године 1793. Учио се у Југовићевој школи у Београду. Године 1813 прешао је с другим бегунцима у Аустрију; доцније је отишао у Русију, где је у Кишињеву живео учећи децу богатијих Срба бегунаца. У кући Младена Миловановића позна се и заволе са сестричином Младенове жене, те се отмицом венча са њом.

У Србију се вратио 1827 и сдужио је по разним надлештвима, у разним местима, док после промене 1842 није постао др жавни саветник, 1848 министар просвете, па министар правде, од 1852—54 поново министар просвете, а по промени 1858 са осталим државним саветницима био је притворен у војној болници, па пензионисан. У пензији је написао своје списе, који су сви били готови до 1864. Умро је 15 јануара 1869.

Надимак Бата-Лака (Бата Лазар) дао му је Димитрије Давидовић, када је 1828 у Крагујевцу боравио".

* * *

Као Сима Милутиновић, као прота Матеја Ненадовић, као Вук, и Лазар Арсенијевић самоучки се латио, како сам каже, „повесничарења" и у две велике књиге опширно и исцрпно описао догађаје и раздобља 1804—1813.

Самоук, без вишег и систематског школовања, без приручног научног метода, научног апарата, наслонив такорећи само голо ухо на шум прохујалих збивања, Лазар Арсенијевић написао је своју *Историју српског устанка* тако да се из ње ипак јасно види: и како су историски догађаји текли и шта их је проузроковало, и како су у њих укључени људи мислили и како деловали — укратко, поредак излагања пратио је у стопу суштину самих збивања, епски, резонерски, пратио баш инстинкт самоодржања.

Пре 150 година родио се, дакле, један вредан, радан, разборит човек, с одликама марљивог прикупљања, истрајног срећивања материјала па тек онда мудровања, тако да се с правом може рећи да је с Лазаром Арсенијевићем јасно избило на видело оно што се данашњим језиком каже смисао за анкетно истраживање, смисао за архивску документацију, смисао за неустрашиву полемику.

И тако „у Историји српског устанка већ су, нема збора, несвесно дате клице модерне српске историографије.

ЛАЗАР АРСЕНИЈЕВИЋ — БАТА ЛАКА

(Из албума Андре Гавриловића „Знаменити Срби XIX века")

Људи који су се у Срба током XIX века бавили историјом деле се у две групе:

На повесничаре-самоуке,
На историчаре-научнике.

У прве, као што је познато, спадају Сима Милутиновић, прота Матеја Ненадовић, Вук, Лазар Арсенијевић — све непосредни сељаци плодоносне простоте. Та самоучка плејада писала је историју без историског проблема, описивала непосредне људске односе, не приљубљујући се уз какву теорију, тезу, синтезу и снев у нагонску људску делатност, у срце, у вољу, и саму историску нужност, несвесно је натурализовала такозване идеалне поставке, или како би се то сада рекло — радне хипотезе. Та наша даровита самоучка плејада била је ближа животном но научном збивању: она је тво рац народног академизма.

У друге спадају Руварци, Ковачевић, Новаковић, Мијатовић, све људи високо школовани, високо образовани, и та прва плејада историка-научника, ближа научној но народној мудрости, историју је ситнила у историске проблеме, све починьала, све завршавала хипотезама: она је тво рац професорског интелектуализма.

Први су дали драмску повест: други нису стигли до историографске визије.

А Лазар Арсенијевић, народном милошћу назван Бата-Лака, чија дела, истина, нису монумента али су документа, баш као оно Мишле, баш као оно Ранке, своју *Историју српског устанка* почео је песнички, почео визионерски:

Са зором ноћи 1-га фебруара 1804 године, освануо је Карађорђе предводитељ уздигнућа српског; освануо је... итд. итд."

Није, дакле, никакво чудо што се и сам знаменити песник *Србијанке* нашао побуђен да песнички кликне:

„Ој Лазаре Арсенијевићу,
Ступићевита слова и мишљења!"

◆■◆

Смрт научника Петера Миленса

Преминули професор Петер Миленс био је дуго директор Института за тропске болести у Хамбургу.

Његова истраживања на пољу маларије изазвала су велику научну сензацију. Познати су и његови радови из хигијене. Године 1922 он је у Хамбургу излечио првог болесника од болести спавања, захваљујући новом немачком леку „Бајер 205".

Његовом смрћу немачка медицина изгубила је једног од својих најбољих претставника.

❖ Познати немачки сликар Ханс Мајд навршио је 60 годину живота. Рођен у Пфорцхајму, Мајд је у Карлсруу био ученик чувеног Трибнера. Од 1908 године живи у Берлину. После првог светског рата постављен је за начелника вишег курса одсека за графику Академије ликовних уметности у Берлину. Истакао се као илустратор многих чувених немачких и страних научних и књижевних дела.

❖ Градско веће града Брисла расписало је две награде од по 50.000 белг. франака за два најбоља дела (једно на француском, а друго на фламанском језику) о историјском, културном или привредном развитку града Брисла.

КАКО ЈЕ ПОСТАЛА ВЕЛИКА ШКОЛА У БЕОГРАДУ

Први ђаци и први наставници Велике школе

„У трајању, у речи стојећег примирја, у времену којега и Совет народни, у договору са Карађорђем и са одобрењем његовим, раширујући круг делања свога, све више описано отпочео радити и уређивати са одобрењем Совета и Карађорђа, отворена је и Велика Школа у Београду, за значење и важност које, и Вук Караџић у „Грађи за историју" 1828 године печата ној, на страни 12 вели: „Мале се школе у Београду умноже особито за покрштену Турад, и подигне се Велика Школа, какове Срби пре нигда нису имали (нити је данас где имају)". За чудо је да је Вук оваку строгу истину усудно се изрећи, јер је сушта истина, да је, за времена Карађорђева и овако школа, четврте године његов евладе, у времену беспрестаног ратовања, завела се; а у време друге владе, у мирно време, при редовном свакогодишњем узимању по резе од народа, следователно и при несравњено изобилнијим средствима према онима, која су се у време Карађорђево имати могла, једва се је, 15-те годиие, гимназија појавила.

Познати нам Иван Југовић, који је после смрти Боже Грујовића, овога место секретарско у Совету заступио, на кога је Родофиникин одмах, како је дошао у Србију почео врчати, чему је и Гагић, повративши се из Влашке у Србију, још више допринео, и који је, по ненависти и интрига Родофиникинових, из службе искључен начео је промишљати како ће он, и на други начин, полезан учинити се земљи, којој се срцем и душом, ма и по највишу цену свога бића, да јој научна знања своја, у најпространијем смислу, на жертву принесе, привржен био, због чега је и много неповољства, да и сама гоненија, донепријатеља својих претрпео, који су му зато и непријатељивали, што је он све њих „у свему научном, добром и патриотичном надвишавао, и у том и таковом његовом промишљању он смисли отворити школу, и у њој, колико се у првом почетку дало буде, отпочети предавати више науке, са строгим призрењем у избору ових на самосушту потребу земаљску, па и ту школу назвати „Великом Школом".

Ову своју намеру саопшти Југовић Младену, с којим се је он највише и саопштавао, због чега је од свију, који су на Младена мрзили, па највише од митрополита Леонтија и Родофиникина и ненавиђен, и гоњен био. Младен не само што ову намеру Југовићеву пригрли, него ју он, од своје стране и Совета, и Карађорђу представи, а овај не само што једну тако узвишену и патриотичну намеру Југовићеву одобри, него одмах нареди да се и једна од турских кућа њему, за ту цел сходна, у којој ће и сам моћи обитавати, уступи, и ако би у тој кући требало што и оправити, да Совет нареди да се оправи; а уједно одреди му и 160 дук. плате, и достаточно количество дрва за огрев.

Кад се је све ово овако уредило, и кад је и кућа за школу извесна, и трошком из касе народне оправљена била са свим што је потребно било, онда Југовић учини Совету претстављење да се, из свију крајева Србије, синови српски, без сваког призрења на звање и стање материјално њихових родитеља, у ову школу позову, но само такови који већ поприлично знаду читати, писати и рачунати, како ће се, с 1-вим септембром ове, 1808 године, предавања науке отпочети моћи. Први ђаци, који су се у ову школу искупили, били су: синови Миленкови, Милан и Иван, и пасторак његов, Николче Карапанџић; Алекса син Карађорђев; Ђока Протић, син Јове Протића советника; Стојан Ненадовић из села Кличевца нахије пожаревачке; Вук Стефановић, доцније Караџић; Павле Поповић из села Жабара нахије крагујевачке — кога смо „житељем" називали — рођени синовац онога калуђера Мате, кога су дахије, у самом почетку устанка Карађорђевог, у овоме, још са четворицом Турака у Тополу послали, да га по нуди да се умири, и да народ узбуњени распусти; Гаврило Поповић, из села Баурића нахије соколске; Макса Ранковић и Радован Дољанчевић из села Остружнице нахије београдске; Стефан Новаковић из села Азање нахије смедеревске; неки Арса, кога су звали „Албанез", али тога не знамо откуда је био, и он је пре времена оставио школу и некуд отишао, мал' да није био однекуд из Старе Србије, па зато је од дружине и прозван „Албанезом"; Милоје Божић из села Чумића нахије крагујевачке; Јефрем Ненадовић, син Јаковљев и Сима Ненадовић синовац Јаковљев; Јовица Миловановић синовац Младенов; Ђука Марковић син кнеза Илије Марковића советника; Милосав Здравковић син Милије Здравковића советника и Илија Чарапић син погинувшег под Београдом, знаменитог војводе Чарапића. И ја сам, који ово пишем, још ст с неколицином, био питомац ове Велике Школе, но само ја сам у њу ушао у другом полгодишју, и по томе, при свему томе што ми је остављено било на вољу, по истеченију прве школске године, са више наведеним првим колом ђака поступити у другу класу, изнова решио се остати за целу годину у првој класи, да могу и она предавања чути, која су у првом полгодишту предавања била, и која ја нисам из уста надлежног професора чуо.

(Из дела Први српски устанак)

ИЗ НАШЕ НОВЕ ЛИРИКЕ

Н. Гачовић

Као једна од најбољих песама, иако није међу три награђене на конкурсу, дошла је у обзир *Песма Земљи* од Н. Гачовића.

Српски народ не поклања пажњу само познатим и признатим писцима: он пријатељски пружа руку, храбри и бодри и оне који тек наступају.

Н. Гачовић је млад човек, рођен 1914 год., из тамног, старостаног Санџака, колевке најједнје уметности наше, професор је српске књижевности, и сам стваралац, скроман, непосредан:

Старино наша древна,
Мајко наша вечна,
Туго наша голема
Земљо наша питома.

(Песма Земљи)

* * *

Тај млади трудбеник пре рата је објављивао песме по омладинским часописима, има их прикупљених за једну збирку, има приповедака, има есеја, позоришних критика.

Човек с класичног нашег југа, приљежљив, прибран, осетљив на стварност лепоте која бије жицама народне душе, Гачовић је посленик који не седи скрштених руку.

О књижевном конкурсу *Српског народа* рекао је:

— *Сматрам да је конкурс успео, нарочито што се тиче садржајности. Веома је утешно да се, ето, појављује нова, млада лирика, а преко ње и нови људи, који се осећају побуђеним, да, иако може бити раније нису писали, сад узму перо у руке. То је позитивна страна Конкурса, садржајно нова, озбиљна, тако да је спољни, уметнички ефекат споредан.*

Пратећи, а и сам радећи на књижевности, Н. Гачовић, узто још и професор српске књижевности, наравно да има и своје књижевно мерило. Те тако говорећи о развоју наше лирике, рекао је следеће:

— *Наша предратна лирика била је у сумраку: она је понајчешће симулирала: она је решавала туђе проблеме; она је певала о Сенегалцима, о фабрикама, а готово никако није посвећивала пажњу нашем заосталом селу, нашим проблемима. Предратна лирика везивала се за туђу судбину, за туђе мотиве. Међутим, једна књижевност, да би се назвала народном књижевношћу мора потицати из народних мотива, везивати се за народну судбину, бити садржајна, бити љубав према тлу, прошлости тла, судбине тла.*

А све ово, нема збора, потсећа баш на Гачовићеве реминесцентне стихове из *Песме Земљи*

...Волим...
И песму твоју староставну,
Песму животворну,
Као младост орну,
Кад се разлеже ширином твојом,
Земљо наша, ја волим!

Савремени песник — савремени националиста

Савремени национализам је више него идеологија. То је одређен и јасан поглед на живот и свет и осврт дубоко у прошлост народну. Он је за народносне одлике, не за безнародносна обележја. Он је за границе, није безграничан као интернационализам. Није то пртљажна мисао која се преноша. Специфичност је он свакога народа, а ње гову клицу мора да има сваки појединац. Национализам мора да буде хранилац и бранилац на

Песник Гачовић
(Цртеж: Н. Бешевића)

роднога индивидуалитета. За ње га су се одувек борили најбољи појединци.

Тумач савременог национализма је савремени националиста, који мора да пречисти многе појмове у вези са национализмом, старим и новим који наступа неминовно. Савремени националиста је иоиобдија националне мисли. Он ће успети да откључа „браву дубровачку" на многим вратима нашега народнога живота. Он је позван да изврши ревизију побркаиих појмова: политичких, социјалних, уметничких и свих осталих.

Зато савремени националиста мора да буде активиста. Данас првенствено такав треба да буде. И још пуно одлика мора да има савремени националиста. Одређен и јасан став према своме народу, држави и друштву уопште, он треба да има. Он је државотворан, јер зна да је држава дело најбољих његових истомишљеника.

Борац и јунак је, као што су његови најбољи претци били борци и јунаци. Он бди над отаџбином и својим народом. Рад за народ је само дужност свакога појединца. Дужност врши савремени националиста када брани добре народне традиције, као што добро ради када прислушкује дах земље-мајке и осећа мирис њене оранице, јер ће ту наћи решење за многа питања. Дубоко је религиозан, иако не трпи сувишна метанисања и теологисања. И идеалиста је он, те је зато социјални градитељ. Дубока социјалност треба да испуњава све његове крваве крв не судове. Он је свестан потребе решења економско-социјалних проблема, јер зна да од правилног решења тих проблема зависи и успех националне идеје. Нема национализма без социјалне обојености, нити социјализма без националне натопљености, и зато савремени националиста мора да ради на ублажавању економско - социјалних супротности, које су настале последњих двадесетак година скоро у целом свету. Савремени националиста је за радикализам у спровођењу социјалних мера, јер зна да социјална решења дају снаге национализму и стварају поверење у њега ве носиоце.

Наш нови књижевник, савремени песник, мора да буде и са времени националиста. То захте ва препородно доба наше. Оно тражи наше прилике у књижевности, жели наше мотиве и свој ствено наша уметничка тумачења. У томе погледу има већ добрих знакова. Раја се књижевност о земљи нашој, појављује се лирика земље и трептаја наших душа. То је морало доћи баш прво у лирици за то што је лирика, као најсупгилнији об лик књижевног изражавања, која је понајвише страдала у пред ратном књижевном часоу, на прва реаговала на симултано, и добила нови полет.

Н. ГАЧОВИЋ

Савремена фламанска књижевност

Фландрија је одавно била по страни. У току 25 година она је претрпела два рата, имала да се, поред тога, бори за остварење својих националних и етничких проблема, које белгиска држава није била у стању да реши. Но, иако је у политичком погледу била запослављена, Фландрија је живо радила на књижевном пољу, успевши да створи своју репрезентативну књижевност.

Од познатих фламанских писаца треба прво истаћи *Шарла де Костера*, који је у делу *Уленшпигел* описао свакодневни фламански народни живот, а сама личност Уленшпигел је нека врста фламанског Фигара, фолклорни тип, који се често смеје само да не би плакао.

Од фламанских песника нарочито се истиче *Гид Жезел*, који, прожет фламанском историјом, има великих заслуга за чистоту језика, свеж и снажан израз у свом описном лиризму.

Затим долази *Стијн Стревелс*, познат по својој сељачкој поеми *Слуга Жан;* друга његова дела су *Прутске*, историја једне девојке, *Велики Мост* у коме је опеван смисао Фламанаца за чисто техничке потхвате.

Сирил Вершев такође је познат као савремен писац, који на уметнички начин изражава мистичну дубину фламанске душе.

Карел Ледегок, Тводор Ријсвијк, Рене де Клерк важе исто *тако за фламанске репрезентативне писце, радо читане, радо коментарисане.*

За савремену фламанску књижевност углавном се може рећи да се она дели у две струје: једна заступа нидерландску идеју, друга је за белгиско-фламански дуализам, али су обе на правом уметничком нивоу.

◆■◆

Археолошка истраживања у Београдској тврђави

Познати научник и професор Немачког универзитета у Прагу г. Н. Унцухт већ више времена се налази у Београду. Професор Унцухт, који је по струци археолог, вршио је ископавања у београдској тврђави у доњем Калемегдану.

О резултатима ових ископавања, који ће трајати још неко време, „Српски народ" ће писати у једном од својих наредних бројева.

❖ *Угледни историчар проф. др Карл Велер прославио је педесетогодишњицу промовисања за доктора филозофије. Велер је рођен 1866 године у Лангенштемерну. По завршеним историским студијама потпуно се посветио историји своје уже домовине, Виртембершке. Написао је безброј дела о културној, политичкој- привредно-демографској и правној историји виртембершко-швапских крајева. Сад живи у Штутгарту и ради на последњим главама своје монументалне* Историје Швапске од 1268 године наовамо.

ПРОБЛЕМ О ПОСТАНКУ ЧОВЕКА

Према научним истраживањима познатог немачког антрополога из Кила, професора др Ханса Вајнерта, врста горила, шимпанза, имају исту наследну заједницу, а унутар ове наследне заједнице шимпанзо је нарочито близак човеку. Ове три врсте, две животиње и човек носе наследна обележја која нема ни једна друга животиња. Оба су мајмуна-човека у многим својим наследним својствима, додуше, уско повезани са човеком, али никако са мајмуном-човеком орангутаном. Шимпанзо је имао наследних обележја која дели само са човеком, али не са неком другом животињом, па чак ни са горилом. Ова сличност наследних обележја може се објаснити само заједничким пореклом. Међу мајмунима-људима миоценског доба трећег века морамо да претпоставимо дељење у две врсте: прва, на истеку старог света, заступана је данас још орангутаном на Сундским острвима, а друга врста живи данас још у горилу и шимпанзима тропске Африке, па у њој је морала бити и садржавана и лоза каснијег човека.

Истраживањима је утврђено, да се саставни део мокраће код шимпанза тако слаже са мокраћом човека, као код ни једне друге животиње. И истраживања лобање и костура дају увек неке нове маленкости, које везују човека у шимпанза. Међу маленкостима подразумевамо ознаке, које су због тога слабо упадљиве, јер су по својој функцији неважне, услед чега је онда наследна вредност утолико већа. Окамењени остаци из раног доба човечјег развоја доводе до истог закључка. Али данашњи афрички шимпанзо није ипак праотац. Прашума уопште није место постанка човечанства. Пре него што је од мајмуна постао човек, морао је да изађе из прашума и да сиђе са дрвећа. Сигурно да то није мајмун учинио без велике потребе, која га је на то натерала. Као најбољу слику за то можемо себи да претпоставимо дејство надолазећег леденог доба, са којим је и нестао и предели прашума, у којима није било леда, претворивши их у степе или у тундре. *(ЕОС).*

Са немачке уметничке изложбе 1943 у Минхену: уљани рад сликара Фердинанда Штегера.

Порцелан, уметнички производ и домаћа потреба

Неколико речи о данашњој немачкој производњи порцелана

Написао Рудолф Лунгхард
директор Државне стручне мајсторске школе за порцелан у Зелбу

Постанак појма европског порцелана везан је за Немца Бетгера који је први у Европи пронашао поступак за израду порцелана и за оснивање Радионице порцелана у Мајсену године 1710.

Са Мајсеном, као изворном и полазном тачком, развила се не само у Немачкој него и у многим другим европским земљама читава богата порцеланска култура која, по својим основним карактерним цртама и нарочито ако узмемо као мерило за њих поређење са ређим порцеланом са Далеког Истока, има своје сопствено и оригинално европско обележје. Отуда још од првих фаза проналаска немачког порцелана можемо да разликујемо између европске културе порцелана с једне и кинеско-јапанске с друге стране.

ОД „МАНУФАКТУРЕ" ДО МОДЕРНЕ ИНДУСТРИЈЕ

Још од првих времена проналаска немачког порцелана у Мајсену, немачкој култури порцелана неоспорно су признавали водећи положај у Европи; а ту своју лепу улогу сачувао је немачки порцелан све до данашњег дана. Док су у доба оснивања првих радионица (»мануфактура«) за стварање и развијање уметничке израде немачког порцелана нарочиту заслугу стекли немачки владари, било тиме што су из својих личних средстава отварали »мануфактуре«, било што су појединим постојећим радионицама уступали велике поруџбине, у току даљег развитка, па све до нашег времена, тај су аманет прихватили с једне стране државна управа а с друге стране приватна индустрија, одржавајући, помажући и развијајући све даље ту лепу тековину.

Од некадањих најстаријих и најугледнијих немачких »мануфактура« непрекидно су се одржале, од свог оснивања па све до данашњег дана, Мајсенска радионица, Берлинска радионица и Нимфенбуршка радионица. Друге међу овим првим радионицама, као например Фирстенбершка мануфактура и »мануфактура« у бечком Аугартену, биле су неко време престале с радом, па су потом поново отворене и обновљене.

Свака од тих старих и угледних радионица гледа свој нарочити задатак у томе да и даље чува и одржава своју сопствену, оригиналну традицију на пољу порцелана. Ако ни ове старе радионице, разуме се, нити су могле нити су хтеле да игноришу нове техничке тековине које су временом наилазиле — на пример, у погледу начина справљања саме смесе и конструкције пећи — оне су ипак и надаље, поред својих нарочитих одлика на пољу уметничко-занатске и мануелне вештине, остале верне својим лепим предањима нарочито са гледишта брижљивости којом је рађен сваки поједини комад који је из њих излазио, не сматрајући га никад предметом неке производње у серији, него као индивидуалну творевину за себе.

ЧУВАЊЕ ТРАДИЦИЈА

Ове старославне радионице сматрају да је врховни и основни закон чување и одржавање велике традиције немачког порцелана, али при свему том умеју да воде рачуна и о духу времена, не само у погледу прелажења на нове облике и на нови стил сликарства на порцелану, већ и тиме што њихови вајари, нарочито обдарени за рад са порцеланом, ударају новим путевима и у погледу пластике, постигавши у том погледу велике успехе. При том мислимо, на пример, на дивне порцеланске пластике Шојриха које је тај вајар, неупоредиво обдарен баш за рад са порцеланом, између осталог створио у Мајсену и Берлину; мислимо на ликове животиња које је дао Есерс, толико складно прилагођене материјалу, као и на дивне творевине које је у Нимфенбуршкој радионици дао Вакерле.

Таквим радом, немачке »мануфактуре« доследно су одговориле нарочитом задатку који им припада у оквиру стварања на пољу немачког порцелана и његовог одржавања у својству оригиналне културне тековине.

Међутим, при свему том, од одлучујућег утицаја за даљи развитак немачког порцелана било је стварање немачке порцеланске **индустрије** у правом смислу речи.

Треба истаћи као нарочити пример немачког предузимачког духа чињеницу, што је немачка порцеланска индустрија успела да за сразмерно кратко време направи порцелан општенародним добром у најлепшем смислу речи. Уједно, немачка индустрија порцелана квалитетом и вансредним својствима својих производа изборила је значај и ранг једне од великих светских индустрија.

СТВАРИ БЕЗ КОЈИХ НЕ МОЖЕМО

При томе треба имати на уму, да је стварни развој немачке индустрије порцелана као такве отпочео пре непуних педесет година. Утолико је значајније што је за толико кратко време порцелан, дотле одомаћен само у круговима имућних и повлашћених, постао општим културним добром готово свих просвећених народа. Наша данашња култура стана и трпезарија више се уопште не даје ни замислити без порцелана; у тој вези, он је за нас постао ствар која се сама по себи разуме, без које нити бисмо хтели, нити бисмо умели да будемо.

У оквиру немачке производње порцелана свакако да прво место заузимају предузећа која се налазе у северном делу Баварске. Уједно су баш та предузећа најбољи, управо школски пример за стваралачку снагу немачког предузимачког духа.

ГРАД ПОРЦЕЛАНА

Док је оснивање фабрике порцелана Ц. М. Хученројтер у Хоенбергу на Егри, а нарочито нешто доцније оснивање предузећа Лоренца Хученројтера и Ф. Розентала у Зелбу, било полазна тачка за тај рад, временом је у том крају, а нарочито у Зелбу и његовој ближој и даљој околини, оснивана фабрика за фабриком. А међутим, све те фабрике без разлике нису себи ставиле у задатак израду јевтиних производа у маси, већ су се строго придржавале начела изразито квалитетне робе. Данас су већ име града Зелба, »града порцелана« и имена великих фирми Розентал и Хученројтер у целом свету одомаћени и учвршћени појмови који симболишу немачки порцелан.

Поред тога, у Зелбу је 1908 године основана садашња Мајсторска школа за порцелан која свој задатак не гледа само у обучавању стручњака за тај посао, већ и у даљем испитивачком и опитном раду којим би се дошло до нових етапа на пољу развоја немачког порцелана.

Данас у порцелану гледамо не само уметничку материју која се одликује као мало која друга својом чистом белином и лепим својствима у преламању светлости, а која уз то, с обзиром на подесност за стицање племенитих уметничких облика, добија свој нарочити чар како у сликарству, тако и у вајарству. Не само у старим традиционалним немачким »мануфактурама«, него и у уметничким оделењима фабрика Розентал и Хученројтер, ова се култура порцелана брижљиво чува и све даље развија. Не само у Немачкој, већ широм света наишле су на највеће признање творевине ових уметничких оделења, како на пољу пластике, тако и у области сликарства испод глеђи и на самој глеђи.

ПРИМЕЊЕНА УМЕТНОСТ

Али при свему том, у порцелану не гледамо само уметнички производ као такав, већ уједно и као домаћу потребу без које не можемо, која нас од јутра до мрака прати при јелу и пићу, а која својим привлачним изгледом доприноси да нам свакодневни живот учини складнијим, лепшим и пријатнијим.

Баш у току последњих година, немачка индустрија порцелана је у свом раду и у својим смеровима обратила пажњу и на овај последњи момент, трудећи се да у што већој мери, стварањем нових модела и изналажењем нових облика, изађе у сусрет нашој жељи да нам предмети свакодневне употребе буду што узорније и привлачније спољашности. У том духу су немачки уметници и вештаци на пољу уметничког занатства, држећи се упоредо начела лепоте и складности са употребљеним материјалом и подесности са гледишта намене појединих предмета, дали безброј савршених типова стоног посуђа, посуђа за кафу и чај, ваза, крчага и разних здела које су како по лепоти тако и по начину обраде наишле на највеће признање.

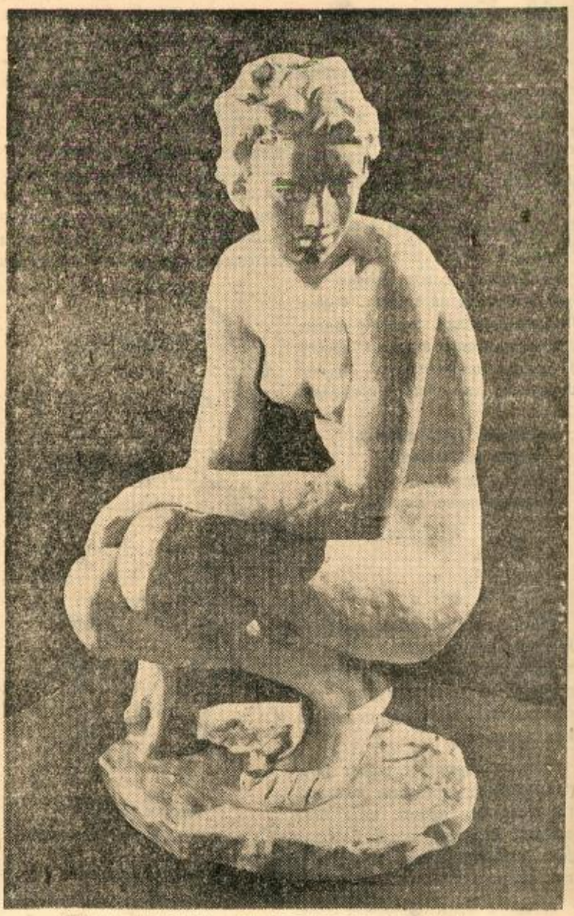

»МЛАДА ДЕВОЈКА« ОД ПРОФЕСОРА КЛИМША
(Europäische Korespondenzen)

Уметници и занатлије, техничари и истраживачи, радници и индустријалци, сви су они својим радом допринели да немачком порцелану изворјују место које му припада по нарочитој његовој лепоти и чистоти материјала. Тиме је немачки порцелан постао једним од битних израза немачког квалитетног рада и стварања, чији је назив постао општеусвојеним и чврсто укорењеним појмом широм света, један од неопходних састојака свега што подразумевамо под културом и цивилизацијом.

ПОСУЂЕ ЗА ЧАЈ ИЗРАЂЕНО ПРЕМА ПРОЈЕКТУ РУДОЛФА ЛУНГХАРДА

Данас у свакодневном животу на све стране наилазимо на ове предмете у чистој, једноставној белини, са мало или укусно слика или украса у боји, без претеривања у рељефном украсу, док за нарочито свечане дане на дому, дане радости у породици, имамо на расположењу нарочито лепо посуђе, са драгоценим сликарским радом, предмете који културом што је одају, својим занатски рађеним украсима, лепотом и светлећим својством својих боја и уопште у сваком погледу уметничком израдом претстављају стално уживање за наше око.

Смрт Роберта Бракс

У Соренту је умро Роберто Брако, један од најугледнијих италијанских драмских писаца. Брако је рођен 21 септембра 1862 године у Напуљу. Истакао се прво као новинар. Постигавши неочекивани успех са низом шаљивих комадића у једном чину које је због шале био написао онако више „од шале", све већма се посветио драмској књижевности и временом је избио у прве редове на том пољу умног стварања. Од његових комада, у иностранству су најпознатији: *Маске, Трагедија душе, Горки плод* и *Мали светац*. Сви ови комади преведени су који на седам који на осам страних језика. Осим тога, Брако је писао и приповетке од којих је неких 200, нарочито одабраних, сачувано по разним збиркама и антологијама.

Торзо је статуа без главе. Међутим, све што је без главе нема вредности торзоа.

ПРВИ СРПСКИ ДРАМСКИ ПИСАЦ

СТЕВАН Н. СТЕФАНОВИЋ

У почетку новог века домаћа драма већ у првом замаху пружа једно добро дело. Била је то *Смрт Уроша петог, последњег цара српског. Ужасно жалосна игра у пет дјејствија Г. С. Стефановича.* Дело је први пут објављено у издању књижара Константина Каулицијуса 1841 у Новом Саду; после га је прештампао у Београду Ђорђе Стајић 1864, да би се у редакцији Ристе Одавића поново појавило на књижарском тржишту 1928, у издању Друштва за Српско народно позориште у Новом Саду.

Тиме се дело дефинитивно афирмирало и на савременој позорници и приликом сваког претстављања доживело примерен успех. До данас нема објашњења овој, за нас, тако чудној појави! Дело је написано још 1825 године, а у себи садржи готово све елементе модерне драме: циљ драме, контраст дијалога и природну везу заплета са расплетом. Ово је у толико интересантније јер је сам писац Стефановић још и данас скоро непознат. Све што се зна о њему остало је по сећањима његових посленика. Па ипак, и то је вредно пажње.

Први писмен траг о Стевану Н. Стефановићу нађен је у *Летопису* Ђорђа Магарашевића из 1826 године, где нам се претставља као песник ода. У овом часопису тада објавио је шест ода, и то: *Доситеју Обрадовићу, Вуку Ст. Караџићу, Летопису Српском, Ода на Србље, Ода на рат, Позив на српске певце,* док је последња и седма ода, која нам је остала од њега, објављена тек 1841 године у листу Бачка Вила, а носила је натпис *Ода др. Јанку Шафарику.*

Све ове оде биле су писане старим начином, славено-српским, једино је ода Вуку Ст. Караџићу писана новим правописом, који је тада био анатемисан, те је изазвала врло живу пажњу. Она је јасно сведочила да је песник био присталица новотарства:

„О, пливај даље, с таласи бори се,
Славни ми пловче! онима поитај
Бреговима, где Т' право Србство,
Судије награда, вечнострогог
Потомства чека!

И сумње заиста више није могло бити, јер се иза ових редака скривао таленат, родољуб и занешењак, који је у то време писао најбољим српским језиком, са најбише идеализма, тако да се већ у то време сасвим приближио нашем раном романтизму, који ће доћи са Бранком Радичевићем.

Стеван Н. Стефановић је рано почео да ствара, па је рано и нестао са животне позорнице, а није стигао да се ни отисне мало даље од свог родног места Новог Сада, (рођен 1806, а умро 1828). Истина, постоји детаљ да је био „нешто" и он странствовао (годину дана провео је на правним студијама у Јегри, а две године на техничким студијама у Будиму), али то је било све. Он није могао имати узора ни у домаћој књижевности, па ни у живој околини. А опет, како прича његов савременик Јован Рајић-млађи, преводилац *Вертера* кроз забелешку Јована Ђорђевића у листу *Позориште* из 1874, да нико од његових другова „по књижевном таленту није био достојан да одреши ни ремен сапог његових!..." А када је умро, млади писац је имао свега двадесет и једну годину!

Поред драме „Смрт Уроша V", наведених седам ода, познато је још једно Стефановићево писмо Адаму Драгосављевићу, које је у својој студији о Стефановићу изнео Милан Савић, преписујући га из 188 броја *Летописа Матице Српске,* а затим и спомен о рукопису још једне драме која се звала *Стеван Дечански,* који је рукопис међутим нестао. То је било све!

* * *

Стефановић је у току свога рада, који је мало пре набројан, показао у суштини две особине: солидност спреме и високу националну свест. Своју драму о последњим данима последњег Немањића израдио је у целини према историском извору нађеном код архимандрита Јована Рајића. Он је најближи, управо документовано најлојалнији од свих писаца који су се овим проблемом бавили пре њега, па и после њега. А оваквих покушаја било је доста.

Пре њега дали су у виду реципитативних сликовних промена ову тему Емануел Козачински и Јован Рајић, а после њега у виду драме Матија Бан, Јован Суботић, Драгутин Илић и др. али једино је Стефановићу указана та пажња да му је дело преведено на који страни језик. Године 1843 преведено је на немачки језик, а преводилац дела био је Теодор Јовановић. Од те године дело је неколико пута било приказивано и на немачкој сцени, са исто тако великим успехом као на српској, бар како нам то износи Риста Ј. Одавић.

Театер на Ђумруку

Архив С. Н.

Исте мисли које смо нашли у одама, изнете су и у драми. Тема о пасивном херојству последњег Немањића била је некада врло популарна. Писац је са овим моментом нарочито и рачунао, па га је у последњем чину нарочито и подвукао. У том завршном чину, цар Урош, дотле доста феминизиран, добија последњу нијансу, самоодрицање ради очевог греха, један светитељски нимбус, те постаје мучеником.

Тако и цела драма о злочину краља Вукашина добија израз фатума, судбоносног обрта и убедљиви доказ да друкчије није могло ни бити. Трагови грчког драмског стварања, као у *Краљу Едипу.* Тема о томе, да јачи имају првенство у животу, али само карактери се стављају за пример околини, имала је и тада доста присталица. Сва остала лица у комаду су споредна, тек један потстрек са стране да се ова два психолошка портрета јасније подвуку.

Цар Урош је предао сву власт у руке Вукашину, као испробаном пријатељу свога оца, цара Душана. Међутим, овај када се осетио изнад цара, као нека врста мајордомуса, пожели да има и изворну власт, те почиње да снује о убиству цара Уроша. Радња целог комада је у тој психолошкој еволуцији. Ни часа се не добија утисак натегнутости, већ напротив изразите целине и интересовања за расплет.

Дати заплет у комаду није ни мало тешко; али везати перипетијом овај за катастофу и данас је један од проблема који интересују драмске писце; већина долази до тог обрта и стаје, јер радња није доживљена. Стефановић је баш овај моменат умео да подвуче и расветли. Поред сценске динамике он пружа гледаоцима и једну душевну олакшицу, извлачи из људских осећања оно што је добро и праведно. На пример речи Краљевића Марка у одбрану Уроша, вероватно и овде дате под утицајем оне народне песме *Марко дели правду,* од значаја су, јер он не напада родитеља:

„А ко нас задржава да ту змију не растргнемо? Ко се од нас боји њезина отрова? Хајдемо ко је рад, ко жели вечни спомен у роду, хајдемо тамо где тај убица, око Уроша робски пузећи, прети да вечно сахрани славу имена Немањића и славу Србаља! Јуначком десницом заболи му нож у оно погано срце, да бљујући отров изгуби худи живот и скотску душу!..."

Који је син још овако говорио о родитељу, са толико опште љубави и праведности?

Исто су тако маркантне племените Маркове речи којима он сам себе, као хероја, ниподаштава. То је једна посебна Стефановићева концепција вредна пажње. Мада је народна епопеја Марку дала све атрибуте мана и врлина, ову црту још нисмо видели. Он одриче вредност јунаштва, ако поред њега нема човечанских права:

„Зар да удави у срцу свом ону горду и срећног човека достојну част: Ја сам Србин, а ово је Србија?" већ да се понизи, те да теби и Немањићу робује?! Не, тако ми Бога!..."

У комаду Краљевић Марко игра ону већ добро познату улогу арбитра јавног морала, правде и поштења. Он ту није никако неки кавгаџија, као у већини народних песама, није брз и плах, он је одушевљен животом, чак и заљубљен (!) у Милицу кћер старог Плакиде. У ствари то је исто тако нов моменат, који осветљава следећи, супротном аргументацијом, који се јавља из речи краља Вукашина:

„Зар је правда твој Бог? (Громко) *А знаш који Бог нада мном лебди? Све је дато човеку: може роб, а може свету и господар бити! Осећам у себи свети огањ који ме пали, да свету будем господар! Ето, то је мој Бог!..."*

Колика разлика између оца и сина! Али баш ти јаки контрасти и чине вредност драме овог квалитета.

Као што се већ могло видети, са гледишта државног јединства и снаге, Вукашин је најздравији, бар по изгледу. Стефановић ни за час није изгубио из вида да је овај краљ изгубио живот на Марици, и то баш за свој народ. Па стога ваљда, мада у комаду има најмрачнију улогу, он не оставља овакав утисак. Он је само Урошев антипод и ништа више. Допуна оног што Урош није имао.

Што се тиче Краљевића Марка, он је идеализиран, као ослонац цару Урошу, који је био „нејак", не с обзиром на године, већ на свој недовољно мужевни став у то време, када се чојство и јунаштво највише ценило и поштовало. Вредност мученишта наступа тек после њега. Али у једној реченици, овај нови Краљевић Марко, Марко писца Стефановића и његових другова с почетка прве четвртине XIX века, надмаша реалношћу све оне Вукашинове мушке поклике, када саветује Уроша:

„Урошу, познао сам свет и људе. Ти си о њима само нешто научио: код Србина треба својом вредношћу цену добити, ако хочеш да те обожава као своја цара... Златницима и сузама не добија се Душан!"

Овим у радњи настаје преокрет (трећи чин); овај меки Урош с часа на час расте, на гледаоце наилази катарза, и у часу када гине погођен стрелом са Вукашинова лука, он је већ херој који у етичком смислу надмаша и самог Душана — јер се жртвовао за очеве животне грехове. Умирући он опрашта ово дело и самом Вукашину, а Вукашин грца: „Прашташ?!..." „Прашташ?!..." као да се буди из сна, несвестан ситуације.

Време у коме је радио Стеван Н. Стефановић, било је доба препорода. Оно је дало доста имена, али без видног утицаја на развој књижевних врста. Две струје које су се почеле јављати појавом Вука Ст. Караџића, једна „за" и једна „против" новотарства у књижевности, својим политичким смером угушивали су естетски моменат. Млади Јован Стерија Поповић, који је из тога времена после једини понео на себи марку објективне вредности, у време успешног рада Стевана Н. Стефановића био је само обичан почетник, који се појавио са једним једином делом, мало запаженим и доста слабим *Невиност, или Светислав и Милева.*

Остали књижевници, као: Јован Стејић, Јован Пачић, Лаза Лазаревић писац добре драме *Пријатељи* и *Владимир и Косара,* Константин Поповић, Исидор Николић зв. Цавер, Мојсеј Живојновић, Димитрије Аврамовић, познатији као сликар него као писац и Атанасије Николић, радили су из скоро чисто педагогиске потребе. Његов биограф Милан Савић пореди га, не нескромно, са младим Фридрихом Шилером из времена када је овај писао своје *Разбојнике,* па каже на крају студије:

„Подела у пет чинова, одређење главних драмских момената у своје чинове, обележење различних карактера и доследност у њиховом даљем развитку, постепено напредовање радње до кулминације па затим до катастрофе, снажна дикција, природни и непретерани ефекти, па чак и разне епизоде — све нам то јемчи, да би се временом попео до велике висине и да би у књижевности нашој заузео одлично место, те потоњем нараштају служио као узор".

Да ли би баш тако било, није извесно, мада је закључак доследан. Овај књижевник, тако идеализиран духовно, својим физичким саставом, бар га се тако сећа његов пријатељ Јован Рајић-млађи, био је висок, витак, плав, питоме и благе нарави. Имао је у себи једну одлику која се данас све мање налази, а то је скромност. Као да се брани од ове паралеле којом се послужио Савић, он је певао у оди

Др Павлу Шафарику:

„Иди младости песмо још зелена,
Пред њим стани исповеди стидљиво:
Млади Србљин ево ме шаље,
Веран јер ученик остаде ти;

Не тражи силна у мени Шилера
Не трпе скока закони природе!
Та сињеће и њему тај дан,
Гордо кад ће моћи стат пред тобом!"

Тај дан је свитао у животу Стевана Стефановића, али није синуо. Преко сунца је прешао облак и он се угасио још пре свитања. На тај начин и он долази у ред несазрелих талената, као велика већина наших књижевника, па на нама остаје једина дужност, да га се бар с времена на време сетимо. Богом дани таленти уздижу вредност читавој нацији.

В. М. Алексијевић

Позориште

ХАУПТМАН НА БЕОГРАДСКОЈ ПОЗОРНИЦИ

Г. Божа Николић и гца Олга Спиридоновић у »Колеги Крамптону«

Снимак Државне пропаганде

Ове године се навршило 80 година од рођења једног од највећих немачких и европских драматичара Герхарда Хауптмана. Цела европска штампа је тај датум обележила онако како то и одговара значају једног књижевника овога значаја. И *Српски народ* је у своје време претставио својим читаоцима овога великог и плодног писца.

Али, не само штампа већ и позорница се достојно одужила своме великом саранику. Читава овогодишња позоришна сезона у целој Европи је сва у знаку Хауптмана. Српско народно позориште, да би и оно учествовало у овом слављу спремило је једно од познатих Хауптманових дела „Колегу Крамптона", чија је премијера била јуче.

Иако названа комедијом, „Колега Крамптон" је више драма него комедија. Саздано на натуралистичкој линији, ово дело нам својом гипком и изразитом сценском архитектуром пружа дирљиву трагедију једног уметника, у чијем болном животу често има комичних момената, који нам натерују сузе, да би се други пут насмејали у трагичним сценама. То је читав сплет душевних страдања једнога човека, који нам је тако близак, својим општечовечанским цртама. „Колега Крамптон" је једно охрабрење, он нам пружа веру у људе и у бољи живот.

Главну улогу, и готово цео комад, носи наш велики уметник г. Бошко Николић, док су остале улоге поверене нашим најбољим глумачким снагама. Редитељ је г. Јован Поповић, управник београдског Народног позоришта.

Рад Крагујевачког Народног позоришта

Српско народно позориште за Округ крагујевачки завршило је своју сезону на Видовдан и чланови су отишли на одмор, како би у септембру месецу поново изашли пред публику, освежени и са новим репертоаром.

Прошла сезона била је веома плодна и дала велике резултате у свом културно-просветном и националном делању. Технички резултати сезоне изгледају овако: Позориште је приказало укупно 204 претставе са 19 позоришних дела. Позоришна дела која су дата била су следећа: *Девојачка клетва* дата је 19 пута, *Зла жена* 18, *Видо* 17, *Први пут са оцем на јутрење* 16, *Унука* 16, *Два наредника* 14, *Београд некад и сад* од пушкина 12, *Два дванаеста* 11, *Свет* 11, *Сеоски лола* 10, *Лажа и паралажа* 9, *Скамполо* 9, *Чаог* 9, *Кир Јања* 8, *Покондирена ликва* 7, *Коштана* 7, *Ивкова слава* 5, *Госпођа Икс* 5 и *Стари каплар* 1.

Претстава је било четири врсте: општих, на којима имају приступа сви; бачких само за бачке, радничке само за раднике и народних само за народ. Сем општих све остале су са јако сниженим ценама, тако да су сиромашни грађани могли гледати претставе и за три динара у данашње време, што је несумњиво јако мало и што често не исплати ни режију. Услед овакве позоришне политике позориште је имало релативно добру посету.

Из репертоара, који је наведен, може се видети да је позориште водило строго националну позоришну политику и да је у националним комадима бирало оне који су недвосмислено признати као комади од вредности по наше било национално било опште морално васпитање.

Овде желимо да напоменемо да су два комада *Први пут с оцем на јутрење* и *Унука* од домаћег писца, угледала света на даскама овога позоришта и да су се до краја сезоне са пуним замахом одржала, а да су оба комада била приказивана и на другим позорницама са успехом, као и да се и данас приказују. Појава ових комада су несумњив успех самог позоришта, јер је оно дало потстрека домаћем писцу на рад.

Позоришни ансамбл чини двадесет и седам чланова, под редитељством г. Илије Јовановића. Међу члановима испољило се неколико драмских талената, који су дали једну лепу драмску културу, а који обећавају, када дођу до пуног изражаја, да ће бити првокласни драмски уметници.

Позориште располаже добрим оркестром, способним за ужа али врло добра музичка извођења. Оркестар је дао неколико музичких концерата, чак и са симфониским извођењима, који су били право музичко откровење за љубитеље музике.

Позориште има своје техничко особље: сценаристу, руковаоца електриком, бинемајстора и друго, које са помоћним особљем успева да иде у корак са потребама позоришта, као и у корак са добрим квалитетом драмске уметности која се у позоришту негује.

Позориште, сем помоћи од Општине крагујевачке од 10.000 динара месечно, не прима више ни са које стране помоћи, услед чега долази у претешке материјалне прилике. Но, захваљујући великој љубави чланова, који често од својих уста одвајају, позориште успева да се одржи.

Европски културни живот

❖ *„Филмско друштво за исток не крајеве" сада у Естонској израђује филм* Годину дана робовања бољшевицима у Естонској. *Овај филм на пластичан начин, делом уз учешће очевидаца и жртава појединих узбудљивих догађаја приказује живот и прилике за време страшне црвене године у тој балтичкој земљи. Документарна вредност овог филма биће повећана још и тиме што ће се у њ укопчати и одломци из заплењених бољшевичких пропагандних филмова рађених за Естонску у којима ће комунисти као сведоци против себе самих тумачити своје злочиначке тежње и зверске нагоне.*

❖ Међу великим бројем дела изашлих у вези са недавном стогодишњицом немачког песника Фридриха Хелдерлина (чији смо живот и рад и ми опширно приказали) нарочито се истиче посмрче књижевника и филолога Ханса Готшалка *Митски елемент у Хелдерлиновим песмама* које је ових дана изашло у чувеном издавачком предузећу Кота. Готшалк (рођен 1910, награђен 1940 Књижевном наградом за Источну Немачку) погинуо је на Источном фронту неколико дана по одашиљању последњег дела рукописа књиге о Хелдерлину.

❖ *Немачки архив за народне песме у Фрајбургу похвалио је у недавно објављеном саопштењу као једног од својих највреднијих и најспособнијих сарадника часовничара Алберта Броша који је до сад прикупио преко 900 (девет стотина) још необјављених немачких народних песама, у првом реду из свог родног краја, Судетске области (Брош живи у Егеру — Хебу), а поред тога и песама прикупљених међу немачким досељеницима из Буковине, Галиције и Бесарабије. Истиче се да се овај скромни али народносно и културно свесни занатлија по прецизности и критерију свога рада може мерити са многим ученим професорима.*

Поводом смрти Др. Михаила Петровића, проф. Универзитета

ИЗЈАВА ЗАХВАЛНОСТИ ЖИВ. ПЕРИЋА, ПРОФ. УНИВЕРЗИТЕТА И ЊЕГОВЕ СУПРУГЕ

Мара и Живојин Перић, професор Универзитета у пензији, најдубље дирнути пиететом указаним њиховом брату и шураку, *Д-ру Михаилу Н. Петровићу*, ред. проф. беогр. Универзитета у пензији, приликом његовога опела и погреба, од стране свих редова грађанства из Београда и унутрашњости, сматрају као своју прву дужност да, и овим путем, изјаве свима најискреније захвалност на томе акту уважења и пријатељства према нашему миломе покојнику, а наиме:

Њ. Високопреосвештенству господину митрополиту Јосифу на присуствовању опелу и изјави архијерејскога саучешћа у Саборној цркви;

Њ. Преосвештенству господину епископу Арсенију и господи: проти проф. Стевану Димитријевићу, архимандриту Никону, старешини манастира Каленића, проти Кости Луковићу, беогр. архијерејском намеснику, проти Љубомиру Бабићу и проти Рад. Димитријевићу, на чинодејствовању из почасти при опелу, као и господи: проти Миливоју Петровићу, проти Душану Васићу, проти Мирку Максимовићу, проти Бранку Аврамовићу, свештенику Светозару Грујићу и протођакону Угљеши Јелићу, који су одржали заупокојену службу уз побожно појање руског црквеног хора „Шчербаков".

Претставницима српских власти, господи: Велибору Јонићу, министру просвете и вера, министру Драг. Јовановићу, претседнику Општине и управнику града Београда, шефу Српске државне безбедности, В. Велмар-Јанковићу, помоћнику министра просвете и вера, Илији Параносу, потпретседнику Општине града Београда, који су присуствовали заупокојеној служби једноме од најзаслужнијих просветних радника српских, односно једноме од најугледнијих становника старога и новога Београда и изјавили нам саучешће;

Господину епископу Арсенију на његовој пастирској беседи у цркви у којој је подвукао општу корисност и позитивно-стваралачку вредност научнога рада покојника, што је, како је г. епископ нарочито и умесно истакао, било могућно благодарећи религиозности покојника, оданата припадника хришћанске вере: само у рукама таквих људи, наука, па ма она била, као математика покојникова, најудаљенија од социалних наука, у стању је да служи добру човечанства. За разлику од оне науке чији носиоци због свога атеистичкога и антирелигиознога, материалистичкога, схватања света, не могу, у области духовних појава и односа као што је, у суштини, људско друштво, дати других до негативних и разорних резултата;

Господину проф. д-ру Милутину Миланковићу, који је, растајући се од покојника од стране Српске академије наука и уметности, показао, као надлежни стручњак, све заслуге и успехе покојникове у свима доменима простране математичке науке; господину д-ру Николи Поповићу, ректору београдског Универзитета, на његовом зналачком говору о великом и благотворном покојниковом утицају на развој наставе не само математичких наука него и на развој осталих егзактних и техничких наука како у раније Великој школи (1894—1905) тако и на Универзитету (1905—1941 год.) у Београду;

Господину Младену Ђуричићу и његовој супрузи, госпођи Вишеслави Ђуричић, нашим познатим књижевницима, на дирљивом опису спортско-рибарскога живота покојника, једна, хумана, страна његове делатности која је потицала из верске ширине душе покојникове: следујући учењу и примеру нашега Божанскога учитеља и спаситеља, Исуса Христа, и тражећи нешто више од науке и изнад ње, покојник је, у часовима слободе које су му остављали његови научни и службени рад, одлазно рибарима, томе реду простосрдачних људи који су, у својој овоземаљској незаинтересованости, молили Бога само за „насушни хлеб", свесрдно и у свему помажући их у њиховом друштвено корисноме послу;

Господину д-ру Александру Буковали који је не само као признати специјалист-интернист него и као покојников пријатељ (јер, зна се да лекар може бити добар лекар само ако је у исти мах и добар човек, што ми, у осталом, претпостављамо код сваког лекара) био ставио своме драгоме пацијенту на расположење све своје медицинско знање и искуство да би нам га свима спасао. Али свевишњем и свемоћном Господу Богу било је угодно да себи позове једног свог праведника.

Исто тако смо дубоко захвални свима, од највиших државних функционера до сиромашних рибара (са својом заставом), који су, у цркви, у поворци, као и на гробљу, одали последњу почаст једном свом сагрђанину што је он — нека нам је, као његовом сроднику, допуштено ово рећи — то од њих и заслуживао, између осталога, и својим скромним и узорним животом. Својим многобројним учешћем на погребу покојника, београдско грађанство је показало, у исто време, да и наш, српски народ, као хришћански и културни народ, уме да схвати и цени значај праве науке и њених правих претставника, као и родољубље и ратничку пожртвованост, где је покојник био, та коље, међу првима.

Не мање смо благодарни Академији наука и уметности, београдском Универзитету, Филозофском факултету истога Универзитета, Београдском рибарском удружењу и задрузи као и Првој београдској рибарској задрузи на дивним венцима положеним на одар покојников;

Господину Николи Бесарабићу, једном од најближих пријатеља покојникових, на усрдном заузимању око припремања сахране;

Београдским листовима: „Новом времену" и „Обнови", и часописима: „Српском народу" и „Колу", на опису погреба покојниковога и некролозима тако пуним топлих симпатија за њега;

Свима пријатељима и познаницима покојниковим који су нам, писмом или депешом, изразили своје саучешће.

Нов превод романа Ђованиа Верга

Ђовани Верга: Мајстор — дон Ђезуалдо, роман, превео А. Б. Херенда, поговор написао Едгардо Ђорђи-Алберти, корице израдио Бука Јанковић. Издање „Југоисток" (Светски роман, 4), Београд 1943, стр. 347, дин. 200

Наша преводна књижевност обогаћена је једним значајним ремек-делом италијанске књижевности. Роман *Мајстор- дон Ђезуалдо* од Ђованиа Верге капитално је дело италијанске књижевности, поред *Вереника* од бесмртног Манцонија и другог великог Вергиног романа *Породица Малавоља*, а преведено је на све језике културнијих народа.

Писац у овом делу износи једну крупну прекретницу историско-социјалних догађаја, окарактерисану пропадањем феудалног племства и рађањем нове буржоазије. Ма да се целокупна радња одиграва на Сицилији, у фолклорном амбијенту тог лепог и живописног италијанског острва, писац у њој обухвата једну епоху историјских збивања, а типови које је изнео и психолошки у танчине обрадио излазе из оквира локалног колорита, добијајући далеко шири, општечовечански значај.

Главни јунак је мајстор-дон Ђезуалдо, бивши сиромашни зидар који неуморним радом и вештим махинацијама успева да стекне велико имање, да постане крупан фактор у целокупном привредном животу свога града. Он би хтео да помоћу новца постане раван месном племству. Међутим, дубоки друштвени јаз испречио се пред њим непремостиво и постао узроком читавог низа јада и несрећа у његовом јавном и породичном животу. Скоројевић је у *Мајстор-дон Ђезуалду* тако дубоко схваћен и приказан, да читалац у њему не види само тог дон Ђезуалда, сицијалинског обогаћеног паланчанина, већ безбројан низ таквих истих људи у свима временима и свима срединама.

Поред те основне психолошке обраде главног јунака мајсторским пером описане су многобројне сцене и догађаји, као карбонарски покрет, појава колере, пожар у ноћи, свадба и прва брачна ноћ главног јунака, прва љубав и војводски брак његове кћери, и најзад његова смрт у зетовљевој кући, где умире окружен сопственим богатством које се расипа, душевно потпуно усамљен, ни од кога несхваћен.

Поговор, са зналачким приказом писца и целокупног развитка новије италијанске књижевности, написао је проф. Едгардо Ђорђи-Алберти, директор Института за италијанску културу у Београду.

Преводилац је успешно савладао велике тешкоће при преводу дела и пренео га на наш језик задржавши сву особеност и необичност стила које карактеришу ово велико ремек-дело италијанског књижевног стварања.

Никола Трајковић као дечји романсијер

Никола Трајковић: СИРОЧЕ И БОГАТАШ, дечји роман. Издање „Југоисток", Београд, стр. 146, дин. 60.

Као дечји писац Никола Трајковић се већ неколико пута појављивао.

Трајковић је до сада за омладину написао ове романе:

Сироче и богаташ.

Са чика-Гвозденом кроз Албанију.

Седам извора.

Како сам писац каже, сада ради још један роман за младеж и то из живота старог Београда.

Сироче и богаташ објављен је први пут у библиотеци *Златна књига*, па је занимљиво нагласити да је то такорећи једини прави наш оригинални роман у целој збирци *Златне књиге*, иако је она имала преко сто књига, јер од домаћих ствари већином су у тој библиотеци биле краће приче, а оне дуже пре су биле дечје новеле, но дечји романи.

Сироче и богаташ је мали дечји роман писан просто, разумљиво, са занимљивим заплетом са моралним расплетом, онако како би то захтевало идеалистичко васпитање младежи. У њему деца имају да виде да је живот сурова борба, али поштена и храбра деца на крају крајева морају да остану победиоци, јер то правда и закон божји захтевају.

Главни јунак овога романа је српско сељаче Живојин, који због убогштине оставља кућу, креће у свет, наилази на опаке али и на добре људе, с чијом помоћу у село се враћа као искусан и прекаљен младић — борац за правду.

Трајковић је на идиличан начин умео да повеже односе села и града, на идиличан начин да развије фабулу романа, на идиличан начин да је спроведе до краја.

Има пуно лепих места описа природе, цртања људи и, гледано очима идиле, све је на свом месту. Главни је циљ да се младежи скрене пажња на то да се истрајношћу и исправношћу и у дечијем царству најбоље решавају животни проблеми.

Роман се чита лако, пажња је стално напрегнута на то како ће се непредвиђени заплети окончати.

Радећи неуморно на дечјој књижевности, Никола Трајковић од прича и новела лепо стиже и до дечјег романа, који лагано али сигурно продубљује. Застао је још на прелазу од идиле ка реализму, али су сви изгледи ту да ће и тај проблем решити сходно временим потребама.

НА НОВОМ ПУТУ

Заводски лист, уредници Милутин Дородовац, Војислав Пајевић и Даница Ивановић, питомци Завода за принудно васпитање омладине. Издаје Завод у Смедеревској Паланци. Бр. 4, 28 јуна 1943, стр. 6, дин. 6.

Изашла су већ четири броја *Заводског листа*, гласила питомаца Завода за принудно васпитање омладине у Смедеревској Паланци. Уредници и сарадници листа су сами питомци. Из до сада штампана четири броја може већ да се добије јасна слика о живом културном раду питомаца овог завода, о њиховим схватањима и стремљењима која су изразили у топлим песмама, приповеткама и радовима из разних научних области.

Радови су на лепој висини и одишу искреном љубављу према земљи и народу, као и младићском вером у његов бољи и срећнији живот. Треба нагласити позитиван утицај који су наставници овог завода, на челу са управником г. Милованом Ђ. Поповићем, извршили на омладину раније заведену комунистичком пропагандом. Преваспитање се изводи с планом и с успехом. То доказују радови питомаца штампани у овим бројевима.

Интересантно је са коликом љубављу питомци обрађују заводско имање. Ево шта о томе пише један питомац:

„...Али заводска земља није била таква. Ми смо је створили нашим рукама, ми превртали црне бразде, ми засејали, окопали, залили. Пуно је напора требало да се од црне утабане утрине створе плодна поља. Ми нисмо жалили труда и напора, нисмо, јер волимо наше њиве, нисмо јер оне су маленн али драги кутак наше Србије".

Последњи број посвећен је Видовдану. Садржај листа огледа се у овом одломку чланка *Историско наслеђе једног пораза* од В. Пајевића:

„У чему лежи управо историско наслеђе косовског пораза? Кадгод се опет наш народ судари са стварношћу, кадгод дође у положај сличан Косову мора, ако хоће да и даље опстане, да потражи етичке принципе који су га одржали и који ће га одржати. Њих може наћи једино ако се удуби у себе и нађе свој, доследан извор његове животне снаге; а његова бит је: пораз не унижава, већ можда више него победа даје ненамерне потстицаје и буди нове снаге".

Последња страница овог броја посвећена је раду заводских дружина. Слободно време питомци проводе у раду појединих дружина, почев од спортских па до научних. Играју се позоришни комади, приређују шаховски турнири, издају се зидне новине, одржавају футбалска такмичења, а недавно су основани Одбор за улепшавање завода, као и Станица за научна испитивања о којој реферише у последњем броју А. Ђелинео. Циљ ове станице је да пробуди научни дух и да развије смисао за научни рад.

Радио

СВАКОДНЕВНЕ ЕМИСИЈЕ БЕОГРАДСКЕ РАДИО СТАНИЦЕ

5.00— 6.15 Другарски поздрави
6.15— 7.00 Емисија за српске сељаке и вести на српском језику
7.00— 7.10 Вести на немачком језику
7.10— 9.00 „Добро јутро, драги слушаоци!"
9.00— 9.20 Вести
9.20—12.00 Пауза
12.00—13.00 Подневни концерт
13.00—13.10 Вести на српском језику
13.10—13.50 Подневна музика
13.50—14.00 Вести на немачком језику
14.00—14.50 Нешто за тебе
14.50—15.00 Извештај о водостању
15.00—15.30 Извештај Врховне команде с лаганим понављањем и кратке вести за војску
15.30—16.00 Пауза
16.00—18.20 Српске емисије
18.20—18.40 Час немачке народне групе
18.40—19.00 Музика за тебе
19.00—20.00 „Из савремених догађаја" на немачком језику и вести на страним језицима — бугарски, мађарски, француски и румунски.
20.00—20.20 Вечерње вести
21.40—22.00 Поздрави младог београдског стражара
22.00—22.15 Последње вести
00.00—02.00 Поноћне мелодије.

НЕДЕЉА, 11 ЈУЛИ

16.00—17.00 Српска емисија:
16.00—16.05 Извештај Врховне команде
16.05—17.00 „Београд поздравља Бор" суделују: нар. орк. Драгиња Обреновића са Вуком Шехеровић, Златом Јевтић и дуом Титић и наша „Златна петорка" са сестрама Перић.

ПОНЕДЕЉАК, 12 ЈУЛИ

16.00—18.20 Српске емисије:
16.00—16.30 Квартет Преворшек — свира
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—17.00 Радио хор под управом Богдана Цвејића, пева.
17.00—17.02 Програм српске емисије за наредни дан
17.02—18.00 Народне песме и игре, изводе: Зорка и Богдан Буташ, Марија Маринковић-Бадули, Јован Милићевић-Мостарац и Миливоје Петровић са оркестрима — народни — Жарка Милановића, и тамбурашки — Александра Араницког.
У Међувремену у 17.30 — Предавање
18.00—18.10 „Из савремених догађаја"
18.10—18.20 Заробљенички поздрави.

УТОРАК, 13 ЈУЛИ

16.00—18.20 Српске емисије:
16.00—16.30 Филмски час — изводе: квартет Боривоја Симића и Војин Поповић
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—17.00 Квинтет Николић — свира.
17.00—17.02 Програм српске емисије за наредни дан
17.02—17.30 Наши мали ансамбли: народни дует Савић—Милчић, дует гитара Божидара Милосављевића и дует Ђукић—Димитријевић
17.30—17.40— Предавање
17.40—18.00 Народни звуци изводе: Вера Пантелић, Момчило Рајић и нар. орк. Ж. Милановића
18.00—18.10 „Из савремених догађаја"
18.10—18.20 Заробљенички поздрави.

СРЕДА, 14 ЈУЛИ

16.00—18.20 Српске емисије:
16.00—16.30 Чувени виолинисти — плоче
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—16.50 Клавирски концерт
16.50—17.00 „Из савремених догађаја"
17.00—17.02 Програм српске емисије за наредни дан
17.02—18.20 Пренос са терасе ресторана на Калемегдану.

ЧЕТВРТАК, 15 ЈУЛИ

16.00—18.20 Српске емисије:
16.00—16.30 Аудиција Радио Београда
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—17.00 Салонски оркестар Седлачек — свира, солисти су: Неда Јуришић и А. Марјановић
17.00—17.02 Програм српске емисије за наредни дан
17.02—17.30 Звуци тамбурица, изводе Божидар Милосављевић, Катарина Лилић и Деса Јовановић и тамб. орк. А. Араницког
17.30—17.40 Предавање
17.40—18.00 Дечји час
18.00—18.10 „Из савремених догађаја"
18.10—18.20 Заробљенички поздрави

ПЕТАК, 16 ЈУЛИ

16.00—18.20 Српске емисије:
16.00—16.30 Симфонијски оркестар под управом Светолика Пашћана — свира
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—17.00 Народна музика, изводе: Милица Бошњаковић, Теодора Арсеновић и народни радио-оркестар под управом проф. Петра Крстића
17.00—17.02 Програм српске емисије за наредни дан
17.02—17.30 „Златна петорка" — свира
17.30—17.40 Предавање
17.40—18.00 Народни звуци, изводе: Бранко Гунцински, дует Вукмировић—Аврамовић и нар. орк. Жарка Милановића
18.00—18.10 „Из савремених догађаја"
18.10—18.20 Заробљенички поздрави.

СУБОТА, 17 ЈУЛИ

18.00—18.20 Српска емисија: гласови са позорнице, изводе чланови драме Народног позоришта и нар. орк. Драгиња Обреновића.

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 3.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

Моју куповну књижицу број 70389 издату од „Дириса" на име Божидара Грњића сам изгубио, те је оглашавам неважећем. 459 1—1

Личну карту издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, па је овим оглашујем за неважећу. Живка Ђорђевић 458 1—3

Кућну листу издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам те је овим оглашујем за неважећу. Лука Гајић. 457 1—3

Личну карту издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, те је оглашујем за неважећу. Милана Симовић. 456 1—3

Личну карту и пријаву број 11804 издат еод Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, оглашујем их овим за неважеће. Милоіка Тодоровић. 455 1—3

Личну карту издату од Управе града еограда и избегличку пријаву изгубила сам. Оглашујем их овим за неважеће. Катица Павловић. 454 1—3

ИЗГУБИЛА САМ кућну листу издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу. Оглашујем је за неважећу. — **Косана Живковић, Томе Вучића 7.** 418 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ и пријаву издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Овим је оглашујем за неважећу. — **Персида Балабај.** 419 3—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 1979 издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. — **Драгољуб Чолић.** 420 3—3

ИЗГУБИЛА САМ полициску пријаву издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу. Овим је оглашујем за неважећу. **Драгица Петровић.** 421 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. — **Анђа Вуковић.** 422 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. — **Милева Љубисављевић.** 423 3—3

УКРАДЕНА ЛИЧНА КАРТА издата од Претстојништва градске полиције, Крагујевац бр. 14951/43 г., васвајс од фирме Стефановић, лична карта од еснафа Крагујевац. **Драгиша Станковић,** поткивач, Кнез Михајлова ул. бр. 161, Крагујевац. 424 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. — **Симка Павловић.** 425 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ и пријаву издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем их за неважеће. — **Петковић Јосиф.** 426 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 556 издату од Среског начелства из Крагујевца изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. — **Благоје Ђорђевић.** 427 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 431 издату од Среског начелства из Крагујевца, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. — **Драгиша Ђорђевић,** Лужнице. 428 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. — **Живадин Стојановић.** 429 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ, пријаву и општинску пријаву издате од Претстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем их за неважеће. — **Стевана Ђорђевић.** 430 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату на моје име од Претстојништва полиције у Крагујевцу оглашујем за неважећу. — **Илија Мелентијевић,** геометар. 431 3—3

МОЈА ЖЕНА Ружена Митровић из Њемецки Брод — Чешко-Моравска напустила ме 1936 године, никакве дугове које она учини нећу признати, водим бракоразводну парницу. — **Драгољуб Митровић** из Крагујевца. 432 3—3

„РАДЕ НЕИМАР"

ПРОДАЈЕ — КУЋЕ — ПАЛАТЕ — ВИЛЕ

ВИСОКИ ОЧУВАНИ РЕНОМЕ НАШЕ ФИРМЕ ВЕЋ ЈЕ ПОЗНАТ

БЕОГРАД — КРАЉА МИЛАНА 20. — ТЕЛЕФОН 27-796.

465 1—3

ПОСЕТИТЕ СТОВАРИШТЕ МОДЕРНОГ НАМЕШТАЈА

Ђорђа Барјактаревића

БЕОГРАД — КР. АЛЕКСАНДРА 87 и 97. ТЕЛ. 40156.

Има велики избор спаваћих соба, кухиња, трпезарија, комбинованих соба, кауча, патент фотеља, салонских дубоких фотеља, уз најниже цене, најлепши избор за 1943 годину.

460 2—4

СТАРИ НАКИТ И ДРАГО КАМЕЊЕ

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња.

„БУКУЉА"

ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА

Краља Милана 41-а до Славије

Пажња! ПРОДАВЦИМА ЗЛАТНОГ НАКИТА Пажња!

Не продајте ни једног парчета Вашег златног накита, драгог камења и златних зуба, док потпуно не би били упућени у њихову стварну данашњу вредност. Зато ако већ продајете понудите свима купцима *а на послетку у Вашем је интересу* понудите и познатој фирми „ВРАЧАР" која ће Вам платити одмах по највишој дневној цени, или ће Вам бесплатно и стручно проценити „ВРАЧАР" — Београд, Палилулска улица бр. 6. — Продужење Душанове улице. — Телефон 28-706. — Дорћолска пијаца.

462 1—1

ЦЕНТРАЛА за ХУМОР

463 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

13 ЈУЛА 1943 ГОД.

1) Плац Румунска бр. 60	Дин.	1,000.000.—
2) Њива Дужница и то 1/45-идеални део	„	50.000.—
3) Плац са зградом, Кр. Александра 199а ½ идеални део	„	2,250.000.—
4) Плац са зградом Воји. Пећанца 13	„	760.000.—
5) Плац са зградом Захумска 45	„	1,000.000.—

15 ЈУЛА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Воји. Блажете 6	„	250.000.—
2) Плац Принца Евгенија 26	„	250.000.—
3) Плац са зградом Козарчева 51	„	220.000.—
4) Плац Врањска 3	„	400.000.—
5) Плац са зградама Младонагоричанска 35	„	450.000.—

17 ЈУЛА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Ртањска 8, ½ идеална	„	350.000.—
2) Плац са зградом Озренска 38а	„	250.000.—
3) Плац са зградом Прешевска 24	„	500.000.—
4) Плац Риге од Фере 20	„	1,200.000.—
5) Плац са зградом Госп. Вучића 176а	„	850.000.—

Продаје ће се обавити у банчиној згради — Скадарска 33/II где се могу добити сва даља обавештења.

464 1—1

КУПУЈЕМО КЊИГЕ

половне на свима језицима
позовите нас — долазимо!

Књижара „СЛАВИЈА" тел. 29195

466 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће на јавној продаји на дан 16 јула 1943 год. са почетном лицитационом ценом ова имања:

1) Плац са зградом Високог Стевана бр. 10 ½ идеални део	Дин.	270.000.—
2) Плац са зградом Ломина 23	„	1,200.000.—
3) Плац са зградом Румунска 35а	„	2,000.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради — Скадарска 33/II где се могу добити сва даља обавештења.

467 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

19 ЈУЛА 1943 ГОД.

1) Плац, пут из Воји. Глигора ул.	Дин.	90.000.—
2) Плац са 2 зграде, Престол. Петра 145	„	600.000.—
3) Плац са зградом, Петроварадинска 11	„	550.000.—
4) Плац угао Воји. Глигора и Гр. Миленка	„	1,800.000.—
5) Плац са зградом, Вељка Милићевића 11	„	1,600.000.—

21 ЈУЛИ 1943 ГОД.

1) Плац са зградом, Кајмакчаланска 35	„	650.000.—
2) Плац са 3 зграде, Адмирала Гепрата 91	„	4,000.000.—
3) Плац са зградама, Страхинића бана 20	„	2,000.000.—
4) Плац са зградом, Страхинића бана 2	„	1,200.000.—
5) Плац са зградом, Солунска 13	„	3,000.000.—

23 ЈУЛИ 1943 ГОД.

1) Плац са 2 зграде, Скендер Бегова 6	„	2,100.000.—
2) Плац Цара Уроша 57	„	1,000.000.—
3) Плац са рушевинама, Банатска 28	„	560.000.—
4) Плац са зградама, Милоша Великог 19	„	3,000.000.—
5) Плац са зградом, Страхинића бана 12		3,000.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради — Скадарска 33/II где се могу добити сва даља обавештења.

468 1—1

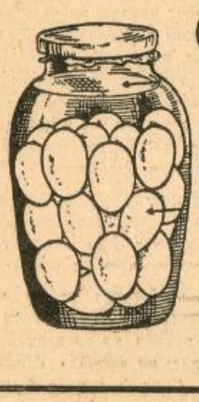

Elektrol

НАЈПОУЗДАНИЈЕ

Сретство за конзервисање јаја

одржава јаја свежа годину дана

ЈЕДАН ПАКЕТ ДОВОЉАН ЗА 120 ЈАЈА

Главно заступништво и лагер:

Дипл. књж.

МИХАИЛО С. БЕСАРАБИЋ

БЕОГРАД

Вука Караџића 7. Телефон 28-226.

469 2—3

Ђ. И. Бр. 13946

Поштарина плаћена у готову

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Београд, 17 јули 1943
Бр. 27. Год. II.
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

ДИСЦИПЛИНА СРПСКОГ НАРОДА

Српски народ у својој огромној већини, може се рећи у целости, сем једне незнатне мањине усијаних глава или плаћених душа, потпуно прибрано, хладнокрвно и паметно гледа на најновије догађаје на ратиштима. Можете проћи унакрст Србију, завирити у сваки кутак и свуда ћете наићи на исто духовно стање.

Свуда се, у свима редовима на селу и у граду са истом трезвеношћу и истим смислом за стварност гледа на развој прилика. Свуда преовлађује у првом реду брига за опстанак целине као и старање за обезбеђење свакидашњег хлеба и осталих животних потреба. Офанзива пропаганде наилази на непродоран зид састављен од воље и уверења огромног броја грађанства да је потребно по сваку цену хладнокрвно, не водећи рачуна о моменталним догађајима, наставити рад за обнову земље и сву бригу посветити опстанку појединаца и целине.

Влада Народног спаса на челу са генералом Недићем успела је не само да поврати и одржи материјални ред и мир у земљи већ да учврсти мир и ред у духовима, који су били изложени разорним утицајима и смртоносној туђинској пропаганди. Српски народ је данас духовно наоружан, има јаке нерве и сигурне рефлексе, није више слеп код очију да не види стварност, нити глув код ушију да не чује глас истине.

Политика народног спаса коју скоро већ две године упорно и доследно спроводи генерал Недић данас је издржала пробу и показала је колико је ухватила корена у српском народу.

Она је успела да сузбије све друге политике, инспирисане туђим интересима или необузданим амбицијама појединаца. Данас сваком поштеном Србину, који може слободно и самостално да мисли, који не ради и не говори за туђе злато и по туђем наређењу, јасно је као дан у чему се састоји српска политика, у чему и где су прави интереси српскога народа.

Својом једноставном јасноћом и својом неодољивом убедљивошћу она је успела да освоји духове и да тиме обезбеди мир и спокојство српском народу у овим најкритичнијим данима за будућност човечанства. Генерал Недић у својој неизмерној љубави за српски народ и у својој очинској бризи за његов опстанак и његову будућност међу првима је сагледао основне законе српске политике и нашао погодан израз за њено формулисање. И тако већ две године он се неуморно обраћа српском народу саветујући га, учећи га, преклињући га да види стварност и разуме смисао данашњих догађаја и да буде свестан својих животних интереса.

Он му говори да је његов спас у миру и реду, у раду и слози, јер смо ми незнатна сламка коју вихор данашњице може да однесе у неповрат. Зато морамо да се још чвршће приљубимо уз родно тле, да се сви окупимо под скут Мајке Србије и да збратимљени и здружени неуморним радом поправљамо што се може исправити и градимо нове и солидне темеље наше будућности.

Он говори да је у данашњим приликама за један мали народ све друго мегаломанија или плаћеничка служба, које носе несрећу српском народу, а могу да га увале и у коначну катастрофу. Разумети нашу немоћ, бесмисленост нашег мешања у данашњи сукоб империјалистичких размера, јер не можемо ништа допринети, то је прва аксиома његове српске политике. Разумети с друге стране вредност сваке српске главе, обезбедити биолошки опстанак расе јесте друга аксиома његове српске политике.

Иако су ове истине, које чине суштину националне политике генерала Недића јасне и једноставне, могло би се рећи разумљиве за свако дете, ипак туђински утицаји, заслепљеност других и тенденциозна обавештеност биле су озбиљне сметње, док је српска политика генерала Недића успела да победи и да постане општа народна политика целога народа. Мали је број појединаца у српском народу који данас још робују туђем злату и туђим политикама и не признаје да је политика генерала Недића једина била исправна и да она једино може да сачува српски народ, да га спасе од коначне катастрофе и да му обезбеди бољу будућност.

Они који знају само да критикују неће да признаду колико је она користи донела српском народу у овим најтежим данима његовог опстанка, колико је непотребних жртава уштеђено и шта је све постигнуто да се створе услови за редован живот и изврше припреме за бољу будућност.

Требало је заиста имати једну безграничну љубав, једно родољубље готово на све жртве па поднети све што је поднео генерал Недић за ове две године, савлађујући тешкоће разних врста и са свију страна, које му је може се рећи сваки дан доносио. Није било жртве које његово достојанство и његов понос нису могли да поднесу само да би његов љубљени српски род сачувао се од нових зала и несрећа и обезбедио свој опстанак. Пример самопрегора и пожртвовања генерала Недића, пример његове племените службе српској отаџбини, његове политичке мудрости и државничке одлучности Богом посланог спасиоца свога народа остаће неизбрисив у историји српског народа.

Хладнокрвност и дисциплина, коју српски народ показује у овим часовима, дело су рада и настојања генерала Недића, који је умео својим поступцима и својим речима да нађе пут до здравог разума и смисла за стварност, који су некада били одлика српског сељачког народа.

Рђаво вођен, лажно обавештаван, изложен туђинском утицају српски народ у Југославији био је изгубио многе од својих врлина и зато је дошла катастрофа. Генерал Недић није дао да посмртна звона Југославије зваче и пропаст српског народа, него га је окупио и сврстао у чврсте редове под стару српску заставу и повео га је српским путем, на коме нема лутања и узајамног истребљења.

Лажни пријатељи српскога народа дубоко су разочарани оваквим његовим држањем, јер је прозрео њихове паклене планове и одбија од себе сваку помисао на неку авантуру проклињући оне изроде по шумама, било како се звали и било чија наређења извршавали који би хтели да поремете мир и ред у Србији за туђ рачун. Српски народ рехабилитује се у очима европских народа и добија поново углед конструктивног и трезвеног народа, здравог смисла и зреле памети, коме је вековни идеал да буде достојан и признат члан европске заједнице.

»С.-Н.«

Незахвални синови

Свима нама врло добро је позната издашност српског народа кад је у питању општа ствар, јер тада не мери материјалне жртве, већ даје капом и шаком од свег срца. Треба му само убедљиво објаснити да материјалне жртве одговарају народним потребама, јер условљавају његово благостање или сигурност. Нарочито у овом последњем случају, српски народ био је широкогруд и затварао је очи пред одмеравањем висине тражених жртава, не питајући за детаље, јер је на тај начин указивао поверење онима, који су се бринули за народну сигурност. Тако је он, у своји официрима гледао прве и најбоље синове одликујући их народним поверењем све у дубоком уверењу, да ће му се достојно одужити у часовима народне потребе и невоље. Како су му се они досада одужили, о томе ће рећи свој суд историја, нама није намера да у то улазимо али има нешто друго преко чега се олако неможе ни сада прећи, јер то задире дубоко у судбину српског народа. С обзиром на све то, што је српски народ чинио, његово је право, да данас истакне, подвуче и жигоше имена оних незахвалних синова, који му се нису достојно одужили за све његове поднете жртве око њиховог подизања, већ су на против, радећи противу народних интереса увалили га у велику несрећу у којој и данас грца.

По страшним последицама те народне несреће и рана које још крваре, огледа се и величина кривице тих незахвалних синова српског народа. Та два незахвална сина су армиски генерал Душан Симовић и пешадиски пуковник Дража Михајловић Одгајени на рукама српског народа, обасути разним почастима, размажени милоштом, ова два официра нису се савесно одужили народу као добри синови. Распињани личним амбицијама, жељни славе и вођства, они су на рачун народа, који их је изродио, хранио, неговао и васпитао, својим глупим поступцима и подвизима сурвали народ у страшну катастрофу из које ће се тешко икад дићи. Капитулација једне војске тучене у рату, обављена по свим прописима ратног међународног права разрешава војску положене заклетве. То је истина, али исто тако ником не дозвољава ни њену злоупотребу. Међутим, Душан Симовић и Дража Михајловић погазили су дату заклетву, јер је њихов рад после капитулације, штетио праве народне интересе доводећи цео српски народ у велику несрећу, у непотребна страдања.

Душан Симовић без народног поверења и без овлашћења уставних фактора, злоупотребљујући војничку силу, дограбио се насилним путем власти и њу искористио да уведе земљу у један непотребан рат. Наша земља није ничим била угрожена, она није имала ван граничних аспирација, те према томе није имала шта да тражи у том рату, па је ипак безглаво у њега улетела. Да није имала шта да тражи али је имала много да изгуби и изгубила је све. Данас је свима нама јасно да рат није био у интересу српског народа, те ће Душан Симовић једног дана морати одговарати: зашто и за чији рачун је ипак земљу увукао у рат. Оваквим самовољним радом Душан Симовић се тешко огрешио о свој народ заборављајући при томе на Бога, савест, заклетву и одговорност пред историјом и покољењима. Кад је почињено све те злочине према народу, он је једноставно срамно побегао војничким авионом преко границе, носећи собом народно благо у туђину, а народ оставио у несрећи да својом кожом плаћа његове глупости и почињене грехове.

Није Душан Симовић учинио само један грех, па да му се траже олакшавајуће околности. Симовић је починио низ грехова, брутално и свесно, па је продужио да их чини и тада, када је своју личност бекством учинио безбедном далеко у иностранству. Не би се могло тачно рећи који му је већи грех, онај који је починио као војник и војсковођа или онај, који је починио као државник и политичар. Њему је било мало што је без потребе земљу увукао у рат, проћердао њену слободу и самосталност, бацио своје другове и војску у ропство, народ завадио и поцепао; него је после бекства из земље оставио свог интимног сарадника из мартовских дана 1941 год., пуковника Дражу Михајловића да његово деструктивно дело проширн и народну несрећу повећа. На тај начин Душан Симовић је после капитулације прешао на герилско ратовање које међународно ратно право не само што не признаје, него и строго кажњава.

Са бекством Душана Симовића ступа на сцену Дража Михајловић и на тај начин крвави пир се продужава док то пировање плаћа унесрећени српски народ. Ето тако се незахвални синови одужују своме народу, ојађеној отаџбини, која је имала ту злу судбину да их

(Наставак на 3-ој страни)

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ

Позадина и узрочне везе инвазије

Почетак инвазије на Сицилију пада у исто доба, када је светска јавност необично заинтересована и објављивањем докумената француских, пољских и других дипломата, који се односе на Рузвелтово припремање за рат. Између искрцавања савезничких снага на Сицилији и пута који је Рузвелт превалио у току последњих неколико година у својој политици, постоји политичка веза, коју при оцени будућих догађаја не треба изоставити из вида.

Јужни европски фронт

О војној страни инвазионог подухвата Англоамериканаца на Сицилији се данас може рећи врло мало, јер су операције тек у своме зачетку. Сем тога је то ствар војнога хроничара, док се ми задржавамо, по своме обичају, на разјашњењу политичке позадине и политичких момената овог најновијег војног догађаја. А та политичка позадина је оно, што је данас већ у целом овом подухвату, без обзира на његов свршетак, јасно и о чему се већ данас може дати оцена са пуно сигурности и без бојазни да ће политички догађаји ма шта демантовати.

Политички је подухват, који је започео пре неколико дана на Сицилији, производ доста компликованих односа у противосовинском табору. Од уласка Америке у рат преко искрцавања англоамериканских трупа у француској Северној Африци па до напада на Сицилију иде права линија, а све ове различите војне операције стоје опет с једне стране узрочно у вези са планом британске политике, која је још 1940 године — после избацивања енглеских дивизија са европског запада код Денкерка — сву своју активност управила у стварање јужног фронта против Европе. Простор између Гибралтара и Дарданела, цела дужина Средоземног мора била је оперативно подручје не само за војничке, већ и за политичке подухвате и мере.

За Велику Британију је европски јужни фронт и политички и војнички од много већега значаја, но што је то са ма којим другим делом нашег континента. Међу основне постулате британске политике долази на прво место владање Средоземним морем као пролазом за Индију, као подручјем, одакле се контролише цели велики део Европе који гравитира ка југу и као поморском везом са областима Блискога Истока, у којима се британски интереси све више и више испољавају. А тек на друго место, после овога постулата, долази стара британска тежња да преко пута британских острва на Ла Маншу сачува малу и слабу Холандију као свој мостобран на европском континенту.

Лондон — Москва

Сама инвазиона операција политички је везана за англосаксонско-совјетске односе. Није, несумњиво ту толико у питању британски политички и стратегијски план, колико је потребно у овоме тренутку да се совјетскоме савезнику пружи, најзад један видљиви и опипљиви доказ о намери да се ипак приђе успостављању толико траженог другог фронта.

Од самог почетка рата несумњиво Велика Британија није учинила ниједан војни потез, у коме би без потребе жртвовала своје људство. За њу је имала, — ради добијања времена, — да се жртвује Чехословачка, за њу је имала да издахне на жртвенику рата Пољска, за њу је Француска морала да пошаље у борбу цвет своје омладине, за њу је та иста Француска морала да поднесе тешку судбину побеђене земље, која никад више у будућности неће бити велика империја као што је то била до овога рата, за њу је, најзад, жртвован читав низ малих држава почев од Норвешке па до Југославије. Из истога става треба сада да се за њу жртвује милион за милионом руских људи, које бољшевизам баца пред немачке топове.

У овоме је основа за разумење британско-совјетскога односа. Британци, несумњиво, у свој савез са Москвом не улажу ни трунке више искрености и намере за сарадњом, но што то чине у својим осталим односима са другим земљама. Британска пословица ,по којој је у корист сопствене земље дозвољено све — right or wrong, my country, — никада се тако јасно није испољила као у овоме рату, а нарочито у односима између Велике Британије и СССР.

Нико неће ваљда претпоставити да је Кентерберијски архиепископ, производ једне од хиља дугодишњих аристократских фамилија Велике Британије, у души одушевљен бољшевизмом, који би прво њему дошао главе и као духовном пастиру и као племићу и као човеку са највећим приходима у Британској Империји. Али ипак тај исти архиепископ држи помпезна молепствија за спас совјетског оружја, држи говоре у којима велича не само совјетску снагу у оружју и људству него и совјетски политички и социјални систем, и носи Лењинов орден, који су носили пре њега шефови Чеке Цержински и Јагода, под чијим је ножем издахнуло много десетина хиљада рускога свештенства.

Британски краљ, носилац монархистичке традиције у најтрадиционалистичкој земљи света, блиски рођак убијеног цара Николе II, сигурно не може бити много почаствован тиме што је његов партнер револуционар из ђурђијанских брда Џугашвили-Стаљин, нити може он да буде велики и искрени пријатељ совјетског гледања на свет, које у првоме реду и одмах где се дочепа власти скида монарсима главу. Али ипак, тај исти краљ шаље Стаљину за рођендан савршено срдачни поздравни телеграм, поклања почасни мач Стаљинграду и слика се руку под руку са малим јеврејином из пољскога гета Мајским, кога је пре више деценија полиција Његовог британског Величанства имала у својој криминалној картотеци исто као и његовог колегу Финкелштајна — Литвинова.

Дом лордова такође, када заседава под хермелинима и са крунама на седим главама својих чланова пред симболичким празним престолом у златној и пурпурној дворани Вестминстерске палате, не може баш да гаји друкчије осећаје, но искрену одвратност према товаришчима у рубашкама и са качкетима, чија је битна и основна жеља да сву ту господу са високим титулама и баснословним имањима пошаље најкраћим путем на други свет. Али ипак тај исти Горњи дом изгласава једнодушно и са великим аплаузом адресе дивљења Совјетској Унији, а његови говорници, иза којих стоје поседи велики као каква мања европска држава, за које ради читава велика војска слугу, најамника закупаца и кулија, држе говоре у којима се изјашњавају за социјалне реформе, којима би се поредак Велике Британије приближио поретку који влада у СССР. А Винстон Черчил, који је 1917 и 1918 године био главни покретач оружане интервенције против бољшевизма који је 1940 године грмео изразима, какве никада није употребљавао чак ни неки националсоцијалистички говорник, против Совјетске Уније, данас говори како му је једина велика жеља да се што пре састане са Стаљином.

Са речи на дело

Right or wrong, my country, — било то право или не, било то лепо или не, мојој земљи користи. И свака од тих гротескних појава, чију по човечанство трагичну комику не треба ниједнога тренутка заборавити, спасава многим десетинама и стотинама хиљада британских војника живот, и помаже Британској Империји да продужи своју егзистенцију. Јер таквим манифестацијама Британија је све до сада увек на ново нагонила Совјете да се баце у борбу, увек на ново је давала потстрека владаоцима Кремља да наставе бесомучну битку и исто тако бесумучно жртвовање својих народних маса. Све у корист и за величину Његовог британског Величанства и његове Империје. Све у корист и за величину лондонскога Ситија и златнога телета, које је оковано у трезорима енглеске банке.

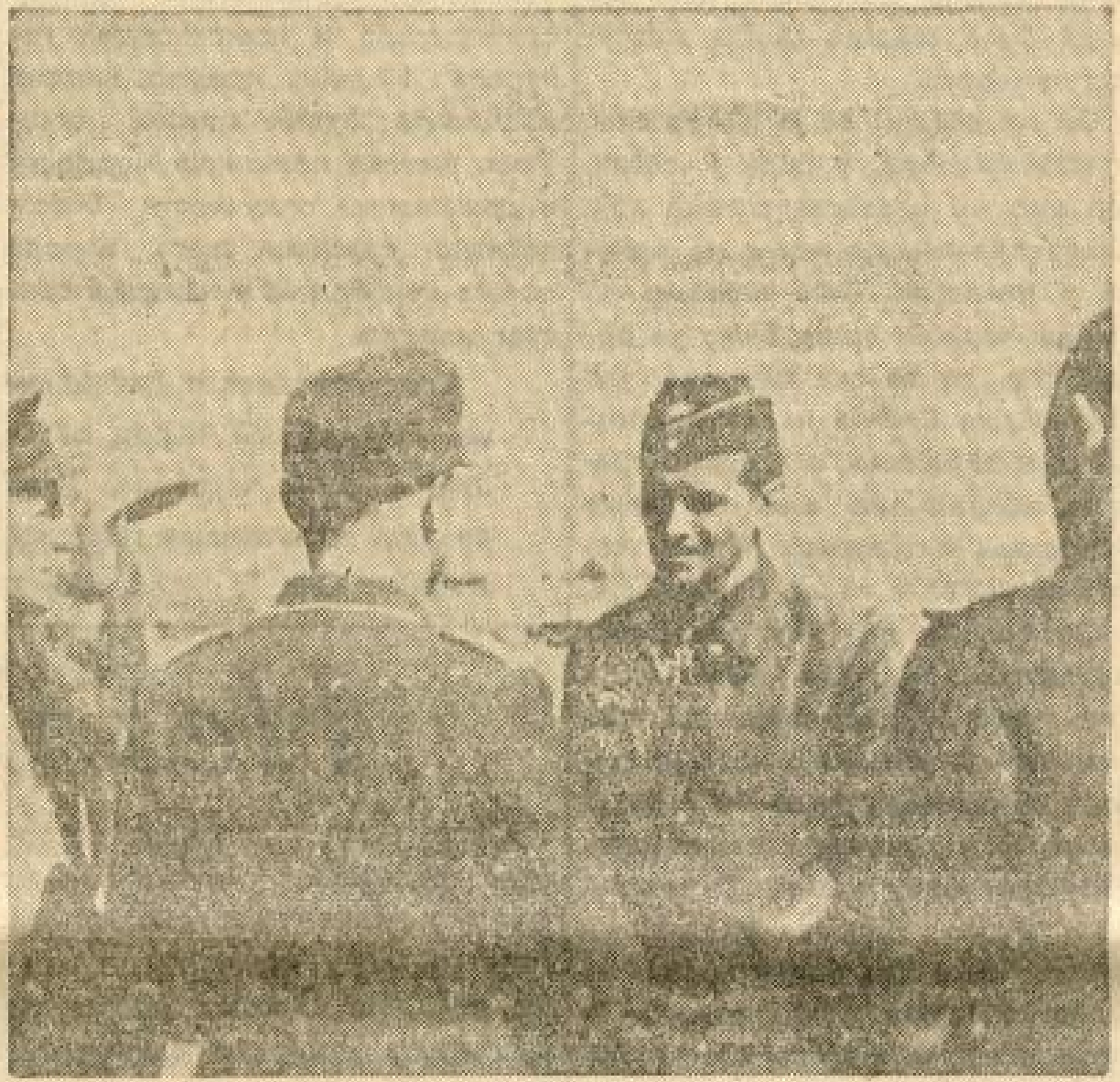

Пилоти, јунаци овог рата, у разговору за време одмора

Foto: Belgrader Bildagentur

Но дошао је моменат, када ове платонске мере које су Велику Британију стајале само извесног самосављађивања и велике бујице речи и написа, није више довољан да постигне ефекат који је Британији потребан. Још пролетос Мајски је почео у Лондону на јавним манифестацијама да императивно захтева стварање другога фронта. Поводом прославе 1 маја, Стаљин је у својој великој изјави исто тако нагласно да тражи успостављање фронта, на коме ће Британци, сем лепих речи, морати да даду и прилог у крви. Почела је припрема за совјетску офанзиву, али та офанзива није кренула с места, јер је као услов било постављено стварање другог фронта.

И у ово ценкање паде немачки противудар код Бјелгорода, којим је припрема за офанзиву пресечена и претворена у очајничку одбрану. Критичност ситуације код Бјелгорода принудила је, најзад, Англосаксонце на акцију. Не зато да би са совјетског фронта тиме одвукли људство или материјал, који данас Немци тамо употребљавају, већ зато да би Совјетима дали доказ о доброј вољи и дали новог потстрека да устрају у својој борби и да не потраже решење оним путем, којим је кренуо генерал Власов са својим из дана у дан све већим покретом.

Рећи ће се да је ово тврђење нетачно, јер операција онаквих сразмера, као што је напад на Сицилију, изискује толике припреме да се оне у року од неколико дана не могу завршити. Али то је само привидно тако. Несумњив је план за инвазију постојао већ много раније. Несумњиво је и британски генералштаб, као што је то дужност свакога генералштаба, већ прецизно израдио све пројекте за сваку могућу евентуалност даље употребе великих агломерација трупа, које је сконцентрисао у Африци. Али исто тако је несумњиво да је у интересима Англосаксонаца било да са нападом на предстраже европског континента отпочну што касније, када би Немачка била, можда, под последицама једне даље ратне године на Истоку, ослабљена, а ситуација у Европи, према британском гледишту, зрелија но данас.

Али, ради се о наставку тактике која почиње са молитвама Кентерберијског архиепископа а завршава са бацањем Канађана, Норвежана, Пољака, Чеха, Грка, Индуса, Црнаца, Американаца и једног малог броја Енглеза против утврђене Сицилије. Молитве више нису довољне. И из овога сазнања никла је инвазија.

А сем тога не треба заборавити да је јавно мишљење енглескога пролетаријата, који је морао да буде пуштен под утицај совјетске пропаганде, почело вођама британске судбине полако да измиче из руку. Ни енглеска маса није друкчија од сваке друге масе: поводљива, лаковерна, без расуђивања и без разумевања финеса и мудрости које леже у појединном политичком потезу. Толико се ишло у Великој Британији далеко у погледу подупирања тезе о другом фронту, који „тек што није успостављен“ — (још од пре 2 године) — да је, најзад, и енглеска маса то примила за готово и почела сада са своје стране да притискује на вођство британске политике да у погледу ових обећања заиста нешто конкретно и уради. Министар унутрашњих дела Морисон у своме говору у Лондондерију потврдио је ретком искреношћу да је инвазија на Сицилију уследила услед закона акције, који се наметнуо ради стања у коме се налази Совјетска Унија.

Ратни кривац бр. 1

И тако сада бесни под насмејаним небом Средоземља у Сицилији, која је један од најлепших предела Европе, немилосрдни рат, који ће поред знатног броја војника уништити велики броја села и домова, цркава и културних споменика, деце и жена. А тиме смо успоставили везу, која лежи између инвазије на Сицилију и политике Франклина Д. Рузвелта.

Јер главни виновник који је рат покренуо, који је спречавао систематски сваки покушај споразума међу европским силама, који се активно мешао у унутрашњу политику Енглеске, Француске и Пољске да би створио атмосферу која је довела до рата, — јесте Франклин Рузвелт. 1936 године још Рузвелт је био начисто са тим да му је потребан рат. Из два разлога: прво, јер је у својој великој амбицији желео да под њим буде остварено оно, што се у америчкој наивној унутрашњој пропаганди прокламовало под изразом „амерички век“; друго, јер је у својој унутрашњој политици дошао у ћор-сокак из кога је могла да га спасе једино ратна акција, у којој би могао, под окриљем ратног овлашћења претседнику, да се претвори из демократског шефа државе у апсолутног диктатора.

Документа, која су изнесена у књизи „Рузвелтов пут у рат“ не захтевају никаквог коментара. Она се не могу оповргнути ничим. Свака дискусија о њима је непотребна. Она су јасна и прецизна и недвосмислена. Можда ће се наћи неко, ко ће тврдити да је овај рат био потребан да би се кроз њега извео покушај да се сломи немачка сила, која је притисла целу Европу. Но тај закључак је нетачан. Јер да није било рата, немачка сила не би притисла Европу. Земље Европе данас нису окупиране ни из ког другог разлога, но баш зато, што је овај рат изазван, што се систематски припремало све да до њега дође тиме што је вођена политика стезања омче око врата 80 милиона Немаца. Зашто није дато у своје време Немачкој учешће у колонијама у свету, зашто није омогућен Немачкој споразум са Пољском, зашто је торпедован Минхен, зашто је против Италије примењена политика санкција, зашто је вођена таква привредна политика да је већ и из самог нагона привредног самоодржања морала једнога дана да експлодира обручима изолације и економског притиска стегнута маса од 150 милиона, која од Сицилије до Балтичког мора претставља данас осовину Европе?

Франклину Рузвелту било је потребно да стави руку на Јужну Америку и да прогута Британску Империју. И зато је био потребан рат. И зато је он тај рат припремао свесрдно, систематски, са виртуозношћу којој у историји до данас нема равне.

Када ће, једаред овај рат бити завршен, и ако ће тада постојати могућност објективног расматрања, онда ће историја овога рата започети реченицом: рат је почео јер га је хтео Франклин Делано Рузвелт.

VERUS

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.
ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.
РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке) Тел. 20-383.
ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.
Тромесечна претплата 36 динара шаље се преко »Пресе«, а. д. Влајковићева 8.

ОМЛАДИНА СРБИЈЕ

Резултати о постигнутом успеху на крају ове школске године у свима школама јасно показују да је омладина Србије озбиљно прегла на посао. Иако настава услед ратних прилика у многим случајевима није могла бити редовна, ипак су ученици, улажући вољу и труд, постигли оно што често и у нормалним приликама није постизано. Заслуга за то добрим делом припада наставницима, који нису жалили себе, иако сами често живе под врло тешким животним околностима. Примери њиховог самопожртвовања које се уздиже до потпуног самопрегора нису ретки. Такви наставници заслужују признање читаве нације.

И у васпитном погледу школска омладина Србије показује знатан напредак. Има више самодисциплине, више реда. Здрави национализам, који се састоји у поштовању светлих традиција народних, све више узима маха. На српским поселима, која су у току године одржавана у свима школама, неговане су српска песма, српска музика, срп ска игра. Своје приредбе учи ници и ученице изводили су са задовољством и љубављу. Родитељи, који су њима при суствовали, нису скривали своју радост.

Веза између дома и школе тешња је него никада раније. Одржавани су повремени родитељски састанци, на којима су претресана важна васпитна питања. Имућнији ђачки родитељи обилно су помагали ђачке кухиње, у којима се хране сиромашни ученици. Они који су најоскуднији нису само храњени, већ и обла чени и обувани. Наша школска омладина није заборавила ни наше заробљенике. Често је од уста откидано, само да се пошаљу пакети

Ни од физичког рада омладина није бежала. Са љубављу она је обрадила своје школске баште и прикупљала лековито биље, поносна, што и она може бити од општенародне користи. Као обвезници Националне службе, омладинци су подизали насипе против поплава, градили путеве,

Средњошколских омладинаца има и у редовима активних бораца за одржавање реда и мира у земљи. Не жалећи ни напоре ни своје младе животе, они се боре против сила мрака и рушења, а за лепшу будућност свога народа и своје земље. Народ који има овакву омладину, тај народ не може пропасти.

На крају, морамо споменути и оне који су били заблуделе и пошли негативним путем. Међу њима је све више оних који увиђају своју заблуду ,и који су спремни да се место рушења лате конструктивног рада и стваралаштва. Овима се морамо радовати, јер се таквима и Хри стос радовао.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

„Место мртве Југославије генерал Недић васкрсао је мисао живе Србије“

На великом народном збору у Крагујевцу министар правде г. Богољуб Кујунџић одржао је следећи велики говор:

»Срби и Српкиње!

Не тражим од вас да моје речи сматрате неким јеванђељем: »Никтоже без гријеха један Бог«, али вас молим да ме пажљиво саслушате и да о мојим речима размислите, да их не сматрате обичним кортешким говором, него озбиљном опоменом упућеном српском народу из овог срца Шумадије. Нисам ја по други пут дошао међу вас без неке големе невоље.

Последњи догађаји у Крушевцу и Аранђеловцу, изазвани од оних несрба, чији је циљ да у име демократије и слободе, чисте Србију од Срба, натерали су ме да вас поново посетим и да вас још једном упозорим на опомену коју сам вам пре годину и по дана упутио са нишког збора: »Да Србија мора да живи и да она не сме ни за чији рачун постати нова костурница Срба«.

Те речи нису биле обична порука, или опомена српском народу, оне су значиле цео један политички и национални програм, програм који је морао значити политичко и национално Вјерују целог српског народа. Напослетку, оне су истовремено биле и вапај једног човека, који је све страхоте рата осетио на себи и својој породици, човека који се је баш тих дана вратио из заробљеништва остављајући тамо хиљаде заробљених другова својих чији је повратак зависио од мира и реда у Србији, а затекао овде хиљаде несрећних Срба.

С друге стране несрпски став југословенске емигрантске владе у Лондону, чија је прва реч после капитулације и бекства морала бити мелем на љуту и непреболну рану превареног српског народа, слала је поруке српском народу преко њених емисара, разних Харисона, Јукића и Пепића: »Да трава што се више коси све боље расте«, дале су ми још јачег потстрека за тај вапај, који је значио једину могућност за опстанак српског народа и једину гаранцију за његову бољу сутрашњицу.

Ти исти емисари гурају вас свесно и данас у јаз и несрећу, у моменту кад цела Европа претставља тврд орах. И сада огромна немачка ратна машина, која није поклекла војнички ни 1918 године, иако су против ње били, поред данашњиг савезника и три велике копнене и поморске силе Јапан, Италија и Француска, стоји спремна да брани сваку стопу и сваки педаљ те европске тврђаве и на послетку кад ни једна емигрантска влада не позива своје народа на устанак осим наше емигрнтске владе.

Ти лажни пророци усуђују се да генерала Милана Недића називају издајицом само зато што је сав Србин и што на тражи ништа друго од вас него ред, рад и слогу, свестан да ничије победе и никакве конференције мира неће из гробова васкрснути вас, ако лудо изгубите главе. Уосталом, довољно је да вам цитирам само последњи пасус из уводног чланка »Дас Рајх«, органа министра др Гебелса о генералу Милану Недићу, па да сваком буде јасно каква је била и каква је данас ситуација српскога народа: **»Данас Министар Претседник Недић располаже могућностима да упути свој народ на свесно враћање конструктивном раду, чиме ће Србима у заједници европских народа бити обезбеђено место, које је било скоро изгубљено«.** Те речи ми смо исувише добро разумели, оне су значиле живот или нову деобу и смрт Србије. Разумео их је нарочито генерал Милан Недић, који је без оклевања прихватио џентлменски пружену руку Великог немачког Рајха, не ради себе, него Срба ради, ради вас и ради ваше деце.

Суд историје и суд нових нараштаја цениће свачија дела и што је чије дати њему. Српски је народ то разумео послушао је генерала Милана Недића, али после догађаја у Крушевцу и Аранђеловцу показало се да још има »губе у торини«, којој је сасвим свеједно да ли ће у престоници честитога Кнеза живети Јанковићи, Станковићи, Дејановићи и Јовановићи, или ће тамо на угашеним српским огњиштима у случају њихове победе у име демократије и слободе бити насељени Татари и црнци. О овоме треба да добро размисли и југословенска-пролетерска влада у Лондону и Дража Михајловић и српски народ у Србији. Генерал Милан Недић већ је о томе добро размислио.

Срби и Српкиње,

Дошла ми је до руку декларација нове југословенско-партизанске владе у Лондону. Та декларација, уколико је тачна и уколико није само средство за камуфлирање правих бољшевичких намера на Балкану а нарочито у Србији, све је пре друго, само није југословенска. По тој декларацији, коју су потписали између осталих и Крњевић као потпретседник нове југословенске емигрантске владе у Лондону и Шутеј члан те владе, које, међутим, трећи партнер др Шубашић назива великосрпским слугама, српски народ улази у нову федеративну југословенску државу само по пристанку хрватског сабора.

Али, без обзира на то она је за нас утолико интересантна, што је она најбољи доказ да ту Југославију данас неће ни њени творци ни њени народи, па чак ни њени тутори, а са друге стране да је генерал Милан Недић имао потпуно право када је на место мртве Југославије васкрсао мисао живе Србије. Мислим, да овоме не треба коментара.

Ратни вихор захватио је све делове света, а није ни нас поштедео. Али, и тај ратни вихор мора једнога дана прохујати и мир кога тако жељно сви очекујемо, завладаће једним новим свакако бољим светом. Тај велики моменат ми морамо дочекати спремни, а бићемо спремни само ако будемо паметни и сложни.

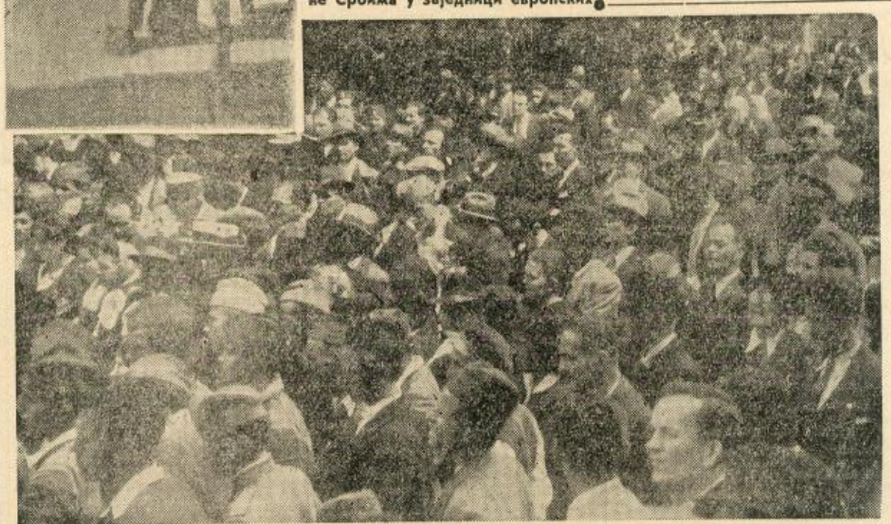

Министар правде г. Б. Кујунџић говори народу у Крагујевцу

Снимци Државне пропаганде

Незахвални синови

(Наставак са прве стране)

у својим недрима одниха и подигне. Њих није коснула народна несрећа што горе српска села, што страдају најбољи српски домаћини; до њих није допирао јаук српске нејачи и унесрећених мајки, шта се све то њих тиче, јер они и преко многобројних српских гробова теку каријеру и постају претседници владе, генерали, војводе и ко зна где мисле још да се зауставе. Тако раде кад спасају рђави синови, прво оца по глави...

Али и српски народ се трезнио. Почео је да назире истину и потхват Драже Михајловића не успева, остаје усамљен, недостају му присталице, народ му не даје потпора. Ни то не обесхрабљује Дражу Михајловића кад нема Срба добро дошао је и сваки други ко се понуди. Његов зао дух Драгиша Васић бивши адвокат саветује га и Дража прави савез са комунистима. Српски народ је запањен! Зар они, који су му пробили уши дерњавом да се боре за његову слободу удружују се са бољшевичким олошем кога српски народ смртно мрзи још од погибије његовог расног великана Милорада Драшковића. Српски народ разочаран реагира свом жестином против бандитских злочина и „ослободилачка“ акција у самом почетку осуђена је на пропаст.

Ни та народна осуда не збуњује тврдоглавог Дражу. Са герилског ратовања прелази на злочиначка обрачунавања. Српски народ страховито пати, нови гробови се нижу, пустош се проширује. Ни бол, ни патње, ни сузе не могу да омекшају окорело срце незахвалних синова. Та њима су пречи Тито, Пијаде, Пепић, Хендерзон, Јукић и други, од судбине самог народа. Наредбе из иностранства једино су мерило за њихов рад и акцију. Пропаганда кроз етер угушује сваки осећај према родној груди, док одговорност осећају само у непосредној близини енглеских агената којима су подређени. Таква ситуација у једној окупираној земљи није могла дуго да се трпи и контра акција убрзо је отпочела. И ми ето данас присуствујемо неславном свршетку у разбијању остатака шумских герилаца и бекству њиховог вође Драже Михајловића.

Ето тако пролазе незахвални синови свог народа, а како ће завршити, и то ће се ускоро видети.

Рузвелтов пут у рат

Велики број докумената из поверљивих архива нађених у Варшави и у Паризу, доказују свом убедљивошћу, да је Рузвелт, обећавајући америчку помоћ, навео Енглеску, Француску и Пољску на рат против Немачке.

Шта је све Рузвелт учинио, да би и амерички народ увео у рат, видимо из објављених докумената, савесно прегледаних од једне комисије Министарства спољних послова Рајха, изданих у засебној књизи под насловом *Рузвелтов пут у рат*. Ту нам је приказана сва закулисна политика, која је амерички народ — и поред свечаних обећања њеног претседника да ће се држати демократских начела — натерала у једну крваву авантуру.

Из докумената видимо да Рузвелтови европски партнери, нису у почетку веровали, да ће претседник Рузвелт заиста успети, да натури своју вољу америчком народу.

Француски министар спољних послова Боне, имао је у том погледу подозрење већ 8 маја 1939, када је сазнао да је клаузула „кеш енд кешен кери" (плати па носи) америчког закона о неутралности обновљена, из чега произлази да је амерички парламент остао и даље на гледишту, да се све испоруке зараћеним странама морају одмах исплатити, и сопственим бродовима превести. У једном телеграму упућеном француском амбасадору у Вашингтону, стајало је: „... само морална подршка од стране Америке претстављала би велико разочарење. Потребно је, да јавно мишљење у Француској, као и у Енглеској, осети иза ове моралне подршке и *моћну материјалну помоћ*. Истина зато имају разумевања Рузвелт, Кордел Хал и Самнер Велс, али је несигуран утицај на парламентарне кругове и штампу."

И стварно, америчко јавно мишљење није било вољно, да без даљег исплати бланко чек, који је Рузвелт преко својих опуномоћеника издао. Од Бонеа тражено „утицање" на амерички конгрес и америчку штампу, примио је Рузвелт са симпатијама, и у међувремену и сам учинио све, да ствар коракне напред. На основу тога предложио је Самнер Велс тадашњем француском амбасадору де Сен-Кантену, приликом његове посете 2 септембра 1939, на убедљиви начин, да је потребно „да се једаред за увек учини крај хистерији закона о неутралности." Рузвелтова је била намера да упали самртну свећу овоме закону, ма да је и он једнострано повлаћивао западним силама и омогућио извоз оружја.

Рузвелт је планski изрешетао закон о неутралности, онемогућио га Законом о закупу и изнајмљивању. Поред тога одобрио је пловидбу америчким бродовима у ратом угроженим водама, ангажовао америчку ратну морнарицу за осигурање транспорта за Енглеску и Совјетску Унију, давши чак и наређење, да ратни бродови у случају потребе могу отворити ватру, ма да су Сједињене Америчке Државе по форми биле неутралне.

На дан 4 октобра 1939 обавестио је француску владу, амбасадор Сједињених Америчких Држава у Паризу, да „Вашингтон не сматра наоружане трговачке бродове као ратне". Влади Рајха *није* достављено једно овакво објашњење. Америчка влада издала је и нека наређења, која су директно уперена против акција немачких порморница. Све ово било је противно међународном праву.

У међувремену донела је закључак Панамеричка конференција у Панами, по коме се забрањује свака ратна операција у једној зони дубокој 300 поморских миља поред источне обале америчког континента. Француски посланик, који подржава Средњу Америку, могао је да јави у своме извештају од 20 октобра 1939, да је у једном разговору са министром спољних послова Гватемале сазнао, „да западне силе могу рачунати на пуну помоћ, и да ће им се доставити сви покрети немачких трговачких бродова у водама Средње Америке".

Да се све ово одигравало по Рузвелтовом личном налогу, произлази из једног извештаја амбасадора Сен-Кантена од 9 новембра 1939 г., у коме стоји, да је америчка влада само из обзира према Конгресу на изглед неутрална, и *да је „постотак заточника једне оружане интервенције Сједињених Држава на страни Енглеске и Француске, последњих два месеца спао на мање од пет од сто."*

Почетком фебруара 1940 послао је Рузвелт у Европу Самнер Велса, и истовремено овластио амбасадора Бјулита, да француском амбасадору саопшти, „да он неће никада бити тај, који ће препоручити један компромисан мир са диктаторима." Самнер Велс је предао Даладјеу писмо претседника Рузвелта, у коме овај изражава жељу, „да свет може доћи до једног мира, који више неће бити *несигуран или несигуран*".

У Паризу је имао састанак Самнер Велс разговор са амбасадором де Лабулавом, који је водио француску пропаганду у Сједињеним Државама, и који је 11 марта известио, да Рузвелт умољава француску потпору у борби против изолациониста у својој земљи, и то у форми, да Французи утичу на католички клер у Рузвелтовом смислу. Двадесет четвртог маја 1940 забележено је у актима Кеј д' Орсеја, *„да Рузвелт жели по свима условима спремање лажних вести, уперених против Немачке"*. Рузвелт се жали на оскудицу оваквих „информација", којим би се „америчко јавно мишљење харангирало и убрзао ток ствари".

Неколико недеља иза тога дошао је слом Француске. *Тиме је расположење за рат у Сједињеним Америчким Државама пало на нулу.* У борби за свој поновни избор за претседника, Рузвелт је обећавао америчком народу, у изрично везаној форми, да ће сачувати Сједињене Америчке Државе од рата. Али чим је поново изабран, удвостручио је своје напоре у корист Енглеске, пооштрио већ иначе затегнуто стање са силама осовине, и покушао да изврши притисак на Јапан.

Резултат ове дволичне политике довољно је познат. Рузвелт је изазвао рат у Европи, уплео амерички народ у једну светску борбу, натерао Јужно-америчке државе да прекину везу са Европом, и да се потпуно потчине Сједињеним Америчким Државама.

„Јеврејство жели, да претседник Рузвелт буде прво борац за човечанска права, слободу вероисповести и договора", тако је писао пољски амбасадор у Вашингтону, Потоцки, већ 12 јануара 1939, упознавши се са смицалицама Рузвелтове околине, јевреја Моргентауа, Баруха, Франкфуртера и Лемана. Рузвелт је постао лутка у рукама светског јеврејства, које жели да помоћу Сједињених Америчких Држава завлада светом, и који ће са Рузвелтом стићи доследно до краја.

Све ово ствара нам јасан закључак, да је претседник Сједињених Америчких Држава Рузвелт, највећи кривац за овај крвави рат међу народима.

Вилхелм Копен (Берлин)

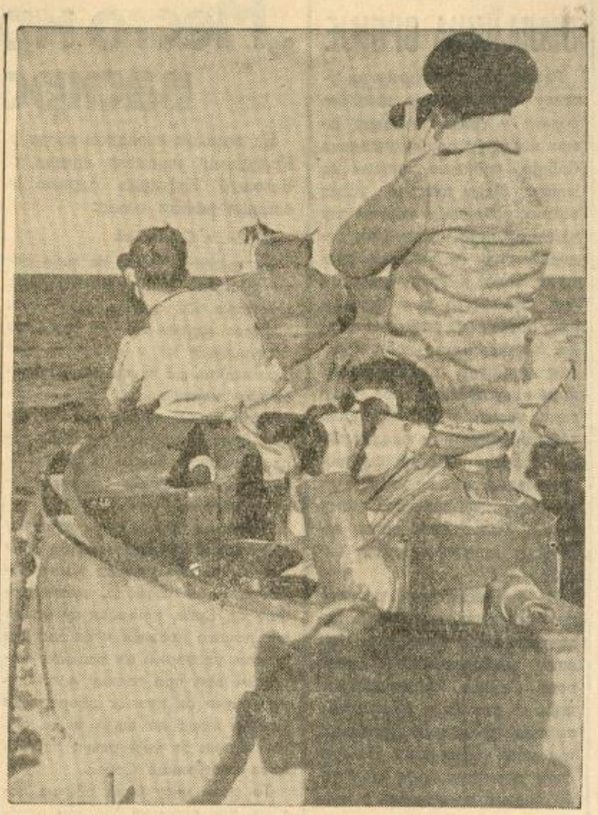

Ловци непријатељских конвоја на Атлантику
Foto: Belgrader Bildagentur

Документат о Рузвелтовој одговорности

Из књиге „Рузвелтов пут у рат" доносимо један званичан документ који приказује из којих је разлога Рузвелт постао главни творац рата.

Пољски амбасадор у Вашингтону пољском министру иностраних послова

Извештај

№3/SZ — tjn — 3
Поверљиво
Вашингтон, 12 јануара 1939.

ПРЕДМЕТ: Унутрашњо-политички положај у САД (расположење против Немачке, Јеврејско питање).

Расположење, које тренутно влада у Сједињеним Државама, оцртава се све јачом мржњом противу фашизма.

— — — — — — — —

Пропаганда је пре свега у јеврејским рукама, њима припада скоро стопроцентно радио, филм, штампа и часописи. Иако се том пропагандом врло грубо рукује, и Немачка приказује да горе не може да буде — ипак она делује тако темељно, да је овдашња јавност потпуно неупућена и нема ни појма о положају у Европи.

— — — — — — — —

Ситуација, овде у земљи, претставља одличан форум за све врсте говорника, као и емигранте из Немачке и Чехословачке. Они не штеде речи да би најразвршнијим клеветањем изазвали овдашњу јавност. Они хвале америчку слободу у противности према тоталитарним државама. Веома је занимљиво, да је у овој врло добро промишљеној кампањи, која је углавном управљена противу национал-социализма, Совјетска Русија скоро потпуно искључена.

— — — — — — — —

Претседник Рузвелт био је први који је изразио мржњу противу фашизма. Он је тиме ишао за двоструким циљем: 1. Хтео је да скрене поглед америчке јавности са унутрашњо-политичких проблема, пре свега са борбе капитала и рада. 2. Стварањем ратног расположења и вестима о претећој опасности из Европе, хтео је да наведе амерички народ да прими огроман програм наоружања Америке, јер се он простирао преко одбранбених потреба Америке.

Први тачци може се додати, да се унутрашњи положај на радничком тржишту стално погоршава, данас број незапослених износи већ 12 милиона.

— — — — — — — —

За другу тачку могу једино да кажем, да је претседник Рузвелт као спретан политички играч и познавалац америчке психологије врло брзо скренуо пажњу америчке јавности са унутрашњо-политичког положаја, да би је заинтересовао за спољну политику. Пут је био прост, једном се је морала добро инсценирати ратна опасност, и затим убацити у свет ужасавајућа сабласт једног напада тоталитарних држава на Сједињене Државе. Минхенски пакт је добро дошао претседнику Рузвелту.

— — — — — — — —

У овој акцији (стварање мржње противу Немачке. Примедба Уредн.) учествовали су поједини јеврејски интелектуалци, на пр. Бернард Барух; гувернер Државе Њујорк, Леман; новоименовани судија Највишег суда Феликс Франкфуртер, финансијски секретар Моргентау као и други, који су са претседником Рузвелтом лично спријатељени.

— — — — — — — —

Ова група људи, која заузима највиша места у америчкој влади и који би хтели да важе као претставници „правога америкинизма" и као „браниоци демократије", у основи је неразрешивим везама повезана са међународним јеврејством. За ову јеврејску интернационалу, која је пре свега имала у виду своју расу, било је постављање Претседника Сједињених Држава на ово „идеално" место браниоца човечанских права, генијалан шаховски потез. На тај начин су створили на овој полукугли једно веома опасно огњиште мржње и непријатељства и тиме поделили свет у два непријатељска логора. Цела та ствар је намештена као неки мајсторски рад: Рузвелту су дате у руке основе, у којима би оживио спољну политику Америке и на тај начин истовремено створио колосалне залихе за идући рат, коме су јевреји пуносвесно тежили. Унутрашњо-политички је веома комотно могуће остранити пажњу јавности од антисемитизма, који је у Америци све већи, тиме што се говори, како је потребно бранити веру и индивидуалну слободу од фашизма.

Јержи Потоцки,
амбасадор Републике Пољске

ПОЉСКИ ДИПЛОМАТА СВЕДОЧИ ДА ЈЕ РУЗВЕЛТ НАВУКАО ТОГУ СВЕТСКОГ ЗАШТИТНИКА ДЕМОКРАТИЈЕ, ДА БИ ПРИКРИО ГНОЈНЕ РАНЕ НА СВОМ ТЕЛУ — НЕРЕД У СОЦИЈАЛНОМ И ЕКОНОМСКОМ ЖИВОТУ С. А. Д.

ТИГАР И ЊЕГОВИ ПРОТИВНИЦИ

Берлин, јула 1943

Пред нама се налазе оклопна борна кола „Уједињених нација". Она стоје једна поред других: енглеска, америчка и совјетска. Једна интересантна збирка почев од најмањих извиђачких до најтежих оклопних борних кола, која су сва сагрђена, са циљем да својим ланчаним гусеницама са треском прегњу преко берлинских улица.

Та су оклопна борна кола заиста прошла кроз Рајх, и преко берлинских улица, нашла своје уточиште у Војном заводу за научна испитивања. Тамо су стручно прегледана, а резултати корисно примењени у техници овог најсавременијег рода војске. Није лако сградити добра оклопна борна кола, услови, под којима се изграђују, наилазе на много противречности.

Енглеска оклопна борна кола

Енглези су показали приликом изградње својих оклопних јединица један прилично систематски развој. Они су увели у првом светском рату „Тенк", и од почетка наменили га оперативним циљевима. То нам показује јачина посаде енглеских оклопних борних кола, која изузев извиђачких борних кола „Динго" и тешких извиђачких кола „Марк VI", имају бројну посаду.

Као оклопна борна кола изграђивали су Енглези у почетку, такозване крстаричне типове. Од њих је „Марк I" изразито оперативна борна кола, са тежином од 12,7 тона, има једну хаубицу од 9,4 сантиметара, један митраљез, две куполе за митраљезе, шест чланова посаде и брзину од 37 километара на сат. „Марк II" има четири члана посаде, један топ од 4 сантиметра и један митраљез, који је и поред своје тежине од 14,5 тона врло покретљив, ма да има само један мотор од 150 коњских снага.

Пешадиска пратећа оклопна борна кола „Марк III", са 15 тона тежине, четири члана посаде, једним топом од 4 сантиметра и једним митраљезом, има изванредну брзину од 58 километара на сат.

Најбоља енглеска оклопна борна кола несумњиво су „Марк IV", звани „Черчил". Она имају тежину од 38 тона, оклоп дебљине 88 милиметара, и брзину од највише 26 (просечно 16 до 18) километара на сат. Наоружање је врло јако и састоји се од једног топа 5,7 сантиметара, два 7,92 милиметара лака митраљеза, једног 7,7 милиметара противавионског митраљеза, и једног оруђа за замагљивање. „Черчил" може да дејствује и у 2,5 метра дубокој води. носи спреда пуњење експлозива, и први пут је употребљен приликом неуспелог искрцавања код Дијепа.

Америчка оклопна борна кола

Американци су се приликом израде својих оклопних борних кола, држали углавном енглеског шаблона. Развој изградње почео је код лаких оклопних борних кола типа „Генерал Стјуарт" са тежином од 13 тона, једним топом од 3.7 сантиметара, пет митраљеза, посадом од четири члана и брзином од 56 километара на сат. Други по реду јесте тип „Генерал Ли" са 28 тона тежине, јаким мотором од 400 коњских снага. али са брзином од само 40 километара на сат.

Најбоља америчка оклопна борна кола несумњиво су типа „Генерал Ширман", који најбоље показује развитак непријатељског оклопног оруђа, од тактичког до стратегиског. Са тежином од 30 тона, оклопом од 65 милиметара, постиже „Генерал Ширман" — са својим мотором од 400 коњских снага — брзину од 40 километара на сат. Посади од пет чланова стоје на расположењу: један топ од 7,5 сантиметара, један 12,65 милиметара противавионски митраљез, и два 6,65 милиметара митраљеза. Ова оклопна борна кола нешто су нижа од типа „Генерал Ли", носе 110 граната калибра 7,5, 8.000 митака за митраљезе, и 800 метака за противавионски митраљез. Кула са топом може се окретати за свих 360 степени, топовска цев је системом чигре стабилизована и приликом кретања борних кола има сталан правац.

Совјетска оклопна борна кола

Совјети су почели са изградњом борних кола тек после првог светског рата. Они су се послужили истом методом, која је примењена и у целој осталој

Чељусти »Тигра«

Foto: Belgrader Bildagentur

совјетској индустрији. Куповином страних патената, градили су у почетку типове страних оклопних борних кола. На тај начин су купована од страних држава и добра и рђава искуства. Доцније су почели са изградњом сопствених типова, створили таква оклопна борна кола, која су опасан противник у погледу масовне израде, а код појединих типова и у погледу квалитета.

У погледу изградње оклопног оружја Совјети су уопште узевши, били врло рационални. Уместо да појачавају моторе оклопних борних кола, уграђивали су у извесним случајевима по два слабија мотора, један поред другог. Прва совјетска оклопна борна кола упозната су у шпанском грађанском рату. Тамо је био тип „Т 26", 9.2 тона тежак, са топом од 4,5 сантиметра, бацачем пламена и једним митраљезом калибра 7,62, који је постизавао брзину од 30 километара на сат. Други тип „Т 28", са авионским мотором, топом од 7,62 сантиметара и три митраљеза калибра 7,62 милиметара показивао је знатно јачу ватрену снагу.

Совјети су изграђивали и такозване „бауке". То је „Т 35", једно чудовиште дужине 9,7 метара, са наоружањем од једног топа од 7,62 сантиметра, пет топова од 4,5 сантиметра и са пет митраљеза. Боља од овог непокретног колоса јесу лака оклопна борна кола „БТ" са 13,7 тона тежине, посадом од три члана, једним топом од 4,5 сантиметра и два митраљеза, са брзином од 50 километара на сат на ланчаним гусеницама или 70 километара са точковима. Једна добра совјетска оклопна борна кола претставља тип „Т 34". Са тежином од 26,3 тона, оклопом од 45 милиметара дебљине, постиже својим Дизел-мотором изванредну брзину од 53,5 километара на сат. Посада од четири члана има топ од 7,62 сантиметара и два митраљеза калибра 7,62 милиметра.

Совјетска тешка оклопна борна кола немају велику брзину. Са истом посадом и наоружањем као код типа „Т 34", оклопна борна кола „КВ I" са тежином од 43,5 тона и оклопом од 75 милиметара, има брзину од само 35 километара на сат. Позната тешка оклопна борна кола од 52 тоне, „КВ II", са својом хаубицом од 15 сантиметара уствари није борна кола, већ оклопљена артиљерија.

Немачки „Тигар" надмашује све

Када се виде оком ова оклопна борна кола „Уједињених нација", долази се до закључка, да се није жалило ни напора, ни жртава у издацима, као и обиље материјала. У америчким оклопним борним колима типа „Генерал Ширманх", створена су несумњиво оклопна борна кола, која су индустрији наоружања сила Осовине поставиле тешке задатке.

„Тигар", најновији тип немачких оклопних борних кола надмашио је и најопаснија непријатељска оклопна борна кола. Када „Тигар" стоји поред једног „Генерала Ширмана" или једног бољшевичког „Т 34", види се очигледно његова надмоћност. Ниједна оклопна борна кола његових противника, немају његову изванредну покретљивост и тако оклоп. Изнад свега „Тигрова" артилерија, домет и пробојна снага његовог топа очигледна је у надмоћности и ватреној снази.

Један овакав пресек типова оклопних борних кола „Сједињених нација", најјасније показује, да Немачка у развитку свога оклопног оружја далеко премашу је своје противнике.

Једнодушност српског народа против комунистичке опасности

Отварајући антикомунистичку изложбу у Крагујевцу, шеф Државне пропаганде г. Ђ. Перић одржао је говор, у коме је између осталог рекао:

„...И многи други народи борили су се противу комунистичке заразе у својим властитим народним редовима, али не под тако тешким околностима као што је то био случај са нама Србима. Изгубљени рат, општа пометеност и очајање, све је то ишло на руку комунистима, којима је успех изгледао унапред обезбеђен.

Међутим, у тешкој борби са комунистичком опасности наш народ није поклекнуо. Он се није дао ни обманути, ни застрашити. Још једном је дошла до изражаја већ пословична трезвеност нашег народа, његова смисао за стварност и његова безгранична љубав према својој родној груди.

У тешким часовима грађанског рата нашло се на хиљаде добрих синова Отаџбине, који су на њен глас похитали да својим животима одбране душу свога народа, његову веру и његове идеале. Многи од њих часно су пали у тој борби. Нека им је слава! Нека им је слава, јер су пали за она иста наша света народна знамења за која су гинули и наши претци на толиким славним бојним пољима.

Тако је, господо, комунизам, као унутрашња опасност, био нашим властитим снагама савладан. Што још овде онде по која разбијена комунистичка-партизанска банда крстари по нашим шумама и своје трагове обележава крвљу и другим недељима, није никакав доказ да у нашем народу постоје ма каква прикривена прокомунистичка расположења. Напротив, српски народ коначно је раскрстио са комунистима, који у нашем народу не могу више нигде наћи било какво упориште за своју разорну делатност.

Али, ако смо у нама самима савладали комунистичку неман, од нашег народа, као и од читаве Европе, није још коначно отклоњена спољна опасност од комуниста, која нашем народу прети у много већој мери него осталим европским народима. Тога морамо бити свесни, ако хоћемо да правилно пресудимо наш данашњи положај. Тежње Совјета у погледу Балкана нису непознате, а нарочито њихове тежње у погледу наше Отаџбине.

Међутим, као што је српски народ онако једнодушно одбио да се потчини комунистичко-партизанском утицају у својој рођеној кући, тако исто он неће никада пристати да буде ма у каквој утицајној сфери црвене Москве, нити ће се он икада одрећи свог права на самосталан живот.

Има једно питање на коме смо и сви ми Срби уједињени, на које сви једнако гледамо, без обзира на сталешке, партијске и било какве друге разлике, — то је питање комунистичке опасности. Сви се слажемо у томе, да ни по коју цену нећемо комунизам у својој кући, а још мање да паднемо у ропство Совјета".

РАД ОДЕЉЕЊА ЗА ВИСОКО ОБРАЗОВАЊЕ И НАРОДНУ КУЛТУРУ

Министарство просвете и вера у намери да се наш културно-просветни живот среди и нормализује у колико то прилике дозвољавају, донело је Уредбу о уређењу Министарства просвете и вера од 9 фебруара 1943 године. По овој Уредби створено је Одељење за високо образовање и народну културу, које је према природи послова подељено на четири отсека: Отсек за високе школе, Отсек за духовну културу, Отсек за телесно васпитање и спортове и Отсек за васпитање народа.

Овако реорганизовано одељење је наставило жив рад на свим пољима своје делатности. Из прегледа досадашњег рада види се да је одељење забележило позитивне резултате.

Министарство просвете и вера поред настојања да се нормализују прилике београдског Универзитета водило је подједнако бригу и о осталим високим школама. Благодарећи заузимању по менутог Отсека, као и наставног особља самих школа, настава се редовно обавља у Академији ликовних уметника, Средњој музичкој школи и у Музичкој академији.

Шеф Државне пропаганде г. Ђорђе Перић отвара изложбу

Снимак Државне пропаганде

ТИГАР И ЊЕГОВИ ПРОТИВНИЦИ

Берлин, јула 1943

Пред нама се налазе оклопна борна кола „Уједињених нација". Она стоје једна поред других: енглеска, америчка и совјетска. Једна интересантна збирка почев од најмањих извиђачких до најтежих оклопних борних кола, која су сва сграђена, са циљем да својим ланчаним гусеницама са треском прећу преко берлинских улица.

Та су оклопна борна кола заиста прошла кроз Рајх, и преко берлинских улица, нашла своје уточиште у Војном заводу за научна испитивања. Тамо су стручно прегледана, а резултати корисно примењени у техници овог најсавременијег рода војске. Није лако сградити добра оклопна борна кола, услови, под којима се изграђују, наилазе на много противречности.

Енглеска оклопна борна кола

Енглези су показали приликом изградње својих оклопних јединица један прилично систематски развој. Они су увели у првом светском рату „Тенк", и од почетка наменили га оперативним циљевима. То нам показује јачина посаде енглеских оклопних борних кола, која изузев извиђачких кола „Динго" и тешких извиђачких кола „Марк VI", имају бројну посаду.

Као оклопна борна кола изграђивали су Енглези у почетку, такозване крстаричне типове. Од њих је „Марк I" изразито оперативна борна кола, са тежином од 12,7 тона, има једну хаубицу од 9,4 сантиметара, један митраљез, две куполе за митраљезе, шест чланова посаде и брзину од 37 километара на сат. „Марк II" има четири члана посаде, један топ од 4 сантиметра и један митраљез, који је и поред своје тежине од 14,5 тона врло покретљив, ма да има само један мотор од 150 коњских снага.

Пешадиска пратећа оклопна борна кола „Марк III", са 15 тона тежине, четири члана посаде, једним топом од 4 сантиметра и једним митраљезом, има изванредну брзину од 58 километара на сат.

Најбоља енглеска оклопна борна кола несумњиво су „Марк IV", звани „Черчил". Она имају тежину од 38 тона, оклоп дебљине 88 милиметара, и брзину од највише 26 (просечно 16 до 18) километара на сат. Наоружање је врло јако и састоји се од једног топа 5,7 сантиметара, два 7,92 милиметара лака митраљеза, једног 7,7 милиметара противавионског митраљеза, и једног оруђа за замагљивање. „Черчил" може да дејствује и у 2,5 метра дубокој води, носи спреда пуњење експлозива, и први пут је употребљен приликом неуспелог искрцавања код Диепа.

Америчка оклопна борна кола

Американци су се приликом израде својих оклопних борних кола, држали углавном енглеског шаблона. Развој изградње почео је код лаких оклопних борних кола типа „Генерал Стјуарт" са тежином од 13 тона, једним топом од 3,7 сантиметара, пет митраљеза, посадом од четири члана и брзином од 56 километара на сат. Други по реду јесте тип „Генерал Ли" са 28 тона тежине, јаким мотором од 400 коњских снага, али са брзином од само 40 километара на сат.

Најбоља америчка оклопна борна кола несумњиво су типа „Генерал Ширман", који најбоље показује развитак непријатељског оклопног оруђа, од тактичког до стратегиског. Са тежином од 30 тона, оклопом од 65 милиметара, постиже „Генерал Ширман" — са својим мотором од 400 коњских снага — брзину од 40 километара на сат. Посади од пет чланова стоје на расположењу: један топ од 7,5 сантиметара, један 12,65 милиметара противавионски митраљез, и два 6,65 милиметара митраљеза. Ова оклопна борна кола нешто су нижа од типа „Генерал Ли", носе 110 граната калибра 7,5, 8.000 митака за митраљезе, и 800 метака за противавионски митраљез. Кула са топом може се окретати за свих 360 степени, топовска цев је системом чигре стабилизована и приликом кретања борних кола има сталан правац.

Совјетска оклопна борна кола

Совјети су почели са изградњом борних кола тек после првог светског рата. Они су се послужили истом методом, која је примењена и у целој осталој

Чељусти »Тигра«

Foto: Belgrader Bildagentur

совјетској индустрији. Куповином страних патената, градили су у почетку типове страних оклопних борних кола. На тај начин су купована од страних држава и добра и рђава искуства. Доцније су почели са изградњом сопствених типова, створили таква оклопна борна кола, која су опасан противник у погледу масовне израде, а код појединих типова и у погледу квалитета.

У погледу изградње оклопног оружја Совјети су уопште узевши, били врло рационални. Уместо да појачавају моторе оклопних борних кола, уграђивали су у извесним случајевима по два слабија мотора, један поред другог. Прва совјетска оклопна борна кола упозната су у шпанском грађанском рату. Тамо је био тип „Т 26", 9,2 тона тежак, са топом од 4,5 сантиметра, бацачем пламена и једним митраљезом калибра 7,62, који је постизавао брзину од 30 километара на сат. Други тип „Т 28", са авионским мотором, топом од 7,62 сантиметара и три митраљеза калибра 7,62 милиметара показивао је знатно јачу ватрену снагу.

Совјети су изграђивали и такозване „бауке". То је „Т 35", једно чудовиште дужине 9,7 метара, са наоружањем од једног топа од 7,62 сантиметра, пет топова од 4,5 сантиметра и са пет митраљеза. Боља од овог непокретног колоса јесу лака оклопна борна кола „БТ" са 13,7 тона тежине, посадом од три члана, једним топом од 4,5 сантиметра и два митраљеза, са брзином од 50 километара на сат на ланчаним гусеницама или 70 километара са точковима. Једна добра совјетска оклопна борна кола претстављ тип „Т 34". Са тежином од 26,3 тона, оклопом од 45 милиметара дебљине, постиже својим Дизел-мотором изванредну брзину од 53,5 километара на сат. Посада од четири члана има топ од 7,62 сантиметара и два митраљеза калибра 7,62 милиметра.

Совјетска тешка оклопна борна кола немају велику брзину. Са истом посадом и наоружањем као код типа „Т 34", оклопна борна кола „КВ I" са тежином од 43,5 тона и оклопом од 75 милиметара, има брзину од само 35 километара на сат. Позната тешка оклопна борна кола од 52 тоне, „КВ II", са својом хаубицом од 15 сантиметара уствари није борна кола, већ оклопљена артиљерија.

Немачки „Тигар" надмашује све

Када се виде оком ова оклопна борна кола „Уједињених нација", долази се до закључка, да се није жалило ни напора, ни жртава у издацима, као и обиље материјала. У америчким оклопним борним колима типа „Генерал Ширманх", створена су несумњиво оклопна борна кола која су индустрији наоружања сила Осовине поставиле тешке задатке.

„Тигар", најновији тип немачких оклопних борних кола надмашно је и најопаснија непријатељска оклопна борна кола. Када „Тигар" стоји поред једног „Генерала Ширмана" или једног бољшевичког „Т 34", види се очигледно његова надмоћност. Ниједна оклопна борна кола његовог противника, немају његову изванредну покретљивост и такав оклоп. Изнад свега „Тигрова" артилерија, домет и пробојна снага његовог топа очигледна је у надмоћности и ватреној снази.

Један овакав пресек типова оклопних борних кола „Сједињених нација", најјасније показује, да Немачка у развитку свога оклопног оружја далеко премашу је своје противнике.

Једнодушност српског народа против комунистичке опасности

Отварајући антикомунистичку изложбу у Крагујевцу, шеф Државне пропаганде г. Ђ. Перић одржао је говор, у коме је између осталог рекао:

„...И многи други народи борили су се противу комунистичке заразе у својим властитим народним редовима, али не под тако тешким околностима као што је то био случај са нама Србима. Изгубљени рат, општа потученост и очајање, све је то ишло на руку комунистима, којима је успех изгледао унапред обезбеђен.

Међутим, у тешкој борби са комунистичком опасности наш народ није поклекнуо. Он се није дао ни обманути, ни застрашити. Још једном је дошла до изражаја већ пословична трезвеност нашег народа, његова смисао за стварност и његова безгранична љубав према својој родној груди.

У тешким часовима грађанског рата нашло се на хиљаде добрих синова Отаџбине, који су на њен глас похитали да својим животима одбране душу свога народа, његову веру и његове идеале. Многи од њих часно су пали у тој борби. Нека им је слава! Нека им је слава, јер су пали за она иста наша света народна знамења за која су гинули и наши претци на толиким славним бојним пољима.

Тако је, господо, комунизам, као уништења опасност, био нашим властитим снагама савладан. Што још овде онде по која разбијена комунистичка-партизанска банда крстари по нашим шумама и своје трагове обележава крвљу и другим неделима, није никакав доказ да у нашем народу постоје ма каква прикривена прокомунистичка расположења. Напротив, српски народ коначно је раскрстио са комунистима, који у нашем народу не могу више нигде наћи било какво упориште за своју разорну делатност.

Али, ако смо у нама самима савладали комунистичку неман, од нашег народа, као и од читаве Европе, није још коначно отклоњена спољна опасност од комуниста, која нашем народу прети у много већој мери него осталим европским народима. Тога морамо бити свесни, ако хоћемо да правилно пресудимо наш данашњи положај. Тежње Совјета у погледу Балкана нису непознате, а нарочито њихове тежње у погледу наше Отаџбине.

Међутим, као што је српски народ онако једнодушно одбио да се потчини комунистичко-партизанском утицају у својој рођеној кући, тако исто он неће никада пристати да буде ма у каквој утицајној сфери црвене Москве, нити ће се он икада одрећи свог права на самосталан живот.

Има једно питање на коме смо и сви ми Срби уједињени, на које сви једнако гледамо, без обзира на сталешке, партијске и било какве друге разлике, — то је питање комунистичке опасности. Сви се слажемо у томе, да ни по коју цену нећемо комунизам у својој кући, а још мање да паднемо у ропство Совјета".

РАД ОДЕЉЕЊА ЗА ВИСОКО ОБРАЗОВАЊЕ И НАРОДНУ КУЛТУРУ

Министарство просвете и вера у намери да се наш културно-просветни живот среди и нормализује у колико то прилике дозвољавају, донело је Уредбу о уређењу Министарства просвете и вера од 9 фебруара 1943 године. По овој Уредби створено је Одељење за високо образовање и народну културу, које је према природи послова подељено на четири отсека: Отсек за високе школе, Отсек за духовну културу, Отсек за телесно васпитање и спортове и Отсек за васпитање народа.

Овако реорганизовано одељење је наставило жив рад на свим пољима своје делатности. Из прегледа досадашњег рада види се да је одељење забележило позитивне резултате.

Министарство просвете и вера поред настојања да се нормализују прилике београдског Универзитета водило је подједнако бригу и о осталим високим школама. Благодарећи заузимању по менутог Отсека, као и наставног особља самих школа, настава се редовно обавља у Академији ликовних уметника, Средњој музичкој школи и у Музичкој академији.

Шеф Државне пропаганде г. Ђорђе Перић отвара изложбу

Снимак Државне пропаганде

РАНА КОЈА КРВАРИ

Пре 15 дана бољшевици су хтели да приграбе иницијативу борбе на Источном фронту и прешли су у напад на курском сектору, широком око 400 километара. Бољшевичка офанзива трајала је свега један дан. Под дејством новог немачког оружја, пешадиског и артилеријског, бољшевици су били уз огромне губитке одбачени и Немци, гонећи непријатеља у стопу, продрли су на више места у непријатељске положаје. Искоришћујући тај успех они су развили своју противнападну акцију и то на два места: северно од Вјелгорода и јужно од Орела.

Гренадири, јуришни пионири и специјална одељења за откопавање мина са потпуно новим справама за брзо и сигурно уништење минских поља, продрли су кроз препреку створену бољшевичком ватром и минама и раскрчили пут огромној маси тенкова. Према совјетским подацима, око 4000 немачких тенкова пошло је у напад, а од њих преко једне трећине, тј. око 1500 машина припадају, веле бољшевици, класи „Тигар" и једној још бољој класи. Бољшевици су бацили у сусрет том јуришном челику све своје расположиве тенковске снаге, али се брзо показало да се ни најсавршенији, најмодернији совјетски тенк „Клим Ворошилов" не може да такмичи са „Тигром".

Бољшевици су испочетка давали фантастичне цифре немачких губитака, али су затим морали признати да су у те податке убрајали не само стварно уништене тенкове, већ и све оне који су услед квара, моментално застали на бојишту. Немачки подаци о уништењу совјетских тенкова су тачни из тог разлога што се поље битке налази у немачким рукама, па зато им није ни тешко да тачно преброје колико је непријатељских борних кола пало као жртва немачких тенкова, противтенковског оружја и противтенковских авиона. Број уништених совјетских борних кола у овој курској бици прешао је већ преко 2000.

Тако се створила једна у историји још невиђена покретна битка материјала. То је отворена рана на телу совјетског фронта, која страшно крвари, јер бољшевици имају тешких губитака у борби против савршенијег немачког оружја и боље немачке тактике: сасвим нове немачке тактике конструисане специјално за летњу битку ове године, узевши у обзир нове тактичке могућности створене новим врстама немачког нападног и одбрамбеног оружја.

Захваљујући овој новој тактици, немачки контранапад је постигао велики успех: побијено је неколико клинова у совјетске линије који угрожавају најелитније совјетске армије у окуци Курска, створени су нови мостобрани на Горњем Доњецу и на Псјолу; заробљене су десетине хиљада црвеноармејаца, потучене су многобројне дивизије совјетске армије и, створена је таква ситуација да Совјети контракцијама северно и јужно од Курска, нису више могли да спасавају положај код Курска, већ су морали да почну са операцијама растерећења, источно и северно од Орела, све до места Сухиниħи.

У овој тешкој битци материјала стављена је на карту сва снага совјетског фронта, и зато је Стаљин морао од својих пријатеља ултимативно да захтева да му притекну у помоћ. Тако је настала сицилијанска експедиција за коју Енглези изричито кажу да је она започета само на захтев Москве, а то значи мимо воље Лондона. Један борбени подухват који је учињен без одушевљења оних који га предводе не може бити победоносан.

Наравно, масовна акција британоамеричке поморске, ваздухопловне и сувоземне снаге против југоисточног дела Сицилије морала је да има почетног успеха, јер таква је природа операција за искрцавање.

Британоамериканци су изабрали југоисточни део Сицилије зато што се он налази на најмањем одстојању од Малте где се налази ваздухопловство које помаже искрцавање. Затим код југоисточне обале Сицилије није се могла очекивати нека реакција италијанске тешке морнарице, која не би смела рескирати дебуширање кроз уски Месински мореуз. И, најзад, југоисточни део Сицилије има најслабију мрежу путева и, према томе, одбрамбена армија Сицилије не би могла да се брзо концентрише на овом терену.

Зато су Американци и Енглези имали посла само са стражарском линијом на обали коју је држала једна италијанска дивизија, а идућих дана борили су се само са малим истуреним одредима осовинских покретних резерви. Тој обалској стражи и тим малим истуреним одредима пошло је за руком да униште скоро сва одељења падобранострелаца која је Ајзенхауер бацио као претходнице, да потуку неколико америчких одреда и да их баце у море и да ометају искрцавање непријатељских трупа.

После те прве фазе борбе на Сицилији наступила је у брдској области друга фаза у којој ће се сукобити главне снаге двеју страна.

До сада осовинске снаге имале су сасвим незнатних губитака, али британоамеричке су претрпеле огромне, може се рећи, готово катастрофалне губитке. Њихова морнарица за искрцавање изгубила је коначно или делимично стотине хиљада тона бродовља.

Ово искуство стекли су поново и Американци који су сада извршили неколико мањих искрцавања на Саломонским острвима, као и у источном делу Нове Гвинеје. Ова искрцавања су пропраћена огромном рекламом у чисто америчком духу. На пример, писано је да је циљ искрцавања на Новој Гвинеји — заузеће „велике и веома значајне луке Саламауа". Међутим, Саламауа је уроњеничко место од неколико кућа и са таквим пристаништем какво имају само најмања рибарска местанца на Јадранском приморју. У стилу најновије лажи приказују Американци те борбе у Западном Пацифику, измишљавају јапанске губитке, али не могу измислити никакве успехе, јер је јапанска оружана снага чврста у одбрани где хоће да се брани и енергична у нападу када напада.

У тим борбама код Саломонских острва и Нове Гвинеје опет су америчке поморске снаге доживеле низ осетних неуспеха, изгубивши већи број ратних бродова. Јапанска надмоћност у ваздуху је неоспорна, и то даје Јапанцима могућност да непријатељску флоту бију такорећи без употребе за борбу сопствене флоте.

Док Американци, прогласивши џиновску офанзиву у југозападном Пацифику, тапкају на месту и сами долазе до закључка да ће офанзива у томе темпу трајати деценијама док се приближи јапанској метрополи, дотле Јапанци стављају у покрет једну нову снагу: снагу националне Индије.

Пошто су увидели колосалан резултат њихове политике према националној Кини којој су дали суверенитет, пошто су искрено створили услове за независност и самосталност других народа Источне Азије и тиме придобили симпатије тих народа, Јапанци су у сагласности са Осовином дали сада националном вођи Индије Субхаз Чандра Бозеу могућност да се бори не само речју, већ и оружјем, још пре годину дана основана индиска армија, као помоћни корпус за одбрану источноазиских области, данас је претворена у војску која има за циљ ослобођење Индије од Британаца. До сада још никад није била испољена јапанска намера упада у Индију. Међутим, савезник Јапана Субхаз Чандра Бозе наговестио је ових дана упад индуске националне војске на индуску територију. Такав један поход значио би улазак са буктињом у барутану. Индија је већ сазрела за борбу и то не само за борбу у Гандијевом стилу грађанске непослушности, већ и за оружани сукоб са својим британским угњетачима.

У предвиђању те борбе Британци повећавају број штабова у Азији. Уместо једном Вавелу, ситуација ће бити предата у руке три генерала. Генерал Очинлек замењује Вавела као командант фронта за одбрану Индије. Генерал Вавел, у својству енглеског вицекраља у Индији, постаће главни заповедник на индуском унутрашњем фронту, и још неки трећи генерал (он још није наименован) мора да постане главнокомандујући за координацију операција на простору од Индије до Аустралије. Ово повећање умних снага на том ратишту не иде паралелно с повећањем оружаних снага. Британија и даље оскудева у војницима, ваздухопловству и морнарици и зато не може да стави на расположење тим генералима потребне снаге за борбу против Јапана.

Нарочите тешкоће за Британију ствара питање тонаже, јер се операције против Бурме или евентуално против неких других области које су Јапанци заузели, могу замислити једино као операције искрцавања; копненим путем Британци не могу постићи ништа. Док су жилави Јапанци могли са својим дивизијама да превале хиљадукилометарска отстојања преко џунгли, брда и мочвара, Енглези су већ на првим километрима маршовања према Акијабу увидели да нису способни за рат у примитивном подручју (питање да ли су иначе способни за рат у модерном подручју?). Међутим, за операције искрцавања Британци не располажу бродовима.

Питање бродског простора и даље сачињава највећу бригу Лондона и Вашингтона. Свега неколико недеља трајала је њихова радост у вези смањења потапања. Та радост није била живахна. Баш напротив, она је више личила на осећај човека који се користи одушком него на ликовање онога који се ослободио опасности. Паметнији Британоамериканци били су начисто с тим да ће потапања опет започети. И заиста, делатност немачких подморница поново је започела.

Иако та делатност није још достигла неке веће размере, ипак је она значајна зато што се у последње време појавила код Британоамериканаца нова опасност за пловни парк: назадовање бродоградње.

М. Војновић

Г. МИХ. АВРАМОВИЋ, ЧЛАН ЖИРИА ЗА КОНКУРС „СРПСКОГ НАРОДА"

Приликом објављивања услова конкурса за најбољу студију о *Сељачко-задружној организацији српске државе* омашком је изостављено да је г. Мих. Аврамовић претседник Главног задружног савеза члан жири-а за додељивање награде.

Јеврејски програм уништења Европе

Последњих недеља бавила се европска јавност више пута књигом Иље Еренбурга, бољшевичког јеврејина — плаћеника Кремља. Наслов књиге, који нам открива циљеве бољшевизма, каже нам ново, зове се: *Труст Д. Е. ликвидира Европу.*

У овој књизи се отворено прокламује не само уништење Немачке, већ и Италије, Шпаније, Холандије, Француске, народа на Балкану, Пољске, па чак и Енглеске. Пустошење ових земаља и истребљење њиховог становништва, приказује се са брутланом искреношћу.

Главни јунак ове књиге, написане у облику романа, јесте мелез „без држављанства" — Јенс Бут, у коме је оличен лик једног пустолова и злочинца, који својим карактерним особинама потпуно одговара једном бољшевику. У својој седамнаестој години отровао је једну 58-годишњу „мис", која је постала жртва његовог болесног нагона. Када се доцније безобразно прибли жио једној хришћанки — девојци, доживљава разочарење, што га доводи — према приказима Еренбурга — до једне неутољиве мржње према својој околини.

Чисто јеврејски менталитет долази до израза у следећем приказу: „Мора се узети у обзир, да је Јонс Бут био човек без држављанства. Сматрао је, да се пасош — приликом путовања — може мењати као и одело. Поред колекције свилених кравата, носио је у своме пртљагу читаву колекцију разних пасоша. Како га је избијање рата затекло у Паризу, добио је одмах позив у војску". Као што се могло рачунати код овог јеврејског мелеза, постао је војни бегунац, и освануо у октобру 1917 — у Москви. Тамо је био у својој околини. Он врши „ликвидацију", четири године припадао је душом и телом црвеним терористима.

Дошавши у Њујорк, где је затекао збориште свих ратних богаташа и шпекуланата оружјем, дошла му је помисао, да створи један Труст за уништење Европе, са једним капиталом од двадесет милијарди долара. Задатак је био временски ограничен: „Почетак године 1927, завршетак 1940", што је стварно значило, да је требало у току од неколико година подјармити све европске народе.

На страницама овог романа, могло се прочитати и следеће пророчанство, путнику који жели да посети Европу:

„Кроз пет година путоваћете кроз једну пустињу, која обухвата од прилике 500.000 квадратних километара, без свих хотела и остало. Спремите се да у години 1940, коју вам предлажем, да путујете кроз једну огромну европску пустињу".

Затим долази до откровења немилосрдне талмудске јеврејске мржње, као доба Натана Кауфмана, Жаботинског, Вајцмана, Визеа и других јеврејских „величина":

„Кад будемо претворили Европу у једну пустош, то ће бити дело високог човекољубља. Преко три стотине милиона људи биће благодарно, што је последњи пут учитало *Оченаш.* Откријемо вам тек тада Европу. Населићемо је колонијалцима, што се нас тиче, оним из Африке".

Основица спровођења овог јеврејског плана уништавања, треба да буду — по угледу на слободнозидарске ложе — тајне организације, којима треба да припадају „краљеви, претседници република, банкари, претседници политичких странака". Ове организације треба да буду камуфлиране, као *лига за демократско ослобођење* итд.

Врхунац ових излива мржње, које се налазе у овој перверзној књизи, јесте поглавље *Смртна пресуда Берлину.* У овом делу књиге, описан је напад из ваздуха, као и напад три стотине огромних тенкова на главни град Рајха, са животињском пожудом једног јеврејског садисте. Он оставља обезоружану Немачку, на милост и немилост уништењу јевреја. Јеврејин Еренбург опширно описује све грозоте уништења, и нескривено показује циљеве његових жеља: уништење Немачке и Европе.

Ни једно му сретство није довољно уништавајуће, ни једна метода уништења довољно свирепа.

Шта је желео овај јеврејски перверзитет? Књиге нам нескривено показују на битности јеврејског програма:

„Немачка мора коначно да престане да постоји. Од педесет пет милиона Немаца, треба највише сто хиљада да остане у животу. Од Рајне до Одре створити једну пустињу, у којој царују разбојничке банде".

То је ратни циљ светског јеврејства у погледу Немачке. Али та мржња није само противу Немачке, она је против свих народа Европе. Еренбург уништава снагу европских народа са намерно створеним епидемијама, изумирањем од болештина, а слави своје успехе на јеврејски начин, као у јеврејским пуримским празницима.

Сви ови наводи из романа Иље Еренбурга, данашњег Стаљиновог „дворског" књижевника и новинара, показују на јеврејски дух и на њихову паклену жељу за уништењем свега онога што није јеврејин. Овај „роман будућности" фризиран од Иље Еренбурга, претставља далеко више него један безобзирни литерарни излив. Он пружа, слично књигама *Данас и за увек* — издатој у Њујорку 1926, као и књига јеврејина Натана Кауфмана *Немачка мора да буде уништена* — такође у Њујорку 1942, једно недвосмислено јеврејско вјерују са планом уништења целог европског континента.

Једини одговор на све ово, диктован законом самоодржања, на ове сатанске планове мржње, јесте уклањање свих јевреја из Европе, као и залагање свих снага на бојиштима овога рата — за крајњу победу.

ЖЕТВА, ЗАЈАМ И НАШ ДИНАР

У духу овогодишњег плана о увођењу планске пољопривреде код нас извршени су пољски радови у нашој земљи, и према извештају Министарства пољопривреде и исхране ове године засејана је свака етопа наше земље. Наш земљорадник је свесрдно примио речи које му је упутио председник владе и преданим радом учинио све да обезбеди исхрану Србије. На тај начин учињен је велики корак на путу консолидовања наших привредних прилика, јер од обезбеђења исхране зависи у целости наш остали рад на обнови Србије.

И опет се обистинила она народна да „прегаоцу и Бог помаже". Временске прилике су ове године биле толико повољне да је род у великој мери превазишао уложене напоре. Сада нам преостаје још да принос унесемо и да извршимо правилну расподелу и обезбедимо живот свих нас.

Настојања која је влада предузела у том правцу позната су и показују да је искуство од прошле године узето у обзир и да данашња организација прикупљања и расподеле обећава да ће снабдевање ове године бити боље него прошле, када је принос био слаб а искуство недовољно.

Као што рекосмо, учињен је велики корак на путу консолидовања привредних прилика наше земље. И то божјом помоћи. Али на томе не смемо се зауставити. Треба ићи даље ка срећнијој будућности. И на том путу треба да будемо приљежни.

У садашња тешка времена, када има стално да испуњава велике задатке и да одговара хитним обавезама, како пре жетве тако и после ове. Међутим, да би влада могла да изврши све те задатке и да испуни све обавезе, потребна су јој средства, и то позамашна. Наш рад представља непресушан извор из којега црпимо средства за себе и за државу. Задовољавајући своје потребе не смемо ни једног тренутка изгубити из вида потребе државе. Јер, ако ми не ставимо држави наша средства на расположење, нико други јој та средства неће и не може прибавити. У том случају, ако буде остављена сама себи, без наше подршке и помоћи, она ће морати да се обрати једином извору који јој увек стоји на расположењу, а то је Завод за израду новчаница. Међутим, то што завод ливрује то није капитал створен радом, већ новац, који, уколико га више има, све мање вреди.

У интересу нас самих и у интересу земље, коју ми сачињавамо, морамо уложити све да државу спречимо да користи средства тог злокобног извора. А то можемо само на тај начин ако јој наша средства ставимо на расположење. Вратите држави средства која се налазе у оптицају, а нагомилана су код вас, и ви сте јој препречили пут у Завод за израду новчаница. На тај начин сте зауставили повећање оптицаја и извршили стабилизацију на једном нивоу, са којега се не мора ићи напред, али са којега се може ићи унатраг.

Циљ стабилизације оптицаја имала је влада пред очима када је донела Уредбу о упису четири и по процентног зајма за привредну обнову. Упис зајма је остављен слободној вољи. Најсрећније је решење које уписивачу даје велика преимућства пред онима који своја расположива средства не желе да уложе у обвезнице зајма.

Када унесете жетву, када је будете предавали према извршеном разрезу, примите цео износ бонова који вам је одобрен код поједине врсте жетвеног приноса. Ви на тај начин стичете право отписа повећане земљарине у истом износу, а сем тога можете бонове заменити за обвезнице зајма уз избор типа обвезнице према вашој жељи.

И не само да бонове можете заменити, ви треба да то учините што пре како би за износ који вам је исплаћен боновима добили хартије од вредности које вам носе камате. Те четири и по процентне обвезнице зајма за привредну обнову не подлежу Уредби о депоновању хартија од вредности, тако да те обвезнице остају стално на расположењу притежаоца, који с њима сваког момента може диспоновати без икаквог ограничења.

То је у односу на онај проценат жетвеног приноса који се при продаји може на захтев земљораднику исплатити боновима које овај може доцније заменити за обвезнице.

А шта је са оним делом који ће бити исплаћен у готову? Тај део износи код пшенице четири петине, а код осталих аграрних производа износиће исто толико или нешто мање. Шта ће појединац земљорадник са новцем који буде добио, а за који новац на суженом тржишту потрошних добара нема много могућности за употребу?

Цео вишак тога износа, који му буде остао по извршеним набавкама или отплатама дуга, као и износ који је досада бескорисно чувао код себе, треба да у виду у обвезнице четири и по процентног зајма или да га уложи као штедни улог у банке. Не учини ли то, а задржи новац код себе од страха да га не изгуби, он се излаже опасности да га изгуби самим тим што га је задржао.

Јер, ако му и успе да га тако остави да му га нико не украде, да му га мишеви не поједу, или да му којим случајем не пропадне као жртва пламена, он је ипак тим својим поступком успео да држави одузме средства која су јој потребна и натерао је да их тражи на другом месту. А то друго место је Завод за израду новчаница.

И док земљорадник чува свој новац код куће, Завод избацује нове количине новчаница који својим стављањем у оптицај обарају вредност земљорадничке „новчане оставе". И тако је на крају те разорне игре између појединца који гомила новац и државе којој су средства потребна, појединац сачувао свој износ у чарапи, али који је у међувремену изгубио своју првобитну вредност.

На крају те злокобне игре која проистиче из потпуног несхватања појединца проблема ко је држава има да решава и државних потреба чије задовољење не трпи одлагања, стоји хаос у привредном животу земље иза зван инфлацијом која као бујица онда не зна за обале и препреке.

На појединцима је да свим својим снагама спрече такав развој, а држава ће извршити своју дужност и заштити вредност националног новца ако не буде разумевања на страни појединаца. У то не треба нико да сумња.

Уложите све своје вишкове у обвезнице новог зајма или уложите их као штедне улоге у банке. Помогните тим својим радом држави при њеном настојању да одржи вредност националне валуте. Сада, после жетве, када бу дете имали више новаца него што вам треба вратите га држави, уложите га у банку, не задржавајте га код себе, не потконавајте куповну моћ динара, не бацајте динар у амбис безвредности из којега се тешко може вратити. Послушајте наш савет себе ради!

Не учините ли то, ви ћете државу приморати да предузме драконске мере које ће целом својом оштрином погодити појединца, без обзира на то да ли је крив за тај и такав развој монетарног стања у нашој земљи или не.

Остале земље у Европи су такође извесно време апеловале на своје становништво, а после, када то није помогло, приступиле су акцији. Турска је у циљу очувања вредности националне валуте извршила одузимање једног дела имовине. Бугарска је извршила упис принудног зајма и за мену новчаница од хиљаду и пет хиљада лева исплаћујући при за мени 60% у готову, а 40% у боновима.

Ми смо досада у оквиру настојања око очувања вредности нашега динара остали само на пољу финансиских мера. Међутим, став који заузимају сви притежаоци великих износа, а који показује потпуно непознавање функције које новац врши у привредном животу једне земље, примораће владу да приступи монетарним мерама које по свом замаху и жестини неће заостати за мерама које су примениле друге земље.

Према томе, ми више не дајемо савете ако вам указујемо на потребу да уписујете нови зајам или да расположива средства поверите банкама, већ вам отворено указујемо на пут којим ће се морати поћи ако се оглушите овој опомени.

Ако не пођете путем на који вам указујемо, сами доводите до тога да се пође путем принудних мера. Другог излаза нема.

Међутим, када се буде пошло тим другим путем, нека нико не уображава да ће готовим новцем избећи принудан зајам или разрезан делу имовине која се одузима. Замена новчаница је средство које делује брзо и ефикасно. Когод буде имао готовине мораће да дође на шалтер, а ту ће бити на удару.

Улагачи штедних улога и притежаоци државних обвезница уживаће увек повлашћени положај, као што је то био случај и у другим земљама које су већ примениле те драконске мере.

Крајњи је час да учините ваш удео при очувању вредности српскога динара уписом зајма или улагањем новца у банке, или да примите на себе последице оних других мера.

Овим указивањем ми смо учинили своје. На вама је да бирате!

др И. Л.

НОРВЕШКА ИЗГРАЂУЈЕ СВОЈУ ПЛАНСКУ ПОЉОПРИВРЕДУ

Најважнији привредно-политички проблем којим се Норвешка бави је проблем очувања вредности националне валуте. Пореска политика и политика цена служи свим својим мерама том циљу. Политика цена имала је успеха утолико што је скок цена, који је у почетку био врло висок, најзад стабилизован.

При спровођењу политике цена у садашњем правцу морало се нарочито водити рачуна о пољопривреди јер пољопривреда претставља данас и у Шведској главни сектор привредне делатности. Главни циљ политике цена састоји се у односу на пољопривреду у томе да изједначи велику разлику која постоји између пољопривредних надница и надница у осталим привредним секторима.

Примећено је, наиме, да су сувише ниске наднице у пољопривреди биле изазвале бекство са села у варош. На тај начин је пољопривреда остајала без радне снаге која је баш у данашње време преко потребна, јер свака земља настоји да интензивном земљорадњом исхрани своје становништво. У том смислу је политика цена нашла своје место у оквиру опште аграрне политике.

Норвешка спроводи ову последњу — аграрну политику — тек од 1940 године на овамо. До тог времена се Норвешка снабдевала аграрним производима на светском тржишту по принципу најјефтиније понуде, а трговачка флота земље имала је задатак да омогући увоз те најјефтиније робе. Више од половине потреба у аграрним производима покривала је Норвешка увозом из иностранства.

Међутим, колико је и поред свег унапређења норвешке пољопривреде, ова још увек заостала, показује чињеница да је и после две године тек половина расположиве земље искоришћена иако је повећање обрађене површине у те две године врло значајно. Коришћење земљишта као и избор култура чисто остављени слободној одлуци земљорадника, већ су одређени на основу пољопривредног плана који је влада донела.

Планском пољопривредом покушава норвешка влада да организује снабдевање становништва аграрним производима и забележила је за ове две године врло лепе резултате у оквиру тог настојања.

Снажан пораст производње угља у Шпанији

У оквиру обнове шпанске привреде снабдевање угљем игра је једну од најважнијих улога. Тешкоће на које шпанска влада налази при решавању тог проблема су двојаке, наиме, с једне стране је рђав квалитет шпанског угља, а с друге је питање транспорта.

Шпанска топионичка индустрија покривала је своју потребу до рата скоро искључиво увозом. Тако је увоз угља износио у 1931 и 1935 години 36 односно 24 милиона златних пезета, док је 1941 год. пао на 8 милиона зл. п. Томе насупрот је потреба индустрије после грађанског рата нарочито снажно увећана.

Према званичним подацима износе резерве каменог угља у Шпанији 6220 а мрког 1450 милиона тона. Вађење угља кретало се од 1929 до 1935 године од 6,2 до 7,5 милиона тона. У 1936 години, првој години грађанског рата, пала је производња угља на 3,47 мил. тона. У времену после грађанског рата забележила је производња угља сталан пораст, док у прошлој години није постигла рекордну цифру од 10,4 милиона тона.

У циљу даљег унапређења производње угља донела је шпанска влада цео низ мера које се односе на употребу радне снаге, додељивања потребног материјала и плаћања премија за произведену тону.

Почетком ове године влада је производњу угља прогласила за ванредно значајну за националну одбрану, и тиме још јаче подвукла карактер ове привредне гране, као и заштиту која јој у вези с тим припада. Зато се са пуним правом очекује да ће рекордна прошлогодишња производња бити премашена у овој години.

Развој привредних прилика у Данској

Данска пољопривреда и индустрија налазе се у пуном запослењу. Жетвени принос у 1942 години био је добар, а индустрија је била запослена целим капацитетом, јер је успела да набави сировине у потребним количинама. Сем тога, Данска је приступила великој производњи замена разним потрошним добрима, тако да на тржишту рада нема понуде већ тражње радне снаге.

У поређењу са последњом годином пре рата, национални доходак Данске повећао се за 40 од сто. Ово повећање долази у првом реду од скока цена житарицама, дрвету и животињским производима, што је опет са свје стране довело до повишења надница. Ово потоње игра такође значајну улогу у повећању националног дохотка.

Индекс трошкова живота у Данској показује од почетка рата скок од 55 поена, међутим, слика која се добија о данској привреди на основу овога индекса, потпуно је погрешна, јер тај индекс не обухвата све предмете потрошње. Предмети дневне потрошње који нису обухваћени индексом, баш су они код којих је скок цена највећи.

У сваком случају је скок цена у Данској просечно много већи него што је повећање прихода. На тај начин је и у Данској у свим секторима свакодневне потрошње дошло до сужавања покривања тих потреба. То се нарочито лепо види на индексу промета трговине на мало, који показује пад од 12%, иако и тај индекс не обухвата сву робу. Према томе, пад је много већи него што га индекс региструје.

Обиље новца које влада у данској привреди претставља врло озбиљан проблем чијем се решавању данска влада сва посветила. Данска је извршила неколико важних финансиско-политичких потеза, како би спречила да обиље новца изазове нежеље ни скок цена у неконтролисаним секторима привреде.

Ревалвација данске круне извршила је врло повољан утицај на стабилизацију цена, иако није дошло до неког нарочитог пада. У циљу да елиминише штетан утицај обиља новца, министар финансија жели да предложи данској влади низ мера међу којима и тзв. закон против инфлације, а сем тога и врло интересантан законски предлог о увођењу пореза на ратну конјунктуру.

ЗДРАВСТВЕНО ДЕЈСТВО КРЕЧА

Креч је снажно дејство за заштиту организма.

Познато је да је креч састави део костију, да служи развијању и чвршћењу мишића, али је мање познато да он штити зубе од трулежи и да нарочито повољно утиче на дисање.

Куративна улога креча врло је значна, како за људе тако и за стоку. Најновијим огледима је утврђено да стаје које се кречом посипају одбијају многе болести које су у вези са процесом рашћења.

Аутопсијом је такође утврђено да су многе животиње почркале од плућних болести, и то по некреченим стаја ма. Борба против колере с успехом се води и помоћу креча.

Даље је констатовано да радници запослени по кречанама постају имуни за туберкулозу, јер кречна прашина благодатно утиче на сама плућа.

ПОВРЋЕ У ИСХРАНИ

Налазимо се у јеку сезоне свеж поврћа. Захваљујући с једне стране плодној години, а с друге стране новој политици снабдевања, и појачаној контроли, на београдским пијацама поврћа има у довољној количини. Цене су још јако високе за широке потрошачке слојеве, али тенденција падања испољава се све више.

Данас, кад је разноврсност у исхрани доста отежана, биће корисно да се осврнемо на хранљиву вредност поврћа, које за сада мора да нам у највећој мери замени уобичајену исхрану претежно месном храном.

Битно за одржање живота су калорије, које јелом уносимо у наш организам. Затим долазе остали састојци, тј. масноће, беланчевине, угљени хидрати и витамини неопходни за одржање уредних функција и здравља.

КРОМПИР И ГРАШАК

Свеже поврће није тако богато калоријама као брашно, месо, млечни производи, али ипак добро комбинованом исхраном може се много постићи.

Највише калорија даје нам кромпир. Врло оскудан у масноћи, које садржи свега 2 грама на 1 кгр., исто тако доста оскудан у беланчевинама којих има 21 грам по килограму, кромпир садржи знатнију количину угљених хидрата, 210 грама по килограму, а даје 960 калорија по килограму. Другим речима, за одржање живота без икег другог осем кромпира, било би потребно да човек поједе дневно око 3 кгр. Угљених хидрата би тиме такође добио доста. Недовољне би биле количине масти, беланчевина и свих потребним витамина.

По својој калоричној вредности одмах после кромпира долази зелени грашак и роткве са 800 калорија по килограму. Грашак поред тога има највећу количину беланчевина међу свежим поврћем, са 64 грама по килограму. Угљених хидрата има упола мање од кромпира, а масноће 2 и по пута више, али и то је врло мало, јер укупно износи 5 грама по килограму.

ОСТАЛО ПОВРЋЕ

Калорична вредност код осталог свежег поврћа износи по килограму: за боранију 390, за шаргарепу 450, за слатку репу 360, за роткиице 430, за целер 560, за келерабу 470, за црни лук 520, за карфиол 320, за бундеве 340, за кељ 500, за спанаћ и сладак купус 360, за тиквице 210, за зелену салату 180, за печурке 200, за парадајз такође 200, а за плави патлиџан 280.

У погледу угљених хидрата поврће садржи осредње количине, знатно мање него ли брашно, али знатно веће него ли млеко и млечни производи. После кромпира највише угљених хидрата имају: роткве са 160 грама по килограму, грашак са 120 грама, целер са 118, црни лук са 108, келераба са 82, бундеве са 70, кељ са 62.

ЈЕЛА ОД ПОВРЋА

Горњи подаци односе се на поврће у несправљеном, односно у обичном обареном стању без зачина. Те вредности се наравно мењају у рукама добре домаћице и са додатком одговарајућег зачина. Додатак масти или уља јелу у великој мери повећава калоричну вредност, а други зачини могу да повећају садржину угљених хидрата или витамина.

Тако на пример 1 кгр. несправљеног зеленог грашка има 800 калорија, а справљеног на наш уобичајени начин има 1.170 калорија. Килограм обареног кромпира, као што смо казали, има 960 калорија, док килограм салате од кромпира (са уобичајеном количином уља) има око 1.650 калорија, пиреа од кромпира (са машћу) око 1.400 калорија, а прженог кромпира (на масти или уљу) преко 2.000 калорија. Килограм барене боранije има свега око 400 калорија, али справљене у умоцку пеће се на 750 калорија. Код шаргарепе калорична вредност у умоцку повећава се од 450 на 850 калорија, код купуса од 350 на 700, код спанаћа од 350 на 850.

Недостатци поврћа у масноћи накнађују се дакле додавањем масти или уља при справљању јела. Али, то се може надокнадити и узимањем млечних производа уз поврће. Недостатке угљених хидрата најбоље ће попунити хлеб, односно друга брашнаста храна, која ће нам такође дати знатан број калорија.

ЈЕЛОВНИК ОД ПОВРЋА

Да бисмо показали конкретно колика би количина јела од поврћа била довољна дневно, можемо навести неколико комбинованих оброка. На пример: један килограм прженог кромпира 2000 калорија, пола килограма умоцка од грашка 600 калорија, 200 грама народног хлеба 500 калорија: укупно 3100 калорија, то јест више него ли довољно, јер просечно организму треба при нормалним условима око 2800 калорија.

Друга комбинација могла би се направити са једним килограмом умоцка од боранije 750 калорија, пола килограма пржена кромпира 1000 калорија, четврт килограма сира око 800 до 1000 калорија, 200 грама народног хлеба 500 калорија: укупно преко 3000 калорија.

Уз овакав, односно сличан јеловник, у коме се може смењивати разно поврће, као купус, спанаћ, шаргарепа, келераба, кељ, карфиол и т. д., мањи оброци рибе могу одлично да попуне количину беланчевина, а мањи оброци воћа угљене хидрате, док би потребе у витаминима биле потпуно задовољене нарочито додатком зачина и салате од парадајза и паприке. Организам би пак из дана у дан примао сасвим довољну количину калорија потребних за живот и за обављање свих животних функција и редовних послова.

Горњи подаци односе се искључиво на свеже поврће. Међутим, код сувог варива: пасуља, грашка, сочива, боба, калорична вредност се ванредно повећава, те износи преко 3000 калорија по килограму, тако да готово у потпуности може заменити исхрану месом.

Жетеоци на једној моби у Шумадији жању жито

На београдским пијацама отворене су Дирисове пиљарнице

Снимци Државне пропаганде

За наше домаћице

СПРЕМАЊЕ БОРАНИЈЕ ЗА ЗИМУ

Очишћену боранију (не расецати) опрати и пробарити у чистој води (без соли) 5 до 10 минута, затим је оцедити и ставити на даску од мешења или на чаршав да се суши све док не буде потпуно сува. Најбоље је сушити у ладу или на промаји (не на сунцу). Да је боранија потпуно сува познаћете кад је преломите — буде као суво лишће — шушти и сва се уврне. Толико се осуши да после кад употребљавате за кување није потребно више од једног прегршта за особу. Тако потпуно осушену боранију оставити у платненој врећици да стоји на промајном месту до зиме, односно до употребе.

Пре употребе боранију потопити у млакој води и оставити да преноћи. До јутру она ће набубрити, тако да кад је спремите, имате утисак да једете потпуно свежу.

ЗИМСКА САЛАТА ОД КРАСТАВАЦА И ЛУКА

Краставце добро опрати и нељуштене исећи на танке котурове па усолити. Оставити мало да одстоје, затим исцедити и слагати у теглу: ред тих краставаца, ред танко на котурове сеченог, усољеног лука. Све тако док се тегла не напуни. Када је већ тегла пуна налити је са прокуваним сирћетом. Међу редове ставити по један лист лорбера. Теглу повезати и оставити до зиме. Ако сирће случајно усахне, слободно се може после долити, јер отварање тегле неће ништа нашкодити салати. Чешће прегледати, јер ако се рано остави до зиме ће сигурно усахнути бар 1 до 2 пута.

Салата је врло укусна (као руссле), а што је још важније није тако скупа да то не може свака домаћица припремити. Може и сама да се једе са хлебом, готово ако се налије мало зејтина.

ОСТАВЉАЊЕ ВИШАЊА ЗА ЗИМУ

Откинути дршке са вишања, добро их опрати и оцедити, затим их сложити у тегле. Када теглу до врха напуните на врх ставите мало салицила (а може и без њега), повежите добро и кувајте у пари најмање 15 минута. Пре употребе зими повадити коштице. Вишње на овај начин врло су добре иако у њима нема шећера.

КАКО ДА СЕ КВАСАЦ (ХЛЕБНИ) НЕ ПОКВАРИ

У суву чисту чашу ставите квасац и пустима га добро угњечите — збијете. Узмите затим један тањирић и у њега налите мало воде — тек толико да покрије дно. Сада узмите чашу са квасцем и обрнете је на тањирић. Квасац пошто је добро збијен у чаши не може испасти напоље. Вода ће спречити ваздух да допре до квасца.

Квасац може тако да се одржи по месец дана, а да се не поквари. Пазити да вода не усахне, увек по мало доливати. Ако имате већу количину ставите онда у теглу место у чашу. Напомиње се да чаша не сме до самог врха бити набијена квасцем. Мора се оставити бар 2—3 прста празног простора, тако кад се чаша изврне на тањирић да квасац не додирује воду.

Видовдан у заробљеништву

Доносимо извод из лепог дописа који нам је послат из заробљеничког лагера VI Д, а који из техничких разлога цео није могао да изађе.

Празник Видовдана свечано је прослављен и код наших заробљеника.

У лагеру VI Д, видовданска прослава одржана је у сали српског заробљеничког позоришта, која је у ту сврху нарочито била уређена.

Поздравни говор одржао је млади учитељ Тодор Матиски, хоровођа и управник српског заробљеничког позоришта, истичући главне моменте наше историје, наше борбе за опстанак и напредак. После тога хор је отпевао химну „Оj Србијо, мила мати".

Веома лепу тачку извео је Ново Булатовић, гудећи старе наше песме на гуслама, које је сам у заробљеништву направио. Та прастара наша музика оставила је јак утисак на све присутне, јер су ти прости и дирљиви звуци изазвали жива сећања на величину и патње наше прошлости.

Убедљиво и успело предавање о српским народним гуслама одржао је омладинац Тоза Белошевчанин, библиотекар лагерске библиотеке.

Он је прегледно изнео како су српске јаворове гусле одржавале и уметничку и етичку и етничку традицију, како су оне биле моћно пропагандно сретство српског идеализма, како се гуслярска уметност временом стално усавршавала и како права уметност деловала и на странце. Српске гусле биле су уствари учитељи српске омладине којој су усађивали пароле истине, правде и лепоте живота.

Прослава је завршена певањем националних песама и мислима посвећених мајци Србији.

Светозар М. Милосављевић
Лагер VI Д.

Значај производње купуса

По својој важности за нашу исхрану купус долази на треће место, одмах после пасуља и кромпира.

Купус успева на плодном и влажном земљишту. Тражи добро ђубрење стајским ђубретом и обилно заливање. Слабо успева на посним земљиштима, непођубреним, без довољно влаге, а исто тако не пријају му ни мочварна земљишта.

Све сорте купуса производе се из расада, који се за ране и касне сорте гаји у топлим лејама, а за остале на отвореном пољу. Расад треба да постигне око 15 сантиметараа исине и да развије 4 до 5 листова. Мора бити јак, прав, са горњим пупољком и добро развијеним кореном.

Време расађивања купуса зависи од сорте. Време расађивања раних сорти већ је прошло, а овога месеца на реду су касне и средње ране сорте. Средње ране сорте расађују се на растојању од 70 према 70 сантиметара, а касне сорте на растојању од 1 метар између редова и 70 сантиметара између струкова. Ове сорте развијају много лишћа и дају велике главице.

После расађивања купус треба залити кантом око струка, а 4 до 5 дана доцније окопати га. Ако се појави коров окопавање треба обављати сваких 10 до 15 дана. На 25 до 30 дана после расађивања извршити прво огртање, а 10 до 15 дана доцније друго огртање. Раним сортама довољно је једно огртање, а касним сортама 2 до 3.

Ако земљиште није довољно плодно добро је да се залива раскишељеним стајским ђубретом или осоком, с тим да се меша један део осоке са 4 до 5 кова. Корисно је да се то поноделова воде и залива око струви 3 до 4 пута у току узраста. Заливање купуса је нарочито важно у времену кад завија главицу,а боље је да се полива ређе, свега једанпут недељно, али зато обилније.

ЗАОРАВАЊЕ СТРЊИКА

Један од најважнијих послова на њиви је заоравање стрњике после скидања усева. Ако се тај посао не обави сасвим благовремено и правилно, будуће велике штете на њивама су неминовне. Незаоране стрњике су извор многобројних биљних болести и штеточина, корова и других великих опасности за наредне усеве, а нарочито за стрне. Поред тога незаорано земљиште под летњим сунцем толико се исуши, да се готово не може обрађивати док не наступе неке дуготрајне кише. Уколико је лето сушније, у толико је већа потреба и корист од заоравања стрњика.

Заоравању треба приступити не после жетве, већ истовремено са обављањем жетве. Још док срп или коса скидају класје, плуг треба да креће. У колико се доцније приступи заоравању, у толико су штете осетније.

Заоравање се врши на малу дубину. Не само што није потребно, већ је чак и штетно, ако се оре дубље од 4 до 6 сантиметара. Због тога је заоравање стрњика у толико лакше, те се уместо обичног плуга употребљава за тај посао и нарочити плуг звани стрњикаш, са по два, три па и више раоника.

Млеко и млечни производи

Велика је штета и за пољопривредника и за нашу исхрану, кад музна стока не даје довољну количину млека или је то млеко лоше, што се код нас често дешава услед недовољне неге и неповољних хигијенских услова под којима стока живи.

Водено и црвено млеко

Међу опште узроке недовољне количине и лоше каквоће млека спадају недовољна исхрана, мењање врсте и начина исхране, покварена или хладна храна, напоран рад и друго. Затим долазе обољења са високом температуром.

Водено млеко са врло малом масноћом, плавичасте боје, неспособно да даје кајмак, последица је оскудне хране, као што је исхрана само зеленом храном, сламом, лошим сеном, или је пак последица оболелих органа за варење. Таквој стоци треба променити врсту хране и давати јој што више напоја од мекиња, овсене прекрупе, репе и шаргарепе.

Црвено млеко јавља се услед прскања крвних судова у вимену или као последица заразе гњивицама. Прскање крвних судова настаје често услед прелаза на сувише јаку храну, нарочито из детелину. У оваквим случајевима млеко излази из вимена црвено обојено. Ако пак поцрвени после муже у судовима, то је последица извесних гњивица које се размножавају у нечистим судовима или нехигијенским просторијама где се млеко држи. Ову појаву уклонићемо чишћењем судова, као и чишћењем и проветравањем просторија. Ако млеко излази црвено обојено из вимена, а појава не престаје ни после недељу дана, онда треба испирати виме хладном водом са мало сирћета, обуставити јаку храну и додавати свакодневно мало горке соли у воду за појење.

Плаво и жуто млеко

Плаво млеко појављује се обично у пролеће и у лето, тамо где су штале нехигијенске, неуређене, и где се млеко држи у топлим просторијама. Узрочник је једна мала гљивица, која изазива промену на млеку тек после један до два дана стајања. Најбоље се спречава добрим испирањем судова кључалом водом, врућим раствором соде, врућим цеђем или кречном водом. Виме испирати раствором 3% борне киселине, а шталу и стоку држати у чистом стању.

Појаву жутог млека, а исто тако и појаву слузавог или љигавог млека изазивају такође гљивице. Најбољи лек је одржавање потпуне чистоће судова, штала и стоке, уз добру и правилну исхрану.

Горко млеко је појава која настаје у првом реду услед покварене и плесниве хране, затим услед запаљења вимена код старијих крава музара. Сретства предохране састоје се на првом месту у одржавању чистоће, а затим у доброј исхрани здраве и лечењу оболеле стоке по савету ветеринара.

У питању прераде млека наш пољопривредник није далеко одмакао. Услед недостатка справа и могућности, специјалне врсте сирева код нас се нису производиле. Али, неколико домаћих начина прераде млека заслужују ипак да им се посвети још већа пажња него ли до сада. Ту је на првом месту у питању наш кајмак, који се заиста може сматрати националним млечним специјалитетом.

Кајмак

Справљање кајмака сваком нашем сточару добро је познато, али знатан број не обраћа пажњу на извесне околности, које могу да изазову брзо кварење кајмака, или бар да умање знатно његову вредност и укус.

Првенствено мора се обратити пажња на чистоћу руку и целокупног прибора који долази у везу са кајмаком, као што су кашике, кашике, котлови и друго. Скоруп не скидати руком него решеткастом кашиком.

Према опитима извршеним у Средњој пољопривредној школи у Ваљеву, за један килограм свежег кајмака потребно је 21 и по кгр. крављег млека од 3 и по до 4% масноће. Другим речима, од 100 кгр. доброг крављег млека може се добити преко 4 и по кг кајмака, а остаје 82 кгр. оплављеног млека, које може да се преради у постан сир, павлаку или масло. За 1 кгр. посног сира потребно је 8 до 9 кгр. оплављеног крављег млека.

При преради 100 кгр. крављег млека у кајмак и путер добија се 4 кгр. и 650 грама кајмака, 1 кгр. и 350 грама путера, а остаје 66 кгр. оплављеног млека, које претставља одличну храну за свиње, јер са 100 кгр. оплављеног млека свиња добија 5 кгр. у тежини.

Ако се не вади путер, већ само кајмак и постан сир, онда се од 100 кгр. млека добија просечно 4 кгр. и 650 грама кајмака, 9 кгр. посног сира и 70 кгр. суротке. Суротка се такође може одлично употребити као храна за свиње, а од сваких 100 кгр. свиња добија по 1 и по кгр. у тежини.

Ако се из 100 кгр. млека не вади кајмак, већ само путер и постан сир, онда се добија просечно 3 кгр. и 800 грама путера, 9 кгр. посног сира и остаје 70 кгр. суротке за исхрану свиња.

Сомборски сир

При преради млека у сир код нас највише се прави обичан српски сир. И ако је тај наш домаћи сир врло укусан, ипак би се према садашњим приликама и могућностима могла препоручити израда још једне врсте одличног сира, тзв. сомборског. За справљање овог сира најпогодније је овчје млеко, али може се употребити и кравље ако му се дода мало павлаке, да би масноћа достигла масноћу овчјег млека.

Свеже помужено млеко подсири се за 40 минута. Грудва се изручи на платнену цедиљку и стави под притисак као за обичан сир, да би се суротка оцедила. Затим се грудва извади и исече уздуж на 2 погаче дебљине од 2 до 3 сантиметра. Из њих се исеца парчад таквог облика да у чабрици образују колутове који се слажу изнад другог. Између колутова сипа се со.

Чабрице за сомборски сир праве се од чамовог дрвета, запремине од 4 до 5 кгр., доле уже а горе шире, то јест супротно од наших уобичајених чабрица за кајмак. Кад се чабрице напуне остављају се у просторију где топлина не силази испод 18, нити се пење изнад 22 степена.

Суротка се уклања чистом крпом која се ставља на сир да би је упила. Ако после 4 до 5 дана има још суротке, она се исцеди обртањем чабрице. Сир је зрео кад се колутови толико приљубе један уз други да се више не разликују, што траје обично 2 до 3 недеље.

КАД ЋЕМО ПРИСТУПИТИ ЖЕТВИ

У прошлом броју скренули смо пажњу нашим пољопривредницима о важности и корисности тачног тренутка обављања жетве. Истакли смо да штете наступају у случају ако се жетва обави сувише рано као и у случају ако се са њом задоцни.

Најповољнији за жетву пшенице је тако звани тренутак жуте зрелости. Међутим, тај тренутак пољопривредник треба да зна оценити. Сама жута боја класа и слични знаци не могу послуже као сигурно мерило. Оцену треба вршити према зрелости зрна. Из средњег дела добро развијеног класа узима се једно зрно, па ако се по њему може засећи ноктом, то је знак да жито на тој њиви улази у степен жутог сазревања. Још је бољи и сигурнији начин ако се са њиве узме један добро развијен клас, па се пресавије и из тог средњег дела извади једно зрно. Оштрим ножем зрно треба пресећи на две половине. У жутој зрелости унутрашњост зрна није ни тврда, ни житка, већ гњетава као восак. На пресеченом зрну не сме нигде бити трага зелене боје. Исти опит извршити на разним местима на њиви, а ако се свуда покаже жута зрелост, значи да је дошло време за жетву. Ово исто што важи за пшеницу важи и за јечам, овас и раж.

Кад је у питању овас боље је да се пробно зрно узима са врха метлице. Поред тога може се поступити и на други начин, узимајући неколико метлица са њиве, које се стегну шаком и повуче навише. Ако у шаци не остане ниједан класац, то је знак да је стигло време за косидбу.

Које врсте поврћа могу још да се сеју или саде

Увођењем планске пољопривредне производње прошле године први пут је у нашој земљи обраћена већа пажња гајењу поврћа. У овој години сви смо већ схватили огромну важност његову као и да од тога колико ћемо поврћа произвести у многоме зависи исхрана нашег народа. Истина, уложено је до сада много труда, али да би се добио што већи принос потребна је и правилна нега већ засејаног и изниклог поврћа, а осим тога потребно је и сејати односно засадити поврће и на оним земљиштима која су остала слободна од рано скинутог усева.

Сваки повртар треба да се постара, да преко целог лета и касно у јесен има довољно свежег поврћа и по могућству што више врста.

Неке врсте поврћа које се сеју у јесен или рано у пролеће стижу за бербу априла, маја и јуна. Време бербе је обично краткотрајно, па после тога прозри или тера у цвет, те се не може употребити у зеленом стању, као што су: грашак, боранија, спанаћ, салата, мрква, рани кромпир, лук и др. Већина од тих врста поврћа могу да се сеју преко целе године, па се ради тога често сеју у размацима сваких 15 до 20 дана, ако за то има довољно слободног земљишта.

Ако слободног земљишта нема довољно за каснију сетву, може се употребити земљиште које остаје слободно после бербе раног поврћа. Чим се рани усев обере, треба целу површину одмах очистити, прерићати, ако је потребно пођубрити угорелим стајским ђубретом, пограбљати и тако припремити да се може одмах сејати поврће које желимо.

При сетви каснијег поврћа, после бербе раног, треба водити рачуна да не дође једна иста врста где је раније била. Тако не ваља сејати: грашак после грашка, спанаћ после спанаћа и др. већ грашак и боранију после лука и спанаћа, ротквица и др., а на место грашка може доћи касније паредаја, паприка, купус, кељ, келераба, карфиол, спанаћ и т. д.

Све врсте поврћа могу се сејати или садити на засебним парцелама, или ако нема довољно слободног земљишта као међусев у лук, кромпир, пасуљ, паредаја или по крајевима леја где је већ засејано неко поврће, па кад се ово побере, остаје после слободно да се развија.

Сејањем каснијег поврћа и искоришћавањем свих слободних површина и после жетве раних усева, омогућава се, да се са мале површине добије много већи принос и да у свако доба има разноврсног свежег поврћа.

У ЧАСТ ГЕРХАРДА ХАУПТМАНА

На свечаној претстави у Народном позоришту у част 80-годишњице великог немачког драмског писца Герхарда Хауптмана пре почетка приказивања „Колеге Крамптона", управник Народног позоришта г. Ј. Поповић одржао је следећу конференцију о значају дела Г. Хауптмана у немачкој и европској драмској књижевности:

„Ове позоришне сезоне навршио је осамдесет година свога живота један од најснажнијих драмских песника Немачке, Герхарт Хауптман. Позоришне листе, не само немачких, већ и свих европских позорница, обележиле су свечаћу прославу рођендана овог значајног и плодног писца. Цела Европа узела је учешћа у тој прослави са жељом да укаже поштовање човеку који данас стоји на челу модерне немачке драматике.

О Герхарту Хауптману могло би се говорити сатима, па ипак да не буде казано све. Осамдесет година његова живота претстављају ризницу значајних тво ревина, огромно богатство за немачку, а исто тако и светску литературу.

Рођен у Оберсалцбруну у Шлезији, као син гостионичара Роберта Хауптмана и његове су пруге Марије, рођене Штрелер, чије је име овековечио у своме делу „Колега Крамптон", Хауптман је услед материјалних породичних прилика, био принуђен да као врло млад отпочне са изградњом свог сопственог животног пута.

Посветивши се првобитно зем љорадњи на имању свога ујака Шуберта, он је ускоро, ношен уметничком жицом, отпутовао у Бреславу да на тамошњој сликар ској академији отпочне своју вајарску каријеру. Међутим, услед несимпатија школске дирекције, Хауптман је морао напустити Бреславу. Једини његов пријатељ на академији био је Роберт Хертел, познат као талентован вајар и одличан професор, чијом је помоћу Хауптман отишао у Јену и тамо, најзад, завршио природне науке. Али његова душа жудела је стал но за уметношћу. Још једном покушава са вајарством на дрезденској академији, а затим одлази за Берлин где се први пут указује његова наклоност ка литератури и то изразито драмској. Од тога тренутка наступа преокрет у животу Хауптмана. Он се сав посвећује позоришту.

После неколико покушаја по типу епских и класицистичких трагедија, Хауптман, захваћен идејом књижевног натурализма, објављује своје прво дело „Пред залазак сунца". Одушевљен овим правцем он наставља даље и само годину дана касније објављује једну за другом своје две драме „Празник мира" и „Усамљене људе", обадве у извесној мери под утицајем Ибзена.

Из овог периода Хауптманове књижевне делатности потичу изврсно обрађене драме у којима је снажним натуралистичким средствима обрађивао социјалне психолошке проблеме.

У међувремену Хауптман се појављује са својом историском драмом „Флоријан Гајер" која претставља интересантан подухват да се на натуралистичкој основи изгради историска драма.

После својих „Ткача" Хауптман се окреће комедији. На тој прекретници му је прво дело „Колега Крамптон", али са врло мало наглашених елемената комедије. Прва права комедија је „Даброво крзно" са изврсно оцртаним ликом мајке Волфен, чији је завршетак живота обрадио, једну деценију доцније, у „Црвеном петлу".

Герхард Хауптман
(Цртеж: К. Н.)

После Крамптона он пише „Михаела Крамера", „Петра Бра уера", „Бекство Габријела Шилинга". Све драме за које црпе ткиво из свог академског доба у Бреслави. Само док је „Петар Брауер" грубо понављање „Колеге Крамптона", дотле је „Бек ство Габријела Шилинга" варијација теме „Усамљени људи".

Са својим трагедијама: „Кирицији Хенчел", „Роза Бернд", „Пацови", Хауптман почиње по ступно да напушта натуралистички правац.

Са „Утопљеним звоном", исто као нешто раније и са „Ханелиним путем на небо", Хаухтман је почео да тражи нове путеве своје душе. Ту, на бази животног реализма, Хауптман великим песничким емоцијама и са пуно укуса за песничку реч и визију, залази у царство бајки, фантазије и мистике.

Са својом драмом „Пред залазак сунца" Хауптман потпуно завршава период натурализма.

Кроз све своје драмске творевине Герхарт Хауптман је умео виртуозно да провуче истинску животну снагу. У свим својим делима он је са изванредном драматичарском моћи цртао снажно отворен живот, борбу између стварна живота и идеје о животу. Он је убедљиво умео да велике и дубоке ствари човечје душе осветли и објасни средствима људског разума. Пун енергије, пун борбене снаге духа, он се, са пуно љубави према својој родној груди, борио за истину и правду као добар Немац, као ваљан националиста.

Драмски потенцијал Герхарта Хауптмана осетићемо за који тренутак.

У своме „Колеги Крамптону" Хауптман је створио изврсну сту дију карактера.

Из некадашње бреславске ака демије, Хауптман је извукао једну личност и начинио је централном фигуром комада, чији живот чини снажан садржај свих пет чинова. Овај комад је у ствари дирљива историја једне душе, управо, кроз четири петине своје, снажна трагедија једног човека.

Под ударцима несрећне судбине, Крамптон, у једном жалосном тренутку свога живота, затвара своје срце, допушта да му се окамене осећаји, чак и према најмлађој кћери Гертруди, коју обожава и која је за њега персонификација нечег нај светијег. Утонуо у тешку атмосферу, он од онога од чега је некада правио срећу, сада прави своју философију.

Међутим, Хауптман га не оставља заборављена. Има свакако људи који нису срећни или су несрећни у животу, али постоје увек и они који дубоко верују у срећу. Овде су то два млада бића, Макс Штрелер и Гертруда, његов ученик и њег ова кћи, који у његов раздробљен и размрскан живот уносе оно велико сунце младости, који му, усред унутрашњег страдања, стварају поновну веру у не када мутан сан о радости и срећи.

Као позоришно дело „Колега Крамптон" је пун интензивних емоција. Хауптман је изврсно извајао лик Крамптона. Исто та ко делују и све остале личности из његове околине.

Српско народно позориште је са великим трудом и вољом при ступило обради овог Хауптманово дела. Посао је био велик и тежак. Утолико већи и тежи што Хауптман, износећи истински жи вот кроз своје драме, захтева неминовно целу скалу људских осећаја до најтананијих нијанса. А то није нимало лака ствар. Иако, можда, једна истински проосећана реченица, изговорена на већ опремљеној претстави, изгледа нешто сасвим природно, то је ипак захтевало мучну студију унапред. Не тре ба заборавити да реч није готово дело, већ материја која мења свој израз према томе ко је и како изговори.

Ако „Колега Крамптон" буде на нашој сцени оставио дубок утисак, понос најстаријег српског позоришта биће утолико већи, јер ће у том случају и српски венац за прославу великог немачког песника утолико достојније стати у ред венаца великих немачких и осталих европских позорница. Најзад, тако ћемо учинити и један значајан допринос на културном пољу баш у времену када се ствара нова европска заједница и то под окриљем земље у којој је поникао и Герхарт Хауптман.

ПРЕМИЈЕРА „КОЛЕГЕ КРАМПТОНА"

Позоришна сезона завршила се једним леним успехом, који по казује високи уметнички ниво прве српске сцене, као и њена настојања да испуни своју ми сију европске позорнице. Прика зивањем *Колеге Крамптона* наше позориште одужило је свој дуг према великом немачком драм ском писцу Герхарду Хауптману, чију осамдесетогодишњицу про слављају ове године све европске сцене.

Ми смо већ раније истакли значај уметничког стварања Г. Хауптмана у развоју немачке са времене драме, као и његов утицај код нас. Својим удубљивањем у велике проблеме живота, својом оштром сатиром извесних друштвених редова, као и својим песимизмом Г. Хауптман био је близак српској публици и она је у њему одавно препознала и поздравила једног од највећих савремених европских драмских писаца, који се није задржавао на духовитом обрађивању лаких тема, него је износио на позорницу болове и патње човечанства у једном периоду прекрет-

Једна од најузбудљивијих сцена у драми Герхарта Хауптмана изведена на београдској позорници

нице и лутања у тражењу нових смерница европског духа.

Отуда и дело Герхарда Хауптмана носи одлике свога времена, али његов уметнички гениј е, његов изванредни драматски инстинкт, као и смисао за позоришну архитектуру створили су дела трајне вредности. Тако и *Колега Крамптон* спада у натуралисичку књижевну школу, али кад се ослободи од претераности ове школе, оно претставља једно од бољих позоришних дела великога немачког писца, које има особине и врлине да остане трајно на репертоару европског позоришта, обнављајући непрекидно своју савременост у дубоко човечанском приказивању једног стваралачког духа у сукобу са једном средином, која спутава његов замах.

Премијера *Колеге Крамптона* поред овога свога значаја, својим успелим остварењем као да симболизира велике напоре Народног позоришта, који су дали несумњиво позитивне резултате, који се морају још више ценити с обзиром на тешке прилике под којима се данас ради и ствара. Ако смо у току сезоне износили своје замерке и примедбе поводом ове или оне приредбе било у погледу избора комада или схватања режије или игре глумаца, ова наша добронамерна критика имала је једино за циљ да се иде увек напред, савршенијем и бољем, спроводећи један смишљени план за подизање наше позоришне уметности на што већу висину, посведочивши тиме снагу и способност нашег стваралачког гениј а.

Данас после слома, који смо доживели, који је могао да поколеба веру у нас саме и да зачне сумњу у нашим душама, потребна су нам са свију страна оваква сведочанства о нашој духовној виталности и о нашем културном потенцијалу. Али зато сада на крају пуне позоришне сезоне не устручавамо се да у пуној објективности одамо признање свим факторима на постигнутим резултатима, који свакако претстављају један позитиван биланс. Пратећи у најпунијој добронамерности и објективности активност и напоре Народног позоришта, ми смо се трудили да пружимо нашу сарадњу на основу нашег искуства и познавања са наше тачке гледишта, одакле се многе ствари виде другојачије него иза кулиса или из канцелари је дирекције.

Овако лако је приказан код нас *Колега Крамптон* има много романтичарског схватања о уметнику, кога не признаје и спутава једна бирократска или малограђанска средина. То је већ довољно позната тема „непризнатог генија", који из очајања предаје се алкохолизму, тражећи у његовим екцесима одушке за свој неуспех да сломи отпор једног друштва, које другојачијим очима гледа на уметника. Сликар Крамптон, професор на Академији уметности у једном провинциском граду, донекле је и сам Г. Хауптман, који је у ово своје дело унео своје велико разочарење у уметничку бирократију из времена, када је помишљао да буде вајар и спремао се за тај позив на Уметничкој академији у Бреслави.

Г-ђа Ида Прегарац и г-ца Олга Спиридоновић у »Колеги Крамптону«

Снимак С. Н.

Његов професор Крамптон, јака је уметничка личност, чије остваривање ометају ситничарство и неразумевање целе средине као и његове породице. Место да таленат, стваралачка моћ буде на првом месту на академији, како код професора тако и код ученика, овде се тражи послушност, ред и дисциплина, док се прави таленат запоставља и прогања из неразумевања и из суревњивости. Колегијум уметничке академије успева да онемогући рад професору Крамптону на школи и он, иако већ прекограница зрелога доба и са породицом, у побуни противу филистарства напушта све, оставља породицу и романтичарски бежи у подземни свет.

У анонимности и пијанству он тражи заборав за ударце које му друштво наноси и склања се у један ћумез у некој перифериској кафаници. Али његов најмилији ученик, млади Макс Штрелер, кога су избацили са академије и поред његове одбране као младића ћавог владања, иако је неоспорно талентован, не оставља судбини професора Крамптона него чини све напоре да га пронађе и да га спасе. Поред племенитости његове душе, он се у томе руководи и љубављу, коју он има према ћерци професора Крамптона, младој Гертруди, која једино од породице разуме свога оца и коју он воли изнад свега. Тако захваљујући овој двострукој љубави очајнички гест професора Крамптона не претвара се у катастрофу и млади пар успева да извуче сликара из ћумеза и да му поврати вољу за стваралаштвом.

Несумњиво да судбина *Колеге Крамптона* у данашњим промењеним приликама у великој мери зависи од режије, која треба да прилагођавањем текста данашњици, али поштујући основну замисао писца, извуче битно и опште човечанско из дела и да задовољи потребе и укус данашње публике. Управник народног позоришта г. Ј. Поповић, као редитељ пошао је тим путем, али је питање да ли у оправданој жељи да ослободи дело натуралистичких претераности није отишао и сувише далеко и упао неосетно у романтичарски сентиментализам. О томе би требало дискутовати са текстом у руци, што нам није у могућности, али желимо да подвучемо изванредну усклађеност приказивања *Колеге Крамптона*, у коме је сваки детаљ прецизно и минуциозно обрађен и све потчињено општем утиску целине. *Колега Крамптон* на београдској сцени у погледу режије, игре, сценографске опреме, стила костима, техничке изведбе може да служи на част српској позоришној уметности, стављајући је у ранг осталих европских позорница.

Све улоге у *Колеги Крамптону* од главних па до споредних тумачене су истом савршеном убедљивошћу и студиозношћу у највећој дисциплини целине, у чему се осећало чврсто и доследно спровођење једне замисли. Сви су били беспрекорни, иако комедија жртвује готово све улоге на рачун главног протагонисте. У послератном уметничком стварању г. Б. Николића поред Исидора Леша у комаду *Посао је посао* креација професора Крамптона претставља једну више консекрацију његовог великог талента, показујући још више његову способност продубљеног, нијансираног у тумачењу психолошки сложених личности, као што је професор Крамптон, која се креће између аутентичности генија и самоуверености „непризнатог генија", који громким тирадама и оптужбама маскира своју алкохоличарску страст.

Г-ца Олга Спиридоновић, изванредан глумачки таленат међу талентима најмлађе генерације, за кратко време свога уметничког стварања знала је само за мање или веће успехе. Али њена Гертруда у својој чедности и верности неке врсте Антигоне претставља њен најлепши успех. Мада, и у осталим својим креацијама уметница и поред своје младости показује велику сигурност у употреби геста, мимике и тона, у Гертруди она је још успелије савладала своју захвалну улогу. Њена устрептала бојажљивост из првог сусрета са Максом наговештавала је рађање велике љубави, а њен крик за оцем, који одлази, био је дубоко продоран, пун истинског бола, који је неодољиво деловао. Исто тако у тренутцима младалачке раздраганости њен глас звонко је певао химну радости.

Г. Милан Поповић дао је Макса Штрелера пуног уздржљивости у његовом елану одушевљења за професором и његовом Гертрудом. Његова креација значи леп успех и изазива велике симпатије.

Да ли је потребно наглашавати са колико је истинитости и човечности г. Фран Новаковић инкарнирао верност слуге, који са својим господарем дели и добро и зло?

Г-ђа Ида Прегарац као Агнеса била је необично симпатична, као што је г. Дрнић као њен брат био одличан као обично. И сви остали, ма колико да су улоге биле споредног значаја, стари и млади, нови и стари чланови драме улагали су свој таленат да створе што складнију целину. То су били г. г. Милорад Душановић, М. Васић, Ј. Николић, Сима Јанићијевић, Д. Величковић, А. Стојковић, В. Бошковић, Б. Брадоњић, В. Брковић, М. Живковић, П. Стојановић и г-ђа Капиталина Апостоловић.

И сам песник, господар речи, г. Сима Пандуровић дао је превод који тече глатко као оригинал.

М. М. Милошевић

100-ГОДИШЊИЦА СМРТИ КЊЕГИЊЕ ЉУБИЦЕ

СРПСКА РЕАЛНА ЖЕНА

Лик књегиње Љубице: домаћи инстинкт.
Значај књегиње Љубице: смисао за стварност.
Вредност књегиње Љубице: народна жена.

Повода, помена ради о стогодишњици смрти књегиње Љубице, нису ти што је она у својству владарке стајала на челу државне хијерархије, што је за доброчина дела располагала кнежевским средствима, ил што је повод да се она украси, како би и стране историје наше красније биле.

Љубица Вукомановић била је наше чељаде; наше чељаде остала је и као Љубица Обреновић.

Босоного дете она је задихано за стадима трчала рудничким планинама; смиљ-девојка, она је знала само за разбој, за плетиво; као жена за децу и дом; као владарка за отачество.

Љубичин живот, једноставно као стадо протекао од троношца па до трона, није знао за китњасте и сладострасне стране — толико уптивене у недрима просечних жена — већ за стране које су сагоревале једном ватром — домаћим инстинктом.

Наерен дом највећи је погром.
Стамен над главом ко кров има,
Рахат се играт може и мислима.

Домаћица, чистуница, посленица, луг росни као оно гљивама, вас посута је и она била домаћим чулима.

Домаћим чулом као ред, рад, послушност крвне заједнице; домаћим чулом као оруђем за решавање свег и свачег традицијом; домаћим чулом степена смерна идеала друштвене заједнице.

Друидске, а не историске, чини се да је имала црте наше чељаде — књегиња Љубица.

* * *

Љубица Вукомановић била је горштачко дете.

Сред борја, дебла и гране друге су јој биле, на луч мирисала, уз поток крупњала, да као оса, преко стрништа ,преко бушишта ,за послом полети као за цвећем, на рукама, на раменима ведро носећ скромне дарове српске сеоске цивилизације.

И тај горштачки дах, снев у конаке Топчидера, Љубичева, кнежевска раскош није је бацила у слободу, у покретљивост, у разузданост, од којих простор мајчине сисе лагано али сигурно сахне.

Како са конзулима страним, тако и са ужичким кириџијама Љубица се опходила широким, такорећи атарским разумом српске сеоске цивилизације.

Пупољ није што и цваст.
Разуман није што и китњаст.
Доба су само шарен опход.
Све: — то је смерни плод.

Била је и остала, дакле, горштачко дете српске сеоске цивилизације, где је од ине преслице до товне шаренице све рукотворно; где су пас, вез и јелек око мајсторско, рука мајсторска водили; српске сеоске цивилизације — украс тај најлепши српске жене уопште.

Јер ина преслица Љубичина, пораз на Љубићу у победу на Љубићу претворила је.

И тако, тај смисао за сарадњу степена мушких подвига, то петно упињање да се непосредна стварност схвати — кад треба успори, кад треба убрза — наће л се у оваквим рукама женским, понос је и дика и саме суштине матријархалности.

Љубичин смисао за одважно прегалаштво, Љубичин нагон за радену мудрост, Љубичин укус за стварност — пуно је оправдање лепоте и узвишености женског темперамента XIX века.

* * *

Као и друге, и балканске врлети познате су са својих свежина, са својих крепости; као и друге, и балканске долине познате су са својих топлина, са својих слабости.

Па ипак, циклон балканских интрига понесене није устању да однесе.

И као што закон љубави — као и сви велики природни закони — истиче из извора уравнотежавања супротности, тако је и Милош био прек — Љубица смерна.

Смерна, али како.

Живећи по народном разуму, делујући по народном срцу, од рудничког троношца па до београског трона, од сржи прошлости па до стандарта тадашњости, она је била и остала народна жена, смерна изистински, исконски, па тек онда смерна старински.

Носилац закона љубави према дому, према атару, према отачеству, Љубица рођена Вукомановић била је и остаје српска реална жена — пример преноса виолентне енергије у радену мудрост.

Њене друидске црте већ добијају благу фосфоресцентност историје.

Књегиња Љубица,

жена кнеза Милоша Обреновића

Рођена је у селу Срезојевцима, у рудничком округу, од оца Радосава Вукомановића и матере Марије, 1805 удала се за Милоша.

Живећи најпре у Брусници, у кући свога девера, Љубица је радила сваки посао који раде жене на селу. Мени је казивао сам Кнез Михаило да је она некад, до сванућа, по дванаест проја умесила, испекла, па их после о себи, на обрамици, однела на њиву радницима.

После несрећне године 1813, отишла је са свекрвом и децом у манастир Никољу, Милошевом рођаку, игуману Танасију.

За тим се опет вратила у Брусницу. Али, после Хаџипроданове буне, Милошеви људи начине у Црнући, у Руднику, на брзу руку, нешто куће, и Љубица се, с децом, пресели у то склоните место, где је и боравила до потоњег срећног преласка у Крагујевац године 1818.

Она је родила с Милошем више деце, а одржала је Петрију, Савку, Милана и Михаила.

Гинула је за децом својом, за то је нарочито и живела с њима, и бринула се о њиховом васпитању.

Године 1839. пратила је сина Михаила у Цариград.

А године 1842 прешла је и она са сином у Земун испред побуњеног народа, и, 14 маја 1843, у Новом Саду, више од туге и жалости с несреће која је њену породицу снашла, него од старости и болести, умрла је. Мили син њезин, Кнез Михаило, сахранио је свечано у фрушкогорском манастиру Крушедолу.

Кнегиња Љубица била је средњега пораста, лепа, снажна, радна, врло разумна, добра, штедљива, побожна. Кад је хтела, умела је дивно показати ко је и шта је, али је умела и љубазношћу задобијати. Говорила је лепо, лако, кратко и убедљиво.

Милан Милићевић

ЗЕМЉА ЈЕ МОЈА ВЕЧИТА

I

Пољане моје, борови,
белке ми овце, торови,
живети значи волети
све шуме наше и голети,
где шаша, звонцад шумори,
а јутро маглом сумори.

Нек вије време, орлушина,
нек хучи у грању ветрушина,
смирено гледам у цветове,
у сунце, у тичије летове,
свирала ми самрт прогања
да ми земља не јадује

и да се срце радује
од сумрака до раздањ!

II

Вегар зло носи,
класје ми коси,
у црно увија вид;
ал пролеће у роси
живот доноси,
светлости непрекид.

Шире се недра
из лишћа једра,
јер отац ми је храст.
Коби пркосе,
а душе просе
дедова наших част.

Смрт нека дрема,
животу нема
почетак ни крај,
јер свака зима
пролеће има
а то је наше, знај!

III

Нек буде што јесте одувек,
земља је моја вечита.

Свирка моја кроз облачине
да буде призив јачине,
молитва, и песма, и зов
на љубав, на живот нов;
плодна да буде, семена,
светиња земље у сва времена.

Без речи вековно нек је речита:
— земља је моја вечита!

СОФИЈА ОСТОЈИЋ

Објављујемо још једну песму са нашег књижевног конкурса коју су запазили чланови жирија.

Лабријер опет у моди

Познати француски писац Лабријер, чија је књига *Карактери* преведена на све европске језике, иако класични писац опет је сада у Француској постао јако у моди.

Једна група сликара Лабријерову књигу *Карактери* на најразноврсније начине илустровала је и приредила изложбу. Као што је познато та Лабријерова књига садржи разне типове људи, карактере тврдице, галантног човека, мудраца, ласкавца итд., па су ови сликари сваку од тих врста људских карактера изложили у живим сликарским бојама.

ИСПРАВКА

У прошлом броју нашег листа у вести о археолошким радовима у београдском граду омашком је погрешно написано име угледног професора Универзитета у Берлину г. др Унферцагта.

КРОЗ БЕТОВЕНОВЕ СИМФОНИЈЕ

Поводом честог извођења Бетовенових симфонија на концертима ове музичке сезоне, доносимо ову врло интересантну анализу тих симфонија, које су међу нашом публиком веома цењене и омиљене.

Кад слушамо ове симфоније на мах се из садашњице преносимо у једно неодређено време које има своју нарочиту атмосферу, свој нарочити ток и своју нарочиту драж. Са првим њиховим звуцима ми почињемо да заборављамо на своје ја и на све грубости животне стварности, почињемо да саосећамо са том великом и истинском уметничком стварношћу, од које постепено, али сигурно, постајемо питомији и бољи.

Ове промене јасно се могу запазити и на лицима слушалаца, ако их пажљиво посматрамо и испитујемо за време извођења ових симфонија. Људи су тронути, меки, питоми и добри после слушања Бетовенових симфонија. Ова музика може слушаоца на махове толико да обујми и занесе својом дирљивом садржајношћу и својом тихом и ненаметљивом флуидношћу и мистиком, да се човек готово са страхопоштовањем њој сав предаје, утапа се у њу и често пута за време њеног трајања у најјачем интензитету губи појмове временског тока и свакидашњих просторних збивања.

Бетовенов гениј и његове инспирације остварили су у овим симфонијама такву магичну музику, која се прво обраћа на срце човеково, да га припитоми и здобије, затим му снажи и оплемењује душу, па тек онда просветљава и уздиже дух у ненадмашне и недостижне висине.

Тих девет симфонија иду једна за другом као млазеви из неисцрпног извора, сваки за себе представља велику духовну вредност, а све заједно чине велики духовни ток и велику духовну заједницу.

Прва симфонија у C-dur-y, кроз уздржаност и чедност наглашава великог и стихијског Бетовена. Ипак став у старом темпу ове симфоније достиже највеће музичке врхунце. Ова симфонија тако јасно и очито наговештава шта ће све доћи у осталих осам симфонија.

Друга симфонија у D-dur-y, после веома чудног увода улази у брзи став, завитлан и раздраган, који неодољиво носи, да се затим заустави и расплине у спори став пун топлине, среће и блаженства. Овај брзи став већ у себи носи Бетовенску еруптивност и снажан замах, док је спори став сав натопљен блаженствима душе запојених најлепшим шумовима и одјецима са цветних и мирисних пољана. Ова симфонија магички радосно делује на расположење слушалаца.

Трећа симфонија — Eroica — у Es-dur-y, сва презасићена снагом и ритмовима херојских осећања, духовно засићена и напрегнута, изазива величанствена осећања пуна снажних и изразитих лепота. Уводна музичка мисао првога става је сва у томе духу и у томе знаку. Али је мисао спорог става, иако херојског карактера, ипак јасно и упадљиво од оног другог света. Ипак и брзи и спори став на крају крајева у суштини казују једну исту ствар: снагу духа и кроз земаљску борбу и снагу духа кроз ослобођење од земаљских патњи.

У овој симфонији Бетовен дефинитивно и победнички уводи *скерцо* место *менуета*. У Другој симфонији та новина је само наглашена. Кроз ова *скерца* Бетовен је излио највише радости и највише бола и горчине. Нико није могао тако као Бетовен, да кроз смех и музику шалу изрази толико тајанствености, мистике, па и демоније. Бетовен је у својим *скерцима* пречишћавао своје патње и своје личне односе са људима, природом и судбином. И увек је био победник. Ни један његов *скерцо* није подбацио.

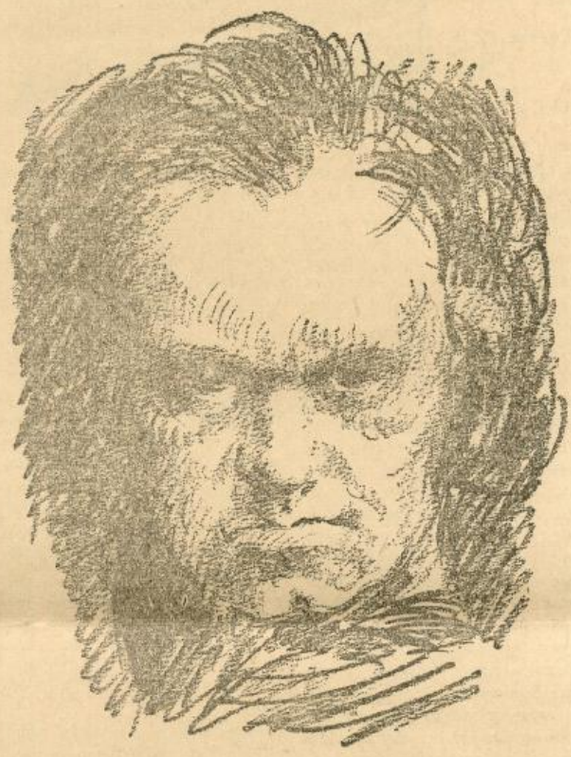

ЛУДВИГ ВАН БЕТОВЕН

Архив С. Н.

Четврта симфонија у B-dur-y је симфонија пуна фантазије и романтизма. Она је сувише лична „интимна. У њој као да се провлачи једна стална нит жудње за неком вишом и чистијом слободом: да овај свет пређе у царство потпуно разрешених и чистих снова.

Пета симфонија у C-moll-y је сва у напрегнутој борби са судбином и демонима. Почетна музичка мисао у првом ставу састављена од свега четири ноте не значи никакво куцање судбине на врата Бетовенове собе, већ су то снажни откуцаји Бетовеновог срца и напрегнутост његовог духа да се са судбином и демонима хвата у коштац. У првом делу симфоније та је борба оличена кроз снагу и плаховитост, али на моменте и кроз доброту и питомост. У *скерцу* долази до израза само заигравање и заваравање судбине. У спором ставу долази предах, одмор, слатки заборав и бежање од мука, притисака и тегоба. Док се у четвртом ставу појављује тријумфална победа и ослобођење, јер гениј као први љубимци Бога и природе, макакву борбу започели морају је окончати победом. Ова симфонија је средиште Бетовеновог симфонијског стварања, а у исто време у погледу форме и садржине и најбоља његова симфонија, иако је Девета симфонија опсежнија, замашнија и местимично музички продубљенија.

Шеста симфонија у F-dur-y. Пасторална симфонија носи у себи радост божију своје врсте, ону најлепшу радост, коју човек осећа када је у непосредном додиру са лепотама природе. Ништа се природније, лепше и изразитије не да замислити од ове симфоније. А све је у њој тако скромно, природно и просто: и њена музичка садржина и њена техничка обрада.

Нико од познијих симфоничара, који су радили под утицајем Бетовена, није смео да такне у ову симфонију поља и лугова, јер је она у својој савршеној изразитости, чедности и простоти толико јака и одбојна, да се може мерити са најјачим даровима које нам пружа лепота божанске природе. А све што је у простоти и једноставности савршено одбојно је и непропадљиво.

Једино је готово самоуки и генијални Франц Шуберт могао у неким ставовима својих лирских симфонија да се у неколико приближи изразу ове Бетовенове симфоније. Шеста симфонија нам је нарочито драга и присна због својих главних музичких мисли и израза, који се кроз ово дело чаробно провлаче као богови, виле и духови кроз шуме и поља, које су наши прастари обожавали.

Седма симфонија у A-dur-y. је полетна и дионизијски раздрагана. Све се заборавља и човек се предаје титрајима свога срца и треперењима своје душе. И код обичних људи често се јављају оваква осећања, само што они тада не компонују симфоније, већ се играју са децом, јагањцима или се без устручавања ваљају по трави и томе слично. Лагани став ове симфоније у ствари је широка и топла молитва захвалности Богу, што је човеку дао и те особине и преимућства, да се бар у извесним моментима може осећати чист и неупрљан као анђео божји.

Осма симфонија у F-dur-y. је сва дата у ведром и осунчаном оптимизму. Пуна је најлепших и најпитомијих осећања оивичених и осенчаних драгоценим и божанским хумором. Почев од прве уводне музичке мисли првог става, па до завршетка последњег става, све је у овој симфонији питомо и доброћудно. Бетовен је умео да буде и такав, али то нису врхунци његових надахнућа и његових остварења.

Девета симфонија у d-moll-y, је највећа и најопсежнија Бетовенова симфонија. Она и по форми и по садржини кида са традицијама и обликом класичне симфоније и тиме даје могућности за даље форме и развој симфониске музике. Бетовен је овим делом у многоме утицао и на Рихарда Вагнера. Треба се само сетити оног широког и спорог става у такту дванаест осмина ове симфоније.

Све је у овој симфонији логички замишљено и дубоко проосећано. Она је грандиозна како по садржини и изразу тако и по техничким остварењима. Први став нам износи и наглашава веома интимне трептаје душевне борбе човека који тежи да свој дух и душу ослободи од земаљских окова. Други став (опет *скерцо*) даје такву вратоломну и замахнуту игру расположења, да се човек са страхом пита да ли је могуће и да ли је то добро бити толико и тако лудо расположен. Али то има и своја мистичног оправдања.

Ово је последња Бетовенова симфонија, ово је последњи и уопште ненадмашни симфонијски *скерцо*. Сада долази трећи лагани и развучени став пун туге и најплеменитије осећајности. И затим четврти став који нам даје музичко остварење Шилерове „Химне радости", кроз које Бетовен ненадмашном музичком снагом и дубином напушта све што је свакидашње и грубо, и води нас у један свет и изживљавање најузвишенијег и најлепшег, што се може духом и умом човечјим замислити. У ову симфонију Бетовен уводи и човечји глас, који као труба Божја објављује свету добро, која кроз дух великих уметника струји и обузима цело човечанство.

Т.

Стање виноградарства у српској привреди пре сто година

Ако би се за приказ стања виноградарства у престогодишњој српској привреди послужили саопштењима барона Дибића, добили бисмо слику о пуној развијености виноградарства и прераде вина која би код веће развијености културе могла подмирити потребе целе Русије.

Дибић, који иначе претерује у својим саопштењима, и овде није био умерен. Његову неумереност правда његова мисија која је можда то захтевала. Он производе виноградарства, нарочито вино, увршћује у најглавније извозне продукте, који се одликују врло добрим квалитетом, благим укусом и јачином.

Приказујући распрострањеност српске виноградарске културе Вук је налазио да су се виногради могли наћи свуда по Србији, осим у равној и баровитој Мачви. Бело семедеревско вино би, по његовом мишљењу, код боље обраде винограда и боље прераде вина по своме квалитету тукло свако мађарско вино, сем токајског.

Али ни Вук није био доследан. Дајући горњу слику о српском виноградарству он је у даљим деловима свога рада приказао стање виноградарства, нешто лошије него што је то учинио у његовим почетним деловима. Док у почетку рада говори о толикој развијености виноградарске културе да је њу познавала цела Србија, сем баровите Мачве, дотле при крају истиче да се се тада слабо гајили виногради за прераду и продају вина већ само онолико колико је било довољно за домаћу потребу. За доказ раније распрострањености виноградарске културе Вук је на водио многе парлоге који су у пуној мери сведочили о ранијој јачини ове културе и по Вуковој претпоставци били „забатаљени" за време вођених војних операција. Исто се тако његова саопштења не слажу ни у упоређењу српског вина са мађарским. Док у почетку рада упоређује са мађарским вином само бело смедеревско вино (да га превазилази), дотле се при крају рада упоређење простире сем Мачве на сва српска вина (српска вина равна мађарским).

Упоређење ове врсте изводио је и инжењер Виљем Рихтер, који се налазио у књажевској служби. По њему код боље неге и савршенијег подрумарства могло би се добити вино које би се мерило са мађарским производима те врсте. Квалитет вина требало је развијати на рачун квантитета, јер су код добре бербе бурад била скупља од самога вина. Добро црвено вино без бурета могло се купити за 2½ до 3 крајцаре.

Још је горе стање од путописа и литературе са архивском грађом. И она не даје довољно података који би приказали јачину виноградарске културе, величину земљишне површине под виноградима. Јер би то довело до упоређења ове пољопривредне гране са другим привредним гранама а нарочито воћарством.

Пошто познато стање виноградарства седамдесетих година (1867) прошлога века не може објаснити прилике престогодишње привреде, за објашњење морају послужити разбацани фрагментарни подаци. Виноградарска култура је због своје осетљивости према штеточинама, другим утицајима и захтевима него подложна лаким и наглим променама. Овоме као доказ служи стање виноградарства седамдесетих година прошлога века, које је већ осамдесетих година навалом филоксере у потпуности променило свој изглед. Кад се овде упоређење није могло извршити за један кратак десетогодишњи период како би се то могло учинити за престогодишњу привреду која је од 1867 одвојена преко тридесет година.

Ни етнографски испитивачи под вођством Јована Цвијића не дају потпуне описе виноградарства. Они се у већини случајевима задовољавају да само код описа ове привредне гране констатују да је некада виноградарска култура била развијенија не наводећи разлоге, када је, откуда је и због чега тако било.

То исто чини и Вук. Стога се може поставити питање, да ли су описи виноградарства увек падали у доба његове слабе развијености, према бољој прошлости, или је нашим приказивачима као обично посматрана прошлост из доба описивања изгледала много лепша од саме садашњости у којој су живели.

Зато се у истраживањима морамо вратити на престогодишње податке и тамо тражити објашњење за стање нашег виноградарства. И они нам га унеколико приказују.

Занимљиво је да се данашње виноградима богате области истичу јаким виноградарством и у престогодишњој привреди. Виноградарске области Жупе, Крајине, Смедерева и Јагодине истицале су се и тада као изразито важна виноградарска места. Ма да је у то доба било винограда у Топчидеру, Ритопеку, Свилајнцу, Тимоку (Врбица и Јелашница), Бачини, Кушељеву, Београду на Врачару (1832), Великом Градишту, Бресју, Сврљигу, Мачви (прот. Вук), Крушевцу и по многим мукадама, а њихова вина одликовала својим добрим квалитетом, та места ни у једно доба нису могла достићи продукцију поменутих виноградарских области. У тим областима привредна снага сељака претежно се одмеравала мотикама и дулумима, због заступљености виноградарске културе, поред бављења и другим пољопривредним гранама у чијим су културама делимично показивали своју привредну јачину.

На шта су се трошили виноградарски продукти не може се тачно знати. Скелски извозни тефтери показују да се грожђе није извозило из земље. Вероватно је да се у сезони бербе један део трошио на селу а остатак по српским градовима од српског и турског градског становништва.

Онда као и сада све су се сорте гајиле ради добијања вина. Изузев неких столних сорти, које су се већале по турским трпезама. Турци су више од Срба јели грожђе у свежем стању. То показује украшавање турских кућа „османлијама" и „чардаклијама", очуваност назива појединих врста грожђа као и забрана пред вићења Кораном о употреби вина.

Да се готово највећи део грожђа прерађивао у вино има највише доказа. Још у првом уставу помињу се нека вина (стрмовско вино). Путописци и приказивачи Милошеве Србије кад пишу о виноградарству тога доба највише се задржавају на српском вину, често прецењујући и његов квалитет и коефициенат производње.

На распрострањеност продукције вина поред осталог указују број механа, прерада вина на мукадама и извозни скелски тефтери. Механе су одувек биле места, у којима се поред кућног газдинства од свеског света највише трошили вино и ракија. У целој Србији за Милошево доба било је просечно преко 1000 механа, што би, кад би се поделило на округе, на сваки округ дошло око 60. Кад се узме у обзир да се обична вина нису увозила, већ само извозила из земље, онда значи да су се по механама трошила само домаћа вина произведена по виноградарским областима и на мукадама, од којих се нарочито истицала Хаџибеговачка мукада у Смедеревској нахији. Најбоља страна вина: токајско („токајер"), шампањац, бермет (1824) и малага појављују се већ тада у увозу Србије, виђају на Милошевој трпези и по рафовима угледних трговаца у Београду и Крагујевцу, али још увек остају предмет потрошње ужег круга градских потрошача.

Иако ће Вук на једном месту тврдили да је сељак садио виногране, не толико ради продаје вина колико ради подмирења домаћих потреба, ипак ће бити тачнија друга његова констатација да је вино као и ракија било предмет извоза. Неће бити основан ни доцнији исказ Карићев (1887) да се српско вино почело извозити тек „од скора" и то више као сировина а не као савршен производ подрумарства.

Ако не толико и у оној мери као ракија, вино ће ипак бити предмет извоза. По свима дунавским и савским скелама, оно ће се извозити у фучијама и продавати у заграничним пределима. Али ипак извоз неће имати такав замах да би могао привући пажњу кнеза Милоша. Оно неће у неким крајевима подмиривати ни домаће потребе, док ће га виноградарске области имати и на претек. По неким местима појављиваће се и винарски трговци, који одржавају пословне везе са иностраним откупљивачима од којих се један аустриски трговац помиње у Земуну још 1826 године.

Сем прикупљања и продаје десетка и других сакупљених натуралних дажбина на виногради и вино, као што су то чинили и Турци, у трговини вином кнез Милош није отишао даље од своје личне економије. На својим кнежевским добрима у београдском конаку и у Пожаревцу Милош је гајио винограде и прерађивао вино тако да је само топчидерска економија једном приликом дала 5.000 ока кључка (1833). Још бољу је личну корист могао имати од ритопечких винограда (1833) који су давали добро вино и на тргу уживали одличну прођу.

Ако се изузму делимични покушаји на унапређењу виноградарства и издате начелне наредбе о начину гајења винограда (1837), виноградарство од времена турске владавине није много коракнуло. Истина, Милош је наређивао да се у местима где је обичај загрћу виногради одмах после бербе, да се орежу у пролеће од половине до средине марта пре него што запупоље и да се у једно време и свуда грожђе бере када потпуно узри. Ове су мере могле бити корисне за унапређење виноградарства, али је та краткотрајна наредба изгубила своју важност укидањем економа као што је било код осталих привредних грана.

Тако је поред свих настојања виноградарству мало обраћена пажња, а сељаку остављено да га води по знањима која је стекао традицијом. Притом оптерећење виноградарства и винарства посебним натуралним дажбинама ниуколико није било лакше од турске управе и ранијег читлучког и спахијског система.

И поред изричитих хатишерифа и наредаба о исељењу Турака српско виноградарство је још дуго задржало утицаје турског духа, турске управе и схватања. Под тим утицајем оно је остало и после Милошеве владавине. Решење аграрног питања о коме се толико говорило није спроведено како треба и до краја. Виногради су, уколико су били својина Турака, одузети од њихових власника. На њима је при времено право управе стекла српска влада која је одлагала решење откупа у корист српског сељака и на њих наплаћивала десетак и деветак. Десетак као спахијску дажбину, која се раније плаћала спахији. Деветак као читлучку дажбину која се плаћала милксајбији кога је у овом случају заменило српско „правитељство". А то није било ништа друго до остајање на старом систему читлука, који је по својим последицама био много тежи за српскога сељака од спахијског турског система.

Како су у појединостима изгледале ове дажбине показаће се из даљих излагања.

Онако исто као што су код воћарства наплаћиване натуралне спахијске дажбине на воћњаке (десетак) и ракију (од казана) исто је тако виноград био оптерећен спахијским десетком а вино десетком од кључка или дулума („винарина"). Турци су од сваког винограда на мукади наплаћивали по један грош. То је био виноградски десетак. Међутим, вински десетак („винарина"), који није био ништа друго до спахијска дажбина која се наплаћује на еминским спахилуцима (1830), наплаћивала се у износу од 24 или 26 пара од дулума или од кључа по једну или две паре на оку (1822). За основицу наплате служила је ока кључка, вина или дулум. То је било оно што се редовно и најмање тражило од српског сељака. Али су турске спахије ишле даље. Још тада донекле јаки у својој моћи наплаћивали су поред десетка и главницу (1823), а винчански и ритопечки спахија десетак од винограда не по 24 или 26 пара већ много више.

Те исте дажбине са наведеним читлучким примесама наплаћивао је и кнез Милош за свој лични рачун и то не само на мукадама него и на другим својим добрима. Покупљени десетак од свих винограда, који је наплаћивао и од турског становништва (1836 у Зајечару) смештао је по жупским подрумима (1836), доцније без икаквог надзора продавао у име српске владе по 20 пара од оке.

Стога није ни чудо што је такво стање морало утицати на попуштање сељакове активности, на неизвесност и несигурност обраде винограда, на умањење приноса и на страх од убеглучења, тако да се виноградарству не може дати онај изглед који пружају појединим приказивачи и путописци. Најмање се могу усвојити она претеривања која су изложили Дибић и Рихтер у својим извештајима.

Љ. Протић

БЕЛИНОГРАМ

Сем стручњака, мало је оних који изближе знају технику белинограма.

Пре свега потребно је да се нагласи разлика која постоји између телевизије и телеграфије путем белинограма.

У телевизији имамо посла са преносом на даљину догађаја и сцена. Ту се слике једна за другом ређају с каденцом од 1/20ª секунде, како би око могло добити утисак акције. Према томе, свака реална слика треба да изазове потпуну репродукцију догађаја, а помоћу зрака дугог размера (зрак електрона). До 1929 успело се да се добије 10.000 тачака детаља (чији скуп даје потпуну слику), док данас се може добити више стотина хиљада тих тачака детаља, што значи да је учињен огроман напредак у финесама белинограмских апарата, данас у употреби. Сада није потребно да се жури, да се добија у секундама кад се жели да пренесе нека слика на даљину. Елемент инерције, тако важан у телевизији, сада игра знатно мању улогу.

Овај технички проналазак имао је дугу припремну фазу, још од пантелеграфа Казелија, који је у Француској употребљиван око 1860, али је ускоро због компликованости био напуштен. Немачки проналазачи после тога почели су да се баве његовим усавршавањем.

Први белинограми, који су се појавили 1928. направили су велику сензацију. Наравно, бежична телеграфија већ је била припремила терен и свет привикла на завојевање простора путем технике. Али, пошто је човек првенствено биће које воли да *види*, тј. очима гледа свет, овај проналазак нарочито га је обрадовао.

Данас, 15 година по проналаску белинограма, ми смо навикли да по листовима и часописима гледамо слике, које су за трен ока пренесене са даљине од хиљаде километара. Читалац, који очима гледа удаљене догађаје, осећа се и сам ближи тим догађајима и има утисак да на тај начин боље упознаје своју епоху, која је ето постала *видљива*, захваљујући белинограму.

Ханс Хартман

НИКОЛА ЏАНГА: МАНАСТИР ВАВЕДЕЊЕ У ОВЧАРСКО-КАБЛАРСКОЈ КЛИСУРИ

ПОЗОРИШНИ ФЕСТИВАЛ ПОД ОТВОРЕНИМ НЕБОМ

Моравско народно позориште у народу

Летњи недељни дан. Сеоским друмовима према Житковцу иду поворке сељака и сељанки. Чили и раздрагани сеоски младићи накривљених шајкача и једре насмејане девојке шеретски се задиркују. Стари домаћини са својим смежураним домаћицама и голуждравим унучићима поседали у кола: кокетне двоколице неспретна пословна волујска кола и лака кола са коњском запрегом котрљају се сеоским друмовима.

Оживела плодородна равница Поморавља. Све се дигло на ноге и жури се ка Житковцу, у чијој је непосредној близини велико село Прћиловица. А ту, у Прћиловици, заказана је претстава Моравског народног позоришта из Ниша. Јер ово позориште, први пут уопште од како постоји позориште у Србији, приређује позоришне претставе по селима, под отвореним небом, не жалећи ни труд ни жртве да допринесе подизању и јачању српског националног духа и српске националне мисли.

Јати се свет са свих страна Моравског среза. Они из Житковца и Прћиловице већ су се окупили на пространој ливади код Домаћичке школе. Ту ће бити претстава. Зато они из Тешице, Лужана, Нозрина, Моравца, Трњана и Кормана журе да заузму места што ближе позорници.

Глумци, музика, фолклорна група и техничари допутовали су још јутрос возом из Ниша. Сада се претстава већ припрема. Групе сваким часом пристижу и попуњавају велику ливаду. А она као наручена за велике претставе, са благим анфитеатралним нагибом. У дну вредни техничари позоришта очас су спретно направили позорницу под отвореним небом, над којом се сада вије велика српска тробојка.

Претстава ће почети у 10 часова пре подне. До тог времена огромна ливада прекриљена је светом. Никада досад у Србији није толико света одједном гледало позоришну претставу. Ево, овде има преко шест хиљада душа, шест хиљада српских сељака: стараца, људи, жена, деце. Многи од њих први пут у животу видеће претставу великог градског позоришта. Они то и не крију, као што не крију ни своју искрену радост што ће видети право српско позориште, са српским глумцима, српском музиком и српским комадом, што ће видети српску народну игру и чути српску народну песму.

Многи су нестрпљиви и радознали а међу њима највише школска деца која су дошла са својим учитељима.

— А шта ће да нам претстављају? — пита једна девојчица.

Питање се понавља са неколико страна. Учитељ објашњава:

—Приказаће нам позоришни комад који се зове „Добош пред кућом". Тај комад је написао један млад Србин из Чачка, Синиша Раваси. Он је глумац и он ће такође играти у комаду. Сем тога приказаће нам нашу српску игру, српско коло, и нашу српску песму и свирку.

Жагор престаје када пред ову кротку и присну публику излази управник позоришта. Разговетно и јасно, простим народним изразима, он у кратким потезима објашњава сељацима главне мисли комада.

— Браћо Моравци — каже им он — пошто сте ви подалеко од нас, ми не можемо да вас позовемо да гледате српску претставу у наше мпозоришту у Нишу. Зато смо ми дошли овде, до вас.

Затим он говори о српској народној игри и о српској народној песми, говори топло и осећајно о неизмерном благу што се крије у народној души и шикне у уметнички израз кроз покрет и звук...

Последње речи управника стапају се са дивним звуцима народне музике.

То наступа фолклорна група! Она фолклорна група која је задивила и освојила цео Београд својом складном игром и песмом, она фолклорна група која је у последње време обновила читав култ према народној уметности, она фолклорна група у којој средњошколски омладинци и омладинке из Ниша, са жаром и неизрецивом љубављу понирy у душу и дух српскога народа, да одатле извуку најблиставије кристале народне уметности покрета и звука.

...Вије се лепршаво српско коло. Раздрагано подврискују чили момци и смерне девојке. Вијоре свилене мараме и везене кошуље из свих крајева Српства. Шарени склад цветне народне ношње, игре, песме и свирке дочарава оно што је од искона српско, оно што је наше, драго, присно и вољено, оно што је ту, у срцу српском, — али што је нажалост покашто било успавано и замагљено.

А ево, сада се буди и осветљава. Зато чудним озарењем блеште препланула сељачка лица, зато из жмиркавих сузних очију врцају варнице откровења. И, уз блиставу сузу и блажени осмех, тврде жуљевите ратарске руке склапају се и тапшу. Српски сељак Поморавља поздравља обнову српског духа...

Сада ће се приказати позоришни комад и зато управник позоришта објашњава:

— Приказаћемо вам комад у коме ћете видети сеоски живот онакав какав он заиста јесте. Видећете како напредни и паметни сеоски омладинци хоће да оснују земљорадничку задругу у своме селу. Али то никако не иде у рачун сеоском зеленашу и шићарџији и зато он разним подвалама, лажном меницом и подметањем краће новца хоће да спречи да се задруга оснује. Али, браћо, правда и поштење увек побеђују и зато сеоски напредни млади људи на крају успевају да оснују своју задругу.

— А ви сами знате — вели он даље — да код нас постоје задруге и оне су од увек постојале. Тако имате породичну или кућну задругу, па одатле сеоску задругу. Због тога и цела наша земља је једна велика задруга..

Комад почиње. Шест хиљада пари очију нетремице гледају сцене и са живом пажњом прате догађаје на позорници. Ова позоришна публика уживљава се у догађаје на позорници као да учествује у стварним животним збивањима. Она уздише, очајава и јеца, она се радује, смеје се и кличе. Када грбава накарада, сеоски зеленаш тренутно успева са својим интригама, овај поштени радни свет се буни, грди и протествује као да пред собом има стварне догађаје.

Између сваког чина појављује се управник и даје пријатељска објашњења сељацима. Он овде није ни педагог ни салонски конферансије. Он је само добронамерни пријатељ који присно разговара са целом публиком.

— Да ли вам се, браћо, свиђа ово? — пита он.

— Јест, вала, свиђа нам се! — одговара ова чудна публика, захвална и благоордна.

— А шта велите ,како онај одвратни грбавко 'оће да изигра оне добре младиће. Море, не берите бригу, не дају се они колај! То су ти паметни и поштени младићи, доакаће они ономе проклетом зеленашу Видећете!

А када на крају комада правда, поштење и напредне идеје побеђују и када после срећног завршетка свих заплета младићи продиру са својом идејом о оснивању земљорадничке задруге, свет се задовољно комеша и чују се удадице:

— Па дабоме, тако и треба! Задругу, бато, основати, задруау! Него шта! Нећемо ваљда допустити да нас вазадн пљачкају зеленаши као онај грбавко Аца!...

Завршена је претстава. Музика је засвирала коло. Настаје спонтано народно весеље као на неком великом сабору о празнику код манастира. Таласа се шарено коло, у коме подврискују веоски и варошки момци и девојке, глумци и глумице, фолклорци и хористи...

Заморили се неуморни свирачи, заморилe се хитре ноге играча и играчица. А подне већ превалило и јулско сунце немилице припекло.

Свет се полако разилази. Прежу кола старци који су дошли поиздалека.

А чили сеоски младићи накривљених шајкача и зајапурене једре девојке хватају хладовину крај друма и шеретски се задиркују.

Над плодородном Моравом блешти врело летње сунце, бескрајном равницом титра зрак, у грлу младалачком трепери топли глас и разлеже се ширином:

— Ој Мораво, моје село равно...

Јов. Костић

Чланови Фолклорне групе играју заједно са сељацима у једном селу

(Архив С. Н.)

Змијин отров као лек

О новим и старим терапеутским искуствима са змијским отровом

Медицинска наука свих земаља ради од увек у знаку змије. Јер је већ од вајкада била змија која се увија око Ескулаповог штапа, античког бога здравља, симбол медицинске науке. Пита се често да ли иза оваквих знакова постоје прастара искуства о лековитој вредности змијског отрова?

Шта ми уопште знамо о змијским отровима? Ни модерна наука није још довољно разјаснила хемиски склоп змиских отрова. Њихово је знање само делимично. У ствари познато је само да је змијски отров састављен из две различите хемиске супстанце. Прва спада у класу такозваних *пептона;* а друга има велику сличност са текозваним *глобулином.* Ове се две материје могу лако међусобно разликовати и могу се поново саставити у првобитни змијски отров. Обе материје делују на разне начине на тело животиња и на људски организам.

Пептонски отров изазива на месту уједа само неке лакше промене. Али је зато у толико дуготрајније његово дејство на цели нервни систем. Од места уједа па све до централног нервног система коче се све мале и велике живчане струке. Са једном запањујућом брзином развија се ово кочење. Развија се немоћ и најзад наступа смрт. У нарочито великој мери погођени су живчани центри дисања. То води до кочења у дисању. Глобулински отров показује сасвим друго дејство. Код здравих животиња су крвни судови за крв потпуно непропустљиви. Крв одмах коагулише ако дође у додир са ваздухом. Продирући глобулински отров одузима крви ове карактеристичне особине, само ако и најмања количина отрова дође у додир са крвљу. Ово дејство отрова може да обухвати цели организам и да сместа изазове смрт.

На основу ових сазнања и извесних посматрања, савесних експеримената над животињама и затим на основу успешних лечења људи, успело је медицини, не само по методама познатог лекара и великог истраживача Емила Беринга, да се продукују лековите и заштитне материје против змијских уједа, већ и да се чак и змијски отрови употребе за справљање лековитих препарата.

У Берлину има на пример једна змијска фарма која је узорна за целу Европу. У њој се гаје преко 500 отровних змија. Оне су здраве и релативно задовољне под негом вештих чувара и истраживача. Њихов је задатак да ове животиње одрже здравим, да би оне према својој природи могле да продукуу што више „доброг отрова". На одређено време одузима се овим змијама отров и према постанку прерађују се они у разне препарате.

У какве се сврхе употребљавају ови препарати змијских отрова?

У Тексасу живео је пре тридесет година један сиромашни епилептичар. Једнога дана ујела га је једна змија звечарка. Том се приликом могла уочити једна интересантна појава. Подмукли отров ове змије, такозвани кроталус-токсин, инфицирао је организам. Али ујед овом приликом није био смртоносан, а епилептичар је био чак излечен од своје болести. После овога нису се више појављивали напади. Некако је морало — тако је закључио један немачки лекар и истраживач, који је ове појаве пратио и проматрао — у отрову ове змије зве.арке да се скрива једна лековита снага која је управљена против епилепсије. Исти тај немачки лекар пришао је храбро испитивањима и имао је успеха. Ускоро су пришли и други лекари овој методи лечења епилепсије. И на основу многобројних посматрања у многим земљама могли су да изјаве, „да змијски отрови садржавају у себи материје са лековитим дејством, које утичу на епилептичне нападе у једној мери, што досада ни једним другим средством није било постигнуто".

И данас се више не сумња да „Епилептасид", који се прави у Берлинској змијској фарми у серумском одељењу од отрова змије звечарке, има огромне успехе у лечењу епилепсије, од које болује један промил европског становништва.

Не зна се откуда потиче оно веровање у народу, да змијски отров може да помогне и против страшног рака. *Сосиете медикал де опито* обајвила је 24 фебруара 1933 године преко својих славних професора и истраживача како се могу болесници рака успешно лечити. Извесни од ових истраживача убризгавали су својим болесницима 1/10 мгр. кобриног отрова раствореног у 2 кубна см. дестилисане воде. Први су покушаји извршени над болесницима који су имали страшне болове. После инјекције дошло је још до повећања болова, који су затим после два три дана попустили. Затим се испоставило да је ублажавање болова много дуже трајало него са убризгавањем морфијума. Прво су за ублажавање болова употребљавали отров змије кобре, а касније је откривено, да и једна змија која живи наБ алкану може да да̂ исти отров за ублажавање болова код обољења рака.

Свакако је лакше да се добије отров змије поскока *(випера амодитес).* О ублажавајућем дејству овог отрова написао је један значајан научни рад Јурај Керблер, лекар Државног института за радиум у Загребу. Сада продукује немачки институт из отрова *Випере амодитес* препарат назван „Випразид", који се употребљава уместо морфијума за ублажавања болова код рака. Кд овог лечења искључена је опасност форминизма. И једна једина инјекција довољна је да се пацијенту ублаже болови за 8 до 10 дана.

Још студије о лековитом дејству змијског отрова нису завршене. Добра су искуства постигнута према извештајима *Немачког медицинског часописа* и против реуматичних обољења. Успело је да се код ишијаса и других обољења болови сасвим изолирају. Професор Ф. Пепеу са Института Сиеротерапико Миланезе говори о дејству отрова *випере амодитес.* Он је могао да посматра како су коњи, које је он овим отровом имунисао, упркос знатних реакција показали једно сасвим упадљиво побољшање свог општег стања. Он је могао да докаже, да је дејство овог отрова врло велико код неуралгије и обољења рака. Он је са добрим резултатима лечио случајеве ишијаса, неуралгије — тригеминус и тешка хронична запаљења зглобова. Десило се, да су три до четири инјекције змијског отрова биле довољне да се излечи један ишијас. Исти професор говори и о успешним лечењима Випразидом асматична обољења.

Изгледа, да ће модерни лекари стари мит о унутрашњој лековитој снази змија да претворе у праву науку. Чудновато је са коликом сигурношћу рукују берлински истраживачи са змијама које луче ове отрове и како негују ове животиње које су постале тако скупоцене, само да би им могли узети и затим употребити њихове отрове. Свакако да ће се још много даље развити научно расветљење природе змијских отрова за даље успехе у терапији, коју су они постигли. *(ЕОС)*

ПРАВО ЛИЦЕ АМЕРИКЕ

Ерих Линклејтер: Жуан у Америци, Просветна заједница а. д., Београд, стр. 284.

Писац ове књиге није Немац. Линклејтер је Енглез — Шкотланђанин. И њега, као и многе у свету интересује проблем: Америка. У аутобиографској форми без неких литерарних претензија, искрено и добронамерно улази он у решавање те несумњиво занимљиве загонетке о „рају на земљи" — о Америци.

У једном присном ,сатиричном тону приказано је овде наличје Америке у правој својој боји.

Жуан Мастреј, главни јунак књиге, одлази у Америку жељан сазнања и авантура. Сједињене Америчке Државе пружају овом младом и добро ситуираном Енглезу много занимљивости и незгода. При првом кораку у Америци сусреће он гангстере, и у кћер воће једне банде заљубљује се на први поглед. Љубав Жуана и гангстерове ћерке про влачи се као црвена нит кроз добар део ове књиге.

Писана лако, проживљена, књига има сва својства једног доброг филма. Линклајтер има све добре особине једног великог новинара. Он уме да гледа ствари, а код ове врсте књига то је најважније. Амерички универзитет, татко стран појмовима Европљанина, са својом педантеријом која смета правој науци, са студентима и играчима рагбија који су најважније личности, славници од научника, тај универзитет центар америчке златне младежи — Линклајтер је сјајно приказао. Због неуспеха у спорту Жуан мора да напусти студије — јер лош играч рагбиа не може остати на универзитету.

Одлазећи са универзитета, по краден и без сретстава, Жуан се прихвата физичког рада и упознаје праву Америку. Читава галерија типова од бутлегера до јавних радника, уметника, филмских глумаца и ексцентричних милијардера дефилује пред читаоцем.

Пратећи главну личност, Жуана, читаоц сазнаје да је у Америци знак вредности неког човека величина суме долара коју он зарађује. Колико зарађујеш толико вредиш. А како зарађујеш, то није најмање важно, и никоме не пада на памет да вас о томе пита.

Схватања младих Американки, њихови погледи на живот и свет, за Европљанке су врло чудна. Закон у сваком погледу штити лепши пол, коме допушта да неодговорно чини и највеће глупости.

Нивност најширих америчких маса, њихов политички дилетантизам и примитивна схватања функција државних одговорних чиновника, политичара и безскрупулозних агитатора — претстављају Американце, у поређењу са Европљанима, у веома бедној боји. У осталом, опште је позната то да је Америка далеко испод културног нивоа Европе. Овде не треба мешати појам културе и цивилизације.

Жуан Мастреј је више пута у току свога крстарења Америком, јурећи за послом и зарадом, долазио у новчану неприлику. Увек га је спасавала мајка, која му је од куће, из Енглеске, слала новац на његов текући рачун у банци. И нехотице нам пада на памет: шта би радио наш не чалбар, који о Америци нема изграђено мишљење, за кога је она далека, непозната, тајанствена и богата, и где се преко ноћи може постати богат и славан, шта би радио тај наивни Балканац кад би се без пет пара нашао у земљи неограничених могућности. Наш човек не би, као Линклејтеров Жуан, могао постати бутлегер (кријумчар алкохола), нити би могао певати висећи о жице с главом надоле, уосталом, ни Жуан се на томе није могао привикнути, не, он би се једноставно придружио легији од 12 милиона незапослених, који лутају из места у место, које хапсе и протерују, и који данас чине гро америчких армија које треба да освоје свет, и пруже Европи „бољи живот".

У сваком случају, Америка гледана очима Енглеза Линклејтера, приказује се нашем читаоцу онако каква је она у стварности: земља пословног света, гангстера, рекетира, киднапера. Нема у њој љубави ни романтике, све се продаје и купује. Само се гангстерском вођи у великим листовима пишу славопоје, приређују свечани дочеци, са поворкама деце, са цвећем и декламацијама, са неизбежним фоторепортерима. Зашто и не? Зар он не одваја један део своје зараде у хумане сврхе, помаже домове сирота деце. То је лепо и човечно, и треба тако да ради, јер ко зна, можда ће из те деце коју он помаже изаћи једном његов наследник. Онда новац ни је бачен узалуд. Направљен је добар посао.

Шароликост слика, жив темпо Линклејтеровог писања чине да се књига чита без предаха.

Лепоте летњег распуста

Светолик Р. Милосављевић: Утакмица у планини, дечји роман, илустровао Ђука Јанковић. Издање „Југоисток" (Добар друг, св. 11), Београд 1943, стр. 168.

Тема летовања у планини можда је најпривлачнија за једног дечјег писца, па ипак је врло мало обрађена у нашој литератури. Утолико пре нас је пријатно изненадио роман Светолика Р. Милосављевића, чија се радња одиграва у планини за време лета. Свежина описа природе и занимљивих догађаја одише са сваке странице овог романа. Писац тако испуњава своју улогу, да код деце побуди жељу за летњим распустом у планини, за спортским такмичењима, узбудљивим авантурама и корисним сазнањима која се стичу у разговору са сељацима младим и старим.

Радња романа је једноставна. Мали Жарко полази из Београда на одмор у околину Ужица. Ту, изнад Ђетиње, на једном брду, у оквиру борове шуме, бистрих извора, пашњака и пametних сељака, Жарко организује футбалски клуб „Скакавац", састављен од дечака на летовању и сељачића. Али један клуб сам за себе није довољан да развије конкурентску борбу. Организује се и клуб „Тара", па се тако одигравају утакмице на чистом планинском ваздуху.

Кроз роман се провлаче и други, занимљиви догађаји, као што је гашење једног пожара, авантуре кроз планину по киши и олуји, логорска ватра, и најзад све се крунише једном великом футбалском утакмицом. Летовање се завршава и другови се растају.

Пријатним, лаким стилом, са познавањем дечје психологије, крајева које описује, вештом композицијом догађаја роман Светолика Р. Милосављевића чита се без предаха, занима и нас старе, као што, без сумње, далеко више занима децу.

Илустрације Ђуке Јанковића дочаравају на моменте планинске пејзаже и ширину хоризоната. Фигуре у овом оквиру имају покрета и живота.

ДРУГО ИЗДАЊЕ РОМАНА КАРЛА МАЈА „СИН ЛОВЦА НА МЕДВЕДЕ"

Предузеће „Југоисток", пошто је распродало цело прво издање овог романа Карла Маја, штампало је сада друго издање у истој колекцији *(Плава птица)*. То показује колико је Карл Мај код наше омладине читан писац и колико би се још нових његових романа могло продати. *Син ловца на медведе* има све драги романа Карла Маја који се дешавају у Северној Америци, међу Индијанцима. Превео га је течно Илија Кецмановић а илустровао са нагласком личног стила Ђура Теодоровић. Насловну страну за ново издање нацртао је Ђука Јанковић. Књига има 385 страница.

ДА ЛИ ЈЕ ПОСТОЈАО РОБИНЗОН КРУСЕ

Дуго се веровало да је Робинзон Крусе, легендарни јунак писца Даниела Дефоа, уствари био само једна пишчева фикција. Међутим поморски музеј у Сантјаго де Чили сада се обогатио новим документима из којих се види да су заиста на појединим острвима живели усамљени појединци. Ти документи нађени су на острву Мас Тјера, које са острвом Мас Фуера и још неким мањим острвима сачињава архипелаг Фернандез, удаљен 670 километара од чилеанске обале.

Острво Мас Тјера има један угашени вулкан, Корео дел Јунк, који је у ствари нека врста опсерваторије високе 983 метра, а са које је Робинзон свакако гледао у морску пучину и очекивао да наиће неки брод.

Као што је познато Даниел Дефо написао је роман о Робинзону на основу авантура које му је 1704 године испричао шкотски поморац Александар Селкирк. Тај поморац дуго је био једини житељ острва Мас Тјера, па према томе његова причања била су уистину проживљена.

Као што је познато, према причањима Александра Селкирка, острво Мас Тјера посетили су европски морнари и на њему се дуго задржавали.

На томе острву сада има око 60 житеља.

ИЗ МОРНАРСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Француска поморска академија одредила је пет књижевних награда, које имају за циљ да пробуде љубав према мору и да се публика што више заинтересује за поморски живот.

Ово се чини првенствено из разлога како би се одмах после рата имало на расположењу спремних људи који ће се одати поморском животу, па је стога још сада потребно да се путем пропаганда што више развије смисао за поморски живот.

Радио

СВАКОДНЕВНЕ ЕМИСИЈЕ БЕОГРАДСКЕ РАДИО СТАНИЦЕ

5.00— 6.15 Другарски поздрави
6.15— 7.00 Емисија за српске сељаке и вести на српском језику
7.00— 7.10 Вести на немачком језику
7.10— 9.00 „Добро јутро, драги слушаоци!"
9.00— 9.20 Вести
9.20—12.00 Пауза
12.00—13.00 Подневни концерт
13.00—13.10 Вести на српском језику
13.10—13.50 Подневна музика
13.50—14.00 Вести на немачком језику
14.00—14.50 Нешто за тебе
14.50—15.00 Извештај о водостању
15.00—15.30 Извештај Врховне команде с лаганим понављањем и кратке вести за војску
15.30—16.00 Пауза
16.00—18.20 Српске емисије
18.20—18.40 Час немачке народне групе
18.40—19.00 Музика за тебе
19.00—20.00 „Из савремених догађаја" на немачком језику и вести на страним језицима — бугарски, мађарски, француски и румунски.
20.00—20.20 Вечерње вести
21.40—22.00 Поздрави младог београдског стражара
22.00—22.15 Последње вести
00.00—02.00 Поноћне мелодије.

НЕДЕЉА, 18 ЈУЛИ

16.00—16.05 Извештај Врховне команде на српском језику
16.05—17.00 Београд поздравља Бор. Суделују Народни оркестар Обреновић, дует Буташ, квартет Савовић, дует Перић и Мирослав Бајевић

ПОНЕДЕЉАК, 19 ЈУЛИ

16.00—18.20 Српске емисије
16.00—16.30 Камерна музика. Изводи гудачки квартет Немечек—Слатин
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—17.00 Живот је само роман
17.00—17.30 Народна музика. Изводе народни оркестар Жарка Милановића и солисти: Наталија Катинска и Симеон Ђесаровић
17.30—17.40 Предавање
17.40—18.00 Књижевни час
18.00—18.10 Из савремених догађаја
18.10—18.20 Заробљенички поздрави

УТОРАК, 20 ЈУЛИ

16.00—18.20 Српске емисије
16.00—17.30 „Златна петорка" свира мелодије из тонфилмова
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
17.00—17.30 Српска музика. Свира квинтет Ђорђа Николића
17.30—17.40 Предавање
17.40—18.00 Народна музика. Изводи оркестар Обреновић, Катарина Лилић, Павле Радошевић
18.00—18.10 Из савремених догађаја
18.10—18.20 Наставак народне музике

СРЕДА, 21 ЈУЛИ

16.00—18.20 Српске емисије
16.00—16.30 Мали концерт. Изводе Нада Бранковић (клавир) и проф. Петар Стојановић (виолина)
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—16.50 Оперске арије са плоча
16.50—17.00 Предавање
17.00—18.20 Забавни час

ЧЕТВРТАК, 22 ЈУЛИ

16.00—18.20 Српске емисије
16.00—16.30 Забавна музика. Изводи забавни оркестар под управом Фрање Седлачека. Солисти: Бранислава Ђорђевић-Рутко и Јован Стефановић-Курсула
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—17.00 Народне песме и музика. Изводи народни оркестар под управом проф. Петра Крстића и солисти
17.00—17.30 Квинтет Ђорђа Николића изводи српску музику
17.30—17.40 Предавање
17.40—18.10 Дечји час
18.10—18.20 Из савремених догађаја

ПЕТАК, 23 ЈУЛИ

16.00—18.20 Српске емисије
16.00—16.30 Озбиљна музика
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—17.00 Шлагери. Изводе: квартет Симић и Војин Поповић
17.00—17.30 Народне песме и музика. Изводе: народни оркестар под управом проф. Петра Крстића и солисти
17.30—17 40 Предавање
17.40—18.20 Народна музика Изводе:народни оркестар Милановић. Ната Павловић и Добривоје Јовић
у паузи
18.00—18.10 Из савремених догађаја

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 3.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

ПРИЈАВУ И ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. — **Душанка Симм.** 470 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је оглашујем за неважећу. — **Олтеан Милинка.** 471 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, па је овим оглашујем за неважећу. — **Љубица Димитријевић.** 472 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам па је оглашујем за неважећу. — **Милица Лазаревић.** 473 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 8038 издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. — **Радашин Глишовић.** 474 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам па је оглашујем за неважећу. — **Милосав Симић.** 475 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је овим оглашујем за неважећу. — **Радмила Живковић.** 476 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Овим је оглашујем за неважећу. — **Православа Савић.** 477 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам, па је овим оглашујем за неважећу. — **Драгомир Рајковић,** шнајдер. 478 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције, Крагујевац, изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. — **Чедомир Недић,** Војводе Путника 20. 479 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, те је овим оглашујем за неважећу. — **Гроздана Спасић.** 480 1—3

НЕСТАЛА МИ ЈЕ дуванска књижица бр. 35 издата од Претстојништва полиције, Крагујевац, па је оглашујем за неважећу. — **Милош Вујичић,** пензионер. 481 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је овим оглашујем за неважећу. — **Вера Тадић.** 482 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ за заробљенике издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. — **Милана Павловић.** 483 1—3

ИЗБЕГЛИЧКУ И ЛИЧНУ КАРТУ издате од Претстојништва градске полиције, Крагујевац изгубила сам. Овим их оглашујем за неважеће. — **Вера Петернел.** 484 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. — **Божидар Милекић,** шегрт. 485 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам, те је овим оглашујем за неважећу. — **Малиша Варјачић.** 486 1—3

ПОСЛОВНУ КЊИГУ и пријаву издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. — **Стаменка Димитријевић.** 487 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, па је овим оглашујем за неважећу. — **Стана Вучковић.** 488 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ, личну карту, полицискy пријаву и купонску књижицу добивене из Претстојништва градске полиције изгубила сам. Све оглашујем за неважеће. — **Перса Младеновић.** 490 1—3

ИЗГУБИО САМ шоферску дозволу добивену из министарства трговине и индустрије у Београд И. 3486 од 6 марта 1925. Оглашујем је за неважећу. — **Душан Вуксановић,** шофер из Крагујевца. 489 1—3

МОЈУ ПЛАТНУ КЊИЖИЦУ издату од стране Градског школског надзорништва у Крагујевцу оглашавам за неважећу јер сам исту изгубила. — **Негосава Стефановић,** учитељица у Крагујевцу. 491 1—3

ИЗГУБЉЕНУ ПОВЛАСТИЦУ за воденицу издату од стране Среза Крag. бр. 4141 од 5-III-1935 год. оглашавам неважећом. — **Јован Милановић,** д. Косорице — Ср. Крag. 492 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од стране немачке власти у Банату број 632-41 изгубила сам. Исту оглашавам неважећом. — **Зора Драгић,** Мокрања — Неготин. 493 1—1

Личну карту издату од Претстојништва градске полиције у рагујевцу, изгубила сам, па је овим олашујем за неважећу. Живка Ђорђевић. 458 2—3

Кућну листу издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам те је овим оглашујем за неважећу. Лука Гајић. 457 2—3

Личну карту издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, те је оглашујем за неважећу. Милан ка Симовић. 456 2—3

Личну карту и пријаву број 11804 издат еод Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, оглашујем их овим за неважеће. Милојка Тодоровић. 455 2—3

Личну карту издату од Управе града еограда и избегличку пријаву изгубила сам. Оглашујем их овим за неважеће. Катица Павловић. 454 2—3

„РАДЕ НЕИМАР“

ПРОДАЈЕ — КУЋЕ — ПАЛАТЕ — ВИЛЕ

ВИСОКИ ОЧУВАНИ РЕНОМЕ НАШЕ ФИРМЕ ВЕЋ ЈЕ ПОЗНАТ

БЕОГРАД — КРАЉА МИЛАНА 20. — ТЕЛЕФОН 27-796. 449 2—3

Пажња! ПРОДАВЦИМА ЗЛАТНОГ НАКИТА Пажња!

Не продајте ни једног парчета Вашег златног накита, драгог камења и златних зуба, док потпуно не би били упућени у њихову стварну данашњу вредност. Зато ако већ продајете понудите свима купцима *а на послетку у Вашем је интересу* понудите и познатој фирми „ВРАЧАР“ која ће Вам платити одмах по највишој дневној цени, или ће Вам бесплатно и стручно проценити „ВРАЧАР“ — Београд, Палилулска улица бр. 6. — Продужење Душанове улице. — Телефон 28-706. — Дорћолска пијаца. 495 1—1

СТАРИ НАКИТ И ДРАГО КАМЕЊЕ

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња.

„БУКУЉА“

ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА
Краља Милана 41-а до Славије

496 1—1

Комплет недељног листа

„СРПСКИ НАРОД“

Можете добити у администрацији Теразије 5 — Мецанин
Тел. 20383.

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

19 ЈУЛА 1943 ГОД.

1) Плац, пут из Војв. Глигора ул.	Дин.	90.000.—
2) Плац са 2 зграде, Престол. Петра 145	„	600.000.—
3) Плац са зградом, Петроварадинска 11	„	550.000.—
4) Плац угао Војв. Глигора и Гр. Миленка	„	1,800.000.—
5) Плац са зградом, Вељка Милићевића 11	„	1,600.000.—

21 ЈУЛИ 1943 ГОД.

1) Плац са зградом, Кајмакчаланска 35	„	650.000.—
2) Плац са 3 зграде, Адмирала Гепрата 91	„	4,000.000.—
3) Плац са зградама, Страхинића бана 20	„	2,000.000.—
4) Плац са зградом, Страхинића бана 2	„	1,200.000.—
5) Плац са зградом, Солунска 13	„	3,000.000.—

23 ЈУЛИ 1943 ГОД.

1) Плац са 2 зграде, Скендер Бегова 6	„	2,100.000.—
2) Плац Цара Уроша 57	„	1,000.000.—
3) Плац са рушевинама, Банатска 28	„	560.000.—
4) Плац са зградама, Милоша Великог 19	„	3,000.000.—
5) Плац са зградом, Страхинића бана 12		3,000.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради — Скадарска 33/II где се могу добити сва даља обавештења.

497 1—1

ПОСЕТИТЕ СТОВАРИШТЕ МОДЕРНОГ НАМЕШТАЈА

Ђорђа Барјактаревића

БЕОГРАД — КР. АЛЕКСАНДРА 87 и 97. ТЕЛ. 40156.

Има велики избор спаваћих соба, кухиња, трпезарија, комбинованих соба, кауча, патент фотеља, салонских дубоких фотеља, уз најниже цене, најлепши избор за 1943 годину. 498 3—4

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

3 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградама Француска 48 Дин. 3,500.000.—
2) Плац Браће Радовановића Дин. 300.000.—
3) Плац са зградом Карловачка 6 Дин. 1,000.000.—
4) Плац са зградама Невесињска 9 Дин. 1,100.000.—
5) Плац са зградом Војислава Илића 51 Дин. 600.000.—.

5 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Чубрина 2 Дин. 5,000.000.—
2) Плац са зградом Страхинића Бана 27 Дин. 2,500.000.—
3) Плац са зградом Чубрина 3 Дин. 6,000.000.—
4) Плац са зградама Мил. Драшковића 14 Дин. 5,000.000.—
5) Плац са зградом Сање Живановића 10 Дин. 3,000.000.—

7 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Краља Петра 38 Дин. 3,500.000.—
2) Плац са зградом Риге од Фере 3 Дин. 2,500.000.—
3) Плац са зградом Чубрина 2 Дин. 3,000.000.—
4) Плац са зградом Ивана Беговића 9 Дин. 2,500.000.—.

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска 33/II, где се могу добити сва даља обавештења. 499 1—1

Elektrol

НАЈПОУЗДАНИЈЕ

Сретство за конзервисање јаја

одржава јаја свежа годину дана

ЈЕДАН ПАКЕТ ДОВОЉАН ЗА 120 ЈАЈА

Главно заступништво и лагер:

Дипл. инж.
МИХАИЛО С. БЕСАРАБИЋ
БЕОГРАД
Вука Караџића 7. Телефон 28-226.

500 3—3

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

26 ЈУЛА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом, Сазонова 89 Дин. 1,800.000.—
2) Плац са 2 зграде, Молерова 21 Дин. 3,000.000.—
3) Плац са зградом, Сазонова 76 Дин. 700.000.—
4) Плац, Страхинића Бана 52а Дин. 1,600.000.—
5) Плац са зградом, Високог Стевана 2 Дин. 2,000.000.—.

28 ЈУЛА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом, Скендербегова 8 Дин. 1,500.000.—
2) Плац, Ивањичка угао Госп. Вучића Дин. 3,500.000.—
3) Плац, Ивањичка угао Мајке Кујунџића Дин. 4,000.000.—
4) Плац са зградом, Господар Јованова 65 Дин. 3,000.000.—
5) Плац са зградом, Новице Церовића 31 Дин. 230.000.—
6) Плац са зградом, Стишка 7 Дин. 3,500.000.—.

Продаје ће се обавити у банчиној згради — Скадарска 33/II где се могу добити сва даља обавештења. 501 1—1

Поштарина плаћена у готову

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Београд, 24 јули 1943
Бр. 28. Год. II.
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

Стварност Нове Србије

Скромно али истрајно, без помпе и таламбаса, али свакодневно, камен по камен подиже се зграда Нове Србије, хтели је или не, неки, радили противу ње или за њу, други. Многи је и не виде, јер још имају копрене на очима и не виде стварност. Али она у пркос тешкоћа времена и неразумевања других из дана у дан подиже се на својим чврстим и здравим темељима. Она није декретована, већ органски и смишљено подиже се неуморно и неодољиво.

Неки мисле да ће Нова Србија постати преко ноћи, кад се објави указом, као што се раније у режимима парламентарне демократије све свршавало на речима, а народ, радни свет села и града остајао у беди и незнању. Међутим, она постоји већ данас, јер се родила у патњи и болу националне катастрофе, јер је потреба прочишћења националног живота неизбежна и неумитна, ако хоћемо да надживимо слом, да савладамо кужне клице прошлости и да са новом снагом и са новим могућностима уђемо у нови живот.

То је била једна од главних мана прошлих режима што је било много писаних закона, много изговорених речи, а мало дела, мало остваривања у корист радног света. Оснивачи и градитељи Нове Србије иду другим путевима, служе се другим методама. Место речи и обећања које ветар носи, место хрпа закона, који се не примењују, они у своје снажне и одлучне руке узимају саму стварност и уобличују је за корист нације и бољу будућност радног света на селу и у граду.

Генерал Недић рекао је да ће остварити сељачку државу, државу у којој ће најмногобројнији и најкориснији друштвени ред водити главну реч, како она не би свакe двадесете године пропадала услед неспособности и себичности клике управљача. И зато што још нису објављене уредбе или закони о оснивању сељачке државе стари наши грешници, окорели политиканери, шеретски се домигују, сматрајући да је по среди демагогија обећања за коју они једино знају.

Међутим за онога који није слеп код очију и коме предубеђења и злурадост не сметају да види ствари онакве какве су, тај јасно види и темеље и зидове зграде Нове Србије, као сељачке државе. Зар стално и присно општење претседника владе генерала Недића са најбољим сеоским домаћинима из свих крајева земље, које се догађа из недеље у недељу, није у ствари спровођење у пракси сељачке државе? Зар на тим састанцима између одговорног шефа власти и сељачких претставника нису у ствари претресани сви проблеми и потребе сељачког света и зар ту у том непосредном додиру нису се стварали услови за доношење одлука и предузимање мера државне и националне политике? Зар свака мера која се данас доноси, свака уредба која се проглашује не подлеже једном једином критеријуму опште корисности, која у првом реду обухвата интересе и потребе нашега села, извора наше физичке и моралне снаге?

Исто тако зар не виде сви ови како се ствара Нова Србија, Отаџбина рада и стварања у поштењу и правди? Зар не виде како нови српски поредак не обезбеђује више привилегије и монопол једној мањини да се богати и живи у изобиљу на рачун огромне већине оних који раде и стварају? Зар не виде како класе, које су једне својом експлоатацијом, а друге својом деструктивном борбом погађале витално интересе нације, сада су уђуткане, лишене својих привилегија за експлоатацију или сретстава за рушење?

Ново бескласно друштво, у коме је интерес националне заједнице врховни закон, исто тако из дана у дан постаје стварност. Опстанак српског народа као целине, будућност српске Отаџбине, која не зна за класну подвојеност, јесте данас идеја водиља чувара Србије у њеним данашњим напорима да се сачува и да обезбеди себи бољу будућност. Ма да су опште прилике тешке, зар може ко поћи да данас у нашој средини не добија рад све више своје место части, своје право и своју заслужену награду? Место обећања јудео-марксизма, која се завршавају у крви, српски поредак остварује максимум социјалности без крвавих жртава, тражећи само службу свију појединаца у корист целине, уздижући рад као највећу вредност и једино мерило и спроводећи што правичнију расподелу добара према раду и према потребама чланова заједнице место некадањег повлашћивања неколико хиљада породица.

Ето, и прошле недеље, имали смо један видљив доказ овога новог стања ствари, имали смо један мали догађај који речитошњу дела говори о значају Нове Србије. Зар оснивање Дома радничке омладине у коме ће шегрти и калфице, некадање парије нашега друштва, у пространим и светлим просторијама моћи да проводе своје слободно време да се физички и духовно развијају, не значи манифестацију новога српског социалног поретка, у коме држава и друштво посвећују своју бригу и пажњу у првом реду будућим српским радницима, стваоцима националног богатства?

Зар његово освећење, на коме су се окупили око генерала Недића, оснивача Нове Србије, претставници послодаваца и послопримаца, нема значај симбола Нове Србије са обновљеним духом старе српске задружности? И зар није залога да ће Нова Србија бити сутра најпотпунија стварност, која ће потиснути демагошка обећања тобожњих »ослободилаца« и њихових експонената у земљи, који су знали код нас као и у Америци и у Енглеској само жандармском палицом да регулишу односе између оних који раде и оних који живе од туђег рада?

И тако сваког дана могли бисмо нашим неверним Томама да укажемо на по један знак, на по једну манифестацију Нове Србије, коју доследно, неуморно и без колебања остварује генерал Недић, позивајући нова српска покољења да га помогну да оваплоти вековни идеал српскога народа за својом сељачком државом, која ће бити велика српска задруга у којој ће се рад ценити као највећа вредност и у којој неће бити места ни хлеба за оне који не раде, како то генерал Недић упорно понавља, дајући свију витешку реч да неће посустати ни поклекнути на путу ка новој величини српског народа у раду и стварању.

»С.-Н.«

У овом броју

Безумници од др М. Спалајковића
Сумрак цивилизације од Б. Н.
Последњи рат Енглеске против Европе од штабс лајтера Зиндермана
Стари и нови поредак од Велибора Јонића
Српски конзервативизам од др Живојина Перића
Из мојих успомена на немачке филозофе од др Бранислава Петронијевића

СТАЛНИ ПРЕГЛЕДИ:
Војних догађаја од М. Војновића
Културне вести,
Преглед нових књига
И т. д.

Сумрак цивилизације

„Обећања која је Енглеска кад је била у нужди, дарежљиво дала Арабљанима, сад је требало испунити и зато се она осећа збуњена".

(Пуковник Лоренс)

Винстон Леонард Спенсер Черчил у свом великом делу „Светски рат" зграђава се на варварства почињена у првом светском рату. То је врло лепо од њега, да је у том правцу искрено продужио заиста би његово име блистало као највећег хуманисте свих времена. Међутим, у истом делу, он признаје, да је блокада Немачке његова идеја, ма да је та блокада била разлог за затегнутост односа између Енглеске и Северо-америчких држава, које су тада блокаду сматрале варварским средством јер је била уперена противу редовне исхране неборачког дела немачког народа. И кад му је први немачки подморнички напад прискочио у помоћ, јер је револтирао Американце, он патетички узвикује: „Строгост наших мера против Немачке, блокада, могла је да се појача без опасности да ће се пореметити осетљива равнотежа наших односа са великом републиком (Америком)".

Тако је тадањи помоћник првога лорда адмиралитета Винстон Черчил блокадом и противу исхране неборачког елемента на Европском континенту инаугурисао један нов систем ратовања изван оквира међународног ратног права, који ће се продубљивати са отровним гасовима, експлозивним зрнима, бомбардовањем вароши и невојничких објеката, па све до потапања болничких бродова, митрањирања школске деце и других триста разних начина за уништавање жена, нејачи, стараца и болесника по болницама. Тако је двадесети век кулминација цивилизације и културе постао носилац највећег варваризма од постанка света. Човеку стаје памет између ових антипода, јер не може да разуме, не може да схвати да најкултурнији човек у исто време спроводи и најгрознији ратни систем уништавања човечанства и свих његових хиљадугодишњих тековина.

Ето Винстон Леонард Спенсер Черчил из 1914 године појавио се у далеко суровијој форми у овоме рату. У години 1914 Черчил је био само један од важнијих функционера у служби енглеског народа и као такав успео је својом енергијом и истрајношћу да наметне своју вољу колебљивој средини у стварању блокаде, те и спречавању исхране цивилног становништва у зараћеним земљама. Али творац блокаде из 1914 године, данас је претседник енглеске владе и вођа енглеског народа и кад он у том својству пред протестом још слободних људи, узвикује: Не, нећете ме омети, наредио сам још строжија бомбардовања, нека се противник уништи у позадини где је најосетљивији, јер ћу ту завршити рат. И цео културни свет запањен пита се, да није то смак света, последња агонија људског разума, јер у енглеској није више Винстон Черчил, већ је иза њега цео енглески народ.

У том циничном усклику човек запажа једну систематски изграђену сурову природу, назире једно сатанско лице, које није постало преко ноћи, него се спремало усавршавало и изграђивало ,док није добило последњи данашњи облик демона. За оне који ближе познају Черчила и његов рад у прошлости није ништа необично што је данас такав али је чудно за енглески народ да га је као таквог избацио на чело, сврстао се позади њега и поделио одговорност заједно са њим. Где ће и докле ће тај метод вођења рата довести човечанство у то данас нико не сумња, али да се несрећа на време спречи недостаје разборитости и јунаштва. Јер, ван сваке је сумње, да овај систем ратовања изазива у супротном табору одлучност ,да се равном мером одговори и кад се дође до таквог сударa човечанству је одзвонило. Тада ће бољшевичко уништавање избледети пред страхотама у коме се може наћи човечанство једног дана.

Али да би слика овог човека била потпунија не сме се прећутати и његово учешће у раду и успеху бољшевичке акције 1918 и 1919 године. Улога Сидни Рели највештијег шпијуна Интелиценс сервиса у контра револуционарним руским покретима вођена је чврстом руком Черчила из Лондона. Тој политици следовало је укрцавање савезничких трупа у Владивостоку и враћање натраг у Енглеску у најкритичнијем трењутку по белоруске руке које су се јуначки борile са бољшевичким сатрапима на руској родној груди.

Други, тако исто важни сарадник у том послу шпијун Кент убијен је на граници Финске, али тек онда када је много урадио за ствар која му је била поверена и за коју је много знао. У низу подвига овог име-

(Наставак на 3 ћој страни)

Последњи рат Енглеске против Европе

Британци и европски континент

Написао штабслајтер Зиндерман,
заменик шефа штампе владе Рајха

У Италији је ових дана у издању Ломбардиског новинарског савеза изишла једна велика публикација под насловом ПЕРФИДНА ЕНГЛЕСКА, која доноси прилоге водећих италијанских и немачких политичара и публициста. Преносимо из те публикације следећи чланак заменика шефа штампе владе Рајха, штабслајтера Зиндермана.

Будућим историчарима остављамо да испитају узроке и утицаје, који су 1939 године дали повода Енглеској да изазове нови велики светски рат. Да одржање версајских граница Пољске, које је Велика Британија узела као повод да пошље Берлину објаву рата, није био прави узрок, већ тада је било познато.

Не — не због Пољске, не због француске, већ из сасвим других разлога Енглеска је поново бацила упаљену буктињу у европски дом. Ове разлоге је тешко схватити када их посматрамо под светлошћу догађаја који су у међувремену наступили и ако узмемо у обзир сву унутрашњу трулост Британске Империје: у једном светском рату наших дана са свима војно-психолошким захтевима које он поставља, ова велика империја, чије су позиције растурене по целој земаљској кугли, чији се поморски путеви пружају преко свих седам светских океана и са народима који већ вековима вапију за својом слободом, она је угрожена у највећој мери.

Када узмемо у обзир ове околности, питање разлога због који су Черчил, Иди и другови сматрали да ће моћи да успеју, добија свој нарочити значај. *На њих се не може одговорити разлозима разума.* Ако хоћемо овде да нешто разумемо, ми морамо ући у британски менталитет и узети у обзир историске моменте под којим се он развијао.

Став Британаца као острвског народа према европском континенту, са кога су дошли и коме имају да захвале за духовно богатство које им је он дао, био је већ вековима непријатељски. Нису само борбе за колонијална богатства биле те које су Енглеску доводиле у сукоб са великим европским државама, од којих је она отела најбоље делове своје данашње империје, области које су нашој култури привели најбољи синови европских народа: треба се само сетити некадање француске Канаде, португалских поседа у Индији, бурске Јужне Африке.

Нису само ове колонијалне борбе доводиле Енглеску у непрестане борбе са европским народима. У књизи европске историје крвљу су зависани многобројни директни напади Енглеске против Европе, напади код којих се није радило само о конкурентској борби за богатства света, као што је то случај са Шпанијом, Холандијом или Немачком 1914 године, већ је она ударала на европске народе да би им отела земљишта, која припадају европском копну — од француских острва у Ла Маншу преко Гибралтара до Малте и Кипра.

После свих тих енглеских пиратских напада на поједине европске државе, којима је Енглеска себи узела све што јој је било потребно да би владала царством које је на тај начин створила и тако оковала Европу и спречила јој слободан развитак, — она је имала довољно разлога да се боји Европе и тај *страх је био лајтмотив целокупне њене европске политике.* Енглеска је умела, кроз два века, за које је време Европа имала неколико историских момената да се уједини, да народе овога континента под најразноврснијим паролама, али увек са истим намерама, држи у сталној подвојености и једне против других хушка. Она је тако успевала да спречи да се европски народи једном сложе и позову је на одговорност, као и да богатства овога света праведно поделе.

Уз овај историски страх Британаца од преварених и опљачканих, који се као црвена нит провлачи кроз британску политику од 18 века до данас, долази још и *страх јеврејско-плутократских слојева од фашистичких и националсоцијалистичких револуција*, које народима дају прави и непосредни утицај у вођењу њихове судбине.

Данашњи рат, који је горди Албион довео у зависност од Вашингтона и Москве, јесте драматски врхунац борбе Енглеске против европског континента, једне борбе која је утолико била апсурднија и то и сада јесте, јер Енглеска не може да постоји без Европе. То ће бити последња борба коју Британци воде против нашег континента. Сазнање до којега су у овоме рату дошли европски народи, да је будућност Европе дошла у опасност од комунизма, као и да се Енглеска није ни мало плашила савеза са овом светском кугом само да би уништила наш континент, затим намерно разарање европских културних вредности једним војно неефектним ваздушним ратом — све је то створило један јединствени антибритански европски фронт, који означава крај британског мешања у европске ствари као и почетак једног новог и бољег живота свих вредних европских народа.

Доћи ће дан, када ће Британци — овога пута сами опљачкани од оних којима су хтели да се послуже да би нас уништили — стајати пред вратима Европе и молити за пријем. То је један велики и горак обрачун, који ће тада бити исправат.

ДИВЉАЦИ НАПАДАЈУ

Американци су бомоардовали Рим.

За културног човека постоје вредности које су од таквог значаја да никаква практична потреба не може оправдати уништење тих вредности. И да претпоставимо да бомбардовање Рима и убијање извесног броја цивилног становништва може, рецимо, за један или два поена смањити отпорност италијанског народа, (међутим може и да повећа!) и пак савест човечанства не дозвољава да се ради тих неколико поена војне добити руши оно што има неупоредиву културну вредност. Град Рим не интересује нас, Србе, као центар католичке цркве, али и за нас он има огромну вредност као колевка европске културе, као споменик времена када су се стварали појмови етике, морала, права, уметности, науке који су темељ наших садашњих појмова.

Зато напад на Рим који је мало значајан са гледишта стратегиских циљева Британоамериканаца, треба да сматрамо најзначајнијим догађајем последњих времена, јер он казује Европи: дивљаци нападају.

Напад на Рим је једна епизода из борбе на Медитерану. Та се борба састоји од три операције. У ваздуху Британоамериканци немају надмоћности и зато се битке воде не само изнад територије Италије, већ и изнад Малте, а нарочито изнад британоамеричке флоте за искрцавање.

На копну десет британоамеричких дивизија не могу да савладају отпор италијанске армије и једног немачког одреда. Већина тих дивизија припада енглеској војсци, док Американци тамо секундирају. Ово значи да је Северна Америка поставила Британију на ступањ свог вазала и искоришћава њену војску као што је до сада Британија искоришћавала војске својих вазала. Операције на Сицилији нису добиле таквог замаха као што су се надали вашингтонски стратези. Борбе су жилаве и Ајзенхауерове трупе не постизавају никакав успех изван зоне која се може назвати зоном искрцавања. Зона осовинске одбране Сицилије остаје нетакнута.

Најзад на мору код Сицилије борба има трагичан карактер за Британоамериканце. Не само што нису у стању да одбране своју флоту за искрцавање од осовинских ваздушних снага, већ нису у стању да спрече акцију смелих италијанских брзих чамаца који потапају велике транспортере. Укупна тонажа британоамеричких бродова за транспортовање и искрцавање који су избачени из строја за време операција код Сицилије прелази 900.000 тона. Од ових пароброда потопљено је преко 450.000 тона.

Ово потапање огромног пловног парка код Сицилије треба узети у обзир приликом процене ситуације на морима у јулу. Немачке подморнице потопиле су већ преко 310.000 бр. рег. тона, а то значи да је губитак британоамеричког бродовља за прве три недеље јула достигао импозантну своту од 760.000 тона. Није ни чудо што је у Енглеској и Америци расположење опет јако покварено вестима са поморског ратишта.

Треба имати у виду да је сада поморски саобраћај добио нарочити значај за Британоамериканце, добио је два задатка: прво, да прошири своје транспортне могућности, јер мора отсада не само да испоруком ратног материјала употпуњује совјетску ратну продукцију, већ мора отсада да носи такве количине ратног материјала које би у знатној мери замениле продукцију совјетске индустрије, која пада у хаос услед страшне глади у целој Совјетској Унији. И друго, британоамерички пловни парк има сад још један чиновски задатак, а то је: да носи намирнице за црвену војску. Совјетска Унија апсолутно није више у стању да исхрањује своју војску, јер су предратне залихе хране исцрпљене, а пољопривредне површине које су преостале Москви апсолутно су недовољне.

Америчка акција на Пацифику је компромитована. Британоамеричка акција на Сицилији развија се прилично конфузно. Једино где се воде праве борбе то је Источни фронт. Совјети су већ у марту месецу припремили велику офанзиву, али су са почетком акција чекали док буду видели шта ће најзад урадити Рузвелт и Черчил који су обећали стварање другог фронта. Немци нису хтели да дозволе Совјетима да бирају моменат за напад. И зато су код Бјелгорода потпалили ватру битке и тиме су натерали Москву да да сигнал за офанзиву, не чекајући развој догађаја на Средоземном мору.

Совјети су ставили у борбу све што имају. Све своје људство, сав свој материјал. У борбене линије послати су сви мушкарци који могу да носе оружје, а њима су придодате и жене у великом броју. Војсци је дата лозинка: „Победа или смрт!", али то је само лозинка. Међутим, избор између те две могућности врши не совјетска војска, него немачка, која затвара Совјетима пут победи и отвара пут у смрт.

Већ је много пута у току летње борбе прошле године, као и за време две совјетске зимске офанзиве, писано: „Совјетски губици су фантастично огромни, совјетски губици су већи но икад до сада". Међутим, баш у садашњој борби губици Совјета су толики да се не може створити појам о њима, ако човек процењује битку упоређујући је са ранијим борбама. Немачки фронт се састоји од стотина хиљада ватрених машина, и зато није ни чудо што читави совјетски пукови претварају се у групице од 30 до 50 људи после неколико сати јуриша.

Стара тактика Совјета — навала хордама — и овога пута има резултат који се могао предвидети: ужасно крварење правог војске без икакве сразмере између губитака те војске и њених локалних успеха који се уосталом брзо ликвидирају вештим противнападима немачких „Тигрова".

Совјетска војска улаже све напоре како би продрла у плодне области Украјине. Немачка војска брани фронт непоколебиво и одлучно, јер зна да ће овом одбраном више ослабити непријатеља него што би то могла учинити путем најјаче офанзиве. Совјети тврде да Немци пребацују поједине дивизије из западне Европе на Исток.

Као што се то и раније дешавало, ова тврђења немају никаквог основа, јер је Источни фронт тако снабдевен трупама да не тражи појачања ни у најтежим борбама. Али ово тврђење је веома симптоматично. Тиме Москва хоће да докаже да сицилијанско искрцавање није ни најмање помогло Совјетској Унији, већ напротив Совјетска Унија помаже Британоамериканце тиме што тобож одвлачи немачке снаге са запада и тиме омогућује коалиционе операције искрцавања. Ова тенденција доказује да Совјети нису задовољни са својим пријатељима.

М. Воиновић

СРЕДЊОШКОЛСКА СМОТРА У ВАЉЕВУ

Једна од најлепших овогодишњих ваљевских свечаности била је смотра средњошколске омладине града Ваљева.

У присуству претставника немачких власти, окружног начелника пуковника Лукића, дивно сврстани омладинци на самом тргу давали су слику здраве и лепше будућности.

По отпеваној песми *Ој, Србијо* одржао је говор професор Миодраг Божић, веома јасно оцртавши развој српске школске омладине: њену улогу и идеализам у некадашњој Србији, њено пожртвовање и одлучност, затим разоачраност омладине у бившој југословенској држави, јер су просветну политику водили туђи, непозвани људи — и најзад реално буђење омладине у овим данима, конкретни резултати за ове две последње године као последица мудро и стручно вођење просветне политике.

Говорио је такође и окружни начелник пуковник Драгомир Лукић, изјавивши да је задовољан радом школске омладине, да је уверен да је и она прожета духом ваљевске нахије у којој су Србију стварали и остварили Ненадовићи, Бирчанини и други, и чијим родољубивим и мудрим стопама данас иде први Србин Отаџбине генерал Милан Недић, коме је отаџбина дала своју љубав и веру да ће без колебања ићи српским историским путем. Омладина је већ доказала да је не само национални већ и социјални борац, да ради како у школи, тако на дому и на пољу, да је радна и поштена, да несебично користи Отаџбини, па јој генерал Недић упућује и поздрав и захвалност.

Са ове лепе прославе упућени су поздравни телеграми претседнику владе и министру просвете.

СТАРИ И НОВИ ПОРЕДАК

У либералистичко - капиталистичком поретку нација претставља збир појединаца, који имају слободу да се у животној утакмици боре један против другог. У ту сврху они имају право и да се удружују. На тај начин су настали трустови, картели, синдикати, професионална удружења, па и политичке организације, које омогућавају овај рат свакога против свих, тако да је марксистичка класна борба само логична после дица ове опште заражености у оквиру нације и државе. Од овога наравно нација и држава највише трпе.

Нација је разједињена, без какве више идеје- водиље, а држава слаба, услед ударача који јој се час с једне, час с друге стране наносе. Сукоб између рада и капитала само још више појачава класне разлике и утврђује материалистичко схватање света и живота. Лично богаћење постаје највиши идеал, а грабеж и отимачина, заједно са тлачењем слабијега, бивају тако рећи законски признати. Све се то врши тобож у име прин ципа селекције, при чему често побеђује аморални тип гангстера, политичког ћилкоша, пословног шпекуланта и бирократског аферашa.

Благодети оваквога поретка ми смо сви осетили у нашој бившој држави. Таква, она је морала пропасти. Чињеница пак што српски народ не жали за њеном прошлошћу доказ је његовог моралног здравља и његове државотворности. Непомућеним политичким инстинктом српски народ осећа да се нова држава има да изгради на чвршћим и трајнијим темељима.

Та нова српска држава је у стварању, иако под нечувено тешким околностима. Није можда ни важно уколико ће се она у овом ратном времену моћи остварити. Али оно што је врло важно јесте чињеница да се у српском народу све више учвршћује уверење да његова нова држава мора бити национална и социална. Народ у њој мора бити сложан, повезан честитошћу и вером у вечну правду. Држава, као власт, мора бити регулатор свих односа и вршити врховни надзор, неумитна према свакоме ко ради против општих интереса.

Рад мора бити опште право и општа дужност, а награда се има додељивати према његовој општој корисности и према томе како се врши. Се бичњаци, паразити и забушанти морају бити сузбивени. Класне разлике морају не стати. Читав српски народ мо ра бити уједињен у духу стаpе српске задружности, по којој се свакоме зна његово место, али сви раде по начелу: сви за једног и један за све. Такав, српски народ ће себи изградити трајнију и праведнију државу.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

БЕЗДУШНИЦИ

Написао др М. Спалајковић

Само богови и зверови могу живети изван државе, јер првима држава није више потребна, а другима никад није ни била потребна. Те Аристотелове речи о **Држави** и њеној неопходној нужности за људе и могућност њиховог живота у заједници падају ми често на ум у последње време, после наше државне пропасти и свих недаћа које су снашле наш народ. Потпун смисао тих речи постаје ми из дана у дан све јаснији. Експеримент живота потврђује сваку велику и вечну истину. Искуство, као и свака и мовина, не стиче се одједаред. Али памет, ако је човек нема од рођења, не може се никад стећи. Таква је, нажалост, судбина многих људи. Али најжалоснije је што и људи са памећу морају страдати због људи без памети, што и праведници морају испаштати грехове бездушника... Аристотело је био мудар човек. Он је морао мислити, као што и многи од нас данас то потпуно увиђају, да је држава потребна људима не толико због тога што у њој постоје школе, цркве и болнице, него — и још више — због тога што у њој постоје затвори, тамнице и вешала...

Погледајте, овог лепог сунчаног дана, свуда око себе. Свуда се разлива светлост и топлота. Природа је насмејана и пуна животне радости. А та радост се стихијски разлива у вашим душама, као да пред вама неки неодољиви оркестар изводи Бетовенову пасторалну симфонију, тај највиши људски израз божанске радости, који затрепери у човеку пред тајанственим лепотама природе. Лето је како се само може замислити. Година пуна најутешнијих нада и најлепших обећања. Воће и поврће понело као никад раније. Бог као да је хтео да ублажи српске патње. А људи!..

Један мој познаник, човек душеван и духовит, отишао је јутрос рано на тржиште да купи мало воћа и поврћа. То је учинио више ради услуге једној старијој госпођи која не може да се креће. На тргу морао је стати у ред пред продавницама кромпира и црвених патлиџана. После дугог чекања, вратио се кући — празних руку. Могао је добити само кајсије, тврде и зелене, које су се продавале ван реда, и то шездесет динара кило...

Испричао ми је све то са сузама у очима. Тешко му је било, нарочито због оне старе госпође која је очекивала да ће имати за ручак бар неколико кромпира. У даљем разговору објаснио ми је, речима у којима је било више забринутости него горчине, узроке због којих усред лета — кад бар поврће не треба да је реткост у Београду — једна стара жена нема шта да спреми себи за ручак. Сељак, пијар, а иза њих и над њима црноберзијанац, знају само за једно правило: безобзирно одржавати пијачне цене које су за њих најповољније. За њих не вреде закони из политичке економије. Они уопште не поштују никакве законе — ни државне ни научне. То су зверови који имају само кокте и зубе. Њима ништа није лакше него изиграти све законе. Ствар је врло проста. Да би се одржала цена кајсијама, сељак их више не доноси у град, него их оставља да труну или их даје свињама, а пијар оно што има не износи на продају него крије у дућану и чека да цена још више скочи, о чему црноберзијанац већ води бригу...

Зар то не потсећа на бездушне методе америчких гангстерских трустова који су житом ложили локомотиве а кафу бацали у море, само да не би цена тих производа на светским тржиштима пала, и ако су у другим деловима света људи чезнули и за хлебом и за кафом... Али нека ђаво носи Американце! За њихову културу Флобер је рекао, да је она у ствари »дивљаштво осветљено електриком«. Чудим се само Србима. Чудим се да и међу њима, после свега што су искусили, може бити бездушника. Мени је тешко о томе размишљати. Зато се и уздржавам од сваког даљег тумачења те жалосне појаве. Њима се да уопште улазим у њену дубљу анализу. Нека је сваки испитује и из ње извлачи закључке какве хоће. Ја ћу се задржати само на једној констатацији.

Сви ти бездушници садашњи претставници сељачког олоша и пљачке чаршије, сви ти будући »ратни богаташи«, немају ни трунке моралне и националне савести. Они су најопаснији унутарњи непријатељи српског народа. По друштвеним и политичким последицама својих нељудских поступака, они су много опаснији од сваког спољашњег непријатеља.

Они су онај стални квасац друштвене несавесности и народног расула. Са гледишта моралног и националног, између њих с једне стране и »Дражиних људи«, комуниста и свих »шумских хероја« с друге стране, нема никакве разлике. Сви су они или обични пљачкаши или обични разбојници. Сви су они подједнако штетни по животне интересе српског народа. Због бездушности и једних и других, српски народ запада у све већу беду. **»Два без душе, трећи без главе«**, каже наша народна пословица. И доиста, два лажна сведока довољна су да неко трећи, буде неправедно осуђен на смрт.

Рвати се са једнима и са другима, од јутра до мрака, као што ради генерал Недић, заиста је свакојако једна од најтежих дужности, која је икад ијединог Србину пала у део. Велики део наше интелигенције мисли само на себе, плаши се само за себе, што значи да је унапред осуђен на сваку немоћ, унапред готов на сваку равнодушност — чак и према судбини свога народа. Генерал Недић воли страсно свој народ. Страст је озбиљан осећај, и са љубављу се не шали. Многима то још не улази у главу.

Сумрак цивилизације

(Наставак са 1-ве стране)

на које данас застрашава и свој рођени народ, не може се издвојити ни пуковник Лауренс, чија је истинска љубав за арабљански народ доказана радом и истрајношћу овог благородног Енглеза, али који је тако исто понижен умро у свом завичају, јер је арабљански народ преварен преко њега од стране Черчила.

Човек који је цео век провео у интригама, обманама и преварама служећи се народима као и са чланoвима Интелиџенс сервиса није ништа боље ни узвишеније учинио ни у овом рату. И ако је својим обећањима преварио пуковника Лауренса и осрамотио га у очима арабљанског народа ипак му није ништа сметало, да поводом његове смрти напише врло топао некролог о Лауренсу величајући га као највећег енглеског патриоту и родољуба. Овог идеалног Енглеза није оставио ни мртва на миру. Позната је његова интригантска политика за време дарданелских операција, када је први адмирал Фишер, не одобравајући акцију од самог почетка, морао да оде са свог положаја да би оставио Черчилу одговорност за даље вођење ових операција, које су се ипак на крају несретно завршиле. Турска револуција под Кемал пашом мало је фалило да потпуно пропадне, јер је Черчил ометао Кемала енглеским бојним бродовима на Босфору иако је мировна конференција наредила да се енглеска флота има повући. Напослетку је натоцињао и Грке, да нападну Турску па их оставио на цедилу у најкритичнијем моменту исто онако као и Бело-Русе у Владивостоку.

На завршетку да напоменемо и ону лакрдијашку игру „са гаранцијама" Пољској, Чехословачкој, Холандији, Белгији, Грчкој и Југославији па ћемо употпунити слику овог човека, који данас има фикс идеју да разори свет варварским методама. Овакав какав је, он је заиста у стању да се споразуме са бољшевицима о подели Европе на два дела тако, да ће Черчил срушити један део Европе, а бољшевици догући други а после Черчила — потоп.

Ми не знамо детаље погибије пољског патриоте и вође генерала Сикорског. Бојимо се да и његова смрт није оставила једну више флеку на савести Черчила, али у сваком случају тежину одговорности дели са њим и енглески народ јер сва почињена зверства врше се у његово име, те значи и са његовом приволом. Начин на који се данас води рат изазива гнушање код свих па и код оних чији мозак није обојен ниједном зараћеном бојом, те с справом или и са највећим болом констатују сумрак цивилизације и крај њених културних тековина.

Бољшевичка аждаја оштри зубе, јер то и чека.

Б. Н.

Вратили су се...

Није томе давно... има нешто више од четири месеца, када је прва група обвезника службе рада пошла да допринесе свој удео на обнављању српске привреде и учвршћавању темеља боље српске будућности.

Ми се сви још добро сећамо какве су вести тада ширене у вези са тим одласком на рад. У живом сећању су нам још разне верзије о томе шта наше обвезнике очекује и где ће све да буду употребљени, као и где ће све своје кости посејати.

Међутим, све је то била лаж, која је била упрађена на то да наш народ доведе у забуну, да му онај муком стечени мир и ред поремети, како би поново у мутној води деструктивни елементи повели своје злокобно коло, у коме наш народ није знао за смех и шалу, већ само за горку сузу, бол и јад.

Са највишег надлежног места је тада било речено, да наши синови иду до подижу ову земљу, и да јој својим радом поново врате оно место у заједници европских народа, које је била изгубила.

И они су отишли на рад; извршили су своју обавезу, одужили се за свој део народу, и вратили Србију за добар део на пут са којега је била залутала, погрешно вођена.

Без обзира на историска искушења која народ проживљава, или животна искуства, која појединац стиче кроз разна мукотрпна искушења, рад остаје једини извор са којега се црпе снага за будућност.

У раду лежи стваралачка основа која нам улева веру у Бога и лепшу будућност, а то је оно што нас подиже и не да да посрнемо или да паднемо када нас притисну тешкоће времена које преживљавамо, а које су често такве природе, да нам потпуно затворе сужени хоризонт, тако да изгледа да иза сиве магле нема више сунца. И у том часу рад нас спасава.

Србија данас располаже са три активе које уноси у радну заједницу нове европске стварности, а то су: наша радна снага, наша пољопривреда и наше рудно благо.

Све три активе су за привредну обнову наше земље подједнако важне. Вишак пољопривредне производње, рударске производње и пуно запослење наше радне снаге створиће оне вредности, које су нам потребне да би сутра платили увоз робе, коју сами не производимо. У том смислу и са тим циљем ће отићи на рад и сва остала годишта обвезника обавезне службе, и вратиће се као што се и прва група, помогавши Србији да учини још један корак на путу свог привредног консолидовања и на путу ка учвршћењу у радну заједницу европских народа.

Вратили су се... враћаће се... а Србија наступа чврстим кораком на путу своје опште обнове, која је постала стварност видљива за све.

Лфт.

ГЕНЕРАЛ НЕДИЋ СА ОМЛАДИНОМ ПОДИЖЕ НОВУ СРБИЈУ

Новога времена неће бити без новога рада, новога рада неће бити без нових људи.

А нови људи су омладина.

Генерал Недић пригрлио је омладину, делима не речима.

Од оних још у мајчиној утроби па до оних који су у водама докторских теза, чињено је што се могло чинити: за најмлађе отворена су породилишта, створена прихватилишта, забавишта, опаравилишта: за старије, школску омладину, преуређују се уџбеници, пробирају наставници, стварају васпитачи, отварају ђачке трпезе, и полако али сигурно школска настава преображава се у животну наставу: универзитетска омладина, с реорганизованим Универзитетом, добија савремене услове за рад на националној култури.

Генерал Милан Недић и сеоску и радничку омладину пригрлио је делима, не речима.

Сеоски омладинци стално у групама одлазе на усавршавање у земљу великога рада, у стваралачки неуморну Немачку; радничка омладина, у свима гранама организована, добила је ових дана и свој културни дом и речи које јој је упутио претседник владе, речи су судбинског даха.

Генерал Милан Недић истакао је значај радне омладине.

То није парола, већ конкретно дело: из његових руку обична делатност прегвара се у делотворност од општег значаја, и кад се баци поглед на оно што је он за две године учинио за омладину, јасно је ово:

Захваљујући њему, старање о омладини вршено је тако да се из замисли прелазило у акцију, из акције праве у институције.

На тај начин омладини су дати услови да себе не само телесно негује, духовно развија, већ да подарене установе сматра својом рукотворином, својом мукотворином, да их уређује, проширује, кад устреба брани.

Јер генерал Милан Недић, с одликама државничке несебичности, није само родитељским и препородитељским речима општио с омладином, већ је српском омладинском организму омогућио пуни радни крвоток.

Првосвештеник рада, народне религије, делима а не речима конкретизује светосавски пут.

Генерал Недић присуствује вежбама шегрта
Снимак С. Н.

Генерал Недић пали свећу на освећењу Дома
Снимак С. Н.

ОТВАРАЊЕ ДОМА РАДНИЧКЕ ОМЛАДИНЕ

Свечано отварање Дома радничке омладине „Србозара" у прошлу недељу био је прави празник рада и младости.

После верског обреда у присуству митрополита Јосифа, заменик старешине Зар. Поповић поздравио је старешину Српске заједнице рада генерала Недића, рекавши између осталог:

„...Овај дом као и сви домови „Србозара" по фабрикама и предузећима у Србији служиће радничкој омладини за провођење слободног времена. Ту треба да им се да истински одмор, разонода и васпитање, да се сутра оснажени, очеличени, врате у радионице, фабрике, да што више привређују и користе и себи и свом српском народу.

Идеологија Српске заједнице рада је јасна и једноставна, она нема фраза, она се не може побијати јер је искована кроз векове, патњама и страдањима, успоном и падом, кроз породичне задруге. Данашњи дан нека буде пример како треба да се стара за српску привредну омладину.

Драги наш старешино и генерале, ви сте окружени српском привредном омладином, која гледа у вама оца, највећег сина српског народа, човека који је у најтежем моменту узео и подигао српски барјак да спасе српски народ од још већег страдања.

Ми идемо путем којим нас ви водите, који сте ви показали, јер смо уверени да ћемо тако послужити нашој милој Србији.

Наша је дужност да по сваку цену обновимо српску привреду, српско друштво. Многи питају где је обнова? Ево, овде, ту где је омладина. Данас можемо са поносом рећи: Ово је српска омладина која мисли и осећа српски. Сутра ћемо имати још снажнију и бољу омладину ако будемо овако сви сложни, братски, другарски радили".

Затим је један раднички омладинац поздравио генерала Недића и предао му један поклон, на шта је он одговорио следећим речима:

„Драга децо моја, наша српска радна омладино, наша дико и поносу наш, на овоме дару ја вам најлепше благодарим. Он долази од срца срцу. (Тако је! Тако је! потврђују омладинци). **Овај дар је највеће одликовање које сам је до данас добио. Он је највеће признање за оно што чиним и што ћу учинити за мајку Србију и српски народ.**

Мени је потребна ваша помоћ. Јер терет тешки и претешки народни, који ја носим већ две године на својим плећима толико је тежак да понекад посрнем и паднем, али се дигнем. Дигне ме једна мисао. А та мисао то сте ви, децо моја, српска омладино! Ви ми дајете снагу и моћ да истрајем! (Бурно одобравање).

Данас кад сам чуо ове речи ја сам јак, јер нисам сам: и ви сте са мном. (Одобравање и узвици: Тако је!) **Нема те препреке коју ја нећу сломити и коју нећу оборити са вама заједно у име Господа Бога.** (Бурно пљескање). **Живеда радна и привредна омладина!**

Крај говора Старешине Недића сви поздрављају дугим одобравањем.

Генерал Недић обишао је после тога све просторије Дома и са очинском љубављу интересовао се за вежбе омладинаца. Затим је у дворишту пред радничким омладинцима сврстаним у редове, под српском заставом упутио им следећу реч:

„Драга наша децо, наша радна и привредна омладино!

Српска заједница рада, којој сам ја Старешина, а ви моја деца, данас је учинила једно велико дело: освећен је овај дом, дом радне и привредне омладине и ми га данас вама предајемо.

Овим чином Српска заједница рада испуњава свој велики национални програм на препороду, на корист његову и за срећу наше мајке Србије. Овај дом ће служити да се сви састајете у њему, да ојачате свој србизам, оно што сте ви мајчиним млеком усисали у себе, да ојачате своје тело и да развијете свој дух како бисте могли да будете корисни и сами себи и српском народу.

Овај препород потребан је био нама који смо били залутали и пропали. Да не бисмо у будуће опет лутали и пропадали ми се морамо препородити. Ово је пут и начин да се препородимо. Јер децо моја, биле су велике заблуде и велике грешке.

Овај дом не само што има да развије ваше физичке способности, него он има и племените врлине да усади у душе и срца ваша, а то су духовне особине, без којих један човек не може да буде. Те високе особине које има да развије овај дом морају да изгледају тешка и судбоносна оштрица против материјалистичког и себичног живота, од кога сте ви драга моја радна децо, највише патили, јер је себичан живот прогласно чак и спорт за трговину.

Ви живите у једном тешком времену када цело човечанство води рат. Тај рат води се за препород човечанства. Оно има да прекине са старим светом, са јудео-капитализмом, са марксизмом, са бољшевизмом и шта ти ја све знам, што је довело свет до катастрофе.

Има да наступи једно ново схватање правде: човечност, љубав за све људе јер су ови људи Божји синови.

Зато је Српска заједница рада покупила под овај барјак и вас, децо моја, да учи да рад — јер сте ви наша радна омладина — буде част за све Србе и да рад добија своје право и своју награду. Јер на заставу Српске заједнице рада не пише ни јудео-капитализам, ни марксизам, ни комунизам, већ пише стара српска домаћа задружност, где је било места за све добре Србе, где је било социјалне правде, јер то мора да буде, пошто сте сви ви браћа, Хришћани.

У тим мислима ја сам данас присуствовао освећењу овога дома и оглашавам га овога момента отвореним за вас, драга моја радна и привредна омладино, са жељом да он служи за ваш напредак, за вашу културу, за срећу вашу и свег српског радног света и нашег друштва и мајке Србије. Живеле, децо моја!

Генерал Недић говори радничкој омладини
Снимак С. Н.

Крај говора старешине Недића дочекан је бурним одобравањем. Музика је отсвирала: „Ој Србијо..."

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

Путоказ и симбол

Ускоро ће се навршити две године од прве појаве српских добровољаца. У часу када је опстанак српског народа био најдубље и најнепосредније угрожен, и то не само физички него и духовно, појавили су се добровољци, као најсамониклији глас једног народа који је хтео да живи. Трагично изгубљен рат и тешко бреме срамоте на часном образу једног витешког народа, велике материјалне штете које су погодиле земљу, а више од свега бољшевички бесови и језива страдања српског народа на његовим вековним огњиштима — све је то дубоко потресало душу нашег човека и уносило у њу тешко и суморно неспокојство.

Али више и јаче од свега народни опстанак је довела у питање безумна и антиродољубива партизанска акција, која је под лажним плаштом ослободилаштва спроводила крвожедну бољшевичку револуцију излажући народ као целину уништењу и убијајући најсвесније националне људе у земљи. Наступивши према народу са двоструким преступништвом *сјањени из белога света* на тло Србије, партизани су били довели земљу до највеће пропасти. Све што смо имали, у најбуквалнијем смислу речи, било је доведено под огромни знак питања. Прилике су биле такве да је Србије и српског народа зачас могло нестати.

Што се то није десило највећи део заслуге припада српским добровољцима, оним младићима који су се први одазвали позиву генерала Недића и пошли у борбу против комуниста. Из огња који су они у себи носили распламтио се добровољачки покрет. Из родољубивих идеја које су многе од њих одвеле у смрт израсле су стотину бораца, који се нису борили само оружјем, него и идејом: у примамљивост мита заоденутог бољшевичким погледом на свет они су супротставили наш народ ни. Пламеном снагом речи они су отварали срца и душе збуњеног народа и својим јасним погледом и ставом разведравали му помућену мисао. Својом борбом, која је била борба против надмоћнијег противника, они су се претставили народу као *нов свет* и *нови људи* сасвим различити од оних који су га са сатанским циничном хладнокрвношћу гурали у смрт и уништење.

Из ових младих бораца од којих су многи били голобради младићи зрачила је једна снага и вера у свој историски призив и судбину свога народа. Када је све изгледало изгубљено, они су пошли у народ са вером у будућност Србије; када се погребни сумрак спуштао на цео један народ они су разгаљивали таму зором својих младих живота и светлошћу вере која је долазила из прадубина њихових националних бића. Таме и страха није било у њиховим срцима. Они су улазили у борбу са песмом и умирали са осмехом. За онима који су гинули у борби за Србијом другови нису плакали. него су полагали завет да ће мисију спасења народа довести до краја.

На томе и данас стоје и тим путем иду. Оно што су до сада добровољци учинили за свој народ само је један део од онога што још треба учинити. Повративши нашег човека себи, духу родне земље, раскошном богатству духовног и моралног наслеђа предака и српској исконској животној идеји, добровољци су му дали сигуран компас у овом и сувише метежном и разноврсном борбом испуњеном времену. Прави српски човек зна данас преступну суштину бољшевизма и тајне смерове скривеног јеврејског редитеља ове крваве људске драме, која се зове рат. У пребурном вртлогу догађаја, у стихијском сукобу супротних идеологија живота и у циновској борби најбољих духовних квалитета људи сваки прави Србин данас зна да мора чувати оно што претставља морални и духовни темељ његова опстанка; он појима да му је највиша дужност да пожртвовано чува то своје наслеђе и обиље изграђујући себе за конструктивну животну утакмицу која нам претстоји.

То битно у његовом ставу и сазнању плод је добровољачког мисионарства у народу. Јер добровољац је не само подвигом борбе и речју учитељ и путоказ, него и живим примером и свакидашњим ставом. Као човек он осећа своје мане, али је свестан да их у вишем интересу мора укротити. Не живи он за себе, ни за свој интимни свет и своје радости. Он све свесно потчињава Србији. И жеље младости, и вапаје срца, и бунт крви и немире духа, које по наслеђу у себи носи човек нашега рода — све је то потчињено будној вољи добровољца, који је свестан, да живот сваког појединца не припада њему *него Србији* коју треба васкрснути и српском народу кога треба учинити великим. Добровољац је и путоказ и симбол. *Кроз сопствено служење он указује како се поближе земља, снажи народ, изграђује Отаџбина.* Свесним изграђењем на општем послу.

Добровољаштво је путоказ и симбол. Симбол новог света који се код нас рађа и путоказ којим се сигурно иде у боље дане. На све оно што су чинили и на све што данас раде добровољци гледају као на просто одужење дуга народу. Не као на заслугу, јер заслуга пред народом, на које би се неко могао позивати као на оправдање свога нерада, нема нико. У плодотворном подвигу добровољаштва то је једна од основних мисли. Жеља је и циљ да она у свакоме постане основно осећање и завет. Хиљаде оних који су пошли трудним путем добровољаштва проверили су своја схватања и прекалили своју вољу у огњу стравичних страдања овог народа чија се судбина може изменити само онда ако све што може да мисли и ствара, свесно и слободно, васкрсне у себи сазнање, осећање и готовост, коју има српски добровољац. Он не жели да буде ни каста, ни сталеж, ни привилегисани слој, него само *први у подношењу највећих жртава за Србију.* Зато је он путоказ и симбол света који настаје.

Б. *Слијепчевић*

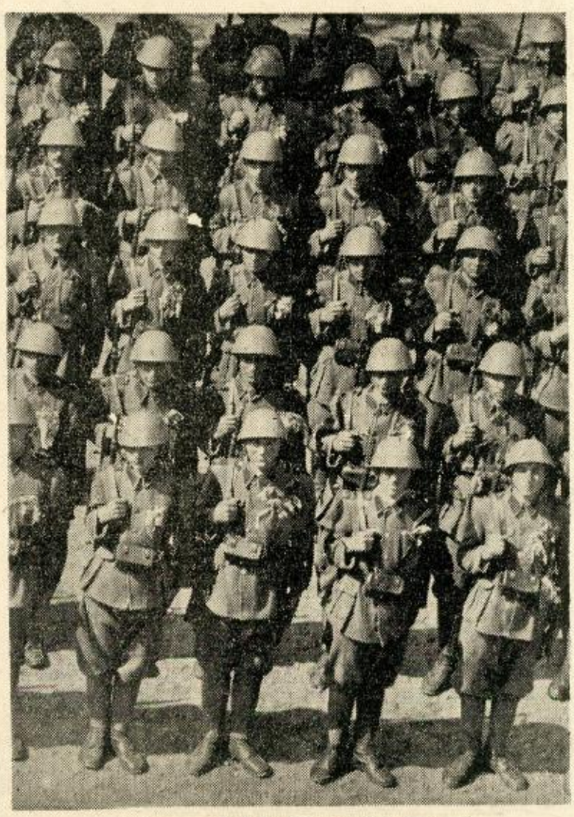

Добровољци пред полазак на терен

Фото Васпитни отсек С. Д. К.

СВАКИ ДАН ДОБРОВОЉНИ ДИНАР

Добровољни динар за сироте и невољне, то је најновији пример организоване социјалне акције никле пре два месеца у свести српског добровољца, коју он систематски, из дана у дан, у свим својим јединицама, и при штабу и на терену, са пуно љубави и поноса изводи.

Прошле године, у пролеће и лето, где год и кад год добровољци нису морали да стоје на мртвој straжи мира и реда, они су, у мањим или већим групама, ишли на сеоску њиву да помогну, у првом реду, сиромашном и инокосном сељачком дому, у његовом, за цео народ, корисном послу. Они се спремају да исто чине и ове године где год стигну и где год се за то потреба укаже.

Шта је то добровољни динар за сироте и невољне? Најбољи одговор на ово питање даћемо ако наведемо објашњења једног српског добровољца која је он, пре кратког времена, изложио у предавању пред добровољачким старешинским течајем у Београду — на стотину таквих предавања одржано је у последња два месеца у појединим добровољачким јединицама:

»Сваки дан добровољни динар за сироте и невољне, то је социјална акција коју сваки Србин, коју сваки члан народне заједнице у овој земљи, био сиромах био богат, био грађанин био сељак, може да изводи, без икаквих тешкоћа и жртава, само ако има мало добре воље и мало смисла и осећања за колективне социјалне подухвате. Ми признајемо да је племенита ствар кад неки човек или установа једну једанпут или двапут годишње по хиљаду, десет хиљада или и више динара за своје сиромашне и невољне сугрђане, за незбринуту сирочад, за инвалиде, за обескућене избеглице и слично. Али је много дубља, социјалнија и већа акција и помоћ **ако се Срби удруже и сваки од њих даје сваки дан само по један добровољни динар за сироте и невољне.** Дубља је и социјалнија та акција по томе што у њој може лако да учествује сваки грађанин, што она чини **да сваки дан осећамо и мислимо на незбринуте и невољне,** што нам непрестано даје повода да размишљамо како да савладамо и решимо срећно многе социјалне неправде, што из дана у дан пружа нам видан доказ да **су и најсиромашнији и најневољнији неразлучив део наше народне заједнице...** А већа је та акција по том што, као и свака смишљена планска организована радња, даје много веће резултате од појединачних, неорганизованих акција које се изведу од времена до времена, под утицајем нарочитих расположења и стања и уз дејство посебних пропаганди.

Поставимо питање социјалне крилатице »Сваки дан добровољни динар« на овај план: нека, рецимо, у тој акцији учествује редовно само 500.000 Срба од укупног становништва у Србији. Пет стотина хиљада учесника у тој акцији даје недељно 3,500.000, месечно 15,000.000, а годишње 182,500.000 динара. Кад би двоструки број у тој акцији учествовао, тј. милион душа, онда би и цифра била двострука и годишње би се постигло 365,000.000 динара или дневно милион динара. Са милионом пак динара дневно колико би се могло учинити помоћи, потпоре и подршке за сироте и невољне! То сваки од нас може да израчуна и да брзо увиди далекосежне плодове једне овакве сабирне акције.

Да би ову своју социјалну акцију претставили што јасније и убедљивије у својим сопственим редовима, добровољци је међу собом без престанка објашњавају и овако:

Сваки српски добровољац даје целог себе, сваки дан, за свој народ и за своју земљу. Српски добровољац стоји сваки дан на мртвој straжи, на браniку мира и реда и одржања српског народа, и за то је спреман да сваки час у години дана положи и свој живот. То је, свакако, максимум који један човек може да жртвује за спас свога народа. Дати сваки дан добровољни динар за сироте и изнемогле у својој народној заједници, тј. за годину дана жртвовати од себе само 365 динара, то је минимум који сваки Србин може од себе дати. А за ту своту може се помоћи, издржати или спасти дневно једна сирота српска породица...

Само ова акција практично се изводи на тај начин што сваког јутра пре поласка на редовну дужност, сваки добровољац у свим јединицама почевши од Команданта Корпуса до последњег редова, полаже по један динар

Р. П.

БОГ НА СРПСКОЈ ЊИВИ

У блеску коса и хуку вршалица златна се река, ето, прелива долинама, падинама, и како сноп за снопом пада, расте и надима се тежакова нада.

Жетва је почела.

Кад човек запне, Бог благослови, шта је злато по челичним косама према златним откосима, према златним стоговима? Склад људског рада и понесеност земље, најлепша је могућа ризница.

Радио је наш човек ове године као никада, понела се наша земља ове године како треба, па у кошевима и амбарима најлепше космичко милосрђе које се уопште може излити.

Златна је река потекла, златно је зрно осветлало образ и српски тежак дахнуо је душом: учинио је своје, очувао је своје, изнео је своје и хлеб насушни, вас у бојама сунца, засијаће на трпези намученог, али неклонулог народа. Јер добра сетва, добра жетва, најлепши су примери и добре родољубиве савести.

Аграрна савест, тежачка готовост, тежачко схватање дужности, уродило је заслужним плодом. Запели су деца, запеле жене, запели људи, запели старци, запеле алатке, запела стока, па је и Божји благослов такорећи запео.

Тежак је учинио своје.

Али, поред њега чинили су своје и радник и чиновник.

Нема градске баште у којима се не повијају орни кукурузи, прегршти класја, редови сунцокрета, нема градске баште у којој такође није укорачио аграрни дах, права правцата борба за насушни хлеб. Град се угледао на село и земљораднички талас запљусну је целу земљу. Србин се претворио у тежака, тежачки је поднео тежачку муку, али је зато сада и по среди тежачких радости: црно под ноктима заблистаће златом на трпези.

Борба за хлеб ујединила је све честито и све радено и када се поглед баци на понеле њиве и градине, сеоско класје и варошко класје њишу се истом снагом — вером да је битка за хлеб добијена.

И радник и чиновник учинили су своје.

У блеску коса и хуку вршалица огледа се општа воља да српска будућност мора бити боља, да рад уједињује, нерад разједињује, да се тек после полеглих мишица, повијених леђа усправним челом поносно иде.

Жетва је почела.

Ослушни шум рођеног класја, ти, који ослушкујеш звек туђег злата!

Ослушни жамор рођених жетеоца, ти, који ослушкујеш туђинске сплеткаше, туђинске великаше!

Ослушни рођене њиве, рођене баште, ти, који ослушкујеш туђинске ратне салоне!

Ослушни земљу своју, тежаке своје, и они ће ти рећи:

Жуљевита је истина, истина над истинама.

Жуљевита је слобода, слобода над слободама.

Жуљевита је правда, правда над правдама.

Вас у зноју, вас погрбљен, вас задихан, српски тежак, радник и чиновник, од снопа до снопа слуша глас земље своје, слуша глас бриге своје, јер на тај начин слуша глас прошлости своје, испуњава дужност будућности своје, човек је, учинио је своје, и ето, и на селу и у граду, његови плодови се роје.

Златна река, шумећ долинама, шумећ падинама, потекла је из чисте религије рада, једине могуће у данима страшним као косидба. И њен Бог благословио је српску њиву...

(Цртеж: Н. Бешевић)

Генерал Недић на жетви

Претседник Српске владе ступа на српску њиву и поздравља вредне жетеоце

Снимци Државне пропаганде

На све стране спрема се нови хлеб: пожњевено жито товари се на кола и носи на вршидбу.

Десно: Генерал Недић обишао је и вредне београдске повртаре.

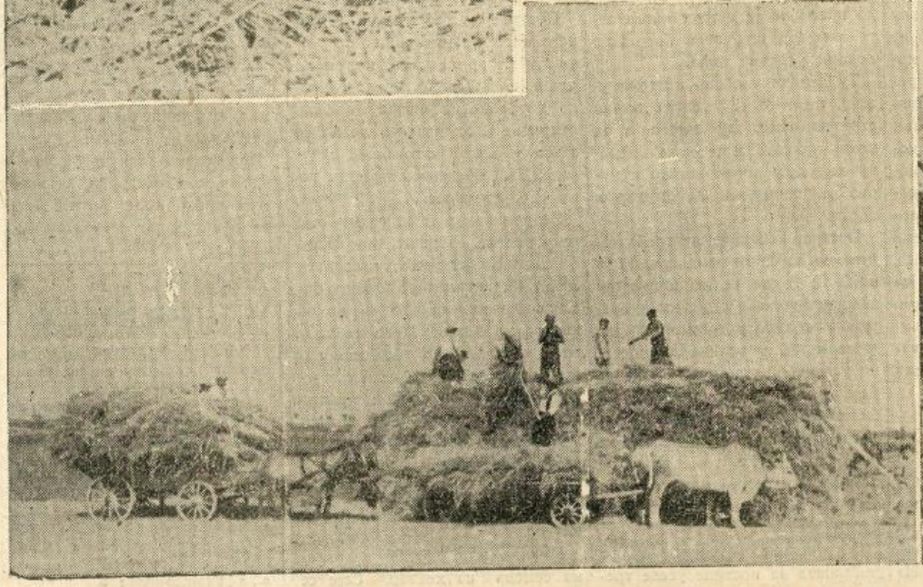

Летња сетва поврћа

Никако не смемо губити из вида, да ће поврће за сада претстављати главни предмет наше исхране. Ма да је оно ове године заиста у знатној мери засађено, поред тога добро родило, ипак је потребно да се још искористи свака могућност, како би количине поврћа биле што веће. Да би се то постигло мора се употребити сваки део слободног земљишта, да ниједног тренутка, док то временске прилике дозвољавају, не буде без усева.

Обирањем грашка, раног лука, салате, келерабе и другог ранијег поврћа већ су многе површине у повртњацима остале слободне. Њиховом попуњавању треба одмах приступити. На првом месту земљиште треба очистити, преријати и земљу иситнити.

За даљу сетву у току сезоне долази у обзир следеће поврће:

Грашак, и то само ниске сорте са смежураним зрном које се сеју у јулу и августу.

Боранија може да се сеје још до конца јула.

Мрква се сеје преко целог лета ако има воде за поливање, а јесења сетва врши се од краја августа до половине октобра, за пролетњу потрошњу.

Спанаћ може да се сеје до септембра у размаку од 15 дана, али само летње сорте које подносе сушу и стасавају месец дана после ницања. Спанаћ посејан половином септембра стиже за бербу преко зиме, а у септембру и октобру сеје се за пролетњу бербу.

Средње ране сорте купуса за јесењу потрошњу сеју се и у јулу, док се раностасне сорте за пролетњу протрошњу сеју у септембру, а расађују крајем октобра.

Карфиол средње рани расађује се до краја јула, а стиже за бербу у октобру.

Келераба споростасна крупна сеје се до конца јула, а расађује у августу за зимску потрошњу.

Кељ зимски расађује се од половине јула до половине августа, а стиже за бербу у новембру и децембру.

Лук влашац сеје се до почетка августа семеном или се расађује расадом добивеним из старог бокора.

Лук аљма сади се у јулу и августу, а ако је произведен из семена посејаног у априлу и мају расађује се у јулу и августу.

За цвеклу најзгодније време сејања је у јулу месецу за јесењу потрошњу.

Ротква јесења сеје се у јулу, а зимска у првој половини августа. Зимска ротква може да се држи у трапу до пролећа, а јесења само до половине зиме.

Пољска салата мотовилац сеје се од почетка августа до половине октобра у размацима од 10 дана, а стиже за бербу 70 до 90 дана после сетве.

Избор приплодне стоке

Питање стоке је за нашу земљу од прворазредног значаја, како у погледу исхране, тако и у погледу извоза и сировина за производњу коже и осталих сточних производа. Од успешног гајења стоке зависи не само наша будућа расположива количина меса, већ исто тако количине млека, путера, сира и осталих сувомеснатих и млечних производа, вуне и сирове коже.

Да би наше сточарство могло да се развије у обиму који нам је потребан, један од главних услова је избор приплодне стоке. О тој теми одржао је једно значајно предавање на београдском радиу професор Пољопривредног факултета др Танасије Митровић, нови претседник Главног савеза српских земљорадничких задруга и потпретседник Главног задружног савеза.

ИСХРАНА И ИЗБОР СТОКЕ

После добре исхране — вели проф. др Митровић — избор стоке претставља једну од најважнијих мера за унапређење сточарства. Ова мера толико је значајна, да се наши одгајивачи морају често опомињати да врше избор приплодне стоке, јер се може слободно рећи да он и не постоји код наших одгајивача. Не вреди да држава предузима са своје стране све мере за унапређење сточарства, ако је у томе не потпомогну сами одгајивачи још и одговарајућим избором приплодних грла.

Сваки одгајивач који жели да има добру стоку и да има користи од ње мора тражити доброг пастува за своју добру кобилу, доброг бика за краву, доброг овна за овце, доброг нераста за крмаче итд. За приплод треба одабирати не само мушка већ и женска грла, да бисмо имали више успеха у раду и брже оплеменили своју стоку. Стара је и свима добро позната изрека, да је потомство онакво какви су им били родитељи и даљи преци. Родитељи морају бити добри и здрави ако се жели добро и здраво потомство.

Избор приплодне стоке важан је и из тог разлога што се у многим расама показују разноликe особине и својства, па то исто важи и за грла у једној раси. Када неко жели добру музну краву, свакако да у приплоду не може држати гојазну краву, која даје мало млека. Ако нам требају свиње за тов морамо тражити грла која се добро тове. Ради доста млека, ради веће количине вуне боље квалитете, морамо бирати одговарајуће овнове и овце. У жељи да имамо доста јаја, не можемо узети за приплод кокошке које слабо носе. Већа плодност свиња може се створити само тако ако будемо гајили плодне крмаче, па за њихово оплођење употребимо нерастове који потичу од плодних матера.

КАКО ДА ИЗВРШИМО ИЗБОР

Поред ових особина мора сваки одгајивач да бира она грла чије је тело правилно развијено, која су отпорна, чврста и добро искоришћавају храну. Из запата треба избацивати слабо млечне и слабо јешне краве, крмаче које немају довољно млека за прасад, слабо млечне и ситне овце, злоћудне бикове и пастуве, нерастове и овнове који насрћу на људе и хоће да убијају и газду. Све то мора да се зна и да се за приплод бира само оно што је без мана и порока, што је благородно и кротко. Потомство наслеђује мане и недостатке својих пријатеља и прадака. Ако је отац са извесним манама и телесним недостатцима, мати опет са другим, онда ће њихово потомство бити оптерећено свима њиховим недостатцима, и ако се тако и даље продужи без икаква избора, добија се поразније и наказније потомство. Ето ради чега је потребан избор приплодних грла у сваком газдинству. Само помоћу избора може се доћи до савршенства, у колико се оно уопште може постићи у природи.

Према правцу одгајивања мора се подесити и избор приплодних грла. То значи, ако неки одгајивач жели млечну стоку, он ће вршити избор приплодних грла у правцу велике млечности, водећи рачуна о здрављу, отпорности и правилној грађи тела приплодних грла. Тек пошто је одређен одгајивачки циљ, приступа се избору расе. Сваки одгајивач треба добро да размисли да ли изабрана раса одговара одређеном одгајивачком циљу и да ли дотично газдинство може да задовољи потребе изабране расе у нези и исхрани. Набавити ову или ону расу, а немати удобне стаје, довољно добре хране и приличну негу значи упропастити ту расу, изгубити новац утрошен за њу и претрпети потпун неуспех. Тек пошто се реши све ово, приступа се избору приплодних грла.

О ЧЕМУ ТРЕБА ВОДИТИ РАЧУНА

Пре свега треба испитати приплодну вредност грла, која се огледа у пореклу, у добром здрављу, у отпорности и у преношењу способности и особина на потомство.

Код здравих и добро храњених грла кожа треба да је мекана, растегљива, код мушких грла увек дебља него ли код женских.

Добро однегована и здрава приплодна грла имају кратку, глатку и сјајну длаку, грубо држана грла дужу и дебљу, али сјајну длаку.

И мушка и женска грла морају носити јасно изражене полне ознаке, мушка знаке мушкости, женска знаке женскости.

Грудни кош треба да буде развијен по дубини и ширини.

Леђа равна, широка и сразмерно дугачка, никако преседластани шараниска.

Сапи да су широке, сразмерно дугачке, и по могућству што равније, никако узане, стрме и јако оборене.

Цело тело нека буде покривено добро развијеним мишићима.

Кости јаке и снажне, нарочито кости ногу, које треба да су још правилних ставова и добрих зглобова.

Код млечних грла да је виме добро развијено, као и остали знаци млечности.

Појава полног нагона треба да је редовна, плодност добра.

ПАЗИТЕ ШЕЋЕРНУ РЕПУ

Овогодишње честе кише, поред свог доброг дејства на усеве, изазвале су и једну лошу последицу, тиме што су се коровске биљке развиле у већој мери но обично. Нарочито је то случај код шећерне репе, којој морамо поклонити највећу пажњу. Није потребно наглашавати од колике је огромне вредности шећер који нам шећерна репа даје, али добро је скренути још једном пажњу земљораднику, да он од шећерне репе има једну велику непосредну корист, јер за сваких предатих 100 кгр. шећерне репе добија по 1 кгр. шећера. Према томе, у колико изгуби на усеву, у толико ће изгубити и у количини већера које му припада.

Да би се принос шећерне репе обезбедио, потребно је приступити правилном окопавању. Прво окопавање већ је извршено. Друго окопавање треба да се изврши две недеље после првог, на дубину од 3 до 4 сантиметра. Треће окопавање треба сад да буде у току. Оно има да се врши на дубину од 5 сантиметара, ручном снагом, окопавајући између редова и у самим редовима. Нарочиту пажњу треба обратити овом окопавању, јер после њега репа почиње нагло да напредује и листови покрију земљу, што онемогућава нова окопавања. Колико пута треба укупно окопати репу то се не може тачно утврдити, већ зависи од прилика земљишта, подневља и времена. Опитима је пак утврђено да репа која је свега једанпут окопана даје упола мање приноса од репе окопане 5 пута. У главном може се рећи да репу треба окопати најмање три пута.

Сточну храну треба сејати овога лета

У више махова истицали смо потребу засејавања што већих количина сточне хране, да бисмо у току идуће зиме обезбедили и исхранили нашу стоку. Нарочито морамо водити рачуна, да ће ове године, због суве зиме и недовољних пролетњих киша приноси ливада и других усева за сточну храну, као луцерке, црвене детелине итд., бити слаби. Да би се то накнадило потребно је у току овога лета засејати што веће површине позним усевима пиће.

Ту долази у обзир пострни усеви, који се сеју после жетве стрнина. Њих има много, а за наше прилике и у овом времену долазе у обзир зелени кукуруз за сачму, сирак, мухар и просо.

Пострне пиће усеве треба гајити на плодним земљиштима, а најбоље је да се по могућству изврши ђубрење стајским ђубретом. У колико у току лета буде више киша, у толико ће пострни усеви боље да расту и да се развијају. У колико киша не би било, наводњавање је веома корисно. Ако пак наводњавање не би било могуће, томе се може помоћи у извесној мери орањем земљишта на време и правилном негом усева.

Обрађивање, односно орање земљишта за пострне усеве треба извршити одмах по жетви стрнина ,још истог дана или најдаље сутрадан, док земљиште садржи још довољне количине влаге. Да би се то обавило, пожњевено и повезано жито треба одмах оставити у крстине на крају њиве, тако да њива остане слободна за орање. Истог дана кад се врши орање треба извршити и дрљање, а затим сејање.

Пострне усеве треба сејати ређе него обично, пошто се развијају за време лета, кад нема довољно влаге. У току развитка потребно је чешће дрљање, прашење и окопавање, да би се влага у земљи што боље сачувала. Наводњавање извршити тамо где је могуће.

Зелени кукуруз за сачму сеје се у редове на растојању 50 до 60 сантиметара између редова и 30 до 40 сантиметара између биљака. На хектар иде 40 до 60 килограма семена. Може се сејати и омашке, али тада иде више семена, а добије се мање зелене масе и са мањом хранљивошћу.

Проса иде 30 до 40 килограма семена по хектару. Сеје се гушће од кукуруза са размаком између редова од 25 до 30 сантиметара.

Мухара иде око 30 килограма семена на хектар. Сеје се гушће од проса, на 15 до 20 сантиметара растојања између редова. Може се сејати и омашке.

Сирка иде 40 кгр. семена на хектар. Сеје се у редове на растојању 40 до 50 сантиметара између редова и 30 до 40 сантиметара између биљака.

По сетви њиву поваљати глатким ваљком. Приликом ницања нега мухара своди се само на дрљање, док је код осталих поменутих усева потребно још прашење и окопавање. Жетва се врши у време кад настане цветање, или најдоцније при пуном цветању.

Пожњевени усев треба или осушити, или силирати, за храну стоке преко зиме. Зелени кукуруз и сирак по могућству увек силирати.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мезанин, I степениште (Палата Извозне банке) Тел. 20-383

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.

Тромесечна претплата 36 динара шаље се преко »Пресеа, а. д. Влајковићева 8.

СРПСКИ КОНСЕРВАТИЗАМ

Написао
др Живојин Перић
професор Универзитета у пензији

Уредништву Српског народа
Београд

У једном броју свога часописа (од 13 марта о. г.), *„Српски народ"*. Ви сте објавили један састав о Српској конзервативној странци, „Значај Конзервативне Мисли", са сликом једнога од њених оснивача и вођа, Милутина Гарашанина. Тај састав Ваш, специално његова уводна реч, изазвао је свеопшту пажњу па и пажњу моје маленкости, изазвао је са пуно разлога. И, заиста, и по језгровитости саме садржине те уводне речи и по њеном спољашњем облику, форми, која се може назвати школским примером и у том погледу, Ваш састав није свакодневни појав.

А што Вам нарочито даје овде право на једно признање без резерве то је она, за наше не сувише идеалне нарави јавнога живота, ретка објективност која прожима цео Ваш чланак код оцене унутрашње политике српске конзервативне (напредне) странке. Јер, шта је на првоме месту и као нешто безусловно потребно у јавним односима, ако желимо да се они крећу и развијају у смислу општега добра људске заједнице то је идејна трпељивост (толеранција) и непристрасност. Ако би се, узмимо, због неједнакости у схватањима људи избегавали и не би одржавали лични додир међу собом, нешто као минимално и основно за постојање друштва и државе онда би ово обоје било немогућно. И онако исто као што би било логички апсурдно а етички неозбиљно и комично да људи не другчију између себе, на пр. због разлике у телесној висини или у боји косе, исто би то било, ако би се људи избегавали услед разлике у мишљењу. Јер, и идеологије, само ако оне претстављају дубоко и искрено уверење, чине саставни део човечијега бића, онако исто као и његови органи, и као год што би било, код нормалног човека, несхватљиво да неће да има додира са извесним појединцем зато што би се он од њега у нечему телесно разликовао, исто би тако било, код таквог, нормалног, човека, несхватљиво, ако би се он на сличан начин понашао зато што би неко исповедао друкчију идеологију него што је његова.

Затим, без идејне толеранције била би немогућна лојална духовна утакмица и борба — једина борба која треба да постоји међу људима и народима: само из те и такве борбе могу избити на површину и победити најтачније и друштвено најкорисније идеологије. И као нешто најмање у области идејног живота и активности јесте да се противнику допусти бар то да може слободно изложити и своје мисли. А то се често дешавало код нас: у партиском јакобинству ишло се дотле да се политичком противнику није дозвољавало ни да се слободно изјасни, образложи и брани своја схватања — противно оној изреци мудрости која и у Политици а не само у Правосуђу има своју етичку вредност: Audiatur et altera pars. Примена тога правила у Политици може да буде само од социалне користи: јер, ако је изказана идеја погрешна или безначајна, од ње неће бити никаква нити ће ко за њом поћи, док, међутим, био би то велики губитак за заједницу, ако не би могла доћи до манифестације једна основана и друштвено напредна мисао.

У своме саставу, следујући правилу Правичности и Доброте — два категоричка императива наше узвишене Хришћанске Религије: — „Suum cuique", Ви сте се уздигли изнад сваког партиског менталитета који толико сметa примени тога Правила па сте, и ако, уверен сам, нисте ни-

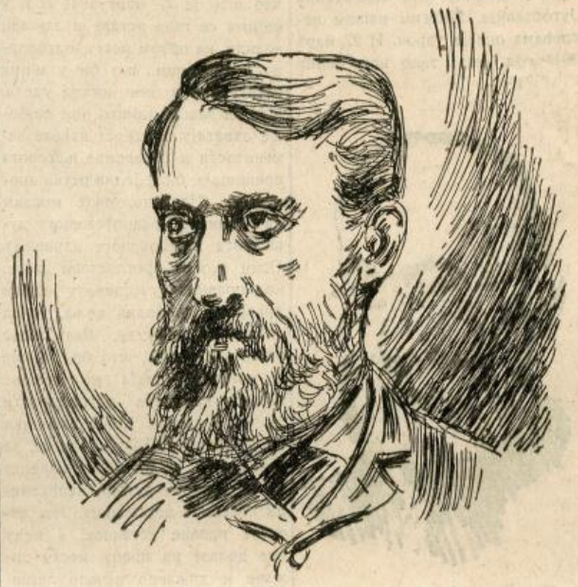

Милутин Гарашанин
Архив С. Н.

када били члан управник српске конзервативне странке, овој странци одали признање тамо где сте, после својих разматрања у којима Вам је истина и легитимни Интерес Српске Заједнице био једина сврха, нашли да јој то припада, одали сте га на начин који доликује једном културном Европљанину, начин према коме ни ја, такође, не могу остати равнодушан.

Ни једна наша, Српска, Странка није била, ваљда, тако нападана и ружена као напредна (конзервативна) странка, и ако она то, ни по својим идејама и раду ни по несумњиво великој, и личној и породичној, вредности њених првака[1]) није заслуживала.

Називана је, због њене спољашње политике, несрпском, па чак и издајничком, странком а због политичке унутрашње реакционарном. Има људи па, шта више, и читавих странака — а то су не ретки појави специално код демократске идеологије — који уображавају да су они једини и сигурни родољуби и народни пријатељи, док другима све то

ка, други је случај. Јер, добро је, наравно, имати идеја али својим идејама треба господарити слично спорту од кога, док је спортист од њега, спорта, јачи, има користи по здравља спортиста, а иначе ті, ако спортиста његов спорт савлада, ако он овом постане роб, онда је спортист за друштво изгубљен[2]). Другим речима, не треба да идеја у толикој мери овлада човеком да је он више не може да контролише својим разумом. Ако буде ово последње, тада ће се идеја, од рационалнога, претворити у неодољиву страст и ући у област ирационалнога, и у том случају отпада свака могућност духовног општења са једним таквим идеологом, мада, етички, он стоји изнад заинтересованог политичара (тј. није му сврха лична корист). Човек постаје тада у том погледу нешто елементарно и са њим је немогућно споразумевање као што је то немогућно ма са каквим другим физичким појавом (такви појави могу бити само објекти испитивања од стране човека као субјекта).

Ово и овакво психолошко стање код људи који се баве народним пословима, стање социално врло штетно, нарочито су показивале левичарско - демократске странке. Те странке, произишле, на нашем, европском, континенту, из једног несумњиво великог историског догађаја али, у исти мах, и догађаја са јаком дозом ирационалнога, Француске Револуције (од год. 1789.), носиле су неминовно и носе на себи печат свога извора те отуда и њихова програмска склоност и готовост да се, у Политици, служе, по потреби, и насилним средствима од којих револуционарни метод претставља једну врсту њихове философије и идеологије, што је потресало цео Деветнаести Век и из њега прешло и у Век данашњи. Двадесети. (В. овде Правила Француске Изјаве Права Човека и Грађанина. La Déclaration des Droits de l' Homme et du Citoyen, од августа 1789. унесена као увод, préambule, у Француски Устав од 3. Септембра 1791. н. к., међу којима се налази: „Le Droit á la révolte" тј. „Право грађанина на побуну", ако би држава управа прешла преко његових „природних и незастаривих права" — „Les droits naturels et imprescriptibles". То право на побуну формулисано је овако у чл. 2 исте изјаве: „Ces droits — тј природна и незастарива права човека — sont la liberté, la propriété la sûrete, ét la résistauce á l'oppression" ја сам подвукао. Ова идеја „отпора против угњетавања", призната као основно начело, једна врста догме, у Уставу од 1791. год., идеја антидржавна и анархистична, дакле антиправна и антикултурна, подигнута на степен „Права" — право против права! — јесте једна најпогрешнија и зато најфаталнија концепција француских револуционара и, како изгледа, баш та концепција имала је, од свих њихових концепција, највише, на општу штету, утицаја на доцније генерације. Никада раније, пре Француске Револуције, није, на нашем копну, то и такво *право* према Држави и државној власти било признато и освештано појединцима).

*

Ви сте, у напредњачкој (конзервативној) идеологији, нарочито запазили и подвукли мисао о начелу законитости (легалности) у људској заједници. [И *Ново Време* (Београд), у своме броју од 3. априла ове године, одаје пошту (уводни чланак: *Посланица Стојана Новаковића)* политичким идејама вођа напредне странке, Ст. Новаковића, изнесенима у његовом писму од 24. јуна, 1903 год. по ст. кал. (после убиства Краља Александра Обреновића) а поводом покрета за обнављање напредне странке и у коме писму Ст. Новаковић нарочито истиче начело законитости]. И, заиста, то сте врло добро уочили: та мисао је мисао — водиља у политичком схватању те странке. То је, другим речима, принцип Државе односно принцип Права: Држава, Право, то је начело законитости а начело законитости то је Држава или Право. Држава, Право, Законитост, све идејни синоними, то је одлика људскога друштва која се састоји у организацији. Без Државе, Права, Законитости, не би било уређене (организоване) друштвене заједнице нити могућности за њен опстанак и прогрес. И зато је и била девиза српске конзервативне (напредне) странке: „Ред, Рад, Законитост".

У осталом, ова напредњачка девиза треба да буде девиза за сваку државну и државотворну партију па и сама Демократија не занемарује идеју законитости у своме програму. Мада, у истини, ово последње нема великог значаја, пошто, видели смо, Демократија, с друге стране, ставља изнад Државе „природна права", овлашћујући појединце да устану против Државе односно њених претставника у случају да би они вређали та природна права њихова — теорија, као што смо горе већ казали, погрешна још од самог почетка и, уз то, још и демантована стварношћу тј. нередом, боље: хаосом, коме она води ако и када се приведе у дело. Приметићемо да и саме демократије, дошавши једном на власт, не поштују више ту теорију, јер би се то окренуло против њих самих а оне, чини се, нису много вољне да „se faire guillotiner par persuasion" (да се гиљотинирају из убеђења). Могло би се рећи да демократија заступа револуционарну идеологију док је у опозицији али да на власти практикује „реакционарну" државно-правну политику. То, свакако, представља једну нелогичност и отсуство начелности код демократије, пошто, на тај начин, демократија, када је на државној управи, одбацује најосновнију, тако рећи,

---

[1]) Као што су били: Милутин Гарашанин, Милан Пироћанац, Аћим Чумић, Стојан Новаковић, Чедомиљ Мијатовић, Ђорђе Павловић, Светомир Николајевић, Димитрије Маринковић, Никола Петронијевић, Бура Ђоватовић, Драгутин Франасовић, Димитрије Радовић, Браћа Стеван и Ђорђе Пантелић, Милан Кујунџић, Михаило и Милан Богићевић (сродници Династије Обреновића), Алекса Јовановић, Анд. Ђорђевић, Тихомиљ Марковић, др. Јован Ђурић, Никола Стевановић, Љубомир Каљевић, Милан Петронијевић, Димитрије Ракић, Стеван Д. Поповић, Арон Ничић, др. Владан Ђорђевић, Љубомир Ковачевић, Марко Стојановић, Вукашин Петровић, др. Јован и Риста Данић, Милан Ђ Милићевић, Драгомир Рајевић, Ђорђе Стефановић (министар Правде), Ант. Пеливановић, Ант. Пантовић (министар Правде), Вучко Ђорђевић, Браћа Бадемлић, Јован Крсмановић, Јефта Павловић, Месаровић и Михајло Павловић, Милан А. Павловић, Ђ. Миличевић, власник Гранд Хотела, и др. важни људи и породице из Београда. И у унутрашњости земље било је, тако исто, међу Напредњацима значајних и истакнутих породица и људи као: у Шапцу, Куртовићи и Топузовићи, Јанко Бацак из Јагњила (Окр. Београдски), Беговићи из Брезовице, Самуровићи у Пријевору (Окр. Подрински), Гуцоњићи (исти Округ), Младен Исаковић (Лешњица), Јован Ћириловић из Новака (Окр. Ваљевски), Милан Драгојевић из Робаја (исти Округ), Љубомир Моловић, из Врачевића (исти Округ), Игњат Гудурић, из Обреновца, Породична задруга Радовића из Ђурђевца (Округ Ваљевски), Никола Ђоћевић из Младеновца, Алекса и Страхиња Поповић (Округ Ужички), Милош Глишић (Ваљево), Стеван Максимовић адв. из Пожаревца, Д. и А. Станојевићи из Крагујевца, Антонија Марић из истог места, Василије Анђелковић из Трстеника, Жив. Милосављевић, из Друговца, Лазар Карамарковић, из Летњиковца (оба места из Округа Пожаревачкога), Милован Браловић, Јанко и Панта Дробњак. Овај списак је, разуме се, далеко од тога да буде потпун и у њега су унесени само најстарији претставници Напредне странке али се по њему може, мислим, судити о персоналном саставу водећих кругова у једној од наших, можемо рећи, Историских странака.

[2]) Више о спорту у овом погледу в. у моме саставу: **Школске Оцене њихов значај и утицај**, отштампано из »Правне Мисли«, Београд, 1939. (поводом Прославе Стогодишњице Прве Београдске Реалне Гимназије).

мисао у својој Magna Carta, Француској Изјави права човека и грађанина.

Била је сасвим неоснована оптужба да је, истицањем државног начела легалности и ауторитета, напредна странка показивала тежњу да заведе, у своју корист, владу јаке руке, нешто аналогно ранијим ауторитативним, да не кажем аутократским, режимима. Неоснована оптужба, јер, најпре, напредна странка била је, такође, за уставни систем са народним претставништвом као једним од законодавних чинилаца. Затим, напредњаци су, указујући на културни значај реченога начела, и себе саме поттчинили том начелу, зашто је најбољи доказ завођење још од самога почетка њихове владавине (1880—1887, 1895—1896 год.) установне непокретности (инамовибилитета) судија (Законом о судијама од 9 фебруара, 1881 год. ст. кал.). Да су српски конзервативци (напредњаци) желели оно чиме су их њихови политички противници теретили, тј. да им принцип легалности и ауторитета власти буде само једна платформа за насилничко властољубље, они, сигурно, не би били променили дотадашње стање правосуђа: пре њих, конзерваватива, постојало је само уставно начело одвојености између Судске и Извршне власти али без законских гаранција против мешања ове последње власти у рад судова: судије су биле онако исто као и управни чиновници у рукама и на расположењу владе.

Са напредњачким Законом о судиској непокретности заједмчена је била и фактички (а не само уставно-теориски) судиска не зависност а тиме и начело законитости. На тај начин, напредњаци (конзервавативи) су, и себи као и другима, одузели могућност да утичу на судове, чиме су најбоље показали да начело законитости и ауторитета власти које су они били истакли на прво место у држави није било никаква маска за њихову тобожњу реакционарску самовољу, јер истинска судиска независност јесте онај бедем у држави о који се мора разбити сваки сличан покушај. Осим тога, напредна странка се није устручавала да сву строгост начела законитости да осетити чак и највиђенијим својим члановима када је и где томе било место и није потребно да за то овде наводим доказе и примере. Најзад, напредњаци су исто начело истицали и бранили и у опозицији, и ако су демократи доносили и законе са којима се они нису слагали: они су те законе критиковали али су им се покоравали. Они су мислили и говорили: корисније је и рђав закон који се поштује него и најбољи закон који се вређа. И уопште, да је пробитачније имати и рђаве законе него никакве а овај последњи случај је онда када се закони не примењују. Најгори је онај закон кога нема.

Ми овим нећемо да кажемо да српска напредна странка није и грешила: нема човека без погрешака па то, наравно, вреди и за групе људи. Не греше — као и човек — само странке које ништа не раде, јер радити значи грешити а грешити значи радити. Бољи је онај који ради па и греши него онај који не греши јер не ради. Али можемо, мислим, рећи да напредна странка *као таква* никада није извршила ни један државни удар нити била у каквом преврату. Било је напредњака, то не поричем, који су у актима те врсте имали удела али то су били само појединци за чије делање странка не може сносити одговорност. Нема те странке код које се слични случајеви нису десили и где се сваки члан и увек држи свога партискога програма и дисциплине.

Међутим, начело законитости није никакав проналазак напредње странке: то начело датира, тако рећи, од самога постанка човека и државе, да не кажем још од пећинских људи. Српски конзервативци су само хтели да, у једном народу који је тек био створио своју државу и који још није имао потребно политичко искуство нити културност западних држава, укажу на првокласну важност једног принципа у отсуству кога људска заједница не само не би могла напредовати него ни егзистирати и чије пренебрегавање је могло чак бити и судбоносно за српски народ с погледом на његов геополитички положај. Значај државних закона дао нам је још Аристотел у својој чувеној формули: „Човек је политичка животиња", чиме је хтео да каже да се људи уздижу изнад категорије животиња тиме што, обдарени разумом, синтетишу и каналишу своје појединачне воље и, стварајући на тај начин државу, људску заједницу подижу на исти степен који има сам човек тј. на степен рационалнога појава. Тиме људска заједница и човечанство стичу карактер једног система слично универзуму који, универзум, значи и јесте један општи систем и у тај систем имају људска заједница и човечанство да се кроз своје законе интегрирају (укључе).

Без тога, без државних закона, људско друштво не би више представљало никакав систем, оно би било само један хаос, нешто ирационално, јер би онда у њему било онолико разних закона колико појединачних воља тј. тада не би било никаквих *људских закона* него само закона физичких, ирационалних, и од онога Аристотеловога: Човек је „политичка животиња" остало би само ово последње. Тиме би, наравно, отпао и сваки етички појам о дозвољеном и недозвољеном — чиме се људи, у главном, разликују од животиња (више него интелигенцијом: има, на пр., врло интелигентних мајмуна који знају чак и да рачунају!) и човек би спао на ранг аморалног бића. И тако би, једном речи, људска заједница без државних закона имала карактер једне биолошке гомиле и човек би заузео место између мајмуна и правога човека тј. човека државе и више не би могло бити говора о евентуалном „Übermensch"-у (натчовеку) него једино о „Untermensch"-у (потчовеку).

Слабљењу схватања о културноме значају и важности државно-правнога начела законитости тј. слабљењу државне идеје или правне свести као и васпитању људи у смислу елементарнога ирационализма и њихов части пад на ступањ *полуљуди* допринела је највише политичка теорија успеха или теорија да сврха оправдава средство. За ту теорију имамо у принципу да захвалимо демократији односно њеној доктрини револуције и уношењу ове у појам допуштених па чак и дужносних делања у друштву. Главно је, по тој теорији, у политици *успети* тј. добити власт или на њој се одржати а којим путем то је равнодушно: свако средство за то је добро па и само убиство. Једна теорија чији крајњи резултат, у друштву, јесте не идејна него чисто физичка борба, слично бор би међу нижим фелама. Оно што сам горе већ казао поводом Аристотеловога учења, теорија успеха или теорија циља била је владајућа кроз цео XIX век (век Француске револуције одн. индивидуалистичко - материалистичке демократије, природних наука, технике и машинизма) и ушла је, са све већом јачином, и у двадесети век. И све недаће у т.зв. модерној епоси ваља тражити у томе паду духовне и душевне стране човека и у његовом удаљавању од хришћанске етике како у погледу сврхе тако и у погледу средства. (О подударности идеје о праву — а то је, видели смо, идеја о држави и државно-правном принципу легалности — са хришћанском идејом о миру међу људима и народима тј. да право тежи општем миру као и хришћанство, в. више у моме говору одржаноме у Београдском удружењу за приватно право: *Законитост и мир*, 1938, оштампано из „Правосуђа", Београд, 1938).

Од те антихришћанске и паганске теорије нарочито је патила и препатила наша држава, прво као Србија а после као Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца и доцније као Краљевина Југославија. Многим нашим несрећама она је узрок. И 27 март 1941 год. јесте тако исто једна

Стојан Новаковић

Архив С. Н.

примена схватања да циљ оправдава средство, односно теорије успеха. О томе догађају писало се је и пише поглавито са политичко-националнога становишта, али, у колико ми је познато, не и са једног становишта много ширега, вишега, становишта изнад и политике и нације, онога права и државе, становишта принципа законитости који, као принцип културе и човечанства, надмашује не само нације него и континенте. 27 март 1941 год. морао је већ, као и сваки други чин такве врсте, дати у опште негативне резултате, без обзира на његову сврху, стога што се у њему и кроз њега прешло преко поменутога принципа, прешло се преко овога на начин и у обиму у коме би исти акат био фаталан и по много консолидованије државе него што је била Југославија: њиме је, једновремено, повређен и основни земаљски закон, Устав, као и још други врло важни закони за чију повреду су везане тешке кривичне санкције.

То је првобитна и кардинална погрешка чина од 27 марта 1941 год., једна врста библискога греха („le péché originel") од кога су потекле и неминовно морале потећи све даље зле последице његове. Речено је да је тај акат био акат одбране државе, што је једна најочигледнија Contradictio in adiecto, јер како се држава могла бранити уништењем темеља на коме она почива а тај темељ то је начело легалности? То би било исто — да наведем то често употребљавано и тако тачно упорећење — као када би се секла грана на којој се стоји. Римска изрека: Salus rei publicae prima lex esto не значи да је свакоме појединцу или групи појединаца допуштено да, *на самовластан* и *законима противан начин*, „спасавају државу" када они „нађу" да је „држава у опасности" него да се, у случају потребе спаса државе, имају, од стране надлежних и одговорних чинилаца и редовним путем, донети *закони* где ће се, ако не може бити друкчије, прећи, ради постигнућа речене сврхе, преко свих посебних интереса појединаца. Никада српска конзервативна (напредна) странка не би била у стању да једном радњом сличном 27 марту 1941 год. „спасава" државу при свему свом патриотизму: то би било противно речи: „Законитост" у њеној девизи.

Разуме се да би, у превратима као што је 27 март 1941 год. у којима се газе уставе и закони, носили, на првом месту, одговорност правници, ако би у њима евентуално и они имали удела, што би заиста, пошто они најбоље схватају вредност начела законитости и последице његовога прекршаја, била једна ретка аномалија. (Наравно, овде мислим на правнике уравнотеженога душевнога и моралнога здравља). Осим ако се претпостави да је, код правника учесника у једном превратy, слободна воља, услед спољашње принуде, била мање више искључена, што би, разуме се, имало утицаја по питање њихове кривичне одговорности (в. § 25 нашега Крив. законика од 27 јануара 1929 г.). Али се, за таква дела, не би могли извинити ни њихови аутори неправници посебице војна лица. Јер, извесне правне установе, а међу ове долазе на првом месту држава и државно начело легалности, јесу опште културне тековине чији значај мора да буде познат и неправнику. Осим тога, има правних норама које представљају само санкцију моралних правила (из области морала ушле су у област права) одн. које у току времена стекну такав карактер (из области права прећу у област морала) и које норме су зато познате свима и сваком. Ако је потребно бити правник па знати извесне правне категорије (као, узмимо, оне које се односе на ниансе додира човека са стварима: possessio naturalis, detentio, possessio cum animo, dominium) или правне тананости, финесе (на пр. оне о вољи у праву или о злоупотреби права) није ни најмање нужно имати диплому правнога факултета па да се зна, на пр., да се не сме убити, извршити разбојништво или упалити ма чији дом а најмање дом државни (извршити пре врат)[4]).

И опет она, српска конзервативна странка, није имала много успеха. Можда зато што није имала много среће, а, изгледа, ове, среће, треба имати у свакој борби, не само у ратној него и у политичкој борби (као и на школским испитима). Мада се треба трудити да се, у тим борбама (као и на испитима), улога среће тј. улога случаја сведе на што мању меру (што и чине добри и вредни ученици). Ипак је српска конзервативна (напредна) странка постигла да, кроз потребне законе међу којима је било врло важних и из привредне области (на пр. Закон о непосредном порезу од 1884. год. који је увео, код земљишта пореско оптерећење по хектару, сваобразно социалној правичности да онај који више има више и да плаћа држави), као и грађењем железничке пруге, Србију веже за Средњу Европу тј. Западну хришћанску културу, што је одговарало и њеном бескомпромисном одбацивању источно-азиских, степско-уралских, схватања која су у руском деструктивном нихилизму налазила свој најјачи израз[5]) и, кроз деценије, била узрок многих наших и унутрашњих и спољашњих потреса и недаћа. Отуда и непомирљивост српских конзерватива у погледу руског утицаја у Србији на њену, нарочито иностранu, политику[6]).

•

Много сам Вам и искрено захвалан на љубазном гостопримству у Вашем листу чиме сте ми омогућили да Вам се, и као члан раније српске конзервативне странке, одужим на Вашим симпатичним речима о тој странци. А радовању се, ако то не би била злоупотреба Вашега гостољубља, да ми, доцније, уступите још мало места у своме часопису како бих, укратко, изложио и онај део програма српске конзервативне странке који се тиче организације Законодавне власти, такође једне карактерне црте идеологије исте Странке, питање данас од сасвим актуелнога значаја за нас, Србе, и поводом чега је та странка, тако исто, и не мање незаслужено била вређана.

---

[4]) О градацији у одговорности код повреде Устава и Закона ја сам говорио опширније и у напред наведеном своме предавању: **Законитост и Мир. За** правнике који би узимали учешћа, »било као органи власти било као појединци«, у »актима упереним против Устава и ли закона«, потсани је ту казао: »Ти и такви правници, на срећу не тако многобројни, слични су свештенику који би устао против вере и цркве којима се заветовао да служи.

[5]) В. о овој фаталности, за Европу, антихришћанских и разорних инвазија од Истока и у нашем раду: **Les suites politiques des querres balkaniques principalement en ce qui concerne les Slaves balkaniques,** оштампано из »Jahrbuch für Völkerrecht«, Kiel, 1914.

Ипак морам подсетити на то да је напредна странка после своје рестаурације, по убиству Краља Александра Обреновића (29 маја 1903 год.), у год. 1905, под, вођством Стојана Новаковића, скренула, у знатној мери, са свога традиционалнога правца у спољашњој политици и то специално 1909 год. а поводом анексија Босне и Херцеговине Аустро-Угарскоj Монархији (Декретом Цара и Краља Фрање Јосифа од 5. октобра, 1908. год., по нов. кал.) што је изазвало сецесију у напредној страни одвајањем једне групе, махом млађих напредњака. Та група напредњака образовала је доцније 1914 год., баш пред само убиство Аустро-Угарскога Престолонаследника, Надвојводе Фрање Фердинанда, и његове супруге (15—28 јуна. 1914 год., у Сарајеву), и први Светски рат (1914—1918 год.), српску конзервативну странку у чијем програму су дали понова и несумњиво израза, и у унутрашњој и спољашњој политици, начелима раније конзервативне (напредне) странке (из год. 1880.) под вођством Милутина Гарашанина. Лист те нове (управо поновљене) конзервативне странке звао се **Србија** и излазио је једанпут недељно до објаве рата Аустро-Угарске Србији (28. јула, 1914 год.). Да додам да је та група Напредњака имала и један свој часопис: **Недељни преглед** (Београд) који је излазио од 1908 до 1911 год.

ИЗ МОЈИХ УСПОМЕНА НА НЕМАЧКЕ ФИЛОЗОФЕ

Написао
Др Бранислав Петронијевић
професор Универзитета

I

Сматрам за срећну околност свога живота што сам у својим младим годинама био упућен на то да студирам филозофију у немачкој језичкој области (у Бечу и Лајпцигу), јер су Немци, после старих Грка, дали човечанству највећи број знатних филозофа (од којих су *Лајбниц*, *Кант*, *Хегел* и *Шопенхауер* најчувенији).

У последњим разредима Више гимназије, коју сам завршио 1894-те год., правац мојих будућих студија био је већ потпуно одређен. Али не имајући довољно материјалних средстава да се одмах одам само филозофским студијама на неком од страних универзитета, ја сам те исте године отпочео студију медицине на бечком универзитету. Тек после три семестра проведена на медицинском факултету напустио сам медицину и дефинитивно се одао филозофским студијама на филозофском факултету у Лајпцигу, где сам положио докторски испит почетком 1898-ме год.

Први од знатних немачких филозофа с којим сам дошао у везу био је професор филозофије и експерименталне психологије на лајпцишком универзитету *Вунт* (Wilhelm Wundt). Пошто сам летњег семестра 1896 год. слушао његова предавања, ја сам му идућег семестра поднео на преглед и оцену рукопис мога првог филозофског списа (о онтолошком доказу за нужну егзистенцију бића). Кад сам после две недеље отишао да чујем његов суд, он ми је рекао:

„Метода филозофирања у Вашем спису битно се разликује од методе мога филозофирања, то је спекулативно-онтолошка метода, док је моја емпиричко-индуктивна. Морам међутим признати, да сте оштроумно формулисали Ваш нови онтолошки доказ, чак боље но што је то учинио Кант у своме познатом предкритичком спису. Али ипак рад Вам нећу моћи примити за дисертацију".

Ја сам одмах приметио, да ово последње нисам ни намеравао. У даљем разговору *Вунт* ми је дао један врло добар савет за даљу студију. Рекао ми је да је за мене најбоље да озбиљно проучим Аристотелову Физику, у којој је онтолошка метода филозофирања по његову мишљењу достигла свој врхунац. Мени је то Аристотелово дело било дотле непознато и ја сам на његову студију утрошио доцније доста времена и труда. Ја и данас то дело сматрам за најбоље Аристотелово дело и за највеће дело античке филозофске литературе.

Повољан суд који је *Вунт* дао о моме рукопису ја сам саопштио једном од лајпцишких филозофских издавача и овај је одмах пристао да га штампа. Спис је изашао почетком 1897 под насловом *Der ontologische Beweis für das Dasun des Absoluten*, Versuch einer Neubergründung, Leipzig, Verlagsbuchandlung Hermann Haacke.

После изласка овог списа одмах сам почео да радим на мојој докторској дисертацији, за коју сам изабрао исту тему којом се бавио *Шопенхауер* у својој дисертацији, а то је став разлога (der Satz vom Grunde). После осам месеци напорног рада предао сам крајем 1897 рукопис деканату филозофског факултета. За оцењиваче су одређени професори *Фолкелт* (Johannes Volkelt) и *Хајнце* (Max Heinze). Првога сам неколико пута посетио у току рада на дисертацији, док сам се другоме преставио тек кад је ова поднета. Како немачки професори филозофије (а и професори филозофије у другим земљама) нерадо примају тезе које обрађују оригиналне теме, а много радије тезе историјског карактера, постојала је опасност, да ми теза буде враћена или да буде враћена са захтевом да буде прерађена. Стога сам био пријатно изненађен кад ми је проф. *Фолкелт* саопштио, да је тезу дефинитивно примио имајући у виду њен систематски карактер и конзеквентну обраду. Професор *Хајнце* био је у својој изјави још отвореније и одлучније: *Sie sind ein scharfsinniger, tiefgehender und konsequender Denker*, рекао ми је, али је одмах уз ову необичну похвалу додао, да се никако не слаже са позитивним резултатима моје тезе. Ипак читање тезе од стране професора Хајнцеа имало је за мене повољних последица. Кад сам му на две године дана доцније послао моје прво оригинално филозофско дело *Principien der Erkenntnisslehre*, он је то дело навео у наредном издању четврте свеске познате опсежне *Историје филозофије* од Ибервег — Хајнцеа, коју је он тада издавао и допуњавао (то наредно издање изашло је 1901 год.).

На усменом докторском испиту, који је обављен 28-ог јануара 1898, испитну комисију су сачињавали: проф. *Фолкелт* за филозофију, проф. *Видеман* (Wiedemann) за физику и проф. *Пфефер* (Pfeffer) за ботанику, а претседник комисије био је минералог проф. *Циркел* (Zirkel). На испиту из филозофије добио сам највишу оцену, што је учинило те је претседник комисије, пошто ми је честитао положени испит, додао: *„Die Komission hofft, dass Sie der erste Philosoph auf der Balkanhalbinsel wirden werden"*. У своме младићском одушевљењу и самопоуздању ја сам се усудио да приметим: *„Ich danke der hohen Komission für ihre guten Wünsche, aber, Herr Geheimrath, ich hoffe mehr"*, наиша ће претседник љубазно рећи: *„Meinetwegen auch mehr"*.

Прегледајући тезу проф. *Фолкелт* с правом је закључио, да се логично испитивање става разлога садржано у њој заснива на једном у својим основним линијама већ утврђеном метафизичком систему и желео је, да ја скицу тога система саопштим у једној примедби. То сам и учинио, и то на тај начин што сам на дотичном месту раније примедбу, у којој је била скицирана моја теорија сазнања, заменио новом. Проф. *Фолкелт* био је задовољан са додатом примедбом, али је налазио да треба задржати и ону раније. Жалим што при штампању тезе нисам задржао и ту раније примедбу, јер би њено задржавање сачињавало документаран доказ, да сам ја већ тада, као младић од непуне 23 године, имао у основним линијама утврђен не само свој метафизички већ и свој гносеолошки систем (који је разрађен у поменутом делу *Principien der Erkenntnisslehre* штампаном у Берлину 1900 год.).

При крају овог чланка поменућу још и то, да је проф. *Фолкелт* био велики поштовалац тадашњег највећег живога филозофа немачког Едуарда Хартмана (*Eduard von Hartmann*). Моје сопствено дугогодишње познанство са овим последњим биће предмет идућег чланка.

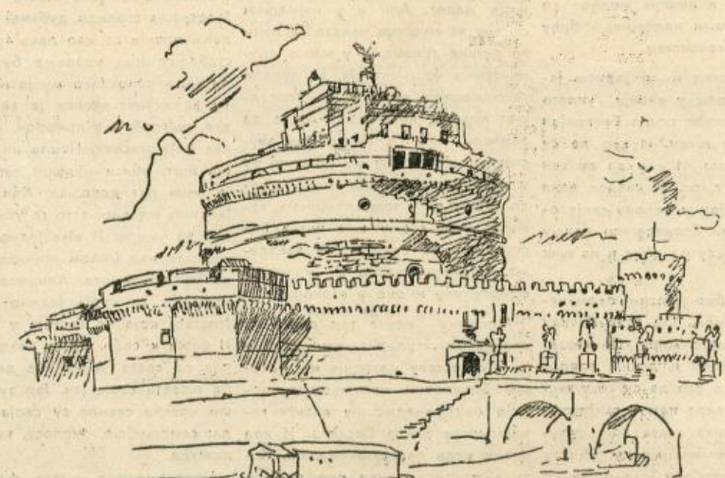

АЛФРЕД КНИСПЕЛ: РИМ

ДВОГОДИШЊИ РАД НА БЕОГРАДСКОМ УНИВЕРЗИТЕТУ

ИЗЛАГАЊА РЕКТОРА Др НИКОЛЕ ПОПОВИЋА

Поводом двогодишњице рада реорганизованог Универзитета у Београду, ректор универзитета др Никола Поповић, пред скупом свих универзитетских наставника, изложио је двогодишњи рад на нашој највишој просветној установи.

Др Никола Поповић у своме излагању највише се заустављао на овим темама: избор универзитетских наставника, факултетске уредбе, наставнички рад на универзитету, сарадња са Немачким научним институтом, као и рад професора универзитета у народу.

Што се тиче избора универзитетских наставника, ректор је нагласио да је постигнут споразум са водећим личностима наше просветне политике о извесним начелима којих се универзитетско особље има придржавати, а нарочито што се тиче одредбе чл. 28 опште Уредбе о универзитету, која предвиђа да број редовних професора на појединим факултетима не може бити већи од половине броја катедара на њему, па је универзитетски сенат донео одлуку да предложи министру просвете и вера да издејствује измену тога члана.

Што се тиче универзитетских уредаба, које су рађене споразумно са универзитетом, у њима се предвиђају две важне новине, а то су: пријемни испити за све свршене матуранте који се желе уписати на који факултет нашег универзитета, и друго заводи се за све слушаоце свих факултета обавезно слушање предавања из националне групе предмета и полагање испита из њих на крају четвртог семестра. Завођење пријемних испита има за циљ да се изврши што правилнија селекција кандидата с обзиром на њихову општу спрему и с обзиром на њихове способности за специјалне студије, а што се тиче обавезне наставе из националних предмета за све универзитетске слушаоце, она је у погледу националног образовања наше омладине потребна и пожељна, а све то у циљу како би се наша омладина у својим студијама на универзитету што боље оспособила како стручно тако и морално за њен будући рад на изграђивању наше националне културе у свима њеним областима.

У погледу наставничког рада на универзитету, ректор је нагласио да су на основу одобрења Управног штаба Опуномоћеног Команданта генерала у Србији дипломски испити на појединим факултетима одржани још у јунском испитном року 1941, а исто тако универзитет је добио право да се на њему поред дипломских испита могу обавити и испити оних слушалаца који имају најмање четири уписана и оверена семестра. Универзитет је такође предузео кораке да му се дозволе скраћени курсеви за студенте два последња семестра како би могли стећи права на полагање дипломских испита, и сви су изгледи да ће се то остварити.

Излажући научни рад на универзитету, др Никола Поповић је нагласио, да је рад и поред материјалних тешкоћа, настављен, да нема ниједног професора универзитета који је своје научне радове занемарио, да су појединци из својих личних средстава набављали материјал који им је потребан, али да су врло велике тешкоће за експерименталн научни рад.

Опажа се тенденција обрађивања оних научних проблема који су од интереса и за српску и за немачку науку, што очевидно има за циљ поновно успостављање и продубљавање културних веза оба народа.

Та тенденција налази подршке код овдашњих претставника немачке науке, а нарочито Немачког научног института, који је своју акцију развио у седам праваца: 1) Приређивање научних предавања немачких научника овде у Београду; 2) Предавања наших научника у просторијама Немачког научног института; 3) Издавање радова наших научних радника на немачком језику; 4) Одређивање стипендија немачке владе за наше младе људе за њихове студије у Немачкој; 5) Одашиљање питомаца српске владе на студије у Немачку; 6) Оснивање течајева за немачки језик за наше слушаоце и српских течајева за немачке слушаоце, и 7) Стављање на расположење своје библиотеке нашим научно заинтересованим читаоцима.

Др Никола Поповић, изложио је затим опширно који су све, како немачки тако и наши научници, у току ове две године одржали предавања овде у Београду, додајући да такав рад наших научника у сарадњи са немачким научним институтом знатно продубљује и учвршћује културне везе између српског и немачког народа, а које је Вук Караџић и његови привржсници отпочео пре већ толико година.

Најзад је ректор универзитета детаљно изнео да су наставници универзитета зато поред чисто научнога рада, гледали да што више и практично припомогну општој обнови земље, па су у ту сврху нарочито професори медицинског и пољопривредног факултета живо радили и код надлежних власти и у самом народу, одазивајући се најпречим потребама народне обнове. Ту треба убројати рад универзитетских наставника са медицинског факултета у борби против пегавог тифуса, затим рад универзитетских професора у разним одборима, као што су одбор за израду општег културног плана, одбор за организацију педагошких радних заједница итд.

У своме излагању др Никола Поповић, нарочито је истакао необичну предусретљивост немачких надлежних власти да рад на београдском универзитету, сходно садашњим приликама, буде од користи и науци и српском народу.

НА ВРХУНЦИМА ЕВРОПСКОГ ДУХА

Пре двадесет година, усред немира између два рата цео културни свет прослављао је 300-годишњицу рођења једног од највећих француских мислиоца, једног од најизразитијих претставника европског духовног хероизма, Блеза Паскала. Данас усред овог џиновскога ратног сукоба сви мисаони Европљани са трагичним осећањем за судбину Европе, за њено бити или не бити пред навалом варвара са Истока и Запада иду на овај ходочилук на једном од врхова европског духа.

Данас када су угрожени основи европске културе и њена мисија у свету, сви Европљани без разлике на народност осећају као општу заједничку својину све културне тековине сваке поједине нације. И зато са истим болом и револтом осуђују уништавање драгоцених уметничких дела у Немачкој или било којој другој европској земљи од стране англосаксонских варвара. Зато се данас Европа осећа духовно обједињена за одбрану својих духовних и културних вредности у страху да механизовано варварство са Запада и дивљаштво из степа не претвори Европу у пустош, у којој се неће више рађати духови као што су били један Паскал, један Гете, један Данте или један Његош.

Са још већом осетљивошћу и преданошћу сећамо се генија Блеза Паскала у овим трагичним данима, када непријатељ Европе уништава ремек-дела европске готике, јер и његова мисао носи у себи сву одуховљеност средњега века, јер и она као торањ и стрела средњевековне катедрале хрли пут неба, хоће да уздигне што више победу духа над материјом. У делу Блеза Паскала налазимо све оно што чини сржи и недостижну величину Европе. Он се није само попео на највиши степен одуховљености, већ је својим генијалним умом задобио многе научне тековине, унапредио науку, ту другу величину Европе.

Као дечко, у 12-ој години сам открива принципе на којима се заснива Еуклидова геометрија; у 16-ој години пише **Расправу о купама**, коју Лајбниц одушевљено хвали, а у 18-ој години проналази армитметичку машину. У математици поред мањих проналазака даје идеју за интегрални и диференцијални рачун. Али то све њега не задовољава, јер је жељан апсолутног сазнања и зато његов живот јесте једна крвава драма борбе између науке и вере, док није најзад сазнао Бога као једину безграничну и вечну истину.

И тада Паскал уништава у себи тело, плот да би свој дух ослободио чула и упутио га недостижним висинама. Он је један од оних ретких Европљана, који су успели да потпуно уђу у царство духа, пошто су уништили тело и чула и у ватри бола и патње прочистили свој дух. **»Од 18-е године није провео ни један дан без бола«**, бележи његова сестра, она старија која је тражила да буде сахрањена код његових ногу.

Свирепи болови неиздржљиво су и дању и ноћу парали његов мозак, болесна утроба сагоревала је у ватри, али он је откривао степене људскога савршенства, постављајући за увек законе духа: **»Сва тела**, бележи Паскал, **небески свод, звезде, земља и све њене краљевине не вреде ни најмањи дух, јер он све зна, и себе;** а тела ништа!.. Сва тела заједно, и сви духови заједно, и сви њихови производи не вреде ни најмањи део милосрђа: оно припада једном бесконачном вишем реду...«

У билансу европске културе којим је Европа задужила човечанство **Мисли** Блеза Паскала јесу једна од највећих и најдрагоценијих тековина. Јер оне нису обична књига; она није писана као што се пишу друге књиге. Оне су, истина, епохалне за француску литературу, за утврђивање француског стила, али оне су у ствари изван књижевности. Ову књигу није писао писац, књижевник; њу је писао ради спаса свију људи само човек.

У ствари он није ни писао своје **Мисли**. Он је само живео један пламени живот и спремао се да пише **Апологију хришћанства**. Његове **Мисли** јесу фрагменти те **Апологије**, нађене записане грозничавим рукописом на парчетима хартије разног формата и већ употребљаваним. То су као материјални трагови околности у којима је Паскал мислио. Као црв превија се у боловима. Па ипак је забринут за судбину свију људи. Мисли на све људе. Хтео би да их спасе, јер зна сада у чему је спас: **Бог.**

И зато мисли само на то како све људе да приведе Богу. Размишља без престанка о човеку да би нашао путеве до његовога срца у коме хоће да упали божанску ватру. Пати неиздржљиве физичке болове, који га спречавају да напише дело. Али у затишју између два бола он ужурбано бележи какву дубоку и величанствену мисао.

Неке су остале тако недовршене. Али готово свака осветљена је једним болом. И то се осећа и данас после триста и неколико година. И осећаће се увек. Зато су мисли Блеза Паскала бесмртне. Јер, одиста, ко је још писао као Паскал? Кадгод је узимао у своје грозничаве и бледе руке лако гушчије перо, он је падао на колена и дуго клечао на каменом поду. И сузе су често квасиле комадиће хартије. А увек жарко и свим срцем и душом молио се безграничном и недељивом бићу да спасе човечанство.

Јер је Паскал имао једном језовиту и страшну визију уклете судбине људског рода: бескрајни дуги редови људи. И као да су сви у ланцима. И као да су сви осуђени на смрт. И сваког дана дављени су једни на очи свију осталих. И сви безнадежно чекају да данас или сутра дође и на њих ред.

Паскал је био ужаснут овом чемерном визијом. Од тада Паскал није више имао мира. Поистоветио се са целим људским родом. Чинило му се као да су се у његову душу слиле патње свију људи од постанка света који су умирали у вечном мраку. Њихов лелек, пун жалбе и језе одјекнуо је његовом пламеном и племенитом душом. И он је до смрти носио у себи један огроман бол, пространа и дубок, као и трагизам несрећног човечанства.

И зато очишћен од временских трошних наноса, моћни Паскалов дух снажно је замахнуо ка апсолутном, тражећи одговор за тајну смрти ради спаса свију људи. И глув и слеп за земаљске форме, боје и гласове, он сада чује и види ствари које плотски људи не чују и не виде. Он има сада нека друга чула, јер, ето, осећа:

»вечно ћутање бескрајних простора«.

И у време када је Галилеј први пут уперио свој телескоп пут неба, а Свамердам своје увеличавајуће стакло спустио ка земљи, Паскал без икаквих оруђа открива световне бесконачно великог и бесконачно малог. Својим подуховљеним очима погледао је изнад себе и у једној ненадмашној визији видео је све величанство и сву бесконачност природе. Упоредио је нашу земљу са другим небеским телима, и она му се показала као мајушна тачка у поређењу са кругом, који она сама описује. А сам тај круг незнатан је потез према путевима које друге планете описују. И цео овај видљиви свет само је један атом у поређењу са неизмерношћу васионе:

»Бескрајна је то сфера, чије је средиште свуда, а обим нигде«.

То је понор васионски бесконачног. Кад је затим Паскал погледао око себе, открио је опет други понор. Ето, каже Паскал, око нас облечу неке ситне мушице. Готово невидљиве. И људи мисле да су ту близу крајње границе малог. Али и у најмањем органу те мушице налазе се много ситних зрнаца, а у њима друга зрнца још ситнија. И дељећи тако маштом дође се до последњег делића, који човек може да замисли. Али се Паскал не заустављa: »Показаћу му (човеку) ту унутра један нов понор«. И смело тврди да у том сићушном, замишљеном атому има читав бескрај других светова, са звездама, планетама које су у истом односу као и оне у васиони.

Модерна наука тек данас са својим хемиско-физичким теоријама о саставу материје и са својим Брауновим кретањем потврђује ову ненадмашну визију генијалности Блеза Паскала. И кад човек види ове амбисе, које Паскал открива свуда око човека, он тада први пут осети колико је мајушан и безначајан. Како је бедан његов положај »средине између ничега и свега«! Као да је од некуд залутао у овај забачени кут природе. И као у затвору да је, осуђен да буде вечито на белом хлебу и у вечном мраку. Јер, на трагично питање **»шта је човек у бесконачности«**, он нема другог одговора до ових трагично величанствених Паскалових речи:

»Не знам откуда сам на свету, шта је овај свет и шта ја сам. Живим у страховитом незнању свију ствари. Не знам шта је моје тело, шта су моја чула, шта је моја душа. Па ни онај део мене који мисли оно што кажем, размишља о свему и о самом себи и он не познаје себе као ни све остало.

Видим страхотне просторе који су ме опколили. Везан сам за један кут овог огромног пространства, а не знам зашто сам баш овде постављен, а не на коме другом месту. И не знам зашто ово мало одређеног времена имам да проживим баш сада а не у коме другом магновењу целе вечности, која ми је претходила и која ми следује.

Видим само бесконачности са свију страна. Као атома оне ме потискују и ја сам као сен која траје несповратно само један трен. Једино што знам, то је да ћу скоро умрети, али најмање пак познајем ту смрт, коју не могу избећи«.

Блез Паскал, гравира од Еделинка

Архив С. Н.

И тада човек осети све бездани које зјапе око њега и бију језовитом стравом дубина. И цивилећи повија се као лака трешчана стабљика под ударима буре. Али Паскал показао му је и његову величину: **»човек је само трска, најслабија у природи, али трска која мисли«.** Ништа није лакше него убити човека: кап воде је неки пут довољна. Али човек је виши од оног што га убија, јер зна да умире. И има једно преимућство над целом природом: она не зна ништа. Али човек заборавља то своје једино достојанство, које се састоји у мисли. И бежи к себи, да ту нађе заборав од свега. А не зна да »треба мрзети своје ја«. Јер ту у души човека савиле су своја гњезда: самољубље, охолост, таштина, пожуда.

Човека тиште многе фаталности, смрт, беда, незнање и он би хтео да их се ослободи. Али у својој немоћи ништа боље није смислио него просто да не мисли на њих. И целог свог живота, сваког дана од јутра до мрака он чини неуморно најразноврсније и најнемогућније ствари, само да би одагнао мисао о најстрашнијој ствари, али једино достојне човека. Зато човек никад није на миру. Увек трчи за нечим, ужурбан је, јури на све стране. И најсрећнији је кад не може да мисли на њу, на — смрт. Шта све човек у својој досетљивости није измислио само да му што пре прође време. Ратови, предузећа, интриге, научна истраживања, звања, проналасци, интриге, разговори, игре, лов немају другог порекла. **»Отуда долази да људи толико воле лупу и комешање; отуда је затвор тако велико мучење: отуда је задовољство самоће непојмљива ствар«.** »И тако протиче цео живот«. А заборавља малоумни човек да је без мисли као камен или као марва.

Човек једино тежи срећи, али због своје несталне природе није у стању да је постигне. **»Сви људи желе да буду срећни**, бележи Паскал; **ово је без изузетка. Ма каква средства употребљавали, сви они теже овом циљу. Једни због тога ратују, а други седе мирни. То је побуда свију радњи, свију људи, чак и оних који се вешају«.** Међутим, сви се жале, и стари и млади, и богати и сиромаси, и научењаци и незналице, да су несрећни. А то је зато што човек заборавља на своје високо порекло и на своје достојанство. И хоће сићушним, релативним стварима да засити урођену тежњу за апсолутним. Досада, неспокојство само је казна човеку за његово сопствено потцењивање. Јер, све наше беде јесу беде прогнаног краља.

Изгубивши апсолутно добро и место да га неуморно понова задобија, човек се заварава којекаквим недостојним стварима. И Паскал са горчином ређа сва предмете, којима се човек залаже: »звезде, небо, земља, елементи, биље, купус, лукац, животиње, инсекти, телад, змије, грозница, куга, рат, глад, пороци, браколомство, родоскрвљење«. И Паскал се пита с правом: **»какво је дакле чудовиште човек!«** Ко би само могао да размрси ову збрку што претставља човек?

Али Паскал не заустављa се у рушењу свију идола, којима се људи клањају. И продужује својом неумитном анализом да претвара у прах све ослонце, на којима човек би хтео да се задржи, и открива суштину свију ствари: бесмислица, неправда, лаж. Човек би хтео да потражи ослонац код других људи, као да и они нису немоћни као и он. Не треба се лакомислено заваравати другим људима: **»они нас неће помоћи: умрећемо сами«.** Пријатељство: **»кад би људи знали шта једни говоре о другима не би било четири пријатеља на свету«.** — Љубав: шта волимо кад волимо једну личност? Њене физичке или њене духовне особине. Али да ли је то она? Уосталом, и она сама не зна ко је она?

Затим Паскал указује људима опет једну амбисну тајну: случај: **»Клеопатрин нос да је био краћи, изглед света био би измењен«.** — Правда. Нема једне правде за сва времена и за све људе. Она је само обичај, који се мења према месту: **»истина с о-**

БЛЕЗ ПАСКАЛ

најчистији претставник европског духовног хероизма

ве стране Пиринеја, заблуда с друге стране«. — Политика: »кад су Платон и Аристотело писали о политици, као да су хтели да уреде лудницу». Али човек врло много цени свој разум. Он се узда у њега да реши све тајне. Он је необично горд са њиме. И Паскал му је некада много веровао. Али сазнавши његову немоћ пред апсолутним, он је пун презирања према њему, а нарочито према филозофима: шта могу они у ствари, кад и зујање мушице прекида њихова најдубља резоновања. Осим тога, разум је жртва обмана чула и маште. Зато је разум потпуно несавршено оруђе сазнања и творац многих заблуда, разних филозофија, које ометају човеку да нађе прави пут.

»Унизите се, немоћни разуме; умукните, глупа природо, узвикује најзад Паскал... **Чујте Бога!«**

Паскал је онако грандиозно сликао природу у њеној бесконачности, овако дубоко и ненадмашно испитивао је човечје срце по његовим амбисима беде, да би најзад био услишен његов крик: **Чујте Бога!** Паскал је био хришћанин, и то врло велики хришћанин. Прави хришћанин који је у Јеванђељу тражио своју веру. Али, ма да никада није био неверник, он је сумњао и дуго лутао, док није наслонио своју уморну главу на наручје Преблаг: »Добро је, кад човек изнемогао и уморан од узалудног тражења правога добра, пружи најзад руке Спаситељу«. Први пут у 24-ој години Паскал је привучен вери и решава »да живи само за Бога и да нема другог циља осим њега«. Али тада он није био још потпуно спреман да истраје до краја у тој намери. Његова страст за научним истраживањима опет га обузима, а и светски живот га привлачи.

Доцније, као да га болест опомиње на ову његову раније одлуку а и његова млађа сестра Жаклина, бића које је он највише волео и које је још потпуније реализовало његову тежњу за апсолутном правдом, такође је утицала на њега. Поводом њеног светлог херојског лика Сент-Бев каже да често пута сестре још потпуније и у чистијем облику реализују најлепше особине своје велике браће. И када је требало одрећи се својих религиозних уверења у духу јансенистичког покрета, који је био осуђен од званичне цркве, ова дивна жена пише:

»Опростите ми преклињем вас; говорим у претераном болу од кога ћу како осећам умрети... Знам да се говори да није на женама да бране истину, али ма шта се рекло због тешког времена и због жаопаког стања ствари у коме се налазимо и пошто владике имају храброст жена, то оне морају имати храброст владика. А ако није на нама да бранимо истину, на нама је да умремо за истину«.

И то нису биле празне речи, јер Жаклина Паскал умире у 36-ој години после три месеца од потписивања акта одрицања од јансенистичког учења. То је сестра достојна великог брата и зато може да утиче на њега на његовом путу ка Богу.

И најзад 23 новембра 1654 године Паскал осећа присуство Бога у своме срцу и у екстази бележи пламене редове, за које Ниче каже да су најдирљивија молитва: »Огањ-Бог Аврама, Бог Исака, Бог Јакова, — не филозофа и научника. — Извесност. Извесност. Осећања. Радост. Мир. Бог Исуса Христа...« То је коначно преобраћање Паскала и он сада сав се посвећује вери и у одбрану својих јансенистичких уверења пише 18 дивних памфлета, **Провенсијале,** равне Демостеновим филипикама, које су заувек уништиле утицај свемоћних језуита.

Осетивши после тога да му је Бог подарио способност убеђивања он почиње да спрема своју **Апологију хришћанства.** Болест и смрт спречиле су га да изведе до краја своју замисао и **Мисли** јесу фрагменти тога дела, које ће остати за увек једно јединствено и непостигнуто сведочанство величине европског духа и његове победе над материјом. И зато данас под сенком крила анђела смрти, који се надноси над Европом, Паскалове **Мисли** о судбини човека без Бога и о његовом опредељењу за царство духа добијају изузетан значај.

Милош М. Милошевић

Прослава Хелдерлинове стогодишњице у Београду

Пре кратког времена навршило се 100 година од смрти великог немачког песника Фридриха Хелдерлина, једнога од највећих и најзначајнијих немачких духовних стваралаца после Гетеа и Шилера. Овај крупан датум у историји европске културе прослављен је са дужним пијететом у свима европским просветним центрима, те је сасвим разумљиво да ни Београд у томе није могао изостати. Хелдерлинову прославу у Београду организовао је Немачки научни институт. У својим просторијама, у присуству најистакнутијих претставника немачких и наших меродавних фактора и знатнога броја наших књижевних и културних радника, познавалаца немачке књижевности и немачког духовног стваралаштва.

Хелдерлинову прославу је отворио директор Немачког научног института др А. Шмаус, који је организовао већ низ оваквих културних манифестација за духовно зближење међу народима, за међусобно разумевање и сарадњу.

Београдски гудачки квартет (Јосиф Немечек, Андрија Весингер, Димитрије Дорџан, Александар Слатин) интерпретирао је, на мајсторски начин, други став чувене Брамсове „Романце", једно од најрепрезентативнијих дела немачке и светске музичке уметности.

Одлично предавање о Хелдерлину одржао је професор др Рихард Волф, шеф Наставног одсека Немачког научног института. У своме интересантном и значајном предавању др Волф је прво окарактерисао доба, у којем је живео, и средину, у којој је стварао, духовно сагоревао и догорео велики немачки песник, затим је у кратким али језгровитим цртама изнео његов живот, његов духовни развој, његово уметничко изграђивање и песничко стремљење ка највишим врхунцима духовног стваралаштва. Предавач је своја излагања илустровао цитирањем најкарактеристичнијих песама Хелдерлинових, са финим естетичким анализама њихових високих песничких лепота, са дубоким улажењем у психологију његовог духовног стваралаштва и са низом занимљивих паралела и асоцијација.

Предавач је, између осталога, истакао нарочити значај Хелдерлиновог сусрета са Јелинством. Из овога сусрета израсла је она тајанствена, судбински ватрена љубав за античку Јеладу, она чежња која се у њему никад није угасила, чежња према Грчкој, према њеним људима и њеној природи.

Хелдерлин је и радост и бол доживљавао интензивније него ма који други немачки песник пре њега. Природа, пријатељство и љубав били су у стању да му пруже такву усрећеност да је он мислио да им неће моћи одолети. Он је јасно осећао опасност у којој се налазио. Затим су опет наилазили часови, када је напуштао и самога себе, пун горког сазнања да у свету нема доста људи, да сами са собом тврдиче и да су егоисти. Тада се осећао као да обамире, хватала га хладна језа, као у агонији.

Ако се тако може рећи, Хелдерлин је био геније срца. Баш ова претерано развијена способност осећања у вези са стваралачким нагоном да се искаже, да својим ночувено јаким унутрашњим доживљајима даде и адекватан изражајни облик, то је оно што га је и сувише рано разорило. Тело је живело и даље, физички човек одолевао је и даље, али је душа подлегла услед претерано јасних визија, услед наглих муњевитих сагледања, неке врсте душевног засењивања: срушила се као Икар у мрак и таму, кад се усудио да приђе ближе божанској светлости.

При крају Хелдерлиновог живота, из његовог пера излазиле су песме које су наилазиле на допадање чак и код обојице Олимпијана. Сам Хелдерлин, унутрашње прогоњен, стално лебди у наглим променама између мраза и жара, борећи се за нов израз и облик који би одговарао његовом унутрашњем значењу. Тада је Хелдерлин дао песме изванредне зрелости, у којима је испуњен његов давнашњи сан о духовној синтези између Севера и Југа, између његове немачке отаџбине и Грчке, између садржине и форме.

После овог одличног предавања др Волфа, рецитовао је Ханс Кригер, са изванредном уметничком дикцијом, десетак најзначајнијих Хелдерлинових песама. Овом лепом културном приредбом Београд се достојно одужио светлој успомени великог песника, уметника и човека Хелдерлина.

Извођење „Тристана" у Лисабону

Извештај португалских листова о гостовању Берлинске државне опере, која је дала са „вајрајтским" ансамблом „Тристана и Изолду", дали су најласкавију критику немачкој оперској уметности у четвртој години рата. Лист *Секуло* пише: „Немачки уметници дали су дело једног Немца, који је највећи музички драмски геније свих времена, на један савршен начин." Лист истиче диригента Роберта Хегера и сценарију професора Преториуса. *Диарио де Нотициас* даје опширан чланак. „Све појединости биле су тако савршено простудиране да су достигле ниво савршенства. Певачи, певачице, сценарија, диригент, оркестар, хорови, све је било испуњено највећом дисциплином у познавању и служби дела Рихарда Вагнера. На позорници иза кулиса и у оркестарском простору сви су имали само једну жељу, да што боље прикажу дело. Роберт Хегер претставља идеалну класу диригената Вагнерових опера. Берлински филхармонијски оркестар био је, како се то очекивало, просто божанствен."

Смрт Сигриде Оњегин

У Лугану је умрла Сигрид Оњегин, једна од најчувенијих алтисткиња последњих деценија. Са овом чувеном певачицом, немачког порекла из Стокхолма, везана су многобројна гостовања и концертне турнеје. Сигрид Оњегин певала је на 13 језика са оригиналних текстова.

Њен успех има да заблагодари не само њеном божанственом алту, већ и њеном певачком темпераменту и музичкој интелигенцији. Благодарећи необичном таленту успела је да изгради и глас у сопрану и да узме у свој програм и виртуозне арије Росинијевих колоратура. Чак и иначе тешка партија „Фиделија", за праве драмске сопране била је докучна овој великој певачици.

ИЗЛОЖБА НЕМАЧКЕ УМЕТНОСТИ У МИНХЕНУ

И ове године је Дом немачке уметности у Минхену отворио своја врата хиљадама посетиоца из Немачке и целе Европе. И ове, као и сваке године, најбољи немачки уметници излажу плод свога стварања, својих веровања, тежњи и мишљења. У сред најтеже судбинске борбе немачког народа, у сред животне борбе младе Европе која челиком кује своју будућност, Немачка не заборавља на велико добро човечанства: уметност. Ова изложба је доказ животног и културног виталитета Немачке као и њене несаломљиве стваралачке снаге.

Оно што нам нарочито пада у очи на овој изложби, то је разноликост мотива. Животна озбиљност и мисаоност, снови човечанства и алегорије, животна радост и хумор, фронт и отаџби на земља и рад, а иза свега тога као да се чује снажна симфонија ратне грмљавине.

У једном своме говору на Академији ликовних уметности у Бечу, Рајхслајтер Балдур фон Ширах је рекао: „Ратници и уметници су људи вечности". У овим речима је изражен став немачке нације у данашњем рату. У моменту када се ради о бити или не бити, немачки народ се инстинктивно сећа вечних вредности човека. Ратници и уметници, обоје борци, данас дају прилог целокупном развитку немачке нације.

СА ИЗЛОЖБЕ У МИНХЕНУ. »СВЕЧАНИ ХОД« РЕЉЕФ ОД РОБЕН КИРХЕНА.

Позориште ведрине под ведрим небом

Калемегданска позорница Централе за хумор за време извођења »Минут после десет«

Архив С. Н.

Где је душе народне — ту је и ведрине, ту је и хумор.

Нема живота без осмеха, без радости, без вере у боље дане. И, ма како тешке прилике да настану, српски народ није губио свој дух, своју српску духовитост, своју ведрину... Није Вук узалуд скупљао, и то у тешким данима борбе за самосталност, доскочице и поскочице — то цар ство ведрине наше нације — јер хумор је нешто најбоље подељено у српском народу.

Та ведра традиција продужена је и данас.

Ни данас није замро осмех на избразданом лицу Србиновом, јер осмејак је животна нада, жи вотна будућност, животна вера.

Из свих крајева у Београд су се слегли витези смеха и разоноде, да са своје стране одрже и нашу стару ведрину и напаћеном свету ублаже невољу.

У том погледу може се рећи да је *„Централа за хумор"* постигла леп уметнички успех.

Пре свега, у „Централи" се налази Мића Димитријевић, већ и пре рата познат по својим духовитим козеријама и скечевима за бину и радио. Ту су наше уметничке величине: Жанка Стокић, Ана Паранос, Животић, Бранко Јовановић, Лаза Јовановић и други.

И, ево већ скоро пуних пет месеци, како се са репертоара „Централе за хумор" не скида ратна реви-комедија „Минут после десет" коју је веома ведро, духовито и занимљиво написао Мића Димитријевић, а коју с нај већим успехом изводи цео ансамбл овог позоришта.

„Минут после десет" је комедија увек радо гледана, јер она је, бар до сада, једна од најбољих хумористичких дела писаних под окупацијом, чије збивање и чија се радња догађа опет данас, под окупацијом. Заплети и сцене у овој реви-комедији, тако су живи, радња се развија тако занимљиво да се комедија, гледа и по више пута, с истим уживањем.

Од прошле суботе ова популарна ратна комедија изводи се *на летњој калемегданској позорници* — сва три дела заједно — (коју је обновила ове године „Централа за хумор") где се публици пружа двоструко уживање: једно са сцене„ пуне ведрине, а друго на чистом ваздуху мирисног зеленила.

Београд цени напоре својих пи саца али и глумаца-уметника, који се заиста искрено залажу да тешке дане прошарају ведрином и животном снагом без којих нема ни вере у бољу будућност.

Ч.

СА ИЗЛОЖБЕ НЕМАЧКЕ УМЕТНОСТИ У МИНХЕНУ

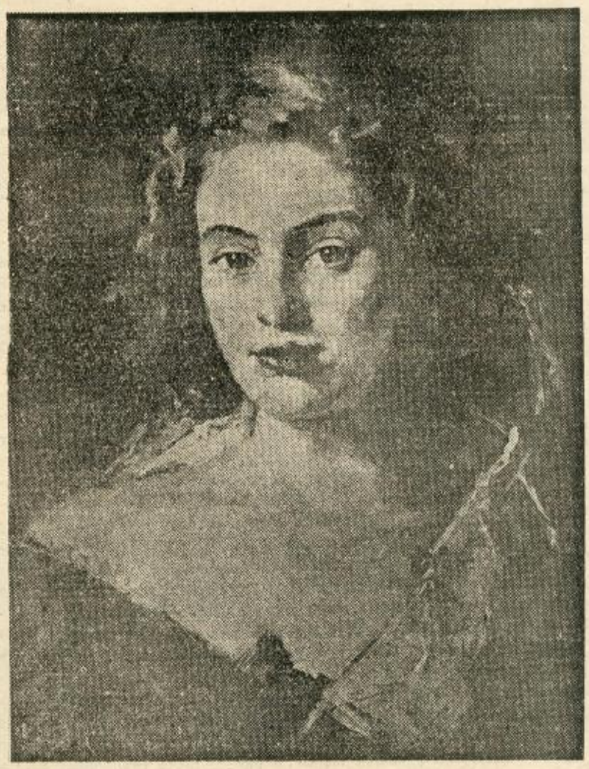

А. ПАЦЕЛТ (БЕЧ): ДЕВОЈКА СА ВЕЛОМ

Архив С. Н.

КОСТА ТРИФКОВИЋ
као позоришни рецезент

Није Коста Трифковић био само морнар, адвокат, песник, приповедач и оно, по чему му је име углавном и сачувано у исто рији српске књижевности, комедиограф. Још се млади Трифковић бавио једним књижевним видом, свакако најмање познатим ширим читалачким кругови ма. Реч је о Кости Трифковићу као позоришном рецезенту. Да, Трифковић није писао само позоришне комаде већ их је, нажалост у мањој мери, и пропуштао и кроз свој критичарски суд. Наравно, није писао прика зе о својим делима, о својој „Изабрачици" или, рецимо, „Школском надзорнику". Они о којима је писао били су странци чија су се дела приказивала у времену од 28 јануара 1872 до 12 фебруара 1874 године у Новосадском народном позоришту.

Истовремено са оснивањем по зоришта покренут је и истоимени лист 1871 године, који је доносио „кратке критике о свакој важнијој претстави". Уредник листа био је Антоније-Тона Ха џић, један од најзаслужнијих за напредак позоришта у Новом Са ду, иначе бивши уредник *Летописа Матице српске, Младе Ср бадије* и *Зборника позоришних дела.*

Трифковић је живео за позо риште и са позориштем. Он се кретао у најужем кругу људи који су водили Новосадско позориште и није онда чудно што је узимао учешћа и у писању приказа у листу *Позориште.* Доду ше, није много у том смислу написано: свега девет приказа и то искључиво дела страних, француских, немачких, мађар ских. Ни о једном једином срп ском комаду није написао ништа, иако су у времену његова писања ових критика приказивани у Новом Саду дела Андре Нико лића, Бана, Округића, Јована Су ботића, Ђуре Јакшића, Лазе Ко стића, Змаја, Милана Јовановића и Јована Ђорђевића.

Али, не само Трифковић, већ и други наши књижевни делат ници, као на пример Ђорђе Ма летић, који је тадашње своје по зоришне критике посвећивао у већини странцима. На српске ко маде није се обраћала потребна пажња, тражили су се узори у Шилеру, Скрибу и другим мање или више познатим именима. У кратко, Трифковић је писао о комадима писаца који су били средње вредности или уопште без вредности.

Из самих приказа Трифкови ћевих може се, на пример, кон статовати, да је он више волео мађарске комаде него француске, од којих једино хвали Сардуа („Присни пријатељи"). У крити кама Трифковић „једнако хвата недоследности, дискутује композицију, претреса карактере, до дирује морал".

„Записници ђаволови" Е. Ара гоа и П. Вермона, „Париски кочијаш" Хајмана, „Париска сиро тиња" Брисбара и Ни, „Нови пле мић" К. А. Гернера, „Тамница" А. Ј. Бенедикса, „Кућна капица др. Фауста" Ф. Хопа, „Циганин" Сиглигетина и „Присни пријате љи" Сардуови јесу комади о ко јима је Трифковић писао крити ке у листу „Позориште". Осам комада — девет критика јер је о „Записницима ђаволовим" писао две критике.

Један велики филм о земљи

Створити филм према неком познатом делу је врло тежак и одговоран посао. Ту је режисер-уметник ограничен концепција ма писца-уметника. Али, када се, што је реткост, режисер саживи са делом, када он нађе пут и на чин да реши захтеве филмске уметности и остане код стила и изражајне обојености писца, онда се с правом може рећи да се тада ради о сасвим новом уметничком делу које служи на част и писцу и режисеру.

Узевши у обраду познати ро ман познатог Стијн Стревелса „Ланено поље" режисер Б. Бар лог је показао приличну смелост, јер је Стревелс један од најчи танијих европских писаца (позна т код нас између осталога и по збирци новела под насловом „Жетва" — колекција „Бисери", издања „Југоисток") и разумљиво је да је великој већини гледа лаца позната како садржина, та ко и уметничка композиција дела — па је тако гледалац не само критичар, већ и бранилац писца и његовог дела. Исправним третирањем пишчевог дела и за махом својих погледа Барлог се претставио као уметник првога реда. Ми му не можемо ништа пребацити.

Радња филма тј. романа расправља више проблема: про блем старих и младих, вечити, прасконски проблем борбе деце и родитеља, борба у којој увек млади побеђују јер су у духу времена, јер инстинктивно стају у одбрану новог реда ствари и напретка, док су старији, чија се гледишта заснивају на искуству, противници новотарија и не во ле експерименте већ иду гото вим, утртим стазама. Ту је про блем села и сељака као и један од најблагодарнијих проблема човека, проблем младеначке, иск рене и величанствене прве љу бави.

Једна сцена из филма »Кад сунце изађе«. На слици: Паул Клингер и Бруни Лебел *(Foto: Terra-film)*

Садржај је овај: Лудвиг (Паул Клингер), син сеоског домаћина Термелена (Паул Вегенер), по завршетку студија у пољопри вредној школи долази оцу у се ло. И син и отац воле земљу. Обојица сматрају да је треба нај боље обрадити и, као увек, бити и први у селу. Син хоће да при мени најновије ствари које је у школи научио, отац пак, кришом чита пољопривредне књиге, али упорношћу која је својствена само сељацима одбија да обдела ва земљу по књишком упутстви ма. Долази до сукоба. Отац је немилосрдан. Његова се реч мо ра слушати. Не вреди ту ни за лагање читавог села, које је при хватило гледиште младога Лудвига. (Колико има Темерлена код нас Срба?).

У интервалима ове борбе раз вија се овде љубав између мла дога Лудвига и мале краварке Шелебеле. Умало да не долази до трагедије, али најзад стари признаје да син има право и да је време да се повуче, да је на ступило ново доба њему страно и несхватљиво. Не помаже ту ни фламанска упорност. Ништа не може зауставити оно што насту па, јер је то закон Природе.

Барлог је у Вегенеру имао сјајног сарадника. Тремелен, о накав каквог га је дао Вегенер, заиста је Тремелен. То је сељак свих земаља и свих народа. Паул Клингер, који је још у развоју, дао је доказа свог великог та лента, док је Бруни Лебел, као Шелебеле, велико откриће режи сера Барлога.

Н. Р.

ПЕДЕСЕТГОДИШЊИЦА СМРТИ ФРАНЦА ЕРКЕРА

Будимпештанска опера про славила је педесетогодишњицу смрти Франца Еркера, творца мађарске националне опере, из вођењем једног од његових нај омиљенијих дела, опере „Лади слав Хуњадин".

Франц Еркер је био први ма ђарски музичар, који је успео да повеже мађарски мелос са западно-европским облицима и хармонијама. Написао је девет опера, од којих су најпознатије „Ладислав Хуњадин", „Банк Бан" и „Краљ Стефан".

НОВА ПОЗОРНИЦА У КИЈЕВУ

У Кијеву је отворено ново у крајинско позориште, чији је ди ректор шеф украјинске радио службе др Фрајбергер. Позори ште има за задатак, да прика же на сцени најбоља дела укра јинских драматичара, као и не мачке класике у преводу.

Предвиђено је 30 нових кома да из украјинске и европске драмске књижевности.

Свен Хедин о Америци

Свен Хедин: Америка у борби континената. Издање Просветне заједнице, Београд, 1943, стр. 146.

Име шведског научника и путописца Свен Хедина познато је широм целога света. Научна објективност овог великог сина Севера са тако немирним духом, човека који је прошао земљу уздуж и попреко, који је посветио азијском континенту читав свој живот и који важи за једног од најбољих познавалаца Америке, чине ову књигу необично занимљивом.

У 12 поглавља, од којих је пет посвећено Рузвелту, расправља ова књига неутралног научника и посматрача предисторију данашњег рата, који ће по писчевом мишљењу бити у историји записан као рат претседника Рузвелта.

Морамо одати признање Хедину који је у овој књизи рекао јасно и поштено своје мишљење о Америци, коју он не мрзи, али који се згража над нечовечним разарањем европских градова од бомби америчких пилота.

Ово је књига човека који је очекивао Америку да дође са палмовом гранчицом, док је она међутим дошла са бомбама против жена и деце, против храмова и културних споменика.

Нашег читаоца свакако ће интересовати историјат уласка Југославије у један рат који је унапред изгубила и који није никоме користио, па ни Рузвелту који га је постакао и довео до њега. Неутралац Хедин документовано скида маску са америчког империјализма који је хтео да граница Америке постоји на Дунаву; њему за љубав је жртвован српски народ, бачен у хаос рата, неспреман како војнички тако и духовно. Шта је српски народ имао да тражи у овоме рату — Србима није познато. Можда тамо у Америци претседник Рузвелт боље зна интересе Србије, за коју гро Американаца не зна ни на ком се континенту налази.

Хедин се сам уверио да је Америка далеко од слободе и демократије. Америка је сада у току стварања империје и владавином светом. Она је то могла постићи једино ратом.

Било да пише о односима Америке, односно Рузвелта, са Немачком или Италијом, било пак са Јапаном, свуда Хедин мајсторски улази у проблеме овога рата. Политика Америке према пријатељским земљама, укључиће ту и Совјетску Русију, не разликује се много од политике према непријатељским земљама. Главно је било издржати рат, а кад је он већ ту, помагати једне, али не свим силама, већ „у границама могућности", и тако на крају остати победник, кројити карту света.

Цео овај рат је увод у век Америке.

Преко крви и рушевина Америка већ види тај век који долази.

Али можда се Америка вара. Снаге Европе и Азије су ту да те америчке планове спрече. Ако Американци хоће некоме да помогну, онда то треба прво себи. Неразумљив је апсурд, да Њу Дил, који је у самој Америци доживео крах, буде проглашен за владајућу догму светске привреде.

Уводећи нас у суштину данашњег збивања Хедин нам сугестивно приказује стари свет у свој његовој моћи, Европу која ће истрајати и победити, у пркос свих империјализама, долазили они са Истока или Запада.

Доситијеве басне за децу

Доситејеве басне за децу, илустровао Ђука Јанковић. Издање „Југоисток", Београд 1943, стр. 100.

Пишући приказ за књигу бугарског књижевника Каралијчева *Ђуп старог злата*, које је у преводу издало предузеће „Југоисток", напоменули смо да би требало на исти начин издати и Доситејеве басне. Мило нам је што је предузеће „Југоисток" примило ову добронамерну сугестију и потрудило се да у једном напредно укусном издању пружи нашој деци најлепше Доситејеве басне.

Избор басана је учињен са великим познавањем дела Доситеја Обрадовића. Сваку басну илустровао је Ђука Јанковић једним реалистичким стилом, са пуно детаља, пружајући тако деци обилну животну слику. Не чини нам се да овакве илустрације најбоље одговарају духу басана, али ништа не сметају илустровању текста.

Како је ово прво код нас издање Доситејевих басана за децу, уз то богато илустровано и укусно опремљено, препоручујемо књигу родитељима и деци. Ниједна омладинска библиотека не би требало да буде без ње.

—✻—

Ново издање Де Амичисовог „Срца"

Срце од италијанског књижевника Едмонда де Амичиса, чије је старо издање потпуно исцрпено, појавило се сада изван редовног кола *Златне књиге* код Иприза.

Срце од де Амичиса превео је Милавој Предић а илустровао Мома Марковић. Штампано је у две свеске: прва од 202 а друга од 212 страница.

Као што је познато, *Срце* је нека врста дневника једног основца. На основу забележака свог сина, који је водио забелешке за време целе школске године, де Амичис је створио врло лепо дело, погодивши стил и укус омладине не само једне генерације, већ многих генерација. Тако је *Срце* постало лектира не само италијанске деце, већ омладине целе Европе.

Издајући поједине свеске изван редовног кола *Златне књиге*, Ипроз је створио колекцију најукуснијих омладинских издања. Њен слог, илустрације и повез чине част нашој издавачкој делатности.

❖ Појавило се јубиларно, педесето издање *Киршнеровог немачког књижевног календара* који доноси адресе и тачне спискове до сад изашлих дела свих живих немачких књижевника. Прво издање (49) издато је у фебруару 1939. Било је испрва решено да се педесето издање објави тек по завршеном рату, али је доцније та одлука измењена. Прво издање овог календара изашло је 1878. на 120 страна. Најновије јубиларно издање пак има 1370 стубаца.

❖ Ових дана прославио је стогодишњицу свога постојања Музеј за природне науке у Хамбургу. Музеј је створен 1843. фузијом природњачке збирке Академске гимназије (која је постојала још од 1653) и збирке Хамбуршког друштва за природне науке.

Позив

у лагањима бившег филијала Државне хипотекарне банке у Новом Саду

Државна хипотекарна банка у Београду овим поново позива све имаоце улога код бившег Главног филијала Државне хипотекарне банке у Новом Саду, који имају стално боравиште на територији Србије и Баната, а који желе да им се улози пренесу на Државну хипотекарну банку у Србији, да предају уложне књижице и то у Београду у згради Државне хипотекарне банке, Васина ул. бр. 60, а у унутрашњости банчиним филијалима.

Имаоци улога на штедњу, који су настањени у местима, у којима се не налази банчина јединица, треба да поштом пошаљу уложну књижицу Централи Државне хипотекарне банке у Београду или некој најближој банчиној филијали, заједно са писменим налогом адресованим на Главни филијал Државне хипотекарне банке у Новом Саду, да се односни улог пренесе на Државну хипотекарну банку у Србији. У писменом налогу потребно је да се наведе занимање и тачна адреса имаоца књижице, да би се могао известити, када улог буде пренешен на Србију.

Улози по којима су књижице изгубљене, засада се неће преносити. 512 1—2

Радио

СВАКОДНЕВНЕ ЕМИСИЈЕ БЕОГРАДСКЕ РАДИО СТАНИЦЕ

5.00— 6.15 Другарски поздрави
6.15— 7.00 Емисија за сеоске сељаке и вести на српском језику
7.00— 7.10 Вести на немачком језику
7.10— 9.00 „Добро јутро, драги слушаоци!"
9.00— 9.20 Вести
9.20—12.00 Пауза
12.00—13.00 Подневни концерт
13.00—13.10 Вести на српском језику
13.10—13.50 Подневна музика
13.50—14.00 Вести на немачком језику
14.00—14.50 Нешто за тебе
14.50—15.00 Извештај о водостају
15.00—15.30 Извештај Врховне команде с лаганим понављањем и кратке вести за војску
15.30—16.00 Пауза
16.00—18.20 Српске емисије
18.20—18.40 Час немачке народне групе
18.40—19.00 Музика за тебе
19.00—20.00 „Из савремених догађаја" на немачком језику и вести на страним језицима — бугарски, мађарски, француски и румунски.
20.00—20.20 Вечерње вести
21.40—22.00 Поздрави младог београдског стражара
22.00—22.15 Последње вести
00.00—02.00 Поноћне мелодије.

НЕДЕЉА, 25 ЈУЛИ

16.00—16.05 Извештај Врховне команде на српском језику
16.05—17.00 Емисија за Бор. Изводе: Ватрогасци, нар. оркестар Милановић, Ната Павловић, Јован Милићевић-Мостарац, Квартет — Шимић и Војин Поповић
17.00—18.20 Чар мелодија

ПОНЕДЕЉАК, 26 ЈУЛИ

16.00—18.20 Српске емисије
16.00—16.30 Из оперског света
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—17.00 Квинтет Николић
17.00—17.30 Народна Музика. Изводе: Народни оркестар Милановић, Смиља Лазаревић, Лела Лештарић, Дамитрије Ћирић, Миле Јањић-Мостарац, Старчевић
17.30—17.40 Предавање
17.40—18.10 Наставак народне музике
18.10—18.20 Из савремених догађаја

УТОРАК, 27 ЈУЛА

16.00—18.20 Српске емисије
16.00—16.30 Музика из тонфилмова. Изводи „Златна петорка"
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—17.00 Наставак музике из тонфилмова
17.00—17.30 Дувачки оркестар Седлачек
17.30—17.40 Предавање
17.40—18.10 Народна музика. Свира народни оркестар Обреновић, Солисти Савета Судар и Радослав Павловић
18.10—18.20 Из савремених догађаја.

СРЕДА, 28 ЈУЛА

16.00—18.20 Српске емисије
16.00—16.30 Камерна музика. Изводи гудачки квартет Преворшек
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—16.50 Клавирски концерт Вере Вељков
16.50—17.00 Предавање
17.00—18.20 Забавни час.

ЧЕТВРТАК, 29 ЈУЛА

16.00—18.20 Српске емисије
16.00—16.30 Аудиција радио Београда
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—17.00 Народне песме и музика. Изводе народни оркестар Милановић, дует Аршинов-Чиралов и Александар Новаковић
17.30—17.40 Предавање
17.40—18.10 Дечји час
18.10—18.20 Из савремених догађаја.

ПЕТАК, 30 ЈУЛА

16.00—18.20 Српске емисије
16.00—16.30 Концерт Београдског симфониског оркестра. Диригент Светолик Пашћан
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—17.00 Забавна музика. Изводе: Забавни оркестар под управом Фрање Седлачека. Солисти: Иванка Тавчар
17.00—17.30 Шлагери. Изводе: Квартет Симић и Војин Поповић
17.30—17.40 Предавање
17.40—18.10 Народна музика. Изводе: Народни оркестар Милановић. Ружица Протић и Павле Чуковић
18.10—18.20 Из савремених догађаја.

СУБОТА, 31 ЈУЛА

16.00—16.05 Извештај Врховне команде на српском језику
16.05—18.00 Мелодије и ритам
18.00—18.20 Српска емисија: Добровољачки час.

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 3.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

ПРИЈАВУ И ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. — **Душанка Симић.** 470 2—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је оглашујем за неважећу. — **Олтеан Милинка.** 471 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, па је овим оглашујем за неважећу. — **Љубица Димитријевић.** 472 2—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам па је оглашујем за неважећу. — **Милица Лазаревић.** 473 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 8038 издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. — **Радашин Глишовић.** 474 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам па је оглашујем за неважећу. — **Милосав Симић.** 475 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је овим оглашујем за неважећу. — **Радмила Живковић.** 476 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Овим је оглашујем за неважећу. — **Православа Савић.** 477 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам, па је овим оглашујем за неважећу. — **Драгомир Рајковић,** шнајдер. 478 2—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције, Крагујевац, изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. — **Чедомир Недић,** Војводе Путника 20. 479 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, те је овим оглашујем за неважећу. — **Споздана Спасић.** 480 2—3

НЕСТАЛА МИ ЈЕ дуванска књижица бр. 35 издата од Претстојништва полиције, Крагујевац, па је оглашујем за неважећу. — **Милош Вујичић,** пензионер. 481 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је овим оглашујем за неважећу. — **Вера Тадић.** 482 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ за заробљенике издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. — **Милана Павловић.** 483 2—3

ИЗБЕГЛИЧКУ И ЛИЧНУ КАРТУ издате од Претстојништва градске полиције, Крагујевац изгубила сам. Овим их оглашујем за неважеће. — **Вера Петернел.** 484 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. — **Божидар Милекић,** шегрт. 485 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам, те је овим оглашујем за неважећу. — **Малиша Варјачић.** 486 2—3

ПОСЛОВНУ КЊИГУ и пријаву издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. — **Стаменка Димитријевић.** 487 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, па је овим оглашујем за неважећу. — **Стана Вучковић.** 488 2—3

КУЋНУ ЛИСТУ, личну карту, полицискиу пријаву и купонску књижицу добивене из Претстојништва градске полиције изгубила сам. Све оглашујем за неважеће. — **Перса Младеновић.** 490 2—3

ИЗГУБИО САМ шоферску дозволу добивену из министарства трговине и индустрије у Београд И. 3486 од 6 марта 1925. Оглашујем је за неважећу. — **Душан Вуксановић,** шофер из Крагујевца. 489 2—3

МОЈУ ПЛАТНУ КЊИЖИЦУ издату од стране Градског школског надзорништва у Крагујевцу оглашавам за неважећу јер сам исту изгубила. — **Негосава Стефановић,** учитељица у Крагујевцу. 491 2—3

ИЗГУБЉЕНУ ПОВЛАСТИЦУ за воденицу издату од стране Среза Крag. бр. 4141 од 5-III-1935 год. оглашавам неважећом. — **Јован Милановић,** д. Косорице — Ср. Крag. 492 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од стране немачке власти у Банату број 632-41 изгубила сам. Исту оглашавам неважећом. — **Зора Драгић,** Мокрања — Неготин. 493 1—1

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ општине Београдске оглашујем за неважећу. **Љубиша Ж. Ђурђевић,** из Багрдана. 503 1—1

Личну карту издату од Претстојништва градске полиције у рагујевцу, изгубила сам, па је овим олашујем за неважећу. Живка Ђорђевић. 458 3—3

Кућну листу издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам те је овим оглашујем за неважећу. Лука Гајић. 457 3—3

Личну карту издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, те је оглашујем за неважећу Милан-ка Симовић. 456 3—3

Личну карту и пријаву број 11804 издат еод Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, оглашујем их овим за неважеће. Милојка Тодоровић. 455 3—3

Личну карту издату од Управе града еограда и избегличку пријаву изгубила сам. Оглашујем их овим за неважеће. Катица Павловић. 454 3—3

„РАДЕ НЕИМАР“

ПРОДАЈЕ — КУЋЕ — ПАЛАТЕ — ВИЛЕ

ВИСОКИ ОЧУВАНИ РЕНОМЕ НАШЕ ФИРМЕ ВЕЋ ЈЕ ПОЗНАТ
БЕОГРАД — КРАЉА МИЛАНА 20. — ТЕЛЕФОН 27-796.

Бб1 3—3

ВАТРОГАСАЦ
К. Д.

ПАШИЋЕВА 7. — ТЕЛЕФОН 20-459

Пожарни апарати са хемијским средствима за гашење пожара са:

ПЕНОМ,
ТЕЧНОШЋУ,
ТЕТРАХЛОРОМ

Ватрогасни материјал и прибор. Пунимо и оправљамо пожарне апарате. 502 1—2

НА КАЛЕМЕГДАНУ

Централа за хумор
ПРИКАЗУЈЕ
МИНУТ ПОСЛЕ ДЕСЕТ
РЕВИ-КОМЕДИЈУ У ТРИ ДЕЛА

ИЗВОЂИ ЗАГРЕБАЧКИ ШТО ДУШКО ЖИВОТИЋ
СУДЕЛУЈЕ ЦЕО АНСАМБЛ Централе за хумор
ПОЧЕТАК У 18 ЧАС

508 1—1

Пажња! ПРОДАВЦИМА ЗЛАТНОГ НАКИТА Пажња!

Не продајте ни једног парчета Вашег златног накита, драгог камења и златних зуба, док потпуно не би били упућени у њихову стварну данашњу вредност. Зато ако већ продајете понудите свима купцима *а на послетку у Вашем је интересу* понудите и познатој фирми „ВРАЧАР“ која ће Вам платити одмах по највишој дневној цени, или ће Вам бесплатно и стручно проценити „ВРАЧАР“ — Београд, Палилулска улица бр. 6. — Продужење Душанове улице. — Телефон 28-706. — Дорћолска пијаца. 504 1—1

ПОСЕТИТЕ СТОВАРИШТЕ МОДЕРНОГ НАМЕШТАЈА

Ђорђа Барјактаревића

БЕОГРАД — КР. АЛЕКСАНДРА 87 и 97. ТЕЛ. 40156.

Има велики избор спаваћих соба, кухиња, трпезарија, комбинованих соба, кауча, патент фотеља, салонских дубоких фотеља, уз најниже цене, најлепши избор за 1943 годину. 505 4—4

СТАРИ НАКИТ И ДРАГО КАМЕЊЕ

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња.

„БУКУЉА“

ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА
Краља Милана 41-а до Славије

506 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

9 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Алексе Ненадовића 16 1/3 ид. део Дин. 2,167.000.—
2) Плац са зградом Курсулина 26 Дин. 1,300.000.—
3) Плац са зградом Војводе Протића 13 Дин. 2,000.000.—
4) Плац са зградом Романијска 26 Дин. 230.000.—.

11 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Коче Капетана 36 Дин. 3,800.000.—
2) Плац са зградом Шуматовачка 88 Дин. 1,000.000.—
3) Плац са зградом Дубљанска 65 Дин. 800.000.—
4) Плац са зградом Стјепана Радића 7 Дин. 1,500.000.—
5) Плац Хартвигова 12 Дин. 10,000.000.—.

13 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Врт у ул. Ђорђа Радојловића Дин. 1,700.000.—
2) Плац са зградама Франше Депереа 86 Дин. 1,000.000.—
3) Плац са зградама Адмирала Гепрата 95 Дин. 4,500.000.—
4) Плац Толстојева 28-30 Дин. 1,800.000.—.

Продаја ће се обавити од 9—12 час. у банчиној згради Скадарска 33/II где се могу добити сва даља обавештења. 509 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

3 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградама Француска 48 Дин. 3,500.000.—
2) Плац Браће Радовановића Дин. 300.000.—
3) Плац са зградом Карловачка 6 Дин. 1,000.000.—
4) Плац са зградама Невесињска 9 Дин. 1,100.000.—
5) Плац са зградом Војислава Илића 51 Дин. 600.000.—.

5 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Чубрина 2 Дин. 5,000.000.—
2) Плац са зградом Страхинића Бана 27 Дин. 2,500.000.—
3) Плац са зградом Чубрина 3 Дин. 6,000.000.—
4) Плац са зградама Мил. Драшковића 14 Дин. 5,000.000.—
5) Плац са зградом Сање Живановића 10 Дин. 3,000.000.—

7 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Краља Петра 38 Дин. 3,500.000.—
2) Плац са зградом Риге од Фере 3 Дин. 2,500.000.—
3) Плац са зградом Чубрина 2 Дин. 3,000.000.—
4) Плац са зградом Ивана Беговића 9 Дин. 2,500.000.—.

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска 33/II, где се могу добити сва даља обавештења. 507 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

16 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Цара Душана 58 Дин. 2,400.000.—
2) Плац са зградама Цара Душана 29 Дин. 2,500.000.—
3) Плац са зградом Цара Уроша 32-34 Дин. 1,600.000.—
4) Плац са зградом Ситничка 26 Дин. 1,600.000.—
5) Плац са зградом Цара Душана 53 Дин. 1,800.000.—.

18 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Солунска 8 Дин. 740.000.—
2) Плац Солунска 14 Дин. 1,200.000.—
3) Плац Цара Уроша 08 Дин. 1,400.000.—
4) Плац са зградом Цара Душана 74 Дин. 2,000.000.—
5) Плац са зградом Цара Душана 73 Дин. 2,500.000.—.

20 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Краљев трг 10 Дин. 10,000.000.—
2) Плац са зградом Страхинића Бана 74 Дин. 5,000.000.—
3) Плац са зградом Кнеза Павла 23 Дин. 1,300.000.—
4) Плац са зградом Змаја од Ноћаја 14 Дин. 5,000.000.—
5) Плац са зградом Риге од Фере 16 Дин. 1,400.000.—.

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска 33/II, од 9—12 час. где се могу добити сва даља обавештења. 510 1—1

Поштарина плаћена у готову

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Београд, 31 јули 1943
Бр. 29. Год. II.
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

О, ЛАКОВЕРНИ СВЕТЕ!

Написао:

др М. Спалајковић

Зар ти треба да удараш сваки дан главом о зид, док је сасвим не размрскаш, па тек онда да се опаметиш?...

Сретох пре неки дан једног по знаника који ми се жалио, да не зна већ више шта да мисли о овом рату. Од једних чује ово, од других оно...

— Најбоље је, рекох му, да о рату ништа и не мислите, него да се мирно бавите својим послом и да другима то исто саветујете, јер људи могу о некој ствари критички расуђивати само ако јасно виде главне чињенице, што није увек лако и просто; а што је још горе, ако на место објективних чињеница узму за по лазну тачку свога расуђивања сво је субјективне жеље и осећаје, онда...

Мој познаник не даде ми да довршим реченицу.

— Баш у томе жбуну и лежи зец, рече он. Тај психолошки моменат игра, без сумње, највећу улогу у садашњој нашој духовној и националној кризи.

Мени није било тешко убедити свога познаника да је све то и лузија без икакве стварне подлоге и да та илузија може бити кобна, ако се после погрешних закључака приступи и погрешним радњама. Ти погрешни закључци већином проистичу из неке априорне и сасвим неоправдане сентименталности према енглеској демократији и совјетској Русији Та сентименталност је много при помогла и остварењу пуча од 27 марта 1941, чије последице ми сад испаштамо... Међутим, за Совјете као и за Енглезе и Американце судбина српског народа је последња рупа на свирали. Совјети сад мисле само на то како ће што пре повратити Украјину, која им је потребна као насушни хлеб, а Енглеска и Америка се журе само због својих интереса да очисте Средоземно море, од Гибралтара до Суеца, и да преко Суецког канала што пре успоставе најкраћи пут за Индију, још док Јапан не би претворио Источну Азију у једну несавладљиву тврђаву.

Мој познаник ме је упитао, да ли из тих чињеница треба извести да ће овај рат још дуго трајати и да је Европа само средство а не циљ Енглезима и Американцима. Одговорио сам да се такав логички закључак намеће сваком који мисли својом главом, али да и без тога сами досадашњи догађаји треба да служе као озбиљна опомена нашем лаковерном свету. Ми ни у ком случају не можемо утицати на ратне догађаје, а они који мисле другојаче само излажу свој народ највећим опасностима... Очевидно, рат може још дуго потрајати.

Ја не видим да две највеће силе, као што су Немачка и Јапан, чија је сва оружана снага сконцентрисана у једном повезаном простору, могу уопште бити савладане од Енглеза и Американаца који треба да превлаче преко толиких мора све што им је потребно за најтежи офанзивни рат који се може замислити. Осим тога, не треба губити из вида да су немачки и јапански војници храбрији, дисциплинованији и фанатичнији од енглеских и америчких. Совјети, као средство у рукама Енглеза и Американаца, имају све мањи и мањи значај.

Расипање њихове снаге је узалудно, јер се њиме не постиза ва одсудан ратни преокрет нити се противнику наносе ма и најмање сразмерни губици. Совјети не могу дуго издржати тај несразмерни проценат. Бољшевици ипак остају упорни, мислећи да могу постићи циљ разбијајући главу о непробојни зид. То је доказ да је њихов положај очајан и да они не смеју дочекати још једну зиму, ако не постигну какав знатнији оперативни успех још у овим летњим месецима па ма по коју цену материјалних и људских жртава. Немци у томе виде само знак немоћи свога противника и са потпуном поузданошћу могу одредити тренутак своје будуће одсудне офанзиве за ликвидацију источнога фронта. После тога треба очекивати последњу и најстрашнију фазу рата, која ће се у главном ограничити на двобој између Немачке и Енглеске.

Тешко је предвидети све догађаје који могу наступити код противника Немачке после те најкритичније фазе у овом рату. Највећа опасност која прети англосаксонским државама, то је социјална револуција која може букнути још пре завршетка рата.

*

Озбиљност једног народа нарочито се огледа у његовим умним и моралним способностима које он показује у старању за свој опстанак и одбрану својих животних интереса у случају рата. Још пре рата, чим се отпочео препород немачког народа у духу националног социјализма, за неколико година сваки је Немац постао свестан своје дужности према целини, и данас се та колективна солидарност и озбиљност немачког народа потврђује на свима пољима. Немачка се на време препородила, и зато је она у овом рату потпуно обезбеђена како на спољашњем тако и на унутрашњем фронту. Она се не може ни физички ни морално сломити.

У сваком случају, оно што данас чини Немачку најмоћнијом на свету, то је не само њена оружана материјална сила него, а можда још и више — нарочито с обзиром на даљу будућност човечанства и цивилизације — њена конструктивна моћ која се огледа у савршеном и најрационалнијем решењу социјалног проблема, а на првом месту радничког и земљорадничког питања. Ту конструктивност немачког духа, која се испољава и у току самог рата, сведоче и разноврсне реформе које Немачка већ изводи у поседнутом делу Русије као и стварање огромне руске добровољачке армије која ће имати за задатак да потпуно очисти од бољшевизма руску земљу и с ове и с оне стране Урала. Тај задатак је природна дужност самих Руса.

НЕМАЧКА ЈЕ СВЕСНА ДА СПАС И БУДУЋНОСТ ЕВРОПЕ ЗАВИСЕ ОД ПРЕПОРОЂАЈА ЊЕНИХ НАРОДА. ОНА ТАКОЂЕ ЗНА ДА ЈЕ ЗА ТАЈ ПРЕПОРОЂАЈ ПРВИ УСЛОВ ДА СЕ ИЗ ОРГАНИЗМА ЕВРОПСКИХ НАРОДА ИЗБАЦИ И ПОСЛЕДЊИ КОМУНИСТИЧКИ БАКЦИЛ. НАПРОТИВ, У СВОЈОЈ ЗАСЛЕПЉЕНОСТИ, АНГЛОСАКСОНЦИ ПРЕДАЈУ СУДБИНУ ЕВРОПЕ И ЊЕНЕ КУЛТУРЕ НА МИЛОСТ СТАЉИНУ, ОСТАВЉАЈУЋИ МУ ОДРЕШЕНЕ РУКЕ НЕ САМО ЗА ИНВАЗИЈУ ЦРВЕНЕ АРМИЈЕ У ПОЈЕДИНЕ ЕВРОПСКЕ ЗЕМЉЕ НЕГО И ЗА ПОТПУНУ БОЉШЕВИЗАЦИЈУ ЕВРОПЕ.

Заостало сст Енглеза и Американаца изв Немаца огледа се на свима пољима. Са невероватном лакомисленошћу и непојмљивом необазривошћу, они су један локални европски спор претворили у свеопшти светски рат. Међутим, сву бригу о борби на спољним фронтовима они су, као и увек, оставили другим народима које су постепено увлачили у рат. Али још веће и још теже показало се њихово слепило у погледу унутарњих фронтова. Стога изгледа све више, да ће до одлуке о овом рату довести не толико немачка победа на спољним фронтовима колико социјална еволуција и револуција у самим Сједињеним Државама и Енглеској.

Тај унутарњи слом либерално-плутократских држава постаје утолико вероватнији и неизбежнији уколико рат буде дуже трајао. У тим државама појављују се већ сви знаци духовне, националне и социјалне кризе. Од свих ова последња је најозбиљнија и неминовно ће утицати на развој ратних догађаја. Штрајкови америчког радништва су у пуном јеку. Радницима се намећу све веће жртве, док им се ничим не обезбеђује животни минимум. Свест америчких радника се буни против безобзирне експлоатације капиталистичких трустова. Све су то симптоми једне тешке социјалне кризе и озбиљног унутарњег врења, из којих се може закључити да Енглези и Американци не могу издржати дуг рат. Свест о неизбежном расулу њихових лажних демократија све више отима маха код америчких и енглеских грађана, као и њихова свест о све већој, не само оружаној, него и конструктивној моћи Немачке и Јапана.

Вероватно, Черчил је на све то мислио кад је недавно пред америчким конгресом изјавио да је продужавање рата опасно за савезнике, јер би могло проузроковати њихов слом. Он је морао на првом месту помишљати на критичан положај совјетске армије, с обзиром на све што се одиграва не само на совјетском фронту него и нарочито у позадини тога фронта, где антибољшевички покрет све више сазрева тако да у извесном тренутку совјетска власт неће бити у стању да савлада тај покрет. Он је морао такође мислити и на све евентуалне последице које би слом источног фронта изазвао у расположењу енглеског и америчког јавног мишљења према овом рату уопште. Черчил је нарочито морао бити забринут неизвесном будућношћу своје отаџбине не само у погледу социјалном и националном, него и политичком и интернационалном.

За Енглеску, овако тешко осакаћену и исцрпљену, не може бити свеједно да ли ће се мир закључити две године раније или доцније. Укљештена између бољшевизма и америкнизма, шта Енглеска може очекивати од евентуалне победе својих савезника, нарочито ако се рат продужи у недоглед.

*

* *

Највеће су тешкоће оне које сами себи стварамо, највећа су зла она која сами себи чинимо. Ја сам једном ногом у гробу. Мени је једини циљ да упутим Србе на што реалније размишљање о судбини српског народа у вези са садашњим догађајима.

Енглези, Американци и Совјети воде рачуна само о својим интересима, и не обзиру се ни на шта друго. И генерал Недић најбоље доказује своју државничку мудрост и своје неограничено родољубље, кад се стара само о животним интересима и опстанку српског народа, не обзирући се нимало на оно што се о њему мисли у Лондону и Москви.

У ОВОМ БРОЈУ:

О, лаковерни свете! од др М. Спалајковића
Данашња дужност српског народа од Уредништва.
Емигранти и судбина малих народа од др Вилхелма Коепена
Наставници у светој служби српском народу
Мир или трећи светски рат од К. В.
Новим путем од Војина Дрвенције
Из мојих успомена на немачке филозофе (II) од др Бранислава Петронијевића
Светлост из Јене од Пола Бастиеа
Смрт српског домаћина, награђена приповетка од Д. Илића-Јеја
Песма о раду нашег народа од Ђ.
Мистерија микро-ћелије од Ханса Маркарта

СТАЛНЕ РУБРИКЕ:

Српски добровољац,
За наше село,
Недеља дана на ратиштима,
Нове књиге и листови,
Радио.

УНИВЕРЗ. БИБЛИОТЕКА ПОСЛАНИК МАРКОВИЋЕВ БЕОГРАД

ДАНАШЊА ДУЖНОСТ СРПСКОГ НАРОДА

Уколико се ратни пожар ближи европском тлу, утолико обавезе европске солидарности постају веће. То важи без изузетка за све европске народе, па и за српски народ, јер је и он судбински везан за Европу. У великим часовима своје историје он је показао своје европско опредељење, док је у временима забуне и пометње био изван европске солидарности.

Зато данас свест о његовој европској припадности мора да буде жива и висока, да не би учинио опет коју грешку, која може бити фатална и од најтежих последица за његову будућност. Он не сме да губи из вида стварност, не сме да се поводи за лажним и тенденциозним претстављањем догађаја, него мора да разуме да је његово место на фронту Европе у борби за њену слободу од освајачких намера плутократских крвопија и црвених џелата.

Свима материјалним и моралним снагама, којима српски народ данас располаже, он мора да учествује у овој судбинској борби за опстанак Европе противу покушаја удружених варвара са Запада и са Истока да је деградира са водећег места у култури човечанства. После горког и крававог искуства из скорашње прошлости, не сме нико више да буде у редовима српског народа, који би могао да се колеба у погледу дужности и обавеза српскога народа као члана европске заједнице. После блефова и превара Лондона и Вашингтона не сме бити нико тако лакоуман да и за тренутак поверује у »ослободиоце«, који у ствари хоће поново да га окују у ланце робовања међународном капитализму под вођством бездушног јеврејства.

Верујемо и имамо доказа да је код огромне већине српског народа преовладала свест о његовим правим интересима, који су истоветни са интересима Европе, чији опстанак, будућност и могућност нове културне величине у првом реду брани Велики Немачки Рајх како на источном фронту тако и на свакој угроженој тачки европскога континента. Верујемо да, сем једне шаке заслуделих страном пропагандом или туђинских плаћеника нема разумног Србина на селу и у граду који није схватио смисао данашњих догађаја и разумео да је животно питање за српски народ да сачува ред и мир по сваку цену на своме тлу, јер тиме највише доприноси победи европске солидарности над удруженим непријатељима Европе. Верујемо и то да ће наш народ посведочити своју некадашњу репутацију политичког народа схватајући да таквим својим држањем с обзиром на његов геополитички положај у овом делу Европе може једино побољшати свој положај, као што се то може закључити из досадањих изјава меродавних немачких фактора. Зар место да се руководи разумом и мудрошћу да допусти да га воде и заводе којекакви политички букварци и магарци, због којих је толико настрадао и поднео толико жртава?

Српски народ треба исто тако да се боји и друге једне опасности, којој подлежу врло често како појединци тако и народне скупине. Много се грешака чине и много се непотребних жртава даје, кад се у тумачењу догађаја и објашњавању историских процеса стално позива на прошлост, на историске аналогије, сличности. Сасвим упрошћено и буквачко је то схватање да се историја увек понавља и да ће се данас или сутра поновити оно што је било пре неких двадесет година.

Та интелектуална лењост или сирова интелигенција извор је многих заблуда, погрешних потеза и фаталних опредељења, које скупо стају појединце и народе и велика су сметња за историски напредак. Учиниће фаталну погрешку они појединци и народи који резонујући историским аналогијама у својим предвиђањима праве прогнозе о исходу данашњега светскога рата.

Материјалне прилике, техничке промене највећих размера, дубоко измењени морални и духовни услови под којима се води данашња борба условљавају сасвим другојачији ток догађаја и искључују исход који би био понављање прошлости. Зато се тешко варају они који верују да ће се ова епохална борба завршити враћањем старом поретку, који је деценијама држао народе у заблуди својим лажним и лицемерним паролама о тобожњој слободи и једнакости. Доживеће тешка разочарења они који траже само сличности, место да траже разлику између данашњице и јучерашњице, допуштајући могућност историског новума, условљеног новим приликама и условима.

Српски народ у свом урођеном инстинкту самоодржања осетио је смисао данашње стварности и где су његови прави интереси и зато нема опасности да ће скренути са пута свога спаса који га води бољој будућности. Мислимо да нема сигурније политике него кад је води здрав инстинкт и да онда има најмање опасности за грешке и лутања. Али је најопасније кад место њега дођу сирово полутанство, недозрелост и недоученост полуинтелигената чије незнање једино је равно њиховој уображености. Треба само дати српском сељаку потребна средства да се може одбранити од оних који су се одродили од њега и од земље и хоће да му наметну своја погрешна и застарела схватања, и онда не бисмо страховали за опстанак и будућност српског народа. На против има пуно знакова који говоре да исправност схватања и држања српског народа може да уроди жељеним плодом.

Зато је велики грех пред Богом и тежак злочин према своме народу, кад неко данас покушава да поведе српски народ путевима интереса непријатеља Европе, који су и његови заклети непријатељи, због којих је доживео тешке дане и због којих може сачекати још већа искушења. Али и дужност је свију одговорних фактора за опстанак и будућност српског народа, као и свих правих српских родољуба да свима средствима спрече негативан утицај и разоран рад одређених елемената и да не допусте да српски народ скрене са свога српског и европског пута, који га једини може одвести бољој будућности.

»С.-Н.«

Један совјетски ловац уловљен од немачких митраљезаца (Фото: В. В. А.)

Емигранти и судбина малих народа

Када је после Катинске шуме и сукоба између Драже Михајловића и партизанског бандита Тита, наново дошло до кризе и борбе у пољској и „југословенској" емиграцији, посветила је енглеска и америчка штампа већу пажњу проблемима емиграната.

Јавно мишљење обеју земаља сматрало је ове емигранте само као безначајна оруђа, којима је дужност, да поново сакупе и организују последње остатке оружане снаге напуштених народа, наоружају и употребе као топовску храну Енглеза, да служе као средишта за стварање нереда у њиховим земљама. С времена на време састајали су се ове сенке „музеја воштаних фигура", да би учествовали као статисти једне ревије, коју је Рузвелт назвао именом „Уједињених нација".

Услед сталних Стаљинових напада против сада убијеног генерала Сикорског и „југословенске владе", потрудила се америчка и енглеска штампа, да пружи својим читаоцима неколико репортажа о овом шареном друштву. Том приликом писали су, са извесним багателисањем, да је ова емигрантска клика приликом свога бекства у Америку, понела поред државних каса, остатака разбијене војске и аката, и стару неслогу, партизанство и све предрасуде.

Појавиле су се многобројне мале групе, које се међусобно жучно нападају, испуњени завишћу за јаслама, које се међусобно добро организованом шпијунажом уходе и потказују. Поред „владиних кругова", постоји непрегледна скупина радикалних појединаца, којима је већ раније горело под ногама, и који су се сада у туђини срели са својим старим противницима.

Појавили су се и они, који су били функционери покрајинских секција Коминтерне у Москви, који се сада претстављају као наследници избегличких организација на Темзи, да под заштитом Стаљина, као што је случај са бољшевичким пољским комитетом, раде и на успостављању једне црвене армије.

Зо човека са улице у Лондону, коме су потпуно непознате прилике на Континенту, цео овај хаос одиграва се у стилу једног вашара, још више за просечног Американца, који у својој уображености са презирањем види европске прилике. Ма да су годинама ове бегунце сматрали светлим појавама и борцима за слободу и људска права ипак се и Енглезима учинила ствар са емиграцијом чудна. За њих су не само јевреји, својом дрскошћу и незаситљивошћу права напаст, то постају постепено и ове емигрантске владе уједињених банкрота.

Бивши претседник норвешке владе Хамбро, недавно се горко пожалио, да у послератним плановима Енглеза и Американаца, мали народи играју само незнатну улогу, и да их нико не слуша, када траже гаранције за своју будућност.

Против ових емигрантских влада, као по неком плану, изигравају се и такозвани „демократски дисиденти" који се већ деценијама налазе у емиграцији, и који су изгубили сваку везу са својом отаџбином. С друге стране узимају се извесне преживеле личности, за које Американци чак тврде, да су ови американизирани исељеници европских народа у Сједињеним Америчким Државама, и стварни претставници ових народа.

У свима овим махинацијама види се презирање, које показује Лондон и Вашингтон, о Москви и да не говоримо, приликом третирања животних питања малих народа. Сматрајући да већ сада могу доносити одлуке, Енглези и Американци деле ове државе по Версајском узору на сатрапије, чије корумпиране емигрантске владе, имају у индиском стилу, да играју по свирању енглеских и америчких резидената.

Сав овај шљам, који је раније тровао живот читавих народа, треба наново да се врати, да буде изабран из редова имегранта, који опет имају задатак да потребне изазиваче трулежи пажљиво сачувају, до повратка на Континент. Европа треба да се врати на оно што је било раније, на оно што треба да значи најнижи ступањ његовог опстанка. Борба свих против свих, треба да омогући суверену владавину и безобзирну експлоатацију европског континента, од стране сила полуазијатског и океанског порекла. Све оно што се скрива иза великих речи о слободи, о независности, достојанству човека, демократији и миру које су имали лепши и дубљи смисао, у стварности су одавно напуштене и подвргнуте руглу.

Кад се год Енглеска у прошлости бавила реставрацијом емигрантских влада, то је донело само зло народима, довело до тешких поремећаја њиног политичког и социјалног склопа. То већ лежи у самој клици ове игре са емигрантима, од којих је већина цео свој живот провела у туђини и у служби туђину.

Ништа није бедније него покушати задржати ток историје, после ових великих и дубокосежних преокрета. Ново доба омрзнуто је Енглезима и Американцима само зато, јер они не желе јачање малих народа. У Лондону и у Вашингтону држи се ова емиграција и плаћа, само да би помоћу њих припремили погодан терен сасвим у стилу Москве, која већ сада држи спремне бољшевичке комесаре и џелате ГПУ-а. Да Енглеска поред себе не трпи велике и способне народе, показују њени послератни планови, по којима и велики народи са највећим заслугама за човечанство, треба да постану масе робова без части и заштите. Када Енглези и Американци желе да моћне историске индивидуалитете са великом прошлошћу и заслугама данашњице учине богаљима и просјацима, шта је онда остало за живот малих и младих народа.

Да је ово тачно, показује бедна улога намењена емигрантским кликама, и цинизам, са којим ови уображени господари света прелазе на дневни ред преко најскромнијих жеља ових малих савезника из прошлости.

За Енглезе и Американце поред Енглеза, Американаца и бољшевика, не постоје народи са равноправношћу. Изнад њих свих налазе се јевреји.

Др Вилхелм Коепен

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мезанин, I степениште (Палата Извозне банке) Тел. 20-383.

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.

Тромесечна претплата 36 динара шаље се преко »Пресек, а. д. Влајковићева 8.

Наставници у светој служби српског народа

Нова Србија не може се остварити без нових људи, ако је не понесу нови српски нараштаји, свесни заблуда прошлости и вољни да своје животе и све своје снаге посвете препороду и обнови српске Отаџбине. Као и увек ништа велико и ништа трајно не може се створити без одушевљења и пожртвовања омладине. Кад смо били велики омладина здравог духа била је у служби националног идеала. Тако мора бити и сутра, ако хоћемо да се обновимо и да започнемо нову светлу еру националног живота.

Али нове омладине, свесне и пожртвоване, неће бити ако је не преваспитају и не упуте на прави пут наставници и васпитачи, свесни своје одговорности према новом поколењу ради добра и величине српске Отаџбине. Наставнички кадар мора да се врати великој и светлој традицији учитеља и професора који су у недавној Србији вршили своју дужност са дубоко развијеним осећањем за своју мисију.

То су била велика поколења наставника и васпитача, који су се одужили своме народу, и који је у својој захвалности створио изреку: »Бог да прости прво учитеља, па родитеља«, изражавајући тиме своје схватање да је морално и духовно уобличавање личности важније и судбоносније од плотског рађања.

Генерал Недић на своме састанку са просветним окружним инспекторима позивајући се на ову народну мудрост, коју је он својим животом проверио, показао је у коликој мери своју бригу и своју неуморну пажњу посвећује питању духовног и физичког васпитања омладине у новом националном духу да би Нову Србију поставио на здраве и необориве темеље. У своме исцрпном говору претседник Српске владе изнео је принципе и дух, којима мора да се надахњују васпитачи нове српске омладине, која ће се напајати на бистрим и свежим изворима српске историје и националних традиција, место да робује деструктивним јудео-марксистичким идеологијама, које негирају нацију, породицу и све народне традиције.

Генерал Недић је исто тако у име Отаџбине одао признање наставничком кадру за његово високо схватање своје дужности у данашњим приликама. Они су са пуно преданости спроводили његове интенције и његовог првог сарадника на извођењу далекосежне просветне реформе г. Велибора Јонића, показујући да и усред сваковрсних тешкоћа не сме се губити време у нераду, него се мора не губећи ни часа приступити реформама и изграђивању новог српског поретка. Просветна реформа у новом националном духу, која се спроводи смишљено и без одлагања, дала је до сада већ најпозитивније резултате и она је најбоља залога да ће се Нова Србија остварити удруженим напорима препородиоца Србије и нових српских поколења.

„Народ без честите и радне омладине нема своје будућности“

После говора Јонића претседник владе генерал Недић упутио је просветним окружним инспекторима следеће речи:

„Господо окружни инспектори, ја сам врло срећан што могу да вас данас поздравим и да вам кажем неколико речи, прво речи захвалности на вашем великом труду, који сте уложили на подизању и васпитању наше омладине под најтежим приликама и условима да би се завео један нови бољи и срећнији поредак за српски народ и за нашу школску наставу.

Ви сви знате, господо инспектори, да је омладина највеће благо једнога народа. Један народ без омладине васпитане, честите, поштене и радне нема сво је будућности. Омладина увек тражи да је неко води и васпитава. Ви сте на себе преузели васпитну мисију те омладине и ја вас молим да је извршите што савесније.

Господо, ми смо се у прошлости ставници од његове омладине створе честите и поштене грађане, велике Србе и родољубе, а не нехришћане, комунисте и интернационалце, већ људе који имају и душу и срце и за себе и за своју околину и за читаво човечанство.

То је потребно да би српски народ могао да просперира у своме животу, да би могао да напредује на културном, привредном и економском пољу, то је потребно и зато, да кад цео народ западне у једну тешку ситуацију, као што је данас наш народ запао, да би могао да издржи све тешкоће у којима се нађе. Ми у прошлости нисмо тако радили, и због овога што данас преживљавамо криви смо сви. Сви ми за ово мора да сносимо кривицу. Од те кривице не може се бежати ни пред историјом ни пред самим собом. Наша је омладина у прошлости била напуштена, али у будућности то се не сме више дешавати.

Претседник Владе и министар просвете на конференцији са школским надзорницима

Снимак Државне пропаганде

сти о ... о нашу омладину и наша је омладина била вођена погрешним путем, због чега је она и била упропашћена, а услед тога настали су и зли дани и за српски народ и за нашу омладину, која пати због наших грехова. То не сме да се догоди у будућности, јер још један такав погрешан корак, па оде сав српски народ у пропаст.

Ја знам да ћете ви све учинити да би нашу омладину повели бољој и срећнијој будућности. То тражи од вас наш народ, то тражи од вас наша просвета, то траже од вас и ђачки родитељи. Какву омладину ви спремите, такав ће и наш народ бити, зато вас ја молим да ово неколико речи што ћу вам ја рећи примите срцу, јер ја гајим велики култ према наставницима. Све што сам постигао у своме живо ту имам да захвалим својој мајци и својим наставницима. Зато тражим да професори и учитељи буду не само наставници него и васпитачи.

Они наставници чији се рад своди само на предавање њихових предмета и бележење оцена, врше један јалов посао. За српски народ важно је да му на-

Господо инспектори, ваш је задатак врло тежак, али је благодаран и зато ћете увек имати пуно признање. Ја вас молим да настанете да наставници у своме раду на васпитању и културном подизању наше омладине унесу што више труда и пожртвовања и да од наше деце не стварају аутомате него да стварају разумне и мисаоне људе, људе који ће умети да разговарају, да мисле својом главом. Они морају да буду људи новог кова, људи јаког карактера, због тога што је трагедија српскога народа страховита.

Благодарећи свом геополитичком положају српски народ уместо да из године у годину јача он пропада. Зато морамо настати да се велика пажња обрати и физичком васпитању наше омладине, јер наш народ мора бити снажан.

Ви морате нашу омладину да задојите јаким духом да би у будуће српски народ могао да издржи све недаће и тешкоће. Само тако ће се моћи да поново подигне српско име, којим смо се у прошлости дичили и којим ћемо се, надам се, и у будуће дичити и поносити.

Господо, ми морамо спремити нашу омладину због тога тако расно јаку, ако хоћете фанатизовану, да би могла извршити свој национални задатак, то јест да би могла да буде жижа која ће око себе да окупи све наше српске покрајине у једну јаку и јединствену целину. Ето, господо, колика је ваша света мисија у служби српскога народа. Ви, штв сте за ово кратко време учинили на националном подизању и васпитању наше омладине много сте учинили и на добром сте путу, али ја од вас тражим да тај свој рад и свој успех у будућој школској години удвостручите, а затим и удесетостручите.

Ето, господо, то је ваша мисија, којој ви мора да посветите много труда и много љубави.

Ја сам захвалан господину министру просвете што ми је дао ову прилику да се с вама поразговарам. Ја вас молим пренесите ове моје речи вашим колегама, вашим потчињенима и омладини ‚нашој узданици“.

После одржаног говора господин претседник владе задржао се у разговору са окружним просветним инспекторима којом им је приликом казао да се Влада народног спаса брине за материјално стање чиновништва. „Ми смо више пута, рекао је г. претседник, повећавали принадлежности државних чиновника, али се то није показало као ефикасно. Сада смо одлучили на министарској седници да се државним чиновницима, а у границама могућности, повећају принадлежности у натури што ће се показати много ефикасније. Та повећања ће бити у брашну, угљу, дрвету и другоме. Колике количине ће бити за сада још не знамо али се у том правцу ради на повећавању принадлежности“.

Затим је господина претседника владе отпоздравио Војислав Бранковић, професор и окружни инспектор из Зајечара следећим речима:

„Господине Претседниче, у име свих присутних колега, окружних инспектора, хоћу да Вам се захвалим на овом Вашем „топлом пријему и на високој части коју сте нам указали што сте нас примили и што хоћете као добар отац да нас посаветујете.

На овоме састанку ја Вам изјављујем, у име свих својих колега, да ћемо и даље свим својим силама допринети остварењу високих смерница Српске владе коју Ви тако достојно и тако српски репрезентујете. Ми ћемо и у идућој школској години као и у прошлој уложити све своје знање да на првом месту сачувамо и подигнемо нашу омладину, коју Ви лепо називате децом нашом.

У то име ја Вас поздрављам Господине Претседниче. Живели нам на опште добро целог српског народа“.

Генерал Недић о националном васпитању омладине

После свршетка школске године и пред почетак рада у новој години, у Београду су се састали окружни просветни инспектори из целе земље, где ће за време свога боравка од неколико дана одржати више конференција са министром просвете и вера, као и са осталим високим просветним функционерима.

Окружне просветне инспекторе примио је 28 ов. мес. у свечаној дворани Претседништва министарског савета, претседник Српске владе, армиски генерал Милан Недић. Овом пријему присуствовали су министар просвете и вера Велибор Јонић и помоћник министра Владимир Велмар-Јанковић.

Министар просвете и вера поздравио је претседника владе и у свом говору изнео је значај у данашњим приликама окружних просветних референата, којима је према новој организацији Министарства просвете стављено у дужност да будно мотре на целокупну просветну политику на терену у повереним окрузима. У свом поздравном говору, министар Велибор Јонић између осталога рекао је:

„Ако има извесног напретка, Господине Претседниче, у просветној политици то се има у многоме захвалити господи инспекторима, који су врло пожртвовано вршили своју дужност у прошлој школској години. Они се нису задржали само на администрирању, већ су се трудили да се изврши препород наше школе и школске омладине. У жељи да се поврати стари српски дух и да би се створила што тешња веза између школе и дома, одржавана су ђачка посела, на којима су присуствовали сем ђака и наставника и ђачки родитељи. На тим поселима рецитована је и певана српска песма, играна српска кола. Успех ових посела, за које су се интересовали и ђаци и ђачки родитељи, био је велики. Сем ових посела сазивани су састанци ђачких родитеља са наставницима на којима су дискутовани важни просветни проблеми, као и питање ђачке исхране. Школска омладина радила је такође у пољима, обрађујући слободне површине, не само у Београду већ и у свим градовима Србије. Кроз тај рад створена је пријатељска атмосфера између деце и наставника. У основним школама заведени су завршни испити.

У свом даљем говору министар Јонић вели:

„Наставници такође нису жалили труда да се ставе у службу државне пропаганде и да обавештавају наш народ о настојањима Владе народног спаса.

Ја мислим, Господине Претседниче, завршио је министар Јонић да нећу претерати ако кажем да су наставници уложили много труда на просветном подизању нашега народа и на враћању српске омладине светосавском путу.

Одговорни за лондонске и каирске радио емисије

Такозвана „југословенска влада" у Лондону као да никада није била мање господар своје главе као у свом најновијем издању под вођством Мише Трифуновића. И њен претседник и њени потпретседници и остали чланови у њеном кабинету ћуте као рибе. У име њих говоре на лондонском радију туђини или наши сународници, а notorни енглески плаћеници.

И од раније је познато да „југословенске владе" у Лондону нису имале никаквог утицаја на емисије радио Лондона и Каира. Ту говоре званични агенти британске владе. Али, та околност ни у колико не смањује одговорност такозване „југословенске владе" за сва она хушкања и потстрекивања на непромишљености и злочине што се све без престанка изручује преко српских радио емисија у Лондону и Каиру. Ако не умеју нешто паметно да кажу, или ако су силом спречени да нешто паметно кажу и поруче своме народу преко радија, онда би та господа могла да имају — као нека влада — бар толико моћи да утичу да се преко тог радија не говоре најбезочније и најлуђе ствари српском народу који ради тога без престанка страда и губи главе.

Срамни напади на угледне и светле личности, на велике српске патриоте као што су један Милан Недић, М. Спалајковић, Димитрије Љотић, В. Јонић и многи други наши јавни радници, који су од почетка наше катастрофе, — у коју су нас увалили емигрантски безумници и њихови плаћеници лондонски и каирски хохштаплерски спикери, — упрегли све своје умне и моралне снаге да спасавају Србство у колико се даде спасти, такође су честа појава енглеских радио емисија. И за те нападе и инсинуације сносе одговорност чланови „југословенске владе" и „политички" прваци емигрантске групе у Лондону. Нема изговора нити ће га икад бити да њих и од тога оправда. Емигрантска господа у Лондону нису деца нити се од јуче баве политиком и јавним радом. Свима њима добро су познати и некадашњи и садашњи јавни и политички рад Недића, Спалајковића, Љотића, В. Јонића, јер је тај рад светла, отворена књига кроз целе деценије за све и сваког. Данас, у тим својим нападима на све наше заслужне људе, лондонска господа се потпуно изједначују са највећим крвницима српског народа. То се неће никад заборавити ни њима ни онима који их на ма који начин подржавају.

Сл. Ст.

Мир или трећи светски рат

Иако је Версајски диктат у својој суштини историским развитком застарео, он и данас по своме смислу, као документат, има своју актуелну вредност. Њега сматрају Енглези и Американци, који су и у доба Версаја упропастили мир, и данас као узорно дело за решење свих европских питања. Једину замерку коју му чине, то је да Версајски мир није био довољно бруталан.

У својим послератним плановима, енглеска и америчка пропаганда захтева потпуну и трајну окупацију Немачке, потпуну контролу њеног духовног живота, одрицајући се свих демократских начела, ради којих тобоже воде рат „Уједињене нације". Јеврејство би желело, да Европу деградира на ниво једне плутократске колоније под бољшевичким надзором, и то све на основу версајских фраза, као да је само на тај начин могућно „осигурати" трајан мир у будућности. То је истим речима речено већ 1919. Да би се ово тврђење учинило што веродостојнијим, измишљена је била лаж о ратној одговорности, коју су демантовали и сами историчари из табора непријатеља Средње Европе.

Још битније питање, да ли је од 1918 до 1939 заиста владао мир и слога у свету, у доба када је Немачка била потпуно разоружана, потиснута са свих стратегиских позиција, и заокружена до зуба наоружаним суседима.

Да ли су ратови тога раздобља изазвани од Немачке и да ли је од ње претила стална опасност?

Познато је, да је већ у време припрема за Версајски диктат, избијао сукоб за сукобом међу тадашњим „победничким силама". Тајним уговорима обећаване су територије истовремено разним савезничким државама, услед чега су се појављивали многобројни сукоби. Вилзон је тек на завршетку рата дознао, да су Италији дата обећања, која су у супрези са оним која су дата Југославији, да су се Енглези и Французи већ 1916. слагали о подели Мале Азије, не обазирајући се на италијанске аспирације. Право Јапана у погледу Шантунга стављено је у питање, пошто су Сједињене Америчке Државе желеле да придобију Кину за себе. Додеканеска острва била су спорна између Италије и Грчке. На тај начин створено је толико супротности, које су неминовно довеле до локалних оружаних сукоба.

Али и поред тога није било мира. Већ у почетку периода после Версаја, Западне силе, служећи се царистичким генералима водиле су интервенистички рат против Совјетске Уније. Несугласице између Пољске и Совјета довеле су до рата, који је тек 1921 завршен. И у Балтичким државама вођене су дуго борбе. Мађарска је водила борбу против Чеха, држањем Западних сила увучена у бољшевичку револуцију, и окупирана од Румуна. У Корушкој и Горњој Шлезији вођене су борбе.

Турска није била задовољна диктатом у Севру. Енглеска је Грчку натерала у рат, која је доживела пораз од Кемала Ататурка, и морала се, миром у Лозани 1923, одрећи малоазијских претензија. У Сирији и Палестини, која је обећана и јеврејима и Арапљанима, дошло је до тешких устанака. Краљ Ибн Сауд протерао је Краља Хусеина из Хеџаса, истог Хусеина, коме су Енглези обећали земље Блиског Истока, и који је умро као мали владар сиромашне Трансјорданије.

Пошто су се Американци дезинтересовали за Европу, на жалост Енглеза, и окренули панамеричким и пацифичним интересима, дошло је до затегнутости, која се коначно свршила преко јапанских леђа. Енглеска је отказала савез са Јапаном. На конференцији у Вашингтону, Енглеска је у заједници са Сједињеним Америчким Државама, притисла Јапан у зид истисла га из његове доминације у Кини, и натерала на ограничење његове ратне морнарице. Тиме је створена клица за рат на Пацифику, а пре тога и дуготрајном грађанском рату у Кини, у који су се умешали и бољшевици.

У прекоморским државама избио је рат у Гран Чакоу, који је дуго вођен између Боливије и Парагваја, и који је финансиран капиталом Сједињених Америчких Држава.

Ратовало се у такозваном Рифу, у шпанском и француском Мароку. Јапан је интервенисао у Манџуку-у и Кини, ради ликвидације тамо владајуће анархије. И рат у Абисинији, који је морала водити Италија, имао је своју клицу у Версајском диктату, у коме су Енглеска и Француска одбиле да задовоље италијанске колонијалне претензије.

Вратимо се опет у Европу. У годинама после рата немир се све више повећавао. Сама обезоружаност Рајха спречила је избијање једног новог немачко-француског рата. Французи су насилнички упали у Рурску област, а годину дана раније противправно запосели Франкфурт на Мајни. Када је цар Карло Хабсбуршки, на француски савет, покушао да заузме престо у Мађарској, мобилисале су државе Мале Антанте, претиле ласком у Мађарску, што би довело до једног новог рата. Бољшевици су напали националне државе Украјину, Ђурђијанску, Азербејџан и Јерменску, и припојили их Совјетској Унији. Исто то се догодило и са Спољном Монголијом, која је добила једну само привидну аутономију.

Нисмо узели у обзир читав низ француских и енглеских колонијалних ратова, као ни спољнополитичке утицаје приликом разних преврата у многобројним државама.

У сваком случају нема ни говора о томе, да је искључење Немачке као војничке силе, допринело умиривању света. Рајх је од 1871, читавих 43 године одржавао мир и искрено се залагао, да ратове других сила локализује, и посредује на њиховом окончању.

Када је Немачка била немоћна, било је више ратова него икад.

Енглеска и Француска, уколико нису у Источном питању и осталим проблемима били несложни, спроводили су диктатуру над Европом. Они су искоришћавали међусобна трвења европских држава, да би на сваки начин спречили ревизију неиздржљивих одредаба Версајског уговора, коју је члан 19. фамозног Друштва народа прегледао.

Тек 1935 увео је Рајх поново општу војну обавезу. Док Рајх није још ојачао, Москва је изазвала шпански грађански рат, и само Немачкој и Италији има се захвалити, да ова несрећна земља није постала плен бољшевизма.

Прича о „Немачкој као рушиоцу мира", била је и остала — лаж. То су доказали многобројни ратови, који су вођени када је Немачка била обезоружана. Рајх је и 1939 био натеран у рат, пошто је годинама све чинио, да се његови праведни захтеви на живот и слободу уваже.

Енглеска пропаганда тврди, да ће Енглеска, Сједињене Америчке Државе, Москва и Чунгкинг у случају успеха „загарантовати правичан мир". Али то не би био никакав мир, већ једна плутократско-бољшевичка диктатура. Само победа Немачке може осигурати трајан и неометан мир за народе Европе. Кад не би тога било, трећи светски рат био би стварност, који би значио издисање европског живота и њен крај.

К. В.

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји на дан 4 августа 1943 год. непокретна имања Србије са следећим почетним лицитационим ценама:

1) Дин. 2,560.000 плац са зградом у ул. Господар Јовановој 14
2) „ 5,200.000 плац са зградом у ул. Цара Уроша бр. 26
3) „ 1,060.000 плац са зградом у ул. Книћаниновој бр. 8
4) „ 4,000.000 плац са зградом у ул. Књегиње Љубице 48.

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска бр. 33/II, где се могу добити сва даља обавештења. 537 1—1

Конкурс „Српског народа"

ЗА НАЈБОЉУ СТУДИЈУ

о Сељачко-задружној организацији нове српске државе

После одличног пријема у јавности, као и код писаца и јавних радника, великог књижевног конкурса СРПСКОГ НАРОДА са првим резултатима који су посведочили његов позитиван значај, лист је успео да обезбеди сличну утакмицу и у другим областима интелектуалног стварања, што ће исто тако несумњиво допринети обнављању српског културног живота.

У том циљу да би се чули сви гласови, сва мишљења и схватања, да би се искористила сва искуства код нас и у иностранству, пре него се приступи израђивању законских текстова, СРПСКИ НАРОД расписује конкурс за три најбоље социолошко-економске студије о СЕЉАЧКО-ЗАДРУЖНОЈ ОРГАНИЗАЦИЈИ НОВЕ СРПСКЕ ДРЖАВЕ, у којима би била третирана ова питања:

1) Значај и улога старих српских задруга у прошлости српског народа; национална, економска и социјална функција задруга и користи које је од њих имао српски народ;

2) У колико задружна организација државе најбоље одговара народном духу, економским и социјалним условима српскога живота у садашњости, као и духу времена;

3) Којим методима и по којим етапама спровести организацију нове српске државе на задружној основи;

4) Разлике између појма о колективизму (као и синдикализму) и појма о задружности. Етичка и социјална схватања уграђена српском народу уједињена у исконском задружном духу, дају специфичне особине СРПСКОМ НАЦИОНАЛНОМ И СОЦИАЛНОМ покрету, који проповеда генерал Недић.

Упоредити задружну организацију са модерним економским и социјалним организацијама у другим државама, нарочито у Немачкој и у Италији.

Биће три награде.

Прва награда претседника владе генерала М. Недића у износу од 30.000 динара

Друга награда министра пољопривреде и исхране инж. Р. Веселиновића у износу од 20.000 динара.

Трећа награда Главног савеза српских земљорадничких задруга у износу од 15.000.— динара.

За оцењивање радова састављен је овај жири:

Г. Министар Др Спалајковић
Г. Мих. Аврамовић
Г. Министар Др Недељковић
Г. Министар Веселиновић
Г. Живојин Перић, професор Универзитета
Г. Дамњан Ковачевић, публицista
Г. Др Танасије Митровић, професор Универзитета
Г. Др А Лазаревић, професор Универзитета
Г. Инж. Никола Станковић
Г. инж. Божић Божидар
Г. Милош Милошевић, новинар.

Радове писане по могућству машином треба слати жиriу под шифром. У засебном коверту приложити име и тачну адресу.

Рок за подношење радова је 1 октобар.

(Видети детаљно објашњење у СРПСКОМ НАРОДУ од 10. јула 1943).

ИСТОЧНИ ФРОНТ - ФРОНТ ОДЛУКЕ

„Рат се наставља", изјавио је маршал Бадољо. Ово је чињеница. Све остало је — непријатељска пропаганда.

Рат се наставља на Сицилији, у водама око Сицилије и у ваздуху изнад Сицилије. На острву у току недеље дошло је до промене ситуације у западном делу. Италијанске трупе, без притиска од стране непријатеља, а према плану, напустиле су западну трећину острва са градовима Марсала, Трапани и Палермо. Американци, прилично уморни због претходних борби, једва су могли да одржавају додир са италијанским трупама и напредовали су са опрезношћу која је личила на тромост.

На централном отсеку у области Ене, где се у току претпрошле недеље одиграо прилично значајан тактички догађај, — продор британских трупа — непријатељ није постигао никакав даљи успех и морао је да се заустави код Ене. Италијански отпор је толико жилав да Британци нису могли да напредују од Ене ни у западном правцу, поред железнице која води за Термини и Палермо, ни у источном правцу према железници која води за Катанију.

На сектору Катаније британске дивизије не само што нису могле да забележе неки успех у борбама протекле недеље, већ су се мало повукле према југу. Две немачке тенковске дивизије држе Катанију и спречавају све британоамеричке напоре да продру у област Етне.

На мору северно и источно од Сицилије воде се борбе против британске морнарице која подупире борбене акције на копну, а која покушава да омета осовински саобраћај у Месинском мореузу. Британоамериканци су имали опет огромних губитака и то не само у трговачким бродовима, већ и у ратним. Већ има преко милион бруто рег. тона британоамеричког бродовља оштећеног или потопљеног за време сицилиске операције. Ово је само један део плате за постигнуте успехе, јер осим скупоцених бродова Ајзенхауер је морао да плати и у колосалним количинама ратног материјала који је отишао на дно мора и у људству које се удавило на тим паробродима.

Цео ток борбе на Сицилији показује да се немачке дивизије боре неупоредиво боље од најбољих британских, а да америчке дивизије уопште не долазе у комбинацију за упоређење. Америчке дивизије једва савлађују отпор италијанских дивизија и то савлађују га само у оним случајевима кад имају бројну или материјалну надмоћност. Италијански пукови, и поред свих настојања паклене непријатељске пропаганде, дају од себе све што може дати италијански војник.

Војни догађаји на Сицилији немају тај сензационални карактер који су предвиђали Британоамериканци када су наговештавали искрцавање. Сензационални политички догађаји у Италији привлаче пажњу целог света, али они који се не дају преварити сензацијама, остају и даље код јединог исправног убеђења, да све што се дешава у ма коме делу света нема одсудног значаја по садашњи рат, јер само на Источном фронту мора да падне коначна одлука рата.

На Источном фронту бије се и даље тешка битка. За немачку страну она се карактерише са два стратегиска начела: никакво веће заузимање територије не долази сада у обзир, и зато операционе радње могу да добију офанзивни карактер само у толико у колико то буде захтевала потреба што већег уништавања непријатељске оружане снаге. Немачка нема потребе да проширује и даље свој источни гласис, али она ставља себи у задатак да тај гласис очува. Дубина тог гласиса је више него довољна и зато совјетска напредовања код Орела, која се мере на неколико километара, не претстављају никакво смањење тог гласиса.

И друго начело: уништење совјетске оружане снаге жилавом одбраном у којој би се мноштву бољшевичких војника противстављао квалитет немачког оружја.

У духу та два начела води немачка Врховна команда битку на Истоку, коју Москва води на бази два супротна начела, а то је: прво, безобзирно употребљавање оружане снаге, по могућству техничке, а у недостатку технике људске снаге, ради постизања успеха по сваку цену. И друго: заузимање територије је главни циљ совјетске стратегије, јер се са територијом може заузети и оно што је за сада најважније за СССР. — хлеб.

Битка за хлеб не води се само тамо где тог артикла има у изобиљу, тј. на секторима источно и северно од Украјине, већ се та битка води и на даљим секторима, као што је кубански и лењинградски, јер и на југу и на северу има понешто хлеба. Гладан би желео да добије векну, али купи и мрве.

Ови покушаји да покупе привредне мрве на Криму или у области јужно од Лењинграда нису само војне операције са привредним задацима. Они имају за циљ такође и спречавање немачке Врховне команде у њеном располагању операционим резервама. Совјети мисле да напад код кубанског мостобрана и код лењинградског обруча може да растерети онај главни фронт код Орела. По свој прилици и напади код реке Миус, као и на Доњецу у области Изјума, имају такође циљ одвлачења немачких резерви од орелског сектора.

Али тај циљ није постигнут. Енглески извештачи из Москве констатују да је снага немачког отпора у области Орела у сталном порасту, и објашњавају ту чињеницу непрекидним доласком нових немачких снага.

Када на најтачнијој ђенералштабној мапи пронађемо сва та села која Москва објављује као освојена, онда видимо колико су незнатна напредовања бољшевичких трупа на свима секторима орелског фронта. Мапа и размерник поричу ова рекламна тврђења Москве о неким напредовањима од 20 и више километара. Интересантно је да и у тим лажним вестима о напредовањима можемо пронаћи мерило за процену ситуације на бојишту. Испочетка су лагали да црвена војска напредује по 20 километара дневно. Затим су лагали да она напредује 12 километара дневно, а сада лажу да напредује 4 километара дневно. Упоређење тих лажи доказује да су Совјети могли у првим данима борбе да освоје неке истурене положаје, а да су затим наишли на чврст отпор и не мичу се даље.

Као један интересантан доказ лажљивости московских саопштења са поља битке, можемо навести следећу чињеницу: једног дана Москва је јавила да су њене трупе продрле северно од Орела и напредујући у југозападном правцу пресекле железничку линију Орел—Брјанск. Идућег дана јавили су да се та линија налази под ватром совјетске артиљерије (дакле нису пресекли). Затим су јавили да се совјетске претходнице налазе 15 километара северно од те железнице, а идућег дана нису више давали никаквих прецизних података где се те претходнице налазе, већ су само говорили о томе да би евентуални прекид саобраћаја између Орела и Брјанска могао имати те и те последице. У ствари истинита су само та теориска разлагања о значају железнице Орел-Брјанск, а све остало — продор ка железници — је ординарна лаж совјетске пропаганде коју помажу енглески дописници из Москве.

На фронту Орел битка има страшан облик. Огромне количине совјетских трупа тешко наоружаних тенковима и артиљеријом покушавају продоре у збијеним редовима, и после сваке борбе на пољу остају да леже у збијеним редовима десетине хиљада погинулих црвеноармејаца и стотине тенкова. На основу проучавања ранијих битки које су се одиграле на Источном фронту, као и на основу података о садашњим биткама, не можемо признати да совјетско вођство има тактичких способности. Али признајемо да оно има јаке живце. Треба имати воловске живце за одашиљање у смрт читавих армија без икаквих нада на успех и за понављање тога из дана у дан, из недеље у недељу.

Та офанзива није постигла никакав успех. Ни код Кубана, ни код Миуса и Доњеца, ни код Бјелгорода, ни на северу код Лењинграда у току прошле недеље линија фронта се није изменила. Борба се води на месту. А на главном отсеку који се протеже од области јужно од Орела, преко источног сектора орелске окуке, па до области северно од Орела, било је на неким местима локалних совјетских продора, који су делом заустављени, а делом ликвидирани немачком контра-акцијом.

Зато морамо сматрати протеклу недељу као недељу великих немачких одбранбених успеха.

М. Војновић

САЧУВАТИ ИСТОРИСКЕ НАРОДНЕ ТЕКОВИНЕ

На великом народном збору у Лесковцу, на коме су присуствовали министар просвете г. Јонић и државни секретар Претседништва владе г. Ц. Ђорђевић, г. Јонић одржао је говор у коме је рекао између осталог:

„Браћо и пријатељи, доносим вам поздрав претседника владе генерала Милана Недића, који ме је послао да вас обавестим о стању у нашој земљи и у свету, како би се ви могли тако опходити да српски народ ове историске дане преживи и да поднесе ратне тешкоће са што мање жртава. Вама је, браћо моја у томе погледу доста говорено, објашњавано вам је довољно зашто морамо по сваку цену да одржимо мир и ред у земљи. Ја сам уверен да сте ви, као и огромна већина српског народа, добро схватили разлоге зашто српски народ треба по сваку цену да сачува мир и ред, ако жели да и у будућности као народ постоји.

Када је наша држава уваљена у рат, било је јасно да се тај рат мора свршити на нашу штету. Они који су српски народ, ипак, гурнули у рат, нису разумели политичку ситуацију у свету. Да су је разумели они би радили на томе да наш народ остане по страни и сачува тековине које су генерације најбољих српских синова вековима текли. Зато је било потребно да водимо политику по оној народној: „Лакше је стећи него сачувати". Нико није имао права да се игра са историским народним тековинама, ни за свој ни за туђ рачун. (Бурно одобравање: Тако је!)

Говорећи о црвеној опасности министар Јонић рекао је:

„Овај рат води се са једним јединим циљем: уништење комунизма, који претставља опасност не само за Немачку, већ и за Енглеску, у којој седе лордови, и за Америку, у којој седе богаташи, што наређују да се пале жита, да се преоравају њиве са памуком, да се машине ложе кафом, а све због тога да би се одржале високе цене. А у исто време милиони становника немају хлеба, гладују, немају памука. Ти и такви Американци не желе комунизам. Дакле, нека то знају и партизани, који се врзмају по вашим селима и хоће да вам донесу огањ и пакао, нека знају какви су им савезници.

Зато вам ми и кажемо да мислите српском главом и да идете српским путем, да следите тежњама владе Народног спаса, која жели државу Срба, која хоће да српски народ извуче из опасности и да га излечи од болести, која је данас њиме завладала.

Затим је узео реч државни секретар г. Ц. Ђорђевић, који је изнео опасности, које прете српском народу од партизана и од дражиноваца:

„Јесу ли сви партизани комунисти? Не, наша земља никада није била комунистички настројена. Србија није земља на којој је комунистичко семе могло да се развије и да роди. Па ко су онда ти партизани који у црно завише нашу земљу? То су разни нерадници, лопуже, робијаши, сецикесе, сеоски ћилкоши, олош који је и пре рата био на терету села и града. Тај олош отишао је у шуме вођен од странаца.

Међу њима најмање је било Срба, а највише јевреја. У шумама они нису водили никакву ослободилачку борбу, нити су се борили за неке народне интересе. Њима је било свеједно да ли ће српски народ страдати.

Државни секретар говорио је даље да морамо у борби против свега онога што се коси са интересима српског народа бити одлучни и истрајни, јер ако будемо седели скрштених руку, нећемо моћи дочекати боље дане ни срећнију будућност.

У наставку свога говора државни секретар говори о дражиновцима, о другој групи одметнутих људи.

„Не знам, кад би метнули на карте комунисте и дражиновце, које би од ова два зла било веће. Претпрошле године када су дошли до изражаја комунисти српски народ није пострадао. Страдао је али није пострадао. Живи и даље. Али ја вас уверавам да би евентуална акција дражиноваца, ако јој се не би стало на пут, могла да буде кобна по српски народ. Акција ових одметнутих и однарођених Срба прети опасношћу да биолошки истреби српски народ".

Државни секретар г. Ц. Ђорђевић говори на великом народном збору у Лесковцу

Снимак Државне пропаганде

НОВИМ ПУТЕМ...

СТВАРАЈУЋИ ЗДРАВУ ОМЛАДИНУ, УДАРАМО ЗДРАВЕ ТЕМЕЉЕ СРБИЈИ

Борба за омладину — борба је за будућност, то је било гесло свих паметних народа и свих родољубивих влада. Нарочито је то случај код народа који су изложени сталним ударцима са стране и приморани да своју егзистенцију заснивају на снази духа и мишица својих синова. Ти народи — приморани да живе спартански — ако и једног тренутка пренебрегну своју омладину морају доживети слом. Довољна је само једна генерација слабића да упропасти плодове рада двадесет претходних покољења.

Наш српски случај је најбоља потврда овога правила. Ми, који смо још од 1804 године посвећивали огромну бригу подмлатку, били смо за последњих двадесет година ту бригу пренебрегли и то нам се љуто осветило. Доживели смо да су наша рођена деца, предвођена белосветским олошем, устала против живота своје рођене породице, отаџбине и свога народа.

Проблем омладине код нас, непроменљив читавог века од Милоша до данас, састоји се из ових компонената:

1) Проблем сеоске омладине,

2) Проблем варошке младине и

3) Проблем омладине која напушта село и одлази у град ради школовања и запослења у трговини и занатима.

Први проблем би био најлакши. То је проблем доброг учитељског и свештеничког кадра, уско повезан са проблемом добре привредне и школске политике.

Свештено-учитељи, ти српски народни вођи још од доба Растка Немањића, а нарочито у Србији од хатишерифа — били су ти који су спремили за живот све велике српске генерације до 1918 године. Они су били ти који су младо Српче научили и да чита и да пише и да се српски Богу моли; они му улили дух љубави за отаџбину и указали пут велике народне будућности.

Од 1918 године, када се из рата врати највише пети део тих вођа-идеалиста и када нам луди партиско-котеријашки политички систем поче да набацује ма кога за учитеље и свештенике и оно мало идеалиста би гурнуто у позадину, шиканирано премештајима, оптужбама и отпуштањима из службе, у зависности од посланика, ћата и среских писарница, није ни могло више да врши своју улогу. Улога учитеља, српског просветитеља, изменила се и свела на улогу партиског кортеша, који окупља сељаке око себе уз чокањ ракије у кафани да би „друковао" за овог или оног.

Што се тиче другог проблема — пољопривредно школског — он се у бившој Југославији тако рећи није ни постављао. Деведесет од сто становника бивше Југославије живело је од пољопривреде, а пољопривредних школа смо имали толико мало, да је данас, после пропасти Југославије, увидевши тај ужасни недостатак, српска влада народног спаса, узела на себе да у Србији у овим најтежим временима отвара нове пољопривредне школе и ствара кадар стручног пољопривредног особља.

Што се тиче проблема чисто варошке омладине, везане за своје породично гнездо, он код нас није толико важан колико остала два, прво зато што је он обухваћен у следећем — проблему омладине што напушта село, а друго што је број те омладине у сравњењу са остале две групе далеко мањи и своди се више на проблем преваспитања варошке породице, па нам обим овог чланка не допушта да се задржимо и на њему опширније.

Најболнији проблем

Проблем омладине што напушта село код нас је био и јесте најболнији.

Српско село је непресушан резервоар српске народне, како духовне тако и физичке, снаге. Зато се код нас, од распадања задруге утолико пре мора овоме проблему, проблему одлива са села у град, посветити пажња и брига целе нације.

Тај проблем се да посматрати на два начина: као економски и национални. Као економски проблем он би се морао посматрати са гледишта наше народне привреде као проблем сузбијања или фаворизирања појаве бежања са села?

Постављајући решење овог проблема за другу прилику ми ћемо се задржати само на факту да бекство са села постоји и на посматрању шта бива са том омладином која долази у град — констатујући одмах факат да је та омладина, бар њен највећи део, лишена сваке потпоре и материјалне помоћи својих родитеља са села.

Решењу проблема старања о тој омладини прилазило се код нас и може се прилазити на два начина: кроз акцију хуманих друштава и установа и акцију законодавца. У предратној Србији томе проблему, који тада још није био овако акутан, прилазило се углавном кроз напоре патријархалне српске породице и приватне иницијативе. Мала Србија и у хуманим друштвима, која су углавном водила рачуна о школској омладини, налазила је велике мецене и велике омладинске добротворе.

Доцније наши највећи народни добротвори: Коларац, Ђеловић-Требињац, Спасић и други, који су цео век живели и радили за Српство били су питомци ових мецена. А легије ђака питомаца наше патријархалне интелигенције и великих просветних радника не могу се ни пребројати. Наши великани Веснић и многи други били су ти који су као сеоска деца прихваћени од племенитих грађана Београда, школовани и направљени студовима отаџбине.

Сви они, који су придолазили Београду, центру културе и трговине, налазили су готово нов породични дом — боље рећи нове родитеље.

Не једанпут понављало се и данас се понавља, да национални људи постају путем којим је постао велики српски државник, и дипломата Веснић: љубављу српске патријархалне породице и својим личним прегалаштвом.

Износило се колико се пута гласовити трговци београдске чаршије од својих шегрта стварали кадар који ће их како у трговини тако и у чаршији заменити, а када су народни послови захтевали из ових редова се црпло национално срце и национална ризница.

Колико је патријархална породица и приватна иницијавита, која углавном припада српској мајци, жени и сестри, задужила српску државу и народ — посебно је поглавље наше прошлости. Оно је показало да српска породица и српска приватна иницијатива иде само српским националним путем.

Српска омладина са села, ми то данас знамо, била је у предратној Србији примана отворена срца и џепа, зато је и дала националне великане на свима пољима.

Незбринута омладина

Југославија, земља пометених појмова — помела је и омела и овај високо национални хумани рад. Хумана друштва су се почела изопачавати у друштва за ликвидирање титула и ордена својим председатељкама и председатељима а хумани људи су се изопачили у хумане рекламере. О деци са српског села престала је брига. Она су долазила у варош и падала у шаке полуписмених и некултурних мајстора — највише странаца — од којих су се учила псовци и пијанству, док су се од њихових жена — странкиња — углавном бивших кувариица, учила сваком неморалу и трпела од њих ужасну тортуру, служећи свему само не намени због које су дошла код тих мајстора.

Тип предратног југословенског шегрта не да се друкче замислити него као бледуњав, болешљив и закржљан адраповац у ритама и са пикавцем у устима. Специјалитети су му били псовка и подвала а омиљена забава коцка и шорање лопте по улицама и филмови накарадне слике и садржине.

Школска, пак, омладина пролазила је још горе. Потуцајући се од немила до недрага, станујући по влажним избама и мансардама које прокапају и кроз које бије јануарска студен, подучавајући друге и гладујући, најчешће је са свршетком школовања завршавала и свој млађани живот, док је други њен део, остајући случајно у животу, огорчен патњама падао у канџе јеврејско-комунистичке и одвајао се од свога народа и државе и заједно са једним делом шегртске омладине, малтретиране и понижаване до роба од бивших кувариица, постајао Богом дано тле за комунистичку акцију.

Част једном делу београдске чаршије и малом броју појединаца који су српски схватили свој задатак послодавца и васпитача и своје васпитанике одгајали као своје рођене. Њихове васпитанике видимо данас с пушком у руци где бране земљу своју или својим вредним рукама зидају темеље нове Србије.

Генерал Недић — отац радне и школске омладине

Али нека срам и проклетство хиљада несрећника, који у црно завијају Србију предвођени од комунистичких гадова са свих страна света и гоњени као звери од своје Мајке и браће своје, остављају животе по шумама ове напаћене земље а за рачун белосветске чивутарије — нека срам и проклетство крви њихове падне на политичко-партиске теревенке потребне Југославије и њених „великана", који се не постараше о тој омладини.

Идемо новим путем...

Сахрањујући Југославију, сачували смо и заблуде прошлости. Отац све српске деце, генерал Недић, предузео је на себе и ту тешку улогу збрињавања српске омладине. Поред српских избеглих сирочића без оца и мајке, он је отац и свој радној и школској омладини.

Школска омладина, са реформисаном наставом и пробраним наставницима, налази свој пут...

Стварањем Националне службе и Српске заједнице рада ударен је камен темељац обнови Србије.

Српска заједница рада окупила је у један братски савез рада и стварања национално радништво, које кроз њу и дух који у њој провејава види најбољу гаранцију будућности своје земље и основ здравог и праведног социјалног поретка у њој.

Нарочита пак, пажња у Српској заједници рада је посвећена шегртској омладини и радничкој деци. Свуда се отварају домови генерала Недића, који деци и омладини пружају дивно јединство лепог физичког одгоја и духовног — моралног и националног васпитања. Овим радом су ударени темељи будуће здраве Србије, кроз здрав дух и мишице српске омладине и потврђене речи генерала Недића да ће будућа Србија бити земља братства и социјалне правде.

Најновија акција Владе народног спаса на оснивању Националног фонда за школовање даровите деце сиромашних родитеља, решиће крупан проблем сиромашних ђака и огарантовати отаџбини најбољи пројват преко најбоље народне интелигенције, која ће и по рођењу и по васпитању бити прави народни синови.

Недићева омладина умеће да оцени напоре свога Претседника и знаће се одужити мајци Србији и умом и мишицама попут својих славних предака.

Војин М. Дрвенџија

ОСНОВАНА 1882 ГОД.

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА А. Д.

БЕОГРАД

Друштвено седиште у сопственој палати Карађорђева улица 48

Телефони број 22-340 и 22-341

❖✻❖

Капитал и резерве преко Дин. 100,000.000.-

Прима улоге на штедњу по књижицама и текућимрачунима.
По књижицама рачуна 2% год. камате (дневни отказ), 2¼% (отказ 30 дана;, 2½% (отказ 90 дана;, 3% (отказ 6 месеци) и 3½% (отказ година дана).
По текућим рачунима рачуна 1% год. камате (дневни отказ), 1½% (30 дана), 2% (90 дана), 2½% (6 месеци) и 3% (година дана).
Извршује налоге својих комитената за упис 4½%државног зајма.
Обавља све остале банкарске и осигуравајуће послове, под најповољнијим условима.

536 1—1

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

Само својим путем

Добровољци непоколебљиво иду својим путем. Тај пут није пут случаја, ни резултат политичких комбинација овога или оног момента. Тај пут је, пут судбине којим смо пошли, потстакнути највишим интересима нације. Не својим личним, или било чијим другим, интересима, него интересима опстанка и одржања народа. Зато се наш пут не мења и не кривуда. Он се само шири, продубљује, постаје светлији и часнији. Њим идемо скоро две године.

Када се окренемо иза себе, видимо само частан и светао подвиг несебичног служења Отаџбини;

када погледамо испред себе видимо још много крупних, неостварених дужности.

У овом историски судбоносном времену на дужности према Отаџбини треба једино мислити. Јер српски народ није потпуно спасен. Сабласти уништења лебде још увек над њим. Србија још није постала оно што треба да буде. Њеном успону, процвату и величини дугујемо и мудрост и снагу и животе. Свако осећање и сваку помисао срца.

Наш пут је пут српске судбине. Пут подвига и жртве. Ми се не надамо ни у кога. У будућности, која је још увек неизвесна, и као држава и као нација бићемо оно што будемо хтели, умели и могли да створимо. Сами сопственом снагом. То је наш историски пут и наш удес. Кроз целу своју историју, испуњену исполинским борбама, **ми смо само сопственом снагом просецали свој животни пут.** Тако је било у прошлости, тако је и данас, тако ће бити и сутра. Ко друкчије мисли и ко се чему другом нада или је безуман, или злонамеран или дефетиста и издајник из сржи покварене душе.

А таквих има данас у нашој средини. Не у нашој ужој добровољачкој средини, него у овом ојађеном и патњама изможденом народу. То су они, који погледају десно и лево, преко мора и иза брда, и који се јавно хвале у својим написима да све очекују од Енглеза, Америке или ма кога другог. Они као да немају вере ни у себе, ни у народ коме наносе тако тежак одлив крви. Они иду туђим путем, јер су за туђина везани оним што се зове судбинска повезаност. **Ми идемо својим путем, јер смо изникли из народа. Његова је судбина и наша, срца су нам иста, мисао иста, осећања иста.**

Зато је између нас и рецимо англомана велика разлика. Ми смо на жртвенику народног опстанка и његове боље будућности. Они су, и мислима и надама, везани за Енглеску. Ми служимо народу, освешћујемо га, подижемо га, указујемо му прави пут. Они служе интересима туђина жртвујући му најбитније животне интересе свога народа. Зато смо ми два света и два пута.

Путеве своје слободе сваки народ носи у себи. У својој мудрости и у својој животној снази. Ово потврђује наша цела прошлост. И слободу и славу, и величину и углед, само смо увек морали изборити. Сретствима и начинима какве су захтевале прилике времена.

Тако је и данас. Друкчије неће бити ни сутра. То добровољци знају. Зато васкрсавају снагу и у себи и у народу, разбуђују му свест, шире видике, одгоне чамотињу и неверовање у себе, које је дошло због тога што су га они, који се данас зову »родољубима«, понижавали у сопственим очима и упућивали на друге.

Добровољци су разбуђена искра у вековном кремену народне снаге. И то искра, која изазива пожар око себе, унутарње разбуђује, крепи и повраћа веру у себе. Данас је добровољаштво не само сигурни гарант народне безбедности, него дубоко и свестрано мисионарство у народу. Није данас лако бити добровољац. Ускоро ће то бити лакше. У блиској будућности то ће бити славно. Јер пут добровољаштва пут је унутарње обнове и стварног успона српског народа. Они који њим иду смело, одлучно и часно, сеју благотворно семе у њиву народне душе. То семе већ доноси род.

Иду дани када ће тај род бити стострук. По неминовности и по самој природи ствари то ће бити.

Н. Б.

ДОБРОВОЉЦИ ИЗВАН БОРБЕ

Од првог дана окупљања под заставом генерала Милана Ђ. Недића за борбу ради опстанка српског народа, делатност српских добровољаца није ограничена једино на оружану акцију, истребљивање терористичких банди комуниста и дражиноваца и уништавање њихових шумских и позадинских организација. Са пушком и бомбом у руци добровољац отклања видљиву, физичку опасност од израњављеног тела српског народа. Низом других акција, одређених према природи задатка и сопственим могућностима, он настоји да отстрани и други део опасности која се, укратко речено, састоји у тешким траговима смртоносних утицаја комунистичко-јеврејског и масонско-„слободарског" духа на целокупни народни живот. Ако би се зауставила искључиво на ослобођењу села и градова од одметника, ако не би обухватала ослобођење народног стабла од духовних опасности, борба добровољаца доживела би краткотрајни успех тако карактеристичан за половичне мере и палијативе.

У вези с тим, један од првих и ни у једном тренутку незанемарених задатака претставља одлучна и свестрана акција на духовном и моралном препороду, односно на обнови свеукупног политичког, социјалног, културног па и економско-привредног живота Србије. И на овом сектору развија се активност са великим интезивитетом који долази услед разноврсности задатака и одушевљене жеље сваког добровољца да се у свима правцима заложи за опоравак и спасење свога народа.

Само се по себи разуме, да ни говора о овим гранама делатности није могло бити пре него што су створени услови за нормалан рад на српској територији, тј. пре него што је успостављен ред и безбедност. Отада је почео да се развија снажним темпом и у свима крајевима где се налазе добровољачке јединице један изванредно садржајан контакт са јавношћу, са становницима села и градова, са радницима, сељацима, интелектуалцима и свима другим друштвеним слојевима.

Најширі обим обухвата национално-просветна акција. До пре кратког времена она је била сведена једино на непосредан рад путем зборова, конференција, националних академија и приредаба. На свима овим манифестацијама дошао је до изражаја један дух и један задатак: *упутити српски народ да одржава своју животоносну линију, како у конкретној ситуацији одржањем реда и мира, исто тако и у ширем смислу повратком на здрава основна начела и сопствене погледе на живот у друштву и заједници.* Академије и остале националне приредбе српских добровољаца разликују се у многоме од оних предратних које су по називу биле националне, а по програму углавном интернационалне и проткане јеврејским разорним духом.

Српска прошлост, српска песма и народна музика обухватају главне тачке стотина и стотина приредаба ове врсте. Заборављени, презирани и исмејавани народни синови и народне песме које су раније замењиване рецитацијама Мајаковског, цитатима Толера и других интернационалних подвредности, проламају се широм целе Србије. На тај начин, осветљавајући садашњицу прошлошћу, васкрсом оног што је избрисано ветром западњачких „школованих синова", у српски народ улази свест о сопственој вредности, свест о великој духовној снази која само лутањима очајника и плаћеника прети да прекине снажну животну нит.

Од пре краћег времена, реч и песма српских добровољаца одјекују и кроз таласе етра. Београдска радиостаница двапут месечно емитује нарочити добровољачки час. Програм одабирају и увежбавање врше сами добровољци. Колико је у добровољачкој борби сагледана целокупна животна снага целог српског народа, сведочи и недавни приказ о српским добровољцима на свима немачким средње и кратковаласним радиостаницама. У оквиру емисије „Из савремених догађаја" коју свакодневно слуша читав европски континент, оцртан је постанак, борба и став српских добровољаца у данашњој ситуацији.

(Наставак на 8-мој страни)

Добровољци на војној вежби

Foto: Belgrader Bildagentur

Речи добровољцима

Чујте, добровољци! Неки је човек велики рекао: све зависи од свих. Тачно ово било или не — како му драго. Али је жива истина да данас и сутра, данас и сутра наше судбине, зависи од вас. Од вас, од вашег хероизма мишице и духа, зависе част, величина и хлеб овога народа. Једном речи, — све. Ето, то је тачно.

Вама је претходило време кукавичлука, — јунаштвом имате ви да га испуните.

Претходило вам је време глупости, ви имате мудрошћу да га оправдате.

Пре вас, деценију две, распадала се наша заједница у благостању и уживању — вашим сопственим одрицањима имате да је откупите.

Период лажи пре вас, истином својом морате објаснити.

Рушење дуготрајно и упорно, ваш је претходник. Зидањем га морате победити.

Морате победити дух издаје духом верности, дух самоуништења духом спасења, дух порицања духом самоодрицања, дух пада духом успона...

Све зависи од вас, јунаци.

Ето, то вам је у националној књизи судбине написано: примићете на своја плећа сва бремена и све грехе отаца. Па и грехе савременика.

Шта ако поклекнете? Онда је наш историски ход завршен. Књиге се цароставне затварају. Народна песма умукује. Животни конац у рукама суђаја нашега народа, кида се за навек.

Шта ако изневерите? Невера последња тек је право неверништво. На вас онда вреба мит народа о Вуку издајици. Пуцање последње кочнице — то је страх и трепет овога народа. А ви сте то, — та последња кочница. Још једини непрекинути колан на стрмени народне пропасти.

Будите поносни, али се не погордите.

Гордост је мајка осионости а осионост — мајка неправде. А ова мати свих зала. Зато нека је она далеко од вас. Иначе нећете засејати народну њиву искреном сетвом.

Усуд вам је досудио да мачем орете. Али не заборавите да у другој руци носите — опеку. Јер ви град народни поново градите. Опека, то значи: буди пут заведеноме, вид слепоме, снага нејакоме, помоћ немоћноме, храна гладноме, извор жедноме, утеха намученоме, брат, мајка, отац — какогод и какогде устреба. Не заборавите никад на опеку којом град наш изнова зидате.

Али не заборавите, поред опеке, на — оружје.

Јунак није мекушац, није безрасудно болећив, није напразно плачљив. Добро срце није — слабо срце.

Др Димитрије НАЈДАНОВИЋ

(Наставак са 7-ме стране)

Ова емисија била је прожета топлим симпатијама за јуначку борбу српских добровољаца у којој се истовремено види снажно изражена антикомунистичка и проевропска одлука целог српског народа. Она је била и упознавање европске јавности са конструктивношћу српског народа, без обзира на покушаје крвних непријатеља и интернационалних плаћеника да се српски народ прикаже као деструктиван и осуђен на изгнанство из европске заједнице народа. Појава српских добровољаца пред европском јавношћу, има осим тога карактер саопштења о правилној оцени жртава и напора српског народа који мора дочекати бољу будућност.

Поред труда да европску јавност упознају са својом борбом, добровољци улажу напора и да домаћу јавност не само упознају, него и да пруже могућности и средстава за учешће у општем народном подизању. То се огледа не само у националној акцији, него исто тако у подизању општег културно-просветног нивоа, што се постиже одржавањем аналфабетских течајева и предавањима из разних области науке, уметности, политике, привреде и других грана.

Најзад, потребно је напоменути још један сектор добровољачке активности. Он је широј јавности веома мало познат, изузев особа којима је непосредно намењен. Реч је о социјално-хуманој делатности, на коме су полу остварени значајни резултати.

Добровољци се жртвују за оздрављење и спасење српског народа. Зато никоме можда није тако тежак и близак општенародни бол, саучешће и саосећање са избеглицама, као српским добровољцима. Хиљаде и хиљаде избеглица у Бајиној Башти, после избегавања смртној опасности и спасавања голог живота, наишло је на братски пријем код *добровољаца. Ни лично лишавање, опасности за сопствени живот од разних зараза, ни недостатак потребних материјалних и медицинских средстава, нису у добровољцима ниједног тренутка поколебали одлуку о помоћи несретним Србима-избеглицама.* Неколико стотина мале деце транспортовано је сарадњом добровољаца који су у успомени код најмлађих унесрећених остали као први старатељи и искрени помагачи.

Исто тако заробљеницима је упућен велики број пакета, одвојених од уста и опремљених са пуно љубави. А њиховим обезглављеним породицама, остављеним самим себи, пружена је најнеобичнија помоћ. После потере на терену, после умора од пешачења и борби, не предахнувши ни часка, добровољци се појављују на њивама заробљеника и сиротиње, помажући њихове жене и децу у жетви, косидби, окопавању кукуруза и других усева. Небројена писма и речи захвалности заробљеничких породица сведоче о једном за ранија схватања нечувеном облику пожртвоване помоћи и старања о исхрани усамљених и немоћних. Писма захвалности од самих заробљеника, говоре на другој страни јасно да је из далеке туђине и самоће заробљеништва са много више истине и објективности оцењен овај и друге врсте радова које добровољци пружају у свакој прилици српском народу.

Тако, у неколико црта извучен, изгледа рад добровољаца изван борбе. Пуним жртвовањем, пушком, речју, пером и делом, српски добровољци залажу се за подизање свога народа, уверени да ће једино препорођени у у сваком погледу обезбеђени српски народ моћи да корисно послужи будућности и задацима који се постављају у оквиру европске заједнице народа.

Л. М. Ч.

Добровољци помажу сељачком народу

Кленовник, 27 јула

Недавно је радио-Лондон у неколико својих емисија поручивао српском сељаку да не сеје, или, уколико је већ посејао да пали и уништава своје њиве како он на тај начин онемогући жетву. Међутим, српски сељак широм целе Србије свестан је тога да недела која му изроди препоручују и на која га, далеко од њега, његових брига и потреба наводе, неће никоме другом наштетити до њему самом.

Најбољи одговор на злочиначке савете оних који су га упропастили и упропаштеног оставили на цедилу јесу широка позлаћена српска поља на којима се, повијани благим наручјем поветарца, лелујају дозрели класови пшенице у којима се садржи живот и снага за идућу годину.

Српски сељачки народ чуо је и разумео речи свога претседника, генерала Недића који му, делећи са њим и добро и зло, једини може омогућити сретнију будућност. Свака стопа земље у Србији је обрађена и већ су јасне корисне последице свесног става и разумевања сељачког сталежа, који је увидео да је дошао последњи час када се српски народ мора позабавити самим собом и сам себи, својим радом, изборити место под сунцем. Уколико српски народ боље искористи богате могућности своје земље, у толико је, у већој или мањој мери, испунио своју дужност према отаџбини.

Као што је тога свестан цео српски народ, а особито његов најконструктивнији сељачки део, тога су свесни и вредни становници малог сеоцета Кленовника, које се налази у близини железничке пруге Пожаревац—Костолац. Иако је Кленовник претежно рударско место и већи део његових становника запослен у послу око вађења и прераде руда, ипак није пропуштено да се сво расположиво земљиште до крајњих граница искористи и засеје. Они су своју питому земљу и плодне оранице у целости обрадили и ових дана приступило се жетви.

ДОБРОВОЉЦИ НА ЊИВИ

Има једна друга значајна ствар поводом жетве у Кленовнику која заслужује нарочиту пажњу. Њоме се цео Кленовник одушевљава и поносно је истиче. Истина и многа се друга српска села могу подичити истом ствари, али се одушевљењем Кленовчанима чини да је то само код њих и љубоморно придржавају искључиво за своје село.

Ради се о добровољцима. Многи би се могли запитати какве везе српски добровољци имају са жетвом у Кленовнику. Међутим један стари Кленовчанин, борац још из прошлог светског рата, кога смо затекли при ручку на њиви, најбоље би им то објаснио.

— *Да нам није било њих* — каже он — *не знам како би на време са жетвом стигли. Многе породице у Кленовнику остале су без довољно мушке радне снаге, јер се многи наши сељани налазе у заробљеништву. Ваљало је покосити жито, повезати, средити. Сами то никако на време не би могли урадити, да нам није било ове наше деце. Добровољци су нам бесплатно, не тражећи никакву награду за то, од јутра до мрака помагали и велик део посла сами завршили. Гледао је и колико год је требало они су помагали. И то братски, од срца... Милина их је било гледати како раде.*

Командир 18 чете која се од недавно налази у Кленовнику распоредио је своје људе у више радних група, које су јутром одлазиле на посао код оних домаћина где се показала несташица у радној снази. Добровољци су се овога посла, као и свих осталих који су у интересу српског народа, с одушевљењем прихватили и за кратко време дела су почела убедљивије да говоре од многих књига и речи. Неколико десетина хектара покошене, лепо повезане и сређене пшенице плод је пожртвованог рада младића из 18 чете.

Занимљиво је како сами добровољци схватају ту своју најновију дужност, којој су се са толико љубави посветили. Сви се они слажу у једноме а то је: да је њихова дужност да своме напаћеном и намученом народу помогну. Каква ће бити врста дужности и на коме плану, то за њих није много важно. Са исто толико пожртвовања са којим су се са пушком у руци борили против комунистичких банди, са исто толико љубави коју су показали приликом збрињавања несретне избегличке деце, са исто толико свести какву показују прилажући свакодневно свој добровољни динар за сиромашне и незбринуте, ови омладинци заједно са својим старијим друговима неуморно косе и превршу позлаћене откосе свесни да на тај начин, раме уз раме са сељацима, стварају нове темеље Србије, која се рађа кроз крв и напор оних који је заиста воле.

Један осамнаестогодишњи добровољац, иначе ученик гимназије, ведрог опаљеног лица, бришући зној који му се потоцима сливао низ чело, држећи косу у рукама, објашњава:

— *Ми знамо да је данас више него икада потребна помоћ нашем народу. Спасити га док прође ратни пожар, који се без његове воље надвио и над српске кровове, једина је и највећа дужност оних који га заиста воле. На томе путу не сме бити предомишљања. Због тога смо ми и пошли у борбу и због тога су добровољци и основани. Добровољци су, иако попљувани од заведених и покварених, пошли да по српским пољима и горама остављају своје кости како би народ сачували и спасли. Они су српском народу дали све што су имали: и животе, и младост и најбоље другове. Ми смо свесни да смо тиме извршили своју дужност.*

— *Сада када је у земљи углавном завладао ред и мир* — наставља његов друг, до ступања у добровољачке редове приват-

Својим рођењем, својом крвљу, својим животом, целом својом судбином, ми смо се определили за свој народ.

Са народом стојимо, с њим живимо, за њега се боримо, за њега само и умиремо.

Нико и ништа нас не определи нити може определили на другу страну.

ни намештеник — *ми сматрамо да ипак није тиме завршена наша дужност помагања и збрињавања српског народа. Зато смо се сада прихватили пољских радова, јер знамо да од исхода и резултата овогодишње жетве зависи цео један период биолошког опстанка нашег народа.*

Интересовали смо се код сељака како се ови нови земљорадници сналазе јер, као што је познато, поред здраве и честите сеоске омладине, чији је прилив у српске добровољце све већи и већи, сељацима при жетви помажу и остали који су ненавикнути на пољске радове.

— *Сјајно!* — одговарају нам задовољни сељаци. — *Просто нисмо могли да верујемо да се варошани могу тако снаћи у нашем послу. Истина многи су се невешти испочетка намучили, али, када се хоће све се може. Чим се има воље и љубави све се да научити. А они, Бог да их поживи, баш се труде као да своје раде... Сад су научени, још мало па као да цео век ништа друго нису ни радили већ жњели...*

Кленовчани су одушевљени својим добровољцима из 18 чете. Немају речи да их се нахвале. Сматрају их као своју децу.

Вук Ђорђевић

ЗАШТО ЈЕ ДОБРОВОЉАЦ?

На питање: „Зашто си дошао у добровољце", један добровољац II батаљона (сељак, младић од 19 година) одговара јасно и одлучно:

„*У добровољце сам дошао да браним српски народ од сваког зла, да спасавам српске главе од недела и злочина шумских бандита, да помогнем друговима да одржимо ред и мир како би наш народ у овим тешким временима могао лакше да прживи...*"

ДОКЛЕ ТРАЈЕ ДОБРОВОЉАЧКА ОБАВЕЗА?

„Докле траје добровољачка обавеза?" — питали смо једног добровољца (сељака од 21 годину) из 17 чете, V батаљона. За трен ока добили смо следећи одговор:

„Добровољачка обавеза траје све док се не сврши овај рат, док не завлада потпун мир и ред у српском народу..."

Некад и сад

Делегат српске владе при савезничкој команди у Светском рату 1914—1918 под Бр. 354 (1916 год.) обраћа се српској Врховној команди:

Бр. 354

„Турци и Бугари не могу имати много муниције артилериске. Све што добију долази из Немачке.

При садашњој ситуацији све пролази кроз Сићевачку клисуру. Ако би било могућности да се пошаље одељење наших комита са француским инжињерским официрима да у Сићеву минирају и разруше какав тунел, створиле би се тешкоће снабдевања.

Ако налазите за корисно предложите Сарају овакав покушај".

Врховна команда са ОБр. 4923 по предњем донела је решење:

„И ако би ово било могуће, за сад га не би требало вршити бар из призрења према нашем околном живљу, чија би беда била јача но користи, које би ми и савезници од тога имали. Стога предмет оставите у акта".

Тако је било у рату 1914—1918 г.

Тако су се српски меродавни фактори држали у оно време и ако је постојала српска војска са Владом и Краљем на челу. Тада није била извршена капитулација. Српска влада и српска Врховна команда водиле су рачуна о томе да не би била јача беда српског живља... „од користи које би ми и савезници од тога имали..."

Тако је било у рату 1914—1918. Онда су Србију водили паметни државници и родољуби.

А данас? Шта Србима и Србији данас, у овом рату, саветују лондонска „југословенска влада" и тзв. „Врховна команда" после пропасти у рату и после капитулације коју су они сами примили и потписали?

Најбољи одговор на то питање дају непрестано свеже хумке и страдања српског народа.

И ове године добровољци су помагали сељацима у радовима око жетве

Foto: Belgrader Bildagentur

ЖЕТВА

О значају жетве имали смо већ прилике да обавестимо у главним цртама наше произвођаче. У том погледу занимљиво је и корисно предавање које је преко београдског радиа одржао за српске сељаке доцент Пољопривредног факултета Владимир Спасојевић.

Када се говори о жетви — вели предавач — не би било исправно да се не помену и начини на које се она код нас обавља. Два су главна начина жетве уопште, и то ручни и машински. Што се тиче ручног начина он се може изводити српом или косом, док се машинска жетва обавља жетелицом или пак нарочито прилагођеном косачицом, односно најмодернијим машинама званим комбајни.

СРП И КОСА

Ма како се жетва обављала, тежња је да губици при њеном извођењу буду што мањи и то како у зрну, тако и у слами. Важну улогу игра с друге стране и брзина којом се жетва обавља, јер је време у овом периоду веома драгоцено. С обзиром на те околности намеће се потреба да се поменути начини жетве укратко расмотре, осврћући се нарочито на преимућства која има један или други начин.

Срп као оруђе за жетву има извесних добрих страна, али има такође и доста мана. Добра особина српа је та, што он омогућава правилну жетву и потпуно искоришћавање чак и онда кад је жито јако полегло. Исти случај ће бити и онда када се стабљике на њиви изломе и замрсе услед јаког ветра. У таквим приликама, у погледу правилности и потпуности искоришћавања са српом се не могу такмичити ни коса, ни жетелица. У сиромашним и брдским крајевима, где је примена машинске обраде онемогућена и где се пшеница гаји на сразмерно малим површинама, а радне снаге има довољно, та инокосност у доба жетве не долази тако јако до изражаја, те је до данас срп остао, а вероватно ће још дуго остати незаменљиво оруђе за жетву. Највећи недостатак српа је спорост у раду, јер је утврђено да се косом може покосити за један дан онолико колико би се могло пожњети српом отприлике за 5 дана.

Коса истина не слаже стабљике онако правилно као што су руковети када се жње српом, те губици у зрну и растур у класовима могу бити прилични. Али ако је коса снабдевена наслонцем који откошене класове обухвата и слаже правилно у откосе лево од косца, онда ће и растур у класовима бити далеко мањи.

ЖЕТВА МАШИНАМА

У погледу брзине и поједностављења рада, а највише у погледу губитака, машине имају велико преимућство над ручним оруђем. Обична жетелица и везачица, а нарочито комбајни, који у неким земљама имају већ широку примену, на путу су да у многим приликама сасвим истисну примену ручног оруђа.

Схватање да жито треба да остане на њиви све дотле док пот пуно не сазри, док не пређе у тако звану мртву зрелост, сасвим је погрешно и застарело. Таквим поступком стварају се не само могућности за веће губитке, већ се смањује и квалитет зрна. Презрело жито дужим стајањем на њиви излаже се пре свега опасности да великим делом буде опустошено услед навале птица. Пресушени класови се затим при ликом жетве јако осипају. Само ова два чиниоца су довољна да се приноси смање у великој мери. Из тих разлога данас преовлађује мишљење многих признатих научних трудбеника и практичара, да жетву не само пшенице, него и свих стрних жита, треба обављати онда када се она налазе у степену жутог сазревања. Стање зрна у жутој зрелости потпуно одговара захтевима и то како у погледу људске исхране, тако и у погледу семена за будућу сетву. Зрно, истина, у овом степену зрелости садржи нешто већи проценат воде него што сме да има, али томе има лека у накнадном дозревању жита, тако да се оно при том ипак не излаже опасностима никаквих губитака.

СНОПОВИ И КРСТИНЕ

Пошто се у нас жетва обавља највећим делом српом, односно косом или жетелицом, то је везивање жита у снопове неминовна појава. Слажући и везујући снопове треба настојати да они не буду ни сувише мали, ни сувише велики, јер средња величина снопа најбоље одговара његовим задацима. Ако се жетва, као што се препоручује, обавља у жутој зрелости, онда зрно у успољеним класовима садржи извесну количину воде коју мора да изгуби пре вршидбе. Тај ток просушивања назива се „дозревањем жита". Дозревање би се најбрже обавило кад би се главе снопова изложиле непосредном дејству сунца и ветра. Тада би дозревање могло бити готово за 2 до 4 дана. Међутим, такав поступак није згодан, јер се тиме снопови не обезбеђују од штете коју могу причинити птице и друге штеточине. Поред тога постоји опасност од изненадних летњих киша, услед којих растурени снопови могу прокиснути, а то има врло рђаве последице за квалитет зрна.

Имајући у виду поменуте чињенице, дозревање ће бити најсигурније ако се врши у крстинама. У ту сврху повезани снопови трпају се у крстине, где жито дозрева у безбедности од нежељених гостију и случајног невремена. Дозревање у крстина ма може да траје десетак дана, а пошто се оно заврши снопове треба превући на гумно, настојећи при том да број трагова по којима се снопови превлаче или преносе буде по могућству што мањи.

У колико се вршидби не приступи одмах, снопове треба садети у камаре, па се полако припремати за вршидбу.

ЛЕТЊА БОРБА ПРОТИВ ГРОЖЂАНОГ МОЉЦА

Грожђани мољац је један велики непријатељ наших винограда, те би се готово могао назвати најопаснијом штеточином винограда, која је каткад у стању да упропасти до 50% па и више усева.

Грожђани мољац је у толико опаснији што има у току лета 3, па чак и 4 генерације. О његовом уништавању већ је било говора почетком пролећа, али сад треба скренути пажњу виноградару да наступају нове опасности од познијих генерација. Прва генерација појавила се крајем априла у виду лептирића, а друга генерација појављује се од конца јуна па отприлике до конца августа. Трећа генерација обично се саставља са другом и појављује се од половине августа па до почетка октобра. Лептири прве генерације полажу своја јаја на дршкама гроздова, површини цветних пупољака, ретње на лишћу и дастару. Лептири друге генерације полажу јаја на недозреле, а треће генерације на бобице зреле или у дозревању. Из јаја за неколико дана излежу се гусенице, које уништавају лозу и плод. Гусенице прве генерације учауре се обично испод коре притака или између цветних гроздова, а друге и треће генерације испод испуцале коре чокота, испод коре притака и на другим местима.

Против грожђаног мољца као најсигурније сретство уништавања употребљава се прскање арсеновим и никотинским препаратима.

Арсенови препарати, који су јаки отрови, смеју да се употребе само против прве и друге генерације до појаве шарка на бобицама, а за трећу генерацију треба употребити никотинске или пиретрумске препарате. Да не би настале опекотине на гроздовима и на лишћу додаје се чорби до 300 грама негашеног или 800 грама гашеног креча на 100 литара. Ако се прскање врши за време прскања против перонеспоре могу се арсенови препарати додати Бордовској чорби.

Наша домаћа живина

Много се препоручује увођење и гајење код нас разних познатих и чувених страних раса живине, нарочито кокошака. То је несумњиво добро и претстављало би напредак у нашем живинарству.

Али, с обзиром на чињеницу да је наше живинарство било до сада јако запостављено, биће тренутно најбоље да посветимо пажњу нашој домаћој живини.

Наша домаћа кокошка у ствари је мешавина разних раса и није много крупна. Међутим, у упоређењу са осталим племенитијим расама, она ипак има доста врло добрих особина. Добра је носиља, добро лежи на јајима и најпреданије брани своје пилиће од многобројних опасности које им на нашим сеоским газдинствима прете од пти ца грабљивица и осталих животиња. Све те особине заједно тешко је наћи код осталих племенитих раса, које, ако имају једну, онда им редовно недостају друге добре особине. Тако на пример стране добре носиље неће да леже на јајима, или напуштају пилиће или пак дају одлично месо, али су слабе носиље.

ПРЕДНОСТИ ДОМАЋЕ КОКОШКЕ

Код нас, где је вештачко про извођење и вештачка исхрана пилића ретка појава, наша домаћа кокошка све то надокнађује својим старањем. Баш због тога је за сада и у данашњим приликама најпрактичније за нашег пољопривредника њено гајење, с тим да с једне стране знатно повећа број живине на свом газдинству, а с друге стране да пружи живини боље животне услове, нарочито у погледу подизања живинарника и одржавања чистоће и хигијенских услова у њима.

Наша домаћа ћурка је крупна раста, добра носиља и издржљива. Погрешно је мишљење да је бела ћурка боља од обичне ћурке. Код ње једино перје претставља већу вредност, док по осталим особинама заостаје за обичном сивкастом ћурком.

У данашње време, с обзиром на ограничење потрошње сточног меса, наш пољопривредник треба да посвети много већу и нарочиту пажњу гајењу живине.

ПЕРЈЕ УМЕСТО ВУНЕ

Поред одличног меса, живина нам даје и друге драгоцене производе, као што су јаја, маст и перје.

Перју до сада није код нас обраћана нарочита пажња, али његов значај постаје у толико већи, што наша земља јако оскудева у вуни. Велике количине вуне које су до сада употребљене, а и даље се употребљавају за пуњење душека, јоргана и јастука, биле би далеко корисније кад би се уступиле нашим текстилним фабрикама, које страхо вито оскудевају у сировинама, а да се за постељне ствари употреби живинско перје, које се често неразумно баца на ђубриште. Јастуци од перја и перине за покривање, па и за лежање, не само што су топлије, већ и пријатније од вуне, а нарочито пријатније и хигијенскије од сламарица и сламних јастука, који су још увек у употреби у многобројним сеоским и градским кућама.

Од све живине најбоље је перје од гусака, затим од пловака и најзад кокошије. Паперје је боље од перја, а више се цени бело него ли у боји.

Кокошје перје добија се искључиво по клању живине, али од гусака и пловки перје се скида са живе живине и то трипут годишње, тако да се од једне живе гуске може добити за годину дана најмање 150 грама перја.

Перје са кокошке и остале мртве живине треба чупати одмах после клања, док је тело још топло.

ГУСКЕ И ПЛОВКЕ

Одрасле гуске и пловке чупају се живе по трипут годишње, у мају, јуну и септембру. Млади гушчићи чупају се првипут већ после три месеца, што пада отприлике у јуну, други пут после месец дана и трећи пут у септембру.

Чупање не наноси живим гускама и пловкама никакав бол, пошто се врши у времену кад би иначе перје отпадало само по себи. При чупању живину треба положити на леђа и очупати руком од врата до груди, трбуха, слабина и тртице, кратким отсечним трзајима.

Очупано перје треба просушити у топлом, проветреном простору. Да би се обезбедило од квара најбоље је да се остави у џакове, па те џакове положити у пећ после печења хлеба и оставити док се пећ не охлади. Затим га разастрти и излупати штапићима да би се одвојила перут.

Овако припремљено перје не може више да се поквари ни да иструли, а кад се њим једном напуне јастуци, перине или душеци, уз повремено рашчешљавање може да траје безброј година.

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

16 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Цара Душана 58 Дин. 2,400.000.—
2) Плац са зградама Цара Душана 29 Дин. 2,500.000.—
3) Плац са зградом Цара Уроша 32-34 Дин. 1,600.000.—
4) Плац са зградом Ситничка 26 Дин. 1,600.000.—
5) Плац са зградом Цара Душана 53 Дин. 1,800.000.—

18 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Солунска 8 Дин. 740.000.—
2) Плац Солунска 14 Дин. 1,200.000.—
3) Плац Цара Уроша 08 Дин. 1,400.000.—
4) Плац са зградом Цара Душана 74 Дин. 2,000.000.—
5) Плац са зградом Цара Душана 73 Дин. 2,500.000.—

20 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Краљев трг 10 Дин. 10,000.000.—
2) Плац са зградом Страхинића Бана 74 Дин. 5,000.000.—
3) Плац са зградом Кнеза Павла 23 Дин. 1,300.000.—
4) Плац са зградом Змаја од Ноћаја 14 Дин. 5,000.000.—
5) Плац са зградом Риге од Фере 16 Дин. 1,400.000.—.

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска 33/II, од 9—12 час. где се могу добити сва даља обавештења.

538 1—1

ИЗ МОЈИХ УСПОМЕНА НА НЕМАЧКЕ ФИЛОЗОФЕ

II

Написао
Др Бранислав Петронијевић
професор Универзитета

До познанства са Хартманом дошло је овако.

Свој први штампани спис послао сам његовом ученику Древсу *(Arthur Drews)*, доцнијем професору филозофије на техничкој Великој школи у Карлруе, заједно са писмом у коме сам изразио своје дивљење према Хартману, али сам у исто доба критиковао и његову метафизичку доктрину. Древс је одговарао на моје примедбе, али је додао да не може одговорити на све детаље онако као што би то сам Хартман могао учинити.

Тек годину дана доцније ја сам ступио у директну везу са самим Хартманом, пославши му своју штампану дисертацију. Писмом, које сам му том приликом упутио, отпочела је међу нама подужа кореспонденција. У првом писму, којим ми је потврдио пријем послате књиге, налазе се ове речи: *„Ich freue mich in Ihnen einem Denker zu begegnen, der in unserer metaphysikfeindlichen Zeit die Fahne der Spekulation hochhält"*. Даља кореспонденција тицала се Хартманове метафизичке доктрине, коју је он изложио систематски у своме најуспелијем филозофском делу *Kategorienlehre* (Наука о категоријама) изашлом 1896, док у ранијем много познатијем делу његовом *Philosophie des Unbewussten* (Филозофија Несвеснога), делу које је од свога изласка 1869 до 1923 доживело дванаест издања, та доктрина није била ни довољно систематски ни довољно конзеквентно изложена. Ја сам тачку по тачку критиковао његову доктрину, а он је на ту критику детаљно одговарао. Та непрекидна кореспонденција прекинута је тек мојом првом посетом у Берлину учињеном у лето 1900 године.

Хартман није становао у самом Берлину, већ у предграђу *Grosslichterfelde*, у једној малој али врло укусно сграђеној вили окруженој повећом баштом. Син једног пруског генерала Хартман је и сам, по свршетку гимназијске матуре и војне школе, постао официр, али је при једном паду с коња повредио колено тако да је морао напустити официрски позив. Био је имућног стања, живео је као приватан научник одбивши понуде да постане професор универзитета, и женио се двапут. Од прве жене имао је једну ћерку, а од друге три ћерке и једног сина. Обе жене су му биле и саме списатељке и филозофкиње.

Услед повреде колена Хартман је био принуђен да прима посете у лежећем ставу у удобним колицима, али је могао устати, проводити време и у седећем ставу, а помало и шетати се. Кад је писао или читао морао је метнути таблу испред себе на колена скрштених ногу. Кад сам први пут дошао у посету дочекао ме је на ногама, а доцније је или лежао у колицима или седео за столом на веранди.

Ја бих сваке недеље долазио по једанпут, и обично сам био задржаван на вечери. Хартман је студирао и писао само пре подне (од 8 до 1 сата), у 2 сата је ручавао, а после подне и вече проводио је у разговору са посетиоцима и са члановима породице. Био је импресивна личност, његова велика глава имала је широко и високо чело и дивне, велике, плаве и сјајне очи, које су благо гледале.

Филозоф Хартман

(Архив: С. Н.)

Хартман је необично лако и писао и студирао. Написао је неколико опсежних дела, велики број омањих списа и мноштво чланака и појединачних студија. Био је енциклопедиски образован филозоф и универзални дух. Како су наши лични односи у току мојих посета (нарочито у току посета чињених у лето 1901 год.) постајали све срдачнији, ја сам се усудио да му приметим, да и сувише много пише (ово се односило нарочито на чланке о социјалним питањима). Рекао сам му овако: „Налазим да Ви пишете и сувише много. Написали сте тако много да сам ево ја, један од Ваших најревноснијих читалаца, једва успео да прочитам половину Ваших списа. Налазим нарочито да пишете и сувише много чланака о стварима о којима и други могу писати, а боље би било да место чланака пишете опсежније студије о питањима о којима други не могу писати онако као што Ви можете. Место чланака о социјалним питањима боље би било да пишете студије из области филозофије природе".

Ова моја примедба утицала је на Хартмана и плод тога утицаја био је његов спис: *Die Weltanschaung der modernen Physik*, који је изашао у првој половини 1902 године. При изради тога списа ја сам му на своје име узео неколико дела из *Königliche Bibliothek*, међу којима Бошковићево *Theoria philosophiae naturalis* (које му није било довољно познато и на које сам му нарочито скренуо пажњу) и Планково *Vorlesungen über Thermodynamik*.

Приликом посета чињених 1901-е год. и наше дискусије постале су живље и разноврсније. У једној таквој дискусији на веранди његове виле (Хартман је седео десно, ја у средини, а госпођа лево) ја сам додирнуо питање нових светских процеса по завршетку садашњег. Док је у *Философији Несвеснога* Хартман тврдио, да је по завршетку једног светског процеса увек могућ нов светски процес, дотле је у *Kategorienlehre* поставио тврђење, да се трансцендентна воља може одлучити и на нехотење и да је тада *„für ewig mit der Gefahr neuer Weltprocesse vorbei"*. Ја сам на ово последње тврђење приметио, да је оно нетачно, што се да овако доказати: „како се трансцендентна воља састоји у способностима за хотење, то њена вечна потенцијална природа може лежати само у нехотењу, према томе њена одлука може се састојати само у хотењу а никако не у нехотењу".

Доказ је био тако убедљив да га је Хартман одмах признао а гђа Хартман нашла се побуђена да примети, да њен муж није могао противно ни тврдити и да моја примедба може бити само *„ein Missverständniss"*. На то сам ја замолио госпођу да донесе књигу и текстуално уверио да сам у праву. Додаћу да сам из госпођине примедбе закључио, да њој срдачни лични односи, који су постојали између мене и Хартмана, нису били у вољи и да је због њих постала готово суревњива на мене.

Године 1902 и 1903 нисам путовао у Берлин, те две године посветио сам писању и дефинитивној редакцији прве свеске мојих *Принципа Метафизике*, чије је штампање довршено у првој половини 1904 године. Један од првих егземплара послао сам Хартману заједно са писмом у коме сам истакао шта сматрам за најоригиналније и најважније у моме делу. На месец дана доцније добио сам од Хартмана опширно писмо у коме је потврдио пријем дела и (пошто је напоменуо да лектира његова није лака) ставио повећи број критичких примедаба. Иако ме је високо ценио, Хартман је ипак био изненађен опсежношћу дела и конзеквентношћу резултата у њему постигнутих, што се види из ових његових речи: *„Ihr Werk hat das Verdienst die Konsequenzen des diskreten Raumes, der diskreten Materie u. s. w. zum ersten Mal gründlich durchgearbeitet zu haben"*.

Пошто сам му писмено захвалио на његовом опширном писму и одговорио на истављене примедбе, ја сам те исте (1904) године у лето поново путовао у Берлин и посећивао Хартмана. У једном од тадашњих разговора Хартман је налазио, да је моја претпоставка реалне ванпросторне тачке у дискретном простору по његовом мишљењу излишна и да може само отежати дискутовање и прихватање моје нове *геометријске доктрине*, а ја сам одговорио, да он може имати право у погледу чисто математичке стране те доктрине, али да претпоставка реалне ванпросторне тачке преставља оно што је најоригиналније и најнеопходније у мојој метафизичкој доктрини.

Идуће 1905 године нисам путовао у Берлин, а када сам *школске 1906/7 узео годишње* осуство и септембра 1906 дошао у Берлин, Хартмана више није било, он је на моју велику жалост у јуну те исте године већ био умро.

У предговору другој свесци мојих „Принципа Метафизике", која је изашла 1912 године, налазе се о моме односу према Хартмановој филозофији поред осталог и следеће речи: *„Das Studium Ed. v. Hartmanns — war für mich bei der Konstruktion des allgemeinen metaphysischen Standpunktes zwar im wisentlichen von negativen Werthe, doch werde ich mich dieses negativen Einflusses Hartmanns, angesichts der Klarheit und der Schärfe seiner Darlegungen — stets mit Dankbarkeit erinnern"*.

Па и ове успомене један су нов израз те захвалности.

Како човек учи да гледа

На горње је питање наука до сада могла само врло тешко да одговори. Само мала деца уче нормално да гледају, али она не могу да изразе своја опажања и своје доживљаје. Тако научна теорија осећаја вида није никада могла да буде потврђена чињеницом. Хелмхолц је, додуше, већ дошао до сазнања, да сигурност вида или гледања није урођена. Али како настаје она? Тек велики напредак у области очне медицине у последње време дао је одговор на ово питање. Данас се може оперативним путем повратити људима вид, који су можда већ десетинама година били већ потпуно слепи. Ови људи морају поново да уче гледање и према њиховим саопштењима можемо да установимо ток догађаја, који се том приликом одиграва.

Управник университетске очне клинике у Јени, професор др Зајдел, сада први пут обавештава о овим опажањима. Њему је успео јединствени случај да поврати вид једној 46 годишњој жени, која је 20 година била потпуно слепа. Осам дана после успеле операције ова жена уопште није ништа могла да види. Тако полако су се развили извесни свесни утисци, али које она није могла да изрази као гледање. Ма да је она већ 25 година раније видела ипак је сасвим заборавила употребу очију. Она стога није могла да протумачи своје утиске гледања и да примени на оно, што је раније имала у свести. Тек се постепено уживљавала у сигурност гледања. И читати је морала поново да учи, исто је тако морала да учи да распознаје боје, ма да код ње о слепоћи боја није било ни говора. Али сада се догодила, када се жена опет привикла гледању, једна чудновата и неочекивана промена у целом њеном бићу.

(ЕОС)

СВЕТЛОСТ ИЗ ЈЕНЕ

Написао
Паул Басти

Шилер је рекао: „Универзитети преузимају команду над интелектуалним животом". Песник је тада био професор у Јени. Јена, тај град тада од 7.000 душа, у духовном погледу постао је светски град. Пламен тога центра дизао се високо, привлачио је највеће духове, како из Немачке тако и из иностранства, а о студентима да се и не говори.

Откако га је изборни кнез Јохан-Фридрих Узвишени основао 1558, универзитет у Јени преживео је многе доживљаје; чувени математичар, професор Вајгел, имао је част да међу своје слушаоце има и Лајбница, једног од највећих немачких филозофа и научника. Будући писац *Теодицеје* могао је такође да слуша и часове о вештини путовања, часове о вештини писања саучешћа и честитки, а године 1705 дошло је до праве сензације, јер је одржан први час на немачком језику, а исто тако и о немачкоме стилу.

Универзитет у Јени нагло је почео да се развија поглавито због тога што је студентски живот у њему био много слободнији но на другим универзитетима. Године 1780 број студената достиже рекордну цифру од 3000. Студенти на тргу оснивају свој форум, на коме се дискутује, пева, бори, пије и светкују све светковине. У спаваћем вешу, са дугим лулама у устима, студенти су ишли на прве часове који су почињали у 6 часова изјутра, а који су обично одржавани код самих професора. Још у XX веку постојали су ти приватни часови код појединих наставника.

У та времена Јена се поносила Гетеовом изреком: „Јена, то лудо и драго гнездо". Па је одједаред, захваљујући једном генијалном човеку, филозофу Фихтеу, који је такође раније био студент у Јени, настао преврат, јер је он умео да омладини усади у душу религију акције и да је одврати од глупог беспосличења. Фихте је своје приступно предавање завршио речима:

„Сви напори ранијих столећа имали су за циљ да створе ово наше доба, доба хуманости. Племенита жеља мора да пламти у свима нама и да свима сретствима појача завештање истине, морала и слободе, како би на тај начин наш трошни живот привезала за непрекидиви ланац којим се везују сва поколења човечанства. Пут је отворен свима људима од вредности, отворен у правцу праве бесмртности, где акција и онда живи, када име онога који је делао остане у сенци".

Своје прво предавање Фихте је одржао о теми *Позив научника*. Он је говорио о достојанству личнога рада којим се дела на славу и величину отаџбине. Највећа дворана била је мала да би у њу стали сви слушаоци, тако да су многи студенти морали да га слушају начичкани по отвореним прозорима, начичкани по уздигнутим уза зид мердевинама. Почев од Фихтеа и доцније није било ниједног великог немачког духа који није имао живих односа са овом малом вароши. Професори и студенти напуштали су Јену како би њен дух ширили по земљи. Фихте је ишао у Берлин где је одржао своје чувене *Речи немачком народу*.

Јена је исто тако дочекала дане одушевљења када је за професора био постављен Шилер. Цео град био је на ногама, играло се, певало се, а Шилер, са своје стране, више је био аниматор но инструктор. Он је више проповедао но што је говорио, стал-

(Наставак на 14-тој страни)

Драгутин Илић-Јејо добитник прве награде за најбољу приповетку

Чланови жирија књижевног конкурса СРПСКОГА НАРОДА састали су се под претседништвом г. др Светислава Стефановића 28 овога месеца да би извршили поделу награда за три најбоље приповетке, чији је рок за подношење истекао 1 јула. Пошто су чланови жирија појединачно прегледали поднете радове, преко 150 већих или мањих приповедака, они су се на заједничком састанку једногласно сложили у додељивању предвиђених награда:

ПРВУ НАГРАДУ претседника Српске владе, генерала Недића у износу од 15.000 динара добија ДРАГУТИН ИЛИЋ-ЈЕЈО за своју приповетку СМРТ СРПСКОГ ДОМАЋИНА.

ДРУГУ НАГРАДУ министра просвете Велибора Јонића у износу од 8.000 динара добија ДУШАН ЂУРИЋ за приповетку НА СПЛАВУ.

ТРЕЋУ НАГРАДУ уредништва „Српског народа" у износу од 3.000 динара добија БОСИЉКА ПАВКОВИЋ за приповетку ЊЕГОВ ДРУГИ ПУТ У СВЕТ.

Чланови жирија јесу: др Свет. Стефановић, Тодор Манојловић, др Велимир Димић, Никола Трајковић и Милош Милошевић.

Д. Илић-Јејо

Снимак С. Н.

О учесницима књижевног конкурса

Чланови жирија саопштавајући своја опажања са конкурска поводом додељених награда за приповетке изјавили су да су задовољни како одзивом учесника на конкурсу тако и квалитетом упућених радова. Пре свега резултати и другог дела књижевног конкурса *Српског народа* показују како и поред изванредних прилика дух стваралаштва у српском народу није замро, већ да даје нове доказе своје снаге, обећавајући нове тековине српској култури у оквиру велике европске заједнице. У овим доказима и сведочанствима виталности српскога генија можемо црпсти снагу и вољу да истрајемо у напорима за опстанак и обезбеђење будућности српскога народа чији уметнички и културни потенцијал може допринети обогаћењу европске културе.

С друге стране награђене приповетке, као и други послати радови показују по мотивима обрађеним, као и по инспирацији да је на српској књижевној њиви заорана нова бразда. Осећање нове љубави за српском отаџбином, љубав за родном грудом, разумевање мукотрпног сељачког живота, повраћен смисао за табелу вредности старог српског морала, као и улоге рада у животу народа долазе до изражаја најчешће у послатим радовима.

Несумњиво је да нови резултати конкурса *Српског народа* потврђују смисао првих резултата да дух препорода захвата све више маха у дубину и у ширину. Српска књижевност, као и у ранијим својим светлим часовима, врши данас своју високу националну мисију, ослобођавајући се штетних туђинских утицаја и службе деструктивним идеологијама. Духовни лик Нове Србије оцртава се у делима старих и нових стваралаца, понетим новим духом обнове и вољом за новом културном величином Србије.

У сваком случају по просечној вредности послатих радова, без обзира што многи не задовољавају потпуно у погледу форме, може се очекивати да ћемо доживети нов процват књижевности, појаву нових имена и нових дела од стварне вредности. Без обзира на све остало нова српска књижевност, блиска родној груди, народном духу и народним традицијама, задахнута новим духом времена, стварност је и ништа је не може изменити у њеним новим стремљењима.

О добитнику осам награда књижевног конкурса

Када је жири завршио свој рад и када је по обичају отворен коверат који је требао да садржи тачну адресу писца — он је био празан. Распитивало се на све могуће начине за име писца, али је све било узалуд. Најзад је редакција морала да прибегне последњем средству: у дневним листовима је издата „потерница" за добитником прве награде. И после два дана писац је пронађен. То је био — Драгутин Илић-Јејо.

Драгутин Илић-Јејо је довољно познат нашој јавности. Читав низ приповедака, један роман и велики број чланака по разним београдским часописима и листовима створили су Јејо једно сигурно име. Драгутин Илић-Јејо је исто тако познат и по томе што није никада прошао ни један књижевни конкурс а да он у њему није учествовао и — увек добио прву награду.

Али, упркос признању које је Јејо добио од јавности и самих књижевника који су му као чланови жирија додељивали награде, он од тих истих књижевника није признат као човек који припада њиховом кругу, већ је увек сматран као неко ко се само бави књижевношћу и награде добија — случајно. Чак је једном приликом, када му је на једном конкурсу додељена награда, жири сам себе почео да корегира и демантовао се. То је био један културни скандал, који је показао сву необјективност и пристрасност људи тога доба. То је исто тако показало да истински таленти нису били мерило вредности већ припадност једној или другој котерији, које су издизале своје људе и форсирале их. Везе са једном групом значило је више него сам таленат. Не припадати ни једној групи, значило је себе онемогућити у јавном животу. Добити неку награду на неком конкурсу а не припадати ни једној од владајућих котерија, то је био скандал. И Јејо је био вечити скандал књижевних конкурса.

Кроз цео књижевни рад Драгутина Илића-Јеја провлачи се дубока љубав према човеку, самилост према пониженима и увређенима, жеља за једним лепшим и светлијим животом свих људи. Он се никада не пита како ћемо до тога доћи. Њега то не интересује. Он неће да зна за разне политичке теорије, које све без разлике обећавају срећу човечанству: можда не може да се одлучи за једну или другу, можда је скептик према свима. Али он верује да ће то боље доћи, јер је то природан развитак ствари, то је закон природе.

Јејо не припада свесно ни једном књижевном правцу, не пише ни по једном калупу и када пише неће ништа друго него да удовољи своме нагону за писањем. Писање је за њега једна физиолошка потреба као и сан. Он доживи једну ствар, она га копка, не да му мира, док је год не стави на хартију. Он никада своје приповетке није измишљао у свом кабинету, за писаћим столом, већ је увек материјал за њих узимао из живота.

Он има врло оштро око када треба да види патње и беду најсиромашнијих и најнесрећнијих. Он њихове несреће прима као своје и интензивно учествује у њима. Ствар бедних је и његова ствар. Када Илић-Јејо — књижевник апелује за несрећне, онда из њега говори Илић-Јејо — човек.

„Битна особина Србина је племенитост"

Рођен у срцу Шумадије, Ваљеву, Драгутин Илић-Јејо је чист претставник српства. Он је провео своје детињство, своју младост и најмужевније године по Србији и у вези са народом, познаје све добре и рђаве особине његове и — воли га такав какав је.

Многе лепе особине Срба нестале су са новим добом, које је уништило и разорило наш патријархалан живот. Наш сељак, нарочито онај пред градова, изгубио је многе не особине наше народа и примио је многе које су нама толико стране.

Али Србин је у својој суштини остао добар и племенит. А то је за Јеја важније него технички напредак и цивилизација, што нам је донео напредак човечанства. Јејо је цео прошли светски рат провео као војник и небројено пута је присуствовао сценама које су му показале сву величину душе народа коме припада. Он је гледао како српски војник преврија непријатеља који је пре неколико тренутака на њега пуцао. Он је гледао како српски војник даје и последње парче хлеба непријатељском детету. Те своје особине Србин још није изгубио; треба само отићи у српска села која су удаљена од цинцарске и гангстерске атмосфере наших градова, у које је продрла негативна страна западног духа више него оно што је позитивно и добро.

Јејо верује у Србство, верује у његов напредак и место које ће једном заузети у европској заједници народа. То ће бити часно и лепо место. Само је потребно да прође неко време, да се многе ствари и појмови искристализују.

За књижевност је почео да се интересује још у основној школи

Чим је научио да чита и пише Јејо је одмах почео да се интересује за књигу. Његов отац, познати ваљевски кафеџија Јејо, био је један од ретких људи из његовог сталежа, који се живо интересовао за књижевност. Као што су у прошломе веку богати војвођански трговци били мецене тадашњих српских књижевника и књижевности, тако је ваљевски кафеџија Јејо био сталн претплатник за све књиге које су се тада штампале на српском језику. Он је нарочито волео Драгутина Илића, брата Војислава Илића, који је тада био на великом гласу у Србији. Највећа жеља кафеџије Јеја била је да и његов син Драгић буде једнога дана песник и књижевник. „Ово је мој Драгутин Илић", говорио је често за свога сина Драгића, кога он на своју руку, без обзира на кума и крштење у цркви, назове Драгутин.

И мали Драгић, сада Драгутин, хтео је да оствари жељу свога оца и да се покаже достојан свога имењака и презимењака. Још у трећем разреду основне школе он пише песме, које су се тада толико свиђале његовом оцу и који га је храбрио да издржи и да продужи тим путем. У петом разреду он пише малу драму у стиховима *Селим*, коју игра ђачка дружина „Синђелић" из Ниша и коју режира доцнији изврсни редитељ Народног позоришта у Београду Гинић.

Тако пролазе године. Драгутин Илић-Јејо пише песме, приповетке, драме и то увек само за себе не желећи нигде да их објави. Свршава велику матуру у Нишу, где га затиче Светски рат. За време затишја, када по рововима отпочне бескрајна чама, Јејо пише... Све ратне приповетке спадају међу најбоље што је он створио. Нажалост, оне нису никад угледале света јер њихов писац није био признат ни од једног званичног круга, који је давао назив књижевника и тиме право на штампање њихових дела.

Осам књижевних конкурса — осам награда

Године 1917 Драгутин Илић-Јејо, учествујући на свом првом књижевном конкурсу и добија прву награду. То је био књижевни конкурс *Српског гласника* у Солуну а дело које је добило прву награду била је епска песма *Слава града Прилепа*. Између осталих на овоме конкурсу је учествовао и Милутин Бојић, који овога пута није имао среће.

Затим се конкурси ређају.

Године 1928 учествује на конкурсу „Цвијете Зузорић" са приповетком *Дунавска улица*, која му доноси прву награду.

Године 1931 награда за комедију *Женидба Чарла Чаплина* опет на конкурсу „Цвијете Зузорић".

Исте године *Политика* му награђује приповетку *Погодба*, која се преводи на многе европске језике и на — јапански. После овога долази награде за комедију *Два адвоката* коју изводи државна радиостаница у Сиднеју — Аустралија. Причу *Наша Паланка* награђује му београдска Општина. И последњу награду добија за роман *Циркузанери*, да би тај низ награда завршио наградом *Српског народа* за најбољу приповетку.

СМРТ СРПСКОГ ДОМАЋИНА

Написао
Д. Илић-Јејо

Боловао чича Вујадин осам дана, а деветога дана устаде из постеље као сваки здрав човек, позва најстарију снаху, која је те седмице била редуша, па јој рече:

— Ти си прва и најбоља међу свима снахама, и баш се радујем што си ти редуша ове седмице. Теби смем нешто да поверим као своме детету. Ходи, кћери, ближе: ходи слободно.

Снаха приђе старцу чије лице беше бледо од болести, која не беше дуга, али која беше тешка, опора и опака. Изломила му тело, удове искомадала, а осушила живот у грлу, те сви укућани већ видеше да старац мора да умре. Оплакиваху га тајно. Морали су да крују сузе, јер када би их он видео такве, било би покора. Он беше један од оних домаћина пред којим се стоји мирно као у војсци пред старешином према коме се, иако је строг, осећа љубав, и то баш зато што је тако строг и правичан. Бојиш га се, а видиш да ти је пријатељ зато што тражи да га се бојиш због његове неумитне правичности. Ама, личи ли то као на страх Господњи! Приђе снаха старцу и мало се зачуди шта ли то има он њојзи тако важно да каже, да поверн.

— Приђи, кћери, приђи и не бој се. Нисам ја тако опак, знаш ти то, већ тако ето, док бејах у животу, био сам строг, али тако је морало да буде...

Снаха се зачуди шта треба да му значи ова напомена »док бејах у животу«, па ће рећи:

— Бабо, Бог с тобом, па ти си и сада у животу!

Старац се осмехну и рече тихо, уморно и тешко:

— Е нисам, кћери, нисам; није ваљде крити. Живот мој већ је истекао, и данас ето морам да умрем!

— Бабо!

— Не плаши се, кћери. Није то ништа страшно умрети. То се мора, и то је ред!

Снаха претрну и гледаше га погледом зачуђеним и страшљивим. Он то примети и брзо додаде:

— Немој сад да мислиш да сам вантазирао и памет изгубио или да сам се прометнуо у каквог вилењака и анатемњака, далеко био од наше куће! Јок, кћери, већ хоћу да умрем данас после подне, и то у време када сви укућани буду били на окупу, свих мојих шест синова, све моје снахе, сви ви што сте моји и Божји. Зато, кћери, брзо све да урадиш што ти будем наредио, а знај да су ове моје наредбе последње.

Жена већ и засузи, јер се необично чудила старчевом поступку, те је он прекоре:

— Мируј, дете, па слушај што ти казујем: Одмах шаљи дете по пријатеља Јакова. Нека му каже, да сам му поручио да одмах дође. Да каже нужно је. Јеси ли то разумела?

— Јесам, бабо.

— Кад то урадиш, да ми ти спремиш рубине у које ће ме обући Јаков; и ново моје одело да спремиш, и још копоран, фермен, нове тозлуке и чарапе, и подвезице, и то оне црвене са кићанчицама што сам их као младић носио. Е па ред је, и право је, јер је последње! Тако да ме обучете, у то одело, а на главу шајкачу, да ми метнете... ону војничку, знаш! Јес' подерана, али ако: много она казује, кћери, па ето њу хоћу! То добро памти, јер ја и када умрем, могу да видим шта се ради по кући и ко слуша а ко не слуша!.. И киту босиљка у руке да ми метнете, и свећу воштаницу, и то од жутог воска, увијену у мараму од нашег српског платна. Крштавао сам, знаш, па свећа мора да дође у руке, да се имам са чим Богу похвалити: да сам крштавао, венчавао, спасао, а никада раздвајао!.. Поп Љубисаву ти да кажеш и оставиш му у аманет да ми чита велике молитве и све како иде по закону од корица. Плач Јеремијин да ми чита!.. Знаш, и попа бих звао, али стар је много, па нећу да га крпам и сада и после када ме буде жалосно опевао... Кад умрем велику свећу да ми запалите; а она је тамо у долапу у соби за госте. Њу да запалите са божићне свеће, коју ти ево предајем; а ову божићну свећу запалићеш ми твој муж, мој најстарији син, баш кад будем издисао. Узми свећу, јер можда нећу имати снаге да је сам запалим. А ако имаднем... али узми је, па ћемо видети...

Снаха узе пружену свећу и остаде још зачуђенија и још се више престраши, али мирно све подносише и слушаше што јој старац говораше. А он настави даље и ово:

— Огледала по кући окрените зиду, а сат мој зауставите, јер кад умре неко у кући, време се брише, и настаје глувило и мрак. Али, Богу хвала, то траје само док мртваца не изнесу, а кад га изнесу живот наставља опет своје послове и све тече ка да ништа није ни било. Младе и девојке црне мараме да не мењу, јер моје је време дошло, и нема младост шта да жали. Гроб је гробу потребан, раван један другом и браћа су!.. Кад умрем прозоре отворите, да ми душа може хитро облазити наше стаје; а за четрдесет дана кадите ову собу у којој ћу да умрем. На њиве не идите да ме тамо кукате као што је обичај, јер њиве морају и даље остати веселе и срећне. Оне не смеју да чују плач, већ само песму и здрав смех нашег лепог народа!..

Цртежи: Н. Бешевић

— Сузе не, кћери! Плач, никако, кћери! То памти и то свима реци када будем умро! То нећу да им сада свима говорим, да их не жалостим и да не помисле да сам шенуо и с пута памети скренуо... Њиве нас хране; оне су срећа наша и богомоља наша, и живот наш! И наш рај!.. Поџушја ми дајте како ваља и требује, — то већ знате како закон наређује и Ристова вера!.. Малој деци по кући по комад хлеба дајте да једу за мојим сандуком, јер кад тако испрате свога деду никада неће бити без хлеба. Али мотику не смеју никада испуштати из руку. То сам ја већ учио све вас још док сам био жив, а то сада само онако узгред кажем: глади нема за мотику!.. Кад се с гробља вратите поставите совру за све вас и за све наше пријатеље, а моје место на зачељу нека буде празно, али постављено, јер и моја ће душа доћи на вечеру и биће с вама! Пијте ми и за покој душе, али паметно кажи да пију, јер у првој и другој чаши је срећа, у трећој песма, у четвртој свађа, у петој крв и болест, а у шестој смрт! И то сам већ често говорио нашим укућанима, и они то знају, али и сада то понављам, да се не заборави! А сада пожури, и све ради као што ти наредих, а ја идем да обиђем стаје и стоку и остало... Укућани сви да буду на окупу мало раније... кажи и зашто: хоће, реци, бабо наш да умре!.. Ако стигнете, позовите и најближе наше суседе и пријатеље... и њима реците зашто их позивам! Није, снахо, ако стигнете да их позовете, већ да их позовете! Јесте, то наређујем, и хоћу тако да буде!

То рече, па одмах изиђе хитро напоље и позва најмлађег сина Станоја да поће са њим. Дечак приђе оцу и зачуди се и он откуда старац на ногама. Вујадин помилова дечка по глави, благо му рече да је момче и по, и крете право у шталу. Два добра коња гризли су суво мирисно сено за јаслима, ударали копитама о под и фркгали кроз ноздрве. Вујадин помилова дешњака по глави, па га затим потапша по сапима и рече:

— Зекане, добро моје! Добар да будеш и слушаш ове што остају ка' мене што си слушао. И ти, делијо, добар да будеш, — добаци и другом зеленку, па и њега потапша по сапима.

У истој штали, у дну, била је кобила са својим малим ждребетом. Приђе и њима, и када помилова ждребе рећи ће Станоју:

— Е њега теби поклањам!

— Их! — зачуди се дечак не верујући својим ушима да су чуле тако лепу новост. — Али брато ми га неће дати, неће, знам ја то!

— Ко њега пита, море?! Ја то наређујем!

Затим одоше свињама, па у тор, али ту не беху овце; још су биле на паши са говедима. Вујадин затим изиђе с дечком у воће, па се попе на плот и погледа низ зелено далеко поље метнувши руку изнад чела. Гледао је свој мал на паши и подрхтавао од радости, али и од жалости, што се растаје са својим благом. Чула се звонцад чији је звук ронио у само срце и нагонио га да јаче куца. У оку му се указаше сузе, и он тада сиђе са ограде, јер није могао да издржи тугу што га поче хватати за само грло. Врати се затим опет кроз воће кући, па онда изиђе на пут пред кућом, а са овога прећо у своју њиву засађену кукурузом, који беше високо израстао али још није био почео да отсеца плодове и пушта свилу. Кукурузи стадоше шуштати за његовим и дечаковим корацима. Старац рашири груди, дисаше пуном снагом и гуташе милину што је лебдела у свежини кукурузове шуме. Их, добра кукуруза! Та како се растати са том лепотом, с том младошћу ових светих поља, с том милошћу Божјом?! Како да умреш, чика Вујадине, и оставиш ту дивну момчад, наоружану храном и сваком снагом, зрном златним?! Како да заборавиш поносне своје хранитеље, лепе и високе, чедне и благе као девојачка доброта?

Зато старац корачаше журно да што пре изиђе из ових зелених батаљона наоружаних сваким обиљем, да скине тугу са срца и радост и милину са душе, јер га одједном обујмише и жалост и радост.

Из кукуруза ућоше у пшенично класје, валовито и далеко као валовито и далеко море, недогледно и таласасто, пуно мира, благослова, благостања и санка слаткога. Не бојиш се, бајо мој, никога кад сагледаш увлатало житно поље које је твоје: даје ти оно снагу и храбри те да слободно живиш и да се никога не бојиш, јер те оно подржава, челичи те и казује ти да ниси ничији роб и да то не можеш постати. Кроз пшенично поље нога не сме да гази свуда, већ само стазом и унаоколо, јер рај се не сме прљати ногом човечјом: у њему се и над њим се само лебди! Зато је и чича Вујадин сада лебдео над својим рајем, благо га душом миловао и сузама радосним обасјавао као благим сунцем које залази.

Гледао је тако дуго пољем житним, гледао и ћутао. Па одједном рашири руке, суве већ као суви босиљак, које су на њега и мирисале, рашири их као да хтеде да загрли сву ту лепоту, и заплака, заплака тешко. Поље житно беше таласасто, али се таласи уставили, укочили; не крећу се. Само се над њима играју лептири као птичија над сињим морем и игром својом казују да је живот леп, весео, радостан; да је срећа живети и да свак може на свету да буде срећан. Само кад људи тако хоће; само кад су људи умни; само кад су једни за друге као ти мали бели лептири!

Ну старац брзо сакри сузе од дечка и нагло се врати натраг, опет кроз кукурузе.

У дворишту пилеж кључа и бушка тамо амо. Патке гегају око свињца и траже зрневље што је просуто нехотично кад је кукуруз даван вепровима. Чича Вујадин погледа живину љупко, па помилова Зељова, који му беше пружио шапу као да хоће да се рукује. Викну најмлађу кћер да му донесе воде да опере руке. Кћи га одмах послуша, а када са тим беше готов, уђе у кућу, па у своју собу, те отвори сандук што је био под постељом. Сандук старински, војнички, чији је поклопац изнутра сав облепљен сликама са вашарских колача. Ту је залепљена и његова војничка слика, у ставу мирно, са рукама припијеним уз тело и тесак; са погледом упртим у онај кружић на фотографском апарату; а око благо, мило и пуно чежње за селом, кућом, чељадима, стоком, пашњацима, њивама и ливадама. У томе сандуку мир и ред и мирис на дуњу, на босиљак, на липов цвет и на чисте рубине.

— Ej Мирјана, — повика одједном. — Нико да не улази у собу.

— Неће улазити нико, бабо.

Ваљало му је да преброји неки новац, да среди неке хартије, квите, облигације и друга којекаква документа и писанија. На томе послу остаде дуго, и када опет ступи у кућу затече сву чељад окупљену. Сви беху ћутљиви, забринути и само би тек понеко шапнуо нешто, док би му они остали давали знак да ћути, да не миче са свога места. Укућани већ беху дознали шта се дешавало са старцем. Јест, био је болестан, али шта му би одједном да се држи тако чудно? И откуд му та снага да тако одједном напусти постељу, па да чак и шврљка по целом имању? Сусетка баба Илинка на све то вртела стално главом, јер је знала из искуства да није добро кад се болесник нагло осети добро и кад чак и постељу напусти одједном. Али је ћутала, да не би плашила укућане.

Одједном се чуше вратнице. То беше стигао пријатељ Јаков.

Јачно га дочека старац на вратима и повика:

— Е, добро стиже, Јакове, и баш у прави час! Све је готово, и сад ето да се свршава! Само сам још тебе чекао.

Јакову беше мило што је чича Вујадин устао, али право да кажемо изненадио се кад га виде, те се мало као трже и брзо погледа по народу као да је тражио одговор како је дошло до овога чуда. Међутим, мир остаде непомућен, те Јаков повика:

— 'Вала Богу, Вујадине, кад си само устао!

— Јесте, устао сам, Јакове, али сад ћу поново да легнем, и више се нећу дизати! Уђи, брате, уђи, па седи као човек.

Јаков уђе. Тресну мало штапом о опанак, па седе.

— Јавнуше ми да дођем одмах, па ето велим да се пожурим и извршим наређење, јер знам, Вујадине, да код тебе нема шале! — насмехну се Јаков.

— Нема! А сада ни помислити, јер ово је сада веће него све досад!

Деца донеше Јакову ракију, и он наздрави. Синови чича Вујадинови стојаху крај огњишта, њих шесторица, а жене пристизаху једна по једна. Кад се већ сви искупише по оном ранијем Вујадиновом наређењу рећи ће најстарији син:

— Бабо и родитељу, ево ми се окупикако си заповедио.

Вујадин је био на собним вратима, па нареди да улазе у собу, а они који не могу да стану да стоје ту, у кући, и слушају шта ће се говорити. Тако и беше, а када се напуни соба чича Вујадин прво ће рећи Јакову:

— Е па, Јакове, брате, време је да се поздравимо, јер ја сад хоћу да умрем! Само сам још тебе чекао, а ваљало ми је умрети још пре два сата. Али стрпио сам се и сачекао сам те!

Прође лак поремећај кроз дотадашњи тајац и осети се како сви присутни начинише покрет као једна нога. Неко као да испусти мали хук, али брзо одумја, јер ту није приличило ни да се дише. Старац рече одмах затим:

— Јесте, Јакове, и ви, децо моја, све је свршено. Ја мрем, па хоћу да вам издам наређења. Тебе, Јакове, молим да ме оку-

паш и обучеш, а вас, децо моја, молим да ме много не жалите и не оплакујете. Кад нечему дође време, време му је. Не питајте небеса зашто једна година није родила, зашто је друга породила, зашто су ретови и сузе, или песма и кукњава: све је то у вишој руци и у вишој памети, а она све то зна шта служи и зашто што мора да буде тако како је. Па и ово моје данашње мора тако да буде, и не чудите се, јер ја нисам изгубио памет, већ сам је добио и постао видовит, па видим своју смрт, и видим закон који ме уклања са овога света! Све је то по закону и вишем наређењу, и зато све мора тако да буде.

Ту чича Вујадин прође Јакову, пољуби га у чело и заврши:

— Е, сад збогом, Јакове, па ти све овако да урадиш као што сам те замолио, а најстарија моја снаха помоћи ће ти у свему и све ти додати што покојнику требује! Сад ме ви послушајте, децо моја, и ти, домаћице моја, и сви ви, синови, кћери, унучићи и снахе моје! Старешину сам вам оставио, па сви да га слушате као мене што сте слушали; а он вас да нуза и заповеда вам као што сам ја то чинио. Шест синова и четири кћери, четири снахе и толики унучићи!.. Ко то, море, има данас осим мене?! Па зато сам увек био срећан и срећан умирем. Толики мој народ, ој хеј, па то имају само они што су и од царева већи! Ето, то је срећа, ако још нисте знали шта је она!.. Њиве и поља да радите и поштено живите. Мотика никада није глад, а го штап и залудница јесу. Са суседима живите у слози и љубави и све их поздравите. А ви, суседи и браћо, што се искуписте чим дознадосте да бих и вас желео да видим на умрлом часу, будите с мојима у љубави: мобу им чините и на мобу их позивајте. У несрећним и гладним годинама нека су вам амбари заједнички и уста иста: нека су као једна уста за једно тело, и нека вам свако трпљење, свака мука, а и свака радост буду заједнички и једно и као један Бог! Цркве посећујте и Бога се сећајте; и оних се сећајте који немају и који траже и који моле; а и оних који не моле, већ услугу своју треба да наплате! Уздравље, Петре, и ти Благоје, и ти Живане, и ти Анђелко, и ти Драгославе, и ти Мирјана, и ти Полексија, и ти Анђелија, и ти баба Иконија! Поздравите све моје укућане и све наше сељаке из близа и из даља! Збогом сви и праштајте! Сад ћу да легнем на ову постељу и да умрем. Али прво дед ти, снахо, дај овамо ону божићну свећу да је упалимо.

Синови, снахе, домаћица Вујадинова, укућани, суседи и сви пријатељи повикаше скоро из истога гласа:

— О, о, ој...

А најстарији син чича Вујадинов рече гласно и тешко:

— Ама, бабо, не говори тако и не жалости овај народ! Каква смрт?! Нема од тога ништа! Здрав си ти, и са нама остајеш!

Али Вујадин већ прими од снахе свећу, укреса палидрвце и припали је.

— Сад узми, сине, ову свећицу, па кад будем испустио душу, да њом пригалиш ону што ће ти дати твоја жена... Дед, снахо, спреми и ту велику свећу што је у долапу... А ви, браћо, сви сада да кажете: »Бог да прости Вујадина Ковачевића!«

Нико ништа не изусти. Нико се не помаче. Све беше зачуђено и збуњено; у лику сви бледи и изгубљени.

— Онда ја да кажем за себе, браћо, и ево да кажем: Бог да прости мене Вујадина Ковачевића! Али с великом ћу жалошћу ући у свој гроб ако и ви то исто не поновите. Браћо, учините ми ту љубовцу и кажите сви одједном: »Бог да прости Вујадина Ковачевића!«

Народ одједном испуни ову жељу скрушено, али гласовито, топло, и чу се:

— Бог да прости Вујадина Ковачевића!

— Е хвала вам, браћо, и пријатељи, и сви моји, и праштајте!

Одмах се спусти на постељу, прекрсти руке и упре очи у таваницу, али које се одједном помутише, а доњи капци заиграше. Усне се почеше грчити, а лицем сину светло-модра светлост, која се понови брзином трептаја још неколико пута, па се одједном изгуби и наместо ње лице обли тамнило пепељаво као туч и прекри ледена сета и укоченост.

И појавише се по две сузе под модрим склопљеним капцима од којих једна склизну низ само лице до седог старчевог брка. Већ упаљена свећа обасја старчев светитељски лик и чудесно још јаче посребри његове дуге власи.

Песма у раду нашег народа

Пођемо ли од најлакших кућевних и пољских радова па до оних најтежих исте врсте, било да их раде људи, било жене, увек ћемо чути и опазити да се ти радови обављају уз певање или певушење, појединачно, или заједнички, у хору.

Наш народ је сав прожет музикалношћу и музиком — песмом. Музика је саставни део његове душе и његовог духа. Она је главни потстрекач и најважнија изражајна могућност за све његове болове и радости од овога света. Музика је за њега тако потребна а у исто време тако природна духовна изражајност, као што је крвоток природан и важан у физичком животу човечијег организма. Српски народ је обујмљен и прожет музиком, као највећом духовном снагом и потребом, као највећим даром божијим, да кроз њу сагледава и саосећа недокучиве ствари овога и онога света, да у својој души овом најплеменитијом и најдубљом уметношћу ствара потребан мир и хармонију и да другима кроз њу саопштава своје најскривеније болове и патње и своје највеће радости. Наш човек са села не стоји пред музиком као пред неком тајном, он је сав у њој и за њу.

Треба само посматрати нашег сељака када на вашару или пред каквом трговином бира звоница за своје волове, који ће са њим тегобно на њиви или у рабадилуку радити. Тај рад треба прожети музиком са тих малих звона, да би био пријатнији и лакши: да се створи илузија блаженства и животне бескрајности. Све што се ради и све што тече око њега слива се у те тонове и иде у бесконачност. Још кад се звонима тих звона помеша и његова песма дубока, питома, широка и мека, онда се заборавља на напор и зној и душа се спаја са ведрим плаветнилом у небеским висинама.

Са истом озбиљношћу и пијететом он одабира за своју употребу и друге инструменте: двојнице, свирале, гусле, гајде, дромбуље и друге ненародне инструменте, хармонике, виолине, кларинете, јер му ти инструменти омогућују да даде одушка својој души, да му олакшају тежак и напоран рад и да ојачају вољу за нове напоре. А он се и кроз инструмент и кроз песму подједнаком снагом изражава и прожима цео свој рад и све друге животне догађаје.

Ако иде за стадом он пева или свира. Песма му је лака, радосна, пасторална. Разлеже се по пољима, луговима и дубравама као радосна жртва Богу, као искрена песма захвалности за све примљене природне дарове.

Ако се оре, копа, бере, жање, опет се ради уз песму изразиту, звонку и снажну. Сваки рад има свој одређени циљ, свој одређени облик и своју технику, па према томе општем карактеру, проналази се и ствара песма која одговара и садржином и изразом: Главно је да рад буде прожет песмом, јер песма је блаженство, а кроз блаженство се тегобе лакше подносе.

Има још једна чињеница која до сада није запажена и истакнута, а која исто тако има великог значаја у песми при раду код нашег народа. Све ове песме које се певају за време пољских радова, који зависе од плодне земље, од добре засејаности, од кише, сунца итд., једном речи од природе, од Бога, имају у себи један веома архаичан обредни тон, па и један чисто митично религиозни призвук. Све то није тако јасно и упадљиво, али се присуство тих виших елемената у овим песмама осећа. Свакако да су се ти елементи и тај тон, штимунг, задржали у овим песмама још из оних времена када су наши прастари певали химне и оде шумским и пољским божанствима за добру кишу, за добре плодове, за лепо време. Зато готово све ове песме имају у себи нечега веома озбиљнога, а озбиљно се и певају. Зато ваљда стари људи и жене говоре увек младежи: певајте за време рада, ваља се.

И одиста те песме као да су саставни део тих поља и шума и тих снажних људи: природа, човек, рад и песма. Та песма као да је духовни врхунац заметка оног плодног семена баченог у земљу. Све што се ради, ради се по једном вишем императиву, ради се уз песму због једне више духовне потребе, да се најзад завршено дело опет круниште игром и песмом.

Ништа се лепше не да ни видети ни чути, него када девојке, сеоске жетелице, у лепим и живописним народним ношњама жању жуту и зрелу пшеницу уз дивну жетелачку песму, пуну сањиве чежње и чедне чулне топлине. Обично их певају у један или два гласа, али врло звонко и изразито, иако се оне крећу у врло уским тонским интервалима. Та песма им даје снаге да по цео дан раде врло тежак посао на врелом сунцу, а после рада да готово целу ноћ играју у колу испод неког сеновитог храста окупаног плаво-бледом месечином.

Или треба чути снажне гласове мушкараца копача, чија се песма победнички ори преко црних њива и зелених поља као херојски поклич, као унапред сигуран знак у победу: плода мора бити. Песма је та проста, снажна и изразита, као да природа говори кроз њихова уста: ја сам господар, али ако истрајно радиш победићеш ме. И они се боре радом кроз песму и побеђују.

Добро је и угодно чути сетну, чежњиву и сањиву песму жена предиља и везиља. Уз пуцкарање ватре и зврјање вретена изливају се кроз ове песме све мисли, све чежње, све недокучиве тајне, али се не сме застати док се посао не сврши. Песма је та која ће нас одржати у будном стању.

А песма је та стара, истинска и убедљива. Пева се у један, два, па и у три гласа. Народски просто, али чисто у интонацији и са необично јасном дикцијом. У хармонији најчешће се чују секунде и квинте, често пута на једном лежећем басовском тону. Раније тврђења да наш народ пева само једногласно, врло су произвољна и нетачна.

Битно је за тај народ да при раду неуморно пева, битно је и то да је та песма исконска и произишла из најдубље потребе човека који се бори са природним елементима и стихијама, а битно је, а можда и најважније, да се та песма не заборавља и не одбацује, већ се преноси са колена на колено.

И кад тај и такав човек из народа дође у град на посао, непосредно из природе и са таквим схватањима о раду и његовом спровођењу уз органску везу са песмом, не трудећи се да се његног магијског дејства ослободи, он ће сваки и најтежи и најнеугоднији рад изводити са песмом. Чућете његову радну песму и када туца камен за путеве и када носи циглу и малтер на грађевинама и када по чудном и необично дејствујућем ритму са својим сарадницима набија у хору шипове за мостове.

Ако вам та песма и та музикалност понекипут изгледају чудни, несавршени и не изражени до краја, верујте да се љуто варате, јер то је и песма и музикалност и то од великог смисла и снажног дејства. Одбаците површна опажања и закључке о немузикалности појединих покрајина нашег народа. Јер су и ти људи врло музикални, а њихове песме носе у себи један виши и дубљи исконски смисао и потребу, као што је и њихова музикалност подешена према тим песмама и њиховим духовним потребама.

Те и све друге песме које пева наш народ треба поштовати, волети и гајити у себи, као што их сваки појединац из народа цени и негује и носи у својој души кроз цео свој живот, па и кад у граду дође као интелектуалац и до највећих друштвених положаја, он ће у самоћи са тугом у очима и нежњивим гласом тихо и сетно да запева:

Ој Мораво, моје село равно,
Кад си равно што си водоплавно!

Б.

Конкурс „Српског народа“
ЗА СРПСКУ СРЕДЊОШКОЛСКУ ОМЛАДИНУ

У овим данима тешког искушења по српски народ и наде у обнову и препород, нови конструктивни дух и воља за радом и стварањем, који преовлађује код средњошколске омладине, јесу велика нада целога народа и залога за бољу будућност. У циљу да овај нови дух средњошколске омладине, да њена прегнућа и настојања за оздрављењем и препородом српске Отаџбине дођу до што виднијег изражаја и буду забележена, СРПСКИ НАРОД, по жељи претседника Српске владе генерала Недића, у сагласности са министром просвете В. Јонићем расписује конкурс, позивајући све ученике и ученице виших разреда гимназија, учитељских и средњих стручних школа у Србији да са својим радовима узму учешћа у њему.

Конкурс СРПСКОГ НАРОДА предвиђа награде за две врсте радова: за радове са унапред одређеним темама и за радове са слободно изабраним темама из појединих области нашег духовног живота.

I. Предвиђено је 10 награда за најбоље израђене темате о овим значајним питањима из српског националног живота:

1) **Србија пре свега и нада све;**
2) **Само слога Србина спасава;**
3) **Мисија светосавског православља у прошлости и будућности српског народа;**
4) **Споменици српске културе;**
5) **Улога српске задруге у прошлости и садашњости;**
6) **Дужности и одговорности интелигенције према народу;**
7) **Улога српског сељака у националној историји;**
8) **Село у српској књижевности;**
9) **Значај и вредност рада и стварања за препород Србије;**
10) **Задаци српске средњошколске омладине у обнови Србије.**

II. Предвиђено је по 3 награде за најбоље израђене саставе о слободним темама из ових области:

1) за 3 најбоље песме;
2) за 3 најбоље приповетке;
3) за 3 најбоља путописа;
4) за 3 најбоље расправе о српским књижевницима или њиховим делима;
5) за 3 најбоље расправе о личностима или догађајима из српске историје.

Скреће се пажња учесницима конкурса за слободно изабране теме да имају у виду прилике и време у коме живимо и о положају у коме се данас налази српски народ. Према томе узимаће се првенствено у обзир песме родољубивог карактера, у којима ће бити изражена осећања према Отаџбини и родној груди, према своме народу и своме завичају, затим песме посвећене вечитим темама религиозним, филозофским, етичким и социјалним, које су одувек мучиле немирни људски дух у његовим стремљењима.

Од приповедача тражи се да првенствено обрађују мотиве из омладинског живота, као и из савременог живота српског села и града, као и из старије или новије српске прошлости. Путописци ће описивати поглавито своја путовања кроз српске земље, описујући природне лепоте Србије, њене уметничке споменике, историске знаменитости и културне тековине, као и народне обичаје, националне и расне особине српског народа и његове градитељске тежње у изграђивању националног начина живота.

Скрећемо такође пажњу учесницима конкурса да слободне теме из историје српске књижевности могу бити посвећене и нашим савременим писцима, а да теме из историје могу бити изабране из културне историје српског народа.

Радови ће се подносити анонимно у затвореном коверту, а у другом коверту биће означено тачно име и презиме, назив средње или стручне школе учесника, разред и одељење, као и место одакле је учесник. Рукописи по могућству треба да буду откуцани на машини или врло читко и разговетно написани, и то само на једној страни листа. Нечитки рукописи неће се узимати у обзир.

Рок за подношење рукописа јесте 15 септембар.

Према одлуци претседника Српске владе, генерала Недића, и министра просвете и вера Велибора Јонића, тај одбор састављен је овако: **Сима Пандуровић**, књижевник; **Др Филип Медић**, професор Универзитета, уредник »Просветног гласника«; **Младен Ст. Ђуричић**, књижевник; **Никола Трајковић**, професор и књижевник; **Др Живомир Младеновић**, професор и књижевник; **Др Коста Милутиновић**, професор и књижевник; **Др Ђорђе Живановић**, доцент Универзитета.

Одређене су награде у износу 100.000 динара.

СВЕТЛОСТ ИЗ ЈЕНЕ

(Наставак са 10-те стране)

но је истицао величину историске будућности човечанства. Око себе је више имао верне следбенике но обичне студенте. Сем једне озбиљне болести, Шилер је у овом малом месту проживео 10 срећних година, ту се оженио, ту је добио своја два сина, а код њега су долазили чувени мистични песник и мислилац Новалис и велики немачки песник Хелдерлин. Велики научник фон Хумболт нашао је великог песника Лесинга како се побаучке, баш као оно Хенрих IV, игра са својом децом.

Фон Хумболт се настанио у Јени како би „протрљао свој мозак са Шилеровим мозгом“. Два пријатеља често су излазили у шетњу, Хумболт је под Лесинговим прозорима пљескао и давао му знак да треба да изађе, како би заједно некуда пошли.

Као што је познато Шилер је у Јени написао своје чувено дело *Јованка Орлеанка*.

Велики Гете исто тако често је долазио у овај град, у коме је месецима остајао како би у његовој тишини довршио своја дела, међу којима спадају *Херман и Дороџеја, Метаморфоза биљки* итд. Код великог војводе, са којим га је упознао његов пријатељ Кнебел, Гете је често одлазио, али су код Кнебела одржаване седељке на које су долазили песници Виланд, Матисон и други и на којима је Гете читао своја дела.

У доба романтизма Јена је опет доживела сјајну епоху. На њеном универзитету предају оба Шлегела.

Борбе које су 1806 године вођене на висовима око Јене нису много узбудиле житеље. Сам Наполеон задржао се у граду, о коме је понео симпатичну успомену. Иако је један француски поручник био убијен на дуелу са једним студентом, Наполеон је одобрио граду 300.000 франака помоћи. Али 1813 године Јена је као и сви остали градови у Немачкој осетила дубоко патриотско узбуђење у жељи за ослобођењем земље.

Научни глас града Јене такође је увек био знатан.

Филозофи и историчари као што су Дројзен и Куно Фишер предавали су на његовом универзитету. Почетком XX века ту су се налазили мислиоци сасвим различитих праваца, као на пример дарвиниста Хекел и идеалиста Ојкен. Проналазач антипирина Кнор предавао је хемију. Генијални професор Абе својим оптичким радовима успео је да од Цајсових фабрика створи једну од најчувенијих светских техничких радионица. На основу свега тога, с правом се може рећи да светлост која се на све стране шири из Јене траје већ око четири стотина година, с пуном вером да ће и даље трајати.

Мистерија микро-ћелије

Написао
Ханс Маркарт

Данас цео свет зна колико се медицина служи Х-зрацима у борби против извесних болести, или да би извршила промене у извесним органима, или пак да би те органе учинила видљивим. Али оно што се мање зна то је да су ови зраци велико помоћно средство у биолошким истраживањима. Они заузимају видно место у радио-биологији.

Као што је познато, сва жива бића састављена су од органа, а ови од микроскопских ћелија, које су опет састављене од протоплазме са језгром. То језгро понајвише реагира и општи са Х-зрацима, на које је врло осетљиво. Дејству Х-зрака на то језгро приписује се смрт ћелија, или њене измене приликом радиоактивних операција.

Три методе

Када се приступи зрачењу живих ћелија, примењује се да оне различито реагирају на акцију Х-зрака, и то према степену своје младости или старости. Једне су способне да одмах образују нове ћелије путем дељења, друге показују одређене својствености, али су спорије у погледу множења. Путем радио-биологије могу се проучавати начини реагирања живих ћелија, њихов степен осетљивости, а та осетљивост нарочито је драгоцена у искоришћавању за медикалне сврхе. Проучавање ре акција органа под акцијом Х-зрака претставља једно друго поље истраживања, јер, иако су органи скуп многобројних ћелија, иако се може контролисати акција зрака на њих, резултанта тих подвојених акција не одговара простом сабирању појединачних резултата добијених поводом сваки ћелије. Један орга уствари је једна целина која има своје особене реакције које подлежу нарочитим законима. Кад је реч о целим организмима онда ствар постаје још сложенија, јер ти организми исто тако не реагирају у виду математичког распоређивања органа који у њих спадају. Они такође имају свој сопствени начин реаговања, различит од реаговања органа, различит од реаговања ћелија.

Наука о наслеђу

Да би се ова многобројна посматрања живога бића и његових појединачних делова могла практиковати после зрачења, потребно је да енергија Рентгенових зракова буде достављена живом бићу и апсорбована. Имајући у виду физичку природу тих зракова, јасно је да се то апсорбовање енергије мора десити у унутрашњости самих ћелија. Треба приметити да се то дешава у врло малим јединицама коже, које се могу само микроскопом посматрати. Сва та истраживања подведена су под теорије, којима се често додају нови проналасци, измене и проширења, па отуда често због те многострукости долази и до забуне.

Имајући у виду истраживања о наслеђу код животиња и код биљака, зна се да када наступи процес сексуалног множења, делови партнера се уједињују и од њихове фузије, тих микроскопских ћелија, рађа се једно ново живо биће, наравно после дуге серије преображавања. Свакако да пре плођења мушке и женске „споре“ могу бити изложене Рентгеновим зрацима као и све друге ћелије. Тада се дешавају промене индентичне онима које се констатују од обичних ћелија, но при свем том дешава се и нешто ново, а то је да те сексуалне ћелије садржавају све наследне елементе које су родитељи пренели на дете, а Рентгенови зраци имају то својство да у тим елементима изврше промене такве врсте које у потпуности могу изменити наследне карактере. Рентгенови зраци на тај начин пружају специјалистима за наслеђе сретство врло ефикасно и врло погодно како би се извршиле промене у наследним карактерима, док се међутим до 1927 године веровало да никаква спољна акција не може на њих утицати.

Промене у наследним карактерима

Стално се покушавало да се наследне измене изврше у једном одређеном виду, али су се наследни елементи показали доста упорни. Истина, у извесним специјалним случајевима, према јачини зрачења, може се добити једна одређена врста промене, која се дешава чешће но остале. Научник при свем том мора чекати на случај како би се остварило оно на чему је он вршио припреме. Дуго се веровало да те вештачки изазване мутације имају мање животне отпорности но форме наслеђа које нису мењане као и то да те мутације одговарају извесним наследним „болестима“. И то је тачно у ве ћини случајева, али ипак није потребно да се у животињском и биљном царству врше нека велика истраживања како би се добиле наследне промене које одговарају порасту виталних снага.

Новине у науци о наслеђу

Међутим нова експериментална наука о наслеђу не ограничава се само на то да су Х-зраци у могућности да изврше извесне измене у наследним формама, већ она тежи и томе да објасни суштину посматраних феномена. Одавно је утврђено да мутације не долазе само од једног процеса већ да се промене одигравају на три различита начина.

Прва група промена (метаморфоза) наслеђа састоји се у факту да број хромозома расте сразмерно почетној цифри. Друга група, после примене Х-зрака, задржава почетни број хромозома, али они мењају структуру. Трећа група не даје никакве промене у језгру.

Раније се нарочита важност придавала трећој групи, али се сада све више обраћа пажња другој групи приликом чијих се метаморфоза врши промена хромозома.

На основу свега овога јасно се види да су Х-зраци одиграли првенствену улогу у проучавању карактера и физичке структуре наследних елемената.

Наслеђе код биљака

Што се тиче ћелија извесних биљака, оне су врло често обавијене једним врло јаким омотом. Техника је искористила то, па је у многим случајевима те јаке омоте искористила у индустриске сврхе (целулоза памук итд.). Дакле, у томе нису заинтересовани само ботаничари, већ и техничари и специјалисте у погледу кончаних ствари, и да би ове усавршили они морају добро познавати структуру омота ћелија. Путем микроскопа, а нарочито путем ултра-микроскопа, ти омоти се могу лепо проучавати, али чим је реч о малим телима сразмере 1/10.000 мм., данашња техника постаје немоћна, те је примарана да у помоћ позове Х-зраке. И само захваљујући Х-зрацима дознају се подаци о суб-микроскопској структури омота ћелије.

Када је физичар Рентген крајем XIX века пронашао зраке који носе његово име, тај проналазак исправа је интересовао само један део природних наука, али су убрзо затим Рентгенови зраци прешли границе физике и ушли у поље медицине, где су уродили многим плодовима, тако да њихово дејство даје наду за још веће научне могућности.

Часопис за политику

Zeitschrift für Politik. Heft 6/7, Juni/Juli 1943. Izdanje Carl Heymanns — Berlin W 8.

Изишао је последњи број овог технички и садржином врло добро опремљеног политичког часописа. Међу чланцима у овом броју нарочито се истиче портрет Вилиама Темпла, кентерберијског надбискупа, од К. Х. Пфефера, *Лице Западне Кине* од Х. Лојенбергера и „Португал као елемент савремене политике" од Х. Биксенщица.

Данашњи поглавар англиканске цркве В. Темпл је један од ретких црквених великодостојника, који сматрају да црква мора да се меша у све државне послове. И он се и меша. Он прво даје изјаву да је данашњи енглески рат, и рат Божији и треба свим средствима, дозвољеним и недозвољеним, сатрти непријатеља. О Совјетској Русији мисли да она није баш „нехришћанска" и шаље поздравне телеграме Стаљину. Он се често виђа на истој говорничкој трибини са врховним рабином Енглеске и са њиме је у најтешњој вези.

Разуме се, да он о непријатељу има своје мишљење и сматра да после победе савезника треба нарочито Немачку потпуно сатрти. Као хришћански социјалполитичар архиепископ Темпл се сматра обавезним да већ сада ради на стварању једног међународног тела, које ће узети управу, после рата, над Рурском облашћу и тиме заувек одузети Немачкој њен угаљ и њено гвожђе.

У Лику Западне Кине, Лојенбергер на врло интересантан начин износи своје утиске из ове огромне земље у којој је провео дуго година. Он нам прича о кинеским генералима, које и сами Кинези називају бандитима, али који од оближњег новца граде најмодерније аутостраде, универзитете који су последња реч грађевинарства и чине за своју земљу више него сама регуларна влада. Лојенбергер нам говори о Кинезима и њиховом плодном земљишту, на коме каткада живе и преко 1800 становника на једном квадратном километру. У Кини такође постоје и провинције које су веће него сама Немачка са мање од два милиона становника. То је земља чудних контраста, земља свих могућих религија, од будистичке до Ислама и православних. На крају се у чланку говори о политичком ставу појединих кинеских провинција.

Португал, некада велика колонијална сила, по броју становника, без колонија, није велика држава, али је она једна од најмодернијих и најнапреднијих. Под вођством творца португалске „Нове државе", Салазара, она је за неколико година направила огроман напредак. Нове железничке линије, јавне зграде итд. подигнути су готово преко ноћи. Али Португалија је и земља реда, која данас игра важну улогу у европској политици и чија ће улога после овога рата бити још већа и значајнија. Биксенщиц је добар познавалац Португалије и ово што нам он доноси је право откриће за нас, који смо тако удаљени од те земље и са њом имамо тако мало везе.

Зашто је Јанко Веселиновић увек радо читан

Јанко Веселиновић: Изабране приповетке. Издање „Југоисток", Београд 1943, стр. 143.

У колекцији *Српске књиге*, коју савесно уређује књижевник Ж. Милићевић, изашле су ових дана *Изабране приповетке* Јанка Веселиновића.

Књига садржи десет приповедака: *Кумова клетва, Момче, На прелу, Преслава, Чича-Пера, Град, Пустињак, Божји слуга, Вечност.*

Приповетке Јанка Веселиновића увек су радо читане. Чита их и младо и старо, јер оне, као ретко које, заиста имају трајну вредност: даровити сеоски учитељ, дао је даровиту сеоску приповетку, и, од Јанкове појаве као писца па све до данас, ниједан критичар није му оспорио приповедачки дар.

И заиста Јанково приповедање, глатко, јасно, самотециво, у толикој је мери природно да се има утисак како испричане ствари баш саме од себе причају.

Препричаним стварима дати снагу самопричања, у томе је величина Јанковог дара.

Није, дакле, чудо што је Јанко Веселиновић одмах ушао у ред српских класичних писаца.

Класичан писац, је онај који је у стању да читаочеву пажњу не само стално одржава будном, већ да пробуђену пажњу без гру бих напора увери да приповедање није опсена, већ од почетка до краја вредност у душевном збивању читаоца.

Дете са села, Јанко је у описивању појединаца, средине, при роде, народног живота, остао народски писац. Њему је пребациваво да је видео само лепе ствари а преко лоших да је прелазио, да је село идеализовао и дао идиличну сеоску приповетку.

То је погрешно.

Јанко Веселиновић није идилични писац: Јанко Веселиновић је народни човек здравих живаца, здраве душе, за кога су живот, природа, постајање већ сами по себи добро и лепо, па се све неравнине с нешто напора могу изравнати.

Тај дух исконог самодовољства којим се и лоше и добре стране живота здравим живцима оцењују, здравим живцима распо ређују, здравим живцима превазилазе, — то је снажно животно здравље, то је уроњен оптимистички такт, који је погрешно називати идилом.

Идила је штура смотра рађених снага, немењање животних услова: оптимистички такт је произвољачка воља, радена целисходност.

По Јанку Веселиновићу српски сељак се пати, бори, посрне и успева, али зло никад не зацрни, не прецрни, нагонски осећајући да не постоји ни сталност добра ни сталност зла, већ њихова животна смена. Српски сељаци по њему нису трагични глумци већ људи који људски броде, одлазе, долазе с уверењем да у животу има места и јадиковању и ашиковању.

Није идиличан писац онај, који мал те не у свакој приповетци драмско повесмо тако упреда да га чиста животна снага после је дино распреда.

Свођење и саме трагедије на драматски степен, у томе је стил ведрине којим је располагао Јанко Веселиновић.

И није чудо што се његове при че увек радо читају, поново про читавају, без обзира до које су мере животни примерци идилизовани, или песимизовани, јер је Јанко, баш као и сами његови сељаци, мајстор да од плача не направи кукњаву, од смеха не направи церекање.

Лепо преведени, лепо опремљени Лафонтен

Лафонтен: Басне за децу, превео с оригинала Драгослав Илић, илустровао Бука Јанковић, Издање „Југоисток", Београд 1943, стр. 29, Дин. 50.—.

Као и свуда тако и код нас Лафонтенове басне су одавно по знате и увек радо читане, јер је у њима на лак и леп начин изражена пастара мудрост и прак тична поука.

Лафонтен је песник и мислилац.

Као мислилац, он на првом месту заступа идеју да у свету свако своје зашто има своје зато, да су, како збивања у природи тако и збивања међу људима, по везана великим законом узрочно сти и да је правилно разумевање тога закона круна људске мудрости.

Као песник Лафонтен је својим даром на сјајан начин успео да животне поуке престави у форми која читаоца расположава на размишљање о добру и злу.

Нигде поезија није била боље у служби моралу но у Лафонтеновим баснама, књига и за младе и за старе, јер су у њој изнете старе истине, које, такорећи, увек остају младе, свеже.

Преводити Лафонтенове басне није лако јер су оне писане класичним француским језиком. Драгослав Илић се трудио да превод буде што бољи: басне су препеване на наш језик, можда где где литерарније но што би требало за децу, непосвећену још у српску литерарну терминологију, али је препев озбиљан, складан.

Лафонтенове басне су лепо преведене, лепо опремљена књига, садржајни и технички добитак наше књиге уопште.

Пажња! Пажња!

Продавцима златног накита

Не продајте ни једног парчета Вашег златног накита, драгог камења и златних зуба, док потпуно не би били упућени у њихову стварну данашњу вредност. Зато ако већ продајете понудите свима купцима *а на послетку у Вашем је интересу* понудите и познатој фирми „ВРАЧАР" која ће Вам платити одмах по највишој дневној цени, или ће Вам бесплатно и стручно проценити „ВРАЧАР" — Београд, Палилулска улица бр. 6. — Продужење Душанове улице — Телефон 28-706. — Дорћолска пијаца.

535 1—1

Радио

СВАКОДНЕВНЕ ЕМИСИЈЕ БЕОГРАДСКЕ РАДИО СТАНИЦЕ

5.00— 6.15 Другарски поздрави
6.15— 7.00 Емисија за српске сељаке и вести на српском језику
7.00— 7.10 Вести на немачком језику
7.10— 9.00 „Добро јутро, драги слушаоци!"
9.00— 9.20 Вести
9.20—12.00 Пауза
12.00—13.00 Подневни концерт
13.00—13.10 Вести на српском језику
13.10—13.50 Подневна музика
13.50—14.00 Вести на немачком језику
14.00—14.50 Нешто за тебе
14.50—15.00 Извештај о водостању
15.00—15.30 Извештај Врховне команде с лаганим понављањем и кратке вести за војску
15.30—16.00 Пауза
16.00—18.20 Српске емисије
18.20—18.40 Час немачке народне групе
18.40—19.00 Музика за тебе
19.00—20.00 „Из савремених догађаја" на немачком језику и вести на страним језицима — бугарски, мађарски, француски и румунски.
20.00—20.20 Вечерње вести
21.40—22.00 Поздрави младог београдског стражара
22.00—22.15 Последње вести
00.00—02.00 Поноћне мелодије.

НЕДЕЉА, 1 АВГУСТ

16.00—16.05 Извештај Врховне команде на српском језику
16.05—17.00 Београд поздравља Бор. Суделују: Тамбурашки оркестар Аранички, дует Катински, Павле Радошевић, квартет Ђорђевић, дует Перић, „Златна петорка" и квинтет Николић

ПОНЕДЕЉАК, 2 АВГУСТ

16.00—18.20 Српске емисије
16.00—16.30 Дувачки оркестар под управом Фрање Седлачека
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—17.00 Очи чарне (плоче)
17.00—17.30 Квинтет Ђорђа Николића свира српске мелодије
17.30—17.40 Предавање
17.40—18.10 Народна музика. Изводе: Народни оркестар Милановић, Марија Маринковић-Бадуљи и Добривоје Јовић
18.10—18.20 Из савремених догађаја.

УТОРАК, 3 АВГУСТ

16.00—18.20 Српске емисије
16.00—16.30 Музика из тонфилмова (плоче)
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—17.00 Наставак музике из тонфилмова. Изводе квартет Симић и Војин Поповић
17.00—17.30 Народне песме и музика. Изводе: Народни оркестар под управом проф. Петра Крстића и солисти: Милица Павловић и Јован Стефановић-Курсула
17.30—17.40 Предавање
17.40—18.10 Народна музика. Изводе: Народни оркестар Обреновић, Злата Јефтић и Момчило Рајић
18.10—18.20 Из савремених догађаја

СРЕДА, 4 АВГУСТ

16.00—18.20 Српске емисије
16.00—16.30 Гудачки квартет Немечек-Слатин
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—17.00 Камерна музика. Изводе: Виолета Симић (харфа), Илија Тодоровић (чело) и Иван Туршић (клавир)
17.00—17.30 Концерт мушког октета под управом Богдана Цвејића
17.30—17.40 Предавање
17.40—18.10 Звуци Тамбурица Изводе: Тамбурашки оркестар Араници, Катарина Лилић и Бранко Гуцунски
18.10—18.20 Из савремених догађаја

ЧЕТВРТАК, 5 АВГУСТ

16.00—18.20 Српске емисије
16.00—16.30 Аудиција Радио Београда
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—17.00 Концерт забавног оркестра под управом Фрање Седлачека
17.00—17.30 Концерт радио хора под управом Богдана Цвејића
17.30—17.40 Предавање
17.40—18.10 Енглески час
18.10—18.20 Из савремених догађаја

ПЕТАК, 6 АВГУСТ

16.00—16.30 Народне песме и музика. Изводи народни оркестар под управом проф. Петра Крстића. Солисти: Теодора Аврсновић
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—17.00 Шлагери. Изводи квартет Симић и Војин Поповић.
17.00—18.10 Народна музика. Изводе: Народни оркестар Милановић, тамбурашки оркестар Араници, Зорка и Богдан Буташ, Ната Павловић, дует Чуковић-Павловић и Лела Лештарић
18.10—18.20 Из савремених догађаја

СУБОТА, 7 АВГУСТ

18.00—18.20 Српска емисија: Гласови са позорнице.

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 3.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

Кућну листу издату од Престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. *Сава Књежевић.* 514 1—3

Полициску пријаву издату од престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. *Витомир Јовановић* 515 1—3

Кућну листу издату од Престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. *Даринка Смиљковић.* 516 1—3

Полициску пријаву издату од престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. *Милева Вујичић.* 517 1—3

Кућну листу издату од Престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. *Сава Миленковић.* 518 1—3

Полициску пријаву издату од Престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. *Дамњан Илић.* 519 1—3

Полициску пријаву издату од Престојништва градске полиције Крагујевац изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. *Мила Павловић.* 520 1—3

Кућну листу издату од Престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. *Милева Петровић.* 521 1—3

Украдена ми је лична карта издата од Претстојништва полиције, Крагујевац, за 1943 год. Оглашујем је за неважећу. *Илић Владимир* 522 1—3

Личну карту бр. 9472 издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу нестала ми је. Оглашујем је за неважећу. *Јанковић Урош.* 523 1—3

Пријаву и личну карту издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Овим је оглашујем за неважећу. *Елизабета Јанковић.* 524 1—3

Личну карту издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам па је оглашујем за неважећу. *Кристина Аздејковић.* 525 1—3

Личну карту бр. 395 издату од Општине ресничке изгубио сам па је овим оглашујем за неважећу. *Вуловић Александар.* 526 1—3

ПРИЈАВУ И ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. — **Душанка Симић.** 470 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је оглашујем за неважећу. — **Олтеан Милинка.** 471 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, па је овим оглашујем за неважећу. — **Љубица Димитријевић.** 472 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам па је оглашујем за неважећу. — **Милица Лазаревић.** 473 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 8038 издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. — **Радашин Глишовић.** 474 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам па је оглашујем за неважећу. — **Милосав Симић.** 475 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је овим оглашујем за неважећу. — **Радмила Живковић.** 476 3—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам, па је овим оглашујем за неважећу. — **Драгомир Рајковић,** шнајдер. 478 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам, те је оним оглашујем за неважећу. — **Малиша Варјачић.** 486 3—3

ПОСЛОВНУ КЊИГУ и пријаву издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. — **Стаменка Димитријевић.** 487 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, па је овим оглашујем за неважећу. — **Стана Вучковић.** 488 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ, личну карту, полициску пријаву и купонску књижицу добивене из Претстојништва градске полиције изгубила сам. Све оглашујем за неважеће. — **Перса Младеновић.** 490 3—3

ИЗГУБИО САМ шоферску дозволу добивену из министарства трговине и индустрије у Београд И. 3486 од 6 марта 1925. Оглашујем је за неважећу. — **Душан Вукановић,** шофер из Крагујевца. 489 3—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ за заробљенике издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. — **Милана Павловић.** 483 3—3

ИЗГУБЉЕНУ ПОВЛАСТИЦУ за воденицу издату од стране Среза Крag. бр. 4141 од 5-III-1935 год. оглашавам неважећом. — **Јован Милановић,** д. Косорице — Ср. Крag. 492 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Овим је оглашујем за неважећу. — **Првослава Савић.** 477 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције, Крагујевац, изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. — **Чедомир Недић,** Војводе Путника 20. 479 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, те је овим оглашујем за неважећу. — **Гроздана Спасић.** 480 3—3

НЕСТАЛА МИ ЈЕ дуванска књижица бр. 35 издата од Претстојништва полиције, Крагујевац, па је оглашујем за неважећу. — **Милош Вујичић,** пензионер. 481 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је овим оглашујем за неважећу. — **Вера Тадић.** 482 3—3

МОЈУ ПЛАТНУ КЊИЖИЦУ издату од стране Градског школског надзорништва у Крагујевцу оглашавам за неважећу јер сам исту изгубила. — **Негосава Стефановић,** учитељица у Крагујевцу. 491 3—3

ИЗБЕГЛИЧКУ И ЛИЧНУ КАРТУ издате од Претстојништва градске полиције, Крагујевац изгубила сам. Овим их оглашујем за неважеће. — **Вера Петернел.** 484 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. — **Божидар Милекић,** шегрт. 485 3—3

ВАТРОГАСАЦ

К. Д.

ПАШИЋЕВА 7. — ТЕЛЕФОН 20-459

Пожарни апарати са хемијским средствима за гашење пожара са:

ПЕНОМ,

ТЕЧНОШЋУ,

ТЕТРАХЛОРОМ

Ватрогасни материјал и прибор. Пунимо и оправљамо пожарне апарате. 527 2—2

ПОСЕТИТЕ СТОВАРИШТЕ МОДЕРНОГ НАМЕШТАЈА

Ђорђа Барјактаревића

БЕОГРАД — КР. АЛЕКСАНДРА 87 и 97. ТЕЛ. 40156.

Има велики избор спаваћих соба, кухиња, трпезарија, комбинованих соба, кауча, патент фотеља, салонских дубоких фотеља, уз најниже цене, најлепши избор за 1943 годину. 530 4—4

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

3 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградама Француска 48 Дин. 3,500.000.—
2) Плац Браће Радовановића Дин. 300.000.—
3) Плац са зградом Карловачка 6 Дин. 1,000.000.—
4) Плац са зградама Невесињска 9 Дин. 1,100.000.—
5) Плац са зградом Војислава Илића 51 Дин. 600.000.—.

5 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Чубрина 2 Дин. 5,000.000.—
2) Плац са зградом Страхинића Бана 27 Дин. 2,500.000.—
3) Плац са зградом Чубрина 3 Дин. 6,000.000.—
4) Плац са зградама Мил. Драшковића 14 Дин. 5,000.000.—
5) Плац са зградом Сање Живановића 10 Дин. 3,000.000.—

7 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Краља Петра 38 Дин. 3,500.000.—
2) Плац са зградом Риге од Фере 3 Дин. 2,500.000.—
3) Плац са зградом Чубрина 2 Дин. 3,000.000.—
4) Плац са зградом Ивана Беговића 9 Дин. 2,500.000.—.

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска 33/II, где се могу добити сва даља обавештења. 534 1—1

КУПУЈЕМО КЊИГЕ

половне на свима језицима

позовите нас — долазимо!

Књижара „СЛАВИЈА" тел. 29195

СТАРИ НАКИТ И ДРАГО КАМЕЊЕ

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња.

„БУКУЉА"

ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА

Краља Милана 41-а до Славије

528 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

9 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Алексе Ненадовића 16 1/3 ид. део Дин. 2,167.000.—
2) Плац са зградом Курсулина 26 Дин. 1,300.000.—
3) Плац са зградом Војводе Протића 13 Дин. 2,000.000.—
4) Плац са зградом Романијска 26 Дин. 230.000.—.

11 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Коче Капетана 36 Дин. 3,800.000.—
2) Плац са зградом Шуматовачка 88 Дин. 1,000.000.—
3) Плац са зградом Дубљанска 65 Дин. 800.000.—
4) Плац са зградом Стјепана Радића 7 Дин. 1,500.000.—
5) Плац Хартвигова 12 Дин. 10,000.000.—.

13 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Врт у ул. Ђорђа Радојловића Дин. 1,700.000.—
2) Плац са зградама Франше Депереа 86 Дин. 1,000.000.—
3) Плац са зградама Адмирала Гепрата 95 Дин. 4,500.000.—
4) Плац Толстојева 28-30 Дин. 1,800.000.—.

Продаја ће се обавити од 9—12 час. у банчиној згради Скадарска 33/II где се могу добити сва даља обавештења. 529 1—1

Егзекутивна опомена

Окружни уред за осигурање радника у Београду у смислу §-а 42 Закона о осигурању радника и чл. 29 Уредбе о осигурању, принудној наплати и ненаплативости порезе (службене новине од 29 децембра 1938 бр. 304) позива све послодавце као дужнике да приносе за месец **мај и јуни 1943** године, које нису уплатили у законском року доспетка, исплате овоме Уреду у непрекорачивом року од 8 дана.

Тако исто позивају се и они послодавци који раније приносе доспеле пре приноса за месец мај 1943 ни до данас нису платили, да и они уплате своје дугове у року од 8 дана.

У колико се послодавци не одазову овом позиву и не уплате своје дуговање Уреду, Уред ће у смислу постојећих законских прописа повести егзекутивни поступак по својим органима и извршити наплату дуга присилним путем по Уредби о осигурању, принудној наплати и ненаплативости порезе, а тиме се послодавци излажу осетним посебним егзекутивним трошковима.

Осмодневни рок за плаћање дуга треба рачунати од дана објаве ове егзекутивне опомене у новинама.

Из канцеларије Окружног уреда за осигурање радника у Београду 22 јула 1943 Бр. 20146-43. 532 1—1

Државна Хипотекарна банка Главни филијал у Нишу

изложиће јавној продаји на дан 3 августа 1943 год. са почетном лицитационом ценом ова имања:

1) Обреновићева бр. 25 Дин. 750.000.—

2) Угао Лешјанинове и Скопљанске Дин. 640.000.—.

Продаја ће се обавити у згради банчиног филијала у Нишу, где се могу добити сва даља обавештења. 533 1—1

Поштарина плаћена у готову

УНИВ. БИБЛ. Л. И. Бр. 19

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Београд, 7 августа 1943
Бр. 30. Год. III.
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

Бог чува Србију!

Написао:

др М. Спалајковић

У људској повесници, хронолошко ређање појава претставља понајчешће и њихово узрочно везивање. Ранији догађај се сматра као узрок, а доцнији као његова последица. Стари летописци нису описивали догађаје; они су их већином само записивали. Њихови записи су кратки, али увек тачни. Ипак, понеки пут задају доста муке историчару који их тумачи.

Модерни кроничари уштеђују историчарима ту невољу, јер не само што бележе него и у исто време описују и тумаче главне узрочне чињенице, и тако својим кроникама спремају и сређују грађу за историју. У томе је преимућство данашњих публициста и репортера над некадашњим летописима.

Стари би летописац отприлике овако забележио најкрупније догађаје из наше садашњице: »У лето Господње (1941) би потписан уговор између Немачке и Југославије. Два дана доцније, 27 марта, неки безумни људи извршише превратт у Југославији и 5 априла потписаше уговор са Совјетима који су се тајно спремали да нападну Немачку. Сутрадан, 6 априла, Немачка је отпочела рат против Југославије чија је војска била мобилисана и могла је наштодити Немачкој. За неколико дана Југославија је била уништена, а у току тога лета Господње Српство би разорено. Народ у Србији би много упропашћен, али Србија не пропаде, јер Бог чува Србију«.

Из таквог кратког записа јасно се види зашто је Југославија уништена, али се не види зашто је и Српство разорено и зашто је у Србији народ упропашћен, а међутим Србија није пропала. Ако су Немци из војних разлога морали да униште Југославију, њима није било потребно нити су имали намере да разоре Српство. Оно што није речено у томе запису, урезано је дубоко у души свих нас.

Многи Срби су померили памећу. Неки од њих су постали дегенерици и одроди код којих је и последња трунка српске свести утрнула, а други су се претворили у пустолове којима више не влада здрав разум. И једни и други су друштвени одметници који се издају за народне ослободиоце, први за рачун Москве а други за рачун Лондона. Одобравање и пљескање наше варошке полуинтелигенције само је могло годити болесној сујети тих »шумских хероја«. Одмазде и казнене експедиције биле су неизбежна последица »јуначких подвига« тих помахниталих људи. Уместо ослобођења, они су народу донели истребљење.

Можда од свега тога ништа не би било, или би било у много мањој мери, да пре тога, много пре тога, још за време намесништва, нису почињене фаталне погрешке. Најфаталнија је била — признање Совјета. Ми ћемо се другом приликом на ту ствар вратити. Очевидно, било је изван моћи тадашњег министра спољних послова да ту погрешку спречи, али председник владе имао је и дужност и могућност да то учини. За то је само требало, не толико умних способности колико обичне нагонске опрезности, бар онолико колико су је показали, према историској легенди, некадашњи спасиоци Капитола...

Та фатална погрешка је пружила Совјетима непосредну могућност да у најкраћем року организују и спреме све што треба за њихову будућу акцију у Југославији, и у највећој мери је допринела успеху преврата од 27 марта и свима његовим кобним последицама. Она је била у потпуној супротности са традицијама династије Карађорђевића и осећајима српског народа. Она је доказ највеће лакомислености и политичке несвесности у схватању Треће интернационале и њених смерова који су већ годинама били очигледни и неполитичарима, — цео је свет знао да Совјети имају један једини циљ у спољној политици, и никакав други.

Зашто је онда било потребно стварати код нашег и иначе лаковерног света једну од најопаснијих заблуда и широм отварати врата наше земље једној од најопаснијих умних и моралних зараза? Никакав се разлог не може навести за оправдање једне тако фаталне погрешке. Они који мисле да је, после италијанске инсталације у Албанији, било потребно заинтересовати Совјетску Русију за балканске ствари, само тиме потврђују сву наивност својих разлога и сву нереалност својих политичких комбинација... Није истина, као што је тврдио Волтер, да је довољно погладити ћаволу рогове и у њему одмах стећи пријатеља.

*

Кад је крајем јуна 1941 отпочео рат између Немачке и Совјета, југословенска комунистичка организација већ је, 14 јула, дигла побуну на разним тачкама у Србији, Босни и Црној Гори. Језгро те комунистичке акције сачињавали су углавном јевреји и разни интернационални пустолови. На врху, ради одржавања јединства међу њима, стајала су два непосредна повереника Москве, обојица несрпског порекла: један чиновник бившег совјетског посланства у Београду и неки бивши робијаш из Загреба, звани »Тито«. На велику српску срамоту, било је ту и Срба из разних друштвених слојева, понајвише умно и морално дегенерисаних полуинтелигентних људских примерака оба пола...

Кад су једном бившем професору гимназије његове колеге замериле на његовом учешћу у комунистичкој побуни, као на срамном издајству Српства, он је одговорио:

— Не борим се ја за Српство, него за друге више идеале!..

Бедник! Шта се могло очекивати од таквих наставника за васпитавање и просвећивање наше омладине? Али не треба мислити да су ти лажни интелектуалци радили несвесно и били нека врста неодговорних преступника. Ти умно дегенерисани и морално изнакажени типови потпуно су свесни циља коме служе. Они су најобичнији туђински агенти, увек готови да изврше и најодвратнија недела. Они врло добро знају да су њихови лажни »идеали« несрпски и нечовечански. Они још боље знају да су то идеали јеврејских банкара у Њујорку и јеврејских комесара у Москви.

*

Те јесени 1941, изгледало је да се Шумадији примиче крај. У том судбоносном часу појавио се генерал Милан Недић и изјавио је да се он прима улоге и да узима на себе одговорност за повраћање реда и мира у земљи. Он је успео да убеди окупаторске власти, да би појава страних трупа у нашој земљи ишла само у прилог комуниста и њихових смерова да пожар прошире на целу Србију а одатле и на цео Балкан.

И у овој земљи историских чуда десило се ново чудо, кад се већ мислило да ће се Срби у самоубилачком бесу међусобно истребити.

Као да долазе с неба, одјекнуле су у Шумадији узбудљиве речи генерала Недића: да за сваког разумног човека највиши закон — изнад свих интернационала — јесте закон народног самоодржања, и да је за сваког правог Србина опстанак и спас Србије највиши закон данашњице.

У крвавом сумраку и убиственој тами почела су лица да се ведре и усне да шапућу: БОГ ЧУВА СРБИЈУ.

Речи генерала Недића одјекнуле су прво у срцу српског сељака. Сваки српски домаћин скинуо је капу, прекрстио се, погледао је у небо и прошапутао: Бог чува Србију! Брзином муње преносиле су се те речи од села до села.

Српски сељаци нису бескућници, зато не могу бити комунисти. Српски народ, у својој огромној већини, гледа реално на политичке и војничке догађаје, јер је потпуно схватио да може само на себе рачунати. Он зна да му нико неће обезбедити будућност, ако је он својим политичким радом не буде сам већ почео стварати.

Речи генерала Недића разлежу се у свима крајевима где живи српски народ и уносе мир у срца Срба. Један трезвен сељак причао ми је пре неки дан, да је на једној железничкој станици у унутрашњости видео три вагона пуна Црногораца и њихових породица, одбеглих за време партизанског оргијања у Црној Гори. Немачке их власти сад враћају на њихова огњишта, пошто је Црна Гора очишћена од партизана.

Они су срећни што се враћају својим домовима. Они проклињу Дражу Михајловића који је говорио да се њему сви морају покоравати, пошто је он министар војни и претставник Краља. Они веле да их је Дража тако месецима обмањивао и у црно завио.

— Да није ових проклетих партизана — рече ми тај исти сељак — српски народ би данас другу песму певао. Лако је вама у Београду, али ми сељаци на три ватре горимо. Ми најбоље разумемо генерала Недића, а и он нас најбоље разуме. Између ових злогласних »партизана«, комуниста и некомуниста нема никакве разлике. Сви су они подједнаки разбојници и пљачкаши. Ноћу нам упадају у куће и траже да једу и пију. Ако им недаш, заклаће и тебе и твоју чељад, и отеће сте што имаш. Сав олош са Балкана сручио се на ову нашу јадну земљу. Међу њима има највише јевреја и странаца. Већина говори рђаво српски... Ех, да имамо чиме да се бранимо, брзо бисмо ми са њима раскрстили.

Српском сељаку, као и увек тако и сад, суђено је да носи свој крст до краја. Он јуначки подноси све муке и страдања. Али оно што га највише боли, то је да има Срба који су се претворили у несрбе. Тога никад раније није било. И српски сељак се моли Богу да се и на те несрбе смилује и поврати им памет.

На жалост, ти српски отпадници и одметници, непрекидно потстрекавани из Лондона и Москве, настављају и даље своју преступну делатност. За њих је она већ постала занат од кога живе. Они су се, за ове две последње године, толико навикли на тај живот пустолова да се — били они комунисти или некомунисти — никад више не могу измирити са поштеним радом и честитом зарадом.

Ти ситни и болесни мозгови, психопатолошка чудовишта, чија је недоученост равна њиховој сировој уображености, ти полудели или туђинским парама и пропагандом затровани бедници, прете да пресеку животну нит српског народа. Разбојничким нападима из заседе, као овим последњим убиством крушевачког начелника и толико младих добровољаца који су само за Српство живели, они хоће — и увек за тућ рачун — да спрече Васкрс и обнову Србије. Ти туђински најамници свесно руше стубове српске моралне величине из прошлости, затварају српском народу врата у будућност, забадају све дубље свој отровни нож у срце Србије. Они све чине да се српско име сасвим затре.

АЛИ, БОГ ЧУВА СРБИЈУ.

»На дан 27 марта 1941 године, Немачка је била ставила крст над судбином српског народа.

Међутим, догодило се је чудо. Од ситне, мале, једва видљиве шансе, која је пружена српском народу преко Недићеве владе, искоришћено је толико много и постигли су се толики резултати, да се српски народ може сматрати не само спасеним, него и много више«.

Горње речи је рекао један немачки политички стручњак једном Французу, моме добром пријатељу.

Оне су, неколико дана доцније, нашле потврду и у чланку немачког листа **Дас Рајх** од 2 јула ове године у овим изразима:

»Данас Министар Претседник Недић располаже могућностима да упути свој народ на свесно враћање конструктивном раду, чиме ће Србима у заједници европских народа бити обезбеђено место, које је било скоро изгубљено«.

БОГ ЧУВА СРБИЈУ!

Пред новим искушењима

Приближавање рата Балкану доводи српски народ пред нова искушења, која ћемо превродити ако само покажемо велику мудрост и велику дисциплину. Како ћемо савладати ову ситуацију, све зависи од нас самих. Узрок овакве ситуације лежи једино у нама. Ми смо је компликовали нашим специјалним менталитетом и нашим необузданим страстима. Ако не задржимо нашу судбину у нашим рукама, може се десити да кренемо сасвим негативним правцем.

Наша прошлост и наша историја пружају нам више примера како нашу земљу погађа велика несрећа кад превагну неодговорни елементи. То се може и данас поновити. Тиме би почетак обнове Србије био доведен у опасност од шаке одрођених типова из шуме и њихових потстрекача и јатака из вароши, пропалих политичара. Зато је наступио час да се отворено говори, јер после може бити доцкан.

Рушилачки посао ових неодговорних чинилаца креће се у два правца: акција и политика. Носиоци првога су пропали кариеристи, полу-интелигенти, удружени са криминалним типовима, сеоским ђилкошима и другим друштвеним шљамом. Носиоци другог правца су пропали партиски политичари, масони, ратне шићарџије и зеленаши. Они у исто време финансирају предузеће, воде партиску пропаганду и баве се црном берзом.

Овај свој фаталан посао и једни и други обављају на тај начин што злоупотребљавају стање, које је данашња Влада сталним напорима и истрајним радом осигурала српском народу, спасавајући га од пропасти. Зато се не сме допустити да данас њихов злочиначки рад поново доведе у питање опстанак српског народа.

ПОТРЕБНЕ СУ РАДИКАЛНЕ МЕРЕ ДА СЕ НЕСРЕЋА СПРЕЧИ. ХИРУРШКИМ ПОТЕЗОМ ВАЉА ОТСЕЋИ ОБОЛЕЛИ ДЕО, ДА ЗАРАЗА НЕ БИ УНИШТИЛА ЦЕО ОРГАНИЗАМ. ДРУГОГ ИЗЛАЗА НЕМА.

Показало се да су позиви добронамерних људи да се окану тога сатанског посла, који води у пропаст српски народ, без дејства, јер они тврдоглаво и истрајно гурају у пропаљију за туђ рачун и по туђим наредбама. Ако се допусти да учине још који непромишљени потез, могу навући српски народ у тешку катастрофу.

Шумско весеље је отпочело проливањем братске крви. У српским брдима и шумама сакупљен је друштвени талог српског народа. Злочинци и робијаши, нерадници и пљачкаши, полудивљи људи и безбожници скрнаве светињу српске тробојке, јер под тим српским знамењем чине најтежи злочин противу земље и народа, радећи на његовом уништењу.

Ако међу њима има и заблуделих Срба, они ту само носе фирму, иза које вршља гомила бескућника и криминалних типова, којима су интереси Србије и Српства девета рупа на свирали. Ето, од те гамади запретила је данас поново опасност да изгубимо све оно што смо са толиком муком стекли, доведши у питање и сам наш опстанак. Својим плаћеничким злочиначким радом, без душе, лака срца они бацају српски народ у нова тешка искушења.

БОЛ СРПСКИХ РОДОЉУБА ЈЕ ВЕЛИКИ ГЛЕДАЈУЋИ ВРШЉАЊЕ ОВИХ ДРУШТВЕНИХ ОТПАДАКА, ОД КОЈИХ 90% НИКАДА СЕ ВИШЕ НЕЋЕ ВРАТИТИ ДОМУ И РЕДОВНОМ ЗАНИМАЊУ И КАД СЕ СВРШИ РАТ.

Они ће остати и тада по шумама одакле ће угрожавати живот и имовину српских домаћина, јер им је хајдуковање једини занат за који су способни. За такве злочиначке типове, који су већ пролили крв, наш народ каже да су се острвили, а такви људи не могу се никад више вратити људском друштву, нити од њих може неко постати човек.

Кад се то зна, зар се може посумњати да ће у данашњој Србији у данашњим приликама неко трпети вршљање ових банди и имати неких нарочитих обзира приликом њиховог истребљења? Крајеви, које су ови шумски усрећили, најбоље показују каква опасност прети српском народу. За две године ми смо успели да уништимо комунистичке бандите и зато не смемо сада допустити да овај други шумски олош изазове нове несреће.

Не смемо допустити да ти шумски безумници изазову самоубиство српског народа. Не смемо допустити да због њихове лудости и издаје, историја прескочи једну белу страницу столећа, на којој Срби неће имати шта да запишу. Ако се то деси, то ће бити једини њихов успех и једина њихова заслуга.

А шта да се каже за мање и веће сукривце и јатаке из тог врзиног кола? Често пута обраћали смо им се, опоминући их и саветујући их. Указивали смо им на пут истине да би их сачували од пропасти, а они су нам добро злим враћали. Исмејавали су нашу добронамерност, клеветали су нас и вређали, остајући у дослуху са онима из шуме и радећи сви заједно за туђ рачун. А од њих се једино тражило да буду мирни и да се посвете своме редовном занимању. Ништа више од тога. Њима је лакше било да својим злочиначким радом припреме сами себи омчу око врата. Зато ту и Бог и људи не могу ништа помоћи.

Нећи ћемо се у великој опасности, ако допустимо да превлада безумни рад нагомилашког шумског олоша, који неће да зна ни за Бога, ни за душу, ни за Србина и Србију. Они, који истински воле ову земљу, не смеју се заваравати некаквим оптимизмом, него морају бити начисто са пакленим намерама ових српских изрода и са последицама рада ове покварене и користољубиве мањине српског народа.

Ако њихови злочиначки инстинкти и њихова туђинска служба преовлада онда ће и огромна већина честитог и радног српског народа бити доведена у нова искушења и имаће да доживи нове патње у тешкој неизвесности за своју судбину.

Б. Н.

НЕДЕЉНИ ПРЕГЛЕД МЕЂУНАРОДНИХ ДОГАЂАЈА

Свет у пуној активности

Велика политичка збивања наших дана, у којима се догађаји сустижу и згушњавају, обухватају читав низ сложених комплекса у којима се појединости, ради брзине одмотавања, још не могу јасно да разазнају. Што дубље улазимо у лето, утолико се више на разним странама Европе и све та појављују нови центри политичке активности или се појављују нови моменти, изненадни и карактеристични, у областима, у којима је политичка линија била месецима и годинама устаљена.

Бурманска независност

Једна од тема, којима се данас светска јавност много бави, је враћање самосталности Бурми. Освојена од Јапана, Бурма је досада била под јапанском војном управом, мада је одмах са уласком Микадове војске у Рангун тамо образована и влада од домородаца на челу са истакнутим политичарем Ба-Мау-ом, која је била потчињена јапанском војном гувернеру. Нешто преко годину дана трајало је у Бурми то стање, у чијем току су извршене припреме за оно што је сада дошло, — за објављивање бурманске независности.

У прошлом веку је Бурма заузета од Енглеске и прво уплењена у британско колонијално царство у Индији. Пре извесног броја година она је, међутим, од Индије издвојена и непосредно подређена Лондону. Ово стога, што је стратегиска важност Бурме између Индије, Кине и Малаје за целокупни британски систем на Далеком Истоку од посебне, изузетне важности. Нарочито је Бурма ушла у видокруг светске политике од времена, откако је из Рангуна преко Мандалаја и Лашија ка кинеској провинцији Сечуан спроведен чувени бурмански друм, којим су Британци снабдевали Чанг-Кај-Шека.

Падом Бурме прекинута је та најважнија веза за одржавање Чунгкиншке Кине, што је са своје стране опет учинило да је Чунгкинг испао из реда четири велика савезника и ушао у гомилу малих сателита, који су објекти савезничке политике. За Јапан је важност Бурме баш са тога разлога утолико већа, јер од пуне изолације Чунгкинга зависи у многоме даљи успех мучног и дуготрајног јапанског ратовања у Кини.

Овим је дата карактеристика Јапана и његове политике, која битно одудара од завојевачке политике у другом табору. Јапан ствара велику уједињену Источну Азију, у коју улазе све више поједине азијске државе. Поред Нанкиншке Кине и Таја сада се ту придружила и самосталн Бурма, а сутра ће у састав тога блока ући и исто тако независни Филипини.

Што дуже траје рат у Европи, утолико боље и свестраније Јапан учвршћује своју политику на Далеком Истоку, не само војнички, него — што је још важније — и политички. Тај огромни блок, који ће једнога дана на сваки начин обухватити и целу Кину, а самим тим углавном целу жуту расу, претставиће у будућој светској политици једног од најважнијих чинилаца. Прво зато, што геополитички држи под контролом Тихи океан с једне а Индијски океан с друге стране и што пресеца источну везу између Велике Британије и Америке. Друго, што је својим неисцрпним богатством у сировинама, својим неисцрпним тржиштима и својим радним становништвом од много стотина милиона глава један привредни блок, који у себи самом садржава неслућене могућности просперитета.

Алжир, Мароко, Тунис

Док је тако на Далеком Истоку, дотле је у Европи и Африци слика друкчија. Настрану, што Англоамериканци траже и даље безусловну капитулацију Италије ради тоталне окупације и стварања база за настављање рата против Немачке. У односима између Британаца и Американаца с једне, и француских емигрантских комитета с друге стране излазе на видело сасвим друкчије концепције од оних, које су биле мередавне за поступке Јапана.

У француском Мароку који је уствари, саставни део метрополе, у Алжиру и у Тунису француска управа потпуно је подређена америчкој и британској окупацији. Француски Комитет у Алжиру нема никаквих прерогатива. А односи између Велике Британије и Америке према некадашњој савезници, Француској, су такви као да је француске афричке поседе англоамеричка војска покорила и освојила у борби против Француске.

Капитал Ситија и Уол Стрита сматра француску Северну Африку својим колонијалним доменом и игра се генералима де Голом и Жироом на начин који показује да нека озбиљна намера за враћањем тих поседа Француској не постоји. Веома карактеристична је чињеница да се алжирском француском Одбору не признају својства француске владе, мада тај Одбор теоријски управља огромним пространством француске Северне Африке и — исто тако теоријски — претставља владу за много милиона француских држављана, који на тој територији живе. Ово утолико више пада у очи, што Лондон и Вашингтон признају својство легалне владе емигрантским одборима, који не управљају ни једним квадратним метром земље, а састоје се од свега неколико десетина људи.

Који су разлози за такву политику није потпуно јасно. За Америку свакако важну улогу игра злато Француске банке на Мартинику, које би, да постоји француска влада, свакако морало да јој буде стављено на расположење. А то би опет претстављало ,ради обимности француске златне резерве, угрожење америчког монополистичког положаја у погледу злата.

Мајски на новом положају

Један даљи занимљиви симптом наших дана је одлазак Мајског из Лондона и његово постављење за заменика Наркомина дела са специјалним задатком да се стара за сарадњу Москве са емигрантским одборима, који по чињу да се образују у претсобљима Кремља. Мајски је у Лондону стекао искуство о начину на који треба третирати емигранте, а свакако и дубоко познавање енглеске политике према њима. То искуство ће он применити и на одборе у Москви, који у пуном обсегу претстављају усавршавање наводно распуштене Коминтерне.

Поверавање овога задатка Мајском доказ је да је Москва решена да у европској политици коначно крене својим путевима, не обазирући се више на Лондон који је досада био центар емиграције. Према назови-влада ма у Лондону Москва сада почиње да успоставља конкурента предузећа својим емигрантским одборима. Тиме јасно даје до знања својим савезницима да сматра себе надлежном за контролу над целим европским континентом, а да никакве политичке комбинације, које Лондон прави са разним емигрантским одборима, не мисли да призна. У британској штампи појавило се, као одраз нервозе политичких кругова, неприкривено незадовољство са овим новим обртом московске политике. У односима између Лондона и Москве, који су и досада били веома сложени и проблематични, по јавио се нови чинилац који ствара нове расправе.

Турска на својој линији

Најзад, вреди регистровати да се у току прошле недеље у британској штампи појавило неколико напада на Турску.

Напоредно са последњим догађајима на југу Европе, Лондон је почео са новом политичком офанзивом у Анкари. А турски одговор је на то био ново наглашавање стриктне неутралности, зашта је дало згоднога повода путовање заменика начелника Главног генералштаба Турске, генарала Одемира, са великом пратњом по Источном фронту.

Британска штампа почела је ових дана отворено да критикује турски став, је постаје све очигледније да се Турска решила да и даље сачува своју досадашњу политичку линију, — линију којом је пошла од догађаја који су довели до слома Југославије. У бујици политичких догађаја овога лета, који у себи садржавају клице за непредвиђена изненађења, Турска је земља од које се најмање има надати изненадним обртима. Од малог броја чврстих чинилаца у данашњем европском политичком рачуну, Турска је један од готово најстабилнијих.

VERUS

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке) Тел. 20-383.

ШТАМПАРИЈА «ЛУЧА», Краљице Наталије 100 Тел. 21-772.

Тромесечна претплата 36 динара шаље се преко «Пресек» а. д. Влајковићева 8.

Марко гради...

Под видом тобожње ослобо дилачке акције партизани шумски претварају у прах и пепео народну имовину, народни зној и муку. С којим правом они то раде? Да би напакостили окупатору. Да ли они одиста њему пакосте? Ни најмање. Пакосте српском народу, за чију се слободу тобож боре.

Наш народ тачно каже: сачувај ме, Боже, пријатеља, а од непријатеља ћу се сам чувати. Ти тобожњи пријатељи српског народа стварно желе његово уништење. Или бар, до њега им није ни најмање стало. Маре они што ће голи зидови српских домова штрчати у небо и што ће српски народ гладовати! Маре они што за њихове злочине падају главе најбољих српских домаћина!

То је и разумљиво, јер у партизанским редовима има свих других ,а најмање Срба. Уколико и има Срба, то су махом заблудели синови и занешењаци, или обични пљачкаши и разбојници. Заблуделим синовима и занешењацима поручујемо: отрезните се! Сви смо ми Срби скупа шака јада, да би од нас зависио будући светски поредак. Не унесрећујте даље и иначе унесрећени и ущвељени народ српски!

Не палите, не рушите, не убијајте! Зар не видите да се и сам Бог смиловао, па нам је послао добру жетву? А ви хоћете да српски народ ипак гладује. Мало нам је ваљда свих тешкоћа које нам стварају црна берза и скупоћа! А ви, наши тобожњи ослободиоци, те наше невоље само још повећавате.

Док се ми на једној страни паштимо да организованом ис храном српске деце спречимо будућу дегенерацију српског народа, дотле им ви одузима те залогај хлеба из уста. Зар не осећате колики је то злочин? Зар је у вама замро сваки осећај самилости? Ако сте Срби и људи, престаните са својим недели ма!

Или се бар не хвалишите да се борите за добро српског народа. Кажите отворено да вам до њега није стало. Можда је ипак непотребно да то кажете, јер је српски народ начисто с тим ко сте ви и шта сте. Види он шта ми радимо, а шта ви радите. Сећа се он оног стиха из народне песме: „Марко гради, вила разграђује".

Зато се српски народ и определио. Определио се за мир, ред и рад. Јер то једино може му дати снаге да преживи ово најтеже поглавље своје историје. И преживеће га, ако Бог да!

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

ВЕЧИТА КРАЈИНА

Тешка судбина српскога народа произлази поглавито из његовог геополитичког положаја. По своме доласку на Балкан нашао се на међама два света, на раскрсници најважнијих путева између Истока и Запада, која је неминовно морала бити поприште кроз векове инвазија и сукоба разних народа, који су се кретали у једном или у другом правцу. Сав смисао наше историје састојао се у непрекидном напору да на овом ровитом тлу изукрштаних утицаја и интереса омеђимо територијално, политички и културно наш домен. У току векова ми смо у тим напорима час постизавали велики успех, као што смо доживљавали и велике падове. Било је момената када смо своју индивидуалност у изграђивању могли да изгубимо, улазећи у оквир великих државних творевина или утапајући се у један од великих културних појасева Европе или Истока.

Зато у току целе наше историје стварање и одржавање српске државе било је праћено великим тешкоћама и борбама, које су у нашој средини водили разни утицаји, разне тежње за превлашћу. То је најопштија карактеристика целе наше историје, како од њених почетака па до самих данашњих дана. Том чињеницом могу се објаснити врло велики број појава и догађаја нашег историског збивања.

Овакав наш геополитички положај условио је не само у битноме смисао наше историје, него и многе особине нашег народа као и неке сталне појаве нашега националног живота. Ми смо кроз векове били и остали смо гранична земља, нека вечита Крајина са свима последицама које из тога проистичу.

Једанпут смо били најистакнутији бастион Европе у сузбијању навале са Истока. Други пут смо били база за поход Азије на Европу. А две цркве неуморно отимале су се да нас приведу у своје крило. Одиста, требало је много вештине и мудрости, много напора и жртава да се на таквом тлу и на таквом месту створи српска држава, српска црква и српска култура са својим посебним карактеристикама и својим властитим тежњама. Али такав наш положај граничне земље око које су се отимали или преко које су се сукобљавали разни утицаји и интереси оставио је дубок и неизгладив печат на цео наш национални живот.

То је може бити била и наша највећа несрећа, јер су преко нас прелазиле туђе војске, јер су нас увек хтели други да искористе за своје циљеве. Тако смо ми често били оруђе у туђим рукама и на жалост борили се и под туђим заставама. Од увек је у центрима српске државе, који су се различито померали ка Истоку или ка Западу, било присталица разних страних утицаја. Било је византофила, туркофила или мађарофила у раније доба, као што је доцније било франкофила, русофила или англофила. Вођама и државницима једнога бројно мало га народа није било лако често да схвате где је права српска политика. А било је често још теже да служе само интересима српског народа, иако су знали где су они. Моћни суседи или друге силе које су биле бациле око на ове важне комуникације, које су пролазиле преко српске земље, нису допуштале једном малом народу да се развија само за своје добро и своју вешчину.

Друга штетна последица оваквог нашег положаја у зависности од туђина, одржавала се на наш унутарњи национални живот. Одатле је долазило семе унутрашњег раздора и несложе, које су толико зла нанеле српском народу и због којих је он принео толико жртава. Пре него што је било код нас партија у данашњем смислу речи, које би се разликовале по политичким, економским и социјалним програмима, људи су се код нас делили по својим схватањима наших односа са овом или оном суседном или светском силом. Тако је било код нас и у средњем веку тако је било одмах после ослобођења, као што су и доцније све партије имале и то обележје.

Па зар није тако и данас, када је духовно јединство српског народа потребније више него икада да би исправили погрешке прошлости и обезбедили себи будућност? Зар и данас по шумама и по градовима нема људи којима су пречи интереси Лондона или Москве, који спроводе своје империјалне циљеве под фирмом демократије или светске револуције, место да се руководе искључиво и једино само потребама српскога народа у једном од најтежих часова његове историје?

Још једна негативност нашега живота, којој је исто порекло у нашем положају граничарске земље, јесте известан посебан менталитет, извесне навике и схватања које се стварају у једној таквој земљи. У таквом друштву увек се нађе известан број људи који ће из користољубља служити туђину, бити његов експонент и ухода у својој рођеној земљи, извршавајући његове наредбе и откривајући му тајне своје земље.

Исто тако овакав граничарски положај утиче неповољно, јер цела земља постаје као нека граница где се ствара један специјални менталитет, крајумчарски или шверцерски. Друга једна врста људи хоће да искористи ту померљивост границе и да ради што веће личне користи и добити преноси с једне стране границе на другу разне предмете, не гледајући да ли тиме штети својој рођеној земљи. Ту је делимично објашњење и за црноберзијански менталитет.

Задржали смо се на овом геополитичком фактору у нашем историском збивању, покушавајући да дамо једно историско културно или социолошко објашњење извесних појава које се данас збивају код нас и које многима изгледају необјашњиве или им траже друге узроке. Сва ова шумска акција која се испољила у разним облицима код нас, сва ова несређеност и немир, који се с времена на време појављују, зар се најбоље не објашњавају овим посебним приликама нашега историског живота?

Чим се деси слом или попусте регуле редовног живота избијају на површину све негативности што су се у току векова таложиле на дну националног живота. Треба се само сетити колико је организовање нове српске државе наилазило на тешкоће у уништавању ове вековима наслеђене анархичности и колико још на самом почетку данашњег века злогласна хајдучија није могла да се искорени и поред свију напора власти.

Зато услед овог историског талога, који живи прикривен у скривеним кутевима националног бића да се појави у данима пометње и расула и услед још недовољно развијене и дубље усађене правне свести, могле су да се десе појаве после капитулације у облицима и размерама, које изгледа нема у другим земљама. Јер, ретко која земља има такав тежак геополитички положај, ретко која земља имала је због тога променљивију и бурнију историју са читавих пет векова историског замрачења, које значе и пет стотина година отпора према завојевачу.

Друге земље у Европи нити имају такав положај нити су имали такав историски удес па зато и догађаји после рата у сличним приликама развијали су се другојаче и нису доводиле у опасност њен опстанак и њену будућност. То увек треба имати на уму да се правилно разумеју ове појаве, да се не преувеличава њихов значај и да би се могле предузети мере које ће бити најефикасније у њиховом сузбијању.

Кад се све то зна онда ће се избећи опасност од генерализања и подвођења целе једне заједнице под удар извесних одлука, него ће се тражити средства и начин да се та појава локализује и сведе на њену праву меру. И у социјалној медицини, у лечењу негативних социјалних појава, као у појединачној медицини, потребно је пре свега утврдити узроке болести, установити њен историјат да би се могло приступити њеном ефикасном лечењу.

Зато сматрамо да је било потребно указати на ове геополитичке и историске чињенице, које прате развој српског народа кроз столећа и дају објашњење за многе појаве, иначе несхватљиве, које би се могле нетачно тумачити. Наш положај вечите Крајине, граничне земље на међама света и на раскрсници светских путева у многоме објашњава и нашу данашњицу. Наш свет, наши људи треба да буду свесни свега овога и да не допуштају да будемо инструменти и жртве мрачних сила, које су кроз векове дејствовале у животу српског народа и наносиле му толике штете, претварајући његову историју у мучан и трновит Голготин пут.

„С.—Н."

Наши заробљени војници својевољно одлазе на посао код немачких земљорадника. На слици ГОРЕ: војник Миле Мировић на газдинству једног баварског сељака, и ДОЛЕ: група војника на једном другом сељачком газдинству. На слици су: Живота Димитријевић из села Лужнице (Пожаревац), Михајло Нешковић из Свилајнца, Влајко Ивић из Београда, Живан Марјановић и отац му Стојан из Батуше (Пожаревац), Светозар Јовановић из Дубовца (Ковин), Стојадин Трифуновић из Умке, Светислав Милетић из Божевца Пожаревачког, Велизар Тодоровић из Сврачковца Таковског и Бранко Јовичић из Поребрице (Брчко).

АМЕРИКА ЈЕ ВЕЋ ПОБЕДИЛА ЕНГЛЕСКУ

Енглези, као пословни људи, посматрају све ствари са гледишта рентабилитета. И чисто етичка, морална и културна питања оцењују се са новчаног гледишта.

Онде где други народи говоре са идеализмом, тамо Енглез вади своју чековну књижицу. То је разлог да Даунинг Стрит често и у овом рату поставља питање: да ли се заиста овај рат исплати за британску империју или не?

На ово би се питање могло лако и објективно одговорити, нарочито у области чисто војничког и стратешког положаја Енглеске.

Када је британска империја пред рат, била у својој пуној снази, она је заиста водила обухватну стратегију читавог света. Била је у положају да то и спроведе; на свима морима света и на свима деловима земље имала је упоришта за своју поморску и ваздушну силу. Њено „Краљевско ваздухопловство" и њена „Краљевска морнарица" располагала је најјачим средствима на свету и могла да та упоришта одржи и брани. Енглеска је била у поседу богатих извора нафте и других земаљских богатстава, готово половина свег богатства света стајало је њој на расположењу.

У међувремену, Енглеска је много шта од тога изгубила:

1) **Сингапур и Хонконг** некадашњи понос енглеске светске моћи, налази се у рукама Јапанаца. То је чињеница, против које не могу ни Енглези ни Американци ништа предузети, било да га угрозе, или поврате. Нико не верује, да би мали успеси Американаца на Квадалканару или Новој Гвинеји, претстављали и најмању опасност за Сингапур и Хонконг, као и поморске путеве у том правцу.

2) **Индија** је пре рата, благодарећи једној изванредно вешто вођеној политици, политици „равнотеже вицекраљева", која је изигравала и помагала многобројне политичке странке, једну према другој, и на тај начин држала Индију у шаху са мање од десет пешадиских пукова.

То је време за увек прошло. Чак и кад би Индија, — овај бисер енглеске круне — остао у њеном поседу, за одржавање реда потребно ће бити Енглезима више армија. Поред осталог, већ данас налазе се у Индији за америчке трупе и један изванредан амбасадор, који води рачуна о америчким интересима, који немају ничег заједничког са енглеским дивидендом.

3) У истом положају налази се и Египат. И тамо се угнездио један амерички амбасадор. Египат је постао америчком ваздушном базом првог реда, која треба да одигра најважнију улогу у већ постојећој америчкој стратешкој ваздушној линији број I: Њујорк—Натал—Монровија (или Дакар)—језеро Чад—Картум—Каиро—Ирак—Иран.

4) **Блиски Исток**, Ирак, Палестина, Арабија и Иран били су до сада недодирнуте стратегиске светиње Енглеза. Ту леже њихови најважнији и најдрагоценији извори нафте, од којих је зависило снабдевање њене флоте у Средоземном мору. Тамо је мост који води у Индију, Сингапур и Хонгконг. Одакле се могу држати у шаху: Турска, Грчка, Сирија и цела северозападна Африка, Суецки Канал, Авганистан, и у случају потребе — Индија. Посед Блиског Истока омогућио је и притисак против Совјетске Уније, чијим се прастарим жељама за Персиски залив и Дарданеле, одавде може ставити ефикасна запрека.

Данас су Сједињене Америчке Државе као „прва заштитна сила" у Ираку и Ирану, потисли енглески и совјетски утицај. Данас припада нафта на Бахрајинским Острвима Американцима, који су их послали америчким трупама. У италијанској Еритреји, код Масауе, лежи јако америчко поморско и ваздушно упориште.

5) **Аустралија.** Амерички генерал Мек Артур је стварни господар Аустралије и Њузеланда. Јачина америчких трупа у Аустралији — рачунајући копнене, ваздушне и поморске снаге, износи данас преко 300.000 људи. Аустралија је најзападнији бедем Америке, „лева рука" за обухват у Пацифику, као што Алеути „десна рука" (према речима америчког спикера — коментатора Елмера Девиса).

Сједињене Америчке Државе неће никад напустити Аустралију. Стратегиска ваздушна линија која се протеже од Њујорка до Ирана, може се продужити преко Ирана, Индије, Аустралије и Хаваја до Лос Анђелеса или западних огранака Јужне Америке.

6) **Канада: Пре кратког времена донела је светска штампа следећу вест: „Канада и Сједињене Америчке Државе сложиле су се, да обострано индустрије наоружања далекосежно изједначе. Закључен је споразум за међусобну допуну производње и измену искуства."** Даље: **„Обе земље су се сложиле, да у питању царина изађу на сусрет и у текућим преговорима пречисте сва питања трговине, привреде и културе".** Из ових коминикеа, види се јасно да се иде „новом добу", који води прикључивању Канаде Сједињеним Америчким Државама.

7) Велики амерички сан изгледа дакле овако:

Од Аљаске и Лабрадора на далеком северу до острва Огњене Земље — Кап Хорна, — биће један јединствени континент: аутаркичан у нафти, каучуку, бакру, олову, хрому, цинку и животним намирницама. Индустријализиран и механизиран до крајности, са серијском продукцијом на свима подручјима.

На другој страни, у Африци, неисцрпни резервоар црне радне снаге, и осталих земаљских богатстава и сировина, као што су злато, дијаманти, племенито дрво и пољопривредни производи.

Тиме би се испунила визија „америчког столећа".

Само једно недостаје Рузвелту „свемоћном човеку у Белој кући": победа над Немачком и Јапаном.

ДОГАЂАЈИ НА РАТИШТИМА

Милиметарске офанзиве

Мек Артур је обећао Американцима огромне успехе у његовој офанзиви коју је предузео на подручју југозападног Пацифика. Лакомислена америчка штампа писала је у првим данима те акције да је започео поход на Токио. Од Нове Ђорђије до Токиа има 5.500 километара. На Новој Ђорђији за месец дана борбе освојен је неки километрић земље. Зато америчка штампа почела је сада да исмејава Мек Артура и зове његове операције „милиметарским ратом".

Ова америчка блеф-офанзива није само блеф већ и једно тешко стратегиско предузеће које исисава снаге северноамеричке морнарице и ваздухопловства. У току месеца јула морнарица САД изгубила је 39 ратних бродова, а тај губитак апсолутно не одговара милиметарским напредовањима америчких трупа.

Та неуспела офанзива Мек Артура убија престиж САД у целом свету, а нарочито у Источној Азији а паралелно са овим губитком америчког престижа, јако се повећава престиж Јапана који је делима доказао да се бори не за своје империјалистичке циљеве, већ за стварање правичног поретка у источно-азиском простору. Он је сада прогласио независност Бурме, повукао је своје саветнике из бурманске администрације и тиме је створио одушевљење код свију ослобођених народа Источне Азије, који сада виде да рат њима доноси ослобођење од ропства у коме су живели под Британцима, Американцима и другим грабежљивим народима.

Ово што сада ствара Јапан много је значајније од значајних победа на бојиштима, које би Јапанци могли извојевати да су сада водили нападне операције. Они стварају такву снагу од блока источноазиских народа да ће моћи осујетити све британоамеричке војне планове и тиме ће моћи да допринесу коначној победи Тројног пакта у данашњем рату.

Милиметарски рат воде Британоамериканци и на војишту на граници Европе. У току протекле недеље они су нападали на Сицилији, али ни снага 11 пешадиских дивизија не може да сломи отпор 3 немачке дивизије и неколико италијанских.

Последња сицилијанска експедиција стаје непријатеља веома скупо. За тај, могло би се рећи, локалан, подухват, они су морали да употребе 2 милиона брт. бродовља, а од тог силног бродовља изгубили су већ 1,8 милиона брт., било потопљених, било тешко оштећених.

Ова потресна слика десетковања пловног парка мора да стоји пред очима свакога ко фантазира о неком великом искрцавању Британоамериканаца на нашем континенту, о некој огромној инвазији.

Пловни парк Британоамериканаца имао је тешких губитака не само у операцијама код Сицилије, већ и на Атлантику, где су немачке подморнице потопиле 351.000 брт. бродовља и тиме су за 100.000 тона поправили свој резултат у поређењу са претходним месецем.

Продукција авиона постала је веома важан задатак, откада се колосално повећала противавионска одбрана Европе. Број оборених авиона изнад европске територије постаје све већи. Навикли смо да Британоамериканци губе по 30, 40 и 50 авиона, већином четворомоторних бомбардера приликом сваког већег напада, али сада смо видели да је ваздушна одбрана јака не само код западне европске обале, већ и на југоистоку. Амерички напад на зону Плоештиа треба сматрати за огромаи пораз Рузвелтове авијације. Од 125 четворомоторних бомбардера, учесника те акције, оборено је 52, натерано на принудно спуштање 16, а већи број је вероватно пао у море. Може се сматрати да је преко 60% ескадриле изгубљено. То је сјајан успех немачке и румунске одбране која је потукла непријатеља пре него што је стигао до петролејских поља. Зато је штета начињена у области Плоештија незнатна.

Напад на Плоешти није био једина ваздухопловна операција непријатеља у протеклој недељи. Британоамериканци су бомбардовали неколико градова у Немачкој, а нарочито Хамбург који је био неколико пута тешко нападнут. Ово разарање Хамбурга је веома карактеристично. У овом случају Британоамериканци не циљају у културне споменике, као што је келнска катедрала, или у уметничке светиње као што је минхенски музеум, већ хоће да униште највећу трговачку луку Немачке, највећег конкурента Енглеске у прекоморској трговини.

Можемо сматрати да су сви напади на Хамбург веома симптоматични. Енглези губе наду да ће победити Европу, да ће моћи да издиктирају европским земљама правила послератног живота, да ће моћи да ограниче послератну европску привредну делатност, и зато већ сада покушавају да укоче ту делатност разарањем највеће немачке луке, као што су то већ радили и са амстердамском луком.

На Кубанском мостобрану, западно од места Кримскаја нису Совјети напредовали ни најмање, док су северно од Новоросиска изгубили терен услед немачког контра напада. На фронту Миуса, северно од Кујбишева, имали су мало територијалног успеха, али затим су изгубили све освојене хумке, — то је резултат противнапада две немачке тенковске дивизије. Код Изјума, на средњем Доњецу, совјетска офанзива остаје непомична. Јужно од Ладошког језера бољшевици не могу да се похвале ни најмањим успехом. Само у области Орела напредују понекад на појединим секторима, али напредују сасвим ситним корацима, јер не могу да сломе јак отпор немачких снага.

Битка код Орела одавно је престала да буде битка за неке широке позициске циљеве, већ је постала борба изнуравања. Иако су Немци напустили Орел, стратешки се ништа не мења јер је најглавнији фактор успеха, а то је изненађење, изгубљен у битци која траје месец дана и у којој бранилац има времена да предузме све потребне противмере. Изгледа да су противмере немачке Врховне команде биле веома ефикасне, јер совјетска офанзива код Орела остаје и даље милиметарском офанзивом, и поред тога што Совјети бацају у борбе огромне армије. На скраћеном сада фронту Немци ће још активније да се боре и још јаче ће да изнуравају непријатеља.

Совјети су изгубили до сада преко 7.500 тенкова, рачунајући од 4 јула. У тај број нису ушле хиљаде тенкова које је уништило немачко ваздухопловство, а које немачка Врховна команда не узима у обзир приликом рекапитулације, јер рекапитулише само такве случајеве за које има неоспорних доказа да су непријатељски тенкови уништени. Али можемо сматрати да је број уништених совјетских тенкова за време садашње офанзиве Стаљина прешао преко 10.000. То је страшна цена за милиметарски успех!

М. Војиновић

Државна хипотекарна банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

23 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Узун Миркова 6	Дин. 9,000.000.—
2) Плац са зградама Краља Петра 78	Дин. 2,800.000.—
3) Плац са зградом Страхињића Бана 16	Дин. 2,600.000.—
4) Плац са зградом Принца Евгенија 16	Дин. 800.000.—
5) Плац са зградом Риге од Фере 7	Дин. 3,200.000.—

25 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Хаџи Мелентијева 69	Дин. 950.000.—
2) Плац са зградом Проте Матеје 18	Дин. 6,000.000.—
3) Плац са зградом Малајничка 6	Дин. 500.000.—
4) Плац са зградом Алексе Ненадовића 37	Дин. 7,500.000.—

27 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградама Зрињскога 37	Дин. 3,000.000.—
2) Плац са зградом Прест. Петра 66	Дин. 2,400.000.—
3) Плац са зградом Прест. Петра 82е	Дин. 1,000.000.—
4) Плац Пуковника Недића 13	Дин. 280.000.—
5) Плац са зградом Приштинска 31	Дин. 2,000.000.—

30 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац Толстојева 11	Дин. 1,500.000.—
2) Плац са зградом Толстојева 64	Дин. 2,800.000.—
3) Плац са зградама Сарајевска 35	Дин. 1,700.000.—
4) Плац са зградом Пуковника Бацића 6	Дин. 1,500.000.—
5) Плац са зградом Генерала Штурмана 5	Дин. 4,500.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска 33/II, од 9—12 чс. где се могу добити сва даља обавештења.

542 1—2

Поука и порука из Винице

Написао

Др Свет. Стефановић

Црквене утвари нађене у масовним гробницама у Виници

Поводом откривања масовних гробова у граду Виници, у једној комисији страних лекара, новинара и свештеника налазио се и др Светислав Стефановић, познати наш књижевник и лекар, који је био љубазан да напише неколико речи о својим утисцима из Винице.

Требало би, када би било могуће, да сви они који имају још таквих илузија о бољшевизму, да виде Виницу, да је сопственим чулима осете па да у својој свести и пред својом савешћу буду начи§то с тим, да је режим који је био способан за те ужасе, режим пакла и Сатане, режим који убија не само човеково тело, него још страшније убија и унаказује човекову душу спушта човека на ниво дивље животиње, одузима му лик и израз људског бића. Нема потребе да се понављају описи Виницких страхота, познатих већ у светској штампи до детаља масовних убистава невиних или једва за најмању казну кривих људи, на најсвирепији начин убијаних и на још свирепији сахрањиваних, не да се у гробу лише својих мука, него да се сакрију трагови злочина. Бројеви побијених пењу се са сваким новим откопавањем од 10 па до 15 хиљада и иду широм Украјине до ко зна којих размера. Усто безбројне су Винице широм Украјине и целе руске земље — рече ми лекар у Виници. И сва та масовно убијање вршено на синовима сопственог народа, у миру, по мишљењу судско-медицинских стручњака, по старости дрвећа и другог растиња на гробовима и по другим документима, 1937 и 1938 године, без и трага какве сељачке побуне или другог масовног отпора, по многобројним библијама, крстићима и другим хришћанским споменима, изгледа највише над јадним људима који су хтели да сачувају своју просту и једноставну веру у Бога.

Отуда и оно што се у Виници и на живима још види и осећа, иако ублажено за 2—3 године од престанка терора, не мање је тешко и горко: то су резултати једне владавине злих духова над човеком, владавине која је свесно ишла за тим да одвоји човека од Бога, да у човеку убије Бога, да у њему убије љубав као принцип божанства ма у којој манифестацији, љубав деце према родитељима, родитеља према деци, љубав човека према жени и према земљи као матери хранитељки и отаџбини, љубав човека према духу и духовном, свему оном вишем и лепшем што га издиже изнад животиње и даје неки смисао и садржину његовом животу на земљи.

Виница је последњи апсолутни доказ да бољшевизам није никакав ни покушај стварања неког бољег и срећнијег човека, чак ни материјалан тобож боље обезбеђеног, него је коначно разарање и уништење човека у беди којој нема равне и којој је последњи крај у злочину и убиству, како је то већ пророчки видео и изразио страшни визионар словенске Апокалипсе Достојевски у својим Бесима, давши у типовима Ставрогина, Верховенског и другова духовне оцеве Виницких крвника...

Све то убијање духа и душе у човеку које се и сад још осећа на живим људима у Виници, јавља се као резултат једног система израђеног и плански спровођеног, не као један изузетан злочин, него као систем владавине злочина, који има своју материјалну подлогу у планском уништењу и робљењу сељака као слободног човека — везаног у свом исконском бићу за земљу и породицу и у тој вези носиоца и творца темеља све културе и културних традиција широм целог човечанства. То је она друга страна режима која је нашла свој израз у колхозу. У колхозу, или боље у колхозништву је крај сељачког газдинства, то је газдинство без газде, или још правилније речено, без домаћина и домаћинства, управо оно је убијање домаћина и свега домаћинског у сељаку. То је свесно извршење и спровођење Марксове доктрине, инфернално рођене из његове освете због немоћи да у своје из градских индустриских фабричких концепција израђених формула укалупи село и сељаштво, због чега је прибегао његовом уништењу.

„Сељака треба уништити" — учио је Маркс, јер је он сметња не култури прогресу, како је он хтео лажно да прикаже, него је сметња коначном капитализирању и пролетаризирању људских маса. — „Мрзим сељака", понављао је Лењин и ту су мржњу према сељаку примали, и свесно остваривали и наши југословенски и српски следбеници Марксовог и Лењиновог учења, идолопоклоници Стаљина и оних који су наместо Христа прогласили њих за велике учитеље света. — Требаће, надчовечански напори у Украини, да се уклоне резултати тога свесног и систематског убијања сељака и сељаштва.

Отишао сам из Винице у једно оближње село, да видим један типичан боље организован колхоз. И ту ми је до очигледности постало јасно, да је то не неко организовање новог газдинства но свесно и систематски спровођено уништење сељака и сељаштва, ради што брже и потпуније пролетаризације, ради дефинитивног уништења села економским поробљавањем одоздо, политичким терором одозго.

Сељанке на помену у Виници

Foto: Belgrader Bildagentur — 2

ИЗГЛЕД ЉУДИ

— Људи у Виници и околини, од универзитетских професора, адвоката, лекара, грађана до сељака, то су људи који су 25 година живели у страху, и тај страх им је остао у очима, у држању, у говору и опхођењу. Извесно, 25 година нису смели гласно и слободно да говоре, 25 година нису слободно ни заплакали ни запевали. Нерадо и с неповерењем и сад говоре, и имају једну отупљеност и равнодушност и према свему као и према сопственој судбини која не само изненађује него боли и готово вређа. Није довољно само их економски и политички ослободити, њих треба културно ослободити и вратити људској култури и човечанској заједници.

— У близини колхоза је село, у које се улази путевима према којима су наши сеоски путеви скоро добри — неколико кривих улица са неколико растурених група кућа и кућерака, који су или рогозином покривени — коју баш у ово време секу и суше, или су покривене кровом од плеха који лети мора давати неподношљиву топлоту а зими још тежу хладноћу. Унутрашњост куће махом од два мала одељења, једва 3 са 4 метра, чији велик део заузима огромна руска пећ са банковима, на којима се може седити и спавати. Преко од пећи прост дрвен или још простији црн гвозден кревет, клупа и једва још што од намештаја. На зиду сада се поново виде иконе, које су раније скриване или се због њих ишло у масовне гробове. Посуђа нисам видео, нити чега што би ме потсетило на нашу ма и најбеднију сеоску домаћинску кућу. Пред двориштем за услугу на више кућа бунар са бетонском оградом али без поклопца.

Од свега је још најжалосније одело. И у самој Виници — вароши од преко 100.000 становника са изгледом неке наше паланке од 15—20.000 — највећи део света, особито женског иду босе, без обуће, са невероватно оскудним и похабаним оделом. Један лекар са којим сам дуже говорио и који зна и француски одевен је горе него наш циганин са Чубуре, један адвокат изгледао је нешто боље јер није имао капута. Овај нам је причао да је у Виници од 60 адвоката било свега 3 Украинца — већина Украинаца са којима смо говорили неће да су Руси него Украинци — сви остали 57 били су Јевреји. У суду који је вршио масовне смртне осуде по формули: 10 година изгнанства у Сибир или север Русије на принудани рад без права дописивања (преписке), било је 80% јевреја.

КОЛХОЗИ И ЊИХОВО ГАЗДИНСТВО

Колхози су организовани као велика газдинства са тракторима и другим машинским погоном. За то их је немогуће од једном и радикално растурити, јер се велико газдинство не може једноставно претворити у већи број малих, за које недостају и одговарајуће пољопривредне справе, мали плугови и др. као и земљишне књиге које су махом уништене. Најзад, није то ни потребно. Треба има дати европски карактер, што се сада плански чини претварајући колхозе у велике сеоске пољопривредне задруге — извршено је тако већ на 20% колхоза претворених у задруге, са знатно повећаним сопственим, појединачним поседом на 3—5 хектара, што одговара просечном европском малом и средњем газдинству, и што омогућује стварање слободног сељака на свом слободном поседу. У колхозу је сељак могао имати, не како сам раније по посредним информацијама држао, по 1/2 до 1 хектар, него како сам сâм тамо непосредно видео свега 1/4 хектара (300 сотија), што чини онај лилипутански сеоски посед од кога се нити живи нити умире и који значи вечито депоседовање сељака и његово економско и културно поробљавање.

Несретна словенска земља. Шта се могло од ње створити да су оне огромне милијарде, потрошене на наоружање црвене војске за спровођење светске револуције, употребљене на културно, социјално и економско подизање украинског и руског села и сељаштва и на постепено подизање украинских и руских градова! Овако је град остао без грађана, без тзв. буржуја, без средњег сталежа који је свуда у Европи носио и изграђивао културу, а село је враћено на степен и у стање крепосног права — сељачког ропства, како се изразио у самој Виници један од универзитетских професора. Он ми је потврдио и то, да је и украинско село под бољшевичким режимом била захватила епидемија побачаја, да су породице са 1 или 2 детета све чешће а оне са 3 или 4 све ређе, као и то, да се % самоубистава баш и код боље ситуираног становништва несразмерно повећавао, људима без везе са породицом, са богом, са отаџбином досађивало је да живе само као бројеви у колективу и да роботају као нумере у једном монструозном непознатом, у неподношљивом јазу између јединке и колектива.

ПОСУВРАЋЕНА МИСИЈА

— Бољшевизам је ради фантастичног и немогућег спровођења светске револуције, зауставио природни развитак украинског и руског народа у правцу Европе, за пола века и више, и упропастио је природну мисију Русије да у споразуму са Немачком — по далековидој политици Бизмарка и толиких руских државника и мислилаца — изгради мост између Европе и њене културе и огромних народних маса Азије које су делом још у преткултурном а неке још у преисториском стадију развоја. Под бољшевизмом је, као и остало, и та мисија посувраћена и натрашке обрнута: место да европеизира Азију он је пошао да поазијати Европу. Јер је више но извесно, нарочито свима који смо видели бољшевизам непосредно на делу и у његовим резултатима, да тај систем нити политичке управе, ма колико се крио под маску демократије, нити тај систем економије није ни за један европски, ни за један културни народ на свету. Само ослобођени од тог система и Украина и Русија наћи ће поново пут ка Словенству, који ће у исто време бити и пут ка европској култури, пут ка културним традицијама које се могу рушити али не и уништити али извесно без којих се ништа велико и добро у човечанству не може створити ни изградити.

ПОУКА ЗА СРПСКИ НАРОД

Српски народ са својих 80% сељачког живља, са целом својом досадањом културом изграђеном на селу и сељаштву, слободном и домаћинском, од Карађорђа и Милоша до данас — имао је предодређен само један пут, пут разума и здраве памети, пут на страни оних који су се ставили на браник културних традиција Европе, за коју смо и ми судбински, историски, социјално и национално везани. Он је ту могао имати велику, завидну и значајну улогу. Он је тај пут изгубио предвођен злочиначким безумљем својих управљача, чије је, не своје, безумље он досад и сувише тешким жртвама платио и, дао би Бог, искупио. Он може на крвавим и горким украинским и сопственим својим искуствима имати само једну даљу задаћу, да се врати на свој прави пут, да све своје преостале силе сачува и посвети заштити свог села и сељаштва, планским подизањем и изграђивањем своје на сељаштву фундиране културе и својих традиција. Сваки други пут је за српски народ онај исти који је украински и руски народ водио до Винице и њених грозота.

Отишао сам у Виницу прилично потиштен у сећању, после лепих села на путу овамо, на заосталост и запуштеност нашег села; а вратио се утешен бар у том сазнању да је наше село поред све заосталости и свих страдања, остало поштеђено од овог најстрашнијег, од бољшевичке управе и од колхозног газдинства.

Виница—Берлин

21-VII-943

ПРИВРЕДНИ ЖИВОТ

УПИСАНА ЈЕДНА МИЛИЈАРДА ЗАЈМА

Ми смо у последње време у неколико наврата писали о потреби што јаче мобилизације расположивих средстава која се налазе код појединаца као латентна резерва, а која угрожава сужено тржиште потрошних добара, како би ова целисходно употребљена у оквиру привреде доносила што веће користи на пољу обнове.

Само постојање те резерве врши притисак на робно тржиште, подижући цене све више, јер је ограниченој производњи добара супротстављена асоцијална свет појединаца која базира на нагомиланој куповној моћи, а која не налази негде употребе до на тржишту потрошних добара.

И зато је потребно да се та нагомилана куповна моћ упути правцем опште обнове, јер ћемо само на тај начин моћи да кренемо ка срећенним привредним приликама.

Наш глас био је управљен срцу и разуму свих оних који имају готовине на расположењу а код којих још није замро осећај да су Срби и да за праве синове ове земље Србија долази изнад свега и нада све. Ти свесни синови послушали су наш савет и кренули да помогну владина настојања око обнове српске привреде и Србије уопште.

Досада су они уписали зајам у износу од једне милијарде динара, манифестујући на тај начин своју веру у будућност Србије, као и своју националну готовост да помогну тамо где је њихова помоћ потребна.

Сада се излаже упису нова транша од две милијарде за обнову Србије. Иако ће у тој транши великим уписом да учествује земљорадник предајом свог жетвеног приноса, који ће бити једним делом плаћен у боновима за које ће добити обвезнице зајма (а истовремено и смањење повећане земљарине у истој висини), то треба сви они који располажу готовином да на стоје да ту траншу упишу што пре.

Тим поступком учинио би сваки појединац који располаже готовином врло много за одржавање вредности националне валуте, а самим тим помогао не само Србији већ у првом реду себи и свим осталим исправним синовима ове земље.

Јер, не успе ли ова акција министра финансија за набавку средстава која су му потребна с обзиром на обавезе које наша земља има, мораће се приступити мерама о којима смо раније говорили.

Зато уписујте 4½% зајам за обнову привреде свим расположивим средствима и сачувајте себе и српску привреду од принудних мера, које обично задиру дубље него што је то пожељно.

Сређивање монетарног стања у Холандији

На дан 15 априла ове године укинута је у Холандији такса од 0,10 форинти на чекове и друга писмена којима се врши диспоновање рачунима у банкама. Ова мера донета је у циљу унапређења платног промета без употребе готовине с обзиром на монетарни развој у последње време.

Ми смо у једном од пређашњих бројева указали на меру коју је влада у Холандији предузела у циљу ефикасне борбе против скока цена на црној берзи. Став љајући на дан 13 марта ове године новчанице од 100 и 500 форинти ван оптицаја са дејством од тога дана, Холандија је успела да смањи свој оптицај за једну четвртину. Противвредност повучених новчаница из оптицаја ставиће се повољ, и постепено, у оптицај по одбитку дужне порезе оних који су извршили замену. Смањење средстава у оптицају осећа се утолико више, што је с обзиром на мере које су донете у ранијој на новчанице од 1000 и 500 форинти, изазвано неповерење и у новчанице од 100 форинти, које је узнемирена публика такође почела да замењује. Међутим, како банка није имала довољно мањих апоена за замену, навалила је публика — још више узнемирена — са стотинеркама на банке и уплаћивала велике износе које је имала у стотинаркама. На тај начин су се улози на штедњу код Поштанске штедионице, који су већ у фебруару показивали велику цифру од 19,3 милиона форинти, повећали на 42,3 милиона форинти у марту ове године.

Велику корист од тог развоја имала је привреда јер јој је на тај начин стављен на расположење велик део износа који је био тезаурисан.

Међутим, како су средства у оптицају сада јако сужена, осетила се извесна тешкоћа у платном промету. И зато се приступило последњој мери са циљем да се изврши унапређење и упрошћавање платног промета без употребе готовине.

Укидањем такса на чекове и остала писмена за диспозиције по рачунима у банкама, извршило се растерећење жиро промета код Поштанске штедионице, као и децентрализација жиро промета уопште.

Привреда Швајцарске у четвртој години рата

Просечни месечни увоз Швајцарске износио је до марта ове године само још три петине увоза из 1938 године, а извоз је бележио три четвртине предратне количине.

Снабдевање индустрије сировинама постаје све теже, иако се настоји увоз сировина надоместити јачом производњом домаћих сировина. У оквиру извоза нарочито је опао извоз потрошних добара.

Скок цена извозне робе показује у 1942 години просечно повећање од 116% у поређењу са 1938, док је код извоза за исти период забележен скок од свега 61%.

У поређењу са првим светским ратом од 1914—1918 види се да су у оно време животне намирнице забележиле најнижи скок цена, док сада бележе највиши. Скок цена готовој роби показује овога рата мање повећање него прошлога.

Учешће прекоморског увоза у укупном увозу није нарочито измењено у поређењу са 1938 годином, једино је структура увоза претрпела јаку промену, тако да увоз животних намирница износи сада 90% од прекоморског увоза, док је у 1938 години износио свега 60%. Ова промена иде на терет увоза сировина.

Тешкоће које Швајцарска има у свом сектору спољне трговине све су веће. То се нарочито при мећује код увоза животних намирница, који постаје све мањи. Земље, са којима је Швајцарска закључила уговоре о лиферовању тих намирница, имају и саме великих тешкоћа, па стално задоњавају при вршењу лиферација.

У вези са тешкоћама при набављању потребних сировина за индустрију, Швајцарска мора да приступи и решавању проблема распоређивања радне снаге која у индустрији може да се уштеди, а која је потребна у сектору пољопривреде. Надлежна места су у том настојању досада показала врло лепе успехе, тако да је расподела рада спроведена у духу опште привредне делатности земље.

Пољопривредни радови у августу

НА ДОМУ

Довршавај послове око вршидбе. Подижи нове грађевине које су ти потребне, а оправљај, преправљај и препокривај старе. Подижи и поправљај ограду, путеве и мостове. Израђуј бетонска ђубришта и сило-јаме. Скупљај сточно ђубре, извлачи из стрњике и заоравај.

КОД СТОКЕ И ЖИВИНЕ

Поступај као и у току прошла два месеца. Постарај се за добре приплодне овнове. На сваких 50 оваца рачунај једног овна, који треба да буде добро развијен, од добрих родитеља, да је обрастао по целом телу густом и меканом белом вуном. Овна мењај сваке две године, да не би дошло до парења у крвном сродству. Свиње намењене за посек затварај у тор.

НА ЊИВИ И ЛИВАДИ

Довршавај извлачење сточног ђубрета на стрњике и заоравај. Ако је земљиште влажно сеј хељду, да би пчеле у јесен имале паше. Бери пасуљ, сочиво, конопљу и лан. Кваси конопљу и лан. Сеј олајину репицу и инкарнатску детелину. Коси и суши детелину и луцерку.

У ПОВРТЊАКУ

Сабирај семење зрелих плодова. Припремај земљу и сеј салату и спанаћ за зимску потрошњу, ротквице и зелен.

У ВОЋЊАКУ И РАСАДНИКУ

Бери и уновчавај приспеле плодове. Сабирај семе од дивљих јабука, крушака, бресака, бадема и другог воћа. Калеми воћне саднице на спавајући пупољак. Нарочито осетљиве сорте јабука и крушака према болести чађаве краставости на плодовима испрскај са 1% Бордовском чорбом.

У ВИНОГРАДУ И ПОДРУМУ

Бери и уновчавај ране сорте грожђа (јулски мускат и шасле). Калемове у прпоришту опраши и још једном испрскај. Израђуј бурад од спремљене грађе и затим их што боље испирај.

НА ПЧЕЛАРНИКУ

Прегледај кошнице и уништавај трутове. Слабија друштва удружуј.

Воће у исхрани

Значај воћа у исхрани је многострук, а његова вредност велика.

На питање, да ли би човек могао да се исхрањује искључиво воћем, одговор би био потпуно потврдан. Чак, располажући са довољно разноврсног воћа, исхрана би била јача него ли на пример при употреби искључиво меса, или искључиво поврћа, или искључиво млека и млечних производа. Узимајући и ком бинујући разне врсте воћа, наш организам могао би да добије више него довољне количине беланчевина, масти и угљених хидрата, односно више него довољан број калорија, поред изобиља витамина и других важних благотворних утицаја које воће врши на наш организам.

МАСНОЋА У ВОЋУ

Уопште узевши, воће најмање садржи масноће. Али, има ипак неколико врста нашег домаћег воћа, које тај недостатак обилно надокнађује. Тако на пример орах и бадем садрже преко 50% масти, тако да у масноћи далеко превазилазе сиреве, чија садржина масти иде до 30%, па и све врсте меса, осем гушчјег. Масноћа бадема и ораха чак је већа од масноће суве шунке или саламе, која ипак не достиже 50%.

Док је остало воће редовно сиромашно у беланчевинама, бадем и орах су напротив врло богати са садржином од 20%. У томе ова два плода не заостају много за месном храном, а знатно превазилазе житарице, чија се садржина беланчевина креће око 12%.

И угљени хидрати налазе се у воћу у знатној мери, а највише у кестену и сувим смоквама, које садрже преко 70%. Исто тако наше домаће суво воће, шљиве, јабуке, грожђе итд. богато је угљеним хидратима, којих има око 60%.

КАЛОРИЧНА ВРЕДНОСТ ВОЋА

Основно за одржавање живота су калорије, управо количина калорија које извесна храна вредношћу, али га исто тако има и са врло великом вредношћу. Ту опет стоје на првом месту орах и бадем, који производе од 6.000 до 6.500 калорија по килограму. То значи да би пола килограма ораха или бадема дневно било довољно да се човек добро одржи у животу и да обавља своје послове без употребе ма какве друге хране. Одмах затим долази кестен са око 3.700 калорија, па мушмуле са око 1.000 калорија.

Од нашег уобичајеног воћа јабуке, крушке, шљиве, трешње, брескве и кајсије имају врло мало беланчевина: од 0,4 до 0,6%, масноће уопште немају, угљени хидрати крећу се од 11 до 12%, а калорична вредност око 500 калорија по килограму. Код јагода, малина, купина и рибизли садржина беланчевина је отприлике иста, масноће такође немају производи у нашем организму. Као што смо раније нагласили, човеку је за одржавање живота и обављање нормалног рада потребно дневно 2.800 калорија.

Воће је у погледу калоричне вредности врло разнолико. Има га са врло малом калоричном ју, угљени хидрати крећу се око 5 до 8%, а калорична вредност од 200 до 350 калорија по килограму у чему јагоде предњаче.

Дуње имају свега 0,3% беланчевина, али зато се угљени хидрати пењу преко 18%; имају нешто врло мало масти, тј. 0,1 процентат, а калорична вредност је 550 калорија по килограму.

Грожђе, то омиљено и врло здраво воће, нема никакве масноће, али садржи 0,6% беланчевина, преко 16% угљених хидрата и даје око 700 калорија.

КЕСТЕЊЕ И МУШМУЛЕ

Врло корисно воће у погледу исхране су кестен и мушмуле. Кестен има око 11% беланчевина и око 3% масноће. У погледу угљених хидрата кестен стоји међу осталим воћем на првом месту, са 73%, тако да се готово изједначава са медом, чоколадом, урмама, сувим смоквама и житарицама. Калорија даје око 3.700 по килограму. Мушмуле имају врло мало беланчевина, свега 0,30%, нешто мало масти, али зато 25% угљених хидрата и дају око 1.000 калорија.

Од нарочите важности за исхрану је суво воће, које при сушењу добија и у беланчевинама, и у масноћи, а нарочито у угљеним хидратима и у калоричној вредности.

СРБИЈА ПРЕ СВЕГА И НАДА СВЕ

ВАТРОГАСАЦ
К. Д.
ПАШИЋЕВА 7. — ТЕЛЕФОН 20-459
Пожарни апарати са хемијским средствима за гашење пожара са:
ПЕНОМ,
ТЕЧНОШЋУ,
ТЕТРАХЛОРОМ
Ватрогасни материјал и прибор. Пунимо и оправљамо пожарне апарате. 527 2—2

Док добровољци гину...

(Наставак са 7-ме стране)

плодом, а то ће бити највећа награда и највеће признање нашем другу Тодору, као и онима за које он свој живот положи.

Још једна жртва

Није прошло ни 24 часа од мучког убиства Душана Марковића и његових мученичких јуначких другова, издајничка рука је скратила живот још једном родољубу, омладинцу и добровољцу Бранимиру Радовићу, воднику III батаљона, чија је сахрана извршена у уторак 2 о. м.

Пред капелом на Новом гробљу окупила се велика маса света. Међу присутнима налазили су се претставници команде Српског добровољачког корпуса, команде Српске државне страже, изванредни комесар Димитрије Љотић и многи други.

Говор капетана М. Марковића

По свршеном опелу са погинулим опростио се капетан Марковић, командант старешинског течаја Српског добровољачког корпуса, који је, између осталога, рекао:

„Обраћам се онима који не чују и не осећају лелек и патњу, који не знају што значи волети и изгубити. Обраћам се и нашој престоници и многим београђанима који не схватају борбу која се води у Србији. Јер баш у ову прошлу недељу, док смо по свим странама Србије сахрањивали пале борце за бољу будућност Отаџбине, са фудбалских игралишта допирала је граја и вика масе, на боксмечевима публика је урлала: нок-аут, дотуци га!, на тркалишту дамице и господа надражују своје отупеле живце и хазардирају на Монплезир, Симсон или на што друго, а пред пуним кафанама вриште циганке. Док они ето тако, добровољци из села у село, од вршалице до вршалице, без одмора, без предаха, бране, мире и чувају. А из заседе вреба „народни ослободилац" да мучки смлати „петоколонаше". Тако ето док овде уживају у задовољствима дотле их добровољци чувају, а они то и не знају и у својој сигурности и обести и не мисле на то — дотле добровољци гину да би њима осигурали пра[ва] на исхрану и хлеб. Због тог[а] и данас и нису дошли да се замисле пред овим новим гробом. Ово би довољно било да се објасни ко је издајник Отаџбине, народа српског и најсветијег што имамо.

Комунистима ја нећу да говорим јер њих је народ већ упознао ко су и шта су. Обраћам се вама, несрећним и жалосним „ослободиоцима".

Пример омладинца Б. Радовића

Док сте ви напуштали своје јединице, док сте збрињавали своје породице или тражили цивилно одело да умакнете ропству или бојном пољу, или нисте извршили наређење Врховне команде да се предате, дотле се омладинац Бранислав Радовић и стотине његових вршњака од 18 година јављао обезглављеној југословенској војсци као добровољац са жељом да бране и сачувају Отаџбину. Дакле били су добровољци још у рату који је и мимо њихове жеље изазван, јер су знали да им је национална дужност да бране родну грудо и народ из кога су поникли. То су они чинили и с јесени 1941 када сте ви удружени с комунистима пошли несрећним и кр[ва]вим путем да ослободите земљу од окупатора. Путем који не води слободи већ уништењу. Ви сте на том путу лутали, скретали, састајали се и растајали, тукли се међусобно до изнемоглости и опет састајали".

Шеснаест нових извора снаге

Добровољачке заставе спуштене су на пола копља. Добровољачко срце и око дубоко жали пале другове. Бол који у срцима носимо остаће трајан, али и плодотворан. Велик, али и свет. Губитак нас је погодио. Изгубили смо цвет онога што је било најбоље. Смрт је овај пут бирала за себе оне, који су у нашим редовима постали оличење наше борбе, симболи нашега пута, луноноше светле препородитељске мисли, коју добровољци проносе широм српске земље. Судбина нам је задала, овај пут, ударац од кога и хероји јаукну, али не поклекну, не збуне се и не губе веру у себе, ни у судбинску важност пута којим иду. По неотклоњивој вољи усуда опстанак српскога народа увек је темељен на жртвама. Великим, светлим, изузетно драгоценим.

Тако је било и овај пут. Злочиначка рука бандита, окорелих злочинаца и голих пљачкаша, из заседе, на кукавички начин, усмртила је шеснаест наших другова. И то најодабранијих, најхрабријих и по свему узорних. И то због чега? Због дуге, пожртвоване и апостолски несебичне службе српском народу. У часовима када је опстанак Србије и српског имена био доведен у питање и када је изгледало да се историја српског народа завршава на један трагичан и неславан начин, ови честити другови на челу са Душаном Марковићем били су први, који су, у приликама неизрецивo претешким, пошли, да спасу Србију и славно продуже историју свога народа. И до краја живота остали су у свему први.

У моментима једнога сумрака, који је могао бити смртни сумрак целог једног народа, ови људи су светлошћу личне жртве разагнали таму и коб пропадања. Што Србија данас живи, што српски народ има котву спасења и упориште за боље дане заслуга је оваквих прегалаца, који су умирали, да би се из њихове крви издизао дух који очишћава, просветљава и изнутра оплођава заносом прегалаштва и готовошћу, да се продужи започето дело. Из свакога гроба погинулих добровољаца васкрсавале су стотине оних, који су добровољно долазили да продуже њихово дело. До сада су пале стотине, а ми данас располажемо хиљадама. Смрт не плаши оне, који у себи осећају дух, ваљај и сакрални историски призив своје земље.

У томе је тајна наша и недостижива лепота смрти наших другова. За нас је смрт опомена и потстрек. Откуп који дајемо за грехе многих. Она је снага која нас повезује нераскидивим везама заједништва удеса у оба света. Јер и они који одлазе и ми који још остајемо и легије које долазе иза нас, једно смо: једна судбина, један призив, једно опредељење. Један исти и неизменљиви циљ — васкрс и успон Србије и српског народа.

Хероји не знају за страх од смрти иако воле живот и осећају неизрециву радост због лепота у тихом и немотежном животу. Али све то мање воле од Отаџбине, свете, велике, вечне. Њеној будућности без роптања приносе се на жртву.

У томе је и непремостива разлика између њих, најбољих изданака ове страдалне груде, и оних „ослободилаца", пустахија, криминалних типова што кољају велико и светло име прошлости и крвнички прорећују српски народ и прождрљиво отимају његов с трудом стечени залогај. Они пандемониум порока носе у себи. Отуда сатанска, паклена, крвождерна и луда мржња према добровољцима. Добровољци ДО-

»Заиста вам кажем, ако зрно пшенично паднувши у земљу не умре само остане. А ако умре стоструки род роди«.

Ове Христове речи добровољци посведочавају делима. Њихова смрт очишћава народ, њихов подвиг утемељује му бољу будућност.

Шеснаест наших другова пало је на томе послу, у часном извршењу те историске мисије. Убили су их „ослободиоци" и опљачкали их, и ово им вадили, и пре[ко] им сеци да би однели завет[ни] обележја ових поштених српских људи.

Тиме су најбоље показали КО су, ШТА су и ШТА хоће. И посведочили да нису део српског народа, ни по осећањима, ни по ставу, ни по начину борбе. Њихово ће их сустићи. У то нека нико не сумња.

Добровољци иду својим путем и носе свој плодотворни подвиг. Шеснаест нових гробова шеснаест је нових буктиња, шеснаест нових извора снаге, шеснаест обновљених завета и спомена. Боле ти гробови. Љуте ране пеку као огањ, али су чела уздигнута, срца поносна, вера непоколебана и нада жива као и први дан нашег подвига. Нека у то нико не сумња и нека нико нема обмана. Иза оних који падају долази смена. Она ће стићи своме циљу. То је наш завет и питање наше судбине.

Зато, другови, горе срца и достојну пошту онима који су пали, јер су били бољи од нас!

Др Ђ. СЛИЈЕПЧЕВИЋ

Отаџбини

У жили сваког
осећам откуцај
твој.

У мисли мојој
величанствена си ти.

На јави
и када сни
почну игру своју
увек и једино ти
испуњаваш срце

и душу моју.

За ме си божанство,
величанство,
и највећа срећа
и најдража тајна
и чудо,
лепота бајна...

Ох, земљо моја!
Грудо..

Вукади КЕЦАН

Другови износе ковчег пок. Зл. Маринковића

Снимак Државне пропаганде

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

Нови докази пред српским народом

Презрени и проклети од српских домаћина, кукавице и немоћни да се јуначки боре са онима који пожртвовано бдију над народном безбедношћу и имовином, српски одроди, шумски бандити и зликовци, у појединим крајевима покушавају да врше пакост и освету над мирним становништвом из потаје, и то уништавањем вршалица и паљењем жита.

И ове године, по упутствима својих туђинских господара наредбодаваца, бандити су саветовали народу Србије да не копа и не оре, да не засади и не засеје своје њиве. Трезвени српски сељак домаћин није их послушао ни овог пута као ни прошле године. Српски сељак послушао је своју здраву памет и свог претседника владе, генерала Недића, који је, као прави домаћин и истински народни државник, увек саветовао своме народу само оно што је добро и паметно и једино спасоносно у ова претешка времена.

Кад су се осведочили да је сељак узорао и засејао и последњу стопу обрадиве земље, — више него икад досада, — и кад су видели да је ове године понео род као ретко када — бандити покушавају да уништавају вршалице и да на разне начине спроводе терор над радним светом, да му одузму или бар прекрате његову тврду муку и имовину. **Само Бог и вредне жуљевите руке сељачке, уз заштиту Владе народног спаса и њених родољубивих одреда, дали су ове године народу у Србији добру жетву, добар род уопште да се може исхранити и задржати потребне резерве за нову сетву. По раду, односно по неделима и саветима шумских бандита и њихових наредбодаваца из Лондона и Москве имао би да скапа српски народ од глади и то не само грађани и избеглице, него и сами сељаци и земљорадници.**

Српски добровољци, као прави синови свога народа, помажу данас у разним местима сељацима на сабирању жетве. Они не само што чувају села и целе крајеве да земљорадник на миру може сакупити плодове свога труда и божјег благослова, него и лично, где год могу и стигну, лаћају се српа, косе, вршалица и другог алата и указују помоћ сеоском становништву. Ту помоћ чине добровољци нарочито оним домаћинствима где се осећа оскудица у радној снази.

Шумским бандитима и њиховим наредбодавцима, разуме се, не иде у рачун ни овај племенити рад српских добровољаца. Зато они и праве заседе и мучки нападају на добровољце и кад одлазе на сељачку њиву и кад се с трудног рада враћају на починак. Неколико таквих мучких напада било је последњих дана. Као жртве таквог напада пали су пре неколико дана командант III Добровољачког батаљона са низом најбољих другова из његових јединица. Они су ишли у села крушевачког краја да заштите и организују сељачки рад око жетве; бандити — »ослободиоци« — сазнали су за то и поставили су им паклену заседу па су пали као мученичке жртве своје предане дужности на народном добру и благостању.

Сељачки народ у Србији добио је у мученичкој погибији ових наших најновијих жртава нов доказ о томе ко су добровољци, а ко су они што врше терор и мучка убиства из шума без обзира каквим се именом крсте и у чији рачун врше своје бесрамне злочине.

Р. Парежанин

НАД СВЕТЛИМ ГРОБОВИМА

Пале су нове жртве у одбрани будућности српскога народа. Пали су најбољи међу најбољима, они који су оставили све што им је најмилије и ставили своје животе на олтар отаџбине. Када су ступили у редове браниоца реда њих је томе одвела само велика и несебична љубав према Србији, љубав према своме народу. То су људи који су каткада оставили код куће удобан живот, породице, и узели пушке у руке не да би од тога видели некe личне користи, јер ње не може бити у редовима добровољаца, већ само код оних који седе у удобним собама и шапућу о „нашима" и своме „патриотизму", да би с друге стране текли милионе. Њихове жртве нису залудне. Они ударају темељ једној новој и срећнијој Србији и лепшој будућности свога народа. Паликуће и убице још једном су просули братску крв.

Пали добровољци били су из разних крајаева Србије. Свима њима је наш народ одао достојну пошту. Тако је цела Србија показала своју љубав према онима који су пушком у руци стоје на бранику српства и своје гнушање према онима чији је једини циљ пропаст српства и победа међународног олоша.

Г. Димитрије Љотић говори над одром пок. Т. Станисављевића

Свечана сахрана погинулих добровољаца

У Београду су у суботу 31 јула сахрањени тринаеста од 20 жртава палих код Мајдевеће између Трстеника и Крушевца.

Пред капелом на Новом гробљу после завршеног опела одржао је говор шеф Српске безбедности министар г. Др Јовановић, који је између осталог рекао:

— Погните главе! Сада да завршимо. Свевишњем да се помолимо за покој душе Лукана, Спасоја, Милорада и још шесторице Срба, божјих праведника, који падоше из заседе мучки убијени у моменту, када у својој рођеној земљи путем апостола истину носише, са Светосавском вером да само слога Србина спасава.

Деветнаест гробова, деветнаест ојађених породица. Лелек мајки, сестара и удовица, јаук и писак сирочића, су посмртна песма овим див Србима, који себе узидаше у будућност оних, који за њима остају.

Тешка је и трагична судбина нападеног и намученог српског народа.

Тешка је због тога, јер после славне плејаде многих стотина и хиљада српских витезова, који падоше за част, славу и слободу дођоше људи никоговићи и све то проћердаше за личну сујету и уображену величину и донеше нам пораз и народну трагедију.

Трагична је, јер уместо да после те трагедије пронађемо сами себе и наш једини пут, ми кренусмо странпутицом, путем убиства из заседа, путем палежи и пљачке, путем свега онога што није својствено српском народу.

После говора шефа Српске државне безбедности министра Јовановића говорио је Ратко Парежанин, шеф Васпитног отсека Српског добровољачког корпуса. У своме говору он је истакао заслуге погинулих. После говора Ратка Парежанина спровод је пошао ка гробницама да би сахранили погинуле. Погинулог капетана Лукића и добровољце Милорада Милићевића и Спасоја Топаловића испратили су њихови војници верни другови до гроба.

Тужне манифестације у Бечкереку, Новом Бечеју и Перлезу

У понедељак 2 августа у Банату су на свечан начин сахрањени посмртни остаци бив. окр. начелника Душана Марковића и његових другова, Банаћана, који су погинули вршећи своју дужност.

Посмртни остаци погинулих хероја пренети су камионима. У Перлезу је скинут ковчег са посмртним остацима Тодора Станисављевића.

Са бечкеречке железничке станице на којој се било искупило мноштво света као и велики број званичних претставника ковчег са телом пок. капетана Златибора Маринковића пренесен је у бечкеречку цркву. На путу од станице до цркве огромна маса света, окупљена по плочницима, сузама и гласним јецањем одавала је жалост за својим трагично преминулим суграђанима који је бранећи српство, далеко од родног краја положио живот за бољу и срећнију будућност своје отаџбине. После опела у цркви опростио се свога друга и саборца бивши министар Михаило Олћан, који је у свом узбудљивом говору, евоцирајући успомену на овог честитог човека и борца, нагласио бескомпромисну решеност оних који остају, да наставе и доврше започето дело.

После опела говорио је министар унутрашњих послова Танасије Динић, а затим је узео реч изванредни комесар за обнову Смедерева Димитрије Љотић.

Дирнут и потресен трагичним удесом једног од својих првих најбољих сарадника, Димитрије Љотић опростио се од пок. Марковића дирљивим речима и притом истакао покојникове заслуге, као и његову улогу у спасавању српског народа.

Пок. Душан Марковић

(Снимак: Васпитни отсек С.Д.К.)

У Перлезу је извршена свечана сахрана посмртних остатака Тодора Станисављевића. Огромна маса света још пре 8 часова ујутро искупила се пред кућом пок. Станисављевића где је покојниково тело допремљено у суботу поподне.

Пред црквом је узео реч изванредни комесар за обнову Смедерева, Димитрије Љотић, који је у свом говору између осталог рекао:

— Кад орач оре, он се никада не осврће на оно што је прешао, већ стално гледа напред, колико пута још има да пређе. Његов поглед уперен је увек само према циљу који је себи поставио и за кога се определио. Тако ни Тодор Станисављевић који ево пред нама лежи није се осврнао на оно што је досада прешао, мада је то било и много и велико, него гледаше само оно што још има да изврши. Остављајући и плодну земљу, растављајући се тешка срца од породице своје и дома свога друга. Тодор Станисављевић, водећи своја два сина пошао је међу првима у добровољце не за то што је од тога очекивао неке користи или награде већ из жеље да народу своме како у Банату тако и с оне стране Дунава осигура мир и опстанак.

Обраћајући се породици пок. Станисављевића потресен до суза Димитрије Љотић каже:

— Мајко, иако је ваш губитак огроман, утешите се, јер знајте да сте губитком свога сина добили све нас за синове, а ти верна љубо и децо, знајте да сте у нама добили браћу која са вама саосећају и на које се увек наслонити можете.

Другови пок. Тодора Станисављевића никада неће заборавити свога друга који као бољи од њих, храбро и неустрашиво како то доликује правом јунаку и мученику, свој живот положи за отаџбину и народ свој. Из примера друга Тодора Станисављевића, завршио је свој говор Димитрије Љотић, *подићи ће се десетине и стотине његових нових другова и бораца. Жртва његова уродиће десетострутим*

(Наставак на 8-мој

И бандит их оптужује

Јасно је нама одавно да главну кривицу и одговорност за злочине шумских бандита треба и имају да поднесу пред историјом они покварењаци и безумници што потстрекавају и позивају непрестано шумске злочинце да врше терор и разна недела над мирним становништвом, над одредима који се жртвују да одрже ред и мир у земљи и над припадницима окупаторске силе. Радио емисије Лондона и Москве и њихови спикери главни су виновници тих злочина и безумља. А иза тих спикера и радио емисија стоји такзв. „југословенска влада" у Лондону и онај круг наше емиграције која се склонила на „сигурно" место пошто је државу и народ бацила у катастрофу.

Пре два дана у крушевачком округу ухваћен је један шумски бандит. Кад су га питали зашто је одбегао у шуму и зашто се придружио бандама које врше убиства и разбојништва, одговорио је сасвим јасно и отворено да то он чини по упутствима разних Пепића, Вилдера и других туђинских агената који од проливене крви српскога народа примају своје дневнице и положаје...

ИЗ МОЈИХ УСПОМЕНА НА НЕМАЧКЕ ФИЛОЗОФЕ

Написао
Др Бранислав Петронијевић
професор Универзитета

III

Трећи знатни немачки филозоф с којим сам дошао у везу био је професор бечког универзитета Ернст Мах (Ernst Mach).

Мах се прочуо најпре као писац дела Die Mechanik (чије је прво издање изашло 1883 а девето 1933), у коме је историјско-критички изложио развиће механике као основне физикалне дисциплине (дело је преведено на све важније европске језике). Затим као писац дела Analyse der Empfindungen (чије је прво издање изашло 1885 а осмо 1919), у коме је изложио своје филозофско становиште наивног реализма, које искључује објективну егзистенцију физикалних молекила и атома. Од осталих дела (која нису многобројна) чувено је са свога историјског излагања дело Principien der Wärmlehre (чије је четврто издање изашло 1923), затим филозофско дело Erkenntnis und Irrthum (чије је пето издање изашло 1926) и (широј публици нарочито препоручљиво) дело Populär-urssenschaftliche Vorlesungen (чије је пето издање изашло 1923).

Као професор Мах је на бечком универзитету држао предавања из *Методике индуктивних наука*, а као испитивач био је страх и трепет за кандидате. Услед апоплексије (која нимало није умањила његове интелектуалне способности) био је приморан да се 1901-е повуче у пензију. Живео је отада у Бечу као приватан научник, а последње дане провео је (после светског рата) у једном селу у близини Минхена, где је и умро 1916.

Маха сам посетио први пут приликом свога вишемесечног бављења у Бечу 1907, а већ раније био сам му послао прву свеску мојих *Принципа Метафизике* и расправу о дискретној геометрији публиковану у Ostwalds Annalen der Naturalphilophie 1905. Потсетио сам га на те пошиљке и на његов интерес за конструкцију дискретног простора, који се налази јасно изражен у Erkenntnis und Irrthum (2-te Aufl., s. 447 f.). Рекао је да је прегледао и једну и другу и замолио ме да га поново посетим. Иако антиметафизичар, Мах је пажљиво прочитао моје дело, детаљно се бавио математичким одељцима његовим и чак био склон и да акцептира моју нову геометријску доктрину рекавши ми једног дана:

„Само кад бих могао да савладам још неке тешкоће, ја бих се потпуно сложио са вама".

Највећу тешкоћу нове доктрине налазио је Мах у зависности Питагориног става од површинских теорема. У дискретној геометрији морао би наиме постојати Питагорин став и као чисто линеарна теорема, што претпоставља заснованост теорије пропорција потпуно независно од површинских посматрања. Ја сам приметио, да је та заснованост потпуно могућа и већ изведена у моме делу. Али га нисам могао уверити.

Иако га је ова тешкоћа спречила да се јавно изјасни за присталицу нове доктрине, он ме је ипак запитао на какав је пријем она наишла у математичким и филозофским круговима. „Углавном на негативан", одговорио сам му. Цитирао сам му два мишљења француских филозофа-математичара, једно по коме нова доктрина има само индиректно-негативног значаја као „réduction à l'absurde du finitisme" и друго по коме је она само „une singulière curiosité". Он је био индигниран овим другим мишљењем и назвао га лакомисленим. А кад сам му у једној од посета наредних година саопштио, да је у америчанском часопису *Монисту* за нову доктрину речено, да је „ингениозна, оригинална и смела", приметио је, да могу тиме бити задовољан. И, уопште говорећи, при свакој од посета наредних година Мах би ме увек запитао: „Како стоји са новом геометријом? Пишу ли о њој?" Али је он сам постајао све резервисанији и једне од последњих посета (у лето 1912) учинио овакву изјаву:

„Од нас старијих немате се чему надати, морате чекати на млађе генерације".

У вези са геометријом споменућу још једну интересантну изјаву Махову. Како је дискретна геометрија много радикалније одступање од класичне Евклидове геометрије него што су то Риманова и Лобачевскова геометрија, Мах је био толико импресиониран мојом интелектуалном смелошћу, да ми је једном рекао текстуелно следеће: „разлике међу индивидуама (једне исте расе) могу бити веће него што су разлике међу расама".

Студирајући његову *Механику* и друге писце те дисциплине и саопштавајући му тешкоће на које сам наилазио при схватању основних механичких појмова (као што су сила, маса, акција и реакција, и др), запитао сам га једанпут, да ли постоји књига која би излагала принципе Механике на основу његовог историјско-критичког излагања тих принципа. Он ми је за такву означио једну енглеску *Механику*, коју сам доцније набавио и која ми је доиста учинила битне услуге при даљој студији механичких принципа. Приметићу да је та енглеска *Механика* посвећена самоме Маху, „чији је гениј осветлио историјско и филозофско развиће механике као и многих других грана физикалне науке" (као што се каже у посвети).

Филозофске дискусије у ужем смислу ретко смо водили. Ипак једног дана ја сам му изнео основне тешкоће које по моме мишљењу чине немогућим његово становиште наивног реализма. Те су тешкоће доцније биле прецизно формулисане, допуњене и систематски изложене у другој свесци мојих *Принципа Метафизике*, која је изашла 1912 године и коју сам му послао одмах по изласку. Кад сам га те исте године у лето последњи пут посетио, обратио сам му пажњу на тај одељак друге свеске.

Чешће од опште-филозофских биле су дискусије по питањима из филозофије природе. У једној таквој дискусији Мах ми је с похвалом говорио о књизи једног бечког универзитетског професора која је баш тада била изашла и бавила се проблемом материје. Ја сам књигу набавио и детаљно прострудирао. При тој студији дошао сам до закључка, да пишчева теорија материје пати од једне несавладљиве тешкоће. Отишао сам Маху и изложио му ту тешкоћу. Он се са мном потпуно сложио. Нисам се могао уздржати, да га не потсетим на његову раније похвалу. На то ће ми Мах изговорити дословце следеће речи:

„Lieber Herr Kollega, Sie sind noch ein junger Mann und zu streng. Es werden soviele schlechte Bücher geschrieben, dass ich in meinem Alter zufrieden brie, wenn ich in einem Buche von fünf hundert Seiten eine einzige richtige Idee finde".

Мах је волио разговор о разним предметима. Нарочито је волио да ми прича разне анегдоте о великим физичарима. Био је необично слободоуман и слободан дух, убеђени атеист и антиклерикал. Племићке титуле није волио. Кад смо једном у разговору дошли на енглеског физичара лорда Келвина, он је с иронијом говорио о његовој лордовској титули, сматрајући да једноме Виљему Томзону *(William Thomson)* она нимало није била потребна.

Напослетку можда ће за извесне читаоце бити од интереса да сазнају и за овај детаљ. Говорећи о његовим фундаменталним делима о Механици и Теорији топлоте, ја сам Маха запитао, зашто није на исти начин обрадио и Оптику. Он ми је на то одговорио: „Ја сам још пре Механике обрадио у засебном делу и принципе Оптике, али са резултатима до којих сам био дошао нисам био задовољан и дело је остало у рукопису". Доиста тај је рукопис (и то први његов део) публикован тек после Махове смрти 1921 под насловом *Die Principen der phisikalischen Optik.*

ИСПРАВКА

Име Николе Петронијевића омашком је унето у списак првака конзервативне странке уз чланак г. др Живојина Перића, професора Универзитета у пензији, који је објављен у прошлом броју нашег листа.

Уредништво

ЛЕО ФОН ВЕЛДЕН: ЦРТЕЖ ПЕРОМ

Шлиманов позив

Како су откопани зидови Троје

Написао
Раул Барт

Пре 73 године, једног лепог априлског јутра, један Немац, чије ће име ускоро постати славно, Хајнрих Шлиман, ударио је први будак у долини Хисарлика, у Малој Азији, верујући да ће ту пронаћи зидове старе Троје, коју је Хомер обесмртио.

И он је успео и поред многих тешкоћа на које је наишао, тако да су ускоро зидови старога града, а с њима и остаци његовога богатства, били откривени. Пет година доцније, допуњујући своја истраживања о позорници на којој су се одигравале Хомерове поеме, Шлиман прелази у Арголиду и улази у тајну краљевских гробова на акропољу Микене, где је такође пронашао велики број остатака из славне грчке прошлости.

* * *

Сам Шлиман, тај чувени археолог, описао је, како је дошао на идеју да врши откопавања старе Троје. Он је имао седам година када му је његов отац, свештеник у селу Анкерсхагену, у Мекленбургу, причао о делима Хомерових јунака и о догађајима у вези са тројанским ратом.

„Са тугом сам слушао, говорио је Шлиман, како је Троја потпуно разрушена и да од њи ни камен није остао. Али 1829 године за божићњи поклон добио сам *Општу историју* од Луд вига Јерера, у којој сам нашао гравуру која претставља пожар града Троје и на којој су се лепо видели огромни зидови као и врата кроз која је Енеј побегао носећи свога оца на рамену.

— Оче, ви се варате! Јенер је свакако морао видети Троју, кад је могао да је насика.

— Сине, то су само фантазије!

— Али, оче, ако су тако велики зидови постојали, немогуће је да они буду потпуно разрушени. Јер трагови морају и данас постојати само су векови на њих набацали прашину.

Мој отац је тврдио супротно, а ја сам остао при своме мишље њу, па смо најзад решили да једнога дана ја одем до Троје и да се постарам да остатке тога града пронађем."

* * *

И од тога доба прошло је 41 година док је Шлиман могао да оствари тај свој, на изглед, фантастичан план. Он је 41 годину неуморно радио како би ство рио капитал за свој подухват. Учио је енглески, француски, хо ландски, шпански, португалски, италијански, шведски, пољски, а поред тога стао и модерни грчки језик, као и латински, научио их добро, како би се могао слу жити потребним литературом.

Био је прво шегрт у једној радњи у Алтону, затим у Хам бургу, па онда у Амстердаму, сваку пару одвајао је од уста само да би могао да учи језике и проучава прошлост Троје, за тим 1846 године одлази у Петро град, отвара тамо своју радњу има филијалу у Москви, бави се ангро продајом сумпора, олова и боја, па када је зарадио до вољно пара, онда је ту своју ве лику и јако развијену трговину ликвидирао, дошао у Париз и одлучио да се у будуће посвети само археологији.

Три пута је обишао свет, па је тек 1870 године, отпочео са откопавањима на лицу места. У томе раду живо га је потпомагала његова жена, Гркиња из Ати не, Софија. Шлиман је био ангажовао око 200 радника, који су на месту, за које је сматрао да се испод земљине коре налази Троја, неуморно копали под надзором, како његовим тако и познатим стручњацима за археологију, нарочито др Вилхелма Дерпфелда, који је раније четири године провео на откопавању Олимпије.

И ускоро су се показали зидови старога града, зидови краља Пријама, а око њих нађено је безброј објеката, који су сведочили о богатству тога града.

Шлиман је при својим откопавањима нашао око 9.000 разних објеката у злату, затим небројене вазе и пехаре у сребру и још многе друге ствари из античкога живота. Научни свет већ одавно је описао значај тих проналазака, уздижући пре свега необично упорну вољу Шлиманову да у својој замисли до краја истраје, иако је био сиромах човек, те је сам својим радом морао стицати временом средства како би после толиких година упорног и штедљивога рада створио потребан капитал за ово грандиозно предузеће, које када се сада посматра, изгледа као нека бајка.

Колико је Шлиман урадио као археолог, толико је значајан и по истрајности и вољи, коју један научник мора да има при своме раду.

О земљи Киклопа

Према митологији, острво Сицилија сматрано је као земља у којој су живели киклопи. Историја овога острва почиње 763 године пре Христовог рођења када је основана Сиракуза. Атињани, које је предводио Алкибијад, искрцали су се на то острво 415 године. Њих су свргли са власти Картагињани, са којима су Римљани нешто доцније ушли у рат. Сицилија је после пунских ратова постала римска провинција. Затим долази један мрачни период, нарочито 1182 године, када је, као што је познато, било приређено крваво Сицилијанско вечерње. Острво је 1504 године прикључено Напуљу, а 1860 дефинитивно припојено Италији.

Сицилија мери 25.709 кв. километара и има четири милиона становника. Међу своје житеље она је бројала и славне мислиоце као што су Архимед, Емпедокле, Теокрит и Диодор.

Вулкански масив Етне доминира острвом, захваљујући топлој клими, флора је на острву врло богата и разноврсна.

ДОЛАЗИ НОВА СРПСКА КЊИЖЕВНА ГЕНЕРАЦИЈА

ДУШАН ЂУРИЋ

„Наша земља, лепоте наших брда и шума, поља и њива, река и потока нису описане како треба, наши писци нису их описивали и зато, каже млади Душан Ђурић, добитник друге награде **Српскога народа** за приповетку, у страном свету често се не зна о нашој земљи. Међутим, да су они те лепоте описали, никад их не би могли заборавити они који би их прочитали". И он не може да опрости своме земљаку, славноме Јанку Веселиновићу што је живео усред дивне Мачве и Подриња а у његовим причама и романима има тако мало од те лепоте. Описи природе су штури, конвенционални и шаблонски.

Можда је то било и неизбежно, јер док је човек исувише у природи нема осећања за њене лепоте и чари. Изгледа да вештачки, градски живот ствара и развија смисао и осећање за природу. Зато ће наше нове генерације можда наћи речи и изразе да достојно опевају чароб ну лепоту српске земље.

Ето, и сам Ђурић даје свој прилог својом награђеном приповетком **На сплаву**, у којој први пут Дрина живи животом реке, као какво биће које има свој живот заједно са људима крај ње. Он се родио ту крај Дрине, на њеној обали и у њеним пенушавим валовима провео је своје најмлађе године, пре него што је прешао у престоницу.

Али он је понео са собом носталгију за родним крајем, која долази до изражаја у његовом стварању. Са причама његове мајке, са народним песмама које је она деци откривала, то су, рекли бисмо прве и можда најважније побуде писања Душана Ђурића. Није то усталом први пут да родни крај и мајка инспиришу једног писца, једног песника. И наш добитник почиње своје књижевно стварање под овим великим знамењима.

После проведеног детињства у Лозници због очеве смрти породица Ђурић прелази у престоницу и млади Душан посећује IV београдску гимназију до че-

Душан Ђурић, добитник друге награде за најбољу приповетку

Архив С. Н.

твртог разреда. Због материјалних прилика, мора да привређује и он напушта школу и одлази на типографски занат. Прелазећи из школске клупе на занат Ђурић није потпуно прекинуо везу са школом. Увече посећује приватне гимназије и учи не зато да би положио испите и стекао диплому, него да би проширио круг свога знања и задовољио потребу духовног усавршавања. Чита врло много, одабирајући готово инстинктивно оно што је добро.

И почиње увече, иако уморан од посла, да пише. Описује средину у којој живи, своје другаре из Јатан-мале и своје прве радове чита мајци и сестрама, које га храбре да настави. По њиховом наговору он чак једну приповетку из живота Јатаган-мале **Тако ми пегламо** носи у редакцију једног дневног листа. Али дани пролазе и приповетка се не објављује и једног дана седамнаестогодишњи типографски шегрт Ђурић одлази у редакцију, да чује пресуду и тамо му уредник, бацајући рукопис у кош, каже: „Ево, овако ми пегламо..."

Али први неуспех није сломио вољу за писањем код Ђурића. Ако није успео да добије широку публику тог дневника, он има један други круг читалаца, истина мали, али тако осетљив. То су деца његове сестре, која грцају од плача кад им он чита увече доживљаје малих јунака из својих прича. Охрабрен овим разумевањем, он наставља да пише. Доцније успева да му се штампају две приче у *Графичару*, органу њиховога удружења. То га још више охрабрује и он поред приповедака покушава да пише и романе *На почетку* и *Ојађена срца*. У овом последњем роману, више психолошком, он износи живот једнога сакатог младића и његову љубав са туберкулозном девојком који се завршава у данашњем рату, у коме јунаци романа гину и на тај начио је нашао завршетак за сву мучну историју.

* * *

Имали смо прилике да разговарамо са добитником друге награде, коме је сада 22 године и сада ради као обичан физички радник. Нашли смо у њему младића са схватањима и погледима новог Србина, који долази после националне катастрофе и спрема бољу будућност српској Отаџбини. Он има безграничну љубав за своју нацију и верује да ништа не може уништити национално осећање супротно интернационалистичким учењима. Истом таквом љубављу он воли српске сељаке, за које каже да их нема таквих у свету, да живе у једном од најлепших крајева света, да су сачували старинске обичаје и да имају особине, као на пример гостољубље, које се нигде не може другде наћи. Ма да га вуче жеља да упозна широки свет, њега још више привлачи родни крај, обала Дрине, где би желео после рата да се врати и да се посвети земљорадњи, заједничком животу са сељацима, које би хтео да опише у њиховој стваралачкој епопеји у оквиру величанствене природе.

Разговарали смо много са младим Ђурићем о његовом пореклу, о његовим књижевним узорима, како пише и какве су му намере за будућност у погледу књижевног стварања. Дознали смо тако да у њему има по мајци и крви нашега великог књижевног критичара Љубомира Недића и заиста кад се пажљивије загледа у његов младалачки лик могу се наћи нека обележја његовог претка: јаки истурени зуби и издужена брада, као и пла ве очи.

Од домаћих писаца највише цени Алексу Шантића, Дучића, Бојића од песника, а Лазу Лазаревића, Сремца и Бору Станковића од прозних писаца. У светској литератури има једну велику љубав, од кога највише воли *Плодове земље, Мистерије* и *Глад*. Као интересантан податак бележимо да од руских писаца цени Гогоља и Чехова, а много мање Толстоја, док Достојевскога никако није могао да свари. „Десет пута, каже Ђурић, покушао сам да читам *Злочин и казну* али нисам успео да се заинтересујем, ма да не бежим од дебелих томова."

Сем књижевних дела млади Ђурић не чита много друге врсте књига било из друштвених или природних наука. Од живих приповедача највише цени Драгутина Илића-Јеја, за кога сматра да верно и са разумевањем описује мале људе из нашега живота. Ма да је живео у једној средини, задојеној интернационалистичким схватањима, он није подлегао томе утицају него је остао Србин, јер како каже: „Такав је рођен и свој народ не може никада заборавити." Он мисли да му је мајка са народним песмама дубоко у душу усадила осећање за српски народ, које не може ништа избрисати. И он верује, рекао је на крају, да ће нова српска књи жевност заузети једно од првих места у европској књижевности, и да ће му оно припасти као народу који има такву своју по езију и такву душевну снагу.

НА СПЛАВУ

Приповетка од

ДУШАНА ЂУРИЋА

Звали су га »Чуља«. Још као дете беше у игри изгубио десно ухо. Играла се деца, поред Дрине, на спремљеној грађи, коју је требало ускоро спустити сплавовима до Београда.

Цикала, скакала преко дасака и балвана, скривајући се једна од других. Играли су »жмурке«. И Чуља се једном сакрио између дасака... Притаио се, чисто не дише, не воли он да га ухвате! Ослушкује, сигурно су већ пошли да га траже. Нечији кораци трупкају по даскама... Шкрипе греде, крцкају даске и, одједном, почеше га притискивати. Он није свестан тога шта се дешава, тешко му је, врло тешко. Не чује више гласове деце. Шта то бива с њим? Ох, њему је тешко, у ушима му зуји, а глава као да је од олова! И све се изгуби у далеком зујању...

Деца су се јурила дуго не примећујући нестанак »Чуљин«. А он је, без свести лежао, под даскама. Крв је текла великим млазем са места где се налазила ушна шкољка... И престала је тећи. Сад је то била само безоблична груда усирене крви. Био је без свести и, сав згрчен под притиском тешке грађе, остао је непримећен до саме вечери. Његови другови су се разилазили и тек су тада приметили да »Чуља« није међу њима. Где ли се то он само изгубио? Отишли су кућама и бојажљиво испричаше да је »Чуље« нестало.

Његова мајка, јер оца је давно изгубио у једном несрећном случају — био је »думенар« на сплаву и при једној вожњи сплав је, занесен брзом и плаховитом Дрином, налетео на подводне стене, разбио се, а сплавари се подавише. Кукала је сирота бусајући се у груди:

»Јој сине, Драго, 'де си мајки!?«

А кад су по ноћи уз припомоћ сплавара, нашли »Чуљу« затрпаног и једва приметно живог, она се, мислећи да јој је дете мртво, стрмоглави са обале у воду... Пљусну зеленкаста, брза Дрина и пригрли несрећну мајку...

А »Чуља« остаде жив. Људи га повратише у живот и он преболе рану... Само је остао без десног уха и стога га прозваше »Чуља«...

Оставши, после своје несреће, и без мајке »Чуља« је живео од помоћи добрих људи. Сви су га сажаљевали и радо га се сећали. Није имао своје куће где би се могао склонити, него га примише горосече, који су спремали грађу за градове. А он, осећајући да су му они сад најближи, заволе их као најрођеније...

II

Прошло је много година од несрећног догађаја, који је »Чуљу« унаказио и отео му мајку. Беше он сада одрастао младић. Снажног и опаљеног ветром и сунцем, виђали су га како мишићавим, мањавим рукама, као од шале, покреће велики »думен«, и управља сплавом, савлађујући плаховиту Дрину, која се хучно и вијугаво пробија између каменитог тла...

Под његовом снажном мишицом шкрипао је »думен« тужно, као циликање какве старе виолине. Брза река је бистра, пенушава и хучна, попуштала под окретним замасима витког »думена«. И сплав је хрлио, разбацајући у безброј сребрнастих капљица речну воду и, остављајући за собом широку бразду, губио се иза многобројних окука, док су таласићи несташно узлетали на голи камењар, квасећи шарене каменчиће, који би се, потом, опет сушили под врелим летњим сунцем.

И »Чуља« је, као и отац му, постао сплавар. Волео је он тај позив! Ох, како га је волео! Још као дечак слушао је причање своје мајке, а доцније, и људи — сплавара, који су познавали његовог »баб у«, о свом оцу, који је био најбољи сплавар Дрине... Причали су како је он својом снагом савлађивао валовиту воду, пркосећи брзини реке, окукама и подводним стенама... Није се његов »»бабо« бојао непогода које би се ненадно појавиле на хоризонту; није осећао страх од мрклих ноћи... Будним оком, као у какве ноћне птице грабљивице, и сигурном руком водио је гломазне сплавове, натоварене потребном грађом, између стрмих каменитих обала... Али једне ноћи, дивне летње ноћи, док је по небесном своду пловио насмејаног лика месец и док су звезде трепериле, стајао је Мијо, тако се звао његов отац, и посматрао: небесни свод, стрмените обале и тамо у даљини црне силуете високих планина; мисли су му летеле бескрајним простором васионе, у који су се губили распрштавајући шумови воде и крици ноћних птица... На сплаву је било мирно, само кадкад зашкрипи »думен« и сплав, као понешен неком невидљивом руком, поскочи, а водене капљице распрште се као реп комете...

Велео је Мија те летње ноћи. У њему се буде сећања на жену и дете, које је оставио у врлетној насеобини покрај које је протицала Дрина. И, ето, он је и те ноћи мислио на њих. Замишљао је свог малог синчића који спава безбрижно у загрљају мајке. А његов »бабо«, ношен брзом речном струјом, у овој летњој ноћи, мисли на њих. Ех, треба се бринути о својима, а тешко је: земље је мало па поред тога и неплодна, а живети се мора — и он је изабрао сплаварски позив — ту бар

може штогод зарадити. А леп је живот на сплавовима...

Мисли Мијо, мисли... А Дрина шуми, у његовим ушима је то најлепша песма. Сплав поиграва, прште водене капи... А онда — тресак, ломљава... Стеже Мијо »думен«, мишице набрекле, хоће да попуцају, а сплав се пропиње... Вода хладна, посребљена, запљусне га. Он се стресе од ненадног додира. Али, не смета то, треба исправити сплав, кога снажна вододерина нагони на литицу и ломи га, крха... Крик, снажан, резак, вапијући, пролама ноћ и лети преко врлети, па се одбија роморећи језиво...

Немоћно гледа Мијо, како се сплав распскава у безброј комада; види како вода халапљиво гута његове другове, који су безбрижно уснули јер, знају они да Мијо пази на њих! Језа, застрашујући хладна, прожима му тело. Нешто му бумбара у ушима: Ти си крив, крив! Руке му малаксавају: »думен«, захваћен брзом матицом, скаче, шкрипи и витла га око себе као сламку. У свести му се враћа слика детета и жене, но то је за часак... Нов удар брзице и он, одбачен далеко, губи свест и тоне, тоне...

Дрина их је прогутала. Не воли она да јој неко пркоси. А људи су без страха. Треба хлеба, морају се борити и — сплавови и даље промичу плаховитом реком.

И Драго је постао сплавар. Њега је вукло нешто неодољиво на сплавове. Волео је да држи »думен«; да осећа како својом снагом савлађује брзу матицу необуздане реке, да гледа како промичу пусте врлети, да осећа топло сунце које даје снаге, топлине, и да слуша шум, певушави шум, брзих валова...

А вукло га је и причање о оцу; са каквим су дивљењем говорили људи о његовом баби! А онда још нешто: видеће градове, друге људе — нешто ново, непознато. И то ново, непознато вукло га је неодољиво...

III

Леп је живот сплавара. У рана летња јутра, док још није сунце изишло иза високих планина, рано сасвим рано, тек су звезде почеле бледети, а ноћ се назире тек по где-где: у мрачним рупама врлети, или тамо у подножју брда, устају они — сплавари. Очи су им још сањиве и они жмиркају смејуљиво гледају јутарњу, млечну белину која се полако разилази. А тамо, на истоку, из те беличасте магле, јавља се пурпурно руменило, предзнак сунчевог рађања. А Дрина шуми ломатајући се, и њени бистри валови пребацују се весело преко стрмених обала...

Сан је одагнан тим шумом. Људи су голишави, и само дуге, беле гаће од дебелог сукна заклањају голотињу. Прса им се бурно спуштају и дижу, удишући свежи, чисти зрак који се готово осећа — опипљив је и леден. Све су то снажни људи, а лица, опаљена сунцем, водом и ветром, имају неку бронзану боју, која, у ово рано јутро, светлуцају златастим сјајем...

Лаким корацима упуте се реци, и после неколико часака виде се мокре главе које носи речна струја. Усклици и смех реско пролећу кроз мирно јутро... Снажним замасима пресецају они матицу и у жилавој борби излазе као победници из загрљаја Дрине...

Лако дрхтање прожима мокра тела, а ноздрве им се шире као пунокрвном ждрепцу после напорног каса.

А онда треба се спремити за напоран посао. Треба отиснути сплав низ воду — грађа је потребна, треба радити да се одржи голи живот...

На истоку румен, као крмез, осваја небо, скоро ће и сунце изићи...

Шкрипе »думени«, оре се гласови људи, шуми вода, а капље сребрне и руменасте као капље крви, прште. Скакуће сплав, за њим други и још један, па још један...

А на крмилу стоји млад снажан, до пола наг, сплавар и пријатним јаким гласом, који се ломата преко каменитих обала, пева песму сплавара:

»Хеј, хај, хај, ви сплавари, са Дрине,
Чујте песму њених бистрих вала,
Погледајте виш' њених обала,
Кад ће јарко сунце да нам сине...«

То је Драго, »Чуља«. То он, пун раздрагановости, пева друговима, Дрини и себи...

Исток је сав зажарен, и ускоро црвена кугла се помаља — сунце се рађа. Сплавари задивљено гледају ново рађање сунца: беличаста као млеко магла, постаје пурпурна копрена која подрхтава од јутарње свежине. А Дрина бистра, сва обливена руменилом, трепераво клизи као млаз крви из скорашње ране. Сплавари се побожно крсте; очи су им пуне неке захвалне кроткости; шапућу топле молитве, а преко лица им се разлива умирујућа спокојност...

Дан је почео срећно.

IV

Прикрадала се летња ноћ. Сплавари се припремају за одмор. Ове ће ноћи Драго водити сплав. И он, поносан на своју дужност, ослонио се на »думен« и гледа приближавање првог сутона. Дрина је све малаксалија; изгубила је снагу у свом дугом путу — близу је ушће. Сутра, зором, биће сплавови у тихом Савином кориту.

Стоји Драго и устрепталих очију гледа још крвав запад. Ужива он у вечерњем прикрадању. Месец, беличаст полако, и некако стидљиво, отискује се на бескрајну небеску пучину. Шумори Дрина, а обале тону у смирају вечерњем — још само танка, вијугава трака обележава благи обалски нагиб. Нема више оних стрмих обала — сад је раван — у Мачви су.

Ноћ је. Тишину ремети само клокотање воде коју пресеца сплав; допре и лавеж каквог усамљеног псета из села мимо којих пролазе...

Под кућицом на сплаву светлуца притуљена ватра — поспали су...

»Чуља«, испрва тихо, а онда све јаче и јаче пева своју омиљену песму:

»Дошла Дрина од брега до брега,
Нит' од кише, нит' од бела снега...«

Глас се његов распростире преко воде и губи се у равници, која се простире са обеју страна реке, обасјане сребрнасто бледом месечевом светлошћу. Пева Драго песму о Дрини, његовој Дрини, која, ето, изгубила је снагу, и сад тече мирно, готово нечујно. Воли он Дрину и ако му је она отела најмилије — оца и мајку, она је његова хранитељка. Ех, да није Дрине и сплавова шта би било с њим? Она га је отхранила, па нека га и сахрани.

А ноћ, што је дужа, бива све мрклија. »Чуља« пева, ређа песме: о Дрини, њеној брзој води, прекрасним јутрима и оваквим топлим летњим ноћима. У тим ноћима, буде се његова осећања, његова болна осећања... Мисли га односе у његову суморну прошлост. Сећа се свог убогог детињства: мукотрпне године су пролазиле, низале се, а он увек сам.

Док је био дечак сви су га волели — био је сироче. А сад је он одрастао човек и, људи, који су у души добри, па и поред те своје доброте, ругају му се, зову га »Чуља«. А чега има ту гадног? Изгубио је ухо, па други изгубе ногу, руку или око. Сачувај Боже, то је за жаљење, а не за исмејавање.

Па Драго није ружан младић: има лепе зеленкасте очи које се преливају у неко плаветнило, слично плавичастим таласићима Дрине; лице, опаљено сунцем, и са једном рупицом на десном образу — одраз су топлине његове младе душе. А његова плава коса са увојцима, као у какве девојке, скрива му бразготину коју му је нанео несрећни случај у детињству. Многа су женска срца закуцала при његовој појави. Леп је »Чуља«, а умилна топлина његовог гласа заносила је слушаоце. Нарави је био кротке, само по кадкад, очи би му севнуле неким претећим сјајем. То је бивало онда, када би га другови непрекидним задиркивањем узнемиравали у његовим мислима о свом усамљеничком животу.

Никад се није жучно расправљао, као што је то био обичај у његових садругара. Смешкао се стидљиво погледајући другове као молећи их да га не дирају. Јер, ето, он никога не дира. Али баш због те његове мирноће они су га најзише и узнемиравали.

Ех, тешко је њему! Никог свог, сам самцит. Њега нема нико да испрати кад полази на далеки и опасни пут, нико не стрепи за њим, па и кад се враћа, нико га не дочекује; он нема никога коме би поклон из града донео, никога ко би га упитао да ли је срећан што се поново обрео у селу, никог, никог... Сва његова животна радост била је Дрина...

Цртеж: К. Н.

Мисли се распршташе. На истоку се разлива нека белина. И »Чуља«, враћајући се садашњости, почиње своју јутарњу песму док сплав полако клизи у широку и мирну, зеленкасту воду Саве...

V

Било је то једног пролећа. Дрина је текла мутна од истопљеног снега, а високи брегови су се сијали под топлим сунцем. За који дан па ће и сплавови почети да се крећу низ плаховите таласе снажне вододерине. Село, Драгино село, било је у неком свечаном расположењу. Са доласком пролећа враћала се у њега животна снага. Цвети, празник пролећа и дан који је село прослављало, као васкрснуће из зимског сна, освануо је.

У рано јутро забрујала су звона са расклиматаног торња сеоске црквице. И свет ведра лика ишао је на јутрење. Ишао је и »Чуља«. Требало је заблагодарити Богу на његовом очинском старању. Како је само изгледало свечано у црквеној порти: људи, жене и деца тихано роморе захвалне молитве, а из цркве допиру речи попе који, својим јаким, али ипак молећивим гласом, благодари Богу на Његовој доброти.

Драго слуша речи свештеника и радосним оком гледа по погнутим главама присутних. Како су лепа ова кротка лица смерних људи!

А онда срце ненадно заигра. Осетио је да и њега неко посматра, неко чији га поглед загрева и од чега му се око срца разлива умилна топлина. Крију̂ћи очи иза дугих трепавица тражи он непознато око које га пече. И гле, ех, беше то најрадоснији тренутак у његовом тешком, усамљеном животу!

Угледао је, тамо под липом, два црна сјајтећа ока, која га нетремице посматраху. И он ухвати тај поглед и његове се плаве зенице укрштају са оним црним, немирним очима, које га милују топло и као да му нешто говоре. Он обара поглед и руменило, које он осећа како му жари образе, удара му у лице.

Познаје он те очи. Увек би му срце овако затреперило, као јасика на лаки поветарцу, кад би га оне простреле. Такве очи има само Мара она несташна Мара, ћерка Јове кафеџије.

И, ето, поносна Мара, која ни једног сеоског момка није хтела да погледа, посматра њега, »Чуљу«. Гледа га она и тај њен поглед — ех — мора да му нешто говори! И он опет погледа у оном правцу где је она стајала поред своје тетке, мајке није имала, умрла је одавно, а тетка Мила замењивала јој је мајку у свему. И опет обара очи. Она два несташна ока пиље нетремице у њега и он осећа пријатну узнемиреност.

Служба се свршила и свет се, раздраган, разилази кућама. А Драго стоји и гледа за Маром која иде лаким кораком за својом тетком и осврће се гледајући њега како, усамљен стоји, наслоњен на дебло гранатог питомог кестена.

Другови су га отргли из тог положаја. Звали су га на пољану да покаже »ђеци« како се »баца камен«. И он је бацао камен и слушао како се удивљено чуде његовом снажном замаху — а он је мислио на Мару.

Једва је чекао да дође време ручку, јер после подне ће се опет искупити, међутим око порте, где ће узети учешћа у општем весељу. А, свакако, доћи ће и Мара. Па зар би друкчије могло и бити? Зар би могло проћи које коло, а да она није у њему? И он је, сав устрептао, очекивао то по подне.

А Мара је дошла. И кад су први звуци из расушених труба одјекнули, кад је Рајко хармоникаш растегао своју хармонику, из које су се отимали, омамљиви трептаји народне игре, »Чуља« је, у пуној снази свог распламсалог бића, повео коло. Бубањ је грмео а његов ехо се ломатао кроз кланце и тонуо тамо у недостижне даљине, преко високих планинских ланаца. Младеж се хватала у коло, и земља је подрхтавала под снажним поигравањем необуздане младалачке силине. Коло се витлало, развлачило између окупљеног народа и у размахниталом замаху, развлачило по црквеној порти...

Драго је осетио како га неко хвата за руку и полако извлачи из руке играча који је био до њега. Била је то мала рука, топла и мека, тако да су танки прстићи утонули у његову огрубелу шаку. Чинило му се како га та рука силовито пече, баш као да је узео угарак из ватре. Није смео да се окрене, али је засигурно знао да је то Марина рука и само ју је овлаш стегнуо и још бешње заиграо.

А кад је бубањ умукнуо и кад су звуци хармонике и труба утихнули, коло се малаксало зауставило, док се пљесак и узвици разлегоше са свих страна. И тај је тренутак ограбио Чуља да погледа у свог саиграча. То је била Мара, Он се уплаши, али мала рука која је још лежала у његовој шаки топло га је миловала. Из Мариних очију, треперило је радосно усхићење. Трже се Драго и пусти руку — шта ће рећи присутни ако угледају како се они држе за руке, а коло већ давно престало? Хтео је рећи нешто, али не могаде, у грлу га нешто стегло; хтео би да побегне али га сјај Мариних очију приковао за земљу — па ни макац. И он, немоћно опустио руке, па чека шта ће се догодити.

(Наставак у идућем броју)

Барон Минхаузен узјахује топовско тане

БАРОН МИНХАУЗЕН НА ФИЛМУ

Личност барона Минхаузена, јунака наших младалачких снова, о чијим смо авантурама тако радо читали, личност овог генијалног лажова, авантуристе и фантасте, ванредно је одуховљена у овом Уфином филму у бојама.

Причања Минхаузенова налазе се с ону страну линије истина-лаж. Она нису ни једно ни друго већ смела и суптилна игра људскога духа. Не треба зато скучити Минхаузена и мерити његова хвалисања аршином могућег. Минхаузен је аргонаут новога доба, човек који је необичним случајем стекао вечиту младост, љубимац среће у борби и љубави. Минхаузенове лажи су корак у царство непознатог. Он је видео све, доживео све. Био је на дворовима славних владара, познавао многе велике људе, волео многе познате и чувене даме и Сио од њих вољен.

Овај вечито млади витез-дуварлица, који тако воли живот, богатством своје маште захвалан је мотив филма. Минхаузенов царство је до сада била књига а од сада је филм и то филм у бојама. Само у бојама јер како би скромно изгледао лажљиви барон у црно-белом филму?! Био би бледа слика без онога сјаја и шарма који је потребан да нам дочара необичне доживљаје једног тако славног и омиљеног ветропира.

Филм у боји крчи себи пут. Да њему припада будућност уверио нас је баш овај о Минхаузену. Овај филм је створен у јеку највећег од свих ратова и схвативши правилно његову вредност са гледишта уметности можемо да кажемо да он оповргава ону древну „Када топови пуцају, музе ћуте".

Ханс Алберс је сјајан Минхаузен. Сумњамо да би се ма где могао наћи бољи. Гестом и појавом, Ханс Алберс је дао барона онако како је овај страсни путник, галантни љубавник, дуелиста и ратник изгледао или како је требао да изгледа.

Проткан ведрим хумором, филм пружа занимљиву слику сјајног рококо-доба, које поред барона Минхаузена претставља још и Калиостру, чувени шарлатан XVIII века, лажни гроф из Палерма, који је својим животом инспирисао Гетеа и Шилера, затим највећи од свих познатих освајача жена — Казанова.

Филм је технички сјајно изведен. Да би ишао у корак са лагаријама симпатичног барона, режисер се служио триковима који су ванредно успели. Раскош на двору руске царице Катарине II, харем султана Абдула Хамида, дати богатством боја, остављају на гледаоца снажан утисак. Боравак Минхаузена на месецу,

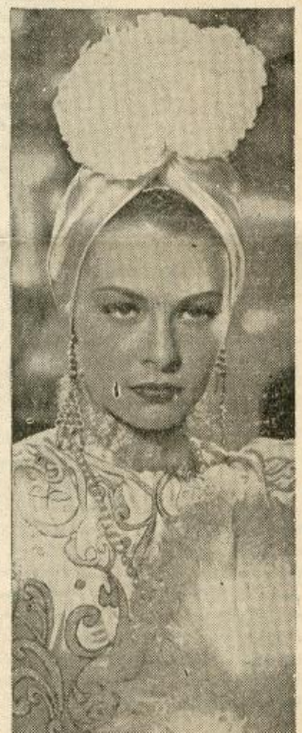

Илзе Вернер

приказан тако рељефно, лепотом боја и необичношћу мотива спада у уметничке инсценације првога реда.

Фон Баки изложио је кроз причање Минхаузеновог потомка на занимљив начин многе згоде и незгоде краља лагарија. По њему Минхаузен, коме је Калиостра подарио вечиту младост, и данас у доба електрике и аутомобила, живи у лицу свога потомка исти онакав какав је био елегантни кавалер и изврсни козер.

Н. Р.

Марвени трговци у друштву и политици

У лето 1837 године српски архиепископ и митрополит Петар пошао је у инспекцију по Пожаревачкој нахији. Пут га је водио ка Пожаревцу, главном граду за житарску, а нарочито сточну трговину. Иако је био трећа резиденција кнежева, ни Пожаревац као главни град највеће и најбогатије нахије у Србији није се одвајао од осталих српских градова. Упоредо са развојем и јачањем грађанског друштва јачали су и наши градови, који су се до тада, како се на једном месту примећује (Рихтер), могли у потпуности упоредити са варошицама или селима на западу.

Носећи у свему одлике начина привредне производње српски градови су као и српска села имала у свему сточарски изглед. Сем кнежевих конака, конака народних старешина, кућа марвених трговаца и неколико мало приземних грађених зграда, које су служиле државној администрацији и на први поглед могле одвојити, све остале куће биле су земљом олепљене, без прозора или са отворима олепљеним хартијом „пенцерлијом". Из варошког центра, који се одликовао уздуж поређаним дућанима, где су се налазили трг и кантар, улазило се одмах у предграђе од којег су се простирали дуги испусти за стоку, која се по њима несметано кретала ремећући често мирни варошки живот.

Тако је и Пожаревац изгледао када је под сунчаном припеком митрополит Петар стигао у варош са својим пртљагом и целокупном пратњом која га је окружавала.

Дочекан од народа, одевеног у свечано рухо, са фесовима на глави, више оријенталски, али никако „по европејски", митрополит је одведен у стан марвеног трговца Ђоке Савића. Ту му је одређен боравак за све време његовог бављења у Пожаревцу.

Како то да митрополит Петар, глава цркве, отседне у стан једног марвеног, како се тада звало „отменог", трговца? У стан Ђоке Савића, закупца толиких алија, закоса и испаша, пословног човека са толиким везама на дубравичкој, смедеревској и рамској скели, поседника толиких винограда и њива око Пожаревца и сопственика многих обора по Пожаревачкој нахији. Питање би се само собом могло поставити, али то је био редован случај у нашем престогодишњем друштву и зато су Пожаревљани овај дочек и пријем митрополитов прихватили као обичну и редовну појаву.

Преоријентисани услед промене политичких и економских прилика са извозне марвене трговине према Јадранском мору на извоз стоке према Аустрији, марвени трговци имали су већ за собом дугу традицију и преимућствене услове за даљи рад. Зависни у прво време од везира у погледу издавања дозвола за трговање стоком („изун"), они су доцније (после 1815) зашли у други однос зависности према кнезу Милошу, који је јачањем својих економских и политичких позиција постао најјачи марвени трговац у Србији.

У време када је у српску трговину све више продирала слободна утакмица и шпекулација, веома жива трговина стоком најлакше се снашла у склопу ових промена. Градска чаршија је, и у народносном погледу и по социјално-економском уређењу претстављала једно шаренило у коме је био заступљен и српски живаљ. Али је она још и даље носила one одлике средњовековних стега преко еснафа који су као последица феудалног уређења уским нормама, старим схватањима и обичајима спутавали не само занатство него и целу трговину. Еснафи су обухватали својим уређењем поред свих занатских струка, сваковрсну трговину, болтације, механе и све остале гране промета добара.

И док су поделу рада поремећену продором слободне утакмице еснафи заснивали на међусобним тужбама, размирицама и разграничењима надлежности, марвена трговина је као тадашња актуелна трговина шпекулације и брзине још више развила слободу промета, коју је она можда и створила. Она је ударила и на оне последње мере ограничења трговине, које је изводио кнез Милош у циљу монополисања марвене трговине за себе и за једну групу „отмених" марвених трговаца којима је давао преимућства над осталима.

Окретни, сирови и свежи, склони на преваре и подметања, долазећи са села, марвени трговци су прво силазили на скелу где су склапали различите компаније са трговцима и калаузима. Ту су образовали „затворени круг", ухватили везу са иностранством и са српским градовима и постепено богатећи се по доласку у варош оставили за собом све привреднике уобучене још тада постојећим еснафским поретком. То нису били трговци, како каже Вујић, који као Грци, Бугари и др. „једнако у дућану с прекрштенима ногама на покровци седе и тиријак, памук и луле продају", већ се њихова трговина састојала у сталном покрету, шпекулисању и продаји различите марве.

У прво време недовољно култивирани, марвени трговци све већим богаћењем и путовањима у Беч и Пешту претварали су се у грађане и почели да живе „по варошки". Прелазе на уређење својих кућа и увећање потреба. У кнез Милошевом конаку и по кућама марвених трговаца домаћи намештај је претстављао једну мешавину између западноевропског и источно-егзотичног укуса. Они су од целог нашег грађанског друштва, које је било у формирању, први почели трошити бермет, токајско вино, шампањац, малагу, бечко пиво, носили шешире и качкете, облачили се „по европејски", правили гозбе, чинили завештања манастирима, поклањали звона и крстове црквама, гостили стране посетиоце Србије и терали луксуз.

За госте великодостојнике, а нарочито стране, који долазе са запада или из Русије, једино су те трговачке куће могле да их угосте. У њих су свраћали и код трговаца отседали Пирх, Јоаким Вујић, Рихтер и други путописци, који су оставили драгоцене податке о приликама у Србији. Њих су посећивали и код њих боравили многи црквени великодостојници, па ето и поглавар православне цркве митрополит Петар.

Пошто су постигли велики успех у друштву и дошли до његовог врха, марвени трговци су почели утицати и на политички живот. Њихов утицај је био знатан и за Карађорђа, када се вршило диференцирање, али се нарочито и изразито осећао за владе кнеза Милоша. За време Турака српско друштво било је скоро једнолично. Између свештеника и сељака није било велике разлике. Доцније, за Карађорђа, друштво се делило на „велике и мале", „од најмањег до највећег" и та је разлика постојала све дубља уколико се више улазило у Милошево доба.

„Земљеделци" су сиромашни, војници „храбри и верни", свештеници понајвише неучени, но много прилежни о просвећењу и обученију стада свога" (Давидовић), а марвени трговци стојећи изнад других трговаца имали су и довољно капитала и великог кредита (Тирол-Солар).

Са таквим разликама ушли су марвени трговци у политички живот. Оно је било појединачно или преко народних скупштина. Појединачно, јер су сви наши политички људи тога доба произишли из групе марвених трговаца. Преко народних скупштина, јер су на Милошевим скупштинама поред архијереја, свештеника, војних команданата, чланова исправничестава, среских старешина и кметова, који су се исто тако бавили трговином, учествовали и марвени трговци (нарочито свињарски) из целе Србије. Они су чинили већину и поред Милошевих високих чиновника и свештеника одлучивали о социјалном и економском поретку у Србији.

Из те друштвене групе произишао је и сам кнез Милош, који је у марвену трговину ушао као слуга марвеног трговца који тера стоку на Јадранско море. Коца Марковић отмени марвени трговац са рамске скеле, закупац алија, скела и др. добара постао је у 1834 години Милошев министар финансија. Стевча Михаиловић, који је нешто доцније постао претседник Министарског савета, за Милошево доба почео је као јагодински марвени трговац.

Поред многих других то је био и Ђорђе Протић, доцнији министар унутрашњих дела, који је тако жарко критиковао Милошеве неправилности и незаконите поступања, а који је и сам био марвени трговац.

Тако су изгледали марвени трговци у друштву и политици у престогодишњем српском државном уређењу.

Љ. П.

НИШКА ФОЛКЛОРНА ГРУПА У БЕОГРАДУ

Друго гостовање Српске фолклорне групе из Ниша пало је у доба позоришних феријa. Српска фолклорна група при Моравском народном позоришту састављена од ученика и ученица нишких гимназија начинила је досада ве лики број гостовања по селима и градовима Моравског округа, приређујући пропагандне претставе пред сељацима и грађанима. После првог гостовања у Бео граду, где је доживела велике успехе, ова група, која негује нашу народну уметност, доживела је исто тако значајне успехе са својим пропагандним приредбама у селима. Српска фолклорна група при Моравском народном позоришту дала је прва иницијативу и указала пут којим треба да пође наша школска омладина, као и да љубав према нашој народној уметности значи у суштини буђење националне свести и окупљање омладине око извора српске традиције и праве народне уметности.

Да би приредба Српске фолклорне групе из Ниша била приступачна сваком београђанину извршена је специјализација претстава. У споразуму са надлежним факторима Министарства просвете и вера ова група приређује поново за ученике и ученице бео градских средњих школа два велика фестивала на Калемегдану. Ови фестивали одржаће се на летњој позорници на Калемегдану у суботу и недељу 7 и 8 овог месеца. На ове претставе имају приступа сви београдски средњошколци и деца из основних школа као и њихови родитељи.

Сем специјалних претстава за њих, на Калемегдану, на летњој позорници биће приређена два фестивала народних игара и песама за београдско грађанство. Ова два фестивала одржаће се у уторак и среду 10 и 11 ов. мес. Почетак претстава у 18 час. То ће истовремено бити опроштајне претставе Српске фолклорне групе за неговање народне уметности, пошто млади уметници из Београда настављају своју пропагандну турнеју по Србији.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

Индијанци у Јужној Америци не изумиру

Hans Reizer: Indios, Wenzel — Braunschweig, Berlin 1943, str. 233, RM. 7.—

Једнога дана познати немачки сликар и књижевник Ханс Рајзер пошао је у Перу, у области прашума где извире мајка свих америчких река Амазона, да би тамо саградио себи колебу и живео међу урођеницима, Индиосима. У књизи *Индиос* он износи своје доживљаје међу становницима бескрајних шума и своја опажања о њиховом животу. Он разбија тако проширено мишљење европљана да јужноамерички урођеници изумиру као Индијанци Северне Америке.

На основу свога великог искуства и дугог посматрања, Рајзер тврди да савремена цивилизација и додир са капиталистичким друштвом није довео до дегенерације ових људи који се још увек налазе у дечијем стадију развитка човечанства. Они су остали здрави и снажни као што су били пре него што је бели човек дошао на амерички континент. Он ће такав и остати, а наша цивилизација неће никада продрети онамо где Индиоси живе ,јер огромне прашуме Јужне Америке су и биће вечита препрека белом човеку ка потпуном освајању овог дела Западне хемисфере.

БАЈКЕ ЗА НАШУ ДЕЦУ

Индиске бајке, најлепше бајке с Истока, превела Милева Поповић, ИПРОЗ (Златна књига, XIV), Београд 1943, стр. 160, дин. 47.

Благодарећи библиотекама *Златна књига* и *Добар друг* наша дечја литература обогаћена је врло лепим збиркама бајки. Тако смо до сада добили наше народне бајке, немачке, северних земаља, јапанске и кинеске, арабљанске и сада индиске. Не може се довољно похвалити овај напор поменутих библиотека. Захваљујући њима наша ће деца оплеменити своју машту и проширити своје географске чежње. А свет снова најближи је дечјој души, свет необичан и леп, свет добрих и племенитих људи, свет у коме добро побеђује зло. Омладина која чита бајке на путу је да прими сваку добру литературу.

Индиске бајке по својој основи сличне су бајкама осталих источњачких народа. Ове нити са истока провлаче се кроз бајке европских земаља, тако да је општи утисак тај као да је исток постојбина бајки. Индија сама по себи земља је раскошне флоре, необичних људи, моћних и богатих владара, невероватних чудеса. Индиске бајке догађају се у једном декору китњастом као фасаде индуских храмова. То је врло лепо осетио сликар М. Ћирић, који се потрудио да својим илустрацијама дочара ове поетичне слике.

Нарочито су лепе бајке: *Мала Сура-Бај, Жена змија и цар Али-Мердан, Леила и Меџун, Зашто се риба смејала, Човек који је ишао да тражи судбину, Шта ће бити-биће!* Избор је учињен са много укуса а превод Милеве Поповић коректан.

Ову лепу књигу најтоплије препоручујемо нашој деци.

❖

Разочарање у СССР

Matthias Pförtner: Die russische Wanderung, Rauch-Dessau, Стр. 308, РМ. 6.—

Један немачки комуниста-интелектуалац, око 1930 године одлази у Москву; прво одушевљен совјетима, он се полако трезни, постаје хладнији према комунизму, почиње да се одвраћа од њега, док најзад не постаје сумњив свемоћном ГПУ. Бива ухапшен, без суђења осуђен на три године прогонства и одведен на обалу Северног леденог мора.

Две ствари су важне које нам у овој својој књизи износи Пфертнер: то је поглед на режим који влада у концентрационим логорима, режим који је ради привредних циљева изграђен на најнижим људским инстинктима — и опис људи који су објект тога режима. У Пфертнеровој књизи налазимо једно обиље типова, читав један космос, од људи који стоје на најнижем ступњу свега што је човечанско до најплеменитијег човека. Са ретком виртуозношћу он описује патње, несреће, тежње, планове ових јадника, који су највећим делом осуђени на смрт. То је све проживљено и дубоко човечански.

ИЗДАЊА КАРЛ - МАЈ

Издавачко предузеће Карл Мај (у Радоболу, код Дрезде) прославило је ових дана 30-годишњицу, за које је време издало око 9 милиона примерака изабраних дела Карла Маја.

СМРТ ФРИДЕ СТРИНБЕРГ

Недавно је у Салцбургу преминула, у 72 години, Фрида Стринберг, удова великог шведског писца Августа Стринберга. Она је била друга књижевникова жена, а сама је написала једну књигу, посвећену своме мужу, под насловом *Радост, Љубав, Жалост.*

СМРТ ЕДВАРДА ФАЗЕРА

Едвард Фазер, познати фински композитор и бивши директор финске опере, преминуо је у 81 години. У младости је био познат и као пианист, а 1915 године организовао је финску оперу у Хелсинкиу.

СПОМЕНИК ПАРАЦЕЛЗУ У САЛЦБУРГУ

У вези са 450-годишњицом рођења славног немачког лекара Парацелзуса, који је 1541 преминуо у Салцбургу, на тргу Парацелзус, чим буде завршена изложба немачке уметности, подигнуће се споменик томе славноме Немцу. Споменик је дело професора Торака.

О ГАЈЕЊУ ЛУЦЕРКЕ

Влад. Мартиновић: Луцерка. Издање ИПРОЗ Пољопривредна библиотека 46. Год. 1943.

У врло корисним и поучним популарно-стручним пољопривредним издањима издавачког предузећа ИПРОЗ изашла је ових дана једна врло значајна књига инж. Владимира Мартиновића о гајењу луцерке.

За наше прилике, при сталној и тако рећи кроничној оскудици пићних биљака, ова књига претставља нарочити значај, јер упознаје нашег пољопривредника и сточара са гајењем једне од најважнијих биљки, врло погодних и корисних за исхрану стоке. Чак по тврђењу стручњака луцерка је најважнија и најкориснија пићна биљка.

Данас, вели писац, скоро је немогуће замислити да једно напредно газдинство нема бар један део земљишта под луцерком. Она се згодно допуњује црвеном детелином, једном исто тако важном пићном биљком. Тамо где једна не успева, успева друга, а још је боље кад обе успевају у истом крају.

Код нас се под луцерком налази преко 30.000 хектара, а поред тога сваке године ова површина се повећава.

И ако скромна у својим захтевима, луцерка даје изврсну и обилну сточну храну у зеленом, сувом и силираном стању. Нарочито је подесна за сушне крајеве, где оскудица у сточној храни доводи у питање сваки напредак сточне производње. Поред тога луцерка обогаћује земљиште хранљивим састојком азотом и оставља земљиште растресито, тако да други усеви после ње наилазе на врло повољне услове. Наше поднебље је врло погодно и за производњу семена луцерке и црвене детелине, те се такво семе произведено код нас сматра одличном трговачком робом, јако цењеном у земљи, а нарочито у иностранству.

У будуће мора да се поклони код нас много већа пажња луцерки, нарочито чистом и селекционисаном семену, бољем начину обраде земљишта, ђубрењу и нези усева, благовременој косидби, правилном справљању сена и другим важним пословима око унапређења ове одличне пићне биљке.

Као сточна храна луцерка се може искористити у зеленом стању, као сено или као силирана храна. Поред тога сено од луцерке може да се меље и даје стоци у виду брашна.

Луцерка је јако хранљива и радо је једе сва стока, ситна и крупна. Нарочито је добра за млечна грла. Поред осталих хранљивих састојака садржи већу количину беланчевина и креча, те се због тога препоручује за младу стоку ради јачања костију и бржег развитка. Осим тога садржи и витамине А, Б и Е, који повољно утичу на развитак и на плодност стоке. Код пернате живине повећава носивост јаја, а за пчеле је луцеркин цвет изврсна паша.

Преорано луцериште оставља велике количине органских материја које служе као храна наредном усеву. После луцерке земљиште је чисто од корова, јер га она у току свог пораста угушује. Поред тога она оставља набушено и растресито земљиште врло повољно за обраду.

По хранљивој вредности црвена детелина је од луцерке нешто боља, али када се узму у обзир већи приноси луцерке, онда она надмашује црвену детелину. У поређењу са овсом луцерка са исте површине даје 4 и по пута више сварљивих сирових беланчевина. По садржају креча превазилази црвену детелину; у угљеним хидратима нешто заостаје, али у укупном приносу надмашује. Први откос даје раније од црвене детелине, а последњи пред зиму, кад зелене хране више нема, што је од великог значаја при исхрани стоке.

Ова књига заслужује пуну пажњу сваког пољопривредника и сточара, а детаљна упутства која пружа доприноће несумњиво много унапређењу нашег сточарства и наше пољопривреде, а тиме и општем унапређењу наше народне привреде.

Радио

СВАКОДНЕВНЕ ЕМИСИЈЕ БЕОГРАДСКЕ РАДИО СТАНИЦЕ

5.00— 6.15 Другарски поздрави
6.15— 7.00 Емисија за српске сељаке и вести на српском језику
7.00— 7.10 Вести на немачком језику
7.10— 9.00 „Добро јутро, драги слушаоци!"
9.00— 9.20 Вести
9.20—12.00 Пауза
12.00—13.00 Подневни концерт
13.00—13.10 Вести на српском језику
13.10—13.50 Подневна музика
13.50—14.00 Вести на немачком језику
14.00—14.50 Нешто за тебе
14.50—15.00 Извештај о водостању
15.00—15.30 Извештај Врховне команде с лаганим понављањем и кратке вести за војску
15.30—16.00 Пауза
16.00—18.20 Српске емисије
18.20—18.40 Час немачке народне групе
18.40—19.00 Музика за тебе
19.00—20.00 „Из савремених догађаја" на немачком језику и вести на страним језицима — бугарски, мађарски, француски и румунски.
20.00—20.20 Вечерње вести
21.40—22.00 Поздрави младог београдског стражара
22.00—22.15 Последње вести
00.00—02.00 Поноћне мелодије.

НЕДЕЉА, 8 АВГУСТ

16.05—17.00 Београд поздравља Бор. Изводе: Народни оркестар Обреновић, Вера Пантелић, Предраг Буташ, квартет Савовић, Мирослав Бацевић, Дивна Костић, дует Перић и Бора Савић-Крушарац.

ПОНЕДЕЉАК, 9 АВГУСТ

16.00—18.20 Српске емисије
16.00—16.30 Забавна музика. Изводи забавни оркестар под управом Фрање Седлачека. Солисти: Неда Јуришић и Жарко Цвејић.
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—17.00 Концерт радио хора под управом Богдана Цвејића
17.00—18.10 Народна музика. Изводе: Народни оркестар Милановић, тамбурашки оркестар Араницки, Душанка Вукмировић, Ружа Протић, Милица Титић, Момчило Рајић, Мита Божиновић и дует Савић-Милчић.
18.10—18.20 Из савремених догађаја.

УТОРАК, 10 АВГУСТА

16.00—18.20 Српске емисије
16.00—17.00 Музика из тонфилмова (нове плоче)
17.00—17.30 Народне песме и музика. Изводе: Народни оркестар под управом проф. Петра Крстића и солисти
17.30—17.40 Предавање
17.40—18.10 Народне песме певају Милена Ћесаровић и Славко Илић уз пратњу народног оркестра Обреновић
18.10—18.20 Из савремених догађаја.

СРЕДА, 11 АВГУСТ

16.00—18.20 Српске емисије
16.00—16.30 Концерт гудачког квартета Преворшек
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—16.50 Концерт женског октета
16.50—17.00 Предавање
17.00—18.20 Забавни час.

ЧЕТВРТАК, 12 АВГУСТ

16.00—18.20 Српске емисије
16.00—16.30 Аудиција Радио Београда
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—17.00 Чувени певачи (плоче)
17.00—17.30 Српске мелодије свира квинтет Николић
17.30—17.40 Предавање
17.40—18.10 Дечји час
18.10—18.20 Из савремених догађаја.

ПЕТАК, 13 АВГУСТ

16.00—18.20 Српске емисије
16.00—16.30 Концерт београдског симфониског оркестра под управом проф. Световида Пашћана
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—17.00 Шлагери. Изводе: квартет Симић, Војин Поповић, квартет Ђорђевић и сестре Перић
17.00—18.10 Народна музика. Изводе: Народни оркестар Милановић, тамбурашки оркестар Араницки, Љубица Филиповић, Деса Јовановић, Јован Милићевић-Мостарац, М. Петровић и В. Одаџић
18.10—18.20 Из савремених догађаја.

СУБОТА, 14 АВГУСТ

18.00—18.20 Српска емисија: Добровољачки час.

Државна хипотекарна банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања постојећа у Аранђеловцу:

12 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградама Краљице Марије 34 Дин. 150.000.—
2) Плац повр. 846 кв. м. Дин. 125.000.—
3) Плац са вилом повр. 1863 м. кв. Дин. 1,200.000.—
4) Њива звана »Поље« повр. 50.760 м. кв. 4/5 ид. део Дин. 1,200.000.—
5) Њива »Миленића Поље« повр. 1195 м. кв. Дин. 95.000.—

14 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са вилом повр. 1300 м. кв. Дин. 1,300.000.—
2) Плац са вилом повр. 936 м. кв. Дин. 2,500.000.—
3) Плац са зградом 1030 м. кв. 1/2 ид. део. Дин. 135.000.—
4) Плац са вилом повр. 800 м. кв. Дин. 350.000.—.

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска 33/II од 9—12 час. где се могу добити сва даља обавештења.

547 1—1

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 3.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

Продаје се врло јевтино:

Плац на Авалском путу 300 кв. м. У непосредној близини Београда.
Плац код Авалског пута близу 9 километ. 5000 кв. м.
Јавити се на тел. 30-698.
1—1

Кућну листу издату од Престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. *Сава Кнежевић.* 514 2—3

Полициску пријаву издату од престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. *Витомир Јовановић.* 515 2—3

Кућну листу издату од Престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. *Даринка Смиљковић.* 516 2—3

Полициску пријаву издату од престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. *Милева Вујичић.* 517 2—3

Кућну листу издату од Престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. *Сава Миленковић.* 518 2—3

Полициску пријаву издату од Престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. *Данијан Илић.* 519 2—3

Полициску пријаву издату од Престојништва градске полиције Крагујевац изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. *Мила Павловић.* 520 2—3

Кућну листу издату од Престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. *Милева Петровић.* 521 2—3

Украдена ми је лична карта издата од Претстојништва полиције, Крагујевац, за 1943 год. Оглашујем је за неважећу. *Илић Владимир.* 522 2—3

Личну карту бр. 9472 издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу нестала ми је. Оглашујем је за неважећу. *Јанковић Урош.* 523 2—3

Пријаву и личну карту издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам Овим је оглашујем за неважећу. *Елизабета Јанковић.* 524 2—3

Личну карту издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам па је оглашујем за неважећу. *Кристина Аздејковић.* 525 2—3

Личну карту бр. 395 издату од Општине ресничке изгубио сам па је овим оглашујем за неважећу. *Вуловић Александар.* 526 2—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. *Радмила Живковић.* 548 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам па је оглашујем за неважећу. *Бранислав Благојевић.* 549 1—3

ИЗГУБИЛА САМ кућну листу издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу па је оглашујем за неважећу. *Јула Митровић.* 550 1—3

ИЗГУБИО САМ личну карту издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, па је оглашујем за неважећу. *Милош Јовановић.* 551 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва полиције у Крагујевцу изгубио сам, па је оглашујем за неважећу. *Драгољуб Радосављевић.* 552 1—3

ПОЛИЦИСКУ ПРИЈАВУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам и оглашујем је за неважећу. *Милица Ђорђевић.* 553 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу па је оглашујем за неважећу. *Милена Војводић.* 554 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ и потврду изгубила сам, издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, па је оглашујем за неважећу. *Живота Тодоровић.* 551 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ и потврду издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам, па је оглашујем за неважећу. *Јездимир Ранковић.* 556 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, па је оглашујем за неважећу. *Милован Зекавица.* 557 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам па је оглашујем за неважећу. *Милица Мијашовић.* 558 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам те је оглашујем за неважећу. *Ковиљка Николић.* 559 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, те је оглашујем за неважећу. *Божурка Јовановић.* 560 1—3

ПОЛИЦИСКУ ПРИЈАВУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам па је оглашујем за неважећу. *Костадина Новаковић.* 561 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ и пријаву издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам, те их оглашујем за неважеће. *Видислав Јовановић.* 562 1—3

ПРИЈАВУ И КУЋНУ ЛИСТУ издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам те их оглашујем за неважеће. *Надежда Урошевић.* 563 1—3

НЕСТАЛА МИ ЈЕ лична карта издата од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, па је оглашујем за неважећу. *Чиломир Чупић.* 565 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је оглашујем за неважећу. *Стефановић Љубица.* 564 1—3

ПРИЈАВА И ЛИЧНА КАРТА издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па их оглашујем за неважеће. *Анка Јанићијевић.* 566 1—3

ПОЛИЦИСКУ ПРИЈАВУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је оглашујем за неважећу. *Јозефина Марошек.* 567 1—3

ПОСЕТИТЕ СТОВАРИШТЕ МОДЕРНОГ НАМЕШТАЈА

Ђорђа Барјактаревића

БЕОГРАД — КР. АЛЕКСАНДРА 87 и 97. ТЕЛ. 40156.

Има велики избор спаваћих соба, кухиња, трпезарија, комбинованих соба, кауча, патент фотеља, салонских дубоких фотеља, уз најниже цене, најлепши избор за 1943 годину.
539 2—4

Пажња! Пажња!

Продавцима златног накита

Не продајте ни једног парчета Вашег златног накита, драгог камења и златних зуба, док потпуно не би били упућени у њихову стварну данашњу вредност. Зато ако већ продајете понудите свима купцима *а на послетку у Вашем је интересу* понудите и познатој фирми „ВРАЧАР" која ће Вам платити одмах по највишој дневној цени, или ће Вам бесплатно и стручно проценити „ВРАЧАР" — Београд, Палилулска улица бр. 6. — Продужење Душанове улице. — Телефон 28-706. — Дорћолска пијаца.
541 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

16 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Цара Душана 58 Дин. 2,400.000.—
2) Плац са зградама Цара Душана 29 Дин. 2,500.000.—
3) Плац са зградом Цара Уроша 32-34 Дин. 1,600.000.—
4) Плац са зградом Ситничка 26 Дин. 1,600.000.—
5) Плац са зградом Цара Душана 53 Дин. 1,800.000.—.

18 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Солунска 8 Дин. 740.000.—
2) Плац Солунска 14 Дин. 1,200.000.—
3) Плац Цара Уроша 08 Дин. 1,400.000.—
4) Плац са зградом Цара Душана 74 Дин. 2,000.000.—
5) Плац са зградом Цара Душана 73 Дин. 2,500.000.—.

20 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Краљев трг 10 Дин. 10.000.000.—
2) Плац са зградом Страхинића Бана 74 Дин. 5,000.000.—
3) Плац са зградом Кнеза Павла 23 Дин. 1,300.000.—
4) Плац са зградом Змаја од Ноћаја 14 Дин. 5,000.000.—
5) Плац са зградом Риге од Фере 16 Дин. 1,400.000.—.

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска 33/II, од 9—12 час. где се могу добити сва даља обавештења.
543 1—2

СТАРИ НАКИТ И ДРАГО КАМЕЊЕ

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња.

„БУКУЉА"

ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА
Краља Милана 41-а до Славије
544 1—1

Обрачунски завод у Београду

У смислу § 9 Уредбе о обрачунском заводу при Српској народној банци М. С. Бр. 1694 од 2 јула 1943 године (Службене новине бр. 57 од 20 јула 1943 године) и чл. 3 Пословника Обрачунског завода (Службене новине бр. 59 од 27 јула 1943 г.), а на основи појединачних пријава и одлуке Гувернера Српске народне банке од 28 јула 1943 године, ступили су од данас, 28 јула 1943 године, у чланство Обрачунског завода у Београду следећи новчани заводи:

Српска народна банка у Београду,
Државна хипотекарна банка у Београду,
Поштанска штедионица у Београду,
Београдска општинска штедионица у Београду,
Београдска задруга а. д. у Београду,
Банкарско друштво а. д. у Београду,
Извозна банка а. д. у Београду,
Прометна банка а. д. у Београду,
Јадранско-подунавска банка а. д. у Београду и
Француско-српска банка а. д. у Београду.

Обрачунски завод у Београду почеће да ради на дан **2 августа 1943 године**, кога ће се дана одржати први састанак за обрачунавање, у пословним просторијама Обрачунског завода у Београду, које се налазе у згради Српске народне банке у Београду, Краља Петра улица бр. 12 (соба бр. 24).

Горе наведени чланови вршиће убудуће међусобна плаћања обрачунским путем, на дневним састанцима код Обрачунског завода у Београду.
28 јула 1943 године

Београд.

ОБРАЧУНСКИ ЗАВОД
при Српској народној банци
у Београду
545 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

9 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Алексе Ненадовића 16 1/3 ид. део Дин. 2.167.000.—
2) Плац са зградом Курсулина 26 Дин. 1,300.000.—
3) Плац са зградом Војводе Протића 13 Дин. 2,000.000.—
4) Плац са зградом Романијска 26 Дин. 230.000.—.

11 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Коче Капетана 36 Дин. 3.800.000.—
2) Плац са зградом Шуматовачка 88 Дин. 1,000.000.—
3) Плац са зградом Дубљанска 65 Дин. 800.000.—
4) Плац са зградом Стјепана Радића 7 Дин. 1,500.000.—
5) Плац Хартвигова 12 Дин. 10,000.000.—.

13 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Врт у ул. Ђорђа Радојловића Дин. 1,700.000.—
2) Плац са зградама Франше Депереа 86 Дин. 1,000.000.—
3) Плац са зградама Адмирала Гепрата 95 Дин. 4,500.000.—
4) Плац Толстојева 28-30 Дин. 1,800.000.—.

Продаја ће се обавити од 9—12 час. у банчиној згради Скадарска 33/II где се могу добити сва даља обавештења.
546 1—1

Поштарина плаћена у готову

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Београд, 14 августа 1943
Бр. 31. Год. II.
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

Н. И. Бр. 15

СРПСКИ НАРОД

ОПОМЕНА ИЗ ЛОНДОНА

Ако овако потраје са смењивањем „југословенских влада“ у Лондону, доћи ће ред на све емигранте или дипломатске чиновнике, који су се затекли у иностранству да постану претседници владе или барем министри. То је прва мисао која дође човеку на памет кад чује да је толико властољубиви Миша Трифуновић дао оставку и да је владу образовао ни мање ни више него — Божидар Пурић, који ни у сну није могао помислити да ће доћи до тога положаја. Југославије нема више ни у Лондону, то доказује у првом реду ова нова влада, али зато имамо југословенског премијера, елегантног и дотераног, као да је из кутије изишао, који *богме* по елеганцији може да се такмичи чак и са самим Идном, арбитром елеганције Велике Британије. Одиста, не трагикомичан већ оперетски завршетак са Југославијом!

Каква разлика са 1915 годином када српску и чешку емиграцију претстављају један Никола Пашић или један Масарик. Данас спали смо на једнога Пурића, који има једину квалификацију да је зет Николе Пашића и на једнога Бенеша, агента Интелиценс Сервиса. Ниједан српски политичар, коме је остала још и која трунка српскога осећања, није могао даље да игра како му свирају Лондон и Москва.

Од њих се тражило да капитулирају на свима линијама: да признаду Тита за шефа акције, да приме све захтеве Хрвата у погледу територијалном и у погледу уређења земље и да позову српски народ да се буни.

Још једном на један еклатантан начин Лондон је испољио своју стару мржњу према српском народу, ометајући му кроз цео XIX век и у току XX века у његовим легитимним тежњама. Сада је опет тражио да српски народ нештедимице пролије своју крв за рачун његових интереса, а да не добије никакве политичке гаранције у погледу будућности. Очевидно је да Лондон има сасвим друге комбинације и да српски народ има да плати цех и да игра подређену улогу.

Такве мисије није хтео да се прими ниједан српски политичар у емиграцији и зато се прибегло образовању овакве назови владе, састављене од дипломата и других чиновника, што увек значи неуспех да се нађе политичко решење за једну ситуацију. Очевидно је да је криза у односима емиграната врло дубока и непремостива, јер се од Срба траже све концесије и жртве, а ништа им се не даје као накнада

Овакво решење кризе показује поред тога колико је исправна политика коју води Српска влада генерала Недића имајући пред собом првенствено за циљ опстанак и будућност српског народа. Наравно да ови политичари неће то јавно признати, али њихово отсуство у влади јасно то доказује и српски народ још потпуније увиђа сада њихове грешке, које им се сада љуто свете у толикој мери, да и они сами не могу више да подносе захтеве својих енглеских газда.

Ова оваква влада, сенка од сенке, треба да буде опомена свима Србима, нарочито онима који се заносе неким „ослобођењем“ од стране Енглеза, шта смерају Енглези са српским народом у случају њихове победе. Очевидно је да су њихови интереси и њихове симпатије на другој страни, а да српски народ треба да послужи само као оруђе за извођење њихових планова на Балкану и Југоистоку Европе.

Она показује још више колики је злочин свакога Србина који у данашњим приликама поступа по упутствима из Лондона, који је открио своје право лице. Она је добро дошла у данашњи час када српски народ полаже најтежи политички испит у својој историји и када од његовог политичког смисла и мудрости зависи и његов опстанак и његова будућност.

Овај обрт догађаја показује му колико је исправна само једна политика, политика српских интереса, која се своди на две-три непобитне аксиоме:

НЕ СМЕМО ДОПУСТИТИ У ПРВОМ РЕДУ ДА БУДЕМО ОРУЂЕ НИ ЛОНДОНА НИ МОСКВЕ.

НЕ СМЕМО БИТИ ТОЛИКО ЗАСЛЕПЉЕНИ И ЗАЛУЂЕНИ ДА ВЕРУЈЕМО ДА МОЖЕМО МА ШТА ДОПРИНЕТИ ИСХОДУ ОВЕ ГИГАНТСКЕ БОРБЕ.

МОРАМО СЕ ПОНАШАТИ И ПОСТУПАТИ КАО ЛОЈАЛНИ И ИСКРЕНИ ЧЛАНОВИ ЕВРОПСКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ КОЈА СЕ ДАНАС БОРИ ЗА СВОЈУ СЛОБОДУ И БУДУЋНОСТ.

МОРАМО СЕ КЛОНИТИ СВАКОГ ПОСТУПКА И СВАКОГ ЧИНА ДА БИ СПАСЛИ ШТО ВИШЕ СРПСКИХ ГЛАВА. ДА БИ САЧУВАЛИ БИОЛОШКИ ОПСТАНАК СРПСКОГ НАРОДА И ОБЕЗБЕДИЛИ МУ ДОСТОЈНУ БУДУЋНОСТ.

Догађај у Лондону је без значаја за развој прилика, али је пун поука у погледу определења српског народа. Ако је било англофила, који су веровали енглеским лажима и обећањима, данас они треба да признаду, ако имају и мало здравог расуђивања и српског родољубља, да су били преварени и да увиде да је Лондон остао као што је био и раније непријатељ српског народа, коме у току историје ништа није учинио, већ му је само одмогао.

Ако овим занесењацима ове чињенице не говоре јасно и убедљиво, онда су они заиста неизлечиви маниjаци. Али зато трезвена и свесна огромна већина српског народа не сме допустити да овакви психо-патолошки типови утичу на његову судбину. Он се мора свима сретствима борити противу њиховог утицаја и противу њихове акције. Ма да су услови тешки, он мора наћи сретстава да их онемогући у својој средини, јер се ради о његовој глави, ради се о његовом опстанку и о његовој будућности.

Тренутак је и сувише озбиљан. Може се рећи он има у себи пуно судбинских, трагичних елемената. Ретко је када један народ у толикој мери држао у својој руци своју судбину, ретко када од његовог разума и здравог смисла зависио је његов опстанак и његова будућност. То треба да имају на уму наши људи у граду и на селу и да се не заносе никаквим неоснованим прогнозама и да се поводе за онима који говоре, како им наређују Лондон и Москва.

Ма да је могуће правити површне закључке на основу извесних аналогија, догађаји се неће развијати како изгледа на први поглед и како их предвиђају ови агенти Лондона и Москве. Снага Немачког Рајха око кога се окупљају свесни европски народи нетакнута је и несаломљива је. Јуначка одбрана Сицилије и непробојност Источног фронта јесу непобитне чињенице које најбоље показују колико је европска тврђава јака и како ће се о њене бедеме и о вољу Европе разбити сви покушаји Енглеза и Американаца, као и варвара са Истока.

„С-Н“.

На ивици пута...

Извесни наши људи, мада претстављају очигледно мањину у нашем народу, губе често здраво мерило кад расуђују о приликама код нас и падају у грешке, које се катkад не дају више исправити. Слушајући свакојаке савете са разних страна, они се не уступчавају да и друге наведу на кораке од којих може бити великих штета не само по појединце него и по читаву нашу целину. Примењујући у својој лакомислености упутства добивена са стране да се опиру извршењу наредаба средишњих и локалних власти, ти наши лакоумни сугрђани и не сумњају каквим опасностима излажу своје блиске, а са њима и цео српски род.

Ми се у овом тренутку опет налазимо у таквом положају, да сваки и најмањи прекршај и огрешење о заповести власти може да доведе до најфаталнијих последица. Губећи несвесно ствар ност пред очима и не оперишући са чињеницама, неки наши људи поводећи се за страном пропагандом мисле да треба сада отежавати сређивање прилика код нас и да данас треба почети с ометањем оно мало нормалног живота, који је код нас заведен по цену надчовечанских напора и тешкоћа, о којима ће тек историја свакако рећи прави суд и о чијим резултатима тек доцнија поколења моту да поставе исправну оцену. Јер не треба у овом тренутку изгубити из вида да је наш народ у својој великој већини пригрлио тезу претседника Милана Недића, који је поставио као једини програм своје управе: аксиом виталности српскога народа и његовог права на постојање и даље развијање. Народ је прихватио рад свих оних чије су тежње биле усредсређене на враћање земље из хаотичног стања у сређен и природан поредак битисања и организовања. Не само што бисмо се без тога привредно и морално потпуно срозали, него бисмо, остајући у перманентном хаосу и бесциљном бунту, ишли ка тоталном животном и биолошком истребљењу. Да ли је било избора пред нама? Да ли смо се могли колебати кад је требало бирати између живота и смрти, кад се требало определити за мир, ред и рад, или за уништење свих материјалних добара, свих моралних вредности, за опште убијање и пустошење читаве земље. Цео наш народ пригрлио је политику сарадње, програм рада, организовања и нормализовања живота и у томе се добрим делом успело. Иако је било местимичних и повремених изгреда, локалних поремећаја, ипак се може слободно рећи, да је за последње две године постигнуто необично много на свим пољима јавног рада и да су многи и многи животи сачувани отаџбини. Избора заиста није било и народ је одмах кренуо једним могућим путем, обезбеђујући садашњицом изгледе за бољу будућност.

Наш народ је имао здрав инстинкт кад је одлучно кренуо путем разума, и кад је пустио да га памет руководи, здрава и једра сељачка памет некадашњих оснивача наше државе. Разборитост широких народних слојева победила је свуд, и ми смо углавном и мимо толике пропаганде са свих страна, која је хтела да народ скрене са правог пута малене таљиге српског народа, одржати присуство духа, сачувати хладан разум и разборити присебност. И спасли смо се досада још већих зала и ис-

(Наставак на 2-гој страни)

ВОЈНОИСТ. БИБЛИОТЕКА „ВОЈВОДА МАРКОВИЋ“

„БЛАГОДЕТИ“ САВЕЗНИЧКОГ ОСЛОБОЂЕЊА

Како изгледа у земљама које су запоседнуте од стране Енглеза и Американаца, најбоље се види из писања француске, енглеске, америчке и египатске штампе. Благодети које су Енглези и Американци донели француским колонијалним подручјима Северне Африке, састоје се према писању листа *Кри д Пепл*, у томе, што су отворени сви затвори, комунисти пуштени на слободу, док су национално настројени Французи и урођеничко становништво хапшени и позатварани.

Према једном извештају *Тајмса*, Енглеска је одмах преузела сва складишта животних намирница, препустивши јеврејима за шпекулацију, без обзира на стање у коме се налази становништво. Францускиње не смеју да се појаве на улицама, пошто се излажу опасности да буду нападнуте од америчких или енглеских војника.

Северна Африка није никакав изузетак. Исте појаве на дневном реду су на свима подручјима запоседнутим од Енглеза и Американаца, као што су Ирак, Иран, Египат и многе друге земље.

Ових дана поднео је један египатски посланик парламенту у Каиру, списак недела, која су енглески и амерички војници починили међу становништвом. Тако је у Египту у кратком размаку од три месеца, опљачкано од стране „савезничких“ војника 174 ресторана, пивница, посластичарница, кафана и барова, док су њихови власници малтретирани или у одбрани своје имовине убијени. Сем тога нападнуто је 1025 жена на улицама, 700 аутомобила украђено, и на стотине разбојничких препада извршено.

Египатски посланик рекао је дословно на седници египатског парламента: „Када та господа, чији смо ми савезници, са нама поступају на такав начин, како ће тек поступати са становништвом оних земаља, где буде војиште?“

Исти случај је и са Абисинијом, која је окупирана од Енглеза. О догађајима у Абисинији писао је лондонски часопис *Њус Ревју*, да је британска управа потпуно подбацила, да се за две године од када се Хаиле Селасие вратио у Абисинији, отклоњени сви морални, социјални и привредни успеси италијанске колонијалне политике. Хаиле Селасие добија сада годишње само 300 хиљада фунти стерлинга, поред помоћи од британске владе у висини од 1 милион фунти стерлинга.

Енглески часопис указује на то, да је Мусолини само за изградњу Адис Абебе потрошио 33 милиона фунти стерлинга.

И у областима запоседнутим од Американаца владају безпримерни односи. Тако пише амерички недељни часопис *Тајм*: „Средњоамеричка острва, која се пружају испред Панамског канала, преживљују најцрње дане. На острву Пуерто Рико има три стотине хиљада незапослених. Према статистици надлештва за контролу исхране, од 320 хиљада школске деце, преко две стотине хиљада немају довољно хране. Улице Светог Хуана преплављене су просјацима. Не може се добити ни пиринач, ни риба, ни пасуљ. Шта више нема ни кинина, што је од преке потребе за стиновништво ових тропских предела“.

Амерички часопис *Тајм* каже да је у Порто Рику, најважнијој тврђави за одбрану Панамског Канала, уместо политичке слободе наступила највећа невоља.

Могло би се навести још много сличних примера, из којих се види да су Американци и Енглези неспособни, да створе ма и најпримитивније услове за здрав политички и привредни опстанак становништва, у земљама од њих запоседнутим. Ти водећи чланови „Уједињених нација“ и не мисле на то, њихов је план да становништво и поседнуте земље што више осиромаше, да би лакше дошли до јевтине радничке снаге.

То је и јавно признао један посланик у енглеском Доњем дому, приликом дебате о колонијама, да се колонијална политика Британске Империје руководи начелом: „Оно што држимо у рукама, то и експлоатишемо“.

АМЕРИЧКИ ПРОХТЕВИ

Написао Камиј Моклер

Изгледа заиста да неки историски закон управља успоном и ишчезавањем великих националних и расних група цивилизованог човечанства. Да не идемо чак до Грчке, до Рима, до величине и опадања султанског Ислама, може се констатовати да свака од тих група, у модерним временима познала је своје часове првенства на историској позорници. Француска, данас толико унижена, била је неоспорна краљица Европе у епохама Луја XIV и Наполеона. Шпанија је триумфовала са Карлом V. Енглеска је себи створила од XVIII века огромно царство.

Мање нације блистале су у појединим тренутку, као Шведска за време Густава-Адолфа, а Холандија у „Златном столећу“. Цивилизаторска кула светиља показује наизменично различито обојене фазе своје светлости. Врхунци успона и опадања наизменично се ређају по једном ритму недокучивом за гомиле, али чије узроке опажају обавештени посматрачи и чију неумитну правду они поздрављају. Може се данас признати да периода првенства отвара се за Немачку, која је тако дуго тражила своје јединство, али која га је позно остварила са прогресом тако величанственим да ће јој вођство Европом припасти по праву по свршетку кризе која данас потреса свет.

Ови примери нису измакли Северним Американцима. Али од свега тога они су примили само охрабрење за једну прождирућу амбицију, не водећи рачуна о моралним и интелектуалним условима који су допустили и озаконили ступање на прво место осталих народа: најглавнији од тих услова, то је расно јединство, а други, то је време о коме се могло рећи да оно не чува за себе ништа од онога што се учинило без њега. Стварање је дуго и захтева духовни капитал. Американци то не разумеју. Нема ни два века како САД постоје. Створене вештачки шачицом Британаца, оне су склопиле своје масе од авантуриста који су стигли са свих крајева земљине кугле. Ово не сачињава једну хомогену нацију. Американци немају уопште прошлости. Знајући то, а најинтелигентнији међу њима осећају због тога понижење, они су поверовали да их је то отсуство прошлости стварало слободнијим за освајање будућности: и они су поверовали да ће се моћи обезбедити у погледу те будућности индустриским прогресом и новчаном моћи.

Ишли су свуда брзо у свима стварима. Правили су се да презиру оно што су они називали предрасудама старога света. Они имају привидну религију, англикански пиетизам: уствари, њихов Бог је долар. Они су изградили и снабдели многобројне универзитете, али из њих није изашла ниједна оригинална доктрина. Нису дали такорећи ниједног писца истински значајног, изузев Едгара Поа, кога нису разумели и чија се слава њима повратила из Француске захваљујући Бодлеру.

Имали су само сликаре који су имитирали француске и енглеске сликаре. Њихова архитектура је једино утилитарна. Они немају смисао за хармонију и лепоту: надувани својим златом, блефом, својезадовољством и алкохолом, они су скоројевићи. Обичаји су им простачки. Код њих је човек машина за зарађивање новца а жена скуп и сујетан идол.

То је детињасти народ, себичан и уображен, опијен својим брзим успесима, материјалистички, коме су послови велика страст а чији је демократски режим најкорумпиранији који се икада видео. Њихове државе у стварности су уједињене само заједничком амбицијом. Оне су љубоморне једна на другу, оне знају за штрајкове, расне конфликте, контрасте дрског луксуза и пролетерске беде који спречавају унутрашњи мир а условљавају страховиту експанзију комунизма. Без помоћи Лафајета, тога глупака који би боље учинио ради нашег спокојства да се је своједобно уздржао од интервенције, они не би могли изићи на крај са Енглезима. У своме грађанском рату они су победили Сендисте једино супериорношћу бројном и новчаном, а поступали су са њима са одвратном свирепошћу.

Овај биланс је врло мало сјајан. Међутим, Американци допуштају себи ту смелост да претендују на наслетство света и да одбацују Монроеву изолационистичку доктрину а под њеном заштитом Европа их је пустила да изграде свој огроман индустриски и банкарски просперитет. Почели су тиме што су потчинили себи нације из Јужне Америке, које све воде порекло од Шпаније, а које су латинске и католичке. У томе су успели путем интриге и економске уцене.

Сада међутим они чак и не скривају своју намеру да насаде ту Енглеску и то тамо одакле су сами дошли, а коју су земљу увек презирали. И она њих презире, али су јој они потребни. Они знају да је она болесна, вребају њене поседе, извлаче јој лоповски њене базе и тај чудан савез створен је из неповерења и мржње.

Американац баца своје корене свуда тамо где је владао Британац. Говорио је некад о својој захвалности и симпатији према Француској: али уствари цинички искоришћује њену несрећу да јој украде њено афричко царство, без ризика који су укинули његов долар и издајство, а ако одржава и даље фантомску владу дисидентних Француза, то је само ради тога да би боље злоупотребио поверљивост очекујући да збаци своју маску.

Он хоће Европу, он хоће Африку, он хоће све, па чак и Азију, али се ту усправио Јапан. Потчинити Европу својој трговачкој диктатури и преплавити је својим производима, избацити из седла Енглеску и створити од ње свој доминион, такав је амерички програм, који се може једино квалификовати изванредним мангуплуком и кризом лудила величине код једног раштрканог народа а који је уз то варварски и поред свог изгледа.

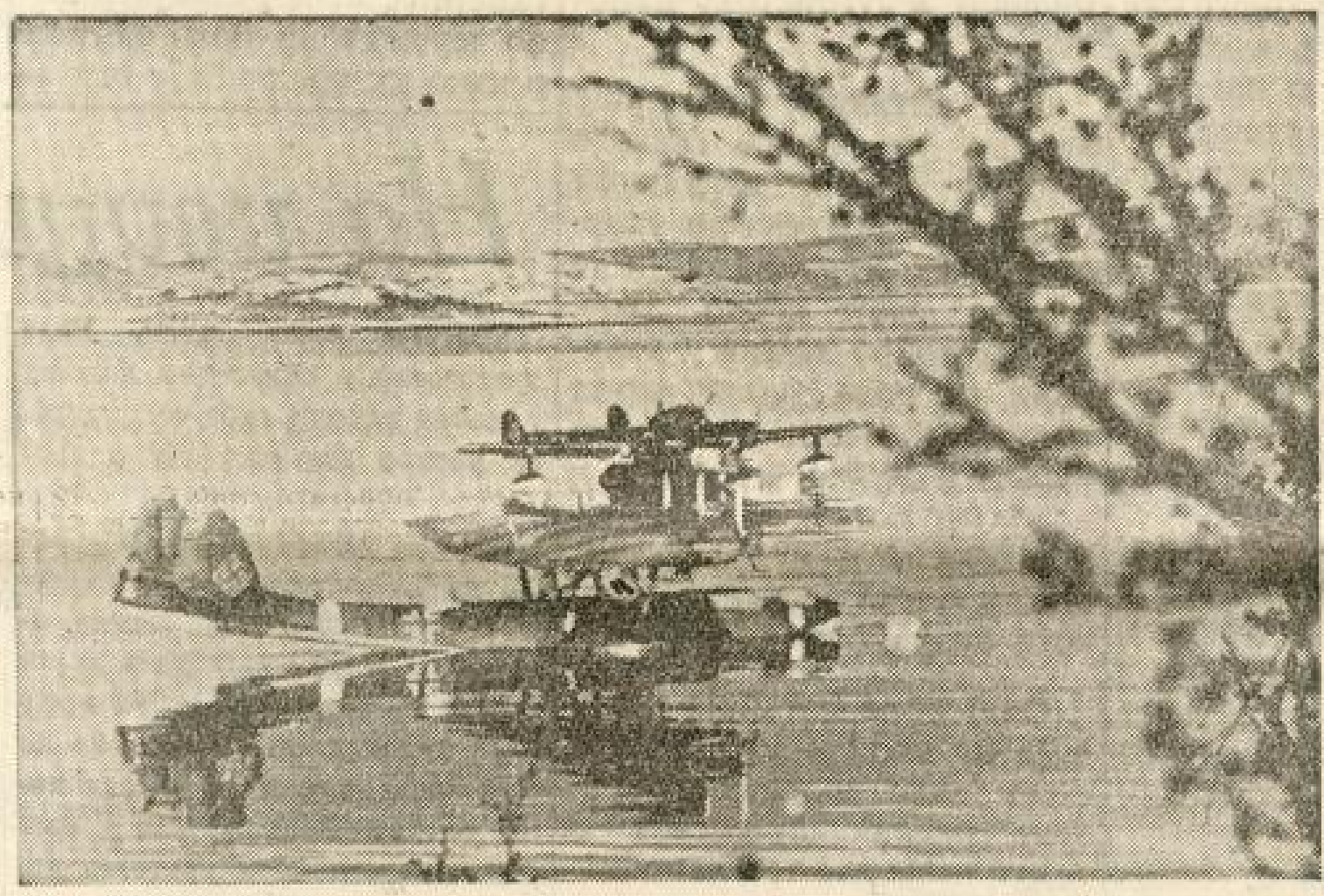

Немачки иваони у Северном мору

Foto: Belgrader Bildagentur

На ивици пута...

(Наставак са 1-ве стране)

кушења, која су нас на сваком кораку вребала.

Данас нас поново и појачаним темпом сваљују са правога пута, опет навлаче на грешке, које би нас у овом тренутку најскупље стале. Али ако нас они не жале, који нас гоне на непромишљене кораке, ми сами себе треба да се сетимо, нас и наше деце, као и наше будућности, у коју нам не вреди да загазимо са толико проређеним редовима, да не будемо могли претстављати озбиљну народносну групу, способну да живи и да напредује.

На нама су и пред нама велики задаци; а шта ми можемо постићи, ако данас угрозимо све изгледе на бољу будућност. Ако онемогућимо данашњицу, како се можемо озбиљно надати бољој сутрашњици. Ако послушамо несрећне савете споља, који нас наводе да лудо изгубимо главу, ми ћемо још једном више доказати своју политичку незрелост и неспособност да сами заштитимо своје животне интересе.

Данас такође за нас нема избора и неодлучности. Сви ми као један морамо бити за одржавање мира, јер треба да будемо свесни, да би сваки прекршај и свако неиспуњавање дужности што се од нас очекује изазвало крваве последице по све нас. Сада се заиста поставља још једном питање: бити или не бити. Нека одлучи хладан разум и нека превагне исконско искуство нашег напаћеног народа.

У значајним и судбоносним данима морају пасти и разумне одлуке. Иза којих ће бити наша урођена разборитост и наше здраво осећање стварности. Тако ћемо спасти главу нашу, а припремити и душе наше за путеве на којима српски народ треба да покаже своју зрелост и способност за значајне задатке који га тек очекују.

Др Н.

СРПСКИ НАРОД
ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.
ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.
РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке) Тел. 20-383.
ШТАМПАРИЈА „ЛУЧА“, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.
Тромесечна претплата 36 динара шаље се преко »Пресе« а. д. Влајковићева 8.

Кад разум влада

Кад видимо како на све стране у нашој Србији цвета рад, онда тек нам постаје јасно, каква је била Југославија била ожалошћена за југословенске дембеле. Па и у тој бившој Југославији било је паметних људи који су повремено опомињали управљаче земље и захтевали да се изгради један општи радни план по коме ће се приступити систематском изграђивању земље, што би јако подигло благостање широких народних маса Све је било узалуд; то су били усамљени крици родољуба, који нису допирали до оних, који су дембелишући благовали, док су широке народне масе сиромашиле и пропадале. Истина тада се много причало, још више обећавало, али то је било само бацање прашине свету у очи, јер се са речи тешко прелазило на дела.

Примера ради да наведемо рад на електрификацији земље, или рад око пројектовања јадранске пруге, па је доста сазнања наше ништавности и лењости. Регулисање речних корита, исушивање баруштина и мочвара, подизање нових жељезничких пруга, грађење друмова и други велики радови, све се то утопило у теорисање, погађање и надмудривање за пуних двадесет година. Грађени су пројекти, мењани и допуњавани, али се практичном извођењу није никад приступило. Конструктиван рад није био идеал ондашњег друштва, али шпекулација, где се мало улагало а много зарађивало, имала је предност.

Земља, у којој владају такви назори о корисности човечијег рада, није могла дуго издржати; кад тад морала се срушити, без обзира што је са друге стране била и једна вештачка политичка творевина, јер је по својој садржини била права вавилонска кула. Први јачи вихор такву земљу оборио је и разбио у парампарчад. Из тих рушевина, под најтежим условима као сан, појавила се наша деветстотинадва најеста Србија. Као неки дугогоњи заточеник ослабио и посустао, као ислабели болесник надахнут новом надом, прогледала је Србија, поново се усправила, и стала на сопствене ноге и снажно закорачила у нов живот.

И Србија је васкрснула. Као своје врховно начело у обнови, као животни балсам свога битисања, прокламовала је рад и ставила га на прво место. Немајући више вере у заражене старије генерације јер су и даље остале клиноноше мана југословенске прошлости, Србија је анеловала на нове генерације и српска омладина као један човек, одазвала се покличу старе, праве отаџбине. Данас смо већ поносни на изванредни напредак, који получује нова Србија у свом конструктивном изграђивању и то у врло тешком времену, кад светски рат бесни свом жестином, на свима странама.

Србија ради, она се изграђује и напреднје. На све стране где год се обрнете видите рад и само рад. Прва је била национална служба младежи која је дубоко заорала бразду рада и обнове на целој територији данашње Србије. Са песмом на уснама, национална омладина у знаку свога лица помаже свесрдно изграђивању отаџбине, те постаје срећни весник и српска претходница бољег, здравијег и кориснијег живота. На њиховим младим ногама клопарају дрвени ђонови цокула, али у њиховим српским грудима куца племенито срце Немањића.

За омладином корача српска добровољачка фаланга са пушком у руци, обезбеђујући слободу рада и напретка српском народу. Под њиховом заштитом, али и уз њихову духовну и физичку сарадњу, рад цвета на свима пољима народне делатности. Оно мало још заблуделих по шумама, добровољци придобијају убеђивањем и враћају их са рђавог пута којим су пошли, српској матици, док међународни олош, удружен са злочиначким типовима српског народа, неуморно гоне и уништавају га са оружјем.

Појединачни злочини који се још дешавају овде-онде, само су немоћни трзаји остатака бандитских руља, које су по слому Југославије концентрисане у недрима српског народа претиле, да га потпуно униште. Благодарећи храбрим српским добровољцима и јуначким одредницима, Србија је спасена и може се свим силама посветити конструктивном раду у обнови и свом даљем изграђивању.

Једва две године како траје овај систематски рад а ми видимо стопроцентно побољшање прилика у свима правцима у земљи. Свуда се осећа прогрес и постојано повећање народног благостања. Тако, изграђују се нови жељезнички путеви, отварају се нови рудници, док остали сви раде са пуним капацитетом, све школе раде у земљи, нове се подижу и отварају, друмови се изграђују и поправљају, нова предузећа се множе, док се старим фабрикама омогућава рад набавком потребних сировина и ако под најтежим условима, нове пољопривредне школе се отварају, земљораднички синови шаљу се у иностранство да се обуче у рационалној обради земље, саобраћај се обавља нормално.

Али у Србији нема више јалове политичке и партијске борбе у народу. Једина партија то су удружени и сложни Срби. Дубоко сазнање ове истине, омогућило је правилно извођење радне мобилизације свих слободних Срба од 16 до 50 година и баш овој радној служби има највише да се захвали полет и успех у раду и срећивање прилика у новој средини. Овакав сложан рад Срба и Бог је благословио одличним берићетом који нам омогућава и задовољнији живот. Кад човек баци поглед на све стране и види овај рад, нехотице му пада на памет мисао: па зар није овако могло бити и раније у бившој Југославији? Ја сам они, који данас тако питају имају право, али заборављају једно, да напретка, рада и мира има само тамо, где разум влада.

Б. Н.

ПРОБЛЕМИ НАШЕ ДРЖАВНЕ АДМИНИСТРАЦИЈЕ И ЊЕНО УНАПРЕЂЕЊЕ

Из пера једног искусног стручњака доносимо ову анализу наше администрације са предлозима за њену реформу.

У нашој државној заједници одлучујућу улогу игра државна администрација. Не бирократија, како се то обично код нас каже. Бирократија, значи самовољу и неред, а администрација службу и ред. Без администрације нема државе, она мора да постоји. Само каква?

Администрација значи извесну организацију и људе који је сачињавају у одређеном периоду времена. Најбоља је администрација она, која најбоље функционише. Добро функционисање администрације се састоји у објективном, правичном и брзом примењивању законских и управних прописа и наредаба. Проблем наше администрације лежи у начелима на којима је изграђена и у селекцији и одабирању чиновничког кадра који је сачињава. Организација и људи, дакле.

Организација администрације мора да буде различита од земље до земље, она се мора управљати према општим приликама, традицијама и менталитету народа. Зато се она не може напросто пресудити из једне земље у другу. Услед сложености, еволуције и нарочито нових задатака, она се мора такође стално прилагођавати како у погледу организације тако и квалитету људи који је сачињавају. Из тога се разлога, нарочито у данашње доба, и не може створити једна идеална организација и људство помоћу којих свака држава треба да испуни своје задатке. Али се управо због тога, морају чинити највећи напори да сес твори оно што је најбоље могуће.

О државној администрацији код нас се говорило и писало мало, али ни тада објективно и свестрано. Она се критиковала, углавном у негативном смислу, поводом овог или оног њеног недостатка. Сам проблем у правој његовој светлости, није био код нас постављен.

За организацију наше државне администрације у ближој прошлости може се слободно рећи, да није одговорила својим задацима, и то из више разлога. Два главна разлога доминирају њеним неуспехом. Државнополитички и лични разлози који потичу из незнања и погрешног схватања.

Тежње и погледи разних странака и покрајина раније Југославије били су различити на државно уређење. Час је превладало схватање о централистичком, час о децентралистичком или федеративном уређењу државе. Земља је у управном погледу била подељена, поред срезова, час на округе, па на области, онда на бановине, док није била створена Бановина Хрватска са изузетним положајем у држави. Сви ти експерименти, покушаји, лутања, који су требали да задовоље разне субјете, захтеве и схватања, нису допринели унапређењу администрације, напротив. Администрација се је прилагођавала тим експериментима тако, да није никада одговарала потпуно ниједном ни другом уређењу, пошто ни држава никако није била коначно уређена.

Други главни разлог неуспеху наше администрације јесу „лични моменти". Лутање у организацији повукло је собом природно честу промену у људству, и то већином на горе. Оснивале су се многе установе и одељења само из личних разлога, да би се за поједине створили високи и уносни положаји. О селекцији чиновничког кадра није се водило рачуна или врло слабо. Регрутовање, како подручног тако и старешинског кадра, вршено је по политичким утицајима или у најповољнијем случају споразумно са старешинама појединих установа и надлештава. Што је најфаталније, водило се рачуна више о социјалним моментима, но о стварним потребама службе.

Српски народ је у прошлом светском рату био изгубио своје најборбеније и најсвесније синове, који су љубили земљу и народ. Он је изгубио своју елиту, и зато није био у стању да савлада пре свега проблем морала у земљи, коју многи нису осећали као своју. Као прва самостална држава на европском југоистоку, Србија је прва имала организовану администрацију. Ова администрација није била саздана на научним начелима, али је она добро функционисала и то само захваљујући савесности и самопрегору њених службеника. Та традиција и ти светли примери треба опет да оживе.

Наша администрација по своме обиму и значају може се поделити на пет главних група које свака за себе чине једну целину са својим посебним организацијама и проблемима.

У прву групу спада **управнополитичка и војна администрација.** Ова група је у неку руку живчани систем наше администрације. На њен кадар мора се изузетно полагати много, јер својим непосредним дејством на грађане у њој је самовоља најлакша и најчешћа појава

После ове долази **културнопросветна** администрација са својим многобројним проблемима, у које спада свакако израда просветног плана и наставног програма, све у циљу да школе буду што више народне.

Даље долази **судска** администрација са својим проблемима упрошћавања судског поступка, у циљу да се омогући правди да буде лакше и брже доступна.

Четврта и врло важна група јесте **финансиска** администрација. Својом расходном и приходном службом она чини центар и мотор целокупне државне администрације. Стога од њеног доброг функционисања у многоме зависе и остале административне групе. Најтежи проблем у финансиској администрацији јесте питање контроле, која зависи од става поверења према наредбодавцима и руководиоцима ствари, материјала и новца. Од решења овог питања зависи њена већа и мања једноставност, па тиме и експедитивност.

У пету групу спада **привредно-техничка** администрација која својим основним начелима треба у овом погледу да служи као пример осталим групама.

На челу ових група требало би да стоје одбори који би се старали о организацији и људству тих група. Координација између група имала би да се врши **у државном административном институту,** који би како у погледу организације тако и у погледу чиновничког кадра имао следеће задатке: 1) да опробане научне административне системе и методе спроводи код нас; 2) што је важније, да наше сопствене методе које одговарају традицијама и менталитету нашег народа приводи у дело; 3) да проучава стварни делокруг рада свих административних група и њихових подгрупа — да утврди њихов капацитет, те да припреми извођење рационалне систематизације службеничких места; 4) да популарише утврђене системе и методе рада: путем стварања катедре на вишим школама (онај обим административног права и науке о администрацији у коме се они данас на вишим школама уче није довољан), путем стварања административне академије, путем организације течајева, пријемних испита, виших и нижих стручних испита како за подручно особље тако и за старешински кадар и т. сл.

У циљу унапређења наше администрације, регрутовање кандидата за државне службенике требало би да се спроводи путем конкурса. Овај систем регрутовања показао се као користан у ранијем Министарству спољних послова.

Одбори на челу појединих административних група имали би нарочито да воде рачуна о моралним и националним квалитетима сваког кандидата. Исто тако на материјалну страну државних службеника требало би изузетно обратити пажњу. У том циљу требало би предузети две врсте мера. Прво: испитати порекло имовине државних службеника, са свима последицама које би налаз имовине необјашњивог порекла имао за собом да повуче. Друго: требало би чиновничке принадлежности довести на такву висину да оне омогућавају пристојан живот за њега и његову породицу. Принадлежности државних службеника не би смеле бити мање од принадлежности приватних намештеника.

Са ове две мере, мислимо, повећало би се поверење у државне службенике, њима дало потстрека за рад, а с друге стране од њих би се могло тражити да дају максимум од себе.

Специјалне прописе одговорности државних службеника требало би концентрисати и поближе разрадити. Том приликом имало би се водити рачуна о томе, да се **самовоља, непристојност, разметљивост** и — нарочито код старешинског кадра — **недостатак иницијативе** изједначе, у погледу санкција, са кривичним делима.

Наш сиромашни народ не може себи дозволити луксуз да са сваком променом режима мења добар део своје чиновничке екипе. Због тога би за извесно дуже време требало спровести деполитизацију чиновничког кадра. Исто тако требало би избегавати досадање навике да се дожданом службом решавају социјална питања и врше обезбеђења личне природе која са интересом службе немају никакве везе, него напротив сметају служби и бољем обезбеђењу опробаног кадра.

Као важан и акутан проблем, нарочито у вези са побољшањем материјалног положаја активних државних службеника појављује се проблем пензија и њихове евентуалне ревизије.

Свакако да се предње мере не могу предузети све одједанпут, нити се администрација може преко ноћи препородити и унапредити. Али, без предузимања наведених мера нема добре и ефикасне администрације. А значај доброг управног апарата лежи баш у томе, што од њега зависи ауторитет државе, који се често изједначује и са самом државом, пошто се држава пред народом преко администрације појављује. Са овим мерама би успели, да створимо нашу администрацију која би живела својим сопственим животом, тако што би свој ауторитет извојевала, а не, декретовала.

Х.

ДОГАЂАЈИ НА РАТИШТИМА

ПОМЕТЊА КОД НЕПРИЈАТЕЉА

Читајући вести са Источног фронта, треба одвајати оно што је површно од онога што представља суштину догађаја. Важно је, што Совјети нападају на више отсека фронта (код Кубана, Миуса, Доњеца, Бјелгорода, Орела, Вјазме и Ладоге). Важно је, што нападају уз залагање свих својих снага. Важно је зато, што доказује, да Совјетска Унија мора пошто-пото да тражи одлуку на бојишту, јер је њен унутрашње стање неподношљиво чак и за руски народ, који је могао толико да поднесе од бољшевика.

Није важно, што су Совјети понегде освојили нешто терена, ушли су у известан број села, као и у Орел. То није важно зато, што се борба води не за села или вароши, већ за добијање стратегијске надмоћности. У том погледу бољшевици нису постигли ни најмањи резултат који би био за њих повољан: нигде нису могли да створе неред у немачком борбеном поретку. А то значи, да се фронт помера без и најмањих операциских добитака за Совјете.

Совјетски губици су више него тешки. Само на једном малом бојишту код Кубана, они су за 15 дана изгубили 15 стрељачких дивизија и 14 тенковских бригада Од почетка ове битке на Истоку, совјетска војска је имала најтежих губитака у тенковском оружју: од 4 јуна на овамо уништено је 9 и по хиљада тенкова. То значи, да је сатрвено 158 совјетских тенковских бригада. Бољшевици ипак сматрају да је тактика генерала Роковског, који је јуришао према Орелу, једино могућа тактика. А то је, напади масама и жртвовање маса.

И ово је важно. Жртвовање маса је највећа трагедија совјетске стратегије, која не може наћи никаквог начина да се бори против немачке тактичке вештине. Преко 600.000 људи изгубили су Совјети од почетка јула. Немци су изгубили 100.000, ако верујемо подацима Московског радија. Из тог истог извора сазнајемо, да је од почетка јула заробљено 12.000 Немаца. Међутим, према немачком званичном саопштењу, заробљено је око 70.000 црвено-армејаца.

Катастрофалан по бољшевике однос губитака — то је најважнији резултат досадашње летње битке. Нема смисла да обраћамо пажњу на ситнице ратних збивања, као што су освајања од стране Совјета појединих села. Важно је то, да упркос ларме око совјетских „успеха" Москва захтева хитно стварање „другог фронта". Москва губи снагу и зато тражи да коалиција одвуче са Источног фронта најмање 80 немачких дивизија.

Међутим, коалиција је до сада запослила свега три немачке дивизије из састава оне огромне војске, која чува запад и југ Европе. На Сицилији три дивизије Немаца, са извесним бројем италијанских пукова, сјајно су извршили задатак задржавања непријатеља и причињавања њему што већих губитака. Код Сицилије је потопљено или тешко оштећено преко 460 британо-америчких транспортних бродова. Потопљено је 8 ратних бродова, а оштећено је више десетина од којих један бојни брод, један носач авиона, 20 крстарица.

Немачки губици на Сицилији су веома мали, јер су се Немци одлично прилагодили условима брдског рата. На пример, једног дана код Катаније, Енглези су два сата бомбардовали један немачки положај, потрошивши ништа мање од 16.000 артиљеријских граната. Резултат овог бомбардовања на немачкој страни 2 убијена и 2 рањена.

Губици Британо-Американаца на Сицилији и код Сицилије, стварају тешко разочарење код јавнога мнења Британије и САД. Уместо обећане инвазије, дошло је до борбе, коју Ајзенхауер карактерише као борбу метар по метар, а Монтгомери карактерише као борбу цол по цол. Освајати Европу у темпу цол по цол, једна је бесмислица. То увиђају и најлакомисленији Американци.

Американци су увидели и бесмисленост њихове офанзиве у јужном Пацифику, где Мек Артур води милиметарски рат. Како изгледа, та много рекламисана Рузвелтова офанзиви видимо по томе, што је (према америчким подацима) на острву Нова Џорџија, за месец дана борбе, убијено је 1670 Јапанаца. Зар то личи на велику офанзиву светског стила?

Из Америке јављају, да су се тамо већ разочарали, у Рузвелтовом плану освајања „острво по острво". Иначе, у Вашингтону постоји велика пометња у мислима стратега. Такозвана Рузвелтова и „велика стратегија" је у ствари тражење компромиса између „пацифичког правца" и „атлантског правца". А у исто време, та Рузвелтова стратегија мора да се бори и против „стратегијског изолационизма", који узима све већи мах у Вашингтону.

У Америци знају, да јужнопацифички офанзивни план Рузвелта стаје прескупо. Од 7 августа прошле године до 7 августа ове године, у јужном Пацифику, Јапанци су потопили или оштетили 10 америчких бојних бродова 8 носача авиона, 53 крстарице, 57 разарача, 45 подморница, као и 21 ратни брод разних типова. Укупно су Јапанци у јужном Пацифику потопили 152 америчка ратна брода, оштетили 48, пустили на дно 107 паброда и оборили 2885 авиона.

Тешки губици у јужном Пацифику није једина појава у поморском рату, који забрињава Британо-Американце. Сада су немачке подморнице опет прешле у активност и потапају бродове на целом простору Атлантика. Оне су се прилагодиле непријатељској тактици ваздушне одбране и зато могу опет да буду активне.

У ваздушном рату у току протекле недеље, десио се један догађај, који приказује огромну одбранбену снагу Европе. Американци су послали 125 четворомоторних бомбардера у напад против румунских петролејских поља код Плоештија. Већи део бомбардера није могао да стигне на циљ, јер је био одбијен контранападима немачких и румунских авијатичара. Разарања у Плоештију су сасвим незнатна, док су Американци изгубили око 80 својих великих бомбардера, са 560 авијатичара.

Разочарења погађају јудо-послушну коалицију на свим попришта рата. Сада је код њих наступила највећа пометња и на попришту духа. Енглеске новине пишу „званично боримо се у овом рату за слободу, али слободни нећемо никад бити." Енглези виде да су изгубили свој доминантан положај у свету, и да ће бити после рата таквог прегруписавања снага, да Британија неће имати значајне улоге.

Британија већ осећа да је изгубила рат. Осећа не само по томе, што нема више резерве ратне снаге (она мобилише жене до 50 година старости а у руднике шаље дечаке од 15 година) већ и по томе, што нема снаге да се бори против америчког насиља над њом ни против совјетских захтева.

Совјети су сад показали своје праве намере захтевајући да се у војну команду за запоседнуте области уведу и претставници СССР. Та војна управа звана АМГОТ састављена је од војних и административних стручњака Британије и САД, а намењена за области Северне Африке, као и за области инвазије у Европу. Сада Совјети желе да учествују у управљању територијама у Италији, у случају даљег напредовања британо-америчких трупа. Исто тако Совјети протестују против неких лондонских планова остварења после рата неке федерације на југо-истоку. Протестују зато, што хоће да буду једини интересенти за југоисточну Европу.

Све то забрињава Енглезе, који су више од читавог столећа спречавали излазак Русије у област Средоземнога мора, па сматрају и сада за своју животну потребу, да спрече долазак Совјета у ту област.

Ствара се немогућа ситуација: сваки даљи британо-амерички покушај постигнућа војног успеха на југу и југо-истоку Европе, значи отварање пута тешком политичком неуспеху, отварање пута за совјетску експанзију према Медитерану. Зато совјетска „Правда" пише са индигнацијом, да Британо-Американци одуговлаче успостављање „другога фронта" из чисто политичких разлога: непријазан према Совјетима, кочи њихову акцију према европском непријатељу, каже између редака совјетски лист.

Политички сукоб између Москве, с једне стране, и Лондона и Вашингтона, с друге стране, постаје очигледан, а то је једна важна чињеница, која има реперкусија и на ток војних догађаја. Зато сада можемо бити још више но икад уверени, да ће победити Тројни пакт.

М. Војновић

Ново немачко оружје — бацач дима — опробано је и са успехом се примењује на источном фронту

(Europäische Korespondenzen)

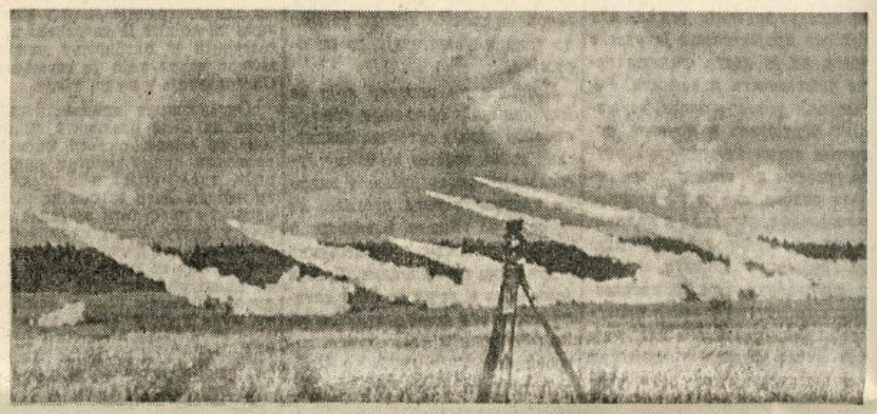

ПРИВРЕДНИ ЖИВОТ

Грчка се бори против привредних тешкоћа

Структура грчке привреде се одувек разликовала од привред не структуре осталих југоисточних држава чињеницом, да њен извоз није базирао на аграрним производима, који би јој донели потребне девизе за увоз, већ је девизе набављала од услуга поморског саобраћаја, промета стра наца и исељеничких дознака.

Средствима из тих извора, Грчка је до рата финансирала свој индустриски увоз, како сировински, тако и увоз полуфабриката и готове робе а исто тако и увоз житарица и осталих предмета исхране.

Рат и његов исход пресушио је одједном те изворе, тако да се Грчка од данас на сутра нашла у новом положају, и то: по литичком, војном и привредном. Резултат те нове ситуације обликовао се у тешкој привредној кризи која је дошла до пуног изражаја у сектору исхране.

Корак по корак успело је надлежним местима да увере грчко становништво у потребу обезбеђивања сопствене исхране организацијом и реорганизацијом по љопривреде у земљи. И не само то, било је потребно извршити обезбеђивање домаћег становништва и остварење вишкова, како би се тим извозом могао платити увоз најпотребније робе која се у земљи уопште не производи. У том настојању забележени су извесни успеси који дозвољавају да се очекују даљи повољни резултати у том правцу.

Сем тога, влада је морала да учини све како би у свест грчког народа продрло сазнање, да је немогуће да у време опште катаклизме у свету Грчка остане поштеђена од њених последица, поготово када је изгубила рат. Требало је објаснити народу да мора да ограничи своје потребе водећи рачуна о расположивој количини добара и потребе других, а без обзира на тренутну куповну моћ појединца. То је ишло тешко нарочито у почетку. И зато је и у Грчкој примећена чињеница да је дезорганизација монетарног стања у земљи потекла из сектора цена потрошних добара.

С тим у вези забележен је у Грчкој, почетком ове године, нов чани оптицај у износу од око 350 милијарди драхми.

Грчка се бори против привредних тешкоћа своје земље са много добре воље, али са недовољно ефикасним мерама. Отуда и тај нежељени развој монетарног стања.

Скок трошкова живота у Швајцарској

При избијању рата било је у швајцарској индустрији метала и машина упослено око 123.000 раденика у 1800 предузећа, што значи, једна трећина индустријских раденика Швајцарске уопште. Вредност производње ове индустриске гране износила је годишње око 500 милиона шв. франака, од којих је 300 милиона долазило на извоз готових производа ове индустриске гране.

Посматрајући кретање надница једног стручног радника те индустрије, види се, да је просечан износ наднице за једночасовни рад крајем 1942 године био виши за 25% од онога почетком рата. Међутим, за исто време забележили су трошкови живота скок од 40%, тако да је пер салдо реална надница смањена за непуних 15%.

Тешкоће које настају стим у вези у швајцарској привреди, покушава влада да уклони сходним мерама, чије се ефикасно дејство још очекује.

Поход лажи и мржње

Став штампе Сједињених Америчких Држава према Немачкој био је од пресудне важности за увлачење америчког народа у рат против Европе. Са фразама о америчкој „одговорности за човечанство" и „мисији светске демократије", амерички листови су сензационалним давањем вести, довели до тешких поремећаја у иначе добрим односима између америчког и немачког народа.

Делатност те „велике америчке штампе" може се поделити у два периода: од 1933 до Рузвелтовог говора у Чикагу, и од тог доба па до уласка Сједињених Америчких Држава у рат, тј. 8 децембра 1941 године.

Први период јесте мобилизација свих Немачкој непријатељски настројених кругова: јеврејских и слободнозидарских. Полујевреј Ла Гвардија, претседник њујоршке општине, организовао је као први, 1933, познати бојкот немачке робе. То је доба ширење неистина и клевета против Немачке, када су и саме њујоршке *Државне новине* отворено писале, „да пријатељства света према Немачкој неће дотле бити, док се не уклони њен владајући режим".

После преузимања власти од стране националсоцијалиста у Рајху, све је учињено, да се несугласице као последице версајског диктата уклоне да би се створила повољнија атмосфера међу народима. Али то јеврејима није ишло у рачун.

Чувени нордијски истраживач и научник светског гласа, Свен Хедин окарактерисао је то, у својој недавно изашлој књизи *Америка у борби континената*, позивајући се на велики говор Вође Рајха од 21 маја 1935, када је рекао: *„да су победници из првог светског рата озбиљно примили предлоге Вође Рајха, поклонили довољно пажње и показали вољу за преговоре, до овог рата не би никад дошло".*

Рузвелтов говор у Чикагу, 5 октобра 1937, може се сматрати за почетак јавне кампање против Немачке. О томе се изразио својевремено амерички сенатор Џерар Ниј, рекавши: „Ако будемо увучени у рат, њега ће будући историчари назвати „ратом претседника Рузвелта".

Други период отпочео је одмах после говора у Чикагу, као амерички одјек на минхенски споразум. Тада је америчка штампа тако жучно нападала Чемберлена, да се и лондонски Тајмс нашао побуђен, да напише: *„Њујорк је једини део Сједињених Америчких Држава, где јеврејски утицај превлађује, који претставља једно нарочито мерило у питањима међународне политике. Алармантност ради Европе, веровање у претстојећи рат, приписује се првенствено странчкој атмосфери Њујорка".*

Почетком рата у Пољској, 1939, амерички изазивачи рата измислили су крилатицу о такозваној „петој колони", која им је требало да послужи као платформа за један нов крсташки рат против Немачке. Већ 11 јуна 1940 задовољан резултатима, узвикује злурадо Ла Гвардија: *„Сједињене Америчке Државе ближе су данас објави рата, него у данима када је потопљена „Лузитанија".* Да би се изазвала паника у Сједињеним Америчким Државама, нису бирана средства, измишљани су немачки атентати на америчке војне арсенале, припрема за подизање револуције у Мексику, дизање у ваздух јединица америчке ратне морнарице, рушење Панамског Канала итд. То је било најлуђе и најфантастичније, што је икад једна штампа сервирала својим читаоцима.

Овакву кампању назвао је амерички сенатор Џон Александер на годину дана пред стварну објаву рата, *„беспримерном у историји, кампањом која је имала за циљ да амерички народ потчини вољи једне мале странчке групе, да би га увукла у рат".*

Да је све то успело, има и своје објашњење. Јеврејство је у Сједињеним Америчким Државама свемоћно: у америчкој влади, странкама, слободнозидарским ложама и другим важним организацијама, у црквама из разлога „верске трпељивости", и универзитетима.

Тај поход лажи и мржње, на челу са Рузвелтом и његовом јеврејском околином, почињио је тиме неизмерну несрећу свима народима, и довео у питање сва добра људске културе.

Нација, слобода и поредак

Професор др Валтер Грос, вођа расно политичке канцеларије национал-социјалистичког покрета у „Часопису за политику", у свесци за фебруар ове године, објавио је једно своје предавање под насловом „Личност, слобода и поредак", које је одржао на курсу за странце, курсу који је приредио у Берлину новембра месеца прошле године немачки Научни институт за спољна питања. Ово предавање обухвата у ствари централни проблем националсоцијалистичког гледања на свет, а сматрајући нацију као „личност историје" у овим излагањима сажето је и схватање националсоцијализма о нацији, слободи и поретку, схватање које се у највећој мери тиче целе Европе и интересује све њене народе, па разуме се да ће и српски народ у овим кратким изводима наћи сугестија о којима треба добро да размисли.

Личност, слобода и поредак, „ове три речи, ...свака за себе има бескрајну важност за све људе и за све народе, који су уопште узели учешћа у духовним и културним вредностима", вели др Грос. „Та три појма су у томе иста, што они додирују најдубље и највише вредности живота и стваралаштва уопште... Да ли ћу ја заиста из себе као човека штогод да начиним или не, то делимично зависи и од снага споља које на мене делују... али, да ли ја осећам потребу да из себе што створим или не, то је независно од признања или одбијања другог света, већ је то моја лична ствар... Појам поретка противно томе скреће поглед у поље и претпоставља додир и однос са другима... То је дакле појам спољнег света, и због тога једним добрим делом припада непосредно политици... Појам слободе, најзад, стоји у извесној мери као посредник између ове две сфере. Спољна слобода или неслобода тиче се света поретка и политичких ствари. Али, постоји и једна унутрашња слобода, која је потпуно независна од спољног стања, и која припада карактеру, бићу, унутрашњем држању једног човека. Појам слободе стоји у средини с једним лицем гледа унутрашњи свет који се тиче саме личности, а с другим лицем гледа у спољни свет, у ред или неред који влада како између појединих људи, тако и између појединих народа..."

„Извесни озбиљни људи... и злонамерна пропаганда... плаше се, да поредак уздигнут за највишу вредност, за коју се људи и цели народи бију и умиру, не врши тако јак притисак с поља, да се притом не изгуби унутрашња слобода и да се не онемогући развијање и стварање личности..." Они се питају „да није можда важније заступање слободе и личности, и с тим могућности за развијање личности, и да то не стоји више него ли заступање једнога поретка, који сасвим лако може да одведе до насиља и стим до смрти сваке личности." На ово питање др Грос мисли да се може одговорити само тако ако се расветли пре свега питање да ли је циљ неједнакост људи.

„Првобитно у извесној мери и у извесним областима захтевана су иста права за све људе, па се у развоју идеја француске револуције из тога створило учење које је тврдило да су сви људи по својој природи једнаки". Па се онда из ове поставке отишло и даље „ и на народе и расе: оспорене су чак разлике између њих, — поступак сам по себи толико невероватан и апсурдан, јер ништа се ваљда не види тако јасно и не боде тако очи као различитост људи, како појединих индивидуа, тако и великих група народа и раса на овом свету.

До овог апсурда дошло се под утицајем врло распрострањеног учења створеног под утицајем природних наука у току прошлога века о дејству средине, према коме: „црнац је само зато друкчији од Европејца, јер је у Африци клима друкчија него у Европи... Као крајња консеквенца те идеје изједначавања примењене на идеал развоја личности било би: нивелирање и уништење личности како у једном народу тако и у човечанству".

Начело изједначавања које су истакле природне науке, оне су саме и оборила. Савремена биологија „учи нас да спољни свет противно ранијем схватању није главна снага, већ је само једна сасвим споредна снага у развоју органског бића... и да постоји основна и математичким доказима неједнакост свих индивидуа како у организму и духу, тако и у телу и души... Ниједном човеку не налазе се наследни фактори у истом облику као у неком другом".

„Та биолошка чињеница има наравно огроман значај при тумачењу личности... Одједном нам сада изгледа да у свакој појединој индивидуи постоји и једно сасвим нарочито достојанство, једна огромна вредност, јер је свака индивидуа тако нарочито створена да се она само једанпут у историји човечанства могла родити..."

„Такав какав сам, такав баш и желим да будем, и ти треба да увидиш да и ти самог себе треба да развијеш као што сам ја себе — то је данас наше држање. Немачки народ, например, у националсоцијалистичкој епохи своје историје показују данас безброј таквих јаких, необуздања људи, који се можда покаткад у напону својих снага сударају, код једног једно вуче а мо, код другог тамо, али сви су они заједнички на самог себе поносни и о самом себи свесни."

„Али, где један народ свесно развија људе од којих је сваки прави ћетић и сваки жели да је такав"... ако такав народ неће да пропадне, „мора, по себи се разуме, да постави спољне границе", да наметне самом себи известан поредак.

„Исто што вреди на плану појединих људи вреди и на плану народа. Народи које су исто тако често називани индивидуалитети или личности историје, исто тако нису предодређени у првој линији од збира спољних утицаја, већ од расних и наследних фактора већине народа. Тачно као што констатујемо разноврсност индивидуа, тако исто констатујемо и разноврсност народа у њиховом унутрашњем бићу... Биолошко схватање и народа и народности подарује једну нову вредност и садржину, које су националном свешћу и националним поносом у извесној мери научно засноване и признате... И у односу народа једних према другима признање индивидуалитета може одвести до крајњег индивидуализма, а тим до уштрба за све, ако се не би такав погрешни развој спречио спознајом о потреби прилагођавања једном вишем поретку О новом поретку, коме ми данас политички тежимо у Европи, сваког дана се много говори. Важно је да се увиди да је тај поредак на истом току идеја, које смо овде расматрали, да се претпоставља национално осећање и национална култура појединих народа тачно онако као што се претпоставља снага слободне личности у повезаности националне заједнице: то пак значи: поредак који ми мислимо да створимо, да један народ не би вукао тамо, а други овамо, и због тога сваки од себе само ограничено давао, тај поредак не сме да убија националну самосвест, већ на против мора да је уздиже; тај поредак не почиње и не завршава се са тоталном једнакошћу интернационализованих, што ће рећи уништених националних култура, већ тај поредак израшћује на тлу поноситих и животно јаких националних култура, које поредак преко себе доводи до још већег изражаја и у добровољном заједничком раду још више узвисује."

„Кад ми данас о једном новом поретку у Европи говоримо, онда то чинимо у духу једног новог животног осећања, које зна за неједнакост, и које признаје и одобрава особеност сваке личности како у животу појединаца тако и у историском животу народа. Због тога наш нови поредак, макако јако везивао у спољним стварима народе за заједницу, увек негује и чува слободу личности, како би на тај начин сваки појединн народ као и сваки појединн човек оне подлоге и снаге које им је природа дала могао потпуно искористити."

Ауторитет личности и место и прилика где су ове речи изречене претстављају једно прворазредно сведочанство о томе шта националсоцијалистичка Немачка подразумева под речју Нова Европа, и на каквом поретку она жели да изврши организацију народа на нашем континенту. На супрот тежњи бољшевика да европске народе совјетизира и бољшевизира, да дакле европским народима ускрати свако право и сваку слободу да о своме сопственом специфичном националном уређењу ма и помисао смеју имати, већ да се морају тачно по бољшевичком калупу саобразити изгубив све националне одлике, све до и само своје национално име, као што га је руски народ изгубио, националсоцијализам не само да даје слободу сваком народу, већ изрично од сваког народа и захтева да своју националну индивидуалност развије до максимума, јер зна да само национално свесни народи су у стању да све своје способности доведу до пуног изражаја и тако да у заједницу народа која се оснива принесу и свој максимални допринос. На супрот енглеске слободе народа на речи, у ствари слободе да могу бити везани, истина златним, али ланцима у сваком случају, и стално туткање једних против других да ратују до изнеможлости како би Енглеска могла несметано владати својом Империјом, националсоцијализам жели да европски народи живе у миру, у споразуму, у сарадњи, у привредном допуњавању и координацији једном речи у поретку, а не у вечитом хаосу, поретку који би био користан и сваком поједином народу и целој новој заједници народа у Новој Европи.

Дамњан Ковачевић

Дожавна Хипотекарна Банка

изложиће јавној продаји на дан 17 августа са почетном лицитационом ценом следећа имања:

1) Плац са зградом Цара Уроша 24	Дин.	900.000.—
2) Плац Милорада Гавриловића 8	„	290.000.—
3) Плац са зградом Пожаревачка 39	„	3,500.000.—
4) Плац са зградом Цара Душана 30	„	3,400.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска 33/II, од 9—12 чс. где се могу добити сва даља обавештења.

595 1—1

Исхрана Београда *месом* питомог кунића

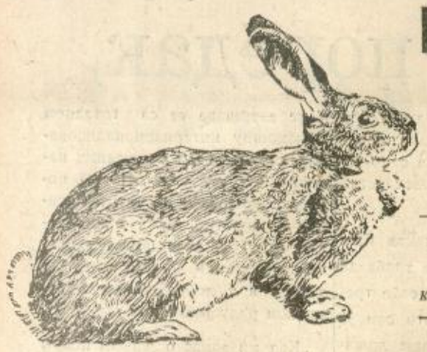

Белгијски кунић — најкрупнија раса за месо

Из књиге „Гајење кунића" од Стевана Арка у издању „Ипроза".

Најкориснија домаћа животиња није била пре рата у Србији позната, осем по имену, које јој је такође погрешно дато: називана је питомим зецом. У ствари то је животиња слична зецу, али друге врсте, и не потиче од дивљег зеца, већ од дивљег кунића, распрострањеног у многим крајевима Европе, па и на Балкану, ма да га у Србији није било.

Дакле, на првом месту чињеница што у Србији није уопште живео дивљи кунић, а на другом месту изобиље у осталој домаћој стоци, па према томе и у месу, нису дали повода гајењу питомог кунића. Извесне фарме бавиле су се само ограниченим гајењем племенитих раса, искључиво због крзна.

Предности кунића

У многим другим европским земљама, као у Немачкој, Белгији, Француској, Италији итд. гајење кунића као домаће животиње, на првом месту због његовог укусног меса, достигло је широке размере.

Било би врло корисно да смо се бар после рата благовремено сетили да приступимо гајењу кунића на широкој основи. Али, у колико то није учињено, може се још надокнадити, јер кунић спада међу животиње које се размножавају и развијају невероватно брзо: једна женка плоди се нормално годишње четири пута и сваки пут рађа 8 до 12 младунаца, од којих може добро да одгаји 6 до 8; другим речима, једна женка даје годишње 24 до 32 одрасла кунића, који постижу потпун узраст за 6 до 8 месеци, а један одрастао кунић тежак је просечно 5 до 9 кгр., односно даје 4 до 8 кгр. одличног меса за људску исхрану. То опет значи да једна женка за годину дана произведе просечно око 170 кгр. јестивог меса. Томе се додају крзна, чија је данас комерцијална вредност за обичне расе око 500 до 600 динара по кожици.

Приватна иницијатива

Приватна иницијатива увек је била та која је, чак са скромним почетцима, успевала да прокрчи пут многим великим и корисним новинама. Узевши у обзир горње податке, један скромни београдски приватни чиновник, Веселин Јанковић, дошао је на помисао да своју башту у малој кућици на периферији Београда искористи за први покушај фарме кунића за приплод и исхрану.

Покушај је успео изнад сваког очекивања и данас је скромна кућица у Учитељској улици 11, иза „Цветкове механе", постала малом фармом за коју показују велико интересовање како приватници, тако и државне и општинске власти. Интересовање приватника је тако велико да сопственик једва успева да задовољи потражњу грла за приплод.

Кунић и живина

На фарми Веселина Јанковића вршимо један врло занимљив опит. Из једног запата од 4 месеца старости бирамо насумце једног кунића, а исто тако и једно пиле исте старости. Постављени на вагу они показују изненађујући резултат: док је кунић тежак 3 кгр., пиле је тешко свега 800 грама. А исхрана пилета, које је храњено готово искључиво зрнастом храном, стајало је много скупље него ли исхрана кунића који се исхрањио само са мало мухара, а иначе је трошио пољску траву и кујинске отпатке.

Јер, нема животиње која је у исхрани скромнија од кунића. Његов добар дневни оброк износи свега око 50 грама најјефтиније зрнасте хране, око пола килограма обичне траве или 200 грама сена. Сви кујински отпатци, мекиње, остатци лиснатог, махунастог и кртоластог поврћа су одлични.

Кунић у исхрани

За једног кунића потребан је простор у кавезу од 80 према 100 сантиметара. Кавези се могу врло једноставно израдити од старе грађе, старих сандука и мало жице. Они могу у току лета и у току зиме да се држе напољу, јер кунић одлично подноси и највеће хладноће нашег поднебља. Сто квадратних метара простора могу да приме око 60 кунића.

Месо за једну породицу

Нарочито је препоручљиво да појединци који располажу ма и најмањим простором, приступе одмах гајењу кунића, јер ће тиме у најкраћем року, најјевтиније и најсигурније обезбедити своју исхрану месом. На простору од свега 10 квадратних метара, са 6 сандука, могу да се гаје 5 женки и један мужјак. Од њих би се добило за годину дана око 140 добро одгајених кунића, који би дали просечно око 840 кгр. меса, што претставља скоро 2 и по кгр. дневно, односно непуних пола кгр. дневно по особи. Поред тога остало би 140 кожица, за које би се добило 70 до 80 хиљада динара. Прва генерација за клање стиже за 6 до 8 месеци.

Веселин Јанковић носи се за сада мишљу да на првом месту нађе могућност за проширење своје фарме да би задовољио тражњу кунића за приплод, а затим, у колико би наишао на сарадњу јавне и приватне иницијативе, да организује производњу кунићског меса за општу исхрану Београда.

Треба најзад напоменути да је потпуно неосновано неповерење према кунићском месу. Оно је ванредно добро, здраво и хранљиво, а по укусу најприближније је белом живинском месу. Поред тога се товљењем може добити од кунића и знатна количина добре масти.

За оне које интересује гајење кунића изашла је ових дана из штампе, у издању „ИПРОЗА", једна корисна књижица са практичним упутствима за одгајиваче, од ветеринара Станка Арка.

НОВА ГРУПА РАТНИХ ЗАРОБЉЕНИКА У БЕОГРАДУ

Горе: Министар Веселиновић у разговору са једним заробљеником
Доле: Потпуковник Петровић поздравља у име заробљеника Владу генерала Недића

(Снимак Државна пропаганда)

ТОВЉЕЊЕ СВИЊА У ДАНАШЊИМ ПРИЛИКАМА

Масноће су данас драгоцени артикал исхране. До њихове несташице код нас долази углавном због тога, што главно средство за товљење свиња, тј. кукуруз, мора да се употреби првенствено за људску исхрану. Услед тога дошло је до природног смањивања броја товљених свиња. Али, морамо се потрудити свима средствима да тај број и пак буде што већи. То јест, уколико нам за товљење свиња недостаје кукуруз, морамо тај недостатак накнадити другом врстом исхране, која ипак омогућава добро товљење. Осем тога препоручљиво је да сви они који имају могућности, били то пољопривредници или не, предузму гајење једне или више свиња у границама које дозвољавају расположиви простор и расположиве количине разне хране.

Исхрана свиња

Према нашем раније уобичајеном товљењу свиња, на једну свињу трошило се обично око 500 до 600 кгр. кукуруза. У данашњим приликама то ће тешко бити могуће. Због тога ћемо се помоћи другом врстом исхране, која ће такође дати добре резултате.

Свиње могу да се тове у току целе године, али најбоље се дејство постиже товљењем у јесен или у пролеће. Код наших домаћих врста свиња товљење почиње кад наврше 15 месеци старости. Мушка и женска грла треба безусловно пре тога уштројити.

Припрема за товљење је врло потребна. То јест, на неколико недеља пре почетка това, свиње треба хранити што кабастијом храном, као што су детелина, бундеве, репа, запарен кромпир, кухињски отпатци и др. На тај начин прошириће се органи за варење и свиња за време това тражи и прима већу количину хране.

При давању кукуруза свињама боље је да се даје у прекрупљеном стању, замешан чистом водом у виду густе каше. добро је да претходно ускисне. Храну треба давати сваког дана у исто време ујутро и увече.

Товљење свиња траје 6 месеци. За то време, при правилној исхрани, треба да достигну тежину од 180 до 200 кгр. То отприлике значи да за сваки килограм живе мере иде око 5 кгр. кукуруза.

Раније, док је у Србији било много храстових и букових шума, јако је било развијено храњење свиња жиром. На тај начин оне се прилично угоје, тако да им је доцније потребно да се стави у тов свега око месец дана. Тамо где данас још постоје храстове и букове шуме треба несумњиво исхрану жиром искористити до крајњих граница.

Између оброка, тј. преко дана, свиње не треба узнемиравати. О томе треба нарочито водити рачуна пред крај товљења. Стога обор треба поставити у неком забаченом крају дворишта. Корита из којих се свиње хране морају се редовно прати. Најбоља су корита од печене глине превучена изнутра глеђом, или од јаког плеха.

Приликом избора свиња за товљење корисно је водити рачуна да то буду грла са јаким костима, широким грудним кошем и добро развијеним ногама. Свиње са слабим ногама и слабим костуром брзо падају с ногу услед тежине сланине и не могу се даље товити, већ морају да се кољу пре зрелости.

Замена кукурузу

При товљењу кукурузом оброк је следећи: у првом месецу 1 и по кгр. дневно, у другом месецу око 2 кгр., у трећем месецу око 3 кгр., у четвртом месецу око 3 и по кгр., у петом и шестом месецу око 3 кгр. и 750 грама. Али грлима која у петом месецу поједу сву дату количину оброк треба повећати у идућем месецу на 4 кгр. Преко ове количине не треба ићи. Поред тога у првим месецима товљења треба им давати колико хоће да једу суве или свеже луцерке, односно црвене детелине, бундева, сточне репе, кухињских и млечних отпадака. Пред крај товљења добро је давати им јечмену прекрупу.

Но, као што смо казали, товљење свиња кукурузом биће у овим приликама готово немогуће. Међутим, кукуруз се може врло добро заменити и другом разном храном исте, сличне или приближне хранљиве вредности. Тако на пример једном килограму кукуруза одговара по хранљивој вредности око 1 кгр. јечма, или суцокретових колача, или отпадака при вршидби и тријерисању жита, тзв. грашка или граха; око 1 кгр. и четврт овса, проса или мухара у зрну; око 1 и по кгр. ситних мекиња, осушеног жира и дивљег кестена или сувих резанака шећерне репе; око 2 кгр. трина од сена; око 2 и по кгр. сена од црвене детелине; око 3 кгр. сена од луцерке; око 4 кгр. кромпира; око 8 кгр. зелене луцерке, црвене детелине, зеленог кукуруза, силаже од кукуруза; око 10 кгр. сточне репе или дулека.

Комбинујући ову храну у количинама које одговарају напред наведеним оброцима кукуруза, одгајивач ће при крају товљења постићи готово исти резултат као и кад би употребио искључиво кукуруз.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

У СЛУЖБИ СРБИЈЕ

Србија је животни пут добровољаца. Њихова заклетва, сва њихова снага и њихови животи посвећени су њој. За њу се они боре. Због ње подносе претешки подвиг добровољаштва и просецају трновиту стазу народног спасења. Када су кренули овим путем они су јасно видели суочене на вечном плану две Србије — вечну Србију прошлости, велику, светлу, славну и богату примерима херојског саможртвовања и рашчеречену, раскрвављену и димом уништења обавијену Србију својих дана.

Она прва указивала је пут данашњој Србији, која се бори за свој опстанак, своје одржање и своју будућност. Али између те две Србије, Србије духовне и ове видљиве, којој је досуђено, да слама мноштво тешкоћа, да би се афирмирала, усправила и поново опасала снагом, био је прекинут органски контакт и животна веза.

На душу Србије у бденју налетело је било мноштво духовне гамади. Бољшевизам се био устремио на душу српскога народа, на основе његовог историског живота, на његов образ и опстанак. Он је повео пир уништења. Око њега се скупило све оно што је имало кратку памет, ограничене видике, изгубљен политички смисао и свест о дужностима према Србији у њеном ондашњем претешком и мучном положају.

Отпочело је било унутарње разламање Србије, расцеп и самоубиствено сурвавање у пропаст. Страшне мрачне силе уништења почеле су биле узимати маха. Србија је била почела да се сурвава у бездан и да нестаје Трајно и за увек.

Тада се на сцени појављује генерал Недић. Добровољци му се предано стављају у службу. Бриге и терете Србије они су примили на себе. Са њеним страдалним крстом на себи пошли су путем њене Голготе. Живи изданци вечне Србије, везани за њу личном судбином и љубављу која одводи у гроб, добровољци су одмах схватили, да се процес уништења може пресећи и Србија спасти само искреним и несебичним подвигом служења народу.

Они су тај подвиг узели на себе и постојано га и неустрашиво носе. И носиће га све до часа док због њихове жртве, светле, херојски лепе и божански чисте, не буде потпуно спасена Србија, што је крајњи циљ свих њихових нада, подвига, жртава и последњи завет стотина палих другова. Јер осим Србије, њеног процвата, успона и славе, ниједан добровољац не жели ништа за све оно што даје од себе. Србија је смисао њихових крупних напора, неисцрпни извор из кога узрастају њихова снага и окрепљење; у њој је за многе недокучива тајна њиховог прегалаштва и тајна радости са којом они одлазе у гроб.

Добровољци непоколебиво стоје у служби Србије. Њихов је пут, пут српске судбине и пут трудног просветљења српског народа. На томе путу они се не осврћу ни десно, ни лево: у најтрагичнијем часу они су кроз непосредно доживљавање сагледали све компоненте распадања и разарања, које су овоме народу припремале нишчезнуће. Они су се суочили са ружним ликом подземља и са развраћеним, саможивим, меркантилним типовима политикана, који су навикли да у свим ситуацијама траже плаћан, користи и угодности. Многи од њих су и у трагедији Србије, дубокој, потресној и досада непознатој, покушали, да себе нагласе, иставе и обезбеде. Да лично уздигну изнад општег. Себе и своје политичке илузије изнад судбине Србије, којој добровољци подређују све.

Виде то све добровољци и осећају. Њиховом оку не измиче ништа. Живећи у народу и ишчезавајући у бденју над његовим опстанком добровољци имају и сувише могућности, да осете какве све погинчке сабласти проходе несрећном српском земљом. И какве све неуравнотежене, сулуде и мало родољубиве амбиције желе, да буду задовољене у овом часу судбинске борбе светова и коренште смене епоха када су сви национално свесни људи позвани, да мисле само о једном — о што солиднијем обезбеђењу народне будућности. Они то виде и знају и не саблажњавају се тиме, него се уздижу изнад свих злоби дана и, као и увек, непоколебиво иду једином свом циљу — спасењу Србије.

Србија није још ослобођена од свих опасности. Пред нама се указују још многе тешкоће, последице рада малоумних људи, који имају кртичје перспективе и јазавичку себичност. Први су политички слепци, други, поред тога, и незајажљиви сладокусци и безочни профитери, који трагедију свога народа претварају у изворе свога непоштеног богаћења.

Добровољци су отклонили многе опасности од Србије. То је најбоља гаранција, да ће и овај комплекс бити учињен безопасним Трајно и потпуно. У напорима за добро Србије добровољци не знају за препреке за страх, за устезање. За лични моменат најмање. Они су се заклели Србији, ставили у безрезервну службу српском народу — решили, да му осигурају бољу, часнију и светлију будућност.

То је смисао трудног, напорног и понекада довољно несхваћеног добровољачког подвига и пута. У томе је смисао њихове одлучности, непоколебивости, чврстине. Они ЗНАЈУ свој пут и ВЕРУЈУ у њ. Не назиру га и не наслућују. Они га осећају, носе у себи њиме живе. Зато и не лутају, не спотичу се и не обазиру на дување ветра.

Србија је њихов идеал, њихова вера и њихов пут. Добровољци знају, да врше историску мисију у своме народу. Ништа их неће онемогућити, да ту мисију, под вођством генерала Недића, доведу до краја.

Н. В.

Претседник Владе генерал Недић приликом посете Петом батаљону пред његов одлазак на терен

Снимци Државне пропаганде

БЕЗ КОЛЕБАЊА

Чврст и непоколебив став, нарочито у данашњим приликама, одлика је само оног човека који је био у стању да се ослободи свих »симпатија« и »антипатија«, — сваког »-филства« и »-фобства«, те тако очишћен да сагледа путоказе јединог и правог пута којим се може и мора ићи, без обзира на све тешкоће, препреке и напоре који се на таквом путу указују.

Тим путем могу да иду само јунаци. Од почетка свога он захтева свесност свих тешкоћа и спремност на потпуно самоодрицање и самозаборав, јер једино велике жртве могу бити у стању да отклоне препреке, разбију барикаде, да до циља правог доведу.

Бити »-фоб«, значи бити слеп, бити слабић, кукавица. Јер ако је нешто заиста рђаво, онда се треба против зла борити. А победити у борби може само онај који у борбу полази свесно и разумно, без мржње у срцу. Кукавици мржња служи да му замени борбеност, а слепило да надомести херојство. Зато се он најчешће и не бори — њему је довољно да мрзи.

Бити »-фил« значи бити још већи слабић, још грђа кукавица. Код њега нема ни сенке борбености, ни мрвице спремности на жртву. Он уопште и не мисли да се бори; сматра да је довољно везати се за некога, све наде и жеље, сва настојања своја пренети на другога, да их он избори. А сам се поставља у улогу ватреног навијача на неком бокс мечу који је све своје имање ставио на коцку, кладећи се у победу свога љубимца. За све време борбе он дрхти, ледени зној га пробија, урла избезумљено када му изгледа да је победа сигурна, дах му стаје у грудима кад његов љубимац трпи тешке ударце.

Кукавице преносе тај навијачки дух и у проблеме од општег народног значаја. Трагика је у томе што је коцкарски манир толико овладао њима, да сматрају за дозвољено да на коцку ставе и оно што није њихово власништво ни плод њиховог труда — коцкају се животом и опстанком свога народа.

Коцкају се и колебају, повијају и дрхте као танка трска. Не ради народа свог, него ради свога положаја и части. Коцкарски резонују при помисли на судбину народа свога. Да ли ће народ пропасти, да ли ће га нестати — за њих није важно; ако они губе, ако они пропадају, онда нека пропадне све.

Али ако је кукавицама свеједно шта ће бити са народом, јунацима то не може бити свеједно. Отуда су они и пошли на свој тешки пут, не да хазардирају са судбином свог народа, него спремни да сами од себе принесу и највећу жртву.

Могу догађаји да ковитлају светом, добровољци, који су као јунаци кренули јединим могућим исправним путем — путем генерала Недића, настављају непоколебиво свој ход. Ништа их не може ни због ни изненадити, ништа није у стању да их поколеба. Јер њих не руководи никакво »-филство« или »-фобство«; **жеља да помогну свом народу у овим тешким данима, да пред лицем историје и човечанства докажу животно право његовог даљег постојања, — једини је покретач свих добровољачких напора.**

И данас као и пре две године добровољци корачају поуздано својим тешким путем. Не осврћу се лево и десно. **Не праве трговачке билансе личне добити, не »сецују« и не снезају о »шнури«.** Само исписују имена својих палих другова. И упиру поглед напред у циљ — спасење и васкрс српског народа, свесни да ће још много њих пасти пре остварења, а за остварење постављеног циља, али исто тако свесни да ће преживели другови довршити започето дело.

Инж. **Драгутин Јакшић**

Застава Петог добровољачког батаљона

Пети добровољачки батаљон у народу

Од свога постанка Пети српски добровољачки батаљон, који је састављен од старих, прекаљених и храбрих четничких бораца и пожртвоване националне омладине, оспособљен је за све задатке, које намеће садањи тешки положај српскога народа. Сељачка бистрина, оданост груди, младалачки идеализам и родољубље дају му снаге у борби за Србију било да се она води оружјем, речју или племенитим делом.

Добровољци су до сада много пута доказали да се умију борити оружјем против свих коцкара српском судбином и да се последње српске вредности и светиње морају бранити по сваку цену. А с друге стране они су потпуно свесни да није довољно отклањати зло и несрећу кад већ наиђе, него је неопходно да се употребе сретства предохране, да до зла и несреће не дође, да се избегне или завремена ублажи.

Стога су добровољци, поред одржања мира и реда у Србији, узели на себе културно-социјалне задатке у циљу да се српски народ духовно, морално и социјално препороди како би садање тешко стање пребродио и за будуће се оспособио.

Пети српски добровољачки батаљон преко свих својих јединица приближио се и стопио мишљу и делом са народом свога краја и места, за које је по дужности везан. Тај рад са народом огледа се у неколико праваца.

На првом месту долази национално-просветни рад коме је циљ да се народ ослободи свих политичких заблуда и предрасуда и штетних туђинских утицаја у свим областима живота, а да потражи решења свога става и пута из властите духовне и историске дубине. То се постиже путем предавања и културно-забавних приредаба на којима добровољци сами изводе програм, спремајући га поред својих редовних дужности. На тај начин се успоставља додир и поверење између народа и његових верних бораца.

Други правац рада јест социјално-хумани. Највећи део прихода и прилога употребљава се као помоћ сиромашним и изнемоглим рударским радницима, добрим и сиромашним ћацима и избегличкој нејачи. Последњих дана добровољци овог батаљона показали су нарочиту активност у погледу помоћи сељацима који су без довољно радне снаге при обради земље, а нарочито овогодишње жетве и вршидбе.

Кад су се прве радне групе организовале сељаци су застали збуњени и у неверици видећи како њихови заштитници замењују пушку косом. Много су се чудили њиховом бесплатном раду у овом времену, јер су још из ранијег времена научили да им се свака услуга масно наплати.

Милина је било посматрати снажна и препланула тела српских добровољаца како се без одмора повијају за кретањем косе, и како са лакоћом сакупљају у снопље плодове Божије милости и људског зноја, превозе их и вршу. Јер за који дан већ изгладнела детиња уста биће пуна хлеба који им даје живота и радости, а родитељима њиховим ускраћује најљућу бригу.

Стари и седи домаћин чича Радивоје, код кога су добровољци радили, са болним уздахом благосиља своје неуморне помагаче, а затим их у шали кори: „Е, децо, што се не одморите, што се толико журите као да је под морање?" Сакупљач Никола му одговори: „Знаш чича Радивоје, много је шта уништено и пропуштено да се уради, па и данас се још уништава. Зато ти ми журимо да се срушено поправи, а пропуштено накнади, па смо такви и у овом послу. „Ма, оно, јест тако, али вам и одмора треба" — Никола додаде: „Јест, али у нашем народу и данас има много људи који се од нерада и обести одмарају".

Чича се Радивоје благо осмехну па настави казивати: „Децо моја, ви ме стално потсећате на моје синове. Имао сам их двојицу. Старији син Божо погибе у овом рату. Жалим га много као и сваког Србина, што туђом кривицом и лудошћу изгуби живот. Био сам и ја ратник, прешао сам Албанију, па преко Солуна дошао дому своме, осетио сам горчину и страхоте рата, био много пута надомаку смрти, па никад не зажалих за собом, знајући зашто се залажем. А сад ме душа боли за покојним Божом што изгуби живот у лудом времену кад се све изопачило и пореметило као да се нека страшна сила с нама подругује.

Други ми син у заробљеништву већ две године. Пише да му је добро, ради на имању, само много тугује за Србијом и родним селом. У сваком писму запиткује поред здравља укућана и комшија и за њиве и за стоку па чак је и поименице спомиње а не изоставља ни друге ствари. Све га интересује, све му је важно о чем ми овде и не мислимо. Вели да тек у туђини, кад је далеко од свог родног, човек заволи правом љубављу свој дом, завичај, народ и све у њему од људи до травке и камења. И право вели; и ја сам на Крфу то осетио и тек тамо заволио нашу Србију.

Кад вас видим као да своје синове видим. Још сте ми дражи кад вас видим да са молитвом Богу почињете и свршавате сваки свој посао; кад вас видим да чувате наше старинске обичаје којих се многи данас стиде; кад вас видим да овако својски радите на овој муком освећеној српској земљи, која је крвљу и знојем најбољих Срба кроз векове натапана. Знам ја добро да вама морамо бити захвални не само на овако усрдној помоћи, него још више што је ова њива и данас моја, што је овај дом још мој, јер да вас није било место њих имали бисмо пустош и згариште. А Богу хвала, сада са тих њива убиремо ово златно класје као дар Божији, као неки знак у најтежем времену да нас Његова милост није напустила. Чини ми се децо да сте ви и ово зрно у снопу једнако весници спасења овом добром, а несрећном народу, јер сте једнако спремни да сатрунете у земљи за многострук плод, да будете трвени и млевени од глади или крволочности људске и страхоте времена, а да ни на кога не замрзите. Као да вас је сам Бог послао да нас утешите и охрабрите, јер, велим вам, није толика вајда од користи вашег труда колико од доброчинства и поуке српском народу како да његова заједничка њива буде сачувана и донесе много рода".

Сунце се већ спуштало своме заласку кад нас чича Радивоје позва под храст да се мало заложимо што се нашло при руци. Сваки је осећао умор у телу, али нам се душом разлевала нека радост. Видећи да смо ради више њега да слушамо, него да му казујемо чича Радивоје нам при испраћају рече: „Од старих сам својих чуо, а и за ово своја века научио да, кад се са широког пута неопрезношћу или лакомисленошћу у провалију падне, онда се на прави пут може опет изаћи уском стазом узбрдо са великим трудом и напором. У вама сам видео баш оне који су први пошли да своме народу прокрче те уске и трновите стазе да би у будућности имао ко да иде широким царским путем. Нека вам је ваше дело Богом благословено". Већ се спустила с неба ноћна тишина кад смо се опростили и растали са чича Радивојем.

Сутрадан, путем на нови посао каплар Миладин поче да казује: „Чусте ли ви другови чича Радивоја. За све сам време на стражарском месту час погледао на звездано небо, час преда се на земљу, размишљајући о свему и свачему, о родитељима у даљини, о родном крају, о прохујалом животу, али ми се највише задржало на памети питање: ко је коме више користио — да ли ми својим радом и пажњом чича Радивоју или он нама својим мудрим речима и саветима. Знао сам и знам зашто сам добровољац, али ми чича Радивоје својом сељачком бистрином још боље објасни. Кроз његове речи добио сам потврду да наша добровољачка мисао и дело има своје изворе у народној души и народном вапају за спасењем. Он нам је показао да су добровољци и народ једно исто, да добровољци и народ једно мисле и једном теже. Чича Радивоје нешколовани, али племенити и мудри сељак, посматра свој народ, не само у овом часу залуталости и опште помућености, већ га прати на његовом историском путу с љубављу и вером која нас је одржала. Зар има веће блискости и јединства него што смо ми и многи као што је чича Радивоје".

И одиста разговор са чича Радивојем имао је више утицаја на младе добровољце него ли дебеле књиге од којих се многе за људску помућењу и несрећу пишу.

П. Б.

Добровољци помажу у пољским радовима породицу једног заробљеника

(Снимак: Васпитни отсек С.Д.К.)

Тој чува Србију

„Дошао сам на власт да спасавам народ, да се међусобно не истреби; да завлада ред и мир, рад и братство; да сачекамо свршетак рата здружени под српским барјаком. Само слога Србина спасава".

(Генерал Милан Недић, Декларација Владе народног спаса).

За тебе Србијо мати

— У спомен мучки побијеним добровољцима код Трстеника —

Падоше крикови зрели у цвету своме пуном
Онда кад једном роду хтедоше више дати,
Јер исполинском снагом блисташе духовном круном
Велика лозинка наша: »ЗА ТЕБЕ СРБИЈО МАТИ!«

О, жртве! Другови моји, зар да у јеку борбе
Најбоље изгубимо у ветру црзеног беса,
Зар вас, сигурни гарант Свесрпске Нове Творбе,
Да туђа олујина о шпиље удара и стреса!

Голема туго наша! Обзорје ноћних дана,
Воштанице и кандила нека заувек утрну,
Ми нећемо кукавице ни лица уплакана,
Ни беднике духа, који се плаштом стида огрну.

Чујте, другови моји! Ви нисте узалуд пали,
Остаје вечити симбол да збори Епопеју,
Како сте младе животе Мајци Србији дали,
Указујући на једну Реда и Мира Идеју.

А пашће стоглави Киклоп у спрезн Легиона!
У свом рођеном греху нека се сотона купа —
Иде време кад ће бити смрт јеврејског демона
Од Војске Нове Смене која победи ступа.

Што сестре и мајке наше последњу сузу крију,
Што црне шамије ледне тако туробно њишу!
То за пале добровољце заветна звона бију,
Јер крвљу новом Нову Српску Историју пишу.

Падоше крикови зрели у цвету своме пуном
Онда кад једном Роду хтедоше више дати,
Јер исполинском снагом блисташе духовном круном
Велика Лозинка наша: »ЗА ТЕБЕ СРБИЈО МАТИ!«

ЖИВОРАД Д. ИЛИЋ,
добровољац

Религија и лична култура

„Само недоучен човек је безбожник, док се права просвећеност без вере у Бога не да замислити“.
В. Јонић — „Српски народ“ бр. 23, 1943.

Нема никога ко не верује. Разлика је само у томе, што неко верује у добро, мислећи да је оно истина, а неко у зло, верујући да је оно носилац праве животне истине. Добро је оно што је човекољубиво, народољубиво, братољубиво. Зло је оно што је против брата, против дома и заједнице, против човека. Јер о добру и злу као етичким нормама човековим може се говорити само имајући у виду међусобне односе људи.

Сви мисле да верују у добро, а неки ипак чине зло. Са различних становишта, релативност овог односа добра и зла је очигледна и тешко би се у духовном човечанству могла успоставити било каква етичка норма, ако за њу не би постојало дубљег ослонца. Тај ослонац је религија. Знам да у наше време има много учених, а још више неучених и недоучених, који у Бога не верују и који су спремни да у свако доба своје неверовање бране читавим једним импровизираним методолошким апаратом. Они, будући везани за све оно што је материја и непосредна животна корист од ње, побијају самостално постојање духа у било коме облику, а пре свега постојање јединственог духовног свебића — Бога. Задовољени тековинама људске технике и краткодахим релативним напретком људског сазнања, они пристају да се ограниче на једно оскудно недуховно, биолошко „сад“, где ће животињски проживети живот, не видећи од дрвета шуму.

Заиста, када би међу људима, у друштву, постојали искључиво биолошки, материјални животни односи — онда можда не би ни веровање било неопходно. Јер питање је да ли животиње знају за Бога, иако пророчке књиге јасно казују да се и звериње покоравало промислу Божијем. Али, међу људима постоје и извесни виши, духовни односи, у првом реду *етички однос*, однос добра и зла, (а на њему је заснована сва људска заједница са својом економијом, психологијом и политиком), онда неће разумном човеку бити тешко да увиди, како се норме према којима се ти духовни односи остварују никако не могу извести из материјалног принципа света, из наше биолошке, животињске природе.

Тек признавањем ауторитета духа, човек је признао нормативитет, у првом реду етички. То значи, тек признавањем победе и супериорности духа над материјом, дато је човеку мерило не само да расуђује шта је добро а шта зло, но и да чини добро а да потискује и брани се од зла. Највиши духовни ауторитет, јединство космичког расуђивања и космичке воље, — то је Бог, у својој промисли и у својој неопходности.

Никаквим се теоријама материјалистичким и атеистичким не може порицати постојање Бога а да то нема, отворено или скривено, као последицу губљење моралног мерила у животу. Вера у Бога је основа наше етичке свести а у њој лежи све мерило за добро и зло, у помисли, речи и делу. Онај пак који верује у вечну могућност и божанствено порекло духа, веровање искрено и у добру намену својих слабачких људских дела. Ко, пак, од добра, материјалистичком рачуницом, тражи само животне, животињске користи, тај га је већ унапред изгубио, за тога нема норама, нема ни моралног мерила.

Ово је етички смисао веровања у Бога. И може се рећи да религиозност претставља мерило које дели човека од получовека, од онога што још није доречен човек. Човеку никада није могуће да постане нечовек својој браћи. А получовеку то није тешко, јер он је стално, само по себи већ, у негативном односу према осталим људима. Морал Христов је закон позитивног односа према људима. Морал атеиста је негативан и неминовно води у зло.

БЕЗВЕРЈЕ „НЕДОУЧЕНИХ“

Логички смисао религиозности ништа мање није дубок но етички и везује се, опет, за схватање света што га имају људи у историском животу. Нико, ко је озбиљно упознат са резултатима наука, неће порећи да је човеково сазнање скучено и ограничено. Чињенице наших наука, иако верујемо у њих да су истините, тако су оскудне да на основу њих нисмо у стању да појмимо целину света, наш живот у њему и смисао који има све то што постоји. Сви филозофски напори од Античана до данас у том правцу, одводе нас управо у религију. Потребно је да поверујемо у божанско свејединство света, да елементима вере испунимо честе празнине наших знања и онда ћемо у целини појмити свет и све што је у њему. Разумећемо шта нам каже свет: да је он вечно постојање у моћи и вољи бића Божијег, да смо ми, пак, телесно безначајни и пролазни, краткорочнији од лептира, и да наш живот може имати неког смисла само ако његову краткорочност проведемо у истини и у добру, а да је он изгубљен, јадно промашен, ако прође у злу и заблудама. Религија, тако, помаже човеку да схвати самога себе и смисао свог сопственог постојања.

Велики народи, који имају много просвећених, чак и великих и генијалних, лако се могу одупрети утицају оног малог броја „недоучених“ који проповедају безверје и разор. Мали народи у тежем су положају, јер је проценат оних који се добровољно подају у службу злу исти, но овде је мање и готово ретко великих и моћних стваралачких духова, који би одлучно својом идејном снагом потиснули све ово неверје у засенак.

Ми, Срби, имајући несрећу да петсто година будемо лишени тековина европске културе, у хитњи да се за сто година достигне хиљада година европске култивизације, нехотећи, судбински, стекли смо доста „недоучених“ људи који се нису духовно изградили и који нису стекли праве свести о смислу културних вредности. И они данас, кад је српски народ у озбиљном животном положају, и кад етика од њега тражи што више разумности, прокламују свет без Бога, хуле на све свето и часно и човечно и чине буну у — братској и својој крви! Како се не досећају да је то хула и буна, како целог народа, тако и њихове сопствене будућности!

Оно чиме је у свету извршено очовечење људске индивидуе, чиме је она подигнута до моћи да носи у себи оба мерила: мерило за истину и мерило за добро јесте — култура. У склопу опште култивизације друштвеног духа човеку појединцу припадају појединачне силе од којих се сграђује истинитост и доброта опште културе. Те силе јесу његова лична култура. Она је синтеза логичке и етичке свести, јер се обе оне заснивају колико на знању, толико и на веровању, лична култура има превасходног ослона у религиозности. Само тако, у целини, сви ови елементи дају потпуног, правог духовног човека. А такав човек биће и честит припадник и штитилац среће своје, своје породице и свога народа. Избећи службу злу значи у себи подићи личну културу. Ова ће истинито и здраво бити успостављена тек кад схватимо смисао света, свега у свету и нас самих, а то ће рећи, кад сазнамо постојање бића и доброте Божије.

НИК. ЦАНГА: МАНАСТИР МИЛЕШЕВО

Не каже узалуд философ Винделбад да се јединствена основа праве религије огледа у свим областима живота човековог, како у осећању, тако у претстављању, вољи и делању, у разуму уопште: (*Прелудиен, II 295*).

Од Бога, у разумевању и доброти очекују људи спасење, срећу и радост, очекују одуховљење свога јадног живота. Јер заиста је истина јеванђелска: *„дух је оно што оживљава, тијело не помаже ништа“* (Јов. 6, 63). Са поуздањем у Бога очекујемо и ми да ће ипак своје спасење и веровање, своје добро и мир наћи и оно мало Срба што их има у безверју, у злу и братској мржњи, у неразуму.

Ј. Путник

Растојања између земље и сунца

Растојање које постоји између Земље и Сунца поново је проучавано 1930—1931 године.

Проучавања су вршена на основу индикација добијених о раздаљини између мале планете Ерос и Земље.

Према извршеним прорачунавањима на тој бази, раздаљина између Сунца и Земље износи више од 170.000 километара, цифра која је до сада била као меродавна.

На тај начин просечна раздаљина није, као што се то раније мислило 149,500.000 километара, већ је равна раздаљини од 149,670.000 километара.

ЈЕДНА ПОСЕТА БЕОГРАДУ 1850 ГОДИНЕ

ВЕЛИКИ НЕМАЧКИ ПРИЈАТЕЉ СРПСКОГ НАРОДА СИГФРИД КАПЕР О НАШОЈ ПРЕСТОНИЦИ ПРЕ НЕПУНОГ СТОЛЕЋА

У низу заслужних и знаменитих Немаца који су задужили наш народ својим путописним и научним делима о Београду и Србији, црпљеним из властитог сазнања, после Ота Дубислава фон Пирха, а пре Феликса Каница, лепо место заузима нарочито *Сигфрид Капер*, чије дело „Зидславише Вандерунген“ (Лајпциг 1851) претставља праву ризницу историских и других појединости о животу Београда и Србије пре непуног столећа.

За нас је међутим нарочито значајна топлина и пуна разумевања симпатија којом одише сваки ред који Капер пише о Београду и нашој земљи. Нарочито је значајно да Капер полутурском (не само по изгледу већ по власти) примитивном Београду од пре сто година јасно прориче његов данашњи обим, изглед и значај.

Прелаз чамцем преко Дунава по кошави

Обишавши нека од попришта бурних догађаја 1848/49, — између осталог Нови Сад, још сав у рушевинама од бомбардовања 12 јуна 1849 — Капер почетком лета 1850 године стиже у Земун, разуме се у жељи да пређе у Београд. За човека који није донео собом визиран пасош из Беча, то у оно време није лака ствар. Ликвидација догађаја 1848—49 још је у току; у Београду живи доста политичких избеглица из Мађарске. Граница се строго контролише. Одбијен од нижих власти, Капер одлази код генерала команданта места, за кога има писмену препоруку. Генерал га љубазно прима и, после краћег оклевања, даје му „објаву“ за прелаз у Београд „на 24 сата“, дајући му намигивањем очима на знање да мирно може остати у Србији и исто толико дана, па и више. Желећи му срећан пут, генерал још поставља Каперу неочекивано питање:

— Имате ли здрав стомак, господине?“

„Мислите... политички стомак, г. генерале?“

— Боже сачувај, баш стомак, — вели генерал и показује на Дунав, по коме се дижу валови од метра и више, довољни да изазову жестоку морску болест код осетљивијег путника.

И ако јој по добу године „време није“, дува страховита кошава. Пароброди у оно време још нису саобраћали сваког дана, а шајка „Ц. к. шајкашке команде“ по кошави не прелази у Београд. Капер се стога без оклевања поверава једном од искусних турских чамџија који изјављује да ће „одмах кренути, чим попуши чибук“.

Сапутници су му: неки трговац, Србин из Новог Сада, две даме у црнини, Мађарице које су добиле дозволу да оду код својих мужева — емиграната и које су за време управо драматског („филмског“ рекли бисмо можда данас) прелаза у Београд по узбурканом Дунаву, показале много храбрости и хладнокрвности, што Капер вели да се није могло рећи за неког младог католичког свештеника из Славоније. Већ седи турски чамџија је оличена хладнокрвност и равнодушност, прво наравно као стари „дунавски вук“, а затим и због дубоког убеђења да се нико не може удавити ако „му није писано“.

„Ево ме дакле на кнежевско-српском земљишту“, радосно вели Капер, описујући како показује „објаву“ српском полицијском чиновнику у народном оделу („знаци достојанства су му качкет и подебљи штап који држи у руци“). Он претставља за Капера ново доба у „кондоминиуму“ који тада још влада у Београду: над тврђавом застава са полумесецом, над градом српска застава. Турски „низами“ које је у пролазу гледао на градским бедемима, у запуштеним униформама, делом боси, за њега претстављају прошлост која одлази.

Амалин Црнац — одбегли роб са галије

На пристаништу, око „ћумрука“, влада велика живост. Многобројни амали управили су погледе на странца са великим куфером. Али нема граје, нема наметања и надвикивања. Достојанствени амал-баша показује на неког младог Црнца:

— Ево, господине, Алија данас још није ништа зарадио.

Црнац, каже Капер, говори чисто српски, без икаквог нагласка. Успут, идући „Здањију“, прича Каперу своје „житије“. Био је роб на галији. У Цариграду је једне ноћи успео да преструже ланце. Добегао је пешице, кријући се дању, а путујући ноћу, „овамо у слободну земљу, где нема ропства и где му је добро“. Ислама пак не мисли да се одрекне и саветује Каперу да и он размисли да ли не би било боље да пређе у веру Пророкову.

„Јер ђаурин који пређе у праву веру, ефендија, то ти је као обичан шљунак који падишах подигне са земље да направи од њега златом оковани украс својој чалми“.

Без обзира на те своје верске скрупуле, Алија је иначе ванредно задовољан животом у „ђаурској“ земљи. Ожењио се, вели, Циганком светле боје коже, па му и ћерчица личи на нешто тамније Циганче. Жели као амалин да заради довољно новаца да би могао да купи чамац Тад ће, каже, бити „на коњу“. Радиће као чамџија са Земуном.

Стари „Гранд хотел“ и његов „лондинер“ Стева

Тако су у разговору стигли до „Здања“ (недалеко Саборне цркве), како су београђани 1850 кратко називали велику зграду у којој је тада (и још дуго година после тога) био смештен „Гранд хотел“ (доцније се тамо деценијама налазила Железничка дирекција; зграда је срушена 1939 године). Тамо су у оно време отседали, каже Капер, поглавито путници странци и Срби из прекосавских крајева; путници Србијанци су претпостављали патријархалније гостионице или ханове, односно најчешће отседали код пријатеља и познаника“, што се код чувеног српског гостољубља само по себи разуме“. При свему том, у пространом „Гранд хотелу“ није никад било много празних соба, пошто су многи виши чиновници становали у хотелу уз месечну кирију. Осим тога су у једном делу зграде, огромне по појмовима ондашњег Београда (све до светског рата спадала је уосталом међу највеће београдске зграде) била смештена и нека надлештва.

На уласку у хотел, Црнац Алија, бацивши куфер, имао је да издржи мегдан са два огромна хотелска пештишта, „чији је лавеж међутим послужио као одлична замена за хотелско звоно“, јер су истрчали висока, сува собарица и дежмекасти лондинер, учинили крај љутом мегдану и примили странца.

Иначе „Гранд хотел“ у „Здању“ учинио је добар утисак на Капера. Собе су спартански намештене али чисте. Очарава га

(*Наставак на 12-тој страни*)

НА СПЛАВУ

Приповетка од

ДУШАНА ЂУРИЋА

(Наставак из прошлог броја)

А Мара проговори:

— Драго, болан, што си се скочањио? Да ти није криво што сам се у'ватила до тебе? — и милина њезина гласа разагна »Чуљин« страх.

— Није, Маро — рече и погледа је — бо'ме, драго ми је, много ми је драго!

И опет се распростеше звуци хармонике, и опет зациликаше трубе, а бубањ, као нека грмљавина, испуни зрак и коло поново поче...

Од тога дана Драго је био срећан, безкрајно срећан. Проводио је часове у наизменичним срећним часовима: ако је лето, то су сплавови, онда повратак у село где га је чекала Мара; а ако су били дани кад се није могло сплаварити, онда су ту другови, који су знали за његову срећу и његову Мару. Често су се састајали. Одлазили би у порту и ту, под густим липама и кестеновима, сањарили су о свом будућем животу.

И дани су неосетно одмицали...

А онда је дошао прекид. Једнога дана Мара му је рекла како њен отац намерава да је пошаље у град. Та вест га је поразила. Мара ће отићи и он ће опет бити усамљен. Њега неће нико имати да дочека кад се врати са пута, он неће имати коме да донесе дар. И Мара је, једног јесењег дана, пуног суморне измаглице, отишла. Отишла је са својом тетком да у граду потражи срећу, тако је желео њен отац, тако је морало бити.

Мара га је оставила, а зимски дани су наилазили. И тих зимских дана било ми је несносно тешко. Његови снови су се распрштали и да није било другова са којима је проводио време он би, како је себи говорио, излудио од те ненадне несреће која га је задесила. А било је још нешто што га је тешило — Марина топла и умирујућа писма. Писала му је о свом животу у великом граду, о својој тузи за њим, њеним слатким »Чуљком«. Говорила му да ће се вратити, мора се вратити, због њега, себе и тога је одржавало.

VI

Дошла је зима. Сад сплавови нису клизили низ брзу воду, снег је закрилио каменито тле, а Дрина се ваљала са хуком носећи велике наносе снега. Сплавари су чекали да се река — њихова хранитељка — врати у своје корито. И тих тужних дана, седели су они код »Сплавара« то је било њихово свратиште, играли су »жандара«, по једну круну партија, пили и кратили дуге зимске дане и вечери...

Тек се хватао први сумрак кад и »Чуља« уђе у кафану; тресао је снег, који га беше засуо, а хладна струја леденог ветра проструја кроз димљиву просторију. Сви га погледаше са извесном радошћу у очима; сад ће их он развеселити својом песмом.

— Помагâ ви Бог, људи! — затрепери његов звонки глас. — Бо'ме зима!

— Е, «Чуљо«, ђе си болан? — заграјаше са свију страна.

А он закорачи према келнерају и пружи руке великој плеханој пећи која се беше усијала.

— Де, »Чуљо«, вере ти, запјевај нам штогодице, — молио је Марко, остављајући карте на ниски сточић.

Он је био добар друг Драгин. Вршњаци су, а поред тога, обојица сироти, једино им благо беше што имађаху страховиту снагу. Како су се дивили њиховом надметању у бацању »камена с рамена«! Мало је било оних који су се могли мериги са њима. А како су били вешти у »рвању«! Хе, како су пуцале кости оних који су се усуђивали да им се супротставе!

Драго хукну и дах из његових снажних плућа разагна дувански дим над главама околних.

— Није ми до пјесне — рече и зажмури на једно око.

— А што болан?

— 'Нако.

— Ваљаде, »Чуљо«, што није Мара ту?

Драго се трже и погледа у правцу одакле допре то питање. Очи му севнуше претећи сјајем, гледајући Симино лице како се развлачи у одвратну, зачикавајућу гримасу, и помисли:

»Што ли Симо воли да ме дира, кој' ли му је враг?«

Увек га је он задиркивао, никад лепе речи. Кад је Драго почео радити на сплавовима, Сима је већ био »думенар«, али пошто беше напрасит и често нехатан на послу, сменили су га, и он је од тада радио само на утовару и истовару. А »Чуља« је напредовао. Није прошло много и већ су му поверили место »думенара«. То је Симу највише заболело. И од тога доба стално су се кошкали.

Често пута је Симо био напит и онда би вређао »Чуљу«. Избегавао је Драго те свађе, а то је Сими давало још више пострека.

»Ха, онај безухи се боји!« — говорио је често пута.

(Цртеж: К. Н.)

А Чуља се није бојао, само никад није желео да своју снагу употреби на тако шта. Зар он да дигне руку на свог ближњег; он који није могао ни мрава да згази. Не, боље је избегавати заједвице са Симом. И он се клонио од овога.

Али те вечери га убоде Симино заједање посред срца. И он само севну очима, стискајући зубе, да му вилични мишићи стадоше поигравати. И, да га Марко не зовну опет да им пева, би засигурно напустио кафану. Он не могаде одбити свога друга и мало после већ заборави на Симу и певао је:

»Босно моја моје живовање,
Ајшо моја моје севдисање...«

Слушали су га са пажњом. А његов глас се тихано развлачио кроз плавичасти дим кафане. У то своје певање уносио је он, са сваком речју, по делић своје душе. Ех, значила је песма много за њега! Кад је певао заборављао је на животне тегобе које су га притискивале. А овог часа му је било тешко као никад до тада.

Из другог краја кафане допре промукли смех. То је Сима причао нешто својим слушаоцима, а ови се гласно смејали, често погледајући онамо где су седели »Чуља« и остали.

— Зато, велим вам, пева тако без воље — рече Сима и значајно погледа око себе својим мачјим очима.

Неколицина их се злурадо накашљаше. Но, на мах умукоше. Лупну столица снажно о патос и »Чуља«, поцрвенелих образа, обре се међу њима.

— Слушај керу! — раздра се, да Сима и нехотице, увуче врат у рамена. — Немој да режиш. Ја те не дирам и зато ме остави на миру.

Сима га гледаше са страхом, а онда, видећи да се »Чуља« беше савладао, рече пркосно:

— Гле'те безухог како се разђилито!

— Ма, Симо, докле ћеш ме задевати?

— Док ми се свиди — гласио је одговор.

Сви се насмејаше. Заболе то Драгу и он се љутну:

— Немој ме Симо дирати, или...

— А што да те не дирам? — закикота се пијано Сима, унесе му се у лице и ненадно тргну нож иза паса. — Да ме неби тук'о, а?

Драго се хитро повуче и избеже удар, а Сима, тетурајући се, насрну на њега.

— Симо, шта ти је, за име Божије! — усплахирено процеди кроз зубе »Чуља«.

— Сад ћу ти ја показати шта ми је — преваља преко одебљалог језика Сима и поново измахну ножем.

Драго замахну снажно песницом. Одјекну један туп ударац и Симо се без гласа свали на под. Гракнуше полупијани људи. Сагоше се и дигоше Симу: био је без свести, а лева страна лица беше му сва модра од снажног удара. Неко донесе воде, стадоше га поливати по лицу но све би узалуд — Симо се не помаче — био је мртав.

Нем, и без покрета, стајао је Драго гледајући нетремице у гомилу која се тискала око Симиног мртвог тела. Нешто су говорили само он није знао о чему су то расправљали, ништа није разумевао, сећао се само да је Симо потегао нож на њега и да је он, у самоодбрани, морао да употреби своју снагу. А сад, ето, људи се гурају око опруженог тела и нешто говоре. Хтео би он да зна шта то они раде. И полако, као бојећи се да га неко не види, прикрада се гомили. Види он помодрело лице Симино; неко му придржава главу, која се млитаво опустила и виси преко ивице стола. Шта ли му је? И »Чуља« гледа, гледа...

Тргнуо га је нечији глас:

— Ти уби човека!

Он чује али не разуме, само осећа како га неко снажно дрмуса. Види неко познато лице, то је његов друг Марко, то га он тресе за рамена и говори му:

— Ти уби човека!

Сад му бива јасно. Он је убио Симу. Добро, добро, али како, зашто? И Чуља се стресе. Одједном га издаје снага и он се, сав сломљен, спусти на столицу. Главу је ослонио и сто и сав се тресе.

Тако су га затекли и општински пандури. Није се опирао кад су га повели, пустио је да чине с њим шта хоће. Повратио се тек кад је чуо како је брава шкљоцнула. Њега су ухапсили, он је убица...

VII

А тамо, у великом граду, живела је Мара. Морала је да оде, морала је да се растане од свога Драге, да напусти своје сиромашно, али њој драго село. О, како судбина немилосрдно поступа са јадним људима! И зар је баш тако морало бити? Зар она није била срећна? Зар срећу треба тражити? Не догађа ли се онако како виша сила одреди?

И она је туговала, туговала... Није се могла снаћи у тој великој вароши — том мравињаку — где нико никога не опажа, где људи немају сучешћа за туђе јаде. И она је тражила утехе у својим мислима, у својим и Драгиним писмима. О, како је то пријало њеној рани — њеној превеликој тузи за остављеном срећом! И ако је она у граду, и томе ће доћи крај, вратиће се она, мора се вратити. Па зар је њен Драго не чека? Ех, кад би само време брже пролазило...

А онда нов ударац. Престадоше долазити писма од њеног драгог »Чуље«. Шта се десило? Да га није увредила? Чиме, како? Да је није заборавио? Не, мора да је нешто горе, нешто страшније. Да није страдао на Дрини? Сачувај Боже, само то не. Па шта би она, сиротица?

Једнога дана дознаде све. О Господе, зашто препуни чашу? Ох, то је страшно! Њен Драго, њен »Чуљко«, па зар он да убије човека? Зар он да постане убица?

Та вест је порази, изгуби се и, да би несрећа била већа, разболе се.

Боловала је и туговала. Кривила себе, оца, своју злу судбу. Ех, да је она била тамо то се не би десило! И зар је то истина, није ли то само један ружан сан? Чињаше јој се као да јој се у грудима нешто оцепило — никаквог одјека на болне откуцаје срца — само празнина, мукла празнина...

Жудела је за повратком, а и није. И чему повратак? Па она је изгубила све. Њеног Драгог су одвели, њега ће осудити, он је убица. Како то звучи застрашујуће. Не, њој нема повратка. И она се приклони судбини. Зар није тако боље. Своју срећу је изгубила и зашто пркосити ћудима судбе?

Онда се опет све окрену. У Мариној души је све поново оживело. О, како јој је срце радосно заиграло кад је чула да је Драго ослобођен! Опет ће она бити срећна. Он се враћа, па и она ће одмах ићи у село. Зар би и могло друкчије бити? Поново ће се видети, поново после толиког времена, после толиких претрпљених мука.

И Мара се поново обре у свом селу. О, како су чудновати путеви људског живота. Чему се она радовала? Драго није био у селу. Он беше отишао низ Дрину. Дали је он њу заборавио? Не, то није могуће. Зар своју Мару. О, смилуј се, Боже!

Не, Драго је није заборавио. Али зар није он осуђен да живи без радости, и да сноси тешку усамљеност. Па како је и могао да се нада? Он, »Чуља«, »безухи«. Она га је презрела, заборавила. Мислио је да није достојан њене љубави. Па он је убица. И зато је потражио утехе у свом послу, својој Дрини... Зато је отишао низ воду не јављајући јој се. А да је само знао, да је само знао.

И Мара је, са зебњом чекала повратак сплавара...

VIII

Сунце већ залази на обзорју голети. Плаветнило неба трепери под жарко-црвеним трептајима задњих зракова. Дрина као да се припрема за починак — тихо промиче — хита да што даље одмакне ка свом ушћу.

На обали реке шарене се уцерице малог насеља. Сплавари са песмом на уснама поздрављају свој завичај. Ето их већ на домаку својих кућа. Још ове вечери биће они у топлим домовима, код својих.

Један мало познати песник

ВЛАДИМИР ВАСИЋ

Има песника који су нам остали познати само по једној јединој песми а њихова фигура је ишчезла у мраку прошлости. Као пример узимамо случај песника Луке Сарића, чију је песму *Ој, Србијо, мила мати...* компоновао Шистек, па тако кроз мелодију продрла у будућност.

Сличан случај је делимично и са песником Владимиром Васићем, аутором познате песме *Што ћутиш, ћутиш, Србине тужни?*, која је објављена 1863 године у *Даници*, одмах затим компонована од Даворина Јенка и продрла у најшире народне слојеве. Данас је она једина позната од свих Васићевих песама, а личност младог Васића тек по неком ерудиту и то преко написа који је о њему пружио биограф Стојан Новаковић.

Владимир Васић је имао и срећу и несрећу што се родио у најживље доба нашег романтизма. Онда певати по новом, како то каже критичар Коста Руварац, значило је једино подражавати познате песнике. Васић је пошао њиховим путем и то је за њега била срећа. Да је мало дуже поживео, (рођен у Шапцу 8 августа 1842, а умро у Лозници 22 августа 1864) вероватно би дао много више оригиналних, па и вреднијих ствари, него што је дао. За њега књижевни историчар Јован Грчић каже, да је „еминентним песничким својим даром обрицао много", а Љубомир Недић каже, да је остао у животу, да би постао „српски Кернер".

Припадник »млађе« школе

Савременост Владимира Васића била је сва у знаку националног препорода. У књижевности влада аутохтоно Вук. Ст. Караџић са триумвирима: Ђуром Даничићем у науци, Бранком Радичевићем у поезији, а Богобојом Атанацковићем у роману и приповетци.

Што се тиче животне филозофије, она постаје чисто реална, скоро пословичка, народна по духу. Тако, када млади Васић почиње схваћати живот, он налази на већ утабане стазе и полази њима. Стога је у својим првим стварима и слаб.

Тада на гласу више као критичар него као приповедач Коста Руварац, пишући о песмама Стојана Новаковића, на један скроз негативан начин, дао је личну дефиницију ондашњег стања у књижевности. По њему, у нас је тада било свега две песничке школе: „старија", која тражи у песми „најмање оно што срце узбуђује и пред фантазију једре и бујне слике изводи, уопште што расположење изазива, и држи се истина у теорији тако зване лирике мисли", и друга „млађа", коју је, по њему, основао Бранко Радичевић" и коју у неку руку можемо назвати народном, која све полаже на осећање.

Кружок Стојана Новаковића

Колико је у првом правцу било усиљених афористичких мисли, толико је у другом било лажног расположења. Тако, шестошколац Васић, ђак шабачке гимназије пева у духу Бранка Радичевића.

Ој, душице, насмеше л' се
Та млађана уста твоја,
Ја не питам је ли зора
Ти си била зора моја»

Била је ту заступљена и анакреонтика, идила, патриотизам, али све то маскирано и усиљено. Тако је захтевала мода оног времена. Нпр. када је полазио као свршени питомац из Војне академије, он ће опет певати у духу *Бачког растанка* Бранка Радичевића, далеко слабију песму *Друговима на растанку*. Међутим, у то време, још као питомац Војне академије Васић је већ познат као песник у свима друштвеним круговима Београда. Сарадник је листа *Световид* и часописа *Даница*. Он залази у кружок који састављају Стојан Новаковић, Владан Ђорђевић, Чеда Мијатовић, Р. Лазаревић и К. Поповић. Кружок се састајао у Новаковићевом стану, који је називан „републиком", пошто је сваки могаоући уђи у њега без питања јер није имао браће, да чита онде своје песме и дискутује о њима. Старо пријатељство са Новаковићем, започето још у шабачкој гимназији, продужено је па на песнику оставља видне трагове. То су биле године сазревања. Када 1862 године оде у Немачку на студије, у Берлин и Ерфурт, ван ће већ бити изграђен песник.

У Немачкој тек Васић упознаје праву страну литературу. Ту су на првом месту Шилер, Биргер, Гете, Ленау, Гелерт, Тидге, Виланд и др. Његов видокруг се шири, постаје продубљен и изражен у извесној мистици. Престаје она животна пенушавост, и то је била његова животна прекретница. Уосталом, на овај моменат утиче и сама песникова болест, грудобоља, која се тада интензивно јавља. У то време песник је доста певао, али мало објављивао. Он тужи за кућном за оним недосањаним сновима, друговима, својом отаџбином и — драганом. Тада су испеване његове најбоље песме које је уопште дао: *Што ћутиш, ћутиш... Проклет био, Сиромах сам..., Још те љубим, За те само..., Како..., И када...*, па ће са њима и завршити. Последњи стихови које је у животу написао, односе се на еволуцију, наду у једну вишу космичку правду. То су стихови из песме, коју је Стојан Новаковић као без наслова назвао *Недовршена:*

Када Бог је цвећу мирис дао,
Зеленило трави кад је дао,
И висину кад је дао гори,
А дубину кад је дао мору,
Сунцу светлост, плаветнило небу,
Дуги шаре, а земљи црноћу
Те да светлост лакше у се пије,
Руменило кад је дао зори,
Тад Бог свети и промену створи...

Та промена била је песникова смрт. И захваљујући оцу Игњату Васићу, и другу Стојану Новаковићу, песник је сачуван од заборава са целокупном до тада личном лириком, јер су ови са својим предговорима издали све Васићеве песме у Земуну 1865 године. То је био резултат песниковог живота на земљи, „тако црној, да лакше упије у себе светлост..."

Свега педесет песама

За време свога краткога живота, Владимир Васић дао је равно педесет песама. Све су оне дате у духу времена, али са једним оригиналним смером, једном искром коју имају прави песници, па стварали под било каквом околношћу. Васића, као песника, до данас није ни један критичар довољно простудирао ни споменуо. Ослањало се на оно што је дао Стојан Новаковић, и то је за све било доста. И Љубомир Недић, и Јован Скерлић, Јован Грчић и Милан Кашанин у стварима понављају већ изнете мисли: „таленат, али не оригиналан", „да је нешто дуже живео!" (али кад није!), „претставник свога времена", „има топлине и срдачности" итд., све уздржано и разводњено, али у ствари ништа позитивно. Ни један од њих није јасно рекао: ово је добро, а ово није. Васић, ма да изразити националин песник, није заступљен ни у збирци Трифуна Ђукића *Песме домовини;* међутим речи:

Што ћутиш, ћутиш, Србине тужни?
Протрљај очи, слава те зове,
Слава те зове на црно гробље,
На оно тужно Косово поље...

Или оне песме *Склопих очи...* коју је писао у Берлину:

Дрхће месец, у гробницу гледа,
У гроб гледи, па све више бледи.
Скотрља се, паде на сред мора,
Кличе Србин: „Гледај, зора, зора!"

јасно нам говоре, да се он ипак удаљио од летаргије наших предака из прве половине XIX века, да је у себи имао здрав дух једног младог поколења које је умело да воли, али и да поштује оно наслеђено из прошлости. Узор прошлости је будућност народа.

В. М. Алексијевић

Срца су им пуна топлине при погледу на село — тамо су њихови драги.

А на обали стоје мештани и очекују долазак сплавара. Сваки повратак је мала свечаност за ове просте душе. Колико стрепње у срцима! Да ли се сви враћају здрави? Шапућу се усрдне молитве јер — опасан је позив сплавара. Дрина је ћудљива, као какво дете, за трен ока њена плаха вода може да нанесе сплав на стене, да га разбије, и онда, тешко ли се људима који су на сплаву! Брза струја вуче неодољиво у дубине, гута њихове хранитеље, завија у црно породице оних који јој се супротстављају.

А кад се помоле људи са свог дугог пута, тешке сумње се расприте, радост овлада душама које су страховала. Ето, стижу, све је добро...

И сад, овог тихог вечера, стоје они и чекају. А сплавари се чују. Њихова песма допире до ушију оних који их очекују. Добар је то знак: певају — значи — добро је!

Већ се разазнају на прашњивом путу прилике сплавара. Руке се шире и поздрављају оне на обали. А са обале вичу:

»Ено га Јово, Перо, а оно тамо је Вељa. Сви су сви...«

»Чуљо« иде последњи. Њега нико не очекује. Па зашто да буде у првом реду и да заклања оне које жељно чека жена, дете или родитељ? Њега ће поздравити онако узгред, у својој радости, тек колико да се види да и њега знају. Нико неће поћи у загрљај њему, нико га неће запитати како је путовао, нити да ли је донео нешто лепо.

И он корача, корача и скоро да му сузе груну на очи. Зашто он нема никога ко ће га дочекати? О, како би то било лепо! Али он је ипак радостан, радује се туђој срећи, а како и да се не радује? Ето, вратио се у своје село, ту су његове голети, Дрина, његова драга Дрина, којом ће он за који дан опет пловити на сплаву...

Срце му ненадно заигра, нешто га болно такну, али нешто лепо, слатко, нешто што му пуни груди, тако да га поче вредо дах гушити у грлу.

Неко га хвата за мишицу. Њега прожима, прво нека хладна језа, а онда све топлија и топлија. Он осећа неке танке, мекe руке које га стискају за мишицу. Чује неки познати глас који га пита:

— »Чуљко«, слатки »Чуљко«, јеси ли здрав? Шта си ми донео?

И он гледа и не верује очима. Не, не, то није могућно! То је нека варка! О, како је судбина свирепа, кад може овако да се игра њиме! Никога он нема ко би га дочекао и ко би га запитао да ли је здрав. Нема он никога коме би могао донети нешто са свога пута.

А онај глас још мекше, скоро молећиво, пита, пита:

— »Чуљко«, слатки »Чуљко«...

Како само трепере у његовим ушима те умилне речи!

Али ипак то није обмана — истина је, жива истина. И срце игра, хоће да искочи из груди. То је Мара, то је она што га пита да ли је здрав, то су њене руке које држе његову снажну, голу мишицу. И једва успе да прошапуће:

— Здрав сам — и гледа, гледа...

Исте очи, оне очи које су га у црквеној порти гледале, оне очи које су му унеле радост у његов усамљени живот, и опет не верује. А Мара му говори:

— Зар ме не познајеш, »Чуљко«? Ја сам — Мара, твоја Мара!

Ох, познаје је он, и те како је познаје! Али је узбуђење велико, не може да поверује да је тако шта могуће. Зар је баш тако? Њега је она чекала. А он, ето, нема ништа да јој да, ништа није донео са пута. Па он и није имао коме да донесе поклон! Она је давно отишла и сад одједном, ето је ту уз њега и пита га да ли је здрав, да ли јој је донео штогод.

А она говори:

— Истина је, ја сам. Дошла сам, знаш шта сам ти говорила? Доћи ћу, и дошла сам, сад сам твоја — и грли га око снажног врата. Положила је главу на његове раздрљене, узбуркане груди. Рамена јој се тресу.

И он њу грли. Ох, слатки Боже, она се вратила! А Мара кроз сузе, прича, прича:

— Ниси ме заборавио? Давно је било, али добро је сад смо заједно и — прибија се још више уз њега, као бојећи се да је ко не отргне из његовог загрљаја.

Да, да, добро је. Она је ту, она га је сачекала и тргне се. Он јој није ништа донео; није донео да је обрадује, али ипак донео јој је нешто. И он јој говори:

— Маро моја, знаш... нисам донео ништа... нисам знао... Али ето вратио сам се здрав... донео сам ти мене, моју душу, срце...

— Ох, »Чуљко«, то ми је драже него ништа на свету, то је што највише желех. Ствари се лако покваре, а срце, душа — ти ми их дајеш — то је најлепши поклон.

И они се прену из загрљаја.

Сутон се прикрада, а из села допире звук звона, који оглашава вечерње...

IX

Свиће. Са реке допире пљусак воде. Шкрипе »думени«, крцкају даске и оре се весели гласови сплавара. Опет се крећу сплавови низ Дрину. Дугим моткама отискују се низ брзу речну струју и плове, плове, један за другим, у низу, као зрна бисера.

Сунце изгара и позлаћује, правим зрацима врхове околних планина. А сплавови клизе, секу воду, и замичу иза окука, да се опет појаве, разгонећи таласе у правцу стрмих обала.

Драго стоји крај »думена«, држи га чврсто руком и гледа пут обала на којима се беласају каменчићи. А Дрина шуми, капљице лете кроз ваздух и прскају му обнажене груди. Покаткад баци поглед низ воду: треба пазити да сплав иде средином реке, а онда враћа поглед иза себе где се, у извесним размацима, крећу остали сплавови. Понекад зашкрипи »думен«, допре која реч са другог сплава или допре цвркут птица, и све се то губи у жубору реке која, као да певуши своју вечиту песму...

Слуша то Драго и гледа, а у души му се разлеже неко клицање, као ехо тих гласова мајке природе... А мисли му се разлећу као што се распрштавају и ситне капи брзе реке...

И он гледа обалу. Опет му се јавља скорашња слика која му витла радост по грудима: висока обала и он, у гомили жена и деце види своју Мару, а у очима јој поигравају сузе. Ех, ето, и он је дочекао тај тренутак, и њега има ко да испрати! А у ушима му звоне њене речи:

»Чувај се! Срећан пут!«

А он, поносан, чека да брзица подухвати сплав снажно повлачи »думен« и довикује јој:

»Не бој се! Шта ћеш да ти донесем?« — а река их већ односи и још се види само како се лепрша рубац у издигнутој руци.

А донеће јој он пуно којечега. Зар да јој што ускрати? Па она се ето, вратила, а с њом се вратила и његова срећа. Како је могао и мислити да се неће вратити. Причала му је она колико јој је било тешко у граду, како је била усамљена. Онда се и разболела и није му могла писати, а тада је дошло оно најгоре — постао је убица, и године су пролазиле... А кад се вратила, дознала је све и чекала је, стрепила, док напокон, није дошао са свог пута.

И Драго тихо уздахне. Сиротица, и сад она стрепи!

А река пљуска, пенуши се, клокоће... Брзица носи сплав а сунце пече — пече... Промичу стрме обале, промичу врлети и села...

И он почиње да пева:

»Хеј хај хај ви сплавари са Дрине.«

А са других сплавова, као одјек, понављају се речи сплаварске песме. И све то стапа са шумом брзе Дрине која се пробија, ломата, хита своме ушћу...

— Крај —

„НЕ БИХ ЖЕЛЕО ДА СМЕТАМ"

Сликар Адолф фон Менцел као филмска личност

Написао Паул Икес

Од свога постанка филм је узео на себе дужност да нам оживи значајне историске личности. Гледаоци су увек са великим интересовањем на филмском платну гледали живот и дела појединих великих личности, које су у ма којој области људскога живота ударише свој печат епоси у којој су живели. Један од најновијих немачких филмова *Две сестре* је узео за свога главнога јунака личност Адолфа фон Менцела, личност која је некада била обасјана европским сјајем и која се још и данас у свима уџбеницима историје уметности спомиње као претставник сликарског импресионизма. Он је углавном познат као сликар Пруске Фридрихове епохе, али његови цртежи из свакодневног живота људи тога доба као и импресионистичка уља *Недеља у Тиљеријама, Недеља поподне у Паризу, Успомена на парк Луксенбург* и *Топионица гвожђа* биће увек у првом реду међу делима уметничког правца чији је он био један од најбољих и највећих претставника.

Место Адолфа фон Менцела у уметности није тешко одредити. Он потиче из оне периоде, у којој је још увек живело класично вјерују Гетеа и Винкелмана, али у којој је такође немачкој романтици, како су је обликовали браћа Шлегел, Новалис и Брентано, понестајало даха. Класицизам је морао да призна да је стриктно копирање антике морало да заврши са естетским формализмом, док је романтика изгубила своју снагу сањарским глорификирањем једне прошлости која није никад постојала.

Адолф фон Менцел се никада није бавио студијама античког света, није свршио ни једну уметничку школу која даје назив академског сликара и у којима се живи у атмосфери античког света, док му је Рим био целога живота страна. Он је ишао мучним путем самоука који се ослања на оно што види својим очима, и он се трудио да то што види да је онако како јесте. — Швајцарац Арнолд Беклин га је због његовог педантног посматрања назвао „научник међу сликарима".

Да би усавршио своје знање, Менцел је неколико година редовно по више недеља преко лета одлазио у Верону, где се искључиво посветио студирању чувене Пиаца д'Ербе. Али њега нису интересовале грађевине и дивне палате Пиаце веронске — за њега је све то било мртво камење- — он није ни приметио архитектуру Вероне: њега је тамо интересовао само човек и ништа више.

Због свога интересовања за људе и човека, Менцел је увек волео да станује у великим градовима, у којима има тако много разних типова и разних судбина. Његова пејсажи нису ни онда интересовали ни када их је и сликао. Он је био дете Берлина, у коме је од 1860 до 1890 живот био тако буран и пун догађаја, и који му је у то доба дао тако много материјала за његова посматрања и учења.

Цео његов живот се састојао у гледању и посматрању: у томе циљу он се креће по берлинским гостионицама, по улицама, разним јавним приредбама. Позориште није волео јер му је изгледало „луткасто", док је концерте врло радо посећивао, јер је на њима могао мирно да скицира и студира слушаоце задубљене у слушање музике. Новине није никада читао, док су му код хумористичких листова сметали баш вицеви, за које је сматрао да је штета илустровати их.

Менцел је био мајстор детаља, те је стога врло мало полагао на сликаре који занемарују детаље већ дају само контуре. Када је стварао своје слике из живота Фридриха Великог, које су му прве донеле славу, он је у сликању детаља ишао у минуциозност. Тако да би што верније насликао пожар и узбуђеност људи приликом ватре, он је једном берлинском ноћном чувару обећао добру напојницу, ако га овај приликом првог следећег пожара буде пробудио: ноћни чувар је заслужио обећану награду, а Менцел је посматрао и скицирао високи пламен који се дизао од пожара као и помућеност људи, да би нам све то приказао у својој познатој слици *Фридрих Велики код Хохкирха.*

Када је предузео да илуструје *Историју Фридриха Великог* он је чинио врло велике припреме: читаве недеље и месеце је проводио по разним музејима, где је пажљиво посматрао оружја, свако парче намештаја из властелинских двораца, разне униформе. Резултат ових студија била је једна књига од преко 500 цртежа; како је она била штампана само у тридесет примерака то је остала као велика библиографска вредност. Око 1900 године је једна немачка фабрика чоколаде откупила право да у рекламне сврхе израђује сличице са оригиналних Менцелових дела.

Рекламне сличице — са њима је Менцел почео у доба када је још био непознат и сиромашан а са њима је и завршио. Пре него што се пробио он је цртао етикете за флаше, разне позивнице, па чак и — шаблоне за молере.

„Ја сам увек био по страни живота", рекао је једном Менцел у својој старости; у овој резигнацији налазило се много горчине. — Филм, у коме је он главна личност, претставља га као таквог: он је по страни живота, он посматра и — црта оно што други доживљују. *„Ја мислим да мој живот није интересантан за људе који проучавају животе уметника"*, пише он у својим познијим годинама издавачу Брокхаусовог лексикона; — *„њему недостаје све оно што га чини занимљивим"*. То је била претерана скромност једног малог, али талентом и генијем великог уметника.

Упркос његовој пословичној опорости у грудима овога уметника било је једно човекољубиво срце. Он је само један од оних људи који су могли само повучено да живе. Када је једном у Бечу хтео да види Брамса, који је био изашао, он му је оставио цедуљицу на којој је писало: *„Хтео сам само да на моменат удахнем ваздух који ви удишете"*. И више се није никада појавио код Брамса.

Како је увек желео да остане у позадини, тако га и филм *Две сестре* претставља. Менцелово срце је другима расипало срећу, али сам није никада хтео да смета...

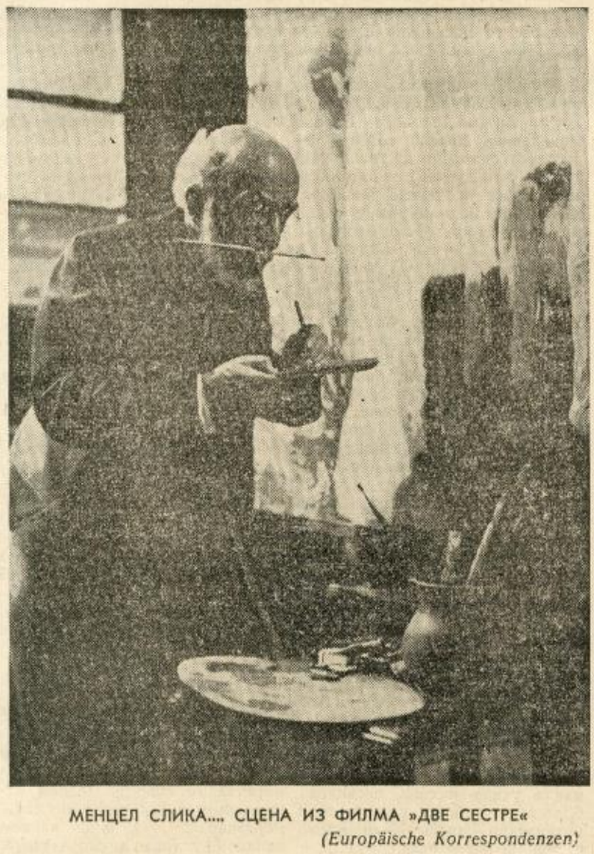

МЕНЦЕЛ СЛИКА.... СЦЕНА ИЗ ФИЛМА »ДВЕ СЕСТРЕ«

(Europäische Korrespondenzen)

Бетовен као драмска личност

Шилерово позориште у Берлину приказало је нову драму „Десета симфонија" од Фреда фон Хершелмана, као један занимљив прилог историској драми. Главно лице драме је Бетовен. Писац је дао трагедију овог генија у сукобу са примитивним светом просечних људи, његову самоћу у околини, која га није разумевала.

Бетовена игра велики немачки глумац Паол Вегенер, чија је маска необично слична са овим музичким генијем, који га приказује снажном душевном убедљивошћу.

—:—

РЕСТАУРАЦИЈА АРИОСТОВЕ КУЋЕ У ФЕРАРИ

У Ферари су отпочели радови на грађевинском обезбеђењу односно рестаурацији Ариостове куће, типичне претставнице италијанске архитектуре XIV века.

ЈЕДНА ПОСЕТА БЕОГРАДУ 1850 ГОДИНЕ

(Наставак са 9-те стране)

изглед на живи и шароликн промет на улицу која одговара главном доцнијој Дубровачкој улици (од 1903 добила је, у делу од Саборне цркве до пресека са Душановом улицом, име „улица Краља Петра"). Између осталога поред разноликих ношњи из свих балканских земаља, нарочито очаравају безбројни уличи продавци свега и свачега. На први поглед, каже, београђани чине утисак ведрих, приступачних људи.

Послуга „Гранд хотела" по Каперу није одвећ брза, али одана и поуздана, те стиче убрзо Каперове симпатије. То нарочито важи за „лондинера" Стеву. Међутим, Капер ипак има да издржи извесну сталну борбу са тим „дебељушком". Ево због чега: Иако Капер течно говори српски, па је добро упућен и у тадашњу српску књижевност, уметничку и народну, Стева сматра да достојанство издалека највеће и једине западњачки уређене београдске гостионице изискује да се њен „лондинер" показује „полиглотом". Стева стога доследно прелази преко Каперовог знања српског језика и каприцира се да са тренутно најугледнијим страним гостом општи помоћу педесетак немачких речи које зна.

Ево једног примера Стевине немачке службене конверзације:

— Господине... батина пет... торњај се... војвода".

Да не би ко мислио да је неко у Београду угледном публицисти и великом српском пријатељу наменио какву телесну казну, хотећи да му „оцени" пет батина, напоменућемо да је ова Стевина немачка „шифра", преведена на прави Гетеов језик, имала да значи:

— Господине, кад буде избило пет сати, изволите отићи код војводе Књићанина, пошто су одданде јавили да ће Вас војвода у то време примити".

„Интервју" са војводом Књићанином

Код војводе Књићанина Капер је примљен још другог или трећег дана по доласку у Београд. Вели да се војводина кућа налазила „на Теразијама, новом крају Београда чије је насељавање отпочео кнез Милош, а сад се у истом смеру и по истим начелима наставља и за владе кнеза Александра Карађорђевића." Тадање Теразије, иако тек делом изграђене, чине одличан утисак на Капера. Вели да се „овде назире ново, напредно, слободно српско доба" које „контрастира са кривудавим сокацима и њепенцима старих крајева". Вели да „приземне али западњачке и великим баштама окружене куће, поцеци правих и широких улица наговештавају тежњу за ваздухом, светлошћу и здрављем".

Пријем код војводе је непретенциозан али патријархалногостопримљив. Уводе га у гостињску собу, украшену лепим ћилимовима и скупоценим оружјем по зиду. Војвода улази у собу, по обичају примљеном од турских војних великодостојника, у чарапама, скинувши кондуре пред вратима гостињске собе, али неотпасавши сабљу. После поздрава и првих измењаних конвенционалних фраза, војвода, ударивши длаком о длан, даје знак слугама да отпочну са послужењем. Служи се: прво слатко од руже, затим одлична ракија (то је оно што вели српска народна песма „Шећер ију и ракију пију", узгред напомиње Капер ,описујући то послужење); мало доцније стиже и кава у скупоценим филџанима и пале се чибуци.

Капер је очаран војводом Књићанином. Вели да се тај великодостојник из народа, без школе, одликује одличним познавањем ствари, стеченим искуством и природном проницљивошћу. Врло трезвено разговара са Капером о питањима ондашње европске политике и о српским националним тежњама. Прича му епизоде и личне успомене из рата 1848-49, у коме је командовао српјанским помоћним корпусом. Управо фасцинира саговедника веома згодним карактеристикама личних и војничких својстава појединих Кошутових генерала, својих противника у минулом рату 1848-49 (Перцела, Клапке, Бема, Месароша и др.).

На питање, шта мисли о самом Кошуту, војвода вели:

— Господине, то је за мој рачун човек који је знао шта хоће али није знао како то треба извести".

Капер вели да би се овај изванредно занимљиви и поучни разговор још дуго отегао да војводи нису јавили да га кнез Александар по неком хитном послу зове у конак.

Патријархално поштење старог Београда

Далеко би нас одвело кад бисмо у овом скученом оквиру хтели цитирати примере о симпатичним утисцима које Капер подвлачи: о Државној штампарији, читаоници, почецима Народне библиотеке, „Новинама српским", Друштву српске словесности, љубави београдских трговаца према књизи и писцима и толиким знацима тежње за полетом и напретком. Нарочито му импонује дух честитости и поверења који влада у чаршији. Напоминье да београдски трговци онога времена, кад би одлазили на ручак, уопште не затварају, а камо ли забрављују дућан или њепенак, већ само поставе — метлу укосо преко улаза. Та метла казује: „Газда није ту; дође мало доцније". Нико при том не страхује да би могао претрпети и најмању имовинску штету.

Код Хасана лулеџије, претставника света који нестаје...

Још у Новом Саду, у гостионици „Код Беле Лађе" (јединој коју је било поштедело бомбардовање 12 јуна 1849 и где су при том спавали на слами), Капер се упознао са Хасаном лулеџијом, београдским Турчином, коме је обећао да ће га посетити кад буде дошао у Београд. Испуњује то обећање. Лако налази његову кућу, недалеко од „Џинџирли џамије" (Циганске џамије), пошто је Хасан некад био „зјело" богат човек па га знају у целом том крају Капер ужива у фаталистичкој а ведрој источњачкој филозофији свога познаника који прима као Алахом дану велику промену која је толико изменила његово стање и његов положај. Лепо живи са комшијама Србима и дружи се са њима („Шта има, они су сад кнежеви поданици, а ја сам остао падишахов поданик; то ми бар садашњи закони допуштају" — вели Хасан). Код њега је често велико друштво. Поред Срба и Турака, ту су још и неки од емигранта које је свеевропска бура 1848-49 одбацила у Београд. Певају се песме и чине поређења међу њима, препричавају се догађаји скоре прошлости, уз мало невиног, пријатељског задиркивања. Преко Хасана, Капер упознаје и другог источњачког филозофа, његовог суседа кондурџију: Имао некад спахилуке и десетак кућа у Београду. Све је то отишло у вези са привредним и социјалним последицама велике промене настале после Другог устанка и нарочито после хатишерифа од 1830... Некадашњи турски велепоседник и богаташ сад живи од крпљења ципела. Не само што се не жали на злу судбину и ново стање, него по вас дан, крпећи, пева и прича досетке. Кад сунце сија, ужива у лепом времену, а кад пљушти киша и кад по Београду гацају по блату, вели да ће бар бити бериетна година... Дивген у новом, исламском издању.

Н. Ђорђевић

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

Дунав - судбина Европе

Fritz Heinz Reimesch: Donau, Gauverlag Bayerische Ostmark, Bayreuth, str. 340, RM. 8.50.

Дунав — велика европска река која везује толике народе. Готово три хиљаде километара дуг је његов пут од Шварцвалда до Црнога мора, на коме срећемо најразличитије пејсаже: романтично-дивље, велике планине, благе брежуљке, непрегледне равнице. На његовим обалама леже цветни градови који памте најстарије културе које су се појавиле у Европи. Смело, гордо, херојско, али такође и благо и пријатељско је лице Дунава! То је река судбина! Већ од пратарих времена Дунав је био пут којим су многи народи ишли ка своме новом животу, небројени ратови вођени су око њега, он је био граница између Рима и Германије и осталих народа који нису припадали Империји. Дунавом су ишли крсташи ка Истоку да ослободе Христов гроб, њиме су пловили ратници у борби против Турака. На обалама Дунава се налазе бојна поља на којима је принц Евгеније Савојски добио своје највеће и најсудоносније победе.

Још у најстарије доба Дунав је био посредник међу народима. Он ће то у будуће бити још и више. Средњеевропска мрежа водених путева биће повезана са Северним и Балтичким морем, а можда, и са Егејским морем. Таласи Дунава носе петролеум из Румуније, пољопривредне производе са Балкана, пшеницу из Русије, Румуније и Мађарске у Средњу и Западну Европу. Немачка индустрија товари своје скупоцене производе у шлепове, који их затим носе ка европском Југоистоку, ка Русији, ка Блиском Истоку.

Дунав је врло важан фактор у међународном приближавању народа: из Београда или Будимпеште се може за најкраће време стићи у Берлин, а једна велика флота гиздавих бродова вози низ реку људе уморне од рада, који треба после одмора на овим бродовима да се поново са још већом радном енергијом врате на свој посао. Пред очима ових путника ређају се бескрајна поља, густе шуме, висока брда, дивље степе, велики градови и пространа села, виногради, засађена поља.

Фриц Хајнс Рајмес се у овом делу показао као добар познавалац европског Југоистока, његове историје и његових људи, али исто тако и као добар козер чијем се вођству Дунавом читалац радо поверава. Велики број лепих фотографија и цртежа Рагимунда Рајмеша употпуњују ово ванредно дело о Дунаву.

ПУТ КА ИНДИЈИ

Herbert Tichy: Afganistan, Das Tor nach Indien, Wilhelm Goldmann, Lajpcig, Str. 233, RM. 6.60.

Афганистан са својих 720.000 квадратних километара је отприлике толико велики као Великонемачки Рајх, док броји само 7 милиона становника. Ипак, у поређењу са својим суседима, ова земља се може назвати малом. Налазећи се између Русије и Индије, она је између њих као „зрно жита међу каменим жрвњевима". И стварно, ова земља је увек у опасности да буде сатрвена, јер у њеним рукама се налази „кључ за капију кроз коју се улази у Индију". Чим руски камен почне да меље, да би преко Афганистана створио себи пут за Индиски океан, одмах Афганистанци у Енглеској налазе своју најјачу потпору. А ако пак Енглеска из Индије покуша да од Афганистана учини своју колонију, тада је Русија заштитник Афганистана. Тако је Афганистан својим географским положајем постао једна од стратешки најважнијих земаља света.

Херберт Тихи, који је себи створио велико име својом књигом о Аљасци, пропутовао је Централну Азију уздуж и попреко. У овој књизи он није само дао живо приказану историју Афганистана, већ нам својим великим искуством и познавањем ствари даје пластичну слику карактера ове земље и њених становника, као приказ велике стратеиске важности овог дела Азије У овој књизи налази се све што један образован човек треба да зна о овој земљи.

—⟐—

Стрип о барону Минхаузену

Барон Минхаузен прича, пртежи од Ђорђа Лобачева, издање књижаре „Бура Јакшић". Београд 1943, стр. 31, дин. 70.

Има приповедачких дела чији је главни јунак тако интересантан да временом свет заборавља на име писца, само дело претрпи велике промене у сећању али јунак постаје незаборавач. Један од таквих јунака који су превазишли самог писца је барон Минхаузен. Што је најинтересантније, барон Минхаузен име је које је заиста постојало. Налазимо једног барона Минхаузена у Београду за време принца Евгенија Савојског У Немачкој постоји имање породице Минхаузен.

Барон Минхаузен био је заиста велики лажов тј. умео је са нарочитим даром да прича доживљаје наравно измишљене. У вече, крај ватре, поред доброг јела и пића, у друштву пријатеља барон Минхаузен узео би у руку чашу вина или лулу па би им приповедао о фантастичним подвизима који прелазе границу обичне маште.

Инспиришући се књигом прича о барону Минхаузену познати цртач Ђорђе Лобачев дао је у својој редакцији, у цртежу и речи, једну нову верзију барона-лажова. Цртежи Ђорђа Лобачева достижу све оне фантастичне размере приповедања. Има у њима извесних смелости којих нисмо нашли ни на филму. У форми стрипа, лако, занимљиво, скраћено и сажето Ђорђе Лобачев је на тридесетак страница формата шеснаестине дао у ствари целог Минхаузена. Како може да привлаче млађе има дражи и за старије. Једна књига у духу времена.

ЗА РАЗВОЈ РЕЧНОГ РИБАРСТВА

В. Финк-Зебић: Риболов и пецање, ИПРОЗ (Пољопривредна библиотека св. 50—51), Београд 1943, стр. 53, дин. 30.

„Риболов је једно од најстаријих занимања човекових, а лов риба удицом, пецањем, не само корисно занимање него леп и здрав спорт. Чист ваздух, непосредан додир са природом, задовољење исконске ловачке страсти човекове, нервни одмор и душевна срећеност — то су пред ности овог лепог занимања и спорта. Све врсте сладководних риба заступљене су у рекама и водама Србије Велик је и број љубитеља риболова и пецања.

Толико у уводу ове симпатичне књижице-приручника пише сам писац В. Финк-Зебић. И сам риболовац-аматер писац ове књижице, који се сем практичног рада бавио и теоријом, дао је у сажетој форми све што је најпотребније да један човек који се до сада није бавио овим лепим спортом уђе у његову суштину. Ту су сви подаци, не само о рибама и удицама, већ чак и о начину одевања једног риболовца, о дозволама потребним за упражњавање овог спорта, о данима кад треба коју рибу ловити.

Сасвим стручно и детаљно писац описује све врсте наших сладководних риба, разне врсте мамаца и разне начине ловљења риба. Рибарски календар на крају књиге нарочито ће користити риболовцима својим тачним подацима.

Ова књижица прва своје врсте у нас допринеће врло много систематском развоју рибарства. Сам писац обећава да ће написати још две из исте области: *Мали рибњаци* и *Гајење риба у малим рибњацима.*

ВАТРОГАСАЦ

К. Д.

ПАШИЋЕВА 7. — ТЕЛЕФОН 20-459

Пожарни апарати са хемијским средствима за гашење пожара са:

ПЕНОМ,

ТЕЧНОШЋУ,

ТЕТРАХЛОРОМ

Ватрогасни материјал и прибор

Пунимо и оправљамо пожарне апарате. 527 2—2

Радио

СВАКОДНЕВНЕ ЕМИСИЈЕ БЕОГРАДСКЕ РАДИО СТАНИЦЕ

5.00— 6.15 Другарски поздрави
6.15— 7.00 Емисија за српске сељаке и вести на српском језику
7.00— 7.10 Вести на немачком језику
7.10— 9.00 „Добро јутро, драги слушаоци!"
9.00— 9.20 Вести
9.20—12.00 Пауза
12.00—13.00 Подневни концерт
13.00—13.10 Вести на српском језику
13.10—13.50 Подневна музика
13.50—14.00 Вести на немачком језику
14.00—14.50 Нешто за тебе
14.50—15.00 Извештаји о водостању
15.00—15.30 Извештаји Врховне команде с лаганим понављањем и кратке вести за војску
15.30—16.00 Пауза
16.00—18.20 Српске емисије
18.20—18.40 Час немачке народне групе
18.40—19.00 Музика за тебе
19.00—20.00 „Из савремених догађаја" на немачком језику и вести на страним језицима — бугарски, мађарски, француски и румунски.
20.00—20.20 Вечерње вести
21.40—22.00 Поздрави младог београдског стражара
22.00—22.15 Последње вести
00.00—02.00 Поноћне мелодије.

Државна хипотекарна банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

23 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Узун Миркова 6	Дин. 9,000.000.—
2) Плац са зградама Краља Петра 78	Дин. 2,800.000.—
3) Плац са зградом Страхињића Бана 16	Дин. 2,600.000.—
4) Плац са зградом Принца Евгенија 16	Дин. 800.000.—
5) Плац са зградом Риге од Фере 7	Дин. 3,200.000.—

25 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Хаџи Мелентијева 69	Дин. 950.000.—
2) Плац са зградом Проте Матеје 18	Дин. 6,000.000.—
3) Плац са зградом Малајничка 6	Дин. 500.000.—
4) Плац са зградом Алексе Ненадовића 37	Дин. 7,500.000.—

27 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградама Зрињског 37	Дин. 3,000.000.—
2) Плац са зградом Прест. Петра 66	Дин. 2,400.000.—
3) Плац са зградом Прест. Петра 82е	Дин. 1,000.000.—
4) Плац Пуковника Недића 13	Дин. 280.000.—
5) Плац са зградом Приштинска 31	Дин. 2,000.000.—

30 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац Толстојева 11	Дин. 1,500.000.—
2) Плац са зградом Толстојева 64	Дин. 2,800.000.—
3) Плац са зградама Сарајевска 35	Дин. 1,700.000.—
4) Плац са зградом Пуковника Бацића 6	Дин. 1,500.000.—
5) Плац са зградом Генерала Штурмана 5	Дин. 4,500.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска 33/II, од 9—12 чс. где се могу добити сва даља обавештења.

542 1—2

Одлук рег. С. Бр. 9003 од 1-6-1943

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 3.— ДРЖАВНА ТАКСА ДИН. 5.—

ЖЕНИДБА. Пензионер, потпуно сам, жели упознати удову без деце 40—50 година, добру домаћицу, тихе нарави, варошанку или са села, која поседује сопствено пољско имање, женидбе ради. Писати препоручено: *Милан Гавриловић,* комесар полиције у пенз., Алексинац. 579 1—1

Кућну листу издату од Престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. *Сава Књежевић.* 514 3—3

Полициску пријаву издату од престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. *Витомир Јовановић.* 515 3—3

Кућну листу издату од Престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. *Даринка Смиљковић.* 516 3—3

Полициску пријаву издату од престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. *Милева Вујичић.* 517 3—3

Кућну листу издату од Престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. *Сава Миленковић.* 518 3—3

Полициску пријаву издату од Престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. *Дамњан Илић.* 519 3—3

Полициску пријаву издату од Престојништва градске полиције Крагујевац изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. *Миља Павловић.* 520 3—3

Кућну листу издату од Престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. *Милева Петровић.* 521 3—3

Украдена ми је лична карта издата од Претстојништва полиције, Крагујевац, за 1943 год. Оглашујем је за неважећу. *Илић Владимир.* 522 3—3

Личну карту бр. 9472 издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу нестала ми је. Оглашујем је за неважећу. *Јанковић Урош.* 523 3—3

Пријаву и личну карту издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Овим је оглашујем за неважећу. *Елизабета Јанковић.* 524 3—3

Личну карту издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам па је оглашујем за неважећу. *Кристина Аздејковић.* 525 3—3

Личну карту бр. 395 издату од Општине ресничке изгубио сам па је овим оглашујем за неважећу. *Вуловић Александар.* 526 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Радмила Живковић. 548 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам па је оглашујем за неважећу. Бранислав Благојевић. 549 2—3

ИЗГУБИЛА САМ кућну листу издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу па је оглашујем за неважећу. Јула Митровић. 550 2—3

ИЗГУБИО САМ личну карту издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, па је оглашујем за неважећу. Милош Јовановић. 551 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва полиције у Крагујевцу изгубио сам, па је оглашујем за неважећу. Драгољуб Радосављевић. 552 2—3

ПОЛИЦИСКУ ПРИЈАВУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила *КУЋНУ ЛИСТУ* издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, те их оглашујем за неважеће. Милена Војводић. 554 2—3

сам и оглашујем је за неважећу. Милица Ђорђевић. 553 2—3

КУЋНУ ЛИСТУ и потврду изгубила сам, издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, па је оглашујем за неважећу. Живота Тодоровић. 555 2—3

КУЋНУ ЛИСТУ и потврду издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам, па је оглашујем за неважећу. Јездимир Ранковић. 556 2—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, па је оглашујем за неважећу. Милован Зекавица. 557 2—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам па је оглашујем за неважећу. Милица Мијаиловић. 558 2—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам те је оглашујем за неважећу. Ковиљка Николић. 559 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, те је оглашујем за неважећу. Бошко Јовановић. 560 2—3

ПОЛИЦИСКУ ПРИЈАВУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам па је оглашујем за неважећу. Костадина Новаковић. 561 2—3

КУЋНУ ЛИСТУ и пријаву издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, те их оглашујем за неважеће. Видислав Јовановић. 562 2—3

ПРИЈАВУ И КУЋНУ ЛИСТУ издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам те их оглашујем за неважеће. Надежда Урошевић. 563 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је оглашујем за неважећу. Стефановић Љубица. 564 2—3

НЕСТАЛА МИ ЈЕ лична карта издата од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, па је оглашујем за неважећу. Чедомир Чупић. 565 2—3

ПРИЈАВА И ЛИЧНА КАРТА издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па их оглашујем за неважеће. Анка Јанићијевић. 566 2—3

ПОЛИЦИСКУ ПРИЈАВУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је оглашујем за неважећу. Јозефина Марошек. 567 2—3

ИСПИСНИЦУ моје кћери Борисавке Бајић ученице I разреда гимназије у Алексинцу изгубио сам те ју овим оглашавам за неважећу. Душан Бајић, адвокат из Бајине Баште. 581 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градскеп олиције у Крагујевцу, изгубио сам па је овим оглашујем за неважећу. Сврзић Драгослав. 582 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам па је оглашујем за неважећу. Жика Димитријевић. 583 1—3

ПОЛИЦИСКУ пријаву издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам па је оглашујем за неважећу. Илинка Стојановић. 584 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам те је овим оглашујем за неважећу. Босиљка Чумић. 585 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ и пријаву издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем их за неважеће. Драгиша Илић. 586 1—3

ПРИЈАВУ и објаву издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. па их оглашујем за неважеће. Благоје Стаменковић. 587 1—3

„РАДЕ НЕИМАР“

ПРОДАЈЕ — КУЋЕ — ПАЛАТЕ — ВИЛЕ

ВИСОКИ ОЧУВАНИ РЕНОМЕ НАШЕ ФИРМЕ ВЕЋ ЈЕ ПОЗНАТ
БЕОГРАД — КРАЉА МИЛАНА 20. — ТЕЛЕФОН 27-796.

СТАРИ НАКИТ

ДРАГО КАМЕЊЕ И СВО СРЕБРО

Купује и најбоље плаћа **‚Србостил‘** Краља Александра 17.

ПОСЕТИТЕ СТОВАРИШТЕ МОДЕРНОГ НАМЕШТАЈА

Ђорђа Барјактаревића

БЕОГРАД — КР. АЛЕКСАНДРА 87 и 97. ТЕЛ. 40156.

Има велики избор спаваћих соба, кухиња, трпезарија, комбинованих соба, кауча, патент фотеља, салонских дубоких фотеља, уз најниже цене, најлепши избор за 1943 годину. 539 2—4

Пажња! Пажња!

Продавцима златног накита

Не продајте ни једног парчета Вашег златног накита, драгог камења и златних зуба, док потпуно не би били упућени у њихову стварну данашњу вредност. Зато ако већ продајете понудите свима купцима *а на послетку у Вашем је интересу* понудите и познатој фирми „ВРАЧАР“ која ће Вам платити одмах по највишој дневној цени, или ће Вам бесплатно и стручно проценити „ВРАЧАР“ — Београд, Палилулска улица бр. 6. — Продужење Душанове улице. — Телефон 28-706. — Ђорђолска пијаца. 541 1—1

Продаје се врло јевтино:

Плац на Авалском путу 300 кв. м. У непосредној близини Београда. 70.000 д. Плац код Авалског пута близу 9 километ. 5000 кв. м. Јавити се на тел. 30-698. 1—1

СТАРИ НАКИТ и драго камење

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња

„БУКУЉА“

трговина старог накита
Краља Милана 41-а до Славије.
575 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом на дан **21 АВГУСТА 1943 год.** следећа имања:

1) Плац са зградом Добропољска 40 Дин. 655.000.—
2) Плац са зградом Св. Николе 142 Дин. 400.000.—
3) Плац са зградом ул. Браћа Грим Дин. 450.000.—
4) Плац са зградом Владетина 5 Дин. 2,500.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска 33/II од 9 до 12 час. где се могу добити сва даља обавештења. 576 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

16 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Цара Душана 58 Дин. 2,400.000.—
2) Плац са зградама Цара Душана 29 Дин. 2,500.000.—
3) Плац са зградом Цара Уроша 32-34 Дин. 1,600.000.—
4) Плац са зградом Ситничка 26 Дин. 1,600.000.—
5) Плац са зградом Цара Душана 53 Дин. 1,800.000.—.

18 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Солунска 8 Дин. 740.000.—
2) Плац Солунска 14 Дин. 1,200.000.—
3) Плац Цара Уроша 08 Дин. 1,400.000.—
4) Плац са зградом Цара Душана 74 Дин. 2,000.000.—
5) Плац са зградом Цара Душана 73 Дин. 2,500.000.—.

20 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Краљев трг 10 Дин. 10,000.000.—
2) Плац са зградом Страхинића Бана 74 Дин. 5,000.000.—
3) Плац са зградом Кнеза Павла 23 Дин. 1,300.000.—
4) Плац са зградом Змаја од Ноћаја 14 Дин. 5,000.000.—
5) Плац са зградом Риге од Фере 16 Дин. 1,400.000.—.

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска 33/II, од 9—12 час. где се могу добити сва даља обавештења. 543 1—2

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, те је овим оглашујем за неважећу. Надежда Николајевић. 588 1—3

ИЗГУБИО САМ личну карту издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу па је оглашујем за неважећу. Петровић Миливоје. 589 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам па је оглашујем за неважећу. Бошко Којић. 590 1—3

ИЗБЕГЛИЧКУ легитимацију бр. 93409а издату од Претстојништва полиције у Крагујевцу изгубила сам. Овим је оглашујем за неважећу. Јованка Богошевић. 591 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам па је овим оглашујем за неважећу. Радмила Јовановић. 592 1—3

ПОЛИЦИСКУ пријаву издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам те је оглашујем за неважећу. Милица Брајевић. 593 1—3

ИЗГУБИО САМ личну карту издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, па је овим оглашујем за неважећу. Светислав Петровић. 594 1—3

Нашем милом и никада незаборављеном сину и брату

† Миладину С. Шундовићу

из села Грабовца

давали смо 40-дневни помен 7 августа 1943 г.

ОЖАЛОШЋЕНА ПОРОДИЦА
580 1—1

Поштарина плаћена у готову

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Београд, 21 августа 1943
Бр. 32. Год. II.
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

НАЈВЕЋА ВЕЛЕИЗДАЈА У НАШОЈ ИСТОРИЈИ

Манифестација народне слоге и јединства, која се одиграла у Крушевцу прошле недеље важан је знак времена. Овај догађај имао је великог одјека у целој земљи и овај пример високе националне свести крушевачких родољуба може значити читаву прекретницу у нашем јавном животу за добро и спас српског народа.

То је била спонтана и неизбежна реакција правих српских родољуба на помахнитало оргијање и бесовање разних српских изрода помрачене националне свести и болесних амбиција. Плаћени туђинским златом, вођени туђинским инструкторима, за рачун туђинских циљева они врше најтежи злочин према српском народу.

Заслепљеност и плаћеништво ових упропаститеља српског народа превршили су меру. Њихова бестијалност и крволочност изазвали су револт код свију мирних и лојалних грађана у граду и на селу. Крушевачки крај који је у последње време највише претрпео од ових издајника и крволока, морао је први да дâ одговор на њихову несрпску и нечовечанску акцију.

Пробуђено грађанство и сељаштво у бризи за свој опстанак и за будућност српског народа окупили су се на заједнички састанак и преко својих претставника указали су на пут народне слоге, на пут националног окупљања, на који генерал Недић већ две године указује као на пут спаса у борби противу злотвора и убица српске будућности, ма са које стране они долазили.

Као у данима великих одлука окупили су се у Крушевцу на овом знаменитом збору и договору претставници свију сталежа и редова, нашло се заједно све што поштено и српски мисли и осећа, да јавно и смело пред Богом и пред лицем целога народа осуди ову срамоту српскога народа. Да жигошу као недостојна ова убијања из заседа одличних синова и родољуба који се пожртвовано залажу за спас Мајке Србије. Да жигошу ова мучка убијања поштених и вредних домаћина на селу, због старих партиских рачуна или из ћефа помахналих кабадахија.

Све што раде ови безумници и плаћеници посувраћених појмова и подивљалих инстинката у пуној је противности са светлим традицијама српскога народа, за кога су чојство и јунаштво, нераздвојни од човечности, као највиших вредности живота. Српски народ целом својом историјом сведочи да је увек имао само најдубље презирање за издајнике, плаћенике, бездушнике и крволоке.

Зато су трагично болно одјекивале речи бола, револта и осуде правих српских родољуба пред спомеником Косовским мученицима у граду честитога Кнеза, који значе врхунац етичког смисла српског народа. Јер су сада дошли бедни изроди ових великана да за туђе злато по упутствима туђинских инструктора забадају немилосрдно нож у срце Мајке Србије.

Никада у нашој историји нисмо забележили овакав пример подивљале помахналости и безобзирне службе туђину, због којих страдање српског народа може да значи и његову пропаст. Никада у нашој историји нисмо бележили овакав пример да допустимо да на нашем тлу, у нашој земљи примимо туђина да нам господари и служи се нашим животима и нашом крвљу да оствари своје себичне циљеве. Ово је одиста највећа велеиздаја коју је забележила наша историја!

Зато је и морални отпор противу ових злочинаца и велеиздајника и дошао из Крушевца, где је живља успомена на косовску традицију, а где је безумље ових изрода дошло до врхунца. И оно што се одиграло у Крушевцу треба схватити као почетак окупљања свих правих српских родољуба, свих честитих грађана без разлике на сталеж и раniју партиску подвојеност. То је израз потребе данашњег момента ради борбе свима средствима противу свију изрода и издајника, који фалсификују национализам и срамоте српско име, својим злочинима доводе у питање и сам опстанак српског народа и угрожавају његове животне интересе.

Сигнал који је дат у Крушевцу значи коначно освешћење и сазнање свију Срба да је Енглеска без душе и срца за мали српски народ, који и у овом рату треба да да више жртава него велика Британска Империја.

Револт и негодовање јавности и српског народа окрећу се данас можда још више противу ових бездушних британских властодржаца него противу оне мале шаке њихових плаћених експонената, јер лондонски лордови и банкари ради остварења својих циљева светског господарства жртвују опстанак и будућност једног малог народа, као што је и рекао један од главних говорника на крушевачком збору: „у Лондону сматрају нас као белгиски Конго, као масу која треба да гине за њихове интересе". И из душе окупљеног народа дизала се клетва и падало је проклетство на лондонске лицемерне главе.

Српски народ после крвавог искуства и мученичког искушења здерао је маску са лица перфидног, зловарнога Албиона, како су одавно други народи назвали Енглеску због њене себичне политике. Српски народ прозрео је паклену игру Лондона, који данас златом отетим широм целога света, знојем толиких поробљених народа купује крв српскога народа, његово највеће благо, које се ничим не може надокнадити. Та наша драгоцена крв, коју тако улудо просипамо за туђ рачун, треба да се пролива место енглеске крви, заједно са крвљу поробљених народа, да би они остали господари Европе и света и држали у ропству преко 500 милиона људи на четвртини земаљске кугле.

Данас је свакоме Србину јасно и поред свију настојања туђинске пропаганде, која се служи свима лажима и блефовима, данас је свакоме грађанину јасно да сва ова злочиначка акција шумских под националном фирмом, јесте у ствари дело Лондона, који је у Дражи Михајловићу и његовој шареној дружини с коца и конопца нашао слепо оруђе за извођење свога плана, чије последице могу бити смртоносне по српски народ.

Савест човечанства мора да осуди ово бездушно поступање енглеских лицемера са животом и судбином једног малог народа, настањеног на једном осетљивом и важном месту на тлу Европе, а вечна правда мораће да додели најтежу казну овим убицама једног народа.

Али освешћен српски народ може својом вољом да спречи ову убилачку намеру и да се разрачуна са експонентима Лондона у земљи и да тиме зада смртни ударац енглеским намерама и плановима. У Крушевцу је започето ово дело, а животни интерес српског народа захтева да га сви прихвате и свима средствима помогну његово извршење до краја, ослобађајући земљу од ових кобних утицаја и обезбеђујући јој на тај начин опстанак и боље дане.

„С—Н"

Манифестација народне слоге у Крушевцу против издајника српског народа

На великом збору у Крушевцу пред много хиљада грађана и сељака из Округа крушевачког, говорили су народу најугледнији претставници свију редова грађанства. Први је узео реч досадашњи претседник Општине г. Добривоје Ђорђевић, па су затим говорили гг. Милан Накић, адвокат, Храпислав Поповић, прота, Душан Стојадиновић, предузимач, Васа Мишић, трговац, Михајло Живковић, адвокат, Чедомир Илић, трговац, Ратко Тошовић, суплент Крушевачке гимназије, Милутин Урошевић, трговац, Душан Трипковић, државни тужилац, Благоје Јовановић, кројач, Александар Поповић, финансиски референт и Крста Новаковић, бивши народни посланик.

Г. Д. Ђорђевић потсетио је присутне на трагичну погибију окружног начелника Душана Марковића, истакнувши његове заслуге одао је пошту његовој успомени. После тога збор је отворио нови претседник Крушевачке општине, инж. Петровић, следећим речима:

— У овим тешким судбоносним данима састали смо се овде, поред древног споменика Косовским јунацима, поред симбола чојства и јунаштва, величине и трагедије српскога народа, да јасно, гласно, сложно, разговетно узвикнемо да Србин хоће да живи, да Србин мора да живи, да Србин хоће да ради и на остварењу мира, реда и поретка.

Претседник српске владе г. Милан Недић са својим сарадницима улаже много труда да се одрже у овим нашим крајевима ред и мир. У тим настојањима ми морамо и хоћемо да их помогнемо. Отварајући овај велики народни збор, ја вас молим да саслушате еминентне претставнике града Крушевца и да њихове речи примите к срцу.

Први говорник био је г. Милан Накић, адвокат, који је довикнуо онима у шумама:

„Станите, ни корака даље! Сваки корак вашег даљег корачања води народ овога града и Округа несрећи".

У свом даљем излагању он је говорио о заслугама генерала Недића за Крушевачки округ и за цео српски народ, упоређујући његову улогу са делима великана из српске историје. Каже даље да и сам Господ Бог шаље овакву поруку српскоме народу:

„Србине роде, сам си ковач своје среће. Твоја судбина у твојим је рукама. Буди миран и паметан. Мисли својом а не туђом главом; служи својим а не туђим интересима. Иди мудро, а не гини више лудо. Тиме ћеш стећи право на живот".

Познати крушевачки прота г. Храна Поповић упутио је затим народу речи, осуђујући најоштрије убице начелника Марковића:

Сигнал и пример из Крушевца

„Хеј, кукавно српство, шта све ниси дочекало и шта све нећеш дочекати. Да ли треба осудити виноввике наших огромних страдања? Њих је народна клетва већ осудила, а ми попут Христа можемо да им кажемо: „Боже опрости им, јер не знају шта раде. Помолимо се Богу да им поврати одузету памет и да сами увиде своје рђаве поступке и пођу путем спасења, који им указује генерал Недић. То је пут мира, реда, рада и законитости".

СРБИЈА ИЗНАД СВЕГА

Затим је г. Душан Стојадиновић, предузимач, позвао народ да се руководи идејом, коју је истакао претседник српске владе генерал Недић: „Србија изнад свега и нада све".

„Вођени том идејом, нама се отварају нови видици напред. Али само у слози, миру, љубави, у пуној солидарности свих конструктивних и стваралачких елемената наше заједнице. Кад наш Крушевац подиже свој морални капитал, то значи да је одушевљење и жеља за миром и радом изникла из наших душа као једна тековина која се све више уокивирује у понос".

Г. Васа Мишић, трговац, упутио је затим следећи апел:

„Ја вас братски молим да знате да нама свима спас лежи у братском, разумном раду, реду и миру, јер ћемо само тако спасти српство и српски народ. Ја вас молим када одете својим домовима да поздравите и осталу браћу који, спречени пословима, не могоше доћи на овај скуп и да им кажете да спас лежи у реду, раду и миру".

Адвокат г. Михајло Живковић, обраћајући се грађанству и омладини, говорио је о последицама рата, па је на крају рекао:

„Друга једна чињеница која такође треба да се зна, јесте данашњица. Они морају да знају да по међународном праву и по праву акта капитулације, окупатор има право да управља земљом онако како он нареди и какав поредак буде дао. Када је тако, онда вас ја молим да примите савете Милана Недића који лепо каже: Само у миру, реду и раду можемо дочекати добре дане и сачувати што више српских глава".

После тога је говорио г. Чедомир Илић, трговац, који упозорава народ да треба да се држи реда, слоге и љубави.

Реч српског народа

Г. Ратко Тошовић, суплент гимназије, пошто је изнео узроке нашег националног слома, рекао је да је остао здрав дух српског народа и извукао је следећи закључак:

„Уместо да нас ова заједничка несрећа сједини, те да заједничким радом и братском љубављу лечимо наше ране, ми се и даље делимо, свађамо и што је најжалосније убијамо.

Потребно је да се данас упути из Крушевца целом српству реч да српски народ у овом моменту једино разумношћу, миром и радом може сачувати свој живот и надати се срећнијој будућности.

И зато, драги крушевљани, нека овај данашњи збор не буде обичан политички збор, нека он буде манифестација српског родољубља и духовног јединства које ће ујединити све српске снаге у борбу против свију оних који свесно или несвесно раде на уништењу и издајству српског народа.

Ја вас поздрављам са нашим освештаним речима: Само слога Србина спасава".

Г. Милутин Урошевић, трговац, рекао је затим између осталога:

„Разум је бремза која мора сваког Србина и сваког човека да бремза. Данас нам је разум потребнији него икада. Да не бисмо доживели оно што је најгоре, свакоме истину у очи треба да кажемо. Сви ви који одлазите својим кућама обавестите ваше, да је спас нашег народа једино да се сложимо, да будемо прави Срби, да једни друге помогнемо, да никада једне друге не одмогнемо, да сузбијамо све оно што је рушилачко. Нереди могу да нам донесу само несрећу. Ми не треба да будемо као плехана фуруна, већ достојни потомци цара Лазара и Милоша Обилића".

Г. Душан Трипковић, државни тужилац, говорио је нарочито о енглеској политици, која је себично искоришћавала друге народе.

РАЗУМ И СТВАРНОСТ

Г. Благоје Јовановић, кројач из Крушевца, рекао је народу затим следеће:

„Потребан је разум да се увиди стварност. Потпиривана страном пропагандом, појавила се шумска акција без смисла. То је због тога што су неки занесени мегаломанијом да могу утицати на услове после рата. Међутим, из историје знамо да мали народи не стварају светску историју. Да је то тако имамо пример из прошлога рата када је изгинуло 1,200.000 Срба да се створи велика Србија. Међутим, стварност је била другојачија. Када је рат завршен, савезници су направили оно што њима треба. Није питан нико.

Намеће се питање шта треба радити? По сваку цену треба одржати мир, ред и мирно сачекати крај рата. Треба поћи путем који је одредила влада народног спаса генерала Милана Недића, који је једино у овим часовима оправдан. Свима авантуристима ма са које стране долазили, поручујемо, ако су за српски народ да не праве невоље од којих ће народ изгинути".

Александар Поповић, финансиски референт из Крушевца, који у своме говору износи себичност политике Лондона, на крају свога говора, осуђујући акцију из шуме, рекао је:

„Ова акција не може да се разуме са гледишта српских интереса. Шта ће нам Србија без Срба? Али хвала Богу захваљујући правилном разумевању у наш крај упућени су синови нашег народа, наши добровољци, који заједно са нашим народом имају да уклоне ову опасност.

На нама је да ту акцију свесрдно помогнемо, јер они имају пуно разумевање за наше патње. Ако они не би успели дошла би казнена експедиција.

Наша је дужност да акцију добровољаца помогнемо, да се одупремо свакој илегалној акцији и да очувамо, овај крај. Ја вас позивам да сваког момента одржимо ред и мир, да пружимо пуну помоћ добровољцима са пуно љубави како бисмо избегли веће несреће".

„Не познајемо Пурића и Комп."

Затим је Крста Новаковић, апотекар и бивши народни посланик, одржао један велики говор, који је оставио дубок утисак на сакупљени народ. Он је рекао да народ овога краја не може да носи одговорност за злочине једне шаке народа, јер је он био увек миран и лојалан. Истакао је затим све што је Крушевац ура-дио вршећи своју националну дужност и испуњавајући жеље и налоге Српске владе генерала Недића. Изнео је исто тако шта је генерал Недић учинио за Крушевац септембра месеца 1941 године као и ових дана. Г. Новаковић је затим истакао следећу мисао:

„Као политичком прваку овога краја дужност ми је да кажем и оно што ви не смете али мислите и осећате као и ја. Биће вероватно неки који ће ми замерити. Дужност је свих који су тражили од народа поверење да се и у данашњем времену у средини свога народа налазе и да са народом деле зло и добро и да говоре све што народ не би смео да каже".

Настављајући своја излагања г. Новаковић је рекао:

„Још више је потребно да наше очи буду упрте у Београд, да се више не обзиремо на Лондон. Последњи догађаји јасно кажу шта је било у Лондону. Претпоследњој влади био је на челу Миша Трифуновић.

Та влада Мише Трифуновића морала је да оде. Ове нове људе не познајемо. Не познајемо Мартиновића, Милићевића, Пурића и остале. То је знак за нас да се не обазиремо на страну пропаганду, већ да гледамо на нашу српску владу и њој да пружимо сарадњу.

„ДА ЗАВЛАДА ДУХ ОКУПЉАЊА"

Ако за ово што сам говорио треба Крстина глава да падне, у односу према народу, ништа није један појединац. Али ја морам да вам кажем да се ми налазимо у смртној опасности.

Данас има људи који посматрају кроз своју призму добровољачки батаљон. Заслугом генерала Недића после тешке несреће код Богдања ви сте спасени. Захваљујући патриотизму дошли су добровољачки батаљони. Боље они са нама нашу муку да пречисте, боље са нама да се објасне. Зато је потребно што више љубави и поверења према добровољцима. Јер њихов патриотизам исти је онакав као и наш прави српски патриотизам.

Са жељом да ове речи примите к срцу, да их пренесете даље да од данас међу нама завлада нови дух окупљања и спасавања сваке српске главе ја завршавам са поздравом и усклицима:

„Да живи мајка Србија"!

„Живео претседник владе генерал Недић".

Народ је одушевљено прихватио поклич.

* * *

Пошто су саслушани сви ови говорници народ је једногласно прихватио резолуцију у којој се каже да је утврђено да страна пропаганда ради постизања својих наклоњених циљева хоће да употребе мирни и радни свет овога Округа и у том циљу хоће да ангажује известан број необавештених, неупућених и лакомислених људи.

У резолуцији се затим каже да цео српски народ мора ићи путем, на који указује Влада народног спаса на челу са генералом Недићем. Ова влада ослобођена утицаја страних пропаганди, а везана за стварност која је окружује, апостолски указује на пут спасења, који једини остаје српском народу.

Поздравља долазак српских добровољаца на територију Крушевачког округа, клања се пред њиховим светлим жртвама, пуна је захвалности према добровољачкој готовости да сачувају ред и поредак у округу и дубоко верује да ће српски добровољци у заједници са одредима Државне страже успети да очувају ред и поредак, па ма са које стране долазили насртаји.

Значај крушевачког збора

Велики народни збор у Крушевцу на коме је десетина говорника одлучно осудила и жигосала разбојнички рад шумских бандита, без обзира како се зову, партизани или Дражиновци, без обзира коме служе, Москви или Лондону, даје сигнал у правом часу и пружа угледан пример како да се држе и којим путем треба да пођу и остала наша места и крајеви. Крушевац је у последње време на својој кожи осетио зликовачку руку шумских „ослободиоца".

Сви говорници, без обзира на њихову некадашњу партијску поцепаност и политичку подвојеност, одлучним речима су осудили шумске бандите. Од наше катастрофе, изазване једним безумним ратом, па до најновијих дана, шума нас је стала многих жртава и непроцењивих губитака. И сви они који су хушкали и који још и данас хушкају на акције из шума, то су злотвори и гробари српскога народа. Српски народ, свестан тешкоћа у којима се нашао с једне стране, свестан да он ни за длаку не може допринети судбоносним одлукама у овом великом светском сукобу па кад би и цео пошао у гроб с друге стране, нема данас другог пута свога спаса него онај којим одлучно, без колебања и застоја, води генерал Милан Недић.

Ради тога сви Срби, без разлике, и са села и из града, морају исто тако одлучно и без колебања крепути једном за свагда тим спасоносним путем. Ко друкчије говори, ко друго проповеда, тај је злотвор и упропаститељ српскога народа и његове будућности. Становништво и града и села, мора најпотпуније помагати и морално и свим средствима све органе реда и мира. Ту су најпре српски добровољци, који се идеално, уз највеће самопрегоре и жртве у најскупљим животима, залажу за потпун успех политике коју води и спроводи већ скоро две године претседник владе српског народног спаса.

На збору у Крушевцу, поред горњих речи, пао је још један предлог који заслужује да се нарочито истакне и подвуче. Један бивши народни посланик, г. Крста Новаковић, позвао је све бивше политичке људе, све оне који су некад од народа, без обзира којој су партији припадали, тражили поверење, позвао их је да одмах крену отворено у народ и да народу говоре и саветују га да се сложно и организовано одупре злочиначким испадима шумских.

То су дужни да учине сви политичари и бивши народни посланици и сенатори. Они морају да изиђу јавно на површину и да се једном већ окану вртања и седења на неколико столица, чекајући исход рата, а за то време препуштајући свој народ патњама и страдањима, која изазива несавесна пропаганда туђина и његових агената.

На попришту је остао само Милан Недић. И као политичар и као државник и као кормилар. Срби више никог другог немају. Сви су други подбацили или су остали поражени, потучени, па су се морали повући. Нема другог пута, сем оног, којим неустрашиво напред иде Милан Недић.

М. П.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке) Тел. 20-383

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.

Тромесечна претплата 36 динара шаље се преко »Пресеа. д. Влајковићева 8.

КРУШЕВАЦ ДАЈЕ ЗНАК ЗА БОРБУ

»Са жељом да ове речи примите к срцу, да их пренесете даље да од данас међу нама завлада нови дух окупљања и спасавања сваке српске главе...«

Из говора г. Крсте Новаковића, бив. народног посланика (десно на слици).

Горе: Адвокат г. Михаило Живковић говори. Доле: Нови претседник Општине инж. г. Перчевић за време свог говора

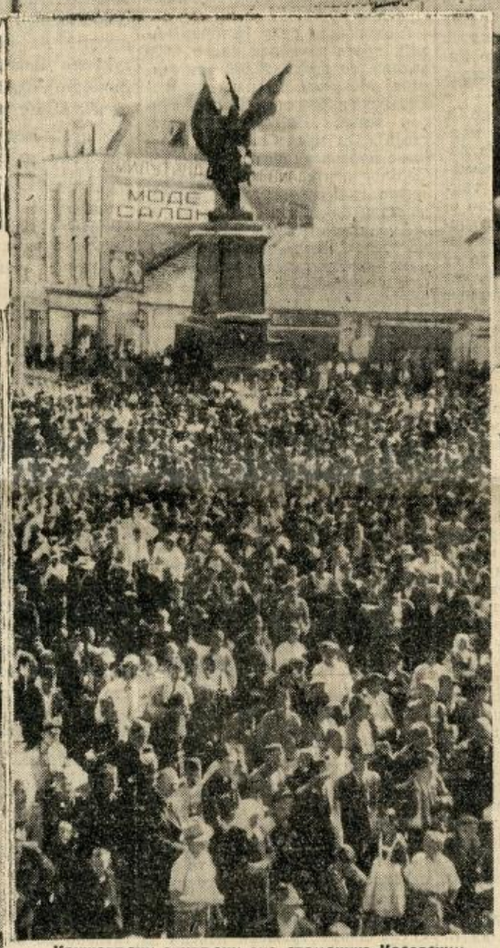

Крушевљани окупљени око споменика Косовским мученицима

Доле: Говорио је и угледни трговац крушевачки г. Милутин Урошевић

Народ на збору у Крушевцу слуша своје прваке

(Снимци Државне пропаганде)

Говор министра Веселиновића на радију

Производња и исхрана становништва Србије у 1943 и 1944 години

Министар пољопривреде и исхране, инж. Радослав М. Веселиновић говорио је на Београдском радију о пољопривредној производњи у току 1943-44 године. Том приликом министар Веселиновић је рекао:

Као министар пољопривреде и исхране дужан сам да се старам о унапређењу пољопривредне производње у нашој земљи како би она задовољила исхрану становништва. У садашњим приликама све што је потребно за исхрану нашега народа мора се произвести код нас, пошто се са друге стране скоро ништа за исхрану не може увести.

Да би се ове потребе за исхрану задовољиле, било је потребно да се претходно изради и донесе план о планској пољопривредној производњи. Претседник српске владе, господин Милан Недић својом наредбом од прошле године прописао је овај план.

Мада је овакав план први пут донет у Србији и мада је прошла година била најнероднија за неколико последњих деценија, и поред свих недостатака у радној снази, ипак се показало да је планом о планској пољопривредној производњи и његовим добрим извршењем спасен наш народ од глади у току протекле зиме и овог пролећа. Али праве користи и резултати планске производње у Србији показују се сада у овој години.

Српски земљорадници су неуморним радом обрадили све што се могло обрадити, тако да је скоро свака стопа земље засејана.

Овом приликом морам нарочито да нагласим да су наше вароши, са Београдом на челу исто тако обрадиле и засејале сваки комад земље. Бог је благословио њихов рад. Жетва пшенице и осталих стрнина је завршена. Вршај се ближи крају. Принос је задовољавајући. Пшенице ће бити довољно за исхрану свег нашег становништва, радника, оружаних одреда, болница, избегличке деце и пасивних крајева.

Да би се организовала правилна исхрана целог српског становништва у споразуму са Генералним опуномоћеником за привреду Србије извршен је разрез на све општине које имају вишкова. Овај разрез је умерен. Приликом вршења разреза прорачунате су потребе произвођача за семеном и исхраном, и то им је остављено.

Узимајући у обзир потребу исхране становништва и других непроизвођача, радника, избеглица и пасивних крајева, одређени разрез се мора на сваки начин прикупити. Због тога овом приликом хоћу да скренем најозбиљнију пажњу свима произвођачима и општинама, које су добиле разрез да га без поговора изврше у своме сопственом интересу. Не треба нико да се вара да ће моћи да избегне испоруку.

Предвиђене су врло строге мере за оне произвођаче и општине које то не буду учиниле.

Браћо земљорадници, није само интерес грађана оружаних одреда, радника, избеглица, пасивних крајева, већ је интерес целог српског народа, да се изврши испорука разрезаних количина пшенице.

Мислим да није потребно да објашњавам нашим произвођачима да је много боље да српски земљорадници изврше своју дужност у погледу испорука него да се излажу предвиђеним строгим казнама и да опет морају дати оно, што могу дати и без присилних мера.

Нека ме овог пута послушају све општине и сви земљорадници, јер је то у њиховом сопственом интересу. Они који ме буду послушали биће захвални; ако пак буде некога који ово не послуша, он ће се кајати што ме није послушао. Ја благовремено упозоравам све произвођаче и општине да ће се цео разрез морати дати овом приликом, па је стога боље да га сами дају, него да га дају и буду строго кажњени.

Исто тако боље је раније предати пшеницу, јер је и цена већа. Отуда ће сваки добар домаћин и о овоме водити рачуна.

Овом приликом могу да кажем свима произвођачима, да су надлежне немачке власти изјавиле да неће тражити да се повећа садањи разрез стрних жита, уколико буду испоручене количине које су до сада прописане.

Исхрана непроизвођачког становништва по варошима вршиће се ове године редовно, али је зато потребно да се прикупе одређене количине пшенице.

Српска влада водила је рачуна да се сваком земљораднику оставе потребне количине за семе и исхрану. Због тога земљорадници треба да изврше своју дужност, јер то од њих свих захтевају они, који не производе хлеб. Српски народ, а нарочито земљорадници, увек су делили и последњу кору хлеба са својим ближњим. То нека учине и сада.

Напослетку, овом приликом хоћу да кажем српским земљорадницима ,да ја, не само као министар пољопривреде и исхране ,већ и као дете села и искрени и прави пријатељ српског земљорадника водим рачуна о њима. Али исто тако, као министар пољопривреде и исхране морам да водим рачуна и о исхрани грађанског становништва, радника, избеглица и свих других непроизвођача у пасивним крајевима.

Мој братски и пријатељски савет свима српским земљорадницима данас јесте: „Дајте све што је прописано и одређено, јер то можете и морате дати, а то је интерес и вас земљорадника, и српског народа, и мајке Србије".

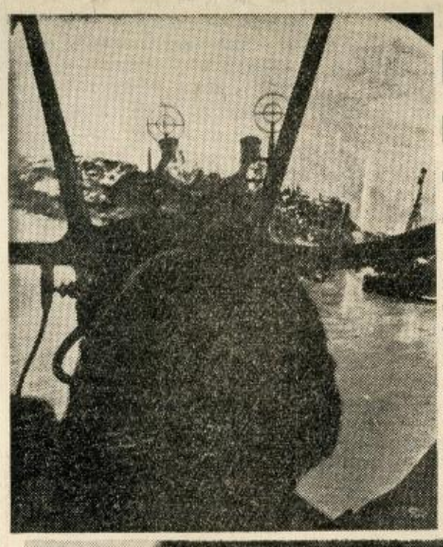

Напад на конвој

Немачки извиђачи јавили су о проласку једног непријатељског конвоја у Канал Ламанш. Немачки борбени авиони пронашли су га и највећи брод из пратње потопили, као што доказују ова два снимка.

(Фото: Е. К.)

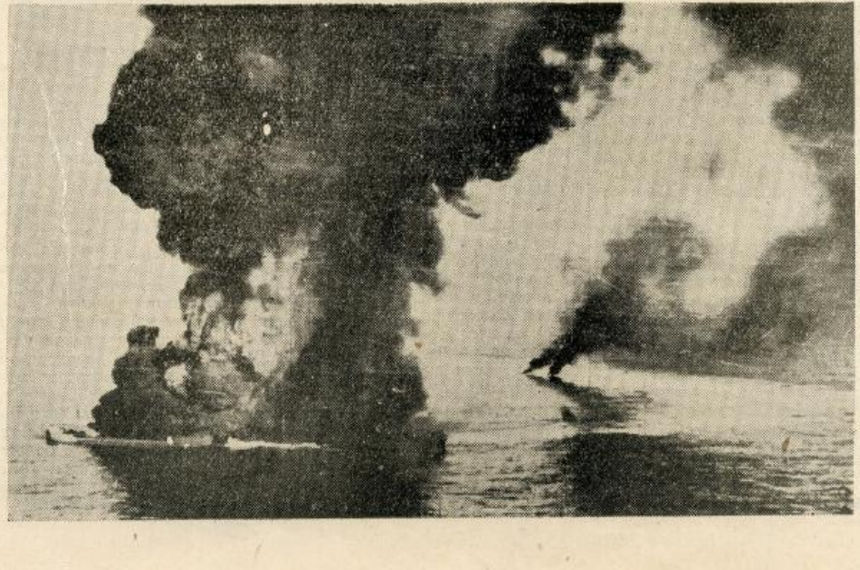

Вечита Енглеска

Познати француски публицист Филип Анрио издао је у једној књизи, под насловом „Овде радио Француска", серију својих предавања. Та су предавања од велике политичке вредности. Једно од њих доносимо својим читаоцима.

Под вечитом Енглеском подразумевам историску Енглеску, која је кроз целу своју историју остала себи доследна. Предочио сам мојим слушаоцима да Черчил и Стаљин заједнички сарађују на разарању наше отаџбине и нашег царства, да желе да униште наше благостање, и да нападају само на оне, којима добро Француске лежи на срцу.

Многи тумаче наш став антипатијом према Енглезима. А то је заблуда! Многи од нас диве се Енглеској. Главна разлика између нас и наших клеветника лежи у томе, да се ми Енглеској дивимо, док су они други у таквом положају, да су им ропски подложни. Пошто се ми дивимо Енглеској, ми је се и бојимо. Ми се бојимо, јер смо свесни, да Енглез увек служи само енглеским интересима.

Рударски радник из Њукесла, сељак из Мидленда, индустријалац из Ленгшајера, студент из Оксфорда или Кембрица, малограђанин из предграђа Лондона, банкар из Ситиа, матрос „Краљевске морнарице", насељеник из Нигерије, сопственик дијамантских рудника са Капа или туриста у великим хотелима Каира или Колумбије, — о ничем другом не воде бригу него о британској величини. Ради тога ми гајимо према њима ужасно неповерење, у тренутцима када се мешају у чисто француске интересе. То значи, ми не верујемо оној Енглеској, која нас је у низу столећа увек сматрала за своје највеће супарнике.

Потсетимо се на нашу историју, тиме ћемо довести у неприлику оне, који доносе закључке у потпуном незнању. Иначе како бисмо схватили оне људе, који аплаудирају Черчиловим „јуначким делима" када енглески авиони бомбардују Диеп, Шербур, Булоњ, Хавр, Лоријан, Париз, Брест или Сен Назер? То су обично они, чије се куће и укућани налазе негде на другом месту.

Ако овим Французима говоримо о Јованци Орлеанској или о Наполеону, они слежу раменима. Пребацују нам историску педантерију, као и да су се од тог времена промениле и ствари и људи. Еужен Лотије, без сумње није био реакционар, и сигурно као новинар познаје историју, када је дао духовиту и болну формулу, још пре овога рата, тако често понављану: „*Сва несрећа Француске долази можда отуда*, писао је меланхолично, *да је Немачка немачка, Енглеска енглеска, Италија италијанска, али да је Француска престала бити француском*".

Овај крик остао је код многих без одјека, ради тога се многи Французи осећају обавезни традицији једне Енглеске, уместо да стоје као Французи иза свога маршала и своје владе.

Ја сам већ једном цитирао човека, који је пре десет година рекао: „*Ако Немачка снагом своје способности и смелошћу, ослободи Европу од бољшевичке опасности, тиме ће учинити неоцењиву услугу човечанству*". А то је написао Винстон Черчил, данашњи претседник енглеске владе!

Ко се не сећа одушевљења Француске, за херојски отпор финског народа против бољшевизма? Јесмо ли заборавили на наше манифестације, наше прилоге, наше поклоне и слање наших скија финским борцима? Верна својим идеалима бори се Финска и данас, још увек против исте опасности. Енглези су променили своје борбено место. Они су данас за Стаљина против Манерхајма, разумљиво, у име демократије'

Ко је био у заблуди? Ко је рекао: „*Бољшевизам је у дивљем бесу организовани хаос*". Ако се не варам, то је рекао лично претседник Рузвелт, приликом свог првог кандидовања.

Желео бих да потсетим наше заблуделе земљаке, да се Велика Британија није никад променила. То је остала вечита Енглеска. Док је Луј XVI владао у Версају, писао је граф де ла Лицерн, амбасадор у Лондону, грофу Монморен-Сен-Еремy, министру спољних послова: „*Енглези се труде да изазову немире у Француској, да би се дочепали наших колонија*".

Лорд Гренвил, министар спољних послова Велике Британије, писао је у исто време — 1790 — грофу Стадиону, аустриском амбасадору у Лондону: „*Да би имала потребну слободу кретања, британска влада уобичајила је, да ствара нереде у француским поседима и да их подржава*". Исте године, говорио је лорд Мансфилд, на говорници енглеског парламента: „*Уверавам владу Његовог Величанства, да ће одређени новац за стварање немира у Француској, бити добро пласиран*".

Оплакујемо мртве, уцвељене и рушевине, али смо мишљења — после једног прохујалог столећа —, да је енглески новац уложен у Француској за стварање немира — изгубљен новац.

Заједно са нашим маршалом, пред чињеницом „вечите Енглеске", верујемо у вечност Француске.

У Београду почела је производња сојиног млека, млечних производа и брашна

Један наш угледни стручњак, бивши начелник Министарства пољопривреде, бавио се 15 година изучавањем соје, те драгоцене биљке која исхрањује мултимилионске народе Далеког Истока, а која је код нас наишла на врло повољне услове земљишта и поднебља, те успева исто тако добро као у својој прадомовини Азији.

Сојине особине

О ванредним особинама соје било је говора већ у више махова. Њена хранљивост прави је краљем свег поврћа. Њена садржина масноће (уља) око 20%, затим беланчевина око 40%, угљених хидрата око 20% и минералних соли око 4,5% чини, да је соја у исхрани широких маса далеко значајнија од меса. Ма да је по својој хранљивости врло значајан и наш пасуљ, он у поређењу са сојом изгледа готово ништаван, јер му садржина масноће не прелази 3%.

Наш поменути стручњак, испитујући и изучавајући соју, имао је прилике да долази у непосредни контакт са народом пуних 25 година. При том је констатовао тешке последице које проистичу из лоше исхране. Један од разлога лоше исхране, по његовом тврђењу, била је сувише строга примена поста, а затим незнање нашег народа какву храну треба да употреби за време поста.

Доводећи у везу ту чињеницу са вредношћу и значајем соје у исхрани, наш стручњак је дошао на мисао, да би примена соје у нашој народној исхрани претстављала многоструку и непроцењиву вредност, нарочито ако се још узму у обзир лековите особине соје, која благотворно утиче при обољењима од чира у стомаку и у дванаестопалачном цреву, при обољењима жучи, бубрега, лењости црева, отечених плућних жлезда, малокрвности, шећерне болести, сувишне стомачне киселине, а код деце при обољењима од пиурије, фирцигера, копривњаче, диспепсије итд.

Фабрика за прераду соје

Наш стручњак није остао само при теорисању. Проучивши свестрано примену и искоришћавање соје код разних народа, њену прераду и индустријализацију, припремио је читав план са свима елаборатима и нацртима за непосредну практичну примену код нас.

Са великом вероватноћом можемо рећи да би све то остало само у границама пројекта и да би се соја и даље искоришћавала једино за производњу уља, да нису наступиле ратне прилике. Овако, захваљујући разумевању на које је наишао код окупаторских и код наших власти, као и свом стручном познавању ствари и организаторским способностима, данас је у Београду прорадила прва наша фабрика за прераду соје, под фирмом „Вегетал“. У приземљу и на првом спрату простране зграде у Велбушкој ул. 1 смештене су велике инсталације нове фабрике, које су махом израђене у нашој земљи, по нацртима самог нашег стручњака, а које су већ при првом функционисању дале одличне резултате.

Сојино млеко

Данас се у фабрици „Вегетала“ већ производе у ограниченијим количинама врло драгоцени артикли за исхрану: сојино млеко и сојино брашно. Пошто млеко има не само боју и хранљивост, већ и остале особине животињског млека, од њега ће се доцније израђивати за шири круг остали млечни производи, као кисело млеко, јогурт, кефир и разни сиреви, а најзад и врло укусне кобасице.

Сојино млеко, упоређено с једне стране са крављим, а с друге стране са мајчиним млеком, даје нам следеће упоредне хранљиве вредности:

Беланчевине: сојино млеко 5,76, кравље 3,50, мајчино 1,25; масноћа: сојино 2,46, кравље 4,0, мајчино 2,50; угљени хидрати: сојино 1,40, кравље 5,25, мајчино 6,90; минералне соли: сојино 0,84, кравље 0,75, мајчино 0,26.

Дакле, једини већи мањак код сојиног млека био би у угљеним хидратима, који се да надокнадити додавањем шећера по вољи.

Лековитост сојиног млека

Сојина беланчевина је прворазредна, равна беланчевини у месу и јајима, животињском млеку и орасима. Чак је сојина беланчевина од ових још сварљивија, јер на пример у беланчевини меса и јаја има тзв. нуклеопротеида, те у организму ствара пурин и мокраћну киселину, који проузрокују реуматизам, артериосклерозу и гихт, док од тога у сојином млеку нема ни трага. Сојино млеко је уопште без бактерија и бакцила, као и сви остали сојини производи.

Сојино млеко, исто као и сојино брашно, могу се одлично употребити за исхрану одојчади од првог дана рођења, јер је сојино млеко по свом физиолошком дејству много ближе мајчином, него ли крављем. Ово је нарочито важно за матере које не могу да доје децу услед тога што су запослене ван куће, или пате од анемије, туберкулозе и друго.

Сојино брашно

При изради сојиног млека фабрици остаје извесна количина сојиног брашна, које је по хранљивој вредности равно истој количини говеђег меса без костију. То брашно може се одлично употребити за дечју исхрану, затим за справљање фашираних шницли, или као примеса при справљању пшеничног и кукурузног хлеба.

Поред овог сојиног брашна које фабрици остаје по изради млека, доцније ће се производити и јаче брашно, чија ће хранљива вредност по килограму бити равна хранљивости 2 и по кгр. говеђег меса без костију, а од сојиног брашна производиће се и врло хранљиви резанци.

С обзиром на ограничене количине соје којима фабрика располаже до нове бербе, за сада она снабдева својим производима углавном болнице, установе, болешљиву децу и болеснике. Међутим, управа се нада да ће по добијању овогодишњих контигената соје произведене на површини од 8.000 хектара, колико је засејано на територији уже Србије, моћи да задовољава делимично и опште потребе београдског становништва.

Наши сеоски омладинци у Бозенхајму

Четврта партија наших омладинаца са села налази се у овом тренутку на практичним пољопривредним радовима у Немачкој. Омладинци су распоређени у околини Франкфурта, као гости на пољопривредним имањима немачких сеоских домаћина.

Један од тих омладинаца, Веселин Савић, из села Робаја, Среза колубарског, који је распоређен на рад у Бозенхајму, упутио је писмом отуда своје занимљиве утиске.

Савић описује прво свој долазак у Франкфурт на Мајни. Групу наших омладинаца дочекао је тамо један професор Ландвиртшафта. Под његовим вођством омладинци су разгледали град и његове културне споменике. При том, у српским народним ношњама, они су изазвали живо интересовање франкфуртског ста становништва.

„Становништво Франкфурта, вели Савић, док смо ишли улицама, застајало је и загледало у нас и наша лепа шумадијска одела. Нарочиту пажњу изгледа да су изазвали наши опанци. На питања становника ко смо и одакле смо, ми смо с поносом одговарали да смо Срби“.

Описујући даље сам град Франкфурт, наш омладинац вели:

„Долазимо у центар Франкфурта, где разгледамо стару варош. Ту су лепе старинске куће, украшене споља дрвеним фасадама. Улице су кратке и врло узане, тако да се комшије преко пута могу изјутра руковати. За све време пратио нас је један новинар, који нас је непрестано снимао са два фотографска апарата“.

Истог дана вође из појединих села у околини Франкфурта дошли су да приме омладинце распоређене у разна села. Свакоме је постављено питање, која га грана пољопривреде највише интересује и сваки је упућен тамо где може да добије најбољу праксу, да би доцније у своме месту и на своме имању применио стечено знање.

„Истог дана у 5 часова по подне, вели Савић, отпутовао сам возом за село Бозенхајм, које је удаљено од Франкфурта 74 километра, од Мајнца 34 километра, а од бање Кројцнаха 4 километра. Чим смо увече дошли у село, већ се пронео глас да су Срби стигли на праксу. Самном су допутовала још три моја друга. Сутрадан, у суботу, отишли смо на сеоска имања, где су нас упознали са пољопривредним културама.

„У недељу нисмо радили, већ смо нас четворица отишли у бању Кројцнах, где смо у нашим националним оделима изазвали такође живо интересовање међу публиком.

„У понедељак отпочео је рад на имањима наших немачких домаћина. Пољопривредне културе у Бозенхајму су исте као и код нас. Што се пак тиче саме земље, она је далеко лошија од моје колубарске црнице, јер је сва пешчана, са пуно ситног камења. Али, што се тиче саме обраде, ту је моја Колубара заостала, јер овде на много лошијој земљи добијају много веће приносе. Међутим, уверен сам да ће доћи време кад ће наша земља и моја Колубара постати сличне по обради и приносу овим одлично обрађеним пољима и њивама. Ових дана завршили смо последње прскање винограда, а сада је у великом јеку жетва пшенице, овса, јечма и других пољопривредних култура.

„Што се тиче нашег рада, задовољни смо како оним што смо научили, тако и признањем на које смо наишли код немачких домаћина. Они нам отворено признају да смо врло вредни и марљиви, и да смо показали пуно разумевање и схватање за рад“.

Наш сеоски омладинац завршава своје писмо речима:

„Поздрављамо Вас и нашу драгу отаџбину Мајку Србију. Живео генерал Недић! Живела Мајка Србија!“

Како да сачувамо живину

О важности живинарства као угледне гране наше пољопривреде и о важности живинског меса и јаја у данашњој исхрани било је већ говора у више махова, те сматрамо да није потребно то још једном истицати. Речи је било такође о сортама наше живине, о корисности увођења племенитих раса, али исто тако и о вредности наших већ уведених домаћих раса са њиховим одличним особинама.

Исхрана живине на пољопривредном газдинству изискује врло мало, јер се она великим делом храни пашом, пољским и кухињским отпацима. Оно на шта треба за очување живине обратити нарочиту пажњу, то су разне болести које често наносе велике штете

Живински паразити

Паразити, то јест разне ваши и крпељи на живини, могу да изазову огромне штете као последицу цркавање живине а редовно њен врло слаб развитак. Да би се ово спречило, пољопривредник мора обратити пуну пажњу на следеће услове:

Живинарник и двориште треба одржавати у највећем реду и чистоћи. Свима средствима и начинима треба спречити да се инсекти у живинарнику залегу, јер они, поред тога што упропашћавају живину, преносе и заразне болести. Да не би унели у сопствени чист живинарник инсекте и паразите са стране, ново купљену живину треба држати одељену бар 8 дана. Живинарник треба окречити бар сваког месеца једаред свеже гашеним кречом, а ако се инсекти појаве онда и чешће. Кад се ваши на живини појаве, потребно је да се одмах у живинарнику спале стара гнезда и начине нова, да се зидови што чешће круче, а дрвенарија пере врућим цеђом.

Сама живина најбоље ће се ослободити од вашију ако се свака глава окупа у топлом раствору 2% креолина. При том цела животиња загњури се у раствор, осем главе, те се тако држи 1 до 2 минута. Затим се мало загњури и глава, а потом се цело тело истрља мокром крпом, да би раствор поквасио целокупно перје. Окупану живину треба оставити на топлом месту да се осуши.

Поред тога врло је добро и пешчано купање. За тај циљ узме се већи сандук и у њему се смеша песак, пепео и креч у праху, а томе се дода 2 до 5% сумпорног цвета. Кокошке радо долазе и саме седају у песак, а при том крилима сипају на себе прашину са сумпорним цветом, који уништава вашке.

Ако се појаве на живини крпељи, треба набавити петролеј и њиме крпеље премазати. После тога они се руком лако скидају. Поред тога живинарник треба попрскати са 2% раствором формалина. У недостатку формалина може се употребити и јак цеђ.

Заразе међу живином

Нарочито је опасна појава заразних болести међу живином. Због тога чим се зараза појави, или пак нека сумњива болест, пољопривредник је дужан по закону да то одмах пријави властима. Прегледом леша угинуле живине, срески ветеринар, који има бесплатно да изврши преглед по званичној дужности, утврдиће да ли зараза постоји. Ако се постојање заразе не би могло утврдити, онда, по упутству ветеринара треба један леш угинуле живине упутити Централном ветеринарском бактериолошком заводу у Београду, или Ветеринарском епидемиолошком одељењу Хигијенског завода у Нишу, где ће се тачно утврдити каква је болест у питању, па ће према томе сопственик добити упутства за мере предострожности.

ЧУВАЊЕ ВИНА У ТОКУ ЛЕТА

По својим виноградима и приносу вина наша земља стоји несумњиво на доста лепом месту. Међутим, што се тиче сортирања, неге и чувања вина у томе смо оскудевали тако много, да су наша вина и пре рата тешко успевала да се добро и по доброј цени пласирају на страним тржиштима. Поред тога у самој земљи пропадале су велике количине вина које се кварило и постајало неупотребљиво за пиће.

Нарочито у току лета вино захтева већу пажњу, која уосталом није нимало компликована и сваки пажљиви подрумар и винар може је лако извести.

При лежању у дрвеним бурадима вино као што је познато, испарава. То испаравање нарочито је знатно у току летњих топлих месеци. Простор у бурету који се испразни испаравањем, испуни се ваздухом, а тај ваздух делује врло штетно на вино. У топлим данима јавља се на површини вина у таквом бурету вински цвет. То је једна опасна болест, ма да је многи сматрају безопасном, јер претвара вински алкохол у воду и друге штетне материје. Поред тога наступа тако звана цикнулост вина. Најзад може да настане мрки, црни или бели преломвина.

Да би се то спречило, бурад треба савесно прегледати и доливати. При доливању поступак је врло једноставан. Са бурета скине се полако врањ, те се опере, а исто тако опере се и отвор око врања. Доливање се врши помоћу малог левка или нарочитих калаисаних канти са кљуном. Најзад могу се употребити и обичне флаше. После доливања буре се опет затвори чистим врањем. Кад ће се вршити доливање зависи од количине испарења, а размак се обично креће од једне недеље до једног месеца. У сваком случају боље је вршити што чешће.

При доливању треба пазити да доливено вино буде потпуно здраво и приближно истог квалитета и исте старости. Када нема одговарајућег вина, онда је боље да се претакање врши из веће буради у мању.

У случају ако баш нема вина за доливање, могу се применити и извесне друге мере, као на пример искретање буради у страну да би се умањио улазак ваздуха кроз врањ, спуштање у бурад каменог белутка који претходно треба опрати и усијати на ватри, а затим охладити; сумпорисање сагоревањем сумпорних пантљика; спуштање калиумметабисулфита. Калиумметабисулфит спушта се у буре у једној кесици на канапу, да се само покваси, затим се извуче из вина и остави да виси на врању у празном простору бурета. Сумпорни диоксид који ће се из кесице развијати испуњаваће празан простор и донекле заштитити вино од поменутих болести.

Најзад, винар треба да памти да је испаравање веће код буради од храста из равнице него ли од брдског храста, код буради са тањим него са дебљим дугама,

ОБРАЧУНСКИ ЗАВОД У БЕОГРАДУ

овим објављује, да је поред новчаних завода објављених огласом од 28 јула 1943 године, постала члан Обрачунског завода у Београду још и

БЕОГРАДСКА ТРГОВАЧКА БАНКА

а на основи одлуке Гувернера Српске народне банке од 6 августа 1943 године.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

Ни лево ни десно - само напред

Од почетка своје борбе, српски добровољци знају само за један пут: сигурни, мудри пут Милана Недића, који под најтежим приликама и свим тегобама овог рата, спасава главе и имовину српскога народа. У том погледу код њих није било ни једног тренутка колебања и премишљања.

Нису добровољци пошли у борбу ни због части ни због власти, а још мање што би им било до каквих авантура. Нису добровољци ушли у своје јуначке легије ни ради тога да склоне главе од рудника или каквих других обавеза. Нису они пошли својим мучним, трновитим стазама ни ради хлеба свакодневног, мада међу њима највише има српске сиротиње којој су социјалне неправде прећашњих времена често ускраћивале да поштеним радом дође до пристојне зараде. Што се овог тиче и добровољци су се, као толики други, могли и на други начин прехранити; ако никако другчије је а оно прометањем на црној берзи којом се обично баве баш они који су готови да увек кажу или добаце ружну реч на светлу јуначку борбу српских добровољаца.

Какви су ни редови, такве су им и старешине. Дубока размишљања о судбини српскога народа у данашњици, тешке бриге за будућност свога народа, то су били мотиви и извори одакле је букнуло оно фанатично прегалаштво српских добровољаца кад су некомпромисно пошли стазом свога предводника, не обзирући се на све тешкоће и неминовне жртве, које ће их пратити и дочекивати. Само љубав, али она истинска бескрајна љубав која сеже изнад живота и смрти, давала је и даје снагу добровољцима да истрају мирно и храбро у својој светој борби, примајући ударце и с лева и с десна и спреда и с бока и из позадине.

Упитајте ма ког добровољца, упитајте последњег редова у последњој чети добровољачкој, упитајте га зашто је дошао у добровољце, сваки ће вам као из пушке дати одговор да је добровољац постао само за то да би спасавао главе српског народа и његову имовину, српску Отаџбину. Он то зна, он о том увек мисли, то је главни и основни покретач његовог живота и његове борбе. Ништа што је изван тога, никакви спољни догађаји и поремећаји на њега не утичу и не могу утицати. А кад му поставите друго питање, кад га упитате докле ће остати и истрајати у тој борби, он ће вам исто тако свесно и одлучно одговорити да његова борба траје све дотле док се јасно не види да је српски народ изишао из провалије у коју је убачен, док не буде очигледно да је спасен српски народ и његова будућност.

То су битне карактеристике које добровољца одликују. Ради тога код српског добровољца нема разлике кад се ради о нападачу на мир и безбедност у земљи, јер су мир и безбедност предуслови живота и будућности српскога народа. То је оно због чега је српски добровољац увек истрајан, непоколебив, одлучан и до смрти понесен својом мишљу без обзира какви ветрови на страни дувају, без обзира на померања амо или тамо на великим светским фронтовима. На њега туђинске пропаганде не врше утицаја нити га могу у ма ком тренутку извршити.

У последњи месец два дана шумски бандити, дражиновци а вероватно и други, просули су на стотине хиљада летака међу добровољачке редове, слали су своје емисаре и курире да хватају контакт с појединим добровољачким јединицама, намамљивали су их себи „опраштајући" им великодушно досадашњи став а све у циљу не би ли поколебали њихов дух, њихов морал, не би ли их скренули с правог пута. Предочавано је добровољцима како се рат ближи крају и како ће сви бити сасечени ако дочекају тај крај у редовима добровољаца.

Ниједан једини добровољац није пао под утицај ове акције и пропаганде. Сви су чврсто остали на путу који су од почетка изабрали, на путу спасавања српских глава и српске отаџбине и служења само свом сопственом народу а ником другом. Српски добровољци, исто као што су и досад, тако ће и одсад до последњег борца, до последњег даха водити борбу да ниједна српска глава не буде изгубљена било за рачуне Москве било за интересе и шпекулације Лондона.

Кад су то видели шумски бандити, они зликовци који немају ни трунке срца и разумевања за тешку судбину рођеног народа, тад су свом силом навалили на српске добровољце, стали су им постављати бусије и заседе и као кукавице и разбојници мучки их нападати, убијати и касапити. Мучки препади код Крушевца, код Ариља стали су добровољачке редове драгоцених жртава и најтеже мученичке смрти њихових првобораца, али су за то бандити добили од њих заслужену одбрану и лекцију. На жртву и на мученичку смрт, где шумске звери копају очи и режу месо још живим борцима, научили су добровољци још од јесени 1941 године кад су исто то с њима чинили данас у Србији разбијене банде партизана...

Српског добровољца ништа неће смести ни поколебати на његовом народном путу којим је пошао и којим неустрашиво иде. Ни пропаганда домаћа ни пропаганда страна ни фронт ни позадина. Он зна свој пут, он је свој завет отаџбини дао. И испуниће га сигурно. НИ ЛЕВО НИ ДЕСНО. САМО НАПРЕД ДО ПОБЕДЕ!

Р. Парежанин

Два дана са добровољцима III батаљона

Сељаци Крушевачког краја поздрављају добровољце као чувари реда и мира

Српски добровољци из ових крајева српске земље, налазе се већ готово две године у борби против свих носиоца немира и нереда, свесни да само политика разума може да спасе српски народ од биолошког истребљења. Добровољци III батаљона претежно су Срби из Баната, који није био угрожен од одметничких банди, али су Срби из Баната притекли у помоћ својој браћи у Србији желећи да очувају матицу српства, без које нема живота српском народу. Међу њима сам провео два дана укључивши се потпуно, и духовно и физички, у њихов свакодневни живот. Та два дана проведена међу добровољцима на терену потпуно су утврдила моје уверење **да ће Србија преживети све ове тешкоће и да ће трудом својих правих синова добровољаца дочекати боље дане.**

Ко су бандити и њихови вођи

Трећи батаљон српских добровољаца налази се данас у дејству на територији Крушевачког округа, тешко угроженог од бандитизма одметника Драже Михаиловића. Подносећи најтеже напоре и не штедећи животе своје, добровољци успешно делују у овом крају, обезбеђујући злочиначки терорисаном становништву миран живот и рад на обнови Србије.

Борба коју воде са бандитима много им је олакшана тиме, што не гаје илузије о личностима тих самозваних »ослободилаца«, за које многи мисле да су то »национални борци«. Добровољци су се на лицу места уверили, да су вођи бандита официри који су у рату први напустили своје јединице и подофицири који су отишли у шуму надајући се високим официрским чиновима; људство је састављено од робијаша одбеглих из разних казнионица, или оних који би ради разних већих и мањих недела морали данас да седе у затвору. **Домаћина нема ни једнога.** Домаћини су остали код својих кућа не тражећи стана код шумских звери.

Два дана која сам провео у III батаљону посветио сам раду у 10 чети тога батаљона која се налази у селу С., одакле врши акцију и обезбеђење околних села. У чету сам стигао при заласку сунца са батаљонским просветаром, који је такође пошао у обилазак чете. По доласку смо посетили новог командира чете, капетана Р. Дедића, авиатичког капетана, добровољца из првих дана добровољачке борбе. Командир Дедић нам је изложио ситуацију у овом крају.

Затим смо са четним просветаром, популарним Јовом, обишли чету која се је по вечери спремала за сутрашњу акцију на терену. Том приликом сам одржао добровољцима кратко предавање о важнијим догађајима данашњице, а потом остао са њима у дужем разговору. Добровољци, већином младићи са села, показали су много више разумевања за питања данашњице, него многи интелектуалци. Затим су се добровољци разишли по заседама у околна села, где бораве по целу ноћ бдијући над животима народа тога села сваку ноћ и одмарајући се по неколико сати дневно, ако ситуација не налаже да и то време употребе за акцију на терену, као што је био и случај овога пута.

Исте вечери командир је добио наређење да крене са четом у три часа изјутра у правцу села Т. где су се појавили бандити. Командир је одмах дао упутства добровољцима за сутрашњу акцију и тада су се добровољци разишли по заседама, а ја сам искористио време између десет и три часа ујутру за одмор.

Бандити беже, сељаци нас поздрављају...

У 2.30 часова пробудио ме је четни просветар. Када сам се спремио кроз мрак сам распознавао ликове добровољаца који су у потпуној ратној спреми, после примања топлог доручка, били спремни за полазак. Кроз мрак смо кренули у одређеном правцу. И ако те ноћи нису имали ни једног минута за одмор, добровољци су расположено кретали убрзаним маршем, колоном по један, ка означеном циљу. Зора нас је затекла више села ка коме смо пошли. Терен је био брдовит и делом под шумом, а делом под кукурузима.

Командир је распоредио чету и у стрељачком строју кренули смо ка селу. Дан је приметно осванао. При избијању на један пропланак приметили смо кретање мањих групица људи за које нисмо знали, да ли су добровољци другог батаљона са којим смо, према задатку, требали да ступимо у везу или бандити, а, можда, и мештани. Стога је командир довикнуо оне који су се пребацивали и на своје питање добио је одговор: »Овде добровољци!«

Знајући да се бандити редовно служе подлачким триковима, командир је упитао из које су чете. Добио је само одговор да су добровољци и тада нам је било јасно да су то бандити. Као потврда тога дошла је одмах ватре из аутоматског оружја којим су нас бандити обасули. Командир је наредио трубачу да да знак за отварање ватре, и наши стрелци обасули су бандите ватром напредујући у стрељачком строју.

Кад су бандити видели да су им заседе откривене и да пред собом имају одлучног противника, разбегли су се остављајући за собом крваве трагове и спрему. И тако се завршио сукоб тога дана. Бандити су утекли кроз шуме и кукурузе и нису се више усуђивали да нас узнемиравају у другој дужности коју добровољци врше увек на терену — обавештавање народа.

По доласку у село скупили смо сеоске домаћине и том приликом одржали народни збор. Том приликом смо говорили народу о потреби одржања реда и мира и о

Са погреба палих добровољаца у Ужицу

(Архив С. Д. КЈ)

Из борбе у борбу за спас Србије

невољама које бандити доносе народу. После одржаних говора, пришао ми је један стари ратник и рекао ми је: »Господине, сви ми сељаци овога краја смо за ред и мир и потпуно смо за политику генерала Недића, али смо без подршке и заштите, а сили се не можемо супротстављати. Не само да смо без оружане подршке, него и без моралне, јер ево већ две године како нас ове банде тероришу, нико не дође у наше село да нам да какав савет. Ви добровољци сте прави и ја вам у име народа овога села захваљујем на труду и радујем се да видим да су добровољци прави српски родољуби, а док је таквих Србија ће живети....«

Према задатку кренули смо затим у село М. Т. У село смо стигли око девет часова. И овде смо одмах сазвали сељаке на збор. Сељаци су прилазили са неповерењем и страхом, јер су им бандити говорили: »Долазе вам петоколонаши, издајници, који кољу све живо што нађу, руше и убијају«. После одржаног збора и дужег појединачног разговора са добровољцима, лица сељака су синула и на многом се оку појавила суза радосница гледајући добровољце. Добровољци су окупљеном народу отпевали неколико патриотских борбених песама које су мештани пажљиво слушали. После збора напустили смо село испраћени сељацима, који се нису могли да одвоје од добровољаца.

У седиште чете вратили смо се у подне. Тамо нас је чекало наређење, да останемо под оружјем, спремни да помогнемо суседној добровољачкој чети која се сукобила са бандитима пола часа раније. Ручали смо на брзу руку и затим у ратној спреми добровољци су полегали по трави испред касарне. Међу добровољцима није се видело ни трага незадовољства, што им се није дала прилика да се одморе раскомоћени; напротив падале су непрестано шале на рачун онога што се пре подне доживело.

У пола два командир је добио наређење да крене са четом у помоћ добровољцима који су се налазили у борби. Пошто смо били потпуно спремни кренули смо убрзаним маршем ка месту борбе. Дивио сам се невероватној издржљивости младих добровољаца, који су више трчали, него марширали, пожурујући се међусобно у жељи да на време стигну на место борбе. После пола часа хода чули смо удаљену митраљеску паљбу. Темпо марша постао је још живљи.

И ако је изглед за борбу био готово стопроцентан, ни на једном лицу се нису показивали ни трагови нервозе. На лицима свих добровољаца видела се мушка одлучност да стигну пре него бандити отступе. Врућина је била неиздржљива, а терен валовит. Испред сваке косе изгледало је да се борба води у непосредној близини иако је место борбе било удаљено од базе 14 километара. У 16.30 часова били смо на месту борбе. Дакле растојање од 14 километара на тешком брдовитом и беспутном терену прешли смо за два и по часа.

Наша патрола је пошла да успостави везу са четом која се налазила у борби. Један део бандита сакрио се неприметен са наше стране у винограду далеко 50 метара од места где је стајала наша претходница и пропустила патролу да прође и да се врати, да би дочекала главнину. Кад се патрола вратила са извештајем да је веза успостављена кренули смо напред. После неколико секунди бандити, који су нас очекивали у заседи, осули су нас ватру из аутоматског оруђа. Срећом њихова ватра није била прецизна, а и добровољци су одговорили ватром и бандити су одмах напустили положај бежећи кроз воћњаке и винограде, и ми смо без губитака ушли у село.

Дочекао нас је мој стари друг, потпоручник Глиша, који је водио чету која се налазила у борби и известио нас је да је изненада нападнут од далеко надмоћнијег броја бандита, пошто је са собом водио свега два вода добровољаца и показао нам положаје бандита, које је он освојио и који су били изграђени од великог камења у облику бункера, јер су бандити царовали у том селу готово две године. Командир Дедић распоредио је људство своје чете, док су добровољци из Глишине чете настављали борбу.

Десета чета је заузела за неколико минута положаје, које су бандити тукли ватром из аутоматског оружја и отворила жестоку ватру на бандите. Бројно надмоћни бандити наставили су са отпором, гоњени од положаја до положаја још пуна два часа, када су се потпуно разбијени повукли урвинама и потоцима кроз шуме и шипражје, носећи са собом своје мртве и рањене. Гоњење је настављено до вечера када је прекинуто.

Искази ухваћеног бандита

После борбе разговарао сам са једним од ухваћених бандита. Он је изјавио да се код села налазила »бригада« Гордићева, који је дојахао у село на белом коњу, већ припремљеном, да га као »ослободиоца« унесе у Крушевац. Међутим се у почетку борбе одмах смакао с коња, који му није био довољно брз да га низбрдицом пренесе са места борбе. Ухваћени одметник ми је рекао да је у шуму отишао стога, што су га прогониле власти. На питање, зашто су га власти прогониле, после дужег устезања признао је, да је по наређењу Гордићевом, који се тада налазио у легалним четничким одредима »реквирирао« од једне запослењичке жене неке кућне ствари и та га жена тужила, па је морао да бежи. На питање зашто се боре, одговорио ми је: »За слободу«. Ту се нашао и наш четни просветар Јова, кога је револтирала толика заслепљеност ухваћеног одметника, који на то питање није могао ништа више да одговори, па га је упитао: »Зар вам ваше старешине не објашњавају зашто се борите, него идете тако као стока без разума против свога народа». Одметник је одговорио, да је долазио један потпоручник, који им је читао нека наређења, за борбу против добровољаца, али зашто треба да се боре није им казао. Овај разговор искористио је један досетљиви добровољац, који је осталим друговима испричао, како се Јова интересовао, да ли и дражиновци имају просветаре, и то да га је питао бојећи се конкуренције. То је био повод за разна задиркивања, које је Јова морао да трпи целог пута. Ухваћени четник је изјавио да новац и оружје бацају авиони, а храну узимају од народа. То је слика »шумских ослободиоца«.

Сељак је за ред и мир, а добровољци су сељачка заштита

После напорног марша и борбе враћали смо се по месечини уз смех и песму натраг у своје село, као да нисмо провели двадесет часова у тешком напору. Успут сам се осведочио још једном о смислу Банаћана за хумор. Приметио сам да један млади добровољац оставља нешто у торбу и дуго се мучи око тога. Упитао сам његовог водника, шта то ради тај добровољац, јер га је водник гледао и смејао се. Водник ми је одговорио, да је неки сељак поклонио добровољцу једно мало куче и да га овај носи. Пошао сам да видим куче и кад сам се приближио, чуо сам како му добровољац говори: »Што се, будало, бојиш торбе; ње се никад не треба бојати; у њој увек има нешто добро!«

Други дан чета је добила задатак да поседне два села, кроз која би могли да прођу бандити гоњени од других чета. Пошто бандити нису наишли искористили смо прилику и одржали зборове у тим селима и провели дуже време у разговору са сељацима. Наши говори оставили су дубок утисак на сељаке. У разговору с њима јасно сам осетио жарку жељу нашега сељака за редом и миром и радост због заштите коју му добровољци пружају. Свуда су нам говорили: »Дођите нам опет. Дочекаћемо вас раширених руку и срдаца....« Нудили су добровољцима и храну и пиће што добровољци нису примали, не желећи да од народа узимају ништа.

*

Ова два дана које сам провео међу добровољцима уверила су ме у постојање две непобитне чињенице: **здрав дух и морал добровољаца и њихова несебична залагања за одржавање српских живота и велику жељу свеског становништва за миром и редом под сигурном заштитом државне власти.** Терор одметника је неиздржљив. Убиства најбољих домаћина су стално на дневном реду, а народ је немоћан да учини ма шта против бандита и **вољан је да помогне легалне власти да се они искорене, и зато је са радошћу дочекао добровољце.**

Пишући ове редове имам пред очима и у души лик 10 чете III Добровољачког батаљона, која се данас бори за будућност српског народа, не жалећи труда да му врати мир и да га ослободи бандитског тероризма, чете која личи на сложну породицу на челу са својим командиром Дедићем, који са својим водницима Марчићем, Глишићем и Ломајићем и целокупним људством чете проводи ноћи на мртвој straži српског народа Крушевачког округа, дане у тешкој борби са гробарима српства, сигуран да ће се њихова борба окончати са успехом.

Б. Борчић

МИТРОФАН МАТИЋ*)

Иде ново доба

Већ се стишава
младост моја жудна.
Ал нова борба сад се оцртава:
За нове речи душа ми је будна.
Мисао нова срце разбуктава...

Остављам јецај, грчеве и крике,
онима који боје се живота.
Отварам срце за нове видике,
за пламенове нових идеала,
нових заноса и нових лепота.
Буђење Новог, зора ми засјала.

Новог реда корици већ тутње.
Обзорјем Ново зари нас свитање.
Нестаће таме, очаја и ћутње.
Нестаће људи што у мутном лове.
Сунчаним блеском наступа Рађање
Времена Новог и Слободе Нове.

Не певам више о својим болима,
јер очи моје нови живот виде:
Нова ће правда засјати свима
И Нова Радост — Ново Доба иде!

*) Митрофан Матић, јеромонах манастира Чокешине борац и песник Новога Доба. Пао је као прва жртва комунистичког терора у Србији 1941 год.

ПСОВКА

Реч чини човека човеком

По њој се разликује од животиње бесловесне јер кроз реч изражава он интимне жеље срца свог, речју исказује вољу своју, реч му је средство да саопшти мисао која се у уму његовом зачела. Велика и значајна збивања у животу човека — појединца као и у деловању једног народа, изражавају се речју, било изговореном или писаном.

Реч је велики дар Божји, она је знак изванредне милости Свевишњега према човеку трудбенику. Она је копча која везује народ у једну целину, која спаја (матерњи језик) децу са родитељима, потомке са претцима. Отуда и огромно значење њено.

Али људи не би били грешни када не би сваком раду Божјем накалемили ђаволску, тамну страну.

Милозвучна, окрепљујућа, ведра и чиста реч у устима невољалца претвара се у хуљење безобзирно, мучно и прљаво.

Уместо благослова дошла је — псовка.

Она је дар ђавола, по њој је човек далеко нижи од скота бесловесног, јер ни животиња не чини оно што човек у псовци изрази.

Псовка прља и понижава сваког оног који псовку употреби. Макар он то чинио „несвесно, без рђаве намере, из навике" — како се обично покушава да брани, — никада он, докле год се псовке не одрекне, неће моћи да поврати безазлену чистоћу душе своје.

Човек који псује је као болесник који болује од рака, где унутарње ране у телу изазивају разарање организма и стварање све нових и нових рана које на крају доводе до ужасне смрти. Тако исто и псовка разједа душу човекову и свакога дана је руши и разбија безобзирношћу, а прља бестидношћу својом док на крају не убије у човеку све оне најинтимније и најнежније делове, некада толико племените душе његове.

Обично се такви људи код нас бране да је псовка код Срба уобичајена у толикој мери да је постала већ народни обичај — свакодневна узречица — те да самим тим не претставља ништа страшно ни увредљиво.

Истина је, на жалост, да је псовка код нас честа и раширена, али је исто тако истина да псовка, бар у оваквом облику, у коме је данас, није плод српског народа. Постоје историски писани документи из којих се види да је псовка код нас почела да се јавља тек у другој половини прошлога века.

Ако тај факат доведемо у везу са обликом псовке, онда нам мора бити јасно да је псовку код нас Срба увео и ширио туђин — и то са планом и свесно.

Јер, ако је неко желео да руши снагу српског народа, тај је морао најпре ударити и пољуљати темеље животне сржи његове: побожност према Свевишњем и љубав према породици и родитељима.

Отуда су наше псовке или страшно богохулне или бестидно вређање чистоће мајчиног лика.

Дубоко смо огрезли у зло. Потребно је што пре натраг, јер ће нас зло загушити.

Не пишемо ово зато да послужи као морална предика, него да ово буде поклич за борбу против овога страшног зла.

Тај поклич је већ од првог дана добровољаштва дат добровољцима.

Јер добровољаштво је непрекидна борба против организованих сила зла, те је и борба против псовке један од важних задатака српских добровољаца.

Добровољци су свесни да је лични пример најмоћније оружје које сигурну победу наговештава. Зато се они од првога дана труде да код решавања овога, као и других борбених задатака, најпре зло у себи победе па да, очишћени и препорођени од грехова неславне прошлости наше, као пламене буктиње засветле кроз таму суморне данашњице.

Инж. Д. Јакшић

СРБИЈА ПРЕ СВЕГА И НАДА СВЕ

О ДЕМОКРАТИЈИ

Један мали покушај анализе

Написао
Др Живојин Перић,
професор Универзитета у пензији

I.

Демократија је грчка реч и значи влада народа. То је основна идеја код демократског система држава модерног доба. Идеја стварно немогућна па стога је полазна тачка тога система и погрешна (као, н. пр., када би ко отпочео извесно резоновање са поставком да су 2 + 2 = 3). Јер владање то је управа а управа то је акција. Међутим, акција претпоставља једну вољу т. ј. једног човека (који, свакако, може да се, у погледу своје акције, претходно са другима саветује, ако, наравно, за то има времена и могућности) а не, једновремено, више воља односно више људи, пошто, док би се они споразумели, ако би уопште дошло до споразума, могло би бити доцкан за акцију (ово нарочито вреди за случај изванредних прилика). Акција захтева један центар (средиште) а то не може бити мноштво воља. Уосталом, овде има двоје: онај који управља, подмет (субјекат), и онај којим се управља, предмет (објекат), и онда како је могућно да подмет буде у исто време и предмет и vice versa? То јест да народ буде и управник и онај којим тај управник управља? И немогућно и нелогично.

Увиђајући ово, демократија је учинила и чини концесију на тај начин што поставља правило да народ истине не управља собом непосредно него посредно, преко својих представника, концесија која значи напуштање идеје да народ има сам собом да управља: место тога, народом управља само један ограничени, и врло ограничени, број појединаца. Равнодушно је за саму ствар што је тај ограничени број одређен од народа: главно је да он, народ, не управља сам собом него неко други. А овај други, сигурно, управљајући народом, неће ићи да пита народ сваки час' шта и како треба да ради и управља. Уостлом, не би управљачима то много ни користило јер, несумњиво, ниво народне масе нижи је од нивоа његових избраника те, према томе, било би нелогично и излишно да културно виши тражи, од културно нижега, директиву за свој рад.

Дакле, народ је увек, па и код демократије, само објекат а субјекат, онај за ким народ иде, то је неко други, онако исто као и код осталих државних система: сва је разлика у томе како ће се одредити ко ће народом управљати, али његова је судбина, догод постоји држава, да је он само објекат; и ако га демократи уверавају да, зато што он, народ, бира оне који ће њиме да управљају, он је ипак тај који сам собом управља, то је само једна обмана односно демагоштво са сврхом да народ, доведен, на тај начин, у заблуду, пре пристане на демократију него на какав други систем. Код демократа није, овде, главно: être (бити) него paraître (изгледати). Колико се, пак, то слаже са политичким моралом, остављамо самим демократима да на то одговоре.

Друга једне илузија коју су демократи, неки свесно (намерно) неки несвесно (ненамерно — у доброј вери), успели усадити у народну масу јесте она о народној суверености, то јест да, у држави, има све да се збива и креће онако како то народ хоће и да се, збиља, у демократији то и остварује. Колико је ово, тахоће, противно реалности, није тешко утврдити. Појам суверености је апсолутна правна власт над којом нема никакве друге правне власти (хиерархиски, надређеност) па, чак, ни поред ње (координирана власт), и онај који има такву, апсолутну, власт сматра се — и зато му се она и признаје — да представља, у људској заједници, нешто најбоље, и умно и морално, најсавршеније управо најмање несавршено у овом, земаљском, углавном несавршеном (minus : —) свету.

Ако сада народно представништво узмемо као израз народне суверености, онда видимо колико је мало народ суверен. И, заиста, какву моћ има тај тобожњи суверен за време једне законодавне периоде народног представништва баш у самој демократији? Никакву: за све то време, народно представништво дела по своме разуму и нахођењу и, доносећи законе, не иде да се обавештава код тога суверена о његовим схватањима и његовој вољи. Па и сама установа распуштања Народнога Представништва пре истека његовога мандата по том основу што то Представништво не би више било израз народнога расположења показује да Народно Представништво и народ често нису исто, тј. показује да је тако звана народна суверност само једна празна реч и она постаје још празнија, ако изврши власт, при свем том што мандатор, Народно Представништво, не би следовало интенцијама народа, њега ипак не би распустило — јер ово право је дискреционарна власт шефа државе и тада се види најјасније колико мало управо нимало не одговара стварности теорија народне суверености.

Контрадикције теорије и праксе у демократији

И какав је, према томе, то суверен који, за један период од неколико година, нема утицаја ни гласа у законодавном послу, посао који је једна манифестација суверености? Најзад, слично ономе што смо горе већ приметили код акције, зашто би народни представници које је народ изабрао као најспособније из своје средине имали потребу да се саветују са својим бирачима када су их они изабрали баш зато што су много боље него они, бирачи, упознати са државним пословима? Дакле, тај суверен, који, по дефиницији, као што смо видели, треба да буде изнад других он је овде испод својих представника и онда је сасвим разумљиво што ови последњи врше законодавну, суверену, власт а не бирачи тј. народна маса која за то нема квалификација или их бар нема толико колико њени изабраници.

Дешава се често да Народно Представништво чак само себи, без питања народа, продужи мандат по његовом истеку, и то је најдрастичнији доказ колико је народ, као што тврди демократија, суверан. Код нас, Србија, то је било у току прошлога Светског рата (1914—1918 год.) када се је, по објави рата Србији од стране Аустро-Угарске, распуштена Народна Скупштина (нови избори били су одређени за месец август 1914 год.), поново састала и, противно Уставу, отпочела опет функционисати као народно представништво, и ако је народ није било изабрао по други пут, и тако продужила за све време тога рата, па ипак то није сметало српској демократији да такав режим окарактерише као демократски у којој је народ суверен!

Исти пример имамо данас у Енглеској: Доњем Дому истекао је био мандат у току овога рата и имало се ићи на изборе али исти Доњи Дом је — просто себи продужио мандат, на један самовластан начин, при свем том што је Енглеска »колевка демократије« где је народ »суверен«. Једна група људи која је престала бити народни представник проглашила се, једним потезом пера, својом сопственом вољом, народним представништвом и тиме збацила народ са његовога суверенога престола усред »демократије«! Истина, овакав поступак не може се сматрати формално неустављним, јер Енглези немају писаног устава — овај има више карактер једног обичајног права, једна врста common law-a — али то не оповргава чињеницу да данашњи енглески Доњи Дом не сачињавају људи које је народ бирао — као што наређује уставно, па ма и обичајно, енглеско право — него људи који су произвољно себе прокламовали за представнике енглескога народа и његово законодавно тело. И опет енглеска влада изјављује како се она бори за демократију против тоталитарног државног система!

Ово и оволико одступање од демократскога начела о народној суверености не може ни најмање да извини чињеница да се Енглеска налази у рату: напротив, та чињеница иде баш против демократије. Јер, за један друштвени систем важи оно исто што и за појединца: вредност једног човека најбоље се огледа у тешким приликама. Наш народ каже са разлогом: »На муци се познају јунаци«. У мирно време, сваки државни систем је мање више добар јер мир је такво благостање да у њему избијају на површину, у главном, само позитивне и стваралачке особине како код појединаца тако и код народа и само у нередовним приликама, револуцијама, ратовима међународним или грађанским, могу се упоређивати поједини државни системи, само тада се може показати права вредност, јачина и недостатност једног државног рада и уређења над другим.

И ако је демократија заиста, како то демократи тврде, најбољи и најнапреднији друштвени систем, она треба да се као таква покаже баш у тешким околностима, да се покаже на »муци јунаци«. Међутим, сасвим обрнуто, у таквим околностима, специално у рату, демократије прелазе, мање више, преко свих принципа својих и, правдајући то као нужну ратну меру, прибегавају средствима која оне квалификују не само као недемократска него чак и као реакционарна када их употребљавају њихови политички противници. А ако би демократи приметили да је н. пр. у рату немогућно спровести све демократске принципе, онда нека нам демократи не проповедају како су њихова, демократска, начела нешто апсолутно, независно од простора и времена, нешто слично природним законима, као што то представља специално Magna Carta демократије, **Изјава права човека и грађанина** Велике Француске Револуције (од год. 1789), једна врста Noli me tangere.

Ако, у овој области, има што сигурно то је да су политички системи веома релативног карактера и значаја, и просторно и временски, па то вреди и за демократију коју би њени носиоци хтели да подигну на висину једне догме или аксиома. И баш та интересантност да се демократске владе, када воде рат, служе недемократским мерама показује да је недемократски систем супериорнији демократском, пошто он, у тешким временима, као што су ратови, много више него демократски систем обелодањава моћ и снагу државе и гарантује њен успешни отпор. Из тога би, логично, проистицало да би, у таквим моментима, демократи имали да уступе место, на управи државној, својим политичким противницима — а ови би, као надлежници и позвани с погледом на рат и недемократске мере које он чини неизбежним — славили државу и народ, ако збиља хоће да остану доследни својој доктрини. Задржавајући при свем том власт у својим рукама, дакле и по цену одступања, ма то било само и привремено (док трају нередовне прилике односно рат), од демократских начела, они тиме очигледно дају повода сумњи да је њима останак на власти главни циљ а да су им та начела нешто споредно.

За време мира, траже власт у име демократије, као јединог по народ корисног система, а за време ненормалнога стања зато што се тиче одбране државе и нације, када се не гледа на систем! Час доктринарни разлози (у мирно доба) час родољубље (у доба немира, нереда, рата) — тек демократи су увек на власти! Отуда, како изгледа, ономе схватању и тврђењу скептика да су политички принципи, углавном, за људе који у власти виде једино користи везане за њу (било користи материалне било сујету примитиваца, са нехришћанским менталитетом) само један инструмент да дођу на управу земље односно до утицаја на њу, највише разлога и повода пружају демократски политичари. Другим речима, највише су, изгледа, демократи компромитовали политичка начела и пароле и допринели да свет изгуби веру и у принципе и у људе.

Сувереност државе или народни суверенитет

Што не мање сигурно говори против идеје народне суверености то је и чињеница да народ никада, када се на то позове, не изражава само једну вољу него две, а то је воља већине и воља мањине. Могло би, теориски, бити речи само о суверености већине али већина то није цео народ те према томе ни воља већине не значи вољу народне суверености као целине. Суверена воља је апсолутна, она се не раздваја у више воља па ни у две воље: ту нема већине ни мањине него само једна воља чиниоца који је суверен.

Што је суверено у данашње доба културе то је само **држава**, а држава то је скуп три фактора: народа, територије и власти: то троје заједнички је носилац суверености а ни један од та три елемента посебно па, дакле, ни народ: народ је само један од елемената које обухвата појам државе и зато он, сам за се, није суверен, он нема чак ни један, трећи, део суверености јер, као што се зна, суверености је недељива.

Из свега досадашњега се види колико је демократска идеја народне суверености једна велика заблуда. И да су демократи успели да ту заблуду унесу и рашире у народним масама, по оној изреци римскога права: Error communis facit ius, то је лако објаснити: тим масама је идеја да се, у држави, све дешава по њиховој вољи и како оне хоће могла само ласкати, што је водило и одвело томе резултату да су народне масе врло радо дале и давале свој глас за демократе а ко је у самој ствари био суверен да ли бирачи или изабрани, народни представници, и по чијој вољи су ствари у држави текле, видели смо већ горе. Од народне суверености изабрани су имали језгру а народ љуску и, уображавајући да поседује и језгру и љуску, народ је трпељиво сносио сва дужности које су на њега као суверена наваљивање, јер, најзад, зар то не бива по његовој вољи као »суверена«?

И, збиља, ни у једном систему нису политичари били тако довитљиви као у демократском да са себе скину сваку одговорност за евентуално штетан, често несрећан, развој државних послова и да је пребаце на народ: Пошто су они, демократи, само извршиоци воље суверенога народа и ништа више, они, доследно, не могу да буду одговорни него само народ. Qui mandat ipse fecisse videtur, једно логично правило приватнога права. Разуме се да то није ништа сметало демократским политичарима да могућне успехе у држави приписују себи у заслугу. Ако се, дакле, ствари крећу рђаво, крив је суверен, народ, а ако иде добро признање припада његовим представницима! Мада, и у првом као и у другом случају, то су исти појединци чија воља је била агенс и меродавна. Колико се и овде дух и карактер демократских политичара слагао са Етиком, није потребно, мислимо, на томе се задржавати.

Није онда ни мало чудно што је један друштвени систем који је почивао на таквој једној кардиналној и основној заблуди као што је идеја народне суверености, систем који је, nec plus ultra, у своме функционисању противречио елементарним реквизитима политичкога морала, где је нарочито кобна била она мало час истакнута неодговорност вођа демократије за њихов јавни рад — морао изазвати све веће и веће потресе и поремећаје у човечанству, док се најзад није у томе достигао врхунац: прошли и садашњи Светски Рат. Оба ова сукоба народа дугујемо, у главном, демократији која је, уз горње своје негативне стране, својом антихришћанском и антикултурном идејом економскога индивидуализма, са његовим неизбежним пратиоцима капитализмом и дегенерацијом овога, специално англоамеричком, плутократијом, друштвене и међународне односе материализирала у једној мери која је непослетку морала довести до експлозије. Додајмо томе изборни систем демократије који је, дајући маха једној безобзирној често најнескрупулознијој демагогији и правећи од избора једну врсту индустриских предузећа са новцем као главним по[illegible]ом (Северо-Америчке Сједињене Државе и ту односе рекорд), па ћемо онда без тешкоће схватити зашто је један такав систем омогућавао долазак на власт и политички утицај несолидним елементима који су од политике и народних послова начинили једну уносну професију.

Овакав исход демократије разочарао је праве т. ј. искрене демократске идеологе који нису очекивали да ће њихове заблуде у које су веровали као пријатељи човечанства одвести овим и таквим фаталностима. Демократија је најбоље показала да, и ако сам човек много значи, значи, можда још више, и систем: у најмању руку, човек и систем су два подједнака фактора дила стварања дила рушења. И ти демократи bonae fidei, принуђени да ревидирају своје принципе, морали су, као људи од уверења који се са овима дижу или падају, да се повуку из јавног живота, на велику штету баш њихове демократске идеологије: оставили су сада ову једино онима који су је дискредитовали.

Али, има у демократској доктрини још и других, такође врло убитачних, заблуда које, нарочито данас када Англо-Американци, служећи се тим по хришћанску културу тако опасним неистинама као оружјем за постигнуће својих чисто посебних циљева, покушавају да ове последње представе као неки општи човечански идеализам, вреди изнети и продискутовати. Али, то ће бити предмет једног доцнијег чланка.

Београд, 9 августа, 1943 год.

НОВА СРПСКА КЊИЖЕВНОСТ У ОПАНЦИМА

БОСИЉКА ПАВКОВИЋ

ДОБИТНИК ТРЕЋЕ НАГРАДЕ О СЕБИ

Одувек смо се чудили и жалили што из редова учитељског кадра, који се по позиву бави пером и живи у непосредном додиру са нашим сељаштвом, изашло је тако мало писаца, приповедача, који би описали и опевали велику епопеју рада и стварања коју српски сељак ствара, натапајући знојем и крвљу мрку груду српске земље.

Сељачка смо земља, кажемо обично, 85% нас је сељака, а сви смо у првом или другом колену потекли са села, па ипак наше село са својим неисцрпним богатством мотива, остало је као једно мртво благо, за које нису имали разумевања писци занети градском културом, као ни њени школовани синови који су били приморани да остану на селу. Ма да су живели на селу, они су се као кинеским зидом ограђивали од сељака, покушавајући да подражују варошки живот, а ови из града за најкраће време заборављали су своје порекло у јурњави да што пре постану господа, примајући без избора све што је страно, као боље и лепше.

Али, хвала Богу, изгледа да је настао дубок преокрет и да српска књижевност иде новим путевима. Национална катастрофа са свима тешким последицама открила је опасност од овог разилаза између националног живота и основа, који једини могу да обезбеде здрав и позитиван развој наше српске културе.

Књижевни конкурс, који је расписао СРПСКИ НАРОД показује на непобитан начин да је један нов дух завладао међу старим и младим српским писцима, који своје погледе управљају сада на српску њиву, који у селу и сељаштву траже побуде са своје стварање и нагнути над српском грудом траже смисао судбине српског човека.

И прва и друга и трећа награђена приповетка неоспорно манифестују тај нови дух. Један познати приповедач у редовима, који ћеући у антологију српске прозе, изванредно продубљује домаћинску психологију српског сељака у његовој љубави и оданости земљи. Други, један непознати млади писац са пуно свежине и љубави опева најлепшу српску реку и живот и рад наших људи на њеним обалама.

Трећи добитник жена је, Босиљка Павковић, учитељица је, која никад није прекинула везу са селом одакле је поникла и коју су велики догађаји које преживљујемо нагнали да објави своје записе о страдањима људи свога краја.

Хтели смо само у ово неколико редова да одамо признање овим пионирима нове српске књижевности, а данас посебно да подвучемо значај сведочанства Босиљке Павковић, која достојно испуњава своју мисију Српкиње и учитељице у служби свога сељачког народа. А сада дајемо реч њој самој да нам објасни себе и свој случај.

„Родитељи су ми сељаци. И ја сам рођена у селу, у Лици. Основну школу сам свршила у свом родном месту. Пет разреда класичне гимназије свршила сам у Госпићу идући сваког дана из села возом у школу. Из тога се види жеља родитеља да ме школују. Но у то време њихова средства су прилично оскудна, а сем мене школују се у исто време и две сестре. То је био разлог да напустим гимназију у шестом разреду и пређем у учитељску школу, која је обећавала пре ухлебљење него гимназија.

За време школовања у родном крају, нарочито док траје школски распуст, помагала сам својима у пољу и око чувања стоке, као што без изузетка чине сва сеоска деца која се школују.

По свршетку учитељске школе служила сам у Босни, једно кратко време и у Србији. Тако сам са животом села и сељака имала сталан и непосредан додир, живећи стално у тој средини.

У гимназији сам највише интересовања имала за класичне језике и класичну историју, затим за све оно што нас је уводило у тајне природе и њених појава. У учитељској школи преовлађује интересовање за књижевност.

Као ђак гимназије желела сам да студирам на универзитету језике и књижевност. И жеља мог оца била је да свршим „високе школе", али су практични разлози потиснули жеље његове и моје".

Изгледа да је ваш отац имао велики утицај на ваш живот?

„Мој отац био је сељак, али добро писмен и напредан. Погинуо је августа 1941... Читао је доста и показивао интересовање за све ствари и догађаје у свету. Разуме се да је као Србин, Динарац, имао много љубави за нашу народну песму и предања. Прве стихове наше народне песме чула сам од њега. Прва моја сазнања о нашем народу и родном крају од њега су. Нису то биле лекције којима родитељи припремају децу за школу, да би тиме потстакли њихову амбицију или да задовоље сујету, да њихова деца знају више од друге. То су били часови одмора и разоноде у дугим, завејаним зимским вечерима, када сам ја као најмлађе дете седела у његовом крилу и слушала све те приче широм отворених очију и упијала сваку његову реч. Незаборавни су то часови и моје најдраже успомене из детињства везане су за њих.

Све своје слободно време мој отац је проводио или у читању или обилазећи знаменита места, тражећи доказе којима се потврђују народне приче и предања. Неки су га сматрали особењаком, што је покаткад плаћао сељацима да откопају по коју рушевину, са које је он сакупљао безначајне предмете и ситнице — по мишљењу оних који су копали".

Значи, ви оцу много дугујете?

„Да. Интересовање да посматрам средину у којој живим, природу и људе који се муче да савладају њене ћуди и који уживају њене благодети, сигурно да сам прво научила од свог оца, а онда је дошла школа и књига са својим утицајем. Једно је несумњиво да способност непосредног прилажења сељаку није утицај школе ни књиге, већ наслеђена особина мога оца".

Према томе, благодарећи оцу и његовом утицају ви пишете.

„Јесте, моја одлука да пишем је утицај мога оца, који ми је често говорио, да не заборавим свој крај и његове људе, а пошто сам школована и писмена треба о њима и да пишем. И кад сам му постављала питање о чему да пишем, одговарао ми је

Г-ђа Босиљка Павковић у нашој редакцији

Снимак С. Н.

кратко: „О свему што видиш и осећаш око себе. Дете, не бежи од тога".

Као учитељица ви сте сигурно имали прилике да упознате наш народ?

„Као учитељица имала сам нагонску потребу да што дубље уђем у душу сељака из оних крајева где се није дуго гласно говорило. Мучило ме је њихово неповерење према људима из града, њихова подозривост, ако им је упућено које директно питање, на које је требало да одговоре нешто чиме би изразили своје мишљење или расположење. Али сам их могла и са уживањем да посматрам како се постепено краве и како им се ведре лица кад осете да им се прилази добронамерно и искрено.

О свему томе писала сам, али у оно предратно време нисам се усудила ништа од свега тога да понудим за штампање, јер се тада писало више о свему другом него о нама и нашим људима. Мали број људи усудио се да пише о сељаку. Није то био материјал за читалачку публику. Такав сам утисак имала о гледању на друштво код нас пре рата и нисам се усуђивала да изађем пред јавност са каквим Јовом Радаковићем или Младеном Петровићем, јер свет је желео нешто страно и невиђено, а Јове и Младени виде се сваког дана на пијаци".

Па ипак, ви сте вероватно штампали неке од ваших ствари?

„То је истина, али са великим снебивањем давала сам пре рата по коју ствар у неке часописе и листове.

Затим, прелазимо полако на разговор о књижевности, о њеним правцима и о њиховим носиоцима. Боса Павковић у свом излагању наставља:

„Највише сам читала и најрадије читам ствари које се баве судбином оних који пате и страдају. Од страних писаца, разуме се у преводу највише сам читала руске и француске писце, затим немачке и италијанске и друге. Најближи су ми Достојевски, Кнут Хамсун и Иго. Има и других које радо читам, али су ми ови најближи. Не волим тенденциозну књижевност па макар ствар била добро обрађена и компонована. Нарочито ону послератну.

Наше писце, класичне и савремене читала сам скоро све. Од приповедача старијих на прво место долази Лаза Лазаревић, интелектуалац са двоструком докторском титулом, коме ти докторати нису сметали да се бави проблемом села и сељака. И онда кад се по дужности морало о њему у школи учити, ја сам га читала са задовољством. Исто тако драг ми је Домановић са својом сатиром.

Од новијих приповедача веома ми је близак Душан Радић, који описује нашег човека онаквог какав је, са свим његовим позитивним и негативним особинама и свим његовим јадима.

Од песника највише сам читала Његоша, сем њега веома ценим и волим Ракића, В. Илића старијег, Јакшића, Бојића, Диса и Филиповића. Дучића не волим. Туђ ми је, исувише господски, аристократски песник, а ја сам дете села.

Наша књижевност оскудна је са романом. Успеси народне поезије ненадмашни су. Лирске поезије и приповетке завидне. Мислим да је успео роман нашег младог и рано преминулог књижевника Бранимира Ћосића „Покошено поље".

Можда смо ми мали народ да пружимо писцу довољно материјала за роман, али за приповетку довољно је материјала у нашем народу, само је то материјал у опанцима коме није допуштен приступ у салоне. Због тога наша приповетка није тако богата као што би могла бити. Човек може за себе да пише, колико хоће, али кад пише за публику треба да има издавача. Да би га имао мора да погоди укус публике. Да бисмо у приповетци дали оно што можемо, треба допустити опанцима да уђу у салон, бар преко приповетке ,јер сви послератни покушаји књижевног стварања кроз мондењски живот скоројевића, остали су само покушај и према мом мишљењу нису успели.

Вратимо се тамо одакле смо потекли и тамо ћемо наћи сва блага, па и књижевна. Народ који је дао најбољу епску песму ,може да да материјала и за најбољу приповетку, само га треба узети на извору'.

Орач

Овамо крепки ранитељу мој,
Прошли су вихори боја.
Сад, место крви, по земљи свој
Нек пљусну потоци зноја.
Повуци
јаче
Низ ланац дуг!
У корен
Драче
Нек рине плуг!
Хајс,
Хајс!

Савладали смо зиме сурови пут —
Све с нова цвета и расте;
Пролећем трепти сваки кут
И враћају се ласте...
Хајс,
Хајс!

Мило ли негде звони глас,
Као да силази с неба!
То рано сунце поздравља нас
Песмом будућег хлеба.
О земљо
Крви
Обдари пук —
Мрви,
За златни струк. —
Хајс,
Хајс!

Помози Боже и Ти дај
Благослов овој груди!
По моме роду проспи сјај
И Ти му воћа буди!
Хајс!
Хајс!

АЛЕКСА ШАНТИЋ

ПУТ ЈОВЕ РАДАКОВИЋА У АМЕРИКУ

Приповетка од

БОСИЉКЕ ПАВКОВИЋ

На пут повела га младост и жеља за далеким путовањима, а имао он и неких својих разлога, које су људи наслућивали, али нико да му удари у очи. Што даље од своје сиротиње и свога јада. Још један разлог ускорио је његов одлазак. Причали старији људи у селу, како тамо, у тој сретној Америци, људи газе злато ногама. И сви тамо да живе добро. А они који су већ отишли тамо, писали писма, како је добро, истина мора човек добро да запне, али »где би ми нешто без муке«. И слали они у писму својима слике у господским оделима, насмејани, некако друкчији него што су отишли, па многи овамо код кућа загледали дуго у те слике, замишљали те далеке, благословене крајеве и желели да се и сами отисну и осете све благодети обећане земље.

Јово Радаковић слушао све те разговоре напрегнуто, упијао сваку реч старијих, понављао у себи и у дугим бесаним ноћима, гледао већ себе, како креће а цело село изашло да га испрати. А он се држи озбиљно, не разговара много, али је пун поуздања, као да би свима хтео да каже: »Видећете већ шта ћу ја створити«.

У тим ноћним маштањима он се најрадије задржавао на једној слици. У том мноштву света који га испраћа, стоји и она, Смиљка Дмитрова. Између много глава посматра га она својим крупним очима, али некако уплашено као да се осећа крива и радо би сада, у овом часу растанка, да каже коју реч кајања. А он гледа високо изнад свих глава и прелази преко тог погледа као да га није ни опазио.

И није он, Јово Радаковић, макар ко да превали толику срамоту преко главе. Истина да је сиромах, али образ је образ. А она, ситна женска памет, полакомила се и отишла за другога, јер је онај бољи газда. Одвели је уз пост. Сада очекују да прође, па да се венчају.

Неће он да сачека тај дан ни за које благо на овом свету. Отпутоваће и вратиће се са златом. На ову мисао он се снажно окретао у постељи, бацао се себе покривач, испружио жуљевите руке као да би желео што пре захватити то богатство. Грчевити осмех затегао би му лице. Како ли ће Смиљка са својим избраником изгледати бедна и сиромашна, кад се он врати из Америке. И док су му грашке зноја облевале чело, сатима постављао себи питање, хоће ли се она тада покајати за све зло и неправду, што му је нанела.

У тим часовима видео већ себе како креће, поздравља се са свима, а ниједан поглед неће да баци на њу. У мислима путовао већ лађом широким морем и са неким гадним задовољством уживао у њеним мукама. О оне крупне, питоме очи пратиле га и он се љутио, стезао немоћно песнице и сећао се деда Јанкова мудровања о женској верности.

Први јутарњи осветли затицали га будна, преморена од тешких мисли. Заборављајући тада и на образ и понос, он се опет видео при одласку у мноштву света, како га Смиљка моли да остане, јер још није све изгубљено. Она ће му се вратити... И он раздрагано удисао тада пуним плућима ваздух, сретан, што је она ето опет ту, уз њега и његова. Он ће остати ту на свом крају. У њега и Смиље вредне су руке, само да Господ да благослова.

Стварност изгледа друкчије. Истина Смиљка се кајала, али он о томе ништа није знао. И једнога дана отпутовао је. Испратили га његови најближи и неколико младића, његових другова, који су га уверавали да чекају само на његове вести па да и они крену. Од Смиље ни трага. А колико се трудио да се глас о његову одласку прочује што боље.

На неравном сеоском путу стајала кола и мали коњићи. Кад је свима стегао руку осетио је да га мучи неко ново, непознато осећање. Зато је снажно крочио у кола и потонуо у дубоке наслаге сламе. Што брже и даље од свега овога. Сваким кораком његова тескоба расла, задржавала му дах. Имао је осећај као да се дави.

Да ли је тај згрчени човек у колима, Јово Радаковић, који жели својом младеначком снагом да обухвати свет? Где су у овом часу његова маштања о богатству и успеху у далеком свету?

Мали и погружени човек у колима види и осећа једино брда свога завичаја. Он их милује погледом. Никада до овог јутра Бадањ није био тако плав и блистав. Па тамо, мало даље Височица. Зашто ли јутрос има снежно белу круну на врху? И звоно на овцама јутрос тако чудно звони. Слушао их је толико пута са Смиљком, али никада ових чудних, омамљујућих звукова.

— А земља?

— Како ли се снажно прострла између ових брда, накићена као невеста украсима најлепших боја. Њен мирис који се шири из кривудаво поораних бразда, опија Јову Радаковића и он би радо још једанпут, да дубоко заоре у њене груди, да крши њену и своју снагу, да постане господар ове непобедиве царице.

А она сва раскошна у својој снази као да се руга овом малом црву, каквих она безброј храни у својој утроби. Да руга му се, што је ето напушта и верује да може без ње.

У његовој свести јавља се први пут мисао о њеној снази и вечности.

»Мајка, вечна хранитељица, земља«, шапуће он побожно, покушавајући да кроз белу, паучинасту измаглицу, обухвати оком и најскривеније њене кутке.

Одједном му се учини као да је обневидео. У њему сину мисао, да га то не кажњава земља што је напушта? — Сунце црвено, као огромна усијана кугла појави се иза планинских врхова.

Њему се учини као да га неко зове. Он се подиже са свога седишта и окрену на све стране. Не, нема никога.

Јово Радаковић обухвати са једне узвишице погледом још једанпут свој родни крај, дубоко јекну и немоћно се сручи на своје седиште...

»..«

Дуги низ година прошао је отада. Јово Радаковић завирио је у многа окна америчких рудника. Мрак у коме је вечито живео спаруши га, а тешки посао одузе снагу. Од његове снажне младости не остаде ништа сем жеље, да се врати у свој крш и ту склопи очи међу својима. Нађа о злату већ је давно закопана. Смиљка, и успомена на њу, губили се негде у даљини као бледе сенке. Све му у овом туђем свету било далеко и страно. Људи, земља и обичаји, све је то било тако различито од оног његовог, тамо у родном крају.

Радећи у окну рудника, мислио је често, има ли уистину у његову кршу онако много сунца и зеленила или је он то само слушао у детињству, у дугим, зимским вечерима од своје мајке, која је тако лепо умела да га успава својим причама.

Мислио је он и о људима које среће у овој земљи. Колико лажи, сплетака, јурњаве за богатством, гажења оних малих, који дају свој зној и крв као Јово Радаковић и толики други. За толико година он не осети да међу овим људима влада пријатељство или макар каква присност. Сваки покрет који људи у овој земљи чине, ради новца је. «И ја сам« мисли Јово Радаковић »дошао због злата, али ваља сачувати образ, а тако не можеш до злата«.

И већ давно би он кренуо у свој родни крај, али било му зазор што ће се вратити са мало уштеђевине, а људи ће га питати, шта је радио и у што му прође младост. И због тога чекао он из дана у дан, надајући се, да ће у тој земљи чуда доћи некако до новаца, а да не огреши душу. Чекао он и продужавао свој мукотрпни посао, а снага се топила из дана у дан. Најзад болест га приковала за кревет и он данима лежао у бараци, сам, и беспомоћан, зурећи у таваницу на којој је у најчуднијим шарама гледао читав свој живот. Слике из детињства разнежиле овог трудбеника и решио се тада, да ће, ако оздрави, кренути одмах кући, својима; а сви су тада били његови, сви људи његова родног краја.

»..«

Америчку обалу напустио је једнога дана, међу многобројним путницима, средовечан, просед човек. Јово Радаковић враћао се у крај својих предака. Колико се овај повратак разликовао од његова уласка у ову страну земљу! И шта би он дао у овом тренутку да је никад није видео? Али у овом часу он је заборављао све што је преживео у овој »обећаној земљи«. Својим духовним очима он је, нако удаљен од свога родног краја, видео већ људе које је давно био заборавио. Из потсвести искрсавали ликови напаћених људи, преоране њиве, камењари. И све то, у овом шарењу путника, у овим широким видицима, постало му одједанпут тако мило и драго, да се Јово Радаковић чудом није мога начудити, како је он све то могао напустити и кренути у туђе и непознато. »Вапор« му ишао некако споро, гамизао као мртав у тој бескрајности воде и простора.

Из најскривенијих кутака прошлости искрсавала Смиљка, млада, лепа и добра. Опростио јој он давно све грехове, које је она сигурно већ окајала и чека га нестрпљиво.

»..«

И опет су прошле дуге године. Јово Радаковић живи међу својима и један је од најприљежнијих вечној хранитељици земљи.

Његови претходници, који су се враћали из Америке пре њега, живели су сви готово истим начином живота. Враћали се редозно са малом уштеђевином, али желели ту, међу својима, да блесну. Ови људи, пошто су провели дуги низ година у земљи, у којој је новац почетак и свршетак свега, »вајерују« свакога човека, а бацани као отпаци из једне јаме у другу, — желели су да недокнаде те патње овде, у родном крају. Желели су да им се диве њихове сироти земљаци, да облеђу око њих, да буду и они једном у свом животу богови, као они тамо, у Америци, које они никад нису видели, а о којима су често слушали и девали им своју младост и снагу.

По њиховом повратку у родни крај ницала је као из земље бројна родбина, сплеталa, хвалила њихову памет, знање. Уверавала тако сваког појединог, како је још у детињству показивао знаке снаге, бистрине и ратке способности за живот. Ове хвале биле су још потпуније у сеоским крчмама, где је сваки од ових повратника био месецима средиште целокупног сеоског живота.

Сваки од њих смешно се показујући при том два реда златних зуба, дели савете и открива многе тајне далеке земље, погледао често на сат, причвршћен на дебелом златном ланцу, јер »време је новац«, говорио је сваки од њих поучујући при том трећу, пету.... литру и плаћао широким гестом из великог, кожног новчаника. А они најближи радознало завиривали у њ и клели се касније, како су видели хиљаде и хиљаде, које се не могу лако избројати.

Ту, у крчми, посредници нудили своје услуге, стављали предлоге чија је кућа најлепша и земља најбоља за »Американца«. А он се и даље смешио, уверавао да није журбе; треба све то добро погледати, размислити, јер како би он, толики новац уложио у »предузеће пуно ризика«.

Пролазили тако дани. Мала уштеђевина топила се брзо, а са топљењем новца, топили се и пријатељи. Најзад би се обелоданила истина. Новца више нема. Нестајало и оних господских реквизита, одела, кошуља, прстења са великим камењем у мркој боји. Човек остајао сам, беспомоћан. Одвикнут, одрођен од земље, привијао јој се по нужди, а она га кажњавала сушом, неродицом, како су говорили они, који су ту одувек живели на њој и кривили за сву беду и неимаштину ове белосветске путнике.

»..«

Без уобичајених дочека ушао је једнога дана Јово Радаковић у своје село. Он није наговестио свој долазак. Нико га није ни очекивао. Мајка и отац већ давно су помрли. Са последње железничке станице упутио се пешке у село.

Једне априлске вечери, после толико година, осетио је опет оне топле, успављујуће мирисе земље, као онога јутра, кад се отиснуо из свога родног краја. На домаку свога села скренуо је са неравна пута и загазио преко њива. Занемео од узбуђења несвесно је скинуо капу. Први поздрав земљи и родном крају. Савладан опет њеном снагом спустио се на прву међу. Негде у даљини чуло се звоно на овцама и повика чобана. Планине, огромне, тамне, чинило му се да досижу небеса. Путем, ено, назиру се људи. Познаје он добро кошуље својих земљака са црвеним рукавима. А тамо даље, у селу, назиру се шкиљава светла...

Овај снажни човек земље, трудбеник, светски путник зарио је главу у земљу и заплакао први пут као уцвељено дете...

Тога јутра тежаци су са чуђењем загледали у непозната човека у госпотском оделу, како дубоко потонуо у своје мисли и одмерена корака иде њивом старога Ђуре Радаковића. То Јово Радаковић обилази своју очевину.

Из дана у дан, годинама тако, он је у селу први на својој њиви. Само сад не више у госпотском оделу. Није га он продао. Заменио га оделом својих земљака, јер се у оном страном тегобно осећао.

Живећи опет на сунцу, враћала му се постепено снага. Просипао је он непоштедно. Црпећи снагу из земље, враћао је опет земљи. Посао му био благословен. Земља га награђивала обилно, као да је сретна, што јој је после толико занемаривања, открио снагу и лепоту. А он јој вечито нешто шапутао, благосиљао је...

Његова мала, нахерена кућица, покривена шиндром, обрасла маховином, стајала је сада усправно, бела са стакленим прозорима и кровом од црвеног црепа. На сунцу, у зеленилу блистала се поносно као груда закаснелог снега на врховима његових планина.

У овој кући обрела се једнога дана и жена. Јови Радаковићу потребан је још један пар вредних руку, а имао он и неких стривених жеља... Мучила га већ дуго мисао, шта ће бити са земљом, кад он склопи очи. Да, мора је оставити у аманет неком, ко ће бити део њега самога, и у кога ће, стварајући га својом крвљу, пресадити сву ову безграничну љубав за земљу.

Тиха, добра жена, која му је ушла у кућу, остварила је његове снове. Из године у годину рађала се деца. Јово Радаковић смешио се чешће сада. Ход му постао усправнији, сигурнији. Неко снажно самопоуздање било је из њега. Обилазећи своје њиве, смешио се и гласно изговарао своје мисли:

»Деца, моја деца, неће морати у далеки свет«. За то се он већ побринуо, проширујући често ограде својих њива. Више пута обележио је Јово Радаковић нове међе прикупљених њива.

НЕПОЗНАТЕ СТРАНЕ СРПСКОГ БРОДАРСТВА

Тамну поест Српског бродарства онда, онда осветли који податак случајно заостао од каквог смелог путника, војника или дипломате, које је мамила „дивља земља Балкана", или пропала војна или дипломатска мисија. Један од најранијих података свакако је онај из пролећа 1433 године, који нам је остао од познатог француског путника и писца *Бернандона Де-ла-Брокијева*, који нам је оставио са свога пута са Истока кроз Србију. У опису тога свог пута он говори о Сталаћу, па истиче да и тамо „где се реке (Мораве) састају ,има 80 до 400 шајки, које је ту Турчин држи, т.ј. бродове и ужета, да би се могла превести војска и коњи. То све чува увек триста људи, који ту стражу врше од два до два месеца." (*Годишњак* 14, 1894, стр. 53 и *Rad* 42, 1878, 172). О томе нам говори наш одлични научник, Станоје Станојевић у 4 броју часописа „Природа и наука".

А још пре но што су Римљани заузели Сингидунум, данашњи Београд, и од њега направили свој веки утврђени логор у ком су стационирали делови *IV Флавијеве славне легије*, град Виминацијум, (Костолац) био је већ познат и напредан град, главни утврђени римски логор на Дунаву, за одбрану од варвара. У то време, по важности, њему је би сраван само утврђени логор у Сирмијуму, данашњој Сремској Митровици. И, као и у Сирмијуму, исто тако и у Виминацијуму била је база једне знатне римске флотиле, којој ће једва нешто опасти значај тек доцније, од 10 године по Христу, кад Римљани заузму и утврде Сингидунум, и у Земуну направе нову базу за своју ратну флоту. Пошто се Виминацијум, (Костолац) налази одмах испод ушћа Мораве, није нимало невероватно, иако је недоказано нако се наука противи овој претпоставци, с обзиром на данашње запуштено стање пловидбе на закрченој и за пловидбу страшно занемареној Морави, — није ни мало невероватно да су, уз помоћ своје лаке флоте њом и сишли Римљани у Костолац, а из Митровице и Костолца морали су се с трупама здружити под Београдом, да га дефинитивно заузму, са целим његовим немирним залеђем. Била ова претпоставка тачна или не, једно је скоро извесно, да се толика трупа, као што је скоро увек цела легија у Виминацијуму, није могла снабдевати само из околине, нити опет, у тадашњим приликама, прекиданим наједзама преко панонских пустара, очекивати сталну подршку из плодних крајева Сирмијума, у то време на врхунцу свога процвата. Изгледа, дакле, необилазно: снабдевање тако велике трупе у Костолцу морало се вршити и из долина Мораве, лаким бродовима којису се појављивали и у служби реда, као и апровизације славног логора. Лако је и замислити појаву тих лаких и доста брзих лађа на веслима, иза којих су, кроз грање врба и топола искакала оштра копља римских легионара,с кратким мачевима о десном куку, и са штитом на левом лакту...

Што проф. Богић Кнежевић у својој студији „Пловидба на Морави", (часопис *„Бродар"*, год. VII. јули, 1929, стр. 51.) сумња да је Велика Морава, у другој половини седамнаестог века „киптила бродовима", разумљиво је. Технички стручњак, види данашњи брод са дубоким гажењем и данашње стање реке, разуздане, растурене по долини. Али та долина, само пре стотинак година није била тако слободна и прегледна, као данас. Целу Шумадију, још у оба Устанка, плавило је бескрајно море храстове шуме, старе стотинама година, која је стезала и цариградски друм и Мораву, сабијала је у сталније корито, и остваривала мало друкчију климу од данашње. Од Сталаћа до Дунава нигде нема камених греда које би давиле и спуставале реку у данима њеног пролећњег бујања, и, ако је данас она разливена и растурена, руши плодну црницу коју је сама вековима гнојила, земље и умерен нагиб планина, ту нема њене кривице. И то није у стању да скине непроверене податке смелих проходника и путописаца, склоних романтизму као Евлија Челебија. Моравом, као кичмом Београдског пашалука, морали су се спуштати извесни контингенти војске и војне спреме, нарочито тешких топова и ћулади, које је могао поднети само летње време, узак и једини Цариградски друм, увек изложен нападу шумских одметника.

Сам Г. Кнежевић наводи ове примедбе: „Наши су летописи забележили од 1437 г.: „Попалише Угри турска древа под Крушевцом", а у неким је летописима забележено (под 1435). „Попали Вукашин Зупровић царева древа у Крушевцу." (Љ. Стојановић, Стари српски Родослови и Летописи, 1927, 230).

Тада коментарише: „Јасно је, да у ове две белешке није говор о некој турској флотили на Морави, него о обичним чамцима или шајкама које су служиле за превоз турске војске код Сталаћа. Само изгледа, да су те шајке у то доба употребљаване и за транспорт. Бар *Чеда Мијатовић* пише у свом *Деспоту Ђурђу Бранковићу* под 1428. г. (I, 1880., 150): „Међутим у другој половини маја, турски командант у Крушевцу добије заповест, *да пошље нешто војске на шајкама низ Мораву да сиђу у Дунав* под Голубац."

Има још једна белешка о пловидби на Морави у XVII веку. Енглез *Ервард Браун*, путовао је 1696. г. по наши мземљама, и забележио је, пишући о Морави, да се „роба из Србије и из неког дела Бугарске *вози Моравом* у Дунав." (Споменик IX, 1891., 38).

Сви ови наводи, ако не доказују да је на Морави било турске убојне флоте, што за нас нимало није важно, јасно утврђују да је на њој, кроз цео средњи век било бродова и бродарења. Разуме се бродова које је условила могућност пловидбе на тој реци и у то време. Једна забелешка из 1815 год. тврди да су Турци снели тешке топове и убојну спрему Моравом, од Сталаћа до Чачка- пред битку на Љубићу. По потреби, бродило се, дакле, и Западном Моравом!... Колико је те службе култури и процвату покрио заборав?

*

У поверљивим извештајима своме министру, гроfу де Риљи, које је слао из Србије француски дипломатски чиновник, гроф Боале-Конт, између осталог, остало је неколико црта и забележака о стању пловидбе на нашим рекама. (Види Споменик Срп. краљ. академије, XXIV, „Србија у години 1834", *приложио Стојан Новаковић*).

У своме другом извештају, послатом у Париз из Београда, 2 јуна 1834 год. гроф Боа-ле-Конт каже:

„Београдски паша држи на Дунаву за своју и за свога гарнизона потребу две лађе, а два пута преко године једна мала аустријска ескадра од 10 до 12 лађа, свака са два топа, полази из Пеште и спушта се низ Дунав до Ђердапа".

У IV извештају од 4 јуна 1834 г. гроф Боа-ле-Конт, говорећи о потреби регулације Дунава, каже:

„Не обзирући се на препоне које задржавају ток Дунава, Срби већ кушају да плове по њему, што са супротне им суседне аустријске обале још нису смели да предузму. Главно средиште ове пловидбе јесте варош Милановац, подигнута тек пре годину дана, која већ броји на 800 становника. Та варош има до стотину лађа. Шабац их може имати око 40, а Београд и Смедерево по 30; Србија, дакле, располаже свега са 200 лађа."

Упочетку новог живота, Милошева Србија, дакле, има две стотине савремених бродова, помоћу којих води трговину! То је флота с којом би, у то време, могла бити задовољна и већа, и потпуно независна држава.

Одмах у продужењу истог извештаја француски дипломата даље вели:

„Српски бродари врше своја путовања од горње Саве, на малој даљини од Јадранскога мора, куда носе влашку со, па до Цариграда, уз воду и низ воду преко Ђердапа. Кнез Милош је у Смедереву дао направити две мале корвете, одређене за пловидбу на Црноме мору, те тиме да примером покаже Цариграду корист, коју би имао кад би своје лађе правио у Србији."

Овај извештај сам о себи много говори, и нама, данас, после сто и десет година, стиже као право откриће!...

У истом писму, даље, наводећи свој разговор са Кнезом Милошем о потреби регулације Дунава, односно Ђердапског канала, Боа-ле-Конт каже о Србима:

„За Србијанце пак, ова сметња у стварн не постоји. Градећи своје лађе они увек имају на уму тај пролаз, и граде их према томе; за пренос њихове дрвене грађе њима лађе нису ни потребне, јер 150 до 160 везаних дирека (сплав) прелазе Ђердан веома лепо кад се изабере време великих вода, што обично бива месеца јуна, у најбоље доба за пловидбу. Осем тога, Србијанцима је више задовољства и мамац него непријатност или страхота да помисле да кроз те стене прођу..."

У истом писму, нешто пре овог навода, мудри дипломата чудио се што никако није могао да убеди Кнеза Милоша у огромну корист потребе да се регулише Ђердап, и никако није могао да схвати његове наводе, као ни Г. Давидовића, Кнежевог министра и тумача. Али убрзо потом, кад је из Кнежеве непосредне околине сазнао праву истину, тешке дипломатске и државничке потезе који стоје иза тога питања, европски дипломата морао се замислити и, без икакве сумње, потрудити се да дубље сагледа ову необичну личност сељака-владара.

У V писму, од 4 јуна, Боа-ле-Конт вели:

„Србија има неколико комада топова отетих од Турака; она меће по један топ на обе топовске шајке. Мала дубљина Дунава и Саве на овој висини не би могла поднети више топова у служби поред обале."

*

И овај писац каже да је Србија „Испрекртана планинама, савршено обраслим густом и честом шумом. Велики слој масне које су често обрађене до самог врха, чине Србију веома плодном." (III писмо, од 3 јуна).

У истом писму, говорећи о културним приликама, каже:

„Један српски песник, кога сам видео овде, г. Милутиновић, певао је више песама, од којих су неке имале част да их Гете преведе на немачки; по том је написао епски спев о првоме рату за независност и историју о другоме рату, у коме се и сам јуначки борио."

У тим извештајима грофа Боа-ле-Конт, у којим се говори о свима приликама у Србији Кнеза Милоша, нарочито се истиче необична велика вредност храстовог дрвета.

„...један Грк, предузимач говорио ми је у Смедереву, да у целој Европи не зна да се може наћи тако тврде, здраве и трајашне храстове као што је ова у Србији. Један Енглез, г. Кошран, долазио је пре неколико месеци, да узме пробу од храстовине, и дао исту оцену о њој.

Главна корист од шума, која ће једног дана сама собом постати предмет знамените трговине ,у овај пар је у томе, што исхрањује грдан број свима..."

У поменутом III писму, од 3 јуна, говорећи о безбедности у Србији, овај странац, готово с ентузијазмом узвикује:

„Нема земље, у којој се путује са више безбедности него ли у Србији. Поверење је тако неограничено, да се често могу видети стока, вино и различито имање становника где је остављено без чувара на веру и поштење појединаца, нити ће се кад догодити да имаоцу што пропадне.

Обичаји су још — са изузећем можда Београда — чисти и чврсти међу Србима. Недавно баш био јеслучај, да је јавним неговањем браколомство смрћу кажњено..."!...

У истом писму говори се и о једном „попису душа које плаћају харач." Тај је попис вршен пре две и по године, т.ј. почетком 1822 год. По њему је било у Србији Кнеза Милоша 300.000 пореских обвезника. На основу тог пописа процењено је да има у земљи свега око 837.000 становника. У тај број би ушло Турака око 15.000, по градовима, и око 10.000 Цигана.

Извештач подвлачи високе карактерне особине српског народа, а нарочито осећање братства које народ повезује!

*

У последњем, VIII писму које гроф Боа-ле-Конт послао из Крагујевца, 14 јуна 1834 године, говори се о државо-правним и уставним приликама младе земље, и о Кнежевом позиву француском дипломати да учествује у изградњи нацрта првог устава... Али нас то сад не интересује. Много је занимљивије бацити поглед на величину градова наших тога времена, нарочито на Београд, за који турски путописац, Евлија Челебија, тврди да је, 1660 године, кад га је он посетио ,имао: 38 махала, са 17.000 домова, и 98.000 душа!

У то време Београд је имао 18.000 становника. Од тога испод 10 хиљада Срба. Око хиљаду и по Јевреја, (којих је било још једино ,и то помало у Смедереву и Пожареоцу; укупно до две хиљаде), и око 1.000 Грка, Бугара и Влаха. Остало, око 6.000 су Турци. Турска варош видно пропада, српска се снажи и напредује, и сваког дана се подиже. Хришћанска је варош лепша и чистија... „Београд је још препун успомена и грађевина кнеза Евжена Савојског, којега је име остало овде врло популарно."

После Београда најважније су вароши у земљи Ужице и Шабац, свака са по 12—13.000 становника. Смедерево 4.000 душа, а Пожаревац нешто мање! Крстоница, Крагујевац, само 2 до 3.000 становника!...

Младен Ст. Ђуричић

Народне игре за народ

Фолклорна група Нишког народног позоришта гостовала је у околини Београда, На сликама: Горе — сеоска публика и доле — играчи

Снимак С. Н.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

КАУЧУК - СИРОВИНА ЗА КОЈУ СЕ ВОДЕ РАТОВИ

Wolfgang Jünger: Kampf um Kautschuk, wilhelm Goldmann Verlag in Leipzig, Str. 224. RM. 6.

Борба за сировине већ деценијама влада модерном светском привредом, и, чак је врло често доводила до тешких светскополитичких заплета. Каучук спада у једну од најважнијих сировина, јер је он основа за успешан развитак најважније привредне гране данашњице: аутомобилске индустрије. Модерна привреда, модерни ратови не могу се замислити без аутомобила, без моторизације. Проналаском вештачког каучука, буне, немачки хемичари су највећим делом учинили немачку индустрију независном од иностранства.

Историја каучука је драматична: некада су авантуристи из целога света улазили дубоко у бразилијанске шуме и искоришћавали каучуково дрво на такав начин, да су читаве каучукове шуме уништаване. Како је каучуково дрво расло само у Бразилији, то је она имала монопол ове сировине која је одједном постала тако важна у светској привреди. Да би сачувала тај монопол, Бразилија је под претњом смрти забранила извоз каучуковог семена из земље.

Али, једнога дана су британски агенти успели да тако брижљиво чувано каучуково семе украду и да га донесу у Енглеску, која га затим засади у Британској Малаји и Холандској Индији, где су подигнуте велике плантаже каучука. Бразилија је била скинута са свога престола, а на њено место су ступиле Велика Британија и Холандска Индија.

Узалуд су Сједињене Америчке Државе покушавале да се ослободе британско-холандског светског монопола каучука. Ове две државе су остале господари на тржишту. Плантаже каучука америчких фабриканата аутомобила у Бразилији и Либерији тек су у своме зачетку и требаће много времена да оне буду у стању да подмире америчке потребе.

Нова епоха у историји каучука настала је проналаском немачких хемичара, који су сталним побољшавањем вештачког каучука успели да немачке потребе потпуно задовоље.

Јингерова књига је написана са ретким познавањем предмета и врло занимљиво, тако да се чита као роман.

ИСХРАНА СТОКЕ

Др Драг. Николић и инж. Иван Пуцељ: Исхрана стоке. Издање Српског пољопривредног друштва. Тежакова библиотека св. 15. Год. 1943. Страна 160. 17 слика у тексту.

Исхрана стоке је од првовредне важности за њено унапређење и одржање. Човек гаји домаће животиње да му буду од користи: да га помажу у раду, да му дају производе којима се храни, да му дају сировине које му служе за одевање, за индустриске, занатске и друге сврхе.

Да би домаће животиње могле дати поменуте користи у што већој мери, потребно је да их човек правилно храни и негује. Међутим, ако се запитамо како их ми хранимо, одговор је негативан, и то готово у целој земљи, са малим изузетцима. Нарочито у току зиме, а још чешће пред крај зиме и у почетку пролећа стока управо гладује, а каткад, нарочито ако је зима дугачка, чак угине услед глади.

Последице лоше и недовољне исхране су многобројне. Стока је недорасла, ситна и кржљава, мршава и нејака на раду, те незнатне или никакве млечности као музна стока. Сем тога слабо и недовољно храњена грла дају врло мало ђубрива.

Откуд то да наш пољопривредник своју стоку, коју иначе необично воли, тако слабо храни? Зато има више узрока, од којих су најважнији следећи:

Непознавање основних појмова о исхрани стоке. Наш пољопривредник још увек није довољно упознат са потребама животињског тела у погледу хране и начина њеног искоришћавања од стране животиња. Он не познаје довољно хранљиву вредност појединих хранива, нити зна како их треба припремити да би их животиње што боље искористиле. Најзад ни у посебни део исхране, који обухвата исхрану појединих врста стоке, наш пољопривредник није довољно упућен.

Оскудица у храни је готово редовна појава код малих поседника, којих има бројно највише и који немају довољно добрих пашњака за испашу своје стоке, нити производе довољне количине сточне хране за исхрану стоке у току зиме. Поред тога мали поседник држи обично већи број стоке него што може правилно да исхрани. Наш народ погрешно сматра да је бољи домаћин онај који има већи број стоке, без обзира каква му је стока. Међутим, исправно је гледиште да је бољи онај домаћин који има бољу стоку.

Све дотле док наш пољопривредник не буде довољно упућен у горња питања и док не почне да води више рачуна о производњи сточне хране, нарочито на оранicама, и о бољој исхрани стоке, сваки већи и бржи напредак на унапређењу сточарства биће немогућ. Правилна исхрана стоке је, дакле, први услов и камен темељац за унапређење сточарства.

У том погледу врло ће корисно послужити нашим сточарима ова књига, која садржи врло лепе и корисне поуке и упутства. У њој су изнети општи појмови о исхрани стоке, затим су посебно обрађена питања исхране говеда, коња, свиња, оваца и коза, под свима условима у погледу разних могућности и намена.

ПРОИЗВОДЊА ПОВРЋНОГ СЕМЕНА

Инж. Владимир Јованчевић: Производња повртног семена. Издање „Југоисток". (Сејач, књига 13—15). Страна 95. Цена 45 дин.

Књига „Производња повртног семена", која је ових дана изашла из штампе у издању „Југоистока", претставља драгоцен прилог развитку наше домаће пољопривредне производње. Од рата на овамо наша земља је страховито много осетила недостатак повртног семена, тако да смо у повртњу имали чак велике оскудице, ма да је наше подиебље ванредно погодно за гајење скоро свих врста повртња. Међутим, како се повртно семе код нас пре рата готово није гајило, његова несташица јако је утицала на смањење повртарских приноса.

Неопходно је потребно да се одмах приступи код нас рационалној производњи повртног семена и да јој се поклони пажња, пошто за њу постоје најповољнији климатски и земљишни услови.

Да би се у томе потпуно успело писац налази да су неопходно потребне следеће мере:

Да Савез српских земљорадничких задруга, односно Главна произвођачка задруга што пре оснују повртарско-семенарске задруге у местима где постоје најповољнији услови за производњу како повртња, тако и повртног, а по могућству и осталог семена.

Да Министарство пољопривреде и исхране и Министарство просвете по пољопривредним школама, заводима за пољопривредна испитивања и у државним воћним и лозним расадницима организују десетодневне и краће течајеве за задружну производњу повртног и осталог семена.

Да Главни задружни савез, Главни савез српских земљорадничких задруга и Српско пољопривредно друштво на закупљеним земљиштима под стручним надзором организују производњу повртног и осталог семена.

Да Министарство пољопривреде и исхране одобри потребну помоћ овим професионалним повртарима и пољопривредницима, а нарочито свршеним ученицима пољопривредних школа, који се обавежу да производе повртно, а по могућству и остало семење.

Врло опширно писац у својој књизи износи упутства и поуке о производњи семена и семенској трговини код нас, о подеблу, земљишту, ђубрењу, плодореду и обрати, опрашивању цветова, времену сетве, трајању вегетације, нези, жетви, вршидби и чишћењу семена, узимљавању коренастог и осталог повртња одређеног за производњу семена и најзад о оплемењивању семена.

Посебно су обрађена упутства за све наше врсте обичног и племенитог повртња понаособ.

ПУТ КА ЕВРОПСКОМ ЈЕДИНСТВУ

Europa — Handbuch der politischen, kulturellen und Wirtschaftlichen Entwicklung Europas.

Можда изгледа исувише смело и преурањено, усред рата, који је достигао свој врхунац и који се води баш за јединство Европе, говорити о последицама тог јединства, покушати да се да један општи поглед политичког, привредног и културног развитка будуће Европе. Али једно од својстава модерног тоталног рата је, да је он продужетак политике само другим средствима.

Политички, привредни и културни задаци не иду поред војних, већ у највећој мери утичу на развитак војних задатака. Политичке и привредне неопходности не чекају на војнички крај рата, оне захтевају од свих заинтересованих разумевање, добру вољу, сарадњу.

Ма колико да је јасна заједничка судбина свих европских народа, ипак су решења у појединостима врло тешка. Европа, није један неисписан лист светске историје, већ она има свој дуги живот пун разних сукоба, супротности. И важан задатак новог европског поретка је да од многих народа који живе на једном релативно малом простору, створи једну чврсту заједницу, али да увек има у виду њихову независност.

Јединство Европе мора да буде тако јако, да се у будуће сви интерни сукоби морају решавати мирним путем као и да се онемогуће све интервенције ваневропских сила. Истовремено аутономија појединих чланова европске заједнице мора да буде тако велика, да они могу да се потпуно посвете својој изградњи и у потпуности одговоре својим задацима у оквиру целине.

Ова књига је узела на себе задатак да покуша да покаже могућности и пут ка европском јединству. Водеће личности политике, привреде и културног живота, припадници готово свих европских нација имају у њој реч. Тако је књига хроника европских догађаја, скуп докумената, која са описом појединих европских држава претставља приручник од трајне вредности.

Radio

СВАКОДНЕВНЕ ЕМИСИЈЕ БЕОГРАДСКЕ РАДИО СТАНИЦЕ

5.00— 6.15 Другарски поздрави
6.15— 7.00 Емисија за српске сељаке и вести на српском језику
7.00— 7.10 Вести на немачком језику
7.10— 9.00 „Добро јутро, драги слушаоци!"
9.00— 9.20 Вести
9.20—12.00 Пауза
12.00—13.00 Подневни концерт
13.00—13.10 Вести на српском језику
13.10—13.50 Подневна музика
13.50—14.00 Вести на немачком језику
14.00—14.50 Нешто за тебе
14.50—15.00 Извештај о водостању
15.00—15.30 Извештаји Врховне команде с лаганим понављањем и кратке вести за војску
15.30—16.00 Пауза
16.00—18.20 Српске емисије
18.20—18.40 Час немачке народне групе
18.40—19.00 Музика за тебе
19.00—20.00 „Из савремених догађаја" на немачком језику и вести на страним језицима — бугарски, мађарски, француски и румунски.
20.00—20.20 Вечерње вести
21.40—22.00 Поздрави младог београдског стражара
22.00—22.15 Последње вести
00.00—02.00 Поноћне мелодије.

НЕДЕЉА, 22-VIII-1943

16.00—16.05 Извештај Врховне команде на српском језику
16.05—17.00 Београд поздравља Бор. Суделују: Тамбурашки оркестар Аранички, Божидар Милосављевић, дует Катински, Мита Божиновић, квартет Савовић, трио Симић, Војин Поповић и Мирослав Бајевић.

ПОНЕДЕЉАК, 23-VIII-1943

15.30—16.00 Пауза.
16.00—18.20 Српске емисије.
16.00—16.30 Када виолина свира (плоче).
16.30—16.35 Извештај Врховне команде.
16.35—17.00 Концерт радио хора под управом Богдана Цвејића.
17.00—17.30 Гласови са позорнице.
17.30—17.40 Предавање.
17.40—18.10 Народна музика. Изводе Народни оркестар Милановић, Ружица Јаковљевић и Александар Новаковић.
18.10—18.20 Из савремених догађаја.

УТОРАК, 24-VIII-1943

16.00—18.20 Српске емисије.
16.00—17.00 Музика из тонфилмова.
17.00—18.10 Народна музика. Изводе: Народни оркестар Милановић, тамбурашки оркестар Аранички, Злата Јефтић, Симеон Цесаровић, Марија Маринковић, Радослав Павловић, Петар Старчевић, Љубиша Спасић, Вучић и Крњевац.
18.10—18.20 Из савремених догађаја.

СРЕДА, 25-VIII-1943

16.00—16.30 Београдски гудачки квартет Немечек—Слатки.
16.30—16.35 Извештај Врховне команде.
16.35—16.00 Оперске арије (плоче).
16.50—17.00 Из савремених догађаја.
17.00—18.20 Забавни час.

ЧЕТВРТАК, 26 августа

16.00—18.20 Српске емисије.
16.00—16.30 Аудиција Радио Београда.
16.30—16.35 Извештај Врховне команде.
16.35—17.00 Забавна музика. Изводе забавни оркестар под управом Фрање Седлачека. Солисти: Дивна Радић и Драги Петровић.
17.00—17.30 Звуци тамбурица. Изводе: Тамбурашки оркестар Аранички, Катарина Лилић, Зорка и Богдан Буташ.
17.30—17.40 Предавање.
17.40—18.10 Дечји час.
18.10—18.20 Из савремених догађаја.

ПЕТАК, 27 августа

16.00—18.20 Српске емисије.
16.00—16.30 Концерт београдског симфониског оркестра, под управом проф. Пашћана.
16.30—16.35 Извештај Врховне команде.
16.35—17.00 Народна музика. Изводи народни оркестар под управом проф. Петра Крстића. Солисти: Дивна Радић и Драги Петровић.
17.00—17.30 Народне песме певају: Милена Чесаровић и Душан Николић уз пратњу народног оркестра Обреновић.
17.30—17.40 Предавање.
17.40—18.10 Шлагери. Изводе: трио Симић, Војин Поповић, квартет Ђорђевић и сестре Перић.
18.10—18.20 Из савремених догађаја.

СУБОТА, 28 августа

18.00—18.20 Српска емисија: Добровољачки час.

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 3.— ДРЖАВНА ТАКСА ДИН. 5.—

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам, па је овим оглашујем за неважећу. Крстан Загорац. 596 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, те је оглашујем за неважећу. Јелена Ваљански. 597 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 15.728 издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је неважећом. Радомир Максић 598 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 9.266 издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Овим је оглашујем за неважећу. Видосава Ђурђевић. 599 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ и пријаву издате од Претстојништва градске полиције, Крагујевац, изгубила сам па их оглашујем за неважеће. Милосава Павловић. 600 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је оглашујем за неважећу. Дана Пантовић. 601 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је овим оглашујем за неважећу. Михајловић Даринка. 602 1—3

ЧДУВАНСКУ књижицу бр. 1267 издату од Претстојништва градске полиције Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Добривоје Ђорђевић. 603 1—3

МОЛЕ СЕ другови, пријатељи и сродници ако ко ма шта зна где се налази мој кум Младомир Томовић бив. југ. подофицир, родом из околине Чачка, да ме известе на адресу Милован Пантовић, наредник, Крагујевац, Кнез Михајлова улица бр. 91 604 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам па је оглашујем за неважећу. Бранислав Благојевић. 549 3—3

ИЗГУБИЛА САМ кућну листу издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу па је оглашујем за неважећу. Јула Митровић. 550 3—3

ИЗГУБИО САМ личну карту издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, па је оглашујем за неважећу. Милош Јовановић. 551 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва полиције у Крагујевцу изгубио сам, па је оглашујем за неважећу. Драгољуб Радосављевић. 552 3—3

ПОЛИЦИСКУ ПРИЈАВУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам и оглашујем је за неважећу. Милица Ђорђевић. 553 3—

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу па је оглашујем за неважећу. Милена Војводић. 554 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ и потврду изгубила сам, издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, па је оглашујем за неважећу. Живота Тодоровић. 555 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ и потврду издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам, па је оглашујем за неважећу. Јездимир Ранковић. 556 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, па је оглашујем за неважећу. Милован Зекавица. 557 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам па је оглашујем за неважећу. Милица Мијашовић. 558 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам те је оглашујем за неважећу. Ковиљка Николић. 559 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, те је оглашујем за неважећу. Божурка Јовановић. 560 3—3

ПОЛИЦИСКУ ПРИЈАВУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам па је оглашујем за неважећу. Костадина Новаковић. 561 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ и пријаву издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам, те их оглашујем за неважеће. Видислав Јовановић. 562 3—3

ПРИЈАВУ И КУЋНУ ЛИСТУ издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам те их оглашујем за неважеће. Надежда Урошевић. 563 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је оглашујем за неважећу. Стефановић Љубица. 564 3—3

НЕСТАЛА МИ ЈЕ лична карта издата од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, па је оглашујем за неважећу. Чедомир Чупић. 565 3—3

ПРИЈАВА И ЛИЧНА КАРТА издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па их оглашујем за неважеће. Анка Јанићијевић. 566 3—3

ПОЛИЦИСКУ ПРИЈАВУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је оглашујем за неважећу. Јозефина Марошек. 567 3—3

ИСПИСНИЦУ моје кћери Бориславке Бајић ученице I разреда гимназије у Алексинцу изгубио сам те ју овим оглашавам за неважећу. Душан Бајић, адвокат из Бајине Баште. 581 2—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам па је овим оглашујем за неважећу. Сврзић Драгослав. 582 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам па је овим оглашујем за неважека Димитријевић. 583 2—3

ПОЛИЦИСКУ пријаву издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам па је оглашујем за неважећу. Илинка Стојановић. 584 2—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам те је овим оглашујем за неважећу. Босиљка Чумић. 585 2—3

„РАДЕ НЕИМАР“

ПРОДАЈЕ — КУЋЕ — ПАЛАТЕ — ВИЛЕ

ВИСОКИ ОЧУВАНИ РЕНОМЕ НАШЕ ФИРМЕ ВЕЋ ЈЕ ПОЗНАТ
БЕОГРАД — КРАЉА МИЛАНА 20. — ТЕЛЕФОН 27-796.

605 2—3

КУЋНУ ЛИСТУ и пријаву издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем их за неважеће. Драгиша Илић. 586 2—3

ПРИЈАВУ и објаву издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам, па их оглашујем за неважеће. Благоје Стаменковић. 587 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, те је овим оглашујем за неважећу. Надежда Николајевић. 588 2—3

ИЗГУБИО САМ личну карту издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу па је оглашујем за неважећу. Петровић Миливоје. 589 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам па је оглашујем за неважећу. Бошко Којић. 590 2—3

ИЗБЕГЛИЧКУ легитимацију бр. 93409а издату од Претстојништва полиције у Крагујевцу изгубила сам. Овим је оглашујем за неважећу. Јованка Богошевић. 591 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам па је овим оглашујем за неважећу. Радмила Јовановић. 592 2—3

ПОЛИЦИСКУ пријаву издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам те је оглашујем за неважећу. Милица Брајевић. 593 2—3

ИЗГУБИО САМ личну карту издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, па је овим оглашујем за неважећу. Светислав Петровић. 594 2—3

ПОСЕТИТЕ СТОВАРИШТЕ МОДЕРНОГ НАМЕШТАЈА

Ђорђа Барјактаревића

БЕОГРАД — КР. АЛЕКСАНДРА 87 и 97. ТЕЛ. 40156.

Има велики избор спаваћих соба, кухиња, трпезарија, комбинованих соба, кауча, патент фотеља, салонских дубоких фотеља, уз најниже цене, најлепши избор за 1943 годину.

607 4—4

Пажња! Пажња!

Продавцима златног накита

Не продајте ни једног парчета Вашег златног накита, драгог камења и златних зуба, док потпуно не би били упућени у њихову стварну данашњу вредност. Зато ако већ продајете понудите свима купцима *а на послетку у Вашем је интересу* понудите и познатој фирми „ВРАЧАР“ која ће Вам платити одмах по највишој дневној цени, или ће Вам бесплатно и стручно проценити „ВРАЧАР“ — Београд, Палилулска улица бр. 6. — Продужење Душанове улице. — Телефон 28-706. — Дорћолска пијаца.

608 1—1

СТАРИ НАКИТ И ДРАГО КАМЕЊЕ

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња.

„БУКУЉА“

ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА
Краља Милана 41-а до Славије

609 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји на дан 24 августа 1943 год., са почетном лицитационом ценом следећа имања:

1) Плац са зградом Кајмакчаланска 35	Дин. 650.000.—
2) Плац са зградом Војводе Богдана 46	Дин. 520.000.—
3) Плац са зградом Војводе Анђелка 44	Дин. 550.000.—
4) Плац са зградом Мехмед Соколовића 46	Дин. 520.000.—

Продаја ће се обавити од 9—12 час., у банчиној згради Скадарска 33/II, где се могу добити сва даља обавештења.

610 1—1

ПРОДАЈЕ СЕ врло јевтино:

Плац на Авалском путу 300 кв. м. У непосредној близини Београда. 70.000 д.

Elektrol

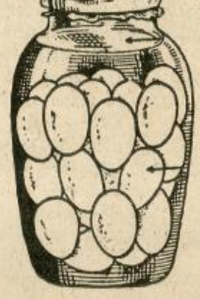

НАЈПОУЗДАНИЈЕ

Сретство за конзервисање јаја

одржава јаја свежа годину дана

ЈЕДАН ПАКЕТ ДОВОЉАН ЗА 120 ЈАЈА

Главно заступништво и лагер:

Дипл. инж.

МИХАИЛО С. БЕСАРАБИЋ

БЕОГРАД

Вука Караџића 7. Телефон 28-226.

612 1—1

Државна хипотекарна банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

23 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Узун Миркова 6	Дин. 9,000.000.—
2) Плац са зградама Краља Петра 78	Дин. 2,800.000.—
3) Плац са зградом Страхинића Бана 16	Дин. 2,600.000.—
4) Плац са зградом Принца Евгенија 16	Дин. 800.000.—
5) Плац са зградом Риге од Фере 7	Дин. 3,200.000.—

25 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Хаџи Мелентијева 69	Дин. 950.000.—
2) Плац са зградом Проте Матеје 18	Дин. 6,000.000.—
3) Плац са зградом Малајничка 6	Дин. 500.000.—
4) Плац са зградом Алексе Ненадовића 37	Дин. 7,500.000.—

27 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградама Зрињског 37	Дин. 3,000.000.—
2) Плац са зградом Прест. Петра 66	Дин. 2,400.000.—
3) Плац са зградом Прест. Петра 82е	Дин. 1,000.000.—
4) Плац Пуковника Недића 13	Дин. 280.000.—
5) Плац са зградом Приштинска 31	Дин. 2,000.000.—

30 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац Толстојева 11	Дин. 1,500.000.—
2) Плац са зградом Толстојева 64	Дин. 2,800.000.—
3) Плац са зградама Сарајевска 35	Дин. 1,700.000.—
4) Плац са зградом Пуковника Бацића 6	Дин. 1,500.000.—
5) Плац са зградом Генерала Штурмана 5	Дин. 4,500.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска 33/II, од 9—12 чс. где се могу добити сва даља обавештења.

611 1—1

П. И. Бр. 19

Поштарина плаћена у готову

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Београд, 30 августа 1943
Бр. 33. Год. II.
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

ГЕНЕРАЛ НЕДИЋ ШУМАДИНЦИМА

Двогодишњицу преузимања судбине српског народа у своје руке на челу Владе народног спаса генерал Недић обележио је боравком у Крагујевцу међу својим верним Шумадинцима, у недељу 29 августа, којима је одржао овај значајни говор, у ком је означио прећени пут, српски пут, којим он две године води српски народ да би га спасао од пропасти и обезбедио му боље дане.

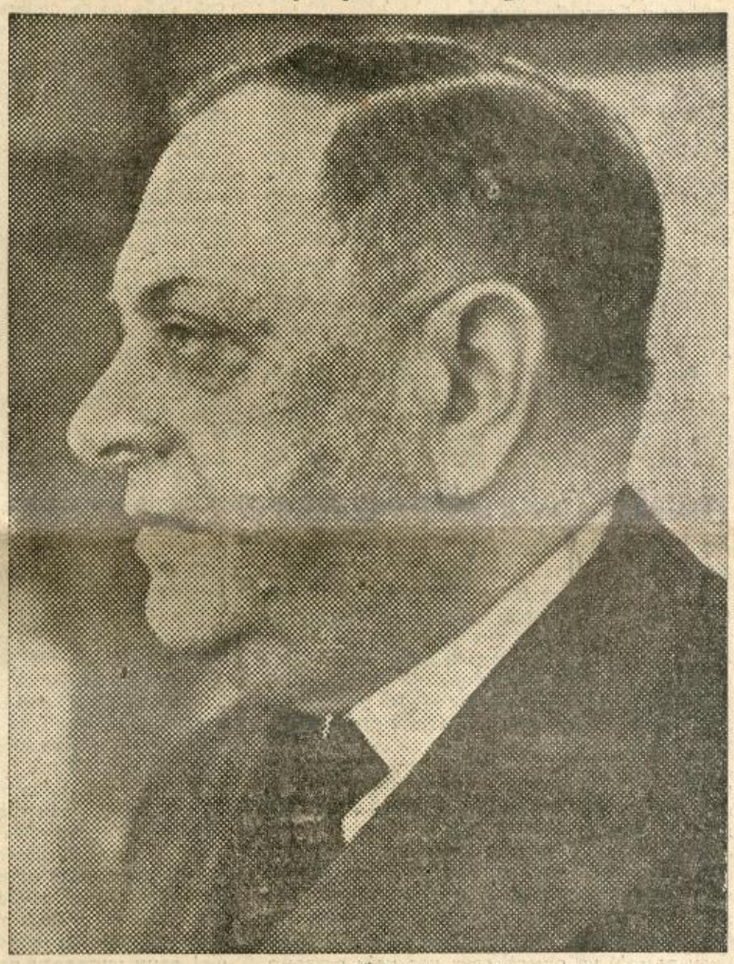

Армиски генерал МИЛАН Ђ. НЕДИЋ председник Владе народног спаса

Драга браћо и сестре, Шумадинци,

Ево дошао сам међу вас, јер сам ваш. Хоћу да удахнем овај шумадијски ваздух којим сам се као дете запајао, да ме окрепи како бих ово тешко народно бреме могао и надаље да носим.

Ви ме познајете, драга браћо моја, ја сам од ваше горе лист. Све што осећате ви осећам и ја. Ево, ово је кост ваше кости, ово је крв ваше крви. Како бих ја могао мислити и желети друго но оно што ви мислите и желите. Погледајте ме вашим бистрим шумадијским очима. Ми се разумемо. Али ви знате да је ту и окупатор, а то је стварност, са којом треба да рачунамо.

Браћо, кад год је српски народ допадао тешких мука и големих несрећа, он је упирао очи у Шумадију шта ће она рећи? Шта ће она учинити? Тако је и данас. Увек су наши вођи у прошлости у тим тешким временима долазили к вама, да се са вама поразговарају и посаветују, па сам ево и ја дошао.

Пазите, што ви речете чуће све Српство, што ви одлучите важиће за сав српски народ. Будите мудри, јер сте то ви увек били. Слушајте ме, јер сте ме ви први послушали 1 септембра 1941 године па се нисте покајали.

Драга браћо Шумадинци, нити сам хтео ни желео да у овим тешким и претешким данима ја водим државни брод. Судбина ме је ту дотерала. Ја се нисам примио овог посла да господујем. Они што су господовали побегли су из земље са народним благом и прижељкују да се врате када опет буде време за благовање и господовање. А ја сам остао са вама заједно да испијемо чашу чемера до краја. Оно и ја сам могао, да сам хтео, и први побећи, али ми овај образ шумадиски није дозволио да вас оставим саме у несрећи.

Ово није први пут, браћо моја, да ме судбина, кад је све изгубљено, везује за вас. Први пут је то било 1915. Те године изгубили смо Отаџбину и обрели се у пустој Албанији на голим, песковитим, каменитим, пуним баруштина и маларије обалама јадранским. Ја сам био тај коме је судба доделила у Санђовани ди Медуа да прихватим мученичке остатке јуначке српске војске и цео државни апарат у отступању, као и безброј избеглица. И онда сам Србе спасавао, гладне нахранио, болесне прихватио, укрцавао и спасавао из оног пакла, где је само смрт владала.

1941 у рату опет сам поделио вашу судбину, драга браћо моја. Ја нисам сео на авион, да бежим и вас да остављам у највећој несрећи, која је икад погодила српски народ. Ја сам се борио са вама заједно, драги моји Шумадинци, до краја.

И судбина је тако хтела, да ме Врховна команда пошаље после наше ратне катастрофе, да са министром г. Цинцар-Марковићем у Београду спасавам што се спасти могло. Ја сам извршио то наређење, али ме је окупатор лишио слободе чим сам стигао у Београд. Био сам деведесет и пет дана у заробљеништву. У том времену погодила ме је и велика несрећа, погинуо ми је јединац син. Моје га очи нису ни мртвог виделе. Нисам могао ни прегрнут српске земље да му бацим на ковчег.

У то време, браћо моја, Србијом је завладала анархија. Пусте комунисте заведоше наш народ, добар и наиван, и земљом се поче проливати братска крв. Комесарска влада, немајући довољно снаге а видевши да је унутрашња ситуација све гора и тежа, обрати се на мене те њеним настојањем изађох на светлост дана. Она од мене потражи да се ставим на чело српског народа и да спасем народ и Србију од коначне пропасти. Ја се тога нисам могао примити, јер за ту судбоносну улогу требао је цео човек, а ја сам био тада сенка од човека. Пропаст државе, војске, погибија мога сина јединца, беху ме срушили морално и физички. Ја нисам могао да прихватим њихове предлоге.

Само после неколико дана велики број највиђенијих грађана наших, са комесарима, позваше ме опет. Стање у земљи било је очајно. У братоубилачким борбама крв се лила на све стране. Претила је опасност да Србија буде подељена међу суседе. Требало је брзо спасавати што се још дало спасти. У тим судбо-

Народна библиотека „Вожидар Марковић"

носним часовима по наш народ, народни прваци и комесари апеловали су на мене као на Србина, војника и родољуба. Ја, браћо, никада нисам бежао од одговорности када је требало помоћи народу и држави. Сагледавши сву опасност која је у тим бурним данима претила Србији и српском народу, ја сам се решио да се прихватим спасавања свога рода и своје Отаџбине. Нисам дао да српски народ пропадне, јер он мора живети и надживети све своје муке и несреће.

И ево, драга браћо Шумадинци, већ су две године прошле како носим тај терет народни. За то време много се је тешких догађаја десило у нашој земљи. А ја и Влада народног спаса трудили смо се свима својим силама да српском народу олакшамо страшну судбину која га је постигла, да га изведемо на прави пут и улијемо наду у бољу будућност.

У јесен 1941 савладали смо комунистичко-партизанску неман, а тиме повратили ред и мир у Србији. Ја сам вас тада све позвао да се сврстате под српску заставу, да би се под тим знамењем спасли. Ви сте ме у томе послушали. И, као што и сами знате, ми смо за неколико недеља успели да истребимо црвену губу из наших вароши и села. У томе смо уложили све снаге да би помогли окупаторској сили у њеној борби против комуниста. И ту смо, као и у свакој другој прилици, штедели драгоцену српску крв. Сматрао сам да ће нас мање коштати у крви ако сами својим властитим снагама потпомогнемо да се заведе ред у нашој кући.

Тек после увођења реда и мира у Србији могли сте ви сељаци, занатлије и радници да приступите своме благословеном раду, јер од тога је зависило да ли ћемо на овом страшном месту опстати или пропасти. И зато што сте ви сељаци послушали моје очинске савете, наша земља је обрађена као никада дотле. Бог је благословио ваш труд и наш народ је дошао до комада хлеба да се прехрани и одржи свој голи живот.

А знајте браћо Шумадинци, да се нисмо ми сами постарали око исхране свога народа, да нико не би од својих уста одвајао кору хлеба да нам да. Па сада и сами размислите какви су вам пријатељи они који су вам саветовали да скрстите руке, да ништа не радите, да би тобож на тај начин одмогли својим противницима.

Вама је познато, браћо, да је услед ове наше народне пропасти у ову нашу јадну и окрвављену Србију добегло око четири стотине хиљада Срба са свих страна. Међу њима има осамдесет шест хиљада само деце, већином без родитеља. Ко прихвати ту јадну српску избегличку војску? Ко је обуче, смести и исхрани? Нико други до моја Влада, влада народног спаса уз вашу хришћанску и родољубиву помоћ, уз помоћ свих нас који остасмо овде да заједно до дна испијемо горку чашу наше народне несреће.

Ко се прихвати да олакша судбину оне наше деце, оних наших врлих синова што се у заробљеништву већ две и по године налазе и испаштају туђе грехове, грехове једне луде политике? Ми смо ти који од првог дана доласка на крмило народног брода сласмо храну и возовима и вагонима, и пакетима, па то чинимо и данас да би ту децу нашу сачували Мајци Србији.

Ми би их спасли из заробљеништва, ако не све, а оно већину њих, да они који у најтежим тренутцима оставише свој народ да се спасава сам како зна и уме, не буне наш народ и сеју раздор и неповерење између српског народа и окупаторских власти.

Ето, зато и поред нашег највећег труда слабо успевамо да их спасемо из заробљеништва.

Колико само улажемо труда да наше болесне заробљенике спасемо и домовима вратимо! Ми смо образовали наше нарочите санитетске возове, са нашим особљем, лекарима, негом, добром храном, прихватом и дањом бригом за њихово оздрављење. Исто тако, ми се старамо о заробљеничким породицама и о њиховој деци. Старамо се такође и о радницима који одоше на рад у туђину, као и о њиховим породицама. Старамо се о инвалидима и њиховим породицама, о српској сиротињи и свима онима, којима у овим тешким данима рата и беде треба помоћи и утехе.

Једном речи, сва моја настојања, као и настојања мојих сарадника и свих оних који уза ме раде на спасавању српског народа, своде се на то да што више српских глава сачувамо, јер је нама свака кап српске крви драгоцена. Ми смо у овом рату, браћо моја, толико настрадали да је за нас данас могућа само једна политика: политика штедње српске крви.

Зато сам ја, браћо Шумадинци, и позвао све Србе да се сложе, да забораве на раније подвојености, да се окупе око српске заставе и да мисле само на једно: на Отаџбину, на Мајку Србију. Цео народ ме је у томе, хвала Богу, и послушао. Сваки онај који трезвено мисли схватио је смисао мога савета, па ме је за то свесрдно и послушао. Само среће да су мојим саветима следили и они који одоше у шуму, који, уместо правим народним путем, ударише странпутицом, па да у овим часовима великог искушења будемо сви заједно, да цео српски народ буде као једна велика породица, — били би јаки.

Од нас би тада отпали само они који изневерише наше часно српско име, наша света народна знамења и веру прадедовску, отпали би само комунисти и њихови партизани, што би нам омогућило да их лако и брзо савладамо и за навек искоренимо са тла наше драге Отаџбине.

Ето, браћо, шта сам ја са својом владом учинио за спас народа српског и спас наше драге Мајке Србије. Историја ће о нашим делима изрећи свој неумитни суд. Она ће рећи да ли су имали право они што су народ гурнули у рат и пропаст, па га у најцрњем његовом часу срамно оставили, или они који су хушкали народ на устанак и побуну за рачун туђих интереса, или ја који сам увек само српски мислио и осећао и чинио све што је у човечјој моћи да свој народ спасем од пропасти и да му олакшам тешке часове.

Али, ја сам и без обзира на то браћо Шумадинци, спреман да сутра, када опет будемо сви ми у своме слободном дому, станем пред суд народни и положим рачуне о свему ономе што сам кроз ово тешко време урадио за свој народ, али тражим да и сви они који су нас до овога стања довели дођу пред исти тај народни суд и положе рачуне о своме раду. Свако има да одговори за своја дела, па онај који је добро урадио, да му одамо признање, а онај који је зло починио да буде суђен и осуђен. Само тим путем моћи ћемо нашој деци уштедети ове патње које ми данас преживљујемо, да не би и они сутра починили исте грешке које многи њихови оцеви починише.

Што се мене тиче, браћо моја, ја за свој рад на народним пословима не тражим никакво признање, никакве части. Ја само једно желим: да ме Бог удостоји да једног дана доживим и тај срећни час да видим свој народ опет слободан, сложан и задовољан. То ће ми бити највећа награда за све ово што сам за све вас, за цео српски народ учинио и што ћу још учинити.

Али, браћо моја, морам нажалост да вам кажем да све муке и несреће још нисмо пребродили. Још многе опасности вребају на нас са свих страна. Зато вас, браћо моја Шумадинци позивам да будете мудри и опрезни. Будите нарочито опрезни, јер има још малоумника међу нама, који сањају о некаквим устанцима и бунама. А ви сви, као и ја, знате куда би нас буне и устанци одвели. Ви сви знате да би то био у оваквим приликама прави злочин према српском народу и његовој будућности.

Ви сви знате да ми наш положај не можемо изменити никаквим непромишљеним поступцима, а најмање оружјем. Ви сви знате да је данас као и сутра мудрост и мирно држање наше најбоље оружје. Сачекати у миру догађаје, то је за нас најбоља политика, јер ми ток светских догађаја не можемо изменити, а себе, ако би им се супротставили, можемо потпуно упропастити.

Ја то знам и уверен сам да ћете ви увек као и до сада послушати само глас вашег разума, да ћете ићи онако као што вас ваша бистра српска памет учи, да ћете и овога пута послушати моје савете и дати ми снаге и моћи да овај наш тешко погођени народни брод уведем у луку спасења.

Можда и има неко интереса да при завршетку рата гурне српски народ између две ватре, па да он, баш у часу када се буду на њега осмехивали бољи дани, изгине и пропадне. Али, српски народ нема никаквог интереса да опет за туђи рачун вади кестење из ватре. То ни ја, ни ви браћо моја Шумадинци, не смемо ни по коју цену дозволити, не смемо то дозволити ради наше деце, ради наше будућности.

Зато поручујем свима малоумницима одавде, из срца Шумадије да нико нема права да се лакомислено игра судбином читавог једног народа, а најмање они грешници, који слушају Лондон или Москву. Народни опстанак је изнад свих других интереса и ми ћемо га свима средствима бранити и одбранити.

Има их, браћо моја, који још мисле на Југославију. А ја их питам где је Србија? Шта је са српским народом? Шта је са нашом српском будућношћу?

Добро ми знамо шта они хоће са том Југославијом. Ми знамо шта смо добили од ортачине са нашом такозваном браћом. Ништа друго до поломљену грбачу и несрећу какву српски народ до сада никада није доживео. Питам вас да ли је у тој држави било искрености, братства и слоге? Не, браћо моја, свега тога није било, иако смо ми Срби за љубав те државе све жртвовали па и своје име и своју заставу. Па и поред тешког искуства које смо ми Срби и са том државом доживели, још има људи који нам је поново препоручују и хтели би да је остваре.

Зато сам, драга браћо, и дошао међу вас да вас питам: Хоћете ли опет ону спрегу која је нама Србима толико зла нанела, или хоћете да будете своји господари у својој властитој кући! Хоћете ли српску сељачку задружну државу, где ће се чути ваш глас, глас сељака, или хоћете да опет идемо у неизвесност, у маглу, да се опет не зна шта је српско.

Ја знам и видим да ви нећете поћи за усијаним главама, да ви хоћете да сачувате своју српску снагу и у миру и у реду да сачекате свршетак рата; хоћете да истрајете на српском путу, да би поново скућили српску кућу, коју никаква бура неће моћи да разруши. Зато сам дошао међу вас, браћо Шумадинци, да вам све ово кажем, да са вама поразговарам, јер из искуства знамо да договор кућу гради, а неслога разграђује. Зато хоћу у ваше име да кажем, **одлучили смо да Србију сачувамо, да и даље идемо само српским путем,** јер смо свесни да само тако идући можемо изаћи на крај са свима овим мукама и невољама и сачекати, ако Бог да, боље дане.

Хвала вам, браћо Шумадинци, што сте ме овако лепо и братски саслушали. Знајте да када вас видим овако једнодушне у љубави за Србију и српски народ, онда ми је много лакше носити тешко народно бреме. Ваша привржености Мајци Србији, ваша слога и ваша вера у нашу народну ствар дају ми нове снаге да истрајем на народном послу.

Живели браћо Шумадинци!
Живео српски народ!
Живела Мајка Србија!

ОТВАРАЈМО ОЧИ!

Г. др. М. Спалајковић, министар у пензији, на састанку виђених крагујевачких грађана, у суботу, 28 ов. мес. одржао је ово предавање, чије главне мисли доносимо.

Господо и Госпође,

Нећу ни вас ни себе да замарам дугим говором ни сувишним речима. Није сад време за такве говоре, а још мање за празне разговоре. Прво ћу вам рећи, зашто сам дошао у Крагујевац и зашто вам сад говорим.

Користећи се љубазношћу генерала Недића, ја сам желео да поново видим — ко зна, можда последњи пут у животу — своје родно место и да се поклоним оним незаборављеним и милим сенима које, на неколико корака одавде, почивају у својим гробовима. Осим тога осећаја пијетета, мене је руководио још и један други разлог. Желео сам да вам поверим своје најглавније мисли о најглавнијој ствари, — желео сам да се с вама поразговорим о нашој заједничкој судбини.

Највећа је опасност за живот несхватање или погрешно схватање извесних судбинских појава и догађаја од којих зависи и сам живот. Ништа не може бити кобније за мале народе од те опасности која им прети, ако нису схватили или не могу никако схватити праву суштину садашње одсудне борбе између великих. У том несхватању или погрешном схватању овога светског рата и његових појединих фаза лежи извор највећих опасности нарочито за српски народ. О томе ће вам генерал Недић сутра говорити. Можда ће вам смисао његових речи постати још јаснији и разумљивији после овог кратког предавања у коме ћу бацити летимичан поглед на садашња збивања са нашег српског гледишта.

„Не правимо нове лудости“

Ја верујем да Бог чува Србију. Кад у то не бих веровао, ја вам сад не бих ни говорио. Ја верујем да ће је Бог и сачувати, ако ми будемо имали памети и воље да се Србија сачува. Од нас Бог очекује веома незнатну помоћ, управо онолику колику нам најприроднија дужност налаже да му пружимо, а остало ће све Он сам учинити. Једном речи, све што Бог од нас тражи, то је **да не правимо глупости.** За сад Бог не очекује од нас никакав други доказ наше памети.

Вама може изгледати да је то и сувише мало, и да ми можемо пружити Богу много више. Пазите! Будимо скромни! Они који и сувише прецењују своју памет, најтеже и греше. То је доказао онај део наше интелигенције, који је и довео до садашњих наших страдања и који се и даље поводи за својом охолом и грешном памећу.

Без познавања историје и психологије појединих народа ангажованих у садашњем сукобу, не може се никад доћи до правилног разумевања овог светског рата, ни његовог порекла ни његових појединих фаза, а понајмање његовог евентуалног крајњег резултата. Модерни ратови се не своде више на борбу прса у прса. Садашњи рат има два вида. Он се састоји из борбе нерава и борбе коштац у коштац. Било паралелно било наизменично. У борби нерава противници се не додирују, док један од њих не попсрне; у другом случају, они се не раздвајају док један од њих не подлегне. На западу Англо-Американци воде поотив Немачке — зна се већ како — рат нерава, док се на истоку рат између Немаца и Совјета води у коштац.

Очевидно, људски живци играју главну органску улогу у сваком сукобу између народа. Али оно што је најглавније и, тако рећи, пресудно, то је одлучност једног народа да у борби истраје, не тражећи од других да за њега гину, него предњачећи у пожртвовању испред свих других. У првом погледу, у погледу издржљивости живаца, може се рећи да између једне и друге групе, између Немаца и Јапанаца с једне стране и Енглеза и Американаца с друге, нема разлике. Сви они имају подједнако јаке живце. У другом погледу, у погледу решености да се гине, Немци и Јапанци несумњиво стоје далеко више изнад својих противника. Они су то доказали и доказују сваким даном.

Међутим, све своје успехе у прошлим ратовима Енглеска дугује својој политичкој тактици. За све своје чак и највеће победе, сами Енглези су увек најмање гинули, захваљујући својој познатој вештини да увлаче друге народе и њих упрежу да гину за енглеске интересе. Другим речима, енглеско ратно правило је избећи догод се може право ратовање, развући рат претварајући га у **герилску** борбу, и напослетку свести герилску борбу на рат нерава. Више је него сумњиво да ће та тактика успети Енглезима и у садашњем рату. Немачки и јапански живци не могу се сломити ратовањем из ваздуха, а немачка и јапанска оружана сила не може се победити нератовањем на земљи. И за мале народе, нарочито за нас Србе, у томе је, између осталих разлога, један од најреалнијих да не гинемо лудо за енглеске интересе и да не останемо до краја лаковерна жртва енглеске себичности.

За нас је најпаметнија политика била не мешати се ни на који начин у овај светски рат, остати до краја изван њега и оставити великим народима сав терет борбе која се води међу њима. Ја се из многих разлога не бих враћао на прошлост, да садашњица није везана за њу и да наша највећа страдања нису последица наших прошлих погрешака. Али је настао последњи час кад треба сви ми то да увидимо и, бар у том последњем часу, прекинемо са тим ранијим заблудама.

Нема сумње да је, пре нашег увлачења у рат, најразумније било обезбедити своју неутралност и свој опстанак пактом, као што смо и урадили. Ратом нисмо ништа имали добити, а све смо могли изгубити као што смо и изгубили. За Југославију је био бољи макакав пакт него икакав рат. Несумњиво је било паметније пактом обезбедити државу, њен и народни опстанак, као што су то урадили сви наши суседи, Мађари, Румуни и Бугари, и као што смо и ми — и то још повољније — могли постићи, него непромишљено и противно сваком здравом разуму све то ставити на коцку и све изгубити.

То је и била основна мисао мога чланка у **Политици** на два дана пре пуча у марту 1941. Тај је чланак био опомена, нарочито Србима, да треба примити чак и пакт који би значио можда и уштрб државног престижа, али који ничим не би доводио у питање и сам биолошки опстанак српског народа. Мене су тада сумњиви људи, у својим простачким писмима, обасипали најгрубљим увредама, а неколико месеци доцније комунисти су ме по улици кукавички пресретали и називали »издајником«. Ваљда зато што сам непомирљив противник комунизма. По њиховим помешеним појмовима, сваки онај који се бори против бољшевизма бори се за Немачку, и он је у очима »партизана« издајник и »петоколонаш«, и ако се бори само за Србство и интересе српског народа.

Ја припадам ранијим поколењима. Ја сам из школе покојног Краља Петра, Пашића, Стојана Протића, Милована Миловановића, војводе Путника и Степе Степановића. Био сам њихов ученик и њихов сарадник. Скоро пола века сви моји напори, сав мој живот, били су посвећени раду на ослобођењу и уједињењу српског народа. И доживео сам да видим потпуно остварен најлепши сан из моје најранije младости. И може се замислити моје очајање кад сам доживео — таква је Божја воља — да видим и како се сав тај остварени идеал срушио за једну ноћ.

У том најстрашнијем часу мога живота, који сам као неким чудом преживео, постало ми је потпуно јасно да су се десиле неке крупне промене, можда не толико у српском народу, колико у интелигенцији. Са стварањем Југославије био је прекинут континуитет не само у одржавању српске политичке мисли него и у изграђивању српских политичара. Тешка три рата која је Србија водила од 1912—1918, велики губици и страдања оставили су, као неизбежне последице, дубоке трагове у српском народу.

Нестало је великих државника и политичких ауторитета, а подмладак се није могао ни брзо ни правилно подићи. Декаденција је била захватила све политичке странке, па и радикалну странку чија је историска мисија од увек била да спасава земљу у најкритичнијим тренуцима и да мудро спроводи државни брод кроз најбурније догађаје. После смрти Пашићеве, радикалном странком су завладали људи слабе памети и још слабијег карактера. И онда кад је радикална странка била најпотребнија српском народу, она није више била у стању да учини ишта добро за српски народ.

У оквиру Југославије, наша новија интелигенција из свих српских крајева, па чак и из срца Шумадије напустила је патријархални српски пут и ударила странпутицом. Пре неки дан, запазио сам у једном одличном чланку **Новог Времена** (од 24 августа 1943) ову веома тачну слику:

»Случај генерала Душана Симовића и браће Кнежевић типични је пример како могу политички полетарци да нанесу велику штету своме народу. Ни пре њих није цветало политичко цвеће у Југославији, али су они превазишли све остале. Други пре њих, нису бар дирали у осетљиву спољну политику која је била увек препуштена вођењу људи од заната. Ови политички недозрели људи баш су тој политици ударили глогов колац и то у име енглеског империјализма и интернационалног комунизма, чији су били послушници... У суштини ови људи били су и као људи просечне вредности али болесно амбициозни и првокласни лакташи, неуморни у лактању. Њихову појаву омогућила је болесна политичка средина, која је државни организам и ауторитет већ срозала до крајње немоћи. Само овим, може се објаснити и 27 март, где шездесет такорећи непознатих југословенских официра које нико, али апсолутно нико не помаже од паметних Срба, обарају један какав-такав државни поредак, узурпирају политичку власт, уводе земљу у непотребан рат, доводе војску до капитулације, земљу до пропасти, и као после неког лумпераја седају у авионе и одлазе у иностранство, да се испавају од пијанства, а народ бацају у беду и несрећу«.

Биолошко спасавање српског народа

После наше катастрофе био је једини задатак спасавати биолошки опстанак српског народа. После државног слома настао је у земљи општи хаос. Комунистичко крваво пировање било је у највећем јеку. Привремена влада комесара била је у очајању. Ја сам се питао да ли ће се десити чудо, да ли ће се Бог смиловати на Србе и Србију. Помишљао сам на Карађорђа и Милоша. Довољно је и сад да се нађе један човек, само један. Зар нема ни једног Србина да прихвати заставу коју је генерал Симовић у прашину бацио и срамно побегао? Кад би се нашао само један човек на висини овог очајничког положаја, сва би спасао. Ја сам знао из наше историје, као и из историје других народа, од колике је моћи у животу лична иницијатива једног великог човека. И наће се тај човек.

То је био генерал Недић.

Ја сам му отишао, честитао и пољубио га, рекавши му да му завидим на мисији коју му је сам Бог поверио. Он ме је разумео. Његова је девиза била: сачувати Србију по сваку цену, спасавати сваки српски живот који се могао спасти, и извести Србе на прави пут. Многи међу њима већ су били толико забасали да је претила опасност да се повраћање реда у Србији не повери мађарским, хрватским и бугарским трупама, пошто је Немачкој, која је била сва заузета на руском фронту, био потребан апсолутан ред и мир на Балкану. Такву одлуку, која би значила крај Србије, генерал Недић је спречио, јамчећи својом војничком чашћу да ће он тај задатак испунити и комунистички пожар угасити.

Чим је генерал Недић образовао »владу народног спаса«, наш сељачки свет почео му је одмах прилазити. Српски сеоски домаћини разумели су га и сврставали се под његову заставу. Али наша настрана интелигенција и понеки претставници наше прљаве чаршије, који пружају један прст влади а четири »партизанима«, критиковали су генерала Недића па чак га и вређали. Многи београдски интелектуалци, више чиновници и пензионери, уместо да буду захвални генералу Недићу што им је обезбедио и даље примање њихових плата и пензија, жучно су га нападали.

Мислећи само на себе и плашећи се само за себе, наша интелигенција неће да се замери комунистима, рачунајући у свом бескичменом опортунизму да ће бити поштеђена у случају комунистичке победе. Каква детињаста заблуда! Треба се само сетити шта су совјети урадили са пољском интелигенцијом. Данас Пољска нема интелигенције. Тако би било и са београдском, да генерал Недић није успео да угуши комунизам. Главе наших интелектуалаца прве би одлетеле да су комунисти победили.

Опозиција против Недића подржава се у Србији непосредно из Лондона и Москве. После пораза »југословенске« војске, Енглези настављају и даље планско искоришћавање српског донкихотизма и српске лаковерности. Још пре војне капитулације срачунато је и организовано све што треба за то цинично и недостојно искоришћавање. Прешло се у фазу герилске борбе, коју воде Тито са комунистима на једној страни, Дража Михајловић са својим присталицама и неколицином енглеских официра на другој. Једни су оруђе Москве, а други су послушници Лондона. Они се мрзе међу собом, али се морају трпети, јер су Лондон и Москва савезници.

Циљ је енглеско-бољшевичке коалиције заједнички: на територији бивше Југославије водити против Немачке рат нерава до крајњих граница. Енглески конзервативци су међутим циљ промашили. Они нису предвидели да има разлике између прошлости и

(Наставак на 4-тој страни)

Историска мисија генерала Недића

(Наставак са 3-ће стране)

садашњости, између успеха герилског ратовања некад и сад. Немачки авиони су, као од шале, открили и разбили герилске одреде чак и на самом врху Дурмитора. И док су немачки живци остали нетакнути, само је српски народ у Црној Гори, Босни и Херцеговини страдао. Толики српски крајеви су опустошени, толика српска огњишта угашена.

Енглеска је тактика свуда једна иста, као што јој је и циљ један исти. Енглези су свели овај рат на борбу нерава. У Италији они воде ту борбу — већ знамо на који начин — само зато да Италијани не би више ратовали против Енглеске. Код нас Енглези воде ту борбу нерава само зато да би напослетку натерали Србе, све Србе, да се боре за рачун Енглеске.

Ми смо запали у енглеске замке као мува у мрежу паукову, и сад је тешко искобељати се. Из својих кукастих канџа Енглез не пушта тако лако своју жртву. Дража Михајловић је Србин и војник, али он је само фирма, заклон, а енглески официри који су уз њега стоје над њим. Сви они заједно потчињени су енглеској врховној команди на Кипру. Шумски одреди добијају сва наређења са Кипра преко енглеских официра који о томе обавештавају Дражу Михајловића кад (ће и колико хоће. Њему се са[illegible] подносе акта на потпис, као [illegible] пример разна наређења становништву за мобилизацију, реквизицију, и т. д. Зато је и потребна Дражи Михајловићу — њему само теоретски, а Енглезима само практично — титула краљевог министра војног и члана краљевске владе.

И вероватно да је та макијавелска комбинација прво пала на ум злогласном Харисону, томе препреденом енглеском јеврејину. И тако, одметнички одреди по нашим шумама добијају непосредне заповести од Енглеза, у име Краља Петра а преко Драже Михајловића, док се вероватно ни једном ни другом те заповести не саопштавају. То се могло закључити и из резервисаности бивше владе Мише Трифуновића као и његове оставке. Енглеска не трпи да јој ико ремети њене планове. Кад се буде прохтело Харисону у Лондону или коме од његових земљака на Кипру да појача борбу нерава, проширујући одметничку герилску акцију из Санџака до Ужица и Пожеге, шумски одреди повероваће да им то наређује Краљ Петар преко свога министра војног и извршиће злочине на које их Енглези буду навели.

Очевидно, одмазде неће изостати. Ужице, Пожега и цео тај крај биће за часак збрисани са лица земље. И тако, герилско ратовање у коме енглеска тупава себичност види неки рат нерава, који ће тобоже постепено изнурити Немачку, не наноси никакве штете Немцима, нити доноси икакве користи Енглезима, него само сатире наше српске нерве који су већ упола пропали и доприноси истребљивању Срба. Изгледа да је већ око милион српских живота пропало у борби Енглеске за одбрану њеног империјализма. Једнога дана кад се будемо пребројавали, сазнаћемо тачно шта нас је коштао политички донкихотизам и слепа лаковерност српске интелигенције.

Ето, Господо, ту лежи главни и стварни извор највеће опасности која, као Дамоклов мач, стално виси над главом српског народа. Уместо слободе, Енглеска нам у ствари доноси смрт. То се може и математички доказати. Ако претпоставимо да рат може трајати још три до четири године, и ако у току сваке године падне по десет хиљада немачких и бугарских војника од мучких атентата шумских одметника, онда би, по проценту одмазде сто за једнога у времену од три године нестало три милиона а од четири године четири милиона српских живота.

Стати томе злу на пут, спречити то систематско и сатанско смишљено истребљивање српског народа преко појединих заблуделих српских синова, ето то је највећа брига и најтежи задатак генерала Недића и владе народног спаса. Зло се не може зауставити све дотле док српски народ одлучно, мушки и једнодушно не дигне свој глас: доста братоубилачке мржње, доста проливања крви, више то нећемо трпети. И тај глас треба да се разлегне по целој земљи, и да се чује и у Лондону и у Москви. Српски народ, кад је у питању његова судбина, има само он права да каже, и нико други на страни, главну и последњу реч.

Ето, шта ће вам сутра рећи генерал Недић. Он је војник и говориће вам војнички, кратко и јасно, без икакве фразеологије и политиканства. У својој патриотској чистоти и војничкој скромности, он ће преко вас положити народу рачун о свом досадашњем раду и тражити да народ о томе сам донесе свој суд. Он није ратни бегунац као генерал Симовић. Он вас није напустио у најкрвавијим данима наше народне трагедије. Он је остао да дели с вама и добро и зло, или, боље рећи, зло и само зло.

Као кнез Милош у деветнаестом веку, тако и генерал Недић у двадесетом латио се надљудске дужности: да у вртлогу најстрашнијих опасности избави и сачува Србију. Историска мисија генерала Недића још је тежа и сложенија него што је била мисија кнеза Милоша. Сви су Срби били сложни и уз Милоша који није имао потребе да се брани од Срба. Међутим највеће тешкоће генералу Недићу долазе од самих Срба, нарочито од једнога дела српске интелигенције.

Многи добронамерни људи мисле да би најбоље било да се сви Срби, који национално осећају, удруже у један заједнички фронт против комуниста. Доиста, то би било најбоље, кад та комбинација не би претстављала circulus vitiosus. Енглези искоришћују Србе и искоришћаваће их догод рат траје и — догод има Срба. Дража Михајловић је војник и противник комуниста, али је послушно оруђе у рукама Енглеза који га за то и држе. Дража Михајловић је потчињен, као што сам рекао, енглеској врховној команди на Кипру, и покрива својим именом, ако не и својом савешћу, све њене заповести и сва њена наређења за акцију на нашој територији.

Он је, дакле, у многом одговоран за досадашње патње и страдања српског народа, а пошто рат још није завршен он може увалити народ у такву несрећу, да ће после свако кајање бити излишно. Генерал Недић се, међутим, одређује само својом српском савешћу и одлучно упућује српски народ да се управља само својом главом и стара само о својим интересима. У тој енергичној заштити српског народа од туђинских утицаја и туђинске пропаганде изражен је сав патриотизам и сав политички морал генерала Недића.

На народу је да пресуди. Генерал Недић ће вам сутра рећи да он од народнога суда не бежи. Моја ми савест налаже да му, овде у срцу Шумадије и са овога места, јавно кажем:

Хвала Вам, генерале, за сваки српски живот који сте до сад спасли.

Ја бих се огрешио о своју савест кад не бих, такође са овог места, јавно осудио све оне који су довели српски народ до пропасти. Од њих је генерал Недић највише вређан и увређен. Он би им све то опростио, али им не може опростити што и даље упропашћују српски народ. Он је, као и ви, као и ја, из срца Шумадије. Орашац, Топола, Таково, Рудник, Страгари, Крагујевац, за та места су везане најдраже успомене из наше најраније младости. Од наших старих су нам остале здраве традиције о томе како се паметно и корисно служи своме народу. Њихови узорни примери не дају нам да залутамо...

У мојим успоменама и сад лебди лик бабе Перунике, снахе Танаска Рајића, а моје прабабе по мајци. Она је умрла у Страгарима, кад је мени било пет година. Њу помиње М. Милићевић у своме делу »Кнежевина Србија«, наводећи неколико строфа из њене жалопојке над мртвим телом Танаска Рајића. Као што је познато из историје, у боју на Љубићу, кад су се сви Срби разбегли са бојишта, Танаско Рајић је остао сам у шанцу и, бранећи своје топове од Турака, ту је погинуо.

Наши стари су знали за какав се идеал боре. И генерал Недић се бори за тај исти идеал. У његовим жилама струји крв његових предака, оних српских домаћина и јунака који су, са Танаском Рајићем и другима, долазили на збор у орашачкој шуми и, пред други устанак, решавали о судбини Србије. И њега највише боли, што данас има Срба који или немају никаквог идеала или им је идеал такав да би се наши стари, кад би за њ сазнали, превртнули у својим гробовима. Ти Срби, којих највише има у редовима наше назови-интелигенције, не служе нимало на част српској трезвеној и јуначкој прошлости. Зато нека ми се не замери што ћу им и одавде, из срца Шумадије, с болом довикнути:

— О, лаковерни свете! О, безумни људи! Докле ћете бити жртва туђинске пропаганде и несвесно служити империјализму најниже врсте, империјализму јеврејских банкара у Њујорку и јеврејских комесара у Москви.

ХОЋЕТЕ ЛИ ДА ДОЧЕКАТЕ СЛОБОДУ ЖИВИ ИЛИ МРТВИ?

То је питање упутио српскоме народу у Србији армијски генерал господин Милан Недић, када је месеца септембра 1941 године, на молбу Комесара примио управу окупиране Србије у своје руке.

Питање сасвим правилно постављено у једном тешком и мучном моменту, када је црвена неман, убачена углавном из иностранства, успела да у Србији под маском руском и православном организује необавештене масе у такав један покрет, да је претила озбиљна опасност да поред изгубљене земље изгубимо и нацију.

Српски је народ разумео апел генерала Милана Недића. Тргао се и вратио мајци Србији, угушио у корену црвену аждају и својим трезвеним ставом још једном показао, да Србин остаје само Србин и да на његовој груди никаква туђица не може успевати.

То је прво, велико дело генерала Милана Недића.

Али, каже се, ђаво не мирује. Непријатељи српскога народа и туђи агенти тражили су од њега и речју и делом свежу крв и нове жртве.

„Трава што се више коси, све јаче расте“, поручивали су му пријатељи из Лондона.

„Срби, Србија мора да живи. Она не сме у интересу српства, постати новом костурницом Срба. У свакој бесмисленој српској жртви не треба гледати само личну трагедију њену, него трагедију целога српскога народа“, говорио је генерал Милан Недић. И Срби су га послушали.

Србија живи и мирује, поред свих искушења кроз која пролази, свесна да би сваки њен непромишљени гест против окупатора значио смрт њену. И само захваљујући тој свести Србије, она данас живи не само за себе и ради себе, него и за све оне који су стицајем ратних прилика напустили своја огњишта и на њеним грудима нашли утеху и веру у боље и срећније дане. Неколико стотина хиљада избеглица српских, греје се данас на огњиштима рањене али топле мајке Србије.

То је друго, можда највеће дело генерала Милана Недића.

„Не сејте, јер нећете жњети“ поручују нам поново сити пријатељи из Лондона.

„Србине, глад очију нема. Зато натопи сваку бразду и сваку стопу српске земље знојем својим. Само на тај начин сачуваћеш и себе и децу своју и своје ближње од страшне авети која се глад зове. То је данас и српска и хришћанска и човечанска дужност твоја“, говорио је Милан Недић.

И Срби су га опет послушали. Српски сељак када је осетио да се нација налази у опасности, уложио је надљудску снагу у борби за опстанак свој, своје породице и свеколиког српскога народа. Величанствена симфонија рада створена свешћу српскога народа, дала је већ данас одличне резултате. Србија не гладује!

То је треће велико дело генерала Милана Недића.

Четврто политичко дело његово, то је његов бескомпромисни став у питању духовног јединства српскога народа.

Полазећи са чисто националног становишта да би свако духовно разједињавање српства, оличено нарочито у предратним партијским теревенкама бивше Југославије, могло постати кобно у данашњим тешким и црним временима, он је већ у декларацији српске владе, упућене српскоме народу одмах по преузимању управе од стране његове, — јасно и недвосмислено рекао, да више нема и не може бити политичких партија, и једина партија која може убудуће да живи, да се развија у свести српскога народа, јесте и остаје — **Отаџбина.**

„Србија изнад свега“. Та мисао изражена у тој једној јединој речи постала је национално и политичко Вјерују, не само Владе народнога спаса, него захваљујући генералу Милану Недићу и национални и политички програм целога српскога народа.

Из таквог програма никло је и највеће и најзамашније дело генерала Милана Недића, мисао живе Србије на рушевинама мртве Југославије.

„Југославију није измишљено српски народ, који је у својим народним песмама певао само о српском имену и српском јунаштву. Југославију није хтео српски народ, који се вековима борио само за српски крст часни и слободу златну. Други су имали интереса да се Југославија створи. А сада ето, дошао је дан да су се и њени творци одрекли свога дела. Југославија је мртва. Али Србија, наша Србија, још увек постоји“. (Ген. Недић у „Српском народу“).

И заиста, захваљујући само тој и таквој политици генерала Милана Недића, Србија је већ нашла себе и са вером у себе она утврђује свој нови пут на старим царским стазама. У њој већ гори плам препорода, који постаје све јачи, све снажнији, а који ће скршити све препреке и дати јој достојно место у новој Европи.

Њена национална влада, на челу са генералом господином Миланом Недићем, усредсредила је сву своју пажњу на консолидацију унутрашњих прилика њених. И захваљујући мудрости, моралној и духовној свести нашег народа, она је и поред свих препрека на које због времена и прилика наилази, може се слободно рећи, и успела у овом тешком и претешком послу.

Тиме је величанствено дело генерала Милана Недића у овим **тешким временима постало још веће и узвишеније.** Он је својим радом, својом енергијом у последњем тренутку успео да спасе српски народ од коначне пропасти.

Нека му је за то част и хвала!

Б. Кујунџић
министар правде

ДВЕ ГОДИНЕ ОБНОВЕ СРБИЈЕ

Језиве успомене. Безвлашће на свима странама. Државни управни апарат попустио, нема оружану заштиту. На плодним њивама вредног српског земљорадника пламте крстине садевених снопова, са златним житним класјем. Гори замука сељака, а пушке праште на све стране убијајући народне вође, најбоље домаћине, цвет српског народа. Умукла је песма веселе омладине, не чује се више клепетуша овна водиља, стада су сатерана у врлетна склоништа и планине. Престао је рад, нестало је људи, замро је жагор, све је муком заћутало. У тихим ноћима врелог августа са даљине, види се отсјај огромне ватре која обасјава широки видик посматрача. Горе домаћинске куће, чује се запевка поплашених жена и лелек поспале деце. Чупају људи косе, хватају се за груди, јер их нешто стеже, хоће да их удави а помоћи нема...

Шта је то, шта се дешава у земљи Србиновој?

Устао је Антихрист. Сатана, који је дуго спавао у недрима српског народа пробудио се. Кућиную је његов час и бес се излио бујицом поплаве да удави читав један народ. То су српски изроди који су се изметнули од Бога и закона, од оца и мајке и понели проклетство млека кога су са својим раним детињством посисали. Устао је син на оца, брат на брата, Србин на Србина. Отпочела је братоубилачка борба, немилосрдна и крвава. Све што је Србину свето, оскрнављено је. Бог, вера, сродство, љубав према ближњим, поштовање према старијем, обзири према родитељима, све је брутално погажено. Српска свест се помрачила, настао је пакао. На ражњу пеку људе, трудним женама парају трбухе, деци секу удове, ваде очи, боду, секу, убијају без милости. Наоружани људски зверови нападају разоружан српски народ, стварају људску касапницу и пуштају да крв потоком тече. Честити народ обрће погледе ка Београду и још једину наду полаже у њега, очекујући брзу помоћ и свој спас.

А Београд?

У њему комесари, који су још једини претстављали нешто од државног уређења, поднели су оставке. Земља је обезглављена. Ситуација и самог Београда није боља. Недовољно оружане снаге да се могу одупрети, а далеко од тога, да невољној унутрашњости могу што помоћи. На домаку Београда прикупљају се комунистичке хорде, жељне крви и пљачке. Раковичка шума, Петлово брдо, Липовачка шума, Петров гроб, Торлак, Грочански виногради, Лисовић и Врчин препуни су оружаних руља скупљених с коца и конопца, спремају напад на Београд. Збуњено становништво Београда не зна колика му опасност прети сваке ноћи, сваког момента. У њему мало има који се овоме радују, али огромна већина стрепи...

И у тим тешким и несрећним данима српског народа, кад је свака нада била изгубљена, а велика опасност претила да Србија буде подељена међу суседе, добри Бог који чува Србију, излио је своју милост и послао нам свој спас. На освитку 29 августа 1941 год. пуче глас да је у Београду, армиски ђенерал Милан Ђ. Недић, син наше јуначке Шумадије, узео власт у своје руке и образовао српску владу Народног спаса. Тај радосни глас продро је као отсев муње кроз целу земљу и допро до забачене пастирске колибе. Српски народ је одахнуо. Он је у њему имао пуно поверење, јер га је познавао из прошлости и ратова кроз које их је водио. Зато се одмах отпочео прикупљати и спремати да крвожедној комунистичкој аждаји стане за врат и забије јој глогов колац у леђа.

На позив претседника владе Народног спаса ђенерала Недића првог септембра 1941 год., да се сврсте сви под српску тробојку, одговорио је сложно српски народ, шаљући у прве борбене редове народну омладину. Од тог дана наступила је брза акција чишћења комунистичких банди по целој земљи. Гоњени од стране оружаних одреда, четника и добровољаца, рашпрштале су се комунистичке банде куд која тако, да је већ у позну јесен исте године, Србија била потпуно очишћена од овог интернационалног гада. Истина, да нас је та борба коштала доста скупоцених жртава, али су стотине хиљада глава у српском народу сачуване. То смо ми извели сопственим снагама и то нас је мање стало, него да је окупаторска сила била принуђена да она, властитим средствима успостави мир.

Од тада, влада Народног спаса бацила се на економско и културно подизање српског народа, на његов духовни препород и обнову Србије. У том свом раду, она је за ових две године много учинила. Влади Народног спаса и генералу Недићу није то тешко било, јер је уживала пуно поверење народа. Народ је листом и сам припомогао да се Србија среди и отпочне нов, миран живот. Влада је прво отпочела са подизањем мостова и оправком друмова које су комунисти у свом бесу порушили. Затим је поотварала све руднике и мајдане који су престали да раде јер су их комунисти упропастили. Успоставила је редован железнички, аутобуски, поштански и телеграфски саобраћај, увела све државне власти и цео административни систем управе у целој земљи, стављајући га под окриље српске оружане снаге .

Како је услед наше народне пропасти добегло у нашу намучену Србију око четири стотине хиљада Срба из свих крајева, влада се решила да ову нашу браћу прихвати, смести, нахрани и обуче, и тај посао је са успехом изведен. Али међу овим нашим избеглицама било је око осамдесет хиљада нејаке деце, најчешће без родитеља. То је био један од највећих и најтежих проблема кога је било тешко решити у садашњим приликама, кад нам све недостаје. Па ипак Влада народног спаса решила је и овај проблем и то врло успешно, благодарећи родољубивој помоћи српског народа на кога је апеловала. Тако су око осамдесет хиљада Српчића отргнути из чељусти смрти и спашени животи који ће мајци Србији доцније, добро доћи. У исто време влада је сузбила велику заразу пегавог и трбушног тифуса која је претила да покоси најбољи део нашег народа. И овај посао је са успехом обављен, захваљујући пожртвовању и заузимљивости наших патриота — лекара.

Данас, после две године напорног рада под најтежим условима и околностима, влада Народног спаса може мирне савести и са пуним спокојством изаћи пред српски народ и положити рачун о свом раду. И Влада то и чини преко свога претседника генерала Недића на дан своје двогодишњице у историјском месту Крагујевцу. Овај избор вароши у срцу наше поносне Шумадије симболичан је, јер нас неразлучно веже за историјске традиције српског народа. Дао би Бог да се понове речи историка, да се Историја понавља, те да нас из Шумадије поново загреје српско сунце слоге, мира, рада и реда, врлина које су до кобног братског ортаклука красиле српски народ. Надамо се, да ће Шумадија разумети и схватити свог врсног сина генерала Недића и дати му свесрдну подршку, коју је својим напорним радом заслужио.

Двогодишњи биланс

Уваљен у рат за туђ рачун, српски народ је пре две године био доведен на руб пропасти. Он би и пропао, да се генерал Недић није примио тешког и незахвалног, али високо родољубивог задатка, да у последњем часу покуша да спасе српски народ, ако треба и против његове воље.

Ситуација у време када је генерал Недић образовао своју владу била је необично тешка. У земљи је беснео комунистички устанак, који је за собом повукао казнену експедицију над једним делом бунтовничке територије. Да би се спречило да казнена експедиција обухвати целу земљу, било је потребно да претходно буде угушен комунистички устанак.

Задатак необично тежак с обзиром на ондашње прилике. Јер ма да српски народ у огромној својој већини није имао никакве везе са комунизмом он, обезоружан, није имао моћи да се одупре добро изоружаним комунистичким бандама. Српска влада није имала никакву оружану силу, којом би била у стању да угуши побуну.

Па ипак, десило се чудо. Са неколико стотина добровољаца и четника генерал Недић је успео да мајсторски вођеним операцијама сузбије бунтовнике и васпостави мир и ред, и тако од српског народа отклони оно најгоре: потпуну пропаст.

Поставши господар ситуације у земљи, Влада народног спаса дала се на посао да ублажи недаће које сваки изгубљени рат собом доноси. Али пре свега и изнад свега, требало је српски народ духовно спасавати, јер је он у бившој држави доживео пуну духовну пометеност. Без икаквог претеривања може се рећи да се за ове две године у Србији, и ако се она налази под окупацијом, више србовало, неголи за двадесет година у Југославији.

То србовање састојало се углавном у томе, да се српски народ опет навикне да мисли својом главом, да осећа својим срцем. Да би се то десило, било је потребно васкрснути здраве традиције народне, оне, које су нас увек у тренуцима искушења спасавале.

Ни овај посао није био лак, јер је много и премного туђинског износа било навађено на српску душу. Па ипак, и овде се успело. То се најбоље види по данашњој српској омладини, која одлучно корача путем реда, рада и стваралаштва.

Оно у чему се још није успело јесте: уједињење свих Срба — националиста, иако је генерал Недић прокламовао старо спасоносно и опробзно народно гесло: Само слога Србина спасава. Није се успело зато што је нездрави партиско-политички живот деценијама радио на разједињавању српског народа, кварећи га и слабећи га.

Али, и ова ће се бољка преболети. Животна снага српског народа срушиће све бране које га деле. Питање је само у томе: да се то деси што пре, како наша разједињеност не би била извор нових народних страдања. Јер не треба никако сметати с ума да ни издалека српски народ још није пребродио сва искушења.

Тих искушења биће све донде докле рат траје. Она лако могу бити и тежа од свих досадашњих. Као народ, ми стално корачамо ивицом понора. Само један погрешан корак, и одосмо у провалију! Да се то не би десило, потребно је да сви Срби постану једна воља и једна мисао, и то: српска воља и српска мисао.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

Још једно крупно питање решила је влада Народног спаса. То је питање наших ратних заробљеника, тих невиних жртава једне лудачке и несрпске политике инагурисане 27 марта 1941 год. Када се једном буде могло и по том питању све рећи, видеће се колико је труда, напрезања и добре воље Влада уложила да и то питање повољно реши. Са нашим ратним заробљеницима успостављена је стална веза. Писмена и аманетна пошта постала је регуларна, поред тога то је Влада са своје стране послала и данас шаље вагонима намирнице и друге потребне ствари. Чак се успело, да се и заробљеничко осуство повољно реши, али авај, неувиђавност извесних наших људи, којима је и у овим тешким временима стало до политике, успорила је шире искоришћавање овог решења. Па ипак, благодарећи увиђавности немачких власти, и данас продужавају да стижу транспорти болесних официра и војника. Полажемо наде у доброг Бога, да се Срби у последњем тренутку сложе те да својом слогом ублаже судбину наше браће у ропству, која невино испаштa туђе грехове.

Влада Народног спаса је од једне потпуно расточене земље, у којој је владао потпун хаос, успела да за две године створи уређену земљу у којој не само да правилно функционише путни и робни саобраћај, него је и јавна безбедност скоро потпуна. Српском народу је загарантована слобода рада и привређивања, зато се он у 90% одао раду, чију конструктивност признају и истичу и ван граница наше земље. Ако још и сад тамо-амо има нежељених судара и неоправданих тиранисања, влада Народног спаса са своје стране чини све да и то сведе на најмању меру, рачунајући на праву српску свест, код оних, који још лутају. Она није до сада пропустила ни једну прилику да тим елементима не укаже на огромну опасност у коју доводе својим радом, српски народ. Надајмо се да ће право српско срце разумети и послушати патриотски апел владе Народног спаса, која је још ту зато, што дубоко верује у спасење свога народа. Што се тиче оних других, у којима не тече српска крв, или који су се отпадили од Бога и закона, такви ће немилосрдно бити уништени властитим снагама.

Из двогодишњег биланса владе Народног спаса види се на свима странама рад, рад и само непрекидан рад. Цео народ учествује у том раду и то је најбољи знак поверења које Влада ужива у широким народним слојевима. Национална служба омладине обавља своје дужности у раду за опште добро, на свима странама по целој земљи. Са песмом на уснама, она објављује своме народу зору лепших дана и срећније будућности. Тако исто, Обавезна служба рада ствара нове пионире Србије, који у исто време граде нов култ рада укопчаног у весео и срећан живот, док плодови њихових вредних руку остају као добро опште народне заједнице Земљо-

(Наставак на 11-ој страни)

После четири године рата

Написао генераллајтнант фон Тишовиц

Војни преглед протеклих четири године рата почиње догађајима августа 1939. Пољска је свакако била спремна да прими оправдане захтеве Немачке, да нису Сједињене Америчке Државе, а иза њих Енглеска, подбадале Пољску на одбијање сваког споразума са Немачком.

Тако је почетком септембра 1939 дошло до рата, чији је први резултат био потпуни пораз Пољске. Када је Вођа Рајха после великих ратних успеха 1940 понудио мир, Енглеска се још једном показала непопустљивом. Лондон је полагао велику наду на једну операцију великог стила на Југоистоку Европе, потпора Грчке била је осигурана, док се са сигурношћу рачунало и на остале балканске државе, као и на дошњу сарадњу Совјетске Уније и Турске. Ове планове Лондона осујетила је немачка дипломација и немачка оружана сила.

Када је изгубила игру на европском Југоистоку, Енглеска је сву наду имала у Совјетску Унију, за коју је веровала да ће својим огромним ратним средствима, којима је тада располагала, успети да победи Немачку. Пошто је немачко ратно вођство дошло до убеђења, да је рат на Истоку неизбежан, оно је одредило 22 јуни 1941, за дан напада на Совјетску Унију.

После првих великих успеха, настале су тактичке борбе, које су се протегле до пролећа 1943. Резултат ових борби био је, да се немачко-европски фронт учврстио хиљаду до хиљаду и пет стотина километара источно од старих граница Немачке, дубоко у средиште Совјетске Уније, чиме је створен чврсти бедем, од Црног мора до Љењинграда и даље до Северног леденог мора, који је штитио Европу од надирућег бољшевизма. Енглеске наде, да ће Совјетска Унија успети да донесе одлуку противу Уједињене Европе, још једном су се изјаловиле.

У међувремену су Енглези и Американци пошли са југа, из Африке, да угрозе Европу. У ноћи, 8 новембра 1942, искрцали су се енглеско-америчке трупе на обалама француске Северне Африке. На ограницима Атласа, оне су наишле на добро утврђени одбрамбени фронт сила Осовине. Немачко-италијанске трупе морале су водити борбу и на источном, и на западном делу афричког ратишта. Више месеци оне су у Тунису одолевале нападима далеко надмоћнијег непријатеља, док 13 маја — пошто им је био онемогућен сваки довоз ратног материјала и хране — нису принуђене на часну капитулацију.

Али њихова херојска борба није била узалудна: она је своме војном вођству донела добитак у времену, који је био неопходно потребан за даљу изградњу европског одбрамбеног фронта.

Истовремено су Енглези и Американци покушали, да терористичким нападима из ваздуха сломе унутарњи фронт Немачке и Италије. Бомбардовањем градова било је додуше тешко погођено цивилно становништво, али овако нехумано вођење рата исто тако неће моћи донети ратну одлуку у корист непријатеља, као што ће бити сломљен и сваки његов покушај, да продре у европску тврђаву. Данас је Европа заштићена најмоћнијим зидом утврђења за који зна историја ратова, док просторе области на Истоку могу у потпуности, да исхране њено становништво.

Истина је, да је Енглезима и Американцима успело да у ноћи између 9 и 10 јула искрцају јаке снаге на Сицилији, и да у пркос огорченог отпора немачко-италијанских дивизија заузму ово острво, што још увек не значи инвазију на европски континент. Иако би успело непријатељу да се на појединим местима искрца на европско копно, тај би успех био врло сумњив, пошто се браниоци налазе у несравњиво бољем положају, стоји им на расположењу УНУТРАШЊА ЛИНИЈА, која није зависна од прекоокеанских довоза.

У вези са енглеско-америчком офанзивом у простору Средоземног мора и терористичким нападима из ваздуха, воде се тешке борбе, од 4 јула, на Источном фронту. Сазнавши за офанзивне планове бољшевика, немачко ратно вођство омело је непријатељске припреме за напад у средишном делу, северно од Бјелгорода. Тако је отпочела огорчена битка, која се протегла на цео Источни фронт, од кубанског мостобрана до области јужно од Ладошког језера.

У источно-азиском простору покушали су Американци и Енглези, да потисну Јапан са његових заузетих позиција. Они су постигли извесне успехе на северном Пацифику, на Алеутским острвима, где су 12 маја заузели острво Ату, и на југу у области Саламонских острва, где су се крајем јуна искрцали на острву Рендова, и југоисточно од Нове Гвинеје. Ови подухвати, код којих се пре свега радило на томе, да се добију нова упоришта за ваздушне и поморске снаге, плаћени су тешким америчким губитцима у ратним и транспортним бродовима, као и великим бројем изгубљених авиона.

Како су енглески покушаји да поново отворе Бурмански пут пропали, то је положај Чункиншке Кине постајао све озбиљнији, јер се и тамо као и у Совјетској Унији осетила несташица хране. На основу оваквог војног положаја у Источној Азији, царски јапански главни стан могао је да изјави, крајем јула, да Јапан има и даље стратегиску надмоћност над својим противником.

Јапан је на Далеком Истоку наоружан и спреман, као на Западу Европе, да се супротстави свима покушајима непријатељске инвазије. Задатак идуће ратне године биће, „заједничким војним операцијама одузети непријатељу сваку наду, да постигне своје циљеве".

ПРЕД ИСТОРИСКО-ПОЛИТИЧКОМ ОДЛУКОМ

Написао Курт Рајх

Како је другачије изгледао свет пре четири године, кад је отпочео европски рат! Троји пакт није још постојао, Немачка је имала само један војнички савез — и то са Италијом, и отпочела борбу у почетку потпуно сама. Политика заокружавања била је спроведена у старом стилу: Енглеска је већ тада, у тајној сагласности са Вашингтоном, хтела рат али га није сама отпочела, већ је послала у рат свог источног сателита — Пољску.

Три дана доцније следовала је објава рата од стране Енглеске и Француске. Било је покушаја, да се и друге европске државе учине активним непријатељем Рајха, чиме би се затворио обруч око Немачке, али је то наишло на отпор здравог разума дотичних земаља. Постигнуто је ипак заокружавање, уколико се водио рат на два фронта. Када су се у неутралним државама давале процене, долазило се уопште до закључка, да ће Рајх морати у најкраћем року — да капитулира.

Рајх је са својом малом ратном морнарицом стајао на супрот огромној надмоћности енглеске флоте, а својом тек четири године изграђеном оружаном силом — као и својим младим ваздухопловством —, према најјачој војничкој сили континента — Француској. Немачка је морала, ради Пољске, поделити своје снаге ,и била је поред тога изложена блокади са мора.

Убрзо се показало, да је оваква калкулација погрешна, пошто се све претворило у прах и пепео. Пољска је потучена за шеснаест дана, и тиме заокружавање раскинуто. Следећи план непријатеља, за један бочни напад са Севера, разбијен је немачким превентивним мерама. Месец дана доцније — пошто се непријатељ није усудио на офанзиву — немачка оружана сила продрла је у француско-белгиско - холандски простор, сломила за шест недеља француску војну моћ, и истовремено тиме и мач Енглеске на европском континенту.

Рат на Балкану, у пролеће 1941, постао је неизбежан услед искрцавања енглеских дивизија у Грчкој и београдског официрског преврата. Снажним налетом немачке оружане силе осигуран је европски континент и са југоисточне стране. Италијанска оружана сила узела је удела у овим операцијама. Упоредо са ратом на копну, одиграо се рат и на мору, где је блокада добила сасвим други обрт, тако да је из поимљивих разлога добила ново име у Лондону: „Битком за Атлантик".

Два разлога су била покрет не снаге енглеских ратних пот стрекача:

плутократска мржња против носилаца једног новог друштвеног поретка, као и жеља да се одржи стара британска доктрина такозване „равнотеже снага" у Европи. Већ првих годину и по дана горостасне борбе, показало се већ, да је ради ових циљева стављен на коцку — ништа мање — него опстанак целе енглеске империје. Убрзо се показало, да се Енглеска не бори за неку светску идеологију, већ за практичне предности, а када њих не би било, рат би изгубио сваки смисао за Енглезе.

Из притешњености Енглеске произашли су савези са Совјетском Унијом и са Сједињеним Америчким Државама, и уколико су снаге Велике Британије биле више ангажоване, утолико су ови савези узимали облик окова, који су Лондон везали на живот или на смрт са Вашингтоном и Москвом.

Ускоро се из тога јасно указало унутрашње и спољашње последице по Енглеску. Унутрашње у облику бољшевизирања острва, коме плутократије нису могле ништа супрот ставити него — против своје воље и свих покушаја саботаже — делимичне социјалне уступке и обећања за будућност, у стилу Беверицовог плана. Све је било далеко од стадијума увођења револуционарних новина, неког одрицања првобитних ратних циљева, који су се састојали у спречавању надирања социјализма у ма каквом облику, и конзервисању капиталистичког схватања „слободе".

Спољно-политичке последице у вези са Сједињеним Америчким Државама и Совјетском Унијом, испољиле су се још очигледније, и то: позиције британске империје у свету постепено прелазе у руке Вашингтона, док енглеске позиције у Европи — у корист Москве.

Главни разлог ради чега је Рузвелт ступио у рат, била је жеља за стварањем супрематије Сједињених Америчких Држава у свету у светској политици и светској привреди, као предуслов за замишљено „Америчко столеће". И Стаљинов општи напад на Средњу Европу, није у жељи да се спасава Енглеска, већ у освајању европског континента, као проширеној бази светске револуције.

Енглеска је морала бити свесна, потписујући Двадесетогодишњи уговор између Лондона и Кремља са свима тајним клаузулама, да је потписала један документ светско-политичког значаја. Само годину и по дана раније, Енглеска није хтела дозволити прикључење Рајху, Данцига и неких источнонемачких области, док је сада истим уговором уступила цео европски континент, одричући се потпуно и последњег фрагмента теорије о равнотежи, у корист бољшевизма.

Ма како се рат даље развијао, Енглеска се већ сада одрекла својих првобитних ратних циљева ,а преко тога изгубила и свој светски положај, задобијен у току од два столећа. То не значи да Енглеска више није војнички противник. Али већ данас, уколико Енглеска и Сједињене Америчке Државе долазе у обзир, није у питању Енглеска, у питању су искључиво амерички и бољшевички циљеви.

За Европу је меродавно, да су планови Вашингтона и Кремља међусобно подударни. Повремена теориска посматрања обостране штампе, не могу ништа изменити ову чињеницу. Американцима је стара Европа одвратна, они немају смисла за постојање толиких националних индивидуалитета, са својим сопственим обележјем и историским смислом. Америка не може да схвати, да народи Осовине и њени савезници кад говоре о једном великом простору, желе и поштују државну самосталност појединих политички зрелих народа. Они у томе виде само једно жариште доцнијих раздора, које може да негативно утиче на амерички робни промет. Американци се боје ових европских снага, европске западњачке културе, која ће се увек противити политичком шематизму Америке.

Ту и лежи разлог заједнице интереса Сједињених Америчких Држава са Совјетском Унијом, по којој би Европа била уистини америчко тржиште, али и истовремено област под бољшевичким надзором. Методе терора, са којим Стаљин држи ропски свој народе на Истоку, Американцима су врло подобне, да би се у средишту европског континента створио њима погодан „мир". То им је заједнички циљ, за који је и Енглеска дала своје одобрење.

Шта то значи за сваки народ, за сваку породицу, и сваког појединца у Европи — јасно је.

Рат је на крају своје четврте године довео до заоштрења, које га приближује очигледно одлучујућем врхунцу. Европа познаје неразрушиве чиниоце победе новог поретка, за који стоје његови народи у одлучној борби. Европа зна за вредност једног светско - стратешког троугла, који је видовито створен у Тројном пакту.

Европа је свесна неоцењивог значаја поседовања унутрашње линије, која снагу бранилаца Европе умножава, која је утолико јача, уколико се непријатељ приближује језгру европских главних борбених линија. Пета година рата почиње — можда јој је судбина приписала одлучан историски значај. У сваком случају, она ће прећи преко свих препрека, тако да ће исход овог рата бити само на линији недвосмисленог историског развоја, који иде једном правичном новом поретку

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

И они су јеврејски накот

Животни пут нашега народа био је увек пут части. Од када историски можемо пратити рад, став и схватања нашег народног човека, од тада знамо, да је он био честит и витешки. Иако благ по души, широк и топал, наш народ је обдарен војничким и ратничким врлинама, које су високо цењене и опеване. Култ витештва, оно што је Његош назвао Милошевим пићем, увек је био идеал најбољих у нашем роду. Било је правило, да у колико је ко бољи и већи јунак, да је и толико и човечнији према ономе кога сматра својим противником. Брижно се водило рачуна о томе, да лепоту јунаштва не окаља нечовештво.

Нечовештво је служити се нечасним средствима у борби и нељудски се односити према ономе ко подлегне у борби или силом буде принуђен, да је остави. Према таквоме истински борац и витез мора имати пуно обзира. Не у томе смислу, да га унизи својим милосрђем, него да до последњега момента остане према слабијем и побеђеном у односу, који није самилост, него коректност и витешки дух. „Према побеђеном непријатељу и непријатељу који се преда, говорио је покојни краљ Александар својим војницима, будите човечни и милостиви, јер он тада престаје бити непријатељ, него остаје само човек, а према човеку треба бити човек".

Овим речима је изражена сва наше народног схватања односа према савладаном или ухваћеном противнику. Жестокост, безобзирност, садистичко мучење и нељудски поступак уопште — све је то туђе нашем расно чистом човеку. Ни према жестоким Агарјанима, својим вековима најљућим непријатељима, нису наши преци показивали зверства. Њихова се борба увек кретала на плану витештва, јер је била ношена вишим идеалима и свесним осећањима правде: у противнику се најпре гледао човек, па онда непријатељ. Непријатељ је савлађиван, али је достојанство човека чувано.

Материјализам и јеврејски дух планski су уништавали оваква схватања. Садизам и безобзирност у вршењу злочина одликовала је увек људе јеврејског духа. У француској револуцији, на пример, она зверска, нељудска и паклена пожуда за уживањем у невољама других и сладострасно утапање у муке и крв невиних, нашла је свој пуни израз. Људи су дерани, на разне начине мучени, а од њихове коже прављене су ципеле. И у другим револуцијама, нарочито у бољшевичкој, безобзирна и свирепа злочинства делом су инспирисана, а делом непосредно извршавана од јевреја. Они нису никада довољно сити хришћанске крви и злочина. Продубљење идеје злочина њихово је дело.

Кроз уношење бољшевичких идеја и кроз пропаганду, коју у нашу земљу шаљу јеврејски спикери са разних радио станица Енглеске и Америке, идеја и страст злочина ушла је у душе и свести партизана и „ослободиоца". Партизани су, у своје време, чинили таква недела, да се нормалним људима ледила крв у жилама. Мислило се да са више сатанизма нико не може вршити зверства над људима.

Последњих дана, међутим, показало се, да ни „ослободиоци", они који се називају војском Драже Михајловића и ките разним титулама, нимало не изостају иза партизана, него их и надмашују. Безобзирним терором и злочином, они покушавају да држе народ на својој страни. Сретствима недостојним људи, који се хвале, да носе неку националну идеју, они су убијали добровољце који су им падали у руке. Вадили су им очи, чупали нокте боли тело, унакажавали их толико, да нису могли бити препознати. А оне, који по незаштићеним селима покушају, да се одупру њиховим лудостима, кољу и расецају на пола.

Поред других недела они и овим бацају страшну љагу на часно и поштено име српског народа, који у борби није никада испољавао ове нељудске особине. „Ослободиоци", бедни пљачкаши и злочинци, овим најјасније посведочавају, да су и они као и партизани духовни накот јеврејски. Њихове душе, њихова срца и свести су јевреизиране. То се јасно и недвосмислено посведочава методима њихове борбе. Ни они духовно нису Срби као што ни њихова акција не иде у корист српског народа.

И „ослободиоци" су јеврејско-енглески духовни накот. Одрођен, обезбожен, без душе и савести. И без витешких особина српског народа, на чији часни образ бацају црне мрље својим неделима. Они нису Срби, него одроди и злочинци.

Н. Б.

Између стварности и реализма

У општој инфлацији речи, која данас карактерише и наш народни живот, и реч реализам изгубила је свој прави смисао. Пречесто и преразноврсно њено употребљавање и у потребним и у непотребним случајевима, са мовољно и некритичко њено појимање, као уосталом и живот који је окружује, а све без свесног оживотворавања њеног значаја, довело је до тога, да се она откинула од живота и стварности и постала само пуста реч, дијалектички курзив, односно — фраза.

У политичком речнику данашњице, који и иначе обилује таквим висећим „појмовним фразама", реч реализам има сасвим изузетан значај, и, као елеменат политичке дијагностике, ванредан положај. Само — у том тако изванредном и значајном положају, она је, ма како у ствари испразна, испунила многе садржине живота и обликовала многа политичка — убеђења. А то је у многоме и битност наше народне трагедије. Зато о њој и пишемо.

* * *

Све оно што се у једном животу ствара увек је одраз тога живота, било у позитивном, у негативном, или у ма ком другом смислу. Све то још, поред тога има и једну општу, неизбежну карактеристику: да је двополарно и да се може приказати и појмати најмање са две тачке гледишта. Тако је то и у уметности, и у филозофији, и у политици, и у — филологији. А како је и реч дело живота и не може се без њега појмати, то и речи, пуне или испразне, ударају несумњив печат своме добу.

Реч реализам са особитим обзиром на њен значај баш у формирању политичког става и појединца и читавих нација, игра у овакном добу изванредну улогу. Од њеног разумевања зависи каткад опстанак човека појединца и човечијег друштва, државне и народне заједнице. Српски народ егзистенцијом својом и трагичном борбом која се у њему данас води — најјасније то потврђује.

Реализам је реч давно унесена у наш народни живот. Њу народ није исковао и за изражавање сличних стања имао је другу, своју реч: стварност. Може се рећи да је то исто, јер се заиста једно другим преводи, али када се дубље и не само филолошки посматра, онда то није ни у основном ни у крајњем смислу исто. Са речју реализам унесен је у српски народ друкчији начин посматрања стварности. Дојакошња стварност (а то је свесно појимање живота), која се манифестовала поштовањем освештаних народних традиција и истина: частољубљем, истинољубљем, родољубљем и богољубљем, и свим што је из тога произлазило, замењена је некаквом увезеном „реалношћу" са сасвим супротним принципима и идејама: са индивидуализмом, либералним демократизмом, интернационализмом и атеизмом.

У практичном остварењу то је значило: напуштање божанског схватања живота и вере у бесмртност душе, која испуњава смисао и дубину историског сазнања и, уместо живота за том бесмртношћу, за вечношћу, за остварењем далеких идеала, са осуђивањем прохујалог кроз историју — прихватио се и примио: живот за данас, највише за сутра, за себе, евентуално и за најближе своје, једном речју — за просто задовољавање трбуха. Идеали су стрпани у стомак. И тако се борба за место у свеживотној историји, заменила борбом за место у исечку те историје, у фрагменту и једној ситној деоници живота. А тиме је и живот изгубио свој смисао.

* * *

Нема правог живота без сазнања и осећања историске перспективе. Историја, то је уствари ритам историске перспективе унапред и уназад, ритам у ком лежи смисао живота и без ког је живот само агонија без смисла. Историска перспектива има ту, ванредно корисну и неоцењиву, карактеристику, да људског чиниоца историје (појединца, друштво, државу) испуњава осећањем мере, учи стрпљењу, смирује и оспокојава.

Напротив, живот без сазнања о историској перспективи у ком се не осећа свеобухватни и свевечни ход и ритам времена, пати од нестрпљења, несхватања мере неспокојства и немања времена, јер је „време стално на измаку", фантастично брзо лети, нестаје просто: „претвара се у новац". Време је новац — вели изрека дубоко меркантилистичког двадесетог века. И, разуме се, тамо где никад нема времена и где је време новац, настаје хитање и журба, гужва и туча — хаос живота од данас на сутра.

У таквој ситуацији нема умирања за идеале, нема далекосежних предвиђања и усмеравања, ни спонтаних колективних заноса: живи се само у непосредности и за непосредност. Везе судбинског осећања нераздвојне крвне и судбинске повезаности престају и човек се претвара у саможиву и паразитску, и увек рушилачку животињу.

Сналажење у таквом индивидуалистичком, полуживотињском животу, живљење само за себе и од данас до сутра, без имало осећања одговорности пред историјом и народом, без идеала будућности и ослушкивања свевечног хода историје — јест онај прави, чисти и непатворени реализам, у сасвим онаквом издању у каквом нам га је извезао „узвишено-културни Запад".

У данашњој политичкој ситуацији Србије такав „реализам" испуњава главе и „умирује" савести многих политичких и људских медиокритета, који мисле да се могу без одговорности и без последица по себе и народ издвојити из општег друштвеног и државног живота и једино у бризи за свој трбушчић сачекати конац овог беспримерног светског сукоба. „Време је такво" — кажу — треба бити реалиста. Што да се ми бринемо и секирамо, нека то други раде. Главно је данас збринути се и очувати а сутра ко зна што и ко зна како ће бити. Није паметно експонирати се. Код њих, после таквог резоновања, нема и не може више бити никаквих начела и чврстих убеђења и они ће у сваком метежу претстављати најодвратније тесто за којекакве нереде, метеже, пљачку и нечовечности. Они су истовремено и највећи букачи и највећи ћутљивци — већ према томе како се свакодневица развија — али уједно и најнегативнији одрази доба у ком живе.

Држава која се на њих ослања неминовно пропада.

* * *

Али има и друга, не „реалност", него стварност. Стварност која зна и верује да суштина живота није у тренутности већ у бесмртности и вечности, да то „данас" није живот већ само исечак његов и, да народи, уосталом, као и човек, не живе само исечком, већ годинама и вековима. Та стварност верује да тек у том животу у историји лежи смисао и вредност живота. Та друга стварност живи у највећој мери за будућност и, осећајући ритам догађаја, усмерује се ка њима да их предухитри, да ублажи или сасвим избегне судар. А ту се више не живи само за оно што јест, што је већ видљиво и опипљиво, већ и за оно што ће доћи, што се хоће и за-

(Наставак на 8-мој страни)

ЛЕПОТА ЖРТВЕ

Живот само дотле вреди док се може за нешто жртвовати. Чим те веће вредности нема, живот је бесмислен.

Жртва лежи с ону страну живота.

Лепота жртве је у свесној пожртвованости до самозаборава. Дати целога себе, без задњих мисли и страха за животом — значи достићи највећу вредност живота. Живот, у апсолутном смислу, јесте непрекидна тежња за постизањем савршеног Добра. Вечно и неуморно изналажење Бога у себи и око себе, и непрекидна борба са напастима за одржање тих налаза — то је оно најинтимнија суштина живота из које све остало органски израста и кроз што све остало добива свој смисао. Без тих божанских побуда у човеку, нема ни његове способности за жртву, а ни његовог човештва.

Жртва је превасходно напор за друге, не за себе. Ту је ја секундарно. Жртве из себичности нису жртве — него наказности. А жртвовати се за друге не може онај који се није ослободио себе. Ко сувише воли ситно и трећеразредно у животу — не може видети велико у њему. А зна се, да се само из великих тежњи рађају велика дела.

Сваки напор у животу захтева изречену припрему и спрему, извесно сабирање потребних снага на уштрб других, непотребних. И што је јачи напор — то веће то одабрано сабирање. Напор за жртвом до самозаборава захтева од човека све то у апсолутном смислу; то јест, потпуно потчињавање сопственог себе у незаинтересовану службу идеји која жртву изазива.

Другим речима: то значи прелазак с ону страну живота још за живота.

Овакво схватање жртве мора да нас прожме до у најинтимније делове наших бића, и мора да буде мерило свих наших моралних снага. Јер — добровољаштво је потекло из тога и само тим се може одржати. Без овога, добровољаштво би било бесмислено.

Ово су знали они који су пре нас пали. Ово морамо и ми знати.

С. П.

Добровољац „Штука“ прича

Ко од вас није упознао „Штуку“? Он је љубимац одреда. Весео, млад, отворен, добар друг, он је свима драг и мио. Покаткад му и не опростимо по неки његов несташлук, па га „помилујемо“ са неколико по туру, али то више из шале. Али, шта то мари, све се рачуна у рок службе, како кажу војници.

Што се храбрости тиче, није најхрабрији, али није ни кукавица. Нећемо рећи да је волио да иде први у борбу, али, тек, није био ни задњи, изузев, ако је то захтевала тактика и ратни распоред.

Е, али „Штука“ је доживео не што што нису други. Био је десет дана у ропству код партизана и остао је жив. Како? То хоћу да вам испричам. То ми је „Штука“ испричао у поверењу, тек неће, ваљда, он, стари борац, да се сам захвали.

„Штука“ је мезимац Јуришног одељења. Поносно се сија кокарда на његовој шубари. А шубара чупава, велика, као да му је јагње село на главу. Кад иде улицом, а звече му потковице на петама, усправан и испршен, сви се окрећу за њим. Сви га воле, јер „Штука“ је мио дечак.

А оно најважније нисам вам казао: зашто га зову „Штука“? Тек, није му то крштено име. Име му је Војислав. Зар вас то не интересује? „Штука“ вам уме тако вешто и добро да имитира свога великог имењака „Штука“ апарат, да су се партизанима тресле кости од страха, мислећи да то нападају „Штуке“, кад он имитира штукину музику.

И тако доби надимак. Нико га другачије нити зна, нити зове. Ни у одреду, ни у граду. Био је „Штука“ и за старешине у одреду и за господње у граду.

БОРБА У ПЕТРОВЦУ НА МЛАВИ

Да пређемо сада на причу. По други пут храбро заузимају добровољци Петровац. Црвени беже главом без обзира, остављајући иза себе мртве и рањене. Само да се воће спасу, јер то је важно да товариши-командири извуку главе, а она ситна партизанска бранија нека страда.

Петровац изгледа врло јадно после ове краткотрајне владавине пролетаријата. Опустошене радње, ишарани зидови, преплашен и растеран свет, остављају врло мучну слику.

За неколико дана, иза доласка добровољаца, варош се враћа нормалном животу. Али...

Једног јутра при изласку добровољаца у круг касарне на јутарњу молитву затрешташе пушке. Направи се метеж и узбуна. Са свих страна орк се грмљавина, митраљези штекћу, револвери цијучу, а пушке грокћу. Излетише јуришци. Куд год крену сипа на њих као из облака. Брзо се вратише, пошто су прву навалу зауставили. Дотле су сви заузели места за одбрану. Цео тај дан прође у борби. Уморни добровољци дају снажан отпор. Партизани јуришају талас за таласом, јер се надају да ће брзо сломити отпор добровољаца само статичним јуришима. Падају мртви на све стране. Погинуше и неколико добровољаца. И то неопрезно. Сваки добровољац сматра да му је револвер запле њен од партизана највећи трофеј. И чим падне неко од партизана први који га спази од добровољаца, потрчи да му узме револвер. Тако погинуше њих неколико. Лудо, али храбро — српски.

А „Штука“ заузео бусију иза једног прозора, па чим борба мало попусти у јачини, почне са својим „штука интонацијама“. Партизани се осврћу на све стране и траже по небу од куд наилазе „штуке“, а добровољци онда распале по њима. А затим почне песма складна и громка:

„Завет смо свој, ми отаџбини дали“...

Извија се песма из топлих срца, надвисује пушчану паљбу, што је партизани нарочито ради песме отварају, да се не би чуло у граду да добровољци и за време борбе певају, издиже се изнад крвова града, прелази преко Млаве и тек тамо негде у брежуљцима према Жабарима тихо се гаси. То певају омладинци Нове Србије, јер знају да гину за спас отаџбине. Не гину за неку фикцију, него за Мајку Отаџбину.

И сутрадан наставља се борба. Партизани стално нападају. Искупило их се преко хиљаду. Улогорили се око града, па на смену нападају. Опколили су ва рош да нико не може да изађе да јави за помоћ. А добровољци увек исти. Нема смене, нема одмора. Ужареним очима осматрају терен испред себе. Тешко оном партизану који се и за моменат заборави, па се покаже — готов је.

Већ други дан се бију без одмора. Већ други дан како ништа не једу. Оно мало хлеба што је било брзо је раздељено и поједено. Ипак, има у подруму мало сировог купуса. Онако сиров једе се са великим апетитом.

Прође и тај дан, па и ноћ. Борба не престаје. Свеже снаге партизана стално и изнова нападају. Наступи и трећи дан.

Трећег дана партизани шаљу парламентарце. Траже да се преговара. Међу њима је и неки Марковић, активни капетан, који се издаје за Дражиног човека, а у ствари је партизан. Траже од добровољаца да се предају. Траже нешто у што ни сами не верују.

А добровољци и не сањају о предаји. Борише се до последњега, па нека изволе партизани да им узму оружје.

После кратког примирја борба се наставља још жешћа и очајнија. Талас по талас партизана уставља се на мецима добровољаца. Али нови и нови придолазе. Већ по мало нестаје муниције добровољима. Мора се брзо одлучивати, јер муниције је још мало, а помоћ не стиже.

И одлука пада. Има да се пробију кроз обруч партизанских хорди и да прегазе Млаву.

Кад се добро смрачило, изађе јуришно одељење под командом Ратка Обрадовића, четовође, напред да прокрчи пут. Од куће до куће с бомбама у рукама прокрчују пут јуришци. Једна по једна заседа пада. Продор је направљен. Стигли су на Млаву. Млава је у ово доба године врло брза и пуна воде. Треба је прегазити у студеној новембарској ноћи. Хватају се за руку, пушке пребацују преко главе и храбро газе. Вода им допире до врата, а оним мањим и преко главе. Ипак се гази. Не осећа се студен новембарске ноћи, мора се напред.

Одједном митраљез заклокота. Изгледа да партизани нису веровали да ће добровољци смети прегазити реку. Меци почеше да свирају песму смрти око глава добровољаца. Паде један, ред се раскиде. У то и „Штука“ завапи: „Држите ми пушку, рањен сам“.

Понесе га вода на ниже. Мокро одело га сапиње. Хтео би да заплива, а не може, а дно му се измиче испод ногу. Ипак га матица донесе до обале. Једва се довукао. Снага га је издала. Мора се даље, јер меци и даље немилосрдно свирају ужасну симфонију смрти. Једва се спашао где је. Био је много ниже од места прелоза.

По мало се и паљба утишала. Осећао је малаксалост и умор, а крв му је још увек текла из ране. Дуго се одмарао ослушкујући паљбу. Најзад се решио да иде. А куда? О, није ни сам знао. Вукао се неко време по не ким баштама. Најзад стиже у једно двориште. Свуда је мрачно као у рогу. Увукао се у неку шупу да ту преноћи. Целе ноћи је ослушкивао кораке партизанских патрола, које су претраживале баште и дворишта да се није ко од добровољаца сакрио ту.

ЗАРОБЉЕН

У јутру су га пронашли у шупи и одвели међу остале заробљенике. Наће се тамо са Герицом и Денковићем. Помирили су се са смрћу, јер они су и пошли да дају свој живот на олтар отаџбине. Око њих се брзо окупила гомила партизана и партизанки. Сви имају црвене петокраке звезде на шајкачама. Почеше да их гурају, малтретирају, да им се ругају. Хвале се својим јунаштвом, иако их је било пет пута више од добровољаца. „Штука“ се шћућурио па све очекује када ће почети да га бију. Ипак су их оставили на миру, видевши да су рањени.

После два дана кретоше их даље. Одведоше их прво у Кучево да их тамо покажу народу, нако везане партизани су их водили улицама Кучева. Сви грађани Кучева морали су да изађу на улице да посматрају заробљенике партизана. На све стране су разласили своју велику победу у Петровцу. А о стотини својих мртвих другова, које изгубише при заузимању Петровца, ни не спомену ше. Причали су како су убили стотину добровољаца, а педесет заробили. Тога дана одржали су у Кучеву банкет. Добровољце су свезане држали цело време у сали. С времена на време, када мало жагор попусти прилазиле су им партизанке и испитивале их, нудећи их уједно да постану партизани да би се и они могли с њима забављати.

Иза тога одвели су их у Раброво, да их и тамо покажу народу, и најзад у Мишљеновац, где је био штаб врховног команданта. Ту су их предали партизанском команданту Вељку Дугошевићу. Тако се та њихова шетња од места до места завршила, јер су их иза тога затворили.

У то време Петровац би поново заузет од добровољаца и активних подофицира. Паде и Кучево и Градиште. Иза њих и Раброво. Једна по једна варош би ослобођена партизанског ропства. Партизани се узмуваше. У штабу завладао страх. Не знају на коју ће страну да крену. Путеви су свуда затворени и запоседнути. А и сељани им отказаше послушност. Магазина пуних хране, коју су они опљачкали од народа, нема више, јер су сви одузети и враћени народу. По паници која је завладала у штабу осећа се скори слом. Беже из места у место. Нису више онако груби и немилосрдни ни према заробљеницима. Позивају их да ступе у партизанске редове. Партизанке се стално купе око њих и нуде им се за „другарице“, да би их на тај начин привукли. Једног дана командант Вељко Дугошевић скине „Штуки“ опанке с ногу и даде му своје тешке ципеле. Лакши су опанци, па се у њима може боље да бежи...

БОРБА КОД ГЛОЖАНА

Једног раног новембарског јутра, пре него су први сунчеви зраци успели да се пробију кроз јесењу маглу, по свим брежуљцима око села Гложана, где се у последње време био склонио штаб врховног партизанског команданта Дугошевића, кретале су се чете добровољаца, четника и одредника. Још при првом светлу опкољено је село.

„Штука“ се пре два дана понудио да постане борац, настојећи да се на тај начин дограби оружја и да побегне. И добио је пушку. Чак на њој је била права звезда урезана на кундаку. Поцепан, прљав, ослабио и потамнио личио је на правог партизана. Око њега се стално купе партизанке и нуде му се да буду „другарице“ зато јер он је мио младић. Сад није више „фашиста“, сад је њихов. А „Штука“ их уверава како је он још млад, па је био заведен. Сад је увидео како је „леп“ партизански живот. Међутим, „Штука“ стално изналази могућност да побегне, али на њега много пазе. Нигде га не пуштају самог, него увек у пратњи двојице-тројице партизана.

Тражили су од њих, добровољаца, да потпишу летак у коме они позивају остале другове до бровољце да им се придруже и да постану партизани. Наравно да су они то одбили.

Отечених ногу, израњављених прстију, гладни, прозебли, духовно уништени, партизани су са страхом очекивали сусрет са добровољцима. Иако су се завукли у скоро непроходна брда Хомољских планина, знали су да ће их и ту праведна рука српских добровољаца досећи.

Вијугаво као змија отегли су се редови одредника, високо се уздижу њихове снажне фигуре у јутарњој измаглици. Час се дижу, спуштају, нестају иза врхунаца већ посутих првим снегом, исчезавају у долинама пуним магле и воде, да би се опет појавиле на коси обавијеној снежном кошавом. Иду и само иду. Иду са свих страна. Стеже се обруч као челик чврст и непробојанч Мрка, честим ветровима паљена лица, истругана дугим кишама, каменована муком и напором, одлучно и решено хитају даље.

Још мало па ће и борба да почне. Партизани су приметили да се приближују наши одреди. Тај сусрет они су са страхом очекивали и кад су приметили да се борба приближује, настала је међу њима паника и пометња. У „Штуке“ срце игра од радости, али ипак плаши се да га у овој гужви не замене са каквим партизаном, па да не погине.

Партизани се ускомешаше. Командант издаје наредбу за нападом, али нико ништа не слуша. Свако се боји за свој живот. Колективна свест умире.

Осу се грмљавина са брега. Са свих страна грми, фијуче, пуца, урла, штекће. Брегови се запалише, а затим дим од барута поче лагано да се диже у јутарњу свежину.

Међу првима паде партизански командант Дугошевић, а за њим изгибоше остали. За то време у једној колиби „Штука“ разоружао десет партизана, постројио их поред зида са дигнутим рукама у вис и чека да наиђу добровољци. Најзад досади му чекање.

— На лево круг и марш напоље, али да ниједан ни простом мрдну, откомандова „Штука“ право капларски.

При изласку из колибе партизани испадоше право пред четнике. Четници их одмах повезаше, окупише и „Штуку“. Међутим, „Штука“ се не да. Једва им је на крају објаснио да је он добровољац, а и они су знали за њега, јер им је нарочито наглашено да пазе на заробљенике да не би непажњом изгинули.

Скуписмо се после борбе. Хвала Богу, и овај пут није било жртава. Партизана је изгинуло око стотину. Запленили смо доста оружја, муниције и разне спреме. Заробили смо око тридесет партизана и партизанки. Бедно су изгледали. Поцепани, неопрани, прегладнели, одавали су слику беде и жалости, а никад слику јунака и ослободилаца.

Наиђе и „Штука“, укрути се по војнички и рапортира:

— Друже, четовођо, дошао сам.

Пољубисмо се и заплакасмо. Били смо га већ давно ожалили, а он још увек жив. Чудни су понекад путеви судбине. Куда они човека могу да одведу, а ипак једном да га врате у круг његових другова.

Ј. Л.

Између стварности и реализма

(Наставак са 7-ме стране)

што се бори а што се, можда, тако јасно не види, али се дубоко осећа и зна.

Херојство иђи унапред, у сусрет догађајима и по могућности одавати њима, свестан одговорности пред народом и прошлошћу жртвовати се за њега и будућност; борити се и умирати — а не препустити се часовитим страстима и прохтевима и нести ти заједно са народом у таласима промашеног живота.

То је права, наша стварност и на том се гради држава.

* * *

Има две стварности: „реалност“ и стварност. Нова Србија, Недић и његови сарадници то је права стварност; то је борба са осећањем историске перспективе и одговорности пред Богом и народом, смирена и поуздана, за спас и бољу будућност српскога народа;

дражинизам и партизанство, то је „реалност“, борба за себе и данас, бекство из живота због нечистих намера и савести, то је кукавичлук коме у српској историји нема примера.

На једној страни Недић, на другој Драже и Тито, на једној светлост и нада, на другој мрак и очај.

И ту — компромиса нема.

И. МИЛАЧИЋ

СРПСКА ВЛАДА ЗА СРПСКО СЕЛО

У свом главном задатку: духовној и материјалној обнови земље, Српска влада генерала Милана Недића, преузевши пре 2 године управу, пошла је са правилне тачке гледишта, да ту обнову треба спровести на првом месту кроз српско село, које је основ нашег државног живота. Не само бројност нашег сеоског живља, која чини нашу земљу првенствено сељачком земљом, већ и значај нашег села у привредном, националном и духовном животу земље, руководили су владу генерала Недића да своје прве погледе обрати селу, да отуда на првом месту очекује наш препород.

Због тога је Српска влада посветила селу, сељаку и пољопривреди своју највећу пажњу и бригу. Подићи село и створити сарадњу између села и града била је једна од главних поставки коју је себи ставио у дужност претседник генерал Недић.

Акција, која је одмах у том правцу поведена на селу у многобројним правцима, показала је убрзо своје велике успехе, можемо с правом рећи веће него што су постигнути за преко 20 година нашег ранијег државног живота, кад је село било од свих режима занемарено и запостављено.

Први крупан и можда најкрупнији прилог не само на обнови земље, већ и на одржању нашег народа, дало је српско село у политичком погледу, схвативши и прихвативши први апел претседника владе генерала Недића за очување мира и реда у земљи. Да није било нашег сељака који је ту потребу дубоко схватио, ко зна какве би се још тешке и непоправљиве последице оборила на наш народ. Одбивши сваку рушилачку акцију, сваку помоћ од своје стране разорним елементима, помажући власт у борби против рушилаца реда, село је афирмирало свој високи политички смисао, заснован на осећајима дубоке привржености према земљи, вери, домаћем огњишту и породици.

Материјални прилог села

Одужујући на тај начин с једне стране свој највећи дуг отаџбини, село је прилегло свесрдно на рад да одужи и други велики дуг, а то је материјално одржање народа. Као што је с једне стране усвојило апел претседника генерала Недића за очување реда и мира у земљи, с друге стране усвојило је његов апел да се свака стопа земље мора засејати, да ниједан Србин не сме умрети од глади.

Узидавши тако своја два највећа прилога у темеље наше обновљене државе српско село дало је доказа да заиста заслужује пажњу и бригу, коју му је влада поклонила.

А брига за наше село и нашег сељака велика је и разноврсна.

На првом месту предузета је акција на духовној обнови села. Посвећена је највећа брига народним школама, да не би с једне стране остале без учитеља, а да би се с друге стране отвориле нове школе тамо где их још нема, а где су врло потребне. Путем предавања сељаку је предочена данашња ситуација у свету и ширени су хоризонти ње говог знања.

Сарадња села и града

Један од најзначајних додира, управо душевна веза између села и града, васпостављена је личним посетама српских домаћина претседнику владе генералу Недићу. Многобројне групе угледних и узорних домаћина из свих крајева Србије, међу којима су се налазили и најбогатији и најсиромашнији, и старци и младићи, долазиле су из недеље у недељу у Београд као лични гости претседника Недића. Сваке недеље по један дан претседник Недић проводио је у дугом и срдачном разговору са својим сеоским гостима.

Са свима у групи и са сваким понаособ претседник владе говорио је од срца срцу, обавештавао се непосредно о њиховим жељама, потребама и мишљењима, а затим истицао дужности које се селу намећу, упазујући на велики значај и неопходну потребу усредсређивања свих продуктивних снага земље, у сарадњи села и града, за бољу и срећнију будућност народа. Одушевљење сељака присним схватањем на које су наишли код претседника владе и свим оним што су у Београду видели и чули на пољу политике, привреде и културе, најбоље је потврдило вредност ових посета, а њихова реч по повратку у своја села много учинила за пижење села и града, за подизање сеоског духа и за унапређење наше пољопривредне производње.

Планска пољопривреда

Један од највећих привредних задатака Српске владе било је спровођење планске пољопривредне производње. Кад се узме у обзир да раније никад никаквог плана у пољопривреди није код нас било, онда ће бити јасно на колико је тешкоћа тај задатак морао да нађе. Па ипак, за врло кратко време он је приведен у дело, захваљујући с једне стране настојањима владе, а с друге стране разумевању сељака.

Влада, преко Министарства пољопривреде спровела је широку организацију и пропаганду у народу. Акција је из канцеларија упућена на терен. Постављени су окружни пољопривредни референти, срески пољопривредни референти и реонски економи, којима је стављено у дужност да одржавају са сељаком непосредан додир, да обилазе села и пољопривредна имања, да на лицу места поуче сељака речима и примером, да му укажу хитну помоћ тамо где је она потребна и неопходна. У томе ниједна грана пољопривреде није занемарена.

Док су с једне стране предузете све мере да се наша основна производња житарица и кукуруза не само одржи, већ и повећа до максимума, с друге стране предузета је акција за што шире гајење поврћа, која је уродила одличним плодом. Не само по селима, већ и по градовима и њиховој околини, засађене су површине, које нам добрим делом обезбеђују исхрану.

Нашем воћарству поклоњена је највећа пажња у погледу садашњости и будућности. Земља је подељена на воћарске реоне и подреоне, уложени су највећи напори за одржање већ постојећих воћњака ,а преко расадника спрема се материјал за будући велики развитак нашег воћарства у свима правцима. У погледу сточарства предузете су све мере за заштиту стоке, за њено подизање и оплемењивање помоћу приплодних грла и за засејавање површина потребном сточном храном.

Акцију владе нарочито су помогли Београдска радио-станица увођењем свакодневних емисија за српско село, штампа својим сталним рубрикама за српско село, као и књижарска издавачка предузећа својим поучним и практичним издањима из области пољопривреде.

Реорганизација задругарства

Велики, управо пресудни корак за будуће подизање и благостање нашег села учињен је реорганизацијом нашег задругарства. Постављањем задругарства, нарочито сеоског, на нове и солидне основе, обезбеђен је како у садашњости тако и у будућности највећи просперитет наше сеоске производње, задовољење свих потреба села, осигурање производње и пласмана сеоских производа, културно подизање села и постављање сеоског живота на далеко виши ниво од досадашњег.

Конјуктура пољопривредних производа скинула је са дневног реда једно врло болно питање, које је годинама притискало као мора нашег сељака. То је питање сељачких дугова. Услед увећања прихода насталом конјуктуром, сељак је данас у могућности да врло лако регулише све своје дугове и да најзад, без терета анунитета и интереса, располаже пуним приходима свога мучног рада.

Сеоска омладина

Велика пажња посвећена је сеоској омладини. Више група сеоских омладинаца упућено је на практичне пољопривредне радове у Немачкој. После пријема и разговора са претседником владе генералом Недићем, ови омладинци примљени су као гости на напредним немачким сеоским газдинствима. Из њихових писама и изјава види се колико су све корисних ствари они тамо видели и научили, да би то, по повратку кућама, применили на својим газдинствима и у својим селима.

Најзад, за нашу сеоску омладину од огромног је значаја последња одлука министра просвете о оснивању Фонда српских привредника за школовање обдарене српске сеоске сиромашне деце. Наши сеоски омладинци, одлазећи на школовање, посведочили су до сада, да се међу њима налазе многобројни непроцењиви таленти, који су нам дали читав низ најистакнутијих интелектуалаца и јавних радника.

Кад се направи биланс шта је све до сада, у року за две године, Српска влада урадила за српско село и за српског сељака и шта је за то време постигнуто, онда можемо заиста бити задовољни и радом владе и одзивом села.

А оно што нам даје највећу залогу боље будућности, то је нови дух који провејава и долази до изражаја на нашем селу, дух свести сељака да је он основни стуб на коме држава почива, дух поноса својом значајном улогом у нашој државној заједници, али истовремено и дух схватања дужности и одговорности које село има према тој заједници у подизању и одржавању нашег државног живота и материјалног благостања.

Школовање обдарених сеоских омладинаца

Бистрина нашег сељака, његова жеља и воља да проширује своје знање, да се школује, одавно је позната и у многобројним приликама посведочена. Најбољи наши умови на свима пољима интелектуалне делатности, истакнути политичари, привредници, научници, књижевници и уметници били су деца са села, који су дошли у град без игде ичега, школовали се радећи по грађанским кућама и дајући часове и „носећи порције", али су чврстом вољом успели да савладају све материјалне тешкоће и да најзад даду пун доказ о својој стварној интелигенцији и способности.

Ипак је велики број таквих сеоских омладинаца био примо-

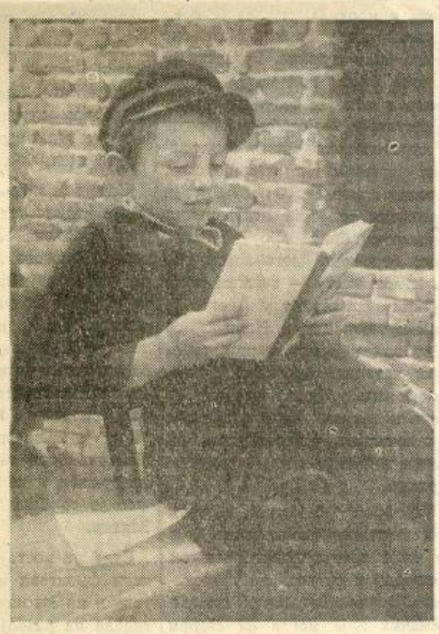

Мало сељаче не проводи више време бесциљно већ чита добре књиге

Снимак: С. Н.)

ран да вечито остане поред плуга и мотике, нарочито у последње време, кад је борба за живот у граду постајала све тежа.

Увиђајући од колике је штете за културни и материјални напредак нације запостављање таквих даровитих сеоских омладинаца, министар просвете и вера одобрио је оснивање ФОНДА СРПСКИХ ПРИВРЕДНИКА ЗА ШКОЛОВАЊЕ ОБДАРЕНЕ СРПСКЕ СЕОСКЕ СИРОМАШНЕ ДЕЦЕ. Из овог Фонда школоваће се та деца са села, која услед слабог материјалног стања не могу да продуже школовање. Неће се више допустити да поједини таленти пропадају и да поједине снаге остају неискоришћене.

Овој деци даће се могућност да своје таленте развију до мак-

би добровољно примили на потпуно бесплатно издржавање једног или више талентованих сиромашних ђака.

Сваки од ових привредника и грађана сматраће се као прилагач — оснивач Фонда. Управа исто тако позива све честите породице у местима где постоје гимназије, а које би могле да приме сиромашну талентовану децу на стан и храну, да се пријаве са означењем цене месечног издржавања која би се плаћала из Фонда. Фонд би се старао о одевању и другим потребама за време школовања.

Пријаве треба поднети Фонду српских привредника за школовање обдарене српске сеоске сиромашне деце у Београду, Влајковићева улица бр. 5, најдаље до 10 септембра.

НИКАКВЕ АНАЛОГИЈЕ

Свет воли историска упоређења. Зато стално упоређује садашњи рат са Светским из 1914—1918. Има много људи који мисле да једно збивање ствара закон према коме се та збивања понављају. Такви људи испољавају мишљење да је први Светски рат створио законе према којима морају да се воде сви светски ратови. Ови људи траже аналогију у садашњим догађајима и у оним из прошлога рата. И они се у својим прорицањима такође придржавају аналогије.

Тетурајући тим путем аналогије, неки људи кажу: „У Светском рату ствар је била одлучена на концу четврте године, а у петој години рат се завршио победом демократских држава. Зато, кажу ови људи, и у садашњем рату четврта година је одлучна година, а у првим месецима пете године појавиће се успех демократских земаља".

Ова аналогија нема никакве основице. Баш напротив, све чињенице доказују да се садашњи рат развија у сасвим другим правцима него претходни, да су садашње прилике ратне стратегије сасвим друкчије него што су биле на прелазу из четврте у пету годину претходног рата.

Завршетак четврте године светског рата био је карактерисан следећим важним чињеницама: Турска уморна од истовременог рата на три фронта, на Кавказу, у Месопотамији и Палестини, ка ои чувањем своје обале и мореуза, стајала је пред сломом, јер су непријатељске снаге биле огромне. Бугарска је такође била при крају својих снага и зато је солунски фронт претстављао најслабију карику у стратегиском ланцу централних држава. На италијанском фронту аустриска војска била је изложена тешким искушењима која нису била проузрокована само борбеним догађајима, већ на првом месту — тешким политичким приликама у Аустро-Угарској монархији. Немачка се ослободила једног непријатеља, оног источног али зато је имала на западу фронт на коме се морала борити против армије три империје, — Француске, Британије и Сједињених Америчких Држава.

Тај фронт се морао борити под најтежим околностима које су биле проузроковане тешком привредном ситуацијом у блокираној групи централних држава. Немачка није могла да створи тенкове, јер је челик био потребан за подморнице, а није могла да створи подморнице у довољном броју, јер уопште није било довољно челика.

Немачка флота морала је да се повуче на узани простор Северног мора ,јер и поред извршног јунаштва момчади новог фантастичног средства рата, под морница, Немачка није била у стању да победи на мору морнарице целога света. Зато није могла да сломи обруч блокаде. А блокада је створила такву неставицу код Немаца и њихових савезника да је већ то личило на глад. Физички изнурени људи подлегли су дејству непријатељске пропаганде која није жалила лажна обећања како би примамила немачки народ на „частан мир". Под дејством те пропаганде у самој Немачкој створио се пацифички фронт, који је био опаснији од свих других фронтова. Немачка вера у победу била је уништена, и зато ступајући у пету годину рата Немачка је наставила борбу без наде у успех. Зато неколико месеци пете године светског рата били су месеци очајне борбе Нмачке против сопственог неповерења у своје могућности.

Оно што се десило у току неколико месеци пете, последње, године рата, било је физички и психички припремљено у току четврте године рата, веома тешке по централне државе.

Сада већ имамо слику тока четврте године садашњег рата. Немачка и њени савезници немају више фронтова ,као што је било онда. Имају само један фронт на Истоку. Додуше, то је фронт тешких борби против непријатеља који је јак, иако је његова садашња јачина постигнута употребом последњих снага. Поред све јачине Источног фронта, то је ипак фронт на коме се Немачка бори само против једне државе, а не против три као што је то било 1918 године на Западу.

Сада не постоји они другостепени фронтови на Блиском Истоку и на Југоистоку, који су утицали на развој рата и на коначан резултат рата. Британоамериканци би хтели да створе негде на европском копну „други фронт" који би могао да одигра улогу једног од тих другостепених фронтова Светског рата. Али коалиција је веома ограничена у својим могућностима за стварање тог „другог фронта", јер се она бори не против групе централних држава, као што је било у Светском рату, већ против два огромна организма, од којих један обухвата Европу, а други — највећи део Источне Азије.

У Светском рату на једној страни била је група централних држава, а на другој страни цео свет. У садашњем рату свет се подели оу две половине, и једна се бори против друге. Онда је Немачка са своја три савезника имала против себе Француску, Британију, Сједињене Америчке Државе, Русију, Италију и Јапан, не рачунајући неколико мањих држава. Сада Немачка са Италијом и Јапаном располаже снагом коју јој стављају на расположење све државе Европе и народи Азије који броје стотине милиона људи.

Године 1918 Немачка је имала тешких борби на фронту на коме се непријатељска снага из дана у дан повећавала доласком нових дивизија из Америке. Садашње борбе на Истоку су тешке, али има безброј доказа да се снага Совјетске Уније исцрпљује и зато треба издржати још неколико недеља битке да би се сломила садашња офанзива, а тај ће слом много значити за развој овога рата, јер Совјетска Унија није више у стању да подноси поразе као што је могла до сада подносити.

Немачка хладнокрвно води оу страшну уборбу на Истоку, јер зна да је њена снага огромна и да њен фронт добија помоћ не само у сопственој немачкој снази, већ и у снази народа Европе који шаљу своје дивизије на Исток. Дешава се ба шсупротно ономе што је било 1918 године. Онда је попуштала снага централних држава а расла непријатељска. Сада најглавнији борац коалиције, СССР, губи своје снаге, док међутим снага Европе расте. И у том порасту снага огромну улогу играју одушевљење и самопожртвовање десетина милиона ослобођених Руса који дају своје најбоље људе за противбољшевичке одреде.

Тај осећај снаге не може бити компромитован неким позадинским доживљајима, као што је било 1918 године, када је позадина нагризавала фронт. Баш напротив, сада је позадина чврста и моћна, и то из два разлога: прво, свако у Европи зна да се бори за узвишену идеју, а друго, Европа не оскудева у намирницама, као што је било 1918 године.

Блокада није овога пута успела Британоамериканцима. Блокада је бесмисленост када треба блокирати половину земљине кугле. А то треба учинити са снагама двапут мањим него што су биле у Светском рату потребне за блокаду немачке обале. Сада морнарице Јапана и Италије не помажу ту антиевропску блокаду, већ, напротив, раде за деблокаду и, штавише, раде на томе да буде блокирана коалиција.

Ова чињеница потпуно је пре окренула ситуацију на привредном ратишту. Док је 1918 године коалиција располагала благом целога света, сада она не може слободно да располаже ни са оним благом које јој је преостало после губитка најдрагоценијих територија. На мору нема господства коалиције, напротив, тамо господари Тројни пакт.

Према томе, физичка снага Тројног пакта је неупоредиво већа од снаге централних држава из Светског рата. А снага не пријатељске коалиције је много струко мања од снаге те коалиције у прошлом рату.

Са гледишта моралних снага видимо исто. Коалиција лута у помрчини јер нема никакве звезде водиље која би указивала идеолошки пут народима демократске групе. Обрнуто је код народа Европе и Источне Азије. Они се боре не само за своју независност, већ и за високи идеал Новога Поретка. А што је најважније, они се боре за спас своје културе — високе културе Европе и оригиналне културе Азије. Они се боре за две лозинке које су разумљиве сваком човеку, а то су: „Азија — Азијатима" и „Европа — Европљанима".

Све је обрнуто у садашњем рату према претходном рату. Обрнут је однос снага, обрнут је однос могућности, обрнут је однос одушевљења, обрнут је ток догађаја, обрнут ће да буде и резултат: победиће Тројни пакт.

М. Војновић

Из првих борбених линија Источног фронта *(Фото: В. В. А.)*

За породице наших заробљеника

Док се живот у Србији, и поред свих тешкоћа наметнутих ратним стањем, развија својим током прилагођавајући се новом духу и новим приликама, дотле је добар број наших милих и драгих искључен из тог редовног тока, из свога пословања, одвојен од своје земље и свога дома. То су они синови нашег народа који се налазе у заробљеништву.

Последице тог њиховог одвајања од родне земље и куће не сносе само они. Напротив, чести су случајеви да те последице још теже погађају њихове на дому, њихове жене, нејаку децу и старе родитеље.

Док је с једне стране наша света дужност да се бринемо о нашим заробљеницима, дотле је исто тако и не мање наша света дужност да поведемо рачуна о њиховим породицама, које су услед одвајања хранитеља дошле у тешке прилике.

Претседник српске владе генерал Милан Недић схватио је и саосетио њихов положај. Да би за њих учинио све што је могуће, претседник генерал Недић предложио је Министарском савету Уредбу о помоћи заробљеничким породицама, која је усвојена и одобрена.

Ова Уредба предвиђа да се за целу земљу оснује у Београду Централни одбор, а за сваки округ окружни одбори при окружним начелствима са повереницима у појединим срезовима и општинама, који ће под руководством претседника владе притицати у помоћ по свима молбама заробљеничких породица.

Централни одбор већ је именован и састављају га: Претседник Стев. Радовановић, дивизиски генерал у пензији, потпретседник др М. Хорватски, помоћник министра финансија, чланови Стеван Пешић, интендантски генерал у пензији, Тома Максимовић, комесар за избеглице и пресељенике, Иван Милићевић, потпретседник Општине београдске, Влада Митић, трговац, Чедомир Петровић, претседник Трговачке коморе, др Светислав Валента, пуковник у пензији и др Вас. Зиндовић, судија.

Централни одбор отпочео је рад у Крунској ул. бр. 1. Почетак рада окружних одбора, као и среских и општинских повереника, објавиће окружни начелници.

Централни одбор апелује на сва државна надлештва и јавне установе, као и на све добре и савесне Србе и Српкиње, да га у овом великом, родољубивом и самарићанском послу свесрдно помогну.

●■●

Упис у Уметничку школу Јосић

Уметничка школа Јосић обавиће упис старих и нових ученика за све четири године, као и за вечерњи акт, у времену од 1 до 10 септембра т. г.

Сиромашни даровити ученици биће примљени и ове године за бесплатне ђаке по цени наставничког колегиума.

Избеглице ће се примити само по одобрењу Комесаријата за избеглице.

Почетак рада у школи накнадно ће се саопштити.

ОДАЈМО ПРИЗНАЊЕ ГЕНЕРАЛУ НЕДИЋУ

Вратимо се за час у 1941 годину и расмотримо тадашње прилике, па ћемо тек по њима моћи да проценимо величину и замах подухвата генерала Недића.

Генерал Душан Симовић, са неколико безумника само за неколико дана, доведе Југославију у такву ситуацију да ју је Немачка напала 6 априла а 18 априла југословенска војска распала се те је један део српски и словеначки, капитулирао а други део, хрватски, одмах је образовао војску новоствореве државе „Независне Државе Хрватске" а Југославија је неповратно пропала. Симовић и његова влада авионима побегоше у Лондон.

У априлу српски народ био је запрепашћен, понижен и застрашен.

Комунистима овако стање било је погодно да развију потпуно своју акцију, коју су почели још за време Југославије.

Њихове организације и чете ницале су сваког дана али се још не смеђоше да испоље јавно. Тек кад отпоче рат између Немачке и Совјета, 22 јуна 1941, они ступише у отворену акцију.

Агитатори комуниста размилеше се на све стране те писменом и усменом пропагандом, разним лажима и умешним и врло вештим коришћењем љубави српског народа према националним светињама — помутише разум и свест код многих Срба тако да ови нису могли јасно да увиде кога претстављају „партизани" и шта они управо хоће. Тек доцније, кад осетише на својој кожи „благодети", увидеше шта ови „ослободиоци" раде и шта хоће, те се многи освестише.

До 7 јула акције партизана беху појединачне, невезане и поцепкане. То беху управо пљачкашке банде које су водили одбегли робијаши и којекакве пропалице, банде од пет до десет људи пљачкаша, цигана и олоша сједињених само ради пљачке.

Од 7 јула команду над партизанима узимају идејне вође, странци, који дођоше преко граница Србије као и они од заблуделих српских синова, *који у комунизму гледаху свој успон на велике положаје на које у Југославији никад не би могли да дођу.*

7 јула учитељ из Пецке, Чеда Милосављевић, са петнаест наоружаних пристаница окићених петокраким звездама, упада на вашар у с. Бела Црква, срез рађевски; нареди сељацима да се скупе; одржа им говор о Стаљину, Совјетској Русији и о комунистичком рају у овој и нареди да сви способни сељаци прихвате оружје па да му се придруже да „ослободе" Србију. На том вашару уби два жандарма а потом се одметну у шуму.

Тиме почиње комунистичка отворена акција.

Од тада партизани почеше да убијају жандарме где их нађоше, да убијају полициске чиновнике и претставнике власти, да нападају на жандармериске станице; да нападају на села; да пљачкају општинске и државне касе; да нападају и убијају све виђене домаћине и истакнуте националисте. Почеше да пљачкају, отимају, пале руше на све стране и убијају сваког ко неће са њима. — Једном речју у Србији настаде хаос.

Комесарска влада, која је примила власт од Немаца 2 маја, немајући довољно ни оружане снаге ни ауторитета и поред најбоље воље, не мораше да рашчисти настали хаос.

Комунистичке банде узеше велики мах, заузеше многа села, вароши и читаве срезове и крајеве па дођоше и на сама врата Београда код Космаја, Авале, Сремчице, Остружнице и Врчина.

У таквој ситуацији комесарска управа даде своју оставку и препоручи Немцима да власт даје човеку који у народу ужива велики углед, поштовање и поверење — генералу Милану Недићу.

Немци позваше генерала Недића, који беше интериран у својој кући, и понудише му да састави српску владу.

Генерал Недић, сазнавши од Немаца шта очекује Србију и српски народ ако се одмах не уведе ред и мир, као добар Србин и патриота, прими се да образује српску владу у приликама у којима би се ретко ко примио, ко не воле Србију као он и коме су лични интереси пречи од народних.

Генерал Недић није се бојао никаквих тешкоћа, које му претстоје у раду; није се бојао ни хаоса у коме прима владу а није се бојао ни тога шта ће рећи они који по ћошковима, по кафанама и по разним буџацима шапућу, критикују, осуђују и — седе на две столице, које се чак и не виде.

Није се бојао ни тога да ће га они из Лондона назвати издајником, немачким плаћеником и слугом а још мање се бојао оних што политику воде „из мишије рупе" а ни црно испод ноката не би дали да спасу Србију и Србе неминовне пропасти, а није се бојао ни од оних који „чекају своје време".

Српски народ и историја, у своје време, рећи ће да ли је он издајник, слуга и плаћеник немачки или су издајници они из Лондона који му то намећу.

У своје време увидеће сви кроз какве је тешкоће и кроз какве је Сциле и Харибде генерал Недић проводио српски разлупани брод да га доведе до луке спаса.

Али сад можемо рећи: да је он својом челичном вољом, својом енергијом, памећу и предузимљивошћу ослободио Србију и српски народ од комуниста, да је увео ред и мир у земљи и да је тиме спасао и Србију и Србе од уништења. Он је то радио брзо и енергично.

7 септембра за команданта жандармерије одређује ђенерала у пензији Стевана Радовановића. Овај преко ноћи ствара одреде из позваних подофицира југословенске војске и од 8 септембра шаље их у борбу: I и II одред у Ужице, III одред у Ужмку, IV у Сопот, V у Гроцку, VI у Обреновац, VII у Свилајнац, VIII у Сењски Рудник, IX у Рађу.

На позив ђенерала Недића омладини ова се јављаа и стварају се добровољачки одреди а четнике Косте Пећанца командант жандармерије организује, попуњава, снабдева потребама и шаље их у борбу против комуниста у северном делу Србије. Прве победе постижу одреди, чистећи од комуниста терен око Раље и у Срезу космајском, 3 добровољачки одред поручника Никића разбија комунисте код Дражња, а потом код Варовнице и Дубоке. III одред Српске оружане силе п. пуковника Цвијановића од Оструженице и Умке чисти Посавски срез. VI одред С. О. С. капетана Лазара Кокорца ослобађа Обреновац од опсаде и чисти Посавски срез до Стублина, VII одред С. О. С. пук. Бабића од Свилајнца чисти Срез ресавски и ослобађа Свилајнац.

То све бива за неколико дана и Београд се ослобађа притиска опсаде.

Али, у колико расте снага Недићеве војске, у толико све више јачају и комунисти, који успевају да 21 септембра заузму Ужице и да се рашире даље на Чачак — Косјерић, Горњи Милановац, Ариље и т. д. и да створе „Ужичку совјетску републику". Мачва, Поцерина, Тамнава, Јадар, Азбуковица, око Пожаревца, Свилајнца, Петровца, Крагујевачке Раче — такође су под њиховим терором.

Налетима српских оружаних одреда, одреда српских добровољаца и дела четника северно од Мораве комунисти бивају разбијени и потискивани на свим странама и после петомесечне борбе Србија је потпуно ослобођена од партизана и њихових белосветских вођа.

Србија је повучена са ивице пропасти и постављена на чврсту основу а српски народ одахнуо је од партизанског терора.

Ето, само то, па да и ништа више није учинио — ђенерал Недић заслужује признање сваког Србина. Сад, кад навршава две године своје плодне управе у Србији, одајмо му заслужено признање и пожелимо му многе среће да и даље брод Србије води сигурним путем у луку мира, реда и рада за срећу Србије и Срба.

С. Р.

Група српских заробљеника који раде на једном сељачком газдинству у Немачкој *(Снимак: В. В. А.)*

ДВЕ ГОДИНЕ ОБНОВЕ СРБИЈЕ

(Наставак са 5-те стране)

радник, наш вредни српски сељак највише је учинио за свој народ, за своју земљу, за будућу његову задружну државу. Он је својим жуљевитим рукама као никад до сад, обрадио своју земљу и тиме српском народу осигурао правилну и довољну исхрану. За њим следи српски патриота радник под непосредним вођством свога Старешине претседника владе генерала Недића.

Ако с друге стране погледамо у материјалан рад владе Народног спаса, са истинским дивљењем морамо одати признање на финансијској политици коју води под изванредно тешким приликама. Ми видимо да се целокупно чиновништво редовно плаћа са повећаним платама поред тога што му се у виду натуре с времена на време притиче у помоћ. Тако исто редовно се исплаћују пензије као и инвалидске потпоре нашим осакаћеним ратницима и ратним удовама. Помоћ се издаје заробљеничким породицама, не распоређеним официрима и чиновницима — избеглицама. У најоскуднијем времену, са највећим жртвама Влада прибира државне приходе и стиже да задовољи готово све државне потребе, у исто време, трошећи огромне суме на јавне радове који служе народним потребама. Сматрамо, да је и ово један добар знак народног поверења кога Влада ужива.

Влада Народног спаса поклања велику пажњу и народном просвећивању. И ако живимо у ратним тешким временима, код нас све школе раде. Влада се стара да у интелектуалном подилатку не наступи празнина, да се континуитет одржи. Како основна, тако и средња, па и највиша настава редовно се одржава и ако нешто по скраћеном програму. Тако исто раде стручне школе као и приватне гимназије. Народу се чине олакшице да слободно време проведе у забави претстава које му пружају добра стална и путујућа позоришта и дилетантске групе, поред многих биоскопа у којима се дају одабрани филмови. Тако, уживајући у забави у часовима одмора, народ има своје душевне хране, која га одржава да не клоне, да издржи до краја. У овом погледу, мора се одати дужно признање данашњем учитељском кадру, нарочито оном на селу, које ради под изванредно тешким приликама. Народна просвета вођена под строгом контролом, чуваће наш народ од завођења на странпутицу са једино правог српског и светосавског пута којим су и наши стари вековима ходили.

У једном сумарном прегледу рада двогодишњице владе Народног спаса, морамо одати признање и слабим српским оружаним одредима, под чијом се заштитом обавља цео конструктиван рад око обнове Србије. Овим нашим див-јунацима, у чијим грудима куца српско срце нека је изречена велика захвалност на њиховом пожртвованом раду. Многи млади животи њихових палих другова узидани су у темеље нове Србије, одакле ће чистоћом српске љубави и братске солидарности вечито зрачити покољењима, опоминући их да стечено чувају јер је плаћено скупоценим жртвама најбоље деце српског народа. Малобројне фаланге али богате светосавским духом и даље ће бдити над судбином своје браће чувајући их од небратске руке које заведене и пометене раде противу интереса своје земље и народа. Они ће одржати ред и поредак тако потребан Србији и српском народу, јер знају да уз њих и са њима свако право српско срце куца и да ако буде потребно, њихови ће се редови устростручити јер Србија мора живети.

Када смо бацили један летимичан поглед на рад владе Народног спаса за две минуле године, онда као Срби морамо застати пред напорима ових наших људи и дубоко се поклонити пред истрајношћу коју су показали. Две године рада у окупираној земљи, у једној духовно растројеној средини, са најоскуднијим средствима, под притиском милионских тешкоћа, заиста је то један колосалан напор, коме треба тражити примера. Толико времена нису остајале владе ни у бившој Југославији, где је министровање било знак господства и песма према данашњим приликама. За ово исто време промениле су се у Лондону четири емигрантске југословенске владе, које нису имале ни државу, ни народ, ни посла. Шта је влади Народног спаса дало вољу за овакав истрајан и напоран рад, ако не дубока љубав према српском народу и непоколебљива вера у срећан Васкрс Србије. Молимо се Свемогућем, да им подари живота, здравља и снаге да заврше започето дело са успехом, јер са њима је Бог, вера и српски народ.

Бог чува Србију! П. О.

ОТАЦ ПЕСНИКА ВЛАДИМИРА ВАСИЋА

Пишући у *Српском народу* о Владимиру Васићу, г. Алексијевић нас је потсетио на једну симпатичну личност старије наше књижевности, чија је биографија данас скоро непозната

Васић је био син лозничког проте Игњата Васића, чувеног либерала и необично вештог полемичара у партијској и династијашкој политичкој дискусији. Неко је 1889 издао у Шапцу I књигу протиних успомена, (да ли је издао и другу, није нам познато), под насловом **Дневник Игњата Васића.** У тој реткој књизи налазе се многи подаци и о њему и његовом сину, песнику Владимиру Васићу.

Прота Васић каже да су њихови старином из Бјелопавлића у Црној Гори, да су „у последњој сеоби" прешли у Срем у село Марадик, где су живели под именом Говедарићи. Породица протине матере била је учитељска, свештеничка и калуђерска. Његове мајке отац Игњатије Сабов био је учитељ проте Матеје Ненадовића. Хаџи Рувима и других. Прота Васић је био род са великим бројем попова по Србији и Срему.

Протин отац Исак прешао је у Србију под Карађорђем, те се тукао у разним бојевима, а настанио се у ваљевском Грабовцу.

Једна протина рођена сестра била је мати Милоша Милојевића, етнографа и војника. Милојевић је био ожењен сестром Косте Цукића.

Прота Васић је рођен у Београду 12 марта 1812, али је одрастао и учио у Купинову, и то нередовно и приватно. Значајно је да му је и мати била писмена и врло побожна. Он је у младости хтео да се закалуђери и био манастирски искушеник.

У Србију је прешао 3 септембра 1829, где је постао најпре учитељ (био му ђак Ранко Алимпић), затим 1833 ђакон и свештеник. Много га је помагао чувени шабачки прота Јован Павловић, такође рођак, коме је био и капелан.

Прота Васић је био ожењен (25 јануара 1832) Милицом, кћерју Матије ђака Илића из Румске.

Страшан политички опозиционар после 1842, немирна духа, прота Васић је све до 1858 имао доста тежак и рђав живот. После тога времена он је „светоандрејац", народни посланик и угледна личност све до своје смрти.

Рођен у Шапцу 1842 године, његов син, песник Владимир Васић је растао и подизао се уз тога оца и у таквој породичној средини. Отац га је 1858 довео у Београд.

Причање проте Васића које се односи на 1858 и на његово учешће у догађајима тога времена је не само живо, него и врло занимљиво. Он је био у центру свих политичких интрига и доцније, у непосредном контакту са Кнезом Милошем. Шта више, он се борио са дворском камарилом и био неки пандан попу Хаџи-Дини, чији је утицај на Кнеза Милоша био препондерантан.

Године 1860 Кнез Милош је протерао проту Васића из Београда, јер му је као ак-обреновићевац и либерал већ био постао несносан. Отуда су протина јадиковања на „коначаре" (људе из Кнежева Конака) управо врло занимљива.

У то време (1860) Владимир Васић станује у Београду код Милоша Милојевића, а затим и станује и храни се код митрополита Михаила у самој Митрополији, што значи да увек остаје у свештеничкој и либералној атмосфери, која није могла бити без утицаја на његово морално и интелектуално формирање. (Једно време је становао и код Ранка Алимпића). Дечко је био у толико више упућен на оца и чеве пријатеље, јер му је мати умрла још 18 јула 1843.

Прота је становао у Лозници од 1844, па је ту код њега неко време растао вероватно и његов син, кога је необично волео и о коме се много старао. Они су се волели усрдном и нежном љубављу и много се дописивали. „Има много детињих, Владимирових писама из Шапца, Београда, Берлина и Ерфурта", вели прота у својим Мемоарима. Где ли су сада та писма? Она су можда интересантнија и од Владимирових стихова!

По свим изгледима Владимир је ушао у Војну академију из материјалних разлога, јер га отац није могао издржавати на другим школама. Он сам прича оцу у једном писму о својој оскудици у одећи, јављајући му да се јавио за Академију заједно са 100 других кандидата. Али није у оскудици само син, него и отац, о чему говори једно писмо митрополита Михаила, упућено проти (и такође објављено у његовој посмртној књизи), којим га писмом овај теши због изгубљеног места у београдској конзисторији (1860).

Не знамо какав је био Владимир Васић као кандидат за Војну академију. Знамо да је др. Владан Ђорђевић износио како је он био већ примљен у Војну академију, када су либерали њега избацили из списка изабраних питомаца, да на његово место убаце младог Васића. Ако је то тако, онда је ова „рохада' врло занимљива. Треба претпоставити какву би војну каријеру текао др Владан, а какав би развој судбина резервисала Владимиру Васићу у цивилу. Можда не би умро тако млад и можда би у књижевности дао много више.

У свакоме случају о Владимиру Васићу се не може дефинитивно писати док се не консултују објављене и необјављене хартије његовога оца. Видели смо да је и оно што је објављено, претставља данас огромну реткост. Где ли је тек оно што је необјављено? Ко би то знао, добро би учинио да извести Државну архиву.

Значај омладинског књижевног конкурса

Књижевни конкурси имали су одувек позитиван утицај на оживљавање књижевног живота и на потстицање једне живе утакмице међу самим књижевним ствараоцима. Недавно расписани књижевни конкурс **Српског народа**, на пример, знатно је допринео обнови српског књижевног живота који је, после несрећног свршетка рата, био сасвим замро. Као што се обично дешава после оваквих тешких националних катастрофа, тада нестаје елана за књижевни рад, људе обузима једна врста апатије, духовног мртвила и потпуне равнодушности за књижевно и уметничко стварање.

Те исте појаве запажале су се и код нас у току последње две године. Међутим, расписивање великог књижевног конкурса **Српског народа** натерало је многе наше књижевне раднике да поново узму пера у руке и да се озбиљно припреме за нове духовне напоре и нова духовна стремљења.

Расписивање најновијег књижевног конкурса, за најбоље израђене књижевне саставе самих омладинаца, има исто тако велики значај. Наша омладина имала је одувек смисла и љубави за књижевност и уметност. Сетимо се само великог броја наших омладинских часописа и листова, који су били верно огледало високих душевних одлика српске омладине, њеног одушевљења за лепоту и поезију, њеног истинског заноса за све што је племенито и узвишено. Сетимо се само дивног идеалистичког покрета Уједињене омладине српске 60-тих и 70-тих година прошлога века, у доба нашег смелог и понесеног романтичарског национализма, када је читава српска омладина била сложна и јединствена, истоветних погледа и заједничких идеала, када се и живело и умирало само за Српство.

Најновији конкурс има вишеструк значај. Пре свега, он ће показати да је данашња српска омладина свесна озбиљности времена у коме живимо, да је начисто с тим да се читаво човечанство налази на судбинској раскрсници и да више нема повратка на старо. Ново доба тражи нове људе, који ће бити зрели и способни да поведу нове нараштаје бољој и срећнијој будућности.

Више је него извесно да кроз редове нове српске омладине већ данас струји нови дух и нови, позитивни и стваралачки идеализам. Нова омладинска поколења не заносе се више интернационалним марксистичким идејама, не подају се више штетним страним утицајима, не имитирају више туђе обрасце, туђе формуле животне мудрости и туђе погледе на живот и свет, не одушевљавају се више незрелим и опасним идејама о слободној љубави и сличним изумима изопаченог и патолошког бољшевичког морала који разара основне темеље европске културе и хришћанске цивилизације.

Нова српска омладина — после дугог тражења и лутања у току прохујалих 20 година нашег несређеног и неорганизованог јавног живота — враћа се поново нашим здравим народним традицијама, вечитом праизвору наших исконских националних и расних вредности, вековном жаришту наше аутохтоне, самоникле и самосвојне народне културе и народног духа, Српству и Православљу.

Судећи према сведочанствима наставника књижевности наших средњих и стручних школа, наша школска омладина воли и разуме књижевност, осећа наше књижевне вредности и покушава и сама да се огледа на књижевном пољу. У првим пробама пера наших омладинаца осећа се већ дух новога доба националне обнове и моралног препорода српског народа. У омладинској рубрици **Српског народа** објављен је већ до данас читав низ успелих радова самих омладинаца, који показују необичну духовну зрелост и обећавају позитиван развој у будућности.

Расписани омладински конкурс откриће, без сумње, многе младе књижевне таленте, изазваће живу и племениту утакмицу међу омладином и потстаћи ће је да се јаче заинтересује за рад на књижевном пољу. Сви награђени радови на овом конкурсу биће објављени у засебној књизи која ће достојно репрезентовати нови српски књижевни подмладак и допринети да наши нови културни хоризонти постану ведрији и лепши.

На молбу учесника, рок за пријем рукописа продужен је до 1 октобра.

Сликарске изложбе некада и сада

За сликарске изложбе сада постоје разни павиљони и салони. Некада их није било. Код старих Грка сликари су излагали јавно, на трговима. Плиније пише да је сликар Апел стално јавно излагао своје радове.

У Риму сликарске изложбе вршене су у такозваним портицима. Агрипа је држао говор у коме је позивао богате аматере сликарства да своје сликарске галерије учине приступачним и сиромашнима.

У Италији, за време Ренесанса, приређиване су многе сликарске изложбе по атељеима самих сликара.

Прави сликарски салони основани су у Француској.

Луј XIV по савету Колбера наредио је члановима сликарске академије да се сликарски и скулпторски радови имају излагати сваке године.

Године 1663 академија је одлучила да се сваке године месеца априла одржава сликарска изложба, али је Колбер наредио да се изложба држи сваке друге године како би сликари имали времена за своје радове. Године 1667, од 9 до 23 априла, отворена је била прва јавна сликарска изложба, потпуно онаква какве се и сада приређују, а године 1746 образован је био жири који је имао за дужност да прима и оцењује радове који ће бити излагани на изложби.

УСПЕХ „ВИТА-МИНЕ"

ВИТА-МИНА је најзад изашла пред публику.

Као и „Минут после десет', тако је и ова најновија београдска' бурлеска одмах, на премијери освојила београдску публику: освојила је и новим сижеом, и новом духовитошћу, и новим шлагер-песмама, које публика пева заједно са глумцима — укратко речено, освојила је, јер је ведра, животна, јер је актуелна, чисто београдска ствар.

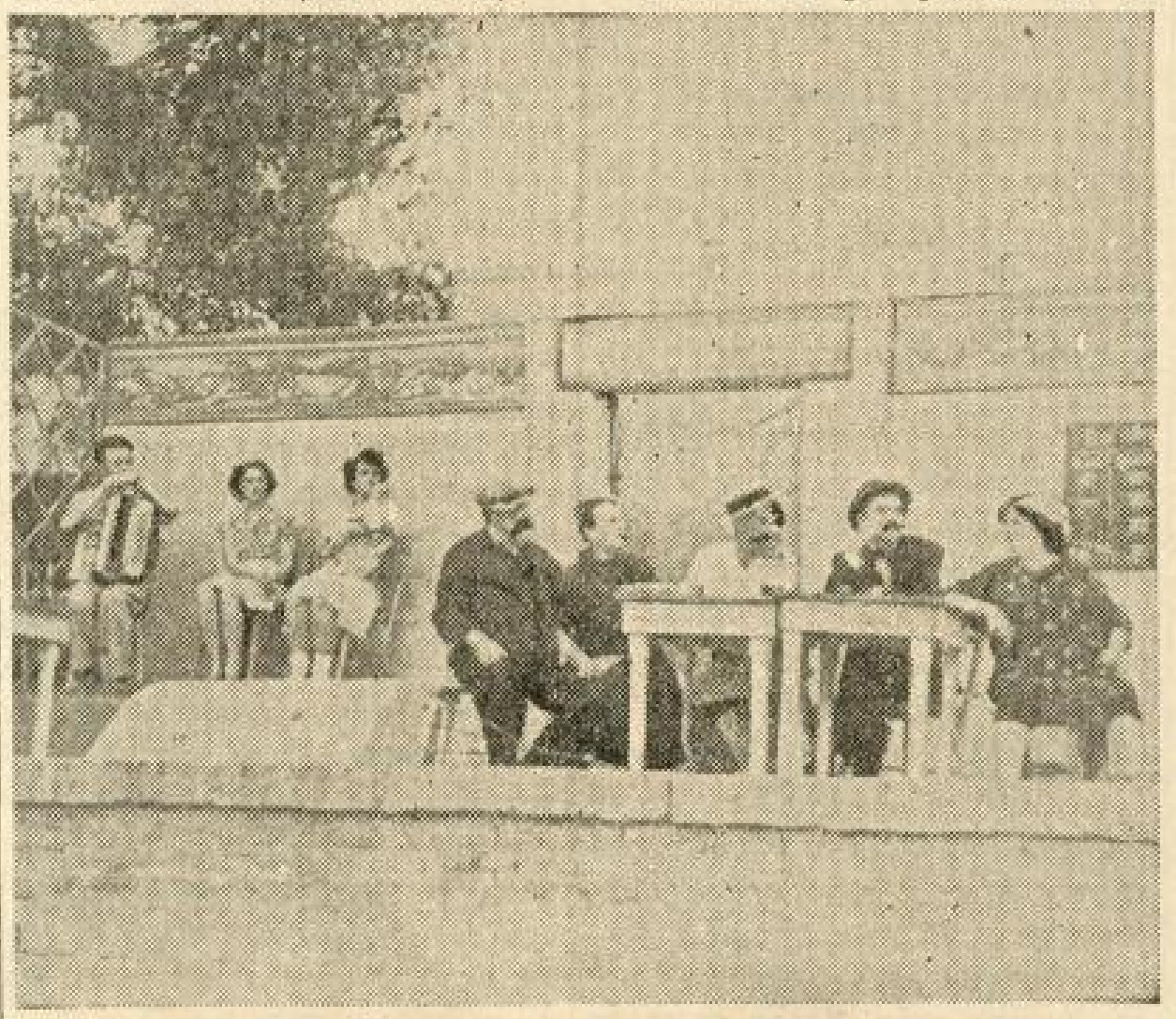

Једна сцена из »Витамине« на калемегданској позорници

(Снимак: С. Н.)

Духовитост Београда је непресушна.

У овим најтежим данима није утрнуо смех, није угаснула ведрина, тај понос цароставног Београда.

Мића Димитријевић је и овом приликом доказао да је стари београђанин са све новим и новим београдским бурлескама, шаламама, вицевима, шлагерима, мајстор за реви-комедије.

Вита-Мина је успела да засмеје и оне високо писмене, оне широко неписмене. Она је од оних духовитих ствари, које ће остати као пример ведрине свога времена, своје средине.

Вита-Мина је комедија у којој долазе до изражаја два Београда: монденски и пиљарски. Сукоби су испреплетани тако да се лица и наличја та два света стално смењују.

Али, колико је Мића Димитријевић уложио духа, да Вита-Мине што боље успе, толико су се исто својски заложили и сами глумци.

Животић, као краљ парадајза, опет је блирирао, а поред њега у првом реду г-ђа Цока Перић-Нешић и г-ђа Д. Цимић, па затим г-ђа Паранос и г-ђа Ж. Стокић.

И с музичке стране Вита-Мина је освојила публику својим ведрим шлагерима: Калемегдан се разлегао од смеха и песме, те је публика провела најведрије бар неколико тренутака.

Пријатна и лака, Вита-Мина ће остати комедија радо гледана, радо имитирана, јер ведрина која њоме струји није вештачка, високопарна, књишка, већ спонтана, животна, присна — народска.

Овакве врсте реви — комедије несумњиво припремају терен за велике комедиографске подвале, којих је у Београду увек било и којих ће несумњиво увек бити.

Доказ је зато успех Вита-Мине.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке) Тел 20-383

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА« Краљице Наталије 100 Тел 21-772.

Тромесечна претплата 36 динара шаље се преко »Пресе« а. д. Влајковићева 8.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

Рехабилитација песника Светислава Стефановића

Др Р. В. Ђисаловић: Поезија Светислава Стефановића, Београд, 1943. Издање књижаре „Доситеј Обрадовић".

После рехабилитације нашег великог песника Лазе Костића, којој се приступило са пуно добре воље и широког разумевања, дошла је на ред и рехабилитација његовог најбољег ученика и следбеника, песника Светислава Стефановића. Као што је познато, Јован Скерлић, Бранко Лазаревић и остали наши књижевни критичари из Скерлићевог круга, били су неправедни према песнику Стефановићу и одрицали су му и оно што му се мора признати: неоспоран песнички таленат.

Доцент Универзитета др Р. В. Ђисаловић, објавио је ових дана интересантан есеј о поезији Светислава Стефановића, који заслужује пуну пажњу. У првом делу свога есеја, писац је бацио поглед на писање критике о првим збиркама песниковим, са занимљивим полемичким освртима на критике Скерлића и Б. Лазаревића. Врло је занимљива случајност чињеница да су и учитељ и ученик рђаво прошли пред судом наше тадашње критике: „После Лазе Костића, Свет. Стефановић био је најсмелији борац против песничких конвенционалности, против спутавања живога људског духа и против умртвљавања унутрашњег живота човекова. И Костићева и Стефановићева поезија била је отворена побуна против старога реда ствари у тадашњој српској књижевности. Зато су и Костић и Стефановић били проскрибовани од стране свих оних који су били противници напретка и новога духа у нашој литератури".

У своме успелом есеју др Ђисаловић је дао интелигентну естетичку и психолошку анализу Стефановићеве лирске, рефлексивне, родољубиве, социјалне и религиозне поезије: из сваке врсте изабрао је најкарактеристичније песме и дао о њима своје прецизно формулисане коментаре и конкретне судове. Др Ђисаловић је овим есејом дао доказа да располаже лепом књижевном културом и широком пријемчивошћу за естетичке импресије и истинска уметничка доживљавања.

У последњем поглављу писац даје занимљив осврт о мишљењу наших и страних савремених књижевних критичара и литерарних историчара о поезији Стефановићевој: Исидоре Секулић, Боривоја С. Стојковића од наших, Отона Хаузера, Артура Кронија, Умберта Урбанија, Филеаса Лебега, од страних. На крају својих излагања, писац је дошао до ових интересантних закључака: „Данас, после пола века његовог песничког стваралаштва, почиње се и у нас постепено увиђати да су странци и овога пута били објективнији и правичнији од нас самих. Крајње је време да постанемо свесни себе и да умемо ценити и наше сопствене духовне вредности и наша властита духовна остварења".

ЕВРОПЉАНИН РУБЕНС

Hans Gerhard Evers: Peter Paul Rubens, Verlag F. Bruckmann-München, RM 25.—

У моменту када Европа брани своју културу, једна књига о Рубенсу има нарочити значај. Од Антверпена до Цириха су велики градови нашег континента украшени његовим делима, која везују божанско небо Грчке са северњачким пејсажима и тиме им дају карактер европског.

Такође чисто научни разлози оправдавају издавање ове књиге. Досадања литература о Рубенсу није довољно обратила пажње како на његова дела тако и на Рубенса као човека (који је истовремено био и политичар). Овде је по први пут дата јасна слика овог великог уметника, при чему писац чини интересантан покушај да Рубенсово дело прикаже кроз његов приватан живот.

Уметнички свет кроз анеклоте

Leopold Zahn: Kleine Kunstgeschichte des 19. Jahrhunderts in Anekdoten, Gustav Kiepenhauer Verlag, Berlin RM. 15.—

Из анеклота може се човек боље упознати него из неке дуге биографије. Анеклоте описују једног уметника исто тако тачно као и оштри потези цртача. Баш 19. век био је пун догађаја у уметничком свету.

Поред великих француских сликара из друге половине века са својим бурним и пуним патње животима налази се мир немачких романтичара. Велика заслуга Цана је, што је он кроз ситне догађаје и анеклоте приближио уметника 19. века читаоцима, тако да је то права виртуозност.

Национално васпитање омладине

Заводски лист, Смедеревска Паланка, година I, бр. 8, цена 6 динара

Завод за принудно васпитање омладине у Смедеревској Паланци није старог датума. Али он је за кратко време свога постојања постигао резултате којим би могао да се поноси и најстарији завод овакве врсте у ма којој земљи. У овоме Заводу су за кратко време небројено младића и девојака не само упознали све благодети једнога конструктивног рада, већ им је дато и једно солидно опште образовање и национално васпитање. Заводски питомци су основали своје спортске клубове, литерарне дружине, и, пре неког времена и свој лист.

У свом последњем броју *Заводски лист* доноси врло интересантне чланке и песме питомаца, као и говор Димитрија Љотића „О вама и за вас", који је одржао пред питомцима, у коме се између осталога каже:

„Човек се коцка и људи га осуђују. Кажу: коцкар је. А како да ми останемо хладни када млад човек стави свој живот на коцку. Како да у нама све не затрепери? Како да не будемо несрећни, као да су у нас беси ушли, па нам раскидају тело? Како да не будемо узбуђени? И кад би то биле суве гране са нашег народног дрвета, које су дотрајале и које чекају само да бура наиђе и да их одломи, ми бисмо морали да се узбудимо. Ипак, и она сува грана расла је на оном зеленом храсту. Ни то одвајање не иде без бола. А шта је са лишћем зеленим? Шта је са гранчицама? Како да човек не помисли на њих које се раскидају. О, нисам ја против жртава. Како би човек могао бити достојан тога имена ако је против жртава? Жртва је ипак највећа ствар. Принети себе на жртву, изван тога нема ничег вишег. Ко то учини, тај је дошао на врхунац људског уздизања. Али принети себе на жртву ради свога, ради чега вреди изгубити живот. Тада се мора наћи мисао за коју се вреди жртвовати!

Од прилога заводских питомаца нарочито је занимљив чланак Р. Николића „Србија чека на нас".

„Србија чека на нас!, Њене дубоке ране зову нас да их лечимо. Понижени и беспомоћни народ моли и клечи пред нама. Зове нас да помогнемо свима онима који су далеко од свога завичаја и који своје суморне дане проводе у туђини, мислећи стално на свој родни крај, на своје. Зову нас увељене српске мајке, које осталоше са својим челима — младим и нејаким Српчићима — без супруга својих, зову нас да их помогнемо. Зову нас бледа и гладна деца, обучена у рите, без оца и мајке — своје, остављена улици, да им помогнемо и да их нахранимо. Зову нас градови и села да из њих изагнамо беду и немаштину која мучи напаћени и намучени народ. Зову нас родна поља, да их натопимо знојем својим да би што боље родила. Планине, брда, обрасла дивним столетним шумама, чекају на нас да их ослободимо оних сивих и тешких облака који их притискују, те да их поново сунчани светли и топли зраци љубе а плави, нежни као осмех, анђела, свод грли да те шуме столетних храстова, четинара и липа поново учинимо привлачним и безопасним, да кужни дах њених становника отерамо, да се њеним свежим ваздухом и пријатним мирисом напајају болесна браћа".

ПРИЛОГ ЈЕДНОГ МАЛОГ НАРОДА ЕВРОПСКОЈ КУЛТУРИ

Ерцe: Словенска крв. Издање „Словенска крв", Братислава. Страна 570, цена Кс 270.

Добијањем своје самосталности Словачка је стављена пред важне културно-политичке задатке. На првом месту требало је доказати да нова држава не само да данас стоји на завидној културној висини, која оправдава њену самосталност, већ да она ту своју самосталност заслужује и својом прошлошћу. Она на првом месту мора самим Словацима а затим целом свету да покаже, да је словачки народ дао велики број имена са којима може да се поноси и неки велики европски народ.

Нарочито је велики број Словака који су радили ван своје домовине, јер им она није раније могла да пружи могућности за развитак њихових способности. Ти Словаци су, растурени по целом свету, дали човечанству драгоцене прилоге. Данас су нам сва та имена позната захваљујући Ерцеу, који их је са великим трудом сакупио и дао у првом словачком лексикону. Он је тиме словачкој јавности дао једно драгоцено дело, у коме је показао колико се значајних Словака налази не само у самој Словачкој већ и у иностранству. У овој књизи се налазе имена свих значајнијих људи словачке крви без обзира на позив и народност којој данас припадају. Врло много словачке крви тече у жилама људи који се данас нерадо сећају свога порекла, јер су током времена подлегли страном утицају. Ерце у овој књизи набраја преко 3000 имена научника, уметника и филозофа, као и хемичара, лекара и физичара итд., који чине част словачком народу.

„Словенска крв" је једно документарно дело, које је драгоцено за целу словачку нацију, јер је оно доказ снаге и истрајности Словака.

Радио

СВАКОДНЕВНЕ ЕМИСИЈЕ БЕОГРАДСКЕ РАДИО СТАНИЦЕ

5.00— 6.15 Другарски поздрави
6.15— 7.00 Емисија за српске сељаке и вести на српском језику
7.00— 7.10 Вести на немачком језику
7.10— 9.00 „Добро јутро, драги слушаоци!"
9.00— 9.20 Вести
9.20—12.00 Пауза
12.00—13.00 Подневни концерт
13.00—13.10 Вести на српском језику
13.10—13.50 Подневна музика
13.50—14.00 Вести на немачком језику
14.00—14.50 Нешто за тебе
14.50—15.00 Извештај о водостању
15.00—15.30 Извештај Врховне команде с лаганим понављањем и кратке вести за војску
15.30—16.00 Пауза
16.00—18.20 Српске емисије
18.20—18.40 Час немачке народне групе
18.40—19.00 Музика за тебе
19.00—20.00 „Из савремених догађаја" на немачком језику и вести на страним језицима — бугарски, мађарски, француски и румунски.
20.00—20.20 Вечерње вести
21.40—22.00 Поздрави младог београдског стражара
22.00—22.15 Последње вести
00.00—02.00 Поноћне мелодије.

НЕДЕЉА, 29 АВГУСТ

16.05—17.00 Београд поздравља Бор. Суделују: Народни оркестар Обреновић, Ната Павловић, Предраг Буташ, дует Спасојевић—Тодоровић, квартет Ђорђевић, квартет Симић, Војин Поповић, Младен Гутеша, Јел. Стојковић, Константин Павлов
17.00—18.20 Лепе мелодије.

ПОНЕДЕЉАК, 30 АВГУСТ

16.00—18.20 Српске емисије.
16.00—16.30 Забавна музика. Изводе: Забавни оркестар под управом Фрање Седлачека и солисти Дивна Радић и Александар Маринковић
16.30—16.35 Извештај Врховне команде.
16.35—17.00 Серенаде (плоче)
17.00—17.30 Гласови са позорнице
17.30—17.40 Предавање.
17.40—18.10 Народна музика. Изводе Народни оркестар Милановић, Савета Судар и Димитрије Ћирић
18.10—18.20 Из савремених догађаја.

УТОРАК, 31 АВГУСТ

16.00—18.20 Српске емисије.
16.00—17.00 Музика из тонфилмова. Суделују: квартет Симић, квартет Ђорђевић и Војин Поповић.
17.00—18.10 Народна музика. Изводе: Народни оркестар Милановић, тамбурашки оркестар Араницки, Ружа Протић, Божидар Милосављевић, Вука Шехеровић, Божидар Грујић и Бора Савић-Крушарац.
18.10—18.20 Из савремених догађаја.

СРЕДА, 1 СЕПТЕМБАР

16.00—18.20 Српске емисије.
16.00—16.30 Забавни квинтет Преворшек
16.30—16.35 Извештај Врховне команде.
16.35—16.50 Концерт мушког октета под управом Богдана Цвејића
16.50—17.00 Из савремених догађаја
17.00—18.20 Забавни час.

ЧЕТВРТАК, 2 СЕПТЕМБАР

16.00—18.20 Српске емисије.
16.00—16.30 Концерт радио хора под управом Богдана Цвејића.
16.30—16.35 Извештај Врховне команде.
16.35—17.00 Квинтет Николић свира српске мелодије
17.00—17.30 Звуци тамбурица. Изводе: тамбурашки оркестар Араницки. Солисти: дует Катински и М. Милошевић
17.30—17.40 Предавање
17.40—18.10 Дечји час
18.10—18.20 Из савремених догађаја.

ПЕТАК, 3 СЕПТЕМБАР

16.00—16.30 Аудиција радио Београд
16.30—16.35 Извештај Врховне команде на српском језику
16.35—17.00 Народне песме и музика изводи народни оркестар под управом проф. Крстића. Солисти: Ранка Ђорђевић и Нада Јовановић
17.00—17.30 Шлагери Изводе: Квартет Симић, Војин Поповић, квартет Ђорђевић и Младен Бутеша
17.30—17.40 Предавање.
17.40—18.10 Народне песме певају Вера Пантелић и Добривој Јовић уз пратњу народног оркестра Милановић
18.10—18.20 Из савремених догађаја.

СУБОТА, 4 СЕПТЕМБАР

18.00—18.20 Српска емисија. Добровољачки час.

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 3.— ДРЖАВНА ТАКСА ДИН. 5.—

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам, па је овим оглашујем за неважећу. Крстан Загорац. 596 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, те је оглашујем за неважећу. Јелена Ваљански. 597 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 15.728 издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је неважећом. Радомир Максић 598 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 9.266 издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Овим је оглашујем за неважећу. Видосава Ђурђевић. 599 2—3

КУЋНУ ЛИСТУ и пријаву издате од Претстојништва градске полиције, Крагујевац, изгубила сам па их оглашујем за неважеће. Милосава Павловић. 600 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је оглашујем за неважећу. Дана Пантовић. 601 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је овим оглашујем за неважећу. Михаиловић Даринка. 602 2—3

ДУВАНСКУ књижицу бр. 1267 издату од Претстојништва градске полиције Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Добривоје Ђорђевић. 603 2—3

ИСПИСНИЦУ моје кћери Бориславке Бајић ученице I разреда гимназије у Алексинцу изгубио сам те ју овим оглашавам за неважећу. Душан Бајић, адвокат из Бајине Баште. 581 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам па је овим оглашујем за неважећу. Сврзић Драгослав. 583 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам па је оглашујем за неважећу. Жика Димитријевић. 583 3—3

ПОЛИЦИСКУ пријаву издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам па је оглашујем за неважећу. Илинка Стојановић. 584 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам те је овим оглашујем за неважећу. Босиљка Чумић. 585 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ и пријаву издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем их за неважеће. Драгиша Илић. 586 3—3

ПРИЈАВУ и објаву издате од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам, па их оглашујем за неважеће. Благоје Стаменковић. 587 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, те је овим оглашујем за неважећу. Надежда Николајевић. 588 3—3

ИЗГУБИО САМ личну карту издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу па је оглашујем за неважећу Петровић Миливоје. 589 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам па је оглашујем за неважећу. Бошко Којић. 590 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам па је овим оглашујем за неважећу Радмила Јовановић. 592 3—3

ИЗБЕГЛИЧКУ легитимацију бр. 93409а издату од Претстојништва полиције у Крагујевцу изгубила сам. Овим је оглашујем за неважећу. Јованка Богошевић. 591 3—3

ПОЛИЦИСКУ пријаву издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам те је оглашујем за неважећу. Милица Брајевић. 593 3—3

ИЗГУБИО САМ личну карту издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, па је овим оглашујем за неважећу. Светислав Петровић. 594 3—3

ТРАЖИ СЕ Сретко Петровић, избеглица село Врточ, општина Милићи, срез Ласаница. Јавити *Вида Петровић*, избеглица село Грбица, срез Гружански. 614 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 7088 издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. *Мирковић Илинка.* 615 1—3

ПОЛИЦИСКУ ПРИЈАВУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам па је оглашујем за неважећу. *Радмила Димитријевић* 616 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ 101 издату од среза Гружанског изгубио сам па је овим оглашујем за неважећу. *Стојковић Радојко*, из Станова. 617 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је овим оглашујем за неважећу. *Живана Петровић.* 618 1—3

ИЗБЕГЛИЧКУ ЛЕГИТИМАЦИЈУ издату од Комесаријата за избеглице у Рачи изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. *Милан Војиновић.* 619 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ И ПРИЈАВУ издате од Претстојништва градске полиције Крагујевац и шоферску дозволу издату од Министарства трговине изгубио сам па их оглашујем за неважеће. *Вујичић Живота*, аутомеханичар. 620 1—3

„РАДЕ НЕИМАР“

ПРОДАЈЕ — КУЋЕ — ПАЛАТЕ — ВИЛЕ

ВИСОКИ ОЧУВАНИ РЕНОМЕ НАШЕ ФИРМЕ ВЕЋ ЈЕ ПОЗНАТ
БЕОГРАД — КРАЉА МИЛАНА 20. — ТЕЛЕФОН 27-796. 625

ПОСЕТИТЕ СТОВАРИШТЕ МОДЕРНОГ НАМЕШТАЈА

Ђорђа Барјактаревића

БЕОГРАД — КР. АЛЕКСАНДРА 87 и 97. ТЕЛ. 40156.

Има велики избор спаваћих соба, кухиња, трпезарија, комбинованих соба, кауча, патент фотеља, салонских дубоких фотеља, уз најниже цене, најлепши избор за 1943 годину. 626 1—4

СТАРИ НАКИТ И ДРАГО КАМЕЊЕ

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња.

„БУКУЉА“ 627 1—1

ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА
Краља Милана 41-а до Славије

Пажња! Пажња!

Продавцима златног накита

Не продајте ни једног парчета Вашег златног накита, драгог камења и златних зуба, док потпуно не би били упућени у њихову стварну данашњу вредност. Зато ако већ продајете понудите свима купцима *а на послетку у Вашем је интересу* понудите и познатој фирми „ВРАЧАР“ која ће Вам платити одмах по највишој дневној цени, или ће Вам бесплатно и стручно проценити „ВРАЧАР“ — Београд, Палилулска улица бр. 6. — Продужење Душанове улице. — Телефон 28-706. — Дорћолска пијаца. 622 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

30 АВГУСТА 1943 ГОД.:

1) Плац Толстојева 11 — Дин. 1,500.000.—
2) Плац са зградом Толстојева 64 — Дин. 2,800.000.—
3) Плац са зградама Сарајевска 35 — Дин. 1,700.000.—
4) Плац са зградом Пуковника Штурмана 5 — Дин. 4,500.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска 33/II, од 9—12 час. где се могу добити сва даља обавештења. 623 1—1

Државна хипотекарна банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

2 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом Авде Карабеговића бр. 4 Дин. 900.000.—
2) плац са зградом на углу Госп. Вучића и Тиквешке Дин. 1,800.000.—
3) плац са зградом Браће Недића бр. 17 Дин. 2,500.000.—
4) плац са зградом Церска бр. 39 Дин. 300.000.—
5) плац са зградом Госп. Јевремова бр. 44 Дин. 2,400.000.—.

4 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД.:

1) плац са зградама Госп. Јевремова 56 Дин. 3,500.000.—
2) плац са зградама Краља Петра бр. 77 Дин. 2,800.000.—
3) плац Степе Тодоровића, 630 м. кв. Дин 320.000.—
4) плац са зградама Живка Давидовића бр. 73 Дин. 450.000.

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска бр. 33 од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења. 624 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји на дан 3 септембра 1943 год. са почетном лицитационом ценом ова имања:

1) Имање, Поенкареова бр. 22 дин. 800.000.—
2) Јеврејска синагога у улици Давидовој Дин. 1,200.000.—
3) плац са зградама, Ђ. Вашингтона 10 Дин. 2,000.000.—
4) плац, Мраморека бр. 10 Дин. 80.000.—
5) плац у Гор. Матејевцу — Загребачка 1 Дин. 30.000.—

Продаја ће се обавити у згради банчиног филијала у Нишу од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења.

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

10 СЕПТЕМБАР 1943 ГОД.:

1) плац са зградом, Кнеза Павла бр. 104 Дин. 4,200.000.—
2) плац са зградом, Госп. Јованова бр. 77 Дин. 3,000.000.—
3) плац са зградом, Госп. Јованова бр. 79 Дин. 5,600.000.—
4) плац са зградом, Ђуре Даничића бр. 4 Дин. 2,000.000.—
5) плац са зградом, Далматинска бр. 87 Дин. 800.000.—
6) плац са зградом, Цвијићева бр. 118 и 120 Дин. 2,000.000.

13 СЕПТЕМБАР 1943 ГОД.:

1) плац са зградом, угао Кап. Мишине 46 и Скен. Бегове бр. 37 Дин. 2,000.000.—
2) плац са зградама, Булевар Кнеза Александра Карађорђевића 31 Дин. 1,500.000.—
3) плац са зградом, Рајићева бр. 14 Дин. 1,500.000.—
4) плац са зградама, Скендербегова бр. 10 Дин. 1.400.000.—
5) плац са зградом, Принца Евгенија 37 Дин. 2,000.000.—.

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска бр. 33 од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења.

ПРОДАЈЕ СЕ врло јевтино:

ПЛАЦ НА АВАЛСКОМ ПУТУ 300 кв. м. У НЕПОСРЕДНОЈ БЛИЗИНИ БЕОГРАДА. 70.000 Д.

ПЛАЦ КОД АВАЛСКОГ ПУТА БЛИЗУ 9 КИЛОМЕТ. 5000 кв. м. ЈАВИТИ СЕ НА ТЕЛ. 30-698. 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

6 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД.:

1) плац са зградом Виноградска бр. 73 — Дин. 400.000.—
2) плац Степе Тодоровића, 630 м. кв. — Дин. 320.000.—
3) плац Степе Тодоровића, 644 м. кв. — Дин. 320.000.—
4) плац са зградама Кнеза Павла 29 — Дин. 2,500.000.—
5) плац са зградама Воји. Анђелка бр. 43 — Дин. 450.000.—

8 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД.:

1) плац са зградама Воји. Анђелка 39 — Дин. 500.000.—
2) плац са зградом Војводе Бране 57 — Дин. 700.000.—
3) плац са зградом Крунска бр. 36 — Дин. 4,500.000.—
4) плац са зградом Кнеза Павла бр. 106 — Дин. 4,200.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска бр. 33, од 10—12 час. где се могу добити сва даља обавештења. 629 1—1

Поштарина плаћена у готову

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Београд, 4 септембра 1943
Бр. 34. Год. II.
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

СВЕСНА ШУМАДИЈА ВОДИ

са генералом Недићем на челу

Кад постоји сагласност и разумевање између српског народа у Шумадији и вођа, управљача Србије, он да се са спокојством може гледати на српску будућност. То је закон српске историје, који је до сада био на снази.

Сусрет генерала Недића са Шумадинцима на дан двогодишњице Владе народног спаса јесте један такав изванредан догађај, који улива веру, да ћемо савладати све тешкоће, које нас још чекају до краја рата.

Крагујевачка манифестација захвалности и оданости шумадиских сељака великом сину Шумадије, генералу Недићу за његово велико дело спасавања српског народа јесте наша велика нада у данашњем критичном моменту да ће оно бити до краја изведено у присној и дубокој сарадњи предводника Србије и самога народа.

Хиљаде и хиљаде Шумадинаца који су похитали из свију крајева Шумадије, носећи у својим српским срцима неизречену девизу: »Верност за верност«, доказ су да су здрави смисао, истинско родољубље и воља за животом преовладали у језгру српског народа над самоубилачким и рушилачким тежњама, које су доводиле у питање опстанак и будућност српског народа.

Сви су хтели, и стари и млади, и мушкарци и жене да посведоче своју оданост генералу Недићу и своју љубав према мајци Србији, која су осећања данас нераздвојно везана у њиховим срцима и душама.

Веза крви и духа која спаја генерала Недића за ово светло тле и његову велику историју избило је овом приликом вулканском снагом и светлошћу на видик дана пред лицем народа и целога света.

КРАЈ ЈЕДНЕ ДРЖАВЕ

Пре четири године, у септембру 1939, заварана обећањима Енглеске и Сједињених Америчких Држава, Пољска је изазвала рат, и пропала. У вези са тиме доносимо чланак Х. Г. фон Студница, једног од најбољих новинара Рајха.

Бизмарк је једном политику назвао — уметношћу могућег. Ко буде пажљиво пратио ток пољске политике кроз векове, тај ће открити, да је пољска политика одувек покушавала оно, што је немогуће. Резултат је био тај, да је Пољска увек морала да капитулира пред историском нужношћу. Географски положај Пољске био је врло тежак: опкољена моћним суседима, између Европе и Азије, без природних граница. Али она је ту судбину делила са другим европским силама, са Немачком, на пример, срцем Европе. Сличан положај имала је и Аустро-Угарска, као што је то данас случај и са Швајцарском. У пркос тог тешког географског положаја ове државе могле су да опстану, док је Немачка успела да данас постане тежиште и средиште европског континента.

Једна чисто континентална држава може да се одржи, или ако је војнички дорасла својим суседима, или ако са њима потражи споразум, па макар и делимично. У политици је стога уметност могућег, често исто што и уметност стварања коалиција. Краљеви и државници Пољске нису могли никада да схвате ову истину. Они нису умели да схвате географски положај Пољске, и да сходно томе воде најпогоднију политику за своју земљу. Тако је Пољска ишла из катастрофе у катастрофу.

Када је Пилсудски умро, његови наследници су напустили политику споразума са Немачком, а нису склопили неки споразум са Совјетском Унијом. Пољска је веровала, да је и војнички и политички дорасла, и једном и другом суседу. И тако је септембра 1939 пропала. Катастрофа, коју је тиме доживела пољска политика, била је утолико тежа, јер је Пољска извукла мач из корица против својих сопствених интереса. Поред Француске њен једини савезник била је Велика Британија, поморска сила, која се већ дуже времена налазила у опозиционом ставу према обема највећим копненим силама европског континента, Немачкој и Совјетској Унији. У историји света није било случајева, да једна поморска сила може успешно да гарантује некој малој копненој сили, против једне велике копнене силе.

Упркос томе Пољска се поуздала у гаранције и ушла у рат због једног територијалног питања, као што је било питање Данцига. На бојном пољу могла је Пољска да одржи своје захтеве за положајем велике силе само 18 дана. Деветнаестог дана немачко-пољског рата није само пропала тежња Пољске за положај велике силе, већ је она уопште престала да постоји као држава.

Пољска емиграција још увек је занета лудилом величине и верује да ће моћи овај рат, ако и мир који после буде дошао завршити према њиховим жељама. У Лондону од пропасти Пољске постоји „пољско питање". Оно има свој узрок у чињеници, да су Пољаци на свој начин озбиљно схватили овај рат.

Бивши претседник пољске емигрантске владе генерал Сикорски и његова околина били су мишљења, да је један рат који је почео по вољи Пољске, мора се и завршити по њеној вољи. Они су веровали да се цео свет бори већ четири године, само зато, да би се поново успоставила Пољска.

На то су се Велика Британија, Сједињене Америчке Државе и Совјетска Унија сложиле у томе, да потпуно одбаце „пољско питање".

Совјетска Унија је недвосмислено изјавила, да ће она у случају победе област бивше Пољске сматрати као „област своје сигурности", и да сматра успостављање граница Русије пре 1914, као нешто што се само по себи разуме. По совјетском схватању, у једној „зони сигурности" не сме да буде неруског становништва. Стога је совјетска влада планski истребила све Пољаке у области које су се налазиле под њеном окупацијом од септембра 1939.

„Пољски ратни циљеви", које су поставили пољски емигранти, наишли су у Москви на потсмех. Велики московски листови као и пољски комунистички лист у Москви и најзад лондонски *Дејли Уоркер*, којим управља Москва, из дана у дан најогорченије нападају пољску емигрантску владу. Емигрантска влада је означавана као „клика реакционарних племића и великопоседника". Овим се мислило на графа Рачинског, графа Поницког, Тарновског, Потоцког и Ромера.

После неуспелих покушаја за посредовање између Стаљина и пољске емигрантске владе, да се решење њихових међусобних односа одложи до свршетка рата, Енглези су јасно и недвосмислено показали свој став. Они су дали на знање, да не желе за љубав Пољске да се одрекну једног генералног споразума о послератним питањима са Совјетском Унијом. Дошло се до одлуке о основној преоријентацији британске политике у Европи, и призната Совјетска Унија као „европска сила реда". Прва цена коју је Велика Британија морала да плати, била је Пољска.

Пољска емигрантска влада је искусила горку истину, коју је лорд Палмерстон изразио у својој познатој изреци: „Енглеска не зна за пријатељство или за неко вечито непријатељство, она зна само за своје вечите интересе".

Када су се Иднови преговори у Вашингтону и сувише одужили, почело се веровати да су Сједињене Америчке Државе наклоњене да се држе Атлантске повеље, а према томе и да се старају за будућност Пољске, и то у смислу како су је замишљали пољски емигранти. Сада је и та илузија одузета пољским емигрантима: ни из једне земље они нису чули толико прекора, као из Сједињених Америчких Држава.

Амерички професор историје Ролан Грин Ашер изјавио је, да Сједињене Америчке Државе не могу да помажу захтеве Пољске, јер она није демократска и реална. Не могу се 18 милиона Пољака задовољити на рачун 200 милиона Руса, без чије помоћи савезници не би могли никада да победе. Валтер Липман је написао: „Ми (Американци) не мислимо да стражарчимо на пољској граници, и не смемо да заваравамо Пољаке, да ћемо то учинити".

Амерички државни секретар је одржао један говор, који је вашингтонски дописник *Дејли Експреса* овако коментарисао: Берлеов говор „Не треба се бојати Русије", у Вашингтону је коментарисан тако, да по њему влада Сједињених Америчких Држава признаје све територијалне захтеве Совјетске Уније". Иднов пут у Вашингтон имао је за циљ, да тамо објасни став Велике Британије. Он је у Вашингтону рекао, да су захтеви Совјета здрави и логични.

Најзад је државни секретар Кордел Хал на једно тврђење *Јунајтед Преса* да су Сједињене Америчке Државе и Енглеска сагласни у погледу оправданих захтева Пољске, одговорио оштрим демантијем. Жртвовање пољских емиграната од стране Вашингтона не разликује се ни за длаку од жртвовања Пољске од стране енглеске владе.

Три велике силе, са којима су пољски емигранти мислили да се боре „раме уз раме", напустили су Пољску. Али исто тако и међу „малим" савезницима више се није показивала и никаква симпатија за пољске емигранте. Нарочито је Бенеш брзо схватио „слабу коњуктуру" пољског питања, и пожурио се да буде на пристојном отстојању од пољских снова.

Више не би имало много да се каже о „пољском питању", како са тиме стоји у табору „Уједињених нација". Према свему овоме становиште бивше Пољске мора да увиди, да се сада области које оно насељава налазе у рукама оних, који ће спречити један нов рат који би се повео због Пољске. А то је за његовог добро, јер не постоје никакве сумње, да би један рат, који би Пољска водила против једне над Немачком победничке Совјетске Уније, водила за успостављање граница од пре септембра 1939, значио потпуно истребљење пољског народа.

Да ли се Генерални гувернман свиђа Пољацима или не, али је једно сигурно, да је то једина форма, под којом може пољски народ да живи. Генерални гувернман је по речима званичних немачких личности „суседна земља Рајха". То не значи ништа друго, него да Пољаци, као народ, постоје поред Немаца и да ће поред Немаца и даље живети. Као што је историја немачког Истока показала, између Немаца и Пољака потпуно је могућ један плодан заједнички живот.

Међутим једна синтеза између Руса и Пољака је потпуно искључена. Чак и под најмилостивијим царем у Варшави се владало картечом, док су у Пруској и Аустрији долазили Пољаци до највиших положаја у државној управи. За Пољске емигранте пут у отаџбину, неће ићи никада преко Москве. И становништво Генералног гувернмана такође зна, и то од дана предаје Варшаве, да једна Пољска, која се гради на основу обећања Енглеске, гради на песку.

На данашњој карти Европе Генерални гуверман заузима једно видно место. У Европи коју граде Черчил, Рузвелт и Стаљин, то место потпуно ишчезава.

Јапан организује привреду великоазијског простора

Иако се јапанска војна сила налази у пуном замаху борбене акције, то Јапан у свим заузетим и ослобођеним областима врши огромну привредну преоријентацију и организацију у циљу привредног усклађења свих привредних снага великоазијског простора, које су досада служиле интересима капиталистичких група којима је ишло у рачун да тај привредни простор буде искоришћен децентралистички са изразитом колонијалном тенденцијом. Јапан у свом привредном организаторском плану иде затим да све сировинске изворе тог простора искористи и повеже тако да дају једну целину, чији ће производни потенцијал користити у првом реду многољудском народу који живи у том простору. У извођењу свога привреднога плана Јапан има стално пред очима подизање нивоа на коме је досада живео човек великоазијског простора желећи да му да могућности да и он учествује у благодетима које му је природа у толико обилатој мери подарила.

Досада је страни велики капитал у распарчаној привреди великоазијског простора вршио експлоатацију без обзира на животни стандард урођеничког становништва, имајући при томе пред очима само интерес свога друштва ,дакле рентабилитет, а у другој линији интерес свога народа ,ако се тај могао повезати са рачуном о рентабилитету. Сентименталности у пословању на Истоку није било, односно тамо је тога било мање него на другим сировинским изворима.

У оквиру свог настојања Јапан тежи ка привредном допуњавању целога простора. Разуме се да с тим у вези Јапан не може да изврши само преоријентацију и реорганизацију привреде у појединим новим областима, већ мора извршити велике измене и у својој сопственој привреди која има да појача свој водећи положај у привредном систему великоазијског простора.

Када је реч о организаторском усклађивању свих привредних могућности тога простора, онда реорганизација не може да буде једнострана или ускогрудна; у том случају се све мења, тако рећи, из темеља, иако темељи остају, али проширени и учвршћени. У вези с тим учињена су почетком маја од Јапана два корака наиме, с једне стране обављен је нови привредни план за ову годину, а с друге подвучен је значај Филипинских острва за изградњу великоазијске привреде посетом претседника владе Тоја главноме граду.

Нови привредни план Јапана истиче три основна привредна задатка у организацији великоазијског привредног простора, и то: организацију односно реорганизацију индустрије, саобраћаја и употребе радне снаге. Сем тога је тим планом регулисано укопчавање запоседнутих јужних области у оквир целокупне привреде новог простора у односу на њихову производњу сировина и подизања индустрије у тим областима.

У оквиру јапанске индустрије предвиђена је даља изградња следећих пет индустријских грана: индустрије гвожђа и челика, угља, лаких метала, бродоградње и изградње авиона. Сва индустријска постројења целокупне јапанске индустрије биће убудуће подређена искључиво тим индустријским гранама.

У области саобраћаја појачаће се употреба обалске железничке мреже за транспорт робе, како би се растеретила обалска паробродарска служба. Бродски простор који ће се уштедети на тај начин употребиће се за саобраћај са југоисточном Азијом. Цео транспорт робе из Јапана за азијско копно биће убудуће само преко Кореје, одакле ће продужити железницом. Време претовара ће се рационализацијом смањити на половину досадашњег. Хонгконг је централна лука за претовар у саобраћају са запоседнутим јужним областима.

Од огромног је значаја ново регулисање у области употребе радне снаге, које иде затим да мушку радну снагу у великој мери замени женском. Упослење мушке радне снаге по уредима забрањено је ако се може заменити женском. Сем тога уводи се обавезна радна служба за све девојке које су завршиле вишу девојачку школу.

У циљу да се стане на пут великом одливу радне снаге из Јапана, могу се у запоседнутим областима запослити само лица на водећим положајима у предузећима и специјалиста радници, док се остала радна снага мора формирати од урођеника који ће бити у том правцу обучавани.

Тежиште привредне сарадње јужних области у оквиру великоазијске привреде лежи у производњи сировина којима Јапан не располаже. Да би се у том настојању планski извршила организација основан је „Савет за сировине великог простора" који ће вршити расподелу вишкова сировина и испитивати разне могућности за даљу употребу тих сировина. Значај овога савета подвучен је тиме, што он подноси извештаје непосредно влади.

Из овог кратког приказа настојања која Јапан улаже око организације привреде у великоазијском простору, видимо да влада у Јапану тежи остварењу привредног склопа који има огромних могућности с обзиром на богатства у сировинама, расположивој радној снази и снази јапанског капитала, као и с обзиром на организаторске способности Јапана.

ИСПРАВКА

У чланку г. Ж. Перића „О Демократији", бр. од 21. прош. мес. нашега листа, десила се случајно ова штампарска грешка на ступцу трећем при дну: штампано је: „славили државу и народ" а треба: „спасавали државу и народ".

Молимо да се ово има у виду.

Уредништво

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.

ШТАМПАРИЈА «ЛУЧА», Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.

Тромесечна претплата 36 динара шаље се преко «Пресеа. д. Влајковићева 8.

ДВЕ ГОДИНЕ У СЛУЖБИ ОТАЏБИНЕ И НАРОДА

Великим народним манифестацијама у Крагујевцу, 29 августа 1943, обележене су две године владе Народног спаса армиског генерала Милана Ђ. Недића, владе која је примила на себе сав терет једнога слома, и у огромним напорима дала све од себе, да спасе српски народ и Отаџбину.

Тај велики двогодишњи рад дао је видне резултате, постигнуте усред великог судбоносног рата. Рад српске владе, показује уједно и жељу српског народа за својим самоодржањем и конструктивним радом у овом делу Европе.

Влада армиског генерала Милана Ђ. Недића имала је тежак и частан задатак, да у споразуму и сарадњи са немачким окупаторским властима изврши.

нову административну поделу земље,
осигура безбедност и изврши потребну реорганизацију правосуђа,
привредно подигне земљу,
унапреди пољопривреду у циљу обезбеђења исхране српског народа,
одржи стабилност финансија,
да обнови саобраћај
савремену обавештајну службу и изврши потребне изградње,
да да нов правац просветној политици
доведе земљу на достојну социјалну висину.

Општа државна управа, јавна безбедност и правосуђе

По питањима опште државне управе, рад Министарства унутрашњих послова био је нарочито активан у свима правцима, како у свом сопственом делокругу, тако и у делокругу опште управе. У сопственом делокругу, управном и самоуправном он се манифестовао у уредбодавном, организаторном правцу, а исто тако и у погледу редовног отправљања службе.

Од највеће је важности Уредба о административној подели земље, којом је извршена реформа наше унутарње управе. Том Уредбом укинуте су бановине, као гломазне административне јединице, и српском народу туђе, а земља је подељена на округе ради бољег управљања, као и да би се испунила жеља народа, да се Србија врати на своју стару поделу, која је имала свој углед и своју традицију.

Поред ове најзначајније Уредбе нису изостали потребни прописи и уредбе, које су изузетно прилике налагале. Међу њима нарочиту пажњу заслужује и Обавезна служба рада. Основна тенденција у поступању приликом позивања и упућивања на обавезан рад, јесте, да је обавеза рада часна обавеза свих грађана, при чему лични моменат, и оних који упућују на рад и оних који подлежу тој часној обавези, не сме имати никаквог утицаја.

Одмах по преузимању власти армиски генерал Милан Недић врши образовање специјалних оружаних одреда са искључивим задатком уништавања комунистичких банди, и успостављања редовне власти у крајевима који су очишћени од комуниста. Уз помоћ жандармерије, помоћних оружаних одреда и добровољаца, успостављен је свуда ред.

Када је била потпуно уклоњена комунистичка опасност, влада генерала Недића прешла је на организацију целокупне службе српске државне безбедности. Ново надлештво показало је такође велики успех у сузбијању индивидуалних акција деструктивних елемената у Србији, штитећи народ, личну слободу, сигурност и безбедност уопште.

Крајем маја 1942 извршена је потпуна реорганизација Министарства правде. Отворени су нови апелациони судови у Нишу и у Петровграду, нов управни суд у Нишу, проширена територијална надлежност Управног суда у Београду и на подручје Баната, као и надлежност Касационог суда за целу земљу. Све је то допринело брзом успостављању могућности за правилан и убрзанији рад у правосудним установама, тако да је наш правосудни живот убрзо узимао свој нормалнији ток.

Један од најважнијих добитака из ресора Министарства правде огледа се на законодавном пољу. Министарство правде, поред сарадње на законодавству и других ресора, спровело је у области своје надлежности 69 Уредаба, и сем тога примило је за озакоњење још десет уредаба.

Поред доношења организационих прописа и прописа по судском пословању у циљу што бољег функционисања правосуђа, законодавна делатност имала је највећим делом за предмет доношење потребних материјалних прописа из области приватног и јавног права, који су имали за циљ, да становништву Србије олакшају положај услед рата и њима изазваних прилика, и да регулишу многобројна правна питања која су се временом појавила.

Пољопривреда и исхрана, народна привреда и финансије

Иако је пољопривреда занимање 80% нашег народа и најважнија грана наше народне привреде, њој је раније посвећивано мало пажње.

Влада армиског генерала Милана Недића, правилно је схватила да се напредак у пољопривреди може постићи једино добром пољопривредном теренском службом и планском пољопривредом. Створивши беспрекорну пољопривредну теренску службу, активирајући све пољопривредне установе, прешло се круни рада: *планској пољопривредној производњи у Србији*

У вези са наредбом Претседника владе и позивом упућеном свима Србима, морала се по плану обрадити свака стопа обрадиве земље, и повећати површина појединих култура. Пољопривредна теренска служба, радио, штампа, конференције, предавања и друга средства пропаганде пренела су тај позив по целој земљи, а народ свестан озбиљности положаја у коме се налазимо, разумео је тај позив

Планска пољопривредна производња успела је и у првој и у другој години. Није пропуштена никаква могућност а да није искоришћена, да се нешто добро и корисно уради за српску пољопривреду и српског сељака.

У циљу да се Србија привредно оснажи, спроведена је планска организација привреде. Увођењем дириговане привреде уведена је наша привреда, из хаотичних послератних дана у нормално пословање.

Требало је довести у ред руднике и фабрике и обновити занатске радионице, нерационална предузећа укинути, створити нова индустриска предузећа по добиа за нове прилике, и осигурати снабдевање широких маса.

Индустрија и занатство постављено је на нове основе. Основане су привредне централе на које је пренета надлежност спровођења мера дириговане привреде у појединим привредним секторима.

У циљу организовања нашег банкарства, спроведене су мере са наглашеним смером, да се ликвидацијом нездравих и препоручиваних спајања здравих кредитних установа, изврши неопходна рационализација нашег банкарства, и тиме створи бољи услов за његов даљи развој.

Најзначајнији напори Српске владе огледају се у њеним финансиским мерама, које се изражавају у обезбеђивању материјалних сретстава за задовољење материјалних потреба српског народа.

Када се изврши анализа расхода, предвиђених у буџетима виде се тежње којима се влада руководи. Пре свега, расходи у буџету обезбеђују правилно функционисање државне администрације. Велики су износи намењени у чисто социјалне сврхе, као и ванредни кредити за збрињавање избеглица, помоћи породицама заробљених официра и других ратних заробљеника, и у рату пострадалом становништву.

У земљи привредно недовољно развијеној, и уз то под тешким последицама рата, извођење јавних радова било је неопходно. Српска влада је нарочито упутила своју делатност у том правцу. Већ 1941 донета је одлука о извођењу најхитнијих јавних радова, а почетком 1942 г. приступило се много обимнијим радовима, на које је досад утрошено неколико милијарди динара. Док је за финансирање јавних радова држава прибегла јавном кредиту за покриће редовних буџетских расхода, она је обезбедила довољне буџетске приходе.

Као у свима земљама, ресор саобраћаја претставља један велики и компликовани апарат, коме су постављени важни задаци Ратне последице погодиле су и наш железнички саобраћај и ставиле железничку управу пред тешке задатке у техничком и административном погледу, као и у погледу комерцијалног пословања.

Убрзо се постигло нормализовање саобраћаја, који данас одлично функционише.

Српске радионице за оправку локомотива, извршиле су послове не само за нашу земљу, већ и за суседне земље. Све наше локомотиве одржавају се нормално. Путничка и теретна кола поправљају се, а у току су и радови за проширење железничких радионица. Извршена је организација транспортне службе са свима железничким управама, и уређена погранична служба на прелазним станицама. Цео Југоисток везан је тарифски са западним земљама. Основан је званични путнички биро *Србопут* ради унапређења и развијања путничког саобраћаја.

Саобраћај се одржава редовно и у оквиру међународног саобраћаја. То исто важи и за речни саобраћај.

За само особље државних железница предузете су мере на побољшању материјалног стања и исхране. Железничке дирекције отвориле су кујне за исхрану возног особља на важним станицама, где возни службеници добијају бесплатно топло јело и хлеб, поред редовног снабдевања.

На подручју пошта, телеграфа и телефона постигнути су знатни успеси. Поштански саобраћај је као у предратно време. Достављање писама, дневних и недељних листова, као и часописа врши се на време и у најудаљеније крајеве наше земље. Оптицај новца у упутничком, поштанско-штедном и чековном промету налази се у сталном порасту.

Нарочита је пажња посвећена пријему и отпремању пакета за наше ратне заробљенике. Исто толико пажње се указује достављању поште заробљеничким породицама, без обзира које често у питању какво удаљено село или заселак у планини. Исти је случај и са уређењем писмоносног и пакетског саобраћаја између наших радника у Немачкој и њихових породица, као и између обвезника радне службе и њихових породица.

Телеграфска служба обавља се у потпуно мирнодопском обиму. Учињени су велики напори на одржавању, обнављању и подизању нових телефонских централа. Локални телефонски саобраћај је потпуно нормалан.

За време од две године, министарство грађевина примило је на себе послове од највећег значаја за обнову Србије.

Извршени су велики радови на путевима у готово целој Србији. На другом месту су хидротехнички радови: мелиорације и асанације земљишта и регулације река, затим снабдевања насеља водом и канализацијом. Исто тако је све учињено да се постојећи мелиорациони и регулациони објекти одржавају у исправном стању, о чему се старају водне задруге.

Из послова електромашинске струке обраћена је нарочита пажња питању електрификације наше земље. Одобрени су кредити за студије и претходне радове, а по одобрењу материјалних средстава, приступљено је изради генералног плана електрификације. Од нарочите важности су елаборати за главне земаљске далеководе.

Социјална политика, народно здравље и просвета

Послератне прилике наметнуле су делокругу социјалне политике и народног здравља, поред ранијих, нове задатке изазване новим потребама и животним условима. Највећа промена извршена је у самој структури радног права, пошто је у вези са ратно-привредним мерама рад престао да буде само право, већ је постао и дужност — обавеза рада, што с друге стране повлачи свестрану заштиту обвезника рада од стране државе.

Прилагођујући се новим начелима социјалне политике, извршено је разврставање радника и приватних чиновника и службеника на групе и врсте, с обзиром на важност и тежину радова, с тим да они који раде теже и важније послове, буду у тој размери и боље збринути.

Ради подизања и обнове Србије, заведена је национална служба рада са задатком, да цео народ одређеног доба старости, удружи на заједнички свестан и дисциплинован рад за опште добро, како би сваки појединац могао бити кориснији и боље употребљен.

У циљу органског изграђивања српских радничких удружења — за заштиту привредних и културних интереса радника и приватних службеника, као и у циљу уређења сарадње свих учесника у привредном животу основана је Српска заједница рада.

Српска заједница рада, има између осталих задатака:

да осигура социјалан мир у привредном раду, и да у том циљу пробуди код предузимача и послодавца потребно разумевање за праведне захтеве његових радника и службеника, а код радника и службеника правилно разумевање прилика и привредних могућности предузећа.

После слома у априлу 1941 настала је незапосленост, која је била повећана великим приливом избеглица. Како је Немачкој био потребан велики број радне снаге, то је извршено посредовање и ангажовање радника за Немачку, и то на добровољној бази. Радници су се пријављивали у великом броју, тако да укупан број запослених радника у Немачкој износи 60.403 радника. Незнатан број запослене у пољопривреди, док су остали запослени у индустрији, по разним градовима Рајха.

Да би се омогућило нашим радницима да из Немачке шаљу својим породицама уштеђевине од зараде, организована је служба преноса радничких уштеђевина из Немачке у Србију. До краја јула ове године дозначено је преко 115 милиона динара.

Спроведено је повећано социјално старање за раднике и приватне службенике и њихове породице, породице радника у Немачкој и радника на обавезном раду, збрињавање сиромашне, напуштене и избегличке деце, издржавање дечјих домова.

Осигурање радника и службеника спроводи се преко *Главног уреда за осигурање радника* у Београду. Поред тога уређени су међусобни односи у погледу социјалног осигурања са Немачком за наше раднике и њихове породице, у случају оболења и несреће у послу. И Пензиони фонд за приватне службенике у Београду наставио је са својим редовним пословањем. Извршена је измена и допуна инвалидског законодавства.

Здравствена служба показала се на достојној висини, нарочито у тешким задацима услед опасности од епидемија. Уведена је обавезна служба лекара на селу, извршена реорганизација Црвеног крста, хигијенске службе, као и обнављање и уређење разних санаторијума. Болнице су потпуно оспособљене за рад, отворена су нова одељења и извршено снабдевање лековима и санитетским материјалом.

Једна од најважнијих реформи која је извршена у Србији, јесте несумњиво реформа просветне политике. Она је истовремено била и једна од најпрешнијих, јер је духовно оздрављење једног народа предуслов сваког оздрављења. За опстанак наше нације и за њену обнову било је потребно ставити народну просвету на здраве темеље српска се омладина морала васпитати у духу наших хнародних традиција, и образовати у смислу народних и државних потреба.

Да би се отклонили досадашњи недостаци, и да би се створило тело које би поставило план културне и просветне политике, реорганизован је Главни просветни савет при Министарству просвете и вера, који је имао задатак да обезбеди континуитет просветне политике и смишљен плански рад. Главни просветни савет састављен је од претставника свих сталежа, корпорација, високих просветних и научних установа.

Тако је израђен државни просветни план, по коме је извршена, поред увођења нових типова школа, реорганизација наставе од основних школа до универзитета. Народном просвећивању поклоњена је велика пажња, и поведена енергична борба против неписмености. Основане су нове народне књижнице, обновљена државна библиотека и цео научни живот. После доношења Уредбе о универзитету извршено је постављање ректора, декана факултета и професора, завршене су факултетске уредбе и започети редовни дипломски испити на универзитету.

На основу свега овога створена је база за нову просветну политику, која се у првом реду руководила основном мишљу, да је насушна потреба обновљене и препорођене Србије да се створе солидне основе за васпитање и образовање народног подмлатка и тиме обезбеди срећнија будућност и народа и државе.

А. С.

ИСТОРИСКА

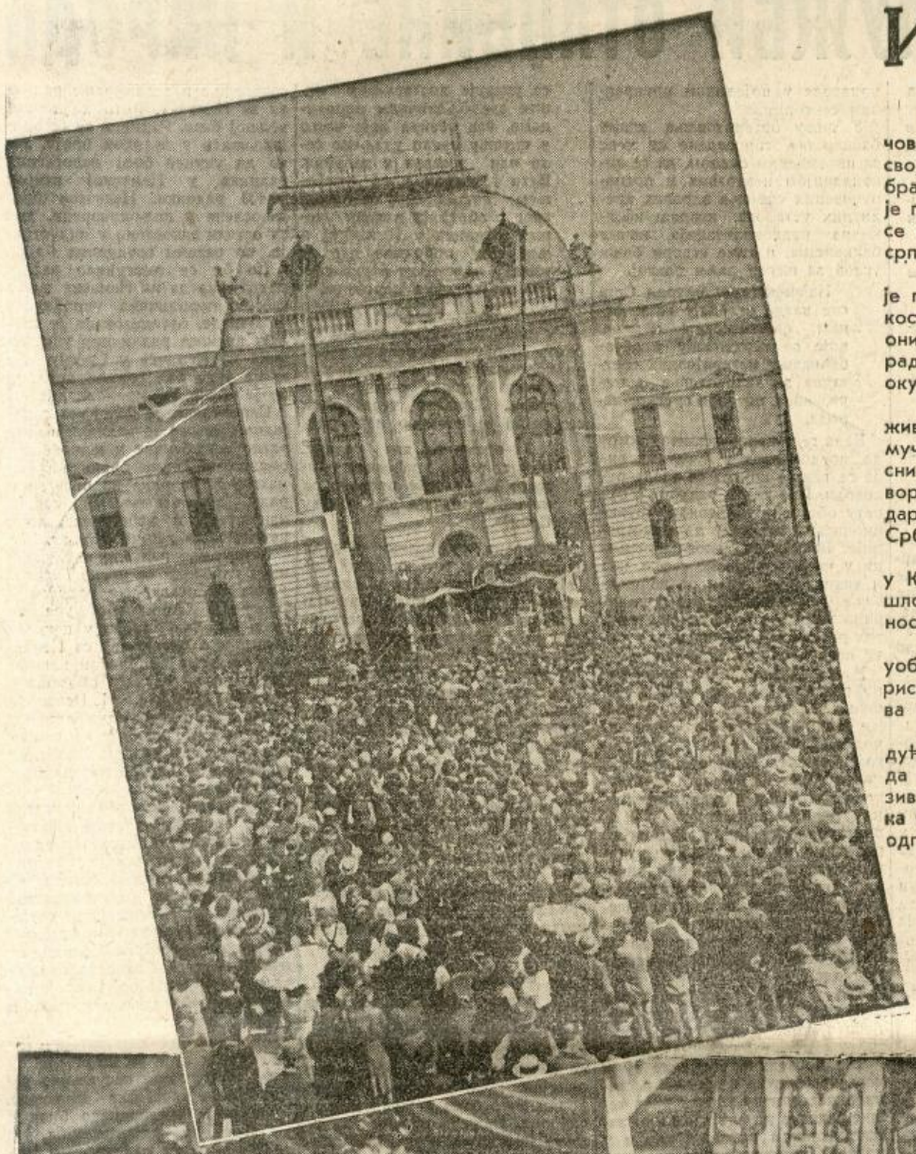

То разумевање без речи, погледом бића између човека коме је Провиђење одредило мисију да води свој народ у најтежим данима његове историје и изабраног дела српства показало се од првог дана, када је генерал Недић 1 септембра позвао српски народ да се окупи око њега под српску заставу за спас и добро српске отаџбине.

То се неодољиво манифестовало у недељу, када је генерал Недић ступио на тле свога краја, где леже кости његових предака, покрај родних њива, које су они залевали својом крвљу и својим знојем. И кроз сузе радоснице достојног потомка шумадиских великана и окупљеног народа блистала је визија вечите Србије.

И ту на зборном месту нису се били сакупили само живи потомци великих предака, већ су ту били сви они мученици и хероји који су своје животе дали за крст часни и за добро Мајке Србије. То је била бескрајна поворка ових неумрлих Шумадинаца да посведоче солидарност поколења у обезбеђивању историског трајања Србије.

То је била духовна атмосфера народног саборисања у Крагујевцу, испуњена неизгладивим визијама прошлости, јер све што се дешава на овом чудесном тлу носи печат судбинског, историског збивања.

И зато овај састанак није обичан збор, није некаква уобичајена политичка манифестација, већ то је био историски договор, који одлучује судбином народа за читава поколења.

Потврђени су одзив и лозинка између стражара будућности српског народа, који ће га спасти од свију беда и невоља и сачувати га за бољу будућност. На позив чувара српске будућности, генерала Недића: **»Мајка Србија вас зове«**, Шумадија је једногласно и громко одговорила: **»Ево ме, Шумадинци су ту«.**

***

Горе: **Хиљаде Шумадинаца слушају генерала Недића.** — Доле: **Генерал Недић говори својим верним Шумадинцима**

***

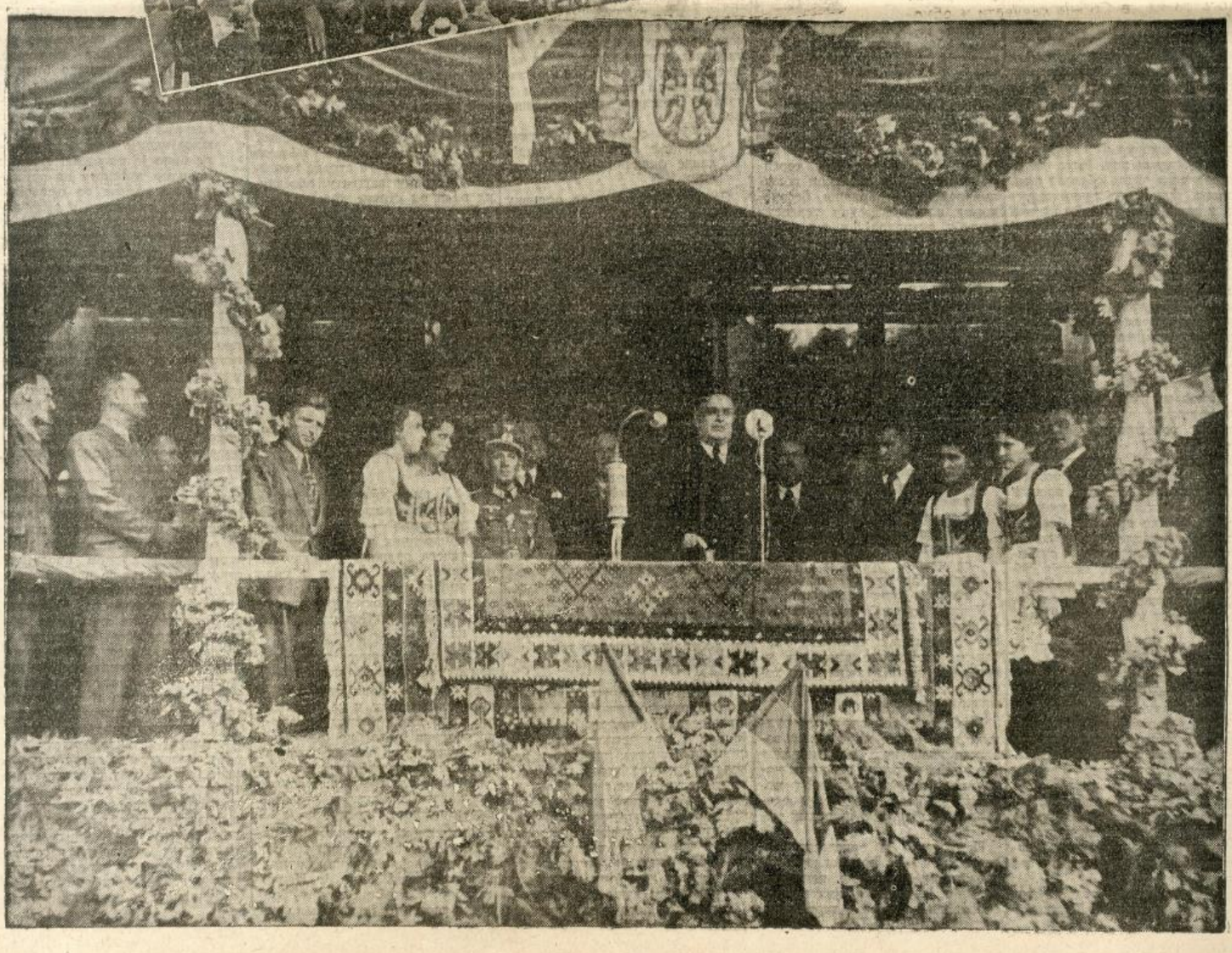

ПОСЕТА
генерала Недића Шумадији

Ретко када се један државник, као генерал Недић у прошлу недељу, обратио своме народу са већом искреношћу и са већим поверењем. То нису биле обичне речи које се говоре сакупљеној маси.

Свака реч је била једна честица његове пламене српске душе и кап крви из његовог великог срца, којим је он причешћивао свој народ из Шумадије. То је било као обављање велике националне тајне, као причешћивање кнеза Лазара у Самодрежи, када се у томе јединственом тренутку његова племенита душа спајала кроз Шумадију и њену историју са душом целога српског народа у големој бризи за опстанак и за будућност Србије.

У додиру са народом из кога је поникао, за земљом, где је учинио прве кораке и где је чуо српску реч, он је као у надахнућу рекао животодавне речи братства и слоге, мудрости и правог српског родољубља, које су носиле спас и васкрс.

А сељачки народ из Шумадије, у пуном смислу историски народ, народ који сам кује своју историју, разумео је овај глас и својим одобравањем и испољавањем осећања љубави и оданости показао је да ће и даље следити спасиоца српског народа.

Тако је у Крагујевцу потврђен пакт љубави и поверења између генерала Недића и српског народа, који је најбоља залога да ће се Србија сачувати и обновити у новој лепоти, да буде што је некад била.

Тако је у Крагујевцу генерал Недић добио најпуније признање и најлепшу сатисфакцију за две године надљудских напора, за све непроспаване ноћи и за дуге дане бескрајних брига.

Он није тражио никакву награду, јер служба српском народу и српској Отаџбини то је смисао његовог живота, за које је он готов да поднесе све жртве, не тражећи признање кратковидих и заслепљених савременика, и остављајући народу и историји да донесу свој суд.

Али ипак у верности Шумадије, која испуњава аманет великих предака, он ће несумњиво наћи подршку и црпсти нову снагу да истраје до краја у својој историјској мисији за спас српског народа и за добро српства. Његова безгранична вера у Србију и његова мушка воља да је заштити, сједињена са оданошћу Шумадије и целог српског народа јесу наша највећа снага у данашњим моментима, којом ћемо савладати све тешкоће и преболети све невоље.

Тамни облаци још се вију над нашом земљом, заслепљеност и туђинска служба отпадника могу још увек да нам причине нове несреће и нове недаће, али крагујевачка манифестација шумадиског родољубља и политичког реализма јесте несумњива гаранција да ће напори за мир и ред у Србији успети и поред покушаја туђинске пропаганде да нас убаце поново у вртлог догађаја.

Шумадија је на позив генерала Недића заузела свој став, одобрила је национални рад генерала Недића који на челу Владе народног спаса већ две године води српски нрод путем спасења усред највеће буре, која витла Европом и континентима. Свесна и родољубива Шумадија води на овом путу спаса ка бољој будућности а цео српски народ, као и у прошлости следује њеном неодољивом примеру и сврстава се у чврсте редове на српском историском путу.

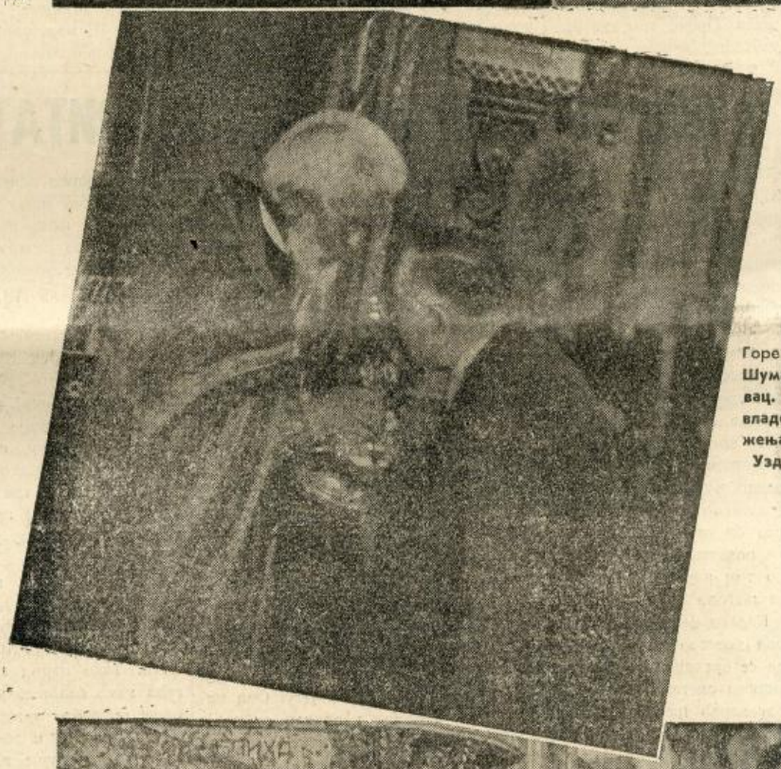

Горе: Генерал Недић поздравља Шумадију по доласку у Крагујевац. — У средини: Претседник владе љуби крст после богослужења у Саборној цркви. — Доле: Узданица Србије иде на збор

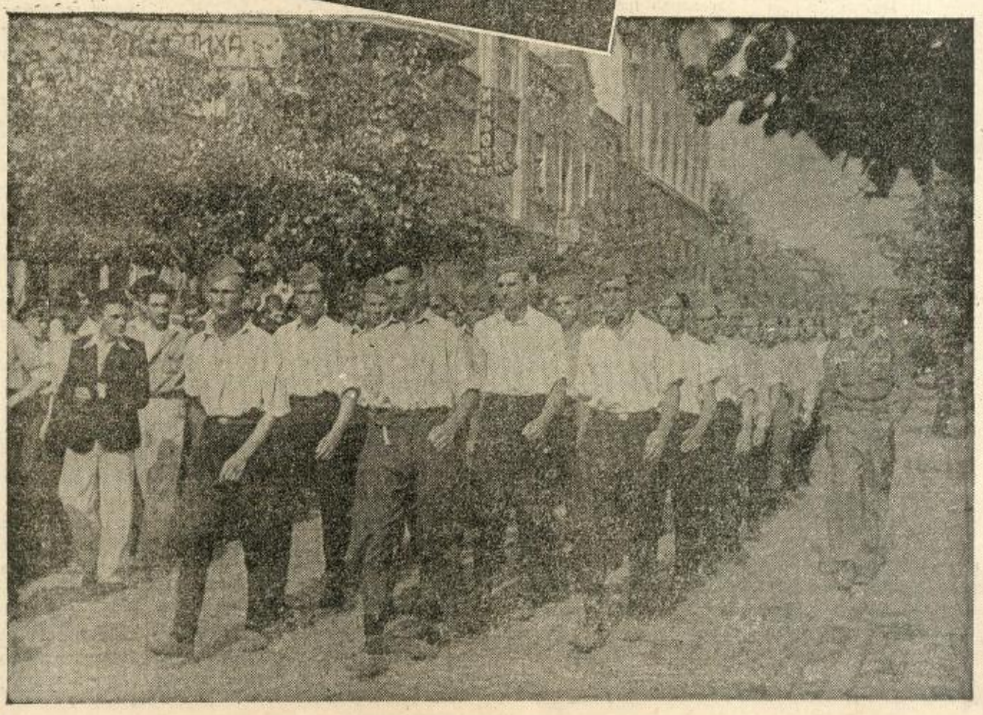

Како је Шумадија дочекала генерала Недића

Шумадија је била у видном узбуђењу у очекивању доласка Претседника владе Народног спаса, генерала Милана Недића. На све стране живост. Сељанке вади из сандука своје лепо шумадиско рухо спремљено само за најсвечаније прилике. Сељаци се се договарају и спремају за своја високог земљака. На све стране распитивања кад стиже, куда ће проћи. Сви би хтели да га одмах виде да га дочекају.

Још у суботу увече Крагујевац се пуни сељацима из удаљенијих срезова, Дуге поворке кола често пута са великом српском тробојницом на челу пролазе улицама Крагујевца. Изгледају као букет цвећа.

Ту је измешано све: маркантни домаћини великих мрких бркова, опаљени од сунца и озбиљни, искићене снаше, младићи и девојке, једри и лепи као јабуке петроваче. Око пет сати прави се поредак и то је сигнал за крагујевчане и у великој маси придошле сељаке да Претседник долази у то време и да пролази баш тим улицама. Зачас су улице препуне света.

Пред железничком станицом закрчено. Перон није могао да прими масу света која је једва чекала да поздрави Претседника. На перону подигнута почасна чета врши последње припреме. Наједанпут снажно: „Мирно!" Чује се писак воза. Све су очи упрте у лево одакле долази воз, срца узбуђено бију, а лица су укочена од ишчекивања.

Воз стаје. Бурно: „Живео Недић!" — одјекнуло је као планински громови, када се Претседник појавио на прозору свога вагона. Кад се Претседник обратио маси народа са: „Помаже Бог, браћо Шумадинци!" — хиљаде као један загрмеле су: „Бог ти помогао!"

Прилази му сељак са дивним шумадиским опанцима, узбуђено га поздравља добродошлицом и љубављу Шумадије а сузе захвалније блистају му у очима. Затим сељанка, лепа наша расна Шумадинка из околине Раче крагујевачке, у дивној шумадиској ношњи, предаје му букет цвећа и почиње узбуђеним гласом:

— „Оче Србије!" — Једва је проговорила још неку реч а сузе радоснице почеле су јој се сливати с лица, узбуђења, прихватила је Претседникову руку и изљубила је као руку оца, сва срећна што га види пред собом и што може да га поздрави.

Одушевљени повици: „Живео!" испраћају Претседника из станице да би га напољу дочекало још снажније скандирање! „Недић! Недић! Недић! Живео наш Претседник! Живео отац српског народа!"

И тако редом целим путем до Окружног начелства бурни поклици нису престајали. Претседник из својих кола, којима лично управља министар Драг. Јовановић, отпоздравља на све стране. Свет који је очекивао улицом и коме се учинило да је и сувише мало видео Претседника, иако се он сасвим лагано провезао улицама, као бујица нагрнуо је пред Окружно начелство и када је чуо да ће Претседник доћи на академију у [illegible] народни дом све улице до Дома биле су преплављене светом.

Опет бескрајна клицања кад се Претседник око 6 часова повезао у [illegible] народни дом. Пред Домом, постројени наши омладинци Националне службе за обнову Србије једри, здрави младићи, које кад погледате читате им из очију најбоља обећања за будућност Србије, громко поздрављају Претседника, маса света прихвата и одушевљено га испраћа у [illegible] народни дом где га из сале дочекују нове овације, којима нема краја.

Сутрадан, у недељу, на пространом тргу пред Окружним начелством, испред дивно искићених трибина које су ресили српски грбови и огромне наше заставе тробојне, маса се почела скупљати још од девет часова. Први су почели пристизати сељаци. Преко три стотине кола препуних сељака са великом српском заставом на челу, то је један део људства које Срез лепенички шаље да поздраве свога Претседника. Масе се сливају као плаха пролетња киша да би до 11 часова цео трг и околне улице биле преплављене светом. Као букети цвећа поређане су младе сељанке у живописном шумадиском руху, закићене ружама и мирисним пољским цвећем. На свим лицима види се радост у очекивању Претседника. Сељаци се надмећу међу собом, који је срез дошао у већем броју, чији је срез дошао лепше одевен. Сви би хтели да имају првенство. Сељак, који је Претседнику предао опанке, као знак братске љубави Шумадије према њему, опкољен је групом сељака, који радознало слушају како је поздравио Претседника и шта му је Претседник одговорио. Сви су љубоморни што њима није припала та част.

Истога момента Претседник излази на говорницу. Громогласно: „Живео"! — пролама се ваздухом и читавих пет минута Претседник општине не може да отвори збор од овација одушевљеног народа. Генерал Недић је очито задовољан. На лицу му сија неизмерна радост. Почиње да говори.

Никада нисмо чули лепших речи ни са таквим одушевљењем изговорених као када се Претседник обратио својим Шумадинцима. Добија се утисак да пред нама стоји син који све више и више израста и његове речи пењу се у такву висину као да долазе са грмљавином из облака. Маса је на врхунцу узбуђења и ваздух се сваких пет минута пролама од одушевљења и овација. При завршетку зборa овације су узеле такве размере да се Претседник три пута морао враћати да каже још реч две својим Шумадинцима који и после његовог повлачења са говорнице и даље одушевљено кличу: Живео спасилац Србије! Живео генерал Недић! Живела Србија!

Имали смо прилике после зборa да поразговарамо са многим сељацима. „Данас сам слушао речи које сам до сада слушао само од мога оца, тако су биле очинске и пријатељске", — каже нам један стари сељак из околине Раче. „Што нам нису пре рата говорили овако искрено, овако пријатељски и очински. Да су нам тако говорили данас бисмо били срећни и слободни, не би претрмели ове несреће преко главе", — узбуђује се други. „Никада више нећемо да чујемо политичаре. Овај народ од сада моћи ће да воде само прави његови синови, само они који кад их погледате у лице из душе им читате да раде за вас и жртвују се за вас", — додаје трећи. Гласно се коментаришу поједини пасуси Претседниковог говора и један сељак каже: „Док нам је њега не бојим се за судбину Србије".

В. М. Д.

ДЕМОКРАТСКИ ИЛИ АУТОРИТАТИВНИ СИСТЕМ

Ако посматрамо политичку историју народа наилазимо на раздобље, у којима поједини народи избијају изнад свих других народа и целом раздобљу дају своје обележје; не само да један народ долази тада до велике моћи и угледа, да огромно проширује своје границе и своју власт, не само да доприноси културна остварења која превазилазе све што други народи у исто време стварају, већ и у политичком погледу баш у том раздобљу тај народ налази свој сопствени политички систем. Могло би се чак рећи, да је баш то политичко уређење, својствено том народу, било предуслов за његово подизање и моћ.

Кадгод је дакле поједини народ успевао да нађе за себе и да се организује у таквом политичком систему који је најбоље одговарао његовој традицији и његовој политичкој историји, његовој националној особености, његовој националној психи и менталитету, кадгод је успевао да његов политички систем адекватно репродукује његове социолошке назоре, онда су ти традиционални ,историски, психолошки и социолошки фактори изражени у синтези политичког система том народу омогућавали да невероватно развије национални и духовни и материјални потенцијал и да својој епоси на мётне своју надмоћност.

С друге стране пак, победа једног политичког система у једном народу имала је најчешће за последицу да су и други народи тај политички систем после дужег или краћег времена усвајали. Ти системи позајмљени од других народа, баш зато што су били калупи у које се нису могли сместити други народи, већ је увек много штошта било пригњечено, или је ван калупа стрчало, баш тиме су омогућавали да мане тог система лакше дођу до изражаја, да дејствују руинилачки и да често доведу чак и до катастрофа појединих народа и најчешће до одбацивања тих система. Тако Римска империја није могла дуго преживети хришћанско освајање. Тако је Немачка дошла до катастрофе под социјалном демократијом, и тако Русија ево већ 25 година крварі у марксизму који јој је стран и наметнут.

Све ово не вреди само за велике народе већ исто тако и за мале. Док је цео XIX и XX век испуњен многобројним ратовима и привредним и социјалним кризама већине великих и малих европских народа, дотле други мали народи, Данска, Швајцарска, Холандија, за то време показују невероватан успон и стабилност, као да су имунизирани за све оне буре које око њих бесне. У ствари и јесу. Ови мали народи израдили су своје својствене политичке системе који су тако савршено одговарали њиховим потребама да су могли остварити невероватна привредна благостања и социјално подизање.

Срби и демократија

Има доста људи код нас који тврде да је српски народ у својој основи демократски народ и да је то систем који му најбоље одговара. Једни ову тврдњу изричу наивно, јер не познају стварне чињенице. Други то покушавају да сугерирају из чисто навијачких намера. Ови последњи иду чак толико далеко да веле да је успон Србије у току XIX века и нарочито у XX веку био могућ само тако што је у Србији владао демократски систем. Најзад, има их који уверавају да би Србија најлакше изишла из своје катастрофе, ако би одмах после мира била уведена „права демократија".

Сматрамо да ћемо најбоље одговорити на ово питање, ако се држимо напред реченог, то јест ако испитамо нашу националну традицију и нашу политичку историју и ако у њима потражимо одговор и индиције за какав је политички систем српски народ, па онда те тако добивене закључке подвргнемо критици, социолошких схватања нашег народа.

У нашој великој ризници националне традиције примере за неку демократску настројеност нашег народа тешко да би могли наћи. То је све чист ауторитет јунака којег красе све врлине, и коме се дугује потпуна послушност.

С друге стране, има многих примера који показују колико српски народ осуђује све оно што би тај ауторитет могло рушити. Тако народ савршено осећа како великашке размирице руше потребан ауторитет и слабе српску моћ и због тога чак проклиње и душе великаша! А како цвили и закиње велики мученик Кнез Лазар на косовској вечери великаше који треба да учествују у Косовској битци? И најзад, вековима народ проклиње Вука Бранковића што издаде на Косову јединство српског народа и честитога Кнеза.

Све то доказује јасно и убедљиво да се у нашој народној традицији налази изванредно схватање о вредности и важности чувања ауторитета и апсолутна осуда свега што ауторитет руши.

Колико наш народ правилно схвата вредност ауторитета најбоље се види по томе колико он цени уздизање наших великих краљева Немањинског дома до светитеља. Да би могли остварити национално јединство српског народа у времену кад других политичких сретстава ни је било, наши велики државници и живе и раде као Божји изасланици на земљи, диже манастире и калуђере се... посвећују се дакле и народ их проглашава за светитеље. Најзад, наш велики просветитељ и један од највећих државника тога доба Св. Сава употребљава највећи део свога времена и рада на мирењу завађене браће, на стварању слоге и јединствености српскога народа.

Зар те толико познате чињенице не доказују да ни у нашој старој традицији, нити у политичкој историји нема ни трага о неком демократском расположењу нашег народа?

Узмимо само стварања наше државе у току XIX и XX века. Србија је заиста у току свог подизања била поприште многих политичких борби, углавном борби за демократију. У демократском режиму пак ми смо стварно живели свега 9 година, од 1903—1912 године. Од 1912—1919 године били су ратови. Демократски режим од 1919—1929 пре је рушио оно што је ратовима изграђено, него што је ишта позитивно створио. Иако су људи од 1912—1919 године били демократе, они су врло мудро за време рата своје партиске борбе обустављали, владајући обично у политичким концентрацијама.

Али, и кад није била коалиција на власти, национално осећање код свих било је надмоћније над партиским интересима. Том националном осећању наноси се, несумњиво, велика увреда, кад се говори да је демократски систем српском народу донео његове тадање успехе. Национална свест и уздизање националних интереса изнад партиских то је оно што је донело успеха српском народу а не демократски систем.

Уосталом и у доба владавине демократског система и демократских политичара, — и то не само код нас већ то исто видимо и код других народа, — и сами демократски политичари у теш-

(Наставак на 9-ој страни)

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

ЦВЕТ НАЦИЈЕ

Ниједан народ није чист од моралног мутљага и олоша. Није то никада био. Нити, по самој природи ствари, може бити. На исту висину духа, морала и схватања не могу се попети сви људи. Бог је тако одредио и Он зна зашто је то тако. Ми не знамо и не улазимо у то. То је историска стварност и неотклониви садржај живота. И код нас и свагде у свету. У овим временима и у свим епохама.

Историју није носио, ни стварао колектив, гомила, маса. Она безоблична и поводљива маса која се опредељује према инстинкту, осећању и вештини онога ко је обмањује. Маса није конструктор, него грађа историје.

Историју стварају, продубљују и њоме руководе они који се могу назвати **цвет човечанства**, у сваком поједином народу **цвет нације**. Они могу изнићи из разноврсног тла, стасати у разноврсним срединама: физичко порекло није услов да неко буде убројан у цвет нације. Духовни и морални квалитети су главни. Они делимично могу бити наследство по рођењу, али главно, битно и одлучујуће је плод личног подвига. Ко не зна за лични подвиг, жртву и самозаборав не може се уздићи изнад обичног, свакидашњег, ситног и сујетног. Не може постати лик који ствара, инспирише и води историју.

Цвет нације, дакле, нису ни богати, ни племенити, ни силни, ни учени ако их у најинтимнијем делу бића не прожима свест о неотклоњивој нужди подвига и самоприношења на жртву. Онај »мали«, »ситни« и »кроткн« човек (за нас нема **малих и великих људи**, постоје само људи и они који то нису, а носе људски лик), који ишчезава у подвигу служења Отаџбини и незнан умире понет љубављу и вером у њу, скупоценији је неимар историје од свих оних, који титуле велике носе, а гуше се у празном ништавилу сујете. Јер по трагичном удесу живота на овим светлим и кротким жртвама дижу се често »величине«, »имена«, »силници« и богатуни.

Погледајте у нашу недавну прошлост, зар није било тако. Просили су они који су оставили делове тела на бојиштима славе. Благовали су, надимали се, изживљавали у свемоћи богатства и чарима до којих се долази помоћу њега, они, који су били позадина и по традицији и по унутарњем призиву. На гробовима, жртвама и крви хероја израђивао се свет ништара, бадаваџија, сплеткаша и коњуктуриста, који су унижавали хероје и исмејавали њихове жртве. Ти слојеви су »водили политику«. Били су зауларили све и свакога. Нарочито народ са којим су играли хазардну игру пропасти.

Својим отровом разарали су народно здравље;

својим неморалом разривали су народни морал;

својом поквареношћу разбијали су народно поштење;

својом блазираношћу исмејавали су духовну чедност народа.

Упропастили су га, осрамотили и унизили потискујући безобзирно здраве, свесне и изворно националне људе. Шљам народа био је засенио и пригушио цвет нације.

У томе су органски узроци наше кобн. Оне кобн кроз коју смо упали у ово стање и оне која нас данас стеже, мори, спутава. Док најбољи из ово многострадалног народа, без знатног порекла и звучних титула, гину, приносе се на жртву и умиру, да би се разбудиле творачке снаге овог царског народа, дотле знатни, богати и угледни свијетају своје послове, попуњавају новчанике и домаће оставе, да би благовали у оштрим данима зиме која се приближује. Увучени у себе, скамењена срца и спаљених савести они као безумни богаташ из Еванђеља, говоре себи: »Душо, свега имаш изобилно. Једи, пи и уживај!«

Некада су многи ови људи имали претензија да буду сматрани **цветом нације**. Ми их данас оглашавамо за њену срамоту и коб. У овим, заиста судбинским, часовима када се ради о опстанку српског народа ови се људи дезинтересују народном судбином на један начин, који поражава хладном безобзирношћу и моралним убожјаштвом. Они се богате, интригирају, лове, злослове, сеју пометњу и мисле само на себе. Не супротстављају се оним деструктивним снагама, које хоће да овај народ баце у вртлог хаоса, нити се одупиру духу уништења, него га још распирују, потстичу и шире. Они су органи кобн, која се окомила на српски народ. Њено оруђе и њена војска, која се окомила на подвиг најсвеснијих.

Али нас то не чуди, не плаши и не спутава. Ми знамо истину, јасно видимо пут и непоколебљиво верујемо у себе и у Србију. Знамо да ни Србију наших предака није изграђивала маса, ни они који су бежали од одговорности и жртве, него они, који су стварности гледали у очи и мушки се хватали у коштац са њом. Ми то данас чинимо, одлучно, по призиву срца и по гласу савести.

Ми осећамо у себи призив градитеља и идемо за њим. Када гину наши другови, истински цвет нације, њихова нас жртва обавезује и потстиче на даље, још силније и неодољивије, трудбеништво. Видимо да сваки њихов гроб постаје гранитни темељ Србије, која долази. Осећамо да њихов дух и подвиг буди у нама снаге, које се не могу изрећи. И чујемо како нас опомињу, да их ни ставом, ни мишљу, ни одлучношћу не унизимо. **Али и да не дозволимо, да се од њихових жртава наслађују недостојни, који су за њих, док су били живи, имали само презир и речи покуде.** Нови живот треба да дође и **нови дух** да завлада. **Али и ново мерило и нови суд.**

По вољи Судбине цвет овог народа гине на мртвој straжи народног опстанка. Ниже се гроб за гробом. Вене цвет за цветом. Али се не умањује број, не гаси дух, не малаксавају снаге. **Јер сви смо свесни, да историју стварају они, који су готови да умиру за идеале народа и васкрс Србије.**

Б. Ђ.

Над одром

У СПОМЕН ДРУГУ АЦИ ПАШИЋУ

Над одром Твојим упалих воштану свећу
И упих чемер бледих облака касни,
А Твоје патње никад заборавит' нећу,
Где уморна ока Твога, блуде погледи гасни...

Са побожним шумом црквена звона звоне,
А штуре магле милују брда гола.
Ко крвава рана сунце у мраку тоне,
Из очију мојих потичу сузе бола.

Престани лишће промуклим шумом да плачеш тугу!
Пусти ме, да над свежим болом витешких му рана
Испричам причу незнану и дугу.
У тихом миру умирућег дана.

А и ти, Земљо родна, на којој златни плодови зрију,
Благословено зрно Божје, насушним хлебом милиона,
Поносна буди, јер Твоја недра крију
Последње земне остатке палог Легиона,

Са Твојим болом стапа се његов јаук
И сузе Ваше падаху у ноћ гробну.
А Вама, Роде, судбину Вашу злокобни паук
У паучину завејао своју, смртну и кобну.

Па ипак... и ако јече смртна звона
И у крви дрхте Ваше груди голе,
Ја чујем: у блештавом сјају Твога трона,
Певају они што гинући Те воле.

Ја видим где витешка младост подиже дворе
Наше древне славе што у греху паде,
Витезова мртвих, душе пламте, горе,
У путеве светле весницима Правде.

На тужном небу звезда се трне и гаси,
А врела земља опија ме мирисом висина.
Док сећањем мојим промичу минули часи
Спокојно почива витез, огрнут плаштом врлина.

РАСТКО СТАНИШИЋ, добровољац

Ариље, 23 августа 1943 године

Добровољци подижу цркву

Било је то средином маја: пред зградом основне школе, сада касарне 8 чете у селу Осаници, стајали су добровољци, постројени за јутарњу молитву. Домаћин чете, Јова Крагујац, говорио је о раду на духовном препороду нашег народа. Његове речи, очинске и истините, паразе су наше душе. И тог јутра одлучисмо да подигнемо цркву, на месту, за то још пре рата одређеном, преко пута школе.

После доручка, већ су вредне руке замениле оружје пијуцима и ашовима. Радило се неуморно, с пуном свешћу, да је то за добро овог напаћеног народа.

После два дана освећен је камен темељац и радови су настављени. Под припеком јулских дана, за два месеца, завршили смо главне радове. Чак је и унутрашњост добила свој изглед по стављењем иконостаса, који је радио један наш друг, уз припомоћ једног младића из села.

Али при крају јула стиже наредба за покрет. Остависмо село, и цркву, да сељаци сами доврше још неке ситнице, с обећањем, да ћемо, ако Бог да, доћи за освећење које заказаше за Св. Илију.

Св. Илија. Јутарњу тишину Горњачке Клисуре узнемирује рад камиовског мотора: то један вод 8 чете, хита да на време стигне у село Осаницу, јер се данас освећује дело двомесечног рада и напора, црква Св. Тројице, готово најлепша у целој околини. Буково лишће трепери помиловано првим сунчевим зрацима, као да поздравља српске добровољце.

Стигли смо, најзад. Сељаци, који су изгубили сваку наду да ћемо доћи, дочекаше нас дубоко гануги.

Ускоро се преко сивих стена и букових шума разлегоше звуци нових звона и огласише свету постојање једног новог Божјег храма. Свако „дан, дан", допирало је до последњег кута наше душе, улазило је у нашу сржи ми смо подрхтавали од среће и бескрајне радости, јер је то дело наших руку.

Сунце је полако корачало ка западу, када смо препуних срца, напуштали село. До нас су, као последњи поздрав, допирали звуци звона, чак до последње узвишице са које се види село. И кад стигосмо до ње, још једном се сви окретосмо и своје погледе упутисмо тамо доле, где смо оставили трагове свога градилиштва. Овај храм одузимао је сваки наш слободни час, његови су зидови окрашени нашим знојем и он је доказ, да целим својим бићем, ми, српски добровољци, припадамо само и једино својој земљи и народу.

Ал. Ловре

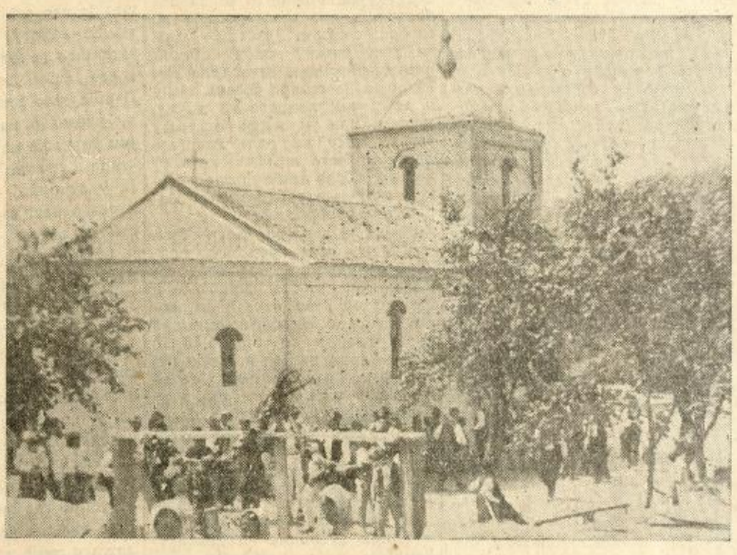

Црква »Св. Тројице« у селу Осаници

„Родољуби из шуме", народ крушевачког краја и његова истинска заштита

КРУШЕВАЦ ДАНАС...

Пре непуних месец дана, српским добровољцима који две године стоје непоколебљиво на бранику основних интереса српског народа, повéрени су тешки и пуни одговорности задаци уништења одметничких банди на територији Крушевачког округа У најкритичнијем тренутку, када су се патње и ужас поново надвили над мирним селима и градским становништвом, када је безобзирна страна пропаганда ускovитлала безумне плаћенике да започну серију убистава и других недела, требало је притећи у помоћ српском живљу и сигурном руком отстранити очај и беду.

Уочи доласка добровољаца у крушевачки крај, ситуација је била изванредно забрињавајућа. Од рушилачких банди присталица Драже Михаиловића, на чијем су челу стајали проблематични људи, лондонска пропаганда створила је себи слепо оруђе. Као што је био случај са комунистичким нередом у 1941 години, када је требало, тобоже, олакшати ситуацију бољшевизму који је трпео уништавајуће ударце европских армија, и овом приликом радило се о хушкању српског народа на неразумне и самоубилачке поступке.

На челу банди постављени су људи сумњиве прошлости, најчешће алкохоличари, насилници, дефрауданти и пустахије. У односу на народ, бандитска пропаганда се претстављала под наизглед привлачним фирмама, иза којих се редовно открива најгрубља лаж. Оно што је бандитско вођство нарочито одржавало, биле су серије обећања од стране енглеских агената. Од свега тога остварено је само мало. Бандитима окорелим у пљачки и убиствима, било је ипак довољно да добију енглеску кошуљу, цокуле, муницију и, што је свакако било најважније, шаку златника, да би остали у најамништву, пошто им злочинства и једноставна издаја највиших народних интереса нису дозвољавали повратак у друштво, у коме су ред, рад и мир врховни принципи.

Под терором оваквих банди, које су се показале комунистичким шегртима по покушајима да истакну примамљиве пароле, као што је „борба за ослобођење", „непокорена југословенска војска" и др., положај становништва, поготову сеоског живља, није био нимало лак. На пример, проблем сопствене исхране, бандитско вођство је решавало врло једноставно. Сељаци су морали најбољу овцу, једино говече или тешком муком ухрањену свињу, да предаду наоружаним терористима. То још није било све, пошто се међу вођама налазило и доста људи са пробирачким прохтевима који су захтевали неизоставно да им се увек доносе гибанице, колачи, старо вино и друго. Отуда потиче и израз „гибаничари" за дражиновске бандите, који је распрострањен по целој Србији и доста добро карактерише интимно мишљење сељака о овим надриослободиоцима који су са успехом ослобођавали само сеоске торове и млекарнице од стоке и хране.

Али, поред отимачине хране, новца, одела, рубља и другог, пред бандитима је стајало као врховно начело: уништити сваког ко се речју или делом успротиви оваквом раду. Ту се није много испитивало, него је довољно било незаљубити на крају говора неког од пијаних вођа, па да човек буде ухваћен и проглашен за „непријатеља народног елемента". Главом је плаћано и бекство из банди сеоских домаћина и људи који су били присилно одведени.

Тако је, поред осталог, до последњег члана сатрвена породица једног истакнутог националисте, кућа најпре опљачкана па затим спаљена и порушена до темеља. У другом случају, заклана је сеоска учитељица која се одупрла силеџиским прохтевима бандитског вође. Један велики број трговаца, чиновника и других ситних људи који су са неколико хиљада динара долазили из градова да набаве намирнице за породице, хватан је, пљачкан и мрцварен на најгрознији начин.

Дешавало се да услед нестанка оца породице, дође да га потражи жена, затим син или кћерка, па да сви буду редом опљачкани и побијени. Тек доцније, по оделима жртава које су пљачкаши убрзо продавали по селима, могло се утврдити да је као „издајник" или „сумњив" настрадао неки честити трговац или сиромашни избеглица. Један бандитски вођа, иначе бивши подофицир, коме је село под терором морало саградити нову кућу, опљачкао је читав вагон жита које је било упућено за исхрану сиротиње у једном избегличком дому.

Од оваквих недела, насилног одвођења, убистава, рушења и бесловенског извршења туђинских наредби, стање је постало за целокупно становништво све мање издржљивим. Тек што је преброђена комунистичка опасност, тек што је отпочео да се развија нормално рад по пољима, радионицама и градовима, а вест смрти и лелек српских мајки као сигуран знак тешког удеса, поново се све више надвијао над Крушевачким крајем.

После сваког новог недела, бандити су безобзирце бежали далеко, препуштајући невино становништво да страда и губи животе. Страх, духовна помета, најмучнија неизвесност од нових и тешких преступа бандита, створили су од Крушевачког краја прави котао у коме је све врило, као да се свет подземља био преселио и дошао да приреди тешка искушења целокупном становништву.

У психолошки најтежем тренутку, на територији Крушевачког округа појавили су се српски добровољци. Првим додирима са становништвом, видео се безумни ураган лажи и клевета који је потицао из бандитских кућиња. Говорило се да добровољци пре свега уопште не говоре српским језиком, затим да вуку читаву колону сламом натоварених кола за пљење кућа, и да на сваког човека, жену и дете, чим примете на другу, у кући или на њиви, отварају ватру. Нису ни овде изостале друге клевете и лажи, које су постале убрзо демантоване у сваком селу или граду где су боравили добровољци.

Отуда је долазило до необичних и до срца потресних призора приликом појаве добровољаца. Али, после скривања и бекства од куће и са њиве, после сусрета са физиономијама избезумљеним од страха, били смо сведоци наглог и скоро невероватног отрежњења. Још до пре пола часа унезверени и уплашени сељаци, постали су одани пријатељи и искрени сарадници у борби против општенародног зла, нарочито када су се уверили и својим очима колико је на безочности и измишљотинама заснована фама о добровољцима „убицама" и „паликућама".

Прве оружане борбе и први успеси добровољаца, још више су имали дејства на народ. Бандитски препади завршавали су се увек на један исти начин: разбијањем и погибијом нападача у енглеским кошуљама и цокулама. По четири добровољца успевали су у најтежим ситуацијама да разбију и за дуго време избију из главе бубе више него десетоструко надмоћнијим нападачима. Ни систем кукавичких препада из заседа, ни изненадни ноћни препади нису бандитима доносили боље резултате.

Ношени једном мишљу, једном вером у победу и спас мајке Србије, јуначки добровољци импоновали су старим сељацима-ратницима, утолико пре што су на другој страни били сведоци кукавиштва и бежаниске панике дражиновских „гибаничара". Тако је кроз тамни вео лажи о добровољцима, кроз непоштедну и пожртвовану борбу, продрло дубоко поверење у истину која лебди изнад добровољачког оружја, у истину која је исписана на заставама и у срцу сваког добровољца. Из жртава и проливене крви изникла је свест о моћној подршци коју добровољци дају своме народу и о тачном гледању на догађаје, на положај и борбу за будућност Србије.

Тада је наступио један тренутак, из кога се родио став нимало у рачуну енглеске пропаганде и дражиновских бандита. Од оних који су месецима цептали под терором бандита, од сељака и грађана којима је свака ноћ била непроспавана и пуна ужасних стрепњи, створио се чврст, јединствен и одлучан фронт. После првог одакшања, настаје дубоко процењивање сопствене стварности, тешкоћа и задатака. Потомци честитог кнеза као пробуђени из тешког сна, убрзају да је неславно, нечасно и нејуначки дозволити да шака бандита доводи у опасност животе преко 200.000 становника.

На манифестационим зборовима изречене су оштре и ни најмање двосмислене речи осуде и не само то, него и чврсте одлучности да се свим средствима ступи у бескомпромисну борбу. Иза тмастих облака који су још пре месец дана притискивали крушевачки крај, засијали су први зраци златног, Божјег сунца. Иза првих речи духовног исцељења и тачне оцене бандитских циљева, моралних квалитета и трагичних перспектива које припрема енглеска пропаганда, долазе све више и дела. Усталасана незадрживим налетом духовног откровења, омладина крушевачког краја не остаје више равнодушна према коцкарским покушајима шумских издајника.

У синовима села затреперио је осећај националног поноса и решености да се одреди својом снагом судбина и читава будућност. Они се прихватају пушке и узимају учешћа у отстрањивању смртне опасности од својих домова и плодних долина. Национални револт једним неслућеним замахом обухвата све више крушевачки крај, убрзавајући заслужени завршетак пљачкашко-издајничких банди Кесеровића, Гордића, Гарића и др.

Дух националног устанка против психопатолошких послушника туђинске пропаганде, дух српства, извио се као и пре неколико векова из царског Крушевца, уништавајући пред собом сваки покушај супротног стремљења, сваку илузију о склоностима српског народа да одигра улогу традиционалног црнца.

Кроз један месец дана, несебичним залагањем српских добровољаца, у крушевачком крају наступио је судбоносан преокрет, као доказ исполинске животне снаге српског народа. После дугог лутања и најодвратнијег служења енглеским интересима, народ овога краја устао је на ноге и определио своју судбину за најактивније учешће у борби за једну бољу Србију.

Лазар М. Чолић

ПОГРЕБ СРПСКОГ ДОБРОВОЉЦА

Распарана земља очекује да прими у своје наручје мртвог јунака. Оштри пијуци и ашови начинили су дубоку рану земљи, да би јој доцније, уместо мелемом, испунили рану телом мртвог хероја. Зјапи отворена рака и чека...

А дотле пред капелом на гробљу, окружен милим и драгим, почива мртви херој на лафету. Лагано роминља киша, а ветар са оголелих панонских страна развејава пантљике на венцима мртвом хероју. Понеки тихи уздах се вине у небо, јецај мајке за сином, или сестре за младим братом.

Пред нама лежи на лафету наш друг и брат, наша нада, херој нових дана који долазе. Зашто је пао овај јунак што лежи ту, на лафету? Зашто? Пао је зато што је отаџбину и истину волео више него свој живот. Пао је зато што је своме народу указивао на једини пут којим се може ићи, а то је пут истине и правде. Пао је зато што је у суморној ноћи у којој се налазио наш народ, имао смелости да запали бакљу светлости и истине. Пао је зато што је хтео да буде Србин, а не туђински плаћеник и измећар.

Погинуо је од руке заблуделог брата. Погинуо је млад, пун снаге и полета. Погинуо је, а да није осетио плодове своје жртве. А пошао је у борбу без икаквих услова, пошао је да допринесе свој обол отаџбини. Несрећни рат који је учинио да изгубимо све оно за што су стотине хиљада наших предака положили своје животе, није га поколебао. Тренутна слабост нашег народа само се позитивно одразила у његовој души. Осетио је одмах да се само херојством и мученињством, жртвама, може спасти наш народ од пропасти.

И борба је отпочела. Борба дуга, мучна и крвава. Било је у прво време тренутака када је изгледало да су све жртве и напори узалудни, да нема излаза из понора у који је наш народ упао несрећном политиком оних који су га водили, па ипак, он се није поколебао. Остао је доследан ономе за што се борио. Остао је доследан идеји у којој је одгојен и оспособљен за хероја.

Мучна је историја српског добровољца, који, пошто је дао за отаџбину оно што му је било најдрагоценије — свој живот, лежи мртав на лафету. Презрен од оних којима је чувао живот и имање, жигосан од оних за које је све жртвовао, блађен од оних који ништа не могу да дају за добро отаџбине, мртав добровољац смирено почива, јер је он свој дуг одужио. А хоће ли га и ти, који се каменом бацаху на њега, извршити, то се њега није тицало.

Тако је он непосредно иза катастрофе коју је доживело Смедерево оставио кућу и пошао да спасава и помаже. Данима је он са својим друговима голим рукама вадио из рушевина своју мртву браћу. Без одмора, без предаха, израњављених руку откопавали су они рушевине Смедерева. Прве линије и контуре новог града, што се подиже на рушевинама старог, дали су они.

И кад црвени ветар заплamса кроз села и градове, преко бregова и долина, кроз кланце и клисуре, преко њива и ливада, кроз шуме и лугове наше отаџбине, оставише они изграђају Смедерева, па се латише оружја. И он је био увек међу осталима. Увек први, међу првима, проносио је истину широм наше отаџбине. Ненавикли на тежину напора које су свакодневно морали да подносе, они су их само чврстином идеје за којом су пошли, успевали да поднесу. Дух којим су они задојени давао им је неслућене снаге. Временом су огуглали на физичке и психичке недаће. Постали су див-јунаци, хероји. Многи падоше од њих. Неки пре, неки доцније.

Данас лежи он ту, на одру, окружен сузама и молитвом. Један беочуг снажног добровољачког ланца скршен је. Али ланац није уништен. Остао је ланац снажан као и пре, јер жртва коју је он поднео, дала је резултате. На место једног беочуга ступају десетине нових...

Последњи акорди тужне мелодије „Вјечнаја памјат" тихо нестају у роминьању кише. Опело је завршено. Још само се лагани млаз руменог вина прелева преко ковчега и пада на жедну земљу.

Поворка ка вечној кући скоро се креће. Око лафета стражари у пуној ратној спреми одају пошту. А мало даље од лафета другови и другарице носе у рукама цвеће као девери и деверуше младожењи. Музика тихо свира, а погреб се ближи све више гробу.

Још један опроштај кажи му, друже, код вечне куће, а онда нека мајка земља прими у наручје сина. И друг почиње са опроштајем. Сузе од жалости капљу му низ младо лице. Гомила јеца. А мајка мртвог добровољца, мајка јунака, тихо плаче. Не, она хоће да буде јака, јер је свесно дала другој мајци, — Србији...

И затим ковчег се предаје у руке гробара. Лагано се спушта ковчег у раку. А затим, бацимо грумен земље на ковчег другу. И док гробари засипају пуним ашовима земље вечиту кућу погинулог, другови му певају јуначку посмртну песму: *„Ви мртви нисте, о, друзи, мили"*..... Тихо се уздижу звуци песме у оловно небо. Извијају се из стегнутих срца, из згрчених вилица. Хтео је да му другови уместо суза и ридања, које се не смеју за јунаком лити, отпевају јуначку песму.

Ј. Лабус

ДОГАЂАЈИ НА РАТИШТИМА

У ПЕТОЈ ГОДИНИ РАТА

Садашњи рат састоји се од четири рата: на Истоку, на Западу, у Источној Азији и у области међународне политике.

Ушли смо у пету годину великих борби. Умесно је да разгледамо ситуацију на та четири ратишта, како бисмо могли да проценимо шансе супарника.

На Источном ратишту воде се борбе какових још није било у историји човечанства. Никад није било нагомилано толико милиона војника и толико материјала. Никад још није било да се битке воде са таквом жестином и са таквом дуготрајношћу. То је рат који нису могли замислити ни аутори ратно-авантуристичких романа, јер нико није могао претпоставити да ће се гомилати снага хиљаде Штука и борбених авиона и да ће таква војска из ваздуха концентрисано напасти на једну огромну војску од тенкова. Таквих „ситних" детаља борбе на Истоку можемо да наведемо на стотине. Борба на Истоку је феноменална по својој жестини.

Већ се неколико пута чинило да је снага Совјетске Уније на измаку, али то је било погрешно. После сваке периоде слабости Совјетска Унија опет је бацала на фронт огромну количину војске и ратног материјала, и опет је показала снагу. Ово је било могуће само зато што совјетска власт не зна граница оптерећења свог народа. У фабрикама раде деца од 12 година (и то пуно радно време), као и жене до најстаријих година. И жене раде као рудокопи. Жене су мобилисане у војску и служе и у противавионској артилерији у активним дивизијама. А старци до 60 година морају да служе у армији, а на бојиште иду дечаци од 16 година или мушкарци од 55. Гладни, изнемогли људи раде за индустрију, и тешка невиђена мука совјетског становништва претвара се под кнутом комесара у ратни материјал.

Али има краја и томе. Баш сада на завршетку четврте године рата Совјети су увидели да не могу више издржати напрезања рата. И зато траже да се најхитније створи „други фронт", који би одвукао најмање 80 немачких дивизија са Истока на Запад. Недолазак Стаљинових изасланика у Квебек и многе друге совјетске демонстрације, доказују да је Москва постала нервозна зато што види немогућност даљег вођења рата у досадашњем темпу.

Према томе, на Источном ратишту постигнут је огроман стратегиски успех Европе: непријатељ је присиљен да посумња у своје снаге. Ко је у рату посумњао у себе, тај је пропао.

На Источном фронту ситуација је повољна за Европу, јер војска Европе стоји у неокрњеној снази, а непријатељ Европе осећа да нема више потребне снаге. То је чињеница која претсказује даљи ток развоја рата на Источном фронту.

Рат на Западу састоји се од три компоненте: инвазиске операције, ваздухопловне и поморско-блокадне. Што се тиче инвазије, искуство четврте године рата доказује да је инвазија весма тешка ствар и уз то још и скупа. Губици Британоамериканаца у северо-афричкој акцији, у пантеларијској, а нарочито у сицилијанској, сведоче о огромној противинвазионој снази Европе и о слабим шансама коалиције у погледу инвазије.

Нико не може порицати да се коалициона оружана снага може искрцати на једном или на неколико места у Европи. Али то искрцавање и даље акције коштаће коалицију више него што могу поднети прилично слаби живци британоамеричких народа, недовољно пожртвованих у погледу ратних напрезања.

Ваздушне акције против Европе створиле су нашем континенту једну мучну ситуацију, јер се види да непријатељ циља не против једне или друге политичке силе, већ против европске културе. Али баш ово сазнање допринело је повећању отпорности европских народа против аеротероризма. И зато ваздушна борба против Европе престала је да буде чак и у очима Британоамериканаца средство за постизавање победе.

Морална отпорност Европе против тог терора расте упоредо са порастом и физичке отпорности. Непријатељ губи све више и више својих бомбардера, а што је најважније, Немачка се спрема за један одговор на ваздушни терор, одговор који ће бити заједно и одмазда и велика стратегиска операција ради смањења непријатељског ратног потенцијала.

Трећи компонент рата на Западу — блокада, или боље речено узајамна блокада, и даље остаје борбено средство које служи боље Европи него непријатељима Европе. Европа се у четвртој години рата још боље прилагодила приликама створеним изостанком прекоокеанског саобраћаја. А с друге стране немачке и италијанске поморске снаге повећале су своју делатност на морима и тиме су појачале блокаду Британије, као и путева за подвоз према коалиционим бојиштима.

У поморском рату коалиција није могла да побољша своју ситуацију у току четврте године рата и улази у пету годину са осећајем да ће поморски рат постати још тежи. Нема сумње да Немачка спрема још многа тешка изненађења за бивше господаре океана и зато поморски сектор рата остаће и даље такорећи дефицитан сектор за Британоамериканце.

Дакле, коалиција улази у пету годину рата са нимало ружичастим изгледима за развој ситуације на Западном ратишту, које се протеже са европског континента све до источне обале Америке.

Западна обала Америке није била до сада поприште неких већих операција, ако не рачунамо оне јако конфузне за Американце борбе на Алеутима. Скоро кроз целу годину рата они су повраћали два острва која се налазе у непосредној близини њиховог копна, а на огромном отстојању од јапанских база.

Тромост америчке стратегије испољила се у још већој мери у операцијама на југозападном Пацифику, где су Американци доживели једно горко разочарење пошто је њихова велика офанзива уместо да буде „ноћ стоп офанзива" постала „стоп-офанзива". Мек Артур добија километре територије малих острва, а губи десетине ратних бродова. Код такве трампе Америка ће морати да ратује још деценијама, док би дошла до таквих зона које ће Јапан стварно бранити уз залагање својих главних снага.

Источно-азиско ратиште је било у току четврте године рата прилично пасивно зато што Американци и Енглези, а такође и чунгкишки Кинези немају снаге за напад. С друге стране, Јапанци искоришћавају време ради конструисања великог азиског простора као политичког тела и као привредне базе. Ова награда огромног политичко-привредног система повећава могућности Јапана и зато се може тврдити да ће Јапан у петој години рата бити много јачи а по свој прилици и активнији него до сада. Чињеница да се формира армија Индуса говори о томе да Јапан припрема офанзивне операције на азиском копну.

Дакле, и на трећем ратишту Тројни пакт има одличних изгледа, док његови противници неће моћи учинити више него што су учинили у четвртој години. А нису учинили скоро ништа.

Најзад, да пређемо на четврто ратиште. То је борба у области међународне политике. У четвртој години рата дошло је само до једне чињенице која би се могла тумачити као неповољна по Тројни пакт. То је отступање Мусолинија. Али после првих дана запрепашћења целога света, ствари су постављене на своје место и онда је постало јасно да нефашистичка Италија наставља рат фашистичке Италије.

Међутим, на другој страни има много више знакова политичке несигурности. Таквих знакова који стварају образложени оптимизам у редовима Тројног пакта.

Бескрајно охола политика Сједињених америчких држава и бескрајно цинички захтеви Совјета уперени су не само против појединих народа разних континената, а нарочито Европе, већ и против Велике Британије која страхује за своје зоне утицаја, за своје поседе, па чак и за свој опстанак. Британија попушта, предаје Европу бољшевицима, препушта Американцима да господаре гдегод хоће, али Британија улази у пету годину рата без и најмањих нада да ће се рат добро за њу свршити, чак и у случају да се он добро заврши за коалицију.

М. Војновић

НАРОДИ И ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМИ

(Наставак са 6-те стране)

ким ратним временима напуштају у великој мери демократске методе и пребегавају методама ауторитативног система. Зар то није само по себи најбољи доказ колико је демократија неспособна, како су њене методе гломазне и како је то један систем добар да руши и квари, а не и да подиже и ствара?

Да је то заиста тако најбоље доказује и наша историја последњих 130 година. Да ли би се уопште могли и замислити Карађорђе и Милош како почињу борбу за ослобођење Србије демократским методама: изборима, гласањима, политичком борбом? Карађорђе и Милош стварали су српску државу ауторитативним методама и често пута у борби против својих политичких супарника морали су иступати врло радикално, али ми им данас то не можемо замерити, јер, да су поступали демократски, питање је да ли би било Србије уопште.

Исто тако и демократски покушаји за владе њихових династија нису много користили већ су само штетили стварању српске државе. Уосталом, ти демократски покушаји нису ни долазили као резултат унутрашњих потреба српског народа, већ су само били тежња за имитирањем демократских установа које су се стварале на западу.

Чињенице да је српски народ у својој далекој прошлости своје краљеве прогласио за свеце, и да је доцније, при обнављању своје нове државе, своје сељаке равне себи, признао за воће и кнезове и од њих створио своје династије, као и она народна реч за Пашића: „зна Баја шта ради!" реч која је постала у доба најтежих партиских борби и међусобних сумњичења, те чињенице казују непобитно и јасно да наш народ цени ауктоpитет изнад свега, да га управо поштује као светитељство, да уме да из своје скромне средине створи и подигне аукторитете до краљевске висине, и да својим здравим инстинктом зна коме ће да повери своје пуно поверење не збуњујући се ни мало партизанством.

У исто време, баш те три чињенице указују и на пут како се долази до тог народног признања: то је високи етички пут, то је служење националним интересима до самопрегоревања. Српски народ хоће да призна аукторитет. Пристаје да се над њим ауторитативно влада, али онда кад своју судбину предаје у руке једном човеку тражи од тога човека да је светац по моралу, да уме да влада и да зна шта ради и у најтежој ситуацији. Ето дакле чему нас учи наша традиција и наша политичка историја.

Социолошка предиспозиција српског народа

Извесни наши људи веле да наш народ не може бити за ауторитативни систем, јер он не воли дисциплину и ред, сувише је индивидуалистички одгојен, нема дакле ни психичке настројености нити социолошких предиспозиција за један такав систем.

У ствари и овакав закључак почива на сасвим површном посматрању. Истина је да су демагоштво и политиканерство оставили за собом велику пустош. Али та пустош је више површинска него ли дубинска. Уосталом, она није специфично наша већ је светског карактера.

Социолошки основ пак нашег народа је домаћинство. Домаћин, то је ауторитативни систем у основној социолошкој јединици, у породици, у задрузи. Толико смо рушили тај појам, толико смо фукарили свој народ, па ипак, домаћин је њему остао узор. Домаћина красе све врлине. Појам домаћина усредсређује у себи све оно што народ сматра за лепо, честито, узвишено, наметно; то је и част и карактер и воља и љубав и поштење и знање; то је персонификација аукторитета једног друштва које је живело вековима у страшним приликама чувајући у својој патријархалности све врлине које су га чиниле народом своје врсте.

Једно друштво у којем влада такав узвишен појам као што је појам домаћина, један народ чију су прву државу стварали свеци, зар тај народ може бити за демократију која нивелира и изједначује све људе? Или зар не би значило срозати тај народ на фукару кад би му бољшевици убили свако светитељство и сваку веру у Бога, и кад би од његовог домаћина створили бездомног пролетера?

Ти домаћини, то је наша друштвена елита, то домаћинство је наша социолошка предиспозиција за ауторитативни режим. Сасвим правилно је схватио генерал Недић, прогласив домаћинство за основу и највишу вредност нашег будућег друштва и државе.

Дамњан Ковачевић

Одлас рег. С. Бр. 9003 од 1-6-1943

ДР М. СПАЛАЈКОВИЋ

ВУКОВ ГЕНИЈЕ

Од пресудног значаја за обнављање културе у ослобођеној Србији почетком двадесетог века била су два великана, од којих један обележава потпун идејни препород — ренесанс — **српске књиге**, у коју досадашња средњевековна источњачка догматичност коначно уступа место модерној западњачкој класичности, а други претвара народни језик у књижевни и тиме удара вечни темељ **правој српској књижевности.** То су били Доситеј Обрадовић и Вук Караџић. По њиховом културном значају као и њиховим личним особинама, разлика између њих двојице од прилике је иста као између педагога и реформатора, талента и генија, Платона и Аристотела. Очевидно, овде је реч о Доситеју и Вуку са националног а о Платону и Аристотелу са општечовечанског гледишта. Мисаона узрочна веза између њих четворице је невидљива али је несумњива. Заједнички духовни отац све четворице био је Сократ. Платон је био Сократов ученик, Аристотел — Платонов, Доситеј — Платонов и Аристотелов, а Вук — Доситејев.

Погрешно би било поредити Доситеја с Епикуром, као што су то радили — у најбољој намери — понеки историчари наше књижевности. По духовном сродству Доситеј је најближи Платону. Само је његов идеализам чисто практичан, а нимало доктринаран. Платонова наука о **Идејама** издиже се тако високо да губи везу са стварношћу. То је Платону, са правом, замерао Аристотел, тај строги реалист, на кога нас толико потсећа — и по својим научним тежњама и по својим радним методама — наш самоуки Вук, и ако је био без класичног образовања. Платонова дела спадају у високу књижевност где се филозофија утелотворује — и помрачује — у миту и метафори. Аристотел, уместо да обогаћује књижевност утананченим лирским и драмским терминима, утврђује научну и филозофску терминологију која и дан данас вреди. Он је, без сумње, највећи научни и филозофски геније древности. Њега су с правом назвали оцем природних наука, али он толико исто — ако не и много више — заслужује и назив оца логике и метафизике. Вук, као и Аристотел, сав је реалист, и то у модерном смислу речи. Доситеј је на пола пута између идеализма и реализма, он је у средини између Платона и Аристотела, он је модерни рационалист са класичним образовањем.

И по свом карактеру и по својим моралним и политичким схватањима, Доситеј је понајвише сродан с Платоном. По својој природној скромности, он је од малена навикнут да о себи мисли »ниско и смирено«, а живот и искуство су га научили да према другима буде благ и човекољубив. Он је много путовао и искусио. За ведрину своје филозофије, која скоро потсећа на епикурејски оптимизам, он је више обвезан стварним радостима плодног живота него апстрактним појмовима неплодног умовања. Човек има душу, али има и тело. Људе треба непрестано просвећивати. Као некад Платон у Атини, тако и Доситеј (1753) оснива у Цариграду »Антонијадску Академију«, и у њој сам предаје филозофију, теологију, математику и физику. Он не истражује нове научне законе, не решава метафизичке проблеме, он се задовољава утврђеним идејама тадашњег рационализма, које ће доцније преносити у Србију и примењивати на живот српског народа. Он је по природи даровит педагог и сам за себе каже: »Словесни будући, имам богодану и природну власт другима мисли моје прибшчавати, и што сам добро и паметно од други чуо и научио другоме казивам«. Сократ је његов идеал. »Морализирање и резонирање« је његов позив. Наука му служи само као средство у служби етике, да би могао »познати какви су људи, из којих узрока бивају таки или другојачи; какви би ваљали да су и през која средствија могли би таки постати«. Доситеј је свестан своје мисије међу људима и највећа му је жеља да посвети свој живот својој »предрагој нацији«, дајући јој »савете здравога разума«, јер: »Чудна је ствар, Серафиме мој, свободно мислити и сврх сваке вешчи расуждавати и говорити!«

Нарочито је карактеристична потпуна сагласност између Доситеја и Платона у области политичке мисли. У очима и једног и другог, политички идеал би био остварен, кад би државама управљали филозофи. Доситеј је доживео да види остварен Платонов сан у Русији, Пруској, Аустрији, Шведској. Истина, у тим земљама просвећеног апсолутизма, филозофи нису постали владаоци него су владаоци постали филозофи. И све до француске револуције, кад је псевдокласични рационализам — или боље рећи, филозофски романтизам осамнаестог века — прогласио републикански облик владавине као најсавршенији, просвећени европски монарси одржавали су најприснije интелектуалне везе са филозофима. У слављењу тих аутократа љубитеља филозофије, Доситеј није изостајао иза Волтера. »Један просвештен владар милионе људи просвештава, прославља и на пут добродетељи и благополучија поставља«. Слобода је главни извор опасности за демократски облик владавине; она омогућава корупцију и претвара демократију у демагогију. »Где је највећа свобода, ту је најгоре смушеније, јер је свобода без мудрих закона и правленија дивја и зверска. Варвари варваре и неучени неучене никад нису у добар поредак довели и поставили; оће се просвештен владатељ и силни закони«.

Вук Караџић

(Архив: С. Н.)

*

Вук је много дуговао Доситеју, али га није марио. Исти је однос био између Аристотела и Платона, и може се рећи, из истих психолошких разлога. Аристотел је жучно критиковао свога учитеља Платона, као Вук Доситеја, и време је показало да су оба критичара имали право. Amicus Plato, sed magis amica veritas. Дакле, пријатељство је раскинуто због сукоба у схватању истине. Аристотел је имао здраво гледиште. Док је Платон увек жртвовао општим појмовима и апстрактним дефиницијама стварне чињенице, Аристотел је упорно проповедао да се треба вратити стварности, и претпостављао је конкретно универзалном, човека од костију и меса човеку онаквом какав је замишљен у Платоновој **Републици.** Нешто слично се десило и између Вука и Доситеја. Они су се слагали као рогови у врећи. Доситеј — инокосни калуђер, вечна луталица, коме је најслађе уживање прибирати већ потпуно зреле плодове са туђих обрађених и богатих њива; Вук — дете из сеоачке задруге, тип српског домаћина, који с нежном љубоморношћу окопава тек изникли кукуруз на својој запарложеној и скромној њивици.

Доситејева велика амбиција је научити Србе »словесној, разумној и свободној љубави ко истини«, а сва истина је у западњачком рационализму, ради које треба водити борбу против »старих, плеснивих и зарђатих обичаја«. У народним обичајима Доситеј види доказ наше заосталости, и устаје против њих. Доситеј је модернист и космополит, док је Вук расни човек, сав Србин, са свима специфичним обележјима свога народа. За Доситеја има вредности, као и за Платона, само оно што је партикуларно, стварно, јер је оно право само фикција, док је ово друго живот, човек, народ. Можда, без универзалног нема науке уопште, али без конкретног не може се замислити икаква наука о животу. Вук је имао јасну и тачну интуицију. Он је нагонски осећао да је живот врело филозофије, а не филозофија врело живота. Већ у народној поезији запазио је он неисцрпни извор мудрости, етике и естетике. Дубоко љубећи и високо ценећи свој народ, он је скупљао народне умотворине с уверењем да то народно благо најбоље изражава народну душу.

Вук је веровао у општу вредност српске културе, у њену прошлост и будућност. У тој вери су га потпуно учврстили странци. Доситеј, поред свега свог лутања по свету, није имао среће да сретне такве странце. Истина, Доситеј је путовао по Европи у другој половини осамнаестог века и сазнао за Русоа, Волтера и Дидроа, а Вук у првој половини деветнаестог века и упознао се са Хердером, Гетеом и Гримом.

Чудновата је заблуда која проистиче из погрешног тумачења идејних покрета и њиховог уобличавања у речима. Оно што се за време Доситеја звало рационализмом у суштини је претстављало прави романтизам, па чак и неку врсту мистичног авантуризма, док је доба Вукових напора означавало реализам у пуном јеку и пуној супротности са романтичним сањаријама Жан-Жака Русоа. У идејним струјама Србије деветнаестог века разум је потпуно победио тек са појавом Вука. И нама је данас потпуно разумљива срдња Вукова на Доситеја који је, својим некритичним рационализмом, показао »да је сасвим различно, знати о послу лијепо **говорити** и знати га **добро и паметно радити**«. То мишљење Вуково потврђује и Његош, у свом писму кнезу Милошу (1837), кад каже: »Ја бих Доситеја почитовао да је умио свој дар душевни обратити у корист нашега народа, али га обратити није умио... није видио у што се содржи срећа народа, што ли му може причинити несрећу...« Његошев је суд још оштрији од тих наведених речи.

Време је такође потврдило Вукову оцену о Доситеју, сасвим обратно ономе што су од »зуба времена« очекивали извесни — погрешно слободоумни — историчари српске књижевности. Један од њих, који би — да је био међу живима — јамачно највише пљескао пучу од 27 марта 1941, написао је:

»И данас српски духови деле се на два велика дела: на оне којима је родоначелник и духовни отац Доситеј Обрадовић, са његовим реалистичким, рационалистичким и западњачким дејама, и на оне којима је родоначелник Вук Караџић, са његовим романтичким и уско националистичким идејама. Данас, после више од једнога века, како је Доситеј пустио у народ своје здраве идеје, он нам изгледа много ближи и модернији и тачнији од Вука Караџића. Садашњост и стварност дају му све више за право, и он изгледа један од оних срећних писаца који су са висине своје слободне мисли назрели истину, и који задржавају вечиту младост истине«.

Ми не можемо улазити у дубљу анализу таквих појава као ни психолошких разлика (у менталитету и карактеру) између Вука и Доситеја. Међутим, та би анализа била веома поучна, нарочито с обзиром на садашњицу, за објашњење многих чудноватих момената у развоју наше интелигенције од њеног прво додира са западном културом па до данас.

*

Мудрост није у мртвој формули филозофских апстракција, него је у живој форми људског генија. Оно што нас највише интересује код сваког великог филозофа, **то** је човек, а не метафизички систем. Без сумње, било је и таквих филозофа који су имали и сувише много знања а врло мало здравога смисла. Таквих је примера било и међу старим Грцима. Академске празне и бескрајне препирке толико су љутиле Адаманта да је он узео на зуб филозофе и једном приликом јетко приметио Платону, да су филозофи или глупаци или шерети који би, као државни управљачи, били неспособни или себични или једно и друго. Они, који у младости зучавају филозофију и после се баве њом целог живота, постану већином чудновати ако не и скроз досадни људи, док други имају туману што су за друштво потпуно некорисни«. То би се могло рећи и за неке модерне филозофе.

Под филозофијом Аристотел је разумевао културну стваралачку делатност, примену мудрости на конкретне потребе и појаве у животу, а не суводарну метафизику без полета и практичног утицаја. Аристотел је човек који је најмање личио на универзитетске професорске филозофије, било са наочарима било без наочара. Кад нам геније говори, ми осећамо, као далеку успомену из ране младости, да се и у нама некад слична мисао јављала, само нисмо смели нити умели да је уобличимо. У сваком од нас има понешто од искуства великих људи, само не и сва тајна и сав значај њихових доживљаја. Ми нисмо, као они, осећали доминантне тоно-

Доситеј Обрадовић

Архив С. Н.

ве стварности која је кључала свуда око нас. Геније чује и распознаје те тонове. Геније зна шта је Питагора хтео да каже, кад је на филозофију гледао као на музику која допире до нас из далеких сфера васионе.

У Вуку је оличен здрав народни геније и једра народна памет, геније и памет свих оних појединаца који су стварали народни језик, народне обичаје и умотворине. У Вуку су усредсређени сви полети народне душе, уједињена сва стремљења народног духа, здружене све особине на-

давашњих сељачких оснивача српске државе. Вуков лични гениј је оваплоћена синтеза српског колективног генија. После Светог Саве српски народ није имао генијалнијег човека од Вука. Управо, и један и други претстављају у српској историји два духовна стуба српске државе у два разна раздобља: Свети Сава је поставио духовне темеље средњевековне Србије, а Вук — обновљене Србије. Ето, у томе је величина Вукова генија.

Гениј се рађа. У Вуку је гениј кога природа вековима ствара да би се једног дана појавио у одређеном часу. У Вуку је инкарнација свих оних генијалних српских појединаца који су у току народног живота певали народне песме, измислили народне приповетке, саставили народне пословице и мудре изреке. Вук их је прикупио, али се има осећање као да их је он сам створио, као да је он сам — почев од азбуке — сковао све оне речи које су, као ћелије у живом организму, повезане речником, граматиком и синтаксом у свежа и снажна ткива потпуно организованог књижевног језика. И заиста, језик, умотворине, обичаји, све је то само грађа за уметника, научника и филозофа; али оно што он у њих уноси, она целина коју он од њих ствара, то је његово лично дело. Тако је и са свом оном грађом коју је Вук прикупио. Он је у њу унео себе самог, себе целог, тако да сав духовни живот српског народа изгледа Вуково дело. То нарочито вреди за нашу нову књижевност, поред свих заслуга Доситејевих. На Вука би се могла применити анегдота о Волтеру који је, пред смрт, на једној седници француске академије замолио да се њему повери израда целог првог одељка академијског речника под словом А. »Господо, рекао је Волтер на крају седнице, хвала вам у име азбуке«, на што му је претседник одговорио: »А ми Вам захваљујемо у име књижевности«.

Зар Гете не каже, кад говори о **оригиналности**, да смо ми сви у ствари »*колективна бића*«. Чак ни највећи гениј не би далеко отишао, кад би за све имао само себи да захвали. Али то не схватају многи веома ваљани људи и, сањајући о оригиналности, проведу пола живота у лутању по мраку. Сви ми морамо примати и учити како од оних који су били пре нас, тако и од оних који су поред нас. »Истина је, наставља Гете, да сам ја у свом дугом животу урадио и створио понешто добро, чиме бих се свакојако могао поносити. Али, поштено говорећи, шта сам ја имао властито свога, осим способности и наклоности да видим и чујем, да разликујем и одаберем, и оно што сам видео и чуо да оживим и са извесном вештином поново да предам... Ја нисам имао ништа више да радим већ да присвојим и пожањем оно што су други за мене посејали. Да ли неко нешто вади из себе или то извлачи од других, све је то у ствари глупост... Главна ствар је воља, вештина и истрајност; све је друго без значаја«.

Аристотел

Архив С. Н.

Српски народ, као самоук, спевао је оне дивне јуначке песме, саставио оне занимљиве приче, поучне пословице и мудре речи. Вук, тако исто самоук као и народ, скупљајући све те народне творевине, утопио се духовно сав у њих, стопио се органиски са њима. Оне су постале његова природна својина.

*

Вук је најзрелији плод здравог народног разума у свима областима духовног живота. Свака његова мисао, свака његова реченица, израз је трајне и увек свеже мудрости. Вук је волео само истину и само се њоме напајао. Она му није донела богатство, али му је пружила слободу. Сва Вукова душа је прожета чистотом, племенитошћу и мудрошћу. Вук се није бавио скупљањем српског фолклора, као што херборист скупља траве. Вук је понајпре мислилац и уметник. Вук је најгенијалнији српски филозоф. Бити филозоф не значи имати оригиналне погледе на свет нити проналазити неке нове метафизичке принципе; довољно је волети мудрост и, по њеним начелима, живети простим, независним и великодушним животом. Вук се одликовао мудрошћу, и све остале његове заслуге дошле су као њене природне последице.

Наш народ не мари за разметљивост; он воли скромност и уздржаност. Он нарочито цени умну скромност која је први знак мудрости. Њоме се увек одликују — можда не сви професори филозофије — али јамачно сви прави филозофи.

Велики филозофски мислиоци — Паскал, Декарт, Лајбниц, Њутн, Кант — не вређају никад ничије осећаје, а нарочито опште човечанске осећаје. Говорећи о Богу, они се никад не хвалишу да им је он непотребан. На супрот њима, понеки филозофи, у безграничној нескромности своје претенциозне и варљиве учености, пружају нам само доказ своје дијалектичке оштроумности, али не и здравог реалног смисла, а још мање оне народне, у пуном смислу, сократске мудрости — да оно што најпоузданије знамо, то је да ништа не знамо. Ти сујетни људи замишљају да је истина њима, и само њима, позната. Они сами себе стављају изнад осталих људи. Њихова таштина избија и у речима и у делима. Међутим, propria laus sordet. Они заборављају то друштвено правило. Из њих веје отужан задах који одбија људе. То је задах високопарне умне сујете.

— Е да хоће, бар скромности ради, да признаду неку вишу памет над собом! рекао би Вук за такве људе.

Ако би га неко од њих уверавао да Бог није потребан ни научницима ни филозофима, јер они могу и без те ненаучне претпоставке дати метафизичко објашњење света, Вук би се простодушно осмехнуо и рекао би: — Па онима, који се на овој земљи само боцом хране, небо и није потребно... А ако би му когод од њих још и софизмима доказивао да нема Бога, Вук би га погледао и сетио би се народне пословице која за таквог »чоје« каже: **Има науке, ал' нема памети.**

У аутобиографији коју би Вук, нарочито у садашњим брижним данима, написао, он би најмање говорио о себи, а највише о српском народу. Он би ту поменуо и своју рану младост и своје сусрете са Гетеом, Гримом и другим великим умовима, и још многе друге занимљиве и корисне ствари, али би избегавао и најмању алузију из које би се закључило да је тако велики и славан човек морао бити у детињству прави »Wunderkind«. Он би нарочито истицао оно неизмерно благо које чини српски народ најбогатијим међу народима. У томе благу лежи вечна филозофија, истинита у свима временима историје и у свима тренуцима живота. И онда кад је живео, Вуку је био главни циљ упознати са тим благом не само странце, него и саме Србе.

*

У овим суморним часовима тешке море која гњечи душу, у овом непрекидном доживљавању свакодневних разочарења и болова који траже одушке, као да видим Вуков доброћудни и пријатељски осмејак, као да чујем његов тихи глас испуњен, као и увек само љубављу према истини и народу:

— »Право реци, па гледај те утеци«.

Успомена на Гетеа и његово дело

Наш дуг великом Европљанину

Ових дана навршило се 194 године од рођења једног од највећих лиричара светске књижевности и једне од најмаркантније личности историје човечанства — Јохана Волфганга Гетеа. Гете не само што је био велики песник, већ је познат као есејиста, критичар, путописац, драматург, државник, мислилац — уз то је ванредно сликао да се сматрало за штету што се није сликарству посветио. Свирао је у клавир, флауту и чело. Говорио је неколико језика. Изванредан дух. Сајна култура. Ерудита са особинама једног заиста правог генија.

Данас, када на славну и велику Европу навађују варвари са Истока и Запада, потребно је сетити се светле успомене Волфганга Гетеа. Овај одлични Немац уједно и одличан грађанин Европе један је од сведока величине старога света. Европа има богату и славну прошлост. Европа поред Гетеа има Молиера, Дантеа, Шекспира, Моцарта, Сервантеса и многе друге знамените величине. Европљани имају неизмерна културна блага. У овоме рату, у коме они бране тековине толиких славних генерација, то треба да им је стално пред очима.

Ми, Срби, поред тога дугујемо бескрајну захвалност Гете-у, великом пријатељу нашега Вука, јер благодарећи њему ушли смо са својом народном поезијом у европску књижевност и име српског народа почело се спомињати као чинилац европске културе.

Усуд је, признати ваља, био врло благонаклон овоме најузвишенијем духу Европе. Живот његов протекао је без ситних брига о материјалним невољама и непријликама које су толиким величанама одузимале највећи део времена. Гете је умро у осам десет трећој години после једног живота, који је раскошним богатством духа знао само за уметност у свима њеним видовима. Прошао је културним небом Европе лагано, као сјајна комета чији ће траг светлети бескрајно дуго — све док постоје људи.

Као сви генијални људи који се сматрају божанским даром природе, Гете је одушевљени лирик пантеиста а да при томе није изашао из оквира хришћанства. И ако су у џиновској грађи његови дела заступљени сви књижевни родови, Гете је у лирици ипак највећи. Оно што је он овде дао ставља га у ред корифеја поезије.

У лирици је Гете дао права ремек-дела. Он у њој излива своје препуно срце и устреплату душу, тако да је његова лирика унеколико његова аутобиографија. Гетеова лирика је претежно љубавна, али се у њој не налазе само љубавни трзаји срца, него и сва треперења једне бујне маште и сви ступњеви кроз које пролази један сваковрсним доживљајима богати живот.

Из његових дела избија сјајни ватромет осећања догађа невиђен. Страдања младога Вертера, Ифигенија на Тавриди, Фауст, Гец од Берлинхингена, Торквато Тасо, Херман и Доротеја и многство песама обогатили су културу најсјајнијим даровима људскога духа, који сведоче о богоданом песнику који је био љубимац муза. Имао је поглед и реч старих богова, који на уснама носе мудрост, а у срцу љубав.

За нас Србе Волфганг Гете има особити значај. Гете је био први који је нашу народну песму, чијих вредности нису многи од нас ни данас свесни, увео у светску књижевност. У младости је превео на немачки Хасанагиницу којом је био одушевљен. У своме часопису О уметности и старини имао је увек похвале за наше народно песништво, нарочито за тзв. „љубавне песме" приписујући им „највећу лепоту", а за песму „У Милице дуге трепавице" изразио се да је „бескрајно лепа" и „у највећем степену лепа" па је чак и упоредио са „Песмом над песмама".

Колико је залагање Гетеово за наше песме допринело за нашу ствар у Европи, која је о нама дотле тако мало знала, није потребно, обзиром на Гетеов ауторитет и утицај у ондашњем културном свету, нарочито наглашавати. У првој половини прошлога века Гете је најозбиљније пропагирао нашу песму и помагао њено превођење. Приказујући збирку наших народних песама у немачком преводу Вилхелма Герхарда Гете је дао овакав увод:

„Српска поезија, после педесетогодишњег устезања, после неколико започетих али застарелих покушаја, најзад се толико раширила у западним књижевностима да јој даље није потребна никаква препорука, и чак и приказ најновијега изгледа сувишан".

Доказ о овоме тврђењу, и о то ме колико је Гете волео и ценио нашу песму, налази се већ у његовом следећем приказу посвећеном енглеској збирци наших народних песама у преводу Џона Бауринга (Лондон, 1827). Увод у тај приказ спада у најтоплије Гетеове изјаве о нашим народним песмама:

„Као што нам се догађа са лепим вољеним лицима, која нас увек изненађују новом драж и кад год их неочекивано видимо у каквој новој одећи, тако је и мени у души када сам познате и признате српске песме читао поново на енглеском језику. Изгледало је као да су стекле нову заслугу, биле су то исте прилике, али у другој одећи".

У свакој прилици, кад год му је дошла до руку каква нова збирка наших народних песама Гете се изнова одушевљавао налажећи у њима „једно сасвим ново човечанство". Нашој народној поезији не треба бољег признања од оног које јој је дао Волфганг Гете. Његова је заслуга што се касније наша народна песма и у нас, Срба, више ценила. Вук Стеван Караџић у своме раду на прикупљању и штампању српских народних песама имао је у Гетеу одличног помагача и саветодавца. То што је Гете пред европском јавношћу изнео и пропагирао песму једног малог и незнатног народа, сведочи о великодушности и несебичности која је својствена само великим уметницима и великим духовима. Сведочи још и о уској повезаности културних тековина свих европских народа.

ФИЛМ У БОЈАМА - ФИЛМ БУДУЋНОСТИ

Фајт Харлан творац филма »Златан град« објашњава једну сцену

Неоспорно је да је данашња филмска техника учинила значај не кораке у свом развоју. При том је интересантна чињеница да ратни догађаји нису омели ток филмског стварања.

Прелаз са црно-белог филма на филм у природним бојама претставља крупан догађај у филмској техници. Пратећи развој овог последњег успеха филмске технике, нашао сам у њему велику сличност с некадашњим прелазом са немог на тон-филм.

Данас је филм уметнички израз који се служи најреалнијим сретствима. У позоришту се стилизација слика и говора одиграва на позорници — „на даскама, које значе живот". Међутим филм се одиграва непосредно у самом свету. Прави облаци, права поља, шуме и реке, истински градови које врве животом — то је жива позорница на којој ми играмо. Унутрашњи декор прилагођава се овој пространој позорници.

Желимо ли да прикажемо стварност онаквом каква је, тада треба да се што више приближимо савршенству. Једног дана доћи ћемо до новог открића. Пређи ћемо с обичног филма у бојама на пластични филм у бојама, а неће бити далеко ни корак ка пластичном тону — који већ данас показује знатне успехе. Тако ћемо створити савршену слику — слику која у потпуности одговара стварности.

У мом филму у бојама „Златан град" шарenило сеоске свечаности потсећа на сликарске радове Пјетра Бројгела, а девојка која у плаво извезеној сељачкој ношњи пролази пранким улицама сврађа на себе пажњу савремено одевених грађана, што је свакако и драматичан тренутак који не сме да се потцени.

Данас, у немачким а и у америчким филмовима у боји, дешава се да се публици поneке слике чине много изразитије него што су у стварности. Ово долази одатле што гледалац седи у замраченој дворани и гледа на платно обасјано јаком светлошћу. Према томе јасно је зашто су боје на овим сликама много јаче. Једног дана неће бити потребно да се дворана за приказивање сасвим замрачи, и тада ће гледалац моћи сасвим да се сакриви са сликом на платну, заборављајући да седи у биоскопској дворани. Упркос томе.

Постоје многи примери који доказују да човек види природу другим очима, него што је она у стварности. Постоје, наиме, оптичке варке. Навешћу само један пример: Снег, који уствари није сасвим бео, одразује ону боју ко ја га осветљава. За филм у бојама ове појаве претстављају тежак проблем. У Вајмару, у кући бесмртног генија етеса, био сам запрепашћен експериментима са сенкама у бојама, а које се у природи често појављују.

Постајемо свесни шаренила природе тек онда када се научно бавимо овим питањем. Међутим гледалац не жели да се научно бави испитивањем тих слика, већ жели да, седећи удобно на свом месту, има утисак да се налази у природи која се пред њим на екрану приказује. За филмске продуценте биће ово најважнији задатак. Треба ублажити боје, учинити их неупадљивим и употребити то шарenило тамо, где га у животу природа пружа.

Не сматрам да сам својим филмом у бојама „Златан град" постигао у том погледу савршенство, али верујем да смо ми у Немачкој учинили значајне кораке у стварању филма у природним бојама. Захваљујући гениалном проналаску Агфе, имамо данас Агфа-колор систем, који по мом схватању надмашује америчке успехе на том пољу, а тим пре што код Агфа-колора постоји могућност усавршавања. Први корак учињен је, и верујем да неће проћи дуго времена, када ће се сасвим престати са продукцијом црно-белих лифмова.

Фајт Харлан

Родитељи Бранка Радичевића

МАЈКА

Лик мајке нашег највећег лиричара прошлог века врло мало је познат, можда сасвим непознат, ширем кругу оних који цене Бранка Радичевића.

Међутим, познато је да је мајка Бранка Радичевића Ружа рођена у Земуну, где се и упознала са оцем Бранковим, Тодором Радичевићем, који је тада, као царински чиновник, служио у Земуну. Тодор Радичевић је после извесног времена био по потреби службе премештен у Брод на Сави и ту се, као што је познато, родио Бранко 15 марта 1824 године.

Опет је, неколико година доцније, Тодор Радичевић био премештен натраг, у Земун. Ту је 1833 године Ружа Радичевић умрла у најбољим годинама.

На њеном гробу се још пре двадесет година могао прочитати запис на каменом крсту:

„Овде лежу кости чиновнице Руже Радичевића која се родила 1802 а умре 14-га марта 1833 године поживе са тим 31. године."

Изгледа да је у истом гробу била сахрањена и свекрва Руже Радичевић, односно мајка Тодора Радичевића, јер је на истом гробу касније нађена и округла камена плоча са овим натписом:

„Овде лежу кости Стане Радичевића рођене Станчића, која се родила 1781, а умре 17-ог маја 1833 године поживе са тим 52."

Иначе, мајка Бранкова је од вуковарске породице Михаиловић која је пореклом из Скопља.

Старањем Српске црквене општине у Земуну, гроб је био држан у пристојном реду.

Каква је Ружа Радичевић била као мајка може се видети и из прве биографије Бранка Радичевића која је штампана у првом издању III књиге Бранкових песама. Песме је приредио и издао у Темишвару 1862 отац Бранков Тодор ,тада царински контролор у пензији .У предговору се, између осталог, каже:

„Кад је пошо у српску школу, мати га је *ба, бе* и т. д. учила; ал је он тако тешко учио, да је мати оцу му говорила: ово наше дете баш не може ништа да научи; јер док му ја говорим: *ба* и *бе* дотле и он гоори, а кад му речем да сам сриче, а он ни запети.

То је тако једно два месеца трајало, за које је време увек, како би из школе дошо, матер молио, да га учи буквар срицати. После тога уједанпут престане к' матери долазити и молити да га учи. На то мати оцу каже: гледајдер сада човече, ово наше дете више ми не долази, да га учим, мора да је најгори ђак у школи .

Мани се жено, одговори он, дете је још младо, њему сад није на памет учење, него игра. Али међутим, ја ћу његовог господина учитеља запитати, како се он учи и влада. После неколико дана запита му отац учитеља, како се он учи и влада, на које му учитељ одговори, да добро учи и да се добро влада. он је, вели, његов први ђак. И тако се по свим школама добро учио. Паметствовање је имао особито јако, и све је лако мого сватити.

Нарави је био веселе, косу је имао више смеђу него плаву, и лице дугуљасто.

Жеља је његова увек била, да после свршени наука путује, особито је желио, да Косово поље види. Он би говорио: ја желим епос писати, али пре нећу ни словца написати, докле Косово не видим, Косово, на којем је српска слава угашена, слобода изгубљена, а сужанство настало. Грађу имам, већаше готову; јер српски епос мора тако исто бити, као и грчки, у њему ће сви наши обичаји уплетени бити. Но Бог не допусти, да то доживи"

ОТАЦ

Бранков отац звао се Тодор рођен је у Новом Саду 27 децембра 1801 године. Пореклом је из Бољевца на Сави у Срему. Као што је напред речено, био је финансиски чиновник. Он је имао још једног сина, Стевана који је умро у Темишвару. Један од Бранкових биографа, Светислав Вуловић, писао је за Тодора Радичевића у *Гласу Српске краљевске академије 1889:*

„У књижевним српским листовима и у календарима од 1840 до 1850 год. има од њега неколико малих и слабих басана и причица, а 1847 г., мало пре Бранкове прве књиге песама, штампан је у Бечу његов превод Шилерове драме *Вилхелм Тел*. Превод је у прози, а Вуковим правописом. На својим списима потписивао се некад *Теодор* (или *(Тодор)*, а некад Божидар. У свем његовом књижевном раду види се смерно знање, али и смерна и добра душа".

Још је Вуловић у истом чланку написао:

„Бринући се после ране смрти женине сам о својој деци, он им је био и главни васпитач Колико је Бранко осећао поште и захвалности према своме оцу, исказао је у песми *Моје сунце*, испеваној 1844 г. у којој се тихом тугом сећа и своје мајке."

Тодор или (посрбљено попут сина му) Божидар Радичевић је с правом био поносан на свога умрлог сина књижевника. Предговор III књиге песама Бранкових које је издао 1861 године он је потписао овако: Тодор Радичевић, контролор царине у пензији, *и отац Бранков* (курзив наш), а када је 20 априла (2 маја) 1864 године умро, на његовом посмртном листу је стајало:

„Божидар Радичевић

(отац незаборављеног Бранка)

Ц. Кр. пензионални митнице контролор, после дужег боловања"... итд.

Тако исто и на немачком:

„Božidar Radičević

(Vater des unvergesslichen serbischenDichters Branko)..." итд.

В. Ф.

*

Моје сунце

На небу ми једно сунце сјаје
Дању сјаје, а ноћу залази,
Ти си, отац, моје друго сунце,
Које мени никад не залази
Некада сам им'о још'те једно,
Зрак је његов већ одавно седи'о,
Мајци срце у груди не бије,
Тавна земља њу одавна крије,
Ти и братац то је сада све
Што оста срцу мом од пре.
О, моје срце певањем се жари,
И теби мисли с тим да благодари;
О, не мож' бити, не мож' никад ово,
Јер слабачко је врло пева слово.*
Твоја добра, као сунца свет,
Моји певи, ка' мирисни свет;
Сунце сјаје, сунце живот шаље,
Цветак мири, али ништа даље.

(3 јула 1844).

*) пев: песма

Државна Хипотекарна банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

6 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД.:

1) плац са зградом Виноградска бр. 73	Дин.	400.000.—
2) плац Степе Тодоровића, 630 м. кв.	Дин.	320.000.—
3) плац Степе Тодоровића, 644 м. кв.	Дин.	320.000.—
4) плац са зградама Кнеза Павла 29	Дин.	2,500.000.—
5) плац са зградама Воји. Анђелка бр. 43	Дин.	450.000.—

8 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД.:

1) плац са зградама Војв Анђелка 39	Дин.	500.000.—
2) плац са зградом Војводе Бране 57	Дин.	700.000.—
3) плац са зградом Крунска бр. 36	Дин.	4,500.000.—
4) плац са зградом Кнеза Павла бр. 106	Дин.	4,200.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска бр. 33, од 10—12 час. где се могу добити сва даља обавештења.

629 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

10 СЕПТЕМБАР 1943 ГОД.:

1) плац са зградом, Кнеза Павла бр. 104 Дин. 4,200.000.—
2) плац са зградом, Госп. Јованова бр. 77 Дин. 3,000.000.—
3) плац са зградом, Госп. Јованова бр. 79 Дин. 5,600.000.—
4) плац са зградом, Ђуре Даничића бр. 4 Дин 2,000.000.—
5) плац са зградом, Далматинска бр. 87 Дин. 800.000.—
6) плац са зградом, Цвијићева бр. 118 и 120 Дин. 2,000.000

13 СЕПТЕМБАР 1943 ГОД.:

1) плац са зградом, угао Кап. Мишине 46 и Скен. Бегове бр. 37 Дин. 2,000.000.—
2) плац са зградама, Булевар Кнеза Александра Карађорђевића 31 Дин. 1,500.000.—
3) плац са зградом, Рајићева бр. 14 Дин. 1,500.000.—
4) плац са зградама, Скендербегова бр. 10 Дин. 1.400.000.—
5) плац са зградом, Принца Евгенија 37 Дин. 2,000.000.—.

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска бр. 33 од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

Под шестокраком звездом

Георгије Павловић: Под шестокраком звездом, јудеизам и слободно зидарство у прошлости и садашњости. Предговор написао Димитрије Љотић. Издавачко предузеће „Просветна заједница" А. Д. Београд.

У издању „Просветне заједнице" изишла је једна од најбољих књига које смо до сада имали о масонству. Г. Димитрије Љотић дао је предговор овој књизи, који преставља једно изванредно сведочанство о вредности ове књиге:

„Потребно је да прво нешто признам.

Кад ми је господин Георгије Павловић предао свој рукопис и тражио да га прочитам, нисам мислио да ћу ту нешто сазнати. Мислио сам да у главном све што треба знати о масонству и његовом јеврејском пореклу, знам. Примио сам ипак налог из поштовања које дугујем самој личности писчевој.

Читајући пак ово дело застидео сам се, јер сам познао своју готовост да у важној ствари себи придајем више знања него што стварно имам.

Отуда када је господин Георгије Павловић сматрао да би неколико речи — као предговор — његову књигу добро претставио читаоцима, ја сам примио позив, уверен да ће најбољи предговор бити ако признам свој случај.

Јер заиста мало знамо о тајном деловању јевреја, а многи и толико мало да уопште не сматрају да ту нешто има да се зна."

А о масонству треба дознати више него икада, знати доста и на тај начин упознати опасност која нам прети уништењем.

Јевреји, енглески лорд и бивши претседник енглеске владе Дизраели, рекао је једном да светом не управљају личности које стоје на челу, влада и држава, већ тајна друштва. Та тајна друштва су свемоћна и њихов утицај се свуда осећа.

Највећа међународна сила, која је била узрок многих историских догађаја током векова, сила која има водећу улогу у данашњој Русији и англосаксонским земљама, јесте јеврејство. Оно се увлачи, под разним видовима, у све друштвене организације као полип, пружа своје пипке у све гране друштвеног живота свих народа. Оно на нама невидљив начин управља спољном и унутрашњом политиком најбољег дела народа беле расе. А цео рад јеврејства је управљен ка једном циљу: светској доминацији Израиља.

Али, највећа и најјача организација коју је јеврејство створило јесте без сваке сумње масонерија. Столећима јеврејство преко масонства изазива револуције, ратове, руши немилосрдно оно што су хришћански народи створили. У масонерији јеврејство има једну моћну и чврсту организацију, у којој се њени чланови слепо покоравају својим наредбодавцима. Тако јевреји преко масонерије упропашћују читаве државе и народе, искоришћујући их за своје циљеве. Да наведемо само један пример начина масонског рада:

Године 1792 у бици код Валмија, армије монархистичке коалиције против Француске револуције води херцог Карло од Брауншвајга, који је масон. Његови војници су много боље организовани и опремљени од армија Револуције. Међутим, он ипак губи битку! У чему је ствар? Из ложе је дошло наређење да револуционарни војници не смеју да изгубе. И они нису изгубили.

Оваквих примера може се навести безбројно. Небројено пута ствари се дешавају супротно свима очекивањима, супротно здравом разуму и интересу отаџбине.

Јеврејство сматра да треба свим средствима створити хаос, да би се после њега створио ред, онакав какав хоће Израиљ. На највишим масонским степенима, у ознакама 33 степена, под сликом орла стоји натпис: — „Ред из хаоса". А тада ће Месија, светски освајач, остварити сан јудеја да овлада целим светом. „Када дође цар Месија, он ће прегазити све гоје точковима својих кола. Тада ће бити велики рат, у коме ће изгинути једна трећина свих народа. Јевреји победиоци употребиће 7 година на спаљивање оружја побеђених, који ће се покушати јеврејима и принети им богате дарове, али цар Месија неће примити тај данак од Хришћана, јер сви они морају бити уништени. Сва богатства народа прећи ће у руке јевреја, чије ће онда богатство бити небројено... Најнезначајнији од простих јевреја добиће две хиљаде и осамсто робова и три стотине и десет слушкиња...", прориче Талмуд, закон и света књига јевреја.

ЈОШ ЈЕДНА КЊИГА О ЛУКРЕЦИЈИ БОРЏИЈИ

Maria Bellonci: Lucrezia Borgia. Nicht Teufel, nicht Engel, nur Weib. Wien, Karl H. Bischoff Verlag.

Од увек је Лукреција Борџија интересовала историчаре, око ње је испреплетан бескрајан ланац загонетки, и још дан данас она интересује свет.

Лукреција, кћи папе Александра VI. и Ваноце Катанеи, провела је своје детињство и младост у Риму, где је, у Ватикану, одрасла заједно са својом три браћа, херцогом од Гандије, Цезаром и Жофреом. Када је имала тринаест година, почиње се мислити на њену удају. Њен први брак са грофом од Пезаре није по вољи славољубивом брату Цезареу и бива растурен. Она се затим поново удаје за херцога од Бисељие, кога бескрајно воли. Али Цезаре мења своју политику и окреће се противнику Лукрецијиног другог мужа. И херцог од Бисељие бива убијен.

Лукреција се по трећи пут удаје за Алфонса Д'Есте, херцога од Ферраре. Али на његовом дворцу она бива хладно примљена, јер су старе италијанске племићске породице сматрале Борџије као авантуристе и скоројевиће. Лукрецији је успело да задобије поверење ферарског двора, али њен брак остаје несрећан.

Она покушава да сав бол и несрећу прекрије штедњом. Она се се окреће песницима и хуманистима свога доба са којима је у најбољим односима. Пошто је многобројној деци дала живот и превремено телесно прецветала, Лукреција умире млада.

Тако изгледа живот Лукреције по Марији Белонћи, која је у своме делу сакупила многобројна документа из архива Ватикана. Марији Белонћи Лукреција не изгледа као неко чудовиште које је узело непосредног учешћа у многобројним убиствима и злочинима, али ни као „анђео", како су покушавали да је претставе неки историчари. Лукреција је у првом реду жена којој прети опасност да изгуби своју душевну оријентацију, јер јој је судбина нанела исувише тешких ударања, али најзад постаје господар свога живота и окреће се сноме за што је створена.

Књига Марије Белонћи је од великог интереса не само за историчаре већ и за сваког онога кога интересује једна од најинтересантнијих периода у историји Италије и нашега континента.

О ФИЛМУ

Rudolf Oertel — Filmspiegel Wilhelm Frick Verlag, Wien 1941 RM 7.80.

После „Позоришног бревира" Емила Пирханса, издало је издавачко предузеће Фрик „Филмски бревир" који је с много пажње саставио Рудолф Ертел. Ова интересантна књижица употпуњује једну осетну празнину у филмској литератури.

На 236 слика и 32 скице попраћене опширним али добро сажетим објашњењима, писац је дао веран приказ кинематографије од почетка, од прелазних фаза до њеног данашњег нивоа.

Писац нам у овој књижици пружа не само уметничку страну филма већ и историску, као и решења многих социолошких питања и проблема, који се односе на најмлађу уметност — кинематографију.

БАЈКЕ ДАЛЕКОГ ИСТОКА

А. В. Кригер: На трагу тигра сабљаша. Доживљаји двојице немачких зоолога у пећинама Јабланојског горја. Издање „Просветне заједнице" а. д. Стр. 38.

У неприступачним областима Чингана и Ђугђура, на обронцима Јабланојског горја, у дивљем крају Источног Сибира где нога Европљанина није никада крочила, нашли су др Нојман и професор Мицлаф на траг „Фелис тигрис примигениус" — Пећинског тигра са сабљастим зубима, страховито прождрљиве звери из Леденог доба.

У леденом добу, пре хиљаде година, лед је из поларне области кренуо на југ. Многе, данас непознате животиње, бежале су испред огромних глечера. Била је то трка за живот. Хитрије су измакли, а тромије и непокретније животиње су заостале и угинуле. Лед, дебео десетинама метара покрио је њихове остатке. И, благодарећи тој околности, ми данас знамо како је изгледао мамут, један од становника земље тога доба, јер је лед потпуно конзервирао његове остатке. Путовати непознатим и неистраженим кутовима земље, излагати се хиљадама неочекиваних опасности да би обогатили науку каквим ретким примерком изумрлих животиња, то је одлика правих и великих научника-зоолога.

Кригерова књижица посвећена је омладини и свима онима у чијим срцима тиња младалачки жар и чежња за путовањима, за непознатим земљама, она нас уводи у земљу Тунгуза, или како их још називају морских Тунгуза, јер станују у приморју Охотског мора.

И данас, у двадесетом веку, живе ти људи потпуно одељени од цивилизације и културе

Тунгуски канови су измислили причу да ако неко дође да однесе остатке мамута који се налазе у леду, као у хладњаку, тада би дошло до пропасти Тунгуза, јер би их напустили њихови собови-јелени који им служе и као храна и као теглене животиње. Разумљиво је онда да се Тунгузи не устручавају да по сваку цену сачувају своје највеће благо — собове, и да је за једног научника врло тешко да овде врши своја истраживања.

Као узбудљив филм пред нашим очима се развијају борбе научника са Тунгузима, људима који спавају јашући на својим малим коњићима и тако прелазе десетине километара опасног пута, њихове борбе са мандурским тигром итд. Лако и неусиљено пише Кригер о догађајима који нам стално држе нерве у напетом стању, и мама се чини као да и сами у њима учествујемо.

„Просветна заједница" је врло добро урадила што је издала ову књижицу: она је корисно послужила омладини, која ће у Кригеровом тигру сабљашу наћи забаве и уједно упознати тајне земаља Далеког Истока.

Радио

СВАКОДНЕВНЕ ЕМИСИЈЕ БЕОГРАДСКЕ РАДИО СТАНИЦЕ

5.00— 6.15 Другарски поздрави
6.15— 7.00 Емисија за српске сељаке и вести на српском језику
7.00— 7.10 Вести на немачком језику
7.10— 9.00 „Добро јутро, драги слушаоци!"
9.00— 9.20 Вести
9.20—12.00 Пауза
12.00—13.00 Подневни концерт
13.00—13.10 Вести на српском језику
13.10—13.50 Подневна музика
13.50—14.00 Вести на немачком језику
14.00—14.50 Нешто за тебе
14.50—15.00 Извештај о водостају
15.00—15.30 Извештај Врховне команде с лаганим понављањем и кратке вести за војску
15.30—16.00 Пауза
16.00—18.20 Српске емисије
18.20—18.40 Час немачке народне групе
18.40—19.00 Музика за тебе
19.00—20.00 „Из савремених догађаја" на немачком језику и вести на страним језицима — бугарски, мађарски, француски и румунски.
20.00—20.20 Вечерње вести
21.40—22.00 Поздрави младог београдског стражара
22.00—22.15 Последње вести
00.00—02.00 Поноћне мелодије.

НЕДЕЉА, 5 СЕПТЕМБАР

14.00—15.00 Нешто за тебе
15.00—15.30 Извештај Врховне команде и кратке вести за војску
16.05—17.00 Београд поздравља Бор, Суделују: Народни оркестар Милановић, Вука Шехеровић, Јован Милићевић-Мостарац, Рада Перић, сељстет Симић, Војин Поповић, квартет Ђорђевић, Мирослав Бајевић, Бора Савић-Крушарац.

ПОНЕДЕЉАК, 6 СЕПТЕМБАР

16.00—18.20 Српске емисије.
16.00—16.30 Емисија наших ватрогасаца
16.35—17.00 Концерт радио хора под управом Богдана Цвејића
17.00—17.30 Народне песме и музика. Изводи народни оркестар под управом проф. Петра Крстића. Солисти Драгица Ценић и Бранислав Пивнички
17.30—17.40 Предавање.
17.40—18.10 Народне песме певају дует Срнић и Божидар Грујић уз пратњу народног оркестра Обреновић
18.10—18.20 Из савремених догађаја.

УТОРАК, 7 СЕПТЕМБАР

16.00—18.20 Српске емисије.
16.00—17.00 Музика из тонфилмова. Изводе секстет Симић, Војин Поповић, квартет Ђорђевић
17.00—18.10 Народни звуци. Изводе: Народни оркестар Милановић, тамбурашки оркестар Аранички, Лела Лештарић, Радослав Павловић, Злата Јефтић и Павле Радошевић
18.10—18.20 Из савремених догађаја.

СРЕДА, 8 СЕПТЕМБАР

16.00—18.20 Српске емисије.
16.00—16.30 Мали концерт. Изводе: Нада Бранковић (клавир) и проф. Петар Стојановић (виолина)
16.35—16.50 Концерт женског октета под управом Богдана Цвејића
16.50—17.00 Из савремених догађаја
17.00—18.20 Забавни час.

ЧЕТВРТАК, 9 СЕПТЕМБАР

16.00—16.30 Забавна музика. Изводи забавни оркестар под управом Фрање Седлачека, Солисти: Бранка Т[illegible]-Рутко и Д. Лазаревић
16.30—16.35 Извештај Врховне команде.
16.35—17.00 Српске мелодије свира квинтет Николић
17.00—17.30 Звуци тамбурица. Изводи тамбурашки оркестар Аранички, Наталија Катинска и Миле Јањић-Мостарац
17.30—17.40 Предавање.
17.40—18.10 Дечји час
18.10—18.20 Из савремених догађаја.

ПЕТАК, 10 СЕПТЕМБА[illegible]

16.00—16.30 Аудиција Радио Београда
16.30—16.35 Извештај Врховне команде.
16.35—17.00 Песма у јесен (плоче)
17.00—17.30 Шлагери Изводе секстет Симић, Војин Поповић и квартет Ђорђевић
17.30—17.40 Предавање
17.40—18.10 Народне песме певају С. Лазаревић и М. Милошевић
18.10—18.20 Из савремених догађаја.

СУБОТА, 11 СЕПТЕМБАР

12.00—13.00 Подневни концерт великог радио оркестра под управом Карла Листа
13.00—13.10 Вести на српском језику
13.10—13.50 Подневна музика. Свира Ритер секстет
14.00—14.50 Нешто за тебе
14.50—15.00 Извештај о водостају

Елза

ПАЖЊА! ПАЖЊА!

Посетите Дорћолску кућу весеља — ресторан

»ЈОВАНОВА ПИЈАЦА«

Ул. Јованова 31 Тел. 300-85

После четвороме сечне паузе поново је реновиран и отворен, под новом управом у коме суделују најбоље музичке снаге омиљене певачице **Стана Сарајка** зв. **Ко-штана** — као нова снага за Бео град **мала Ленка** која ће вас нарочито задивити са најновијим песмама као и дует са г-ђом **Елзом.** Оркестром управља наш по знати мајстор на виолини **Милу-тин Стојановић,** зв. **Чачанин.** У радњи је инсталиран микрофон — пића првокласна.

Ресторатер МАРКО П. ПЕЈИЋ

Стана Сарајка

647 1—1

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 3.— ДРЖАВНА ТАКСА ДИН. 5.—

ЗАРОБЉЕНИЧКИ дувански купон издат од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем га неважећим. Милисав Ристић. 631 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, па је овим оглашујем за неважећу. Светислав Јеврић. 632 1—3

ПОЛИЦИСКУ ПРИЈАВУ издату од Претстојништва градске полиције, изгубио сам те је овим оглашујем за неважећу. Видосав Сарић. 633 1—3

ПОЛИЦИСКУ ПРИЈАВУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам па је овим оглашујем за неважећу. Светомир Нешовић. 634 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам па је оглашујем за неважећу. Момчило Здравковић. 635 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам па је овим оглашујем за неважећу. Миланка Николајевић. 636 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам па је оглашујем за неважећу. Виктор Ђокић. 637 1—3

ПРОДАЈЕМ ВРШАЋУ ГАРНИТУРУ Дреш маршалов 46-у, Трактор Форсон 28 коња и плугове. Све исправно. Сретен Ђорђевић, Војводе Путника 1, Крагујевац. 638 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 5671/43 године, издату ми од Претстојништва градске полиције, изгубио сам и овим оглашавам неважећом. Каравидић Лазар, трговац, Ужице. 639 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ издату ми од стране Претстојништва градске полиције Ужице, број 3236-43 годину, изгубила сам и исту овим оглашавам за неважећу. Митра Трифуновић, домаћица, Ужице. 666 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, те је оглашујем за неважећу. Јелена Ваљански. 597 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 15.728 издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је неважећом. Радомир Максић 598 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ и пријаву издате од Претстојништва градске полиције, Крагујевац, изгубила сам па их оглашујем за неважеће. Милосава Павловић. 600 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 9.266 издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Овим је оглашујем за неважећу. Видосава Ђурђевић. 599 3—3

ПОЛИЦИСКУ ПРИЈАВУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам па је оглашујем за неважећу. *Радмила Димитријевић.* 616 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ 101 издату од среза Гружанског изгубио сам па је овим оглашујем за неважећу. *Стојковић Радојко,* из Станова. 617 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је овим оглашујем за неважећу. Михајловић Даринка. 602 3—3

ДУВАНСКУ књижицу бр. 1267 издату од Претстојништва градске полиције Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Добривоје Ђорђевић. 603 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам, па је овим оглашујем за неважећу. Крстан Загорац. 596 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је оглашујем за неважећу. Дана Пантовић. 601 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ И ПРИЈАВУ издате од Претстојништва градске полиције Крагујевац и шоферску дозволу издату од Министарства трговине изгубио сам па их оглашујем за неважеће. *Вујичић Живота,* аутомеханичар. 620 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је овим оглашујем за неважећу. *Живана Петровић.* 618 2—3

ИЗБЕГЛИЧКУ ЛЕГИТИМАЦИЈУ издату од Комесаријата за избеглице у Рачи изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. *Милан Војиновић.* 619 2—3

ТРАЖИ СЕ Сретко Петровић, избеглица село Врточ, општина Милићи, срез Ласаница. Јавити *Вида Петровић,* избеглица село Грбица, срез Гружански. 614 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 7088 издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. *Мирковић Илинка.* 615 2—3

ПОСЕТИТЕ СТОВАРИШТЕ МОДЕРНОГ НАМЕШТАЈА

Ђорђа Барјактаревића

БЕОГРАД — КР. АЛЕКСАНДРА 87 и 97. ТЕЛ. 40156.

Има велики избор спаваћих соба, кухиња, трпезарија, комбинованих соба, кауча, патент фотеља, салонских дубоких фотеља, уз најниже цене, најлепши избор за 1943 годину. 644 2—4

Пажња! Пажња!

Продавцима златног накита

Не продајте ни једног парчета Вашег златног накита, дијаманта, брилијанта, драгог камења и златних зуба, док потпуно не би били упућени у њихову стварну данашњу вредност. Зато ако већ продајете понудите свима купцима, а напослетку у Вашем је интересу да понудите познатој и дугогодишњој фирми »ВРАЧАР«, која се не упушта у процену, али ћете се уверити да »ВРАЧАР« стварно плаћа по највишим дневним ценама. »ВРАЧАР« трговина старог златног накита и трговина антиквитета. V

Београд, Палилулска ул. бр. 6 — продужење Душанове ул. до Бајлонове пијаце тел. 28-706. 640 1—1

СТАРИ НАКИТ И ДРАГО КАМЕЊЕ

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња.

„Б У К У Љ А“

ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА

Краља Милана 41-а до Славије

642 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

15 септембра 1943 год.

1) Плац са зградом Градиштанска 3	Дин.	550.000.—
2) Плац са зградама Димитрија Туцовића 76	„	600.000.—
3) Плац са зградама Вразова 42	„	800.000.—
4) Плац са зградама Кнеза Павла 36	„	7,000.000.—
5) Плац са зградом Мариборска 14	„	500.000.—

17 септембра 1943 год.

1) Плац Димитрија Туцовића 143	Дин.	1,600.000.—
2) Плац Херцега Стјепана 8	„	2,000.000.—
3) Плац са зградом Стјепана Љубише 33а	„	800.000.—
4) Плац са зградом Мариборска 7	„	550.000.—
5) Плац са зградом Кнеза Павла 7	„	7,000.000.—

20 септембра 1943 год.

1) Плац са зградом Кнегиње Олге 24	Дин.	2,000.000.—
2) Плац Теслина 3	„	700.000.—
3) Плац Шајкашка 34а	„	400.000.—
4) Плац са зградама Космајска 35	„	4,200.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска 33, од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења. 643 1 2

641 1—1

Државна хипотекарна банка

изложиће јавној продаји на дан 14 септембра 1943 год. непокретна имања постојећа у Аранђеловцу са следећим почетним лицитационим ценама.

1) Плац са зградом Краљице Марије 34	Дин.	170.000.—
2) Плац 800 м. кв.	„	160.000.—
3) Плац 913 м. кв.	„	185.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска 33/II од 10—12 час. где се могу добити сва даља обавештења. 645 1—1

Државна хипотекарна банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

22 септембра 1943 год.

1) Плац са зградом Влајковићева 11а	Дин.	6,500.000.—
2) Плац са зградама Србобранска 3	„	900.000.—
3) Плац са зградама Француска 50	„	3,500.000.—
4) Плац са зградом Југ Богданова 7	„	2,200.000.—

24 септембра 1943 год.

1) Плац са зградом Скадарска 6	Дин.	9,000.000.—
2) Плац са зградом Руварчева 8	„	1,200.000.—
3) Плац са зградом Стојана Протића 32	„	1,000.000.—
4) Плац са зградом Османа Ђикића 18	„	1,700.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска 33/II од 10—12 час. где се могу добити сва даља обавештења. 646 1—1

Поштарина плаћена у готову

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Београд, 11 септембра 1943
Бр. 35. Год. II.
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СВЕТИЊА НАД СВЕТИЊАМА

Преживљујемо трагичне часове, када један народ сам треба да одлучи о својој судбини и својој будућности. Од његовог разума и смисла за стварност зависи да ли ће сачувати свој опстанак и да ли ће у што већем броју сачекати боље дане за стварања у миру.

Међутим, такве се ствари дешавају у нашој средини да са сумња увлачи у наше душе хоће ли градитељско победити над негативним и рушилачким особинама наше заједнице. Можда ће малоумност, лакомисленост, лаковерност и нека патолошка мегаломанија, уображеност остати као коначна обележја нашег менталитета, која ће нас одвести у коначну катастрофу. Поред ових особина отсуство осећања вредности људског живота како код појединаца тако и код целине испољава се као још једно кобно обележје наше средине.

Ако једним великим, изузетним напором духа и воље не успемо да савладамо ове рушилачке особине, онда тешко ћемо сачувати себе и спасти се од неминовне пропасти.

Радило се о сасвим простим и једноставним стварима, које би у редовним приликама без дејства пропаганде биле јасне и приступачне и детету. А сада су, ето, недоступне и зрелим мозговима многих појединаца у нашој средини. Радило се само о томе да са што мање жртава, не дајући повода никоме, сачекамо крај овог циновског сукоба између великих, управљајући све наше напоре и сва наша настојања да нас тући рачуни не убаце у крвави светски вртлог.

Пошто смо се опарили о врућу кашу, коју су нам спремили Лондон и Москва, требало је после тога да лечимо опекотине и да у миру и раду гледамо само своја послове и бринемо само своју бригу. Срамни пораз из априла 1941 године показао је на један очигледан и довољно убедљив начин да смо неважећа количина у одлучивању исхода данашњег сукоба, у коме учествују милионске масе људи са милионским количинама материјала. То болно искуство требало је да отвори очи свима и да све убеди у беспредметност и лудост ма каквог покушаја са наше стране да допринесемо развоју рата у овом или у оном смислу, маколико се ратно поприште приближавало нашим границама и ма шта од нас захтевали Лондон и Москва.

Али оно што су логика, разум и животни нагон налагали није преовладало код свих у нашој средини. Остале су читаве категорије људи које се нису могле ослободити блефова и лажи туђинске пропаганде, да би прогледали својим властитим очима, које би им најбоље показале где се налазе прави српски интереси. Напротив, као да нисмо овако мали дали до сада хиљаду пута више жртава него Енглези, као да смо најмногобројнији народ на свету, чија је снага размножавања непресушна, ми смо наставили да се играмо нашим главама и животом народа, као да је одиста тачна она порука лондонског спикера, српскога изрода да »трава све боље расте што се више коси«.

Одиста, радили смо и радимо као да је српска глава најбезвреднија ствар на свету, коју не треба жалити кад се тиче главе једног Енглеза или једног Американца. Као да је српска крв безбојна течност, која треба да се лије место плаве крви Британаца и Американаца, чија је свака кап драгоцена!

Као да српске мајке немају срца и да су рађале синове да гину за спас и славу фунте стерлинга и долара!

Као да се српски народ одржавао кроз векове по цену највећих напора, готово невиђених у историји света, да би данас могао принети себе на жртву незајажљивом плутократском Молоху или црвеном божанству из Кремља!

Ето, какав је избор остављен српском народу и шта му спремају његови свемоћни тутори из Лондона, Москве и Вашингтона! Ето шта извесне категорије српског народа у својој заслепљености и туђинској служби не могу да увиде него гурају српски народ у катастрофу, из које нема васкрснућа.

И ми се питамо у очају, са болом у души и са грчем у срцу шта се то дешава са српским народом, кад се у његовој средини налазе овакви малоумници, који припремају његово самоубиство и разне силеџије које врше братоубилачко истребљење!

Зар српска крв, остатак српске крви није светиња над светињама коју сваки Србин треба највише да поштује и да цени? Зар она није светиња над светињама, коју сваки родољуб треба да штити и чува. Место тога, лажни родољуби спремају у самоубилачкој лудости да потече потоцима или је бездушно точи крволочни бес подивљалих и острвљених силеџија.

Зар је потребно да већ две године генерал Милан Недић исусовски посрће под крстом српске несреће упућујући небу и Господу Богу свакидашњу молитву:

»Имај милости за мој мали народ заведен бездушним злотворима и спаси га неминовне беде. Поврати разум малоумницима и братску љубав отпадницима да не проливају српску крв.«

Зар за две године неуморног саветовања и објашњавања нису сви Срби увидели да у данашњим приликама има само једна једина српска политика, а то је: **»Политика штедње српске крви«**, како је рекао генерал Недић на историском збору у Крагујевцу.

И данас широм земље из душа и савести правих српских родољуба чује се вапај: **»Доста крви. Нека вам буде света свака кап српске крви.«** И од села до села, од куће до куће широм напаћене земље Србије чује се народна клетва: Да сте проклети ви, бездушни лордови и банкари и ви, немилосрдне црвене паликуће што нас терате у смрт ради ваших циљева!

Пред крвљу која се сваког дана непотребно лије, пред крвљу у којој сутра може да нестане српског народа због заслепљености и помахниталости ових изрода, морамо се зауставити са болом и чуђењем, којима нема равних.

И питамо се: Шта се ово дешава са нама? Откуда у нашим недрима оваквих безумника и крволока? И питамо се још:

Зар ми, који смо били пуни милосрђа и самарићанства према непријатељу, сада смо бездушни, варварски џелати према својој рођеној браћи? Какво нас то проклетство сустиже и казна пада на наше главе? До сада у нашој историји, ни у њеним најцрњим периодима, нису се одигравале овакве жалосне појаве брагоубилачког беса.

И уколико још можемо бити присебни да мислимо и размишљамо о овим појавама, ми се питамо откуда код наших људи овакво непоштовање највише вредности, откуда овакво ниподаштавање живота.

Можда она у ствари значи нашу примитивност, сировост услед дугог отсуствовања у животу Европе, која је израдила кроз векове своју табелу вредности у којој је живот на врху.

Можда је то наследство нашег робовања утицају Истока, где човек, појединац нема ту вредност и значај усред безбројног људског мравињака у тим деловима света?

(Наставак на 3-ћој страни)

Бадољијева издаја италијанских и европских интереса

Оно што потпуно одузима сваки значај капитулацији Италије, коју су прихватили Бадољо и једна клика, јесте да је она била очекивана, јер већ од 25 јула, када су експоненти мрачних сила извршили пуч противу Мусолинија и поново завладали Италијом, било је јасно свакоме чему се иде.

Али то је дало времена Немачком Рајху да у циљу одбране Европе предузме на време све потребне војничке мере тако да последице испадања Италије из рата у војничком погледу неће се ни у чему осетити. Одговорни немачки фактори имали су и сувише времена да израде стратегиски план за одбрану Европе без Италије, коју су многи већ одавно сматрали више као баласт него као стварну помоћ.

Нећемо сада улазити у војничко-стретегиска објашњења о користима сужавања фронта, али можемо истаћи да у војничком смислу припремано издајство Бадољиа одузима савезницима главну корист од изненађења, што је од највећег значаја у извођењу стратегиских планова.

Чврсти и непобедиви чувар Европе, немачки војник, заузео је на свима потребним и важним позицијама на време место једнога колебљивог и непоузданог стражара, који је морао да задаје бриге онима, којима је судбина доделила да бране Европу

У политичком погледу издајство владе Бадољиа може се карактерисати, као што је то учинио познати француски лист ПТИ ПАРИЗЈЕН, као „беспримерна дволичност". Откако је извршен пуч противу Мусолинија, влада Бадољиа уверавајући на речима да жели да продужи рат потајно је све припремала да изврши ову срамну издају.

Историја ће дати дефинитиван суд о одговорности маршала Бадољиа и клике, која је спровела ову издају не само италијанских интереса него и европске ствари. Али казна већ сустиже издајнике, куказичлук добија своју награду, јер поступак британо-америчких савезника после затраженог примирја, открива њихов прави циљ, а то је уништење Италије на политичком и војном пољу.

Већ сада је јасно да је било лаж и блеф да Енглези и Американци воде борбу само противу фашистичког режима а не противу италијанског народа. Ускоро ће поново италијански народ сазнати каква га страшна судбина чека.

Поновиће се прошлост у којој је био толико изложен неправдама и експлоатацији лондонских и њујоршких банкара, немилосрдних за потребе и тежње једнога младога народа.

Предајући на милост и немилост своју земљу једном страшном непријатељу, данашњи одговорни фактори за судбину Италије чине један страшан злочин, враћајући га у ропство британо - америчке плутократије, која је прошлих деценија била довела италијански народ до просјачког штапа, не дајући му довољно животног простора да обезбеди себи опстанак.

Пример Италије са својом кукавичком издајом послужиће свима европским народима да збије још чвршће своје редове у одбрану вропске будућности.

Данас више него икад мир и хладнокрвност једино моју спасти српски народ!

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА „СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ"

Уједињена Европа на Источном фронту

Једна од највећих политичких патки која је омогућила улазак Енглеске у рат на страни Француске била је: **рат демократије противу нацизма.** Ту политичку патку измислили су француски и енглески Јевреји и гурнули обе земље у рат противу Немачке. Улазак ове две земље као и доцнији улазак Северноамеричких држава у светски рат, мајсторско је дело кога су исценирали и извели Јевреји из Париза, Лондона и Вашингтона. Под истакнутом паролом рат демократије противу нацизма, извршена је и једна грандиозна превара према хришћанским народима поменутих држава какву светска повесница није забележила од постанка света. Да би превара што боље успела, није се одмах појавила на ратној сцени и Совјетска Русија. Она ће доћи доцније, кад превара потпуно успе, кад се заврши други чин ратне комедије, после уласка Америке у рат.

Духовни творци ове мајсторски изведене преваре јесу Мајски у Лондону и Литвинов у Вашингтону, дипломатски претставници Совјетије, где је превара замишљена и чијом је моћном потпором и изведена. Све је тако глатко ишло без запрека, без муке и великог труда. Једина, која се дуго опирала, била је ипак Француска. Не Француска Леона Блума и Делбоса, него национална Француска, која је већ водила подземни унутарњи рат противу комуниста и Јевреја.

Енглески и амерички народ освешћују се

Овај сатански план створен је у Москви, а његови припремни радови отпочети су још у Женеви, у Друштву народа под диригентством Литвинова, као министра спољних послова совјетије и њеног првог делегата. Не може се пређутати, да је и сама Енглеска у почетку не само оклевала, него и озбиљно радила да се рат локализује. На том послу радио је и енглески премијер покојни Чемберлен, који је ради тога одлазио у два маха у Немачку на састанак са вођом Рајха Хитлером. Али и Чемберлен био је слаб према моћној јеврејско-плутократској клици у Енглеској, која је као свога експонента гурала на површину Черчила. Совјетија је у овом човеку нашла енглеског политичара кога је дуго тражила. Черчил је имао две особине које су га истакле за јунака дана: био је претерано амбициозан и садистички расположен према Немцима и Немачкој. Долазак његов на власт, била је и победа сатански замишљеног плана уз сарадњу светског јеврејства од стране Совјетије: **гурнути хришћанске државе у међусобно клање, а кад се истроше у рату, извести светску револуцију пролетаријата.**

Ето где лежи клица и узрок овом хришћанском истребљивању. Све друго је само детаљ у том пакленом плану, који утиче на његово реализовање, те и мање спомен вредности. Слобода пољског народа и самосталност пољске државе, то је енглески параван иза кога се крије сатанско лице Стаљина и његових јеврејских сатрапа. Требало је превратити енглески народ, па је измишљена сладуњава пољска пилула, коју је он, заиста прогутао и не трепнувши. На ту трулу бољшевичку деску стала је и Француска и — пропала. Када је Француска у рату капитулирала а Енглеска била истерана из Европе, постојала је опасност за енглеску плутократију да доживи потпуну катастрофу. Тада је америчким Јеврејима већ било лакше, да преко свога експонента Рузвелта, увуку у ратни светски окршај и амерички народ.

Довољно је да повежемо догађаје, да следимо само Литвинова, прво као министра спољних послова Совјетије, друго као првог делегата у Друштву народа и треће, као посланика у Вашингтону. По његовој универзалној делатности види се, да су сви конци ове јеврејско-бољшевичке завере били у његовим рукама. Доцније ћемо видети зашто он, у јеку највеће ратне интензивности, напушта Америку и коначно се враћа у Совјетску Русију. Као енглески и француски, тако и амерички народ није био расположен за рат.

Паралелно са дипломатском и политичко-пропагандистичком акцијом, духовни комбинатор овог хришћанског крвопролића, Совјетска Русија, бацила се још за време мира на фантастичну производњу ратног материјала и од руске земље створила ратни арсенал. Сва добра простране Русије, сво људство ове многољудне земље, све је то бачено од јеврејских управљача у Москви за спремање за рат и дизање светске револуције.

Па ипак и ако су сва та спремања била најопсежнија, и ако су трајала пуних десет година, опет Совјетија није била сигурна у своју снагу, у себе саму, него је приступила извођењу пакленог плана да европске државе међусобно завади, гурне их у рат и тек онда, кад се буду истрошиле у међусобном клању, да она ступи на ратну позорницу и сопственом снагом дочара извођење овог сатанског плана, завођењем диктатуре пролетаријата.

Вара се сваки онај ко мисли, да је Совјетија искрено и помислила да спасава француску демократију, још мање енглеску плутократију и енглески империјализам, као што се и данас вара ако мисли, да бољшевици желе добра Америци и америчком народу. Све је то паклена игра светских Јевреја да изнуре хришћанске народе, како би себи извојевали господарство у светском комунистичком рају. Први који је још у миру запазио опасност која прети хришћанским народима од јеврејске завере, био је Адолф Хитлер. Отуда његова непомирљива борба противу Јевреја у Немачкој а затим противу светског јеврејства. Први који је прозро бољшевичку игру Москве и раскринкао план Совјетије за светском превлашћу, био је опет, Адолф Хитлер. Јер, да Немачка није 22 јуна 1941 године свом жестином своје војничке снаге ударила на Совјетску Русију, тек данас 1943 године, појавила би се у једној страховитој војничкој снази Совјетија, смрвила Немачку и прегазила остале европске државе, заводећи свуда комунистички режим. Тада би и Енглеска, земља лордова и плутократа пала под истим околностима као гњила крушка у бољшевичко крило. Овом сумраку цивилизоване Европе, убрзо би следовао и пад Америке. На овај начин, бољшевички сатански план био би у потпуности изведен а сан пролетаријата остварен: **комунистичко господарење света.**

Немачкој и Адолфу Хитлеру има да се захвали што је судбина европских држава спасена и што комунистички сан није остварен. Тек данас кад се јасније уочава на Источном фронту та страховита ратна спрема Совјетије, многима се отварају очи које већ назиру огромну опасност пред којом се налазила Европа и са њом остали цивилизовани свет.

Часове које данас преживљујемо од судбоносног су значаја. То су часови пуни стрепње и забринутости, јер се ради о бити или не бити. У таквим часовима само лудаци и слепи могу се заносити симпатијама и антипатијама према једној или према другој зараћеној страни. Паметни људи морају дубље загледати истини у очи и објективно без икакве сентименталности извести закључак. А према данашњој ситуацији закључак се сам по себи намеће: **сви на источни фронт.** Без изузетка, не само зараћене стране које припадају хришћанским народима, него и неутрални народи, па и сви остали који се данас сматрају привремено покореним треба да помажу борбу на источном фронту, јер отуда прети црна комунистичка авет!

Излажући све напред наведено, ми тврдимо, да никад у историји народа није био један тако опречан, тако неприродан савез код ратних странака, него што је савез америчко-енглески у заједници са бољшевичком Русијом. Никаквих, апсолутно никаквих заједничких интереса немају Енглеска и Америка са Совјетијом, шта више њихови су интереси толико дивергентни, да је право чудо, како се тај савез могао одржати и до данас. Отуда су и могуће, међу таквим савезницима, комичне ствари које се с времена на време одигравају, као што је био случај приликом конференције у Казабланци, сада у Квебеку, сутра пројектовани састанак на трећем месту, али редовно без трећег партнера, без Стаљина. Оно није искључено да се на некој будућој конференцији или састанку појави и претставник Стаљина, али то само зато, да би трик потпуније успео. Ми се зна суштина овог светског рата: устао је антихрист против Бога, нечастиви против крста, тиранија против права, звер против човека, Јеврејин против Хришћанина. Зар немамо сада права кад питамо, па зашто су у том ђаволском колу Енглеска и Америка? Једини логичан одговор био би: **под притиском Јевреја.**

А рат је изменуо свој првобитни облик. О демократији се више не говори, она припада прошлости. Нацизам није више разлог претпостављамо, да из овакве комедије и неприродног савеза резултира и успостава другога фронта. Све је то разумљиво кад због кога се крваве амерички грађани. Немачки народ није више узрок енглеском страховању за њено колонијално царство. А рат и даље траје? Шта је онда по среди? Притисак јеврејског капитала у Лондону и Вашингтону, где је он свемоћни господар. Међутим и поред његовог огромног утицаја, рат малаксава и ближи се свом природном крају.

Енглески и амерички здрави део народа почиње да се трезни и отуда су настале огромне тешкоће за Черчила и Рузвелта.

Амерички народ данас је дубоко уверен да му од стране Европе не прети никаква опасност и не може да схвати зашто тамо гину амерички грађани? Опасност по Америку налази се на сасвим другој страни и Литвинов је губио драгоцено време у Вашингтону, мада је био потпомогнут од стране моћних јеврејских банкара и водећих Јевреја у Америци. Амерички народ отпочео је да увиђа своју грешку и жели да се извуче из неприродне спреге са бољшевичком Русијом.

Рузвелту је тешко с једне стране да напусти јеврејске савезнике, своје протекторе, али му је с друге стране још теже, да изневери амерички народ чије поверење пред претседничке изборе, поново тражи. Зато је мисија бољшевичког емисара Литвинова претрпела фиаско. Њему је постало тесно у Америци и он је морао да напусти америчко тло, пошто га је Москва и званично опозвала.

Енглеска без Черчила против неприродног савеза са Совјетима

Као и Рузвелту, тако и Черчилу је било тешко да увери енглески народ у потребу, да и његови синови гину за бољшевичку ствар. Бољшевички емисар и посланик Мајски у Лондону имао је главну бригу отварања другог фронта у Европи. Како Черчил није успео да склони енглески народ на огромне жртве, које тако предузеће изискује, то је Совјетија учинила и последњи притисак у Лондону и опозвала свога посланика Мајског натраг. И тако је Мајски следовао свог колегу Литвинова на путу за Совјетију. Како је други фронт у Европи постао насушна потреба Бољшевицима, услед њихове истрошености на Источном фронту, ево где се данас по други пут појављује Мајски у Лондону да изнуди код Черчила отварање другог фронта, према његовом ранијем обећању. Надамо се да ће и овог пута проћи као и први пут.

Све ово, што смо до сад изнели, наводи нас на слободне и смеле закључке. Светски рат који се данас води између Немачке и Италије с једне стране и Енглеске, Америке и Совјетије с друге стране, неприродан је. И као такав неће се моћи привести жељеном крају. Према овој констатацији нису искључена изненађења, која би рат упутила сасвим другим правцем. Такав слободан закључак изводимо и из тога, што има знакова да је Енглески народ дугим ратовањем заморен, а нарочито што је досадањим начином ратовања незадовољан.

Да отворено искажемо своју мисао: енглески народ неће да се бије да би допринео бољшевичко-светској револуцији, јер сматра да би тиме извршио и своје национално самоубиство. С друге стране, америчко надирање у енглеске интересне сфере, доводи Енглеску у опасност да чак и као евентуални победник у рату, изгуби све. Да би се Енглеска извукла из овог шкрипца, потребно је да са врха оде јеврејски штићеник и прави кривац европске трагедије претседник Черчил. Кад он оде, Енглеска ће већ погодити свој једини природни пут, прикључењем уз европске народе у борби против светске опасности руског бољшевизма.

Одлазак Литвинова из Вашингтона и Мајског из Лондона добар је знак.

Само на овај начин, рат ће у будућности бити упућен једним својим природним путем и брзо ће се привести крају.

Б. Н.

БРАЋО СРБИ,

Не поводите се за непромишљеним пророчанствима, која вам доносе несрећу.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Великор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.

Тромесечна претплата 36 динара шаље се преко »Пресеа. а. д. Влајковићева 8.

Свесни Ваљевци и Моравци противу кобне акције „шумских“

После Крушевца, народ у Ваљеву и у Јагодини казао је своју реч, осуђујући у име правог српског родољубља непромишљене поступке »шумских«, који наносе највеће зло српском народу и могу изазвати националну катастрофу. Народ је исто тако манифестовао своју вољу да у слози, одазивајући се позиву генерала Недића чува ред и мир у земљи, одајући се само раду и стварању.

У данашњим критичним часовима, када заслепљеност и непромишљеност једне незнатне мањине, може навалити на српски народ најтежа искушења, ови докази здравог разума и националне свести код огромне већине српског народа, јесу утешни знаци. Они нам дају наду да ћемо превладити све тешкоће, савладати сва искушења и сачувати свој опстанак и обезбедити себи бољу будућност.

Глас Ваљевске нахије

Заједно са Шумадијом Ваљевска нахија исповедала је од увек најчистије српско родољубље и предњачила је у напорима националног прегнућа. Тако се и у овим судбоносним данима међу првима чуо њен глас.

На великом народном збору у Ваљеву народ је преко осамнаесторице својих најугледнијих претставника осудио негативан рад и рушилачку акцију „шумских“ људи, који врше непромишљене поступке и крваве злочине у име Драже Михајловића.

Пре почетка збора окружни начелник г. **Драг. Лукић** позвао је присутне да одаду пошту сенима поубијаних од стране отпадника, па је ваљевски свештеник **Воја Степановић** захвалио Господу Богу што и у овим тешким приликама није оставио српски народ, него му је послао генерала Недића да га спасе од пропасти.

Бивши народни посланик Михајло Јевтић-Кајле, позивајући народ да послуша савете генерала Недића, рекао је између осталог:

„Ми смо дужни ради живота наших, наше деце и ради потомства српског народа и Србије да очувамо ред и мир. Ако ми недамо никакав повод завојевачу да према нама примени репресалије издржаћемо тешкоће овог светског рата и доживећемо слободу. Да би смо то постигли треба да имамо увек пред очима гесло претседника Владе: ред, мир и слога. Држећи се тога гесла ми ћемо успети: сачуваћемо народ од опасности која му прети и невоља ће нас обићи“.

Сељаци са сузама бола одају пошту невиним жртвама

Земљорадник Витомир Давидовић, бивши народни посланик из Подгорине, који је рекао да се за нас поставља питање хоћемо ли се сачувати па је затим указао на кобне последице рада „шумских“:

„Има наше браће, синова ове земље који су отишли у шуму нехтејући да признају стварно да смо побеђени. Зар ми док смо имали војску нисмо могли да урадимо ништа, изгубили смо рат за неколико дана, шта би учинио сада један устанак? Претворио би Србију и гробље и згариште.

Претседник Мионичке општине Живорад Кандић, износећи право стање ствари, рекао је поред осталог:

„Нажалост још има људи заслепљених туђинском пропагандом који уносе немир у редове мирног и радног српског народа. Ти људи, који живе у шуми и отуда праве разне испаде наносећи бол и јаде своме народу, највећи су непријатељи рода српског“.

Претседник Попучанске општине упутио је свима следеће речи:

„Ми треба да слушамо савете наших пријатеља, а нарочито највећег Србина претседника владе Милана Недића који је лепо рекао да смо ми мали и да треба да будемо мирни и да радимо своје послове. Треба да опростимо једни другима оно што је до сада било, ако то могу да учине усвељене и упропашћене породице. Али нека се бар у дванаестом часу тргну, нека престану да страдају невини људи, жене и деца. Није право да се узалуд лије српска крв. Ако тако будемо радили изгубићемо све што имамо, остаће земље без народа. Онда може да се оствари жеља нашег непријатеља да ће друмови пожелети Србa а да Србa нигде бити неће.

Ваљевски трговац Драгић Тадић осудио је такође рушилачки рад самозваних „шумских ослободиоца“, позивајући народ да се држи девизе генерала Недића: ред, мир и слога, па је затим земљорадник из села Голе главе Ранисав Малешевић рекао:

„Ја мислим, да позовемо све који су напустили своја огњишта, своје домове да се врате својим кућама и свакидашњем послу и раду, јер је њихов рад ако и даље продуже у шуми штетан по српски народ.

Због њих падају невине жртве и стварају се згаришта од српских домова. Сви треба да помажемо рад владе генерала Недића, а да заборавимо старе комшијске и партијске мржње.“

Студент технике из Ваљева Богољуб Милосављевић изјавио је да је омладина спремна да угуши сваку илегалну акцију, па је затим бивши потпретседник Народне скупштине Радисав Вучетић изнео кобну улогу Драже Михајловића и његових људи:

„Од нас зависи наша судбина. Доста је српских живота изгубљено у лудо. Време је да се прошлошћу поучимо и памећу спасавамо. Немојмо да наседамо већ мирно треба да радимо своје послове и да сачекамо свршетак овог великог рата. Само тако ми ћемо сачувати своје главе и главе српског народа“.

Бивши народни посланик Коста Алексић жигошући акцију „шумских“ која је изазвала непотребне жртве, рекао је:

Дисциплином укротимо све оно што је одвеј бујно и неодмерено. Верујем да је свима нама мио живот, да желимо сачекати крај рата али будимо мудри, паметни, мирни и послушни. Омладину заклињем да послуша савете генерала Недића да сачува своје животе јер је омладина узданица Србије“.

Говорили су затим на крају и Душан Антонијевић из Лелића, бивши народни посланик Миливоје Бојић, добровољац Ђорђе Ковачевић и потпретседник Пољопривредне коморе Живорад Милић, који су сви жигосали рад „шумских одметника“.

Свест народа у Поморављу

Народ, који живи дуж Мораве, са живом историском традицијом, окупио се прошле недеље у своме културном центру, у Јагодини и преко својих говорника оптужио је отпаднике, који из шума чине злочине и лудости, доводећи у питање опстанак српског народа.

Први је говорио јагодински адвокат Гвозден Џелатовић, који је рекао да кад се искрено говори мора се признати да је стање под окупацијом подношљиво, па да је зато још више за осуду акција „шумских“.

Бивши народни посланик Свет. Марковић, земљорадник из Брусја, говорећи противу рушилачке акције „шумских“, рекао је између осталог:

Нередима нећемо постићи слободу. Велике силе ће одлучити нашу судбину, а спас српскога народа лежи у томе, да у миру и реду сачека крај рата. То је, браћо, оно што сам имао да вам кажем и братски да вам саветујем да слушате упутства спасиоца српског народа генерала Недића“.

Земљорадник из Ћуприје Милан Михаиловић, устајући противу недела „шумских“, који хоће пустоловине, рекао је:

Ми, Моравци, треба да признамо, да нам је Влада генерала Недића очински саветовала како треба да поступамо, па да пребродимо тешко стање у коме се налазимо. Ми смо те савете примили, а и раније смо увек у миру сачекивали догађаје. И сада, нама је то потребније него икада, да миром, редом и радом обезбедимо свој опстанак. Велике силе нека се разрачунавају, ми смо, Срби, пролили доста крви и сада нам је једина дужност, да до краја рата сачувамо мир и поредак, како нам то очински саветује генерал Милан Недић“.

СВЕТИЊА НАД СВЕТИЊАМА

(Наставак са 1-ве стране)

Можда су пак то неке расне особине или особине стечене у посебним приликама културног и духовног развоја на међама Запада и Истока? Можда је то наш народ несвесно изразио у миту Зидања Скадра на Бојани ту борбу између градитељског и рушилачког у нама, кад тајне силе поруше преко ноћи, у мраку, оно што се изгради и сазида преко дана.

Људски разум и национална свест са ужасом застају пред овим крвавим призорима клања честитих домаћина и мучког убијања из заседе родољубивих омладинаца. Сви ови шумски људи, клањали се петокракој или шестокракој звезди, живећи месецима по шумама, као да су изгубили особине културних људи, као да нису више ни људи ни Срби. Пред овим недељима и у страху од коначне катастрофе, у коју нас вуку ови заслепљени и помахнитали, наш је свет ужаснут и дубоко револтиран.

Крушевац, после мучког убиства добрих родољуба, први је дао израза овим осећањима, који карактеришу човека и правог Србина. У Крагујевцу је народ најсвесрдније прихватио речи Претседника владе генерала Недића, који као врховни закон данашњице проповеда братску слогу и љубав, опомињујући можда последњи пут малоумнике из шума да нико нема права да се лакомислено игра судбином читавог једног народа«.

Затим су свесни Ваљевци и Моравци, у чије родољубље нико не може посумњати, подигли такође свој глас, осуђујући овакве поступке »шумских« и сваку њихову акцију која доноси пропаст српском народу.

Народ се пренуо и поред терора који врше »шумски«, смело и одлучно испољио је своја права осећања, своја схватања »чојства и јунаштва«, која су била његова снага у прошлости, када је био цењен и виђен међу народима.

Он неће да допусти да у историји остане забележен као незрео и неозбиљан народ детиње памети, који је мислио да у данашње доба незамишљених техничких сретстава један мали сељачки народ са неколико стотина пушака може да утиче на ток догађаја у једном сукобу гигантских размера. Он неће допустити да остане записано да у тој мери није имао разумевање за стварност свога доба, него је мислио да се некаквом хајдучијом из прошлих векова може нешто данас постићи у једном свету, који је техника у основи изменила за последњих сто година, као да је прошло читавих хиљаду година.

Ми смо уверени, знајући право расположење народа и судећи по слободном јавном испољавању његових осећања да је он на висини догађаја, да правилно схвата свој положај и да зна шта му је дужност. Крушевац, Крагујевац, Ваљево и Јагодина, као и друге манифестације сведоче о тој вољи српског народа да у слози и љубави сачува ред и мир далеко од сваке пустоловине, коју му намећу Лондон, Москва и Вашингтон.

»С.-Н.«

Немојте се заваравати: Капитулација Италије је без утицаја на војничку ситуацију.

ШТА КАЖУ СВЕДОЦИ

Извештај немачке Врховне команде даје слику војних догађаја на фронту у њиховој целини. Појединa саопштења дописника и телеграфских агенција допуњују ту слику многобројним детаљима који дају могућност да се човек потпуно упозна са суштином, током и резултатом огромних борбених радњи садашњег времена. Али, и поред те исцрпности информација, интересантна су мала опажања људи који су својим очима видели стварност, ако не борбеног фронта, а оно бар зоне која лежи непосредно иза борбеног фронта.

Наши сељаци и радници провели су 6 и по дана у Украјини, тј. у области која претставља позадину тог дела фронта где се сада одигравају највеће и најжешће битке. Чланови те делегације Срба који су посетили Украјину веома су импресионирани свим шта су видели и причају много интересантних ствари. Највише их је запрепастило оно што су у тој зони, као и у Галији видели огромне небројне количине немачких возника. Види се да Немачка располаже са необично јаким трупама које су распоређени на дубоком простору а које још нису употребљене у борби.

Чланови наше делегације не издају никакву војну тајну када причају о феноменално живом саобраћају немачких возова на свима пругама којима је делегација ишла. Дан и ноћ крећу возови са трупама из фронтовске зоне у позадину и из позадине у фронтовску зону. По свој прилици то се врши стална замена дивизија са фронта свежим дивизијама из дубоке позадине.

Чудноватан контраст претставља овај фантастично живи, могло би се рећи, бујни војни саобраћај и миран нормалан живот на бескрајним пољима која се протежу са обе стране пруге. Сељаци врше, ору, обављају своје сељачке послове. Ништа не потсећа на то да се на отстојању од неколико стотина километара води борба коју још није доживело човечанство.

И још нешто што пада у очи: на свима станицама почев од Лавова, па све до најисточније тачке до које је делегација дошла, виде се хиљаде и хиљаде „урлаубера" — то су немачки војници који иду на отсуство у отаџбину или који се враћају у своје јединице. Управо је неопходљиво како може војска да бије битку такве јачине, а да у исто време редовно пушта своје војнике на отсуство. Једино што то може да значи — да је војска немачког Рајха толико јака на фронту да не мора ни у часу најтеже битке да прекида нормалан живот трупа.

Претседник владе генерал Недић примио је групу сељака при повратку из Украјине

(Снимак државне пропаганде)

Ови „урлаубери" импонују својом дисциплином: масе од хиљада и хиљада војника припадајућих стотинама јединица путују у узорном реду.

Осим ових путника наша делегација видела је и друге путнике — то су избеглице из оних области у које су сада продрли бољшевици. Нарочито много је било избеглица из Харкова. Свет бежи од бољшевизма. Интересантно је шта причају те избеглице: напуштајући место свог становања они су бежали преко простора на којима се скоро и нису виделе немачке трупе. Али затим на отстојању неких десетак или двадесетак километара од тог места наилазили су на нов трупа које су биле распоређене за даљу борбу против непријатеља. Из тога се види да се повлачење немачких армија заиста врши плански и да бољшевици нигде не могу да створе продор, јер свуда наилазе на свеже немачке дивизије.

Наравно, чланови наше делегације видели су и тешкоће рата. Они су прошли кроз једну зону у којој се налазе црвени бандити. О тим зонама читали смо више пута у званичним извештајима Врховне команде, која је јављала о великим акцијама чишћења терена од банди. Кроз такав један терен још неочишћен од банди пропутовала је делегација и могла се убедити с једне стране у активност тих банди, а с друге стране у неозбиљност те бандитске делатности. Има локомотива избачених из шина, има вагона који су се превртнули, али све то задржава саобраћај на веома кратко време, на свега неколико сати.

Кажу да се у околини налазе око 5.000 бандита. Код упоређења са величином српске територије, то би значило исто као да на нашој територији оперишу 500 бандита. Због своје малобројности бандити не могу да ометају ни војни саобраћај, ни нормални живот украјинских села и градова. Ти бандити у 90% случајева састоје се од црвених војника пребачених у немачку позадину помоћу авиона. Сасвим мали број појединаца међу становништвом прикључује се овим бандама. То су већином комунисти који су остали у ослобођеним областима ради саботаже, па су сада морали побећи да не буду ухапшени.

Најинтересантније је да се те банде снабдевају искључиво преко аеротранспорта, јер оне раде без икакве везе са становништвом Украјине. Становништво је антикомунистичко и ово чини тај бандитизам страним телом у здравом организму Украјине која се радећи бори за успостављење новог срећнијег живота.

М. Војновић

ЕНГЛЕСКА ЖРТВУЈЕ СОВЈЕТИМА СВОЈЕ БАЛКАНСКЕ САВЕЗНИКЕ

Енглеска се бори за своје колонијално царство. Одржати Империју и после рата, једини је циљ британских политичара. У ту сврху Енглези су спремни да жртвују и погазе моралне обавезе својих гаранција које су дали појединим европским државама онда, када су сматрали за корисно да их увуку у ратни пожар. У тренуцима давања гаранција била је угрожена сама Велика Британија. Гаранције су значиле добијање нових савезника који ће лити крв за спас Британије. Данас Енглези сматрају да им острво није директно угрожено. Данас им мали европски народи не требају. Они су одиграли своју улогу. У јеку глобалног рата, по схватању Британаца, није важно да ли ће нестати овај или онај мали народ у Европи.

У четвртој години рата односи Енглеза и Американаца са Совјетима нису били најприснији. Показале су то најбоље конференције у Казабланци и Квебеку, на којима Совјети нису били заступљени ни преко најобичнијих посматрача. Очигледно да је у питањима поратног уређења Европе постојао латентни сукоб Британо-американаца и Совјета.

Да би избегао отварање новог сукоба и погоршање односа са Москвом, Черчил је у своме последњем говору покушао да умири Стаљина пружајући му на политичком пољу концесије. Овде треба нарочито подвући оне пасусе у говору који се односе на проблем Балкана. И најдобронамернијем слушаоцу Черчиловог говора било је очигледно да се овде ради о томе да се Бугарска има да определи према Совјетској Унији, у чију интересну сферу она има да уђе. Ово је један део цене коју Англо-Американци плаћају и дају великодушно Совјетској Унији за њену сарадњу.

(Наставак на 8-ој страни)

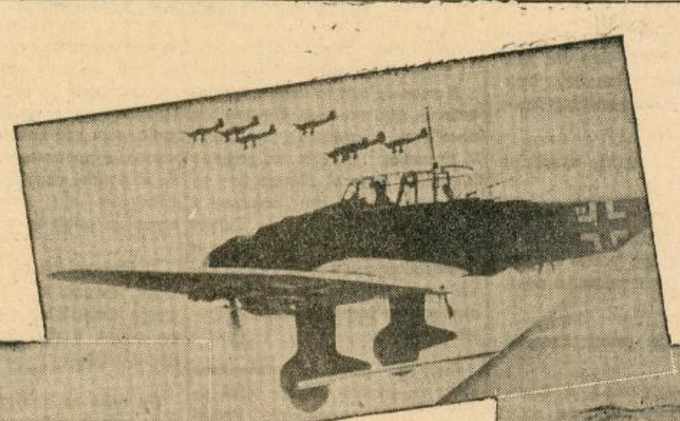

„Штуке" у акцији

Лево: руски оклопни воз уништен бомбама које су бациле „Штуке"
Десно: Разорен совјетски бункер

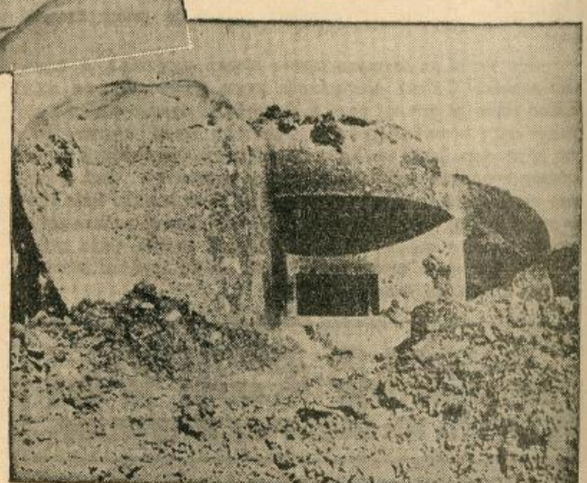

ЧУДОВИШТА

Раних година, пре и после првог светског рата, читали смо у дневним листовима вести о сен зационалним криминално-патолошким типовима, тим правим чудовиштима у људском облику. Зверски и садистички злочини тих савршено пропалих створења згражавали су сваког нормал ног човека. Такви случајеви су се већином дешавали по великим светским градовима. У пространим и богатим земљама обична је ствар била да какав имућни дрвредник, индустријалац или трговац, из унутрашњости има у престоници своју гарсоњеру и ту се бећарски проводи кад год дође из своје тескобне и затворене паланке. Ти просечни људи, са још просечнијом памећу и моралом, лако су постизавали компромис између своје савести и својих нагона. Они нису никад могли интуитивно наслутити а још мање аподиктички претпоставити да ће једног дана скупо платити непоштовање моралне норме у породичном и друштвеном животу. Они, јадници, нису никад помишљали да их њихови поступци стално прате, као нераздвојна сенка, и да ће их до гроба пратити, као сенка тело од кога ће се само у гробу раздвојити.

Такав је случај био и у Београду, пре неки дан. Две девојчице, једна од седамнаест а друга од двадесет година, из користољубља су убиле на зверски начин, оштрим кухињским ножем, једног богатог индустријалца из унутрашњости, који се с њима забављао. Те две бездушне девојке дошле су на ту злочиначку мисао из жеље да постану милионарке и, сунчајући се на дунавској плажи, сковале су до најмањих ситница свој преступни план. За време веселе вечере у троје, једна од њих насула је своме љубавнику морфијум у вино. Чим је индустријалац заспао, био је убијен. Пошто су испретурале све ствари по собама и поделиле новац и драгоцене предмете које су нашле, убице су равнодушно пушиле на тераси, да би до сванућа време прекратиле. Решавале су се да исеку леш на комаде и да га у једном куферу однесу и баце у Дунав, али им се та идеја није учинила изводљива. Да би заварале траг, оставиле су, пре одласка из индустријалчевог стана, цедуљу са натписом да је убиство учињено из политичке освете. Своје крваве руке, мрље на поду и нож, убице су опрале. Већ у осам часова изјутра, једна од њих била је у радњи где је запослена као продавачица. На њеном лицу нису се могли приметити никакви трагови узбуђења... Све крваве мрље нису подједнаке. Бар леди Магбет — као што нас Шекспир уверава — није их никад могла са својих руку спрати.

Жалосне последице комунистичке пропаганде

Дунавска *плажа* и београдски *корзо* били су летњи расадници порока и разврата за нерадну омладину, наклоњену беспосличењу и лаким уживањима. То су била два геометриска места додирних тачака између полунагог или полуодевеног мушкиња и женскиња. Било је нечега органски анархичног у тој узајамној привлачности наше упућене и полу-просвећене младежи. Ти па толошки знаци пали су и странцима у очи. У једном већем месту код нас, једног дана прошле године, све девојчице од петнаест година па на више (било их је преко две стотине) биле су по улицама похватане и у болницу спроведене. Многе су биле заражене венеричним болестима. У самом Београду било је девојака, понајвише студенткиња, које су се обраћале једном познатом гинекологу ради спаса своје девојачке части у случају доцније удадбе. Све су биле дефлорисане. Од њихове девојачке чедности остала им је још једино наивна нада да ће им какав вешт хируршки шав моћи бар формално повратити невиност.

Те жалосне појаве биле су прва социјална последица комунистичке пропаганде о *слободној љубави* међу омладином на универзитету и по гимназијама. Извесна страна литература, потпомогнута филмовима, проповедала је и плански уобличавала најбаналнији сексуални порок у вишу претставу новог друштвеног идеала. Ранији појмови о љубави, браку и породици критиковани су и исмејавани као застарели. Настало је ново време, ствара се „нов човек", рађа се нов свет. Тако се говорило. Све друштвене конвенције, сва правила пристојности, сви морални обзири, сматрани су као несувремени, *изанђали*, и одбацивани су с ироније. Полни анархизам, марксизам, бољшевички имморализам, сва та разорна учења рушила су морал код омладине и изопачила њене појмове о човеку и смислу живота. Комунизму је био практичан циљ прво разорити породицу, ту основну ћелију људског друштва и најприроднији оквир за физичко одржање и морално васпитање јединке. Изван породичног оквира, деца — нарочито женска — пропадају. На улици њих очекују само лажне проповеди о срећи и циљевима живота. На сваком кораку њих вребају мрачне силе блуда, разврата и покварености.

Јачина воље и чврстина карактера, морални живот, етички идеал, — то су тајни „кључеви среће". У њима треба тражити највиши закон људског живота. Повреди ли се тај закон, човек *дегенерише* и неизбежно срља у пропаст. Без поштовања тога закона нема за човека среће. Без идеала нема морала. Егоизам, материјализам, безбожништво, морају се код људи — у интересу свих људи — сузбијати. За народ и народне масе *вера* је најпотребнији насушни хлеб, најмоћније средство, за одржавање моралног живота. Зато је Свети Сава ширио хришћанство међу народом, проповедао, поучавао народ, како треба да живи — ако хоће да живи.

Поремећеност код омладине

Омладини треба дати образовање које јој може и материјално и морално користити а не допринети да она доцније у животу постане још несрећнијом. Искључиво научно образовање јесте оруђе са два сечива. Свака цивилизација није корисна. Због природне неједнакости међу људима, свако знање може не једнако да делује и да изложи друштво поремећајима природнога реда не само у људској заједници него и у хијерархији научних и моралних вредности. Као последице те поремећености, испољавају се код омладине осећаји узнемирености и зависти, незадовољства својом судбином и револта против друштвеног поретка. Наука је корисна, јер нас спрема за стварни живот, али може бити и штетна; вера је увек само корисна, и увек неопходна, јер нас навикава да гледамо више нас и развија у нама осећање идеала.

Опадање наших расних особина отпочело је још у прошлом веку, већ после нашег првог додира са западном цивилизацијом. Оно је неосетно расло, док се у овом веку није претворило у процес дегенерисања, нарочито карактеристичног у редовима интелигенције. О том фаталном процесу који је постепено захватао, брже или спорије, и остале народне слојеве, говорићемо другом приликом. За сад ћемо се ограничити само на једну констатацију.

Западни интернационализам, у свима његовим фазама као и у свима његовим идејним и социјалним облицима, ми смо увек примали и пресађивали у најгорем смислу. То некритичко подражавање западњачком експериментисању рушило је неприметно основе и нашег националног и нашег друштвеног живота, и наших јавних установа и наших породичних традиција, и наше политике и нашег морала. Ми смо прихватали и сматрали као нове и напредне, потпуно пречишћене и утврђене истине: у науци и филозофији — позитивистички сциентизам, агностицизам, материјализам; у социологији и политици — крајњи индивидуалистички либерализам у демократским калупима парламентаризма, или крајњи колективистички етатизам у знаку марксизма, комунизма, бољшевизма; у уметности и естетици — патолошка стремљења до крајности изражена у неуравнотеженим формулама као — футуризам, кубизам, дадаизам.

Отровни плодови

Ми данас беремо отровне плодове те наше нерасудне лаковерности у туђу памет и поводљивости за туђинском пропагандом рушилачких смерова и лажног морала. Свакодневни примери из живота, не само по градовима него и по селима, озбиљно нас опомињу на најхитнију општу дужност и указују нам пут којим треба што пре одлучно поћи.

Кад свратите у село ради набавке намирница, чујете чак и децу од пет година да најпогрдније псују Бога, Богородицу, свеце, цркву. Кад их прекорите, они вам прете каменицама. По сеоским кафанама, у диму и смраду, одрасли дечаци гледају како им се родитељи картају и „кибицујући" савијају им цигарете. Ако неко стално губи, онда је свака друга реч псовка на Бога и веру.

Народ је упућен. Неко је крив за то. Дужност према народу није испуњавана, брига о његовој души, о његовом моралном бићу, није вођена. То значи, да ни родитељи, ни свештеник, ни учитељ, ни претставници власти, и уопште, да нико није водио рачуна о омладини, нити обраћао пажњу на њен начин живота, на њено васпитање и образовање, на опасности које јој прете. Ни породица, ни црква, ни школа, ни држава, нису вршиле своју најглавнију функцију: одржавање и јачање моралног здравља у народу.

И онда шта вам вреди да ви своју мушку и женску децу васпитавате и упућујете најправилније, уливајући им најздравије осећаје и појмове, кад је средина искварена. Ваше дете не може остати усамљено, изоловано и ограђено „кинеским зидом" од те средине. Чим изиђе на улицу, пада у ту заражену атмосферу и изложено је сталној опасности да се и само зарази. Дакле, морате се старати, не само о својој деци, него и о средини, и њу лечити и излечити, ако хоћете да спасете своје дете. Не можете и не смете остати равнодушни, мислећи: — Свеједно ми је каква је средина и ако она пропада главно је да је моје дете морално здраво.

То је исто као и са физичким здрављем у случају епидемија (куге, богиња, тифуса, итд.). Не смете допустити да се оне шире у средини у којој живите, јер и вас могу покосити. Кнез Милош и наши претци из тога времена, по својој здравој памети, врло оправдано су стратали све те народне потребе и знали су шта им треба радити.

Др М. Спалајковић

КАД СЕ ЗАВЕСА РАЗМАКНЕ

Патње које данашње човечанство преживљава нису случајне, нити су га снашле незаслужено. До овог закључка мора доћи свако, ко је свестан да поред и изнад материалног светског поретка постоји један виши, духовно-морални поредак. Свако огрешење о њега повлачи за собом поремећаје у видљивом свету и животу.

Материалистичко схватање света и живота признаје само видљиви свет. У томе је његова основна заблуда. Колико је та заблуда кобна види се по оним недељима, које нам криминална хроника с времена на време открије.

Узмимо само за пример недавно убиство богатог зајечарског индустријалца у Београду. Убице су две девојке, које су, нако још врло младе успеле да потпуно огрезну у материалистичком схватању. Зато су без стида биле блуднице, зато су без размишљања постале убице. Што је најстрашније, оне су у своме цинизму онеспособљене за свако кајање.

А зар је он, убијени, био бољи од њих? Иако већ старији човек, он је сматрао да му је све дозвољено само зато што има пара. И ко зна шта се све у току година одиграло у тој гарсоњери у којој је последњу ноћ провео са двема својим наложницама?

Кад би бар случај свог човека, ових двеју девојака и ове гарсоњере био једини! И за њих се не би сазнало да овај трагичан завршетак није размакнуо завесу. Али баш овај завршетак је најубедљивији доказ за тачност нашег горњег тврђења да постоји духовно-морални поредак и да свако огрешење о њега повлачи за собом неминовну казну.

Величина казне тачно се одмерава према величини греха. Исто бива и са наградом. Свака честитост бива кад тад награђена, као што и ђаво увек дође по своје. Да одиста бива тако, уверите се свако ко је научно да стрпљиво гледа, јер као што је народ исправно рекао: Бог не суди сваке суботе.

Замислите за часак ове две девојке да су оне биле скром не, стидљиве, честите, како су то девојке у српском богобојажљивом народу увек биле! Биле би сигурно једног дана верне жене и срећне мајке. Да је убијени био честит, какви су негдашњи српски домаћини били, сигурно би дочекао дубоку старост, опкољен многобројном унучади.

Ето, зашто ми спасење свога народа видимо у враћању здравим патријархалним и свесловенским традицијама нашим. Послушали нас — живе ће; не послушали нас — нема му спаса. Ко има уши нека чује!

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

Најлакше је изгубити главу, кад се мисли туђом памећу.

Стваралаштво Националне службе за обнову Србије

Националац на раду у Мачви

Национална служба за обнову Србије, која код нас постоји и ради већ скоро две године, дала је досада много позитивних резултата. Поред тога што је окупила српску омладину на једном заједничком послу од опште користи, извела је из запарложености и националног мрака, Национална служба предузела је читав низ великих јавних радова широм целе наше земље. На све стране срећу се вредни омладинци, окупљени у разним четама, како прокопавају канале, граде друмове, крче шуме, приводе бескрајне баруштине култури.

Тамо где треба да се изврше велики мелиорациони радови, где се граде велики друмови, Национална служба је формирала своје радне групе, од којих свака броји по четири или пет чета, по пет-шест стотина младића. У осталим местима, где су се појавиле потребе за радовима мањег обима и чисто локалног значаја, створене су самосталне чете Националне службе. Таквих чета има скоро у сваком нашем већем месту.

Трећа радна група Националне службе, са своје четири чете, формирана је још прошле године и она се данас налази на извођењу великих мелиорационих радова у Мачви. Прва чета смештена је у Слепчевићу, док су остале три у Дубљу.

Исушење Мачве

Велике и катастрофалне поплаве, које су биле врло честе, каткад и с пролећа и с јесени, наносиле су Мачви огромне штете. Наша целокупна привреда трпела је много због тога, јер је Мачва наша најбогатија житница. Жетвени принос Мачве увек је подбацивао. Тим непрестаним поплавама био је изложен један огроман комплекс најплоднијег земљишта у величини око 42.000 хектара. Кад би се све то земљиште оспособило за обрађивање и привело култури, жетвени принос би се повећао у Мачви за 42 милиона килограма пшенице, ако узмемо да један хектар мачванске земље донесе са једне жетве свега 1.000 килограма.

Да се све то земљиште оспособи за обрађивање, потребно је да се изврше велики радови у Мачви. Један део тих радова већ је обављен још неколико година пре рата, док се остали радови спроводе сада.

Пре рата изграђени су велики насипи дуж Дрине и Саве, на подручју Босутске и Мачванске водне задруге. Овим одбрамбеним насипима Мачва је већ била обезбеђена од преливања Саве и Дрине. Али, после овога, почеле су се појављивати подземне воде. У мочварно мачванско земљиште вода је подвирала чим је ниво Саве или Дрине био виши од нивоа земљишта у Мачви.

Да би се одстраниле и ове подземне воде, почело се са израдом одводних и гравитационих канала, а усто саграђена је и једна пумпна станица у јачини од 340 коњских снага. Како је ова водоцрпка слабог капацитета, то се највећи део земљишта, поплављеног подземним водама, мора исушивати путем одводних канала.

Прошле године почело се са изградњом једног гравитационог канала, у дужини око 16,5 километара, који има сврху да растерети оно подручје које је најближе церском подножју и највише изложено, због ниског нивоа, поплавама услед изливања церских река. Канал је углавном завршен још прошле године. Гравитациони канал скупља све воде из Великог и Малог језера, Беле реке Мутника и спроводи их у Саву. Тако се овим каналом заштићавају села Штитар, Мајур, Слепчевић, Богосавац, Зминьак и друга.

У исто време почело се и са просецањем битванског канала за исушење Северне Мачве. Једним делом, овај канал је просечен на старом кориту реке Битве, па се тако променио ток реке у супротном правцу. Битвански канал скупља воду са овог дела Мачве и спроводи је кроз гравитациони канал у Саву.

То су главни радови у Мачви, који изискују доста времена и радне снаге. Али, у целој Мачви врше се и многи други, доста мањи мелиорациони радови. Ту долазе регулације мањих река, израда мање важних канала итд.

РАДОВЕ ИЗВОДЕ ОБВЕЗНИЦИ НАЦИОНАЛНЕ СЛУЖБЕ

Све радове у Мачви данас обављају обвезници Националне службе за обнову Србије. Око 400 младића, регрутованих у Трећој радној групи и око 600 сеоских омладинаца, сврстаних у разним сеоским радним четама, раде на исушењу Мачве несебично и предано.

Прва чета Треће радне групе, у Слепчевићу, ради на регулацији Беле реке и прокопавању канала. Само у току овога лета прва чета успела је да ископа око 14.000 кубних метара земље, регулишући Белу реку, иако броји свега око 100 обвезника. За неколико месеци рада у овој години Бела река је регулисана у дужини око 1.300 метара.

Друга, трећа и четврта чета Треће радне групе, које се налазе у Дубљу, раде на прокопавању и спајању битванског канала са гравитационим. Ове чете ископале су досада 31.000 кубних метара земље, што значи 2.200 метара канала у дужини.

Све остале мелиорационе радове у Мачви обављају обвезници сеоских радних чета. Обвезнике је регрутовало свако село које се налази на плавном подручју. Свака сеоска радна чета ради само на територији своје општине.

Захваљујући обвезницима Националне службе за обнову Србије, који су и прошле године радили у Мачви, а ове године исушују Мачву искључиво они, до краја ове године треба да се обезбеди од поплава више од половине плавног земљишта. Хектара плодног земљишта, које је досада пропадало у баруштинама и мочварима. То земљиште биће ослобођено поплава за сва времена.

Дакле, можемо се надати да ће још у току идућег пролећа моћи да се почне са гајењем разних култура у оном делу Мачве који је досада пропадао под водом. Један део земљишта око Штитара, који је исушен још прошле године, засејан је овог пролећа сојом. Ту је соја већ приспела. Из првих резултата види се да је на овом земљишту соја донела одличан принос, па се верује да је мачванско земљиште, нарочито оно што је било непрестано плављено, најподесније за гајење соје.

НА РАДИЛИШТИМА У МАЧВИ

Обвезници Националне службе у Мачви раде непрестано и марљиво, јер имају пуне руке посла. На сваком кораку треба да се уради понешто, а све то за опште добро и за заједнички интерес.

Док је највећи део обвезника са села, било да су у сеоским радним четама или у групи, који су већ навикнути доста на физички рад и то им не пада тешко, онај мањи део градске деце имао је доста муке у првим данима отслужења свога рока. Требало је да прође десетину дана, па да се привикну ти обвезници на логорски живот у једној новој заједници, да се упознају међусобно сви нови другови и да нестане болова од првих жуљева. Пошто је све то превршено, од обвезника Националне службе у Мачви створена је једна јака радна јединица, која је уложила све своје младалачке снаге у један велики подухват који ће донети огромне користи нашој привреди.

На радиштима у Мачви, обвезници Националне службе раде на акорд. Због тога је свака чета подељена још и на неколико мањих група, посебних радних јединица, којима се додељују заједничке деонице. Међу обвезницима створила се тако једна утакмица. Обвезници се такмиче ко ће више и пре да ископа. Али, не дозвољава се ипак претерани рад, јер би у том случају било сигурно и таквих обвезника који би своју деоницу за целу недељу свршили у времену од свега два или три дана. Националној служби није циљ да од српских омладинаца направи што већи број одличних кубикаша, него да преваспитавањем кроз рад створи нови тип бољег српског омладинца.

Ј. Б.

Група обвезника просеца један канал

(Фото: приватна својина)

„Остависмо те, мајко“

Заводски лист из Смед. Паланке у своме последњем броју доноси под горњим натписом следећи напис:

Остависмо те, мајко, напустисмо твоје топле груди, одвојисмо се из твог меког загрљаја, излетесмо из крила твога и пођосмо у свет да тражимо другу мајку. Заборависмо, мајко, на сва добра која си нам учинила, рекоше нам да нам ниси пријатељ, да нам не желиш добра, да нас не водиш добрим путем, да ниси добра мати. Поверовасмо, мајко, клеветама којима те непријатељи твоји и наши обасуше. Пљунусмо на часни лик твој и тога момента изгубисмо очни вид. Постасмо слепи и почесмо лутати по мраку вођени неким нечистим силама. Поведоше нас они преко смрадног кала, преко страшних баруштина. Идосмо тако данонoћно.

И гле, наједном сину муња и обасја нас савловска светлост; отвориште нам се очи, видесмо где смо зашли, видесмо да није добар пут којим смо ишли, и зажелесмо се, мајко, твога нежног загрљаја, зажелесмо се твог материнског тепања и материнских осмеха, зажелесмо се цупкања на крицу твоме, твога миловања и твојих прекора.

И ево се данас враћамо теби, мајко. Падамо скрушено на колена и склапамо руке, којим се бацисмо на тебе и кличемо теби коју пљунусмо и одгурнусмо, кличемо са погруженошћу, са болом због рана које ти ми, твоји синови, нанесмо, кличемо са истинским кајањем: „Опрости нам, мајко!“ Враћамо ти се са покајањем у срцу и молбом за опроштај на уснама. Прими мајко, поклекле синове, који ти се заклињу на верност и који те више неће остављати; прими нас јер смо ми деца твоја, опрости нам јер си добра мати. Враћамо се опет теби, да теби служимо и за тебе живимо

Тиосав Велимировић

Апел Црвеног крста за нашу децу

Београдски Окружни одбор Црвеног крста упутио је апел свима родољубивим београђанима и београђанкама да се одазову великој сабирној акцији ко ја ће се извршити у Београду до 21 о. м. Циљ акције је да прикупи што више сретстава, да би се помогло нашим најмлађима, нејакој београдској деци.

Десетине хиљада београдских малишана седају свакодневно за столове школских кухиња да по једу топли оброк. Хиљаде њих, чији су родитељи запослени, проводе дан у обдаништима да би се сачували и отргли од штетног утицаја улице, а пред здравственим установама читаве колоне чекају да приме следовање у млеку и млечним производима за болесну децу и за одојчад.

Све те малишане треба збринути, треба им обезбедити бар један топли дневни оброк, а онима болеснима и најмањим који гутљај млека, да би тако сачували не само њих, већ преко њих и наше будуће генерације, будућност и узданицу нашег народа.

Дужност је сваког београђани на и сваког родољуба да се у времену сабирне акције сети своје обавезе коју има према тој нашој деци. Акција је уређена тако, да ће се повереници и изасланици Црвеног крста обраћати појединцима за помоћ у прилозима, а истовремено дужност је сваког оног ко има ма и најмању могућност, да одвоји свој прилог и да га преда Црвеном крсту.

Високо схватање патриотских дужности и социјални смисао који су београђани у свакој прилици показали, свакако да ће и овом приликом доћи до пуног изражаја.

Омладино,

НЕ СЛУШАЈ МАТОРЕ БЕСПОСЛИЧАРЕ, КОЈИ ТЕ ВОДЕ У ПРОПАСТ ЗА РАЧУН ЛОНДОНА И МОСКВЕ!

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

БОРЦИ КОЈИ НЕ СЛУЖЕ ОЛОШУ

Још пре 6 јануара 1929 наш партијски живот био је у пуној кризи. Партије више нису биле оно што су некад биле, нису имале ни кохезије ни чврста програма па ни одређена пута. Партијска политика вођена је од ситуације до ситуације, а те ситуације су тако често стваране у најужем кругу партијских главешина, који би успели да похватају везе са местима од којих су зависиле промене и обрти у развоју догађаја.

После 6 Јануара, кад се опет, по фаталности ствари, прешло на партијски живот и такозвану парламентарну владавину, партије су биле, у оном свом некадашњем смислу и значају, потпуно докосурене. Старих партијских политичких бораца скоро је сасвим нестало, или су помрли или су се повукли из јавног живота, а на чело партијских, преко ноћи скованих партија, долазили су сасвим нови, декретовани прваци и »политичари«.

У штабове таквих партија и у непосредној околини, на свим важнијим положајима и инстанцијама, из оквира бирачког тела пристизали су и истицали су се обични партијски ђилкоши, букачи, онај политикански олош који није имао ни програма ни уверења нити ма каквог одређенијег погледа на политичка збивања. **У таквом стању ствари, свака влада добијала је већину на изборима, јер су режимски ветрови носили бираче као плеву од једног до другог прага владе која је у датом моменту држала власт и сласт у рукама.**

У оваквом разривеном, разједеном и корумптном политичко-партијском животу затекла нас је ратна катострофа. Ни сва безумност једног нама сасвим непотребног рата ни све страховите последице тога рата нису, сасвим природно, могле да преко ноћи преобрате већ годинама устаљени менталитет оног партијско-политичког олоша, који је све ствари политичке посматрао и ценио кроз призму своје најуже себичности и саможивости, а уз то био опортунистичан до крајности, несталан до комичности и непоуздан до пословичности. »Јутрос сам га оставио на том месту, говорили су партијски кортеши и прваци, а кад сам увече дошао да га поново видим, више га нисам затекао на том месту; пресалдумио је на другу страну...«

Под окупацијом нема избора и нема политиканских коњуктура од унутрашњо-политичких смицалица. Онај партијско-политички олош сад је окренуо своје уши искључиво на збивања изван своје рођене земље, на догађаје споља, и отуда очекује »своје време«. Ништа га се народ не тиче — о судбини народа он ни раније није водио рачуна — **и тај олош спреман је да прими и поздрави ма какву солуцију само да му у њој буде места и признања. Он једнако врда, маже, петља, седи на неколико столица кад је неизвесност, опредељује се за час на другу страну чим му се учини да та друга страна има изгледа на сигуран успех, и главне његове карактеристике су и даље опортунизам, кукавиштво и потпуна неодређеност у политичком ставу.**

Овај љигави, политички сасвим нечасни елеменат давао је и даје после рата највише потказивача, црноберзијанаца, шаптачких клеветника и интриганата с једне и позадинских директних и индиректних јатака свим могућим шумским бандитима с друге стране. У толико фрапантних примера у свим нашим местима и срединама могло се утврдити и стално се даде утврдити да појединци из круга тог олоша **чак у исто време одржавају и »духовне« и материјалне присне везе са три сасвим супротне стране.**

Колико ратујућих табора толико врста најамништава. **Само нема истинске службе сопственом народу** јер ти неваљалци знају тачно једну ствар да се српски народ, после катастрофе у коју је запао, налази у стању где више ни за длаку не може допринети за победу једног или другог или трећег ратујућег табора. Као такав њихов рођени народ није за њих ни најмање интересантан па маколико им он, из тактичких разлога, често био на устима.

Природно је да тај олош — и његови ситни и његови »угледни« носиоци — понајмање има разумевања за истинску службу оних српских бораца који несебично дају од себе све што могу да би остало што више живих српских глава у овим претешким временима, **природно је да тај олош има најмање стрелне клевете и мржње према тим истим борцима.**

Они који се данас свим својим бићем боре за ствар српског народа, они који стоје непоколебиво на путу спаса који је прокламовао и којим предводи Милан Недић, они који су безусловно за ред и мир у Србији **— јер је то предуслов српског опстанка, живота и будућности, који за тај пут и страдају и гину без обзира шта се у свету збива,** ти борци својом акцијом и својом жртвом не могу данас дати олошу ни власти ни сласти. А кад би било друкчије и ако би било друкчије од одобравања и хвале олоша зајечала би брда и долине Србије која ће, надајмо се, успети да савлада и овог свога не баш тако малобројног ни невиног противника.

Р. П.

С НАМА БОГ

*

Не трагај непозван за слабостима свога друга. већ проналази његове добре особине да би га волео и поштовао.

*

НЕ ДАЈ РЂИ НА СЕ

*

Пример је најбољи васпитач.

*

Ласка и издајство иде руку под руку.

Застава наша

Црвено, плаво, бело — застава наша. Српска, народна, рођена. Њу, како се на сунцу Истине и Правде блиста, сачувала је Српска Мајка наша, да и у будуће указује поколењима златне, царске путе, увек света и чиста...

Црвено, плаво, бело — застава наша. Српска, народна. Она се из полетног добровољачког срца развија. Њу, по земљи Србиновој ките дела јуначка, борбом, жртвом и властитом крвљу стечена...

Другови моји мили победно је свуда носе Њихове добровољачке деснице црвеној аждаји пркосе...

Јер борба лака не беше:

јеврејство, масонерија, комунизам, капитализам, олигархије, плутократије; цела та вешто разграната спрега, мрежа и стега, која је крштена једним именом — ИНТЕРНАЦИОНАЛА — устремила се против вековних српских идеала...

Против светиња наших.

Против Светога Саве и Српског Православља.

Против Милоша и Марка.

Против Цара Лазе и Вожда Карађорђа.

Чујте!

То није варка...

Добровољци су дали хероје тврђе од челика и гвожђа.

Црвено, плаво, бело — застава наша. Орошена сузом Јевросиме Мајке. Опевана струном Вишњића Филипа. Сачувана жртвом Ђакон-Авакума. Одбрањена СНАГОМ ДУХА српског добровољца...

Другови моји мили радосно је носе свуда.

Свакако да ни лукави јеврејин ових тренутака не седи скрштених руку. Он са својим слугама, верним вековним другама, безбожним комунистима и бездушним богаташима:

„ПРОКЛЕТЕ ИМ ДУШЕ...!"

на сваком кораку вреба како да на најјевтинији начин поткупи и исиса српску народну муку...

Уместо туђинске лажи, која недужну крв српску тражи, погледајмо заставу нашу — црвено, плаво, бело — како се на благом српском сунцу умилно повија и њише. На њој, златним нискама — САМО СЛОГА СРБИНА СПАСАВА — пише...

Црвено, плаво, бело — ИСТИНА наша. Не лаж, слепа, подла, срамна и кукавна. Не лаж, већ Истина дивна, Божија и света изречена још у Мирослављевом Јеванђељу, у времена давна, али срећом и лепотом славна...

Црвено, плаво, бело — ВЕРА наша. Иста вера она, вера прадедовска, вера јаког духа, вера праисконска, крепила је душе и будила снаге — Србије драге. Вера је то дивна као муња силна. Вера неугасла из срца израсла...

Црвено, плаво, бело — ЉУБАВ наша. Српска љубав, братска, искрена, хришћанска. То је љубав пламна оног дивног тића — српског добровољца Мајке Југовића. То је љубав жарка Косовке Девојке — премиле лепојке...

Црвено, плаво, бело — НАДА наша. Неусахла нада у срећније дане да ће једном кад-тад руј-на зора српског, правог братског, договора морати да сване...

Док класје сазрелог жита увелико пада, и сељак журно свој зној руком коси, добровољац српску заставу у вис диже и химну своју пева:

„ВОЈСКА СМЕНЕ НОВУ ЗЕМЉУ НОСИ..."

Живорад Д. Илић,
добровољац

Добровољац-заставник
Фотоархив: Васпитни отсек СДК

ПОХВАЛА ПРЕТСЕДНИКА ВЛАДЕ ХЕРОЈСКИМ ДОБРОВОЉЦИМА

25/26 августа преко ноћи јаке одметничке снаге, по једном Стаљиновом плану напале су на посаду браниоца Србије и Српског реда и мира у с. Стопање — округ Крушевац.

Храбра одбрана ове посаде одбијајући са пожртвовањем бесне нападе одржала је своје положаје и омогућила пристизање појачања и дефинитивно одбијање и разбијање одметничког напада.

У овој неравној борби једнако су се својом високом српском свешћу и оданошћу Мајци Србији истакли и појединци и целе јединице и својом пожртвованошћу доказали свој високи српски дух и своју високу српску борбену вредност.

Свесни да служе само Србији и за добро Српског народа под својом Српском управом, а не за рачун и под вођством иностранства они су задужили Отаџбину. Захвалан у име Отаџбине на оваквом њихову држању

ПОХВАЉУЈЕМ:

1 — Команданта II батаљона С. Д. Корпуса резервног капетана II класе МАРИСАВА ПЕТРОВИЋА — зато што је по личној иницијативи, по добивеном извештају о нападу на посаду у с. Стопању, одмах пошао са 5. четом у помоћ. Када му је транспортни воз накшао на мину, заустављен и обасут ватром, личним и пожртвованим примером предузео је команду, искрцао делове трупе и напао одметнике и разбивши их, пробио обруч напада на с. Стопање. Рањен од парчади бомбе није напустио своје људе и руковођење борбе, до завршетка.

2 — Старешине и људство 10 чете III батаљона С. Д. К. који су опкољени са свих страна надмоћном снагом, прихватили јуначку борбу и не чекајући помоћ у току целе ноћи одбили нападе и разбили нападаче.

3 — Старешине и људство 5 чете II батаљона С. Д. К. — који су под кишом бомби и рафала заседа одметника када им је воз заустављен минама пожртвовано и у пуној дисциплини излетели из воза и не обазирући се на губитке извршили успешно свој задатак.

4 — Команданта III батаљона С. Д. К. капетана II кл. Бранислава Здравковића, командира 12 чете III батаљона С. Д. К. капетана II кл. Карла Кланчника, стрешине и људство 11 и 13 чете III батаљона С. Д. С. који су под изненадним искрцавањем из воза, услед миниране пруге, у примерној дисциплини напали одметничке заседе и својим нападним еланом сломили надмоћнијег противника, разбивши га и онемогућивши му да изведе уништење посаде у Стопању.

Капетан Кланчник рањен у руку оствo је до краја у борби не напуштајући свој задатак и своје људство.

Наредбу ову саопштити свима јединицама С. Д. Корпуса пред стројем.

Претседник Српске владе
армиски генерал,
МИЛАН Ђ. НЕДИЋ, с. р.

ОМЛАДИНА СУТРА

Скупо и прескупо је наш народ платио своју двадесеттрогодишњу заблуду.

Није још много требало па да злокобна совуљага открешти свој зов смрти над изранављеним и полумртвим телом народним.

Али, у смени омладине, у којој је једино лежала животна снага народа, а коју је диктовао неумитни закон опстанка народног, српски народ је нашао своје спасење. У смени, у којој је Божјом промишљу, као и увек у најтежим часовима живота нашега народа, омладина под знаком самопрегора и мучеништва принела свесно и са радошћу своју младост на жртвеник у народном Храму. У смени, у којој је, најзад, омладина која је спасла земљу и народ, смењујући омладину која је упропастила земљу и народ, примила на себе не само да оправда свој народ пред јучерашњицом и данашњицом, већ и да народа, та је полетна, револуционарна активност омладине од основнога значаја. Без ње, без тога незадовољства младих против устајалости старих, човечанство би остало у месту, остало непомично, остало вечито окована у садашњости. Омладина је мерило развоја и напретка, мерило снаге човечанства да из садашњости пређе у будућност.

Али, и опет, полетну и револуционарну активност омладини не могу дати либерализам и капитализам, који је одбацују од сунцу, те стога ни народу, косебе, који јој не дају места на јим владају, не могу дати будућност. Либерализам и капитализам могу само — као што су и учинили код нас — да омладину баце у наручје свим оним мрачним силама, које иду за уништавањем свега, за убијањем људскога у људима и које омладину, најподлијим и најбезочнијим лажима, одвајају од помисли на најсветију дужност

Кожа нам се не дере, месо нам се не једе, ако још образа немамо шта имамо

роду и себи изгради, — боље, лепше и светлије сутра.

Управо, нова омладина Србије, — и она која је пожртвовано учествовала у уништавању и чишћењу смрадног друштвеног талога завијеног црвеним заставама, и она која са ашовом на рамену учествује на подизању и обнављању своје земље, — у својој борби хоће да истраје све дотле:

док не уништи и последње легло заразе и смрти;

док земљи својој и народу своме не обезбеди потпуни ред и мир, у којима ће опет као у старим, добрим и јуначким данима народа одјекивати песма вредних жетелаца и умилни звуци пастирских двојница;

док сунце истине и правде опет не обасја несретну и крвав груду нашу;

док не васкрсне истински народни дух, који нас је путем славе водио;

док народ свој не врати старој слави и величини и обезбеди му сретнију и светлију будућност.

* * *

Из либералистичке и капиталистичке полупрошлости омладина тежи по природи својој у будућност. Она види и осећа сву неправду и сву нискост, на којој је та прошлост саградила свој систем, и она хоће да се из једног отровног, блатњавог, гњилог времена најзад уђе у ново.

Омладина мора да осећа у себи незадовољство са старим, мора желети ново, мора бити у стању да се за то ново заложи свим снагама, свом одлучношћу свога одушевљења, неоптерећеног „обзирима и разложношћу“ којом се одева неактивност оних, што су дошли до свога хлеба и осигурали своју удобну егзистенцију. За природни ток људске историје, историје људскога духа, а напосе и нарочито историје и духа нашега

коју баш она има: *развијање националних снага, напора за стварање снажне, националне, правичне народне заједнице.*

И зато је нова омладина Србије решена да раскрсти и са једнима и са другима.

Свесна тога да су узроци данашњег народног пада не само спољашњи и материјални, већ поглавито унутрашњи, дубоки, духовно-морални, она жели да се ослободи свих оних:

који су од народног извора створили каљугу лажи, подвала, отимачина, пљачке, афера;

који су част нашега народа окаљали;

који су неморалним поступцима отворили живу рану моралне кризе;

исто тако разорни и убитачни по живот народа, као и мржња демократско-партизанска.

И да ће народ тек онда моћи сам из своје снаге створити себи своје народно сутра када се цео, у снажном целинском таласу слије уједно и свесно, сложно и одлучно коракне у своје сутра.

* * *

Стара Европа, са свим својим лажним и изживелим филозофијама и религијама, оличеним у вековним животним супротностима: разврату и глади, сјају и беди, победама и поразима, тиранији и анархији, хаосу, крви и рушењу, — незадрживо пропада. У новој европској заједници и наш народ ће добити место које му припада због вечног, позитивног, стваралачког, божанског духа, којим је његова историја била пуна и препуна:

духа, који га је кроз толика велика страдања и искушења сачувао и увек обнављао његову снагу;

духа, који је по својој изражајности на свима плановима народног живота давао увек доказа своје светле и моћне снаге;

духа, који је наилазно у својој даљој и блиској прошлости на признања осталих народа.

А нова омладина народна, васкрсавајући га и оживотворавајући га у свој величини и сјају своме, даће доказа да је народ српски достојан да буде члан нове европске заједнице — и то као народ будућности.

дине сутра бити:

Зато ће и живот наше омла моћан и силовит — као с пролећа набујали планински потоци;

расцветан и распеван — као најлепши дани пролећа;

светао и чист — као прво рањање сунца које доноси дан, као

Ласка и издајство иду руку под руку

који су пировали у изобиљу и, пливајући у срамно стеченом богатству, скрнавили разним и многобројним пороцима народно биће;

који су корупцију истицали као врховни закон свога битисања, а служење страном капиталу — сматрали као једино решење и најбољи мелем за сва двадесеттрогодишња болна социјално-економска питања.

Омладина ће стајати на браник своје Отаџбине од свих оних:

који проповедају рушилачки бес и уништење вековних народних традиција и светиња;

који су желели да лице једног мученичког и јуначког народа покрију маском која није створена за њега, да га нагнају да крене утрвеним путем једног злочинца и да га стрмоглаве у јеврејско црвено језеро, у коме би заједно са својим именом и целим бићем потонуо занавек.

Нова омладина је схватила да су класна борба и класна мржња

јутарња роса на тек озеленелим ливадама и пропланцима;

бујан и плодан — као хлебно класје по богатим и прелепим равницама и долинама наше родне груде — напаћене али вечито живе Србије.

Н. Радуловић

„НАШИ ШУМЦИ“

шта раде и ... чиме се занимају

Ухваћени списи у последње време код појединих шумских бандита и по њиховим скровиштима казују више него ма што друго ко су шумски „ослободиоци“, како живе, чиме се баве и занимају.

Ево неколико одломака из ухваћене торбе шумаца:

ПЉАЧКЕ И СИЛОВАЊА

Командант једне Д. М. „бригаде“ у свом извештају, поред осталога, саопштава:

„Акција Драже Михајловића код народа овог краја у многоме је изгубила подршку и то ради тога што су четници у многим случајевима упадали у куће, вршили терор над сељацима, терајући их да дају храну и немирнице, а често пута силујући им жене и девојке...“

Из више других извештаја и наредби такође се види да бандити у разним крајевима врше насилна одузимања хране из сељачких домова, а до истог долазе и помоћу најобичније преваре или уцене. Често издају сељацима домаћинима наређења да им се за ручак или вечеру спреми од хране то и то, и онда им се каже где да им то буде спремљено и у које доба.

Једна наредба лично Д. М., између осталога, каже:

... „Забранити лутање и прикупљање хране без одобрења и брање воћа...“

СПЛЕТКЕ И УТИЦАЈ ЖЕНА

Концепт једне наредбе Д. М. гласи:

„Приметио сам код старешина и војника, који се сада налазе у реону корпуса, следеће негативне особине: врло слабо чување тајности, изношење свих ситница из унутрашњега живота јединица и нашега рада, критиковање појединих старешина, огорчење и сплетке, свађе. Појединци дозвољавају да грађанска лица, па чак и жене, утичу на њихове одлуке...“

„ПРИНОВА“ И „УЗВИШЕНО КУМЧЕ“

У дражиновском листу *Глас Цера* (бр. 21 од 1943) „командант“ Драг. С. Рачић у једном напису, поред осталога, пише:

...„Размишљам и искрено сам уљуђен: Ех, што нисам толико моћан, да све неваљалце згазим, да их једним ударом смлатим.

У оваквом расположењу, затиче ме ординанс: Доноси писмо од Боре. Већ сама адреса изазива ми осмех: „КОМАНДАНТУ ШУМА И ПЛАНИНА“. Отварам га и читам:

„Многопоштовани господине капетане, сматрам за дужност да Вас известим, да сам у чети добио ПРИНОВУ: *Аци Малчебском — Русу, оздребила се кобила.* Ждребе је *мушко.* Синоћ враћајући се од Вас навратим у шталу да видим, има ли хране за стоку, и тад опазих да се кобила ждреби. Одмах сам се решио да предузмем на се улогу *КУМА.* Рекох: ако буде мушко, зваће се МИШКО, а ако буде женско, онда МИЛКА. На тај начин сам се ородио са „каљегом“.

У част НОВОРОЂЕНЧЕТА, мога узвишеног КУМЧЕТА, јутрос смо попили пола литра грејане ракије. Луне је био бабица; док је Бојичић држао фењер. Као КУМ, ја Вас позивам на ЧАСТ, то јест, опет на варену ракију са шећером.

Надам се, да ћете се одазвати моме позиву, јер је УВЕЋАНО БРОЈНО СТАЊЕ НАШЕГ ОДРЕДА. У чети смо сви врло весели, пошто смо се уверили, да БОГ није на нас заборавно. У последње време, неки су нам другови умакли, али ето. Бог нам надокнађује, што је изгубљено. ОН НАС ЈОШ ЈЕДИНИ РАЗУМЕ И ИДЕ НАМ НА РУКУ.

Много ћемо се радовати, ако у овоме нашем весељу и Ви узмете учешћа. Очекујући Вас на част, поздрављам — Вас — ПОТПОРУЧНИК БОРА П. ТЕОДОРОВИЋ.

Забринути за судбину свога народа, шумски „ослободиоци“ ипак стижу да кумују ждребадима те да о том пишу. Али ко му зна да ли би и то ишло без „варене ракије са шећером“?!

Енглеска жртвује Совјетима своје Балканске савезнике

(Наставак са 4-те стране)

Веома су значајне његове речи о повратку југословенског и грчког краља у њихове земље. Черчил је рекао да ће се ови вратити у земљу тек пошто их „њихови народи слободним избором позову“. Оваква једна стилизација сасвим је у духу московске политике. Совјети су против династија, а нарочито династија у оним земљама које они сматрају за своју искључиву и неоспорну сферу.

После овог Черчиловог говора свет је сазнао какву је судбину Британија наменила краљевима.

Таква изгледа правда за коју се Енглеска бори.

Енглези у име „слободе“ предају Балкан бољшевизму. Они су за слободан избор народа на Балкану. Али, они нису за слободан избор у својим колонијама, које су свакако подложније утицају комунизма од балканских народа. Тамо треба оперисати другим фразама. У Черчиловом речнику појам „слобода“ врло је растегљив. Оно што се на једној страни сматра слободом, на другој је то удар Империји, а кад се ради о Империји, онда престају ове речи.

У сваком случају, Черчила не треба да море бриге о томе, каква ће бити судбина балканских земаља. Оне саме се брину за ту судбину. Оне су се већ изјасниле и везале су свој опстанак за судбину Европског фронта, за судбину Европе. Балкански народи немају шта да бирају. Они су изабрали свој пут реда и мира, и у томе их неће спречити ни Енглеска ни њен савезник Совјетска Унија.

Успеси нашег привредног подмлатка

У павиљону на Калемегдану отворена је једна ретка изложба, организована од стране *Српске заједнице рада*, посвећена нашем привредном подмлатку.

Успех који је изложба показала служи на част нашој младој радној генерацији и показује озбиљан пут приљежног рада којим је та генерација пошла од својих најмлађих дана. На изложби су заступљени радови ученика и ученица многобројних занатских школа, установа, течајева, фабричких и занатских предузећа из Београда, Ниша, Крагујевца, Лесковца, Краљева, Великог Бечкерека, Вршца и Кикинде.

ВЕК ТЕХНИКЕ И МЕХАНИКЕ

Данашњи век може се назвати веком највећег полета технике и механике. Наша најмлађа генерација схватила је с једне стране дух времена, а с друге стране уложила у свој рад максимум напора, приљежности, љубави, разумевања и сопствене иницијативе.

Челик преовлађује. Радови наших омладинаца у челику просто задивљују. Од најситнијих шрафова, до најпрецизнијих делова машина и мотора и компликованих алата израдили су наши омладинци голом руком, таквом прецизношћу да ни у чему не заостају за најсавршенијом машинском израдом.

Два ученика Мушке занатске школе београдске Дирекције трамваја и осветљења са пуно поноса објашњавају посетиоцима поједине изложене предмете и упућују их у технику рада и израде. Резултати које је та школа показала заиста су изванредни. У њу се примају питомци који су завршили најмање два разреда гимназије, а у току трогодишњег школовања стичу стручно и практично знање чије нам резултате ова изложба најбоље посведочава.

Исто тако изванредан успех показао је четворомесечни течај Индустрије мотора у Раковици. Одељак ове изложбе приказује нам стручно образовање питомаца и износи неколико радова обављених ретком прецизношћу и приљежношћу.

ВАЗДУХОПЛОВСТВО

Данашњи век је исто тако век авијације. На том пољу изложбеном двораном доминира један ванредно успели модел ваздушне једрилице, рад једног столарског ученика. Сам модел успео је да се одржи у ваздуху 8 минута.

Друга грана у којој су ученици показали особит успех је столарство. Многи делови намештаја и модели, поред прецизне и савесне израде, показују изванредан и заиста уметнички укус у линијама и бојама.

Врло лепи резултати постигнути су и у другим гранама радиности, што доказују многобројни предмети и модели из стакларске, лимарске, обућарске, књиговезачке, резбарске, четкарске, фотографске и осталих струка.

Пољопривредне справе заинтересовале су многе наше омладинце. Изложени су успели модели модерних плугова, тријера и осталих пољопривредних справа и алата.

Занатска школа у Вршцу истиче се врло успелим дрвеним конструкцијама, међу којима највише пада у очи особито успела конструкција једног дрвеног моста.

Нарочиту пажњу заслужује одељак посвећен Дому малолетника из Београда. Велики број омладинаца који су отети злокобном утицају улице и упућени у Дом на поправку, не губе узалудно своје време, већ тамо уче многе корисне занате, да би једног дана постали вредни и корисни чланови друштва. Заступљени су њихови успели радови из столарске, обућарске, кројачке, књиговезачке, штампарске и плетарске струке.

ЖЕНСКА ОМЛАДИНА

Поред радова мушке привредне омладине, изложени су и радови женске омладине из занатских школа, установа и предузећа. Женска омладина истакла се нарочито у везу. Наши тако богати народни мотиви нашли су не само своју примену, него су оплемењени и доведени до утанчаности. Везови који су из вредних руку наших младих радница дошли на изложбу, представљају права изненађења по својој финоћи, укусу и смислу за примену.

Женска омладина показала је исто тако лепе успехе у кројењу, шивењу и плетењу.

Часове слободног времена данашња радничка омладина проводи ретко у уличном беспослицењу. Ти часови, поред телесног вежбања и слушања корисних предавања, посвећују се слободној радиности. Један одељак садржи те радове. Ту се налазе на првом месту врло укусно израђене играчке, затим слике, модели, чак и вајарски радови. Нарочити сликарски дар показао је један петнаестогодишњи послужитељ, Никола Ристић. У часовима слободног времена он је кришом сликао. Те почетничке слике, по уверењу стручњака, откривају један млади таленат и Српска заједница рада уписала је дечака у Академију за примењену уметност, где ће тај таленат имати прилике и могућности да се развије и дође до изражаја.

ДЕЛАТНОСТ С.З.Р.

Ова прва земаљска изложба ове врсте, посвећена нашем привредном подмлатку, несумњиво задовољава у сваком погледу и посведочава велику вољу и љубав за рад код наше радничке омладине, пружајући нам тиме гарантију да ће нове генерације уложити своје способности не у рушењу, већ у подизању и напретку наше земље и нашег народа.

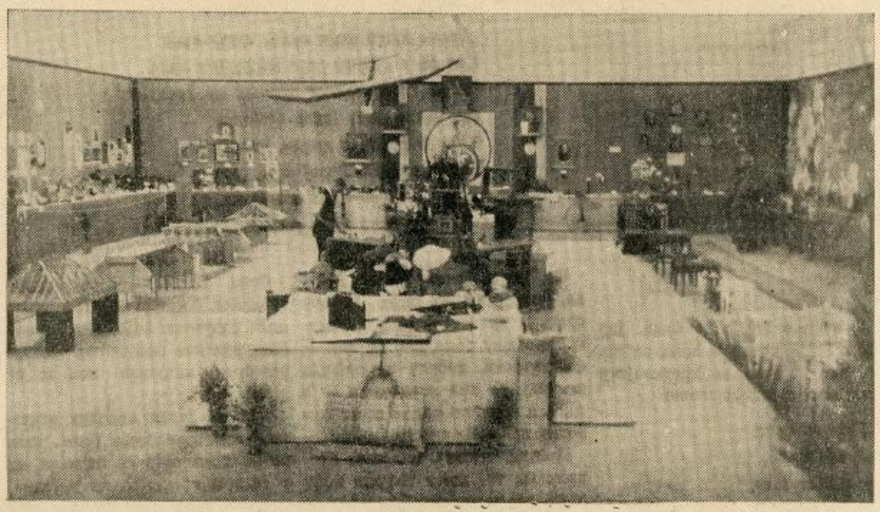

Централни део изложбе *(Фото: Српски народ)*

И један део са изложбе *(Фото: Српски народ)*

У засебном одељењу изложбе приказана је графиконима и фотографијама организација и досадашња делатност *Српске заједнице рада* која је, са Претседником генералом Недићем на челу, преузела тежак али племенит задатак духовног подизања, материјалног обезбеђења, стручног образовања и националног васпитања нашег радничког сталежа.

Посвећивање највеће пажње радничкој омладини је велика дужност наше садашњости и залога наше боље будућности.

Пољопривредни радови у месецу септембру

НА ДОМУ

Довршавај започете грађевинске радове. Припремај семе за јесењу сетву и испитуј његову клијавост. Семе пре сетве тријериши и запраши церетаном или којим другим сретством. Припреми справе потребне за обраду земље и за сетву озимих усева. Оправи и припреми сушнице за шљиве, дрва и остало што је потребно, те отпочни с сушењем.

КОД СТОКЕ И ЖИВИНЕ

Стоку правилно храни и негуј као и у прошлим месецима. Живину храни обилније, да би добила више перја и да би боље носила у току зиме. Нови кукуруз немој да дајеш живини, јер ће од њега да угине.

НА ЊИВИ, ЛИВАДИ И ПАШЊАКУ

Вади, прибирај и смештај кромпир у одаје које су слабо осветљене, а у којима има довољно промаје. Бери кукуруз, суши га ако није потпуно сазрео и смештај га у кош. Сеци кукурузовину, везуј је у снопове и садевај у купе, или сецкај и мешај са зеленом храном и пуни сило-јаме. Сеј озими грашак и граорицу у мешавини са озимим овсом или пшеницом. Сеј озими лан. Коси и скупљај отаву, луцерку и детелину.

У ПОВРТЊАКУ

Праши и заливај поврће ако је потребно. Прибирај семе од зрелих плодова. Од зрелог парадајза кувај сокове и пекмез, а сувишне количине уновчавај. Доврши сетву спанаћа, салате, озимог грашка. Сади лукове и јагоде.

У ВОЋЊАКУ И РАСАДНИКУ

Доврши каламљење воћних младица у растилу. Спремај земљу, размеравај и копај јаме за сађење воћака, а наручуј потребне саднице. Зрело воће бери и оно које се може чувати смештај у подесне одаје, а остало уновчавај, суши или кувај. Прикупи семе оних воћака које ниси раније прикупио, припреми земљу за сетву семена или, ако ћеш га сејати у пролеће, припреми све што је потребно за стратификовање.

У ВИНОГРАДУ И ПОДРУМУ

Припреми винске судове, потребне справе и алате (бургундске вршеве, калцум метабисулфит и др.) за бербу и прераду грожђа. Пери, запарују и сумпориши винску бурад, бачве и каце. Испитуј количину шећера у грожђу и почни бербу кад грожђе буде потпуно зрело. Подрум окречи, опери и дезинфикуј паљењем сумпора.

НА ПЧЕЛАРНИКУ

Прегледај кошнице и вади сувишне количине меда. Лета суши и припреми потребан материјал за узимљавање пчела.

Оглас рег. С. Бр. 9003 од 1-6-1943.

Брањо сељаци,

Одупирите се свима сретствима „шумским“ који слушају наређења из Лондона и Москве.

СРПСКА МИСАО У СТИХУ

ШЕЗДЕСЕТ ГОДИНА СИМЕ ПАНДУРОВИЋА

Сима Пандуровић

(Цртеж: Н. Бешевић)

За љубитеље књижевности, за поштоваоце књижевника, шездесети рођендан Симе Пандуровића је леп, озбиљан тренутак.

И тако и треба да буде, јер Сима Пандуровић је лепо, озбиљно име везано за прометејску прошлост српскога стиха:

„Што је гушћа тама што около пада
И што сунце теже своје зраке шаље,
Несноснији што је сав овај свет јада,
Ја јасније видим и ја видим даље".

*

Као ретко ко Пандуровић је знао и умео да мисли, да осећа, да се изрази кратко и јасно, да том изразном озбиљношћу још првом својом збирком стане у ред првих лиричара: као ретко ко умео је и знао да стане на браних такозваног мисаоног срца, да у речима склоним галами слуша само стваралачку савест, да тој стваралачкој савести у потпуности потчини своју естетичку визију, да треперењем пунопарне зрелине обична људска расположења диже до висине песничких усхићења — украт ко, знао је и умео да као ретко ко и саму филозофију учини слушкињом поезије:

„Кажу да у овим кошмарима јада,
У животу нашем, у „долини плача",
Сваки бољи полет неминовно страда,
Сваку радост беда уништења јача,
И да срећа гине од свемоћног мача
Судбине што гордо, неумитно влада.
Па ипак је горе кад у тужној мени
Времена, што хладно, без милости лети,
Наша душа нема чега да се сети,
Ни да каже себи: оплачи, помени
Прошлост што упркос свему беше пуна,
Лепа као небо сањаног света,
Мада сада лежи ко опала круна
Мирисног, и драгог, и пролазног цвета"...

(Фрагмент)

Са Симом Пандуровићем српски песник већ је толико овладао благогласјем језика, да се као од шале сналазио у такозваним вишим навикама филозофског стихостварања.

*
* *

Међу српским живим песницима Пандуровић је по школовању први српски песник — чист филозоф.

Размишљао је, не само певао.

Размишљао је и прозом, као песник обдарен звучним простором школована разума, и читаве две књиге, са преко 600 страна, посветно је, радено и савесно, на изглед врло скромној речи — лепом:

„Велика, интегрална дела поезије и уметности личе свемиру, јер она то и јесу: она се никад не познају довољно и исцрпно, и гледана кроз лупу критицизма, она постају све компликованија, шира и дубља; отварају нове хоризонте, постају све диференцираниja, жива и велика ризница сазнања и живота".

И као што је стари Платон, над младоносним руменима крепка живота, бледу науку о лепом сматрао за саму лепоту, тако је и зрели Пандуровић, над рујним пољима животних божура, кринолике огледе, кринолике критике своје сматрао за обрасце научне естетике, научне етике:

„Није ли онда оправдано мишљење да је људско друштво непоправљиво, и да је, вероватно, количина светског зла, која се само трансфор мира, уствари увек иста, као и количина материје или енергије у космосу, као што тврде научници".

Са Симом Пандуровићем, српски естета — теоретичар, и поред зналачки изражене вере да је напредак интеграције истовремено и напредак поетизације, остао је, ето, туробан, мал те не — неестетичан.

*

Али, тај по струци чисти филозоф, свој чисти лиризам, своју песничку правоваљаност, посведочио је давно, још пре 35 година, још збирком *Посмртне почасти*, још онда када је природу тварн неисправно једначио са природом свога духа, још онда када је муклим добошем смрти китњасто проповедао, и неки нагон смрти — још онда када је лични раскол сматрао за судбински бол:

„Бедна душо моја, судбу своју вуци
Све до у сумрак свог последњег часа.
Редом твоји златни прошли су тренуци;
Сећања на њих једва заталаса
Тихо и скромно груди, куда пада
Мора живота. Певај зато сада
Само мрак свог јада,
Само мрак свог јада".

Са Симом Пандуровићем, некада, почетком XX века, напори српских интелектуалаца на преиспољавању бола, ако не вид — филозофски, добили су појачан књишки — вид антолошки — а сада, и времено оцило своје животне правоваљаности.

Песник, есејист, новинар, преводилац, тај дању тмурни ноћу орни, тај васколики београђанин, исправно се понео против плитке душевности, против нељудске самодовољности, и длетом увек и само враних речи, нашироко цртајући бол, сјајно оцртао — сумор.

Али, сумор је само гар.
Бол — жар.

Отуд Пандуровићева лирика вредност, Пандуровићева трагика ипак спорност: отуд Пандуровићева критика зналаштво, Пандуровићева естетика мал те не зјалаштво.

Јер, ни један поредак занатског преиспољавања бола„ зван он индуски, зван он париски, ни у једном тренутку, ни у једној средини, нема снаге одбране пред животном силином творачке равнотеже; јер, песник — филозоф, мајстор је само онда, под претпоставком чијим оловни висак с најмање треперења у дубине, у грозоте највеће ако слази, али тако да ни себе ни творачко достојство своје не прегази, јер иначе:

„Небо тешко ко олово, као живот,
Притисло је што сам воло, снове моје,
И демони магле, ума, црни стоје,
— Оставте ми снове моје, црни ћивот.
Оставте ме ту, без свести„ само с њима.
— О, докле ће горко тако киша лити?
Зар да оде живот цео ко прам дима?
Оставте ме. — Ја ћу радо кретен бити".

Са Симом Пандуровићем ка-тедра поружњавања утисака за длаку је избегла мастодонски пад у исконо ружно неодговорних естета, неисправно назив коме је дат — песимизам.

*
* *

Први Војислав, други Ракић — Пандуровић је трећи београђанин, који је српски стих учинио зрелим, једрим, јасним, красним, благогласним.

Јер, реч мања од макова зрна — бол, није Пандуровићу створила ореол, већ читава река речитости, трајна мелосна фикција — версификација.

Велики версификатори су рекли своје.

Велики лирици тек имају да дођу. Велика српска лирска, као стрмни усев, класјем на висини кореном у низини, таласаће се пловним валима — **мм**, не газним и прегазним вододеринама — **ја**.

Необдарен даром времене, целинске прозирности, Пандуровић је ванредном стихотецившћу, каква се ретко и на страни чује, српској лирици подарио занос раскошне увежбаности, раскошне спољашности, која је снагом звездано кићена плашта, ноћу крила умног баханта сабазора, дању професора сумора:

Са Симом Падуровићем протекло је четрдесет година величине али и таштине српске прометејске версификације, плодови чији баш сада су на проби времена оцила, право једино које има да даје називе утеха или називе играчке — плачке.

Судбина

Због дубоког немира моје душе
Ја нисам своје уживао дане
У младости, к'о ни сад, кад се гране
Мог живота полако, тихо суше.

И онда, кад је још заносно сјала
Младост и љубав, и полет, и снага,
На моју радост, задовољства драга
Нека је чудна сенка увек пала.

У пролеће свих нада, свију снова,
У пролеће кад цвета прво цвеће,
Глед'о сам да се један облак креће
Увек над вртом младости и снова.

У љубави и срећи раног доба
Мислио сам на мржњу овог света,
У младости — на дане близу гроба,
У радости — на тугу старих лета.

Сад, кад је старост близу мога срца,
Кад није пада по сновима, коси,
Моја ме мис'о опет чудно носи
Младости, за којом душа тужно грца.

Некад је сенка старости падала
На моју младост, чисту срећу моју,
Док сад прошла младост бапа сенку своју,
Да би ми старост тугу задала.

И зато, ваљда, увек волим дане
Кад облаци бели плавим небом плове
И бацају сенке на долине ове
Немира и суза; кад зелене гране

Љуљане ветром немиром прозборе
О таштини свију нада, свију моћи,
Кад се чудни ветри у шумама хоре
Хоровима страшним свих духова ноћи;

Када моћни оркан тешко море љуља,
Кад облаци грме испод неба плава;
Кад бунтовни поклич узрујаних руља
Прети падом греха, насиља и глава.

Јер у том немиру природе и неба
И немир се моје душе јасно зрца;
Јер са сваком буном осећам да треба
Поћи с буном тешко рањеног срца.

И слутим судбину једног чудног дана,
Када ће, у бури што се свуда шири,
Моје срце с болом својих старих рана
И немиром вечним — вечно да се смири.

Из збирке: Дани и Ноћи

О ДЕМОКРАТИЈИ

један мали покушај анализе

II.

Написао Живојин М. Перић, проф. универзитета у пензији

Међу заблудама индивидуалистичке демократије налази се и њено схватање о *слободи* које је не мање било судбоносно по мир и ред у свету па, дакле, и за културу и напредак Човечанства. Та заблуда Демократије састојала се најпре у томе да је слобода била, као и још нека друга права човека, једно природно право. Слобода човекова била је, по Демократији, један природни закон онако исто као материални појави у простору и времену, н.пр. тежа, формула воде (H_2O), Архимедов закон о специфичној тежини, Питагорино Правило (квадрат хипотенузе раван је збиру квадрата оба катета), или 2rП (формула круга), и т.д. Све је то исто са слободом и слобода исто са тим.

Међутим, ако нешто не постоји у природи, то је баш слобода. Природа, универзум, то је један систем а у систему, као и у механизму, све се креће и дешава по једној вишој и јачој вољи и никоме и ничему није остављена слобода самоопредељивања: иначе место система имали бисмо у свету хаос — антитезу, антипод, система. Слобода то је хаос, а хаос то је слобода. Систем је неслобода одн. неслобода је систем. По Лапласу, свет је најпре био хаос — слобода — и тек је доцније постао систем и као такав оспособио се за усавршавање: усавршавање то је, дакле, нешто противно идеји слободе, противно идеји хаоса. По Библији, Бог је створио свет за шест дана из Ничега, а то значи опет из хаоса. Јер хаос и Ништа јесу синоними т.ј. слобода, како су је схватили француски Енциклопедисти из XVIII. Века, идејни аутори Велике француске револуције (1789. год.), као и Револуције Северо-Америчке (1775.—1778.: у овом смислу E. Boutmy у својој полемици са G. Jellinek-ом), у самој ствари је социални хаос т.ј. ништа. Довољно је бацити један поглед са земље горе па се уверити како нема слободе, н.пр., у нашем планетарном систему планете се крећу око сунца по једном закону (Њутнов, Newton, Закон гравитације) и ритму који искључују њихову слободу. Стари астрономи говорили су: погледајте на Небо па пренесите то на Земљу, другим речима пренесите одозго на Земљу систем, ред и мир и тиме ћете се укључити у општи механизам Космоса и бићете савршенији и срећнији.

Идеја слободе метнула би човека, друштво и Човечанство на маргину Света, издвојила би их из њега и ставила би их изван Бога и Његових закона и од њих начинила хаос то јест свет демона. Човечанство је патило и пати зато што је мислило и мисли да је слободно. Чувени бечки хирург Билрот дефинисао је здравље човеково као хармонију између човека и Универзума, те отуда оно задовољство које човеку пружа здравље, а болест као прекид те хармоније за који је везан бол и трпљење. Велики немачки лекар Парацелзус (рођен у Einsiedeln-у, Швајцарска, 1493.—1541.) поставио је правило да медицина мора човека да сматра као део опште природне целине и да као са таквим, када је реч о здрављу и болести, рачуна и поступа.

Заблуде Ж. Ж. Русо-а

Из овога се може, мислимо, увидети колико је мало био у праву J. J. Rousseau, када је, у своме делу: *Le Contrat social* (Друштвени уговор, 1762.) написао: „Les hommes naissent libres etc." (Људи се рађају слободни итд.). Ж. Ж. Русо је мислио да човек, долазећи на свет, доноси са собом своју слободу као што доноси једну главу, две руке, две ноге итд., и као год што има право на све то и у опште на своје тело, има право и на слободу. Међутим, нити човек рођењем долази из слободе нити њиме улази у слободу. Рођењем он излази из материног тела где је био само један део родитељскога организма и као што остали делови овога нису били слободни — иначе не би било организма ни његове целине ни живота — није ни он као foetus био слободан. Рођењем улази човек у друштвени организам где опет није слободан, почињући од колевке и породице. И то је срећа за њега, човека, јер када би, по доласку на свет, новорођенче било слободно, тојест остављено само себи, оно би угинуло, мада је било, претпостављамо, способно за живот (lebensfähig, viable). Ако би појединац хтео да буде слободан, требало би да се издвоји из друштва: био би тада, истина, слободан али не дуго јер би му та слобода донела убрзо смрт. Само друштво обезбеђује човеку погодбе за живот, али он ту није слободан. Погрешан је, дакле, узвик: „Слобода или смрт!" Напротив: „Слобода и смрт!"

Отуда, има да се пође не од идеје слободе појединаца као природнога права које би као нешто неприкосновено и незастариво („imprescriptible": француска Изјава Права Човека и Грађанина од год. 1789.) стајало *изнад* људске заједнице и државе него од идеје те саме заједнице и државе: ни оне саме, људска заједница и држава, као интегриране (унесене) у Универзум, нису слободне па, према томе, нису слободни ни њихови делови, појединци. И пошто човек не би изван заједнице могао не само напредовати него ни опстати, јер једино у организованоме друштву т.ј. у држави човеку је омогућено и једно и друго, остаје онда да друштво и држава одреде, својим законима, колико ће појединци бити слободни у своме кретању. То значи да људска слобода, у колико ње, с погледом на опште добро и опште интересе, може и сме бити, јесте једна чисто *друштвена* идеја и установа а не неки природни појав. Према томе, ону меру у тој слободи која се појединцу призна не треба схватити као неко *право* које би појединци имали према друштву и држави, као што је то представљала и представља Индивидуалистичка Демократија, него, дакле, само као једну друштвену и државну концесију о чијем обиму и примени законодавац суверено решава као и код других установа. Отуда, ако би законодавац дао извесну ширу слободу кретања појединцима, то нема да се схвати као нека њихова природна привилегија нити нужна ограниченост те слободе као повреда те привилегије и угњетавање (због чега би они, према француској Изјави права Човека и Грађанина, били овлашћени на *побуну* против органа власти): и једно и друго јесте само једна државна норма са сврхом да друштвена заједница буде стављена у што је могућно повољније услове за прогрес. Једном речи, то што се назива *слободом* није ништа друго до једно *право друштва и државе* према појединцима (а не, обрнуто, право појединца према друштву и држави) којим ће се суверена власт т.ј. законодавац послужити у границама и на начин како би то најбоље одговорило друштвеним и државним интересима (па, разуме се, и интересима појединаца који су само солидарни делови једне целине: не може нешто бити добро по целину а рђаво по њене делове док може, обрнуто, да једном, делу целине, појединцу, буде корисно а не и целини, друштву одн. држави). Што мора да се, на првом месту, има у виду то је целина, друштво, држава, као једно (колективно) биће које је више, изнад, човека, од њега савршеније, духовније, и отуда ближе Богу, и кроз уздизање тога бића, друштва, државе, издижу се и његови делови, људи, и све се, и они, више и више одуховљавају (спиритуализирају). Док Индивидуалистичка Демократија, стављањем појединаца, благодарећи својој почетној заблуди о слободи, на прво место и изнад друштва, ово растура, разједа (као каква киселина) и тим његовим атомизирањем онемогућава међу појединцима осећање узајамности (солидаризма), тога, можемо да кажемо, предсобља хришћанског алтруизма и, на тај начин, смета њиховом одуховљавању. А када се овоме дода још либералистичка доктрина те Демократије у Економији (laisser-passer и, специално, онај позив на појединце: „Enrichissez-Vous!": „Богатите се"!), онда се лако увиђа колико је исти друштвени систем допринео једној немилосрдној привредној борби међу људима, класама и народима (империализми) и колико их је *материализирао*. Разуме се да је ово последње достигло највећи врхунац код Англо-Американаца, тих непоправљивих носилаца индивидуалистичке демократске доктрине у чијем утилитаризму и његовом рекорду, дегенерисаноме капитализму т.ј. плутократији, треба, у главном, тражити генезу и прошлога и садашњега Светскога Рата. И све оно што се раније а сада још више дешава у табору капиталистичке демократије, поимене Англо-Американске, речити је доказ кризе хришћанскога човека и хришћанске културе. Не говори то из нас ни антидемократи ни конзервативац (напредњак) него то говоре чињенице.

Идејни хаос у демократији

Заблуда о слободи људској као о неком космичком закону довела је демократе до једне не може бити веће нелогичности — а ова се увек свети (on ne viole pas impunément la Logique, казали би Французи: Логика се не вређа некажњено!) — у вези са идејом народне суверености, демократска заблуда о којој смо говорили у прошломе чланку. И, заиста, ако је народ суверен, како је онда могућно да слобода буде природно право, нешто, дакле, изнад суверености народне, јер то двоје се искључује? Ако је, дакле, народ суверен, онда слобода није никакво природно право а ако је слобода природно право онда народ није суверен. (Ову противречност покушава Ж. Ж. Русо да објасни својом познатом теоријом о уговору између људи у њиховом вандруштвеном стању и самога друштва у своме *Le Contrat social*. Не можемо се на томе овде задржавати, само ћемо поменути да у Историји нема нигде трага о једном таквом уговору, што је сасвим разумљиво, јер никада није, откада се зна за Човечанство, постојало неко вандруштвено стање међу људима: напротив, чим су се прва два човека срела и састала, постало је већ друштвено стање ма и у најрудиментарнијем облику). Та хаотичност у појмовима Демократије није знак духовне срећености њених вођа и то, свакако, не може бити ни мало пробитачно за народ коме они стоје на челу нити их то квалификује за ову функцију.

Неоснованост становишта демократа код проблема о слободи појединаца показала се је и у њиховој дефиницији простоности слободе, питање које се није дало избећи, пошто се слобода, по принципу једнакости људи — једна хришћанска идеја коју су демократи, такође, погрешно схватили и применили на велику штету Хришћанске Културе — морала признати свима појединцима. Демократи, наиме, вele: слобода једног појединца престаје тамо где почиње слобода другог појединца. А где почиње слобода другог појединца? Тамо, наравно, где престаје слобода првог појединца! А таква дефиниција, један circulus vitiosus, својом негативношћу не значи ништа: са њом ми не знамо колики је домен слободе једног човека, као што, на пример, не знамо шта је добро, ако кажеемо да је добро оно шт није зло нити шта је зло када велимо да је зло оно што није добро.

Неодређеност појмова па, дакле, и речи којима се они изражавају врло је фатална нарочито у Политици где узимају удела широки народни слојеви. То није ни мало за препоруку, јер то ствара пометеност у духовима и једну неуравнотеженост у њима што доводи до идејне анархије веома опасне по друштвени мир и ред па и по људски напредак који је овима условљен. Демократија, убацујући у народ појмове и крилатице као што су народна суверености, слобода, једнакост, појмове и крилатице магловите и без прецизне садржине, носи велику одговорност за општу друштвену хаотичност која је завладала народима откада је успела, благодарећи тим примамљивим управо сиренским идејама, да задобије власт.

Разуме се да се и овде, као и код заблуде о народној суверености, истиче питање о етичкој страни демократских политичара који су, оперишући реченим платформама, задобијали поверење и глас народних маса. Нарочито се ово тиче њихове догме о слободи за коју су знали колико је она била у стању да те масе заведе. Ми ћемо још и разумети, и ако не потпуно извинити, оне агитаторе који су у доброј вери и без критицизма мислили да су апостоли Демократије били непогрешиви када су слободу онако неограничено схватили и који су идеалистички гледали на ствар и у народу за њу вршили пропаганду. Али шта да кажемо за демократске демагоге који су с планом пред народ износили заблуду о слободи као о природном његовом праву, свесни колико ће то народ занети и у томе заносу прићи њима? То је исто као задобијати и задобити популарност деце помоћу шарених играчака. Нећемо се задржавати ни најмање на питању о карактерности таквих демократа ни на штети, по друштво и опште интересе, од њиховога политичког рада као привржениха теорија успеха (без обзира на средства). А већ казали смо у претходном чланку да демократско уређење државе највише и најсигурније даје таквим елементима могућности да избију на површину и да се наметну народу.

Демагогисање са слободом

Нарочито је опасно демагогисање са слободом када се узме у обзир да сви људи у народу нису овде bonae fidei т.ј. идеалисти. Јер, многима се мисао о слободи допада не зато што би они у њој видели нешто више чему треба тежити него зато што идеја о слободи одговара атавистичким инстинктима људи т.ј. слобода је за многе једно друштвено стање које дозвољава пространу делатност тим инстинктима. Људи чији је Leitmotiv у животу антихришћански менталитет личне користи (себичност, егоизам), људи примитивни и ниже моралне вредности (minderwertig), биће међу првима који ће, овде, код проблема о слободи, поћи за демократским демагозима. Али како да квалификујемо оне последње „јавне раднике", нарочито ако и када знају из којих побуда не мали број појединаца гласа за њих и пење их на власт, јер им ти „јавни радници" заузимају слободу онако како је они, њихови бирачи, схватају?

И са једног другог гледишта неодређени (непрецизни) појмови и речи могу бити веома шкодљиви, као што је баш случај са демократским схватањем о слободи, нешто нестварно, једна илузија за којом људи добрих намера пружају руке као дете које жели да дохвати месец. У тежњи за једним бољим Човечанством, ти људи јуре за слободом, за нечим не само неостварљивим него и нереалним, трче и јуре за једном фата-морганом. Отуда њихово стално незадовољство, неспокојство и немир, што, разуме се, није без утицаја ни по само друштвено спокојство и мир. Многе друштвене несрећне подухвате и недаће дугујемо тој врсти душевнога стања код друштвених реформатора. Својим девизама, баченим у свет било од искрених идеолога било од несавесних политичара — властољубаца и спекуланата — Демократија је, уз своје схватање друштва базирано на материалистичком монизму природних наука XIX. Века, увела Човечанство у једну епоху његове историје пуну ратова, међународних или грађанских, револуција, преврата, политичких убистава, *епоху теорије успеха* (успеха ма по коју цену). Ни у једном периоду људског развоја, па ни у примитивно доба, нећемо наћи ни констатовати сличних патњи Човечанства. А није ни могло бити друкчије: XIX. Век је производ једне револуције, Француске Револуције, вођене од људи чије су доктрине биле основане на негирању не само хришћанских концепција о свету и човеку него на негирању у опште идеје о Богу. Својим атеизмом француски Енциклопедисти и Револуционари, без обзира на њихове евентуалне добре жеље, створили су предуслове за пакао на земљи а сваки пакао, па и овај, демократски, мада, разуме се, и од многих демократа нехотичан и нежељен, „патосан је сав добрим намерама" (Tout l'Enfer est pavé de bonnes intentions"). Спас човечанства, према томе, лежи у одбацивању Индивидуалистичко - Материалистичке Демократије и у замени њеном антитезом: хришћанским схватањем културе.

Премијера комедије Сл. Настасијевића

Весело позориште „Разбибрига" дошло је на врло срећну идеју да прикаже други део комедије „Несуђени зетови". Писац га је назвао „Женидба Павла Аламуње". „Несуђени зетови" имају велики успех у Српском народном позоришту, а „Женидба" још већи у дворани биоскопа „Косово" — Личност Павла Марића — Аламуње оригинална је и интересантна; а његов синовац Мољац, песник, има више одлика које се могу на сцени да искористе пружајући неисцрпан извод за духовитог писца комедије. „Женидба" је успела гротеска за шире слојеве гледалаца, само не видимо зашто је у програму названа музичком.

Поред све своје настраности Павле Аламуња је симпатичан старац. Кад комад почиње Лика чита писмо Мољцу о неочекиваном наслеђу. Брат Павла Аламуње оставља два милиона, под једним условом: да се Павле ожени и оснује свој дом. Мољац је срећан, али Павле протествује и енергично одбија да пристане на овај услов. Павле у пијанству потписује изјаву да се одриче наслеђа у корист Друштва за заштиту незбринуте деце.

У другом делу Ристосије бакалин доводи своју стару симпатију лепотицу Перку, која је расположена да одмах пође за Павла. Аламуња се ломи и најзад пристаје, али хоће да то буде из љубави. На оглас да се тражи жена за Павла, који је Мољац дао новинама, дефилује низ карактеристичних силуета, међу којима се појављује и прва жена Павла Аламуње, Цаја, једина симпатична фигура међу свим женама — кандидатима.

Трећи део доводи до свадбе Павла Аламуње са Перком лепотицом. Али Перка одустане у последњем тренутку и бежи са Мољцем, а Павле Аламуња узима своју прву жену, добру Цају. Бучно весеље квари претседник Друштва за заштиту незбринуте деце, који је добио изјаву Павлову да се одриче наслеђа у корист друштва. Запрепашћење код свих. Мољац спасава стрица, дограби изјаву и поцепа је. Павле даје велики прилог и весеље настаје поново. Шала се завршава колом, које води весели Павле Аламуња.

Гледаоци, задовољни комадом Славомира Настасијевића, нису жалили своје длanове. Писац је успео да од једне епизодне улоге у „Несуђеним зетовима", да средишну личност у новој комедији. Осећа се да је писац желео да забави публику и он је у томе, може се слободно рећи, успео. Јован Танић као редитељ истакао је живим покретом динамичност радње, сенчећи, нешто аламуњастим гестом, главне сцене Настасијевићеве гротеске. Као глумац Танић је такође задовољио и његов Мољац несумњиво је једна од његових најживљих улога.

Публика „Разбибриге" је уживала у живој уобразиљи Мољца, песника-фантасте. Јован Танић је играо ову улогу свим својим темпераментом и постигао је код гледалаца врло велики успех. Свака његова реч и покрет били су праћени бучним смехом. Павле Вугринац као Аламуња имао је такође успеха. Запажени су и Милићевић као Лика, Ђорђевић као Ристосије и Душанка Ристић у улози сељанке Милеве. Затим Живка Матић у добро тумаченој улози Перке, лепотице.

Између чинова певала је мала Драгица Брајевић народне песме. Она заслужује да буде нарочито похваљена, јер је својим симпатичним и необично пријатним гласом усхитила сву публику. Боја гласа Драгице Брајовић, с обзиром на њене године, толико је љупка, да она претставља несумњиво велику атракцију „Разбибриге".

В. Д.

О СИМФОНИЈИ

Код старих Грка *симфонијом* се називало сазвучје, склад тонова различитих висина — интервалска консонанца. Морамо прет поставити да је овај појам обухватао поред физичких својстава тонског звучања и њихова духовна и естетска својства.

У данашњем смислу, према горњем, симфонију морамо подразумевати још и као духовни склад појединих музичких мисли у свима њеним деловима, а и као склад свих тих делова међу собом.

Назив симфонија употребљавао се на почетку стварања европске инструменталне музике, за извесна полифона инструментална дела, али је тај назив употребљен и искоришћен доста неодређено и врло надмено.

На крају седамнаестог века је утврђена разлика између симфоније и сонате (*«Канцоне, канцоне да сонар»*), у том смислу што је назив симфоније задржан за дела писана у стилу „нота против ноте", хармонски држаних и у форми песме. Али ово разликовање се најзад губи и развој симфоније је за дуго време изједначен са развојем сонате.

Мало по мало практичном употребом утврди се име симфоније оним сонатама које су служиле као увод или међуигре вокалним музичким делима, као што су: опере, ораторијуми и кантате. У исто време и у *Немачким свитама* (Партитама), готово увек је први став називан симфонијом.

Симфонија као уводна музика за оперу појавила се у XVII веку и она је за развој инструменталне музике имала велики значај. Било је два типа те симфоније — увертире за оперу: талијанска и француска. Обе су биле троделне, само су темпа тих појединих делова била друкчије распоређена. У талијанској симфонији био је следећи распоред темпа: брзо-лагано-брзо, док је у француској тај распоред био сасвим обратан: лагано-брзо-лагано. Обе врсте ових симфонија — увертира уведене су при крају XVII века у *свиту*, као уводна музика.

Затим су у талијанској симфонији — увертири поједини делови постепено проширивани, а исто тако између њих су убацивани инструментални ставови у виду игара и песама. Постепеним усавршавањем овако проширеног облика симфоније — увертире дошло се до основног облика класичне симфоније, која је у главном овако склопљена: брз став - лагани став - менует - брзи став. Бетовен је касније место менуета унео у симфонију *скерцо*.

Три члана чувене дворске Мајнхајмске капеле, у првој половини осамнаестог века, Јан Стамиц, Франц Рихтер и Антон Филц, дали су сонорне типове првих класичних симфонија. Ове симфоније су у ствари претече симфонија Хајдна и Моцарта. Рађене су већином у четири става и то у сонатном облику. У њима има доста контраста и нарочитих штимунга, а и инструментација им постаје живља, карактернија и индивидуалнија, него што је то био случај у оркестарским свитама.

На бечке симфониске класичаре утицали су и композитори из северне Немачке, а донекле и извесни бечки композитори тога времена.

Главни композитори симфонија чија се дела и данас чврсто држе на концертним програмима јесу: Јозеф Хајдн, Волфганг Амадеус Моцарт, Лудвиг ван Бетовен, Франц Шуберт, Роберт Шуман, Јоханес Брамс, Антон Брукнер, Рихард Штраус, Цезар Франк, Хектор Берлиоз, Антон Дворжак и други, а од наших композитора Миленко Паунович.

Од великог броја Хајднових симфонија код нас су извођене неке веома истакнуте и популарне, из групе његових најбољих симфонија.

Моцартове симфоније такође су често извођене код нас на симфонијским концертима, а нарочито симфоније у C-dur-y и g-moll-y и Es-dur-y.

Свих девет Бетовенових симфонија је извођено код нас и то врло често и са великим успехом.

Од Шуберта је највише извођена његова недовршена симфонија у h-moll-y.

Роберт Шуман је написао четири симфоније, али је он у нашој средини више познат као клавирски композитор.

Брамсове и Брукнерове симфоније такође су у нашој средини извођене са успехом.

Рихард Штраус је поред својих опера и симфонијских поема, као и многих других музичких дела, компоновао и симфоније, али оне код нас нису извођене.

Врло често је са успехом извођена d-moll симфонија од Цезара Франка, али *„Фантастична симфонија"* од Хектора Берлиоза код нас још није извођена.

Дворжакове симфоније су такође са успехом и интересовањем извођене у нашој средини.

Од српских композитора нарочито се истакао као симфоничар Миленко Паунович, чија је *Прва симфонија* извођена код нас са великим успехом. Његова Друга симфонија још није нигде извођена.

Поред ових на концертима наших симфонијских концерата изводе се и симфоније композитора, који су у нашој средини мање познати.

Ђ.

ПРВЕ СЛИКЕ У СРБИЈИ КНЕЗА МИЛОША

Две године по ослобођењу од Турака, 1817 године, постала је прва слика, живопис, у Србији. Двадесетог маја те године слику је завршио Ђорђе Лацковић. Био је то лик архимандрита, доцнијег митрополита београдског Мелентија Павловића, који се истакао још у борбама на Љубићу и Палежу под кнезом Милошем. Његов значај је и у томе, што је био први Србин митрополит после укидања Пећке патријаршије.

За примером Мелентија Павловића пошао је и сам кнез Милош који је 1823 године упутио позив двојици српских сликара Јефтимију Поповићу из Беча и Павлу Ђурковићу из Карловаца. Кнез је желео да ова два сликара портретирају њега и његову породицу.

Ђурковић је 21 марта 1824 године завршио лик кнеза Милоша.

То је била друга слика у обновљеној Србији.

ИСПРАВКА У ЧЛАНКУ „ВУКОВ ГЕНИЈЕ"

У студији др М. Спалајковића *Вуков геније*, која је објављена у 34 броју *Српског народа* поткрала се погрешка у трећем ступцу првој алинеји, где се Платону приписују схватања која припадају Аристотелу. Исправљена реченица гласи овако:

„За Доситеја има вредност, као и за Платона, само оно што је универзално, апстрактно, а Вук брани и спасава, као и Аристотел, баш оно што је партикуларно, стварно, јер је оно прво само фикција, док је ово друго живот, човек, народ".

Музика у савременом филму

Од давнина је човек тежио да што боље и што верније изрази своје душевне емоције. Тако су постале разне врсте уметности, а као круна дошла је музика. Од најпримитивнијих арија постале су песме, које су као народна предања ишле с колена на колено. Нежност, патња и страст којом трепери људска душа изражени су у народним мелодијама. О музици се не може говорити, њу треба слушати, разумети и проживљавати, каже једна стара пословица.

Али, како тај божански дар учинити приступачним широким народним слојевима; јер они на њега имају права, и пружити и њима радост коју нам даје музика? Јавни концерти су приступачни само једном ограниченом броју слушалаца, док радио који је огромно учинио за музику, нису у стању сви да слушају. пошто сваки дом нема увек довољно материјалних средстава да купи пријемник. Једини одговор на ово даје нам филм.

Филм нам пружа неограничене могућности у музичком погледу. Кроз њега не само да пружамо гледаоцима добру музику, оперске арије, већ и читаве опере. Тако су музички филмови „Моцарт" и „Фридеман Бах", били прави догађаји како за ширу публику, тако и за музичаре. Ту смо чули не само музику ових бесмртних композитора, већ смо кроз добру глуму видели и њихове животе.

У почетку тонфилма музика није била довољно искоришћена, што је врло много ишло на штету самог филма. Тако се врло често дешавало да у појединим сценама није било дијалога, јер је био сувишан, и онда је настајала тишина која је стварала атмосферу пуну ишчекивања и непријатно деловала на гледаоце. Музика која је требала у тим моментима да води главну реч, није била искоришћена. А баш у таквим сценама она је чинила најснажнији драмски ефекат.

Позната звезда немачког филма Илзе Вернер студира једну композицију за свој следећи филм

(Фото: Ufa)

Данас режисери већ у самом почетку стварања својих филмова рачунају са овим моћним фактором. Сада још није случај, али код будућег филмског стварања још приликом писања манускрипта биће и композитор уведен као неопходан сарадник, који ће са режисером поделити пуну одговорност за успех филма. То не значи да ће музика преовладати филмом и да ће она постати главни фактор, али ће тиме она добити исто место као и сама реч у тонфилмовима.

Данас имамо велик број композитора филмске музике који врло озбиљно и савесно схватају своју дужност. Међутим, они су у већини случајева принуђени да пристају на разне компромисе у погледу својих композиција, тако да до изражаја долази само половина њихове уметности. Разуме се, да то неће бити увек тако и да ће сарадњом главних фактора на стварању једног филма музика остати онаква какву је створио композитор.

Филм напредује брзим корацима, и доћи ће дан када ће се проблем музике у филму решити тако да ће она добити оно место, које јој с правом припада у седмој уметности. Тиме ће филм учинити огромну услугу музичкој култури народа и истовремено оплеменити сам филм, најмлађу од свих уметности.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

Рат, трговина и гусарство

Dr Otto Eck: Unfreiheit der Meere, R. Oldenburg — Verlag, München—Berlin, S. 336, RM 3.80.

„Тамне странице у историји поморских ратова", назива писац ову своју књигу, која је продужетак његовог раније дела „Гусарење у Средоземном мору". Ова књига је без пишчеве намере, јер то тежи у самој ствари, један општар обрачун са начином вођења поморског рата од стране Британаца.

Под лозинком „слобода мора" Велика Британија читава три и по века врши највећа насиља и угушује и најмању слободу на морима. Овом страницом енглеске „праведности" употпуњује се општа слика Велике Британије, чија себичност и безобзирност нема себи равне у историји човечанства. Богатим материјалом и великим бројем убедљивих доказа, ова књига скида маску са лица Енглеске и показује нам сву дрскост и гусарске методе, којима су Енглези владали морима.

Чак и сами енглески писци потврђују нечовечност метода којима Велика Британија влада морима. Поред Шпанаца, Португалаца, Холанђана, Француза, Данаца и других поморских народа и немачко поморство трпи од тираније енглеске владавине морима. Али, „све што постоји мора да доживи свој крај", па се и енглеском господству ближи завршетак. Данас је дошла до свога остварења позната Нелзонова реченица: „Пошто је Енглеска као савезник готово целе Европе отпочела рат, доживеће да скоро целу Европу има против себе".

Књига о Емилу Јанингсу

Herbert Ihering: Emil Jannings, Baumeister seines Lebens und seiner Filme. Verlaganstalt Hüthig & Co., Heidelberg 1941, RM 7,80.

Херберт Ихеринг, познати публициста и дугогодишњи сарадник Емила Јанингса, објавио је дело о животу и раду највећег немачког драмског уметника и једног од пионира немачког филма.

Име Емила Јанингса постало је појам. Оно достојно репрезентује не само немачку већ и светску филмску уметност.

Писац нас топло и непосредно уводи у почетак уметникове каријере, као младог позоришног глумца, кроз све његове животне борбе до коначног успона на престо филмске славе, који с правом припада „првом међу првима".

Већ од самог почетка ушао је Емил Јанингс у ред неопходних снага немачког филма, који је тада био у почетној фази. Стекао је у Америци славу и признање за свој уметнички рад, да би се у почетку тонфилма вратио у своју отаџбину. По повратку из иностранства снимио је цео низ филмова, у којима ће нам, као носилац карактерних рола, остати још дуго у сећању.

Својим делом доказао је Ихеринг да је могуће избећи стереотипан и сухопаран тон уобичајених филмско-позоришних биографија и дао је озбиљно, тако рећи научно протумачено дело о једној од највећих драмских снага европског филма и позорнице. Тумачећи Јанингсове улоге, приказао је писац и наличје филмског и позоришног живота, који обилује богатим темама за многа књижевна и филмска дела.

Заслугом издавача украшено је ово дело са 75 изванредних репродукција из живота Емила Јанингса. Ова књига заузима видно место у филмској литератури.

ИЗА КУЛИСА „БЕЛЕ КУЋЕ"

Џемс Берглинд: Иза кулиса „Беле куће". Издање Просветне заједнице а. д. Београд. Стр. 96.

У низ књига које приказују „Рај Америку", америчке догађаје, водеће личности и политичаре, спада и ова занимљива књига Џемс Бердлингова.

Интересантно је да се све више и више новинара и то баш неутралаца у овом сукобу, интересују за развој ствари које су се одиграле око уласка Америке у овај други светски рат.

Џемс Бердлинг је био ту, на лицу места. Посматрао је догађаје из непосредне близине. Он прича. Живо. Сугестивно. Пред нама дефилују као на калеидескопу личности обавијене нечим велом тајанства. То су вешти мајстори политике. Људи који у све ту виде само биг-бизнис. Пословци и само послови. Идеје нису важне. Оне су само плашт иза кога ће се сакрити велике комбинације у привредном поробљавању целога света, у стварању „века Америке".

Немачка, уједињена, снажна, са једним у историји невиђеним привредним замахом претставља за испиранте на светску превласт опасност. Треба Немачку спречити у њеном подизању. Треба је онемогућити да преузме духовно и привредно вођство Европе. Не, то се не сме дозволити.

Људи око Рузвелта су узнемирени. Рузвелт највише. Тај отац и покровитељ четири слободе, тај рекламирани првоборац демократије и мира, свечано обећава америчким мајкама да њихова деца неће бити послата у борбу нигде, да се неће тући ни за кога, док истовремено окупља своје интимусе и расправља могућности распиривања светског пожара. Заједно са Бердлингом учествујемо у посматрању ових закулисних операција и махинација са политиком балансирања рат — мир.

Поред Рузвелта ту су Самујел Розенман, кога претседник зове Сами — „Ружа", главни махер труста мозгова и стручњак за стварање ратне психозе, Џонс од 100 центи — иначе министар трговине Џеси Џонс, чувени букач Лагвардија, елегантни Самнер Велс, Бујлит, г-ђа Елеонора и други, приказани онакви какве их нисмо познавали. Онако кад се нађу међу собом, на конференцијама, баровима, пријемима. Писац Берглинд је вешт козер. Познаје технику причања.

У облику дијалога репортаже, развијају се догађаји који су довели до Пирл-Харбера. То је типично амерички. Разметати се. Презирати Јапанце. Ниподаштавати Совјете. Касније удварати се Совјетима. Дизати их у звезде. И добијати батине од тог Јапана кога је адмирал Стерлинг намеравао да туче за ништа мање од деведесет дана.

Књига је иначе лепо опремљена. Има десетак врло успелих фотографија које у многоме документују пишчева излагања.

Како је пропала Француска

Пол Мусе: Оптужује. Када је време за нас радило. Издање Просветне заједнице а. д. Београд. Стр. 220.

Бити држављанин земље која у свету ужива углед привредне светске силе, поносити се војничким традицијама домовине славне и велике, и, доживети да та домовина буде прегажена у једном налету, за шест недеља, за сваког искреног родољуба претставља најтежи и најболнији удар. Стварност је ту, тешка и неумитна, ломи она многе снове и илузије, поставља ствари на своја места и одређује ток догађаја. Узалудно је протестовати.

Слом је ту, неочиван и утолико страшнији што је дошао тако брзо. Да ли је слому Француске крив један човек? Да ли је крива једна група људи, или цео народ? Показало се да је крив читав систем. Увиђао је сваки добар Француз, још давно пре рата, да ће Француска у једном будућем сукобу страдати.

Пол Мусе је добар Француз. Он је, чак одличан Француз. Он је патриота у идеалном смислу речи. Тај мали, скромни и надарени интелектуалац који тако жарко воли отаџбину похитао је са Далеког Истока да се Француској нађе на помоћи. Пол Мусе није видео да његовој земљи нема помоћи. То је његова грешка. Он је разочаран. Уврђен. Он се као примеран војник теши: *„Нисмо имали вођства"*. Истакнувши ову тезу у први план своје књиге као *аргументум примариум*, више он: „Оптужујем!"

Добри Пол Мусе, узео је за предмет свога писања догађаје у раздобљу септембар 1939 — мај 1940. У животу Француске то је кобно раздобље.

Нашег читаоца не занима толико опис слома Француске, који је тако сличан слому Југославије, па нам је стога доста схватљив, већ пишчево излагање о учествовању Енглеза у заједничком рату.

Од почетка овог највећег сукоба па до Денкерка, писан је био са Енглезима. Он је и Канал прешао заједно са њима. Он их је видео како се боре и како командују. Све док су издржали Белгијанци и Французи, они су били ту. Онда када није имало кога ко би се за њих борио, утекли су са својих шест дивизија (ни више ни мање од шест!). Гурнули су Пољску у рат. Дали су гаранције свима, и ко је тражио и ко их није тражио, увукли су Белгијанце, Холанђане и Французе у борбу, обећали тридесет дивизија и послали само шест и најзад — побегли.

Пол Мусе се овом својом књигом претставио као одличан литерата. У сваком његовом реду огледа се талентовани писац, који зна шта хоће и који технику писања одлично познаје. Књига је написана у облику модерног романа са живим темпом, којим се уосталом одликују све књиге правих репортера.

Актуелношћу својом Мусеова књига спада у ред најзанимљивијих публикација данашњице. Овако писана, она је одлична репортажа о кратком рату на Западу. Књига нема претензија да буде историска грађа за касније студије. Она је само збирка доживљаја и личних импресија писца, који је тешка срца учествовао у овом најкраћем рату у историји Француске, и као таква претставља драгоцену лектиру за све оне који о данашњим збивањима размишљају.

О ЕНГЛЕСКИМ МЕТОДАМА

Heinrich Binder: Das Frauenschiff, Carl Schünemann Verlag, Bremen, S. 544, RM. 9.—.

У доба Француске револуције, 1789, у пристаништу Лондона налазила се велика једрилица „Леди Ђулиан", која је већ месецима чекала на свој товар — један чудан товар! Он се састојао од 300 жена и девојака које су из ма каквог разлога дошле у конфликт са законом те су требало да буду депортоване у Аустралију где су тамо морале да се удају за кажњенике.

Ова једрилица са њеним товаром су тема Бидеровог романа, коме је успело не само да ванредно занимљивим стилом да авантуристички пут овога брода, већ да дубље уђе у ствари и прикаже нам читаво једно доба и полуге које су њиме управљале. Он нам даје слику тадашњег енглеског друштва, од најнижег до највиших слојева, цинизам владајуће класе и њену похлепност — особине које су још и данас остале исте.

Радио

СВАКОДНЕВНЕ ЕМИСИЈЕ БЕОГРАДСКЕ РАДИО СТАНИЦЕ

5.00— 6.15 Другарски поздрави
6.15— 7.00 Емисија за српске сељаке и вести на српском језику
7.00— 7.10 Вести на немачком језику
7.10— 9.00 „Добро јутро, драги слушаоци!"
9.00— 9.20 Вести
9.20—12.00 Пауза
12.00—13.00 Подневни концерт
13.00—13.10 Вести на српском језику
13.10—13.50 Подневна музика
13.50—14.00 Вести на немачком језику
14.00—14.50 Нешто за тебе
14.50—15.00 Извештај о водостању
15.00—15.30 Извештај Врховне команде с лаганим понављањем и кратке вести за војску
15.30—16.00 Пауза
16.00—18.20 Српске емисије
18.20—18.40 Час немачке народне групе
18.40—19.00 Музика за тебе
19.00—20.00 „Из савремених догађаја" на немачком језику и вести на страним језицима — бугарски, мађарски, француски и румунски.
20.00—20.20 Вечерње вести
21.40—22.00 Поздрави младог београдског стражара
22.00—22.15 Последње вести
00.00—02.00 Поноћне мелодије.

НЕДЕЉА, 12 септембра

16.05—17.00 Београд поздравља Бор. Суделују Народни оркестар Обреновић, Даринка Томић, Божидар Грујић, Петар Старчевић, Љубиша Спасић, секстет Симић, Војин Поповић и Рада Перић.

ПОНЕДЕЉАК, 13 септембра

16.00—18.20 Српске емисије.
16.00—16.30 Оркестар под управом Фрање Седлачека изводи забавну музику.
16.30—16.35 Извештај Врховне команде.
16.35—17.00 Концерт радио хора под управом Богдана Цвејића.
17.00—17.30 Дечје бајке — за одрасле (плоче).
17.30—17.40 Предавање.
17.40—18.00 Савета Сударе и Александар Гавриловић певају народне песме уз пратњу народног оркестра Милановић.
18.00—19.00 Симфонијски концерт великог радио оркестра под управом Освалда Бухолца. Солиста Лоре Фишер (алт). (Пренос из дворане Коларчевог Народног универзитета).

УТОРАК, 14 септембра

16.00—18.20 Српске емисије.
16.00—16.30 Музика из тонфилмова. Претстављамо Марго Хилшер и Маргит Симо.
16.30—16.35 Извештај Врховне команде.
16.35—17.00 Српске мелодије свира квинтет Николић.
17.00—17.30 Гласови са позорнице.
17.40—18.10 Народне песме певају Милица Дунђерски [illegible] Милосављевић.
18.10—18.20 Из савремених догађаја.

СРЕДА, 15 септембра

16.00—18.20 Српске емисије.
16.00—16.30 Концерт београдског гудачког квартета Немечек — Слатин.
16.30—16.35 Извештај Врховне команде.
16.35—16.50 Концерт женског октета под управом Богдана Цвејића.
17.00—18.20 Забавни час.

ЧЕТВРТАК, 16 септембра

16.00—18.20 Српске емисије.
16.00—16.30 Забавна музика. Изводи забавни оркестар под управом Фрање Седлачека. Солисти Дивна Радић и Вујица Брковић.
16.30—16.35 Извештај Врховне команде.
16.35—17.30 Народна музика. Изводе: Народни оркестар Обреновић, тамбурашки оркестар Аранички и солисти Рад. Маринковић, Љ. Васић, Бр. Филиповић и В. Савић.
17.40—18.10 Дечји час
18.10—18.20 Из савремених догађаја.

ПЕТАК, 17 септембра

16.00—16.30 Аудиција Радио Београда
16.30—16.35 Извештај Врховне команде.
16.35—17.00 Народне песме и музика. Изводе народни оркестар под управом проф. Петра Крстића. Солисти: Милица Бошњаковић и Теодора Арсеновић.
17.00—17.30 Шлагери. Изводе секстет Симић, Војки Поповић, квартет Ђорђевић и сестре Перић.
17.40—18.10 Народне песме певају Лела Лештарић и Предраг Буташ уз пратњу народног оркестра Милановић.
18.10—18.20 Из савремених догађаја.

СУБОТА, 18 септембра

16.00—16.05 Извештај Врховне команде на српском језику.
18.00—18.20 Српска емисија: Добровољачки час.
18.20—18.40 Час немачке народне групе.
18.40—19.00 Музика за тебе (Београдски гудачки квартет Немечек — Слатин).

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 4.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

ПОЛИЦИСКУ ОБЈАВУ издату од Претстојништвог радске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, па је оглашујем за неважећу. Радмила Митровић. 651 1—3

ИЗГУБИЛА САМ сведочанство I разреда гимназије, па га овим путем оглашујем за неважеће. Вера Вајцер. 652 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ и возну легитимацију издате од Претстојништва градске полиције Крагујевац изгубио сам, па их оглашујем за неважеће. Боривоје Калабић. 653 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ и избегличку легитимацију издате од Претстојништва полиције Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем их за неважеће. Принц Стефанија рођ. Шелиго. 654 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од општине Чумићске изгубила сам, фа је овим оглашујем за неважећу. Љубица Е. Павловић. 655 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 12.861 издату од Претстојништва градске полиције Крагујевац, изгубио сам па је оглашујем за неважећу. Милан Рашковић. 656 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од општине Чумићске изгубио сам, па је оглашујем за неважећу. Божидар Савић. 157 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције Крагујевац, изгубио сам, па је овим оглашујем за неважећу. Олга Јовановић. 658 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције, Крагујевац, изгубила сам, па је оглашујем за неважећу. Милица Стефановић. 659 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Среза гружанског изгубио сам па је овим оглашујем за неважећу. Милета Вукосављевић, Поскурице. 660 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Игњатовић Лепосава. 661 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Загорка Анимовић. 662 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Драгиша Станковић. 663 1—3

СВЕДОЧАНСТВО III разреда II гимн. у Крагујевцу изгубио сам, па га оглашујем за неважеће. Сима Симић. 664 1—3

СЛУЖБЕНИЧКУ легитимацију број 1760 издату од Окружног начелства Крагујевац, изгубила сам. Овим је оглашујем за неважећу. Вера Урошевић. 665 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, па је оглашујем за неважећу. Даниловић Бранислав. 666 1—3

ЗАРОБЉЕНИЧКИ дувански купон издат од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем га неважећим. Милисав Ристић. 631 2—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, па је овим оглашујем за неважећу. Светислав Јеврић. 632 2—3

ПОЛИЦИСКУ ПРИЈАВУ издату од Претстојништва градске полиције, изгубио сам те је овим оглашујем за неважећу. Видосав Сарић. 633 2—3

ПОЛИЦИСКУ ПРИЈАВУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам па је овим оглашујем за неважећу. Светомир Нешовић. 634 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам па је оглашујем за неважећу. Момчило Здравковић. 635 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам па је овим оглашујем за неважећу. Миланка Николајевић. 636 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам па је оглашујем за неважећу. Виктор Ђокић. 637 2—3

ПРОДАЈЕМ ВРШАЋУ ГАРНИТУРУ Дреш маршалов 46-у, Трактор Форсон 28 коња и плугове. Све исправно. Сретен Ђорђевић, Војводе Путника 1, Крагујевац. 638 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 1599/43 годину, издату ми од Претстојништва градске полиције Ужице, изгубила сам и оглашавам неважећом. Славка Роман, домаћица, Ужице. 667 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ број 7088 издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. *Мирковић Илинка.* 615 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ И ПРИЈАВУ издате од Претстојништва градске полиције Крагујевац и шоферску дозволу издату од Министарства трговине изгубио сам па их оглашујем за неважеће. *Вујичић Живота,* аутомеханичар. 620 3—3

ТРАЖИ СЕ Сретко Петровић, избеглица село Врточ, општина Милићи, срез Ласаница. Јавити *Вида Петровић,* избеглица село Грбица, срез Гружански. 614 3—3

ПОЛИЦИСКУ ПРИЈАВУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам па је оглашујем за неважећу. *Радмила Димитријевић.* 616 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је овим оглашујем за неважећу. *Живана Петровић.* 618 3—3

ИЗБЕГЛИЧКУ ЛЕГИТИМАЦИЈУ издату од Комесаријата за избеглице у Рачи изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. *Милан Војиновић.* 619 3—3

ПРОДАЈА СТАНОВА

ОД 1, 2 и 3 СОБЕ СА КОНФОРОМ.

ЦЕНЕ ОД 300.000 ДО 1,000.000 ДИНАРА

На основу својих Правила и Закона о привредним задругама врши ШТЕДНО-ГРАЂЕВИНСКА ЗАДРУГА »СВОЈ ДОМ« — Мишарска 9. 668 1—2

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

13 СЕПТЕМБАР 1943 ГОД.:

1) плац са зградом, угао Кап. Мишине 46 и Скеј Бегове бр. 37 Дин. 2,000.000.—
2) плац са зградама, Булевар Кнеза Александра Карађорђевића 31 Дин. 1,500.000.—
3) плац са зградом, Рајићева бр. 14 Дин. 1,500.000.—
4) плац са зградама, Скендербегова бр. 10 Дин. 1,400.000.—
5) плац са зградом, Принца Евгенија 37 Дин. 2,000.000.—.

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска бр. 33 од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења. 669 1—1

Државна хипотекарна банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

22 септембра 1943 год.

1) Плац са зградом Влајковићева 11а	Дин.	6,500.000.—
2) Плац са зградама Србобранска 3	„	900.000.—
3) Плац са зградама Француска 50	„	3,500.000.—
4) Плац са зградом Југ Богданова 7	„	2,200.000.—

24 септембра 1943 год.

1)Плац са зградом Скадарска 6	Дин.	9,000.000.—
2) Плац са зградом Руварчева 8	„	1,200.000.—
3) Плац са зградом Стојана Протића 32	„	1,000.000.—
4) Плац са зградом Османа Ђикића 18	„	1,700.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска 33/II од 10—12 час. где се могу добити сва даља обавештења. 675 1—2

Пажња! Пажња!

Продавцима златног накита

Не продајте ни једног парчета Вашег златног накита, дијаманта, брилијанта, драгог камења и златних зуба, док потпуно не би били упућени у њихову стварну данашњу вредност. Зато ако већ продајете понудите свима купцима, а напослетку у Вашем је интересу да понудите познатој и дугогодишњој фирми »ВРАЧАР«, која се не упушта у процену, али ћете се уверити да »ВРАЧАР« стварно плаћа по највишим дневним ценама. »ВРАЧАР« трговина старог златног накита и трговина антиквитета. V

Београд, Палилулска ул. бр. 6 — продужење Душанове ул. до Бајлонове пиваре тел. 28-706. 671 1—1

ПОСЕТИТЕ СТОВАРИШТЕ МОДЕРНОГ НАМЕШТАЈА

Ђорђа Барјактаревића

БЕОГРАД — КР. АЛЕКСАНДРА 87 и 97. ТЕЛ. 40156.

Има велики избор спаваћих соба, кухиња, трпезарија, комбинованих соба, кауча, патент фотеља, салонских дубоких фотеља, уз најниже цене, најлепши избор за 1943 годину. 672 3—4

Државна хипотекарна банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

15 септембра 1943 год.

1) Плац са зградом Градиштанска 3	Дин.	550.000.—
2) Плац са зградама Димитрија Туцовића 76	„	600.000.—
3) Плац са зградама Вразова 42	„	800.000.—
4) Плац са зградама Кнеза Павла 36	„	7,000.000.—
5) Плац са зградом Мариборска 14	„	500.000.—

17 септембра 1943 год.

1) Плац Димитрија Туцовића 143	Дин.	1,600.000.—
2) Плац Херцега Стјепана 8	„	2,000.000.—
3) Плац са зградом Стјепана Љубише 33а	„	800.000.—
4) Плац са зградом Мариборска 7	„	550.000.—
5) Плац са зградом Кнеза Павла 7	„	7,000.000.—

20 септембра 1943 год.

1) Плац са зградом Кнегиње Олге 24	Дин.	2,000.000.—
2) Плац Теслина 3	„	700.000.—
3) Плац Шајкашка 34а	„	400.000.—
4) Плац са зградама Космајска 35	„	4,200.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска 33, од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења. 673 1—1

СТАРИ НАКИТ И ДРАГО КАМЕЊЕ

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња.

„БУКУЉА“

ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА
Краља Милана 41-а до Славије

674 1—1

Државна хипотекарна банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

28 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградама Босанска 21	Дин. 3,500.000.—
2) Плац са зградом Венизелосова 7	Дин. 1,000.000.—
3) Плац са зградом Кнеза Павла 63	Дин. 1,000.000.—
4) Плац са зградом Албанска 30	Дин. 1,100.000.—

30 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградама Митрополита Мраовића 7	Дин. 900.000.—
2) Плац са зградом Палмотићева 24	Дин. 7,000.000.—
3) Плац Топличка 11	Дин. 500.000.—
4) Плац са зградом Палмотићева 16а	Дин. 7,000.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради — Скадарска 33-II, од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења. 670 1—3

Поштарина плаћена у готову

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Београд, 18 септембра 1943
Бр. 35. Год. II.
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

Н. и. Бр. 1994

Народни плебисцит

ЗА СЛОГУ И ЈЕДИНСТВО

Као какав неодољиви талас шири се спонтано земљом Србијом покрет за слогом и јединством међу свима Србима. Зло је било превршило меру, невина крв просута од братоубилачке руке дизала је своју тужбу небу, свест родољубивих грађана није могла више да издржи бес међусобног истребљивања.

Сви смо осећали да нас нека зла коб вуче поново ка амбису, који би био гроб српског народа. И пред том очигледном страховитом опасношћу сваки је осетио свој део одговорности, ма колико да је његов положај незнатан.

А тим пре схватили су колико већу одговорност носе они, који су раније у животу земље играли какву улогу у јавном животу и вршили известан утицај на политичко опредељивање српског народа.

Најчеститији међу њима схватили су да је дошао час када се не сме више ћутати и пасивно гледати како падају српске главе, како се лије српска крв за рачун Лондона и Москве.

Схватили су да је кукавичлук и издајство седети скрштених руку у овим судбоносним часовима, када се ради о бити или не бити целога народа. Разумели су да је њихова дужност да, не обзирући се на опасности, јавно и отворено осуде акцију „шумских" свију фела и да објасне народу његове дужности према себи, према своме потомству и према заједници.

А народ са своје стране долазио је у хиљадама на ове велике народне зборове посведочујући тиме своје разумно схватање догађаја и своју високу националну свест.

Свака недеља доноси нам из по једног краја Србије потврду непоколебљивог опредељења српског народа за ред и мир, за слогу и јединство. После Крушевца, Крагујевца, Ваљева и Јагодине ове недеље сличне манифестације народног расположења догодиле су се и у Шапцу и у Пожаревцу.

Људи које је народ слушао раније као политичке и јавне раднике или који су се у њиховој средини истакли као најбољи домаћини рекли су речи мудрости и слоге, здравог разума и братства које народ прихваћа у данашњим временима као мелем на рањену душу. Рекли су речи које као да су ваљене из душе српског народа, која је племенита и човекољубива и буни се противу братоубилачког проливања српске крви.

На тим зборовима не убацују се агитационе пароле разних политичких група, већ народ заједно са својим првацима, забринут за судбину Отаџбине, подиже глас српског човекољубља и тражи од небраће да поштују српске животе и српске главе, да чувају ред и мир да бисмо сачували свој опстанак и дочекали боље дане.

Треба читати ове речи, које да нас одјекују широм целе Србије, које гласно и јасно пред Богом и пред светом показују чврсту вољу српског народа да истраје на српском путу спаса и обнове Србије, којим га води пожртвовано генерал Недић.

И верујемо да шумски отпадници, слушајући ове речи са шумских пропланака морају разумети њихов заповеднички смисао и да им се морају покорити, ако нису изгубили свако човечанско осећање и ако нису тужно робље, које мора да се покорава наређењима из Лондона и Москве.

Ово окупљање народа, погођеног у своме животном нагону и у својој националној свести мора унети страх код шумских одметника, јер то народ изриче своју пресуду над њиховим недели ма, а народни суд је страшан и неумитан.

Овај прави народни плебисцит говори да је градитељско и позитивно у српском народу дошло до свога пуног изражаја и да значи крај тиранији мрачних сила и крвожедних инстинката. Осећања братства и слоге поново прожимају српски народ сем оне шаке отпадника по шумама. Српски народ поново постаје као једна породица, као једна велика задруга, чији се чланови збијају кад се деси несрећа и тада сви сложно раде да се исправи зло и поправи положај.

Зато у данашњим приликама са новим могућностима и изгледима ове манифестације позитивности српскога народа и његове одлучне воље да сложно и братски одржи ред и мир јесу велика нада да ће се постићи многи резултати, жељно очекивани, који ће српском народу сачувати опстанак и донети му што скорију будућност.

Ако истрајемо на овом путу којим нас воде здрав разум и смисао за стварност, правилно процењујући догађаје и не заносећи се брзоплетим предвиђањима и блефовима тућинске пропаганде, можемо сматрати да смо пребродили највеће опасности и да са спокојством можемо гледати у будућност српског народа.

Али ако и поред овако јасно изражене воље српског народа, заслепљени појединци или банде помахниталих одметника поремете мир и ред, онда тешко је предвидети шта ће бити са нама, а све наде и могућности за побољшање нашег положаја изјаловиће се сигурно.

Зато њихови непромишљени поступци у данашњим приликама још већи су злочин, јер увећавају само патње српског народа и доводе у питање његов опстанак. Али наша вера у конструктивност и мудрост српског народа велика је и зато смо уверени да ће она савладати и победити отпадништво и плаћеништво свију оних, који су се одметнули од националне дужности и служе као оруђе Лондона и Москве угрожавајући најсветије интересе српског народа.

„С.—Н."

КО ЋЕ КАО БОГ

Написао:
Димитрије Љотић

Кад би се данас све могло рећи о пучу од 27 марта, онда би се тек виделе праве размере овог злочина извршеног над Југославијом и српским народом.

Јер тада је шака људи, у име Југославије и српског народа — нарочито, — узела на себе да објави рат Немачкој у тренутку кад ова то заиста није хтела и кад је располагала својом огромном и невиђеном дотле, ничим незаузетом оружаном силом.

Смемо ипак рећи да је тада над Југославијом и српским народом, у реакцији на пуч, **изречена смртна пресуда.**

Што ова није извршена има се благодарити српском чуду, које се догодило по Божијој милости, а под вођством генерала Недића.

Не можемо — није време — писати о томе опширније, али није ни потребно. Зар се не поздрављамо о Ускрсу дивним речима »Христос воскресе!«, а отпоздрављамо »Ваистину воскресе!«, и тако кратко, ускликом, износимо своју дубоку веру и своје огромно вековно искуство, и на томе као на стени, и као појединци, своја животна дела, и као народи, своја стремљења и своје културе, градимо.

Тако и ми морамо место дугог разлагања и доказивања, кратко знати да смо као народ били предати (због глупог злочина од 27 марта) смрти, а да смо Божијом милошћу — чудом од тога спасени — и сад можемо на томе градити даље, вером и љубављу, своје народно дело.

*

У светлости последњих догађаја то се нарочито види, — а видеће и они који сад не виде, — да је одиста пут остварен Божијом милошћу, под вођством генерала Недића, право чудо.

Одређен смрти српски народ је изгубио био већ многе основне услове потребне за живот. Не можемо овде те услове набрајати, а није то ни потребно, јер смо се као народ одиста давили без њих, а сви знамо чега смо све били лишени.

Три пута су се указала тада пред српским народом, а један је само био прави.

Она друга два пута су ишла час заједно, а час су се разилазила, али оба су полазила од погрешног гледишта да један народ изгубљену слободу може повратити **кад сам то хоће**, при чему су нашли помоћи код Јевреја из Москве и код Јевреја из Лондона и Вашингтона.

Они нису хтели да виде да »ни врабац с гране на пада без Божије воље«, а камо ли да један народ може слободу изгубити случајем, — па отуда нису хтели разумети, да ни наше народно васкрсење не може доћи кад ми то, с оружјем у руци захтевамо, већ кад то Господ буде одредио. Зато та два поменута пута нису, не само никаква успеха имали, ни могли имати, већ су донели српскоме народу нове, тешке и крваве губитке и пустошења.

А тим путевима су ишли зато што нису ушли у дубину наше народне трагедије, — што су је преживели кожом, а не душом, — па чак не ни кожом, већ покожицом, — што су себе отсекли од правог духовног, дубоког народног живота, — што нису схватили ни Косово, ни Кнежево »привођење царству небескоме«, на коме су честитог Кнеза верно следили Кнегиња Милица са другом својом, деспотицом и монахињом Ефимијом, и сином својим »благоверним, дивним и слатким господином Стефаном Деспотом«, унуком својим Ђурђем Смедеревцем, Патријарсима српским, пећским и карловачким, и осталим четирвековним, славним и мученичким, вођством народа српскога.

Пут генерала Недића, на коме се ово Божије чудо са српским народом, на смрт одређеним, догодило, јесте зато српски пут, — што одговара тој најтрагичнијој и најдивнијој српској покосовској историји, већој и дивнијој од оне која јој је претходила. Разумео је генерал Недић, — и ту је сва његова величина — да мора у име, и испред свог народа, да погне главу своју у знак покорности не људима, већ самој Божијој вољи, (која нас је пропашћу државном и народном казнила) — и да је то једини пут који ће моћи променити изречену, а још неизвршену, смртну осуду нашу. А то је учинио, јер није тражио »славе код људи, већ славе код Бога«.

Војник је позивом својим посвећен међутим слави људској, — монаси пак траже славу код Бога, а не код људи. Па ипак, у наше дане, не нађе се црни калуђер да, презревши славу људску, приклони врат свој у јарам покорности вољи Божијој и води народ свој, у данима најцрњим његове несреће, — него Бог постави војника да путем који та-

КЊИЖЕВ. БИБЛИОТЕКА „ПРОСВЕТА И НАРОД"

ко мало личи на оне за које се он спремао и навикао, извлачи српска народна кола из провалије смрти и уништења.

»Велика је ово тајна« заиста! А без тајне нема чуда, јер кад би ми знали сав механизам чуда, онда чуда не би ни било.

Не знам да ли ће ко год знати, умети и моћи да тај чудни пут достојно опише. Али, (као сведок говорим), има бескрајно више истинске величине и правог јунаштва у оног који је, често пљуван, прљан, срамотом обасипан, истрајао понизно и покорно у свом пожртвовању на овом путу, — него да је обасипан похвалама, цвећем, општим и јавним признањем, водио и добио велики победоносни рат.

Јер ко ово не би желео себи и ко се за ово не би грабио? Десетине хиљада људи би дигли руке и потражили себи ту част и славу, и хиљаде би били у стању, уз Божију помоћ, да је и заслуже.

Али ову горчину срама и понижења, овај трновит пут и трнов венац, — ову уску стазу усечену у стени, која стално иде изнад бездне неразумевања и испод литице неповерења, којом је Бог једино дозволио да се може спасти народ наш, ко би то прихватио? Ако би једва десетина у читавом народу, у налету љубави, пристала да прими на себе бреме срама и понижења. А колико би времена међутим и она истрајала? То је питање постављено било пред васцели народ, и један војник, (слављен и вољен дотле) пристао је, узео на себе и носио, у покорности вољи Божијој, за цео свој народ, крст српског пута.

И још ће га носити! До краја! До пуног васкрса и славе. Јер нису прошле ни горчине ни понижења, ни опасности, ни неразумевање ни неповерење.

Па ипак је нешто прошло.

У светлости данашњих догађаја се види, као на дану, да је народни пут генерала Недића, она уска, у камену керазумевања и неповерења, усечена стаза, избила на ширу зараван. Сад је већ лакше.

Дело вере и љубави је већ награђено.

Онима којима још ни то није јасно, открити се ништа овде неће. »Пород аспидин, род лажљиви и прељуботворни« је увек тражио доказа.

Али »других им доказа, осим доказа Јоне пророка«, самог факта очуваног и васкрслог живота, — ни овде »неће бити дато«.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке) Тел. 20-383

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772

Тромесечна претплата 36 динара шаље се преко »Пресе« а. д. Влајковићева 8.

НЕДЕЉНИ ПРЕГЛЕД МЕЂУНАРОДНИХ ДОГАЂАЈА

Ко се бори за Енглеску - тај мора да погине

Из текста примирја које је склопио Бадољо јасно се види да је овај војвода-издајник, заједно са краљем-издајником, спремао прелаз Италије на страну британоамеричке коалиције. Тачка 2. тог уговора садржи Бадољову обвезу да омета покрете Немаца на територији Италије. Даље тачке, и то 4, 6, 7 и 8, употпуњују ову обавезу другим сличним обавезама које несумњиво доказују да су два издајника (управо три), јер је и принц Умберто такође учесник овог у историји рекордног неваљалства) свесно претварали италијански народ у топовско месо за Британо-американце.

Цинизам те издаје сопственог народа достиже врхунац у томе што су издајници пристали на даље бомбардовање италијанских градова од стране британоамеричких ваздушних снага све дотле док Ајзенхауер буде нашао за сходно да објави капитулацију. Ово безобзирно излагање Италијана мукама можемо објаснити тиме што су издајничка тројица хтела несметано од стране Немаца да добију неколико дана у времену, како би се Ајзенхауер спремио за указивање помоћи издајницама. Бадољо и краљевска породица много су нада полагали у ту британоамеричку помоћ, али она је задоцнила. Десило се оно што се увек дешава: ко се бори за Енглеску мора да погине. Краљ и његов син постали су избеглице, а што се тиче главног махера те сраматне издаје Бадоља он је већ готов: цела британо-америчка штампа тражи уклањање овог неспретног државника који није умео да добро послужи британоамеричким циљевима.

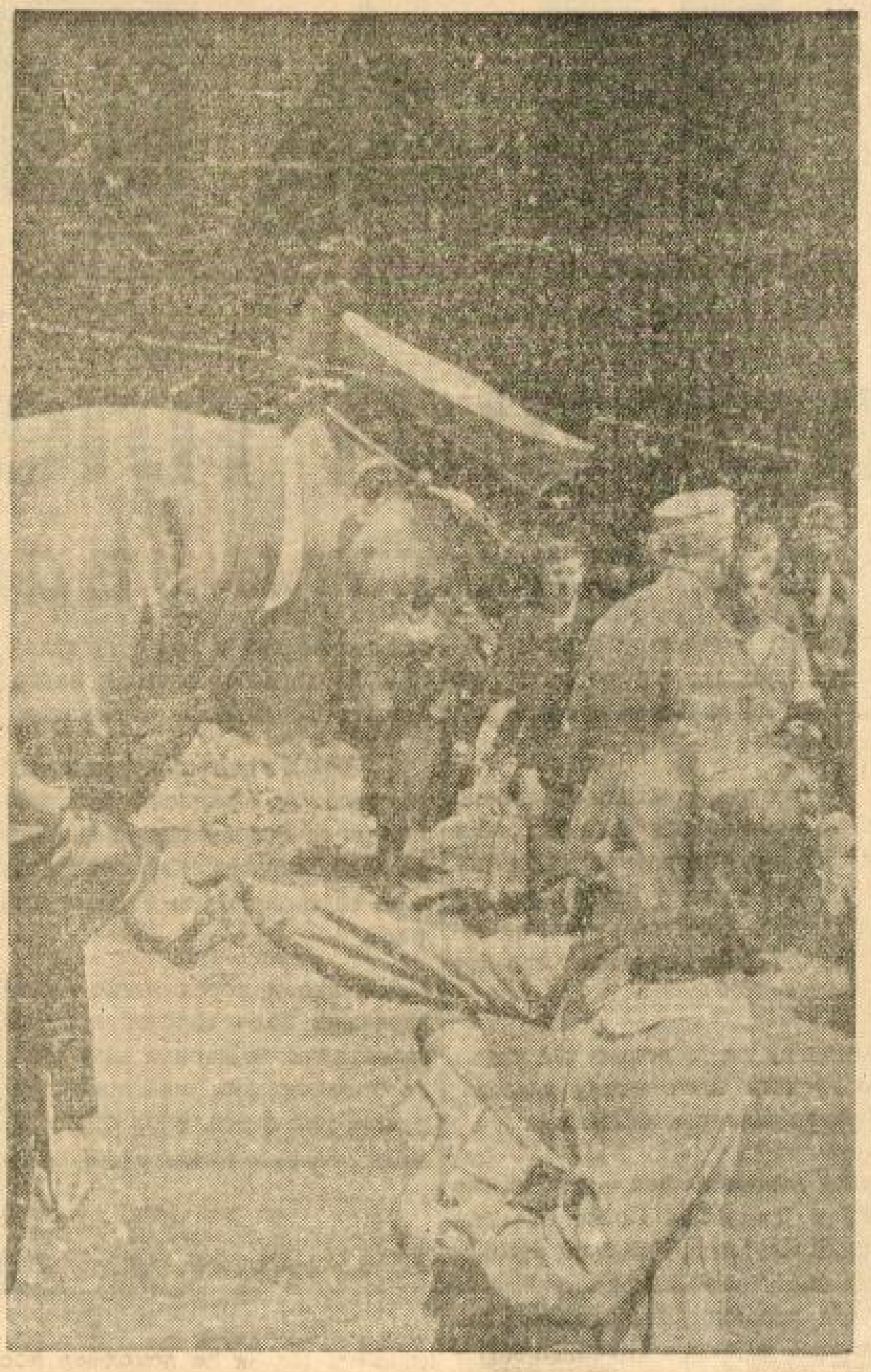

Вођа Рајха има пуно љубави за немачку децу

Foto: Belgrader Bildagentur —

Муке и невоље претстоје не само вођама издаје, већ и оним који су те вође увукли у издају: делови италијанке земље који ће се налазити у зони британоамеричког господарења искусиће тешке последице прекида везе са верним савезником, Рајхом. Енглези већ сада јављају да неће моћи да снабдевају угљем италијанске области, јер је њихова продукција угља недовољна ни за саму Британију. Међутим, оставити Италију без довоза угља, то значи изложити њено становништво и њену индустрију највећој беди. „Ко се бори за Енглеску мора да погине!"

Ова историска реченица сада се опет трагично потврђује на примеру Италије. На примеру Италије потврђују се и свима позната истина да је Немачка увек верна својим пријатељима. Она остаје верна према оном делу италијанског народа који не признаје издају, који хоће и даље да се бори за Европу.

Она рескира стотинама живота својих најбољих војника да би спасла свог пријатеља, Мусолинија.

Хапшење Мусолинија од стране краљевог повереника Бадоља, истог Мусолинија који је 20 година био лојалан према свом краљу, срамна издаја италијанског народа и немачког савезника и чудовишни детаљ те издаје, краљево уверавање да нема капитулације кад је капитулација већ била потписана пре 5 дана, — све то претставља један тежак ударац не само по престиж италијанске династије, већ и по сам монархички принцип. У монархичком принципу има извесан део мистике која подиже монарха изнад обичних грађана. Италијански монарх је пао испод нивоа морала обвезног за краљевог поданика, не говорећи већ о дужностима краља.

Није ни чудо што је Мусолини, узевши поново власт у своје руке, претворио фашистичку странку у републиканску фашистичку. Тиме не почиње обрачунавање Мусолинија са краљем, тиме почиње нов политички живот талије, републиканске Италије која је изгубила поштовање према својој династији.

Повратак Мусолинија на врхунац власти у Италији доводи до рашчишћавања ситуације у тој земљи. Прво ће бити из фашистике странке елиминисани сви они који су после Бадољовог преврата пожурили да изјаве своју готовост да служе оним који упропашћују 20-годишњи рад фашизма и Мусолинија. Тиме ће се фашистичка странка бројно смањити, али духовно ојачати.

Истовремено се врши и просејавање кроз сито националне поузданости и целога италијанског народа. Елементи, који су малаксали у досадашњем рату и који су се одушевили мишљу да ће Бадољева издаја избавити их од даљих напора, неће више моћи да саботирају рат.

Италија излази из кризе коју је преживела препорођена, као што се људски организам препорађа после тифуса. Инјекција тифуса коју су начинили подмукли агенти Британоамериканаца имала је на крају крајева благотворног дејства: сада ће Европа имати здравију Италију као члана Тројног Пакта.

Тројни Пакт је остао неповређен догађајима последњих дана. Декларација коју су заједнички објавили Немачка и Нипон сведочи о томе да Тројни Пакт није ствар коњуктуре, већ чврсте повезаности младих нација заједничким животним циљевима и заједничким идеолошким побудама. Том декларацијом престају све лукаве комбинације које су хтеле да пусте у оптицај британоамеричке агитаторске смицалице. На велико разочарење непријатеља Тројни пакт остаје и даље чврст савез борбе, борбе до коначне победе.

Тројни Пакт је моћан не само сложеношћу своја три главна партнера, већ и оданошћу мањих учесника тог савеза народа. Избор регентског савета у Бугарској доказује да је бугарски народ чврст у својој одлуци да спроводи политику борбе против ваневропских снага. Једногласни избор трију регента који су сви стопроцентни следбеници политичког курса покојног краља Бориса је једна импозантна манифестација верности Бугарске задацима и делима Тројног Пакта.

Неколико дана кризе у Европи, која је настала услед Бадољевог издајства, а која је тако брзо и, можемо рећи триумфално, решена одлучношћу Рајха, донели су извесне промене у политичком статусу Албаније.

Консолидовање Европе у данима када су Британоамериканци полагали толико нада на своју акцију дезорганизовања Европе — то је велики ударац за непријатеља Европе. Разочарење се примећује у јавности Британије и САД. Траже се кривци неуспеха Бадољове издаје. Британска штампа напада Черчила што се крије у Америци, када се у Европи дешавају ствари од највећег значаја. А та лисица остаје и даље поред Рузвелта, јер не сме да иступи пред британску јавност сада, кад је претрпео такав страшан политички пораз у Италији.

Величина тог пораза повећава се једном малом чињеницом, која је остала скоро непримећена у нашој јавности. Од дана заузећа Рима, немачке трупе су узеле на себе гаранцију безопасности папинског града Ватикана. Немачки војници чувају тај град, а самим тим онемогућују британским и америчким дипломатима акредитованим код Ватикана да буду у додиру са римским политичким круговима и да врше политичке махинације против Европе у једној од најглавнијих престоница Европе. Укратко речено, Немачка је онемогућила Британоамериканцима једну њихову дипломатску и тајну дипломатску дужност у Европи, коју су спроводили годинама, искоришћавајући нератујући град Ватикан за своје ратно-политичке махинације. И ово је један тежак пораз за Черчила и Рузвелта.

Али највећи пораз претрпела су та два светска злотвора услед последњег Фиреровог говора. У том говору било је више значајних политичких изјава, које се односе на немачки народ, на Европу, на Тројни Пакт, али најзначајније је било то у каквом је тону тај говор састављен.

Тај говор је декларација политичког поштења. Више него декларација: то је непобитан доказ да је политика Рајха не само начелно поштена и племенита, већ је поштена и племенита у свима својим делима.

Какве разлике између лукавих, подмуклих речи британоамеричких државника и искрене, отворене политике Рајха и његовог Вође.

Кад је Немачка победила Француску, она је њој поклонила такве услове примирја које може добити не побеђени противник, који је својевољно пристао на престанак борбе. Када су Британоамериканци мислили да су помоћу Бадољове каме победили Италију, они су поставили Италијанима најподлије услове: прелаз у борбени ред коалиције, придржавши себи право да диктирају према сопственој жељи, према сопственом ћефу даље услове политичке, привредне и финансиске природе. Тако поступају Британоамериканци према онима које мисле да придобију на своју страну.

Немачка поступа племенито и према непријатељима, а како поступа према пријатељима видимо из њеног држања према свима који су верни савезу са њом. У том погледу говор Вође Рајха је јединствен документ племенитости у међународној политици.

МЕС.

Уметничке драгоцености Сицилије

Као што је већ јављено, Енглези и Американци, под видом куповања, уствари за багателу, присвајају уметничке старине на Сицилији.

Што се тиче Сицилије, сличан случај десио се и у античко доба. За време императора Августа, Сицилијом је управљао гувернер Верес. Он је бескрупулозно пљачкао земљу, нарочито уметничке драгоцености, да су се становници најзад жалили против њега.

Главни тужилац уствари је био сам чувени писац и филозоф Цицерон, и његова оптужба против Вереса спада у најбоље светске саставе из говорништва.

Верес је био осуђен на изгнанство, где је и умро.

МАЧВА И ПОДРИЊЕ, СТИГ И МЛАВА

УСТАЈУ У ОДБРАНУ РЕДА И МИРА

После Крушевца, Крагујевца, Ваљева и Јагодине, Шабац и Пожаревац придружили су се покрету, који манифестује вољу српског народа да сачува мир и ред у земљи и да се престане са проливањем српске крви за рачун Лондона и Москве.

Из Мачве која је доживела трагичну јесен 1941 године одјекнуле су речи разума и човекољубља, које су се пронеле широм целе земље и које неће остати без резултата. Зато што је платила многобројним жртвама бес првених бандита, Мачва и Подриње данас имају дубоко развијено осећање за ред и мир да би се спасла свака српска глава, да би се сачувала свака кап српске крви.

Мудрост српских сељака из Мачве и Подриња, сазрела у патњама и искушењима, проговорила је на збору у Шапцу и њихово искуство послужиће осталим крајевима да се сачувају од напасти и избегну нежељене последице. То је истовремено и опомена шумским отпадницима да се не дрзну да наруше ред и мир, јер ће проћи рђаво, као што су прошли првени бандити.

Исто тако народ у Стигу и у Млави јасно и одлучно изјаснио се позитивно противу сваке одметничке акције. Одобравајући једнодушно рад владе народног спаса са генералом Недићем на челу, он је дао свој глас у великом народном плебисциту за слогу и јединство српског народа у реду и миру.

Велики народни збор у Шапцу отворио је претседник Шабачке општине г. Поповић рекавши да су се састали да се договоре како ће се најлакше извући из оних несрећа и ужаса и како бисмо се сачували за будућност. Да би се спасли морамо имати пред собом само идеју коју већ две године пропагира генерал Недић, а то је идеја Српства, реда и мира.

После тога је узео реч познати шабачки привредник Ђ. *Јовановић* који као дугогодишњи јавни радник саветује народу да следује стопама генерала Недића. Каже да је овај крај био до скора релативно најмирнији, али да су сада почели да се појављују рушиоци мира и зато он поручује:

„Мени је дужност да кажем да ти људи својим радом доносе несрећу нашем народу и угрожавају нам тежак и иначе претежак живот. Још једном кажем: људи из шума немају права да угрожавају наш опстанак, јер Србију сачињавамо ми који смо остали код својих кућа.“

Стари ратник Марко Бојан-Срдановић позивајући се на мудру пословицу: снага кладе ваља, а ум царује, рекао је између осталога:

„Не дајмо више узалуд ни једну кап драгоцене српске крви. Не дајмо да нашу крв проливају они који не претстављају Србију и српски народ.

Овај збор није сазват зато што смо сити и бесни. Морамо да се договоримо, да осудимо оне који се цилитају по шумама, да гледамо наша посла и да радимо на очувању реда и мира, толико потребног српском народу.“

Старина Жика Бошковић из Мале Врањске, говорећи о положају српског народа у данашњој светској ситуацији, рекао је следеће:

„Не правимо никакве изгреде, будимо мирни и стрпљиви, јер народи који ратују сносе много веће невоље, јер они чак и животе полажу. Грех би било да направимо неки корак, који би нас упропастио и избрисао наш народ са лица земљиног.

Јер, у будућем уређењу света ми морамо нашој земљи дати достојно место. Морамо то урадити сами. Зато, браћо, не свађајте се, не тужите се. Наш народ каже: „Где је слога и љубав, ту је и Божји благослов“.

Професор Бошко Новаковић рекао је да је живот најдрагоценији дар природе и да зато треба штедети животе српског народа, па је затим изјавио следеће:

„Нама, као народу, у слози лежи спас. Ми болно и трагично осећамо сваки свој губитак. Данас се поставља питање са чим и како ћемо изићи пред потомство и нашу децу, шта ћемо им оставити. Да ли ће поколења после нас имати да нас куну, или благосиљају. Да ли треба да уништимо родитеље и хранитеље наше омладине или да их чувамо?“

Претседник дубљанске општине Драгослав Ђурковић-Баја одбија да је сељак из Мачве и Подриња комунист и узвикује:

„Ми не смемо дозволити да Срба нестане. Јер ако нас не буде, онда шта ће нам Србија без Срба.

Ништа лепше нема него бити Србин, славити славу и чувати српску тробојку.

Ништа лепше нема него чувати ред, рад и мир, јер у томе лежи спас српства.

Живела мајка Србија, живео српски народ!“

Бивши народни посланик Нинко Мартиновић из Богатића, у своме апелу за ред и мир упутио је ове речи народу:

„Послушајте зато све савете које смо вам данас упутили, а у име генерала Недића, који се пре две године ставио у одбрану српства. Не слушајте оне са стране, који вам причају о разним измишљеним стварима, већ чувајте ред и мир. То вам шапућу хиљаде невино изгинулих, то све моле српске мајке и преклињу српска деца“.

Влада Милинковић, претседник општине из Слепчевића, позивајући народ да чува мир у слози, рекао је:

„Састали смо се по великој историској нужди, да у болу узвикнемо свима Србима: време је да истини погледамо у очи. Време је да увидимо да нас само мудрост може спасти.

Говорили су затим Радоје Новаковић, претседник општине из Клења и Илија Поповић, бивши бан из Шапца, па је на крају узео реч Александар Дачић, бивши управник Земљорадничке задруге у Шапцу, који је закључио следећим речима:

„Будите свесни данашњице. Знајте и упамтите да какогод ми данас радимо таква ће нам бити сутрашњица. Питаће нас наша поколења, да ли смо били вредни и достојни данашњице. Ако зло будемо радили данас, будућност ће нам бити црна. Утувите и упамтите све речи данашњег говорника пренесите их и осталој браћи у Подрињу и Мачви, посаветујте се међусобно и пођимо заједничким путем којим нас води наш генерал Недић да би достигли циљ“

(Наставак на 5-ој страни)

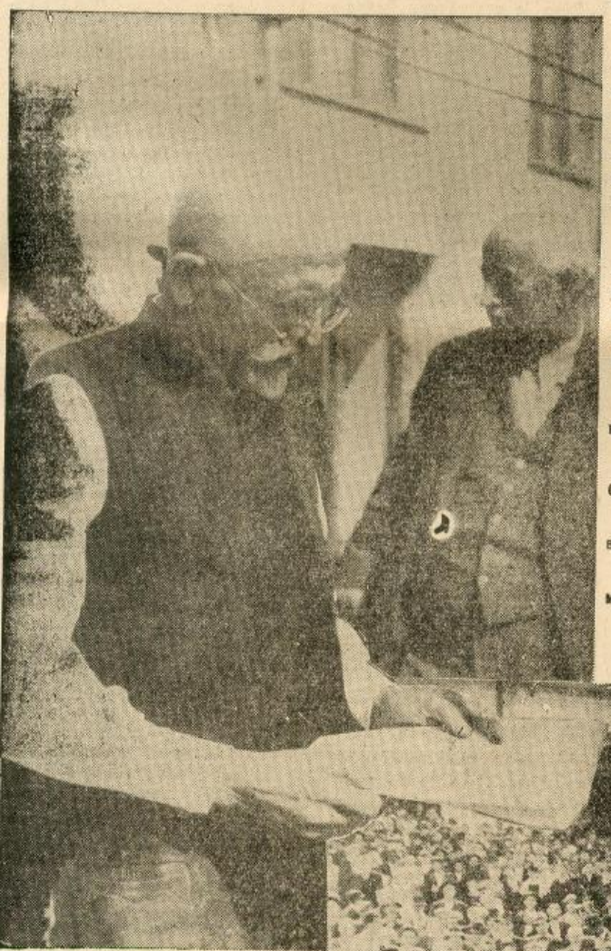

НАРОДНИ ПЛЕБИСЦИТ

❖

Маса грађана и сељака на збору у Пожаревцу слуша говорнике са села, који изражавају народну вољу за слогом и редом

❖

Брз и убедљив одговор

Учешће Италије на страни Рајха у овом рату имало је веома великог стратегиско-политичког значаја. Без обзира на то да ли је она активно учествовала у рату или да ли је била у ставу незараћене стране, њена колаборација са Немачком и Јапаном сачињавала је политички фронт младих нација. Њена колаборација употпуњавала је идеолошки фронт на коме се боре народи Европе и Источне Азије ради стварања Новог Поретка.

Зато је Бадољев превrат од 25 јула направио једну велику празнину у том идеолошком фронту. Његове реакционарне реформе спровођене ужурбано и бесмислено биле су у супротности са оним светим циљевима за које се бори Европа. Бадољева капитулација од 8 септембра (или боље речено од 3 септембра) коначно је приказала да војвода издајник у Италији намерно задаје ударац идеолошком фронту Европе.

Зато ослобођење Мусолинија (које је само по себи један необично смели и вешти подухват трупа) има огромног значаја, јер васпоставља идеолошку заједницу младих нација.

Са стратешко-економског гледишта учешће Италије у рату треба сматрати као један прилично велики терет за Рајх. Њена пасивна привреда, а нарочито чињеница да Италија нема сопственог горива (ни угља, ни природног бензина, ни у довољној количини замена бензина), оптерећивала је привреду Рајха. Сада се је ситуација променила.

Из тока борбених радњи које су се одиграле у протеклој недељи, а нарочито из покрета немачких трупа које су разоружавале Бадољеву војску и заузимале извесне области Италије, можемо констатовати да није намера водећих војних кругова Рајха да се цела Италија налази у оквиру одбрамбеног система Европе. Изгледа, да јужни део мало интересује Немце, који држе тамо сасвим незнатну војску са задатком да успорава непријатељске покрете.

Према томе, можемо претпоставити да сада отпада бригa око снабдевања најпасивнијег дела Италије, који је у економском погледу тражио много, а давао мало. Није чак давао ни добре војнике, нити одушевљене фашисте: најбоље родољубе, најбоље родољубиве масе налазе се у северној половини Апенинског полуострва.

Васпостављење фашистичке власти у северном делу Италије значи прикључење европском борбеном систему најважнијих делова ратног потенцијала Италије, док ће, међутим, економско-стратегиска пасива Италије остати ван сфере европске економије.

Најзад, треба проценити ситуацију и са војно-стратегиског гледишта. Нема сумње да је Бадољева издаја имала циљ да пребаци Италију из логора Тројног пакта у логор коалиције. Имала је циљ не само да отвори капију Европе за инвазиону војску, већ и да омогући запоседање аеродрома од стране Британоамериканаца у Северној Италији, што би значило један тежак препад на позадину немачке војске која се налази на Апенинском полуострву.

Реакција Немачке је била брза и снажна. Она је убедљив доказ одлучности немачког вођства и снаге немачких трупа. Капија Европе је ипак отворена. Британоамериканци су могли да се искрцају у Калабрији, у Апулији и јужно од Напуља. Међутим, немачка оружана снага може се само томе радовати, јер долазак британоамеричких трупа на европско копно даје могућност једног у Немачкој жељно очекиваног сукоба са непријатељем.

Један од детаља тог сукоба одиграо се код Салерна, где је Ајзенхауер искрцао преко 100000 војника. Немачка армија, иако је била запослена разоружавањем пет италијанских гардиских дивизија у Риму, ипак је могла да предузме противмере и да већ петога дана борбе пређе у контранапад. Борба код Салерна је симптоматична у том погледу што приказује на какав ће отпор наићи британоамеричка инвазиона армија, ако се буде искрцала у ма каквом делу медитеранског базена.

Генерал - фелдмаршали Рундштет, Ромел, Кеселринг, Вајхе и Лист са огромном војском чувају Јужну Француску, италијанску зону и цео Балкан. Непријатељ је мислио да ће се лако увући на европску територију, користећи се распадом Бадољеве војске и издајом тог херцога од Адис Абебе. Овај план није успео. Немачка војска држи обале у својим рукама и то држи их много боље него што је држала до сада када је морала поверити многе важне зоне обале несигурним италијанским трупама предвођеним од стране несигурних, саботерских генерала.

Сада нема више саботаже. Оружана снага Европе смањила се за 500.000 обезоружаних италијанских војника, али њена моћ се је повећала баш тиме што је избачено оно што је било трло. Остаје само здраво. Том здравом придружују се најбоље јединице италијанске војске и фашистичке милиције.

Дакле, догађаји у Италији разбистриле су стратешку ситуацију у базену Медитерана и доприне ли су повећању ратног потенцијала Европе.

Општа пажња је привучена катим догађајима, и зато је Источни фронт некако бачен у засенак. Међутим, борба која се тамо води и даље стоји у првом реду ратних збивања. Непријатељска агитација труди се да прикаже совјетску офанзиву у најефектнијим бојама и најдрастичнијим цртама.

Истина је да су Совјети постигли извесне успехе и да су на појединим местима јужног дела фронта напредовали у току прошле недеље. Набројавање од стране Совјета заузетих вароши и села, изношење увек претеране километраже напредовања совјетских продорних клинова ства ра утисак да је Стаљинова офанзива добила неког већег маха.

Ово није тачно. За десет недеља највећих нападних напора Стаљин је освојио свега 15.000 квадратних километара територије, што претставља један тридесети део Украјине.

Тај тридесети део Украјине стаје Стаљина 1,600.000 војника и 16.000 тенкова, не рачунајући хиљаде и хиљаде топова и авиона. То заузеће територије не игра скоро никакве стратегиске улоге све дотле док није поољан морал, док није порушен борбени поредак браниоца. Немачке трупе и даље спроводе планскиј своје покрете, а то нису увек отступни покрети, већ на више места Немци прелазе и у противнападе, и тиме повећавају тешкоће и губитке бољшевичке офанзиве.

»Скочити и јуришати јесте лозинка немачких падобранских јединица које неустрашиво решавају најтеже постављене задатке

Подвиг ослобођења Мусолинија јесте још један сјајан пример неустрашивости немачких падобранаца

Објективно гледајући ситуацију на Источном фронту, морамо рећи да је она потпуно задовољавајућа, јер је десетонедељна совјетска офанзива постигла до сада негативан резултат: немачка снага није окрњена, совјетска снага је преполовљена.

Зато Совјети и даље вичу да британоамеричке демонстрације на италијанској обали не олакшавају ситуацију Совјетске Уније. Москва сматра за демонстрације оно што Лондон и Вашингтон хоће да претставе као велику инвазију, као стварање другог фронта у Европи. Москви је потребна стварна помоћ, а не ова рекламна. Потребна јој је зато што она види постепено исцрпљење својих снага и хоће да добије помоћ пре него што ће бити касно.

М. Војновић

НЕВЕРНИ ТОМА

Многи су у Србији као неверни Тома. Чули су о ускрсу руског живља у областима ослобођеним од комунизма, па ипак нису веровали у то чудо, јер су навикли да погрешно мисли о истоветности Русије и СССР. Годинама и годинама спроводила се смишљена агитација, која је довела наш свет до погрешних схватања да се под совјетском влашћу наставља руски народни живот.

У последње време захваљујући нашем ослобођењу од јеврејско - бољшевичке агитације, добивали смо много доказа да је совјетска влада персонификација страшног угњетавања руског народа и да слобода руског народа долази до изражаја само у оним областима које су ратом одузете од совјетске власти, у оним областима где се поново рађа руски живот и где се Русија пожртвовањем стотина и стотина хиљада својих најбољих људи оружано бори против совјетске власти, раме уз раме са другим војскама Европе.

Зато је претседник Владе народног спаса, генерал Недић одлучно да пружи том неверном Томи могућност да стави своје прсте у крваве ране Русије да би се уверио да је Русија стварно рањавана од комуниста и да је руски народ васкрсао у областима где више нема комуниста.

Двадесет узорних сељака и радника пошли су у Украјину. Двадесет претију српског народа опипали су страшне ране руског народа. Они су видели масовно гробље у Виници. Они су се уверили да је тамо поубијано 30.000 људи од којих, нема скоро ниједног „капутлије" — у Виници су јудокомунисти извршили покољ руског сељаштва. Нису убијали неке бунтовнике, већ су уништавали сељаке само зато што су били — не на делу, већ у души — противници страшног и одвратног система колективизације сељачке привреде.

Тај систем колективизације, као што су се наши делегати могли уверити, претставља на првом месту један назадак пољопривреде. И поред тога што су Совјети снабдевали колхозе модерним пољопривредним машинама, продукција колхоза стоји на невероватно ниском нивоу. У многим областима Европе добија се 26 — 30 — 34 дуплих центнера жита са једног хектара. На најплоднијем украјинском „чернозјому" колхози нису давали више од 13 дуплих центнера по хектару.

Разлог томе не треба тражити нигде сем у чињеници да комунистичко газдинство убија код сељака вољу за рад. Нема сумње да заједничка обрада земље помоћу трактора и савршених машина може да буде олакшица за сељаке али потпуно одузимање сељаку његове приватне својине претвара село у радионицу, где колхозник ради без и најмање љубави према свом раду и према земљи која је престала да буде његова.

Наши сељаци су видели огромну разлику између колхозника и оних домаћина Украјинаца који обрађују земљу чији су они власници. То су два света — свет колхозних робова и свет одушевљених сељака.

Одушевљених радника наши делегати нису нашли у Украјини. Наравно, сада, у ратним приликама, не може бити благостања у варошима, али радништво са којим су наши делегати били у додиру, носи на себи не само двогодишњу ратну, већ и двадесетогодишњу комунистичку беду.

Сви су се радници жалили на тешке прилике за радништво у Совјетској Унији. У тим приликама оскудица није најтежа појава. Знатно горе стоји ствар са духовним животом радника. Совјетски систем не дозвољава ниједној радничкој породици да станује у засебном стану: у сваком стану треба да буду две породице, како би једна другу надзиравала, шпијунирала, денуцирала.

У разговорима са људима у Украјини наши делегати су видели да сада у тој земљи постоји једно једино осећање: то је страх од повратка комунизма. Ниједан човек у Украјини не верује у тобожњу еволуцију бољшевизма. Сваки зна да може бити камуфлаже комунизма, а никако промене суштине и начина рада тог нечовечанског система.

У Украјини сваки зна да и сада долазак Совјета значи терор, убијање, одашиљање читавих села у далеке пределе, истребљавање свега што стоји изнад просечног нивоа памети и врлина. Зато из свих градова које су сада Немци напустили, беже десетине и десетине хиљада лекара, учитеља, чиновника, занатлија, мајстора— они сви знају да их чека покољ. Зато из области где се приближава борбени фронт беже сељаци, јер им је познато да совјетска влада депортира стотине хиљада људи у далеки Сибир само зато што су они за време немачке окупације сазнали нешто истине о цивилизованом животу у Европи. Да не би ти „заражени Европом" људи могли да „развраћују" црвену војску совјетска влада претвара читаве области у пустињу у којој нема никог осим војних јединица.

Рат је ослободио неких 80 милиона Руса. У њима се пробудила руска душа, која је толико година била потлачена јеврејским, комунистичким системом. Руски народ се поново враћа животу у додиру са Европом. Руски народ васкрсава у слободном животу с ове стране фронта. На њему се још виде страшне крваве ране комунизма.

М.

У одлучном часу

Ако је икада мудрост била потребна српском народу то је данас. Ако је икада судбина српског народа била у његовим властитим рукама то је данас, када један непромишљени корак његов може донети његово потпуно уништење.

Чак иако остане до краја миран, питање је како ће проћи, јер су модерна ратна средства страховита у своме разарању. Буде ли пак насео иностраној пропаганди која њега, десеткованог, гура на побуну, онда можемо бити сигурни да ни камен на камену неће остати од наших градова и села.

Пример Италије је у овом погледу врло поучан. Иако је капитулирала њени се градови и даље руше, а ко зна шта ће остати и од италијанског народа који се налази на прагу грађанског рата.

Зато, ако не желимо да дочекамо још страшнију судбину, морају сви српски родољуби, колико год их има, одлучно устати да одрже мир и ред у земљи. У име опстанка српског народа морају тај мир и ред по сваку цену обезбедити до краја рата.

Морамо до краја сачувати хладнокрвност, јер стварно немамо никаквих разлога да страхујемо за своју будућност. „Бог чува Србију, али само онда када су Срби сложни", рекао је недавно генерал Недић. Успемо ли да ту слогу обезбедимо биће сви наши проблеми решени како ваља.

Ако икада, српски народ треба сада у одлучном часу са пуно поверења да гледа у генерала Недића. Он је досад мудро водио српски народ, и, ако Бог да, плодови тога мудрог вођења неће изостати. Српски народ само не сме да му одмаже у његовим настојањима. Мора му поклонити пуно поверење и потпуну послушност.

Колико је мудра политика генерала Недића најбоље се види по томе што она чак и у редовима наше емиграције почиње да стиче своје присталице. Они елементи међу нашим емигрантима у којима родољубиви осећај није замро, одлучно су устали против тога да се српски народ позивима на побуну гура у нове жртве.

Когод уме здраво да мисли тај ће увидети да ће српски народ у оквиру нове, подмлађене Европе добити место које му припада. Добиће га по релативно јевтину цену: да посред овог гигантског светског хрвања остане миран.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

ДВЕ ГОДИНЕ ДОБРОВОЉАЧКОГ САМОПРЕГОРА

Услед особених историских прилика у нашој земљи омладина, млађи нараштаји играли су значајнију и већу улогу у националном животу него у другим земљама редовног развоја, где омладина може у миру да се спрема да преузме вођење земље. Али ми смо морали надокнађивати пропуштено време, прескакали смо етапе, журећи се да што пре надокнадимо изгубљено. Имали смо пред собом пуно нерешених националних проблема, па зато омладина наша још у школским клупама или право из школских клупа силазила је на форум, улазила је у јавни живот или је ишла право на поље части.

Готово ниједна генерација није до краја познала и уживала у мирном ђачком животу, него је улазила у живот пре времена и давала многобројне жртве. Али зато и сва наша национална прегнућа носила су печат омладинског елана и зато су добрим делом имала успеха, јер су их носили идеализам и одушевљење нових младих нараштаја. Неограничена вера у Србију, у српски национални идеал младих генерација била је велика снага у нашој историји, која је исправљала тромост старијих поколења и ломила кочнице политике и партизанства, које су успоравале ход наше историје.

Цела нова историја српског народа сведочи о тој пожртвованости српске омладине у служби Српства. И јуче после слома, најстрашнијег у нашој историји, када је изгледало да је све пропало, да су сви идеали сврзани у блато, омладина је опет остала верна својој мисији кроз историју. Услед опште помућености и забуне, кад су најгори из старије генерације проиграли све на националне тековине и биле изгубиле главу, омладина се прва освестила и одазвала позиву свесних српских родољуба са генералом Недићем на челу, која је преузела спасавање српског народа у најтежим околностима, које је икада српска историја забележила. Заједно са државним оредима, са четничким одредима, међу првобораца, били су добровољци који су се већ 15 септембра 1941 формирали у Први добровољачки одред, одазивајући се позиву претседника Владе Народног спаса генерала Недића да треба спасавати Србију од комунистичке навале.

И већ 17 септембра тај први одред разбија код села Дражња у Срезу грочанском један већи комунистички логор. У току месеца формирају се нови добровољачки одреди, који после кратке војничке вежбе, одлазе на терен и неустрашиво се боре са комунистичком аждајом, која је хтела да уништи Србију. У добровољачке редове ступали су у првом реду национални омладинци, студенти, средњошколци, па затим грађани разних професија, сељаци, радници и занатлије.

Противу изопаченог фанатизма заслепљених присталица црвене Москве добровољци су истицали живу националну свест и непоколебљиву веру у Србију. То је било њихово најмоћније оружје са којим су они савладали бес црвених рушитеља, који су хтели земљу Србију да баце у црвени пожар грађанског рата за рачун Москве.

И благодарећи у првом реду њиховом пожртвовању и њиховом хероизму црвена нема била је уништена и српски народ спасен њене крвожедне тираније и отклоњене су смртоносне санкције, које су могле погодити српски народ. Носећи високо српску тробојку, коју им је предао генерал Недић, они су крвавим жртвама успели да згазе црвено знамење интернационале, које су туђински експоненти и плаћеници хтели да намегну српском народу.

И две године жртвом и самопрегором правога српскога хероизма они бране и чувају ред и мир у Србији од оних заслепљених који својим непромишљеним поступцима доводе у питање опстанак српског народа и спречавају да побољша свој положај. Свесно и драговољно знајући величину опасности која прети српском народу, они су давали своје младе животе на олтар Отаџбине, следујући примерима својих претходника из великих генерација, које су дале безбројне свете жртве за остварење националног идеала.

Многи и многи од њих својом свежом крвљу оросили су српска поља и њиве, погођени братоубилачким танетом као никада раније у српској историји. Слабо наоружани, имајући често пута бројно надмоћнијег непријатеља пред собом, они су дали примере хероизма, повраћајући углед српском имену, на које је априлска срамота 1941 године бацила велику мрљу. Из тих борби за спас српског народа појавила су се светла имена правих националних хероја као што су један Будимир Никић, командир Првог добровољачког одреда, коме је једна нога ампутирана, као један Марисав Петровић, који лежи од рана задобијених у мучком препаду „шумских". До јуче непознат човек из народа, која су изванредни догађаји отргли са родне шумадиске груде, са вером у Бога и у будућност Мајке Србије, он чини подвиге достојне његових великих шумадиских предака, као и многи други.

На крају две године неустрашиве и пожртвоване борбе за спас Србије и бољу будућност српског народа треба одати искрено признање српским добровољцима. Њима припада не само велики део заслуге одбране и заштите српског народа од заблуделих Срба већ и што је омладина сврстана у њиховим фалангама осветлила образ и покајала грехове својих заблуделих вршњака, који су радили по наређењима из Лондона и Москве, а нису слушали глас Мајке Србије.

Светла традиција националног мисионарства српске омладине наставља се и гарантује бољу будућност српском народу, коју они носе у својим чистим душама и коју ће они остварити и бранити својим снажним мишицама. Вера у Србију и у Српство, коју је у њима пробудио генерал Недић, и за коју они подносе беспримерне жртве јесте једна од најсигурнијих залога да ћемо превродити све тешкоће и да ће Мајка Србија вечито да живи.

То ће бити суд историје о великом делу добровољачког пожртвовања и хероизма, које многи савременици, загрижени старим партизанским духом или туђинском пропагандом не увиђају, него су готови да га омаловаже или оклевегају, иако њему имају да захвале што су можда још живи и уживају разне благодети. Српски добровољци, српска омладина у њеним редовима, слушајући наређења предводитеља Србије, генерала Недића и следећи учењу свога инспиратора, великог српског родољуба, непризнатог и клеветаног, не обзиру се на ове злураде пакости, већ сврстани у непробојне редове одлучно корачају на српском историском путу за спас српског народа и за добро српске Отаџбине.

ПОЖАРЕВАЧКИ КРАЈ ЗА СЛОГУ И ЈЕДИНСТВО

(Наставак са 3-ће стране)

На народном збору у Пожаревцу учествовало је више хиљада грађана и сељака из околних села. Први говорник је био Драгиша Вујић, претседник Пољопривредног друштва, који је рекао да је поносан што је био војник генерала Милана Недића и критикује бивше политичаре, који су знали да долазе у народ кад се јело и пило. У своме говору он је рекао између осталога:

„Браћо моја, без моралног и духовног јединства нема нам спаса. Ми не смемо бити раскомадани и подељени на Дражиновце, „партизане" и многе друге одроде.

Ми треба да се нахранимо истином, која гласи: Ми смо Срби, морамо Срби бити и Срби остати. Не клањајмо се више ђаволу па ма у ком виду он долазно, већ верујемо у Бога. Не напуштајмо наше предање и нашу историју."

Пожаревачки прота Драгутин Мариновић узео је затим реч, доносећи благослов браничевског епископа Венијамина рекао је између осталог:

„На нама је да бирамо којим ћемо путем поћи. Ако узмемо пут који води уништењу, нећемо моћи никога кривити јер смо га сами изабрали. Ако узмемо пут спасења и пођемо њиме, најбоље ћемо се на тај начин одужити нашим великим претцима.

Браћо, кад се вратите својим домовима ја вас молим да свакоме кажете да пред нама стоје два пута и да сами бирамо. Сваког опомените да добро промисли пре но што ма шта уради.

Да живи мајка Србија и српски народ!"

Милутин Милојковић обратио се нарочито омладини и упутио им следеће речи:

„Ви сте пошли путем који је указао претседник Владе генерал Милан Недић (Живео! кличу омладинци!). Не напуштајте га и верно га следите да би мајку Србију спасли и очували. На тај начин ћете најбоље служити родитељима на радост а Отаџбини на корист".

Земљорадник Живота Алексић, који говори у име сељака:

„Многи бацају кривицу на нашу заједничку несрећу на нас сељаке. Верујте ми да греше јер српски сељак је и данас остао оно што је био пре 50 година.

Ако град пружи руку селу, село ће је радо прихватити. То је наша заједничка потреба.

Будимо једном, будимо добри Срби, сложни и јединствени и пођимо путем генерала Недића, јер је то једини пут који води нашем спасењу".

Затим су говорили Никола Јовановић, адвокат, Милорад Атанацковић, трговац и др Богдан Лазаревић, лекар, сви из Пожаревца.

Сваки непромишљен корак, сваки поремећај мира и реда били би у овом судбоносном часу прави злочин према отаџбини

БЕОГРАД
за српску децу

Сабирна акција Црвеног крста за нашу децу у пуном је јеку. Њен циљ је висок и племенит. Ради се о једној нашој великој дужности, патриотској и хуманој. Ратне прилике свима тешко падају, али они које најтеже погађају то су наши малишани, невина дечица, несвесна прилика и догађаја. А та деца, кроз известан низ година, треба да претстављају нашу водећу генерацију, будућност народа.

Одбори и групе племенитих београђанки и београђана обилазе свакодневно све квартове, улице и куће града, обраћајући се свима грађанима, од најсиромашнијих до најбогатијих, с молбом за прилог.

А београђани се свесрдно одазивају. Ма да је свака хумана и патриотска акција увек наилазила на разумевање код грађана престонице, овога пута они су заиста потврдили своју великодушност и родољубивост у пуном смислу.

Чланови и чланице одбора наилазе свуда на најлепши пријем. Речи нису потребне. Оно што би требало да истакну скупљачи, то истичу сами приложници, који подвлаче и сопствену и општу дужност да се нашој деци помогне у највећој мери, макар по цену одвајања од сопствених уста.

Међу првим приложницима налази се претседник Српске владе генерал Милан Недић, који је лично приложио суму од 100 хиљада динара.

Београдски трговци и имућњи сталеж одазвао се врло лепо. Појединци су прилагали до и преко 10.000 динара. Нису ретки случајеви да су ситни трговци са периферије прилагали такође по више хиљада динара.

* * *

АКЦИЈА ЦРВЕНОГ КРСТА

* * *

Горе: Чланица Црвеног крста присуствује лицитацији прилога у једној радионици

У средини: Сиромашне избеглице дају прилог.

Доле: Београдски шврћа уписује своје име.

(Фото Државна пропаганда)

* * *

Екипе за сакупљање наилазе често на угледне и дирљиве призоре. Једна екипа на пример улази у једну кућу за време ручка. Наилази на жену са двоје деце. Отац је чиновник, а сад се налази у заробљеништву. Жена прилаже оно највише што може да одвоји, 50 динара, и извињава се што је њен прилог тако мали. На то један њен синчић додаје:

— Знате, ја имам уштеђених 50 динара. Додајем то мамином прилогу, да би био већи.

Али ни његов млађи брат неће да изостане. И он прилаже своју уштеђевину од 50 динара. И тако, цела породица даје прилог од 150 динара.

Једна старија госпођа, усамљена, јер јој је син погинуо у рату, а муж се налази у заробљеништву, даје такође свој скроман прилог, ма да сама тешком муком везује крај с крајем.

У једној малој авлији налази се читава колонија најсиромашнијих избеглица. Сви хоће да приложе макар и најмање суме. И прилажу их.

У једном дворишту пуном разноврсних занатских радионица мајстори су приликом доласка екипе приредили читаву малу лицитацију, такмичећи се ко ће више да приложи.

Врло високу свест показало је чиновништво. Ма да се оно данас налази у нарочито тешким материјалним приликама, њихови прилози су редовно врло знатни.

И ова прилика је потврдила да Београду служи на част родољубива свест његових грађана. Они пак који су ма због каквих разлога до сада пропустили да приложе свој удео, или желе да свој прилог повећају, још су у могућности да се обрате непосредно Друштву Црвеног крста и да одуже свој дуг нашој будућој генерацији.

Генерал Недић са министром г. Веселиновићем на Изложби прив редног подмлатка окружен члановима фолклорне групе »Бокања«

Сушење шљива

Шљива, као свеже воће, претставља врло здраву и укусну допунску храну. Међутим, значај наше шљиве далеко је већи у прерађеном стању. Један од основних начина прераде шљива састоји се у њиховом сушењу.

Ма да су код нас, захваљујући обилном роду шљива, одувек сушене знатне количине, ипак у погледу начина сушења много смо заостали, услед чега је наша шљива, ма да по каквоћи одлична, постизавала као сушена сувише ниске цене на тржишту. Данас, кад је цена шљиве ванредно повољна, у толико више производач треба да се потруди, да би добио што бољи квалитет сушене шљиве.

Одабирање шљива

Избор шљиве за сушење претставља врло важну радњу. Треба бирати потпуно зреле, чисте, крупне и здраве плодове без болести и инсеката. Шљиву треба брати кад је потпуно зрела и то повременим потресањем дрвета, док млаћење шљива мотком треба потпуно одбацити.

Дешава се често да произвођач пожури са бербом шљива за сушење из страха да га не затекне рђаво време, те због тога бере још недовољно зрелу шљиву. Међутим, тиме се при сушењу губи много у квалитету и шећеру.

Буђаве и ма на који начин кварне плодове треба на сваки начин отстранити. Исто тако, при сортирању шљива за сушење, врло је корисно да се изабере само крупне шљиве, док је ситније боље оставити за друге врсте прераде. Ако је шљива прљава, корисно је да се пре сушења опере потапањем у кључали цеђ, у коме се задрже око пола минута. Ако би то било скопчано са тешкоћама, корисно је опрати их и у обичној хладној води.

Ако шљива не би била сортирана, те би се на истој леси сушиле и крупни и ситни плодови, десиће се да се ситније шљиве осуше пре него ли крупније. Исто тако треба пазити да леса не буде претрпана, тако да шљиве налегну једна на другу, јер ће на тај начин такође добити лош квалитет.

Врло је добро да се шљиве, пре уношења у сушнице, изложе два до три дана на сунцу. Тиме ће изгубити извесну количину воде, мало киселине, али ће добити мало у шећеру, те ће стога бити боље каквоће.

Топлина сушнице

Сушница треба де је загрејана пре него што се шљива у њу унесе, али температура не треба да је виша од 50 до 55 степени, да би се избегло прскање шљива. Остављање шљива у сушницу на нижој температури није препоручљиво, јер се тиме губи један део шећера, а може се развити буђ која ће искварити шљиву. Доцније, у току сушења, топлота се повећава до 80 и 85 степени. Да би пак шљиве добиле онај сјај који се у трговини нарочито цени, потребно је при крају сушења повећати температуру чак и преко 90 степени. Међутим, извесни стручњаци мисле да то ипак није препоручљиво, јер се таква шљива излаже доцнијем кварењу.

Кад се шљиве на лесама довољно осуше извлаче се из сушнице и остављају да се расхладе.

Пошто се код нас ретко остављају на истој леси шљиве подједнаке крупноће и зрелости, а поред тога топлота код обичних домаћих сушница није подједнако распоређена, то се дешава да се шљиве не осуше подједнако. Због тога такве шљиве, кад се изваде из сушнице и кад се на лесама потпуно расхладе, треба пребрати, то јест недовољно осушене одвојити од довољно осушених, па недовољно осушене накнадно унети у најсувљи део сушнице, да би се потпуно осушиле.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

ПОВОДОМ ДВОГОДИШЊИЦЕ ДОБРОВОЉАЧКЕ БОРБЕ

Српски добровољац — симбол конструктивизма српске националне омладине

Конструктивизам нове српске омладине, која се рађа кроз крв и жртве, огледа се у њеној константној спремности да своме народу олакша и сувише тешку садашњицу. Држећи се начела, да само сталан и предан рад може да донесе велике и трајне резултате, нова национална омладина, симболички претстављена јуначким ликом српског добровољца, не престаје да ствара, да дела.

Њен конструктивизам огледа се на свима пољима и у свима гранама нашег живота: на бојном пољу против туђинских плаћеника, одрода и бандита; на њиви српског сељака, којој је помоћ вредних руку преко потребна; на националној трибини где, наоружана светом истином и вером у победу идеала народа који хоће да живи, са огромном љубављу у срцу, опомиње, прекорева, саветује, моли народ да пође путем јединства, памети и спаса.

Српски добровољац је симбол конструктивизма нашег народа. У њему су скупљене све јуначке, исконске традиције народа. Напајана на најчистијим народним изворима, одгојена у традиционалном херојском култу косовских јунака, добровољачка омладина иде само исконским путем борбе за опстанак.

У најтежим данима по наш народ, када је иза пропасти државе дошао и слом духовни, она се није ни за тренутак поколебала. Својим здравим духовним видом уочила је она одмах праве непријатеље народа. Она није лутала, није се заваравала. Није се заносила помоћи која ће на неки волшебан начин да стигне из ваздуха или из земље. Није оставила свој народ, да би се завукла негде у непроходне честаре српских планина да тамо ленствује или да ствара планове о освајању власти када се рат сврши. Не. Она је одмах, првих дана, прионула на посао.

Трагична судбина Ђурђевог Смедерева била је донекле ублажена помоћу коју су јој пружиле руке српске омладине. Засуканих рукава, са сузама у очима, одгртала је она рушевине Смедерева, вадила лешеве. Камен по камен скидала је она са лешева, да би их предала мајци земљи.

У то време су већ синови сотоне почели да заигравају смртно коло преко села и вароши Србије. А српски омладинац, сада у редовима Добровољачке службе у Смедереву, није се дао збунити претњама оних који су отишли у шуме да иза бусија забадају глогов колац у тело своме народу, него је са ашовом и пијуком у руци ударао темељ новој, срећнијој будућности своме народу.

Ометан изненадним нападима бомби, пљуван, презиран, шикациран на сваком кораку и то од оних који су му требали да предњаче примером, српски добровољац је и даље смирено и предано радио свој посао, не осећајући тежину увреда упућених од одрода и издајица.

Сваки атом снаге, сваки тренутак времена усмерен је на позитивну акцију која доноси трајне користи отаџбини. Српски добровољац задојен култом рада, управио је све своје расположиве снаге, све своје време на грађење: „На рад, на рад, сви сложно сад, јер у раду је свима нам спас...“

Српски добровољац је био такав у добровољној радној служби у Смедереву, такав је остао и за две године његове мучне борбе са силама зла у нашем народу. Две године борбе, две године самопрегора и жртви су најлепши споменик рада сграђен мишицама српске омладине. И док на једној страни одроди и туђински плаћеници руше и пале оно што добровољци са тешком муком и напором граде, дотле српски добровољци, увек пуни снаге и конструктивизма, граде. И увек имају нове и нове снаге да сграде порушено, да угасе запаљено.

Па и на српској њиви српски добровољац показао је своју привржености раду. И оно мало времена што му остане да се одмара иза напорних борби, српски добровољац искористи да укаже помоћ онима што су у невољи. У доба орања и сетве, за плугом или сејалицом, добровољац доказује своме народу како се треба за народ борити. Добровољац је на српској њиви увек када је народу најпотребније. И то неће сам, да га нико не тражи и не моли, јер он најбоље зна своју дужност.

Знајући да у свакој прилици треба показати спремност на помоћ српски добровољац сваког дана одваја од својих уста по нику суму новца да би је дао сиромашнијем и бедњем. Иако парола гласи: само један динар дневно за оне којима је помоћ неопходно потребна, српски добровољац радо одваја и више, да би на тај начин више суза било утрвено, више уста нахрањено, више брига однесено.

Неколико хиљада добровољаца сваког дана приложе знатну суму новца, која се за годину дана ишчаури у милионску суму. Па ни сама сума новца, која се на тај начин скупи, а која е достант на да многим сиротињским избама донесе мира и спокојства, није толико важна. Много је важнији осећај и мисао да треба помоћи онога, који је у горем положају, онога који је јаднији и без помоћи.

Као јериховска труба звоне преко брегова и долина Србије савети и позиви које добровољци давоноћно упућују заблуделим синовима нашег народа. Без престанка, без одмора указују добровољци на једини могући пут српском народу — на пут истине и правде.

Братски позиви упућени народу имали су успеха. Српским селима и градовима не пирују више којекакви белосветски плаћеници и сеоски кокошари цигани, робијаши и јевреји. Њих је српски народ, опомунут саветима и молбама добровољаца, раскринкао и изагнао. На националној трибини добровољац је постигао велике резултате, освешћавајући оне, који су били услед сталне контрапропаганде заведени.

Из целокупног градилаштва српских добровољаца, може се

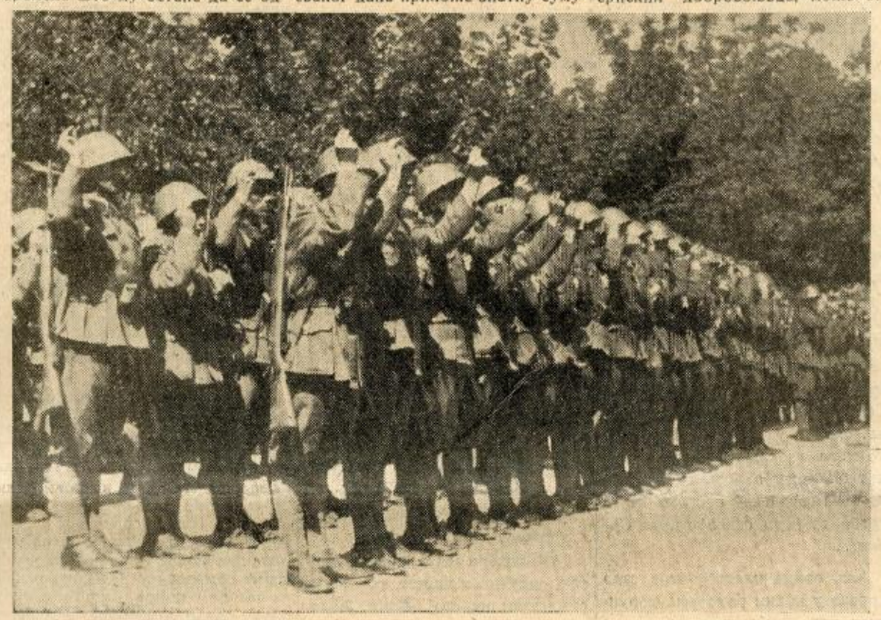

Заклетва пред борбу

Фотоархив: Васпитни отсек СДК

извући овај резиме: нашавши у магли и тмини садашњих мучних дана исконски, херојски пут којим су ходиле генерације српског народа, српски добровољац га је натопио крвљу и знојем својих младих дана, а задахнуо духом хероја и мученика.

Ј. Л.

Пре две године — пре годину дана — исто и данас

Пре две године, први број *Наше Борбе*, 7 септембра 1941 донео је чланак под насловом „Српски барјак“ у коме се каже:

„...Југославије више нема. Има много јада и много патњи међу Србима. То је стварност, видели ви сви то или не видели још, — споредна је ствар. Споредна је то ствар за време, за ход историје, можда и за многе друге ,али за саме Србе ужасна је ствар ако не виде, ако сви, сви живи Срби данас то не виде. А у колико сви то још не виде утолико је бреме одговорности и бриге далеко теже на плећима и на савестима оних, који имају памети и срца да стварности право у очи гледају... Српски барјак који развија данас генерал Недић велико је знамење. Тај ће барјак у Недићевим рукама моћи да остане, да се више и да се види под облачним небом нашим само тако ако Српство буде одиста здружено, једним духом сједињено. И нека се добро зна да није само злочинац онај који свесно или несвесно врши злочиначка дела, разбојништва, саботаже, убиства. Не здружимо ли се сви као једно биће око барјака Недићева, постиће нас казна, данас једног сутра другог, али све, свакако...“

*

О годишњици свога излажења, у 52 броју (од 30 августа 1942), *Наша Борба* у чланку „Истинска служба“ пише:

„У нашој борби нисмо се осврtали ни лево ни десно, нама је од почетка био јасан циљ пред очима: само мир, ред и рад и истина пре свега, и изнад свега, могу спасти у данашња претешка и опасна времена српски народ и његову будућност. Све ради против тога не само да му живот мора погоршати него му и сам опстанак угрожава и у склопу свих ствари, које су нас задесиле, неминовно води уништењу. Свесни тога и непоколебљиви у том сазнању, ми смо, можда, каткад били и једнострани и безобзирни, али никад без осећања за Отаџбину и судбину својега народа...

... Сви они, били у земљи били на страни, који су на ма који начин и ма из којих разлога после рата директно или индиректно хушкали, саветовали и упућивали овај народ на немире, нереде и нерад виновници су и кривци толиких нових жртава и патњи без којих се могло проћи и које српском народу нису биле потребне. Ове неваљалце или безумнике често ми нисмо могли да убедимо. Али, с друге стране, ОНИ још мање могу да убеде НАС, да не идемо нашим, једино исправним и паметним путем...“

Ни данас нема шта да се дода овим речима. Исти пут, исти циљ, другог нема...

ПОРУКА ПАЛИХ

Две године корачају српски добровољци путем свесне жртве. Дубоко смо уверени да до сада ни једна генерација српска, под тежим условима, светлијим путем закорачила није.

На пут су кренули када је изгледало да никакве наде на спасење нема. Згаришта и гробља била су око њих. Свесни и несвесни одроди и непријатељи испречили су се испред њих. Заведени и духовно обезглављени народ био је далеко од њих.

Нико их није помагао, нико разумео и схватио. Били су исмевани, презрени, клеветани и нападани. Па ипак су на пут кренули.

И поред свега — на путу су две године издржали.

Да никакво друго херојство нису учинили, сама постојаност и непоколебљивост њихова, са којом су све ово издржали, претставља скоро беспримерно херојство.

А они су поред тога, не штедећи себе, својим грудима отклањали оштрицу мача који је висио над главом народа српског.

Спасавајући њега, жртвовали су себе.

Чувајући српску крв, проливали су своју.

Штедећи српске главе, давали су своје.

Па и данас, после толико напора и жртве, добровољци не сматрају да је дошло време одмора. Не осврћу се они да задовољно посматрају пут који су превалили, јер знају да још дуг и мучан пут пред њима стоји.

Застали су за тренутак само да данас, после две године борбе, изврше пред лицем српског народа прозивку најлепше младости српске, палих другова својих. Да њима, најхрабријим и најбољим, кажу да настављају започето дело. И да од њих поруку приме, поруку која гласи:

»Пошли смо у борбу за спас Српства и Србије, знајући да је пут којим смо кренули — једини пут Истине. Од првог часа били смо свесни да само сопственим жртвама можемо откупити спасење народу свом. — Зато и не жалимо своју смрт.

Заклетвом верности везали смо се, друг са другом, — ми мртви са вама живима. Заклели смо се да друг друга напустити неће, дали смо реч једни другима, пред лицем Бога живог да на нашем путу сме да заостане само онај који погине, а остали ће продужити и истрајати све дотле док Истина не победи. Верујући у верност вашу, верујемо у спасење Србије. — Зато смо мирни и поуздани.

Верујемо да наше жртве нису узалудне. Није то само празна формалност када ви вршите прозивку нашу као да смо живи. Снажна је то симболика. Ми смо са вама и данас, свакога дана и свкога часа, у борби и ван ње. Само хумке наше остају да светле у тами народу српском, да би сутра, кад сине сунце, показале млађим генерацијама пут којим је корачало »поколење за песму створено«.

Инж. Драгутин Јакшић

Прилив сеоских домаћина-омладинаца у редове српских добровољаца

Крушевац. — После неколико тешких испада у виду мучких заплотњачких убистава и покушаја да се на територији Округа крушевачког наруши ред и мир, после забуне и страха који су сејали „шумски ослободиоци", наступило је преокрет нимало пријатан разуларењем бандама енглеских послушника. — Кроз неколико недеља даноноћне акције српских добровољаца, кроз борбу у којој је иза сваког чбуна или узвишења вребала издајничка заседа, сарадњом српских добровољаца и родољубивог становништва села и града, дошли су до потпуног изражаја прави, услед терора и зулума, неко време прикривени осећаји мржње и одвратности села према шумским бандама. Као пре две године, када је била у питању комунистичка опасност, српско село се прво и свим снагама и овога пута одупрло дрским насртајима.

Недељама и месецима, сељаци су били изложени разним непријатностима и животној опасности. Силеџиске банде, са пушком или каквим другим оружјем у руци, знале су да створе страх међу честитим домаћинима и да без нарочитих обзира ставе шаку на туђи живот, имовину, стоку или што друго. Зато је и отпор становништва сада немилостив и одлучан, што уосталом, најбоље сведоче непрестани прилив сеоских домаћина и младића у редове српских добровољаца.

За село Стопања, удаљено десетину километара од Крушевца, на другу према Трстенику, до пре двадесет дана, ретко је ко знао и где се уопште налази. 25 август ове године, овом питомом сеоцету, развученом преко брегова и кроз долину преко пруге, донео је необичну популарност. Вешто и брижљиво припремљен план напада на једну добровољачку чету, упркос надмоћности, подмуклим заседама и рушилачком бесу шумских, завршио се, већ у самом почетку, снажним налетом добровољаца који је имао за резултат разбијање и уништење нападачких банди. Али, то није оно што је најважније. Поред велике бројне надмоћности, бандити су приликом напада рачунали и на сарадњу сељака из Стопања. Не само да до те слабо срачунате помоћи није уопште дошло, него се одмах по одбијању напада, одиграо један интересантан случај. Јуначко држање, храброст и упорно одбијање бандитских напада, које се све завршило тешким губицима и бекством шумских „хероја" оставили су снажан утисак на саме сељаке. Чим је борба завршена, сеоски младићи су похитали командиру јуначке посаде да се и сами пријаве у добровољце и наставе заједнички борбу за спас Мајке Србије.

Од тога дана, из Стопање и још неколико других села, отпочели су да пристижу нови добровољци. У омладини се разбуктала свест о судбини земље, о истини коју носи генерал Недић са добровољцима, о лажи и издајству најниже врсте које окупља бандите и мами златним фунтама на лудости.

Нови другови, предмет су пажње и бриге старијих добровољаца. Својим ошишаним главама, неопаљеним лицем и помало несигурним првим корацима у униформи, они се одмах лако препознају. И по оштром маршу који вежбају по двојицатројица у сваком слободном часу, одмах по брзо завршеном ручку, или рано ујутру, пре него што се образује строј за гимнастику.

Међу њима, наилази се и на занимљиве случајеве. Један високи младић, широких рамена и атлетског држања, није сада први пут узео пушку. Као развијеног и сина угледних домаћина, њега су бандити били одвели и покушавали да увуку у злочиначку игру са српским животима.

— Само кад се сетим тих часова, ово ми сада изгледа као поновно рађање. Привели ме на саслушање неком команданту, брадатом, крвничког погледа и обученом у енглеску униформу. Он ми је причао да не ваља што се ми сељаци већ не придружујемо, што не устајемо у борбу. Сви добри Срби, причао ми је он, сад су у шуми. И још тако којешта, па каже и да му је један енглески наредник честитао за неке „задатке" и рекао да то треба да ради сваки добар Србин...

Али, овоме младићу који сада корача у првим редовима допунског вода, није много стало да га енглески наредник учи како да буде Србин. Само после неколико дана, чим се командир чете заговорно на састанку са неком женском која је дошла да га обиђе на пољани, где се вршио „егзецир", младић је одлучио да не постане „добар Србин" према рецепту туђинских пробисвета и побегао је натраг у село, а онда ступио у редове српских добровољаца.

— И мене су одводили — додаје један омањи младић, скоро дечачких црта, голобрад и наивног, безазленог погледа, па ме уписују у некакву југословенску омладинску организацију...

На часовима обуке, предавањима о друштву и држави, нови добровољци из крушевачког краја показују пуно пажње и жеље за новостима. Однос у разговору са старијим добровољцима, више је него другарски, скоро братски. Кад водник прича о борбама са комунистима, о првим данима из 1941 године када је првих 120 другова одлучно кренуло у унутрашњост, кад разговор скрене на пакленe намере лондонске и московске пропаганде да преко српских гробова и згаришта добију некакве тобожње успехе, на лицима младића нестаје благог израза радозналости и преживљавања свих узбудљивих доживљаја, на челу се скупљају боре а поглед и уста говоре тешку осуду.

— Ej, тешко нама, шта се све окомило на малу Србију! И оне протуве што узму енглеску кошуљу, пушку у руке, па да гине српски народ... Бог им памет одузео, па то ти је. А ми грдни, треба да гледамо само да спасемо своју светињу, своју отаџбину...

Тако говори један. И речи других, одлучне и чврсте, говоре исто, сваки на свој начин. Изражавају се различито, али је мисао и идеја водиља иста, једна једина, као и код свих српских добровољаца: против сваког се борити ко угрожава Мајку Србију!...

Л. М. Чолић

За добровољачку корачницу

Добровољци земљи хрле,
Да је спасу црне ноћи.
Храбро јуре циљу своме,
Ком су увек спремни поћи.

Хајте, хајте, други мили,
Нек се песме нове оре,
Као ехо силне снаге,
Која гради нове дворе.

Укажите нове путе,
Да нам светло сунце сине,
Да Србију мајку милу,
Свака злоба брзо мине.

Хеј, јунаци добровољци,
Децо млада земље драге,
Нека падну силе зала
Под ударом ваше снаге!

Р. ВАСИЋ

Добровољци у борби и према заробљеним

Јавности је већ познат злочиначки напад 19 августа о. г. на припаднике Пете чете II добровољачког батаљона, који је извршен на ове на путу између Врњачке бање и Трстеника. Приликом овог мучког препада, погинуо је поручник Душан Ђукнић, један од најхрабријих старешина у Другом батаљону. Напад из заседе извршила је Гордићева банда, која је после првих пуцњева из добровољачких пушака окренула леђа и дала се у бекство. Још веће кукавиштво, ови одметници показали су наредног дана, када су на њих наишли добровољци, који су пошли за њима у потеру.

Ево, како један добровољац-учесник описује тај сусрет:

...„Убрзо смо наишли на Гордићеву банду и напали је. Нису успели ни метак да опале. Дали су се у безглаво бекство. Затекли смо их при спремању ручка. Били су се угнездили на једном брду више села Брезовице. Одатле нису три дана силазили. Сељаци су им ту доносили погаче, сир, каймак, млеко, воће, поврће, месо, пасуљ, па чак и воду. Ту су се коцкали и пили.

За Николу Гордића беше спремљена нарочита корпа пробраног јела. Сланина, мед и грожђе нису фалили. Тако се боре за Краља и Отаџбину надриослободиоци. Кад смо осули ватру на њих, кажу, да је најбржи у бежању био Никола Гордић. Једва да је имао времена да довикне својим „дивовима": „Спасавајте се како знате".

Ово су причали његови заробљени и рањени очајници, псујући га на сва уста. Један од њих тешко рањен, кад смо га преносили са сунца у хлад, после псовања Гордића рекао нам је: „Кад би само они имали овакву душу као ви". Иначе срамота Гордићевог бежања пукла је у целој околини. После тога он је пошао своме команданту Кесеровићу да га позове у помоћ, како би своју бруку опрао. Кесеровић је дошао у помоћ са неколико стотина, више силом него милом, сакупљених шумлија.

Али ни на крај памети није му била отворена јуначка борба. Шумска подмуклост, проговорила је и овога пута. Спремили су били паклене клопке у које је требао да упадне као II тако и III батаљон. То је било 25 августа. Тога дана нападнута је Десета чета у селу Стопањи како би потражила помоћ од Крушевца и Трстеника, коју би они дочекали из заседе и докусурили. Све је ишло по том плану. Помоћ је упућена из оба правца. Из Трстеника је пошао командант другог батаљона Марисав Петровић са 5 четом. Пруга је била минирана, заседе постављене. Требало је да се воз изврне а са њим добровољци разбију главе, поломе руке и ноге, па да их тако полумртве кољу, пљачкају и разоружавају шумски злочинци.

Али Бог није тако хтео.

Више него икада ту нам је помогао. И ако је мина експлодирала под возом у коме је био Марисав са 5 четом, ниједан вагон се није превртнуо. Пљусак ватре из аутоматског оружја и бомбе са којима су осути вагони са добровољцима из обостраних заседа није унео узбуну. Борба је примљена јуначки и хладно. То је зачудило шумце, па су брзо окренули леђа.

У овој борби, где је Бог дејствовао на нашој страни, што су осетили сви другови, шумлије су само под ватром 5 чете изгубиле 8 људи, међу којима и команданта жупске бригаде капетана Милоша Гагића. Међу великим бројем рањеника налазио се и Кесеровић. Он је погођен у колено. Са наше стране пао је јуначки добровољац Бранко Николић.

Било је више које лакше које теже рањених. Рањен је у десно раме и друг Марисав. Рана код њега није опасна, али он није за дуго хтео рећи да је рањен, већ је продужио командовање, све док шумљаци, како их овамо зову, нису почели да беже. Истекло му је много крви. Чекао је да се сви рањени другови превију, па тек онда он.

Колико је овакво држање командантово утицало на младе рањене другове није потребно наглашавати. Али, и држање рањених другова није заостало иза држања њиховог рањеног команданта. Трстеник је овог дана видео до тада невиђено чудо, како млади добровољци под тешким ранама, гледајући смрти у лице, певају. Срески лекар из Трстеника мислио је да су људи у бунилу, па им је постављао разна питања, док се није уверио да од бунила нема трага. По среди је била силина младог борачког духа, који није могло да пресече изрешетано тело, нити бол под којим су тешко дисала крвљу обливена тела..."

М. С.

◆■◆

СЛИКЕ И ПРИЛИКЕ

ИЗ ДОБРОВОЉАЧКЕ БОРБЕ НА ТЕРЕНУ

»ЧАСНА РЕЧ« ШУМСКИХ

Као један од драстичних примера нечасности, непоштења и неодржавања задате речи шумских бандита, нека послужи овај случај:

Када су одметници из једне банде Драже Михајловића напали малу добровољачку посаду у Ариљу, овој посади пошао је у помоћ, са неколико добровољаца, водник Александар Пашић, син свештеника М. Пашића из Ужица кога су на зверски начин 1941 године убили комунистички зликовци. На путу за Ариље, добровољци су били сачекани од стране одметничке заседе изранављени и поубијани у неједнакој борби. Покојни добровољац Пашић остао је сам и водио је борбу са одметницима док му је трајало муниције. Када је ову истрошио покушао је да се пробије кроз обруч који су направили одметници. Наједном се нашао пред неким својим ближим рођаком који је био члан ове одметничке банде.

Рођак је познао и позвао добровољачког водника Пашића да се преда, гарантујући му својом „часном речи" да ће му сачувати живот, да га неће убити. И поред сталних наваљивања свога рођака да се преда и свих његових обећања, покојни Пашић дуго се предомишљао да ли да му поверује, јер је знао шта значи одметничка реч. Међутим, на његова стална наваљивања и обећања, најзад је пристао и положио своје оружје.

„Рођак" и остали одметници, после предаје, водили су га неколико сати, све док се нису састали са главнином банде, коју је водио злогласни одметник Јанковић. Зликовачки командант издао је наређење да се одмах убије Пашић. „Рођак" га није спасао. На нађеном лешу добровољачког водника Пашића утврђена је 31 рана ножем.

ИЗ МОЈИХ УСПОМЕНА НА НЕМАЧКЕ ФИЛОЗОФЕ

Написао
Др Бранислав Петронијевић
професор Универзитета

ФРАНЦ БРЕНТАНО
Цртеж: Н. Б.

IV

Четврти знатни немачки филозоф, с којим сам дошао у везу, био је *Франц Брентано* (Franz Brentano).

Брентано потиче из једне од најчувенијих немачких породица. Његов стриц *Клеменс Брентано* (Clemens Brentano) био је један од најтипичнијих претставника романтичког правца у немачкој књижевности, а чувена *Бетина фон Арним* (Betina von Arnim), списатељка и позната пријатељица Гетеова, била је његова тетка. Професор националне економије на универзитету у Минхену *Лујо Брентано* био је његов брат. А бивши канцелар Рајха и филозоф гроф *Георг Хертлинг* његов блиски рођак.

Брентано је рођен 1838. Првобитно католички свештеник, он је 1873 иступио из католичке вере напустивши свештенички чин. Од 1874—1880 био је професор, од 1880 до 1895 приватни доцент филозофије на бечком универзитету. Женио се двапута. Прва женидба донела му је с једне стране губитак професорске службе, а с друге стране милионе. Лета је проводио у својој палати у Шенбилу (Schönbuhel an der Donau) код Беча, а зиме у својој луксузној вили у Фиренци. Последње дане провео је у Цириху, где је и умро 1917.

Дела и списи, које је Брентано публиковао за време свога дугог живота, нису многобројни, несравњено већи је број дела и списа заосталих у рукопису из његове смрти. Најважније дело, које је сам публиковао, то је *„Psychologie vom empirischen Stadtpunkt"*, Bd. I., 1874, затим спис *„Die vier Phasen der Philosophie und ihr augenblicklicher Stand"*, 1895 и спис *„Untersuchungen zur Sinnespsychologie"*, 1907.

Његова целокупна дела, која имају да обухвате и публиковане и у рукопису заостале списе, почела су да излазе у Мајнеровој филозофској библиотеци, и већ су изашле неколике свеске. Међу њима од нарочитог је значаја дело *„Vom Dasein Gottes"*, у коме се опширно дискутују докази за егзистенцију божију. Тим својим делом Брентано је постао један од најтипичнијих претставника филозофског теизма.

Брентано је у првом реду метафизичар, али његов метафизички систем, у целини узет, није оригиналан, то је систем аристотеловско-схоластичке филозофије. Много је оригиналнији Брентано као логичар и као психолог, као логичар својом егзистенцијалном теоријом суда, а као психолог својим учењем о интенционалној природи свих психичких феномена. И као логичар и као психолог Брентано има повећи број присталица, који сачињавају тзв. Брентанову школу. Поред ужих присталица има и знатних мислилаца, који стоје под утицајем Брентана.

У спису *„Untersuchungen zur Sinnespsychlogie"* Брентано је изложио своју психолошку теорију боја. Полазећи од Херингове разлике између главних и споредних боја у кругу боја, Брентано с једне стране отступа од Херинга тврђењем, да не постоје четири (црвено, жуто, зелено и плаво) већ само три главне боје (црвено, жуто и плаво), а с друге стране допуњује Херинга тврђењем, да су споредне боје *по себи* сложене из елементарних делића главних боја (љубичасто је напр. сложено из елементарних црвених и плавих делића). Брентано даље тврди, да су ови елементарни делићи *распростри*, али да су тако *мали*, да се не могу одвојено један од другог опазити.

ПОЛОВИНА ЖИВОТА

Са жутим крушкама и пуна
Дивљих ружа се наднела
Земља над језером.
Ви, љупки лабудови,
Од љубљења опијени,
Гњурајте главе у свето —
Озбиљну воду.

Вај ме где ћу да нађем,
Кад зима дође, цвеће
И где сунчани сјај,
И сенку земље где?
Зидови стоје неми
И хладни, на ветру
Шуште заставе.

ЗНАТИ МАЛО, АЛИ РАДОСТ МНОГО

Знати мало, али радости много је
Смртнима дато —

Зашто ми, о сунце дивно, није доста,
Ти цвете мојих цветова, у мајски дан,
Да те зовем? Зар нешто веће знам?

О кад бих радије био ко деца што су,
Да као славуји певам
Безбрижну песму о мојој радости!

У својој расправи *„Ueber den Begriff der zusammengesetzten Farbe"*, која је публикована 1909 у *„Zeitschrift für Sinnespsychologie* (Bd. 43), ја сам се начелно сложио са Брентаном у тврђењу, да су споредне боје по себи састављене из елементарних делића главних боја, али сам насупрот Брентановом тврђењу, да су ти делићи распростри, ставио тврђење, да су они недељиве квалитативне тачке. Да ти делићи не могу бити распростри навео сам поред неколико директних и један индиректан аргумент, који је по моме мишљењу десиживан. Тај индиректни аргумент гласи укратко овако: кад би постојао праг осећаја (Empfindungsschwelle) у самом непосредном опажању, као што то претпоставља Брентано, онда би један уски правоугаоник као елементарни делић једне главне боје, чија би једна страна по својој величини била *изнад* а друга *испод* претпостављеног осећајног прага, морао с истим правом *и бити* засебно опажен *и не бити* засебно опажен, што је противречно немогуће.

Одмах по њеном изласку послао сам ову расправу Брентану и тиме ступио с њиме у везу. Тако је настала међу нама кореспонденција која је, с прекидима, трајала све до почетка првог светског рата 1914. У једном од писама Брентано је критиковао моју теорију боја, а на моје замерке на његову није одговарао. Тек приликом моје посете у лето 1912 год., при шетњи у великом парку његове палате у Шенбилу, потсетио сам Брентана на горњи индиректни аргумент. Он ми је одговорио, да противречност садржану у њему не признаје, да ће уски правоугаоник бити засебно опажен, и то зато што му једна страна лежи изнад осећајног прага. На то сам ја, у полушали, приметио: *„Wenn zwei Philosophen in ihrer Diskussion schliesslich zu einem Satze gelangen, der für den einen ein Widerspruch und für den anderen kein solcher sei, so können Sie als Freunde voreinander scheiden"*, и он се с том мојом примедбом сложио.

Кад сам, пре ове посете, почетком 1912 године послао Брентану другу свеску мојих *„Принципа Метафизике"*, у писму којим ми је потврдио њен пријем стајало је, да је ту књигу оставио из руку *„mehr mit Verwunderung als mit Bewunderung"*, и то зато што сам ја у њој своје духовне дарове *„verschwenderisch entfaltet"*, а, по његовом мишљењу, и са духовним даровима треба економисати.

У подужем писму, којим сам Брентану на његово писмо одговорио, ја сам на његов приговор овако реагирао: „Wenn es Ihnen indessen scheint, dass ich mit meinen Geistesgaben nicht Haus zu halten verstanden und dass Sie infolgedessen mein Buch mehr mit einem Gefühl der Verwunderung als dem der Bewunderung aus der Hand gelassen, so war ich im voraus darauf gefasst, dass mein Bestreben, nicht bei den allgemeinen metaphysischen Sätzen zu bleiben, sondern deren Consequenzen bis ins Einzelne zu verfolgen, nicht gerade sympatisch berühren wird. Widerspricht doch dasselbe dem hergebrachten Verfahren der Metaphysiker allzusehr und muss man dadurch allzuverwegen erscheinen".

У свом писму Брентано ме је потсетио и на познати дистихон упућен од стране Гетеа и Шилера на адресу Жан Паула Рихтера (JeanPaul Richter):

„Hielfest du deinen Reichtum nur halb so zu Rate, wie jener Seine Armut, du wärst unserer Bewunderung wert", нашта сам ја овако реагирао:

„Wenn das Goethe-Schillersche dem Jean Paul gewied imete Distichon auf mich angewandt aber besagen soll, dass ich in dem oben erwähnten Bestreben wenig logische Ordnung gezeigt haben soll, so wäre das ungerecht, denn ich glaube mit wohlbergründeter Ueberzeugung behaupten zu können, dass es vielleicht kein anderes metaphysisches System geben wird, in dem soviel „System", in dem soviel logische Ordnung im Allgemeinen wie im Einzelnen herrscht, wie in dem meinigen".

ХИПЕРИОНОВА СУДБИНСКА ПЕСМА

Ви ходате горе, у светлости,
На меком тлу, блажени генији!
Сјајни божански ветри
Додирују вас лако
Ко прсти уметнице
Свете жице.

Без коби, као заспало
Одојче, дишу небесници
Чедно сачуван
У смерном пупољку
Цвета вечно
Њин дух,
И очи блажене
Гледе у тихој
Вечној јасности.

Ал нама је дато
Да нигде немамо мира;
Губе се, падају
Патници људи
Слепо од једног
Часа до другог,
Ко вода са стене
Бацана стени
Вечно у неизвесно доле.

Песме: *Ј. Х. Ф. Хелдерлин*
Превод: *Свет. Стефановић*

Из кореспонденције са Брентаном да поменем још и два писма која се односе на његов спис *„Die vier Phasen der Philosophie"*. У своме писму од 12 септембра 1912 ја сам критиковао његов закон четирју фаза у развићу филозофске мисли, стављајући му насупрот свој закон трију фаза, док је у своме писму од 8 октобра исте године Брентано на те замерке одговарао. Приметићу, да сам се дивио и да се и данас још дивим свежини са којом је он, тада старац од 74 године, на моје замерке одговорио.

Напоследку поменућу да су ме Брентано и његова госпођа приликом поменуте посете задржавали да останем у палати као њихов гост бар три недеље. Ја тај позив нисам могао примити, али сам зато ставио у изглед могућност да их наредне зимске сезоне посетим у њиховој вили у Фиренци, где бих могао остати и шест недеља. Балкански рат је омео извођење ове моје намере.

* Ова два писма оштампана су 1938 у часопису *„Philosophia"*, vol. 3, у чланку *Kritische Bemerkungen zu Brentanos Schrift „Die vier Phasen der Philosophie"* (s. 179—187).

ЈУБИЛЕЈ ПРОФ. ПУНГСА

Професор Лео Пунгс, познати специјалист за технику високе фреквенције, телефонију и радиофонију, ових дана прославио је свој 60-ти рођендан.

Проналасци у радиофонији професора Пунгса врдо су познати и цењени у светским научним круговима и они су га створили једним од највећих ауторитета.

Још за време рата 1914-18 Пунгс је са успехом радио на успостављању радио-станица по бродовима и авионима. Од тог доба проф. Пунгс је неуморно радио на усавршавању радио службе у Немачкој, утврдивши свој глас великог теоретичара и практичара.

Три значаја поезије Симе Пандуровића

- ПОВОДОМ ЊЕГОВЕ ШЕЗДЕСЕТОГОДИШЊИЦЕ -

...Песимизам у поезији Симе Пандуровића води свој генетички и социјални корен из оног општег душевног стања нашег човека на помолу XX. века, које стање је проузроковала у нашем примитивном друштву „нова наука", њене материјалистичке и позитивистичке доктрине. Захваљујући подстреку и улози недоученог ђака Светозара Марковића и његовом „реалном правцу у науци и у друштву", те доктрине насрнуле су на душевност нашег примитивца и у нежељеним последицама својим инаугурисале су *процес душевног осушења*.

На западу оне су имале оправданост органске самоникласти, спремљену општом еволуцијом; код нас оне су на менталитет доскорашњих робова накалемиле кобне последице пренесеног, туђинског, неадаптираног дејства. Тај процес је по своме духовном деловању (без обзира на спољне, политичке догађаје који су га пратили) сасушио основицу боље човечности у нашем човеку, који је и иначе био притиснут тешким спољним приликама и огрезао у најгрубљем реализму политичке свакодневице.

Тај процес, који ће добити свој природни наставак у европском хаџилуку послемарковићевске елите, имао је да радикално очисти срце нашег човека од такозваних романтичарских заблуда, од идеалистичких подстрека, од „кобне" религиозности, од мистичне и непосредне племенитости сваке врсте, да би му натурио за врховно мерило хладни, интересни морал, алтруизам схваћен радионално као „правилно одмерен интерес.." У исто време, тај процес осушења душа подсецао је корен једној традицији човечности, која се у нашем човеку колико толико задржала по дугом вековном култу, традицији хришћанској. Да није било косовске заветне мисли, која је у себи сажела све остатке духовних моћи нашег човека, и његовој свакодневици позајмила нимбус великог историског делања, снажног подвига, то осушење душевности донело би већ и пре ратова ову тешку моралну кризу данашњице, која је уосталом уско везана за своје порекло у XIX. веку.

Тај наш човек и његово друштво на помолу XX. века, са својим индивидуалним, социјалним и политичким позитивизмом, накалемљеним туђинским утицајима на једно доба и иначе грубо реалистично, посматрани са вишег човечанског, са песничког гледишта, нису баш могли уливати веру у мишљење да је овај свет „најбољи од свих". *Песимизам Симе Пандуровића је доказ реакције боље, сачуваније душевности и инстинктивне побуне чистије, одвојене савести на такво доба, протест противу духа поколења које је изгубило свој сан.*

То је оно што у поезији Дисовој и Пандуровићевој није могао да осети реалистични социјални хигијеничар наше литературе, Јован Скерлић, који је величао у Светозару Марковићу баш његов „практични, прилагодљиви, „посибилистички" програм, и остао до краја глув за психолошке разлоге ове врсте чак и онда кад је у Пандуровићевој појави, поред „заразе" почео да гледа и таленат. Да није био такав, он би и поред своје вечите захуктаности за „здрављем" умео да протумачи значај стихова, који се нама данас чине тако блиски:

Само не ово, само не баналност!
О дани јада, потуцања, блата
О моја мржњо на очајну сталност,
На дане кад се паучина хвата!

О, одвратности спрам ситнежа људи,
Ситнежи рода, ништавости свега,
Живота који за комадом блуди!

О, како гуши, к'о несносна стега,
Тај живот где се лаже, пузи, плаши
Свачега што је светлије и јаче.
(*Данашњица*, 1912)

Скерлић, под преградама искључивости свога национализма, није видео суштину свога времена, под дневном политиком и спремањем на ратове није доспео да свој агитаторски поглед сврати на моралну суштину људи своје епохе; за то се и није бунио побуном човека. Он је био често само агилан и честити протагонист конвенционалне савести, док су песници, као Пандуровић, кроз своје стваралаштво представници оне дубље, чистије, човечанске и човечије савести.

Та значајна линија револта из „Данашњице" може се тражити кроз све етапе песничког стварања Пандуровићевог и кроз песме као што су „Мизерере" („свет што се губи и јесен што влада"), „Удес" („кад дух пред силом материје клечи"), „По звездама" („у једном добу без сна и врлине"), — даје довољно благородног материјала за доказ о томе колико је Пандуровићева поезија израз искрене и дубоке побуне боље савести на доба, које се у својим битним карактеристикама и данас продужује, израз чежње за добом „среће за велика срца", добом „страха за злобне и мале".

Званична књижевна историјска концепција није имала праве жиле разумевања за песнике чија поезија није заборав у хередизму, није спасавање у Европу, него се органски и снажно индивидуално везује у инстинкту за самостални израз нашег човештва.

То би била једна полазна тачка у оцени његове песничке физиономије. Друга, у којој се његова поезија не јавља као реакција на XIX. век, него продужује једну од основних и битних црта наше модерне поезије тога века у двадесети, лежи у том што је и Пандуровићев песимизам, и то готово потпуно, лишен свога трансцендентног уточишта, лишен утехе кроз религиозно осећање.

Тога осећања има уопште мало у модерној поезији наше источне књижевне зоне; у њему оскудевају, ко више ко мање, ко опет потпуно, и Јакшић и Змај, и Илић и Ракић, и Дучић и Петровић, и Дис и Пандуровић; Пандуровић је у том погледу крајње типичан. Велики напори национализма који су доживљавали своју епоху коначног спремања, апсорбирали су за себе и подредили себи и моћ религиозне идеје, у колико она већ претходно није била исцрпљена.

Време је било врло тешко. Затворена перспективом неминовне и катастрофалне борбе на живот и смрт, поколења су са све већом упорношћу тражила поуздање у себи, градила отпор на тврдоћи вере у правду за коју треба гинути: у том погледу наш човек се све више повлачио на терен своје сопствене снаге, скупљао и збијао у себи све инстинкте који ће му затребати у скорашњем мучном разрачунавању са светом, али и са богом правде, старим крвником.

Очекивање последњег дана, коначног или — или, толико је усредсредило мрки поглед нашег модерног човека, као представника колективних тежњи, на најближу опасност, толико је његова судбина постала једнолинијска и без раскршћа иманентна, да он није имао кад загледати се над себе и тражити помоћ од неба, које је у осталом осећао глувим над собом. Та лишеност религиозне утехе код Пандуровића је појачала песимистичку ноту његове побуне. Јер шта би се по типичном закључку боље савести нашег човека имало догодити с нама ако би, после катаклизме коју доживесмо, бог правде и даље остао глув и ми будемо „опет жртве беде, гада":

И душама болним не нађемо лека,
Процветају л' опет сви инстинкти груби
Међ нама, у нама и око нас — тада,
Нек последња савест узбуну затруби!
Осветнички снови, устајте из гроба!
Дижите се жртве што трунете давно.
— — — — — — — — — — —
Нек последње буре оштре муње сену
И сруши се зграда трулог човечанства
За увек на земљи. И нека по цену
Слома свију беда, порока и зла,
И сен наших старих верних идеала
Оде другој звезди на другу планету,
Док у страшној помпи свога величанства
Час Страшнога Суда откуцава свету.
(*Последњи Дан*, 1916)

Пандуровић је такорећи искључиво унутрашњи, подушевљен; он је толико затворен свет душе да се његова муза не сналази у контакту са спољњом стварношћу као конкретним догађајем. Једина стварност његове поезије то је унутрашња душевна стварност осећања. Чак ни спољње красоте света и природе нису саме по себи предмет његове лире, и пејзажи су сведени на симболе, на душевне одразе и спољња природа је у најбољем случају илустрација или неважан оквир душевног унутрашњег догађаја. Тај круг затворене душевности као искључивог исходишта песниковог стваралаштва, даје свој особени печат свакој песми Пандуровићевој, чак и мање успелој.

Снага те интериоризације кулминира у чувеним његовим конфесијама, у којима је он несумњиво најјачи. У њима се синтетично одразује онај пут који песник у свакој песми поновно прелази, а који води од скривеног заборављеног „завичаја душе" преко сукоба са животом до горког, одрицалачког помирења. „Ти" (1902), „Карикатуре" (1904), „Без мотива" (1904), „Мртви пламенови" (1904), „Истина" (1911) са још многим другим песмама обележавају сјајне етапе његовог идеалистичког песимизма којим је надахнуо нашу модерну лиру и отворио у њој нову епоху дубљег душевног сазревања, прилажења чистијим душевнијим унутрашњим видицима.

Влад. Велмар-Јанковић

НОСТАЛГИЈА

Отићи?... о, то је природно и лако;
За увек?... та тежња још у нама дрема.
Зар би ико икад за ближњима плак'о,
Где љубави, као и пророка, нема?

Међ ближњима нас тако верно прати
Завист и мржња; међ њима се живи
Тамничким животом, у коме се пати
Теже, јер нисмо ни дужни ни криви; —

Грубље, јер смо наспрам свога драгог рода
Нежнији били некад — (o beata
Simplicitas!) — да нам он, захвалан, дода
Отровану чашу, у пози Пилата.

Никад се не бисмо зажелели лица
Из свог завичаја, кад је лепше бити
У пустињи сувој, у друштву убица...
Познаника својих одавно смо сити!

Али... али тамо драгих стаза има,
Где смо, каткад, ипак ретко срећни били;
Трагови су среће остали на њима
Далеко, к'о младост, руже и априли.

Али, у ветрима нашег завичаја
Има наших болних уздаха, и има
Свих радости наших у зраку мог краја,
И суза у оним тамним облацима.

Много дрво тамо наше сенке крије,
Шапутања њина и нежности присне;
Ништа тамо ипак уништено није
Ни кад киша лије ни кад муња блисне.

Још је тамо наша, ма и мртва, срећа;
И кад летње, плахе излију се кише,
Само тамо, чудно, као да се сећа,
Тамна липа срећном прошлошћу мирише.

И зато се од тих крајева не бежи,
Јер је с њима везан многи тренут бео
Живота нам мучног, што као прах лежи
На другу; — а то је, ипак, живот цео.

Из збирке „Дани и ноћи"

Жена у филмској уметности

Талентована немачка филмска глумица Анелиза Рајнхолд

(Фото: Уфа)

Када би Тепсис, човек који је први створио бину, поново дошао на овај свет, он би сигурно са поносом погледао на развитак своје творевине — али истовремено би постиђено признао, да ју је до правог савршенства довео неко, на кога је он у своје време из моралних и других разлога заборавио: жена! Додуше, Фринихос је неколико генерација после Тепсиса поправио ову неопростиву грешку и увео је у драму женске улоге, али људи су још дуго морали да чекају док жена није ступила на бину и док је мушкарац престао да облачи на бини женско одело...

Проналазач кинематографа био је у срећнијем положају, да је рођен у времену када је жена већ неколико векова била једна од најлепших и најомиљенијих личности бине. Филм, дакле, што се тиче жена, није морао да иде заобилазним путем, већ ју је одмах поставио на врло видном месту, оном које јој припада како у животу тако и у уметности. Ко би могао данас себи да претстави један филм у коме не би било жена? Ко би желео један филм, у коме драматски ток судбине не би одређивала жена?

Од постанка филма њиме суверено влада жена. И не идемо далеко када кажемо, да за духовни и уметнички развитак филма има у највећој мери да се захвали жени.

Слика жене у данашњем европском и немачком филму, у поређењу са прошлошћу, потпуно се изменила у њену корист. Ако погледамо ма који старији филм ми ћемо то констатовати. Погледајмо спољашње и модом условљене појаве: жена, коју данас видимо на филму, постала је много једноставнија и човечанскија, ми у њој видимо човека у чијем кругу живимо, онакву какву је свакога дана у животу видимо. Жена са филма данас припада нама, она данас није недостижна личност из бајке, није само лепота и ништа више.

Она је изишла из атмосфере оних филмова који немају никакве везе са стварношћу, филмова који су били само илузије, можда пријатне за око, али који нису дирали у душу човека. Она нам је пришла ближе и постала истинско огледало живота. Оно што она чини и говори, како она живи и воли — све то има печат правог живота, чак и тамо, где филм има за свој циљ да нас само забави.

Жена у данашњем филму захвата у сам живот, она данас стоји својим ногама на тлу, које више није у облацима, већ почива на доброј, чврстој земљи. Било да она, као Паула Весели или Кристина Зедербаум, претежно културније озбиљан, драмски филм, или да се као млада девојка наших дана појављује пред нама — увек су те личности од меса и крви, увек се може успоставити веза између изгледа и самог бића, увек нас интересује оно што о њој видимо, чујемо и шта је она проживела. Жена данашњег филма је жена данашњег доба — она се креће као ти или ја, она живи, смеје се, пати, нада се и побеђује као и ми сами.

Жена немачког филма је жена онаква какву је срећемо свакога дана, она је озбиљна и весела, одлучна и пуна милосрђа, једном речи жена онаква каква у ствари и јесте. Иза жене данашњег филма не треба више тражити никакву загонетку, никакву другу сем оне коју нам сам живот поставља, оно вечито што је у њеној правој природи, оно што је у свим временима одликовало њен род.

В. П.

УСПЕХ СЕОСКЕ ФОЛКЛОРНЕ ГРУПЕ »БОКАЊА« У БЕОГРАДУ

Ових дана је фолклорна група „Бокања" из Жабара, Среза опленачког, дала три приредбе на Коларчевом народном универзитету а једну у „Србозару". У препуним дворанама фолклорци су стекли небројене симпатије Београђана. Престоница се као и свагда раније одушевила најлепшим мотивима из шумадиског народног живота.

На програму је било „Прело", фолклорна музичка мелодрама од младог писца Слободана Радошевића, проткано најлепшим народним песмама, колима и дијалозима. Шароликост богатих костима и бујна ведрина и снага шумадиских момака и девојака чинили су диван утисак на усхићену публику. Комад „Прело" остао је у успомени београђана као верна слика шумадиске изворне душе, сетне и племените.

Поред осталих тачака врло великог успеха су имале две рецитације из савремене шумадиске поезије.

Велики део програма испунили су уметници „Шамовци", чика Адам Милутиновић са синовима и кћерима. Чика Адам, виртуоз на фрули, дочарао је најлепше детаље гружанске широке и снажне душе. Синови Слободан и Душан отпевали су у дуету неколико гружанских песама и очарали публику. Појавом сестара Милице и Вере са сетном, оригиналном песмом питоме Груже публика је ебила на врхунцу раздраганости.

Дубок утисак са ових приредби чинила је поздравна реч управника групе „Бокања", Слободана Радошевића.

У недељу пре подне фолклорна група „Бокања" на изложби Привредног подмлатка Српске заједнице рада учествовала је такође у дочеку Господина Претседника Владе у павиљону Цвијете Зузорић. У име групе Слободан Радошевић је поздравио Господина Претедника и најтоплије га позвао на опроштајну приредбу која је била одржана у недељу вече.

Тада је у име Претседника владе дошао као изасланик, министар просвете и вера, господин Велибор Јонић, који је после приредбе поздравио Шумадинце и Шумадинке и изразио своје честитање и веру у снагу српског националног идеализма.

После успешног гостовања фолклорна група „Бокања" се вратила у Шумадију, срећна што је постигла свој постављени циљ на просветно културном пољу. Омладинци и омладинке позоришта „Бокања" понели су најдубље и најлепше утиске из престонице остајући увек захвални и благодарни на предусретљивости, гостопримству и топлим симпатијама београђана којима су обилно награђени.

С. М. Р.

Сеоска фолклорна група »Бокања« (Фото: приватна својина)

Истовременост идеја и проналазака

У историји су чести случајеви да су два научника, живећи у разним местима, такорећи истовремено пронашли једну исту ствар, идеју, проналазак, не знајући један за другог.

ПРОНАЛАЗАК ТЕЛЕФОНА

Тако је 14 фебруара 1872 у 11 часова амерички учитељ глувонеме деце Грем Бел предао у Востону, надлештву за проналаске, свој проналазак телефона. Два часа доцније Енглез Греј поднео је у својој вароши патент за телефон. Међутим, ни Бел ни Греј, па ни Италијан Мајети, не могу се похвалити да су први проналазали телефона, јер немачки учитељ Филип Рајс много раније је био пронашао електрични апарат за пренос звука, али није могао да нађе никог ко би тај његов проналазак кредитирао.

НЕПТУН, ТЕЛЕГРАФ, ДИФЕРЕНЦИЈАЛЕ

Исто тако је познато да су Њутон и Лајбниц истовремено пронашли диференцијални рачун.

Планету Нептун готово истовремено су пронашли Ле Верије и Адамс.

Године 1837 није Мора био једини који је пронашао телеграф, јер су Штајнхоп у Минхену, Рок у Хвистону у Енглеској, такође постигли исте резултате. Зна се пак да је Хенри тај свој проналазак објавио још 1831 године.

ВАЖНИЈИ ПРОНАЛАЗАЧИ

Два лица су 1845 године пронашла електромагнетски часовник, три лица су 1810 пронашла микрофон, три инжењера 1847 израдила су пројект електричне железнице, три лица 1850 пронашла су центрифугалну пумпу. Исто тако два лица су пронашла грамофон. Едисон и Крос, Француз проналазач „Говорење машине". 1783 Монголфије и Ритенхауз-Хопкинс пронашли су аеростат. 1889 парну турбину пронашли су Швеђанин Густав де Лавал и Енглез Персон.

Аутомобил су истовремено пронашли Даимлер и Бенц.

Сви ови примери јасно показују како су извесне идеје истовремено сазревале код разних лица и како су истовремено долазиле до изражаја.

Ти истовремени проналасци до сада су тумачени случајношћу, али се у последње време радије заступа и мишљење да постоје космички зраци идеја, и да се путем телепатије исте идеје истовремено јављају код разних личности, тако да је људски мозак као нека врста радио станице која хвата те идеје космичких зракова. Наравно, ово је ново тумачење једне до сада слабо испитане људске активности.

ИЗЛОЖБА У МИНХЕНУ

Велика изложба Немачке уметности 1943, приређена у Минхену, доказ је више да Немачка и поред ратне активности, исто тако брижљиво и смишљено ради на величини своје уметности.

Изложба у Минхену постигла је велики успех. Не само из градова, већ и људи са села у масама посећују изложбу.

Уметнички дом, у коме је изложба приређена, стално је пун посетиоца.

Само за првих 15 дана изложбу је посетило више од 100 хиљада лица.

УЗ ЧЛАНАК Г. Ж. М. ПЕРИЋА

Уз чланак г. Ж. Перића о Демократији објављени у прошлом броју нашега листа (од 11. ов. мес.) имала је да дође још ова примедба:

„Ми смо се буржоаско-капиталистичком демократијом, са једним негативним резултатом по њу, позабавили и у једном своме раније чланку (после првога Светскога рата, 1914—1918 год.), а специјално са тачке гледишта њених материалистичких схватања и њене моралне одговорности: *Egoisme, Solidarisme, Altruisme*, објављеном у „La Revue Mensuelle", Genève 1921. В. у вези са тим и наш чланак *Le Droit international et la Démocratie*, исти часопис, 1923. Ту се критикује демократски принцип међународне независности и суверености држава а истиче мисао о њиховој међузависности, Interdependance, са крајњим циљем стварања једне савезне европске државе, мисао која је, прошлога Светскога Рата, била толико ометена фаталном интервенцијом Сев. Америчких Држава у Европи удружених, у истој сврси, са Енглеском. О томе смо говорили у своме раду: *Ein Auflösungsprinzip*, Archiv für Rechts- und Wirtschaftsphilosophie, Berlin, 1923. Штампано у француском под насловом: *Un principe de dissolution*, „La Revue Mensuelle", 1925. Иста та политика англо-америчанске плутократске Демократије против Европе понавља се и данас".

КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

ЗАШТО РАТУЈЕ АМЕРИКА

Gizlher Virzing: Тражи се непријатељ. Издање „Просветне заједнице" а. д. Стр. 156.

Вирзингово дело *Der masslose Kontinent* је једна од врло запажених књига о политичкој и социолошкој структури Америке. Мада је књига *Тражи се непријатељ* само извод овог одличног Вирзинговог дела, ипак је и он довољан читаоцу који се интересује америчким појавама и догађајима, као и предисторијом данашњег рата.

Вирзингов стил је лак. Када објашњава суштину и неопходност Монроеве доктрине, он је исто тако занимљив и као кад прича о Рузвелтовој младости, или о неизбежности овога рата. И поред тога што приказује веома озбиљне ствари, Вирзингово причање није суводарно и обојено монотонијом која се тако често провлачи кроз слична дела.

По Вирзингу Америка је једина земља на свету која нема своја природног непријатеља. Ову околност могу Американци сматрати за благодет Божију. Америка може своје унутарње проблеме да решава потпуно независно од иностранства. Суд стране јавности ниуколико не може да утиче на развој догађаја у земљи неограничених могућности, јер је она од осталих великих сила раздвојена океанима, а непосредни суседи су јој мале државе које у војном погледу не претстављају ништа.

Америка, тј. Сједињене Америчке Државе немају, дакле, непријатеља који би им стварно угрожавао безбедност, и ништа за њих није логичније од Монроеве доктрине. Али Монроева доктрина је већ давно одбачена. Америка је већ једном ратовала мешајући се активно у европске ствари.

Она хоће да се шири: доларски империјализам има свој одређени пут, којим треба да дође до владавине светом. На томе путу као препрека указују се националистичка Немачка и Јапан. Ове земље не угрожавају Америку. Оне то нису никад ни намеравале. Али америчка крупна индустрија и америчко јеврејство указали су на Немачку као на извор свих недаћа у свету, а у Америци нарочито. Стога је требало да се сви ауторитети у земљи заложе за стварање фикције о угрожености Западне хемисфере.

Творац Њу-Дила отац демократије, Франклин Делано Рузвелт лично се заузео за дело рата. Поред чисто својих интимних разлога, који имају корена у једној неизмерној амбицији, Рузвелт је у харангирању америчког народа имао у главном три помагача, а то су: крупни капитал, јеврејство, које је у водећим финансиским и политичким круговима Америке у највећој мери заступљено, и комунистичку странку која је иза пароле мира и борбе за хлеб крила своје припреме за стварање светског сукоба, јер се надала да ће у једном свеопштем ратном пожару бити неизбежно остварење светске револуције.

Пратећи са Вирзингом политички развој Америке у прошлом и овом столећу, упознајемо се са првим људима „америчког раја", срећемо читаву галерију политичара, банкара и шпекуланата. Ипак као круна свега доминира личност Франклина Делано Рузвелта. Овај ће човек, ако не по чему другом, ући у историју као највећи непријатељ немачког народа. Подржаван од крупног капитала, јеврејства и комуниста, Рузвелт је имао довољно храбрости да истраје у припремању рата.

Вирзингу се поред стручности у расправљању америчких проблема мора признати и објективност која је својствена научницима-социолозима. Он приказивању америчких прилика приступа поштено и отворено. Од Џемса Монроеа па преко мисис Дороти Томсон Хала, Бјулита, и нама тако познатог Доновена, који је имао великих заслуга за наш слом, труста мозгова и јеврејства до Франклина Рузвелта — Вирзинг је дао сјајне портрете политичара Биг бизниса. Свако поглавље његове књиге, коју топло препоручујемо нашим читаоцима, дело је за себе. Поједини ставови ове књиге могу слободно да послуже као документи данашњице и за једну будућу скицу историје савремених збивања биће од неоцењиве вредности.

Балзак поново у моди

Велики француски писац Балзак поново је сада у моди у Француској.

Као што је познато новела „Војвоткиња од Ланжеа" адаптирана је за филм, а сада се припрема и адаптација новеле „Пуковника Шабера".

Главна француска позорница *Француска комедија* приказује Балзаков *Вотрен*.

Поводом прославе стогодишњице Балзаковог дела *Људска комедија*, књижевник Морис Бардеш издао је књигу *Балзак као романописац*.

О АВАНТУРИСТИЧКОМ РОМАНУ

Ханс Гаспар фон Цобелтиц: Њена Победа. Издање Просветне заједнице а. д., Београд. Стр. 114.

Такозвани авантуристички романи нису у нашој литератури познати као што је то случај у западним земљама, а нарочито у Немачкој. Авантуристички роман је књига за најширу читалачку публику, која је после заморног физичког рада жељна лаке и пријатне лектире, која ће му пружити истовремено одмор и разоноду.

Типови у овим романима нису психолошки обрађени. То овде није важно. Овде главни јунаци не размишљају о проблематици људских осећања. Они су актери догађаја, често чудних и неразјашњивих. У ствари они не мисле, већ делају, и то тако живо да је читаочева пажња сконцентрисана на радњу толико да се књига готово неосетно прочита до краја.

Наће се и у овим романима понека књига која заслужује да јој се посвети више пажње. Има и ту понекад лепих места, и те како уметничких описа, али то спада мање више у споредне атрибуте вредности књижевности ове врсте. У авантуристичким романима темпо радње је главно. Све остало је споредно. Авантуристички роман је у ствари филм, само што ликове и декор дочарава сам читалац.

Ханс Гаспар фон Цобелтиц је писац коме авантуристички роман „лежи". Он пише кратким потезима пера. Његов Томас Алмерс је човек око кога се радња одиграва. Он не води радњу. Учествује у њој. Томас је трговац из Сан Паола. Његова породица је у Немачкој. Долази родитељима у посету. У Тирингији, недалеко од Вајмара, налази поред пута онесвешћену девојку. Заустављају кола, узима је и одводи у болницу.

Девојка је лепа. Он се заљубљује. Купује јој цвеће. Одлази њеним кући да извести да им је кћер, која се како сазнаје, зове Лукс, у болници и да јој не прети нека опасност. Упознаје се ту са сестром Луксином - Шарлотом. Шарлота се на први поглед заљубљује у Томаса. Лукс излази из болнице.

Томас, човек који је дошао чак из Јужне Америке у родитељски крај у жељи да прође целу Немачку, остаје у Вајмару, граду славног Гетеа.

Заљубљен у Лукс, он, чудним обртом ствари, кога изгледа ни сам писац није свестан, пољуби једном у отсуству Луксином Шарлоту и нуди јој брак. Ускоро се прославља веридба. Лукс је утучена, јер Томас је њена прва љубав. Томас мора убрзо да путује у Сан Паоло. Услед кризе која је завладала Бразилијом, Томасова фабрика пропада. Он једва животари. Слабо се дописује са Шарлотом. Јави се понекад и Лукс.

Затим настаје интрига. Шарлота раскида веридбу. Удаје се. Муж је воли. Њој је Томас једина љубав. Оставља мужа и децу. Путује у Америку да тражи Томаса.

И Лукс иде за Томасом. У Сан Паолу упознају се са неком госпођом Хендел, која им је мајка. Они су сматрали да им је мајка мртва. Међутим она је била одбегла од њиховог оца. Мајка је радосна крај своје деце. Она им прича о Томасу.

Томас није волео Шарлоту. Она се враћа у Европу отрежњена. Лукс иде Томасу у Ђавољу долину. Падају једно другом у наручје. То је била права љубав. Њена је победа.

Углавном то је садржина ове Цобелтицове књиге. Надамо се да ће Просветна заједница ако настави са издавањем сличних књига допринети да се авантуристички роман популарише код наше читалачке публике.

Библиографије

Hanna Nagel: Zeichnungen, L. Staackmann-Verlag, Leipzig, RM. 8.

Мапа цртежа Нане Негел садржи у првм реду цртеже о жени — жена као љубавница, као мајка, као патница. Није случај, да све фигуре ове сликарке имају увек исто озбиљно и пуно енергије лице, која су уоквирена тамом и меланхолијом.

Перо, које је вођено једном сигурном руком, више скрива него што открива. Ови дивни цртежи су прави уметнички доживљаји.

Karl Heinz Pfeffer: Australien und Neuseeland, Junker und Dünhaupt-Verlag, Berlin, RM. 3.—

Добар познавалац Британског царства, Пфефер нам исцрпно приказује земљу и људе аустралиске и новозеландске области, пр ичему нам је показао и велики удео који су имали немачки досељеници на напретку тих земаља. Он књигу завршава једним прегледом њихове привредне политике као и њиховим могућим напретком у будућности.

*

Dr. I. H. Traub und H. W. Lavies: Das deutsche Schrifttum. Eine Bibliographie der Bücher und Zeitschriften über das Filmwesen. Verlag Karl W. Hiersemann, Leipzig.

Привредни вођ Уфиног института у сарадњи са Х. В. Лавијсем написао је ову библиографију филмске литературе и тиме испунио једну од најосетљивијих празнина на томе пољу. Материјал за ово дело је врло савесно сакупљен, тако да није пропуштено ни једно дело било да је то књига, часопис или брошура, која је од почетка филмовања па до 1939 изишла на немачком језику.

Ова књига биће од неоцењиве користи свима онима који се данас баве филмом, па било да се они њиме интересују као стручњаци или они који желе да нешто више сазнају о седмој уметности. У овој библиографији Трауба и Лавијса наћи ће филмофил све податке и одговоре на сва стручна и нестручна питања.

Radio

СВАКОДНЕВНЕ ЕМИСИЈЕ БЕОГРАДСКЕ РАДИО СТАНИЦЕ

5.00— 6.15 Другарски поздрави
6.15— 7.00 Емисија за српске сељаке и вести на српском језику
7.00— 7.10 Вести на немачком језику
7.10— 9.00 „Добро јутро, драги слушаоци!"
9.00— 9.20 Вести
9.20—12.00 Пауза
12.00—13.00 Подневни концерт
13.00—13.10 Вести на српском језику
13.10—13.50 Подневна музика
13.50—14.00 Вести на немачком језику
14.00—14.50 Нешто за тебе
14.50—15.00 Извештај о водостању
15.00—15.30 Извештаји Врховне команде с лаганим понављањем и кратке вести за војску
15.30—16.00 Пауза
16.00—18.20 Српске емисије
18.20—18.40 Час немачке народне групе
18.40—19.00 Музика за тебе
19.00—20.00 „Из савремених догађаја" на немачком језику и вести на страним језицима — бугарски, мађарски, француски и румунски.
20.00—20.20 Вечерње вести
21.40—22.00 Поздрави младог београдског стражара
22.00—22.15 Последње вести
00.00—02.00 Поноћне мелодије.

НЕДЕЉА, 19 септембра

16.05—17.00 Београд поздравља Бор. Суделују: Народни оркестар Милановић. Душанка Вукмировић, Божидар Милосављевић, секстет Симић, Војин Поповић, квартет Ђорђевић и сестре Стевановић.

ПОНЕДЕЉАК, 20 септембра

16.00—18.20 Српске емисије
16.30—16.35 Извештај Врховне команде.
16.35—17.00 Квинтет Николић изводи српске мелодије
17.00—17.35 Дечје бајке за одрасле (Плоче)
17.30—17.40 Предавање
17.40—18.10 Народна музика. Изводе: И. Бањалић, Н. Атић и Мита Божиновић
18.10—18.20 Из савремених догађаја.

УТОРАК, 21 септембра

16.00—18.20 Српске емисије
16.30—16.35 Извештај Врховне команде.
16.35—17.00 Драгица Ценић и Бранислав Пивнички певају народне песме уз пратњу народног оркестра под управом проф. Петра Крстића
17.00—18.20 Народни звуци. Изводе: тамбурашки оркестар Аранички, народни оркестар Обреновић, Вера Пантелић, дует Перин—Вишњић, дует Аршинов—Ћирилов. Димитрије Ћирић, Бора Савић-Крушарац и дует Савић—Мичлић

у паузи:
17.30—17.40 Предавање
18.00—18.10 Из савремених догађаја.

СРЕДА, 22 септембра

16.00—18.20 Српске емисије
16.30—16.35 Извештај Врховне команде.
16.35—16.50 Мали концерт. Изводе Илија Тодоровић (чело) и Иван Туршић (клавир)
16.50—17.00 Из савремених догађаја
17.00—18.20 Забавни час.

ЧЕТВРТАК, 23 септембра

16.00—18.20 Српске емисије
16.00—16.30 Забавна музика. Изводе забавни оркестар под управод Фрање Седлачека. Солисти: Њура Бошковић-Јовановић и Жарко Цвејић
16.30—16.35 Извештај Врховне команде.
16.35—17.30 Народне игре. Изводе: Народни оркестар Милановић, народни оркестар Обреновић, тамбурашки оркестар Аранички, Бора Савић-Крушарац, дует Савић—Мичлић, Петар Старчевић, Љубица Спасић
17.40—18.10 Дечји час
18.10—18.20 Из савремених догађаја.

ПЕТАК, 24 септембра

16.00—18.20 Српске емисије
16.30—16.35 Извештај Врховне команде.
16.35—17.00 Шлагери. Изводе: Златна петорка и квинтет Марјановић
17.00—17.30 Концерт гудачког оркестра под управом проф. Пашћана
17.30—17.40 Предавање
17.40—18.10 Народна музика. Изводе: Вука Шехеровић, Богдан Буташ, дует Тодоровић—Спасојевић и народни оркестар Милановић
1.10—18.20 Из савремених догађаја.

СУБОТА, 25 септембра

5.00— 6.15 Другарски поздрави
6.15— 6.50 Емисија за српске сељаке (Народни оркестар Обреновић и дует Савић—Мичлић)
6.50— 7.10 Прве јутарње вести на српском језику
7.10— 9.00 Добро јутро, драги слушаоци
12.00—13.00 Подневни концерт малог радио оркестра под управом Федора Селинског
13.10—13.50 Подневна музика. Свира војни забавни квинтет
14.00—14.50 Нешто за тебе
15.00—15.30 Извештаји Врховне команде и кратке вести за војску
16.00—16.05 Извештај Врховне команде на српском језику
16.05—18.00 Омиљене мелодије
18.00—18.20 Српска емисија: Добровољачки час
18.40—19.00 Музика за тебе
20.20—22.00 Прво велико шарено вече

Државна хипотекарна банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

28 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградама Босанска 21	Дин. 3,500.000.—
2) Плац са зградом Венизелосова 7	Дин. 1,000.000.—
3) Плац са зградом Кнеза Павла 63	Дин. 1,000.000.—
4) Плац са зградом Албанска 30	Дин. 1,100.000.—

30 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградама Мтрополита Мраовића 7	Дин. 900.000.—
2) Плац са зградом Палмотићева 24	Дин. 7,000.000.—
3) Плац Топличка 11	Дин. 500.000.—
4) Плац са зградом Палмотићева 16а	Дин. 7,000.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради — Скадарска 33-II, од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења.

630 1—1

Државна хипотекарна банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

22 септембра 1943 год.

1) Плац са зградом Влајковићева 11а	Дин. 6,500.000.—
2) Плац са зградама Србобранска 3	„ 900.000.—
3) Плац са зградама Француска 50	„ 3,500.000.—
4) Плац са зградом Југ Богданова 7	„ 2,200.000.—

24 септембра 1943 год.

1)Плац са зградом Скадарска 6	Дин. 9,000.000.—
2) Плац са зградом Руварчева 8	„ 1,200.000.—
3) Плац са зградом Стојана Протића 32	„ 1,000.000.—
4) Плац са зградом Османа Ђикића 18	„ 1,700.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска 33/II од 10—12 час. где се могу добити сва даља обавештења.

681 1—1

ПОЗИВ

неуредним дужницима Привилеговане аграрне банке по дуговима које је она преузела од новчаних завода

Пошто се велики број дужника — земљорадника чије су дугове по Уредби о ликвидацији земљорадничких дугова новчане установе и задруге предале Привилегованој аграрној банци — Дирекцији за ликвидацију земљорадничких дугова — није одазвао позиву Одељења државних дугова и државног кредита Министарства финансија бр. 32990 — V — 42 и није платио заостале ануитете до остављеног рока. Привилегована аграрна банка — Дирекција за ликвидацију земљорадничких дугова добила је налог да на све такве дужнике примени пропис чл. 48 Уредбе о ликвидацији земљорадничких дугова.

По томе пропису дужник који није платио своје доспеле оброке — ануитете има да плати цело своје дуговање без обзира на рокове по Уредби, а пореске управе имају спровести ову наплату путем извршења.

На основу тога позивају се сви дужници Дирекције за ликвидацију земљорадничких дугова који нису платили све заостале ануитете подразумевајући ту и ануитет који је доспео 1 новембра 1942 године да одмах **а најдаље до 31 октобра 1943 год.** исплате целокупни износ свога дуга надлежним пореским управама и то пре него што пореске управе буду предузеле наплату егзекутивним путем, чиме ће избећи плаћање извршних и других трошкова.

Држава је земљорадницима Уредбом о ликвидацији земљорадничких дугова омогућила сношљиво регулисање њихових дугова али је с друге стране преузела на себе обавезу према ранијим повериоцима и ту обавезу мора да испуни. Потребна средства за ове исплате држава прибавља наплатом ануитета од дужника па стога мора да захтева и од дужника да у пуној мери одговоре својим обавезама.

Привилегована аграрна банка — Дирекција за ликвидацију земљорадничких дугова скреће пажњу свим оваквим дужницима да је **у њиховом сопственом интересу да се одмах одазову овом позиву пошто се после истека остављеног рока излажу опасности и даљих штетних последица.**

Сељаче, користи ову последњу прилику да се повољно раздужиш!

Београд, августа 1943 год.

ПРИВИЛЕГОВАНА АГРАРНА БАНКА А. Д.
Дирекција за ликвидацију земљорадничких дугова

677 1—1

Улажите новац на штедњу код Поштанске штедионице

Поштанска штедионица прима улоге на штедне књижице и плаћа камату од 2% годишње на износ до Дин. 200.000.—, и то на улоге који су плативи одмах. Овакви улози могу се подизати код Поштанске штедионице у Београду без отказа у неограниченом износу; код пошта исплаћује се по оваквим улозима до 1.000.— динара дневно кратким путем, а за веће износе улагач треба да Поштанској штедионици пошаље листић »Подижем« из своје штедне књижице, па ће новац добити обратном поштом.

Улагач може узети још и посебну књижицу са уговореним роком исплате улога од 1, 6 или 12 месеци. На такве улоге Поштанска штедионица плаћа камату на неограничене износе, и то 2¼% ако је уговорени рок од месец дана, 2½% годишње ако је уговорени рок од 6 месеци, а 3½% годишње ако је уговорени рок од 12 месеци. Овакви улози исплаћују се на захтев улагача одмах по истеку рока.

За улоге код Поштанске штедионице јамчи држава.

ОТВОРИТЕ ЧЕКОВНИ РАЧУН КОД ПОШТАНСКЕ ШТЕДИОНИЦЕ

Штедне књижице Поштанске штедионице гласе на име. Сваки члан породице може узети књижицу на своје име.

Чековни промет Поштанске штедионице пружа сваком могућност да упрости своју благајничку службу и да сва новчана примања и плаћања врши сигурно, брзо и јевтино. Плаћања преносом са једног на други чековни рачун ослобођена су од провизије.

Обавештења се могу добити од Поштанске штедионице у Београду и свих пошта бесплатно.

Телефони: 26.821-25, 27.537.

679 1—1

ОСНОВАНА 1882 ГОДИНЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА А. Д.

БЕОГРАД

Друштвено седиште у сопственој палати — Карађорђева улица 48 — Телефони број 22-340 и 22-341

Капитал и резерве преко дин. 100,000.000

Прима улоге на штедњу по књижицама и текућим рачунима, уз каматне услове одређене од стране Дирекције за надзор над банкама.

Препоручује пословном свету, привредницима и пољопривредницима, да своје уштеђевине не држе бесплодно код себе, већ да их улажу на приплод, што ће користити не само њима, него и општим интересима народне привреде.

Нарочито се препоручује нашим запосленицима да своје уштеђевине шаљу на улог, са потребним налозима за чување или исплате, које ће се вршити најкулантније.

Поред горњег Београдска задруга обавља све остале банкарске и осигуравајуће послове под најповољнијим условима

678 1—1

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 4.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

ПОЛИЦИСКУ ОБЈАВУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, па је оглашујем за неважећу. Радмила Митровић. 651 1—3

ИЗГУБИЛА САМ сведочанство I разреда гимназије, па га овим путем оглашујем за неважеће. Вера Вајцер. 652 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ и возну легитимацију издате од Претстојништва градске полиције Крагујевац изгубио сам, па их оглашујем за неважеће. Боривоје Калабић. 653 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ и избегличку легитимацију издате од Претстојништва полиције Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем их за неважеће. Принц Стефанија рођ. Шелиго. 654 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од општине Чумићске изгубила сам, па је овим оглашујем за неважећу. Љубица Е. Павловић. 655 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 12.861 издату од Претстојништва градске полиције Крагујевац, изгубио сам па је оглашујем за неважећу. Милан Рашковић. 656 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од општине Чумићске изгубио сам, па је оглашујем за неважећу. Божидар Савић. 157 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције Крагујевац, изгубио сам, па је овим оглашујем за неважећу. Олга Јовановић. 658 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције, Крагујевац, изгубила сам, па је оглашујем за неважећу. Милица Стефановић. 659 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Среза гружанског изгубио сам па је овим оглашујем за неважећу. Милета Вукосављевић, Поскурице. 660 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Игњатовић Лепосава. 661 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Загорка Аћимовић. 662 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Драгиша Станковић. 663 1—3

СВЕДОЧАНСТВО III разреда II гимн. у Крагујевцу изгубио сам, па га оглашујем за неважеће. Сима Симић. 664 1—3

СЛУЖБЕНИЧКУ легитимацију број 1760 издату од Окружног начелства Крагујевац, изгубила сам. Овим је оглашујем за неважећу. Вера Урошевић. 665 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, па је оглашујем за неважећу. Даниловић Бранислав. 666 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 1320/43 издату ми од Претстојништва градске полиције Ужице и потврду о издржаном четворомесечном раду издату од Борског рудника изгубио сам, исте оглашавам неважећом. Јанковић Бранко, пекар Ужице. 682 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ за 1943 годину издату ми од стране Претстојништва градске полиције у Ужицу изгубила сам и оглашавам неважећом. Стана Арнаутовић, домаћица Ужице. 682 1—2

ЛИЧНУ КАРТУ за 1943 годину издату од Претстојништва полиције Ужице, изгубила сам. Исту оглашавам за неважећу. Ратомир Линдић, Ужице. 682 1—3

ЗАРОБЉЕНИЧКИ дувански купон издат од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем га неважећим. Милисав Ристић 631 2—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, па је овим оглашујем за неважећу. Светислав Јеврић. 632 2—3

ПОЛИЦИСКУ ПРИЈАВУ издату од Претстојништва градске полиције, изгубио сам те је овим оглашујем за неважећу. Бидосав Сарић. 633 2—3

ПОЛИЦИСКУ ПРИЈАВУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам па је овим оглашујем за неважећу. Светомир Нешовић. 634 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам па је оглашујем за неважећу. Момчило Здравковић. 635 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам па је овим оглашујем за неважећу Миланка Николајевић 636 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам па је оглашујем за неважећу. Виктор Ђокић. 637 2—3

ПРОДАЈЕМ ВРШАЧУ ГАРНИТУРУ Дреш маршалов 46-v, Трактор Форсон 28 коња и плугове Све исправно. Сретен Ђорђевић Војводе Путника 1, Крагујевац. 638 2—3

ПОЗИВ

дужницима и повериоцима јеврејске мануфактурне фирме »Централ« Хуго Херзлер и Друг, Београд, Вука Караџића 11.

Државна хипотекарна банка на основу Уредбе Министарског савета ИСБр. 3313 од 26 августа 1942 г. позива све дужнике и повериоце ове фирме да изврше ликвидацију својих дуговања и потраживања.

Пријем странака је свакога дана од 8—13 часова у ул. Скадарској бр. 33 — III степенице — лево.

ОДБОР ЗА УПРАВУ ИМОВИНОМ СРБИЈЕ
при
Државној хипотекарној банци
683 1—1

Егзекутивна опомена

Окружни уред за осигурање радника у Београду у смислу § 42 Закона о осигурању радника и чл. 29 Уредбе о осигурању, принудној наплати и ненаплативости порезе (Службене новине од 29 децембра 1938 год. број 304) позива све послодавце као дужнике, да приносе за месец јули 1943 године које нису уплатили у законском року доспетка, исплате овом Уреду у непрекорачивом року од 8 дана.

Тако исто позивају се и они послодавци, који раније приносе доспеле пре приноса за месец јули 1943 год. ни до данас нису исплатили, да и они уплате своје дугове у року од 8 дана.

У колико се послодавци не одазову овом позиву и не плате своје дуговање уреду, Уред ће у смислу постојећих законских прописа повести егзекутивни поступак по својим органима и извршити наплату дуга присилним путем по Уредби о осгурању, прикудној наплати и ненаплативости порезе, а тим се послодавци излажу осетним посебним егзекутивним трошковима.

Осмодневни рок за плаћање дуга треба рачунати од дана објаве ове егзекутивне опомене у новинама.

Из канцеларије Окружног уреда за осигурање радника у Београду, 15 септембра 1943 год. Број 25515.

ПОСЕТИТЕ СТОВАРИШТЕ МОДЕРНОГ НАМЕШТАЈА

Ђорђа Барјактаревића

БЕОГРАД — КР. АЛЕКСАНДРА 87 и 97. ТЕЛ. 40156.

Има велики избор спаваћих соба, кухиња, трпезарија, комбинованих соба, кауча, патент фотеља, салонских дубоких фотеља, уз најниже цене, најлепши избор за 1943 годину.
672 3—4

Ако Ваш радио крчи, зуји онда га без бојазни донесите у РАДИО КЛИНИКУ, која ће Вам га прецизно и најсолидније поправити.

РАДИО КЛИНИКА

»Стари Београд«

Кр. Петра 44. **Власник: БОРА КОСТИЋ** Тел. 25-252.

СТАРИ НАКИТ И ДРАГО КАМЕЊЕ

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња.

„БУКУЉА“

ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА
Краља Милана 41-а до Славије
674 1—1

Пажња! Пажња!
Продавцима златног накита

Не продајте ни једног парчета Вашег златног накита, дијаманта, брилијанта, драгог камења и златних зуба, док потпуно не би били упућени у њихову стварну данашњу вредност. Зато ако већ продајете понудите свима купцима, а напослетку у Вашем је интересу да понудите познатој и дугогодишњој фирми »ВРАЧАР«, која се не упушта у процену, али ћете се уверити да »ВРАЧАР« стварно плаћа по највишим дневним ценама. »ВРАЧАР« трговина старог златног накита и трговина антиквитета.

Београд, Палилулска ул. бр. 6 — продужење Душанове ул. до Бајлонове пивара тел. 28-706. 671 1—1

ПРОДАЈА СТАНОВА

ОД 1, 2 и 3 СОБЕ СА КОНФОРОМ.

ЦЕНЕ ОД 300.000 ДО 1,000.000 ДИНАРА

На основу својих Правила и Закона о привредним задругама врши ШТЕДНО-ГРАЂЕВИНСКА ЗАДРУГА »СВОЈ ДОМ« — Мишарска 9. 668 1—2

Државна хипотекарна банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

20 септембра 1943 год.

1) Плац са зградом Кнегиње Олге 24	Дин.	2,000.000.—
2) Плац Теслина 3	„	700.000.—
3) Плац Шајкашка 34а	„	400.000.—
4) Плац са зградама Космајска 35	„	4,200.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска 33, од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења.
673 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји на дан 27 септембра 1943 год. непокретно имање на углу ул. Господара Вучића бр. 225 и Раваничке са целокупним постројењем и инвентаром индустрије мрамора и каменореза.

Имање је следеће:

Плац у површини од 2070 м. кв. на коме постоји зграда у површини од 535 м. кв., која садржи: 3 одељења за канцеларије, 1 стан и радионицу. Радионица садржи: 2 гатера, 1 тренсег, 2 фрезмашине са по два електромотора, 4 шлајфмашине и разни алат.

На имању постоји већа количина готове робе и сировине. Предузеће активно ради.

Почетна лицитациона цена је Дин. 3,725.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска бр. 33/II, од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења.

Државна Хипотекарна банка

Изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

2 ОКТОБРА 1943 ГОД.

1. Плац са зградом Шајкашка 1а	Дин.	1,000.000.—
2. Плац са зградом Цвијићева 130	Дин.	2,500.000.—
3. Плац 551,60 м² Димитрије Туцовића 172	Дин.	330.000.—
4. Плац 411,70 Димитрија Туцовића 160	Дин.	2[illegible]0.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска 33/II од 10 до 12 час., где се могу добити сва даља обавештења. 691 1—1

Поштарина плаћена у готову

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 37. Год. II.
Београд, 25 септембра 1943
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

У НОВОЈ ЕРИ СРПСКОГ ЖИВОТА

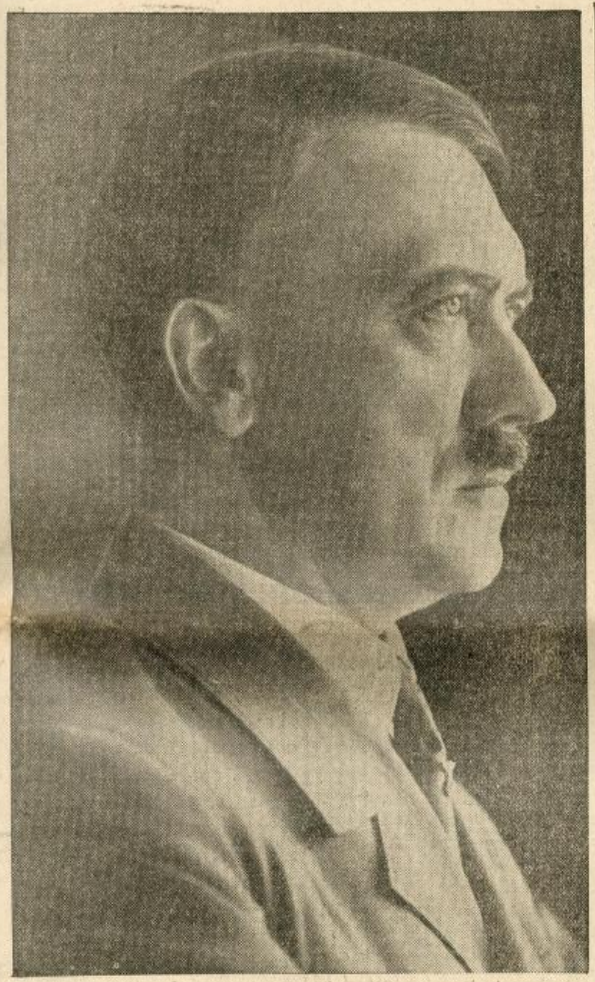

Вођа Немачког Рајха
АДОЛФ ХИТЛЕР

ОВА ПОСЕТА ПРЕТСТАВЉА У ПРВОМ РЕДУ МОРАЛНО УЧЛАЊЕЊЕ У НОВУ ЕВРОПСКУ ЗАЈЕДНИЦУ НАШЕ НАЦИОНАЛНЕ ИНДИВИДУАЛНОСТИ, АКО ОСТАНЕМО ДОСТОЈНИ ИНВЕСТИТУРЕ И ПОВЕРЕЊА НАЈМЕРОДАВНИЈЕГ ФАКТОРА ЕВРОПСКЕ ПОЛИТИКЕ.

Нова епоха у животу српскога народа треба да настане од часа када је Вођа Немачког Рајха Адолф Хитлер примио у своме Главном стану Претседника Српске владе, генерала Недића. Био је то тренутак од историског значаја за судбину српскога народа, када је његов спасилац могао непосредно, лично да изнесе пред високог чувара и заштитника европске независности жеље и потребе српског народа у садањем његовом положају, до кога су га довеле грешке и грехови једне мањине заслепљених или плаћених политичких пустолова.

За мали српски народ, који претставља незнатну количину у вртлогу гигантских збивања данашњице, овај пријем јесте од највећег значаја. Он претставља најсигурнију залогу бољих дана и нашу највећу наду на до јуче замраченом хоризонту српске будућности, само ако доследно истрајемо на путу којим нас преко две године дана са мудром далековидошћу и дубоким смислом за стварност данашњице, са пуно пожртвовања води генерал Недић.

Схватајући сву историску далекосежност ове посете, ми у њој видимо и знамење једног новог доба, од судбинског значаја за будућност српског народа и Србије. Она отвара нове видике српском народу и даје му велике могућности да покаје вероломство својих лажних, силом и преваром наметнутих вођа, који су га лакомислено за тућ рачун бацили у страхоте националне катастрофе. Она му даје прилику да лојално и искрено посведочи своју привржености европској ствари и да на тај начин поврати себи углед народа који држи своју реч и испуњава своје обавезе, чиме смо се дичили у прошлости.

Овај знаменити сусрет у Главном стану Вође Рајха од изузетног је значаја и по томе, јер се може тумачити као знак да моћни Немачки Рајх, уважавајући градитељску вољу српског народа, оличену у натчовечанским напорима генерала Недића, хоће да баци заборав на лутања и пометње прошлих дана, ако се оне више не понове. Тиме се ствара могућност да Немачки Рајх настави према српском народу своју ранију политику, која није имала никаквих завојевачких намера према њему, него је тежила сарадњи, која му је најсигурније пружала безбедност и благостање. Данас та политика Немачког Рајха може се наставити на новим основицама у духу европске солидарности за одбрану европске културе од удружених варвара са Истока и Запада.

То су само неке од могућности, које се постављају пред српски народ од дана посете генерала Недића, ако српски народ зрело и правилно оцени њен значај и ако уме да сагледа све реалне користи, које му може донети благонаклоност највиших фактора у Немачком Рајху, помажући га у његовој оправданој тежњи да обезбеди себи природан националан развој у независности и равноправности са осталим члановима велике европске породице.

Тако ће Србија добијати све више обележја и могућности самосталне државе, уколико она буде лојално и поштено испуњавала своје обавезе и своје дужности према европској заједници, која се бори на живот и на смрт са удруженим непријатељима европске независности.

Зато ће већ сада Српској влади генерала Недића бити поверено да у широком обиму управља преко властитих политичких, административних и економских установа, доводећи сасвим природно њихов рад у склад са општим потребама одбране Европе, којом руководи Немачки Рајх, као претставник европских народа.

Имајући на расположење довољан број бораца за мир и ред у Србији са потребним средствима, генерал Недић биће у стању да у корену уништи све покушаје рушилаца мира за рачун Лондона и Москве, стварајући од Србије једну непробојну тврђаву у одбранбеном систему Европе.

Претседник Српске владе
ГЕНЕРАЛ М. Ђ. НЕДИЋ

Овако позитивни постигнути резултати европске политике сарадње и лојалности, коју је упорно и без колебања спроводио генерал Недић већ две године дају најпотпунији оправдање исправности његовог става, који мора да призна сваки поштен Србин, ако није у туђинској служби цр-

ВЕРА ГЕНЕРАЛА НЕДИЋА СПАСЛА ЈЕ СРБИЈУ

вене Москве или плутократског Лондона. А очигледност и опипљивост добивених плодова даје генералу Недићу на челу Владе народног спаса још већи морални ауторитет да оствари духовно јединство српског народа, излучујући из његове средине све одметнике од националног закона, било да слушају енглеског агента Дражу Михајловића или црвеног експонента Тита.

На прагу нове епохе, која долази српском народу, потребно је већ сада, не остављајући то историји, забележити као наук данашњице, јер све тешкоће нису пребројене, како је српски народ успео да се спасе од пропасти, у коју су га гурали бездушни агенти Лондона и Москве. Рекло се с правом да се десило као чудо, јер смо остали живи иако смо били као онај болесник, кога су сви осудили на смрт. Али да се чудо деси потребна је вера, вера безгранична и неодољива, »вера која спасава...«

И када су готово сви изгубили сваку веру и чекали посету анђела смрти, у мраку очајања на трагичном беспућу блеснула је вера генерала Недића у српски народ, у Мајку Србију која мора вечито да живи.

И њена чиста светлост засенила је очи упропаститеља српске будућности и моћни пламен сагорео је све изроде српског народа, који су хтели, искоришћујући све негативне склоности једнога народа, да га увале у највећу катастрофу. Црпљена из дубина српске историје, поникла са шумадиског тла, очеличена дугим низом година у искључивој служби Отаџбине, српска вера генерала Недића сачувала је живот српском народу и дала му данашњу могућност бољих дана, после невиђене катастрофе и страховите пометње, кад је небрат устао на брата, кад је изгледало да Србија неће никада више васкрснути.

Сада већ долази и награда за све те напоре, које ће у општој историји бити забележене као пример најтеже врсте хероизма, јунаштва које не тражи тренутну жртву живота, већ даноноћно жртвовање најсветијих и најдражих осећања. То је мучеништво које прелази преко понижавања, увреда и клевета и ћутке у миру савести врши своју националну мисију, коју му је Провиђење доделило за спас свога народа.

Српски народ, кроз чије је биће прострујала пламена вера генерала Недића у будућност Србије, у најтежим моментима пробудила је у њему националну свест и вољу да опстане упркос сатанске завере мрачних сила против његовог опстанка и његове будућности. Имајући данас пред очима прве плодове ових напора у борби за свој живот и за своје место под сунцем, које му је обезбедио генерал Недић, ми смо уверени да ће српски народ у овом раздобљу своје историје још оданије и потпуније слушати савете Оца српске Отаџбине и сваку његову реч, сваку његову жељу или савет схватити као заповест Отаџбине, која се има без поговора извршити да би се сачувало оно што је добијено, и могле добити нове тековине, како је предвиђено.

Зато верујемо да ће му српски народ дати данас још потпунију подршку да у свима областима националног живота спроведе најстрожију дисциплину и националну солидарност, јер само тако моћи ћемо поправити свој положај, задржати задобијену позицију.

Показујући пред лицем Европе нашу градитељску моћ, нашу конструктивност ми ћемо оправдати поверење које нам се обнавља, и само тако моћи ћемо поштено и часно испунити своју српску, балканску и европску мисију.

Зато је од највећег значаја да у овој новој етапи после историске прекретнице, везане за догађај од 18 септембра правилно схватимо сав његов далекосежни значај са свима великим могућностима које нам он пружа. Починили бисмо смртни грех, учинили бисмо најтеже издајство најсветијих интереса српског народа, ако бисмо учинили коју нову непромишљеност, ако се не бисмо испели на потребну историску висину да схватимо свој задатак.

У том смислу треба разумети потребу да се овим циљевима мора ићи смишљено и разумно. путем постепеног обнављања државне самосталности, искоришћавајући при том у све већој мери нашу конструктивност и нашу оданост европској ствари. У остваривању великог националног плана мора се ићи поступно, по етапама, јер је то пут мудрости, који налажу спољне и унутрашње прилике и који најсигурније може да нам донесе нове позитивне резултате.

Зато још једном понављамо да у овом новом периоду нашег националног живота мудрост и дисциплина, чување безусловног реда и мира, утакмица у испољавању конструктивних особина нашег народа, стрпљење и вера у будућност Србије јесу заповести које у име Отаџбине генерал Недић поново упућује српском народу, свестан свога права и своје одговорности пред Богом и пред историјом у данашњим судбоносним часовима.

»С-Н«.

Пропуштене прилике

Због изванредне важности за разумевање данашњих догађаја преносимо главне делове чланка г. др. М. Спалајковића, који је изишао у „Новом Времену":

...После толиких класичних примера, које нам пружа историја света, о нераздвојној вези између етике и политике, Хитлеров последњи говор претставља савремен и најубедљивији доказ те вечне и апсолутне истине. Та се истина већ од почетка рата, из дана у дан, горко свети Енглезима који су издали европске народе и европску културу, а Италија је одједаред искусила неумитну строгост моралног закона сад, кад је усред рата издала свога највернијег савезника који је бранио и њену територију и њену културу.

У своме говору Фирер је нарочито подвукао ту моралну истину која је категорички императив за све људе, па били они политичари или не: „Ја верујем, рекао је Хитлер, да је, упркос неких противних схватања, и у животу народа као и појединаца, верност ненакнадна вредност, без које би се људско друштво морало пољуљати и његова организација разбити пре или после".

Политичари бивше Југославије могу данас потпуно схватити шта значе у политици пропуштене, то јест „изгубљене прилике" или оно што у рату Французи називају изразом „occasions perdues" кад говоре о пропуштеним повољним моментима за пресудну одлуку у ратним операцијама. Хоћу да кажем ово: да није Југославија 1941 године бесмислено проиграла свој опстанак, да је сачувала своју неутралност и да се до данас одржала, она би сад претстављала економски најбогатију, финансиски најсређенију, политички најважнију и војнички најмоћнију чињеницу на европском југоистоку. Другим речима, Југославија би данас у очима Европе била стварно нова велика сила. Она би значила један бедем више не само за Балкан, него и за целу Европу против сваког варварства које прети европској култури. Немци су то инстинктивно осетили и рационално назрели још пре толико година и хтели су да тај бедем учине што чвршћим. Још за време Краља Александра они су почели радити у том правцу, јер су запазили и код покојног Краља иста стремљења општег европског карактера. Тадашње питање о „順шлусу" зближило је Београд и Берлин и утрло путеве за разумне и конструктивне напоре у будућности. Мени су Краљеве мисли и планови били потпуно познати. За сада ћу само поменути да је Краљ Александар у спољној политици имао стално пред очима опште европске проблеме, а међу њима као најглавније тежиште: коначно уређење француско-немачких односа.

Југославија је могла рачунати на пуну материјалну и моралну подршку Немачке. Као противник Србије у прошлом светском рату, Немачка је праведно оценила стојичко држање српског народа и српске војске и желела је да у Србима стекне сталне пријатеље. Краљ Александар је у спољној политици био увек готов да послужи као мост за зближавање између Немачке и Француске. У унутарњој политици он се одређивао својим великим замислима о улози коју је намењивао Југославији у будућем мирном сређивању прилика у Европи. Маколико да му је била јасна заједничка судбина главних народа у Југославији, као и у Европи, он је ипак био свестан да сваки од њих има своју историју, да међу њима постоје и супротности, да су решења у појединостима веома тешка и да се могу постићи само временом. Отклањати мирним путем унутарње сукобе и трења, а у исто време стварати на свом простору једну чврсту заједницу, имајући увек у виду независност чланова заједнице тако да се они могу потпуно посветити својој националној изградњи и у потпуности одговарати својим дужностима у оквиру целине, — то је био главни смер Краља Александра како у унутарњој тако и у спољној политици. Али сви они, у земљи као и ван земље, којима такви планови нису ишли у рачун, трудили су се да их по сваку цену ометy. У томе факту треба тражити кључ за објашњење Краљеве погибије.

*

За време намесништва став Немачке према Југославији постао је још одређенији. То сам сазнао и од самог Кнеза Павла још 1937, о чему ћу можда другом приликом нешто више рећи. Врхунац одређености и недвосмислености немачког гледања на Југославију и њену функцију у југоисточном простору Европе добио је свој потпун изражај у пакту 1941. О томе бивши југословенски министар спољних послова Цинцар-Марковић има несумњиво још обилатија и конкретнија сазнања.

Одмах после смрти Краља Александра Немачка је имала тешкоћа с Италијом баш због саме Југославије. Под притиском из Берлина, Рим се помирио са гледиштем да се Југославија мора одржати и да са њом треба постићи modus vivendi на политичкој и економској а не на ревизионистичкој основи. Не могу овде улазити у појединости из тог времена, за које сам сазнао од Кнеза Павла и које су од историског интереса не само за српски, него и за француски народ, јер бацају пуну светлост на озбиљност и достојанственост становишта данашњих немачких управљача у схватању европских проблема.

Немачка је, и поред искуства из 1915 године, остала све до краја искрена и верна према свом италијанском савезнику, иако јој је тај савез не само у војничком него и у политичком погледу био пре на терету него од помоћи.

Својим понекад неодмереним амбицијама, Италија је често пута стварала Немачкој знатне тешкоће. Она је одговорна што се Немачка после примирја није могла потпуно споразумети са Француском. Она је ставила Немачку у врло деликатан положај, објављујући рат Грчкој. Хитлеру је било још непријатније — као што је сам лично изјавио Кнезу Павлу — да заузме став против Грчке, да би само помогао своме савезнику у невољи. Италијански фронт у Грчкој имао је неколико тешких последица: открио је слабост Италије, принудио је Немачку да изгуби неколико драгоцених недеља 1941 на Балкану и, напослетку, да прими на своја леђа највећи терет фронта на Средоземном мору и у Африци... И место захвалности према пријатељском савезнику који је крвљу и сваковрсним жртвама испуњавао своју дужност више него само по тексту уговора" — издајство „кога ће се генерације у Италији стидети", као што с болом у души изјављује сам Фирер. Али то издајство Баљове Италије, које је последица моралног пада извесних италијанских кругова, није могло довести ни до најмањег поремећаја у Европи. Културна Европа, која се са Немачком на челу бори против бољшевичке најезде, испуниће до краја, и поред Бадољова издајства, своју историску мисију.

Др М. Спалајковић

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.
ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.
РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке) Тел. 20-383.
ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«. Краљице Наталије 100. Тел. 21-772
Тромесечна претплата 36 динара шаље се преко »Пресе« а. д. Влајковићева 8.

ГЕНЕРАЛ НЕДИЋ СРПСКОМ НАРОДУ

Браћо Срби и сестре Српкиње,

Прошло је више од две године откако српски народ крваво плаћа погрешке оних, који су га гурнули у рат не ради наших већ ради туђих интереса. Две године се навршило откако сам се ја ставио на чело српскога народа у овом најтежем поглављу његове историје. Обезглављени и пометени српски народ ја сам повео путем, који га једино може спасти од оног најгорег — његове потпуне пропасти.

Мој задатак није био нимало лак. Али нема те жртве коју ја не бих поднео, када је у питању не само интерес српског народа, већ и један једини живот српски. Да бих животе српске обезбедио, ја сам од народа захтевао мир, ред и рад. И српски народ ме је огромном већином својом послушао. Хвала му!

Хвала ти, народе српски, не мене ради, већ тебе самог и твоје будућности ради. Да си ме до краја послушао, да није било оних који су те одвраћали са пута којим сам те ја повео, жртве и патње твоје биле би далеко мање. Многи живот српски био би сачуван, многа невина крв српска не би била проливена!

Све своје знање и целокупно искуство свога дугог живота ја сам ставио у службу интереса српског народа. Та служба је за мене света служба, она је моја молитва Богу. Мисао са којом лежем и устајем јесте мисао како ћу што боље послужити своме народу, како ћу га што боље заштитити и одбранити. Нема те сузе, нема тог уздаха српског који се нису коснули мога срца.

Бранио сам те, народе српски, браним те и, ако Бог да, одбранићу те. Чинио сам то ради тога, што сам из дубине душе уверен да си ти достојан да као народ, самосталан и свој, живиш и постојиш. У тешком и претешком задатку који је судбина навалила на моја плећа, ја ћу успети, али само тако ако ме ти и даље будеш слушао и помагао.

Данас, више него икада раније, ја сам уверен да је једини пут твога спасења пут којим сам те ја повео — пут мира и народне слоге. На томе путу очекује те лепша будућност. Послушај ме, нећеш се покајати! Скори догађаји који ће знатно побољшати твој положај потврдиће ове моје речи.

НАРОДЕ СРПСКИ!

Ја бих радије сачекао да ти догађаји проговоре и не бих ти се речима обраћао. Ако то ипак чиним, ја то чиним стога што знам да ће мрачне силе, које су те и довеле до данашње несреће, учинити све да те лише тековина које си заслужио. Покушаће да те опет заведу, како би ти себе и мене демантовао. Ти то ни по коју цену не смеш дозволити!

ЗАТО У ИМЕ ОТАЏБИНЕ ЗАХТЕВАМ:

ДА МИР И РЕД У ЗЕМЉИ НИПОШТО НЕ СМЕШ НАРУШИТИ!

ДА ОДБАЦИШ СВЕ ЛАЖНЕ ГЛАСОВЕ КОЈИМА ЖЕЛЕ ДА ТЕ ОДВУКУ У НОВУ НЕСРЕЋУ!

ДА СЕ У БРАТСКОЈ ЉУБАВИ СЛОЖИШ И УЈЕДИНИШ!

ДА СЕ НАОРУЖАШ СТРПЉЕЊЕМ И ДА СА ПОВЕРЕЊЕМ ГЛЕДАШ У СВОЈУ БУДУЋНОСТ!

ДА БЕЗ ПОГОВОРА ИЗВРШУЈЕШ МОЈА НАРЕЂЕЊА, КОЈА ИМАЈУ ЈЕДАН ЈЕДИНИ ЦИЉ: СПАС СРПСТВА И МАЈКЕ СРБИЈЕ.

Претседник српске владе
армиски генерал

МИЛАН Ђ. НЕДИЋ

ЈЕДИНА ПОЛИТИКА

Сама чињеница да је Претседник Српске владе био примљен код Вође Рајха доказ је да је Немачка прешла преко свега оног што се досад у току овог рата одиграло између немачког и српског народа.

Више од тога: вођство немачког народа јасно и недвосмислено је рекло да не гаји никакву мржњу према српском народу и да чак жели да и српски народ у Новој Европи добије место које му припада, наравно с тим да он то место заслужи својим конструктивним радом и преданошћу општеевропској ствари.

Али оно што је од свега овог најважније јесте обећање да ће се оправданим српским жељама изаћи у сусрет чим то буде могућно.

Од даљег држања и става српског народа зависи кад ће се то десити и у коме обиму. Судбина српског народа је, дакле, у његовим властитим рукама.

До свих ових повољних изгледа свакако не би дошло да Немачки Рајх гаји неповерење према српском народу, а поглавито према генералу Недићу и његовим досадашњим настојањима.

Зато су му и стављена средства на расположење којима он треба да обезбеди мир, ред и рад у Србији.

Ми смо уверени да огромна већина српског народа жели то исто. Ако Српска влада успе да заштити животе својих мирних и лојалних грађана, онда ће мир, ред и рад у Србији бити обезбеђени.

Досад они су нарушивани од стране незнатне мањине, која се одметнула и од Бога и од закона. Цехове тог крвавог и сулудог пировања плаћао је скупо и прескупо српски народ, често крвљу својих најбољих синова.

Са једном ствари морамо бити сви начисто. После најновијег благонаклоног става Немачког Рајха према нама наша је одговорност у погледу одржања мира и реда још повећана.

Ако би сем 27 марта, сем комунистичке побуне, дошла, недај Боже, још нека нова побуна у Србији, онда би са нама као народом било свршено. Нека о томе добро размисле они наши шумци, који о себи мисле да су националисти!

Национализам, прави национализам налаже свима нама чување српских живота. То ће се једино тако постићи, ако мир и ред очувамо до краја рата. То је данас једино могућа политика.

Свака друга политика је опасна авантура, која угрожава сам опстанак српског народа.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

Недељни преглед међународних догађаја

„ИНТЕЛИГЕНТАН ОСМЕХ“

„Болном пуком“ назива велики енглески лист *Опсервер* целу ову конфузну акцију са Италијом Ова пука је болна зато што ниједна тачка, која стоји у условима капитулације није могла да буде остварена. Тачка 6 је захтевала од Бадоља предају коалиционим трупама Корзике, острва у Јегејском мору, као и стратегиски најважнијих делова Апенинског полуострва. Тачка 7 обавезала је издајника Бадоља да осигура помоћу своје војске ваздухопловне базе и да их стави на расположење коалицији. Бадољева војска је престала да постоји, те ове две тачке нису биле извршене.

Тачка 8 захтевала је да се трупе Италије одмах повуку са свих фронтова и да се на тај начин створи пометња у одбрани беном плану Европе. Међутим, већи део Бадољевих трупа сместа је положио оружје пред немачком војском, а све војне јединице Италије које нису изгубиле националну свест стале су на страну Рајха.

И политички Бадољо није могао ништа да постигне. Најздравији део италијанског народа наставља борбу на страни Европе, а они немногобројни издајници, који су пребегли на страну Британоамериканаца немају никаквог утицаја. Бадољо је издао један проглас, у коме каже да сваки Италијан који се не покорава новом правцу политике, који се бори на страни Мусолинија, губи право да се зове Италијан.

Чудновата ствар. Свака влада у избеглиштву има дрскости да себе сматра за владу, за државу, за народ, за нацију, и оспорава национална права и националну свест код целе нације која је остала на рођеном тлу и наставља свој национални живот. Та дрскост има за циљ да прикрије неуспех тих издајничких групација.

Неуспех Бадоља је у исто време и тежак пораз британоамеричке коалиције. Черчил је у свом говору у Доњем дому много говорио о италијанској авантури и много говорио о разочарењу које је та авантура донела.

Подлост не побеђује у борби против војничке части. Помоћу подлости хтели су Черчил и Рузвелт да сломе Европу, а подлост као бумеранг враћа се натраг ономе ко ју је употребио као оружје. Кад једна влада преговара са Бадољом о томе како ће квиринална клика преварити Европу и сопствени народ, онда то срамно дело оставља мрље не само на ликеранту подлости, већ и на наручиоцу подлости.

Можда за Черчила, еминентног претставника британске политичке традиције, не претставља никакву срамоту што је морао пред парламентом причати о пређавим пословима, али за њега је срамота (са енглеског гледишта) што је морао причати о неуспелим пређавим пословима. Највише му је замерило британско јавно мнење што није стигао да ухвати 25.001 човека на територији Италије, и то 25.000 енглеских заробљеника и једног Мусолинија. По свој прилици огорчење због овога једног је веће него због оних 25.000!

Черчил је много говорио о италијанској афери, о мучној за Британију и неуспелој афери. Говорио је о томе тако дуго зато да не би морао да говори о другим политичким стварима. Он је све прећутао. Преговоре са Канадом, преговоре са САД, преговоре са СССР. Черчил не сме да додирне те теме не зато што су исувише тајне, већ зато што су исувише шкакљиве.

Преговори у Канади значе распад Британије. Преговори у САД значе коначно потчињење британске политике америчкој политици. Преговори са СССР значе капитулацију пред захтевима Москве.

Са таквим пртљагом вратио се у Лондон британски премијер. Зато репортери на лондонској станици нису могли на његовом лепом лицу опазити „поносан осмех“, или „срећан осмех“. Опазили су нешто суморно, што су веома вешто обележили као „интелигентан осмех“.

Исту „интелигенцију“ испољио је ових дана и Рузвелт у својој посланици конгресу. И он је говорио о свему и о свачему, али не о истинитој ситуацији, у којој се налази његова држава. Познато је да амерички народ није био једнодушан када су га увукли у рат. Сада су размимоилажења у народу јако изоштрена.

У погледу спољне политике постоји правац изолационизма. Други правац тежи за сарадњом са спољним светом, а трећи правац гура САД у најбескрајнији империјализам. У унутрашњој политици значајна су расна питања: бели против црних, нејевреји против јевреја — то су супротности које стварају необично мучну атмосферу у САД.

Та атмосфера се погоршава из дана у дан, јер је Рузвелт почео рат не припремивши ни индустрију, ни бирократију за извршење огромних задатака у ратно доба. Инфлација, притисак пореског терета, несташица најпотребнијих артикала, беспослица у једним деловима земље и оскудица у радној снази у другим деловима чине унутрашњо-политичке прилике САД веома напрегнутим. Рузвелт мора о томе да ћути, јер не сме да призна да и његова земља преживљује оштру кризу која може имати нелагодних последица по њен ратни потенцијал.

Људи који воде политику коалиције не смеју својим народима да кажу истину о политичкој ситуацији, јер је истина исувише мрачна. Односи са Совјетском Унијом никако не могу да се побољшају, јер не постоји никаква реална база за изградњу неког стварног споразума између идеја њихових праваца капиталистичке коалиције и комунистичког савеза. Они су се споразумели утолико, уколико је то потребно да не би ратна сарадња била прекинута. Они су примили на себе извесне обавезе. Али нико не верује у совјетску обавезу да се боре за општу ствар, као што нико не верује да су Енглези срећни због своје дате обавезе да препусте Европу болшевичкој власти.

У Квебеку су опет дали извесних политичких концесија Москви ради тога да она не би и даље захтевала велике борбене напоре од стране коалиције. Москва прима концесије, не захваљује, а тражи и даље британоамеричко залагање у рату. Дакле, политика попустљивости према Совјетима не искључује потребу да се Британоамериканци најзад одлуче за стварно ратовање. А ово је огроман и тежак пораз Черчила и Рузвелта.

Та два човека имају доста разлога да буду суморни и да своје право расположење крију иза „интелигентног осмеха“.

Искрено и отворено говоре својим народима државници Тројног пакта. Тојо је сада изјавио јапанском народу и свима народима Југоисточне Азије да не постоји сумња у крајњу победу Тројног пакта, да су народи Источне Азије искрени у сарадњи са Јапаном, у победничкој борби за заједничке идеале и да блок источноазиских народа раме уз раме са немачким и европским народима иде у сусрет победи. Образложен оптимизам осећа се у говору Тоја. И решеност да се уложе све снаге за извојевање победе.

Искрено је говорио и Мусолини. То су биле његове прве речи после ослобођења из затвора у који је највећи државник Италије био бачен од стране највећег издајника Италије. Мусолинијев говор садржи констатацију која мора да одјекне у целом италијанском народу: 20 година не само фашистичких, већ и народних напора уништени су неделом квиринаске клике. Италија мора да почне све изнова и прво мора да почне борбу за националну част, окаљену злочином онога који је од Бога и од људи био постављен да чува ту част, краља.

Мусолини је приступио стварању нове Италије, опет фашистичке, али републиканске. Он је позвао народ Италије да остане веран политици која је била једина политика памети и поштења, да не подлегне злотворном утицају оних који су гурнули Италију у пропаст. Он је позвао фашисте да се боре и даље за Италију у оквиру Европе.

Говор Мусолинија васпоставља политичку конструкцију која је постојала пред преврат Квиринала. Опет постоји Осовина. Опет је потпун Тројни пакт. А у том Тројном пакту, у тој Осовини италијански партнер је сада у стању да буде имун од оних отрова које су му убризгавали злочинци Квиринала.

МЕС.

Бољшевизам и масонерија

Од свих питања која се односе на бољшевизам, најмање се бавило о његовом односу према масонерији. Совјетски кругови увек су се обавијали тајанственим велом, и показали пуну резервисаност у томе питању.

Начелни став Москве према масонерији, огледа се у резолуцији, донетој већ 1920, на другом конгресу комунистичке интернационале, која гласи: „Комунистичка Интернационала не дозвољава никакву узрочну везу између диктатуре пролетаријата и једне чисто буржујске организације, која се чак шта више обавила и тајанственим плаштом.“

Али ту није било питање о формалном одбијању масонских начела и сарадње са масонеријом, већ тактика у ограђивању бољшевичког „вјерују“, што се односило и на све друге небољшевичке организације, које су стављене на црну листу или забрањиване.

Совјетска влада никад није званично објавила забрану рада масонерије, она је прећутно одобрила њен даљи рад и постојање.

Масонерија је била мање резервисана и више пута се изјашњавала на такав начин, да су се могли лако стварати закључци. Тако је једна средњо-европска масонска ложа, 1917, изјавила о Лењину, да је он „најдоследнији претставник политичких идеала међународне масонерије“ у тадашњој Русији. Са изразом „најдоследнији“, желело се нагласити, да није само Лењин био једини присталица масонерије. И стварно, масонерија је у царистичкој Русији, поред званичне забране, била врло активна. Марксистички и анархистички превратници, као Плеханов, Бакунин, јеврејин Лео Дајч, Акселрод итд. били су масони, као и познати бољшевички књижевник Максим Горки.

После либерално-социјалистичког преврата у марту 1917, одобрен је званично рад масонерији, и то једном уредбом провизорне владе, којом су одобрена сва „слободна удружења“. Керенски, претседник ове владе, био је масон, као и његови министри књаз Лавов, Борис Савинков и други.

Победом бољшевизма није се у погледу масонерије ништа изменило. То је утолико упадљивије, пошто су сва удружења — одобрена од њихових претходника — забрањена и њихови чланови прогањани. Масонским ложама у Петрограду и Кијеву, основаним за време Керенског, саопштено је да могу своју делатност продужити, али у неупадљивој форми.

Према испитивањима једног савременог биографа, бољшевизам „у својим основама и идејама носи видљиви отисак масонске ложе Великог оријента“. Како је масонерија тада цењена, доказује нам чињеница, да је бољшевизам од свога почетка водио једну немилосрду борбу против „престола и олтара“, чиме је продужио јеврејско-масонску традицију.

Између званичних кругова бољшевичке државе и тајних организација масонерије ,постојале су од увек тајне везе. Увек када би бољшевизам хтео да створи приступ код идеолошких сродних кругова, служио се масонеријом.

Тако је 1921, посредством масона Красина, дошло до дипломатских и политичких веза између Совјета и Енглеске. Када је било у питању, осигурати подршку немачких социјал-демократа, послали су у Берлин, 1923, масона Радека-Собелзона. Као совјетски претставник приликом крунисања енглеског Краља Ђорђа VI, 1937, појавио се масон Тухачевски.

Једном речи, масонерија је играла улогу „увођења“ бољшевизма у грађанско-демократски свет, да би истовремено послужила и својим сопственим циљевима.

Поред повремених промена у бољшевичко-масонским односима, потпомаже међународна масонерија бољшевизам у свету, разуме се под условом, да се бори у складу и са њиховим тежњама. Тако је светска масонерија помагала бољшевизам у шпанском грађанском рату, који је пак са своје стране — по старом масонском рецепту — рушио цркву и аристократске традиције у Шпанији.

И овај рат припремљен је психолошки посредством масонске штампе, у заједници са демократским режимима и масонским ложама, уз потпору московске владе. Тренутна пробољшевичка кампања у Енглеској и Сједињеним Америчким Државама, као и у неким „неутралним“ државама, спроводи се такође под покровитељством моћних међународних масонских ложа.

У питању тактике оба партнера, бољшевизам и масонерија потпуно су сагласни. Они се помажу међусобно: бољшевизам има улогу гвоздене метле, која уклања отпор надирању масонерије. У замену за то употребљава масоне као своје агенте и коначаре у свима земљама света.

Последњи догађај, делатност издајничког маршала Бадоља у Италији, нови је доказ заједничке сарадње масонерије и бољшевизма. Већ одмах по извршеном масонском преврату, енглески часопис *Њу Стејцмен*, тражио је од маршала Бадоља, да у случају отпора, узме за сараднике „револуционарна народна већа радништва у Турину и Милану“. И лондонски *Тајмс*, позивао је маршала Бадоља да „направи место“ новим људима, чиме се мислило на тајне бољшевичке организације у Северној Италији, чији су планови пали у руке немачкој оружаној сили.

Другим речима, Енглеска није презала од тога, да у Италији доведе једну совјетску владу по бољшевичком узору, само да би дошла до неког успеха.

СРПСКА МАЈКА

Да о њој напишем ово неколико редака, побудио ме је и узбудио један напис упућен мени од наше велике и уважене Српкиње, госпође др Милице Богдановић, **претседнице Секције Главног одбора Црвеног крста** у Београду. У њему сам наишао на оправдану жалбу да се у данашњем добу, када је сва људска себичност избила на површину, када су најнижи инстинкти завладали не само у маси већ и код појединаца чак и на одговорним местима, потпуно заборавило шта то значи мајка, српска мајка. Не само да јој се не поклања довољно дужне и потребне пажње, већ јој се не указује ни најнужнија помоћ, коју би она са правом могла да очекује од сваког нашег човека.

Најсветлије и најсветије име, најдраже, до божанства уздигнуто кроз векове у српској историји, било је и остаће увек име српске мајке. Оно мора да остане тако и данас и у будућности ради среће и опстанка српскога рода и српскога народа.

Наша историја, наша народна песма и прича пуне су неисказаног поштовања и милоште према том слатком имену српске мајке. Ко од нас Срба не зна за наше светитељке, за наше великомученице: мајку Јевросиму, мајку Југовића, мајку Лазара Кујунџића. Као шпартанске мајке тако су и српске одгајивале нараштаје јунака и кроз њих уздигле српску нацију у историји у ред оних пред којима и противници имају поштовања. Све те поворке витезова, и оне из древне прошлости о којима нам само народна песма пева и историја прича и оне друге из не тако далеких дана када се стварала Србија, дале су нам, одгајиле и очеличиле српске мајке.

У доба Краљевића Марка, у доба ускока и хајдука, исто као и у доба Карађорђа и Милоша није била то школа, нити је било то друштво, већ српска мајка која је своме детету улила у душу огањ родољубља и начинила од њега херојског борца и витеза. Није му она дала само јунаштво већ и високу етику: осећање за правду и правичност, за поштење, за пожртвовање, за самилост, за ватрену љубав према својој земљи и према своме народу. Зато се њега, тога слатког имена сећа сваки Србин са дивљењем и дужном поштом на сваком кораку, па то тако мора и да остане.

Мајка је стуб породице, темељ друштва, продужетак наше расе, опстанак српског рода.

У тешким часовима Србин се сећа увек ње и само ње. Уздахне и каже: јаој моја мајко! Ово нарочито када је у рату, у смртној опасности или каквој другој невољи. Српска мајка заслужује то поштовање и то сећање. Зато капу доле сви ми Срби пред њом, пред њеним светлим ликом.

Треба да буде какав чудовишни изузетак, какав одрођени саможивац, какво окорело, изопачено срце, па да се нађе у нашем друштву неко који не би имао ни призрења ни поштовања према мајци, тој великој мученици која са малим сретствима а великим тешкоћама подиже Српчиће, даје друштву честите чланове а Отаџбини јунаке познате широм целога света.

Мајка је оличење светиње, продужење нашег живота.

И данашња српска жена заслужује пуно наше поштовање и уважење. Она је мајка, родољуб, узорна хришћанка, неуморна радница, усталац, пуна снаге и борбености, окретности и иницијативе. Она духовно држи и помаже Србина. Она подиже нов свет, нове Српчиће, младу Србадију. Она се равноправно са човеком упушта у тешку борбу садашњице да часно и поштено заслужи насушни хлеб за себе и своју породицу. Остављена често сама себи, без мушке помоћи, она је старешина породице и њен хранилац, стуб дома и верни чувар који бдије да се домаће огњиште не угаси, да се кућа не растури.

Као год што су историске наше жене и мајке створиле велики и недостижни мит огромне моралне величине и снаге српскога народа, тако и данашња српска жена, узорна као мајка, радница и мученица, уздиже се својим најлепшим особинама, које су се на муци тек у пуном обиму испољиле, и ни у чему не заостаје од највеличанственијих фигура жена и мајки из витешке наше прошлости, опеване у песми и ношене у души народној. Баш зато српска жена мора бити од Србина поштована, јер је као девојка и као кћи скромна, као жена верни пратилац свога друга, његова достојна замена и потпора, а као мајка узвишена: светитељка и великомученица. У свакој тој нашој усамљеној, самохраној жени, била она са села или из града, лежи она јуначка снага и одлучност какву је показала кнегиња Љубица на Љубићу, какву су испољавале српске жене и мајке у најтежим временима наше минуле прошлости.

Зато нека буде слава и хвала и свака част и признање узорној српској жени и великој српској мајци.

Признајем да ме је јако изненадила жалба наше врле Српкиње, уважене јавне раднице, госпође др Богдановић, да се сме и може наћи ма ко од наших људи који не би свугде и на сваком месту указао достојну пажњу нашој жени, а нарочито мајци. Зар да нема уважења и обзира према свакој мајци, најслађем имену Србиновом, имену оне Српкиње која крвљу и патњом својом проноси и овековечава расу српску, расу пуну чојства и јунаштва?

Зато данас позивам све Србе да свугде и на сваком месту, у свакој прилици одликују својом дужном пажњом српску жену, а нарочито мајку, да јој учине све олакшице, да јој дају сву помоћ било на путу: у железници или броду, било у трамвају или јавном месту, а нарочито у свима државним установама у које дође својим потребама, потребама своје деце или отсутног мужа. У сваком нашем поступку морамо јој дати да осети колико је поштујемо и шта за нас значи српска мајка.

Особиту пажњу и заштиту свију нас заслужује она када је бременита, јер под својим српским грудима носи новог члана наше нације, носи Српче које треба да достојно попуни у будућности наше тако проређене редове. Исто тако ако је мати са највећом децом помозите јој, олакшајте јој у свему њену тешку борбу не само за свој го живот већ и за оне невине црвиће око ње.

Срби, покажимо и себи и свакоме да смо велики и као људи и као хришћани и као народ. Укажимо дужну пажњу српској жени, српској мајци, јер је то питање наше, српске части и нашег будућег опстанка и величине.

Милан Ђ. Недић

МАЛА АНТОЛОГИЈА СРПСКЕ МАЈКЕ

МАЈКА КРАЉЕВИЋА МАРКА

...Кол'ко Марко тежио на правду,
Тол'ко моли Јевросима мајка:
„Марко сине, једини у мајке:
Не била ти моја храна клета,
Немој, сине, говорити криво,
Ни по бабу ни по стричевима,
Већ по правди Бога истинога;
Немој, сине, изгубити душе,
Боље ти је изгубити главу,
Него своју огр'јешити душу.“

Народна песма

⁂

СМРТ МАЈКЕ ЈУГОВИЋА

...Узе мајка руку Дамјанову,
Окретала, превртала с њоме,
Пак је руци тихо говорила:
„Моја руко, зелена јабуко.
„Гђе си расла, гђе си истргнута.
„А расла си на криоцу моме,
„Истргнута на Косову равном“.
Надула се Југовића мајка,
Надула се па се и распаде,
За својијех девет Југовића
И десетим стар-Југом Богданом.

Народна песма

⁂

СРПСКА МАЈКА

На меком топлом крилу
Јединка сина њиха,
љуби га ноћ и дан;
цвећем му власи кити;
песмом му слади сан.

Расте јој синак, расте,
на своје ноге стаје,
васцео мајчин свет.
Ох, није шала, није
на грани један цвет.

Расте јој синак, расте,
а мајка дршће, стрепи
у нежном срцу свом,
да не би на цвет пао
из ведра неба гром.

Расте јој синак, расте —
једино благо мајци,
које јој даде Бог.
Ко не би брижно чувo
зеницу ока свог.

Змај Јован Јовановић

РОПСТВО ЈАНКОВИЋА СТОЈАНА

...Кад зачула љуба Стојанова,
Ишетала пред дворе бијеле,
Прима мајку на господске руке
И говори својој старој мајци:
„Ти не кукај, моја стара мајко.
Тебе стару огрејало сунце:
Ево теби твог Стојана сина“.
Кад угледа остарела мајка,
Кад угледа свог Стојана сина,
Мртва мајка на земљицу паде.
Лепо Стојан оправио мајку.
Како царски ваља и требује.

Народна песма

⁂

ПОНОЋ

...Врата шкрипнуше...
О, душе! О, мила сени!
О, мајко моја! О, благо мени!
Много је дана, много година,
много је горких било истина;
много ми пута дрхташе груди,
много ми срца, цепаше људи,
много сам кај'о, много грешио
и хладном смрћу себе тешио;
многу сам горку чашу попио,
многи сам комад сузом топио...
О, мајко, мајко! О, мила сени?
Од кад те, мајко нисам видео,
никаква добра нисам видео...

Ђура Јакшић

⁂

МАЈЦИ

Не, ти ниси у гроб пала,
Нит, је твоје лице свело:
Ја осјећам како и сад
Куца твоје срце врело.

Ја осећам како дише
Твоја смјерна душа чиста,
Ах, још и сад из тог ока
Мени топла љубав блиста.

Свуда, куд ми око крене,
Ја те видим, добра мати,
Твога сина осамљеног
Свуда твоја слика прати.

Из дубине ноћи тамне,
Ти се ув'јек јављаш мени,
Руком гладиш чело моје
И љубиш ме, блага сјени.

А ја падам, жељно падам
На олтаре светог раја, —
Жељно падам, добра мајко,
Усред твога загрљаја.

Па ту заспим слатки санак,
Ког сам некад блажен снив'о,
Кад се на ме са твог лица,
Сами Господ осмјехив'о:

Слатко снивам, а анђелак
Под вијенцима рајских ружа,
С твојом душом, сјајне зв'језде,
Са плавог ми неба пружа.

Алекса Шантић

Претседник владе, генерал Недић, налази на Саборне цркве после помена палим српским добровољцима и четницима

(Фото: Државна пропаганда)

„СРПСКИ НАРОД СПАСАО ЈЕ СВОЈ НАЈВЕЋИ КАПИТАЛ - СВОЈ ЖИВОТ“

На великом народном збору у Крушевцу, ванредни комесар владе, г. М. Олћан одржао је велики говор, у коме је између осталог рекао:

Ниједан народ није давао тако упорно и толико крви за крст часни и слободу златну. Али и од слободе постоје под извесним условима и веће вредности. Док је русе главе на рамени, биће земље и слободе. Заслепљени интернационализмом и упрегнути у кола туђинских интереса, кренусмо још дубље, да изгубимо највећи српски капитал, животе српског народа.

Али наш народ каже да у свакој срећи има и несреће и обратно. Несрећа која се повећавала на путу служења јеврејским интересима, претставља истовремено први зрачак среће по српски народ. Потонуо у тами, гурнут у провалију, нападнут од комунистичке немани, српски народ је првипут угледао прави српски пут.

Том приликом, у борби против јеврејско-комунистичке немани и партизана, спасио је своју највећу вредност, животе српског народа.

За то има да се захвали честитом српском великану, старини и јуначком генералу Милану Ђ. Недићу (Поклици: „Живео генерал Недић!“) а са друге стране (министар Олћан показује руком на постројену Српску државну стражу и добровољце), овим јунацима. Иначе не би на овом месту стајали. Гробови били би вам сигурно неопојани. Али, српски народ, млад народ жељан живота и свестан да је живот још увек пред њиме, хтео је да живи и заживео. Спасао је благодарећи најбољим синовима свој највећи капитал, први услов за даљи живот и опстанак.

...Немачкој није било у интересу да се потреса и разбија Југославија. Да она постоји, био је и чист немачки интерес, али није било у складу са талијанским интересима. Немачка је распад Југославије кочила, а ми сами, или боље да кажемо несрећни југословенски политичари и одроди који су своје рођене интересе за прљавих 30 јеврејских сребрњака продали, они распад, пропаст и несрећу откочише.

Што је дошло до несреће није крива Немачка, већ наша југословенска за прљаве јеврејске паре продана политика.

...Кад се једном каже са немачке стране да Немачка није желела несрећу српском народу, да му данас жели само срећу, спас, слободу и најсретнију будућност и да је српски народ по немачком схватању кичма Балкана, у положају претешком, незавидном, оваквe речи, под условом да им тумачење не даје светско јеврејство, интернационализам и покварени део српске госпоштине. То тумачење, браћо и сестре, важан је овај моменат, не нешто друго, него да смо разумели да је српски честити и поштени радни народ разумео да му то велики и моћни и храбри немачки народ њему малом, али исто тако храбром, јуначком и витешком народу поново пружа руку пријатељства.

Став српског народа према немачком народу показује довољно историја. Није се наш народ првипут срео са немачким под заставама београдске тврђаве 1914 године.

У току неколико стотина година заједничке историје они су једини водили стално и истрајну борбу не само за спас својих народа, борбу против Турчина, они и скоро нико други, раме уз раме, за спас и читаве Европе.

Сви други водили су искључиво своју политику, политику својих интереса. Пред чијим вратима несрећа није била закуцала, тај се на заједничку несрећу није обазирао. Једино мали српски и тада само мало већи немачки народ упалили су јуначка оружја и у безброј случајева крварили за слободу Европе“.

Са збора министра М. Олћана у Крушевцу

ДОГАЂАЈИ НА РАТИШТИМА

Скраћивање фронта

У стратегији, као и у трговини, треба прво затражити већу цену, како би се затим могло мало попустити и са довољном зарадом продати робу. У стратегији је најважније на почетку рата испружити фронт што даље од сопствених граница и на тај начин добити територије за операциска попуштања.

Ово је учинила Немачка у Европи, а исто тако и Јапан у Азији. Јапан је заузео огромне територије и хиљаде острва. Заузео је толико да може без и најмање бриге за резултат рата попуштати у стратегиском ценкању и напуштати своје положаје на малим острвима удаљеним хиљаде километара од метрополе.

Ноћ у првим борбеним редовима. Претпоље је осветљено јаким млазевима светлости рефлектора. Немачки гренадир посматра дејство бачене бомбе у бољшевичке редове *(Фото Е. К.)*

Борбе на Саломонским острвима, као и борбе на Новој Гвинеји претстављају за јапанску стратегију не периферискe догађаје, већ догађаје испред периферије. Зато Јапанци одређују за те бор бе минималан број војника. По 2.000 до 3.000 војника бране такве положаје и задржавају Мек Артурово напредовање. Тиме се ствара ситуација која изгледа смешна када се посматра очима Тројног пакта и изгледа трагична када се посматра очима коалиције.

Скраћивање фронта се врши такође и на европском ратишту. Не због Бадољеве издаје, већ из других важнијих географско-стратегиских разлога који су би ли узети у обзир још пре Бадољевог преврата, немачко врховно вођство је решило да у Јужној Италији указује непријатељу толико отпора колико је потребно ради успоравања или извесног ометања његових акција. Сама географија приказује да Јужна Италија није подесна за те велике битке између немачке и коалиционе оружане снаге, које претстоје. Довољно је само узети у обзир да Јужна Италија нема железничке мреже, а да су главне железнице трасиране поред саме морске обале.

Борба на линији Европе на југу није била пројектована у јужном делу Италије, већ негде севернije. У вези с тим, немачки заштитни одреди повукли су се из Калабрије, као и из области Салерна. У вези с тим, Немци су напустили Сардинију.

Скраћивање фронта је саставни део онога темељног плана рата који је био изграђен у самом почетку рата, ако и не пред рат. Све док су се у области Медитерана водиле борбе малих снаге, Немачка је морала да се опрезно бори и с оне стране мора и на острвима. Сада стојимо пред одлучном фазом рата, и зато треба да се снаге концентришу тамо где се може одиграти велика битка, или где се могу одиграти велике битке под условима које немачки Главни стан сматра за најповољније.

Ово не значи да се та концентрација врши без указивања отпора непријатељу. Борба код Салерна је један фрапантан доказ огромне немачке борбене енергије и у случају када нема намере да се одред ангажује до краја. Немци су потукли пету америчку армију и показали су непријатељу да овај не уме да се бори ван домета бродске артилерије. Немци су начинили бродском парку Британоамериканаца штету од око 700.000 бр. рег. тона и поново су доказали непријатељу да су операције искрцавања исувише скупа ствар.

Амерички министар финансија Моргентау је рекао да је влада САД приморана да распише нови зајам, јер је битка на Сицилији коштала страховито много. По свој прилици, битка код Салерна ствара потребу такође за један зајам, јер је и она коштала страховито много. Само што се зајмом не може надокнадити та огромна штета у људству коју је доживела америчка војска. Штета је толика да Рузвелт не сме да дозволи америчким новинама да пишу о жестини салериске битке. Рузвелт мора да штеди живце свог и сувише осетљивог народа, који може да падне у очајање када буде сазнао да рат кошта не само новаца, већ и крви.

Енглези су лакше прошли у овој салериској битци. Они нису ангажовали своје трупе. Али политичко - стратегиски они су прошли веома рђаво: њихов покушај да претставе у Москви искрцавање у Јужној Италији као стварање „другог фронта“ није имао успеха. Москва и даље тврди да нема другог фронта.

Узалуд британски часописи јављају о томе да су се код Салерна на немачкој страни борили они дивизије које су у своје време учествовале у битци код Стаљинграда. Тиме Енглези хоће да кажу да је искрцавање у Јужној Италији одвукло немачке снаге са Источног фронта. Ово је веома наиван швиндл. Свима је познато да у току целога рата поједине немачке дивизије иду на одмор на запад, када стигне замена са запада. Према томе, присуство стаљинградских дивизија на британоамеричком сектору не значи да је био ослабљен Источни фронт, већ само поново доказује да Немци имају толико дивизија у резерви да могу вршити замену дивизија на Истоку, како би се заслужени борци мало одморили.

Источни фронт Европе ни до сада није био ослабљен ни за један пук у вези са британоамеричким акцијама на Медитерану. Садашње скраћивање фронта на Истоку има за циљ стварање операциских резерви које ће по свој прилици бити офанзивно употребљене када буде наступио тренутак за немачку противакцију.

За сада Немци врше само тактичке операције и прелаз у противнападе тамо где се створи згодна ситуација за уништавање бољшевичких јуришних одреда и група.

Докле ће да траје то скраћивање фронта и до које ће се линије тај фронт скратити — то се не зна. Једино што се зна, то је: да се скраћивање фронта врши планскu и у потпуном реду. Бољшевици нигде нису успели да продру, да пробију линију немачких армија. Немачка војска мајсторски отступа и тиме доказује да је њен дух и њена тактичка вештина остају на истој висини, на којој су били за време офанзивних операција.

Догађаји на Истоку доказују да немачко вођство остаје код свог начелног става, који је био толико пута испољен у овом рату. Рат се води не за географске објекте, већ за борбени потенцијал. Апсолутно је свеједно да ли ће борбени потенцијал непријатеља бити смањен у офанзиви или у дефанзиви. Главно је да буде смањен. А ратни потенцијал Совјетске Уније смањује се из дана у дан, јер су губитци црвене војске огромни.

Не смемо да се дамо заварати спољним ефектима садашњих догађаја. Треба посматрати суштину тих догађаја. А суштина каже: Совјетска Унија жртвује толико снага да иде у сусрет поразу. Тај пораз не мора да буде ових недеља или ових месеца. Важно је да је тај пораз неминован.

Совјетска Унија исцрпљује сво је снаге. Британоамеричка акција у европској зони је штетна за коалицију. Америчка офанзива на Пацифику је знак немоћи. Ово све поткрепљује нашу уверност да ће победити Тројни пакт.

М. Војновић

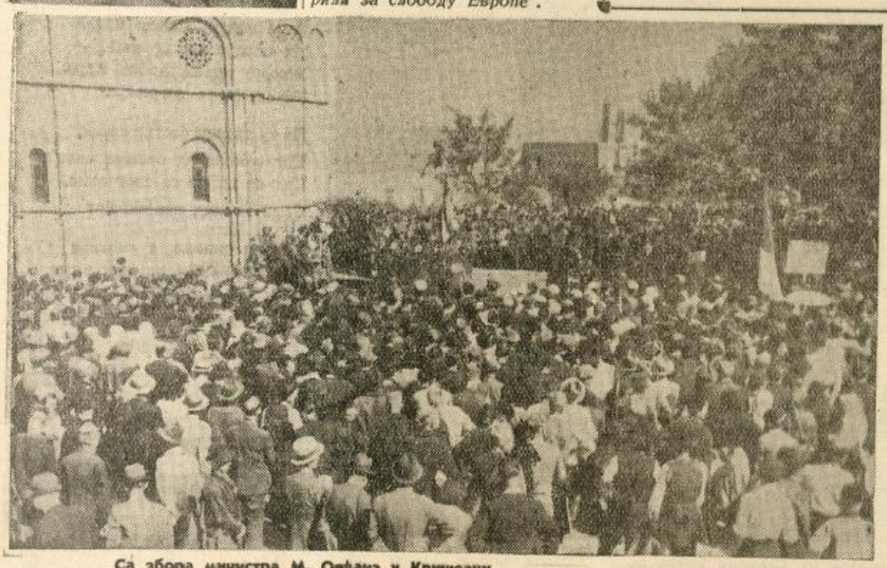

(Фото: Државна пропаганда)

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

Назначење добровољачко

Завет смо свој ми Отаџбини дали
Да старе славе вратимо јој сјај.

Не само то што су у најсудоноснијем, најкритичнијем, у најопаснијем тренутку по српски народ, септембра 1941, — у часу у којем је скоро сва наша јавност била укочена од страха вестима о снази и убеђењем о кобној близини партизана и њиховој победи, и чак уласку у Београд, — не само то што су решено, одлучно, смело, самосвесно, самопожртвовано, самопрегорно први незаустављиво кренули у сусрет најезди до тада незадржатој нових вандалских хорди припадника идеологије свеобухватне мржње, и тако разбили чудну вест и веру слабоверних о неминовности партизанских дана...

Не само то што су већ готово изгубљену народну ситуацију Божјом вољом и помоћу до те мере поправили да потом, до данас, није више долазио озбиљно у питање сам опстанак и живот српског народа...

Не само то што и јуче и данас и сутра, и увек раде и раднће до самозаборава на томе да се поред голог народног живота очува и још нешто преосталог народног мала и имања...

Не само то што су у народно биће почели да с успехом уливају нову веру у народну будућност, дакле, не само то што су прве претходнице наше светлије народне будућности...

Већ и то што су вратили прави сјај српском оружју, српскоме јунаштву и мучеништву, српској части и слави...

Поготову то и за то позив, значај и назначење добровољачко одлучно је у стварању, у изградњи постојане неварљиве српске будућности.

Рече ми један омладинац српски, следбеник мисли истине; рече ми реч која ме узбуди својом истинитошћу. Он каза: „Добровољци настављају прекинуту традицију славом овенчане српске војске". Заиста, људи и браћо, тако је. То је истинита реч коју је требало изрећи. И она је изречена у правоме тренутку. И из правих уста: из устију омладинских, будућности српске за српску будућност.

Да. И ту је једно тежиште значаја добровољачког. После Куманова, Доброг поља, Кајмакчалана, после свих других небројених места и рана славе, мучеништва и јунаштва, после дивних дана српске славе и херојства, настало је мучно ситно живовање у сивој атомизираној надпидемократији масонској, без светла, јер без духа и мисли, без идеала, јер без циља. Без циља народног, циља националног. Без циља — јер циљ није смео бити постављен. Ни виђен. Јер циљ је морао бити изгубљен. Јер, путоказ је морао бити разбијен. Јер, бусола је народна морала бити загубљена.

Јер, тако је хтела масонска надпидемократија која је као мора захватила цео скоро народни организам и омотала га плаштом самообмана и заблуда. Која нас је кроз сиву безцињну смртоносну укоченост сурвавала низ падине расутости и исцрпљености у понор непознавања и непризнавања ни себе ни својих животних интереса.

И у тој мрачној јучерашњици, где се губило и изгубило све што је имало да нас одржи у најтежим историским тренутцима, морали смо се нужно изгубити и ми сами на путу неосветљеном, на беспућу мрачном и завојитом. И ту и зато изгубљена је и слава и традиција некад светле војске српске која је с правом могла да поносно дигне своје уморно бледо, али чисто чело пред лицем васколиког света.

И баш када смо у сраму изгубљености због безвредности били готови да се предамо пропасти последњој у осећању „пораженства", јављају се српски добровољци. Духовни унуци и синови Немањића и Карађорђевића и свих других славних дивјунака наше тешке али дичне историје, голобради момци срца пуних љубави и свести испуњене светошћу кроз мисао спознате вечите истине — они освећују славу — да не живе неславно, кукавно, непознато и непризнато. Онако како Србин живети не може, и не сме.

И док су потомци интернационалиста демократа чекали помоћ од других, непрекидно се окрећу у очараном кругу и вртећи се у варљивих угледања прекоморских „наших", страних, туђих, ненародних, противнародних, — дотле потомци националне славе светосавске налазе снагу у својим срцима, у својим душама, у своме духу, у својим мишицама, у својој свести, у својој идеји и мисли, — у српској древној снази прасконској, у својој традицији народној, и доказују још једном да је то велика снага која ће моћи да спасе народ наш и да га са беспућа одведе на прави пут реда, рада и мира. На пут позива Недићевог.

Ето тако добровољци настављају традицију прекинуту увек славом овенчане српске војске. Војске која је славу стекла, јер је имала ред у глави, мир у срцу, и вршила рад за народ. Као што данас чине народни српски добровољци. Која је увек имала пред очима чојство и јунаштво. Као што то данас имају добровољци. Која није никада чинила злодела или бесрамности, као што то чине шумски, а никада не чине добровољци српски. Која је част издизала увек високо — као српски добровољци.

И то је, ето, значај добровољаца и њихово назначење.

И зато је српско добровољаштво залога народне будућности.

И зато без добровољаца ње не може ни бити.

В. Ст. О.

Св. Ђорђе покровитељ српских добровољаца
Цртеж:
Ђука Јанковић

Речи генерала Недића добровољцима

Међу првима, који су се одазвали позиву генерала Недића и принели прве жртве за спас српског народа, то су добровољци.

Генерал Недић је досада у више махова истицао овакав став српских добровољаца, одајући им уједно, у име народа и Отаџбине, пуно признање. На овом месту наводимо његове речи, које је он у више махова упућивао добровољцима:

...„Име српских добровољаца је свето. То је честито, поштено и јуначко име. Нека за вас буде Мајка Србија пре свега и нада све. Ви сте њен стуб и ви је носите и носићете је на својим плећима. Зато све који се противе томе уништите"...

„Добровољци су стекли велико име, име које служи на част. Добровољци су први скочили кад је требало спасавати Мајку Србију. Они су се жртвовали и испунили достојно најлепше странице историје српског народа, то су добровољци. Духовни унуци и синови Немањића и Карађорђевића и свих других славних дивјунака наше тешке али дичне историје, голобради момци срца пуних љубави и свести испуњене светошћу кроз мисао спознате вечите истине — они освећују славу — да не живе неславно, кукавно, непознато и непризнато. Онако како Србин живети не може, и не сме.

И док су потомци интернационалиста демократа чекали помоћ од других, непрекидно се окрећу у очараном кругу и вртећи се у варљивих угледања прекоморских „наших", страних, туђих, ненародних, противнародних, — дотле потомци националне славе светосавске налазе снагу у својим срцима, у својим душама, у своме духу, у својим мишицама, у својој свести, у својој идеји и мисли, — у српској древној снази прасконској, у својој традицији народној, и доказују још једном да је то велика снага која ће моћи да спасе народ наш и да га са беспућа одведе на прави пут реда, рада и мира. На пут позива Недићевог.

Ето тако добровољци настављају традицију прекинуту увек славом овенчане српске војске. Војске која је славу стекла, јер је имала ред у глави, мир у срцу, и вршила рад за народ. Као што данас чине народни српски добровољци. Која је увек имала пред очима чојство и јунаштво. Као што то данас имају добровољци. Која није никада чинила злодела или бесрамности, као што то чине шумски, а никада не чине добровољци српски. Која је част издизала увек високо — као српски добровољци.

И то је, ето, значај добровољаца и њихово назначење.

И зато је српско добровољаштво залога народне будућности.

И зато без добровољаца ње не може ни бити.

...„Шумадија, у коју одлазите, најплеменитији је део нашег народа. Сва стварања, велике идеје и покрети, потичу из ње. И нова велика Србија одатле ће да се роди. Ви имате дужност да је понесете. Српском народу пружите заштиту и правду, јер је закон највећа сила. Где буде добровољац, да се распростре ред; где буде добровољац, да завлада мир и законитост. А свако ко се дрзне да ради супротно, сматраће се непријатељем. Највећи непријатељи српског народа јесу комунисти. Ви сте Мајку Србију спасли, чувајте је и у будућности живеће она вечно".

Генерал Недић поздравља добровољце V батаљона (Фото: Државна пропаганда)

Суд историје о добровољцима

Помен добровољачким борцима, палим у току двогодишње борбе против народних упропаститеља, одржан је у понедељак, у Саборној цркви у Београду. Овом свечаном помену присуствовали су претседник владе, армијски генерал Милан Недић, са свима члановима владе, претставницима привредних и културних установа, официрским коровима Српског добровољачког корпуса, Српске државне страже, великим бројем четничких војвода на челу са војводом Костом Пећанцем, као и породицама и друговима изгинулих и мноштвом грађанства.

После помена, који је обавио викарни епископ Арсеније уз асистенцију знатног броја свештенства, одржао је пригодну беседу прота Коста Луковић. У својој беседи, прота Луковић је, између осталог, рекао:

„Људи и њихова дела, њихове речи и њихове мисли могу се мерити разним мерама и ценити разним мерилима. Једино исправна, трајна мера могла би да буде само она која цени оне елементе душе и срца човека, који претстављају вечне елементе, оно што је трајније од костију, крви и меса. Такво мерило оставио нам је учитељ као аманет и заоставштину. Ми немамо примера и не би смо могли да тражимо боље и сигурније мерило него што је то мерило људи и људских особина. Морамо га примити из два разлога: прво што то мерило долази од највишег ауторитета који је икада живео на земљи, који је човека познао боље и дубље него што човек може себе познати, који сваку нашу мисао зна од колевке па до гроба, долази од онога који је увек и који и сад гледа кроз душу и кроз срце, долази од онога који нас највише воли, који је за нас пролио своју крв.

То мерило јесте да се човек мора мерити по љубави и осећајима према браћи и по служби која долази као израз те љубави.

Сви људи не могу се сврстати заједно. Разне су способности, и љубави њихове, и службе њихове. Али нема веће љубави, него кад неко положи свој живот за браћу своју.

То мерило морамо данас узети када се молимо за покој душа оних који су драговољно и свесно положили своје животе за веру и отаџбину.

Морамо да се потсетимо на страшне дане из септембра месеца пре две године. Срушила се држава и са њом неповратно отишли сви они елементи, које има једна организована држава. Остало нам је нешто што никаква сила не може да нам одузме. Остала нам је памет и мудрост да се помоћу њих из најцрњих дана наше историје изучемо, да не би смо потонули у понор и пропаст.

Ви се сећате како је наша земља све више и више клизила и вицки понора. И тада се догодило чудо. Господу нека је слава, пробуђена је била свест код једне шаке јада, код једне групе од 120 младића и заблистао је неизгладиви светосавски печат наше славне прошлости, наше славне националне српске идеологије.

Та група младости наше дошла је да се супротстави непријатељу, који је желео да нас нестане. Они су пошли у једну невероватну борбу. Мимо сваке логике пошли су против бесконачно већег броја, против много јачег наоружања, против симпатија изражених добрим делом за другу страну, у смрт, а оставили кућу, родитеље, свој крв.

Ко зна да није било те мале групе одушевљених младића, у чијој је души стајао печат нашег Светосавља, шта би било данас, да ли би смо могли да се данас окупимо овде. Многи од вас и сам је склоњено главу овде у Београду, јер је земља била у пламену.

Ево, ми смо данас живи и молимо се да се разведре тешки облаци над нашом Отаџбином.

Кад прођу ови дани облака и узвитлане магле, историја ће донети свој суд и ставити сваког на своје место. А добровољци ће за покољења значити оно што морају по божјој правди да значе.

Сад морамо да се помолимо Господу Богу за покој душа палих добровољаца, да им Господ подари рајско насеље и да им опрости грехе, које су можда учинили и да њихове душе усели тамо где нема туге, жалости и уздаха.

Нека је слава палим добровољцима.

После беседе прота Луковића, претседник владе и остали послужени су коливом.

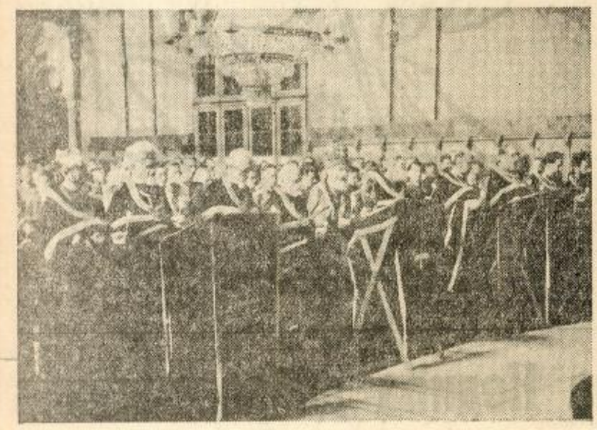

Са помена у Саборној цркви добровољцима и четницима

ОВИМ ПУТЕМ...

Овде је младост и радост — и туга! Овде је божански дивно, узвишено и лепо...

Свестворитељ је дао човеку једно богато одличје, дар несвакидашњи, пурпурни и златни, а то је *жива реч наша*. И због тога наше двогодишње добровољачко искуство даје нам за право када најобјективније можемо ублажити и дефинисати тај појам, да је реч жива сила, најјаче убојно оружје, само је треба правилно схватити, разумети и служити се њоме. Она је тужилац и бранилац, оштра као сабља, јака као гром...

И свака је реч наша зато уклесана у гранитне стубове вечитих идеја Истине и Правде, који су и синоними нашег унутрашњег проживљавања, сноа на шег чистог и душе наше беле.

Овим путем иду само хероји и мученици. Ово је испробани, утабани пут протеклих генерација и генерација, чијом је крвљу нашкропана свака грудвица земље Србинове и чије су кости узидане у ове темеље од живих споменика. Они су вечити *мементо* нама и нараштајима који долазе.

А добровољци иду овим путем. Они су доста прешли и поодмакли. Бразда је *заорана*, али не и *изорана* — а то добровољци добро знају. Још треба ићи, још треба труда, борбе, жртве. А за тај задатак и пут дорасли су младићи јаког, челичног духа, топлог срца, благе душе, чврстог карактера и беспрекорног морала.

Идући овим путем добровољци су положили предиспит српске духовне зрелости — сведочанства егзистенције народа свог: Гропка, Дубона, Варовнице, Рача, Кнић, Хаџине Ливаде, Петровац на Млави, Кукавица, Вучје, Љиг, Ариље — ето победа, живота, венаца славе, све то! — али и доказа да само хероји иду преко трња и стења, успињући се и приближавајући се сви ближе и ближе идеалу свом...

— Мирно.
— Умукните очајници.
— Бежите песимисти.
— Сакрите се неверници.
— Не вређај их, позадино.
— Поштуј их.

Добровољачке младе животе свакодневно лижу пламени језици смрти...

А ако се и деси да поклекну, евентуално, за тренутак, и да падну, невини и чедни као снопови на гумну, у жрвањ нелагодног и немилосрдног снобизма — да се њихова душа мучи и вулкански ври у грчу спутаног и заробљеног духа и у стожерима унакрсних ватри интригашких, адских светова; испливаће ипак они, испливаће и допливаће срећни и благи у вечну луку духовне смирености.

Јер сваки свој акт пред Богом, пред људима, пред народом свом, посведочавају добровољци, као нико до сада, дубоким, продуховљеним, хришћанским визионарством, праћеним симболима живе речи своје и живог крста свог...

Зато они већ тако лако и са успехом полажу претешке испите на којима би и на којима су духовна материјалистичко — капиталистичко — пролетерска праунучад одавно положила оружје и пала, јер су морала пасти...

И зато, баш зато, они иду овим путем, путем жртве, крста и распећа, јер верују, докрајчавајући своју младост у добровољачким четама и драговољно дајући животе за Отаџбину — *„Отаџбино, ти си као здравље!"* — да земља наша мора васкрснути нова, лепа, дивна, величанствена и красна. Тиме уједно, својим, не само речима, већ и делима, јавно и отворено, манифестују безграничну љубав за Србију, правдајући ону велику истину великог индиског филозофа песника и мисиоца који вели: *„Живот нам је дат, ми ћемо га заслужити ако га дамо!"*

Још једном: добровољци се зато не обазиру ни лево, ни десно, ни у мекано перје, ни у „обећане" персијске ћилиме, ни за пакленим ђаволским изданцима, који су оличени и изражени у живим примерима савремених, обезбожених, бедних и уображених Фарисеја и Садукеја.

Иако им се на путу супротстављају изненађења и разочарења, они хрле, лете напред, у праведна и стреловита, фанатична усхићења — само овим путем, јер:

Овде је младост и радост и туга! Овде је божански дивно, узвишено и лепо...

Живорад Д. Илић,
добровољац

Душан А. Крстовић

— Прва добровољачка жртва —

Данас се навршава тачно 2 године од јуначке погибије Душана А. Крстовића, матуранта текстилне школе у Лесковцу и добровољца III Срп. ђачког добровољ. одреда.

Душан Крстовић рођен је у Рашкој 1922 год. а пао је 25 септембра 1941 год. код села Дубоне као прва добровољачка жртва у борби противу комуниста.

Веселост, нежност, дружељубље, храброст, витештво, побожност, дубока љубав према напаћеној родној груди и вера у жилотну снагу његовог народа биле су врлине које су красиле његову младост.

Дошао је 6 април. Дан народне катастрофе. И то онако тешке и мучне, како се другу Крстовићу приказивала још раније. Пошао је тога дана у својој 18 години као добровољац четник да да свој млади живот Отаџбини која ће сутра — он је тога био свестан и у томе је величина његова — и сама бити тешко рањена, ако не и уништена. Али Свевишњи сачува његов живот тада да би га могао доцније опет дати Отаџбини која се рађа.

После народне пропасти отпочео је рад на обнови ратом и јеврејско-масонским духом разривене земље. Крстовић је одмах приступио том раду. Јуна месеца 1941 год. десила је катастрофа у Смедереву. Он сматра светом дужношћу својом да пострадалој браћи пружи помоћ у границама својих могућности. И са својим друговима ступа у Добровољну радну службу. По највећој врућини у великој прашини порушених кућа он, са својим исто тако младим друговима, по васцели дан ради најгрубље послове потпуно бесплатно.

Отпоче рат Немачке и Совјетије. Паралелно с ратом запрашташе пушке и бомбе улицама градова наших, горама и пољима нашим. Неред поче владати. У престоном Београду јави се потреба обезбеђења реда и мира. Било је потребно створити градску стражу од интелигентних чланова и идејних бораца. Друг Крстовић похита и тамо, знајући да је драгоцена свака српска глава. Ни је се стидео ни извикане полициске униформе. Није се плашио ни пребацивања од стране његових познаника. Био је убеђен да ради само оно што је од користи за његов народ.

Време је одмицало. Акција комунистичких бандита и српских одрода постајала је све обимнија. Српски народ нашао се је између чекића и наковња. Изгледало је да нам нема спаса. Али толико пута доказани геније рода нашег проговори и овога пута. Генерал Милан Недић уздиже српски барјак и позва на окуп све поштене и праве Србе.

Овом позиву одазва се прво градилачка младост. Један од те одушевљене националне младости јесте и Крстовић.

Одмичу дани, месеци, године. Српски народ се враћа своме Светосавском путу. Црвена магла већ се дигла са светог тла наше намучене домовине. Нова зора се већ назуњује. А према новој зори виде се ликови који постају све већи, све светлији и светији. То су ликови нових мученика. Ликови нових неимара Српства. Ликови Прометеја српске наде, српске вере и српске љубави.

Један од њих јесте лик Душана Крстовића.

Душан Ј. Пејчић

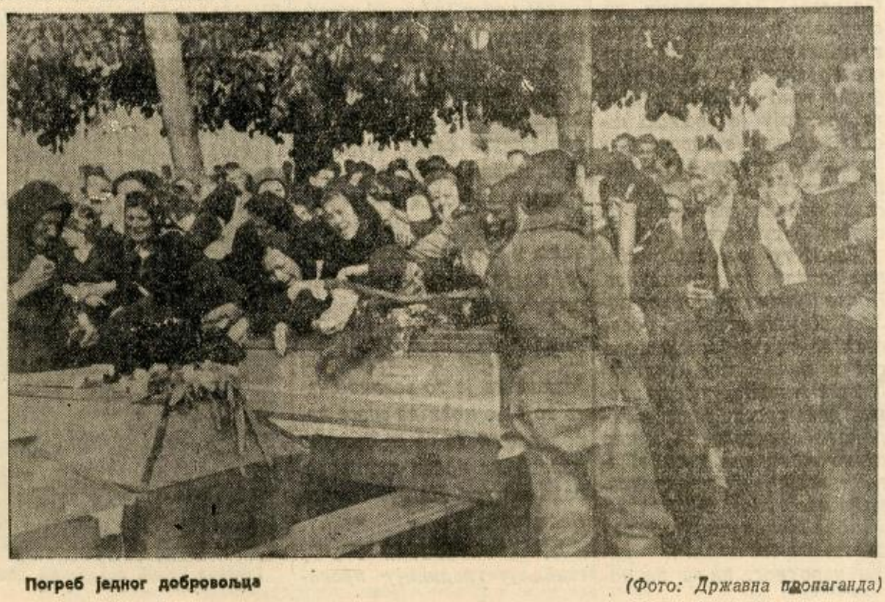

Погреб једног добровољца

(Фото: Државна пропаганда)

КОРНЕЛИЈЕ СТАНКОВИЋ

- Оснивач српске уметничке националне музике -

Први српски композитор, Корнелије Станковић, рођен је 1831 год. у Будиму, а умро је 1865 год. у истој вароши. Његов кратак и мало ружичаст живот, био је испуњен неуморним радом, који је великим делом био управљен на лично музичко усавршавање, а исто тако и на стварање музичких дела. И поред свога веома слабог здравља, Станковић је боловао и умро од туберкулозе, он је сву своју снагу и све своје способности уложио да по узору и трагу великог Вука Караџића, скупи српске народне мелодије и наше црквене песме и да на основу тога музичког блага створи српску националну уметничку музику.

Та је замисао била огромна и од највеће и најбитније важности за даљи развој наше националне уметничке музике, и што Станковић због свога кратког живота и скромног талента није у потпуности могао остварити, учинили су његови следбеници почев од Стевана Мокрањца па све до неких наших композитора данашњице.

Први српски композитор, Корнелије Станковић, ударио је темељ и дао правац оној нашој уметничкој музичкој школи, која је на основу наших народних и црквених мелодија, а и самостално у духу тих мелодија, дала најлепше и најбоље примере музичких остварења у целокупном нашем музичком стварању.

Та дела и јесу нешто врло позитивно и вредно у нашој уметничкој музици. У томе и јесте највећи значај Корнелија Станковића, јер је он први показао прави пут будућим српским композиторима, а то је пут здравих музичких остварења, на основу народних мелодија, или остварења у духу тих мелодија. И није никакво чудо што су овим уметничким идеалима Корнелија Станковића тежили готово сви наши истакнутији композитори.

Две битне особине Станковићевог духа и карактера јесу велика побожност и велико родољубље. Томе треба додати још и његове тихе и племените душевне особине и уроњену скромност, али и чврстину карактера и постојаност воље, па се тек онда може јасније и одређеније схватити његов уметнички став као композитора, и унутарња, суштинска вредност његових композиција. Са практичне тачке гледишта његове композиције имале су да издрже борбу у тадашњој Србији са хорским композицијама страних композитора, мале уметничке вредности, које је нарочито одржавао и пропагирао тадашњи хоровођа Првог Београдског певачког друштва, Милан Миловук са својим хором.

Приватан Станковићев живот био је врло тих и једноставан. Он није био од оних композитора, према чијем би се животу могли писати читави романи. Као двадесетдруго дете, остао је рано без родитеља, када га је узела на издржавање његова старија сестра. Тада је он свршио основну школу и неколико разреда гимназије.

Као младић од шеснаест година налази се у Пешти где се скоро самоучки усавршава у музици, нарочито је велику пажњу обраћао свирању на клавиру, вежбајући и по неколико сати дневно. Затим 1850 одлази у Беч и продужава музичке студије код тадашњег врло познатог музичког педагога Симона Сехтера. Живот у Бечу омогућио је материјално Станковићу један стари пријатељ његовог оца. Познато је да је Корнелије Станковић био одличан клавириста и да је приређивао концерте са технички доста тешким програмима.

Већ у својој двадесетој години Станковић има прилике да чује извођење своје *Прве Литургије*, а одмах после тога и извођење и своје *Друге Литургије*. Незнатан успех обе ове композиције потстиче Станковића на одлазак у Сремске Карловце где остаје око две године ради записивања српских православних црквених песама. Овај га је посао и забележени музички материјал толико одушевио, те је одмах приступио хармонисовању тих мелодија.

Тако је постала његова *Божанствена Служба Јована Златоустог* и *Православно црквено појање у српског народа*. Интересантно је и карактеристично за самог Корнелија и његово родољубље, што је *Божанствену Службу* посветио српском народу. Целокупан овај значајан Станковићев рад на црквеној музици обилно су помогли црквени великодостојници и црквене власти у Сремским Карловцима, мада је на почетку рада и код ових имао незнатних тешкоћа.

КОРНЕЛИЈЕ СТАНКОВИЋ

Године 1861 Станковић приређује у Бечу у сали Musik-Verein-а концерт својих хорских црквених композиција, под покровитељством патријарха Јосифа Рајачића, као српско народно црквено појање, и постиже пред врло одабраном и једним делом и стручно музички образованом публиком врло леп успех.

После овог успеха Корнелије долази у Београд по другипут и ту добија новчану помоћ од Кнеза Михаила Обреновића ради прикупљања и бележења српских народних мелодија. Забележене мелодије одмах је хармонизирао и обрадио, за певање са клавирском пратњом, па су као такве штампане, под насловом *Српске народне песме, књига I.* Треба напоменути да је Корнелије и пре појаве ове књиге песама издао још две књиге, које је раније обрадио, и које тако исто садржавају српске народне мелодије.

Од осталих Станковићевих композиција треба поменути *Две песме*, рађене на текстове Шилера и Гетеа, *Словенски кадрил, Српски кадрил* (по срп. нар. песмама), *Бугарски кадрил* (по бугар. нар. песмама), *Братимство* (полка по сремским нар. песмама), *Сремско коло*, и још неколико песама за клавир соло или за певање са пратњом клавира.

Из целокупног његовог композиторског рада види се да је Корнелије Станковић највећу пажњу посветио хармонизирању, хорској обради. Карловачког српског црквеног певања, и хармонизирању српских народних песама за један глас са пратњом клавира. Веома мали број је његових сопствених композиција. Из тога се не може тврдити да Станковић не би био у стању да компонује и већи број изворних, сопствених композиција, али се може закључити да је у његовом уметничком раду претежну улогу имала његова велика оданост религији и Богу и његова искрена љубав према српском народу, а то је оно што и даје највећу важност и вредност за будућност делима Корнелија Станковића и његовој уметничкој личности, као творцу и оснивачу српске националне уметничке музике.

Станковић је свесно, можда и жртвујући друге успехе да је пошао другим путем, кренуо народним путем на који га је навео генијални самоук Вук Караџић. Али је Станковић баш тим својим уметничким ставом и својим скромним народним композицијама много више учинио за нашу музичку културу, него да је у компоновању лоше подражавао Шопена или Листа, који су у то доба својом музиком и својим концертима доминирали у Европи. То се лако могло десити тим пре, што је и сам Станковић био одличан клавириста.

Стеван Мокрањац, наш композитор који је остварио оно што је желео Станковић, за свој успех у уметничком и организаторском раду имао је много да захваљује уметничкој идеологији и борби за ту идеологију Корнелију Станковићу, јер му је он показао којим путем једино треба да иде у своме стварању. И заиста, Мокрањац је само Корнелијевим путем и ишао обрађујући искључиво наше црквено певање и наше народне песме.

Колико је Корнелије Станковић био одан својим уметничким и националним идеалима сведочи и то што је он после свога другог доласка у Београд, а по жељи свога одличног друга и пријатеља, нашег познатог сликара Стеве Тодоровића, и његових присталица националног правца у Првом Београдском певачком друштву, примио се за хоровођу овог друштва наместо Милана Миловука, који је изводио композиције страних композитора. То је било 1863 године, када је у сваком случају, Станковић својим способностима могао добити запослење као музичар у свакој већој вароши Средње Европе. Његов долазак у то доба у мали и примитивни Београд значи само велику љубав и пожртвовање за свој народ.

Једна ствар остаје неразјашњена у раду Корнелије Станковића, или можда није откривена и довољно наглашена. Технички поступак у његовим делима у смислу хармоније и контрапункта врло је скроман и једноставан, школски, да се мора поставити питање: можда је Станковић и ту донекле поднео жртву, јер је свесно, просто и лако обрађивао своје композиције, да би се оне у тадашњем примитивном и патријархалном српском друштву могле изводити и на јавним концертима и у приватним кућама. Свакако да је његова спрема морала бити много већа, јер је као већ врло добар клавириста ступио на студије музичке теорије код тадашњег најбољег професора контрапункта у Бечу, Симона Сихтера и са успехом радио.

Дела Корнелија Станковића већином су штампана за време његовог живота и као таква растурена и до њих се данас врло тешко може доћи. Пошто се готово сви рукописи његових дела налазе у Академији наука у Београду, требало би их штампати као популарно државно издање, јер свака српска музикална породица треба да има у својој музичкој библиотеци и обраде народних песама нашег првог композитора, а сваки наш црквени хор треба да пева и понеку обраду његових црквених композиција. То би био најлепши споменик овом заиста вредном, заслужном, честитом и способном Србину, првом нашем композитору.

Ђ.

ЈЕДНА ЗНАЧАЈНА МУЗИЧКА ПРИРЕДБА

ДРУГА МУЗИЧКА НЕДЕЉА БЕОГРАДСКЕ РАДИОСТАНИЦЕ

У времену од 1 до 7 октобра, Београдска радиостаница приређује своју *Другу музичку недељу*, у чијем ће извођењу узети учешћа велики број угледних уметника из Немачке.

Друга музичка недеља Београдске радиостанице почиње великим симфонијским концертом, у петак, 1 октобра. Као гости, на овом концерту појавиће се проф. *Вилхелм Штрос*, познати уметник на виолини из Берлина и проф. *Рудолф Мецмахер*, чело, из Минхена. Као диригент на овом симфониском концерту биће Карл Лист, док је програм следећи: *Двоструки концерт* од Јохана Брамса и *Симфонија бр. 4* (неисправљени оригинал) од Антона Брукнера.

Другог дана ове музичке недеље, у суботу, 2 октобра, пред београдску публику појавиће се познати *Квартет-Штрос* из Минхена: проф. Вилхелм Штрос (I виолина), проф. Рихард Хебер (II виолина), проф. Валентин Хертл (виола) и проф. Рудолф Мецмахер (чело).

Трећи дан Друге музичке недеље Београдске радиостанице биће испуњен камерном музиком. На камерном концерту, који ће се одржати у недељу, 3 октобра, узеће учешћа као солисти: *Ерика Рокита*, сопран из Беча и *Рудолф Виле*, на клавиру. На овом камерном концерту свираће Камерни оркестар Београдске радиостанице, под управом Карла Листа.

После једнодневне паузе, гости из Немачке појавиће се поново на подијуму Коларчевог народног универзитета у уторак, 5 октобра. Овог дана извешће се *Вече песама и мелодија*, уз учешће гостију: камерног певача, *Хајнца Мартена*, тенора из Берлина, и концертне певачице *Дорис Винклер*, алта из Дрездена.

Најодабраније ствари, међутим, извешће се у току последња два дана Друге музичке недеље Београдске радиостанице, 6 и 7 октобра. Првог дана биће извођена *Миса солемнис* Лудвига ван Бетовена. Поред Великог радио оркестра Београдске војне радио станице, под управом госта, познатог генералног музичког директора проф. *Хајнца Вајсбауха* из Беча, у извођењу *Мисе солемнис*, узеће учешћа и солисти: *Ерика Рокита*, сопран из Беча, *Дорис Винклер*, алт из Берлина, *Хајнц Мартен*, тенор из Берлина, *Јоханес Вили*, бас-баритон из Франкфурта, затим Радио хор и хор београдског Народног позоришта.

Последњег дана Друге музичке недеље Београдске радиостанице, у четвртак, 7 октобра, извешће се други симфониски концерт у току ове недеље. На овом симфоniском концерту, на коме ће свирати Велики оркестар Београдске радиостанице под управом Освалда Бухолца, појавиће се као солист *Ерик Тен-Берг*, клавириста из Берлина. Програм је следећи: Концерт за дугачки оркестар од Хермана Шредера, *Концерт за клавир* од Моцарта, *Симфониске варијације* од Цезара Франка и *Тил Оџленшпигел* од Рихарда Штрауса.

Све ове приредбе Друге музичке недеље Београдске радиостанице одржаће се на Коларчевом народном универзитету, са почетком у 18 часова. Карте за ове приредбе биће пуштене у продају у среду, 22 о. м. и моћи ће да се добију на благајни Коларчеве задужбине.

*

ВАГНЕРОВА ПРИВАТНА ПРЕПИСКА

Познато француско издавачко предузеће Галимар, у својој колекцији *Немачки класици*, издало је две свеске приватне преписке Рихарда Вагнера са Листом.

Два генијална немачка композитора били су велики пријатељи, и све оне мисли о музици и уметности које су они изменали, сада су приступачне и најширим слојевима.

Издања имају стручне предговоре.

Рудолф Баумгарт, познати историчар и биограф, постигао је велики успех књигом *Фернандо Магелан*, у којој је са пуно занимљивих појединости описана историја првог пута око света.

Та књига је сада преведена на француски а под насловом „Магелан, Историја први пут око света".

Прво издање овог француског превода већ је распродато, а друго је већ у штампи.

Од истог писца, ускоро ће на француском језику изићи књига најугледнијих личности XIX века, под насловом *Стубови храма*.

ЛУКСЕМБУРШКА НАРОДНА БИБЛИОТЕКА

Народна библиотека у Луксембургу, као што је познато, створена је у XVIII веку и од тога доба она је број својих рукописа и књига стално повећавала.

Библиотека сада има 615.000 примерака разних књига, међу којима су неке врло ретке и скупоцене. Библиотека такође располаже са преко 300 драгоцених рукописа.

Сада је наређено да се тој библиотеци предаду на чување све секвестиране библиотеке у војводству, тако да ће ова централна библиотека бити знатно повећана примерцима ретких књига.

КУЛТУРА

ЕРВИН ГВИДО КОЛБЕНХАЈЕР

Поред Герхарта Хауптмана најкрупнија личност савремене немачке књижевности несумњиво је Ервин Гвидо Колбенхајер. Док је Герхарт Хауптман и у нас добро познат, много превођен и често приказиван на нашим позорницама, дотле је Колбенхајер слабо познат нашој широј читалачкој и позоришној публици. Његове песме и приповетке, његови романи и есеји нису превођени на наш језик, а његове драме нису приказиване на нашим позорницама. Стога бисмо желели да овде укажемо на његову личност и његово дело, које чини част не само немачкој него и читавој европској литератури. Његово име познато је већ поодавно већ широм Европе, а његова дела превођена су на све европске језике. По општем признању, он је један од главних носилаца савремене европске духовности.

I.

Колбенхајер је по оцу Немац из Карпатске области, а по матери из Судетске области. Рођен је 1878 у Будимпешти, где му је отац тада био чиновник. Отац му је рано умро, а мати се тада вратила у свој завичај, у Карлсбад, где јој је син учио основну и средњу школу. После матуре Колбенхајер је прешао у Беч, уписао се на филозофски факултет и студирао филозофију, психологију и природне науке. Студентске године биле су пресудне за формирање и изграђивање младога писца и његов даљи развитак.

Као његови велики претходници, Гете и Шилер, тако је и Колбенхајер већ у раној младости утонуо у прошлост свога народа и осталих европских народа, уживљујући се дубоко и присно у мистику минулих збивања. Са жељом да уметнички оживотвори поједине епохе, Колбенхајер је изабрао њихове најмаркантније носиоце и око њих концентрисао и њихове савременике, њихову средину и духовна струјања њихових епоха. Од великих историских личности најпре га је привукао борац за слободу науке Ђордано Бруно, који је спаљен на ломачи. У својој узбудљивој драми *Херојске страсти (Heroische Leidenschaften)*, Колбенхајер песнички евоцира величанствену трагедију човека и борца, мислиоца и мученика Бруна, који је мучки сагорео у борби за своје узвишене научне идеале.

Од још већег значаја је грандиозна историска драма *Гргур и Хенрих (Gregor und Heinrich)*, у којој је мајсторски обрађена дугогодишња, тешка и упорна борба о инвеституру, вођена између римскога папе Гргура VII и немачког цара Хенриха IV, односно између црквене и световне власти о првенству у свету. Колбенхајер ову борбу није схватио буквално и једноставно, као борбу између два јака човека, две снажне и несаломљиве моралне личности, него као нешто много више: као борбу између цркве и државе, између папства и царства, између клерикализма и световњаштва. За Колбенхајера претстављају и Гргур VII и Хенрих IV само носиоце извесних појмова, израза оличења два погледа на живот и свет. Ову борбу он је оживотворио снагом великог песника, великог уметника.

Животно дело Ервина Гвида Колбенхајера претставља његова значајна трилогија о Парацелзусу, чувеном немачком лекару и филозофу, револуционару и мистичару Теофрасту од Хохенхајма, савременику Мартина Лутера. О Парацелзусу постоји већ читава литература на свим европским језицима, а у нас је о њему писао д-р Светислав Стефановић.

ЕРВИН ГВИДО КОЛБЕНХАЈЕР
Цртеж: Н. БЕШЕВИЋ

Колбенхајеров Парацелзус упоређиван је, у више махова, са Гетеовим Фаустом и то са пуним оправдањем, јер су оба дела уметничке творевине првога реда, са богатим песничким, филозофским и религиозно-метафизичким садржинама. То су три опсежна историско-филозофска романа, која дају одговора на последња питања и расчлањавају последња сазнавања и доживљавања људскога духа, ума и срца.

Говорећи о Колбенхајеровом Парацелзусу, Др Рихарт Волф га овако дефинише и анализира:

„Истраживачки, страсни немир немачког духа поново је васкрснуо у Колбенхајеру. Увек из нова пита он: Ко си ти, одакле долазиш, куда идеш, шта радиш, шта би требало да чиниш? И приморава нас на размишљање. Из овога духа немира и незадовољства проистиче снажна трилогија о Парацелзусу, висока поезија фаустовског човека који тражи Бога. Усамљен, фанатичан, хрли он за новим сазнањима и крчи пут доцнијим покољењима".

Други један коментатор Др Хајнц Киндерман, овако тумачи унутрашњи смисао Парацелзуса:

„Фаустовска физиономија овог немачког мислиоца и лекара са прекретнице средњег и новог века израсла је код Колбенхајера до национално-симболичког значаја. Процес постајања великог и стваралачког, у непрестаним борбама са маловерним и онима који ситничарски суде, процес развитка човека који увек помаже, који управо због тога мора да буде вечито борбен, изводи нас пред увек нове историске одлуке, час националне, час светско-човечанске, час социјалне врсте. Генијална суштина овог великог испитивача и добротвора, чију нам је слику развоја дао Колбенхајер, огледа се у томе што он своје одлуке увек схвата као над-индивидуално.... Развој личности у роману пропраћен је једном грандиозном историском и културном сликом ове временске прекретнице".

У својој студији о Колбенхајеру, Др Виктор Руоф дао је ову фину карактеристику Парацелзуса:

„Колбенхајер као да седи пред великом књигом историје и уме по њој да прелиста. Парацелзус обухвата у себи један део светске историје, Папа Александар и цар Максимилијан, ратови у Шведској и Швајцарској, Лутер и хуманисте, универзитети и велике трговачке куће, штампарије у Базелу и Штрасбургу, еснафи у Нирнбергу и Аугзбургу, флагеланти, секташи, ходочашћа и најзад куга, — пола столећа постало је жива историја. Уздижући и водећи нас, песник нам даје осећање као да можемо сагледати већи део наше планете. У новијој немачкој књижевности Колбенхајер се придружује великим делима Келера и Рабеа. Оба ова велика писца приказали су грађански век, XIX век, у његовом обиљу и његовој тоталности, додуше не са мислилачким прегалаштвом Колбенхајеровим. После њих, изгледа ми да је Парацелзус највеће немачко епско дело".

Цитирали смо овде мишљења тројице истакнутих немачких књижевних критичара, Волфа, Киндермана и Руофа, да бисмо показали како високо цене и уважавају сами немачки критичари Колбенхајерово животно дело. Као што се јасно види из њихових излагања, они сматрају да је *Парацелзус* једно од репрезентативних дела савремене немачке књижевности и модерног европског духа.

Било би погрешно мислити да је Колбенхајер само мистичар и метафизичар, као што би се донекле могло закључити из његове трилогије у *Парацелзусу*. Већ у својој младићској драми о Ђордану Бруну, он устаје против застарелог средњевековног учења о папској непогрешности, против преживелих теолошких догми и петрифициране схоластичке мудрости. У свом значајном роману *Мајстор Јоахим Паузеванг (Meister Joachim Pausewang)*, Колбенхајер нам се појављује као изразити револуционар, који смело устаје против сваке ортодоксности, против мртве теолошке учености и против окова одавно преживелог феудалног поретка. Он тражи живу народну цркву и слободу духа.

Идеалиста најплеменитијег кова, Колбенхајер чврсто и непоколебљиво верује у победу духа над материјом. Човек није бесмртан као индивидуа, али је бесмртан кроз стваралачко дело свога духа. У једном свом класичном афоризму Колбенхајер је своју мисао овако формулисао: „Немоћна ће бити смрт над тобом, ако будеш преко своје индивидуалне личности и даље деловао на живот".

Колбенхајер, који од своје ране младости сагорева на ватри свог стваралачког духа, имао је не само право него и дужност да проповеда самопрегор и самопожртвовање:

„Немој штедети себе! Искористи до максимума за живот све оно што ти је природа дала! Бори се свим својим снагама да се уздигнеш изнад самога себе!"

Уметност уопште, а књижевност нарочито, има своју високу национално-удилачку мисију. То је стваралачко Вјерују песника Колбенхајера:

„Међу битне снаге реда и вођства у једном народу долази уметност, а пре свега књижевност. Оно мора да има подршку у самом народу и да живи на позив народа: народ мора да упозна његову праву вредност и да га тражи. Не само песнику, него и самом народу наметнута је од стране живота велика одговорност према уметности... Поезија је животна моћ. Ми треба да јој служимо и да развијемо њену спасоносну вредност".

За Колбенхајера је песничко стваралаштво откровење суштине живота, а нација непосредан доживљај човека и човештва. Само песништво, које има корена у своме сопственом народу, може претендовати на трајну вредност. Сваки истински велики песник мора да служи прво националним, па тек у даљој линији свечовечанским идеалима.

Д-р Р. В. Ђисаловић

Месија

Хиљаде морају да потону и умру,
да један постане;
један, очврснуо за наслеђену борбу
на мучној земљи.

Не један, који сит ужива
међу свима другима,
него један, кога је судбина одредила
да их искупи.

Хиљаде морају да крваре и стреме,
да један гради;
погледи чезну из хиљаде живота,
да један види.

Е. Г. Колбенхајер

(Преведено из збирке „Das Prisma". Издање Немачког научног института).

КЊИЖЕВНИК И ФИЛМ

Пре проналаска тон-филма, реч је у филму била неугледно пасторче. О њој се није нико старао и као неваљало дете била је за казну остављена у мраку. Дуго је остала непризната. Неми филм, тај генијални проналазак, био је у пуном замаху, у јеку највећег стваралаштва. Филмска индустрија је избацивала филмове свих врста. Нико ни је запажао невидљиви јаз који се створио између филма и књижевности.

Тек последњих година примећено је да филму нешто недостаје. Почела је луда трка да се нађу писци сценарија. Али, сада се књижевник узјогунио. С потсмехом гледао је на оне који су му раније оспоравали суделовање у филму.

Сиромашан књижевник који је живео негде у провинцији добија изненада писма од филмског предузећа ХУ. Позива се да одмах дође у дирекцију. Стављају му се на располагање апартмани у луксузном хотелу и чекају га директори на разговор. Пред њима леже манускрипти. Од књижевника се тражи да напише дијалоге за нови филм.

Вили Биргел студира један сценарио

Дотада навикао да његове радове читају пар хиљада људи, он треба да пише текстове које ће читати милиони биоскопских посетилаца. Испочетка књижевнику није дозвољено да утиче на конструкцију радње. Књижевник се револтирао и после првог покушаја решио је да одустане од сарадње.

Али није лако напустити започету борбу. Он је као опседнут чаролијом филма. Он је продужио да се бори за своја права. И успео је. Данас је сценарио најважнији део филма. Добар сценарио је чврсто тло, на коме се граде велики филмови. Књижевнику је не само дозвољено да се меша у конструкцију сцене, већ му је штавише стављено у дужност.

Постоји данас велики број писаца сценарија. Они су присни сарадници режисера. Данас је он један од главних саветника приликом одабирања манускрипта. Режисер ствара слику, књижевник је уобличава речју. Реч утиче и на саму слику. Бесмислено је ограничавати песникове визије. А реч — то је песникова визија. Када се данас говори о манускрипту и о одговорној улози књижевника у филму каже се — „у почетку беше реч...“

Љ. К.

Нико није мислио на то да би се могао подићи мост који би спојио нову уметност са прастарим изразом душевних осећаја — песништвом. Док су стварани пустоловни, романтични, еротични, криминални филмови, књижевник је дремао на своме престолу, његов поглед је био упрт у неке маглом обавијене обале. На тим обалама стварала се, рађала се нова уметност, а он није позиван да са своје стране допринесе нешто што би украсило најмлађе љубимче муза.

Први покушај књижевника да се приближи филму свршио се, фијаском. Герхарт Хауптман је написао прве наслове за филм *Фауст*. То је био покушај који се рђаво свршио. У тренутку када је требало да књижевников прилазак филму буде обележен као историски сусрет, избила је дотада прикривена мржња између два табора. На једној страни су били богати филмски продуценти који су мислили да могу, захваљујући дебелој чековној књижици, купити све — па и живу реч књижевника.

На другој страни стајао је књижевник, запрепашћен, видећи да мора своју уметност, коју је под најтежим околностима заштићавао, продавати по мери и жељи других. Противници сценису могли споразумети — сваки од њих је хтео суверености. Та, шта хоће књижевник у филмској индустрији, где је сценарио бедна књижица од неколико десетина листова, који вире из џепа господина режисера и који у најбољем случају може да послужи за нотирање малих промена у филмској радњи?!

У почетку је тон-филм презирао књижевника. Јаз се није умањио ни када се у филму проговорило, већ је напротив постао још већи. Оспоравала се потреба књижевника у филму. Он је био исувише скуп. Он је незграпан и има исувише много својих идеја. Његова је дужност да пише текстове, али не и да се меша у уобличавање слике. За филмску индустрију књижевник је оптерећење. Треба га одбацити. Не стварати непотребне трошкове, а повећати приходе до крајњих граница, — то је био циљ филмских продуцената. Прошло је дуго времена...

КРОЗ СВЕТ И ИСТОРИЈУ

Зашто месец август има 31 дан

Многи ће се запитати зашто месец август као и месец јули има 31 дан. На то питање одговорено је да је то дошло услед тога што је познати римски император Август том месецу дао своје име.

У своје време римски Сенат донео је едикт у коме се поред осталога каже: „Пошто је Цезар—Август у месецу сикстилису отпочео своје прво конзуловање, и пошто је имао част да трипута тријумфује и да под својом командом види како римски легиони моћни Египт потчињавају Римској Империји, и како је видео завршетак грађанског рата, Сенату је мило да се овај месец, најсрећнији по Империју, у будуће зове август месец“.

Император Август, хтео не хтео на тај начин био је приморан да доврши реформу календара коју је отпочео Јулије Цезар, и као што је Јулије Цезар претходном месецу дао своје име Јули, тако је и Август потоњем месецу дао своје име, а да не би некако био инфериорнан према Јулију Цезару, наредио је да се његов месец, тј. Август, као и Цезарев месец Јули који је имао 31 дан, повећа за један дан те и он да има 31 дан.

Да би се ова реформа извршила, император Август узео је један дан од месеца фебруара, који је у то време стално имао 29 дана, и додао га своме месецу, који је дотле имао 30 дана.

Немачки институт у Београду наставља рад

— Зимски семестар почиње 4 октобра — Свршени ученици специјалног курса добијаће диплому Немачке академије у Минхену

Отварају се течајеви немачког језика за почетнике, средњи и виши течајеви. Слушаоци са добрим предавањима немачког језика имају прилике да учествују на нарочитим течајевима из књижевности, конверзације и граматике. Поред тога, отварају се за привреднике нарочити курсеви из трговачке кореспонденције, немачке стенографије и трговачког књиговодства.

Као и прошле године, отвара се и у овом зимском семестру на нарочити преподневни течај за слушаоце са добрим знањем немачког језика у циљу дубљег упознавања немачког језика и духовним творевинама немачког народа. Овај курс ће се одржати два пута седмично, тј. са осам часова недељно и обухвата историје уметности и музике, књижевност, историју, земљопис, народну песму, изговор и стилистику.

Изнова се отвара и курс за привреднике, са осам недељних часова, који ће се држати такође два пута пре подне, и обухвата трговачку кореспонденцију, правопис и интерпункцију, немачку стенографију и трговачко књиговодство. За овдашње Немце и слушаоце са руским матерњим језиком створиће се, ако се пријави довољан број слушаоца нарочити течајеви.

Слушаоци средњих и виших курсева, као и слушаоци трговачких курсева и стенографије, могу после годину дана полагати испит о чему добијају диплому Немачке академије у Минхену.

Свима слушаоцима Лектората пружа се прилика да учествују у приредбама Лектората, предавањима, филмским приказивањима, концертима и музичким вечерима. Предвиђено је и отварање певачког кружока за неговање народне песме.

Слушаоцима стоји на расположењу књижница Лектората која располаже са знатним бројем књига уз умерену чланарину од 100 динара годишње. Неслушаоци плаћају за коришћење књижнице 200 динара.

Пријаве за учествовање на течајевима примају се од 20 септембра до 2 октобра закључно од понедеоника до петка од 9 до 12 и од 16 до 18 часова, а суботом само од 9 до 12 у канцеларији Лектората Краља Александра 2/II, тел. 28-137.

Течајеви трају до 30 јуна 1944 године. Плаћа се за сваки течај 350 динара за три месеца. Слушаоци који похађају више течајева плаћају за први течај 350 динара а за сваки други 150 динара. За ученичке и студентске течајеве плаћа се 250 дин. за три месеца за преподневне течајеве 500 динара. Ови последњи плаћају износ у две рате.

Истовремено почињу свој рад и одељци Лектората на Бановом Брду у Београду и у Вршцу као и Лекторат у Великом Бечкереку. Одељак Лектората у Нишу почео је свој рад већ 15 септембра.

Пријаве за одељак Лекторат на Бановом Брду примају се сваког дана од 11—12 часова у Непотпуној гимназији на Бановом Брду, прва врата десно, код професора Др. Михаила Ортхабера. Адресе осталих одељака:

Лекторат Вел. Бечкерек: Dr. Ladislaus Weifert, Mackenzengasse 6.

Одељак у Нишу: Dr. Friedrich Treu, Kraljice Marije 1.

Одељак у Вршцу: Dr. Bauer, Leiter der Lehrerbildungsanstalt.

Настраност једног скупљача марака

Мистер Б. С. Абердинбио је Американац своје врсте, али и страствен скупљач поштанских марака. Његова је страст примила сасвим чудне облике. Он је прибирао и највредносније поштанске марке, ако су се ове могле добити у неколико примерака. Његово му је частољубље дозвољавало само да скупља ритете. Његова се збирка због тога састојала само из осам страних поштанских марака: три саксонске, две Турн-Таксис и три иностране комада. Ове су марке као што је било доказано, постојале само у једном једином примерку и претстављале су велико богатство. Он је био врло поносан на своје благо. Држао их је под једном витрином, најмио за њих једног чувара и био је срећан.

Свом пријатељу Белмору често је причао како је врло срећан што има ове марке. Једнога дана одлучио је Белмор да се нашали са својим настраним скупљачем. Целу годину дана тражио је по стручним часописима целог света поштанске марке. Најзад му је успело да нађе пет таквих поштанских марака у вредности од 50.000 марака.

Абердин био је страшно несрећан. Бавио се чак и помишљу на самоубиство. Ништа му на свету није било више интересантно, јер је од сваког његовог примерка постојао још по један. Онда је почео да преговара са својим пријатељем, да му препусти те марке Скупљач је добио те примерке за 100.000 марака.

Дубоко дишући, зажарена лица исплатио је тражену своту. Сада је, међутим, дошло оно што је изазвало запрепашћење. Са промењеним лицем пошао је према ватри и уништио је марке које је баш био исплатио. Његов га је пријатељ гледао укоченим погледом. Скупљач је хтео да има само један једини примерак од ове поштанске марке, па зато није хтео да и даље задржи остале примерке. *(ЕОС)*.

Како постаје млеко?

Можда људи врло ретко размишљају о томе како крава из траве производи тај свој драгоцени продукт — млеко. А ипак је то један врло компликовани процес, као што о томе извешта ва професор др Феринтер из Хајлделберга. Казеин и млечни шећер, два најважнија саставна дела млека, не налазе се нигде у телесним ткивима краве. Дакле, млеко не може да се једноставно ствара од телесних сокова или да директно дође из крви. Претпоставка да се млеко тек у млечној жлезди ствара хемиским процесом и то материјама које се добијају из крви, има много истина у себи. Даље се може сматрати, да распаднуте ћелије, које испуњавају фине жлездане лоптице, придоносе још један врло важан саставни део. Распаднуте ћелије стално се допуњавају, тако да млеко никада не престаје. Дакле, цела млечна жлезда је један прави систем канала, који су све финији док се најзад не завршавају у једном мехурићу.

Исто тако фино разграната систем крвних судова придоноси потребне материје, док један фини нервни сплет управља продукцијом млека. Изгледа да се главни надражаји за све новију продукцију млека налази у потпуном измужењу млека. Већ иначе витаминима богато млеко биваја још боље свежом и зеленом пашом. Из овог разлога одавно су већ престали са сувом храном, ма да је она много једноставнија.

(ЕОС)

КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

ВИДЕО САМ МОСКВУ

Конрад Барч: Видео сам Москву. Једна репортажа из „Совјетског раја". Стр. 86 са 16 фотографија у тексту. Издање Просветне заједнице а. д. Београд.

Конрад Барч је први немачки новинар коме је било дозвољено путовање „Интуристом". У време мира посетио је овај новинар Совјетску Унију, обишавши баш оне крајеве које је немачки војник упознао, надирући у унутрашњост „црвеног раја".

Данас су све илузије о приликама и животу на „шестини земљине кугле", како европски комунисти с поносом називају Совјетску Унију, благодарећи искуству које је у тој земљи стекао европски војник — нестале. Остала је стварност. Гола. Пуста и тегобна. Двадесет пет година владавине бољшевизма приказало се као несхватљива беда, заосталост и оскудност једне природним благом тако богате земље.

До рата Совјетску Унију могли су посећивати само интелектуалци и новинари, који су познати у свету као симпатизери бољшевизма. Њихов извештај коришћен је у пропагандне сврхе. Али, велика већина од њих разочарала се. Баш они који су били у СССР постали су највећи противници бољшевизма. Да споменемо само Жидов *Повратак из СССР* и сензацију коју је изазвала ова књига у редовима присталица Москве. Жид је имао илузија. Жид се заиста разочарао.

За Конрад Барча се не може рећи да је имао илузија о стању у Унији. Показало се да је Немачка била најбоље упозната о стварним приликама под којима живе 180 милиона људи. Отуда код Барча, као уосталом и код свих других Немаца, који учествују у Источној кампањи нема разочарања. Све оно што виде, познато им је било још од раније. Негде је слика стварности била још црња, што је разумљиво, јер страницу није никада било дозвољено да несметано лута по пространству Совјетске Уније. Његово путовање било је унапред предвиђено планом. Без агената човек није нигде могао макнути. Све екскурзије биле су сјајни примери потемкинијада. Па ипак се иза кулиса назирала стварност. Вешто око је запазило много штошта што је бољшевицима било стало да сакрију.

Конрад Барч је то знао. Он је био припремљен на све непредвиђености и сметње на које налази иностран путник у СССР. У четрнаест поглавља употпуњава он ону слику коју је западни свет кроз овај рат стекао о Совјетској Унији и бољшевизму. Барч се трудио да на моменте умакне пажњи својих пратилаца. У томе је успевао. Запазио је многе ствари које није смео да запази.

И ако смо у рату, тешко нам нада ако понекад морамо чекати у ред. Редови су несносни. Они су код нас слика рата. Али, у Совјетској Унији већ двадесет пет година становништво стоји у ред да би добило намирнице, место у трамвају, новине. Људи су аутомати. Пре апатични него дисциплиновани.

Од Москве до Кавказа, дуж обала Црнога Мора, кроз равнице Украјине, Барча су пратили агенти. Њихово присуство свуда се осећало. Ни најмање слободе нема о избору пута. Разговори који се воде носе траг свуда присутне контроле. И онде где би требало да се дискутује, да се научним аргументима излажу тезе за и против овог или оног гледишта на свет, чак и међу универзитетским професорима осећа се контрола.

И када слика, музеје, хотеле, ресторане, возове и друштво у СССР осећа се да је Барч све то проживео, видео и упознао. Барч пише течно, лако и занимљиво.

Америка противу Јапана

Bruno Siemers: Japans Kampf gegen USA - Imperialismus. Berlin 1943. S. 115.

Бруно Сиемерс, један од најпознатијих публициста Немачке, у овој својој књизи бави се јапанско-америчком конкурентском борбом у Источној Азији и покушава да повуче једну историску линију од првог уласка Американаца у јапанска пристаништа, који су претстављали први империјалистички акт Американаца, до данашњице.

У Америци такође постоји велика литература о овоме проблему, али амерички историчари као Праје и Ла Фарг су случајно или намерно превидели двоструко лице америчке политике у Источној Азији, тј. они приликом третирања овога питања нису рекли, да политика „отворених врата у Кини', коју заступају Сједињене америчке државе, као и „привредна равноправност" нису ништа друго него сретства којима се желело прикрити своје империјалистичке планове.

Писац ове књиге показује ову америчку политику као „индиректну методу за постизавање далекосежних империјалистичких циљева са најмањим могућим ризиком". Писац такође види у методама којима су Американци водили преговоре са Јапаном 1858 отварење своје политике „отворених врата", коју су Сједињене америчке државе већ деценијама водиле са успехом у Кини.

Симерс нам на врло интересантан начин у појединостима приказује империјалистичку политику Сједињених америчких држава у овоме простору. Он сматра Америку као највећег непријатеља Јапана. Тако Јапан није ни код кога наишао на такав отпор као код Сједињених америчких држава, када је Кини упутио своју 21 тачку. Да Енглеска није истовремено са Америком наступила против Јапана, ова чињеница долази због деликатне ситуције у којој се у то време налазила Енглеска према Јапану.

Енглеска је рачунала на помоћ Јапана у својим плановима да протера немачку морнарицу из Источне Азије, те је стога у томе моменту помагала Јапан. Уз то се она бојала једног устанка у Индији, којом приликом би Јапан могао да јој направи велике сметње. Али, чим се ситуација изменила, Енглеска је исто тако као и Сједињене америчке државе стала против јапанских захтева, и тек на захтев обију сила, Јапан је попустио и своје место, које му географски и судбински припада, уступио је Англо-саксонцима.

Писац даље приказује развој догађаја после Светског рата, англо-саксонско заокружавање Јапана, које почиње конференцијама за наоружање, Уговором девет сила итд. Јапан се нашао пред једном непомирљивом америчком политиком према њему, која није признавала његове интересе у источном простору. Свакако, да је оваква политика Америке и Енглеске према једној сили која је природно водећа у овом делу света, морала да доведе до једног сукоба великих размера, који ће најзад морати да доведе до јасне ситуације за увек. На чијој су страни шансе, јасно је када се зна за методе владавине које су упражњавали Англо-саксонци над обојеним становништвом, које данас види зору свога ослобођења.

ЈЕДАН ПУТОПИС СА СЕВЕРА

Hans Jost: Konsuela. Из дневника пута на Шпиценберг. Колекција Бисери светске књижевности. Издање „Југоисток" а. д. Београд.

Северно море, Норвешка обала са својим плавим фјордовима, Шпиценберг и Северно ледено море добили су у Јосту правога песника. Јостов путопис је песма у прози. Он више слика своја осећања, хармонични склад северних поларних пејсажа но људе који тамо живе. Он их не гледа. Они су ту да употпуне декор. Јосту изгледају сви насмејани, тихи са словенским лицима.

Природа на Северу је величанствена. Достојанствена. Морска обала украшена је до савршенства. Лепоте северних фјордова, фосфорирајуће плаветнило увала, мистика поларних ноћи све то и човеку који иначе није песник намеће поетска надахнућа. Није онда чудо што Јост у том амбијенту пева. Јоста овде упознајемо као изразитог лирика.

Консуела је девојка која долази са Југа. Она путује истим бродом којим и ост. Иде у Осло. У путу се упознају. Консуела је као вео. Лепа. Лака и узвишена. Консуела је претстављена у беломе.

То је боја северне чисте лепоте. Познанство се претвара у љубав која је за наше јужначке прилике неразумљива. Без крупних и сувишних речи. Лепо, али готово хладно, утицај околине развија се њихов. Консуелин и пишчев однос, до узвишености осећања. Растављају се. Свако иде својим путем. Консуела у Медитерану не би била окружена оним ореолом који јој даје поларна светлост. Консуела југа била би друга Консуела. Оваква каква је она је савршенство. Она је велика, јер нам је непозната.

У овој новели у облику дневника, путописа Јост је дао доказа своје уметничке снаге. Када у Консуели у кратким потезима слика величину Гогољеву, он нам и нехотице прича о својој величини.

Међу књигама које су изашле у збирци Бисери *Консуела* има завидно место. Требало би Јоста преводити. Превод Страхиње М. Ђорђевића заслужује похвалу.

ИСТОРИЈА БОЉШЕВИЗМА

Marjay Fridrich: Europa oder Chaos. Један Мађар о бољшевизму. F. Willmy Verlag, Nürnberg 1943, стр. 287.

Писац нам у овој књизи, служећи се обилно немачким материјалом, даје преглед историје бољшевизма у Европи. До Париске комуне, 1871, и немира у царској Русији, он је био гоњен. Велики део књиге заузима описивање „бољшевичке владе ужаса у Русији".

Врхунац књиге је трећа глава „Узалудни напади бољшевизма на Европу". Овде ми гледамо финске одбрамбене борбе 1918, бољшевичк устраховладу у Мађарској и Шпанији и још једном борбу Финске за своју слободу 1939-40.

Угрожавање Немачке од комунизма и комунистички напад на балтичке земље само је овлаш додирнуто. Књига се завршава једним поглављем о европској борби за слободу, где су јасно изложени узроци немачко-совјетског рата.

По изложеном материјалу ова књига је врло убедљива. Књига је богата личним доживљајима самога писца, што јој даје више непосредности. Од почетка комунистичког роварења у Европи д онајновијег доба изнесени су нам и приказани злочини овога покрета, који је донео толик озла свету. Ми неможемо да заборавимо никада оно што смо прочитали у овој књизи, шт онам још више повећава вољу за отпором и борбом против бољшевизма и јевреја.

Радио

СВАКОДНЕВНЕ ЕМИСИЈЕ БЕОГРАДСКЕ РАДИО СТАНИЦЕ

5.00— 6.15 Другарски поздрави
6.15— 7.00 Емисија за српске сељаке и вести на српском језику
7.00— 7.10 Вести на немачком језику
7.10— 9.00 „Добро јутро, драги слушаоци!"
9.00— 9.20 Вести
9.20—12.00 Пауза
12.00—13.00 Подневни концерт
13.00—13.10 Вести на српском језику
13.10—13.50 Подневна музика
13.50—14.00 Вести на немачком језику
14.00—14.50 Нешто за тебе
14.50—15.00 Извештај о водостају
15.00—15.30 Извештаји Врховне команде с лаганим понављањем и кратке вести за војску
15.30—16.00 Пауза
16.00—18.20 Српске емисије
18.20—18.40 Час немачке народне групе
18.40—19.00 Музика за тебе
19.00—20.00 „Из савремених догађаја" на немачком језику и вести на страним језицима — бугарски, мађарски, француски и румунски.
20.00—20.20 Вечерње вести
21.40—22.00 Поздрави младог београдског стражара
22.00—22.15 Последње вести
00.00—02.00 Поноћне мелодије.

НЕДЕЉА, 26 септембра

16.05—17.00 Београд поздравља Бор. Суделују: Секстет Ђутић, секстет Симић, Војин Поповић, квартет „Ђорђевић Димитрије Ћирић, Н. Марковић, тамбурашки оркестар Араницки и А. Томић-Пантић.

ПОНЕДЕЉАК, 27 септембра

16.00—18.20 Српске емисије.
16.00—16.30 Концерт фолклорне групе Мађе Магазиновић
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—17.00 Гласови са страних позорница (плоче)
17.00—17.30 Народне песме певају Дивна Радић и Драги Петровић уз пратњу народног оркестра под управом професора Петра Крстића
17.30—17.40 Предавање
17.40—18.10 Народне песме и музика. Изводе: Народни оркестар Милановић, Б. Јовчић и Р. Маринковић
18.10—18.20 Из савремених догађаја

УТОРАК, 28 септембра

16.00—18.20 Српске емисије.
16.00—16.30 Музика из тонфилмова: Једном плава, једном црна (плоче)
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—17.00 За време једне паузе у биоскопу (плоче)
17.00—17.00 Забавни оркестар под управом Фрање Седлачека
17.30—17.40 Предавање
17.40—18.10 Звуци тамбурица. Изводе: Тамбурашки оркестар Араницки, солисти: дует Катински и Симеон Ћесаровић
18.10—18.20 Из савремених догађаја

СРЕДА, 29 септембра

16.00—18.20 Српске емисије.
16.00—16.30 Српске мелодије свира квинтет Николић
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—16.50 Камерна музика. Изводе Илија Тодоровић (чело), Иван Туршић (клавир) и трио Преворшек
16.50—17.00 Из савремених догађаја
17.00—18.20 Забавни час.

ЧЕТВРТАК, 30 септембра

16.00—18.20 Српске емисије.
16.00—16.30 Концертне свита (плоче)
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—17.30 Народни звуци. Изводе Тамбурашки оркестар Араницки, Ната Павловић, Бранко Гуцински, народни оркестар Милановић. Д. Томић, Димитрије Јовић, Бора Савић-Крушарац, Петар Старчевић и Љубиша Спасић
17.30—17.40 Предавање
17.40—18.10 Лечји час
18.10—18.20 Из савремених догађаја

ПЕТАК, 1 октобра

16.00—18.00 Српске емисије
16.00—16.30 Аудиција Радио Београда
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—17.00 Шлагери. Изводе: „Златна петорка" и квартет Савовић
17.00—17.30 Народне песме певају Милица Павловић и Јован Стефановић-Курсула уз пратњу народног оркестра под управом проф. Петра Крстића
17.30—17.40 Предавање
17.40—18.18 Народна музика. Изводе народни оркестар Обреновић и Мита Божиновић
18.10—18.20 Из савремених догађаја

СУБОТА, 2 октобра

13.00—13.10 Вести на српском језику
13.10—13.50 Подневна музика. Свира Ритер секстерт
13.50—14.00 Вести на немачком језику
14.00—14.50 Нешто за тебе
16.00—16.05 Извештај Врховне команде на српском језику
16.05—18.00 Наше шарено пополдне
18.00—18.20 Српска емисија. Добровољачки час
18.20—19.00 II Музичка недеља Радио Београда. Гудачки квартет Штрос свира
20.20—21.00 Београдски војнички кабаре (Пренос из позоришта (КДФ)
21.00—21.40 Свира велики радио-оркестар за игру под управом Фридриха Мајера

Државна хипотекарна банка

(Пређе Управа Фондова, основана 1862 год.)

ЦЕНТРАЛА У БЕОГРАДУ

Филијали: Ниш, Крагујевац, Ваљево, Чачак, Ужице, Шабац, Лесковац, Зајечар, Крушевац, Петровград, Панчево, Вршац, Јагодина, Пожаревац и Смедерево.

Банка рукује свим државним и јавним фондовима; пупилним, депозитним и црквеним капиталима; манастирским, општинским и задужбинским новцем и т. д.

Банка поред улога на штедњу прима и улоге на текући рачун, којим сопственик диспонира чеком или писменим налогом, те се тиме омогућује без употребе готовине платни промет са лицима која имају такође ове рачуне код Банке, односно њених филијала или код других новчаних завода.

Банка врши исплате и наплате за рачун комитената преко својих филијала.

За важне народно привредне сврхе одобрава хипотекарне зајмове, зајмове по текућем рачуну и друге краткорочне зајмове. Одобрава зајмове општинама и самоуправним телима на подлози прireза и прихода.
Обавља све остале врсте банкарских послова.

ЗА СВЕ БАНЧИНЕ ОБАВЕЗЕ ЈАМЧИ ДРЖАВА.

604 1—1

Занатска банка а. д.

БЕОГРАД, Светогорска ул. бр. 1

Одобрава кредите занатлијама под повољним условима, прима улоге на штедњу и врши све остале банкарске послове.

Занатлије, који имају текући рачун код Занатске банке, могу се служити банчиним чековима и на тај начин вршити разна плаћања без употребе готовине.

695 1—1

Државна хипотекарна банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

28 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградама Босанска 21	Дин. 3,500.000.—
2) Плац са зградом Венизелосова 7	Дин. 1,000.000.—
3) Плац са зградом Кнеза Павла 63	Дин. 1,000.000.—
4) Плац са зградом Албанска 30	Дин. 1,100.000.—

30 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградама Митрополита Мраовића 7	Дин. 900.000.—
2) Плац са зградом Палмотићева 24	Дин. 7,000.000.—
3) Плац Топличка 11	Дин. 500.000.—
4) Плац са зградом Палмотићева 16а	Дин. 7,000.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради — Скадарска 33-II, од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења.

695 1—1

ПРВА СРПСКА ПАРНА ПИВАРА

Борђе Вајферт

А. Д.

БЕОГРАД — ТЕЛ. 50-350

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 4.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ број 3977-43 годину, издату од Претстојништва градске полиције Ужице, оглашавам за неважећу. Војисављевић Здравко, трг. помоћник Ужице. 700 1—1

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ бр. 2060-43 издату од Претстојништва градске полиције Ужице, оглашавам за неважећу. Милка Пејић, домаћица Ужице. 700 —2

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције Ужице број 1208-43 и радничку књигу бр. I-0 151325-39. Оглашавам неважећом. Стојанка Јовановић, домаћица Ужице. 700 —3

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва полиције Ужице бр. 3910-43 годину, оглашавам неважећом. Вера Петровић, ученица Ужице. 700 —4

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције Ужице бр. 502-43. Оглашавам неважећом. Драгутин Филиповић — Ужице. 700 —5

ЛИЧНУ КАРТУ Претстојништва полиције бр. 576-43 изгубила сам. Оглашавам исту неважећом. Љубица Димитријевић, домаћица — Ужице. 700 —6

ЛИЧНУ КАРТУ за 1943 год., издату од среза Пожешког број 5556, изгубио сам. Оглашавам неважећом. Јешић Драгољуб, ученик гимназије Ужице. 700 —7

ПОЛИЦИСКУ ОБЈАВУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, па је оглашујем за неважећу. Радмила Митровић. 651 3—3

ИЗГУБИЛА САМ сведочанство I разреда гимназије, па га овим путем оглашујем за неважеће. Вера Вајцер. 652 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ и возну легитимацију издате од Претстојништва градске полиције Крагујевац изгубио сам, па их оглашујем за неважеће. Боривоје Калабић. 653 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ и избегличку легитимацију издате од Претстојништва полиције Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем их за неважеће. Принц Стефанија рођ. Шелиго. 654 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од општине Чумићске изгубила сам, па је овим оглашујем за неважећу. Љубица Е. Павловић. 655 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 12.861 издату од Претстојништва градске полиције Крагујевац, изгубио сам па је оглашујем за неважећу. Милан Рашковић. 656 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од општине Чумићске изгубио сам, па је оглашујем за неважећу. Божидар Савић. 657 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције Крагујевац, изгубио сам, па је овим оглашујем за неважећу. Олга Јовановић. 658 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције, Крагујевац, изгубила сам, па је оглашујем за неважећу. Милица Стефановић. 659 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Среза гружанског изгубио сам па је овим оглашујем за неважећу. Милета Вукосављевић. Поскурице. 660 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Игњатовић Лепосава. 661 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Загорка Аћимовић. 662 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Драгиша Станковић. 663 3—3

СВЕДОЧАНСТВО III разреда II гимн. у Крагујевцу изгубио сам, па га оглашујем за неважеће. Сима Симић. 664 3—3

СЛУЖБЕНИЧКУ легитимацију број 1760 издату од Окружног начелства Крагујевац, изгубила сам. Овим је оглашујем за неважећу. Вера Урошевић. 665 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, па је оглашујем за неважећу. Даниловић Бранислав. 666 3—3

ИЗГУБИО САМ 6 овог месеца новчаник са 250 динара и следеће ствари: Личну карту добијену из среза Крагујевачког, општина Доња Сабанта, 2 грађевна пасоша, признанице од дате и наплаћене реквизиције за 302 кгр. овса, 212 кгр. пшенице и 1 метар дрва. Све ово оглашујем за неважеће, ко пронађе и донесе добиће награду. Данило Грујић, Доња Сабанта. 698 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 273 издату од општине Становљанске изгубио сам па је овим оглашујем за неважећу. Милутин Шапоњић. 699 1—3

Наш понос, нашег милог

†

ЖИВОРАДА РАДА
С. СПАСОВИЋА

матуранта Крагујевачке гимназије родом из Крагујевца — Врбова горња

преминуо 9 августа 1943 године у његовој 21 години.

Ожалошћена породица.

697 1—1

„РАДЕ НЕИМАР“

ПРОДАЈЕ — КУЋЕ — ПАЛАТЕ — ВИЛЕ

ВИСОКИ ОЧУВАНИ РЕНОМЕ НАШЕ ФИРМЕ ВЕЋ ЈЕ ПОЗНАТ
БЕОГРАД — КРАЉА МИЛАНА 20. — ТЕЛЕФОН 27-796.

704 1—3

Пажња! Пажња!
Продавцима златног накита

Не продајте ни једног парчета Вашег златног накита, дијаманта, брилијанта, драгог камења и златних зуба, док потпуно не би били упућени у њихову стварну данашњу вредност. Зато ако већ продајете понудите свима купцима, а напослетку у Вашем је интересу да понудите познатој и дугогодишњој фирми »ВРАЧАР«, која се не упушта у процену, али ћете се уверити да »ВРАЧАР« стварно плаћа по највишим дневним ценама. »ВРАЧАР« трговина старог златног накита и трговина антиквитета.

Београд, Палилулска ул. бр. 6 — продужење Душанове ул. до Бајлонове пивара тел. 28-706. 671 1—1

КОНКУРС ЗА ЛЕКАРЕ

Окружном уреду за осигурање радника у Београду потребни су уговорни лекари за централну амбуланту и то:

2 лекара специјалиста за хирургију

1 лекар специјалиста за туберкулозу

1 лекар специјалиста за болести зуба и уста.

Услови намештења по колективном уговору.

Ближа обавештења у канцеларији шефа лекара соба бр. 9-I од 8—12 часова.

Молбе треба поднети до 10 октобра ов. г.

Из канцеларије Окружног уреда за осигурање радника у Београду бр. 24745-43 од 7-IX-1943.

701 1—1

Државна Хипотекарна банка

изложиће јавној продаји на дан 29 септембра 1943 год. са почетном лицитационом ценом ова имања:

1) Плац са зградом у Кнез Даниловој бр. 43 и то 2/3 — идеални део Дин. 2,000.000.—
2) Плац са зградом у улици Гундулићев Венац 53 Динара 1,400.000.—
3) Празан плац у улици Солунској бр. 11 Дин. 400.000.—.

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска 33-II, где се могу добити сва даља обавештења. 702 1—1

Државна Хипотекарна банка

Изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

2 ОКТОБРА 1943 ГОД.

1. Плац са зградом Шајкашка 1а	Дин. 1,000.000.—
2. Плац са зградом Цвијићева 130	Дин. 2,500.000.—
3. Плац 551,60 м² Димитрије Туцовића 172	Дин. 330.000.—
4. Плац 411,70 Димитрије Туцовића 160	Дин. 250.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска 33/II од 10 до 12 час., где се могу добити сва даља обавештења. 703 1—1

СТАРИ НАКИТ И ДРАГО КАМЕЊЕ

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња.

„БУКУЉА“

ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА

Краља Милана 41-а до Славије

707 1—1

Државна хипотекарна банка

Изложиће јавној продаји на дан 27 септембра 1943 год. непокретно имање на углу ул. Господара Вучића бр. 225 и Раваничке са целокупним постројењем и инвентаром индустрије мрамора и каменореза.

ИМАЊЕ ЈЕ СЛЕДЕЋЕ:

Плац у површини од 2.070 м. кв. на коме постоји зграда у површини од 535 м. кв., која садржи: 3 одељења за канцеларије, 1 стан и радионицу. Радионица садржи: 2 гатера, 1 тренсег, 2 фрезмашине са по два електромотора, 4 шлајфмашине и разни алат.

На имању постоји већа количина готове робе и сировине. Предузеће активно ради.

Почетна лицитациона цена је дин. 3,725.000.—.

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска бр. 33-II, од 10 до 12 час., где се могу добити сва даља обавештења.

708 1—1

Поштарина плаћена у готову

Ђ. И. Бр. 193

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 38. Год. II.
Београд, 2 октобра 1943
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

ПРЕД НОВИМ ЗАДАЦИМА

Посета генерала Недића Вођи Рајха у Главном стану схваћена је као историска прекретница у српској јавности, а њена важност и значај за будућност српског народа и Балкана подвучена у јавности и у политичким круговима свију европских земаља. Она је потврдила раније коментаре немачке штампе и званичних немачких претставника, који су бележили са симпатијама напоре генерала Недића да обезбеди ред и мир у српском простору, доприносећи тиме општој европској ствари у време најотсудније борбе Европе противу завојевача са Истока и са Запада.

Посета је дошла као логична и природна последица конструктивног става српског народа, који је нашао у себи снаге да поправи погрешке својих лакомислених управљача и да савлада рушилачке елементе у својој средини, задобијајући тиме услове за примање у чланство европске заједнице.

Овакво држање Немачког Рајха према српском народу има се првенствено приписати државничким врлинама генерала Недића, које су се нарочито испољиле у његовом реалистичком посматрању ситуације, у његовој хладнокрвности и конструктивности у решавању постављених питања. А особито се подвлачи у страним коментарима његов одлучан и непоколебљив антикомунистички став, који је прихватио и цео српски народ, дајући му најпотпунију подршку у савлађивању комунистичких банди, које су по наређењу из Москве хтеле да упале варницу револуције у Србији и у овом делу света.

Приликом своје посете и разговора, које је водио са Вођом Рајха у Главном стану и са Министром спољних послова г. фон Рибентропом, генерал Недић својим личним квалитетима потврдио је све ово. Његово схватање части војника, који никад не гази дату реч, и по цену смрти, његова лојалност и витештво, његова мудрост у процењивању догађаја и његов реализам у схватању положаја Србије у данашњим приликама избијале су из сваке његове речи и неодољивом убедљивошћу јемчиле су за постојаност нове српске политике у правом европском смислу, који није код њега производ конјуктуре. Код њега је то аксиома, које се српски народ мора трајно придржавати, ако хоће да обезбеди себи место које му припада на Балкану и у Европи, као и да осигура себи напредак и просперитет.

Генерал Недић, претстављајући у највећој мери све најбоље расне српске особине, допринео је својим личним ауторитетом да отпадну многе заблуде у погледу српског народа, које су грешке једне мањине створиле. Тако је српски народ задобио изгубљено поверење, што ће му много допринети да поправи свој положај у данашњици и да постепено припреми услове за бољу будућност у својој држави, као господар своје судбине, ако буде имао стрпљења и мудрости до краја.

Иста или слична схватања могу се наћи и у штампи других европских земаља, у француској или у неутралној штампи, у вези са посетом генерала Недића у Главном стану Вође Рајха.

Нови положај Србије

Углавном сви ови коментари подвлаче конструктивност српског народа, која се поново испољила после једног негативног периода, и која данас добија своју награду у афирмирању српске аутономије, у моралном признавању српске државе као чиниоца мира и реда на Балкану, која тиме стиче све већа права као држава у унутрашњем и у спољном погледу.

Такав је по оцени иностранства нови положај Србије са новим великим могућностима за његово побољшање и утврђивање коначног статута српске државе у сваком погледу. До јуче, због вероломне и пустоловне анти-европске политике једне клике управљача, стављена ван европске солидарности, данас, Србија генерала Недића на путу је да поврати своје старо место поштеног и часног члана европске заједнице, који лојално и искрено испуњава све своје обавезе.

Али тиме и наше дужности данас према нама самима јесу још веће. Ова морална тековина, коју смо задобили нарочито благодарећи ставу генерала Недића, у коме нема ни трунке двосмислености или камуфлаже, јесте темељ на коме имамо да изградимо нашу нову будућност, у којој ће бити испуњене наше оправдане жеље и удовољене основне потребе за несметан национални развој и слободно културно стварање.

ЗАТО ОВУ НОВУ ЕПОХУ КОЈА НАСТАЈЕ У ЖИВОТУ СРПСКОГА НАРОДА ТРЕБА СХВАТИТИ КАО ДОБА НАЈВЕЋЕ СТРОГОСТИ И НАЈЧВРШЋЕ ДИСЦИПЛИНЕ ДА БИСМО ОПРАВДАЛИ ЗАДОБИЈЕНО ПОВЕРЕЊЕ И ДА БИСМО МОГЛИ ОСТВАРИТИ СВЕ МОГУЋНОСТИ, КОЈЕ СЕ НАЛАЗЕ У ТОМЕ ЧИНУ.

Она се не сме никако схватити као време попуштања и лаког живота, када је најтеже пребројено и када опет сваки може да ради по своме ћефу и да гледа само своје интересе. Најпогрешније би било схватити нову ситуацију, не водећи рачуна да је рат за будућност Европе ушао у најсудбоноснију фазу, која захтева од свију европских народа велике жртве, било у крви или у материјалним добрима.

Одбрана Европе од нападача са Истока и Запада остаје врховни закон данашњице, коме се имају повиновати како народи тако и појединци који живе на европском тлу. Потребе ове одбране долазе на прво место и сваки треба да буде свестан да се оне на првом месту имају задовољити.

Ми смо склони да брзо заборавимо и најтежа искушења и да се вратимо старим навикама и слабостима; ми смо склони да слободу схватимо као распуштство, да попуштање схватимо као нечију слабост. И баш због тога у данашњој новој ситуацији прете нам велике опасности да лакомисленошћу упропастимо велике могућности, које нам се сада указују.

Зато би било потребно да данас на прагу нове епохе сваки Србин учини испит савести и положи самом себи рачуна колико је допринео према својим могућностима да се српски народ спасе. Исто тако у светлости нових догађаја треба да одреди шта треба да ради у новом раздобљу, да би извршио своју српску дужност према себи, према своме потомству и према својој Отаџбини.

Ако је јуче било неверице и сумње у намере Немачког Рајха према српском народу, данас свакоме Србину, мора да буде јасно да Немачки Рајх не жели уништење српског народа. Напротив, он му даје могућности и средства да кроз своју државу и својом властитом снагом чува себе у данашњој светској бури и припрема себи своју будућност.

Мислимо да је дошао час када сваки српски родољуб, коме родољубље није у кићанци и не манифестује се на црквеним саборима, треба дубоко да се размисли како се у данашњим приликама најбоље служи Мајци Србији и на који начин може се најсигурније обезбедити опстанак и будућност српског народа. Ако могу да мисле својом српском главом и да без пристрасности процењују и упоређују поступке и догађаје, они ће морати да извуку извесне закључке и да се по њима управљају.

Тако ће они моћи да повуку паралелу између држања Берлина и Лондона према српском народу. У моменту када Берлин прима генерала Недића, као претставника српског народа и носиоца српске државне мисли, иако смо побеђени, дотле Лондон, тобожњи савезник, са беспримерним цинизмом шегачи се са српском емиграцијом, са људима који су због енглеских рачуна упропастили свој народ и које су »шумски« сматрали као своје претставнике у Лондону. Зар су немоћни да својим разумом увиде да Берлин бранећи Европу од црвене немани, спасава и српски народ од уништења под црвеним терором, дајући му поред тога сретства да се у својој средини бори противу експонената црвене Москве?

Куда ће сад »шумци«?

А шта ради дотле Лондон! Пошто је на захтев Москве дао сургун пасош српским политичарима, пошто је предао на милост и немилост Балкан и Југоисток Стаљину, као цену за његове војничке напоре, Лондон је и »шумске« ставио под команду Стаљиновог генерала Тита.

Мислимо да и сами »шумски«, ма колико им шумска перспектива мутила здрав разум и логику, морају једном да схвате ствар ност и фаталну улогу Лондона у судбини српскога народа. И ко није малоумник или плаћеник, мораће да се одазове позиву Мајке Србије и да ће више својим непромишљеним поступцима за рачун Лондона не гађа у срце јер неки од куршума може бити и смртоносан. Ако имају у себи још трунке поштења и родољубља, ако се нису острвили или нису неизлечиви властољупци, они морају примити нову ситуацију и допринети својим држањем да се ред и мир у Србији сачувају, да би српски домаћини могли да се посвете само раду, да би народ могао да живи у слози и братству, јер то је право српско родољубље које исповеда генерал Недић. Оно је до сада спасло српски народ и оно једино може да га сачува у новим критичним моментима, да му олакша положај у данашњици и обезбеди боље дане сутрашњице.

Данас још сваки има могућности да без зазора и без страха од санкција исправи своје гледиште и приступи генералу Недићу, који на челу правих српских родољуба врши велику историску мисију да одржи српски народ у вртлогу највеће светске буре и да га сачува за будућност. Сви треба да смо свесни да данас и као појединци и као целина полажемо испит зрелости, испит мудрости, од чега зависи наш опстанак и наша будућност.

Сваки нов погрешан корак бацио би нас у амбис без дна, из кога нема повратка, јер »мртвој глави нема лека«. То треба сваки да зна и да се не вара слушајући пропаганду Лондона и Москве, јер се рат неће завршити ни у време ни на начин како они протурају. Зато опасно ће се опећи било појединац било народ који своје поступке прилагођава блефовима и прогнозама пропаганде непријатеља Европе.

Исто тако треба сви да знају и они који по буџацима роваре и они који по шумама лудују и играју се војске, да неће моћи и даље да се играју судбином српског народа, који је данас у стању да поправи свој положај и да са што мање жртава сачека крај рата, јер је до сада дао толико жртава колико до краја рата никада неће дати Енглеска,

После постигнутих резултата и пред новим могућностима васкрса и обнове Србије, генерал Недић има данас још веће право, неограничено право да најстрожије и без милости поступи са оним остатком, који неће да приступи у велико национално коло слоге и јединства, већ било заклоњен у граду или у шуми, спроводи у својој земљи политику туђих интереса.

И нека знају сви да ће генерал Недић поуздано победити, јер он данас располаже свима потребним сретствима да постигне успех у борби противу рушилаца реда и мира, док пре две године имао је незнатна сретства, па је ипак победио и спасао Србију.

»С. Н.«

Недељни преглед међународних догађаја

Трећа годишњица Тројног пакта и данашњи рат

Идеја Тројног пакта — а то јасно и ратна плеја водиља држава Тројног пакта — је веома једноставна: Европа Европљанима и Азија Азијатима

Нема природнијег политичког закона и оправданијег политичког захтева него овај — Европа Европљанима. Европа треба да живи без мешања у њен живот снага које формално или идеолошки не припадају европској култури.

Америка, односно Сједињене Америчке Државе не припадају формално нашем континенту, међутим од Светског рата наовамо стално се мешају у политичке прилике Европе.

У присуству Вође Рајха приликом потписивање Тројног пакта фон Рибентроп говори

Британија не може да се сматра да је саставни део Европе зато што њени интереси леже ван нашег континента, у областима других континената где се налази британско царство. Осим тога, психа Енглеза и њихови назори у погледу политичког морала радикално се разликују од европских.

Енглеска, међутим, традиционално води у Европи политику интрига и утиче на европски живот у најгорем смислу.

Трећа непријатељска сила, бољшевизам, је туђа Европи, јер је идеолошка разлика између европске културе и онога што називају совјетском културом — огромна. Али совјетска влада са њеним главним циљем, светском револуцијом, притискивала је европски живот својим револуционарно-политичким тежњама.

Европски народи хоће да буду независни од економског империјализма САД, од политичког империјализма Британије и од револуционарног империјализма московског комунизма.

Исто тако и народи Источне Азије не могу више да трпе чињеницу да је већи део тих народа подвргнут колонијалном или полуколонијалном статуту. То нису више они дивљаци, које су „откривали" авантуристи, морепловци, трговци или научници. То су народи који су на темељу своје националне многовековне културе изградили више-мање савремене појмове о животу и зато немају више потребе за туторима.

Њихови најглавнији и најбескрупулознији тутори били су Британија и САД. Народи Источне Азије боре се за лозинку: „Азија Азијатима" исто тако као што се народи Европе боре за девизу „Европа Европљанима". То је њихово право, то им нико не може оспорити.

У том погледу садашњи рат је одбрамбени рат уколико се тиче снага Тројног пакта, а грабежљиви уколико се тиче коалиције. Та грабежљивост се најбоље види из једног документа, који је министар Рајха Рибентроп објавио у изводу у свом последњем говору.

> **„Садашњи рат пружа прилику, која се никад неће поновити, да се америчка извозна индустрија ослободи европске конкуренције на светским тржиштима. Стога је потребно да се под изговором војничког вођења рата темељно разоре бомбардовањима европски индустриски и приобални градови, и на тај начин за дуже време искључе из такмичења".**

Рат бандита против Европе и рат господара робља против Азије. То је суштина британоамеричког ратовања. Уз то треба додати рат мрачног комунизма против светлих идеала културне Европе.

Ако се пре три године, на дан склапања Тројног пакта ова истина о суштини британских, америчких и совјетских намера могла само наслутити, сада је она очигледна. Не објављивши до сада званично ратне циљеве, Вашингтон, Лондон и Москва су целом својом политиком у рату и својом стратегијом открили те циљеве.

Најважнија је у тим циљевима намера да и даље, у случају победе коалиције, остане оно стање које је највише доприносило стварању рата. А то је подела држава на луксузно богате и на сиромашне. Као што је министар Рибентроп рекао, постоји једна велика неправда на свету:

> **док неки народи располажу огромним територијама које ни сами не могу да искористе, дотле се други народи формално гуше на оним малим комадима земље који им припадају. Ту неправду треба уклонити. И зато овај рат није само рат за независност европских и азиских народа, већ и рат за праведнију расподелу земаљских блага.**

И ова чињеница даје рату Тројног пакта одбрамбени карактер. Државе Тројног пакта не боре се ради обогаћења, већ захтевају праведнију расподелу земаљских блага у нужној самоодбрани, јер ти народи не могу више да живе на малом простору својих територија. Одбрамбени рат воде државе Тројног пакта ,и зато је правда на њиховој страни.

На њиховој страни је правда, а у исто време и слога. Говори трију министара — фон Рибентропа, Мусолинија и Шигемицуа — сведоче о потпуној једнодушности и једномишљености свих партнера Тројног пакта.

Обрнуто видимо код непријатеља. Сада се говори да ће се још ове године састати тројна конференција САД, СССР и Британије. И том приликом у британоамеричкој штампи испољава се бојазан да ће Стаљин доминирати на тој конференцији. Британски лист Економист, изгледа, не верује у могућност јединства у политичким циљевима Лондона, Вашингтона и Москве, и зато предвиђа опет поделу интересних сфера или један облик регионалне организације, у којој би свака од три велике силе била окружена једном групом полусуверених држава.

И московски лист Правда каже правду о европским проблемима, и то каже на тај начин што третира те проблеме са чисто совјетског гледишта, не узимајући у обзир чињеницу да Енглези и Американци могу имати свој сопствени став у погледу ових проблема.

Али, и поред несумњивих доказа да постоји затегнутост односа између Англоамериканаца и Совјета (о томе, на пример, сведоче последње изјаве британског министра спољних послова), ипак треба имати у виду да су те несугласице само периферне природе. У главном, у битном питању, дошло је до споразума пошто су Британоамериканци одобрили Совјетима господарење у Европи.

Као први корак ка остварењу тог господарења Москва је одредила свог претставника за Медитерански комитет. Одређен је Вишински, који је дупло чувени човек. Чувен је по томе што је у својству генералног тужиоца СССР, а затим као водилац ГПУ-а, био најбруталнији руковалац комунистичког терора. Чувен је и по томе, што је у својству заменика комесара за спољне послове унео изричито брутално ноту у аферу пољске владе у вези са катинским открићем. Стаљин је послао у Медитерански комитет свог најбруталнијег сарадника, и тиме је показао да ће комунистичко крило тог комитета имати главну улогу.

Британоамериканци већ сада припремају терен за Вишинског, и постављају у Јужној Италији на административна места личности познате због свог комунистичког става.

Попуштајући пред Совјетима у медитеранској зони, а то значи у целој европској зони, Британоамериканци се спремају за велике међусобне империјалистичке борбе у другим зонама. У лондонском кабинету за министра финансија је именован Џон Андерсон, познати конзервативни империјалиста, који је у Индији стекао крваве заслуге захваљујући својој окрутности. Скоро истовремено у вашингтонском кабинету на место Самнер Велса дошао је Стетиниус као државни потсекретар у министарству иностраних послова. Ово је човек који се недвосмислено припремио за капиталистички и империјалистички програм.

Према томе, облик политике држава коалиције добија све одређеније црте: СССР је заступљен терористом, у Британији се истиче конзерватиац, у САД политика прелази у руке империјалиста капиталистичког правца.

На другој страни видимо напоре који приказују да се политика држава Тројног пакта креће у правцу искрене међународне сарадње и обезбеђења интереса малих народа.

У Европи Рајх организује заједницу народа, независних и слободних. У Азији Јапан ради на истој бази, а Асошијетед прес пише из Вашингтона, да су тамошњи меродавни кругови одбацили мисао о стварању после рата међународне полиције за одржавање мира. У Вашингтону намеравају да створе такву полицију искључиво од Американаца и зато постоји пројекат установљења после рата америчке ваздушне флоте од 25.000 бомбардера, која треба у својству ваздушне полиције да контролише цео свет.

Америчка претензија за светско господарење долази све више до изражаја.

МЕС.

Черчилов светски поредак

Енглеска се налази у овом рату притешњена између два савезника, који имају много више моћи, него што је то британска империја икада имала. Она више не игра улогу једне велике силе, која је пресудна у једној коалицији, као што је то био случај у прошлом светском рату, напротив она је принуђена први пут у својој историји, да се прилагођава жељама и тежњама својих савезника.

Винстон Черчил

Познато је, да је то довело не само до потпуног попуштања Совјетској Унији у свима европским питањима, већ и до продирања туђег начина мишљења у саму Енглеску, која се до сада ограђивала, и сматрала све што није енглеско мање вредним. То важи и у односу према Американцима, према којима су се Енглези увек осећали духовно вишим, социјално и снагом своје традиције, док сада имају осећај, да су у положају слабијег партнера.

То се могло уочити из говора, који је одржао Черчил у Кембрицу, кад га је херварски универзитет прогласио за почасног доктора.

Черчил, том приликом, није пропустио да нагласи да му је мати Американка, као и да истакне неке чињенице, којима је хтео приказати све народе који говоре енглески, као једну заједницу. Тиме је хтео, да прикаже енглеске прилике у што ружичастијој боји, што не одговора стварности, да дâ биланс обеју народа, и избегао стварање неугодних закључака по британску империју.

Полуамериканац Черчил осртао је слику будућности, у којој се све контуре у светлим бојама сливају у једну целину: заједничко држављанство свих који говоре енглески, ублажавање права суверенитета оба народа, осигурање мира, и то све надајући се, да ће у тој заједници Енглеска имати водећу улогу, док би им Американци ставили на расположење потребне масе. Американци би имали за дужност, да сносе одговорност за цео свет, пошто сама Енглеска је сувише слаба, да би сама ове далекосежне задатке савладала.

Све то што је Черчил рекао, са једном чудноватом мешавином уображености и слегања раменима, претставља стару методу давањем потстрека другим народима, за решавање најтежих задатака, док би се ограничена снага Енглеске, што више поште дела. У погледу будућности употребио је Черчил стару изреку, и то, да постоје само две могућности, или једна светска анархија или један светски поредак.

Шта се под тим Черчиловим „новим светским поретком" подразумева, одавно је познато:

неограничена владавина Енглеза, Американаца и Совјета над свима народима света. Черчил је наново тврдио, да Енглези и Американци не желе задобијање територија ни тлачење других народа.

Судбина оних земаља, које су окупиране од „Уједињених народа", дала је потребан коментар

(Наставак на 5-тој страни)

Српски народ

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.
ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.
РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мезанин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.
ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.
Тромесечна претплата 36 динара шаље се преко »Пресек а. д. Влајковићева 8.

ДРЖАВНИШТВО И ЗАСЛЕПЉЕНОСТ

Уколико се рат буде ближио своме крају биће све јаснији дубоки државнички смисао политике мира, реда и рада, коју је генерал Недић инугурисао своме народу. Остављајући по страни да немир и нерад никад никоме добра нису донели, за српски народ и његову будућност је од пресудног значаја да он усред ратног хаоса покаже своју конструктивност и своју државотворност.

Има један случај у историји немачког народа који је веома сличан нашем српском случају Тридесетогодишњи рат био је један од најтежих ратова кроз који је немачки народ икада прошао. У току овога дугог рата немачки народ беше изгубио ништа мање него две трећине свога становништва. Када је несрећа немачког народа била на врхунцу и када је изгледало да је све изгубљено појавио се један велики човек, који је ни из чега ударио темеље будућег Другог царства немачког.

Тај човек био је бранденбуршки велики изборни кнез Фридрих Вилхелм. Његова генијалност састоји се у томе што је он још у току овог страшног рата започео са обновом и препородом своје кнежевине, из које се убрзо родила пруска држава, која је доцније донела немачко уједињење.

Само плиткоумни и заслепљени партиски политичари могу желити и проповедати грађански рат у властитој земљи. Јер ништа више и страшније не слаби снагу народа и државе него баш грађански рат. Зато генерал Недић и проповеда братску љубав и слогу. Зато тако енергично устаје против рушиоца реда и мира, ма ко они били и ма из којих побуда они то чинили.

Исто је тако плиткоумље и заслепљеност очекивати неко спасење споља. Само сложан и уједињен народ може се надати лепшој будућности. Оно што се ових дана десило са нашим несложним емигрантима врло је поучно. Одбацили су их и одгурнули баш они, за чију су љубав упропастили своју државу и унесрећили властити народ.

Зато припремати побуну, пљачкати, рушити и убијати у властитој земљи, и то усред рата, значи припремати грађански рат и радити о глави свог властитог народа и своје властите земље. Тај малоумни и злочиначки рад не може се маскирати никаквим родољубивим паролама. Све је то гола лаж или безумна заблуда. Ко је заблудео, часно је и поштено да се покаје и да то призна. Само тиме он може доказати своје родољубље.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

„НАШИ“ НА ЕНГЛЕСКОМ БУЊИШТУ

Српски Јуда добио је своју награду, коју може да очекује сваки издајник интереса своје нације у служби енглеских циљева. Бедни српски политичари у друштву са поткупљеним агентима Интелиџенс Сервиса увалили су српски народ у велику несрећу за рачун Лондона, али сада имају прилике да увиде шта значи енглеска политика циничног искоришћавања људи и народа за своје сврхе без икакве сентименталности и увиђавности за потребе и интересе тих народа.

Обележје је енглеске политике да хладнокрвно сарађује кад је потребно и са црним ђаволом — у овом случају са црвеним сатаном, — док има користи, па да после сасвим мирно окрене леђа својим дојучерашњим савезницима, сарадницима и помагачима, кад јој више не требају или сметају јој за нове комбинације.

То су сада на својим кожама искусили и наши кукавни емигрантски политичари, премијери заједно са министрима, који су један за другим били бацани као исцеђен лимун на ђубриште, кад нису били протерани у концентрациони логор или у лудницу. Зар најблаже замишљено не изгледа тако клика лаковерних властољубивих српских политичара: хрпа исцеђених лимуна на лондонском буњишту?

Зар то није безобзирно шегачење са такозваном југословенском владом под претседништвом Б. Пурића, кад је шаљу у Каиро, да тамо ваљда код египатског краља Фарука, вазала енглеског краља, заступа интересе српског народа? То онај уображени господичић Иди, како каже у једној изјави пред Доњим домом, нема времена да води велику политику због досађивања од стране разних емиграната. Ова наша шака јада политичарских банкрота моћи ће сада да преиначи ону изреку наше народне мудрости: „Ко с Енглезима тикве сади, о главу му се лупају...“

Међутим, цела наша нова историја за последњих сто година обновљеног националног живота Србије сведочи непобитно о сталном непријатељству Енглеске према српском народу, о коме нису водили рачуна ови наши политиканти, који су били играчке у рукама разних секретарчића из Форејн Офиса. То је традиционална политика Лондона према Београду, због које смо пропиштали мајчино млеко и крв пљували за последњих сто година. Она је упорно спречавала наш васкрс у XIX веку, правила нам увек тешкоће у афирмирању наших легитимних права, помажући увек друге на нашу штету.

Зар од Бечког конгреса 1813 године па до мировног конгреса у Версају 1919 енглеска дипломатија није била или равнодушна према нашим тежњама или је била отворено на страни наших непријатеља. То су искусили сви наши велики државници који су имали посла са лукавом и безочном британском дипломатијом, која се бездушно играла са судбином српског народа.

У погледу наших односа са Великом Британијом постоји једно правило, један закон, који је постављен пре неких сто година и који се стално понавља. 7 новембра 1838 године чувени лорд Палмерстон, министар иностраних послова Велике Британије пише енглеском конзулу у Београд да оправда свој поступак, остављајући кнеза Милоша на цедилу: **„Али свакоме мора бити јасно да због географског положаја Србије Велика Британија не може указати Његовом Височанству никакву активну и успешну физичку помоћ...“**

Зар иста порука из Лондона није стигла и 6 априла 1941 године када ниједан енглески авион није ни покушао да помогне југословенску војску, коју је бездушно бацио у сукоб са најмоћнијом војском на свету? Зар се заборавило искуство мудрог кнез Михајла, коме су Енглези највише отежавали да добијемо градове

Исто тако искуство великог државника Јована Ристића, требало је да послужи овим нашим политичким шепртљама, јер је на Берлинском Конгресу имао највише тешкоћа од стране енглеске дипломатије, оличене у покрштеном јеврејину Дизраели-у и лорду Салсбери-у, који су ометали признање независности српске државе и нове границе Србије, а што је Бизмарк помагао.

Заборавило се да нас је 1915 год. баш Черчил жртвовао због Цариграда, шаљући трупе на Галиполе место у Солун у помоћ Србији. Најзад требало је помислити на све тешкоће које је стари Пашић имао од стране Енглеза у току прошлог Светског рата, за време преговора за мир и затим после потписивања мира, због чега је оставио као аманет: **„И унуке своје учиљу да мрзе Енглезе.‘**

Да су ово знали мартовски пучисти, сигурно не би се упуштали у пустоловину са Енглезима, који су одувек више волели да српски народ не постоји или су га само искоришћавали за своје империјалистичке циљеве. Они би унапред знали шта ће се догодити: да ће српски народ настрадати, а они ће се ваљати као гомила исцеђених лимуна на неком енглеском буњишту.

Тако они који су напустили народ и полетели авионима у Лондон да приме награду за верну службу краљу Велике Британије имају сада времена по лудницама, концентрационим логорима или у хладу испод Кеопсове пирамиде да размишљају, зашто други народ називају Енглеску „перфидни Албион“. Пошто их је преко две године Лондон понижавао и малтретирао, сад су доживели да им већити енглески плаћеник, некакав Пепић, сумњивог рода и порекла, чита лекције и у име енглеских лордова опали врућ шамар по образу, после чега човек са трунком осећања части треба да изврши самоубиство или да за навек ућути.

Али мучно искуство лондонских емиграната, требало би да буде од неке користи барем за „шумске“ у земљи, који раде за рачун Енглеске под националном фирмом. Кад саветовања не успевају, можда ће цинизам и бруталност лондонских управљача моћи да им отворе очи.

Како не увиђају већ да их сустиже судбина њихових цивилних експонената у Лондону и да су већ жртвовани црвеном диктатору из Кремља? На захтев Москве бачен је у старо гвожђе заједно са својим цивилним колегама и „генерал“ Дража Михајловић, а за команданта „шумских“ постављен је новопечени црвени генерал Тито. Сад барем увиђају да су их лондонске газде предали на милост и немилост црвеним џелатима и да Србија, Југославија треба да уђу у састав Стаљинове уније и да њима само остаје да бирају свој Катин и Виницу.

Судбина „наших“ у Лондону

Хрпа исцеђених лимунова

У освитку Нове Србије

Са ивице понора на коме смо се налазили, са бесповратног бес пућа којим смо ишли, са дна косине којом смо клизили све више у пропаст — враћени смо; заустављени и враћени. И то чудо у развоју нашег националног живота омогућила је вера, дубока вера једног великог Србина, који ни у најтежим часовима по наш народ није изгубио веру у свој народ и у мисију, коју је он имао да испуни према том народу из којега је поникао.

И само човек из народа могао је да верује тако дубоко у народ, да је прегао на обнову онога тренутка када је изгледало да је све бесповратно изгубљено.

Он се обраћао српском срцу, и оно му се отворило и предало. Дубока вера у Мајку Србију, коју је претседник имао када је приступао на дело обнове, а која је као тиха ватра горела у срцима свих честитих Срба, за које су славски колач и свећа света знамења без којих Србин не може бити. Та вера повукла је за собом све што је честито у Србији и што се с поносом Србином зове.

Здружени тако у заједничкој вери и напору, вратили су народ и његов претседник Србији признање и достојанство које је било изгубљено кривицом ненародних. Захваљујући тој дубокој вери претседниковој да се он као појединац мора жртвовати на олтару дужности према мајци Србији, како би народ живео и био вечан, народ као целина дао је такође доказа те вере и воље за постојањем, и пошао путем којим га је генерал Недић повео, српским путем, једином исправним путем који је водио у живот.

Оно што је досада било говорено српском народу од стране претседника и његових сарадника, да само пут којим га је он повео може донети спасење и плода — обистинило се на начин који је превазишао и најсмелија очекивања у данашње време, на почетку треће године обнове Србије.

Посета претседника српске владе Главном стану Вође Рајха признање је за његово дело обнове, доказ је да је његова вера у српски народ и у Србију била оправдана, и да је пут који је био изабрао био прави пут, који је Србију вратио са пута пропасти којим су је други хтели повести.

Србија живи! И она ће живети! У то после посете не сме нико да сумња.

Дукоба вера у националну заједницу и предан рад на обнови у духу заједнице европских народа најбоља је залога за српску сутрашњицу.

Нови дан већ је на помолу. И у освитку нове Србије цео народ гледа са побожном преданошћу у сунце које се рађа на српском небу, са чврстом вером у ту будућност Србије и вољом да истраје са својим претседником на српском путу којим га је овај повео.

Напред, сложно и загрљени, у нову Србију! — жеља је целог народа у освитку нове Србије.

С. Н.

НА БАЛКАНСКОЈ ВЕТРОМЕТИНИ

Неки наш паметан историчар желећи да подвуче страдање српског народа кроз векове, направио је упоређење између нас Срба и енглеског народа у порасту и опадању. У том упоређењу пошао је од XIII века, од Цара Душана и нашао, да је тада Србаља било око три милиона, док је Енглеза било нешто преко четири милиона. За седам векова број Срба се попео на око осам милиона, док је број Енглеза прешао и четрдесет милиона.

Из таквог упоређења, тај српски историк изводи врло неповољан закључак по нас Србе, зато и одговорност за тако тврђење, остављамо њему. Он вели, да огроман пораст што су га направили Енглези за седам векова, резултира из паметног држања енглеског народа у вођењу међународне политике, те је енглески народ живео у благостању и ништа му није сметало да се природно множи.

Српски народ вечито је живео на ножу и пушци и кроз векове гинуо, живећи при том под најтежим условима потребним за једног културног човека. Отуда, српски народ био је у вечитом опадању или слабом прирасту, да је после седам векова једва успео да број душа попне на осам милиона.

Може бити да је све ово тачно што овај српски историк тврди и изводи, само ми мислимо да је он при томе рачуну заборавио на географски и политички положај, обе земље, Енглеске и Србије. Јер док се енглески народ налазио на једном острву опкољеном са свију страна водом,, те на тај начин издвојен из европског континента, дотле се српски народ и његова држава налазила у центру Балкана, преко кога су ишле све светске најезде.

Таква је његова судбина. Имајући у виду тај његов несрећни географски положај, још седамдесетих година прошлог века наш познати историчар Милојевић рекао је: *„Кад би могао једном руком заграбити цео српски народ и пренети га у неки мирнији кутак Европе, ја бих га усрећио.“* Та му је опаска била врло тачна, јер догод се Србија буде налазила на овој балканској ветрометини, Србин ће увек бити на удару.

Прилике се нису промениле ни у XX веку на Балкану, па се нису промениле ни данас у овом светском рату. Али баш зато што је судбина угњездила Србију на овом месту, где се вековима налази, налагала је Србима пуну обазривост у управљању њиховом земљом и мудро држање у свима ратним окршајима, били они близу или даље од његове земље.

Ту и јесте трагедија српског народа, што је он врло често губио из вида свој несрећни географски положај и понашао се тако, као да од његовог држања зависи мал' те не судбина целе Европе.

Такво осиono држање често пута бацало га је у ратне окршаје, у којима је могао лако све да изгуби, а врло сумњиво, што сигурно да добије. Зато је он често страдао и био десеткован, да му се број редовно смањивао, у место да се повећавао због његовог плодног наталитета, са којим га је природа обдарила.

Војвода Степа о српском народу

Не улазећи у побуде ратовања српског народа, ланчки припремљених ратова 1876, 77 и 78 године, као и прелазећи преко несрећног рата 1885, ми ћемо се задржати само на светском рату који је отпочео 1939 године. Прво, Србија је направила једну велику политичку грешку, кад је приступала да уђе у једну заједничку југословенску државу 1918 године. Није истина да је на то била приморана, јер је она могла једноставно да ускрати свој приступак, ослањајући се на своју сопствену војску и стратегијске тачке које је већ била посела.

Овако, она је улазећи у ту неприродну ортачину дала просто своје готово, за вересију. То је врло лепо истакао на једном патриотском скупу пок. Војвода Степа карактеристичним речима: *„Овај народ* (српски) *јуначки се бори и гине, а политички лудо земљу упропашћује!“*

Србин се заиста у прошлости умео јуначки да бори и гине, али од кобног 27 марта 1941, ни то више не уме. Али она друга негативна страна, политичка, не само да се није смањила, него је још порасла до колективног лудила. Кад је ушао у нову државну заједницу, у коју је унео свој огромни морални капитал, он је одмах на себе и заборавио. Отпочео је да земљом управља ортачки, на трећу пару, заборављајући на огромне жртве које је под њео, док је до своје слободне државе дошао.

Тих двадесет година проведених у државној заједници са осталим словенским народима, представљале су за њега обетоване године. У њима је он заборавио сва петвековна мучења и страдања. Његови ортаци чинили су све у том правцу, да заборав буде потпун. Тако је он заборавио и на опасни географски положај своје земље на Балкану и престао мудро да се влада.

Догађаји у новој заједници узимали су ток, како су други хтели. Српски народ није ни пристом мрднуо да их спречи, пустио је да иде, како иде, а он се увалио у раскалашно уживање желећи да што пре накнади, пропуштено време, заваравајући сам себе да ће тако ићи у бесконачност. Стари српски свет из деветодванаесте полако је нестајао, а придолазио је нов, са новим погледима на живот и попримљеним страним навикама, те је одмах дошао у сукоб са старим светом у колико је још остао, али и са старим српским традицијама које су нас храниле и морално одржавале кроз векове.

Породица, та основна ћелија Србије, била је прва на удару. Срушити њу, значило је срушити моралне стубове на којима почива српска заједница. И ударило се по њој снажно и немилосрдно. Нове генерације прогласиле су породицу за порочну заједницу сексуалног задовољења и изложили је поруги баш оних, који су се у том светом стајалишту испилили, нашој деци.

Одмах, чим су успели на породицу са свога пиједестала чисто ће свале у моралну кањугу прљавштине, падале су једна за другом све остале светиње, које су Србину драге биле. Српска му дрост уступила је место лудости, српску скромност заменила је раскалашност, а чувено српско поштење и образ куповани су за паре као бостан на пијаци. Тада је и српска заједница пошла у суноврат, јер су јој уништили два најмоћнија фактора: *чедност и поштење*, које су рађале све остале познате врлине, које су красиле српски народ и оцаковиће.

Морално и духовно расуло пред априлску катастрофу

Тада је наш народ запао дубоко у једну духовну и моралну кризу, која му је донела глупе догађаје 27 марта и фатално изазивање Немачке, што је опет увукло несрећну Србинову земљу у рат. Тако је српски народ ушао у један нераван рат, мада није био угрожен, нити је знао шта у њему тражи? То су ствари које припадају историји и она ће их, у своје време, детаљно разрадити и подићи завесу да сагледамо голу истину. Нама није намера да их детаљно објашњавамо и испитујемо, али смо хтели да покажемо у каквом је духовном растројству и моралном расулу сачекао српски народ 6 април 1941 године, улазећи у рат са тада одморном, страховитом и слободном силом Немачке. Од тада се српски народ налази у својој земљи под окупацијом победника, немачке војске.

У свом новом положају српски народ имао је времена да о свему што га је снашло, дубоко размисли и извуче поуку која ће га природним путем, довести до спасења. И ми би се огрешили о истину, кад му не би признали, да је српски народ показао добру вољу, да своју грешку поправи и крене новим путевима у будућност, задржавајући старе, традиционалне светиње светосавског живота које су га у своје време подигле, учиниле га слободним и великим.

Први, који се отео из заблуде старе заједнице и отарасио се лоших навика, био је онај, који је први упалио лучу националне слободе српског народа 1804 и 1815 године, *српски сељак*. Огром на већина српског народа прихватила је савете својих просвећених синова, да Срби отпочну нов живот замењујући лудост мудрошћу, нерад радом, трвење миром. Све друштвене класе приионуле су обнови наше напаћене земље и ако под најтежим условима. Бог је прегаоцу поделио свој благослов и Србија је у лепом замаху кренула ка срећнијој будућности.

Али зло из старих времена било је веће, него што смо га ми замишљали. Требала је да се распадне заједничка држава, да би српски народ осетио колико је морално посрнуо. У заједници он себе није ни видео, тек сада, када је јасно уочио своје грешке и мане, када је новом снагом кренуо у нов живот, тек сада је видео колико су велике тешкоће у новом раду које му долазе баш од својих најближих, јер му не даду да к себи дође и подигне се.

Све што је још било честито у нашем народу, вратило се миру и раду и смирило се потпуно. Међутим, све оно што је раније било узрок и повод његовом страдању, омануло је и сада, јер су га напустили и одбегли у шуме, да отуда наставе свој стари занат разарања духовног, моралног и материјалног живота српског народа. И сада се поново јавља језива трагедија српског народа.

Прошлост нас ипак, није ничим добрим научила. Поново заборављамо, да се наша земља налази на балканској ветрометини и да, ако у нашој земљи не царује мудрост, може бити збрисана за неколико дана заједно са народом, да нам тешко и траг остане. Заборавило се на претрпљене муке и несреће које смо претурили преко главе, па ово мало мира и спокојства због којекаквих глупости и лудости, опет стављамо на коцку.

Силе, које су изнад нашег схватања, витлају данашњом ситуацијом. Шта би ми, мали и немоћни тражили ту, са својим пркосним ставом? Да облаке разбијемо главом, или да олују заустављамо својим дахом или бујицу својом шаком? Зар се још нисмо одрекли свих глупости са којима смо усрећили стару заједницу, него правимо нове, да би што пре истребили свој сопствени народ! Да ли после лепих сунчаних дана, које смо једва угледали у нашој замрачености и несрећи, треба опет страшни оркан да замагли, па да нам уздрма душу и затресе срце, како би осетили дубину ништавила, у коју смо запали?

Ко нас то омета у нашем народном послу и раду? Српски народе треба да нам верујеш, *опет они исти који су ти већ једном кољиво припремили.* Ако се само обазреш и загледаш своју непосредну околину, наћићеш их и познати. Све су то исти људи, ту око тебе и крај тебе, за твојом софром и у твоме друштву. Они су ти, од којих ти долази све зло. Други те убијају из шума, у заседама, али њих доводе ти, који су око тебе, слатки на језику, велики пријатељи на реч, али и велики зликовци у души. То су ти који све знају, који све чују, који ти на уво шапућу и драже те на дела, која тебе ни у сну не падају на ум, па ипак их ти под њиховом сугестијом чиниш, на сопствену штету.

Они те непрестано голицају, сол ти памет, дајући ти савете, како би што лакше сам себи намакао омчу на врат. То су прави јатаци, док су они други, из шума, физички извршиоци онога, што јатаци скувају у твојој непосредној околини. А кад буде горела твоја кућа, жалиће те из свег срца, а ако те убију, на твом погребу највише ће бити ожалошћени и први ће кашичицом захватити панаџију да се са твојом душом опросте. *Сад знаш ко су!*

Ако је српском народу требало много мудрости у управљању слободном државом, данас му је сто пута више потребније, да се у овим временима снађе и сачува. Знамо колико му је тешко да се сачува ма колико се трудио, јер га зло бије са свију страна. Али се питамо, зар ти бездушни људи који га вребају са свих страна, немају милост за свој рођени народ?

Како је нама мило кад чујемо српског сељака-домаћина на патриотским зборовима, како мудро говори и даје дивне савете својој небрижи по шумама, да се врате раду и буду мирни као што то чини већина српског народа. Па ту треба човеку да је зликовачки окорело срце, па да тако паметном српском домаћину, што нажао учини. Како би тек то дивно било, кад би се сва српска браћа сложила, да у миру и раду сачекају крај овим ратним страхотама и *сачувају своју општу кућу од даљег пропадања?* А Србија је од Бога благословена земља, само да је још у Срба више памети, сви би се ми осећали у њој срећни.

Како је наш народ по својој природи бистар и интелигентан, ми нисмо никад посумњали у његову мисију на Балкану, али за постигнуће његових циљева и получење успеха, *неопходно је потребна селекција његових редова,* одвајања доброг од зла, како би истребио кукољ из здраве пшенице. Ма колико то болно било, потребно је, јер здрав организам тражи живот, а без хируршке операције нема оздрављења. Кад српски народ сопственом снагом уништи зло, које је у њему ,онда ће тек моћи основати безбрижну будућност

Свестан да је на сметњи само зато, што му се заједничка кућа налази на Балканској ветрометини, српски народ мора је солидно изградити на поштењу и моралу, на љубави и слози, на раду и реду, јер ће само тако одолети свима бурама, које се буду на њу окомиле. Али да би могао то учинити, не сме међу нама бити, ни партизана, ни „Дражиноваца“, ни партија, него само го, овејани Србин. Зато није потребно имати велику памет, него је једноставно потребно бити само добар Србин, а то ће бити само онда, кад буде српском главом мислио и српским срцем осећао.

Србија пре свега и нада свег

Др. Т.

Буре без дна

У извештајима немачке Врховне команде појавили су се називи места која већ припадају нашој балканској зони. Неколико подлих генерала из Умберто—Бадољеве клике ступило је у додир са комунистичким бандитима и покушало да даду отпор немачким трупама.

У источном делу италијанске провинције Венеција и источно од ње дошло је до већих борби у којима су комунисти потучени, заокружени и иду ка своме уништењу. Град Сплит, где је оперисала, поред комуниста, једна италијанска дивизија, заузет је на јуриш и тиме је Енглезима одузета нада да ће моћи да употребе ту луку за своје циљеве. Бадољеви војници се боре са истим „пожртвовањем" са којим су се борили у току целога рата, када су били у рукама генерала саботера. Острво Крф је заузето од стране Немаца, и том приликом заробљено је више хиљада Италијана.

Немци су у току 20 дана ликвидирали отпор Бадоље-комунистичких група и сада су господари ситуације на целој источној обали Јадрана.

На другој обали није било већих ратних догађаја сем уласка енглеских трупа у град Фоџиа, који се налази 100 километара североисточно од Бариа. Енглези су одмах преко радија јавили да је запоседање места Фоџиа значајно по томе што се са његовог аеродрома могу одашиљати ваздухопловне формације за бомбардовање разних градова на Балкану, а између осталих и Београда.

Ова констатација коначно побија детињасто мишљење оних наших лудих англофила који су веровали да Британоамериканци неће да бацају бомбе на Београд. Ова констатација је уједно и значајна опомена за становништво Београда које треба да се стриктно придржава правила о замрачењу, ако хоће да избегне непотребне жртве. Најзад, ова констатација је нов доказ британоамеричког цинизма, ако су уопште за то још потребни неки докази.

Британоамериканци се држе веома опрезно у јужној Италији. У свима саопштењима и дописима њихових ратних извештача највише се употребљава реч „полако", када се говори о покретима Ајзенхауреових трупа. Шта значи та реч „полако", видимо по томе да је у току последња четири дана пета америчка армија напредовала свега 8 километара, водећи борбу против малобројних заштитница из армије фелдмаршала Кеселринга. Те заштитнице дају такав отпор који има за циљ изнуравање непријатеља и причињавање му што већих губитака, али, изгледа, немају задатак да се пошто-пото бране на положајима у Јужној Италији. Та област налази се, по свој прилици, испред зоне коју је немачка Врховна команда изабрала за борбу против Ајзенхауера.

Тај амерички заповедник не може да буде поносан на своје „успехе" у протеклим борбама. Ти „успеси" купљени су по цену која је исувише висока. У битци код Салерна Немци су имали 630 несталих војника, од којих је један део, по свој прилици, погинуо, а други део заробљен. Међутим, Британоамериканци су имали само заробљених (не рачунајући убијене) 4.500 војника. Кад се томе дода да Немци нису имали скоро никакве штете у ратном материјалу, а Британоамериканци су изгубили око 700 хиљада брт. бродовља и већи број ратних бродова, онда се биланс салернске битке може сматрати за катастрофалан по Британоамериканце. Нека само наставе борбу уз такве „успехе": они ће и без пораза, а само са „успесима" да изгубе рат.

И у другом делу света, на Пацифику, Американци воде борбу у којој такође фактички резултат не одговара напорима и губицима уложеним у битку. Код Нове Гвинеје они су опет веома скупо платили своје искрцавање у области Финшхафна. Платили су тешким губицима у морнарици и ваздухопловству.

Ова борба на Пацифику са убедљивошћу говори о веома малим ратним могућностима САД. Када се упореде јапански успеси за време њихове офанзиве у првим месецима рата са садашњом Мек Артуровом офанзивом, онда се јасно види да тој офанзиви треба више година да би коалиција повратила бар мали део онога што је изгубила у току неколико недеља.

Јапан је извршио ових дана значајну реорганизацију свог унутрашњег живота да би сва снага јапанске империје била искоришћена за вођење рата, за добијање победе. Тотална мобилизација физичких и духовних снага — то је садашња лозинка Нипона. У тој мобилизацији раме уз раме са јапанским народом корачају и народи Источне Азије, који су се ујединили са Јапаном.

Генерал мајор Стронг, један од највиших генералштабних официра америчке војске, изјавио је ових дана: „Јапански помоћни извори су огромни, а и морал јапанске војске и цивилног становништва је одличан. Сем тога, Јапан располаже географским преимућствима, која дају огромну снагу његовој одбранбеној позицији".

Упркос лакомислених изјава Нокса, Џорџ Стронг тврди да јапанско ваздухопловство „расте како у погледу броја, тако и квалитативно".

Квалитет Јапанаца у ваздушном рату опет су ових дана осетили Американци и то на два краја пацифичког ратишта: на југу су 16 јапанских авијатичара извршили „удар телом", ударајући америчке бродове сопственим авионима. А на северу ескадрила од 17 америчких бомбардера покушала је да нападне северно острво у Курилској групи (која припада Нипону) и при томе је изгубила 100% својих ваздухоплова.

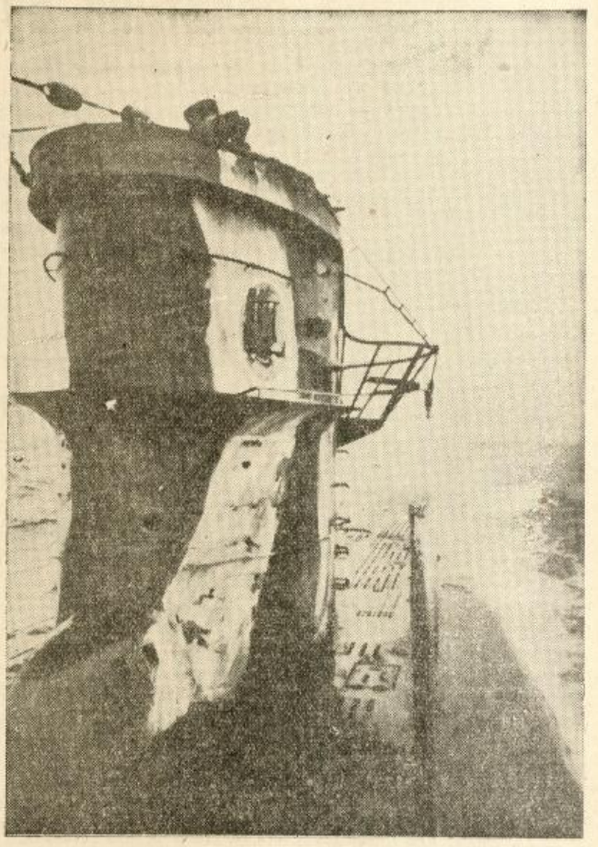

Немачка подморница на Атлантику

Огромни су губици коалиције и у ваздушном рату над Европом. Кад је у току дана и ноћи изгубљено 56 авиона, већином четворомоторних, онда Британоамериканци могу видети да је јачина немачке ваздушне одбране огромна. Ових дана је министар наоружања Шпер упознао стручњаке са новим врстама оружја и саветовао се са њима о новим мерама које треба да онемогуће аеро-терор.

Ако нестане аеро-терора, онда престаје и последња могућност код Британоамериканаца да тврде како ефикасно помажу Совјетима. Совјети и даље вапију за помоћ. Ових дана је опет званични орган црвене армије *Краснаја звезда* објавио чланак у коме тврди да италијански поход Ајзенхауера није никакво растерећење за совјетски фронт.

На Источном фронту настављају се покрети немачких трупа који имају за циљ да повуку немачку војску на скраћену линију фронта, на коме би се под најповољнијим условима могла одиграти зимска битка. И непријатељ признаје да се Немци повлаче у потпуном реду, а са немачке стране изјављују да се у борби налазе само њихове заштитнице, док гро војске стоји у позадини.

Те заштитнице савршено наоружане и, што је најважније, наоружане јаким духом, указују најжилавији отпор совјетским формацијама и причињавају им огромне губитке. Ових дана једна немачка дивизија је издржала борбу са 12 совјетских дивизија и неколико пукова оклопних борних кола. Те совјетске формације наизменично су јуришале на положај немачке дивизије и најзад су биле све десетковане.

Опет можемо да се позовемо на сведочанство америчког генерала Џорџа Стронга, који каже да је Немачка ове године формирала преко 46 потпуно нових дивизија, и зато располаже са преко 300 добро обучених дивизија. Исти генерал (он је заменик шефа штаба војне тајне службе САД) и према томе је добро обавештен), тврди да је немачко ваздухопловство сада јаче него 1939 године. Он каже да је у почетку рата немачка ратна индустрија имала 23 милиона радника, док сада има 35 милиона. Немачко оружје у многим случајевима је боље од онога с којим располаже коалиција. И, најзад, немачки оброци животних намирница имају више калорија него приликом избијања рата. Последња констатација је опело стратегије блокаде.

Тако суморно процењују ситуацију у америчким војним круговима. Не можемо од њих очекивати да ће они тврдити: „у овом рату ће победити Тројни пакт", али у војним круговима коалиције постоји сумња у њену победу: рат се бескрајно одужио, а у дугачком рату не могу победити непријатељи Тројног пакта.

М. Војновић

Черчилов светски поредак

(Наставак са 2-ге стране)

томе. У тим земљама и нема ничег другог до тлачења, насилних решења политичких питања без питања тих народа, економска беда, са јасно оцртаном намером за једно планско искоришћавање и у будућности. Све друго се да видети из послератних планова, по којима се јавно расправља у Енглеској и Сједињеним Америчким Државама, које имају ознаку једне огромне, добро организоване пљачке.

Овај „нови светски поредак", који се ослања на ваздушни терор против цивилног становништва, самовољну поделу животних намирница и сировина од стране монопола Енглеза и Американаца, не претставља ништа друго, до једну беспримерну светску анархију. Исти је случај и са идеолошком страном, о којој је Черчил говорио, коју је претставио као борбу против „тиранија" као циљ англо-америчког рата, која је у стварности повезана са Стаљиновим системом најбезобзирнија тиранија на свету. Енглеској и Америци није стало до неких идеала човечанства, већ до уништења Немачке и Јапана, као јаких фактора у светској политици, како би могли диктаторски из Лондона, Вашингтона и Москве, да владају целим светом.

Оно што је Черчил рекао о заједничком ставу „народа који говоре енглески", нарочито онај део, када говори о англосаксонској наклоности", за фер игру према сиромашним и немоћним", јесте цинизам без примера, — треба се сетити социјалних прилика с обе стране Атлантика, Индије, афричких колонија Енглеске. У Черчиловом програму, енглески језик постао би универзалним светским језиком. За ту циљ не предлаже језик једног Шекспира, већ тзв. „елементарни енглески језик", дакле један примитиван и безрасан облик језика, који највише одговара Американцима.

Тиме би условио једно спуштање духовног нивоа у Енглеској, као што је то спроведено над народима старог руског царства, када се под бољшевичким режимом стварао „совјетски човек", што одговара једноличном типу америчког досељеника. Черчил би хтео да из свих нација на земљи створи један безлични чопор, који ће говорити енглески језиком без душе — или ће као што је то енглески књижевник Велс, пре десетину година написао, да ће сви језици нестати изузев енглеског, руског и кинеског.

Нови почасни доктор Хорвардског универзитета у Кембрицу, Винстон Черчил, није забадава промовисан. Његов говор, који је том приликом одржан, необично је поучан и отвориће очи свима народима, који ће запамтити шта мисли овај кандидат за светског диктатора.

Тај „нови светски поредак", по замисли господина Черчила, не би био поредак мира и реда, већ светска анархија и несрећа за све народе.

Немачки тенкови у акцији

Аграрна политика будућности

Европа се налази на прекретници двају периода. Ми се полако враћамо себи, јер до 16 века је Европа живела без осталих континената и ипак састављала крај с крајем.

Са открићем Новог света Европа је заборавила да претставља јединствен континент и сваки народ је за себе управљао поглед преко мора, заборављајући при томе, да простор у коме живи треба да му буде ближи него све остало што је удаљено. Сваки народ у Европи живио је на тај начин својим засебним животом, не водећи тако рећи рачуна о другим народима. Простор, који нас везује, који нам је био заједнички, заборавили смо у потпуности.

Тешке последице првог светског рата, као и последице привредне кризе које су дошле после тога, показале су да веже у оквиру светске привреде не могу да ступе на место изграђене националне привреде.

То горко искуство показало је свима у Европи да систем међународне слободне размене не пружа довољно безбедности у времену опште нужде и да зато треба зидати на идеји европске привредне заједнице. Другим речима, европски народи су морали да увиде да треба да се у првом реду уздају „у се и у свје ње кључе", како то лепо вели наш народ.

Рад европских народа и могућности европског простора, два су слуга на којима почива отпорност европске привредне заједнице против блокаде за време рата и кризе у времену општих привредних поремећаја у свету, изазвани факторима на које се не може утицати из европског простора.

Пољопривреда појединих народа у Европи основа је живота на континенту. Из тог сазнања проистичу за европску пољопривреду нови задаци и нове могућности, као и потпуно одређени закључци. Извозна трговина појединих европских земаља заснивала се у толикој мери на готовости неких ваневропских земаља да извоз из Европе продуже у бесконачност, да су престанак те размене или немогућност транспорта довели у опасност целу привреду те европске земље. Тај и такав развој осетила је на својој кожи као прва по реду Немачка.

Имајући пред очима то искуство појединих земаља, Европа мора да настоји да своју аграрну производњу интензивира у толикој мери, да буде способна да се сама прехрани својом производњом у свим секторима у којима то буде било потребно. Оно што буде претстављало вишак производње који остаје после покрића минимума за егзистенцију и последњег европског становника, појавиће се у оквиру размене добара са прекоморским земљама. Ако се тако буде радило не морамо се плашити да ће Европа играти подређену улогу у размени добара између појединих континената, већ да ће у тој размени заузети место равноправног партнера.

Руководећи се горњим принципом при организацији континенталне аграрне производње, Европа мора тој организацији новог привредног система самодовољности у сектору исхране, дати карактер трајности а не — можда — само карактер пролазне мере из нужде. Европа мора стати на становиште да ће куповати све што се у Европи куповати може, и да ће продавати у Европи тако дуго док још постоји неисказана потреба за ту робу на нашем континенту.

Планском повећањем у сектору пољопривреде целог континента постићиће се самодовољност у исхрани Европе, а организацијом извоза и увоза допуниће се животни стандард и благостање европског становништва које ће својим заједничким радом створити предуслове за срећнији живот на овоме делу земљине лопте.

Аванси Француске банке

Ангажовање Француске банке при финансирању државних потреба није се дало избећи ни у прошлом а ни у садашњем светском рату. Међутим, за дејство таквог финансирања на моменталну политику земље, као и на цео привредни живот земље, важни су форма и опсег које такво ангажовање временом добија.

Ангажовање Француске банке уследило је у прошлом светском рату, и у времену после тога, у таквој мери да је то ангажовање носило опасне инфлације. Та политика појачаног ангажовања средстава Француске банке вођена је против воље саме банке. А то је потребно истаћи, да би се добила јасна слика о томе шта се дешавало иза затворених врата.

До пред прошли светски рат, а и у времену после тога, од 1926 до 1935, била је Француска банка заузела став конзервативне установе, која је у свим узбурканим моментима тога времена задржала хладно и одмерено држање, чувајући са успехом француски франак тога времена.

Почетком 1935 године затражила је влада Фландена аванс од Француске банке у висини од 5 милијарди франака за санацију државних финансија. Како је тадашњи гувернер банке, Море, одбио тај захтев министра финансија као противан француској монетарној политици и банчиним статутима, дошао је на његово место Танери, који је хтео да спроведе тај Фланденов план. Међутим, Танери није успео да се афирмира у довољној мери у Управном одбору Француске банке, који је стајао под утицајем Ротшилда. На тај начин је Управни одбор Француске банке био јачи од парламента и изабраног претседника министарског савета и од гувернера банке, кога је био наименовао претседник државе.

Томе насупрот изашло се сличним жељама Лавалове владе 1935 године, када су благајнички записи министарства финансија есконтовани од банке, јер је влада својим дефлационистичким курсом и дефлационистичком привредном политиком уживала симпатије Управног одбора Француске банке.

Блумова влада је 1936 године затекла 14 милијарди есконтованих благајничких записа у портфељу банчином и тражила да се и њој изађе у сусрет на сличан начин. Али, како се банка противила том захтеву, односно није хтела да му изађе у сусрет, измењен је законом од 26. јула 1936 банчин статут из 1803 и 1806 године. Закон од 25 јула 1936 измењен је доцније законом од 24 новембра 1940 год. На тај начин је спроведеном изменом извршена етатизација Француске банке, иако јој је у извесној форми остављена извесна независност.

Практично је ствар изгледала тако, да је степен независности Француске банке зависио од личности гувернера, односно министра финансија. Међутим, од 1936 године су за гувернера Француске банке, у већини случајева, постављене личности које су биле по вољи министру финансија, тако да је Француска банка све више постајала одељење министарства финансија.

Као што смо раније поменули, ставила је Француска банка још од 1935 године своја средства на расположење влади у циљу финансирања државних потреба. Блумова влада је у прво време претворила затечених 14 милијарди есконтованих благајничких записа у бескаматан зајам у висини од 12,2 милијарде да би одмах затим сама подигла даљих 10 милијарди. Шотанова влада је 1937 године подигла даљих 15 милијарди, тако да је у сличним ратама Француска банка до рата дала државни аванс у износу од 65 милијарди франка. Ревалоризацијом златне подлоге Француске банке смањен је тај аванс за 38 милијарди, док је један део додат „вечном дугованју" а остатак изравнат уговором од 29 фебруара 1940 године.

За случај рата предвидео је закон од 29 септембра 1938 аванс за државу код Француске банке у износу од 25 милијарди франака. Тај износ је 19 фебруара 1940 повећан на 45 милијарди, а 9 јуна 1940 на 70 милијарди. Крајем августа 1940 године било је од тога искоришћено 65 милијарди, а од јесени 1940 кретала се та позиција у банчиним стањима на око 68 милијарди. Француска банка је морала својим авансима, такође, да омогући финансирање окупационих трошкова. На основу уговора од 25 маја 1940 достигли су ти аванси суму од 61 милијарду франака. Од почетка 1941 године финансирани су окупациони трошкови и уписом благајничких записа, тако да је повремено банка отпала као извор средстава за финансирање тих трошкова.

Од тог времена се финансирање окупационих трошкова врши већ према стању на новчаном тржишту и тржишту капитала, апелујући на средства Француске банке или остављајући ова по страни.

Укупни аванси Француске банке држави, од почетка рата, износе данас 321 милијарду франака, док се новчаничних оптицај повећао од 174,5 на 426 милијарди франака.

Развој ових позиција, као и других у стању Француске банке, показује да је Француска банка својим авансима држави заиста постала одељење министарства финансија и да уопште више не може да утиче на кредитну политику земље. Ангажовање емисионе установе не показује само недовољност финансиске политике, већ и недовољност кредитне политике уопште. Покушај банке да нешто измени у тој ситуацији замро је у актима министарства финансија.

Сто година организованог поштанског саобраћаја у Србији

Поштански саобраћај је данас један од битних и саставних делова јавног, привредног, па и приватног живота. Ми се сви још добро сећамо оног кратког раздобља после рата 1941 године, кад је настао кратак застој у нашем поштанском саобраћају. Он је повукао за собом и огроман застој у нормалном функционисању јавних и привредних установа, а поред тога велику пометњу, бриге и непријатне последице у приватном животу. Могли смо другим речима изнети закључак, да би престанак поштанског саобраћаја уназадио целокупно функционисање нашег живота за Бог зна колико векова.

Међутим, установа поштанског саобраћаја у Србији у модернијем смислу, односно у организованом, редовном и правилном одвијању, није баш тако стародревног датума. Први темељи ударени су пре сто година, 15 октобра 1843, кад је објављен први српски поштански закон: *Устројеније поштанског заведенија.*

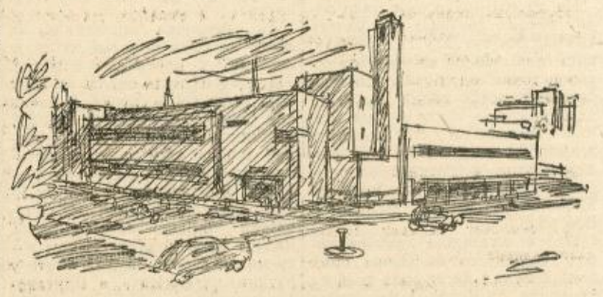

(Цртеж: К. Направник)

Зар је могуће да пре тог датума није уопште било поштанског саобраћаја? — поставиће се питање.

ТАТАРИ И МЕЗУЛАНЕ

Тачно је то, да организованог поштанског преноса, нарочито за приватнике, заиста није било. Извесна организација постојала је само у погледу преноса јавне, односно званичне поште.

Стуб тог нашег примитивног поштанског саобраћаја били су тзв. „татари", тј. коњаници, који су званичну пошту преносили до одређеног места на коњима. У колико су ти коњаници били бржи и издржљивији, у толико су били више цењени и боље плаћени.

У сваком случају њихова издржљивост морала је да превазилази коњску, јер су „татари" на већим растојањима мењали коње од станице до станице, тако звани „мезулана", које су истовремено служиле „татарима" за одмор, или преноћиште. На такав начин пошта се преносила од Београда чак до Цариграда.

Прве овакве поштанске станице организоване су у Србији 1830 године, а дотле је функционисала турска весничка служба.

ВЕСНИЧКА СЛУЖБА

Међутим, Карађорђе је још од 1804 год. био организовао и српску весничку службу, коју су обављали по потреби воини курири или приватне кириџије. Приватници су пак своја писма и пошиљке слали по приватним лицима, путницима и намерницима. Чак се и сам Кнез Милош за пренос своје поште често обраћао приватним лицима или оним грађанима који су имали коње, да би обавили пренос до одредишта.

Због одржавања редовније и сигурније везе са Портом, Кнез Милош је организовао прве српске „мезулане" у Баточини, Јагодини, Паланци, Коларима итд. Доцније се овај начин преноса поште постепено развијао, тако да су „татари" 1839 године постали државни службеници и потпали под надлежност Попечитељства иностраних послова.

Поред тога организована је 1836 године у Србији аустријска конзуларна поштанска експозитура у Београду са филијалом у Алексинцу. Преко ове поштанске установе био је становништву Србије омогућен поштански саобраћај са иностранством.

ПРВИ ПОШТАНСКИ ЗАКОН

Први српски поштански закон од 15 октобра 1843 године увео је огромне и далекосежне реформе у организацији поштанског саобраћаја. Установљено је Управитељство поштанско. Главне поште налазиле су се у Београду и Алексинцу, а остале су се налазиле у Гроцкој, Смедереву, Пожаревцу, Доњем Милановцу, Неготину, Радујевцу, Кладову, Коларима, Паланци, Баточини, Јагодини, Ћуприји, Параћину, Јовановцу, Крагујевцу, Горњем Милановцу, Чачку, Пожези, Ужицу, Мокрој Гори, Обреновцу, Шапцу, Лозници, Свилајнцу, Зајечару, Књажевцу, Сокобањи, Крушевцу, Краљеву, Рашкој, Ужбу, Ваљеву, Љубовији и Рачи на Сави.

Поште су тада добиле први пут жигове и остали потребан материјал. Пренос писама и пакета вршили су „суруџије" од поште до поште преко „мезулана", које су на линији Београд—Алексинац располагале са 20 коња, а на осталим линијама са 4 до 6 коња. Укупан број првих поштанских службеника износио је 177, од којих 96 „суруџија". Пошта се преносила двапут недељно. Аманете су преносили само тзв. „постиљони", којих је било укупно 4, а који су саобраћали само на 4 главне линије.

Пошто су овим ударени основни темељи поштанског саобраћаја у Србији, он се затим постепено развијао, да би најзад достигао пун и модеран развој. Потпуна реорганизација извршена је Законом о поштама од 1866 године, који је био на снази све до 1918 године. Године 1886 заведене су и прве поштанске марке. Правитељствена печатница у Београду израдила је доста примитивно марке од 1 и 2 паре, а марке од 10, 20 и 40 пара израђене су у државној штампарији у Бечу. Порто марке заведене су први пут 1868 године од 5, 10, 20, 30 и 50 пара.

Преко свог делегата Србија је 1874 године учествовала на првом светском поштанском конгресу у Бечу, а идуће године приступила је дипломатским путем Међународном поштанском савезу.

Да би обележило значајан датум стогодишњице организованог поштанског саобраћаја у Србији, Министарство пошта, телеграфа и телефона пустиће 15 октобра у јавну продају јубиларне марке „Стогодишњица поште у Србији".

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

ПУТ СРПСКИХ ХЕРОЈА И МУЧЕНИКА

Познати наш државник и велики српски родољуб др М. Спалајковић објавио је у „Новом времену" чланак „Два војника", из кога преносимо ове редове по свећене добровољцима:

»...Историја је наука, а мит је вера, мит је жива сила. Идеали истине, правде, човечности, свеколико преживљавање српског народа у прошлости, све је то уобличено у народном миту, као да је урезано златним словима на гранитној стени која вековима обележава пут већ одавно изумрлих покољења као и покољења чијом се крвљу непрестано кваси свака груда српске земље. Тим су путем увек ишли српски хероји и мученици. Тим истим путем данас иду млади српски добровољци. Међу њима нема ни очајника, ни песимиста, ни неверника. Српски мит је њихово оживљено »вјерују«, њихово духовно оружје, њихов победнички стег.

У току двогодишње борбе против народних гробара, они су најтежи део пута прешли. Њих је сто двадесет младих српских Шпартанаца прву бразду заорало, а за њима придолазе на хиљаде док се и ова њива не изоре. Да њих није било, да њих нема, одроди би нашу земљу разорили и у гробље претворили. Али светли пламен српске славне прошлости, запечаћене Светосавским и Косовским митом, поново је заблистао и српски народ од смрти спасао.

Генерал Недић се може дичити својим поносним синовима добровољачког корпуса. Они су најмлађи живи доказ да Србин неће, не може и не сме живети нечасно, кукавно и издајнички. Они су законити наследници — расни потомци — Душана силног и Цар-Лазара смиреног, Карађорђа и Синђелића, Кнеза Милоша и Танаска Рајића. Задојени неразводњеним млеком српске мајке, они су још од малена сазнали да је живот врело филозофије, а не филозофија врело живота. Празна и неплодна уобразиља универзитетских магистара уздизала је појам о стваралачкој еволуцији изнад идеје о Богу Творцу и срозавала народни верски идеализам под партизанског борбеног атеизма. Таква филозофија није могла прионути за племениту душу младих српских добровољаца. Здрава и свежа српска омладина одгурнула је то труло учење као лажне плодове јалових софиста и кужне идеале достојне само оних »шумских« дегенерика којима је коса већ кроз мозак проклијала. Та препорођена омладина не тражи Бога тамо где га не може наћи. Она га тражи и налази у величанственим творевинама народнога духа, у народним песмама и пословицама — тим живим пружинама народнога мита. Она открива живога Бога и чује његове вечне истине...«

М. СПАЛАЈКОВИЋ

Успомена на Милоша Војновића

Тужно шуми бучна Дрина, а њен шум пара душе као плач уцвељене мајке. Тужна је њена историја коју вековима прича каменим клисурама.

Било је пролеће. Небо је плакало као да сажаљева невине жртве, а његов се је плач спајао са уздасима стараца, ридањем мајки и циком деце. У ноћној тами, тамо у врбљаку, промичу сени. Укочена погледа и немих усана гледају ка источној обали.

И на другој страни је све будно. Сиве српске униформе измешале су се с поцепаним сеоским оделом. То су српски добровољци бившег 10 добровољачког одреда са својим храбрим командантом Милошем Војиновићем. Где су патње и страдања, где се вапије за помоћ, ту су они као и увек да се жртвују и помогну, уздигну и охрабре. Најбоља их води.

Заиста је ретко ко разумео патњу и страдања оних, које немилосрдна судбина баци на голе хриди рачанског среза, као што је то разумео Милош Војиновић. Ал он није био један од оних који сажаљевају и плачу над судбином страдалника, него активни борац који прискаче у помоћ. Безброј ноћи провео је он, радећи да смањи патње страдалника. Кадгод се сетим оног кобног пролећа, преда мном искрсне лик Милоша Војновића.

Као да сада гледам његов лик и читам бол његове душе, када пред нас двојицу ступи жена с дететом на руци и ослови га: „Господине Војиновићу, нашла сам ово дете на путу и доносим га Вама као нашем једином заштитнику. И ово писмо било је поред њега". Невештом женском руком било је поред имена мајке, оца и детета, написано и ово: „Како због болести и изнемоглости не могу више да носим своје дете, остављам га овде, верујући да ће се наћи нека хришћанска душа да га спасе".

Чудно је како се тешке успомене дубоко зарежу у душу и при сећању се нижу једна за другом у непрекидном низу. Много их је болних и преболних. Кад би их све навео била би то дуга историја патњи нашега народа, али још једну морам навести.

Био је хладан ветровит пролетњи дан. Пошао сам с њим у села Заовине и Секулиће да организујемо избегличке логоре. Пели смо се лагано уз стрме падине Таре. Разговарали смо о тешким патњама које преживљује наш народ. Са тугом је говорио о томе, али из његових речи увек је зрачила вера да је наш народ способан да све патње претрпи и да себи изгради срећнију будућност, а усхићењем је говорио:

„Узалуд мисле непријатељи да ће уништити српски народ. Захваљујући свесним омладинцима, који добровољно обукоше српску униформу и сврсташе се под српски барјак, Србија је спасена. Она је оспособљена да данас прихвати своју браћу страдалнике, а сутра, ојачала на својим исправним радом и нашавши свој прави пут, оспособиће се да пружи заштиту онима, који страдају.

Милош Војновић
(Ф арх. В.о. С.Д.К.)

Омладина вођена својим вршњацима, који нађоше још раније свој прави пут, буди се и чврсто стаје на своје ноге. Преваспитана у новом духу она ће бити гранитна стена на којој ће се саградити нова Србија снажна, јака и правична, Србија, Мајка српског народа, сарадница Европе и достојан члан општечовечанске породице. О ту гранитну стену разбиће се све оне силе које желе њену пропаст".

Попели смо се на Тару. Између густог дрвећа миленле су људске прилике и вукле за собом сухе гране, а тамо даље свуда по шуми су се пушиле ватре. Боса и презебла деца грејала су од зиме црвене ноге. Врло често поред ватре су се тресли болесници у грозници. Мајке су безумно зуриле у пламичак ватре не чујући више ни гласа детета које вапије за кором хлеба.

Погледао сам друга Милоша. Грчевито су се стезали мишићи, болно је цвилила његова душа, али он је јуначки стегао срце не дајући видног бола. Требао му је и сада благи осмех којим ће улити веру у крај патњи и бољу будућност. И заиста његове благе речи и топли поглед деловаху. Он их охрабри и упути у Секулиће и Заовине где их добровољци дочекаше и поделише с њима последње парче хлеба.

А шта да кажем о његовој љубави за оне мале избегле сиротане. Није он био отац само она два своја синчића са којима се толико поносио, него отац неколико хиљада избегличке деце.

По његовом наређењу основао сам избеглички логор. Преко хиљаду деце оспособио је овај логор за слање у унутрашњост Србије ,а у самом Смедереву смештено је 500 малишана. Бдио је он над њима као мајка над болесним дететом. Понекад би сео међу њих и разговарао с њима, а у оку би му заблистала суза. Био им је отац, а они њему драга деца. Мало је знала о томе јавност. Није он о томе говорио, па чак није допуштао ни да други о томе говоре. Али захвални народ је то осећао и дао му име „Избегличка мајка", име у коме је оличење доброте, племенитости и љубави. И заиста он је то име заслужио.

И као што је целога живота радио и жртвовао се за добро и срећу свога народа, тако је и пао за његов спас. Зар се је могло друкчије и замислити? Зар би херој Милош Војиновић, који је сагоревао у раду, могао умрети мирном смрћу на болесничкој постељи? Он се јуначки борио и као награду заслужио је јуначку смрт. Кад би његова увек насмејана, а сада хладна, уста могла изрећи последњу поруку својим друговима, не верујем да би она била: „Осветите ме!", него: „Спасите Србију и српски народ!" То је била његова жеља. То је био смисао његовог живота.

Владан Бијелић

Свака часна борба права има своје мученике

Крв, што херој за дом лије,
Живота је вечног слика,
Од признања историје
Нема лепшег споменика.

На згаришту српског дома
Пир спремаху кукавице,
Ал' уз тресак страшног грома
Светог Саве блесну лице.

Глас одјекну са висине
Александра Мученика,
Кроз зов оца домовине:
„У бој против издајника".

Тад истина вечна следи
У свом жару свога лица
Један јунак више вреди
Од стотине кукавица.

Нове мисли прворбори,
Убеђењу своме верни,
Млади српски добровољци
Родољуби неизмерни:

Сјатише се са свих страна,
И ко орли црне вране,
Најтежега српског дана
Потераше партизане.

Нове снаге вихор прави
Једне мисли, једних жеља,
Збратимљени у љубави
За Великог Учитеља...

Не праше их звона јека
Него потсмех и поруга
И понека суза мека
Родитеља или друга.

Осветника снага вре
Историју славну пиш
Равијојла вила бела
Уљубке им с лица

И поштењу осветника
Неће моћи да науде,
Ни потсмеси клеветника
Нит' упљувци вечног Ј...

Где се бели орли гласну
Свуд се српски барјак вије,
Свуд црвене звезде гасну
И нестаје тираније.

Они српску земљу красе
Пламом своје вере нове,
Ти изданци дичне расе
Што се српски народ зове.

Кроз напоре и победе
Заврнуше али шију,
Која хтеде да поједе
Српском роду панаију.

Србољубље пламен живи
Кроз страдање неизречно,
Сачуваше ови диви
Да Србија живи вечно.

Указујућ на погрешке
Што пропасти пут утиру,
На муке су они тешке
Навикнули и у миру...

Симбол снаге Србиног
И Косовског аманета,
Оставиће кроз векове
Никићева мала чета.

Вихор расног надахнућа
Српског села вечна слава,
Огледа се кроз прегнућа
Петровића Марисава.

Обрадовић, веран Богу,
Да Петровцу пример даде
Добровољци што све могу
За част рода да ураде.

Ту је дична младост смела
Да потврди реч у боју,
Ту је вила венце сплела
И песнику и хероју.

А Марковић Душко даје
Пример борца пример друга,
Добровољац да остаје,
Херој пушке, херој плуга.

И ако му ток живота
Безумничка рука скрати,
Херојства је врх Голгота
Што бесмртност дела злати.

Правог борца и хероја
Не заносе ловорике,
Зато Јова поред боја
Диже цркве и звонике.

И још многе снаге младе
У оквиру српског стега,
Стотине су и хиљаде
Сваки бољи од бољега.

У вери се оцртава
Сласт страдања, чар одлике,
Свака часна борба права
Има своје мученике.

Светитељски лик их води
Лик Матића Митрофана,
Мученика што га роди
Нова борба нових дана

Малодушност расе дави
Лаковерност српство хара,
У несрећи и у слави
Добровољац одговара.

„Видиш ове реке хучне
Кроз долине наше красне,
Чујеш песме милозвучне
Кроз пољане златокласне...“

„Чујеш била снаге свеже
Кроз сеоца моћи пуна,
Што у родном гају леже
Као стада свилоруна.“

„Рад узлета орловскога
Темељ наше борбе значи,
Јер прави је рад са кога
Стваралачка радост зрачи.“

„Од почетка памтивека,
Дух из рада снагу сише
Рад је крепост за човека
Радом људска душа дише.“

„Мржња лиже вал обести,
Којом љубав за рад руше,
Ти гробари здраве свести
И делати људске душе.“

„Подари нам српска мати
Понос што нас к небу пење,
Пре ћеш гору пољуљати
Него наше убеђење.“

„Историја наша цела
Херојског је соја стаза,
Поникли смо с њеног врела
И с косовских путоказа.“

„Несебичност и правица
Срж су нашег расног дуба,
Пред истином „издајица“
Бледе лажи „родољуба“.

За слободу борци пали
Светлом жртве род предводе;
Искуства су капитали
За државе и народе.

Нек истином успављује
Сеја брата, мајка сина:
Да већину побеђује
Храбро срце и истина.

Пред полетом што бес слама
Посга српству српство мило,
С очију му пада скрама
И заблуда ништавила.

Пред њиме је видик грано
Што га крило себичњаштво,
И буди се успављано
Српско чојство и јунаштво.

Бујни вихор мисли нове
Предрасуде старе брише,
Широм земље Србинове
Да се новим духом дише.

Иза мора вреле крви
Мирна радост да завлада,
Да на пос'о сретна врви
Жељна младост реда рада.

Залогу нам боље ере
Две божанске луче красе:
Љубав наше свете вере
И витештво српске расе.

Ф. Ј. ЂУКАНОВИЋ

Подвизи наших »родољуба« и »ослободиоца« из шуме

Одкако су добровољци дошли у крушевачки крај, почела се нагло да открива она крвава и тамна завеса иза које се крију двогодишњи преступи и злочини шумских бандита, »наших родољуба« и »ослободиоца«. До доласка добровољаца народ је живео под најстрашнијим терором и није смео ником да се пожали на све страхоте и зулуме које је проживљавао. Сад се разоткривају они бројни злочини, језивији један од другога и писаће се целе књиге о томе па ипак све крваве стране ових злочина неће моћи да буду исписане.

Данас ћемо овде навести само неколика карактеристична примера о неделима шумских бандита у крушевачком крају.

Милорад Милосављевић, војвода желјински, познат под именом *Рода*, по расформирању четника вратио се натраг својој кући у село Велуће. Он је син свештеника и из угледне породице у којој се неколико генерација одржавао свештенички позив. У кућу његовог оца, која је од бандита уништена, долазио је Краљ Александар, затим Стојан Протић и многи други угледни државници и политичари из прошлости.

У његову кућу, ноћу између 27 и 28 фебруара ове године, упала је руља од неколико десетина „дражиноваца“. Кроз прозоре је убачено мноштво бомби, од којих су скоро сви укућани је стража од четника који су чунастрадали. Пре тога побијена је стража од четника који су чували свога војводу.

По упаду у кућу, дражиновци су ухватили полумртву од страха војводину мајку Љубицу, стару 83 године, везали јој руке и ноге и запалили неколико бомби па је брзо положили преко бомби. Страховита експлозија разнела је у парампарчад несрећну старицу. Војводина жена Злата жива је заклана и исечена на комаде. Војводи Роди отсекли су главу и извадили му срце из груди.

„Дражиновци“ су раније убили војводиног брата, резервног коњичког поручника, као и војводиног сина. Сада су ухватили живог војводиног братанца и одвели га са собом на Гоч. Тамо су војводину главу натакли на колац и палили ватре и веселили се у знаку одушевљења што је убијен Рода, који је осуђивао бандитску акцију и помагао политику генерала Милана Недића. Испред коца на коме је била натакнута војводина глава, они су стрељали братанца, па потом развили коло уз опијање и пуцњаву из пушака.

После ових убистава, настављена је пљачка војводиног домаћинства. Неколико ноћи разносили су покретну имовину, стоку, 2 коња, кукуруз, ракију, вино, казане, пецару, амбаре, салаше, покућанство из пет намештених соба, као и 3 вагона бачви из подрума.

Последњи акт ове грозоте завршен је паљевином свих зграда и то: велика кућа, мала кућа, амбар, казаница, обор, штала, кафана и вила у винограду, живинарник и друге стаје. Од угледног имања дугогодишњег претседника општине Роде, сада су остали једино камена ограда, изгорели темељи и димњаци. Тако је у року од једне године дана потпуно уништена ова породица од шест чланова, само због неслагања и неодобравања рушилачко-злочиначке акције Николе Гордића и осталих дражиновских бандита.

Насилно одвођење сеоских домаћина у шуму

Ево шта прича један сељак домаћин из села Д. коме су шумски бандити ноћу упали у кућу и хтели да га насилно мобилишу „у име Краља и Отаџбине“.

„Двојица непознатих шумаца око пола ноћи упали су ми у кућу и тражили од мене да одмах с њима кренем до командира Боре Симића јер се спрема напад на Трстеник. Први ми је рекао: „Без поговора се мора ићи“! Ја сам одговорио да нећу. На то ми је он добацио: „Ти си против Краља“, нашто сам му ја одвратио: „Зар вам је Краљ наредио да Србе убијате“? На то ми је рекао други шумац: „Знаш ли ти да се мора знати ко је старији у овој земљи.“ Уперио је на мене пушку, а ја му рекао: „Удри, па заћите редом и побијте све Србе, који смо без оружја...“ Он ми је одговорио: „Без изговора само напред, иначе си одмах мртав, јер ниси само ти, има још твојих другова...“

Цела моја породица плакала је и говорила да ако хоће већ да ме убију нека ме убију ту на прагу куће. Они одговоришe како ме неће убити но да ме воде ономе који ће ми дати да извршим неки задатак. Обукао сам се и морао сам да кренем. Успут смо се препирали. Један од њих ми је рекао: „Какви сте ви људи, кад не можете да схватите шта је ваш задатак и нећете да га извршите...“ На то сам му ја одговорио: „Е, мој младићу, млад си ти и зелен да мене учиш. Има нас 80% који мислимо својом главом и боље умемо да расуђујемо него тај који је тебе послао. Он ти је казао оно што њему годи, а није ти рекао истину која је корисна за српски народ. Да ти је истину рекао, ти би од њега побегао. Шта треба радити, то ми боље знамо који смо старији и више искуства о свему имамо.“

Код општине у селу С. затекосмо још двадесетину људи без оружја. Само је један од њих био с пушком тако да их је сад било тројица с пушкама. Окупљени људи негодовали су и протестовали што су нас овде довели и куда мисле да нас воде.

Зар да сада наше село које је било досад мирно да упропасте и сатру? Најстарији међу нама молио их је да нас пусте натраг кућама јер оваквим поступцима страдаће и наше село и сви наши. На то је један шумац одговорио да они не слушају „пијане људе“, а ја сам на то рекао да је сваки онај који неће да говори оно што шумскима годи, да је сваки тај или пијанац или бунтовник или издајица.

„Зар не видите да сте таквим својим радом попалили многе домове па и цела села.“ На то су они викнули: „Дајте конопац па га вежите.“ Пошто није било конопца, један од њих гурну ме у гомилу и наредише да се иде напред.

Дубоко у ноћ стигли су до командира банде, Боре Симића. Питао је ону тројицу пратиоца да ли смо се успут бунили, нашто они одговорише да су се сви бунили, а нарочито ја. Тад је Бора рекао: „Онај који овом земљом наређује, његова се наређења морају слушати.“ Ја сам рекао, мислећи на генерала Недића, да се нама наређује да будемо мирни и да радимо свој посао па да ће бити све добро. На то је Бора рекао: „Нема, Бато, више мрдања! Мора да се устане, па да се добије слобода.“ „Хвала вам на тој слободи“, одговорише неколико сељака, кад нас све из реда истребљујете“. Шумци се наљутише, а особито Бора командир, који оштро рече: „Ми се, Бато, бијемо за Краља и Отаџбину.“ Одговорио сам: „Добро, брате, ако тај Краљ наређује да убијате Србе и уништите наш народ, зашто се борите за њега, јер такав Краљ који није пријатељ свога народа не треба нам. Ја мислим да ви то све радите без ичијег наређења, чим ви сваке ноћи по некога честитога српског домаћина опљачкате и закољете тако да његова породица и не зна зашто сте га убили. Доћи ће дан кад ће се морати да полажу рачуни за овакав убилачки рад. Пошаљете два разуларена и заведена детета, који су своје куће запалили и родитеље упропастили, па ухвате честитог домаћина, измрцваре га, изведу из куће и негде у шуми закољу, опљачкају га до голе коже, па то носе својој дружини и хвале се како су убили човека без оружја, а опљачкане ствари међу собом поделе. Ето, господине, са таквим ви хоћете да нама донесете слободу...“

На то ми Бора рече да су они мене сматрали за другчијег, за паметна домаћина и најугледнијег на селу, али сад да види како ја заводим народ. Ја му рекох: „Па зар је то завођење народа кад му саветујем да буде миран и да ради свој посао да би што више српских глава остало до краја овог рата.“ На то ми Бора рече: „Не могу сада ја с тобом да расправљам, јер ти си велики политичар“ и викну двојици да ме одмах спроведу на њихов виши суд... Бора рече: „Ако покушам да бежим да ме одмах убију...“

Доласком добровољаца у овај крај били су ослобођени из канџи шумскиих бандита сви сем једнога кога су при покушају бекства убили бандити. Сељаци су се вратили сада својим кућама и на миру врше свој посао.

Ко је командир Бора Симић

Ко је командир Бора Симић којег спомиње горњи извештај сеоског домаћина из Д. нека нам каже овај документат:

Милица Р. Ђокић, из Богдања, стара 20 година, удата, мајка једног детета, на саслушању у Трстенику 24 августа о. г. изјавила је следеће:

„Никада никакве везе са четницима нисам имала ни одржавала. Знала сам да они долазе у село са својим командиром Бором Симићем. Тако је једном приликом Бора Симић дошао у Богдање, на трећи дан Духова ове године, и увече послао код моје куће једног четника који ми је рекао да морам одмах да идем код Боре, у стан Раде дућанџике.

Кад смо остали на само Бора ми је рекао да му се свиђам и да жели да му се телесно подам. Ја сам плакала и рекла да сам удата жена и да не смем и да не могу због мужа, али ми је Бора рекао да морам да му се подам, узео је свој машингевер и рекао: „Одмах лези, иначе ћу са овим машингевером да те пречистим.“ После тога ја сам легла и подала му се. Ја сам била уплашена и уплакана, али ми је Бора рекао да своме мужу кажем да ме је он звао ради неког саслушања и забранио ми да о томе говорим и да се удаљујем из куће и села. Мој је муж дознао за овај случај и био ме је отерао неколико дана од куће, али ме је по наређењу Борином натраг кући вратио...“

То је само један подвиг овог шумског „родољуба“ командира, а какве је све још злочине и каква насиља вршио, и то ће једног дана да изиђе на видело.

М. В.

Ланена влакна и тканине

Наша текстилна индустрија је сразмерно врло добро развијена Неколико добрих текстилних фабрика на територији Србије биле су у стању да задовоље готово све домаће потребе. Али, услед недостатка привредног плана, док се с једне стране подизала текстилна индустрија, с друге стране није се предузимало ништа да би се развила и производња текстилних сировина. Услед тога целокупна та индустрија била је потпуно зависна од иностранства. Тако се десило да ми данас, и поред текстилних фабрика, трпимо велику оскудицу у текстилној роби.

Да би се та несташица колико толико ублажила у садашњости и скорој будућности, један од најефикаснијих и најбољих начина биће да се обратимо нашој плодној земљи и настанемо да производимо што веће количине биљки за пређу, тј. лана и конопље.

Предратна производња лана у Србији била је доста ограничена и сводила се углавном на западне крајеве Србије. Сада је потребно да се она прошири у што већој мери и да се свако подесно земљиште искористи за ту културу, како би производња ланеног влакна и ланених тканина добила што ширу примену како у домаћој радиности, тако и у нашој текстилној индустрији.

ИЗРАДА ЛАНЕНИХ ТКАНИНА

Значај лана за израду тканина је врло велик. Лан не само што је раван памуку, него га чак превазилази лепотом и јачином влакна. Нарочитом прерадом, такозваном котонизацијом лана, добија се у индустрији влакно потпуно исто као памучно. Батист платно, које се врло много тражи, израђује се од ланеног влакна. Исто тако израђују се од ланеног конца чувене и скупе т.зв. бриселске чипке. Од грубог ланеног платна које се добија из биљки намењених производњи семена, праве се џакови или грубо платно за радничка одела. Код старих културних народа, Грка и Египћана, гајење и прерада лана била је одавно позната, а стари словенски народи углавном су израђивали тканине од лана за своја одела. Исто тако лан су гајили и употребљавали сви народи северне Европе.

Поред значаја ланеног влакна, велики значај има и ланено уље, које налази своју широку примену у индустрији, а из остатака оцеђеног ланеног семена добијају се ланене погаче, које претстављају одличну сточну храну.

Према томе да ли је лан намењен производњи влакна или уља подешава се и начин његовог гајења. У овом случају обратићемо нарочиту пажњу гајењу лана за производњу влакна, односно за израду тканина.

ГАЈЕЊЕ ЛАНА

Лан се сеје два пута годишње, у пролеће и у јесен. Пролећња сетва почиње у марту, а јесења у септембру.

Најбоља земљишта за сетву лана су равна места заклоњена од ветрова. Добро је пазити на то да земљиште не буде окренуто југу, како сунце не би упијало сувише влаге из земље. Погодна су земљишта која нису кисела, сува, сувише тешка или сувише кречна. Најбоља су лакша влажнија и лако пропустљива земљишта. Нарочито добро успева на новим, свеже разораним земљиштима. Коров никако не трпи. Исто тако не подноси гајење на истом месту. Може се гајити на претходним ливадама пашњацима, луцериштима, детелиштима и ђубреном угару. Може најзад да успева, ма да нешто лошије, и после стрнина После лана могу да се гаје сви њивски усеви, осем оних који траже јако нађубрено земљиште.

Лан тражи ђубрење. Стајско ђубре је одлично, али у сваком случају мора бити прегорело ако се ђубри директно. Свеже ђубре је добро само ако је њиме ђубрена претходна култура. Директно се пак може вршити ђубрење осоком и компостом.

Пре сетве мора се извршити дубоко орање, до 20 сантиметара. После тога земљиште треба подрљати и оставити извесно време да се слегне. Тек тада приступити сетви.

СЕТВА ЛАНА

Чим се изврши припрема земљишта и чим се оно слегне, треба приступити сетви. Нарочита пажња мора да се обрати семену, које треба пречистити од коровског семена и пазити да буде потпуно здраво.

Сеје се сејалицама на редове, или омашке. Густина зависи од тога да ли ће се усев гајити за влакно, или за уље. За добијање финог влакна сеје се што гушће, а за добијање семена што ређе. Пошто се код нас лан редовно гаји и за семе и за влакно, најбоље је растојање између редова 15 до 20 сантиметара. Тамо где се гаји искључиво за фино влакно размак између редова треба да буде 6 до 10 сантиметара.

Код густе сетве и сејања омашке количина семена износи 200 кгр. по хектару, а при сејању сејалицама до 160 кгр. по хектару. Код сетве за комбиновану производњу иде до 120 кгр. по хектару. Сеје се на дубини од 1 и по до 2 и по сантиметра. После сетве врши се изравнавање површине бранама и равњачима. Препоручује се и ваљање, ако земљиште није влажно и тешко.

УЗРАСТ И НЕГА

Ако је земља претходно добро обрађена, нега лана не задаје великих брига. Лан посејан на време ниче већ после 7 до 8 дана. Главну опасност у току узраста претстављају корови, те је неопходно плевити ако се коровске биљке појаве у већим количинама. То плевљење врши се после кише, док је земљиште још влажно и кад биљке достигну висину око 10 сантиметара. Ако би се корови и после тога појавили може се плевити још једном, кад висина биљки буде око 15 сантиметара. Доцније плевљење врло се тешко изводи.

Берба лана зависи од тога да ли се гаји искључиво за влакно, или искључиво за семе, или пак комбиновано за влакно и за семе.

Ако се гаји за фино влакно, берба се обавља у стању зелене зрелости, то јест одмах после цветања и заметања плода, док је биљка још сасвим зелена, а само доњи листови почињу да жуте. Ако се гаји за комбиновану производњу, онда се жетва врши у доба жуте зрелости, кад су већ две трећине биљке добиле жуто лишће. Овакве биљке дају семе за цеђење уља, а поред тога већу количину влакна али је оно грубље. Међутим, и у домаћој радиности и у индустрији може одлично да послужи.

При кошењу покошене стабљике се слажу се у руковети, а затим се везују у снопове од 10 до 15 сантиметара дебљине, који се остављају да се извесно време просуше.

Лан покошен за производњу финог влакна даје 15 до 60 товара по хектару, од чега се прерадом добија 200 до 800 кгр. влакна. Лан покошен за комбиновано искоришћавање даје више влакна грубљег квалитета, а поред тога још 5 до 6 товара семена за производњу уља и уљаних погача.

СПРАВЉАЊЕ ПЕКМЕЗА ОД ШЉИВА

Код нас најраспрострањенији начин остављања шљива за зиму састојао се у сушењу шљива. Ове године, кад је шљива изванредно добро родила, наши шљивари, а и остало становништво, треба да се потруде да за зиму оставе што више шљива прерађених у пекмез.

Пекмез од шљива справља се на домаћи или на фабрички начин. На фабрички начин справља се у фабрикама, а таквих фабрика имали смо пре рата свега једну у Крагујевцу. Другим речима, највећи део пекмеза мора код нас да се спреми на домаћи начин.

ДОМАЋА ИЗРАДА ПЕКМЕЗА

При домаћој изради пекмеза шљива се кува непосредно на ватри у плитким бакарним казанима, чија је дубина до 60 сантиметара, а могу да приме 800 до 900 кгр. чорбе од шљива. Казани од гвожђа и алуминиума нису подесни јер их киселина од шљива нагриза и пекмез може да упије једињења тих метала.

За пекмез су најбоље јесење шљиве пожегаче. Напротив летње шљиве, које имају обично мало шећера а доста киселине, треба првенствено искористити за друге врсте прераде, или им пак при укувавању додати шећер. Шљиве за пекмез морају затим бити потпуно зреле, а из њих треба издвојити труле и буђаве. Велика је грешка ако се пожури са прављењем пекмеза пре него што шљиве почну да се суше, јер од њих се не може добити добар пекмез.

При кувању шљива за пекмез у казанима треба казане сместити под неки кров добро заштићен, да киша не би допрла у казан. Спремљене шљиве сипају се у казане и прелију са 20 до 50 литара воде, према томе да ли је шљива сува више или мање, па се затим кувају 3 до 4 сата.

КУВАЊЕ ПЕКМЕЗА

За време кувања шљиве се раскувају толико да се из њих коштице могу лако повадити. Тако раскуване шљиве сипају се из казана дрвеним кашикама у кацу. Одатле се пак пресипају кроз решета у две друге мање каце. Решета треба да су од испреплетене металне жице, да би при сипању коштице на њима остале. Трљањем чорбе преко решетка тај се посао убрзава.

Овако процеђена чорба враћа се натраг у казане и почиње опет кување које траје 6 до 8 часова према зрелости шљива и јачини ватре. За све време кувања пекмез треба мешати кашикама, да не би загорео.

Пекмез је готов кад добије затворену скоро црну боју и кад је толико густ да са кашике не отпада лако већ се отеже као тесто.

КАКВОЋА ПЕКМЕЗА

За 100 кгр. пекмеза потребно је 300 до 360 кгр. сирових шљива, према томе да ли су више или мање зреле. Међутим, не треба заборавити да ће зрелија шљива увек дати пекмез далеко боље каквоће.

Шећер је најглавнији састојак пекмеза по коме се оцењује не само његова каквоћа, већ знатно утиче и на што дуже чување производа. Ако је пекмез јако разблажен, то јест није довољно укуван и садржи сувише много воде, лако ће се и за кратко време искварити услед појаве буђи квасних гљивица, бактерија и др. Сматра се да ће се најбоље одржати пекмез који садржи 65% шећера. Међутим, у нашем пекмезу који се прави без додатка шећера природна количина шећера износи око 40%. Ипак, ако је такав пекмез добро укуван може се сачувати годину и више дана.

Од недовољно зрелих шљива добија се пекмез отворените боје, киселог укуса и недовољно сладак. Он се тешко кува, брзо се укисели и побуђави. Ако се претходно не издвоје труле и буђаве шљиве, пекмез добије непријатан мирис и укус, а исто тако је подложан брзом квару.

ЧУВАЊЕ ПЕКМЕЗА

Пошто се пекмез искува на горе наведени начин, казани се скину са ватре и оставе да се расхладе. Затим се пекмез сипа кашикама у бурад разне величине, која су обично од буковог дрвета. Бурад треба да су направљена од довољно јаких дуга и стегнута дрвеним или гвозденим обручима, ако је пекмез намењен за извоз или дужи пренос.

Често се у оскудици већег броја казана пекмез сипа у бурад пре него што се потпуно расхлади. Да у том случају не би буре остало доста празно услед доцнијег расхлађивања и скупљања пекмеза, обично се пекмез најпре сипа до половине бурета, па се после бурад допуњује.

Кад је буре испуњено, сам пекмез у њему, ако је добро укуван, залепи све пукотине, нарочито међу дугама, те се на тај начин избегава скоро сваки додир пекмеза са спољним ваздухом. Напротив, ако није довољно укуван те остане у житком стању, он цури између дуга, те се лако дешава да се укисели и побуђа. Поред тога спољни ваздух који лако продире у буре може такође да га брзо укварии.

Одзив на апел фонда српских привредника

На апел Фонда српских привредника за школовање обдарене српске сеоске сиромашне деце почели су да се одазивају и привредници из унутрашњости. Тако су приложили чланови Удружења трговаца за Срез орашачки у Аранђеловцу и то:
Тихомир Радовановић, трг. 2.000 дин.; Благоје Стојановић, трг. 200; Живомир Бошковић, кафеџ. 100; Аврам Дамњановић, трг. 200; Живко Никитовић, каф. 100; Живорад Матијашевић, трг. 200; Милован Катанић, трг. 200; Милорад Миловановић ,трг. 100; Коста М. Анић трг. 200; Сеоска здравствена задруга Аранђеловац 500; Живорад Божић, трг. 200; Аља Т Ђорђевић, кож. трг. 500; Драгољуб Анд. Стојановић, трг. 500; Васа Стефановић, трг. 500; Милан Ломић, трг. 100; Милан Милићевић, продавац новина 50; Драгутин Јовановић, трг. 150; Алекса Кочмарук, трг. 200; Јустина Рајић, каф. 100; Божа Петровић, трг. 200; Душан Божић, трг. 100; Милан Кубуровић, хотелијер 500; Мирко Мрђановић, индустр. 500; Милутин Ђорђевић, трг. 500; Ђурђе Јеремић, трг. 200.

Фонд овим путем поново апелује на све родољубе да се угледају на горње прилагање. Прилози се могу слати на Фонд српских привредника за школовање обдарене српске сеоске сиромашне деце, Београд, Влајковићева број 5 или преко чековног рачуна Фонда код Поштанске штедионице бр. 62.931.

Пољопривредни радови у октобру

НА ДОМУ

Недовршене грађевинске радове доврши. У колико то већ ниси урадио доврши тријерисање и запрашивање семена озимих стрних усева које ћеш сејати. Кречи све просторије у којима станујеш. Кувај пекмез од шљива и парадајза. Спремај зимницу. Стоку коју не можеш преко зиме исхранити продај или кољи. Храни што обилније стоку одређену за посек.

КОД СТОКЕ И ЖИВИНЕ

Води рачуна о правилној исхрани и нези стоке. Док има паше истеруј стоку на пашу. Ако је паша слаба дај стоци ујутро и увече накошене луцерке или детелине. У суву сточну храну мешај лишће сточне репе. Постепено преводи стоку на исхрану сувом храном. Штале и живинарник окречи; под, прозоре и остало оправи. Живинарник дезинфикуј паљењем сумпора и окречи га.

НА ЊИВИ И ЛИВАДИ

Довршавај сетву озимих усева: пшенице, јечма, овса, граорице, грашка, ражи. Сетву обављај по могућству сејалицом, јер на тај начин уштеђујеш семе, боље га распоређујеш у земљу, боље га затрпаваш, а што је најглавније обезбеђујеш бољу жетву. Почетком месеца сеј луцерку и детелину, јер ћеш јесењом сетвом обезбедити 1 до 2 откоса више него ако их посејеш у пролеће. Довршавај сетву хељде и проса које си посејао као други усев. Вади шећерну и сточну репу. Сточну репу трапи покривајући је слојем земље од 30 до 40 сантиметара. Луцерку и детелину коси и суши.

У ПОВРТЊАКУ

Прикупљај семе од поврћа. Довршавај сађење и расађивање салате, лука, и јагода. Сеци купус за зимску потрошњу.

У ВИНОГРАДУ И ПОДРУМУ

Почни бербу грожђа. Стоне сорте грожђа које имају дебелу опну стављај у чисту и суву струготину да би их што дуже сачувао. Вади калемове из пропоришта, класирај, везуј у снопове и трапи у умерено влажан песак у подруму или напољу. Орезуј дивљу лозу и поступи с њом на исти начин као и са калемовима. Отачи ширу за справљање белог вина. У комину долиј воде, па је пеци или прави комињак. Подрум чешће обилази, прегледај и проветравај.

НА ПЧЕЛАРНИКУ

Довршавај узимљавање кошница. Склањај их у суве и заклоњене просторије. Сужавај лета и око пчеларника сеј фацелију.

КУЛТУРА

Крај једне књижевне легенде

СИМА ПАНДУРОВИЋ И СКЕРЛИЋ

Сима Пандуровић, иако песник филозофског кова, иако срећен и врло пријатан козер, за својих 40 година књижевног рада, имао је необично борбене и идеолошке тренутке, од којих су неки већ ушли у књижевне легенде.

У доба кад је Сима Пандуровић почео да пише, средишња личност српске књижевности био је Јован Скерлић.

Скерлић и Пандуровић морали су се сусрести. Тај сусрет књижевна легенда обавила је нијансама које не одговарају стварности.

Сада када Сима Пандуровић навршава 60 година живота и преко 40 година књижевног рада, нашли смо српског мисаоног песника и, захваљујући његовој предусретљивости и пуној душевној свежини, обновили неке од тренутака тога значајног доба српске књижевности

Скерлић је први објавио Пандуровићеве песме

Крепак, мудрачки насмејан, необично спонтан и присан, Сима Пандуровић оставља сјајан утисак човека пуне песничке културе. Пун је шароликих појединости, али увек при своме песничком ставу. Литерарни поглед на свет код Пандуровића је органски дах: из њега струје књижевне оцене, књижевни проблеми на начин сталоженог борца за превагу мисаоне лепоте.

Пандуровић не прича, не евоцира: као златна смола деблом бора, такт животне густине избија из његових разговора:

„Године 1902, у часопису *Покрету*, објавио сам V чин Игове драме *Краљ се забавља*, коју сам разоноде ради превео. То је одмах запажено. Риста Одавић, тадашњи драматург Народног позоришта, затражио је цео превод, упутио га Скерлићу, који је био члан позоришног књижевног одбора, и већ после кратког времена добијем позив од Скерлића. Имао сам 19 година, био сам студент; Скерлић је био на гласу, — страх и трепет. Дошао сам, упознао се: Скерлић је на мене оставио утисак отворена, искрена човека. Пошто је ставио неке мање примедбе на мој превод **Краљ се забавља**, повео се разговор о књижевности, о којој је говорио јасно, прегледно и убедљиво, па чувши да и ја пишем песме, затражио је да му их донесем. После извесног времена донео сам му неколико, опет смо разговарали о књижевности, опет сам имао утисак снажна и искрена идеолога без икаквих завијања."

„Од тих неколико песама, које сам му предао, Скерлић је одабрао две и 1903 штампао их у **Српском књижевном гласнику.**

„Те две песме биле су **Северна ноћ** и **У пролазу јуче.**

„Тада је важило да ко, поред Скерлићевог сита и решета, уђе у *Књижевни гласник*, песник је без мане и поговора.

Пандуровићев највећи хонорар

„На настојање Скерлића и Ристе Одавића, свој ћачки превод Иговог **Краљ се забавља** морао сам дефинитивно стилизовати за 7 дана. Затворио сам се, запео и за то време свршио што се тражило. Преводом су били задовољни, Народно позориште га је примило и дало ми хонорар од 500 динара. У то време та свота је била еклатантно замашна, а и сад после 40 година мога књижевничког рада, могу рећи да је то мој највећи књижевни хонорар. Јер 500 динара, године 1902 значило је у ствари суму од 25 наполеона. А тај више-милионарски хонорар ретко да пада, нажалост, у руке српских књижевника. Што се тиче драме **Краљ се забавља**, она због тадашњих прилика није могла одмах бити давана, већ је у Народном позоришту приказана тек после две године, 1904.

Разговори Скерлић—Пандуровић

„После првог сусрета са Скерлићем, после мојих првих песама објављених у **Књижевном гласнику**, ја сам се често налазио са Скерлићем. Иако је био велики радник, професор Универзитета, уредник **Књижевног гласника**, новинар и писац великих литерарних монографија, дела, текуће критике, Скерлић је увек имао времена да опширно и срдачно са сваким интелектуалцем поразговара. Скерлић је волео да, како се то онда говорило, корзира, тј. да се стално, свако вече, прошета с пријатељима Кнез Михаиловом улицом и Калемегданом. Као и други, и ја сам му често прилазио. Код њега сам увек наилазио на добрење, на искреност, на пријатељску подршку.

„Кад је 1908 изишла моја прва збирка **Посмртне Почасти**, Скерлић је написао о њој опширан есеј. Као што је познато, он ми је признавао песнички дар, о њему се озбиљно и похвално изразио, али ми је замерао песимизам.

У тој својој критици Скерлић се мало више упустио у уопштавања. Он је сматрао да је песимизам, декаденско, патолошко осећање, да је путем стране лектире код нас унесено, да може да се изметне у општу заразу на штету здраве стране националног живота. Ја сам, пак, био далеко од тога. Певао сам о оном исконом болу људи, а како ће га други називати, то је за сваког песника, па и за мене ирелевантно.

Кад смо се после те његове критике срели, он ми је рекао:

— Господине Пандуровићу, не сматрајте да је то напад на Вас. Ја само не могу да разумем одкуд код Вас, младога човека, тај апсолутни песимизам...

О апсолутном песимизму

„И дискусија се наставила. Њена је садржина иста она коју сам и доцније, коју и сада заступам. Наиме, Дис и ја нисмо песимисти у том смислу што би имао тобож били претставници једне песимистичке генерације, с књишким угледима на песимистичко декаденство Запада. Дис није ни читао Бодлера, бар у оно време...

„Ја песимизам сматрам као личну ствар сваког песника, као природну дозу осећања животних недаћа, као потстрек да се и о негативним странама живота мора рећи искрена мисао, искрено осећање. Бол има пуно право на пуну песничку реперкусију. Кад би се само певало о радости...

— Па како Ви пишете? упитао ме је Скерлић.

— Пишем обично у поноћ и само кад сам нерасположен. Иначе, ја сам у обичном животу далеко од сваког апсолутног песимизма, живот поштујем и волим и нећу да га песничким надахнућем кварим. Дође суморан тренутак, удубим се у њега, отелотворим га, песма је ту — а после, ја сам обичан човек као и други...

— Јер кад сам расположен, то расположење нећу да кварим на пором око писања стихова, римовања речи, пошто песнички занат није лак. Кад сам расположен, хоћу да останем расположен. Дакле, песме пишем ноћу, нерасположен, у идејама негативне силине живота, коју сваки мисаони и осећајни човек мора да преживљује...

— Е, то је песнички! Свакако да песничка машта најбоље ради ноћу. Што се мене тиче, ја најбоље радим од 5 до 7 часова изјутра! примети Скерлић.

„Није, дакле, тачно да је између Скерлића и мене, после ње гове критике о мојим песмама, постојало неко књижевно непријатељство. Ми смо и даље били добри познаници, добри пријатељи. Он је задржао свој став, ја сам задржао свој правац. Једино се политички нисмо слагали.

Сима Пандуровић као националиста

„Као што је познато, Скерлић је припадао тадашњем југословенском покрету, док сам ја био чист националиста. Сматрао сам да ми је дужност да првенствено радим на продубљивању у српске кудтуре, да пре свега и све учиним за тло на коме ме је први пут сунце огрејало, прва киша сасвасила. Национализам сам сматрао као искрени, спонтани, искони, биолошки патриотизам.

„Као студент био сам претседник националистичког студентског клуба.

„У то доба често смо навраћали у тадашњи „Руски Цар". Ми националисти, имали смо свој сто, југословенски настројени свој. Сви смо били добри познаници, добри другови, али кад се идеологије младих људи укрсте, дође и до жучних распри. Једнога дана распра та два стола била је толико жива да смо полетели једни на друге. И наравно, бујној младости очи брзо замагле, столице су полетеле, настао је дар-мар и по леђима су одјекивали читави сонети. Брани смо своја гледишта, а сутрадан и доцније опет смо били другови и познаници. Уосталом, све је то везано за сваки идеализовани омладински покрет.

СИМА ПАНДУРОВИЋ

(Фото: „Српски народ")

Скерлић води рачуна о Пандуровићу

„Скерлић је био отворен човек: кога је волео, волео га је потпунце, кога није трпео, није га потпунце трпео.

Тако, на пример, Скерлић никако није могао да схвати зашто Владислав Петковић-Дис своје посетнице штампа само са „Дис" Он није могао да разуме да млад песник може бити занесен, амбициозан, настран, својствен, и то Дис једнако му је боло очи.

„Кад је на кога сручио сав свој критичарски негатив, обично би рекао:

— Е сад може да купи билет за Земун! Што је значило да литерарно треба да се сели из земље.

„Према мени, и поред понеких размимоилажења, остао је искрен, исправан. Кад ми је већ било дојадило да наставникујем у Ваљеву, тежећи да као писац будем у центру, у Београду, обратио сам се Скерлићу писмом и он ми је после два дана одговорио, да он баш најбоље не стоји са тадашњим министром просвете, али да ће с премештајем покушати, јер сматра да би ја требало да се налазим не у Београду већ у Паризу на усавршавању. И заиста, после извесног времена добио сам премештај за Београд.

„Кад ми је отац умро, Скерлић је то дознао и при првом сусрету рекао:

— Вама сада свакако треба пара! Потписаћу вам меницу!

Наравно да сам му заблагодарио, али сам тај његов гест дубоко ме је дирнуо.

Пандуровић о Скерлићу

— Дакле, није све онако како је књижевна легенда претставила?

— Није! Скерлића сам поштовао, али је Скерлић мене поштовао. Размимоилажења су постојала, али су имала тон дискусија. Један велики радник, један уопште отворен и искрен човек, једна беспоговорна вредност — био би човек сувише ситан да то не призна, да то не уважава"...

Све је то Сима Пандуровић испричао зрелином незаинтересованог прегледа тих већ далеких догађаја, топло, својтљиво, смешкајући се често као дете, као песник, коме у тим тренутцима перо да је у руци, свакако би дао образац меморијалне књижевности.

Па онда одједном прометејска бора на челу...

Четрдесет година борбе, рада, стварања је прохујало, а та плећа још су права, као да баш неће да се нагну над безобзирном свакидашњицом из које су несебично извлачени бисери српске речи.

НОВА НЕМАЧКА АРХИТЕКТУРА

Маузолеј на Краљевском тргу у Минхену (архитект: Паул Лудвиг Трост) *(Фото: Е. К.)*

Година 1933, доласком националсоцијалиста на власт у Немачкој, значила је судбинску прекретницу и у немачкој архитектури, крај једном до тада хаотичном стању. Обнова, ношена од једне младе и здраве идеологије, отпочела је у свима областима културног живота.

Прве грађевине овога доба, по стале су у сваком погледу меродавне за доцнији развитак. То су били радови архиктекте *Паула Лудвига Троста,* у Минхену. Пред саму 1933, он је у тесној сарадњи и на потстрек Вође обновио и преуредио једну аристократску палату, са много успеха, у „Мрку кућу" националсоцијалистичке партије. Томе је следовао један блок зграда у квадрату, са монументалним фасадним стубовима од најплеменитијег материјала — „Кућа немачке уметности" намењена уметничким изложбама, које се приређују сваке године .Озбиљан и стил пун достојанства ове зграде, имао је програматски карактер.

Најзначајније дело архитекте Троста, чији завршетак није доживео, било је преуређење Краљевског трга у Минхену, за зборно место националсоцијалистичке партије. Овај историски трг са својим класицистичким зградама, преуређен је из основа у прави народни трг. На јединој отвореној страни, саградио је архитекта Трост Маузолеј палим новембарским борцима, зграду врховног партиског вођства, и зграду Вође.

Готово у исто време сграђена је палата Министарства ваздухопловства Рајха, у Берлину, дело архитекте *Сагебила.* Палата је изведена у строгом стилу, док је за репрезентативне сврхе преуређен суседни Пруски Ландтаг, сада „Дом авијатичара", намењен друштвеним циљевима, где је употребљен скупоценији материјал, тако да је уметничко-занатска техника дошла до израза.

За Олимпијаду у години 1936, изграђена је у Берлину тзв. спортска варош Рајха. Архитекта *Вернер Марх* створио је, потпуно преуредивши стари стадион — дело његовог оца —, један од најмодернијих и величанствених спортских терена на свету. Свечану прилазну улицу, стадион за 115.000 гледалаца, мајску пољану са звоником, стадион за пливање, Дитрих-Екартову позорницу под ведрим небом, „Дом немачког спорта", Академију за телесно васпитање, сале за предавања и вежбаонице итд., све наизано на једној величанственој осовини.

У Нирнбергу је у току година изграђен простор за свечане дане конгреса партије, са многобројним зградама. Архитект *Алберт Шпер,* добио је налог од Вође Рајха за коначно преуређење и изградњу истог. Једним свечаним прилазним друмом, дужине 2.100 метара и ширине 95 метара, створио је Шпер свом целокупном комплексу једну монументалну осовину, која је створила одређени архитектонски однос између постојећих и предвиђених изградњи. Завршена је тзв. Цепелинова пољана, са својим репрезентативним, у камену изграђеним, трибинама. Отпочета је изградња велике покривене конгресне дворане. У плану је даље један огроман стадион, који може да прими огроман број од 405.000 гледалаца.

У Берлину је изградио Алберт Шпер, проширење постојеће исте риске зграде, нову Канцеларију Рајха. Чудновати облик овог грађевинског објекта — издуженог и уског простора, са главним улазом са уже стране — није претстављао никакву тешкоћу за овог архитекту. Баш напротив, то га је инспирисало за једну јединствену и генијалну идеју: повезао је у једну осовину све репрезентативне просторије ове зграде, различито уредио према намени у облику и боји, чији врхунац претставља — формално и просторно — радна соба Вође Рајха.

Ова изградња била је истовремено и организаторски успех првог реда. Цео грађевински посао као и унутрашње уређење, изведено је за невероватно кратко време, од непуних девет месеци.

Поред ових изразито репрезентативних изградњи, завршено је много шта, као Васпитни замци партије, споменици палим ратницима, војни објекти свих врста, зграде за индустриска постројења, позоришне зграде, унутрашња архитектура бродова „Крафт дурх Фројде", и разуме се зграде за становање у одговарајућем обиму.

Нова Рајхсканцеларија: радна соба Вође Рајха (архитект: проф. Алберт Шпер) *(Фото: Е. К.)*

Било би погрешно, када би доносили суд о творевинама нове немачке архитектуре, кад би се задовољили само набрајањем најлепших. Све ове грађевине замишљене су у оквиру опште изградње. Поједине грађевине долазе тек онда до израза и значаја, својом архитектонском повезаношћу са околином.

Величанствено ново планско изграђивање градова, као што је Берлин, Минхен, Дрезден, Аугзбург и Вајмар у току је. Остварење ових планова обухватиће више деценија. Широке велелепне улице даће нов изглед проширеним прилазима старих градова, створиће се нови тргови, а тиме и нова архитектонска средишта. И што је најважније, ове зграде припадаће народној заједници.

Приказ нове немачке архитектуре не би био потпун, кад не би поменули аутостраде Рајха, заједничко дело немачких инжењера и архитеката. Исто тако су изванредне изградње виадуката и мостова, који су изграђени у вези са аутострадама. У њима је можда највише дошло до израза, оно битно у појму лепоте: јасне и органске форме, живе површине од најплеменитијих материја.

Др. инж. Х Корте

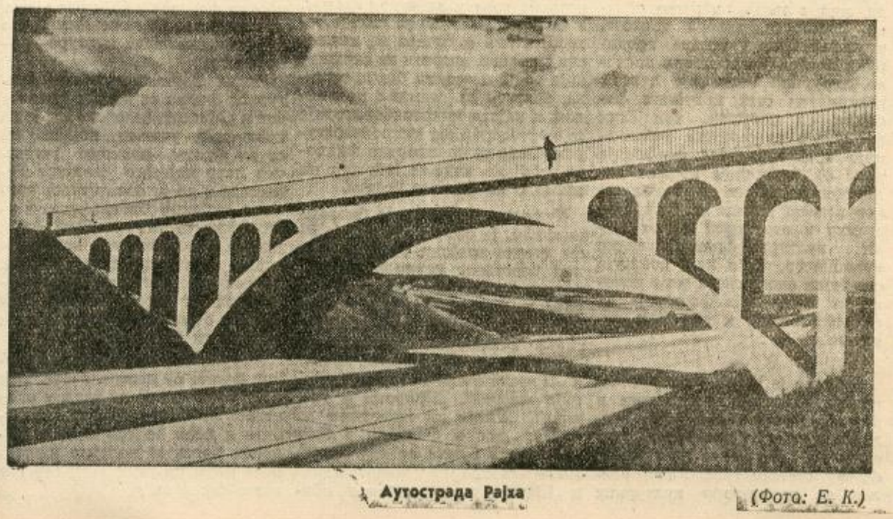

Аутострада Рајха *(Фото: Е. К.)*

РАЗОЧАРЕЊЕ

Ситне, безазлене, немоћне капљице јесење кише лупкарају неравномерно и прскају плашљиво по окнима трокрилног прозора моје собице. Кровови кућа натапају се влагом... дењо. Под њима, у сувим одајама хрчу снови. Роминьајући једнолико — киша шушти као заостала арија паганске песме. Музика њена опија полагано... Уз брујање хармоничних звука тучаних звона лепрша се мир. Тишина се распламнула у мокрој ноћи као зелена кишњица у огромном, непрегледном басену.

У разливеним капима сиве кише што долазе споро из плавет них гора, видим како ми се приближује Твоје дражесно биће и пружам руке да га загрлим страсно, да положим Твоју главу на своје болесне груди...

Ал' авај, опет само варка и пре вртљива лаж будног сна.. јер то ниси Ти, већ само несташна игра немирних капи јесење кише.

Небојша М. Јосић

МОЦАРТОВА ПРОДУКТИВНОСТ

Велика Моцартова генијалност граничи се са чудом највишег реда, не само по суштинској музичкој вредности његових дела, већ и по броју, (количини) и дужини трајања тих дела. Само они који компонују музичка дела или они који преписују музичке партитуре могу да схвате и представе себи Моцартову огромну радљивост и брзину компоновања и писања нота. У своме кратком животу од 35 година (1756—1791) он је компоновао пуних 25 година, почевши од своје десете године. За то време написао је 622 завршене композиције и 132 незавршене, дакле укупно 754 композиције већином дужег трајања, јер је Моцарт врло мало компоновао кратке ствари, као што су на пример само песме или мањи комади за клавир, који могу трајати и свега по неколико минута.

Ако претпоставимо да је Моцарт у свакој години *300* дана посвећивао компоновању (осталих 65 дана морао је посветити другом раду: спремању концерата, свирању на инструментима, дириговању, путовању, затим одмору, болести итд.), онда је он за својих 25 година рада имао на расположењу свега 7500 радних дана, тј. он је био у могућности да за сваких 10 дана створи по једну нову композицију, јер их је свега написао 754. Треба имати на уму да претежни део ових композиција заузимају велика дела која су у вези са оркестром, тј. инструментирањем, као напр. 14 опера и 49 симфонија и друге црквене композиције са солима, хором и оркестром, или концерти појединих инструмената са пратњом оркестра.

Овај велики број Моцартових дела и њихова велика дужина трајања, само нам сведоче о томе да су код њега инспирација, инвенција и механичка енергија при раду непрекидно истицале као из непресушног извора. Тако се само може објаснити чудо, да је Моцарт своју оперу „Фигарова свадба" компоновао за 42 дана, а да је могао компоновати за један дан читав гудачки квартет, који при извођењу може да траје 20—30 минута. И увек је музичка суштина ових дела била на достојној висини свога творца.

Моцарт, геније радости у музици, био је и геније рада и велике активности у животу, иако је интимно сматрао да је смрт највећа човекова пријатељица.

Један кратак попис Моцартових важнијих дела још боље ће употпунити слику његовог огромног рада на компоновању.

Према овим делима види се да је Моцарт компоновао само дела већих облика, чије трајање извођења не може бити мање од двадесет минута (сонате,) а може и да траје два до три сата (опере). Он је у главном држао три композициона облика: опера, миса и соната. Од опера најуспелије су му комичне опере; од миса, чувени *Реквијем* (Свечани парастос), а сонатни облик употребљивао је за симфоније, концерте и камерну музику. Највећи број Моцартових дела написан је у сонатном облику.

Према данашњим појмовима компоновања и успеха постигнутих у смислу квантитативне продукције музичких дела, ови су бројеви несхватљиви, и да би један савремени композитор могао да достигне Моцарта у томе погледу он би морао да живи и да ради најмање 250 до 300 година, јер су данашњи музички таленти сасвим друге врсте и другог карактера, а и поступак у раду и у данашњем музичком стилу је сасвим друкчији.

Б.

Немачки уметници у Београду

У току прошле позоришне сезоне београдска Радиостаница нам је приредила више врло успелих концерата, на којима су учествовали најеминентнији представници културног живота немачког Рајха. Доласком немачких уметника у Србију учињено је врло много на међусобном упознавању наша два народа и тиме ударен чврст темељ за један бољи и са више разумевања живот у новој европској заједници.

И ове године управа Радиостанице је припремила читав низ приредби, за које је већ обезбедила учествовање великог броја немачких уметника. Тако ће још у току идућег месеца на Коларчевом универзитету бити одржано неколико концерата, са најодабранијим програмом.

Увод у ову сезону било је „Велико шарено поподне", које је одржано 24 и 25 за немачку војску а поновљено у недељу 26 септембра за београђане. На овој приредби су поред осталих уметника учествовале и познате филмске глумице Маргит Симо и Урсула Дајнерт, које су на јуриш освојиле београдску публику.

Леп, звучан алт Маргит Симо је нешто што се рајко чује и аплауз којим ју је публика наградила био је потпуно заслужен. Урсула Дајнерт је изазвала одушевљење београђана својом оригиналном интерпретацијом шпанских игара.

Гостовање ових двеју симпатичних филмских глумица остаће у дугом памћењу београдске публике.

Горе: **Урсула Дајнерт у једној балетској тачки.**
Десно: **Маргит Симо пева**
(Фото: BFA)

Културан филм као васпитно сретство

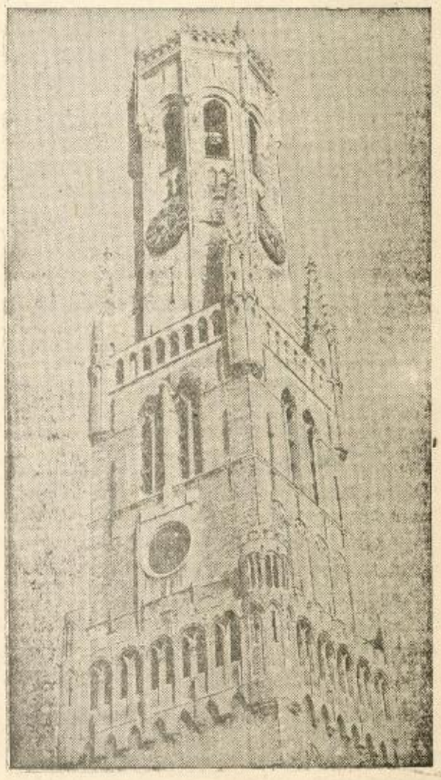

Кула градске куће у Брижу, из средине XIII века, симбол моћи холандских трговаца

Foto: Tobis

Из Тобисовог културног филма: »Фландрија германског лица«

Од свега онога што нам је филм дао нема ничега драгоценијег и лепшег него што је поглед у најскривенија чуда наше васионе, која нам открива културни филм. Хиљадуструки, микроскопски ситан живот у капљици воде, борба за опстанак, умножавање невидљивих инфузорија, лагано рашћење, цветање и вењење биљака, бескрајност небеског свода, живот звезда, царство облака, светлости, извора топлоте, кружење крви у венама, продирући поглед Рентгенових зракова, хируршке операције лекара, грандиозни свет модерних фабрика, од постанка хемијских продуката до серијске фабрикације трактора, цела синфонија рада од неуморног копања рударског раденика до свакодневног живота сељака... бескрајан свемир и ограничен живот људи... културни филм је велики маћеноничар, који нам показује све тајне овога света, које неможе ни најсмелија фантазија да величанственије и шареније измисли...

Од како је *Уфа* 1 јула 1918 основала одељење за културне и поучне филмове, она је за двадесет година прижељног рада створила немачком културном филму светски глас. Уфин одељак за продукцију културних филмова располаже са неколико специјалних атељеа, која су снабдевена последњим тековинама модерне технике на овоме пољу. Овде се испробавају сви нови проналасци на пољу кинематографије, да би се после практично употребили. Ту се већ радило на тон-филму, када је међу филмским стручњацима владала најжешћа дискусија о могућности употребе тона у забавном филму. У овим одељењима се налазе телеобјективи и сочива за даљинска снимања, апарати за снимање које траје месецима без престанка, апарати за снимања под водом, и најзад микролабораторије са најмодернијом микроапаратуром. Овде су се стварали филмови у бојама, када се још није ни мислило на филм у бојама.

Културни, а нарочито биолошки филм, је област у којој је Уфа стекла трајних заслуга. Оца има сопствену групу за производњу биолошких филмова, уз коју се као саветодавац налази читав низ научника од светског гласа. Биолошки филмови као „Снага биљака", „Држава мрава" и „Држава пчела", затим „Мистерија живота", „Природа и техника", „Умеју ли животиње да мисле.", као и филмови у боји „Зоолошка башта на дну мора", „Једна свадба међу животињама" и „Шарени свет гмизаваца" обишли су целу земаљску куглу и свуда су постигли највећи успех.

Поред Уфе и остале велике фирме као *Тобис*, *Бавариа*, и *Винфилм*, имају своја сопствена одељења за израду културних филмова. Један од најинтересантнијих филмова био је својевремено „Шта је свет?", грандиозна историја стварања света, затим Баварицин филм „Германи против фараона", који нас уводи у рану историју човечанства као и у почетке наше културе и уметности.

Изнад нормалног обима културног филма се истиче Ертелов филм „Микеланђело", којим је по први пут учињен покушај да се на филму прикаже гигантско дело највећег уметника Ренесансе и да се ова личност прикаже публици биографски и историјско-уметнички. Овај филм једном интересантном драматургијом, документима онога доба, уметничким разматрањима и оригиналним снимцима на лицу места, отворио је нове путеве овој врсти филмова.

Могућности културног и поучног филма су неограничене. Они ће у будућности да заузму врло важно место у филмској продукцији и доћи ће дан када се модеран човек и модерна настава неће моћи ни замислити без ове врсте филмова.

КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

Живот у Мароку

Ерлинг Бахе: На падинама Атласа. У земљи где је Хајнрих држао земљу на коленима. Путописне цртице из Марока. Издање Просветне заједнице а. д. Стр. 131.

Познати дански новинар Ерлинг Бахе упознао нас је овом својом књигом са оним Мароком који нам је иначе непознат, обвијен мистеријом авантура из „Хиљаду и једне ноћи", харемским зидинама, трговином робља... земљом која врви од полицијских агената и јеврејских трговаца.

Као сви репортери који у жељи за сазнањима крстаре земљиним шаром Ерлинг Бахе је хтео да уђе у срж Марока. У томе је успео. Дао нам Мароко без вела, без бурнуса. Он је путовао кроз пустињу, разговарао са колонистима, са странцима који су у Мароку нашли другу отаџбину, са шеицима који тако течно говоре француски ,а који Французе мрзе горе него јевреје.

Бахеова књига занимаће све оне који се интересују животом и приликама овога дела Северне Африке.

На Северу, у цивилизованом делу света, постоје скупови жена, тзв. феминисткиња које се громким фразама боре за права жене. Оне су против ропства, харема и окрутног понашања мушкараца према слабом полу. Ерлинг Бахе је видео хареме. Разговарао је са лекаркама којима је слободан приступ у ове женске тамнице. Он је нашао да је арапска жена задовољна. Она друкчији живот не тражи. Она је против слободе. Сматра себе за драгоценост коју људи морају чувати од туђих погледа. За европљанке мисле да их мужеви не воле, чим им дају слободу кретања.

Бахе је ванредно описао свакидашњи живот Марока, пијаце, хотеле, друмове, скитнице, просјаке, трговце и студенте.

Од малог гимназисте у чијој се глави развијају планови о бескрајним путовањима, па до научника потребно је да ову књигу прочитају сви интелектуалци, јер ће им она увелико употпунити њихову слику о свету.

Бахе пише без много околишења. Улази одмах у суштину ствари. И онда када описује напорне студије и задатке који стоје пред арапским студентима, као и своје бекство пред француском полицијом, Бахе је подједнако занимљив.

Поред занимљивости причања, код Бахеа читалац опажа на извесним местима ванредну, готово песничку лепоту описа афричких зора и звезданог неба, каравана који језде пустињом и тамних арапских очију, које странца гледају охоло и неповерљиво.

Бахе је хтео да види све. Он се спријатељио са утицајним Арапима. То властима није било по вољи. И онда је он морао на себи да искуси да француске власти у Мароку више воле да гледају кад странци одлазе, него када долазе. Оне им чак у одласку иду наруку, гледају једноставно да их се што пре отресу, да не би морали да их прате у сваком кораку.

То што нам после прочитања ове књиге изађе Мароко пред очи у друкчијој светлости од оне у којој смо га замишљали, што нам постаје јасно да Арапи поред све своје лепоте страшно заударају, да у Мароку деца умиру одмах по рођењу више но у ма којој другој земљи, услед прљавштине и нехигијене, и што при свем том арапски свет заслужује бољи живот од оног који му се пружа, сведочи о томе да је Бахе умео да гледа Мароко очима реалисте. И, не остаје нам ништа друго него да зажалимо што је морао да ову земљу напусти тако брзо. Али, верујемо да би боравак утицао да се запажања расплину у ширину, да се многе ствари научнички проверавају, и да се уобличе у једну можда гломазну студију. Овако, ова путописна скица дата у облику репортаже, поред своје непосредности одликује се и изванредном занимљивошћу. А у томе је и њена велика вредност.

Библиографија

Die Ufa-Lerschau: Der Weg des Films von der Planung bis zur Vorfürung. Band 3 der Schriften der Ufa-Lehrschau „Filmschaffen-Fijmforschung" „Ufa-Buchverlag" GmbH. L94L

Ова мала свеска даје исцрпан и детаљан приказ почетка рада Уфиног института који је јединствена установа своје врсте. Уфин институт је мали, али врло богат музеј, где се могу наћи сви могући податци о филму и развитку филмске индустрије, која је данас такорећи, на врхунцу стварања.

Више од 80.000 студената, новинара и глумаца, што страних што домаћих, годишње разгледају ову установу.

Овде се могу видети не само курнозитети првих филмских покушаја, већ да се студирају разне етапе на пољу развијања филмске индустрије. Једно од најинтересантнијих одељења је бесумње архива, у којој су сакупљена најстарија документа и фотографије филмске прошлости.

Љубитељи филма наћи ће у овој малој књижици врло интересантних података којима ће да употпуне своје знање о кинематографији.

Значај Југоистока

Josef März: Gestaltwandel des Südostens, Frundsberg-Verlag, Berlin, S., 368,85 Bilder, geb. 12,5 RM.

О југоисточном простору постоји читав низ књига на немачком језику, али ни једна од њих није тако прегледна, не износи тако обиље материјала као ова. У овој књизи се налазе одговори на историска, политичка, културна и привредна питања целог овог простора, свих држава и народа који у њему живе. Читајући ову књигу ми видимо да европски Југоисток није само једна шарена слика питорескних ношњи, лепих пејсажа као и музеј реквизита Истока који нестаје, већ је то простор у коме живе народи који припадају разним расама и религијама. Процес који се данас врши на Југоистоку има дугу предисторију, и може се рећи да ни један део нашег континента није претрпео такве промене у својој структури као Балкан.

Књига је врло занимљиво писана и потребна је свима онима који желе да се упознају са проблемима Балкана, јер је написана од човека који наше полуострво врло добро познаје и који је до сада дао неколико стандардних дела о Балкану.

О КАВКАЗУ

A. Sanders: Kaukasien: Geschichtlicher Umriss. München, Hoheneichen - Verlag. 349 S.

Писац овог дела о Кавказу, А. Сандерс, познат је у свету као један од најбољих познаваоца Источне Европе. Овом књигом он нам се претставио и као добар познавалац Кавказа.

Кавкаски народи, који припадају Индогерманима, од најранијег времена су узимали учешћа у великим европским и аријским државним и културним покретима; при томе се овде не ради само о једном обичном примању европских културних и државних тековина, већ истовременим појавама, као што су феудализам и витештво, али и јачање кнежевске власти на штету целе нације.

Кавказ је морао из једног века у други да издржи продирање азијских народа, који су га сваки пут опустошили; да кавкаски свет није никада подлегао овим нападима има се захвалити његовој отпорности, али и срећном географском положају: Каспијско море је увек отклањало директан напад азијских народа, који су при својим нападима на Европу ишли само јужним или северним делом Кавказа; тако је Кавказ остао релативно поштеђен од навале Хуна, који су у 4 веку опустошили Европу.

У новом веку Кавказ је све више и више долазио у интересну сферу појединих својих суседа, Персије, Турске и Русије. Када је почела да опада моћ Персије и Турске а Русија постајала све јача и отпочела да врши притисак на Кавказ, тада се краљ Источне Ђурђијанске Хераклиус II. обратио за помоћ цару Јосифу II. и Фридриху Великом, на кога је Хераклиусова држава учинила велики утисак, уколико је његова изрека „Ја у Европи. Хераклиусу у Азији" аутентична. Међу тим практичну помоћ Рајх није могао да пружи Кавказу, као што није могао да му помогне ни за време крсташких ратова.

Померањем светских путева на велике океане, Европа је почела да се мање интересује за Кавказ; поново рађање континенталноевропске мисли поново је Кавказ ставило у центар пажње.

Почетак велике музичке недеље у Београду

Јуче је отпочела друга музичка недеља, коју приређује Београдска радио станица. По учешћу најистакнутијих немачких уметника и по програму ова недеља претставља један од највећих уметничких догађаја у културном животу послератног Београда, може бити у нашем културном животу уопште.

Недеља је отпочела концертом на коме је учествовао професор Штроса, један од најпознатијих немачких виолиниста, који је по своме доласку у Београд изразио своје задовољство, што у Београду може да изведе музички програм тако високе музичке вредности, који се обично пружа публици са великим музичким смислом и културом.

— Уосталом — додао је проф. Штрос, смешећи се — ја сам на својим турнејама и по Немачкој и по другим земљама стекао искуство, да публика у средњим и мањим градовима има далеко више крититизма, него у великим, милионским градовима и да много више захтева.

Радио

СВАКОДНЕВНЕ ЕМИСИЈЕ БЕОГРАДСКЕ РАДИО СТАНИЦЕ

5.00— 6.15 Другарски поздрави
6.15— 7.00 Емисија за српске сељаке и вести на српском језику
7.00— 7.10 Вести на немачком језику
7.10— 9.00 „Добро јутро, драги слушаоци!"
9.00— 9.20 Вести
9.20—12.00 Пауза
12.00—13.00 Подневни концерт
13.00—13.10 Вести на српском језику
13.10—13.50 Подневна музика
13.50—14.00 Вести на немачком језику
14.00—14.50 Нешто за тебе
14.50—15.00 Извештај о водостању
15.00—15.30 Извештај Врховне команде с лаганим понављањем и кратке вести за војску
15.30—16.00 Пауза
16.00—18.20 Српске емисије
18.20—18.40 Час немачке народне групе
18.40—19.00 Музика за тебе
19.00—20.00 „Из савремених догађаја" на немачком језику и вести на страним језицима — бугарски, мађарски француски и румунски.
20.00—20.20 Вечерње вести
21.40—22.00 Поздрави младог београдског стражара
22.00—22.15 Последње вести
00.00—02.00 Поноћне мелодије.

НЕДЕЉА, 3 октобра

16.05—17.00 Београд поздравља Бор. Суделују Тамбурашки оркестар Араницки, Јован Милићевић-Мостарац, Деса Јовановић- хавајски квартет Ђорђевић, секстет Симић, Војин Поповић и сестре Перић
17.00—18.00 Весело поподне
18.00—19.00 II. Музичка недеља Радио Београда. — Камерни концерт. Свира камерни оркестар Радио Београда под управом Карла Листа. Солисти: Ерика Рокита (сопран) и Гинтер Кисхауер (клавир)
19.00—20.20 Глас Југоистока
20.20—24.00 Пожели нешто из Београда
21.40—22.00 Београдски стражар
00.00— 2.00 Поноћне мелодије
2.00— 4.00 Чекаоница Београд

ПОНЕДЕЉАК, 4 октобра

16.00—18.20 Српске емисије
16.00—16.30 Забавна музика. Изводи забавни оркестар под управом Фрање Седлачека. Солисти: Ђура Бошковић-Јовановић и Вујица Брковић.
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—17.00 Наши омладински оркестри: Ђорђевић, Миклавчић, секстет Чутић и М. Николић
17.00—17.30 Народна музика. Изводе тамбурашки оркестар Араницки, Милена Ћесаровић, Радомир Маринковић и Бора Савић-Крушарац
-7.40—18.10 Књижевни час. Деса Дугалић-Недељковић и Виктор Старчић рецитују песме Алексе Шантића

УТОРАК, 5 октобра

16.00—18.20 Српске емисије
16.00—16.30 Музика из тонфилмова: Нови филмови (Ж... анђели)
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—17.00 Српске мелодије свира квинтет Николић
17.00—17.30 Озбиљна музика (плоче)
17.40—18.10 Народне песме и музика. Изводе: народни оркестар Милановић, Вука Шећеровић, Предраг Буташ и дует Тодоровић—Спасојевић
18.10—18.20 Из савремених догађаја.

СРЕДА, 6 октобра

16.00—18.20 Српске емисије
16.00—16.30 Квартет Немечек—Слатин
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—17.00 Народне песме и музика. Изводе: народни оркестар под управом проф. Петра Крстића и солисти
17.00—17.30 Народне песме. Изводе народни оркестар Обреновић, дует Срнић, Зорка и Богдан Буташ и Мита Божиновић

ЧЕТВРТАК, 7 октобра

16.00—18.20 Српске емисије

ПЕТАК, 8 октобра

16.00—18.20 Српске емисије
16.00—16.30 Аудиција Радио Београда
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—17.00 Концерт београдског камерног оркестра под управом проф. Пашћана
17.00—17.30 Шлагери. Изводи „Златна петорка"
17.40—18.10 Народне песме. Изводе народни оркестар Милановић, Катарина Лилић, Предраг Буташ и Мита Божиновић
18.10—18.20 Из савремених догађаја.

СУБОТА, 9 октобра

12.00—13.00 Подневни концерт војног дувачког о...
1300—13.10 Вести на српском језику
13.10—13.50 Подневна музика. Свира Ритер секстет
13.50—14.00 Вести на немачком језику
14.00—14.50 Нешто за тебе
15.00—15.30 Извештај Врховне команде и кратке вести за војску
15.30—16.00 Пауза
16.00—16.05 Извештај Врховне команде на српском језику
16.05—18.00 Весела поподневна музика
18.00—18.20 Српска емисија: Добровољачки час
18.40—19.00 Музика у сутон. Пева Станоје Јанковић. За клавиром Хермен Шредер.

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 4.— ДРЖАВНА ТАКСА ДИН. 5.—

ИЗГУБИО САМ 6 овог месеца новчаник са 250 динара и следеће ствари: Личну карту добијену из среза Крагујевачког, општина Доња Сабанта, 2 повећа пасоша, признанице од дате и наплаћене реквизиције за 302 кгр. овса, 212 кгр. пшенице и 1 метар дрва. Све ово оглашујем за неважеће, ко пронађе и донесе добиће награду. Данило Грујић, Доња Сабанта. 698 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 273 издату од општине Становљанске изгубио сам па је овим оглашујем за неважећу. Милутин Шапоњић. 699 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од среза Грузанског бр. 30 изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. Миливоје Алексић, Крагујевац, село Мале пчелице. 711 1—2

КУЋНУ ЛИСТУ издату од претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем за неважећу. Михајло Младеновић. 712 1—2

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 2974 издату од претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем за неважећу. Сава Милетић. 713 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Хариз Антоновић. 714 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем за неважећу. Душан Костић. 715 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Босиљка Бојић. 716 1—3

ИЗГУБИО САМ и то: Личну карту бр. 75 добивену из среза Крагујевачког, општине Букуревац, нотес са новцем, (3) три квите од пшенице за дату реквизицију. Овим све оглашујем за неважеће, ко пронађе и донесе добиће награду. Драгомир Јовановић, Букоровац. 717 1—3

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ карту издату од претстојништва полиције Ужице бр. 4639/43 оглашавам неважећом. Момчило Вуксановић — Ужице. 718 1

ЛИЧНУ КАРТУ за 1943 год., издату ми од полиције Ужице. Изгубио сам, оглашавам исту неважећем. Марић Недељко, — Ужице. 719 —2

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 465/43 издату од среског начелства у Неготину изгубила сам. Исту оглашавам за неважећу. Оливера Лазаревић, — Неготин. 719 1—1

„РАДЕ НЕИМАР“

ПРОДАЈЕ — КУЋЕ — ПАЛАТЕ — ВИЛЕ

ВИСОКИ ОЧУВАНИ РЕНОМЕ НАШЕ ФИРМЕ ВЕЋ ЈЕ ПОЗНАТ
БЕОГРАД — КРАЉА МИЛАНА 20. — ТЕЛЕФОН 27-796.

724 2—3

СТАРИ НАКИТ И ДРАГО КАМЕЊЕ

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња.

„БУКУЉА“

ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА

Краља Милана 41-а до Славије

720 1—1

Пажња! Пажња!

Продавцима златног накита

Не продајте ни једног парчета Вашег златног накита, дијаманта, брилијанта, драгог камења и златних зуба, док потпуно не би били упућени у њихову стварну данашњу вредност. Зато ако већ продајете понудите свима купцима, а напослетку у Вашем је интересу да понудите познатој и дугогодишњој фирми »ВРАЧАР«, која се не упушта у процену, али ћете се уверити да »ВРАЧАР« стварно плаћа по највишим дневним ценама. »ВРАЧАР« трговина старог златног накита и трговина антиквитета.

Београд, Палилулска ул. бр. 6 — продужење Душанове ул. до Бајлонове пиваре тел. 28-706. 725 1—1

Државна хипотекарна банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

8 ОКТОБРА 1943 ГОД.:

1) Плац и то 2-28 — идеални део у ул. Новој 43, кућни бр. 23 Дин. 178.570.—
2) Плац са зградом ул. Светог Саве бр. 20 Дин. 8,000.000.—
3) Плац у ул. Драгише Лапчевића Дин. 100.000.—
4) Плац у ул. Светозара Милетића бр. 16 Дин. 450.000.—
5) Плац у ул. Кнез Милетиној бр. 19 Дин. 1,200.000.—

11 ОКТОБРА 1943 ГОД.:

1) Плац у ул. Вишњичкој Дин. 2,000.000.—
2) Плац у ул. Димитрија Туцовића бр. 152 Дин. 450.000.—
3) Плац у ул. Димитрија Туцовића бр. 154 Дин. 300.000.—
4) Плац са зградом ул. Краљевићевој бр. 14 Дин. 500.000.

Продаја ће се одржати у банчиној згради Скадарска бр. 33-II, где се могу добити сва даља обавештења. 722 1—1

Државна Хипотекарна банка

ФИЛИЈАЛА У ЛЕСКОВЦУ

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања постојећа у **ЛЕСКОВЦУ:**

6 ОКТОБРА 1943 ГОД.:

1) Плац у ул. Дунђерски трг бр. 5 Дин. 50.000.—
2) Плац са зградом у ул. Дунђерски трг бр. 8 Дин. 200.000.—
3) Плац са зградом у ул. Поенкареовој бр. 19 Дин. 400.000.—
4) Плац са дућанима у ул. Војв. Путника бр. 8 Дин. 200.000.—

8 ОКТОБРА 1943 ГОД.:

1) Плац са зградом у ул. Индустријској бр. 18 Дин. 525.000.—
2) Плац са зградом у ул. Мермени трг бр. 1 Дин. 400.000.—
3) Плац са зградом у ул. Дунђерски трг бр. 11 Дин. 200.000
4) Плац са зградом у ул. Краља Милана бр. 91 Дин. 350.000.

Продаја ће се одржати у згради банчиног филијала у Лесковцу, где се могу добити сва даља обавештења.

726 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

4 ОКТОБРА 1943 ГОД.:

1) Плац Књегиње Љубице 50 Дин. 2,000.000.—
2) Плац са зградом Високог Стевана 2-а Дин. 2,000.000.—
3) Плац Банатска 19 Дин. 600.000.—
4) Плац са зградама Адмирала Гепрата 97 Дин. 8,000.000.—

6 ОКТОБРА 1943 ГОД.:

1) Плац Марка Трифковића 36 Дин. Дин. 600.000.—
2) Плац Свет. Николајевића Дин. 400.000.—
3) Плац са зградом Јеврејска 12 Дин. 400.000.—
4) Плац са зградом Браће Крсмановића 8 Дин. 1,200.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради — Скадарска 33-II, од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења. 727 1—1

ДРЖАВНА КЛАСНА ЛУТРИЈА

Лутријски план за текуће седмо коло срећака, који је ступио на снагу, у највећој мери се разликује од досадашњих лутријских планова послератне емисије срећака.

Место досадашњих 16.000 згодитака у укупној вредности од Динара 15,477.200.— нови лутријски план предвиђа 16.000 згодитака у укупној вредности од

ДИНАРА 30,956.000

са 4 премије од Дин. 250.000.—, 300.000.—, 500.000.— и великом премијом у трећој класи од

ДИНАРА 1,000.000

и са великим бројем већих згодитака и то: од Дин. 200.000, 2 по Дин. 100.000.—, по 5 од Дин. 80.000.—, 5 од 60.000.—, 12 од 50.000.—, 16 од 40.000.—, као и знатно повећани број других згодитака од Дин. 30.000.—, 25.000.—, 20.000.—, 16.000.—, 12.000.—, 10.000.—, и других средњих и мањих добитака.

За исплату ових добитака без икаквог одбитка јамчи држава.

Нови лутријски план предвиђа емисију од укупно 40.000 срећака. Цена срећака износи Дин. 100.— за једну четвртину за сваку појединачну класу.

И ово седмо коло има три класе, са извлачењима, и то:

I класа 13 септембра 1943 год.
II класа 7 октобра 1943 год.
III класа од 9 до 29 новембра 1943 године закључно.

Срећке I класе пуштене су у продају 9 августа 1943 године, и могу се набавити код овлашћених продаваца и њихових потпродаваца којих има у свима местима на територији Србије и Баната. 723 1—1

Поштарина плаћена у готову

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 39. Год. II
Београд, 9 октобра 1943
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

ЗАВЕРА У КАИРУ

Свршено је са енглеском политиком на Балкану, Стаљин је ударио глогов колац енглеским политичким емисарима и они морају да се селе са овог терена у други, плоднији крај. Код наших енглеских навијача настала је очајна пометња, људи не могу да дођу к себи од изненађења, једина карта на коју су сецповали, изневерила је. Издала нас је Енглеска и продала за бољшевичку крв која се прелива на Источном фронту. Стаљин је запретио: или руке к себи, или Совјетија испада из рата!

Таман посла, па онда би требали Енглези да залегну на фронтовима и да гину, а то је оно што никако не иде у рачун енглеским плутократама. Па маленн српски народ досада је већ дао десет пута више жртава него Енглези и Американци заједно. И Енглеска је дигла руке и од Србије и Срба, од Балкана и од Драже Михаиловића, нека иде све до ђавола само продужи ти Стаљине да шаљеш руски народ на кланицу.

Сада чујемо наше енглеске навијаче где грде Черчила и Енглеску на све стране и називају је перфидном. Не ми неутрални, него енглески симпатизери то раде код нас. Ми који боље познајемо историју Енглеске нисмо много изненађени. Знали смо да у међународној политици нема сентименталности, нема платонске љубави, него само го интерес.

Ми смо последњи који се љутимо на такву политику Енглеске. Са свога гледишта, она има права да води такву политику, која највише одговара енглеским интересима. Не можемо ми да тражимо од Енглеске да води неку нашу, српску политику, али оно што је Енглеска урадила са нама Србима, који смо је својим глупостима толико задужили, јер смо их правили по њеном наређењу и у њену корист, заиста је бозорно. Имају право енглески навијачи у Београду кад тврде, да нас је Енглеска издала, па ипак би било тачније да нас је Енглеска продала.

Черчил продаје Балкан Стаљину

Између ње и Стаљина извршена је једна политичко-трговачка трансакција чије су жртве балканске државе и народи. Балкан је ушао у сверу комунистичке Русије, а Енглеска се повукла са Балкана.

Укинута је Врховна команда „ослободилачке" војске на острву Кипру и замењена је са Врховном командом у Каиру на челу које се налази хипер-комуниста Димитров, али ће ипак и он бити под надзором Вишинског који претставља Стаљина у Комитету средоземља. На тај начин ликвидиран је Дража Михајловић који није хтео да се стави под команду новопеченог бољшевичког генерала Тита.

Сад бар имамо чисту ситуацију на Балкану и у нашој земљи, али због овако неочекиваног обрта Енглеске, наши англофили су бесни и упућују Енглеској нешто што се не може написати овде.

Шта ћемо сад? Ми који смо увек мозгали српском главом и реално гледали на ствари, водили смо искључиво политику чисто српских интереса, па су нас назвали издајницима, а они који су се упрегли у енглеска кола монополисали су патриотизам за себе. Међутим, наши интереси никад нису ишли заједно са енглеским интересима, напротив, они су били дивергентни. Радећи за енглеске интересе, ми смо остали без државе, без слободе и народ довели у положај, у коме се и данас налази. Ето, резултата такве сентименталне политике наших англофила.

Напослетку, маса је неодговорна и нас се она мање тиче од главних актера. А ти једини и главни кривци увели су нас у рат 27 марта и од тада лагали су нас на сва уста. Између 6 и 8 априла обећали су нам три хиљаде енглеских авиона и десет механизованих дивизија које су се већ искрцале у Солуну.

У ствари, ми изгубисмо рат а не видесмо ни један енглески авион, ни једног енглеског војника да би бар успомене ради, знали како изгледа.

Нас који никад нисмо веровали у енглеско пријатељство, то није изненадило. Неће Енглеска да жртвује ни једног свог војника за туђ рачун, то она чини и данас. А што се тиче нас Срба, брига Енглеску што ће у једном неравном рату пасти милион Срба; толико исто, колико је брига да ли ће до краја рата жртвовати два милиона Индуса или друге народности из свога колонијалног царства. Главно је сачувати енглески народ.

Наши политичари и војни бегунци кад су упропастили земљу полетели су на авионима у Енглеску у чврстом уверењу, да ће их тамо оберучке очекују са цвећем у руци као ратне хероје. Па, опет се преварили. У Лондону наишли су на леден пријем чувене енеглеске равнодушности уоквирене себичношћу и рачунима енглеске политике.

Прогонство емиграната у Каиро

Енглези не би били Енглези кад би њима владао какав други осећај, до хладног рачуна. Тако и овом приликом, из чисте конвенционалности они су им отсвирали у два три маха југословенску химну, па их за тим одстранили све скупа као „quantité négligeable" и о њима се више нису бринули, као да не постоје на свету.

И тек тада су се расхладиле те усијане главе и осетили колико су преварени, али је било све доцкан. Осетивши да су непожељни гости, разбегли су се на све стране света.

Једни су отишли за Каиро, други у Лисабон а трећи су погодили чак Америку. Енглеска је ипак задржала најнужнији број политичких пеливана под фирмом „југословенске" владе како би послужили Черчилу за његову даљу политичку игру и дражење заосталих Срба по шумама наше земље. Тако су наши англофили на лицу места осетили, шта значи бити у енглеској служби и имати Енглеза за пријатеља.

Ни овако разбијени, нису остављени на миру. Черчил је продужио и даље да их пропису но меша. Прво су постали звучници Лондонске радио станице, па су се сви изређали дајући нам савете, како да се владамо ми овде остављени, наравно по енглеском рецепту. Кад су их довољно искористили, онда су мењали владе и министре док нису дотерали до југословенског комитета на челу са Божидаром Пурићем. Напослетку, кад је и овај комитет одиграо своју улогу, онда су наредили Божидару Пепићу, човеку неопредељене народности, да им очита буквицу и да их амалски све изгрди.

За овим, Черчил је наредио прогонство у Каиро, предајући их на милост и немилост Стаљину, њих и нас, Србију и Балкан. Тако ми данас припадамо бољшевичким сатрапима и црвеној Москви у којој се данас певају црквене побожне песме. Несрећници и виновници наше несреће, потуцају се по свету и данас су принуђени да просе милост египатског Краља Фарука за последњу етапну станицу на путу за Москву.

Све смо ми то предвиђали и говорили нашим енглеским навијачима, али нисмо имали коме. Ми смо за њих били издајице, јер смо мозгали српском главом а они привилегисане патриоте, јер су мислили енглеском главом. Сада они грде Енглеску, а ми опет ћутимо. Ћутимо, јер Енглезима се не може замерити што они воде политику само енглеских интереса, али ми имамо право да захтевамо и од наших навијача и од енглеске пропаганде, да нас оставе већ једном на миру.

Нека нам нико не замери на тону кад о нашим политичким емигрантима овако пишемо, јер у нашем писању нема никакве злурадости што су они треснули главом о зид. Далеко су од нас та осећања сада, кад је сваки осмех замро на нашим устима, и кад наша српска душа пати што смо продани бољшевичким газдама у Москви од стране перфидног Албиона.

Најурени из Енглеске, без подршке и помоћи њене, они су принуђени да траже нове господаре и нове могућности за одржавање сопствене егзистенције. Зато је стигао у Каиро Димитров претседник „распуштене" Коминтерне, а у исто време из Лондона стигао је у „специјалној" мисији јеврејски зет и бољшевик Бранко Чубриловић. Тако су енглеске карте потпуно откривене. Овај ограничени тип треба да буде посредник у преговорима између српског дела „југословенске владе" која тамо још послује у име Краља Петра Другог и Димитрова бољшевичког Бугарина и личног изасланика Стаљина. Лепо друштво и дивне перспективе за српски народ! Пошто се Енглеска одрекла протектората на Балкану, сада треба преко српске емигрантске владе у присуству Краља Петра Другог, да ту улогу протектора преузме Димитров за рачун Стаљина и бољшевичке Русије. На здравље српском народу!

Српски народ противу трансакције између Лондона и Москве

Ми не знамо о чему се ради. Да ли ће српска влада остати у Каиру, или ће се преселити у Москву, за нас овде, то није интересантно, али ми нећемо дозволити ником да се судбином ове земље игра или још горе да са њом тргује. Ти жалосни Срби у Каиру, који су без икакве потребе извели српски народ на кланицу па га напустили, морају једном да схвате, да Србија није ничија прћија нити дозвољава да буде предмет нечасне трговине, те је ни они не могу обавезивати у односу према трећем.

Српски народ мрзи комунизам и неће ни под којим условима у бољшевички јарам, јер ће српски сељак пре сав изгинути него што ће дозволити да се од његових плодних њива стварају колхози за исхрану интернационалних паразита и нерадника.

Нико у Каиру нема легитимно овлашћење српског народа, да у његово име прави какве политичке трансакције или у његово име прима какве обавезе.

И ако то све добро знају виновници српске трагедије, они ипак продужавају свој стари посао, да на рачун народа осигуравају своје личне интересе и уљебље.

У спасавању својих голих живота и личних интереса наши војни бегунци и политичари не знају за границе докле се сме ићи, него претерују заборављајући да им будућност припрема народни суд, пред којим морају одговарати. Да је српски народ и досад од њих очекивао спас, већ би га давно нестало. У место ваздушастих нада и проблематичних комбинација, српски народ је по савету својих родољуба у земљи засукао

Недељни преглед међународних догађаја

МАРШАЛ РОМЕЛ И ЊЕГОВИ ПРОТИВНИЦИ

Написао:
Др Фриц Цирке (Берлин)

Чланак који доносимо написао је војно-политички уводничар „Фелкишер Беобахтер-а", који у погледу догађаја на европском јужном фронту, има нарочити значај.

Прошло је скоро годину дана, откада су Енглези и Американци отпочели са офанзивом у Средоземљу, која их је довела преко Северне Африке и Сицилије на италијанско полуострво.

Ако посматрамо просторе и објим поседнутих области, нарочито на другој страни Средоземног мора, не треба се чудити самоуверењу и пропаганди, којом је Рузевлт и Черчил, до претераности обасуо своје народе и остали свет. Али и поред свих поносних говоранција, поред великих филмова о „Победи у пустињи" и „Победи у Тунису" — које је чак и Стаљин добио као пачасан поклон, — досадашњи ток ратних операција у Средоземном мору, није у Енглеској и Америци побудио оно одушевљење, које су меродавни кругови очекивали.

Напротив: амерички генерали, па и њихове енглеске колеге, стално чују, да се је од њих много више очекивало. Ни Ајзенхауер, ни Монтгомери нису успели да се обавију популарношћу своје личности, и да придобију тај свет. Прослављеност војсковођа, која допире не само до ратника на фронту већ се преноси и на цео један народ, — мимоишла је енглеско-америчке заповеднике, тако да су сви покушаји, да се то бар вештачки створи, морало је остати без успеха.

Никада то није јасније избило на видело, као у данима, када је приликом драматичних догађаја у Италији дошло до кулминационе кризе. Капутилација Бадољеве владе, потпуно испадање Италије као ратујуће силе, стратегиске могућности које су се тиме пружиле Американцима и Енглезима — све је то било бачено у засенак противмерама, које је Немачка предузела у тренутку највеће опасности и онемогућила планове непријатеља.

Кратко обавештење, да је маршал Ромел одређен за главнокомандујућег немачких дивизија у Северној Италији, направило је већу сензацију, него сви извештаји о операцијама америчког генерала Ајзенхауера. Са инстинктом, који налазимо код широких маса када су у питању одлуке од пресудне важности, где не може ни најбучнија и највештија пропаганда да нешто сакрије, осетио је и прост грађанин Лондона већ при помену овог имена, да енглеско-америчке армије иду у сусрет тешким искушењима. Овај осећај није био без забринутости, да ће снажне личности војсковођа и стратегиска генијалност Немачке, као што је то често било, оставити противничку страну пред нерешиве задатке.

То је показао рат на Средоземном мору већ од првога дана, да смела иницијатива, богатство идеја и оригиналност немачког ратног вођства остварује и постиза-

Генералфелдмаршал Ромел у разговору са генералфелдмаршалом Кеселрингом.

ва и оно, што је на изглед немогуће, према једном противнику, који је и у људству и у материјалу далеко надмоћнији, док код британског и америчког војства претерана предострожност и тромост, прати сваку операцију и парализе је.

Док маршал Ромел, већ првих дана свога командовања у Северној Африци, обара све до тада важећа искуства у вођењу пустињског рата, са далеко мањим али војничким врлинама недостижним снагама, увек наново одбацује уназад бројно и материјално далеко надмоћнијег непријатеља, снагом ратничких идеја и еланом своје личности, — дотле, на другој страни, британски генерали, свеједно да ли се звали Вавел, Очинлек, Ричи или Монтгомери раде увек по једном рецепту: нагомилати огромне количине ратног материјала, да би се са једним ваљком оклопних борних кола и ројевима авиона, нагнали Немце на напуштање њихових положаја, када се то другим средствима није могло постићи.

Ако је уопште било могуће овакву штуру тактику и даље спроводити, то су учинили Американци, кад су се појавили у Африци, почетком новембра 1942. Већ почетак њихових операција био је симптоматичан. Уместо да се искрцају у Тунису, на једином тачки где је постојала могућност за један брзи одлучни успех, они су сматрали за подесније, да прво ухвате корена у Мароку и Алжиру, да би са највећом опрезношћу, корак по корак напредовали, и тако изгубили више драгоцених месеци.

Генерал Ајзенхауер држао се Рузвелтових парола, које су се састојале у томе, да се Немци могу победити нагомилавањем материјала и великим бројем људства. То је значило, да сржњегове стратегиске мудрости лежи у томе, да се може доћи до победе само са огромном надмоћношћу у материјалу и масама. Тиме се војсковођа повлачи са бојног поља, и препушта га фабрикантима наоружања.

Оно што смо уочили у простору Средоземног мора, јесте само један пример међу многим другим. Не само тамо, већ и свуда где Енглези воде рат, одликује се енглеско вођство потпуним недостатком стратегиске генијалности. Чак и сваки смисао за обдареност војсковође, не само сада, већ од увек.

У целој британској историји, још мање у америчкој, не постоји ниједна изразита појава војсковође. Чак, и Велингтон, из ратова против Наполеона, кога би британски национални понос радо уврстио у ред великих војсковођа, био је школски пример за систем изразите штурости, као главне одлике британског војничког вођства. Наполеон га је одговарајуће и оценио, описујући у години 1815. Прво се оборио на Блихера и Гнајзенауа, победивши их код Линьи. Наполеон је знао да Велингтон није имао потребног елана, није имао смисла за стратегиски моменат, да би угроженом противнику пожурио у помоћ. Али су зато потучени Пруси имали довољно елана, и појавили се у одлучном часу на бојишту код Ватерлоа.

У првом светском рату, енглески народ није ни приближно не што дао, што би се могло ставити у ред војсковођа. Од Лојда Џорџа потиче горка реч, да су се сви британски генерали показали као неспособни, изузев једног — а овај један био је аустралијски јеврејин. Идеје, којом су Енглези у првом светском рату обогатили ратну историју, биле су тзв. бубњарска ватра и битка материјала. Битка на Соми и битка у Фландрији били су споменици њихове стратегиске генијалности, и били постављени на гробљима, где су искрвавили стотине хиљада младих људи.

Британство сматра велике ратове као привредне рачуниске веж бе, као једну једначину капитала, сировина и цифара производње. То одговара потпуно материјалистичкој штурости такозваног „новог света".

Немци пак остају код чврстог вероваља да ће над оваквом идеологијом ратних рачуница, на крају, ипак триумфовати војнички геније.

ЗАВЕРА У КАИРУ

(Наставак са 1-ве стране)

рукаве, прионуо раду и обнови земље и хвала Богу, опоравио се и подигао.

Та његова конструктивност учинила је данас толико, да се он налази на прагу да добије и самостално управљање земљом, те му није потребна никаква помоћ са стране а најмање од оних, који су га издали у најтежим часовима народне несреће.

Српском народу откривамо ову последњу заверу противу његове слободе и осећања, како би још јаче поуздао се у себе самог, јер спас Србије није у рукама оних, који су га издали и у туђину побегли, него у рукама српских родољуба који су остали са народом да поделе његову судбину и до дна испију чашу горчине, коју су нам наши бегунци напунили. Те родољубе треба и даље слушати, за њима ићи, њихова наређења извршивати, јер су нам они дали доказа како несебично служе интересима Србије и српског народа.

Ова наша излагања, нека у исто време послуже као мемento нашим енглеским навијачима и њиховим заблудама из кога ће извући поучне користи и вратити се своме народу, јер је само у слози Срба њихова снага и њихов спас. Нашу су кожу продали, али нас за приволу нису питали, зато је наше свето право, да се сопственим снагама бранимо од наменутог зла и ми ћемо тако и радити. Ми полажемо сву наду у разум и снагу српског народа да ће покварити енглеско-бољшевичке рачуне и спасти нашу земљу бољшевичких ужеса.

Десило се право чудо у српском народу, јер оно што нису могли паметни српски родољуби да успу за две године, да сложе наш народ, успела је Енглеска за 24 сата продајући нас свемоћном комунистичком диктатору Стаљину.

Балкан је ослобођен енглеског утицаја за увек, али се варају бољшевици ако мисле да им је судбина доделила да преузму заштиту балканских народа. Напротив, у тој жељи наићиће на сложан отпор свију балканских народа без обзира, што у њиховим срединама има и бољшевичких ужеса. Ми верујемо у срећну звезду цивилизованих европских народа да ће заједничким снагама под вођством немачког Рајха угушити комунистичку неман, спасти човечанство и људску цивилизацију од варварског уништења, зато смо и ми борци у европској одбрани противу заједничког непријатеља. Само тако радећи, спашћемо српски народ и осигурати му достојно место у европској заједници народа.

Бог је с нама, а ми заједно противу сотоне! »С.—Н.«

ВЕЛИКА БРИТАНИЈА У ПРОЦЕПУ

Од почетка овога рата британски министри и више војне личности постали су нека врста комивојажера. Скоро ниједан политички посао се не свршава у Лондону, ниједан стратегиски план се не дискутује у Лондону британски државници путују у иностранство ради преговора и консултација. Ово је најзад додијало Енглезима, и они су поставили захтев да се бар трој на конференција коалиције одржи у Лондону. По овом питању такорећи другостепеног значаја настала је дискусија између Лондона, Вашингтона и Москве, и том приликом се испољило да постоји политички фронт Совјета и Американаца уперен против Британаца. Из Њујорка су одмах јавили да је њихов министар спољних послова спреман да иде у Москву, иако је то дални пут него за Лондон, иако је министар веома стар човек, иако не подноси путовање авионом. Колико има предусретљивости према Москви у тој америчкој намери да се конференција одржи у СССР, а колико има тенденције за још даља понижавања Британије? Одговор на то питање могао би да расветли тајну узајамних односа трију сила комунистичко-капиталистичке коалиције.

И баш онда када се припрема тај састанак, у великом енглеском листу **Најтинс сенчери енд афтер** појављује се чланак који претставља једну светску сензацију. У том чланку оштро нападају Черчил—Идновљу политику, која се састоји у препуштању Совјетима знатног дела Европе, почев од Балтичких земаља па све до Балканског полуострва укључно. Лист сматра да је потпуно безначајан тај део Европе који би према Черчил—Идновом схватању требало да остане у зони британоамеричких интереса. Уступање Москви простране зоне интересовања у западној и југоисточној Европи значило би, према мишљењу аутора тог чланка, губитак енглеског утицаја на овом континенту, нестанак енглеске надмоћности у медитеранском подручју, крах британске политике на Блиском Истоку и, у вези с тим, појачање совјетске опасности за Индију.

МЕС.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.
ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.
РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мезанин, I степениште (Палата Извозне банке) Тел. 20-383.
ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.
Тромесечна претплата 36 динара шаље се преко »Пресеа. д. Влајковићева 8.

Храброст и мудрост

Још од Немањића, од стварања прве српске државе, по казало се да су земље које су Срби населили на Балкану изложене ударцима са свих страна, те је ту било врло тешко створити државу, а још теже очувати је. Отуда је историја српског народа тако бурна, отуда тако чести његови падови и уздизања.

Због тога је положај српских народних вођа одувек био веома тежак. Они су морали бити не само храбри, већ и мудри. Довољан је био један погрешан корак, па да независност државе и народа буде доведена у питање.

Мора се признати да храброст и мудрост ретко кад иду заједно. Код нас Срба са храброшћу се далеко чешће сретамо неголи са мудрошћу. Ако прегледамо листу наших народних вођа и државника, нећемо их наћи много који су се одликовали изразитом мудрошћу. Мудри су били: Стеван Немања, Милош Обреновић, Јован Ристић, Никола Пашић.

Погрешно је мислити да храброст искључује мудрост, и обрнуто. Милош Обреновић је нпр. био веома мудар, али и велики јунак. Био је храбар кад је то мудрост налагала. Јер не треба храброст бркати са кавгаџилуком. Кавгаџија, немајући мудрости, за мене кавгу кавге ради, а храбар човек само онда када треба. Једно је Краљевић Марко, а друго Будалина Тале.

И нехотице намеће се човеку паралела између генерала Недића и генерала Симовића. Овај други, лишен мудрости, заметнуо је кавгу у тренутку кад нам је најмање требала. Гурнуо је народ у несрећу, па побегао. А како је генерал Недић поступио? Будући мудар, он је као министар војни чинио све да до рата не дође, јер је знао како ћемо у њему проћи. Али кад је до рата ипак дошло, он се тукао боље него иједан други командант. После слома он није мислио на то како ће себе спасти, већ је остао у земљи, да са народом подели несрећу. Тиме је доказао да је не само мудар, већ и храбар.

Храброст, огромна храброст је водити свој народ у несрећи. То може само човек који је прегорео себе, који воли свој народ више свега.

У добру је лако добар бити.

На муци се познају јунаци.

Историја ће свакога поставити на право место. Али већ данас је јасно да се генерал Недић одликује и храброшћу и мудрошћу. Зато је у интересу српског народа да га слуша.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

Верни савезници

Латентан сукоб између енглеског капиталистичког империализма и Совјетске Уније носи у себи још из летњих преговора 1939 године клице дубљег разилажења и озбиљног раздора. Осталом, положај Совјета, као и ранији положај царске Русије, био је за енглеске управљаче узрок вечитих неспоразума, и он данас претставља исти извор за коначно раздвајање, ма како изгледало на први поглед да се интереси поклапају.

Да се, међутим интереси не слажу, нарочито између Енглеске и Совјетске Уније и поред сталних попуштања од стране Лондона данас је више него очигледно. Непрекидна уверавања са енглеске стране да постоје срдачни односи у овом погледу су врло симптоматични. Кад би заиста срдачни односи постојали дошло би пре свега до повремених сусрета шефова ових држава и до састанка носиоца њихове спољне политике, као и претставника војске.

До овога притом не долази никако. Некадашњи пут Черчилов у Москву утишао је донекле нерасположење у престоници Совјета, али за кратко време само. Совјетска штампа све више и више отворено захтева отварање другог фронта, и до данас преговори нису завршени, а одлуке нема.

Другога фронта нема, мада Енглеска покушава да увери свога драгог савезника о скором образовању другог фронта. Али се из писања лондонске штампе доста јасно назире, да се за сада врше само припреме, али да нема довољно бродова за тако обимне операције и да подморничка акција опет изванредно оживљује, — па треба чекати повољније прилике. Треба чекати март месец, па се онда може да говори о образовању другог фронта на западу. Черчил је, да би учинио пријатност Москви, борбе у Италији назвао трећим фронтом, ваздушни терор против Немачке четвртим, а други, најважнији за Совјетску Унију, остаје и даље само песма далеке будућности.

Значи да Совјети улазе у још једну дугу зиму у којој има да претрпе нове губитке у људству, огромне празнине у материјалу, с успесима који су у очигледној несразмери са губицима. А томе Енглеска и тежи; да уверава Москву у своју савезничку верност, да је одржава инјекцијама, преко ратног и другог материјала, да чини свакодневне уступке, сем главног.

То исто чини Москва према Енглеској. Најважнији услов сарадње Енглеске не остварује, излазећи стално у сусрет моментано мање важним захтевима, који се могу и морају данас да учине, ако се не жели потпуно раскидање односа. Да је задња намера да се противник изигра, мислимо да не треба овде доказивати, кад се има у виду досадашњи развој односа. И са једне и са друге стране очекује се повољна прилика да се карте брутално оборе на сто.

Уступци о којима се сваког дана добијају нови докази, показују баш до очигледности колико је тачно тврђење да међу савезницима нема правог споразума. већ да се повремено мења став у спољним изразима ради постизања краткотрајног, али за њих врло потребног одржања садашњих односа. Енглеска ће чинити те уступке догод буде морала то да чини, у варљивој нади да ће на тај начин избећи образовање другог фронта, што, међутим по мишљењу Москве то претставља једини и ефикасан начин да се истински помогне Совјетима.

Што се Сједињених Америчких Држава тиче, оне немају непосредно интересовање за Европу и тиме се може да објасни њихов притисак на Енглеску да што више попусти пред совјетским захтевима. Енглеска се не осећа војнички довољно јаком, ни довољно јединственом у погледу одржања империје, и зато је принуђена да врши уступке и према Америци и према Совјетској Унији. Зато је изложила америчку флоту у Пацифику, у борби против Јапана, великим и ненакнадивим оштећењима, чинећи јој на другој страни концесије из бојазни да се и сувише не испољи њена слабост, због које не сме нигде да прими отворену борбу.

Енглеска се уклања испред Америке, као што не сме да се замери отворено ни Совјетској Унији и зато препушта и Пољску и Балтичке земље, Средњу Европу и Балкан.

Шта више Енглеска је принуђена да и сама учествује у кампањи која се сада води против њених дојучерашњих малих савезника, па се преко лондонске радио станице чују гласови који показују да је Енглеска постала још више послушни извршилац жеља из Москве и Вашингтона.

Докле ће то попуштање Лондона ићи то ће скора будућност да покаже. За нас је једно несумњиво, између Лондона и Москве нема ни једног правог услова за дужу заједничку сарадњу. Потајни симптоми колебања и на једној и на другој страни морају фатално, и то ускоро, довести до пуног и отвореног сукоба, који се све више оцртава. Још пре образовања другог фронта отворено разилажење ће се још јасније изразити, ако ни због чег другог свакако за то да до тога другог фронта уопште и не дође.

Др Н.

„Вук длаку мења, али ћуд никада“

Једна вест из Совјетске Русије изненадила је последњих дана свет као гром из ведра неба. Према тој вести Совјети, то најљуће легло безбожништва, где су Бог и вера бачени под ноге, где је одрицање Бога и вере претстављало једну од највећих комунистичких тековина, где су цркве претваране у згариште и ђубриште, где су свештеници гоњени и убијани у масама, где молитва није смела да се чује из уста верника, ти Совјети постали су сад изненада јагањци преподобни, Богу одани, који су стали да се бусају у груди, који су се опет скупили под крило Светог Православља, позвали народ на молитву, васпоставили Патријаршију и наименовали Патријарха, припустили вернике цркви и Богу, посули главу пепелом покајања.

Каква бесмислица! Несумњива бесмислица за свакога ког иоле упућеног човека који је пратио досадашњи ток четвртвечне совјетске владавине у Русији и њеног разорног роварења у осталим земљама света, са првим и главним циљем да поруше у души омладине и народа оно што је свето и побожно, да би на тим моралним рушевинама усадили црвени барјак безбожништва, отимачине, пљачке, покоља — једном речи крваве светске револуције.

Да не бисмо ишли да тражимо примере далеко, зар нам свима нису још у свежем сећању жалосне слике наших комунистичких т. зв. партизанских банди? Зар те банде нису упадале у села и одводиле и убијале невине свештенике само зато што су проповедали реч божју и служили Богу и вери? Зар те банде нису биле састављене од безбожника којима је било на првом месту да пљују на веру и на морал?

Данас, изненада, ти Совјети бацају се у прашину пред Богом, целивају руку Патријарха, облаче покајничку мантију. Грдног ли цинизма! Па да су бар, форме ради, уклонили оне људе који су били носиоци безбожништва, злочина, крви, лажи и неморала. Ни говора! Остадоше исти људи, не измењаше чак ни положаје, ни вођство, једино преко ноћи изгвиже, односно добацише у лице свету да, ето, неочекивано, окрећу други лист и да се враћају старој Русији, дубоко националној, дубоко религиозној.

Осетивши опасност која им прети од самог руског народа, чије су дубоке националне и верске традиције четврт века безобзирно гоњене и сламођене, Совјети се сада, као дављеник за сламку, хватају крупних, најкрупнијих лажи, подметања и подвала: укидају Коминтерну, враћају се национализму, враћају се вери и Богу.

На њихову жалост маневри су и сувише провидни. Нема сумње да су они дошли пошто је већ дванаести час откуцао и да неће успети да заведу руски народ, као што неће успети ни да убеде Европу. „Вук длаку мења...“ Али, да је од вука постао јагањац, у то нас несумњиво нико не може уверити.

СТАЉИН НАЈВЕЋИ ЦИРКУЗАНЕР СВИЈУ ВРЕМЕНА У РАЗНИМ УЛОГАМА

ДОГАЂАЈИ НА РАТИШТИМА

РАТ НЕРАВА И РАТ ПАМЕТИ

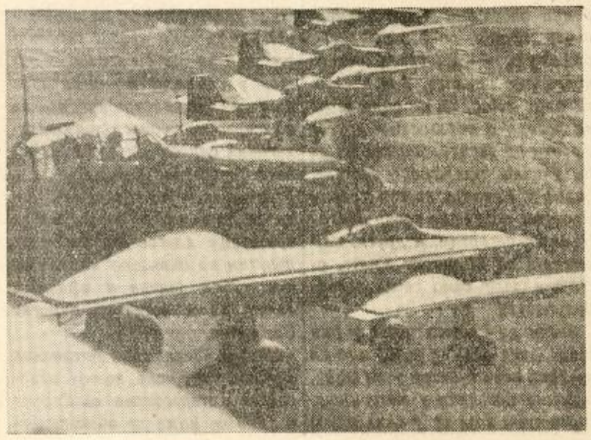

Формације немачких »штука« у лету...

Енглеска штампа отворено пише да један већи подухват у Европи захтева од Британије жртвовање једне генерације. Зато Британија не сме да рескира веће борбе, јер народ са сасвим недовољним бројем рањена нема право да жртвује своје људство у рат. То је британска психа која доминира у целом вођењу рата.

Амерички народ уопште није хтео рат. Њега су Рузвелт и јевреји увукли у рат обећавајући велике зараде, а незнатне напоре. Становништва САД није припремљено на подношење тешких крвавих жртава. Оно ни до сада није схватило потребу жртвовања људства у рату. То је психа која доминира у североамеричком понашању у садашњем рату.

Познавајући добро јако деликатну, могло би се рећи женску психу својих народа у овом рату, Рузвелт и Черчил су направили једну сасвим природну грешку: замислили су да се истом деликатном женском психом одликују и народи Европе и Тројног пакта. Пошавши логичним путем од те погрешне претпоставке, они су створили план таквог ратовања, у коме би се тежиште налазило у области нерава. Рат нерава сачињава најважнију и могло би се рећи скоро јединствену компоненту стратегије коалиције.

Са нервозом којом се одликује јеврејство, јеврејска штампа коалиције, као и јеврејски руководиоци коалиционе пропаганде, стварали су код коалиционих народа огромне наде у могућности рата нерава. Ове наде достигле су кулминацију пред капитулацију Италије и нарочито на дан капитулације. Али, пењање те наде заустављено се идућег дана, а затим кривуља је пошла надоле. Сада се та кривуља налази испод линије која дели оптимизам од песимизма. Британоамериканци су упали у дубину песимизма.

Чак и министар Нокс који се је увек одликовао нарочитим оптимистичким изјавама, сада прориче огромне тешкоће и говори не о почетку завршне фазе рата, већ о почетку тешких крвавих борби на европском континенту. Нокс, као и многи други, надао се у живчан слом Европе услед Бадољеве подлости, а сада амерички министар види да никаквог живчаног потреса није било, да се снага Европе потпуно прибрала после извесних изненађења, и да се војска Европе бори тако да изазива страхопоштовање код Британоамериканаца.

То страхопоштовање видимо у лаганом, више него опрезном, напредовању Монтгомерија дуж једне, и Клерка дуж друге италијанске обале. То страхопоштовање смо видели и у оном стајању Александерових армија на Сицилији у очекивању док се последњи војник генерала Хубеа укрца на пароброд. Сада опет видимо то страхопоштовање у оном опрезном вођењу операција на Сардинији и Корзици — Немци су под вођством генерала Зенгер унд Етерлина неометано напустили подручје борбе и прешли на континент. Ово је заиста јединствен случај да једна мала морнарица састављена од најмањих ратних јединица може без сметњи да врши транспортовање преко мора на коме господари многобројна непријатељска флота састављена од ратних бродова свих типова.

Да та конфузија британске морнарице у Медитерану буде још већа, стигла је вест да су немачке поморске снаге у Јегејском мору омогућили искрцавање једног одреда на острву Кос, које су после Бадољове издаје држале трупе тог издајника, заједно са Енглезима који су пожурили да се дочепају овог острва. Немачки подхват је потпуно успео, и немачка оружана снага одузела је Енглезима острво у оном делу мора где постоје сви предуслови за доминацију огромне британске флоте над немачком флотилом малих ратних јединица.

Британоамериканци су, као и обично у овом рату, јако пасивни у извођењу својих покрета у области Средоземног мора. Они нису помогли Бадољевим одредима да задрже у својим рукама Крф и Кефалонију. Они нису пожурили у помоћ комунистичким бандитима који су заузели Сплит, као ни онима који су дигли устанак у области Горице и Трста. Сваки су Немци потукли комунистичке банде, као и Бадољеве јединице које су се тим бандама придружиле.

Енглези нису извршили обећања Черчила, који је у свом последњем говору после повратка из Квебека говорио да ће бити указана помоћ свима који су се борили против Осовине на Балканском подручју. Черчил је слагао само ради тога да би изазвао веће немире на Балканском полуострву, слагао је намерно, јер је знао да никакве веће британоамеричке акције на Балкану не може бити без Стаљинове сагласности а Стаљин сматра Балкан сопственим подручјем и не жели британоамеричку акцију овде.

Британоамеричка акција на Апенинском полуострву застрашује Вашингтон и Лондон, као што се то види из изјава Нокса који наглашава фантастичне тешкоће у даљим борбама на европском континенту. Као пандан Ноксовом песимизму звучи и изјава другог коалиционог стратега генерала Смита, који је ових дана говорио о рату на Пацифику и констатовао да време ради против коалиције. Време помаже Јапанцима да претворе заузети огроман простор у блок савезничких народа који неће моћи покорити никаква снага ни у случају да се Британија придружи Сједињеним Америчким Државама у вођењу операција на Тихом океану.

Генерал Мек Артур наставља своје минијатурне акције на острвима и добија све више и више доказа да је његова стратегија „зрно по зрно" огромна лудост. Та стратегија не смањује борбену снагу Јапана, захтева огромне материјалне а следствено и финансиске напоре од САД, и што је најважније, препушта Јапанцима да консолидују своје војне, политичке и економске положаје у целој области од своје метрополе до Јаве и од Бурме до острва Џилберта.

На Пацифику ништа ново у току прошле недеље. На Медитерану ништа значајно. И на Истоку никаквих промена. Совјетске армије су толико заморене борбом претходних недеља, да су приморане да се зауставе на линији Дњепра. За сада се још не може рећи да ли ће немачка Врховна команда одлучити да се на тој линији одигра велика битка. Важно је да је немачка војска отступила на линију те реке у потпуно савршеном реду. Она је собом однела сав ратни материјал и омогућила евакуацију огромних маса руског становништва које су бежале испред црвене војске, знајући да не постоји никаква еволуција бољшевизма и да иза црвене војске напредује страшна војска комунистичког терора.

Бољшевици, пошто су се зауставили на линији Дњепра, покушавали су само да пробију препречни положај између Запорожја и Мелитопоља. У јуришима учествовало је истовремено до шест армиских корпуса, али што су совјетске снаге биле веће, тим су већи биле и губици. Ти напади су одбијени без и најмањег успеха по црвену војску.

Поуздани у снагу тог препреченог положаја Немци се не журе са скраћивањем Кубанског моста брана. И тамо, као што је било свуда у току тромесечне совјетске офанзиве, немачки пукови врше повлачење само по плану и само онда када у вештој одбрани могу да начине непријатељу огромне губитке.

Немачка војска на Истоку пот пуно је сачувала своје живце. Рат нерава није нимало утицао на борбену снагу Европе и у рату против коалиције. Они који су измислили рат нерава, Британоамериканци највише страдају од тог рата. Њихови живци попуштају. Живци Европе остају чврсти. Европа не подлежи рату нерава, јер она води рат памети.

Гебелсов говор одржан пред огромним скупом немачких пољопривредника је необично снажан доказ тога да Немачки Рајх, а заједно с њим и Европа, воде рат памети и чврсте воље. Гебелс није прећутао извесне тешкоће које постоје због аеро-терора, али он је убедљиво изјавио да је немачка снага већа од тих тешкоћа. Он је још једном наговестио тешку одмазду која ће доћи и која ће бити поразна по непријатеља-терористе. Из Гебелсовог говора види се да немачки народ у садашњој борби схвата значај, обим и суровост овог рата и у том свом схватању проналази снаге за борбу до победе.

Говор министра Рајха је био пун образложеног оптимизма. И како да не буде говорник оптимистичан када се зна да је немачка војска на Истоку издржала тромесечну борбу извојевавши један велики одбранбени успех: жртвовањем тућих територија она је добила могућност да исцрпи тућу снагу, а да сачува сопствену снагу за даље борбе, за победничке борбе. На југу немачка војска је избегла ону клопку коју су припремили Ајзенхауер са издајником краљем и држи у својим рукама све територије и сва места која су потребна за борбени сусрет против коалиције. За један сусрет под најповољнијим условима, јер немачка оружана снага води борбу, имајући сигурне везе са позадином, док непријатељ мора да се ослања на несигурне прекоморске везе.

Рекапитулација губитака Британоамериканаца на мору у току месеца септембра приказује да су немачке поморске и ваздушне снаге биле јако активне. Стотине ратних бродова и трговачких паброда су избачене из строја у току једног месеца, и тиме је потврђено да су амфибијалне операције не само тешке, већ су и сувише скупе.

Коалиција води два амфибијал на рата: један на Медитерану, а други на Пацифику. У оба рата има микроскопских успеха, а телескопских тешкоћа. Те тешкоће су несавладљиве и зато је несум њиво да ће у тим ратовима победити Тројни пакт.

М. Војновић

Уредба о писмености

Неписменост је свуда па и код нас болно питање. Раније, у такозваним демократским режимима, стално се кукало против неписмености, али се конкретно ништа није предузимало. Године и десетине година су пролазиле, какве се све „напредне" „либералне", „радикалне", владе нису мењале, али је неписменост и даље остајала, стварајући све могуће услове за назадњаштво, мрак и заблуде широких сеоских слојева.

И тек ово, и поред најтежих прилика које су наш народ задесиле, донесена је **Уредба о сузбијању неписмености.** Ако се та Уредба спроводи вољно и поштено од ње ће у најкраће време бити веома корисних резултата.

По тој Уредби сва неписмена мушка лица до 45 година старости и неудата женска лица до 25 година старости обавезна су похађати аналфабетске течајеве, који ће трајати од 1 новембра до 15 марта.

Среске, просветне и општинске власти имају се старати за исправно функционисање ових течајева, а у обратном случају за несавесне су предвиђене казне.

И тако, захваљујући влади генерала Недића, најзад се пошло правим путем просвећивања најширих слојева: обезбеђено је функционисање течајева, те о мало добре воље за најкраће време може се учинити онолико колико се за читаве деценије није учинило.

Један племенит и благородан рад је омогућен, створени су услови да неписмени за најкраће време такорећи прогледају, те никакви разлози не могу постојати да ова најважнија просветна нужда нашег народа не буде благотворно спроведена у дело.

Школовање обдарене сеоске деце

Пре врло кратког времена основан је Фонд српских привредника за школовање обдарене српске сеоске сиромашне деце, на иницијативу претседника Владе генерала Недића. Апел за прилоге овом фонду наишао је на изванредан, брз и ефикасан одзив, тако да је Фонд већ ове године у могућности да узме на школовање 35 деце. Деца су изабрана међу најобдареницима из свих округа у земљи. Сваком детету биће омогућено да посећује гимназију најближу своме месту боравка, а нека од њих која су показала за то нарочиту склоност биће смештена у Београду код хуманих породица на стан и храну, где ће посећивати стручне уметничке школе.

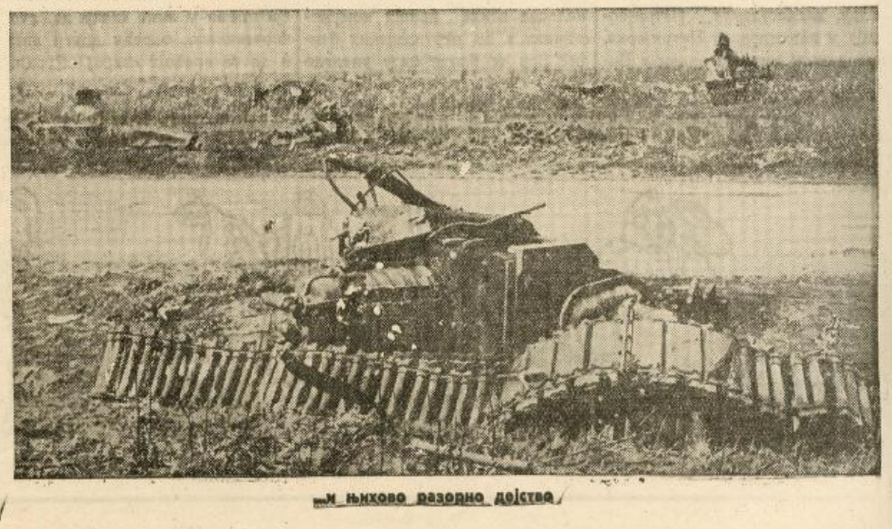

...и њихово разорно дејство

Положај приватних намештеника

Ратне прилике, изазивајући разне поремећаје у нормалном одвијању привредног живота, стварају често услове који захтевају највећу пажњу надлежних фактора, да би се спречили и многи социјални поремећаји који из тога могу наступити. Због тога су надлежне власти позване да будно мотре на сваку такву појаву и да је највећом брзином отклоне одговарајућим прописима и мерама.

Приватни намештеници

Један од најкрупнијих задатака у овом правцу додељен је Комесаријату за цене и наднице. После многих мера, проучавања и искустава на регулисању цена животних и осталих намирница, Комесаријат се нашао пред новим задатцима у погледу регулисања платежних односа у разним гранама и струкама привредне делатности и привредног живота.

Позната је и редовна појава у времену привредних померања, да су слојеви платежника, тј. разних намештеника који живе од редовних плата, често изложени великим тешкоћама услед тога што се висина њихових прихода не помера сразмерно према померању животних потреба и услова.

Да би тај однос регулисао сходно данашњим приликама, Комесаријат за цене и наднице донео је у последње време читав низ прописа, међу којима су нарочито значајне одредбе о утврђивању плата трговачких и канцеларских намештеника упослених у привредним, трговачким, занатским и индустриским предузећима, као и техничких намештеника.

Према овим новим прописима сва одговарајућа предузећа извршила су до почетка овог месеца разврставање својих намештеника по групама. Предвиђено је 5 група у које се намештеници распоређују према својој школској спреми, стручној спреми и функцији коју обављају. Најниже плате су у првој, а највише у петој групи.

Распоред по групама

У прву групу распоређују се следећи канцеларски намештеници: дактилографи без познавања стенографије који само преписују, умножавачи, спајачи, сређивачи, телефонисти, службеници, експедитори, помоћно особље за регистрацију, особље за контролу рокова и статистику, руковаоци картотека који раде на обичним пословима, писари; намештеници у трговинама: контролори столова за паковање, лакописци, помоћне снаге за примање и издавање робе у колико нису запослени у положају радника и продавци који не одговарају условима више групе; технички намештеници: цртачи за просте послове, технички регистратори, писари списковa и остало помоћно особље.

У ову групу улазе махом намештеници без нарочите стручне спреме, који обављају претежно шематичке или механичке послове.

До 19 година живота њихове плате крећу се највише до 1500 дин. месечно, а после тога могу да се повећавају сваке 2 године по 300 дин., до највише 3000 динара.

Намештеници са школском спремом

У другу групу спадају углавном обични намештеници са школском спремом. Ту долазе они који су по завршетку основне школе свршили разне курсеве, 4 разреда гимназије, грађанске или стручне школе са малом матуром, или велику матуру у гимназији или њој равној стручној школи.

Њихове плате крећу се до 19 година живота од 1300 до 2000 динара месечно. После сваке даље 2 године упослења овај износ може да се повећава по 500 динара, с тим да може стићи до 4500 динара месечно после 11 година упослења.

У трећу групу долазе намештеници са истом спремом, који на основи општих упутстава самостално обављају теже послове од великог значаја и одговорности.

У канцеларијама распоређују се у ову групу кореспонденти, књиговође, контролори рачуна, руковаоци регистратуре, предкалкулатори и завршни калкулатори, вође цена и рачуна за приспелу робу, исављачи рачуна са нарочитом одговорношћу, главни благајници и лица запослена на главној благајни, стенодактилографи са брзином од 250 слова у минуту или који раде не само по диктату већ могу погрешан и непотпун диктат да даду у исправној форми и стилу или владају страним језиком, секретари и секретарице, руковаоци картотека са нарочитом одговорношћу; **у техничкој струци:** свршени техничари, делимични конструктори, инжењери за израду планова који због врсте послова не припадају вишој групи, први фотографи, први лаборанти, цртачи са већом одговорношћу, технички калкулатори, обрачуначи цена, грађевински погонски техничари, вође радионица са најмање 50 радника, или вође појединих одељења још већих радионица; **у трговинама:** намештеници у продаји, пријемни шефови у радњама, продавци са знањем изнад просечног у својој струци и опхођењу са муштеријама, способни за образовање шегрта и за дању обуку персонала и који су толико упућени у прилике у радњама да могу помагати управника радње, набављача или руковаоца одељења, продавци у продавницама у којима заступају шефа предузећа и самостални добављачи конзумата.

Намештеници у овој групи имају плату до 3500 дин. месечно до пете године помоћничке службе, а затим може да расте по 600 дин. месечно сваке 2 године и да достигне до 6500 динара после 15 година упослења.

Намештеници на самосталним положајима

У четврту групу долазе намештеници са истом спремом као и у претходне две, ако се налазе на самосталним положајима који изискују опсежна пословна или канцеларска техничка специјална знања и практична искуства.

Овде долазе у канцеларијама: самостални кореспонденти, кореспонденти за стране језике, главне књиговође и књиговође за специјалне задатке, управници бироа надница, самостални благајници, самостални предкалкулатори и завршни калкулатори; **у техничкој струци:** самостални конструктори, самостални инжењери за прорачунавање и испитивање, инжењери за ревизију, инжењери за примање, статистичари за израду планова, инжењери за рокове, архитекти; **у трговинама:** самостални набављачи, самостални руководиоци већих слагалишта, самостални експедитори, шефови одељења у трговачким кућама и у великим радњама, шефови филијала са више од 10 упослених лица, шефови одсека за путовање.

У овој групи почетна плата је 5200 динара месечно, у другој и трећој години упослења 5800, од 4 до 6 година упослења 6500, од 7 до 9 година упослења 7200 и почевши од десете године упослења 8000 динара месечно.

Водећа лица

У пету групу долазе намештеници са стручном спремом који се налазе на одговорним положајима са диспозиционом делатношћу или са овлашћењима надзора над намештеницима нижих група. Ту спадају директори, вицедиректори и други водећи намештеници.

Њихове плате препуштене су слободном споразуму странака, с тим да се граница од 12.000 динара месечно може прекорачити само по претходној сагласности Комесаријата за цене и наднице.

Намештеницима који су се на својим положајима нарочито истакли може се дати плата која одговара једном вишем степену старости, али број таквих намештеника не може прекорачити 10% целокупног броја намештеника у дотичном предузећу.

Намештеници који се на основу свог дугогодишњег практичног искуства и стеченог поверења налазе на положајима који одговарају групи за коју немају прописану теоријску спрему могу да буду распоређени према садашњем звању. Нарочито способни намештеници са дугогодишњим практичним искуством могу и у будуће доћи на положаје који одговарају групи за коју немају прописану теоријску спрему само са одобрењем Комесаријата.

Додатци намештеницима

Поред горе наведених основних плата може се свима намештеницима исплаћивати додатак на скупоћу у висини до 30% основне плате, који се може у свако време опозвати.

Осем тога намештеницима припада додатак на жену од 400 дин. месечно и по 200 динара месечно на свако дете до 18, односно до 21 године живота ако се још налази на школовању. Остали додатци, у колико су се до сада исплаћивали, моћи ће да се исплаћују и даље по одобрењу Комесаријата.

У местима која припадају другом платном разреду плате су за 10% ниже од наведених, у трећем разреду за 20%, а у четвртом разреду за 30%.

Најшира употреба шљива за прераду

Захваљујући повољним временским приликама и пуној пажњи која је посвећена нашој пољопривреди како од стране надлежних фактора, тако и од стране самог произвођача, овогодишњи род шљива био је заиста обилан, чак толико да недостају и судови за њихову целокупну прераду на до сада уобичајене начине. Као што смо раније истакли, код нас се шљива прерађује углавном на два начина: справљањем пекмеза и прерадом у ракију.

Шљивино месо

Да би се оговодишњи принос шљива могао што више искористити за прераду, изнећемо још неколико начина прераде шљива, који су до сада код нас били или непознати, или примењивани у најмањем обиму.

Шљивино месо справља се као сировина за прављење разних врста мармелада. Позната су два начина справљања, и то т.зв. амерички и француски.

При справљању на први начин потребно је најпре издвојити здраве шљиве, које се исперу и изруче у казан. Шљиве се прелију водом око 20 литара на 100 кгр. и кувају се четврт сата док се размекшају. За ову прераду потребне су нарочите справе кроз које се размекшане шљиве пропуштају да би се одвојиле од коштице и кожице. Тако справљено месо изручује се у лимене кутије и стерилише да би се могло одржати дуже времена. Овакво месо може да се прави на исти начин мешавином шљива и бресака.

По француском начину проба не шљиве најпре се баре око 1 минут у кључалој води, затим се ољуште и очисте од коштица, па чврсто наслажу у кутије или тегле и прелију са мало воде да би се испуниле шупљине. Тако припремљене кутије или тегле затворе се, па се онда стерилишу од четврт до три четврти часа.

Од овако спремљеног шљивиног меса припрема се мармелада. Шљивино месо сипа се у парни казан и кува са исто толиком количином шећера на температури од преко 100 степени, док се мешавина довољно не згусне. Направљена мармелада сипа се у кутије или тегле, и стерилише.

Пекмези и мармеладе за зиму

Од великог значаја за исхрану у данашњим приликама су пекмези и мармеладе, нарочито у зимским месецима, кад недостаје свеже воће.

За наше прилике најрентабилнији је пекмез од шљива, који тражи врло мало или чак нимало шећера. Међутим, за домаћинства која могу да располажу изузетно количинама шећера, остале врсте воћа могу такође послужити као одлична сировина за справљање пекмеза и мармеладе.

Пекмез од шљива биће бољи и дуже ће се сачувати ако му се дода шећер у количини од једног килограма на 5 килограма шљива. Треба брати зреле шљиве, повадити им коштице и поређати их по слојевима у суд у коме ће се кувати, те сваки слој посути одговарајућом количином шећера. Тако оставити да постоји око 12 часова, па затим ставити на ватру и за време кувања стално мешати.

За пекмез од купина употребити 1 кгр. шећера на килограм купина. Изабрати зреле плодове, очистити их, опрати, а по могућству уклонити семенке цеђењем. За време кувања стално мешати, а укувану смешу сипати врућу у судове.

За пекмез од шипака треба пола килограма шећера на један килограм течности. Здрави и добро очишћени плодови налију се водом да огрезну и баре се док не омекшају. Затим се топли кроз цеде кроз сито, додаје се шећер и кувају до потребне густине. Смеша се сипа у загрејане судове, који се повезују тек кад се смеша охлади и ухвати кора.

За пекмез од јабука треба употребити накиселе јабуке, које се очисте и кувају са мало воде. Кад омекшају процеде се и додаје по пола килограма шећера на један килограма јабука, те се кува до потребне густине. На исти начин спрема се и пекмез од крушака.

Врло малу количину шећера захтева пекмез од дињи, ако су диње сластке. Пре кувања диње се очисте од семенки и кожице, затим се процеде кроз сито и кувају мешајући непрестано.

Врло укусан је пекмез од грожђа, који истина тражи доста шећера, један килограм на килограм. Притиском палца и кажипрста зрно се одвоји од љуске, а семенке одбаце. Тако добијени сок загреје се док мало одмекне, а затим му се додају љуске и шећер. Тако се меша и кува око 15 минута.

Мармеладе се спремају исто као и пекмези, од једне или више врста воћа, само се гушће укувају. Препоручују се мешавине: грожђа и дуња или крушака; јабука, шљива и паладаиза; мрквe, боровнице, киселе јабуке, шљиве, диње и парадајза.

Израда воћног сирћета

Услед несташице есенције осетила се код нас у последње време велика несташица сирћета. Треба нагласити да сирће није само зачин за извесна јела, већ оно игра значајну улогу у исхрани при варењу. Међутим, несташица сирћета код нас потпуно је неоправдана, с обзиром на изатне количине воћа, од кога знатне количине сирћета са минималним трошковима.

За израду сирћета, поред здравих плодова, добри су и оштећени, натрули, црвљиви, као и отпатци плодова који заостану после разних прерада.

Начин справљања воћног сирћета доста је једноставан. Воће треба најпре исећи сецкалицом, пресовати и измуљати на муљачи. У недостатку муљаче и цедница, муљање се може извршити и у каквом авану, а цеђење помоћу неког јачег платна или чисте сапгије под притиском облице.

Тако оцеђени сок оставља се у чисту, слабо сумпорисану бурад, која се запуше врањем за врење или запушачем од вате, па се остави да би се обавило алкохолно врење на температури од око 20 степени. Ако се употребе трули плодови сумпорисање се врши са 10 до 15 грама калиумметабисулфита по хектолитру.

После алкохолног врења, које може да траје неколико дана, врши се претакање у други чист суд. Према могућности добро је да се пре врења дода мала количина шећера, око 3 до 6 кгр. на 100 литара.

После овога настаје сирћетно врење, на температури од око 30 степени. Због тога треба бурад сместити у какву топлију просторију, а балони запушени ватом могу се изложити сунцу, али не сувише јаком. Да би се сирћетно врење постигло у судове се сипа око 15%, а може и мање, здравог и јаког воћног или винског сирћета. Врење је завршено кад се у течности алкохол сведе на свега 2%.

Готово сирће пресипа се опет у чист суд и оно је зрело за потрошњу. Добро је да се готово сирће засумпорише са 10 грама калиумметабисулфита по хектолитру. Ако се оставља у флаше, онда треба флаше пастеризирати.

ДВАДЕСЕТОГОДИШЊИЦА РОЂЕЊА ЛАВОАЗЈЕА

Пре 200 година, 26 августа 1743, родио се у Паризу Антоан-Лоран Лавоазије, син једног чиновника парламента.

После завршених студија Лавоазије је постао адвокат парламента, а поред тога бавио се и ботаником. Међутим њега је понајвише занимала хемија, па је слушао предавања тада чувеног хемичара у Европи Руела. Лавоазије је тада имао 20 година.

Године 1766 Лавоазије учествује у конкурсу који је имао за тему како ће се велики градови ноћу најбоље осветлити. Да би проучио интензитет светлости,

ЛАВОАЗЈЕ
(Цртеж: Н. Б.)

Лавоазије се био затворио 6 недеља у једној мрачној соби. Године 1769 он проучава проблем снабдевања Париза пијаћом водом. У својој 26 години изабран је за члана Академије наука. Када је 1775 Тирго основао монопол за барут, Лавоазије је један од директора те установе.

Лабораториј ум који је створио Лавоазије био је у ствари место где су се састајали и француски и страни научници, како би присуствовали најновијим експериментима. Лавоазије је био необично радан човек, тако да је и дању и ноћи радио у том лабораторијуму, не жалећи новце за своје експерименте.

Највећа слава Лавоазија настала је онда када је успео да докаже да су нетачне старе теорије о саставу ваздуха, дајући своју нову формулу. Он је чувен са свога тврђења да се ништа не ствара и ништа не губи. Данашњи научници у потпуности се слажу да модерна хемија потиче из дела Лавоазија.

Модерна хемија свој језик дугује Лавоазију. Године 1789 Лавоазије је претставник места Блоа у парламенту, а 1790 године он је у једном говору узвикнуо: „Прилике су нас далеко одвеле. Није политички да власт дајемо у руке онима који треба да слушају".

Лавоазије је веома заслужан за увођење метричког система. Године 1793 Конвент је укинуо све академије, а 8 маја 1794 са многим другим научницима и Лавоазије је био изведен пред револуционарни суд, чији је претседник рекао: „Републици нису потребни научници", те су Лавоазије и друге његове колеге биши осуђени на смрт.

ЗАБОРАВЉЕНИ ЛИК ИЗ ОМЛАДИНСКОГ ПОКРЕТА

КОСТА РУВАРАЦ

Као што се национални романтизам у Срба не може замислити без фигуре Косте Руварца, тако се исто не може довољно претставити омладински покрет шездесетих година прошлог века без њега. Његов утицај није био толико изражен у делу, колико у идеји. Јован Туроман пишући његову биографију у предговору његових радова, говори за њега да је био арбитер омладинских дискусија. Што је он пресуђивао сматрало се као тачно и истинито. Питање је: одакле је долазио толики ауторитет? Питање Руварчевог ауторитета у исто је време и питање његовог рада.

Још као гимназијалац у Сремским Карловцима, Коста Руварац је умео да избије у прве редове; он организује посела и предавања и већ тада се одликује великом ерудицијом. Из родног места Старих Бановаца (рођ. 1837 г.) понео је душу натопљену пламеним национализмом, народним песмама и обичајима, па ће га то осећање кроз мисаони комплекс довести чак до мита.

После положене гимназије одлази на студије у Будим, али место да се само посвети правним наукама, како је то у почетку намеравао, почиње да похађа и часове на филозофском факултету и то предмете чисте књижевности и естетике. Његова претстава националног генија тада само расте, јер открива врло јак романтичарски мит тада целокупне културне Европе, па му Вук Стефановић Караџић постаје идолом. Руварац није завршио студије. Умро је као недовршени студент права и филозофије у Будиму (5 јануара 1864) од туберкулозе, али је за собом оставио успомену као ретко који од његових савременика.

Данас, међутим, о Кости Руварцу се врло мало зна. У средњим школама, па чак и на универзитету, о њему се учи скоро искључиво као приповедачу, а као пример се наводи његова најдужа приповетка „Карловачки ђак". И то је све. Руварац више није књижевник по својим делима, већ по маргиналијама књижевних историчара и критичара. А интересантно је, да баш сам Коста Руварац у књижевности тада, када је радио на овом пољу, себе је пре сматрао за критичара него за приповедача.

Приповетка је служила њему само као средство у литератури, да се пружи правац, један манир, како треба писати. Друго је већ питање да ли је он у томе успео! Али ово је тачно. За њега није постојала форма или облик, односно ова није била од толике важности, колико сам садржај рада. Тако је Руварац поред националног проблема поставио и чисто естетски проблем, који су тада са успехом решавали немачки естетичари, како је то Руварац мислио. Тражио је „чувство" дела.

Вук Стефановић Караџић и књижевна плејада око њега, унела је у наш домаћи народни живот култ прошлости. То је било нормално. Култ прошлости је импулс живота. Не живи се у претпоставци врлине, већ се та врлина негује узорима прошлости. Национални полет наших романтичара био је толики, да су занели културне претставнике скоро свих осталих народа, као нпр. Гетеа, браћу Грим, Пушкина, Нодјеа, Ламартина и др.

Коментари овоме нису потребни, па у вези са тиме ни целом домаћем покрету. Огањ одушевљења је пошао из народа, запалио омладину, прострујао највишим друштвеним редовима па је сагорео и саму успомену на ону интелигенцију која је на ствари национално-културног покрета гледала мало трезвенијим очима. У историји претставници романтичне школе били су Милош С. Милојевић и Панта Срећковић, а књижевник Естатије Михајловић, следбеник Милована Видаковића још у осамдесетим годинама XIX века изграђује у стиху националну српску и историју.

Коста Руварац, један од оснивача друштва „Преоднице" како нам то износи у историјату овог друштва Игњат Павлас, разумео је ствар са сасвим другог гледишта. Његова концепција је сасвим оригинална и научно доказана. У једном од својих предавања у „Преодници" о „Значајности дубровачке књижевности", изнео је идеју, да би наша прошлост била много ближа савремености, а народни групни делови много хомогенији, да су се први наши књижевници у XVIII веку угледали на дубровачку књижевност, а не на старо-српску, одн. црквену.

То је тада било откровење своје врсте. Једна оригинална хипотеза. Затим као чист Вуковац, он није ни за час могао да занемари појам „народа". За њега је народ увек био само жив субјекат који се негује и васпитава као и сваки други физички субјекат. Критичар Руварчеве приповетке! „Карловачки ђак". Дамјан Павловић, ово сматра за посебну врлину.

Још нешто. Руварац је почео да пише као самоук да би се, по њему, изградио у стручњака. Он је први, још тада, поставио разлику између дилетантизма у уметности и праве уметности. Тако, човек, који је са овим појмовима био већ давно пречистио и није могао остати незапажен са својим радовима. У критици на „Певаницу" Стојана Новаковића, каже:

„Уметнички је дилетант оно, коме је уметност само мера, те који не тражећи да у њојзи дотера до не знам какве ваљаности, ипак се њоме забавља, јер му се мили. Без особитог дара будући он само подражава и у томе се поглавито разликује од уметника, о коме се вели, да му је природа дала повластицу да ствара. што није сваки кадар учинити".

Без зазора, он је са отвореношћу умео да каже своје примедбе свакоме у лице, па био то реномирани Јован Суботић (поводом драме „Херцег Владислав") или Љубомир Ненадовић (поводом издања „Песама"), са једне, или са друге, стране тада још непознати Стојан Новаковић и Стеван Павловић. Ове примедбе, иако донекле произвољне биле су основане на изванредној логици. Далеко пре Љубомира Недића, Богдана Поповића и Јована Скерлића покушава Руварац да афирмира у нашој литератури естетска правила. Критика драме Јована Суботића сва је у овоме:

„Трагедија је појетично подражавање радњи у драматичној форми: она је једнина, целина са идејом која се мало по мало развија, која дакле није готова, дана, него која бива, постаје. А развија се, бива и постаје из противности, процесуално. Чињеница у тој радњи зове се фабула или приповест".

Мада млад писац он савршено зрело дискутује о „трагичном" у драми и даје аксиому:

„Душа томе организму (драми) — носилац његов, сред среда, око које се све окреће што је у њему — особа, и чијем карактеру се идеја трагедије развија, то се зове јунак трагичан. Тај јунак мора бити карактер и то строго индивидуалан јак карактер, с вољом и слободом. Из тог карактера ниче оно што зовемо трагичним моментом".

По њему, даље, тај се моменат састоји у сукобу посебног „лепог" и „доброг" са општим и апсолутним. Из овог се опет рађа

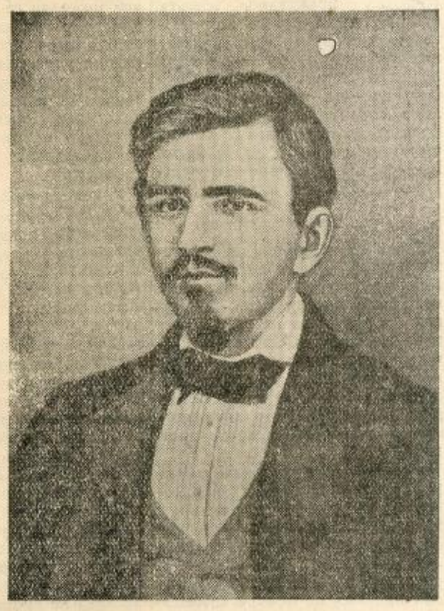

КОСТА РУВАРАЦ

Литографија из XIX века

кривица са обести или повређених права, па доследно томе долази до трпљења или покоравања апсолутној вољи.

На овај начин национални романтични моменат добија научну подршку у реалној тези, те се млади писац ближи историској школи свога брата Илариона Руварца, али са презумирањем осећања. Најзад, да овог момента нема, сам Коста Руварац не би имао онај значај који је добио.

•

Осим рада на критици, Руварац је, у секундарном раду, који је требао бити само подршка постављених књижевних правила, радио на оригиналној приповетци, путопису, филологији, преводној приповетци и преводној односно прерађеној драми. Осим наведених критика дао је расправу „О слову јаћ", студију о потреби друштва „Преоднице", „О значају светосавске прославе", „О српским сликама у Пешти", путопис „Св. Андреја", приказ „Живот Кн. Јулија Агриколе" од Тацита, у преводу Стевана Павловића, приказ „Седми програм Велике гимназије Карловачке 1859" и приказ „Граматике словачког језика" од Јозефа Викторина, у суштини све чланци и омање расправе растурене по „Преодници", „Даници", „Српском Летопису" и „Српском Дневнику".

Оригиналне приповетке Косте Руварца претстављају најмањи део његовог рада на књижевности. То су две целе „Карловачки ђакзз и „Саски дворац" и једна недовршена „Верна Даница". По нама, о њима у ствари и није вредно говорити. Но се све мане онога времена у коме је радио млади писац, с том разликом, што Руварац фабулу заиста доводи до тако суптилног расплета, да када не би била у питању једна тешка и патетична „чувствителност", осетили би смо богат психолошки развој карактера. Савршенију радњу у овим стварима Руварцу није дозвољавала лична природа, одн. младост и национална егзалтираност.

Исти је случај и са преведеним приповеткама и драмама. Ни једна од ових ствари нема неку нарочиту вредност и иде у прилог нашој тези, шта је то у Кости Руварцу било најизразитије: не мисаоност, не правдољубље или реалност, већ чисто осећање, скоро есенцијелно изнето.

Ту су драме: „Зрињи" од Теодора Кернера, трагедија у пет чинова о паду града Сигета и јуначкој смрти грофа Зрињског; прерађена лакрдија „Инкогнито" са словачког од Пајарикова, дата у три чина; две шале од непознатих писаца у слободној преради, актовке: „Кобно име" и „Бачки послови или 29 фебруар".

Од преведених приповедака на првом месту треба поменути „Учитељеву кћер" од Рикарда Куниша, коју је по личној изјави намењо као пример српским „списатељима", када буду намеравали да пишу оригиналне приповетке. Избор доста несрећан. Затим новелу од Хајзеа „Двоје слепих". И то је, мислимо, све, бар колико се пронашло у наведеним листовима и часописима, јер до данас готово ни један књижевни историчар није се потрудио да направи библиографију дела Косте Руварца, мада је Јован Туроман срећујући целокупна дела Руварчева мислио да их је све обухватио.

Код нас је ушло у моду да се приликом израде какве студије једноставно наводе цитати из претходних туђих студија, не проверавајући цитате, те се и дешава да се извесна омашка провлачи кроз деценије. Тако је било и са оценом рада Косте Руварца.

На крају треба нагласити оно што је од битне важности за карактеристику Косте Руварца. Као ученик немачких романтичарских естета он није могао мимоићи узоре; пресађивао их је онако како их је он схваћао. Своја здрава критичарска опажања подупирао је романтиком националног извора по угледу на Богобоја Атанацковића. Па, у колико је грешио Атанацковић, грешио је и он.

„Карловачки ђак" је обична копија Атанацковићевог романа „Два идола", само са боље израђеним карактером главног јунака Љубинка. Руварац није могао ићи мимо времена, јер је изнад свега волио свој народ. С друге стране опет, његова здрава мисао увијала је пуну комику претеривања, па треба веровати, да је и сам дао наведена три огледа из лепе књижевности, да би се у познијим годинама сав посветио критици и филологији, јер би временом мисаоност морала надвладати осећање.

В. М. Алексијевић

ЈЕДИНСТВЕН УСПЕХ ДРУГЕ МУЗИЧКЕ НЕДЕЉЕ

Захвалност Београда гостима из Немачке

Проф. Вилхелм Штрос, виолина

Друга музичка недеља, коју је организовала београдска Радио-станица претставља велики уметнички догађај за културни и музички Београд. То је била изванредна прилика да човек у данашњим околностима седам дана узастопце може да се истргне из стварности и да живи у царству музике, да се пренесе у свет снова.

Недеља је била посвећена немачкој музици, у којој је немачки уметнички гениј, нашао најпотпунији израз, откривајући дубине и лепоте духа немачке расе. У току ових седам незаборавних вечери извођена су најрепрезентативнија дела славних немачких композитора Бетовена, Баха, Хајдна, Хендела, Моцарта, Шуберта, Брукнера, Брамса.

Одиста били су то јединствени часови високог уметничког уживања у бесмртним звуцима велике немачке музике и у извођачкој уметности чувених мајстора, певача и певачица, који су се потрудили да из Немачке дођу у Београд, као мисионари идеје зближавања и упознавања европских народа преко уметности.

Друга музичка недеља потпуно је успела како у погледу избора дела, тако и у погледу извођења од еминентних немачких уметника и наших београдских музичких снага.

Недеља је достигла своју кулминацију на петој приредби, на којој је извођена Миса солемнис од Лудвига ван Бетовена, за коју је код наше публике владало необично велико интересовање.

Београд, музички Београд показао се достојан овакве пажње и својим разумевањем и одушевљењем наградио је немачке уметнике, као што је захвалан и организаторима Музичке недеље.

На првој приредби друге музичке недеље Радио-Београда у петак 1 октобра 1943 год., чули смо симфониски концерат на коме су била извођена дела Јоханеса Брамса и Антона Брукнера.

За нас је био срећан избор и велики музички догађај чути дело Брамса и то његов *Дупли концерт за виолину и чело А-мол опус 102.* Овим делом уједно смо и упознали и два велика савремена репродуктивна уметника немачке музике, професора Вилхелма Штроса — виолина и Рудолфа Мецмахера — чело. Они су нам одлично претставили то технички тешко изводљиво дело.

Дириговао је Карл Лист, диригент београдске Радио-станице, који је одличном пратњом помогао солистима да дођу до великог успеха.

Као друго дело чули смо *IV. Ес-дур* симфонију Антона Брукнера. Дело огромних димензија, проблематично за диригента као и оркестар, ради густе инструментације, чули смо у одличној интерпретацији г. Карл Листа, који потпомогнут одлично усвираним оркестром, овога пута даје незаборавну изведбу те новоромантичне партитуре немачке симфониске музике деветнаестога века.

*

У низу приредаба друге музичке недеље чули смо познати немачки квартет *Штрос* из Минхена, који нам је свирао дела Франца Шуберта, Бетовена и Јозефа Хајдна. Занимљиви избор трију квартета дао је прилике извођачима да покажу своје техничке и музикалне способности. Одлично усвирани, изводили су познати *гудачки квартет D-мол опус пост.* Франца Шуберта, познат под именом *Смрт и девојка* ради варијација на његову песму Смрт и девојка, које је у квартету генијално искористио.

Из такозване друге периоде великог немачког композитора Лудвига ван Бетовена, чули смо његов *Гудачки квартет F-дур опус 59/1 (Разумовски).* Одлични Штрос-квартет нам је мајсторски отсвирао класично дело великог немачког композитора.

Као треће дело камерног концерта чули смо *Гудачки квартет D-мол опус 76/2* од Јосефа Хајдна, класичара, претходника Моцарта и Бетовена. Сва лакоћа и веселост која провејава кроз дела Јозефа Хајдна, дошла је до пуног изражаја извођена од Штрос квартета, који је технички савршено и музички разиграно отсвирао *D-мол квартет.*

Одлични Штрос-квартет који сачињавају професори Вилхелм Штрос, — I виолина, Рихард Хебер — II виолина, Валентин Хертл — виола и Рудолф Мецмахер — чело, остаће нам у успомени као нарочити музички догађај у овогодишњој концертној сезони и надамо се да ћемо их опет чути на нашој концертној позорници.

*

Као трећу приредбу друге музичке недеље Радио-Београда чули смо други камерни концерт, на коме су суделовали: Ерика Рокита, сопран из Беча; Гинтер Кифауер, клавириста и камерни оркестар београдске Радио-станице под управом Карл Листа.

После одлично отсвиране *Увертире у De* од Јозефа Хајдна, певала нам је Ерика Рокита, концертна певачица две *Немачке арије* од Г. Ф. Хендела, као и познати *Инкарнатус* из це-мол мисе и *Ил ре пасторе* од В. А. Моцарта.

Г-ђа Рокита, концертна певачица немачке школе, високих техничких и музикалних квалитета, одлично нам је отпевала све три арије и поновно доказала да код певача није важан само глас, него музикалност и певачка култура који тек стварају певача од ранга.

Занимљиво дело Давида Хајниxена, *Концерт за четири флауте* уз пратњу оркестра, одлично су нам интерпретирали као солисти чланови Радио оркестра, под управом Карл Листа.

У другом делу концерта смо чули *Концерт за клавир D-мол* Себастијана Баха. Као солиста појавио се Гинтер Кифауер, који је бриљантном техником и пуним разумевањем за стил отсвирао D-мол концерт.

На крају концерта дириговао је Карл Лист *Симфонију бр. 1 це-дур опус 21* од Лудвига ван Бетовена. Прва симфонија младога Бетовена, пуна весеља, расположења, у којој се местимично већ назире III, V, и на крају грандиозна IX симфонија, мајсторски нам је изведена од Карл Листа свесрдно потпомогутог одличним оркестром Радио-станице.

На солистичком концерту у уторак 5 октобра чули смо три проминентна немачка уметника гг. Дорис Винклер, Хајнц Мартена и Рудолфа Виле. Чули смо песме Франца Шуберта, Хуга Волфа, Јохнеса Брамса и три арије из Моцартових опера.

На том концерту имали смо прилике упознати праве концертне певаче, који су одлично певали и показали високу певачку и музичку културу у концертном начину певања, концертних песама најзначајнијих немачких композитора тога стила.

У првом делу чули смо песме Ф. Шуберта, које је певао Ханс Мартен, тенор из Берлина. Ф. Шуберт, мајстор романтике дао је немачкој а уједно и светској музичкој литератури вечите драгоцености у својим уметничким песмама. Он је прави творац једне нове гране у развоју немачког „Лиед"-а, чији почеци потичу у далекој прошлости. Велики уметници, као што су Д. Винклер и Х. Мартен, мајсторски би певали уметничке песме и показали да прави певач-уметник и са концертним певањем може придобити публику и пожњети успех, не користећи се јефтиним сретствима просечних оперских певача.

*

Са највећим интересовањем очекивали смо претпоследњи концерт друге музичке недеље, извођење *Мисе солемнис* од Лудвига ван Бетовена. То дело великог немачког композитора таквих је димензија, да је тешко наћи могућности да се задовоље сви захтеви, које то дело тражи од извођача.

У вокалној композицији мање сретан, Бетовен мисли као Себастијан Бах, певачки гласови могу и то само инструменти дају, али ипак Бетовен стоји и са својом драматском опером *Фиделио* и са *IX симфонијом* на истој висини као и у осталим својим инструменталним композицијама Његов Ораториум *Христос на Ољској* гори близак је делима Хендела, а његова *Миса у Ц-дуру* равна је Хајдновим ораториумским композицијама. Много изнад тога је његова *Миса солемнис*, највеће дело новијега времена; свакако ван литургиског оквира, духовна али ипак не црквена музика. У концертној сали *Миса солемнис* оставља незаборављив утисак.

Ми смо имали прилике да чујемо одличан квартет солиста гг. Ерику Рокиту, Дорис Винклер, Хајнц Мартена и Јоханеса Вили, хор београдске опере и Радио-станице са симфонијским оркестром под управом познатог немачког ораториског диригента, генералног музичког директора, проф. Ханс Вајсбаха из Беча.

Главну улогу у овој великој Миси има хор, који је овога пута одлично решио свој задатак. Хор је одлично спремио г. Херман Шредер. Велики смисао за стил показао је квартет солиста, који је одлично певао солистички парт.

Суверено и стилски одлично дириговао је напамет генерални музички директор Ханс Вајсбах из Беча, који нам се својим тумачењем ове партитуре претставио као одличан диригент једног од највећег дела немачке вокално инструменталне музике.

Диригент проф. Ханс Вајсбах, Беч са немачким уметницима Ерином Роките, сопран, Беч, Дорисом Винклером алт, Дрезден, Хајнц Мартеном тенор Берлин и Јоханесом Вилиом бас-баритон Франкфурт

ПЛОДАН УМЕТНИЧКИ ЖИВОТ ХАЈНРИХ ГЕОРГА

Један од успелијих типова које је дао Хајнирх Георге

На данашњи дан, 9 октобра, велики немачки позоришни и филмски глумац Хајнрих Георге навршава 50 година свога живота. У целој Немачкој овај јубилеј је достојно обележен. Овим чланком ми дајемо свој дуг великом уметнику Георгеу.

Хајнрих Георге је данас појам у филмској и позоришној уметности. Његова масивна фигура, његов глас који грми, или, осмех који осваја, јесте нешто што је везано само за Георгеа. Његове најомиљеније улоге су поносити и пуни херојства људи, али они нису брутални већ пуни човечанскога. Тежина његовог тела изгледа као да везује душу и тело у једну органску целину. Када се дочепа земљишта он га брани до последњег даха.

Још од најранијег детињства Георге је осетио наклоност ка позоришту. Разуме се, да је наилазио на велики отпор код оца, који је често употребљавао и најоштрија сретства да у своме сину убије сваку вољу за позориштем. Али, воља малога Хајнриха још онда је била јака, те је најзад победила.

Почео је, као и сви глумци, у малим путујућим позориштима са месечном гажом од 35 маraка, што је било довољно само да плати храну. Како је био добар виолиниста, он је давао часове њима по малим провинциским градићима у којима се са својом трупом задржавао, те је тако могао ипак пристојно да живи. Живот у путујућим позориштима је увек и свуда тежак, али су она и најбоља школа за једног глумца. Хајнрих Георге се полако развија и постаје већ познат у круговима директора позоришта малих провинциских градова.

У томе долази 1914 година. Хајнрих Георге ступа у војску као добровољац и учествује на свима фронтовима у првим борбеним линијама. Страхоте рата су толико утицале на душу овога уметника, да он дуго не може да их заборави и да се врати своме предратном позиву. Али, године пролазе и време све ране залечи.

Хајнрих Георге поново долази на позорницу и сада следују његови успеси. Прво долази ангажман у Дрездену, Франкфурту на Мајни, Берлину, Бечу. Једно велико уметничко име почело је да се рађа. Признања долазе једно за другим.

Најзад долази његово именовање за интенданта Шилеровог позоришта у Берлину и највећа почаст која се може указати једноме глумцу, а то је додељивање титуле државног глумца.

НА НОВИМ ПУТЕВИМА

Хајнрих Георге је пре кратког времена добио вођство једне групе за снимање филмова и игра главну улогу у првом филму ове групе „Браниоц има реч". У овоме чланку Георге пише о своме новом задатку.

Када сам преузео вођство једне групе за снимање филмова у Тобисовим атељеима, са више страна су ме питали какви су били разлози да се поред осталих послова примим и овога, као и какви су моји планови у будућем раду. Истовремено је додирнуто и питање мога рада као интенданта Шилеровог позоришта.

Одговор на сва ова и слична питања утолико сам спремнији да дам, јер она додирују основе мога уметничког стварања уопште. Моја појачана делатност на филму не спречава ме и не дели ме, већ шта више још чврше ме спаја са позорницом, и искуство које имам на њој много ће ми помоћи у раду на филму.

Од како је филм дошао под државну контролу он је све више постајао пријатељ бине, тј. обе уметничке дисциплине, позориште и филм, стоје другарски једна поред друге. То је ситуација у којој треба да се развија моја делатност као управника позоришта и глумца, с једне стране, и као филмског глумца и вође групе снимања, с друге стране.

Са уметничке стране гледано, ја сматрам проширење мога делокруга рада за ванредно срећно, јер ми се овде више него игде даје могућност да искуства са бине, и обратно, искуства са филма повежем и тако допринесем напретку обих дисциплина уметности.

Први Тобисов филм моје групе „Браниоц има реч" захвата у питања правнога живота. Радња филма није, као што је то уобичајено у досадашњим криминалним филмовима, у многим тајанственим покушајима и делима злочинца, већ се сва трагедија одиграва у душама појединих учесника ове филмске драме. Овај филм је апотеоза једноме позиву који треба да служи правди.

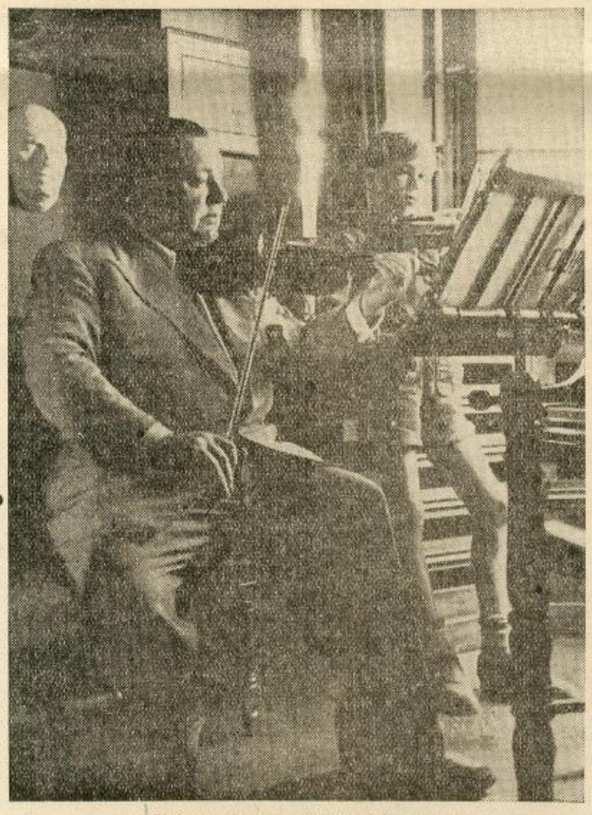

Хајнрих Георге поучава свог сина

(Фото: Уфа)

ПРВА СПОРТСКА КОМЕДИЈА

Психологија спорта обузима масе модерних времена, исто, ако не и више, као и доба Периклово у Атини. Индустрија мотива: прељуба, проневера, несебична љубав итд. била је експлоатисана до данас безгранично. Савременост је с доста муке освајала позорницу, нашу на првом месту.

Један до бојажљивости скроман покушај изношења спорта на позорницу, као противтежу водвиљском и комедијашком менталитету наших споредњих позорница ,учинио је књижевник и новинар Боривоје Кесић. Он је уосталом и био међу најпозванијима за то: дугогодишњи спортски новинар, човек који се и сам активно бавио спортом, дакле и данас још живи од спорта и за спорт. Кесић је у могућности да буде увек у центру спортских збивања. Он отуда и има шта да нам каже.

Његово прво дело на позорници је мала весела историја једне групе спортиста-футбалера, који доживљују чудне заплете и расплете у иностранству и, после, у својој домовини. Три чина „комедије из спортског живота *Баук* довољна су да нас уведу у занимљиви живот људи, који се баве спортом и оних који се баве спортистима. Фабула је, наравно, сензационална и помало егзотична, дакле, баш онаква какав је сам спорт у истинским већим димензијама.

Футбалска репрезентација Београда гостује у Мадриду. Екстравагантна шпанска играчица Карменсита дел Рио и још екстра вагантнији власник златних бразилијанских рудника Родриго Назаци закључују велику опкладу поводом утакмице Београд—Мадрид. Играчица је за Мадрид. Њој портир њеног хотела предочава лакомисленост: та, забога, у тиму Београђана игра феноменални Баук, страх и трепет за противничке мреже! Ништа зато.

Играчица смишља план: украшће, завешће Баука, кога чува Чика Офсајд, тако да Срби неће моћи играти с њим. Она успева. Делимично. Заплет је ту. Али, у последњем тренутку, филмски и спотски, Баук стиже на игралиште, а Карменсита... губи опкладу. Онда расплет, у завичају.

Глумачки кадар *Централе за хумор* има већ свој реноме. Овом приликом је успео да вихорно пренесе на позорницу цео онај живот џумбуса са инстинског „зеленог поља". Персифлажа слабих страна спорта, односно оних закулисних радњи у њему: опкладе, новац, љубави, авантуре, навијања, снобизам итд. успела је. Делу би се могло и приговорити штогод, али оно и није писано са неким великим претензијама. Оно је скроман и успео покушај да се захвати из једне богате ризнице.

Од глумаца се највише истакао Душан Животић. Он, као Чика Офсајд, био је у свом елементу. Играчица Мима Предојевић прилично шаблонска. Бранко Јовановић, Назаци, са разумевањем је тумачио своју заиста оригиналну улогу снобовског мултимилионера, Добрила Цимић је мало исувише подвлачила свој став и свој глас, а за Беднарског и Јована Гашића је штета што нису имали веће улоге. Баука је играо Павле Богатинчевић. Спортским речником речено: био је у форми; његова кондиција је издржала до краја. Остали глумци, као Жанка Стокић, Фазловски, Смедеревац, Буханац и гђе Вера Петрић и Јелка Матић су углавном задовољили.

Редитељ Петар Матић није узалуд уложио велики труд у спремање прве спортске комедије.

В. Филиповић

»Баук« на позорници, завршна сцена

(Фото: Српски народ)

Прва српска хумористичка књига

Прва хумористичка књижица у српској књижевности појавила се 1702 у Бечу.

Она се звала *Малиј буквар за велику децу*, а написао ју је Михајло Максимовић.

Како књижевни историци тврде та књижица својим духом и садржином потсећа на доцније хумористичке листове: писана је лепо, ведро а њени састави стално су били уперени против оних идеја које су у то доба сматране за назадњачке. Тако, например, у њој се и овако место налази: „Проповедници све вичу да ми само за земаљске радости прилепљујемо се. Њина је то кривица, јер не умеду к небесним да нам бољи апетит направе".

Лајпциг за Србе у XVIII веку

Немајући својих штампарија, српски писци у XVIII веку своје књиге штампали су на страни.

У Лајпцигу је Доситеј Обрадовић штампао три своја дела: *Живот и Прикључења* (1783), *Совјети здравог разума* (1784) и *Езопове Басне* (1788). У исто време била је у Лајпцигу и штампарија Тојбела, где су штампане књиге Емануела Јанковића *Терговци* (1787) и *Благодарниј Син* (1789).

КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

О ЈЕДНОМ НЕПОЗНАТОМ ФИЛОЗОФУ

Серен Киркегард: Одломци. Издање „Југоисток" а. д. Колекција „Бисери светске књижевности". Увод од Петра Шефера и Макса Бензе. Превод и поговор др Димитрија Најдановића.

За похвалу је идеја редакције Бисера да нашу читалачку публику упозна са схватањима чувеног данског писца и филозофа Серена Киркегарда. Смелошћу и необичношћу својих идеја овај велики Данац је знатно утицао на духовна струјања културног Запада. Киркегард је Ибзену и Бјерсону дао извесне потстицаје. Селма Лагерлеф се радо њиме бавила. Ниче је приметио да се мора расправити са проблемом Киркегард. У Немачкој, Француској и Италији има знатан број Киркегардових поштовалаца. Код нас је до сада углавном непознат, и ова књижица онима, који се интересују филозофијом, као и свима онима које интересују проблеми естетике, морала и религије, биће више него добродошла

За нас Киркегард је песник сете, очајања и рекли бисмо да је Шопенхауер оставио знатног трага на Киркегардове исповести. Овај највећи противник Хегела, који је пребацивао Хегелу неразумљивост, заслужује и сам да му се, доста често, пребаци ова особеност.

Није овде место, а нисмо ни позвани да дамо суд о критици хришћанства Киркегардовог, нарочито савременог хришћанства. Наши филозофи и богослови имају прилике да о томе кажу кују своју реч. Нас занима више Киркегардова критика времена, и његов, по нама ванредно духовити суд о гомили који заслужује да буде наведен:

„Ово је моје уверење; колико расула, злости и одвратности може бити у људима кад постану неодговорна и непокајна „публика", „гомила" и томе слично, толико је истинитога, доброга и достојног љубави кад их учинимо јединкама".

Затим:

„Постоји схватање о животу које сматра да је онде истина где је гомила; истина као да мора имати гомилу за собом. Има и друго схватање живота, по коме је свуда тамо неистина где је гомила..."

Зар не звуче Ничеовски, или Карлајловски ове речи:

„Сваки појединац који бежи у гомилу.... додаје свој део кукавичлука кукавичлуку који се зове „гомила".

Овај велики мислилац и изванредни песник заслужује да се њиме човек позабави једном већом студијом, него што је ова кратка белешка.

Треба ценити напоре преводиоца да Киркегарда претстави нашем свету. И поред тога што сам изјављује да лично није преводом задовољан, мишљења смо да треба да је више него задовољан, јер су познате тешкоће на које наилази преводилац и лакших и разумљивијих филозофа него што је то Киркегард. Искреност др Најдановића вредна је пажње. Др Најдановић је у кратким потезима дао у поговору стручну анализу Киркегардове филозофије. Пишући о нашој средини, др Најдановић је свакако био под утицајем Киркегардовог гледања на „публику", јер нам изгледа несхватљив јед и огорчење којим се он обара на наш књижевни свет, на наше људе од пера који нису познавали или нису хтели да познају Киркегарда. Др Најдановић пише:

„Па и да се огромни сувозлатни талент Серена киркегарда случајно, сасвим случајно, некако из небуха или по милости Божјој великој, обрео на нашем духовном провинцијском тржишту, ко би га приметио, ко усвојио, ко се потресао? Зар наша паланачка радознапост, навикнута само на шарена огледала, бижуве и друге сјактаве дрангулије? Зар наш дух у пуној декаденцији свога бића? Зар наше срце огрезло у култу за апотеозом и канонизацијом којекаквих иноводних лара и пената?"

Интересантно је шта ће о Киркегарду рећи претставници наше, православне цркве. Случај Киркегарда требало би и код нас расправити. Г др Најдановић је могао бити блажи у осуди нашег духовног живота.

Спољна политика

Auswärtige Politik 10. Jahrgang, Heft 8, Herausgeber: Friedrich Berber, Albert Limbach-Verlag, Berlin, Braunschweig Wien.

Изишла је последња свеска овог врло занимљивог часописа у коме се третирају питања спољне политике. Поред осталих чланака нарочито се истиче опширан приказ Краљевине Тајленд од А. Линка. Исто тако је занимљив чланак И. Е. Улриха о Фарским острвима, која данас играју врло важну улогу као поморска база и стовариште угља за бродове.

БОЈЕР ПРИЧА...

Јохан Бојер: Занесењак и друге приче. Колекција „Бисери светске књижевности". Издање „Југоисток" а. д., стр. 91.

Читајући Бојера човек и нехотице дође на идеју да га упореди са Кнут Хамсуном. То долази ваљда отуда што су обојица Норвежани. Што обојица сликају иста брда, исте фјордове, исто поднебље и исте људе. Обојица су почели одоздо, без нарочитих школских квалификација, и успели се на врхове не само норвешке, већ и светске књижевности.

Несумњиво је да је Хамсун био, бар у погледу стила, узор Бојеру. То се осећа у свакоме Бојеровом делу. Али тиме се не може порећи Бојерова оригиналност.

Хамсун је претставник савременог нордиског литерарног идеализма. Бојер је реалиста.

Хамсунови типови су борци, ведри и одлучни. Они управљају догађајима. Они сами клешу лик своје судбине. Њима се дивимо, јер су они онакви какви би требало да буду људи.

Бојерове личности су, углавном, мали људи, сељаци, рибари и рудари, и он их слика онаквим какви они и јесу. Са њима ми саосећамо, јер су извађени из живота.

Бојер је познат нашој читалачкој публици по своме одличном роману „Последњи викинг" у нас преведеном под именом „Лофотски рибари".

У овој, двадесетшестој свесци „Бисера" објављене су три Бојерове приче: „Занесењак", „Елза" и „Једна колиба и једно срце".

„Занесењак" је историја једног сеоског младића који, у жељи да помогне мајци, да постане богат и славан, да би се осветио селу које га је исмејало, напушта родитељски дом и одлази у планину, за коју је од једног самртника сазнао да крије у себи неизмерна рудна блага.

„Елза" — то је дневник једне мале туберкулозне девојке. Бојер је у овој причи излио све богатство свога финог лиризма. Осећања несреће девојчице која из детињства зна само за патње, њено школовање, затим путовање, прве радости, љубав, излет, боловање и смрт, дати су пластично у једном нежном тону.

„Једна колиба и једно срце" је прича о младом сељаку Јенсу и Олини девојци из великог града, која напушта родитељски дом, друштво, варошки културни живот и одлази са Јенсом у село.

Заједнички у овим трима кратким причама је неуспех, и тегобни и узалудни труд Бојерових јунака да се отргну од зле коби која им не да да крену напред. Сви они пропадају не постигнувши ништа. Смрт ту долази само да реши проблем. Она је спасоносна.

У овим малим романима дао је Бојер душу Севера, хладну и несентименталну, опору а ипак тако људску. Овде се огледа сва лепота Бојеровог књижевног реализма, и ту треба тражити узрок великој популарности коју ужива овај одлични писац.

Превод Вере Стојић могао је бити коректнији. Бојер то заслужује.

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 4.— ДРЖАВНА ТАКСА ДИН. 5.—

ИЗГУБИО САМ 6 овог месеца новчаник са 250 динара и следеће ствари: Личну карту добијену из среза Крагујевачког, општина Доња Сабанта, 2 гевећа пасоша, признанице од дате и наплаћене реквизиције за 302 кгр. овса, 212 кгр. пшенице и 1 метар дрва. Све ово оглашујем за неважеће, ко пронађе и донесе добиће награду. Данило Грујић, Доња Сабанта. 698 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 273 издату од општине Становљанске изгубио сам па је овим оглашујем за неважећу. Милутин Шапоњић. 699 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од среза Гружанског бр. 30 изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. Миливоје Алексић, Крагујевац, село Мале пчелице. 711 2—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем за неважећу. Михајло Младеновић. 712 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 2974 издату од претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем за неважећу. Сава Милетић. 713 2—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Хариш Антоновић. 714 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем за неважећу. Душан Костић. 715 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ за 1943 годину, издату ми од Престојништва полиције Ужице, изгубила сам. Оглашавам неважећом. Љубица Јасикић, домаћица — Ужице. 727 1—1

„РАДЕ НЕИМАР"

ПРОДАЈЕ — КУЋЕ — ПАЛАТЕ — ВИЛЕ

ВИСОКИ ОЧУВАНИ РЕНОМЕ НАШЕ ФИРМЕ ВЕЋ ЈЕ ПОЗНАТ
БЕОГРАД — КРАЉА МИЛАНА 20. — ТЕЛЕФОН 27-796. 728 3—3

Државна хипотекарна банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

11 ОКТОБРА 1943 ГОД.:

1) Плац у ул. Вишњичкој Дин. 2,000.000.—
2) Плац у ул. Димитрија Туцовића бр. 152 Дин. 450.000.—
3) Плац у ул. Димитрија Туцовића бр. 154 Дин. 300.000.—
4) Плац са зградом ул. Крањчевићевој бр. 14 Дин. 500.000.

Продаја ће се одржати у банчиној згради Скадарска бр. 33-II, где се могу добити сва даља обавештења. 729 1—1

Пажња! Пажња!
Продавцима златног накита

Не продајте ни једног парчета Вашег златног накита, дијаманта, брилијанта, драгог камења и златних зуба, док потпуно не би били упућени у њихову стварну данашњу вредност. Зато ако већ продајете понудите свима купцима, а напослетку у Вашем је интересу да понудите познатој и дугогодишњој фирми »ВРАЧАР«, која се не упушта у процену, али ћете се уверити да »ВРАЧАР« стварно плаћа по највишим дневним ценама. »ВРАЧАР« трговина старог златног накита и трговина антиквитета.

Београд, Палилулска ул. бр. 6 — продужење Душанове ул. до Бајлонове пиваре тел. 28-706. 725 1—1

СТАРИ НАКИТ И ДРАГО КАМЕЊЕ
бесплатно стручно процењује купује и продаје стручна радња
„БУКУЉА"
ТРГОВИНА СТАРОГ НАПИТА
Краља Милана 41а до Славије
730 1—1

КУЋНУ ЛИСТУ издату од претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Босиљка Бојић. 716 2—3

ИЗГУБИО САМ и то: Личну карту бр. 75 добивену из среза Крагујевачког, општине Букуревац, нотес са новцем, (3) три квите од пшенице за дату реквизицију. Овим све оглашујем за неважеће, ко пронађе и донесе добиће награду. Драгомир Јовановић, Букоровац. 717 2—3

Наш понос, нашег милог и никад незаборављеног

† Живорада - Рада С. Спасовића

матуранта Крагујевачке гимназије родом из Крагујевца — Врбова горња

изгубили смо за увек 9 августа 1943 године у његовој 21 години.

Ожалошћена породица
697 1—1

Државна Хипотекарна банка

ФИЛИЈАЛА У ПОЖАРЕВЦУ

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања постојећа у Пожаревцу:

14 ОКТОБРА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом у Кнез Михајловој ул. 5 Дин. 300.000.—
2) Плац са зградом у Јовановој ул. бр. 6 Дин. 500.000.—
3) Плац са зградом у Светосавској бр. 18 Дин. 95.000.—
4) Плац са зградом у Немањиној бр. 24 Дин. 200.000.—

16 ОКТОБРА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом у Кнеза Лазара ул. бр. 6 Дин. 85.000.—
2) Плац са зградом у ул. Брежански венац 4 Дин. 100.000.—
3) Плац са зградама у Немањиној ул. бр. 4 Дин. 320.000.—
4) Плац са зградом у Кнез Михајловој бр. 7 Дин. 85.000.—

Продаја ће се одржати у згради банчиног филијала у Пожаревцу, где се могу добити сва даља обавештења.

732 1—1

БЕОГРАДСКА ОПШТИНСКА ШТЕДИОНИЦА

БРАНКОВА УЛ. БР. 2

Прима улоге на штедњу

Отвара текуће рачуне

Врши све банкарске послове

За све улоге код Штедионице гарантује Општина града Београда

710 1—1

Поштарина плаћена у готову

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 39. Год. II
Београд, 16 октобра 1943
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

П. И. Бр. 199

ЕНГЛЕСКА БЕЗ МАСКЕ

„Мишљење Енглеза, да је Немачка изазвала рат да би дошла до светске хегемоније не одговара стварности".

Ово сензационално признање не потиче из неког малог енглеског провинцијалног листа — који би се тиме најтеже огрешио против основне тезе тзв. „Уједињених нација" —, већ из последњег броја енглеског часописа Ninetelenth Centery and Afte, једног публицистичког органа од по литичког значаја.

Отворено и јасно овде се каже, да Енглеска, није из до сада изнетих разлога, ради Данцига, објавила рат Немачкој, већ из разлога, што је Немачка покушала да учврсти своја животна права у Европи.

По енглеском назору свака европска сила, која се огреши о столетно енглеско начело „равнотеже снага у Европи", постаје без даљег противником Енглеске. Спа воља и залагање за миром Вође Рајха, није ту могла ништа изменити.

Потпуно је свеједно какав политички режим у једној земљи постоји, када је у питању рушење „равнотеже". То „одржање равнотеже снага" иде изнад свих других расуђивања. Када би Немачка променила свој режим, то ипак не би био разлог, мењању услова предвиђених за мир. Тај мир морао би одговарати „вечитој стварности европске ситуације", и не би се обазирао на „појаве, као што су фашизам, социјализам, националсоцијализам или комунизам".

„Радије једна Немачка са диктатуром, која није сувише јака, него једна сувише јака либерална Немачка".

Последњи догађаји у Италији су исто тако очигледни, као они из године 1918, допуњени овим новим писменим признањем, наново указују на стварну позадину енглеске политике. Непријатељи Немачке знају, да националсоцијалистичка народна држава има огромну снагу и постојаност, ради чега се боре против ње. Не зато, због националсоцијализма као таквог већ зато што је он Немачкој осигурао животну снагу.

Дакле, није у питању режим једне државе, као што је то енглеска пропаганда увек тврдила и истицала. У питању је уништење једног противника који је себи дозволио, да изгради сопствену државу, независност, сигурност и сопствени социјализам. То је био разлог објави рата почетком септембра 1939.

Генерал Симовић и Италијани

НАПИСАО
ЂОРЂЕ ПЕРИЋ
шеф Српске државне пропаганде

Одговорност генерала Симовића у догађајима који су довели до рата и пропасти Југославије довољно је утврђена из већ познатих чињеница. Ми смо, међутим, сада у могућности да нашој јавности пружимо нове до сада непознате доказе о кривици овога човека и о његовој кобној улози у слому наше државе и рушењу наших великих народних тековина.

По успешно извршеном државном удару, у ноћи између 26 и 27 марта 1941, генерал Симовић, добро знајући какве ће тешке последице имати тај догађај по мир на Балкану, покушао је пошто пото да добије у времену. То му је требало из двојаких разлога, с једне стране да би могао спровести мобилизацију и концентрацију југословенске војске, а с друге стране да би омогућио англо-америчкој дипломатији да увуче још коју државу у рат противу Немачке и њених савезника.

Зато је по Симовићевом налогу министар спољних послова др Нинчић већ неколико сати по извршеном пучу, 27 марта ујутру, уверавао немачког посланика фон Хорена у мирољубивост нове југословенске владе, настојећи да настали преокрет прикаже као унутрашњу ствар југословенске државе. Али, немачки дипломата није се дао обманути. Догађаји који су се тада одигравали и сувише су гласно демантовали речи југословенског министра спољних послова да би се могло поверовати у добре намере нових управљача Југославије.

Чим га је министар др Нинчић известио о свом разговору са немачким дипломатом, генералу Симовићу је постало јасно да се код Немаца не може олако повратити поколебано поверење, и да ту нису довољне речи, већ дела и докази.

Он се онда, по савету свога пријатеља енглеског посланика Кампбела, обраћа другом члану Осовине — Италији, рачунајући да ће ту имати више среће. И већ у суботу, 29 марта, дошло је до првог састанка генерала Симовића са италијанским послаником Мамелием.

Генерал Симовић и посланик Мамели

Генерал Симовић је на овоме састанку уверавао италијанског дипломату у своје симпатије према Италији, говорио о потреби добрих односа између две јадранске сусетке, као и о томе да он и његова влада не жели да напусте политику мира. Италијански посланик се држао веома хладно, избегавајући да на ове изливе неочекиваних симпатија према његовој земљи одговори друкчије до обећањем да ће о свему што је чуо известити своју владу.

Два дана доцније, 31 марта, генерал Симовић, свакако у договору са својим англосаксонским пријатељима, тражи нов састанак с италијанским послаником, који је и одржан тога дана пре подне.

На овом другом састанку генерал Симовић иступа отворенije, трудећи се да своме саговорнику улије што више поверења. Он изјављује посланику Мамелиу жељу југословенске владе да Италија посредује у отклањању тешкоћа насталих између Београда и Берлина, додајући да је спреман да у томе циљу пошаље у Рим потпретседника владе Слободана Јовановића, који би у име Југославије разговарао са одговорним чиниоцима Италије. Посланик Мамели примио је к знању овај предлог генерала Симовића, изјављујући да ће о томе одмах известити своју владу.

Сутрадан је, међутим, посланик Мамели саопштио генералу Симовићу да му је из Рима јављено да се предлог југословенске владе не може одмах узети у разматрање, пошто су италијански водећи кругови заузети посетом јапанског министра спољних послова Мацуоке, који је тих дана боравио у италијанској престоници, али да ће одговор уследити у најкраћем року.

И заиста већ сутрадан, у среду 2 априла око подне, посланик Мамели извештава генерала Симовића да је на његов предлог стигао одговор из Рима и да би он желео да га у вези са тим посети. Генерал Симовић је о овоме известио најважније чланове своје владе, па је на предлог министра др Нинчића решено да претстојећем састанку са италијанским послаником присуствују сем генерала Симовића и др Нинчића још и потпретседник владе Слободан Јовановић и министри Милош Трифуновић и Милан Грол. Тај састанак је одржан истога дана после подне око 6 часова у Претседништву југословенске владе.

Италијански дипломата био је не мало изненађен када је поред генерала Симовића угледао још четири члана његове владе, јер није уобичајено да се тако деликатни дипломатски разговори воде у ширем кругу. Пошто су измењени поздрави, посланик Мамели је изјавио присутнима

да је италијанска влада готова да посредује у отклањању тешкоћа између Немачке и Југославије, под условом да југословенска влада изда једну декларацију у којој би се имало објавити да ће Југославија, сагласно духу београдског пакта из године 1937 и италијанско - југословенског

КЛИКА МАРШАЛА БАДОЉА

Догађаји у Италији после 25 јула ове године, издајство маршала Бадоља, уклонили су застор ћутања о многим догађајима и чињеницама, према којима се раније имало обзира.

Није важно указати на италијанско издајство из године 1915. Познато је, да италијанска војска у прошлом светском рату, пре свега њен командни кадар, није био на достојној висини. После пораза италијанских армија у простору Флич—Толмајн (битци код Капорета), Италија се нашла на рубу пропасти.

Фашизам је после прошлог светског рата, повео Италију напретку на свима областима јавног и приватног живота, спровео преображај, који није остао без утицаја и на војску. Не само да је наоружање и обука војске, изванредно побољшана и појачана, фашизам је пре свега покушао, да италијанској војсци удахне нов војнички дух.

Операције у Шпанији и Абисинији, пред избијање садашњег рата, показале су, да се вредност италијанског војника знатно побољшала, иако се није могло сакрити, да виши италијански командни кадар није учинио исти напредак. То се догодило делимично пре свега, кривицом бившег шефа генералштаба Бадоља, да италијански официр није схватио свој војнички позив и дужности озбиљно, као што је то био случај код немачког војника.

Несумњиво, да је многи италијански официр био способан за смела јуначка дела, али то су били појединци. Уколико је официр добијао виши чин, утолико је војништво долазило мање до изражаја, а са тиме и повећана наклоност интригама и политизирању. Да је то ишло на уштрб висине војничког позива, лако је објашњиво.

Све то довело је делимично до судбоносних попуштања у војним операцијама, како у Африци, тако и на Сицилији. Борци немачког афричког корпуса, који су се борили са италијанским војницима раме уз раме, умели су да цене пожртвованост својих италијанских другова. Борбе код Тобрука показале су, да је италијански пешак и војник оклопних јединица, под енергичним и сигурним вођством, потпуно испунио своју дужност.

Али се не да више затајити, да је италијанско вођство чинило погрешке, ради којих је много крви узалудно проливено. Кукавичко држање појединих официра и генерала неда се прикрити појединачким херсизмом и јунаштвом других. Генералфелдмаршал Ромел, чија је заслуга за победе у Африци, имао је небројене тешкоће, ради држања италијанског вођства. Дужим трајањем рата квалитативни резултати нису постојали јачим, већ слабијим.

Учестало подбацивање италијанских официра, баш под утицајем Бадољевог система, имало је свој узрок, не само у слабом схватању дужности, већ пре свега због невојничког држања официра око Бадоља. Када се у доцнијим временима буде писала историја борби у Албанији, против грчке војске прочитаће се многа страница херојских подвига италијанских војника, али истовремено и многи докази кукавичлука и издајства италијанских команданата.

У борбама на Сицилији, где су немачке трупе носиле цео терет, италијански официр није одговорио постављеним задацима, ни као официр а још мање као сабезник. Свуда где је пружен огорчен отпор, пружен је од немачких јединица, док је већина италијанских формација напуштала положаје без борбе, или по наредби — у духу Бадољевих официра — чак и пребегавала непријатељу.

Поред копнене војске изазвала је из истих разлога велико разочарење и италијанска краљевска ратна морнарица. Ма да је располагала одличним ратним бродовима, није дала никаквих резултата. Бојни бродови, понос једне флоте, нису добили ниједну битку. Само италијанске подморнице и јуришни чамци, у којима је могао да дође до израза елан појединаца, показали су очекиване резултате.

И ваздухопловство, које је пред избијање рата било понос италијанске војске, разочарало је такође.

У једном доцнијем времену, изнеће се јавности резултати историских испитивања, која ће правилно оценити ратничка дела немачких и италијанских војника на заједничким бојиштима, и правилно обележити удео у успеху и неуспеху.

Народна библиотека Србије

Генерал Симовић и Италијани

пријатељства, у случају проширења рата на Балкану остати неутрална.

У предложеној декларацији имало се објавити и то, да је југословенска влада у духу поменутог пакта умолила италијанску владу да она својим утицајем отклони неспоразум између Немачке и Југославије.

О овоме италијанском предлогу опширно се дискутовало на овом састанку. За предлог су се одмах и без колебања изјаснили министри др Нинчић и Трифуновић, као и потпретседник владе Слободан Јовановић, док су се генерал Симовић и министар Грол држали веома резервисано.

Истовремено је дискутовано и о питању одашиљања југословенских делегата у Рим. Било је речи о томе да у италијанску престоницу отпутују као делегати Слободан Јовановић, др Мачек и др Нинчић.

У почетку разговора изгледало је да ће доћи до споразума, нарочито због тога што се министар спољних послова др Нинчић одлучно залагао за италијански предлог. Али је при крају састанка дошло до неочекиваног преокрета.

Упорност генерала Симовића

Генерал Симовић је најједном изјавио да он не може да прихвати италијански предлог стога што не може да допусти, да Немци уђу у Солун у случају њихове оружане интервенције у Грчкој. Др Нинчић и остали министри покушавали су да убеде свога претседника владе, доказујући му да је италијански предлог прихватљив, тим пре што он не помиње изричито приступање Југославије Тројном пакту и његовим тајним клаузулама, о чему се имало тек накнадно расправљати између Београда, Рима и Берлина. Што се тиче питања оружане интервенције Немачке у Грчкој, генералу Симовићу је доказивано да она ничим неће повредити целокупност и суверенитет југословенске државе.

Али, генерал Симовић је упорно остајао при своме гледишту, изјављујући да Немци могу ући лево и десно до Солуна, али у Солун никако, јер би њихов улазак у тај град, по његовом мишљењу, значио за Југославију казус белли. У једном тренутку била је настала веома мучна ситуација; било је дошло до жучне препирке између генерала Симовића и његовог министра спољних послова др Нинчића.

На крају је овај састанак завршен једном неукусном изјавом југословенског премијера, који је италијанском дипломати добацио, да ће у случају рата Југославије са силама Осовине бити приморан да југословенској војсци отвори пут кроз Албанију за Грчку и да ће због тога морати Италијане који се тамо налазе бацити у море.

Италијански дипломата му је одговорио да о овој евентуалности не може да расправља пошто није војник, али чак и под том претпоставком он не види шта би могла Југославија да добије, пошто је она у случају рата унапред осуђена да својим опстанком плати ратну пустоловину на коју мисли њен премијер.

Пучистичке наде у Москву

Ова изненадна промена у ставу генерала Симовића према Италијанима последица је совјетске интервенције у Београду. Као што је познато, совјетски отправник послова Лебедјев понудио је уочи овог састанка југословенских министара са послаником Мамелием пучистичкој влади помоћ Совјетског савеза предлажући чак и текст одбрамбеног савеза који се тобоже имао закључити између СССР и Југославије. То је, као што знамо, била обмана — јер до таквога савеза није дошло, али генералу Симовићу и његовим англосаксонским заштитницима је изгледало да му совјетска заштита пружа довољно времена за остварење његових планова. Зато му је у томе тренутку италијанско посредништво изгледало мање важно него раније, па чак му је за његов лични престиж и његову политику рата италијански предлог изгледао опасан, с обзиром на све јаче ширење мирољубивих тежњи не само у народу, него и у врховима југословенске државе.

Наравно, да су после оваквог држања генерала Симовића даљи разговори између пучистичке југословенске владе и Италијана били доведени на мртву тачку. Ипак је посланик Мамели оставио генералу Симовићу рок до суботе 5 априла до 18.30 часова да се коначно изјасни о италијанској формули.

Идућа два дана није више било никаквих додира између југословенске владе и италијанског дипломатског претставништва у Београду. Та два дана генерал Симовић је имао пуне руке посла око преговора са Москвом. Међутим, у суботу, 5 априла, дакле уочи рата, дошло је до још једног, овог пута последњег састанка између генерала Симовића и посланика Мамелија, на коме су се саговорачи коначно разишли.

*

Ове чињенице су поразне за генерала Симовића. Из њих се јасно види да је он одбацујући италијанско посредништво пропустио јединствену прилику да од своје земље отклони страхоте рата.

Међутим, ови јавном мнењу до сада непознати италијанско-југословенски разговори, које је генерал Симовић по наговору англо-америчких дипломата потстакао, имају шири значај. Из њих се јасно назире покушај Англосаксонаца да преко Београда посеју семе раздора између сила Осовине. Тај покушај, наравно, није успео, али он показује да су још у пролеће 1941 у Лондону и Вашингтону рачунали са дефетизмом у једном делу италијанских водећих кругова.

НЕДЕЉНИ ПРЕГЛЕД МЕЂУНАРОДНИХ ДОГАЂАЈА

Јеврејски рат

Поводом јеврејског празника Рош-Хашанака, цело америчко политичко вођство почев од претседника државе пожурило је да упути поруке јеврејима у којима изјављују своје симпатије за етничке и религиозне тежње јевреја. Јеврејски утицај на америчку политику постаје све јаснији. Чувени јеврејин судија Самјуел Роземан преселио се у Вашингтон, где је постао један од најужих саветодаваца Рузвелта. Захваљујући Роземану Рузвелт је себи обезбедио политичку сарадњу са Ваљцманом. Ваљцман је ових дана рекао: „Овај рат могао би одмах бити завршен, ако би се решило јеврејско питање".

Кратко, али јасно: рат је створен ради јеврејског питања. Сав свет ратује ради јеврејског питања. Решење јеврејског питања према захтеву јевреја, може да учини крај рату. Свет води јеврејски рат.

Јеврејске интриге дају садржај политици капиталистичко-комунистичке коалиције. Сада се појавио нов тон у политичким расправама Северноамериканаца. Иако се зна да нема реалистичнијег народа од јенкија, сада су северноамерички политичари и публицисти почели да траже да „најзад политика САД постане реалном". Пет сенатора који су се вратили са путовања по бојиштима, поднели су на тајној седници сената извештај, у коме захтевају да САД поступају агресивније у својој спољној политици.

Ову лозинку прихватила је северноамеричка штампа, и започела је слављење курса америчког „привредног национализма". Под тим именом се крије појам империјализма. Као прве конкретне последице ове империјалистичке кампање видимо захтев сенатора Елендера Шоа који изричито тражи да пријатељи САД уступе Америци упоришта и сировине у замену за ратне ликвидације. Захтева се да САД не буду Божић Бата који целом свету поклања оружје за овај рат.

Овај напад империјалистичке гроznице долази баш у оном тренутку када се америчком империјализму задаје тежак ударац: 14 октобра Филипинска острва су проглашена успостављење политичке независности, коју је Филипинском народу омогућила племенитост јапанског победничког народа. Из руку ратујућег Јапана Филипинци су добили оно што нису могли добити у току деценија од Американаца.

Док Јапан искоришћава ратне прилике да да народима слободу, Енглези искоришћавају ту прилику да им одузму и оно мало слободе што имају. Сада енглеска штампа на пример, лист *Глазго Хералд* упозорава британску јавност и владу на то, да глад у Индији служи као доказ индуске неспособности за самоуправу. Ово није усамљен глас: постоји у Енглеској тежња да се катастрофа глади проузрокована британском ратном политиком према Индији, искористи ради ограничавања и онако јако ограничених индуских права. То су први симптоми милитаризације управе над Индијом, која се испољава у постављењу генерала Вавела за вице-краља.

Италијанском неваљалом краљу одузета је титула цара Етиопије и краља Албаније а изгледа да су дани краља избројени. Јеврејин Сфорца који носи титулу италијанског грофа, а који претставља левичарску емиграцију изјавио је у Лондону да ће ускоро доћи до новог „25 јула", када ће Бадољо и краљ бити збачени. Енглеска штампа подупире аспирације Сфорце. *Њус кроникл* пише да не треба држати на положајима „извесне припаднике италијанских гангстера".

Уосталом судбину Виктора Емануела и Бадоља не решава Лисидон, већ Алжир. У Алжир је дошао Вишински са штабом од 30 комуниста. Нема сумње да ће тај штаб порасти за неколико стотина људи јер ће Стаљинов претставник развити јаку делатност у средоземноморском базену.

Енглези журе са неким својим плановима док се Вишински још није испољио у раду. Они ургирају арапску конференцију која треба да се одржи у Египту. Али, док Совјети нису још припремљени за прављење тешкоћа у арапском питању, Северноамериканци су већ дубоко увукли не само прсте већ и руке у арапску ствар. Принчеви Саудске Арабије иду за Вашингтон и тако ће се истовремено водити преговори Арабљана на конференцији у Египту и засебни преговори Саудске Арабије са владом САД. Американци су добили у Саудској Арабији опсежне петролејске концесије, и зато хоће да решавају арапско питање на свој начин, а не на британски.

Као и свуда, и у овом питању постоје супротности између Лондона и Вашингтона.

Те супротности ће се без сумње јако испољити на тројној конференцији, која се отвара у Москви. У британоамеричком логору постоји велика конфузија у очекивању те конференције. Једни пишу да постоји идеолошки јаз између Совјетске Уније и САД, други се залажу за свесовјетске политичке тезе; једни говоре о потреби да се очувају интереси Британије, други испољавају спремност да изађу у сусрет аспирацијама Москве. Сада више не постоји ни најмања сумња да су те аспирације веома обимне: североисточна Европа и југоисточна Европа, као и медитеранска зона морају припадати Совјетима, према московском захтеву.

Европа мирно посматра целу ту борбу интрига, аспирација, охолости, страха, понижења, дрскости. Мирно посматра зато што је сигурна у своју снагу и што зна да ће ова казати своју последњу реч.

Како ће та последња реч звучити чули смо у оним изјавама које су пале за време скупа правака националсоцијалистичке странке Немачког Рајха. На том скупу су најјачи људи Европе показали развој немачке сратегије, немачког наоружања и немачког рада, који ствара предуслов за победу Европе. Али најглавнији предуслов ствара победничка воља немачког народа, о којој је говорио на овом скупу Адолф Хитлер.

Мес.

Вјерују енглеског министра за пропаганду

Чувени књижевник Бернард Шо рекао је о Енглезима, да су то људи „који радо верују у оно, што би пожелели", што у појачаном обиму важи и за Американце.

Ма колико се о Американцима мислило да је то реалан свет, мало је људи у свету, који имају толику уобразиљу, верују у фантазије, астролошка претказивања, гатање и мађије, као што је то баш случај код становника Сједињених Америчких држава. Тај свет постаје убрзо жртвом најнемогућнијих сугестија. То је познато вођеним личностима пропаганде у Енглеској и Америци, који безобзирно искоришћују ову слабост народног карактера.

Последњих недеља, можда из стварних разлога, убризгана је англосаксонском јавном мишљењу, јача доза оптимизма. То је проузроковало расположење, као на неком вашару. Цео свет, у Лондону и Њујорку, видео је свуда само енглеске и америчке победе, кризу и поразе код својих противника.

У стварности је било све друкчије, они су превидели све: на дејство немачке ваздушне одбране — само за три дана оборена су 208 четворомоторних америчких бомбардера —, снажан отпор Јапана, мир у целом подручју сила Осовине, неразрушиву постојаност немачког вођства на фронту, и у отаџбини.

Као један од првих, енглески министар за информације Брекен, пред претставницима америчке штампе, упутио је један апел, учинио једно позитивно и једно негативно признање.

Прво гласи: *„Немци су снажан противник, који располаже огромном оружаном силом. И Јапанци су ошкри и тешко их је победити".*

У другом, морао је рећи: *„Не верујем, да се одлуке, које су донели Черчил и Рузвелт у Квебеку, могу брзо спровести у дело. Не верујем, да се можемо ослонити надањем на избијање кризе у простору сила Исовине. Не верујем, да бомбардовање из ваздуха, има одлучујући значај по рат".*

У том смислу је говорио енглески министар пропаганде, продрмао крмило свога пропагандног бојног брода, и бацио енглеско-америчке масе у једно море противречности. То је био ударац за овај лаковерни народ када је чуо од својих најпозванијих, „да би била лудост" заносити се, да се овај рат може одлучити бомбардовањем из ваздуха.

Пре годину дана говорило се истим масама обрнуто.

ИСПРАВКА

У чланку г. др. М. Спалајковића, *Црвене владике*, објављеном у прошлом броју нашег листа, поткрале су се следеће две грешке: у трећем ступцу уместо „глупих кумира" треба да стоји „глухих кумира", а у петом ступцу уместо „црквених кардинала" треба да стоји „црвених кардинала".

Уредништво

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке) Тел. 20-383

ШТАМПАРИЈА «ЛУЧА». Краљице Наталије 100. Тел. 21-772

Тромесечна претплата 36 динара шаље се преко «Пресев в. д. Влајковићева 8.

ПО ДЕЛИМА ЊИХОВИМ

Просули смо море речи, убеђујући српски народ да је у његовом животном интересу да по сваку цену очува мир и ред до краја рата. И већина, огромна већина српског народа схватила је ове савете како ваља. Јер више и убедљивије од свих речи говори море проливене српске крви, често узалуд проливене.

Али још има оних којима нису довољне све досадашње патње српског народа. Док ми проповедамо братску љубав и слогу, они би хтели да изазову братоубилачки грађански рат, у коме би српског народа потпуно нестало. Па ипак, ти исти људи називају нас издајицама, а себе ослободиоцима.

Док ми дрхтимо над сваким животом српским, њима није ништа да потегну нож на кога? На брата Србина! Под видом тобожњих националних идеала врше се често чисто лични или партијски обрачуни, па чак и убиства из најнижих пљачкашких и злочиначких побуда. У неурачунљивом стању насрћу на живот окупаторских војника и навлаче на српски народ од мазду. Је ли то српски? Је ли то патриотски? Не и нипошто! Такви људи никада никог нису ослободили! Они могу бити само уништитељи и упропаститељи. Можемо и ми и они о себи говорити што-год хоћемо, и за њих и за нас важи Христова реч: „По делима њиховим познаћете их".

Широм целе земље народ даје свој суд и о нашим и о њиховим делима. Више од тога: он преклиње да га сви ти разни „ослободитељи" оставе на миру, како би преживео ово најтеже поглавље своје историје. Инстинктивно он осећа да се ради о његовом бити или небити.

Уколико идемо озбиљнијим временима у сусрет, утолико ће српском народу мир и ред бити све потребнији. Закони рата никада нису били ни благи, ни милостиви. Ко зна шта нас све чека чак и онда ако будемо мудри као змије! Јер данас се више не зна где почиње фронт, а где настаје позадина.

Уништавају се данас вековне тековине и руше читави градови. Нељуди убијају жене и невину децу. Подивљалост узима све већега маха, зато ако икада оно данас спасење човечанству може једино доћи од једног живог и делотворног Хришћанства, ко је од нас тражи: љубав, самилост, саосећање.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

НОВИМ ЖРТВАМА СТРАНЕ ПРОПАГАНДЕ

Од дана повратка у земљу претседника владе Народног спаса, генерала Недића, страна пропаганда појачала је темпо свог рада како би обманула српски народ и поколебала поверење, које генерал Недић у народу ужива.

Каквих све глупости нисмо се наслушали подземним саопштењима ове стране мафије, која користи наивност нашег света, јер се показао најбољи преносилац свега, што се у тим кујнама скува. Познавајући добро менталитет нашег света, страна пропаганда намерно је улепшавала те хипотезе како би тренутно наш свет загрејала, да би доцније могла да омаловажи успехе генерала Недића и његових сарадника у влади. Страна пропаганда је ишла тако далеко, да је појединим надлештвима у унутрашњости слала писмене, кратке извештаје о постигнутим успесима.

И све то наш је свет гутао, ко мање ко више, наседајући агентима Москве и Лондона и њиховим јатацима у нашој земљи. То су биле нове жртве стране пропаганде које су се опекле као и многе пре њих. Па ипак, све ове глупости стране пропаганде трајале су као и животи водених цветова, па су се одмах и расплинуле, јер и влада се са своје стране трудила да народ не остане дуго под утицајем тих лажи непријатеља српског народа.

Колику су безочност показали у свом послу страни агенти, види се из тога, што су они појединим хипотезама чак стављали и прецизан рок или датум кад треба да буду објављене. Изгледа нам тачно, да је ипак српски народ овом приликом показао своју високу свест и није дао обманути, као раније. Било је појединачних жртава, али српски народ се овом приликом одупрео пропагандистичкој офанзиви својим мудрим држањем и примањем ових новости са највећом резервом.

То је он учинио под утицајем опет свог претседника генерала Недића, који га је у свом прогласу већ опоменуо да се чува стране пропаганде и да јој ништа не верује, јер оно што има да дође, доћиће тако, како ће српски народ бити на време обавештен од стране српске владе поштено и јавно а никако овим подземним путевима.

Српски народ данас се уверио да све оно што му је било сервирано писмено или усмено подземним каналима или пријатељским поверљивим саопштењима, није истина и да је сврха ове кампање била у томе, да га обману и у њему поколебају поверење које има у своју владу и њеног претседника, генерала Недића.

Све ово, што се последњих дана одиграло у нашој земљи, очито показује, да наши непријатељи не спавају, него да су на послу и живо раде да што већу забуну унесу у наш народ.

Њима не иде никако у рачун, да виде смирење српског народа, зато непрестано роваре у народу изазивајући неспокојство и немир јер за то су послати и то им је главни задатак. Али су се својим оваким радом открили и показали свима нама, да су још ту и да их се треба добро чувати, јер могу још многу несрећу да изазову у нашој земљи.

Они ће продужити тај посао и даље, јер су за то плаћени, за то ми ове редове и не пишемо њих ради, већ ради оних лаковерних Срба, који најчешће из наивности несвесно постају њихови калаузи, па на крају и њихове жртве. Они треба да знају и да запамте, да о народној бриги има ко да води рачуна, да су се прилике у нашој земљи много измениле и постале доста редовне тако, да више нема места никакој тајности, него ће српски народ увек и на време бити обавештен од својих власти онако, како се догађаји буду одигравали у истини. За то више нема и не треба да има посредника других између српске владе и народа, до званичне власти која носи и одговорност за сва саопштења ове врсте.

Страна пропаганда неће се зауставити само на ономе што смо досад чули, измишљене она и многе друге и горе ствари, али српски народ не сме више наседати својим непријатељима. Пример за разборито држање показао нам је народ из Пожаревачког округа, који не само да не слуша више страну пропаганду, него одлучно прети свима онима, који се њоме служе или је у народ преносе.

Тако се треба држати према непријатељу, па ће многе несреће заобићи наш народ. Народна филозофија вели: »туђа рука сваб не чешеш, страни агенти у нашој земљи нису за то ту, да нашем народу помогну него да га заведу и изложе великим несрећама употребљавајући га за туђе интересе и обрачуне. У том погледу много смо искусили и то нам је довољан наук за у будуће како треба да се држимо према тим страним агентима и туђом пропагандом. У колико наша земља буде се све више сређивала и смиривала, у толико ће се активан рад страних агената повећати, али у толико ће мање имати успеха, јер се српски народ довољно опаметио да би им поверовао и насео.

Ми жалимо нове жртве стране пропаганде, али само својој лаковерности имају да припишу што их је зло снашло. Нека би нам оне послужиле за пример, да се у будуће боље чувамо. Није у питању само бољшевичка и енглеска пропаганда, већ и оних страних елемената који немају рачуна да виде српски народ сложан и споразуман са Великим Немачким Рајхом, у толико је опасност већа. Нека нам љубав према земљи улије снаге и храбрости, да издржимо до краја мудро и паметно, јер то је једини пут наше слободе и спасења.

О. П.

Једна симболична свечаност

Годишњица оснивања Васпитног завода у Смедеревској Паланци обављена је у недељу веома свечано.

За ову свечаност може се рећи да је живи симбол јединствене манифестације српске омладине, тако да се с правом може рећи да се у њој огледа величина историског дела владе генерала Недића, која је у овим тешким и хастичним временима основала Завод и наменила га да буде расадник традиционално изграђене омладине.

Ко је у недељу присуствовао тој свечаности јасно је могао да увиди да је национална мисија Завода у потпуности успела.

Не само да су омладинци и омладинке, смештени у Заводу, идејно преоријентисани, него су они својим прегалаштвом, својом вољом за правим животом и мушким радом, постигли резултате за које се може рећи да могу бити узор омладинског деловања.

Дошли су на голу леђину, али су одмах засукали рукаве, обазрели се лево и десно, и својим бистрим очима увидели шта им ваља чинити. Запели су искрено, знајући да ће радом преобразити и себе и голу леђину, па су за кратко време постигли резултате који могу служити на част. Својом замисли и својим рукама од леђине направили су напредно газдинство, обрадили, уредили и за углед начинили четрнаест хектара земљишта, на којима је свака стопа оличење воље и плана расне омладине.

Упоредо са привредним пословима, ови сада потпуно исправни омладинци, снажно су искористили идеју штедње, образовали задругу, отпочели са капиталом од стотину-две динара, а сада је задруга достигла обрт од 1,400.000 динара.

Министар Јонић у пратњи управника г. М. Поповића обилази Завод у Смед. Паланци (Фото: Државна пропаганда)

За младиће, од којих су неки били по мрачним казаматима или по логорима, настаје нов живот, радан, националан и задружан, живот испуњен најлепшим одликама чисто српске традиције, живот користан и себи и другима, живот правог српског исправног омладинца.

Заклетим непријатељима српског народа ишло је у рачун да отргну синове славних отаца од родне груде, да их онемогуће за истинску службу своме народу и својој отаџбини, да их упрегну у слепу и сервилну службу својим рушилачким циљевима, упереним против животних интереса српске нације. Али ако им је то ишло у рачун, они га нису постигли, јер посртање српске деце било је тренутно, те чим је очински прихваћена од генерала Недића, чим јој се истински изишло у сусрет, чим јој се омогућило да се сама покаже на делу, омладина је пошла путем српске историске нужности.

Омладинци у овом Заводу у присном су општењу са елитним претставницима српске мисли, долазе у врло чест сусрет са научницима и људима од акције, који их несебично упућују да иду стазом која их води у крило поштених и радних људи, тако да ће бити и они исправни и радни грађани своје земље, а не заблудели људи на које се указује прстом и на које пада жиг издаје народних интереса.

Организација рада и самога живота у Заводу је беспрекорна. Она потсећа на најмодерније радне омладинске колегиуме, и што се даље иде, васпитни и радни систем све се више усавршава, све више подешава пожртвованости и радном елану заводских питомаца.

Завод располаже активним школама, а исто тако постоји и огледна школа за основну наставу, у којој се паланачки основци припремају за пријемне испите. Међу питомцима влада другарско осећање, атмосфера је увек ведра, јер ови млади људи осећају да су очински прихваћени, да им је отворен пут будућности, часне, поштене и радне, те с вољом напрежу своје младе мишице да од Завода створе центар и расадник традиционалног српског подмлатка.

СРБИЈА ПРЕ СВЕГА И НАДА СВЕ

ДОГАЂАЈИ НА РАТИШТИМА

Стаљинова нестрпљивост

Хопкинс је ових дана изјавио да ће рат трајати још две године. На ту његову изјаву оштро је реагирао московски лист „Рат и радничка класа", који је сада најутицајнији совјетски орган, јер претставља синдикалну интернационалу. У том листу изишао је чланак у коме се потпуно јасно и бескомпромисно поставља захтев да коалација Британоамериканаца спречи одуговлачење завршетка рата. Бољшевички лист, без и најмањег увијања, каже да је потребно да се рат неодложно заврши.

На завршетку овога значајног чланка совјетски орган тражи „позитивне одлуке", које би могле да скрате рат. То је опет совјетски захтев за успостављање једног правог „другог фронта" у Европи. То је опет једна совјетска „нетактичност": Британоамериканци већ су толико труда уложили да образложе Совјетима зашто не могу да проливају британску и америчку крв, а ти бољшевици никако неће да прихвате господску логику Лондона и Вашингтона.

Као пандан овоме чланку у часопису „Рат и радничка класа", ових дана у америчком часопису „Њу уик" изишао је чланак америчког адмирала Прата, који се бави ситуацијом на Пацифику. Овај амерички стратег предвиђа да ће рат трајати до 1949 године.У том погледу Прат није најспорији стратег коалације. Има таквих који мисле да је потребно 14 година док Британоамериканци оборе Јапан.

Таква прорицања (то су више прорицања него озбиљна зналачка предвиђања) не воде рачуна ни о психичким, ни о економским чињеницама које утичу на интензивност и на трајање рата. Према америчким подацима о коштању ваздухопловних напада на Немачки Рајх, излази да сваки амерички грађанин мора да буде оптерећен свотом од по 9 долара дневно само за покриће трошкова око извођења аеро-терора.

Код Енглеза постоји друга незгода. Код њих није у реду ратни морал. Просечан Енглез све више и више осећа да се Британија бори за америчке или совјетске интересе, а жртвује своје интересе без и најмањег обзира према садашњој и будућим генерацијама. Не може се још говорити о некој кризи психе у Британији, али се може тврдити да се психа британског народа налази пред тешком кризом.

У Совјетској Унији, и поред територијалних успеха постигнутих у току последње офанзиве, влада таква ситуација у којој се даје назрети и психичка и економска криза. Психичка криза најбоље се види у томе што Стаљин на унутрашњо-политичком фронту мора да попушта како би бар донекле придобио народне масе за своју страну. Комедија са патријархом, која је углавном одиграна ради спољно-политичке употребе, ипак има и унутрашњо-политичке сврхе, јер има за циљ да прикаже совјетском народу да је бар неколицини попова у Москви дозвољено да се моле Богу. Народу то остаје и даље недозвољено, и зато народ не верује у Стаљинову еволуцију, зато се народ и буни у Совјетској Унији и зато у многим деловима земље има многобројних одреда који се наоружани боре против Стаљинове власти.

Паралелно са пооштрењем психичке кризе у Совјетској Унији, пооштрава се и економска криза. Стаљин је сада морао да нареди да се 20% радништва у индустрији пребаци у црвену војску.

Наравно, да при таквим околностима Стаљин мора да се жури са завршетком рата. Међутим, сав ток догађаја на европским ратиштима доказује да Европа ни на пролеће неће бити озбиљно нападнута од стране непријатеља. Немачка одбрана на Истоку пружа могућност задржавања источног непријатеља на великом одстојању од граница западне Европе. А немачка снага и коалициона тромост на медитеранском ратишту чини илузорном сваку наду коалиције да ће се на пролеће створити један фронт који би загрозио западну Европу са југа.

Британоамериканци у Италији и даље воде операције под вођством „генерала Полако". Ни у области Напуља, ни с друге стране Апенина они не смеју да пређу у енергичну офанзиву, јер свуда наилазе на веома вешту тактику Немаца. Британоамеричко напредовање мери се метрима, и зато цела та Ајзенхауерова „инвазија" постаје конфузна. Британоамериканци и сами виде да италијански терен не пружа могућности за стварање „другог фронта". Зато се на површини јавног интересовања опет појавило питање искрцавања на западној обали. Утицајни енглески лист „Обсервер" одређено и недвосмислено пише да у току идуће зиме Британоамериканци не могу извршити искрцавање у Западној Европи. У вези с тим питањем претстоји, изгледа, велика битка на московској конференцији.

Американци намеравају да у Москви бију још једну битку. Они су се потпуно разочарали у своју стратегију постепеног освајања острва на Пацифику и зато од Совјета захтевају пристанак за успостављање америчких база у Сибиру а за ратне потребе против Јапана. Говорећи о том захтеву који поставља генерал Мек Артур, амерички коментатор Карел Биндер у часопису „Разон" пише да Стаљин нимало није заинтересован да изазове рат против Јапана. Зато нема изгледа да ће Мек Артуров захтев бити испуњен.

У овом захтеву видимо разочарење америчког стратега у могућности рата на океану. Артур има право, Америчка морнарица је изгубила у борби против Јапана 690 јединица (већином потопљених), док су Јапанци имали у току рата штете само на 96 ратних бродова, (од којих је један део потопљен). Може се рећи да је америчка предратна морнарица цела отишла на дно океана.

Пошто је доживела такве губитке, америчка оружана снага не може да се нада већим успесима амфибијалне стратегије, и зато сада мисли да треба добити базе у Совјетској Унији за ваздушне нападе на Јапан. Апстрахујући то да Совјетска Унија нема рачуна да се завади са Јапаном јер би изгубила поморски пут којим добија оружје и храну из Америке), треба имати у виду то да Сједињене Америчке Државе уопште имају тешкоћа са даљим развојем ваздухопловне стратегије.

У току јула, августа и септембра америчко ваздухопловство над Европом је изгубило 28.000 авиатичара. У последње време просечни губици постају сваким даном све већи, јер је Немачка ставила у дејство ново организовану противваздушну одбрану. Када се могло за 72 сата оборити 208 авиона, већином четворомоторних, онда значи да је немачка ловачка авијација добила нове и савршене авионе са новим и савршеним оружјем. То значи, такође, да је немачка противавионска артилерија добила сада нову тактику, која претставља сигурну гаранцију против ефикасних непријатељских напада.

Британоамериканци су се разочарали у своју стратегију на Пацифику, у своју инвазију преко Италије, и у своју аеро-терористичку делатност. Совјети нису постигли успех који су очекивали, нису сломили снагу и дух немачке војске. Међутим, њихова војска толико је искрвавила да мора да се попуњује на рачун радништва неопходног за ратну индустрију. Један шпански лист, „Сур", који излази у Малаги, пише о ситуацији на Источном фронту и износи чињеницу да су Совјети изгубили до сада 20 милиона људи, а да немачки губитци нису још достигли 1 милион војника. У рату је тешко описати са потпуно тачним подацима. Али, свакако је несумњиво да су совјетски губици многоструко већи од немачких. То се види из многобројних извештаја о детаљима појединих борби.

Ових је дана у једном таквом извештају јављено о борби на обали Дњепра, где је већи одред бољшевика напао једну чету СС-дивизије „Мртвачка глава". Ова чета после борбе, која је трајала целу ноћ, и у којој је она прешла у противнапад, отерала је непријатеља, наневши му тешке губитке. Идућег дан ти губици су могли да буду пребројени: на бојишту је нађено 420 мртвих бољшевика, 20 топова, 39 митраљеза и други ратни материјал. Поменута чета имала је свега 12 мртвих.

Ова епизода, као и стотине и хиљаде других, доказује да се Стаљину тешко свети његова тактика масовних напада. Са том тактиком он иде у сусрет неминовном тешком поразу.

У перспективи је малаксање Совјета због губитака, малаксање САД због неподношљивог економског терета рата, малаксање Британије из психичких разлога. У перспективи Тројнога пакта је победа.

М. Војновић

Немачки гренадир у акцији

Словачка „Брза дивизија"

„Словачки војник зна што се бори, зна да се у овом рату — са словачког становишта гледано — бори за част и будућност словачког народа и словачке државе. Словачка армија стала је у ред ратујућих народа Европе да би показала да се и словачки народ осећа обавезним, као и остали народи Европе, да заштити Европу од бољшевичке опасности."

Тако је гласила армиска заповест словачке војске, поводом четворогодишњице самосталности словачке државе, показујући став једне од најмлађих европских држава у борби против бољшевизма.

Већ на дан напада немачких армија против Совјетске Уније, 22 јуна 1941, ставила се Словачка на страну Немачке, и послала на фронт 64.000 бораца, њене мале армије. „Брза бригада" словачке војске, водила је 25 јуна борбе на Сану, у Галицији, и знатно олакшала напредовање суседних немачких јединица, у простору јужно од Лавова. Неколико дана доцније, 30 јуна и 1 јула прешле су даље словачке пешадиске дивизије словачку границу, у северном и североисточном правцу, следујући „брзој бригади", ломећи утврђене положаје противника на Сану, и чистећи простор југозападно и јужно од Лавова. За то време продрла је „брза бригада" готово 1.000 километара преко Самбора, Лавова, Злочова, Тарнопоља и Винице до Липовеца, водећи најтеже борбе са надмоћнијим непријатељем.

После смењивања из прве борбене линије, претворена је ова бригада у једну „брзу дивизију", која је попуњена кадровцима обеју словачких пешадиских дивизија, и стављена под команду пуковника Туранеца. Остатак ових пешадиских дивизија попуњен је резервистима у једну дивизију, под командом пуковника Малара.

Средином августа 1941, кренула се „брза дивизија" из својих полазних положаја код Хирова и Лубнена, и узела удела, у саставу немачких армија, у напредовању од Кијева до Ростова. Дивизија је издржала ратно крштење код Василков-Олсанке, јужно од Кијева, и одликовала се у сукобима са повлачећим непријатељем, док није стигла почетком новембра на обалу Азовског мора.

Пошто су Совјети, у другој половини новембра, извршили јак притисак у правцу запада, смењена је „брза дивизија" са обале, и заузела одбранбене положаје код Зелодока, којом је приликом преузео дивизију пуковник Малар. У напредовању до Таганрога, прелазећи у операцијама преко 1.500 километара, под најтежим условима, моторизирана дивизија била је јако ослабљена, тако да су словачке јединице повучене у одбранбене положаје. Операције приликом одбране, биле су у свакодневним огорченим борбама, сукобима са једним врло активним противником, који је био бројно надмоћан- стављали су отпорну снагу словачког војника пред тежак задатак.

Била је потребна јака рука и јуначки дух, да би се одбацио противнападима непријатељ, који је готово свакодневно продирао у борбене линије, тако да су и стално долазеће резерве биле истрошене. Почетком децембра 1941, добила је „брза дивизија" наређење, да се повуче на десну обалу Миуса, и да брани простор Голодајевке. Овде је издржала дивија, добро укопана и благодарећи старању словачких војних установа, без већих штета, зиму 1941/42.

У тим данима су Совјети водили непрекидне нападе, који су за Божићне празнике довели до врхунца. То су биле зимске борбе, са хладноћом од 30 и више степени испод нуле. Број мртвих и рањених дали су доказа за пожртвованост словачких војника. Одбранбене борбе на Миусу продужиле су се, са промењивом оштрином, до јуна 1942. У то време дивизија је попуњавана људством и материјалом.

Команду дивизије преузео је опет генерал Туранец, и са њом узео учешћа у напредовању на Кавказ. Словачке формације нарочито су се одликовале у нападу на Генералскоје, и приликом освајања Ростова и Батајска, својим енергичним надирањем условили повољан развитак опште ситуације, у јесен 1942 достигнути су северни обронци Западног Кавказа. Доцније је ова дивизија под командом ђенералштабног пуковника и доцнијег генерала Јурехa, наново заузела одбранбене положаје, и верна својој традицији, одбила све покушаје продора непријатеља.

Тешке са губитцима скопчане борбе, у зиму 1942/43 и у пролеће 1943, ставиле су опет тешке задатке овој храброј дивизији. Њени официри, подофицири и војници прославили су словачку оружану силу. Витешки крст гвозденог крста обојице команданата словачке „брзе дивизије", видни су знак признања за њихове заслуге.

ВРШЉАЊЕ МРАЧНИХ СИЛА

Кад се претседник владе Народног спаса, генерал Недић вратио са свога пута у Немачку сваки од нас желео је, сасвим разумљиво ,да сазна са каквим је успехом обавио своју мисију код Вође Немачког Рајха? У интересу српског народа, нису му могли бити саопштени детаљи тога пута, али је следовала изјава генерала Недића, да је он потпуно задовољан постигнутим резултатима. То је био сигнал за наше унутарње непријатеље да одмах отпочну са својом акцијом, јер смирена и препорођена Србија, готова је њихова пропаст. Зато смо ми и очекивали ту подземну акцију мрачних сила, као што је њу нагласио у свом прогласу српском народу и генерал Недић.

Ни он, ни ми, нисмо се преварили. Мрачне силе из шума које разарају нашу земљу већ више од две године, поново се упињу, да по сваку цену спрече срећне последице по српски народ, са пута генерала Недића. Предузимајући разна недела и злочине, они желе, да с једне стране провоцирају окупаторске власти, а са друге да повећају неред и хаос како би нашу земљу представили као узрочника немира и травница, а наш народ као бунтовнички народ који не заслужује никаквог призрења и поштовања.

Ми смо тај циљ већ означили. Створити што већи хаос у нашој земљи и не дозволити генералу Недићу срећивање прилика завођење реда и побољшање народног живота. Ништа то није ни страшно, ни неразумљиво у овим ратним приликама. То је политика и борба за крајњи успех те политике на српском тлу. Али је жалосно и неухватљиво, да те мрачне подземне силе налазе подршке међу самим Србима ипросто узимају у најам српску крв плаћајући је сувим златом.

Тако несавесни Срби подмирују туђе рачуне и забијају глогов колац животу своје рођене земље. Ти страни непријатељи српског народа гледају по сваку цену да одрже Србе у међусобној завади и да им не дозволе да се ма како сложе. За то их и гурају у борбу једне против других. На тај начин они повећавају хаос у земљи и од једног мирног народа стварају баука у очима оних, који су му пријатељски наклоњени и од којих зависи судбина наше земље.

Енглеска у томе предњачи. Ми смо и досада поднели многе и крваве жртве за ту енглеску политику и никад нам није доста. Та политика није за нас ништа ново, па ни после повратка генерала Недића у земљу. Она се не мења, остаје увек исто: искористити српски народ до крајњих могућности у одбрани њених империјалистичких интереса и ратних обрачуна.

И ми не можемо порицати, да су је многи Срби одлично послужили. Али ипак постојао је у нас Срба слаби зрачак наде у моменту, кад је Енглеска под притиском бољшевичких захтева теслимила Балкан Стаљину а са Балканом и нашу земљу, да ће нас та бољшевичко-енглеска трансакција најзад сабити у један јединствени национални фронт, те ћемо се заједничким снагама одупрети пакленом плану да им Србија и српски народ постане плен. Ми смо се надали да је у несрећи то једна срећна околност која ће отворити очи да сви Срби образују јединствени фронт у одбрани противу бољшевичке опасности. И цела је ствар била на врло добром путу и због других околности. Тако, Енглеска је гурнула и заинтересовала Дражу Михајловића и отпочела са фаворизирањем новог „српског генерала" неке белосветске скитнице којој су дали надимак „Тито" и именовали је за врховног команданта „ослободилачке" војске на Балкану.

Не улазећи у то, које овај тип, којој народности припада и откуда се створио у Србији, нас интересује зашто се тај тип врзма по Србији? Да нас ослободи? То му сигурно није задатак јер он није Србин, па му је слобода српског народа девета брига. Према свему овоме, безочна је лаж да тај Тито жели ослобођење српског народа и да олош окупљен око њега може представљати нас Србе и неку нашу „ослободилачку" војску! Колико је нама познато, Тито је један најобичнији агент Москве и комунистичке експанзивности на Балкану и ради за бољшевички рачун, те и његова „ослободилачка" војска представља скуп интернационалног ђубрета у коме су нашли своје право место и српски комуниста.

Да би своју мисију лакше спровео у нашем народу, Тито изиграва у очима наивних Срба неког ослободилачког вођу а његов олош, ослободилачку војску. Ето, то је једина истина у овој комунистичкој маскаради у Србији, која жели да оној комунистичкој сатани у Москви изручи Србију на дар, па макар истребљену од Срба, јер ако не буде било Срба, како он каже, населиће Кинезе. Да би лакше дошао до циља, Тито и његово ђавоље друштво сваки час нам приређују злочиначка изненађења, која се свирепо свете Србима.

Дража Михајловић у ћор-сокаку

Дража Михајловић, коме је ова белосветска протува Тито, преотео власт па чак и саму идеју „ослобођења", напуштен од свог дојучерашњег протектора и наредбодавца перфидне Енглеске, нашао се у тешком и мучном положају. Док га је Енглеска подржавала па кључала парама и титулама није био у стању да у оној гомили коју је око себе окупио, створи организацију, ред и дисциплину, а тек сада када га је Енглеска напустила, постао је потпуно немоћан да буде господар и своје најближе околине. Из овакве ситуације у редовима ове друге „ослободилачке" војске, резултирао је потпун хаос.

Дражина се наређења више не поштују и не извршују. Његов старешински кадар ради на своју руку шта и како хоће, из чега се рађа нова несрећа по српски народ. Неке паметније старешине остају пасивне и због њих српски народ не трпи никакво зло. Али друге неке његове старешине и официри постали су у правом смислу, ординарни злочинци. Без икакве потребе и разлога, отпочели су са серијама убистава најбољих српских домаћина и младића ,добровољаца, једине заштите српског народа.

Трећи опет, врше ординарне пљачке сеоских домаћинстава и личне освете.

Сад тек може Дража Михајловић да направи биланс свог рђавог српског рада. С једне стране међународни олош на челу са скитницом Титом убија, пљачка и заводи српски народ, док с друге стране, његове недисциплиноване гомиле немилосрдно тамане и пљачкају српске домаћине. Залуд он Пилатски пере руке; то су плодови безумне политике коју је спроводио од 27 марта до скора, за рачун Енглеске. Та политика је десетковала наш народ, завила га у црно и данас још, компромитује сваки успех наших паметних родољуба при спасавању српског народа.

Оваким радом хоће да створе пакао на српском земљишту. Хоће да завлада хаос, нарочито од повратка нашег претседника из Немачке, генерала Недића. За то има крупних разлога, који су сигурно и Дражи Михајловићу врло добро познати. Тако ,на прво место долази капитулација италијанске војске, војске оне земље, која је била разлог да се прилике на Балкану нису могле никад средити. Сад се ситуација потпуно рашчистила и срећавање је олакшано.

У томе и лежи успех пута генерала Недића. Чим је тај успех констатован, одмах је отпочела и подземна борба мрачних сила да консолидовање Србије по сваку цену спрече. Ми смо и раније знали а и сада је меродавна изјава Рајха из Берлина потврдила, да Велико-немачки Рајх никад није имао каквих агресивних намера из Балкану и што се он ипак нашао на овом месту, то у првом реду имамо да припишемо нашој лудој полиции инаугурисаној 27 марта а за тим и савезничким обзирима Рајха према Италији, која је целу ситуацију на Балкану компликовала противно жељи Немачког Рајха. Чим се италијанска војска повукла са Балкана, ситуација је постала потпуно јасна. Србија ће се моћи посветити својој обнови, управљајући сва своја напрезања у заједници са Немачким Рајхом у борби Европе противу бољшевичке опасности.

Као што видимо, ово вршљање мрачних сила има у главном један исти циљ и ако су разне побуде и рачуни. Те мрачне силе у њиховом раду се сукобљавају, трве и уништавају али својим радом иду ка повећању хаоса у Србији и бацању српског народа у анархију. Њима су се придружили и српски елементи регрутовани из најнижег олоша као: бивши робијаши, пљачкаши, разни криминални типови, нерадници и проституисане жентураче. Тај олош баш и представља егзекутиву мрачних сила којима се они издашно користе.

То су прави гробари Србије и српског народа који истрајно раде на копању раке у коју желе да нас све заједно спусте. Ту вера и народност не играју никакву улогу, ту је демократско начело „једнакост и братство" дошло до свог пуног изражаја. Ове елементе спаја и унифицира један заједнички дух склоности на вршење злочиначких дела. То је друштвени шљам који представља вечиту опасност за српски народ сада, па и кад се рат сврши, ако би успео да се у нашу средину врати. Вероватно, да нагомилаености овог српског друштвеног шљама имамо да благодаримо, што анархија у нашој земљи тако дуго траје.

Ето узрока трагедији српског народа. Ето тих подземних сила које су се по несрећи угњездиле на српском тлу, у средини српског народа и од мирних шумадиских села, стварају пакао. Има две године како ове мрачне силе разривају моралне темеље на којима почива српска заједница. Две године како пале, руше, убијају и провоцирају нашу земљу и народ. И напослетку, ето већ две године како је српски народ приморан, да ове своје душмане храни и чува зато, што је голорук и незаштићен.

Зато српски народ, две године пати и мучи се као црв под кором, да би сачувао голе животе од ових харамија и убица. И ови зликовци и паразити не нађоше плодније земљиште од нашег, где би развили свој сатански рад! Не нађоше ни другу државу, ни љуђи народ, него нашу и српски народ, те воде врзино коло, чији цех плаћа наш народ, обиљем своје крви. Судбина је тако хтела, да су наше некад срећне народне заједнице створиле друштвену трулеж и на њу намамиле ове чина, да се разбашкаре у нагомиле страних уљеза и штетошој земљи, да би њихов пир Срби плаћали патњама, сузама и животима.

Не може се човек отети логичној претпоставци, да у саботажи која се одиграла код Аексиница и оних убистава код Бијине Баште, нема узрочне везе? Из догађаја последњих дана ми смо црпели доказе за наша тврђења, као што смо са тим догађајима били инспирисани да уложимо наш протест пред целим просвећеним светом. Многе ствари које су се у последње време одиграле, јасно нам откривају паклени план који је спремљен, као и циљ шта се са тим жели постићи. Масакрирање наше једине оружане одбране и саботажа јасни су докази да су се шумски демони удружили са странцима како би онемогућили успон Србије и дефинитивно оздрављење српског народа. Све што ђаволу служи устало је противу српског народа у жељи, да га смрви, да га нестане. Па ипак све узалуд! Жртве ће се умножити, али српски народ ни под притиском удружених мрачних сила, неће више никад скренути са обележеног српског пута.

Наш претседник владе народног спаса генерал Недић и његови другови, умеће ускоро завести потпуни мир и ред у земљи Србиновој. То душмани врло добро знају. Шумски душмани разуму само мотку по глави а српски народ све ово још јасније види, него ми одовуд.

Времена и прилике су се много промениле. Данас се Србија и српски народ спасава мудрошћу а не шумском лудошћу. Пред опасношћу бољшевичке инвазије, не само српски, него и сви европски народи морају се ујединити и образовати заједничи фронт одбране под витешким вођством Немачке, која је то часно место извојевала проливајући нештедимице крв својих најбољих синова за спас европске културе и људске цивилизације. То свима нама мора да је данас јасно. Ево последње прилике заблуделим да о свему размисле својом српском главом и да одлуче српским срцем, јер опасност лебди над животом Србије и српског народа.

Окружни начелник у Пожаревцу г. Ђ. Марниковић обавештава народ *(Фото Држ. пропаганда)*

Успешан рад Националне службе за обнову Србије

Радна обавеза под именом Националне службе за обнову Србије уведена је код нас у најкритичнијем времену нашег народног живота. Она је основана у Србији после изгубљеног рата, а што јој даје посебан карактер и после избијања тешких унутрашњих нереда.

Створена у таквом времену Национална служба носи печат озбиљности прилика из којих је никла, као и схватања тежине наше стварности. Она је израз воље и надчовечанских напора једнога народа да помоћу рада исплива из хаоса материјалног, моралног и националног беспућа, и да на тај начин створи нову свест о вредности рада и нову свест о себи самоме.

Национална служба створена је са задатком да изврши преваспитање омладине, нарочито интелектуалне, путем физичког рада за заједничке интересе народа и земље. Према томе, она има васпитни карактер и служи се физичким радом као главним средством своје васпитне делатности. Таквим радом Национална служба доприноси не само васпитном подизању омладине већ и напретку земље.

Национална служба прилази, дакле, физичком раду као средству привредне обнове земље и као специфичном средству васпитања омладине, што претставља њен крајњи циљ. Физички рад добија од нас особити значај због специјалних материјалних, друштвених, политичких и моралних прилика под којима живи наша омладина. Прилази се физичком раду као педагошком средству преваспитања омладине, јер такав рад утиче градилачки на осећања, сређује и уразумљује људе, отвара им нове хоризонте и оспособљава их за већу самокритику, социјално расуђивање и државотворство.

Националној служби за обнову Србије стављено је у задатак да код омладине створи појам о значају, важности и часности самога рада, затим да створи између разних друштвених класа осећај другарства и међусобне зависности и, напослетку, да варошку младеж приближи осећању за село и земљу. Сва њена настојања имају за крајњи циљ да од омладинаца створи поштене и карактерне људе, да их привикне на рад и врати на линију националне свести и народних традиција: једном речи да омладинце путем физичког рада за Србију врати Српству, српском друштву, породици и држави.

Национална служба је основана ступила на снагу Уредба о увођењу 17 децембра 1941 године када је њу Националне службе у Србији.

По извршеном попису за Националну службу, пришло се, у току месеца фебруара, организовању првог старешинског курса у Остружници да би се за претстојеће теренске радове обезбедио добар старешински кадар. Упоредо са оспособљавањем старешинског кадра, пришло се постепено формирању радних јединица у Београду састављених од добровољаца. 17 марта 1942 године изашла је Уредба о организацији Националне службе, којом је решено питање унутрашње организације, формације разних јединица начина рада и службених односа Националне службе.

У пуном складу са основном идејом да физички рад има да послужи као средство моралног и националног васпитања омладине, Национална служба пришла је постепено оснивању радних јединица широм целе земље. Прва радна јединица састављена од добровољаца основана је у Београду. Она је започела са радом 13. III. 42 г. Одатле се рад омладинских чета Националне службе ширио по целој Србији.

Рад обвезника Националне службе за обнову Србије углавном се састојао из разних мелиорационих радова, регулације река, поправци државних и општинских путева, улица у градовима, асанацији водоплавних земљишта затрпавања јарака и бара, радова у општинским расадницима и баштама, на подизању насипа као заштита од поплаве, прочишћавање корита речица и потока и других радова. Највише се, међутим, у току двогодишњег рада Националне службе радило на регулацијама водоплавних река, речица и потока, као и на исушавању мочварних и подводних комплекса земљишта. Карактеристично је за све ове радове да се они извршују увек у општем интересу, као и то да се њиховим извршењем решавају питања за која приватна привреда не показује интересовања због нерентабилности.

Предузети радови не показују одмах резултате, јер су у питању замашни радови за које треба велики број радне снаге и времена. Изузетак у том погледу претставља Мачва, Ресава и део поморавља где су предузети мелиорациони радови већ сада спасли сељаку велике површине плодног земљишта, јер је чест случај када се ради о регулацијама мањих речица и потока да се корист од извршених радова осети одмах. Било да се ради на више или мање замашним пословима, увек се ради за шире интересе но што је интерес појединаца и породице. Према величини и врсти радова, односно према броју обвезника потребном за извођење радова, формиране су јединице Националне службе као: чете у саставу радних група, као самосталне чете и баштенски водови. У односу према прошлој години самостални баштенски водови претстављају значајну новину, јер се њима делимично решава важно питање исхране обвезника.

До данас су 308 чета и 11 водова у саставу радних група, самосталних чета, зимских чета, баштенских водова и сеоских чета, са укупно 32.066 обвезника, вршећи разне радове утрошиле више од 7 милиона радних часова. Све те радне јединице извршиле су током 1942 и 1943 године укупно око 40 разнородних теренских радова у оквиру амелиорацинних радова. **С. Н.**

Уредба о забрани стицања италијанских војних добара и потпомагања италијанских припадника војске и надлештва

Уредба о забрани стицања италијанских војних добара и потпомагања италијанских припадника војске и надлештава Војног заповедника Југоистока, која је објављена, забрањује свако стицање, отуђивање и трговање са италијанским војним добрима. Ова Уредба има повратну важност и односи се на све радње које су извршене од 1 септембра 1943 године до дана објављивања; али она ослобађа сваког од казне које пре објављивања Уредбе отуђивао, стицао или трговао италијанским војним добрима, ако до 15 октобра 1943 године у 12 часова у подне италијанска добра преда најближем немачком надлештву или пријави садашњег поседника.

Даље Уредба захтева од сваког ко год зна да се негде на запоседнутом српском подручју налазе италијанска војна добра, да то одмах пријави најближем немачком надлештву или општинском претседнику. Исто тако овом Уредбом је забрањено пружање скровишта и заштите припадницима италијанске војске и бивших италијанских краљевских надлештава и захтева од сваког ко год зна да се негде на запоседнутом српском подручју ова лица у униформи или у цивилу налазе, да то одмах пријави најближем општинском претседништву које ће пријаву одмах упутити најближем немачком надлештву.

За све преступе против ове Уредбе предвиђене су оштре казне па и сама смртна казна, па је потребно да се становништво Србије најтачније придржава одредаба ове Уредбе да не би искусило строгу казну.

БЕРБА ГРОЖЂА

Грожђе је родило
(Фото: Државна пропаганда)

Наши виногради претстављају велико национално богатство. Услови за наше вино су одлични. Извесне сорте нашег грожђа, као на пример смедеревка, уживају светски глас. Чак Француска, највећа винарска земља Европе, покушала је да пресади смедеревску лозу на своје тле. Па ипак, и поред све стручне неге, то грожђе на француском земљишту није дало оне резултате које код нас даје. Што наше винарство, упркос томе, није давало раније оне резултате које је могло да да, кривица је до тога што му нису обраћали готово никакву пажњу ни надлежни фактори, ни сам произвођач.

ПРАВИЛНА БЕРБА

Од времена и начина бербе много зависи будући квалитет вина.

Кад се рок за почетак бербе одређује од ока, могу да настану штетне грешке. Берби не би требало ни у ком случају приступити пре него што се претходно утврди количина шећера и киселине у шири. Та испитивања најбоље обављају енолошке станице, којима произвођач треба да се обрати, у колико саме власти не одреде време бербе.

Пре почетка бербе морају се извршити све потребне претспреме. Треба припремити алат, корпе, кофе, шафољчиће и ножеве. Металне судове премазати изнутра масном бојом. Све судове испрати врућом водом.

Треба настојати да се берба обави по сувом времену. Киша и роса могу да смање шећер са 2 до 3%.

МУЉАЊЕ И ЦЕЂЕЊЕ

Муљање у самом винограду није препоручљиво, на првом месту због тога што може одмах да наступи алкохолно врење, које има неповољне последице. Раније се грожђе муљало гажењем или ракљастим дрветом. Сада је добрим делом замењено нарочитим справама, т. зв. муљачама, којих има више врста. За мање винограде најчешће се употребљавају ручне муљаче са два ваљка.

Дрвени ваљци нису за препоруку, јер се брзо кваре. Препоручљивији су, ма да много скупљи, ваљци од алуминиума или гвожђа. Гвоздене ваљке треба претходно премазати лаком, да не би наступио прни прелом.

Од 100 кгр. грожђа добија се просечно 75 кгр. течности и око 25 кгр. комина. После муљања одваја се отакањем течност од комина. Међутим, у тој комини остане још око 20 до 30% течности, која се може истиснути цедницом или пресом. Ово цеђење врши се за бело вино одмах после муљања, за ружицу 1 до 2 дана после муљања, а за црно вино тек пошто се врење заврши.

ПРИПРЕМАЊЕ СУДОВА

Од нарочитог, често пресудног значаја за будући квалитет вина су судови. Судови могу бити дрвени, цементни и метални. Код нас су највише у употреби дрвени судови. Најбољи су од храстовог дрвета.

Здраве, скоро испражњене судове треба испрати хладном водом, четком и данцем за прање. Здраве судове који су лежали празни треба излужити водом или још боље раствором соде. Нарочиту пажњу треба обратити чишћењу плесних судова. Такво буре изриба се добро четком и хладном водом. После тога се осуши и затвори. Затим је најбоље употребити креч за бурад, калциумбисулфид, коме се после три до четири дана дода 1% раствора сумпорне киселине и буре добро проваља. Раствор се остави у бурету још 3 до 4 дана па се проспе, а буре испере врелим раствором соде 2%. Најзад се испира хладном водом све док не истекне бистра и без икаквог мириса. Ако су бурад јако плеснива овакав начин испирања мора се поновити.

Националци одушевљено раде,
(Фото: приватна својина)

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

Нове снаге - сигурнији пут

За разлику од већине која се у данашњем вртлогу, услед сваког отсуства идејног става свог, пушта без отпора низ струју променљивих ратних збивања, која је тако често ковитла у месту, удара о хриди, враћа натраг и вуче у страну, добровољци су од првог дана своје борбе сагледали јасно трасу целог свог напорног пута, који морају прећи да до жељеног циља дођу.

Без мржње, одмерено и мирно, али одлучно, они тим путем иду ево већ две године.

Снажним замахом пресецају побеснеле валове несвесне и бесмислене узбуркане гомиле и остављају за собом широку и моћну бразду у коју се полагано, али сваким даном све више, уливају струје многих који у тој моћној бразди осећају једини сигуран канал који ће их избавити бесмисленог и сулудог витлања и крварења.

На кормилу тога брода, чију моторну снагу претстављају добровољци, ставио се Милан Недић, претседник Владе народног спаса.

Мирним и одлучним погледом будно мотри он у вирове, струје и хриди преко којих мора провести народни брод. Свестан да му моторна снага неће никад отказати, он ведро гледа у мучну, али завршну етапу напорног пута, иза које он, са орловског места свог, већ јасно сагледа луку мира у коју ће довести свој брод.

Али као брижни домаћин он мора да се стара да кроз сву ломњаву и хуку догађаја који долазе изведе не само неоштећен мотор и брод, него да на броду и за бродом доведе у ту луку васколики српски народ.

И у колико су опасности у завршној етапи веће и судбоносније, у толико је и брига његова већа.

Да би се дело спасења у потпуности извело потребно је да бразда коју брод, пресецајући вртлоге, засече за собом, буде тако дубока и толико широка да умири и паралише безбројне струје и вирове који се бесмислено окрећу у ковитлац, и не само да их умири, него да снагом замаха свог покупи све те растурене снаге што са данас троше бесмислено и сулудо и да од њих, тако окупљених, створи снажну струју општесрпског животног пута.

А да би се то постигло рад мотора, те живе покретне снаге, мора бити појачан. И он ће се појачати.

Добровољци ће показати да је снага њихова, зато што из љубави извире, огромна и да су они спремни на још веће жртве и прегнућа.

Повећање интензивитета, као и повећање броја елемената у мотору, учиниће да се жељени циљ постигне; српски народ превладаће сва искушења и препреке на путу свога новог рађања.

Инж. **Драгутин Јакшић**

Српска национална омладина

На мукотрпној историји рода свога изграђује се данас под тешким и мучним условима нова српска омладина, која својим животима крчи пут Новој Србији. Није то она омладина којој су узори и идеали били лажна демократија, рушилачки марксизам и комунизам. Ова омладина не може се поредити са оном универзитетском омладином у бившој Југославији, која је својим дефетистичким радом припремала морални слом нашег народа.

Национална српска омладина запојена је прегнућима и несебичним делима пуним самопожртвовања нових српских родољуба који попут Лазара, Марка, Стевана Високог и других светлих имена српске историје остадоше данас у народу своме да би му сузе, патње и боле ублажили Та омладина определила се за генерала Недића гледајући у њему новог оца Отаџбине. Ничег она заједничког нема ни са комунистичком омладином чије су очи упрте у Москву а исто тако ни са демократском која уво своје стално држи на кратком валу радио Лондона.

Права српска омладина жели да снажним налетом свога националног духа сатре све оне негативности које су кроз партије, марксизам и комунизам биле ухватиле корена у нашем народу. Свој рад национална омладина хоће да заснује само на позитивним вредностима свога српског духа, традиције, патријархалности и задружности који су најбитнија обележја наше националности.

Нова српска омладина је и далеко од помисли да се служи у свом раду методама оне претпучистичке омладине, која је слушајући злотворе Србства, свесно народ гурала у провалију. Методи таквог рада ненационалне омладине огледају се данас у тешким патњама српских мајки, жена и сестара, које су у прно завијене и које над неохлађеним гробовима оплакују своје миле и драге. Ти најпоштенији синови српског народа пали су од злочиначке руке било комуниста, било самозваних националиста којима је блискији Лондон од Београда.

Начин на који су убијали српске домаћине јесте страшнији и језовитији од оних убистава, која су чинили прогонитељи хришћана у првим данима њиховог постанка. Чак ни Чека комунистичка није са таквим терором уништавала руски живаљ, као што су комесари разних комунистичких одреда у Србији то чинили. Клање, тестерисање, сипање соли и пепела у живе ране карактеришу најбоље оне који су се у име најнижих људских страсти одавали интернационализму и космополитизму.

Нова српска омладина свесна је почињених недела и зато потпуно одбацује туђинске идеологије у име којих је вршена совјетизација лепе српске груде. Она неће идеал који нема никакве везе са Србством, Светосављем, Косовским духом и традицијом. Та омладина која се несебично ставила у службу генералу Милану Недићу жели да кроз националне идеале извојује боље и срећније дане мукотрпном српском народу. Нова национална омладина не зна ни за Москву ни за Лондон.

Српска омладина задојена Светосављем и Светим Лазаром жели да истраје у своме светом и узвишеном задатку Њен идеализам јесте најбоља гаранција победе српске националне мисли. Само кроз истинске српске идеале може се отелотворити жеља генерала Милана Недића да српски народ једног дана са свих страна своје лепе Отаџбине чује милозвучне речи српске обнове. Нова српска национална омладина носи те идеале широм целе Србије и запада њима васцели српски народ. Са тим идеалима она ће извојевати коначну победу.

БОРА КАРАПАНЏИЋ

Генерал Недић прима рапорт Милоша Војновића храбро погинулог команданта Трећег батаљона *(Фто: Васпетни отсек С.Д.К.)*

НАЈНОВИЈЕ СА ЛОНДОНСКОГ РАДИЈА

Ми смо давно утврдили да су и инспиратори и састављачи и спикери лондонских радио емисија непријатељи живота српског народа. У задње време, нарочито откако је такозвана „југословенска влада", по захтеву Москве, одјурена из Лондона на лондонском радију, сем агента Пепића, више ниједан по имену Србин уопште и не говори. Пред микрофоном сад се тамо мењају ноторни несрби, а то се да утврдити не само по оном шта говоре него и како говоре.

Природно је онда што лондонски радио препоручује Србима определљивање за „небеско царство" и што сва своја најновија обавештења упућује на то да што мање буде српскога народа у простору који Срби тринаест векова настањују. Лондонски радио за то је као поручен...

В.

МОЈА ОТАЏБИНА

На увреди ничим Отаџбину моју,
Јер она је сила коју небо држи,
Јер она се ствара у крви и зноју
Младе деце своје коју живот пржи.

Не понизи ничим живу силу њену,
И грехом не вређај крв што за њу пад
Јер земља се ствара у овоме трену,
Темељ њене славе поставља се сада.

Пусти, нека нови саде ново цвеће,
Кад се стари коров на вихору расу,
Јер земља се никад ни створити неће
Ако се не створи у овоме часу.

Иди, грешни сине, са њених видика,
Не дочекај овде крај крвавог боја,
Јер земља је моја, земља осветника,
Пече као савест, Отаџбина моја.

Не увреди ничим Отаџбину моју,
Јер она је сила коју небо држи,
Јер она се ствара у крви и зноју,
Младе деце своје коју живот пржи.

Ж. М. Богдановић

Нови пут

Када су комунистичке банде загрозиле Србију, »Наша борба« донела је интервју са г. Димитријем Љотићем: Како ће српски народ изићи из данашњих тешкоћа. Г. Љотић је одговорно:

»Ухватити се у коштац са тим интернационалним и анационалним раком, одупрети се и победити растућу анархију комуниста и разбојника јесте једини пут који нам разум саветује за спас народа, за добро његово и за добро браће наше која данас нису с нама.«

СЛУЖБА ОТАЏБИНИ ИЗНАД СВЕГА

Срба Павловић, студент добровољац, који је погинуо пре неколико дана био је међу првима у јесен 1941 кад се пошло у борбу за стварање реда и мира у Србији, тога предуслова живота и будућности српскога народа. Прошле године пок. Срба Павловић пошао је у Хајделберг, у Немачку, да настави медицинске студије. Њему је тамо било добро и сигурно, студије су лепо напредовале, али он није био миран ни задовољан. После краћег времена, он се решава да се врати у домовину и да се опет придружи својим друговима у борби. Најзад је оставио студије и удобан живот, вратио се у своју добровољачку јединицу и онамад је изгубио живот.

Крајем прошле године, С. Павловић је писао својима писмо из којег доносимо ове одломке:

„Ни најбољи утисци у новој средини ни удобан живот, све то није ме могло задовољити. Стално ми је мисао будна на отаџбину, како је тамо и како сад у Србији живот тече. Ноћу ме буде из сна слике из домовине. Виђао сам мајке и децу како гладни, голи и боси пружају руке Србији. Морао сам са стола да склоним фотографију „Мајко Србијо, помози", коју ми је пред полазак дала мајка, а коју је мој командант снимио (Милош Војновић). Веровао сам да то на мене утиче. Али тада слике мојих другова из борбе почеше да ми долазе у свест. Гледао сам у патње и муке њихове. Гробови оних који су пали нису ми дали мира. Осећао сам се као бегунац, још више као Јуда. Да, заиста, као Јуда. Кроз главу су ми се вртеле мисли да моја домовина још није у миру и реду, да моји другови још падају, а ја далеко од свега тога у удобној и топлој соби спремам себи каријеру учећи да бих добио лекарску диплому, а издржавајући се од новца који моји другови плаћају својом крвљу. И сад ја бих требао да останем далеко од свега тога и то 4 или још више година!...

Да, рекао сам, нашој домовини треба синова који су свршили велику школу. Али, пре тога треба да будем свестан да су ране моје домовине тек почеле да зарашћују, Ради тога ја не могу више остати овде и враћам се натраг домовини и друговима. Није по среди никаква обична носталгија, а још мање то што ми се овде не би свиђало. Овде имам и топлу постељу и сит сам, нисам изложен ни физичким напорима ни бригама. Ја не бежим од тешкоћа, не плашим се учења или нечег другог. Више него икад моја је жеља да студирам у Немачкој. Ја сам свестан да мојим поступком одбијања стипендије и повратка у Србију можда губим заувек могућност да опет некад наставим студије. Али ја се морам вратити у Србију, иначе осећам да бих сам себе презрео. Сматрао бих сам себе бегунцем и кукавицом, која је, ради личног интереса и удобности своје, жртвовала осећај другарске солидарности са онима који се несебично боре за своју грудву и свој народ. Морам се вратити натраг и одмах опет ступити у редове добровољаца...“

И Срба Павловић напустио је студије и удобан живот у Хајдел бергу, дошао је поново међу сво је другове да с њима заједнички настави борбу, да с њима заједнички дели и зло и добро и све тешкоће и неудобности. И у служби отаџбини и народу пре неколико дана погинуо је...

В. Б.

Код рањених добровољаца...

Живорад Патроногић прича како је са 10 добровољаца одолео огромној премоћи бандита којих је било преко 700. ...„Хтели смо да спасемо команданта по сваку цену. Под најтежом ватром смо га склањали“... — прича Патроногић.

23 и 24 септембра одиграли су се тешки догађаји код Косјерића и Сијече Ријеке. За свог редовног патролирања по терену, добровољци — припадници Четвртог батаљона Српског добровољачког корпуса — били су мучки нападнути из заседе, те су им том приликом нанети тешки губици у људству. Изгубљено је 18 добровољаца мртвих међу којима и командант батаљона, пешадијски капетан II класе, Милош Војновић. Ти догађаји донели су још нових доказа о „националној“ делатности одметника: заклани рањени добровољци наличје су духовног лика тих људи. Известан број рањених добровољаца који су успешном интервенцијом осталих делова Четвртог батаљона, који су притекли у помоћ, спасени од дивљачког мучења — пренети су у Београд где се сада налазе у Војној болници на лечењу.

— Отидите до болнице и посетите рањене добровољце. Видећете да ћете чути ствари које ће свакако интересовати нашу јавност. Међутим, да вам нагласим: прикажите ствар онако како је чујете, без улепшавања и без мрљања. Држите се основног нашег принципа: „истина изнад свега“, казао ми је уредник када ме је обавештавао о том догађају.

На II. хируршком одељењу леже девет добровољаца из тих борби: Живорад Патроногић, Миликовић Симо, Шабат Милан, Црњевић Иван, Марић Стојан, Томић Анта, Пинтар Марко, Илић Слободан и најтежи рањеник Лазаревић Драгослав. Размештени у неколико соба проводе време, још увек под утиском догађаја код Сијече Ријеке и Косјерића, препричавајући епизоде из те борбе. У време посета њихове собе су препуне посетилаца који заузимају сваки слободан простор. Или седе по креветима или стоје један до другог између кревета тако да се не може ни макнути. Већином их посећују млађи људи. Зажарених лица, очију стално усмерених према рањеницима као да гутају сваку њихову реч.

Кад сам ушао у болесничку собу Живорада Патроногића, у којој сем њега леже још неколико рањених добровољаца, затекао сам је препуну посетилаца. Једва сам нашао места на кревету рубу тик до главе Патроногићеве. Баш сам га затекао како одговара једној младој девојци на њено питање да ли може да говори без опасности по здравље.

— Када могу да једем целу порцију дневно, могу и да говорим.

Изазвало је то веселост међу посетиоцима, а и рањени добровољци са суседних постеља нису се могли суздржати, а да се не осмехну. Патроногић није лако рањен. Напротив, рањен је на два места од митраљеских метака, али је успео да сачува ведрину и добро расположење.

— За „Српског добровољца“ интервју? Врло радо. Причаћу све како се је по реду одиграло, каже ми Патроногић док су се сви у соби спремили да у највећој тишини саслушају његова излагања, иако су богзна колико пута то већ чули од добровољаца. Али никада да им пажња попусти и увек они ту налазе нешто што има само да им објача одлучност да истрају на путу који су изабрали.

22 септембра добровољци крећу према Косјерићу

Патроногић је почео да прича: „Уобичајени су обиласци терена. Више да се уверимо какво је стање на терену и да се утврди да ли, евентуално, не прети на ком подручју, због неразумних поступака, каква опасност становништву. Због карактера таквих обилазака на те инспекције никада не иде много људи. Овога пута кренула су 72 добровољца под вођством команданта батаљона капетана Војновића у правцу Косјерића заједно са возилима.

На путу нисмо приметили ништа нарочито. На целом терену који смо прешли могли смо констатовати савршен ред, као и то да се и поред појединачних покушаја „шумских“ сељаци слабо одазивају и да врше своје редовне послове. Било је то 22 септембра. Истог дана на вече стигли смо до села Варде где смо и преноћили, срдачно примљени од сељака.

Сутрадан ујутро кренули смо даље. У једном кланцу више Сијече Ријеке отворена је на нас ватра. Капетан Војновић одмах је узео у своје руке команду и одмах смо одговорили из свих оружја. Одметници — а то су они били — одмах су обуставили напад, и ми смо напред кренули са свом опрезношћу, спремни да одмах, ако то буде изискивала потреба, ступимо у борбу. Возила су се лагано кретала друмом, док се је људство раздвојило у две колоне и ишло јарцима уз друм. Знали смо некако интуитивно да одметници неће одустати од своје намере да нас нападну и разбију по сваку цену. Последњи њихови напади на добровољце речито о томе сведоче“.

Ту је Патроногић за час застао у причању. На његовом лицу се појавио грч због болова од рана. Стегао је зубе и покушао да се покрене и да промени положај на кревету. Метак му је озледио кук и озбиљно повредио кост Али одмах затим се осмехнуо:

— Ништа то није. Него да наставимо. Капетан Војновић држао је чврсто команду у својим рукама. Ниједан човек се није поколебао. После једног километра на нас је отворена паклена ватра и из пушака и из митраљеза. Нисмо били у најбољем положају. Заседа је била тако постављена да ефикасно нисмо могли да одговоримо. Прва мисао свију нас била је да се заштити командант, јер се је он и превише био истакао. Одметници су стално пуштали на нас митраљеске рафале.

Први рањени добровољци избачени су из строја. Први добровољци су ту и погинули. Наједанпут је прошла кроз редове бораца вест: командант је рањен! Био сам случајно поред Милоша. Извините, што команданта зовем по имену, али ми смо другови — борци и пријатељи и у добру и у злу. Милош је био погођен у главу, у мали мозак. Крв га је била облила. Страшно га је било погледати. Мозак је проваривао из ране.

Ми најближи дочекали смо га на руке и пренели у камион. Био је онесвешћен. Под најтежом ватром смо га носили, али свог команданта хтели смо да спасемо по сваку цену. У камиону Милош је дошао свести — али слеп. Његове очи више никога нису виделе. Нису ни примећивале како непријатељи животна српског косе немилице најбоље српске омладинце, најбоље српске синове, који су под најтежим условима сваке врсте пошли на терен да спасавају Српство од нишчезнућа. Али зато је Милош осећао сву опасност нашег положаја.

Командант је са напрезањем покушавао да говори. Најзад сам га чујем:

— Ко је ту?

— Патроногић Живорад, друже Милоше. Загрлио сам се. Морам да признам да је то, можда, био најтежи час у мом животу. А када је командант наставио:

— Живораде, противник је и сувише јак. Људство се мора спасти од погибије. Пренеси моју наредбу: *„По сваку се цену пробити!“* Стегао сам срце, поносан што имам таквог команданта који ни у најтежим приликама, тешко рањен, слеп и пред смрт не престаје да мисли на нас, на другове из борбе. Ојађена срца сам му одговорио:

— Друже Милоше, настојаћемо. Учинићемо све да би најбоље прошло. Милош је затворио очи. Жив је био. У међувремену наш се положај погоршао. Возила нису имала довољно бензина. Управо толико да се још довезу до Косјерића. На повратак према Ужицама није се могло ни помислити. Дакле, одлука је пала: пробити се према Косјерићу кроз одметнички обруч. По сваку цену, звонило ми је у ушима наређење командантово.

Живорад Патроногић скида завој са своје ране и превија рањеног друга

Лагано смо се напред кретали. Један друг био је рањен. Завоја није имао. Ја сам већ био рањен. Један час сам мислио и тада сам са своје ране скинуо завој и превио тог друга. Што сам могао друго да учиним? Није било времена за чекање. Под најтежом ватром превио сам и Лазаревића, као и Илића Слободана, наредника. Оном првом другу, кога сам превио, ћурила је и даље крв. Пришао сам и други пут сам га превио. При превијању добио сам куршум у стомак. Известан део је отишао према Косјерићу, успео је да се пробије, док сам ја са још десет другова остао као заштитница. Онако рањен ушао сам у прву кућу која је била недалеко и забарикадирао се. Камион у ком је држао командант био је под нашом ватреном заштитом. Нисмо могли да га пренесемо и поред свих наших напора.

Одметници су се салетели са свих страна. Неки су дошли и на циглих десет метара. Почели су и да бацају бомбе. Неки брадоња као неки хистерик је викао: „Опколићете петоколонаше, тако да ни један жив не умакне!“

Одбили смо њихов налет. У то смо приметили да један одметник силази до камиона где је лежао командант и да му је задао два убода ножем у врат, отео му његов фотографски апарат и дурбин.

Напади нису никако престајали. Рано изјутра одлучили смо да напустимо кућу и да ван куће сачекамо појачања. Тако смо и учинили. Изишли смо неприметно и заузели заклоне у непосредној близини, док смо у кући оставили тешко рањеног Поповића. Иако смо хтели да га понесемо, он је упорно остајао при своме: „Ја и онако не могу да идем. У кући ћу се прикрити и ту ћу сачекати догађаје“.

Између два и три часа изјутра бандити нису отварали ватру. Изгледа да су се спремали за јуришни напад. У пола четири изјутра отворили су паклену ватру на кућу. Ми нисмо одговарали. Тада су се сјурили кући и на јуриш је заузели. Извршили су детаљан претрес и у неком скровитом месту куће пронашли су рањеног Поповића. Одвели су га свом команданту, нешто га испитивали и после десет минута су га заклали. Спречити нисмо могли. После претреса куће они су запалили. Из камиона извадили су акумулаторе.

24 септембра изјутра око 10 часова наишла је помоћ из Косјерића и бандити су се повукли и ми смо били ослобођени из тог тешког положаја“, завршио је своју узбудљиву причу Патроногић.

Други добровољци који поред њега леже у истој соби, а који су заједно с њим били у свим тим догађајима стално су упадали и надопуњавали:

— Што не кажеш да смо цело време били без воде, да нисмо могли ни ране испрати

Или:

— Запишите, да је пумпа била у дворишту, а да је нисмо могли користити јако су нас цело време одметници позивали да се предамо и да нам ништа неће бити, морали смо посрнули“.

И тако низ сличних упадица. Патроногић се заморио од причања. Видело се да му освежавање тих успомена проузрокује и неки душевни бол. Али све је он то испричао са неким неодређеним смешком, са сузама и болом над тешком трагедијом српског народа, над његовом разједињеношћу која је само од штете Српству.

Ушла је сестра у собу: „Свршетак посета. Време је“.

Напустио сам собу рукујући се са сваким појединачно. Није било ни једног који ми није рекао на опроштају: „Само да што пре оставимо ову болесничку собу и да се нађемо са друговима у батаљону“.

С. П. Л.

Српски сељак и „гибаничари“

Кад су с јесени 1941 добровољци полазили у борбу против комуниста у Србији, онда су им се многи не само чудили него их и исмејавали, бацали се на њих клеветом и сваким блатом. Српски добровољци су добро знали и зашто иду и против кога иду у борбу. Они су знали да црвена аждаја, само ако ухвати маха, прети катастрофом српском народу и знали су и то да се на комунистичкој, односно на партизанској страни налазе међународни бандити, предвођени јеврејима, разбојницима и српским одродима.

После кратког времена страховладе, терора и пљачке партизанске, народ је, сву где где је зло искусио, прогледао и јасно је видео у какву га несрећу гурају партизани и сви они који их, ма на који начин, помажу. У исто време од страве народа дочекивани су добровољци као прави народни синови, као његови спасиоци и заштитници.

Данас се сличне ствари одигравају са оним шумским које је шумадијски сељак прозвао „гибаничарима“. Под другом фирмом, они врше пљачку по народу и претстављају се као „ослободиоци“. И они врше терор, пљачке и разне злочине и уцене. Све оне пак који од њих и њихових зулума заштићују народ ти „гибаничари“ називају „петоколонашима“ и „издајицама“, Али, то не помаже. У многим крајевима Србије народ је већ добро упознао и на својој рођеној кожи осетио све врсте одметника, а имао је прилике да се упозна и са добровољцима и њиховом акцијом.

Пре неколико дана добровољачке јединице прошле су кроз многа села Западне Србије. Пре но су тамо стигли добровољци, „гибаничари“ су ширили по народу гласове како добровољци долазе да прогоне, пљачкају и убијају сељаке. Многи је сељак и насео овим лажима и било је случајева где су сељаци бежали пред добровољцима.

Али то није дуго потрајало. Сељак је брзо осетио да су добровољци његова деца, његова заштита и његова одбрана и брзо су се враћали својим домовима и своме послу. Као највеће признање, сељаци су одмах давали своје синове за нове добровољачке јединице и није било села куда су прошли добровољци, а да им се није с песмом придружила по која нова свежа десетина младих и крупних сељака. А кад су „гибаничари“, чувши да су добровољци стигли, покушали да поново дођу у села и међу народ, дочекивале су их метлама и моткама сељачке жене гонећи их испред куће као обичне вуцибатине...

Здрава сељачка памет на путу је да победи до краја и „гибаничаре“ и да их се отресе за сва времена као што се отресла и партизанских „новатора“ и „ослободиоца“ с јесени 1941.

Л. Ч.

Организација законодавне власти

— Схватање српских конзервативаца —

Написао:
Живојин Перић
професор у пензији

I.

У свом чланку о Српским Конзервативцима (ранијим Напредњацима) штампаноме у „Српском народу“ бр. од 24 јула, тек. год., ми смо истакли да је основна идеја ових наших политичара била начело законитости (легалности) и апсолутна и безусловна покорност свију и свакога томе начелу као изразу државе и државне суверености, ових општих културних установа без којих не би било уређеног људскога друштва, conditio sine qua non мира и реда међу појединцима односно општанка и напретка народа. Начело законитости искључује, дакле, свако насиље у политици па било оно појединачно или мање или више колективно (превратт, револуција). Српски Напредњаци (Конзервативци) били су, и јесу увек, одлучни и бескомпромисни противници револуционарних теорија Демократије, теорија антиправних и антидржавних па, доследно, према горе реченоме, антикултурних и антихришћанских.

Али, није доста ни довољно учинити ове констатације, нужно је још пронаћи најбољи — у колико је, разуме се, то човеку могућно — систем организовања власти која има да издаје законе. Јер, иако нас, истина, принцип легалности обавезује у сваком случају тј. без обзира на унутрашњу вредност закона (dura lex sed lex), ипак једна од најважнијих погодаба за што сигурнији прогрес јесте баш та унутрашња вредност закона а ова опет стоји у вези са начином уређења власти надлежне за њихово доношење.

Код овога питања, Српски Конзервативци (Напредњаци) одмах су удаљили из дискусије демократску теорију народне суверености, удаљили су је не само из оних општих разматрања која су била предмет нашега првога чланка о Демократији у „Српском народу“ (бр. од 21 августа ове год.) него и зато што је Србија била монархија. Та чињеница је обеснажавала до очигледности речену теорију. Јер, иако је Српска Монархија била не апсолутистичка већ уставна, опет Народ у њој није могао бити суверен било непосредно било посредно, преко свога Представништва. И, заиста, ово, Представништво имало је само половину Законодавне Власти, док је Владару припадала она друга половина, и онда како је било могућно да Народ односно његова Скупштина буде суверена поред права Владара на veto? Шта више, Владар је имао више власти од Народне Скупштине (и Сената: по Уставу од 6 априла, 1901 год., ст. кал., као и по садашњем, од 3 септембра, 1931 год.), јер док је она имала само један део (половину) Законодавне Власти, дотле је Монарх, осим другога дела те Власти, био и носилац, и то сам и потпуно, Извршне (Управне и Судске) Власти. Па ни у самој Енглеској, чија Демократија налази да је доследна своме принципу слободе и самоопредељења народа (Selbstbestimmungsrecht der Völker) при свем том што примењује аутократски режим над туђим земљама под њеном влашћу специално у Индији, народ није суверен, мада је постало скоро традиција да Енглески Краљ избегава употребу свога вета: главно је да он има овакво право (власт) а равнодушно је овде да ли га он, више или мање, не практикује. Ни у Републикама у којима је Председницима призна то само одложно вето (le veto suspensif) Народ није суверен, јер дејство једне суверене воље не може бити, правно, ни за време задржано као ни стално отклоњено.

Теорија народне суверености водила би томе резултату да би Народно Представништво вршило такву, суверену, власт: оно би, и једино, било и Законодавац и Извршилац закона. То би била установа Конвента, као што је било у Француској за време њене Велике Револуције (на основу своје суверене власти француски Конвенат је судио Краљу Лују XVI и Краљици Марији Антонети, осудио их на смрт и ову осуду над њима *извршио*), један социално најопаснији систем. Најопаснији јер систем без одговорности, противно и моралном и правном правилу да где је власт ту је и одговорност а где је одговорност ту је и власт: једна свемоћна скупштина значи апсолутну неодговорност, пошто се не може говорити о законској одговорности једне апстракције, установе скупштине, а појединци посланици опет не могу лично од говорати јер ни један од њих ни је, сам за се, скупштина. Осим тога, скупштина дела као представник Народа те отуда она као таква не може одговарати него само њен властодавац (казали смо овде већ, у своме чланку о Демократији: Qui mandat ipse fecisse videtur), Народ, то јест не одговара нико. То су, дакле, логичке последице те; како смо је већ назвали, демократске фатаморгане о народној суверености: систем владавине без одговорности.

Природа државних закона

Проблем о природи државних закона постављао се још у Античко Доба. Каже се да су ученици Платонови питали свога учитеља да ли су државни закони божанскога или људскога карактера? Питање сасвим на своме месту, пошто од тога како се оно реши зависи и сам проблем о уређењу Законодавне Власти.

Демократија је схватила и схвата људско друштво као један природан, елементаран, појав, као један substratum физичких закона: све се и у друштву, као и иначе у Свету, развија по тим вечитим и неизбежним законима, што ће рећи да и друштвени појави и односи, где спадају, разуме се, и државни закони, јесу само резултат опште природне еволуције. Ми смо већ, у своме чланку о Демократији II, („Српски народ“, бр. од 11 септембра ове год.) видели да Демократија сматра лична права човекова као нешто што истиче из саме природе (в. француску Изјаву Права Човека и Грађанина од год. 1789). Отуда, и државни закони нису и не могу бити дело појединаца него су они дело народне масе где се стварају, мењају и прилагођавају времену (Tempora mutantur et nos in illis). На тај начин, оно што се зове законодавац у самој ствари није то него је тај посао сасвим други и простији: по демократској доктрини, Законодавац је само један преписивач (дактилограф) оних норама друштвенога живота које се већ налазе готове у народу и њему. Законодавцу, остаје да то само среди и стави у параграфе. Или, још тачније, и ово последње не треба да буде: не може се метнути у законске чланове оно што се стално мења тј. друштвени односи, они су слични реци која непрестано тече и која се не да зауставити. Друштвени живот стално еволуира, он је ein ewig Werdendes, као што се то изразито вели на немачком, и парафирати друштвени живот то би значило спречити његов развој, направити од њега једну окаменотину (петрефакат) и од народа једну мумију (као што су Французи, пређе, пре Сун Јатсенове Револуције од год. 1911, називали Кинезе: „Peuple-momie, народ мумија). И онда, у истини, остала би само Судска Власт и судије који би имали, у својим одлукама, да, према стању правне свести и правних схватања народа у датом моменту, расправљају спорове међу појединцима.

Ову и овакву концепцију о друштву и друштвеним појавима и односима Демократија је примила под утицајем материјалистичке философије француских Енциклопедиста, Француске Револуције и Природних Наука, што је, сасвим разумљиво, значило материјализирање друштва и социалних феномена као и самих појмова код појединаца као чланова друштвених и објеката тих феномена. Да је то било фатално по напредак Човечанства у смислу његовога духовнога и моралнога издизања, што је све више и више доприносило његовим патњама и несрећама, то су обилато показали и доказали светски догађаји у току XIX и XX Века.

До сада речено објашњава нам демократску идеологију да је „Народ извор и утока власти“: по тој идеологији, само народни изабраници односно Народно Представништво могло је и могло би имати и вршити Законодавну Власт, у колико је то било изводљиво с погледом на горе изнесена материјалистичка схватања Демократије. Без обзира, дакле, на културни ниво народне масе која одређује своје представнике па, дакле, без обзира и на исти ниво и ових последњих. Један систем сасвим антиподан систему Апсолутне Монархије која је, напротив, сву власт била усредсредила у рукама Владара као представника више, најпросвећеније, класе у народу, класе интелектуалаца, да употребимо овај модерни израз: та класа била је, дакле, тада „извор и утока власти“. Ово схватање се оснивало на томе посматрању да је народна маса била и сувише непросвећена да би била способна да собом управља: шта више, она је често отпорна према многим новинама које баш њој иду у корист. Отуда и она изрека из тога доба у Француској: „Les peuples sont comme des enfants, ils pleurent quand on les nettoie“ (народи су као деца: они плачу кад их човек чисти)! Као и формула: „Tout pour le peuple mais rien par le peuple“ (све за народ али ништа помоћу народа), формула која је значила да, ако се власт давала Монарху и његовим сарадницима (интелектуалцима), то је једино у интересу народа и за његово добро. Онако исто као што закони овлашћују родитеље и тутора односно имовине и личности малолетника ради среће овога последњега. Монарх је био, дакле, само родитељ или стараалац своје пупиле, народа. Додајмо да је ово, спиритуалистичко, становиште апсолутне Монархије, које је делимично прешло и у Монархијску уставну, резултат утицаја и саме Хришћанске Цркве која је стављала дух изнад материје.

То су, дакле, два разна схватања, аристократско и демократско, основе и подлоге права на власт: прво признаје сву власт само интелигенцији а друго само народној маси. Ово друго схватање, насупрот аристократској девизи: Tout pour le peuple mais rien par le peuple, ставља своју девизу: Tout pour le peuple mais rien sans le peuple (све за народ али ништа без народа).

У идућем чланку изложићемо гледиште Конзервативаца односно извора и организације Законодавне Власти.

БУДУЋИ КАДАР ДРЖАВНИХ И САМОУПРАВНИХ ЧИНОВНИКА

За упошљење ма у каквом, чак најскромнијем занату, потребна је претходна стручна и практична спрема. Шегрти, да би добили оспособљење за свој будући занат, морају да проведу одређен број година на практичном послу, да похађају одређене курсеве, да полажу практичне испите. Да би се неком могла поверити изградња извесних објеката, или руковање извесним постројењима, он мора да има претходну техничку спрему стечену на техничким факултетима или одговарајућим средњим или стручним техничким школама. Да би се неком поверила нега болесника потребно је да претходно сврши стручне болничке или нудиљске школе и курсеве. Да би се неком поверило основно образовање омладине потребно је да претходно сврши одговарајућу учитељску школу. Без претходне спреме једно лице може да буде у главном упослено једино као неквалификовани радник на грубим и простим радовима где се тражи једино физички рад.

НЕДОСТАТЦИ ГИМНАЗИЈА

Постојало је до сада још једно звање на које се редовно постављало особље без икакве претходне стручне спреме: то су били државни и самоуправни чиновници, нарочито они са средњошколским гимназиским образовањем, који су улазили у службу као свршени матуранти или несвршени студенти.

Гимназија даје својим ученицима једно широко опште образовање, које претставља подлогу за стицање даљег знања, образовања и више стручне спреме на универзитетима и вишим школама. Али, гимназија не даје управо никакво стручно образовање ни у ком правцу, а најмање у државно-административном, те се од свршених гимназијских ученика не може ништа очекивати да ће самим тим имати основу да постану сутрадан добри административни чиновници. У гимназији не уче се ни основи државног, политичког, управног, судског ни административног уређења, не стичу се ни основни појмови народне економије, финансија, економске политике, а да и не поминемо практично вођење администрације. Гимназија не даје ни извежбане дактилографе ни стенографе. Према томе била је редовна појава да свршени гимназиста, улазећи у државну или самоуправну службу, није знао ни шта је то деловодни протокол, ни како се пресавија табак за писање једног решења, а камо ли како се води статистика, архива, картотека итд.

ПОТРЕБЕ ДРЖАВНЕ АДМИНИСТРАЦИЈЕ

У нашој новој просветној политици, која је најзад стала на основно гледиште да је потребно спремити у школама што већи кадар стручно образоване омладине, која би из школских клупа понела знање довољно да одмах прионе корисном и плодном раду у струци којој се посвећује, повело се озбиљно рачуна и о будућем кадру државних и самоуправних чиновника.

Лоша администрација је уопште једно велико зло за сваку државну заједницу и за нормално развијање њеног унутрашњег живота. Нису довољни само способни водећи људи, који ће путем закона, уредаба и прописа регулисати државни живот, већ је исто тако потребан способан и савестан управни и административни апарат који ће све то спровести у дело онако како је наредбодавац замислио. А баш у таквом апарату наша бивша држава нарочито је много оскудевала и у томе је лежао кључ многих незадовољстава, неправди, па и злоупотреба.

Да би се те грешке у нашој будућности отклониле, недавно је Уредбом Министарског савета решено оснивање прве стручне школе те врсте, Административне академије у Београду, чије је организовање стављено у надлежност и делокруг Министарства просвете.

АДМИНИСТРАТИВНА АКАДЕМИЈА У БЕОГРАДУ

Административна академија до била је већ своје просторије у Балканској улици бр. 4, где се раније налазила Економско-комерцијална висока школа. Академија има ранг средње школе и прима ученике са положеним средњошколским нижим течајним испитом — малом матуром. Њен је задатак да својим ученицима пружи, уз опште образовање, теориску и практичну спрему за обављање административно-канцеларских и архивских послова у државној и самоуправној служби.

У Административној академији предаваће се општи и стручни предмети. Од стручних предмета предвиђени су: уставно право, административно право, наука о администрацији са административном политиком, основи приватног права, кривично законодавство, основи науке о народној привреди, наука о јавном газдинству, финансиско законодавство, статистика са статистичком службом, општа технологија, рачуноводство са књиговодством, манипулативна и канцелариска служба, дактилографија и стенографија.

Треба подвући да се у будуће неће уопште примати у државну и самоуправну службу особље са средњошколским образовањем које није положило дипломски испит Административне академије. Да би се пак дала могућност приступа у јавну службу ученицима који су свршили остале средње школе, оснива се при Административној академији једногодишњи абитуријентски течај, на који ће се примати свршени матуранти осталих средњих школа, а који ће квалификовати слушаоце као и свршене ученике Академије.

Нема сумње да ова крупна новина у нашој просветној политици претставља велики корак унапред на дефинитивном уређењу и постављању државне и самоуправне администрације на нову здраву основу.

ОРАЧИ

Уз бок и колено њихово
ведрили се први дани,
а можда је и у крви овој
пламен те исте снаге
па се живот бистрином
кроз буру креће.
Силни су увек за плугом,
свежом, благородном земљом каљани.
Тада су ми очи голупски благе
а поглед трепери
на раскривене ледине кад слеће.

Пред вихоре јесенске
ћутљиви излазе.
У рукама им чврсто гвоздени плугови
за њима се јата гавранска слежу,
у браздама се крију,
грабљиво хладне црве налазе.
Излазе блистајући ралом
а изнад погледа им облачни кругови,
препуни дажде,
све више се стежу.

С планине, преко лишћа, хода
октобар модри.
Дах му леден, коса препуна иња.
Бразде се истежу...
Нова се уз стару припија...
С небеског свода
киша сумором ромиња.
Они, још топлије, на плугове лежу,
а тело им, као и земља,
животоносну влагу упија.

Крај њих су лугови
без славуја и цвета.
Набујала вода
преко ногу се слива ...
Па ипак:
најслађи им ручак у бусењу бива,
поред сињушног, немог света
што кроз бразде хода.

И виде они:
напорним траговима,
разасутим њивама без броја,
има да никне и узри плод,
пољима и брегoвима
моба ће се вихорити песмовита
и благослов преко рода прећи,
а кап свака трудбеничка зноја
награду ће стећи.

Најзад, кад село свију
јесенске магле и лавеж паса,
кад сумрак буде мучки пао,
враћају се огњиштима;
и, озбиљни, без гласа,
једу слатки хлеб
који је у њиховим браздама растао;
па, тешки, лежу на постеље од сламе меке
која се у њиховим браздама њихала,
а крепки им сан,
препун лакоће неке,
доноси умор —
у њиховим браздама узоран.

Веселин Филиповић

Сиротовање Вука Караџића

Неоспорно је да Вук Караџић беше, и остаде, наш највећи духовни борац и да је збиља целога живота „стварао основе народне културе". Његово прикупљање грађе за историју српског народа показује да је био најсвеснији савременик ванредних догађаја у стварању нове Србије који догађаји треба да остану потомству што вернije забележени.

Али колико се велики Вук морао паштити првих деценија живота Србије кнез Милошеве! Као емигрант, после пропасти Србије Карађорђа, он се нашао у туђој земљи без игде ичега сем своје ванредне радне енергије и велике љубави према отаџбини. Оптерећен великом породицом, сав у сиротињи и добродушности, није знао за брзе путеве богаћења. Простодушан и у великој мери наиван за сналажење у тешкој животној борби, он је имао много горких часова у животу ради коре хлеба.

Па иако је оскудевао у највећој мери са целом својом породицом а дугови га притискивали са свих страна, његова беспримерна делатност на књижевно-научном пољу није попуштала. То само даје његовој величини још један особит значај.

И доцнијих година, у дубокој старости, један савременик бележи како га је срео у некој бањи неугледне спољашности, у изношену капуту.

У таквим материјалним околностима, које су ломиле животне полете многих и многих великих књижевника и научника, није ни чудо што је Вук често отступао од свога поноса, трпео извесна шиканирања, чак и најбруталнија вређања оних на које се, у невољи, обраћао за помоћ.

Његова преписка са Копитаром, огромна и ванредно интересантна, садржи обиље материјала о његовом животу. И у свим тим писмима провлачи се црна жица злопаћења и намицања краја с крајем.

Да није било те велике сиромаштине, зар би он морао долазити кнез Милошу у Србију, из које су му обећавали да може скупљати народне песме уз припомоћ кнежеву, а у ствари да пише и преводи сухопарне и компликоване законе? Тешко је и телесно и душевно било Вуку када је са неуким људима морао сваког дана радити око закона и препирати се с њима, уместо да скупља књижевну и историску грађу што је жарко желео.

Тек када је стигао у Крагујевац 1828 године, казали су му дужност и он је био запрепашћен, али није се имало куд. *„Ја би највољо*, пише Копитару, *у Бечу доћи и писати забавник, и, ако би се могло допуштење добити, новине; али је с оволиком фамилијом тешко у Бечу живити. А од литературе наше не може се човек великој (готово никакој) помоћи надати."*

Па није само то било у питању, та оскудица свакодневна. И жарка жеља Вукова да Европи прикаже свој народ у правој његовој вредности нагонила га је да буде у Србији, јер је само ту, на лицу места, могао прибирати доказе вредности своје отаџбине и писати повесницу својих дана за потомство.

То га је стајало душевних и телесних трпљења, али вредело је жртвовати се.

Ма да је кнез Милош стално обећавао својој „Вучини" пристојно издржавање, ипак је Вуку увек било мало, јер је Милош мало и испуњавао своја обећања. Оно што је Вук највише желео од кнеза Милоша, то је одређивање једне сталне потпоре. *„Ви знате*, пише он кнезу Васи, *да је моја давнашња жеља, да ми Њиова Свјетлост даду пензију, па, колико ми стање здравља допушта, да купим пјесме и да пишем... Ако ли они нијесу ради пензија код нас у обичај уводити, а они ме могу именовати српским историографом, или друкчије макар како, само да имам плату, и да нијесам везат за овакву посведневну службу..." Па ако од пензије не може ништа бити, нека му се да извесна отпуснина: „Али вам то опет кажем: Ако би још и какву ползу ја народу нашем и Њиовој Свјетлости учинити о могао, највећу би учинио, да ми те даде пензија..."*

Од руске владе Вук је примао извесну пензију још од 1826 године, али Србија му је тек 1835 године одредила скромну потпору.

Тако се злопатећи Вук ипак није застао на своме путу иако је имао пуно горких чаша да испије и у другом погледу, нарочито у погледу опхођења надмене и неуке књежеве околине па и самог кнеза према њему. Сима Милутиновић-Паштрмац, бивши барјактар у Првом устанку, доцније је живео на двору кнеза Милоша, који га је из милоште звао Амица (турски: Стриц), уживао је у књежевој околини глас духовита човека.

Кнез Милош се увеселављао Паштрмчевим досеткама, које, уствари, беху потсмевања најгрубље врсте на туђ рачун. И овај Паштрмац није пропустио ни Вука. На сваком кораку, док је Вук био на положају члана Законодавне комисије и претседник суда у Београду, Паштрмац, уз честу књежеву асистенцију, збијао је, по Вука горке, шале с њим.

Али, Вук не би био велики да није умео и имао снаге истрајати! Он, кога су у то време бављења у Србији, треће десетине деветнаестог века, најмоћнији владари ондашње Европе дочекивали и примали са достојношћу, кога је ценио и лично познавао један Гете, Раинке, браћа Грим, кога је примао са уважењем претседник Руске академије наука, који је био присни пријатељ великог Копитара, члан Руске академије, почасни доктор јенског универзитета и члан Ученог друштва у Гетингену, морао је трпети шиканирањи суров околине кнеза Милоша, па и самог Милоша од кога је, силом прилика, био приморан стално молљакати помоћ и чију је велику биографију већ био написао и објавио.

А зашто?

Зато што је Вук, како каже Љ. Стојановић, *„био сав Србин и Србијанац, и желео је да користи Србији и да јој помогне у њену стварању..."* Вук је признавао у својим писмима да би више волео живети у тршићкој кровињари него у палати. Родна груда је била у његовој крви. Међутим, није имао среће. „Тадашњи управници Србије, а у првом реду кнез Милош, нити су његова разумевали, нити су имали смисла за његове идеје..." Има ли чега тежег за једног интелектуалног трудбеника?

Родољубље и велика сиротиња нагонили су Вука да буде — вук! Да буде очеличен у својој истрајности, да буде и остане велики.

В. Ф.

„ГРДНА РАНА..."

(Из једног писма кћерке Вука Караџића)

„Многопоштовани Гос. Капетане Саво!

Требало да сам ја Вама још одавно одговорила на Ваша обадва писма којим сте нас у големој тузи (смрт оца јој Вука) нашој тјешили; али вјерујте, да ми до сада никако није било могуће ни наште мислити а камо ли што писати, и да и сада још те незнам хоћу ли ја икада преболети грдну ту рану којом ме је црна судбина моја по други пут (мисли на смрт свога мужа Алексе Вукомановића, професора Београдског лицеја, 1859) увриједила срце и живот мој, може бити за навјек — омрачила! Јер што ми је било најмилије на овоме свијету, ево сад црна земља крије, а да ми премилостиви Бог не даде оно мало дијете, које ме и разговара, а помало и развесели, ја незнам, шта би до сад било од мене.

Хвала Вам на Ваша писма, хвала, велика хвала и на оној красној пјесми, коју сте незаборављеноме оцу моме спјевали, и којом нас тужне и жалосне, колико би онда ико могао, обрадовали!...

Мина Вукова-Вукомановићева".

У Бечу, 29 марта 1864.

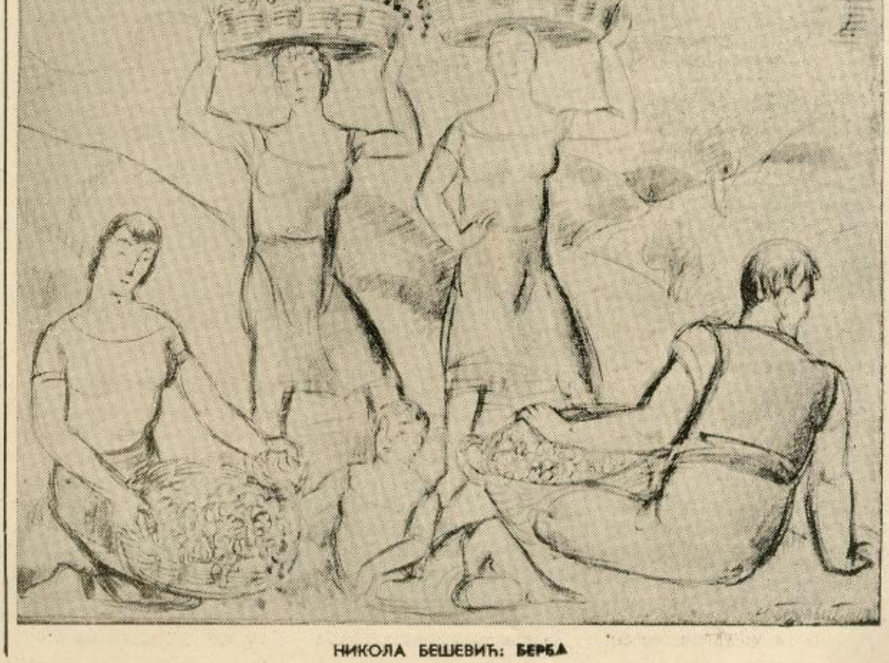

НИКОЛА БЕШЕВИЋ: **БЕРБА**

СИМА ПАНДУРОВИЋ *као естетичар*

Познато је да је Сима Пандуровић већ у Скерлићево доба заступао и бранио право књижевника да, са истим ауторитетом као и критичари од струке, расправљају теоријска питања и оцењују књижевна дела. Исти захтев понавља Пандуровић и у својим *Огледима из естетике*: *„Ми држимо да је повремени претрес главнијих естетичких и књижевних аутора неопходно потребан у интересу споразума између писаца и критике и пречишћавања извесних основних и битних проблема*".

Већ из овога цитата се види да Пандуровић не одриче стручној критици право на опстанак, него пледира за тешњу сарадњу оних који практично раде на уметности и оних који се баве теоријским питањима или критиком уметничких дела. Тиме се разликује од других писаца који постављају привидно сличне захтеве, али чије тражење, на крају крајева, иде не само на то да се и самим писцима дозволи изношење суда о књижевним делима — то право им нико не оспорава — него да се њиховом суду априори, тј. само на основу тога факта што потиче од књижевника, призна првенство и већа компетентност него што припада стручној критици.

О научној критици

Познати су аргументи којима се брани, исто као и разлози које противници износе против овог захтева. У принципу нико не може имати ништа против тога да и писци кажу своје мишљење о општим питањима уметности или свој суд о појединим књижевним делима. Чак би сарадња писаца и критике могла бити од користи, ако би првенствено ишла на то да отклони многе, по заједничку ствар често тако штетне, предрасуде и неспоразуме. Али, једно је јасно: да се за теориски или критички рад траже и од писца оне особине које представљају први предуслов сваког научног рада: стручна спрема и објективност у посматрању и оцењивању туђих дела.

На првом месту, као полазна тачка, потребна је јасна свест о томе да уметничко стварање и критика почивају на сасвим различитим условима и захтевају свој посебан метод. Нико, уостало, није ове предуслове јасније истакао него сам Пандуровић. Интересантна је чињеница да се он, који се иначе, у великој мери, слаже са Недићевим схватањем о задатку и методу књижевне критике, одваја од њега првенствено тиме што књижевну критику не сматра, као Љубомир Недић, једном засебном граном књижевности, дакле као уметност, већ заступа у наше доба најенергичније потребу строго *научне* критике.

Пандуровић је ову потребу најбоље доказао, доказујући у исто време и могућност научне критике, у своме чланку *О књижевној критици*, који као нека врста програматичне расправе отвара прву књигу његових *Разговора о књижевности*. Чак нам се чини да Пандуровић, тражећи строго научну критику, иде понекад и сувише далеко, не водећи довољно рачуна о границама које заустављају објективно посматрање и иза којих се научна критика назире као идеал коме треба тежити, али који се због самих предуслова сваког оцењивања може само приближно остварити. Ипак ,остаје неоспорно да се тиме критици показује њен прави пут. Али, зар није чудно да захтев за строго научном критиком потиче од човека који је пре свега песник, да управо он најодлучније побија ону врсту критике која презире научне претенсије и жели да буде и сама уметност?

Психолошки протумачена, ова чињеница нам најбоље доказује колико је Пандуровић свестан разлике између уметничког и научног става према стварима. Из ове јасне свести потиче његово непомирљиво држање према импресионистичкој критици. Али се Пандуровић није задовољно тиме да истакне и теоријски оправда свој захтев, првобитно уперен против неприкосновености стручне или, боље рећи, стручњачке критике, већ се трудио да и практично, својим радом на књижевној критици, опроба и докаже своју теорију. Један део његових критичких радова прикупљен је у првој књизи *Разговора о књижевности*.

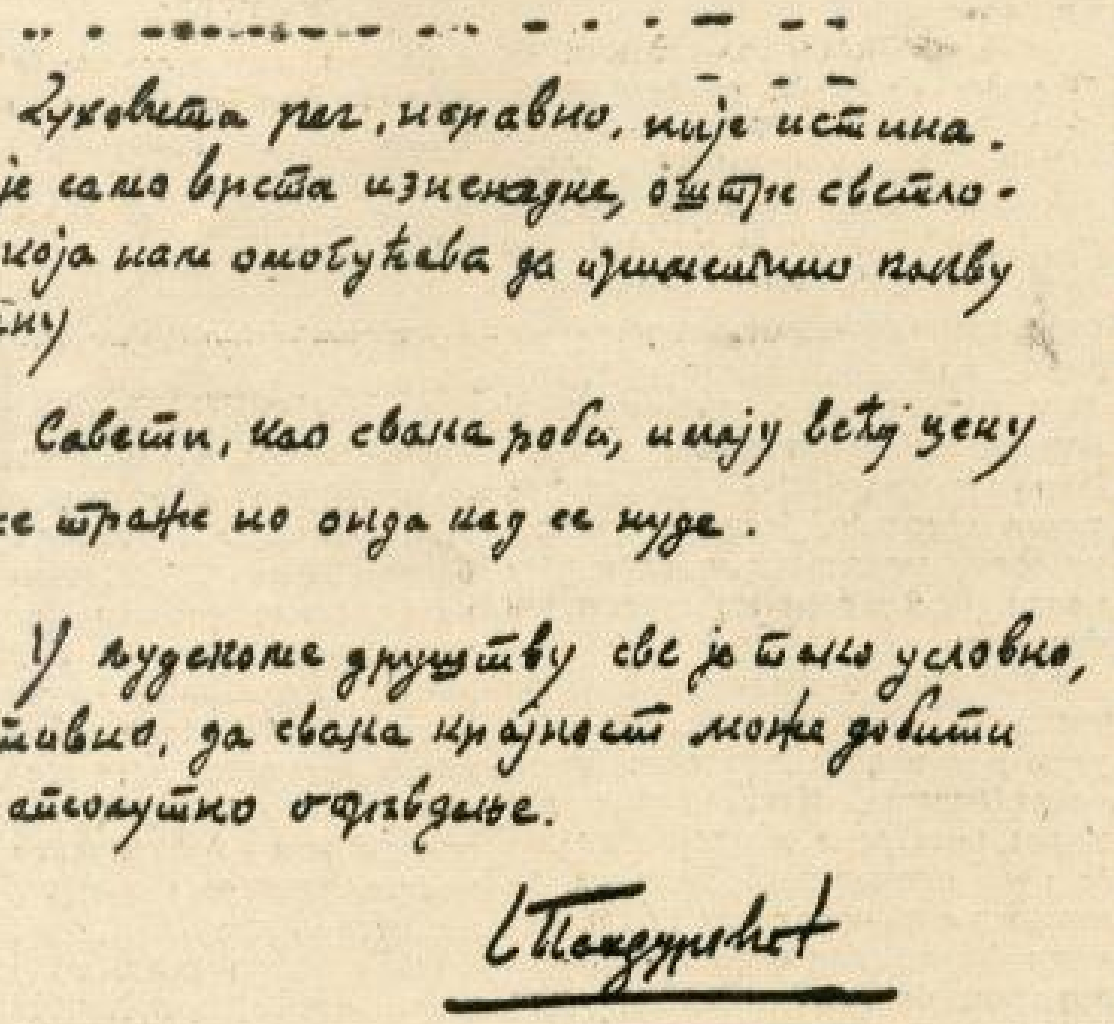
Духовита реч, наравно, није истина. Она је само врста изненадне, оштре светлости која нам омогућава да [illegible] пуну истину

Савети, као свака роба, имају већу цену кад се траже но онда кад се нуде.

У људском друштву све је тако условно, релативно, да свака крајност може добити своје апсолутно оправдање.

С. Пандуровић

Уметничко стварање

Природно је да се књижевник, као ни критичар који схвата озбиљно свој позив, не може зауставити на томе да сам створи суд о појединим делима, него да ће, ради бољег оријентисања у сопственом раду или бољег фундирања својих закључака, осетити и потребу да расветли општа и основна питања која се тичу уметничког стварања. Та тежња не карактерише само модерног књижевника, него је сасвим природна код сваког уметника уопште. Сопствено стварање, као и посматрање дела других уметника из разних историских епоха, побуђују у уметнику потребу да сам објасни, тј. појмовно схвати заједничке тенденције и разлике између свога и туђег рада.

Такво размишљање упућује га у даљем току, сасвим природно, на општа питања о принципу и последњем току, о средствима и највишим вредностима уметности. Треба се сетити колико су сами уметници, и то најчешће они којима се векови диве, својим теоријским радом допринели расветљавању филозофских или научних питања која се односе на уметност. Довољно је потсетити на то да на пример Шилер, славан као драматичар, заузима и у естетици једно значајно место, или да Хорацијева *Поетика* живи и дан данас, док су толике стручне поетике анахронизми.

Али, ни Данте, ни Гете, ни Виктор Иго, нису зазирали од ове врсте рада. Као они у књижевности, тако су други у другим гранама уметности (Витрув у архитектури, Леонардо да Винчи у сликарству, Вагнер у музици) уложили један велики део свога труда на расветљавање општих проблема естетике и уметности.

Такво стање ствари је сасвим природно, јер одговара једној природној потреби у уметнику као човеку. Ту исту потребу посведочава нам и Пандуровић својим *Огледима из естетике*, у којима покушава да одреди свој став и „баци било нову, било јаснију светлост" на основна питања о последњем принципу и последњем циљу уметности, о односу уметности према науци и моралу. Све су то питања која се провлаче кроз сву филозофију прошлих векова. Али она искрсавају поново пред сваким човеком који дубље размишља о уметности, њеном значају у животу и њеном развитку у историји.

Суштина уметности

Као што је полазна тачка Пандуровићевих теоријских погледа на књижевну критику у сазнању да књижевна критика има да буде наука, тако се основа његове естетике може обележити идејом да је извор и циљ, суштина и вредност уметности у емоцији; да је емоција оно што покреће уметника на стварање, да значај уметности у животу човечанства потиче исто тако из њене емоционалне природе. Уједно емоција одређује вредност уметничког дела.

Ову своју основну идеју, коју Пандуровић заступа и неуморно доказује и у усменим дискусијама, спроводи он конзеквентно и у својим *Огледима*. Полазећи од ње, он доспева у току анализе до двоструког резултата. С једне стране, она му дозвољава да одговори на питање: Шта карактерише праву уметност? Али, иста анализа испуњава, с друге стране, још један важан задатак: она му открива односе који постоје између уметности, научног сазнања и морала.

Претходно се, истина, намеће питање: одакле се добија сам принцип, који служи као полазна тачка, да је, наиме, суштина уметности у њеној емоционалности? До овог закључка се, по Пандуровићевим речима, долази анализом највећих, опште-признатих уметничких дела. Сва су она створена из емоције. У њима је нагомилана највећа количина емоције. Она чини те су приступачна и увек интересантна свима људима у свима временима. Управо то што се у њима крије неисцрпан извор све нових емоција, обезбеђује им вечну младост и свежину.

Кад је тако утврђен општи естетички принцип, свако сазнање о природи осећања значи у исто време и ново сазнање о суштини уметности. Из самог принципа следује непосредно да права и висока уметност мора бити спиритуалистичка и индивидуалистичка, да је безлична, „неузбудљива" уметност један апсурд, јер уметност која није дубоко индивидуална негира сама себе. На први поглед је јасно да Пандуровић тиме добија један општи критеријум за просуђивање најразличитијих књижевних програма и покрета. Али, у индивидуалности уметничког дела, изгледа, лежи такође једно ограничење, уколико она привидно искључује опште норме за установљење његовог општег дејства.

Значај уметности у људској заједници

Јер индивидуалном стварању одговара привидно и потпуно индивидуално опредељивање од стране онога на кога продукт уметниковог рада има да делује. Кад би се доказало такво стање ствари, не би свака критика сама постала илузорна, већ би се и знатно модификовало наше мишљење о универзалном значају и увек благотворном утицају уметности. Пандуровић предвиђа овакво скептичко аргументовање, али га одбија општом напоменом да ипак постоје извесне опште норме, позивајући се ради потврде на мишљење Љ. Недића.

Расправљајући и доказујући етичку основу уметности, Пандуровић осветљава најдубље и на врло оригиналан начин последњи значај који припада уметности у људској заједници. Тиме што се, опет на основу емоционалне природе уметности, од сваког правог уметничког дела захтева да буде не само спиритуалистичко и индивидуално, него у исто време и дубоко етичко, одбацује се сваки шупљи формализам и осуђују се унапред све теорије које проглашују уметност за луксуз или забавну игру. Овај део Пандуровићевих *Огледа* је најинтересантнији и с обзиром на личност њиховог аутора, јер говори најречитије о озбиљности, с којом Пандуровић схвата уметност, њен последњи смисао и њену улогу у човечанству. Слично као Гијо, приписује и Пандуровић уметности скоро религиозан значај: највиша уметност је прожета топлином „универзалне симпатије" и обасјана зрацима „трансцендентног оптимизма", и тиме она постаје тешитељка човечанства.

Пандуровићеви *Огледи* садрже још много интересантних мисли и погледа на најразличитија питања која стоје у вези са уметношћу. Али већ овај кратки осврт је, ваљда, довољно јасно показао, како је плодна и далекосежна основна идеја, од које Пандуровић полази: да је суштина уметности у емоцији. Она чини стуб његове естетике, као што идеја да критика мора бити строго научна, чини стуб који носи његову теорију критике. Обе заједно представљају темељ и карактеришу најбоље његов рад на естетици и теорији књижевне критике.

Др А. Шмаус

КАКО ЈЕ ПОСТАЛА „ПРВА БРАЗДА" ОД МИЛОВАНА ГЛИШИЋА

Милован Глишић, бавећи се као члан пописне комисије у срезу козничком, 1884, провео је извесно време у латковичкој општини, а нарочито у селу Велика Врбница, у коме је и поникла његова прича „Прва бразда".

Комисија у којој је радио и Глишић, имала је за задатак не само попис људства, већ и разграничење државних и приватних добара и разграничење шума. Овоме и данас служи као доказ у општини латковачкој књига „Разграничење општинске шуме", у којој, при закључку, међу осталим потписима, стоји и потпис Милована Глишића, драматурга Нар. позоришта, и датум:

Општина латковачка, а поглавито село Велика Врбница, захвата котлину између Копаоника и Жељина у залеђу Жупе, а породица Џамића и данас је у овоме селу јако распрострањена.

ЗА СТВАРАЊЕ СРПСКОГ БАЛЕТА

У последње време опажа се у нашој средини велико интересовање за српске народне игре како код извођача, тако и код публике. Оснивање у исто време у нашој земљи неколико фолклорних балетских трупа и њихове веома успеле приредбе, указују на то да у нашем народу и у играма има веома богатог и привлачног играчког материјала и необично оригиналне и виталне балетске снаге за стварање правог српског уметничког балетског стила. Примећено је да се на свима приредбама ових фолклорних група одушевљавају српском игром подједнако и играчи и публика. То је за овакав један скроман и примитиван почетак веома значајно. Иако ове фолклорне балетске трупе не излазе из оквира једног необично лепог и симпатичног дилетантизма, јер у њима нема професионалних балетских играча, оне ипак добро раде у границама својих техничких могућности и могућности својих редитеља и кореографа, и својим остварењима припремају публику за боља и виша уметничка балетска стремљења и остварења. Српски уметнички балет је на помолу, фолклорне балетске трупе и њихови кореографи притекли су му у добри час у помоћ, да својим радом и одушевљењем истакну вредности српске игре и да за те игре пробуде интерес код наше публике. Сада долази на ред да наши композитори компонују већа балетска дела у духу тих игара, а кореографи да те балете остварују са добро увежбаним трупама на добро опремљеним сценама.

И Српско народно позориште у Београду до сада је доста учинило за стварање српског балетског стила. Пред сам овај рат појавиле су се на сцени Народног позоришта у Београду неколико стилизованих игара на музику српских композитора, у којима су на видан начин истакнуте многе карактеристике и елементи наших народних игара. Том приликом запажено је да се кроз ту играчку стилизацију донекле захватило и у саму народну душу, иако су овде биле у питању мање сликовите игре забавног карактера.

Играчи ових малих балетских комада добро су схватили и остварили своје улоге, а публика је са одушевљењем све то прихватила инстинктивно осећајући вредност ових скромних почетака остварења српског уметничког балета. Колика је вредност тих малих балетских тачака сведочи и то што се оне и данас после две пуне године извођења налазе врло често на балетским програмима Српског народног позоришта, а публика их необично воли и радо гледа.

У остварењу ових балетских минијатура на основу наше музике налазе се клице за стварање и процват великих српских балета, чије ће садржине такође бити позајмљиване из наше прошлости, из народне књижевности и из народног живота. Велика ризница наше народне књижевности, наше историје, наше народне музике и народних игара и обичаја неисцрпна је и толико разнолика и по мотивима богата, да се скоро сама намеће за такве обраде. О покушајима који су раније у овом погледу код нас учињени може се тек касније говорити када се покажу још и нова остварења, тако да се може учинити упоређење и осмотрити пређени пут.

Оснивање фолклорних група по нашој земљи добар је знак и добра помоћ за стварање српског балетског стила. Само уметничко вођство ових трупа мора бити поверено стручним балетским особама које добро познају наше игре и које располажу таквом способношћу да могу те игре и да стилизују и да их на један виши уметнички начин доводе у једну целину. Затим свака фолклорна група треба да има и свој подмладак састављен од дечака и девојчица између 10 и 15 година, којима би се могли давати и часови из класичног балета, што би увек добро послужило као добра основа за њихов даљи развој у народним и карактерним играма.

Из оваквог подмлатка увек би се могло издвојити све оно што је најспособније за право балетско васпитање и усавршавање по стручним балетским школама. На крају сваке године рада увек би добро било приређивати у већим центрима земље утакмице фолклорних група. У свакој фолклорној групи треба да се нађе по један стручни музичар који би тачно бележио ритмове и мелодије народних игара и давао инструкције за њихово музичко обрађивање и извођење.

Задатак професионалних балетских трупа за остварење српског балетског стила много је већи, важнији и замашнији него онај фолклорних балетских трупа. Свака професионална балетска трупа треба да има на првом месту једног кореографа који располаже довољном спремом и довољним познавањем свега напред изложеног, тако да може сваки постављени проблем са успехом да решава. Ти проблеми не могу бити ни мали ни лаки, јер су принципи стварања наших савремених композитора далеко од свих могућих баналности и површности. Главни је проблем добар кореограф, а из праксе се показало да балетске трупе васпитане на класичној балетској основи са једним делом карактерних играча лако схватају и савлађују техничке потребе народних балетских стилова. Потребан је само предан и солидан рад па се све може са лакоћом савладати

Народно позориште у Београду како је раније речено до сада је са својом балетском трупом доста урадило за стварање српског балетског стила.

К.

Једна фолклорна група

(Фото: Државна пропаганда)

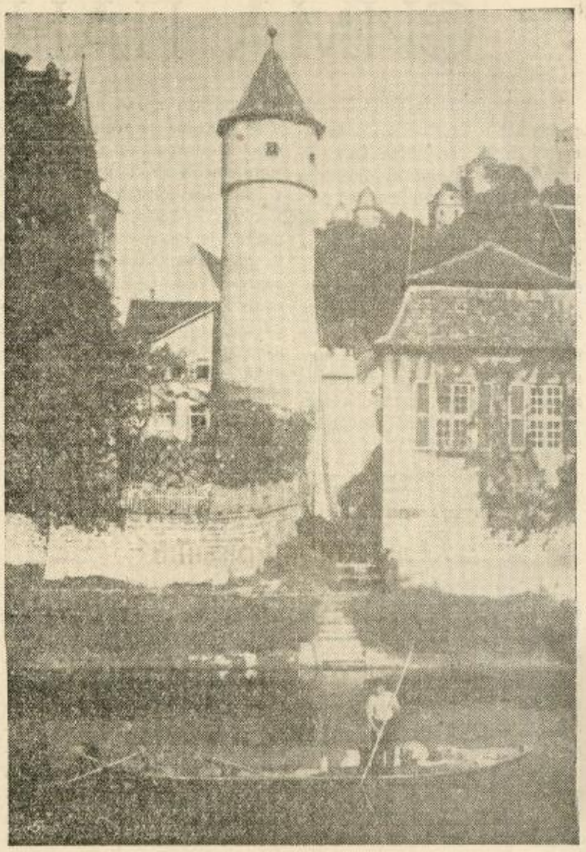

Филм као документ: Живот у једном немачком градићу

(Фото: Уфа)

ФИЛМ – СВЕТСКА СИЛА

До краја двадесетих година нашега века штампа је, другачије још називана седмом силом, суверено владала јавним мнењем. Она је апсолутно владала духовним, а нарочито политичким животом. Позориште и литература, као и остале уметности и науке, имали су само ограничени утицај на стварање јавног мнења, па чак и политички летци и плакати, упркос свога демагошког карактера, нису могли да имају такав утицај какав је имала дневна штампа. Моћ штампе је лежала у непосредном и сталном додиру са публиком, у континуитету извештавања и занимљивом начину изношења ствари.

Пред сам почетак нашега века свет је доживео рађање једног феномена, чију су моћ људи увидели тек у нашим данима али чије су могућности још неслућене: то је филм. Када су се године 1895 у Паризу и Берлину појавиле прве примитивне слике, нико није ни обратио пажњу на нов проналазак, док се штампа једва осврнула на „живе слике" и сматрала је да нетреба да се озбиљно позабави њима; седма сила није у филму видела нову светску силу која се тек рађа и истовремено озбиљну конкуренцију и опасност за њен престиж. Тек много доцније дневна штампа почиње да се озбиљно бави филмом: године 1913 изашла је у новинама прва филмска критика а 1918 један велики берлински дневни лист је одредио сталан стубац који се бавио филмом.

А како данас стоје ствари? Данас новинарство у широким луковима ствара мост између филма и публике, оно обавештава јавност о свим догађајима и новостима које се дешавају у филмским атељеима. И ако је штампа називана седмом силом, нови фактор филм је у међувремену јасно показао да поред радија има знатан утицај у стварању јавног мнења. Упркос ривалитету који постоји између штампе и филма међу њима постоји најужа веза. Обоје су у највећој мери једно на друго упућено! И често се једно у другом огледа.

Филм као и штампа из основе се разликују од опште признатих чистих врста уметности, својом наменом и елементима деловања на човека. Како штампа због своје огромне продукције и нарочитог начина забаве публике претпоставља увек сензационалне теме, то она нема неке уметничке претензије, као што је то случај са филмом. Ту је основна разлика између штампе и филма.

Непосредним обраћањем и деловањем живих слика на гледаоца, филм је успео да добије фантастичну моћ. Филм садржи у себи три потпуно различита корена, која му, заједно узета, дају неупоредиву динамику. У филму ми истовремено видимо једно универзално публицистичко средство, једну грандиозну врсту уметности и један ванредан, чак загонетни сугестивни феномен.

Сазнање о филму као уметности која не познаје границе, увек нас изнова потстиче да се њима бавимо. Какве дивне духовне потстреке и идеје нам даје овај проналазак! Техника, уметност и привреда су прави кумови филма, али исто тако и политичар, научник, социолог или психолог су ти који су своју делатност простр ли и над филмом.

Можда светска снага филма резултира из његовог специјалног положаја. Филм можемо да посматрамо са три различите тачке гледишта: филм као пропагандно средство, као врста уметности и као средство за забаву. Због ове његове разноврсности њему завиде све остале врсте уметности као и штампа и радио. Али он у себи крије и опасност да се расплине. Више него остале форме духовних творевина филм мора да нађе свој одређени пут и да постави себи границе ако неће да се изгуби у хаосу. Ако филм нађе себи одређене границе, онда ми не треба да се бојимо за његову будућност, јер само у одређеним границама он има своју слободу развоја.

Иако данас има много људи који забаван филм сматрају као нешто што нема сржи — зато ипак многи од њих утолико више цене и воле уметнички филм. Ми волимо живо позориште и разликујемо озбиљну и веселу музу. Ми исто тако знамо да је позориште способно да да врло различите ствари. Али и најбоља бина, најпотпунија инсценација на „даскама које живот значе" има одређене границе, којих смо ми данас свеснији него икада пре. И сада долази филм са својим огромним могућностима.

Ко воли претставачку уметност, тај у истој мери мора да воли филм као и позориште. Једно допуњује друго хармонично и готово генијално.

Отприлике 95% свих израђених филмова посвећени су забавном филму. Остатак отпада на културне филмове, који служе обавештавању и поуци широких народних слојева. Из форме и тематске обраде ове врсте филмова могу се извући закључци о културном нивоу и политичком менталитету једне нације. Ово се нарочито у време рата показује.

Од почетка рата, то јест извесно време пре почетка овог светског рата, у Сједињеним Америчким државама су отпочели све више и више са стварањем филмова у којима се изазивала мржња против сила Осовине. Али неутралне земље имају могућност, пошто им стоје на располагању филмови обеју зараћених страна, да упореде хушкачке филмове Холивуда са филмским стварањем Немачке и њених савезничких нација. Немачка није никада стварала хушкачке филмове против својих непријатеља. Немачка у својим документарним филмовима никада није хтела да лажно обавештава нити своју нити туђу јавност о некој земљи, већ се увек у првом реду руководила истином.

Др. Курт Вортиг

КЊИ[illegible] И ЛИСТОВИ

ЈЕДНА БАЈКА О МОРУ

Херман Герстнер: Велики пут. Издање „Југосток" а. д. Београд. Страна 100. Превео с немачког С. Ђорђевић.

Герстнеров *Велики пут* је занимљива и лепа прича, готово бајка о мору, о пловидбама, о љубави сирових и снажних морнара, дивљих момака, који испод огрубелих лица крију нежну и сентименталну душу пјесника.

Писац нам је овде дао море и морепловце онакве какве смо их одавно, код старих писаца виђали. У његовој причи дата нам је романтика огромних простора зелене воде, са бурама и таласима, који се играју једрењаком, који из луке у луку плови циљу који зна само стари капетан. Герстнер је овде дао историју чудну, али истиниту. Она ће се понављати догод постоје људи, у којима тиња чежња за широким плавим пространствима, за непознатим крајевима и далеким светом.

Велики пут је историја љубави и живота морнара Карстена, који воли кћер капетана једрењака, старог морског вука. У жељи да јој се приближи, ступа у службу на брод и плови. У путу се упознаје са Жени, тако се зове девојка, изјављује јој љубав. Она га заволи. Отац примећује љубав и отказује Карстену службу. Овај напушта брод. Ускоро за њим одлази и Жени. Карстен за то не зна. Ступа на један брод за лов на китове. Зарађује новац као бацач харпуна, и враћа се у Хам бург да зида кућу за себе и Жени. Довршивши посао, тражи је.

После дугог тражења случајно се срећу. Она му показује њиховог детета. Он је одушевљен. Доводи своју Жени у његов дом. Срећни су. Изродили су децу. Подигли већу кућу. Он је капетан. Остарио али га љубав према мору није напустила. На једној ражњи, за време једне бурне пловидбе угледа на броду свог друга Јоханеса, који је страдао у једном бродолому пре тридесет година. Јоханес га моли да му исприча свој живот за протеклих тридесет година. Карстен је причао. Описао је доживљај са Жени и целу своју прошлост. Карстен је срећан што је срео старога друга. Пева му старе морнарске песме. Пошто је завршио са причом умиља да Јоханес није жив, већ да је утвара која је дошла са дна мора. Јоханес му каже да је дошло време да и он иде у море. Карстену је тешко али увиђа да заиста мора да иде. Полази за утваром, на малом и трошном чунићу и нестаје их у зеленим дубинама.

Херман Герстнер је песник. Његова прича о великом путу је песма испевана мору и вечним законима, који морем владају. И ако ограничен форматом приче, писац је рељефно дао личности. Карстнер, Жени, Једноохи, Фридолин су психолошки занимљиви типови. Свакако да би њихови карактери у једном роману били пластичније оцртани.

Написати уметничку причу је теже него написати роман. У причи писац мора дати идеју, садржину и личности концизно. Прича се пише у једном надахнућу, и од уметничке вредности инспирације зависи њен квалитет. У роману писац може да прави план, да скицира и студира своје личности и радњу и да их до ситнице прикаже

Герстнер се овде приказао као уметник са једним заиста значајним талентом. Снагом свога причања, стилом и пасионираним сликањем мора, стаје он у ред уметника великог ранга. Његов капетан Карстен је мио јунак из нордијских митова. То је северни бог који се смрти не плаши, већ полази у дубине мора свесно и одлучно, јер је то његов пут у вечност.

Превод С. Ђорђевића примеран. Опрема књиге заслужује пажњу.

НАЈНОВИЈИ БРОЈ ПРОСВЕТНОГ ГЛАСНИКА

Просветни гласник. Год. LIX, број 5—6, Мај—Јуни 1943. Уредник др Ф. Медић, професор универзитета. Издавач Велибор Јонић, министар просвете. Београд 1943. Стр. 141—228. Цена 20 дин.

Овај наш најстарији културни часопис, гредећи стазама озбиљне а популарне просветне акције, изишао је ових дана у двобројју, и као увек с пробраним материјалом. Доносимо у најкраћим потезима садржину његових чланака.

А. Станојевић: *На Великој школи у 1883—1887* (Успомене).

У овим успоменама се говори о организацији Велике школе, њеној подели на отсеке, о предметима који су се предавали на сваком отсеку о професорима као научницима, наставницима и јавним радницима, о односу између професора и студената, итд. Оживљује се једном речи цела интелектуална атмосфера која је владала на том нашем првом Универзитету, о коме се изгледа није сачувао ниједан писмени документ. Зато ове занимљиве успомене г. Станојевића имају и један документарни карактер.

Др Р. Марковић: *Поводом стогодишњице смрти Књегиње Љубице.*

„Вучићева буна 1842 г. протерала је из Србије Кнеза Михаила заједно са многобројним Србима, истакнутим присталицама династије Обреновића. Тада је Србију напустила и Књегиња Љубица."

„... Она је последње изгнаничке дане... провела у Новом Саду, лепо прихваћена... од тамошњих Срба. Маја месеца 1843 г. умрла је у Новом Саду у 55 г. живота, и сахрањена у манастиру Крушедолу. — Књежев секретар, Јаков Живановић, после сахране Књегиње, упутио је опширно писмо Кнезу Милошу у Беч, у ком га извештава о детаљима у вези са смрћу, преносом тела од Новог Сада до Крушедола и погребом у манастиру поред гробова старих српских деспота и патријарха. Писмо је необично интересантно и важно, јер се из њега види колико је српска Књегиња била цењена међу војвођанским Србима и колико су тамошњи Срби волели Србију Ово интересантно писмо које се чува у Државној архиви, писац објављује у целини, посматрајући га историјске перспективе од 100 година личност Књегиње Љубице „коју потомство ставља у ред најбољих жена, као идеалан пример српске жене и праве расне чистоте".

Мајка у нашој народној поезији. (Чланак уступљен од Просветног Савета).

У чланку се износе примери „љубави и доброте, узорне нежности и утанчане осетљивости, мудрог васпитања и свесног самопрегарања" као карактерне црте српске жене мајке онакве какву нам опева српски народни песник. Чланак је документован многим лепим и узбудљивим стиховима из народне поезије и способан је да дејствује на омладину васпитно.

Богољуб Радовановић: *Писмени састави основне наставе у светлости старе и нове дидактике.*

Досад се у основној школи обрађивала врло мала или готово никаква пажња писменим задацима. Ђачке вежбанке су служиле за вежбање у писању а не за вежбање и усавршавање писменог изражавања мисли. — Писац даје учитељима, у духу нове дидактике, упутства о томе како треба вежбати код ученика начин писменог изражавања мисли. Излагања су психолошки тачна и наслањају се на главне претставнике нове дидактике. Деца у основној школи треба да развију свој речник систематским упознавањем разних аспеката природе и живота. Екскурзије по завичају су најподеснији за то упознавање и бележење још свежих утисака у школи најподеснији за вежбање писменог изражавања оног што се запазило и научило у природи. Затим *исправке учитеља*, и тако даље.

Чланак је користан за методику основне наставе.

Ал. Милићевић: *Дом и школа (Однос ђачких родитеља према школи).*

На заједничкој седници наставника и ђачких родитеља г. Милићевић је говорио о националном васпитању ученика; о оцењивању ученика и раду са целим разредом; о одевању ученика, а нарочито ученица и њиховој спољашњости у школи и ван школе; о кажњавању ђака кад се греше о школски ред и дисциплинска правила, и најзад о томе да ђачки родитељи не треба да критикују наставнике пред ученицима. Поводом националног васпитања скренута је пажња родитељима да контролишу библиотеку своје деце и да пазе у каква друштва залазе.

Пошто слаба оцена, коју ђак донесе изазива највише неспоразум између родитеља и наставника, писац објашњава родитељима како се оцењују ђаци и како изгледа рад са целим разредом. Ђак се оцењује не према „лекцији" већ према способности коју показује у свакочасовном раду са целим разредом. Одевање имућнијих ђака не треба да вређа осећања сиромашних. Итд.

Филмске новости

„Филмске новости" бр. 20, 1 октобра 1943. Нова серија у издању „Југосток": уредник Никола Ристић.

Ових дана изашао је из штампе двадесети број часописа *Филмске новости.*

У редовима љубитеља филма већ одавно се осећала потреба за једним репрезентативним часописом који ће расправљати и приказивати све проблеме модерног филма.

Онакве какве су до сада биле, *Филмске новости* нису могле да објективно пруже слику вредности седме уметности.

Овај број је изашао у новој редакцији и потпуно преуређен. Оно од чега су патиле до сада готово све публикације о филму, јесте неправилан језик. Нова редакција је, изгледа, чистом језику посветила највећу пажњу, и при оцени вредности овога часописа ово треба нарочито имати у виду.

Чланци, скице, прикази, репортаже написани стручно и зналачки дају овоме часопису леп ранг међу европским филмским часописима.

Вредни су пажње чланак *Филмски језик*, и занимљива скица *Седма сила седме уметности*, затим вандредно успела репортажа о развоју Маргот Хилшер, талентоване филмске звезде, чланци Емил Јанигса: *Ми смо оптимисти*, и Јоханис Мајера: *Унутрашњи ритам филма.*

У уводнику овог часописа, као циљ и задатак редакције стоји: „Наш је задатак не само да публици пружимо податке о филмској производњи, већ да јој објашњавамо оно што је код нас до сада мало објашњено, филмски објашњено: филмску уметност, њену филозофију, естетику, историју, да расправљамо јавно о утицају филма на друштво, о односу филма према осталим уметностима..."

НЕМАЧКО-ФРАНЦУСКИ ОДНОСИ

Walhter Kienast: Deutschland und Frankreich in der Kaiserzeit 900—1270 (Verlag Koehler und Amelang, Leipzig).

Почетци немачко-француских односа падају у доба постанка обеју држава: године 876 по први пут су се Немци и Французи срели једни против других на бојном пољу. Али, питање граница није било узрок међусобној супротности, јер се немачко царство простирало над Холандијом, Белгијом, Швајцарском, Источном и Јужном Француском, већ је стварни узрок био национална расцепканост.

Француска првих Капета је била земља безбројних владара, чији је партикуларизам био знатно већи од партикуларизма познијих немачких грофова. Историски догађаји су се дешавали у Француској обрнуто од историских догађаја у Немачкој: у Немачкој је од једне јаке државе дошло до слабости и расцепканости док је у Француској од расцепканости, од једне краљевине у којој је краљ имао само номиналну власт, до политичке једнакости и једне јаке модерне државе.

Тако је Француска, на једном тако експонираном географском положају, протегла свој духовни утицај далеко изван граница Европе. Нормандиски краљеви су одређивали тон на енглеском двору, давали су тон енглеској литератури и законима. Нормандиски витезови су владали Напуљем и Сицилијом, у то доба најмодернијом државом, и протегли су утицај француске културе над Грчком и Оријентом. Дотле су Германи због своје расцепканости изгубили место које им је припадало по њиховим квалитетима и броју. Под краљем Лујем IX Француска је дошла до врхунца своје моћи и била је арбитер у свим европским питањима. За то време немачки Раих се губио у међусобним борбама његових кнежева.

Немачки Раих као и Француска могу да нађу свој напредак као и напредак целе Европе у заједничком раду и у међусобном споразуму Тиме ће наш континент проветрити и биће истиснут сваки утицај са стране.

Библиографија

Kurt Peter Karfeld: Versunkene Kulturen, Lebendige Völker, Zeitgeschichte Verlag, mit 47 Bilgern, geb. RM. 24.

Захваљујући фотографији у боји ми данас имамо у рукама једно сретство, да предмет снимања тако верно пружимо оку и да га тако пластично прикажемо, како то црно-бела фотографија није могла да учини. Колика је магична снага фотографије у боји видимо тек онда када имамо пред очима слике непознатих људи, пејсажа и ствари. Инка, Маја и Ацтеки, то су имена која су за нас увек имала неки тајанствени звук, али која постају нешто величанствено ако погледамо фотографије у боји које је снимио. Карфелд. За време рата овај велики мајстор фотографије у боји пропутовао је некадашње царство ова три народа, за нас ненавикнуте пејсаже, неме камене сведоке њихових култура — храмове, тврђаве и палате — из предколонијалних времена, као и грађевине шпанских освајача. Вандредно занимљив текст још више повећава вредност ове јединствене књиге.

Ж

Otto Moßdorf :Japans Weg zur Grossmacht. Verlag F. Lehmann, München — Berlin. R.M. 2.—

Мала Мосдорфова књижица је један од најбољих приручника који су до сада изишли о Јапану.

Постанак јапанске војне силе, подаци о њој и успеси које је она постигла у току овога рата изнешени су на један врло занимљив и прегледан начин, тако да је књига свакоме приступачна и чита се као забавна књига.

НИШКО ПОЗОРИШТЕ ЗАВРШИЛО СВОЈУ ВЕЛИКУ ТУРНЕЈУ

После турнеје која је обухватила гостовање у разним местима Србије, Моравско народно позориште вратило се ових дана у Ниш. За време турнеје позориште је приредило претставе у Топоници, Житковцу, Прњиловици, Јагодини, Краљеву, Сокобањи, Лесковцу, Белом Потоку и Београду.

Укупно су у оквиру турнеје дате 92 претставе, на којима је било 127.000 посетилаца.

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 4.— ДРЖАВНА ТАКСА ДИН. 5.—

ПЧЕЛЕ ПРОДАЈЕМ 15 породица Жива Ракић, Меленци — Банат. 745 1—1

ИЗГУБЉЕНУ личну карту број 2200 издату од Среског начелства у Неготину оглашујем неважећом. Милић Ружица, кројачица — Неготин. 746 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Милица Ристић. 736 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Даринка Добричић. 737 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Петар Бимбашић. 738 1—3

ПОЛИЦИЈСКУ ПРИЈАВУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Марија Радоњић. 739 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Лепосава Здравковић. 740 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу и Аусвајс немачке команданутре изгубио сам. Овим их оглашујем за неважеће. Милоје Ристић. 741 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 3101 издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Илија Ђурђевић. 742 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 1483 издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Живојин Лазаревић. 743 1—3

ИЗГУБИО САМ личну карту и полицијску пријаву добивене од Претстојништва полиције, Аусвајс немачке команданутре и радничку књижицу. Све оглашујем за неважеће. Михајло Милановић из Крагујевца. 744 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од среза Грузанског бр. 30 изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. Миливоје Алексић, Крагујевац, село Мале пчелице. 711 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем за неважећу. Михајло Младеновић. 712 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 2974 издату од претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем за неважећу. Сава Милетић. 713 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Хариш Антоновић. 714 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем за неважећу. Душан Костић. 715 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Босиљка Бојић. 716 3—3

ИЗГУБИО САМ и то: Личну карту бр. 75 добивену из среза Крагујевачког, општине Букуревац, нотес са новцем, (3) три квите од пшенице за дату реквизицију. Овим све оглашујем за неважеће, ко пронађе и донесе добиће награду. Драгомир Јовановић, Букоревац. 717 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 883 издату од Среза грузанског изгубио сам. Оглашујем је неважећом. Миодраг Јаковљевић — Станови. 755 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва полиције Крагујевац, изгубио сам оглашујем је неважећом. Богољуб Васиљевић. 756 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 4752 издату од Претстојништва полиције Крагујевац изгубио сам, оглашујем је неважећом. Милорад Михајловић-Милојковић. 757 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 4751 издату од Претстојништва полиције Крагујевац изгубио сам, оглашујем је неважећом. Никола Милановић. 758 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 4668 издату од Претстојништва полиције Крагујевац изгубио сам. оглашујем је неважећом. Голуб Шипрага. 759 1—3

ПОЛИЦИЈСКУ ПРИЈАВУ на име Тихомира и Драгиње Антонијевић изгубљена па се оглашује за неважећу. 760 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. оглашујем је за неважећу. Жарко Захар. 761 1—3

ПОЛИЦИЈСКУ ПРИЈАВУ издату од Претстојништва полиције Крагујевац изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Сибинка Илић. 762 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва полиције Крагујевац, изгубила сам, оглашујем је неважећом. Стамена Живаљевић. 763 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва полиције Крагујевац, изгубила сам, оглашујем је за неважећу. Милица Ристић. 764 1—3

МОЈА ЖЕНА Живка Головић рођена Панић напустила ме је 19 септембра ове године и до данас се није вратила. Позивам је да се у року за 5 дана врати у противном одричем се и све њене дугове не признајем. Петар Головић, село Поринпово. 775 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 1483 издату од Претстојништва полиције Крагујевац изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Живојин Лазаревић. 766 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ, Аусвајс, полицијску пријаву и радничку књижицу изгубио сам па их оглашујем за неважеће. Михајло Милановић. 767 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва полиције Крагујевац изгубила сам оглашујем је за неважећу. Лепосава Здравковић. 768 1—3

ПУТНУ ОБЈАВУ бр. 608 издату од среза Грузанског изгубио сам, па је оглашујем неважећом. Ђурица Никола. 769 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ здату од Претстојништва полиције Крагујевац изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Даринка Добричић. 770 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва полиције Крагујевац изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Бимбашић Петар. 771 1—3

НА ДАН 5 септембра на станици Параћин нестале су ми следеће ствари: Лична карта издата од Претстојништва полиције Крагујевац и Аусвајс издат од лагера Дрезден—Бор. Оглашујем их за неважеће. Милоје Ристић. 772 1—3

ПОЛИЦИЈСКУ ПРИЈАВУ издату од Претстојништва полиције у Крагујевцу изгубила сам, оглашујем је за неважећу. Марија Радоњић. 773 1—3

ИЗГУБИЛА САМ личну карту издату од среза Орашачког и пријаву Претстојништва полиције Крагујевац. Оглашавам их за неважеће. Десанка Катанић. 774 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 3101 издату од Претстојништва полиције Крагујевац изгубио сам. Оглашујем је за неважећу Илија Ђурђевић. 765 1—3

ИЗБЕГЛИЧКУ легитимацију бр. 93316 добивену од Претстојништва полиције Крагујевац, изгубила сам оглашујем је за неважећу. Ђока Гајић. 776 1—3

СТАРИ НАКИТ И ДРАГО КАМЕЊЕ

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња.

„БУКУЉА“

ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА

Краља Милана 41-а до Славије

747 1—1

Златан накит стари и нови купујем

Дијаманте крупније, брилијанте све величине, златне зубе, бурме, прстење, минђуше, брошеве, брозлетне, ланце, сатове златне, сребрне и металне; само исправне и од бољих познатих марака; старо злато оштећено, излизано, поломљено и горело, стари сребрни новац, есцајге и остале исправне предмете од сребра. Кристал и порцеланске боље сервизе купује и највише плаћа позната и дугогодишња фирма »ВРАЧАР«. Све горе поменуте предмете процењујем стручно и бесплатно.

„ВРАЧАР“

Власник МИЛИВОЈЕ М. МИТРОВИЋ

Београд — Палилулска ул. 6 — Продужење Душанове код Бајлонове пиваре — Тел. 28-706.

743 1—1

Државна хипотекарна банка

изложиће јавној продаји на дан 18 октобра 1943 год. непокретно имање на Топличином венцу бр. 7 са почетном лицитационом ценом од Дин. 6,369.000.—

Продаја ће се одржати у банчиној згради Скадарска 33/II, где се могу добити сва даља обавештења.

749 1—1

Државна Хипотекарна банка

ФИЛИЈАЛА У ПОЖАРЕВЦУ

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања постојећа у Пожаревцу:

16 ОКТОБРА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом у Кнеза Лазара ул. бр. 6 Дин. 85.000.—
2) Плац са зградом у ул. Брежански венац 4 Дин. 100.000.—
3) Плац са зградама у Немањиној ул. бр. 4 Дин. 320.000.—
4) Плац са зградом у Кнез Михајловој бр. 7 Дин. 85.000.—

Продаја ће се одржати у згради банчиног филијала у Пожаревцу, где се могу добити сва даља обавештења.

751 1—1

Број: 27.074 1943

ОБАВЕШТЕЊЕ

Са важношћу од 1 октобра 1943 године до сад важећој таблици прикоса додају се још два надничка разреда — 11 и 12 («Службене новине» бр. 77, год. XXV од 1 октобра 1943 год.).

Стога се обавештавају послодавци и намештеници да законом дозвољени одбици од зараде намештеника, а по новоуведеним надничним разредима износе:

11 НАДНИЧНИ РАЗРЕД (са зарадом преко 150.— до 180.— дин. дневно)

Табела:	А	Б	В	Г
За 1 дан	Дин 11.—	8.—	9.—	7.—
За 6 дана (недељу)	Дин. 64.—	50.—	55.—	41.—
За месец (25 рад. дана)	Дин. 266.—	209.—	229.—	173.—
За „ (26 рад. дана)	Дин. 276.—	218.—	238.—	179.—
За „ (27 рад. дана)	Дин. 287.—	226.—	247.—	186.—

12 НАДНИЧНИ РАЗРЕД (са зарадом преко 180 динара дневно)

Табела	А	Б	В	Г
За 1 дан	Дин. 13.—	10.—	11.—	8.—
За 6 дана (недељу)	Дин. 76.—	60.—	66.—	50.—
За месец (25 рад. дана)	Дин. 319.—	251.—	275.—	207.—
За „ (26 рад. дана)	Дин. 331.—	261.—	285.—	215.—
За „ (27 рад. дана)	Дин. 344.—	271.—	296.—	224.—

Једновремено се повећавају и потпоре осигураним члановима које ће износити:

ПО НАДНИЧНОМ РАЗРЕДУ:	11	12
1) **храниарина:** за 1 дан	Дин. 100.—	Дин. 120.—
„ недељно (7 дана)	Дин. 700.—	Дин. 840.—
2) **потпоре за породиље:**		
за 1 дан	Дин. 112.—	Дин. 135.—
„ недељно (7 дана)	Дин. 787.—	Дин. 945.—
3) **погребнина:**	Дин. 4.500.—	Дин. 5.400.—

Послодавци не треба да подносе пријаве о промени ради преуврштавања намештеника у нове надничне разреде пошто ће овај Уред преко својих органа потребне податке прикупити на лицу места у току месеца октобра ове године.

Из канцеларије Окружног уреда за осигурање радника у Београду број 27.074/43 од октобра 1943 године.

750 1—1

Државна Хипотекарна банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

19 ОКТОБРА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Мојсијева 1 Дин. 1,200.000.—
2) Плац у ул. Дрвчкој 8 Дин. 900.000.—
3) Плац са зградом Принца Евгенија 18 Дин. 500.000.—
4) Плац са зградом Цара Уроша 20 Дин. 4,500.000.—

21 ОКТОБРА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Дубровачка 13 Дин. 5,500.000.—
2) Плац са зградом Јеврејска 18 Дин. 500.000.—
3) Плац са зградом Скендербегова 61 Дин. 1,100.000.—

Продаја ће се одржати у банчиној згради Скадарска 33/II, од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења.

753 1—1

УНИВЕРЗ. БИБЛИОТЕКА „ОЗЕТОСЛАВ МАРКОВИЋ“

Поштарина плаћена у готову

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 41 Год. II
Београд, 23 октобра 1943
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

ЛОНДОН И МОСКВА ОСУДИЛИ СУ СРПСКИ НАРОД НА СМРТ

Српски народ данас има необично јасну и прегледну ситуацију, што доприноси у изванредној мери да се правилно определи према својим интересима у данашњим збивањима, да не би учинио још једном какав погрешан корак, који би могао да изазове коначну катастрофу. Треба бити неизлечиво слеп и глув па не разумети о чему се данас ради и каква судбина очекује српски народ од Лондона и од Москве. Непобитно је да нас је Лондон осудио на пропаст у сваком случају.

Место да прави други фронт, како то захтева Москва он хоће на место његово да потури некакав »југословенски фронт« у коме треба да учествују сви Срби, да се не би пролевала британска крв. Тај позив Лондона у данашњим приликама значи да српски народ треба да изврши самоубиство, да се драговољно принесе на жртву ради британске империје. За случај да остане нешто од српскога народа, он се препушта црвеној Москви која треба да докусури и тај остатак и да збрише за увек српски народ са лица земље.

Ето какав је положај српскога народа између Лондона и Москве, који се њиме служе са беспримерном безобзирношћу као оруђем за извођење својих себичних циљева.

То је трагичан положај малога српског народа, кога плутократско-бољшевичка спрега вуче у амбис. Ако сви Срби не изгину за рачун Лондона, онда преостали Срби својим лешевима имаће да попуне нову Катинску шуму, јер је Москва осудила на смрт српски народ, који се показао као непомирљив противник комунизма и осујетио план Москве да на Балкану упали варницу европске и светске револуције.

Данас то је јасно свакоме Србину да нас је Лондон осудио на смрт било да се у духу њене традиционалне политике неко бори у Европи до последњег човека ради њених интереса, било препуштајући нас Москви, ако којим чудом једна шака Срба остане у животу. Овакав цинизам у поступању са опстанком и животом једног малога народа изазива револт и отвара очи свакоме Србину, да увиди где је његов интерес и шта треба да ради у данашњој ситуацији.

Треба бити окорели плаћеник или болесни малоумник па не увидети прави положај у коме се данас налази српски народ.

Као реакција на овај срамни пазар између Лондона и Москве са судбином српскога народа обнавља се духовно јединство српскога народа место сваке подвојености.

Данас свима Србима је јасно да наш спас лежи само у слози и јединству, у заједничком отпору према Лондону и Москви, да бисмо осујетили њихове планове и њихове намере.

И они у шумама мора то да увиђају и да осећају грижу савести као заблудели синови Мајке Србије, који треба да се врате у њено крило. Они који то не учине, доказаће да су или између англеског злата, или пустолови покупљени с коца и конопца којима је стало до силеџиства и пљачке, чиме срамоте српско име. Сви остали треба да увиде да је беспредметно њихово седење по шумама већ да сви заједно треба да чувамо ред у Србији од »партизанских« бандита, да би Србија у миру могла да сачека крај рата и да српски народ не буде жртва енглеске саможивости ни црвене осветe.

Пред овим чињеницама ко не увиђа заблуде и погрешке остаје тежак грешник према своме народу. Одговорни чиниоци за опстанак Србије имаће пуно морално право да са њима поступе беспоштедно, са сретствима која сада имају на расположењу да ликвидирају сваки покушај ремећења реда и мира у Србији.

Тим пре тако се мора поступити са непоправивим грешницима, јер они својим непромишљеним поступцима могу допринети да српски народ проигра могућност, која му се сада указала, да поправи свој положај и да сачека боље дане, ако до краја сачува ред и мир и својим лојалним држањем помогне одбрани Европе од завојевачких намера са Истока и Запада противу којих се неустрашиво бори Велики Немачки Рајх са својом херојском војском. Време лудовања и блудње прошло је.

Тешким жртвама платили смо садање искуство. Трагичан положај у коме се налази српски народ, кога хоће коначно да упропасте Лондон и Москва, захтева од сваког Србина да приђе генералу Недићу, који позива све Србе на окуп за спас српског народа и за бољу будућност Мајке Србије.

»С-Н«

Беспримерно мародерство Британоамериканаца

Ниш, 21 октобра. — Јуче 20 овог месеца у 13 часова англо-амерички авиони напали су разне објекте у Нишу, причинивши велику материјалну штету, нарочито на приватним зградама.

Број људских жртава је веома осетан. Досада је испод рушевина извучено 200 лешева, док број рањених прелази неколико стотина. Погођено је и једно склониште где је такође било жртава. Англо-амерички авијатичари пуцали су и из митраљеза на становништво.

Одмах после бомбардовања Окружни начелник и органи управних власти обишли су пострадала места и указали прву помоћ пострадалима.

Становништво се за време бомбардовања држало врло мирно. Огорчење у Нишу због овог англо-америчког терористичког напада је врло велико.

Страшније него и бомбе најтежег калибра., одјекнула је вест да су у Нишу пале многобројне невине српске жртве, радници, жене и деца под ударом беспримерног свирепог ваздушног терора Британоамериканаца, некадашњих наших назови савезника.

Изгледа да српски народ није до дна испио чашу жучи, коју му они стално приносе устима, откако су га 27 марта гурнули у пропаст па до данашњих дана хушкајући га стално и заводећи га да предузме једну бесциљну борбу против окупатора, не питајући за жртве којима треба да плати ин доводећи чак у питање његов национални опстанак.

Изгледа да Британоамериканцима није доста крви што је српски народ источно њиховом кривицом, док се свака кап британске крви штеди и чува као једина драгоценост на свету.

Ипак се мислимо да и бездушни цинизам Британоамериканаца има граница и да ће се зауставити пред жртвама српског народа, које је он поднео ради остварења њихових циљева. Али се показало да британоамерички ваздушни гангстери не знају ни за какве моралне и човечанске обзире.

Место мушке и витешке борбе са непријатељском војском они су јунаци кад треба убијати невине грађане, жене и децу, бомбардујући отворене градове и села, уништавајући тековине европске културе, без икаквог војничког оправдања. Околности под којима је извршено бомбардовање у Нишу, митраљеска ватра из авиона на грађанство страховито су сведочанство бездушности Британоамериканаца који су рат претворили у мучке нападаје на грађанство место да приме борбу са европском војском, на чијем се челу налази Велики Немачки Рајх чија се војска бори са витешким схватањима рата.

Невина српска крв проливена непосредно од британоамериканских бомби тешка је, једна од најтежих оптужаба, противу терористичких метода Британоамериканаца, који ће остати за увек забележени у историји као незапамћено мародерство над једним малим народом тешко рањеним у рату и који је имао право да у миру покуша да залечи тешке ране да би се одржао у животу.

Са најдубљим болом и дубоким пијететом клањамо се пред невиним жртвама у Нишу с уверењем да оне нису узалудно пале јер ће допринети да отворе коначно свима Србима очи и да увиде какву паклену игру изводи Лондон са његовим животом.

РЕВОЛТ СРПСКЕ ЈАВНОСТИ

Цела наша јавност дубоко је узбуђена и револтирана бездушним терористичким поступком британоамериканске авијације. Најоштрија осуда долази до изражаја у листовима, који жигошу овај тежак злочин према српском народу. Лист „Ново Време“ пише између осталог:

„Зато је сада нађено ново спасоносно средство. Пошто су довољно испасавали своје друге савезнике, Французе, Белгијанце, Холанђане и Грке, пошто су њине многобројне градове претворили у рушевине ,а читаве поворке и људи и жене, и стараца и деце послали под земљу у вечни покој, — иако њих англо амерички творци „Атлантске повеље“, „носиоци ослобођења“, фа бриканти десет, четрнаест или четрдесет и четири тачака о срећнијем животу новога света, „борци за право и поштење“, послали су своје бомбардерске еskадриле са црначким екипама да коначно заврше велико спасавајуће дело отпочето 27 марта 1941 године.

Јер доиста на широкоме Балканском Полуострву, у сплету пријатељских, непријатељских, савезничких, противничких и неутралних народа где је било прво очекивати да ће „лучоноше слободе“ истреси своје уништавајуће товаре. Где пре него код пријатеља, где пре него код Срба. Јер још има живих Срба и немирна, прљава савест српских „спасиоца“ и „ослободиоца“ не даје мира све док и последњи гроб над последњим Србином не буде заравњен.“

*

Лист „Обнова“ са своје стране пише:

„Енглеска се на злочиначки начин почиње да свети српском народу који није хтео да слуша њена безумна потстрекивања да сам изврши самоубиство. Она почиње да бомбардује српсек градове и убија српски живаљ не зато да постиже остварење било каквих војничких циљева него зато да изазове страх и пометњу код народа, који се из тешког искуства које је имао све масовније буди и све више прилази јединoм спасоносном путу, који га може довести бољим данима. Зато што српски народ све више показује вољу за животом и све непосредније испољава своју несаломљиву животну снагу и што разумом који му је био спутан лажима енглеске пропаганде, почиње да крши свој животни пут, Енглеска га почиње свирепо да кажњава. Низу својих злочиначких преступа она додаје и овај најновији; до сада је као последица овог напада, установљено 200 лешева и велики број рањених.“

НЕДЕЉНИ ПРЕГЛЕД МЕЂУНАРОДНИХ ДОГАЂАЈА

Око крзна медведа који још није убијен

Ако верујемо вести „Дејли експреса“ коју је он примио из Анкаре, у Турској постоји у извесним круговима мишљење да ће на тројној конференцији Москва дати званичну изјаву о свом држању у питању Дарданела и целог политичког комплекса који нарочито интересује Турску.

Ова вест је веома карактеристична за садашње стање појмова. И неутрални, и људи коалиционих земаља, па чак и поједини грађани припадници блока Тројног Пакта очекују од тројне конференције нешто нарочито значајно. Очекују разјашњење многих питања од првостепеног значаја, као што су на пример, односи између чланова коалиције, убрзање рата или даље продужење стратегије спорих радњи, подела утицајних зона, послератни планови и т. д.

Не бисмо могли да кажемо да се створила хистерија због тројне конференције, али свакако постоји извесна нервоза, и радозналост. Нервоза код оних који би желели да у Москви дође до неких остварљивих одлука. Радозналост код оних који унапред знају да одлука неће бити, а који би ипак желели да виде на каквој ће грудви да се спотакне та тројна конференција.

Претпоставља се да ће питање другог фронта бити тај камен спотицања. Истина, да постоји огромно размимоилажење између захтева: стварајте други фронт! и мишљења: нећемо стварати други фронт. Али Британци су исувише искусни дипломати да би тако отворено рекли „не“. Они су одмах по публикацији совјетског захтева да се на конференцији реши питање другог фронта, почели да се изјашњавају у том смислу да је други фронт њихова, британска жеља, и да је захтев другог фронта потпуно оправдан.

Листови Правда и Известија изнели су не само категорично мишљење Москве о потреби да се питање другог фронта најзад реши, и то одмах, већ су потпуно отворено објаснили својим партнерима у коалицији да је питање послератних западних граница СССР искључиво совјетско питање, и ничије више.

Иако је британска јавност била јако шокирана том бруталношћу Москве, ипак је британска штампа сервилно почела да пише да нико и не мисли постављати Совјетима неоствариве захтеве. А за такве захтеве треба сматрати мешање у политику у оним зонама које Совјети рачунају да су њихове.

То је потпуна капитулација британске политике према Совјетима. Што се тиче америчке политике, она ни у европском питању није капитулирала зато што се није ни борила против Совјета. Она је испочетка ишла у сусрет свима московским жељама.

Европа је тотално предата комунистичкој Москви. На тројној конференцији може бити само покушаја да се из нуди, или боље речено измоли, совјетско разјашњење до којих граница би Совјети хтели да протегну своје територије, а до којих граница своје утицајне зоне.

Својом капитулацијом Британија покушава да ублажи совјетски став у питању другог фронта. Она покушава да придобије сагласност Стаљина да се рат и даље води искључиво између Совјетске Уније и Немачке, а да два друга члана коалиције само помажу материјално, без жртвовања људства.

Има дилетантских политичара који сматрају ово енглеско попуштање као један далековидан маневар. Ти дилетанти мисле да Британија мами Совјете у даље борбе са намером да ослаби Совјетску Унију и да се затим са њом обрачуна. Ово је више него наивно. Америка неће да се обрачуна са Совјетском Унијом, јер она има пред собом још 5—6 година рата на Пацифику. А Британија би морала за обрачун са Совјетском Унијом да пошаље милионске војске на континент, тј. да пошаље кудикамо више војске него што уопште постоји у Британији.

Британоамериканци попуштају пред Совјетима зато што су сву своју енергију употребили ради окупације Африке, Блиског Истока, ради борбе у Индији, ради експанзије у Јужну Америку. Они немају енергије, нити снаге да организују у Европи своју утицајну зону. Зато препуштају Европу бољшевизму.

Они се надају да ће Стаљин сам да одреди западну границу својих аспирација. Али онај који гледа Стаљинову политику кроз две деценије, тај зна да се Стаљин никада не изјашњава унапред. Он само понекад врши рекапитулацију оног шта је учињено, а никад не дозвољава себи да буде одређен у формулисању својих намера. Тај лукави Ђурђанац неће ни на овој конференцији да унесе јасност у односе у коалицији.

Зато ће резултат конференције бити много мањи од садашњих очекивања у британоамеричким земљама.

То ће бити резултат декларациони. Стварни резултат биће још мањи од декларационог, и то зато што се конференција бави питањима која не може да решава, а решивши не може да спроведе.

Она не може да решава о судбини Европе без Европе. Она не може да спроводи своје намере према Европи мимо жеља Европе.

Сада се често понавља реч „издаја Европе“. Ово није тачно. Треба рећи „намера издаје Европе“. Код Британоамериканаца постоји намера да се Европа изда комунизму. Али не постоји за то могућност. Не постоји могућност да се изврши злочин према Европи, јер је Европа антикомунистичка и Европа је одлучна у жељи да се успротиви комунизму. А снага Немачке је гарант да се британоамеричка завера неће моћи извршити.

Британоамериканци пуштају комунизам у Египат и арапске земље, стварају комунистички агитациони центар у Канру и комунистички борбени центар у Алжиру. Британоамериканци врше притисак на Балкан, замењујући свог досадашњег љубимца Дражу новим фаворитом Титом. Али све је то ништавно према националној снази европских народа и континенталној снази европске заједнице.

С ове стране је снага. С оне стране је неслога, тј. слабост. Чак и у акцијама које би се могле схватити као снага, појављује се код Британоамериканаца слабост због неслоге. Британци су изнудили од Португала пристанак да уступи Азорска острва за енглеску базу. Одмах су САД изјавиле да оне рефлектирају на та острва, и то не само док траје ратно време, већ и за послератна времена. Азорска острва, као и Канарска, као и Капверска, треба да буду источна граница америчке зоне безбедности. Дрскост америчког империјализма нема граница.

Изнудивши од Португала један пристанак на уговор који се не може доцније у сагласност са ставом неутралности, Енглези по кушавају да убеде и Турску да и она може сачувавши неутралност, уступити Енглезима извесне базе. Турска на то одговара изричитом намером да ништа не мења у свом ставу између савеза са Британијом и уговором о пријатељству са Немачком.

Осим притиска на Турску, Енглези журе сада са својим плановима уједињења арапских држава. И опет овде видимо неслогу између Британоамериканаца. Док Енглези у Каиру преговарају са једним претставницима Арабљана, Американци у Вашингтону преговарају са другим претставницима, нудећи им бољу комбинацију.

МЕС.

Министар привреде Рајха Функ о вредности новца

Свет се о томе већ могао уверити да ни једно вођство народа не говори тако отворено и тако често народу о свим државним питањима као у Немачкој. Немачко вођство од времена до времена износи народу сумаран преглед свих догађаја у свету, као и мера које су предузете у Немачкој, како би немачком народу било јасно где се он налази, као и коме циљу иде. У оквиру тог свестраног обавештавања народа о свим збивањима, претресају се често и питања којима се свакодневно занима мали човек са улице.

На тај начин долази до живе измене мисли између вођства и народа по свим политичким и културним питањима, а разуме се, и привредним, јер рат засеца данас својим замахом у све привредне области, које упињу све своје снаге како би покриле ратне потребе и обезбедиле најбитније животне потребе свакидашњице.

Када се размишља о привреди, о функцији њених појединих сектора, онда се увек мора узети као база — добро. Једна врста категорија привредног размишљања је добро, могло би се чак рећи, основна категорија. Чак и мали човек са улице, лаик када размишља о привреди мора да узме за базу свог размишљања добро. Јер, када тај мали човек после мукотрпног радног дана погледа своју надницу, онда мора да констатује да му је остало много више новаца него раније, иако је више уштедео него раније. Тај мали човек се при свом размишљању врло мало бави проблемом ратне производње и њеном расподелом у циљу покривања важних ратних потреба. Он се можда нешто више бави питањем финансирања рата, уписом зајмова, развојем пореских прихода, повећањем новчаничног оптицаја, али у крајњој линији новац представља за њега, и за шире кругове, главно мерило вредности.

Мали човек рачуна са новцем и цени га. И он је разумео да је у данашње време употреба новца морала бити ограничена како би његова вредност размене, односно куповна моћ, била сачувана у целости.

Све ове мисли, које документују стабилност немачке валуте, изнео је Министар Рајха Функ приликом јубилеја Градске штедионице Берлина на начин који је био разумљив сваком малом човеку. Том приликом је Министар Функ оштрим речима указао на тезаурисацију новца, као и на ловце разних предмета од вредности. Данашње време, са свим својим тешкоћама и ограничењима које нам намеће рат, тражи од сваког појединца свестрану штедњу. Штедни улози су обезбеђени, јер нико не мисли у Немачкој да штедне улоге опорезује неким нарочитим порезом.

Сваки новац који није утрошен, већ сачуван у виду штедног улога, има троструку вредност и важност: политички — за финансирање рата, привредно — за повећање поризводње, социјално политички — за привредно јачање и подизање појединца.

Застој у швајцарској привреди

У току првог полугођа ове године повећао се број симптома који указују на слабљење привредног живота у Швајцарској. У сектору индустрије учестало је отпуштање радника, а у трговини забележено је опадање обрта. У појединим привредним гранама запажа се све више тенденција за ликвидацијом појединих предузећа. На берзи су индустриске акције забележиле смањење курсева. Томе насупрот запажа се извесно ојачање штедних улога, што показује да слаби тежња за пласирањем капитала у трговину и индустрију. Исто тако не постоји код публике тежња да купује објекте подесне за очување вредности капитала.

Иако су тај развој привредног живота у Швајцарској у извесној мери условиле војне и политичке вести о догађајима у свету, ипак је главни узрок тог развоја све већа несташица сировина, коју индустрија већ одавно осећа. Тешкоће у вези са одређеном количином сировина којом је Швајцарска располагала, отклоњене су у своје време добром организацијом расподеле. Али се и тада знало да сама расподела те тешкоће не може отклонити, већ да их само може одложити за доцније време. А то доцније време је сада дошло.

Тој појави у оквиру швајцарске индустрије придружује се још и чињеница да публика све мање купује, јер приходи заостају за скоком цена, тако да смањена куповна моћ становништва иде тако далеко да многи не могу ни да искористе додељене маркице за исхрану, јер немају средстава за подизање рационираних артикала. То је у више случајева довело и до социјалних трзавица.

И швајцарска извозна трговина налази се у сличној тешкој ситуацији.

Известан застој забележен је и у оквиру планског оспособљавања швајцарске пољопривреде у циљу исхране становништва. Међутим, иако се нове необрађене површине не приводе појединим културама, то ће консолидација досадашњег напора бити ипак у стању да привуче више радне снаге из индустрије, нарочито с обзиром на то што је знатан проценат становништва стално у војној служби.

И поред тог општег застоја у швајцарској привреди, било би сада још и сувише рано када би се говорило о некој депресији или о опасности да ова претстоји у најскорије време у оквиру швајцарске привреде. Узимајући у обзир све поменуте симптоме, може се само са сигурношћу утврдити да се швајцарска привреда у садашњем тренутку налази у стању ишчекивања. Цела привреда и појединци желе да истраје и дочекају крај рата како би се онда посветили обнови земље и континента.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.

ШТАМПАРИЈА «ЛУЧА», Краљице Наталије 100. Тел. 21-772

Тромесечна претплата 36 динара шаље се преко »Пресеа. д. Влајковићева 8.

НОВИ СФИНКС - СТАЉИН

У Каиру падају југословенске емигрантске величине као жртве новог сфинкса — Стаљина

ПЛАНСКА ПОЉОПРИВРЕДА ОДРЖАЛА ЈЕ БИОЛОШКИ ОПСТАНАК СРПСКОГ НАРОДА

Пребројене су две тешке године. У њима је српски народ, при најтежим условима, после једног страховитог слома, у политичким и привредним околностима до крајности поремећеним, успео да се одржи, да их преживи. Из њих није изашао сломљен и уништен, него очеличен за нове напоре, који му претстоје на путу смоодржања и стварања своје боље будућности.

Огромни су напори уложени да би се то постигло, да би се српски народ спасао, да би потврдио своју способност, зрелост и вољу, које ће му обезбедити место у будућој заједници европског народа.

Тај пут спаса, пут будућности, указала је српском народу Влада народног спаса, на чијем је челу Претседник генерал Милан Недић. С једне стране очинским саветом и одлучном вољом уложио је све напоре да среди тешко политичко стање у земљи које је претило пропашћу.

Дотле је с друге стране прихватио не мањи задатак да одржи биолошку егзистенцију народа, да сачува српски народ од привредног расула, а српске животе од глади која је претила.

СПРОВОЂЕЊЕ ПЛАНСКЕ ПОЉОПРИВРЕДЕ

У том циљу Претседник Недић са својом Владом народног спаса приступио је одмах спровођењу планске привреде и пољопривредне производње. Подухват је био врло тежак. Наш народ није био упознат са системом, нити са корисним и благодетним дејством дириговане привреде. Напротив, многи злонамерни били су упели све силе доказујући народу како дириговања привреда има да служи у корист само окупатору, а на штету народу. А исто тако и неки добронамерни сматрали су да наш народ није расположен за ту врсту привреде и да ће она наићи на несавладљив отпор.

Претседник Владе генерал Недић, који је дубоко познавао душу народа, није делио то мишљење. Напротив, он је једино у диригованој привреди и планској пољопривредној производњи видео могућност материјалног одржања народа који је био препуштен самом себи. Војник и организатор он је знао сва преимућства организације и веровао је да ће организована привреда и пољопривреда бити само од користи српском народу, који је трпео само штету од либералистичног хаоса.

Да генерал Недић није тако поступио, ко зна какве би биле недогледне тешке последице, ко зна колике би жртве пале под косом беде и глади.

ОСТВАРЕЊЕ ПЛАНА

Срећом, Влада је свим силама прилегла на посао око спровођења пољопривредног плана. Јединственим разумевањем који су у тај посао унели Претседник генерал Недић, помогнут искуством министра Р. Веселиновића и његове екипе стручњака, као и одзивом и поверењем на који је спровођење Плана наишло у најширим слојевима народа, он је највећим делом остварен и материјална егзистенција српског народа је спасена.

Треба подвући колико велика заслуга и хвала припада српском земљораднику, који је прихватио савете и наредбе, па је сваку стопу земље до највеће могућности обрадио и засејао. Он се са високом свешћу одазвао својој националној дужности и предао тражене вишкове за исхрану градског и непроизводачког становништва.

Министар Веселиновић излаже резултате планске пољопривреде
(Фото: Држ. пропаганда)

У речима Претседника Владе, у речима Министра пољопривреде и исхране, у резолуцији Савета за планску пољопривредну производњу који се 15 и 16 ов. м. састао у треће заседање, наш произвођач земљорадник добио је хвалу и пуно признање.

ПРИЗНАЊЕ ПРЕТСЕДНИКА ВЛАДЕ

Говорећи члановима Савета за планску пољопривредну производњу Претседник генерал Недић истакао је значај дириговане привреде, која не дозвољава извесним редовима нашег друштва да се богате и да нагомилавају намирнице и сировине на штету економски слабијих. Она одговара потреби данашњице, сутрашњице и будућности остварујући социјалну правду, која је присна нашој души и нашем срцу, јер све нас окупља у самоодбрани и самопомоћи. Кроз њу видимо да смо људи, да смо браћа, да смо Срби.

Она је допринела да су наши највећи стручњаци и ауторитети из пољопривреде отишли у народ и почели да заравњавају онај дубоки јаз створен између града и села. Она је учинила оно што је најсоцијалније: да ниједан Србин није умро од глади и да ниједан Србин неће умрети од глади.

„Али, господо и браћо, рекао је у Савету Претседник генерал Недић, **до свих тих благодети не би дошло, да није наш сељак, наш брат сељак, наш земљорадник разумео све то и примио, и да није имао вере у нас и мене да ми то радимо за његово добро и за његову корист. Он је то схватио. Он је примио и све наше наредбе и упуте и савете, што доказује његову зрелост и моћ да се у најтежим тренутцима снађе и оријентише. Из тога ја данас пред вама овде јавно у име Отаџбине одајем признање нашим земљорадницима, одајем признање њиховој свести, њиховом раду и њиховом великом успеху."**

ХВАЛА СРПСКИМ ЗЕМЉОРАДНИЦИМА

Исто такву хвалу и признање одао је српском земљораднику надлежни Министар народне привреде и исхране инж. Радослав Веселиновић, који је изјавио:

„И ако су прилике под којима живимо данас тешке, српски народ и под овим приликама, извршујући план о планској пољопривредној производњи, доказао је своју способност и зрелост. Али, у исто време српски земљорадници, обрађујући свако парче своје земље које се уопште може обрадити, допринели су да српски народ и поред тешких прилика, временских и других, ипак не гладује и да његов опстанак не долази у питање."

ПУТ У БОЉУ БУДУЋНОСТ

Није једина заслуга дириговане привреде и планске пољопривредне производње што је спасла српски народ од глади и материјалне пропасти. Она му поред тога отвара сигуран пут у бољу будућност. Претседник Владе је то изричнo изнео, изјавивши пред члановима Савета:

„... Ја хоћу да вам кажем да сам био на највишем месту, где ми је речено да су се они дивили српском народу, његовој снази и његовој вољи за животом и да је то победило све и да је српски народ стекао опет, не ка ми буде дозвољено да то кажем, право грађанства у великој заједници европских народа."

НОВИ ПЛАН ЈЕ ИЗРАЂЕН

Две тешке године су протекле и за те две године планска пољопривредна производња сачувала је нашу материјалну и биолошку егзистенцију. Многи напори су уложени, врло много је постигнуто, али нови напори на већ утрвеним путевима стоје пред нама. Тешке ратне прилике још притискују Европу, оне леже и над нашим народом. Као што смо до сада пребродили најтеже почетке стварајући из ничега нешто, сада треба да прионемо и даље на посао, да бисмо постигнуто развили и проширили, да бисмо се не само одржали, већ и ударили што чвршће основне темеље нашем будућем благостању.

Једна битка је добивена, али нова стоји пред нама: то је остварење плана за планску пољопривредну производњу у идућој години, који је од стране Савета усвојен, који је Претседник Владе потписао, који сутра треба да се спроведе у дело. Јер, као што је Претседник Недић подвукао:

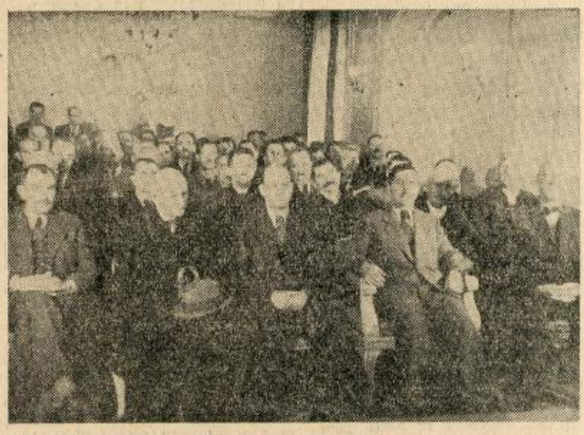

Отац српског задругарства М. Аврамовић са члановима Савета

„Ја сам уверен и убеђен да ће и у будућности наш народ увидети ове резултате, који су велики и поклонити веру нама, а ту веру ми нећемо оправдати, јер ће будући резултати бити и бољи и већи. Нарочито ти резултати морају да дођу до великог изражаја онда када буду спроведене велике реформе у нашем задругарству... Те реформе, у заједници са дириговањем пољопривредом донеће нов полет српском сељаку и даће му могућности да он изађе из оне старе зачмале средине и да се његов стандард живота дигне, да не буде увек роб, него да буде господар, онако како су то други земљорадници у другим просвећеним државама, у просвећеном свету".

НАША САМООДБРАНА И НАША САМОПОМОЋ

Још није дошло време кад бисмо могли да се одмарамо на плодовима свога рада. Још увек тешка времена пред нама стоје. Претседник Недић је рекао:

„Хоћу још једну реч да вам кажем, а то је, да ће овај рат трајати још дуго и да ни ви ни наши земљорадници не наседају којекаквим пропагандама које једнако причају од данас до сутра да ће се рат свршити и да их не ометају у раду око подизања пољопривреде, јер ту је нама самоодбрана и ту је наша самопомоћ."

А Министар пољопривреде и исхране инж. Веселиновић је нагласио:

„... Остварујући ово треће заседање за трећи наш план о планској пољопривредној производњи ја се надам да ће наши земљорадници, а мора м тако исто нагласити и сви наши грађани у свим варошима и варошицама, заједно са Београдом, учинити све што до њих стоји да и ове јесени и идућег пролећа засеју још више него прошле и ове године. Рат траје, па ако засеју имаће осигурану исхрану за себе и своју породицу и српски народ.

Поучен досадашњим искуством и успехом, под руководством Претседника генерала Недића и Владе народног спаса, уз помоћ надлежних државних стручних органа, ослањајући се на задругарство и сарадњу осталих наших пољопривредних установа, уз хвалу и признање целокупног становништва, Отаџбина очекује од српског земљорадника да опет зоре и засеје сваку стопу земље, да оствари још један проширени и употпуњени план о планској пољопривредној производњи за наредну годину и да идући тим путем изведе земљу из најтежег положаја, а себи и своме народу обезбеди место у будућем свету, заслужено благостање у бољој будућности.

НОВИ ПОРЕДАК

О ДУХОВНОМ ЈЕДИНСТВУ

У својим говорима српском народу Генерал Недић неуморно истиче да треба да будемо Срби, и само Срби, да треба да мислимо српском главом и осећамо српским срцем. Другим речима: сви ми треба да будемо једна воља и једна мисао, и то српска воља и српска мисао. До овог закључка он је дошао јер је сасвим исправно увидео да је главни узрок наше пропасти био у томе што смо били духовно разјељени.

Узроци те наше духовне разједињености су многобројни и разноврсни. Далеко би нас одвело кад бисмо хтели да их све набројимо. То можда и није толико важно, колико је важно констатовати да без духовног јединства нема опстанка ни далеко бројнијим народима него што је наш и да је снага српског народа у прошлости била баш у томе, што је био духовно уједињен.

О духовном јединству једног народа може бити речи онда, када у њему постоје извесна начела која су обавезна за све припаднике тога народа. Уколико је покоравање тим начелима општије, утолико је и духовно јединство потпуније и испољава се у виду заједничког идеала, чијем су остварењу упућени сви напори и сва стремљења појединаца.

Српски народ у прошлости био је духовно уједињен у своме патријархално-хришћанском схватању света и живота. Онда се јасно знало шта је дозвољено, а шта не, и сваки појединац био је дужан да о томе води рачуна. Ко би то пренебрегао, тај би сам себе искључио из народне заједнице, која је такве људе сматрала за одроде и према њима била строга и неумитна.

Услед овога у српском народу су онда владали поштење, ред, поштовање закона. Општи интереси стављени су изнад личних, тако да су министри силазили са својих положаја сиромашни, док су имућни људи умирући сав свој иметак завештавали у добротворне и националне сврхе. У породици деца су слушала родитеље, дана реч се поштовала, а на јавним местима свет се понашао уљудно и пристојно.

Отуда и данас у души сваког честитог Србина и Српкиње постоји чежња за таквим односима. Она је доказ здравља и виталности наше расе и претставља солидну основицу на којој се може изградити наша лепша будућност. Све ће зависити од тога, да ли ће водећи људи у свим гранама народног живота бити свесни овога и поћи исправним путем.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

Од почетка овог светског рата, неслућених и невиђених размера у историји човечанства, непрестано слушамо две мађијске речи: *Нови поредак!* У ратним страхотама, лете нам пред очима брзином ветра ове две речи тако, да немамо времена да њихово значење схватимо, да у њихову суштину уђемо, да их разумемо и осетимо њихов судбоносни значај. Изгледа нам, да од њих бегамо као од своје сенке. То је велика наша грешка, јер се око нас сваким даном гомилају све више глупости, које прете да по завршетку рата од нашег народа не остане ни помена.

Потребно је задржати се пред овом гомилом збрке и хаоса, па истини погледати у очи, да би сагледали не улепшану стварност. Разјашњење Новог поретка извешће нас на прави пут и отпашће многе до сада наше заблуде. Да би ушли у непристрасну оцену Новог поретка, као и чему служи, шта од нас тражи и чему имамо у будућности да се надамо, треба прикупити довољну дозу мудрости и објективности, пошто претходно спустимо густ застор на нашу прошлост.

Претходно, мало историје. Ми смо припадници старих, може бити, и најстаријих генерација у нашој земљи. У исто време и носиоци ратничког курса и прекаљени борци националних стремљења у ратној епопеји 1903—1918 године. Ако би ко требао да брани прошлост, да одлучно заступа стари поредак, то би требали да смо ми претставници старих генерација, који су часно и поштено, у своје време, извршили поверени нам задатак.

Па ето, ми први признајемо да је стари поредак дотрајао, да ничем добру не служи, да је претворен сопственим грехови ма, да је узрок многим народним несрећама и да је, напослетку, доживео потпун слом са пропашћу државе и десетковањем народа. Ми то признајемо, јер знамо да смо најмање криви за његов тако жалостан крај зато, што смо ми били позвани да обавимо само један део заједничког посла, онај чисто национални, ослобођење подјармљених и њихово повезивање у једну националну и етничку целину.

Ми смо са пуно части и пожртвованости обавили свој део посла. Али, онај други део, политички, нити је обављен, нити је покушаван да се обави како треба. Други, који су били одређени за тај политички део посла, нису га обавили из простог разлога, јер зато нису били способни. Из овако рђавог рада, народ је постао духовно растројен, те га је погодила свом тежином велика несрећа, коју ми у пуном значењу те речи називамо: *трагедијом српског народа.*

Нико нам не може рећи да смо доцкан прогледали. То не би било тачно, јер никад није доцкан. Шта више, ми се радујемо што нам се тако каже. Ми, који смо били носиоци чисто национални стремљења и његови физички извршиоци, после велике несреће која нас је снашла, бар данас смо прогледали, док носиоци и извршиоци оног другог дела народног посла, политичари, ни сада јасно не виде потребу основног мењања старог поретка и прилагођавање новог, кога неминовност намеће. Они још ништа не виде, јер су политички слепи. Грчевито се хватају за стари поредак са свима његовим манама, али и свима задовољствима, обиљем и уживањем лаког живота, кога су монополисали за себе и своју најближу средину. Разумемо да је заиста тешко раставити се од тако пријатних илузија и живети и даље под слатком хипнозом прошлости, али је куцнуо данас час кад копрена мора пасти са очију, како би се сагледала сурова стварност, иначе су у опасности да буду прегажени и уништени. Други пут не постоји, другог излаза нема.

Српски народ извео је своју националну револуцију са највећим еланом, јер је био способан за живот, пун виталности и животних сокова, али се од једнострано изведене револуције и њених плодова није дало дуго живети. После задовољења националних аспирација, требало је српском народу створити повољне услове за његово економско и социјално развијање. Они, који су били позвани да му у томе помогну, подбацили су потпуно, јер су били неспособни и недорасли и пали су на испиту.

Немогући да ускладе животне супротности појединих друштвених класа, наши политичари, испустили су државне узде из својих руку и земља је пошла у суноврат. Падајући из грешке у грешку, политичари су спасавали и осигуравали најмоћнију имовну друштвену класу, док о осталим класама водили су мало или нимало рачуна. За заштиту те имовне моћне класе писани су и подешавани закони, употребљавана оружана сила и предвиђени груби поступци. Држава је на тај начин престала бити народна, општа заједница, јер су се појавиле огромне разлике у друштвеним класама.

Малобројна, али повлашћена друштвена класа, водила је један разуздан, бесан и раскалашан живот и гомилала богатство, док су остале једва животариле гушене, у свом природном развићу тешким условима зараде и спутавањем духовног развијања оштрином законских ограничења. Тако се у великој мери појавило претерано расипање на једној страни, док се на другој грцало у великој беди. Прво је собом носило презир и безобзирност, док се у средини друге јављала потиштеност и рађала мржња.

РАД — КАО ОСНОВНО НАЧЕЛО

Исход данашњег исполинског ратног хрвања, у сваком случају, укопчаће нас, после рата, у нов поредак. То је историјска неминовност. Кад је тако, онда је потребно да се још сада спремимо, да се приуготовимо и васпитамо, да нам његов долазак не би испао сувише тежак. Основно начело Новог поретка је рад. Сваки мора радити, богат и сиромах, млад и стар, сваки према својој стручној способности и физичкој кондицији.

Рад је постулат на коме почива нов поредак. Рад брише могућност лаког живота и зараде. Ренте и купони припадају прошлости. Држава , тај најузвишенији појам људске заједнице, улази као регулатор свих друштвених односа, али и као врховни домаћин са неограниченим правом да нивелише у границама правичности и сношљивости, не само јаван него и приватан живот друштвене јединке. Она, као добар домаћин, сузбија све претераности у раду, начину живљења, исхрани, заради и утрошку висине чисте добити изнад минимума животног стандарда.

Као контрола, врховна државна власт штити индустрију, трговину, промет и цео јавни живот, али у исто време натерује вишкове зараде у виду штедње у повлашћене новчарске институције, одакле она узима и финансира све јавне радове који служе општем добру. Приватни утрошак из такве штедње, могућан је и даље, али га држава цени, одобрава или одбацује, повећава или смањује, али увек са њеном сагласношћу и одобрењем. У оваком једнообразном поступку, добро јединке се губи и уступа првенство општем добру заједнице.

Излажући ове мисли, могло би нам се пребацити, да се приближујемо комунистичком схватању. Ми то одлучно одбијамо, јер брутални колективизам који претставља кичму комунистичке идеологије, нема ничег заједничког са новим поретком, у коме се једним врховним законом нивелишу класне разлике и ограничава слобода јединке у егоистичком искоришћавању заједничког добра. Док комунизам убија оно што је битно у човеку, његову душу, те од људи ствара роботнике, људе без осећаја радости и бола, смеха и суза, усхићења за узвишено, племенито и лепо, Нови поредак оставља пуну слободу у усавршавању и формирању душе јединке, како би се оплеменила свима високим квалитетима савршено осећајног човека.

Пут који води у нови поредак приступачан је и слободан сваком, ко позив схвати и за његов се улазак припреми разуверавањем и васпитањем. Комунизам уништава све што је у човеку свето и под притиском свирепе силе увлачи га у свој „рај" као неосетљиву животињу. Ко у Новом поретку остане по страни, оставља се времену и оштрини закона, да се доцније придобије. Комунизам то на пречац брутално решава на лицу места, уморством.

У комунистичком уређењу економска слобода је непознат појам, јер труд јединке гута груби колективизам, док је економска слобода у Новом поретку само условљена али и загарантована. Да будемо још јаснији. У комунистичком „рају" не постоји приватна својина, у Новом поретку она је осигурана и слободна, може се према радној способности увећати, смањити и мењати, али у крајним границама њени вишкови служе и општем добру, о чему се стара држава.

Код првих не постоји слободна утакмица рада, док је конкуренција искључена. До душе, тамо постоји радна премија која се даје у натури за животињско истеривање последње људске моћи из тела и снаге јединке. Међутим да би се изједначио раден и лењивац, кнута је једино средство са којом се изједначење постиже. У Новом поретку постоји слободна утакмица рада, по налечу, у колико јединка више ради у толико више има.

За оне који се либе рада отварају се специјалне установе које имају за циљ, да нарочитим методама омиле јединки рад и увере је у корисност радне производње. Према свему изложеном јасно се види, да Нови поредак нема ничега заједничког са комунистичким схватањима, ни са његовом доктрином и ако у извесним примерима има слабе површне сличности.

ПУТ У НОВИ ПОРЕДАК

У Новом поретку, националне границе једне државе само обележавају докле се простире старање и управљање државе о једном или више народа. Али националне границе нису више кинески зидови преко којих се тешко прелази да би се дошло у ближи додир са суседом. Размена добара у међународном саобраћају допуњујућа је и потпуница на основу утврђених принципа.

Ови принципи су резултат дугог проучавања појединих земаља у богатству сировина, могућности фабричке прераде, сувишка аграрне производње, обиља стручне радне снаге, утицаја подневља и других прилика што све условљава рационалну производњу и лак пласман на међународном тржишту. Све ово има за циљ, да се олакша правилно функционисање модерне државе и народима пружи највеће могуће благостање. На овај начин, избегавају се и отклањају оштре супротности и неспоразуми међу народима, те се и човечанство спасава ратног баука, који му је до сада уништио безброј милиона најбољих продуктивних снага и најплеменитијих људских бића. То је и крајни циљ Новог поретка: О-

Наставак на 9-тој страни

Сеоски омладинци са успехом су извршили своју мисију у Немачкој

Немачки Рајх одмах после нашег слома, пружио нам је могућност да лечимо своје ране и да на рушевинама пропале државе обнављамо свој национални и државни живот. Да није било у нашој средини шаке одметника разних врста, дело обнове Србије које је предузео генерал Недић било би спроведено са још више успеха и корисних резултата за српски народ у једном од најсудбоноснијих доба светске историје.

Али на стрпљење и добру вољу Немачког Рајха нису могли да утичу злочиначки поступци појединаца или омањих група заведених или плаћених агената Лондона и Москве. Могућности за побољшање положаја и обезбеђења будућности Србије и даље су пружане српском народу и онима који су чинили све напоре да лојалном сарадњом и испуњавањем обавеза поправе учињене погрешке и покажу конструктивност српског народа.

У низу тих доказа добре воље Немачког Рајха према српском народу свакако долази и слање српских сеоских омладинаца у Немачку да би се на практичним радовима усавршили у своме пољопривредном знању.

Сада се је прва група тих омладинаца који су провели шест месеци у Немачкој вратила у Отаџбину и Претседник владе генерал Недић и чланови владе г.г. др М. Недељковић и Р. Веселиновић примајући их истакли су изузетан значај и вредност овог боравка цвета наше сеоске омладине у Немачком Рајху не само у погледу унапређења наше пољопривреде већ и за будућност наших односа са народом Великог Немачког Рајха.

Пре поласка кућама сеоске омладинце примио је Претседник српске владе генерал Недић у великој сали Претседништва владе и захвалио им што су са успехом извршили задатак, који им је Отаџбина поверила. Затим је Претседник владе говорио о оном што су видели и научили у Немачкој и рекао је:

Ви сте видели напредно немачко село које је у многом и многом различито од наших села и ваших домова. Томе ви треба да тежите, то треба да вам буде идеја водиља вашем животу, да достигнете такве резултате, а не да наше село буде гробница туберкулозних људи. Оно треба да буде весело, честито и поштено, да нема оних клуподера, пијандура и којекаквих разбојника и убица.

Ви сте тамо видели самопомоћ и самоодбрану у здруживању у велике земљорадничке задруге. То треба да вам је у животу највећи степен жеље, да и ми такве задруге имамо, да се тако удружимо и да се бранимо од којекакве напасти и експлоатације и да наше село буде на здравој основи.

Ви сте видели једну државу и једно друштво савршено организовано. Нема таквих држава и ако хоћете мало је таквих држава. Ја сам прошао целу Европу и био сам у Немачкој. Ја сам ишао 750 километара железницом од Берлина до Главног стана и гледао сам жене као десетаре како стоје као кипови и врше своју дужност. Толико је велика свест тога света тамо. То је таква организација да може да импонује целој кугли земљиној, а не само Европи.

Изграђивање напредног села

Све што сте видели биће вам корисно за будућност. То вам је једно велико искуство које се не може исплатити новцем и благом. Њега ви носите собом и оно ће вам служити, не само данас, него док год сте живи.

Сада када се вратите својим кућама треба и ми да изградимо нову, уноснију, бољу и радију пољопривреду него што је била стара која је упропашћавала наш сеоски свет. Треба да изградимо једно напредно село и једну моћну снагу, коју ви још не познајете, а која се зове **задружна земљорадничка снага.** А та задружна земљорадничка снага треба да буде одбрана од сваке експлоатације сељачког света. Ви знате када је један човек сам, лако га сломи и време и свет, али када је удружен, онда је снажан. То је та снага земљорадничка која ће подићи целу Србију и цео српски народ.

Напослетку, треба да изградимо сви заједно Нову Србију која мора да буде радна, национална, социјална, да буде тако мила и драга свакоме брату Србину и свакој сестри Српкињи.

Јер, запамтите, кад вам кажем мора бити социјална што значи да мора да буде спроведена правда. Само такав друштвени поредак може да опстане у будућности, а не да један има и сувише да једе и пије, а други да умире од глади. Нема више то. Са тим је свршено.

Захвалност Немачком Рајху и баварским сељацима

Ето, тако ми имамо да изградимо ту Нову Србију. Ви идите сада у своје домове и ми имамо да заблагодаримо Великом Немачком Рајху који је шест месеци сматрао вас као своје госте. Затим имамо да заблагодаримо Баварској и њеним угледним добрима која су вас примила и гостила и где сте ви много и много видели и научили.

Имамо да захвалимо и немачком земљорадничком савезу, који се пријатељски према вама односио и што год је било могуће показивао вам што је било корисно по вас и вашу будућност. Напослетку, треба да захвалимо и баварским сељацима, домаћинима, који су своје домове отворили вама и многе од вас примили као своју децу и тако вас сматрали.

Ви сада идете својим кућама и поћите уздигнуте главе, јер сте сјајно завршили свој задатак и ви ћете остати оно што је најпотребније мајци Србији: њена добра, честита и поштена сеоска омладина. Ви ћете бити стубови будуће Нове Србије, а та нова Србија мора да буде ваша сељачка држава.

Омлдинац Костић у знак захвалности љуби у руку генерала Недића *(Фото: Држ. пропаганда)*

У земљи реда, рада и дисциплине

Затим је г. Претседнику пришао омладинац Данило Костић из села Доброводице, среза крагујевачког, и рекао:

„Господине Претседниче, када смо пре шест месеци одлазили за Немачку, ви сте нам пожелели срећан пут. Ви сте нам тада били као отац и мајка, када сте нас онако очински саветовали да будемо Срби, да будемо радни и вредни, да будемо достојни претставници наше драге мајке Србије и да се уздигнуте главе поносни и ведра чела вратимо у своја села.

Господине Претседниче, ми сматрамо да смо српски барјак свуда достојно носили и развили и кренули новим путем. Одлазећи у Велики Немачки Рајх, ми смо слушали да ћемо тамо моћи заиста наћи нешто добро, да ћемо тамо наћи модерну економију, да ћемо тамо наћи немачког сељака и земљу реда, рада и дисциплине. И заиста, тако је и било. Ми смо упознали немачког сељака гостољубивог, поштеног и пуног разумевања за нас Србе. Видели смо тамо земљу реда, рада и дисциплине.

Испуњавајући вашу свету жељу да будемо ваши амбасадори у Великом Немачком Рајху, ми смо се трудили да достојно претставимо Србе и Србију. Ми нисмо никад заборавили на Вас и Ваше речи и били смо Ваши амбасадори. Ми сада можемо уздигнуте главе и поносно да пођемо својим домовима, јер смо нешто паметно и корисно научили у Великом Немачком Рајху. Научили смо један модеран рад. Иако смо и код наших кућа радили, и научили на рад, ми смо ипак наишли тамо на нешто ново и савладали смо га, тако да смо били равни Немцима, који су га већ двадесет година радили.

Господине Претседниче, ја мислим да смо ми наш задатак испунили и у име свих ових омладинаца ја Вас поздрављам: Живели!"

Речи г. Претседника омладинци су поздравили громким поклицима: „Живео!"

Она мора да буде изграђена на задружној основи, тако да цела српска задружна држава буде оно што је најмилије Србину, што му је најдраже: да он у њој живи срећно и задовољно...

Ја вам желим срећан пут и да поздравите све на дому вашем миле и драге и да створите ново село, убаво и весело.

Г. Претседник је на овај поздрав одговорио:

»Хвала ти на овим речима тако честитим и поштеним, пуним српства и осећаја. Јесте, ви сте били моји амбасадори и ви сте одлично свршили свој задатак. Боље је што сам послао вас него ону господу у белим рукавицама цилиндрима и фраковима. Ја сам послао вас у гуњчу, опанцима и чакширама.

Поћите својим кућама уздигнуте главе и кажите да сте свуда били Срби и да ћете то остати увек, свуда и на сваком месту. Нека вам је срећан пут. Хвала вам.«

Г. Претседник је затим изложио положај српског народа и рекао да кад милиони ратују, ништа не значи један мали народ као што је српски народ. То је шака јада. Тај мали народ не може ништа да учини, јер цео свет витла једна бура и ако такав мали народ изађе на ту буру, сломиће га она и збрисаће га.

Генерал Недић сеоској омладини

»Децо моја, наставио је генерал Недић, не дајте да вас неко заводи, немојте да слушате никога. Ви сте бистри. Пазите како вас је окитила мајка Србија, дала вам је све што је најбоље и бистрину и здравље и младост, све што погледате то блиста на вама. Ви ћете сами, иако сте још деца, наћи тај пут. Немојте да вас неко заводи како ће сутра доћи слобода и да ви идете у шуму и да дохватите оружје. То су вам највећи непријатељи. Они једнако сахрањују српски народ. Ти из шуме носе велике грехове. Они нису погодили наше непријатеље, него сами себе, погодили су наш народ. Немојте да наседате ни једном од њих и да наседнете на неке пропаганде.

(Наставак на 6-тој страни)

Генерал Недић омладинцима: »Децо моја, не дајте да вас неко заводи...«

Повратак сеоских омладинаца из Немачке

(Наставак са 5-те стране)

Пре 27 марта нико није нас угрожавао. Нико од нас ништа није тражио. И ми смо устали против те исте Немачке којој сте ви сада били гости. Ја вам кажем да ме је примио Вођа Рајха и министар г. Рибентроп и они су ми тада казали: ништа нисмо тражили од Србије и српског народа и сада не тражимо ништа друго него само да српски народ остане миран! Ни један немачки војник не би дошао на Балканско полуострво да сте ви били мирни. Ви сте немачки народ два пута ујели за срце и ако то учините и трећи пут, онда имаћете да искусите последице.

А шта је за Немачку да пошаље неколико дивизија и четири стотина бомбардера и да сравне сва села и да претворе све у прах. Али, то они безумници из шуме неће да виде. И ја једнако лебдим над српским народом и хоћу да га сачувам, а он хоће да изврши самоубиство. Српски народ хоће да се баци под воз, а ја држи не дај. Српски народ хоће да се баци у Дунав са моста, а ја држи не дај. Српски народ метнуо револвер на чело и хоће да се убије, а ја држи не дај.

Српски народ је честит и поштен. Он је наиван. Њега су преварили. Када се буде историја писала, ви ћете видети како је српски народ био наиван и како су га сramно преварили за рачун туђих интереса. А наш свет то не види и сада не види и да га ја не држим за перчин, он би отишао доле у амбис.

Зато ви морате да будете паметни и да нико од вас не наседа некој страној пропаганди, него само српским путем да идете, српски да мислите, мирни да останете до краја рата. Дакле, будите паметни.

То вам је моја реч, коју треба да понесете својим домовима и да кажете све то оним безумним људима.

Срећан вам пут!«

Речи г. Претседника омладинци су пропратили бурним и дуготрајним поклицима: Живео!

„Треба проширити размену..."

Омладинци су затим отишли у ресторан „Два Јелена", где им је приређена у 8 часова увече вечера, којој су присуствовали министар пољопривреде г. Радосав Веселиновић и министар привреде г. Милорад Недељковић и претставници немачког научног института професор г. др Шмаус и професор г. др Херцог.

После вечере омладинце је поздравио краћим говором г. Александар Дачић, претставник установе „Земља и рад", који је затим дао реч министру пољопривреде г. Веселиновићу. У свом говору г. Веселиновић је истакао значај земљорадње уопште, а нарочито се осврнуо на живот и рад немачког земљорадниика, који са пуно љубави и уз најмодерније тековине технике обрађује своју земљу. Позвао је омладинце да се угледају на немачке земљораднике и да код својих кућа примене оно што су научили у Немачкој.

Затим је у дужем говору омладинце поздравио министар привреде г. др Недељковић, који је омладинцима објаснио сву штетност напуштања земље од стране земљорадника, што се до сада код нас практиковало. Г. Министар је нагласио да ми нисмо индустријска земља и да земљорадник нема потребе да напушта земљу. Најбољи доказ за то јесте све оно што су омладинци видели у Немачкој, где земљорадник обрађује много слабију земљу него што је наша, па има много већи принос. Објаснио је омладинцима шта сељак значи за одржавање једне државе, као што је наша сељачка држава.

После министра г. др Недељковића говорио је професор г. др Шмаус, који је рекао омладинцима да су они као претставници једног народа у туђој средини извршили један веома тежак задатак. Г. др Шмаус никада није био присталица тога да само интелектуалци посећују земље у иностранству, него се борио баш за то да треба проширити темеље размене баш од сељака који су темељ нашег народа. Нажалост, тек после рата се то спро вело у дело. Ви сте испунили свој задатак са невероватном пожртвованошћу и ми смо вам зато благодарни. Ви данас зато можете имати једну одређену слику о положају земљорадника. И када се вратите вашим кућама ви упоредите ваш рад код куће са свим оним што сте видели у Немачкој и уочићете ваш нови задатак. Нама ће бити необично мило ако останете у контакту са оним домаћинима код којих сте до јуче били гости, а биће нам најмилије да неки од вас, када се рат сврши, виде те домаћине као своје госте поред ваших огњишта. Ове речи омладинци су нарочито топло поздравили. Г. др Шмаус затим каже да је то прави пут и да такви односи не треба да владају само код интелигенције, него и код правих претставника народа, сељака.

На крају је говорио професор г. др Херцог. Иако је г. др Херцог говорио на немачком језику, омладинци су га разумели, јер су прилично научили немачки за време свог боравка у Немачкој и поздравили су његова излагања бурним аплаузом и поклицима, као што су поздравили и говоре претходних говорника.

РЕГУЛИСАЊЕ ТРЖИШТА ЖИВИНЕ

Наредбом Централе за стоку регулисано је тржиште живине у Србији и Банату.

Округне, среске, односно општинске комисије разрезаће на поједине општине и произвођаче количине живине за испоруку. У комисију улазе по један претставник Централе за стоку, округне, односно општинске власти и један претставник фирме надлежне за откуп. Прикупљање живине вршиће ва то опламљене фирме.

Истом наредбом регулисане су и цене живине.

Извјештаји са ратишта

ДРУГИ ФРОНТ

Совјетски и британски подаци слажу се у томе што Немачка располаже сада са око 350—360 дивизија, било својих, било савезничких. Према вестима из Москве, на Источном фронту је запослено око 170 немачких дивизија. Британоамериканци не поричу то.

Без обзира на то, да ли су тачни ови подаци, ипак доносимо те цифре ради тога да би показали како Москва, а такође и Лондон са Вашингтоном, процењују однос снага Немачке према њеној снази на Истоку.

Енглези стално уверавају совјетске државнике да је тај однос потпуно задовољавајући са гледишта расподеле терета рата између чланова коалиције. Енглези кажу Совјетима — „Ви се борите против 170 немачких дивизија, а ми привлачимо на себе 180 дивизија".

Совјети не признају ту логику. И имају потпуно право. Прво, од ових 180 дивизија које се налазе у областима западно, северозападно и југозападно од Источног фронта, свега један део стоји на стражи за случај евентуалних искрцавања британоамеричких снага; међутим, већи део од тих 180 дивизија стоји у слободној резерви немачке Врховне команде и може бити употребљен на коме било ратишту, а то значи и на Источном.

Према томе, Британија са Америком „везује" свега неколико десетина немачких дивизија. И друго: то везивање је потпуно демонстративне природе, јер се стварно у борбама против Британоамериканаца налазе свега 5 до 6 немачких дивизија на италијанском ратишту. Све остале дивизије стоје на одмору и зато могу послужити као замена за дивизије Источног фронта, када исте добију право да се одморе после дужих борби.

И да је ствар стајала овако, као што то претстављају Британоамериканци, и да су британоамеричке снаге стварно „везале" 180 немачких дивизија, ипак би расподела терета рата била неправична. Пошто против Европе ратују три велике силе, то свака од њих треба да узме на себе терет 120 немачких дивизија. То јест, Британоамериканци треба да запосле 240 немачких дивизија а не 5 до 6, као што је сада случај, а Совјети треба да се боре против 120 немачких дивизија, а не против 170. Баш зато Совјети траже да се на западу створи други фронт, који би одвукао 50 немачких дивизија са Истока. 170 мање 50 чини 120 — онда би била правична расподела терета.

Али математика нема отсудног значаја у одређивању расподеле терета. Није у томе ствар колико дивизија апсорбује немачка снага на Истоку и на Југу, већ је значајно колики је данак крви који плаћају поједини чланови антиевропске коалиције.

У британоамеричкој штампи већ је било више пута саопштено да су Совјети изгубили око 20 милиона људи. Дакле, и непријатељ признаје да су Немци дали тачан број совјетских губитака. Губици Британоамериканаца су знатно мањи. Они су изгубили неколико стотина хиљада људи, можда милион, ако се узме у обзир број заробљеника у борбама на Малаји и уопште огроман број дављеника у конвојским биткама.

Ова несразмера у давању крви ствара огорчење у Москви и, штавише, ствара страх да Совјетска Унија неће издржати даље крварење.

Управо је тема московском схватању главна тема конференције у троје — успостављање сместа једног јаког британоамеричког фронта на западној граници Европе.

Британоамериканци избегавају те разговоре и покушавају да подмите Стаљина политичким обећањима и да придобију његову сагласност да његова земља крвари до последњег војника. Она чувена анегдота, која је у Русији била створена за време Светског рата, постаје опет актуелна: Британци кажу — „Борићемо се до последње капи руске крви".

Британија и Америка немају намере да жртвују своју крв. Енглеска отворено каже да не сме жртвовати садашње генерације, јер британски народ нема довољан број рађања, и зато би губитак већег броја мушкараца у овом рату значио катастрофу за Британску империју. Док Черчил чува генерације, Рузвелт чува своје бираче. У очекивању гласања на претседничким изборима он не сме да жртвује америчке војнике.

Ово чување генерација у Британији и чување крви у САД није пролазна појава. Варају се они који мисле да Черчил и Рузвелт штеде снаге својих армија ради коначног обрачуна са оним који ће се показати најснажнији после завршене битке (ради коначног обрачуна против Немачке или против Совјета). Ово је потпуно погрешна претпоставка. Чување крви ушло је у психозу Британоамериканаца. Они неће уопште да се боре у овом рату, јер немају куражи да баце своје оружане снаге у битку, као што убацују у борбу своје вазале и мале народе.

Британија и САД ће до краја рата избегавати битку. Баш зато они бију сада једну огромну политичку битку у Москви. Тамо се одиграва циноска борба између британоамеричке лукавости и совјетске огорчености. Тамо се бије једна одвратна битка између три тобожња пријатеља, који су уствари међусобни крвни непријатељи. Сваки од њих има своје посебне циљеве и посебне планове. Сваки од њих хоће да искористи осталу двојицу партнера за своје циљеве. У тој тешкој борби најглавније остаје питање другог фронта.

За Совјете то је питање од првостепеног значаја. Од њега зависи да ли ће моћи да наставе рат или ће трећити да признају бесмисленост даљег крварења. За Британоамериканце то питање значи да ли ће моћи и даље да експлоатишу борбену енергију Совјетске Уније, или ће морати неким демонстрацијама у ваздуху или на некој обали да заварају Стаљина убеђујући га да су активизирали своју стратегију. Или, најзад, можда ће морати да потпуно издвоје свој рат од совјетског рата, јер ће се у Москви коначно разићи путеви војне стратегије капитализма и комунизма.

М. Војновић

Рат на мору

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

ИСТОРИСКА ПОСЛАНИЦА СРПСКОЈ ОМЛАДИНИ

Сећање на прве добровољачке јунаке и мученике

У часовима кад наше редове попуњавају нова појачања, нове младе добровољачке снаге, са узбуђењем се сећамо оне историске посланице нашег предводника генерала М. Недића, коју је он упутио српској омладини да се сврстава под српску заставу у одбрану Србије У исто време с најдубљим пијететом сећамо се и првих добровољачких жртава, палих под српском заставом у борби против комунистичке аждаје.

Под јесен 1941, 10 септембра, претседник Српске владе, генерал Недић, у својој посланици упућеној српској омладини рекао је, поред осталог, следеће:

Добровољац заставник
(Фото: арх. В.о. СДК)

„Омладино српска,

Нека у твојим младим грудима закуца опет онај херојски, витешки откуцај којим је куцало срце српског народа кроз векове. Нека у теби живи увек само душа наших праотаца и онда никад нећеш скренути са правог народног пута. Њиме пођи данас, омладино, последња вера наша.

Крваве ране Србије. Да ли вас оне боле, омладино српска? Њена сте ви деца, у њој сте први дах свој удахнули, прво вас је сунце ту огрејало и прву сте реч у њој прозборили. Зар има за вас нечег ближег, нечег присније, нечег дражег од отаџбине, свете земље у којој леже кости наших отаца? Она је ваша и у срећи и у несрећи. **За њу су, једино за њу, а не за туђе обмане, милиони ваших предака као јунаци и витезови умрли.** Будите свесни да носите име Србина, име велико, име тако славно и часно да вам данас, многим, не припада. То велико име, то је наше највеће благо у нашој данашњици срама и понижења. Оно је једина звезда водиља данас на нашем замрачењем небу.

Децо моја, синови Србије,

Ја дижем славну заставу српску, заставу за чије су часно и узвишено лепршање милиони дали драговољно животе своје. Пођите под ту заставу вере и нације, части и јунаштва, која ће одагнати од нас све патње и све поразе наше. Прихватите је и носите је, чувајте је и браните је...«

Комунистичке банде су биле и јесу само спољна манифестација с једне стране, наше духовне помућености, — а с друге стране наше разбуктале себичности.

Да ми знамо свој духовни пут, да га нисмо изгубили, (као ждралови по каткад у касној јесењој магли што свој изгубе) не би нам се могло десити да комунизам нађе у нашем народу толики број свесних и несвесних помагача.

Да држимо своју себичност на узди, у руци, — да смо прво терористи према самим себи, ми би смо били правичнији према другима, а самим тим би стварно било мање повода за комунистички бес рушилачки. Али у нас врн себичност и ми је не спутавамо већ јој слободно дајемо маха.

Добровољачки сонет

Кад црвена неман побеснела крете
Преко плодних њива и питомих села,
Кад у крв огрезе Отаџбина цела, —
Ви кренусте тада своје мале чете!

Бесте мали бројем, али духом диви,
И што демон страшни поруши и сврши,
Ви дизасте снажно не жалећи крви,
И дадосте себе да нам Земља живи!

Где, црвена неман разбеснела паде,
И немоћна клону, земља душом дану,
Отаџбини нашој опет данак свану!

Ваше дивно дело што га младост даде
У веку мамона, лутања и мрака,
Бесмртно ће светлет ко сунчева зрака!

Мирко Живановић

Новим добровољцима

Придиком вашег ступања у добровољачке редове потребно је да вам се укаже на извесне ствари, како би се од првог часа разумели, — како би и себи и нама приштедели доцнија непотребна објашњења и разочарења.

ПРВО што се од вас тражи, то је *да љубави за отаџбину, за српски народ српски имате, да земљу своју и народ свој волите пре свега и изнад свега.* Та љубав треба да буде извор и утока свих ваших нада и жеља, мисли и осећаја; једном речју, сав ваш живот и цео ваш рад *мора бити искључиво за добро српског народа, никако мимо њега, најмање против њега.* Том љубављу морате испунити срце своје до те мере да у њему не остане ни један кутак у коме би се могла мржња заврежити, јер мржња, ма према коме, залива очи крвљу те човек онда истину не може сагледати. Таква љубав биће увек непресушни извор нових снага са којима ћете и најтеже напоре лако поднети.

ДРУГО чега морате бити свесни јесте то — *да ви више не располажете својим животима, јер сте их ставили добровољно у службу српског народа и Србији.* Патње и страдања српског рода *биће главни покретачи свих ваших напора,* а ваши напори неће и не могу бити без жртава. На то морате бити спремни, тога морате бити свесни, *јер без тога спасења народу нашем до ист нема.* Зато спремност на жртву и висока свест о њој треба да краси свакога оног који жели да носи часно име српског добровољца.

ТРЕЋЕ: *не смете бити самовољни. Оружје које носите није вам дато зато да будете господари над народом својим, него да народу свом верне слуге будете.* Не треба српском народу ни дахија ни зулумћара. Имао их је и има их народ наш, нажалост, и превише.

Српском народу треба бранилаца и заштитника, лучуноша и заточника Правде и Истине. Данас српски народ полаже све своје наде у вас, да му ви то будете. Тешко и вама и српском народу ако га у тим надама разочарате.

ЧЕТВРТО: *ни зловољни не смете бити,* јер зловољом се никакво добро није створило а ви ступате у добровољце *да само добре ствари радите.* Будете ли зловољци постаће убрзо и српски народ зловољан према вама.

ПЕТО: *не смете бити ни маловољци.* Дугачак је пут наш и препун тешкоћа и напора. Ко на такав пут крене са мало воље, тај ће брзо своју вољу истрошити, постаће безвољан, а такав сигурно до краја пута неће стићи. А народу српском је потребно да стигне до краја, да пређе преко свих препрека и тешкоћа. То може постићи само онај који има много воље. Зато се наоружајте вољом

ШЕСТО: морате бити јунаци. Ви слушате од ваших старијих другова о јуначким борбама и херојским подвизима српских добровољаца. Груди вам се надимају па би да јурнете ношени младалачким бурним полетом да докажете како и ви можете бити хероји и јунаци. — Али, да се не би погрешно разумели, када говоримо о јунаштву, *ми мислимо пре свега на оно највеће јунаштво: победити себе.* То јунаштво није један-пут у години дана, или у месец дана, *него стално, неуморно јунаштво, јунаштво сваког дана и сваког часа. То је непрекидна будна стража над сваком својом речју, сваким мишљу, сваким поступком. Ако себе победите, победићете све противнике српског рода.* Трудите се да такви јунаци будете.

СЕДМО: ваш став мора бити јасан. Питаће вас многи: За кога сте? Против кога сте? — Ваш одговор гласи: *За српски народ, за препород његов, за поновно ступање његово на напуштени христовски и светосавски пут. А против свих оних који ометају и спречавају народу нашем да свој пут нађе.* Не мрзимо никога, *али нас нико не може спречити да свој народ безгранично волимо и да жртвама својим свом народу извојујемо оно место под сунцем Божијим које он по вредности својој и по свему другом заслужује.*

ОСМО: питаће вас: Ко је са вама, добровољцима? Па ко би пре свега могао бити други са људима добре воље *до ли сâм Свевишњи.* Нису ли небески анђели објављивали рођење Христово речима: „Слава Богу на висини и на земљи мир међу људима *добре воље.*“ Зато се трудите да будете доиста људи добре воље, јер докле год такви будете, имаћете моћни савез са Богом живим и никаква сила неће вас уништити. *Божјом помоћу увек ћете побеђивати.* Напустите ли *добру вољу,* гнев Божији излиће се на главе ваше и *никакво оружје неће вам помоћи:* биће те млевени и сатрвени. Настојте зато да увек останете *добровољци,* јер ћете само тако бити у милости Божијој.

ДЕВЕТО: знајте и запамтите: ви сте *со и видело* народу своме у најтежим данима његовим. Не плашите се што вас је мало, јер се са мало соли много јела може зачинити, а са мало светлости се велике просторије могу осветлити. *Зато испуните себе љубављу, наоружајте се вером у Бога и Правду Његову, и са много добре воље приступите делу спасавања српског народа, истрајно вршите свој посао.* То је пут и начин да зрачите блиставом светлошћу и растерате таму у коју је запао народ српски. Победите себе, чувајте стражу над самим собом да со у вама не обљутави, да светлост ваша не загасне. Будите светли и чисти као девојке, а неустрашиви и одважни као бујна планинска река — *крв јуначка, душа девојачка.*

Петар П. Шупут, добровољац-студент једна од првих добровољачких жртава
(Фото: арх. Вас. от. СДК)

ДЕСЕТО: имајте увек у виду да су добровољци били главна полуга у рукама Генарала Недића *којом је две године спасавао и спасао српски народ. Будите му верни помагачи и надаље у његовом претешком послу.* Имајте на уму да су добровољци постали онда када већ *скоро никакве наде није било,* када је изгледало да српском народу нема спаса и да је пропаст његова неминовна. Жртвама и напорима добровољаца изведено је оно што се назива „српско чудо“ — *српски народ је отргнут од ивице понора.* На том великом делу, добровољ

Добровољачка вера забрањује узалудне, празне речи. Она захтева од нас да свака реч наша буде као зрно пшенице у сејача: способно да донесе плода. Истина је да оно ипак не мора донети плода: зависи где падне, на пут, камен, у трње или на плодно земљиште. То зависи од оних који речи слушају, ту ће они одговорити. Али, кад ми неку реч изговарамо, од нас се тражи да нам речи не буду празне, штуре, узалудне, и за сваку нам такву реч вера наша прети одговорношћу пред Судом.

Стена и буктиња

Нико ни више, ни дубље, ни непосредније не осећа тешку збиљу нашег времена и све сложене компоненте наше стварности од добровољаца. Они живе у сржи те збиље, подносе ударце злобе и организованих зала, које потресају нашу епоху и вуку је у суноврат. Истакнути, својим прегалаштвом и својом несумњивом љубави према Србији, на ветрометину политичких укрштавања и сукоба они се виде и осећају више, него други. Идеолошки чврсто постављени, са јасно рашчишћеним појмовима о стварности и код нас и око нас у свету, добровољци не могу не бити оно што јесу: гранитна стена о коју се тупе све оштрице пакосних напора и буктиња, која указује пут народу који се буди и жури да заузме место, које му припада.

У ова два упоређења је скоро сав смисао и суштина добровољачког подвига: они овим путем нису пошли због себе, него због народа. Тешко бреме жртве и ретка част, да гину као хероји у једно ситно, подло и кукавичко време, произилазе из чињенице, да у свим гибањима код нас и у свим потресима, које изазива овај страшни рат, добровољци виде суштину ствари и крајњи смисао догађаја.

Они су се давно уздигли изнад средине која све одмерава и претсказује по ономе што је некада било: изграђен добровољац не може бити схваћен од оних, који су преспавали једну од најинтересантнијих и најсудбоноснијих епоха људске историје у којој се постављају ствари апокалиптичком збиљом. Сваки добровољац осећа и зна да у језивој трагедији наше стварности изнад личне судбине и опстанка, стоји општа национална судбина којој мора бити посвећена сва наша брига, све наше осећање и сва наша творачка снага.

Добровољци су свим својим бићем окренути општем: у њему узрастају, њему се жртвују, за његово унапређење подносе безброј тешких подвига.

Добровољци кроз свој подвиг хоће стварно, органско оздрављење народа. Хоће да из њега буде одстрањено све оно што га трује, спутава, вуче смрти и уништењу. Поникли из народа они у гласу крви осећају оно шта би и како би требало да буде. Они виде, боље и непосредније него ико други, шта све спутава нацију. Схватају зашто је спутава и због чијих интереса. Несебични и непретенциозни, изграђени на култу кротког служења и жртве, добровољци имају интимну могућност да схвате оно што други или теже схватају или никако не могу да појме. Добровољци виде да је поред свих зала која су нас обременила, најтежи онај сплет зла, који се устремио на основе нашег народног бића и душе. А од када знамо за себе јунаштво, часност, одређеност и родољубље биле су наше основне особине.

Добровољци те особине, поред многих других, брижљиво продубљују у себи. Зато су и нападнути од оних који буне у народу, од њега живе, његово име носе, а његови нису, јер су напустили народне основе и његову душу и јер не осећају народну судбину као своју: њихов идеал и брига није народ, него они. За њих је споредно хоће ли остати народ; главно је да остану они са свим својим страстима, пакостима и свим својим убогим ситничарством, које човека преграђује у потсмех човеку. Сва тешка трагедија нашег удеса, све оно дубоко, језиво, никада ненадокнадљиво што нас је погодило у овој трагедији, није се коснуло оних елемената, који су се задржали на површини збивања, а нису ушли у срж онога што нас је погодило.

Добровољачки став и подвиг родили су се из непосредног суочења са том сржи. Зато су добровољци и били и данас су предмет бесомучних, организованих и упорних напада свих оних, који из перспектива личних интереса и одрођеног измећарства гледају на све око себе. Добровољци знају да ће тако бити све док народ не буде избављен од свих погибли, које га угрожавају. Они немају никаквих илузија, јер су навикли да хладној стварности гледају право у лице.

И баш таквим ставом добровољци се од гранитне стене од коју се одбијају сви напади претварају у буктињу, која осветљава, отрежњава и унутарње буди народ. Народно срце се сусрело са срцем добровољаца. Та су се два срца схватила, разумела и слила у једно. Народ је култ коме добровољци служе. Идеал за који умиру. Извор одушевљења које крепи и даје снагу.

Судбину и будућност народа добровољци су иставили изнад својих личних судбина. То народ види и појима, да му је прави пријатељ онај, ко се свесно приноси на жртву за његово добро. Онај ко тако ради доказује да љубављу живи, а не мржњом или похлепом личне користи.

Ранко Бановић

СРБИЈА ПРЕ СВЕГА
И НАДА СВЕ

Наш друг Драгослав —
СИН РУДАРЕВ

Мало је људи који у збрци садашњице имају способности и воље да вредна и значајна дела осматрају испод њихове површи у суштини њиховог значења и вредности. Између осталих и појава добровољаштва спада у ред тих често несхваћених или бар загонетних дела. Јер у ово доба изгубљених мерила много је шта необично (ма да не и неразумљиво) у добровољачком покрету. Међу те необичности спада и добровољац *Драгослав Степановић*.

Када је Пети батаљон дошао у Костолац примљен је од народа са великом пажњом и предусретљивошћу, која се временом и обостраним настојањем продубила у искрено међусобно поштовање и захвалност. Од свих костолчана највише нам се обрадовао Драгослав Степановић, десетогодишњи син једног рудара. Од првог часа почео је да се савија око нас. Однекуд му на глави искрсну шајкача са кокардом.

Наш најмлађи добровољац
Драгослав Степановић

То је било довољно да Драгослав буде уврштен у заједницу нашег другарства, али још увек као добро и мило дете, предмет наше љубави и милоште.

Једнога дана, уочи одласка једне групе добровољаца за Београд дође нам Драгослав. Стаде мирно као укопан, оштро лупи петама и поздрави војнички. У својој шајкачи, том једином делу војничке спреме, он је видео пуну обавезу војничког понашања. Непознатим добровољцима на њихово питање ко је и одакле је, по војнички и отсечно објасни: „*Зовем се Драгослав Степановић, рођен сам и живим у Костолцу, ђак сам III разреда основне школе. Отац ми је у заробљеништву, мајка код куће, а старији брат Воја учи занат на руднику и својом зарадом издржава кућу.*" Ниједне речи осим одговора на питање. Новајлије се изненадише његовом озбиљношћу, али се разговор одмах настави. Одједанпут некоме паде наум и предложи: „*Другови, нека и Драгослав иде с нама да види Београд и да Београд њега види.*" Драгослав је то са одушевљењем прихватио, а мајка и учитељица су радо одобриле то његово путовање.

У Београду се Драгослав веома добро снашао. Живот, бука, мноштво људи, грађевина и справа, све то ни мало га није збуњивало. Он је о томе читао или слушао и имао јасну преставу. Ипак је све с пажњом посматрао и стављао умесне примедбе. На улици и у трамвају људи су застајкивали и посматрали га, а он са својственом мирноћом и хладнокрвношћу примао те прве знаке пажње велеграђана — према једном провинцијалцу.

При упознавању био је озбиљан, мало говорио, али су му свака реч, питање и одговор били на месту као да су дугим животним искуством саливени. Понашао се пристојно и на свему захваљивао.

По повратку у Костолац Драгослав је добио сву војничку спрему по својој мери. Тада се управо завршила школска година. Тиме започиње свој војнички живот који и нехотице наводи мисао на његовог великог презимењака. Ступио је у 17 чету. Одмах се прилагоди средини и новом начину живота. Одлични младићи 17 чете добили су достојног друга. Као пратилац Командантов обилази више места између осталих Пожаревац, Смедерево и поново Београд приликом добровољачког радио часа V батаљона.

Свуда је привлачио погледе, радост или чуђење пролазника. Ништа га то није збуњивало. Једину неприлику причињавала су му деца која су у групама трчала за њим да виде „малог војника". На свим странама одјекивало је: „Ено малог војника, види малог војника!". На сва чуђења остајао је хладан, а поносан на свој високи позив најмлађег браниоца Српства.

Драгослав није само миљеник старијих већ и оних најмлађих. Иако избегава детиње друштво, он се ипак с времена на време поигра с малом децом, управо тако и толико као одрастао човек. У кући једног сеоског домаћина окупила се унучад око Драгослава. Сви изиђоше да се упознају и поздраве „са малим војником". Последња би мала Даница, којој су тек две године прошле. Драгослав пружи руку, а мала Даница привуче је уснама и пољуби. Драгослав се осмехну благо и помилова је, а укућани прснуше у радостан смех. О томе се међу нама и у селу дуго говорило.

Његов живот и његово понашање су поуздан знак његове душевне благодарности. Изванредно је послушан. Никад рђаве речи, никад срџбе ни плача, нити натмуреног и киселог лица. Увек ведар и весео. Свакоме једнако предан и приступачан тако да се код неког и љубомора појави. Док широм наше земље из уста и најмање деце, помешано са најузвишенијим речима, одјекује псовка и погрда, дотле Драгослав не само да не грди и да се туђе погрде стиди већ и сваки тежи и грубљи израз избегава.

Тако нам објашњава: „Никад другоме не кажем „лажеш", већ „немој ме варати". Како би великом броју „културних и угледних" могао у том погледу да даје пример Драгослав — син рударев.

Складно с његовим душевним животом и моралном изградњом развија се и умни живот. Спада међу најбоље ђаке и највећа му је брига да сада сврши четврти разред а потом гимназију, да се оспособи и помогне своме народу. За њега нема ништа природније од учења и љубави према књизи.

Често пута покушавали смо у шали да га заплетемо окривљујући и нападајући добровољце, а правдајући противнике. Он се одмах маши своје значке на грудима и додаје: „*Знам да ме ви варате. Нису добровољци такви, никада они не убијају мирне и невине људе, никога нису тестерисали и мучили. Добровољци спасавају Србију и чувају народ од пропасти у коју га лакоумни одметници гурају. На крају, ми слушамо и помажемо генерала Недића, а од њега наш народ, данас нема већег пријатеља. Што је он, то сам и ја!*" Тако завршава своју политичку одбрану Драгослав...

Драгослав Степановић није никакав „вундеркинд", ништа неприродно и превремено, а још је мање дете за забаву добровољцима, а за чуђење и радозналост грађанима. У наш батаљон он није примљен ни из потребе ни из милосрђа, већ се некако чудно и неприметно срцем и душом увукао међу нас, да нам својом анђеоском душом олакша терет. Као да нас је кроз њега обасјала радост. Као да нам неко преко њега казује: „*Истрајте! Ви се борите само за ове малишане. У њима гледајте награду своје велике жртве. У тим малим сирочићима скривена је тајна народне судбине. Ви добровољци сте открили тајну. Ваше је да и будућност своме народу искујете. А не само будућност већ и величина вашег народа лежи у откривању и изградњи огромних духовних и материјалних дарова који леже скривени и труну затрпани туђинштином и властитим грехом!*"

* * *

Судбина српског народа не решава се пушком иза грма већ стварањем нових и бољих поколења. А наш мили и добри Драгослав и многи као он нису ништа друго већ опомена оним који знају читати знаке времена. У њима чами огромна животна и расна снага која чека да се покрене и размахне за великим и чудесним делима.

Овај приказ није никакво претсказивање будућности Драгослава Степановића, већ постављање тешког питања: Хоће ли српски народ постојати или не? А одговор на то питање не даје ни најбољи чланак, већ живот и дело садашњег српског покољења.

Младен Вучковић

Новим добровољцима

(Наставак)

ци су принели на жртву своју *најлепшу младост, своје најбоље другове.* Њихова жртва наш је путоказ. Имајте га стално пред очима. Ако би њих заборавили, нека Бог заборави на нас.

Претстоји вам тежак посао. Треба довршити започето дело. Српски народ отргнут је од ивице понора, треба га преко провалије и препрека уз напорне стрмине извести *на светосавски српски пут*. Велике напоре и тешке жртве мораћете да уложите, ви српски добровољци, да се то дело оствари. Судбина српског народа је у вашим рукама.

Заборавите на себе и све своје личне бриге и невоље, јер су и сувише безначајне према невољама српског народа.

Својом жртвом искупите сигуран и бољи живот српској отаџбини.

Све наде српског народа везане су за вас.

Не изневерите их.

Тако вам Бог помогао

Васп. От.

ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ НАШЕГ ВОЋАРСТВА

Увођењем планске пољопривредне производње и настојањем Министарства пољопривреде уведен је и плански рад на унапређењу једне врло важне гране наше пољопривреде, нашег воћарства.

Захваљујући мерама које су предузете, постигнути су врло добри резултати. Највећи део наших воћњака очишћен је преко зиме од гусеничних гнезда и јаја, а исто тако обављени су и други радови око чишћења и припреме воћњака. Ма да је постојала велика несташица сретстава за прскање, ипак је оно примењено у највећој могућој мери. Нарочита пажња поклоњена је нашим шљивацима. У границама могућности добављене су приличне количине сретстава за борбу против штитасте ваши, те су у неким нарочито угроженим крајевима готово сва шљивина стабла опрскана и тиме је очуван њихов род.

Министарство пољопривреде поделило је подручје Србије на 6 главних воћарских реона са 16 подреона, према разним природним условима за воћарство у појединим крајевима. За сваки овај реон и подреон одређене су врсте и сорте воћа које у њима треба размножавати. При томе се водило рачуна да се у сваком реону шири само сразмерно мали број сората које тамо најбоље успевају.

Основани су Државни завод за воћарство и виноградарство у Јагодини и Огледна станица за виноградарство и воћарство у Белој Цркви. Ове установе сада се постепено изграђују. У њима се, поред производње садног материјала, ради и на селекцији и одабирању најбољих, најподеснијих и најрентабилнијих сората, као и на испитивању новијих начина рада око воћака и око производње воћа уопште.

Као најважније установе које раде на унапређењу воћарства да нас на подручју Србије имамо 74 државна расадника од којих су 4 лозни и воћни, а сви остали воћни. Према новом плану производиће се у будуће годишње око 350.000 воћних садница од одабраних најпогоднијих сората и свих важних врста воћа.

Укупна површина свих расадника износи 545 хектара. Неки већи расадници имају 10 до 20 и више хектара површине, а највећи део приближно 5 хектара. У сваком расаднику постоје или се подижу угледни матични воћњаци. Велики део површине налази се под растилима. Сваки расадник има и своје мало семениште, као и матичњак подлога. Мање површине засађене су разним јагодастим воћем. На тај начин расадници су у могућности да уносе у народ сваке године веће количине расада и садница јагодастог воћа, које се показало врло уносно за произвођача, а и као врло корисна допунска храна за становништво села и града.

Важност нашег воћарства увидели су не само воћари, већ и сви слојеви народа, па се стога овој важној грани наше пољопривреде поклања свестрана пажња, коју она и заслужује.

НОВА ИЗБЕГЛИЧКА КУХИЊА У БЕОГРАДУ

У циљу исхране великог броја избеглица сиромашног стања, који се налазе у Београду, Комесаријат за избеглице отворио је нову избегличку кухињу у елитном ресторану „Војвода Вук", раније „Империјалу", где ће избеглице добијати оброк јела по цени од 20 динара. Поред ове, постоје још раније отворене избегличке кухиње у ресторанима „Топлица" у Цара Николе ул. и „Срђа Злопогледа" у Краља Александра улици.

Справљање вина

Начин справљања вина зависи од врсте вина коју желимо да добијемо. При том се битно разликују начини справљања белог, црног и ружичастог вина.

При справљању белог вина, ако је грожђе било здраво, шира се разлива у бурад за врење одмах по цеђењу кљука. Ако је пак грожђе било труло и прљаво, шира се из цедница не разлива у бурад за врење, већ се сипа у неку кацу или бачву и одмах се засумпорише са 15 до 30 грама калиум-метабисулфита по хектолитру, тако да се шира у року за 12 до 24 часа сталожи.

После тога шира се разлива у бурад, где ће се извршити врење. Обична бела вина могу да превиру у бачвама, док се за боља бела вина препоручују бурад од 500 до 1.000 литара, а за фина квалитетна вина најбоља су бурад око 300 литара. Судови се не смеју напунити, већ оставити празни за једну петину запремине, да се шира за време врења не би преливала и да се не би стварала нечистоћа, која изазива винска обољења. Пре почетка врења измерити садржину шећера у ширу. Ако је потребно додаје се шећер. После тога врши се сумпорисање шире калиум-метабисулфитом. Најзад мери се топломером топлина шире, те се по потреби повећава загревањем једног дела шире или саме врионице на 18 степени. Најзад се после загревања може додати домаћи или селекционисани квасац. Кад је то све обављено, на бурад се постављају враневи за врење и шира се препусти врењу.

ЦРНО ВИНО

При справљању црног вина шира се не сме одмах одвојити од комине, већ се оставља да на њој превире извесно време. Од дужине овог превирања зависи јача боја и опорост црног вина.

При берби грожђа за црно вино мора се обратити нарочита пажња на одвајање трулог грожђа, које може доцније да изазове врло опаснуману црних вина, т. зв. мрки прелом. Многи стручњаци препоручују да се после муљања изврши одвајање шепурине.

Кључк се пресипа у бачве или каце за превирање. Судови за превирање црног вина морају уместо врања имати већи отвор за пуњење, који се затвара вратанцима, а на њима се налазе отвори за враневе. Судови се напуне до три четвртине запремине. Истовремено врши се сумпорисање кључка, а затим мерење и евентуално додавање шећера, као и квасца. Исто тако према потреби треба извршити загревање на 18 до 20 степени.

Комину која се за време врења подигне на површини треба потапати по неколико пута дневно, ако се врење обавља у отвореном суду. При врењу у затвореним судовима потапање не може да се врши, али је ту и опасност од кварења много мања. За северне хладније крајеве врење у отвореној кади је штетно, те се с тога препоручује употреба затворених судова.

Да вино не би испало опоро, време лежања на комини треба свести на најмању меру, толико колико је потребно да добије довољно боје. Дужина лежања креће се од 7 до 20 дана. Од подрумара зависи да оцени рок, према укусу који хоће да да вину.

Одвајање вина од комине врши се отакањем и цеђењем. Да се при отакању не би славина запушила треба још при пуњењу суда укуцати дрвеним клинцима изнутра, испод отвора за чеп, сноп чић брезовог ољуштеног прућа, или подмунути корпу од прокуваног прућа. Ово вино назива се самоток и најбољег је квалитета. Вино добијено цеђењем назива се цеђено вино. Код фиких вина оно се не меша са самотоком, док се код обичних меша. Од 100 кгр. грожђа добија се обично 70 до 75 литара вина.

Ако је после отакања остало у вину још нешто шећера наставиће се тихо врење, те због тога треба ставити на бурад врељаче. Комина се одмах искоришћава за печење ракије, или за справљање комињака.

РУЖИЧАСТО ВИНО

Ружичасто вино, т. зв. ружица, које је код нас врло омиљено, има такође свој начин справљања. Док се код белих вина одвајање шире од комине врши одмах по муљању, а код црних вина по завршеном врењу, код ружице оставља се шира на комини 1 до 2 дана, тако да би само један део боје прешао у ширу.

Ружица се справља од црног грожђа, црвеног грожђа, или мешаног грожђа. Муљање се врши као и обично, а кључк се сумпорише и пусти 1 до 2 дана да почне врење. Тада се шира отаче са комине колико је могуће, а остатак се употреби за справљање црног вина, или се пак преостала шира исцеди на преси, па помеша са самотоком.

Ружица се добија и при справљању белог вина од црног грожђа. У таквом случају самоток и шира од првог цеђења обично су бели, а затим се добија обојена шира, која се може употребити за ружицу.

После отакања или цеђења шира се разлива у бурад и даљи поступак је исти као и код справљања белог вина.

НОВИ ПОРЕДАК

(Наставак са 4-те стране)

немогућити у будућности ратове и подићи човечанство на култ истинског братства и љубави.

Скучени простор једног новинарског чланка не дозвољава нам даља расматрања и улажење у детаље Новог поретка, али сматрамо да је и ово мало набацаних редова довољно, да бар имамо приближну слику о чему се ради. Грешка је што људи мисле, да је Нови поредак изум једног човека или једног народа, покрет једне средине или идеал извесне групе: не, он је једна судбинска неминовност чији је долазак убрзан страховитим људским грешкама.

Он собом брише милионске неправде учињене народима, друштвеним класама и појединцима и осигурава мир људском роду за догледно време. Бог и вера су основе његове снаге, док су му браниоци на источном фронту од Ладошког језера до Азовског мора са западне стране, за разлику од комунистичке најезде чије су снаге Сатана и безверје, а браниоци са источне стране истога фронта. Пут за долазак Новог поретка је покривен милионским жртвама, али у толико је његов долазак сигурнији.

Да ли су кадгод о свему овоме размишљали наши шумски „родољуби?" Или, да ли су бар осетили какву разлику између себе и тих зверова у човечијем облику са којима су до јуче заједно живели и радили на уморству нас других, који смо боље запазили дух новог историског раздобља и спремни смо за један лепши живот? Ови редови, у првом реду намењени су њима да их покрену на размишљања о штетности њихове братоубилачке акције и дометању непотребних нових жртава на путу једне стихијске снаге, која пред собом све руши и обара, јер је наоружана истином и вером у идеал који собом носи. У другом реду, намењени су и свима осталим, који очекују враћање на старо и све благодете које старо доноси појединцима, на штету целине.

Стари ратник

НОВИ ПЛУГОВИ ЗА НАШЕ СЕЛО

Министарство пољопривреде и исхране са Централом за гвожђе и метале омогућило је домаћој фабрици у Ваљеву производњу 3.000 плугова. Ови плугови су према плану Министарства пољопривреде подељени пољопривредницима у свима окрузима Србије, где су они најпотребнији.

За недељу дана

ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ДОМАЋЕ РАДИНОСТИ

Министар народне привреде донео је одлуку о отварању течаја домаће радиности за предење и бојење у оквиру ткачког течаја, који је организовао Државни завод за унапређење индустрије и занатства у заједници са Београдским женским друштвом.

Течај почиње 1 новембра и трајаће око месец дана. Рад ће се обављати и на самопреслицама под стручним надзором. Упис се врши сваког дана у просторијама Београдског женског друштва, у Бранковој ул. бр. 17, а могу се уписати све домаћице које се интересују за ову грану домаће радиности.

ПОТПОРНИ ФОНД СРПСКЕ ДРЖАВНЕ И ГРАНИЧНЕ СТРАЖЕ

На основу правилника објављеног од стране шефа Српске државне безбедности, оснива се код команде Српске државне страже фонд Српске државне и граничне страже, као добровољна установа на бази другарске самопомоћи. Сретства фонда употребиће се за додељивање помоћи и безкаматних позајмица набавке споменика и одржавање гробова погинулих, за подизање и издржавање домова у бањама и климатским местима, за подизање санаторијума и ђачких домова, за издавање стипендија и т. д.

ДОМ СРПСКОГ СЕЉАШТВА У БЕОГРАДУ

У присуству Министра пољопривреде и исхране инж. Весељиновића одржан је ових дана састанак преставника установе „Земља и рад" са претставницима српског сељаштва. Расправљано је о питању подизања сељачког дома у Београду, који би био средиште нашег сељаштва у престоници и где би наши сељаци, приликом бављења у Београду, не само отседали, већ би имали могућности да се упознају са многим корисним и поучним тековинама.

Подизање једног оваквог дома захтева велика материјална сретства која држава у садашњим околностима не би могла тако брзо ставити на расположење. Међутим, присутни преставници сељака изјавили су готовост да само сељаштво томе припомогне у највећој мери. Министар пољопривреде сагласно се с тим да се одмах отпочне рад на организацији и да се прикупи сума од сто милиона динара. Ово би била почетна сума за изградњу једног велелепног дома на једном од најлепших места Београда, који би несумњиво претстављао велику значајну тековину како за наше сељаштво, тако и за сам Београд.

ПОМОЋ ЗАРОБЉЕНИЧКИМ ПОРОДИЦАМА

Министар финансија издао је пречишћен текст Уредбе о помоћи заробљеничким породицама и породицама несталих у рату. По овој Уредби породицама резервних официра припада месечна помоћ од 1.500 динара, породицама резервних подофицира 700 динара, резервних капларa и редова 400 динара, а на свако дете до навршене 15 године живота додатак од 300 динара. Постављен је судија за контролу одређених и исплаћених помоћи.

ЗАБОРАВЉЕНИ СИН ВЕЛИКОГ ПЕСНИКА

БЕЛУШ ЈАКШИЋ

И сувише егоцентрични Ђура Јакшић није имао времена да се мало више позабави и својом околином; не само даљом, већ ни ближом. У целој његовој обилној преписци само се на два места помиње његова жена Тина (Христина), а свега на једном месту син Милош. Остала деца: Белуш, Тијана и Милева, нигде нису помињана.

Тек после смрти великог песника налазимо целу ову породицу побројану у *Српским Новинама*, где је изашла песникова парта или посмртни оглас. Међутим, мада силно собом забављене природе, Ђура Јакшић није могао не приметити, да се у непосредној његовој близини развијала једна слична, осиона, јака, бунтовна и талентована природа. Био је то син Белуш.

Интересантна је констатација да Јакшић није имао среће са својом децом у погледу школовања. Као и он што је завршио свега три разреда гимназије па се после посветио уметности, тако и синови, односно кћери, полазе на средње васпитање, али га убрзо напуштају. Милош је отишао да изучи ковачки занат, а Белуш „као неподесан за школу својом бујном и несавладивом природом“ почиње да учи сликарство у оца.

Белуш Јакшић је имао још много црњи живот и од самог Ђуре Јакшића, мада се за овога зна да је био у сталном сукобу са околином, у сталном прогонству, оставкама и полемикама, па и у парничењу са властима, почевши од јагодинског кмета Јованче Цветковића, па све до министра војног Ранка Алимпића, кога је Јакшић увредио приповетком *Рањеник*.

И док је Ђура имао бар прве и последње године у животу колико толико обезбеђене и угодне, пуне нада и идеалисања, Белуш је растао у сенци оног несрећног Ђуре Јакшића, када је глад претила из дана у дан. Ради свега, природа младога песника постаје тужна тешка, као натопљена патњом и безнадежношћу. Први дани Белуша Јакшића (рођ. у Крагујевцу 1863) били су у знаку чергарења, па се ово осећало у његовој природи и после. Нигде није могао да се скраси. Много што шта је желео, али је мало довршавао, док је, међутим природа у њему бујала, а таленат добијао све јаснији израз.

После завршене основне школе, а ову је учио у Јагодини, Пожаревцу и Београду, започиње у Београду гимназију. До своје деветнаесте године, када је умро (6 новембра 1882), није ништа био изучио. Слекарско образовање, које му је давао отац, прекинуо је за извесно време, али га после продужи код очевих пријатеља, сликара, Миловановића и Стеве Тодоровића. Кажу, да је имао лепих резултата! Сам он, некако пред саму смрт, писао је стрицу да намерава наставити више сликарско образовање у Минхену, али на томе је остало.

Али, ако нам сликарски рад млађег сина Ђуре Јакшића није познат, јер су то све били још школски радови, тек по неки самосталнији цртеж, његов књижевни траг остао је обележен. И ту он иде очевим стопама. Са извесним првим радовима достиже чак вредност првих радова Ђуре Јакшића, јер је познато, да Ђурини први радови не спадају у праву уметност.

Први књижевни радови младог песника јављају се тек после очеве смрти. Од 1881 они се могу наћи у *Јавору*, *Отаџбини* и *Српским Илустрованим Новинама*. За кратко време, непуне две године, угледало је света око петнаест песама, а ваљда још толико остало их је и у рукопису. То је било доста и показивало је, да је дух младога Јакшића сазревао, да је радио интензивно, и да је обиловао маштом и унутрашњим доживљајима. Ни сам Ђура Јакшић није у то доба старости толико дао...

Воде, у које је упливао Белуш Јакшић, биле су заталасане и немирне. Национализам романтичарске школе, коју су водили Бранко Радичевић, Змај Јован Јовановић, Ђура Јакшић, Стари Бард-Стеван Каћански и Лаза Костић, почео је да прима у себе нове идеје. Белушеви другови, који су тада студирали на Великој школи, издавали су лист *Побратимство*. Мада као пријатељи расположени према њему, у идејама позитивизма, мало су се подсмевали Белушевом романтизму, тако да у овом листу није ни једна Белушева ствар угледала света. Омладинци, који су наследили идеје часописа *Страже* из 1878-9 године, одн. Лазе Пачуа и Пере Тодоровића, показивали су Белушу пут којим су тада полазили Лаза К. Лазаревић, Милорад Митровић, — Војислав, Драгутин, Милутин и Жарко Илићи, — Милован Глишић, Јанко Веселиновић и толики други.

За Белуша је ово било тешко и несхватљиво, јер је стајао под неодољивим утицајем стихова Ђуре Јакшића. Осим тога, како је учио немачки језик ради одласка на студије у Минхен, он чита песнике Гетеа, Хајнеа и Шилера, добија један мистичан тон у изразу.

Тако, у песми „?“, он полази од оног блиског њему, прелази на космичка откровења и залази у мистерију — Страшни суд:

„Поноћ бруји; ко на немом
гробљу,
Мукле сове страовити глас —
Моја душа у ужасу сгрепи,
Слушајући најгрознији час.“

Песник се пита: шта је то? Да се то није пробудио човек, па са себе баца окове гроба! Али не —
„Узљуљана васиона хуји,
Риком чудним да поруши свет —
Где су звезде по пучини црној,
Тамо шири размахнути лет.“

И сада као омађијан страхотом,. ужасом, он тражи спаса. Али њега нема! Тада, у егзалтацији ломњаве и хаоса, он чује смотоносни глас Тајног Духа:
„Свет је грешан; у пророку
своме,
Силан роби, гази ближњег свог —
А за такве страовите грехе,
Страшним судом сад вас казни
Бог!“

Са једне стране ово се може сматрати као револт на тежњу живота коју сноси од рођења — претсказање да има нешто и изнад нас, да то нешто вага свачија дела, а са друге, то је дубока религиозна клица, коју је добио размишљањем и војевањем противу свих и свакоґ. У сличне песме могу доћи: *Издајница* и *Освета*.

Околина, која Белуша није разумела, као пре ни Ђуру Јакшића, сматрала је и ово за копију очевог манира. Познато је, да је Ђура Јакшић волео колористику у песми и приповетци, и песничку инспирацију у сликарству. Само, Ђура је био много експанзивнији, изразитији, богатији у изразу. Белуш је морао много трпети ради овога, што му се одбија оригиналност, па зато писац једине белешке о Белушу, поводом његове смрти, у *Јавору* и каже:

> *„Белуш беше по нарави сушти Ђура. Његова суморна и сурова природа, уносила је и нехотице у његове почетке такве мисли и фигуре, које беху сличне и у духу, и по форми, песничким производима пок. Ђуре у толико, у колико је он, као сам, био сличан своме великом оцу.“*

А после у продужењу:

Чланак је писао извесни „В-в“ пријатељ поч. Белуша, који га је, изгледа, добро познавао.

•

Поред првог песничког израза и богатства идеја, Белуш Јакшић је, као и сви млади људи певао и еротичке песме. Оне су све дате у духу чисте романтике, без даље дискусије, и у њима млади песник, са својих деветнаест година оправдава природу. Ни он није могао бити изузетак. Па ипак, те су стварчице свеже и лепе, оригиналне и блиске народној, тако званој женској, лирици. Н.пр. песма *Девојка тици*... говори о љубавном тепању драгани, која прижељкује драгог па завиди птици, жели да и она сама постане птица, оде до његовог „двора“ и тамо запева песму:
„Oј, драгане, ево т' тица мила!
Ухвати је, стегни је на груди,
Па нека те увек зором буди!
Певајућ' ти песме пуне чара —
Од којих се рај у срцу ствара!...“

Сличне теме износе и *Успомене*, *Сјај месече*, *У зору* и др. По лепоти се одликује песма *Оће — Неће*, коју целу износимо:

„Гледао сам једну травку,
Што се зове Оће-Неће;
Кид'о сам јој крајно лисје:
Хоћу л' добит моје цвеће?

И угину пророчица,
Лепо биље из природе —
Искидано лисје њено,
Бог би знао куда оде!...

Ал! таква је љубав моја
Што ми снажна мори груди:
Безобзирно тражећ жртве,
И од Бога, и од људи! —

Очајан ради својих љубавних разочарања, у песми *Цвет с пролећа* одбациће и ове паралеле свога срца са цветом, па тражи излаза онде, где је то некада тражио и Ђура Јакшић, јер и син, у овој песми која је објављена после његове смрти, пева у револту на невидљиве противнике:

„Јер ме срце боли јако,
Болова га ране тишту,
Па би чисто на кољишту,
Да потражи мелем како...“

Белуш Јакшић је био свестан себе, изгледа да је био нашао и средства за ово уздизање, хтео је да продужи школовање у Минхену, али га је смрт омела. Природа је и овом приликом била према мењу маћијски расположена, јер га је грудобоља угушила једне веровите, кишне и хладне ноћи, без неколико дана, равно четири године после очеве смрти. У директној линији судбина више није дозвољавала уздизања у породици Јакшића.

В. М. А.

Богобој Атанацковић

као родољуб и син

У једном од ранијих бројева *Српског народа* донели смо онај део врло мало познатог личног дневника Богобоја Атанацковића, који говори о његовој првој љубави. Том приликом смо се у уводу ссврнули мало више на књижевни лик нашег великог романтичара, који је ударио темељ модернијој српској новели.

Овом приликом доносимо још нека места из Атанацковићевог дневника, пронађеног касно по његовој смрти. Реч је о Атанацковићевим узвишеним и искреним осећањима, као што је родољубље и, ако се тако смемо слободније изразити, родитељољубље.

Као и све што је записивао у свој дневник, тако и овај део, није писао ни са каквим књижевним претензијама. То су биле овлашне, спонтане забелешке, бележене на брзину. Па ипак, тако просте, тако недотериване, те белешке говоре много о духу једног доба историски врло занимљивог, чији је он ретко изразит претставник.

27. септ. ....*Овај дан... последњи који сам наумио у Дрезди провести. Једва сам чекао вече и с вечером прашки пароплов. Вече дође, дође и пароплов, али Стојановића ни од корова. Кад сам то видео, одох у концерт на (Брилову) Терасу. У концерту ми падоше смешне мисли у мозак: Моји градови, које ја и какве ја у ваздуху градим. Више пута помислих, да би добро било отићи код Кунце, директора од музике и позвати га, да пише српске арије и да их издаје. Ту би било хасне и за њега и за нас. Ја бих му саопштио више наших песама, тим би се он упознао са гласовима који су красни и њему незнани. После би ове дао штампати, Немци би куповали ради реткости, а ја бих се трудио да и код нас купују. После, он би те песме посветио ком српском великану, који би га може бити зато наградио. Ето ти материјалне хасне за њега и за нас моралне, јер би се тако наше песме и наши народни гласови по страном свету распростирали и у салонима и појединим приватним дружбама места нашли.*

Али то су од моје стране pia desideria *(пусте жеље). Да ми је ово препало на ум, ја бих се био потрудио у дејство превести, али сутра треба одлазити. Хај! да сам ја великаш или богаташ!*

СЛАВНИ РОДИТЕЉИ

1-ог. (октобра). У 7¼ сати кренуо сам се из Хале у Берлин, куд сам доспео у 4 сата после подне..., Ушао сам у Берлин кроз Поздамер Тор....

Одсео сам у Хоф фон Холанд и домах одох на пошту, где сам од мог милог оца писмо затекао.

Ја милујем неисказано мога доброг оца а особито нежно осећање и детињска љубав је у мени према моје матере а право и дубоко чувство према браћи и сестри. Кад сам у њином кругу, ја сам доста опор и забораван према њима; али само нек сам мало далеко од њих, срце се онда ода и тужи за њима.

Тако бијаше особито моје осећање, кад сам добио писмо. Одмах сам га отворио и читао, очи су ми се преко моје воље сузама напуниле. Бијаше много људи до мене, да тога није, ја бих хиљаду пута изљубио био очево писмо.

Али док сам кући дошао и у мојој соби био, љубио сам га, љубио. Чињаше ми се, да десницу љубим, која га је писала а молио сам се Богу за његову срећу и здравље.

Дај им Боже свако добро на овоме свету и задржи им место у души њиховој, да у Рају нађу насеље. Та они јесу славни родитељи!

В. Ф.

ЦРКВА: ЉУБ. АНЂЕЛКОВИЋА (Крагујевац)

ЂЕРБА *

У НАШИМ РОДНИМ ВИНОГРАДИМА

Ао бербо тебе жалим клегу!
Та шта лепше од тебе на свету?
Бранко Радичевић.

*

Пуца сунце,
Пуца зрно.
Пуцају девојачке, пуцају момачке мишице и гроз за гроздом силази са чокота, да као бисер земље заблиста по тамним кошарицама, по тамним бачвама.

Иде берба од винограда до винограда, свежа и ведра, пуна и гојна, да хватима и сатима одише и земља и ваздух шећером који и старост враћа у снове младости.

Сјајна је српска борба
Сјајна толико да позна јесен младучанствен лик добија, бубри и жубори, јер су је потоци људских поклика и жамора са страна свих сколили, јер се виногради као море таласима преливају берачима и берачицама.

¡Сајна је српска берба толико да јој се приступа у празничном руву, да јој певају, да јој играју, да јој као исконој божици најслађег обиља, и старо и младо нуди само осмехе, говори само у стиховима, да се и људи и земља и небо са заносом предају опојним дражима исцуцаног грожђа.

У наше дане бербу грожђа зовемо бисерним осмехом мајке земље.
Пуца зрно.
Пуцају девојачке, пуцају момачке мишице, и ђердан за ђерданом ниже се у медности, старце које баца у весеље, младости којој на ивицама чокота отвара бескрајност радости и заноса.

Ори се сада песма родним виноградима, на јави остварује сан, јер медно бисерно море не зна за тугу, не зна за жалост, јер земља, ето, у валима даје човеку — земљораднику најслађе дарове своје.

Она је празник подмлађивања, она је празник заслађивања и као ђердан жупу за жупом ниже, час бисером час алемом, док сухи сељак, као сухи чокот, меденим рукама, меденим речима и себе и природу гали.

(Фото: Држ. пропаганда)

НОВА ПОЗОРИШНА СЕЗОНА

Поводом почетка нове позоришне сезоне управник Народног позоришта г. Ј. Поповић дао је преко Радио изјаву, у којој је између осталог рекао:

„Овогодишња позоришна сезона отворена је са извесним закашњењем услед обимних техничких радова који су у унутрашњости зграде извршени у току распуста. Постављањем најмодернијих електричних инсталација, које ће омогућити и најкомпликованије светлосне ефекте, наша позорница је сада оспособљена за решавање најсложенијих сценско-техничких проблема. Уз то су сграђени модерни магацини за смештај декора, гардеробе и реквизите; исто тако и низ радионица за сценску опрему.

На тај начин, ова сезона пружа широке могућности за солидно развијање рада.

Управа је саставила репертоар који садржи низ изразитих дела из наше и стране драмске књижевности.

Тако ће драма, у националном репертоару, приказати: „Догорели кров" од Боже Николајевића, снажну драму из старог Београда; затим „Урошеву женидбу" од даровита српског песника Милутина Бојића. Стара српска драматика биће заступљена нашим великим комедиографом Стеријом. У потпуно новој стилизацији видећемо његову комедију „Зла жена". Од младих нових писаца појавиће се Радивоје Станковић са „Кликом", оштром сатиром на морал нашег предратног друштва. Средњу генерацију наше савремене драматике представљаће вероватно, Момчило Милошевић са новом драмом коју сада довршава и коју ће управа накнадно узети на оцену.

Од премијера из стране литературе треба на првом месту под вући Гетеа са „Фаустом" или „Ифигенијом на Тавриди"; затим Хауптмана (чију је осамдесетого дишњицу Српско народно позориште прославило, концем прошле године, премијером „Колега Крамптон") са својом потресном драмом „Роза Бернт"; Хермана Бара са „Концертом". Од нових немачких драмских писаца појавиће се Едгар Кан са „Вечним оковом" и Апел са „Златним бодежом" који су у Европи, током прошле сезоне, имали огромног успеха.

Ибзен ће се појавити са „Пер Гинтом" или драмом „Поход на север".

Од античке драме видећемо Плаутове „Менехме" који су већ скоро опремљени.

Листу у драми завршава Кнут Хамсун са својом врло изразитом драмом „У капцима живота".

У Опери ће, већ концем овог месеца, бити приказана прва премијера: „У долини" од Д' Алберa. А затим ће се извести „Кармен" од Бизеа и Моцартов „Дон Жуан". На програму је, даље, Волф-Ферари са „Радозналим женама" које ће се првипут појавити на београдској позорници и, најзад, Вагнер са „Холанђанином луталицом".

Балет ће дати три премијере: „Карнелав" од Шумана који ће бити приказан заједно са „Балерином и бандитима" на музику Моцарта и „Чаробним дуњаном" од Росинија. Као друга премијера биће Макс Регер са „Балетском свитом", Шпис са „Аполоном и Дафне" уз „Баханал" из Вагнерова „Танхајзера". Домаћи балет биће заступљен „Краљевићем и Мирјаном" од Петра Стојановића.

За све ове премијере, које ће бити приказане на великој сцени код Кнежева споменика, утврђен је већ план рада тако да ће вероватно све бити и остварено.

Способност трупе, која је заокругљена са још неколико нових ангажмана, омогућиће добру равнотежу између квалитета и квантитета рада.

Међутим, ове сезоне управа Позоришта има намеру да разграна свој рад употребом дворане Коларчева универзитета. Та сцена ће, углавном, бити намењена најмлађем глумачком нараштају, како би му се, са више система, са више пажње и више времена, могао проширити рад за развијање његова таленга. Та позорница, створена не за тренутне и често врло варљиве аплаузе, не за хитан трк претрпаног репертоара, не искључиво за потребе касе, омогућиће младима„ уз подршку старијих колега, истинско и темељно усавршавање њихова заната.

Исто тако ова позорница ће по служити за покушаје нових редитељских снага. Тај проблем, који пре рата није никад нико имао „времена" да реши, стоји још увек отворен. Међутим, данашња управа ставила је себи у задатак и решење тога проблема.

Најзад, управа жели да та сцена, ако буде било могуће, послужи и развоју наше младе домаће драме, уколико се добре ствари буду појавиле у току ове сезоне.

Споразум за отварање ове сцене већ је постигнут са управом Коларчеве задужбине и рад ће почети већ током ове јесени..."

ЗАШТИТА СПОМЕНИКА НАШЕ ПРОШЛОСТИ

Споменици прошлости су, очигледан доказ историје и културе једног народа. Наш народ, са својом великом и славном прошлошћу, располаже великим бројем драгоцених историских споменика. Међутим, њиховом чувању посвећивана је до сада врло мала пажња.

Прошле године донета је Уредба о чувању старина, којом је као врховна заштита историских споменика установљен Централни завод за чување старина.

Завод је до сада саставио списак историских споменика који обухвата 271. Ови споменици не смеју се рушити, прекопавати, преиначивати или рестаурисати без одобрења Централног завода, било да су власништво приватних лица, односно државе или самоуправних тела.

Међутим, остао је још непописан несумњиво велики број историских споменика. Да би се сви имали у евиденцији, Централни завод обраћа се за сарадњу лица и установа у унутрашњости, особито црквених и школских власти, да му доставе све потребне податке о старинама које се налазе у дотичним местима и околини, као што су цркве, манастири, црквишта, градови, надгробни споменици, камење са записима или орнаментима, куће везане за историске догађаје и личности и томе слично. Треба водити рачуна да сви такви објекти морају бити бар 50 година стари.

Податке са што је могуће ширим појединостима треба доставити Централном заводу за чување старина у Београду, Балканска бр. 7.

ПРВИ БРОЈ „СРПСКЕ СЦЕНЕ" ЗА ОВУ СЕЗОНУ

Ових дана изашао је из штампе најновији број „Српске сцене", први за ову позоришну сезону. Пошто је сезона почела не што доцније то овога пута *Српска сцена* излази као двоброј.

На уводном месту је говор г. Јована Поповића, управника који је недавно одржан на Радију по водом почетка сезоне. У овом чланку карактеристично је обрачунавање данашње позоришне управе са својим критичарима.

На другом месту овог занимљивог двобоја је говор г. Јована Поповића, приликом премијере „Колеге Крамптона" о прослави 80-годишњице Герхарта Хауптмана. Уз овај говор објављен је и факсимил писма г. Хауптмана упућен г. Поповићу.

Затим долази чланак „Да ли аутор треба сам да инсценише своје дело" од истакнутог немачког позоришног знаоца др Х. Кнудзена, у коме писац брани тезу да писац не треба сам да режира своје дело.

Чланак „Питање позоришних људи" од С. А. Ј. додирује важно питање чиновничког статуса драматурга и лектора, односно стручних чиновника у нашим позориштима. Ово питање само је једно од многих горућих питања која императивно захтевају хитну ревизију закона о нашем позоришту. Чланак има умесних сугестија.

Даље на овог двобоја дознајемо да је овога лета наше позориште приредило у великој дворани некадањег Гардиског дома у Топчидеру једно врло успело оперско-балетско вече за немачке рањенике и немачку војску. У програму су учествовали наши најугледнији уметници.

Следује омањи чланак о плодном раду Хајнриха Георга, позна тог филмског уметника, поводом 50-годишњице његова живота.

У чланку „У знаку старобеоградске драме „Догорели кров" од Божидара Николајевића говори се о писцу и о припреми овог комада, чија ће реприза бити ускоро на нашој главној позорници.

Занимљиви су чланци којима се бележи припрема Д' Алберове опере „У долини". Прво је чланак директора Опере г. Стевана Христића о композитору, па сценографа г. М. Денића, најзад од ломак из успомена немачког драматичара Рудолфа Лотара „Како је постала Д' Алберова опера."

Чланак „Нове техничке могућности зграде код Споменика" говори о дозиђивању магацина за декор и других просторија наше главне позоришне зграде.

У „Позоришним белешкама" говори се о Централном институту за позоришну науку у Бечу и о Грингесовом инсценисању „Фауста" ове године у Берлину. Информативна је белешка о „Позоришној библиотеци" коју изда је Југоисток.

Камени споменици

у културним филмовима

Степениште које води у Бриселску општинску судницу. Радови на овој грађевини започети су у 14 столећу. Интересантан украс је торањ висок 114 м.

Упркос ратне атмосфере, културни живот је врло активан.

У великом избору филмова, важно место заузима културни филм. Не само да је производња у пуном јеку, већ је немачки културни филм данас на таквом нивоу, да иностране филмска индустрија са завишћу посматра тај рад. Испочетка су приказиване лепоте немачких покрајина, народни обичаји, лепоте разноврсних заната, рад у великим индустријским предузећима, биолошки филмови и интересантни догађаји из области флоре и фауне. Најновији културни филмови имају задатак да на филмској траци овековече лепоту немачке архитектуре, сликарства и пластике. Сви те споменици велике грађевинске и

Мадона са дететом — камени рељеф са Острва уметности (Frauenchimsee).

(Фото: Тобис)

сликарске вештине налазе се у самој Немачкој.

Данас је мали број особа које могу своје отсуство провести у путовању и разгледању вековних културних тековина. Ратно стање и потреба да свако принесе свој мали део општем делу не дозвољава тај луксуз. Уместо путовања кроз старе градове који обилују овим лепотама, ми се задовољавамо добрим путописима, биографијама и репродукцијама које на крају ипак не могу да дочарају лепоту тих невиђених дела.

Те су околности пружиле културном филму могућност да се пласира као засебно тело у организму разграђене филмске индустрије. Филмска камера је од непроцењиве вредности. Будним оком она региструје све те лепоте и тако ми који не можемо да путујемо, ипак добијемо утисак да смо све то лично видели.

У културном филму „Германско лице Фландрије" видимо најлепше споменике грађевинске културе Холандије. Од најистакнутијих је катедрала у Антверпену. Великим рефлекторима осветљавају се поједини делови грађевине. Објект се снима из разних позиција. Најпре га видимо као целину, а затим се камера дуже времена заустаља на појединостима, како у спољним грађевинским радовима, тако и у самој унутрашњости катедрале. Камера лагано, прелази с једног детаља на други и тако је нашем оку видљиво оно што ми сами не би приметили. Видимо лепе вајарске радове, филигранске украсе и нежна постоља на којима стоје. Овде се крије богатство сликарских дела старих мајстора: Мадона с дететом, Скидање са крста и друге свете слике. Све су то дела непролазне славе.

Међу ремек-дела грађевинске уметности поред старих стилова спадају и грандиозни модерни споменици великим личностима, прекрасне фонтане и победничке капије — дела најистакнутијих немачких вајара. Велик број културних филмова сведочи о јаком утицају немачке грађевинске вештине ван граница немачког Рајха, као например: Германско лице Фландрије, Ременшнајдер, вирцбуршки мајстор, Еген — стари немачки град, Лепоте Лабе и Острво уметности.

У народу који упркос ратних тешкоћа не напушта борбу да путем филма сачува за доцнија покољења лепоту својих културних споменика налази се неисцрпан извор богатих тема за све нове и нове културне филмове.

Љ. К.

КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

ИСТИНА о западној хемисфери

Колин Рос: Западна хемисфера као програм и фантом америчког империјализма. Издање Просветне заједнице а. д. Стр. 217 са 90 оригиналних фотографија.

Колин Рос је наш познаник. Ту скоро био је у Београду и у предавању које је одржао могли смо да запазимо његов ванредан дар запажања. У изјави датој нашој штампи изразио се веома похвално о особинама нашега народа.

Говорити о вредности и значају овога научника светскога гласа, подвући ову или ону црту његова дугогодишњег дела, истаћи његов углед у културном свету и утицај који он има на формирање новога духа Европе, сматрамо за захвалну дужност. Али, о Колин Росу је много писано. О Колин Росу се много зна. Тај дух, вечито у покрету и акцији тај научник који у жељи за што вернијом претставом о свету путује с континента на континент, крстари свима морима и океанима, заслужује да му се посвети свеколика пажња.

Најбоља препорука Колин Росу јесу његова дела. Његово најновије дело *Западна хемисфера* актуелношћу својом спада у ред најзанимљивијих књига данашњице.

Колин Рос се заиста може похвалити да познаје Америку као ретко који Европљанин чак и као ретко који Американац. И стога сваки став његове књиге делује убедљиво, јер је проистекао из непосредног гледања америчке стварности, и понирања у прошлост и формирање Америке као заједнице у облику државе. Од Христофора Колумба до Франклина Рузвелта, Колин Рос је приказао Америку у свима фазама њенога развоја.

Располажући богатим знањем географије, геологије, историје, етнологије, филологије, социологије, и свих наука које су потребне једном модерном научнику да би дочарао слику једног тако важног континента као што је амерички, Колин Рос је дао дело значајне вредности. Он је као научник кога интересују прилике и догађаји, односно узроци и праузроци данашњих збивања у свету, приказао Америку свестрано и објективно.

Америку су посетили многи научници, књижевници, новинари. Интересантно је да је ретко који од њих, уколико се не ради о рекламним списима и путописним приручницима, одушевљен Америком. Почев од левичара какав је Киш, па до конзервативца Линклејтера, сви су они мање више разочарани америчким „рајем". Али сви они приказују Америку кроз призму својих осећања и партијских обојености.

Колин Рос се истиче својим озбиљним ставом у проучавању америчких проблема. Његова опажања, базирана на дугогодишњем искуству стеченом у студирању општих светских појава, одликују се ванредном проницљивошћу. У откривању вела којим је за нас Европљане обвијена Америка, Колин Рос је неуморан. Он лети с предмета на предмет. И онда, када нашу пажњу највише заголица иде на другу тему, што књизи даје необичну драж и занимљивост.

Ретко ко је као Колин Рос тако убедљиво изнео слику Америке и Американаца. Он је подвукао да су Американци највећи завојевачи, који нису ни свесни свог империјализма. Убеђени да су искрени поборници пацифизма, иду за владавином светом, а да то народне масе, и не примећују. То је заблуда Американаца.

Колин Рос нам је у овој књизи дао главне проблеме Америке. Он нам је приказао континент од почетка његовог насељавања, и стварања Монроеве доктрине, до формирања појма „западна хемисфера". Кроз његову књигу пролази нови свет од „Америке" до „западне хемисфере" и затим у етапи „западна хемисфера" коју Рузвелт означује као пут из хаоса, да би приказао да је „западна хемисфера" у ствари пут у рат.

Америчко схватање живота, пуританизам, религија, љубав, трговина, привреда и политика у америчкој стварности, нашли су у Колин Росу изванредног сликара. Истанчаним, финим реализмом улази Колин Рос у расправљање свих појава Новога Света и решава их лако, мајсторски.

Треба знати да „Нови свет", „Америка" и „Западна хемисфера" просторно значе једно исто, али то су три различита појма.

Разликовањем ова три појма, управо развојем америчке стварности из једног у други, тј. трећи, бави се Колин Рос у овој својој актуелној књизи. Његова је теза: „ако се свет већ дели у сфере, онда становници Западне хемисфере немају шта да траже ни у европском ни у азијском простору". По њему су „фабриканти јавног мњења подигли готово једну завесу између обе хемисфере, једну завесу која је наопако изаткана од лажи".

Колин Росова књига, ауторитетом пишчевим, и занимљивошћу градива заслужује да је најтоплије препоручимо свима читаоцима, којима после читања „Западне хемисфере" Америка и њени послератни проблеми неће претстављати „књигу са седам печата".

О привреди

Der Vierjahresplan, Zeitschrift für Nationalsozialistische Wirtschaftspolitik. 7 Jahrgang Nr. 9.

Последњи број овог врло занимљивог привредног часописа доноси између осталога чланак познатог привредног стручњака Курта Хехта „Организација немачке привреде кромпира у овоме рату", из кога се види велики успех дириговане привреде у Немачкој. Захваљујући доброј организацији на пољу исхране Немачка се данас налази у много повољнијој ситуацији него на самом почетку рата 1939 године.

Исто тако интересантан је чланак Георга Себауера о „Економисању енергијом и њеном штедњом". Модерни рат је у високој мери и технички и привредни рат. Ратујући народи улажу све своје техничке и привредне снаге да би ојачали своје позиције или пак да би ослабили противничке. Стога и једна и друга зараћена страна свим силама се труде да до максимума развију своје техничке и привредне снаге. Без сваке сумње, Немачка је у томе постигла завидне успехе. Себауер нам износи сав напор немачког вођства у томе правцу.

ПОЕЗИЈА ИСТОКА

Макс Даутендеј: Врт без годишњих доба и друге приче. Колекција Бисери. Издање „Југоисток" а. д. Стр. 93. Превео Никола Алексић.

Макс Даутендеј је провео цео свој век у путовању. У туђини је и умро. Овај најбољи познавалац азијског Истока завршио је свој живот на Јави. Имао је, дакле, прилике да се учи песништву на његовом праизвору, код творица поезије — Кинеза и Јапанаца. Од њих је примио стил, композицију и љубав према колориту. У својим причама дао је сјајан раскош оријенталног света искрено и непосредно. Његове приче су бајке из далеких земаља из предела у којима се изнад брда која се из дубина океана дижу до у небо, рађа сунце. Свака Даутендејева прича за нас је доживљај, јер нас писац богатсвом своје уобразиље и изванредним даром сликања уводи у један свет тајанства и егзотике, у бујну флору тропика и етарску прозрачност поднебља које опија мирисом вечнога цвећа.

Даутендејев *Врт без годишњих доба* познат је као једна од најлепших прича светске литературе. Слободно се може рећи, и да Даутендеј сем ове приче није ништа друго написао, његово би име ушло у ред великих имена савремене књижевности.

Врт без годишњих доба је планински део Цејлона, где по речима пишчевим:

„У вечно тихом врту, у коме се никад нису смењивали пролеће, лето, јесен и зима, и у коме је жбуње без одмора, непрекидно цветало, а изнад њега етерно небо, тихо без даха ветра, царовала је бескрајна тишина. Људи у овом врту осећали су у срцу смиреност сличну уљу што потхрањује тихи, вечити пламичак кандила у храму, које гори већ хиљаду година. — Горе, у ретком етерском ваздуху људи никад нису имали снаге да учине нешто грубо".

Тако изгледа Даутендејев врт. Људи у њему су тихи и безазлени. Кад се, као јунак приче — Сингалез Бурлам, нађу у великом пристаништу, опије их врева варошког живота, и они се свим својим бићем и жаром свога бујнога темперамента предају уживањима која им пружају обалске крчме. Затим се после извесног времена, враћају отрежњени и смирени своме Врту. На лицу им се огледа задовољство, и они верују да су били на небу.

Међу осталим причама истиче се *Дечак на слоновој глави*, која нас како мотивом, тако и начином обраде сећа на Киплинга.

Вечерња звона Мајдера храма је дивна кинеска бајка о бесмртности и древној уметности кинеских мудраца који су знали да читају говор и знаке у вијугама и бразадама на кори дрвећа.

Прича *Једрилице из Јабазе* поетичношћу, мешавином мистике, егзотике и чулности спада у ред најлепших јапанских бајки које су икада оживљене пером модерног песника.

У тмини Хималаја, Даларова освета и друге, свака прича за себе, јесу слика живота и веровања појединих народа азијског Истока.

Карактеристично је код Даутендеја, то да читалац ни једног тренутка не стиче уверење да је ове приче писао странац — Европљанин. Макс Даутендеј се, такорећи, саживео са духом и бићем иреалнога у егзотичноме, тако да у њему час видимо Малајца, час Индуса, Кинеза, Јапанца, али увек песника на чијој су лири струне јако затегнуте.

Даутендејева заслуга је да нам је поетика источњачког колорита постала не толико разумљива, колико ближа и примамљивија.

Превод Николе Алексића врло добар.

ПРИЛОЗИ ЗА СПОРТСКУ ИСТОРИОГРАФИЈУ

Љубомир Вукадиновић: Вечити ривали. Историјат „Плаво—Црвенобелих". Београд 1943. Издање књижаре Иван Гундулић. Стр. 151.

Српска спортска књижевност развија се полако али сигурно. Она је већ прикупила све књижевне гране; постоје козерије, репортаже, приповетке, романи и драме у којима су обрађени спортски мотиви.

Српска спортска књижевност постоји дакле, као целина: она се може узимати у претрес, о њој се може критички писати. Недостаје јој само искусан историограф, који би путем једне књижевне студије дао прегледну слику онога што је досад урађено на чисто спортској књижевности.

Љубомир Вукадиновић, спортски новинар и спортски писац, до сада је написао неколико књига, у којима с вољом и љубављу у дневни живот уноси велике веру и воље у целисходне стране спорта дајући на тај начин ваљане прилоге за српску спортску историографију.

Љубомир Вукадиновић има пуно смисла за систематизацију спортске грађе, располаже добрим пропагандним чулом и што је главно зна шта сопртска публика воли, жели и цени.

Он керберски иде за њом.

Вечити ривали, Вукадиновићева најновија књига, погађа у живац спортску публику. Јер, Бск и СК 13 су историски носиоци, спортске идеологије код нас, за њих је везано оснивање и разграњивање спортског живота, они су претставници спортског духа, спортског деловања, тако да су с правом постале матична врела телесне културе уопште.

Тај спортски примат БСК-а и СК 13 сада већ припада прошлости, многе спортске заједнице већ су им дорасле и упоредо с њима правовољано дејствују, али је чињеница да прва реч у спорту још увек њима припада, па није чудо што се Љубомир Вукадиновић уметнуо баш у њиховог историографа.

Кад је реч о српској спортској књижевности не треба заборавити основну ствар.

Наиме, прво полувреме српског спорта је прошло, а с њим и приказивање спорта као фолклора, неке врсте театра под ведрим небом, забаве, игре. Спортска идеологија о здрављу, о ведрини, о набреклим мишићима, спорт чисто као омладински покрет далеко од зрелих и озбиљних људи — све то више нема снаге од бране, утолико пре ако се спорт не тумачи као друштвена самосвест. У свом другом полувремену спорт и код нас мора да буде уравнотежена борбеност и у младости, уравнотежена борбеност и у старости — силина која жели јединство мисли и воље, јединство мишићних и душевних покрета, силина која од тела чини оруђе а не циљ. Спортисти, као људи од непосредне акције, морају бити не глумци за забаву публике, већ примери социјализираних потхвата. Тако је било у старом, тако је и у новом свету, па тако ваља да буде и код нас, у чему има да предњачи спортска књижевност.

Љубомир Вукадиновић припада реду спортских писаца дубоко оданих почетној фази спорта, његовој призорној страни, лепотама егзалтације приватне иницијативе и као систематизатор грађе учинио је много да публика не заборави оно што потсвесно жели, воли и цени о спорту. Његови *Вечити ривали* леп су пример доброг спортског потсетника.

О ФИЛМУ

Филмске новости. Свеска бр. 21 Издање „Југоисток" филма а. д.

Двадесети, тј. први број у новој редакцији овог часописа претстављао је успех. Овај други број значи корак у напред. Солидно и укусно опремљен одабраним материјалом одличним и занимљивим фотографијама, уређен по угледу на велике светске магазине, овај часопис има све изгледе да ће постати најбоља филмска ревија какву смо уопште имали.

Похвална је намера редакције да наше љубитеље филма упозна са свима тајнама технике снимања, режије и градње модерног филма.

Углавном, овај број је посвећен младим, будућим звездама чији се сјај на филмском небу једва назире.

Занимљив је исечак из дневника Илзе Вернер, документован оригиналним фотографијама.

Чланак о Вили Форсту, великом режисеру и глумцу, претставља занимљиву новину.

Вредни су пажње, међу осталим, чланак Д. Аћимовића о првим гро плановима и симпатичне маргиналије Наде Маринковић

Овај број обилује занимљивим ситним вестима из француског и чешког филма, страном за хумор, занимљивостима из кујне и научним подацима културних филмова.

Насловна страна претставља укусну слику талентоване Марине Рид а последња слика је оригинални спорт Густава Фрелиха.

Против болова
Pyramidon
таблете
BAYER
Оглас рег. С. Бр. 19.999 од 6-X-1943
Добија се у свакој апотеци.

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 4.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Милица Ристић. 736 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Даринка Добричић. 737 2—3

ИЗГУБИО САМ личну карту и полицијску пријаму добивене од претстојништва полиције, Аусвајс немачке командантуре и радничку књижицу. Све оглашујем за неважеће. Михајло Милановић из Крагујевца. 738 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 883 издату од Среза гружанског изгубио сам. Оглашујем је неважећом. Миодраг Јаковљевић — Станоја. 739 2—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва полиције Крагујевац, изгубио сам оглашујем је неважећом. Богољуб Васиљевић. 740 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 4752 издату од Претстојништва полиције Крагујевац изгубио сам, оглашујем је неважећом. Милорад Михајловић-Милојковић. 741 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 4751 издату од Претстојништва полиције Крагујевац изгубио сам, оглашујем је неважећом. Никола Милановић. 742 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 4668 издату од Претстојништва полиције Крагујевац изгубио сам, оглашујем је неважећом. Голуб Шипрага. 743 2—3

ПОЛИЦИЈСКУ ПРИЈАВУ на име Тихомира и Драгиње Антонијевић изгубљена па се оглашује за неважећу. 744 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Жарко Захар. 754 2—3

ПОЛИЦИЈСКУ ПРИЈАВУ издату од Претстојништва полиције Крагујевац изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Сибинка Илић. 755 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва полиције Крагујевац, изгубила сам, оглашујем је неважећом. Стамена Живаљевић. 756 2—3

МОЈА ЖЕНА Живка Головић рођена Панић напустила ме је 19 септембра ове године и до данас се није вратила. Позивам је да се у року за 5 дана врати у противном одричем се и свеће дугове не признајем. Петар Головић, село Поријпово. 757 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 1483 издату од Претстојништва полиције Крагујевац изгубио сам. оглашујем је за неважећу. Живојин Лазаревић. 758 2—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва полиције Крагујевац изгубила сам оглашујем је за неважећу. Лепосава Здравковић. 759 2—3

ПУТНУ ОБЈАВУ бр. 608 издату од среза Гружанског изгубио сам. па је оглашујем неважећом. Ђурица Никола. 760 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва полиције Крагујевац изгубио сам. оглашујем је за неважећу. Бимбашић Петар. 761 2—3

НА ДАН 5 септембра на станици Параћин нестале су ми следеће ствари: Лична карта издата од [illegible] полиције Крагујевац и Аусвајс издат од лагера Дрезден—Бор. Оглашујем их за неважеће. Милоје Ристић 762 2—3

ПОЛИЦИЈСКУ ПРИЈАВУ издату од Претстојништва полиције у Крагујевцу изгубила сам, оглашујем је за неважећу. Марија Радоњић. 763 2—3

ИЗГУБИЛА САМ личну карту издату од среза Орашачког и пријаву Претстојништва полиције Крагујевац. Оглашавам их за неважеће. Десанка Катанић. 764 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 3101 издату од Претстојништва полиције Крагујевац изгубио сам. Оглашујем је за неважећу Идија Ђурђевић. 765 2—3

ИЗБЕГЛИЧКУ легитимацију бр. 93316 добивену од Претстојништва полиције Крагујевац, изгубила сам оглашујем је за неважећу. Ђока Гајић. 766 2—3

ОДРИЧЕМ се мога сина Милутина Мишића свршеног ђака IV разреда гимназије који је 27 овог месеца напустио кућу без мога знања, те га искључујем из права наследства на моју имовину. Лазар Мишић, учитељ — Неготин. 775 1—1

ИЗГУБЉЕНУ личну карту за 1943 годину издату од Претстојништва градске полиције, оглашавам за неважећу. Јовић Миљка, домаћица — Ужице. 776 1—1

ИЗГУБЉЕНУ личну карту број 255 издату ми од претстојништва полиције Ужице, оглашавам неважећом. Гордић Александар — Ужице. 777 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ за 1943 годину издату ми од претстојништва градске полиције, изгубио сам, оглашавам неважећом. Лазовић Милован, кројач — Ужице. 778 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ за 1943 годину издату ми од Претстојништва полиције Ужице, изгубила сам. Оглашавам исту неважећом. Милена Зубановић, домаћица — Ужице. 778 1—2

ИЗГУБЉЕНУ личну карту за 1943 годину издату од претстојништва полиције Ужице, оглашавам неважећом. Борка Ђурић, домаћица — Ужице. 778 1—3

Државна Хипотекарна банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

3 НОВЕМБРА 1943 ГОД.

1) Плац у Краља Петра 74	Дин. 1,100.000.—
2) Плац са зградом Цара Душана 31	Дин. 1,400.000.—
3) Плац са зградама Херц. Степана 13—15	Дин. 1,400.000.—
4) Плац са зградама Хаџи Мустафина 49	Дин. 400.000.—

5 НОВЕМБРА 1943 ГОД.

1) Плац Прест. Петра 93—95	Дин. 450.000.—
2) Плац Мих. Богићевића, површ. 333,60 м²	Дин. 2,500.000.—
3) Плац Краљевића Марка 18	Дин. 1,600.000.—
4) Плац са зградама Цинцар Јанкова 2	Дин. 1,500.000.—

Продаја ће се одржати у банчиној згради Скадарска 33/II, где се могу добити сва даља обавештења.

767 1—1

КОНКУРС

Окружни уред за осигурање радника у Београду, на основу закључка г. Комесара у својству равнатељства од 7 септембра 1943 год. под тач. 10 седничког записника овим расписује конкурс за попуњење 5 места чиновника приправника категорије Ц положаја IX.

На основу прописа §-а 16 Службеног правилника, изабрани кандидати су две године привремени чиновници приправници.

Услови за попуњавање ових места прописани су службеним правилником, а на иста могу компетирати само службеници са одговарајућим школским квалификацијама.

Овај конкурс објављује се једино у циљу унапређења уредских дневничара који су у служби уреда преко 10 година.

Молбе треба поднети персоналном референту најдаље до 30 октобра 1943 год.

Из канцеларије Окружног уреда за осигурање радника у Београду број 24906-1934 од 11 октобра 1943 год.

768 1—1

Државна Хипотекарна банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

30 ОКТОБРА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Шајкашка 9	Дин. 450.000.—
2) Плац са зградом Гетеова 73	Дин. 800.000.—
3) Плац са зградом Стјепана Љубише 21	Дин. 700.000.—
4) Плац Таковска 80—82	Дин. 900.000.—
5) Плац са зградом Перистерска 3	Дин. 900.000.—

1 НОВЕМБРА 1943 ГОД.

1) Плац Капетан Мишина 21	Дин. 1,200.000.—
2) Плац Дим. Туцовића, површ. 439 м²	Дин. 260.000.—
3) Плац Митропол. Петра, површ. 420,70 м²	Дин. 500.000.—
4) Плац Мише Вујића, површ. 356,20 м²	Дин. 400.000.—

Продаја ће се одржати у банчиној згради Скадарска 33/II, где се могу добити сва даља обавештења.

769 1—1

Стари накит

брилијанте, сребро, порцулан, старински накит од сребра (филигран) најбоље плаћа а највећи избор сребрних и других ствари за поклоне има
КРАЉА АЛЕКСАНДРА 17 — ТЕЛЕФОН 21-332

770 1—1

Посетите стовариште модерног намештаја

ЂОРЂА БАРЈАКТАРОВИЋА

Краља Александра бр. 87 и 97 **Телефон 40-156**

На лагеру има велики избор спаваћих соба, кухиња, трпезарија, комбинованих соба, кауча, патент фотеља, салонских дубоких фотеља, уз најниже цене, најлепши избор за 1943/44.

771 1—1

Државна хипотекарна банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

26 ОКТОБРА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Господара Вучића 88	Дин. 550.000.—
2) Плац са зградама Новопазарска 52	„ 3,500.000.—
3) Плц са зградом Краљев трг 7	„ 6,000.000.—
4) Плац са зградом Церска 39	„ 300.000.—
5) Плац са зградом Војводе Анђелка 43	„ 400.000.—

28 ОКТОБРА 1943 год.

1) Плац Авалска 1	Дин. 1,400.000.—
2) Плац са зградом Фијанова 6	„ 330.000.—
3) Плац са зградама Шарпланинска 7	„ 350.000.—
4) Плац са зградама Гетеова 36	„ 3,000.000.—
5) Плац са зградом Дринчићева 18	„ 1,300.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска 33-II, где се могу добити сва даља обавештења. 773 1—1

Државна Хипотекарна банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

23 ОКТОБРА 1943 ГОД.

1) Плац у Краља Петра ул. бр. 33	Дин. 1,200.000.—
2) Плац у Краља Петра ул. бр. 27	Дин. 1,200.000.—
3) Плац са зградом у Румунској ул. 22	Дин. 4,500.000.—
4) Плац у Дубровачкој ул. 24/26	Дин. 1,300.000.—

25 ОКТОБРА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом у Цара Душана бр. 5	Дин. 1,200.000.—
2) Два плаца у Алексе Бачванског 21/23	Дин. 400.000.—
3) Плац са зградом у Госп. Јевремовој 16	Дин. 1,000.000.—
4) Плац са зградом у Розалије Мортон 21	Дин. 8,500.000.—

Продаја ће се одржати у банчиној згради Скадарска 33/II, где се могу добити сва даља обавештења.

774 1—1

УНИВ. БИБЛИ
Ђ. И. Бр. 199

Поштарина плаћена у готову

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 42 Год. II
Београд, 30 октобра 1943
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

Нова ера на Балкану

Балкан, несрећни балкански народи, оруђе и жртва прохтева великих, улази данас у нову еру своје историје. У остваренom духовном јединству Европе Балкан треба да добије своје место и одређену улогу сходно своме геополитичком положају и своме економском стању.

Једна велика историска неправда треба да се исправи и да се на Балкану оствари један праведан поредак, у коме ће настојања и тежње балканских народа бити задовољене у њиховом заједничком интересу, а у корист целокупне европске заједнице.

Некада пасторче Европе, кривац за многе несреће, данас Балкан треба да постане равноправан фактор у одлучивању своје судбине и у стварању нове величине Европе, која се данас бори за своју независност и за своју мисију у свету. Овај историски преокрет у животу балканских народа дешава се данас захваљујући настојањима Великог Немачког Рајха, који и поред ратних прилика, које захтевају концентрацију пажње за војничка питања, хоће према вестима из Берлина:

»да се са целим Југостоком створи другарски однос, да се ратне тешкоће што брже преброде, те да се на тај начин омогући да Балкан врши ону европску функцију, коју је вршио већ и раније. Истовремено треба искључити стране силе да не би интригама онемогућиле ову сарадњу«.

То су циљеви немачке политике на Балкану, чије етапно остварење треба да обезбеди у овом вулканском и запуштеном простору мир и благостање, за којима је он узалуд тежио деценијама. У ствари то је настављање традиционалне немачке политике на Балкану, где Немачка нема никаквих територијалних тежњи, већ је само желела да развије што боље економске односе са њим, јер се аграрна производња балканских народа допуњује са индустриским капацитетом Немачке.

Отуда и тежња немачке политике за рационалним економским организовањем овог балканског подручја, да би се размена економских добара вршила што лакше и што правилније.

Отуда и жеља да и политички односи између Немачке и балканских земаља буду што бољи у духу искрене и конструктивне сарадње у обостраном интересу.

Нико не може оспорити да су то били циљеви немачке политике на Балкану, у корист Балкана, на супрот других сила које су се служиле балканским народима као инструментима за остварење својих империјалистичких циљева. Зато је деценијама Балкан био крвавo поприште, на коме су несрећни мали балкански народи пролевали нештедимице своју крв због ривалства великих. Они су веровали да се бију ради својих интереса, док су они били пиони моћних, које су ови бацали једне на друге.

Зато су повлашћивали једне да би изазвали мржњу код других; зато су сејали семе раздора на Балкану да би могли слободно да вршљају и одређују сфере утицаја.

А једни балкански народи, не схватајући паклену игру великих, јуначки су се тукли између себе место да у заједници раде на својој независности и на своме заједничком прогресу.

У том погледу нарочито се истицала својом безобзирношћу енглеска политика, за коју је Балкан био једно варварско подручје, са чијим народима она је хтела да располаже као што ради са урођеничким племенима у Африци. Налазећи се на раскрсници њених империјалних путева, она је страховала да консолидован и свестан Балкан не буде опасност за њену политику експлоатисања најбогатијих делова земаљске кугле.

Она се бојала исто тако да на Балкану не преовлада други који утицај, који би спречавао њене планове или угрожавао њене позиције у овом делу света на путу за Исток, где се налази њена главна снага и извори свију богатстава и сировина.

Зато је Енглеска водила на Балкану једну од најперфиднијих политика. Зато она има на души море балканске крви, зато је она била највећи непријатељ балканске солидарности. Скупо и крваво су плаћали балкански народи свој геополитички положај на једном од важних путева енглеске трговине, као један од чворова светског енглеског господства.

У току овога рата Немачка није могла спроводити своју традиционалну балканску политику: **Балкан балканским народима,** због својих савезничких обавеза. Италија савојске клике ради остварења својих империјалистичких циљева довела је Немачки Рајх на Балкан мимо и противно његовој вољи, који је лишен свих завојевачких намера према Балкану гледао другојаче на балканске проблеме.

Исправност и искреност свога става према Балкану посведочио је Немачки Рајх 1940 год. кад је одбио предлоге Молотова у погледу Балкана, које су Совјети тражили за себе.

Тада се Немачки Рајх показао као прави заштитник независности Балкана, коју улогу он данас са већим могућностима наставља за добро и срећу балканских народа и Балкана као заједнице народа, која има да изврши своју функцију. Отстрањењем кобног утицаја савојско-бадољевске клике, традиционална немачка политика на Балкану моћи ће да дође до свога изражаја, обезбеђујући Балкану независност и мир у раду и благостању, који су им толико потребни да би постигли пропуштено време и залечили ране прошлости.

Зато вести које стижу из Берлина из најмеродавнијих извора и које говоре о стварању услова за организовање новог поретка на Балкану имају далекосежан смисао и значе прекретницу у судбини Балкана, који добија могућност да оствари свој идеал.

Српски народ који је толико пропатио због себичности Енглеске и који је био велика жртва своје сентименталности, после садањих искушења прогледао је коначно и своју виталну снагу и своју конструктивност ставља у службу балканске солидарности, уверен да је у њеном остварењу његов прави интерес и да тиме најбоље служи себи и Европи.

Почиње једно ново раздобље у животу мрцвареног и напаћеног Балкана и српски народ, схватајући значај ових догађаја, једнодушан је у испољавању своје радости због ове иницијативе и у својој вољи да свима својим могућностима и силама допринесе да се она оствари, захваљујући истовремено најсвесрдније Великом Немачком Рајху на његовим племенитим настојањима.

»С.-Н.«

Плутократско-бољшевички сватови у Москви

»Нека Јехова благослови ову везу«.
(Кумови: друг Халифакс и лорд Молотов)

КОМУНИЗАМ НАЈКОБНИЈА ЗАБЛУДА ЉУДСКЕ ПОВЕСТИ

Комунизам је једна од најтежих а извесно најкобнија заблуда коју је до сад човечанство у свом историском развитку имало. Тешко и кобно већ као идеологија, која је у разним филозофским и религиозним концепцијама кроз векове налазила израза и опијала човечанство болесним, немогућним и неприродним илузијама о неком блаженству људском у стању беспоседништва, безотаџбинства и колективне друштвене својине свих добара, па рачунајући ту и жене и децу, без породичних веза и ограда. Колико је у тим илузијама остало подсвесних, атавистичких нагона, заосталих у човеку из праобитних примитивних облика друштвеног живота, идеализованих као и остале претставе давно протеклих и заборављених времена у широм света распрострањеним и од толиких религија храњеним претставама о рају и рајском животу првих људи, док стварни документи о животу првих људи воде место у рај, у пећинске и јерзерске насеобине најстаријих људских становника на земљи, — остављамо овде по страни, као и легенде о такозваном златном веку.

Теже и кобније од тих идеологија и идеолошких комунистичких претстава деловали су у историји људској покушаји остварења комунизма у организацији друштва у разним државама и код разних народа. Сви ти покушаји завршили су се досад катастрофално, шта више, они су били сами израз катастрофалних и критичких стања и епоха у историји човечанства. Такав је био несретни и кобни покушај образовања државе по Платоновим комунистичким концепцијама у Сиракузи, који се, као што је познато, завршио тешким разочарењем самога Платона, и његовим покушајем да бар нешто од свог система Државе спасе у својим Законима, одуставши од заједница жена и од укидања поседа. И гај покушај, као и први, у којима није тешко видети прве симптоме претеће катастрофе старе грчке државе, свршио се потпуним фиаском, али је остао као стални предмет филозофских и политичких дискусија и све нових сличних покушаја кроз потоње векове.

Комунизам је у основи анационалан, антисељачки

Тако је и са првобитним хришћанским комунизмом, у коме има несумњиво трагова грчког утицаја, и који је био не само симптом, него најпунији израз катастрофе старе римске империје и њеног распадања. Убрзо по претварању првих хришћанских комуна у цркве, изгубили су се сви трагови комунистичке идеологије и праксе, и Црква је баш напротив постала најмоћнији заштитник приватног поседа и породице, као свете установе. Готово би се могло рећи, да је сваки прогрес додазио и био условљен у историји човечанства оздрављењем од комунистичких концепција, слично оздрављењу појединог човека од неке тешке, заразне болести.

Две су карактеристичне црте комунизма, које му дају, и тако рећи предодређују га да буде не само израз, него спроводник катастрофалних стања људског друштва или државе, а то су његов досад увек нужно и битно условљени интелектуалистички, скоро искључиво урбанистички карактер и порекло, и његов исто тако стални и битно условљени антисељачки карактер. Није случај, што су све комунистичке идеологије досад рођене у концепцијама филозофа, мудраца, етичких и религиозних учитеља, пореклом варошана, и у временима криза и катастрофалних односа варошког живота: од Платона преко првих хришћанских проповедника до многобројних твораца филозофских и религиозних утопија, као Кампанела, Тома Морус и сви други.

Варошки живот својим нагомилавањем блага и свих уживања у рукама једне мањине на рачун читавих маса осуђених на оскудицу и беду уз вечити напор рада, колевка и огњиште је свих тих концепција и покушаја спасења човека уништењем поседа и својине, и тобожњим ослобођењем од рада, које се претвара у своју супротност у општу обавезу рада свију за све и за свакога, а тек на послетку, или никако, за себе.

Као тај урбанистички варошки карактер и извор комунистичких концепција, тако је стални њихов антисељачки став, јер је сељак и сељаштво својом везом за посед и за породицу вечита и најмоћнија сметња комунизму. Већ Платон у својој комунистичкој држави, предвиђајући поделу на 3 сталежа — управљачи, војници и сељаци са малим занатлијама — читав свој систем базира на прва два сталежа а за сељаке и занатлије као да и не постоје, односно постоје само као радно робље са обавезом рада без икаквих права или привилегија. И за његову државу као уосталом за целу организацију државе старог века предуслов је то ропство сеоских радних маса који је до данас остао најтамнија страна не само тих држава, него и свих било утопистичких било научних и псеудонаучних концепција, слично произашлих из урбанистичких идеја и мисли.

Није чудо што је и последњи и најкобнији од свих комунистичких идеологија и остваритеља, Карло Маркс сав изашао из урбанистичких концепција и што је исто тако по нужди сав окренут против сељаштва, као и то што то и на пракси доследно спроводе његови бољшевички следбеници у свом крвавом, најкрвавијем од свих досада познатих покушаја људске историје, на телу једног живог и великог народа.

Маркс је само са својом расном способношћу да не могући бити творац нових идеја, буде вешт присвајач и адаптатор туђих идеја — као што је цео његов систем у ствари наглавачке обрнути систем Хегелове филозофије — успео да изопачи и искарикира, посуврати и унакази што је научио. Један моторни паралитичар, лишен свих скрупула, стран словенској крви и раси, дошао је даље да те наказне Марксове идеје још наказнијим путевима и средствима приведе у живот. Тако је од комунизма постао бољшевизам, као наказна пракса једне наказне идеологије, рођена у духу једне перверзне интелигенције у једној епохи кризе и катастрофе људске цивилизације.

И није чудо што се као израз те у кризи се налазеће превертиране, циничне, аморалне и дегенерисане културе могу тако успешно да упоређују например романи Енглеза Андоса Хакслија са оним циничним и до злочинства перверзним интелектуалцем Спендрело, и Достојевскога Беси са тим истим антиципираним типом у Ставрогину и свима његовим нијансама. И није чудо што су се Спендреловски интелектуални Енглези нашли заједно са Ставрогиновским бољшевичким типовима.

40 милиона жртава руског народа

Није само духовна сродност ту по среди, него и исти нужни циљеви и задатци: пре свега, очувати пошто пото такозвану урбанистичку цивилизацију са свима тим перверзијама. У том се додирују и слажу с једне стране англо-америчке плутократе и бољшевички привилеговани комесари са хвалама о вратоломним напретцима њихових култура, о америкаизацији руских градова, урбанизацији руског сељаштва, што све не стоји ни у каквој сразмери са стварним приликама и потребама самог руског народа. И слажу се и једни и други у тежњи за уништењем села и сељаштва, или бар за његовим дефинитивним пролетаризовањем.

Тај антисељачки став познат је свима који су на лицу места видели бољшевичко село и сељака са закржљавелим не само посадом него и још више закржљавелом душом.

У Енглеској је тај процес уништења села и сељаштва, почет већ из раније, рапидно убрзан у току прошлог и овог века дефинитивно довршен. Сви напори умнијих државника свесних свих катастрофалних последица тог процеса, да га задрже и на боље окрену, сви закони за заштиту села и сеоског поседа остали су без резултата.

У духовном погледу тај процес има још страшније и кобније аспекте о чему као илустрација служи цела најновија енглеска литература, као и тај факат, да је енглеска народна поезија, уколико још постоји, дошла међу најслабије и најбезначајније од свих европских народа. Већ и сами енглески литерарни историчари

(Наставак на 10-тој страни)

„То је страшно, то је ужасно!"

Говорили смо да Англо-американци воде рат туђом крвљу; било је међутим и таквих који нам нису веровали. Да ли нам не верују ни данас, после погибије невиних српских жена и деце у Ниџу? Чекају ли да се то исто деси и у Београду, па да нам тек онда поверују?

За једног београдског англофила причају да је из свег гласа одобравао све што лондонски радио од унесрећеног српског народа захтева: и убијање окупаторских војника, и акте саботаже, и братоубилачки рат, све.

Десило се, међутим, да је његова сестра отпутовала за унутрашњост. Воз у коме је она била исклизнуо је из шина услед разорене пруге саботажом, коју је он тако гласно одобравао. У железничкој несрећи која се услед тога десила, његова је сестра била тешко рањена. Наш англофил је онда љуто зацвилио: „То је страшно, то је ужасно!"

Овај случај потсећа на ону познату причу о попу који је на питање умире ли свет, одговарао: „Умируцка, умируцка". А кад је попадија умрла, он из свег гласа завапио: „Помре цело село".

Било је таквих, који су дубоко били убеђени да нас, Србе, англоамериканци неће бомбардовати или бар да ће нас гађати бомбама од чоколаде.

Зар нам после свега овога још не верују кад им кажемо да су нас Англоамериканци хладно и немилосрдно препустили Совјетима, иако су свесни да би у комунистичком хаосу и револуцији остатак Срба био уништен? Зар им ни зверства наших партизана, њихова паљења и рушења школа, општина и железничких станица нису довољна да увиде како би то код нас изгледало кад бисмо одиста потпали под бољшевике?

Ако чекају да прво то на властитој кожи искусе, онда ће се са њима десити као са оним англофилом и оним попом.

Анти-сељачки бољшевизам претворио је у гробља многа руска села

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке) Тел. 20-383.

ШТАМПАРИЈА «ЛУЧА», Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.

Тромесечна претплата 36 динара шаље се преко «Пресе» а. д. Влајковићева 8.

РЕЗУЛТАТИ СОВЈЕТСКЕ КАМУФЛАЖЕ

ИЗДАЈА ЕВРОПЕ

Историја нас учи да се револуције дешавају онда када водећи друштвени слој, изгубивши своје идеале, постане сладострастан и грамзив с једне стране, а с друге пак у својој анемичности и мекуштву сам прижељкује своју пропаст. Тако се десило и у царистичкој Русији. Док је један део руског племства трошио богатство по Паризу и Монте-Карлу, дотле је други проповедао неминовност социалне револуције.

Руски научници, књижевници, па чак и демократски настројени политичари, сви су се они, свесно или несвесно били ставили у службу будуће револуције. Чак су је са радошћу очекивали, нарочито блазиране даме из високих кругова, које су, презасићене задовољствима и уживањима, биле жељне револуционарне „сензације". А кад је револуција одиста дошла и почела свима њима да скида бунде са леђа, онда су — загребли преко границе.

Слично се данас одиграва и у Енглеској. У земљи највећих рентиера света, где су лордови и остали богаташи читаве срезове претворили у паркове и прашуме, ради уживања и лова, врши се несметана пропаганда за комунизам. Политичари, архиепископи, даме из високих кругова, сви су постали агитатори комунизма. Чак и Черчил, некадањи противник комунизма, и он се упрегао у кола револуције.

Да би се додворили совјетима Енглези су им препустили Балкан, па и читаву Европу. Ради тога и нас Србе хушкају на устанак и бомбардују наше незаштићене градове. Ради тога су одбацили Дражу, а определили се за Тита. А ако би, недај Боже, европски народи одиста утонули у комунистички хаос и грађански рат, талас револуције би сигурно запљуснуо и британска острва. Онда би Черчил и компанија сели на лађе, па у Канаду! И овако је већ било речи о томе да се седиште Британске империје тамо премести.

Одиста, Енглезима је свеједно одакле ће управљати својом империјом. Њима је главно да њу сачувају, ако не целу, оно бар део ње. Брига њих шта ће бити са Европом, коју зато тако олако издају. Да ли се пак ми, остали Европљани, можемо тако лако мирити са комунистичким хаосом и револуцијом? Ми немамо куда бежати. Ми бисмо се, како то цинички равнодушно Черчил рече за Италијане, морали „у сопственом сосу крчкати".

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

Живимо у жаришту судбоносних сукоба и одлука које непосредно погађају нашу судбину као и судбину сваког свесног народа, који не жели да се утопи у безличност било плутократског, било бољшевичког интернационализма. Још пре овога рата који заувек решава судбину Европе, Совјетска Унија је потчинила милионске народне масе, све продуктивне снаге земље и бројне интелектуалне снаге светског јеврејства које су се ставиле у службу изградње светске револуције — безобзирном немилосрдношћу једном циљу — спремању Совјетске Уније за рат, који је требао да уништи све националне државе и поретке.

Док се је овако, изнутра, упорном доследношћу, Совјетска Унија спремала за офанзивни рат, дотле је њена пропаганда у осталим земљама уносила клице расула и пропасти.

Преко својих помоћних база у европским земљама она је успела да створи култ однарођивања, дефетизам и моралну анархију, са јасно одређеним циљем да изнутра ослаби све отпорне основе капиталистичких земаља да би их, у моменту опште офанзиве за остварење светске бољшевичке револуције, што лакше потчинила себи.

Овај процес није прекинут ни са почетком совјетско-немачког рата. Затворена за остали свет Совјетска Унија је била врло активна у мешању у европске ствари. Она је интригирала међу државама, мутила у Друштву народа, преко својих европских дипломатских претставништва финансирала је комунистичку пропаганду и организовала комунистичку акцију. Она је у навечерје овога рата, унела у Европу идеју народног фронта, који је упропастио Француску.

Циљ ове идеје био је да тактиком „тројанског коња" исмеје, дери, чију је дотрајалост и излапелост бољшевизам схватио, заузда и упропасти оне грађанске елементе који нису биле ни за комунизам, нити су одлучно устајали против њега, а имали су власт у својим рукама. То су били претставници и носиоци старог света, плутократски либерали, које је Стаљин, по Јалти, Техерану и Москви, сасвим искористио за своје циљеве.

Он је чинио све да ове елементе индиректно веже за себе и искористи у борби против нових националних снага које су се рађале и организовале.

И пре рата, дакле, совјетска дипломатија и совјетска тактика биле су врло еластичне и безобзирне.

Сатанска срж бољшевизма

У сржи бољшевизма корени се сатанско начело коме је све дозвољено.

Обезбожен, без моралне свести и одговорности за оно што ради, свесно подвргнут јеврејском вођству, бољшевизам има прилагођавања потребама момента. Откада је ушао у рат са Немачком Стаљин је ову тактику прилагођавања обилно искоришћавао. Неуспевши да разори душу руског народа и да га окупи у борбену заједницу на идеји светске револуције, он је, у критичним моментима за себе, формално скренуо у националне воде: васпоставио је многе националне руске емблеме, старе царске називе пукова и официрске чинове; дао је војсци свештенике и, уопште, попустио у извршавању генералне линије.

Према свету споља, он је направио два пропагандна потеза — формално је распустио Коминтерну и свог званичног митрополита Сергија прогласио за првог патријарха.

У моменту када у Москви заседава тројна конференција на којој Стаљин треба много да добије, он је сконцентрисао сва нападна средства да би што више извукао за ствар бољшевичке револуције. У вези са тим он баца масе људства и материјала у тешке борбе на јужном отсеку источног фронта не би ли изнудио бар указивање одлуке. На тројној конференцији он одлучно тражи други фронт, а према православним народима европског југоистока и Балкана као и према земљама Блиског Истока он наступа пропагандном офанзивом одевеном у национално и религиозно руво.

Стаљин је у овом моменту сконцентрисао сву снагу, сву умешност и све интернационалне везе само да би извео одлучан потез од кога зависи судбина бољшевизма. Он то зна и зато не бира средства.

Стаљин се није одрекао светске револуције

Њему је све дозвољено само не издаја принципа светске револуције. Зато је мобилисао све што има: сву паклену снагу подземља, сву моћ вешто смишљене и камуфлиране лажи, све неустезано попуштање сновима и жељама маса и, на крају, привидно одрицање од онога чега се један марксиста и бољшевик никада не може одрећи само да би обезбедио оно што је главно — изиграо плутократију пошто је искористи за своје циљеве и у душе необавештених европских маса унео забуну и пометњу.

Бољшевизам се не може изменити. Он увек остаје исти. Злочин, преступ и крвожедност су методи његова рада у васпостављању поретка изнутра. Лаж, обмана, превртљивост и подвалџилук методи су бољшевизма у спољној политици. Пример за прво је страшна језива трагедија руског народа и трагедија оних крајева који су потпали под бољшевичку власт.

Само један исечак тога ми смо непосредно доживели: „партизани" су заувек остали у народној свести као безобзирна крвожедна хорда која не може да живи без злочина. Али и у спољној политици нас је погодила бољшевичка тактика подваљивања: што смо убачени у рат, без потребе и без интереса, поред Енглеза знатан део заслуга припада и Совјетима. Што смо, после, доживели крваву борбу са „партизанима" заслуга је, опет, Совјета којима је све безначајно када треба да постигну један од својих циљева.

Суштина догађаја који се одигравају пред нама захтева од сваког свесног човека трезвен став, духовно бдење и отворено посматрање стварности у којој се налазимо. Опасност од бољшевизма постоји. Она је пред нама. Не видети је, не обележити је правим именом, не указати на све њене компоненте, а нарочито на метод њене пенетрације био би не само лични грех него и преступ према нацији којој је бољшевизам и идејно и у пракси смртни непријатељ. Јер у низу преступа које један човек може да учини према најбитнијим интересима свога народа превиђање опасности од бољшевизма, самообмањивање да је он данас нешто друго него што је био јуче и таштa нада у измене његовних основа био би неупоредиво највећи. Док бољшевизам буде постојао у њему ће главна тежња бити жеља за остварењем светске револуције.

То је његов неизменљив основни циљ. Све друго је „надградња", декор, ствар тактике и тренутног попуштања потребама и захтевима момента. Ко хоће да не буде преварен и разочаран треба да кроз ову призму посматра и оцењује најновије таласе совјетске пропаганде у коју је укопчан и панславизам, и религиозни моменат, и стари сни ви руског империјализма и романтика међусловенских односа. То је све вешта глазура око крвавог ножа, који бољшевизам припрема свим свесним родољубивим и за опстанак нације судбински везаним људима.

То је истина. Све друго је обмана, самозаваравање или један од највећих преступа. Бољшевизам не може постати националан. Вук не може кротко и безазлено лежати поред јагњета. То је противно природи ствари и искуству које имамо са бољшевизмом.

Знаменитости у Совјетској Унији

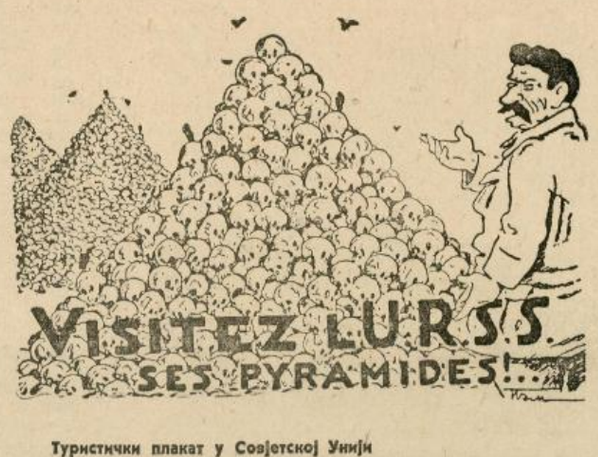

Туристички плакат у Совјетској Унији

Недељни преглед међународних догађаја

БЕЗ ЕВРОПЕ

Ретко кад можемо да будемо истог мишљења са листом *Њујорк тајмс*, али овог пута морамо признати да је он у праву кад пише да на конференцији у Москви не учествује „право европско претставништво". Заиста, на конференцији јесте претставник Британије чији су интереси и психа антиевропски; претставник Сједињених Америчких Држава који никако не може да буде сматран за Европљанина и претставник московског комунизма који је иврички непријатељ Европе.

Судбину Европе хоће да одређују три министра на исти начин на који се обично одређује судбина неког малог афричког племена које је силом околности постало центар или узрок међународног конфликта.

На тој конференцији министри спољних послова, су како јавља Рајтер, прешли на конкретне разговоре. Овде је конференција трију сила стигла до своје најшкакљивије фазе. Као што је познато, Енглези се носе мишљу о стварању неких федерација. Било је говора о балканској федерацији, било је говора о једној федерацији између Балтичког и Егејског мора, то је понављање плана из 1919 године о карантинској зони која би донекле отежавала комунистичку пенетрацију у Европу. Али већ пред почетак конференције Форељ офис је напустио те планове, јер с једне стране Северна Америка, а с друге и Совјети не желе стварање федерације.

Било је затим говора о подели Европе на неке интересне сфере. И овде није постигнута никаква одређеност у политичким круговима и у јавном мнењу британоамеричких земаља. Према констатацији *Стокхолмс тиднингена*, јавно мнење САД против се одређивању интересних сфера у Европи. А Рајтеров нарочити дописник из Москве Харолд Кинг констатује да се совјетска влада апсолутно не слаже са плановима о подели европског континента у интересне сфере.

Совјетска Унија не жели такве сфере које би ограничиле њене политичке планове, већ тражи могућност да утиче на судбину целе Европе.

Совјетски часопис *Рат и радничка класа* поставља проблем веома оштро. Тај лист који испољава мишљење совјетске владе ставља до знања да Совјети не желе да се оптерете обећањима, „које би одлука народних маса одбила". Ова формула о одлуци народних маса сведочи да Совјети намеравају да спроводе своје бољшевичке методе како би помоћу установа комуниста и одоша (то је одлука народних маса!) приграбили све земље, где би Совјети хтели да господаре.

О тој неограниченој совјетској жељи за господарењем пише *Фолкес дагбладет* и констатује да нико више не говори о „четири слободе" — слободе су заборављене на тројној конференцији у Москви. Совјети отворено кажу: „Границе Совјетске Уније на западу одређујемо ми и ником не морамо полагати о томе рачуна."

Америчке новине последњих дана пишу у таквом духу да мали народи Европе могу само да буду запрепашћени. „Нека се мали народи не надају у то да ће добити заштиту Британије и Америке од Совјетске Уније." Овај тон штампе с оне стране океана је несумњив доказ да су вашингтонска и лондонска влада коначно решиле да иду до крајње границе попустљивости у свима политичким питањима, како би умолили Совјете да не захтевају други фронт.

У Москви нису заборавили сана „четири слободе", већ и на оно што је било светиња за демократске политичаре овога века. Етнографски принцип одређивања граница потпуно је избачен из сале где заседају три министра. Говори се о стратегиским границама. То је најбољи израз за прикривање најцинничнијег империјализма. Када је Вашингтон могао да прогласи Азорска острва за зону стратегиске безбедности Северне Америке, онда зашто не би Совјетска Унија могла прогласити Пиринеје за границу неопходну за Москву са стратегиског гледишта?

Цела ова ларма око сфера, федерација, граница и т. д. нервира британоамерички свет, који схвата да се у Москви води борба трију империјализама. Европа остаје прилично равнодушна, јер она зна да се њена судбина решава не тајним дипломатским махинацијама, већ сукобом реалних снага, а реална снага Европе је таква да ће победити у овом рату.

Као доказ те европске хладнокрвности можемо сматрати оно што ради сада немачки Рајх на Балкану. Не обазирући се на ону дипломатску буру у Москви, немачка политика ради на враћању Балкана солидном и солидарном делу Европе. Она води преговоре о стварању на Балкану таквих прилика које одговарају жељама овдашњег становништва.

У Берлину виде да треба још за време трајања рата претворити Балканско полуострво у здрав део Европе. У овоме конструктивном послу помаже чињеница да је на југоистоку нестало утицаја политике италијанске краљевске куће, да се смањио ефекат енглеског хушкања, а да знатно опада и бољшевички утицај, јер већ многи заблудели елементи показују знаке оздрављења.

Нарочито је српски народ дао много доказа своје конструктивне свести и снаге.

Узима се у обзир психичка, расна и народна повезаност која постоји између Црне Горе и Србије. Зато је циљ немачке политике да се слободно развијају конструктивне струје у црногорском народу.

У Хрватској има још много да се роди да би се створио овај ред који треба да се створи на Југоистоку. И поред тога, што је Титов бандитски покрет тамо још довољно јак, ипак се може оптимистички посматрати развој у Хрватској. Отрежњење се може констатовати и у Грчкој, где се многи елементи враћају правом путу пошто су увидели да су ишли странпутицом. Албанија је најзад добила потпуну независност. Немачка војска није тамо окупаторска сила, већ фактор чисто стратегиски у вези са потребама рата. Најзад, Бугарска, чији су намесници били ових дана примљени од стране Вође Рајха, води политику верне сарадње у европској заједници.

Узимајући све ово у обзир, можемо се надати да ће немачка политика успети да се на целом Југоистоку створе другарски односи. Овога се највише плаше непријатељи балканских народа, непријатељи Европе. Они шире разне измишљене вести, као што је на пример вест о немачком покушају образовања балканске федерације. Ово је било демантовано из Будимпеште, али непријатељске интриге не престају. Ипак то неће моћи да поремети паметан и поштен развој политичких догађаја на Југоистоку, који хоће да буде члан европске заједнице слободних народа.

Европа ради на стварању слоге. Непријатељи Европе хоће неслогу. Чак и у њиховим редовима постоји неслога. У Медитеранском савету појавила су се размимоилажења. Совјети нису задовољни акцијом АМГОТ-а. Енглези и Американци бране тај одбор као претставнике својих капиталистичких интереса.

Улога Медитеранског комитета била је замишљена у Лондону као улога неког саветодавног одбора. Међутим, Совјети захтевају да тај одбор доноси самосталне одлуке и да буде нека врста владе. Ни у Лондону, ни у Вашингтону не могу се помирити са постојањем неке владе у Алжиру која не би била потчињена Черчилу и Рузвелту, већ би редила по налогу Стаљина.

Ни између Британаца и Американаца нема слоге. Јенки сматрају да Енглези немају појма о идеји сарадње међу народима, и зато од њих се не може тражити једнодушност у светским питањима. Зато постоји у Америци мишљење да Лондон мора створити два одвојена савеза: један са САД, а други са СССР. Ово је веома карактеристично јер сведочи о таквој неспособности Британоамериканаца да се договоре међусобно, да морају правити комбинације код којих лева рука не би знала шта ради лева.

Та неслога у непријатељском логору пружа потпуну гаранцију да неће успети сви паклени планови уништења Европе и да ће Европа из овога рата изићи као победник и као снага спојена другарством. Сами непријатељи признају да Европи успева рад на остварењу тог другарства. Тако, на пример, *Економист* је ових дана јавио да је спори тем по британоамеричког напредовања у Италији дао Немачкој могућност да појача ситуацију. „Немци су, пише тај велики енглески лист, приступили решавању задатака на Балкану са највећом темељитошћу и решеношћу".

Темељитост и решеност су залога успеха. Нарочито када постоји општа жеља да се постигне нормализација прилика. А та жеља постоји код народа Југоистока, који су толико испаштали због разорног рада Британије и Совјетске Уније.

МЕС.

Гомила разорених савезничких авиона

ДОГАЂАЈИ НА РАТИШТИМА

Фронтови којих неће бити

Орган совјетске врховне команде „Красная звезда" опет оштро захтева стварање другог фронта. Пре тога, као што је познато, био је у том смислу један чланак и у „Правди", а и у „Известијама". Енглески лист „Дејли експрес" у жељи да одобровољи совјетског партнера пише веома увређено да постоји апсолутна сагласност у погледу потребе другог фронта. Али једино размимоилажење може се приметити искључиво у одређивању тачног момента стварања другог фронта.

О том тачном моменту разговори се воде већ од средине 1942 године. Прво је било разговора о стварању другог фронта у 1942 години, затим — у 1943 години. Сада се говори да британоамеричка оружана снага неће стићи да се припреми за други фронт у овој години, а најновија вест из Америке каже да ће генерал Маршал у току идуће године преселити у Енглеску, како би могао да стане на чело инвазионе војске. Дакле, опет блефирање, а у ствари намера да се ништа не ради.

Тај исти „Дејли експрес" понавља аргументацију разних енглеских и америчких листова који кажу да инвазија треба темељно да се припреми. Ако би први инвазиони покушај био неуспешан, онда не би било могућности поновити подухват. „Њујорк тајмс" отворено признаје да је за британоамеричку војску немогуће прећи преко Канала. „Јунајтед прес" из Вашингтона опширно јавља о мишљењима сенатора и посланика који, на основу најновијих разлагања генерала Маршала, сматрају да „ниједан савезнички војни вођа са извесним познавањем ситуације не верује да би Британоамериканци могли извршити успешне операције у циљу прелажења Канала". Американци сматрају да због јачине Немаца један мостобран на европској страни Канала не би могао да се одржи ни 48 часова. Они мисле (а то мисли и генерал Маршал) да је совјетски захтев у погледу другог фронта основан на бољшевичком незнању технике, проблема и ризика амфибиског вођења рата.

Док генерал Маршал увређено говори о немогућности другог фронта, генерал Сматс је потпуно отворено рекао да се други фронт не можеваспоставити. Међутим, Совјети доказују својим партнерима да су Немци скоро целу своју пешадију из Француске пребацили на Источни фронт. Те лажне вести имају за циљ да охрабре Британоамериканце и да им докажу да је искрцавање могуће. Лондон и Вашингтон ипак су, изгледа, у начелу решили да је други фронт овај који се неће никад створити.

Иста слика је и у Азији. На тврдичне захтеве Чан Кај Шека о стварању бурманског фронта Британци одговарају да прилике нису повољне. Час им смета монсун час смета што нема монсуна. Сада је већ одавно прошло кишовито време, а Енглези уместо бурманске офанзиве шаљу свог главнокомандујућег у Чунгкинг, како би убедио Кинезе да не треба да се љуте што је бурмански фронт „тај фронт који се неће створити.

Дакле, и даље остаје један једини фронт — на Истоку. (Операције на италијанској територији нико не сматра за нешто значајно). На Истоку се бије једна огромна битка у којој се испољава велика енергија Совјета, а и велика отпорна снага Немаца. Часопис *Њу уик* коментаришући догађаје на Истоку каже да „немачко повлачење има облик планског и стратегиског одвајања". *Њус кроникл* даје места чланку свог војног стручњака, који каже да не треба заборављати искуство из фебруара ове године, када је немачки противнапад уништио напредовање совјетских армија. Та опасност постоји и данас, каже Американац, додајући: „Совјетски мостобран изгледа на географској карти сасвим добро, док је, међутим, у пракси нешто сасвим друго."

И неутрална штампа сматра ситуацију на Истоку таквом да се не може створити закључак о неком совјетском успеху. Војни коментатор турског листа *Сон поста*, генерал Демирташ, пише да Немачка ништа није изгубила од своје борбене снаге. А швајцарски лист *Ле моа суис* доноси чланак од Пола Жентисона у коме се констатује да Немачка не приказује никакав симптом слабости или малаксалости. Немачки народ примио је са савршеном мирношћу најтежа саопштења, као на пример о Стаљинграду, Тунису и Сицилији, и зато је Немачка снажна на оном фронту који је најважнији, који је одлучујући — а то је морални фронт.

Многобројна саопштења страних дописника из Берлина говоре о томе да немачки народ схвата садашњу дефанзивну фазу рата као нешто прелазно. Он сматра садашња збивања за нешто што је потпуно природно у сваком рату са његовим колебљивим ситуацијама, и да је он потпуно убеђен да ће немачка оружана снага у потребном тренутку прећи у напад који ће бити одлучујући.

Немачка спрема разноврсно оружје које својом снагом прелази све што је до сада примењено у рату. То ће бити оружје победе. И Јапан спрема на свом ратишту нове операције, као што је садашња офанзива у Бурми. Борбена снага Тројног пакта није исцрпљена. Она је неисцрпљива. Тројни пакт ће победити.

М. Војновић

20 ОКТОБАР 1943

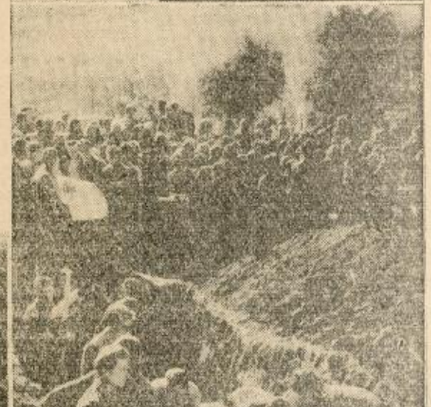

ГЕНЕРАЛ НЕДИЋ ОДАЈЕ ПОШТУ НИШКИМ ЖРТВАМА

Говор председника владе на Радиу

Драга браћо и сестре, Срби и Српкиње.

Чули сте: Англо-Американци су бомбардовали Ниш.

Данас смо одржали њиховим жртвама помен у цркви и припалили воштаницу. Жртве су многобројне и у животима и у свакојаком малу.

О бездушни, о несрећни Англо-Американци! Да ли вас је од Бога греота, да ли вас је од људи срамота? Имате ли душе, имате ли савести у својим срцима? Имате ли образа међу људима? Шта радите од овог злосрећног српског народа? Шта ли вам је он тако тешко скривио? Зар је он најгори међу најгорима? Је ли он најдивљији међу свим вашим урођеничким племенима те га тако немилосрдно десеткујете и таманите као дивљу звер ад на све могуће начине?

Станите, зауставите се, ако сте људи!

Мили роде мој, народе српски, ко тебе све до сада није таманио. И ево опет две и по године трпиш највећа страдања, свакодневно се проређују твоји редови само зато што се нашло неколико твојих малоумних синова који су поверовали на обећање англо-америчанско, што су те на миг из Лондона гурнули у пропаст. Па и ту, у твојој највећој беди и страдању, твоји англоамерички не пријатељи већ душмани, неће да те оставе на миру. Кидисали су сада да те докусуре. Ти си крив Англо-Американцима за све што се догађа у свету, ти си крив зато што си жив и што тиме квариш неке њихове сатанске планове. После свих несрећа које су ти приредили, донели су ти сада и нове. Они изроди који те преваришe и у рат увукоше, дођоше из белога света са летећим тврђавама да баш тебе тим најстрашнијим оруђем убијају, дотуку и истребе. Мало им је што су ти својом пакленом игром од 27 марта нанели милионску жртву у српским угашеним животима. Ти крволоци чију си подлост, себичност и вероломство најзад увидео и на чије бездушне позиве из Лондона, Вашингтона и Москве ниси хтео, да овако проређен и искасапљен, извршиш свој [illegible], дошли су да те казне и да те сахране.

СЛАВА НИШКИМ ЖРТВАМА

Пре недељу дана су кидисали на Ниш, па ће тако редом. Уништавају ти оно мало сиротиње што се сачувало од пропасти и оно мало крова што ти је остало над главом. Убијају ти преостале синове, повећавају ти и онако велики број удовица и сирочади. Убијају ти и невину децу коју су чак и комунистичке убице штеделе. Хоће злочинци из Лондона и Вашингтона и они душмани српски који су се под њихове скуте скупили да цела Србија буде гробница, цела Србија да буде у згариштима, и цела Србија да буде у црним барјацима.

То су ти, који једнако декламују о бољој срећи човечанства, о култури, о хришћанству, о праву човека. Ти безочници и фарисеји разарали су у Нишу бомбама српска огњишта и митраљирали су децу, жене и старце кад су хтели да побегну испред страхота које су они сејали.

И да би трагедија твоја, о српски народе, била већа и болнија, знаш ли ко предводи твоје убице, међу којима има и правих црначких дивљака? Авај, твоји рођени синови. Они исти који су побегли са бојнога поља 1941 године. Они твоји властити ваздухопловци, питомци Симовића и компаније, који те срамно оставише самог, узеше твоје авионе и одмаглише да буду туђи плаћеници, туђе слуге, а твоје поповне убице.

Када је требало бранити небо над тобом нигде их није било, али када треба вршити покоље над тобом, када треба предводити и калаузити убицама твоје незаштићене деце, они су први. Зато су се пре неки дан топили од радости, што су им Рузвелт и разни јевреји у Вашингтону певали славопојке, кад су примали летеће тврђаве да ти дођу у походе и донесу црне дарове — смрт, теби једни и искрављењи, већ полумртви народе мој.

О, српски роде, о невине нишке жртве уде ли сте среће. Настало је последње време. Ми наричемо и вапијемо за правду. А има Бога. Он нам је још остао једини пријатељ.

О ви, уклети синови српског народа, како ваше бомбе нађоше баш горди српски град Ниш? Још нам зује уши од ваше дреке из Лондона и од ваших прича о »племенитим савезницима« Енглезима и Американцима. О њиховим великим осећањима за српски народ. Јесу ли то њихови дарови Србима? Је ли то уздарје »родној грудиː, о којој се једнако пренемажете?

Зар не видите да ти трговци људским месом не лажу само вас, ону жалосну »југословенску владу«, већ и самога Бога? Зар ни после две и по године није вам се слепило скинуло са очију? О, ви трговци српском крвљу, који трчите од Лондона до Вашингтона и од Вашингтона до Москве и кудите ту српску крв. Зашто срамотите српско име урличући: ево пазара, ко да више?

Српски народ вас поздравља крвавим поздравом. Доћи ће макар ко од вас да за све ово одговара и божјом и народном суду.

А ти, јадни народе српски, стегни срце, Србин је за муку створен, недај аваза од себе да твоји силни и бројни непријатељи не ликују. Освета ће доћи јер је и пред олтаром проплакало кандило. И Богу је жао шта нељуди све раде са нама.

Видео си их на делу опет и Енглезе и Американце и Тита. Не дај се жив у руке тих џелата. Сврставај се под барјак српски, како би и поред жеља душмана да те униште, остао жив. Истрај на путу српскоме. Прикупи последњу снагу. Хајдемо напред, победићемо само слогом. Наши двори опустети неће, наше племе погинути неће.

Ми смо 500 година требљени, па нисмо истребљени. 500 година смо мучени, живи на коље набијани, везивани коњима на репове, вешани и стрељани, шта све нисмо претрпели, па смо опет живи. Стоји као гранитна стена и живи српски народ на страх душманима, као страшни судија свим немирним и пљавим савестима.

Зато, Срби браћо и сестре Српкиње, не уздајте се у помоћ туђина. Помоћ туђа наплата је скупа. Свако гледа свој рачун, само ми не. Оставите се лудовања. Зар очекујете помоћ од Енглеза, од Американаца или можда од Тита и његових господара? Свуда је ту издаја, пропаст, уништење српског народа. Зовем вас на самоодбрану и самопомоћ.

Сви у један фронт. Српски фронт. Само тако ћемо се сами и одржати и одбранити.

Нишке невине жртве, родитељи чија су деца разнета, сирочићи чије су очеве енглеске бомбе раскомадале, видите ли: то је енглеска захвалност, то је енглеско поштење, то је енглеска правда.

Сва перфидија, сва подлост енглеске политике јасна је данас за сваког брата Србина и сестру Српкињу. Карте су откривене. Доста је Лондон две и по године тровао српску душу, мутио здрав разум српски. Нема више никог паметног у Србији који би веровао Енглезима.

Над гробовима невиних нишких жртава морамо да затражимо целокупни крвави обрачун. Над крвавим телима последњих двестаседесет Срба, Српкиња и Српчића побијених овог пута директно од енглеске руке питамо се:

За кога су до сада пале толике жртве српске? За чији рачун толике патње? За кога толике сузе мајки, сирочади, удовица? За кога толики гробови опојени и неопојени? Зар за Черчила? Зар за Рузвелта? Зар за белосветске јевреје или за Стаљина и Тита? Зашто? За кога?

За Енглеску и за Америку ми таман толико значимо колико и њихова црначка племена у Африци. Они су нас поминьали и поминуће увек само када треба да нашим месом нахране топове, да не би њихова фина плава крв текла. Или да нас баце у чељуст Стаљинових азијатских хорди.

Али, ипак...

Срби, главе горе.

Чујете ли кораке судбине. И њима долази црни петак.

Бог је наредио да ми сами будемо ковачи своје судбине. Ово болно нишко крвопролиће зове нас у један јединствени фронт. Срби на окуп. На ову најновију енглеску издају одговоримо збијањем српских редова.

Не оклевајмо. С нама је Бог који увек чува Србију.

Слава невиним нишким жртвама палим од бомби и митраљеских метака англо-америчких убица.

Живео српски народ.

Народна жалост за невиним жртвама у Нишу

Претседник владе генерал Недић у пратњи министра г. Драг. Јовановића излази из Саборне цркве после помена невиним жртвама у Нишу

Протест београдског радништва

Српски радници, једнодушно окупљени у Српској заједници рада одржали су у Београду, у просторијама Заједнице, један величанствен збор, на коме су одали почаст жртвама палим од зверског бомбардовања у Нишу и дали израза свом одлучном протесту против енглеске политике према српском народу уопште, а према српском радништву напосе.

Одзив београдског радништва био је тако велик, да дворана ни је могла све да их прими, већ је збор одржан у два маха.

Пре почетка присутни радници одали су пошту својим другови-ма невино палим у Нишу једним минутом ћутања и устајањем.

Фабрички радник Каменко Петровић одржао је радницима пре давање ,у коме је између осталога рекао:

„Сва дубина енглеског неморалног става према нама као према народу, па и према радницима, види се из политичког држања Енглеске: док јој је то било потребно она је упорно, из дана у дан потстицала широке народне масе на буне, устанке, саботаже и друга безумља. Када јој се учинило да јој више користи да из основа измени своје држање она је окренула лист и почела да напада све оно што је хвалила, а да хвали што је нападала: некада јој је бољшевик Тито био бандит и злочинац; данас је он миљеник Енглеске, а Дража Михајловић је бандит и проскрибовани тип. Некада главно упориште Енглеске против бољшевизма, он је данас проказана личност, која треба или да се покори Титу, или да буде уништен.

„Черчил је препустио све нас ропству бољшевичких тирана. Ми овде на својој земљи, у духу својих отаца, хоћемо да исправимо оно што је у прошлости погрешно постављено. Трудимо се да из наше средине уклонимо све социјалне остатке туђинштине.

КРАГУЈЕВАЦ ОДАЈЕ ПОШТУ

Крагујевац, 27 октобра

У Саборној цркви одржан је помен невиним српским жртвама англоамеричких терориста.

Грађанство Крагујевца сакупило се у црквеној порти да тиме да одушке своме болу и тако једнодушно манифестује свој протест против овога злочина. У знак жалости и протеста за време овога парастоса све радње биле су затворене.

Нешто пре почетка парастоса у цркву је дошао начелник Округа крагујевачког Душан Поповић са Крајскомандантом др Шустером. Због великог броја присутних који нису сви могли стати у цркву, маса света за време парастоса стајала је у порти.

Црквени обред извршило је дванаест свештеника на челу са архијерејским намесником Димитријем Стефановићем.

ПОМЕН У ПОЖАРЕВЦУ

Пожаревац, 27 октобра

27 октобра у пожаревачкој Саборној цркви одржан је помен невиним жртвама погинулим у Нишу од англоамеричког терористичког напада извршеног 20 овог месеца.

Помену су присуствовали: окружни начелник пуковник Маринковић са својим помоћницима, затим срески начелник, претседник градске општине, старешине свих месних државних и самоуправних надлештава, социјална културна и просветна друштва, и велики број угледних грађана.

Чинодејствовало је 12 свештеника, а потом је прота Драгутин Маринковић одржао пригодан говор.

Сви присутни су са највећим пијететом одали пошту онима који су невино пали од демонског и рушилачког беса очајника, за које невино просута српска крв не претставља никакву вредност, манифестујући тиме чврсту веру српскога народа који се није хтео у овим тешким данима одрећи свога правог српског пута.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

»Ми живимо животом којим нам Србија диригује...«

Кад је 1942, после разбијања комунистичких банди, завладао мир у Србији, педесетина добровољаца студената пошли су у Немачку да наставе студије. То су би

Драгослав Костић

ли све добри ђаци, добри студенти. Надокнадили су брзо оно што су услед учешћа у борби у науци били изгубили и полагали су редовно испите. На студијама у Немачкој њима је и иначе добро ишло. Поводом недавне погибије студента добровољца Србе Павловића, објавили смо неколико извода из једног његова писма у коме је, између осталога, писао:

„... Овде имам и топлу постељу и сит сам, нисам изложен ни физичким напорима ни бригама. Ја не бежим од тешкоћа, не плашим се учења или нечег другог. Више него икад моја је жеља да студирам у Немачкој...“

Исти је случај био и са осталим његовим друговима добровољцима - студентима који су пошли на студије у Немачку. Али, ипак највећи број тих студената добровољаца ове јесени није наставио своје студије. Они су дошли преко ферија у Отаџбину, одмах су поново ушли у добровољачке јединице и нису се више, са осталим колегама студентима, враћали на студије. Остали су са својим друговима борцима, да с њима наставе борбу за мир и ред у Србији. О томе нам је покојни Срба Павловић такође оставио неколико редова у истом писму. Он ту каже:

„Ни најбољи утисци у новој средини ни удобан живот, све то није ме могло задовољити. Стално ми је мисао будна на Отаџбину, како је сад тамо и како сад у Србији живот тече. Ноћу ме буде из сна слике из домовине. И слике мојих другова из борбе почеше да ми долазе у свест.

Кроз главу су ми се вртеле мисли да моја домовина још није у миру и реду, да моји другови још падају, а ја далеко од свега тога у удобној и топлој соби спремам себи каријеру да бих добио лекарску диплому... Нашој домовини треба синова који су свршили велику школу, али, пре тога, треба да будем свестан да су ране моје домовине тек почеле да зарашћују. Ради тога ја не могу више остати овде и враћам се натраг домовини и друговима...“

Један друг пок. Србе Павловића, такође студент универзитета на једном другом универзитету Немачке, писао је, пре него се ове јесени вратио у своју добровољачку јединицу, следеће:

„Ништа нас материјално не веже за овај свет. „Све што имам носим собом“, а и то што имамо не вреди ништа. Имамо, дакле, само животе које дугујемо Отаџбини. Животи нису наша својина. Они су својина једне узвишене мисли, једне велике заједнице, према којој је ова наша орахова љуска...

Ми живимо животом којим нам Србија диригује и помисао да живот жртвујемо земљи, уклонила је све

Срба Павловић

неозбиљне детаље нашега живота.“

Ономад је пао смртно погођен у крушевачком округу још један студент добровољац који свесно није хтео да настави студије и удобан живот, већ је остао у својој Отаџбини, да се за њу бори не би ли јој лакше и боље било. Млад као кап росе, пао је студент технике, добровољац V батаљона, Драгослав Костић. И њега је домовина стихијском снагом привлачила, јер је био свестан да су ране њене „тек почеле да зарашћују“, јер је знао да ће се и на његовим костима помоћи изградња његове Отаџбине. И његовим животом нису дириговали ни родитељи ни све пријатности и удобности студентског живота него је дириговала Србија...

Све су речи мале, сва су поређења безначајна, кад се хоће да укаже на лик оваквога српског омладинца.

Р. П.

КРАГУЈЕВАЦ ПОЗДРАВЉА ДОБРОВОЉЦЕ

ВЕЛИКА МАНИФЕСТАЦИЈА СРПСКИХ ОДРЕДА И СРПСКЕ ОМЛАДИНЕ

У недељу, 23 о. м., одржана је у Крагујевцу једна значајна манифестација посвећена II батаљону српских добровољаца, који је ових дана дошао у Крагујевац.

Други добровољачки батаљон познат је становништву крагујевачког округа још из 1941 године, када је као 5 одред српских добровољаца дошао да се бори против партизанских банди и спасава народ овога краја од коначног истребљења. Садашњи долазак добровољаца II батаљона у овај крај скренуо је на се у толико већу пажњу што су командант овога батаљона Марисав Петровић, прекаљени антикомунистички борац, као и знатан део добровољаца Другог батаљона родом из крагујевачког округа.

Народу је, нарочито сеоском становништву додијало вршљање банди и народ се непрестано обраћа државним властима тражећи заштиту од бандитског тероризма, јер све последице њиховог злочиначког рада сноси готово искључиво сеоско становништво, и ако је оно за то најмање криво. Недељна манифестација у Крагујевцу имала је за циљ да покаже свима и свакоме, да су одговорни чиниоци окупаторске и српске државне власти решени да се бескомпромисно заложе за мир, ред и рад у крагујевачком округу и да је народ овога краја против сваког бандитизма.

Већ од сванућа примећено је живо кретање у варошци. Једна за другом пролазиле су чете добровољаца, јединице Државне страже, Националне службе за обнову Србије и велике групе средњошколске омладине, које су у савршеном реду уз свирање војне музике и песму хитале на збориште место.

И ако је почетак манифестације заказан за 10,30, већ цео сат раније, на игралишту „Шумадије“, стајали су постројени добровољци II батаљона са заставом и музиком на челу, чета С.Д.С. са својом музиком, омладинци Националне службе за обнову Србије и ученици и ученице свих средњих и стручних школа са својим наставницима.

У 10 часова обишао је постројене добровољце командант СДК пуковник Коста Мушицки, поздрављајући добровољце са „Помози Бог јунаци“, на шта је уследило громогласно „Бог ти помого“. Командант је затим разговарао са појединим добровољачким старешинама и добровољцима, очигледно задовољан њиховим држањем и одговорима.

У 10,30 дошао је на збориште место окружни начелник Душан Поповић, који је обишао строј С.Д.К. добровољаца и Националне службе. Одмах иза њега стигао је и крајскомандант, капетан Шустер, који је такође обишао стројеве поздрављајући их са „Помози Бог“.

Свечаност је почела са поздравним говором окружног начелника Душана Поповића, који је у свом говору нагласио да ће сви органи државне власти дати све од себе да народу крагујевачког округа обезбеде мир и ред, да би и даље могао да настави са радом на својим домовима и њивама.

Затим је говорио крајскомандант капетан Шустер, који је поздравио долазак добровољаца у Крагујевац, као сигурну гаранцију да ће у овом крају владати мир и рад. Крајскомандант је подвукао велики значај посете Претседника владе генерала Милана Недића Вођи Немачког Рајха Хитлеру, рекавши да је српском народу поново пружена рука помирења и само до српског народа стоји да из-

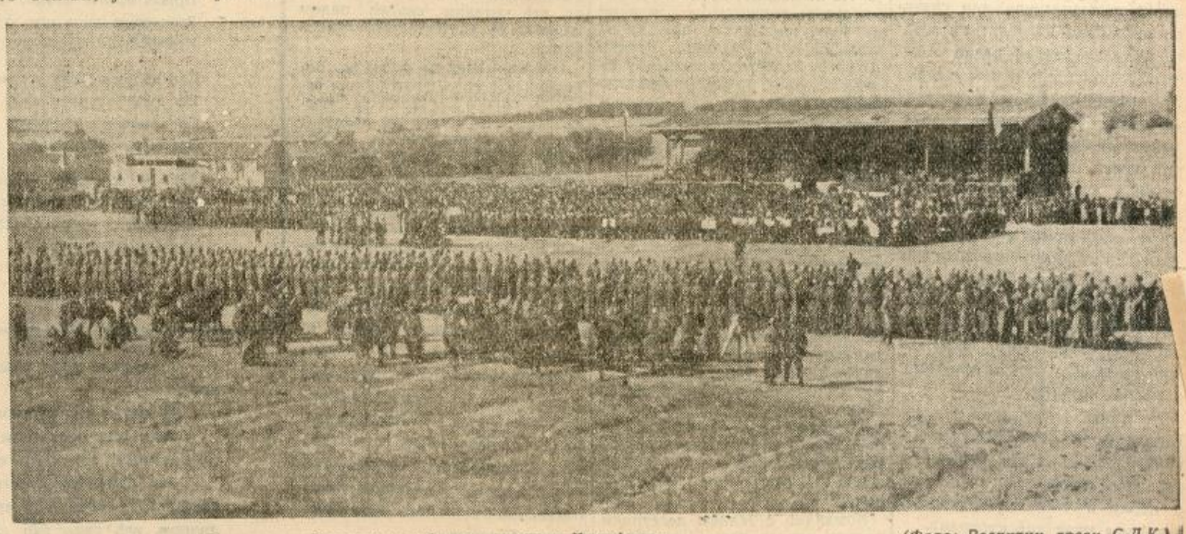

Други добровољачки батаљон на зборном месту у Крагујевцу

(Фото: Васпитни отсек С.Д.К.)

ЦАРСКИ ПУТ И СТРАНПУТИЦА

Ми смо хтели, после проласти државе да очувамо народ свој у миру, да би га сачували у животу и снази, без чега нема ни слободе ни величине. — Ми смо зато „издајници".

Нису тобож издајници они што су нас БЕСМИСЛЕНО увукли у страховиту и пустошну драму што је паклена мржња јеврејска и двадесетвековна њихова припрема спремила.

Нису тобож издајници они што су нам државу разбили изнутра и тако разбијену је бацили у рат преслабу морално и материјално.

Нису тобож издајници они што су својим сулудим саветима и делима припремили толике несреће српском народу.

Не, они тобож нису издајници. Они су „борци за народну слободу и народну величину".

Понављамо: прелазимо овде преко наше личне невоље, што смо то доживели и доживљујемо! Бескрајно је ситно и мало, према стихиским размерама наше народне несреће. Па то и не износимо да се потужимо ради себе, већ да покажемо као доказ ГУБЉЕЊЕ ВИДА И СЛЕПИЛА.

Знамо ми да народ као целина не говори тако и не мисли тако. То говоре они што су пред његовом несрећом криви, што су га овде и довели.

Али, да ми нисмо доживели то опште слепило, — зар би ико могао пред народом тако говорити, а да не буде сам бачен под блато срама и камен смрти.

Знамо ми да је народ у дубоким својим деловима и данас најприступачнији истини и да, кад је чује, одмах је и позна. И кроз сузе патње успева да види и врати се своме царском путу истине.

Али, толика и таква копрена лажи, која му је преко очију бачена, и таква је подмукла и заглушна лаж посејана око њега, да на жалост тешку, само тек после крвавих и пустошних искустава, које гвоздена и неумољива рука, као судбина, баца на његово тело и његова села и градове, успева да копрену поцепа и из густе мочваре лажи изиђе пред чисту божју истину.

О, народе наш, народе царског пута и орловских узлета, зар није боље и достојније тебе, видети свој пут далеко испред себе, — а не овако као што ти то немилосрдно приређују сваког дана одређени твоји синови, тек кад као слепац паднеш у саму несрећу?

Д. Љ.

Крагујевац поздравља добровољце

гради своју будућност мирним и трезвеним радом.

После одржаних говора претставници власти прешли су на трибину која је била искићена српским заставама, а затим је отпочео дефиле пред претставницима власти и пред неколико хиљада грађана. Дефиле је отпочео са маршем II батаљона, који је са заставом и музиком на челу промарширао испред трибине у савршеном војничком поретку и под пуном ратном спремом, поздрављен од стране претставника власти и народа. Иза добровољаца наступила је чета С Д С са својом музиком на челу, а после њих чета омладинаца националне службе и ученици и ученице свих средњих и стручних школа из Крагујевца, певајући националне песме нове Србије.

Објективни посматрачи ове велике националне манифестације, по ономе што су видели могу да понесу само најбоље утиске и веру у сретнију будућност Србије и српског народа. Пре овога рата имали смо прилике да гледамо разне појединачне или скупне манифестације, али ово што се одиграло у недељу у Крагујевцу превазилази, у позитивном смислу, све манифестације ове врсте, не само послератне, него и оне које смо имали и пре овога рата.

Можда је било манифестација које су биле веће по броју учесника и посматрача, али сигурно није било ни једне на којој се на овако видан начин показало јединство и конструктивни дух наше омладине. Омладина је овога пута показала стваралачку моћ српског народа на првом месту, савршеном организацијом и дисциплином, како она која је прошла под оружјем уз звуке војне музике, спремна да брани своју Отаџбину и сачува свој народ од народних непријатеља, тако и она која је са националним песмама на устима манифестовала своју вољу да допринесе свој прилог напретку и обнови Србије.

По подне истога дана концертирала је музика II батаљона у парку. Велики број грађана, а нарочито омладине, искупило се у парку и топ поздрављало наступање музичког програма.

Б. Борчић

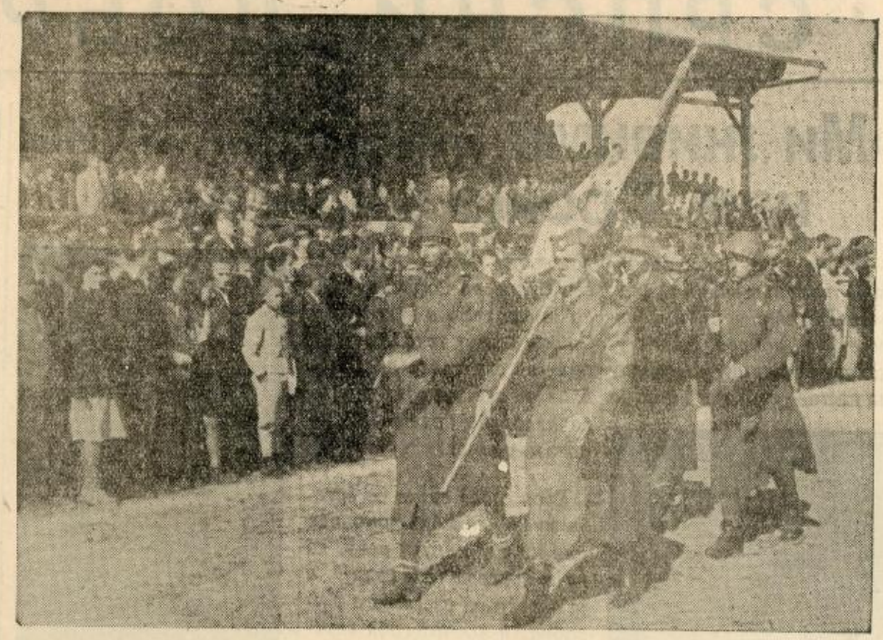

Застава II добровољачког батаљона у Крагујевцу

(Фото: Васпитни отсек С.Д.К.)

Борба код Љубичева

Пре кратког времена, на обронцима Рудника, добровољци Треће чете Првог батаљона водили су неравну борбу са четом одметника Николе Калабића. У овој борби једна добровољачка десетина разбила је преко две стотине противника.

Уочи поласка у акцију, десило се на телефону нешто необично. При покушају да се из Рудника, где је Трећа чета стационирала, добију Страгари, преко жице се чуло свирање митраљеских рафала...

Било је несумњиво да се догађа нешто. То су потврдили сутрадан ујутру сељаци-избеглице из Блазнаве. И други су извештаји говорили да се јака банда „шумских" креће од Страгара према Руднику. У истом правцу кренули смо око подне са четрдесет људи.

Врело сунце сушило је прашину по влажном лицу, а кроз копоран су продирале барице зноја. По најжешћој врућини, са командиром поручником Бардаком на челу, изнели смо заставу на највиши врх Рудника, Велики Штурац. У наставку акције, у колони по један и стрељачким стројем прелазили смо стрме планинске обронке, стално у опрезности да не будемо изненађени из неке дубодолине и засути изненадном ватром.

На заравни Паљевина—Тавани, са које се пружа поглед на Бело Поље и Чуку, идеалне положаје за одбрану, приступа се осигурању. Три десетине одлазе у заседе, митраљези се постављају на све стране и одједном, од наизглед безначајних жбунова, постају јежеви начичкани аутоматским оружјем. Негде у великој даљини, тако далеко да се ни место ни правац нису могли тачно утврдити, одјекнули су први меци. Само за тренутак, да би одмах завладао мир хладовитим пропланцима и донео одмор после заморног успињања уз планину...

Командир с једном десетином одлази серпентинама низ брдо, кроз местимично шумом обрасле падине, до села Љубичевци. Тамо се налази извор бистре, хладне воде. За сваког другог који је у заседи, следовање воде износи пуну чутуру. Умор, одмор у хладу и свежа вода, то су нераздвојни пратиоци добровољачке борбе.

Извидница на средини пута јавља о кретању људи по шуми. Удаљеност од осталих десетина износи пуна два километра и захтева много опрезности. Командир са тројицом другова прилази ближе. Са раздаљине од стотину метара, између стабала, примећује се већа група бандита. Један чобанин објашњава да су наредили сељацима да спреме јело. Сада се већ лепо примећују двојица, мало издвојени, као седе један према другом. Командиров доглед доноси одгонетку: бандити играју карте. Поред њих стоји пушкомитраљез... Нико не може да одоли и да не прекине први игру оних који се сада коцкају, не само у своје паре, већ читавим својим радом коцкају се са народном судбином...

Пада команда да се заузму положаји. На знак, први пушњи гађају коцкаре. Догледом се видело како карте лете по ваздуху. Жестока и непрекидна паљба једне десетине уноси забуну у двадесет пута јачим редовима противника. Покушаји да се приберу и одговоре, пропадају један за другим. Настаје јуриш, шумски се збуњивиј, остављају оружје, одело... Заједно са новим двема десетинама, командир у јуришу избија до противничког бивака. На све стране у нереду оружје и муниција. У једном ранцу пронађено је мноштво бројева у које су бандити стављали слику Драже Михаиловића. Ових брошева зачас је нестало међу добровољцима. Сутрадан су се у брошевима појавиле слике командира треће чете поручника Мијата Бардака.

В. От.

Сећање на мртве

— У спомен мојим палим друговима —

Скоро је то било... У минулом дану,
Пред вечитом тајном замрачених рака,
Ко последњи поздрав мукли плотун плану,
Хладна земља прими сен палих јунака.

Тешко небо свило своје тамне скуте,
Над увелим цвећем дрхти мирис кише.
Ко гробови мрачни, сви болови ћуте...
Нека стара жена вреле сузе брише.

Препокрите велом племените жртве,
Охладнела тела ледна страва бије.
Крвљу мојом струји сећање на мртве —
На крваве дане што их прошлост крије.

Под дрхтајем ветра ноћ лагано слази,
Замириса земља задахом дубине,
Мученик се вије по крвавој стази
Да га спржи пламен бола и горчине.

Тешко је то било. Две године дана
Завејаних судбом гнусног презрења,
Са невином крвљу из властитих рана,
Залевати стопе свога убеђења.

Презрели су сласти површног живота,
Ведра младост снагом веру им је дала,
А борба им беше вечита Голгота,
Неумитан закон светлих Идеала.

Волели су земљу што у болу грца
И народ што вечно пати се и мучи,
Испуњени надом и сузом што врца
Хтели су да песма место крви хучи.

Одбацише страсти што их живот нуди
Пљав вртлог блуди, греха и срамоте,
Раскинуше оков што спутава груди
И блеснуше сјајем духовне лепоте.

Сва надања њина у нама се крију
Из сплетова рана ничу венци славе,
Са поносом гледам на врх где се вију
Заставе победе, силне и крваве.

Било је то скоро... Мукли плотун плану,
Пред вечитом тајном витешке судбине
Другова, што крв им као суза кану
У свете путире бола и горчине...

Растко Станишић,
добровољац

Омладина мора тежити за пуноћом и богатством живота.

И отуда мора тежити да буде снажна.

Али, она неће бити снажна ако пође путем индивидуалистичке, већ само путем органске мисли.

Јер нема јој лепоте живота, ни пуноће његове, ни светлости његове, ако трчи непосредно за срећом својом личном, већ само ако пође неодољиво за срећом земље своје.

ШТА ЈЕ ТО ЕМГОТ

Благодати ослобођења

Одмах после искрцавања енглеских и америчких трупа на Сицилији, објављено је у Вашингтону и Лондону, да је састављена једна „Савезничка војничка влада за окупиране територије" (Елид Милитери Гувермент фор Окјупејшен Територи), са задатком спређивања привредних прилика у окупираним земљама. Она има да обухвата све нађене залихе, и да их стави окупационим трупама на расположење, с друге стране, да се стара за снабдевање становништва животним намирницама и другим потребама.

На чело ЕМГОТ-а (скраћеница из почетних слова) дошао је Енглез, лорд Рендел оф Род, у грађанству директор банкарске куће Морган Гринфилд, која је пак у тесној ве- са америчком банкарском кућом Морган. Лорд Рендел оф Род припада и управном одбору велике енглеске трговачке куће са вештачком свилом Куртолд. Један од његових утицајних сарадника јесте капетан Бенсон, у грађанству директор Лојд — банке и банкарске куће Меркс и Спенсер.

И друга важна места заузета су од људи, који припадају енглеским и америчким финансиским трустовима. Да је цело вођство у рукама Сједињених Америчких држава, долази до израза, пошто је ЕМГОТ потчињен директно генералу Ајзенхауеру.

Утврђивање једног принудног курса лире, са паритетом од 400 лира за 1 фунту стерлинга или 100 лира за 1 долар, наишло је у Лондону на оштру критику, и изазвало дебату у Доњем дому.

Финанцијел Њус утврдио је у једном допису са Сицилије, да је „прекомерна девалвација лире, утицала у погледу цена двојако: материјално, тиме што је подигла куповну моћ окупационих трупа, и психолошки, што је донела разочарење код широких маса, која је тражила излаза у повећању цена, не могавши тиме да спречи распродају по радњама."

На крају свога извештаја, **Финанцијел Њус"** каже, да је ово утврђивање принудног курса дело Сједињених Америчких Држава, без саветовања са енглеским министром финансија, који је овим потпуно игнорисан.

И енглески часопис **Трибјун** писао је, да амерички пословни свет показује велику пажњу за италијанско тржиште. Да би своје интересе спровела у дело, створила се једна група америчких индустријалаца, која води одговарајуће преговоре са меродавним местима у Вашингтону. Претходни резултат је, именовање Американца Балдвина за „директора за привредне операције у Италији". Новостворени положај је под протекцијом Кордела Хала, чије су везе са великим капиталом довољно познате.

Далеко жучнија била је критика енглеског левичарског часописа **Њу Лидер**, који је навео да империјалисти и Лондону и у Вашингтону сасвим отворено теже за светском хегемонијом. Енглеска и Сједињене Америчке Државе залажу се најбезобзирније за интересе свемоћног светског капитала.

„Нова антисоцијалистичка, реакционарна „Света алијанса" у стварању је. Полазна тачка била јој је ЕМГОТ. Чим остали делови Европе буду „ослобођени" (наводнице су стављене од „Њу Лидера"), доћи ће до власти сви слични конзервативни режими, као послушне слуге Уолстрита и лондонског Сити-а. Рат под лозинком „фашизам против демократије" припада прошлости. Данас смо сведоци рата између цилиндера и берзанских ајкула против мрких кошуља, златног важења против кукастог крста."

У истом смислу писао је и енглески часопис **Кавелкејд:** „Изгледа да ЕМГОТ постоји само зато, да би обезбедио савезничке капиталистичке интересе у освојеним областима. Велики капитал продире под заставом и паролом „ослобођење Европе", ма да иза тога стоји нешто друго, него патриотски и хуманитарни разлози.

Док војници умиру, сабирају банкари своје профите. Док лондонски Сити приликом освајања зарађује, улажу мали народи жучне протесте против даљег распростирања ЕМГОТА."

Продирање британских и америчких привредних интереса погађа тешко окупиране области. У Уајтхолу званично се одричу анексионистичких намера, али мали народи нису још заборавили на прошли светски рат, када су савезници такође водили борбу, „за слободу малих народа и за цивилизацију". Приликом закључења мира дошло се до открића, да се британска империја наново повећала за готово један милион квадратних миља.

Да би ову јавну критику у Енглеској, са којом се слаже један велики део енглеске јавности, умирила, претворен је ЕМГОТ у МАЛТ (Милитари Администрејшн фор Либерејтет Територи), тако да је из „владе" створен израз „управа", и од „окупираних" постале су „ослобођене" територије. Тиме се без сумње водило рачуна и о психолошким моментима према италијанском становништву.

Да ли ће ЕМГОТ своје намере и методе, исто тако променити као и своје име, постоји сумња не само у Енглеској, већ и у другом свету.

У сваком случају, узето је у свима европским земљама к знању, све што је до сад познато о ЕМГОТУ, као и о намерама тих „ослободилаца Европе".

С.

ПОСЕТА ПРЕДСЕДНИКА ВЛАДЕ БОЛНИЦИ БЕОГРАДСКЕ ТРГОВАЧКЕ ОМЛАДИНЕ

Претседник Владе генерал Милан Недић, у пратњи државног секретара Цветана Ђорђевића и шефа кабинета Милоша Масаловића, посетио је болницу Београдске трговачке омладине. Претседника Недића дочекао је и поздравио претседник Београдске трговачке омладине Никола Беловић са функционерима Српске заједнице рада.

Претседник Недић обишао је болесничке одаје и задржао се у срдачном разговору са сваким болесником појединачно, нарочито са неколико својих земљака земљорадника на које је овде наишао.

Затим је Претседник Недић разговарао са особљем болнице и обишао остале болничке просторије, интересујући се нарочито за економске и исхранбене прилике у болници.

Најзад се Претседник Недић задржао у разговору са претседником Београдске трговачке омладине и управником болнице, изразивши своје задовољство уређењем и радом болнице. Претседник Београдске трговачке омладине Беловић захвалио се Претседнику Недићу на посети и подвукао да је необично срећан што Србија има великог сина као што је првобораац генерал Милан Недић.

Свима болесницима пољељек је затим поклон Претседника генерала Недића, који се састојао у сувом и свежем воћу и цигаретама.

Генерал Недић обилази болеснике

(Фото: Држ. пропаганда)

ОБЕЗБЕДИМО ИСХРАНУ ЗА ИДУЋУ ГОДИНУ

Захваљујући ПЛАНУ О ПЛАНСКОЈ ПОЉОПРИВРЕДНОЈ ПРОИЗВОДЊИ за 1942—1943 годину, као и одзиву нашег народа на његовом производњу у дело, успели смо ове године да обезбедимо исхрану за престојећу зиму. Али, потребно је да одмах приномемо на посао да би смо обезбедили исхрану и за идућу годину, која ће такође зависити једино од плодова наше земље и нашег рада.

Новим Планом о планској пољопривредној производњи за 1943—1944 годину предвиђено је све оно што је неопходно да би се успех постигао, користећи се досад стеченим искуствима и стварним могућностима. План је потписао Претседник Владе генерал Милан Недић и усвојен је од стране Савета за планску пољопривредну производњу.

Обрадити сваку стопу земље

Начело овог плана је исто као и прошлогодишње: обрадити сваку стопу земље. У том циљу Наредба о планској пољопривредној производњи ставља у дужност свима власницима земље по селима, варошима и градовима да у 1943 односно 1944 години обраде или дају у закуп или у део сву своју пољопривредну површину способну за обраду, у колико њихово право располагања није ограничено законом или уговором. Ова обавеза важи и за закупце и за сва остала лица која су уговором себи прибавила право искоришћавања туђе земље. Под власником, односно корисником површина подобних за пољопривредну производњу подразумеју се не само приватна него и јавноправна лица.

Сваки власник, односно корисник површина подобних за пољопривредну производњу дужан је, за јесењу сетву, најдаље до 30 октобра ов. г. да извести надлежну општинску управу да ли ће дотичне површине сам обрадити или дати под закуп или у део. У колико сам не обрађује, мора најкасније до 30 о. м. да изда другоме у обраду и да о томе писмено извести општинску управу. За пролетње усеве мора најдаље до 1 фебруара идуће године известити општинску управу да ће сам сејати, или да је другом издао.

Све сеоске, варошке, градске и црквене општине, манастирска и задужбинска имања дужна су такође сву своју обрадиву земљу обрадити или дати другоме у обраду.

Сваки власник, односно корисник пољопривредних имања дужан је сејати и гајити на одређеним површинама своја имања одређене културе које су прописане Планом о пољопривредној производњи. Распоред површина за поједине културе вршиће за то одређени органи. Све културе планске пољопривредне производње биће под заштитом Српске државне страже, а сеоски пољски чувари под надзором органа Српске државне страже.

У циљу благовремене обраде свих обрадивих површина земље у свима општинама образоваће се радне јединице — мобе људске и сточне радне снаге. Имања инокосних а сиромашних пољопривредника чији су власници погинули, заробљени или се налазе у служби Српског добровољачког корпуса општина ће обрадити мобом или најмом.

Пшеница

У пољопривредној производњи за исхрану становништва најважније место заузимају житарице. Да би идући принос житарица обезбедио потребне количине, на основу Плана мора се пшенице у економској 1943--1944 години обавезно засејати и гајити на површини од најмање 350.000 хектара.

Семе пшенице за сетву мора обавезно да се пречисти на тријеру и да се запраши једним од средстава за запрашивање ради дезинфекција и предохране од болести. Сетва пшенице у јесен мора да се изврши најдаље до краја новембра ове године, а у пролеће најдаље до 15 марта идуће године.

Кукуруз

У пролеће идуће године мора се засејати и гајити кукуруз на површини од најмање 820.000 хектара. Ради обезбеђења и повећања приноса кукуруза земљорадници морају извршити ове јесени или у почетку зиме дубоко орање и ђубрење свих површина на којима ће се кукуруз сејати. Терески пољопривредни органи имају да настоје свима средствима како би сетва у пролеће идуће године била обављена што раније, јер раније посејани кукуруз лакше подноси сушу и даје већи принос од касно посејаног.

На свима њивама где се буде сејао кукуруз има да се сеје и пасуљ. У њивама са богатом земљом и хранивим материјама сејаће се поред пасуља бундеве и дуле. Свака њива засејана кукурузом мора добро да се обради, о чему ће водити рачуна како реонске старешине, тако и претседници општина, реонски економи и сви други органи одређени за надзор спровођења планске пољопривредне производње.

Јечам

Јечам, што озими што пролетњи, има обавезно да се посеје и гаји на површини од 40.0000 хектара. Од ове површине има да се засеје 4.000 хектара пивског јечма. Пиваре ће контрахирати сетву и откуп пивског јечма са произвођачима непосредно или преко задружних савеза, односно земљорадничких задруга, а потребну количину семена за сетву примиће произвођачи од пивара. У уговору има се предвидети да пиваре обавезно уступају произвођачима јечма пивску дибру-требер, као и да исплата предатог јечма може бити и у натури, односно у замену за друго жито.

Земљиште за сетву пивског јечма одредиће произвођачи у договору са претставником пиваре. Док претставник пиваре не прегледа и не изабере земљиште, не може се сејати пивски јечам, нити ће се издати семе.

Ражи мора бити засејано 25.000 хектара. Семе морају обезбедити сами земљорадници. Њој се мора пружити потребна нега, а по упутствима стручних теренских органа.

Што у јесен ове године, што у пролеће идуће године има се засејати овсом површина од 70.000 хектара. За семе се морају побринути сами земљорадници.

На територији Србије има се засејати хељдом, наполицом, крупником и просом површина од 10.000 хектара. Распоред ових усева извршиће се на оне округе и срезове где су они и до сада гајени.

Сетва пшенице је почела

Сетва озиме пшенице је отпочела. Пошто се код нас највеће површине засејавају озимом пшеницом, она је главни производ земље који има да нам обезбеди исхрану у идућој години и њој морамо посветити највећу пажњу.

Прошле године наш земљорадник одазвао се до крајњих граница могућности апелу да засеје сваку стопу земље. Захваљујући том одзиву и повољним временским приликама за успех пшенице, овогодишња жетва обезбедила нам је исхрану. Но, пред нама стоји идућа година, у којој ће, ма како се прилике развијале, наша исхрана опет зависити од приноса наше земље. Због тога у овом тренутку земљорадник мора опет да легне на посао да би обезбедио сетву и усев, а тиме и будућу жетву.

ПРИПРЕМА СЕМЕНА

Један од врло важних предуслова за успех приноса је сетва. Од тога како је сетва обављена зависиће будућа жетва.

Први посао при том има да буде избор и припрема семена. Помоћу тријера и селектора семе треба најпре очистити и сортирати, а затим извршити испитивање клијавости, која мора бити најмање 90%. Онда треба набавити сретства за дезинфекцију семена. За то су добри разни препарати који се налазе у продаји, а може се извршити и на тај начин што се семе остави 10 минута у раствору 1% плавог камена.

У погледу времена сетве озиму пшеницу не треба сејати ни сувише рано, ни сувише доцкан. Услед претерано ране сетве, нарочито ако је време још топло, може се десити да усев до зимских мразева порасте, што би било од велике штете. А услед задоцнеле сетве прети опасност да се усев до мразева не укорени и не убокори колико је потребно.

Код нас је најповољније време сетве озиме пшенице у месецу октобру и првој половини новембра.

НАЧИН СЕТВЕ

Услед наше већином примитивне обраде земље најраспрострањенији начин сетве је т. зв. сетва омашке. Тај начин је нашим пољопривредницима врло добро познат. Међутим, сетва омашке руком има великих недостатака. Семе се распоређује неравномерно, услед чега настаје неравномерно клијање и ницање. Поред тога овај начин сетве захтева највећу количину семена, од 30 до 50% више него ли при сетви на редове. Ако се сетва омашке врши сејалицама на сачму задржава углавном исте мане, само се семе нешто равномерније распоређује и изврши се извесна уштеда у семену.

У целом свету највише се примењује у пракси сетва на редове врстачним сејалицама, у размаку од 13 до 15 сантиметара. Овај начин је далеко бољи од сетве омашке, али ипак му је мана што се семе такође распоређује по површини неравномерно. Међутим, постизава се иста дубина, а уштеда у количини семена креће се за 20 до 50%.

Принос пшенице може да се повећа за 2 до 5 товара по хектару применом сетве на густе редове са размаком од 6 и по до 7 и по сантиметара. Да би се извршио овакав начин сетве потребне су нарочите сејалице.

Обичне сеснице могу се користити за сетву у унакрсне редове, која се обавља обичним врстачним сејалицама тако да се једна половина семена сеје у једном правцу, а друга у унакрсном правцу. Овим начином повећава се такође принос за 2 до 4 товара по хектару, али свака површина мора да се сеје два пута.

СЕЈАЊЕ НА КУЋИЦЕ

Неки наши стручњаци, на првом месту Коста Поповић, препоручају сетву пшенице на кућице. У пракси показало се да се овим начином сејања добија нешто већи принос. Међутим, овако посејани усев захтева прашење. По мишљењу проф. Вл. Ђорђевића, гајење пшенице на кућице на мањим газдинствима које обилују са довољно радне снаге свакако се исплаћује. Поред тога прашење усева повољно утиче на сузбијање коровских биљака, а пшеница равномерније сазрева. За сејање на кућице постоје нарочите сејалице које је конструисао Коста Поповић.

Постоје најзад још начини сетве пшенице у бразде и на банкове. Првим начином у сувим и хладним крајевима без снега обезбеђује се усеву потребна влага да би се заштитио од хладноће, а други начин примењује се на сувише подводним земљиштима, где иначе услед велике количине воде пшеница не би могла да успева.

КОЛИЧИНА СЕМЕНА

Просечна количина семена потребна за засејавање једног хектара земљишта износи код нас од 120 до 150 кгр.

Међутим, та количина варира према разним условима самог семена, земљишта и климатских прилика. Ако је семе боље каквоће иде мања количина. На бољим земљиштима обрађеним добро и благовремено постиже се такође уштеда у семену. У случају позне сетве потребна је већа количина семена због опасности од хладноће, која може да уништи знатан део усева. Најзад, као што смо поменули при сетви на редове иде мање семена него ли при сетви омашке.

Најподеснијом дубином на коју треба сејати озиму пшеницу сматра се око 4 сантиметра. Међутим, на лакшим земљиштима може се повећати на 5 до 6 сантиметара.

Одмах по завршеној сетви њиву треба подрљати, да би се семе покрило.

ЂУБРЕЊЕ ПШЕНИЦЕ

Врло повољно за ђубрење пшенице и за постизање већег приноса је стајско ђубре. Пшеница на добро пођубреној њиви може да донесе 3 до 4 товара више приноса по хектару.

Ђубрење стајским ђубретом боље је ако се изврши под претходни усев, нарочито на сувим или претерано влажним земљиштима. Ако пшеница долази у плодореду иза махуница, не треба вршити ђубрење непосредно. Напротив, ако се пшеница таји на земљиштима слабе плодности, непосредно ђубрење стајским ђубретом је умесно.

За време узраста врло је корисна примена прихрањивања, за које се употребљавају разне врсте ђубрива, као згорело стајско ђубре, компост и вештачка ђубрива. Прихрањивање се врши 3 до 4 пута, од јесени па до класања. Извесни стручњаци препоручују да се прво прихрањивање изврши у јесен, друго рано у пролеће, треће пред дрљање пшенице, а четврто у време пораста стабљике.

Прихрањивањем озиме пшенице може се повећати принос од 200 до 400 кгр. по хектару.

Код нас се озима пшеница у најчешћим случајевима сеје после кукуруза. Међутим, ако пшеница долази после позних сорти кукуруза то може утицати врло неповољно, јер изазива задоцњење у обради земљишта и сетви.

КОМУНИЗАМ НАЈКОБНИЈА ЗАБЛУДА ЉУДСКЕ ПОВЕСТИ

(Наставак са 2-ге стране)

згрожени су страховитом суровошћу, примитивношћу, грубошћу, пустоши енглеске народне поезије. Осетио сам то непосредно и сам. У 9 великих томова Цајлдове збирке балада, нема ниједне једине од ранга неке осредње песме Вукове збирке. Од наших бољих и најбољих ни трага. То као симптом, али карактеристичан и значајан.

У Америци село и сељаштво као такво и није ни постојало нити постоји. Систем фармера, то је велики посед са најамним сељачким радништвом које је у ствари произашло из црначких робова, допуњавано кинеским и јапанским најамним радништвом по принципу што јефтиније радне снаге са што већим профитом. Битно се то ни сада није изменило, сем што та земља колевка расног ропства и безграничног профита покушава да изиграва арбитра у борби против расизма и за већу социјалну правду, које би као и Енглеска могла бар привидно прво да спроведе у својим сопственим границама да би маскирала своје урбанистичко индустријско-капиталистичко империјалистичке колонијалне прохтеве.

Природно је да се те три велике силе нашле заједно и у свом заједничком антагонизму против села и сељаштва, које им је потребно само ради пролетаризације, која би им лиферовала што јефтиније радно робље. И природно је, — да останемо при паралели старог грчког и римског света, особито римске империје и навале комунистичког хришћанства са Истока и Азије — и садашњи комунистички покрет прети да се стави у службу капиталистичком империјализму да би на његовом распаду некад профитирао, али пре свега у његовој служби одрекао се свих својих и принципа и праксе како то сад убрзаним темпом чини бољшевизам.

И као што је првобитни азиски хришћански комунизам пропао да би се створило западноевропско хришћанство, које је из старог света пресадило и преузело све позитивне вредности политичке, државне, социјалне и културне, да би се из њега развила западно-европска култура са породицом као основом, тако ће то бити и у садашњем процесу, као што је јасно сваком ко је способан да из једне више историске, социјалне и филозофске перспективе посматра ток светских догађаја. Комунистичка заблуда и данас је већ на умору и уступа место бољим и људској култури адекватнијим системима.

Крваво унакажен комунизам је бољшевизам

Друго је и горчије питање, да ли је све то било и потребно и неизбежно данашњем човечанству. Ми мислимо да није. Али остаје факат, да је то стало руски народ на око 40 милиона крвавих жртава, да би се после 20 година вратио тобож цркви, коју 20 година прогонио, војничким традицијама којих се одрицао, поседу и породици, коју је негирао.

Заблуда је упорнија од истине. Од једне заблуде у овом трагичном процесу свет као да не жели да се ослободи, од заблуде да комунизам може бити националан, да може постати пријатељ села и сељаштва. Обоје је апсолутно искључено. Од самих својих почетака па кроз све своје облике у историји до сад комунизам је био интернационалан, а националан или чак и антинационалан, јер је то у самом основном бићу свом.

Исто тако он је од самих почетака и у свима временима и облицима био против села и сељаштва, против породице и поседа, увек и свагда, од Платона до Маркса и Љењина. Ако он напусти те своје основне битне црте, он престаје бити комунизам и постаје социјализам на националној основи, национални социјализам, дакле баш оно против чега се он најбесомучније бори и радије ступа у службу светском капитализму да се ослободи своје заблуде.

Још мање се нека еволуција на боље може очекивати од светског капитализма и плутократије. Чак и за најблаже социјалне реформе она се не показује ни вољна ни способна ни у Енглеској ни у Америци. А у државотворном погледу долази са већ давно преживелим и престарелим плановима о уређењу Европе и Света, који значе не неко ново уређење, него враћање у стари хаос, који је довео и до прошлог и садашњег рата и који би, ако би се остварио на несрећу, значио само стварање услова за нов светски пожар. То је сада већ више него јасно и најобичнијем човеку са улице.

За наш народ, за остале мале народе Европе, као и за све словенске народе, комунистички експеримент имао је и то кобно искуство, да их је одвојио од њихових природних и судбинских културних, социјалних, привредних и политичких веза са блиским суседима, од једино здраве и оправдане политике заједничке линије словенских народа са немачким, линије праве европске политике, која би једном за свагда заштитила овај континент, који је био и остао колевка целе светске културе, да не падне на ниво колоније или у најбољем случају доминиона за експлоатацију од англо-америчког капитализма.

Једино враћањем и чврстим везивањем за ту политичку линију може доћи не само до одбране Европе него и до њене истинске обнове и до стварне заштите свих малих народа на Истоку и Југоистоку овог напаћеног континента, који је заслужио бољу судбину него што му спрема спендреловско-ставрогиновска конференција у Москви.

Др М. Стефановић

Спесдрел је један од главних јунака Хакслијевог романа *Контрапункт живота*, интелектуалац, злочинац, убица, који са Илицом комунистом убија Веблија, у коме је Хаксли карикирао Мослија, вођу енглеских фашиста. — Ставрогин је главни јунак Достојевских Демона *(Зли дуси, Бјеси)*, духовни отац Љењина и бољшевика.

ВЕЛИКИ УСПЕХ ЗИМСКЕ ПОМОЋИ

На последњој пленарној седници Централног и Месног одбора Зимске помоћи изнети су велики резултати које је Зимска помоћ успела да постигне у прошлој години. Прикупљањем прилога у Београду и целој Србији отпочело се 1 октобра прошле године, а завршило се у марту ове године. Месни одбор у Београду прикупио је 15.596.000 динара, а поред тога Централни одбор ставио му је на расположење суму од 18.500.000 динара тако да је београдски Месни одбор располагао укупном сумом од 34 милиона динара.

Београдски Месни одбор утрошио је ту суму за набавку дечијих одела, ципела, разних тканина, џемпера, сапуна, дугмади, огревног дрвета за сиротињу, за ђачке сиротињске кухиње, за лекове по рецептима, за новчану потпору најсиромашнијим београдским породицама. Поред тога издате су извесне суме Одбору за прихват заробљеника за даваоце крви при Дечијој универзитетској клиници, за издржавање дечијих болница Црвеног крста, за помоћ основних школа о Св Сави, затим дому деце заштите, Женском радничком склоништу, Дечјем дому св. Андреје итд.

Окружни одбори постигли су такође лепе успехе. У Београдском округу прикупљено је у новцу намиринама, огреву, одећи и обући око 6 и по милиона динара. Највише је скупио одбор у Крушевцу, у укупној вредности преко 9 милиона динара. Остали окрузи такође су лепо одазвали.

Захваљујући одзиву нарочито у прилозима животних намирница, одећи и обући Зимска помоћ упутила је нашим заробљеницима у Немачкој преко 10 хиљада пакета, поред тога што је помогла хиљадама сиромашних породица у земљи.

На последњој пленарној седници изабран је Централни и Месни одбор. У састав Централног одбора улазе као почасни председник Претседник Владе генерал Милан Недић, а као претседник управник града Београда, шеф Српске државне стражe и претседник Београдске општине Драг. Јовановић. Потпретседници су епископ нишки Јован, министар на расположењу др. Јован Мијушковић и индустријалац др Фердинанд Грамберг.

Нове грађевинске школе

Решењем Министра просвете отвара се ове године нова мешовита грађанска школа на Убу и мешовита грађанска школа занатско-индустриског правца у Сопоту. За ову годину извршиће се упис ученика у први разред, а остали разреди отвараће се ступно наредних школских година.

Виђење

Гранчица босиљка
У плавој кристалној здели
Процветала је и мирише
Балзамично, суморно.
Баш тако и приличи данас:
Јер данас је Крстовдан —
И небо је чисто, чисто и сјајно,
И у његовом тиркизном плавет-
нилу

Плови још тихо и утварно
Крњи сребрни диск месеца,
Ма да сунце још стоји високо.

Један давнашњи Крстовдан био
је исто такав:
Ведар, азуран, благ
И напојен мирисом босиљка
И блаженим летњим сањарењем...

Мајка ми даде
Један једар љилибараст грозд
И комадић посне погаче
Језгровитог пшеничног куса,
И рече, како с тим пленом
Поново похитах вратима:
„Пази да се вратиш на време,
Сад се већ раније смркава...“

Али сунце је сјало још жарко
И његови злаћани скутови
Још су се широко
Распростирали по граду.
Пошао сам дугом прашњавом
улицом,
Под клонулим ал још зеленим
Старим багрењем
(Које је понегде, можда,
Већ и по други пут процветавало).

Доле, на реци, другари
Играли су се весело
Око мостића и шлепова;
Понеки су се и купали,
Скачући с чамца у воду —
Као да Свети Илија
Није већ одавно прогрмео
Са својим огњеним колима
И берићетним олујнама...

Преко, над високом, стрмом
Другом обалом блештао је
Танани дрворед
У црвенкастом злату сунца
И небо је светлело
Водено плаво и провидно —
Као да тај блажени дан
Продужено позно лето
Нису имали никад
„а ишчезну, да гасну.

Тодор Манојловић

Неизговорено посмртно слово Лази К. Лазаревићу

Када је 1890 године умро у Београду, после дуге болести, приповедач Лаза К. Лазаревић, с њим се опростио пред црквом св. Марка др. Владан Ђорђевић, познати државник и тадашњи уредник литерарног часописа *Отаџбина*, док је на гробљу говорио Јован Ђурић, апотекар, у име Апотекарског друштва.

Међутим, пред црквом св. Марка требало је да изговори „опроштајну реч“ још један лекар, колега покојников, др. Милан Јовановић-Морски, познати писац путописних књига „Тамо амо по истоку“ и „Горе доле по Напуљу“.

Бол Јовановићев за Лазом био је велики. Губио је можда највећег свог пријатеља, иначе још и земљака, шапчанина. И није онда чудо што су сузе загушиле Јовановића над одром другога, тако да није могао ни реч проговорити.

Момент је био врло тежак и за све присутне од којих су многи заплакали поново гледајући немоћног Јовановића. И „Опроштајна реч“ не би изговорена...

Касније је ову „Опроштајну реч“ Јовановић штампао у *Отаџбини* коју је уређивао поред др. Владана Ђорђевића. Била је заиста написана ванредно, тако да су је библиографи Јовановићеви уврстили у његова дела прогласивши је за „краћу“.

Како је Лаза Костић постао члан Учене друштва

Српско Учено друштво, претеча Српске краљевске академије која је постала 1886, на место Ученог друштва, бирало је 1881 за свога члана књижевника др. Лазу Костића.

На седници од 5 новембра, чланови Ученог друштва Јован Бошковић, и Алимпије Васиљевић, професори Велике школе, предложе за пријем у друштво Лазу Костића.

Милан Кујунџић-Абердар, песник, филозоф и доцнији Министар просвете стави примедбу „да је радња Костићева већином из области уметничке, те би по закону било да њега предложи одбор уметнички“.

Алимпије Васиљевић се нервира и неколико пута упада у реч Кујунџићу. Кујунџић такође испада из такта. Изјављује да ће говорити и даље и протестоваће против гажења закона.

Потсмешљивим тоном Алимпије Васиљевић добаци:

— Шта, шта: „протестујем, протестујем“...

Настаде галама. Речи увредљиве полетеше са обе стране. Алимпије Васиљевић чак зграби столицу да се „учено“ обрачуна са Кујунџићем. Присутни их једва умире. Не решивши ништа на овом састанку, чланови се у ћавом расположењу разиђоше кући.

Тек 21 новембра кад су се духови стишали у Ученом друштву, „при пуном броју чланова“, прође кандидатура Лазе Костића.

ЈОВАН РАЈИЋ О ПРВОЈ СРПСКОЈ ГИМНАЗИЈИ

За прву српску гимназију сматра се она која је под управом Емануила Козачичког отпочела рад 1733 године.

Та гимназија испрва је имала свега 14 ђака: 3 ђакона који су учили граматику и 11 монаха, од којих су неки били такозвани „азбучници“. Неки од њих били су зрели људи од 20 до 40 година. Један од тих ученика био је доцније чувени историчар и књижевник Јован Рајић, који ево како описује рад у школи:

„Са дивним успехом наставници почеше предавати изредно настављање латинске граматике. И за неколико година толико су успели, да је латинска наука приведена била и до саме реторике, којој је професором и свију школа префектом био г. Манојло (Козачински). И тако стараљем и најтежим трудом би јуност доведена и до двери философије“.

У тој првој гимназији латинско наставно градиво било је овако распоређено: I разред „Аналогија“; II разред „Инфими“; III разред „Граматика“; IV разред „Синтакса“; V разред „Поетика“ и VI разред „Реторика“.

„ЗА КЊИЖЕВНЕ ЗАСЛУГЕ УЧИЊЕНЕ СРПСТВУ...“

Увек су књижевници таворили, натезали крај с крајем. Ретко је кога та „горка чаша“ мимоишла. А још ређе се држава сећала да би требало помоћи те своје обдарене синове који су аргатовали на културном пољу под тешким условима.

Један од тих ређих случајева десио се 1892 године, када је Српска народна скупштина, на 44 свом састанку, аклимацијом донела одлуку да се двојици српских књижевника Јовану Јовановићу-Змају и Љубомиру П. Ненадовићу исплаћује из државне благајне годишње по 400 динара. Одлука скупштине била је мотивисана овако: *„За књижевне заслуге учињене Српству“.*

ШАРЛ ГУНО

50-годишњица смрти

Шарл Гуно, популарни француски композитор, рођен је у Паризу 1818, а умро је такође у Паризу 1893 године. Маика Шарла Гуноа била је одлична пијанисткиња и она је своме сину дала прве и основне појмове из музике. Затим је Гуно студирао контрапункт и радио практичне вежбе из компоновања на конзерваторијуму у Паризу. У својој 21 години он *добија прву велику награду Рима* за једно своје музичко дело

Млади Гуно је провео три године у Риму, где је по својим интимним духовним наклоностима посветио пажњу црквеној талијанској музици. Нарочито је обратно најозбиљнију пажњу студирању музичких дела великог талијанског композитора црквених дела, Палестрине, што је касније и у његовом животу и у његовом уметничком раду оставило дубоки траг.

После боравка у Риму Гуно се враћа у Париз, где прима службу оргуљаша у једној цркви. У исто време похађао је и часове теологије као ванредан слушалац свештеничког семинара и мало је требало па да и он уђе у свештенички ред.

У то доба као да се у души младог композитора водила борба за смирени духовни живот и црквену музику или за световну уметничку каријеру преко позоришних успеха и оперске музике. Гуно је под утицајем свога лирског талента а исто тако и под утицајем дела Роберта Шумана и Хектора Берлиоза ипак пришао и позоришту створивши већи број оперских дела, али не напуштајући рад на компоновању црквене музике. Тако је он поред оперских дела створио већи број црквених музичких дела који се састоји из миса, реквијема и ораторијума. Исто тако писао је и симфониску музику. Много је интересантније за Гуноа и за то његово доба у француској музици, што је он компоновао и соло песме са пратњом клавира.

Шарл Гуно ипак је највише значајан по своме оперском раду, иако су се од његових десетак опера одржале и данас на репертоару светских опера свега две: *Фауст* и *Ромео и Јулија*. Гуно је, иако донекле и сам васпитан уметнички у духу *велике француске опере* (херојске опере), коју су поставили основе у Француској Талијани Керубини и Спонтини, а дали јој завршну фазу и највећу моћу Обер, Халеви и Мајербер, устао против тог ладног и намештеног оперског стила који је залуђивао и заводио француску оперску публику почевши од Наполеонових ратова па све до после Рестаурације и револуције из 1848 год.

ШАРЛ ГУНО

(Цртеж: Н. Бешевић)

Површност помпезност, патетика и лаж тога оперског стила никако нису могли бити блиски једној Гуноу који је био веома наклоњен цркви и религији, а који је у исто време већ био добро захваћен књижевним романтичним идејама ,а и сам је по својој природи био врло осећајан романтик.

Берлиоз који је био такође романтик, али не смирене, већ врло јаке и експанзивне природе, утицао је на Гуноа и лично, указујући му и на оперске садржаје, које треба да обрађује. Тако су и постале Гунове најбоље опере *Фауст* и *Ромео и Јулија*.

Гуно је, дакле, био међу првим француским композиторима у другој половини деветнаестог века који се заложио и као човек и као уметник за препород и обнову француског оперског стила, који је у првој половини истог тога века био упућен једним потпуно погрешним и немогућим правцем, и који уопште није имао у себи никаквих правих позитивних драмских и музичких елемената, иако се у многоме ослањао на народну прошлост и био преко народних маса на позорници намењен масама у публици.

Та такозвана историјска, херојска или велика француска опера морала је имати врло кратак век, јер је она у ствари била само једна уметничко-музичка пролазност, једна музичка мода. Сам Наполеон Бонапарта је штитио Спонтинија и обожавао његове опере овога стила. Али падом Наполеоновим падоше и Спонтини и његове опере, а за њим редом сви који пођоше тим правцем.

Карактеристични су брзи успеси и брзи падови и других оперских композитора овог правца као што су били: Керубини, Обер, Халеви, Мајербер, па и Росини, чија опера *Вилјем Тел* спада у ову врсту опера.

Творац *Фауста*, Гуно успео је да у својим оперским делима оствари тип опере средњег карактера, ни трагедију, ни комедију, већ оперу која ће у себи садржати све животне елементе који се крећу од највећих патњи и болова до среће и радости. Све то донекле прекривано велом тајанствености и религиозне мистике и јако натопљено великом дозом романтизма.

Иако се у Гуновим операма и даље донекле осећао утицај стила великих француских опера, он је ипак успео да својим осећајним и јасним мелодијама, јасношћу свога стила и чистотом свога лирског талента изврши важан препород француске опере и укаже пут новим генерацијама куда треба да иду.

Најбоља Гунова опера *Фауст* рађена по чувеном Гетеовом драмском делу, носи у себи све најглавније особине његове оперске музике. То дело и данас се добро држи на савременим оперским сценама, иако оно својом музиком није продоло у философске дубине Гетеовог спева. У томе делу је више остварен добар тип француске романтичне опере чија је садржина узета из једног књижевног дела које у себи носи сасвим друге музичко-драмске могућности и философске дубине.

Л.

ПОЗОРИШТЕ • ФИЛМ

„ДУКАТ НА ГЛАВУ"

на сцени Србозара

У „Летопису" Матице српске из 1902 године изашла је први пут, и данас мало позната приповетка Јанка Веселиновића, „Чила-Гаврилова тајна". Са врло много драмских елемената у себи, ова стварчица је морала привучи пажњу искусног познаваоца сцене г. Јосипа Кулунџића. Разрадом њених, чисто политичких, проблема и још неких, исто тако узетих из приповедака Јанка Веселиновића, овај нам је писац пружио драматизацију под називом „Дукат на главу".

Угледна сеоска задруга Срећка Србиновића стоји пред деобом. Политика узима толики замах, да се скоро цело село узајамно завади и подели у два табора. С једне стране се налази стари кмет Живан, а са друге газда Срећко. Незадовољан очевим управљањем задругом, Срећков син исто тако прилази Живану. Опште и породичне ствари се толико испреплећу, да скоро долази и до раскида идиличне љубави сина газда Срећка и његове јаране Анђелије, кћери чича-Гаврила.

Јелини који увиђа прави узрок ствагања ових локалних трагедија у животу нашег села, а тиме и општих, нашег народа, јесте стари чича-Гаврило. Он покушава да посредује, али наилази на неразумевање и одбацивање и једне и друге стране. И док се поменута приповетка Јанка Веселиновића завршава трагично, инсценација г. Кулунџића добија други смер радње и комад се завршава у свежем хумористичном тону. Ћата-Паја, који спроводи кроз цео комад интригу како би дошао до нешто пара, проноси кроз село фаму да је газда-Срећко платио своје бираче, и то на сваку главу да је дао по један дукат, задужујући задругу.

Он подговара и Срећковог сина да се овим аргументом послужи као средством за деобу, али се ипак све на време открива. Прави манир стварања Јанка Веселиновића из првих дана, када нам је дочаравао сеоске идиле долази на сцену и г. Кулунџић нам даје „наравоученије" у духу Доситеја Обрадовића, мало опоро, али ипак стварно. То је решење наших општих проблема на сцени.

Основа здравог сеоског живота јесте заједница. Наш српски народ од давнина има своју својствену социјалну и економску установу, а тај је у породичној ћелији, кућној сеоској задрузи. У њој су налазили потпуно уточиште не само мушкарци, већ и жене, и то у пуном смислу речи, мада нису биле задругари.

Ради тога нам г. Кулунџић и даје савршено обрађен тип младе сељанке која се бори за јединство задруге у коју ће ући, Анђелија кћер чича-Гаврила, која се на крају ипак удаје за сина Срећка Србиновића. Она зна да је основа здравог живота у браку, на првом месту у економском обезбеђењу. Ова млада девојка са села интуитивно осећа да је задруга пут благостању, а инокоштина да значи пропадање у сиротињи, беди и сталној свађи. На једном месту чича-Гаврило ће казати дубоку мисао која се у њему, као претставнику наше народне традиције, родила у пуној снази народне мудрости:

„Боље је бити свој слуга, па богат и сит, него свој господар, па сиромах и гладан".

На изглед наиван и са само наративним проблемима, ради забаве публике, као н.пр. „Ђидо" Јанка Веселиновића и Драгомира Брзака, комад „Дукат на главу" добија дубок значај економске проблематике и покушај решења социјалних потреба нашег народа, сачувања богатства и мира.

Ипак, идила Јанка Веселиновића долази до израза: ћата-Паја добија заслужене батине, а народ се окреће раду и миру, својим пољима и кућама.

Позориште „Српске Заједнице рада" под новом управом г. Д. Сотировића ставило је поново овај комад на репертоар и дало га у новој подели улога и новој режији, коју је умешно кроз цео комад водио г. Јован Јеремић. Утисак понет са ове претставе је на сваки начин више него повољан, па верујемо да је режија морала задовољити и самог г. Кулунџића, као позоришног човека. Наравно, као и у сваком комаду, главније улоге су и овде освојиле публику, па треба нарочито истаћи уметничку игру г-це Аните Неранџић као Анђелије, кћери чича-Гаврила, затим г.г.: Станка Колашинца који је гостовао у улози Срећка Србиновића, Љубе Васиљевића као сина Срећка Србиновића, Драгољуба Сотировића као Кмета, газда-Живана, и Јована Јеремића као чича-Гаврила.

На овој обновљеној претстави од 24 о. м. декори су били врло свежи, мада опет прилично оскудни. Утисак који смо понели о једном мачванском селу крај Дрине, могао би исто тако бити везан и за било који други крај наше земље. Недостајала је специфичност овог краја. Музичка обрада комада г. Црвенчанина била је врло добра.

В. М. А.

СТВАРАЊЕ БИБЛИОТЕКАРСКОГ КАДРА

Министар просвете и вера донео је одлуку да се у Београду оснује библиотекарски течај за спремање стручног библиотечког особља. Течај ће почињати сваке године октобра месеца и трајаће до јула идуће године. Изузетно од овог рока, овогодишњи течај ће почети 1 новембра. Предавања на течају држаће се сваког радног дана поподне од 4 до 6 часова на Коларчевом народном универзитету.

На течају ће се предавати ови предмети: Подела наука, Историја српског штампарства у вези са страним, Рад са читаоцима уопште и рад у читаоницама, Позајмичка служба, Историја библиотека, Библиографија, Библиотечка пропаганда, Организација библиотека, Подела и распоређивање књига, Набавка књига, Каталогизација књига, Српско библиотечко законодавство у вези са страним, Техника књиге и Инвентарисање књига. Уз ове предмете обављаће се, по потреби, и практичне вежбе.

Слушаоци течаја биће редовни и ванредни. Редовни слушаоци могу бити студенти универзитета или високе школе који имају најмање 6 завршних семестара и она лица која су већ библиотекари или врше ту дужност при државним или самоуправним установама а имају потребну школску спрему. Ванредни слушаоци могу бити сва она лица која показују интересовање за уређење библиотека.

Пријаве за упис на течај примаће Министарство просвете и вера — Одељење за високо образовање и народну културу до 29 октобра 1943. Кандидати у пријави треба да даду ове податке: име, средње слово и презиме ;занимање; датум и место рођења; школску спрему; испуњава ли услов за редовног или ванредног слушаоца.

Филм као хроника савремених догађаја

И поред тога што филм, у главној својој намени служи као уметничко уобличавање најлепших идеја људскога духа и фантазије, не може се порећи значајна веома замашна улога коју он има у обавештавању гледалаца о најактуелнијим догађајима данашњице. Ми овде нећемо расправљати о уметничкој вредности филма, нити о значају т. зв. „седме уметности". Интересује нас сада филм као хроничар савремених догађаја у свету. Ту се филм додирује са новинарством и радиом, са којим има заједничко да обавештава, да поучава и да забавља своје читаоце, односно гледаоце и слушаоце.

Вили Форст и Марте Харел приликом снимања филма »Жене нису анђели«

(Фото: Вин-филм)

Ова три основна задатка већ одавно су призната новинама и радиу. Међутим, има и данас много људи који ће ову улогу одрећи филму. О обавештајној и поучној страни новина и радиа није потребно, дакле, говорити. Остаје нам да утврдимо како и уколико филм може да испуњава горе наведене задатке.

Као што велике редакције европских листова имају у готово свим цивилизованим земљама света своје дописнике, тако исто и велика филмска предузећа имају своје сараднике у свима већим земљама. Дужност ових сарадника је да пажљиво прате догађаје у земљи, да оне догађаје који ће интересовати светску јавност, сниме за филм, и пошљу својој дирекцији. Ту се одабирају снимци разних претставника, и срећују по својој интересантности и актуелности, и у виду недељних журнала шаљу биоскопима на приказивање.

Могло би се приметити да у погледу обавештавања новине и радио врше ову дужност много брже и ефикасније, стога што су они у стању да одмах по догађају, у року од два или три сата обавесте публику. Филм то не може. Њему у ствари то и није циљ. Али, примећује се да су настојања филмских предузећа уперена у правцу бржег обавештавања публике. И благодарећи авијацији, која овде знатно доприноси филму, у стању смо да кроз неколико дана видимо на журналу догађаје о којима смо читали. Дешава се пак, да филм пружи истовремено слику о стварима када и новине. То се нарочито опажа у дописима са бојишта. Заједно за дописом упућеним редакцији, иду и снимци филмском предузећу.

У поређењу са новинама и радиом, филм има предности. Филм може да разуме сваки човек, без разлике ступња културе и образованости. Јер филм делује на оба чула, тј. чуло вида и чуло слуха. Код новина и радиа то није случај. Затим, филм је знатно допринео зближавању гледишта појединих народа. Филм готово не треба језика. Он је интернационално сресство изражавања. Њега могу мањевише схватити и примитивци, јер не захтева нарочите припреме и писмености (Овде је свуда реч о филмском журналу).

Узећемо за илустрацију горњег тврђења овај пример. Када су новинарске агенције јавиле о немачком подвигу спасавању Дучеа, није нам тај догађај, и поред све вештине репортера, осветљен тако јасно, као кад смо га, после десетак дана, гледали снимљеног на филму. И најпростијем гледаоцу пружила се прилика да „својим очима" види цео подвиг. То је била једна од најуспелијих репортажа, која је задивила цео свет.

Још нешто, новинарски извештај може да делује мање или више убедљиво или неубедљиво. Новинар може бити објективан или субјективан. Ствар је схватања и темперамента. Међутим, филмска камера хвата слику хладно. Она не учествује у догађајима, и прецизно и сасвим незаинтересовано приказује ствари онако како су се у истини збиле. Филм је стога убедљивији од речи.

Филм затим увелико служи пропаганди и напретку науке. О животу змија, каквих других животиња, или инсеката, могу се писати разне студије. Али када се сними један „културни филм", гледаоц ће без икаквог напора моћи да уђе у тајне животињског света. Није му потребно да познаје научну терминологију и разне друге изразе, већ треба само да посматра. Закључци му се намећу сами по себи.

У пракси је доказано, што је сасвим разумљиво, да се филмови који приказују живот појединих народа, прилике у појединим крајевима земљине кугле, много радије траже и гледају, него што се читају путописи разних писаца. Филм стога знатно доприноси у формирању преставе о свету, и несумњиво је да ће филм будућности скратити раздаљине између континената, и уклонити многе заблуде које још и данас владају у свету о животу разних народа.

У спорту, на пример, филмска камера боље види од мноштва разних стручњака и нестручњака. Једну трку ће боље приказати филмски журнал, од ма чијег пера, па макар се ту радило и о најбољем репортеру. Који је коњ стигао први, пресудиће филм боље и објективније, него што би то могло људско око, и запажања, која су уосталом врло релативна. Да ли је у боксу који ударац „низак", тј. недозвољен, најбоље се установљава путем филма. Стога је у великим земљама уобичајено да се важнији мечеви снимају за филм. Исто се може приметити и за остале гране спорта.

Филм тако поред новине и радиа употребљује у многоме жељу савременог човека за сазнањем.

Новине имају заиста велики број, читаве милионе читалаца Исто се може рећи и за радио. Али, ни број посетилаца биоскопа и гледалаца филмских журнала не изостаје иза ових. Према најновијим статистикама преко три и по милијарде гледалаца посећује годишње 35.000 европских биоскопа. Може се дакле рећи да је број гледалаца филма не само достигао, већ и премашао број читалаца новина, а то је доказ да филм има значајну улогу у обавештавању савременог човечанства.

КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

ЏОН ЕМЕРИ о судбини Енглеске

Џон Емери: Енглеска и Европа. Издање Просветне заједнице а. д. Стр. 96.

Џон Емери је син данашњег министра Велике Британије за Индију Емерија.

Мишљење сина данашњег активног британског министра о проблемима пред којима стоји данас Енглеска у одбрани своје империје од највеће је важности. Несумњиво је да Џон Емери одлично познаје своју отаџбину и њене интересе. И стога сваки његов став делује убедљиво. И зато је његов суд о крајњем исходу овога рата и судбини Империје која се налази између два наследника, који свој плен нестрпљиво чекају, Америке и Русије, необично актуелан.

Емерију се не може пребацити пристрасност у третирању проблема који стоје пред Енглеском. Његов храбри и одлучни став да истину каже у очи не само своме народу, већ и целоме свету, за дивљење је. По њему ако се ствари наставе онако како су пошле, Енглеска је осуђена на неминовну пропаст. За то су криви јевреји, којима су увек били пречи интереси међународног јеврејства од интереса ове или оне земље Черчил је, упркос своје одлучности запливао водама светског јеврејства, које се налази како у самој Енглеској, тако у Америци и Совјетској Унији. Рузвелт, Черчил, и Стаљин су само фигуре у рукама вечног јеврејства.

Емери пребацује Черчилу многе грешке, многа тактизирања, и многе заблуде у раду овог одговорног британског државника. Он се задржава на изјавама Черчиловим датим кроз дуги низ година о бољшевизму. Черчил је 1919 г. изјавио у Доњем дому: *„Од свих тиранија које је икада забележила историја, бољшевизам је најстрашнија, која највише разара и уништава"* У 1926: *„Теорије бољшевизма су у двадесетом веку довеле до једног доба које је горе него камено доба"*. Черчил је то своје мишљење о бољшевизму истакао чак и у моменту закључивања енглеско-совјетског пакта, 22 јуна 1941 г., рекавши: *„За последњих 25 година нико није успешније и енергичније иступао против бољшевичке куге као ја. Не повлачим ни једну једину реч од свега што сам рекао"*. Данас тај исти Черчил прича: *„Ми смо решени — он и Стаљин — да наставимо борбу раме уз раме, упркос свих патњи и тешкоћа које нас можда очекују. Ми ћемо се даље борити руку под руку, као другови и браћа..."*

По Емерију Черчил је упропаститељ Британског царства. Спас Енглеске, тврди он, лежи једино у победи Немачке, и искреном споразуму ова два по крви блиска народа. То своје тврђење документује он приказом Европе у случају да би победили савезници и бољшевици приспела на обалу Рајне. Канал не би онда претстављао никакву препреку за комунистичке идеје, које би преплавиле свет.

Америка би била заузета бригом око отимања појединих делова колонијалног царства, тако да не би могла ни мало пажње посветити самој Енглеској и њеној судбини. По Емерију, Енглеска је велика поморска сила, и она као таква може опстати само ако има у залеђу једну јаку копнену силу, каква је Немачка. Он предвиђа једну тесну сарадњу између ове две земље. Из те сарадње исходио би резултат, да би у будуће ратови били онемогућени.

Емери наводи да су присталице овога и оваквог мишљења, око 150.000 Енглеза, који данас чаме у концентрационим логорима Енглеске. Сваки од ових затворених има најмање по десет присталица. Укупан број опозиције, износи, дакле, 1.500.000 људи. Толико исто има владајућег слоја јеврејске плутократије. Осталих 39.000.000 остају по страни вођени тамо-амо по путу који води у сигурну пропаст, коју су им спремили јевреји.

Емери предлаже да се јевреја дефинитивно истерају из Европе, да им се одреди једна земља коју ће населити и у којој ће живети како сами знају и умеју. Тиме би ова нација бадаваџија и преварената имала довољно времена да се међусобно вара, пљачка и цепа, и ако би је у томе једном заувек нестало, нико не би зажалио.

Књига овога поштеног Енглеза, који је, за време рата, мушки и отворено рекао истину о судбоносним питањима Велике Британије, о проблему јеврејства и светске опасности бољшевизма остаће као документ времена. Нашег читаоца ће ова књига занимати и стога што је писао човек који је одлични познавалац наших прилика, и који супротно од свога оца, поздравља нови пут Србије, и њено укључење у европску заједницу, где јој и лежи право место.

За избегличке девојке

Ма да Комесаријат за избеглице улаже све напоре да би избеглицама, а нарочито избегличкој деци омогућио егзистенцију, а поред тога дао и могућност да развију своју радну и интелектуалну способност, ипак су задатци који се постављају Комесаријату и сувише велики, да би се све могло постићи његовим редовним сретствима. Због тога је Комесаријат приморан да апелује на наше родољубиво и хумано грађанство, да га што је могуће обилније помогне у његовим настојањима.

У тешком положају налази се данас известан број бистрих и трудољубивих избегличких девојчица које похађају гимназију, али су остале готово без икаквих сретстава за издржавање, док Комесаријат, услед претрпаности, није у могућности да их смести у избегличке домове.

Обезбеђење ових девојчица не би било нимало тешко, кад би наше имућније београдске родољубиве породице хтеле да им изађу у сусрет. Девојчице би биле спремне да у својим слободним часовима помогну дотичним породицама у домаћинству с тим да им се омогући и посећивање школе. Породице које желе да се одазову овом апелу могу се обратити Комесаријату за избеглице лично у соби бр. 45, или на телефон 27-201 локал 212.

Државна Хипотекарна банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

3 НОВЕМБРА 1943 ГОД.

1) Плац у Краља Петра 74 Дин. 1,100.000.—
2) Плац са зградом Цара Душана 31 Дин. 1,400.000.—
3) Плац са зградама Херц. Степана 13—15 Дин. 1,400.000.—
4) Плац са зградама Хаџи Мустафина 49 Дин. 400.000.—

5 НОВЕМБРА 1943 ГОД.

1) Плац Прест. Петра 93—95 Дин. 450.000.—
2) Плац Мих. Богићевића, површ. 333,60 м² Дин. 2,500.000.—
3) Плац Краљевића Марка 18 Дин. 1,600.000.—
4) Плац са зградама Цинцар Јанкова 2 Дин. 1,500.000.—

Продаја ће се одржати у банчиној згради Скадарска 33/II, где се могу добити сва даља обавештења.

794 1-1

Државна Хипотекарна банка

изложиће јавној продаји са почетним лицитационим ценама ова имања:

9 НОВЕМБРА 1943 ГОД.

1) Плац са зградама Деспота Ђурђа бр. 1 Дин. 2,500.000.—
2) Плац са зградом Цара Душана бр. 9 Дин. 1,700.000.—
3) Плац са зградом угао Франше Деперea и Словеначка Дин. 1,100.000.—

11 НОВЕМБРА 1943 ГОД.

1) Плац са зградама Скендербегова бр. 15 Дин. 1,300.000.—
2) Плац Јеврејска бр. 3 Дин. 850.000.—
3) Плац Панчићева бр. 7 и 9 Дин. 2,000.000.—

Продаја ће се одржати у банчиној згради Скадарска 33-II, где се могу добити сва даља обавештења. 793 1—1

ДАНУНЦИЈЕВЕ ПРИПОВЕТКЕ

Габриел Данунцио: Девица Орсола и друге приче. Колекција „Бисери". Издање „Југоисток" а. д. Стр. 76. Превео А. Б. Херенда.

Великог писца познајемо по његовом сликању живота. Велики писац је анатом друштва. За њега нема тајни у бићу човека јер он улази лако и сигурно у најтајанственије и најскривеније кутеве људске душе. У рукама великог писца човек је играчка којом се свај игра, пребирајући час по свести, у жељи да даће осећања и мисли које је хтео да нагласи. Велики писац је мајстор људске психе.

Габриел Данунцио је велики писац. Он је то не само по својој концепцији живота, већ и смелошћу којом прилази раскринкавању проблема људских страсти. Овај изванредни познавалац унутарњег доживљавања познат је као један од најбољих песника женине душе. Габриел Данунцио је уз то песник чија лепота стила опија. У њему су у ствари двоје, песник и сликар друштва. Сви се боре. Песник преовлађује.

Да би се наш суд о Данунцију правилно схватио напомињемо да је он Орсолу и приче из ове свеске „Бисера" писао још док је био веома млад.

Код Данунција се одмах примећује јако подвучена нота музикалности, коју уосталом срећемо често код људи његовог народа. Његова „Девица Орсола" је пре музичка поема него новела. У овој краткој симфонији разликујемо јасно четири става, болест, оздрављење, љубав, и страдање и смрт. Прелази из једног става у други дати су овде благо. Осећања се овде назиру као кроз танки вео. Нема оштрине, у потезима, тако да нам цела слика изгледа примамљивија.

Јунакиња ове новеле Орсола и када болује, и када по оздрављењу страда у својој похоти, не оставља на нас утисак живе и реалне особе. То долази отуда што нас је Данунцио занео мелодиком свога причања. Све личности овде претстављене су мелодрамски. Не потреса нас Орсолина смрт, не жалимо је, не презиремо подлог заводника Линдора, не усхићује нас ни љубавник Марчело. Орсолина смрт као финале дата је исувише артифицирано да би могла да остави дубљи утисак. Орсола умире као што се умире на даскама, код лоших глумаца, за које знамо да ће устати пре него што се спусти завеса.

Не можемо поредити Софку Боре Станковића са Данунцијевом Орсолом. То су два дијаметрално различита типа. Али у њиховима случајевима ипак има сличности. То је искушење, проистекло из похоте обеју. Орсола је слаба, бледа, реконвалесцент који не зна шта ће са здрављем које наступа и које тражи одушке, зато она при првом искушењу страда. Софка је сва снага, сирова, бујна, она прижељкује искушење, сама га ствара. Али она остаје чврста. Софка нам изгледа стварнија. Орсола је пре производ богате пишчеве фантазије него личност узета из живота.

Кратка прича „Хирург с мора" је скица из живота јадранских рибара. Као слика то је пастел, лепа и топла. Али психолошки није погођена. Рибари да би спасли друга оперишу му оток на врату који је изненада избио и прети да га угуши. Жртвују се, али га после неуспеха операције бацају у море, стрпавши га претходно у џак, у жељи да сакрију своје дело. Овакав завршетак требало је Данунцију да би створио утисак, али баш он је промашио.

Трећа прича „Дукати" дата је најпластичније и најубедљивије. То је занимљив кроки из земље сунца и љубави. То је слика робова љубавне страсти и новца. Данунцио се овом кратком причом испољио као ванредни уметник, што је каснијим својим делима још више доказао.

Индија рада и борбе

H. Manzoorudin Ahmed: Indien ohne Wunder. Leipzig: Wilchelm Goldmann Verlag.

„Индија чуда и чаробњака, принчева из бајки, раскошних палата и харема, нису проналазак писаца којима је потребна сензација. Оваква Индија постоји и још дуго ће постојати. Свакако да је само по себи разумљиво да свај свет принчева и факира увек побуђује интересовање и љубопитство Европљана. Не дај Боже да ја то пребацујем белим људима. Али је само жалосно, да цео културни свет неће да види и другу страну народа од четири стотине милиона становника... Није ли потребно да се свет више интересује за свакодневницу тих четири стотине милиона људи, који претстављају једну петину човечанства, него за мали број баснословно богатих принчева?... У овој књизи ми хоћемо да вам прикажемо другу Индију, Индију свакодневног живота, рада и борби четири стотине милиона становника... С тога хоћу да покушам, да као један од тих четири стотине милиона опишем њихов живот... Ја хоћу само да испричам све оно што се стотинама и хиљадама пута дешава и што сам видео, оно што се још стотинама и хиљадама пута може видети."

Овим речима је писац ове књиге Ахмад Манзорудин предао јавности своје дело. Манзорудин живи већ дуго времена у Европи, али он је ипак остао до сржи Индус и срастао са својом великом отаџбином. Живот у Европи му је помогао да ствари посматра са једне друге тачке, много правилније него што се то до сада чинило

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 4.— ДРЖАВНА ТАКСА ДИН. 5.—

ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Милица Ристић. 736 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Даринка Добричић. 737 3—3

ИЗГУБИО САМ личну карту и полицијску пријаму добивене од претстојништва полиције, Аусвајс немачке команданутре и радничку књижицу. Све оглашујем за неважеће. Михајло Милановић из Крагујевца. 738 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 883 издату од Среза гружанског изгубио сам. Оглашујем је неважећом. Миодраг Јаковљевић — Станови. 739 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва полиције Крагујевац, изгубио сам оглашујем је неважећом. Богољуб Васиљевић. 740 3—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 4752 издату од Претстојништва полиције Крагујевац изгубио сам. оглашујем је неважећом. Милорад Михајловић-Милојковић. 741 3—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 4751 издату од Претстојништва полиције Крагујевац изгубио сам. оглашујем је неважећом. Никола Милановић 742 3—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 4668 издату од Претстојништва полиције Крагујевац изгубио сам. оглашујем је неважећом. Голуб Шипрага 743 3—3

ПОЛИЦИЈСКУ ПРИЈАВУ на име Тихомира и Драгиње Антонијевић изгубљена па се оглашује за неважећу. 744 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Жарко Захар. 754 3—3

ПОЛИЦИЈСКУ ПРИЈАВУ издату од Претстојништва полиције Крагујевац изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Сибинка Илић. 755 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва полиције Крагујевац, изгубила сам, оглашујем је неважећом. Стамена Живаљевић. 756 3—3

МОЈА ЖЕНА Живка Головић рођена Паниħ напустила ме је 19 септембра ове године и до данас се није вратила. Позивам је да се у року за 5 дана врати у противном одричем се и свеħене дугове не признајем. Петар Головић, село Порјиново. 757 3—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 1483 издату од Претстојништва полиције Крагујевац изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Живојин Лазаревић. 758 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва полиције Крагујевац изгубила сам оглашујем је за неважећу. Лепосава Здравковић. 759 3—3

ПУТНУ ОБЈАВУ бр. 608 издату од среза Гружанског изгубио сам, па је оглашујем неважећом. Ђурица Никола. 760 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва полиције Крагујевац изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Бимбашић Петар. 761 3—3

НА ДАН 5 септембра на станици Параћин нестале су ми следеће ствари: Лична карта издата од Претстојништва полиције Крагујевац и Аусвајс издат од лагера Дрезден—Бор. Оглашујем их за неважеће. Милоје Ристић 762 3—3

ПОЛИЦИЈСКУ ПРИЈАВУ издату од Претстојништва полиције у Крагујевцу изгубила сам. оглашујем је за неважећу. Марија Радојић. 763 3—3

ИЗГУБИЛА САМ личну карту издату од среза Орашачког и пријаву Претстојништва полиције Крагујевац. Оглашавам их за неважеће. Десанка Катанић. 764 3—3

ДУГОГОДИШЊИ ДИРЕКТОР ГИМНАЗИЈЕ у пензији примио би на старање (стан, храна, настава) ученика-цу нижих разреда, из боље куће. — Телефон 30.780. 766 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ издату од општинске управе у Остружници бр. 102 изгубио сам. Оглашујем за неважећу. Радован Стојановић. 776 1—1

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ бр. 1190 издату од претстојништва полиције Ужице, оглашавам неважећом. Константин Јовановић, електр. Ужице. 776 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ за 1943 год., издату од претстојништва градскг полиције изгубила сам. Оглашавам исту неважећом. Кононова Живоратка, домаћица Ужице. 766 1—2

ЛИЧНУ КАРТУ за 1943 год., издату ми од начелства среза Ужичког, изгубио сам. Оглашавам неважећом. Костић Михаило — Ужице. 766 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 1007 и дуванску књижицу бр. 427 обадве добивене из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу. Изгубио сам. Овим их оглашујем за неважеће. Јован Радуловић, трг помоћник 777 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 224 издату из среза Гружанског округа Крагујевачког изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. Радоіко Арсенијевић, општина Становљанска. 788 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 3101 издату од Претстојништва полиције Крагујевац изгубио сам. Оглашујем је за неважећу Илија Ђурђевић. 765 3—3

ИЗБЕГЛИЧКУ легитимацију бр. 93316 добивену од Претстојништва полиције Крагујевац, изгубила сам оглашујем је за неважећу. Ђока Гајић. 766 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Даница Петковић. 779 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва полиције Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Сибинка Илић. 780 1—3

ИЗБЕГЛИЧКУ ЛЕГИТИМАЦИЈУ издату од претстојништва полиције Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Јованка Ковачевић. 781 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Јелена Димитријевић. 782 1—3

ИЗГУБЉЕНО СВЕДОЧАНСТВО VII разреда оглашујем за неважеће. Живадин Пантић. 783 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва градске полиције Крагујевац ,изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Љубомир Вуловић. 784 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Десанка Симовић 785 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Љумобир Јаковљевић. 786 1—3

Стари накит

брилијанте, сребро, порцулан, старински накит од сребра (филигран) најбоље плаћа а највећи избор сребрних и других ствари за поклоне има

„СРБО-СТИЛ" КРАЉА АЛЕКСАНДРА 17 — ТЕЛЕФОН 21-332

770 1—1

Посетите стовариште модерног намештаја

ЂОРЂА БАРЈАКТАРОВИЋА

Краља Александра бр. 87 и 97 Телефон 40-156

На лагеру има велики избор спаваћих соба, кухиња, трпезарија, комбинованих соба, кауча, патент фотеља, салонских дубоких фотеља, уз најниже цене, најлепши избор за 1943/44.

788 2-4

Златан накит стари и нови купујем

Дијаманте крупније, брилијанте све величине, златне зубе, бурме, прстење, минђуше, брошеве, брезлетне, ланце, сатове златне, сребрне и металне; само исправне и од бољих познатих марака; старо злато оштећено, излизано, поломљено и горело, стари сребрни новац, есцајге и остале исправне предмете од сребра. Кристал и порцеланске боље сервизе купује и највише плаћа позната и дугогодишња фирма »ВРАЧАР«. Све горе поменуте предмете процењујем стручно и бесплатно.

„ВРАЧАР"

Власник МИЛИВОЈЕ М. МИТРОВИЋ

Београд — Палилулска ул. 6 — Продужење Душанове код Бајлонове пиваре — Тел. 28-706.

739 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

ФИЛИЈАЛ У ЛЕСКОВЦУ

изложиће јавној продаји на дан 9 новембра 1943 год. непокретно имање у ул. Марвени трг бр. у Лесковцу са почетном лицитационом ценом од Дин. 401.000.—

Продаја ће се одржати у згради банчиног филијала од 10 до 12 часова, где се могу добити сва даља обавештења.

790 1—1

Државна Хипотекарна банка

ФИЛИЈАЛ У ПОЖАРЕВЦУ

изложиће јавној продаји на дан 10 новембра 1943 год. са почетним лицитационим ценама следећа имања:

1) Плац са зградом у ул. Немањиној бр. 24 Дин. 300.000.—
2) Плац са зградом у ул. Немањиној бр. 4 Дин. 320.000.—

Продаја ће се обавити у згради банчиног филијала у Пожаревцу, од 9—12 часова, где се могу добити сва даља обавештења.

791 1—1

Државна Хипотекарна банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

30 ОКТОБРА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Шајкашка 9	Дин.	450.000.—
2) Плац са зградом Гетеова 73	Дин.	800.000.—
3) Плац са зградом Стјепана Љубише 21	Дин.	700.000.—
4) Плац Таковска 80—82	Дин.	900.000.—
5) Плац са зградом Перистерска 3	Дин.	900.000.—

1 НОВЕМБРА 1943 ГОД.

1) Плац Капетан Мишина 21	Дин.	1,200.000.—
2) Плац Дим. Туцовића, површ. 439 м²	Дин.	260.000.—
3) Плац Митропол. Петра, површ. 420,70 м²	Дин.	500.000.—
4) Плац Мише Вујића, површ. 356,20 м²	Дин.	400.000.—

Продаја ће се одржати у банчиној згради Скадарска 33/II, где се могу добити сва даља обавештења.

792 1-1

РЕЧНИК

СРПСКОГ КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА ОД ДР. Л. БАКОТИЋА

156.000 РЕЧИ 140 СТРАНА!

СРПСКО-НЕМАЧКИ РЕЧНИК

ПЛАТНЕНИ ПОВЕЗ. ДИН. 450.—

ОД А. ВИЛХАРА

ПЛАТНЕНИ ПОВЕЗ. ДИН. 190.—

Вилхар:	Италијанско-српски речник	150.—
Р. Ф. Милер:	Стада и пастири увезано	
Д. Илић-Јејо:	Дунавска улица (приповетке)	25.—
Д. Илић-Јејо:	Хлеб наш насушни (драма)	12.50
Ги Де Мопасан:	Целокупна дела увезано у 11 књига	2.800.—
Доситеј Обрадовић:	Дела (увезано)	320.—
Петар Прерадовић:	Дела „	320.—
Мил. Ускоковић:	Дела „	320.—
Август Шеноа:	Дела „	320.—
Јанко Веселиновић:	Дела „	320.—
Јаков Игњатовић:	Дела I „	320.—
Јаков Игњатовић:	Дела II „	320.—
М. Кашанин:	Заљубљеници (увезано)	120.—
Избор руских писаца:	Тургењев, Гоголь, Гаршин (увезано)	100.—
Е. К. Бекетова:	Два света (увезано)	150.—
Др. Гргур Јакшић:	Европа и Васкрс Србије (увезано)	200.—
Стеван Бенини:	Кад се униште илузије (роман)	50.—
Дела Ђуре Јакшића:	Песме (плат. повез)	160.—
	Драме (плат. повез)	160.—
Жарко Павловић:	Опсада Скадра	110.—
Николић:	Илустроване народ. песме I/II	75.—
В. Јанковић:	Дечак с Уне	63.—
Илић:	Основи техничког цртања	25.—
Михаиловић:	Полне болести и њихово лечење	50.—
Џамоња:	Гладовање као лековити фактор	50.—
Зечевић:	Гајење бресака	25.—
Шишковић:	Један од многих (роман)	34.—
Лапчевић:	Наша стара пољопривредна култура	38.—
Јовић:	Практична упутства за руковање моторних возила	75.—
Кирхнер:	Како ћемо се заштити од отровних гасова	38.—
Николајевић:	Краљ Милан и Тимочка буна	63.—

Књижарима уобичајени рабат

Код поручбина изволите одмах новац послати за наручене књиге.

СРПСКА КЊИЖАРА

БЕОГРАД, КРАЉА АЛЕКСАНДРА 18

Тел. 26-009 Чек. рач. код П. Ш. 61240

787 1—2

Поштарина плаћена у готову

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 43 Год. II
Београд, 6 новембра 1943
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

ТРИУМФ МРЖЊЕ

Завршни коминикe московске конференције, објављен од стране англосаксонске и совјетске пропаганде, слављен је као велики успех три савезника. Они су у њему хвалили јасност, блискост схватања, јединственост тежњи и пуну сагласност по свим питањима. Међутим, изнети резултати показују напротив да до споразума није дошло по најважнијим питањима међусобних односа, као што се није дошло до заједничке одлуке ни у погледу западних граница Совјетске Уније, ни у погледу образовања другог фронта, ни у погледу заједничког састанка између Рузвелта, Черчила и Стаљина, на коме би се имали коначно да реше сви преостали спорови.

Најважније питање, притом, за Англо-Американце требало би да је дефинитивно одређивање западних граница Совјетске Уније. Из коминикеа свих приложених анекса види се да до тог споразума није могло да дође. Изгледа шта више да Идн и Кордел Хал нису ни смели да поставе захтев у погледу ближег одређивања совјетских граница и да су они прежалили балтичке земље још пре него што су кренули за Москву. Дакле у питању граница пуна неодређеност. Значи, шта ко загреби. Да ово није у природи једног добро склопљеног споразума, само је по себи разумљиво.

Друго крупно питање, које није решено на конференцији, то је образовање другог фронта. Сталан захтев Совјета морао је и овог пута бити жртвован, а политички уступци, у ствари и не поменути у споразуму, треба да утеше Москву. Да ти уступци нису безначајни показује, поред осталог, и та околност што они нису могли бити објављени у тексту споразума. Да је притисак Совјета био велики види се и из тога што је за њих увек оснивање другог фронта представљало најважнији услов даље сарадње, без кога они нису хтели да приступе коначном склапању писменог споразума. Совјети су веровали да изостајање другог фронта значи неискреност код Енглеза и Американаца, а с друге стране чување снага за обрачун са Москвом, до кога фатално мора доћи, једног дана.

Што се тиче састанка Стаљина, Черчила и Рузвелта, разумљиво је да он после овог споразума губи сваки смисао, јер кад се погледа у постигнуте резултате, тада се тек јасно види да по најважнијим питањима није постигнут споразум; а све оно што је решено изостаје иза овога. У извештајима три савезника каже се да су нека питања коначно решена, и да се по њима дошло до потпуног споразума.

По другима постигнута је само начелна сагласност. А по трећим било је дискусије. Која су то питања где је постигнута начелна сагласност, а која су била само дискутована. Извештаји ништа не кажу. Зашто су толико дискретни — није тешко погодити.

Али кад се погледа у постигнуте резултате, тек се онда види колико су они далеко од онога што се раније говорило преко радија и штампе, и што се сматрало као основни услов за успех конференције. Од наноса фраза о демократском уређењу света не види се ништа више од онога што је пре двадесет и пет година закључено у Версаљу.

Италији је посвећена највећа пажња и није се презало ни од најситнијих појединости, иако се могло очекивати да ће се знатно важнијим питањима посветити много већа пажња. Чак се одређује и шта ће бити са штампом, збором и договором и другим сличним питањима, док се уопште не говори како по њиховом схватању треба да изгледа Европа, како ће изгледати границе појединих земаља, какво ће бити њихово уређење и њихов однос према Совјетској Унији.

У постигнутом споразуму говори се и о образовању повампиреног Друштва народа, које се овога пута назива комисијом, и која ће решавати о односима чланица, појединих земаља. Да та интернационална комисија највише личи на фамозну женевску установу види се из њеног описа у закључку московске конференције. Да се дух није ништа изменио и поред протекле две и по деценије осећа се из читавог текста. Требало је да чекамо толике године и садашњи велики рат па да се постигну закључци, који се у суштини ништа не разликују од некадашњих погрешака диктатора мира.

Московски закључци показују до очигледности, да су Енглези и Американци морали да попусте на читавој политичкој линији, да би спасли своје главне позиције у погледу другог фронта. С друге стране Москва је успела у својој политичкој пресији и упустила свој главни војни захтев. Резултат показује основно разлажење присутних савезника, затим препуштање Совјетској Унији политичког подјармљивања европских народа и образовање, додуше само на хартији, међународне комисије, која као замишао не претставља ништа конструктивније од раније стерилне и конфузне организације, која је претстављала највеће разочарење за европске народе.

Чему да се данас надају европски народи од московске конференције кад је она очигледна негација Европе као заједнице слободних и независних народа, уједињених истим интересима и вишим духовним вредностима. Таква Европа не може ништа добро да очекује од московских већања. Можда се само може да узда у дубље узроке разилажења московских савезника, које је и овом приликом дошло до несумњивих израза, више у ономе што није речено, него у писаном тексту, а с друге стране да верује у сопствене интересе и заједничку судбину.

Својом једнодушношћу Европа истиче брану разговорима, својом чврстом вољом и вером у бољи свет спрема одговор већањима, чија је главна одлика мржња и чија је визија сиромашна слика некадашњих версаљских и женевских заблуда.

Др. Н.

Реалистичка политика на Балкану

Изјава изванредног опуномоћеника Министарства иностраних послова Рајха Др Нојбахера као и друге изјаве са надлежних места у Берлину и написи у немачкој штампи, најбоље показују дух у коме се развија немачка иницијатива у решавању задатака на Балкану и Југоистоку Европе. Очевидно је да г. Др Нојбахер припада школи политичког реализма, која се труди да ван предрасуда и предубеђења, као и ван идеологија тражи решење проблема у објективној анализи чињеница, доносећи одлуке у складу са стварностима и од највеће ефикасности.

Та је школа далеко, како од зеленог стола дипломата и државника, који кабинетски посматрају ствари, тако и од дискусија утописта и идеолога по задимљеним локалима.. Она употребљава експерименталне методе као у науци и хоће помоћу њих да упозна чињенично стање и да на основу тога тражи органска решења за отворене проблеме.

Политика вођена у том духу приближује се уколико је то могуће науци и даје позитивне резултате од необичног значаја за живот народних заједница, обезбеђујући им правилан развој и максималне резултате у свима областима националне активности. Г. Др Нојбахер у својој досадањој активности показао се организатор и државник реалистичког духа и своје досадање искуство он данас примењује на решавању проблема европског Југоистока.

Из његових изјава види се већ сада да проучавајући на лицу места прилике и односе на Балкану он поставља организовање новог балканског поретка на природе и реалне основе, на којима једино народи Југоистока могу да нађу обезбеђење својих животних интереса и својих оправданих тежњи. Искључити утицаје ваневропских и ванбалканских сила, због којих је Балкан у прошлости толико страдао јесте прво начело, које се може извести из изјава г. Др Нојбахера. Друго начело било би уклонити анархију у производњи малих и недовољних балканских привредних области, и укључити Балкан као економску целину у европски привредни поредак. Тако би место вештачких веза, диктованих политиком или сентименталношћу дошла природна повезаност и допуњавање продукционих снага.

Имајући у виду аграрни карактер производње балканских народа и индустриско обележје Централне Европе очигледно се намеће закључак да је Балкан природно и неминовно упућен на најтешњу сарадњу са Централном Европом у обостраном интересу.

Анализа чињеница и балканских стварности пружа овакву слику и намеће закључке о неминовности сарадње Балкана у оквиру европске заједнице насупрост свима покушајима политике и идеологије да наметну друга решења. Кад балкански народи увиде ове стварности онда ће њихови међусобни односи и њихово европско опредељење наћи лако потребне форме и сретства да се реализују.

Њихова будућност, њихов напредак и њихово благостање леже у сазнању ове истине и уколико пре дођу до ње, они ће себи уштедити непотребно губљење времена и трошење снаге у међусобним разрачунавањима, које претстављају преживљена схватања у данашњем свету организованих економских снага.

Издаја Бадоља, срамни пазар између Лондона и Москве са судбином Балкана још више потврђују исправност овог схватања о потреби да се са Балкана елиминишу сви кобни политички утицаји и да се он организује по својим природним законима и прикључи „простору опште европске солидарности" на место некакве „совјетске балканске федерације" или робовања британској плутократији.

Српски народ сит је политичких комбинација, које са њиме праве велики, не водећи рачуна о његовим животним интересима. Зато он у политици реализма коју Немачки Рајх спроводи на Југоистоку види спасење од политичке предоминације и економске експлоатације и једину могућност да његови интереси буду заштићени и његови проблеми правилно и праведно решени.

М.

У ПРЕТСОБЉУ ЦРВЕНОГ ДИКТАТОРА У МОСКВИ

Обична соба превучена црвеним тапетима. Од царских остатака, виси лустер са седам кракова са којих су поскидани мали златни анђели. На поду чупави ћурћијански тепих преко кога је човечији ход нечујан. На средини собе масивни сто на коме су разбацане новине и часописи од *Московске Правде* до *Рат и радничка класа*, а од страних *Дејли Воркер* у неколико примерака, затим шведски *Социјалдемократен*, *Монитор*, *Њус Вик* и неки турски илустровани лист, чије је заглавље истргнуто.

У собама гробна тишина, чује се само бат ходајућих црвеноармејаца. У претсобљу, пред самим радним кабинетом Стаљина на десном канабету од улазних врата, седе два господина, различите висине и година. Старији, мањи господин пуши дугачку вирџинију, док други пушта густ дим из обичне цигарете. Мањи господин је много старији, вероватно ту око седамдесет, јер му се то јасно оцртава на избораном лицу, које у овај мах одаје човека више изнурена физичким напрезањима, него слабим здрављем.

У левој коштуњавој руци држи елегантне црне корице опервазне не златним металом док су у средини утиснута златом слова САД. У корицама, које на први поглед изгледају празне види се један крајичак беле хартије, вероватно некакав акт. Обучен је врло коректно у жакету са пластрон-машном на грудима беле кошуље. На десном оку је монокл везан танким ланчићем негде испод жакета. На другом домаћом прсту десне руке сија масиван златни прстен са украшеним костима и мртвачком главом. Укоченост лица и покрета одаје озбиљног човека, али ситне жмиркаве очи, живахне и немирне, брзо прелазе с предмета на предмет.

То је Кордел Хал министар спољних послова Сједињених америчких држава и делегат Америке на састанку у Москви.

Други господин сушта је противност првом. Релативно млад човек у најбољим годинама, вероватно око 45. Витка стаса, елегантан и врло лепа мушка појава. Високог стаса и на супрот старијем господину, одевен је у дуикл тегет оделу са капутом на два реда, црном свиленом машном на меког белој свиленој кошуљи.

У рупици капута прикачена је ротаријанска значка, док му из левог џепчића на прслуку, вири златан танак ланчић, који вероватно опет, држи монокл. Пред њим, на столу, лежи ташна јако набубрена нагомиланим актима и другим хартијама. На ташну је наслонио руку, док у десној руци држи цигарету и пуши. Његова живахност у покретима одаје темпераментног човека, док му лице даје изглед врло интелигентног, израђеног политичара, који уме собом да влада.

То је Иден министар спољних послова Велике Британије и делегат на конференцији министара „у троје" у Москви.

Чекајући на пријем, они се помало упуштају у разговор, кога ћемо ми овде верно пренети благодарећи једном од сарадника *Дејли Воркера* који је то сазнао индискрецијом дежурног совјетског официра. Према томе, у сваком случају, одговорност лежи на совјетском официру који одлично говори енглески, те је био у могућности да га правилно схвати и верно пренесе.

Иден: Екселенцијо! Зар вам се не чини да нешто одвећ дуго чекамо?

Хал: Могуће колега, али не заборавите наш положај!

— На жалост, имате право. Видите екселенцијо, ја сам пренатрпан проблемима и питањима, која траже хитна решења у интересу моје земље њих треба пре-трести и решити са Молотовом, ако сам добио такав утисак, да се без Стаљина не може ништа дефинитивно свршити.

— Да, то је и мој утисак. Совјетска политика је у рукама једног јединог фактора, који има одлучујући глас, то је Стаљин.

— Екселенцијо, ја морам да вас обавестим, да је за енглески народ од примордијалне важности да бољшевици интензивно на ставе своју започету офанзиву. Не сме бити никако застоја, ни преко зиме, ни на границама Совјетске територије. Ако се Совјети зауставе, онда је Енглеска у смртној опасности од Немачке, јер ће ова искористити затишје да изврши своју дуго припремљену одмазду према острву. У том случају пропаст Енглеске је свршен факт!

— Жао ме је, колега, што о том нисам раније размишљао, али могу вам у поверењу рећи, да мо ја земља сем ваздухопловних база у Сибиру, ништа више не тражи у Европи. Дошло је време да се спасавају рођене коже, јер ви дите, ако Стаљин не објави рат Јапану, за нас се поставља иста опасност као и Енглеској. Оно што Немци као опасност претстављају у Европи и западним обалама Атлантског океана за вас, далеко више и опасније, претставља за нас Јапан са својим многобројним базама на Пацифику.

— Опростите, екселенцијо, али се ја ипак надам да ћу у вама наћи подршку приликом претресања оних проблема, који интересују Енглеску?

— Да, после решења Сибирских база.

— Налазите ли ви, екселенцијо, да смо ми у попуштању Москви, отишли већ тако далеко, да смо изгубили и оно мало пријатеља и симпатизера колико смо имали у Европи? Молим вас, Совјетске републике траже излаз на сва топла мора која запљускују Европу, па чак и излаз на Персијски залив. Па им је и то све мало, јер сад траже Босфор или у крајњем случају Галипоље, а ви врло добро знате, колико је Енглеска осетљива у питању Дарданела.

— Колега! Питања која ми ви постављате, по мом мишљењу, не могу се никако назвати сложеним и не разрешивим. Американци се не интересују европским проблемима, по њима, можете ви изручити целу Европу бољшевицима. Па и такво решење не би требало да вас узнемирује на вашем острву. Нисте ви континентална сила, већ поморска. Пут за Индију из Енглеске не води више преко Средоземног мора и Суецким каналом него преко Сједињених америчких држава у једној државној заједници англо саксонских народа. Сада сам вам одао моје најинтимније мисли, јер би само на тај начин отпале све опасности у будуће, које вам увек, па и сада прете од европских немирних народа. Баук страшних ратова у будуће, ишчезао би потпуно, док би ми у заједници са снажном ратном флотом и многобројном трговачком морнарицом држали у шаху несложну Европу.

— Опростите, екселенцијо у том погледу, немам никаквих инструкција. Ако је у основи ствар симпатична, ипак је сам проблем сувише крупан, да бих вам могао дати и своје лично мишљење.

— О да, ја вас разумем. После отимања Азорских острва где нам је Черчил показао зубе, ви се устручавате у вашим опсервацијама и мишљењу. Имате право. Ми смо тамо били заинтересовани, а Черчил нас, не само није претходно питао, него нас није ни обавестио и ако смо досада на отетим туђим поседима увек били двовласници.

— Шта можемо, екселенцијо. Ми смо приморани да се добро обезбедимо од Немачке, јер се са њом не сме шалити. И још нешто врло важно, екселенцијо, у поверењу. Ми немамо много вере у овог нашег домаћина, да у њему згодном моменту, не обрне лист и остави нас на цедилу. Ви и сами видите, да нам његови, наметљиви, безобзирни и опасни захтеви натерују страх у кости. Ми већ не знамо како да се бранимо, шта ви мислите?

— Колега, немојте се узрујавати и ту видим просто решење. Отворите једноставно други фронт у Европи и на тај начин избићете уцењивачко оружје Москви, из руке...

— А то никако. Пре ће нас енглески народ натерати на мир са Немачком, него да ми натерамо енглески народ да изврши самоубиство на обалама Француске. Ако је потребно, ми смо готови, да се одречемо сваког даљег мешања у европске ствари па да се повучемо на наше острво, него да још једанпут вршимо пробу искрцавања у Европи, кад нас већ две претходне у Средоземном мору, скупо стају.

— Добро. Сад ме чујте, колега, јер ћу вам нешто искрено рећи. Питам ја вас, шта је вама требало да пуштате оног вашег брбљивог Сматса, да даје изјаве пред ваш одлазак у Москву како ће Енглеска отворити други фронт у Европи идућег пролећа. Он вам је засекао грану на којој сте седели пред сам пут у Москву. Ми Американци много смо обазривији и никад не говоримо о својим намерама унапред, за то су нам и тешкоће много мање. Ето видите на пример, ми нећемо други фронт у Европи ни у пролеће, ни доцније. Ми га уопште нећемо, јер то није наш интерес, па ипак ми вас, преко наше штампе, једнако туткамо, да га што пре отворите. Сад ови наши домаћини верују, да смо ми ти који хоће други фронт у Европи, а да сте ви Енглези они, који га изигравају. Са овим бољшевицима не разговара се онако, како смо се ја и ви васпитали у европској дипломатској школи. Ми им толико добра желимо, да ћемо једног дана...

Овде су се нагло отворила два крилна врата на њима се лично појавио врховни диктатор Стаљин у блештавој маршалској униформи, обраћајући се гостима:

Центлмени, изволите!

Тог истог дана, 25 октобра ове године, лондонски радио у својој емисији у 10.10 часова у вече, објавио је свету:

„Рад конференције министара спољних послова уједињених народа у Москви, развија се на обострано задовољство у атмосфери поверења и пријатељске искрености."

Б. Ђ. Н.

БАЛКАН НА МОСКОВСКОЈ КОНФЕРЕНЦИЈИ

ОД НАШЕГ СПЕЦИЈАЛНОГ ДОПИСНИКА У БЕРЛИНУ

Берлин, 3 новембра. — Коминике који је у Москви, Лондону и Вашингтону једновремено издат, потврдио је сва очекивања која су од стране објективних посматрача европских догађаја већ била везана за московски састанак.

Пун крупних фраза и звучних реченица, а по садржини потпуно шупаљ, коминике је израз без пуна, у које су досцели англоамерикански савезници и коначни триумф совјетске политике над политиком Лондона и Вашингтона. Ево са неколико речи изражено мишљење Берлина о суштини посла које је закључила конференција у Москви.

Што је за Балкан најинтересантније јесте ћутање о пуно проблема, који балканске народе највише интересују. Другим речима судбина Балкана према концепцији савезника изражена је у коминикеу не изриком него ћутањем.

Овде треба потсетити на разна саопштења и нагађања; на публицистичке изливе и на кратка саопштења, која су у последњим данима, пред крај конференције, изишла у совјетској штампи. У свим овим изливима увек је опет дошло до изражаја непомирљиво гледиште Москве да у погледу својих аспирација на својим западним границама, које се протежу до Јегејског и Јадранског мора, не трпи и неће трпети никакво мешање и никакве стране утицаје.

За савезнике била је најважнија пропаганда понављање начела која су била у своје доба формулисана у Атлантској повељи. Присуство европских емигрантских влада у Енглеској, поимање тих влада које је било састав ни део енглеске емигрантске политике, сачињавали су најважније аргументе којима је Даунинг Стрит покушавао да улије спокојство у узнемирене душе малих народа ,којима је црвени паук изгледао страховита опасност за њихову националну, па и биолошку будућност. Говорило се додуше из Лондона увек о пуној сагласности, која у погледу циљева и метода постоји између Вашингтона, Лондона и Москве, али се истовремено увек намигивало на то, да ће у критичном моменту Велика Британија, која је сачувала своје углавном неистрошене снаге интервенисати, ако би то било потребно, и стати као одбрана између малих држава Централне, Источне и Југоисточне Европе од совјетске буџице.

Тенденција је увек била да се смањи страх, који су природно балкански народи осећали пред црвеном опасношћу и да се прикаже истовремено Велика Британија као прави и истинити бранилац самосталности и слободе балканских народа, а британска војска као заштита пред свима опасностима које би тој самосталности могле да запрете једнога дана.

Коминике из Москве је једном за свагда подвукао дебелу црту под ову пропагандистичку прошлост. Балкан се данас налази очи у очи са збиљом и не може се више да заварава никаквим илузијама и веровањем у начелност, искреност и могућност некаквог британског Deus ex machina. Збиља се састоји у томе: у Москви морала је англосаксонска спрега, да би задржала црвено оружје у послу за своје циљеве, да попусти пред политичким захтевима Кремља, и да се одрекне целокупне своје досадашње политичке прошлости.

Заборављена је Атлантска повеља заборављене су гаранције које су дане малим народима; заборављена су сва обећања о успостављању националних суверенитета малих народа. Све то је бачено на буњиште историје. Све је то нашло места поред фраза из 1918 године о самоопредељењу, о слободи и о сличним паролама једног протеклог периода.

Ово гледиште, које се нарочито данас у Берлину износи, по свему је оправдано. Јер ако московски коминике тврди с једне стране, да је постигнута по разним питањима пуна **сагласност** између савезника, ако тај исти комуникe говори о споредним стварима — бар у овом тренутку споредним — као што су будући режим Италије и успостављање самосталне Аустрије после замишљене победе, а изоставаља баш она питања која највише интересују европске народе, — онда то несумњиво значи да по тим питањима Европи нема шта да се каже.

Другим речима оно што је Европи речено из Москве оно што Москва од Европе тражи, остаје као обавезно за англосаксонски део капиталистичко-бољшевичке спреге.

Што се самог Балкана тиче, треба овде потсетити на чињеницу да је тежиште унутрашње балканске ситуације у британоамеричкој политичкој игри прешло од емигрантских влада, које зависе од Лондона на комунистичке покрете Тита и других бољшевика. Ту треба потсетити на чињеницу да је Москва тражила неколико јегејских острва, као своја неопходна упоришта, а истовремено коридор до Јегејског мора, совјетофилске управе у балканским земљама, — не треба заборавити присуство Димитрова у Канру, — и на крају крајева учестале нападе у самој британској штампи на круцисане балканске главе у емиграцији и на политику њихових влада.

Као резиме целокупног рада дванаестодневне конференције у Москви, мора се при најобјективнијем расматрању, без икаквих предрасуда и без икаквог предубеђења, доћи до онога истога закључка до кога је данас, пошто је прва пропагандистичка бука из Вашингтона и Лондона прошла, дошла сва неутрална штампа. У погледу Балкана конференција у Москви доказала је да је англо-америчка политика надгласана незајажљивим московским апетитима.

Све што се у коминикеу говори о ратним злочинцима, о успостављању некаквог савезничког тела за решавање европских проблема, о будућем режиму Италије, о стварању самосталне Аустрије, и осталим споредним, бар за данас споредним питањима, све је то изнето само зато да се прикрије оно што је основно, а то је: **да московска конференција није смела свету да објави то што је на њој заиста морало да буде решено, морало, пошто совјетском притиску Черчил и Иден нису имали шта друго да супротставе до попуштање.**

Verus

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке) Тел. 20-383.

ШТАМПАРИЈА «ЛУЧА», Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.

Тромесечна претплата 36 динара шаље се преко «Пресс» а. д. Влајковићева 8.

У НОВОЈ ЕТАПИ ОБНОВЕ СРБИЈЕ ГЕНЕРАЛ НЕДИЋ ПРЕУЗЕО ЈЕ ВОЂСТВО МИН. УНУТРАШЊИХ ДЕЛА И КОМАНДУ НАД СВИМА СРПСКИМ ОРУЖАНИМ ОДРЕДИМА

Претседник Српске владе, армиски генерал М. Ђ. Недић дао је претставницима штампе следећу изјаву:

Решен да по сваку цену одржим ред и мир у земљи, и тиме уштедим српском народу нове недаће, а Србији обезбедим достојно место у слободној заједници европских народа, од данас преузео сам у своје руке команду над свима српским оружаним одредима.

Српска гарда, Српска државна стража, Српски добровољачки корпус и Српска гранична стража имаће од сада под мојом командом да наставе будно чување безбедности у земљи и тиме испуне своју свету дужност према Отаџбини, увек свесни да у испуњењу тога задатка лежи спас српског народа. Залажући се тако за одржање реда и мира у земљи, нарочито у борби са комунистичком немани, они доказују своју високу српску свест, која нас једино може спасти у овим тешким часовима.

Уверен сам да ће они у вршењу овог задатка, који обезбеђује животне интересе српског народа, имати најпотпунију подршку целог српског народа, који данас у њима види једину српску оружану снагу, своју народну војску, која је у стању да одбрани наше огњиште, као и друштвени поредак, који одговара нашем народном духу и потребама нашег живота. Тако ће српски народ моћи да се сачува, да побољша свој положај и да своја стремљења упути остваривању својих оправданих тежњи.

Стављајући се на чело свију обједињених српских оружаних одреда ја ћу бити у стању да још одлучније водим српски народ на путу спасења. На тај начин приближићемо се корак ближе остварењу наше обнове и коначном решењу српског питања.

У том циљу преузео сам и вођство Министарства унутрашњих послова, коме су поред управне службе враћени и они послови полиције и безбедности, које је до сада водила Српска државна безбедност, а која је сада Уредбом Министарског савета укинута. Тиме је унутрашња власт усредсређена у једној руци, што ће са своје стране знатно допринети коначном сређењу прилика у нашој земљи.

Преузимајући ове нове дужности очекујем од Српске државне страже, Српског добровољачког корпуса и Српске граничне страже пуну оданост и пожртвованост у вршењу њихове службе, као и беспрекорни ред и дисциплину. Очекујем исто тако тесну братску и искрену сарадњу у њиховим међусобним односима да би се чување друштвеног поретка и личне и имовне безбедности спроводило што успешније. Од старешина захтевам да својим примером предњаче у том смислу и бићу немилосрдан према ономе ко се буде огрешио о ово моје наређење.

Препоручујем исто тако свима органима унутрашње управе и припадницима оружаних одреда да својим радом и држањем, а нарочито својом лојалношћу дају немачким надзорним властима само повод за похвалу у сваком погледу.

У овој новој етапи борбе за спасавање српског народа и обнове наше Отаџбине, под новим околностима и са новим могућностима, обраћам се и овом приликом свима Србима да савесно помажу све државне органе у вршењу њихове тешке службе.

Апелујем и у овом часу на старо српско родољубље да осветли пут свима Србима, како бисмо се сачували као народ и у овом циновском светском окршају својом конструктивношћу и свешћу обезбедили своја права и будућност.

*

Уважавајући оставку коју је поднео инж. Стоимир Добросављевић, министар социјалне политике и народног здравља, а по сагласности са господином Војним Заповедником Ј. И., Претседник Министарског савета армиски ђенерал Милан Ђ. Недић поставио је за министра социјалне политике и народног здравља Танасија Ђ. Динића, досадашњег министра унутрашњих послова.

Вођење Министарства унутрашњих послова преузео је лично Претседник владе.

(Из кабинета Претседништва Министарског савета).

Беспрекорни ред и дисциплина

НАРЕДБА БР. 44

КОМАНДАНТУ СРПСКЕ ДРЖАВНЕ СТРАЖЕ

У новој етапи борбе за опстанак Српског народа и обнову наше Отаџбине, преузимајући команду над целокупном нашом оружаном снагом,

НАРЕЂУЈЕМ:

Да Српска државна стража, свесна значаја своје службе у спасавању Српског народа, унесе пуну оданост и пожртвованост у служби и да у њеним редовима владају беспрекорни ред и дисциплина.

У име Отаџбине захтевам пуну покорност према старешинама и рад без предаха на успостављању потпуног реда и мира на територији Србије за најкраће вре[illegible] и беспрекорну извршн[illegible] службу према упуту и налозима управних власти а сходно прописима §§ 5 и 9 Уредбе о устројству Српске државне страже.

Обласни команданти Српске државне страже остају и даље непосредно под командом команданта Српске државне страже.

Само братска, тесна и искрена сарадња Српске државне страже са Српском граничном стражом и Српским добровољачким корпусом моћи ће да сачува Српски народ од многих страдања. Старешине ће се заложити и својим примером предњачити да та сарадња буде у потпуности спроведена, и сваког оног ко се буде о ово моје наређење огрешио немилосрдно ћу кажњавати.

Живела Србија!

Живела Српска државна стража!

Ову моју наредбу саопштити целокупном људству са потребном поуком и то где је год то могуће, пред стројем.

Претседник Министарског савета и Мин. унутрашњих послова

Армиски ђенерал,

Милан Ђ. Недић

Армиски ђенерал

МИЛАН Ђ. НЕДИЋ

Претседник Министарског савета, Министар унутрашњих послова

Тактичност и лојалност

НАРЕДБА БР. 45

Свима Окружним начелствима изузев Баната и Команданту Српске државне страже

Виши вођа СС и полиције г. генерал Мајзнер са својим штабом и органима у земљи вршиће надзорну власт над полицијским радом управног апарата као и над радом Српске државне страже и преко мене чинити замерке и потребне сугестије како би се ред и примеран поредак чим пре успоставили.

Препоручујем свима органима унутрашње управе и Српској државној стражи да својим радом, држањем, а нарочито својом тактичношћу и лојалношћу стварају код немачке надзорне власти само разлоге за похвалу у сваком погледу.

Ову наредбу доставити свима управним органима и свима јединицама Српске државне страже ради знања и равнања.

НАРЕДБА БР. 46

Команданту Српског добровољачког корпуса

Уредбом Министарског савета од данас укинуто је звање Шефа Српске државне безбедности и Српска државна стража прелази у састав Министарства унутрашњих послова. Исто тако под данашњим преузео сам ресор Министарства унутрашњих послова. На овај начин обједињено сам у мојим рукама команду над свима српским наоружаним снагама.

Обавештавајући Вашом наредбом све подручне јединице Српског добровољачког корпуса препоручите им ред, дисциплину, апсолутну покорност старешинама и братску, искрену сарадњу са стражом и управним властима у земљи.

Живела Србија!

Живели добровољци!

Претседник Министарског савета и Мин. унутрашњих послова

Армиски ђенерал

Милан Ђ. Недић

НАРЕДБА СВИМ ОКРУЖНИМ НАЧЕЛНИЦИМА СЕМ БАНАТА

Уредбом Министарског савета укинута је служба Српске државне безбедности. Послови које је она водила враћени су у надлежност Министарства унутрашњих послова у коме је сада, поред послова управне гране, усредсређена и служба полиције и безбедности. Организација управне, полициске и службе безбедности подређује се од данас једном врховном старешини: Министру унутрашњих послова, у округу окружном начелнику, у срезу среском начелнику, а у градовима са управом и Претстојништвима полиција управнику, односно претстојнику градске полиције. Ови органи, сваки за своје подручје једино су одговорни за ред и мир.

У циљу извршења задатака одржања реда и мира овим органима стављају се на расположење органи Српске државне страже сходно прописима §§ 5 и 9 Уредбе о устројству Српске државне страже, о чему су њене јединице добиле од мене потреб на наређења.

Вођство Министарства унутрашњих послова и команду над свим оружаним одредима преузео сам лично.

Упознајте са овим променама све подређене власти и органе уз наређење да све своје снаге заложе за безусловно одржање реда и мира у Србији, јер само у испуњењу тога задатка лежи њен спас и спас српског народа.

Претседник Министарског савета и Мин. унутрашњих послова

Армиски ђенерал,

МИЛАН Ђ. НЕДИЋ

Недељни преглед међународних догађаја

ИДН И ХАЛ - ПРОДАВЦИ ЕВРОПЕ

Конференција у Москви је завршена. Рузвелт је одмах изјавио да је резултат конференције јако повољан. Он има право: резултат је повољан по совјетску владу, која је добила све што је хтела, а није дала ништа што се од ње тражило.

Британоамеричка штампа, наročito британска штампа је испочетка прилично кисело коментарисала комунике са конференције. Тек затим (пошто је добила инјекцију од министарства за информације) почела је да пише у нешто слађем тону, али се у том писању не осећа искрено задовољство. Када енглески лист пише: *„Ниједна конференција до сада није донела толико конкретних закључака"*, онда у тој реченици можемо прочитати и једну трагичну иронију.

Заиста, ни на једној конференцији није било издато толико држава, а није било толико реченици можемо прочитати и САД, као што је било на московској конференцији.

У Москви су Идн и Хал попустили у погледу совјетских захтева према Европи. Они су стварно продали Европу, уколико се може продати роба која није у поседу продавца.

Ма са ког гледишта посматрамо закључке московске конференције, морамо признати да она претставља потпуну капитулацију британске политике према Европи, као и капитулацију америчке политике према Совјетима.

Сада видимо да је капитулација заразна болест; Бадољо је капитулирао на захтев Британоамериканаца и Британоамериканци су се заразили капитулацијом. Они су капитулирали пред совјетима. Ако се болест прошири и даље, онда ће најзад и Совјети капитулирати, јер имају за то предиспозицију створену њиховим фантастичним губицима на бојиштима Источног фронта.

Своју капитулацију Черчил и Идн прикривају шареним речи ма, али озбиљни британски ли стови пишу: „Добро обавештени кругови не могу да због резултата конференције „бацају од радости капу с главе увис"!"

За Британце не постоји разлог ра се радују. Ни за Американце. Они и сами признају да су на конференцији постигли сагласност по неколико питања. Да су друга питања предата на решавање наročитим комисијама, а да је о извесним питањима било само дискусије. Шта то значи кад се преведе на разумљив језик? То значи да су по неким питањима остали тако далеко од сагласности да су морали избећи даља расправљања и побећи од тих несугласица у мање „брдовиту" област. Али ни у тој области није ишло глатко те су зато многа питања одложена, а можда и сахрањена на тај начин што су предата у комисије и поткомисије. То је познат начин избегавања одлука који је примењивало Друштво народа.

Дакле, само један део питања могао је да буде решен на московској конференцији. Зато комунике има много речи, а мало садржаја. У њему се ништа не каже о најважнијим питањима која су интересовала цео свет, а наročито Европу. И из тог ћутања можемо да изведемо закључак да су Британоамериканци имали тешких борби на тој конференцији ,а морају да попусте пред Стаљином, и о томе свом попуштању не смеју да говоре.

Они су попустили у питању западних граница СССР. и тиме су предали Совјетима Финску, Естонију, Летонију, Литванију, Пољску, Румунију. Они су попустили у питању зоне стратегиске безбедности Совјета на северу и тиме су предали Шведску, Норвешку, и Данску. Они су попустили по питању совјетске стратегиске зоне на југу и тако су предали Совјетима Турску, Србију, Бугарску и друге балканске државе.

Као први резултат те предаје појављује се наредба „југословенске владе" у Каиру, према којој Дража Михајловић мора да распусти своју организацију, јер према совјетском захтеву на Балкану може да постоји само један „генерал", и то комунист Тито. Према писању шведског листа *Свенска морганбладет*, Пурићева влада мора да се пресели у Москву.

Као друга конкретна последица московске конференције створиће се наročити одбор у Лондону, који ће радити на исти начин као што ради Медитерански комитет. Као што је познато, тај комитет Вишинског већ је створио такву ситуацију у Алжиру, да тамо комунистичка руља проглашује совјетску републику. Овај лондонски комитет ће такође да буде комунистички штаб за Британију.

Британоамериканци покушавају да се учтиво смешкају овоме Стаљиновом поклону, али нема сумње да је њима тешко претворити гримасу огорчености у осмех. Британија је навикла да гле да Европу као поље своје политичке обраде, а сада мора да се помири с тим да ће Европа бити уокирена у троугао Москва—Лондон—Алжир, у троугао састављен од московског центра и два комитета.

И поред свега тога, Британоамериканци нешто причају о неким плановима послератног уређења Европе, као да не схватају да ће московска тиранија (у случају победе над Европом) побркати све планове Лондона и Вашингтона. То су смешни планови. Намера да се васпостави Аустрија је комбинација глупости и тврдоглавости. У Лондону још нису до сада схватили да постоји таква повезаност Немаца бивше Аустрије са Немцима Рајха, да се не може одвојити никаква Аустрија.

У Лондону још нису схватили да бивша Аустрија није имала природних услова за живот, и зато је била болесна тачка на организму Европе. У тој намери да се васпостави Аустрија, можемо видети тврдоглаву тежњу да се карта Европе пошто-пото црта према застарелим, неприродним схватањима и да се избегавају природне комбинације етнографије и економије.

Мисао о Аустрији је реакционарна мисао. Али реакционарност московске конференције иде још даље. Тако је решено да се после рата оствари једно међународно тело, које ће имати функције Друштва народа. Европа је већ доста патила од те ненормалне институције, и зато неће пристати на понављање масонског експеримента.

Уосталом, од кога би се састојало то Друштво народа, када би Совјетска Унија прогутала једно 15 европских народа?

Московска конференција није водила рачуна ни о чему, осим задовољења тежњи и прилагођивања Британије и САД совјетским захтевима. Тако је учињена једна страшна издаја према Европи. Зато су многе земље јако забринуте,

Московска конференција - уједињена Европа

Било је још разних чуда у историји света, али оно што се већ десет дана одиграва у Москви, превазилази сва светска чудеса која смо до сада преживели. Ту Московску конференцију требало би пре назвати белосветском завером против Европе јер би јој тако што пре одговарало стварности, него каквим већањем просвећених људи, који су се састали да би учинили какву услугу или добро културном човечанству. Једна азијатска и две поморске државе и ни једна континентална држава Европе, састали су су преко својих министара спољних послова, да круне судбину европским државама и да Европу черече по свом ћефу и пљачкашким интересима.

Заиста у XX веку највеће људске просвесвећености догађају се чуда. Огроман светски капитал удружио се са убицама једног највећег европског народа, наоружаним до зуба, да уништи колевку културе и цивилизације чо вечанства, древну Европу. И да би трагедија европских народа била још већа и страшнија, сав друштвени талог, сви перверзни елементи и криминални типови ев ропског континента ,нашли су се удружени под заштитом азијатског бољшевизма урличући: сирт Европи.

Све то још не би било ништа опасно, да овим удруженим злочинцима и њиховом организацијом не управљају мрачне силе света од стране јевреја, који држе огромни капитал Енглеске и Америке, гурајући у ту светску заверу англобританске народе, који због својих личних интереса нису никад били пријатељи Европе.

Треба уништити сва културна добра Европе и на њеним развалинама подићи нови свет. Треба уништити "милионе просвећених европских народа чију интелигентну сарадњу не могу да сваре белосветски јевреји, јер им разоткрива себичне циљеве и ограничава концентрацију светских добара у њихове погане руке. Треба побити европску децу рођену у најузвишенијој људској заједници, браку и заменити их копиладима рођеним у бољшевичком проституисаном друштву, јер се од првих стварају челични људски карактери и браниоци устаљених светиња људске заједнице, док се из моралне каљуге других, стварају роботници, људски аутомати без душе и срца.

Треба уништити један слободан и задовољан живот европског културног човека и заменити га животом људске животиње осетљиве према кнуту и револверском метку у потиљак. То је њима потребно ,јер први брани и пружа отпор својим слободним мозгом размишљајући, те на тај начин квари планове ропске потчињености ових злочинаца у моралној и материјалној експлоатацији, док други резигнирано примају све у тоталној замрачености душе и мозга, јер нису у стању да повуку разлику између добра и зла.

У таквом једном сосу нашли су се преставници енглеског културног народа, који је до јуче припадао европској заједници и заједнички сарађивао на њеној просвећености и моралном подизању. Зауларени златним уздама јеврејске свемоћи, огрезли у грековима почињеним према људском роду и према сопственом народу, гурају непрестано напред јер им је одступница немогућа.

Не више са бољшевизмом, него и са сатанизмом, удружиће се у заслепљеној мржњи према суседу коме су се замерили првим грехом, јер нису способни да се изнад своје погрешке, уздигну као људи. Својим издајничким радом довели су свој рођени народ пред алтернативу да скаче у амбис: силом или милом.

То је политика енглеских плутократа који су измешали своју крв са јеврејском крвљу за љубав јеврејског злата. Сад су лордови бољшевици и носиоци високе идеје за социјализацију данашњег друштва. Људи који су, исисавајући зној и крв енглеских радничких маса, стекли огромна богатства, обукли су јагњећу кожу и размећу се добром вољом

(Наставак на 6-ој страни)

Савремени коцкари

— У овој партији покера имала су сва три партнера «флеш роjал».

СЛОЖНО И БРАТСКИ

Угушивањем комунистичког устанка 1941 године, српски народ дао је доказа да је комунизам из основе стран његовим схватањима и животним условима. Више од тога, српски народ је, благодарећи својој сточетрдесетогодишњој државној традицији, успео да под тешким ратним приликама изгради своју државу.

Овим конструктивним ставом српског народа онемогућен је општи комунистички устанак на Балкану, који се из Србије, као средишта, требао да рашири на све стране. Отуда је потпуно разумљив бес Англо-американаца и Совјета, као и њихови очајнички покушаји да се у Србији васпостави стање из 1941 године.

Међутим, оно што онда није успело, још теже ће успети данас, када је српски народ стекао и више политичког искуства и више увиђавности, прозревши праве намере оних, који га гурају да за њихов рачун и даље крвари.

Једина жеља тешко унесрећеног српског народа јесте у томе, да га сви ти тобожњи ослободитељи и усрећитељи о ставе једном на миру. Карактеристично у том погледу јесте држање српског сеоског живља, које је решено да се, нако голоруко, организује против свих оних који желе да му наруше скупо плаћени ред и мир.

Оваквим својим ставом српски народ моћи ће с једне стране жив да дочека крај овог џиновског светског хрвања, а с друге обезбедиће себи достојно место међу балканским и европским народима. Свака друга политика сем политике мира, реда и рада, значила би за српски народ или самоубиство, или потпуно уништење.

Зато је задатак свих национално исправних Срба да свим силама, сложно и братски, настану да се најновија комунистичка опасност, ношена од белосветских авантуриста, отклони са српске територије. Том својом слогом српски народ даће новог доказа своје државотворности и способности за живот.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

МАЛИ НАРОДИ У КАНЦАМА БОЉШЕВИЗМА

Пре него што су дошли на власт бољшевици су издашно оперисали са паролом самоопредељивања народа. Штокхолмска конференција, одржана 1917, предложила је да се прошли светски рат заврши на принципу самоопредељења народа. И Лењин и Стаљин заступали су дуго овај принцип. У чувеним Лењиновим априлским тезама, које су поразиле излапелу социјалдемократску буржоазију, о националном питању је речено: „Политика националног угњетавања, наслеђе самодржавља и монархије, подржава се од стране спахија, капиталиста и ситне буржоазије у интересу очувања класних привилегија и разједињења радника разних нација....

Свима народностима које улазе у састав Русије треба да буде признато право слободног отцепљења и образовања самосталних држава. Одрицање тога права и непредузимање мера које гарантују његово практично остварење изједначава се са политиком приграбљивања и анексије,

Док су били немоћни и слаби и док су стрепили хоће ли успети да утемеље своју власт бољшевици су се држали овога принципа. Чим су се ојачали они су почели да га безобзирно нарушавају. Као и све у њиховој доктрини тако и ово залагање за право самоопредељења малих народа претставља један тактичан потез који вођство не обавезује. Интернационални у суштини свога учења бољшевици су са системом државне организације гушили и руски национализам.

У новом Стаљиновом уставу дошло је до потпуног израза потчињавање руског принципа бољшевичком интернационализму.

У доста дугом списку совјетских социјалистичких република руске су свега, неколике, а међу бројем претставника у Законодавном телу Руса је много мање, него других мањина.

Ово начело угушивања националне свести у земљи Совјети су почели да примењују и ван земље. Црвени империјализам Совјета одраз је њихове тежње за стварањем светске бољшевичке револуције која у корену засеца све национално. Прве жртве овог црвеног империјализма биле су балтичке државе: Литва, Летонија и Естонија. Затим источни део Пољске, Карелија и Бесарабија. Иако је пре анектирања ових области совјетска пропаганда и у њима оперисала са свим оним аргументима са којима је оперисала и код нас и у другим земљама — са идејом слободе, социјалне правде, великих културних могућности, заштитом права малог човека — ипак је стварност, коју су Совјети тамо донели, била не само тешка него и језива. Црвене трупе, а заједно са њима и органи ГПУ, донели су пуну истину о бољшевизму и раскрили његово право лице.

Одмах се је видело да између стварности и пропаганде нема никакве везе: совјетска пропаганда, вешто руковођена и врло активна, говорила је о слободи и о широким правима, совјетска власт је донела ропство, смрт и ужас. Погођен је био не само најелитнији сељак — домаћин, него и трговац и, нарочито, интелигенција, чак и она која је симпатисала бољшевизму. Све оно што је било носилац националне свести, све оно што је било везано за своју земљу и слободу листом је уништавано.

Коса смрти немилосрдно је отсецала главе оних који су најродољубивије и најнационалније мислили.

Сви стубови националног поретка, пошто им је јеврејском безобзирношћу стављен на чело жиг реакционарства, крвожедно су сасецани. Настали су прогони, депортовања у Сибир и масовна убијања. На површину је излазио олош. Подземље је постало господар ситуације, а бескућници и професионални обијачи претставници и заштитници новог поретка.

Бољшевизам је без маске показао своје лице. Стаљин је без икаквих уступчавања и без икакве двосмислености, још пре отпочињања тројне конференције, ставио до знања Идну и Халулу, да су балтичке земље и све оно на што он има прохтеве, ван сваке дискусије. Демократски обзири, гарантије дате Атлантском повељом, распеване фразе о слободи против „тираније" — све је то пало у воду пред безобзирним замахом крвавог Стаљиновог ножа. Стаљин је успео да свој империјализам задовољи првим залогајем. Само што тај залогај не засићава, него појачава и проширује апетит. Иза ових држава, по одлуци и благослову тројне конференције, треба да дођу и друге земље и народи.

Цео европски Југоисток и цео Балкан треба да, пристанком и вољом Енглеске, дожив е судбину балтичких држава.

Некада од стране Совјета одржавани принцип самоопредељења народа преобратио се у принцип угњетавања и искорењивања основних националних супстанца појединих нација. Оно што је некада осуђивао бољшевизам сада конзеквентно спроводи. Сам врши тешку неправду народима, који не могу да се бране. Сила је код њих заменила правду. Империјалистичке позуде раздерале су им маске, а злочин који се претворио у опустошујући ураган потпуно обесснажава њихову пропаганду.

Стаљин је поново потврдио мишљење које влада о њему: да нема линије, ни става. Још је Троцки, који га је добро познавао, за њ рекао, да се он никада неће уступчавати, да данас назове белим оно зашто је јуче тврдио да је црно. Можда још више: он себи истовремено дозвољава, да изиграва борца за слободу других и да те исте не само поробљава, него и буквално и физички уништава. Са његовим благословом и пристанком унето је у званични коминике о тројној конференцији да се мали народи морају одрећи претензија на све оно што је било обележје њиховог суверенитета и независности.

За однос бољшевизма према малим народима судбина балтичких држава није само обележје и израз ове политике, него и опомена. Из тешке судбине коју им је бољшевизам припремао најбоље се види шта би било са осталим малим народима ако би бољшевизам био у могућности да остварује оно што намерава и што носи у себи. Победа бољшевизма значила би крај малих народа.

ПАЦИФИКАЦИЈА БАЛКАНА

Бурна прошлост балканских народа била је добрим делом последица интрига западно-европских сила, које су ово „буре барута" палиле увек када им је то требало, бацајући притом одговорност на саме балканске народе. Тако је у свету створен појам Балканца, као некаквог вечитог бунџије.

Судбина свих балканских народа, међутим, била је услед овог гурања једних против других врло тешка, тако да су они данас сити и пресити међусобне борбе и међусобног уништавања. У широким слојевима свих балканских народа постоји жарка жеља да се нађу трајне основе за њихов будући мирни развој, како појединачни, тако и заједнички.

Да би се то постигло мора се пре свега поћи од начела: Балкан балканским народима, чиме се једино може обезбедити њихов заједнички животни простор, као и спречити мешање ванбалканских сила у чисто балканске односе.

У свету постоји уверење да су међубалкански односи веома сложени и скоро нерешиви. Ништа погрешније од тога! Доказ за ово наше тврђење лежи пре свега у чињеници да су у данашњој науци скоро до детаља проучене етнографске и демографске прилике на Балкану. У тим објективно проученим чињеницама лежи могућност и јемство за објективно решење међубалканских спорова.

Отуда треба поздравити наговештену иницијативу Берлина да намерава приступити трајној пацификацији Балкана на бази објективног решавања постојећих балканских спорова. Немачка, која је директно везана за Балкан, има највише интереса, а и могућности, за решење балканског питања.

Ако у томе успе, она ће задовољити поменуту жељу балканских народа за трајним миром, стећи услед тога њихову вечиту захвалност и једаред за свагда искључити вршљање ванбалканских сила у међубалканске односе. Што је најважније, овако трајно пацифицирани Балкан моћи ће да послужи као узор за решење општег европског проблема, које треба да донесе јединство нашег многонапаћеног и угроженог европског континента.

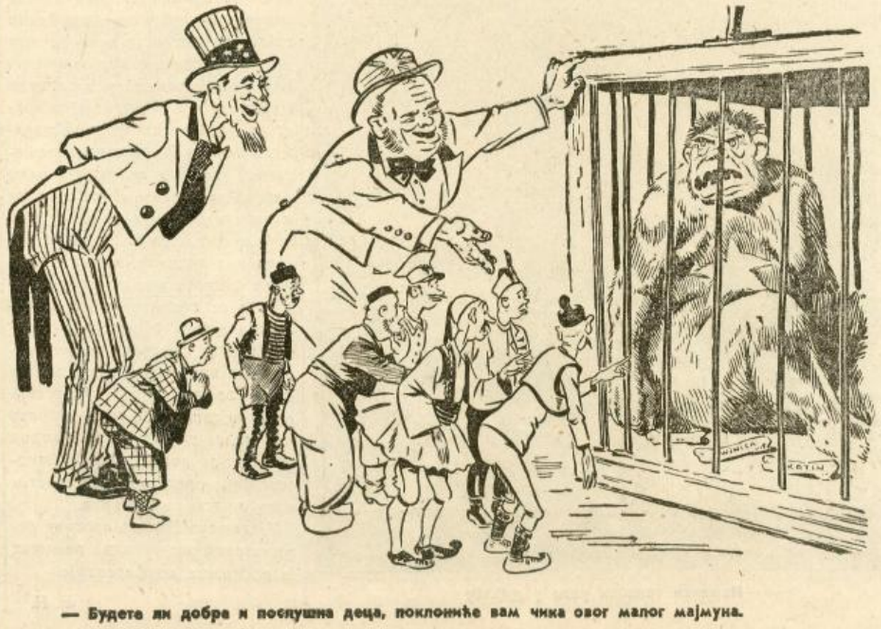

— Будете ли добра и послушна деца, поклониће вам чика овог малог мајмуна.

Догађаји на ратиштима

СВЕ ПО СТАРОМ

О догађајима протекле недеље може се рећи: све по старом.

На мору, као и раније, немачке подморнице и авиони потапају огроман број бродова. Рекапитулација тих потапања у току октобра даје једну веома импозантну слику значајних немачких успеха. Према тој рекапитулацији Немци су у октобру потопили 1 крстарицу, а оштетили 5. Кад се из строја непријатељске морнарице избаци 6 крстарица, то је несумњива победа. Нарочито је та победа значајна, кад је постигнута са најмањим губицима, и то са губицима у мањим ратним бродовима, као што су подморнице. Да су немачки губици у подморницама веома ограничени, видимо по томе што чак и британоамеричка пропаганда не може да се похвали неким успесима морнарице и авијације против немачких подморница.

Осим 6 крстарица избачено је из строја британоамеричке морнарице и 18 разарача. Од тога је 11 потопљено, а 7 оштећено тако да се може рачунати са потапањем извесног броја ових оштећених јединица. Потопљене је још и 6 мањих ратних бродова разних врста, а већи број таквих бродова је оштећен и по свој прилици потонуо услед оштећења.

Дакле, ратна морнарица коалиције доживела је у октобру прилично тешке губитке. И трговачка морнарица је такође имала осетних губитака. Потопљено је 52 непријатељска пароброда, оштећено је и вероватно потопљено даљих 18. Осим тога, оштећено је 27 пароброда. Укупно је избачено из непријатељског саобраћаја 97 пароброда, што представља преко 576.000 брт.

„Све по старом" — може се рећи и о операцијама на италијанском ратишту. Овде видимо нешто веома интересантно, а наслућујемо нешто што је још интересантније од онога што видимо.

Видимо да темпо британоамеричког напредовања остаје исти као што је био на Сицилији, а пре тога у Тунису. Километар на дан, то је брзина британоамеричке инвазије. Трупе генерала Александера испољавају потпуно очигледну неспособност за вођење смелих и одлучних борби, за вођење успешних боби. Сами непријатељски извештачи из Александеровог штаба са чуђењем говоре о случају једне немачке дивизије која је била читавих пола дана подвргнута жестокој ватри многобројне америчке артилерије, а после тога је одбранила свој положај из који су јуришале осам дивизија Јенкија. Надмоћност у квалитету немачких трупа дозвољава маршалу Кеселрингу да спроводи своје операције одуговлачења са веома малим бројем ангажованих пукова, а са великом добити у времену.

Све то видимо, а наслућујемо ово: Британци неће да напредују, већ гледају шта раде Американци, а Американци прилагођавају темпо свога напредовања према Британцима. Дакле, свака од тих коалиционих трупа дивизија је чеповерљива према партнеру, и зато цела та британоамеричка акција није ништа друго до комбинација две узајамне тактичке подвале — британске и америчке.

Док је трајала конференција у Москви, Британоамериканци су се трудили да прикажу своје војне напоре у Италији и зато су давали извештаје о томе, како је једног дана освојена нека хумка, а другог дана образован мостобран на некој реци која се, узгред буди речено, не може пронаћи ни на детаљној мапи. Таква куриозна саопштења нису имала никакав ефекта код бољшевика, који су стварно улагали много више труда да приреде за време трајања московске конференције неку већу стратегиску атракцију.

Додуше, они су морали да обуставе своје нападе између Ильменског језера и Љењиграда. Одавно се ништа не чује о области Великије Луки. Код Смоленска нема више офанзиве, већ се само с времена на време дешавају масовни напади који не постизавају успех и поред тога што су, на пример, једног дана Совјети на ширини од 6 километара поређали 9 нападних дивизија.

Престала је совјетска офанзива код града Кричева, код Гомеља иницијатива је у рукама Немаца. Код ушћа Припјета Немци су повратили терен где су раније били продрли Совјети. Код Кијева бољшевичка офанзива је застала, код Кременчуга бољшевици нису имали у последње време ни најмањег успеха.

Дакле, од свеколиког совјетског фронта само два сектора су још у сталној активности. То је окука Дњепра и зона између Дњепра и Азовског мора. У тој окуци бољшевици су нападали само југозападно од Дњепропетровска, док су Немци извршили један веома успели противнапад северно од града Кривој Рог. У петодневној борби уништено је два совјетска моторизована корпуса и више бољшевичких стрељачких дивизија, углавном гардиских. Овом приликом је уништено или запљењено на стотине тенкова и топова, а приведено је неколико хиљада заробљеника.

У области Ногајске степе бољшевици су после вишедневних борби продрли са неколико покретних јединица, и оне су настале интересантне борбе између њемачких брзих јединица и совјетских. Ова епизода чини саставни део огромне битке која већ траје толико месеци, а која се у току протекле недеље водила тако да се о њој може рећи: „Све по старом". По старом бацају Совјети у борбу десетине хиљада људи и губе за један или два дана борбе по 50% ефективних јуришних трупа.

Али жртвовање толиког људства не доводи до стратегиског резултата, не доводи до таквог успеха који би могао да правда то совјетско расипање борбених снага. Дакле, све по старом.

„Све по старом" је и у питању „другог фронта". Московска конференција, коју су бољшевици схватали као конференцију о другом фронту, није, изгледа, донела неке промене стратегиских намера Британоамериканца. Додуше, у резолуцији конференције у троје има неколико мелодичних речи о потреби убрзања рата. Али нема ништа конкретног о томе да је постигнута сагласност у стратегиским плановима. Говори се само о војној сарадњи, али војна сарадња постоји већ годинама и никако не може да буде нешто што би личило на заједничку стратегиску акцију.

Британска штампа и даље пише о другом фронту у таквом духу као што је писала и раније. Пошто је Черчил слагао када је прорицао да ће инвазија бити остварена пре него што почне да пада јесење лишће, британски војни стручњаци наговештавали су инвазију у самом почетку 1944 године. Сада нема више говора о почетку године, као року инвазије, већ се каже да ће инвазија бити у рано пролеће. Одмах из тог наговештавања стручњаци додају: „Али пре ће бити у почетку идућег лета". Дакле, „све по старом". Британоамериканци и даље одуговлаче своје акције, јер нису сигурни у своју борбену снагу. Према томе, не може се очекивати убрзање рата, као што захтева Москва.

Московски стратези пишу да је одуговлачење рата у интересу Немачке и Јапана. Британоамеричка тромост, према томе, само повећава шансе Тројног пакта за победу.

М. Војновић

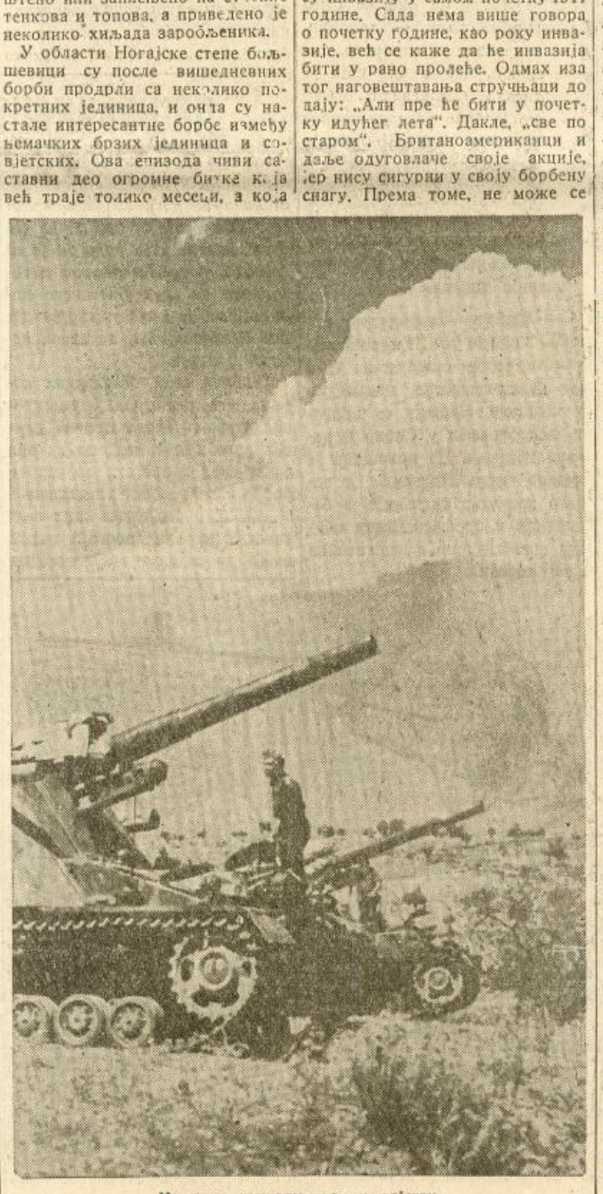

Немачки тенковн увек у дејству

Московска конференција - уједињена Европа

(Наставак са 4-те стране)

за поделу материјалних добара света на равне части, за све друштвене класе. Вечне светске пијавице и крвопије желе, да мало пусте своје жртве да се одморе и уљушкавају их лажним надама у бољи живот. И још има будала на свету, који верују у добронамерност енглеских државника!

У овој белосветској завери против старог континента, најодвратнију улогу игра Америка, земља трустова, картела, мозгова и гангстера. Истресци европских народа дегенерисали су се дотле, да подижу своје крваве песнице натопљене радничком крвљу на дивљим преријама новог континента, по подземним рудницима и димљивим фабрикама, на стару постојбину, јер они више нису ни Американци ни Европљани, него Јенки! Рузвелтова Америка понизила се до најнижег срама, јер је отишла на ноге црвеном диктатору Стаљину, да проси милост за продужење своје неморалне капиталистичке владавине над америчким робом — радником. Што ће тај срамни подвиг коштати човечанство милионских жртава, што ће у даном тренутку песница московског џелата срушити и његов паучинасти престо и претворити капиталистичку владавину у ништавило, то га не треса, јер га фарисеји уче: после нас, потоп!

То је лице ове светске завере противу данашње Европе. Хвала Богу, те има и своје наличје, јер би иначе наступио сумрак Европе, а затим и смак света. Просвећено радништво угроженог старог континента ,осетило је опасност механизације душе и тела европског човека и удруженим снагама у фабрици и на фронту даје изванредан отпор бољшевичкој куги и њеним преносиоцима из Енглеске и Америке. Под вођством најјаче силе Европе, удружени народи масовно прилазе немачкој војсци и појачавају њене редове у одбрани старе културе и цивилизације, очекујући дан победе светлости над мраком, разума над лудилом, вере над безверјем, права над злочином

Биће се последња битка, московска завера је знак за европску узбуну, дужност је свих европских народа без изузетака, да ставе све своје расположиве снаге у заједнички фронт одбране Европе, за победу крста противу некрста, за победу свесног људског бића противу роиског аутомата, људског роботника.

Уједињена Европа противу белосветских завереника резултат је московске конференције.

Б. Н.

Упуства за случај напада из ваздуха

РЕД И САМОПОЖРТВОВАНОСТ

Две ствари су неопходне да би се по могућности умањиле последице напада из ваздуха. Да би становништво имало што мање губитака, а варош што мање штете. То су: прво, РЕД И ПРИСЕБНОСТ У ПОНАШАЊУ СВИХ ГРАЂАНА, И ДРУГО, ПОЖРТВОВАНОСТ И ЕНЕРГИЈА СВИХ КОЈИ ПО ЗВАНИЧНОЈ ДУЖНОСТИ ИЛИ ПО ДУЖНОСТИ ПЛЕМЕНИТЕ ДУШЕ СПАСАВАЈУ ЖИВОТ И ИМОВИНУ БЛИЖЊЕГА.

„Опасност од напада из ваздуха објављује се непрестаним звуком сирена са неколико прекида. Престанак опасности такође објављују сирене. Као што је познато, сигнал престанка опасности је испрекидани звук сирене.

Ноћу, одмах после сигнала опасности укида се електрично осветљење. У том случају сви станови и локали морају бити потпуно замрачени. Сва возила морају имати на фаровима — осветљењу навучене навлаке од непрозирног материјала.

Чим је дат знак за опасност, сви грађани морају да се најхитније уклоне са улица. Хаузмајсторима је наређено да затворе капију, али да буду поред капије са кључем, како би пустили унутра људе који треба да се уклоне са улица. На улицама не сме остати ниједно грађанско лице, без обзира на функције, јер се излаже опасности да буде стрељан на лицу места. На њима могу да остану само чланови окупаторске војне силе, униформисани органи полиције — Српске државне страже и помоћне екипе у униформама Српске државне страже.

Ноћу важе иста наређења. Дозвола за ноћно кретање не даје човеку право да остане на улици. Јавна саобраћајна средства треба да се склоне у депое или да остану на појединим станицама.

У свима зградама кућевласници (односно управитељи имања) имају да припреме све што треба за пасивну одбрану. На сваком тавану треба ставити потребну количину земље или песка са једном или две лопате. Сви грађани морају у својим кућама организовати пасивну одбрану.

Грађани су дужни за време трајања опасности да не ометају у раду својим присуством односно радозналошћу она лица која обављају ову или ону функцију на јавном месту.

Ко буде ухваћен у крађи или покушају крађе за време трајања опасности од напада из ваздуха биће изведен пред преки суд, који изриче само смртне казне. Лица која за време опасности од напада из ваздуха или после ње буду проносила алармантне и узнемиравајуће гласове, имају бити изведена пред преки суд као кривци за тешко угрожавање јавне безбедности."

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

Без илузија...

Добровољци немају илузија о времену у коме живе, ни о људима који су одичење паклене злобе дана, ситних жеља, сујета и невитешког повијања пред ветровима који дувају час овако, час онако. Са сржи проблема који су зеница оканог што овако стихиски потреса свет, добровољци су се суочили још пре, него што су примили свој тешки подвиг несебичног и драговољног служења. Идеја која их води, дух који их покреће и велика мисао отаџбине за коју живе уз дивни и витешки презир смрти, — све је то у њима живело и пре него што су узели пушку да се и са њом ставе на браник народа и земље, која је упропашћена лудошћу и безумљем.

Отуда континуитет у њиховом ставу. Они су увек исти, непроменљиви, постојани као стена и увек готови да згроме све упропаститеље ових трагичних остатака некад велике и славне отаџбине. Буре времена, променљивост судбина, ова или она преоријентација, — све то не утиче на њих. Они су на овоме месту НЕ ЗБОГ СЕБЕ, НИ ЗА СЕБЕ, НЕГО ЗБОГ НАРОДА, ЗБОГ СРБИЈЕ, ЗБОГ ТОГА ДА ЈОЈ ОСИГУРАЈУ БОЉЕ И СРЕТНИЈЕ ДАНЕ. Ништа уско лично, себично, оно што заробљава срце сујетом и пожудом и што помрачава очи разума не живи у њима. Они су свесно жртвовали себе и све лично у себи Србији и њеним потребама.

У овом моменту је извор њихове постојаности. Они су срцем везани за Србију. Разум им оправдава и потврђује оно за чим их воде мисли срца. Добровољци јасно, без икаквих илузија и обмана, виде СТИХИЈУ ЗЛА како узраста и како се уткива у срца, мисли и свести оних који собом мере све и према својим личним интересима одређују свој пут и став.

У временима драматичним када се тражи срчаност и јунаштво, у моментима када се из себе, по неотклоњивом закону изживљености, распада једна дотрајала епоха и рађа нова, добровољци претстављају НОВЕ ЉУДЕ, који израстају из снажних народних основа и својом личном жртвом, оном најбољом, још никада у свој пуноћи непројављеном, осигуравају место у новом свету који се већ убличава у огњу борби које се данас воде.

Добровољци су стожер националног отпора против свих оних слуга зла које код нас поново подижу уши. Они су бич и мач за партизане, али не само за оне по шумама, бандите и крволоке, него и за оне који у свили и обиљу, као да се ништа није десило са овом земљом растачу духовне основе народа и својим животом, обешћу и злобом одгајају подмладак шумским партизанима. Јер поред партизана у шуми постоје партизани и по градовима. Нимало безопаснији за опстанак нације од оних који кољу српске домаћине и пале српске домове по селима. Једно их осећање прожима и једна мисао веже. Једнака им и плата мора бити.

Добровољци слушају глас генерала Недића и као што су први пут, септембра месеца 1941 године, пошли у тешку и неравну борбу на његов позив, тако су и данас готови да ту борбу не само наставе, него и коренито доврше. Зато је у срцима добровољаца његов позив од прошле недеље изазвао дубок одјек. Ни пред каквим опасностима добровољци неће устукнути.

ОСТВАРЕЊЕ МОРАЛНОГ И ДУХОВНОГ ЈЕДИНСТВА СРПСКОГ НАРОДА, СВИХ КОНСТРУКТИВНИХ И НАЦИОНАЛНИХ СНАГА У ЊЕМУ, ОДАВНО ЈЕ ЊИХОВА НАЈДУБЉА ЖЕЉА. ДА СЕ ТО ПОСТИГНЕ О'''' НЕПОШТЕДНО ДАЈУ СЕБЕ.

***Они умиру да би се Србија обновила и живела.** Умиру без горчине и страха, свесни да стихија зла не може бити уништена без скупих и драгоцених жртава. Они те жртве дају.*

***Добровољци живе без илузија, али и без страха.** Гледају стварности у очи и знају да ће они њу савладати, а не она њих.*

Ранко Бановић

ЗАДАЦИ СРПСКЕ ОМЛАДИНЕ

Садања улога наше омладине историском нужношћу је везана за њена будућа настојања која мора принети својој смена, стално управљајући све своје снаге и погледе највишим народним и људским светињама.

Као прво, омладина мора свом снагом да улети у ток садањих страшних догађаја, да се бори за непосредне народне интересе, а с друге стране да се спрема за будуће своје задатке који се по природи ствари стално надовезују и временом увећавају. Наша омладина нашла се пред великим захтевима судбине. Можда се њен положај не би могао назвати најтежим и најодговорнијим у нашој историји, да није неке унутарње коби која је већ дуго прати и сапиње заједно са њеним народом.

Да би српска омладина решила задатке који јој се постављају изван ње она мора да пре тога реши задатке који се постављају унутар ње, јер „ко што нема или не зна, не може другом дати или пренети". Решења задатка и постигнућа циља нема без проналажења пута и потребног средства.

Пре свега омладина мора свој поглед да обрати на себе, на свој животни склоп, да своју прву пажњу и бригу посвети унутарњој изградњи свога бића. Јер хармонију у растројени живот друштва и народа може да унесе само онај који ју је у себи самом остварио. Отуд нужда да омладина жртвује свој комодитет, своју лакомисленост, своју поводљивост за лаким и безбрижним животом; она мора отстранити из својих односа нетрпељивост и искључивост примитивне природе, а да унесе помирљивост, трпељивост, примамљивост туђих разлога и изнад свега неисцрпност добре воље — да од буре у својој души створи благотворни мир. На место расканалисаности и расипности, духовне и физичке, што је још особина омладинског живота треба да њоме завлада права и дубока скромност, једнакост, осећај части и младалачког достојанства; пред собом омладина треба да има идеал душевне лепоте и моралне чистоте. Млади Срби мора да буду људи високих и дубоких схватања живота и људског послања и да живе достојно својим узвишеним схватањима.

Омладина, односно њени припадници, не сме никада своју моћ и величину изграђивати на понижавању и невољама других, већ на њиховом уздизању на висину, јер се тек у таком поређењу види и њена права величина. Она се мора научити да цени унутарњу, а не спољну вредност човека. Примања људи са површине, по њиховој спољашности, јесте једна од тешких болести нашега времена из које многе несреће проистичу.

У недостатку живих примера и ауторитета код њених старијих савременика и сународника, омладина мора да узме за пример великане из наше славне прошлости, која је дала много светитеља и јунака. Тамо на бистрим изворима треба тражити душевне окрепе и животне снаге за своје садање и будуће задатке. У мудрости својих предака српска омладина наћи ће и потребне идеолошке основе свога стремљења. Ту се налазе и мерила којима све појаве и вредности туђег духа треба да мере и важу, па да их тек тада омладина наша прима и разврстава.

На основама дубоке и бистре духовности и моралности треба да се уздиже моћна зграда младалачког умног развоја, борба за шире видике сазнања. Из узвишене осећајности, добре воље и љубави треба да проистече неисцрпна радљивост на обнови свога народа, његових светиња и добара. Омладина мора да види свој спас у раду, спремању и стицању корисног знања, које мора да пренесе на свој народ. Стварањем култа рада мора се започети грозничаво и неуморно истраживање, развијање и умножавање омладинских дарова и склоности, које су у нашем народу остале дубоко закопане и трунуле. Све способности и могућности свога духа и тела српска омладина мора до крајности да развије и стави у службу свога народа, његових идеала, као накнаду за оне наде и величине које овај немилосрдни рат тако обилно код нас покоси.

У изградњи своје свести омла-

Други добровољачки батаљон пролази поред почасне трибине на омладинској свечаности у Крагујевцу (*Фото:* Арх. В. от. С.Д.К.)

Са омладинске смотре у Крагујевцу (*Фото:* Арх. В. от. С.Д.К.)

дина мора да буде опрезна и поступна јер прерано сазревање и натрпано помућено знање може да је затрпа и окржљави. Преурањеност, непоступност, неутемељеност, непотпуност у изградњи омладинског лика јесте гробље дарова и даровитих куда је комунизам нарочито многе одвео и покопао. Према томе свако стицање нових знања и мисли има у толико значења и вредности у колико употпуњује и уобличава омладинску моралну личност. С тим у вези је неопходност да омладина посвети много пажње развоју, утанчавању свога укуса и свога интереса, да открије и ужива у правим и истинским вредностима божанским и људским.

Ако српска омладина препороди свој живот тада ће попустити оклоп судбоносних и страшних прилика у које је окован српски народ. У том случају би садањим борцима за српски живот било лакше да издрже у својој борби и залагању које није само војничко, ма да је то одлучно, већ и културно-просветно, чак и политичко у највишем значењу тог појма. Непосредни задаци садање српске омладине оцртани у главном у два правца српског омладинског покрета су: добровољачки покрет и Национална служба за обнову Србије.

Кад старији и позвани изневере онда, уз скупу цену, појављују се на позорници народног живота млади и незнани да својим жртвама и животима савладају ток пропадања и уништавања свога народа и да га преобрну ка успону. Под том светлошћу треба посматрати те две омладинске снаге савремене Србије.

Омладина не сме да клоне духом већ мора својим животом и радом да поврати своме народу веру у светиње без којих му нема живота, а на које је он пљунуо и које је погазио по нагону и наваљењу других. Њено је да на својим млађаним душама и плећима издржи ударце судбине и кобн. Српска младост се данас бори не само за голи живот свога народа, који је одиста угрожен, већ се бори и за своју властиту будућност чији се темељи већ сада изграђују. Стари су на измаку и уморни. Пред омладином је живот, жњеће што посеје. С тога се од ње тражи да изгубљено надокнади, да све што је добро умножи, и тако пренесе онима који иза ње долазе, да би они даље и више наставили, јер живот и напредак су мучни успон без предаха.

Данас када смо осиротели, српска национална омладина мора да буде јединствена и да се поклони пред идеалом своје народне историје. У васпитању омладине и нових покољења лежи судбина српског народа, као и свих народа. У заблуди су они који мисле да је ратно поље главно поприште у несрећној борби народа. Одлучна битка међу народима бије се на пољу васпитања и изградње нових покољења. Стога само кроз нова и боља покољења можемо у нашем народу створити боље друштво и бољег човека: нови и бољи нараштаји долазе кроз нове и боље људе.

Данас смо, ми Срби, пред поновним испитом наше расне снаге. Само ова борба не сме и не може да се води оружјем и крвљу којих нам је мало преостало већ снагом духа и свести у чему српска омладина мора да одигра отсудну и судбински важну улогу.

У закључку треба подвући трострукост истовременог задатка српске омладине.

Прво, изградња свога младалачког духовног и физичког лика и животног стила.

Друго, у садањим тешким прликама по васцели српски род — да му буде савест, заштита, охрабрење и неугасна нада.

Треће, да већ сада у пуном напону свога бића, започне изградњу једне високе самосвојне етике и културе, да се тиме историјско послање њеног народа до краја испуни.

М. Ч. Вучковић

МЕЂУ СЕЉАЦИМА

Како српски сељак размишља и гледа на данашње ствари — Српски сељак-домаћин у много чему може да буде пример школованим људима.

Чачак, 1 новембра. — Задњих дана имао сам прилике да разговарам са доста сељака. Ни на једнога нисам наишао који не би био против такозваних „шумских", без разлике како се они зову или чијим интересима они служе. Сељаци уопште *и не праве неке разлике међу њима.* У очима сељака „шумски" су и по поступцима и по последицама углавном исти. Скоро без изузетака они врше разна насиља, отимање и реквирирање хране, стоке, принудно узимање новца, одеће и обуће, насилно одвођење млађих људи у шуму, вршење такозване „мобилизације". Они домаћини који им се одупру и који им покушају да ускрате оно што они под терором траже бивају кажњени, убијани, заклани и пале им се домови.

Мирном сеоском домаћину, *који изнад свега жели мира и реда, да би у миру и реду могао да врши свој посао* и да преживи ова тешка времена, и не пада на памет да врши неке саботаже или ма какве неприлике према ма којим властима. Напротив, он се тога плаши као живе ватре, јер добро зна какве ће га последице снаћи догоде ли се какве саботаже у његовом селу или околини. Шумски одметници и бандити знају тачно за ова осећања и расположења сељака, па то без душио и цинички искоришћују.

* * *

Агитација шумских о скором свршетку рата изгубила је сваки основ међу сељацима. Преко целог лета, одмах после прошле зиме, одметници су стално говорили сељацима како ће се рат свршити за најкраће време. Давали су и рокове: до Ђурђевдана, до Видовдана, до Велике Госпојине, до краја септембра, итд. итд. Све се то показало као обична лаж... „Било нас је, кажу сад сељаци, који смо им у то и поверовали. Ко не жели да се рат што пре сврши? Ми то сви желимо, *а то и „шумци" знају па нам о том увек говоре, па и помоћу тога уцењују...*" Сад сељаци виде да су их и у овом погледу вукли за нос, и ништа им више не верују. Кад би још чаршија, позадина, у овом погледу била разумна и мирна, кад с те стране не би долазили још увек гласови о скором и брзом свршетку рата, село би с те стране било сасвим спокојно. Сељак добро зна да од њега ни од целога српскога народа не зависи ни за длаку кад ће се овај рат свршити, као што добро зна и то да српски народ не може ни за длаку утицати на сам исход овога рата. И за то је данас сељак целим својим бићем за мир и ред и има најпуније разумевање и одобравање за политику коју води генерал Недић, а коју бране српски добровољци.

* * *

„Шумци" су по селима, где су год долазили, водили најжешћу агитацију против добровољаца. Шта све они о нама нису говорили? Претстављали су нас као странце, као обичне пустахије, као крволоке, као гладне курјаке који пљачкају и буцају све на што наиђу. Стога она села, где раније нису били добровољци, с највећим неповерењем и страхом сачекују наше јединице, а многи у почетку и беже пред нама.

Тек кад се увере у сасвим супротно, сељаци се враћају и долазе с нама у везу и причају нам отворено о свему, па и о том како су им и шта су им шум ски о нама говорили. Да би и ово спречили и онемогућили, шумски бандити *прете у главу сваком оном сеоском домаћину који дође у везу са добровољцима и многи сељак нам је говорио овако: „Ми видимо да сте ви наши и добри људи, да ви нама никаква зла не желите и не радите, ми видимо да ви идете правим путем, баш онако како је народу данас једино добро и могуће. Али, шта да радимо? Кад ви одете из нашег села или краја, онда се одмах појаве шум ски „кокошари" и „гибаничари" и траже и кажњавају на разне начине — често и убиством — сваког оног за кога су сазнали да је с вама дошао у везу и лепу реч с вама поразговарао...*"

И сви од реда сељаци изјављују жељу, и то у сваком месту где смо досад били, да останемо стално с њима и поред њих и кажу нам да би тако најсрећнији били. У том случају шумски се више не би смели појавити у њиховој средини, па би они на миру могли да врше своје послове и да одговарају свима својим дужностима и обавезама којих су они далеко свеснији него многи грађанин.

* * *

О чаршији и многом грађанину сељак има врло рђаво мишљење. Сељаци нарочито замерају много оним грађанима који су у макаквој државној или општинској служби па од тог имају и плате и сва друга преимућства и заштиту па не врше савесно и поштено свој посао. Ти би људи, каже сељак, у првом реду требали да помажу својски и пре дано генерала Недића и да свима осталима буду пример какав треба бити. Сељаци врше своју дужност, они слушају, они обрађују своја поља, они дају од себе све што треба дати, они су за потпун ред и мир, па зашто не би то исто и господа радила, у толико пре што они примају и плате и награде за своје положаје и за свој тобожњи рад. Од многог сељака домаћина могу се често чути и овакве примедбе: »Ни шумски не би могли да буду оно што су били и што су, њихови би зулуми били кудикамо мањи да их својим нерадом, својим непоштењем, својим двоструким ставом не помажу разноразна господа из наших градова и из Београда...«

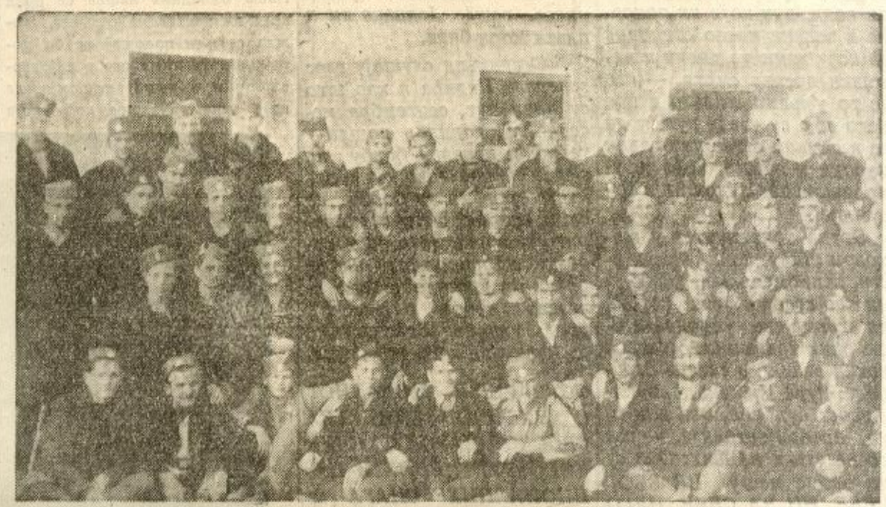

Нови добровољци у IV батаљону

(*Фото:* Арх. В. от. С.Д.К.)

* * *

Бивши политичари и бивше партије као да су изгубили сваки ослонац и поверење међу сељацима. О њима се данас по селима мало шта чује и мисли. Још да није старих партијских њилкоша и кортеша, разних „главешина" које су живеле од старог партијско-политичког живота, нико о оном старом не би више ни мислио. Сељаку је јасно да се старо, што се овог тиче, никад више не може вратити, да је старим политичким делијама и партијама одзвонило, да ми данас преживљујемо дубоке промене целокупног живота. Сељак у вези с тиме каже још и то: *„Да се више неће вратити стари партијаши, види се и по томе што су и сами дигли руке од нас. И они што су остали овде у земљи и они што су нас оставили па побегли у страни свет, више нам се не обраћају. Најбољи је доказ да више за њих хлеба неће бити, а зна се да су они раније увек нама долазили само онда кад су могли да очекују да ће преко нас доћи до своје сласти и власти...*"

П. Марковић,
добровољац

Добровољци,

Верујте заносу распламтеле младости и никад не посумњајте у себе.

Верујте у вашу огњену снагу.

Не дајте да отров сумње нагризе чисту и гранитну веру срца вашег.

Лепотом и светлошћу борбене и градилачке младости осветљавајте данашњицу и указујте на нови пут учмалим и заспалим савестима, вашим још несвесним или посрнулим друговима, и онима који ће иза вас доћи.

Јер ви сте, добровољци, кристални чист израз народне патничке душе, која се мучи да пронађе прави пут народног живота и да каже нову реч.

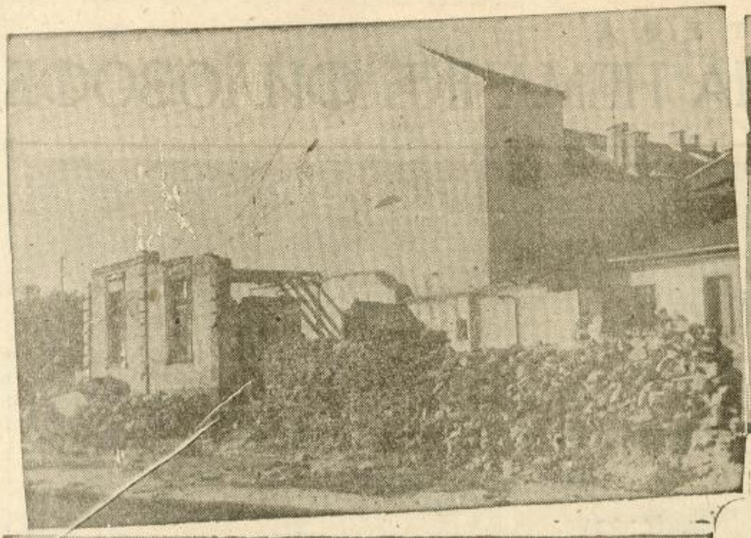

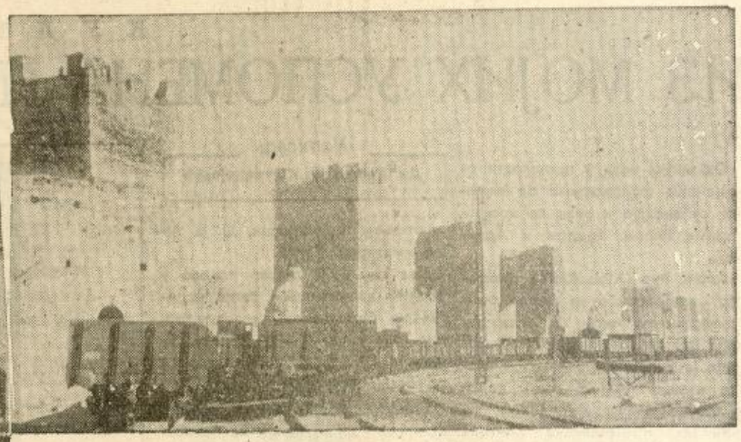

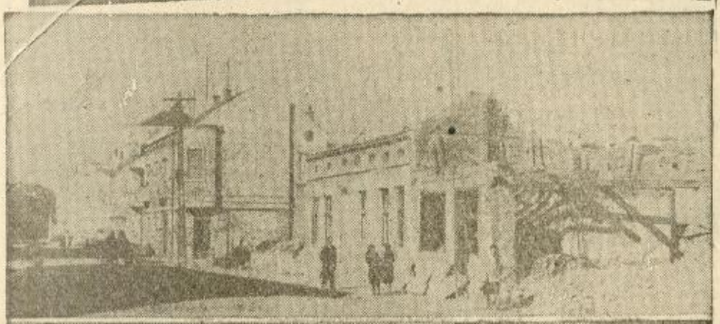

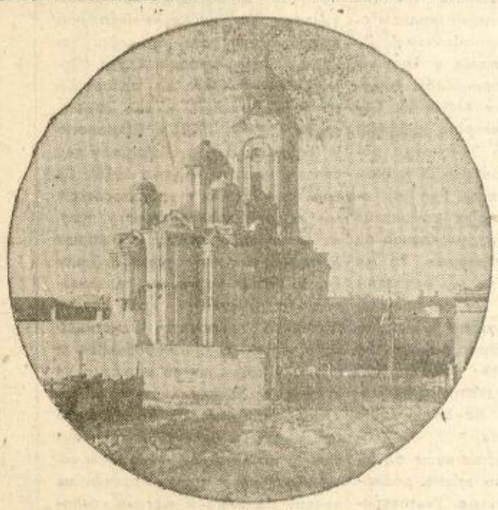

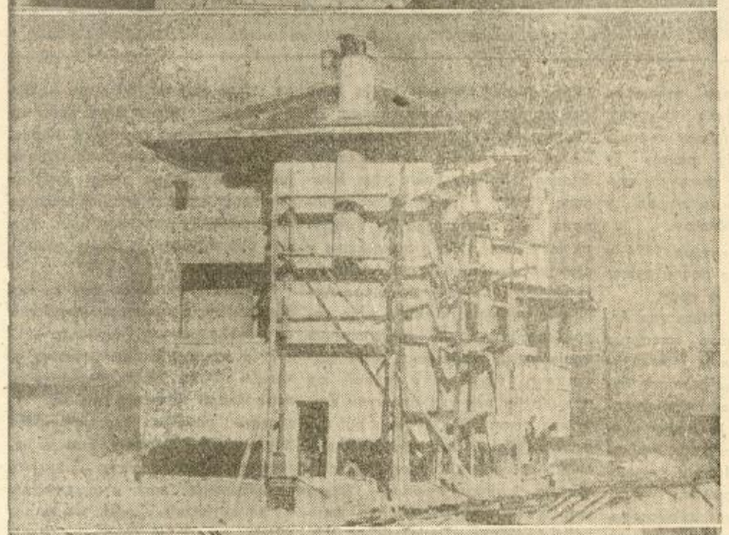

СМЕДЕРЕВО - СИМБОЛ СРПСКЕ ОБНОВЕ

Обнова Србије пуном паром врши се на свима пољима духовне и материјалне делатности.

Напори на подизању настрадалог Смедерева, после најтежег удеса који га је погодио у току његове бурне и славне прошлости, претстављају ретко дело, прави један симбол изградилачке обнове српске земље.

Пре неколико векова, Деспотов град на обали Дунава херојски је блистао као последње упориште слободе Србинове.

Па су дошли црни дани и Смедерево је пало...

У садашњој трагедији Српства, као да је и сама воља Провиђења одредила да баш Смедерево буде прво и најтеже погођено. Разбеснели елемент пре две године уништио је стотине и стотине живота, људи и жена, невине деце и нејаких стараца, поред огромне материјалне штете.

Тешка казна за наше грехе и отпадништво од Бога, Српства, чојства и јунаштва, као опомена целом српском народу, спустила се на Смедерево...

И од првих дана тешкога удеса, Смедерево је постало жижа градилаштва. Прегнуло је и старо и младо, и у једном невиђеном, а и за нормалне прилике потпуно необичном плану, обављају се обимни радови обнове, изградње Новог Смедерева.

На место језивих рушевина, дотрајалих зграда и тескобних улица, подижу се модерне грађевине, простране алеје, савремени квартови, пуни ваздуха, простора, ведрине.

Равно Смедерево опет почиње да блиста.

Запело је и старо и младо и из тог жртвовања већ увелико ниче Ново Смедерево, разгара се стара жижа, свест о прегалаштву, свест о мисији, сећања на прошлост, наде на будућност.

Деспотов град на Дунаву, и данас је, више него икада, блиства кула српске обнове, српског духа.

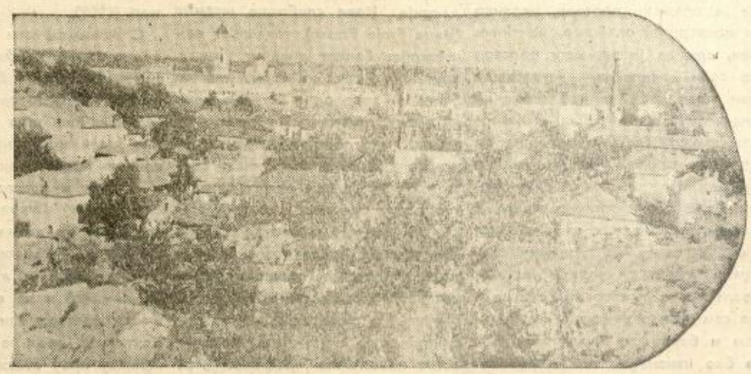

КУЛТУРА

ИЗ МОЈИХ УСПОМЕНА НА НЕМАЧКЕ ФИЛОЗОФЕ

Написао:
Др Бранислав Петронијевић

У

Од мојих веза у прошлости са немачким филозофима од немалог су значаја и везе са професорима Рилом, Јодлом и Арнимом.

Алоис Рил (Alois Riehl), професор филозофије на берлинском универзитету, писац је опсежног дела **Der philosophische Kriticismus** (чије је треће издање у три свеске изашло 1924-26 год.), којим је стекао репутацију једног од типичних претставника Кантове филозофије у модернизираном облику (тзв. неокантијанизма). За време мога бављења у Берлину 1906 био је у берлинском филозофском часопису **Archiv für Geschichte der Philosophie** публикован мој чланак о Зеноновим доказима против кретања. У једном од својих предавања Рил је обратно пажњу својих слушалаца на тај чланак, што сам дознао од једне руске студенткиње. То ми је дало повода да му направим посету. Кад сам му се претставио додао сам, да му је моје име можда непознато, нашта ће Рил љубазно рећи: **»Aber, Herr Kollege, so viele scharfsinnige Untersuchungen und Ihr Name sollte mir unbekant sein!«**

У посети сам остао више од једног сата и за то време додирнули смо разне теме. Разговарали смо поглавито о грчкој филозофији и о разним схватањима њених учења и њеног значаја од стране модерних мислилаца. Између осталих ја сам нарочито поменуо Наторпа (поред Рила такође типичног претставника неокантијанизма), који је Платонове идеје идентификирао са Кантовим категоријама што је скроз погрешно. Са овим мојим мишљењем и Рил се потпуно сложио.

После ове посете одлазио сам с времена на време и на Рилова предавања, која су била узор јасности и прецизности (Рил је био један од најбољих предавача филозофије). Осим тога његова предавања одликовала су се и извесном артистичком формом изражавања, а и понеки од његових списа написан је необично јасним и импресивним стилом (ово важи нарочито за његов спис о Ничеу).

За време свога борављења у Берлину 1922 посетио сам поново Рила, који се већ давно био повукао са катедре. Телесно оронуо био је духовно још увек свеж. Запитао ме је, да ли још увек заступам теорију дискретног простора. У вези са овим питањем Рил је поставио питање и о геометријској структури опаженог простора.

На ово питање одговорио сам, да је опажени простор, уколико га **непосредно опажамо**, континуиран, али да је тај исти простор по себи дискретан, нагласивши при томе да овде »по себи« не значи »ствар по себи« у Кантовом смислу (која је одвојена од опажене појаве). На то је Рил приметио, да он ову разлику термина »по себи« потпуно схвата. У даљем разговору саопштио сам Рилу, да сам у међувремену, својим испитивањем лондонског Археоптерикса, постао природњак и да сам дошао у Берлин да испитам и берлински егземплар. Рил је био изненађен тим мојим саопштењем приметивши, да ја тиме имитирам Канта.

Кад сам 1927 дошао поново у Берлин да довршим своје испитивање берлинског егземплара, Рил није више био у животу. Умро је 1924 у дубокој старости од осамдесет година.

Фридрих Јодл (Friedrich Jodl), професор филозофије на бечком универзитету, писац је неколиких филозофских дела, од којих су најзначајнија **Историја Етике** (Geschichte der Ethik als philosophischer Wissenschaft, у две свеске, треће издање 1920) и **Психологија** (Lehrbuch der Psychologie, у две свеске, четврто издање 1916). Са њим сам ступио у везу пославши му најпре своју докторску тезу, па затим прву свеску »Принципа Метафизике« и расправу о Зенону. У писму којим ми се захвалио на пошиљци прве свеске **Принципа** нарочито је истицао моју »feingeschliffene Dialektik«, а у писму којим ми се захвалио на студији о Зенону назвао ме је »Zeno radivivus«. За време мога борављења у Бечу 1907 први пут сам га посетио. Затим сам га често посећивао и био позиван на вечеру од њега и његове госпође (која ме је увела у неколике отмене бечке куће).

У дискусијама које смо поглавито водили о метафизичким и психолошким проблемима износио сам му тако оригинална решења тих проблема, да је интерес Јодлов за та решења био јако побуђен и он би саветовао, да их што пре публикујем.

Уверавао сам га, да ће сва та решења бити публикована у другој свесци Принципа Метафизике, на којој радим. Доцније он би ми, и усмено и писмено, упућивао питање о публикацији те свеске додајући, да ће моје метафизичко дело, ако се ограничи на прву свеску, остати и непотпуно и недовршено. На то питање ја бих му одговарао, да је рад на другој свесци и тежи и компликованији него што сам мислио, али да се још увек надам да ћу успети. А када сам му 1912 послао наштампану другу свеску, из писма којим ми је захвалио на пријему видео сам колико је био изненађен, да је тешко предузеће ипак било изведено.

За време тог мог четвромесечног борављења у Бечу студирао сам и Брентанов спис **Untersuchungen zur Sinnespsychologie**, који је баш тада био изашао. Кад сам Јодлу саопштио да се њиме бавим, рекао ми је, да му је редакција **Нове слободне штампе** (Neue Freie Presse), тадашњег најчувенијег бечког дневног листа, упутила тај спис на оцену, али да би га он врло радо уступио мени на оцену, пошто не би хтео да се замера многобројним брентановцима »које на сваком ћошку срећа у Бечу«. Ја сам одмах прихватио његов предлог, и он је у том смислу написао писмо редакцији. Кад сам му после извесног времена послао мој опширни реферат из Београда, он је тај реферат упутио редакцији, али га редакција није оштампала. Иако је остао неоштампан, реферат је за мене био од немале важности, јер сам одговарајуће критичке примедбе на Брентанову теорију боја пренео у моју раније (у чланку о Брентану) поменуту студију о бојама и тиме дошао у везу са самим Брентаном.

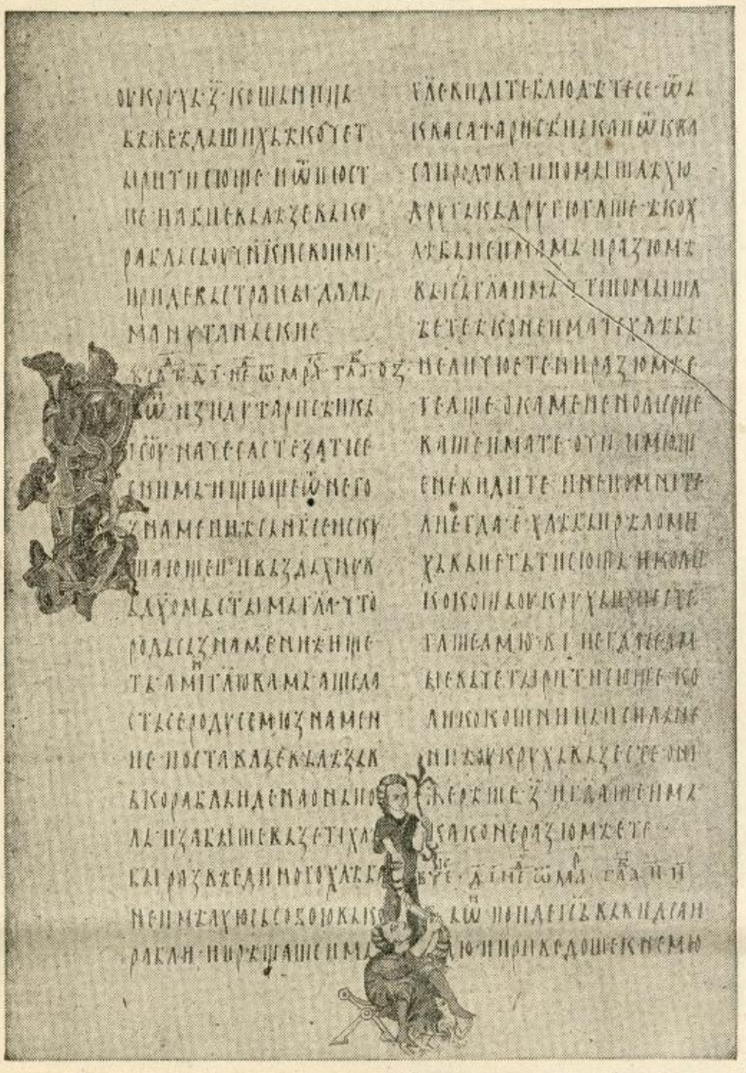

Једна страна Мирослављевог Јеванђеља (XII век)

Јодл је умро јануара 1914 у 65-ој години живота после дужег боловања од мане у срцу.

Ханс фон Арним (Hans von Arnim) био је професор класичне филологије на бечком универзитету и као класични филолог бавио се историјом античке филозофије. Приредио је једно узорито издање фрагмената стоичних филозофа (**Stoicorum veterum fragmenta**, у две свеске, 1903-5), бавио се проблемом хронологије Платонових списа и написао кратак преглед историје античке филозофије у **Kultur der Gegenwart** (1909).

С Арнимом сам дошао у везу преко Јодла, чешће сам га посећивао (за време бављења у Бечу 1907) и брзо се с њима спријатељио. Баш тада он је био учинио један важан историско-филозофски проналазак: да су наиме и **Епикур** и (његов ученик римски песник) **Лукрец** разликовали минимум од атома (претпостављајући да је минимум недељива реална тачка, а атом састављен из минима) и да су према томе и они претходници финитистичке доктрине. Јодл је био позајмио Арниму прву свеску мојих **Принципа Метафизике** и то је дело Арним ревносно простудирао. И дело и моја лична сарадња помогли су Арниму при саставу брошуре **Epikurs Lehre vom Minimum** (1907), у којој је он саопштио свој проналазак (та брошура је у исто доба и предавање у свечаној седници бечке Академије наука). При крају брошуре Арним је изрично поменуо моје дело (као доказ да финитистичке идеје »auch heute noch nicht ausgestoren sind«), а у једној од примедаба додатих брошури стоје ове речи: »Den Hinweis auf Giordano Bruno und die Mutakallimun verdanke ich der Einleitung des im Vortrage zitierten Werkes von **B. Petroniedics**, wietere wertvolle Anregungen persönlichen Mitteilungen des Verfassers«.

»Wertvolle Anregungen« састојале су се у следећем. Како је Епикур своју доктрину о минимуму изложио и на грчком у једном писму упућеном своме пријатељу Херодоту, а моје знање грчког језика било тада минимално, то ми је Арним преводио реченицу по реченицу Епикурово писмо, онако како га је он разумевао. Ја бих га при том превођењу чешће прекидао тврђењем, да грчки текст не може имати оно значење које он репродуцира у своме преводу и да је смисао текста друкчији, додајући какав би тај смисао имао бити. Више пута дешавало се да ми је давао за право примећујући, да ја боље разумем оригинални текст од њега, класичног филолога. Наравно да се томе није било чудити, пошто сам ја не само стручни филозоф него и специјалиста за финитистичку доктрину (док Арним ово друго није био у довољној мери).

Јануара 1914 видео сам се последњи пут с Арнимом. Како сам се у међувремену (нарочито 1912 и 1913 године) озбиљно бавио учењем грчког језика, чим смо се поздравили цитирао сам му на грчком почетак Ксенофонтових **Успомена на Сократа**. Био је изненађен не само сигурношћу мога цитирања него и правилношћу акцентуације. Одмах ми се понудио, да ми он сам даје даља лекције из грчког језика. Захваливши се на љубазној понуди, рекао сам му да понуду не могу примити, пошто се осећам срећан што сам научио грчки толико да могу преведене грчке текстове проконтролисати оригиналним, и пошто налазим да је то за мене као систематског филозофа довољно. Иако нисам примио понуду, морао сам примити као поклон једну опширну грчку граматику.

Арним је умро 1931 у 71-ој години живота. Он је био један од најбољих мојих пријатеља међу немачким филозофима.

И њиме завршујем ове моје успомене на њих.

ИЗ СЛАВНИХ ДАНА СРПСКЕ ЦРКВЕ

Др НИКОДИМ МИЛАШ МАГ МОДЕРНОГ ПРАВОСЛАВЉА

Ако је свет дело божје речи, ако развој и напредак света за закон имају закон жртвовања — онда је др Никодим Милаш на путу те еволуције заиста био личност и просвећена и посвећена и преосвећена.

Јер, није тајна да су са др Никодимом Милашем исправност и целисходност српских верских осећања добила европску научну потврду.

Звездано небо православља добило је свог црног метеора.

* * *

Према писаним споменицима, а и према предању, повесница српских верских осећања у главним линијама кретала се овако:

1) Мистична
2) Етичка,
3) Канонска осећања.

Полазећи од поставке да су видљиве ствари времене, невидљиве вечите, да реч лагано али сигурно осваја материју, а не материја реч, да је смисао вере смисао убрзања људске еволуције — стари српски писци разлоге живота, разлоге љубави, разлоге акције стављали су у опсег заноса и екстазе, у надлежност светаца и испосника, у делокруг божанске речи, за коју је још Платон рекао да као крст у виду благослова лебди над човечанством.

И тако са старом српском књижевношћу Реч и Човек, космичко и индивидуално, испели су се до ретких чистота мистичких осећања.

* * *

Полазећи од поставке да слобода није дана већ да мора бити отимана, да је добар грађанин овај који слуша законе а бољи онај законе који усавршава, да је царско дело добро чинити а рђаво бити разумеван — српско народно песништво разлоге живота, разлоге љубави, разлоге акције стављало је на терет носилаца човечанства у човеку, у опсег правде и истине, у надлежност бораца и твораца, наглашавајући да ни Буда ни Сократ ни Христос никога не могу спасти ако се ,мимо свих великаша, мимо свих мистерија, човек сам спасавати не зажели.

Са српским народним песништвом Правда и Истина, људско и борбено, испели су се до ретких чистота етичких осећања.

* * *

Др Никодим Милаш знао је да су религије гране једног истог стабла — божанске мудрости, знао је да у земаљском животу екстаза и јединство с Богом значе редак дар, изузетну милост, знао је да је смисао морала смисао прелаза свести у вид савести — али је још боље знао да свака вера, ако жели да траје, да дејствује, исто тако мора имати своју науку, своју умно заповедну снагу, пред којом и силина традиције и силина интуиције лагано али сигурно налазе свој природни колосек.

Знао је и на посао се дао.

Посао великих напора, али посао и великих резултата, да је крајем XIX века, један Србин, др Никодим Милаш, постао први, суверени каноник целог православља.

Религијске једначине, у којима се снагом анализе мистична непозната своди на етичку познату, у којима се емпирији вере дају друштвене сразмере, то су канони.

Са др Никодимом Милашем правна визија православља добила је епопејски замах, те није чудо што се и на српском, и на руском, и на бугарском и на грчком и на румунском језику разлила у бујице канонских осећања — тј. научног става православља.

* * *

Али, није др Никодим Милаш значајан и велики што је, рецимо, написао 70 капиталних расправа и дела, поред словенских превођених и на германски и на романске језике; нити пак по томе што његова и богословска и историјска дела одишу и снагом најлепше традиције и снагом нај лепше интуиције; ил што је и као теодокт и као теолог и као теофон бранио, крепио и узносио православље да му ни западно учење научну исправност није могло спорити; нити, пак, што је, иако волећи и негујући црквено вељелепије, у смерности ишао толико да је и митрополитски и патријаршијски трон другима препустио. Не! Јер све то једном преосвећеном, посвећеном и преосвећеном прелату спада не у врлине, већ у дужност, јер само сен великог духа, само сен великог карактера сразмера је толиких да у њој, у сенци сени њеној, и мањи велики бивају.

Др Никодим Милаш значајан је, велики по томе, што је у својим свиленим скутима носио груби, ал искони, али животни императив српског јерарха.

* * *

У стара, мистична времена, вера је, кажу, као оно библиски голуб, увек летела испред човечанства, увек указивала пут човечанству.

У нова, скептична времена, вера се, кажу, као оно болничка сестра, налази иза човечанства, тешећи кљасте, нудећи болне.

Али, ако је, како то учени људи тврде прави смисао вере у двојењу правог од лажних богова, ако је у односу на материју Бог — творац, у односу на дух Бог — љубав, у односу на живот, на биологију, Бог — отац — онда је по др Никодиму Милашу, који је све то потанко знао, Бог у ствари — прегалац.

Епископ Dr Никодим Милаш (1845—1915)

Јер само неуморни прегалац нема кад да сумња нема кад да мрзи, свестан јер је да је он лично — а не неко биће, а не нека супстанца — чин уједињујући у разуму, чин уједињујући у љубави, чин уједињујући у акцији.

Јер само неуморни прегалац у стању је да својим стваралаштвом свест о људском опстојанству разграна, прошири у савест о људском достојанству, у толико више ако су прегаоци они про свећени, они посвећени, они преосвећени, а не ли тек они високо преосвећени.

Императив српског јерарха, др Никодим Милаш уздигао је до радног идеализма, а с њим и канон не само о живој, већ о предњачкој, већ о делатној цркви, о кнезовима цркве испред, а не о кнезовима цркве иза стада.

* * *

Др Никодим Милаш родио се 1845, умро 1915; наставник, ректор, епископ; члан разних академија, носилац разних одликовања; расни прелат, расни пастир, расни прегалац; у тешким данима по себе, по паству, увек изнад себе, увек испред пастве; правник, каноник ,историк, његове експертизе остају модел борбеног православља.

О ИСХОЂЕЊУ ДУХА СВЕТОГА

Западна црква учи, да Дух свети исходи, то јест, да има вјечно ипостасно своје биће не од самога Оца, него и од Сина. „Credimus et Spiritum Sanctum... ex Patre Filioque procedentem." „Definimus... quod Spiritus Sanctus ex Patre et Filio aeternaliter tanquam ab uno principio et unica spiratione procedit."

Прије нег што уђемо у разбор овога учења западне цркве, морамо одма нагласити потребу, да се строго има разликовати *вјечно* исхођење Духа светога, које управо и саставља Његово лично својство од *временитога исхођења* Његова на ствари или посланства Његова у свјет, које се посланство не односи к ипостаси Духа светога, него је нешто извањско, прелазно и својствено је колико Њему, толико и Сину. Изидох от Отца, и придох в мир; и паки остављају мир и иду ко Отцу — говори о своме временитом посланству Син (Јов. XVI, 28). Вјерујући да Дух свети исходи од самога Оца, и тиме противустављајући своје учење учењу римске цркве и протестанских општина, које све исповједају, да Дух свети исходи уједно и од Сина, православна црква тиме разумије наиме *вјечно* и ипостасно исхођење Духа светога. У погледу *временитога* исхођења Његова, православни подпуно једнако са западним христијанима, вјерују, да Дух свети исходи то јест, бива послан у свјет не само од Оца него и од Сина, или тачније кроз Сина.

Учење своје о Духу светоме западна црква сматра свагдашњим вјеровањем васионске цркве. Међутим, оно се не може оправдати ни апостолским ни отачаским добом.

— — — — — — — — — —

Кад би се баш и хтјело допустити, да се рјечма: иже от Отца исходит не искључује, него да се баш садржи мисао, да Дух свети исходи и од Сина на основу тога што су Син и Отац једно по суштаству; морало би се тад допустити, да се рјечима иже от Отца раждаетсја не изкључује, него напротив доказује, да се Син рађа и од Духа светога, јер је и Дух свети једно по суштаству са Оцем. Шта више, морало би се допустити, да Син кад се рађа од Оца, рађа се уједно и од себе самога, а Дух свети, кад исходи од Оца, исходи у исто време и од себе самога, јер су сви једно са Оцем по суштаству, притоме су сва три сувјечна!

Dr Никодим Милаш

О реализму Јанка Веселиновића

За Јанка Веселиновића, нашег великог сеоског приповедача, већина критичара и већина историја књижевности за школе тврдило је да је он несумњиво велики талент, али исто тако и велики идеализатор сељачког живота. Јанко је волео идилу, улепшавање или превиђање ружних појава мачванског села, веле ти критичари. „Његове су приповетке улепшане слике сеоског живота... Веселиновић описује село ружичастим бојама..." итд. Једном речју, Јанку се оспорава реалистичка савест књижевника.

Међутим, изгледа да се оваквим и сличним тврђењима Веселиновићу чинила замашна неправда. Ко је пажљивије и зрелије читао приповетке Веселиновићеве, он је морао осетити дах земље на којој живе Веселиновићеви јунаци, он је морао осетити лепоту и трагедију оних личности које је Јанко овековечио. Сетите се само приповедака „Кумова клетва", „Чича Пера", „Чича Тома", „Душмани", „Слепи свирач" и других, па се тешко можете отети осећању да је то стварао један таленат који је у себи имао нешто више од смисла за идеализовање, простије речено за фалсификовање стварности. Јанко је дао неколико ликова лировског сјаја и трагике.

Додуше, он је те личности описивао лако, без већег филозофирања, али главно је онај болни, тешки утисак, који његова приповетка остави на читаоца; оне његове епске сељачке судбине.

Једну своју почетничку причу у двадесетим својим годинама, Јанко је овако карактеристично завршио:

„Ми одосмо у Лозницу и вратисмо се, па се ја у повратку моме реших да мало позабавим поштованог читаоца причом из народа *те нека види, што у народу још има осим славуја, црних очију и медених пољубаца. 21-IX-82 Свилеува"*.

Дакле, писац који је још на првим својим књижевним и животним корацима овако знао да разликује ствари, није могао бити без смисла за реалистичнија обликовања и поштеније изношење стварности, која га је опкољавала.

В. Ф.

ШКОЛОВАЊЕ БРАНКА РАДИЧЕВИЋА

Школовање Бранка Радичевића, укупно узевши, трајало је скоро четрнаест година, а за то време није стигао добити универзитетску диплому ниједног факултета.

Три године је учио српску основну школу у Земуну. По свршетку ове школе уписао се у земунску немачку основну школу, коју је такође после три године завршио.

Гимназију, или како се то онда звало „латинске школе", започео је Бранко у Карловцима 1836, а завршио 1842 године. Уствари он је у Карловцима завршио само шести разред колико је у гимназији било. Зато је седми и осми разред, који су се тада звали „философија", учио у Темишвару.

Универзитетско школовање Бранко је започео 1845 године у Бечу. Без неколико месеци, студирање у Бечу трајало је осам година, све до смрти. Прве четири године студирао је на правном факултету. Међутим, факултет није завршио на велику жалост очеву. Напустивши права, прешао је на медицину и ко студент треће године медицине умро је.

Зашто је Бранко прешао са права на медицину? Одговор на ово питање даје ћерка Вука Караџића, Мина. Она је забележила:

„Кад болест наже све јаче и јаче, рећи ће један пут, смијући се:

— Видим већ, морам сам учити медицину да се лечим.

Тако и уради."

Међутим, што је болест Бранкова узимала већег маха, то је и он показивао све већу несталност у раду и својим идејама.

Мина Караџић вели:

„Данас је с одушевљењем учио медицину, сјутра опет коју апстрактну науку. Данас би нам озбиљно рекао, да ће се настанити у Црној Гори, а већ сјутра путује по средњој Африци, пење се на Ливан, плови по Нилу итд. У пошљедним тренутима живота бијеше у њему сазрела мисао, да остави медицину, да се баци на вјештину и да постане сликар. Најприје хтеде у Млетке ради здравља, па онда у Рим да учи. „Доста је мени двије године, па да премашим Рубенса," рећи ће с таким поуздањем, да му човјек мораде вјеровати."

Па ипак, и поред оволике несталности у намерама и поред оволиког студирања, зна се да је Бранко озбиљно учио. Остао је после његове смрти лист хартије у његовим рукописима „на коме је вежбање у писању мера апотекарских и рецепата с формалне стране. То је... споменик његова труда и рада на науци"... А у „Срб. Дневнику" 1853 изишао је допис из Беча о Бранковој смрти у коме се, поред осталог, каже; „Како је љубио науке, показао је и тим, што се ни онда није престао око њих забављати, кад су му лекари казали да ће тешко остати."

Ф.

СТАРИ КОЧИЈАШ И ЊЕГОВ СТАРИ КОЊ

ДОБИТНИК II НАГРАДЕ „СРПСКОГ НАРОДА" ДАЈЕ НАМ ОВУ ПРИПОВЕТКУ

„'Ајд', Мицко, роде, повуци још мало!" — говорио је стари, погрбљени кочијаш своме измршавелом и од старости тешко покретљивом коњу. Држећи бич исплетен од трске, на чијем се крају налазило парче опуге, подупирући леђима таљиге, молио је гласом пуним топлине, животињу да повуче још мало и коњ је теглио

Изишавши уз стрму улицу с таљигама које су биле натоварене корпама с поврћем и, дохвативши се равне улице, кочијаш заустави коња потапша га по сапима и рече:

„Тако, соколе, још увек си ти јак и млад! Сад се одморимо па ћемо даље."

Онда скиде качкет и стаде брисати коња од зноја. Животиња окрете главу и погледа искоса човека, зарза, ману репом и затресе гривом, као да је хтео рећи: и ти си још увек онај стари газда, онај добри човек који ме већ толико година пази, мој стари друже!

А стари кочијаш, пошто обриса животињу, седе на плочник и, стално праћен погледом свог коња, узе пунити лулу. Руке су му дрхтале, док је вадио дуванкесу. Капа, још топла од коњског зноја, лежала је накривљена на једно ухо и откривала му седе праменове косе и чело орошено знојем. Једна капљица несташно је клизала по носу и голицала га. Он одмахну главом, као гонећи мухе, повуче неколико димова, протрља нос храпавом руком, узе бич са земље и стаде се чешати по леђима, обраћајући се коњу:

„Поштено се ознојисмо, Мицко! Али, није то за нас ништа! Вукли смо ми и теже терете. Шта је била ова узрбдица за нас? Ништа!".

Коњ је одмахивао главом као да је хтео да потврди господареве речи. А старац је настављао:

„Па давно нисмо ништа радили! Скоро читава недеља прође, а ми ни динара да зарадимо. Остарили смо. Муштерија кад дође гледа нас сажаљиво и вели: „Слаб ти је коњ, чича, не може да повуче велики терет." Е, бога ми, то ме страшно вређа! Зар мој Мицко слаб! Па зар није толико пута, преко најтежег друма, вукао толико товар, па сад слаб! Није него, видим ја у чему је ствар. Ја и ти смо обојица стари па не обраћамо велику пажњу на своје одело па, ето, због тога нас сви избегавају. Ето, погледај само какви су амови: дизгина више и нема, место њих служимо се конопцем. А тек оглав какав је, морао сам га жицом причврстити да се не распадне! Него, чекај купићемо нов ам, знаш, онај што виси пред оном радњом поред које смо прошли. Видео си га, ја мислим да није скуп, а леп је, па има и прапорке! Ала ће се чудити и дивити наши другови кад виде нов ам, сигурно ће рећи: пази, пази, чика Јова купио ам, што је леп сад Мицко! А ти ћеш само затрести главом и звек прапорака биће им одговор.

„Па видиш, море, само какве су у мене цокуле: нигде једне шунугле, ђонови се исцепали, а лице сво испуцало! А ималина давно већ нису виделе — морале су пропасти. Но и то ћемо купити, видећеш. Па тек како је исцепан капут и како су ми чакшире прљаве! Е, док је жена била све је друкчије изгледало! Али нећу дозволити да нам се ругају. Чим дођем до пара све ћу ново купити. Поносићемо се ми већ те ћемо показати свима да смо ми још увек они стари. О, ала се ми распричасмо — узвикну старац и диже се. — „Јеси ли се одморио, роде? Време је да кренемо."

Старац пуцкетну бичем. Коњ испружи врат, мишићи му се затегоше, кола кренуше. Стари кочијаш весело корача поред кола, пуцка бичем и храбри коња:

„'Ајд', Мицко, 'ајд', соколе, потегни!"

Сад је лакше: улица равна па се точкови све брже и брже окрећу. Коњ и сам осећа неко олакшање па веселије и брже корача.

Стари кочијаш иде, мисли и слуша шкрипу точкова која, као да му говори: стар си, слаб си! Е, вала, купићу ам — одговара у својим мислима он шкрипи — купићу и одело и цокуле, видећемо ко је стар и слаб. Па потковаћу и Мицка и точкове ћу подмазати, те кад прођемо улицом сви ће гледати за нама, дивиће нам се! И обративши се коњу, рече гласно:

„А шта ти, Мицко, кажеш на то?"

Коњ окрете главу, погледа газду, весело махну репом и закаса. Старац, сав весео виче:

„А, а, Мицко, роде, видеће већ они ко смо ми!"

Сад су наилазили на једну раскрсницу. Коњ је лагано каскао, стари Јова, радостан трчкарао је за колима и пуцкетао бичем. Аутомобили су крстарили улицама, трамваји су клизили по шинама. Лупа точкова и сирене аутомобила стварале су грају, а стари кочијаш мисли и у себи види слику како његов стари и добри Мицко поносито маше главом и већ чује и звуке прапорака који поигравају.

Коњ је већ био закорачио на трамвајску пругу и полако је окренуо главу да види где му је господар. Један ауто пројури великом брзином мимо њега, коњ трже главу, у истом трену чу пискав глас свога газде, неку звоњаву и свега тога нестаде. Осети страшан потрес у глави, а сапи и задње ноге као да му се откидоше и он клону...

Стари кочијаш, ван себе, гледао је у измрцварено тело свога коња. Гледао је сапи које су се тресле, трбух беше разнесен, а утроба расута по асфалту. Скиде капу, клече на плочник, лула му испаде из џепа и разби се, он на то не обрати пажњу, полако разгрну гриву и стаде миловати животињу по врату. Крв му се лепила по рукама. Сузе му навреше на очи и он не виде како се покрену глава коња и како животиња полако отвори очи. Али га лако хрзање натера да протрља очи. Погледи им се сретоше... Коњ болно зарза и глава му поново клону у травњак. Још једном се протеже, згрчи предње ноге и умири се. Смрт је брзо дошла и скратила му муке.

Стари кочијаш, са капом у руци, стајао је и зурио без гласа пред несрећом која га је задесила, у очима су му биле сузе и слика Мицка са новим амом и прапорцима, поново му изиђе пред очи.

„А шта ти, Мицко, кажеш на то?" — рече гледајући у слику која му је титрала пред очима. Али, одговора не доби.

Свет се разилазно. А црвено обојен трамвај стајао је неколико корака од кобног места...

Душан Ж. Ђурић

(*Цртеж:* Н. Бешевић)

ХЕГЕЛ ПРОТИВ ЊУТНА

Велики немачки филозов Хегел био је, као што је познато отворени противник енглеског научника и филозофа Њутна.

Критикујући Њутна, Хегел је био врло оштар и врло отворен.

Поводом анегдоте о јабуци Хегел каже да је јабука била трипут фатална за човечанство.

Прво, због јабуке Адам и Ева истерани су из раја; друго, због јабуке је срушена Троја, и треће, павши на Њутнову главу, јабука је била повод те је дошло до слома филозофије о природи.

У својој *Историји филозофије* Хегел је оштро напао Њутна. Пре свега он му замера што је у науку унео одредбе силе, т. ј. што је законе о појавама, о феноменима, заменио законима силе.

По Хегелу, Њутн је такође у физици и у оптици чинио рђава опажања, а још горе силогизме. Од огледа он је прелазио на уопштавања, затим је то уопштавања узимао за базе па је с њима измишљао разне чињенице и то су Њутнове чувене теорије.

Хегел сматра да је Њутн био варварин за појмове, којима се служио, **као да су пањеви или камење.**

Огледи и силогизми из Њутнове оптике, — за које се сматра да су модели у проучавању природе — Хегел напротив сматра да су примери како не треба експериментисати и доносити закључке. Природа је куд и камо узвишенија од Њутнових експеримената.

Наравно, све те критике уперене против Њутна Хегел је писао начелно, принципијелно, увек полазећи са свога филозофског становишта, познатог под именом дијалектичког учења.

Прва књига пословица код Срба

Прву књигу пословица код Срба штампао је Јован Мушкатировић (1743—1809), први Србин адвокат у Мађарској. 1787 године под насловом: „Причте илити по простому пословице, тјемже сентенције илити реченија". Ове пословице су прикупљене већином из прочитаних књига а остале су из народа.

Мушкатировић је написао још и ова дела: Краткое размишљение о праздници; Расуждение о постах и историски спис Черте **сербског живота у Унгарији.**

ИЗ НАШЕ ПОЗОРИШНЕ ПРОШЛОСТИ

Пре двадесет година...

Новембра 1923 године дата је први пут у Народном позоришту у Београду Вагнерова опера „Холанђанин-луталица". Ово је у исто време била прва опера од Рихарда Вагнера дата на београдској сцени и један од првих значајних успеха и обележја успона наше тада још врло младе Опере. Директор Опере био је Сташа Бинички. „Холанђанина" је музички спремио И. Брезовшек. Главне партије певали су г-ђа Попова (Сенту) и г. Јурењев (Холанђанина). Велика партија Даланда била је незаборавна креација нашег великог певача и изванредног човека, рано преминулог Писаревића.

*

Новембра 1923 године дата је са великим успехом на београдској позорници значајна домаћа премијера „Урошева женидба" од Милутина Бојића. Овај наш млади песник умро је шест година раније, за време рата, на Солунском фронту. Главне улоге играли су г-ђа Д. Дугалић (Хрисанта) и г. Витомир Богић (Душан).

Поводом ове приредбе важно је напоменути да је за ову премијеру дат на нашој позорници оригинални костим наших историских личности, рађен према фрескама сачуваним у нашим манастирима. За премијеру Нушићевог „Находа" дати су први пут костими према нашим старим фрескама. Али приликом „Урошеве женидбе" наши костимолози отишли су били много даље. „Овога пута костим није био само орнаменат, већ је изражавао све емоционалности Бојићевог стиха", казао је поводом ове премијере један критичар.

Народ Сербски просвјати!...

Српски писци у XVIII веку ревносно су се борили против штетних обичаја, празноверица, сујеверја. Јован Мушкатировић, Алексије Везилић, Доситеј Обрадовић писали су читаве књиге против укорењених заблуда а Ј. Мушкатировић написао је и књигу *Краткоје размишљеније о праздници*, наводећи примере како се у народу чак и пагански обичаји славе.

Алексије Везилић написао је спев *О спокајној жизни* (Беч 1788), у коме се налази и читава једна глава *О чородјејствје* у којој живо устаје против чини, гатања, простих људи *во темности живушчим* па на крају каже:

„Призри на нас, господи, с небескија висоти
Стадо простодушноје народ сербски просвјати".

Наши стари писци гледали су, дакле, на народно просвећивање здравим очима, тежећи да укажу на све штетне последице мрачних празноверица. Тежили су да књигом науком просвете неписмене и укажу пут живота, пут здравога разума.

ПРВИ СРПСКИ ШТАМПАРИ И ИЗДАВАЧИ

Српски књижевник, новинар, штампар **и** издавач Стефан Новаковић имао је у Бечу српску штампарију **и** 1795 године поново **добије дозволу о штампању српских књига.**

Ево како је Новаковић писао о значају штампе и штампарије:

„Вси народи који су на кругу земном велики и славни хотјели бити, или своје име бесмртним учинити, старали су се паче свега у своме собственом језику и наукама напредовати, и изобрјести таква средства, каковим би језик свој знанији и науке општеполезније учинити могли. Између других средств, перви мјесто типографија или књигопечатаније од неколико вјеков у Европи по правди узима, зашто красним овим изобрјетенијем уме человјеческаго најлакше, најболше и најхитрије Језик и Наука код народа процвјетати, и он по вселени прословитсја може. Истину ову доказују сви европски народи, који имајући свој језик Наукама очишћен, накићен, совершен, и, имајући своје књигопечатаније, верху просвјешченије и благополученија сваки дан болше приближавају се; а на против тога, ти народи, који се лишавају овакове помоћи, колико су натраг у свачему остали, и каквом премјеном јесу своје состајање подвергнути морали".

ПРЕЗИМЕ ЛУКИЈАНА МУШИЦКОГ

Велики родољубиви „први признати песник новије српске књижевности", Лукијан Мушицки, рођен је у Темерину у Бачкој. Пореклом Мушицки је из Србије. Поводом тога писао је Љубомир Ненадовић — Чика Љуба једном приликом Светиславу Вуловићу професору Велике школе:

„Од како се дознало, да је Мушицки старином из села Мушића (окр. ваљев. у Србији), од тога доба многи пишу његово име: *Мушићски*. Ну то није правилно, јер људи из села Мушића не зову се *Мушићски* већ *Мушићани*. Према томе, после неколико година, моћи ћемо, у новинама и у књигама, место *Лукијан Мушицки*, наћи: *Луко Мушићанин!* Зато ја мислим да је најправилније и најправедније свакога звати онако како се сам звао и потписивао. Волтер, Молијер, Ламартин живели су и писали под тим именима, а то нису њихова него туђа имена, па њихово потомство неће ни једно словце да мења."

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 4.— ДРЖАВНА ТАКСА ДИН. 5.—

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 1007 и дуванску књижицу бр. 427 обадве добивене из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу. Изгубио сам. Овим их оглашујем за неважеће. Јован Радуловић, трг. помоћник. 777 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 224 издату из среза Гружанског округа Крагујевачког изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. Радојко Арсенијевић, општина Становљанска. 778 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Даница Петковић. 779 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Сибинка Илић. 780 2—3

ИЗБЕГЛИЧКУ ЛЕГИТИМАЦИЈУ издату од претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Јованка Ковачевић. 781 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Јелена Димитријевић. 782 2—3

ИЗГУБЉЕНО СВЕДОЧАНСТВО VII разреда оглашујем за неважеће. Живадин Пантић. 783 2-3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Љубомир Вуловић. 784 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Десанка Симовић. 785 2—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Љумобир Јаковљевић. 786 2—3

МОЈА ЖЕНА Душанка Миленковић, рођена Илић напустила ме је 19 година позивао сам је више пута да се врати и сада чиним последњи пут да се у року од 5 дана врати у противном не признајем је за жену, као и све начињене дугове на моје име. Драгомир Миленковић из Милатовца 813 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 355 добивену из среза Крагујевачког изгубио сам, овим је оглашујем за неважећу. Милован Љ. Аврамовић, село Доња Сабанта. 814 1—3

ПОТВРДУ и пријаву добивену из Врњачке бање од Комесаријата, оглашавам за неважећу, пошто ми је украдена. Марица Јовановић, вила „Завичај". 815 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 4312 издату од Претстојништва полиције Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем за неважећу Милић Миличић. 816 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Никола Неговановић. 817 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ и полицијску пријаву издате од Претстојништва градске полиције Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем за неважеће. Љубомир Кузмановић. 818 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојнтшав градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Даница Максић. 819 1—3

ИЗГУБЉЕНИ НОВЧАНИК са личном картом од Претстојништва у Крагујевцу, саобраћајном књижицом, протоколацијом радње и осталим документима оглашавам неважећим. Јевтић Вељко — Крагујевац. 820 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ за 1943 год., издату од претстојништва градске полиције, изгубио сам. Исту оглашавам неважећом. Церовић Живојн, пиљар — Ужице.

ЛИЧНУ КАРТУ издату ми од стране Начелника среза Ужичког за 1943 год., изгубио сам. Оглашујем је неважећом Секулић Радоје, земљорадник, Буар —Ужице.

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва полиције Ужице за 1943 годину, изгубила сам. Оглашавам исту неважећом. Живковић Љубица, домаћица — Ужице. 821 1—2

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва полиције Ужице, бр. 4299. Оглашавам неважећом. Марковић Надежда, ученица — Ужице. 821 1—5

ЛИЧНУ КАРТУ број 4464 издату ми од Начелства среза Ужичког, изгубио сам. Оглашавам је неважећом. Милија Новаковић, земљорадник, Дрежник — Ужице. 821 1—6

ВЕЛЕТРГОВИНА ВИНОМ И РАКИЈОМ

Јездимира С. Шарића

производња ликера, коњака и рума

БЕОГРАД

Кр. Марије 89 Тел. 22-912

Р Е Ч Н И К

СРПСКОГ КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА

ОД ДР. Л. БАКОТИЋА

(56.000 РЕЧИ 1400 СТРАНА)

ПЛАТНЕНИ ПОВЕЗ. ДИН. 450.—

СРПСКО-НЕМАЧКИ РЕЧНИК

ОД А. ВИЛХАРА

ПЛАТНЕНИ ПОВЕЗ. ДИН. 190.—

Вилхар:	Италијанско-српски речник	150.—
Р. Ф. Милер:	Стада и пастири увезано	600.—
Д. Илић-Јејо:	Дунавска улица (приповетке)	25.—
Д. Илић-Јејо:	Хлеб наш насушни (драма)	12.50
Ги Де Мопасан:	Целокупна дела увезано у 11 књига	2.800.—
Доситеј Обрадовић:	Дела (увезано)	320.—
Петар Прерадовић:	Дела „	320.—
Мил. Ускоковић:	Дела „	320.—
Август Шеноа:	Дела „	320.—
Јанко Веселиновић:	Дела „	320.—
Јаков Игњатовић:	Дела I „	320.—
Јаков Игњатовић:	Дела II „	320.—
М. Кашанин:	Заљубљеници (увезано)	120.—
Избор руских писаца:	Тургењев, Гоголь, Гаршин (увезано)	100.—
Е. К. Бекетова:	Два света (увезано)	150.—
Др. Гргур Јакшић:	Европа и Васкрс Србије (увезано)	200.—
Стеван Бенини:	Кад се учините илузије (роман)	50.—
Дела Ђуре Јакшића:	Песме (плат. повез)	160.—
	Драме (плат. повез)	160.—
Жевко Павловић:	Опсада Скадра	110.—
Николић:	Илустроване народ. песме I/II	75.—
В. Јанковић:	Дечак с Уне	63.—
Илић:	Основи техничког цртања	25.—
Михаиловић:	Полне болести и њихово лечење	50.—
Џамоња:	Гладовање као лековити фактор	50.—
Зечевић:	Гајење бресака	25.—
Шишковић:	Један од многих (роман)	34.—
Лапчевић:	Наша стара пољопривредна култура	38.—
Јовић:	Практична упутства за руковање моторних возила	75.—
Кирхнер:	Како ћемо се заштити од отровних гасова	38.—
Николајевић:	Краљ Милан и Тимочка буна	63.—

Књижарима уобичајени рабат

Код поручбина изволите одмах новац послати за наручене књиге.

СРПСКА КЊИЖАРА

БЕОГРАД, КРАЉА АЛЕКСАНДРА 18

Тел. 26-009 Чек. рач. код П. Ш. 61240

787 1—2

Златне зубе, брилијанте, сатове и све врсте злата и златног накита

Ако већ продајете или купујете, у Вашем је интересу да то учините преко стручне фирме »ВЕЛЕС«. Сваки рад вршимо без конкуренције по дневној цени. Злато и накит купујемо од свих препродаваца. Запишите адресу јер у Вашем је интересу.

„ФИРМА ВЕЛЕС"

ПАШИЋЕВА БР. 25 II СПР. ТЕЛ. 30-556

РАД, СВАКОГ ДАНА ОД 8 ДО 19 ЧАС.

ВЛАСНИК БОРА ЦВЕТКОВИЋ

824 1—1

Државна Хипотекарна банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

19 НОВЕМБРА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Јукићева 20	Дин. 250.000.—
2) Плац Фабрисова	Дин. 250.000.—
3) Плац са зградом Триглавска 47	Дин. 1,300.000.—
4) Плац са зградом Преспанска 24	Дин. 550.000.—
5) Плац са зградама Чардаклиска 16	Дин. 260.000.—

22 НОВЕМБРА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Дринчићева 24	Дин. 2,000.000.—
2) Плац са зградом Пуковника Недића 21	Дин. 1,400.000.—
3) Плац са зградом Србобранска 12	Дин. 800.000.—
4) Плац са зградама Преспанска 4	Дин. 400.000.—
5) Плац са зградом Цвијићева 119	Дин. 600.000.—

24 НОВЕМБРА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Грачаничка 11	Дин. 2,000.000.—
2) Плац са зградама Краља Милан 58	Дин. 5,000.000.—
3) Плац са зградама Штросмајерова 5	Дин. 9,000.000.—
4) Плац са зградом Фрушкогорска 15	Дин. 2,000.000.—
5) Плац са зградама Младонагоричанска 10	Дин. 1,100.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска 33-II, од 10—12 час. где се могу добити сва даља обавештења.

825 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

13 НОВЕМБРА 1943 ГОД.

1) Два плаца Уроша Предића	Дин. 1,000.000.—
2) Плац Дурмиторска 10	Дин. 700.000.—
3) Плац са зградом Дојчиновићева 8	Дин. 200.000.—
4) Плац Леди Каудри 61	Дин. 330.000.—
5) Плац Крупањска угао Мајора Јагодића	Дин. 800.000.—

15 НОВЕМБРА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Сање Живановића 4	Дин. 1,700.000.—
2) Плац Бул. Војв. Степе 228	Дин. 800.000.—
3) Два плаца Ђорђа Радојловића	Дин. 400.000.—
4) Плац са зградом Четничка 8	Дин. 3,500.000.—

17 НОВЕМБРА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Тетовска 45	Дин. 400.000.—
2) Плац са зградом Петроварадинска 1	Дин. 1,550.000.—
3) Плац Кр. Александра 234	Дин. 1,600.000.—
4) Плац са зградом Сурдуличка 6	Дин. 300.000.—
5) Плац са зградом Краљевачка 7	Дин. 180.000.—

Продаја ће се одржати у банчиној згради Скадарска бр. 33-II, од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења.

826 1—1

МОЈА КЋИ ДРАГА стара 15 година, 14 јуна чувала је овце у пољу, њу је младић из истог села Живота Томић стар 20 година одвео и није их имало 7 дана, седми дан су дошли и њих је Животин дека примио и живели су 4 месеца у браку невенчани. 11-ог октобра Живота је њу најурно и она је дошла код мене, а ја шта сам знао друго, морао сам је примити и у општини су саслушани Живота и Драга. Живота је изјавио да неће са њом да се венча. Потом је она 24 октобра отишла од моје куће незнано куд. Тражио сам је и до данас нисам могао да је пронађем. Од данас не одговарам ништа за њу и не примам је. **Миписав Живић** — Ресник Крагујевачки. 796 1—3

Посетите стовариште модерног намештаја

ЂОРЂА БАРЈАКТАРОВИЋА

Краља Александра бр. 87 и 97 **Телефон 40-156**

На лагеру има велики избор спаваћих соба, кухиња, трпезарија, комбинованих соба, кауча, патент фотеља, салонских дубоких фотеља, уз најниже цене, најлепши избор за 1943/44.

797 3 – 4

Златан накит стари и нови купујем

Дијаманте крупније, брилијанте све величине, златне зубе, бурме, прстење, минђуше, брошеве, брезлетне, ланце, сатове златне, сребрне и металне; само исправне и од бољих познатих марака; старо злато оштећено, излизано, поломљено и горело, стари сребрни новац, есцајге и остале исправне предмете од сребра. Кристал и порцеланске боље сервизе купује и највише плаћа позната и дугогодишња фирма »ВРАЧАР«. Све горе поменуте предмете процењујем стручно и бесплатно.

„ВРАЧАР" Власник МИЛИЗОЈЕ М. МИТРОВИЋ

Београд — Палилулска ул. 6 — Продужење Душанове код Бајлонове пиваре — Тел. 28-706.

793 1—1

ИНДУСТРИЈИ МОТОРА А. Д. РАКОВИЦА

потребна је

ДАКТИЛОГРАФКИЊА

СА ЗНАЊЕМ НЕМАЧКОГ ЈЕЗИКА.

Место стално, плата добра.
Исхрана осигурана.

Пријаве писмено, или лично сваког дана у Личном одељењу од 8—12 сати.

799 1—1

Дожавна Хипотекарна банка

изложиће јавној продаји са почетним лицитационим ценама ова имања:

9 НОВЕМБРА 1943 ГОД.

1) Плац са зградама Деспота Ђурђа бр. 1 Дин. 2,500.000.—
2) Плац са зградом Цара Душана бр. 9 Дин. 1,700.000.—
3) Плац са зградом угао Франше Деперее и Словеначка Дин. 1,100.000.—

11 НОВЕМБРА 1943 ГОД.

1) Плац са зградама Скендербегова бр. 15 Дин. 1,300.000.—
2) Плац Јеврејска бр. 3 Дин. 850.000.—
3) Плац Панчићева бр. 7 и 9 Дин. 2,000.000.—

Продаја ће се одржати у банчиној згради Скадарска 33-II, где се могу добити сва даља обавештења.

800 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

ФИЛИЈАЛ У ЛЕСКОВЦУ

изложиће јавној продаји на дан 9 новембра 1943 год. непокретно имање у ул. Марвени трг бр. 10 у Лесковцу са почетном лицитационом ценом од дин. 401.000.—

Продаја ће се одржати у згради банчиног филијала од 10 до 12 часова, где се могу добити сва даља обавештења.

801 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

ФИЛИЈАЛ У ПОЖАРЕВЦУ

изложиће јавној продаји на дан 10 новембра 1943 год., са почетном лицитационом ценом следећа имања:

1) Плац са зградом у ул. Немањиној бр. 24 Дин. 300.000.—
2) Плац са зградом у ул. Немањиној бр. 4 Дин. 320.000.—

Продаја ће се обавити у згради банчиног филијала у Пожаревцу, од 9 до 12 часова, где се могу добити сва даља обавештења.

802 1—1

СРПСКО
ДОНАУ ЦЕРЕАЛ А. Д.

ОТКУП ЖИТАРИЦА И ОСТАЛИХ ЗЕМАЉСКИХ ПРОИЗВОДА

Откупне станице: Београд, Рипањ, Железник, Умка, Лазаревац, Крагујевац, Баточина.

КАНЦЕЛАРИЈА: БЕОГРАД, КРАЉА МИЛАНА 23
Телефони: 23-069, 26-568, 29-690.

МАГАЦИН НА ЖЕЛЕЗНИЧКОЈ СТАНИЦИ БЕОГРАД.
Телефон 30-023.

HANS REHWINKEL

BEOGRAD — Kr. Petra 44

IZVOZ — UVOZ

Voća i zemaljskih proizvoda.

804 1—1

Поштарина плаћена у готову

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 44 Год. II
Београд, 13 новембра 1943
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

НАЈСТРОЖИЈА ДИСЦИПЛИНА У НАЈВЕЋОЈ СЛОЗИ

Тешко нама ако по нашој старој навици сматрамо да у новој етапи, која је настала, српски народ има да добије на тањиру све што жели.

Тешко нама ако сматрамо да смо учинили доста напора и дали доста жртава, па ће сада обнова Србије доћи сама по себи.

Тешко нама ако сада сматрамо да можемо радити шта хоћемо, не водећи рачуна да рат још увек траје и да одбрана Европе намеће свима народима велике обавезе и дужности.

Ми често можемо да изненадимо и да задивимо елáном и полетом, али још чешће не умемо да истрајемо у започетом послу. Кратког смо даха да останемо до краја на дугим стазама. Пењемо се до врхунца херојског самопожртвовања и као појединци и као целина, па после упадамо у себичњаштво и немар.

Међутим, прилике су такве да сада више него икада треба да дисциплинујемо све анархично у нашој природи, да умеримо нашу плаховитост, да умудримо нашу лаковерност. Само тако моћи ћемо искористити велике могућности, које нам се данас пружају за обнову Србије и за испуњавање њене улоге у овом делу света.

Све су очи данас упрте у нас и гледају нас да ли ћемо се показати на висини догађаја.

Могло би се рећи да пред европским форумом полажемо испит политичке зрелости, да бисмо могли ући у нову фазу националног живота у оквиру европске заједнице.

Све тешкоће стоје пред нама са том разликом једино да сада имамо више искуства и више сретстава да се боримо са њима. Али ће зато и наши заклети непријатељи ставити све у покрет да пропадне овај покушај за обновом Србије. Већ сада знамо да црвени диктатор из Москве нереди својим експонентима на Југоистоку Европе да под заповедништвом Тита по сваку цену, не презајући ни од чега, изазову неред и хаос у српском простору, који би се пренео на цео Балкан. Консолидована Србија, Србија у раду, реду и миру, највећа је сметња у овом делу света за остварење паклених планова бољшевичке европске и светске револуције. Отуда покушаји Тита и његових банди да поново угрозе мир и ред у Србији и да изазову нереде у земљи, како би српском народу биле одузете могућности да поправи свој положај и обезбеди себи будућност.

Зато је данас свако попуштање према нарушиоцима реда и мира у Србији највећи злочин према српском народу и његовој будућности. Одговорни фактори, који су са толико одлучности и мудрости извели српски народ из најтежег положаја, умеће и сада са новим сретствима са којима располажу, да ударе по глави бољшевичку неман, која је разјапила поново чељусти да прогута српски народ. Користећи се овлашћењима, која су добили са највиших места, они већ предузимају потребне мере и концентрација власти у једној руци и потребно повећање оружаних снага јесу главна гаранција, да ће се и данас успети у борби са црвеном немани, као што је било и 1941 године, када је ситуација била много тежа.

Али за коначну победу над црвеним бандитима потребна је подршка и помоћ целог српског народа.

Потребно је да се сви прави српски родољуби још чвршће и још свесније окупе око генерала Недића, да би он могао да заувек ликвидира црвену опасност у Србији, да изврши пуну консолидацију унутрашњих прилика и да у заједници са целим српским народом обнавља српску државу и оспособљује је за испуњење њених задатака.

Зато је потребно да се сви Срби ослободе сваког разорног туђинског утицаја, да схвате једном да је њихова једина дужност да буду само Срби, добри Срби, и да је издајништво бити у служби негативних туђих интереса. Зато стварање српског фронта, у коме ће се окупити сви честити и поштени Срби, слободни од свију обавеза према туђину, јесте неопходна потреба данашњице.

Али истовремено то мора бити и фронт рада и дисциплине, који захтева императивно од сваког Србина да свуда и на сваком месту покаже максимум дисциплине и највећу активност, да бисмо сачували данашње тековине на путу ка обнови српске државе.

Испољавајући само конструктивне особине, предајући се неуморно раду и стварању, чувајући безусловно ред и мир, моћи ћемо да претворимо у стварност све могућности које нам пружа новостворена ситуација на Балкану после Бедољове издаје. Настојање Великог Немачког Рајха после ових догађаја отварају нам широко поље активности и дају могућности да извршимо своју обнову и решимо српско питање, задовољавајући наше интересе и служећи реду и миру на Балкану у оквиру европске солидарности.

Данас када се Европа бори за своју материјалну и духовну независност од удружених варвара са Истока и Запада, бити добар Србин значи бити и добар Европљанин, а то значи бити радан и дисциплинован члан европске заједнице. Ми, који тражимо своје заслужено место у Европи са свима обавезама и правима, морамо уложити много напора, много труда и добре воље да бисмо га коначно добили и сачували.

Опасно је, међутим, за српски народ, ако појединци покушају да му наметну поступке у вези са оваквим или онаквим прогнозама о трајању рата. Ако будемо жртве англо-америчких блефова и бољшевичке пропаганде, онда нам нема спаса. Рат се неће завршити ни у време ни на начин како англо-америчка пропаганда заварава народе, очекујући од њих да они лију своју крв место њих. Зато рђаво ће проћи и појединац и народ, који на основу ове пропаганде одређују свој став и своје поступке, јер војна снага Немачке је недирнута и не постоји та сила, која може савладати вољу немачког народа у одбрани своје домовине и независности Европе.

Има и још једна опасност, која може отежати наш положај у новоствореној ситуацији. Могло би бити опасно по нас све, а нарочито по оне, који буду мислили да је ово ново стање израз неке слабости, а не баш на против знак сигурности и вере у себе, које допуштају да се већ сада приступи изграђивању једног правичног поретка. Али у највећој мери прети нам опасност да неки не схвате да ће у новоме стању моћи слободно да вршљају и да муте по упутствима из Лондона и Москве, сматрајући да ће им се сада гледати кроз прсте и да ће моћи да избегну последице својих недопуштених акција.

Они ће се тешко разочарати јер српска управа са новим одговорностима и новим сретствима прибегаваће најрадикалнијим мерама и примењиваће најстрожије санкције да би оправдала поверење, које је задобила, да би сачувала ред и мир у земљи и осигурала прелаз у нове етате. Сви кривци и нарушиоци реда и мира, пропагатори алармантних вести, које не одговарају стварностима, ма где се они налазили биће пронађени и искусиће строге казне, да не би страдао невин свет и да не би била проиграна ова последња могућност да се српски народ спасе од пропасти и да може са сигурношћу да гледа у своју будућност.

Треба сви да имају на уму да ће се нова етапа у унутрашњем животу српскога народа развијати у знаку безусловне дисциплине и покоравања највишим законима националнога спаса, који ће се непоштедно примењивати на све без разлике.

Нека се нико не нада некаквој сентименталној болећивости, под изговором да смо сви Срби, јер боље је и да падну залуђене српске главе помрачених савести, него да страдају хиљаде невиних Срба, а можда да дође у питање и опстанак српског народа. Зато сви они који се спрема-

(Наставак на 2-гој страни)

КА ЛЕПШОЈ БУДУЋНОСТИ

Политика рада, мира и реда, коју је Влада народног спаса неуморно проповедала и доследно спроводила, почиње да бива крунисана успехом. И неверна томе мораће се једног дана уверити да је то била једино исправна политика и да се њом једино српски народ могао сачувати од коначног уништења.

Влада народног спаса, ако је хтела да оправда свој назив, није могла друкчије ни поступити, јер проповедање и повлађивање нереда у својој властитој земљи претставља отсуство сваке државничке мудрости. То могу само туђин и непријатељ прижељкивати; зато и онај ко се за њима поводи врши стварно велеиздају према своме сопственом народу и сопственој држави.

Чињеница пак, да је српски народ у својој огромној већини прихватио политику рада, мира и реда, доказ је његове животне снаге и политичке зрелости. Такав народ достојан је да има и државу и независност.

Српски народ је на најбољем путу да до њих дође. Само, више него икад, он мора бити на опрези од оних који желе да га лише мучно заслужених плодова. Они му спремају нова искушења и нове патње, јер њима не иде у рачун смиривање српског простора, нити пак снажење српског народа.

Данас је јасно да од држања српског народа зависи искључиво каква ће бити његова будућност. Успе ли он да оствари јединство свих националних елемената, буде ли једнодушан у извршењу онога што генерал Недић у име врховних народних и државних интереса буде од њега захтевао, онда можемо бити сигурни да ће та будућност бити у складу са нашим оправданим надама и жељама.

Да би се ова једнодушност српског народа остварила, неопходно је потребно да се објави прави крсташки рат свима онима који протурају лажне гласове, јер они, свесно или несвесно, угрожавају опстанак српског народа у садашњости и будућности.

Сваки пак онај ко се уверио у исправност политике Владе народног спаса дужан је да то свуда истиче, како би се смањио број оних који из кукавичлука не смеју да се определе и као такви спутавају српски народ у његовом успону.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

УНИВЕРЗ. БИБЛИОТЕКА „ВЕЛИКО МАРКОВИЋ" БЕОГРАД

Недељни преглед међународних догађаја

ТРИ ГОВОРА

(ОД НАШЕГ СПЕЦИЈАЛНОГ ИЗВЕШТАЧА ИЗ БЕРЛИНА)

Берлин, 10 новембра. — Једновремено су тројица ових дана узели реч. Черчил је говорио величинама лондонског Ситиа; Рузвелт пред организацијом за коначну изградњу, коју води његов пријатељ јеврејин Лемон; Стаљин је изабрао за свој говор велики двобој функционера бољшевичке странке, пред којима је упутио своју реч совјетским народима и свету.

Значајан је већ оквир и симболичан је круг слушалаца. Енглеска живи увек у оквиру своје империјалне политике и ради тога је Черчил нарочито истакао важност одржања Британске империје у своме говору. Сједињене државе труде се да завладају привредом целога света. Отуда је Рузвелт истакао да Сједињене државе сматрају рат озбиљним бизнисом и да успех огромне привредне опције за поновну изградњу света зависи од улажења свих продуктивних снага свих земаља света у организацију, коју је он створио и он контролише, којој је он дао вођство, и у коју уноси амерички капитал.

СССР остаје код својих циљева светске револуције, ради којих је уништено људско и совјетском подланику, ради којих је сељак утеран у колхозе, и ради којих је систематски и грчевито, свим сретствима и свим снагама, припремао рат против Европе. Отуда је Стаљин могао и морао да изјави да политика Совјетске Уније остаје непромењена и да народи који ослобођени између Европе, треба слободно сами себи да изберу свој државни облик, који мора бити наклоњен Совјетској Унији. Иста формула која је употребљена и приликом анексије Балтичких држава.

Говори тројице државника противничке коалиције доказују да сваки ортак ратује само за постизање својих сопствених политичких циљева. Заједничка је само мржња противу заједничког непријатеља. У свему осталом су политичке изјаве противничког табора производ посебне борбе о власт између Москве, Лондона и Вашингтона, у којој се све више испољавају потчињеност Енглеске и брутално искоришћавање односних снага од стране Совјетске Уније и Северноамеричких држава.

Три говора су коментар московском комуникеу. Њихов садржај одговара свима очекивањима и показује да јединство у Москви састоји се у попуштању пред совјетским захтевима. Јасно је да је Енглеска попуштала зато што друкчије није могла, а Сједињене Америчке Државе зато што су дезинтересоване Европом и њеном судбином.

Стаљинова објашњења

Између редова Черчилових речи садржано је признање московског комуникеа употпуњењем Атлантске повеље, утолико што тај комуникеа баца у прашину Атлантску декларацију и уништава све наде малих народа уколико се оне ослањају на Енглеску. Декларација коју су Рузвелт и Черчил са палубе сада потопљеног бојног брода „Принц од Велса" упутили свету, била је за британску политику пуна фраза, пуна обећања, пуна изјава о правима малих народа, о једнаким правима свих нација, — потпуно оне исте мисли, исте тежње, увијене у слатку обланду испробаних реченица, са чијом је помоћу 20 година свет вођен у британском смислу са обала Женевског језера.

Московски комуникеа, међутим, већ је еманација политике Кремља. Брутално и безобзирно он тура од себе питања, која интересују мале народе, који у својој целокупности сачињавају највећи део Европе. Ћутање о тим проблемима, који чине центар пажње, коју је европска јавност посветила московској конференцији, истакнуто је једносмислено и брутално под објашњењем које је сада Стаљин дао.

Највећи посао за Америку

Рачун Сједињених Држава у садањој ситуацији произлази из Рузвелтових речи. Повлачење политичких граница, од којих зависи судбина малих народа и непрегледних милиона европских породица, од којих зависи судбина културе и традиције највећег дела нашег континента, изазвали су у Вашингтону само условно интересовање. Милионска америчка војска која ће, сутра демобилисана, опет да се претвори у армију незапослених, мора да нађе рада. То су социјално политички разлози за њу од интереса, зато што се једино тиме може да спречи тотални слом привредне структуре Сједињених Америчких Држава и капиталиста који њима владају.

Исто тако и финансијски кругови морају да нађу могућности да се преоријентишу са ратнога на мирнодопски добитак, јер они држе Рузвелта и његов режим на власти. Вашингтон зна, баш ако би Совјети и произишли из овог највећег рата свих времена као победиоци, била би њихова привредна моћ толико исцрпљена да више не би могли да буду у стању да сами себе поново изграде из сопствених снага, а камо ли да испуне европске потребе.

Енглеска ће такође у томе случају бити истрошена и презадужена, — за Сједињене Државе отвара се перспектива за највећи посао светске историје. Отуда се данас у Сједињеним Државама радије и чешће говори о тесној сарадњи и о подели света са Совјетском Унијом, него ли о Черчиловој тези интимнога савеза двају англосаксонских народа. Ако та сарадња после изсесног времена не би више функционисала, могла би се онда да прихвати замисао о трећем светском рату, која се већ у америчкој штампи појављује.

Циљеви Совјетске Уније су исто тако недвосмислени. Стаљин их је поново подвукао. Долази поновa присаједињење Балтичких држава, Источне Пољске, Карелије, Бесарабије и Буковине. Затим долазе режими народног фронта у оним европским земљама, које нису још толико миниране бољшевизмом, те да могу без икакве прелазне форме да усвоје совјетски начин управе.

ОПОМЕНА ЗАВЕДЕНИМ И ПЛАЋЕНИМ

(Наставак са 1-ве стране)

ју да измиле из мишјих рупа или мисле да је дошао час њихове акције, нека чују и добро размисле о речима, које је Претседник владе генерал Недић пре неки дан упутио сеоским омладинцима по повратку из Немачке, говорећи о оним злим дусима, који снују завере и припремају пропаст српског народа:

— ПОРЕД ТОГА ШТО САМ ПРЕТСЕДНИК ВЛАДЕ САД САМ И МИНИСТАР УНУТРАШЊИХ ДЕЛА И ЈА ЋУ СА СВИМА НЕПРИЈАТЕЉИМА ДА СЕ ПОНЕСЕМ. А ЈА КАДА СЕ ПОНЕСЕМ СА ЊИМА ЊИХОВЕ ЋЕ ГЛАВЕ ДА ЛЕТЕ ПО ОВОЈ БЕОГРАДСКОЈ КАЛДРМИ, ИЛИ ЋЕ МОЈА ГЛАВА ДА ПАДНЕ, ЈЕР ТО СУ ГРОБАРИ СРПСТВА И СРБИЈЕ, КОЈИ РАДЕ ДА НАС НЕСТАНЕ, АЛИ ТО ИМ НЕЋЕ УСПЕТИ.

И поред на изглед несавладивих тешкоћа, са којима се генерал Недић бори више од две године, он је до сада одржао реч коју је дао пред својом савешћу и пред српским народом да неће допустити да га нестане. Зато треба веровати да се и сада неће поколебати у вршењу своје мисије, коју му је доделило Провиђење, да сачува српски народ од свију непријатеља и да га способног за живот и стварање уведе у ново доба обновљене српске Отаџбине.

»С.-Н.«

Истоветност циљева

»Ослободиоци« малих народа

Неуспела режија В. Черчила

Аустрија је најисточнија тачка Европе, за коју Совјети засада признају да је изван њихове интересне сфере. Успешан рад бољшевика на револуционирању Северне Африке и на подвргавању француских дисидената око де Гола комунистичком утицају, доказује да ће срце Европе бити подвргнуто нападу са две стране који ће диктовати Москва.

Шта после свега овога преоста је за Енглеску? Велики режисер другога светског рата Винстон Черчил не зна у своме говору ништа друго да каже и да покаже своме народу него још једну годину рата, да му укаже на нове жртве, највећа ограничења и на ударце немачке одмазде.

Његова режија је подбацила. Успело му је да свет баци у рат, то није било чак ни много тешко ,јер су његови партнери само чекали знак за то. Но шта сада? Значајно је ако британски премијер поново свечано изјављује да он не жели да буде ликвидатор империје. Исто толико је значајна констатација британске штампе да је Черчил хтео својим говором у пуној озбиљности да изазове у свести своје нације сазнање о великој кризи, у којој се она налази и о потреби спремности на сваку евентуалност.

Ово је поука о којој посматрачи долазе анализом три најновија говора.

VERUS

Претседник владе омладинцима

Претседник владе, армиски генерал Милан Недић поздравио је другу групу омладинаца приликом повратка из Немачке говором, у ком је рекао између осталог:

„— — Ви сте нарочито видели уређење једне савршене државе. То треба да вам свима буде пример како ми треба да уредимо државу, како сваки наш грађанин треба да буде свестан да је држава општа народна заједница, и да сваки треба да припомогне да она буде чврста и јака, корисна за сваког брата Србина и сестру Српкињу, да она непрестано напредује и цвета помоћу вредних руку, радом својих добрих синова.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран са задржину листа: Велибор Јонић.
ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.
РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мезанин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.
ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.
Тромесечна претплата 36 динара шаље се преко »Пресе«, а. д. Влајковићева 8.

Доказ европске победе

Ми не знамо да ли ће на концу овога рата Немачка победити стопроцентно, али да њу нико неће победити то је сигурно. Да је то тако доказ нам је херојска борба коју немачка војска води у незапамћеној битци која траје више од четири месеца на Источном фронту са хордама какве од Тамерлана нису насрнуле на Европу. Доказ је и неравна, али витешка одбрана коју неколико немачких дивизија поставља са највећим успехом англо-америчким инвазионим армијама у Италији.

И најзад је ту доказ и мирни, сигурни, суверени говор који је Вођа Немачког Рајха Адолф Хитлер одржао 9 новембра пред својим старим партиским друговима у Минхену. Ако је ко могао да тренутно посумња, сада је уверен да је не само судбина Немачке већ и читаве Европе у сигурним рукама. Једна мисао, једна воља, једна победа!

За мене постоји ту још један доказ. То су изјаве свих српских сеоских омладинаца који су се сада вратили из Рајха и са којима сам баш сада био у контакту. Они немогу да нађу довољно јаких речи да се нахвале о организацији која влада данас у Немачкој, о духу који прожима и немачки фронт и домовину, о одличној исхрани целог немачког народа и милиона странаца запослених у Рајху у петој ратној години. То је оно што може да учини да Немачка ратује још пет година.

Ако упоредимо ово стање немачке са стањем оних који толико вриште и скачу и оперишу са свима пропагандним триковима, док им крче црева на њиховим острвима, и њиховим бесплодним степама, онда можемо рећи да време ради за Немачку, а разграђује трошне, пољуљане империје.

Довољно је да продужи овако како је то баш сада објавио Јапан целом свету, да су само у једноме нападу послате у дубине океанске најбоље и најјаче јединице америчке флоте, и то одмах после не малога пораза Британаца у Средоземном мору, па да брзо дође црни петак англоамеричкој моћи и на копну и на мору. А тога дана неће се певати више »Владај, Британијо, над моримаг јер ће Велика Британија бити само један историски појам.

Најновији говор Адолфа Хитлера осветљује стање духа и срца Немачке, која је у овој борби светова постала истинити бранилац европске цивилизације. Без прикривања тешкоћа, без улепшавања истине, али и са отварањем далеких видика на којима се као светлост зоре јавља коначна победа.

То је оно што Срби треба да знају и да буду свесни да од свега онога што трубе разне енглеске, америчке и совјетске пропаганде 75 од сто је лаж, а оних последњих 25 од сто је сумњивог порекла.

Не воде се ратови интригама папирима и лажима него мора да се лије крв и да се избори оно што се хоће и што Божја и људска правда могу да доделе најхрабријима и најпожртвованијима као награду, као победнички венац.

Исто тако и српски народ је све што је имао стекао само својим трудом, својом борбом и својом крвљу. Господа англофили треба да знају да када газе по београдском асфалту са главом у Лондону, са срцем у Вашингтону, ногама газе по костима и земљи натопљеној крвљу својих отаца.

Овим јунацима и мученицима, који су темељ наше отаџбине, нико није дао Србију на пешкеш, него су је борбом и крвљу својом изградили, а не као што су многи и многи сву своју територију као бакшиш добили.

У великој борби која још предстоји Европи, борби коју је са свом својом херојском одлучношћу Вођа Рајха најавио, Срби морају живети и победити. Српски проблем ће решити време и европска победа, а не Тито, бољшевици или неки »шумци« који више не знају ни којој земљи припадају, ни под чијом се заставом и за чији рачун боре.

МИЛАН Ђ. НЕДИЋ,
армиски генерал

Перфидни Албион

Војни стручњак радио Лондона покушао је тобожњим војничким разлозима да оправда бомбардовање Ниша. По њему, жртве цивилног становништва су неопходне. Дакле, можемо очекивати и нова засипања бомбама наших градова и насеља.

Ово утолико пре, што Англоамериканци исто раде и са цивилним становништвом осталих својих „савезника". Немилосрдно руше градове по Француској, Белгији, Холандији и Данској. Притом они се бране да то чине зато што у њима има индустрија, важних за вођење рата.

Међутим, ако се ближе загледа онда се види да они руше све одреда. И то не ради ратних, већ ради сасвим других циљева. Они би хтели да у Европи, порушеној и осиромашеној, после рата немају никаквих привредних такмаца.

Идеал јеврејских шпекуланата Англоамерике је у томе да Европу доведу дотле да после рата буде принуђена да покупује сву њихову бофл-робу, наравно по скупе паре. Зато је и препуштају бољшевизму, како би овај докусурио оно, што њиховим црнцима пилотима није успело у њиховом шеплучењу бомбама са висине од пет хиљада метара.

Сва она препемагања, међутим у њиховим радио-говорима о правди ,слободи, равноправности, све је то бацање прашине у очи. То је за оне будале, које се олако хватају на тај јевтин лепак. Нису узалуд још стари Келти називали Енглезе „перфидни Албион", што преведено на српски значи „препредени вероломници".

СТАЉИНОВА ЦРКВА

Написао:

Др М. Спалајковић

Нека ми надлежни опросте што се пачам у њихов посао. Ја мислим да им ми, лаици, ипак чинимо неку услугу и олакшавамо испуњавање њихових светих дужности, кад говоримо и пишемо о Богу, о Христу, о Светом Сави, о вери и цркви. Ми им на тај начин уштеђујемо и њихово драгоцено време које могу у миру и тишини, далеко од бурних догађаја овог пролазног света, посветити искључиво својим молитвама и спасу своје душе.

Ја сам обема ногама већ у гробу. Као бивши српски државник, ја мислим у данашњим тренуцима прво на спас свога народа, па тек после на спас своје душе. Ако грешим, молим Бога да ми опрости. Мени је данас најпреча душа српске омладине. Није то више она омладина која је служила идолима лажног демократизма, рушилачког марксизма и најпосле злочиначког комунизма, поводећи се за жалосним примерима некадашње универзитетске омладине у бившој Југославији. Интернационализам је побеђен; национализам је ипак победио. И та победа је дело саме омладине.

Нова српска омладина је запојена трајним вредностима српског националног духа, српске прошлости и српске патријархалне задружности. Она нема ничега заједничког са дегенерисаном комунистичком омладином која упире очи у Москву, као ни са београдским англофилским снобовима код којих је, из дефетистичке понизности према Лондону, утрнуо сваки осећај младићског поноса и националног достојанства. Данашњи узор праве српске омладине, то су млади српски *добровољци* који својим животима бране колевку својих отаца и крче пут Новој Србији. Они су народни хероји. Они су и најмлађи апостоли Светосавског православља које нам је предало ону једину истиниту моралну филозофију — оно највише вечно сазнање које нам је Христос својим божанским учењем открио...

О, ви, српски добровољци! Ви сте младићи *добре воље*, ви смирено славите Бога на висини и предано ширите мир и љубав међу браћом на земљи. Ви безгранично волите свој народ, не мрзећи друге народе, и зато ћете Божјом помоћу увек побеђивати *свако зло*.

У знак дивљења и захвалности, ја вам упућујем ове редове, јер на првом месту желим вас да сачувам од сваке спољне обмане којом аморални, анационални и атеистички бољшевизам хоће да отрује Православље.

* * *

Бољшевизам је поникао из лажне доктрине Карла Маркса, надахнуте исконском јеврејском мржњом према Христу, хришћанском Богу и хришћанском моралу. Од кад се Стаљин налази на челу Совјетске Уније, он је апсолутни шеф комунистичког режима у Русији и врховни заштитник „Савеза активних безбожника". Ни до данас тај савез није ни распуштен ни забрањен. Стаљин је властољубив, препреден и свиреп. Он сад претендује и на цео Балкан. Он добро познаје русофилску сентименталност и лаковерност српског народа. И по савету из Лондона и Вашингтона, он сад покушава да се пред православним народима на Балкану појави у улози православних руских царева из древнога Кремља у некадашњој престоној белој Москви.

Измена совјетског Устава, објављена 4 септембра 1943, о првобитно предвиђеној али никад неостареној слободи вере, односи се искључиво на руску православну цркву која ће се у будуће толерирати у Совјетској Унији. Чисто империјалистички планови нагнали су Стаљина на ту уставну измену. Садашњи сеират води против Совјетске Уније као жаришта комунистичке идеологије, а ту идеологију сузбијају и совјетски савезници, Енглези и Американци, пошто она својим прогањањем хришћанске религије узбуњује такође савест тих народа.

Тим поводом *Пестер Лојд* (од 2 септембра 1943, вечерње издање), у чланку „Стаљин и слобода вере", између осталога истиче и овај совјетски политички смер:

„Стаљин је морао на основу искуства напустити наду, да ће бољшевичка пропаганда бити добро оружје за проширење његових планова у свесловенском духу и тако је само по себи дошло до тога да се, успостављањем цркве у његина стара права, појачала привлачна моћ Русије за словенске народе Источне и Југоисточне Европе. Тако би могло измирење с црквом, како је то замислио Стаљин, не само појачати везу пријатељства са савезницима, него допринети и пробуђењу свесловенске идеје... Руски архијереји у прогонству — митрополити Евулогије и Серафим у Берлину, као и православни центри у Паризу и Карловцима — неће се завести празним московским геслима. Савезничким и православним балканским народима као и балтичким државама биће ствар приказана, као да је за цркву у Русији наступило ново доба и ново раздобље. Могуће је, да ће Стаљин у Русији наћи црквена лица која ће се заложити за ову ствар, која је — како се види — сасвим империјалистичка. У иностранству међутим, објективни ће посматрачи сигурно прозрети, да ствар верске слободе у Русији није постигла никакав сварни успех".

У *Журнал де Женев*, под насловом „Совјетски устав и верска слобода", познати швајцарски публицист, Теодор Обер, тврди да је митрополит Сергије већ од 1929 године позивао православне Русе на оданост совјетском режиму.

„Он је устоличен са Стаљиновим пристанком за патријарха свих Руса. Да ли ће моћи црквом управљати, покоравајући се искључиво Господу, ако остане одан према совјетском режиму?"

На то питање, Теодор Обер даје овај одговор:

„Како устав допушта антирелигиозну пропаганду значи да ће држава тој пропаганди осигурати потребна средства, а пре свега штампарије и хартију, којима у Совјетском Савезу располаже једино држава. Али штампарије и

(Наставак на 4-тој страни)

СТАЉИНОВА ЦРКВА

(Наставак са 3-ће стране)

хартија неће се ставити на располагање ради издавања катихизиса и Светога Писма. Такав је јавно-правни положај цркве у Совјетском Савезу. Догод се овај положај из темеља не промени, неће се моћи рећи да је верска слобода успостављена, нити да је укинут безбожнички режим и гоњење вере. Догод устав буде цркви забрањивао проповедање вере и буде приморавао цркву на пасивност, то јест на потпуно ћутање према безбожном фронту, ни патријарх, ни црквени сабор, ни Свети Синод неће се моћи покоравати искључиво своме Господу, а да не дођу у сукоб са совјетском владом."

Поглавар руске православне цркве у иностранству, високопреосвећени митрополит Анастасије био је ,и по свом узвишеном положају и по свом личном достојанству, најпозванији и најмеродавнији да изрече суд о промени совјетског става према вери и о избору патријарха у Москви. Ње гова званична изјава (прештампана и у *„Новом Времену"* од 14 октобра 1943) претставља историски документат из кога наводимо ова веома значајна места:

„Большевици нису ничим објавили да су се одрекли своје пређашње идеологије и да принципијелно мењају свој поглед на религију. Стојећи у потпуности на основи марксистичког материјализма, они то и не могу учинити, пошто одрицање свога раније гледа на свет било би за њих равно самоубиству. Није узалуд такозвани „сверуски старосta" Калињин не тако давно отворено изјавио на скупу одговорних совјетских радника, да комунистичка партија остаје у убеђењу да је „религија опиум за народ", али садашњи положај државе нужно је побуђује да се прилагођава религиозним предрасудама већине руског народа и да их штеди...

„Један од првих аката новопостављеног патријарха и епископа који га окружавају, судећи по новинским извештајима, било је увођење свуда наређеног молења О ОТВАРАЊУ ДРУГОГ ФРОНТА који, како је познато ,одавно захтева совјетска власт од својих савезника... Неће ништа мање зачудити свет и друго саопштење из Москве, које је дошло до нас. Патријарх Сергије с епископима, који су се скупили око њега, у име цркве анатемисао је све Русе који се боре против комуниста и большевичке власти... Треба бити слеп па не видети каквим опасним путем води Руску цркву њен садашњи крманош. Он ће неминовно довести црквену лађу до бродолома, ако се благовремено не одрече својих заблуда и не дође у разум истине... Но, непобедива је сила небеског Крманоша Христа, која стално бди над нашом црквом. Он ће сачувати и оснажити верну децу њену сред нових искушења која су их постигла. А претње упућене од лукавих пастира на све који не желе да се покоре њиховој неправди, вратиће се на њихову сопствену главу."

СТАЉИН УНИЖАВА РУСКУ ЦРКВУ

Свети Синод руске православне цркве у иностранству одржао је своје годишње заседање од 3 до 16 октобра у Бечу. Резултат тога заседања је једна резолуција и једна изјава епископа који су учествовали у заседању. И резолуција и изјава су важни документи наших дана, јер претстављају одлучан обрачун са злом большевизма, који нико тако дубоко и тако непосредно не познаје као ови људи, који су своју отаџбину морали да напусте под притиском страшног терора и злодела према вери и цркви.

Епископи руске цркве у имиграцији састали су се да заузму став према најновијем унижењу цркве које је извршио Стаљин. То је унижење декретовани избор митрополита Сергија за сверуског патријарха. У низу тактичких потеза којима је циљ да обману и масе народа унутра у земљи и у иностранству Стаљин је променио тактику борбе са црквом. Место крвавих убистава која су само јачала дух верних, јер су стварала мученике и исповеднике, Стаљин је сада почео моралним унижењем цркве, увек веран свом основном и неизменљивом антихришћанском ставу. Он је тај став јасно објавио још 9 септембра 1927 године када је на питање прве америчке радничке делегације која је дошла у Москву одговорио:

> ***„Комунистичка партија не може бити неутрална према религији. Она води антирелигиозну пропаганду против свих религиозних предрасуда. Да ли смо ми прогонили реакционарно духовништво? Јесмо, то смо чинили. Нажалост, оно још није потпуно ликвидирано. Антирелигиозна пропаганда је сретство да се доведе до краја ликвидирање свештенства."***

Примењивањем ове нове тактике према цркви Стаљин, у крајњој линији, продужује борбу против моралног капитала и угледа цркве пошто није успео да је искорени мачем и ломачама. То јасно виде ови јерарси руске цркве. Зато истичу: „Ми смо без престанка кроз четврт века понављали да је комунизам и његова радикална творевина большевизам највеће зло које је икада свет видео и да большевизам није у стању да измени своје безбожно и материјалистичко лице, јер би то за њега претстављало смрт. Али большевизам није вољан да склопи очи, већ се труди да се прошири широм целог света и да постане нова религија за човечанство. Ми сматрамо да је неприродан сваки покушај да се большевизам доведе у везу са црквом, јер то неће никада уродити плодом. Како може бити слога између светлости и таме, између Христа и сатане?"

Заузимајући овај непомирљиви став против најновије Стаљинове тактике према цркви и вери руски епископи су се определили за гласом многострадалне православне цркве која је скривена у подземљу катакомби и по непроходним руским шумама и безбројним концентрационим логорима. Већ одавно тамо се налази духовни цвет руског народа и православне цркве. Тамо су под неизрециво тешким условима живота нашли мученички завршетак живота многи истакнути јерарси руске цркве. Пружати данас руку њиховом свирепом убици и мучитељу значило би обесвећивати свештену успомену на њих и олакшавати посао човеку коме је животни циљ уништење хришћанства.

То је, међутим, учинио митрополит Сергије који се већ одавно налази у рукама Стаљина као покорно оруђе са којим большевички силници оперишу према својој вољи. Притешњен унутар њим и спољним незгодама Стаљин је извршио овај тактички потез и прогласио патријарха против јасних одредаба црквених канона и против јасних одредаба Закона који је донет за избор покојног патријарха Тихона. Догодио се јединствен случај у историји многострадалне Христове цркве да носиоц безбожја силом своје воље поставља цркви коју уништава патријарха, да је тиме што више унизи.

Митрополит Сергије се огрешио према цркви и извршио, као што се каже у резолуцији руских епископа, *издајство хришћанске цркве*. Он је постао *једномишљеник* са Стаљином и свесно оруђе у рукама његове политике. Он је још од 1927 године престао бранилац совјетског режима који никад није престајао са прогоном цркве. Епископи одбијају сваку могућност сарадње са Сергијем мотивишући то овако: „На тај начин што је он обелоданио своју уску сарадњу са комунистичким режимом на чијем челу стоји крвави тиранин Стаљин, а кога окружује велики број јевреја, који гаје фанатичну мржњу према хришћанству и теже за тим да униште руски народ и да баце љагу на образ новог патријарха. Наша савест нам не дозвољава да њега називамо нашим оцем и духовним вођом. Уместо да брани свој народ од большевичког режима и да залаже свој живот за њега, патријарх учвршћује свој положај тим што даје благослов совјетској влади и постаје морални саучесник у њеним злочинима... Большевичка влада није престала да прогони великодостојнике цркве, да их баца у тамницу, да их шаље у изгнанство и да их убија... Наша борба против комунизма, као против принципа који одриче Бога, мора по својој структури да буде данас као и увек одлучна и неумитна.

Епископи руске цркве у емиграцији заузели су одлучан став против једног покушаја који жели да саблазни необавештене. Они су рекли истинску пастирску реч у складу са својом заклетвом и са духом Еванђеља. У вршењу својих дужности они се нису ни пред чим поколебали. На једно врло важно и крупно питање они су гледали очима апостола и расматрали га у духу васељенских сабора чије наслеђе и одредбе желе да штите изнад сопствених живота. У нашим помућеним и смућеним данима они су дали светао путоказ. Тим су изврши своју дужност и према цркви и према савести.

АКТИВИРАЊЕ ПАРТИЗАНСКИХ БАНДИ НА ЈУГОИСТОКУ

Комунистичка немаћ дигла је поново главу и покушала не само да узнемирава немачку војну силу, него и да провоцира окупиране земље, где би, по свом старом рецепту, створила хаос међу народима. Што се тиче немачке силе, њу могу партизанске банде само да забављају, јер оне не претстављају, апсолутно никакву опасност за њу.

Пада у очи, да активизирање комунистичко-партизанске акције на Балкану долази у најнезгоднije време годишњег доба, кад смо, тако рећи, већ једном ногом зашли у зиму. Ова чињеница даје нам право да размишљајући дођемо до закључка,

> **да је појачана комунистичко-партизанска акција диктована директно из Москве, како би се још ове јесени, при крају године издејствовала крајња одлука на Источном фронту.**

За то је за нас још интересантније, да расмотримо позадину целе ове акције у вези огорчених борби на Источном фронту.

Из досадањег ратног искуства, нама је познато, да се у нас, у почетку јесени, увек стишавала шумска акција и обично су партизани тражили сигурнија места за своје зимовнике, у којима би мировали до наступајућег пролећа. Сада се тактика из основе изменила. У партизанску акцију ушао је као неки бес и њихова активност је запажена на многим местима Балкана. Ван сваке сумње, њихова је акција отежана временским приликама, па ипак се интевизитет не може порећи.

У оцењивању ових прилика, морају се узети у обзир и друге околности које су са њима у вези. Тако, видимо појачану активност Лондонског радија у омаловажавању енглеског фаворита Драже Михајловића и његових одреда. Од њега се тражи, ништа мање, него или потчињавање большевичком генералу Титу или распуштање његових одреда.

> **Факат је у томе, да енглеска пропаганда ради пуном паром у корист комунистичко-партизанских хорди, те се посматралац не може отети утиску, да је и тај рад у духу закључака Московске конференције.**

Има још неких симптома које потврђују наше мишљење. Тако, међу похваћаним живим партизанима, ухваћени су енглески агенти са енглеским фунтама и америчким доларима. Из овога се може закључити потврда тврђења Лондонског радија, да се више неће помагати пуковник Драже Михајловић ни материјално, ни војнички. То јест, нити ће се плаћати, нити ће се снабдевати војничким потребама и намирницама. Значи, да је дефинитивно ликвидиран и да је сва благонаклоност са енглеске стране, прешла на большевичког генерала Тита. Напуштање равно издаји према Дражи од стране Енглеске, није нас изненадило. То је само понављање случаја издаје 6 априла 1941 године према Душану Симовићу и компанији.

Напослетку да наведемо и најтрагичнији детаљ ове срамне енглеске издаје према Дражи Михајловићу.

Према подацима са којима се располаже, Титове присталице добиле су поверљиву окружницу, да је Дража Михајловић стављен под слово »З« и да га треба ликвидирати. Све ово Енглеска ради по наређењу из Москве и по томе се види, колико је зависна у својим ратним одлукама.

> **Према свему овде изложеном, све ове закулисне радње откривају нам велике тешкоће са којима се на Источном фронту бори црвени диктатор Стаљин. Изгледа, да црвена армија улази у стадијум крајње изнурености и тражи решење пошто-пото још ове јесени.**

Кад није било могуће натерати Енглеску на отварање другог фронта, онда продана је енглеска сарадња огромним уступцима большевицима у излучивању целе Европе утицају большевика. Шта би у тој сарадњи могла да пружи Енглеска, до своје интригантске игре и политронских подвига у стављању Драже под слово »З« и његову ликвидацију, сем енглеског злата, кога има на претек?

Наш народ вели »зло рађење, готово суђење«. Овакав рад Велике Британије осветиће се енглеском народу, кад се буду затресли темељи империјалног царства, зашта се већ увелико брине комунистичка партија у Енглеској са Дејли Воркером на челу.

Сада би могли да разумемо и ово јесење позно партизанско активизирање на Балкану, па и у нашој земљи. Активизирање комунистичког рада у нас, само је природна последица материјалне и физичке исцрпљености Совјетске Русије, за коју се додуше још не може рећи, да је агонија, али стадијум крајње напетости, сигурно. Партизанске банде, наочито у нашој земљи, добро су дочекане и дестковане, али се надамо у име Бога, да идуће пролеће неће затећи више ни једног партизана на нашем тлу, док ће се српски народ наћи сложан у једном јединственом националном фронту противу комунистичке куге. У тим стремљењима, надамо се неће изостати ни један европски народ, јер је опасност заједничка. Југоисток ће извојевати сам себи право на живот и поред англоамеричког туторисања и срамне издаје према европским културним народима, које су продали Москви у замену за други фронт у Европи, да не би проспали племениту плаву крв енглеских плутократа и америчких капиталиста.

Б. Н.

ДУХОВНИ И КУЛТУРНИ ТЕМЕЉИ НОВЕ СРБИЈЕ

Заседање Главног просветног савета

Иако је Европа у рату, иако смо ми у нередовним приликама, просветна реформа, задирући дубоко у национални живот са далекосежним последицама, врши се у Србији, иако многи сматрају да није време ни за какве подухвате и да треба чекати. Генерал Недић преузимајући историску мисију спасавања српског народа и обнове Србије заједно са својим сарадницима сматрао је да не треба губити ниједан час, јер за две последње деценије много је пропуштено времена и сада треба брзим темпом радити и стварати, поправљати и подизати.

Они сматрају исто тако да треба почети са духовном обновом и да у првом реду треба препородити нова српска поколења, која могу једино да остваре нову Србију. Зато је просветној реформи дата велика важност и Министар просвете са својом екипом просветних радника развија велику активност и постигао је крупне и значајне резултате, који ће оставити дубоки траг у нашем обновљеном националном животу.

На првој свечаној седници новоименованог Главног просветног савета Министар просвете Велибор Јонић и Помоћник Министра просвете Влад. Велмар-Јанковић изнели су постигнуте тековине у области васпитања омладине у духу наших народних традиција и њеног образовања у смислу народних и државних потреба.

Председник владе генерал Недић у своме поздраву исполио је колико је велико његово старање за васпитање наше омладине и интересовање за »државни просветни план, који ће обухватити цео национални живот«.

Заседање реорганизованог Главног просветног савета, остварујући сарадњу свију трудбеника на духовном и културном подизању Србије, значи један нов моменат у културном и духовном животу Србије.

Свечану седницу Главног просветног савета отворио је министар просвете и вера Велибор Јонић великим говором у коме је рекао између осталог:

„За последње две деценије на подручју просветне политике, као и у осталим гранама нашег народног и државног живота, владао је непланski рад, који је било далеко од стварних народних потреба. Услед тога многи и важни животни проблеми подизања и одгајивања нових нараштаја или нису били решавани или су чак и наопако решавани. Министарство које је имало свети задатак да васпитава народну омладину у јединственом националном духу, прелазило је преко национализма као основе васпитања.

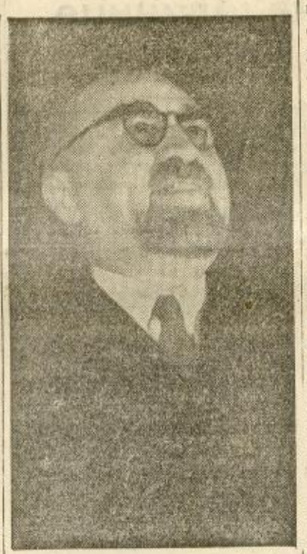

Министар просвете В. Јонић говори

Отуда никакво чудо што се наша школа добрим делом однародила. Наместо да омладину васпитава у духу народних традиција, она је широм отворила своја врата свим могућим и немогућим утицајима са стране и свима експериментима, педагошким и непедагошким. Наша настава није била довољно изграђена према потребама народне заједнице, нити је од ње полазила. Зато је она остала по својим стремљењима на једној, а народни живот и његови циљеви на другој страни.

Настава је давала просечно образовање, али није формирала поглед на свет и живот. Настава је отварала видике, али није давала сигурне оријентације; давала је пуне прегршти знања, али није формирала карактере; водила је рачуна о општем образовању, а није водила рачуна о структури наше земље, о потребама нације, њеног живота, њених основа и њеног органског развитка. Зато је просвета, добрим делом, одговорна за оно што се десило 27 марта 1941 године, као и доцније.

Али за све ово није крива само просвета. Овакво стање у школама било је природна последица нездравих политичких и друштвених прилика које су владале у нашој земљи. Двадесет година смо доживљавали систематско срозавање угледа како школе тако и школских радника.

...Влада народног спаса приступила је ревизији вредности, одлучно решена да отклони зла прошлости, као и узроке који су до њих довели, како би се коренитим реформама на свима подручјима народног и државног живота створиле основе за лепшу и бољу будућност нашег народа.

Једна од најважнијих реформа која се данас врши у Србији јесте несумњиво просветна реформа. Она је истовремено и једна од најпрешнијих, јер је духовно оздрављење предуслов сваког оздрављења. За опстанак нације и за њену обнову потребно је ставити народну просвету на здраве темеље. Основно начело наше просветне реформе гласи:

српска се омладина мора васпитавати у духу наших народних традиција, а образовати у смислу народних и државних потреба.

Само тако српски народ ће моћи себе као народ очувати и изграђивати. Само то му може зајемчити оригинално културно стваралаштво, којим он треба да допринесе свој обол општем човечанском напретку. Отаџбини у изграђивању, Новој Србији на помолу, потребна су данас покољења преваспитана у духу националне дисциплине и социјалне солидарности и у поштовању рада и конструктивног стваралаштва. Потребан нам је народни подмладак који ће у раду и стваралаштву гледати смисао свога живота.

Да би се отклонили досадашњи недостаци и да би се створило тело које би у заједници са Министарством просвете и вера сарађивало на изградњи општег просветног и општег културног плана, реорганизован је Главни просветни савет чијем првом свечаном скупу данас присуствујемо. Овом реорганизацијом ишло се за тим да се самим саставом Главног просветног савета обезбеди континуитет просветне политике као и стручан плански рад у том важном домену наше народне обнове.

На основу података израђен је пројект државног просветног плана, по коме су за ове области фиксирани типови и број школа које се сукцесивно имају отварати, односно затварати. Овај план је дугорочан и имао би се реализовати у току једног низа година. Он је заснован на следећим принципима: према географско - демографским, културним и привредним приликама по појединих области одређени су ти пови школа који ће се у тим реони ма оживотворити; реорганизација обухвата целокупан школски систем, како по типовима и по броју школа, тако и по наставном плану и програму; програми ће се подесити тако да се образовање и васпитање наше омладине прилагоди нашој националној српској стварности, уз поштовање добрих народних традиција и у служби јединке нације.

Од школске реформе пошло се даље и прешло се на план организације целокупног духовног, културног и научног рада код нас. Школско-просветни план је само део општег духовног националног плана, део цивилног плана српског национлног живота.

У току прошлих двадесет година атомизацијом снага поремећено је српско духовно јединство; наступила је денационализација у многим областима у ко-

(Наставак на 9-тој страни)

ПРЕТСЕДНИК ВЛАДЕ НАРОДНИМ ПРОСВЕТИТЕЉИМА

Господо и Госпође, народни просветитељи и учитељи,

Ову прилику користим да вас, народне просветитеље и учитеље поздравим и захвалим вам у име Мајке Србије, на труду, који улажете ради њене обнове и препорода.

Наша народна несрећа открила је много чега трулог у нашој средини и данас стегнута срца стојимо ми над развалинама нације и државе. Ово вам не говорим ради тога да очајавамо. Ми ћемо све то преболети, али треба да радимо, да дижемо што је порушено и да учинимо све да се то више не понови у будућности.

Вашу улогу и место у народу сам је народ обележио речима: Бог да прости родитеља па учитеља! Ви сте његови просветитељи и васпитачи. То тако мора да буде и остане. Вама се предаје у руке највеће национално благо отаџбине, предаје вам се наша омладина. Кроз њу треба да спроведете велики принцип мисли и рада за добро нације и државе.

Идеја водиља у овом вашем светом раду мора да буде: да од Србадије створите: честите људе, велике Србе, милостиве хришћане, трезвене грађане, поштене државне и самоуправне функционере и добре раденике и родољубе.

Због овог великог народног задатка ви морате да будете не само способни да просвећујете, но и да васпитате и формирате будуће Србе.

Не зна се шта је важније од овог двога: да ли просвећивање или васпитање. Србији су потребни нарочито карактерни грађани, морално јаки и духовно повезани, способни за будући живот.

Отуда се намеће и реформа школства, његових циљева и његових метода. Овај импозантни скуп наших највећих и најбољих просветних радника зора је бољих дана. Ту је наш спас и наш препород.

Основа овог свега је државни просветни план, који ће обухватити цео национални живот: духовни, економски и градитељски. Он мора бити део општег државног плана, целокупног живота државе и нације.

Зато ја, као претседник Владе народног спаса поздрављам овај велики народни посао и вас просветне раднике и захваљујем господину министру просвете и вера и његовим сарадницима на овој корисној иницијативи, у којој видим боље дане за нашу омладину и васкрс нове Србије.

Живели народни просветитељи и учитељи!

Живео српски народ!

Чланови Главног просветног савета и други просветни радници на свечаној седници

ДОГАЂАЈИ НА РАТИШТИМА

Поморске катастрофе Британо-американаца

Ових дана је Рузвелт изјавио да је веома задовољан последњим догађајима у области Саломонских острва, где Мек Артур спроводи тактику „скок по скок". Нарочито је амерички претседник био задовољан битком за острво Бугенвил. Свако познаје лажне изјаве господина Рузвелта, одмах је осетио да је до те оптимистичке изјаве дошло само зато што код Американаца постоји разлог за песимизам. Ова претпоставка се потпуно оправдала: Јапански главни штаб објавио је два ванредна саопштења у којима је донео податке о ванредној победи јапанске авијације над америчком морнарицом.

Победа је ванредна зато што је постигнута уз необично мале сопствене губитке, док је америчка страна изгубила скоро целу своју садашњу ратну морнарицу. Од 31 октобра до 8 новембра трајала је ова битка ваздуха против мора. Јапанци су нападали углавном авијацијом, готово без употребе ратне морнарице.

Јапанци су изгубили разарач, а једна њихова крстарица је оштећена. Код Американаца је избачено из строја 33 ратна брода и 49 транспортера.

Између потопљених, а делом оштећених транспортера, има 9 великих пароброда, као и већи број специјалних лађа за искрцавање. Између 33 избачених из строја ратна брода има 3 потопљена и 1 оштећени ратни брод, 2 потопљена носача авиона, 16 потопљених и 11 оштећених тешких крстарица, лаких крстарица и разарача.

Овај страшан пораз америчке морнарице начинила је авијација захваљујући пожртвовању јапанских пилота, који су се са својим машинама бацили директно у непријатељске бродове. Јапанци су у овој седмодневној бици изгубили неких 48 авиона, док је на америчкој страни губитак авиона износио 400.

Две године се је Рузвелтова земља опорављала од пораза код Пирл Харбура. Сада је опет доживела Пирл Харбур, и сада је опет њена поморска стратегија онемогућена за дуже време.

И на другом мору које лежи у непосредној близини нашег подручја одиграла се борба, у којој је такође ваздухопловство Тројног пакта однело победу над морнарицом Британо-американаца. Немачка ваздушна флота је страховито потукла британоамерички конвој, који је пун војника пловио према италијанском ратишту.

Од 22 огромна транспортна брода праћена од стране 8 разарача, потопљено је 13 бродова и два разарача.

Нећемо много погрешити ако претпоставимо да је овом приликом потонуло око 10 пукова британоамеричких војника. Три дивизије су пошле према Италији, а стигле су на дно мора.

Ово није први ударац који је немачко ваздухопловство задало непријатељу у Средоземном мору у току три последња месеца. 13 августа код острва Алборна немачки торпедни авиони потопили су 25 бродова са 176.000 брт. 4 октобра код рта Тенес потопили су 16 бродова са 30.000 брт. 21 октобра су код Алжира уништили опет 16 бродова са 90.000 брт.

Томе треба додати уништење бродова у лукама за искрцавање. Цена Ајзенхауеровог похода у Средоземно море је огромна. Од 8 новембра прошле године, када је почео тај поход, Британоамериканци су изгубили у Средоземном мору 2,600.000 брт. Рачунајући да просечна тонажа једног брода износи 6.000 тона, добијамо да су Британоамериканци изгубили 430 пароброда. Осим тога, неколико стотина пароброда је било тешко оштећено и за дуже времена неспособљено за даљу службу.

Ове тешкоће довоза преко Медитерана треба сматрати за један од разлога зашто се тако споро развија Александерова акција на италијанском терену. Други разлог је веома слаб морал британских и америчких трупа, које иду у напад само онда када се против немачког положаја прикупи пето или шестострука снага. Код таквог темпа ратовања Британоамериканци не мају наде да ће икада убедити Стаљина у то да је њихово пузење по италијанском терену она обећана инвазија. Зато је Стаљин у свом говору на дан бољшевичке револуције опет гласно потребу да се створи „други други фронт".

М. Војновић

Разбијање илузија

Главни циљ разговора у Москви изгледа да је био успављивање европских народа од опасности које им бољшевизам доноси. Избегавајући да војнички потпомогну победу бољшевизма, јер се то плаћа крвљу и жртвама, Англоамериканци су прегнули, да га помогну на овај начин. Преносећи своју филијалу у појединим окупираним земљама на партизанске групе, Енглези су тим хтели да покажу, да нема разлике између њиховог става и става Совјета. Они су, још, овим хтели да покажу да бољшевизам у себи не носи никакве опасности за поједине мале народе, који су препуштени утицају, а када би плутократско-бољшевички савез победио, онда и директној власти бољшевизма.

Последњи говор Вође Рајха развејао је у прах сву аргументацију Англобољшевика и јасно пред цели свет, нарочито пред све европске народе, поставио основни проблем овога рата. Он је у томе, да или се бољшевизам војнички мора уништити или ће он уништити и савладати једину снагу која му одолева и која својим напорима и жртвама штити Европу од ужаса и свирепости бољшевизма. Немачка је стена о коју се разбијају сви стихијски напади бољшевизма ко јима је циљ уништење нашег поретка, наших културних вредности и разградња човека какав је он данас.

Вођа Рајха разбио је све илузије о томе да било ко и било где може се одупрети овим навалама без Немачке и против Немачке. Овим се хтело рећи да су узалудне и нереалне наде свих оних елемената и код нас, и било где у Европи, који верују да ће бољшевизам моћи бити савладан од Енглеза и онда када би му Немачка подлегла. Ни једна друга сила осим Немачке не може примити на себе заштиту овог континента, јер јој недостају и снага духа и снага оружја.

Још једна конзеквенца може се извући из овог места у говору Вође Рајха. Он је јасно истакао извор оваквих схватања: он је у кукавичлуку раслабљене, успаване, упрљане и јеврејском пропагандом ошамућене демократске средине, која не може и не уме да мисли и која нема снаге и куража да истини отворено гледа у очи. Буржоаски тип политичара и буржоаски тип интелектуалца не могу да појме органску везу између јеврејско-плутократског запада и јеврејско-бољшевичког поретка који се учврстио на руској земљи.

Они не виде да се и иза једног и иза другог налази исти центар и иста воља. Зато изгледају смешни када тврде да се ватра бољшевизма може гасити сламом плутократско-бољшевичких фраза или сервилним умиљавањем крвожедним вођама бољшевизма. Једна од битних особина наше епохе јесте баш у томе што поставља најосновније и најбитније проблеме животног опстанка отворено и јасно. У овој исполинској борби која се води победиће само онај ко буде имао несаломљиву снагу духа и воље и јасно сагледање суштине проблема. Немачка то има. То у извесној мери има и бољшевизам, нарочито на својим врховима. Зато се може рећи, да је сва борба која се данас у свету води борба између Немачке, која предводи националну Европу, и бољшевизма који жели да сломи и Немачку и да уништи национално начело као такво.

Ствари су јасно постављене. Двоумљењу нема места. Још мање празним надама и заваравањима. Догодиће се оно што је Вођа Рајха рекао да јеврејска демократија Запада може лако, пре или после, и сама прећи у бољшевизам. Колико ће онда бити разочарење оних који данас верују у њу?

Брзим препадом немачке јединице заузимају острво Кос

У најужој сарадњи између војске, морнарице и ваздухопловства извршила се, као што је извештај Немачке врховне команде већ јавио, операција искрцавања на 282 кв. км. великом италијанском острву Косу у Додеканезу. Овај подухват је због његове великопотезне припреме, као и због муњевитог брзог извођења и изненађења непријатеља, поновни доказ за чињеницу, да британско - североамеричко вођство није било у стању да онемогући немачку иницијативу у Средоземном мору или да осујети важне немачке операције.

После издајства Бадоља, посада острва Коса, која је бројала око 3.000 војника, пустила је на острво једно одељење, од прилике хиљаду британских војника, и ставила је британском ваздухопловству на расположење потребне базе. Немачки извиђачи непрекидно су контролисали све ове непријатељске операције на подручју Додеканеза, у првом реду операције на острву Косу.

Кад је непријатељ изградио аеродроме на острву за излазне тачке својих подухвата у простору Егејског мора, уследили су први тешки ваздушни напади многобројних борбених авиона и авиона за обрушавање, који су већ у првом лету уништили аеродромска постројења и многе авионе, који су били на аеродромима.

Даљи јаки и ефикасни напади ваздухопловства били су затим уперени против лучких постројења острва и против артилеријских положаја и положаја противавионских батерија непријатеља. Приликом једног нарочито успешног напада немачких борбених пилота против непријатељских поморских јединица у луци острва Лерос, потопљено је више теретних бродова и два разарача, а један разарач и више теретних бродова тешко су оштећени, тако да Британци нису били више у стању, одатле пружити посади острва Коса помоћ.

После једног дужег ратног марша једно одељење, састављено из малих транспортних бродова, из бродова за искрцавање и осигуравање ратне морнарице надирало је, неприметно од непријатеља, према острву. На три места каменитог острва, изграђеног као тврђава, почело је у мраку искрцавање немачких гренадира, који су отпор обалских батерија непријатеља, који су превозне бродове и бродове за искрцавање немачке ратне морнарице, почели да гађају и који су тек сада алармирали целу посаду острва, учинили неефикасним.

Мало доцније искрцали су се поред тога и падобранци на западу острва, који су овом надирању јаких непријатељских снага проузроковали велику помоћ. Падобранци су заједно са искрцаним трупама одмах прешли у напад против унутрашњости острва и против одбрамбених постројења непријатеља и његових аеродрома и осујетили својим брзим препадом сваку непријатељску иницијативу.

После кратке а жестоке борбе, у којој су учествовале многобројне непријатељске батерије, свугде је сломљен отпор непријатеља. У паничном бекству Бадољове трупе покушавале су да се спасу у планине острва, али већ у недељу у подне више стотина заробљеника, међу њима 100 Енглеза, било је у немачким рукама.

Јаке ваздушне снаге непрекидно су потпомагале ову акцију и одмах је почело чишћење острва, где су се у првом реду енглеске трупе, којима је било више пута обећано, да ће им доћи јачи одреди у помоћ, сакупљале за последњи отпор. Међутим, овај отпор брзо је сломљен. Већи део посаде острва, који се повукао у планине, већ идући дан је заробљен. Мањи остаци ускоро су пронађени у својим склоништима и заробљени. Према високим крвавим губицима непријатеља, који је изгубио и 3.100 заробљеника, међу њима 600 Енглеза, немачки губици веома су мали. Немачке трупе имале су само 15 мртвих и 70 рањених.

Док су транспортни авиони немачког ваздухопловства бринули се за нормално снабдевање немачких трупа на острву, немачки ловци штитили су ваздушни простор над Додеканезом противу непријатељских ваздушних снага и тиме обезбедили операције војске и ратне морнарице као и нападе одреда борбених авиона. Поред тога су извиђачи контролисали Источно Средоземно море, да би благовремено могли ухватити непријатељске поморске снаге које би се приближивале. По завршетку операција искрцавања конвој немачке ратне морнарице који је упркос немирног мора и јаке кише спретно избегавао британски поморски одред, несметано је стигао у своју базу.

Острво Кос са својим главним градом Кастром и важним аеродромима данас је чврсто у немачким рукама.

Острво Кос у Јегејском мору

СРБИЈА ПРЕ СВЕГА И НАДА СВЕ

ИСПРЕД КОСМАЈСКИХ ВРЛЕТИ

Добровољци обезбеђују животне услове српским сељацима

Комунистички бандити, од стране бољшевичко - јеврејских сила опуномоћени „душебрижници“ нашег народа, после протеривања и уништења у 1941 години, поново покушавају местимично да поремете ред и мир, да изазову нове жртве и заведу страховладу по питомим српским селима и мирним градовима. У космајском и околним срезовима где су комунистички „родољуби“ узнемиривали сеоски живаљ убиствима, пљачком, насиљима и другим, српском народу исувише добро познатим облицима бољшевичког „ослобођавања“, где би по њиховом рачуну крст требало да уступи место петокракој звезди, а породица, слава и имовина рушилачком разврату, — у току прошле и ове недеље, као прву акцију после преузимања команде од стране претседника српске владе армиског генерала Милана Ђ. Недића, српски добровољци извршили су обухватну акцију чишћења и обезбеђења животних услова народу гореспоменутих крајева.

* *

Дејство је обављено према унапред, до у танчине израђеном оперативном плану. Поред искуства из двогодишњих борби, водило се рачуна исто тако о сваком брегу и долини која би могла послужити комунистима за склањање испред праведне пресуде коју у име српског народа народним непријатељима додељују добровољци.

Кроз јутарњу сумаглицу, док сеоским путељком одмичу кола из којих се оцртава силуета плуга, дуге колоне крећу се према постављеним циљевима. У стрељачком строју, са четири стране, још одмах пошто је минула поноћ, надиру добровољачки батаљони. Уз пешаке, наоружане лаким оружјем, сада учествују и тешка, нова оружја. Кад би људско око са висине од неколико десетина хиљада метара било у стању да погледом обухвати све јединице које се крећу напред, онда би пред собом имало слику једног ланчаног круга, свуда добро повезаног, са деловима који се провлаче долинама, потоцима са стрмим обалама, издижу опет на висове да би мало даље поново утонули у шумовитим планинским котлинама. Један живи ланац од хиљада бораца, ношених чврстом решеношћу да кроз своју жртву можда у последњој борби допринесу опстанку читавог српског народа, — сваког дана и сваког часа постајао је све ужи, а растојање између бораца све мање и све смртоносније за сваког оног који ради за „друга Тита“...

*

Дејство добровољаца постигло је добре резултате. И овом приликом народ се могао недвосмислено и довољно убедљиво уверити са каквом снагом данас располаже Србија. Појава добровољаца, ведрих и расположених, спремних на пожртвовану борбу, без обзира на тешкоће, хладноћу и опасности, била је, уствари, једна изванредна демонстрација Нове Србије која се рађа, нове српске војске као залоге боље будућности и срећнијих дана српском народу у свима крајевима.

Касно у ноћи, по доласку у село Стојник испред космајских врлети, почиње срдачан разговор са сељацима. У тескобној соби, док при светлости трептаве лампе командант једног батаљона прима заповест, седи Солунац, јунак са Цера, прича:

— Никада нико паметан није ни ишао за комунистима. Још 1941 године, устали су многи од нас. Па и ја, овако стар!... Е, али сада није тако. Дошли однекуд преко Саве и где нашу, тешко селу...

*

Ко зна како изгледа бољшевичко-партизанска стварност, тај уме да цени заштиту од комуниста. Још од пре две године у селима жива успомена на партизански терор као на нешто најстрашније. И као што је пред совјетским трупама становништво купило најнужније ствари, као што су тада људи, жене, деца и старци грабили да се склоне испред јеврејске освете, и наши сељаци су узмицали из оних села где је поново размахнула коса смрти у рукама Титових бандита. Из удаљенијег села испод самог Космаја, у варошицу Младеновац склонио се један честити сеоски домаћин. Од свега понео је са собом само једину слику. Јединца сина, једног кршног младића који у рукама данас у Србији чврсто држи пушку, послао је у добровољце. И сада, узмичући од сигурне смрти и освете, он је понео и на празном зиду једног скромног собичка у Младеновцу, закупао слику сина-добровољца...

— Знао сам ја да они неће дуго — прича он двојици добровољаца. И сада када видим овде вас, као да и мој син сада са вама доноси мир и безбедност..

Сељак-избеглица, човек који је начисто да не може погнути главу пред бољшевичко-пробисветским насртајима, дирнут је овим сусретом. У очима су склизнуле сузе радоснице. Поцрнелом, жилама испреплетаном руком, прелази преко блузе једног добровољца, милује крст светог Ђорђа, добровољачког заштитника, и гласом, сада сасвим промуклим и дрхтавим, са пуно напора узвикује:

— Бог вас благословио!...

Лазар М. Чолић

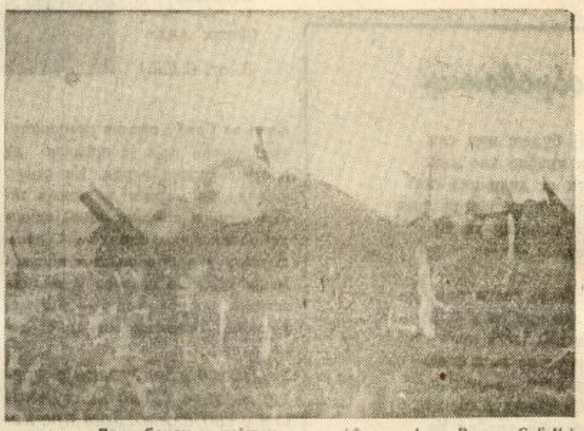

Лаки бацач у дејству *(Фото: Арх. В. от. С.Д К.)*

Добровољачке колоне крећу се према Космају *(Фото: Арх. В. от. С.Д К.)*

Ликови добровољачких старешина

МАРИСАВ ПЕТРОВИЋ

командант Другог батаљона

(Наставак са 7-ме стране)

је дао духовну снагу мојим друговима и мени и водио нас из победе у победу до данашњег дана. Све успехе у борби са бандитима приписујем вољи Онога у кога смо моји другови и ја чврсто веровали и уверењу да од наше борбе зависи опстанак Српства. То уверење носи мене и моје другове и данас. Борећи се с том вером, многи другови посејали су своје кости и пролили зној и крв по целој територији данашње Србије. Верујем у Божју промисао која ће добровољачку мисао довести до коначне победе.“

То су речи једног добровољачког старешине пониклог из здраве народне средине, чији светли пример даје пуно подршке нади, да ће из народне средине изаћи ново вођство српског државног живота, вођство домаћина и јунака, које ће створити државу домаћинског лика и светла образа пред целим светом.

Б. Борчић

Они остају у Србији...

Крајем новембра и у току децембра месеца 1942 године, око четрдесет студената-добровољаца, који су се истакли међу најбољим и најхрабријим у борби за одбрану Српства од најезде комунистичких банди, полазили су на студије у Немачку. У разна места: Берлин, Беч, Хајделберг и друге немачке универзитетске центре. Делом као стипендисти српске, а делом као стипендисти немачке владе, која им је преко разних својих фондова за школовање страних студената у Немачкој, омогућила да наставе своје започете студије, како би касније могли да користе своју отаџбини, за њено добро и њен просперитет.

Од тог времена прошло је годину дана. После једногодишњих студија, студенти-добровољци вратили су се у отаџбину, да би у њој провели школске ферије. Али, не у топлој постељи и без физичких брига и напора, већ, како се и очекивало од њих, поново у добровољачким редовима, у којима су од првих дана борби 1941 године дали доказа своје високе националне свести. Очекивања су се остварила. Одмах после доласка са студија, они су се сви заједно ставили на расположење добровољачкој команди ,да би их ова распоредила на нове дужности. У овом погледу нико од њих није тражио, никакве привилегије нити повластице што се тиче места и дужности, на којима ће бити. Одлазили су онамо где су их слали и од првих дана, са пушком у руци, крстарили су са другим добровољцима, дуж и попреко Србије, чувајући је од њених злотвора и упропаститеља...

А затим, у овој двомесечној борби, студенти-добровољци дали су и своје жртве. Двојица од њих положили су своје животе на олтар отаџбине. Пре кратког времена из њихових редова, пали су од злочиначке руке студенти-добровољци Срба Павловић и Драгослав Костић.

*

Школске ферије су прошле. Студентима-добровољцима поново је дошло време да пођу на своје студије у Немачку. Вратили су се у Београд, да би из њега пошли заједно. Тако су мислили њихови претпостављени, у таквом су убеђењу живели и њихови другови добровољци, који су се срдачно и топло опраштали с њима на растанку. Али, студенти-добровољци су још једном показали колико јуначко срце бије у њиховим грудима, колико самопрегора и пожртвовања носе у себи, када је отаџбини потребна њихова помоћ. Јер исто онако, као што су једногласно решили ,после повратка из Немачке, да пођу у добровољачке редове ,исто тако једногласно су изјавили жељу да не одлазе из Србије, све дотле док јој буду потребни. Док и својим снагама не припомогну њеном јачању и снажењу, како би сигурним кораком пошла новој и светлијој будућности. Њихов предлог су прихватили, а њихова радост због тога била је велика...

Али, студенти-добровољци ових дана ипак одлазе у Немачку. Неки су већ и отишли, док ће други то учинити ових дана. Одлазе да уреде своје питање и донесу своје ствари, које су тамо оставили, верујући при поласку да ће се вратити да продуже школовање. Одлазе, уједно, да поздраве оне огромне универзитетске зграде и дворане, у којима су провели једну школску годину, у којима су међу толиким страним студентима, били достојни претставници свога народа. Да се поздраве и са својим познаницима и познаницама, код којих су стекли велике симпатије, али од којих ће се, као и од првих, тешко растати. То сви они изјављују на сваком кораку. Али:

— *За све то има времена,* — каже нам добровољац Јован Јовић, студ. права, из групе студената који су прексиноћ отпутовали у Немачку на двадесетак дана, — *и за студије и за удобан живот има времена. Ми смо потребни овде у Србији, да с нашим друговима заједнички наставимо борбу, да с њима заједнички делимо и зло и добро и све тешкоће и неудобности. Ми остајемо у Србији ,јер смо као Срби — Србији и српском народу данас потребни...*

Један други добровољац, Момчило Кнежевић, студент технике, допунио је речи свога предговорника, када смо се растајали:

„А исто тако не желимо да себи спремамо каријеру, издржавајући се од новца, који наши другови плаћају својом крвљу. Ово су речи нашег погинулог Србе и ми им остајемо верни. *Ми ћемо остати у Србији. Све док будемо потребни. Даћемо ако треба и животе за њу. Као и остали наши другови!*“

Студенти-добровољци остају у Србији. Ране њихове домовине још нису зарасле, а они ће их видати до последњег даха свога младалачког и градилачког живота.

Н. Р.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

НАРЕДБА ПРЕТСЕДНИКА СРПСКЕ ВЛАДЕ

Обједињење команде над свим српским наоружаним снагама у рукама Претседника владе, српски добровољци су примили са највећим одушевљењем, поздрављајући ово као веома крупан корак ка сређивању односа у српскоме народу и завођењу потпуног реда и мира на нашој територији. Српски народ је на путу да постане сложна народна заједница и за ово је неопходно све оно што нам је наш Врховни командант, генерал Милан Ђ. Недић, у својој наредби број 46 која нам је читана пред стројем, поменуо: ред, дисциплина, апсолутна покорност старешинама и братска искрена сарадња са Српском државном стражом, Српском граничном трупом, Српском гардом, као и свима управним властима.

У следовању овој наредби српски добровољци неће унети само своју послушност, према наредби свога врховног старешине, него и љубав према српскоме народу која нас све треба у највећој мери са нашим Врховним командантом да уједини, као и верност према њему и путу којим он данас српски народ води.

Заједница ,у којој сваки део није спреман да се на позив домаћина жртвује, није заједница већ трули организам, готов да се распадне при првој тешкоћи. Општи интерес мора увек доћи испред појединачног, па и испред личних амбиција појединаца и група. Српски добровољци су овога свесни, они су се са таквим осећањем ове потребе у српскоме народу и прихватили своје добровољачке службе. Због тога је и читање наредбе бр. 46 господина Претседника владе испунило душу добровољаца само усхићењем и радошћу, јер почиње да се остварује оно што је српском народу данас не само најпотребније, а то су ред, слога и послушност према старешинама, већ је то и први услов и нашег даљег опстанка у животу и даљег напредовања.

Само слога Србина спасава, неће остати само празна реч у животу нашега народа: ова реч почиње и да се остварује.

М. В.

Српском добровољцу

Српкиња те одгојила, да јој будеш мио син
Да си хитар као соко, да си храбар као див.
Кад се Српско име чује, нек се диви цео свет
Ти си дика рода свога, најлепши си његов цвет.
Тек процвето као љиљан, ал' поносан ти си, хој
Што си Србин, што си херој,
И што народ браниш свој.
Отаџбина Мајка мила, за тебе је свети пој,
Добровољац да је брани, радо иде он у бој.
Када Недић барјак диже, он под њега први стиж
Разумео његов глас, и бори се за наш спас.
Покољења српска наша нека славе свију вас,
Јер живесте за свој народ, Отаџбину и све нас.
Српску славу уздигосте, Југовићи храбри ви,
Молиће се Богу Србче да живите срећно сви.

Зорка М. Кошанин
уч. II раз. гим.

ДОБРОВОЉЦИ СУ СА ОДУШЕВЉЕЊЕМ ПРИМИЛИ НАРЕДБУ О ОБЈЕДИЊЕЊУ СРПСКИХ ОРУЖАНИХ СНАГА

Обједињење свих оружаних снага под командом претседника Српске владе, армијског генерала Милана Ђ. Недића, примили су сви добровољци са највећом радошћу. Наредба о овом обједињењу прочитана је добровољачким јединицама у свечаном строју. Када су саслушали Наредбу, сви су добровољци у један глас одушевљено клицали Србији и своме великом предводнику.

Поједини добровољачки батаљони упутили су поздраве генералу Недићу, у којима му се заветују да ће верно и пожртвовано извршивати његова наређења, да ће и отсад као и досад неустрашиво и без колебања ићи путем спаса Србије и српског народа, којим је он пре две године пошао, да ће српску заставу, коју су њихови другови, с јесени 1941 године, примили из његових руку, бранити до последњег даха и да ће се у свему увек придржавати његових наређења, савета и упустава.

СРПСКИ ДОБРОВОЉЦИ, ПОСЛЕ ОБЈЕДИЊЕЊА СВИХ СРПСКИХ ОРУЖАНИХ ОДРЕДА, ОСЕЋАЈУ СЕ ДАНАС МНОГО ЈАЧИ И СИГУРНИЈИ НА СВЕТОМ ПУТУ КОЈИМ ИДУ, А НОВА ПОЈАЧАЊА ЊИХОВИХ СНАГА ГАРАНТИЈА СУ ДА ЋЕ, СА ГЕНЕРАЛОМ НЕДИЋЕМ НА ЧЕЛУ, ИСПУНИТИ ДО КРАЈА МИСИЈУ КОЈА ИМ ЈЕ ДОДЕЉЕНА У ОВИМ СУДБОНОСНИМ ДАНИМА СРПСКОГ НАРОДА.

Ликови добровољачких старешина

МАРИСАВ ПЕТРОВИЋ

командант Другог батаљона

Снага која је носила добровољце кроз минуле две године њихове борбе је безгранична љубав према свом роду, а њихове старешине нису стицале своје победе неком ванредном, па често ни обичном војничком стручном спремом. Велики број добровољачких старешина, нарочито у почетку борбе, није имао никакве стручне спреме. Имали су само чврсто убеђење да од њиховог држања у борби зависи судбина српског народа и сазнање да су они, које они предводе, најбољи међу најбољима из крила српског народа.

Тим и таквим старешинама посвећујемо данас ово неколико редова, не као потстрек за њихов даљи рад и признање за досадашњи, него као дубоко и искрено поштовање нас, којима они са својим друговима осигуравају живот и опстанак.

Марисав Петровић, командант II добровољачког батаљона *(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)*

Син села поносне Шумадије, Марисав Петровић, био је међу првима који су се одазвали на позив генерала Недића и на вапаје мајке Србије. Оставио је рало и мотику и пошао у Београд да ступи у редове српских добровољаца за борбу против комунистичке немани која је претила да прогута српски народ. Ни сањао није да ће морати да прими тешко бреме командовања једним добровољачким одредом. О свом ступању у добровољце и преузимању команде славног V одреда српских добровољаца, — »Шумадиског«, испричао ми једног дана ово:

„После капитулације вратио сам се са војне дужности у своје село. Још пре нашег безумног уласка у рат био сам свестан шта ће нам се догодити, ако у рат ступимо. Ипак сам у рат дошао да као прави Србин дам све од себе. Кад сам дошао кући видео сам да смо ипак добро прошли према ономе, што нас је, због безумља наших управљача, могло снаћи. Наставио сам свој свакодневни посао на њиви, настојећи да не изгубим оно што је мени и мојој породици обезбеђивало живот, а тако су исто наставили са радом и остали сељаци.

Али, ово релативно редовно стање, није потрајало дуго. Ускоро су се почели врзмати око села, па после и у самом селу, неки типови говорећи о скором свршетку рата и о потреби устанка! Одмах сам видео шта је у ствари. Познао сам те типове, јер су они и за време бивше Југославије деструктивно деловали. То су били комунистички елементи.

И кад поче рат између Немачке и Совјетске Уније отпочеше своју паклену игру. Учесташе напади на куће истакнутих сеоских домаћина, па дође ред и на моју. Са својим укућанима бранио сам се ископавши испред куће земунице и ту проводио дан и ноћ, све док не изађе позив генерала Недића за ступање у добровољачке редове. Са својим друговима пошао сам одмах у Београд и пријавио сам се у редове српских добровољаца.

На моје велико изненађење саопштено ми је да сам одређен да формирам V добровољачки одред и да му будем командант. Покушао сам да са стварним разлозима одбијем овај положај, пошто сам из кадра изашао пре двадесет година као каплар, са готово никаквим командним знањем. На вежбе сам био позиван у радничке јединице и, разуме се, да ту нисам могао да постигнем никакво војничко знање. Међутим, наредбу сам морао извршити.

Ускоро сам образовао одред и кренуо на терен. Био сам свестан све тежине положаја српског народа, положаја мог одреда и мога лично према великим партизанским бандама, али Бог

Командант Добровољачког корпуса, пуковник К. Мушицки и Марисав Петровић врше смотру II батаљона
(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

Велики успех финансиске администрације

Поводом објављивања Уредбе о одобрењу Државног завршног рачуна Србије за буџетску 1942 годину и његовог изласка из штампе обратили смо се господину Министру финансија, који је изволео дати претставницима домаће штампе следећу изјаву:

У низу значајних мера, да се изведе потпуно срећивање државних финансија, финансиској администрацији је успело да изради овај по реду трећи Државни завршни рачун Србије за 1942 годину, и његова појава значи практично спровођење у дело планског и реалног финансирање државе и завођења реда у финансиској администрацији.

Државни завршни рачун Србије за буџетску 1942 годину, који је овога пута штампан, одобрен је од стране Министарског савета Уредбом о одобрењу Државног завршног рачуна Србије за буџетску 1942 годину, која је јуче обнародована у *Службеним Новинама*.

Ово одобрење Државног завршног рачуна за буџетску 1942 годину од стране Министарског савета дошло је, пошто је претходно, сходно законској обавези, Главна контрола извршила преглед овог Државног завршног рачуна за буџетску 1942 годину, и пошто је нашла, да су стања рачуна тачно показана, и пошто је оверила његову исправност.

Појава овог Државног завршног рачуна омогућена је крајњим залагањем финансиске администрације, пошто је исти израђен у најкраћем року по свршетку рачунске године, и он претставља веома важан документ, којим се одговара законској обавези полагања рачуна о државном буџетирању, и омогућава и олакшава израда Државног буџета за 1944 годину, сходно тексту Уредбе о државном рачуноводству „да се државни завршни рачун последње истекле буџетске године подноси на одобрење једновремено са предлогом буџета за наредну годину." Сем тога, у њему су јасно и отворено изнети резултати успешне изградње и обнове земље у оквиру извршења буџета за 1942 годину, при чему се водило рачуна о највећој штедњи и безусловном одржавању финансиске равнотеже.

У буџетској 1942 години држава је имала две врсте издатака: Расходе предвиђене по буџету и непредвиђене ванредне издатке ван буџета. Исти је случај био и код прихода. Практично ово значи, да се финансирање државе делило на два сектора: на буџетско и ванбуџетско пословање.

По буџетском пословању остварен је вишак прихода над расходима у износу од динара 1.891,293.352.26. Овде је и код државне администрације и код самосталних државних установа наплаћено државних прихода у укупној суми од 7.243,449.296.64 динара, док је укупно извршено државних расхода у суми од 5,352.155.944.38 динара.

Овај вишак прихода над расходима по буџетском пословању у износу од 1.891,293.352.26 динара био је употребљен на покриће непредвиђених ванредних државних расхода по ванбуџетском пословању, вршених преко државног Обртног капитала.

Расходи овакве врсте, који су се појавили у току буџетске 1942 године, били су сви покривени, тако да је преостао још износ од 48,378.604.31 динара као суфицит целокупног државног финансирања, који је остварен на крају буџетске 1942 године после подмирења државних издатака како оних по одобреном буџету, тако и оних ванредних ван буџета.

На овај начин очуван је принцип финансиске равнотеже, што је у данашњим приликама од великог значаја.

Ово нарочито кад се има на уму, да је влада већ одобреног буџета морала проширити делокруг свога пословања, што је била последица извршења 286 нових уредби, донетих ради обнове земље у привредном, социјалном и финансиском погледу.

Овај износ финансиског суфицита из буџетске 1942 године употребљен је на смањење износа дефицита из буџетског периода јули—децембар 1941 године. Према томе, крајњи резултат државног финансирања од 1 маја 1941 године до 31 децембра 1942 године извршен је са дефицитом од 40,266.520.54 динара.

Овако повољни резултати државног финансирања у буџетској 1942 години постигнути су једино захваљујући напорима српске владе, да се санирају државне финансије путем одржавања безусловне буџетске равнотеже у финансирању редовних и ванредних потреба државне администрације.

Сви владини напори били су усредсређени на извођењу овога циља, тако да стабилност државних финансија претставља данас несумњиво сигурну основу за спровођење свестране привредне и финансиске обнове Србије. У томе погледу и Државни завршни рачун за буџетску 1942 годину ствара пут, да се у буџету за 1944 годину овај рад на привредном подизању Србије настави још реалније и интензивније, водећи рачуна о могућностима државе и о приликама, у којима се земља налази.

Заседање Главног просветног савета

(Наставак са 5-те стране)

јима се само национално може егзистирати и завладало је сувише механичко гледање на напредак и на дужности према заједници.

Зато се данас осећа прешна потреба да се на свим пољима националног живота извиди и установи шта је Српству за његово изграђивање у будућности неопходно потребно, затим шта је по реду националних потреба прешније, а шта се доцније има изградити. Отуда је у Министарству просвете и вера поред рада на изради државног просветног плана израђен и пројект нашег културног плана, који предвиђа рад српских покољења за дуже време и обухвата све секторе важне за национално-духовно, национално-биолошко, национално-економско, национално-техничко изграђивање нашег народа и наше земље.

Овај пројекат израђен је уз сарадњу наших најбољих стручњака, првенствено професора универзитета, јер се пошло са гледишта да су људи са новог, реорганизованог српског универзитета за то најпозванији.

Са овим проглашујем отвореним прво заседање Великог већа Главног просветног савета и желим му успешан рад.

После тога узео је реч помоћник министра просвете Влад. Велмар-Јанковић и одржао је значајан говор о српском цивилном плану.

На крају свечане седнице Министар просвете В. Јонић прочитао је поздравно писмо претседника владе, генерала М. Недића.

Привилегована аграрна банка и планска пољопривредна производња

Планска пољопривредна производња заведена је код нас пре две године као неопходна нужност ратних прилика. Било је оних који су сматрали да једна таква институција неће наћи код нас на пријем и могућност спровођења. Међутим данас, после две године планског рада на подизању, уређењу и регулисању наше пољопривредне производње, ми видимо пред собом заиста изванредне резултате, такве успехе у најтежим приликама, који нам очигледно указују какви би тек били успеси спровођења планске пољопривредне производње у бољим приликама наше прошлости а исто тако и у престојећој будућности.

Пре рата многи пољопривредни производи који служе непосредно за исхрану или као сировине за прераду у животне намирнице, нису се код нас производили у довољној количини, као што је био случај са кромпиром, шећерном репом, јечмом, поврћем, ланом и конопљем, или се нису готово уопште производили, као што је случај са сунцокретом.

Ради извршења плана предвиђено је организовање радних јединица — мобе људске и сточне радне снаге, постављени су нарочити органи руковаоци планске пољопривредне производње у целој земљи одређене су дужности и других органа и власти итд.

УЛОГА ПРИВИЛЕГОВАНЕ АГРАРНЕ БАНКЕ

За спровођење опсежног пољопривредног плана, поред обезбеђена земљишта и радне снаге, нсто је тако потребно и обезбеђење капитала. У том погледу појављује се као чинилац од прворазредног значаја Привилегована аграрна банка.

По закону о Привилегованој аграрној банци она може у циљу спровођења планске пољопривредне производње давати кредите Министарству пољопривреде и исхране. На основу наредбе претседника Министарског савета министарство је било овлашћено да закључи код Привилиговане аграрне банке кредит од 50 милиона динара, одређен као почетно сретство за организовано спровођење плана. Тај кредит је искоришћаван према потреби, а нарочито за набавку пољопривредних справа, семена и стоке, као и за пољопривредну пропаганду и наставу.

Код Привилеговане аграрне банке образован је Фонд за спровођење планске пољопривредне поизводње у чију се корист наплаћује посебан допринос на све културе планске пољопривредне производње или из њихове прерађевине.

Поред ове помоћи, Привилегована аграрна банка развила је и ширу делатност у том правцу. Она је помагала посредно планску пољопривредну производњу кредитирањем установа које су с њом у вези. Између осталога одобрила је Главној земљорадничкој произвођачкој задрузи 145 милиона дин., Српском г. д. за аграрне производе 100 милиона дин., Задрузи за прераду индустриских биљака 40 милиона дин., Главној земљорадничкој набављачкој задрузи 20 милиона дин., Главном савезу српских земљорадничких задруга 10 милиона дин., затим веће суме предузећу „Вегетал" за прераду соје за људску исхрану, Маљуревачкој индустриској млинарској задрузи итд.

КРЕДИТИРАЊЕ ЗЕМЉОРАДНИКА

Данашње потребе, па према томе и План о планској пољопривредној производњи, стављају у дужност земљораднику да обради сваку стопу зиратне земље да би се постигао максималан принос. Према томе он је дужан да гаји и извесне интезивне културе, чија обрада захтева улагање већих материјалних сретстава.

С тим у вези појављује се као неопходно питање земљорадничког кредита потребног за набавку семена за набавку справа, приплодне стоке итд. Потребу за кредитом осећа нарочито мали пољопривредник, који једино на тај начин може да подигне своју производњу до највеће мере омогућене данашњим приликама.

У питању су већином потребе за ситним и краткорочним кредитима, које није тешко задовољити а спроводе се најбоље преко земљорадничких задруга, чија је делатност у Србији толико разграната, да стоје у непосредном додиру са сваким појединим сељаком. Привилегована аграрна банка, која гаји задружни кредит, а то ће чинити и у будуће у још већој мери, моћи ће са своје стране да допринесе много јачању наше пољопривредне производње и обезбеђењу пуног успеха планске пољопривреде. Поред осталог држава, односно Привилегована аграрна банка могла би, уз бонификацију камате од стране државе, одобравати пољопривредницима позајмице са знатно сниженом каматом, или чак безкаматне, ради увођења и унапређења извесних важних култура које до сада нису код нас уопште гајене, или су гајене у врло малој мери. Исто тако могла би се на основу стручних прорачуна одредити и извесна свота кредита коју би банка давала по хектару, а према култури која се на њему гаји.

ЕКОНОМСКО-СОЦИЈАЛНИ ЦИЉ

Привилегована аграрна банка доприноће на тај начин да се, поред општег национално-економског задатка који је План поставио, а који се састоји у исхрани и обезбеђењу опстанка српског народа, оствари и један економско-социјални циљ, а то је подизање и унапређење наших у првом реду малих сељачких газдинстава и сељачког сталежа уопште. Привилегована аграрна банка је спремна да кредитира на првом месту она ситна сеоска газдинства која буду хтела да се посвете гајењу особито подесних култура, као што је поврће и др. Овакве кредите банка ће давати преко постојећих задруга, или ће дати потстрека за образовање нарочитих заједница састављених искључиво од малих земљорадника у циљу гајења дохочних култура. А познато је да те културе могу обезбедити такав приход, да и ситном земљораднику створи услове за добар живот.

Код нас је планска пољопривредна производња тек у изградњи. До сада се настојало углавном на томе да се што боље обради свака стопа зиратне земље, да се произведу сви они производи који су најподеснији за извоз и да се сточарство што боље развије и унапреди.

У будуће биће потребно да се план прошири и на прераду производа, као уљаних биљки, воћа, стоке, кромпира итд. и на њихову расподелу. Цео тај план требало би да се спроведе на бази задругарства, како би наш сељак постигао што веће користи од свога рада.

При спровођењу овако проширеног плана Привилегована аграрна банка, као централна установа за кредитирање задругарства, имала би најважнији задатак. Она је и до сада имала знатног удела у области продаје земљорадничких производа одобравањем повољних кредита, али ће се њен најважнији задатак у будуће несумњиво састојати у финансирању задругарства за производњу и прераду земљорадничких производа.

Одзив на апел Фонда српских привредника

На апел Фонда српских привредника за школовање обдарене српске сеоске сиромашне деце одазивају се у великом броју и привредници из унутрашњости преко својих удружења као и задруге преко својих централних Савеза.

Тако су приложили чланови Удружења трговаца за срез пожешки и то:

600 динара :Милета и Никола Милић.

По 500 динара: Миленко Кубуровић, Добросав Јевтовић, Анђелко Јешић, Стеван Станојевић, Милисав Павићевић, Станислав Глушчевић, Петар Мићовић, Видоје Ршумовић, Милисав Ристивојевић, Срећко Перић, Драгољуб Костић.

По 300 динара: Драгутин Петровић.

По 200 динара: Марко П. Гојгић, Милијан Пајовић, Жарко Николић, Душан Јоксимовић и Жарко Миливојевић.

Добросав Топаловић, каменорезац из Трстеника приложио је 2000 динара и Стеван Ацовић, бифеџија на станици Бела Паланка 500 дин.

Чланови Савеза набављачких задруга приложили су као оснивачи Фонда како следи:

30.000 динара: Савез набављачких задруга држ. службеника.

25.000 динара: Набављачка задруга државних службеника, Београд.

5000 динара: Набављачка задруга државних саобр. особља, Београд.

3000 динара: Набављачка задруга железничких службеника, Краљево.

По 1000 дин.: Набављачка задруга државних службеника, Александровац. Набављачка задруга државних службеника, Ваљево. Набављачка задруга државних службеника, Свилајнац. Кредитна задруга држ. саобраћајног особља, Београд. Набављачка задруга универзитетских наставника, Београд. Набављачка задруга држ. службеника Гор. Милановац.

СРПСКИ КУЛТУРНИ ПЛАН

Доносимо у изводу говор потпредседника министра просвете Влад. Велмара Јанковића на свечаној седници Главног просветног савета посвећен углавном српском цивилном или културном плану, због његове изванредне важности у данашњим приликама, када се ударају културни и духовни темељи Нове Србије.

Значај схватања изложених у плану г. Вел. Јанковића лежи по главито у томе што он хоће да наш национални и јавни живот ослободи од политике, односно од политиканства на шта је била сведена политичко-партиска активност у нашој земљи. Тако схваћена и деградирана политика била је загадила све области нашег националног живота и као нека рак-рана нагризла је цео организам, који се показао крајње неотпоран у моменту кризе, која се завршила најтежом катастрофом у нашој историји.

Г. Велмар Јанковић хоће да унесе нов дух и нове методе у политику, односно у вођење и управљање земљом. Тај дух и те методе треба да имају научни карактер. Време је да већ једном и оне уђу у политику, време је да и политика постане у колико је то могуће не само вештина — и то у најгорем смислу — него једна од научних дисциплина.

За нас специјално, где је политика имала тако негативно дејство, та потреба намеће се још у већој мери. Наш свет, затрован у већој мери него код других народа ускогрудим политичко-партиским духом, треба да дође до сазнања једне велике истине, која може да значи преокрет у политичко-националном животу народа.

Примењивање правог научног духа и метода — не некакав ускогруди и негрпељиви сцијентизам — дало је изванредне резултате у свима областима људске активности, па би се то исто могло очекивати и у организовању државног и националног живота. Место јалове идеолошко-политичког прегањања и надмудривања треба приступити проблемима националног живота са научним методама и на основу анализа чињеница и стварности тражити одговарајућа решења, која ће имати максимум ефикасности.

У своме говору г. Велмар Јанковић набројао је две стотине таквих проблема, чије се решење може наћи ван политичких и идеолошких формула, а који би обезбедили благостање и напредак нације. Ми бисмо то назвали национални конструктивизам или политички реализам, који мести предрасуда и предубеђења политичко-идеолошког карактера, испитује економске и социјалне стварности и чињенице и тражи решења највеће ефикасности. Брзо бисмо надокнадили изгубљено време у јаловом партиском трвењу, ритам обнове Србије ишао би великом брзином, српски народ би у кратком року залечио своје ране и изградио свој солидан дом, кад би се нова српска поколења надахнула овим реалистичким духом и са њиме преузела велики национални посао изградње модерне Србије.

Излагања г. Велмар-Јанковића о основним задацима нових српских покољења

Као и други народи који желе да задрже свој историски лик и после разних криза и сломова у овом великом катастрофном времену страшних прекретница, и Срби, ма како смањени и сатрвени, имају дужност да у миру који настане уреде свој простор, и среде своје духовне и материјалне моћи.

Пред тешкоћама које се за мале народе постављају у будућој ситуацији нама мора бити јасно да ће се од свих који дођу у обзир као чиниоци на свом простору тражити не само историска воља за животом, не само спремност на жртву него и способност за уређивање и управљање. Другим речима тражиће се не само доказ о ратном потенцијалу, рат. снази и биолошка потврда права на живот него и доказ о цивилном потенцијалу, тј. потврда да можемо добро и смишљено да управљамо на своме простору и то у миру, средствима цивилног руковођења послова.

Тај доказ треба дати једном планском конструкцијом о томе како мислимо у будућности да организујемо своје унутрашње снаге и животне сразмере. Зато је данас, на дан свечаног отварања реорганизованог Главног просветног савета потребно да бацимо поглед на тај цивилни план, као на целокупност будућег српског живота, без кога ни школски, ни просветни план немају свога одређеног места у српском животу.

Мисао о српском цивилном или културном плану, није ништа друго него нацрт смишљеног рада српских поколења. Мисао СЦП је независна у многочем од политичко-економских идеологија о усрећавању човечанства, ма како се оне јуче, данас или сутра звале. Она је добро схваћена и надајмо се једног дана и озакоњена дужност Срба према себи самима и према човечанству и она треба да надживи повремене идеологије. Она је радни програм многих српских поколења и као таква она одређује место сваком Србину у српском друштву од његовог рођења па до смрти, чак и доцније. Она је подлога унутрашњег живота српске заједнице.

Свакоме ко иде путем оваквог размишљања, и који у оваквом размишљању црпе веру у смисао будућег српског живота, мора бити јасно да унутрашња преоријентација од снага ратног потенцијала на снаге пуног цивилног потенцијала претпоставља једну врло радикалну измену српског животног става: Читав живот наш мора да се сведе на много једноставније и стегнутије форме. Оно што смо у крви изгубили морамо надокнадити дисциплином и организацијом. Наш човек мора да се усретсреди у један далеко отпорнији и одговорнији тим но досада.

Докле год свој биолошки потенцијал не подигну, и бројно и по каквоћи, док не одреде сигурно и стварно свој биолошки простор, докле своју одбрану свих врста не ставе на сопствену основу, док благо своје земље не узму у своје руке и ову не обраде боље но досада, Срби морају да се одрекну свих материјалних претензија и жеље за личном угодношћу.

Поколења морају да се створе која неће живети од кликтаве славе и блиставог јунаштва него ће од радног знојавог прегалаштва и најнапрегнутијег живљења начинити стил свога хода кроз историју. Новим васпитањем морамо омогућити чојство сваком нашем човеку и у исти мах тешке дужности учинити сношљивима изменьеним друштвеним моралом српске заједнице у којој рад треба да буде мерило друштвене вредности.

Политичке партије, њихове фракције, остаци, отпаци и комбинати су код нас водили државу, њену спољну политику, њену просвету, њене финансије, економију, здравствено и техничко уређење. После свега страшног искуства које су Срби у овом рату доживели требало би, несумњиво, најважније ствари нашег биолошког, духовног, економског и техничког опстанка учинити колико је год могућно *независнима од повременог политичког курса са површине.*

Живот нације има да буде видно садржан у извесним основним задацима, у њиховом постављању, у њиховој организацији, и у снажној конструкцији те организације, која треба да је примљена по општем пристанку. Ти задаци у свом извршењу не треба да зависе од коњунктуре повремене политичке власти. Људи на политичком крмилу земље не треба да раде друго него само да помогну да се тај низ послова народних отправља што је могуће боље.

Једном речи треба да постигнемо обратно: да политика буде само динамика која ће унапређивати администрацију а у администрацији која овде значи рационално отправљање народних потреба а не њихово бирократисање треба да почива конструкција и извршење националних потреба.

Напустити политику као вештину и заменити је политиком као организацијом. Место површинске комбинаторике — органска структура, место спекулације — рад.

Затим Владимир Велмар-Јанковић прелази на појединости Српског цивилног плана и говори о 200 српских задатака које треба деполитизирати и који су проблеми одавна предмет студије у Министарству. Кад се план узме у целини може се убедљиво утврдити да има више од 80% послова српске конструкције, свакомеменске, која се може растеретити од повременог, колебљиве политике у старом смислу те речи. А то је циновски проценат. Јер то је **процењат надпартиског, надфронтовског, надгрупног програма на коме се цео српски народ може конструктивно ујединити и уједињен радно организовати кроз читаве генерације!**

У широким потезима о овом свему треба говорити и зрелијој српској омладини нарочито оној на националном курсу универзитета. Омладина има смисла за концепцију државе као радне организације и за друштвене односе као односе преузетих дужности и одговорности; она нема смисла за фразе и партиске програме, и хвала Богу што га нема. Кад омладину упознамо с њеним радним програмом онда можемо од ње успешније да тражимо да продукује онај тип модерног српског човека који је за ову конструкцију дорастао. А то је онај човек:

1) Који свој лични живот у првом реду замишља и проводи као део народног живота, а не као приватни живот јединке;

2) који тачно зна ко су му свакомеменски или повремени народни непријатељи и своју снагу непрекидно управља на то да би их сузбио не само кад изузетне прилике захтевају ратом, него непрекидном организацијом у миру;

3) који непрестано живи будан и спреман због опасности које његов народ окружују или му изнутра прете;

4) који свој дом гради и породицу подиже и штити у циљу подизања српске заједнице а себе и децу навикава да и у добру буду с малим задовољни;

5) који свесно спречава немужевно васпитање српског мушкарца и труди се да живот српске жене добије опет облике патријархалне чистоте и чедности;

6) који свуда сарађује са управом државе, помаже духовни правац народног васпитања и даје пример радног и солидарног српског живота;

7) који се јавним пословима под личном одговорношћу почиње бавити тек онда кад је своје личне способности усавршио и морално и стручно, и кад је темељито и до крајњих могућности упознао свој народ и суштину његовог историског лика;

8) који у додиру са осталим народима има увек пред очима да је претставник Срба;

9) који улазећи у своје друштво и у јавни живот свога народа своје личне способности свуда фанатично ставља у службу циља да српски народ, после ужасног удараца који је стигао, опет дође до оног животног потенцијала којим би се довољно могао попунити српски животни простор, и бројно и квалитетно;

10) који својим радом служи одређене циљеве и задатке српског цивилног плана а својим животом се уклапа у службу тога плана.

То је нови човек који би могао да оствари путеве српског самоснлажења и методе самообуздавања које су потребне за српску обнову.

„ДА ЖИВИ ДАНИЧИЋ!"

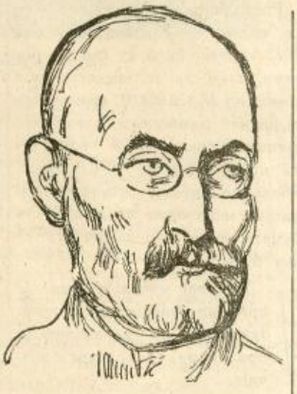

Године 1878 Српско учено друштво на годишњој скупштини својој бирало је новог претседника, уместо дотадашњег Јована Бошковића.

Чланови Ученог друштва, напредњаци Мита Ракић, Аћим Чумић, Милан Ђ. Милићевић, Стојан Новаковић, Ђ. Павловић и други договорили су се да изаберу уместо Јована Бошковића Ђуру Даничића. То је био кандидат напредњака. Чекало се на либерале: кога ли ће они предложити?

Кад је скупштина почела либерали Панта Срећковић и Матић повикаше Бошковићу:

— Шта ће нам други? Остани ти и за ову годину!

Новаковић узе реч и изјасни се против. Он изнесе заслуге Даничићеве.

Либерали почеше стављати приговоре како Даничић сада није у Београду, како се једном већ био одрекао Друштва итд.

Шансе „Даничара" се пољуљаше. Они су се колебали.

Међутим, Аћим Чумић, чија је била идеја да се Даничић бира, прискочи у помоћ, викнувши:

— Да живи Даничић!

Ово покрену његове присталице.

Кандидација Даничићева се изнесе на гласање. Већина је гласала за Даничића, само „по општој примедби Чумићевој, Милорад Шапчанин нити уста нити оста седећи него управо — ћутећи!"

— Живео Даничић! — разлегало се по сали Велике школе, а претседавајући Јован Бошковић огласи „да је Даничић за ову годину претседник".

ВРЕДНОСТ И ОСОБИНЕ СРПСКИХ НАРОДНИХ МЕЛОДИЈА

Три велике вредности леже у духовним ризницама нашег народа: народна књижевност, народне мелодије и народне шаре, као стилизације сликарски виђеног. О не свакако постоје и одржавају се од оног тренутка, када је наш народ почео стварати своју друштвену заједницу почев од најскромнијих и најпримитивнијих пречетака, па све до највећих и најсажнијих државних успона.

Оне су оживеле, живе и сада, а живеће и у будућности у нашем народу, као нераздвојна органска целина, као кревоток живог бића, као духовна потреба првог реда. Основе ових вредности свакако рађене и донете из прапостојбине, на овом тлу нашег досељења добиле су нову снагу, нове изразе, нове потстицаје и нова укрштања и утицаја.

Разноликост, силина и дубина наше народне књижевности, исто је што и магичност, шароликост и симболичност наше народне шаре, исто је што и распеваност, мистичност и животворност наших народних мелодија. Ове три вредности као да су све у једној, као да је свака појединa у осталим. На три разна начина и разним средствима казују се иста осећања, исте мисли.

Није нимало тешко из те наше народне ризнице пронаћи једну причу, једну мелодију и једну шару, које у ствари изражавају исту уметничку замисао, иста осећања. А још лакше је пронаћи и осетити њихове сличности или додирне тачке, или улоге појединих, које су послужиле као потстицај да се роде и остваре друге: прича или песма су изазвале мелодију, а једна и друга створиле су шару, а све троје потиче из дубоке духовне потребе нашег народа да се уметнички изрази.

НАЈСУШТАСТВЕНИЈА ДУХОВНОСТ

Народна мелодија као најсуштаственија духовност, као најтајанственији одраз наших унутарњих збивања долази у низу ових вредности на прво место. Она својом лепотом, разноликошћу, дубином и снагом носи и скрива у себи све оно што би се код других ових вредности, може да једва наслутило, или погрешно и бледо схватило, јер наш народ кад пева, он кроз низ мелодично постављених тонова, тачно оваплоћује реч и сигурно црта фантастичне шаре које од тона преко речи завршавају задахнуту уметничку мисао. Мелодија, текст и слика, су у нашој народној музици такво тројство, које чини једну изванредну и нераздвојну целину, али је ипак музика та која је најважнија и која даје угођај и вредност осталим двема, тексту и слици, без обзира на то, да ли су ове две биле чак и потстицај за музичко (мелодијско) остварење: наше народне мелодије у исто време и певају и казују и сликају.

У томе и јесте права и главна вредност наших народних мелодија, што оне нису стваране само ради певања, као што то на другом месту и има и може да буде, већ оне увек нешто и *казују* и увек нешто и *сликају*. (Овде слику морамо схватити као народну шару, која и није ништа друго, до јако и геометриски примитивно стилизована чисто сликарска замисао). Ово *казивање* и *сликање* не морају се увек односити на текст мелодије, јер мелодија и без текста може и да казује и да слика.

Сетимо се само пастирских мелодија, које се изводе на фрули, дубоких и болних, и многих игара, које по свом карактеру могу бити веома различите: хитре, троме, веселе, озбиљне. Свака од ових мелодија има свој *нарочити значај*, свој *нарочити израз*, затим своју боју и свој ослонац на неки догађај, који се кроз њу у виду сликовитости и далековидости и даље спроводи и наставља, и даље живи.

НЕИЗМЕРНО БЛАГО

Свему овоме треба додати да свака наша народна мелодија носи у себи и нарочити угођај и нарочито својство *(штимунг* и *карактер)*, и да оне никако нису стваране по неким напред одређеним калупима, нако се оне могу сврставати у групе по својим унутарњим везама и садржини.

Према томе наше народне мелодије никако не могу бити шаблонске творевине, или чисто технички производи. Оне у ствари носе у себи духовне вредности, особине и осећања нашег народа, на један сасвим изразит и оригиналан начин.

Ето зашто је веома тешко уметничко обрађивање ових мелодија, или њихова употреба у композицијама као сиров материјал. Оне су као благо из *тамног вилајета*, саме се чувају. Она исконска древност и магичност која почива у свакој од њих, служи им као заштита и одбојна снага. Оне су свете свакоме који није дорастао њиховој вредности, свакоме који није од Бога одређен да их искоришћује.

Не помажу ту ни мзколика знања ни хармоније ни контрапункта, мелодије нашег народа у борби са њима увек постају победиоци. Зато оне у многим „уметничким" обрађеним композицијама и даље остају као дивно и свеже пољско цвеће међу изгорелим отпатцима старе хартије. Оне траже храну и рухо које њима одговара, које је исто тако одрасло на нашем тлу, као и оне што су.

Њих не смемо никако угушивати оним материјалом и оним техничким стегама, који ће им одузимати њихову изворност, њихову снагу, њихову оригиналност. Мелодије нашег народа, као прави господари заповедају нам, да их поштедимо сваког масакрирања изопаченим музичким триковима и да им приђемо искрено и са одушевљењем, да њихову јаку природу својом сарадњом још више појачамо, да њихову тајанственост још више откријемо и приближимо је онима, који су мање способни да то учине, а жељни су да их у души својој поседују.

Марију Ђеро,

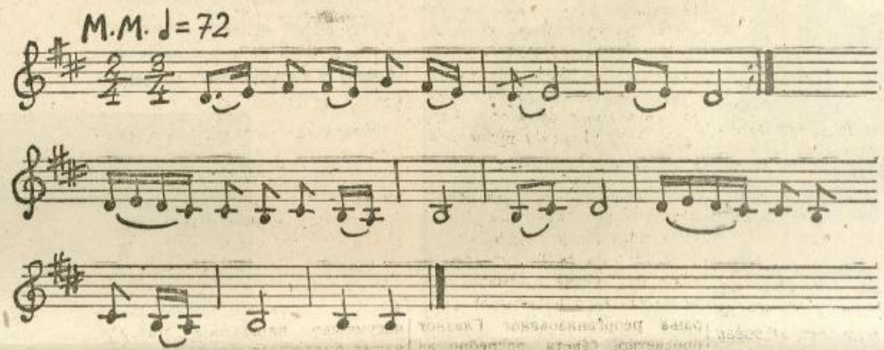

Марију, ђеро, Марију,
Мамино пиле шарено!
Узми две стомне шарене,
На нану воду донеси,
Нана да ти се напије.
Не могу, нано, не могу,
Жуте сам гривне носила,
И гривне су се скршиле,
И беле руке сломиле.
Не лажи, ђеро, не лажи,
Ко ти је руке сломија
Та јги је гривне скршија.

ЗА СРПСКИ МУЗИЧКИ СТИЛ

Ако нисте способни да продрете у њихову суштину оставите их на миру и не дирајте их, јер оне су способнима, као пријатељи неупоредиво добре, али су исто тако неспособнима, као непријатељи, страшни крвници, јер није сваком дато да дира и посеже у неизмерна блага *тамног вилајета*. А ако својом способношћу успете да схватите и осетите њихову вредност и суштину, успете да их заробите у свом духу, онда су оне послушно стадо, непресушни извор, непрекидна снага и потстицај. Ви сте онда господар над њима, богаташ духа и инспирације, па било да их као музичар, сабирујете и искоришћујете, било да их као љубитељ слушате и уживате у њима.

То је опште и неизмерно благо, које припада свакоме у нас, али они који успевају да их правилно схвате и да на основу њих стварају добра, оригинална и трајна музичка дела, имају првенство господарења над њима. Само тако се и може схватити и примити и употреба њихова у уметничкој музици наше земље, само тим путем се и може доћи до једног музичког стила, који се са правом може назвати *српски музички стил*, или *српска музика*, као што постоји *српска књижевност* и *српско сликарство*.

Ђ.

РОМАН ЈЕДНОГ ЖИВОТА

У Цалтбомелу, малој холандској варошици, крајем педесетих година прошлог столећа, једног летњег дана одјекивала је музика са торња болнице за неизлечиве. Високо горе на торњу свирао је стари органиста Ленхоф, док су се звуци разлегали преко пространог трга, на коме је владала велика живост.

То не би претстављало некакав нарочити догађај, да у том тренутку није реком допловио један параброд. На топлом сунцу, седео је на палуби један високи, мршав путник, са пребаченом пелерином преко леђа, задубљен у читање Шекспира. Био је тако задубљен у читање, да није ни обраћао пажњу на дивни холандски речни предео. Али је подигао главу, акорди музике изазвали су његову пажњу. Угледао је малу мирну варошицу, са својим огромним монументалним црквеним торњем, и малим звоником, који је потсећао на италијанске кампаниле, иза бедема обраслим зеленилом.

Са звоника одјекнула је једна соната од Моцарта. Очаран овом изненадном музиком и чистотом извођења, одлучио се путник, да прекине путовање за кратко време, и проборави у овој старој мирној варошици. Брод је стао на штеку. Странац је ушао кроз градску капију у варошицу, идући за звуцима музике. Дошавши до торња болнице, и наишавши на отворена врата, пео се стрмим степеницама. Горе је затекао органисту, који је завршавао своје последње акорде.

Изненађено погледао је стари Ленхоф странца, који му је једном мешавином немачког и француског језика објашњавао, да се је горе попео очаран тоновима ненадмашне снаге. Убрзо се развио разговор између ова два човека, разуме се о музици, док му стари музичар није рекао: »Сиђимо доле код мене, па ћемо уз кафу продужити разговор.«

На улазу у стан музичара, срели су младу девојку са букетом цвећа. То је била Сузана, кћер органисте. Тренутно је била збуњена, тргнувши се од изненађења, пришла је ближе и срдачно поздравила странца.

После попијене кафе замолио је странац старог Ленхофа, да му нешто отсвира на своме челу.

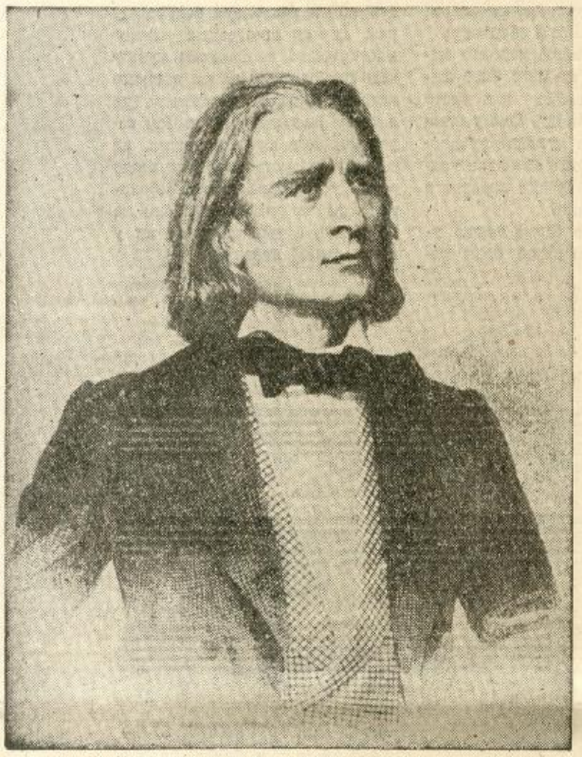

ФРАНЦ ЛИСТ

Старац је прихватио жељу, и Сузана је пратила на клавиру свога оца. »Свирајте сад нешто и сами«, замолио је странац девојку. Њему је пало у очи, њена озбиљност и очигледна музичка обдареност. Пошто је Сузана уметнички отсвирала Анданте од Бетовена, рекао јој је: »Слушајте, ја бих могао да вам помогнем, да добијете у Паризу одлично музичко васпитање. Имате ли воље за то?«

Девојка је заруменела од радости, била је збуњена неочекиваним питањем. И родитељи су били изненађени. Непознати је пружио девојци једну Листову партитуру, и замолио да чује. »Лист, рекла је Сузана, он је врло тежак«.

»Онда допустите да сам покушам«, одвратио је странац са тајанственим осмејком, и сео за клавир. Са затвореним очима отпочео је, руке су сигурно додиривале дирке клавира, а породица Ленхоф је пажљиво слушала извођење музичког дела.

Кад је завршио, ставила је госпођа Ленхоф питање, које су већ одавно хтели ставити: »Ко сте ви?« Странац се осмехнуо. »Ја сам Франц Лист«, одговорио је.

И ускоро, пошто је Лист отпутовао, дошло је једно писмо од њега, у коме је писао, да је за Сузану у Паризу све уређено.

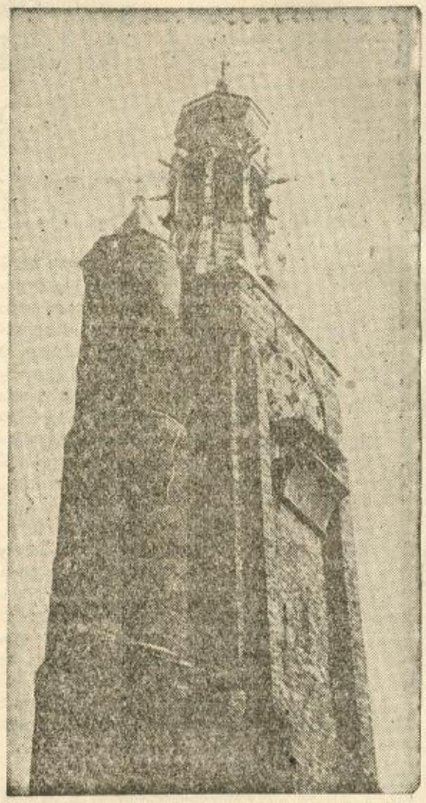

Торањ цркве у Цалтбомелу

ЕДУАР МАНЕ: Аутопортрет

Кратко време иза тога отпутовала је девојка, у пратњи своје мајке, у француску престоницу. Тамо је посећивала конзерваторијум. Али је Лист још више учинио за њу. Сузана је дошла у кућу господина Манеа, као учитељица клавира, чија је оба сина, Гистава и Еужена, увела у тајне клавирског концентрирња.

Својим родитељима, вратио се једног дана и старији син Едуар, из Бразилије. И он је постао Сузанин ученик. Његова велика жеља била је, да постане сликар, о чему је много говорио својој учитељици, са којом се зближио, у дугим часовима музичке заједнице.

И једног лепог пролетњег јутра, док се сунце пробијало кроз јутарњу маглу Париза, пољубили су се први пут... Доцније се нису никад одвајали.

ЕДУАР МАНЕ: Портрет његове супруге

Све радости љубави и животне тегобе поделили су доцнији чувени велики сликар Едуар Мане, до смрти, са својом холандском женом. Многобројне дужности домаћице принудили су госпођу Мане, да своје музичке студије напусти.

Па ипак, у кругу уметника, у коме је брачни пар Мане живео, коме је припадао међу осталима и песник Бодлер, Сузана је често свирала дела великих композитора, а нарочито радо комаде Франца Листа.

КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

ЗА УПОЗНАВАЊЕ НЕМАЧКОГ ЈЕЗИНА

Др Еберхард Тангл: Немачка граматика. II део Синтакса. Друго издање. Стр. 218. Издање „Југоисток" а. д. Цена Дин. 100.

За све оне који уче немачки језик од највеће је важности појава другог издања овог одличног уџбеника. Синтакса је, рекли бисмо најважнији део граматике. Без знања синтаксе не може се говорити о правилном знању језика. Познавати, бар у главним цртама, склоп реченице, значи владати једним језиком. Др Тангл је уложио довољне воље и труда приликом израде ове синтаксе, и његов напор се показао плодоносним. Одличан познавалац како немачког тако и српског језика, овај несумњиви педагог, осетио је битност у савлађивању тако компликованог и тако богатог и лепог језика као што је немачки.

Солидно израђена, приступачна и занимљива ова синтакса ће послужити као вандредан приручник ђацима и студентима приликом изучавања немачког језика. Књига исто тако може послужити и свима онима који из сопствених побуда желе да науче немачки.

Др Танглова синтакса је у много томе испунила потребу која се у нас осећала за добром и лако схватљивом синтаксом немачког језика. Сваки онај који темељно и солидно прође градиво које је обрадио др Тангл моћиће да каже да је ушао у суштину немачког језика, а тиме су му отворена врата у богату ризницу немачке културе и уметности.

После проучавања др Танглове синтаксе немачки језик приказаће нам се у свој својој раскоши, богатство немачке реченице изгледаће примамљивије што сведочи о успеху пишчеве намене. Приближивши нас немачком језику, др Тангл нас је у ствари увео у област опште културе, науке, привреде и уметности, јер све ове гране људске активности имају немачком језику у стилу да захвале за свој садашњи успон.

У свему књига др Тангла знатно ће допринети свима онима који су намерни да се посвете изучавању немачког језика и да се упознају са историјом немачке културе и њене васпитне улоге у животу европских народа. Стога је синтакса препоручљива свима које немачки не занима само као појам, већ и као значајан фактор у формирању будуће слике културе човечанства.

СЕЛО НА КАВКАЗУ

Karl Hans Strobl: Dorf im Kaukasus. Verlagsanstalt Modavia, Budweis—Leipzig. RM. 6.—

Као нека бајка изгледа нам овај извештај о усамљеном швапском селу на Кавказу о коме совјетске власти ништа нису знале и које уопште није било регистровано. Тек године 1935 совјети почињу да се интересују за њега и хоће да спроведу своје дело, које је довело до пропасти целу једну огромну земљу.

Становништво се опире, али му прети потпуна пропаст. Тек доласком немачке војске у те крајеве село почиње да дише. Књига је врло интересантна, писана је 1935 а довршена прошле године, и даје нам исечак живота у овој великој и несрећној земљи.

ДВЕ УМЕТНИЧКЕ МОНОГРАФИЈЕ

Robert Oertel: Fra Filippo Lippi. Jan Lauts: Domenico Ghirlandajo. Verlag Anton Schroll u. Co., Wien. Je 8.— RM.

У низу уметничких монографија колекције Шрол овога пута су изишле две одлично опремљене. То су: Фра Филипо Липи и Доменико Гирландајо. Научно врло добро обрађена Ертелова монографија Филипина Липи је готово једно откриће. Овде је први пут учињен покушај да се оцрта уметнички развитак овог великог флорентинског сликара.

Јан Лаутс, који је у истој збирци дао вандредно успелу монографију Антонела да Месина, дао је у монографији Гирландаја пут и дело овог великог приповедача, у чијим фрескама се огледа живот доба Медичија.

Последња свеска „Земље и Рада"

Часопис „Земља и рад" бр. 5. Издаје установа „Земља и рад". Уређује Стево Клуић, управник установе. Стр. 32.

Изашла је из штампе, са богатим садржајем и илустрацијама, последња свеска часописа *Земља и рад*, посвећеног у првом реду нашем сељаку, као и свима онима који се интересују за живот села и за нашу пољопривредну производњу.

Часопис доноси чланак министра пољопривреде и исхране књ. Радослава Веселиновића под насловом „Српско сељаштво ради и иде ка бољој будућности", у коме између осталога контастује:

„Пољопривредом у Србији бави се око 80% српског народа. Пољопривреда је и најважнији економски чинилац у земљи и народу. Село је непресушни и најздравији извор из кога се регенеришу вароши и градови. Село и сељаштво у Србији претстављају кичму нашег националног обележја и стремљења. Оно је то било и раније, јер се српство најбоље очувало кроз векове робства баш у селу. И данас после катастрофе наше државе село и сељаштво носе највеће терете које су нам садашње прилике наметнуле. Српски сељаци су се, у овим најтежим временима за нас, својим држањем и радом показали као најздравији део нашег народа."

Врло занимљиви су прилози у речи и слици са пута наших сељака у Русију. Уредник часописа Стево Клуић, који је пратио групу наших сељака на том путу, објављује у овом броју један занимљив чланак о совјетским колхозима и српском задругарству, у коме између осталога каже:

„Изабраници српског сељаштва, који су сад имали прилике да виде руску пољопривреду, вратили су се својим домовима убеђени да је српски тип сељачког рада и сељачке самопомоћи далеко изнад совјетског колхоза. Српски сељак нагонски је осетио, да би колхоз дао далеко веће приносе кад би био и поред свог организационог облика у рукама сељачке задруге, као њена сопственост. Српски сељак разуме да је задружна обрада сеоског атара много економичнија од појединачног скупог господарења, али неће никад дозволити да се он не осећа господаром једног дела те задруге. А најмање ће се помирити са чињеницом да му се неки чивлук или шумак-пробисвет натури као апсолутни газда његовог и сеоског имања. У томе и јесте разлика између српског и руског сељака: српски сељак хоће задружни облик обраде свог имања, али не зато да неком пробисвету буде боље, већ зато што наш сељак, као необично бистар и напредан, хоће да прими све што је напредно и што може да користи и њему а кроз њега и целом народу, али и поред организације економичније и задружне обраде, српски сељак никада се неће одрећи сопствености своје земље, јер он осећа да је она њему дана у аманет. А док сељак земљу чува, она ће увек остати српска."

Дописи са пута у Русију илустровани су многим занимљивим оригиналним снимцима Евгенија Меснера.

Поред овога часопис доноси многе друге корисне и поучне написе из области сеоског живота и пољопривреде.

ПРВА КЊИГА СРПСКИХ ПЕСАМА

Пре сто педесет и једне године, 1788. штампао је своју књигу песама Алексије Везилић (1753—1792) под насловом „Краткоје описаније о спокојној жизни".

То су „најстарије књижевне песме у новој српској књижевности", јер је Везилић први од наших писаца објавио своје песме у засебној књизи.

ЧИТАЈТЕ И ШИРИТЕ
СРПСКИ НАРОД

ЈЕДАН ШВАЈЦАРСКИ ЛИРИЧАР

Ернст Цан: Три приповетке (Тетка Барбла, Алписки рог, и Ули). Колекција „Бисери". Издање „Југоисток" а. д. Стр. 86.

Ернст Цан је сликар жене, и то остављене жене. Његова Тетка Барбла је класични тип преварене жене. Она воли, али на свој начин, више разумом него срцем. И онда када је муж остао ља и одлази са њеном сестричином, она не протествује. Мири се са судбином. Изгледа јој сасвим нормално да муж, који се још осећа младим, тражи љубави и разумевања на другој страни. Када се касније њена сестричина враћа са дететом, остављена такође, њих две живе у успоменама на протекле дане и љубав заједничког човека.

Такав је Цан. Психолошки обрађена савесно тетка Барбла нам ипак не изгледа схватљива. Тетка Барбла, као и Госпођа Сикста, такође Цанова јунакиња, не личе на жене какве виђамо у животу. Цанове јунакиње се не боре за љубав. Оне су горде. Када осете да их муж оставља, оне га не спречавају, већ му штавише иду на руку, правдајући га. Можда је један овакав став жене могућан. Али, за такав један став потребан је високи ступањ културе женине. Потребан је уз то и фини нерв и она благородност женина коју срећемо изгледа само у романима.

Адлина, сестричина Барблина тип је сентименталне и романтичне девојчице која чека на завођника. Код ње љубав нема граница. Љубав је за њу циљ и савршенство људског живота. Кад јој нестане љубави, њу више ништа не интересује. Она је као оне беле лептирице што у љубавном дану проведу читав је дан дан, и онда угину у заносу љубави. То је живот који протече као буран али пријатан сан.

Плацидус Ланц је и по темпераменту и по схватању Дон Жуан. То је предузимљив, радин човек, говорљив, жељан успеха и хвале. Он се предаје послу свим бићем. Истим жаром се удвара, заводи, хвали се и поноси успехом. После успеха код које од жена, та га више не интересује. Напушта је и одлази са другом.

Алписки рог је дивна романса о љубави и свечаној тишини швајцарских Алпа. Хоризонти су ведри. Небо је плаво и насмејано. Бетина Конти, шеснаестогодишње девојче и Франц, млади и снажни бачијар, својом нежном и чистом љубављу, чистом као алписко небо, покретима јаким и хармоничним потсећају на Моцартову музику.

У краткоі и лепоі причи Ули дата је сирова природа планинских масива и бујница. Ту је претстављена Швајцарска у својој својој раскоши природних феномена.

Цан је писац са јако наглашеном уметничком нотом. Он је више женски, нежни песник. Уосталом, он више и рељефније црта жене него људе. Оне су му изгледа ближе. Машти једног лиричара схватљивија је жена, то је једна од црта искрених лирика. Када причају о жени, о љубави, о болу, о тихој патњи, они су у своме штимунгу, и онда долази до израза сва снага њиховог лиризма. Цан је дакле велики лиричар. Таі нежни дух у своме дугогодишњем стварању дао је неколико изврсних дела.

У историји швајцарске литературе претставља лепо име. Његову одличну новелу „Госпођа Сикста" гледали смо недавно на филму.

Државна Хипотекарна банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

26 НОВЕМБРА 1943 ГОД.

1) Плац Цветкова 30	Дин.	500.000.—
2) Плац Прешернова 11а	Дин.	500.000.—
3) Плац са зградом Прешернова 11	Дин.	800.000.—
4) Плац Триглавска 48	Дин.	500.000.—
5) Плац Триглавска 46	Дин.	490.000.—
6) Плац са зградом Љубе Давидовића 40	Дин.	320.000.—

29 НОВЕМБРА 1943 ГОД.

1) Плац Спасе Гарде 4	Дин.	400.000.—
2) Плац Колубарска 17	Дин.	150.000.—
3) Плац Колубарска 19	Дин.	160.000.—
4) Плац Краља Петра 29	Дин.	2,600.000.—
5) Плац Цветкова 42	Дин.	450.000.—

1 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД.

1) Плац Миријевски Булевар	Дин.	400.000.—
2) Плац са зградом Краља Бодина 1а	Дин.	700.000.—
3) Плац угао Трнавске и Ловренске	Дин.	400.000.—
4) Плац Миријевски пут	Дин.	360.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска 33/II од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења.

836 1—2

МАЛИ ОГЛАСИ
ДИН. 5.—
ДРЖАВНА ТАКСА
СВАКА РЕЧ ДИН. 4.—

МОЈА ЖЕНА Душанка Миленковић, рођена Илић напустила ме је 19 година позивао сам је више пута да се врати и сада чиним последњи пут да се у року од 5 дана врати у противном не признајем је за жену, као и све начињене дугове на моје име. Драгомир Миленковић из Милатовца. 813 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 355 добивену из среза Крагујевачког изгубио сам, овим је оглашујем за неважећу. Милован Ђ. Аврамовић, село Доња Сабанта. 814 2—3

ПОТВРДУ и пријаву добивену из Врњачке бање од Комесаријата, оглашавам за неважећу, пошто ми је украдена, Марица Јовановић, вила „Завичај". 815 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 4312 издату од Претстојништва полиције Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем за неважећу Милић Миличић. 816 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Никола Његовановић. 817 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништав градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Даница Максић. 819 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 67 издату од општине пожаревачке изгубила сам. Оглашавам је неважећом. Вера Бошковић, Нишка Бања.

ИЗГУБЉЕНИ НОВЧАНИК са личном картом од Претстојништва у Крагујевцу, саобраћајном књижицом, протоколацијом радње и осталим документима оглашавам неважећим. Јевтић Вељко — Крагујевац. 820 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену од претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Анка Милосављевић. 823 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ добивену од претстојништва полиције у Крагујевцу ,изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Надежда Николић. 824 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ и пријаву добивену од претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Овим их оглашујем за неважеће. Славко Димитријевић. 825 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ и полицијску пријаву издате од Претстојништва градске полиције Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем за неважеће. Љубомир Кузмановић. 818 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр 4613 издату од претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Никола Бркић. 826 1—3

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва полиције бр. 3311 за 1943 год. оглашавам неважећом. Раковић Радмила, ученица — Ужице. 822 1—2

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва полиције, оглашавам неважећом Ђекић Миодраг — Ужице. 822 1—3

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва градске полиције бр. 123, оглашавам неважећом. Абдулић Светислав, пензионер — Ужице. 822 1—4

ПОСЕТИТЕ ПОЗНАТИ РЕСТОРАН

„Србијанка"

Где свира свако вече првокласна музика, уз најбоља пића по умереним ценама.

Власник ДУШАН МЕДЕНИЦА
еБеоград, Гарашанинова ул. 9.

829 1—1

Државна Хипотекарна Банка

изложиће јавној продаји на дан 18 новембра 1943 год. са почетним лицитационим ценама следећа имања:

1) Плац у ул. Вере Нагриновој бр. 20 Дин. 700.000.—
2) Плац у Римској бр. 10 Дин. 720.000.—
3) Плац са зградом у Подистарској бр. 3. Дин. 800.000.—
4) Плац у ул. Пуковника Прибићевића Дин. 65.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска бр. 33/II, од 10—12 часова, где се могу добити сва даља обавештења. 830 1—1

Посетите стоваришше модерног намештаја

ЂОРЂА БАРЈАКТАРОВИЋА

Краља Александра бр. 87 и 97 Телефон 40-156

На лагеру има велики избор спаваћих соба, кухиња, трпезарија, комбинованих соба, кауча, патент фотеља, салонских дубоких фотеља, уз најниже цене, најлепши избор за 1943/44. 797 3—4

Златан накит стари и нови купујем

Дијаманте крупније, брилијанте све величине, златне зубе, бурме, прстење, минђуше, брошеве, брезлетне, ланце, сатове златне, сребрне и металне; само исправне и од бољих познатих марака; старо злато оштећено, излизано, поломљено и горело, стари сребрни новац, есцајге и остале исправне предмете од сребра. Кристал и порцеланске боље сервизе купује и највише плаћа позната и дугогодишња фирма »ВРАЧАР«. Све горе поменуте предмете процењујем стручно и бесплатно.

„ВРАЧАР" Власник МИЛИВОЈЕ М. МИТРОВИЋ
Београд — Палилулска ул. 6 — Продужење Душанове код Бајлонове пиваре — Тел. 28-706. 791 1—1

ПОРУЏБИНЕ

ЗА УЏБЕНИКЕ ЗА ОСНОВНУ ШКОЛУ, ОДОБРЕНЕ ОД МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ:

БУКВАР са читанком за I р. осн. школе од Свет. Д. Миловановића — — — — Дин. 40.—
ЧИТАНКА за II раз. осн. ш. од Јов. Ц. Милошевића „ 30.—
ЧИТАНКА за III р. осн. шк. од Свет. Д. Миловановића „ 38.—
ЧИТАНКА за IV р. осн. ш. од Свет. Д. Миловановића „ 40.—
ПРИРОДА И ЧОВЕКОВ РАД за III раз. осн. школа од Душана Андријашевића — — — — — „ 30.—
ПРИРОДА И ЧОВЕКОВ РАД за IV раз. осн. школа од Душана Андријашевића — — — — — „ 30.—
РАЧУНИЦА И ГЕОМЕТРИЈА за III и IV раз. осн. школа од Ст. Првановића — — — — — — „ 26.—

Прима „СРПСКА КЊИЖАРА"
БЕОГРАД
Чек. рач. П. Ш. 61.240 Краља Александра 18.
Н. З.

Г. г. Учитељи који желе да добију књиге на време, нека се изволе лично нама обратити, или новац за наручене књиге изволе поштом унапред послати. 831 1—1

Производња ликера,
коњака и рума
трговина
алкохолним пићем

НЕДЕЉКО МИЈАЛЧИЋ
БЕОГРАД

Ђуре Даничића 10.

Телефон: 23-368

832 1—1

ВАРИЈЕТЕ
„ГЕЈША"
бивши Руски Цар
тел. 25-258.

Свакодневно у 20 часова, првокласан програм, домаћих и страних уметника.

Четвртак, субота, недеља Матине у 16 час.

УМЕТНИЧКА ДВОРАНА
„ЛОТОС"
Кнез. Љубице бр. 4
тел. 30-489

У најлепшој сали свакодневно скуп отмене Београдске публике.

Од 18 часова Атракције — музика — песма.

833 1—1

АЗБЕСТ А. Д.

Фабрика заптивача, изолација, азбестних производа и техничног материјала.

БЕОГРАД — ЧУБУРСКА 10
Телефон: 40-203.

834 1—1

Поштарина плаћена у готову

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 45 Год. II
Београд, 20 новембра 1943
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

Наша судбина и част су у питању

Бољшевичка опасност наднела се над Европу као целину и над све европске народе као националне јединке. И поред успешних борби и на духовно-моралном и на војничком плану бољшевизам је још увек врло јак и за све врло опасан. Сржи његове опасности није у отвореном и непрекривеном наступању идеолошког бољшевизма, него у његовој виртуозности тактизирања и вештини да се пребојадише према приликама и потребама. У Европи је, па и код нас, врло мало људи који би се одушевили бољшевизмом као таквим. И када би он наступао отворено, не скривајући ни свој одвратни лик, ни своје крајње циљеве, онда он не би био опасан ни за Европу, ни за нас.

Фронт борбе против таквог бољшевизма био би не само јединствен него и челичан. Као оличење и носилац пуноће зла бољшевизам има тешко достижну вештину прилагођавања потребама момента. Он узима националне пароле, где му је потребно, социјалне пароле код елемената, који се осећају потиштени и унижени, религиозну образину код људи који су везани за веру; он оперише са идејама потпуне слободе мишљења код оних кругова, који су склони необузданом анархизму и жељни да изразе све оно што мисле и осећају.

У борби против бољшевизма прво је и најважније познати његов прави лик и стећи непоколебиво уверење, да се он не може изменити на боље.

Као што зло не може постати добром, тако ни бољшевизам не може постати конструктивна национална идеологија и конструктиван национални поглед на свет. Била би кобна обмана подавати се илузијама у овом правцу. Тим пре што је Стаљин последњих месеци уложио врло много труда и напора, да на овом плану збуни свет и изазове пометњу.

Непомирљиви непријатељ онога што се у западним демократским земљама зове демократија Стаљин издашно оперише баш са либералистичко-демократским фразама; непомирљиви противник националног начела, крвник руског народа кога сатире без милости и обзира већ више од двадесетпет година, Стаљин, под притиском догађаја, покушава да на националној платформи традиционалне словенске узајамности развије симпатије према Совјетској Унији код словенских народа. Он то чини не због тога што би му судбина ових народа лежала на срцу. Њему је потпуно свеједно да ли је неко Словен или Роман, или Кинез, или претставник било ког од најпримитивнијих афричких племена. Он, опустошен изнутра марксистичком доктрином, нема чула за национални сентимент за глас крви и историје.

Стаљин пред собом има марксистичку идеју и њој подвргава све. Да оствари ту идеју у потпуности он је готов да се мења и да отступа привидно и од оног што је битно у бољшевизму. Непомирљиви непријатељ сваке плодотворне и истинске вере у Бога

Стаљин облачи образину заштитника вере и покушава да православне народе Балкана и Блиског Истока обмане декретованим постављењем митрополита Сергија за патријарха, коме, према најновијој интерпретацији, жели да подвргне све православне цркве на Балкану.

Још је Троцки рекао за Стаљина да је једна од његових битних карактеристика безобзирна готовост да за једну ствар истовремено тврди да је црна и да је бела и подвукао, да је сва његова снага у томе што нема одређене линије, него да је увек готов на тактичка вибрирања.

У овим изузетно драматичним временима када се из основе мењају две епохе бољшевизам и демократија, која је носилац капитализма, налазе се у савезу, код многих људи старог духовног кова још увек жире наде да демократије, Америка и Енглеска, неће, ипак, дозволити победу бољшевизма. Ови људи мисле по аналогијама прошлости, јер нису покушали да уђу у суштину ствари ни у крајњи смисао проблематике која данас стоји пред човечанством. Они мисле да је савез Англоамериканаца са Совјетима исто што би био савез Америке и Енглеске са предратном Русијом. Кроз ту призму они посматрају и етапни бољшевички империјализам у коме не виде ништа друго него поново пројављени империјализам руског колоса коме је дао снагу и правац Петар Велики. Они не виде да је то све површинско, споредно, а да је главно оно што се унутра скрива као интимна жеља и мисао бољшевика.

Још 1917 године, у фази замене буржоаске фебруарске револуције у Русији, бољшевичком октобарском револуцијом, Љењин је писао, да је главни циљ пролетаријата у Енглеској и Америци ломљење и рушење државне машине. Објашњавајући суштину диктатуре пролетаријата, а то и сачињава срж бољшевизма, Љењин је рекао: „Диктатура пролетеријата јесте најпожртвованији и најнемилосрднији рат нове класе против јачег непријатеља, против буржоазије... Диктатура пролетеријата јесте упорна борба, крвава и без крви, насилна и мирна, војничка и економска, педагошка и административна против сила и традиција старог друштва.

То старо друштво данас претстављају Америка и Енглеска ко је су изнутра дотрајале, јер све оно што има снаге и моћи светско јеврејство је укопчало у сарадњу са бољшевизмом, јер су крајњи циљеви бољшевизма и крајњи циљеви светског јеврејства исти — сатирање хришћанске културе, корените ликвидирање националних људи и остварање потпуне власти над масом која остане без идеје, без става и без руководства.

Европа се налази у џиновској борби против бољшевизма. Та борба није само војничка, него и духовна и морална. Војничку борбу, боље речено, главни незрециво тешки терет те борбе, примила је на себе Немачка. Више од две године немачке армије се носе са бољшевизмом задајући му тешке ударце и проузрокујући огромне крваве губитке код црвене армије. Немачка ће издржати ту борбу, али то не значи да треба у тој борби бити пасиван посматрач и чекати крајње механичко решење. Борба на Истоку све више постаје борба целе Европе, ствар њене и наше опште судбине. Ради олакшања те борбе и ради убрзавања крајњег потпуног слома бољшевизма као дуг савести и као ствар личне судбине треба се организовати за ту борбу и органски укопчати у њу.

Све локалне силе, сав интелектуални и морални капитал и сва физичка снага европских народа треба да буду организоване за борбу против бољшевизма у свом простору, тамо где један може највише дати од себе као допринос крајњој победи над бољшевизмом.

Српски народ нема никаквих илузија о бољшевизму. У једном од најтрагичнијих часова своје историје он је био нападнут од бољшевичких бесова, који су се сјатили на наше тло желећи да на њему остваре базу за бољшевизирање европског Југоистока. Он се непосредно суочио са незаситљиво крвожедним жељама бољшевизма и дао му унутарњи отпор, који је скршио све комунистичке поку-

(Наставак на 2-гој страни)

ПОЗИВ СВИМА СРБИМА

У данашњем времену прекретнице у историји српскога народа императивна је нужност да међу Србима у њиховим духовима преовлађују трезвеност и памет, да бисмо са успехом прешли ову етапу на путу изграђивања и обнове Србије.

Опасно би било и за појединце и за цео народ да се брзоплето подају неконтролисаним утисцима на основу извештаја о тренутном развоју догађаја на фронтовима, тумачећи их под утицајем буџаклијских стратега пилеће памети и стране пропаганде.

Више него икада српски народ треба да сачува команду над нервима, да буде хладнокрван у процењивању догађаја и да се не поводи за пропагандом Лондона и Москве, који се бездушно служе српским народом за постигнуће светске превласти или светске револуције.

Зато је нужност и дужност свију Срба да се збију, да се сједине, да буду сви на окупу, да би сложно могли да се одупру свима покушајима да у Србији завладају неред и хаос, како желе Лондон и Москва.

Српски народ спашће се и сачекаће боље дане само тако, ако сви Срби здружени и збратимљени иду руку под руку, раме уз раме, ако имају једну исту мисао и једну вољу да сви заједно раде на чувању животних интереса српског народа противу паклених планова Лондона и Москве.

У данашњим часовима ништа не сме да нас дели јер опстанак српског народа, рад на побољшању његовог положаја могу и смеју да буду једини циљ сваког српског родољуба.

Сад сви знамо шта хоће Лондон и Москва са нама да раде, сви знамо да смо за њих само монета за поткусурирање у њиховим рачунима, и зато не сме ништа да постоји што би нашу снагу разједињавало, што би слабило нашу кохезиону моћ.

Зато данас из срца и душе свих правих српских родољуба долази један апел, позив, чује се један једини крик бола и наде за спас Отаџбине и народа:

»Шумци, доле оружје! Не сме више пушке да праште и каме да севају! То ће нас довести до пропасти и самоистребљења!

Хајдете да сви заједно вучемо кола, јер једино тако можемо их извући из блата. Хајдете сви под заставу око генерала Милана Недића за спас и добро српског народа. Само тако доћи ће зора бољих дана.

Мудрост и памет победиће, а лудост и насиље одвешће нас у пропаст.

Сви Срби на окуп у братству и слози!

»С-Н«

ДИПЛОМАТИ КОМИНТЕРНЕ

Према писању *Њујорк Тајмса*, Совјетској Унији су после распуштања Коминтерне, остале још две везе са осталим светом, веза преко реорганизоване дипломатску службе, и путем установа цркве. Сада се ствара и трећа веза, и то помоћу енглеских синдиката, који су по налогу Москве позвани на међународни синдикалистички поигрес, који ће се одржати у идућој години.

Поновно истицање Кузинена и Димитрова, као и одликовање Мануилског, показују, да је распуштање Коминтерне само једна успела превара, намењена савезницима Совјета.

Лондонски часопис *Најнетинд Сенчери енд Ефтер*, уочио је да је сав посао Коминтерне пребачен на партизанске покрете у свима земљама. Коминтерна је поново васкрсла у облику једног перманентног заседања, који је оличен у комунистичким и пророуским покретима у свима земљама. „*Тако смо*, пише овај лондонски часопис, *доживели Стаљинова, прво у улози покретача панславизма, затим као побожног заштитника православне цркве.*"

Дипломатска тројка

Уколико бољшевизам употребљава заобилазне путеве, да би дошао до светске владавине, утолико је очигледније за свакога, тактика са којом се бољшевизам служи. Јасно је, да совјетске емисије радио Каира, нису на мењене за Русе насељене у Египту. Димитров се налази на Нилу, не само да даје инструкције овој радио станици. Исто тако није случајно, да је друг Димитров био раније претседавајући Коминтерне.

Истовремено се налази друг Богомилов, као опуномоћени амбасадор код де Гола у Алжиру, где води пропагандну централу са француским комунистима, чији се рад ових дана испољио, у удаљивању конзервативног генерала Жироа из одбора француског националног ослободилачког комитета.

И у такозвану савезничку комисију Средоземља, послао је Стаљин свог повереника Вишинског, док су Енглеска и Сједињене Америчке Државе биле заступљене, до сада, са дипломатима треће гарнитуре.

Вишински је већ као врховни државни тужилац Совјетске Уније, показао своју свирепост и немилосрдност, које су стале небројених жртава. Овај масовни убица сигурно није одређен у Алжир, да би тамо као парадни претставник, бриљирао на једној конференцији амбасадора.

Још 55 дипломата

Заједно са Богомиловим, који је стари познаник емигрантских влада у Лондону, код којих је био општи претставник Совјета, са шефом Коминтерне Димитровим, који је родом Бугарин, и често употребљаван за комунистичке акције на Балкану, он има два задатка:

Да претходно припреми бољшевички преврат у Северној Африци, која је нарочито за то погодна услед социјалне неуравнотежености, и политичког склопа. Даље, да сву пажњу обрати на Италију и Балканске земље. За тај циљ, Совјети су послали још 55 дипломата, пошто досадашњих 25 помоћника Богомилова, нису били довољни.

Поновиће се стара игра, која је чак и раније у демократским земљама, довела до отказа гостопримства т.зв. бољшевичким „трговачким претставништвима", и делимично доводила до прекида дипломатских веза са једном државом, која се увек показала ћелијом светске револуције.

Данас уживају совјетски агенти предност, да им Енглези и Американци не чине никакве сметње, чак шта више камуфлирају их и иду на руку њиховој делатности. У Алжиру је дошло до уједињења тридесет комунистичких посланика бивше француске народне скупштине да би примили упуте од Стаљиновог опуномоћника. Совјети имају и удела у савезничкој управи окупираних земаља („Малт-у") у јужној Италији и на окупираним острвима ,где су већ створили агитационе ћелије.

Тамо наилази бољшевизам на плодно тле, услед опште беде и окрутног поступања англо-америчких окупационих трупа. Поред краља и Бадоља, Совјети давно проповедају преко својих тајних емисионих станица, да је циљ Италије диктатура пролетаријата. Коминтерна је развила своју делатност и у другим земљама. У Шведској узимају маха присталице Москве у синдикатима, стварају своју штампу и издају нове листове.

Осећа се свуда котрљање совјетског новца. Енглези су натерали и изгнане краљеве, да обуставе борбу против партизана, и да их приме под своје окриље. Они су пребачени у Каиро, прекоравани од енглеске и нападани од совјетске штампе.

Наша судбина и част су у питању

(Наставак са 1-ве стране)

хвате и све напоре да српски народ потчини остварењу својих планова.

Тим је још више појачао мржњу бољшевизма према свему што је српско, али се тиме трајно и одлучно определио за непоштедну борбу против бољшевизма све док он не буде дефинитивно уништен. Српски је народ схватио бољшевизам као највећу опасност за одржање свог националног бића и за остварање својих националних идеала и продубљење својих исконских основа живота. Отуда антибољшевички став српског народа није ствар политике момента, него дубоки органски израз његових најинтимнијих схватања. То је ствар његове судбине и, данас, питање његове части.

На овом плану већ се данас код нас врши процес груписања и повезивања свих националних људи пред опасношћу која лебди над свима као коса смрти.

Све опасности које постоје и које се не смеју превиђати не изазивају код нашег човека ни страх ни резигнацију, него напротив појачавају борбену одлучност и веру у крајњу победу добра над злом, конструктивног начела под разаралачком стихијом бољшевизма.

М. С.

Под црвеном заштитом

Постоји тражење Стаљина, а тиме и Коминтерне, за стварањем нових „националних влада", у окупираним земљама, а то је иста она народно-фронтовска тактика, са којом је Коминтерна својим разорним радом, дошла до успеха у Шпанији и Француској. У Балтичким државама доживело се, да се је за цигло неколико месеци извршила промена, од владе реда преко народног фронта до бољшевизма, која се завршила са класичном формулом „спонтане жеље за прикључењем Совјетској Унији."

Совјети мисле да своју „зону сигурности", која би се пружила од Финске до Јегејског мора, употребе као предпоље за скок у западни део Европе. То каже и *Најнетинд Сенчери енд Ефтер*, закључком, да господар тих земаља, може да влада и целом Европом. Ко би могао тамо да задржи Стаљина кад би Немачка доживела судбину, коју су јој наменили Енглеска и Сједињене Америчке Државе?

Било би врло површно мишљење, кад би се веровало да бољшевизам жели да савлада Европу само путем оружја, да би Совјети можда ипак били сувише слаби, да би постигли тај задатак, и када не би било Источног фронта.

Коминтерна има за главни задатак, да прокрчи пут совјетској војсци. То се одиграва данас јасније него икад, и у оним областима где агенти Москве нису имали никада приступа. Они врбују делове становништва за бољшевизам, да би совјетске армије нашле већ отворене капије, па чак шта више и борце за њихове циљеве.

Никада није Коминтерна успешније радила него данас, пошто се њихови опуномоћеници, после привидног распуштања појављују свуда као дипломате код савезника, имају приступа свуда и наилазе на потпору за побуну народа.

Код овакве збрке појмова, не треба се чудити, да радио Москва напада чак и Чанг-Кај-Шека, ради његове акције против комунистичких банди, и прети му грађанским ратом. Прети једном од великих „савезника", који му изгледа најзрелији за укључивање у бољшевички светски систем.

А Кина је била увек главно поље рада Коминтерне!

»ЕНГЛЕСКА ОБЕЋАЊА«

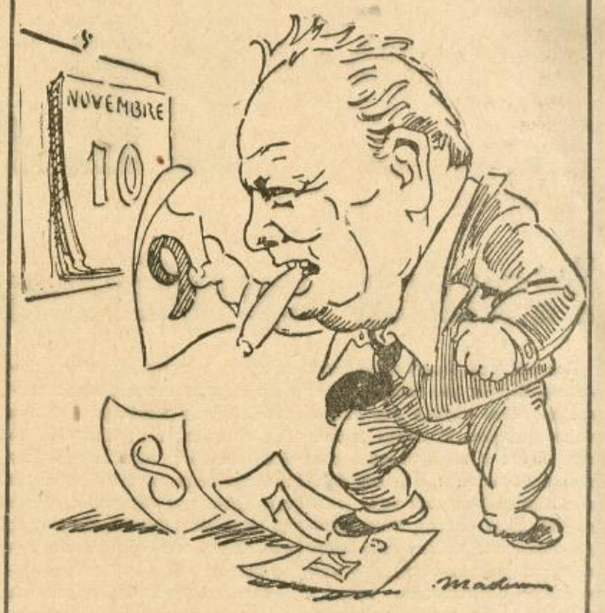

— Прошао је и десети већ а Немачка још није капитулирала као што објависмо.

Што бар не гукну

О нашим политичарима и неполитичарима из пучистичке владе, која је српски народ гурнула у несрећу, какву он у својој историји не памти, већ од дужег времена нема ни трага, не чује им се ни гласа. Исти је случај и са осталим политичким људима у емиграцији, које су пучисти милостиво собом повели. Сви ћуте, као заливени.

Бар да дигоше свој глас поводом бомбардовања невиног нишког становништва! Можда сматрају да за њих оно неколико стотина мртвих претставља само губитак неколико стотина гласачких куглица, које ће они лажним гласачким списковима ипак надокнадити!

Што бар онда нешто не кажу о љубазном позиву да се „југословенска влада" пресели у Москву? Или: што не реагирају на изјаву Димитрова о будућем уређењу Балкана? Хтели бисмо да знамо: слажу ли се они с тим, или не? Исто тако интересује нас пита ли њих уопште неко за њихово мишљење?

Можда су се од сфинга са египатских пирамида научили да о политичким питањима мудро ћуте. О чему онда ћаскају, испијајући шприцере пред каирским кафанама? Последња вест која је о њима допрла до нас била је о њиховој свађи око соба у лондонском хотелу. Да ли су бар у Каиру боље смештени?

Али док они ћуте и нас остављају да нагађамо како су и шта раде, дотле спикери лондонског радија говоре ли, говоре. Недавно су хвалили као јединог југословенског ослободиоца „младог, јуначког Хрвата Тита, односно Броза".

За те лондонске спикере кажу да не умеју српски ни да говоре. Јесте то неки језик налик на српски, али је нагласак туђински и ни мало књижеван, као у полуписмених људи. И ти предавачи на лондонском радиу све нека непозната имена, сем чувеног Пепића, енглеског поданика и чиновника бив. енглеског посланства у Београду, и злогласног Харисона, јеврејина, комунисте и агента Интелиџенс-сервиса.

А глас онога што каже: „чуле сте глас Америке" пиште, Боже ме прости, као глас неког ушкопљеника. И на позив тога и таквог гласа треба Срби да гину и губе главе! Зар ће тај са његовим „вијестима" да донесе Србима спасење? Што бар не гукну: Пера, Божа, Бошко! Ако ни због чега другог, оно бар ради тога да им глас не заборавимо.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран са задржину листа: Велибор Јонић.
ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.
РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.
ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.
Тромесечна претплата 36 динара шаље се преко »Пресеа, а. д. Влајковићева 8.

ОСНОВИ НОВЕ СРБИЈЕ

Приликом пријема сеоских омладинаца по повратку из Немачке, претседник српске владе генерал Милан Недић у своме говору пред омладинцима изнео је основе, на којима мисли да изгради Нову Србију. Претседник владе рекао је између осталог:

„Ви треба да створите ту Нову Србију и та Нова Србија треба да буде на овим основама: У њој неће господарити груба сила него ће њоме господарити пре свега правда, друго, закон, и треће племенита свест њених грађана. У њој неће више да пашти пушка и бомба, — не дам ја то — нити кама и некакво слово „З", него у њој мора да дође до изражаја онај наш хранитељ и бранитељ, плуг, да у њој оживи утакмица у раду, у даноноћном раду.

Ту је срећа нашег народа, а не да у нашој земљи влада смрт и да то буде идеал нашега народа, него у њој мора да влада живот и да тај живот буде градитељ наше срећне будућности. Ето такву Србију ја хоћу да изградим са вама и зато вас и шаљем да будете моји помоћници и неимари нове Србије.

Само у томе је срећа, у томе је спас нашег народа, па не само нашега народа него и целога човечанства. А није срећа у рушењу, у паљењу и клању у „шумцима". Нема тамо среће! Него срећа је у мирном животу, у раду, у даноноћном раду, ту је здравље, ту је срећа овога света.

Зато ја непрестано и говорим српскоме народу да живи мирно, да ради своју земљу и да у раду тражи бољу будућност. Тако му непрестано носим граничицу мира и идем за речима нашега Господа Исуса Христа који је казао да доноси мир. Наш Господ Исус Христос казао је тиме да је срећа човечанства у миру и раду, а не у крви, паљењу и убијању и некаквоме слову „З", као што непријатељи нашега народа раде. У слози и братству је спас наш.

Ето децо моја, такву ја Србију хоћу да изградим заједно са вама. Затим ћу да продужим да једнако шаљем сеоске омладинце који су нам осветлали образ. Ја сам вам већ казао, ви сте моји амбасадори. Ви сте учинили да је српско име честито и здраво, учинили сте то својим радом, својим понашањем, својом чедношћу. Таква Србија треба да се роди, да буде старо поштено српство а не партизанство, неке пијандуре по кафанама и карташи него све што је српско да буде честито и поштено. Тако је било, тако мора и да остане.

Ето децо моја то сам хтео да вам кажем као моју поздравну реч, да се са тим мислима вратите својим домовима и кажете их својим милима и драгима да и они тако мисле и раде целога свог живота јер само у томе је срећа српског народа и његов спас. Иначе ако удари другим путем, он ће пропасти, нестаће га. У будућој утакмици рад је на првом месту, па затим правда, социјална правда."

ПОТРЕБА РЕОРГАНИЗАЦИЈЕ СРПСКОГ ЗАДРУГАРСТВА

Написао инж. Радослав Веселиновић министар пољопривреде и исхране

Као и у већини европских држава и код нас је, до наше државне пропасти, у привредном погледу владао такозвани либералистички систем. Скоро сваки привредник је радио што је мислио да је за њега добро т. ј. што је хтео. Нико се није обазирао на праве потребе народа и земље.

Гледајући само своје интересе привредници нису водили много рачуна о стварним потребама народа и земље. Отуда се и могло десити да једно велико привредно подручје као што је Србија буде без многих потребних привредних предузећа. Отуда се могло десити да је интерес појединаца био изнад општих потреба и интереса народа и његове целине.

Српско централно подручје иако је својим огромним жртвама највише допринело стварању велике државе, није скоро ни у једном погледу било помагано од те државе, коју је народ српског подручја крвљу и костима својих најбољих синова створио. Ова држава није помагала много ни оне народне подухвате и организације, које је народ био још раније створио и које су му биле, или бар требало да буду његове праве народне организације, помоћу којих је требало да се помогне. Настојања државе нису ни мало била наклоњена тим народним привредним организацијама.

Уместо једног јаког и напредног српског задругарства стварани су разни савези који уместо да се упућују у правцу снажења и јачања они су упућивани у правцу борења једног против другог. Уместо да раде на племенитој утакмици они су највећи део своје енергије и снаге трошили у бескорисним дискусијама и свађама. Уместо да је здрава задружна свест продрла у цео српски народ створено је много политиканства и котеријаштва у овим установама.

Због тога је резултат њиховог рада као народних организација, које су имале да народу помогну дао доста мале резултате и поред чисте и исправне идеологије задругарства. Овакво стање у правим народним привредним организацијама у задругарству су могли желети непријатељи не само задругарства већ и самог нашег народа па и државе. Ово су желели сви они, који су хтели олако да живе од зноја и рада нашег народа а нарочито од његог најмногобројнијег сталежа-земљорадника.

Државна власт уместо да је помагала нашег пољопривредника да се ојача и економски подигне, она је свесно или не, више помагала оне, који нису хтели јако и организовано задругарство.

Због свега тога се и могло десити, да је у једном одлучном моменту за опстанак наше државе, она заиста и пропала и то на начин какав српски народ у целој својој дугој историји ни је дочекао.

Шта је српском сељаку та држава дала за његове жртве које је за њено стварање платио? Ништа или скоро ништа! Он је био принуђен да своје производе продаје по тако ниској цени да од ње није могао подмирити ни трошкове свога рада. За новац добијен од продаје својих производа он није могао да набави ни најосновније своје потребе, а камоли што друго. Стандард живота српског сељака је у већини остао на врло ниском ступњу.

Трговинска и финансиска политика наше бивше државе вођена је тако као да о тој држави земљорадник и пољопривреда нису значили ништа. Оваква политика се осветила не само њима исте већ и самој држави па и целом народу.

Да тако не сме и не треба даље да се ради, то је без сваке сумње јасно данас сваком лаику. Нарочито је то јасно данашњим управљачима мале Србије. Зато они и хоће а и морају да учине што им је дужност да стање нашег целог српског народа а нарочито земљорадника упуте једним правим путем. А тај прави пут јесте: поштеним радом кроз опште народно задругарство у задружну државу.

Воће српског народа у данашњим тешким временима не сме да устукне ни пред каквим тешкоћама, кад се тиче напретка српског сељака а то ће рећи српског народа. Слабићи и сумњива нису никад и ником ништа добро учинили. Они не могу данас да владају. Место њих српском народу требају праве народне воће-херојн.

Претседник Српске владе г. Милан Недић је у својим говорима нагласио да хоће „задружну државу" т. ј. „задружну и напредну Србију". То је нешто што највише одговара психи и осећању српског народа. Српски народ ће то сигурно примити добро. То ће ојачати српски народ, а Србију створити снажном и великом.

Сви Срби, који својим радом допринесу стварању Србије, као задружне државе чиниће своју дужност према српском народу и мајци Србији.

Земљорадничко задругарство су привредне организације српског сељаштва. Највећи део државних настојања на унапређењу пољопривреде и земљорадника имаће са помоћима и повластицама да се пренесе са државе на земљорадничко задругарство да га оно спроводи. На овај начин држава преко задругарства спроводи своју политику пољопривредног подизања земљорадника и пољопривреде. По угледу на земљорадничко задругарство градско становништво може изградити своје задружне организације према својим потребама.

На овај начин ће се потпуно изградити српска држава на задружним основама.

Овако изграђена Србија биће у стању да издржи све захтеве будућег уређења света.

Резултати референдума

У исто време овако организована Србија донеће највише користи њеном становништву, а нарочито њеном најмногобројнијем сталежу-земљорадницима.

Да би се имало тачно гледиште и мишљење целокупног српског задругарства и народа о реорганизацији српског задругарства која има да се изврши да би се дошло до организовања задружне привреде а нарочито пољопривреде а кроз ову до задружне државе Министарство је упутило свима задругама и општинама у земљи као и пољопривредним већницима питања тражећи одговор на њих.

На постављена питања добијени су јасни одговори и ја их овде износим:

„У циљу снажења целокупног српског задругарства и његовог оспособљавања за конструктивнију пољопривреду и снажнију националну и економску делатност потребно је да дате своје мишљење на доле постављена питања:

1. Да ли сте за остварење напред моменутих задатака па према томе и реорганизацију целокупног српског задругарства? На ово питање одговорено је са „да" 2926, са „не" 28.

2. Да ли сте за уједињење свег задругарства у један јединствен савез „Српски задружни савез" или да постоји више савеза? На ово питање одговорено је са „да" 2864, са „не" 90.

3. Да ли сте зато да се расподела (дистрибуција) свих еко: номских и рационираних артикала, потребних земљорадницима, врши преко набављачко- потрошачких задруга или преко трговаца? На ово питање одговорено је са „да" 2879, са „не" 75.

4. Ако сте зато да се расподела (дистрибуција) за земљорадничке врши преко задруга, онда у свакој општини мора постојати по једна набављачко-потрошачка задруга. Да ли сте зато да сва земљорадничка домаћинства треба да буду обавезно чла нови набављачко-потрошачких задруга да би могли добијати потребне које се дају преко задруга? На ово питање одговорено је са „да" 2703, са „не" 251.

5. Да ли сте зато да се откуп свих производа који се изузимају од земљорадника врши преко задругарства или преко разних фирми? На ово питање одговорено је са „да" 2792, са „не" 162.

6. Сматрате ли за корисно и добро да у свакој општини буде по једна „задруга за народно просвећивање" и требали да њени чланови буду сви земљорадници? На ово питање одговорено је са „да" 2806, са „не" 148.

7. Сматрате ли за корисно и потребно да земљорадници имају своје задруге за осигурање, за добијање пензије у случају

(Наставак на 4-тој страни)

ЈЕДИНО РЕШЕЊЕ

У бившим партиским режимима сви су долазили до речи само не претставници организованих сталежа и професија, иако ове чак ни слом државе није могао уништити. Није их ни могао уништити, јер они претстављају органске скупине, које је сам живот створио.

Узалуд су претставници наше привреде подносили министрима исцрпне елаборате о овом или оном питању од опште-народног значаја. Њих је тешко ко и читао. Зашто? Јер то није имало везе са партиским интересом. Од тога није зависно ни долазак ни одлазак са власти, што је партиске политичаре у првом реду интересовало.

Тако се дошло до тога да је на једној страни била држава, а на другој народ и народни живот. Место да иду заједно, они су пошли у раскорак. То се морало трагично свршити по државу, јер је она, изгубивши органску везу са народом и народним животом, морала ослабити. Таква, она је лако и пропала.

Бивша партиска држава одбацивала је сваку сарадњу са приватном иницијативом. Ова пак, остављена самој себи, ишла је каткад путевима, који нису били у складу са општим интересом. То међутим није била њена кривица већ кривица државе, која је дужна да приватну иницијативу надзирава и упућује.

Комунистичка држава не признаје уопште приватну иницијативу и узима све у своје руке. У њој се цео народни живот бирократизује. То пак доводи до пресушивања животних врела народних, што неминовно повлачи за собом слабост народа, која кад тад мора погодити и саму државу.

Отуда, ни либералистичко-демократски, ни комунистички пут нису исправни. Једино правилно решење је у томе да се створи хармонија између народа као суштине и државе као форме. Као што је хармонија између духа и тела предуслов за здравље и опстанак бића човековог.

Нова држава српска не одбацује приватну иницијативу у њеном организованом облику. Напротив! Она је готова да са њом сарађује, задржавајући наравно за себе право да је контролише и упућује. И свуда где је то досад остварено показује одличне резултате.

То је случај са нашим задругарством, са спортом, са домом и школом. Кад се та сарадња и на политичком пољу буде остварила, онда ће се тек видети исправност нашег пута, који једино може довести до снажења како народа, тако и државе српске.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

Недељни преглед међународних догађаја

Коалиција интриганата

Стари борац за српску идеју др. Мирослав Спалајковић је о-вих дана, говорећи на радију, спо менуо стару народну пословицу: „Ко са ђаволом тикве сади, о главу му се лупају". Штета што Инд и Хал не знају српски. Они би сада схватили значај те изреке српске народне мудрости.

Није прошло много времена кад је на московској конференцији био израђен статут алжирског комитета, где господари Вишински, Богомилов, Марти и други комунисти, а већ су почеле бољшевичке комбинације. Прво је комунистичка група отворила паљбу на америчког штићеника Жироа и извршила је „дезинфекцију" дисидентског комитета, (узгред речено, врши се истовремено и дезинфекција Бадољеве владе). Жиро је био оптужен да је експонент фашистичких кругова, једва је избегао хапшење и морао је да напусти положај претседника француског дисидентског одбора. Де Гол, који није могао да победи Жироа и Американце, иако је био увек помогнут од стране Енглеза, победио је сада свог супарника ,пошто је почео да свира по совјетским нотама.

Ослонивши се на Совјете, деголистичка група је морала да се захвали бољшевицима на њиховој помоћи. Та захвалност је била скопчана са незахвалношћу према Енглезима, али шта то зна чи за емигрантске владе, одборе, министре, политичке личности које живе од интрига и издаја. Деголисти су изазвали побуну у Либанону, ухапсивши либанонску владу. Ова побуна је веома незгодна за Британоамериканце, јер ствара несигурност за целу њихову стратегиску ситуацију на Блиском Истоку и југоисточном делу Медитерана. 50 милиона Арабљана и још већи број мухамеданаца, почев од Турака па до Индуса, прати развој либанон ске трагедије са највећом нервозом и тиме се ствара атмосфера несигурности за британоамеричку стратегиску ствар.

Специјално за Енглезе ова либанонска афера је нарочито незгодна, јер су се баш сада водили преговори са арабљанским свет том о стварању неке уније која би задовољавала арабљанске жеље. Ти преговори нису се завршили повољно по Британију, а либанонски догађај повећава неповерење и огорчење Арабљана према Енглезима. Осим тога, он је дао повод Американцима да се директно умешају у политичке ствари у Либанону, тј. у зони у којој до сада амерички министар спољних послова није имао шта да ради.

Једини кориснк целе те интриге је главни интригант — совјетска влада која чини све могуће напоре како би придобила симпатије арабљанског света. Зато су отишли у земље Блиског Истока и такозвани патријарх Сергије, и совјетски велики муфтија Абдурахман Расулев. Расулев, као муслимански великодостојник, треба да врши директну пропаганду совјетске ствари, а митрополит Сергије треба да пот сети Арабљане у Палестини колико је царска Русија чинила доброта за арабљански свет. Совјети улажу све напоре да се увуку у британску зону Блиског Истока и поред тога што ту зону чувају три армије генерала Вилсона.

*

Конференција у Москви није имало успеха. Иди није имао куражи да то призна пред Доњим домом, али Хал је био отворенији и изјавио овако: конференција је морала да избегне катастрофу, морала је да избегне све шта би онемогућило настављање рата, морала је зато да би оставила нерешена 30 до 40 граничних питања.

Осим ове Халове изјаве, има и других доказа једне тешке депресије која је наступила у редовима коалиције. И британска, и америчка штампа кроз чланке својих стручњака дезавуишу тајне московске конференције и дају слику британоамеричког пораза.

Три интриганта нису могли у Москви да се говоре. Један од њих је приграбио све шта је хтео, друга два су морала да направе осмех уместо злобне гримасе, и зато се сада наставља интрига на свима пољима британоамеричке и совјетске светске политике.

Прелазећи од ових крупних међународних догађаја ка једном малом аутомобилском инциденту, остајемо и даље у оквиру теме. Ових дана се десила аутомобилска несрећа краљу Фаруку. Десила се одмах из тога кад је тај краљ уложио протест против незаконите делатности у Либанону.

Од свих политичких интрига енглеска је најстрашнија, јер је она пропраћена отровом, метком, саботажом. Једина интрига која се може са њоме такмичити то је совјетска. Ово сада осећају Британоамериканци када виде ко мунистичке нереде у Алжиру, у Италији итд. Ко са ђаволом тикве сади...

МЕС.

Догађаји на ратиштима

Нови чин совјетске трагедије

После извесног застоја на фронту, започела је нова серија совјетских напада. Двадесет дивизија јуришају код Кривог Рога, 14 западно од Смоленска, више дивизија нападају код Гомеља и Рјежице, већи број дивизија воде борбу код Житомира.

У овим биткама совјетска оперативна карактерисана је страшним напорима да се постигне одлука стратегиске размере. Немачка оперативна карактерише се тиме да се избегава одлука. Совјети желе да убрзају рат. Немци немају потребе да се журе са постигнућем коначног резултата, коначне победе, и зато воде борбу замарања, а не борбу решавања.

Ако упоредимо садашњу борбу са оном у октобру, онда видимо да су Немци појачали одбранбену енергију. У немачким извештајима Врховне команде све се чешће појављују речи „огорчени отпор наших дивизија" и речи „успешни противнапади наших трупа". Али ипак, добија се утисак да је главни положењу својих војника који прихватају борбу само у оним случајевима кад имају надмоћност 5 : 1.

Пошто такве надмоћности немају на целом фронту, то Британоамериканци концентришу веће групе час код једног, час код другог места или виса, и лако залогај по залогај гутају камење јужног италијанског ратишта.

Разочарење због тог спорог и неславног похода испољава се све чешће. Сада се већ говори да ће Ајзенхауер уступити своје место Александеру. Ова комбинација је била у вези са могућношћу доласка генерала Маршала из Вашингтона у Лондон, где би он преузео вођство над пројектованом инвазијом. Али су Енглези на тај Рузвелтов предлог, или боље речено захтев, одговорили: „Ако на челу инвазионе војске буде стајао амерички генерал, онда и та војска треба углавном да се састоји од америчких трупа. Следствено изволите, господо Американци, да пошаљете за инвазију више дивизија него што то можемо ми да одвојимо за ту сврху."

Наравно, Рузвелту се ово није допало, те су преговори о доласку генерала Маршала легли. Међутим, Рузвелт се надао да ће се ослободити туторства овог генерала, ако буде постављено на његово место „јунака из Африке" Ајзенхауера, који му не би сметао да прави милијардерске позајмице из ратног буџета за буџет његове предизборне агитације.

„Јунак из Африке" остаје у Алжиру. Други амерички „јунак" Мек Артур који је стекао славу због свог бегства са Филипина, доживео је сада веома тешку ратну авантуру. Он је мислио да ће моћи да изврши напад на значајну јапанску базу Рабаул, на острву Нова Померанија. Зато је извршио искрцавање на острву Бугенвил. Да се не би поновила мучна трагедија Гвадалканара, где су трупе на острву остале без морнарице која је била потучена и побегла, адмирал Нимиц је концентрисао код Бугенвила најјачу флоту коју су уопште САД могле да доведу у југозападни Пацифик.

Та флота је потучена. У пет битака код Бугенвила Американци су изгубили 4 бојна брода, 5 носача авиона, 6 или 7 великих крстарица, 9 крстарица, 11 великих разарача или крстарица. Осим тога код њих је оштећено 2 бојна брода, 3 носача авиона, 10 или 11 великих крстарица, 1 крстарица и 11 великих разарача или крстарица.

Пораз у биткама код Бугенвила који су доживели између 27 октобра и 14 новембра онемогућује америчку акцију директно од Саломонских острва према Рабаулу. Јапанци су мишљења да ће Мек Артур покушати напад на Рабаул заобилазним путем на коме неће требати помоћ морнарице (морнарице која је потопљена). Претпоставља се да ће Американци превозити трупе из Аустралије за Нову Зеландију и из Нове Зеландије преко Дампјеровог мореуза на Нову Померанију. Кад се зна да од западног краја Нове Померанije до Рабаула има 400 километара ваздушног, онда се може замислити колико ће трајати америчка офанзива којој треба да претходи маршевање трупа преко источног дела Нове Гвинеје, као и два поморска транспортовања из Аустралије за Нову Гвинеју и из Нове Гвинеје за Нову Померанију.

Цела та Мек Артурова акција има исто толико неозбиљан карактер као и Ајзенхауерова акција у Италији. Британоамериканци маркирају рат, а не ратују.

М. Војиновић

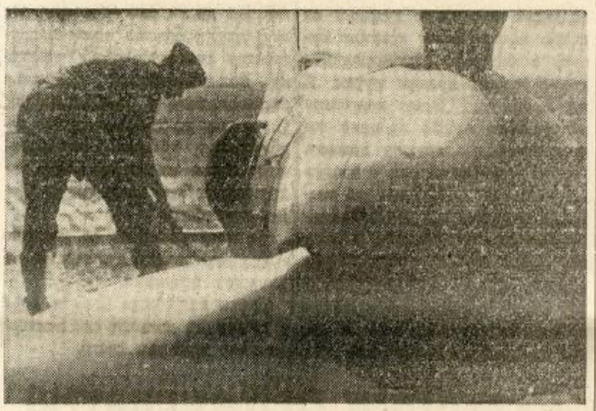

Припремање немачких апарата за борбу

Потреба реорганизације српског задругарства

(Наставак са 3-ће стране)

старости, а у случају болести и несрећних случајева да добијају помоћ? На ово питање одговорено је са „да" 2611, са „не" 343.

8. Сматрате ли за потребно и добро да се осигурање усева и плодова од града које сада врши држава пренесе на задругарство? На ово питање одговорено је са „да" 2216, са „не" 738.

9. Сматрате ли да би било потребно и корисно да се организују задруге за осигурање стоке у случају болести и угинућа, у којој би били чланови сви земљорадници који стоку имају? На ово питање одговорено је са „да" 2781, са „не" 173.

10. Да ли сматрате да је боље ако би у сваком селу постојале машинске задруге и само оне могле да држе велике машине и оруђа као вршалице, тријере, тракторе итд.? На ово питање одговорено је са „да" 2398, са „не" 55).

11. Да ли сматрате за добро, корисно и потребно да се на сваких 4.000 сеоског становништва оснује по једна „здравствена задруга" са обавезним чланством свих сеоских домаћинстава дотичног реона ове задруге? На ово питање одговорено је са „да" 2790, са „не" 164.

12. Да ли сте за то да се Аграрна привилегована банка претвори у српску задружну банку, као главну кредитну установу целог српског задругарства? На ово питање одговорено је са „да" 2872, са „не" 82.

Као што се из одговора задруга и општина види огромна већина (99.2%) се изјаснила за реорганизацију српског задругарства.

Сада је дужност задружног вођства као и државних одговорних фактора да на основу изнетих резултата учине оно што је потребно и што им је дужност а све то у интересу Србије и српског народа.

Зато ако хоћемо заиста да помогнемо српском народу а нарочито земљорадницима, ми смо дужни да га организујемо и припремимо да би свршетак рата дочекао способан, да издржи све навале разних шпекулација и разне социјалне буре и да удружен и организован ствара благостање своје, а тиме и отаџбине наше.

ЗНАЧАЈ ЈЕДНЕ ПОСЕТЕ

Џон Емери у Београду

Један свакако врло интересантан догађај пружиће прилику београђанима да чују ових дана непосредно својим ушима предавање које ће у српској престоници одржати угледни енглески публициста Џон Емери, син енглеског министра за Индију. Ово предавање утолико је за нас значајније што је цела породица Емери већ одавно везана извесним личним и политичким везама са Србијом, а што је Џон Емери, син те породице, ушао у табор оних напредних елемената који су увидели погрешан пут којим је Енглеска пошла и одлучно заступају укључивање своја народа у Европу и нови европски поредак.

Енглески министар за Индију Емери био је у прошлом светском рату у нашој земљи, где је научио наш језик. Доцније се вратио у Енглеску, где је учествовао у политичком животу. Његов најважнији и најсудбоноснији нови контакт са српским народом био је уочи трагичног 27 марта 1941 г. када је преко радија одржао агитаторски говор, позивајући народ на кобан корак, који му је донео данашње последице.

Емери син о држању свога оца каже у нарочитом предговору за српско издање своје значајне књиге „Емери о Енглеској" следеће:

„... *Мој отац, садањи енглески министар за Индију, ако је пре 30 година био српски добровољац у Балканским ратовима и гордо носио одличја која је том приликом заслужио — то је било само зато што је био револуционар. Да, тада је и он стао на страну националне револуције коју су Срби почели почетком деветнаестог века, Европа прихватила средином и другом половином тога века, а Срби најзад опет завршили 1913 године. С друге пак стране, кад је тај исти Емери, тридесетак година доцније, наиме 6 априла 1941 године, лично позивао преко радио Лондона Србе на страну конзервативних и реакционарних снага, то је могао само господин седамдесетих година који данас грчевито брани један режим, који је исто тако престарио као и он и са њим се крши! Уосталом, још се и може допустити за индивидуу да са годинама претрпи промене од револуционара до реакционара. Али за један народ који је достојан тога имена — то се не може допустити. И ма колико то признање за мене лично било болно, ипак остаје тачно да никада здружена реакција стараца и излапелих, никада подла и детињаста буржоазија не могу победити нову револуцију чији снажан и свежи дах шиба данас Европу. У њој Србија треба да има нарочито место. Зато ми никако не иде у главу да храбри становници српских брда могу да иду под руку са зеленашима америчког Вол-Стрита и лондонског Ситиа, као ни то да православни Срби прижељкују азијатску револуцију Москве!*"

Брат Џона Емерија имао је такође везе са Србима и Србијом. Он је пре рата био аташе за штампу при енглеском посланству у Београду.

Џон Емери приликом избијања рата нашао се случајно у Сан Себастијану, те је тако избегао да буде између оних 150.000 који се сада налазе у енглеским концентрационим логорима. Водећи одлучну борбу противу застареле, реакционарне, јеврејско-масонско-плутократске енглеске политике, он је после слома Француске живео на југу ове земље. По својој сопственој жељи дошао је у септембру прошле године у Немачку и влада Рајха му је дозволила да се задржи у Немачкој.

Сам Џон Емери, услед традиционалних веза своје породице са Србијом, осећао је такође увек велике симпатије према нашој земљи и изучавао је њену прошлост и садашњост. Отуда је он лично написао предговор за српски превод своје књиге „Енглеска и Европа" и сада ће одржати у Београду једно предавање за нашу јавност.

Емеријево познавање Србије, њене славне историје и збивања која су се одигравала до овог кобног рата долазе врло добро до изражаја у његовом предговору у коме између осталога каже:

„Одрачући се 1941 године своје традиције националне револуције српски народ одрекао се истовремено и једне своје друге заборављене традиције: ауторитативног државотворства! И у томе су Срби били претече оне идеологије коју данас брани континентална Европа. Није ли Стеван Немања први у својој епоси створио државу у данашњем смислу речи — чију ће традицију, створену, очувану и ојачану под Немањићима, а обновљену под Обреновићима прихватити Александар Карађорђевић? И, најзад, српски национализам који је створио Свети Сава, био је нешто сасвим друго него ли национализам једног Ришељеа: он је био више него једно осећање — био је један прави систем задржан усавршаван у Србији у току ове мрачне епохе када је средњи век разбио Европу. Не потсећа ли гордо борба Светога Саве против Богумила на данашњу Европу борбе против бољшевизма?

„Дакле Срби, који су свему томе пошли први пре толико векова, одустали су 1941 године!...

„Па ипак, хоћемо да верујемо да је то био само неспоразум између здравих народних снага с једне и рада политичара стране пропаганде с друге стране. Из последица тога крвавог неспоразума појављује се лагано прави лик историске Србије. Бар такав се утисак има судећи по напорима генерала Недића кога прати најразумнији део српског народа. Хвала Богу!..."

Несумњиво је да ће предавање Џона Емерија, тог пријатеља Срба, енглеског националисте и борца за нови европски поредак бити једно од најинтересантнијих предавања које ће наша јавност имати прилике да чује и оцени.

КОНФЕРЕНЦИЈА ЏОНА ЕМЕРИА

У суботу 20 о. м., у 10 и по часова пре подне, у великој сали Коларчевог народног универзитета, одржаће политичку конференцију Џон Емери, син лорда Емериа, енглеског министра за Индију, са темом: „Данашња Србија у очима једног енглеског националисте".

Ова конференција је јавног карактера, а говорник ће своја излагања износити на француском језику. Улазнице се могу добити на каси Коларчеве задужбине у петак, 10 о. м. од 9 до 12 и у суботу 20 о. м. од 9 до 10 часова, по цени од 10 динара.

Протест српског народа

Поводом вести да је британо-америкаиска плутократија предала на милост и немилост Балкан црвеним џелатима у свима слојевима српског народа испољава се револт и протест противу овога срамнога пазара, са судбином и опстанком малих народа. Овакви резултати сарадње Лондона и Вашингтона са Москвом отворили су очи и најлаковернијим чему имају да се надају од Лондона. Сем оштрих протеста, који се могу чути свуда од стране људи који припадају свима друштвеним категоријама, дошло је на неколико места и до скупних манифестација на коме је народ једнодушно осудио ово вероломство. Тако народ из ариљске и врањанске општине одржао је протестни збор, са кога је господину Претседнику владе упућен следећи телеграм:

„У Ариљу на дан 14 новембра 1943 године, одржан је збор грађана села Врањанске и Ариља. На збору је присуствовало око 300 најугледнијих грађана. Збор је отворио претседник општине Врањанске и дао реч среском начелнику Среза ариљског. Начелник је у дужем говору детаљно објаснио рад тројне конференције у Москви на којој је решено да се Балкан и Србија од стране Англо-Американаца уступе Совјетској унији. У вези са тиме начелник је обавестио о раду и намерама светског јеврејства и бољшевичку и комунистичку делатност.

После говора среског начелника добио је реч овдашњи апотекар Сава Марковић који је садржином свога говора у сећању на српску славну прошлост и српске јунаке који су својим мудрим радом васкрсли Србију из мртвих, поткрепио излагања среског начелника за борбу против бољшевизма.

Овдашњи прота Лука Видаковић сам се јавио као трећи говорник и у своме говору поткрепио својим позивом народу да се приклони Српској Светосавској цркви, јер у прошлости Србије та Светосавска црква је дала моралне снаге српском народу да преброди све невоље у ропству па ће тако и сада бити, а вера је та сила која ће и овом приликом сачувати српски народ од пропасти и спасти мајку Србију.

Присутни на збору потпуно су разумели и сви једногласно одобрили да вам упутимо господине Претседниче молбу народа овога краја да се уврсти у ред бораца противу бољшевизма, а вас да замолимо да објавите протест народа овога краја противу рада и одлуке тројне конференције у Москви. Господине Претседниче, молимо вас у име народа овога краја да издржите у борби противу бољшевизма. Бољшевизам је робија и пропаст Србије. Немојте дозволити да Србијом завлада бољшевизам. Цео народ овога краја жели мир и ред и задружну домаћинску Србију.

Живео српски народ, живела Србија, живео претседник Српске владе!

Претседник општине Ариљске
Драгомир Урошевић
трговац

Претседник општине Врањанске
Петко Д. Стојић,
земљорадник

Претседник владе, генерал М. Недић одговорио је следећим телеграмом:

Претседнику општине
ДРАГОМИРУ УРОШЕВИЋУ
Ариље

„Вама, грађанима Ариља и села Врањанске хвала на помоћи да браним Мајку Србију и Српство од црвене аждаје — комунизма. Сви братски у један фронт противу бољшевизма. Само тако ћемо сачувати дом српски, нашу веру православну и српско име.

Живео српски народ! **ГЕНЕРАЛ НЕДИЋ**

ЗА ЗАРОБЉЕНИЧКЕ ПОРОДИЦЕ ОКРУГА БЕОГРАДСКОГ

Окружни одбор за заштиту заробљеничких породица Округа београдског одржао је пленарну седницу, на којој су расправљена питања помоћи заробљеничким породицама.

На седници је констатовано да у Округу београдском, који је по броју становника у Србији највећи, има преко 20 хиљада чланова заробљеничких породица. Да би се овима указала помоћ, одбор је одлучио да предузме прикупљање прилога у новцу и натури. У том правцу упућен је апел свима среским начелствима и општинама.

Од 25 о. м. до 5 децембра одређени повереници прикупљаће прилоге, па се апелује на све Србе да ову акцију издашно помогну. Сва прикупљена средства у појединим општинама биће подељена сиромашним заробљеничким породицама дотичне општине.

ОБВЕЗНИЦИ НАЦИОНАЛНЕ СЛУЖБЕ ЗА НАШЕ ЗАРОБЉЕНИКЕ

Међу обвезницима Националне службе запосленим на терену у Београду поведена је родољубива и хумана акција у корист наших заробљеника, која је дала до сада одличне резултате. Од прилога обвезника недавно је упућено нашим заробљеницима сто пакета, а ускоро ће бити упућена још једна пошиљка од сто пакета. Обвезници су до сада помогли укупно 1.500 заробљеника. Поред тога прикупили су између себе суму од 13.700 динара и доставили је Српском црвеном крсту с тим да се употреби за помоћ сиромашним заробљеницима који немају никога свога у Отаџбини.

ОМЛАДИНЦИ КОД ПРЕТСЕДНИКА ВЛАДЕ ГЕНЕРАЛА НЕДИЋА

Генерал Недић обавештава се код омладине о њиховом боравку у Немачкој

Српски духовни план

Никада српском народу није био потребнији један општи духовни план живота, никада код нас није обухваћен цео живот Срба једним стваралачким програмом рада, чије би извођење требало постепено да доведе до осетног побољшања не само услова живота, него, што је још много значајније, до стварања правог Српског духовног лика. Идеја Министарства просвете да великим цивилним планом припреми основе за подизање нивоа нашег човека за његово духовно оздрављење, за налажење праве линије живота и одређивање правог смисла његовог битисања, наишло је у свим круговима нашег друштва на највеће интересовање.

Овим свеобухватним планом није се само ближе одредио правац развоја наше просвете, иако би и то дело било од изузетног значаја, већ је њим постављен темељ за општу активност нашег народа у свим областима јавног рада. Просветно подизање омладине добило је нов замах. Код овога је обраћена највећа пажња духовном освежењу, моралном јачању и националном оживљавању. Школе су добиле нов потстрек, у њима се хоће да створи духовно јак омладинац, пре свега, а затим да му се пружи научна спрема и зрелост. Али то је само један део замисли.

Први пут се данас увиђа и остварује велика мисао везивања у један сноп свих сектора народног живота, са привредом и индустријом и једном речи, целокупном грађанском делатношћу. У томе је суштина великог плана, и у крајњој линији значај овог до сада никад неучињеног напора. Никад се није могло због малих партиских кључева и због рачуница појединих група, да баци општи поглед на заједничку активност, на све потребе, свих редова и свих сталежа, често због идеолошке и политичке искључивости, а несумњиво и због сталних промена на водећим положајима од којих је зависила иницијатива и извођење једног овако обимног и тешког посла, који код првог погледа изгледа уопште несавладљив.

Претседник владе Милан Ђ. Недић још у првој својој изјави за јавност изразио је своје дубоко уверење да се само удруженим снагама могу постићи крајњи резултати, да се морају повезати све народне енергије, да се морају укључити сви прави народни претставници, да би се најзад дошло до новог и бољег лика српског човека у коме ће се изразити непролазне вредности наших традиција и оног што је најбоље у њима. У писму упућеном Великом просветном савету, који је ових дана одржао своје седнице, претседник Недић изразио је после две године неуморног рада исту мисао, наглашујући значај просвете са општег народног гледишта, истичући улогу учитеља, али и свих других чиниоца у стварању општих народних вредности јединственог духовног стремљења и једног обличја које наш народ, веран идеалима прошлости, очекује већ деценијама.

Образовање предуслова за велики национални преображај *влада претседника Недића, поред свих својих тешких и необично деликатних задатака, посветила је пуну пажњу при изради плана уређења живота на потпуно новим основицама. Овај препород замишљен је на довољно широкој основи да обухвати све области, а у припреми овог плана позвани су претставници свих сталежа, свих корпорација и свих установа. И ти претставници, добро упознати са својим посебним потребама, а имајући стално пред очима и добро целине, без чега се не може да замисли успех трајнијег замаха, први пут су дошли, може се слободно рећи, до гласа у једном овако значајном послу.*

На заједничкој седници Врховног просветног савета цивилни план обнове земље наишао је код свих присутних, претставника свих друштвених редова, на изванредно интересовање и по упознавању његовом на пуно одобравање. Писмо претседника владе у коме се истиче значај предузетог посла и означују главне линије изнетог плана, оставило је на присутне најдубљи утисак. У дискусије по предложеном плану дошла је до израза мисао претставника појединих сталежа да је он по свом значају превазишао све што се могло да очекује у данашњем тешком времену, и да никад раније није замишљен и у појединостима израђен један овако потпун и овако савесно обрађен план.

После подробне дискусије добио се још одређенији утисак о значају започетог посла и о задацима који се пред нама налазе. Дошло се до заједничког и општег уверења да нас ништа више не треба да поколеба у вршењу једног великог задатка, а да нас започети рад треба да ојачри за даље напоре. Увидело се јасно да има послова ради општег добра, који са разним политичким идеологијама немају никакве везе. И баш стога што се они не косе ни са каквим личним уверењима може се очекивати да ће се на њему окупити све народне снаге.

За владу генерала Недића изражено признање од свих сталежа приликом дискусије у великом просветном савету претставља само један доказ више да се налази на правом путу. На њему не треба ништа да је задржи. Њена брига уродила је већ плодом, а нови резултати потврдиће да досадашњи напори нису били узалудни.

Велики цивилни план показао је неисцрпну виталну снагу нашег народа, чији путеви треба сваким даном да буду све јаснији. Духовни план само је боље осветлио неизмерне могућности које се у нама крију.

Др Н.

НАГРАЂЕНИ МАТУРСКИ ЗАДАЦИ

Армијски ђенерал г. Милан Ђ. Недић, претседник Српске владе и г. Велибор Јонић, министар просвете и вера наградили су десет кандидата који су најбоље израдили задатке на овогодишњем Вишем течајном и учитељском дипломском испиту са темом: „У раду и стваралаштву лежи смисао живота".

Награда свакоме износи 5000 динара, а награђени су следећи матуранти:

1) *Миленко Мисаиловић*, свршени матурант Учитељске школе у Ужицу;

2) *Милица Петровић*, свршени матурант Женске гимназије у Нишу;

3) *Бранко Златовић*, свршени матурант Треће мушке гимназије у Београду;

4) *Мирјана Тагић*, свршени матурант Друге женске гимназије у Београду;

5) *Надежда Ђуровић*, свршени матурант Треће женске гимназије у Београду;

6) *Крунија Гупонић*, свршени матурант Женске гимназије у Шапцу,

7) *Петроније Лазаревић*, свршени матурант Прве мушке гимназије у Нишу,

8) *Срећко Недељковић*, свршени матурант Прве мешовите гимназије у Чачку.

9) *Радомир Матић*, свршени матурант Гимназије у Зајечару и

10) *Ђорђе Кустудић*, свршени матурант Осме мушке гимназије у Београду.

Министарству просвете и вера нису познате тачне адресе награђених матураната, те их овим путем позива да се одмах јаве или доставе своје садашње адресе Одељењу за високо образовање и народну културу Министарства просвете и вера, Теразије 26, Београд, како би им се предале награде које су им додељене.

(Из кабинета министра просвете и вера).

УПРКОС СВЕГА СРЕЂЕНЕ ФИНАНСИЈЕ

И најогорченији противници владе генерала Недића, као и они који стоје по страни и чекају, не могу а да не одају пуно признање напорима које влада чини у циљу сређивања политичких и привредних прилика у нашој земљи. И не само да морају одати признање напорима, који су учињени и који се и даље чине, већ морају истовремено да признају да ти напори доносе плодове, како на политичком, тако и на привредном пољу; плодове, које уживају сви у овој земљи: прегаоци, противници и чекалице.

Надајмо се да ће у најскорије време и последњи прави Срби у овој земљи, који још увек стоје по страни, увидети — ако српски мисле и осећају — да им је место у фронту владе генерала Недића, која ће тада у удруженим и сложним српским снагама наћи неисцрпни ослонац за даље изграђивање своје политике на путу опште политичке, националне, културне, социјалне и привредне обнове Србије.

У низу успеха које је влада генерала Недића забележила у току свог управљања овом земљом, нарочиту пажњу заслужује објављивање Уредбе о одобрењу држ. завршног рачуна за 1942 годину. Иако израда овог Државног завршног рачуна заслужује сваку похвалу с обзиром на данашње прилике, у којима је државно чиновништво оптерећено до крајње границе своје физичке способности, још веће признање треба одати чињеници да је у току буџетске 1942 године постигнут вишак у износу од 48,4 милиона динара.

Сваки од нас зна шта у данашње време значи равнотежа личног буџета, односно колико је тешко својим приходима покрити све трошкове живота и одговорити свим својим обавезама. Па колике су тек тешкоће које Србија, с обзиром да се налази у нарочитој ситуацији, има да савлада да би омогућила несметано финансирање државних потреба, односно одговорила свим својим дужностима и обавеззма према себи и другима. Многима то неће бити јасно, али већина ће ипак имати извесну слику о напорима које влада генерала Недића мора да уложи да би остварила буџетску равнотежу. Међутим, влада није остварила само буџетску равнотежу, него је получила још и вишак прихода.

Ова чињеница заслужује пуно признање целога народа. Јер, једна влада која погрешно води земљу још никада није имала могућности да изађе пред народ са сређеним финансијама, већ напротив увек је гомилала државни дуг за дугом.

Влада генерала Недића труди се свим силама да ову земљу изведе са беспућа којим су је други повели. Она је у том свом настојању забележила завидне успехе и самим тим навукла на себе мржњу својих противника. Мржња тих појединаца није ништа друго до један вид признања владиних успеха.

Већина српског народа стоји уз генерала Недића и радује се сваком успеху који долази као резултат његовог рада и напора. Са том већином генерал Недић води Србију путем старих и освештаних традиција ка новој и бољој будућности. На том путу се ниже успех за успехом и даје нам право, да са пуно поверења гледамо на задатке који још има да се реше, и, да верујемо да на крају тог пута стоји обнова Србије као његово животно дело за будуће генерације.

Лфт

Омладинци по повратку из Немачке играју коло на Београдској железничкој станици

Први сеоски омладински универзитет

У селу Бивољу, код Крушевца, свечано је отворен Омладински универзитет, прва установа ове врсте у српским селима. У програму рада овог сеоског универзитета предвиђено је национално васпитање, културно-просветно образовање сеоске омладине у духу српске задружне идеологије, неговање народне уметности, развијање верских осећања у духу светосавског православља и упознавање са историским тековинама српске прошлости и српских традиција.

Исправка

У прошлом броју нашег листа, у чланку КА ЛЕПШОЈ БУДУЋНОСТИ, објављеном на првој страни, поткрала се је омашком једна грешка. Уместо реченице: „И неверна томе мораће се једног дана уверити да је то била једино исправна политика"..., треба да стоји: „И неверне Томе мораће се једног дана уверити да је то била једино исправна политика"...

УРЕДНИШТВО.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

Извори наше снаге

Често пута су се непријатељи наши запитали одакле добровољцима толико снаге да упорно, већ више од две године, стоје на линији коју је обележио генерал Недић. Па не само непријатељи, него чак и они „млаки" — неопредељени, који сматрају да је најпаметније остати у ставу скрштених руку, и гледати своје личне бриге, да се не би коме замерио.

Таква питања постављају се најчешће у оним данима када се линије фронтова почну да померају и када кафанским стратезима изгледа да је коначно дошао час да се овог пута, али сад стопроцентном сигурношћу, постави коначни рок: „Кроз петнаест дана".

И не схватају такви људи упорност и непоколебивост добровољаца који, ето, по њиховом, неће да виде догађаје, него и даље, тврдоглаво, настављају својим путем. Зато се и љуте на добровољце, зато их и грде, а по неки пут и жале.

А не би требало ни да се чуде, ни да се љуте, а још мање да нас жале.

Јер, ако они сами нису у стању да правилно оцењују ствари и догађаје, најмање имају права да зато окривљују добровољце.

Још ће се дуго они и чудити и љутити и повијати при сваком повијању фронта као што се барска трска повија при најмањем даху ветра и чуди се, сирота, зашто се не љуљају стене и брегови.

И биће тако све док коначно не увиде да догађаји, ма какви они били, никада не долазе сами од себе, нити је извор и сврха у њима самима, него да су само спољна манифестација дубоких узрока и далеких циљева.

Ето, то они не знају и не виде, а добровољци и знају и виде. И једно сигурно мерило, којим све ствари и догађаје мере, увек је код добровољаца: ТЕЖЊА ДА СЕ ИСТИНА САГЛЕДА.

А када се сагледа истина — за нас претешка и преозбиљна, али не и безнадна, онда се из ње рађа и висока свест о судбинској одговорности за животни опстанак, узраст и срећу српског народа, коме се, после толиких тешких искушења, пружа још једна јединa могућност да, у тешким данима који наилазе, чврсто стане на своје ноге и одоли новим искушењима.

Добровољци су свесни да је ово последња битка коју српски народ још може да добије, и ДА ОД ЊЕНОГ ИСХОДА ЗАВИСИ, НЕ ПОБЕДА ОВЕ ИЛИ ОНЕ ПАРТИЈЕ, ИЛИ ГРУПЕ, НЕГО ЖИВОТ ЦЕЛОГА СРПСКОГА НАРОДА. његово „бити или не бити". А ту дилему добровољци не посматрају хладним духом, јер за њих дилеме не сме бити. Они је пресецају, јер су они за оно „бити" и зато су спремни да жртвују све па и живот да би спречили сваку могућност остварења „не бити".

Они тако чине јер је извор њихове снаге непресушан: безгранична је љубав њихова према српском народу. Воле они свој народ и данас, када је још увек много греха у њему, воле га ради оних што су били пре и ради оних који треба да буду после њих. Свесни су они да је тај исти народ грешио и лутао двадесет година, али зато добровољци носе у себи веру у велико и свето Сутра, које ће доћи, изборено напорима и жртвама препорођеног српског народа, ДА БИ КОНАЧНО ДОШАО НА ОНО МЕСТО КОЈЕ ПО ВРЕДНОСТИ СВОЈОЈ ЗАСЛУЖУЈЕ.

Ето, то су основни елементи снаге добровољачке: тежња за истином, љубав према народу свом, висока свест о одговорности у најсудбоноснијем часу српског народа, и вера у боље и светлије дане са више хришћанске правде, човечности и чистоте.

И зато могу догађаји да се одигравају како хоће, добровољци се неће ни поколебати, ни збунити, а најмање устукнути. Ломиће се о њих и лаки ветрови и тешке буре, а повити их неће. Са Божјом помоћу издржаће до победе.

Инж. Драгутин Јакшић

ДОБРОВОЉАЧКА АКАДЕМИЈА У ШАПЦУ

Шабац, 17 новембра

После успелог збора у Прњавору, крајем овог месеца, Трећи добровољачки батаљон одржао је у Шапцу, веома успелу националну академију. Академија је одржана у сали „Занатског дома", а присуствовали су јој: окружни начелник Округа шабачког Светислав Стефановић, окружни командант Српске државне страже пуковник Мандровић, као и велики број грађана и омладине.

Академију је отворио командант Трећег батаљона, капетан Бранислав Здравковић, поздрављајући присутне кратким говором у коме је нагласио родољубиви рад добровољаца и њихова настојања ка ширењу спасоносне истине, коју проповеда влада Народног спаса. Затим је изведен програм, на коме је, врло речито и ватрено, наглашавајући својим речима измисао и циљ добровољачке борбе, увод у сваку тачку давао добровољац Славко Контић.

Као прва тачка програма, било је предавање добровољца Радована Миљковића, професора богословије, о теми: „Српски пут". На врло убедљив и јасан начин, предавач је изнео све странпутице из које су туђинци позивали и наводили Србе, само да би их бездушно искористили за своје себичне интересе, ма колико то пдаљао српски народ у најбољим животима својим, док ти исти људи чувају крв свога народа.

Предавач је у свом говору навео карактеристичан случај двојице Енглеза, једног официра и једног подофицира, које су пре кратког времена ухватили у шуми органи Српске државне страже. Ови Енглези скренули су пажњу органима СДС да пазе шта раде са њима, јер „Черчил зна да смо ми овде". „Черчил зна, наставио је предавач — за двојицу Енглеза које је послао да нахушкају Србе на буку и води рачуна о њима, али не зна и неће да зна за преко милион његовом кривицом погинулих Срба у разним српским крајевима. Колико своју крв чува, толико је спреман да туђу пролива. Пут „шумских странпутица" има исте резултате ма под којом фирмом ове стајале и ма чију команду туђинску извршивале."

Предавач Миљковић завршио је своје предавање речима: „Који је прави српски пут? То је пут којим води свој народ генерал Недић. Прво се по плодовима својим познају а затим по плодовима и разликују шумске странпутице од правог српског пута. Плодови шумских странпутица су: буна, пљачка, бол, беда, згариште, пустош, смрт. Плодови српског пута су: мир, ред, рад, градитељство, живот, — а тим нас путем баш и води генерал Недић. Тај је пут утрт у историји нашој, то је прави светосавски пут српског народа..."

Академија је завршена песмом: „Ој Србијо!".

Искрене речи добровољаца, пуне младићког одушевљења и идеализма, топло су примљене од присутних.

Никола Буљ,
добровољац

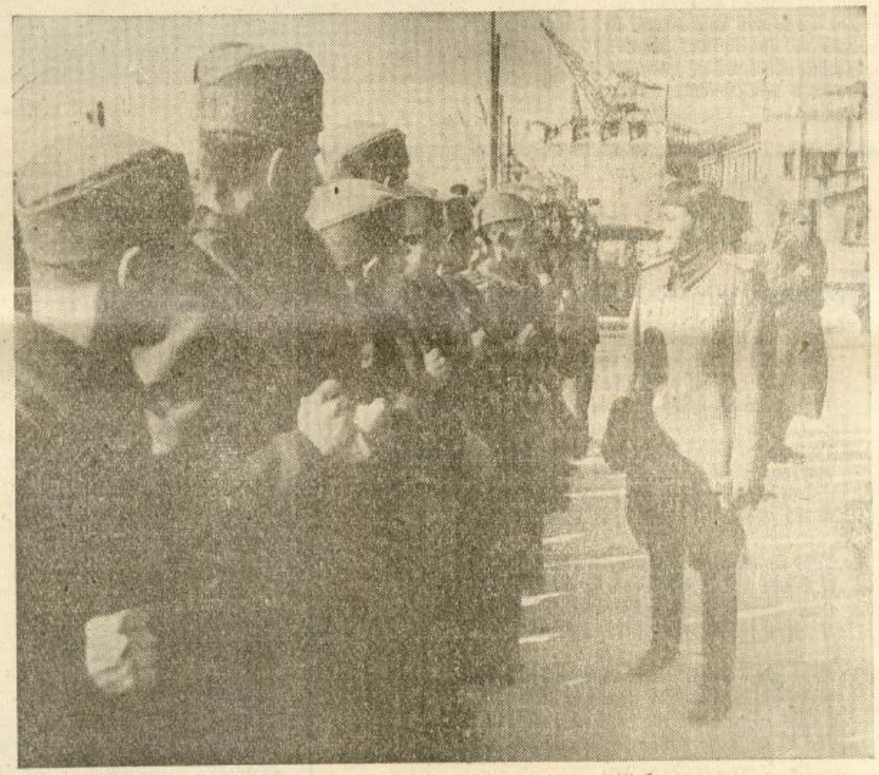

Трећи добровољачки батаљон пред полазак у Шабац

(Фото: Арх. васп. отсек С Д К.)

ИЗ ЈЕДНЕ ПОРУКЕ ДОБРОВОЉЦИМА...

У чланку „Сталинова црква", штампаном у прошлом броју „Српског народа", др М. Спалајковић упутио је добровољцима следеће речи:

...»Нова српска омладина је запојена трајним вредностима српског националног духа, српске прошлости и српске патријархалне задружности. Она нема ничег заједничког са дегенерисаном комунистичком омладином која упире очи у Москву, као ни са београдским англофилским снобовима код којих је, из дефетистичке понизности према Лондону утрнуо сваки осећај младићког поноса и националног достојанства. Данашњи узор праве српске омладине, то су млади српски добровољци који својим животима бране колевку својих отаца и крче пут Новој Србији. Они су народни хероји. Они су и најмлађи апостоли Светосавског православља које нам је предало ону једину истиниту моралну филозофију — оно највише вечно сазнање које нам је Христос својим божанским учењем открио...

О, ви, српски добровољци. Ви сте младићи добре воље, ви смирено славите Бога на висини и предано ширите мир и љубав међу браћом на земљи. Ви безгранично волите свој народ, не мрзећи друге народе, и зато ћете Божјом помоћу увек побеђивати свако зло.

У знак дивљења и захвалности, ја вам упућујем ове редове, јер на правом месту желим вас да сачувам од сваке спољне обмане којом аморални, анационални и атеистички бољшевизам хоће да отрује Православље«.

ДОБРОВОЉЦИ У МАЧВИ И ПОЦЕРИНИ

Шабац, 17 новембра

Почетком овога месеца, добровољци Трећег батаљона одржали су низ зборова у Поцерини. Као последњи био је збор у Варни, коме је присуствовао велики број сељака и на коме су говорили добровољци Славко Контић и Никола Буљ.

Добровољац Контић је говорио о раду шумских и последицама њиховог рада, нагласивши да је Поцерина већ једном скупо платила њихов рад и осетила шта значе санкције. Српски сељак мора да увиди да му је преко потребан ред и мир, да би могао да обрађује своја поља, да прехрани себе и своје и оне који се не баве пољопривредом и којима баш она мора да помогне у данашњем претешком времену. Доста је српске крви проливано за туђе рачуне и интересе, сувише је пало српских глава да бисмо још могли и смели да правимо експерименте, који би могли да нас доведу до истребљења.

Енглези нас зову на буну, да гинемо, али своју крв и своје животе брижљиво чувају. Енглези су огроман, велики народ који ратује преко четири године, а ми мали народ који је ратовао свега неколико дана па смо имали петнаестоструко више жртава од њих. У средњем веку, енглески народ није био ни за длаку већи од српског, а данас је он један од највећих, а ми један од најмањих. Али док су они чували своје животе, ми смо гинули. Не смемо и даље гинути, јер ће нас нестати. Добровољци раде баш на спасавању Срба.

Добровољац Буљ је говорио о једновлашћу које мора постојати и у кући и у држави и у

НАЦИОНАЛИЗАМ И СОЦИЈАЛИЗАМ

Из области добровољачких схватања

Под национализмом се у Југославији обичавао подразумевати појам који означава једно лажно схватање о уређењу друштва. Под социјализмом пак се подразумевао појам о напредном уређењу друштва. И ако се за неког рекло да је националиста, онда се он сматрао за назадњака. Ако је пак неко носио титулу социјалиста ,онда је он био напредан човек. А пошто је идеја напредног човека била ушла у моду, то је и социјализам био постао ствар моде, само се његов курс није лако мењао као других модних артикала.

Бити социјалиста је за неке било чак и дужност. Јер, они су под тим појмом подразумевали човека који увиђа сву економску разлику у односима друштвеним, који увиђа беду многих, који жели да материјална добра буду правилније распоређена итд. За њих је националиста био човек који све то не увиђа или неће да увиди, човек који је зажмурио за стварност и који се предао некаквим идеалистичким схватањима друштва без способности да увиди реалност. И тако су углавном обични мањи људи који су себе сматрали социјалистима гледали на националисте и просто су се дичили тиме што они увиђају неправду и против ње су дигли свој глас, као да су они из другог табора толико слепи да све то не виде.

Јасно је да у горњем не лежи разлика између социјализма и национализма. (Кад говоримо о национализму не мислимо толико на општи појам национализма колико на српско схватање национализма). Она је много дубља. А могла би се исказати овако: социјализам на прво место ставља економију; отуда они и своју политику изграђују на бази економије. Оно што је важно то су економска добра и главни је проблем њихова правилна подела. И о том имају своја политичка схватања. Међутим, за национализам је дух над политиком (која се на њему базира), а политика је над економијом.

Постоји осим економског живота народа и његов 'духовни живот. И то је он примарнији. Он је стварни живот, односно дух испуњава живот правилном, вредном садржином.

Национализам садржи духовне вредности.

Он пре свега истиче нацију као вредност, као органску заједницу која је чланица велике заједнице народа. Нација није фикција. Она је скуп људи повезаних истим духом, истом крвљу и истом судбином. Она је засебна органска индивидуа. Сваки њен члан је на првом месту члан једне органске целине — нације, па тек после члан човечанске заједнице.

Он такође издиже дух историје. По њему један народ, заборавивши на своју историју, одрекао се своје традиције, престаје бити народ. Традиција је моћна снага која један народ одржава као индивидуалитет. Она дух народа преноси с колена на колено.

Национализам под собом условљава милитаризам. Он је неопходна потреба ради очувања и вредности :језика, вере и обичаја, своје народне културе, а тек одбране првенствено духовних онда материјалних добара.

Свих тих напред наведених духовних вредности социјализам се одрекао из поменутих разлога (погрешно постављеног почетног схватања о примарности економије).

Напред смо рекли да је немогуће да тако очигледну истину, као што је истина о неједнакости поделе добара међу појединцима, не запажају и националисти. Према томе и национализам даје своје решење на ово питање и ствар је начина на које се то решење спроводи, па да се да виднији резултат у исправљању поменуте неправде, него што га социјализам даје. Социјализам препоручује *борбу класа*, отимицу кроз рушење и анархију, крв и револуцију ради крајњег доброг циља. Национализам у томе види зло. Зашто убити човека да би његова смрт убрзала решење, када се он може убедити да постоји начин за мирно еволутивно решење кроз *сарадњу* класа.

Национализам неће грађански рат, јер он хоће да реши социално питање. Он чак и императивно то захтева. У задње време нови национализам, неонационализам, показује видну тенденцију да буде социалан, (али при том он не сме изгубити своје примарне особености). Његов метод решења је сарадња класа и уклањање социалних разлика, тако да не може доћи до диктатуре једне класе над другима. Зашто диктатура радничке класе не би била противсоцијални принцип? Она би то заиста била, те према томе уопште не би значило решење, само би се од једног неправилног система скочило на други, још неправеднији и свирепији.

Према томе споразум и укључење свих класа у равномерну поделу добара је једино решење које ће омогућити сарадња класа диктована неонационализмом.

Будући свет мора бити свет етичког и културног неонационализма заснованог на љубави и зрелој социалној свести.

Гојко Табаковић

Ко може, управљајући државом, да заборави на своје интересе?

Јунаци и мученици.

Јунаци су положили испит на бојним пољима. Нису се плашили за свој живот. Заборавили су своје интересе.. Радили су тако, као да их ништа не боли, као да им није ништа све жртвовати ради других, ради дужности, ради љубави.

Мученици полажу још тежи испит сваки дан. Имају пред собом могућности да иду лакшим, угоднијим, ширим путем и на коме су сва могућа добра, али они заборављају сваки дан своје интересе и муче се ради општих људских или посебних народних идеала...

Заставник II добровољачког батаљона

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

Вама мученици

Палим друговима у Жупањцу

Зашто се ово данас наједном расплака небо
Над овим лепим крајем увек питомим и плодним?
Зашто се облаци свише када је досад сунце
Тако дивотно сјало над овим пољима родним?

То ваљда Господ плаче над новим жртвама вашим
Другови моји мили, хероји младости нове!
Јер сте заиста били к'о диви орловског лета,
Света је идеја правде красила ваше снове.

Увек се песма чула с дечјих усана ваших,
И с њом сте и сад смело животе своје дали.
Пред вама беше само идеја слоге и мира
И други спасоносни народни идеали.

Нема вас с нама више... Али ће ваша дела
Светао спомен бити у борби за избављење
Нашег народа тужног који ће захвалан бити
Јер су му ваше жртве донеле искупљење...

Што тако звона брује некаквим преболним шумом
Са светог Божјег Храма покисле вароши ове?
Зашто већ пада лишће кад јесен стигла није?
Кога то фијук ветра на тужну прославу зове?

То звона јече болом, јер ваши ковчези леже
Пред отвореном грудом за коју радо сте пали.
Док многе очи плачу ваши ће гробови бити
Светао путоказ оног зашто сте живот дали.

1-X-43, Лазаревац

Г. Т.

...Ми нисмо имали само љубави за свој народ. Ми смо му се и дивили истински. Као кад човек застане пред изванредном величином или лепотом.

Јер љубав према свом народу је редовни становник душе нормалног човека. То је проширење оне богомдане чуварке сваког бића, љубави према самом себи. Али човек може волети, а да се не диви.

Ми смо, међутим, волели свој народ и дивили смо му се. Дивили смо се његовој видовитости.

Јер нема народа који је тако видовито кроз метеж своје историске прошлости сагледао главну нит и главни смисао њен, као што је наш.

Нема народа који је у догађајима што су се пред њим нашли, умео да нађе своју стазу да пође јуначки њоме, да је изгради у пут царски, као што је наш.

И нико није умео, као народ тај, да језиком, реским и звонким, што уме да затутњи као бура и зачас опет умили се као једва чујни дах тихог пролећњег дана, искаже потом тај свој пређени пут, — и да ко у огледалу неком покаже како су га и Небо и Земља учили да се на том путу одржи...

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

Добровољци у Мачви и Поцерини

(Наставак са 7-ме стране)

васиони, док се у противном иде у хаос и пропаст. И код нас мора постојати једновлашће, јер ми хоћемо и морамо да живимо и напредујемо. Многи сматрају да ми можемо водити више политика, а то се и дешавало, али од свих могућих политика исправна је само једна. Ми не смемо да водимо политику ни Лондона ни Москве, већ само и једино политику српских интереса. Ту политику води генерал Милан Недић, а десна рука у спровођењу те политике су му српски добровољци.

Сељаци су поздравили речи добровољаца и позвали их да их заштите од насиља шумских несрећника.

П. Марковић,
добровољац

ПРЕТСТАВНИЦИ СТАЛЕЖА И УСТАНОВА УЧЕСТВУЈУ У ИЗГРАЂИВАЊУ ПРОСВЕТНОГ ПЛАНА

После свечане седнице настављено је рад Велико веће Главног просветног савета. Министар просвете и вера отворио је дискусију по рефератима поднетим претходног дана. Сви говорници поздравили су замисао о стварању дугорочног просветног плана и одали признање Министарству просвете и вера на великом труду око изградње пројекта овога плана.

Говорници су се низали следећим редом и у својим говорима углавном рекли следеће.

Први је узео реч *Миливоје Костић*, извозник. Он је у своме говору поздравио замисао да и они, привредници, могу рећи своју реч када је у питању будуће васпитање и образовање наше омладине. Њему се чини да наша омладина одвећ много година проведе у школама, што представља губитак за наш национални доходак. Треба омладинце што пре оспособити за продуктиван рад и стваралаштво.

Инж. *Душан Глишић* говорио је о предвиђеним техничким и занатским школама и истакао велику потребу у нижим техничким стручњацима. Он је за то да деоба на хуманитарни и реални отсек у гимназијама почиње од 5 разреда гимназије, наместо од 7, како је у пројекту предвиђено.

Инж. агр. *Драгиша Арсић* износи да смо ми пренасељени и да код нас 61,4% сељака има испод 5 х. земље. Отуда толики одлив омладине са села. Сељак шаље синове у гимназију да не би морао да и даље цепка свој посед.

Воја Младеновић сматра да ће се сувише велики прилив ђака у гимназије спречити најбоље на тај начин, ако се измени одредба Чиновничког закона по којој 2, 4, 6 и 8 разреди гимназије претстављају квалификацију за државног службеника или чиновника. Многи одлазе у гимназију не да је заврше, већ да стекну ову квалификацију за ступање у државну службу. Кад се ова мера буде предузела, онда ће наш народни подмладак одлазити у тако потребне стручне школе.

Инж. агр. *Драгољуб Миловановић*, претставник Мин. пољопривреде и исхране поздравља државни просветни план, али сматра да пољопривредне школе у погледу пољопривредног образовања треба да су под Министарством пољопривреде и исхране. И он је за то да несвршени гимназисти не одлазе у државну службу.

Ђура Терзин, претставник Србозара залаже се да се наш занатски подмладак не школује у вечерњим већ дневним часовима. Противан је такође празничним школама, јер недељом и празником омладина треба да је у цркви. Он је за то да се ниво свештеничког образовања повећа. Поздравља замисао о стварању саветовалишта за родитеље, која ће родитељима, на основу пажљивог посматрања деце од стране наставника, давати мишљење на који позив треба да упуте своје дете, с обзиром на његове урођене способности. Зато треба помоћи и Психотехнички завод при Београдској општини.

Сарадња државе и приватне иницијативе

Инж. *Јован Петровић* претставник Индустриске коморе поздравља идеју о Државном просветном плану. То је једна капитална новина, која обећава срећнију будућност нашег народа. Поздравља такође овакав састав Главног просветног савета, по коме држава и приватна иницијатива сарађују на једном важном народном послу.

Он је за то да се за гимназије заведе нумерус клаузус. Свршена гимназија не може бити квалификација за ступање у државну службу. Он је за то да се нарочито број средњих техничких школа повећа. Вишак са села треба да одлази у стручне школе, а преко ових у занате и индустрију. Код нас је и у погледу подизања индустрије владао хаос. У Србији нисмо имали ни најмању фабрику уља. У свим школама нарочита пажња мора се обратити васпитању. Филм и радио могу бити веома корисна наставна средства, али ако и они буду дириговани и под контролом.

Јован Сарачевић, претставник Министарства правде одаје признање учињеном напору Министарства просвете и вера али указује на опасности ако би се просвета поставила на чисто техничку базу. У нашој просвети мора бити духовног плана и духовне основе. Ми смо пропали зато што у нашем народу није било духовне оријентације.

Др *Стеван Иванић*, претставник Главног савеза српских земљопоседничких задруга одаје признање напорима Министарства просвете и вера. Наша просветна политика мора да створи само заштитни систем нашег народа, јер већ од дужег времена има знакова нашег биолошког опадања. Наша српска школа треба да ради на стварању нашег српског човека. Просветни план успеће тек онда ако наставници буду били на достојној висини. Међу њима мора да влада јединство мисли и циља. Нарочиту пажњу треба обратити задругарству, преко кога треба да се спроводи народно просвећивање. Захтева да се у школске програме врати изучавање старословенског језика.

ШКОЛА СЕ МОРА ПРИБЛИЖИТИ СЕЛУ

Др *Јустин Поповић*, претставник Св. Синода, у своме дужем говору, који је оставио дубок утисак на све присутне, истакао је прави смисао речи просвета. Она треба да просветли сваког нашег човека указујући му на идеал коме треба да тежи. Он тај идеал види у нашем светосавском хришћанству. Школа треба да ствара бољега човека, па тек онда интелектуално и стручно образованог. Сваком нашем детету треба да буде идеал Растко, а одрасле Св. Сава.

Проф. *Светозар Ранчић*, указује на штетне последице које су настале услед тога што је у нашој просветној политици владала анархија. Поздравља идеју планског дириговања у просвети. Наша народна школа, својим програмом и својим наставницима, стварана је према потребама града, и отуда је нашем сељачком свету остала страна. Учитељ се мора припремити за рад у селу и зато поздравља мисао о отварању пољопривредних учитељских школа.

Милан Стојановић, претседник Занатске коморе сматра да је добро што су све школе сконцентрисане у Министарству просвете и вера. Раније, док су стручне школе биле у стручним министарствима, узалуд су се обрађали тражећи њихову реформу. Одлив деце са села треба да иде у стручне школе. Ми морамо ићи за стварањем аграрне индустрије и јачањем занатства. Марксисти су тврдили да ми немамо услова за развијање занатства, јер је тобож њему учинила крај индустрија. Међутим, у индустриској Немачкој има процентуално двоструко више занатлија него код нас. Ствар са просветним планом је врло добро постављена.

СТВАРАЊЕ КАРАКТЕРНОГ НАРОДНОГ ВОЂСТВА

Инж. *Милосав Васиљевић* говори о томе како да се добије карактерно и одговорно народно вођство. Зато треба нарочиту пажњу обратити на оцену из владања у свим школама. Не сме се дозволити да морални олош одлази у највише школе. Да је о томе раније вођено рачуна ми не бисмо доживели оно што смо доживели.

Др *Цветко Лазаревић*, претставник Министарства финансија слаже се да на духовну и моралну страну у нашим школама треба обратити нарочиту пажњу. Истиче да досада није било школа за финансиску струку. Отуда поздравља установљење Административне академије, као и отварање економско-финансиског одсека на Правном факултету.

Инж. агрономије *Никола Симић* поздравља идеју о просветном плану. План је добро постављен и нарочито истиче, као врло корисну новину, установљење зимских народних пољопривредних школа. За њих се он и раније залагао, али без успеха. Предлаже установљење Завода за школска учила и поучне филмове. Селу треба дати и радиоапарате, преко којих се успешно може вршити народно просвећивање.

Др *Никола Поповић*, ректор Универзитета објашњава девизу коју је министар Јонић истакао у своме говору: „Наша омладина се има васпитавати у духу народних традиција, а образовати у смислу народних и државних потреба". У овоме је садржан читав просветни програм. У томе духу је извршена и реформа нашег Универзитета. Устаје у одбрану науке и износи сав њен значај за напредак. Нетачно је тврђење да се наука и религија искључују. Само лаици и недоучени људи могу то тврдити.

Мило Милуновић, претставник Академије ликовних уметности устаје против погрешног схватања да права долазе испред дужности. Наша школа мора научити омладину, па и читав народ, савесном вршењу својих дужности, према нацији и друштву.

Спасоносна идеја

Велимир Трифуновић, начелник Министарства просвете и вера истиче да школа треба да васпитава а не само да образује. У школи мора владати морална крепост. Школа треба да даје целога човека, не само интелектуалну, већ и моралну личност. И он сматра да ми имамо одвећ гимназија, а премало стручних школа.

Инж. *Ненад Ланцош*, помоћник министра грађевина поздравља просветни план, који предвиђа добар број стручних школа. Што се тиче Министарства грађевина оно ће свесрдно помагати Министарство просвете и вера у спровођењу Државног просветног плана.

Инж. агрономије *Вукашин Тоскић*, проф. Универзитета објашњава зашто наш сељак нерадо даје своју децу у пољопривредне школе. Одвећ су често мењани директори у пољопривредним школама, а често били и нестручни.

Недељко Савић, претседник Савеза трговачких удружења поздравља овакав састав Главног просветног савета, у коме је и привредницима омогућено да рекну своју реч какве су школе потребне нашем народу. Ово је требало давно учинити. Захваљује Министру просвете и вера што је донео ову реформу. Идеја о Државном просветном плану је не само добра, већ и спасоносна. Али је потребно да се наставници материално обезбеде, како би се потпуно посветили своме наставничко-васпитном позиву, од кога добрим делом зависи будућност народа и државе.

Пошто је листа говорника била исцрпена, то је Министар просвете и вера прочитао предложену поделу чланова Главног просветног савета на радне одборе. После овога он се захвалио свима члановима на активном учествовању у дискусији. Заседање је завршено читањем резолуције, која гласи:

РЕЗОЛУЦИЈА

„Саслушавши поднете реферате о раду Просветног одбора на реформи наше просветне политике, као и начела на којима се она спроводи, Велико веће Главног просветног савета доноси следећу

РЕЗОЛУЦИЈУ:

1) У потпуности се усваја начело планске просветне политике, која је једино тако могућна, ако се са једнога места буде управљало целокупним образовањем и васпитањем наше школске омладине.

2) Констатује се да је просветна политика до овога рата повлађивала гимназије, а запостављала отварање стручних школа, тако потребних за здрави привредни развитак наше земље. Услед тога се поздравља мисао о стварању дугорочног Државног просветног плана, по коме ће се типови и број школа утврдити према стварним потребама нашег народног живота, а њихов распоред изврши према демографско-привредној структури појединих крајева.

3) Једино савесно спроведено одабирање омогући ће да се ученици упућују у оне школе, за које имају стварне способности Ово начело селекције мора бити нарочито строго примењивано према оној омладини која одлази на највише школе и универзитет, како би српском народу било омогућено стварање моралне и интелектуалне елите, која једино може обезбедити поуздано и достојно народно и државно вођство.

4) Ово одабирање најбољих и најспособнијих има се вршити из свих друштвених редова. Због тога се поздрављају напори Министарства просвете и вера да у сарадњи са приватном иницијативом омогући школовање сиромашне, а даровите деце са села, тога вечног извора моралног и физичког здравља народа.

5) Васпитање наше целокупне омладине има се вршити у духу здравог српског национализма, заснованог на идеалистичком схватању света и живота, које је код нас свој најмоћнији израз добило у Светосављу. Због тога се поздравља уношење веронауке у програме свих школа, као и обавезно изучавање наше националне прошлости на свим факултетима.

6) Исто тако поздравља се рад на изградњи нашег Општег културног плана, по коме се наш научни рад има да доведе у сагласност са нашом српском стварношћу и изводи планski и без обзира на дневнополитичке и друге утицаје. Наша национална култура има се изградити на темељима здравих традиција и усмерити правцем народних и државних потреба.

ИЗЛОЖБА СРПСКИХ УМЕТНИКА У КОРИСТ ДОБРОТВОРНЕ УСТАНОВЕ СРПСКИХ ПРИВРЕДНИКА

У недељу, 21 о. м. на дан Св. Архангела Михаила, биће отворена у Београдском павиљону, Дечанска 1 изложба петорице српских уметника: Миодрага Петровећа, Драгог Стојановића, Боре Аћељковића, Миомира Денића и Марка Брежанина, вајара у корист Фонда српских привредника за школовање сиромашне обдарене српске сеоске деце.

Ова изложба има свој нарочити карактер. Она није само доказ уметничког стваралаштва наших уметника, већ је уједно и једна идеална добротворна акција. У заједници са српским привредницима одлични српски уметници излажу своје сликарске и вајарске радове за један високо племенити и идеални циљ — за васпитање и школовање наше омладине.

Српски призредници, чија историја говори гласно и јасно о њиховом националном осећању и о њиховој хуманој делатности кроз многе деценије, основали су овај фонд под протекторатом и надзором Министра просвете и вера, без сумње најидеалнији од свих фондова у нашем јавном животу, јер је омладина, и то духовно здрава омладина нашега села, наша будућност, услов нашег будућег духовног напретка.

Овај корак, редак, а можда и једини у историји наших уметничких излагања, има да буде симбол једног идеалног схватања, разумевања и помагања народног духа. Овај гест је доказ будне националне свести српских привредника и правог схватања националног васпитања од стране наших уметника.

Будна национална свест наших привредника манифестовала се у разним својим установама, у којима је увек и свуда имала за циљ да васпита омладину здраву и способну за рад, који је увек био прожет духом искреног национализма. То што се хумана организација српских привредника нарочито ослања на талентовану децу нашега села, већ је само по себи од еминентно националног значаја и може да служи као класичан пример нашим културним и васпитним организацијама.

Ова изложба је показала пут другима који ће их, нема сумње, следити у овој идеалној вези села и града, практичнога рада и лепоте идеализоване добротом, у вези која ће извести нашу нацију кроз рад и лепоту из ове тешке садашњице на дан светлости, истине и правде.

ЈЕДНА РОМАНТИЧАРСКА ЉУБАВ

Дамјан И. Павловић

Цртеж: Н. Бешевић

Када се говори о нашем романтизму у XIX веку, никада не би требало заборавити на личност Дамјана И. Павловића, најбољег романтика и по души, али и по животу. Као син обичног поцилијског стражара, или капларa у стражи (рођ. 1839 у Новом Саду), доживео је ту несрећу да се заљуби у девојку кнежевске крви, па када није могао да реализује своју замисао, извршио је самоубиство (3 марта 1866 у Београду).

Павловић је дете села. Деда Петар и баба Марија живели су на селу и радили земљу. Како су, међутим, имали велику породицу а мали иметак, песников отац, а Петров син, Иван, био је приморан да напусти село, оде у град и онде се запосли. Чим је добио место, Иван се оженио и окућио. У браку је имао четворо деце: три сина — Константина, Стевана и Дамјана, и једну кћер — Јелену. Најмлађи син Дамјан родио се када је Ивану било већ пуних шездесет година.

Још као дечак, Дамјан Павловић је показивао изванредне духовне способности. У школи је увек био први, па било то у Новом Саду где је започео школовање, или у Београду, где је после очеве смрти завршио гимназију.

Из једног документа из 1857 сазнајемо да је ученик VII разреда гимназије, јер тражи од новосадске општине уверење о сиромаштву, како би могао добити стипендију Матице српске, из задужбине Павла Јовановића. У исто време ово је била година када се млади песник почиње јављати својим стиховима у часопису *Седмици*.

Када је по завршетку гимназије добио стипендију, одлази у Беч, после у Праг, и завршава математичке науке 1859. Касније, да би се усавршио, добио је опет стипендију из фонда Луке Миленковића, па када се врати са студија, за њега нарочито отворе у Београду при Министарству грађевина, контрактуалног цртача.

Године 1865 постављен је за инжењера VI класе. Овде треба напоменути, да је ради своје спреме и на самом двору био рађо гледан, па је и давао часове кћери Анке Константиновићке, Катарини.

И у својој струци Павловић је био запажен. Дао је неколико чланака и приказа дела својих колега (пр. на књигу Е. Јосимовића „Рачун с деловима за сваког"), али главније су му популарне ствари: „Физика за мање гимназије" (1868), затим „Практична геометрија" (1867) и занимљива читанка „Земља на којој живимо" (1866). Узгред треба нагласити да би се бар донекле подвукла вредност ових ствари да су сва ова дела била награђена од стране Школске комисије Министарства просвете, а издала их је штампарија Кнежевине Србије. Али, наравно, прави рад који данас даје вредност личности Дамјана Павловића, по све скоро осамдесет година од дана његова самоубиства, јесу његове песме, приповетке, говори, критике и преводи.

•

Када се каже да је овај песник дете села, мисли се то у пуном смислу речи, на његове мисли, снове и спонтане идеје које долазе од самог живота, који је сав упућен селу, народу коме припада и природи. Мада романтик, он има у себи чисто класичне назоре у овим погледима. Добар познавалац Хорација и Овидија, мада практично школован, а не у духу строгог класицизма као баш сам његов брат др Стеван Павловић, адвокат, и сам књижевник, Дамјан Павловић је себе замишљао као националног певача у служби прошлости.

Тиме он прилази романтизму, јер види у своме раду једну мисију вишег карактера. Истина, и он прво пише, као и Бранко Радичевић, песме из саме потребе писања. То су му оне, можда и данас познате мада објављене још 1858 године: „Најдражи цвет", „Жеља", „Успомена", „Увелак", „Певач у гори", „Роса" итд. Нарочито ова последња била је некад омиљена:

„Росице нежна, како у теби,
Сунчан се зрачак дивно прелива,
Кадно те лахор, љубавник мио,
Тихо заљуља, сладко целива!

Срдцу се смили — о ходи мени!
Срдце ми хоће да те усвои,
Ма лахор шане, а ти се стопиш,
Па те разнесе на крили свои!"

Нежно до осетљивости, без трунке обесног у себи, он је певао ради самог певања. Песму није сматрао као израз спонтаног унутрашњег осећања, већ као средство дескрипције могућности и преживљавања, после, када је доживљај прошао. То је у песнику морало остати од читања римских класика, али и новијих из немачке и француске лирике, Гетеа и Молијера, чија је дела и преводио.

Од Гетеа је превео врло срећно „Торквато Тасо" и за то добио награду из фонда Илије Коларца, као и „Ифигенију на Тавриди" ,а од Молијера „Женидбу на силу". Ова два комада остала су му у рукопису.

Тек после ових упознавања са страним класицима, а вероватно и под утицајем домаћих које је морао познавати, он почиње певати и писати са потребом тенденције. Ови су му радови елегични и мисаони, у чему се слажу сви његови биографи (Андра Гавриловић, Милан Јовановић-Морски, Јован Грчић, Велько Петровић и Васа Стајић).

Своје дефинитивне и искристалисане идеје Павловић нам је оставио у једном штампаном говору, који је 1861 године одржао поводом прославе стогодишњице рођења Саве Текелије, великог народног добротвора. Те мисли, о своме односу према народу коме припада, и тога народа према осталим народима, дишу чистом романтиком, која се ближи идолопоклонству.

„Србине, попосити Србине! Ку да те заносе огромне мисли твоје? Којој висини хоће твоје ватрене жеље? Бог те поставио међу народе, постави те, као што горе и планине удари у равнице. Ударају ли у тебе муње и громови, вију ли се около твоје главе најбурнији облаци? Али, продреће једном зрак, продреће живи огањ, који у теби за светињом, за слободом гори, те ће нестанути и муње и грома, нестаће и бурних времена."

О судбини свога народа, даље говори у заносу:

„Бог ти не даде блага, за сада си бар убога сирота. Али те учинити племенитим. Учини те тумачем срца и његових осећања. Учини те жалостивом тицом, која уздише за својом прошлошћу, али те учини пророком лепше и сјајније будућности. Итд."

Даље, песник упућује младе наваштаје на пуну сарадњу, на слогу и рад, јер у томе само лежи будућност једног народа, управо оног народа, који жели да постане великим. За њега постоји само један појам човека, а тај појам јесте — Србин. Србин је раван човеку.

„Хисторици кажу, име Србин значи брагучед и дродник. А ја бих рекао ,име Србин значи племенитост. Племенит је народ који се жртвује да само из таме дође на видело".

•

Сва касније стварања Дамјана Павловића прожета су овим идејама. Његов говор, који је исте године држао у Бечу над гробом народног вођде Зарије Јовановића-Чиче, јунака из 1848 године, само је резиме ових мисли. Исто то је изнето и кроз „Оду Сави Текелији", са којом је добио награду Матице Српске, поред Лазе Костића, кроз све његове песме које ће објавити у *Матици*, *Даници*, *Седмици*, *Летопису Матице Српске*, *Јавору*, *Вили* и др. У полемици са др Јованом Андрејевићем из 1864 године, који је као оценитељ и Књижевном одбору Матици Српској препоручио драму Ђуре Јакшића „Сеоба Србаља", најзад и кроз четири приповетке које су нам остале од њега: „Јелка", „Два побратима", „Из Бачког дневника" и „Бележникова кћи".

У свима овим стварима књижевника Павловића, језик је чист као кристал, а мисао јасна и језгровита. Истина, слике су некада мало претеране, али су ипак основане на стварностима. У описима има нагомилавања речи, суперлатива, перифрастичних композиција, али треба схватити да је и дух онога времена то захтевао. И сам наш највећи реалиста, Јаков Игњатовић, у првим својим делима потпуно је у духу овог покрета.

Павловићеве ствари су у строгој оцени скроз романтичне. Али, када се рашчлани свака његова радња на есенцијелне моменте из којих је састављена, тад се виде многи класични елементи, који су подигли Гетеа, Корнеја, Расина и др., а на којима се васпитавао последњих дана свога живота и млади песник.

Године 1863 у *Даници*, он је изнео ове идеје кроз критику приповетке Косте Руварца „Карловачки ђак". У тој оцени, ове домаће заиста добре, али и сувише романтичне приповетке, на коју се оцену нашао побуђен и сам писац да одговори, Павловић жели да нас доведе до објективног суда. Они моменти који су руководили Павловића у оцени Руварчевог дела, играли су и код њега пресудну улогу у стварању сличних дела. Врло интересантна појава: и сам романтик, Павловић узима за пресуђивање критичку вагу и мери вредност приповетке. Тако је суд и испао делимично негативан. Наравно, Руварац је као чист романтик устао против овог суда и са свога гледишта имао је право.

Али прави романтизам Дамјана И. Павловића није лежао у његовој интелектуалној конструкцији, већ мало дубље у његовом психолошком бићу.

•

Личи на бајку, али, нажалост, није бајка, песников жалостан завршетак. За њега бар љубав није била неозбиљна ствар, јер све оно што је осећао, Павловић је осећао пун спонтанитета. Волео је природу, па је отишао у визуелност; волио је свој народ, да је дошао до идолопоклонства; волио је једном једну жену свом својом душом и морао је, по личном схватању, отићи у смрт.

О овој ирealној љубави зна се, уосталом, врло мало. Судећи по раним песниковим песмама, ова је морала бити новијег порекла, тј. тек из времена када се Павловић вратио са студија из Прага у Београд. Још 1863 године у *Даници* објављује песму „У Прагу", где са ентузијазмом пева о своме повратку у завичај са драганом, да је онде, мада странкињу, обожава несметано у браку:

„Де Врушка света мири,
Босиље, ружа и крин,
Да ми те тамо љуби
Најсрећнији српски син".

Ова студентска љубав је престала чим се вратио у Београд. Пред њиме је стајао тежак и озбиљан рад у младој отаџбини, и овај непоправими романтик, сањар и визионар, посветио се чисто практичном раду.

Још од раније, како се говорило, љубимац кнеза Михаила, који га је, чини се, за време студија, поред стипендије коју је имао и сам материјално помагао, стога чим се вратио са студија, примио га је к себи у двор.

Тамо је и морао упознати младу и лепу кнежеву рођаку Катарину Константиновић, и у њу се смртно заљубио. Када је после приметио кнежеве симпатије према својој ученици, вероватно је, у своме поштењу, нашао излаза из ситуације само у смрти. Схватио је, да кнежева рођака никада не може бити његовом. Покушао је да се удаљи од пред мета своја обожавања, али није успео. У некрологу *Летописа Матице Српске* стоји да се спремао на смрт недељу дана. Међутим, како Андра Гавриловић каже, када се са самим догађајем доведе у везу његова последња песма „Срце, душо..." која је изашла у *Вили*, разумеће се јасно његово психичко стање. Песма је изашла тринаест дана раније, па је, према томе, и сама одлука дошла раније. Последње строфе говоре о овом разочарању у животу:

„— Срце моје, срце моје,
Пуно жеља, празних нада,
Анђелка ми једног храни
Код сви' својих већих јада. —
Луча твоја спали наде,
Јато жеља пело поста,
Ал' анђелак са најдражом
Циглом жељом навек оста.

Ој, анђеле, чедо слатко,
Срце ми је пуно с тобом,
Жеља ми је — гори, гори,
Гори мени и над гробом!"

Када се једни песник нашег романтизма убио, нађена су у стану два писма чисто приватног карактера, писана у пословном тону, а односила су се на заоставштину. Била су упућена професорима Јовану Бошковићу и Емилу Јосимовићу. „Матица" их је прештампала и донела. Главни наследник био је брат му др Стеван Павловић и сестра Јелена, којој је оставио тридесет и два дуката у мираз.

О својој љубави, ни речи. Био је отмен дух!

Секцију леша извршили су бео градски физик др Ђорђе Клинковски уз асистенцију др Бершанда Калмана. Констатовали су да је узрок смрти било самоубиство из револвера, метком у чело. Из њиховог протокола, као и са слике које је донела „Историја књижевности" Јована Грчића, знамо, отприлике, како је песник изгледао:

— Био је виши раста и јачег физичког састава; плав, оштра погледа, са сведеним обрвама, јаког чела, меке браде и бркова, доста сензуалних усана. Мада је био изразита песничка природа, а сматрали су га и за јак таленат, по спољашности није остављао такав утисак. Носио се по моди оног времена: лептир машна, и то врло скромна, капут оперважен светлим гајтанима са металним дугмадима, кариран прслук. Косу је имао доста густу и јаку, уназад зачешљану.

Спровод Дамјана И. Павловића био је врло свечан. Мада самоубица, што је значило по каноничким прописима да га свештенство не сме пратити, имао је врло свечан спровод. Грађанство је дошло у великом броју да се опрости од несрећног песника. Неки су то сматрали као мали револт према двору. Опело је било у Вазнесенској цркви, а сахрана је извршена на старом гробљу код цркве светога Марка. Некрологе су донели сви листови о покојном песнику у жалбеном и заиста болном тону.

•

Ова велика романтична фигура нашег златног века у књижевности оставила је за собом видна трага. Оригинална и снажна, обећавала је врло много својом здравом националном концепцијом и силним одушевљењем. Једини је Дамјан Павловић рекао искрено и поштено, кратко и јасно, у целом оном великом, по нас, XIX веку:

„Још једном волим, разаберимо се, драга браћо, Познајмо се ко смо. И онда ће нам љубав донети златну славу."

Он није био међу њима, коначно, али је томе врло много допринео са својих двадесет и седам година живота.

Друге је осветлио, а себе је положио у таму заборава...

В. М. А.

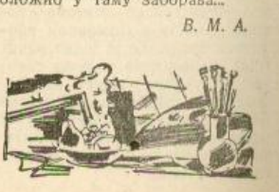

400-годишњица ХОЛБАЈНА-МЛАЂЕГ

Једна од ретких и блиставих појава цветне периоде шеснаестог века је несумњиво Ханс Холбајн млађи. Породица Холбајн припада династији уметника који су већи део читавог једног столећа били признати као неоспорне вође у свом позиву.

Ханс Холбајн старији родио се 1460 године у Аугсбургу, где се бавио израђивањем кожа. Тај занат је тада био исто тако угледан као у ренесансној Италији златарски или у данашње доба фабрикације свиле и памука. Стари је Холбајн био у својој средини необично цењен човек и једна од водећих личности Аугсбурга.

Када је цар приликом свог пута у Италију навратио у његов родни град, Холбајн је био тај који му је пожелео добродошлицу. Његова два сина Ханс и Сигмунд постали су познати сликари, а старији Ханс дао је свету два изврсна уметника: Амброзија и Ханса Холбајна млађег. Током времена слава Холбајна млађег засенила је славу оца и брата и захваљујући њему остало је живо сећање на њих.

Млади Холбајн родио се 1497 године у Аугсбургу. Већ тада су му срећни родитељи одредили уметничку каријеру. Касније млади Холбајн не само да није изневерио њихове наде него их је у правом смислу превазишао. Своје прво стручно знање стиче он од оца.

Касније као и његов савременик Дирер проводи дуже времена на карактеристичним лутањима средњега века.

Грађанин Мајнца Јоханес Гутенберг поклонио је 1454 године штампарију човечанству. Али формуари за опроштај грехова и славна латинска библија били су моментално једина дела на којима је она била запослена. Научне књиге и уџбеници појавили су се много касније. Ако је ко желео да нешто научи морао је путовати и знање добити директно од учитеља.

Знаменити учитељи били су у то време просто опседани амбициозним ђацима. Ако је у неком граду славни сликар малао своде какве дворнице хрлили су ученици са свих страна. Прање киста и мешање боја био је за то време њихов једини посао. Али очи су биле добро отворене. Све што је било важно и поучно записано је и једном када је такав ученик постао свој човек, имао је приручник који му је био најбољи вођа и саветник.

Холбајн млађи стекао је своја знања на путовањима по Француској, Низоземској и северној Италији. Ова лутања обогатила су његов ум и развила његову машту. Утицај талијанског препорода видно је деловао на његов даљи рад. Свет касне готике који је у Кранаху и Грињевалду плануо последњи пут потонуо је у Диреру, прешавши у нешто новo. Холбајн млађи је развио и усавршио то што се са Дирером родило. Саградио је мост којим је уметност старога века кроз средњи крочила у нови век. Његово знање покупљено је од чувених учитеља тога доба Волгемута, Шонгауера и других незнатнијих. Али снажна интуиција рођеног уметника пружила је свету нешто индивидуално и велико.

Томас Морус
рађено 1527
(Фото: „Уфа")

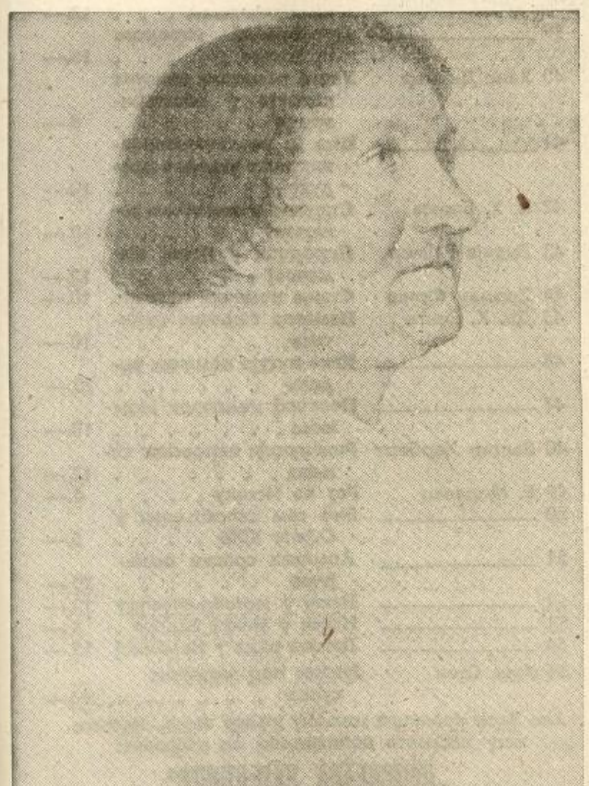

Јакоб Мајер
Претседник општине из Бозела рађено 1525/26
(Фото: „Уфа")

Холбајн је богомдани уметник. Његови цртежи одишу животом као што његови портрети претстављају људе не онаквим какви су већ какви би требали да буду. Али у овоме не треба гледати грешку већ једну дубоку психологију и инстикт уметника. Холбајн је најнепосреднији сликар свога доба и најбољи колорист средњевековне Немачке. За непуних тридесет година вредног рада створио је он своје снажно животно дело. Аугсбург, Базел и Лондон три су велике периоде његова уметничка живота.

У Базелу је Еразмо Ротердамски завршио штампање своје опасне друштвене сатире »У похвалу лудости«. Књига је наишла на незапамћени успех код читалаца и издавач је био принуђен да штампа ново коло. Књигу је требало илустровати. Идеалан уметник за то био је млади Холбајн и њему се поверава овај посао.

Његове илустрације постале су саставни део Еразмове књиге као што су Круиксханкови цртежи постали део Дикенсових романа.

Овај потхват открио је необично развијено опажање Холбајново. Његови цртежи били су изванредно природни и живахни. Услови потребни за доброг портретисту избијају свом снагом и он се одушевљено баца на ову врсту сликања. Портрети у то доба били су у великој моди. Холбајн је и поред своје генијалности необично практичан дух. А то је бар код уметности у средњем веку карактеристична појава. Парола: уметност ради уметности, много се не цени. Јаз између уметника и других људи још не постоји. Уметност је једна хигијена духа, која често са стварним занимањем уметника нема ничег заједничког. Ханс Захс био је познати песник, али недостатак у његовом буџету попуњавао је он зарадом стеченом од израђивању ципела. Себастиан Франк био је истакнути историчар, али је своју породицу издржавао новцем од производње сапуна. Лукас Кранах био је лекар...

Али Холбајн је заиста могао да живи само од уметности и само за уметност. Био је плаћен боље од многих талијанских сликара свог доба. Његови портрети су тражени на све стране. У њима је он оцртао човека као апсолутно биће. Најситније појединости лица или набори хаљине нису били занемарени. Техника одаје стил ренесансе, али лица су још увек помало средњевековна.

Стари аскетски ликови са изудженим лицима и укоченим погледом једва се још осећају. Дах новога доба обасјава благошћу и топлином његове људе са слика. Педесет година касније Рубенс је да краја извео ову промену. У бујном и блиставом изгледу

ХАНС ХОЛБАЈН-МЛАЂИ
Једини аутопрортре Холбајна који се налази у музеју у Фиренци

његових личности огледа се богатство и раскош тадашњег друштвеног живота.

Из тог доба потичу и његови многобројни дуборези и интересантни цртежи на стаклу. Многе куће по Базелу и околним градовима биле су украшене Холбајновим сликама. Антика и старинске приче биле су оживљене његовом кичицом. Необично популарни су његови језиви цртежи »Плесова смрти«. Симболичне и трагикомичне слике на којима је приказана смрт како весело игра са сваком врстом људи. Почев од цара и папе па до сиромашног шегрта и земљорадника.

1520 године страховита депресија обузима Европу. Нагло прилитање силних милиона које је Шпанија ископала у златним рудницима Новога света пореметило је дотле једноставни и срећени привредни живот средњега века. Цене невероватно расту док приходи или опадају или остају исти. Базел је као трговачко средиште први осетио ову депресију. Енглеска је у ово време била мирно прибежиште и Холбајн са својим алаткама прелази канал. На новом земљишту наставља он свој рад са огромним успехом. Зидови Виндзор-Кастле-а украшени су са ништа мање од 87 цртежа који претстављају праву галерију портрета људи и жена који су играли важну улогу у јавном животу за време краљевања Хенрика VIII.

1528 враћа се у свој родни град где остаје свега две године. Непрестано ради на својим сликама и цртежима уносећи бескрајно љубави у своје дело. Језик душе преводи он на језик слика и зато кад гледамо његове слике ми их не видимо само већ их и осећамо. 1530 године налазимо га опет у Енглеској. Под окриљем краља Хенрика он крунише свој животни рад последњом и најлепшом серијом слика. За време ове посете сврши је много више него за време прве. Његова техника је увелико достигла врхунац и он је прешао границе које се један човек могао надати да ће прећи. Енглеска га именује почасним дворским а родни град службеним градским сликаром.

1543 године када је имао свега 46 година узео је и сам учешћа у »Плесу смрти«. Немилосрдна и циничка дама заželела је да одигра своју игру и са овим слављеним уметником. Не марећи за његово дело, отскакутала је весело са њим. Баш као и на цртежима које је он са толико успеха правио.

Холбајново доба често називају и »Дирероврим« иако су његова дела, нарочито портрети у многоме превазишли овог славног савременика. Спомене ли ко дармштадске мадоне, портрете Хенрика VIII и његових жена, зна свако да се ради о Холбајну млађем, о уметнику, који је са подједнако радости и искрености сликао лепе жене Енглеске и Немачке, као и трагичне фигуре из галерије »Плесова смрти«.

Иако је више од пола свог уметничког века провео у иностранству он је остао изразито германски сликар. Као што својим делом припада човечанству, тако је духом и срцем остао веран Немачкој. Сва његова дела одишу чистим духом доба, које је сада мртво и које се можда никада неће вратити, али из кога се развило ово друштвено стање у коме ми живимо данас. Холбајн је усавршио оно што је дечанијама стајало »натакнуто. Дирерова дубина, Грињевалдова страст и сопствена мирноћа пронашла су у Холбајновим делима једну додирну тачку, која их је и уздигла до савршенства.

Н. Мариновић

КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

ИЗ ИСТОРИЈЕ АТЛАНТИКА

Е. Ф. Бориес: Атлантик. Фронт на коме се одлучује судбина Европе. О поморским ратовима у току пет столећа. Издање Просветна заједница а. д. Стр. 59.

Није познато из којих је разлога човек први пут напустио копно и отиснуо се на пучину. Можда је нагнан на тај корак оскудицом у храни, или је може бити бежао од непријатеља који је надирао. Вероватно је да се у њему разбуктала чежња за непознатим и далеким крајевима, за новим световима и хоризонтима, чежња која обузима човека када први пут угледа море, и када га занесе ритмични ход таласа.

Али једно је познато, водени пут је много практичнији, бржи, јефтинији и сигурнији од копненог пута. Развој европских земаља у прошлости је у ствари развој морепловства. Почев од Грка и Римљана људи су флоти обратили највећу пажњу. И човек је пловио, тражио, испитивао нове земље, освајао нове територије, преносио читава блага, и борио се. Временом су стваране велике флоте.

Значај мора почео је да се увиђа. На југу Европе Ђенова је предњачила у флоти. На северу „Немачка Ханза“ претстављала је моћан савез помораца и трговаца, који су се у времену највеће правне несигурности удружили да би својој трговини осигурали право и сигурност. Ђеновски бродови преносили су зачине из Мале Азије који су доношени копненим караванима из Индије. Када се транспорт робе из Индије сувим путем показао немогућим, онда су европски поморци покушавали да нађу други, тј. морски пут за Индију. Тада је Европом завладало начело: пловити је потребно, живети није потребно.

У западним земљама покрећу се замашне акције на стварању флоте. Први темељ морнарици Атлантика ударили су Португалци. Португалски принц Хајнрих сматра се за творца поморства у Атлантику, и само њему има да захвале његови земљаци што им је отаџбина, иако мала и незнатна почела да води једчу од првих улога у животу културних народа. Овај генијални Португалац спремио је читаве експедиције бродова који су имали да оплове око најјужнијег рта Африке. Успевши да пронађу водени пут до Индије, Португалци су видно почели да се формирају као једна од најбогатијих нација.

Али Португалија није могла дуго остати без конкуренције. Суседна Шпанија развила се у велику поморску силу и озбиљно је угрожавала престиж Португалије. На северу је Холандија почела да се истиче вредношћу своје флоте. Холандија се у ствари иставила као борац противу Шпаније и Португалије. Холандија се убрзо развила у поморску силу првога реда. Она осваја најбогатије колоније света. Почетком седамнаестог века Холандија је заузела Малајски архипелаг. Холанђани су први схватили море. Они су знали да није важно само освојити прекоморске земље, већ да ваља осигурати и путеве. Из рата са Шпанијом Холандија је иако поседнута непријатељским трупама изашла као победник, јер је имала слободну флоту, и јер је владала морем.

Ова борба Холанђана и Шпанаца пружила је Енглезима могућност да већим снагама ступе на море. Почетак енглеске борбе био је у знаку гусарства. Два најчувенија енглеска поморца су „привилеговани краљевски пирати“ Џон Ховкинс и Френсис Дрејк. Они су са својим бродовима пљачкали шпанске бродове и лако долазили до најбогатијег плена. Шпанија је примила борбу и 1588 послала је против Енглеза своју „непобедиву армаду“, која се састојала од 100 бродова.

Благодарећи оклевању свога адмирала, и несрећним околностима, бури, невремену, ова дотле најјача флота на свету страдала је потпуно. Пропаст армаде изазвала је у Енглеској велики пораст самопоуздања. Енглеска под владом Јелисавете отпочела је безобзирну борбу о превласт над морима. После нестанка Португалије и Шпаније као поморских сила, остала је једино Холандија. Њу је је требало уклонити са мора.

То Енглеска постиже више дипломатијом него силом. Ту се први пут показао енглески начин ратовања. Енглеска је обезбедила копненог савезника, Француску Луја XIV. Континентални савезник туче противника на копну, а Енглеска жање успехе на мору, без добијених битака. А, ако се противник жилаво брани, онда Енглези помоћу новца организују побуне како би разјединили народно вођство. После уклањања Холандије, требало је уништити француску флоту, која се у међувремену изградила. Енглеска отворено иступа против Француске и узима једну за другом француску колонију у Америци и Азији.

У ратовима против Француске Енглеска је изашла као победник. Она се највише користила падом Наполеона. Енглези су из битака на Атлантику видели већу корист него све копнене земље из борби на континенту. Победа на Атлантику пружила је Енглезима могућност владавине читавим континентима.

Одбрана овог неизмерног богатства уништавањем сваког могућег конкурента у трговини и поморству постала је „вјерују“ енглеске политике од Кромвела наовамо.

Увидевши снажење немачке моћи и пораст немачке морнарице, Енглеска је свим силама радила да Немачку уклони са мора. Ов борба достигла је кулминацију у Светскоме рату. Тада су се појавиле немачке подморнице које су стварале хаос у редовима енглеске флоте. На свим кутовима Атлантика појављивали су се ове подморнице, против којих је флота била немоћна, стално слабећи енглеску превласт на мору. Што подморнице нису у прошломе рату допринеле Немачкој дефинитивну победу, узрок је тај да су оне касно бачене против непријатеља. То је спасло Енглеску. Та победа била је једна од најтежих које је Енглеска у својој борби за владавину морима постигла.

У последњем, прошлом рату необично су порасле аспирације Американаца за владавину над морима. Током историје они су се показали као достојни наследници Енглеза. За исто време које је било Америци потребно да постане поморска сила и наследник британског царства, порастао је на Далеком истоку следећи такмац у борби за превласт над морем, Јапан, који је још до пре 100 година био одвојен од света, и који данас чврстим корацима иде ка успону светске силе.

У данашњој крајње оштрој борби која се води на свима морима и океанима, европски народи су поучени искуством досадашњих борби за владавину морима, односно за „слободу мора“, што у енглеском речнику значи слободу пловидбе свим морима само за енглеске бродове. Подморнице, које у неморној и непосредној борби постижу ванредне успехе, успеће да слобода мора припадне свима народима. Оне ће знатно допринети победи европске заједнице народа. Та победа претстављаће крај борбе за Атлантик, и почетак једног новог и правичнијег доба.

О САВРЕМЕНОЈ РАТНОЈ ВЕШТИНИ

Вегециус: Приручник за кафанске стратеге. Издање Просветне заједнице а. д. Стр. 171.

Да би човек схватио суштину и проблематику ратне вештине, да би схватио рат у његовој правој боји потребно је да располаже приличним знањем готово свих позитивних наука. Рекло би се да је данашња наука стављена у службу рата. Али једно озбиљно знање математике, географије, статистике, физике, хемије и других наука није приступачно просечном посматрачу данашњих битака, које компликованошћу својих елемената и замашним обимом операција премашује све што је до сада виђено у историји човечанства.

Историја света јесте у ствари историја ратова. Рат је уопште један од најљудскијих феномена. Почев од прачовека који је наоружан каменом секиром ишао у лов и бранио од суседа стечено добро, па до данашњег војника наоружаног најмодернијим и најсавршенијим оружјем, човечанство је ратовало, борило се, крварило. Па ипак човечанство је напредовало, и напредоваће.

Од памтивека се ратовало. Од Ксенофона до Вегециуса имали смо много писаца о рату. И поред свега тога, и данас још о рату се, бар у најширим масама, мало зна. Али та оскудица у знању не смета многима званима и незванима да о рату и ратним операцијама шире најнемогућније претпоставке и тврдње. О рату се тако много говори, али највише неосновано и без стварних чињеница и ни мало стручног образовања.

За похвалу је замисао Вегециуса да просечном грађанину, ревносном читаоцу новинских чланака и слушаоцу радио емисија да основне појмове ратне вештине.

Вегециус се својим досадашњим радом испољио као несумњиви зналац који је ушао у све тајне вештине бога Марса. Овај ерудита, изванредни стилиста који задивљује богатством своје интуиције, стратег интерпретатор са дивним обртима и духовитошћу излагања знатно је допринео познавању и популарисању ратне науке.

Поделивши своју књигу у пет делова од којих сваки за себе претставља засебну грану ратне науке, Вегециус је пружио лако и занимљиво сув комплекс основних начела и идеја рата. Ова књига претставља у ствари увод у науку ратовања. Поткрепљена безбројним цитатима најпознатијих и најславнијих аутора и војсковођа, Вегециусов приручник јесте не само актуелна и необично потребна књига свакоме појединцу кога интересује како данашњи, тако и рат уопште, већ и врло занимљиву лектиру, јер је аутор не само одличан научник чија је индуктивна метода у изучавању ратних феномена тако приступачна, већ и занимљиви козер који обилује духовитошћу свога причања.

Вероватно је да ће Вегециуса цитирати исто као што и он цитира старе и савремене ауторе. Вегециус је данас значајан учитељ ратне вештине и сваки његов чланак, сваки његов састав значи добит за ратну науку. Префињеним смислом за популарисање вештине ратовања Вегециус не само у нас, већ и у страноме свету ужива међу стручњацима леп углед.

Вегециусов приручник заслужује да се свима читаоцима нашега листа најискреније препоручи.

ИНТЕРЕСАНТНО ВРЛО АКТУЕЛНО

ЗАХТЕВАЈТЕ ОД ВАШЕГ КЊИЖАРА ОВИХ ДАНА ИЗАШЛЕ АКТУЕЛНЕ КЊИГЕ:

			Дин.
1	А. Е. Јохан	Земља без срца	80.—
2	Пол Мусе	Оптужујем	100.—
3	Свен Хедин	Америка у борби континената	70.—
4	Колин Рос	Западна хемисфера	100.—
5	Линклејтер Ерик	Жуан у Америци	100.—
6	Г. Вирзинг	Тражи се непријатељ	50.—
7	....	Тако је дошло до рата	12.—
8	....	Секрет Сервис	20.—
9	....	На живот и смрт	12.—
10	....	Владавина стараца	5.—
11	Џемс Берглинд	Иза кулиса Беле куће	40.—
12	Ерлинг Бахе	На падинама Атласа	60.—
13	....	Влада у бекству	12.—
14	Конрад Барч	Видео сам Москву	30.—
15	Јохан Лерс	Јевреји иза Стаљина	6.—
16	....	Албион полази у рат	30.—
17	Мартин Пазе	Стаљин у светлу штампе и карикатуре	50.—
18	Џон Емери	Енглеска и Европа	20.—
10	Ф. Хартнагел	Амазонке са Бродвеја	70.—
20	Вегециус	Приручник за кафанске стратеге	50.—
21	....	Трагикомедија Жоржа Мандела	6.—
22	Георг. Павловић	Под шестокраком звездом	40.—
23	....	Севастопољ	36.—
24	А. Ф. Бориес	Атлантик	15.—
25	Винстон Черчил	Мој савезник	30.—
26	Т. Х. С.	Европа против Европе	6.—
27	....	Весели алманах	20.—
28	Вилхелм Шајдер	Ко је убица!	40.—
29	Лудвиг Штрац	Завера на Босфору	40.—
30	Х. Г. фон Цобелтиц	Њена победа	50.—
31	Р. Кравченко	Аљина љубав	25.—
32	Курт Криспиен	Пуцањ на балу	30.—
33	....	Глас бољшевизма	4.—
34	А. В. Кригер	На трагу тигра сабљаша	15.—
35	Ханс Михаел	Ловци глава	15.—
36	....	Побуна на Фламингу	12.—
37	Курт Ридл	Сусрет са Маорима	12.—
38	Др. В. Хофман	Животни простор или империјализам	12.—
39	....	Преображај европске привреде	15.—
40	Ханс Дитмер	Улога немачких сеоских задруга у пољопривреди	8.—
41	....	Шта је националсоцијалистичко угледно предузеће	10.—
42	Х. Х. Болер	Старање о немачком занатству	10.—
43	Лидија Рајмер	Породица у Новој Немачкој	10.—
44	Херман Фриш	Стање немачке исхране	10.—
45	Др. Х. Бенте	Немачка сељачка политика	10.—
46	....	Како путује немачки радник	10.—
47	....	Положај немачког радника	10.—
48	Валтер Херберт	Револуција европског сељака	12.—
49	Е. Моравац	Рат на Истоку	4.—
50	....	Био сам заробљеник у Офлаг XIIIБ	5.—
51	....	Алманах српске омладине	20.—
52	....	Наши у заробљеништву	10.—
53	....	Исток у Новој Европи	8.—
54	....	Лепота рада у Немачкој	15.—
55	Ханс Стен	Јунаци под заставом сунца	50.—

Ако Ваша књижара жељену књигу нема, можете исту набавити непосредно од издавача:

„ПРОСВЕТНА ЗАЈЕДНИЦА“

Београд, Косовска 39/III — Тел. 24-822.

ВРЛО АКТУЕЛНО ИНТЕРЕСАНТНО

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 4.— ДРЖАВНА ТАКСА ДИН. 5.—

ИЗГУБЉЕНО СВЕДОЧАНСТВО VII разреда II гимназије у Крагујевцу, оглашујем за неважеће. Живадин Пантић, ученик. 783 3—3

СТУДЕНТКИЊА МЕДИЦИНЕ поверљива, поуздана и вољо по жртвована, тражи неко место у Србији или изван ње, које не мора одговарати медицинским позиву. Писати на „Дом здравља", Неготин—Крајина. 821 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ и полицијску пријаву издате од Претстојништва градске полиције Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем за неважеће. Љубомир Кузмановић. 818 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 1007 и дуванску књижицу бр. 427 обадве добивене из Претстојништва градске полиције у Крагујевцу. Изгубио сам. Овим их оглашујем за неважеће. Јован Радуловић, трг. помоћник. 777 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 224 издату из среза Грузанског округа Крагујевачког изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. Радојко Арсенијевић, општина Становљанска. 778 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Даница Петковић. 779 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Сибинка Илић. 780 3—3

ИЗБЕГЛИЧКУ ЛЕГИТИМАЦИЈУ издату од претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Јованка Ковачевић. 781 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Јелена Димитријевић. 832 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Љубомир Вуловић. 784 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Десанка Симовић. 785 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Љумобир Јаковљевић. 786 3—3

МОЈА КЋИ ДРАГА стара 15 година, 14 јуна чувала је овце у пољу, њу је младић из истог села Живота Томић стар 20 година одвео и није их имало 7 дана, седми дан су дошли и њих је Животин деда примио и живели су 4 месеца у браку невенчани. 11-ог октобра Живота је њу најурио и она је дошла код мене, а ја шта сам знао друго, морао сам је примити и у општини су саслушани Живота и Драга. Живота је изјавио да неће са њом да се венча. Потом је она 24 октобра отишла од моје куће незнано куд. Тражио сам је и до данас нисам могао да је пронађем. Од данас не одговарам ништа за њу и не примам је. **Милисав Живић** — Ресник Крагујевачки. 796 1—3

МОЈА ЖЕНА Душанка Миленковић, рођена Илић напустила ме је 19 година позивао сам је више пута да се врати и сада чиним последњи пут да се у року од 5 дана врати у противном не признајем је за жену, као и све начињене дугове на моје име. Драгомир Миленковић из Милатовца. 813 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 355 добивену из среза Крагујевачког изгубио сам, овим је оглашујем за неважећу. Милован Ђ. Аврамовић, село Доња Сабанта. 814 2—3

ПОТВРДУ и пријаву добивену из Врњачке бање од Комесаријата, оглашавам за неважећу, пошто ми је украдена. Марица Јовановић, вила „Завичај". 815 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 4312 издату од Претстојништва полиције Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем за неважећу Милић Миличић. 816 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Никола Неговановић. 817 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојинтшав градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Даница Максић. 819 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 67 издату од општине пожаревачке изгубила сам. Оглашавам је неважећом. Вера Бошковић, Нишка Бања.

ИЗГУБЉЕНИ НОВЧАНИК са личном картом од Претстојништва у Крагујевцу, саобраћајном књижицом, протоколацијом радње и осталим документима оглашавам неважећим. Јевтић Вељко — Крагујевац. 820 2—3

Фабрика гараја »СНИВ«

Вразова бр. 42, тел. 42-941

Треба штрикерке и штоперке. Обезбеђена храна и добра плата. 845 1—1

Фрижидере и хладеће

уређаје поправља, пуни, пројектује

Ф. НАДЛЕЦ - Београд

Скадарска бр. 26. Тел. 22-459.

846 1—1

Државна Хипотекарна Банка у Београду

изложиће јавној продаји са почетном ценом следећа имања у

НОВОМ ПАЗАРУ

НА ДАН 30 НОВЕМБРА 1943

1)	Кућа, Кадријина 37	Дин. 150.000.—
2)	Кућа, Жичка 31	„ 300.000.—
3)	Кућа, Жичка 23	„ 120.000.—
4)	Кућа, Жичка 28	„ 120.000.—
5)	Кућа, Жичка 15	„ 120.000.—
6)	Кућа, Немањина 7	„ 50.000.—
7)	Кућа, Немањина 4а	„ 250.000.—
8)	Кућа, Војводе Путника 23	„ 120.000.—
9)	Кућа, Војводе Путника 11	„ 180.000.—
10)	Кућа, Војводе Путника 7	„ 200.000.—

НА ДАН 1 ДЕЦЕМБРА 1943

1)	Кућа, Немањина 11	Дин. 100.000.—
2)	Немањина 4, кућа	„ 120.000.—
3)	Плац, Херцеговачка	„ 20.000.—
4)	Њива, Општина Постење	„ 220.000.—
5)	Дућан, Ђен. Живковића 1	„ 12.000.—
6)	Дућан, Краља Александра 96	„ 15.000.—
7)	Кућа, Тиршова 15	„ 120.000.—
8)	Два Дућана, Везира Соколовића 22/24	„ 30.000.—
9)	Дућан, Везира Соколовића 20	„ 15.000.—
10)	Кућа, Везира Соколовића 14	„ 150.000.—
11)	Кућа, Везира Соколовића 12	„ 250.000.—
12)	Плац, Цара Лазара 8	„ 120.000.—
13)	Дућан, Општина Дуга Пољана	„ 160.000.—
14)	Воћњак, Черкез Махала	„ 200.000.—

Продаја ће се одржати у просторијама Пореске управе у Новом Пазару од 10 до 12 часова, где се могу добити сва даља обавештења. 853 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА у Београду

изложиће јавној продаји са почетном ценом следећа имања у

НОВОМ ПАЗАРУ

НА ДАН 28 НОВЕМБРА 1943

1)	Кућа, Тиршова 1	Дин. 120.000.—
2)	Кућа, Тиршова 2	„ 250.000.—
3)	Две куће, Тиршова 6	„ 350.000.—
4)	Кућа, Тиршова 7	„ 200.000.—
5)	Кућа, Тиршова 20	„ 120.000.—
6)	Кућа, Свој бор 22	„ 50.000.—
7)	Кућа, Свој бор 23	„ 50.000.—
8)	Две куће, Градска 2	„ 100.000.—
9)	Кућа, Градска 4	„ 70.000.—
10)	Кућа, Светосавска 10	„ 250.000.—

НА ДАН 29 НОВЕМБРА 1943

1)	Кућа, Светосавска 12	Дин. 120.000.—
2)	Кућа, Светосавска 14	„ 100.000.—
3)	Кућа, Светосавска 16	„ 120.000.—
4)	Кућа, Граховска 5	„ 30.000.—
5)	Кућа, Граховска 3	„ 25.000.—
6)	Кућа, Граховска 4	„ 380.000.—
7)	Кућа, Граховска 7	„ 150.000.—
8)	Кућа, Цара Душана 20	„ 250.000.—
9)	Плац, Путникова	„ 75.000.—
10)	Две куће, Путникова 5	„ 100.000.—

Продаја ће се обавити у просторијама Пореске управе у Новом Пазару од 10 до 12 часова, где се могу добити сва даља обавештења. 854 1—1

Државна хипотекарна банка у Београду

изложиће јавној продаји следећа имања у **Новом Пазару:**

22 НОВЕМБРА 1943

1)	Дућан, Краља Петра 8	Дин. 60.000.—
2)	Дућан, Краља Петра 10	„ 60.000.—
3)	Дућан, Краља Петра 20	„ 40.000.—
4)	Дућан, Краља Петра 22	„ 60.000.—
5)	Дућан, Краља Петра 23	„ 45.000.—
6)	Дућан, Краља Петра 24	„ 65.000.—
7)	Дућан, Краља Петра 25	„ 150.000.—
8)	Дућан, Краља Петра 27	„ 300.000.—
9)	Дућан, Краља Петра 28	„ 100.000.—
10)	Дућан, Краља Петра 43	„ 65.000.—

23 НОВЕМБРА 1943

1)	Дућан, Краља Петра 45	Дин. 40.000.—
2)	Дућан, Краља Петра 53	„ 40.000.—
3)	Дућан, Краља Петра 55	„ 40.000.—
4)	Дућан, Краља Петра 59	„ 40.000.—
5)	Дућан, Краља Петра 60	„ 50.000.—
6)	Кућа, Краља Петра 63	„ 120.000.—
7)	Дућан, Краља Петра 65	„ 80.000.—
8)	Кућа, Краља Петра 67	„ 600.000.—
9)	Дућан, Краља Петра 74	„ 100.000.—
10)	Кућа, Краља Петра 87	„ 1,950.000.—

Продаја ће се обавити у просторијама Пореске управе у Новом Пазару од 10 до 12 час., где се могу добити сва даља обавештења. 855 1—1

МАЛИ ОГЛАСИ
ДИН. 5.—
ДРЖАВНА ТАКСА
СВАКА РЕЧ ДИН. 4.—

КУЋНУ ЛИСТУ издату из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Станимирка Павловић. 835 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату из претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Станица Бркић. 836 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Љубица Боришић. 837 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу Десанка Аранђеловић. 838 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Чубомир Оризовић, ученик. 839 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 4918 издату од Претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубио сам, оглашујем је неважећом. Радић Бранислав. 840 1—3

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ за 1943 годину, издату од претстојништва полиције Ужице. Оглашавам неважећом. Јовановић Милица, домаћица — Ужице. 841 1—1

ЛОЖАЧ за парно грејање и купатила, тражи одговарајуће на мештење у Београду, јавити Илији Ћосићу — Ужице, Херцеговачка бр. 5. 841 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ добивену од претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Анка Милосављевић. 823 2—3

КУЋНУ ЛИСТУ добивену од претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Надежда Николић. 824 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ и пријаву добивену од претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Овим их оглашујем за неважеће. Славко Димитријевић. 825 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 4613 издату од претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Никола Бркић. 826 2—3

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ за 1943 годину, издату од претстојништва полиције Ужице. Оглашавам неважећом. Петковић Миодраг — Ужице. 841 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ за 1943 годину, издату од претстојништва градске полиције изгубила сам. Оглашавам неважећом. Вукотић Милица, домаћица — Ужице. 841 1—1

ВЕЛЕТРГОВИНА ВИНОМ И РАКИЈОМ

Јездимира С. Шарића

производња ликера, коњака и рума

БЕОГРАД
Кр. Марије 89 Тел. 22-912

849 1—1

ПОРУЏБИНЕ

ЗА УЏБЕНИКЕ ЗА ОСНОВНУ ШКОЛУ, ОДОБРЕНЕ ОД МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ:

БУКВАР са читанком за I р. осн. школе од Свет. Д. Милановића — — — — Дин. 40.—
ЧИТАНКА за II раз. осн. ш. од Јов. Ц. Милошевића „ 30.—
ЧИТАНКА за III р. осн. шк. од Свет. Д. Миловановића „ 38.—
ЧИТАНКА за IV р. осн. ш. од Свет. Д. Миловановића „ 40.—
ПРИРОДА И ЧОВЕКОВ РАД за III раз. осн. школа од Душана Андријашевића — — — — — „ 30.—
ПРИРОДА И ЧОВЕКОВ РАД за IV раз. осн. школа од Душана Андријашевића — — — — — „ 30.—
РАЧУНИЦА И ГЕОМЕТРИЈА за III и IV раз. осн. школа од Ст. Првановића — — — — — — „ 26.—

Прима „СРПСКА КЊИЖАРА“
БЕОГРАД
Чек. рач. П. Ш. 61.240 Краља Александра 18.
Н. З.

Г. г. Учитељи који желе да добију књиге на време, нека се изволе лично нама обратити, или новац за наручене књиге изволе поштом унапред послати. 851 1-1

Државна Хипотекарна банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

26 НОВЕМБРА 1943 ГОД.

1) Плац Цветкова 30	Дин.	500.000.—
2) Плац Прешернова 11а	Дин.	500.000.—
3) Плац са зградом Прешернова 11	Дин.	800.000.—
4) Плац Триглавска 48	Дин.	500.000.—
5) Плац Триглавска 46	Дин.	490.000.—
6) Плац са зградом Љубе Давидовића 40	Дин.	320.000.—

29 НОВЕМБРА 1943 ГОД.

1) Плац Спасе Гарде 4	Дин.	400.000.—
2) Плац Колубарска 17	Дин.	150.000.—
3) Плац Колубарска 19	Дин.	160.000.—
4) Плац Краља Петра 29	Дин.	2,600.000.—
5) Плац Цветкова 42	Дин.	450.000.—

1 ДЕЦЕМБРА 1943 ГОД.

1) Плац Миријевски Булевар	Дин.	400.000.—
2) Плац са зградом Краља Бодина 1а	Дин.	700.000.—
3) Плац угао Тријавске и Ловренске	Дин.	400.000.—
4) Плац Миријевски пут	Дин.	360.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска 33/II од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења.

852 1-1

„ХЕРМЕЛИН“
КРЗНА
Томислав Гогић
Београд — Кнез Михајлова 19
847 1-1

Златан накит стари и нови купујем

Дијаманте крупније, брилијанте све величине, златне зубе, бурме, прстење, минђуше, брошеве, брезлетне, ланце, сатове златне, сребрне и металне; само исправне и од бољих познатих марака; старо злато оштећено, излизано, поломљено и горело, стари сребрни новац, есцајге и остале исправне предмете од сребра. Кристал и порцеланске боље сервизе купује и највише плаћа позната и дугогодишња фирма »ВРАЧАР«. Све горе поменуте предмете проценењем стручно и бесплатно.

„ВРАЧАР“ Власник МИЛИВОЈЕ М. МИТРОВИЋ
Београд — Палилулска ул. 6 — Продужење Душанове код Бајлонове пиваре — Тел. 28-706.

793 1—1

Индустрија мотора
А. Д.
РАКОВИЦА КОД БЕОГРАДА

запослиће већи број машинских раденика-ца:

СТРУГАРА, ФРЕЗЕРА, БУШАЧА, БРУСАЧА АЛАТНИЧАРА

Могу се пријавити и радници-це из других струка, који би били обучени за рад на горњим машинама. Плата добра, исхрана осигурана у фабричкој кујни. Радници су ослобођени сваког другог обавезног рада. Пријаве прима свакодневно Лично оделење од 8—12 часова. 842 1—1

Државна Хипотекарна банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

22 НОВЕМБРА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Дринчићева 24	Дин.	2,000.000.—
2) Плац са зградама Краља Милана 58	Дин.	5,000.000.—
3) Плац са зградом Србобранска 12	Дин.	800.000.—
4) Плац са зградама Преспанска 4	Дин.	400.000.—
5) Плац са зградом Цвијићева 119	Дин.	600.000.—

24 НОВЕМБРА 1943 ГОД.

1) Плац са зградом Грачаничка 11	Дин.	2,000.000.—
2) Плац са зградама Краља Милан 58	Дин.	5,000.000.—
3) Плац са зградама Штросмајерова 5	Дин.	9,000.000.—
4) Плац са зградом Фрушкогорска 15	Дин.	2,000.000.—
5) Плац са зградама Младонагоричанска 10	Дин.	1,100.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска 33-II, од 10—12 час. где се могу добити сва даља обавештења.

836 1—1

Српска фабрика стакла
А. Д.

Београд — Кн. Михаилова ул. бр. 42

Тел. 29-213, 25-800. Чек. рач. 50.568.

Фабрика у Параћину (Србија) са сопственом електричном централом и рудником угља у Деспотовцу. Производи шупље стакло, флаше, балоне, медицинске флаше, шлифоване и пресоване беле и у боји сифонске флаше. 844 1—1

„ЗВЕЗДА“
Фабрика ултрамарина и боја А. Д.

Београд

843 1-1

Поштарина плаћена у готову

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 46 Год. II
Београд, 27 новембра 1943
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

НЕПРИЈАТЕЉИ СРПСКОГ НАРОДА

Има их још који јасно не виде у чему је сржа проблема данашњих чиновских сукоба у свету. Урасли у устаљење навике, учаурени у оно што је некада било, спутани предрасудама и по инерцији упућени да мисле по аналогијама прошлости, многи људи код нас не могу да схвате да је ово рат два начела и две идеје Конструктивног начела и оног разарачког, тамног, у коме су као у сабирном сочиву скупљене све стихије уништења и сва паклена страст разарања.

Иза овог разарачког начела које без мере и без осећања човечности блесне час овде час онде стоје светско јеврејство, масонерија и бољшевизам. То је тројство једне исте суштине, израз једне идеје и одблесак тамних стихија о којима из најдубље људске прошлости има много мудрих и дубоких запажања. Кроз ово тројство говори пакао подземља и процветава рушилачка страст мржње. Све оно што је добро, светло, велико и лепо треба да буде уништено, да би власт подземља постала апсолутна и неограничена.

Обезбожени, у суштини бића циничних, подли, безобзирни, ови репрезенти подземље данас су уортачени у плутократско-бољшевичкој алијанси, која се и видљиво и невидљиво бори против Бога, против нације и против природног поретка ствари у животу.

Овој стихији супротставља се национално начело, које се органски развија из Богом даних основа живота, трудећи се да оштрину животне борбе умекша лепотом самоподвига и активним проношењем кроз живот благог учења Учитеља љубави. Ово национално начело зна да у нама живи тамно наслеђе греха, које вуче подземљу, злу, преступу. Оно зна да је рат последица нашег моралног несавршенства, па и онда када се он води настоја да му дâ обележје витештва и извесну етику.

Пред очима свих нас одвија се језиви филм збивања у којима и ми сами учествујемо. И то како код нас, тако и у свету око нас. Дешава се нешто крупно, неизрециво велико, судбоносно. Потресају се основи живота, на живот и смрт боре се два поретка, две идеје и два начела.

У нашој земљи то се осећа и јаче и више, него игде око нас. Овом рату, који нам није био ни потребан, ни неминован платили смо тешки данак у крви и обиљу жртава од чега нас хвата језа. То је све била жетва јеврејско-масонског бољшевичког безумља, последица њиховог рада и њихових тежњи. Они који су требали да руководе судбином народа у тим тешким и критичним часовима били су или свесно или несвесно оруђе у рукама овог тројства, ко је не може да живи без крви и жртава невиних.

Па и кад је то прошло и када се формално рат завршио за нас они нису одложили оружје нити су из онога што се десило извукли поуку. И данас су код нас извори свих духовних смутњи унутарњих немира и страха масонски и комунистички главари, њихови штабови који живе мирно и угодно и праве љубазна лица на све стране. Они по шумама, само су послушно оруђе у њиховим рукама. Тамо нема хероја, јунака, људи умних и далековидих који би могли да ослушну интимне откуцаје народног срца и да схвате како их и колико народ презире и мрзи. Али их, као Прометеј разапет на стени, мора подносити до часа кад му се укаже могућност да устане против њих.

Комплексом подземља и страшћу рушилаштва наши масонски комунистички лидери ометају конструктивне напоре генерала Недића. Они то не раде случајно, нити због неких случајних политичких оријентација, него свесно, из дубине душе, по унутрашњем нагону рушилаштва и због комплекса мржње који је проткао цело њихово биће. Они мрзе нови дух, нова схватања и нове снаге, које се рађају из тешких искустава и из јасног сагледања новијих потреба живота. Материјализам којим су они прожмани убија у њима осећање за све национално и духовно.

Они само телом, административно, припадају појединим нацијама, у овом случају нашој, а унутарњом оријентацијом, својим тежњама и својим највишим интересом они служе интернационали, која је руковођена од стране светског јеврејства. Није ово наша измишљотина, ни произвољно тврђење. Још 1927 године то је јасно открио јеврејин Рене Грос у мајској свесци париског часописа »Нуво Меркир«. Он је тамо рекао: »Обадве интернационале, интернационала финансиска и интернационала револуционарна, вредно су на послу. Оне су два фронта јеврејске интернационале. Постоји једна јеврејска завера против свега што је национално.« Органи извршења те завере јесу масони и комунисти. Тако свагде, тако и код нас.

На светском плану борби ова два начела долази сутон разарачких стихија. И бољшевизам и јеврејство биће уништени и протерани из Европе. Ни од њихових штабова, по појединим европским земљама, неће остати ништа. Не треба ли и код нас засећи у сржа проблема? Без устезања, без обзира, са јасном свешћу да изнад свега и изнад сваког стоји интерес Србије и њеног успона. Није време половичним мерама.

Ход судбине све је одређенији и ближи: води се борба између основних супротности у схватањима између којих нема помирења. Наш је национални интерес да та борба буде радикално проведена на штету свега онога што нам спутава замахе и снагу. А снаге имамо, воље за животом имамо, и могућности да постанемо оно што смо некада били. Али све то зависи од тога имамо ли довољно моралне снаге да погледамо у сржа проблема и да одлучно сечемо онуда куда треба сећи.

»С.—Н.«

ПРВО ОД СЕБЕ

У једном селу крај Београда један домаћин од почетка рата стално дели све што има на три дела: један за њега и његову породицу, други за породицу његовог бившег команданта који је у ропству, трећи део за једну другу београдску породицу, која га је негда у животу добрим задужила. Све то он овима доноси сам, не тражећи ни паре. Обрачуи ће се, ако Бог да, извршити после рата.

Један учитељ у пензији за све ово ратно време није осетио ни најмању оскудицу. Иако није више у служби, сељаци му доносе на дар намирнице, јер их је он својим дугогодишњим службовањем у њиховом селу само добрим задужио. Био је не само добар учитељ њихове деце, него и организатор сваке корисне акције у селу, тако да се њихово село, некада познато само по злу, убрзо у сваком погледу подигло.

Могли бисмо набројати још и друге многобројне примере о томе како наш сељачки народ учињено добро никад не заборавља. Наравно да се од њега не могу надати никаквом добру они школовани људи и чиновници, који на њега гледају са висине, и своје слободно време проводе у игрању карата место да у овим тешким данима буду стално уз свој народ и да га братски помажу.

Крајњи је час да се одређени део наше интелигенције тргне и врати своме народу. Старешине свих надлештава имају свету дужност да своје потчињене упуте на истинску службу народу. Ако они сами нису на своме месту, њих треба одмах скинути са одговорног старешинског положаја.

Знамо да ће многи чиновници на ово одмах завапити: дајте нам прво ово, па онда оно. Знамо ми добро да њима није лако. Али они морају знати да се може десити да једног дана изгубе и ово што данас имају, ако извесни од њих и даље наставе са својим наопаким и ненародним радом.

Држава је данас у тешким приликама. До овога стања није је довео сељачки народ, него његова однарођена интелигенција. Овај грех према држави и народу нико други не може искупити него сама интелигенција. Она тога мора бити свесна, ако жели да и даље задржи свој водећи положај у народу и држави.

Времена су бурна, револуционарна. Рад и мир се не могу само бајонетима очувати и одржати. Потребно је нешто више од тога. Зато је наш народ у својој мудрости и рекао: правда држи земљу и градове. Дакле, морална и духовна обнова пре свега! И то одгоре па надоле. И да сваки од нас почне прво од себе.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

Гигант највећи превозни авион света, најновији модел немачке ваздухопловне индустрије.

УНИВЕРЗ. БИБЛИОТЕКА «СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ» БЕОГРАД

Од Прудона до националсоцијализма

Написао

Камиј Моклер

Париз

Још пре једног столећа, социјализам је у Француској представљао још један неодређен појам, једну нову реч изговарану са ужасом. Социјализам је као такав, потсећао на револуцију, страховладу уједно. Страховладу, потсећао на покушаје једног Бабефа, коју су претстављали неку врсту првих претзнака Совјета.

Грађански сталеж бојао се ове »црвене аветн«. Класа поседујућих није умела, да искористи француску револуцију у своје циљеве, нити да се дочепа власти. Под владавином Луја Филипа, под копреном либерализма, развила се себичност буржоазије у невиђеном обиму. Брзи напредак, који је у то доба забележен у индустрији, науци и машинској техници, утицао је као чудо. Али грађанство у њему није ништа друго видело, сем врело добити и могућности пласирања капитала, није разумела, да су ове »благодати техникеа, морале донети и дубоко задирује социјалне промене.

Истина, било је људи, који су подизали свој глас: фантасти као Фурије р и Кабе, екстремисти као Бланки и Ледри-Ролен или логичари као Сен-Симон, Луј-Блан и Прудон, буржоазија их је сматрала »црвеним«, »непријатељима друштва«, и оглушила се о њихова оштроумна и вапијућа упозоравања. Држећи се грчевито својих привилегија, одупирало се грађанско друштво, да учини уступке новим снагама, капитализму и пролетаријату. Капитализам и пролетаријат, настао из доба машинске технике, ма да међусобни противник, могао је да се допуњава, да је поседујућа класа била довољно паметна и широкогруда.

Али она то није била, и тако је дошло до неизбежних сукоба. Показало се, да је републиканска буржоазија била мало наклоњена, да више поклони пажње радничким масама, којима су имали да заблагодаре за своје благостање. Године 1848 дозволили су, да се пуца на изгладнели народ. А народ се осветио примајући Друго царство. Доцније је завладао свирепи терор комуне; Трећа република употребила је оружје, да би прибавила поштовање оној, што су капиталисте називали »редом«. Из тог доба остала је чувена Ламенеова изрека: »Сиротиња има да ћути«.

Далеко од тога, да се угуши у крви, организовао се социјализам у једну странку, која је дошла до угледа, и успела да уђе у парламенат. Основни програм странке израдио је Прудон. Он је испољавао заблуде тога доба, али је показао углавном изненађујућу оштроумност. Прудонов социјализам није дирао у патриотизам, ни у дух традиција. Прудон је био Француз, и услед тога није ишао ван оквира Француске. Социјалисте, које су тежиле реформи радничких права, отимајући буржоазији један уступак за другим, дуго нису мислили да се одрекну своје француске отаџбине.

Растућим утицајем, једног од најкобнијих људи који је икад постајао, јеврејина Карла Маркса, наступило је преокрет. Маркс је био онај, који је заједно са Енгелсом, Бакунином и руским револуционарима, истакао начело, да пролетер мора бити безусловно интернационално настројен, и да мора да проповеда класну мржњу.

На несрећу Француске, дао се завести Жан Жорес, под утицајем опасне Марксове диалектике. Жорес, дете буржоазије, сјајни говорник, који се опијао својим сопственим говорништвом, био је подложан софистерији. Он је примио на себе тешку одговорност, увео је у француски парламенат једну странку, која је јеврејскомеђународном агитацијом постала противфранцуска. Тај социјализам, у својој заблуделости, отишао тако далеко, да је постао заклети непријатељ отаџбине, и позивао радништво на отпадништво.

Кад је завладао немир и тешкоће у политичкој структури Француске, парламентарна буржоазија измислила је у свом страху, »Радикал-социјализам«, у који сама није веровала, и иза кога су скривали један притворан компромис.

Познато је, колико је Француска, после 1918, била отрована марксизмом. Док се република решавала на неке скромне реформе у корист пролетаријата, при чему је још увек заостајала иза других европских држава, довела је капиталистичко-револуционарна јеврејска клика, Француску под тиранију »народног фронтаа, што јој је донело штрајкове, скандале, банкротство, бесан комунизам Треће Интернационале, па чак и врховну команду Москве.

Жорес није могао да предвиди овај катастрофалан развитак. Он га бесумње није ни хтео. Али је он био тај, који је припремио пут, тиме што је попустио марксизму, што баца тамну сенку на његову успомену.

Сјајан пример подизања, који Рајх има да заблагодари националсоцијализму, нагони Француску, да се врати мислима једног Прудона, ако хоће опет да васкрсне. Републикански режим је подбацио. Од Жоресових илузија није ништа преостало. Либерализам је у изумирању; дошло се до сазнање, колико је несрећа донео Француској марксизам и јеврејство.

Да ће социјализам бити нови облик Нове Европе, сматра се апсолутном нужношћу, али у супротности са марксистичким принципом, који је Жорес примио и Блум даље злокобно развијао. Овај социјализам неће бити интернационалан. Он ће се развијати у унутрашњости сваке земље, поштоваће традиције и обичаје, појачати патриотизам, уместо да га уништава. Ми ћемо у Француској имати социјализам у смислу Прудона, т. ј. један уредно национални и француски, онакав какав је требао да буде без судбоносног скретања у марксизам.

Недељни преглед међународних догађаја

ПЛАН ПРЕТВОРЕН У СКИЦУ

Атланска повеља била је донета човечанству као документат од епохалног значаја. Сами аутори овог плана усрећивања народа света говорили су о тој повељи у таквом тону као да је то нова „Магна карта".

У свом последњем говору Черчил је споменуо Атланску повељу, али на такав начин да би морао да поцрвени да је имао и најмање савести. Он је Атланску повељу означио као једну скицу. Дакле, план који је био поклоњен човечанству као „Вјерују" претставника плутократске демократије, претворен је сада у једну скицу, т. ј. у један безначајан покушај цртања плана.

Тим својим речима Черчил је признао оно што тврди цео свет: оно што се сматрало за циљеве британоамеричког рата, оно што се сматрало за начела којима се Британија и Америка руководе у овом рату, одбачено је, прецртано и изневерено. Имамо много доказа за то. Имамо више доказа него што треба да свет види Рузвелт-Черчилово издајство према начелима, која су они у почетку рата истакли, и према народима, чији су хтели да буду заштитници.

Један од најфрапантнијих доказа бесприципиелности британоамеричке политике јесте Ајзенхауерева декларација о савезничкој комисији у Италији. Према тој декларацији, италијанском народу се намеће невероватно тежак режим, и сав народ се назива људским резервоаром, који Британоамериканци могу принудно да употребе било за рат, било за рад негде у рудницима у Енглеској или у другој земљи. Сама Италија је назвата у тој декларацији инструментом рата. У тим називима видимо најциничнију тенденцију искоришћавања једног народа.

Карактеристично је за то искоришћавање да је чувена организација АМГОТ добила сада назив АМГЕТ. Промењено је само једно слово. Раније су у том називу стајала слова „от" као почетна слова речи „окупиране територије", док сада стоје слова „ет", што скраћено значи „непријатељске територије". Јужна Италија је, дакле, постала опет непријатељска територија, иако се је са својим краљем и Бадољом бацила у наручје Британоамериканаца.

Код Британоамериканаца постоји велико незадовољство са политиком према Италији. У Италији постоји Мусолинијева влада, Бадољева влада савезничка војна влада, АМГОТ, пет или шест антифашистичких странака од којих свака оспорава Бадољево право на власт, а осим тога постоји један антифашистички покрет код Италијана ван Италије, који такође сања о власти. *Филаделфија инвинг билтен* назива политику коалиције у Италији банкротством државничке вештине. Ово банкротирање приказује неспособност непријатеља Европе да уреде европске ствари.

Ту неспособност повећава још и утицај комуниста. Сада се тражи да комунисти уђу у Бадољеву владу. Примењује се исти бољшевички рецепт стварања расула и револуције, као и у Француском дисидентском комитету. Де Гол, тај Керенски Медитерана, до крајности излази у сусрет комунистичким захтевима. Он је решен да прими неколико комуниста у свој комитет и обећао је комунистима у Северној Африци да ће им помоћи да буду у вези са својом централом у Москви (опет један доказ да Коминтерна није укинута).

Комунисти хоће да претворе Бадољеву владу у комунистичку. Де Голов комитет у комунистички. Они тамо у Москви припремају стварање друге гарнитуре владе за Југославију, Грчку и Пољску, јер сматрају емигрантске владе као непотребне и штетне.

Керенски из Алжира извео је државни удар у Либанону, извршујући наређења из Москве. Ма колико да је интересантан ток те борбе Арабљана у Либанону против Француских дисидентских власти, ма колико да је значајно то је сав муслимански свет до Муслиманске лиге у Индији укључно, стао на страну либанонских Арабљана, ипак је најважније у целој тој либанонској кризи чињеница да је Британија пожурила да узме под своју заштиту Арабљане, да би претекла Совјетску Унију, која је аранжирала целу ту ствар само ради тога да би могла да иступи на позорницу у улози заштитнице арабљанског света.

Де Гол је морао да попусти у либанонском питању, али Британија није добила симпатије Арабљана због своје интервенције. Чак и најуздржљивији *Тајмс* приказује ситуацију као веома незгодну по Британију. Либанонски инцидент је дао могућности целом арабљанском свету од 55 милиона људи да испољак националистички дух. *Тајмс* тврди да су Арабљани отворени германофили. И он сматра да либанонски инцидент ставља на пробу британоамеричко уверавање о независности и захтева примену Атланске повеље.

Атлантска повеља је умрла. Према томе, Арабљани немају ништа да очекују од Британије и Америке. Напротив, они виде да је немачко становиште потпуно супротно британоамеричком. Баш о годишњици Балфурове декларације министар спољних послова је упутио арабљанским великодостојницима: претседнику владе Гаиланију и палестинском великом муфтији један телеграм, у коме истиче пријатељство немачке политике према арабљанском свету. Овај телеграм је саопштен свима Арабљанима баш у тренутку либанонске кризе, која је истовремено и криза британоамеричке политике и према Арабљанима, и криза међукоалиционе политике Британије, САД и СССР.

Та се криза испољава и у другој сфери. Сада се врши жвакање резултата московске конференције. Од свих дежавника света само је Кордел Хал имао куражи да мало подигне вео тајне који крије резултате саветовања у Москви. „Не можемо да изгубимо рат из вида ради решавања 30 или 40 граничних проблема", рекао је тај амерички дипломат и тиме је признао да ниједан од проблема европске будућности није био решен у Москви.

Њујорк Тајмс отворено пише о тим проблемима: „Једно мишљење има о томе Совјетски Савез, а друго ми". Другим речима, Совјетски Савез хоће да ради шта хоће и не допушта Британоамериканцима да утичу на његове амбиције.

Тај тежак поraз британоамеричке политике, кукавичка издаја европских народа совјетским амбицијама и признање да су британски и амерички министри дигли руке од граничних проблема изазвали су такво интересовање у коалиционој јавности, да је Хал морао дати извесно објашњење. Он сматра да ће се послератни програм извршити у четири етапе.

Прва етапа: тотална војна контрола коалираних држава над читавом Европом. Друга етапа: решавање питања које ће од европских области задржати своје предратне границе, а које ће се подвргнути промени граница. Трећа етапа: области ће у оквиру новоутврђених граница добити право да изаберу своју владавину. Четврта етапа: становништву дотичних области биће обезбеђена слобода говора, вероисповести, штампе и удруживања.

Дакле, области бирају облик владавине пре но што добију слободу говора. Тако демократија замишља послератне прилике у Европи.

Совјетска званична штампа омејзава те планове. Она дели период уређења Европе у три дела: прво окупација, затим стварање привремених влада и, најзад, припрема народа ради образовања „праве" владе комунистичког облика и садржаја.

У последње време примећује се да совјетска штампа веома пажљиво прати све што се у Лондону и Вашингтону објављује у вези ратних и послератних планова. И та совјетска штампа одмах реагира низом чланака, у којима ставља до знања коалиционим политичким фантастима да само Совјетска Унија има реалне планове, који се ни у чему не поклапају са демократским брбљањима Енглеза и Американаца. Тај став совјетске штампе доказује најбоље да су Совјети на московској конференцији одузели Британоамериканцима право не само да се мешају у политику Совјета према Европи, већ и да имају своје мишљење о тој политици.

Такав резултат московске конференције нимало не застрашује народе чија се судбина решавала. Турска је и даље остала при својој одлуци да буде неутрална, јер се није уплашила захтева Совјета. Мађарска је опет изјавила да су Мађари европски народ и да су се они определили за Осовину. Финска се није дала заплашити повицима из Москве да је финска влада „скуп ратних шакала", нити се дала примамити на мамац сепаратног мира. Народи остају чврсто на њиховој страни.

Мес.

Ми имамо разумевања, да Немачка од свог национал-социјализма није хтела направити робу за извоз, али са Прудоновим националним француским социјализмом, можемо се сложити са Немачком. Ми немамо потребе да копирамо Рајх, али смо принуђени да од њих много шта научимо.

Морамо француско радништво повратити љубави према отаџбини, како би поправили грешке и злочине прошлих столећа. Све је то Хитлерова Немачка урадила, која је показала успехе њене идеологије. Тој идеологији следити, не значи ропски и силом понизити се, већ драговољно признати чињеницу, да је Немачка имала право и да је кренула оним путем, који је изабрала, и који је једини, који ће довести до једног задовољног света.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мезанин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772

Тромесечна претплата 36 динара шаље се преко »Пресеа, а. д. Влајковићева 8.

Задаци Националне службе за обнову Србије

Министар социјалне политике Т. Динић извршио је смотру обвезника Националне службе за обнову Србије и том приликом одржао је говор из кога доносимо следеће одломке:

Живот човека без рада је загушљива болесничка соба. Рад је главна садржина живота, али код народа који жели свој просперитет он не сме да се цени по томе колико је донео прихода појединцу, већ према његовој заједничкој вредности за народ и заједницу. Општи интереси напретка једног народа императивно налажу да се мора знати само за једну сталешку част за све сталеже. Она стоји и пада са верним испуњавањем дужности у сваком сталежу. Лично поштовање које неко ужива, које неком припада, не сме да зависи од тога шта неко ради, већ од тога како врши своју дужност.

То је основа једног дела задатка Националне службе и вас српских омладинаца, да култ рада, култ српскога рада негујете и на делу прикажете у овоме смислу. Дела која сте ви већ постигли својим напорима јасан су доказ да сте у своме раду ви руковођени само општим добром заједнице српског народа.

Као и у односу на рад и на схватање рада, интернационални елементи успели су да створе читав један систем и да отуђе народе од њихових традиција и од битних основа за њихов опстанак. У своме раду они су успели у бившој Југославији да доведу до пуног поремећаја у националном осећању. Као што сами знате, у бившој Југославији било је и русофила и франкофила и англофила, а најмање је било србофила. Највећи проценат тражио је изворе за опстанак на свим другим странама, а заборавио је на традиције и величине српства, са којима је сваком страницу са пуно гордости могао у очи да погледа. Услед тога наступила је поремећеност у осећању националне свести и страдања су била неизбежна. А то што је било, нажалост и данас траје. И данас видимо како многи желе да буду и совјетофили и англофили и све друго само не србофили.

Ја нећу овде да се упуштам у идеолошка расматрања, нити система конструктивног национал-социјализма, нити разорног бољшевизма, као ни система експлоататорског дефетизма који се под паролама демократије одржава, али морам да напоменем, полазећи са најреалније тачке гледишта у чему лежи битност опстанка српског народа.

За сваког Србина мора да буде јасно да једини циљ може данас бити: сачувати српски народ. А тај циљ може се постићи само ако се избегне све оно што доноси као последицу уништење српских живота, ако се сачува ред, мир и рад. Сваки други став није у складу са интересима српскога народа и не може бити српски."

ХРИШЋАНСКИ НАРОДИ У СЛУЖБИ ЈЕВРЕЈСТВА

Московска конференција министара спољних послова открила нам је многе ружне и жалосне ствари. Ако би хтели да разумемо данашње догађаје, ако би хтели да схватимо оно, што се догодило у Москви између Хала и Идна с једне и Стаљина са друге стране, морали би да се вратимо на 1918 годину и догађаје, који су јој претходили. Царистичка Русија била је оборена у прах, царска руска породица побијена, у православној Русији накупила се јеврејска жгадија и отпочела крвави пир над невиним руским мужиком у заједници руских револуционара-бољшевика финансираних јеврејским новцем из Америке. За нас савременике тих догађаја, није било важно што на челу руске револуције стоје идолошки борци Љењин и Троцки, него је било важније сазнање да егзекутиву бољшевика чине руски Јевреји потпомогнути својим земљацима из иностранства. Руски револуционари били су само параван револуције, иза које се осећала крвава убилачка рука жидова.

Све после тога што се десило са Троцким, Зиновјевом, Тухачевским и многим другим истакнутим револуционарима, врло малим делом изведено је са руским револуционарима православног порекла, а већим делом са јеврејским убицама. Интелектуалне убице руског православног народа су Јевреји, док су руски револуционари били оруђе у њиховим рукама. Данас се ти Јевреји у Русији много мање виде и осећају него раније, јер њихово камуфлирање захтева датна ситуација, у којој је опет православни руски народ жртва кланице на фронту.

После 1918 године, настало је у Русији пречишћавање и уништавање руске интелигенције, нарочито руских официра и свештеника, како би се обезглавио руски народ својих духовних вођа и припремио преко Јевреја као првена армија за извршење крајњег циља, светске револуције у корист јеврејске превласти.

Цео један хришћански народ од 150 милиона душа стављен је у службу јеврејске идеје, бољшевизације света. Сва материјална добра искоришћена су у пространој Русији, да би се створио светски арсенал за бољшевичку светску револуцију. Под окриљем највећег блефа „Пролетери свију земаља уједините се" заведене су радничке класе света и упрегнуте у јеврејска кола да тегле за њихов рачун. Све то није било довољно за бољшевичко-јеврејску мафију, него су завели и многе политичаре по разним земљама увлачећи их у народни фронт који је чак у Француској држао судбину земље, у својим рукама.

Чим је бив. Југославија обновила дипломатске везе са бољшевичком Русијом, убачена је крилатица народног фронта и код нас и ми смо сви били сведоци како су у своје мреже увукли и наше, многе озбиљне политичаре. Последице таквог рада видели смо у обарању пријатељског пакта са Немачким Рајхом, за тим у 6 априлу, десетодневном рату и после у партизанским оргијама у Србији.

И све би се то дало разумети. У Француској су нашли врло погодно земљиште за своје наклене намере и увукли су и ту, велику и политички зрелу земљу. Она је поклецнула и ушла у рукунице бољшевичко-јеврејских таљига. Многе мале земље то су исто учиниле, јер или код њих није било довољно развијена политичка свест, или нису имали довољно могућности да се томе одупру. Све је то било могуће и некако се могло још правдати.

Али Јевреји су нажалост успели, да у своје коло увуку и Велику Британију, па за тим, преко ове и Сједињене америчке државе. И тако смо данас дошли до тог парадокса, да се за светски комунизам и руски бољшевизам, боре и хришћанске војске овако великих држава. Черчил а за њим и Рузвелт, пали су као жртве јеврејског притиска и увели своје народе у борбу у корист оних, који су обесветили хришћанску цркву и оскрнавили хришћанске светиње.

Заиста паметан човек и добар хришћанин мора да застане пред овим фактом и да се добро замисли, је ли ово смак света? У овоме рату нестају културни споменици, хумане установе, уништавају се фабрике и плодне њиве, разарају друмови и железнички путеви, уништавају људи, жене, деца, па зар то није већ једна врста пропасти света о којој нам је Фалб говорио пре четрдесет година? Нестају вароши и губе се милионски градови, на све стране претвара се једна хиљадугодишња култура у прах и пепео, тај се светски покољ врши уз припомоћ најкултурнијих хришћанских народа на страни безбожника и манијака, којима је уништење човечанства и људске цивилизације једини циљ!

На тај начин, некад велике и моћне државе, које су представљале светске силе првог реда и биле на челу културних народа, дошле су у подређени положај према варварској гомили избезумљених руских бољшевика и јеврејске мафије. Само тако могла би се разумети и она бламажа, коју су претрпели у Москви, на последњем састанку министара спољних послова уједињених народа. Сам њихов одлазак у Москву, претстављао је једну врсту подворења према моћном црвеном диктатору Стаљину.

Кад су га дуго звали к себи на састанак, он је то одбио. Тако је конференција у Казабланци, остала јалова. Кад им је само дао миг за Москву, појурили су безглаво, да потапшу руку најкрвавијем светском џелату, кога историја памти. Да тај њихов одлазак, не би изазвао велику пражину код хришћанских народа, добили су од Стаљина извесне концесије, као што је устоличење сверуског патријарха, отварање цркава увођење војничких чинова и ордена, распуштање комитерне и других неких лакрдијашких ствари.

У ствари, шта се догодило?

У Москви, на конференцији, саслушан је диктат свемоћног диктатора Стаљина.

То су претставници Англоамериканаца благонаклоно примили ћутањем. Комунике са те конференције, само је прикривање срамоте, којој су били изложини Хал и Идн и бацање прашине свету у очи, да би остао још за извесно време у уверењу, да се ипак нешто „споразумно" уредило.

Томе циљу послужило је повампиравање бивше Аустрије коју је Рузвелт наменио своме зету. Стварање комитета у Лондону биће у ствари, продужење Московске комедије све дотле, док се односи међу народима не затрују толико, да би Стаљин могао рећи одсудну реч својим сателитима: време је! Тада ће се приступити и последњем чину: светској револуцији, што ће у ствари бити смак света.

Ето добра која су учинили хришћански делегати и бољшевичке потркуше у Москви! Енглеска је већ у неколико избачена из ове наклене игре црвеног диктатора и задовољила се тиме, што јој је за извесно време отклоњен фантом другога фронта, који је већ две године узнемирива. Остао је на сцени још Рузвелт, јер је Америка још потребна Стаљину. Њега већ добро држе у шкрипцу са Јапаном, те се и може добро искористити, али кад дође моменат, отићи ће и он бављим трагом за Идном, јер шаховски потези невидљиве бољшевичке руке у америчким рудницима најављују весеље, које се и његовој земљи спрема. На тај начин, хришћанске земље примиле су незавидну улогу џелата својих сопствених народа за рачун безбожника.

Ако ове поморске државе живе у уверењу да су просторно удаљене од бољшевичке опасности, ми не знамо шта мисле европски народи, на чијим се вратима већ чује куцање бољшевичке песнице. Добро би било да о томе добро промисле, пре него што буде доцкан, по њихову слободу и егзистенцију. Ако им је драга хришћанска вера, ако им је мила слобода ,ако им је потребна култура, мир и спокојство, они ће знати шта треба у овим моментима да чине да не би било касно. Заблудели хришћански народи у служби јеврејства, морају се отргнути из кобне заједнице Антихриста и вратити на пут Бого-Човека, сједињени у највишој Његовој врлини, љубави према ближњем.

Капитулација Рузвелта и Черчила пред крвавим стопама црвеног диктатора из Москве, у ствари је аларм за све европске народе, да напрегну све своје моћи и силе, доприносећи одбрани Европе. Ко то још и данас, после свега овога, што се одиграло пред нашим очима не увиђа, његова је пропаст неминовна.

Немачком Рајху у тешкој борби са комунистичком немани, најбоље ће се помоћи, ако сви хришћански народи Европе одмах пређу на думу општег чишћење у својим земљама од бољшевичке заразе. Пример руског православног народа кога су десетковали интернационални бандити у друштву смртног непријатеља хришћанства јевреја, нека је свим европским народима пред очима. Проучите ли прилику и данас, да се својој дужности одазову, као културни људи и хришћани, дочекаће убрзо исту судбину. Тада свако кајање, биће доцкан.

Б. В.

„ТО ЋЕМО МИ РЕЋИ"...

Један наш човек са Југа још одмах после прошлог светског рата отишао је као печалбар у Румунију, у Бесарабију. Како се тамо оженио, он је тамо и остао.

Живео је он срећно и задовољно све док Бесарабија пре три године није потпала под Совјете. Кад су Совјети дошли, настало је пљачкање и убијање. Побијени су сви интелектуалци и сви људи-домаћини. Наш Србин се надао да њему, као малом кафеџији, они неће никакво зло учинити. Међутим, и њега су почели тражити. Морао се крити код пријатеља, баш исто онако као што су данас у многим селима наши домаћини принуђени да сваку ноћ проведу на другом месту.

Клање и убијање у Бесарабији било је узело толиког маха и толико је дуго трајало да су се чак и бесарабски комунисти почели бунити. На то су им бољшевици одговарали: „Кад ће клање и убијање престати, то ћемо ми рећи".

Нека о овоме размисле они наши интелектуалци и грађани који из кукавичлука праве лепо лице према бољшевизму. Узалудна им је нада да ће се тиме додворити бољшевицима, ако би они, недај Боже, завладали овом земљом.

У томе и јесте сва опасност од бољшевизма што он буди најниже, животињске инстинкте код олоша свих земаља, гурајући га на клање, убијање, пљачкање, рушење. Зар се тај комунистички олош у Ужицу другојачије понашао од онога у Бесарабији? Или зар су данашња недела наших партизана постала мање свирепа?

Све је ово ипак само предигра онога што би се десило кад би наша земља потпала под бољшевике.

ДОГАЂАЈИ НА РАТИШТУ

ПОБЕДА НА СВИМА ФРОНТОВИМА ТРОЈНОГ ПАКТА

Још сасвим скоро цела непријатељска штампа је убеђивала човечанство да рат замало није свршен, да је Немачка запада у стање које личи на оно из 1918 године и да се може очекивати из дана у дан завршетак овога рата. Ово ударање у бубњеве није имало утицаја на живце ратујућих народа Тројног пакта. Нимало се не обазирући на ту офанзиву сугестијом, Немачка је наставила спровођење својих операцијских планова и постигла у току последњих дана огромне успехе.

Први успех, који баш није много ефектан и зато је скоро неприметан, постигнут је у Италији. Успех се састоји у томе што британоамеричке трупе немају више ни најмање претензије да се сматрају за трупе офанзиве, за трупе инвазије, већ се ограничавају сразмерно малим тактичким подухватима, који углавном имају за циљ да не престаје паљба на италијанском фронту. Престанак паљбе изазвао би појачање дипломатске паљбе Совјета у Лондону и Вашингтону, појачање совјетског притиска у смислу остварења „другог фронта".

Александерове трупе почеле су да пролазе преко реке Сангро, али са таквом опрезношћу, коју можемо да схватимо као најубедљивији доказ да су у досадашњим борбама имали веома горког искуства и тешких губитака.

Овај италијански поход одавно је већ изгубио право да се зове поход. Пошто не постоји други ратни термин за такве акције које се од стране Британоамериканаца врше у Италији, то можемо тај италијански поход да назовемо италијанско лежање, јер у ствари „инвазиона војска" више лежи него што се миче.

Још већу пасивност испољавају Британоамериканци у другом делу медитеранског ратишта. Они су овде изгубили сав систем упоришта у Јегејском мору, који су створили захваљујући Бадољевој издаји. Не сме се казати да нису покушали да бране та острва. Баш напротив! Они су бацили у Јегејско море прилично велике снаге морнарице, које су се састојале од крстарица и разарача. Бацили су такође и велике ваздухопловне снаге. Немачка авијација је потукла и отерала ваздухопловство Британаца, а затим је у сарадњи са лаким немачким поморским снагама сломила отпор британске морнарице. После тога острва су почела да прелазе у немачке руке.

На најглавнијем од тих острва, Леросу, Британци су пружили веома јак отпор, али су били потучени од стране јуначке немачке пешадије, која је дошла морем, и падобранобродаца, који су дошли преко ваздуха. Капитулација 8.500 британских и Бадољевих официра и војника нападнутих од немачког одреда, који је био нешто већи од 1.500 људи, изазвала је узбуђење целог света, као нов доказ огромне снаге Немачког Рајха.

После пада Лероса пали су и друга острва, а затим је капитулирао и Самос. Самоски гарнизон, потрошен капитулацијом јаког одреда Британобадољеваца на Леросу, капитулирао је без борбе. Један интересантан детаљ: енглески генерал који је стајао на челу тог одреда побегао је у Турску. Можда још може бити извесног оправдања (али врло сумњивог оправдања) за једног генерала који напушта своје трупе у очекивању заробљавања и бега према својој војсци како би и даље остао у активној борби, али побећи ради тога да би уместо положаја заробљеника добио комотнији подожај интернирца, — то је права свињарија према својим војницима. Такав је менталитет британских виших официра. Није ни чудо што се војници Британије тако слабо боре.

Ова острвска епопеја у Јегејском мору развијала се истовремено са острвском епопејом у Јужном Пацифику. Читавих пет пораза доживела је америчка ратна морнарица адмирала Нимица, који је најзад морао да промени поприште битке и да пренесе свој ударни правац од Рабаула (на Бисмарковом архипелагу) према Цилбертовом архипелагу. Ни овде срећа се није осмехнула Американцима. Ни овде њихова морнарица, нити ваздухопловство нису могли да избегну ванредно тешке губитке.

Ти губитци су нарочито тешки зато што је дакомислена америчка штампа прогласила покушај искрцавања на Цилбертовим острвима за почетак великог похода према Токиу. Она је већ трубила у фанфаре, губећи из вида да се не треба хвалити на пвом кораку похода, дугачког 5.400 километара, колико има од тих острва до Токија.

Рекапитулација губитака америчке ратне морнарице у току протеклих 25 дана треба да доведе до закључка, да је та морнарица онеспособљена за веће операцијске подухвате. Требало би да доведе до закључка. Али не доводи из тог разлога што постоји једна чињеница која онемогућује америчкој стратегији да води рачуна о стратегиској реалности. То је — предизборна кампања Рузвелта. Овај политички месечар могао је да преживи пирл-харбуршки пораз, јер је то било готово у почетку његове треће владавине. Међутим, сада на завршетку те владавине он не сме да призна да је потучен на бојном пољу, јер би онда био потучен и на изборном пољу. Зато се могу очекивати и даље операције британоамеричких снага, које би имале за циљ бар да створе неку врсту реванша за оружану снагу САД.

Јапански веома хладнокрвно спроводе своје планове рата на Пацифику. Сакривши се иза линије истурених поморско-ваздухопловних база, Јапан изграђује нову снагу великог источноазиског простора. Испочетка је изграђивао искључиво економски. Скоро је прешао на политичку изградњу, а сада је започео изградњу у брзом темпу војне снаге Источне Азије. Сада се ствара филипинска армија. Индиска армија Субхаз Чандра Бозеа спрема се већ за борбене акције. Нанкишка национална војска већ се лепо показала у борби против чунгкишке војске.

Чунгкишке трупе доживеле су опет два тешка неуспеха. Један у јужном делу Кине, у провинцији Јинан, а други у централној Кини, у области реке Јангцекјанг. Ти јапански успеси јако утичу на ситуацију на азиском копну, јер повећавају Чан Кај Шекову ужурбаност у тражењу помоћи од Британоамериканаца, а и смањују логику аргументације британоамеричког главнокомандујућег лорда Маунтбатена. Овај вундеркинд британске стратегије није могао ништа конкретно да обећа Чан Кај Шеку, и зато му је понудио једино што је могао да поклони кинеском маршалу: самог себе.

Маунтбатен је предложио Чан Кај Шеку да се штаб британоамеричког главнокомандујућег у азиском простору и сам главнокомандујући (т. ј. лорд Маунтбатен) преселе у Чунгкинг. Овај племенити гест војсковође, који уместо резерве сам иде напред, није био радо примљен у Чунгкингу. Иза тог геста крила се намера да се Чан Кај Шек стави у подређен положај према енглеском лорду и да енглески лорд може да наређује кинеском маршалу на који начин треба истребљавати чунгкишку армију у борби против јапанске војске.

И на другим отсецима фронта Совјети су имали веома тешких дана. Свуда су губили огроман број људства и ратног материјала. Нарочито су били трагични совјетски губитци у области северно од Кривог Рога.

Гледајући ситуацију на Источном фронту у њеној целини видимо да је совјетска офанзива застала и да су немачке трупе потпуно сачувале своју борбену енергију, а што је најважније, своју способност да прелазе у победничке контранападе свуда где би то нашле за сходно. Контраудари у области Житомира је несумњив доказ те стратегиске чињенице, која је од највећег, од најсудоноснијег значаја за победу Тројног пакта.

М. Војновић

Острво Лерос

Немачке трупе улазе у Лерос

Немачки тенкови напредују

ПРЕРАЂИВАЧКА ИНДУСТРИЈА У ОКВИРУ ЕВРОПСКЕ ИНДУСТРИЈЕ ИСХРАНЕ

У оквиру путаркиског настојања имала је европска индустрија исхране да реши читав низ проблема, који су у многоме изменили њену дохатну структуру, која, тако рећи, није водила рачуна о нашем континенту као целини. Без обзира на многобројне нове задатке које је та индустрија имала да реши с обзиром на ратну ситуацију, она је један од главних својих задатака видела у проналажењу нових сировина, како би омогућила и обезбедила што бољу исхрану континенталног становништва.

Врло интересантан пример у оквиру тог настојања је коришћење морских шкољки из Северног и Источног мора за исхрану медитеранског становништва. Пре рата су те шкољке биле мало познате у Европи али данас нема ни једне велике варошн у Европи која нема на свом тржишту животних намирница те шкољке које су необично богате, беланчевином.

Прерађивањем тих шкољки за исхрану и њиховим заготовљењем за широку потрошњу, створен је широко поље прерађивачке делатности за индустрију прераде риба, која на основу побољшане методе конзервисања предузима мере, да та њена грана индустрије не буде само ратом условљена, већ да остане и после рата важна индустријска грана за исхрану европског становништва.

Норвешка индустрија риба забележила је у току последњих месеци оснивање неколико нових предузећа, које имају за циљ што рационалније и интензивније коришћење сировина које море ниферује. Новим хемиским поступцима успеле су фабрике зејтина од харинге да том зејтину одузму мирис, тако да се он данас може употребљавати за сврхе, за које се раније није могао користити.

У Шведској је основано предузеће за лов на китове. Пре рата је Шведска целу потрошњу китова увозила из Норвешке. Оснивањем овога предузећа Шведска је учинила први корак ка сопственом покривању своје потребе за китовима.

Баш с обзиром на осуство сировина из прекоморских земаља, морале су поједине прерађивачке индустрије животних намирница да траже нову амбалажу. То је био врло важан проблем нарочито за индустрију конзерви која користи за своју амбалажу црни лим, који се претходно специјално обрађује како би одговарао својој намени.

Врло велику улогу у данској прерађивачкој индустрији животних намирница игра прерађивање тих намирница у вакууму. Познато је да процес кувања почиње у вакууму већ код 32 степена, тако да се при том прерађивању намирница сачува у истима велики број хранљивих састојака, који се иначе губи при другом начину справљања. Исто тако игра велику улогу сушење и пресовање поврћа, при чему се такође не губе витални састојци у поврћу.

Мађарска је основала индустрију за сушење кромпира, која је ниферовала велике количине тог производа за Грчку. Сем тога је сада основано ново предузеће, које има за задатак да произведе предмете исхране са великим количинама витамина из пивског квасца и осталих споредних производа пивске индустрије.

Из горњих примера видимо да се индустрије појединих земаља труде свим својим силама да олакшају и да обезбеде исхрану свог и целокупног европског становништва у овом општем сукобу света.

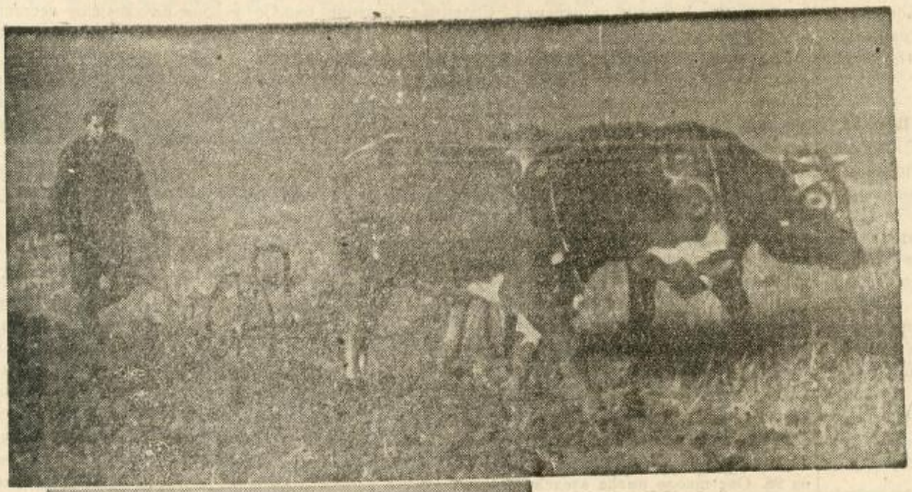

РАД НА СРПСКОЈ ЊИВИ

И тек што је берба весело завршена, тежак је опет у своје руке плут свој узео.

И на све стране њивама се опет разлеже Ђи, Вранац!, Ђи, Шараш!, Ајс, Мркоња!, Ајс, Сивоња!, и бразда за браздом опет отвара своје мрке образе, да би ето опет пригрлила златно зрно — зимски аманет.

Озими радови су у јеку.

Плужња озима, сетва озима, али под натмуреним небом тежак није натмурен, већ мушки, већ својски иде за стоком, иде за зрном, иде својим вековитим путем — обраде земље.

Учени људи говоре о категоричком императиву.

Давно пре њих, неуки српски сељак својим плугом, својим ралом, избраздао је свој — аграрни императив.

Као сат тачно он зна и кад ће поорати и кад посејати, кад жњети, кад брати, и као сказаљка његове опаљене руке вечито круже црним цифарником — њивом радном.

Тежакова рука, тежакова стока опет су пуни послом, и ван града, и старо и младо, и мушко и женско, отвара и затвара бразде — ту љубав, наду и веру своју.

Не мари ако ветар душе, не мари ако киша лије, ако је сунце хладно ко дуња, ако се иде поцепана гуња, као сат тачно, мушки и својски, драм по драм земље опет је рађен, опет обрађен.

Тмурни, суморни дани, како сте и ви лепи,
Кад кишама, кад маглама засути сва,
Њивом корача, браздом крепи
Једино своје — тежачки императив.

Сјајно је кад људи мужевни у одбрану груде своје мач припашу, јуначки стану. Али, мач се припаше, али се мач и отпаше.

Сјајно је кад учени људи за добросвоје и добро својих пера умоче, ситне књиге пишу. Али, перо се умочи, али се перо и осуши.

Сјајно је кад побожни људи за душу своју и својих камење ваљају, храмове стварају. Али, храмови се дижу, али храмови се и руше.

Али кад њивом, вас у киши, вас у магли, ко биво црн, ко биво раздрљен, ће пара суче из ноздрва, да кап до кап врца мишицама, и сам браздолик, поде-ван тежак браздом закорача — е онда и јунаштво и мудријаштво и побожство, сен сени су само величине и тежине орача отаџбине.

Тмурни, суморни дани, како сте тек лепи,
Кад озими орач, богочовек жита,
Ко медли лоза исконита,
Љубављу сузи, надом се крепи.

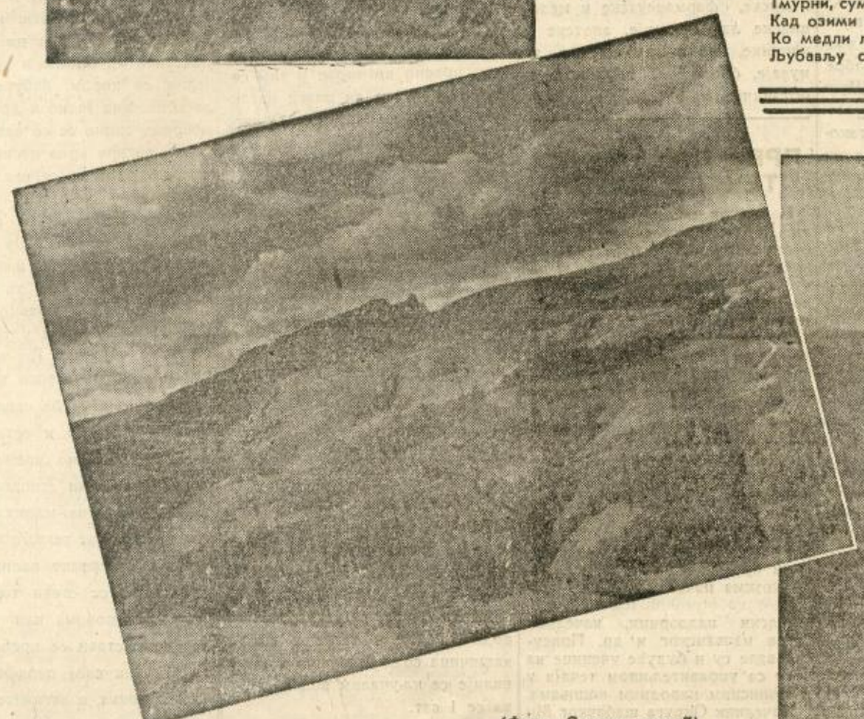

(Фото „Српски народ")

Реформа школа у новом просветном плану

Један врло важан део новог Државног просветног плана претставља школски план, који садржи реформу школства у Србији.

При изради овога плана вођено је рачуна о недостатку школованих људи који се код нас осећа у свима гранама привреде, нарочито у пољопривреди, ветеринарству, шумарству и преради дрвета, рударству, занатима металске групе, металургији, индустрији керамике и стакла, индустрији хартије, текстилној индустрији, прехрамбеној индустрији, индустрији коже и крзна, занатима хемиских препарата, у области техничких наука и трговачкој струци.

Осећа се такође недостатак лекара, других санитетских стручњака и помоћног особља. Затим имали смо недостатак школованих људи у пореској и царинској струци, управи државних монопола, поштанској штедионици, поштанско-телеграфској струци и економским наукама.

Насупрот томе имали смо вишак школованих снага са гимназиском спремом. Из тога излази да постојеће школе не дају у довољној мери потребне резултате у погледу оспособљавања и упућивања својих апсолвената на самосталан привредан живот.

ОСНОВНО ОБРАЗОВАЊЕ

Узимајући у обзир слабу развијеност основног образовања код нас, новим планом посвећена је овоме пуна пажња. Констатовано је да број насељених места: градова, варошица, села и заселака у Србији износи 5.394, у Банату 244, а број важнијих сеоских насеља у Србији 3.072, у Банату 188, док број садашњих основних школа износи свега 2.113. Новим планом предвиђено је отварање укупно 3.224 основних школа.

Обавезно основно образовање има да траје укупно 6 година обухватајући 4 разреда основне школе, а затим два разреда више народне школе, односно два разреда грађанске школе или гимназије. Сви свршени ученици основне школе који не иду у гимназију или грађанску школу обавезни су да продуже школовање у вишој народној школи. Сеоске више народне школе имаће пољопривредни карактер а варошке привредно обележје. Новина се састоји у томе што су више народне школе имале до сада 4 разреда, а сада ће имати само 2 и њихово похађање биће обавезно. Ова реформа учињена је због тога што сељаци, којима је потребна радна снага, нису давали децу у вишу народну школу зато што је предуго трајала. Предвиђено је отварање 3.061 оваквих школа.

За образовање и васпитање деце пре доласка у основну школу биће отворена забавишта.

Поред тога биће задржане две школе за дефектну децу које и сада постоје.

Грађанске школе деле се у три правца: занатско-индустриски, трговински и пољопривредни. Број постојећих грађанских школа који износи 41, попеће се на 132.

ПОЉОПРИВРЕДНЕ ШКОЛЕ

Нови школски план обратио је нарочиту пажњу стручном образовању нашег пољопривредног подмлатка.

У том циљу оснивају се народне пољопривредне школе, које до сада нису постојале, док је планом предвиђено отварање 194 таквих школа. Настава у овим школама обављаће се у два зимска течаја, који ће трајати од 15 новембра до 1 априла, а примаће се земљорадници старији од 16 година, са задатком да им се пружи практично пољопривредно знање.

Број специјалних пољопривредних школа, који сада износи свега 4, попеће се на 35. Оне ће бити реорганизоване тако да упуте ученике у специјалним пољопривредним гранама и да створе добре практичне домаћине и мајсторе засамостално вођење појединих грана, као подрумаре, воћаре, сисаре, калемаре, млекаре, пчеларе, живинаре, подкиваче и т. д.

Ниже пољопривредне школе којих сада има 9, повећаће се на 14. Школовање у њима продужава се од 3 до 4 године. Њихов је циљ пружање теориског и практичног знања из свих грана пољске привреде и оспособљавање ученика да по завршеном школовању могу самостално руководити својим имањем и служити осталима као пример савременог уређења и вођења газдинства.

Поред овога постојаће, као што смо већ нагласили, нарочити тип грађанских пољопривредних школа.

Женама са села нови школски план посветио је такође пажњу. Као нови тип школа уводе се пољопривредне домаћичке школе, са циљем да образују и васпитају сеоске девојке за добре сеоске домаћице и мајке. Школовање траје годину дана.

Шумарству посвећује се такође пажња, те се образује нови тип: ниже и средње шумарске школе. Прва има циљ да спрема чуваре шума, а друга да спрема помоћно шумарско техничко особље.

Број средњих пољопривредних школа остаје исти, са циљем да оспособе ученике за успешно руковање мањим и средњим приватним, самоуправним и државним добрима.

ИНДУСТРИЈА, ЗАНАТИ И ТРГОВИНА

Нарочито велика оскудица осећала се до сада у стручним мајсторима и вођењем особљу у индустрији, занатству и трговини. У том циљу посвећена је пажња мајсторским, занатским, техничким и сличним школама.

Досадашње продужне или шегртске школе додазе у групу стручних помоћних школа са задатком да стварају занатски и трговачки подмладак.

Број досадашњих стручних мајсторских школа повећава се од 2 на 16, са циљем да спреме стручне мајсторе.

Број мушких занатских школа повећава се од 7 на 14. У овим школама створиће се нови одсеци, који ће бити: архитектонски, грађевински, геометарски, машински, електро-машински, електро-технички, рударски, текстилни, кожарски, шумарско-технолошки, млинарски, металуршки, хидротехнички, керамичко - стакларско-порцуланski, угоститељски, прехрамбени, лабораторијски. Ово ће бити у ствари ниже техничке школе.

У циљу унапређења домаће радиности и оспособљења жена за самостално обављање заната, број женских занатских школа, којих већ има 87, повећаће се на 98. Ове школе имаће следеће одсеке: за одело, за рубље, за вез, за ткање и ћилимарство, за текстилно плетење.

Грађанске школе, као што је већ речено, имаће, поред пољопривредног правца, још занатско-индустриски и трговински правац, према потребама места где се отварају.

Број средњих техничких школа повећава се од 5 на 8. Број њихових одсека повећава се такође тако да ће имати следеће одсеке: архитектонски, грађевински, геометарски, машински, електро-машински, електро-технички, рударски, текстилни, кожарски, шумарско-технолошки, технолошко-индустријски, млинарски, металуршки, хидро-технички и др. Ови одсеци моћи ће да се отварају и као засебно самосталне школе. Даје се право свршеним ученицима средњих техничких школа да продуже школовање на одговарајућим отсецима Техничког факултета.

Као новина уводи се отварање две лабораторијско-препараторске школе. Њихов ће задатак бити спремање лаборанта за хемиске, фармацеутске и медицинске лабораторије, апотеке и клинике, као и препаратора за музеје, биолошке, зоолошке и ботаничке заводе.

ПРВИ ДОМАЋИЧКИ ТЕЧАЈ У МАЧВИ

На свечан начин отворен је први Домаћички течај у мачванском селу Дубљу, који је истовремено први течај овакве врсте у Мачви. Напредно и богато село Дубље показало је велико интересовање за овај течај и мачванске домаћице и девојке пријавиле су се у великом броју. Течај ће трајати 6 месеци, а на њему ће сељанке имати прилике да се упознају са савременим и хигијенским вођењем сеоског домаћинства.

Свечаност отварања обављена је у Културном дому Краља Александра у присуству претседника Дубљанске општине, општинског одбора и угледних домаћина, а из Шапца је дошао велики број угледних гостију, међу којима начелник Округа шабачког са помоћником, окружни школски надзорник, начелник среза мачванског и др. Присуствовале су и будуће ученице на челу са управитељицом течаја у живописним народним ношњама.

Начелник Округа шабачког Милорад Мићић истакао је у своме говору напоре владе Народног спаса на просветном и културном подизању народа.

Последњи тренутак за спремање зимнице

Спремање зимнице био је увек посао коме су наше домаћице поклањале у јесен пуну пажњу и труд. Било је то сасвим оправдано, јер се дешавало да у току зиме извесно поврће нестане са тржишта, или да достигне врло високе цене. Конзерви је истина по радњама било, али оне су биле и врло скупе.

Данас је у толико више препоручљиво и потребно да се наше домаћице побрину за добру зимницу до највећих граница могућности. Сада је последњи тренутак да се зимница остави и у том погледу дајемо неколико упутстава.

Зелен је увек домаћици корисна и потребна при справљању многих јела, а нарочито за чорбе и супе. Да би се спремила добра зелен за зиму потребна су 2 кгр. мркве, 1 кгр. пашканата, 1 кгр. целера, 1 кгр. карфиола, 1 кгр. першуновог корена, 10 дугачких паприка, 1 и по кгр. соли и салицил. Зелен треба опрати, очистити, исећи на котуре и самлети два пута у машини за млевење меса. Овој маси дода се со, добро се измеша и остави да стоји 10 до 12 часова. Затим се сипа у стаклене тегле и дода се одозго салицил. Тегле се повежу и оставе да стоје на хладном и сувом месту. Једна до две кашике овако конзервисане зелени у супи, чорби и осталом јелу даће одличан укус, а поред тога и извесне количине потребних и корисних витамина.

Плави патлиџан може још на пијаци да се нађе. Поред његове употребе при спремању ајвара, он се може оставити за зиму и исечен за мусаку. Крупне патлиџане треба ољуштити, исећи на котурове, па слагати у емајлирани суд на слојеве и сваки слој добро посолити. Оставити тако да стоји 12 до 15 часова, затим накренути суд да би се вода оцедила. Узети самлевени црвени патлиџан и тим соком налити суд да плави патлиџан потпуно огрезне. Одозго додати салицил, везати суд и оставити га на хладном и сувом месту.

За остављање цвекли набавити младе цвекле, опрати их, сасећи крајеве корена и лишћа, обарити у кључалој води 1 минут, затим их прелити хладном водом и ољуштити. Овако припремљене цвекле остављају се целе или сечене на котурове у суд, додаје се једна кашичица соли отприлике на 1 литар запремине и прелије се кључалом водом, а затим се кува око 1 и по сат.

Карфиол може такође да се остави врло добро за зиму. Главице се оперу и расставе на мање делове. Затим се карфиол остави у сланој води 1 сат, па се бари 3 минута, прелије хладном водом, слаже у тегле и додаје кашичица соли. Карфиол у тегли налије се кључалом водом и кува се 1 сат.

Спремање паприка у туршији нашим домаћицама је врло добро познато. Међутим, с обзиром на данашњу несташицу сирћета, може се препоручити следећи начин:

На дно тегле ставити један ред зеленог патлиџана, па затим слагати паприку, посолити је, налити хладном водом, повезати теглу и оставити на хладно и суво место. Поред зеленог патлиџана може се ставити и по један ред краставаца изнад реда паприка.

Исто тако врло корисне и потребне зими су паприке за пуњење. За тај циљ треба одабране бабуре опрати, сасећи дршке, повадити семенке и жиле. Тако припремљене бабуре баре се у кључаној води 5 минута затим се потопе у хладну воду и слажу у тегле усправне једна до друге. На литар запремине суда додаје се једна кашичица соли, онда се налије кључалом водом и тегле повежу па се тако кувају 1 сат. Паприке ће бити још укусније ако се уместо кључалом водом налију цеђеним парадајзом.

МАРМЕЛАДА ОД ЈАБУКА И БУНДЕВА

Многе наше домаћице спремиле су за ову зиму доста пекмеза и мармеладе од шљива. Међутим, добро је да се спреме што веће количине прерађеног воћа. Зато, у колико још располажу неупотребљивим судовима, биће врло добро да спреме укусну и јевтину мармеладу од јабука и тикава. За остављање ове мармеладе добре су стаклене тегле, плехане кутије, глеђосани ћупови и дрвене качице.

Набавити подједнаку количину јабука и бундева. Јабуке опрати и исећи им чашицу и петељке, али не љуштити кору. Исећи их на кришке, а покварене делове отстранити. Тикве такође опрати, исећи на полутке, очистити од семена и кувати заједно са кором. Јабуке кувати засебно. Кад једно и друго буде обарено скине се са ватре и засебно пасира кроз пасирачу или жичано сито за сејање брашна. Претходно одвојити кашиком кору са тикве. После пасирања обе каше се помешају и заједно кувају, додајући извесну количину шећера (250 до 300 грама на 1 кгр.) У колико се мармелада боље укува у толико ће се боље одржати. По укусу могу се додати извесни мириси.

Мармеладу треба сипати у судове још врућу и оставити их отворене извесно време, да би се на површини створила покожица која чува мармеладу од квара. Стаклене тегле повезују се дуплим пергамент папиром између кога се стави танки слој вате. У ћуповима или дрвеним качицама стави се преко мармеладе танак слој парафина или чистог воска, а затим се повежу чистом крпом и поклопе поклопцима. Судове оставити у суве, чисте и хладне просторије.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

ЗАСТАВА И СНАГА СРБИЈЕ

Код противника добровољаца влада помањена појмова. И то не случајно, него по самој природи ствари. Непријатељи српског опстанка и његове боље и светлије будућности не израстају из једног корена, ни из истих основа. Једно су они који су уништили у себи све што једног човека веже за свој народ, земљу и њихову судбину. То су они, комунизмом обескорењени и кроз комунизам одрођени и однарођени типови, који су свесно постали оруђе за наше колективно уништење. Друго су они, који вели за себе да нису комунисти, а раде исто као они или, понегде, и још горе од њих.

Крсте се разним именима, али испод сваког назива зјапи очајна унутарња пустош, незнање, погрешна обавештеност, зла воља и, веома често, необуздана лична сујета. У једном судбинском историском моменту када се, на најширем плану, ради о томе хоће ли српски народ и даље остати оно што је био или ће сасвим нестати, они на све гледају из перспектива личног престижа, уског политиканства и туђе пропаганде.

Ни сва искуства која су их непосредно погодила нису их опаметила и отрезнила. Као примитивни фетишисти они замењују једног идола другим — Лондон Вашингтоном. Они не виде ни позадину, ни стварне интенције политичких збивања баш на оној страни на коју се наслањају. Зато изгледају и јадно, и бедно и малоумно.

Овај тип људи не види основно — а то је, да генерал Недић и сви људи који раде са њим, по његовим упутствима, све потчињавају једном основном закону, — спасењу и унапређењу Србије и очувању сваке српске главе. Свака мисао, свако осећање, сваки потез — све је то подређено овом основном. Ни жудња за влашћу, ни страст за удобним и лаким животом, ни машта о слави, — ништа од свега тога не узбуђује и не онеспокојава нас. Ми се свесно и самодисциплиновано уздижемо изнад свега. И изнад пакости и злоби дана и изнад њиховог безумља и непоштења према нама. Нисмо ни лични, ни уски. Верујемо у правични суд историје. Све друго је безначајно.

Преко једног не можемо прећи, нити га превиђати — преко последица њиховог рада и става за народ и његову судбину. Њихово безумље, њихова кратковидост, њихова вечита помућеност и погрешна оријентисаност погађају народ. И то тешко и крваво. Њихов романтизам, који нема ништа заједничко са нашим епским романтизмом, чини их пустахијама, лакоумним и неодмереним људима, који увек све погрешно достављају и предвиђају.

И данас тако раде. Пред свима људима који се осећају националистима и који се трезвено удубљују у проблеме који стоје пред нама, јасно је, да ће се и овај рат и наша национална судбина решити на плану борбе против бољшевизма у свим његовим облицима и нијансама. Стубови те борбе, језгро националног окупљања, сила која спаја, и сасвим сигуран инструмент у рукама генерала Недића, јесу добровољци. Без њих, а још мање против њих, немогуће је организовање националног отпора против разаралачких стихија бољшевизма. Они су идеолошки изграђени и продубљени. Зато су непоколебљиви и постојани. Јер истину виде и судбину народа носе у својој рођеној судбини. Они су непобедиви, јер кроз њих говори стихиска народна воља за животом. Њихов снажи борбени дух ове свете земље. Они разумеју догађаје и спремају народ за боље СУТРА.

То је сржи идеја добровољаштва и крајњи смисао свих напора из којих треба да се роди нови свет, и нови, бољи, потпунији и социјалнији, људи. Они су застава Србије која се диже и њена снага. Ко њих мрзи и ко њих напада, а зове се Србином, себи добро не жели. Ако се ти напади одвијају по плану и систему онда је сигурно да иза њих стоје љути непријатељи овога народа који морају бити кажњени зато што народ хоће да живи и да се спасе. Да их је много види се и по томе што су напади на добровољце разноврсни и по методу и по оштрини.

Они су, сви одреда, беспредметни и пусти.

В. От.

ДУХ ДУЖНОСТИ И СТВАРАЛАШТВА

Да би се српски народ извукао из страховитих тешкоћа у које је запао, синови српски морају да буду задојени једним другим духом од онога, којим је одисао наш јавни и политички живот за последњих двадесет година. Дух уживања и утркивања за грабљењем о права, мора да уступи место духу дужности и стваралаштва. Прво створити па тек онда уживати мора да буде формула новог живота, а не бринути се само за права и уживање створеног, а на стварање и не мислити.

Овај дух пожртвовања и стваралаштва сачињава суштину политике генерала Недића и свих оних који за њиме иду а нарочито српских добровољаца. Узети на себе непопуларне дужности, које су још уз то и изванредно тешке, жртвовати се за свој народ и то како за оне који ове жртве разумеју, тако и за ону нашу заблуделу браћу, која се каменом бацају на оне који се за њих жртвују, ето то је служба народу српском и генерала Недића и нас српских добровољаца.

И на томе тешкоме путу српски добровољци ће за генералом Недићем истрајати, не због тога, што тим путем иде генерал Недић па му се треба некако додворити, него што је то једини прави пут којим се српски народ може извести из данашњих тешкоћа.

Двадесет година је нашим народом владао дух себичности, искоришћења свега и свачега, дух права уз занемаривање потпуно духа дужности. Двадесет година су код нас људи мислили да се може уживати вечито само од стваралачког напора једне генерације. И због таквог схватања у нашем јавном животу, доживели смо ово што сада сви заједно преживљујемо.

Српски добровољац хоће да прекине са тим духом готованства и лакомислености. *Уместо права, дужност; уместо уживања, стварање; уместо личне себичности, жртвовање за заједницу.* Нема народа, који је могао да се одржи на овоме свету ако његови синови нису узимали на себе дужности и часно и поштено их извршавали. И сам живот људски не настаје због свести детета о своме праву на живот, већ због свести његових родитеља о својим дужностима према породици и нацији. *Народи живе од људи који извршују своје дужности, а не од оних који се грабе о права.*

И кад год је у једноме народу преовладао дух права и уживања над духом дужности и стваралаштва, тај је народ морао да доживи период назадовања. Обрнуто, кад год је у једноме народу преовладао дух дужности и пожртвовања испред духа права и уживања, тај је народ ишао напред и Бог је благосиљао његове напоре.

Српски добровољци су носиоци духа дужности и пожртвовања према своме народу. И у овоме су они и уједињени за генерала Недића који заставу тога духа високо држи и носи је трновитим путем којим је пошао, али којим ће, са Божјом помоћи, извести српски народ на светлост дана.

Инж. *М. В.*

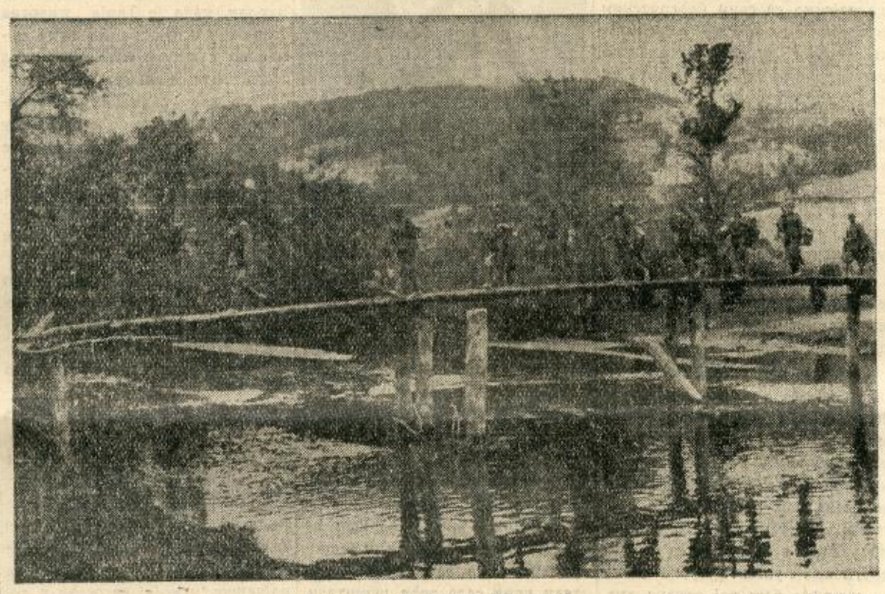

Кроз брда и долине Шумадије (Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

ШЕСТ САТИ БОРБЕ

Кратак приказ борбе код села Бовна.

Жива историја наша, коју стварају српски добровољци, заштитници и носиоци нове српске будућности, протканa је многим вегодама и незгодама. На свом путу трњем а не цвећем посутим, добровољци су морали да издрже велике тешкоће и искушења. Вековна заповест српског самоодржања налагала им је да их издрже, како би се с пуним успехом борили против многих разарача народног организма. Искоиска светосавска мисао била је основно „вјерују" и извор несаломљиве снаге у овој њиховој борби Отуда и толико њиховo самоодрицање самопрегор и неодољива решеност да и животе своје жртвују на жртвеник спаса српског. Они су трпели и мраз и голотињу, и босотињу и немаштину, и летње жеге и кроз све то као и кроз огањ борбе излазили очишћени и очеличени.

У добровољачким борбама било је много таквих које су се могле мерити мерилом неравне борбе Давида и Голијата. Али, и у овим борбама млади ударници увек су односили победу и на тај начин спасавали хиљадама живота Срба и Српчића. Једна од оваквих борби забележена је у аналима добровољаштва 17 јула 1943 године. На овом месту доносимо кратак приказ ове борбе:

Тринаестог јула око тридесетак нас кренули смо на терен, у шуме и брда, да требимо губу из торина, да крушевачки крај чистимо од црвених злочинаца. Ноћ се већ била спустила када смо пошли из Малог Шиљеговца, у колони по један. Идемо кроз шуме и долине. Уморан дневним пословима, сеоски свет одмара се у својим кућама, а ми кроз ноћни мир трагамо за оним који нарушавају спокојство и безбрижност њиховог живота. Ове ноћи наилазимо на многе трагове комунистичког разарања. Наилазимо касније и на лешеве двојице сеоских домаћина, закланих дан раније од комуниста..

Под тешким утиском наставили смо своја трагања и даље. И тако три дана прођоше. Четвртог дана, нерасположени што на убице и паликуће нисмо нигде наишли, враћамо се у своју 12 чету. Не надамо се да ћемо их још на преосталом путу срести. Али, када је последња искра наде била изгубљена приметисмо доле на путу, на отстојању од 400 до 500 метара, две гомиле у кретању. „То су наши", — рекоше једни... „Сељаци иду са рада", — одговорише други... „Бандити с пушкама", — повикаше трећи. Водник Пајкић погледа дурбином и паде команда. гледа дурбином. Одједном добисмо ватру са бока. Пушњи: прпоче борба. Развеселише се наша срца. Испунисмо се неком неизмерном храброшћу и радошћу. Више наших глава шибају млазеви куршума. Али, страха од њих и од смрти нема. Жаока и неман смрти нестаје пред високом свешћу добровољачком. Многи од нас с песмом и смехом на лицу, а по неки и из стојећег става, пуцају. Комешања нема. Тутњи и као да се тресе и небо и земља, као да се пакао отворио, као да се утроба земљина отворила и усијану лаву избацује.

(Наставак на 8-мој страни)

ДВА ПИСМА ИЛИ ПОРУКА СРПСКИМ ДЕНДИИМА

Баш је велика шаљивчина овај мој имењак.

Ево, нас двојица смо већ седам ноћи у заседи два пута по три сата на деветнаестом километру од Крушевца, поред саме купачке школе што је шумци запалише пролетос, а он још није стигао да ми исприча све његове вицеве и шале.

Још од када ме је научио како треба да се „дркће", ако хоћу да ми не буде зима и по највећем мразу, пристао бих да проводим са њим у заседи сваку ноћ — па докле год хоћете.

Јутрос у 3 сата, кад примисмо другу смену, укопавам ја митраљез у земљу, а он нешто чепрка и шушка поред мене. Погледам: држи два писма. Једно мало, на финој хартији, а друго, Бога ми, километарско, на оном најобичнијем папиру што се пре рата продавао дванаест табака за динар.

„Као да их је неко намерно оставио овде ноћас да имамо шта да читамо на месечини." — као извињава се имењак.

Ево исечка из првог:

„По углачаном, блатњавом паркету промиче тело уз тело, или боље: два тела — једна душа. Као да бегају од дискретног светла што вреба из сваког угла. Као да беже та два тела нихајући се у грчу младости по такту најновијег свинга. (Баш су генијални ти дрипци и њихови џезови и свингови. Колико су нам они само олакшали да нађемо прави смисао живота).

А затим, много жабарског вина, и још више коњака. Онога старог, предратног.

То је заиста доста. — Не, пардон, ту су још сендвичи, торте и ситни колачи.

А друштво? — Осамнаест младића према петнаест девојака. И то све из бољих кућа. И још бесан грамофон и моћан радио.

Да ли је то све? — Не: Перфектно забављање и штимунг на висини су неопходне реквизите. А то је било могуће остварити једино са оном дискретном светлошћу, са мизетом у салону и са оним мат-лампама по угловима спаваће собе.

Лепи су били ти тренутци. Најлепши у моме животу. Никад нисам до сада снажније осетио шта значи то доживети животне сласти. Шта значи видети смисао живљења. Шта значи осетити разбукталу младост у свим њеним најсуптилнијим нијансама. И још поред свега: дискретна мизета, предратни коњак и разблудни свинг...

Тако сам прославио свој деветнаести рођендан"...

А сада неколико одломака из друго писма, одговора на ово прво:

„Некада смо били добри, чак најбољи другови. Све док нисмо почео да правиш разлику између тзв. бољих и оних других, ваљда лошијих кућа. И док ја нисам видео разлику између њих, онакву какву је Ти правиш и какву опет ја својим очима и разумом сагледам.

Тада смо се разишли. Или боље: Ти си изневерио наше другарство и напустио пут којим смо дотле ишли заједно. И пришао си онима које сам ја сажаљевао, а ти некада — презирао.

Твоји нови другови су постали они чувени денди са београдског Дедиња. Више нисмо могли искрено заједно. Ја сам остао онај стари, а Твоја „животна фла ша" — како си Ти то волео да кажеш — добила је нову, реалнију и отменију садржину. Почео си да клањаш новим идеалима, заједно са оних неколико хиљада одозго. Црначки џез, дуге фризуре, уске ногавице и богати журеви заменили су песме о Цару Лази и косовским мученицима и разводнили онај јуначки, национални дух који је вејао у кућама наших очева, старих српских официра.

И септембра 1941 год., када генерал Недић позва најбољу српску омладину под барјак српски да са овом, као једином још здравим и нерасточеним елементом који још остаде у нашем народу, спасе српство, Ти остаде заједно са свим београдским и српским дендијама у запећку, сматрајући ваљда да је Твоја глава скупља од моје, јер ти си видео прави смисао живота па није онда право да погинеш, када већ има фанатика који ће то учинити. Јер они и онако не схватише драži и пуноћу живота у разблудном свингу и дискретним мизетама, већ у неком умирању после кога се живи...

Тако се и даље стварао раскол између нас, раскол у погледима на живот и у данима који га испуњавају.

Сваки је радио свој посао: Ти си разводњавао и црвоточио наш српски дух и светосавску мисао са свим српским дендијама, снобовима, виванима и њима подобнима, можда и нехотице (нека вам бар то пред Богом и историјом послужи као оправдање), а ја сам се са својим друговима упињао преко снага да озидамо баш тај српски дух и светосавску мисао у једну горостасно дивну грађевину. Велики задатак је тражио и велике жртве. Ми смо их приносили узвишавајући себе у ту нашу заједничку зграду. Костима својим смо је утемељили и крвљу цементирали и зато верујемо у њену постојаност као што верујемо у вечност светосавске мисли.

Најмлађи митраљезац Аца Радојичић

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

А ви искористите тај тренутак и створисте, у беуту раздрагане младости, дегенерисану комсалонску екипу. Послаете затим једну напудровану делију у шуму, да чека крај букве слободу, а ваше дамице — да би и оне дале свој обол за „нашу" ствар — изнеше цвеће и торте издајницима и варалицама, Бадољовим Италијанима.

Ти мислиш да ми се ругаш са својим писмом, а ја те молим да сачуваш овај лист, као што ћу и ја са Твојим учинити, и једнога дана, када нам се буду погледи кроз седе веће укрштали, видећемо свакако боље ко је имао право: Ти, или ја; ви српски денди, или ми, српски добровољци.

Тада ћеш тек можда схватити, ако то већ не можеш данас, да је за мене чистија ова кањуга у којој сам јутрос три сата лежао у заседи очекујући своју славу, него онај Твој „углачани, блистави паркет".

Никада Ти још ниси, Душко, видео прави сјај светлости, јер ниси гледао — стојећи ноћу, на мртвој straжи — како капље као смола густи мрак са маглом измешан.

Ниси никада још осетио истинску топлоту, јер не знаш шта значи даноноћно смрзавање на забаченим нашим претстражама.

А како ћеш тек онда схватити смисао мога живота, или моје смрти — свеједно — као службу, службу без предаха и без поговора, — за Тебе фиктивним појмовима: Отаџбини и народу, када је Твоја „животна флаша" испуњена до врха црначким свингом, лепим женама и дискретним мизетама.

Зато нећу сада ни да Ти пишем о томе. Време и напор ћу радије утрошити на испуњење већих задатака. А када они буду једном остварени, тада ћете доћи на ред и ви, мезимци судбине, српски денди, снобови и бонвивани.

За тај тренутак задржавамо баш ми, српски добровољци, себи право да вам покажемо ону другу страну живота, његово лице, јер ви сте само наличје до сада гледали.

Даћемо и вама, као и свима осталима Србима — јер зашто би ви били пасторци — даћемо вам прилику да осетите живот у свим његовим нијансама. Од оне најмучније, у којој се он формира и искива кроз све муке, болове и патње, па до оне најлепше, у којој се осећа и доживљава лепота и смисао живота, у којој се живот ужива и то не по црначком, већ српском начину.

Тек када будете прво осетили шта значи мрак, глад, жеђ, хлад ноћа, болест, немаштина, жалост бол, незнање, бесправност, знаћете правим аршином да измерите светлост, ситост, напитост, топлоту, здравље, богатство, радост, учење, слободу.

Онда тек, када све ово будете преко својих плећа превалили, и када вам „животна флаша" добије нову и здравију садржину, тек тада ћете добити легитимацију за чланство у овој нашој заједници, коју српством зовемо. Тежак ће то бити испит, јер „није лако Србин бити", али када неко прави Србин постане, никад се више Српства не одрече.

У памет се зато, Душко, заједно са Твојих петнаест другарица и седамнаест другова и свим осталим српским дендијама и њима подобнима.

Не заборавите никад ову поруку, не моју, већ свих мојих другова, српских добровољаца. Примите је к срцу и сада бар себе ради, ако интереса заједнице још не видите и не усвајате.

Једног дана ће вас потсетити неко на ове речи. Тешко вама тада, ако их се не будете опоменули. Јер ће се онда"...

Три тачке су стајале уместо завршетка, на крају писма. Као да је намерно мисао остављена недовршена. Као да је хтео баш са тим да постигне неки ефекат.

Дуго смо ћутали и мој имењак и ја, кад прочитасмо ово писмо. Тек кад се спремисмо у свануће да се вратимо „неоштећени у базу", замоли ме он: Запиши, душе ти, ова писма тамо код тебе негде и види да их и други прочитају. Вредеће ми то једном...

И ја послушах имењака.

Бож. Ж. Најдановић

ШЕСТ САТИ БОРБЕ

(Наставак са 7-ме стране)

Код нас царује крајња хладнокрвност и пуноћа непомућене и непоколебљиве вере да ћемо и сада у борби победити ову банду упропаститеља народних. Чекамо само сигнал за јуриш, па да им покажемо наше обилићско срце.

На одметничкој страни гунгула и хаос. Деморалисани и обесхрабљени. Још дају отпора. А затим, услед сазнања своје бројне надмоћности, отворише још страшнију ватру. Њих је преко сто, нас тридесет. Исход борбе мора бити у нашу корист и то са катастрофалним билансом по противника. Та нас мисао и у овој борби непрестано води. Наредника Бранковића раније, али он се и после тога храбро бори. Тако би и с Јовићем, званим „Жагубица", који је, иако рањен у главу, потпуно крвавог лица, настављао борбу.

Наше десно крило поче да залама и да се пробија ка противничком положају. И на двадесет метара пред њим, четворица наших паде се на брисаном простору. Зрна од пшеничног клашја падају и прашина се диже од дејства непријатељске ватре. Клечећи и стојећи, без икаквог заклона, бију они одметнике. Тешки су то призори. Киша куршума пада, али без погодака. Бог је с нама добровољцима.

Два сата борбе је већ прошло и добровољци се неуморно, са крајњим фанатизмом и оптимизмом боре. Појави се и несташица муниције. Али, духовно стање остаје исто. Не потраја дуго и дође нам муниција из чете и тада, заиалачки, умешно и мушки, поручник Милутиновић на десном, а Ранковић на левом крилу, са још неколико другова, навалише. Старешине одметничке командују урличући: „Браћо, пуцајте, не штедите муницију."

Узалуд, десно и лево крило наше јурицају и злочинци почеше да се повлаче. Ми их гонимо. Мало пре тога, Божја воља је хтела да наш друг Петар Тасић падне, погођен дум-дум метком. Рањеног, преносимо га из положаја. Он нам каже: „Удрите, ове вуцибатине." Пребледео, метак му је пробио прса и горњи део руке, тешко дише, мучи се и закашљава. За кратко време он умире. Не плачемо, поносимо се његовом херојском жртвом. Знамо, он је јуначки и мученички свој живот узидао у зграду Нове Србије.

Повлачење одметничко и даље траје. За време овог, непрестано дејствују из кратких машинки. Борба се води истовремено у шуми, у кукурузу, у винограду и на путу. Угнездише се у једну кућицу на крају винограда. Милутиновић из стојећег става бије на њу. Падају црепови, одрњава се зид. Сада их гонимо већ сасвим потучене с брда на брдо. Њихов преостатак безглаво бежи. Лево крило наше заробљава двојицу наоружаних одметника. Последњи су се пуцњи чули у пола девет увече. Борба се завршила. После шест часова...

Велики број њихових жртава и оружја, које смо заробили од њих, биће оним преосталим вечита опомена, да смо немилосрдни бич тирана. Такви ћемо бити док се не освесте и не опамете. Ако недостатак разума и мудрости код њих и даље буде постојао, онда ћемо и ми бити исти онакви као и раније и исти онакви као што смо били 17 јула после подне. Тада се још једанпут испољила и најочигледније афирмирала добровољачка младост, мртва стража српског народа. Сви до последњег били смо уједињени тада као и до тада једном мишљу и једном вољом. Колективно осећање судбине нашег народа је толико завладало нашом душевном атмосфером, да ни од чега презати нећемо када је народни опстанак у питању.

И када се сутон већ био спустио, ми смо се враћали у своју чету раздрагани ради нашег успеха. Препричавају се доживљаји шесточасовне борбе, а нарочито критични тренутци.

Прошло је од тога догађаја доста времена. Али ми се често сећамо ове борбе и нашег палог друга Пере Тасића. Јер и на његовом се примеру доказало да „витеза сустопице трагички конац прати". Почивај у вечном миру, друже наш. Утеху смо ти дали. И даваћемо је све дотле док нестане и последњи од оних злочинаца, који у току ових двеју година нанеше толико недаћа српском народу.

Славко Д. Контић

СМЕДЕРЕВСКИ ГРАД

ПРИРОДНА ПОЗОРНИЦА ПОД ВЕДРИМ НЕБОМ

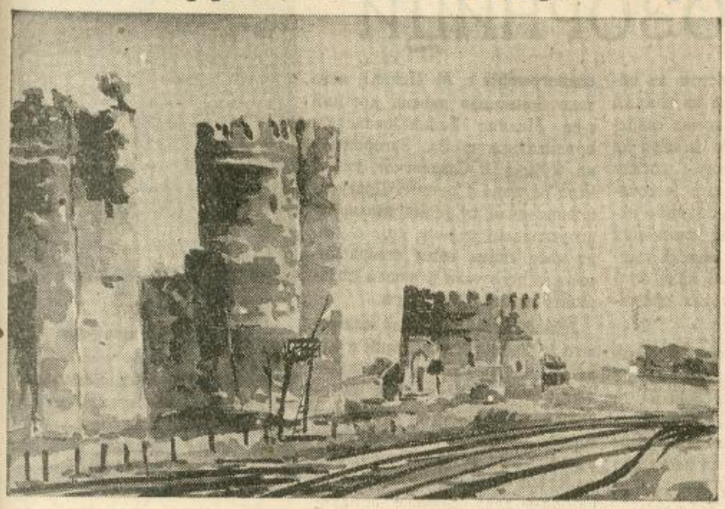

Куле Смедеревског града

(Акварел: Миомира Денића)

Стара и импозантна смедеревска тврђава мудрога Деспота Ђурђа Бранковића, која својом величином и лепотом надмашује све друге европске тврђаве тога доба, лежи и данас поносна и тајанствена на обали тихог Дунава. Она толике векове пркоси и времену и људима и живи и данас својим животом, дубоко ослоњена на нашу бурну и славну прошлост, а страсно и видовито загледана у нашу будућност.

Она је ремек-дело тврђавске архитектуре свога доба, она је грађевинско-техничко савршенство, она је рекорд у погледу свога временског остварења. Њена изванредна силуета, њене питоме и благе линије, зидина и кула, као да нису стваране за љуте битке и големе окршаје, већ за добро, за лепоту, за културу.

И ево, данас, када се варош Смедерево, после своје тешке несреће која га је задесила јуна месеца 1941 године, налгло подиже и опоравља, добијајући тиме један сасвим нови и савршени изглед, дошао је ред и на стару Ђурђеву тврђаву, да се и она опорави и оснажи за даљи живот и већу истрајност.

И док је она у доба Ђурђа Смедеревца служила за војне циљеве, изгледа да јој данас судбина додељује сасвим супротне намене и дужности, она мора постати средиште и уточиште наше историје, наше народне уметности, наше народне културе, и свега онога што је наше, српско.

Смедеревска тврђава и по своме положају и по својој величини и по своме склопу као да је нарочито створена за ту сврху. Она је тако пространа и тако лепо постављена, да се у њеном унутрашњем делу могу сазидати и подићи и музеји, и библиотеке и манастири и сви могући примери кућа наше народне архитектуре, тако да се омогући и створи читав један штимунг наше прошлости од њених почетака до данашњих дана. На тај начин би на једном месту имали целу Србију у маломе сажету и сржну кроз векове дату.

На средини града треба подићи једну цркву (манастир) у српско-византиском стилу. Најбоље би било да се изради копија Грачанице, или неког другог нашег манастира. Око њега треба подићи у истом стилу музеје и библиотеке, у којима би се чували остаци наше народне прошлости и уметности и сачувати стари рукописи, књиге и црквено сликарство из нашег средњег, златног века. У овим музејима и библиотекама треба основати и савремена одељења, да се по угледу на Великог Деспота Стефана Лазаревића, сакупљају и чувају значајни рукописи и преписи наших најбољих књижевних научних дела, као и дела из ликовне и музичке уметности.

У другом појасу око овог комплекса треба подићи један низ наших сеоских угледних кућа из свих крајева наше земље, у којима би се изложио и приказао живот и делање нашег сеоског човека, и свега онога што њега и његову породицу окружује.

У трећем појасу, можда уза саме бочне зидове града, треба остварити читаве комплексе зграда које би омогућавале рад и приказ данашњег нашег живота и рада и данашњег нашег човека: занатство, трговина и томе слично. У овом делу градске изградње нарочито треба подићи већи број зграда за становање, у виду већих, или мањих хотела, или пансиона, у којима би путници и посетиоци града могли отседати, или дуже становати, а ево зашто:

У смедеревском граду мора се подићи једно велико позориште под ведрим небом. Тај град је као поручен за ту сврху, а једно такво позориште мора постојати у нашој земљи, јер животни и уметнички импулс нашег народа то захтева, јер су позориште и позоришна уметност најбоље огледало културе једног народа и највећи духовни домети његови. У једном таквом центру свеукупног делања српства кроз векове, једно велико позориште под ведрим небом било би као једна културна жижа, као круна духовног живота нашег народа.

То би позориште најбоље могло да се оствари пред средњом преградом, у дубокој унутрашњости самога града, где се налазе оне три импозантне и моћне куле везане јаким зидним платнима. Пред самим тим кулама имала би да се подигне велика и у свима правцима пространа позорница, која би могла да прими велики декор и потребну реквизиту, као и велике масе глумаца, хориста и статиста.

Испред позорнице, која би заузимала целу ширину овог преградног зида, дошло би место за оркестар који би садржао места за најмање две стотине људи, а одмах иза оркестра поставила би се места за гледаоце у полукружним редовима, степенасто поређаним. На тај начин би се остварила једна врста античког позоришта под ведрим небом, у коме би се могле искористити све врлине оваквог позоришта, а и избећи све његове мане, нарочито у смислу организовања и функционисања позорнице.

Приближно ценећи на овоме месту може се подићи амфитеатр са пет до седам хиљада места. Акустика баш на овоме месту, испред овог преградног зида, изврсна је, како у погледу говора и певања, тако и у погледу свирања на инструментима, појединачно и скупно у оркестру. Заиста, једно идеално место за отворено позориште.

Иза ове преграде и ових средњих кула, морале би се подићи зграде за електричну енергију инсталацију, као и зграде за декоре и реквизиту, затим гардеробе, сале за пробе и зграде за становање глумаца и осталих учесника на приредбама. Све би ове зграде биле везане пролазима, холовима и ходницима за отворе у прегради који би директно водили на позорницу.

Прилази у амфитеатр морали би се поставити са неколико страна, због тога би се на градским зидовима отворила још три до четири пространа улаза. Али главни улаз би био онај, који и сада постоји према вароши Смедереву, а који би од вароши био обележен алејом остварeном фигурама и бистама наших великана из блиске прошлости, а у унутрашњости града та би алеја садржавала кипове наших великана из средњег века, а завршавала би се великом фигуром Ђурђа Бранковића.

Ето тако би се могло остварити једно величанствено културно и народно дело, које би било дика и понос нашег народа, а које би омогућило да се на једном месту сачувају наше најлепше и најдрагоцене културне и уметничке старине и да се пред широким масама изводе народна и историска позоришна дела, драме, опере и балети, и да се приређују велики концерти и фестивали наших народних певача и играча.

Једна разрушена кула

(Акварел: Миомира Денића)

Л.

ОБАВЕШТЕЊЕ О ОМЛАДИНСКОМ КЊИЖЕВНОМ КОНКУРСУ „СРПСКОГ НАРОДА“

Као што је познато, после великог књижевног конкурса који је показао тако лепе резултате, уредништво „Српског народа“ расписало је велики омладински књижевни конкурс, за који је претседник Српске владе, генерал Недић, ставио на расположење знатну суму од 100.000 динара за награђивање најбољих израђених књижевних радова.

До означеног рока стигло је близу три хиљаде радова: песама, приповедака, путописа, књижевних есеја, историских и филозофских расправа, темата о савременим националним и културним проблемима. Оцењивачки одбор, коме стоји на челу наш познати књижевник Сима Пандуровић, одмах је узео да сређује и расматра приспеле рукописе. Пошто су прегледани сви приспели рукописи и класификовани по врстама и родовима, издвојено је око 200 најбољих радова, између којих ће се на основу брижљивог упоређивања, извршити ужи избор, по строгом критичком мерилу и најобјективнијем суду. Када тај посао буде завршен, одржаће се седница, у присуству свих чланова жирија, и донеће се одлука који ће радови бити награђени и којим наградама. Тек после додељивања награда, отвориће се коверти с именима писаца и објавиће се јавности коначни резултат конкурса.

Из разговора са неколицином чланова оцењивачког одбора дознали смо да је конкурс успео изнад сваког очекивања. Речено нам је да ће овај конкурс избацити на површину неколико нових, свежих и лепих талената који озбиљно обећавају позитиван стваралачки развој у будућности. Сви награђени радови биће сабрани и објављени у једној књизи, у виду једног књижевног алманаха, који ће достојно репрезентовати нови српски књижевни подмладак. Овај алманах биће огледало духовних стремљења нових српских нараштаја и показаће најречитије стваралачке способности наше омладине на књижевном, научном и културном пољу.

АНТИЧКА КОМЕДИЈА НА БЕОГРАДСКОЈ ПОЗОРНИЦИ

СОФОКЛЕ
отац античке трагедије

Хтели бисмо са дубоким и искреним усхићењем да поздравимо час, када је на нашој сцени запаљена ватра на жртвенику, чиме се обележавао у античкој Атини и Риму почетак позоришних приказивања, која су у то време имала карактер религиозно-народних свечаности. Са радошћу гледали смо просцениум београдске позорнице претворен у антички амфитеатр са редовима седишта, где се окупљао сав народ једнога града да се напаја надахнућима најчистијег патриотизма и бесмртне лепоте.

Зато са најсрдачнијим одобравањем поздрављамо ово враћање античком позоришту које је у својим најбољим часовима било висока школа национализма и грађанских врлина. Ми тако схватамо обновљено српско позориште, као општу народну установу, која окупља цео народ, у служби националне идеје, ми га схватамо као једног од главних фактора националног духовног уздизања, место да буде расадник разорних идеја, сликање духовних перверзија једног претераног индивидуализма, који нема излаза у општем, националном.

Морамо исто тако одати свако признање иницијаторима и реализаторима овога покушаја извођења античког позоришта на српској сцени, како због њихове замисли тако и због историског и уметничког смисла, који су показали у овој успелој реконструкцији античког доба. Г. Владета Драгутиновић као редитељ показао је много труда, уложио је много студија, испољно је велико разумевање и сигуран укус у овом оваплоћивању античког позоришта. Зато ова сценска реализација Плаутове комедије *Менехми* претставља један датум у развоју српске позоришне уметности и нашег културног живота уопште.

Имајући у виду наше непознавање и често несхватање класике, која је у многоме неприступачна нашем словенском сељачком духу, као што је и латински најтежи предмет у гимназији, реализација г. Драгутиновића заслужује сваку хвалу својим озбиљним и преданим напором да уђе што више у античко позориште, које претставља један од врхунаца европског стваралачког духа.

Приказивање античких класичара претставља још увек један нерешен проблем и за позоришта веће уметничке традиције код великих културних народа, па је и код нас извођење ове латинске комедије значило један смео подухват с обзиром да је то први покушај такве врсте. Требало је све замислити и поставити по први пут, па реализовати. Истина г. Драгутиновић имао је огромну литературу о античком позоришту, као и традицију или покушаје модернизације и стилизације у другим великим културним центрима.

Он је врло спретно и са укусом искористио све то, не трудећи се с друге стране да пружи своју концепцију како у данашње модерно доба треба играти антички театр, који је био производ једне културе, једног друштва и једног гледања на свет, те зато поред својих трајних лепота за сва времена има елемената туђих данашњем времену, за које треба наћи прикладно решење.

Ма да г. Драгутиновић према својим изјавама сматра да чини покушај реконституције античког позоришта, он то потпуно доследно и до краја није спровео, јер је то и немогуће код нас, а и имало би више карактер археолошке реконструкције, која би могла да занима стварно један ужи круг стручњака или школе, а никако не би могла да задовољи укус и потребе данашње публике. Увођење неке врсте балета између чинова, који треба да замени тзв. *Мime Ателанске*, које су онда привлачиле тадашњу већ искварену римску публику, у овом облику није успело да привуче нашу савремену публику. Показало се да овај балет под античким маскама, који треба мимиком и гестом да објасни и допуни сцене из комада, место да приближи комад савременој публици, успео је само да изазове несавладљиву досаду код гледалаца, као што је готово редован случај — будимо искрени — са већином класичних дела, које могу у целини са уживањем да читају само мали број упућених у културу тих прежівелих епоха.

Г. Б. Јовановић
у улози роба Месенија

Зато место губљења у детаљима, место утрпавања, можда је требало тражити решење у стилизацији, узимајући основне елементе, који чине величину античког позоришта и са њима сме ло оживети антички дух, средину и поднебље. У што већој једноставности величина је антике и зато много би се више њој приближили да се више водило рачуна о наборима хитона и туника личности, место да се инсистирало на разним детаљима. Исто тако да је било више једноставне виткости у јонским ступовима, да је било више чудесне светлости грчкога поднебља, у којој се родила јелинска уметност и култура. Ипак се види да је г. Драгутиновић ново печени хуманиста, који се труди врло марљиво да познавањем што више детаља из античког живота и позоришта, замени једно присно и дубоко улажење у суштину античког духа, у чему би нашао решење за питања, која су се пред њим постављала.

То би било наше гледиште у погледу извођења античких комада у наше доба, али ако се пође од концепције г. Драгутиновића онда се мора још једном одати пуно признање учињеном напору и постигнутим резултатима, који претстављају несумњиво једну значајну тековину српског позоришта. Извођење Плаутових *Менехми* на београдској позорници сведочи о високом културном нивоу свију чинилаца наше позоришне уметности. Простудирана уметничка сценографија г. М. Денића, исто тако брижљиво рађени костими г-ђе Милице Бабић-Јовановић, орнаментика г. Вл. Загородњука, музика Ј. Славенског, као и игра глумаца у руци г. Драгутиновића дали су једну изванредно усклађену целину, која служи на част свима овим стваралоцима, али исто тако и нашем позоришту и нашој култури.

Једино могли бисмо да жалимо што је толики материјални и духовни напор уложен у извођење једног дела античког позоришта које ипак не оправдава толике жртве. Од увек смо били мишљења да на нашој првој сцени треба плански приказивати најбоља дела драмске продукције, репрезентативна било за једну епоху, за један народ или за стварање једнога писца. Међутим *Менехми* не само да нису репрезентативно дело латинског театра, који је одјек грчког позоришта, већ не спада ни у најбоља дела Тита Макција Плаута, који је прерадио једну комедију са сличном темом од грчког писца Менандра. Зато не видимо ни у овој прилици зашто се пажња задржала на овом Плаутовом комаду.

Кад се хтело покушати са приказивањем античког позоришта, зашто се није одмах ишло врхунцима, најбољим трагичарима? Зашто се није почело са великим грчким трагичарима, са једном од величанствених трагедија бесмртних класичара Софокла, Есхила или Еврипида?

Зашто је узет комад из доба декаденције античког света, када је публика у позоришту тражила само забаву и разоноду, сразавајући некада тако високи морални и уметнички ниво позоришта? Зар за наше данашње прилике буђења патриотизма и обнављања отаџбине није се наметао избор једне од великих античких трагедија из доба када се на позоришне претставе у Атини ишло као на велике националне свечаности у којима је учествовао цео народ, сједињен у заједничком осећању љубави према отаџбини и поштовању предачке вере? Требало је узети комад из тих времена, када су пре претстава атински младићи, одређени за војничку службу, полагали заједничку заклетву: *„Нећу обешчастити ово свето оруже; нећу напустити друга у боју; бориће се за наше богове и за своје огњиште, сам или са другима; нећу оставити умањену отаџбину, него ћу је оставити већу и јачу..."*

Кад бисмо живели у редовним приликама и обичним временима, не бисмо се питали зашто су играни баш Плаутови *Менехми*, који нас могу пријатно забављати, као фарса, лакрдија која проистиче из ситуација због замењивања личности двају близнака. *Менехми* у живом и течном преводу г. д-р Веселина Чајкановића доживели су већ четири српска издања, од којих је једно Српске књижевне задруге, па се може сматрати да је опште позната садржина ове комедије, писане пре 2200 година.

Г. Вл. Драгутиновић, реализатор овог тешког подухвата, први се појавио на почетку претставе и у савршеном античком стилу изговорио је пролог, који по правилу античког театра, уводи публику у радњу комада. Изненадило нас је затим колико су наши глумци, ненавикнути на класику, добро тумачили античког човека, иако код нас не постоји

(Наставак на 11-ој страни)

Општи изглед позорнице са Пеникулом, паразитом Менехма I (А. Стојковић) *(Фото „Српски народ")*

П О З О Р И Ш Т Е

НАЦИОНАЛЦИ ИЗВОДЕ

»Девојку бржу од коња«

ОД Н. ТРАЈКОВИЋА

Наш познати писац и позоришни човек Никола Трајковић, који је у разним областима књижевног стварања дао врло успеле прилоге, написао је у своје време драмску причу *„Девојка бржа од коња"*, која је пре извесног времена приказана на Коларчевом универзитету од стране једне групе омладинаца у оквиру Националне службе рада.

Г. Трајковић је из богате ризнице народног фолклора узео мотив једне од најлепших бајки и у слободној обради створио је једно позоришно дело, које је већ годинама чекало на своју сценску реализацију. Не улазећи за моменат у вредност самога дела, желимо да подвучемо да је пут којим је ишао г. Трајковић за препоруку нашим књижевницима и драмским писцима да потраже инспирације за своје стварање у овом чистом и непресушном извору.

За жаљење је, овај немар наших књижевника и данас у часу обнављања нашег културног живота приказивање овога комада добро је дошло и треба да послужи као путоказ за даље развијање српске књижевности, ослобођене негативних страних утицаја. У родној груди, у јединственом стваралаштву народног духа у присној вези са земљом, нова српска књижевност мора да тражи надахнуће, да би испунила своју мисију и у најпотпунијој мери дала свој оригинални допринос европској култури.

Н. Трајковић узео је за основу свога дела сиже из познате народне приповетке, који је затим у пет чинова потпуно слободно обрадио стварајући једно дело од несумњивог књижевног и позоришног значаја. *Девојка бржа од коња* симболише недостижне тежње за љубављу код човека чије остварење он тражи код разних жена, али никад не постиже циљ. Жена у машти, коју замишља младић, као и жена плотске љубави не могу задовољити човека у његовој тежњи за бескрајном љубављу. Само љубав прочишћена кроз бол и патњу може да утоли ту жеђ за идеалом. Г. Трајковић је ову песму о недостижној љубави ставио у оквир нашег средњевековног живота са елементима Истока и Запада, који су се борили за превласт кроз нашу историју. Он је ову романтичарску тему обрадио у пет слика којима може бити недостаје извесна драмска динамика, али имају пуно услова за сценско извођење.

Комад су изводили на Коларчевом универзитету чланови драмског студија Националне службе за обнову Србије, који је себи поставио за задатак да кроз позоришну уметност, извођењем националних комада буди и развија национални дух код нових генерација. Реализовање на сцени ове бајке мала од стране почетника, који су располагали и недовољним техничким средствима, показало је њену књижевну и позоришну вредност, која би у потпуности дошла до изражаја на великој сцени са глумцима веће рутине и са употребом позоришне модерне технике. *Девојка бржа од коња* садржи све елементе за један велики спектакл националног карактера, у коме би богатство народног фолклора у слободној обради једног домаћег писца, дошло до пуног изражаја.

А. Огњановић у улози Кнежевића са Усудова брега и М. Вранић као штитоноша

(Фото: приватна својина)

Националци из драмског студија са успехом извршили су свој задатак, обогаћујући национални репертоар приказивањем *Девојке брже од коња*, која после успеле пробе неминовно ће избити на чело националног репертоара и дуго ће се одржати на њему. Млади извођачи уносили су у извођење комада не само своје одушевљење, већ и велику студиозност, доста рутине и своју надареност.

Са импровизованим и скрпљеним декором, борећи се са многим тешкоћама, млади редитељ Александар Огњановић, који истовремено игра главног јунака бајке Кнежевића са Усудова брега, показао је несумњиве редитељске и глумачке способности, које му отварају најлепше перспективе и које не смеју остати неискоришћене. Под његовим вођством млади извођачи су поетични текст Николе Трајковића, пун тајанственог, са успехом дочарали у границама њихових младости, избегавајући сваку већу омашку или неукусност. У тумачењу тежњи младости у прегарању за вечито недостижним идеалом, Александар Огњановић показао је велику сигурност, испољавајући без романтичарског патоса болове и патње младости. Наравно да има још којегде попуштања у органу или недовољно усклађених гестова, али целина је успела, лик Кнежевића и поред његове психолошке неодређености, упечатљив је.

И остали чланови студија у већим и у мањим улогама показивали су сигурност у тумачењу и испољавали су одлике својих талената, који се већ назиру и који у добрим рукама осигуравају глумачки подмладак. Нека од тих имена треба већ сада запамтити, јер их чека лепа будућност, ако истрају у изграђивању својих уметничких личности. То су у првом реду Петар Панић, као Војвода од Судбине града, Радослав Павловић, као Грк, Миодраг Огњановић као дворанин, Милан Вранић као штитоноша, Миомир Терзић, као калуђер и други. Љубица Јанићијевић у улози лепотице са Истока и слепе девојке са успехом оличавала је вечиту женскост у притајеној страсти или у смерној чедности давања себе.

М. М. М.

„Част" од Судермана

НА ПОЗОРНИЦИ „СРБОЗАРА"

Позната драма Хермана Судермана „Част", која се код нас може сматрати као потпуно одомаћена, јер се, игра скоро без прекида још од 1892 године, поново је доживела један примеран успех на позорници Србозара. Излишно би, ради већ добро познате фабуле, сада опет било ову износити. Сукоб т. зв. платонске и сексуалне љубави, етичких принципа и материјалних сретстава неопходних за живот, друштвених предрасуда и класа, све су то проблеми који нам се постављају, а на које ми данас, можда, дајемо ипак нешто другачији одговор од оног који је дао сам Судерман. Па ипак, овај је комад сасвим актуелан. Његова непосредност и сугестивност толико су дошли до израза приликом претстављања ансамбла овог младог позоришта, да је публика на отвореној сцени поздрављала поједине монологе уметника.

Наш лични утисак је на сваки начин позитиван. Утисак понет са ове, што се тиче самог позоришта, премијере од 6 новембра т. г. је оптимистички, јер смо видели да је наша публика пришла и тим вишим идејама које су некада заузимале великог немачког драматичара, које су му тако брзо донеле славу и бесмртност. Ондашња критика Судермана није довољно схватила. Не треба заборавити да је то било још пре више од педесет година. Њега су нападали и доказивали да уопште није писац од вредности већ само „театралац", човек који добро познаје сцену, нешто слично мишљењу појединаца и о нашем Бранislаву Нушићу. Другим речима, да нема ни трунчи инспирације за драмску радњу.

Тако се у највећој полемици развила једна посебна и својствена сцена названа именом „Судерманово позориште". Њена одлика је била у јаким ефектима, снажном заплету, израђеној сценској динамици, скоро оно исто што нам је раније дочаравао велики комедиограф Сарду. Публика је већ тада, а поготово данас, дала за право писцу драме „Част" и његова величина је остала за поколења неоспорна.

Уједначени ансамбл позоришта Србозара, у режији г. Јована Јеремића, дочарао нам је ову драму у глумачкој обради на један врло импресионистички простудиран начин. Са местимичним претеривањима, слободно се може рећи да у комаду није било слабијих места. Сваки појединац носилац улоге трудио се да изађе из свог свакидашњег маниpа и прилагоди се динамици примљене улоге. Ова уједначеност је највише и допринела успеху комада.

Ми на сцени не бисмо смели да гледамо само поједине уметнике, већ комад, радњу као такву. Тек из те уједначености могу се изнети на површину, нешто више изнад споредних улога, поједини моменти, један или два визуелна ефекта, један јаче акцентован тон који даје предност главном носиоцу комада, и ми тада још живље учествујемо у радњи, запажамо боље вредност самог комада, па наравно и глуме, другим речима ово значи, прави уметник мора тражити не само интиман, контакт са писчевом идејом, већ и са ансамблом који употпуњава његову улогу; он мора ансамбл или приближити себи, или се спустити до њега, па и по цену личног губитка. То захтева најосновнији принцип глуме и динамике сцене.

Оно што смо ми видели у улогама Роберта Хајнеке и Леноре Милинк, које су интерпретирали Стојан Јовановић и Нада Мацол-Петровић, био је заиста прави Судерман. У њиховим улогама, као и у улогама трговачког саветника Милинка (Драгољуб Сотировић), његовог сина Курта, само местимично (Рако Ковачевић), старог Хајнекеа и његове жене (Никола Динић и Пава Слука), наивне, мада не увек сасвим сугестивне и рафиниране Алме, њихове кћери (Анита Неранџић) и старог стојика, резонера и филозофа грофа Траста од Сарберга (Јована Јеремића), у овим интерпретираним улогама било је врло много, и то до танчина изнетих психолошких прелива. Ово се често дало осетити у самој гласовној модулацији, без обзира на гест и ситуацију на сцени. Још нешто, што нас је пријатно изненадило у овој новој обради комада „Части", била је добра простудираност и оних епизодних улога, које иначе занемарене више нер вирају гледаоце, него што им употпуњују целину.

Када се већ глумачком обрадом комад дотерао до приличне висине зар се није могла обратити мало већа пажња сценским реквизитима према моменту рад ње. Н.пр. случај фаталног писаћег стола, који је ураскошној соби трговачког саветника Милинка својом руинираношћу просто мамио погледе.

В. М. А.

Античка комедија на београдској позорници

(Наставак са 10-е стране)

у том погледу никаква традиција. Сви од реда изванредно су се снашли у овим новим улогама, али нарочито савршене креације дали су Александар Стојковић, као Пеникуло, паразит и Бранко Јовановић, као Месеније, роб. Одиста, били су то одлични типови, достојни сваке велике европске позорнице!

За њима одмах долазе Б. Дрнић, као Менехмо I, Сима Јанићијевић као Менехмо II, Д. Величковић као Цилиндар, кувар, М. Васић као старац и Ст. Колашинац, као лекар. Жене, г-ђа Ирена Јовановић, као жена Менехма I и Невенка Урбанова као Еротијана, хетера својом игром нису нас задовољиле у истој мери као носиоци мушких улога.

Остаје питање балета да се реши. Сва је публика констатовала да је то неуспели део ове иначе тако успеле претставе. Његово свођење на минимум намеће се као неопходно да би комад прихватила публика, која ће моћи да задовољи своју радозналост у реконструкцији античког театра и да нађе забаву у фабули комедије, која ће је насмејати и изненадити трајношћу односа између мужева и жена пре 2000 година као и данас.

Сматрамо да је Јосип Славенски својом музиком за балет успео не само да на основу познатих података реконструише античку музику, већ да је својом упрошћеношћу највише ушао у суштину класичног, античког духа. Али зато публика, навикнута на сложеност и утрпаност модерне музике, није осетила њен смисао и неће се лако навићи на њу.

М. М. Милошевић

Успех издавачке делатности „Југоистока“

Недавно је обављена једна скромна свечаност на којој је прослављена двогодишњица делатности на пољу просвете и културе издавачког предузећа „Југисток“ а. д. Пред претставницима штампе и разних културних установа, изложили су свој досадашњи рад и будуће планове за рад на напретку српске књиге директор „Југоистока“ Хелмут Рабе и главни уредник предузећа, новинар Ратко Парежанин.

Значај рада „Југоистока“ добија своју праву слику када се узме у обзир да је он започео у две године рада објављују се друга, или чак трећа издања појединих књига. „Југосток“ је врло брзо и врло ефикасно решио кризу књиге. Истичући то, морамо имати на уму да његова појава пада у доба када се више мисли на материјална него на духовна добра, и када људи, у односу на предратне, имају и мање воље, а и мање времена за читање, јер морају највећи део свога времена да употребе на бриге о опстанак.

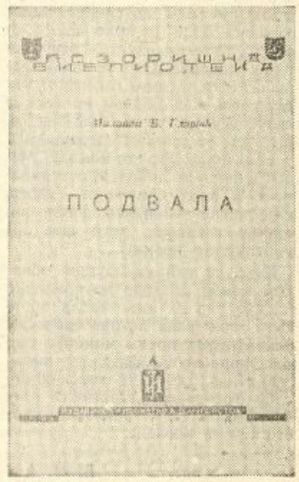

»Подвала« од М. Глишића у »Позоришној библиотеци«

Планski и организовани рад „Југоистока“ огледа се у једновременом објављивању књига из разних области литературе и науке. Поделивши делокруг свога издавачког рада у серије „Југосток“ је решио проблем свога задатка.

Једна од најуспелијих и најважнијих јесте серија „Наука и живот“. У овој серији изашле су књиге наших научника и писаца д-р В. Миловановића (Тајанствена земља) и Славка Бокшана (Материја и енергија), као и дело чувеног Карл фон Фриша (Загонетка живота). Ове књиге како садржајно, тако и технички претстављају најлепше и најзначајније књиге објављене до сада, јер су изабрани писци који спадају међу најбоље популаризаторе данашње науке.

У овој серији изаћи ће ускоро из штампе дело нашег познатог научника професора др Миланковића (Кроз васиону и векове) које ће претстављати астрономију за свакога, и књига др Билимовића математика за свакога, затим ће се издати једна привреда за свакога итд.

Серија „Српска књига“ претставља велики успех „Југоистока“. Књиге ове серије распродате су чим су пуштене у продају. Спрема се друго издање „Горског вијенца“ са коментарима по знатог песника Трифуна Ђукића, који важи за једног од најбољих познавалаца Његошевих.

Својом вредношћу истиче се серија „Бисери“. За похвалу је идеја издавача да нашег читаоца упозна са одабраним саставима великих светских писаца као што су Стиџи Стревелс, Селма Лагерлеф, Бјернсон, Пирандело, Хамсун, Данунцио, Јост, Цан, Бојер, Даутендеј итд.

Примећује се да су „Бисери“ из свеске у свеску све бољи и ма да у почетку нису обећавали много, данас значе велики прилог нашој књизи.

У области омладинске литературе серија „Плава птица“ објавила је неколико добрих књига. Мишљења смо да би овој серији требало посветити већу пажњу и више труда при избору писаца.

Серија „Позоришна библиотека“ сама за себе лепа је замисао. У овој серији објављено је неколико одличних дела наше и стране сцене.

Серија „Немачка библиотека“ има за задатак да нашој читалачкој публици пружи класична дела немачке литературе. Желели би да у овој серији видимо и неко дело савремених немачких писаца, како би читалачка публика могла да прати развој духовних стремљења и уметности овога уметношћу тако богатог и свестраног народа.

На леп пријем и разумевање читалаца наишла је серија „Свет ски роман“. Међу објављеним књигама својом изврсном вредношћу истиче се *Мајстор дон Ђезуалдо* од Ђовани Верге. Занимљив је и *Анилин* од Карл Алојза Шенцингера. У овој серији треба ускоро да изађу дела Хамсуна, Јакобзена, Стревелса и др. Вагерлеов *Хлеб* доживеће ускоро друго издање.

Поред тога „Југосток“ је такође објавио српске народне песме, пословице, приповетке. При чему је показао пуно смисла за популарисање и ванредан укус при одабирању овог нашег драгоценог културног блага.

Вредни су пажње и похвале настојања „Југоистока“ на објављивању дела из дечје литературе. Наши најмлађи читаоци добили су овде неколико одлично опремљених књига.

У издању „Просветне заједнице“ изашао је до сада већи број веома успелих и актуелних дела. Задатак ове библиотеке је да упозна савременог читаоца са свима проблемима данашњице, да пружи праву слику данашњих збивања. Примећена је пажња издавача да не иде за јевтином пропагандом која нема неке траје не вредности, већ да читаоцима пружи заиста велика дела. Овде су изашле књиге Колин Роса, Г. Вирзинга, Свен Хедина, Конрад Барча, Георгија Павловића, Е. Линклејтера, Вегецијуса, Ханс Стена, Џон Емерија и других.

То би у најкраћим потезима био рад „Југоистока“. Напоменули смо да обзиром на време у коме се појављује, и на резултате које је дао „Југосток“ значи несумњиви успех издавачке делатности. О правом значају рада „Југоистоковог“ моћи ће се касније говорити више, и исцрпније. Данас је важно да је „Југосток“ нашао свој пут и правац своје мисије на културном раду. Посматрајући данашње догађаје у свету и издавачку делатност овог предузећа, човек долази на помисао као да се не налази у добу великог рата, и као да је оповргнута она стара изрека да у рату ћуте муве.

Отварајући свечаност прославе двогодишњице успешног рада директор „Југоистока“ Рабе излажући тешкоће на које је наишло предузеће у своме раду подвукао је сарадњу и разумевање нашег Министарства просвете и вера и његову потпору у раду овог нашег највећег издавачког предузећа. Истакао је и похвалио штампу у њеном настојању на пропаганди српске књиге, чиме је у многоме олакшала рад самоме „Југоистоку“.

Уредник предузећа Ратко Парежанин, дао је дужи експозе који је поткрепио подацима, који су нам углавном послужили при горњем прегледу делатности „Југоистока“.

Из серије »Бисери страног књижевности«

Доситејеве »Басне« из серије Дечјих књига

Издања »Југоистока« у продавници у Кнез Михајловој улици

ПОВОДОМ СМРТИ
Богдана Дунђерског

Познато је да су све национално-просветне установе српског народа у некадашњој Војводини основане и подигнуте захваљујући развијеној националној свести и дарежљивости народних добротвора. Као што су у Средњем веку наши владаоци и великаши подизали своје задужбине, цркве и манастире, тако су у току XVIII и XIX века наши имућни Срби завештавали своја имања у просветне сврхе, у циљу подизања и развијања културних установа. Тако су постале српске православне гимназије у Сремским Карловцима и Новом Саду, српска учитељска школа у Сомбору, српска богословија у Срем. Карловцима, Матица српска у Будиму (доцније пренесена у Нови Сад), Српско народно позориште у Новом Саду, више девојачке школе у Новом Саду и Панчеву, и тако даље.

Овај лепи обичај није изумро ни до данас. Као што јављају пештански и новосадски листови, ових дана је отворен тестаменат недавно преминулог угледног српског јавног радника, Богдана Дунђерског дугогодишњег народног посланика среза бечејског у мађарском парламенту. Према своме тестаменту, пок. Дунђерски је цело своје имање, заједно са својим дворцем у Старом Бечеју, завештао Матици српској у Новом Саду.

Погреб пок. Дунђерског био је врло свечан. После опела, на коме је чинодејствовао епископ бачки др. Иринеј Ћирић са десетак свештеника, са заслужним покојником се опростио у име његових политичких сарадника др. Милан Л. Поповић, посланик града Новог Сада у пештанском парламенту, истичући покојников рад на зближењу и сарадњи подунавских народа; затим је говорио претседник Матице српске др. Александар Моч, који је истакао родољубље пок. Дунђерског, његову привржености родној груди и народу из којега је поникао и коме је завештао своје имање, идући примером Саве Текелије и осталих великих народних добротвора српских.

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 4.— ДРЖАВНА ТАКСА ДИН. 5.—

КУЋНУ ЛИСТУ издату из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Станимирка Павловић. 835 2—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату из претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Станица Бркић. 836 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу Љубица Боришић. 837 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам Оглашујем је за неважећу Десанка Аранђеловић. 838 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Чубомир Оризовић, ученик. 839 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 4918 издату од Претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубио сам, оглашујем је неважећом Радић Бранислав. 840 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену од претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Анка Милосављевић. 823 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ добивену од претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Надежда Николић. 824 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ и пријаву добивену од претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Овим их оглашујем за неважеће. Славко Димитријевић. 825 3—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 4613 издату од претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Никола Бркић. 826 3—3

МОЈА ЖЕНА Душанка Миленковић, рођена Илић напустила ме је 19 година покривао сам је више пута да се врати и сада чиним последњи пут да се у року од 5 дана врати у противном не признајем је за жену као и све начињене дугове на моје име. Драгомир Миленковић из Милатовца. 813 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 355 добивену из среза Крагујевачког изгубио сам, овим је оглашујем за неважећу. Милован Ђ. Аврамовић, село Доња Сабанта 814 3—3

ПОТВРДУ и пријаву добивену из Врњачке бање од Комесаријата оглашавам за неважећу пошто ми је украдена Мариша Јовановић, вила „Завичај" 815 3—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 4312 издату од Претстојништва полиције Крагујевац изгубио сам. Оглашујем за неважећу Милић Миличић. 816 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва полиције у Крагујевцу, изгубио сам Оглашујем је за неважећу. Никола Петровановић. 817 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 67 издату од општине пожаревачке изгубила сам. Оглашавам је неважећом Вера Бошковић, Нишка Бања 818 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам Оглашујем је за неважећу Даница Максић. 819 3—3

ИЗГУБЉЕНИ НОВЧАНИК са личном картом од Претстојништва у Крагујевцу, свабраћајном књижицом, протоколацијом радње и осталим документима оглашавам неважећим Јевтић Вељко — Крагујевац 820 3—3

Државна Хипотекарна Банка у Београду

изложиће јавној продаји са почетном ценом следећа имања у

НОВОМ ПАЗАРУ

НА ДАН 30 НОВЕМБРА 1943

1)	Кућа, Кадријина 37	Дин. 150.000.—
2)	Кућа, Жичка 31	„ 300.000.—
3)	Кућа, Жичка 23	„ 120.000.—
4)	Кућа, Жичка 28	„ 120.000.—
5)	Кућа, Жичка 15	„ 120.000.—
6)	Кућа, Немањина 7	„ 50.000.—
7)	Кућа, Немањина 4а	„ 250.000.—
8)	Кућа, Војводе Путника 23	„ 120.000.—
9)	Кућа, Војводе Путника 11	„ 180.000.—
10)	Кућа, Војводе Путника 7	„ 200.000.—

НА ДАН 1 ДЕЦЕМБРА 1943

1)	Кућа, Немањина 11	Дин. 100.000.—
2)	Немањина 4, кућа	„ 120.000.—
3)	Плац, Херцеговачка	„ 20.000.—
4)	Њива, Општина Постење	„ 220.000.—
5)	Дућан, Ђен. Живковића 1	„ 12.000.—
6)	Дућан, Краља Александра 96	„ 15.000.—
7)	Кућа, Тиршова 15	„ 120.000.—
8)	Два Дућана, Везира Соколовића 22/24	„ 30.000.—
9)	Дућан, Везира Соколовића 20	„ 15.000.—
10)	Кућа, Везира Соколовића 14	„ 150.000.—
11)	Кућа, Везира Соколовића 12	„ 250.000.—
12)	Плац, Цара Лазара 8	„ 120.000.—
13)	Дућан, Општина Дуга Пољана	„ 160.000.—
14)	Воћњак, Черкез Махала	„ 200.000.—

Продаја ће се одржати у просторијама Пореске управе у Новом Пазару од 10 до 12 часова, где се могу добити сва даља обавештења. 853 1—1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА у Београду

изложиће јавној продаји са почетном ценом следећа имања у

НОВОМ ПАЗАРУ

НА ДАН 28 НОВЕМБРА 1943

1)	Кућа, Тиршова 1	Дин. 120.000.—
2)	Кућа, Тиршова 2	„ 250.000.—
3)	Две куће, Тиршова 6	„ 350.000.—
4)	Кућа, Тиршова 7	„ 200.000.—
5)	Кућа, Тиршова 20	„ 120.000.—
6)	Кућа, Свој бор 22	„ 50.000.—
7)	Кућа, Свој бор 23	„ 50.000.—
8)	Две куће, Градска 2	„ 100.000.—
9)	Кућа, Градска 4	„ 70.000.—
10)	Кућа, Светосавска 10	„ 250.000.—

НА ДАН 29 НОВЕМБРА 1943

1)	Кућа, Светосавска 12	Дин. 120.000.—
2)	Кућа, Светосавска 14	„ 100.000.—
3)	Кућа, Светосавска 16	„ 120.000.—
4)	Кућа, Граховска 5	„ 30.000.—
5)	Кућа, Граховска 3	„ 25.000.—
6)	Кућа, Граховска 4	„ 380.000.—
7)	Кућа, Граховска 7	„ 150.000.—
8)	Кућа, Цара Душана 20	„ 250.000.—
9)	Плац, Путникова	„ 75.000.—
10)	Две куће, Путникова 5	„ 100.000.—

Продаја ће се обавити у просторијама Пореске управе у Новом Пазару од 10 до 12 часова, где се могу добити сва даља обавештења. 854 1—1

ИНТЕРЕСАНТНО — ПРОСВЕТНА ЗАЈЕДНИЦА • БЕОГРАД • — ВРЛО АКТУЕЛНО

ЗАХТЕВАЈТЕ ОД ВАШЕГ КЊИЖАРА ОВИХ ДАНА ИЗАШЛЕ АКТУЕЛНЕ КЊИГЕ:

			Дин.
1	А. Е. Јохан	Земља без срца	80.—
2	Пол Мусе	Оптужујем	100.—
3	Свен Хедин	Америка у борби континената	70.—
4	Колин Рос	Западна хемисфера	100.—
5	Линклејтер Ерик	Жуан у Америци	100.—
6	Г. Вирзинг	Тражи се непријатељ	50.—
7	.....	Тако је дошло до рата	12.—
8	.....	Секрет Сервис	20.—
9	.....	На живот и смрт	12.—
10	.....	Владавина стараца	5.—
11	Џемс Берглинд	Иза кулиса Беле куће	40.—
12	Ерлинг Бахе	На падинама Атласа	60.—
13	.....	Влада у бекству	12.—
14	Конрад Барч	Видео сам Москву	30.—
15	Јохан Лерс	Јевреји иза Стаљина	6.—
16	.....	Албион полази у рат	30.—
17	Мартин Пазе	Стаљин у светлу штампе и карикатуре	50.—
18	Џон Емери	Енглеска и Европа	20.—
10	Ф. Хартнагел	Амазонке са Бродвеја	70.—
20	Вегециус	Приручник за кафанске стратеге	50.—
21	.....	Трагикомедија Жоржа Мандела	6.—
22	Георг. Павловић	Под шестокраком звездом	40.—
23	.....	Севастопољ	36.—
24	А. Ф. Бориес	Атлантик	15.—
25	Винстон Черчил	Мој савезник	30.—
26	Т. Х. С.	Европа против Европе	6.—
27	.....	Весели алманах	20.—
28	Вилхелм Шајдер	Ко је убица!	40.—
29	Лудвиг Штрац	Завера на Босфору	40.—
30	Х. Г. фон Цобелтиц	Њена победа	50.—
31	Р. Кравченко	Аљина љубав	25.—
32	Курт Криспиен	Пуцањ на балу	30.—
33	.....	Глас бољшевизма	4.—
34	А. В. Коигер	На трагу тигра сабљаша	15.—
35	Ханс Михаел	Ловци глава	15.—
36	.....	Побуна на Фламингу	12.—
37	Курт Ридл	Сусрет са Маорима	12.—
38	Др. В. Хофман	Животни простор или империјализам	12.—
39	.....	Преображај европске привреде	15.—
40	Ханс Дитмер	Улога немачких сеоских задруга у пољопривреди	8.—
41	.....	Шта је националсоцијалистичко угледно предузеће	10.—
42	Х. Х. Болер	Старање о немачком занатству	10.—
43	Лидија Рајмер	Породица у Новој Немачкој	10.—
44	Херман Фриш	Старање немачке исхране	10.—
45	Др. Х. Беите	Немачка сељачка политика	10.—
46	.....	Како ситује немачки радник	10.—
47	.....	Порекло немачког радника	10.—
48	Валтер Херберт	Репродукција европског сељака	12.—
49	Е. Моравец	Рат на Истоку	4.—
50	.....	Ево сам запослењник у Офлаг XIB	5.—
51	.....	Алманах српске омладине	20.—
52	.....	Наши у запослењништву	10.—
53	.....	Исток у Новој Европи	8.—
54	.....	Пошта пада у Немачкој	15.—
55	Ханс Стен	Јунаци под заставом сунца	50.—

Ако Ваша књижара жељену књигу нема, можете исту набавити непосредно од издавача:

„ПРОСВЕТНА ЗАЈЕДНИЦА"

Београд, Косовска 39/III — Тел. 24-822.

ВРЛО АКТУЕЛНО ИНТЕРЕСАНТНО

МАЛИ ОГЛАСИ

ДИН. 5.—
ДРЖАВНА ТАКСА
СВАКА РЕЧ ДИН. 4.—

ЛИЧНУ КАРТУ за 1943 год. издату од претстојништва градске полиције у Ужицу оглашавам неважећом. Васић Љубица, домаћица — Ужице. 857 1—1

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ издату од начелника среза Ужичког бр. 12340/42 и железничку легитимацију за повлашћену вожњу од 50% издату од Дирекције железница. Оглашавам их неважећим. Дамница Ивановић, учитељица — Рибаше вина — Ужице. 857 —2

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ издату ми од среза Ужичког бр. 6655/42 год., оглашавам за неважећу. Јелена Костић, домаћица — Ужице. 857 —3

ЛИЧНУ КАРТУ за 1943 год., издату од градске полиције Ужице оглашавам за неважећу јер сам изгубио. Милорад Марјановић, ученик гимназије — Ужице. 857 —4

„ХЕРМЕЛИН"
КРЗНА
Томислав Гогић
Београд — Кнез Михајлова 19
847 1-1

ВЕЛЕТРГОВИНА ВИНОМ И РАКИЈОМ
Јездимира С. Шарића
производња ликера, коњака и рума
БЕОГРАД
Кр. Марије 89 Тел. 22-912
849 1—1

CEREAL EXPORT A. D.
Kupoprodaja svih vrsta žitarica, suncokreta i mahunastih biljaka
PANČEVO
Adolf Hitlerplatz 11
Tel. 36-198

CEREAL FRUCHT A. D.
Kupoprodaja zemaljskih proizvoda i voća, kao i snabdevanje industriskih preduzeća
BEOGRAD
Maršala Pilsudskog 32
Tel. 27-806 30-423

КОЛОМАСТ, САПУН, ПРАШАК ЗА РУКЕ
и друге домаће прашкове, израђујете солидно помоћу усавршеног, у праху млевеног, каолина »ВРБИЦА«.
ФИНОЋА МЛИВА ОДГОВАРА УСЛОВИМА НАДЛЕЖНЕ ЦЕНТРАЛЕ
Сопствена амбалажа у новим папирним врећама
СИРОВИ КОЛИН
у комадима, за све врсте грнчарије, керамике као и за молере, испоручујемо вагонски у сва места Србије и Баната. — Долази у обзир и извоз. Све послове обављамо непосредно као произвођачи — без посредника — Обратити се:
РУДНИК „ВРБИЦА", БЕОГРАД
СКАДАРСКА 1, први спрат. ТЕЛЕФОН 22-018
861 1—1

ВАРИЈЕТЕ
„ГЕЈША"
бивши Руски Цар
тел. 25-258.
Свакодневно у 20 часова, првокласан програм, домаћих и страних уметника.
Четвртак, субота, недеља
Матине у 16 час.

УМЕТНИЧКА ДВОРАНА
„ЛОТОС"
Кнеж. Љубице бр. 4
тел. 30-489
У најлепшој сали свакодневно скуп отмене Београдске публике.
Од 18 часова
Атракције — музика — песма.
833 1—1

ПРИВИЛЕГОВАНА АГРАРНА БАНКА А. Д.
Средишна установа за земљорадничкн кредит у Србији
Уплаћен акцијски капитал 700,000.000 дин.

Пословање за сопствени рачун

Банка одобрава кредите земљорадничким задружним и другим организацијама, државним и полудржавним установама.

Финансира планску пољопривредну производњу.

Прима улоге на штедњу и улоге по текућем рачуну под општим условима у погледу камате и отказних рокова.

Пословање за рачун државе

Врши финансијску ликвидацију аграрне реформе на великим поседима.

Врши ликвидацију земљорадничких дугова према Уредби од 25 септембра 1936 год.

Банка настоји да у интересу самих земљорадника — ради подизања њихове кредитне способности — наплаћује своја ранија потраживања при садашњем обиљу новца на селу. Препоручује својим првобитним дужницима, као и онима чији су дугови пренети на Банку по Уредби о ликвидацији земљорадничких дугова, да регулишу све своје дужне заостатке, а по могућности и да отплате дугове у целости.

863 1—1

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 47 Год. II
Београд, 4 децембра 1943
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

Сви на ноге Стаљину

Када смо у самом почетку трој не конференције у Москви тврдили да она неће успети знали смо да не може успети. То што смо ми тврдили, реално расматрајући замршену проблематику међусавезничких односа, посведочено је и резолуцијом која је издата после вишедневних разго вора у Москви где су и Кордел Хал и Идн играли другостепену улогу. Истина употребљено је врло много софистике и раскошно обиље фраза, да се сакрије од широких слојева јавности неуспех ових разговора којима се приписивао ванредно велики значај. Као црвена нит кроз целу ову резолуцију протезала се кон статација, да ће бити потребно да се, у скором времену, састану Рузвелт, Черчил и Стаљин. Да су њихови министри спољних по слова успели да реше главне проблеме који стоје нерешени између њих онда овај састанак не би био ни потребан.

Састанак ће се одржати и то, судећи по досадашњим указивањима, негде у околини Техерана или у самом Техерану. Рузвелт и Черчил нису могли задобити Стаљина за своју тезу да састанак буде одржан у Вашингтону. Црвени диктатор који још из своје револуционарне младости мрзи иностранство није хтео да пристане да оде негде ван подручја које не обезбеђује црвена армија и свемоћна рука ГПУ-а.

У Техеран, наиме, налазе се бољшевичке окупационе трупе. Зато је тамо Стаљин код своје куће. Пут Рузвелта и Черчила претставља њихов пут у Каносу на подворење великом „вођи народа", како Стаљина зову његови бољшевички трабанти.

Какве су перспективе појединих партнера на овом састанку?

Рузвелтове перспективе, нису добре. Страшни порази последњих дана, које је претрпела флота на Пацифику учинили су да је Рузвелт осуђен на знатно скромнију улогу од оне коју би имао да ове поразе није доживео. Немоћан према Јапану немоћан према Немачкој, а оптерећен неутољивом жудњом да посаће господар света. Рузвелт ће се принуђен наћи лице у лице са Стаљином, који је нешто више миљеник јевреја, него што је сам Рузвелт и који има пред собом много сигурније перспективе, јер његови агенти подривају нездрави плутократски поредак Америке.

Рузвелт је у таквом односу према Стаљину у каквом је однос Черчил према њему. Значи у подређеном односу. Черчилове перспективе су врло слабе. Оно што ће Стаљин и од њега и од Рузвелта тражити јесте стварни други фронт који је Совјетима у овом моменту преокрета војничке ситуације на Источном фронту веома потребан. Управо други фронт постаје животно питање совјетског одржања. Исто тако за Рузвелта и Черчила постаје животно питање добијања упоришта за рат у Пацифику. Та им упоришта за напад на Јапан може дати једино Стаљин, што он, сигурно, неће учинити, јер би тиме вршио директно самоубиство. Када би хтео да отвори други фронт, Черчил би морао да жртвује милионе енглеских војника, што он није у стању учинити. А ако то не учини Стаљин ће, преко своје комунистичке партије у Енглеској, још јаче развити бољшевичку пропаганду која је ових дана добила један конкретан израз у комунистичким демократијама у Лондону и у продирању комунистичке масе у Доњи дом.

Кад се узму само ови проблеми, а сви други оставе по страни, онда је јасно да до неког органског споразума између Рузвелта, Черчила и Стаљина тешко да може доћи.

Они су се састали да решавају о судбини Европе без Европе и о судбини Источне Азије без Јапана, који је данас тамо стварни господар и који све убедљивије показује да је у стању и даље задржати положај који данас има. Зато ова конференција у резултату неће донети преокрет ситуације на ратиштима због самог факта да се рат не решава конференцијама, него готовошћу за борбу и стварном снагом којом партнери располажу. Резултат ових разговора биће само једна конференција више. За Европу ова ће конференција пружити још више доказа који су већ истицани, о сервилној готовости и Америке и Енглеске, да нас потпуно предају бољшевицима, који од свих савезника једини и претстављају војнички фактор.

Место да се боре оружјем Рузвелт и Черчил ће покушати да и даље Стаљина држе у обманама, што ће им, по свој прилици, тешко поћи за руком. Стаљин је човек који зна шта хоће и који види смерове англоамеричке так тике према њему.

Пут у Каносу, тежак и дуг пут два старца, још је један доказ више њихове неспособности да постану оно што желе.

Шта од овог разговора треба да очекују бројне емигрантске владе најбоље се види из изјаве Берлеа, који је, у име Америке, послао ове владе до ђавола и рекао да народи земаља које оне претстављају нису ни у каквој обавези покорности према њима, него су слободни да бирају владе по својој жељи. Примењено на нашу стварност значи да је Тито једини фаворит и Америке иако су они други из шума били пожурили да ухвате везе са њом.

М. С.

Црногорско питање

Колико је политика савојске династије била штетна по нормалан развој прилика на Балкану најбоље се види у случају црногорскога питања. Због тога што је ова династија била у родбинским везама са црногорском династијом италијанска ди пломатија да би се додворила краљу-издајнику Виктору Емануелу покушавала је на све могуће начине да створи независну Црну Гору, чија би круна припала једном од чланова савојске династије. У том циљу сазвана је 12 јула 1941 године нека врста уставотворне скупштине на Цетињу, на којој је требало да се прокламује независност Црне Горе и да се круна понуди италијанском краљу.

Међутим, ствари су се другојаче развијале. Овакав поступак изазвао је револт код црногорског становништва, које је било одлучно противно закулисним плановима италијанске дипломатије. Тако је дошло до опште народне побуне и до сукоба са италијанском војском.

Али ову забуну у црногорским редовима вешто су искористили комунисти и успели су да ово народно незадовољство искористе за своје циљеве и да под своју команду привуку велики број незадовољника. И тако Црна Гора место да буде фактор мира и реда, што се могло очекивати с обзиром на развијену националну свест њеног становништва, постала је поприште нереда у земљи и расадник анархије за суседне области.

Уклањањем утицаја италијанске династије са овога сектора створене су могућности да се приступи сређивању прилика у Црној Гори и да се правилно реши црногорско питање, које је непотребно дипломатија савојске куће компликовала и својом перфидном игром навукла толике несреће на црногорско становништво, пактирајући и помажући комунистичке бандите. Немачка оружана снага морала је да интервенише и пошто је скршила комунистички покушај, успоставила је ред. Тиме су створени услови за коначно решење црногорског питања у складу са жељама самога становништва, ко је као што је опште познато, жели да у најтешњој сарадњи са Србијом нађе путеве своје обнове. О томе је било говора и у немачкој штампи, која је истакла да се у том погледу мора водити рачуна о расној припадности црногорског становништва и о његовој националној свести, због чега се црногорско питање не може одвојити од решавања српскога питања.

Српска јавност са своје стране прати са највећим интересовањем развој прилика у Црној Гори и верује да ће се успети преко Српске владе да дође до тесне сарадње свију националних снага у Србији и у Црној Гори за коначно обрачунавање са комунизмом, у чему је и интерес Европе. На тај начин доћи ће се до скидања са дневног реда црногорског питања, које је вештачки и због династичног империјализма савојске куће створено и тиме ће много допринети општој консолидацији прилика на Балкану, сходно настојањима политике Немачког Рајха после ослобођења Балкана од мешања и интрига италијанске династије.

Ц. Р.

Два фронта

Узалудна су сва прижељкивања непријатеља српског народа да ће он утонути у грађански рат, који треба њега, искрвављеног, да докусури.

Данас је очигледно да у Србији постоје свега два фронта: националистички и комунистички. Све што је српско и стваралачко налази се у овом првом. У овом другом, знатно слабијем, окупљен је разни белосветски олош, коме до српског народа није ни најмање стало.

Сви његови напори да Србију баци у револуционарни хаос пропали су. Разбили су се о здраву свест српског народа, који инстинктивно осећа да је судбоносно питање, питање његовог опстанка у томе да још сада, макар и под најтежим околностима, изврши консолидацију своје државе, као и свој духовни препород. И та се консолидација и тај се препород врше, лагано али сигурно. То данас нико не може оспорити.

Окупљање свих националистичких снага у један фронт је од огромног значаја. Јер данас се у свету главна битка и биће између два супротна схватања, између национализма и интернационализма. Интернационализам, био он капиталистичко-јеврејски или комунистичко-јеврејски, тежи истоме циљу: уништењу нација као таквих, наравно по принципу да велика риба гута малу.

У Америци је већ све припремљено за оснивање „Банке уједињених нација", са претежно америчким капиталом. Њен је задатак да читаву светску трговину после рата узме у своје руке, обезбеђујући притом наравно Американцима главну добит. Рузвелт је већ јавно изјавио: „Ми се руководимо пословним обзирима и при дељењу ратне помоћи савезницима, као и у нашим плановима за поратну обнову света".

Али поред овог привредног империјализма, постоји и онај још опаснији: културно-духовни. Хоће да нам опљачкају и све националне светиње и традиције, и да нас претворе у безобличну масу, која ће до бесвести да цупка по такту њихове џаз-музике. Сви треба да постанемо културни варвари, који у свом клањању долару не знају ни за Бога, ни за Његове законе.

Напор, огроман и удружен, биће потребан да се од овога одбранимо. Све што је здраво у српском народу вапи за нашим српским духовним препородом, без кога као народ не можемо постојати. Зато генерал Недић, као верни тумач народног духа, неуморно понавља: „Будите Срби и само Срби! Мислите својом српском главом!"

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

Недељни преглед међународних догађаја

Верзије и нагађања

У неутралној штампи, боље речено у неозбиљном делу неутралне штампе, појавиле су се вести о мистериозним путовањима извесних личности у извесне земље. Те вести су биле коментарисане нагађањима о тобожњим преговорима о миру. Колико су те вести тачне, видимо из једног примера. Новинари, љубитељи сензација, саопштили су јавности час доласка фон Папена у Ватикан и час његовог одласка. Међутим, баш у ово време фон Папен се налази у Букурешту.

Ни друге верзије нису тачније од ове. Са немачке стране категорички се демантује постојање ма каквог било преговора о миру. Озбиљна британска штампа такође тврди да нема таквих разговора. Она је мишљења да су све верзије о преговорима измишљене ради тога да би се у очекивању мира смањила борбеност ратујућих народа. Да ли су те верзије намерно лансиране или су производ маште појединаца уморних због рата, — то се за сада не може казати. Главно је да ниједна од зараћених страна не мисли о миру пре победе.

Као један парадокс од историског значаја треба при томе констатовати да у такозваној тоталитарној Немачкој сав народ одбацује мисао о миру и зато Рајх одлучно ратује. У такозваној демократској Британији само владини кругови, капиталистички кругови и комунистичка мањина задржавају ратоборан став, и зато Британија наставља свој рат штетан по њене интересе, наставља рат, иако код широких маса не постоји одушевљење за борбу.

С правом се може говорити о духовној кризи у Британији. Ту кризу повећава писање комунистичког листа *Дејли Уоркера*, који захтева (свакако на основу московских инструкција) избацивање из британске владе министра Емерија и Симона, „пошто су они примери неспособности реакције" и морају бити „замењени правим народним претставницима". Енглези осећају да се московска рука меша у унутрашње британске ствари и зато су прилично огорчени због настале ситуације.

И у Америци појављују се мишљења о кобним последицама Рузвелт-Черчиловог попуштања пред Совјетима. *Њујорк тајмс* пише: „*Тиме што нису установљене утицајне зоне у послератној Европи и тиме што је Москви дозвољено да учествује у свима европским питањима ситуација ће бити јако отежана.*" И у Америци почињу да увиђају комунистичку опасност.

Сада је свет добио нов доказ Рузвелт-Черчилове сервилности према Стаљину. Овај тиранин који иначе скоро никад не напушта Москву, који се креће само између Кремља и села Горки у непосредној близини престонице (то је село исто тако заштићено и чувано као и московски Кремљ), није смео да дође ради састанка са Черчилом и Рузвелтом тамо где нема совјетске оружане снаге и пукова енкаведиста. Он се једва усудио да пређе праг своје куће и да направи један корак до Техерана, где ће бити осигуран совјетским бајонетима.

Зато су поглавари САД, Британије и црвене Кине морали да праве дуже путеве како би стигли на састанак са Стаљином. И није само то, што су морали далеко да путују. Него су морали да уђу у зону која је проглашена за совјетску утицајну зону, т. ј. да готово уђу у Стаљинову кућу уместо да се нађу негде на слободном терену, који више доликује једном међународном састанку, а нарочито састанку поглавара држава.

Овај састанак четири светска завереника је значајан не по томе о чему ће се тамо расправљати, већ по томе што је до њега дошло непосредно после московске конференције. Да је московска конференција била тако рећи претконференција за овај састанак, онда би садашњи сусрет био доказ успеха те претконференције. Међутим, приликом московских саветовања (да не кажемо препирки) било је јављено да је постигнут такав „успех" да није ни потребно да се шефови држава састану. Сада пак видимо да је тај „успех" имао кратког дејства: главне личности морале су да пожуре на састанак, јер су се размимоилажења на московској конференцији претворила у расуло коалиције.

Као један од знакова тог расула морамо схватити садашње понашање према емигрантским владама. У штампи се отворено пише да су краљеви у емиграцији препуштени својој судбини, пошто од стране Совјета нису признати за владаоце својих народа. Државни потсекретар Берле је у име америчке владе говорио ових дана о томе да ће судбину народа одлучити сами народи, а не побегли монарси.

Вара се тај Американац када мисли (ако уопште мисли на то) да ће народи моћи да одлучују своју судбину ако би дошло до остварења мира на начин прихваћен од стране московске конференције. Народи би најмање могли одлучити о својој судбини, јер би то урадила комунистичка влада у Москви. Пут Бенеша је веома карактеристичан за намере те владе. Бенеш сад кува нешто сасвим ново јело: федерацију која би била у служби комунизма.

Енглези су сада први споменули реч „федерација" мислећи на стварање новог санитетског кордона који би после рата омеквшао притисак Совјета на Западну Европу. Стаљин је одбацио идеју такве федерације, али његови сарадници сада сипају нов садржај у реч „федерација" и пројектују групацију држава на западној граници послератног Совјетског Савеза. Та групација би била камуфлажа совјетског империјализма, пошто би била потпуно совјетизирана.

За такав посао нашао се најпаметнији човек. Највећи европски политички корупционаш Бенеш покушава сада да помогне остварењу највеће издаје према Европи. Али баш ово Бенешово учешће у тој афери можемо сматрати као залогу да афера неће успети: ниједна од међународних комбинација коју је Бенеш у току 20 година фабриковао, није успела. И он је био прави са његовом државом који је пропао због несавесних спекулација са Европом.

Европа се определила. Она хоће да остане Европа. Да не буде опет поприште британских комбинација или зона за комунистичке аспирације. Европа се бескомпромисно бори и она ће у тој борби победити, јер она има оно што јој је највише потребно за победу: чврсте живце.

Са живцима иде рђаво баш код непријатеља Европе. Нарочито попуштају живци у Северној Америци. А у Северној Америци попуштају живци код самог Рузвелта. Он је запао у такву ситуацију, изазвао је такву опозицију због катастрофалног рата и још катактрофалнијег стања политичко-социјалних питања у земљи, да није више сигуран да ће бити поново изабран за претседника. Он је већ покушао да припреми за себе један леп положај за случај неуспеха на изборима. Он је предложио сенату да се одрекне својих права за решавање питања мира и да та права пренесе на будућег претставника САД на мировној конференцији. Рузвелт се нада да ће бити од стране коалиције опуномоћен да буде претседник те мировне конференције и зато би хтео да добије неограничена пуномоћја од америчког сената. Сенат је са 85 гласова против 5 одбио тај Рузвелтов предлог.

Нестао је сан болесног претседника да буде диктатор на конференцији. Нестаће такође и његов сан да буде уопште члан конференције, јер ће се рат завршити друкчије него што то замишља господин из Беле куће. Он ће се завршити победом нових идеја, а за организацију светског живота на бази нових идеја неће бити потребна конференција, на којој би узели учешћа реакционари светске демократије.

МЕС.

Швајцарски планови

У швајцарском Савезном већу расправљало се о питању образовања једне комисије стручњака, која би проучавала све планове које зараћене стране објављују у вези са уређењем света после рата, као и о швајцарском ставу у односу на те планове с обзиром на то што Швајцарска жели свим својим расположивим снагама да учествује у изградњи новога света после рата, и то, са што мање потреса и поремећаја по своју властиту привреду.

Швајцарска, наиме, стоји на становишту да се крај данашњег сукоба не сме дочекати неспреман у односу на будуће уређење света, и зато је она за прво време, време опште привредне поремећености, спремила велики план о јавним радовима, како би баш то најтеже време пребродила са што мање штете за своју привреду. Интересантно је напоменути, да се тим послератним плановима не баве само званична места, чија је дужност да воде рачуна о просперитету заједнице, већ су и поједине фирме приступиле изради својих планова за прво време после рата, а сем тога су одржани и разни привредни курсеви сличне садржине, који су били одлично посећени.

Мала Швајцарска показује жив интерес за све што се дешава у овоме рату, и за све што треба да дође после рата. Она се стриктно држи своје неутралности али се истовремено у тишини спрема да данас сутра заузме свој одређени став према плановима о будућем уређењу светске привреде, када исти буду дошли до примене.

МАРКЕ ЗА ПОСТРАДАЛЕ ОД БОМБАРДОВАЊА

На дан 11 о. м. пустиће се у продају добротворне марке у корист пострадалих од англо-америчког терористичког бомбардовања Ниша. Марке се пуштају у продају у ограниченом броју од 100.000 серија, а продаваће се само по целим серијама или целим таблицама од 50 серија.

Продаја у Београду вршиће се од 11 до 20 о. м. на поштама Београд 1, 2 и 5. У унутрашњости продаја ће се вршити у поштама у Бечкереку, Вршцу, Зајечару, Јагодини, Кикинди, Књажевцу, Крагујевцу, Краљеву, Крушевцу, Лесковцу, Нишу, Пожаревцу, Ужицу, Чачку и Шапцу.

ЕВРОПСКИ ПРОБЛЕМИ ПО ПИТАЊУ СНАБДЕВАЊА УГЉЕМ

Немачка и Енглеска биле су потпуни господари европског тржишта угљем до избијања овога рата. Међутим, од офанзиве на западу, односно од јула 1940 године, Немачка је остала сама да би обезбедила његове потребе на угљу. Тај задатак је Немачка упркос разних тешкоћа, до данас, решавала као што треба.

Разуме се да је недостатак енглеских лиферација створио тешко стање у снабдевању угљем у појединим земљама, које се труде да коришћењем других горива и јачањем производње каменог угља преброде тешкоће у којима се налазе.

Рајхскомисаријат Остланд, који располаже знатним извором енергије у својим налазиштима шкриљевца у генералбецирку Естонија, успео је да постигне нове резултате у својој топлотној привреди на тај начин, што је пронашао начин како ће искористити ситан шкриљевац као горивни материјал, и то путем брикетирања. На тај начин се један, досада, прилично бескористан отпадак активира за топлотну привреду и користиће се као гориво у домаћинствима и у индустрији.

Данска је у последњим годинама у приличној мери интензивирала искоришћавање својих налазишта лигнита. Разуме се да ће у оквиру садашње производње угља и лигнита коришћење појединих налазишта бити на доњој граници рентабилитета, тако да ће се при првој нормализацији европског тржишта угља престати са искоришћавањем ових налазишта. У циљу даљег побољшавања тржишта огревом, приступило се у Данској производњи брикета од сламе и кудељних отпадака. Међутим, ово искоришћавање отпадака за топлотне сврхе није још довољно испитано и организовано.

И Швајцарска је приступила искоришћавању својих слабих налазишта, каменог и мрког угља, која у нормалним приликама не долазе у обзир због нерентабилности. Производња у 1941 години била је 80.000 тона, док је у 1942 години увећана на 220.000 тона с тим, да у овој години достигне и 300.000 тона. Међутим, с обзиром на велики проценат пепела који садржи швајцарски угаљ може се овај користити само као гориво у домаћинствима и у неким индустријама. С тим у вези примарана је Швајцарска да и даље увози знатне количине угља.

Француска се у вези са војним и привредним развојем у 1940 години нашла у врло тешкој ситуацији у погледу снабдевања огревним материјалом. Тежину те ситуације Француска није успела да уклони и поред свих напора које је уложила. Јер, не сме се губити из вида да је Француска до 1940 године увозила 15 до 20 милиона тона угља из Енглеске, која се количина није могла надоместити ни увећаним домаћим производним коришћењем других извора енергије. Напори француске владе око повећања домаће производње каменог угља нису имали довољно успеха с обзиром на недостатак стручних радника и техничког материјала за изградњу рудника.

Према званичним подацима износила је производња каменог угља у 1942 и 1943 години 3.6 милиона тона месечно, што чини 44 милиона тона годишње. Међутим, месечна потреба достиже 6 милиона тона. С обзиром на ту чињеницу остале су и даље на снази оштре мере рационирања. Изградња техничких постројења за коришћење водених снага напредује такође врло споро због недостатка материјала, а сем тога су постојећа постројења ове године у знатној мери смањила своју производњу с обзиром на сушност године.

Француско министарство руда израдило је 10-годишњи план у току којега ће производња угља бити повећана од 44 милиона тона на 65 милиона тона, која би производња била довољна за покриће земаљске потребе ако се узме у обзир и даља изградња постројења за коришћење водених снага.

У Мађарској се ситуација у снабдевању огревним материјалом побољшала с обзиром на развој индустрије петролеја и земног гаса. Међутим, потреба на каменом и мрком угљу стаје и даље непокривена. Нарочита несташица осећа се у угљену за производњу кокса, што кочи рад топионица.

Бугарска покушава да угаљ из Перника употреби за производњу гаса. Она ће у том циљу извести око 150 тона каменог угља у Немачку за вршење разних огледа.

Производња угља у Шпанији, која је повећана у времену после грађанског рата од 6 на 8 и 9 милиона тона, треба на основу изградње нових рудника да достигне производњу од 10 милиона тона.

Предњи кратки прикази о проблему: како да се Европа снабде угљем у довољној количини, указују на разне тешкоће с којима се поједине земље боре, као и на мере које су ове предузеле у циљу снабдевања потребном количином горивог материјала.

Посматрајући карактер тих мера које су поједине земље предузеле, долазимо до закључка да су само неке од њих условљене ванредним стањем у коме се те земље налазе с обзиром на ратне догађаје, и да ће ове бити укинуте када се време нормализује. Међутим, с обзиром на то и такав развој у ситуацији снабдевања Европе горивим материјалом, донете су и мере које су изазвале структурелне промене у оквиру опште европске привреде, које ће мере вероватно и после нормализације бити спровађане у дело.

Наша ситуација у том сектору привреде није нимало боља од ситуације осталих европских земаља, напротив, она је у многоме још и тежа. Рационално искоришћавање огревног материјала, као и свестрана штедња огревним материјалом, налаже нам данашње време, и на ту чињеницу указано је неколико пута са стране надлежних. Сем тога, тешкоће с којима се ми боримо у том сектору, осетио је од рата на овамо сваки појединац од нас на својој кожи, тако да не треба више много говорити, него само потсећати на раније речено.

За време рата, а и у првим годинама после рата, ситуација се неће моћи изменити и кренути на боље. То не треба никада да сметнемо с ума.

Лфт

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772

Тромесечна претплата 36 динара шаље се преко »Пресе«, а. д. Влајковићева 8.

МОЈ СУСРЕТ СА ТИТОМ У ЦРНОЈ ГОРИ

Један од заробљених помуниста, иначе интелектуалац и командант једног комунистичког одреда изјавио је на саслушању поред осталог и следеће:

„Било је то у Црној Гори. Ми смо комунисти имали да идржимо тешку дводневну борбу са националистима Имали смо велики број мртвих и рањених. Нисмо знали шта да радимо са овим последњим, који су јаучући и превијајући се од болова лежали разбацани по црногорском кршу. Нисмо имали довољно завојног материјала.

Док још људе не бесмо покупили појавише се предвече два луксузна аутомобила. Одмах видесмо да су наши. Они прођоше мимо нас не обзирући се на наш знак да стану. Зауставише се тек у селу, које је било недалеко од нас.

Ја оставих људе и пожурих у село, у нади да ћу можда од приспелих другова добити завојни материјал за рањене другове. Моје изненађење није било мало кад чух да се у једном од ових аутомобила довезао главом сам Тито. Одмах му се јавих на рапорт.

Морао сам прилично чекати у кујни. За то време имао сам прилике да натенане посматрам оне три другарице које су се са Титом довезле. Све три су биле младе, а једна од њих је очевидно била јеврејка. Биле су лепо, чак и кокетно обучене.

Све су три заједно са домаћим женскињем биле запослене око спремања обеда. Из она два аутомобила довлачиле су разне ђаконије, каквих ја од рата уопште нисам видео. Било је ту шунки, сардина, јаја, бутера, праве кафе и чега све још не!

Беше ме спопала нервоза од дугог чекања, јер ми је мисао стално била код рањених другова. Најзад бих примљен. Тито ме једва и погледа. Скоро са доласком саслуша мој рапорт о протеклој борби. Молио сам му се да је људство гладно и босо, да је одред без довољно муниције и без имало санитетског материјала. На све то он само слегну раменима.

Видевши да ми ни он не може помоћи ја му предложих да бар обиђе рањене другове. То ће за њих бити велика морална сатисфакција. Он ми обећа. Како не бејах понуђен да седнем, ја по свршеном рапорту изађох. У кујни ме онако гладног задахну пријатан мирис јела која се спремаху.

Вратих се своме људству. Читаво пре подне очекивасмо Титову посету. Узалуд! Доцније сазнадосмо да је са својом пратњом око једног сата по подне отишао даље. Али сазнадосмо и нешто више: до дубоко у ноћ су јели и пили, и то царски.

У мојој души нешто пуче. Сму чило ми се и згадило на све. Сама од себе родила се у мени одлука, несаломљива и незадржива, да дигнем руке од свега и да се првом приликом предам коме било, без обзира шта ће после бити са мном. Тако и учиних.“

ОЦЕВИ И ДЕЦА

НАПИСАО

Др М. Спалајковић

министар у пензији

У мојим избледелим успоменама на чувени Тургењевљев роман под горњим насловом, сачувала се слика оног духовног јаза који у роману раставља два најближа поколења једног истог друштва. Природно је да постоји извесна разлика између два простором повезана али временом раздвојена света. На чији уштрб? Очева или деце? Ту нема правила. Примери које имам пред очима теше ме, и као оца и као Србина. Синови могу бити бољи од отаца.

У свом последњем броју, наш национални часопис, »Српски народ«, с правом је истакао да су млади **српски добровољци »Застава и снага Србије«.** Они су »језгро националног окупљања, — сила која спаја«; они су ступови борбе »против бољшевизма у свима његовим облицима и нијансама«; они су потпуно поуздан мач у рукама генерала Недића«. Они су све то. Они су још и нешто више. »Они су идеолошки изграђени и продубљени. Зато су непоколебљиви и постојани. Јер истину виде и судбину народа носе у својој рођеној судбини. Они су непобедиви, јер кроз њих говори стихијска народна воља за животом. Њих снажи борбени дух ове свете земље. Они разумеју догађаје и спремају народ за боље **Сутра«.**

Између добровољачког епског романтизма и комунистичког шумског бандитизма разлика је иста као између Његошевог »Горског Вијенца« и каквог криминалног филма Шерлока Холмса.

Нова епопеја српске омладине

Обнова облика у животу једног народа и једне државе не може се извршити без промене из основа у души свих друштвених слојева, нарочито у души омладине. Идеолошке и политичке реформе претстављале би у суштини само спољашње форме или замену старих назива новим, ако не би биле израз дубоког унутарњег превирања. То не могу осећати преживели политичари. То осећа само омладина, то види само она, томе тежи само она.

Српска буржоазија и српска интелигенција — срећом, не сва — још се поводи за старим предрасудама и политичким обманама. Она још баца понеки разрок поглед час на Лондон, час на Каиро, ако не баш и на саму Москву. Она је две године живела у нади да ће дочекати долазак англо-америчких »ослободитеља«, а доживела је само посету њихових смртоносних бомбардера у Нишу. Очевидно, англофилски агенти и плаћеници све чине да одрже то »опсењено« стање код извесног дела српске интелигенције. Лукави комунисти журе се, и то је сасвим појмљиво, да га што пре уновче.

Прости људи из народа најбоље виде којим путем треба ићи. Ево, шта нам они кажу. Мрачне силе, које су пре рата рушиле темеље народног и државног живота, врбовале су разним преварама и лажним обећањима прво омладину. Тако исто они, који сад желе да сачувају народ и да обнове земљу, треба да се у том послу понајвише ослањају на омладину, отварајући јој очи и говорећи јој истину. Омладини припада будућност, и зато она спасава садашњост. Она је сама по себи већ будућност која почиње.

Ти прости људи благосиљају генерала Недића, који је — баш зато што је и он човек из народа — погодио све њихове мисли и остварује све њихове жеље. На омладини и са омладином генерал Недић подиже нову зграду. Ни од какве користи не би му у том послу били »скрахирани« политичари. Он и не тражи њихову помоћ. Он се и не обраћа тим бившим људима. Они му ништа не требају и били би му само на зло, последица тога моралног нетерету. Недић се обраћа омладини, њу тражи, њу спрема.

Две године нечувених патња и страдања преобразиле су најбољи део српског народа — српску омладину. Судбина је њој поверила дужност и одговорност у извођењу најтежих задатака овога времена. Та омладина је постала челична подлога српске оружане моћи. Њен идеализам и њено одушевљење у служби отаџбине засењују све најсветлије стране у ранијој српској епопеји. Својом до сад већ проливеном крвљу и толиким младим животима палим у одбрани Србије, омладина је показала колико доприноси васкрсавању српских националних идеала и како за њих умире.

Ниједно поколење није тако веровало у те идеале као поколење које данас живи, ради и бори се.

Никад више, лакомисленост, безумље и неморалност неће их моћи поново довести у опасност или оставити без заштите. Омладина ће не само спасти Србију од националних преступника него и искоренити у њој сваку клицу убиственог и загушљивог корова од политичких пустолова и друштвених дефетиста.

Данашње омладинско поколење служи на част српском народу. Оно је Провиђењем позвано да сачува српске традиције и да настави српски пут. У његове руке моћи ће се са пуно вере предати судбина српског народа. Омладина остаје верна своме узорном старешини, генералу Недићу, како у добрим тако и у тешким часовима. Она се њиме дичи, као што се и он њоме може поносити.

*

Агенти подземља, најамници плутократско-бољшевичке коалиције, сеју по нашој земљи дивље начело мржње, преступа и зла. Против њега се бори наша национална и етичка мисао, органски прожета истином и благошћу вечног Учитеља љубави. Њени су најодлучнији поборници, данас у српском народу, српски омладинци. Они знају да је људско биће оптерећено тамним наслеђем греха и да је рат, као и свако савршенства. Својим младалачким витештвом, испуњеним човечношћу и самосавлађивањем, они ипак ублажују суровости животне борбе чистотом своје вере и лепотом својих идеала.

У српском народу нико није тако брзо и тако дубоко схватио смисао садашње борбе као добровољци. Сва њихова енергија, и морална и физичка, долази им из дубине њиховог уверења и јасноће њихове свести о циљу за који се боре. И они морају победити, јер побеђује само онај који је најчвршћи у својој вери и најсвеснији свога циља.

Ево, шта кажу сами добровољци о своме основном **Вјерују.**

»Ни жудњ за влашћу, ни страст за удобним и лаким животом, ни маштање о слави, — ништа од свега тога не узбуђује и не онеспокојава нас. Ми се свесно и самодисциплиновано уздижемо изнад свега тога. И изнад пакости и злоби дана и изнад њиховог безумља и непоштења према нама. Нисмо ни лични, ни уски. Верујемо у правични суд историје. Све друго је безначајно«.

Ах, колико величине, колико племенитости, колико истине у тим речима! Никакав искренији и узбудљивији крик људског срца и савести није се до сад чуо у нашој полемичној јавности...

»Верујемо у правични суд историје. Све друго је безначајно«... Ах, како у мојој ојађеној души одјекују те величанствене речи српских младих витезова! Ох, како бих те радо загрлио, српски јуначе, зато што си прво победио самог себе и у себи угушио сваку сумњу, сваку слабост, сваку сујету. Ти не тражиш ништа за оно што дајеш. И за тебе ће бити једина и права награда оно што ће историја о теби и твојим делима рећи. Имаш право. Веће награде не може бити. И ја ћу ти већ сад рећи, како ће гласити тај будући правични суд историје.

Потајни глас моје интуиције говори ми, да ће садашња српска омладина — ова из које ничу преко ноћи читаве фаланге бораца — изненадити свет. Изненадиће га својим националним полетом, својим презирањем смрти и чежњом за новим достојнијим и правим животом, својом несаломљивом вољом, својим преданим учешћем у препороду народа и државе, и напослетку — плодовима својих колико смелих толико и генијалних подвига.

Пред новом величином

Све ми говори, да ће садашња омладина задивити Српство својом одлучношћу којом ће она успети да оствари све што буде наумила и што буде предузела. Ова омладина превазићи ће сва и најславнија поколења која су стварала величину српског рода.

За данашњу српску омладину рећи ће се доцније, да се не зна шта је било веће **чудо:** да ли она сама, да ли оно што је и како је створила. Доиста, с обзиром на садашње прилике као и на све што им је претходило, појава данашње омладине, њена самоникност и самоувереност, њено надземно надахнуће, њена умна зрелост и морална мудрост, моћи ће се објаснити само интервенцијом неког вишег и трансцендентног чиниоца у српској повесници. И као што је у историји француског народа појава Јованке Орлеанке остала забележена као нека космичка тајна, тако ће и у историји српског народа улога данашње наше омладине бити тумачена као изражени излив Највише Воље, као оваплоћени слив свих енергија којима Провиђење може да испуни људска бића.

Спасени из ада

Естонски гости у Београду

Београд је видео много странаца, слушао је многе предаваче. Долазили су људи знања, рафиниране културе, долазили су истраживачи, чији је живот пун авантура, али никад још није било на београдској говорници људи који су дошли из пакла.

Ових дана су у Београду одржали предавање три човека који су се спасли из бољшевичког пакла. То су три Естонца, Малвет, уметник, Кирац, адвокат, и Трејер, трговачки пословођа. Они су испричали своје доживљаје за време бољшевичког режима у Естонији, за време њиховог одвођења на Урал и за време њихове службе у црвеној војсци.

Њихова општа разлагања нису дала слушаоцима ништа што не

(Наставак на 4-ој страни)

Догађаји на ратиштима

Фиаско новембарског оптимизма

Било је бескрајно лакомислено од стране Британоамериканца очекивати да ће се 8 новембра 1943 десити исто што се десило 8 новембра 1918. Кад је дошао 8 новембар, па затим 9 новембар, а ништа се није десило, ипак су лакомислени оптимисти у народима коалиције веровали да ће се нешто догодити у току преосталих дана новембра. Сада, међутим, новембар је већ отишао у историју, а новембарски оптимизам непријатеља Европе отишао је на стране хумористичких листова.

У Британији је наступило тешко разочарење. Стање духова је такво да оно забрињава владине кругове. Зато је лорд Халифакс морао ових дана да иступи пред јавност са новим рецептом оптимизма. Он је рекао: **„Најбољи рецепт за скраћивање рата јесте да се припремимо за дугачак рат."**

То је тај исти Халифакс који је 1939 године, као министар спољних послова Британије, објавио рат Немачкој, верујући да ће Немачка брзо попустити. Данас, у петој години рата, овај потпаљивач светског пожара каже: „Непријатељ је још јак".

Он предвиђа рат који ће трајати веома дуго. Нарочито ће дуго трајати за Британију и Америку, које имају да се боре, вели Халифакс, против Јапана још онда када буду завршили рат у Европи. Да ли је то прорицање тачно, то ћемо видети, али већ сада видимо да Американци морају да се боре већ сада против Јапанаца, и то са прилично великим снагама. Пошто је потпуно стала њихова офанзива у области Саломонских острва, јер су тамо изгубили у биткама код Бугенвила огроман број ратних бродова, адмирал Немиц је предузео поморску офанзиву у правцу Цилбертових острва.

Та офанзива има као даљни циљ продор у облает тако званих мандатних острва која леже усред океана, а као ближњи циљ — заузеће групе Цилбертових атола ради тога да би се на тај начин смањила јапанска опасност по поморски пут из Америке за Аустралију. Цилбертова острва више изнад тог пута и зато су амерички поморци морали да их заобиђу како би пловили ван дејства јапанских ваздухопловa и подморница.

Код Цилбертових острва Американци су претрпели тешке губитке у поморским јединицама. Значајно је да је тај успех постигнут уз фрапантно мали број изгубљених јапанских авиона. Како су и код Бугенвила Јапанци победили са сасвим незнатним сопственим губицима у ваздухопловима, то се може сматрати веродостојном верзијом да јапанска авијација има неке нове машине, неко ново оружје и неку нову тактику, које јој омогућује продор до циљева кроз најжешћу баражну ватру непријатеља.

Ова битка код Цилбертових острва привлачи нарочиту пажњу токијских војних кругова. Они претпостављају да сада може доћи до прве велике поморске битке, јер ће можда Јапан први пут у овом рату бацити у борбу гро своје морнарице. Свакако, то би била једна интересантна битка. Кад знамо какву су надмоћност испољавали јапански морнари у свима окршајима овога рата, онда можемо лако замислити колика ће бити надмоћност огромне, до сада нетакнуте јапанске ратне морнарице над америчком флотом сазиданом на брзину.

И Британци су били приморани да појачају снагу своје морнарице у области азиског рата. Код Цејлона је концентрисана велика британска флота. Ово значи да су догађаји, а нарочито захтеви Американаца натерали Британију да најзад посвети већу пажњу азиском ратишту. Самим тим смањује се британска пажња према европском ратишту.

Једино бојиште на коме у Европи оперишу Британоамериканци, то је италијанско. Совјетски часопис *Рат и радничка класа* опет је оштро напао британоамеричку стратегију зато што кочи развој догађаја на италијанском бојишту. По овој критици оштра совјетска критика те стратегије изазвала је најзад бућење Ајзенхауера, који је сада прешао у офанзиву на отеску реке Сангро. Немачки положаји на брдима су овде прилично јаки, па ће зато генерал-фелдмаршал Кеселринг моћи да са малим снагама задржава велике непријатељске снаге, до клегод буде сматрао то за потребно.

Ова офанзива на реци Сангро ипак не одговара совјетској жељи да се створи други фронт. Проносе се гласови да је Стаљин изненада попустио у погледу тог захтева и саопштио енглеској влади да ће сматрати максимално повећање ваздушног терора према Берлину за једну акцију, која би га задовољила

Борбе на Источном фронту

борби војсака. И он зна да је немачка војска исто тако надмоћна у петој години рата, као што је била надмоћна у првој. Ево доказа:

Једна совјетска армија има од 3 до 4 армиска корпуса, а сваки армиски корпус броји 2 до 3 дивизије. Према томе, у једној совјетској армији има од 9 до 12 дивизија. Западно од Смоленска нападали су недавно две совјетске армије, т. ј. до 26 дивизија пешадије. Ова маса је била одбијена снагом две и по немачке дивизије.

Одговарајући је био и однос губитака. Немачке дивизије повлаче се према наредби врховне команде онда, када број губитака (мртвих и рањених) прелази 15%. Ова група од две и по дивизије чини 50.000 војника. 15% од овог броја равно је 7.500. Пошто се ова група дивизија није повукла, то значи да није изгубила 15% свог ефектива, т. ј. да је имала мање од 7.500 мртвих и рањених.

С друге стране, две совјетске армије, које су бројале преко 20 дивизија, имале су преко 260.000 војника. Познато је да Совјети напуштају борбу тек онда, када су њихови губитци прешли 50% првобитног ефектива дивизија бачених у борбу. Према томе, можемо бити сигурни да су све дивизије изгубиле најмање 130.000 војника пре но што су престале са својим узалудним нападима.

То је приближна калкулација. Али ово одговара правом стању ствари. Она потпуно одговара том стању ствари које изазива јаку нервозу код Британоамериканаца, јер они виде да се совјетска војска истрошује. Она потпуно одговара том стању ствари које изазива код Европљана потпуно убеђење у несаломљивост бранилаца Европе.

Фиаско новембарског оптимизма није усамљен фиаско. Ни децембарски оптимизам, ни јануарски оптимизам коалиције неће доживети бољу судбину од оног новембарског. Оптимизам коалиције, ако постоји такав оптимизам, је унапред осуђен на фиаско. Чињенице доказују да ће победити Тројни пакт.

М. Војновић

Спасени из ада

(Наставак са 3-ће стране)

би знао сваки пажљиви читалац новина. Они су причали како су Совјети наметнули малом естонском народу од 1 милион становника уговор о „пријатељству", како су довели своје дивизије у Естонију кобајаги ради обезбеђења стратегиских база, како су подупрли комунистичку делатност у Естонији и на тај начин су поставили захтев да се изврше нови избори у парламенту, ко ко су најциничније фалсификовали те изборе и добили прокомунистички парламент у антикомунистичкој земљи, како су помоћу тог парламента изгласали присаједињење Естоније Совјетској Унији.

Испричали су наши естонски гости како су Совјети одмах национализовали капитал и предузећа, како су опљачкали сељаке одредивши мизерну цену пољопривредним производима, а многоструко подигнувши цену индустриских производа. Испричали су о страшним зверствима која су чинили јеврејски комесари, како су хапсили и убијали људе и како су намеравали да одвуку у Сибир 700.000 Естонаца од оног милиона колико их је свега било. Да није дошла немачка војска, бољшевици би могли да изврше тај план. Они су почели да га спроводе навелико. Они су објавили мобилизацију неколико млађих година и на тај начин одвукли 60.000 естонских младића.

Али, нису их уврстили у црвену војску, већ су послали у северни део Урала и тамо су их употребили за најтежи рад у шумама и у рудницима. Пошто су људи отишли у летњем оделу, они су стотинама умирали радећи по страшној зими под 62 степеном северне ширине.

Режим је био страшан. О њему су кратко, али до ужаса јасно говорили три предавача. Баш у овим детаљима живота у том северном совјетском алу састоји се вредност предавања ових Естонаца.

Они су испричали много појединих ситница, од којих се кожа језа и које изазивају питање: зар су то људи који тако поступају према људима?

Бољшевички, комунистички нељуди створили су прави пакао за ових 60.000 Естонаца. Бивших 60.000, јер се из тог пакла спасао знатно мањи број људи. Спасли су се зато што је естонска комунистичка „влада", која је побегла услед доласка немачких трупа, хтела да докаже своје право на опстанак на тај начин што ће створити естонске пукове. Од ових авети које су још животарили на Уралу биле су створене две естонске дивизије и послате на фронт.

Живот у тим дивизијама није био много лакши од живота у уралском паклу. Комесари, политруци, командири захтевали су од људства више него што може дати људски организам и људски дух. Дивизије су биле испочетка сматране као непоуздане, и зато обука је вршена са дрвеним пушкама и топовима. Бољшевици су имали право што нису веровали у оданост тих Естонаца, који никад неће заборавити пакао на Уралу.

У првој битци на пролеће ове године естонска дивизија у области Великих Лука пребегла је на страну Немаца, јер није хтела да се бори за комунистичку ствар, за режим који је начинио толико зла малој Естонији.

Тако су се спасли 1.200 Естонаца од оних више хиљада које су бољшевици одвукли. Ови спасени из ада, живи су сведоци комунизма, онога првобитног, терористичког и окрутног, а и садашњег, удешеног, нашминканог у боје еволуције, али и поред тога не мање страшног и нечовечанског.

У својим говорима три естонска предавача апеловали су на људе других нација, говорећи да нека страшан пример Естоније буде опомена целом свету, јер не ма ништа страшније од комунизма, који убија душу и тело народа, и који ствара пакао на земљи.

Ш.

„КО ЈЕ КОМУНИСТА, ТАЈ НИЈЕ СРБИН...“

Говор председника владе пред представницима пољопривредних комора

У петак 26 новембра одржано је редовно јесење заседање Већа Земаљског савеза пољопривредних комора, коме је присуствовао министар пољопривреде и исхране инж. Радослав Веселиновић.

Председник савеза Живојин Филиповић отворио је заседање захваљујући у име српских земљорадника Влади генерала Милана Недића на великом труду који улаже на унапређењу наше пољопривреде и подизању српског сељака.

Министар пољопривреде инж. Веселиновић истакао је у свом говору важност и неопходност пољопривредних комора и њиховог Савеза. Влада данас не може да уради све што би желела, али захваљујући разборитости и марљивости српског сељака она је постигла више него што се у данашњим приликама могло очекивати. Данас је коначно победила истина да је сељак основ земље и нашег народа. Сељаци морају да схвате где је њихов интерес и да пођу путем, који им указује данашња Влада. Мора да се заведе нов политички и економски поредак, да се створи задружна држава. Сељак треба да тражи државни поредак заснован на задружним начелима, јер је тај поштенији и за народ корисније него тако звана слобода, којом су се користили махом несолидни елементи. Српска влада на сваком кораку брани интересе земљорадника; не може увек да успе, али прилике се поправљају и може се очекивати да ће се и даље побољшати. Треба се борити нарочито против оних који хоће да српског сељака претворе у најамног радника и униште домаћине и домаћинства.

Говор министра пољопривреде поздрављен је бурним одобравањем.

После опширног извештаја о општим приликама наше пољопривреде и о савезном раду у овој години усвојен је у целости предлог буџета и резолуција, која је предата лично председнику Владе.

„ЗАЈЕДНИЧКИМ НАПОРИМА СТВОРИЋЕМО ЛЕПШУ И БОЉУ БУДУЋНОСТ НАШЕМ НАРОДУ“

Сутрадан, председник Владе генерал Недић примио је све претставнике Савеза који су га поздравили и предали му резолуцију.

У резолуцији се констатује да село нарочито трпи од самовоље разних групација и неодговорних елемената. Савез пољопривредних комора верује да српски сељак неће дозволити да им се униште домови, вера, породица, њихова националност и патријархалност. Српски сељак не жели да његовом судбином управљају они који су упропастили себе и своје домове. Треба поћи једино правим путем у садашњости, а то је пут реда, мира и рада. Због тога у резолуцији се тражи да целокупно српско сељаштво устане смело и са непоколебљивом одлучношћу против свих оних којима је свеједно да ли ће на овој нашој традиционалној груди бити Срба или их неће бити, и да позове све националне снаге да се окупе у борби противу разорних елемената у земљи. Затим, да се одмах приступи темељној реорганизацији нашег пољопривредног задругарства, јер ће само тако реорганизовано моћи да послужи као темељ за стварање народне задружне државе.

Пошто је саслушао резолуцију и жеље претставника Савеза, председник Владе генерал Милан Недић узео је реч и рекао углавном следеће:

„Наша народна пословица каже: „Договор кућу гради“ и ја ништа не предузимам док се са народом не договорим и разговорим. Моја жеља је да се извршује само оно што народ тражи и што је у његовом интересу. Народ ме моли и тражи задружну државу. Ја исто тако хоћу Српску задружну државу. Кад народ и ја хоћемо нешто, то мора и да буде. Ја сам са вама сељацима увек делио и зло и добро. Ја ћу са вама и даље, и ми ћемо створити такву Србију коју желимо. А она мора бити у сваком случају много, насрамљено много боља него што је доскора била. Ја верујем у себе, верујем у вас, тј. да ће ме помоћи цео народ, а нарочито ви сељаци. Ја радим и дан и ноћ за вас и за цео наш народ. Са нама је прав да, са нама је Бог, и ми ћемо успети.

Ја нисам као наши бивши министри: за мене не постоји партија, већ Патриа (Отаџбина). Браћо сељаци, будите сигурни да се прилике побољшавају и код нас. Да бих заштитио српски народ, а нарочито српског сељака, ја сам по одобрењу немачких власти преузео све наше оружане снаге у своје руке. Помоћу њих ћу сатрти оне који немају Бога, вере, породице и који хоће нашег сељака — домаћина да отерају из његове куће, или да га униште или породицу да му упропасте.

За врло кратко време ви ћете, моји драги српски сељаци, самном заједно дочекати да ће у Србији бити само један српски национални фронт, који ће врло брзо уништити разбојнике и зликовце, који под видом неке „ослободилачке војске“ убијају најбоље српске домаћине. Ни семена им неће оставити. Будите уверени да за врло кратко време или неће бити у Србији ниједног комунисте, или ниједног Србина. Треће не може да буде. Прави Србин не може да буде комуниста. Ко је комуниста тај није Србин, већ само неки изрод последње врсте, који ни у ком случају не сме да живи у средини српског народа.

Срби су били од увек јунаци и патриоте, али никад интернационалци и комунисте. Код нас влада домаћин, а не олош, нерадник и зликовац. Тако је било откад је Срспства, а тако ће бити и у будуће. Комунисте би хтеле да искористе нашу вековну тежњу за слободом, па су себе назвали „ослободиоцима“, али зато они убијају наше најбоље српске домаћине, наше највредније, најбоље и најпоштеније људе. Они нас дакле ослобађају од наше најбоље среће. Нећемо им дати да то више чине.

Зато сам позвао све оно што је најбоље српско, по целој земљи, да заједнички ово зло искоренимо и ишчистимо из наше мајке Србије. Зато и ви, претставници целокупног српског сељаштва, будите уверени и то сваком брату сељаку реците, да ће ускоро тог белосветског олоша нестати са српске земље. Зато вас и позивам да ме помогнете да нашу мајку Србију очистимо од те белосветске гамади, да им ни трага не остане.

Будите уверени да је моје мезимче српско задругарство и ја ћу са вама створити Српску задружну државу. То ви и цео народ желите, то је за мене закон и ја ћу га са својим сарадницима и добронамерним и поштеним Србима остварити. Да бисмо то постигли, допринесите и ви српски сељаци све што можете, да се у Србији очува ред, мир и рад. Ја ћу пак створити са вашом помоћи бољу, срећнију Српску задружну државу, у којој ће рад и благостање бити на првом месту. Заједничким напорима створићемо лепшу и бољу будућност нашем народу. Ја вам, српски сељаци, ово свечано обећавам. Имајте поверења у мене и помозите ме. Да то желим из дубине своје душе да ћу тако радити Бог ми је сведок. Преко вас поздрављам све српске сељаке са: Живели!“

Наше будуће средње школе

Наш нови Државни просветни план, предвидевши велику реформу школства, водио је рачуна и о спремању будућег наставничког кадра, нарочито с обзиром на велики број стручних и специјалних школа које су тим планом предвиђене.

Нарочита пажња посвећена је будућим учитељима. Док су до сада учитељске школе давале само кадар учитеља оспособљених за општу основну наставу, по новом плану увешће се 4 врсте учитељских школа. До сада смо имали у земљи 9 учитељских школа општег типа. Новим планом тај број повећава се на 12. У њима ће будући учитељи добити стручно образовање за наставу у народним школама. Поред тога свршени ученици ових учитељских школа моћи ће да наставе школовање на педагошком одсеку Филозофског факултета.

ПОЉОПРИВРЕДНЕ УЧИТЕЉСКЕ ШКОЛЕ

У вези са великом пажњом коју је просветни план поклонио пољопривредном стручном образовању самих пољопривредника с једне стране и будућих пољопривредних стручњака с друге стране, уводи се као нов тип пољопривредна учитељска школа. За сада су предвиђене 4 такве школе. Њихов је задатак да образују кадар учитеља за сеоске више народне школе. Међутим, да би се још одмах могао створити потребан кадар наставника за те школе, образоваће се за сада абитуријентски течајеви и то абитуријентски педагошки течај при учитељским школама за свршене ученике средњих пољопривредних школа и абитуријентски пољопривредни течаји при средњим пољопривредним школама за дипломиране ученике учитељских школа.

Постоје две домаћичке учитељске школе и једна женска стручна учитељска школа имаће и даље задатак да спремају наставнице за домаћичке и женске стручне школе.

СРЕДЊЕ ШКОЛЕ

Питање средњих школа било је до сада код нас уопште врло лоше решено. Услед малог броја средњих стручних школа, а превеликог броја гимназија, ученици који су имали могућности и хтели да ће упишу у неку средњу школу били су готово махом упућени на гимназију. Међутим, својим општим наставним планом гимназија је више припремала ђаке за будуће школовање на вишим школама, него што им је давала спрему која би их оспособила за непосредан практичан рад. Поштo се редовно дешавало да је само мањи број свршених гимназиста долазио и на више школе, имали смо превелики број људи са средњошколским образовањем, који су с једне стране тешко успевали да дођу до одговарајућег запослења, а с друге стране, у колико би до запослења дошли, нису могли да унесу потребно практично знање и познавање послова.

Стога се новим планом број гимназија знатно смањује. Док смо до сада, што потпуних државних, што непотпуних државних, што самоуправних и приватних имали укупно 67 гимназија, по новом плану остаће свега 31 гимназија и то све потпуне. Мушке и женске гимназије биће одвојене. Као новина уводи се подела наставе у два правца. Док ће настава до VII разреда бити заједничка, у VII и VIII разреду настаје подела за реалан и за хуманистички смер. И ова подела придонеће да свршени ђаци гимназија изађу из школе са више стручне спреме у овом или оном правцу.

СТРУЧНЕ СРЕДЊЕ ШКОЛЕ

Стручном средњем школовању нови план посвећује пуну пажњу.

Поред отварања великог броја народних, специјалних и виших пољопривредних школа, задржавају се постојеће средње пољопривредне школе, чији је циљ спремање ученика за успешно руковање мањим и средњим приватним, самоуправним и државним пољопривредним имањима, као и за попуњавање кадра државних пољопривредних теренских стручњака.

Као нов тип отвара се једна средња шумарска школа, која ће спремати шумарско техничко особље.

Број трговачких академија повећава се од 9 на 12, а свршени ученици стичу право да наставе школовање на Економском одсеку Правног факултета.

Број средњих техничких школа повећава се од 5 на 8. Поред тога уводи се знатан број нових одсека. Свршеним ученицима ових школа дозвољава се прелаз на одговарајући одсек Техничког факултета.

НОВИ ТИПОВИ СРЕДЊИХ ШКОЛА

Просветним планом уводе се и нови типови средњих школа, које ће попунити једну велику празнину у стручном особљу државних и јавних надлештава и установа.

До сада велика већина свршених ученика гимназија одлазила је у државну и самоуправну службу. Међутим, то особље преузимало је канцеларијске послове потпуно неспремно. Да би се обезбедио већ унапред спреман кадар државних и самоуправних чиновника, по новом школском плану биће отворене две административне школе. У Београду већ је основана прва Административна академија, која врши упис ђака, ученика V и VI разреда средњих школа. Школовање у Административној академији траје 4 године и она има потпуни ранг средње школе. Једино свршени ђаци ове школе примаће се у будуће у државну и самоуправну службу за канцеларијске и архивске послове. Да би се пак и ученицима осталих школа омогућило образовање у том правцу, отвара се при Административној академији једногодишњи абитуријентски течај.

Нови просветни план посветио је пажњу и нашем задругарству, које ће бити важна основица нашег државног живота. У том циљу предвиђене су задружне школе које до сада нису постојале. Обим ових школа биће велик, тако да ће обухватати ниже, средње и више задружне школе. Нижим задружним школама биће циљ спремање потребног особља за вођење појединих задруга. Средње задружне школе имаће задатак да спремају особље потребно задружним савезима, главним задругама и задругама великог и компликованог пословног обима. На вишим школама научно ће се третирати, проучавати и продубљавати задругарство.

Овако реформисана наша средња настава несумњиво ће врло много допринети стварању будућег кадра школоване омладине, способне да са општом и стручном спремом добијеном у школама заузме одмах места у свима гранама јавне и приватне делатности.

Међу партизанима у Црној Гори и Босни

Доносимо у изводу забелешке једнога ухваћеног „ослободиоца", који је припадао партизанским бандама, које су оперисале у Босни, Херцеговини и Црној Гори. Његова запажања и доживљаји пружају верну слику насилничких метода и поступака комуниста под фирмом самозване „ослободилачке војске".

„Дошавши у шуму доживео сам велико разочарање видевши да се из шуме не води борба за слободу и уједињене свих слободољубивих снага, како су ми приказивали они који су ме одмамили у шуму. Увидео сам да сам подло преварен, да су све приче о јединству и равноправности свих родољуба који се боре за слободу лаж. Показало се да тамо комунисте држе све у својим рукама и да хоће од свих па и од мене да створе комунисте.

Нигде није било дозвољено ни мени нити било којем припаднику неке друге странке да говоримо о програму и циљевима своје странке, него су комунисти водили нечувену пропаганду речима, штампом и радиом само за своју странку, тврдећи да су све странке осим њихове издале народ да су они једини позвани да воде и дижу народ на оружани устанак. После тога постало ми је јасно да комунисти желе да имају сву власт у рукама и да ову борбу желе да искористе у своје страначке сврхе како би дошли на власт.

Непрестано су ми у руке гурали дела Маркса, Енгелса, Лењина и Стаљина, као и сву силу разних брошура и летака. Почео сам да упоређујем теорију из ове литературе са оним што су комунисти радили у пракси. Резултатима овога упоређења био сам необично изненађен.

Комунисти су у партизанској војсци најбоље одевени људи, имали су најбоље униформе, најбоље ципеле. све су то они узимали без обзира на принцип једнакости и колективног власништва. Видео сам да се не хране сви једнако. Штабови батаљона имају посебне кухиње са бољом храном.

ДИВЉАЧКА МУЧЕЊА

Једне вечери, тражећи нешто у штабу личке групе, упао сам у мраку погрешно у собу где се баш вршило саслушање неког сељака, оца седморо деце, осумњиченог да је суделовао у организовању убиства неког познатог комунисте. Саслушању је присуствовао цео штаб Хрватске, штаб личке групе и иницијативни одбор антифашистичког фронта жена.

Најпре су човека скоро сви шамарали и ударали ногама. У томе се највише истицао члан Централног комитета комунистичке партије Југославије Владо Поповић, Црногорац, који је био у главном штабу Хрватске као Титов контролор. Кад ово шамарање и ударање ногама није помогло, наредили су окривљеноме да скине ципеле и да седне на под. Тада су му међу престе на ногама уметали папир и палили.

У томе се нарочито истицала сељанка Ката Пајовић, претседница иницијативног одбора антифашистичког фронта жена. Она је нарочито са страшћу намештала папире и гурала их међу прсте. Јадни човек је запомагао и молио, тврдећи да није крив. Затим су га везали у клупче, руке и ноге заједно, и провукли колац чије су крајеве ослонили на две столице. Јадник је тако висио са главом доле и табанима горе. Командант личке групе Влада Ћетковић узео је гумени пендрек и стао из све снаге да млати по спаљеним табанима и ногама.

Не могу да набрајам сва друга рафинирана мучења пред којима сам се застидео и ужаснуо, те изашао напоље. Чудно ми је било како жене из антифашистичког фронта присуствују таквим призорима а да не поцрвене. И после мучења од 6 дана сељак није ништа признао, те сам једног кишног дана видео како га двојица, пошто уопште није могао да се креће ,односе на стрељање.

Сазнао сам да су већина политичких и војних руководилаца добровољци из последњег шпанског рата.

КОМУНИСТИЧКА ВЛАДАВИНА У БИХАЋУ

Овај очевидац врло живописно описује комунистичку владавину у Бихаћу, па каже:

— Град је имао свој уобичајени изглед осем што су трговине биле затворене, пошто су опљачкане. Извршене су многе пљачке приватних станова, а становници који су се успротивили убијени су. Нису били ретки случајеви да су партизани сачекивали по улицама грађане рано изјутра и убијали их због доброг зимског капута или добрих ципела. У тајном циркулару обласног комитета комунистичке партије та дела се набрајају и утврђују са констатацијом да се „наша војска спустила на ниво разбојничких и пљачкашких банди".

На пијаци у Бихаћу било је свега: путера, сира, меса, меда, поврћа, белог хлеба ћевапчића итд. Одлазећи са пијаце на ручак у партизанску кухињу изненадио сам се угледавши свакодневни чорбаст пасуљ са парчетом проје. Сутра и прекосутра опет исто. Међутим, постојала је посебна кухиња за шефове, где су се већ пекле шницле и спремале разне салате и мајонези. У хотелу „Босна" антифашистичко веће и комунистички прваци јели су као у најбољем мирнодопском локалу. Велика загрејана сала, столови са белим стољњацима, келнери са чистим убрусима итд. Најпре долази ракија, затим супа, печење, колачи, црна кафа. Видевши то војска је ,заузимајући нова места, пљачкала, да би и она дошла до доброг залогаја.

Ту, у Бихаћу, комунисти су направили политички експеримент саставивши цивилно политичко тело, које је, по њиховом казивању, имало претставнике свих политичких странака. Међутим, осем већ старог Ивана Рибара и данас већ покојног Поздерца, сви чланови били су комунисти.

Два најјача стуба комунистичке партије били су Милован Ђилас, звани Ђиде и Сретен Зујић, звани Црни обојица Црногорци. У случају ако би се Титу нешто десило, одређен је да га замени Ђилас.

Листа овог већа са декларацијом упућена је у Москву, одакле је преко Совјетског посланика у Лондону предата енглеској влади, са циљем да Енглеска и Америка признају то веће као јединог претставника Југославије и да му као таквом доделе помоћ.

СЛОМ ПАРТИЗАНСКИХ БАНДИ

Врховни партиски штаб донео је одлуку да се крене са неколико дивизија истовремено у офанзиву на Херцеговину и Србију, да би се уништиле многобројне четничке формације. Међутим, почела је у међувремену велика немачка офанзива која је те планове осујетила. Настало је велико повлачење прве друге и треће дивизије и врховног штаба у правцу Херцеговине.

У Херцеговини партизанска војска наишла је на отпор сељака. Нигде по кућама није било мушкараца. Сви су побегли, сећајући се прошлогодишњих страхота. Сељанке су отворено нападале партизане да су прошле године попалили села и убијали невини народ.

Врховни штаб партизанске војске веровао је да ће у Херцеговини успети да изврши мобилизацију сељака у редове своје војске. Све је ово пропало због непријатељског држања становништва.

Брига врховног штаба за болеснике била је само у брошурама, где се толико истицало старање за рањенике, да' је човек готово пожелео да буде рањен. Међутим ,стварност је и ту била друкчија. Штабови батаљона, бригада и дивизија безобзирно су пљачкали снабдевајући се храном и не бринући се ни за кога.

У централној болници у Црној Гори владала је толика глад, да су болесници упућивани ноћу у села да пљачкају. Болесници су требовали осушене воловске даке коже за опанке, па их онда кували и јели. Док су болесници гладовали, лекари и болничари имали су увек довољно хране.

УСТАНАК ПРОТИВ ПАРТИЗАНА

Пре доласка у Херцеговину и Црну Гору веровало се да ће одмах планути народни устанак чим тамо стигне јача војска. Устанак је истина плануо, али против партизана, јер се народ сећао попаљених домова и невино побијених људи. Ради тога се догодило да је Невесиње три пута било преотето, јер су Далматинци из девете далматинске дивизије у масама дезертирали. Тада су се три дивизије, оставши саме морале повући у Црну Гору преко Пиве.

Наишавши на оправдану мржњу народа, комунисти су доживели то, да народ није хтео да им да ни воде, а камо ли хране. Гладна војска просјачила је храну по кућама. Учестале су међусобне крађе разних предмета, које су продаване сељацима за храну.

Бежање преко реке Пиве завршило се катастрофално. Исто тако завршио се поразно и прелаз преко Неретве, где је врховни штаб нечовечно напустио рањенике и болеснике да умру од глади и хладноће. Пут до реке био је посејан лешевима и тешким рањеницима који су осакаћени пузали по блату и у њему налазили смрт.

Комунисти су на Пиви решили проблем рањеника тако што су оне, који су се надчовечанским напорима довукли до војске, гурали од себе и напуштали. Видео сам својим очима како су два команданта батаљона, обојица чланови партије (неки Еро Петица), пребијали кундацима болеснике који су хтели да крену за њима.

На реци Сутјеси десило се слично.

Врховни штаб је своје бежање из Црне Горе приказивао као планско повлачење ради спајања са босанским корпусом, да би се удруженим снагама освојила територија са неким већим градом, где ће Енглези и Американци донети сав потребан материјал. На том путу за Босну војска се све више распадала.

СРБИЈА ПРЕ СВЕГА И НАДА СВЕ

Пољопривредни радови у децембру

НА ДОМУ

Врши надзор над целокупном имовином. Прегледај трапове, житнице и магазине. Припремај и утврђуј план за радове у идућој години. Прегледај да ли имаш довољно хране за породицу и за стоку до нове жетве и паше, те куповином попуни недостатке. Омлати сирак, хељду и просо. Сеци и спремај пруће за корпе и друге израђевине. Кољи свиње и другу стоку одређену за посек. Изврши све обавезе према задругама у којима си члан, према општини и држави. Читај што више пољопривредне и друге поучне књиге и листове. Не заборави да су ти пољопривредне књиге и часописи најбољи помагачи у твом послу. Посећуј зимске пољопривредне течајеве и присуствуј разним пољопривредним конференцијама, предавањима и скупштинама које се одржавају у твојој околини.

КОД СТОКЕ И ЖИВИНЕ

Стоку правилно храни и негуј. Нарочиту пажњу обрати на тимарење стоке, редовно чишћење и проветравање штала. Пази на бремениту стоку и немој да јој дајеш ледену воду, буђаво сено, хладну и премрзлу репу. Кад је време лепо изгони стоку напоље у испусте, а за то време шталу добро очисти и проветри.

Живини, поред зрнасте хране, дај и сточну репу, лишће од купуса или салате да кљуца. Немој заборавити да је зелена храна потребна свој стоци, а нарочито младој преко целе зиме, као што је сточна репа и силажа. Носиљама дај наквашено лишће од луцерке и детелине да кљуцају, јер оно повећава носивост.

НА ЊИВИ, ЛИВАДИ И ПАШЊАКУ

Извлачи стајско ђубре и остављај га на гомиле, затрпај танким слојем земље да не ветри, а пре орања растури га и заори. Ако нема снега и ако земља није замрзла ори све парцеле које си одредио за сетву кукуруза. Јесењим и зимским орањем обезбеђујеш влагу и бољи принос кукуруза. Копај канале, одводи воду са мочварних парцела, прави путеве и оправљај ограде.

У ПОВРТЊАКУ

Ђубри и риљај све парцеле одређене за поврће. Пребацуј компост.

У ВОЋЊАКУ И РАСАДНИКУ

Чувај воћке, нарочито младе, од зечева. Копај јаме уколико их већ ниси ископао за пролећње сађење воћних садница. Окопавај и ђубри воћне саднице и старије воћке. Преривај одређено место за ново растило.

У ВИНОГРАДУ И ПОДРУМУ

Ђубри и риљај место које си изабрао за подизање новог винограда. Доливај бурад и обезбеди подрум од хладноће.

НА ПЧЕЛАРНИКУ

Пчеле не узнемиравај. Не лупај у близини пчеларника. Пази да мишеви не долазе у кошнице. Поправљај старе кошнице и израђуј нове.

ФОНД ЗА ОБАВЕЗАН РАД

Министарски савет прописао је Уредбу о помагању сиромашних лица позваних на обавезан рад и њихових породица. У том циљу образује се Фонд за обавезан рад, којим управља Министар социјалне политике и народног здравља. Сретства из Фонда даваће се као субвенција окружним начелствима и градским поглаварствима за помагање сиромашних лица позваних на обавезан рад и њихових породица које се налазе у нужди. У границама могућности додељиваће се и субвенције за набавку одела, обуће и животних намирница.

Као лица у нужди имају се сматрати они обвезници и чланови њихових породица који су живели искључиво од зараде обвезника. Молбе за добијање помоћи треба упутити надлежној општини, односно градском поглаварству.

Питање рационалног ложења

Наступа зима, а са њом и питање огрева, које у ратним приликама мора неминовно да претставља извесне тешкоће, како због отежаног довоза, тако и због отежане производње. Стога се намеће грађанству не само потреба, него и дужност, да спроведе највећу штедњу у огреву, па било да су у питању установе или појединци у својим домовима. Та штедња има да се спроведе у два правца: прво, загревањем просторија само до мере која је неопходно потребна, и друго, што рационалнијим ложењем, како би се најмањим утрошком горива постигла што већа топлота.

У спровођењу ове уштеде држава интервенише свима својим могућностима. У том циљу основан је Завод за топлотну привреду. Овај Завод отворио је течајеве за грађење рационалних ложишта. Ускоро ће бити завршен теориски део овог течаја. Поред тога Завод се ставља на расположење извесном броју сиромашнијих грађана да преко својих слушаоца течаја изврши бесплатно поправљање ложишта. Пријаве се примају у згради Милоша Великог ул. бр. 14, на II спрату, соба 116. Завод исто тако позива да му се хитно пријаве и ђачке кухиње чија су ложишта у рђавом стању, да би се потребне поправке и преправке обавиле бесплатно.

Ложиште, које не игра велику улогу кад је у питању дрво које лако сагорева, постаје од врло великог значаја кад је у питању угаљ, а нарочито лигнит. Брижљивим испитивањима Завод за топлотну привреду утврдио је да се огромне количине горива код нас утроше узалдно само због рђавих и неисправних ложишта с једне стране и због невештог ложења с друге стране. Само вештим ложењем може да се уштеди 50% горива. Кад се томе дода неисправност пећи и штедњака, онда излази да би се нормална потрошња угља могла свести на испод половину, а да се при том постигне исто загревање.

Да би се ова корисна уштеда остварила, Завод за топлотну привреду на својим течајевима упознаје и оспособљава слушаоце за преправку и поправку ложишта грађанству, а поред тога својим публикацијама даје упутства грађанству о рационалном ложењу и утрошку горива.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

ЉУБАВ ЋЕ ЧАРОВАТИ И КАД СВЕ ПРОЂЕ...

Међу многим другим младићима који су у току ове године пали из добровољачких редова, погинуо је, у близини села Севојне, Србољуб Павловић, добровољац IV српског добровољачког батаљона, иначе студент медицине у Хајделбергу.

Боље од ичијих речи говориће о томе ко је био Срба Павловић ово писмо које је он мени упутио, да би се оправдао што студије, на које је као стипендист Српске владе, послат, прекида, и враћа се натраг у свој — тада X. добровољачки одред.

Нисам тада ово писмо примио, већ је Срба његов концепт, на првим листовима једне ћачке свеске написао, а нашла сад по његовој смрти његова јуначка и племенита мајка и мени предала.

Али он је заиста напустио пре скоро годину дана студије. Вратио се у Србију, одмах се пријавио своме батаљону и од тога дана, па до смрти своје, учествовао је у претешком његовом послу, где је напослетку и живот свој положио, погођен у железничким колима, метком опаљеним од несвесне и несретне српске руке, 2 октобра т. г.

Покојном Србољубу је на трагичан начин **пре скоро две године дана, погинуо отац, капетан Василије Павловић, у добровољцима.** Али Србољуб је остао и био од најбољих, најодлучнијих, најпожртвованијих и најумнијих добровољаца. Не само као борац, не само као организатор, већ и као смели походилац српских крајева изван Србије, он је вршио увек више него једну своју дужност, не питајући с каквим су тегобама и опасностима оне везане.

Ово писмо за које тек сада дознадох, најбоље и најречитије говори о дивном јунаку Србољубу Павловићу.

Отишао је у Немачку. Учинио је то ради мајке, да као најстарији син што пре сврши школе и помогне јој у подизању остало четворо деце. Учинио је то на иницијативу претседника владе, генерала Недића, који је хтео, у тренутку затишја, да тридесетак најбољих српских младића оду у Немачку и доврше своје започете студије. Учинио је то због другова који су с њим тамо заједно требали да оду. Пред одлазак је осетио колебање. Учинило му се да чини грех ако иде. Дошао је мени за савет. Упутио сам га да у себи потражи најбољи одговор, који Бог даје онима који од Њега савет траже. Он ми сад, у овом писму, пише да је пропустио да тако пита себе, већ је просто кренуо за Немачку.

У Немачкој је наишао на снажну и дивну земљу, на добар пријем и удобан живот. Али то његову младост није занело. Имао је он тамо и топлу постељу, био је сит, није био изложен ни физичким напорима, ни бригама, али не може да издржи. Мора натраг. Није то носталгија што га натраг вуче. Нити је изгубио вољу да учи у Немачкој. Али ето, не може да остане: мора натраг.

Кључа његова крв борбама загрејана. Трзају га ноћу слике из несретне и далеке домовине. Сећа се својих другова из борбе. Гледа у мислима њихове патње и жртве. Не дају му мира гробови палих другова. Изгледао је сам себи »као бегунац, као Јуда«. Није могао заборавити да »његова домовина још крвави«, да се огњишта још пуше, да другови још падају«, — а да је он далеко од свега тога, у удобној и топлој соби, где спрема себи каријеру, а »издржавајући« се од новца који другови плаћају својом крвљу«.

Мислио је да је за све то крива слика оне старије жене, што развезане повезаче, чије крајеве заноси ветар, грчевито стегнутих руку, очајно гледа на обали Дрине, на све што јој је с друге стране остало, слике коју ухвати својим апаратом његов сад покојни командант, Милош Војиновић, (човек који је на сектору Бајине Баште, спасао од смрти десетине хиљада Срба избеглих из Босне), и коју даде умножити под натписом »Мајко, Србијо, помози«. Па је зато уклони са свога стола, тамо у Хајделбергу. Али оне друге слике, у свести његовој, тада тек удвојише своје рођење, као нема пребацивања његовој витешкој и јуначкој души.

Други нека мисле на себе. Срба Павловић, једва младић, мора мислити, не на себе, не на своју нежну и јуначку мајку, не на своју малолетну браћу и сестрице. Он види све оно што већина не види, што мањина види, он види да **човек не живи за себе ни од себе, да не живи од самољубља већ просто од љубави.** Њега то гони. Он — невин као јагње — оптужује себе за бегство, за живљење на туђ рачун, и не чекајући, овог пута, ничије одобрење, оставља стипендију и студије, долази у Србију и поново навлачи своју добровољачку униформу.

После девет месеци нових напора, новог јунаштва и новог пожртвовања, он пада, изненада, без јаука, као посечен, пошто је пре тога видео много мртвих својих другова, са командантом Војиновићем, Ацом Пашићем, Нећом Петковићем и толиким другим.

Сахрањен је не поред свог покојног оца у Београду, већ поред својих другова постројених у две врсте, по војнички, на ужичком гробљу, на брегу изнад Ђетиње, а испод других већих брда.

*

Знамо сви своју људску пролазност. Пролазни су не само људи већ и народи, и човечанства, и сама земља, и небо над њом. Јер ће и »небеса с хуком проћи«. Све ће проћи, дакле, што је пролазно.

Па ипак неће све.

Замукнуће језици. Престаће и разум. Нестаће и вера, — јер су и језици, и разум, и вера ствари несавршене, потребне док смо несавршени.

Али љубав неће престати. Она ће царовати кад све прође, кад више не буде требало ни језика, ни разума, ни вере. И све што је од љубави учињено, речено, помишљено, то ће у вечности, као непропадљиво, и вечно бити сачувано.

Јер знам јамачно да ни смрт, ни живот, ни анђели, ни власти, ни силе, ни садашње ни будуће, ни висина, ни дубина, ни простор, ни време, ни огањ, ни мржња, ништа никаква друга твар, не може љубави, ни ономе што је од ње и кроз њу учињено, помишљено или речено, ништа.

Јер она само остаје, и њено што је с њом, а све друго пролази и нестаје га.

Тако се дакле бесмртност добија.

Тако је и Србољуб Павловић ушао у вечност.

Ово његово дивно писмо сведочи о томе.

Д. В. Љотић

Хајделберг, 28-XII-1943 г.

Драги друже Претседниче,

Далеко сам и од саме помисли да овим писмом правдам поступак који намеравам да учиним. Не, хоћу само да Вам се исповедим, да Вам искрено кажем оно што ми лежи на срцу, а што ноћу не бих умео да Вам кажем овако кроз неколико дана када Вас будем поново погледао у очи. Једну имам молбу; а та је, да моје писмо разумете.

Прво, једно признање. Нисам послушао Ваш очински савет, који сте ми дали неколико дана пред одлазак. Нисам запитао самога себе, да ли смем напустити борбу и другове или не. Онога момента када сте ми Ви говорили да одлуку донесем, тек после молитве и дубоког размишљања, ја заиста нисам друго ни мислио него то да урадим. Али, да „али", већ код куће одлучност моје мајке да ја „морам" ићи, као и утицај другова, деловали су на мене тако да сам ја заборавио да питам СЕБЕ да ли треба да идем или не, те тако не послушавши Ваш савет кренуо сам за Немачку.

Првих дана нова средина у коју сам дошао утицала је на мене тако импресивно да је просто угушила онај глас у мени, који је до самог мог одласка одзвањао кроз моју савест.

Утисци које сам овде прикупио дубоко су се урезали у моју свест. Заиста националсоцијалистичка Немачка је једна велика школа коју би требало да доживе многи и многи синови наше домовине како би научили уредити нашу кућу.

Али ни утисци, ни удобни живот којим сам овде почео живети нису могли победити моје сазнање. У мени је кључала још крв загрејана у борби. Ноћу су ме трзале из сна слике из далеке домовине. Виђао сам мајке и децу како гладни, голи и боси пружају руке Србији. Морао сам са стола да склоним фотографију „Мајко Србијо" коју ми је пред полазак дала мајка, а коју је мој командант снимио. Веровао сам да то на мене утиче.

Али тада слике мојих другова из борбе почеше да ми долазе у свест. Гледао сам у патње и муке њихове. Гробови оних који су пали нису ми дали мира. Осећао сам се као бегунац, још више као Јуда. Да заиста као Јуда. Нисам, признајем, могао победити моје сазнање да моја домовина још крвави, да се огњишта још пуше, да моји другови још падају, а ја да далеко од свега тога, у удобној и топлој соби, спремам себи каријеру учећи да бих добио лекарску диплому „а издржавајући се од новца, који моји другови плаћају крвљу. И ја сам требао остати далеко од тога 4 или још више година.

Да, рекао сам нашој домовини треба синова који су свршили Велику Школу, који су били ђаци Немачке. Али пре него што треба да пођем у ту школу, ја ћу морати да будем миран и свестан да моја домовина не крвави и да су ране почеле да зарастају. Моје узбуђење док Вам ово пишем велико је. Много још на почетку овога писма осећао сам да треба да Вам пишем. Верујем да је и ово доста да разумете моју одлуку. Није то што ме тера назад у домовину „носталгија". Овде имам и топлу постељу, и сит сам, нисам изложен ни физичким напорима ни бригама. Ја не бежим од тешкоћа, не плашим се учења или нечег другог. Више него икада моја је жеља да студирам у Немачкој. Ја сам свестан и чињенице да мојим поступком одбијања стипендије и повратком у Србију, можда губим ту могућност заувек. Можда је моја трагедија што осећам да ми је дужност да подносим судбину већине другова него да се измакнем у страну.

Овде нисам свестан, какве последице мој повратак може да изазове. Можда ће то и мени и мојим друговима направити много незгоде, те Вас зато унапред молим да ми опростите.

Нисам слаб духовно да не бих могао победити глас своје савести, те остати у Немачкој, али ако се не бих сада вратио, осећам да бих сам себе презрео. Сматрао бих сам себе бегунцем и кукавицом који је жртвовао осећај другарске солидарности са онима који се боре, ради личних интереса.

Одговор на моје писмо надам се да ћу чути из Ваших уста кроз неколико дана, када стигнем у Србију.

Ваш Срба

Какви треба да будемо

Србија живи у једном изванредном и за њу тешком времену. Овакво време захтева пуну приправност њених чланова и пуно пожртвовање. Срби данас не смеју рећи: ја ћу да гледам своја посла и шта ме се тиче за друге. То никада не сме и не може да каже један добар Србин. Србија је заједничка мати свију нас и ми смо јој сви подједнако драги и дужни.

У доба мира могли су многи остати по страни. То данас не могу. Не могу из ових разлога: што судбина Србије зависи од рада и пожртвованости сваког појединца. Судбина Србије данас зависи од свих чланова њених. Дисциплина Србије може једино спасти српски народ. Изгред једног појединца ставља у питање опстанак читавог једног краја.

А зашто пожртвовање? Зато што од пожртвованости и самопожртвованости свих чланова зависи исход рада заједнице. Код нас се виде трагови прошлости. Има доста порушеног и недограђеног. Све подизати и дограђивати то је наш задатак. Ми смо доста заостали јер смо водили политику, празно смо политизирали. Ми морамо да се подижемо. А то се може пожртвованим радом, пожртвовањем. А највише самопожртвовањем. Од спремности наше да се жртвујемо у борби против зла лежи наш и народни спас. Зато и кажем пожртвовање и самопожртвовање.

Од нас захтева Отаџбина смиреност и покорност. Зашто? Сваки бунт и непокоравања, било појединаца, било једног дела целине доводи у опасност постојање заједнице. Нарочито се захтева смиреност и покорност појединаца. Појединац може својим радом нашкодити целини. Може нанети тежак и горак бол Отаџбини. То су нам две године живота под окупацијом показале. Крајеви у којима није било смирености, покорности и стрпљивости код појединаца платили су главама и криви и они који нису сносили никакву одговорност за учињена дела.

Споменуо сам стрпљивост. Врло је важна. У толико пре што ми не можемо све оно што смо изгубили за један дан и да повратимо. Треба много напора, самопрегора, пожртвовања, покорности и смирености чланова

(Наставак на 8-мој страни)

БОРБА СА КОМУНИСТИМА У СЕЛЕВАЧКОМ ГАЈУ

Терен, 29 новембра

Ујутру 26 новембра, 15 чета IV добровољачког батаљона крену ла је из села Михајловца ради обиласка терена у Добри дол, Пошто је задатак у Добром долу извршен, наша се је чета у колони враћала назад у Михајловац. Када смо изашли из самог села у правцу Селевачког гаја чула се пуцњава. Са нама је био и један вод у јачини 20 људи Српске државне страже. Јачина наших људи била је педесет добровољаца. Водник је командовао, на лево и јуриш у правцу пуцњаве. Хитало се у јуришу и усиљеном маршу преко један сат. Пуцњава није престала. То су четници били нападнути од стране комуниста. Ишло се преко оранице, које су биле добро наквашене од кише. Ноге су добро упадале у меку земљу. После једног сата јуришања и усиљеног марша стигло се пред Селевачки гај.

Овде се водила и даље борба. Узвишица на којој се налази Селевачки гај требала је бити заузета. У кућама и шумарцима налазили су се партизани. Из долине, из подножја гаја, требало је на јуриш освојити тежак терен. Наш стрељачки строј је опкољавао. О коликим партизанским снагама се радило нисмо знали. Средина чете јуришала је право на шумарак. Десно крило ударило је на куће где су се налазили партизани. Лево крило је опколило шумарак и заобишло га. На левом крилу, где сам се налазио добијали смо ватру и са бока као и са чела. Наш пушкомитраљезац својим рафалима осигуравао је напредовање средине и десног крила. Он је био на левом крилу.

Нашли смо се на чистини. Ураганском ватром у јуришу, митраљезац Смиљанић успео је са својим помоћницима да истера партизане из оба шумарка и да тиме отвори пут средини. Партизани су се повукли десно у куће и заузели позиције иза сламних стогова. Једна колона партизаника извлачила се преко ледине и заузимала положаје у шанцима на другу, који је удаљен стотину метара од ивице шумарка. Када је борба почела било је нешто после 12 сати. Настала је обострано непрекидна митраљеска ватра.

Средина је заузела ивицу шумарка. Десно крило је заузело позиције у кућама. Једна наша група запала је међу партизане. Ручном бомбом добровољац Дудић разбио је обруч и ослободио у тешкој ситуацији друга Павловића. Почела је незапамћена борба. Партизани неколико пута многобројнији, пуцали су из својих положаја. Паљба није ни часак престала.

Почело је дејство наших бацача. Граната за гранатом засипала је шанчеве, где су се налазиле партизанке са својим друговима. Делови тела летели су у ваздух. Почело је комешање међу партизанима. Једна колона излази на ледину и бежи. Наши митраљесци са левог крила дочекују је. Једна партизанка пада, погођена у ранац који је носила на леђима.

На левом крилу рањен је добровољац Смиљанић у тренутку када је из стојећег става засипао шанчеве рафалима. Рањени Смиљанић и даље не престаје са дејством. У неколико махова партизани су викали: „Напред другови. И само што би помолили главе били су засути ватром. На нашој страни чула се песма и стално: „Ура" и „напред", што је рушило морал партизана.

Док су на другој страни падале небројене жртве још један наш друг је рањен. Ми смо и даље држали ивицу шумарка на левом крилу. Повлачимо рањеног Лазића у позадину де га превијемо. Он никако неће да напусти положај. Када му је друг узео пушку и повео га, он се опирао. Стално нам је тражио пушку рањен и док је није добио није се смирио.

Када је наш друг Самарџић дохватио ранац рањеног Лазића бива смртно погођен у слепоочницу. Ни гласа није пустио. Мирно је легао на вечан почивак. То се дешавало на левом крилу.

На десном крилу наши бацачи наилазе на везане четнике, који су били опкољени и живи ухваћени од партизана. Наши бацачи их ослобађају веже и пуштају. Мало даље везане четнике води, једна партизанка. Наши вичу: ко сте ви; четници одговарају: ми смо четници, из што их митраљеска развуче кундаком. Наш један друг бацивши се хандгранатом натерује у бегство партизанку и ти четници постају слободни.

Наш „Јеврац" на десном крилу јуначки се борио са групом од четрдесет партизана. Својом митраљеском паљбом натерује их у бегство.

Три пуна сата трајала је ураганска ватра. Партизани иако надмоћнији бројем били су потучени и морали су се повући. Они су се купали у сопственој крви захваљујући нашим бацачима. Једна десетина партизана нашла је смрт у овој трочасовној борби. Десетине партизана разбежали су се рањене ка Селевцу. На месту борбе у партизанским положајима крв у локвама.

Када је било три и по часа борба је престала. Ми смо се победоносно враћали назад у село Михајловац, јер партизански остаци су се разбегли.

Од сељака смо сазнали да је у овој борби са својим одредом учествовала „Кика" са одредом комунисте Катића. Снага партизанска била је преко две стотине људи. Имали су сва аутоматска оружја. После овог сукоба партизанка „Кика" свакако ће се клонити добровољаца.

М.

КАКВИ ТРЕБА ДА БУДЕМО

(Наставак са 7-ме стране)

српске заједнице, па да се повратити оно што је изгубљено. Изгубљено у један дан враћа се радом годинама. Као што се и богатство не стиче у један дан, тако се и величина Отаџбине не враћа за један дан. Али се домовина као и имовина губи у један час. Зато и сада кад се говори о многим побољшањима и олакшањима, она не могу доћи у један дан. Требало је две године претседнику владе генералу Недићу да проведе у тешком и претешком послу, у бризи за свој народ, па да после две године добије признање највиших фактора. Он је био стрпљив, али и дубоко убеђен да ће најзад бити испуњене наде, које је полагао у спасење свога народа.

Ово јасно показује што је дала стрпљивост. Зато и сада будимо стрпљиви. Очекујмо и надајмо се.

Затим послушност захтева време у коме се налазимо и живимо. Морамо у овим тренутцима показати потпуну послушност. Послушност народном вођи генералу Недићу. Од послушности наше све зависи. Без послушности нема напретка у послу и раду. Ми имамо да слушамо и радимо, генерал Недић заповеда. Две године нас је водио добрим путем. Ми који смо га слушали нисмо погрешили. Зато слушајмо га сви. Две године његовог рада показале су да је био на исправном путу. Рад је његов био благотворан и плодоносан. Градилачки, на добро Отаџбине.

Какви треба да будемо?

Морамо у овом тренутку бити: пожртвовани, стрпљиви, дисциплиновани, послушни. Када то императив Отаџбине захтева будимо такви.

Миодраг Митровић

Добровољци прилажу

При поласку на редовну дужност, добровољац се сећа сиротих и невољних

(Фото: Арх В. от. С.Д.К.)

Идеју добровољног динара за сироте и невољне прихватили су са великим одушевљењем и нови добровољци

Протекло је већ више од пола године од оснивања фонда „Сваки дан добровољни динар за сироте и невољне". Фонд је основан на властиту иницијативу добровољаца у чијој је средини и остварен. На основу досада стечених искустава фонд се показао као веома користан и значајан фактор на пољу социјалног живота добровољаца. Ово нарочито потврђују многобројне помоћи које су досада указане из његових сретстава у већем износу, као и велики број мањих прилога за сироте и невољне.

Фонд „Добровољни динар" ових дана добио је нове чланове и приложнике. Нови добровољци, који се у великом броју и свакодневно сврставају у добровољачке редове, одушевљено су, као и њихови старији другови у данима оснивања фонда, прихватили идеју добровољног динара за сироте и невољне. Они ову своју социјалну дужност већ обављају како у штабовима тако и у свим јединицама на терену, доказујући и на тај начин своју високу националну и социјалну свест.

Р.

Сагорети се мора. А кад нас то не може мимоћи, онда треба изабрати пут борбе, пут свесног стваралачког сагоревања за одређени циљ. Боље је сагорети у сопственом жару, него бити спржен туђим огњем.

А борци, величине, сагоревају да својим умирањем дају живот, умиру, као метеори, да би, засијавши у сопственом сагоревању, осветлили путеве...

Један народ не може пропасти док сам себи не ископа гроб. Исто тако ни дићи се на други начин, осим ако сам себе не дигне.

Наша будућност и нарочито наш унутрашњи народни живот зависиће од нас самих. Ми смо имали велику и слободну земљу и шта нам је то користило? Били смо недостојни ње, недорасли да је водимо и сачувамо. И изгубили смо је.

Шта ће вредети ако и сутра добијемо не знам колику државу, ако ми останемо стари и исти, ако се заиста морално и национално из корена не препородимо?

Наша будућа отаџбина биће онолико велика колико ми сами будемо велики. Од нас самих, од унутрашњег духовног процеса, окупљања и препорода свих моралних и конструктивних снага у једну етичку заједницу, зависи наша будућност. Други народи нам не могу донети једно часније доба, нити светлији живот, нити нас вратити врлини предака, ако ми то сами не учинимо.

Добровољци у јуришу

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

ЊЕГОШЕВ „ГОРСКИ ВИЈЕНАЦ“ НА СРПСКОЈ СЦЕНИ

Почетак нове ере српског позоришта

Препород позоришта код нас и у свету може доћи само од повратка његовим почетцима, када је као на пример у Грчкој цео народ присуствовао претставама, које су биле у ствари велике национално-религиозне свечаности, на којима су се учесници надахњавали једним истим духом патриотизма, узбуђивали се заједничким осећањима за добро заједнице и за величину отаџбине. Ново позориште мора изићи из индивидуалистичког ћор-сокака у виду брачног троугла и других моралних и еротичко-сентименталних перверзија.

Оно мора тражити своје надахнуће у тежњама народа, који ради и ствара место да се губи у суптилним анализама индивидуалних случајева, који су луксуз једне привилеговане мањине, неправедно ослобођене рада, да би могла да проводи време у уживањима и у неговању утančаних застрањености. Тежње и потребе заједнице морају доћи до изражаја у новом позоришту, које мора постати опште добро свију чланова заједнице. Позориште не сме више бити ни разонода за бадаваџије ни уживање за блазиране снобове, него жариште уметничког и духовног живота целе националне заједнице.

И наше позориште мора поћи тим путем окупљања свију народних слојева у граду и на селу, путем оживљавања чистог националног духа, тражења мотива у народном животу и у родној груди. Оно мора кроз своју уметност да пружа здраву духовну храну свима редовима српскога друштва, а нарочито онима који су до сада живели у мраку и незнању, лишени свију културних и духовних добара. Ново српско позориште мора да пређе уске и загушљиве границе градске и да зађе по селима, да би се звонка и чиста српска реч чула у сваком сеоу, да не прође ниједан народни скуп, ниједан сабор, ниједан вашар, ниједна заветина без позоришне свечаности место досадњих циркузанера, циганских банди и менажерија.

С обзиром на велико интересовање, које постоји за позориште у свима редовима нашега друштва, постоје данас услови да се наше позориште развија у том смислу. Зато је питање одабраног репертоара у овом духу, са циљевима службе народу и отаџбини од највеће важности за правилан развој српског позоришта у будућности. Пре свега треба брижљиво испитати целокупну националну драмску литературу и из ње издвојити дела која заслужују због своје уметничке вредности и свога националног значаја да се ставе на репертоар и да се учине потребне жртве и напори за њихово извођење.

У том погледу сматрамо да се као прва дужност намеће спремање Његошевог »Горског Вијенца« да се прикаже на српским сценама у опреми, коју заслужује ово бесмртно дело. У том циљу не губећи времена треба одмах ангажовати све наше најбоље умне и уметничке снаге да би искуством и сарадњом свију њих ова наша највиша вредност дошла на сцени до величанственог изражаја.

Наши редитељи треба да имају довољно маште да би замислили шта би са сретствима модерне сцене и са досадашњим тековинама позоришне уметности могло да се створи од »Горског Вијенца«, чије извођење на позорници не претставља данас никаква проблем, као што се то дуго мислило и расправљало о томе да ли је могуће приказивати »Горски Вијенац«.

Петар Петровић-Његош

ПОСЛЕДЊЕ ПИСМО ВЛАДИКЕ РАДА

Лудвигу Августу Франклу, немачком књижевнику
12-X-1851

Високо учени Господине! Хвала Вам што сте ме сјетили послављи ми Вашим листом од 21 августа Ваш дични превод гусле. Наше су народне пјесме историја јуначка, епопеја народна; у њима човјек може видјети какав је народ којих пјева. Ја сам љубитељ поезије; она је мене много занимала. Ах, дивна поезија! искра тајанствена! Ја никада нијесам могао разабрати ли је она искра бесмртнога огња, али је бурна клапња чедо уског поднебија нашега. Са земне је катедре сматран вјетриним наступом; — но када се човек попне више самог себе, онда види бједност људску, и када је поета може рећи да је жрец олтара свјесвјетија. Поета је клик смртнога с бурнога нашега бријега, поета је глас вапајућега у пустињи; он сања о бесмртију, довикује га и за њим се тоти. Он види велики лист од књиге миробитија отворен; у њему чита чудеса Створитељева: она су његово најслађе пиће, он се њима опија. Он силом воображенија изводи из блатне земље клицу небеснога живота, трулину боготвори, — његов се едем шири на луковима тврди.

Ја сам за границом просвештенога свијета. На мом узаном поднебију свагда се ломе тирјански громови: стога је мој мали крај тамом дивљине обезображен. За човјека здраво мислећега нити је мука ни увеселеније на свијету, јербо су све људске пословстиће са отровом приправљене, а све печали имају неко своје удовољствије. Човјеку је готово, када му дође, слатко плакати као пјевати, — ја овако нашу пјесну разумијем.

Свијет је сад Божји, стога у сваком нуглу виде се дјела великога мајстора: трудољубије и искуство мрава и пчеле и уредно леђење ждралова — ја радије гледам на све параде европејских столицах.

Због Господине Франкл, изволите ме задржати у Вашем драгоцјеном успомену.

Цетиње, 12. октобра 1851 г.

Владика црногорски
П. П. ЊЕГУШ

Међутим, сведоци смо да се »Горски Вијенац« на нашим сценама ипак приказује, и то са великим успехом. Ако је тако, онда је то једно застарело схватање и у рукама смелог редитеља, који познаје све могућности савременог позоришта приказивање »Горског Вијенца« даје му само прилике да испољи своје способности и своју оригиналност. Али у том послу треба да учествују и остали наши уметници, сликари и музичари, који својом сарадњом треба да омогуће што грандиозније приказивање овога ремек-дела нашег уметничког генија.

На тај начин извођење на сцени »Горског Вијенца« било би велика национална свечаност и претстављало би један од најзначајнијих национално-културних догађаја данашњице. Са тако опремљеним »Горским Вијенцем« наше Народно позориште могло би да крене по земљи од града до града, од села до села и да тиме започне своју мисију културно-националног пионирства, обележавајући почетак нове ере у своме развоју.

Био би то час од неоцењивог националног значаја када кроз српске земље у декору Ловћена дантеовске визије буду одјекивали бесмртни Његошеви стихови, као ваљани из душе народа, који кроз векове проклиње своје великаше, који у своме властољубљу уносе кобну неслогу у српски народ.

„Бог се драги на Србе разљути за њихова смртна сагр'ешења. Наши цари закон погазише, почеше се крвнички гонити, један другом вадит очи живе; забацише владу и државу, за правило лудост изабраше! Невјерне им слуге постадоше и царском се крвљу окупаше! Великаши, проклете им душе! на комате раздробите царство, српске силе грдно сатријеше; великаши, траг им се утро! — распре сјеме посијаше грко, те с њим племе српско отроваше; великаши, грдне кукавице, постадоше рода издајице!..“

А зар најдостојнији помен на хумкама палих младости у одбрану српске идеје неће бити Његошев глас који велича пожртвовање младости:

„Младо жито, павијај класове, пређе рока дошла ти је жњетва! Дивне жртве видим на гомиле пред олтаром цркве и племена, чујем јелек ће горе пролама. Треба служит чести и имену. Нека буде борба непрестана! Нека буде што бити не може, — нек' ад прождре, покоси сатана, на гробљу ће изнићи цвијеће за далеко неко покољење!

М. М. Милошевић

Коло под Ловћеном

Цртеж: К. Направник

У СПОМЕН И СЛАВУ СКРОМНИХ ПОЗОРИШНИХ ПРЕГАЛАЦА

Пре кратког времена умро је Драгутин Левак, глумац многих улога и члан и управник многих покрајинских позоришта чији је дар одликовао разноврсношћу и осећањем мере. Он није био оперетски глумац али се толико у њој снаглазио да је играо са Мими Балканском на њен сопствени захтев у београдској оперети; она га је сматрала правим оперетским глумцем. Он није био ни драмски — он је био глумац само, и то је оно што му је сметало да дође до наших централних државних позоришта.

Сиромах Левак! Баш зато што је имао правог глумачког дара није био прихваћен у правој мери. Јер сваки човек може да игра једну улогу, да се уживи у један карактер, да пева једну арију — а прави глумац је онај који потпуно прелази из карактера у карактер без поступности прелаза као из света у свет! Разноврсност је богатство инвенције у уметности уопште, а инвенција једина показује сам дух у деловању, и отуд је такав дар увек на првом месту и без обзира на то до које се мере лење и колики је по свом обиму и снази. Јер без таквог дара уметност је више вештина и напор, а мање стварање и срећа. А код глуме нарочито разноврсност узима велике размере: сав простор талента скоро испуњава! Глумац који није довољно разноврсан, не глуми и оно мало улога у које се уживљава, нису више то: с култом, оне постају нешто за себе, једно дело, један акт, једна стилизација.

Глумити значи сасвим нешто друго; прави глумац је један читав свет а не само један, два или три човека. Таквог дара у клици имао је Левак. Лака му земља и вечан помен на њој!..

М. Н.

Награђени романи и драме на књижевном конкурсу „Српског народа“

Чланови жирија за књижевни конкурс СРПСКОГ НАРОДА одржали су последњи састанак 28 новембра под претседништвом Др Свет. Стефановића. Пошто су на раније састанцима чланови жирија продискутовали резултате конкурса приступили су додељивању предвиђених награда. После измењених мисли сложили су се да не одређују прву награду и да одређену своту поделе у пет награда за пет запажених радова. После тога сложили су се у избору поднетих дела на конкурс и решили су:

ДРУГУ НАГРАДУ у износу од 20.000.— динара добија роман ДВА ЖИВОТА од ВОЈИНА ПУЉЕВИЋА;

ТРЕЋУ НАГРАДУ у износу од 10.000.— динара добија драма ЗА ДОБРО НАРОДА од ВЛАСТОЈА Д. АЛЕКСИЈЕВИЋА;

ПЕТ НАГРАДА у износу по 5.000.— динара добијају: роман ГРЕСИ ОТАЦА од БРАНИСЛАВА ПАУНКОВИЋА;

драма ДЕЦА ВОЈВОДЕ ПЕТРА ЂУКИЋА од СВ. ПАВЛОВИЋА;

драма МАРИЈА ПАЛЕОЛОГОВА од анонимуса;

драма ЂУРАЂ БРАНКОВИЋ од СВЕТОЗАРА ПАВЛОВИЋА; и

драма МАРИНА ЈЕ ТАКО ХТЕЛА од ПРЕЗЕНТУСА.

Чланови жирија: Др. СВЕТ. СТЕФАНОВИЋ, ТОДОР МАНОЈЛОВИЋ, Др. ВЕЛИМИР ДИМИЋ, НИКОЛА ТРАЈКОВИЋ и МИЛОШ МИЛОШЕВИЋ.

Српски стваралачки геније није пресахнуо

У вези са одлуком жирија један од чланова у невезаном разговору рекао нам је следеће:

— *Интересовање за резултате књижевног конкурса СРПСКОГ НАРОДА у погледу романа и драме било је врло велико како код публике тако и код учесника, чије нестрпљење било је нарочито велико. Жири није могао раније да донесе одлуку, јер број поднетих радова био је велики, а чланови су хтели да савесно прегледају сва поднета дела, што је захтевало доста времена. Требало је прочитати 12 романа и 36 драма, што није мали посао, кад се ради са осећањем одговорности да се нађу праве вредности и да оне добију заслужену награду.*

Ма да је просечни ниво поднетих радова литерарнији него код ранијих конкурса, ипак чланови жирија после дужег дискутовања сложили су се да не одређују прву награду. То не значи да ниједно од награђених дела није могло да добије ту награду већ да су чланови жирија имали и сувише високо естетско мерило и нису могли да постигну једнодушност у погледу дела, које би имало апсолутно литерарну вредност.

Ма да по стилу и маниру чланови жирија лако су констатовали да међу учесницима има већ познатих књижевника, они ипак нису могли да одреде ниједан поднети рад за прву награду, јер тако би се одлука жирија схватила као да је то најбоље дело данашњице. Прилике су још несређене, стваралачке снаге још нису у пуном напону и може се тако тумачити што ниједан роман или драма нису досегли до оне висине, да би се могли сматрати као најбоље ствари данашњице.

Али имајући пред собом велики број добро написаних и компонованих радова жири је одлучио да прву награду претвори у пет награда за радове који уствари не изостају у многоме од награђених радова. Поред материјалне помоћи — коју признајемо да је мала за данашње прилике — ови добитници имаће више морални потстрек да наставе рад са надом, да ће у редовним временима њихови таленти доћи до пунијег изражаја.

Имајући у виду колико писање и компоновање романа или драме захтева много времена и потребних услова за стварање, који се данас тешко остварују, чланови жирија потпуно су задовољни са резултатима конкурса, како у погледу броја поднетих радова тако и с обзиром на њихову литерарну вредност. Кад се зна да су роман и драма слаба места нашег књижевног стварања, онда се може слободно тврдити да је књижевни конкурс СРПСКОГ НАРОДА у том погледу учинио један корак напред, позивајући на стваралаштво толики број талената, који су у данашњим изузетним приликама дали дела, која својом вредношћу премашају дела из ових књижевних радова, која су се појављивала на предратним књижевним утакмицама.

Заслуга је СРПСКОГ НАРОДА што је у овим тешким данима у животу српског народа дао потстрека за обнављање културног живота у Србији, што није допустио да пресахне стваралачки дух српског народа, већ се трудио да припреми услове за обнову српске књижевности, која после лутања прошлих деценија под туђинским утицајима, сада се враћа светлим српским традицијама и родној груди, одакле црпе снагу за нова стварања, која треба да нам обезбеде достојно место у заједници културних народа.

Г. Војин Пуљевић, добитник награде за роман

Личност добитника награде за роман

Добитник наше награде за роман *Два живота* господин *Војин Пуљевић* публициста из Београда није непознат као новинар и јавни радник, али је мање познат као књижевни радник и ако се огледао и у тој области. Он припада оном реду књижевних стваралаца који се не журе да час пре публикују своје ствари. Можда су новинарство и политика на то утицали, можда урођена повученост.

Војин Пуљевић припада старој српској и домаћинској породици, која води своје порекло са Косова. Његов прадед је кнез Димитрије Пуљевић, онај што је имао заслуга за финансирање Карађорђева устанка и који је из Срема донео два прва гвоздена топа Карађорђу са којима је освојен Београд 1806 год. Наш добитник је рођен у Смедереву, где му је отац био чиновник, 31 августа 1888 год. Основну школу је учио у Пожаревцу, гимназију у Београду, а Новинарску школу у Паризу (L' Ecole des Hautes Etudes Sociales).

Још пре одласка у иностранство огледао се на књижевном пољу и штампао је једну приповетку у *Бранковом колу*. Литература га је затим одвела у журналистику. Из Новинарске школе је отишао у Балкански рат из кога се јавља дописима и ратним анегдотама преко дневне штампе. У првој нашој ратној књизи *Рат 1912* од М. Миленовића јављају се радови В. Пуљевића.

Из Балканског рата одлази у рат од 1914 год., остаје све до 1917 год., када је са групом ратних другова ратом погођених — оболелих од очију, преведен из Грчке у Рим ради лечења. Отуд се у своју домовину недолечен враћа тек 1923 год.

Тамо је за време лечења почео да пише веће ствари. Један ратни роман и једна већа новела из тога су му доба и још нигде нису објављени. Писац се не жури. По доласку у Београд враћа се новинарству и био је уредник дневних и недељних листова и часописа. Нарочито се истицао једно време у часопису *Народна одбрана* са својим чланцима који су били националне и социјалне тенденције.

С времена на време појављивала се која приповетка или фељтон. На конкурсу *Политике* добија награду за фељтон *На вратима*.

Овај награђени роман „Два живота“ није његов први роман. Пре овога романа наш добитник написао је још два романа, један ратни *Бродоломница* и један социјални из београдског живота *Мрежа судбине*, али ни један још није објављен. Сем тога има и приповедака. Пре неколико година је објавио у засебној књизи неколико мањих приповедака под насловом *Мали романи*. Осим те књиге Народна одбрана му је издала 1932 год. запажену књигу *Национално васпитавање*, коју је Главни просветни савет прегледао и препоручио, али чије решење тадањи министар просвете из политичких разлога није хтео да уважи.

Писац награђеног романа „Два живота“ о свом делу

— Роман *Два живота*, рекао нам је г. Пуљевић, описује типове нашега друштва и наше друштво старо и ново, износи историју два јунака — једнога из старог друштва, српског, и другог из новијег друштва југословенског. То су два доба.

Кроз овај роман износи се историјат и напредак Србије почев од турског бомбардовања Београда, па до прошлог европског рата, и историјат нове државе од 1919 год. до смене застава на Бањици 1930 г.

Није ово ни политички, ни ратнички роман, већ роман једног сељачета које се школује и напоредо диже са својом отаџбином и са српским друштвом — роман чика Стеве који нам кроз своју причу слика Србију, Београд и негдашње друштво и који нам живо претставља опште и своје личне психолошке моменте и који живи ради опште народне ствари не водећи много рачуна о свом личном успеху и својој удобности. То је један живот, а други је, уткан са првим, живот др Ивана који се подиже у новом послератном друштву и пази само на себе и свој напредак.

Први живот прати читалац из живе приче, другом животу читалац присуствује.

И ако се помињу ратни и политички догађаји роман је пун социјалних тенденција, психолошких расматрања и појединачних забавних, трагичних и комичних збивања.

Роман *Два живота* даје нам и слику старога Београда, старог београдског и српског друштва, слику наше паланке, њеног развоја, њених добрих и негативних страна, као и слику нашег заосталог села.

Има добрих и рђавих страна и у друштву једнога јунака и у друштву другога јунака, то јест и у једном и у другом добу.

Роман обухвата један велики период развоја нашега друштва, брзим темпом и занимљивим развојем и приступачан је сељаку, њаку, просечном читаоцу и интелектуалцу.

У овоме роману лична борба и лични напори иду напоредо са општом борбом и општим напорима.

То се овим романом хтело, то се писало, а колико је успело, то ће критика и читаоци рећи, ако будем и кад будем штампао овај роман.

Из редакције

Умољавају се писци драма МАРИЈА ПАЛЕОЛОГОВА и МАРИНА ЈЕ ТАКО ХТЕЛА да јаве редакцији СРПСКОГ НАРОДА своја имена и своје адресе.

ДВА ЖИВОТА

Роман нашег друштва

ФРАГМЕНТ

Једнога дана дође мој отац из села са колима натовареним дрветом да ме води за Београд. Кренули смо рано. Мршави воћњи су тешко вукли велики товар дрва преко којих је још било сена и губера за мене и зоб и нешто пресвлаке и хране за мене. Био сам одевен као сви сељачићи само што ми је стриц дао неке кондуре на ноге, јер вели не може се у Београд на школовање са опанцима. На глави сам имао шубарицу, коју ми је опет набавио стриц говорећи да се фес више не носи, јер Турци одоше. Мој отац је имао фес као и већина сељака што је тада носила, али због од кад Турци напустише градове фесови се све мање носили, а још кад после дође и независност Кнежевине Србије онда фес већ постаје да бива реткост.

Ја и отац ишли смо поред волова пешице, а тек на по који равни терен отац ме пењао на кола да одморим ноге. Он и волови нису се одмарали до свега један пут око ручка. Кад је сунце већ почело да залази стали смо код друмске механе и ту преноћили под неким кровом у сену и на својим губерима близу наших волова. Рано смо заноћили и врло рано кренули на пут.

Тај други дан нисмо дуго ишли. Таман сунце лепо изгрејало, а ми већ пред Београдом. Сретали смо доста кола, коњаника и пешака. Више се ишло ка Београду, но из Београда. Прво су биле ретке куће, па после све чешће. Неколико кућа било је великих па ми се учини за десет наших. Најзад се због мене у читаву гомилу разних кола, волова и коња, као да је пијаца, па се сва та кола, стока и људи некако сврстали и ишли даље једно за другим.

— Је ли то Београд? — питам оца.

— Није, док не прођемо капију.

И прођосмо је. Велика зидана, огромна капија и не личи на наше сеоске и паланачке.

— То је капија, Стамбол капија, рече ми отац, а сад смо у Београду, баш у чаршији.

Зверао сам на све стране. Вртео сам главом и тамо и амо да ми је шубарица два пута падала с главе. Све ме је занимало. Све је било лепо, шарено, ново. Та капија то знаш, била је код Позоришта. То је Стамбол капија, а чаршија у коју зађосмо то ти је данашња улица Васе Чарапића. То је био главни пут из београдског града за Стамбол — Цариград.

Лево и десно било је дућана и дућанчића, механа и кућа на један кат и на два ката, спрата, како се тад говорило. Кад зађосмо у чаршију отац ми рече, осврћући се натраг и показујући ми руком на капију:

— Овуд су Турци отишли... Никад самном дотле отац о Турцима није говорио.

Срби, Турци, Цинцари са ћитеријама, варошани са дубоким туровима сељаци са пртеним гаћама и кошуљама вре улицом, или боље рећи друмом, жагоре, гор ре, пазаре. Сви ми изгледају весели само ми се чини Турци као мекши кад снуждени. Кроз то шаренило промиче по који жандарм или оп-

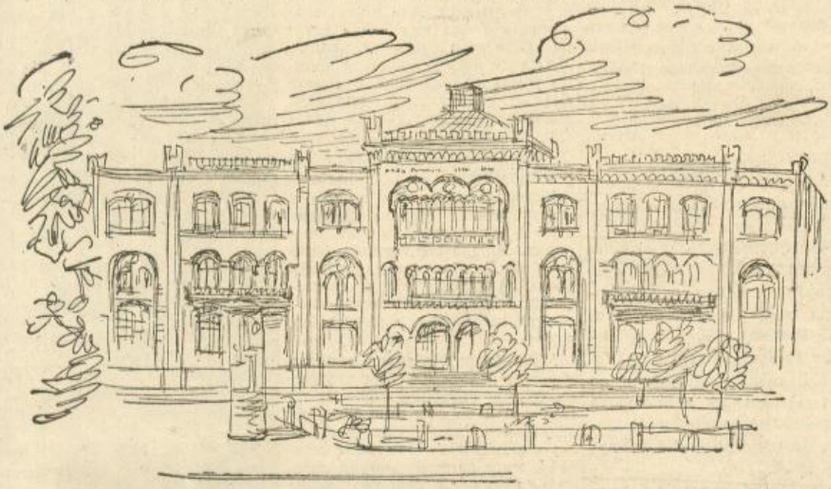

Капетан-Мишино здање

Цртеж: К. Направник

штински патролција. Многи сељаци за појас заденули пиштоље а по неки б та ми и јатаган. Промакне и по која буша, ваљда стара, сва замотана. Виђа сам их и раније, али ретко, па сам се тад нарочито осврнуо за њима.

Брзо стигосмо до једног места где је било доста кола. Изгледа да је то била пијаца, било је и разне робе у џаковима, сепетама и корпама. Кроз све то се видели по где где бели камени То је било неко старо турско гробље. Али оно што ме је највише зачудило, то је била једна велика шарена зграда преко пута. Имала је много прозора и огромну капију. Сва је била шарена и нисам схватао на колико је катова. Једнако сам кривио врат и загледао ту огромну зграду какву још никад нисам видео. Отац то примети, па ми рече:

— То је школа! Капетан Мишино здање!

Чисто ме ухвати језа. Зар ја у такву школу да идем. Ко зна да ли ћу ја ту знати и да учем.

Поред наших кола стаде један човек који је на глави носио велику тепсију. Он стави испред себе неке ваљке ногаре од дрвета и полако спусти тепсију с главе на ногаре, протрља мало руке, па дрекну на сав глас:

— Ћаје вруће.. вруће..

У тепсији је било пуно неких колача великих као сомуни, али нису били округли него четвртасти. Мој отац погледа у њих па у мене и узеде два комада.

Уздох ја једну ћају, велику да сам је са две шаке држао. Била је мекана као душа и врућа, па миришљава, мекано неко тесто све се одвајало на листове доста дебеле а у средини био је пекмез. Знао сам у овој нашој палачићи за леб, за симит, за сомун, али ја е дотле нисам јео. Учинила ми се као богзна каква посластица. Дуго сам лизао прсте јер је то тесто било с маслом, а уз то и слатко.

Мој отац продаде брзо дрва неком дућанџији цинцарину пред чијим смо вратима тако рећи стајали и ја помогох оцу да стоваримо дрва, а неки момци дућанџијини уносише дуге облице у двориште поред дућана кроз неки узани капицик.

Кад је мој отац избројао паре и сручио их у кесу од свињске бешике, која је у то време била новчаник или дуваџара, замота је око врпце о којој је она висила на његовом врату, па је врати у недра и прикопча кошуљу.

— Е, идемо сад, рече ми он задовољно и поведе волове. Ја сам се прибио уз њега, или ако ми он измакне ватао сам се волу за реп јер сам се бојао да се у оној гужви и метежу од народа и кола не изгубим.

Напустисмо то шареније, па уђосмо у једну тесну улицу поред саме оне велике школе, која је и у другој улици била исто тако велика и баш поред њене уђосмо у једну капију. То је био хан. Познао сам то одмах по дворишту, по колима која су ту била и сељацима који се мотали тамо амо. Одведосмо кола под неки широки ниски кров, који је подупиран са много дирека.

Стари београдски Хан

(*Цртеж:* Н. Бешевић)

Било је под тим кровом и јасала, било је везаних коња, волова, магараца, јараца, овнова.

Положи отац воловима да једу, па ме уведе у хан. Прођосмо кроз једно ходниче са повише врата, па уђосмо у неку широку просторију.

Доцније сам, дабоме, сазнао то је био чувени Хан код Јамандије у главној улици. Дуго се он ту задржао, мало преиначен до душе, али тек постојао је ко зна колико година. Кад сам већ завршавао своје студије још увек је ту била кавана. Она се налазила на углу Кнез Михајлове улице и улице Вука Караџића и баш уз капетан Мишино здање. У оно време није било „улица", већ се то звало главна чаршија, а улица Вука Караџића Делиски сокак због Делиске чесме, која је била преко пута Јамандијиног хана.

Чудно је изгледао тај хан, као и сви ханови у то доба, чудно дабоме за данашње наше погледе, али у оно време то је свакако било све на свом месту. Поред једнога зида главне одаје хана пружила се с краја на крај „душема", то је једно издигнуће од пода за једно пола метра у вис. Сачињено је било од дасака. Уза зид по негденегде неко узглавље, пљаво, неодређене боје, поцепано из кога је провиривала утучена слама.

На душеми се спавало или просто лежало. Сваки гост има права да изабере себи место где ће да легне и простре ако што има своје, а и покрије се опет ако има. Преко ноћи то служи за преноћиште, а преко дана за лежање, излежавање или просто на просто за седење скрштених ногу. Просторија је била подупрта дирецима о, које су путници и гости окачињали своје торбе, губере, чубета и друго. На супротној страни душеме биља је велика оџаклија, огњиште на коме се кувала кава и шербет и око које се седело и пило.

При улазу с леве стране било је нешто налик на келнерај. Долап у зиду са боцама а испред њега нешто налик на тезгу натоварену опет боцама, сајтлуцима, полићима а било је и неколико чашица. Испред таквог келнераја било је два три дрвена стола са столицама простим и седиштем од једноставне даске, понека је имала седиште од плетене рогозине. Тај део кафане био је за отменију публику која није волела да седи са прекрштеним ногама. До душе за такве госте, за Србе и Цинцаре, било је у хану и по где која ниска троножна столичица на коју се такође више чучало но седело.

Војин Пуљевић

Изложба слика и скулптура у уметничком салону „Ђура Јакшић"

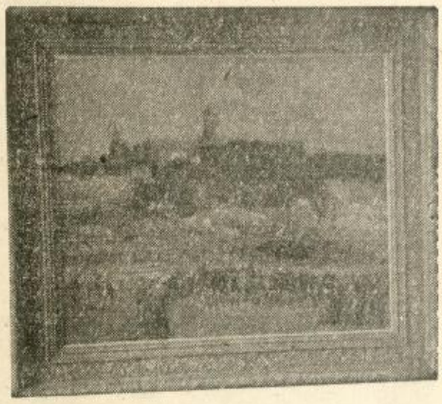

УЉЕ: Живко Стојисављевић

У једној скромној просторији у Кнез Михајловој улици окупљени наши уметници, сликари и вајари, излажу своје најновије радове. Ту су Љуба Ивановић, Мило Милуновић, Јефта Перић, Иван Радовић, Миленко Шербан, Вушковић, Ћирић, Стојисављевић, Тома Росандић, Брежанин и други.

Свакодневно долазе равноврсни посетиоци али има их и стал них који су у главном слушаоци Академије ликовних уметности и ученици Школе за примењену уметност.

Радујемо се да им ова изложба даје воље и потстрека да и они нешто створе Б.

Српска књижевна задруга наставља своју мисију...

Прва књига коју је издала Српска књижевна задруга 1892 г.

Када је 1892 године основана *Српска књижевна задруга* за смерницу њеног рада било је постављено гесло: помагање развоја *српске* књижевности, што би се, уосталом, и по самом имену Задруге дало закључити. И, с малим прекидима за време прошлог рата, ова наша књижевно издавачка установа је пола века била на тој линији. Српска књига има много да захвали за свој просперитет овој Задрузи.

Међутим, за време југословенске ере, нарочито у последњим годинама, пресудни утицај у Задрузи имали су људи који су форсирали кроз Задругина издања дела и књижевнике већином несрпске, у смислу југословенске оријентације. То је донекле и разумљиво, с обзиром на дато време, али се ипак мора нагласити да је тадашња управа Задруге доживљавала и свесне пре тераности. Извесни југословенски писци који нису били Срби, очекивали су да им Задруга изда неколико дела, једно за другим, док је већина осталих српских писаца била по страни, запостављена.

Тако српска књижевна мисао није могла доћи до пуног и правилног изражаја кроз ону институцију која је баш за њу и основана.

У дорашној *Српској књижевној задрузи* били су људи који су свесно стварали један затворени круг књижевника, у који се тешко ступало, тешко за већину српских књижевника, игнорисаних али осведочених великих способности.

После слома Југославије, у Србији се започела и изградња духовног живота, српске књижевности. Наравно, да опет нико по званији за то није био до *Српске књижевне задруге*. Само... сада је требало и поћи новијим, савременијим путевима који одговарају Србији.

На чело *Српске књижевне задруге* долази човек широке књижевне културе и концепција. То је др Светислав Стефановић, један од првих српских песника, оригинални есејист, реномирани преводилац Шекспира.

За столом претрпаним делима мртвих и живих српских књижевника, у рукопису, за наредна издања Задруге, др Стефановић нам каже:

— Намеће нам се спровођење извесних реформа у Задрузи. Са својим сарадницима радим пуном паром како бих извео српску књигу из ћор-сокака, куда је била залутала, захваљујући погрешној издавачкој политици мојих доскорашњих претходника.

— Мислите на промену оријентације?

— Тачно. На првом месту данашњи циљ Задруге је да се оријентише према српском селу. То је битност, која треба да да карактер будућим издањима.

Прве књиге првог кола Задруге баш се и баве тим проблемом. Објавили смо научно дело Стојана Новаковића *Село* и *Лимунацију на селу* од Стевана Сремца. Наш велики и оштроумни сатиричар Сремац дао је у „Лимунацији" слику једног разбарушеног носиоца социјалистичких идеја у Србији крајем прошлог века, када је социјализам био нека болесна мода, али који ипак није дао ништа од оног свега рајског што је обећавао. Напротив, допринео је доста политичкој и моралној распојасаности. Сремац је то видео међу првима од наших књижевника.

Већ су готове и „Збирка савремених приповедача", „Есеји" Хенрика Барића и „Гетеова књига" све из првог кола. У штампи се налази нова *Антологија српске лирике* подељена у три доба, три књиге: српски романтизам од Његоша и Бранка до Војислава Илића; Модерна од Ракића, Дучића, Стефановића до Вељка Петровића и Милорада Петровића-Сељанчице, и Најновије доба, односно после Модерне до данас.

Ова велика Антологија рађена је и ради се по најстрожијим и најправеднијим могућим мерилима. Она ће рехабилитовати српске песнике који су до сада,

И последња која је изашла ових дана

обзиром на своју вредност, били запостављени.

Свако доба Антологије стајаће на челу једног кола.

Али као што Задруга овом Антологијом жели да изврши ревизију вредности српске поезије, тако исто она жели да се ревидирају и све остале књижевне вредности наше. Зато се ствара једна *Историја српске књижевности*, најпотпунија до данас.

У „Забавнику" ће се појавити, као прва књига, *Сељаков псалам*, сељачки роман Фламанца Тимерманса. То је прави образац једног сељачког романа, оног романа који је до сада код нас гајен слабо и зато и нема доброг представника.

„Савременик" ће и даље доносити дела из лепе књижевности.

Постоји и тенденција оживљавања историског романа. У том смислу биће објављено опет једно дело Стевана Сремца *Из књига старостави*х. То додуше није историски роман, али је један код нас најуспелији вид историске књижевности.

Поред оживљавања историског романа, као мала коректура реалистичког правца, који је у нашој књижевности заузимао исувише места и пажње, оживеће се и романтика. И баш, као први романтичар, „дебитоваће" — Јаша Игњатовић, иначе у историји књижевности српске прононсирани реалиста. У комбинацији је још и занемарени, али плодни Чедомиљ Мијатовић (Рајко од Расине).

За даља издања Задруге предвиђени су у овом моменту ови писци: Јела Спиридоновић-Савић *(Есеји)*, Момчило Настасијевић *(Избор приповедака)*, Шекспир *(Млетачки трговац)*, две пасторале Дубровачке књижевности, али у новој, савременој транскрипцији, која ће омогућити Дубровачкој књижевности приступ ширим читалачким слојевима.

Што се тиче „Поучника" Задруге, он ће донети дело из новије историје *(Односи српског и немачког народа у огледалу Бизмаркове линије)* као и из старијег доба *(Византија и Запад у Средњем веку; Света гора*, за коју је везана неманићска традиција, а која до сада у нашој књижевности није била обрађена).

Најзад, Задруга је предвидела и издавање монументалног дела *Историја српског народа* са културним и социјалним погледом.

Свакако да су за оволику интензивну активност Српске књижевне задруге потребни и богати страни извори. Немачка књига биће један од главних извора из кога ће се српски оно најбоље, најкорисније за српску културу.

На крају треба поменути напор Задруге да комплетира своју читаоницу коју је наследила у занемареном стању, оскудну. Читаоница треба да буде интимно место за састанке књижевника и пријатеља *Српске књижевне задруге*.

Dr Стефановић, претседник Српске књижевне задруге

ЗНАЧАЈ КУЛТУРНОГ ФИЛМА ЗА НАШЕ ОБРАЗОВАЊЕ

Културном филму имамо да захвалимо што смо добили нама тако омиљени забавни филм. Први тон-филм био је такође из области културних филмова.

Сви нисмо у стању да знамо све и да видимо све. Културни филм попуњава празнине нашег образовања, забавља нас и пружа нам нешто више од неопходног, једну врсту душевног луксуза.

Скоро се код нас давао један филм о Шпанији. Ми ову земљу знамо као земљу сунца, музике и темперамента. Али нисмо знали колико она има лепих историских и културних споменика. Ми смо у филму могли да видимо бучне и шаролике будеваре Севиље и Мадрида, поцрнеле црквице украшене дивним мадонама и занимљиве украсе, који се продају по широким поплочаним трговима.

Културан филм нам доноси и најсувопарније ствари, обрађене лако и занимљиво као неку лепу причу. Можда сте гледали филм који нам је приказао индустрију воска, од пчелице саће па до елегантне свећице која кокетно краси углове наших салона и будоара...

Мала барица у трави обрасла у шевар и локвање. Сем зоолога ко се још интересује шта се ту скрива?! А то баш није тако незанимљиво. Читав један свет биља и водоземаца. Они граде себи куће, журе за намирницама, сире мају зимницу и баш као наше вредне домаћице гаје децу. А ми на то нисмо никада ни мислили...

Егзотичне цветове, далека мора, џиновске водопаде и све оне несхватљиве и каприциозне творевине природе које познајемо једино из школских уџбеника и научних књига можемо данас да видимо у живој слици и да их доживимо у целости.

Ових дана смо гледали један културни филм о грађевинама прошлих векова. Видели смо пре красне замкове са њиховим витким кулама и дивним фасадама, огромне холове украшене скупоценим гобленима и дивном бронзом. Оно што смо читали и замишљали бајком васкрсава пред нашим очима као нешто стварно и нама врло приступачно.

Ево, на пример, једног културног фимла о готици, коју називају парчетом неба на укаљаној земљи. Сећате ли се приче о Дедалусу и Икарусу, о вечитој тежњи човека за висинама и сунцем? Из ове тежње се родио и готски стил. Бити што ближе Богу. Религија га је инспирисала, а велики мајстори украсили су витке стубове и торњеве произво-

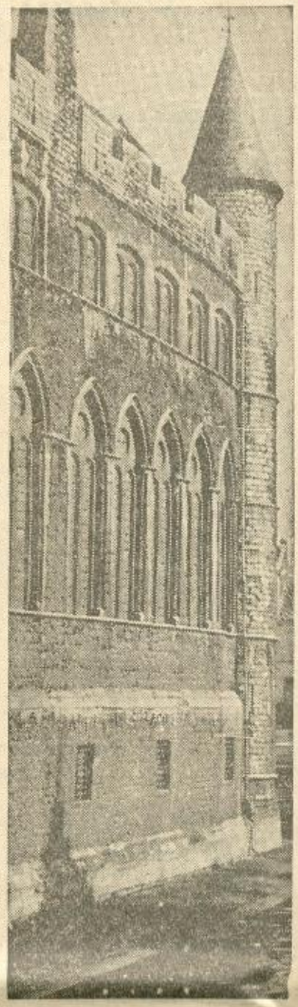

Кула у Генту из XIII века
(Фото: Тобис)

дима своје живе маште. Погледајте само... Прозори су уски и горе засвођени, стакла су у бојама, јер тада се светлост лепше прелама а унутрашњост храма или дворца купа се у најтоплијим нијансама почев од румене до прозрачно плаве боје.

Дивне су приче које нам причају културни филмови. Доћиће време, када се модеран човек више неће моћи ни замислити без њих.

Н. М.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

НОВА СВЕСКА „ПРОСВЕТНОГ ГЛАСНИКА"

Двоброј август—септембар доноси нам:

Драгиња Радовић

Кнез Милош Обреновић као државник

После 500 година паузе, појава Срба на политичкој позорници била је скопчана са великим тешкоћама, које је српски народ могао да преброди захваљујући великој државничкој способности свога вође Милоша Обреновића. Милош је био не само „вођа" буне, не само борац са војничким квалитетима него човек који уме и зна да сагледа најразноврсније чиниоце које се испреплећу око његове побуњене раје". То је чедо природе, коме је остао онај природни инстинкт, који обично учени људи губе" (аустриски посланик Прокош). Овај инстинкт је Милошу диктирао да, после 1813 године, када је Карађорђе са многим старешинама побегао у Аустрију, не напушта Србију, јер је јасно осећао да то није популарно напустити свој народ кад је у невољи, и у исто време знао је да угушивање једног устанка није дефинитивна ликвидација једног народног покрета."

Тиме је Милош стекао један морални напитак којим је могао лако да увери Турке да је он претставник и вођ српског народа, и у исто време да увери народ да он ужива поверење Турака. Милош је својом способношћу и умешношћу уштедео многе жртве српском народу итд.

К. Лучић

О умном васпитању и самосталности

Писац говори о средствима помоћу којих се најбоље може дејствовати на развиће и усавршавање ума, било да се дејствује на ум у школи помоћу наставног градива било да се ученик сам васпитава ван или поред школе.

И у једном и у другом случају важно је читати дела опробаних писаца, јасних погледа и лепо формулисаних, а не штуре компилације ових. На другом месту треба вежбати способност посматрања. Посматрање није обично гледање, то је вештина коју треба планski неговати. Изучавање природних наука и екскурзије помажу одлично посматрање. — На трећем месту математика, логика и метафизика наročito су подесне за правилно суђење и умно формулирање. Такође треба неговати машту изабраном лектиром која је производ маште. Исто тако важно је развијати и естетска осећања посматрањем споменика, лепих грађевина, слика, итд. Писац истиче и неговање лепог изражавања мисли односно говора који се постиже вежбом и читањем одабраних беседника. Најзад говори и о култивисању памћења.

Д-р Ђисаловић

Сукоб два света у једној српској драми

Писац коментарише главне мисли значајног позоришног дела „Срећа А. Д." г. Велмара Јанковића, које је доживело тако велики успех не само на нашој позорници већ и на страној, а иначе од домаће критике остало недовољно схваћено. — Главна мисао коју истиче г. Ђисаловић претставља лично филозофско уверење аутора драме да западна цивилизација, према којој се балкански човек осећа инфериорним и коју тако некритички подражава, нема ништа завидно што би оправдало то осећање и то подражавање. Писац подвлачи оштар критички став В. Јанковића против американизације живота и света, против технике и механике, против рационализма и машинизма, против умртвљавања чула и срца, против убијања човека у човеку, против диктатуре материјалистичких учења и заробљавања највиших моралних и религиозних снага у људским душама."

„Постоје и други путеви, ближи Богу и првобитном, искон-ском хришћанству, душевнији и благородији, присније и приступачнији једном новом облику типу човека, једном срећнијем човечанству."

Аница Шаулић

Змај велики дечији песник

Змај верује у могућност васпитања и сматра за своју дужност да васпитава децу. Он је у својим песмама подједнако водио рачуна о телесности, духовном и моралном васпитању. За телесно васпитање он даје хигијенске савете, говори о чистоћи, умерености у јелу, потреби кретања на чистом ваздуху, здрављу искрани, трезвености. — У духовном васпитању познат је његов принцип: „Знање је светлост, знање је моћ". Дао је чак низ лаких и пријатних чланака за децу из природописа које је илустровао сопственим сликама и цртежима, јер је добро познавао педагошку важност слика. У моралном погледу Змај учи децу вршењу дужности, поштовању рада, издржљивости, признању и кајању за погрешке, љубави за породицу и народ. — Змај васпитава децу у исти мах у родољубљу и човекољубљу, упознаје их са децом далеке Норвешке и Аустралије... Змај нарочито истиче морално васпитање.

Чланак је писан поводом 110-годишњице Змајевог рођења.

Станко Првановић

О васпитању женског подмлатка

Писац излаже разна испољавања материнског инстинкта почевши од раног детињства када се женско дете забавља са луткама-бебама па до доба зрелости када се јавља симпатија према другом полу. Наглашава велику виталност овог инстинкта. Васпитање женске омладине треба да иде линијом овог нагона, да искоришћује његову покретачку снагу. Оно дакле мора бити сагласно са аспирацијама овог инстинкта. А то значи да младе девојке треба васпитавати, припремати за материнство, да буду праве мајке које ће своју децу подизати са пуним разумевањем савремене „пуерикултуре".

Исто тако младе девојке треба оспособити да постану „социјалне мајке које ће се посветити збрињавању сироте и напуштене деце" као и за све друге послове који захтевају широко срце и дубоку материнску љубав.

Да би се то постигло писац налази да треба у женске школе увести један посебан предмет који би обухватио потребне елементе из разних области наука о подизању детета.

Драгутин Митровић

Декоративни елементи архитектуре и уметност конструисања

Писац излаже естетске услове који треба да задовољавају декоративни елементи који се стављају на разне вештачке конструкције. Сви они треба да стоје у потпуном складу са практичном наменом конструкције и њеном материјом. Наши мајстори слабо знају ове услове кад резбареним шарама украшавају делове столица који треба да су глатки. Гвоздене чипкасте решетке на пр. на Привилегованој аграрној банци не одговарају естетским условима јер кваре утисак чврстине и масивности који треба да остави целина. Оне треба да су израђене од хоризонталних и вертикалних прагова. Декоративни елементи треба увек да доприносе и помажу конструкциону, односно архитектонску идеју. Отуд долази да комично изгледају велики стубови пред Југословенском павиљоном на изложби 1937 у Паризу јер они не носе ништа већ једно стакло фигурирају. — Исто тако металне ограде и преграде треба да буду у складу са фасадом куће и да пропуштају довољно светлости. Металне решетке на прозорима београдске цркве св. Марка не испуњавају ове услове јер пљоснато гвожђе својом ширином постављено према гледаоцу не пропушта довољно светлости и не даје довољно отпорну снагу према спољном притиску. Истој критици подлеже и главна врата ограде Министарства просвете, где део шарке који је срастао с арматуром вертикалних дасака, не учествује у ношењу терета ни у вршењу функције обртања врата.

Најзад декоративни елементи тканина, ћилима, гоблена, везова итд. морају увек бити у складу са њиховом практичном наменом.

„Приручник за кафанске стратеге"

Одмах после слома Југославије појавили су се у београдској дневној штампи, а посебице у НОВОМ ВРЕМЕНУ и нешто касније у ОБНОВИ, изванредно духовито и лепо документовани војнички чланци из пера познатог сарадника ВРЕМЕНА „Вегецијуса". Ови чланци, било као уводници, било као коментари ратних догађаја у појединим фазама овога рата, привукли су пажњу наше јавности у највећој мери. Засновани на широкој војничкој ерудицији писца на његовом изврсном познавању Источног ратишта, будном праћењу и довођењу у међусобну узрочну везу свих појава у разним крајевима кугле земљине где се води рат војнички и политички, — ови чланци омогућили су многим нашим читаоцима правилно гледање на данашња збивања у свету и осветлили многе тајне ратне вештине која је за лаике била досада непозната.

„Вегецијус" показао се као изврстан редни стилиста, који на један духовит и врло интересантан начин излагања интерпретира догађаје у рату и у врло прихватљивом тону популариште и за просечног читаоца ратну науку и ратну вештину.

*

Ових дана Вегецијус, штампао је у издању Просвета а. д. врло занимљиву књигу под насловом „ПРИРУЧНИК ЗА КАФАНСКЕ СТРАТЕГЕ", позивајући се на све писце стратегије од старих класичара Жомини-а, Лојда и Клаузевица, па до нашега неумрлог војводе поч. Живојина Мишића. Вегецијус XX века, изнео је попут старог римског писца Вегецијуса из IV века, на врло занимљив начин сву теориску страну начела ратовања, пропративши ова начела веома срећно нађеним поређењима из данашњег светског рата. Као и његови чланци у *Времену* и *Обнови*, тако и ова књига значи велики добитак за упознавање широке читалачке публике најпре са начелима ратне науке, а потом и са њиховом применом у ратној вештини, која се манифестује на разноликим ратиштима садашњег светског рата.

Препоручујући овај „Приручник" сваком нашем воле радозналом читаоцу, који жели да се упозна са истинском суштином данашњег ратовања — као велике револуције у човечанству — ми са особитим задовољством приказујемо ову интересантну књигу и нарочито указујемо на начин популарисања вештине ратовања од стране данашњег Вегецијуса онако, како је то чинио и његов претходник стари Римљанин, први Вегецијус.

Радио

СВАКОДНЕВНЕ ЕМИСИЈЕ БЕОГРАДСКЕ РАДИО СТАНИЦЕ

5.00— 6.15 Другарски поздрави
6.15— 7.00 Емисија за српске сељаке и вести на српском језику
7.00— 7.10 Вести на немачком језику
7.10— 9.00 „Добро јутро,драги слушаоци!"
9.00— 9.20 Вести
9.20—12.00 Пауза
12.00—13.00 Подневни концерт
13.00—13.10 Вести на српском језику
13.10—13.50 Подневна музика. Свира забавни квиштет
13.50—14.00 Вести на немачком језику
14.00—15.00 Нешто за тебе
15.00—15.30 Извештаји Врховне команде
15.30—16.00 Пауза
16.00—18.20 Српске емисије
18.20—18.40 Час немачке народне групе
18.40—19.00 Музика за тебе
19.00—20.00 „Из савремених догађаја" на немачком језику и вести на страним језицима — бугарски, мађарски, француски и румунски.
20.00—20.20 Вечерње вести
21.40—22.00 Поздрави младог београдског стражара
22.00—22.15 Последње вести
00.00—02.00 Поноћне мелодије.

НЕДЕЉА, 5. децембар

16.00—16.05 Извештај Врховне команде на српском језику
16.05—17.00 Емисија за Бор. Суделују: Оркестар Обреновић, Александар Гавриловић, Вера Пантелић, секстет Ђутић, Душан Симић, квартет Савовић, Јелисавета Стојковић и Константин Павлов.

ПОНЕДЕЉАК, 6. децембар

16.00—18.10 Српске емисије
16.00—16.30 Шта ће вас у овој недељи интересовати
16.30—16.35 Извештаји Врховне команде
16.35—17.00 Емисија наших ватрогасаца
17.00—17.30 Забавни концерт под управом Фрање Седлачека
17.30—17.40 Предавање
17.40—18.00 Народне песме певају Марија Маринковић-Бадуљи и Димитрије Ћирић уз пратњу оркестра Обреновић

УТОРАК, 7. децембар

16.00—18.10 Српске емисије
16.00—16.30 Музика из тонфилмова
16.30—16.35 Извештаји Врховне команде
16.35—17.00 Концерт радио хора под управом Богдана Цвејића
17.00—18.10 Народна музика. Изводе оркестар Милановић. С. Лаловић. Вука Шехеровић, тамбурашки оркестар Араnички. Зорка и Богдан Буташ. Ивковић-Богојевац, Бора Савић-Крушарац и дует Савић-Милчић

СРЕДА, 8. децембар

16.00—18.10 Српске емисије
16.00—16.30 Болеро од Равела (плоче)
16.30—16.35 Извештаји Врховне команде
16.35—17.00 Народне песме певају дует Срнић и Бр. Филиповић уз пратњу оркестра Обреновић
17.00—17.30 Народне песме и музика. Изводе народни оркестар под управом проф. Петра Крстића и солисти
17.30—17.40 Предавање
17.40—18.05 Дечији час
18.05—18.10 Из савремених догађаја

ЧЕТВРТАК, 9 децембар

16.00—18.10 Српске емисије. *Шарено поподне* (пренос из Коларчеве задужбине)

ПЕТАК, 10. децембар

16.00—18.10 Српске емисије
16.00—16.30 Аудиција Радио Београда
16.30—16.35 Извештаји Врховне команде
16.35—17.00 Шлагери српских композитора. Изводе: Квартет Бока, секстет Ђорђевић, Симић, Краљић, Војин Поповић и сестре Перић.
17.00—17.30 Из оперског царства
17.30—17.40 Предавање
17.40—18.00 Народне песме певају Катарина Лилић, дует Титић и Радослав Павловић
18.05—18.10 Из савремених догађаја

СУБОТА, 11 децембар

9.20—10.00 Емисија за српске сељаке (Омладински оркестар и дует Тодоровић-Спасојевић)
10.00—12.00 Пауза
12.00—13.00 Концерт радио оркестра под управом Е. Кечера
13.00—13.10 Вести на српском језику
13.10—1350 Подневна музика. Свира Ритер секстет
13.50—14.00 Вести на немачком језику
14.00—14.55 Нешто за тебе
14.55—15.00 Извештај о водостају
15.00—15.30 Извештаји Врховне команде
15.30—16.00 Пауза
16.00—16.05 Извештаји Врховне команде на српском језику
16.05—17.50 Весело поподне
17.50—18.10 Српска емисија: Час обвезника Националне службе
18.10—18.30 Немци са Југоистока
18.30—18.50 Кроз Београд
18.50—20.00 Глас Југоистока
20.00—20.10 Вести
20.10—22.00 Велико шарено вече
22.00—22.50 Вести
22.50—24.00 У ритму радости
00.00— 2.00 Поноћне мелодије
2.00— 4.00 Чекаоница Београд

МАЛИ ОГЛАСИ
ДИН. 5.—
ДРЖАВНА ТАКСА
СВАКА РЕЧ ДИН. 4.—

КУЋНУ ЛИСТУ издату из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Станимирка Павловић. 835 3—3

КУЋНУ ЛИСТУ издату из престојништва полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Станица Бркић. 836 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу Љубица Боришић. 837 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам Оглашујем је за неважећу Десанка Аранђеловић. 837 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Чубомир Оризовић, ученик. 839 3—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 4918 издату од Престојништва полиције у Крагујевцу, изгубио сам, оглашујем је неважећом Радић Бранислав. 840 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ, полицијску пријаву добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, сиротињско уверење, карту за помоћ, изгубио сам, оглашујем за неважеће. Милан Богдановић 867 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. Шуновић Милена. 868 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Овим је оглашујем за неважећу. Радмила Јовановић. 869 1—3

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ издату од престојништва градске полиције у Крагујевцу, оглашавам за неважећу. Душан Крњајић — Крагујевац 870 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ за 1943 годину издату од престојништва градске полиције Ужице, изгубила сам. Оглашавам је неважећом. Милева Вивот, домаћица — Ужице. 871 1—1

„ХЕРМЕЛИН“
КРЗНА
ТОМИСЛАВ ГОГИЋ
Београд, Кн. Михајлова 19.

Златан накит стари и нови купујем

Дијаманте крупније, брилијанте све величине, златне зубе, бурме, прстење, минђуше, брошеве, брезлетне, ланце, сатове златне, сребрне и металне; само исправне и од бољих познатих марака; старо злато оштећено, излизано, поломљено и горело, стари сребрни новац, есцајге и остале исправне предмете од сребра. Кристал и порцеланске боље сервизе купује и највише плаћа позната и дугогодишња фирма »ВРАЧАР«. Све горе поменуте предмете процењујем стручно и бесплатно.

„ВРАЧАР“ Власник МИЛИВОЈЕ М. МИТРОВИЋ
Београд — Палилулска ул. 6 — Продужење Душанове код Бајлонове пиваре — Тел. 28-706.

791 1—1

ВЕЛЕТРГОВИНА ВИНОМ И РАКИЈОМ
Јездимира С. Шарића
производња ликера, коњака и рума

БЕОГРАД
Кр. Марије 89 Тел. 22-912

849 1—1

Велико индустријско предузеће треба за одмах једног

АУТОГЕНОГ ВАРИОЦА
(АУТОГЕН-ШВАЈСЕРА)

за фабрику у Шабцу. Намирнице обезбеђене, стан у фабричкој колонији.

Понуде послати одмах на адресу: »Зорка« а. д. Београд, Француска ул. 9 или »Зорка« а. д. Шабац.

879 1—1

Машинско-браварска радионица
ПАНЦЕР
Михајло Веселиновић и Радомир Богдановић
Телефон 50-622
БЕОГРАД, ФРАНШ ДЕПЕРЕА 66
Телеграм адреса: Панцер Београд

Банкарске везе: Опште Банк. друштво, Занатска банка Београд

ИЗРАЂУЈЕ: Гвоздени савијен намештај - никлован, хромиран и лакиран за уређај кућа, хотела, болница, школа и башта - Челичне панцер касе, трезорска, панцерована врата и уређај за трезоре - Челичне ормане за документа и картотеке - Челична херметична врата против бојних отрова и удара бомбе - Све врсте ватрогасних апарата и прибора за ватрогасце - Оправка машина и машинских инсталација - Искључиво право патента»Кацки« шпорета.

871 1—1

Државна Хипотекарна Банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом ова имања:

8 децембра 1943 год.

1) Плац са згр. Ђевђелиска 49 угао Шабачк Дин. 2,000.000.—
2) Плац Домановића Раде 23 Дин. 700.000.—
3) Плац Влајковићева 20 Дин. 1,360.000.—

10 децембра 1943 год.

1) Плац са зградом Захумска 24а Дин. 700.000.—
2) Плац Иваничка 11 (раније Мандилова) Дин. 300.000.—
3) Плац са зградом Новице Церовића 27 Дин. 160.000.—

Продаја ће се одржати у банчиној згради Скадарска бр. 33/II, од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења.

873 1—1

Државна Хипотекарна Банка

изложиће јавној продаји на дан 6 децембра са почетном лицитационом ценом ова имања:

1) Плац са зградом Цара Душана 73 Дин. 2,000.000.—
2) Плац Риге од Фере бр. 20 Дин. 1,000.000.—
3) Плац са зградом Малајничка 6 Дин. 400.000.—
4) Плац са зградама Јове Илића 39 Дин. 600.000.—
5) Плац са зградом Марш. Пилсудског 26 Дин. 2,500.000.—

Продаја ће се одржати у банчиној згради Скадарска бр. 33/II, од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења.

878 1—1

ЈУГО БАНКА А. Д.
БЕОГРАД — КОЛАРЧЕВА 1
Телефон 23453, 23455, 28539
преузела је са дејством од 1. јануара 1943
бившу Југословенску банку А. Д.
Филијалу у Београду
и врши у будуће све банчине послове.

880 1—1

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 48 Год. II
Београд, 11 децембра 1943
ПРИМЕРАК 3.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

ВЛАДА „С КОЦА И КОНОПЦА“

НАПИСАО

Др М. Спалајковић

министар у пензији

Стаљину Југославију, њену владу и њеногa Краља. У свом подлом нукавчилуку, они нису водили рачуна ни о најобичнијим обзирима пристојности, чак ни спољашњу форму нису покушали да спасу.

Из унижења у унижење. Таква је била судбина југословенске државне идеје, судећи по југословенским владама у разним издањима почев од »владе народне пропасти«. После тога ванредног београдског издања од 27 марта 1941, имали смо још неколико других у Лондону, од којих можемо узгред поменути владу Божидара Пурића као занимљив примерак посвећен мистеру Идну. После тога неукусног лондонског издања доживели смо најпосле и једно московско. Оно је најординарније од свих досадашњих издања, и потпуно је достојно својих издавача.

Указом Стаљин већ поставља владу, назначује министре и одређује њихове дужности на подручју бивше Југославије. Ова бивша земља припада од сад њему, и само њему. Зар му је Енглези нису уступили? На основу каквог права? Па зар Југославија није била енглеска колонија? Бар тако је половина југословенске интелигенције гледала на своју земљу.

Зар то право Енглезима нису јавно потврдили: генерал Симовић, Слободан Јовановић, Миша Трифуновић, Момчило Ничић, Милан Грол, Богољуб Јевтић, да поменемо само најглавније. Зар енглеска влада није преко њих из Лондона саопштавала српском народу све своје поруке и наредбе? Зар Драже Михаиловић није примао војне заповести непосредно од надлежног енглеског команданта, онако као што је то уобичајено у енглеским колонијама.

Пре неки дан је јужно-афрички министар претседник, Сматс, објавио из Лондона пренашање тог права Енглеске на Совјете не само за Југославију него за читаву половину европског континента. Поводом те енглеске великодушности, Сматс је изјавио наду да ће Велика Британија бити »овенчана славом, чашћу и престижем какав можда није уживала ниједна нација у историји света«.

И најпростији српски сељак води рачуне о свом људском достојанству и свом личном угледу. Он зна шта је смешно, он зна и за осећај стида. Енглези не знају ни за једно ни за друго. Такав утисак остављају речи претседника Сматса код културних Европљана.

Енглези су изгубили сваки осећај смешнога. Код савезничке конференције се нижу једна за другом, као и њихови блефови.

Пред сваком конференцијом Енглеска наговештава безусловну капитулацију својих противника, а на свакој конференцији она сама потписује своју властиту капитулацију пред Совјетима. Тако је било у Москви, тако у Каиру, тако и сад у Техерану.

Енглези немају ни осећај стида. То је и објашњиво. Они га нису никад ни имали. За њих не постоје ни пријатељи, ни савезници; за Енглеску постоје други народи само у толико у колико могу послужити енглеским интересима. Мени је пре двадесет година, после грчког пораза у Малој Азији, лорд Керзон говорио о Грчкој подругљиво као о некој »крпетини која не вреди више ништа«. Тако и у овом рату Енглези говоре о Француској, о Југославији, о Бадољовој Италији, и о војсци Драже Михаиловића.

Лондон је искористио сваког од њих докле је могао, па га је после одбацио као исцеђени лимун, или га је свом партнеру на срамном тргу уступио као »расходовану« робу. Тако је било са емигрантском југословенском владом, тако са Дражом Михаиловићем, тако и са српским народом.

Треба само помислити на енглески бестидни цинизам због кога је проливена толика крв у Србији и Црној Гори у име »ослободилачког рата«. Кад би бесмртни Његош могао данас бацити један поглед на црногорске ојађене кршеве, он би проклео Енглезе за вечна времена:

»Крв је људска храна наопака,
»на нос вам је почела скакати;
»препунисте мјешину гријехаја

Шта сад могу рећи они несрећници из »владе народне пропасти«? Они су због Лондона унесрећили своју земљу, и сад су се уверили да од Енглеза немају више ништа да очекују. Да су имали памети, то су већ одавно могли увидети. Бедници! Они су веровали да ће Енглеска доиста ослободити Југославију и тоново је успоставити.

А шта се тек може рећи о разочарењу Драже Михаиловића! Он се, нема сумње, тешко огрешио о своју земљу, и нанео је недогледне несреће своме народу. Из донкихотског схватања војничке части и витештва, он се само старао да се одржи на гласу код својих енглеских заштитника, чак и онда кад је имао право да им зарије свој мач у срце. Па бар сад то да учини, сад кад је њему, српском војнику, Лондон јавно пљунуо у лице. Ваљда ће, у овом последњем судбинском часу, и његово срце задрхтати. Ваљда ће се и он одлучити да врати енглеским џентлменима мило за драго.

*

На најбестиднији начин, Черчил и Идн су предали

пазило у фамозном периоду владавине Цветковић—Мачек. За неколико месеци је комунистичка организација у Југославији потајно спроведена до најмањих ситница и планski припремљена за акцију у овом рату. Иван Рибар има за то највећих заслуга. Тесне везе између њега и Тита, које потврђује садашња њихова сарадња, датирају јамачно још из тога времена.

Иван Рибар и ја знамо се из доба Конституанте. У његовом погледу чинило ми се да видим увек одблесак оног зазирања коме је узрок мој непомирљив антибољшевички став. Нарочито сам то осетио приликом свога говора у Уставотворној скупштини, 11 маја 1921 године, о бољшевизму и комунизму као патолошким социјалним појавама. Иван Рибар је претседавао тој седници и прекидао ме је сваки час, опоминући ме да не смем прекорачити време одређено за говорнике. Он је био према мени некоректнији и од самих комунистичких посланика, којих је тада било у Уставотворној скупштини око четрдесет са Симом Марковићем на челу.

Коминтерна је имала свуда своје пипке, добро прикривене али веома пажљиве и активне. Један од тих главних пипака у Југославији био је Иван Рибар. Он је усред Београда, а у крилу демократске странке, двадесет и пет година вршио своју ненационалну и разорну функцију. Под камуфлажом демократе у њему је био скривен најубеђенији комунист. Зато је он сад и постављен за претседника »југословенске ослободилачке владе«. Покварена интелигенција и трула буржоазија

(Наставак на 2-ој страни)

---

4. ов. мес. радио Лондон у својим емисијама на српском објавио је следећу вест:

»У данашњем коминикеу народне ослободилачке војске коју је објавила станица »Слободна Југославија« јавља се да је на ослобођеној територији образован врховни законодавни одбор који ће имати сва права парламента. Овај врховни законодавни одбор сачињавају претставници свих крајева наше земље којих је било присутних 142.

На овој конференцији је решено да се образује комитет за национално ослобођење који ће имати функцију привремене владе. За претседника владе именован је др **Иван Рибар**, Хрват, и бивши претседник југословенског парламента. За првог потпретседника именован је Србин **Моша Пијаде**; за другог потпретседника именован је Хрват **Антун Аугустинчић**, а за трећег потпретседника Словенац **Јосип Рус**.

Осим тога је решено да се установи звање маршала народно-ослободилачке војске које је поверено досадашњем врховном команданту народно-ослободилачке војске и партизанских одреда **Јосипу Брозу Титу**, који је Хрват и коме је поверен и ресор народне одбране. За његове помоћнике именовани су **Божидар Могбвец**, Хрват, и **Владислав Рибникар**, бивши директор »Политике«.

За остале чланове владе су именовани у ресору министарства спољних послова др **Јосип Смодлака**, бивши дипломатски претставник на страни, а у последње време у Ватикану. За министра унутрашњих послова именован је **Влада Зечевић**. За министра за обнову земље **Рада Прибићевић**, а за министра шума и руда именован је **Сулејман Филиповић**, бивши пуковник усташке војске који се код Тузле предао ослободилачкој војсци.

Данас је први пут објављено да се Тито зове Јосип Броз и да је он Хрват.

Недељни преглед међународних догађаја

Свађе због „споразума“ у Техерану

Пред састанак у Техерану било је најављено да ће тамо бити написан и потписан неки манифест, нека декларација, неки ултиматум, који би деловао као најјачи експлозив и који би преокренуо светску ситуацију. Уместо експлозива употребили су не ку врсту кита, како би залепили бар привидно пукотине које су настале у коалицији.

О тим пукотинама пишу чак и дописници британоамеричке штампе, који су присуствовали конференцији у Техерану. Један од њих констатује: од 3 преговарача можда је Стаљин остао задовољан, а што се тиче других, то се не може рећи. Стаљин је задовољан тиме што није попустио према покушајима Черчила да изманеврише неку федерацију европских земаља, која би могла да послужи као пуфер за заштиту британских острва од надирања комунизма.

После московске конференције био је издат комуникe у коме је било до детаља расправљено аустриско питање, док су друга, много значајнија и стварно постојећа питања, била прећутана. Узајамили су Аустрију да им не би пребацили да уопште не знају да јашу. У Техерану су узајамили Иран. Уместо да расправљају важна политичка питања, направили су неки експозе баш о Ирану, иако је иранско питање једно од најбезначајнијих у светској политици, данашњице. Безначајним питањима хоће да прикрију неспособност да се договоре о значајним стварима.

У Техерану нису се договорили. Састанак је био драматичан. Толико драматичан, да је мајсторима дипломатске стилизације било потребно пет дана и пет ноћи да би скрпили неки документ који би лично на експозе.

Документ су написали, али пре но што је тај документат добио публицитет, свет је увидео да су се у Техерану господари коалиције стварно посвађали. Тито ствара нову југословенску владу, која се наслања на Москву. Каирска југословенска влада протестује и грди, али нема могућности да уклони тај триумвират Фишера, Пијада и Броза.

Одмах иза тог катастрофалног по коалицију техеранског састанка дошло је до другог каирског састанка, на који је био позват претседник турске републике. Овога пута је комуникe написан прилично брзо. Уредници тог комуникеа нису се трудили да прикрију неуспех састанка. Баш, напротив, британоамерички аутори комуникеа су на сасвим јасан начин приказали да је совјетски захтев према Турској одбијен. Наравно да је то изнето у савршено вештој дипломатској форми.

Говори се о пријатељству Британије САД и СССР и о истоветности погледа Британије, САД и Турске. Ништа се не каже о пријатељству Турске и СССР и о истоветности погледа те две земље.

Турска је једна од земаља која се сада прилично узбудила због једног важног политичког говора. Да није каирског састанка, који је привукао пажњу турске јавности, узбуђење би било још веће. Оно би било исто тако велико, као што је на пример у Швајцарској. Неутралне државе су биле јако индигниране говором јужноамеричког премијера генерала Сматса, који је цинично изјавио да не треба да постоји појам неутралности.

Додуше, неке од европских земаља, као што су Швајцарска, а нарочито Шведска, и сам су много криве што појам неутралности престаје да буде светиња. Швајцарска и Шведска дале су уточишта различитим емигрантима, а такође су указале гостопримство разним ратним хушкачима. Овај међународни олош искоришћава неутралност ради вођења најбестидније пропаганде против политике и против принципа око којих се уједињује Европа. Сада те неутралне земље требало би да увиде да саме убијају појам неутралности.

Али случај са неутралним земљама није једини који је сада усталасао многе народе Европе. Говор Сматса је отворена претња свим малим народима, а нарочито европским народима. У томе се говору каже да ће светом владати Лондон, Вашингтон и Москва. Чак и великим силама је запретио Сматс. Он је избрисао и Француску из списка великих сила. Ово је изазвало такав револт да је Атли морао у Доњем дому да некако огради британску владу од Сматсове изјаве.

У тежњи за богатством Американци, односно амерички јевреји, организују једну светску банку која би имала за циљ да васпостави економски живот после рата. Пошто у тој организацији УПНРА преко 60% акција припашће Американцима, то се може замислити како ће изгледати обнова света у случају (хвала Богу, невероватном случају!) победе коалиције: *то би био светски јеврејски гешефт.*

Већ и сада видимо како би се Американци старали о народима. Ајзенхауер је обуставио у Јужној Италији све исплате државних и инвалидских пензија. Та земља је изолована од спољног света, јер услед недостатка тоталне не може ништа извозити. Међутим, само извоз може да уреди економију Јужне Италије. Англосаксонци излажу глади све пензионере Бадољеве Италије. Они обећавају глад и целој Европи.

У праву је шеф штампе Рајха др Дитрих, када вели да свет може да спасе само нов привредни поредак. Такав поредак који се сада показао у рату као једина здрава основа за привреду у миру. За увођење тог поретка, за спас народа је неопходна победа Европе, победа Немачке.

Немачка је већ више пута наговестила ропство за све народе света, брисање појма о независности и суверенитету. Британија је тим говором наговестила ратни циљ Енглеске: да се Француска одстрани са положаја велике силе. Енглеска би хтела не само да преузме што већи део француске колонијалне и утицајне сфере, већ и да добије на европском континенту један велики обалобран. Енглески листови пишу: морамо да престанемо да будемо острвски народ.

МЕС.

Рузвелтов рачун и Черчилова малоумност

Позната је целом свету разметљивост Америке са њеним трустом мозгова. Како је то изум Рузвелтов, онда вероватно њему припада и слава као првом члану те монополисане памети. Да овај ратни пожар није захватио и Америку, ми би сви, остали смртни, живели и даље у заблуди, да заиста постоји такав кружок људи на срећу човечанства. Али, ето дошао је рат и пружио нам могућност да на делу видимо и осетимо рад тих људи, а на првом месту Рузвелта. Док је труст мозгова развио сву своју умност у производњу што снажнијег експлозива у ком: бинацији са фосфором и компримираним ваздухом, како би што више побио жена, стараца деце у Европи, ни Рузвелтова делатност није изостала у том правцу, само на другом пољу.

Тако је опет човечанство преварено. Сад је многима јасно зашто се морала, у своје време, онако бедно завршити привредна конференција у Лондону, на којој су главну реч водили чланови поменутог труста из Америке. Није се искрено радило на смиривању духова у Европи, ни на спасењу човечанства. Све је био блеф срачунат на материјално искоришћавање богатих светских извора од стране удружених капиталиста Енглеске и Америке и држања Европе у зависности од њиховог поморско-трговачког картела. Треба објективно признати да су у овом картелу седели, највећи умови Енглеске и Новог Света, било као научњаци, привредници, политичари и сопственици новинарских светских концерна. На жалост, та гомила светских умова, била је опет играчка у рукама белосветских јевреја, који су цело предузеће финансирали.

Данас, статисти су се повукли у позадину, али су главни актери остали на сцени. Оно што данас чине у име Енглеске Черчил и у име Америке Рузвелт, непојамно је целом свету. Ова два човека утркују се ко ће пре да доведе Стаљинове азијатске хорде у Европу. Они раде такве ствари, дају такве изјаве, да би се тога стидео човек просечне памети. Једино се заслепљеном мржњом још може донекле, правдати овакав рад и држање ова два хришћанина.

Черчил је пре три месеца дао познату изјаву, да још лист са дрвећа неће опасти, а Немачка ће бити на „коленима“. Данас смо сви сведоци колико се мистер Черчил затрчао, али то није важно, ма да је лишће опало, јесен на измаку, а ми помало улазимо у љуту зиму са оволико исто изгледа, на остварење Черчилове жеље, као и пре три месеца. Али је важно, како третира сада целу Немачку Черчил. Сада више није у питању Хитлер, није више ни националсоцијалистичка странка, сад он тражи да му цео немачки народ падне на колена! Е па, ако је и од Черчила много је. Чак се и овде осећа да му директиве дају мрачне масонско-јеврејске силе, док је он само њихов добар послушник.

(Наставак на 4-ој страни)

ВЛАДА „С КОЦА И КОНОПЦА“

(Наставак са 1-ве стране)

лакше ће се на тај начин намамити и пасти у клопку Моше Пијаде и Броза Тита.

Та најновија југословенска влада је доиста **влада с коца и конопца.** Да је у питању само Југославија — поменула се, не повратила се — срамота би се лакше подносила. Али Иван Рибар, Моша Пијаде и Тито се издају и за »ослободиоце« српског народа. Ој, једна Шумадијо и жалосна Црна Горо, шта сте дочекале! Да вам се јеврејски пробисвети, изданици Москве и Лондона, намећу за ослободиоце! Где би нам образ био, ако бисмо се још и са таквом судбом помирили?

Ретко је који народ доживео овакву срамоту као ми Срби. Доста је већ и само то што се у Лондону и Москви овако циничким шегаче са судбином једног народа који је у прошлости задивио свет својом борбом за слободу. Српски народ је мали по броју, али су његове славне епопеје из деветнаестог и двадесетог века позната целој културној Европи. И једном таквом народу, пуном поштења и поноса, хоће англоамерички гангстери и совјетске крволије да наметну силом за вођу белосветски комунистички олош за који у сваком уљудном друштву постоји само коларац и конопац.

И кад би »маршал« Тито довео против нас сву Стаљинову црвену војску, српски народ би се борио до последњег човека, и пре би се одлучио на херојску смрт него да живи оним скотским и недостојним животом који му спремају Совјети у споразуму са својим »просвећеним« енглеским и америчким савезницима. Европа мисли као и српски народ. Европа — матица културе — не може се претворити у бољшевички шљам. Она ће пре херојски умрети.

На Кајмакчалану српски народ је достигао врхунац своје националне и моралне величине; сад је на дну пада који један народ може да доживи. Српски образ је обешчашћен, српско име оскрнављено. Бесомучне комунистичке банде скрнаве српска огњишта и истребљују српске домаћине. Могу ли Шумадинци и Црногорци трпети да се српско чојство и јунаштво затре у смраду одвратних недела која Тито, Моша Пијаде, Иван Рибар и комунистичка неман врше над беспомоћним српским народом. Ако не сперемо ову љагу са српског имена и не спасемо част српског племена, црњи би нам образ био од цигенског.

Зато, Србине, узми и читај **»Горски Вијенац«** као Јеванђеље. Никаква друга књига не може бити данас поучнија за тебе. Тамо ћеш научити шта значи бити Србином и какве су сад твоје дужности.

»Удри за крст, за образ јуначки!

— — — — — — — —

»Тријебимо губу из торина!«

Др М. Спалајковић

Издајник Бадољо греје се на свећи место на обећаном углу Британо-американаца.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772. Тромесечна претплата 36 динара шаље се преко »Пресе«, а. д. Влајковићева 8.

Завера заклетих непријатеља српског народа

Образовање партизанске владе са хрватским јеврејином др И. Рибарем и „маршалом" Титом, неће имати никаквих практичних последица и утицаја на развој догађаја у овоме простору. Али овај догађај има пуно значаја у погледу осветљавања како односа између чланова коалиције тако и положаја српског народа. Са гледишта светске политике овај догађај локалнога значаја значи један доказ више немоћи Енглеске и Америке да се одупру захтевима и прохтевима Стаљиновога црвеног империјализма, који хоће да прогута целу Европу, а узима за полазну тачку Балкан.

Ово образовање југословенске комунистичке владе на миг Стаљинов баш у време конференције у Техерану јесте у ствари најекслатантнији демантн коминикеа, који говори о сагласности између савезника. Да постоји та сагласност, зар би се Москва морала служити таквим методама да без договора са својим савезницима издаје наређења својим агентима на Балкану да их ставе пред свршени чин, образујући некакву владу, за коју Лондон сазнаје преко радиа и није у стању да прикрије своје изненађење. Лондонска влада пушта чак преко радиа, који контролише, да „југословенска влада др Пурића у Каиру заузме непријатељски став према овој конкурентској комбинацији, коју је Москва измислила.

Тако сада имамо смешну и парадоксалну ситуацију да Москва и Лондон, сваки за себе има по једну владу, док се њихови претставници на терену огорчено туку између себе. Ето, у најкрајњо тезима у светлости свога скромнога примера како изгледа та сагласност у редовима коалиције ,која треба да савлада Европу у њеној једнодушности да се одбрани од црвеног терора и англо-америчке експлоатације.

Међутим, кад посматрамо ову аферу у међусавезничким односима са нашег српског гледишта, она има још поразнији значај. Ово што смо данима и месецима тврдили да је црвена Москва заклети непријатељ српскога народа и да се под њеним покровитељством окупља све што мрзи српско име и жели његово уништење данас мора да је јасно свакоме Србину, ма колико да је био до јуче под утицајем стране пропаганде. Састав тзв. „партизанске" владе у којој главну реч воде Несрби, а Србе претставља јеврејин Моша Пијаде јесте најбољи израз намера и планова црвене Москве у погледу опстанка и будућности српског народа.

У Титовој скупини нема ни чега идеолошкога, већ њу држи само мржња противу српскога народа, што се најбоље види и по присуству у тој влади Сулејмана Филиповића бившега пуковника усташке војске. Ту се не пита које си вере и коме се Богу клањаш, већ се тражи само слепо послушност диктату из Москве, која је осудила на смрт српски народ.

„Ми смо се показали као најотпорнија брана против надирања бољшевичког утицаја, национална свест и виталност српског народа до сада су задавали тешке ударце Стаљиновом империјализму, и зато је црвени џелат наредио ликвидацију српског народа.

Извршиоци ове наредбе из Москве Рибар и Тито са својом дружином по познатом бољшевичком рецепту не бирају средства да приведу у дело ову наредбу и у своје редове окупљају без разлике све непријатеље српског народа и дају првенство онима, чије су руке умрљане крвљу без бројних невиних српских жртава.

Те крваве мрље на овим џелатским рукама јесу најбоља препорука и легитимација да се уђе и добије добро место у Титовој војсци. Москва и њени експоненти код нас сада играју са отвореним картама. Маске су збачене и српски народ може у пуној светлости дана да сагледа сатанске ликове, који, не бирајући средства раде на његовом планском уништењу.

„Народно ослободилачки покрет" ради сада без камуфлаже, откривајући своје циљеве и прави значај свога назива да жели да „ослободи" овај простор и Балкан од српског народа његовим физичким уништавањем, јер је он бедем реакције и главна сметња остварењу Стаљинових планова за европску и светску револуцију преко балканскога хаоса. Главна кристализациона тачка здравог националног живота на Балкану, препорођена Србија у одлучном ставу борбе противу црвене опасности, мора да нестане у хаосу и нереду. То је заповест маршала Стаљина, коју његов новопечени колега Тито са својом злочиначком дружином мора по сваку цену да изврши. Нису у питању само њихови маршалски, претседнички и комесарски положаји, већ се ради и о њиховим главама, јер ће санкције бити неумољиве ако се одређени задатак не изврши и

Наш српски случај може у будуће да послужи као класичан пример вероломства и издаје, којима се служи енглеска политика вековима, немилосрдно искоришћујући свакога да га после циничкн одбаци, кад јој више не треба или смета њеним новим комбинацијама.

Зар највећа катастрофа коју је доживео српски народ, у којој је изгубио свој некадањи реноме и у којој је настрадало толико хиљада Срба није дело енглеске дипломатије? Зар нас Лондон није гурнуо у мартовску авантуру, да нас после у својој

Каиро, 6 децембра

Рајтер јавља:

Нова привремена влада на челу са Иваном Рибаром није призната од краљевске југословенске владе.

У једној изјави, која је после данашње седнице југословенске владе издата каже се:

»Овај покрет терористичког насиља ни у ком случају не претставља демократске и социјалне појмове нашега народа нити народни дух. Покрети овакве врсте уносе у редове југословенског народа пометњу и ометају његов уједињен отпор против непријатеља. Овакви покрети у највишој мери подбадају унутрашње борбе а то је баш основно начело непријатељске политике.

Овај покрет у Југославији био је последица иностране непријатељске пропаганде а савезници су по несрећи допринели добар део томе да ова пропаганда успе, јер југословенска влада није имала никаквог јавног средства да са својим народом ступи у додир.

и неће штедети ништа да би постигао свој циљ.

Данас у редовима српских родољуба и националиста нема места више никаквој забуни и пометњи. Копрене су са очију пале, дојучерашња заслепљеност појединих мора бити излечена у светлости ових најновијих догађаја. Они значе коначну потврду непријатељства Енглеске према српском народу за последњих сто година његове нове историје, које сада мора бити свакоме јасно после толиких жртава које коштају Србију служба енглеској политици извесног броја његовнх заблуделих синова.

традиционалној моралној неосетљивости остави без помоћи у су кобу са највећом војничком силом света са којом смо могли у миру и пријатељству да живимо и да без жртава сачекамо крај рата? Зар Лондон преко спикера са радиа у његовој служби није унео забуну код српских националиста препоручујући сарадњу са Титом и тиме највише допринео да се она оствари, наносећи толико зла српском народу? Тако је српски народ био квалификован као елемент нереда и хаоса, био је препуштен својој судбини и платио је безбројним жртвама овај грех лондонске ди

пломатије. Али постепено потчињеност Лондона црвеној Москви избијала је на видело и ти заведени српски националисти морали су увидети ову игру и раз-

(Наставак на 4-ој страни)

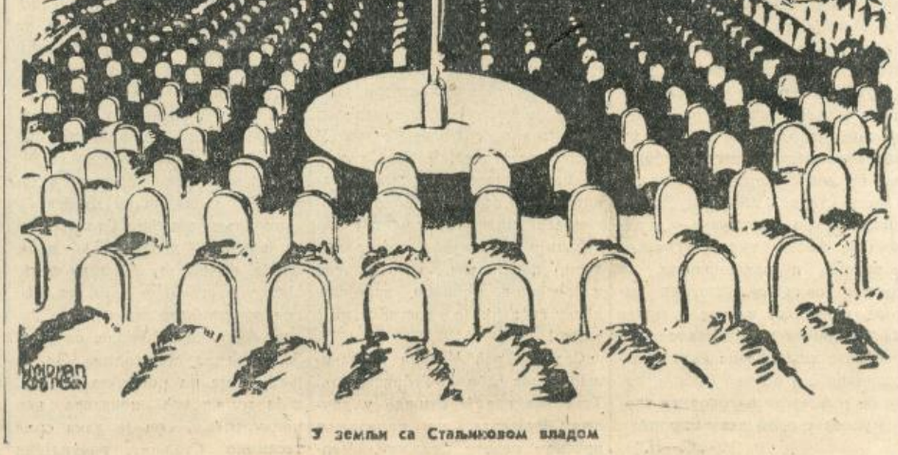

У земљи са Стаљиновом владом

ПОТРЕБА САМОДИСЦИПЛИНЕ

У овоме рату српски народ је доживео и издржао тешка искушења. Вара се међутим сваки онај ко мисли да је са њима свршено. Уколико рат буде дуже трајао доћи ће на ред нова искушења, која могу бити и тежа од досадашњих, јер претставници рушилачких сила свуда дижу главу и прижељкују хаос, како би у мутноме лакше ловили.

Српскоме народу служи на част што је под тешким ратним приликама успео да изврши и овакву консолидацију своје земље. То су му и други признали и истакли да је то доказ његове животне снаге и његовог здравог политичког смисла. Јер сваки онај ко у својој сопственој земљи прижељкује неред и хаос, тај тежи самоубиству не само личном, већ и народном.

Зато за српски народ и даље постоји једна једина могућа политика: наставити и даље са консолидацијом прилика у земљи без обзира на напоре и жртве које она изискује. Али да би се ова политика могла остварити, биће потребно да се све конструктивне снаге окупе и повежу, како би се са успехом могле супротставити дефетистичким и рушилачким силама.

Једино кроз самодисциплину, појединачну и скупну, ми ћемо бити у стању да одолимо искушењима која нас очекују. Сви ми морамо постати свесни да ратови као такви претстављају чистилиште за народе. Једни у њима пропадају и губе своје место у свету, док се други уздижу до нове моћи.

Они народи који из рата изађу прекаљени, ти дају доказа своје животне снаге и стичу право вођства над осталима. То тако уосталом и треба да буде, јер кукавице и слабићи никада никог нису ни могли водити. Само кроз хероизам и жртву човечанство је могло корачати на путу свога напретка и уздизања.

Српски народ никада није био кукавички. Свој хероизам он мора данас да уложи у сређивање прилика у својој земљи. Јер хероизам, и те још какав биће потребан да се тај циљ под данашњим приликама постигне. Ако српски народ дочека крај овога рата сређен и самодисциплинован, онда он нема шта да брине за своју будућност.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

Догађаји на ратиштима

БИТКА У ТЕХЕРАНУ

Пред техеранску састанак Јунајтед прес је наговестио један „тежак ударац" у рату нерава против немачког народа. Цела штампа у САД писала је о неким епохалним одлукама које треба да буду донесене у Техерану. Претпостављало се да ће та одлука бити формулисана отприлике исто тако као и одлука каирске конференције, где је био постављен захтев за капитулацију Јапана.

Овај захтев је изазвао чуђење у целом свету. Код свих паметнијих људи он је изазвао мишљење да је то једна гротескна шала. Захтевати капитулацију може онај који је победио или који има шанса да победи. Американци су на Пацифику изгубили 183 ратна брода. Изгубили су прву гарнитуру флоте, а сада су изгубили скоро целу и другу гарнитуру. Американци су изгубили преко 2.700 авиона, а ни по ту цену нису постигли надмоћност ни на једном сектору пацифичког фронта, у ваздуху. Још је значајније да је Јапан освојио огромне територије, читав један део земљине кугле, употребивши само незнатан део своје борбене снаге. Његова војска која може да достигне масу од 250—300 дивизија, стоји углавном неупотребљена до сада. Његова морнарица, која се јако повећала у току две године, није још имала губитака које би вредело споменути.

За процену ситуације у Пацифику најзначајнија је чињеница да су до сада Северна Америка и Британија употребиле против Јапана свега 400.000 војника. Две империје не могу да пошаљу већу војску, јер немају бродова. Сада им се свети губитак 35 милиона брт бродовља. Британија има изговор да мора чувати своју метрополу и да мора држати велику војску на Блиском Истоку. Али САД немају изговора, и зато се не може оправдати та неспособност народа од 135 милиона људи који шаље на ратиште, на завршетку друге године рата, свега једно туце дивизија.

Смешан захтев о капитулацији је био најуспелији подухват у британоамеричком рату нерава. То је био не само покушај да се јавном мњењу свих континената донесе нека импонујућа сензација, него и очајнички покушај да се направи психолошка пресија на чунгкиншку Кину. Чан Кај Шек је дошао у Каиро са таквом листом захтева и са таквом аргументацијом да су Рузвелт и Черчил увидели да је крајње време да се нешто учини за Чан Кај Шека. И они су направили смешан гест. И сами људи из пропагандног апарата Британоамериканаца увиђају колико је тај гест смешан.

Члан Доњег дома Џон Кафсон који је недавно ишао у Кину у саставу парламентарне делегације, изјавио је после каирског комуникеа, „да се мало може учинити док се Кинезима не отпреме тенкови, тешки топови и модерно наоружање". Али отпремити се ништа не може, јер је чунгкишка војска после седам година рата сасвим изнурена. Она није могла до сада да се задржи ни на такозваној чунгкиншкој утврђеној линији и изгубила је најважније операциске положаје.

Јапан је захтев о предаји примио тако како то одговара једном глупом, дрском захтеву. Он је наставио своје операције уништавања америчке флоте код Бугенвила, код Џилбертових острва и код Маршалских острва. Тешки губици морнарице адмирала Нимица направили су такав утисак у целом свету да се многи питају да нису Јапанци направили клопку примамивши Нимица према Џилбертовим острвима.

Америка је изгубила у поморским биткама већи део свог што је створила у току рата. Само у првим биткама код Бугенвила, (од 17 октобра до 17 новембра) потопљено је америчких бродова у вредности од 626 милиона долара. Заједно са тешко оштећеним ратним бродовима, губитак САД износи 1 милијарду долара.

И у Средоземном мору Британоамериканци имају тешких губитака. Од почетка операција код Сицилије до данас адмирал Кенингем је изгубио 55 разарача (а 48 је оштећено), 38 брзих чамаца (а 32 је оштећено), 6 крстарица (а 35 њих је оштећено), 1 бојни брод (а 3 бојна брода су оштећена). Паралелно са губитком у ратној морнарици Британоамериканци губе и трговачке бродове, и зато је разумљиво што у техеранском протоколу, који се тиче Ирана, Вашингтон и Лондон говоре о недостатку тонаже која ограничава могућност да се економски помогне земљи Шаха.

У истом протоколу говори се и о недовољним количинама сировина којима располажу Британоамериканци. То је званично признање катастрофалног стања коалиције и у области економског рата.

Ово је кудикамо важније него лажно приказивање Ајзенхауерових успеха у Италији. Тај генерал-пуж води једну офанзиву на фронту од неколико километара и напредује са брзином од неколико стотина метара дневно. Он напада на јуначки и вешт отпор малих немачких заштитничких и не може да постигне ни најмањи тактички успех, не говорећи већ о операцискоме успеху.

Отприлике иста ствар се сада дешава и на Источном фронту. Бољшевици су у току протекле недеље на више места покушавали снажне продорне акције. Али свуда су заустављени, одбачени и потучени. Чак код Черкаса, где је нападна акција бољшевика била припремљена акцијом многобројних банди у позадини немачког фронта. — Немци су прешли у контранапад и потиснули црвене трупе черкаског мостобрана.

На другом мостобрану, код Керча противнапад румунске армије је довео до великих успеха: бољшевици су притиснути уз обалу, јужно од Керча.

На више отсека фронта Немци воде нападне операције и тиме доказују да су совјетска летња и јесења офанзива сломиле снагу нападача, а нису ослабиле армије бранилаца.

Зато је нападач дошао у Техеран да нападне своје пријатеље и да постави захтев о брзом образовању другог фронта. У Техерану се одиграла једна најстрашнија дипломатска битка, без уобичајених дипломатских учтивости. У тој битци је привидно победио Стаљин: Черчил и Рузвелт морали су да пристану да се у комуникеу унесе реченица о претстојећој офанзиви на југу и на западу Европе. Та реченица не значи много, јер би она значила много само онда када би се постигла сагласност три преговарача по главним питањима рата и мира. Черчил и Рузвелт морали су да признају своје стратегиски дуг крви. Али не морају одмах тај дуг да плате. Не морају зато што неће.

Битка у Техерану је била политичка битка, али она је била нт првом месту и стратегиска битка. Расправљало се о заједничкој стратегији. О стратегији у безизлазном положају. Безизлазност стратегије у Пацифику Рузвелт и Черчил су хтели да прикрију ултиматумом управљеним према Јапану. Ово није успело. Зато нису смели да на исти начин прикрију безизланост стратегије рата против Европе.

Завера заклетих непријатеља српског народа

(Наставак са 3-ће стране)

мислити шта треба да раде. Тако је Лондон по жељи Москве ускратио своју материјалну и моралну помоћ Дражи Михајловићу, коју је пренео на бољшевичког агента „генерала Тита". Сада је дошло ново аванзовање овога бољшевичког експонента, што коначно открива слабост Велике Британије због које као и раније напушта своје дојучерашње савезнике да би задовољила свој већи апетит црвене Москве.

Пут до истрежњења и оздрављења свију Срба да се ослободе утицаја Лондона и Москве био је тежак, пун искушења и коштао је српски народ безбројних жртава. Они добри српски родољуби, који су се одмах после слома окупили око генерала Недића, знајући перфидију енглеске политике и правилно процењујући црвену опасност, били су озлоглашени, био им је оспораван патриотизам и далековидост.

Али данас када је Лондон показао сву своју немоћ и своје традиционалне издајничке навике када је црвена Москва открила свој план за уништавање српског народа, генерал Недић и његови сарадници добијају најпотпунију сатисфакцију за своје исправно схватање стварности и за своју политичку далековидост, које су уштеделе српском народу многе жртве и на путу су да му побољшају положај и обезбеде његово место у овом делу света.

Ако је то било „петоколонаштво", водити само рачуна о српским интересима и не допуштати да српски народ служи и плаћа својом крвљу извођење империјалистичких циљева Лондона и Москве, онда можемо рећи да данас огромна већина српског народа може се назвати истим именом. Истина и стварност победили су фикције, заблуде и блефове стране пропаганде и данас цео српски народ, сем малог броја изузетака, може потпуно јасно да види о чему се ради и да га је англоамеричка плутократија жртвовала црвеном империјализму у њиховом међусобном обрачунавању. Ми верујемо да је данас сведен на најмању меру број Срба, који не увиђа слабост Лондона и његову перфидију и каква судбина чека српски народ било да падне у руке крвавих московских џелата или у бездушне канџе британо-америчких експлоататора.

Цинизам Лондона и бруталност Москве изазвали су природну реакцију код Срба, да сви скупа потраже спас у правилном процењивању догађаја за одбрану животних интереса српског народа.

И зато ова анти-српска влада Рибара и Тита, створена по упуствима из Москве, неће успети у својим покушајима да изазове нереде и хаос и да спречи консолидовање Србије.

Ови се покушаји разбијају о српски национални фронт, у коме налазе место сви српски националисти који имају пред очима само највише интересе српске Отаџбине. Крвождина Москва и перфидни Лондон нису се надали оваквом резултату, да ће својим поступцима изазвати истрежњење свију Срба, који се окупљају у заједнички фронт за одбрану нације од црвене немани, коју Лондон пушта да смождн српски народ.

Зато их морају изненадити извештаји да су сви досадањи покушаји Тита и његових банди, пребачени на територију Србије онемогућени, да је цела ова акција осујећена на самом зачетку и да неће успети и поред производства Тита за маршала и образовања његове владе. Србија ће остати земља мира и реда, место да постане огњиште анархије и нереда, како је намеравала Москва са принудним одобрењем Лондона. Уништавање црвене опасности у српском простору и острањење утицаја Лондона отварају нове перспективе српском народу обезбеђујући му не само опстанак него и убирање плодова његове досадање конструктивне политике. За то имамо пуно признање, а дужност је сваког правог српског родољуба и националисте, да свестан ових судбоносних часова, учини све напоре и жртве да би српски народ савладао и ове нове тешкоће на путу консолидације и обнове Србије, како би она могла одговорити својој улози у овом делу Европе.

„С.—Н."

Рузвелтов рачун и Черчилова малоумност

(Наставак са 2-ге стране)

Није се само на томе задржао Черчил, отишо је он и даље. Одмах после те изјаве, пред Доњим домом тражио је безусловну капитулацију Немачке. Замислите једног паметног човека да тражи безусловну капитулацију Немачке после понижавајућих војничких пораза енглеске војске код Денкерка и у јужној Грчкој. Човек тражи капитулацију свога победника, испред кога је на врат, на нос, бего? Па ту заиста памет стаје. Човек би могао да тражи на његовом месту ближи додир у циљу скраћивања рата, изравнању несугласица, испитивању могућности каквог компромисног мира и свих других ствари, које ублажују светско крвопролиће и олакшавају судбину света. У место свега тога, Черчил тражи ни пет, ни шест, безусловну капитулацију једног народа од осамдесет милиона душа и капитулацију милионске војске модерно опремљене, тако снажне и високим моралом запојене, какву свет још од постанка није видео!

Сада је већ Черчил превазишао самог себе. У Тебрису, крај Техерана где је отишао у друштву Рузвелта, на подворје црвеном џелату Стаљину, Черчил у споразуму тражи од немачког народа, његово одвајање од немачке владе и Адолфа Хитлера. Заиста човек мора да помисли: или је овај Черчил полудео или ће му се то скоро десити. Као да говори Зулукаферима или Црнцима из Либерије, а не једном интелегентном и висококултурном народу. Та и он сам неверује да ће у немачком народу наћи кога безумника, који ће му поверовати на реч да ако се одвоји од Адолфа Хитлера и од Берлинске владе, Немце има да чека земаљски рај! Черчилу смета немачко жељезно јединство и он жели да га разбије, па како то није успео гангстерским методама убијајући жене и децу по улицама Берлина, сада то покушава баналном преваром. Није Немачка стидљива девојка да се пода првом просиоцу!

Рузвелт, гоњен истим злим духовима који извиру из јеврејских каса, заокупио Стаљина па га једнако бодри на продужење борбе, нудећи му све што жели. Њему је стало до тога, да што пре загосподари тржиштима Јужне Америке и Канаде, па је обезбеђен за сто година. За то њему није ни потребна Европа, која му се већ показала као конкурент и, он је лака срца теслимио Стаљину, рачунајући да је Европа просторски доста удаљена од Америке. Али њега боле силна богатства на Пацифику и он је желео у Тебрису као послован човек, да направи један трговачки посао.

Кад човек посматра ту комедијашку игру Черчил-Рузвелт, он заиста мора да посумња у памет ових људи. Нарочито Черчила! Он узима неку наполеонску позитуру и као да је покорно свет, са надменошћу својственом само Енглезу, диктира услове свету. Не чини он то само зараћеним странама, тако се он понаша и према неутралним земљама, тако и према бившим савезницима. Њега није срамота што се Вилсон прилепио за Средњи Исток са милионском војском и вечито дрема. Није га срамота што су се Ајзенхауер и Монтомери прилепили за реку Сангро, па ни да мрдну даље. Њега се не тиче што са Лероса, Самоса и осталих острва у додеканезу, предају се енглеске посаде, без борбе, чим се Немци појаве. Он као кад деца навуку очеве хаљине па изигравају бау, бау, тако узима позу неког великог војсковође и победника па празном пушком плаши свет својим захтевима.

ЧИСТА ИСТИНА

Образовање партизанско „југословенске владе", њен састав и позадина из које је израсла, као и оштар, прилично нервозан, али и одлучан одговор Пуришеве владе из Каира, ставили су поново на први план интересовање наше јавности за емигрантско-„ослободилачки" комплекс. Као исечак поремећених односа између Енглеске и Совјета, јер Рузвелт води своју политику, овај комплекс добија посебан значај. Пучисти и они који су их сменили у Лондону, и по положају у коме се налазе и по својој политичкој оријентацији, везани су за Енглеску. Комплекс Тито—Рибар око кога се окупило све што је не само несрпско, него и изразито и отворено антисрпско, везан је за прву Москву, за Стаљина који је заставник светске бољшевичке револуције.

То даје овоме сукобу обележје одраза органског сукоба између политичке концепције Лондона и Москве. У потрци за докусурисањем остатака нашег народа поодавно влада утакмица између Черчила и Стаљина: без и најминималнијих обзира према нашим основним народним интересима они желе да наш простор и остатак наше снаге искористе за остварење својих циљева.

Инструменти те њихове политике јесу емигрантска група у Каиру и партизанска акција на нашој територији, која је сада озаглављена владом проблематичних личности. Због политичке потчињености Москви, због тактике коју упражњава и због изгубљености свога пута Лондон не сме да се отворено, јасно и одлучно, супротставља захтевима Москве и ако њихово остварење директно угрожава важне позиције Енглеске у овоме делу света.

Да су господа, која су се нашла у Лондону, а тамо су се нашли претставници свих демократски оријентисаних политичких партија, имала способности да види суштину ствари у овоме рату, да су могли да прозру игру енглеске политике и, нарочито, да су се уздржали од тога да преостатком свог утицаја покривају разорну енглеско-бољшевичку пропаганду и да нису популаризали партизанску акцију оглашујући Совјетску унију за братску, словенску и савезничку земљу, ни они, ни народ не би се данас налазио у овом положају. Они су главни кривци за тешке несреће народа и за свој садашњи положај.

Безобзирно, несавесно и неродољубиво као људи, који немају ни политичког смисла, ни морала они су дуго сипали бујицу најодвратнијих погрда на генерала Недића који је, одлучно и мушки, примио једну неизрециво тешку ситуацију и почео да биолошки спасава народ, да га политички умудрује и да му враћа веру у сопствену снагу. Као обични енглески измећари они су уз генерала Недића и све нас називали петом колоном, плаћеницима, издајницима и обиљем других погрдних имена. Они су нас стављали под фамозно слово „З", убијали и клали не стидеће се никога.

Данас су и они преварени, осрамоћени и изиграни. И то на један начин коме је тешко наћи одговарајуће упоређење. Они су постали инструменти разорне англобошевичке пропаганде. Они су својим лудостима створили платформу за замах и успон; они су им дали фирму, садржај и обележје „национално-ослободилачке" борбе. Без њихове политичке и моралне подршке партизани не би постали оно што су данас. Својим неразумним и непаметним радом они су сами исковали нож за сопствено клање.

Генерал Недић је једини имао право. Он је једини био на правом путу. И ми смо имали право када смо тврдили да би, када би коалиција победила, Србија, уколико би од ње нешто преостало, била обична и безбојна совјетска република. Наша национална индивидуалност, остварење историске мисије, могућност пуног расцвета нашег националног стваралачког генија — све би то, у случају победе бољшевизма, било онемогућено у корену.

Доказало се и овим најновијим догађајима, да Енглеска не може да штити Балкан од бољшевизма. А то све, узето заједно, показује да смо ми, и поред свих огромних тешкоћа, своме народу говорили чисту и спасоносну истину. Они из Лондона и Каира говорили су му само лаж и свесно га обманивали.

Титова влада је отворено бацила рукавице српском народу који се у свим крајевима показао непомирљиви противник бољшевизма. И више од тога: српски народ сматра својом историском мисијом у овом моменту да на своме простору, свим средствима, помогне потпуно уништење бољшевизма, јер види да би победа бољшевизма значила крај нашег националног опстанка. Око Тита се данас окупља све оно што из било којих разлога, жели српско уништење. Енглеска је већ благословила то окупљање. Ренђел Нил отворено назива изјаву Пуришеве владе „денуницијацијом маршала Тита". Рајтер је, дакле, за Тита. А Рајтер је велика сила у Енглеској. И он је помогао да и последња копрена падне са очију наших људи.

И пред нама овде и пред господом у Каиру стоји чиста истина. Ми из ње извлачимо потребан закључак. Шта ће урадити они?

„Ослободиоци" Француске

Де Гол и друг Марти

Искрцавање Енглеза и Американаца у Северној француској Африци, новембра 1942, омогућено је издајом једне групе француских официра.

На челу ове завере стајали су: адмирал Дарлан, генерал Жиро, генерал Бержере, генерални гувернер Алжира Шател, и генерални резидент Марока — Ногес. Годину дана доцније, није било ниједног од ових завереника, на политичкој позорници Северне Африке. Адмирала Дарлана погодили су 24 децембра, смртоносни метци једног агента британске тајне службе. Тиме је уклоњен најважнији експонент Сједињених Америчких Држава, тако да је генерал Де Гол, потпомогнут од својих лондонских наредбодаваца, могао повећати свој утицај.

Наследником Дарлана постао је генерал Жиро, на политичком пољу потпуно неискусан, кога је Де Гол полако, али сигурно потискивао у позадину. Да би задовољио своју сујету, Де Гол није бирао средства. Прво је почео ширити гласове, да сарадница Жироа, и то, генерални гувернер Шател и генерални резидент Ногес одржавају везе са француским владом у Вишију. Успело му је, да ову обојицу издајника из новембра 1942, тако дискредитује, да су и поред указаног отпора генерала Жироа, морали на пустити своје положаје, и побећи у Португалију.

Овим је Де Гол и његова клика успела, да уклони два у политичким интригама опробана саветника генерала Жироа. Генерал Бержере, који је у влади у Вишију имао ресор министра ваздухопловства, уклоњен је под сличним околностима, коме је да та једна потпуно безначајна команда на западној обали Африке. У почетку новембра 1943. Бержере је ухапшен по изричном наређењу Де Гола, без навођења разлога.

Ову борбу против присталица Вашингтона, генерала Жироа и његових присталица — који се састојао углавном из конзервативних војних кругова — није могао Де Гол да води само са потпором својих британских наредбодаваца. Он је тражио новог савезника — и нашао га у Совјетској Унији.

Кремљ је половином јануара 1943, дао до знања Вашингтону и Лондону, у отвореној форми, своје интересовање за политички развитак у француској Северној Африци. Обе западне демократије сагласиле су се са тражењем Москве, наређено је Француском комитету у Алжиру, да пусти на слободу 27 комунистичких народних посланика, који су својевремено депортирани од француске владе, у Северну Африку.

Ови бољшевички агенти, пуштени из затвора, отпочели су одмах са разорном делатношћу: издавањем једног дневног листа, стварањем друштва „За француско-совјетско зближење", одржавањем зборова, организовањем партије и спремањем својих политичких агената.

Да би повећала комунистичку делатност, решила је совјетска влада, да у прво време пошаље своју делегацију у Алжир, којој су придодате многе цивилне личности, које су у ствари били камуфлирани политички комесари. Нешто доцније одредила је Москва и једног дипломатског претставника код комитета у Алжиру, у лицу бившег совјетског амбасадора код емигрантских влади у Лондону, Богомолова, коме је такође придодат велики број персонала, који се већим делом састојао од бољшевичких партиских функционера.

На крају појавио се у Алжиру и бивши заменик претседавајућег комунистичке партије Француске, Марти, који је пред сам почетак рата побегао у Москву, да би сада предузео вођство комунистичког покрета у Алжиру.

Са овом новоствореном комунистичком партијом повезао се генерал Де Гол, да би срушио конзервативног противбољшевичког генерала Жироа. Марти је организовао јавне зборове, подземље Алжира тражило је уклањање Жироа, који је жигосан „непријатељем народа". По наређењу Де Гола полиција није интервенисала. Напротив, Де Гол је примио петнаестторицу ослобођених комунистичких посланика на „измену мисли", које су по извештају агенције ТАСС „дале плодне резултате".

Када је генерал Жиро, после поседања Корзике од деголистичких трупа, хтео да стане на пут комунистичкој побуни на острву, и спречи даље мрцварење Корзиканаца, припадника десничарских странака, дошао је за Де Гола и његовог трабанта Мартина тренутак, да дефинитивно уклони генерала Жироа са политичког вођства алжирског комитета, и наново огласи „народним непријатељем".

Тиме је и последњи експонент новембарских завереника ишчезао са политичке позорнице. Де Гол и Марти добили су слободне руке у Северној Африци. Али и овај савез, савез генерала Де Гола и комунисте Мартина, имаће смисла само дотле, док служи негативним сврхама, који ће се исто тако свршити подземном акцијом против Де Гола. Де Гол ће тек онда испунити све жеље Москве, када буде на место француске тробојнице са лотриншким крстом, истакао црвену заставу у Алжиру.

Андре Марти је у очима Москве најпогоднији агитатор и завереник за стварање једне бољшевичке Северне Африке. Он је као матрос, 1918, спремио заверу на једној француској крстарици, створио по угледу на Совјете савет морнара, наговорио своје другове на побуну и прикључење црвеној флоти. Премештен на један други ратни брод, крстарицу „Валдек-Русо" продужио је своју разорну делатност, док га није француски ратни суд осудио на двадесет година робије.

Четири године доцније, помиловани Марти приступа комунистичкој партији, постаје посланик департмана Сен-е-Оаз, и улази у француску народну скупштину. Марти је пет пута осуђиван: ради разорне пропаганде у војсци, покушаја побуне, увреде маршала Фоша и француске војске, али стварно ниједну казну није издржао, док му је углед у вођству комунистичке партије порастао. Постао је главни уредник комунистичког листа *Хуманите*, генерални саветник у сеном департману, и напослетку заменик претседавајућег комунистичке партије Француске.

Године 1936, Совјетска Унија му је дала доказ свог највећег поверења, давши једном ратном броду совјетске морнарице његово име. У шпанском грађанском рату, Марти постаје шеф „Међународне бригаде", која се нарочито истакла својом свирепошћу. Ужасна убијања у шпанској вароши Аликанте, којом су приликом стотине невиних садистички мучени, дело је овог човека. Пред избијање рата побегао је у Москву, да би сада, са упутствима Москве, поново се појавио у Алжиру, и продужио свој превратнички посао.

Алжир, најконзервативнији крај Француске, који је готово увек бирао десничарске посланике у француску народну скупштину изложен је сада Мартину и његовим трабантима потпуној бољше визацији. Крвави догађаји на Корзици, показали су матици — Француској, шта јој претстоји у случају једне непријатељске инвазије. Енглеска и Сједињене Америчке Државе, како је то Пјер Лавал одлично формулисао, били би само водиči и коначари бољшевизму. Андре Марти би редно би сигурно својим земљацима исто онакву крвави клаиницу, као својевремено у шпанској вароши Аликанте.

То не би било за Француску ослобођење, повратак временима Треће републике, то би било крв и хаос, то би довело до једне совјетске државе, под влашћу Андре Мартина, пуномоћника Москве.

Др Вилфрид Плацер

Одред Српске гарде маршира

За незбринуте радничке породице

У вези са прогласом Старешине Српске заједнице рада генерала Недића и претседника Главног одбора Заједнице српских привредника и радника за помоћ незбринутим радничким породицама, предузета је сабирна акција од Београда до најзначајнијих места у Србији. Најживљег учешћа узела је Српска заједница рада.

У Београду сабирну акцију врше сва професионална удружења за своје чланове, а почасни сарадници Србозора међу радницима појединих фабрика, предузећа и радионица. За округла места акцију воде округни одбори Заједнице привредника, а за остала места у Србији месни одбори.

Промене у европском снабдевању масноћама

Проблем обезбеђења довољне производње масноћа је најакутнији у оквиру европске исхране. Том проблему поклањају све земље највећу пажњу. И зато ћемо ми у следећим редовима укратко указати на појединости о којима треба водити рачуна, када се расправља о том проблему или кад се приступа његовом решавању.

За покривање европске потребе у масноћама стоје нам на расположењу три извора: производња млека, маст од клања стоке и прерада уљарица. Ово је уједно основна структура европске привреде масноћа, структура која се ни у току овога рата није битно изменила. Промена се састоји једино у томе што за европско сточарство стоји на расположењу само континентална база за сточну исхрану, без могућности увоза сточне хране, а за прераду уљарица, само европска производња, без увоза разних уљарица са стране.

Међутим, са том чињеницом да је Европа остављена сама себи односно да има да рачуна само са својим сировинским изворима, решење још није донето. Нарочито сада, у ратно доба, проблем се све више компликује немогућношћу да се недостатак увоза сточне хране надокнади одређеном појачаном континенталном производњом. Међутим, настојања која су у том правцу предузета досада у Европи допринела су у многоме да се недостаци сточне хране у петој години рата мање осећају него раније. С једне стране је то постигнуто смањењем бројног стања стоке, а с друге интензивнијом производњом сточне хране.

До смањења бројног стања стоке морало је у првом реду доћи у оним земљама које су своје сточарство биле подигле на увозу сточне хране. То је био случај са Норвешком, Данском, Холандијом и Белгијом. У самој Немачкој се морало приступити јачем клању свиња, док је број крава увећан, а производња бутера увећана од 450.000 тона, у времену пре рата, на садашњих 700.000 тона.

У Холандији је број крава мекуља опао од 1938 до 1942 године од 1,5 на 1,27, а број свиња од 1,54 на 0,45 милиона комада. У Данској је у истом периоду смањен број крава од 1.6 на 0,39, а број свиња од 3,13 на 1,59 милиона комада. Француска је недавно објавила да је индекс бројног стања крава (1938 = 100) опао до новембра прошле године на 85 поена.

Све у свему, у Европи је за време рата производња животињских масноћа јако смањена, и то како производња млечних масноћа, тако и производња масноћа од закланих животиња. На тај начин морају европске уљарице да испуне два задатка, наиме, да преузму недостатак у производњи масноћа који настаје услед немогућности увоза неевропских уљарица, као и недостатак који настаје услед смањења производње животињских масноћа, које је дошло у вези са смањеним бројем стоке због недовољне количине сточне хране. На тај начин, данас, у оквиру европске производње масноћа играју главну улогу млечне и биљне масноће.

Ова преоријентација европске исхране од животињских масноћа на биљне дошла је из горњих разлога, које смо укратко навели, и који су довели до тог начина тражења излаза из нужде. Међутим, та преоријентација има и свој економски рационални карактер, наиме, иста засејана површина даје под уљарицама двоструку, па чак и троструку, количину масноћа од оне која даје сточну храну, која се претвара у масноће путем животињске исхране. При тој калкулацији је већ узето у обзир да уљане погаче учествују у производњи животињских масноћа.

Нарочито у ратној привреди мора се водити рачуна о томе да се на најрационалнији начин производи све оно што је потребно. Европа може да покрије своју потребу у масноћама са много мањом површином ако сади уљарице него ако приступи интензивнијој производњи сточне хране. Ту не игра улогу само обрађена површина, већ и уштеда радне снаге. Разуме се да се због тога не сме занемарити сточарство, јер су животињске масноће и месо прекопотребне човјечем организму из биолошких разлога.

Европски континент има још огромне неискоришћене могућности за производњу уљарица, а самим тим, за повећање производње биљних масноћа. На тај начин ће се на најрационалнији начин успети елиминисати недостатак увоза страних уљарица и недостатак производње животињских масноћа. Међутим увећаном производњом уљарица неће се само покрити потреба у масноћама, већ се истовремено уљаним погачама омогућити интензивније сточарство, које ће онда опет са своје стране производити више животињских масноћа и меса.

Подземна разорна комунистичка акција

У тешким и мутним ратним приликама, док је српски народ уложио све своје силе и напоре да се одржи у заједници европских народа, бивша комунистичка партија Југославије уложила је с друге стране све своје разорне подземне силе да српски народ доведе до потпуног уништења, да га збрише једном за увек са лица земље. Открића полиције која се протежу од пре рата па до последњих дана а која су недавно објављена у дневним листовима најбоље показују не само методе и циљ тог рушилачког рада, већ откривају и људе који су тим радом руководили и обављали га. Довољна су имена тих људи и њихово порекло па да нам очигледно покажу и докажу колико мало везе они имају са Србијом и са српским народом, па према томе и колико им је мало стало до судбине српског народа.

Ко су и одакле су!

Али, у колико би могло бити извесне недоумице да су можда њихови сарадници чистокрвни Срби, којима је заиста стало до свога народа, довољно је да погледамо списак имена и порекла оних многобројних терориста на територији Србије, који су пали полицији у руке, или је полиција успела да утврди њихов илегалан рад. Ту се налазе јевреји Аврам Хајдушки, организатор комунистичке групе графичких радника у Београду, Виктор Банек, један од главних комуниста на ковнице Народне банке. Сабо Геза, Ђери Фрања, Антала Фрања, Штајнфелд Александар, Фадил Маглајлић, Виктор Жилина, Андрија Полгар, Вебер Золтан, Шкрибар Јосип, Конти Петар, Сегеши Михаљ, Кизур Иштван, Хегедиш Јосип, Њитрај Калман, Грос Золтан, Готесман Тибор, Кучера Фрања, Стеван Хладин, и безброј других.

Један пак од главних терориста у бившој Југославији који је после рата покушао да пренесе своју активност у Београд био је опанчарски радник Мато Видаковић, родом из Цоковаца, по народности Хрват.

Фабрикација експлозива

Тај Видаковић играо је у редовима комуниста једну значајну улогу. Ма да опанчарски радник по професији, он је имао и универзитетску диплому стечену у Совјетској Унији. Могао би неко помислити да је тамо, услед слободоумља у настави, дозвољено и радницима да се непосредно упишу на универзитет и да заврше овај или онај факултет. Међутим, оно што заиста има да нас згране, то је врста факултета на којој је Видаковић дипломирао. То је у ствари терористички факултет, т. зв. терористички курс, који се одржава на иначе познатом Свердловском универзитету у Москви.

Пошто је издржао трогодишњу робију на коју је био осуђен у бившој Југославији као опасан комуниста, Видаковић је успео да се пребаци у Совјетску Унију, где је ступио на тај курс. По стеченој дипломи, добивши потребна упутства Коминтерне, Видаковић се враћа у Југославију и приступа стварању јаких комунистичких организација у Суботици и Београду. То му не полази за руком, јер му власти улазе у траг и хапсе чланове организације, све познате комунисте, осуђиване у више махова.

Успевши да се овога пута измакне полицији, Видаковић се пребацио у Француску и доцније, за време шпанског грађанског рата, постао је командир познатог хрватског црвеног одреда „Матија Губец".

Експлозија у Драгачевској улици

После пропасти црвених у Шпанији Видаковић се враћа у Југославију и ради на стварању револуционарних терористичких организација у Славонији и Црној Гори. После рата долази у Београд, где се крије под лажним именом Митра Дабановића. Настанио се код Данице Цветковић, секретара Управног суда, супруге познатог комунисте муслимана Фадила Маглајлића. У његовом луксузном стану, у Драгачевској улици бр. 17 А, на II спрату, Видаковић уз помоћ Маглајлићеве, почео је да фабрикује паклене машине.

Да није почетком јула пре две године дошло до тајанствене експлозије у Драгачевској ул. бр. 17, којом су приликом готово два спрата куће оштећена а више лица рањено и повређено, врло би тешке биле жртве које би београђани и српски народ морали да плате захваљујући пакленим плановима Коминтерне и подземном раду Хрвата Мате Видаковића. Уз помоћ др. Станојке Ђурић, лекарке из Београда и познате комунисткиње, која му је набављала потребан материјал по апотекама, а на основу стеченог „знања" на московском универзитету, Видаковић је почео да прави експлозив.

Успео је да се лажно претстави као избеглица и да добије запослење као железничар. Добио је чак дозволу за ноћно кретање пругом. Његова намера била је да експлозив израђен у свом стану спакује у кутије „Ибар" цигарета и да их размешта дуж пруге на линији Београд—Дунав — Београд Сава — Ресник.

На нашу срећу његово „универзитетско" знање показало се недовољним и експлозив, уместо да разнесе пругу и возове, разнео је његов сопствени стан.

Још један паклени план

Операција са експлозивом није успела. Међутим, комунисти су подземно спремали још једну несрећу београђанима и српском народу.

У овом случају главну улогу имао је да одигра столарски радник Золтан Вебер. Он је још пре рата био познат као комунистички организатор. У Скопљу био је осуђен на 5 година робије ради стварања комунистичке организације у војсци, а доцније је од стране Државног суда за заштиту државе осуђен опет на 3 године робије због учешћа у комунистичком раду. Кад је изашао са робије отпочео је заједничку акцију са познатим комунистом и чланом Централног комитета Комунистичке партије Југославије столаром Андрејом Полгаром.

После рата обрео се у Београду. Окупио је око себе групу столарских радника и припремио паклени план. Радило се о томе да са својим сарадницима преузима столарске послове на грађевинама које су се преуређивале за Немачку војску. Требало је утврдити које ће важније личности становати у дотичним зградама, па према томе, приликом извођења столарских радова, поставити експлозив. Срећом, план је у последњем тренутку откривен и Вебер је ухваћен од стране органа Управе града Београда заједно са извесним бројем својих сарадника.

Срби нису важни!

Ови случајеви најбоље нам откривају ко су главни организатори комунистичких дела саботаже у Србији и колико је њима стало до Срба и до Србије. Заиста је жалосно што се ипак поред ових вођа и организатора комунизма убачених са стране нађе и по који заведени Србин, који је из личних или користољубивих разлога заборавио славне традиције и славну прошлост српског народа, који не види да целокупна комунистичка акција иде искључиво на то да се национално Српство истреби и да на плодној и крвљу натопљеној српској земљи завлада анархија и међународни светски олош. Домаћинства би имала да буду уништена, породица распршена, државе да нестане као да никад није ни постојала.

Зар је могуће претпоставити да ће ма који прави и честити Србин, коме је увек његово домаћинство било највећи понос, његова породица највећа светиња, његова Домовина највеће благо, икада то дозволити!

Уосталом, досадашње држање српског народа даје пуно оправдање веровању, да међународни олош никада неће успети да завлада српском земљом. Очајни покушаји комуниста да у најтежим приликама преузму власт у појединим крајевима и местима Србије пропали су не само под дејством оружане силе, већ и под притиском народа који их је примио са крајњим неповерењем. Услед тога њиховим бандама није преостало ништа друго него да се разбегну и прикупе у другим крајевима бивше Југославије, где су, услед разних околности, наишли на повољнији терен. Покушаји које сада опет чине да би се пребацили на српску територију осуђени су већ у самом почетку на пропаст. Српски народ, који још добро памти њихова крвава недела и терористичку владавину, супротставља се свима својим силама. Те силе, здраве националне и родољубиве силе ,биће несумњиво у стању да одбране свој дом и своју Домовину.

Једно значајно предавање

Смисао радне службе

У уторак, 7 о. м., у великој сали Коларчевог народног универзитета одржао је предавање виши радни вођа Сеп Прагер о смислу и циљу радне службе Рајха.

Предавању вишег радног вође Прагера присуствовали су: војни заповедник за Југоисток генерал Фелдбер, генерал ваздухопловства Вабер, шеф одељења код генералног опуномоћеника за привреду Бетнер и претставник немачког посланика др Рингелман.

Претседник српске владе армиски генерал Милан Ђ. Недић дошао је на ово предавање у пратњи управника града и претседника Београдске општине Драг. Љ. Јовановића, државног секретара при претседништву владе г. Цветана Ђорђевића и шефа кабинета пуковника Масаловића. Предавању су такође присуствовали министри Велибор Јонић, Таса Динић и др Милорад Недељковић, бивши министри др Јован Мијушковић, Момчило Јанковић, Данило Вуловић и инж. Стојимир Добросављевић, помоћник министра просвете Владимир-Велмар Јанковић, помоћник министра социјалне политике и народног здравља Србољуб Ђонић, руковалац Националне службе др Ђура Котур са помоћником Милорадом Марчетићем и шефом организационог одељења Алексијем Недељковићем, Командант добровољачког корпуса пуковник Мушицки, управник Државне архиве Милан Стојимировић-Јовановић, директор установе „Земља и рад" Стево Клуић, као и врло велики број претставника свих друштвених редова и једна група обвезника националне службе рада.

У своме предавању виши радни вођа Сеп Прагер је између осталога рекао:

„Ја лично ћу се необично радовати ако бих могао вама господо из српске владе и националне службе овим предавањем да укажем на правац и пут да из националне службе створите српску националну службу по принципима и узору радне службе Рајха. Увођењем националне службе, које потиче отприлике од пре две године, ви сте пре свега показали да сте чврсто решени да вашу омладину баш у овом времену највећих заоштрености држите далеко од свих разорних утицаја. Затим, да је васпитате кроз животну школу радне службе за ред, дисциплину и за једно ново, истинско схватање рада и да у свеопштој борби против бољшевизма на тај начин допринесете свој део, који ће вам доцније у европској заједници осигурати припадајуће место и припадајући глас. Зато ја желим да ви и даље идете овим путем, који сте изабрали као једини прави пут за срећу вашег народа и отаџбине."

Виши радни вођа Сеп Прагер је даље у своме предавању рекао да су повод за увођење радне службе биле социјалне и привредне невоље, које су све народе нашег континента бациле у немире. Једним делом биле су то и последице духовног слома идеја. Излажући организовање радне службе у Немачкој, он је подвукао да обвезник мора да схвати да сем рада за своју личну корист постоји и рад у служби целокупном народу коме обвезник припада. Такво васпитање ка етици рада у духу радне заједнице нарочито је драгоцено за сеоску омладину као противтежа егоизму и материјализму. Радна служба је најбоље средство да се у потпуности оствари жељена народна заједница, да се преброди социјална разривеност, класна мржња и класни понос.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

Верности себи

Непоколебива верност себи прва је особина нас добровољаца. Она означава веру у нашу идеју, у нашу мисију и у сопствену снагу која је несаломљива. Верност себи, у овим данима љуте, и надземне и подземне, борбе, означава једину залогу сигурног спасења српског народа над којим још увек кобе љуте и крваве опасности. Ми их видимо, осећамо, оне се све јасније оцртавају пред нама. А има их много, врло много.

Верност себи, верност је српској земљи, духу и светињама отаца и завет палим друговима да ћемо у постојаности и борби истрајати све док отаџбини не повратимо сјај старе славе и величине. Љута и прискорбна времена наилазе. Оштрицу опасности коју она доноси ми гледамо у срж. И ништа нас не плаши и не онеспокојава. У овој величанственој борби ми немамо личних интереса, ни комбинација, ни било каквих порочних оптерећења. Ми свесно урастамо у темеље будуће Србије, која се већ оцртава. На нама се остварује тајна еванђелског зрна за које је речено да ће бачено у земљу остати само ако не умре, а ако умре, да ће родити стоструки род. И ми умиремо и гинемо у борби за Србију не по коби, него по вишем призиву, који могу осетити и појмити само они који у овој величанственој борби не мисле на себе и о себи.

Наше се снаге употпуњују, наша полетност расте, наша воља постаје све гранитнија. Наши замаси ће се, ако Бог да, у скорој будућности још јаче осетити. Јер ми смо на правом, исконском, народном путу. Ми смо добровољне слуге народа. Боримо се за његово боље и радосније сутра. Ми смо темељи народног опстанка, његова једина нада на боље дане и лакшу судбину. Ми продубљујемо херојски дух предака, употпуњујемо свој лик према најсветлијим ликовима наше прошлости. Трудимо се да у своје личне животе уткамо што више од неукротиве народне стихије, која није никада усахњивала. Чинимо напоре да не грешимо ни према себи, ни према другима. Трудимо се да донесемо умудрење, правду, самилост и обнављање посрнулих и заблуделих.

Ми се супротстављамо свим пороцима, слабостима и недовршеностима појединаца. Ми саблажњиву стихију зла тучемо по глави. Зато је наш добровољачки пут трновит и тежак. Али је зато и величанствен. Херојство није само у физичкој борби, него и у борби духовној, у непоколебљивом супротстављању злу у свим његовим омамљивим облицима.

Ми смо постигли много. Али је још увек много више задатог и непостигнутог пред нама. А и то морамо постићи. Све наде које се у нас полажу морамо остварити. Ниједну не смемо изневерити. Ако останемо верни себи, своме духу и својим идеалима постићићемо све. А верностсеби то је удубљивање у подвиге, трудни и напорни пут самообуздавања, и неослабљена готовост на саможртву и служењу заједници.

То је наша суштина. Њоме се разликујемо од других.

ПУТ СРПСКИХ ДОБРОВОЉАЦА — СПАСОНОСАН ПУТ СРПСКОГ НАРОДА

Пуне две године добровољачке борбе посведочило је безбројним доказима и најживљим примерима колико је био правилан и за Србију и цео српски народ спасоносан пут којим су српски добровољци од септембра 1941 до данашњег дана неустрашиво и пожртвовано корачали. Са најмеродавнијих места више пута, нарочито у задње време, речено је да се за опстанак данашње Србије има у главно захвалити непоколебивој и јуначкој акцији добровољачких јединица. И шири слојеви српскога народа, иако још увек у забуни и под утицајем разноврсне пропаганде која о свему више води рачуна но о српскоме народу, постепено увиђају значај добровољачке борбе и није далеко дан кад ће цео свесни национални српски народ одати пуно признање српским добровољцима и њиховој историској мисији.

Међутим, добровољачка борба још није окончана. Много је што спасено и сачувано, многа је рана зацељена, много заблуделих и заведених је на прави пут изведено, али се још не сме поверовати да је Србија потпуно сигурна и да је српски народ изишао из свих опасности које су му страховито претиле и које му још увек прете у овом великом светском обрачуну. А све док то не буде, све док српски народ не буде обезбеђен од нових потреса и катастрофа, српски добровољци морају бити најбуднији чувари и заштитници његови; српски добровољци морају непоколебиво остати на мртвој straži чувања српске отаџбине и васцелог српскога народа.

Овај велики светски рат, као што је добровољцима од почетка њихове борбе јасно, води се мимо нас и без икаквог утицаја, с наше стране. Српски народ ни за длаку не може допринети ни оваквом ни онаквом исходу овог циновског хрвања. Ни док је била цела и слободна држава Југославија од нас нису зависиле веће акције овог рата, а после пропасти Југославије, још мање. Иза свега тога истинско српско родољубље састојало се и могло се састојати само у томе да се спасе што више српских глава, да се учине сви напори како би преостали српски народ са што мање нових несрећа и невоља могао да издржи и преживи овај рат. То је био пут, то је била она српска политика коју је под јесен 1941 повео генерал Недић са владом Народног спаса. То је био онај пут којим су најхрабрије и најнепоколебивије пошли српски добровољци, не жалећи све муке и патње, готови на све жртве.

Л. В.

СКИДАЈТЕ ИМ МАСКЕ!

Комунисти-партизани свесни су да их народ у Србији неће, да их мрзи и презире и да бежи од њих као од куге. Огроман део српског народа, нарочито сељачки део његов, одувек је био непомирљив противник комунизма и његовог црвеног, крвавог, безбожног „раја". Само пропалице, олош, нерадници, ладолежи и један део заблуделе, заведене и покварене салонске и господске омладине заносили су се комунистичким лажима и проповедали су у јавности комунистичку неминовност и црвено „благостање". После партизанских разбојништава и атака из године 1941, кад је српски народ стекао прилику да из непосредне близине и у пракси види совјетско-комунистички „рај", постао је још огорченији и одлучнији противник јеврејско-бољшевичких доктрина и црвених „благодети".

Тито и његови доглавници на нашем простору свесни су дубоко ових чињеница, па сад свуда где се појављују у српском народу, у српским селима и другим насељима, носе на себи разне маске у циљу да би се некако допали народу, да би га, уствари, преварили. Тако, на пример, познато је да партизански „лидери" у задње време иду и у цркве, да се пред народом крсте и моле Богу, да пале свеће и да жеде да врше друге црквене обреде. Или, ако упадну у чију кућу, ма да знају да код домаћина има разне хране, мрса и слично, они намерно траже комад хлеба и главицу лука и „мало соли" само да би се стекао утисак како су они скромни, како су обазриви према народу, како су далеко и од сваке помисли да би пљачкали и харали што им је иначе, по њиховом програму, не само допуштено него чак и изричним одредбама наређено. Претварајући се да верују у Бога и свету православну цркву, они кажу сељацима како је сад у Совјетској Русији дошао њихов патријарх и да им је наредио да свуда посећују и поштују српске православне цркве, да се моле Богу, да се причешћују, итд. итд. А кад траже кору хлеба и главицу лука, они настоје да домаћину скрену пажњу на своју скромност и „аскетство" с једне, а на отимачине и прождрљивост других који залазе по селима и сеоским домовима с друге стране...

За овакве и сличне трикове, блефове и хохштаплерације партизанских бандита по српском народу чује се све више у последње време. На ову врсту просте, али често и опасне демагогије скрећу се особита пажња свима добровољцима, да би на одговарајући начин парирали ту врсту најновије партизанске пропаганде и указали пажњу народу на ту најновију бољшевичко јеврејску лаж и маску. Партизански бандити спремни су да се и подуже моле по црквама, па да их дошније мирне душе, исто као и у Совјетији, сравне са земљом или их претворе у коњушнице и слично, а да српске свештенике повешају на олтарима само ако би се дочепали макар и најкраће власти. А што се тиче сељачке и домаћинске имовине уопште, од ње ни трага остало не би само кад би црвендаћи постали господари народног живота. Све исто као и у Совјетији.

Стога скидајте маске свуда и на сваком кораку са лица комунистичко-партизанског олоша!

М. П.

Добровољци су заузели погодан положај, који им омогућава да постигну прве поготке...

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

МИ СМО СРПСКИ ДОБРОВОЉЦИ

Ми смо српски добровољци,
На шајкачи српски грб,
На срцу нам Српство лежи,
Сваки од нас дични Срб.

Српску земљу, родну груду,
Ми љубимо изнад свег,
Од несрба, издајника
Ми бранимо сваки брег!

Ми смо српски добровољци,
Не жалимо живот свој, —
Да Србију сачувамо,
Прихватисмо љути бој.

Наше руке, наше дело
Благосиља и сам Бог,
Ми смо српски добровољци,
Браниоци рода свог!

Не тражимо туђе ништа,
Подижемо ми свој дом,
Ми смо српски добровољци,
Живот дајмо роду свом!

М. Живановић

Живот и прикључење једног бившег Србина

Сећања на „Брадоњу"

Недавно је наименован за команданта свих партизанских банди у Србији познати крволок и непознати активни артилериски потпоручник југословенске војске, Радивоје Јовановић, наречени „Брадоња".

Сећам се: пре петнаест година ушло је једно бојажљиво десетогодишње сељаче у велики ход ваљевске гимназије. Омаленог и трунтавог тела, велике главе и подбулих очију, са опуштеним образима, који су му стајали као придепљени на слепоочницама, дебела носа и још дебљих усана, добио је наравно одмах, чим је крочио међу своје нове другове, још пре него што се уписао за ђака ваљевске гимназије, надимак „*Мечак*". Ово је име „*Брадоња*", данашњи свемоћни силник из села Заруба крај Ваљева, носио сасвим заслужно кроз осам година свога школовања у Ваљеву. Касније су видели његови другови да нису ни за длаку погрешили када су га назвали „Мечком"; овај надимак је не само одговарао његовој физичкој, већ и духовној физиономији. Помало приглуп, али тврдоглав и задрт, био је „Мечак" приман и у тзв. „боље друштво", које је било истовремено из моде и екстравагантности, и комсалонско. Приман је код ових ради разоноде и увесељавања, али је баш ту можда и нехотице — почео да сриче азбуку Карла Мордохаја Маркса и да, једног дана, изучи код ових комунистички буквар. Нико није знао после тога да на ружнији начин исмеје нашег доброг професора веронауке, или да баналније карикира пред час, на школској табли, наше најбоље наставнике, који су нас поред лекција из својих стручних предмета поучавали и национализму.

Касније је „Мечак" еволуирао: од баналног дечака постао је блазирани младић, а поред тога и борац за пролетерску мисао. Он, син богатог сеоског домаћина. Наравно, никада га у школи није ни глава заболела ради његове нове јудео-марксистичке вере. Напротив, систем нашег школства и демократско-масонски наставнички колегијум омогућавали су и једноме „Мечку" да некажњено сеје отров комунистички међу школском омладином, која је, остављена сама себи, лутала по беспућу.

Ма да никада „Мечак" није могао, ради свога интелектуалног нивоа, да постане неки комунистички вођа, чак ни у своме најужем кругу, ипак је многе његове познанике изненадио када је, и он заједно са великим бројем отишао у — Војну академију.

Неупућени су поверовали да је сатана постао анђео, да је од комунисте преко ноћи постао националиста. Слутили нису да је инструкција одозго, из Москве, гласила: комунизирати духовно расточену и демократско-масонском мишљу већ ослабљену југословенску војску. Тако је и „Мечак", као комунистички редов рекао: „Разумем!" и отишао у школу за официре наше народне војске.

И ту је „Мечак" заједно са осталим својим друговима, изграђеним комунистима из целе Југославије, почео посао на претварању Војне академије од школе за националне официре у школу за официре јеврејског бољшевизма. Потстрек са подршком за њихов рад, дошао је — можда и неочекивано — са највиших врхова наше војне хијерархије. Тако се десило, у тренутку када су ови потпуно разрадили свој посао и озбиљно угрозили намени и гласу наше некада елитне Војне академије, да генерал Петар Пешић, тада министар војске у влади којој су давали јудео-масонски тон министри Чубриловић и Константиновић избаци из Војне академије као кофере питомца поднаредника Миленка Поповића и још неколицину питомаца, који су покушали да паре овај разорни рад и да развију поново нашу националну тробојку, која се дотле поносно лепршала на сивој згради у Милоша Великог улици.

Тако су ови младићи отишли у трупу да окајавају грехе свога борбеног национализма, а „Мечак" и остали другови, стари и нови комунисти, постали су ускоро потпоручници југословенске војске.

Путеви њихови су се разишли и после нашег слома; „Мечак" и другови у цивилу и униформи су отишли у шуму, Миленко Поповић са својим у добровољачке редове. Ко је имао 1940 године право: генерал Пешић или поднаредник Миленко Поповић; ко данас: „Брадоња", командант свих партизанских банди у Србији, или опет Миленко Поповић, сада добровољачки поручник? Ко има право, догађаји већ показују, а објективан историчар ће дати једном свој меродавни суд.

У шуми је Радивоје Јовановић „Мечак" добио, као активни официр читав један одред — колубарски — под своју команду. И добио је ново име: „Брадоња", јер „Мечак" није могао да буде и „господин командант".

Говорити данас о злочинима „Брадоњиним" у ваљевском крају — Ваљевцима, па и свима Србима значи: правити рупу у води. Али црне шамије многих српских мајки и њихова клетва, којом га оне проклеше, постаде најбоље сведочанство за његов аванзман у црвеној сатанинској војсци. После крвавих напада на Љиг и Лајковац, „Брадоња" је именован за команданта партизанских банди у ваљевском округу. После њиховог разбијања у пролеће 1942 године, „Брадоња" се извлачи заједно са још неколико политкома и команданата, одлази у врховни партизански штаб на поклоњење Јосипу Брозу, званом „Титу". Ту се већ знало за његове злочине и крвопролића. У картотеци партизанских вођа на његовом картону, под рубриком „специјалитет" било је регистровано: „Најпре своју буржујску жртву довољно искасапи и унакази да је не би могао нико више да препозна, а онда је прекоље и — за сваку сигурност — отсече јој главу, коју више нико не може да пронађе и да сахрани заједно са телом. Укратко: уметник у своме послу."

То је свакако најјачи квалитет Радивоја Јовановића, некадашњег „Мечка" и артилериског потпоручника југословенске војске и данашњег „Брадоње" и команданта свих партизанских одреда у Србији, то је најјачи квалитет за оцену његовог рада и постављања на овај положај.

Тако је сад први међу партизанима у Србији, по инструкцијама искљученог богослова, Јосифа Висарионовића-Џугашвилија, међу комунистичким бандитима наречени „Стаљина", тако је почео и „Брадоња", иако безбожник још из свога детињства, да се крсти по српским сеоским црквама, да би још једном завео, већ толико пута завођени светосавски српски народ. И да неколико тренутака касније, опет побожно, али сада без образине, двоје̂ручно коље честите домаћине и националне четнике и добровољце.

Бож. Ж. Најдановић

ПОГИБИЈА ДОБРОВОЉАЦА СВЕТОЛИКА МАРКОВИЋА И МИОДРАГА ПЕТРОВИЋА

Пре кратког времена, приликом једног мучког напада, погинули су у селу Црни Кал у Срезу лепеничком, добровољци каплари Светолик Марковић и Миодраг Петровић.

Овај тежак злочин одиграо се на овај начин. На дан погибије двојице добровољаца, једна група комуниста дошла је рано ујутру у село Сипић и ту сазнали да тих дана у селу борави добровољац-каплар Миодраг Петровић, који је дошао на отсуство. Истога дана предвече, комунисти су упали у кућу пок. Миодрага и захтевали од његове жене да им каже где јој се муж налази. Жена пок. Миодрага Петровића одговорила је да јој се муж налази на свадбеном весељу у кући Милисава Марковића, оца погинулог добровољца Светолика Марковића. Комунисти су после тога претресли кућу и не нашавши ништа у њој, упутили се према селу Црни Кал, са намером да се обрачунају са двојицом добровољаца. Њихов одлазак искористила је и жена пок. Миодрага, која је пречим путем стигла до свога мужа и обавестила га о опасности која му прети. На ову вест, пок. Миодраг Петровић, заједно са домаћином Милисавом Марковићем и његовим сином добровољцем Светоликом Марковићем, пошли су пред кућу да са оружјем у рукама сачекају комунистички напад. Међутим, било је касно. Користећи се мраком, комунисти су се већ били привукли кући и осули митраљеским ватром на добровољце. Смртно погођени, ови нису имали времена да одговоре на њихов мучки напад.

Добровољац-каплар Светолик Марковић

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

Миодраг Петровић, каплар-добровољац

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

Поред погинулих добровољаца, овом приликом пало је још неколико жртава. У кући добровољца Светолика Марковића налазило се доста сеоског света, који је присуствовао свадби његове сестре. Меци злочинаца смртно су погодили и жену добровољца Миодрага, Драгињу-Гину Петровић, која се налазила пред самим порођајем, домаћицу Десанку Марковић, мајку једног детета, затим домаћицу Росанду Петковић из Лапова, мајку троје деце, а исто тако ранили у руку и брата погинулог добровољца каплара Светолика, Драгомира Марковића.

Овај мучки напад комуниста на неспремне добровољце и на незаштићени свет, који се налазио на свадбеном весељу, оставио је веома тежак утисак и наишао на још тежу осуду комунистичких злочинаца у овом крају. Тим пре што су погинули добровољци Светолик Марковић и Миодраг Петровић уживали глас најпоштенијих и највреднијих младих сеоских домаћина.

После краћег времена и бацач граната ступа у дејство...

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

КУЛТУРА

ДОБИТНИК НАГРАДЕ ЗА ДРАМУ

Властоје Д. Алексијевић

На књижевном конкурсу листа *Српски народ*, награду за драму добио је Властоје Д. Алексијевић, писац драме *За добро народа*, писац који спада у наш млађи књижевни нараштај.

Награђени писац води порекло из старе српске куће Алексијевића из Србобрана и њен је последњи изданак. По предању, његови претци дошли су из Јужне Србије за време сеобе под патријархом Арсенијем Јовановићем IV — Шакабентом, и то око 1740 године, па су онда своју породицу разграњавали, а у националном смислу она је једна од првих у своме крају. Пишчев деда као и пишчев отац, некадашњи велики жупан београдске области, а пре тога уредник новосадске *Заставе*, због свога националног става били су протањани.

Добитник награде свршио је правни факултет у Београду, пред рат 1941 био је пристав Народне скупштине, па је затим ишао даље у својој службеничкој каријери.

Мада млад, рођен 19 октобра 1911, г. Алексијевић још као гимназиста почео је да се бави књижевношћу и публицистиком, сарађујући у часописима *Српски књижевни гласник*, *Дело*, *Живот*, *и рад*, као и у листовима *Време* и *Правда*, расправљајући понајвише теме националне проблематике, као што су „У чему је снага нашег народа", „Нови национализам", „Народ и карактер", „Вредност национализма". Рад Валтазара Богишића на националном законодавству", „Ко су Буњевци" итд.

Од запажених радова исто тако треба споменути „Појава илиризма у угарских Срба", „Покушај првог часописа у Срба", „Српска национална култура пре једног века", затим читав низ портрета: Ђорђа Красојевића, др Жарка Миладиновића, др Славка Милетића (отштампан и посебно), Милице Јаше Томића, др Лазе Пачуа, Лазе Нанчића и др. а у посебној едицији велика и систематски изграђена студија „Биографија Јаше Томића у развоју личне идеологије" (1938).

Од досад публикованих радова из чисте књижевности овај писац нам је пружио: збирку песама у прози „Војнички записи једног редова-ђака" (1936), књижевни есеј „Наша жена у књижевном стварању" (1941), а у дневној или повременој штампи поред осталих радова и запажене: „Феминизам Августа Стриндберга", „Друштво и Молијерови тартифски тип", „Наша омладина осамдесетих година прошлога века", „Јован Јовановић-Змај као политички песник", „Путопис као друштвена уметност", „Значај политичке лепе књижевности" итд. да нам у најновије време пружи у листу *Српски народ* читав низ књижевних портрета наших заборављених књижевника из XIX века (Дамњан Павловић, Јефтан Шантић, Стефан Н. Стефановић, Коста Руварац, Владимир Васић, Белуш Јакшић.

Из области правне науке Алексијевић нам је пружио мање радова, али их ипак вреди поменути: то су чланци „Нова скупштина и стари законски предлози", „Верификације мандата народних посланика који нису поднели пуномоћства", „Једно актуелно питање (о корпоративизму), „Поводом Немачко-Италијанске арбитраже у Бечу", „Проблем Дунава" и „Данашњи проблем Подунавља". Сви су ови чланци имали чисто информативан карактер, те нису изгубили од своје актуелности.

Драмска стварања добитника награде дошла су као нека завршница у оквиру предњих радова, бар што се тиче награђене драме. Преко јавности он нам је пружио до сада свега једну оригиналну драму, која је са успехом прешла позорнице ниншког и панчевачког Народног позоришта, под називом „Поноћна драма", а како се из дневне штампе види, у овим позориштима се припрема истовремено и његова драматизација приповетке Косте Руварца „Карловачки ђак". Драма „За добро народа", којом је писац и добио награду, долази као потврда једног већ утврђеног правца у књижевности и става у друштву, а тај је изражен у чисто националном духу.

Властоје Д. Алексијевић, добитник награде за драму на конкурсу »Српског народа«

(Цртеж: Н. Бешевић)

Писац о своме делу

— Већ се из моје кратке биографије види да сам поставио као циљ живота само рад. О стварима у рукопису није време да се говори, јер подлеже још личном критицизму. Једна ствар пре публикације увек треба да проспава извесно време у фиоци стола, па тек када дожив ко зна коју коректуру, онда се пушта у јавност. Тај је случај био и са драмом „За добро народа", пошто је написана још 1941 године.

Пошто сам доста времена провео у својству чиновника у Народној скупштини, природно је било да и из оног милијеа узмем који предмет у расматрање. Драма „За добро народа" дошла је као покушај давања једног пластичног приказа нашег друштва пред слом 1941 године, са свима манама и у свима пресецима. На један благо ироничан начин ту видимо нашу политичку средину, монденско друштво, све друштвене класе, однос човека према жени, јаловост сентиментализа у односу на сировог реализам и на крају, а та се теза провлачи кроз цео комад, да на крају дође до израза у пуном замаху, питање ко је прави претставник српског народа, како се са тим претставником — сељаком, поступало, и како ће он доћи до свога права у односу на оно друштво. Већ сам нагласио да је у питању једна сатира, а сатира никако није далеко од памфлета.

Да ли сам у потпуности и у свему успео друго је питање, ту је оцена самог жирија конкурса, али верујем исто тако у оцену и јавног мнења, које очекујем са великим интересовањем.

Од прних дана рада на драми увек сам се држао једне одличне мисли нашег домаћег књижевника Ива Војновића Подвлачим узгредно, да сам га увек сматрао за нашег најјачег позоришног човека. Та мисао била је изнета 1917, можда у истој ситуацији у којој се и ми данас налазимо, у чланку „Савремена драма":

„Латићемо се здрава посла, тј. добром метлом помести ћемо сва ки кутић куће и дворишта сумњивих остатака и

сломљеног материјализма, па да се у препорођену, очишћену и на ново посвећену домаћу врати победоносна законита владарица: „Народна пјесма".

То је некада рекао писац драма „Лазарево васкресење" и „Смрт мајке Југовића", па и ја У самом народу се налази извор нашег живота, па и наше уметности. Једину праву вредност коју ми можемо пружити јесте изворни народни дух. Нимало нису симпатична лутања и странствовања у литератури.

Али, сасвим је друго питање на који ће се начин тај домаћи дух изразити! Стога ја мислим, да сам у намери ипак донекле успео. Драма „За добро народа" је по обради теме сасвим оригинална. Код нас се о сличној теми још није писало. На пример, цео један чин дешава се у сали скупштинског пленума, који ми је по служно у приказу као критика оног што више никада не сме да буде. У тим моментима постојала је опасност да се не спустим на ниво обичног журнализма, али захваљујући једном благом сенчењу романтичним идејама, то је избегнуто.

О личностима у драми могу рећи да су оригиналне. Само, да би се добио што изразитији општи рељеф, неке особине појединаца приписивање су другим лицима, тако да се добила бизарност свих драмских улога: сељака, политичара, чиновника, монденa, песника, научника и индустријалца. Сви они раде „за добро народа" и живе у своме уверењу да то раде, а то је уверење са личног гледишта до сада било главно. Објективног критеријума није било.

Постепеним развојем драме, која има четири чина или пет слика, а од којих је први са најмање недостатака, пошто је основна проблематика захтевала да се на сцену ставе сви проблеми у исто време, све ове личности, са мање или више вербализма откривају свој дух и долазимо до комике парави, али истовремено и до трагедије друштва као целине. Фабула о крађи говора који се имао тек прочитати пред Скупштином, служила је само као осовина око које се све окреће, да се на крају ипак све заврши добро, само са једном цртом нашег урођеног, али и поштеног примитивизма, наслеђеног још из времена кнеза Милоша, батинама.

За српски народ сви су се борили, само не он сам. Наше ствари решавала је судбина. Али ако народ узме у своју руку улогу судбине, поставља се питање какав ће бити даљи ток развоја. Пошто сам ја само драмски писац, а ово је тема која долази после драме „За добро народа", дозволите ми да на ово питање, које сам сам себи поставио, не одговорим."

ЗА ДОБРО НАРОДА

Фрагменти из награђене драме

ЧИН ТРЕЋИ

Драган Симић, Први, други и трећи сељак

ДРАГАН СИМИЋ — Сада ћу ја људи написати вама једно мало писамце за господина министра, да ће све бити, данас или сутра готово.

ДРУГИ СЕЉАК — Само ти нама напиши, не жали хартије... Одужићемо се ми теби, само нека буде још данас готово... Ја бих ти за то, ка брату рођеном, био захвалан...

ДРАГАН СИМИЋ — Е, пријатељу, да си ти мени још дошао са тим, ја бих ти то данас сигурно свршио, па би прошао и без казне, јер знаш, велика је то ствар — држава! Она исто тако живи и тражи да живи баш као и човек. Па пошто она живи за ваше добро, њој треба пуно новаца...

ДРУГИ СЕЉАК — Добро, дела онда гледај за сутра... Нека то сутра буде готово. А кажеш, да сигурно нећу морати баш ништа да платим? Ако, ако, сигуран ви у нама и за друго бирање.

ДРАГАН СИМИЋ — (Сео да пише, али се на ове речи подигне са столице) — Пријатељу, па ја ти нисам рекао да нећеш морати ништа да платиш. Ја сам рекао да ћу те ослободити да платиш дужну порезу, а не да ћу те уопште ослободити да платиш. Знаш, као што држава живи за вас, тако живе и чиновници само за вас. Треба и њих мало нахранити. Није то штета, верујте; они су сиротиња баш као и ти...

ТРЕЋИ СЕЉАК — Знам ја то, имам и ја синовца неког важног чиновника. Са оном ситном децом чучи се као нечастиви... Сав ми је дошао некако сив и потамнео...

ДРУГИ СЕЉАК — Када се мора, мора. Богат сам ја, господине... Све ја могу да купим... Сви тобе за живе... Ако, ако, даће и мени Бог, па ће бити и њима...

ДРАГАН СИМИЋ — Како ти то причаш пријатељу! Ја радим за твоју корист. Ехеј, знаш ли ти шта значи вратити државу! А ми вратимо државу... Кравемо од ње, да дамо теби... Држава није партија, она је изнад партије...

ПРВИ СЕЉАК — Јес, и изнад задруге...

ДРАГАН СИМИЋ — Ти да ћутиш, ти си безобразан. Само сељак уме

(наставак на следећој страни)

ЗА ДОБРО НАРОДА

такав бити. Дошао човек у туђу кућу, па узео да вређа. Кућа се, пријатељу мора поштовати...

ПРВИ СЕЉАК — Ене, а чиме сам те увредио? Зар тиме, што сам помињао задругу? Па ако ниси крив, што се буниш!... А!... И тебе једу наше вашке... А каква ми је па ово светиња, нека кућа, а нигде нема иконе, већ неке саме жене...

ТРЕЋИ СЕЉАК — Ћут бре, ти сада!.. Треба да те је стид... Добро каже човек!.. (Другом сељаку): Јес, јес, Јоване, ми отимамо од државу па тебе дајемо!

ДРУГИ СЕЉАК — Ни дао Бог!.. Неће вам ја бити разбојник!.. Нека и та држава живи, када ја већ не могу. Нека и она живи поред гсн посланика и двоката... Бре, бре, исти сте сви... А-ко, госи посланиче, одох ти ја лепо у моје село, па ћу право пред ћату: „Пиши ћато — Јован сада неможе да плати, али за државу даје једину краву, јер неће да буде лопов". Не, само то не, сачувао ме Бог од нечастивог, па ми макар сва деца поцркала од глади. Грех је у Бога!..

ДРАГАН СИМИЋ — Онда смо завршили разговор... Штета је само што сте се трудили...

ПРВИ СЕЉАК — Вала велика штета!

ДРАГАН СИМИЋ — Пријатељу: сви сте ви покварени чим носите опанак, мада сте ме ви баш бирали, да припадате оном! На постави од гуња сви носите главу од мачке... То вам је симбол... Небојте се, видео сам ја!..

ПРВИ СЕЉАК — Ја знам што знам!.. Тебе је изнад свега онај велики Свети Ђорђе, а нама... Па макар и тај погани мачор, како кажеш...

ДРАГАН СИМИЋ — Људи, водите га, јер ћу изаћи из флегме... Онда!..

ТРЕЋИ СЕЉАК — Пусти га господине!.. Остани ти само у флеки, не замерамо ти ми ништа... Само ти буди добре воље и сврши нам оно за пашу, што си обећао, макар половину!.. А за флеку ћемо ми сви лако!..

(На улазним вратима опет звони).

ДРАГАН СИМИЋ (Гледа пут врата од купатила, као да се правда) — Опет каква депутација, ја нисам крив... Ви сви мислите посланик је Бог, па све може, или... „Ми смо га изабрали, па сада он мора све наше дугове да плаћа"... Шта да се ради?.. (Пође према вратима од претсобља).

ТРЕЋИ СЕЉАК — Аиде ти, небој се! Ми се нећемо ни мрдати!..

Прећашњи, без драгана Симића

ТРЕЋИ СЕЉАК — Рекао сам ја тебе, Јово, лепо: узми се у памет, јер је посланик исто што и трговац. Он има две мере: праву и јексик... Права је за господу и његове пријатеље, а она друга је за нас. Ми зато и нисмо за варош, јер смо фаличии. Ман, ако и сами не будемо тако радили: јексик и право, па да се кусурамо... Ти ниси платио порезу, а сада треба да платим тамо некога буди Бог с нама кога... (Тихо) Можда самог посланика...

ТРЕЋИ СЕЉАК — То као и ја! Мани... Оно мало врљике пребио о пандурска леђа, па сада да ми кожу здеру. Повредио сам влас. А? А уме жену да ми напаствује... Ја треба да ћутим!.. Е, нећеш мајци... Уосталом, ви знате шта је било!... Мари посланик за нас...

ПРВИ СЕЉАК — Арамија је то, болан... Кажу, да је Алекси Милићу узео за порезу пет иљада... Боље да је порезу платио!..

ДРУГИ СЕЉАК — А, право да ми кажеш побратиме... Зар ти овај заиста узе тријест иљада!..

ПРВИ СЕЉАК — Јес, бруке моје... И то без признанице... Без ничега!.. Људи, није то мало... Морам да говорим!..

ТРЕЋИ СЕЉАК — А да му ти ниси дао паре онако, рачунајући да будеш преко њега биран за претседника општине?.. А!... Па после пропало...

ПРВИ СЕЉАК — Јок, јок... Измишљаш... Чисто задружне паре... Крста ми! Хтео је да ради са мном, човек!.. Али, имам ја и врљику!

Прећашњи, Драган Симић и Дамјан Илић

ДРАГАН СИМИЋ — Ово су ти неки моји бирачи... Дошли људи да их ослободим неке кривице, па сада на мене дрвље и камење што тражим од њих паре за таксу!..

(Цртеж: С. Богојевић)

ДАМЈАН ИЛИЋ — Добар дан, људи!.. Ако је само такса у питању, онда вам је посланик у праву. Држава је као добра домаћинска кућа: њена њива, то је народ; ваша су плаћања њена жетва. Разумем вас... Али није све ни у селу, као што није све ни у вароши... Наши су грехови што се нисмо приближавали и другим путем, а не само преко новца! Има на свету ваљда још чега осим пара...

(Цртеж: С. Богојевић)

ДРУГИ СЕЉАК — Господине, нека ти се ова посвети... Има још нешто, има Бога... Хоћу, хоћу, платићу и ту порезу која ми је остала, јер од тога живи наш човек... (Дамјану) Ако ти господине, кад год будеш дошао у моје село, мораш да ми будеш гост! Нека виде моји сељани да још има варошана који мисле поштено о нама сељацима...

ДРАГАН СИМИЋ — Добро, добро... Онда за сутра остаје само оно за општински пашњак... Дођите сутра у скупштину, па ћу вас привести министру... Аиде, сас здравље...

ПРВИ СЕЉАК — Па да и ми мало проговоримо, господине...

ДРАГАН СИМИЋ (јетко) — Па што си до сада ћутао? Могао си говорити!

ПРВИ СЕЉАК — Али ја сам мислио сасвим онако, сасвим на само...

ДРАГАН СИМИЋ — Пријатељу, ја немам ништа са тобом заједничко, немам шта да кријем. Кажем ти да ако се тиче оног од јутрос, нећу ни да чујем!

ПРВИ СЕЉАК — Па кажи шта је, што тајиш!.. А ако бих ја хтео нешто друго?!..

ДРАГАН СИМИЋ — Баш си ти нека гегула... Видиш да сам добио госта, да морам са њиме да разговарам, а ти навалио: те ово, те оно!.. Кажем ти, оно што ти хоћеш, цркло је... Црко коњ!

ПРВИ СЕЉАК — Ама, ритну ће се он још једаред!.. У питању је моја част а не твој пишманлук!.. Пушка сам ја господине, мада си ти варошанин!..

ДРАГАН СИМИЋ — Аиде, аиде доста сил упао...

ДРУГИ СЕЉАК — Пусти сада, Жико, ми смо ту ствар већ решили...

ПРВИ СЕЉАК — Вама је доста, јер вас срамота не боли! А мене!..

ДРАГАН СИМИЋ — Шта ми се ту пренемажеш!.. Боли те срамота. Кога је још срамота болила...

ПРВИ СЕЉАК — Кажи ти — Хвала Богу, што је сада овај господин овде! Ман тебе неће, мене сигурно неће... Али неког хоће... (Пође а остали сељаци за њим).

ДРУГИ И ТРЕЋИ СЕЉАК — У здравље, госи посланиче!..

ДРАГАН СИМИЋ — Због ом људи... Овог ми нисте требали доводити. Само сам се без разлога наљутио...

ТРЕЋИ СЕЉАК (Већ из претсобља) — Е, шта да му радиш господине!.. Много смо ти размажени... Боли нас, па тражимо лека...

ЕРВИН ГВИДО КОЛБЕНХАЈЕР

Ервин Гвидо Колбенхајер

(Цртеж: Н. Бешевић)

II

Као сваки велики писац, и Колбенхајер је разноврстан и сложен стваралачки дух, широке скале осећања и мисли, богатих изражајних могућности и тачно погођеног стила и језика, који одговара епохама и срединама које жели да прикаже. Тако, на пример, у својој младићској драми *Бордано Бруно*, он оживљава средњевековно доба. У својој зрелој драми *Гргур и Хенрих*, Колбенхајер је дао психолошку атмосферу страсних борби око инвеституре, да ли ће се и даље одржати суверена и неограничена моћ Папства ,као кроз цео средњи век, или ће световна власт путем Царства и државних органа, потиснути у позадину превласт цркве. У своме главном делу, у својој знаменитој трилогији *Парацелзус*, Колбенхајер евоцира немирно и револуционарно доба Реформације, када је скршена неограничена превласт Папства над Европом.

Међутим, има Колбенхајер једно дело у коме не осветљава ни једну историску епоху, ни један филозофски проблем, ни једно црквено или религиозно питање. То је његово најличније, најинтимније доживљено и најдубље инспирисано дело: роман бечког музичког живота *Осмехивање Пената*. Овај је одличан роман недавно изишао у новоме издању велике и познате немачке издавачке куће Албертa Лангена и Георга Милера у Минхену, а штампао је 76.000 примерака.

Као што је познато, Колбенхајер је провео најлепше године своје младости у Бечу, тамо је студирао, тамо је доживео своје прве књижевне успехе, тамо је окусио прве плодове песничке и уметничке славе.

У неколико својих класичних песама о Бечу, Колбенхајер евоцира град своје младости, своје бачко доба, живописну и романтичну околину која дочарава инспиративни духовни доживљај Беча, тајанствени дражест Дунава, душевну простоту, веру бечког породичног живота, мистику бечких цркава, нарочито катедрале Светога Стефана, звук њених звона.

У своме сјајном роману из бечког музичког живота *Осмехивање Пената*, Колбенхајер је мајсторски реконструисао живот једног бечког музичара, композитора Едварда Брукмајера и његове породице, његових пријатеља и сарадника у првим годинама после свршетка првога светског рата. То је доба инфлације и страховите економске кризе, која је најтеже погодила у-

(Наставак на 13-тој страни)

НАГРАЂЕНИ КОМАДИ

Писац награђене драме **Марија Пелеологова** јесте **Слободан Исаковић**, адвокатски приправник из Богатића, а писац комедије **Марина** јесте **Душан Шимић**, професор IV мушке гимназије **из Београда.**

Последњи дани и часови великог Његоша

О последњим часовима Петра Петровића-Његоша, генијалног песника »Горског вијенца«, између осталих мање изразитијих и детаљнијих, остала су нам два ванредно жива и занимљива документа савременика. У њима су оживљени драматични часови Његошеви, са извесним појединостима тужне импресивности.

То су успомене Ђорђа Стратимировића и писмо катихете Вука Поповића-Ришњанина, које је био упутио своме великом имењаку Вуку Караџићу из Котора 10 новембра 1851 године, дакле неколико недеља по смрти Његошевој.

Ђорђе Стратимировић је један од вођа српског народа у Војводини у време 1848 године, сарадник патријарха Рајачића, иначе аустриски официр и дипломатски чиновник.

Са Његошем се Стратимировић лично упознао, како сам вели, »некако под јесен година 1850«, дакле годину дана пре владичине смрти. Био је дошао на Цетиње да се захвали за Обилићеву медаљу, којом га је господар Црне Горе био одликовао 1848 године.

Није се дуго Стратимировић бавио на Цетињу, али и за то кратко време (»више дана« записује он) имао је прилике да се уинтими са песником још више и постане му присни пријатељ.

Личност владике црногорског учинила је на госта »утисак велике меланхолије и незадовољства«. Само љубав према Српству и дужност да Црну Гору чува и по могућству унапреди, приволели су Његоша да се прими владичанства, изјавио је Стратимировићу.

»Познато је, да је владика Петар био особито леп, стаса висока а поред тога елегантан. Надмашавао је највише Црногорце. Врло пријатан био му је поглед из црних благих очију... А често рече, показавши на прса своја:

— Ето, видиш, Ђоко: ту је смрт!

Саветовао сам га да иде у Беч и тамо славне лекаре да консултира«.

Овде се завршавају Стратимировићеве успомене уколико се односе на његово бављење на Цетињу. Стратимировић се вратио у Беч »куд неколико месеци после тога и владика Петар дође«.

„Помоћи више нема..."

Његош је ово последње своје путовање у иностранство, у Беч, предузео из два разлога: да дође у додир са извесним високим политичким личностима и да се подвргне прегледу чувеног професора Шкоде.

Наравно да се Стратимировић опет нашао поред болесног песника, трудећи се за све време да му буде од помоћи.

»Лекар се устручавао да њему самом истину о опасном његовом стању каже, али мени је поверио, да је туберкулоза тако напредовала, да **помоћи више нема**...

Већ после неколико дана позли му тако, да није могао лежати у кревету, него је у великој наслоњачи целе ноћи проводио. Био сам око њега дању и ноћу. То је било око пролећа.

Лекови и нега учине да му се стање побољша, тако да се могао из вароши, где је у хотелу Лам становао, у Хицинг код Беча преселити«.

Овде ћемо поменути још и књижевника Трифуна Ђукића који наводи да је Његош у Бечу био у лето 1851 године последњи пут, да је отсео у хотелу »Златно јагње« »који се и данас сачувао«. Из тих дана му је и она слика која је израђена у фотографској радњи Настаса Јовановића. Услед погоршаног здравља, морао је Његош по лекарском савету два пута променити квартир. Последњи му стан беше у Хицингу код Шенбруна. Ту је нервозно исписивао поједине мисли у стиховима...

Да се вратимо Стратимировићу.

»Туберкулоза у десним плућима заустави се, али почем су лева плућа сасвим ишчезла била, добије такозвани »аневризам«. Др Шкода добар... пријатељ мој, одмах ми то саопшти, моћели ме да на сходан начин владику упозорим, како му је стање таково, да сваки час умрети може...

После једне аускултације Шкодине, који је владику Петра јако заволео био и сажаљевао га, — опази владика да је Шкода јако жалостан.

Владика га ослови, уколико се сећам немачки, овако:

— Е, докторе, ви штеет ес, ви ланге кан их нох лебен?

(Тојест: Е, докторе, какво је стање, колико дуго ћу још живети?).

Шкода се збуни и стане извијати.

На то се владика обрати мени:

— Кажи му, Ђоко, да сам ја владика црногорски; да се ја смрти не бојим. Теби је извесно истину казао: реци ми ти!

На то нисам могао друкчије но истину му рећи, да је тако болестан, да може истина дуже живети, али да може и напрасно умрети.

— Кад је тако Божја воља, — рече Петар, — ја јој се клањам... Само нећу овде да умрем, већ идем у моју Црну Гору.

Запита још доктора, какве мере при путу узимати мора. Шкода му тачна упутства даде.

Мало затим крене се владика Петар, остављајући мени као аманет... његова наследника Данила.

Опроштај пријатеља за овај живот био је тежак и тужан. Плакали смо и ја и владика...

Кратко време по повратку на Цетиње умре Петар. Смрт му је била славна и јуначка, као и живот му: осећајући приближење смрти, обуче се у најсјајније одело, опаше сабљу, метне калпак на главу, сазове сенат и војводе, препоручи им свога наследника Данила, и седећи сред збора умре...«

Као што видимо, Стратимировић само нотира при крају у својим Успоменама овај последњи час великог песника »Горског вијенца«. Али је зато Вук Поповић-Ришњанин у своме поменутом писму приказао смрт знаменитог црногорског владике на један маестралан начин.

У томе писму, које је објављено у VII књизи Вукове Преписке, Ришњанин, поред осталог саопштава Караџићу:

»Мили и многопоштовани
Имењаче и Пријатељу!

Мучно ми је жалосне гласове јављати, али што се не може сакрити није фаиде ни крити. Умрије нам врли и дивни владика Црногорски баш на уставке Лучина дневи у 10 сати из јутра.

На неколико дана прије, тешка га је мука у прсима спопала била, и кашљући велику је крв испљувао. — По овоме мислили су многи да ће му бит на боље, и он исти често им говораше: »Небоите се нећу вам још умријет«.

У очи Лучина дневи бјеше навалио да иде у Котор, али му не даде Перо и Ђорђе. И он их почне заклињати да га носе акоће и на носила. Тада и ови за повољит му опреме све за пут, и тек да с њим крену у подне, али пуче тако зло вријеме да се није могло изић из куће.

Његош се опрашта од свога народа

На Лучин дан осване тешко-мучан, па сазове брата и сенаторе, и са столица стаде им говорити овако:

— *Мила браћо моја! Ево сам вам баш дошао из ждријела вјечнога дома! и виђу да ћу учријет, и тешко жалим е ћу вас оставит, е ћах још рад бити двије године живјет, и видјет ћасте како ћах прославит Црну-гору, али воља Божја не даде! Ја сам вам свеђер причао и каживао куђ сам ишао и шта сам радио, шта сам радио, и шат сам стекао.*

Ја сам све, оно чинио за добро и поштење наше, и колико сам могао, свуђе сам ви наредио, и направио, да ве неће бити стид. А садах! Брзо послушаите ме што ћу ви напосље рећи: Заклињем ве Богом и С. Госпођом држите Пера за господара, и слушаите Ђорђа. Зеко нека сједе на моју столицу, те буде за тога. Ви живите у договору и у љубави братској, па ће тако и сви остали Црногорци. Не гоните Брђане, нити их пуштите крвницима Турцима. Не насрћите на ћесареву (аустриску) земљу нити на ћесарева човека. — Од кокошке до главе, ко украде или насилице учини у ћесареву земљу нек се мушкета. Чуваите се од злијех Турака, и шњима гледите да умиру будеет, а непуштите богме нико да вас таре."

Пошто ово изговори стишају се сви, али сердар Ђурашковић запита: „А да, Господару, кад не би народ шћео Зека на мјесто твоје шта ћемо онда?" — „Богме, сердару, тада нека народ избира другога", одговори му владика.

При овоме разговору приспије му и старац отац с Његоша и назове: „Добар вечер, Господару! Зла ми вечер." Владика му одговори: „Добро дошао, Томо! и мило ми је да си дошао, нијеси ме никад на пут справљао, а сад оћеш."

Затим се разиђу у плач, и одмах пишу ђенералу како је на самрти, и ђенерал сјутри дан пошље му протомедига, али га не застане жива.

Сјутри дан осване још у тежои муки, али га бистра памет није никад издавала, и зато се мирно исповједи и причести, па напослије с раширеним рукама ове ријечи изговори: „Боже и с: Тројице помози ми! Боже и с: Госпођо прадјем ти на аманет сиротну Црну гору! Свети Арханђеле Михаиле прими моју грјешну душу!" и одмах простре се на страмац свога стрица Светог Петра и испушти дух!

Обучен је био у најљепши одежди што му је руска царица поклонила била, и тако у дивном архијерејском одјелу накићен, пружен про све цркве у одру, с отвореним очима и засукатим брцима изгледао је кажу као жив, и мирисао као ружа, или као свет! Ђорђе је надњим странгушао, и на наручја понијели су га. С овијем је њеке усељене о себи у народу мисли противне, добро уништио и изгладио.

Из Брда дошло је било до 400 људи, и преко поља Цетињског једногрлице кукали су: „Куку нама круно наша! Леле нама за вијека! Наш је свијет погинуо! Сунце нам је потамјело! Крила су нам саломјена!"

Петар Петровић-Његош

(Цртеж: Ђ. Јанковић)

Овакога је свак тужио као да је сваком из срца био.

Племе Ераковића све се ошишало, све је у црно замотано — и изван племена видим овуда многе изгребене и кожа ће им виси низ образе. Они сви и овде по граду и на пазару јаучу и наричу: „Ах жалости беж лијека! Леле нама без чобана! Много ли се нам укиде! и умали и украти! Погину ни вид очињи!" итд. Они сви веле: „да је свет, и да је жив, а свет по земљи ишао, и кад су га љубили познали су га по руци мекои као памук да је свет."

В. Ф.

Тестамент Јоакима Вујића

Јоаким Вујић је свакако један од српских књижевника који је највише имао мучних дана због немаштине. У том погледу он је просто сабрат Миловану Видаковићу, са којим се уосталом слагао и у књижевним погледима и кога је чак од Вука бранио. Само што није изгледа умро у онаквој сиротињи као Видаковић.

После смрти, Јоаким Вујић је оставио један мали капитал, нешто као своју материјалну задужбину!

Српски часопис *Будимско-пештански Скоротеча* донео је године 1843 допис из Баје о тестаменту Јоакима Вујића. Ту се каже да је Јоаким Вујић, у седамдесетој својој години, основао при Светониколајевској цркви у Баји фонд од целокупне своје имовине у износу 2.541 форинта и 33 крајцаре.

По жељи Вујићевој, из тог фонда има да се даје годишње: 50 фор. свештенику, 50 фор. двојици ученика, 24 фор. учитељу, 12 цркви и 8 болници („шпиталу").

Ж

Један књижевни рад Бранковог оца

И отац Бранка Радичевића бавио се скромно литературом. Свакако да је имао утицаја на свога сина у погледу буђења љубави за књижевношћу.

У часопису *Будимско-пештански Скоротеча* 1844 године, штампан је један прозни рад Бранковог оца. То је песма у прози у првом делу своме у коме има пуно лирских елемената: пастир и врула, стадо, славуј и шева, „скакавци мирно цвркућу" а поток се „жуборећи бежно слива..."

Песма се зове „Мотрење једног Србина увече". И зато ваља да и писац излаже на шта све мотри, и то стилом романтичарским. У том мотрењу песник наједном каже:

„... Но јел' истина, шта сада видим? Месец ено стаде и умилне своје зраке на једном спусти. Шта је то? Тко ту лежи? Ах! ја питам тко ту лежи! Твоје кости ту леже, велика душо, бесмртни Обрадовићу! И небески Те житељи почитују, и с Тобом се поносе; а како да те ми на земљи живећи непочитујемо, како за Тебе ми не славимо, који си нам пут изображења показао. Гле како твоји Србљи књижевно поље прилежно обделавају.

Ја радосно гледам, како ти устично жертву благодарности приносе.

Тако моји Србљи, тако један другог подражајте, па ћете и Ви на онај степен изображења доћи, као и други учени народи!

Тодор Радичевић
контролор у ц. и кр
Митинци и Солари."

МАЛИ ОГЛАСИ

ДИН. 5.—
ДРЖАВНА ТАКСА
СВАКА РЕЧ ДИН. 4.—

ЈАВНА ЗАХВАЛНОСТ. Овим се захваљујем старешини манастира Буково — оцу Софронију Ракатићу који је показао очинско старање према мојој породици (избеглицама), дао нам земљу за обраду, дрва и тиме нас спасао од глади.

Овакав његов поступак према нама остаће дубоко урезан у срцима нашим. Дубоко захвалан Милан Кнежевић — Неготин. 878 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ издату од среског начелства у Неготину изгубио сам и оглашујем је за неважећу. Војислав Поповић — Кобишница. 878 1—2

МОЈ СИН Момчило Б. Нешић, ученик VIII разреда гимназије у Неготину, пре више месеци је самовољно напустио родитељски дом отишавши незнано куд. Одричем га се и никакве дугове не признајем. Благоје Нешић, воскар — Неготин. 878 1—3

МОЈ СИН Радомир Б. Нешић, ученик III године учитељске школе напустио је родитељску кућу без мога знања. Овим се његга одричем и никакве његове дугове не признајем. Благоје Нешић, воскар — Неготин. 878 1—4

ЛИЧНУ КАРТУ, полицијску пријаву добивену из престоништва градске полиције у Крагујевцу, сиротињско уверење, карту за помоћ, изгубио сам, оглашујем за неважеће. Милан Богдановић. 867 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престоништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. Шуновић Милева. 868 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престоништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Овим је оглашујем за неважећу. Радмила Јовановић. 869 2—3

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ издату од престоништва градске полиције у Крагујевцу, оглашавам за неважећу. Душан Кокајић — Крагујевац 870 1—3
Кокајић — Крагујевац 870 2—3

Златан накит стари и нови купујем

Дијаманте крупније, бриљанте све величине, златне зубе, бурме, прстење, минђуше, брошеве, брезлетне, ланце, сатове златне, сребрне и металне; само исправне и од бољих познатих марака; старо злато оштећено, излизано, поломљено и горело, стари сребрни новац, есцајге и остале исправне предмете од сребра. Кристал и порцеланске боље сервизе купује и највише плаћа позната и дугогодишња фирма »ВРАЧАР«. Све горе поменуте предмете процењујем стручно и бесплатно.

„ВРАЧАР" Власник МИЛИВОЈЕ М. МИТРОВИЋ
Београд — Палилулска ул. 6 — Продужење Душанове код Бајлонове пиваре — Тел. 28-706.

794 1—1

Оскар Тахтлер

Извоз вина и ракије

БЕОГРАД

Узун Миркова 3

„ХЕРМЕЛИН"
Томислав Гогић КРЗНА
Београд — Кнез Михајлоов 19

ВЕЛЕТРГОВИНА ВИНОМ И РАКИЈОМ
Јездимира С. Шарића
производња ликера, коњака и рума

БЕОГРАД
Кр. Марије 89 Тел. 22-912

849 1—1

КОМПАС А. Д.

БЕОГРАД — САРАЈЕВСКА УЛ. 20

МАШИНСКО-КОНСТРУКЦИОНО ПРЕДУЗЕЋЕ

израђује гвоздене кровове, стубове, теретне дизалице, гасне генераторе за дрвени угаљ, дрво, лигнит и мрки угаљ, резервоаре за воду, гасове и друге течности, изолаторске подупираче свих типа за високи и ниски напон, машине за дизалице, вентилаторе. Врши савијање лимова, резање завоја за завртње и цеви, фрезовање зуба за чеоне, завојне и пужасте зупчанике по методи ваљења. Монтажа гвоздених конструкција и машина: оправка конструкција и машина: електрично и аутогено заваривање.

879 1—1

ИНТЕРЕСАНТНО — Просветна заједница Београд — ВРЛО АКТУЕЛНО

ЗАХТЕВАЈТЕ ОД ВАШЕГ КЊИЖАРА ОВИХ ДАНА ИЗАШЛЕ АКТУЕЛНЕ КЊИГЕ:

			Дин.
1	А. Е. Јохан	Земља без срца	80.—
2	Пол Мусе	Оптужујем	100.—
3	Свен Хедин	Америка у борби континената	70.—
4	Колин Рос	Западна хемисфера	100.—
5	Линклејтер Ерик	Жуан у Америци	100.—
6	Г. Вирзинг	Тражи се непријатељ	50.—
7	.....	Тако је дошло до рата	12.—
8	.....	Секрет Сервис	20.—
9	.....	На живот и смрт	12.—
10	.....	Владавина стараца	5.—
11	Џемс Берглинд	Иза кулиса Беле куће	40.—
12	Ерлинг Бахе	На падинама Атласа	60.—
13	.....	Влада у бекству	12.—
14	Конрад Барч	Видео сам Москву	30.—
15	Јохан Лерс	Јевреји иза Стаљина	6.—
16	.....	Албион полази у рат	30.—
17	Мартин Пазе	Стаљин у светлу штампе и карикатуре	50.—
18	Џон Емери	Енглеска и Европа	20.—
10	Ф. Хартнагел	Амазонке са Бродвеја	70.—
20	Вегециус	Приручник за кафанске стратеге	50.—
21	.....	Трагикомедија Жоржа Мандела	6.—
22	Георг. Павловић	Под шестокраком звездом	40.—
23	.....	Севастопољ	36.—
24	А. Ф. Бориес	Атлантик	15.—
25	Винстон Черчил	Мој савезник	30.—
26	Т. Х. С.	Европа против Европе	6.—
27	.....	Весели алманах	20.—
28	Вилхелм дер	Ко је убица!	40.—
29	Лудвиг Штрац	Завера на Босфору	40.—
30	Х. Г. фон Цобелтиц	Њена победа	50.—
31	Р. Кравченко	Аљина љубав	25.—
32	Курт Криспиен	Пуцањ на балу распродато	15.—
33	.....	Глас бољшевизма	4.—
34	А. В. Кригер	На трагу тигра сабљаша	15.—
35	Ханс Михаел	Повци глава распродато	15.—
36	.....	Побуна на Фламингу	12.—
37	Курт Ридл	Сусрет са Маорима распродато	12.—
38	Др. В. Хофман	Животни простор или империјализам	12.—
39	Ј. Р. Георге	Јевреји Зис	40.—
40	Ханс Дитмер	Улога немачких сеоских задруга у пољопривреди	8.—
41	Х. Баке.	Независност европске исхране	10.—
42	Х. Х. Болер	Старање о немачком занатству	10.—
43	Лидија Рајмер	Порођица у Новој Немачкој	10.—
44	Др. Х. Бенте	Немачка сељачка политика	10.—
45	.....	Како путује немачки радник	10.—
46	.....	Положај немачког радника	10.—
47	Валтер Херберт	Револуција европског сељака	12.—
48	Е. Моравац	Рат на Истоку	4.—
49	.....	Био сам заробљеник у Офлаг XIIIБ	5.—
50	.....	Алманах српске омладине	20.—
51	.....	Наши у заробљеништву	10.—
52	.....	Исток у Новој Европи	8.—
53	.....	Лепота рада у Немачкој	15.—
54	Ханс Стен	Јунаци под заставом сунца	50.—

Ако Ваша књижара жељену књигу нема, можете исту набавити непосредно од издавача:

„ПРОСВЕТНА ЗАЈЕДНИЦА"
Београд, Косовска 39/III — Тел. 24-822.

ВРЛО АКТУЕЛНО ИНТЕРЕСАНТНО

Поштарина плаћена у готову

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 50 Год. II
Београд, 25 децембра 1943
ПРИМЕРАК 4.— ДИНАРА

СРПСКИ НАРОД

РАСПЕЋЕ СРПСТВА НА СРПУ И ЧЕКИЋУ

Не улазећи у разлоге политике коју води Енглеска према својим дојучерашњим савезницима из бивше Југославије, политике чија је колебљивост и конфузност целом свету позната, српски народ мора бити забринут за судбину коју му његови непријатељи спремају. Ако посматрамо редом догађаје како су се одигравали од 27 марта 1941 године до последњих дана, можемо јасно уочити сву перфидност енглеске политике према балканским земљама, а нарочито према бившој Југославији, која је баш под потстицајем енглеске политике онако безглаво сунула у овај рат, где је све изгубила.

Интересантно је, да Енглеска није поступала према југословенским народима упо требљујући и искоришћавајући их за своје империјалистичке циљеве. Сем српског, ње се није тицао ни један више народ бивше Југославије. Енглеска политика се окомила искључиво на Србе у Југославији и само њих узимала у комбинације за извођење својих планова на балканском простору. Енглеска пропаганда бавила се непрекидно, раније и сад, само српским народом, заборављајући или намерно ћутке прелазећи преко осталих народа који су живели у заједници у бившој Југославији. То је имало нарочитих разлога због којих је Енглеска обратила сву своју пажњу баш српском народу. Ни један од југословенских народа није се дао тако завести и глупо искористити као српски народ.

Једна мала група политичких пустолова и кратковидих државника одвела је српски народ у енглески табор 27 марта 1941 године. Српски народ је био тада заведен лепим обећањима, слатким речима и пријатељским ставом Енглеске преко њених званичних претставника у Београду и пропагандом преко радија из Лондона. Добродушан како га је Бог створио, верујући у све што му се са те стране сервирало, српски народ пао је у грешку да се једним делом приљуби уз Енглеску и да због тога препати тешка искушења и поднесе големе жртве.

Овако његово држање нанело је српском народу низ несрећа. па му и данас доноси. Међу осталим Србима, било је мудрих и паметних људи, који су предосећали катастрофу свог народа и на време га опомињали да у све не верује што му се слађуњаво прича, јер су добро знали да прави српски интереси не могу бити никад у складу са интересима Велике Британије, земље великих капиталиста и богате аристократије. Они су српском народу предочавали да енглески империјализам тражи верне и добре слуге међу Србима, а да ће их Енглеска напустити оног момента кад ј ој Срби не буду више потребни.

Са Југославијом, увучен је и српски народ у ово врзино коло и платио је ту своју површност и верност енглеском империјализму пошто по то, милионским жртвама. Он је једини, од осталих југословенских народа дочекао да га енглески пропагандисти поучавају славном српском историјом, коју је сваки Србин на изуст знао. Кад је све жртвовао што га је самосталним чинило, енглеска пропаганда га је нахушкала у међусобно обрачунавање, у братоубилачки рат, да га напослетку преда интернационалном комунизму, који треба да му удари глогов колац као једној етничкој целини, да му збрише славно историско име, име српског народа.

Енглеска је систематски и плански спремала српски народ за његову нову Голготу. Њушкајући својим шпијунским инстиктом по југословенском официрском кору, Енглеска је преко браће Кнежевића наишла на човека, какав је њој био потребан. Армијски ђенерал Душан Симовић био је оно, што је Енглеска тражила. Човек слабог карактера, претерано амбициозан, познат у официрским круговима као официр просечне вредности,

(Наставак на 2-гој страни)

БОЉШЕВИЗАЦИЈА ИСТОЧНЕ ЕВРОПЕ ПОД ПОКРОВИТЕЉСТВОМ ЛОНДОНА

Издајство Енглеске далеко је веће и теже према народима Источне Европе, јер су систематски изручени на милост и немилост црвеним џелатима у Москви. Велико империјалистичко царство Велике Британије треба да се спасава милионским жртвама источних народа и то њиховних најумнијих синова, које треба да посеку и побију бољшевички џелати. То је крајњи циљ бољшевичких „демократских" влада у овом делу Европе, после чега ће се извршити плебисцитарно гласање народа какав хоће режим, да би се сачувао принцип самоопредељења народа. Сигурно је, да ће 99% преживелог живља из ових крајева по „слободној" вољи гласати за Савез Совјетских Република Источне Европе. Од ове одлуке до учлањавања у општи Савез Совјетских република са седиштем у Москви, није далеко.

План по коме ће се извршити бољшевизација Источне Европе и Балкана уз пристанак Рузвелт —Черчила, израђен је у Москви. По том плану Балтичке мале државе биће једноставно анектиране од стране црвене Москве и припојене Совјетској Русији. Већи део Пољске такође, биће анектиран, као што ће се анектирати и Бесарабија. Чешко-Моравска образују засебну совјетску републику по пристанку Едуарда Бенеша. Мађарска, Румунија, Бугарска до ушћа Дунава у Црно Море такозвана Добруџа и један део Хрватске улазе у засебан Савез совјетских република. Остала Хрватска, Словеначка и Србија образују такође Савез совјетских република и напослетку Бугарска, Грчка и Албанија образују такође Савез совјетских република.

Ето о чему се ради и шта је све Енглеска пристала на заједничким састанцима у Москви и Техерану. Не треба нарочито нагласити, да ће сви ови савези бити припојени Москви по „слободној" вољи дотичних народа. Све ово, урадила је Енглеска под притиском и уцењивачком политиком Москве. Рекли смо већ, да овим издајством, овим пристанком Енглеска у ствари спасава своје империјално царство, нарочито Индију, без које Енглеска није ништа. Дипломате из Кремља ставиле су нож под гушу Енглеској: или пристанак или ће Москва тражити савез са Јапаном против Енглеске у Азији. Пред таком алтернативом Енглеска је капитулирала. Њени савезници, који су се крварили за њен рачун били су жртвовани и једноставно продани џелатима из црвене Москве.

Из опортуних разлога, Турска је ван домашаја овог плана, али њен Европски део улази у састав Савеза совјетских република Бугарске, Грчке и Албаније. Наравно, овде се подразумева и поседање мореуза Босфор—Дарданели од стране црвене Москве. Како ови и овакви уступци од стране Енглеске могу у догледно време да постану и велика опасност по њене интересе, Енглеска се упиње преко своје пропаганде, да увери цео свет, како је она под притиском моментане опасности пристала на све што је од ње захтевала Москва, али како она то у ствари неће одобрити да се и изврши. То су једва дочекали и наши англофили, да колико толико оправдају слепо поверење које су имали у Енглеску, па нам причају читаве бајке како је Радио-Лондон једно а енглеска влада друго. Међутим, једни и други биће усваком случају насамарени, као што се то и досад тако догађало.

За извршење овог сатанског плана Москва—Лондон—Вашингтон треба претходно испунити два услова: победити немачке армије на Истоку и партизанским бандама уништити отпор народа у интересним земљама. Ништа више.

„Маршал" Тито даје изјаву

У уторак, 21 о. м. објавно је радио Лондон на српском језику, декларацију, коју је донело „Антифашистичко веће народног ослобођења Југославије".

Лондонска радио станица, пренела је дословно емисију бољшевичке радио станице „Слободна Југославија", у којој се жучно напада Краљ Петар II, лишавајући га унапред престола, југословенска емигрантска влада у Каиру оглашава разрешеном, а њен „министар војске, морнарице и ваздухопловства" Дража Михајловић — назива одметником „народно ослободилачке борбе".

У декларацији је речено:

„Југословенска влада у Лондону, уз помоћ својих агената, као што је Дража Михајловић, крива је за братоубилачку борбу у свима деловима Југославије. Зато народи у Југославији имају право, да траже, да ова и свака друга југословенска влада ван отаџбине, буде формално лишена свих својих права".

Тиме је влада „маршала" Тита отворено изјавила, споразумевши се претходно са Лондоном и Москвом, да не признаје југословенску владу у Каиру, и да према томе, неће ни водити са њоме никакве преговоре.

У погледу односа владе „маршала" Тита према Краљу Петру II и Монархији, декларација изрично каже:

„Краљ и монархија, постали су последње склониште за све реакционарне и анационалне елементе. Зато народи Југославије траже, да се по питању Краља и Монархије, поступи у сагласности са интересима народно-ослободилачке војске."

Даље, влада бољшевичког „маршала" Тита, не признаје ни Краља ни Монархију, и већ данас каже: „да ће се то питање решити у интересу народне ослободилачке војске", а то значи у корист бољшевика.

Антифашистичко веће „народног ослобођења Југославије", напало је у својој декларацији и Национални одбор на Цетињу. За тај одбор се у декларацији каже: „да се састоји од осам најактивнијих четника, који су командовали јединицама Драже Михајловића, и који раде против народно-ослободилачке војске".

Тиме је влада Ивана Рибара и Јосипа Броза-Тита, још једаред јавно, пред целим светом показала, да су њени циљеви истоветни са циљевима Треће интернационале, и да немају никакве везе са националним циљевима нашег народа.

Тиме је Енглеска прогрлила московског штићеника Хрвата Јосипа Броза-Тита, који је у својој антисрпској акцији стекао такве заслуге и признања, да му је чак дата и титула „народног маршала", са неограниченим овлашћењем за распарчавање и истребљење српског народа. За љубав овог бољшевичког авантуристе жртвован је српски народ, жртвована је југословенска емигрантска влада у Каиру, жртвован је и Краљ Петар II.

То је енглески морал, то је светиња „џентлменских обавеза" Велике Британије, према једној влади и једном Краљу Још једном је дошло до израза основно начело енглеске политике, у коме су вечни само енглески интереси, али не и њене међународне обавезе.

Од генерала Симовића до маршала Јосипа Броза

(Наставак са 1-ве стране)

али опасан лакташ, поласкало му је поверење Енглеске и он се ставио душом и срцем у службу енглеских интереса. Ђенерал Симовић увртео је себи у главу да је велики и способан политичар, па да је судбином преодређен да у животу своје земље одигра и велику улогу.

Комунистичка пропаганда добро је дошла ђенералу Симовићу. Она је још пре њега успела, да све партијске и политичке незадовољнике чисто локалног карактера сабије у један фронт, стави на исту политичку линију под именом Народни популарни фронт. Потпомогнут агентима Интелиџенс Сервиса у Београду и десетинама својих интимних другова и заведених људи, ђенерал Симовић је успео да изврши пуч, да узме власт у своје руке и да искоришћујући младост Краља Петра под његовим окриљем престави се народу као спасилац.

Од тог момента, преузимањем целокупне власти у бившој Југославији, филмском брзином развијају се ствари на политичком, а одмах за тим и на војничком пољу. Политичким радом ђенерал Симовић увлачи земљу у један непотребан и неравноправан рат, а војнички за неколико дана упропашћује југословенску војску и доводи је до капитулације. Тада тај амбициозан човек бега као последњи дезертер из своје земље, носећи собом државно злато и пада у загрљај свога господара у Лондону Черчила, верујући да га је богатва колико својим радом задужио.

Са његовим доласком у Лондон, продужава се још бешње политичка игра са српским народом. Све дотле поднете жртве српског народа, Енглеској су мале; она тражи све више и више. И заиста ми чујемо тог ђенералског бегунца на Лондонском радиу где позива разоружан српски народ на дела саботаже и отпора према окупаторској сили.

Па ипак овај амбициозни човек и поред свих тих услуга које је учинио Енглеској, није дуго уживао њену милост. Кад више није био потребан Енглеској и г. Черчилу, једноставно је свргнут и бачен као исцеђен лимун на буњиште, где му је остављено времена да размишља о својим сулудим поступцима и великом греху кога је учинио према свом рођеном народу. Њега је сменио на претседничком месту Слободан Јовановић, један стари изнемогао господин, који је, као историк и научењак нешто значио у свом народу, али као политичар, дубоко верујемо, ни сам себи није смео поласкати, да нешто значи. Од тог момента појачала се хушкачка банда преко Радиа-Лондон код српског народа, мада су се свако вече ређали хушкачи несрпског порекла а реће Срби, али увек и једино хушкајући српски народ за отпор противу окупаторске силе у земљи.

Тај период скупо је стао српски народ, јер се у њему видно истицала активност пуковника Драже Михајловића са његовим четницима, док га је Радио-Лондон прекоредно унапређивао за генерала, војводу и напослетку ставио га и као министра војске емигрантске владе у Лондону.

Све се то догађало онда, кад је с друге стране јачала комунистичка акција у шумама и претила да ће му уништи најбољи српски живаљ на селу. Али, паралелно са том енглеском акцијом из Лондона, развијала се и контра-акција из средине српског народа у земљи, која је мудрим држањем и помирљивом политиком полако трезнила заблудели део српског народа, те се акција стишавала и губила сву оштрину коју је енглеска пропаганда била постигла.

Благотворни рад српских родољуба у земљи уродио је добрим плодом. Срби су се отрезнили потпуно, снашли су се и показали жељу, да не служе више Енглеској и њеним циљевима, већ само себи и својој земљи. Тај је преокрет изражен у Лондону и према њему окренула се и енглеска политика. Видећи да више не може да рачуна стопроцентно на непромишљеност Срба, па чак ни на четнике Драже Михајловића, које је дотле протежирала, Енглеска је променила из основа свој курс и напустила готово потпуно Србе.

Сад су за енглеску политику били важнији комунисти и њихове партизанске хорде у Србији, које су немилостиво убијале и клале Србе и вршиле акте саботаже, него отрежњени патриотски део по шумама заблуделих Срба. И Енглеска је једним потезом, без сентименталности одгурнула Краља Петра емигрантску владу и Дражу Михајловића и јавно признала комунистичког вођу Јосипа Броза за врховног вођу „југословенског ослободилачког покрета", а владу Тито—Рибар—Пијаде за легалну.

Тако је Енглеска предала Србију на милост и немилост бољшевизму. Тако се Енглеска одужила лудим Србима, који су јој слепо веровали и у њу се поуздали. Али је Енглеска у исто време, отворила очи свима Србима да сагледају сву њену перфидну игру и дала за право генералу Недићу у вођењу његове спасоносне политике, коју је објавно српским народу пре две и по године. Тако је енглеско издајство било, у ствари, победа политике генерала Недића.

Српски народ у Титовој заједници

На састанку у Техерану капитулирали су пред Стаљином претставници Америке и Енглеске. На том састанку Енглеска се одрекла својих малих савезника, и Балкан и Источну Европу препустила као нов посед бољшевичкој немани. Српски народ ушао је у заједницу са осталим народом, ишчеречен на ситне комадиће. Као последица тога споразума образована је нова совјетска влада у Јајцу под претседништвом др. Ивана Рибара, покрштеног Јеврејина, док су у њу ушле највеће српске крвопије као што су Моша Пијаде и Суља Филиповић, усташки пуковник.

Успостављањем бољшевичке владе у Јајцу др. Ивана Рибара и замењивањем на врховном командном месту генерала Драже Михајловића са светском протуваом и бившим робијашем из Хрватске Јосипом Брозом, Енглеска је потпуно открила своје карте и жестоко прилепила моралну шамар свима својим навијачима у бившој Југославији, нарочито Србима у Србији. Велика Британија, некад велика сила и господарица свију мора, земља плутократа и лордова, спала је толико ниско„ да се солидарисала са једним обичним зликовцем као што је Јосип Броз и његовом разбојничком околином. Пре Москве, она је хитала да јавно призна владу Тито—Рибар препоручујући младом југословенском Краљу Петру II у Каиру, да се непосредно споразуме са овом разбојничком бандом и са своје стране је призна као једину владу у бившој Југославији. Овим актом, Енглеска је уједно и отказала даљу подршку последњој министарској комбинацији, југословенској влади Божидара Пурића.

Главе наших Англофила расхлађене су овим енглеским тушом и на свима странама, настало је опште разочарење, да одмах за тим пређе у хорску грдњу противу енглеског издајства. Али успостављање комунистичке владе у бившој Југославији и проглашење Јосипа Броза за врховног заповедника свих партизанских „ослободилачких" банди није био завршан акт енглеског издајства према Србима.

План израђен на састанцима у Москви и Техерану далекосежнији је и он се има тек сада, постепено изводити уз дволичну игру енглеске дипломације. Отуда, ми час чујемо енглеску пропаганду како нам сервира из Каира и Лондона да је влада Тито—Рибар теренска влада у бившој Југославији, док Пурићева влада и даље остаје у Каиру као егзилска влада Краља Петра.

За нас Србе није важна ова конфузна и подла политичка игра енглеске дипломатије, која сваки час од црног прави бело и обратно. За нас је важна суштина споразума који су постигли Рузвелт—Черчил с једне стране и Стаљин, с друге стране о судбини Србије и српског народа. То је главна поента у целој ствари, све остало је споредно.

Међутим, судбина Србије и српског народа запечаћена је за свагда и то на тако сатански начин, да је равна уништењу и нестанку целог народа. То је та издаја коју је према српском народу учинила Енглеска уз асистирање другог светског најамника јеврејства, претседника Северо-Америчких држава Рузвелта.

Нисмо само ми продати црвеној Москви. То је исто учињено са Балтичким државама, са Пољском, Словачком, Мађарском, Румунијом, Бугарском и другим мањим земљама, које долазе под бољшевичко окриље и за које бољшевизам има интереса.

Недељни преглед међународних догађаја

Британија на последњем месту

Британски дипломати трудили су се да на свим међународним актима име њихове државе, односно потпис претставника те државе, буде на првом месту. Или бар на једном од првих. Зато су употребљавали или азбучни ред, или неки други критериум који би био у сваком датом случају најподеснији. На техеранском састанку потпис Черчила је дошао на последњем месту.

Сједињене Америчке Државе, Совјетски Савез и Британија. То је ред установљен у Техерану. Дакле, „... и Британија" изгубила је своје водеће место у политици коалиције. Изгубила је своју водећу улогу у светској политици. Из учтивости дипломати се и даље понашају према Британији, као према великој сили. Међутим, новинари нису толико учтиви и пишу отворените. Не говорећи о многим написима у америчкој штампи, чак и лондонски месечни часопис *Уорд Ревју* истиче да је кривицом Форећ Офиса дошло до положаја у коме практично постоје још две велике силе, наиме: Северна Америка и Совјетска Унија. Наравно, реч је о коалиционој групи сила.

Заиста, Форећ Офис је крив што је Британија изгубила положај велике силе. Он је престао да води сопствену политику (додуше тешко је водити сопствену политику у рату, када оружана снага државе избегава да ратује), запловио је испочетка у воде Рузвелтове политике, а сада је у мутној води Стаљинове политике. За сада се Форећ Офис ограничава на то да ствара утисак да посредује између емигрантских влада и Москве. Међутим, у ствари он није посредник, већ само агент. Тај утисак остављају сви последњи енглески кораци у правцу ликвидирања политичких тежњи емигрантских влада.

Најсрамније је поступљено према „влади" Пурића. Један од најугледнијих енглеских листова писао је ових дана да треба најзад рашчистити ситуацију на Балкану, где сваки официр у рангу већем од мајорског сматра себе за политичку чињеницу и прави сопствене политичке комбинације. Ова алузија на Дражу Михаиловића је једна недостојна комедија. Ко је био тај који је испочетка у Грчкој, а затим у Југославији, хушкао славољубиве и сребролубиве официре? Ко је био тај који је стварао официрске завере на Балкану? — То је био Енглез. Енглези су створили Симовића, Енглези су направили од Драже Михаиловића оно што им је било потребно. А када је та потреба престала, сада га исмејавају као амбициозног официра, чија се амбиција испољава у политичкој сфери.

Далеко од тога да бранимо Дражу Михаиловића. Али не можемо да не жигошемо овај начин писања енглеских листова, јер у њему видимо ђаволску перфидност енглеске нације, енглеске политике.

Ту перфидност искусила је већ грчка „влада", која је отписана у енглеском конту заједно са екс-краљем Ђорђем. Ту перфидност поново осећа пољска емигрантска „влада", која се сада налази под дејством најјачег притиска од стране Идна. По налогу Москве, Идн се залаже да пољска влада потпише уговор са Совјетима истога типа, као што је потписао Бенеш.

Овај московски уговор је аморалан, могло би се рећи са правног гледишта. Аморалан зато, што обавезује једну страну да изврши самоубиство у корист друге стране. У том московском уговору, у § 4 стоји: „Високе уговарајуће стране, увидевши јасно интересе обостране безбедности, одлучиле су да после склапања мира пријатељски сарађују, у својим поступцима поштују обострани суверенитет и независност, као и немешање у унутрашње прилике друге стране". Ове лепе речи би могле да буду примљене у целом свету са задовољством, да није било трагичног искуства са државама Естонаца, Литванаца и Летонаца. 1939 године (28 септембра) Москва је склопила са Ревалом уговор о обостраној помоћи. § 5 овог совјетско-естонског пакта гласи: „Спровођење овог споразума неће утицати на суверенитет страна уговорница, нити пак на њихов привредни систем и државно уређење." У совјетско-литванском пакту (11 октобра 1939 године) читамо у § 7: „Овај уговор не тангира суверена права страна уговорница. Обе стране ће поштовати принцип немешања у унутрашње прилике друге стране. § 4 совјетско-летонског пакта истоветан је са § 5 совјетско-естонског уговора.

(Наставак на 9-ој страни)

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.

Тромесечна претплата 36 динара шаље се преко »Пресеа, а. д. Влајковићева 8.

ПОРУКА СРПСКОГ НАРОДА ЛОНДОНУ, ВАШИНГТОНУ И МОСКВИ

Претседник владе армиски генерал Милан Ђ. Недић одржао је на Београдском Радију следећи говор:

Драга браћо Срби и сестре Српкиње,

Спрема се подла завера противу опстанка Српства и Мајке Србије. Актери ове заваре јесу наши стари душмани, они што се не крсте српским крстом са три прста. Због њих крваримо две и по године и није им доста, траже сад нашу главу. Ко ти извади око — брат, зато је тако дубоко.

Већ вам је познато оно друштво »с коца и конопца«, она зликовачка јеврејско-комунистичка банда под вођством, како му његови тепају, Хрвата из Хрватског Клањца Јосипа Броза-Тита, у криминалној литератури познатог зликовца. Она је постала сад миљеник и Москве и Лондона. И они се надмећу ко ће више да јој накади. Као оно некада са Дражом, начинише га за ноћ и бригадним и дивизијским и армиским ђенералом и начелником штаба Врховне команде и министром војним и врховним командантом »југословенске војске у Отаџбини«. Тако сад и млади Хрват Јосип Броз за ноћ оде у генерале, маршале, повереника за народну одбрану и врховног заповедника бољшевичких снага у Југославији.

Енглезима није доста српске крви, није доста палих глава српских, они продужавају систематско уништење српског народа у разним формама и под разним изговорима. Ево доказа:

1941 године у априлу преварили су нас и увукли у рат »као своје савезнике« обећавајући нам златна брда. Оставили су нас на цедилу, да се сами боримо са силним Немачким Рајхом. Ми смо изгубили онда државу, слободу и Краља.

1941 године у јуну помоћу лондонског радиа, говорећи нам како ће слобода доћи пре но што се надамо, преварили су нас, изазвали код нас устанак партизанско-ослободилачке војске и опет оставили саме. И ми смо крваво платили ову превару и изгубили добар део народа.

1942 године измислили су »југословенску војску у Отаџбини«, Дражу Михајловића као врховног команданта свих трупа у Југославији, гурнули га у буне и устанке противу Немаца. Српске главе падале су у стопроцентној сразмери због ослободилачких подухвата. Дражи су обећали да ће се искрцати на Балкан те данас те сутра и до сада никако. Резултат те политике: уништена Мачва, Поцерина, Јадар, спаљени Рудник, Горњи Милановац, страшне жртве у Крагујевцу, Крушевцу, Краљеву, попаљена села и рушевине на све стране.

Дража остављен самом себи, бежи у Црну Гору.

1943 године. Још је Дража миљеник Лондона. Он је све и министар војни, и начелник штаба и врховни командант, али само дотле док диже буне и устанке. И он слуша своје господаре. Резултати: упропашћен српски живаљ у Црној Гори, Босни, Херцеговини и Далмацији.

Дража сад бежи из Црне Горе у Србију.

За време док су Енглези Дражу овако слепо искоришћавали, помоћу хрватског одбора у Лондону помагали су Енглези Титову акцију у Хрватској противу Срба.

Када Дража није могао више да даје, просто ликвидирали су га, преварили га. Енглези се више радују сунцу које излази, Титу, него Дражи. Његово беше. Сад им не треба ни југословенски Краљ ни југословенска влада које прогањају свуда и на сваком кораку, не треба им ни Дража. Дај сад Тита.

Новопечени маршал Тито је данас све и сва. Тито дели земље и градове, поставља владу и министре, пише југословенске уставе, где не помиње ни Краља ни Монархију. Он је свемоћан. А Лондон сетите се у своје време гарантовао је Краљу Петру круну и монархију. А сад треба Тито да врши плебисцит и да он каже да ли је српски народ за Краља и Монархију или за Тита и републику. Сачувај нас Боже од овако високе енглеске политике.

Браћо моја и сестре моје,

Има људи којима не смемо веровати, јер кад говоре лажу, а кад ћуте мисле како ће да лажу. Исто тако има народа који су перфидни и за њихову реч не можете дати ни пребијене паре, јер су лажови и преваранти. Ето такви су били, остали и биће увек Енглези.

Енглеска политика од 1941 до 1944 према српском народу кошта га огромних жртава; ни мање ни више него преко милион несталих Срба. А српски народ неће ни куснути ни лизнути од енглеске добити.

Неморално је ово што ради Лондон са нама. Али иде одмазда ако не људска, оно сигурно Божија. Енглези се играју ватром. Бољшевичка сикира, којом замахују да одрубе главу српском народу може отсећи лако и њихову. Они спремају српском народу заверу са Титом и његовом чивутско-бољшевичком бандом, ми се тога не бојимо. Познајемо те птице по перју. Ово им је трећа фарба којом се премазују, али увек са истим циљем: истребљење Срба. Али нека запамте добро: ми Срби се крстимо са три прста, нема српског крста без три прста, показаћемо вам, причекајте. Нећемо се ни склонити ни поклонити, ни вама Енглезима ни вашој новој багри Титових перјаника. Ако нам је брат извадио једно око, остало је друго и ми добро видимо наш пут. И ви га добро познајете: то је српски пут.

Морам овде да одговорим и господину Корделу Халу поводом његове последње опомене нама Србима.

Он је апострофирао моје име и српски народ, позивајући нас у табор југословенских родољуба Тита, Моше Пијаде, Јохана Фишера и неког Сулејмана. Рели да пожуримо, док није доцкан. Г. Хал је далеко преко великих океана, па не зна наше ствари, не зна »наш став«.

Зато сам принуђен да га овде поновим:

Српски народ хоће да буде и остане само Србин. Он се неће ни склонити ни поклонити »Хрвату Брозу« и његовој компанији. Бољшевизам нема ништа заједничко ни са српским духом ни са српском културом. Српски народ је благородан. Он не жели да се враћа у дивљаштво и крволоштво. Он је домаћин, краљ на свом добру. Он воли неизмерно своју свету груду — Мајку Србију. Она му је најмилија и најдража. Он ће се борити противу Тита, комунистичког пустолова до последњег, а за своју породицу, за свој дом и своју веру прадедовску. У друштво Титово, друштво покупљено »с коца и конопца« жив неће.

Ето, то је наш одговор на ту вашу поруку г. Халу.

Браћо моја и сестре моје Срби и Српкиње,

Ви сте синови једног честитог и поштеног народа. Ви нисте ни могли сањати да у политици може бити толико неморала, да иду руку под руку највећи газдаши света, пуни злата, са највећим зликовцима. По вашим чедним осећањима и појму то не би никад смело да буде, али, ето, десило се. Удружили су се Англо-Саксонци са бољшевизмом. А зашто! Енглеска и Америка у овом светском рату неће да се боре и троше своју снагу зато пристају на све могуће захтеве бољшевика, само кад то пуца по туђим леђима а не по њиховим. Олако жртвују државе, народе, па чак и своју народну част, захтевима Москве. А она наређује који ће народ у коју државу да уђе, какав ће бити облик владавине и државе, па је то ето, сад Москва пренела и на свог штићеника Тита да нам он кроји капу и прописује и уставе и државу и живот.

Ви браћо и сестре, видите где је непријатељ свију нас. Њему имамо да иставимо један јединствен фронт. Заборавимо све што је било, ради се о опстанку. Избришимо све старе заблуде и лутања. Понављам вам једнако у сав глас: сви Срби на окуп!

На нову навалу црвене аждаје — Титове гамади — одговоримо једним јединственим српским фронтом, ако смо Срби, ако смо људи.

На енглеску најновију превару одговоримо збијањем још јаче наших редова.

Није српски народ бесловесно стадо да белосветски трговци тргују његовом кожом и његовим месом.

Није српски народ домаћин зато, да се баца као плен у чељуст дивљих бољшевичких хорди.

Сви у један фронт, сви противу Тита и његове жгадије. Нек борба без предаха, без колебања одлучи ко има да живи, а ко да мре.

Сигуран сам да ћемо победити комунистичку Сотону као оно 1941. С нама је Бог и правда. Само тако ћемо моћи остварити наш идеал: Србију националну и социјалну на задружној основи ради добра и среће целог српског народа.

Живео српски народ и ви моја браћо и сестре са свих страна нашег милог Српства!

ГЕНЕРАЛ НЕДИЋ ГОВОРИ...

Иако по позиву и по своме животном делу само војник, који се није мешао у политику, нити је држао политичке говоре са демагошким циљем или ради реторског ефекта, генерал Недић откако је на челу Србије у низу својих знаменитих говора упућених српском народу у најтежим часовима његовог историског битисања створио је српски говорнички стил. У њему су дошле до изражаја битне особине расног српског човека, везаног целим својим бићем за опстанак и будућност српског народа у његовом историском континуитету.

Као што је један велики мислилац рекао да смо срећни кад место писца нађемо човека, тако и изузетна вредност Недићевих говора је у томе што место говорника, оратора имамо пред собом човека, који можда мимо правила говорничке вештине, износи пред друге људе само откуцаје свога великог срца, испуњеног једним јединим осећањем безграничне љубави према своме народу, кога треба заштити од сваког зла и спасти од пропасти. Имамо пред собом само Србина, који српски мисли и осећа и живи само за добро и величину свога народа.

У томе је несумњиво тајна успеха и великог дејства на масе речи Претседника Недића, од како скоро већ две и по године води овај трагичан разговор преко етера са српским народом заустављајући га неодољивом сугестивном снагом воље на ивици провалије, у коју га гурају удружени његови заклети непријатељи.

Дрхте српска срца, очи блистају од суза бола, гњева и наде, дах се у грудима зауставља кад се слушају његове речи, које пророчански, смело говоре као одјек судбине о бити или не бити једног малог народа кога може да нестане са историске позорнице због грешака његових изрођених синова. Исто тако његов непосредан и непоштедан начин у обрачунавању са непријатељима српског народа, ма где се они налазили, одговара нашем српском духу, који изнад свега цени мушку реч и храброст, стављајући у уста свога омиљеног јунака Марка Краљевића да се не боји никога до Бога.

Такав је и наш Милан Недић када се у своме последњем говору позива на Бога и на правду и обрачунава се безобзирно са Лондоном, Москвом и Вашингтоном, не бојећи се ни Интелиџенс сервиса ни Гепеу-а нити њихових експонената у земљи. Мушки, по српски он креше свима истину у очи и лондонским лордовима, и Рузвелтовом „трусту мозгова" и московским џелатима са изразима једино достојним неморала свих лажних савезника.

Тако он испољава револт и гнушање српског народа због неморала овог савеза, који се бестидно игра животом, чашћу и свима светињама српског народа ради остварења својих себичних циљева.

Цинизам удружених Британо-американаца са бољшевицима превршио је меру и племенита гњев увређеног и угроженог српског народа нашла је одговарајући израз у осветничком говору Претседника Недића, кроз који је говорио цео народ.

Исто тако, као одговор на нову издају Лондона према српском народу, прихватиће цео народ Недићев поклик: сви Срби на окуп, сви у јединствени национални фронт за борбу без колебања и до последњег даха противу Тита и његове жгадије.

М. М.

Претстојећа одмазда као политички фактор

ОД НАШЕГ СПЕЦИЈАЛНОГ ДОПИСНИКА ИЗ БЕРЛИНА

Берлин, 21 децембра

Онај, ко је видео и преживео бомбардовање немачке престонице, и који је са четири милиона берлинаца делио њихово добро и зло, тај је имао прилику да сагледа сав огромни значај психолошког ратног процеса, који се сада мање или више формира у душама грађана Рајха. Истовремено тај посматрач ако је умео и хтео да уђе у саму садржину ствари, одбацивши појаве споредне важности, данас може да оцени и да третира савремена збивања наоружан непроцењивим и важним искуством.

Два су резултата, која могу да произиђу из тешких напада против цивилног становништва. У једноме случају могу вапаји сирена, грување топова, тресак бомби, срушене и попаљене куће и страшно дејство фосфорних капљица изазвати морални слом, у којему се из страха пред смрћу и пред ужасима савременога рата заборављају све друге психолошке компоненте неопходно важне за опстојање једне државе у рату. Бекство, паника и очајање претстављају главна обележја таквог стања.

У другоме случају становништво остаје непоколебљиво на гледишту да се рат мора добити па ма колико биле страшне и тешке жртве и нације као колектива, и свакога човека као јединке. У ономе часу, када сваки припадник државе осећа да ће пропашћу заједнице бити задат животни ударац и њему самоме, предаје се са великим духовним миром преко свакога зла и невоље. То је дубока психоза, у којој сваки па и најмањи човек игра своју одређену и важну улогу.

Још у историји није било ратова, у којима би се нерви целокупног једног народа ставили у искушење убијањем, ватром и рушењем. Отуда је и држање немачког грађанског становништва веома значајно за оцену крајњега исхода поменуте офанзиве.

Нема упоређења са 1918

Нарочито је интересантна политичка страна ове огромне борбе. У њој долазе до изражаја сви, па и на око неважни детаљи. И док нападач у томе рату оперише са физичким оружјем, очекујући да ће код нападнутога изазвати моралну кризу, дотле су одбранбена сретства угроженог становништва искључиво духовног и политичког карактера. Са водом и песком као главним сретством дефанзиве, и са склоништима за одбрану од ваздушних напада већ би одавна битка за одржање немачкога морала била изгубљена. Други су фактори ступили на сцену, и они су не само сачували духовну чврстину немачке позадине, него су створили предуслове за све интезивније јачање немачког ратног и политичког морала.

У генералним линијама своди се та чврстина на веровање, да Немачка неће и не може изгубити овај рат. То веровање није резултат пропаганде, него је то неограничено поуздање, којим широке масе немачкога народа гледају на своју државну организацију, на немачку привреду, војску и индустрију. Успомена на 1918 годину није избледела у Рајху, и тражећи сличности између тадањег политичког, војничког духовног и привреднога стања у Немачкој са овим данашњим, сваки ће посматрач несумњиво доћи до закључка да су сваке хипотезе о истоветности ситуације апсолутно лишене сваке подлоге.

У Рајху нема дефетизма. Ситуација је данас изнутра толико чврста, да је земља могла политички поднети присуство од преко 12 милиона страних радника, који се слободно крећу раде у фабрикама, долазе свакодневно у контакт са становништвом и живе исто као и немачки радници.

Не само да не долази до било какве саботаже у фабрикама или на било каквим другим постројењима, него се не осећа ни политичка колебљивост, која би могла да у другим приликама буде инфилтрирана кроз пропаганду политички непоузданога дела страних поданика.

Немачки народ горд је на своју армију коју сматра најбољом на свету. Док су 1918 гомиле комунистичке руље на улицама немачких вароши бацале камење на официре талање кајзерове војске, нападајући их најпогрднијим именима, данас је немачки војник поздрављан у свим слојевима становништва и на свакоме месту као носилац националне части.

Док је пре 25 година немачки народ био сатрвен глађу, данас је исхрана на целокупној територији Рајха до у ситницу одлично организована, а следовања белога и црнога хлеба у последње време повећана су и данас су виша него на почетку рата.

Поменута унутрашња политичка чврстина, поверење у војску и привредно-прехранбена солидност претстављају одлучне факторе за ауторитет садањег политичког вођства, и за солидарност којом немачки народ следује интенцијама тога вођства.

Немачки народ чврсто верује у одмазду

Код таквог стања ствари Рајх може да издржава садање — свакако најтеже од почетка рата — дане са духовном чврстином. Важан политички фактор код тога јесте свакако претстојећа одмазда према Енглеској која је и немачкоме народу, и целоме свету наговештена. Мали немачки човек, када стоји поред своје уништене сиротиње, када оплакује своје драге који су погинули приликом британског напада из ваздуха, не мисли у томе часу на далекосежне политичке комбинације, и не третира у својој претстави питање како и када ће рат бити добивен. Он мисли само једно: „Одмазда ће доћи, и ја је нестрпљиво очекујем!" Одмазда — то је појам, који се сада у Немачкој највише помиње и који у себи уједињује сва надања и жеље најширих народних слојева. Он је постао нови национални мит Немачке, и не указати на његово значење било би исто што и избегавање да се погледа у очи једној важној истини.

Реч „одмазда" је данас политички фактор највећег значења. Она није потребна за провођење извесне пропаганде. Она живи независно од свих чланака и говора, који о њој говоре, у срцу народа. И када просечни Немац чита о свему, што се објављује у вези са поменутом темом, он прима сва та нова сазнања као најприроднију и готову ствар, која не може да изазове изненађење па ма како велика и страшна она била.

Одмазду је наговестио Фирер као највећи ауторитет у земљи. После њега изјавила је врховна команда немачке оружане силе да „жали што је принуђена да проведе одмазду противу Енглеске". И Рајх данас рачуна са тиме да ће судбоносне осветничке акције против британскога острва бити стварност.

Верујући у неизбежност одмазде и у њену тоталност, сви слојеви немачкога народа са много више одлучности подносе непријатељско терорисање, и са много више стрпљења савлађују своје сопствене тешкоће. Они претпостављају да вођство има оправдања, што одмазда до данас није реализована. „Разлози могу да буду техничке или политичке природе, али они свакако постоје. Вођство је у могућности да их боље оцени него они, који нису упознати са стањем ствари. Али одмазда ће доћи, вероватно скоро, и то је главно!"

То је резоновање исто у свим крајевима Немачке. Оно ће својим последицама претстављати веома значајан допринос за политичку борбу Берлина у току ове важне зиме, а према томе и за исход целокупног рата.

Др. Никола Маринковић

Догађаји на ратиштима

Пред крај ратне године

У козоришним комадима најефектније сцене треба да буду пред завршетак како би и комад, и глумци постигли што већи успех. Сада се завршава последњи чин светске драме која се зове „Ратна збивања у 1943 години". Поједини глумци у том комаду улажу сву своју вештину како би постигли што већи ефекат. А циљ тог ефекта је — аплауз.

Заиста, претстоји рекапитулација догађаја ове године. Не би било згодно да се она заврши без поправке оног што није успело непријатељима Европе. Зато, Совјети и Британоамериканци нападају сада са повећаном енергијом, желећи да постигну мало бољи биланс ратне године која се завршава.

После извесне паузе проузроковане с једне стране невременом, а с друге стране тешким совјетским губицима, започела је зимска офанзива Совјета. Тежиште борбе налазило се у току последњих дана код Невела и у области мостобрана Никопоља. Бачене су велике снаге. На пример, код тог мостобрана јуриш је био изведен масом од 8 стрељачких дивизија и 2 тенковска корпуса. Успех Совјета је изостао.

Зимска офанзива започела је у истом стилу, као и све претходне: велики напади бољшевика, велики губици бољшевика. Кад се у току једног дана уништи 284 бољшевичка тенка, онда је лако замислити колики су губици у људству.

Ово оживљење совјетских акција на неким секторима фронта је интересантно, али је још интересантнија чињеница да је престала акција на оним секторима, где се она водила у току прве половине децембра. На пример, код Черкаса Совјети су доживели један тежак пораз и морали су да престану са нападима. Међутим баш овде је полагано много нада у тај план, који се састојао у истовременом нападу на фронту и бандитској акцији у позадини. Бандити су уништени. Фронт је издржао, изузев малог сектора код самог града Черкаси.

Немци су скоро на целом јужном отсеку Источног фронта прешли ка контра-нападним акцијама и одузели су бољшевицима знатне делове терена који су изгубили у претходним борбама.

Само у Италији Ајзенхауер је мало гурнуо напред своје дивизије. Њему је пошло за руком да сачува пету америчку армију од већих напора (она демонстрира, а не напада), а да гурне осму британску армију у напад дуж јадранске обале. Овај напад у правцу града Пескара дао је Британцима извесан добитак у терену, али је проузроковао тешке губитке у људству и материјалу.

Наравно, Енглези су одмах изјавили, у вези тог напредовања, да су продрли кроз „зимску линију" Кеселринга. Већ су четири пута у Лондону говорили да је пробијена час једна, час друга зимска линија, а затим се показало да су то све биле прихватне линије немачких трупа.

Јапанци такође примењују тактику изнуравања. Али услед острвског положаја њихових истурених линија ова се тактика спроводи на други начин. На сваком од значајнијих острва постављен је један мали гарнизон, који има задатак да се бори до смрти. Већ на више Саломонских острва ти гарнизони су тај задатак извршили, продавши свој живот уз фантастично велику цену. Уз рекордну цену продали су свој живот 3.000 јапанских војника који су се налазили на два острва у Џилбертовој групи.

Читавих 15 дана они су се борили против једне америчке армије. 3.000 против 50.000. Војници Тена су изгинули до последњег, али њихова борба је омогућила јапанској авијацији да потопи 8 носача авиона и да оштети 7 бродова исте класе. Потопљено је још: један већи ратни брод непознате категорије, два бојна брода или тешке крстарице биле су оштећене, потопљено је 4 крстарице, а оштећено 3. Постигнути су поготци на 22 транспортна пароброда. Осим тога је уништено 145 америчких ваздухоплова. Јапанци су имали губитак од 33 авиона.

Губитци америчке пешадије нису још познати, али су огромни. То је поносни биланс борбе једног пука јапанске поморске пешадије под вођством контра-адмирала Шибасаки на острвима Тарава и Макин.

Јапанска авијација и у овим борбама доказала је своју надмоћност над америчком. Надмоћност техничку, тактичку и духовну.

У последње време Британоамериканци су повећали аеротерористичку активност над Немачким Рајхом. То је нов талас ваздушног рата који ће исто тако престати, као што су престали и претходни, јер британоамеричка авијација не може да издржи огромне губитке који су скопчани са нападима на Немачки Рајх.

98 изгубљених авиона (скоро искључиво четворомоторних бомбардера) значи губитак скоро 1000 авијатичара. А хиљаду авијатичара вреде много више него читава дивизија пешака. Зар постоји армија која може да жртвује по једну дивизију дневно само ради задовољења зверских инстиката оних људи који предводе рат против Европе?

Зверство које се испољава у тим терористичким нападима на изричито невојничке циљеве забрињава већ и саме Енглезе, који преко својих владиних људи дају лажне изјаве да је аеротерор уперен искључиво против војних објеката. Ваљда баш зато бирају ноћи када је највећа магла и када ни пролазник на улици не може да се оријентише, а камоли авијатичар на висини од 3 километра.

У Енглеској се повећава нервоза због претстојеће одмазде. О одмазди се не говори више као о некој фантастици. Не расправља се више о томе да ли може бити одмазде или не, већ се дискутује питање у каквом ће облику та одмазда доћи. Праве се различите претпоставке, једна страшнија од друге. Међутим, становништво бежи из области које сматра нарочито изложеним тој одмазди. Огроман број јевреја напушта Енглеску и иде за Канаду. Имућнији Енглези јуришају на дирекције британских колонија, као што је на пример, Родезија, у жељи да буду што даље од рата, што даље од одмазде.

Ова панична селидба људи који нису још ни искусили шта значи рат карактерише Енглезе. Јуначко држање немачког становништва у градовима који су најтеже бомбардовани, карактерише морал Немаца.

М. Војновић

НЕЧИСТЕ САВЕСТИ

Црноберзијанци и сви они којима буди из којих разлога савест није чиста, сви су они махом за Стаљина. Додворавањем комунистима они би хтели да на неки начин сачувају своје прљаво стечено богатство. Њиховој глупости и њиховим узалудним надама не бисмо ништа приговорили, већ бисмо их пустили да лупе главом о зид, кад њихово безумничко брбљање не би било истовремено и злочиначко.

Злочиначко у погледу на опстанак српскога народа. Само слепци код очију не виде да су се под видом партизанства и комунизма ујединили сви непријатељи српског народа у жељи да га ликвидирају и уклоне са лица земље. Зато у партизанским редовима и има отпадака свих могућих нација, а најмање Срба.

У којегод село упадну те банде, оне одмах траже и убијају најбоље и најчеститије домаћине, руше и пале општинску зграду и школу, пљачкају државну касу. Тако се понашају само непријатељи. А све је то само бледа слика онога клања, убијања и рушења, које би настало кад би, недај Боже, они завладали.

Све што претставља водеће људе у селу, у граду, у држави, све би то било поубијано. Остала би, као што су то лахије хтеле, само „луда ђеца од седам година", а питање је да ли и она? Јер је решено и закључено да српског народа нестане са лица земље.

Варају се кукавице са нечистом савешћу да би њих та чаша мимоишла. Кад-тад дошли би и они на ред. Ништа им не би помогло њихово кукавичко смешкање, намигивање и брбљање о томе како ђаво није тако црн као што изгледа. Ђаво је ђаво и не може никад бити анђео. Чак и кад навуче јагњећу кожу, курјак остаје курјак.

Добро би било кад би власти мало прочачкале своје уши у односу на те људе нечисте савести, који по пијацама, у бифеима, по кафанама уз добро мезе и пиће, хвале „баћушку Стаљина", који им је близак ако ни по чему другом оно као баћушка нечисте савести.

Све што је честито и родољубиво у овој земљи мора такође одлучно устати против ових опасних дефетиста, који у свом слепом егоизму и злочиначком кукавичлуку желе да ископају гроб свом сопственом народу.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

ЈЕДАН ЗНАЧАЈАН ГЕСТ

Кад се српски народ после рата нашао у једном од најтежих тренутака своје историје, његови синови били су на једној опасној прекретници. Постављало се питање: бити или не бити. Они који су одувек били истински родољуби застали су пред провалијом која је претила уништењем. Нажалост, у првом тренутку није било оријентације. А злокобни таласи лондонског радија, који су довели земљу у такав страховит положај, сејали су и даље свој отров, позивајући родољубе на непромишљена и самоубилачка дела саботаже и бесциљног отпора према окупационим властима.

У последњем, али још увек срећном тренутку, појавио се генерал Милан Недић, који је указао народу једини прави пут за његово самоодржање и обнову. Руковођена здравим инстинктом и вољом за постојањем, већина српског народа послушала га је. Добре последице данас сваки несумњиво види и осећа: српски народ још постоји, нико није умро од глади, сви су прилегли на посао за стварање своје нове и боље будућности.

Остао је само мали број оних који су и даље упорно хтели да верују лондонском радиу. Очи им се нису благовремено отвориле. Ма да су волели своју земљу, они су је слепо гурали у пропаст. Скупо је то платио наш народ. Падале су жртве људске и материјалне. Апели генерала Недића на њихово родољубље, на здрав разум, на будућност земље и народа, често су остајали узалудни.

Најзад су доживели то, да им је исти Лондон отворио очи једним грубим ударцем у лице, који им је скинуо завесу са очију. Док су се ти заведени родољуби националисти до сада борили искључиво за рачун Енглеске, жртвујући бесмислено и узалудно животе својих сународника, у варљивој нади да ће им Енглези обезбедити будућу слободу и независност, сад је Лондон једним потезом скинуо маску и показао своје право лице.

Жртве наших заведених националиста дате су зато, да би чес данас Лондон могао бацити у чељусти незаситог Совјетског Савеза. У циљу својих саможивих интереса Енглеска је бацила у те чељусти и Србију и целокупну бившу Југославију, са свима заведеним Србима у шуми, који су замишљали да се боре за будући опстанак Србије. Та Србија је просто збрисана са будуће географске карте, онакве какавом су је Стаљин, Рузвелт и Черчил сачинили, збрисана је као да никад није постојала, са целокупном својом великом и славном историјом, са свима својим вековним борцима за слободу, са свима својим традицијама прожетим родољубљем, православљем, љубављу за породичним огњиштем, са свима својим вековним светињама. А да би цинизам ишао до краја на чело те самозване »владе«, која би имала за главни и једини задатак да уништи опстанак и слободу Србије припајањем Совјетском Савезу, налазе се два странца који никакве везе немају ни са Србијом ни са њеном исконском борбом за опстанак: то су Јосип Броз и Иван Рибар.

У овом тешком тренутку искушења за српски народ, неопходно је да се све националне снаге удруже, да сва своја стремљења, сав свој напор уложе за спас Србије. У питању је опстанак народа, опстанак Србије, наша независност, наша будућност, које угрожавају комунистички бандити.

Схвативши својом далековидошћу и својим посведоченим родољубљем тежину тренутка и опасност у којој се Отаџбина налази, Претседник Владе генерал Недић заложио је сав свој ауторитет да би сви заблудели српски синови могли данас да се нађу на заједничком послу и фронту спаса за борбу против црвене опасности. Захваљујући разумевању на које је наишао код немачких власти, он је у томе постигао велики успех. Једна већа група политичких притворених који су, заведени страном перфидном пропагандом, били умешани у радње које долазе у сукоб са ратним законима окупације, пуштена је већ на слободу и они ће моћи да проведу претстојеће празнике на својим огњиштима, у кругу својих породица.

На овом путу прикупљања свих родољубивих снага Претседник генерал Недић и даље ће истрајати предузимајући нове кораке, у убеђењу да садашњи тренутак опасности који још једном прети уништењем Србије и Српства мора пробудити целокупну националну свест нашег народа, отворити свима очи и указати да је само његов пут прави пут опстанка и спаса.

СУШТИНА САНЏАЧКОГ ПРОБЛЕМА

Санџак, старославно тле српско, мост је између Србије и Црне горе. Питома је то земља, а још питомији људи. Због свога географског положаја Санџак је много страдао ових последњих година. Све одметничке групе које су надирале из Босне и Црне горе, или оне које су се повлачиле са територије Србије, остављале су у Санџаку крваве трагове, тако да је ова старославна постојбина наша много страдала.

Политика савојске куће је највећи кривац и за овако тешку судбину Санџака. Она се, за цело време окупације Санџака, као и Црне горе, држала своје подмукле политичке тезе: „Завади па владај" — која је у овој покрајини, због извесних заоштрености између муслиманског и православног живља, могла да добије пуну примену. Дословно спроводећи политику уништења санџачког становништва, она је оружала час једне, час друге, да се међусобно сатиру, док су се посаде утврдиле у градовима, одакле се нису помаљали.

Свака санџачка касаба је постала утврђење. Сваки град је био опасан бодљикавом жицом у широком појасу, а даље су подигнути бункери. Тако је осигуран прилаз у варош. Бадољеви војници су се старали само за ред и мир до те бодљикаве жице око града, зване „блокада". Иза „блокаде" су паљена села, уништавана имовина, убијани људи, а они нису никад интервенисали.

Овако пакленој политичкој игри савојске куће, нису се могли одупрети поједини политички преставници чаршије, иначе неодраслих и уских погледа, а који су уз то више бринули за своје личне интересе него за опште. Скоро увек беспослени, Бадољевци су завели лак живот, комодитет, уживање и оргије.

Све је то негативно утицало и на питом и морално санџачки свет. Међу претставницима чаршије овладала је жеља за богаћењем и трговином, пошто се новац у изобиљу претакао. Систематски се стварао бес из кога се породно хаос, у коме је највише страдало село, ни криво ни дужно.

Под оваквим приликама су се развиле извесне несугласице између муслимана и православних, које су конзервативни кругови старије генерације потпиривали, а Италијани јавно кумовали. Иначе, не постоје логични и оправдани разлози за ове размирице, нити их је било међу правим санџаклијама. По језичким и етичким особинама, ни по чему се не разликују муслимани и православни у Санџаку. У обичајима такође. Чак и у оним где је у питању верски моменат. Тако и муслимани на свој начин — не са верског гледишта — прослављају велике православне празнике, као Видов-дан, Петровдан, Ђурђевдан, Илиндан и друге. Илиндан зову АЛИЂУН (Алиндан) и веле: „До подне Алија, од подне Илија". О Видовдану и Петровдану пале се „Лиле" (бакље) — зване „Видовњаче" и „Петровњаче". То раде и муслимани и православни. Народно предање зна и за св. Саву, као „чудотворца Саву". Како год извршимо анализу санџачког човека, нећемо наћи оправдане разлоге за несугласице. Верске разлике, упоредо са решењем просветног проблема, као и проблема еманципације, неће, у том погледу, моћи да буду камен спотицања.

*

Суштина санџачког проблема се, због свега горњега, и налази у сарадњи између муслимана и православних. Заједнички интереси, историјске животне невоље, траже и заједничко решење. Ту чињеницу би морали да знају сви конструктивни појединци у Санџаку, јер будућност Санџаклија много зависи од ударања темеља за такву сарадњу. Пред оваквим општим циљем, много што шта мора да се прежали и огласи за грех прошлости. Старија генерација би требала да мудрије порад" за наступ младе генерације. У погледу сарадње између муслимана и православних има добрих знакова, који доказују њену могућност и у данашњим, тешким данима за Санџак.

Санџачки проблем није само проблем суспендовања страсти чаршије, него је то првенствено проблем младе генерације. Ако санџачка млада генерација буде заузела правилан став у погледу сарадње, онда јој је и будућност осигурана. Другог излаза ми не видимо, ни за данас, ни за сутра. Погрешно мисли, ко друкче мисли. У овом погледу, старија генерација треба својски да помогне младу генерацију.

Наступају нови и бољи дани и за Санџак. То треба да зна сваки Санџаклија, и да суштину санџачког проблема сагледа у светлости какву објаснисмо.

Млада санџачка генерација треба да буде спремна да дочека нове и боље дане и решена да се жртвује за њих.

Н. ГАЧОВИЋ

„СПАСТИ СРПСКОЈ НАЦИЈИ ЦРНУ ГОРУ"

Док је један део Српства у Србији понео после рата свој крст кроз тешка страдања и искушења, други део Српства у осталим српским крајевима, у Црној Гори, Боки и Санџаку, био је жртва можда још горих и црњих патњи и страдања која су му претила истребљењем. Под италијанском окупацијом, која је готово благонаклоно толерисала страховито безвлашће, народ Црне Горе био је препуштен зверствима и крвопролићима комунистичких банди, које су у црногорским гудурама нашле најбоље склониште, а под италијанском окупацијом готово несметано поље за своју рушилачку и убилачку акцију. Десило се тако да је комунизам царевао у најпатријархалнијем делу српског народа, да је породично огњиште окаљано тамо где се оно највише цени, да је интернационализам проповедан тамо где је национална свест чврста као црногорске клисуре. А невини животи падали су у злочиначким крвавим погромима.

У тренутку кад је најзад дошло до капитулације Италије, национална српска свест Црне Горе одмах је проговорила. У манастиру Острогу састали су се прваци националистичког покрета под вођством генерала Блаже Ђукановића и пуковника Баје Станишића. Нажалост, тај се састанак трагично завршио. Комунисти су успели да се пробију до манастира, да похватају и пострељају око 25 националистичких вођа и првака.

Велики број Бадољевих војника пришао је комунистима, ставивши им на расположење оружје и муницију. Нова страдања и погроми снашли су тада опет црногорско Српство, али родољубље није угушено. Оно је најзад, кад је немачка војска очистила црногорске планине, опет дошло до изражаја.

Фелдкомандант Црне Горе генералмајор Кајтер издао је 1 новембра проглас народу Црне Горе у коме је подвукао, да немачке оружане снаге у Црној Гори немају никакве територијалне или политичке захтеве. Њихово присуство једино је условљено војничким потребама Европе.

То је био потстрек да Српство у Црној Гори потврди своје постојање и испољи свој став, те је 11 новембра проглашена на Цетињу Црногорска народна управа, под претседништвом Љубе Вуксановића.

Нова управа одмах је упутила апел народу Црне Горе и Боке, у коме је поставила као своје главно начело и главни циљ: СПАСТИ СРПСКОЈ НАЦИЈИ ЦРНУ ГОРУ.

Потпуно је разумљив одјек који је овакав апел изазвао у целом Српству, а нарочито код народа Србије, који је одувек и мислима и стремљењима био везан за своју истокрвну браћу у Црној Гори, Боки и Санџаку. Свако српско срце било је дубоко потресено. Прострујао је нови дух уједињеног Српства и оцртале су се перспективе његове боље будућности.

Али, док је с једне стране та чињеница толико обрадовала српска срца, с друге стране појавила се и стрепња и брига због тешке данашњице коју Црна Гора преживљава. Српству Црне Горе још претстоји страховита и тешка борба са несрпским злочиначким бандама које предводе странци на тим крвљу натопљеним српским гудурама. У тој борби на живот и смрт морају да се нађу раме уз раме сви синови Српства ма из ког српског краја они били, јер ће једино тако удружени моћи и успети да савладају страховиту инострану неман која је загрозила њихов опстанак.

Српски народ из Србије подржава своју браћу из Црне Горе, Боке и Санџака на заједничком фронту спасавања Српства у заједничким напорима и заједничкој борби за спас, за свој опстанак и за достојно место у новој Европи.

Чишћење Титових банди код Подгорице

Бољшевички сатански план противу српског народа

Интернационални комунизам има на Балкану једну од највећих и непрелазних тешкоћа у држању српског народа. Српски народ је огорчени непријатељ комунизму и за то бољшевичка пропаганда и борба нису могли ништа трајно и сигурно да постигну на Балкану. Али баш због тог свог бескомпромисног енергичног држања српског народа, Московски план обратио је нарочиту пажњу на српски народ.

Да би уништили српски отпор, бољшевици нису одмах прокламовали Савез совјетских република Србије, Хрватске и Словеначке, него су претходно створили шест националних група, које сачињавају федеративну Југославију. Тако су они у једну групу стрпали Хрватску и Словеначку са најужим делом Србије, док Босна, Херцеговина, Црна Гора, Санџак и Македонија свака за себе претстављају специјалну националну групу које улазе самостално у Савез совјетских република. Бољшевици из црвене Москве хтели су овим, да расцепкају српски народ на ситне јединице, како би му на тај начин уништили заједнички отпор у борби противу бољшевизма.

Ми често, у обичном говору, називамо овај ужи део Србије, то јест праву Шумадију, — мајком Србијом. Зашто то ми чинимо? Да би издвојили центар Српства, да би указали на ту жижу српског народа, око које се окупља цео народ, као такав. Сви остали српски крајеви су деца мајке Србије, о којима она брине заједничку бригу.

То добро знају и непријатељи српског народа, нарочито бољшевици из Москве и да би је физички онеспособили за сваки отпор, они покушавају овим својим ђаволским планом, да је разуде, да је раскомадају и да је део по део униште у корену. Ето за то се дела српски крајеви у засебне националне групе, које треба да сачињавају Савез совјетских република у овом делу Европе.

Тито и његови комунистички сарадници врло често називају нас Србе у ужој Србији, реакционарним делом српског народа а генерала Милана Недића претседника Владе народног спаса, — највећим реакционаром. Бољшевици желе да праве Србе, који дају тако одлучан отпор у борби противу бољшевизма, дискредитују у очима својих присталица и на тај начин покажу им разлог, због чега се боре и зашто треба уништити српску интелигенцију и трезвен српски живаљ на селу. Наравно, да ова пропаганда успева само код друштвених отпадника и српских изрода, док на народ нема никакавог утицаја, јер је народ сав сврстан око генерала Недића, баш у борби противу комунизма.

Овакав развој догађаја у Србији, највише су омогућили они, који су, заљубљени у енглеску помоћ, својом пасивном резистенцијом припомогли организовању бољшевичких руља у борби противу српског народа. Може бити још више од њих учинили су за бољшевичку ствар они, који у души као и сви ми остали мрзимо комунизам, али који, пилатски перући руке, остају ван свих ових потреса и догађаја и праве се неутралним или неопредељеним нако осећају да и њима крв над главом гори. Али Србин остаје и даље конструктиван, потпуно свестан свог геополитичког положаја који му императивно налаже борбу на живот и смрт противу бољшевичке куге, која жели да га разори и уништи.

Објављивање сатанског плана кога је Москва спремила српском народу, уз пристанак и подршку плутократа из Лондона, Србија је данас поново прибијена на бољшевичком распећу срца и чекића. Али не треба нико да се заварава, била је она и раније у сличном положају, па је својом исполинском животном снагом раскинула тешке окове и ослободила се нежељеног загрљаја својих дин-душмана. Српски народ неће никад бити бољшевизиран, пре ће се уздуж и попреко његових њива, лугова и шума нанизати гробови тих белосветских напасника и нагнојити његову прадедовску земљу, него што ће се на једној јединој српској домаћинској кући залепршати сатанска застава са чекићем и српом. Српски народ не да своју крваво стечену дедовину да по њој вршљају комунистичке банде уништавајући му име, веру и слободу док буде било једне једине способне мушке мишице да пушку држи.

Света српска земља неће никад бити опоганьена ђаволским синовима бољшевичког пакла, нити ће српска мајка подлећи пожудама црвених насилника, јер из њене утробе рађали су се само Обилићи и соколи, никад кукавице и полтрони. Србија ће живети и надживети пролазни бес бољшевичке најезде, јер Бог чува Србију и побожни српски народ.

На бољшевички сатански план српски народ одговориће слогом и мишицама својих јуначких синова и презиром енглеског издајства.

Ч.

ЗАДАЦИ ФИНАНСИСКЕ ПОЛИТИКЕ У НАРОДНОЈ ПРИВРЕДИ

— Од Л. грофа Шверин фон Крозига —

Под овим насловом министар финансија Рајха објављује у новембарском броју часописа „Дојче Штиме" чланак, у коме констатује да је XX век наследио од свог претходника много нерешених проблема на свима пољима културног, а нарочито социјалног живота. Први светски рат је уздрмао основе постојећег поретка и довео до револуције политичке и економске мисли, која није мимоишла ни један народ.

Ову револуцију идеја преживела је и финансијска политика, којој је светски рат наметнуо потпуно нов облик. Генералштаби свих земаља сматрали су раније, да ратови неће моћи дуго трајати због несташице новца. Заборавило се на то, да је XIX век створио у папирном новцу један нови инструменат, који је пред кованим новцем прошлости имао ту предност, што се могао по вољи умножавати и ако се показало, да се у тој околности крију нове опасности за цео склоп народне привреде, које се могу сузбити само мерама јаке финансиске политике.

Несразмера између добара и новца може настати на два начина: било да с обзиром на расположиву робу постоји сувишак куповне снаге, буџица новца обара цене и наднице, настаје инфлација у којој се губи свако мерило разумног газдовања, било да понуда робе надмашује могућности тржишта, настају ограничења производње, беспослица радника, настаје дефлација.

Борба против ова два зла — инфлације и дефлације — је нов задатак финансиске политике, важан у истој мери као што је раније било набављање средстава за задатке јавне службе. У том циљу држава треба да има у рукама потребна помоћна средства. Када настаје опасност инфлације, потребно је сувишну куповну снагу одвести у канале у којима она не може да буде штетна. То се постиже опорезивањем и закључењем зајмова. Напротив, у случају када прети дефлација, треба путем краткорочних кредита народној привреди — као што је то урадила националсоцијалистичка финансиска политика у 1933 г. — појачати куповну снагу.

И у једном и у другом правцу треба избегавати крајности и пазити на то, да се народна привреда сачува од структурних потреса. У борби са инфлацијом не сме се помоћу пореза ограничити куповна снага у толикој мери, да би се привреди онемогућило вршење њених функција. Исто тако и у борби са дефлацијом, стварање кредита не сме да пређе разумне границе. Као што је у извршењу државног буџета задатак финансиске политике да пази на равнотежу између потреба и њиховог покрића, тако исто задатак је њој да одржава равнотежу и у народној привреди.

За извршење овог задатка, финансијска политика располаже са два средства: са опорезивањем, које је главно средство за сузбијање инфлационе опасности и са кредитном политиком, која води прву реч када се појављује застој у народној привреди.

Значај пореске политике, нарочито у рату, потпуно је јасан: понуда потрошних добара неминовно се смањује, па се стога појављује неискоришћена куповна снага у цивилном сектору и стога је умесно да се искористи дефлациона тенденца сваке порезе. Уз то корисно је да се што већи део ратних трошкова покрива порезима.

Али узалудна је нада, да се цео ратни трошак може покрити порезима. То би биладједна утопија. Стога су и ратни зајмови потпуно умесни у толико више, што и државни кредит утиче на смањење куповне снаге. Он је у том погледу чак и еластичнији од порезе. Али то не значи да би финансиска политика могла да се заснива на импровизацијама.

Напротив, она треба да предвиди све. „Народи Европе, ако желе да преброде све тешкоће и да сносе терете овога рата, треба да не презају ни од каквих напора и да свима средствима кредитне и пореске политике, као и политике цена, одрже функције своје привреде, они треба да одрже праведне и сразмерне односе цена у промету са другим земљама и да на тај начин допринесу свој удео за одржавање јединства и поретка у Старом Свету и да та спасу од разарања од стране сила туђих европскоме простору".

ПРИЛОГ БЕОГРАЂАНА ЗИМСКОЈ ПОМОЋИ

На дан Зимске помоћи, који је одржан 16 о. м., београђани су се одазвали својој родољубивој и хуманој обавези према невољним.

Многе екипе београђана и београђанки прикупљале су тог дана прилоге по целом граду. Грађани су се одазивали према својим могућностима. Али, може се рећи да нико није пропустио да изврши своју обавезу. Тако је 16 о. м. прикупљена у Београду сума од 1,141.170 дин. Од тога прикупио је највише пододбор IV Кварта, у износу од 224.830 дин. Затим долази пододбор I кварта од 164.325 дин.

Све те прилоге које београђани могу још да одвоје треба предавати или упућивати за Месни одбор преко благајне у Узун Мирковој улици бр. 1-А, а за Централни одбор преко Општинске штедионице.

Београђани, оног тренутка кад седнете за трпезу помислите да има много ваших сугрђана који данима не окусе топло јело, кад се одмарате у загрејаној соби помислите да има много ваших сугрђана који немају ни парчета дрвета, кад се забављате у позориштима и биоскопима помислите да има много ваших сугрђана који се злопате без онога што им је за живот најсновније и најпотребније. Нека та помисао још једном дирне ваша осећања човечности и родољубивости, одвојите још једном све оно што сте у могућности да одвојите, да би приредили овим својим невољним сугрђанима и сународницима мале радости на велики хришћански празник и да би сачували њихове животе у току претстојеће зиме.

ПРИЗНАЊЕ ПРЕТСЕДНИКА ВЛАДЕ државним службеницима

Ратне прилике, погађајући цео народ, погађају све друштвене редове. Међутим, има редова који су погођени више или мање. Међу оне који су код нас највише погођени спадају без сваке сумње државни службеници. Треба имати у виду да су њихове приналежности према предратним повећане у најбољем случају свега са око 50%. Поред тога многима су укинута извесна ванредна примања и хонорари. Наравно да је овакво финансиско стање имало својих немилих последица, тако да је стандард живота државних службеника не само сведен на несразмерно нижи ниво од предратног, већ није у стању да поднесе ма какве ванредне издатке, данас често везане са питањем снабдевања животним намирницама, огревом и одећом.

Па ипак, поред таквог тешког материјалног стања, државни службеници су редовно и предано обављали своју дужност. У канцеларијама и на терену они су показали пуну прилежност и пожртвованост, несебичност и високу свест да је њихово тешко материјално стање неминовна последица ратних прилика и да спасавање државних финансија не дозвољава тренутно побољшање њиховог личног стања.

Велико признање одао је целокупном државном чиновништву за такав рад и такво схватање претседник владе генерал Милан Недић, истакавши у својој Наредби бр. 53 личну дубоку захвалност и похвалу за досадашњи рад свих државних службеника и чиновника. Њихово држање најбоље је изражено у речима Наредбе, која вели:

„Висока национална свест свих државних чиновника и службеника, који су беспримерним пожртвовањем и неизмерном љубављу према своме народу и родној груди у најтежим временима наше Отаџбине и још под тежим сопственим околностима вршили своју дужност храбро, стојички и српски, одазивајући се мојим апелима и наредбама, задивљује и окрепљује наду сваког доброг Србина за спас и будућност Мајке Србије и српског народа."

Ценећи овај и овакав рад, српска влада одлучила је да, у границама тренутних могућности, приреди задовољније празничне дане свом чиновништву, те је свима државним платежницима, у виду зимске помоћи, издата још једна, тав. тринаеста плата, у висини месечних бруто принадлежности, без икаквих одбитака.

Истовремено је у својој Наредби претседник владе нагласио, да ће тешко стање државних чиновника и службеника, и мимо свих тешкоћа, бити решено и побољшано.

ИЗ АДМИНИСТРАЦИЈЕ

Услед поскупљења штампе, хартије и клишеа броју се повећава цена на 4.— ДИНАРА

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

МИ И ЦРНА ГОРА

Не можемо без узбуђења писати о Црној гори и о тешким и злим удесима, који су је задесили од априла 1941 године до данас. Бисер у блиставој круни вековних српских подвига, најотпуњији и најистрајнији заточник витештва, земља из које су израстали јунаци у којима је на диван начин усклађено чојство и јунаштво, Црна гора је нераздвојни део нашег срца и наше душе.

У нашој српској историји, у нашим вековним борбама да останемо своји и да остваримо снове отаца, Црна гора је имала увек часно и угледно место. У њој се живело »пићем Обилићем«, пламтело јунаштвом, заносило вером и надом у бољу, заједничку, српску судбину. Наш величанствени историски еп, потресна драма наше вековне борбе и унутарња привржености извршењу наше мисије употпуњавали су у овом крају мимо све друге. Закон борбе, култ витештва, страствено уздизање изнад обичног, свакидашњег, материјалног, момента у животу — то су све људи овога краја носили у крви као завет наслеђа и као осећање испуњења личног духа.

Обдарен оштром мисли, плаховит и у највишој мери осетљив на неправду, наш човек из Црне горе има орловски замах и полет. Тек онда, када је »изнад греха и смрти«, изнад ситног, убожјачког, кћвтинског ценкања и пословања, он је у својој интимној домени, тамо где се несметано расцветавају његови дарови, где у пуној мери долази до израза његов оригиналан духовни лик. У основи тога лика је култ јунаштва и осећање правде. Баш зато што је јунак, по призиву и унутарњој понешености, Црногорац је човек који смело, без страха и уздржљивости, стаје на страну правде, устаје у заштиту оних који су угрожени. Чојство код Црногорца је морално засновано, духовно оправдано и витешки надахнуто. Оно је стил живота многих генерација, које су сопственом крвљу и жртвама одуживале дуг српској мисли за коју су биле нераскидљиво везане.

Црногорац је националиста. Чврст, упоран, непоколебљив. У земљу коју смо изгубили, он је био унео много идеализма, полета и вере. Он је желео да у њој нађе смирење од тешких борбених подвига и да стихиску динамику свога темперамента преокрене у напоре на културној изградњи и духовном продубљивању. Јер Црногорац није само витез мача. Он је херој идеје, мученик мисли, страствени борац за социјалну, људску правду. Његова полетност је велика. Његова страст за идејом такође. Није Његош случајни изданак овога крша, који је вековима обливан крвљу, него је органски израз једне средине у којој се живи од идеала и вере. Он је само један од мноштва надахнутих коме се судбина осмехнула, да нађе свој пут. Ко зна колико је таквих, са Његошевим почетним даром, остало без израза и угасило се у суровој борби за образ и слободу?

Црна гора је доживела страшну трагедију. Комунистичка немањ, тај свирепи антисрпски мач партизанских џелата, скоро је преполовио мушко становништво Црне горе. Без милости и обзира, уз примену злочиначких метода који запањују својом сатанском безобзирношћу, сатирана је национална Црна гора. И то је, поред многих других, један од изразитих доказа, да је партизанство у првом реду покрет за истребљење Срба.

Својом огромном духовном снагом, одразом дубоке националне свести, Црна гора преодолева комунистичку опасност и, као у давна времена, треби губу из торине. Мушки, смело, са отвореношћу која доличи националним Црногорцима, који живе заветом Косова и Милошевим духом. Из страшног вртлога несреће, из хаоса и пометње, уздиже се воља за националном борбом и уништењем свега онога што је антисрпско. Црна гора се поново, у овим судбинским часовима наше борбе за опстанак, уздиже на место које јој припада по њеној славној и часној прошлости: она се све више преобраћа у идејну и физичку гробницу бољшевизма и постаје сведок, да је све оно чиме су бољшевички агенти тровали њену душу и мисао сатанска лаж бездушних џелата руског народа. О, знамо ми добро, да се Црногорац није повео за духом и учењем Карла Маркса; у једном поретку, који је неповратно пропао, духовна глад овога краја засићавана је лажима, да се тамо, где је некада била велика и славна Русија, изградило ново руско царство и да је у њему све онако како то Црногорац жели и замишља! И то је саблазнило неке. Али их је страшна стварност брзо отрезнила. Резултат тога отрежњења је национални фронт против свих облика духовног и физичког бољшевизма.

Српски добровољци од почетка своје борбе мислили су на браћу своју, саборце, из кршева црногорских. И нико као ми није имао толико разумевања и осећања за оне хероје — мученике што у одбрани крста од некрста, кућног прага од бескућника, и свих српских светиња и истина од белосветских наказа и лажи падоше храбро и свесно. Одлучан став и прегалаштво националне Црне горе давали су нам стално окрепе да и ми овде, у Србији, савлађујемо лакше све тешкоће и уливали су нам наду да српско племе никад изгинути неће.

У српским добровољцима и националистима Црне горе живи исти дух. Надахњује нас иста мисао и загревају исте наде. Јер смо изданци једног корена и замаси једне исте воље — воље српскога народа, да преодоли и савлада сва искушења и кроз сопствене напоре се уздигне од онога што смо били и што, опет, морамо постати. И ми смо раскрстили са гресима отаца, са свим обманама и илузијама. Када смо подигли заставу борбе против Титових »ослободилаца«, називали су нас издајницима. Ми смо знали да смо оружје судбине у отрежњењу и спасавању свога народа. Догађаји су нам дали за право.

Ми се боримо за нову отаџбину, која ће бити наша, народна, српска, људска. Данас назиремо зору која нам свиће, осећамо да нас исти дух и исте жеље све више повезују и са потресним нестрпљењем очекујемо час, да заједнички одржимо помен очевима и браћи, деци и женама, који су пали у овој великој борби за веру и светиње праотаца. А тада ћемо, још једном, положити заједнички завет, да никада нећемо отступити од онога светог и великог, због чега су мученици наши дали своје животе: на њиховом примеру, потстекнути жртвама које су они дали, изградићемо српску отаџбину, државу наше вере и наших снова. У њој ће морати да умукне све оно што спутава остварење наших замисли и што кочи изградњу једне земље пуне правде и истинског братског јединства. Ми знамо да ће тада почети наше време. Ми видимо колико величанствене жртве уноси Црна гора у основе онога из чега треба да се роди нова, вечна Србија.

Знајући за моралну величину Црне горе, за лепоту и сјај њеног духовног богатства, ми смо горди и срећни да већ доживљујемо дане кад можемо дати видног израза дивљењу над подвизима и жртвама своје браће црногорске. Крв њихова и крв наших жртава дата је за исти идеал. И та свежа крв ставља заједнички печат на наше судбине и проткива их општим осећањем нераскидљиве заједнице.

С. Д. К.

Нови дани...

Бијесова силних буре у мржњи децу Ти пеку,
Земљо, што вековима ореол Те љубави краси.
А сузе мајки Твојих страшном бујицом теку
У бездан где се живот с очајним криком гаси.

Врх литица Твојих голих, стуб срама бестидно држи
Младост што царску круну замени Јудиним златом
Док праведна Божја казна душу Ти огњем пржи
Продана деца Твоја грешним Те прљају блатом.

Да ли ће снага Твоја, од свију страдања јача
Створити нови живот и спрати увреде гнусне,
Или ћеш, поносна земљо, у грчевима плача
Отворити нове ране да млазом крв Ти пљусне.

Црних гаврана јата на Твоје груди слећу
Гушећи последњу снагу у Твојој крвавој рани,
Док силне легије наше ка новим борбама крећу
Кроз први освит зоре буде се нови дани...

У белој копрени сунца дрхћу планине горде
Кроз вечна дела палих дижу се нови пути
Под снагом мишица наших дивље умиру хорде,
А песма младости наше о новом добу слути.

У зори новога дана јекнуће поклици бојни
Из Твојих рана последња капља крви нек кане,
Синови Твоји храбри, уморни, мокри и знојни
С победом оружја светлог донеће Нове Дане...

РАСТКО СТАНИШИЋ
добровољац

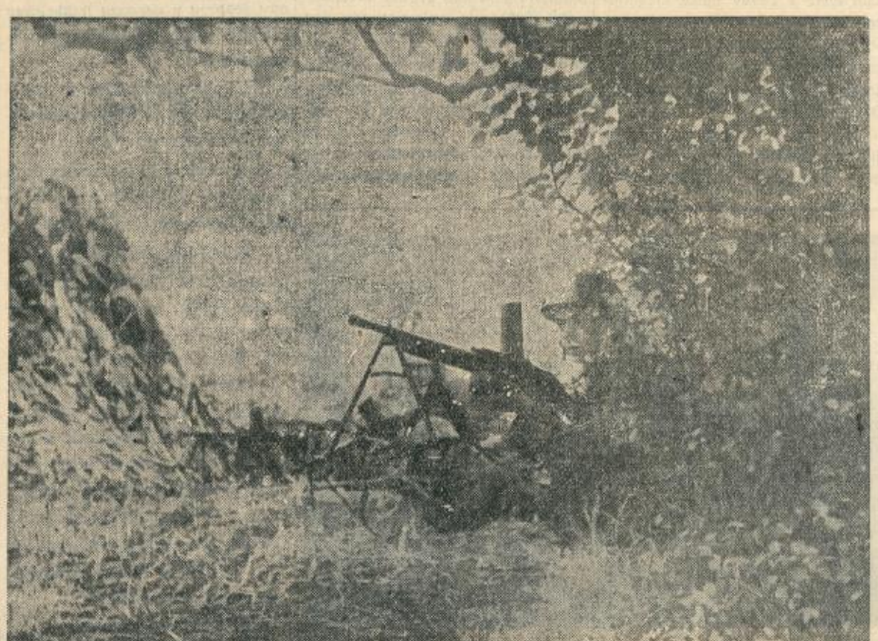

У заседи... (Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

Отрежњавање после разочарања

РАСПОЛОЖЕЊЕ У СРПСКОЈ ЧАРШИЈИ И НА СЕЛИМА У ЗАДЊЕ ВРЕМЕ

У последња три месеца дана обишао сам више наших паланака у унутрашњости. Разговарао сам са доста људи. Морам одмах да вам кажем да се данас у многоме сасвим другим очима гледа на борбу добровољаца но што се то пре две године, пре годину или чак пре пола године гледало. Ви сами знате најбоље шта све није приличан део наше чаршије говорио раније о добровољцима и каквим их све именима и називима није окрстио. Данас, данас су добровољци нешто много друго. Људи пред којим сам ја и други наши људи, који смо од почетка ценили акцију добровољаца као нешто велико и срећно за српски народ, данас смо ми у позадини кад се поведе разговор о добровољцима. Они који су пре две године нападали добровољце, данас их хвале и срећни су кад чују да су дошли у њихову средину или да се бар близу налазе чете и батаљони добровољаца.

Кад се постави питање одакле промене расположења према добровољцима, не треба их тражити на страни самих добровољаца. Они су оно исто што су и раније били, они истим путем иду којим су од почетка пошли. Промене су дошле углавном ради држања Лондона и Москве према српском народу. Кад је Лондон почео да напушта Дражу Михаиловића преко радио пропаганде, кад су лондонски спикери почели да хвале Тита и његове банде а да ћутки прелазе преко Драже и његових четника, у то време мало их је било који би помислили да је Енглеска решена да препусти Србе и Балкан бољшевичком утицају. Наши неуморни англофили тад су говорили како је то само нека „моментална тактика" британске владе, како Черчил „зна шта ради", па чак их је било доста који су и ово тврдили: „Знају Енглези шта раде. Они на тај начин хоће да охрабре Тита и његове партизанске банде па да их окупатор потамани, да би њима (Енглезима) био доцније посао олакшан!..." Али, постепено и полако нестајало је по чаршијама таквих гласова и коментара. Сумња у Енглезе и све веће неповерење према лондонској политици уопште расли су из дана у дан. Најзад, кад се задњих дана прогласила Титова „влада" и кад су од стране енглеских водећих места пали благослови за ту „владу", нагло се почело да окреће расположење и стало се гледати на ствари српским очима но што се досада гледало. Има их доста данас који су не само љути и разочарани, него просто бесни на Енглезе. Псују их на сва уста и неће да чују за лондонске радио емисије. Најједном су почели да говоре о „одвратним", „крештавим", „безобразним" радио спикерима из Лондона, иако су то све они исти што су и преклани и лани хушкали и „обавештавали" српски народ. „Сви ћемо у добровољце", рече ми прексиноћ један иначе добро познати англоман који је назад пре неколико месеци био увек готов да прогласи добровољце „петоколонашима" и „издајницима"... „Енглези су најсебичнији народ на свету", добацују други, а трећи само шкрипе зубима и мрмљају теже псовке кроз зубе...

Било би претерано рећи кад би се казало да је настало опште отрежњење. На жалост, то још није. Има елемената, чак у круговима који би требало да по памети и разбору предњаче у друштву, који још увек рачунају са неким провизорним „тактикама", који сами себе па и друге обмањују, који зазиру да поштено признају како су и колико су досад грешили и наседали туђинској пропаганди и својим резоновањима, заснованим на жељама срца а не здравом разуму. За те ће бити потребно да дође још неколико врло хладних или врло врућих тушева па да се добро отрезне. Што се пре отрезне, у толико за њих боље. Српски народ у својим широким масама, у првом реду наше село, *ништа више не жели него реда и мира и сигурности у свом дому и на свом домаћинском послу. Сви шумски бандити и одметници попели су му се на врх главе. Сељак је дефинитивно разочаран у све оне који су му шапутали о скором свршетку овог рата и данас ако му о том неко отпочне да говори, он у њему одмах гледа неког шпекуланта који иде за тим да га на зашто превари или насуче...*

П. Марковић

У СПОМЕН РАДНИКУ МИЛИСАВУ ЂУРАКИЋУ

Партизанске банде, комунисти, обично говоре како се боре за раднике и њихова права. Међутим, ми смо за ове две године борбе искусили колико је подмукле лажи у тим њиховим паролама. Партизански олош убијао је баш раднике с нарочитим задовољством и садизмом само ако они нису слепо пошли њиховим безбожним и нељудским путевима...

Ових дана навршило се две године од смрти радника Милисава Ђуракића, радника, који је пао као жртва злочина црвених. Пошао је био он, као и увек, на свој редовни посао у железничку радионицу у Љубићу. Он је прешао железничку станицу и приближавао се капији своје радионице. Изненада, из суседног кукуруза, искочила су два млађа човека и припуцали из револвера на њега. Испалили су шест метака, од којих су га два погодила: један у ногу, а други у груди. Пао је сав обливен крвљу. Пренет је у чачанску болницу, где му је указана лекарска помоћ и где је остао на лечењу дуже време.

За нападаче се утврдило да су оба комунисти, радници железничке радионице у Љубићу, прве комшије његове.

У болници је остао све до почетка октобра, када су комунисти сами потпуно завладали у Чачку. Био се прилично опоравио, али нога му је била још у гипсу. Дотерали су га колима у затвор, који се налазио у подруму под зградом окружног суда. Дотеран је без одела, у болничком вешу, са ногом у гипсу, са још неизлеченим ранама. Такав је бачен у хладне, влажне и мрачне подруме. Ту је остао око 20 дана и стрељан са метком у потиљак.

Пред стрељање држали су га 7—8 дана у мрачној бетонској самици, без хране и мучили. Поступали су с њим као са највећим злочинцем.

Какве су му грехе на терет стављали?

Био је радник и сиромашак. Имао је малу, стару дотрајалу кућу у Љубићу с десне стране пута, при уласку у Чачак. Више је личила на трап, него на кућу. У тој кући живео је он са женом и двоје ситне деце.

Читаоче, ако пођеш у Чачак путем од Горњег Милановца, баци поглед на десну страну одмах испред моста на Морави, и ону кућу, коју видиш најмању, најнижу, најнеугледнију, скоро трошну, знај да је то кућа радника-сиромашка Милисава Ђуракића, у којој су му остала ситна незбринута деца, чијег су оца, хранитеља и браниоца, убили комунисти. Нека твој разум и твоје срце тада не буду затворени за ову истину: да је груба лаж, пропаганда комуниста, да се они боре за бољи живот и благостање радника, нарочито ситног човека. Није ли очити демант тога то што прво пред пушчане и митраљеске цеви стављају баш раднике и сељаке, које тобоже желе да усреће.

Иако је био радник, он је ипак много мислио о свету и животу. И дошао до закључка: да поред овог живота има други, лепши и бољи, који долази као продужење овог. И да је сваки човек дужан да се припрема за тај живот. Зато се он трудио свом душом, да у себе унесе што више Еванђеље Христово. Као резултат тога дошло је велико милосрђе његово које је имао према невољницима. Његова сиромашна кућица постала је странопријемница невољних и сиромашних. Ко све ту није нашао преноћиште! Колико је он само гладних нахранио!

Он је осећао, да човек нема животног циља ако не живи хришћанским животом. Зато је он ревносно проповедао веру безбожним, па и својим другоговима у радионици. То је чинио у болници и затвору. Тешио је и храбрио слабе и бојажљиве речима Христовим: *не бојте се, само верујте!*

Погинуо је јуначки, без страха, онако како доликује хришћанину.

И овај чин дубоке његове религиозности, његове црвене убице уписали су му у грех. Јер по њима: *вера је опиум народа.* Зато веру треба уништити, као и њене стварне носиоце.

Као радник увидео је брзо разарајуће дејство атеистичко-марксистичке мисли по веру, морал, породицу и народ. И стога се јуначки супротставио том утопистичком таласу. Прво у својој радионици међу радницима, па потом и у срезу.

То је било за комунисте исувише.. Мера се била превршила. Одлука је пала: смрт Ђураки.

И — убили су га.

Он је знао да га смрт чека, пошто су му раније на кућу нападали, али се није плашио, јер је јунак био. Знао је да га муке и невоље чекају, али се није поколебао, јер је мученик био.

Тако је пао славно Милисав Ђуракић, потврдивши својим животним ставом и својом смрћу лепоту и величину јунаштва и мученштва.

Ј. Сарачевић

Радници као борци против комунизма

Либерално-демократски систем стварао је ради својих циљева свуда психозу, да је радник комуниста. Унапред је већ то одређено — да радник мора бити комуниста. То није била истина. Као и увек тако је и овога пута победила истина и доказала, да је наш радник националиста и да изнад свега воли своју домовину. Велики део добровољаца су из редова радничких, знатан број погинулих добровољаца су радници, а исто тако и међу рањеним добровољцима има доста радника.

Ми радници свесни смо, да је наш спас у спасу наше Отаџбине. Зато на први позив јунака ђенерала Милана Нелића, похрлили смо у добровољачке редове да спасемо нашу несрећну Отаџбину.

Мали је број наших другова био на страни комуниста. Размер са осталим сталежима био је свега 12—15%, а то су били већином наши заведени другови, којима су јевреји и њихове слуге говорили о „совјетском радничком рају", и та похвала о „рају" није их само одвојила од Отаџбине, већ и од њихових породица.

Пре рата ми национални радници избацивани смо из предузећа, саботирани смо од стране капиталиста, јер цама, када смо тражили наша права, нису могли рећи да смо комунисти. Од стране режима (јер нисмо хтели служити ни једној партији, па ни режимској) били смо затварани, тучени као стока, интернирани и бацани на присилан рад у концентрационе логоре. Много смо пута гладовали, јер смо били без зараде — без посла, многе смо ноћи преспавали по парковима или по патосима неке не довршене грађевине. Али та нас борба није обесхрабрила, већ нас је, напротив, само очеличила и стоички смо све то подносили.

Дошао је час борбе, за спас Отаџбине, за спас наше нације у којој смо се родили и младост своју провели. Ступили смо у редове добровољаца, оставивши наше радионице, наше мајке, децу, жене и сеје незбринуте, голе и гладне, пљунувши на материју и пригрливши дух, као соколови са пушком у руци и песмом на уснама, јурнули смо у најтеже окршаје, газећи црвену петокраку звезду, за коју су нам јевреји и њихови плаћеници говорили да је симбол наше радничке снаге.

Не! Није наш симбол петокрака звезда, то је симбол јеврејске владавине светом.

Наш симбол је двоглави бели орао; под тим симболом ми се данас боримо за своју Отаџбину.

У свима добровољачким редовима видимо раднике као одличне борце, у правом смислу — хероје. Најтежи окршаји, највеће битке с комунистима за њих су играчке. С осмехом на уснама, заједно са студентима, ученицима и сељацима, загрљени и сједињени за вечита времена, радници марширају оштрим кораком напред за ново доба, за нову Србију, за ред, рад и правду

То је аманет палих другова!
Ми ћемо га испунити.
Тако нам Бог помогао!

Јанко Митровић,
радник-добровољац

Пред борбу...

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

Велика активност Коларчевог универзитета

Коларчев Народни универзитет, наша значајна просветна установа, ове зиме показује нарочиту активност. Читав низ предавања из свих области наука, а подешена за најшире слојеве, одржаће се ових зимских месеци на овој нашој просветној установи.

Поводом отварања те велике просветне акције, тог значајног зимског семестра, током којег ће се потврдити да полет српске науке није малаксао, одржана је свечана приредба у великој дворани Коларчеве задужбине.

Овој свечаности присуствовали су: Претседник српске владе армијски генерал Милан Ђ. Недић, министри: Ђура Докић, министар саобраћаја, др. Милорад Недељковић, министар народне привреде, Богољуб Кујунџић, министар правде, Велибор Јонић, министар просвете као и помоћници министара Владимир Велмар Јанковић и др. Србислав Ђонић. Свечаности су такође присуствовали шеф Државне пропаганде Ђорђе Перић, генерал Јонић, претставник Св. Синода епископ др. Нектарије Круљ, затим претставници Универзитета, Српске академије наука, виши чиновници министарстава и велики број позваних гостију.

Г. Бошко Богдановић, комесар Коларчеве задужбине, одржао је предавање о Илији Коларцу, који се с правом сматра за највећег српског задужбинара. У овом предавању Богдановић је поред осталог рекао:

ИЛИЈА КОЛАРАЦ — СВЕТАО ПРИМЕР

„Ових дана навршиле су се две године како је после рата обновљен рад на Коларчевом народном универзитету. Данашња скромна свечаност треба да обележи двогодишњицу тога рада. Истовремено она нам пружа прилику да се сетимо оснивача ове високе културне установе и да укажемо на значај његова дела за целокупан српски народ.

ДАРЕЖЉИВОСТ — СРПСКА ВРЛИНА

Од времена Немањића задужбинарство је постало традиција српскога народа. Такмичили су се и владари и племићи ко ће велелепније задужбине створити. Задужбине беху не само стубови вере и расадници просвете, већ и будни чувари српскога имена и српске народности. Кроз векове ропства оне беху последња уточишта српске културе, кулеветиље српског национализма. У васкрслој Србији XIX века задужбинарство је опет једна од главних црта српског родољубља, основна врлина српских родољуба. Измењене прилике дају и задужбинарству друкчији карактер. Уместо раскошних и велелепних манастирских грађевина, задужбинари XIX века, стварају задужбине поглавито просветног и социјално-привредног карактера.

КОЛАРЧЕВ САН ОСТВАРЕН

Највећи наш задужбинар XIX века Илија Милосављевић-Коларац родио се и живео је у доба васкрса и стварања Карађорђеве и Милошеве Србије. Поникао из народа, из маленог села Колара у Округу београдском, по коме је име добио и тиме своје село прославио, Коларац је још од детињства схватио да за наш народ нема будућности без јаке народне културе. Зато је целога живота радио и стварао и текао, да што више остави своме народу за његово просвећивање.

„Сан његова дугог и напорног живота био је да створи српски универзитет, на народним, српским основама. Народни универзитет у духу његове замисли и носећи његово име, суделује данас активно у оквиру националне обнове културе."

СРЕДИШТЕ КУЛТУРНОГ ЖИВОТА

— Прошло је данас шездесетпет година од смрти Илије Коларца, — наставио је министар Богдановић, — а његово дело још живи и трајаће, како је он сам завештао, док је српства и Србије. Шта више, данас његова задужбина има још пунији и виши смисао у оквиру националне обнове и препорода.

У данашње доба будућност једнога народа не може се замислити без велике духовне и материјалне културе. Али, ако та култура нема темеље у народном животу и народној души, ако не почива на народним традицијама, битност и опстанак народа као народа може доћи у питање. Зато обнова и изграђивање народне културе на темељима његових здравих и снажних традиција мора данас бити главни задатак свију нас.

Поставши постепено средиште целокупног културног живота, Коларчев народни универзитет је сада привукао све друштвене слојеве, цео народ, док је ранијих година публика била углавном ограничена на узан круг интелектуалаца. Први пут од свог оснивања Коларчев универзитет постао је општа народна кућа. Сви друштвени редови, од радника до сељака до занатлија, привредника, ђака и интелектуалаца, постали су редовни посетиоци приредаба, предавања и течајева Коларчевог народног универзитета.

Програм Коларчевог народног универзитета изводи се по плану у тесној сарадњи са Министарством просвете.

ПРАВИ И ЈЕДИНИ СРПСКИ ПУТ

Пут нове Србије под вођством Владе народног спаса обележио је јасно и правац Народног универзитета. То је пут који су ишли и који су нам оставили у аманет наши великани из прошлости. На нама је данас да наставимо традиције Илије Коларца. Данас је то пут националне обнове. Само на националним основима, кроз народне традиције, фолклорним богатством нашега народа, његовом сјајном прошлошћу и кроз блистави сјај његових народних умотворина може се васкрснути и оснажити национализам српскога човека, нарочито српске омладине, и она оспособити за нова прегнућа без којих се обнова и препород српске земље не могу замислити. Зато је рад Народног универзитета у првом реду намењен омладини. Данашња омладина мора бити свесна да будућност Србије и српског народа само од ње зависи. То и јесте управо главни задатак Народног универзитета да највећу пажњу обрати одгоју и националном васпитању наше омладине. Тим путем упућен је сав рад Коларчевог Народног универзитета са његовим подружницама у већим местима Србије.

А то је јасно одређени пут Нове Србије, Србије Владе Народног спаса генерала Милана Недића".

Топлим аплаузом присутни су поздравили здравицу министра Богдановића, па је онда фолклорна група Коларчевог Народног универзитета извела сцену „Јелисавка — Обилића Мајка".

Овај приказ, који је у пуним фолклорним преливима, импресивно и са пуним успехом изведен, на све присутне оставио је снажан утисак, онакав какав и мора да буде када је у питању уметничка интерпретација биране српске прошлости.

Генерал Недић на извођењу »Јелисавке — Обилића мајке« на Коларчевом универзитету

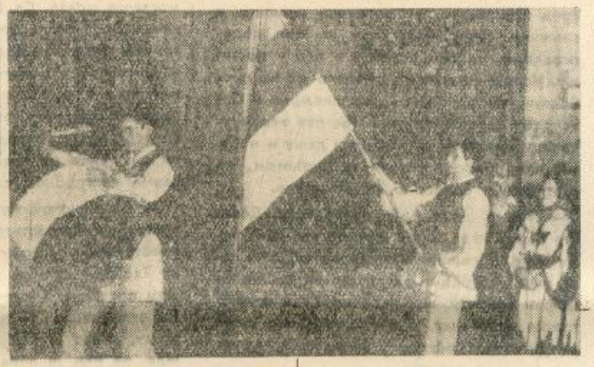

Свадбени обичаји у народној игри »Јелисавка — Обилића мајка« изводи фолклорна група Коларчевог народног универзитета под управом Мате Магазиновић

(Фото: „Српски народ")

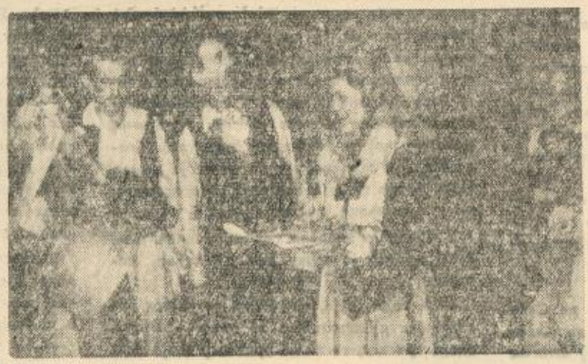

Британија на последњем месту

(Наставак са 2-ге стране)

Дакле, Москва је обећала Естонцима, Литванцима и Летонцима оно исто што обећава сада Чесима, али затим је упала са војском у Балтичке државе, одузела им суверенитет, преуредила државе на совјетски начин и увела комунистички привредни систем. Онај, који је слагао у три истоветна случаја, слагаће и у четвртом (у чешкој ствари), и у петом (у пољском, ако би дошло до споразума), и у шестом, и т. д. Слагаће зато што је лаж основ комунистичке спољне политике која сада мора да се прилагођава квакерским укусима Рузвелта, па зато игра улогу нормалне политичке чињенице, док је у ствари абнормална, одвратна и зверска.

Док Иди маскира Миколајчика, шефа емигрантског одбора Пољака, претставник Форењ Офиса у Алжиру протежира совјетске тежње према француској дисидентској влади. Откад је Вишински дошао у Алжир, комунисти су почели да нападају свог пријатеља де Гола, оптужују га због ауторитативности и захтевају да он подели оружје народу. Чине се припреме за збацивање де Гола. Његов заменик треба да буде по знати комуниста Марти.

„...И Британија" врши и друге послове са емигрантским владама. Она је сада уцвилила белгиску „владу" Делфоса и изделствовала једно сензационално признање претставника те „владе". Наиме, реч је о томе да је један од тих претставника, Пјер ло, дао изјаву у којој каже да Белгија мора да жртвује један део свог суверенитета и да се прикључи Британском царству.

Зашто Енглезима треба овај трговачки посао? Они одлично знају да Делфос, Спак, Пјерло и други не располажу робом коју продају. Том робом располаже Великонемачки Рајх и сам белгиски народ. Али, Енглезима је потребно да откупе белгиски суверенитет бар од хохштаплера. Потребно је зато, да би могли по завршетку рата да полажу право на мастан залогај, Белгиски Конго, који би донекле надокнадио губитак колонија у Индонезији. Потребан је такође тај „купљени" суверенитет и ради тога, да би се по завршетку рата остварио вековни сан Енглеза да имају с друге стране Канала један обавештајан који би штитио њихово острво од непосредног додира са великим силама Европе

„...и Британија" је навикла да купује и продаје суверенитете малих држава, да ствара и угушује иредента, да подиже и уништава политичке амбиције и националне осећаје народа и племена, који улазе у сферу њене политике. Чули смо пре кратког времена пролог комедије са Сицилијом. У њему се каже да сицилијански народ, свестан свог арабљанског порекла, жели да буде самосталан, т. ј. одвојен од италијанског. Ову комедију пишу у Лондону у намери да приграбе за себе Сицилију. Али, Енглези морају да доживљују понекад и горка разочарења, баш зато што пуштају у светски оптицај националне тежње, које су им потребне.

МЕС.

НАЈБОЉИ РАД ОМЛАДИНСКОГ КЊИЖЕВНОГ КОНКУРСА

ПУТЕВИ СВЕТОГА САВЕ

од Иванке Тасић

Добитник награде Иванка Тасић

Романсирана биографија „Путеви Светога Саве", од Иванке Тасић, уч. VIII разреда II женске гимназије у Београду, награђена је највећом наградом на Омладинском књижевном конкурсу „Српскога народа".

Према оцени чланова Оцењивачког одбора, овај широко захваћен рад није само један озбиљан покушај састављања романсиране биографије о најкрупнијој личности наше средњевековне историје, већ и једно лепо и замашно књижевно остварење.

Већ из ових кратких одељака читаоци ће запазити да је у младој списатељки откривен несумњив стваралачки таленат, али потпуна слика о делу и праведан суд о писцу добиће се тек онда када ствар буде објављена у целини, као једна органска творевина.

Ауторка о Светом Сави и о себи

Потражили смо младу списатељку Иванку Тасић, ауторку награђеног дела о Светом Сави. Затекли смо је за столом, претрпаним школским уџбеницима, књигама, ћачким свескама, белешкама. Одмах смо прешли на ствар:

Госпођице, шта бисте нам имали рећи о себи и своме књижевном раду?

— О своме књижевном раду! Па ово ми је тек прво дело, господине. Додуше, још у нижим разредима гимназије, покушавала сам нешто да напишем.

Када сте се почели живље интересовати за књижевност?

— Врло рано. Атмосфера мога родитељског дома је одувек била изразито књижевна, научна, интелектуална. Књижевност, уметност, позориште, — одувек су ми биле најмилије забаве, духовне потребе, смисао и вредност живота.

Колико сте радили на овом свом награђеном делу?

— Тешко ми је да Вам одговорим на ово питање. Лик Св. Саве носим дубоко у себи још од свога детињства. Дошније, у својим девојачким мислима и сновима, тај лик добијао је све одређеније контуре, али је ипак остајао увек у некој полутами, у мистичној светлости. Безброј пута читала сам Савина дела, затим изворе о њему, његове савременике, наше старе биографе и хагиографе. Затим сам прешла на литературу о Св. Сави, мислим да сам је прешла скоро сву. Најзад, заинтересовало ме доба у коме је живео.

А када је сазрела у Вама мисао да пишете роман о Св. Сави?

— Па, то још није роман. То ће, можда, тек бити роман. За сада је то тек једна мало већа романсирана биографија. Међутим, чланови жирија изразили су жељу да овај свој рад допуним и развијем у прави историски роман. Право да кажем, то је моја давнашња жеља. Чим сам почела да пишем, још тамо у Ускрс, имала сам намеру да покушам дати роман.

Какве имате даље књижевне планове?

— Планова имам доста. Неколико приповедака имам у глави, а мислим и на једну драму. Али, све то морам да оставим за доцније, после матуре. Никада није доцкан!

Да ли бисмо смели да Вам поставимо једно мало индискретно питање: како ћете употребити добивену суму?

— То није никаква тајна. Четвртину добивене суме предаћу Фонду за зимску помоћ радничкој сирочади, а остало ћу предати мајци за живот, који је данас тако скуп.

...Субота, 13 јануара, лета Господњег 1235...

Откако је служио службу Божју, о Богојављењу, и чинодејствовао при водоосвећењу, Сави је све горе. Прозебао већ на дугоме путу из Цариграда до Трнова, у сред децембра, по страшној кошави и снежним сметовима, Сава је, при водоосвећењу, поново назебао и пао у постељу. Испрва је свима изгледало да ће преболети, али наступише компликације и Сава доби запаљење плућа. Његови верни ученици бдили су над њиме и дању и ноћу, мењали облоге, трљали га сирћетом, но све узалуд. Болест се погоршавала.

— Идите, децо моја, на починак. Доста сте бдили нада мном. Ускоро вас чека већи труд, прошапта Сава једва чујно и даде знак ученицима да иду спавати. Они се испрва опираху, али када им Сава поново руком даде знак, они одоше. Само један млади монах остаде у претсобљу, да се нађе ту ако затреба.

Ноћ је пролазила полако, једва осетно. Хладноћа је стезала све јаче. У околним планинама завијали су вуци, прозебли и гладни, да се до неба чуло. Сави је бивало све теже. Осећао је да се смрт приближује. Још само који часак, и његов ће се живот угасити, као звезда на небесима, тамо горе.

Поноћ се приближавала. Сави је све теже. Недостаје му ваздуха. Нешто га гуши у грлу. Сасвим тихо, једва чујно, прошапта:

— Жедан сам... Мало воде...

Млади монах, у претсобљу, чу да Сава нешто шапуће, дође на прстима до његове постеље и запита га да ли му штогод треба.

— Молим те, брате, мало воде...

Монах му, са синовском нежношћу, принесе чашу к устима. Сава окуси неколико гутљаја и би му нешто лакше. Монах му миловаше његову дугуљасту, танку руку, сву смежурану, руку испосника и светитеља. Рука је горела у грозници. И поглед Савиних питомих, благих очију имао је неки чудни, грозничави сјај. Сава паде у агонију и говораше:

— Мајко, мајко моја, дођи овамо, дођи к мени!

— Нема никога, оче Саво, то се теби само тако чини. Умири се, ево ти мало воде.

Сава окуси воду, поћута мало, па настави:

— Бог на небу и мајка на земљи... то су највећа светиња... поштујте их... љубите их... више него очи у глави... И род наш премили... земљу нашу српску... отаџбину наше, најлепше на свету... Само, памтите моје речи: чувајте веру нашу православну!.. И будите сложни... браћо моја драга... будите сложни... сложни...

То су му биле последње речи. Затим склопи очи и дисаше све тише. Најзад се осмехну, благо, нежно, као да види лик своје давно покојне мајке, као да га она милује својим белим, нежним материнским рукама. Још један осмех прелети преко његових усана, и Сава усну за навек, усну сном праведника...

Млади монах устаде полако, изиђе из собе на прстима, но врати се убрзо, са упаљеном свећом коју стави чело главе Савине. Затим прекрсти његове руке на грудима, целиваше их побожно, спусти се на колена, и утону у молитву...

Када је, сутрадан, свануло, нико још није знао да је те ноћи преминуо Сава. Чим његови ученици ушоше у собу и опазише чело главе где гори свећа, стадоше пренераженi. Када се прибраше од првог узбуђења, приђоше постељи и целиваху га у чело и у руке, које су већ биле хладне као лед. Затим припремише све за погреб.

По жељи краља Асена, Сава буде сахрањен у његовој новој задужбини, Цркви четрдесет мученика у Трнову, са свима почастима који припадају поглавару једне самосталне цркве. Са Савом се опростио, у име новоосноване цркве бугарске, сам патријарх бугарски, одајући Сави захвалност и признање као великом првоборцу православља и оснивачу самосталне бугарске цркве. После тога узе реч, у име отсутног српског архиепископа Арсенија, један старији калуђер из Савине пратње и рече у своме надгробном слову:

— Блаженопочивши оче Саво, велики учитељу и просветитељу рода српског! Опрости мени, малому и незнатному ученику Твојему, што се усудих ево да ти кажем последње збогом у место наследника Твојега. Али, он је далеко у отаџбину нашему, а нас је Србаља овде мало; шака јада, па нам је пала у део жалост претешка да Ти оросимо Твој гроб пресвети сузама српским. Ти си, оче Саво, напустио светле дворе оца својега, великога жупана и владаоца српског, и пошао си у Свету Гору, да живиш худим и чемерним животом обичног монаха-српског, у ћелији манастирској и испосници карејској. Гладовао си и жеднео, мучио си своје нежно тело, носио трње и кострети, као испосници и пустињаци стародревни.

У цркви је владала гробна тишина. Сам Асен пратио је сваку реч. Калуђер настави:

— А када те је, оче Саво, патријарх васељенски рукоположио за првог архиепископа српског, ти си се вратио у своје отаџбину српско. Али, ниси се вратио зато што си се зажелео дворског сјаја и раскоши. Ниси се вратио ни зато што би био жељан славе и власти. Вратио си се само зато, да би могао просветити свој род. Док су други црквени главари живели у светлим дворима, Ти си пребивао у скромноме манастиру Жичи, у обичној калуђерској ћелији. Ни као старешина цркве српске, ниси постао роб ни јела, ни пића, ниси се предао гозбама и уживањима, ниси спавао на меким душецима, него си ишао од града до града, од села до села, и просвећивао народ свој!

У цркви се чуло јецање. И у очима краља Асена блистале су сузе. Калуђер настави:

— Данас, оче Саво, Ти нас напушташ и одлазиш пред престо Свевишњега. Но, твоја дела остају и биће урезана у књигу вечности. Ти си целога свога века учио народ свој да правда држи земљу и градове, да је правда основа свега што је добро и трајно, да је зло пролазно и ништавно, а правда вечита. Ти си усадио у свест и душу свих ваљаних Србаља сазнање о вредности науке и просвете, осећање родољубља и човекољубља, привржености груди родне земље и отаџбину прадедовском. Ти си удариo темеље првим српским законима и уредбама. Ти си са блаженопочившим оцем твојим, подигао прве српске задужбине, величанствене цркве и манастире, школе и болнице, заводе и установе. Зато ти је, неумрли учитељу наш, Господ Бог подарио светлу старост и дао ти да својим очима видиш зреле плодове Твојих неуморних руку и Твога пожртвованог труда за род и веру, за земљу и отаџбину. Јер нису неразумни и ташти били напори и трудови Твоји за потомство српско. Нека Ти је, највећи сине рода нашега, вечита слава и хвала на вјеки вјеков! Амин!

Калуђер заврши. Цела је црква плакала. Краљ, патријарх и сви присутни приступише саркофагу и целиваху још једанпут посмртне остатке Савине. Монаси затворише саркофаг, хор је запојао последњу заупокојену молитву и монаси спустише саркофаг у гробницу. Неуморни путник је легао да се одмори...

*

Двор у Расу. Краљ Владислав, у својој соби за рад, с нестрпљењем чека гласоношу из Трнова. Писао је своме тасту, краљу Асену, дуго и дирљиво писмо и молио га је да допусти да се мошти Савине пренесу из Трнова у отаџбину и ту сахране. Читава два сата већ чека млади краљ на одговор бугарског владара, но гласоноша никако не долази. Најзад стиже. Пустише га пред краља:

— Ваше Величанство! Ево писма краља Асена. Журио сам да што пре стигнем, али грдни сметови затрпали су све путеве, па ни најбољи коњи, на којима сам јахао, не стижу на време.

— Добро, можеш ићи.

Краљ Владислав истрже писмо из његових руку, отвори га нервозно, прелети за тили час, замисли се, прочита још једанпут, па оде у краљичину собу.

— Добро што те нађох, драга жено. Ево, молим те, прочитај писмо твога оца, краља Асена. Просто сам очајан. Не знам шта да радим!?! Свештенство све одлучније тражи да се Сава пренесе у земљу, а твој отац неће ни да чује. У народу ври незадовољство.

Владислав пружи Белослави писмо Асеново и сруши се, очајан, на столицу, покрај ње. Белослава прочита писмо, полако и пажљиво, па рече:

— Не брини ништа, драги мој. Ја ћу сама написати још данас писмо оцу и објаснићу му да је твој лични углед, па чак и сам престо у питању. Писмо пошаљи по гласоноши, а после некога времена, чим прође зима, поћи сам у Трново, па те неће моћи одбити.

— Хвала ти, драга. Покушаћемо још и то. Можда ћемо успети, рече Владислав и пође у своју собу пун нада да ће се, на крају крајева, ипак све добро свршити.

Иванка Тасић

ученица VIII 3 друге женске реалне гимназије у Београду

ЊЕГОШЕВ „ГОРСКИ ВИЈЕНАЦ“
НА СРПСКОЈ СЦЕНИ

У једном од прошлих бројева *Српског народа* Милош М. Милошевић пишући о Његошевом „Горском вијенцу“ на српској сцени вели да извођење на позорници „Горског вијенца“ не претставља данас никакав проблем као што се то дуго мислило и расправљало о томе да ли је могуће приказивати „Горски вијенац“. Затим, Милошевић даље тврди да би „извођење на сцени „Горског вијенца“ била велика народна свечаност и претстављала би један од најзначајнијих национално-културних догађаја данашњице“.

У прилог овог тврђења да изношење на позорницу Његошевог бесмртног дела не би био никакав нерешиви проблем, а и да би заиста то био „један од најзначајнијих национално-културних догађаја данашњице“, можемо навести пример (свакако до данас једини, и успели) приказивања на српској позорници „Горског вијенца“.

Двадесет и шестог јануара 1902 године била је незапамћена свечаност у новосадском Српском народном позоришту: народ је гледао на позорници прво извођење „Горског вијенца“, „у славу и спомен посмртне педесетогодишњице“ Његоша. Антоније-Тоза Хаџић, претседник Матице српске, човек који је био „душа у Српском народном позоришту“, који је неуморно радио за њега и као редитељ и као драматург, удесио је за позорницу и организовао ово извођење „Горског вијенца“.

На позоришним плакатима од 26 јануара писало је да се приказује „Горски вијенац“, историски догађај при свршетку XVII века, саставио Петар Петровић-Његош, владика црногорски. За позорницу у два раздела удесио А. Хаџић, музика од И. Бајића“.

После имена улога и глумаца стојало је да је Пролог од др Лазе Костића, а Апотеоза, „као епилог за „Горски вијенац“, од Јована Живојиновића. Пролог је почињао стиховима:

На Ловћен гледах, у сну, с Цетиња,
Пуна зазора, ка' негда, дјетиња.

Апотеоза је била замишљена „У цркви песниковој на Ловћену гроб Петра II Петровића Његоша. Поноћ је. Око гроба песникова стоје сви учесници у „Горском вијенцу“ у виду венца. На једном предњем крају Милош Обилић у својој косовској опреми, а на другом Вук Мићуновић. Усред венца остраг владика Данило, а између њих у кругу извешани Црногорци, наоружани као у „Горском вијенцу“. Пред целом појавом вила“.

Вила се обраћа роду српском:
Кад си тешких дана допануо,
Ја ти бирах лековито биље.
Моја беше по горама влада... итд.

Онда се ређају Милош Обилић, владика Данило, Вук Мићуновић, један Црногорац и најзад „народ пова“:

Боже драги части и поштења,
Изведи род наш из искушења;
Саслушај му молитве и хвале:
Високо му дигни идеале!

Боже драги, св'јета родитељу,
Размакни му ову маглу вељу,
У висине вид му скрени свете,
Да спасења стазу не помете!

После прве претставе констатовано је да „како многи и многи нису могли добити улазнице за прву, свечану представу „Горског вијенца“, обновиће се та свечана представа, нарочито на захтевање света са стране.“ Зато су улазнице сада пуштене у претпродају.

Премијеру је приказао у листу „Позориште“ Ј(ован) Хр(аниловић). Он одмах у почетку признаје како је требало смелости „да се величанствени песмотвор генијалног владике Рада приреди за позорницу“. Само дело нема иначе драмских елемената, „јер Његошу није било ни на крај памети да напише драмски комад“. Он није могао ни слутити какво ће са позорнице његово дело изазвати одушевљење код гледалаца, који су просто били у заносу. Дакле, дело је потпуно успело зашто је значајан доказ и „диспозиција публике“.

Што се тиче глумаца, они су били свесни „да се овај пут ради о достојанственом приказу највеличанственијег песмотвора, што га је икад српски геније испевао...“

Цело извођење је праћено невиђеним одушевљењем, а Апотеоза чак и устајањем чиме је уједно одата пошта Његошу.

После друге претставе, у истом листу, још је о комаду писао М. С-ћ (Милан Савић). Он каже:

„Било је заиста смело, јуначко предузеће изнети на позорницу разговоре и причања црногорских главара у „Горском вијенцу“, говоре, гесте и мимике... Што је, тога ради, приличан део „Горског вијенца“ изоставио, разбацане призоре стопио, може му се само у прилог рачунати. Ни Шекспир се не износи цео, ни онакав какав је, на позорницу...“

Петар Петровић Његош

(Фото: Архив)

Дело се, вели, није дало драматизовати и зато је „г. Хаџић срећном руком положио претежност у сценични приказ, у живописно груписање особа, у изношењу женскога (а не мушкога) хора, у карактеристичне маске.

За сам завршетак Костићевог Пролога:

Док на ту земљу ови стоји кам,
најцрњи враг је Србин себи сам!

Савић констатује да би „песимистично пророштво песниково требало да нас упозори..“

Резиме рецезента је да је приказивање „Горског вијенца“ успело „да не може боље бити. То констатујемо врло радо“, па ако се баш који глумац и није најбоље снашао у својој улози, то је стога што сам није био диспониран, а никако кривицом дела, односно улоге.

На Цвети је већ Српско позориште из Новог Сада гостовало у Сомбору где је такође приказало „Горски вијенац“. И овде је успех био ванредан. Писац Пролога Лаза Костић изненада се појавио пред завесом и одржао необичан говор. Он је казао, између осталог, обраћајући се Антонију Хаџићу:

„И ноћас ми се јавио (као у Прологу). Питам га је ли му што криво, што си му, као што неки веле, тако немилостиво испрекидао, изломио, испресецао његов Горски вијенац.

— Шта велиш? — рече владика. — Изломио? Испресјеца? Не, ни да Бог! Он је тек онако подвио неке пребрснате гранчице, заклонио неке прегусте увојке, да би се оно остало тим љевше приказало на онијем шедицама (даскама). Може се то коме и несвиђети, ал' што мари! Ја му гледам у срце те виђу, да му је била намјера као најљевша. Хвала му и поздрави га!...“

Увече је у част Хаџића био приређен велики банкет на који су дошли глумци и „све угледне српске куће сомборске“.

В. Ф.

НАШИ ПРИПОВЕДАЧИ
МРТВАЧКИ СПРОВОД

Зима. Вејавица. Снег пада у густим пахуљама. По улицама нигде никога. Чује се само мумлање хладног ветра и ретко лајање паса. Улице и кровови кућа беле се, а из оџака куљају праменови дима. Свако се уклонио пред овом непогодом. Под црним стрехама зграда виде се врапци накострешени од хладноће. Нема ни чавки ни гаврана да лете над градом. Све се скрило у топле кутове. А снег, гоњен ветром, пада, пада...

Сад ветар доноси шкрипу неких кола. Види се црна, готово сива, гомила, која се лагано приближује. Све се јаче чује шкрипа колских точкова. Удари коњских копита о смрзнути снег ритмично се понављају. То су мртвачка кола. Коњи, прекривени црним прекривачима по којима је нападао снег, лагано њихају главама. На њиховим затиљцима вију се црне перјанице. Кочијаш, такође одевен у црно, маше бичем и тихо говори са човеком који седи поред њега и држи крстачу. Точкови шкрипе и лагано се котрљају по дубоком снегу. Кола су отворена. Четири стуба придржавају кров, на чијем врху се налази крст око кога је омотан бео пешкир. Снег завејава под кров кола и засипа у све јачој мери један црно обојен и грубо скован мртвачки сандук. Испод поклопца виве крајеви покрова смрзнути и непокретљиви од мраза.

За колима корача један човек, похабан — у ритама, и води за руке, које су помодреле од зиме, двоје деце. И никог више нема за њима. Нигде никога да испрати до задњег починка то јадно и убого створење, које жале само отац и двоје деце. И та тужна поворка одмиче полако под жестоким ударима ветра.

Они за колима иду погнуте главе, не гледају на страну, виде само пред собом како се велики точкови лагано крећу. А тешко им је на души, поред тога и хладно. Они су сви тако оскудно одевени — а ветар и вејавица! У сусрет им долази неко, то је један просјак. Он застаје, гледа у поворку која му се приближује. Ветар му размахује исцепану одећу. Полако скида капу, а седа коса му се разлете око главе. У његовом оку појављује се једна суза. Кола су прошла поред њега. А он и даље стоји и прати очима тужни спровод. Суза, суза јада и саучешћа, цакли се на његовом изборaном лицу. Отац и двоје деце и даље су ишли погнуте главе. А старац, дрхтавом руком, лагано утире сузу, поглед му блуди за онима што прођоше. Нико не виде тај бол који је исказан једном сузом... Фијукање ветра односи шкрипу кола и бат коњских копита. Снег, који све гушће веје, скрива тужну пратњу. Само се виде сиве зграде покривене снегом, оџаци из којих избија дим и густе пахуље снега. А стари просјак стоји, док му ветар разноси седе власи. Завијање паса придружује се урлику сумануутог ветра који засипа снегом улице, прозоре и ограде...

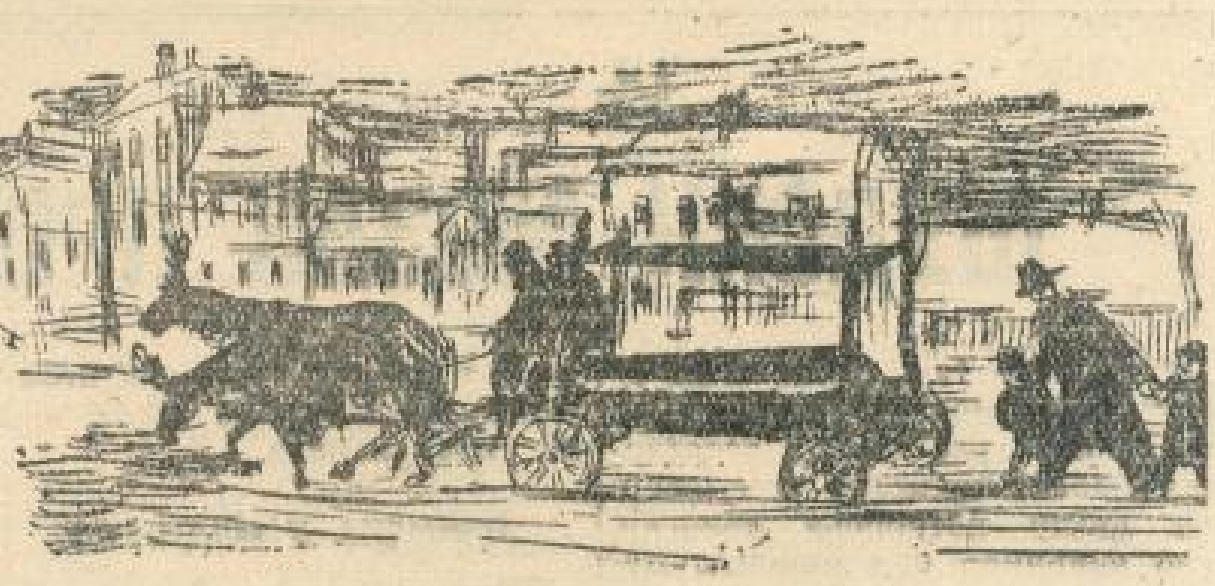

(Цртеж: Н. Бешевић)

А на крају града, испод густог снега, издижу се крстаче и споменици; капела се једва разазнаје између сувих древета, прекривених снегом. То је гробље, задње пребивалиште људи. Суморни спровод улази кроз капију без вратница које је ветар одвалио и далеко одбацио. Коњи тешко вуку кола кроз дубоки снег. Точкови су до осовина упали, а они за колима једва извлаче ноге из сметова. Тамо на крају гробља види се хрпа земље. Два човека стоје и чекају. У рукама држе лопате, спремни су да закопају умрлу и да се што пре уклоне са ове непогоде.

Кола се приближише. Спустише људи сандук у раку, где је ветар нанео велике наслаге снега. Човек се сагиње и баца груду замрзле земље у гроб, деца учинише исто, потмуло одјекнуше три ударца. Људи гласно причају и својим лопатама у снажним замасима бацају замрзлу земљу у гроб, где се губи сандук са последњим остацима једног људског бића. Кола се изгубише у ветру и снегу. Гробари завршише свој посао, поздравише човека и децу, па се лагано упутише излазу.

Сад се издизала свежа хумка, крст и три прилике сасвим непомичне. То отац и деца зуре у задње склониште њиховог драгог покојника. Ветар је дувао још жешће, а снег је све гушће и гушће падао и завејавао гроб.

— Тата, тата, 'ајдемо кући! — тихо прозбори дете и повуче оца за рукав.

— Ето, сад више нема маме! — одазва се отац тужним гласом и, прекрстивши се, целива крстачу, пригрли децу, па их поведе излазу гробља.

Сумрак је обавијао град.

Душан Ж. Ђурић

БОРСКИ ОБВЕЗНИЦИ
ЗА ЗИМСКУ ПОМОЋ

Ових дана је одржана приредба Борских обвезника, у корист зимске помоћи, под покровитељством претседника београдске општине г. Драг. Јовановића. Конференсје. Александар Ђукић нам је најавио почетак ове приредбе овим речима:

„И данас, почињемо нашу приредбу песмом за Бор, песмом „Не брини мајчице мила“, песмом која је постала символ Бора.“

Верујемо да се мало ко сећа када су у априлу ове године отишли први обвезници за Бор. Верујемо и то да нисте знали да су једина веза између београдских омладинаца и њихових родитеља биле баш ове приредбе као и емисије београдске радио станице „Београд за Бор“ и „Бор за Београд“.

Поред задовољства које су нам приредили ови омладинци они су нам открили и неколико младих, врло талентованих композитора и то: Александра Ђукића „Не брини мајчице мила“, Славољуба Богојевића са врло успелим композицијама „Све по 13“ и „Фатаморгана“ које је свирао на усним хармоникама „Трио Бис“ и затим солисте Фридрих Мајеровог оркестра, Мила Тодоровића са композицијом „Симплоном преко Црног врха“.

Допадљиви су били још проф. Андрић са својим салонским оркестром, „Борски квартет“, па квинтет, па септет итд. Учествовали су и поједини чланови „радио Београда“ како би употпунили ову врло занимљиву приредбу.

Б.

300-ГОДИШЊИЦА СМРТИ

КЛАУДИЈА МОНТЕВЕРДИЈА

Ових дана навршило се триста година од смрти првог, а можда до сада и највећег, талијанског оперског композитора Клаудија Монтевердија. Он је у своје време заблистао као прави музички геније, нарочито у области оперског стварања и поставио најсолиднije темеље за овај у то доба новопронађени музички род и облик. Али он није имао достојне наследнике и следбенике да његове генијалне музичке замисли и остварења продуже и усавршe у оним смеровима и у оном музичком надахнућу и снази како је он то замишљао и поставио.

Оперска уметност у најранијим својим почетцима била је постављена на најприродније и најбитније основе, које су јој за будућност омогућивале снаги и велики успон. Појава Клаудија Монтевердија на томе музичком пољу, као изразитог музичког генија, који је прихватио ту нову врсту уметности, само је допринела и омогућила да се та уметност потпуно оствари и учврсти за своје време и за будућа поколења. Што је она после Монтевердија узела један сасвим погрешан и неприродан ток и развој и завршила у шупљој и надменој француској великој опери, то се има приписати само ситним душама и врло малим музичким талентима, који су нагрнули на оперско музичко поље, стварајући стотине дела пуна шарене лажи и пуиећи до тада своје празне и продрте џепове новцем наивне и заведене публике.

Та борба, истине и лажи, доброг и лошег у оперском стварању, започета још у првим почетцима ове нове уметности ни до данас није завршена и продужиће се све дотле, док посетиоци и љубитељи оперског позоришта сами не увиде где је истина и лепота, а где превара и рутло. Права и велика музичка уметност тражи чисте појмове и велике идеале, она тежи највећем духовном савршенству, а такву уметност могу остваривати само велики и прави уметници, какав је био и Клаудио Монтеверди.

На жалост баш на овом музичком пољу оваквих стваралаца било је тако мало, да се на прсте могу пребројати.

Клаудио Монтеверди је рођен у Кремони 1567 год. а умро је 1643 год. у Венецији. Отац му је био лекар у Кремони. Музику је учио код Марка Антонија Ингењерија, поред композиције учио је још и свирање на виолини, виоли и певање. После својих музичких студија ступио је 1590 у службу код војводе од Мантове, где је остао око двадесет година. Монтеверди, као прави музички стваралац није могао бити задовољан овом службом, јер је био приморан да своме господару служи и за оне сврхе које његовом позиву не одговарају, као напр. дуга путовања, затим искоришћивање његовог музичког талента, а све то за малу новчану награду. После ове службе Монтеверди је постављен за капелника цркве Св. Марка у Венецији, и на том положају је остао све до своје смрти.

Оснивач и први геније оперске уметности, Клаудио Монтеверди, живео је 76 година. До своје двадесетшесте године учио је музику. Затим двадесет и више година служи код војводе од Мантове, да најзад тридесет година делује као капелник цркве св. Марка у Венецији. Може ли бити скромнијег и једноставнијег живота за једног музичког стваралца. Па ипак је Монтеверди на двору војводе од Мантове и на заједничким путовањима доста ствари видео и научио, нарочито у погледу расчишћавања појмова о оперском стварању а рад у цркви св. Марка омогућио му је да развије велику делатност на усавршавању и прочишћавању црквеног певања. Тада му је било омогућено да компонује важна оперска дела, затим мадригале и црквена дела, као мисе, мотете, псалме и томе слично.

Монтеверди је подједнако неговао и црквену и световну музику. И у једној и у другој врло јасно се испољава његова велика субјективност и за оно време нарочита осећајност и нарочита изражајност, пуна искрености и драматичности. Затим је он имао смелости да унесе доста новина у хармонију и да многе и многе претрпаности у полифонији сведе на потребну меру и тиме да више маха чистој и искреној мелодији. У овом погледу нарочито се истичу његови мадригали, који су тако препорођени и ослобођени многих заблуда сувих контрапунктичара имали снажно дејство и као музика и као нови стил. За крај 16 и почетак 17 века овакве слободе у музичком стварању могао је да оствари и спроводи само нарочито обдарен музичар, који се и својим бићем и својим уметничким ставом у сваком погледу издвајао од осталих својих савременика композитора.

Поред цркаене музике и мадригала Монтеверди је компоновао и већи број опера, од којих је на жалост сачувано свега три: „Орфеј", „Крунисање Попеје" и „Повратак Улиса", док је седам других његових опера сасвим изгубљено. На овом подручју музике Монтеверди је дао своја најбоља и најзначајнија дела, пуна оживотворене драматике и снажне изражајности, тако да се она и данас сматрају као жива и активна уметничка дела.

Његов рад на опери је везан за друштво пријатеља музике названо „Камерата", које су основали крајем 16 века уметници, научници и њихови пријатељи у Фиренци, и под окриљем грофа Ђовани ден Барди студирали старе грчке списе и стару грчку музику, како би музику упутили новим правцем, да би могли да обнове и прикажу старе грчке трагедије, онако како су их Грци приказивали. То што су желели, чланови „Камерате" нису могли успети из простог разлога што нису имали довољно појма: така о старој грчкој музици, о начину њеног компоновања и о њеној употреби у извођењу трагедија. Они су били више одушевљени а мање припремљени за тај посао. Чак би и данас један такав подухват био врло ризичан и проблематичан.

Чланови „Камерате" тражили су једно, а пронашли друго, место обнављања старе грчке трагедије створили су оперу. Композитори Јакопо Пери (1561—1633) и Ђулио Качини (1550—1618) написали су прве покушаје

Клаудио Монтеверди

(Цртеж: Н. Бешевић)

музичких драма у томе смислу, са пасторалном садржином из грчке митологије, у којима није било ни много драматике ни много драмских сукоба, са музиком која је у ствари била сувo и развучено рецитовање текста уз пратњу врло сиромашног оркестра састављеног од неколико инструмената са жицама за ударање или кидање. Такве су биле Перијеве опере „Дафне" (прва компонована опера, и то 1594 год.) и „Еуридика" као и Качиниева „Еуридика".

Ова два композитора, Пери и Качини, имали су потпуно исправан став и гледиште кад су хтели да драмски текст испуне и проткају музиком тако да она потпуно служи драмској радњи и тексту. Тако је Перијева „Еуридика" дала форму нове певане драме или опере, али је то све, јер су и Пери и Качини више радили музиком, а мање сцени, па су њихова дела остала бледа и неизразита. Нису дала онај свежи и пуни израз, који би им осигурао опстанак и за даљу будућност.

Монтеверди је успео да овој новој музичкој форми, коју су у главном пронашли и остварили љубитељи уметности и дилетанти, да пун и значајан израз, највише могућ за оно време, јер је музика пре 250 година имала сасвим друге форме, технику и изражајне могућности, него што је то данас случај. Он је као и сваки други велики таленат, силом своје унутрашње снаге проналазио нове могућности музичког изражавања, а све је то само служило да се што боље и верније прикажу људска осећања: радости, болови, очајања, храброст и многе друге душевне и духовне особине људског бића.

Оно што је недостајало Пери-ју и Качинију: срдачност, душевност и духовност, то је код Монтевердија била главна и највећа особина. Зато његове опере и данас живе својим специфичним животом. Оне би добро простудиране и мало прилагођене данашњем оперском позоришту могле у многоме да заинтересују савремене слушаоце, јер је њихов рецитатив живљи, природнији и упечатљивији, а мелодије јасније, одређеније и исто као и рецитативи пуне драматичности и психолошких прелива, него што је то био случај у операма Перија и Качинија. Монтеверди је са јаким инстинктом умео помоћу музике да истакне текст. Затим, Монтеверди је у многоме обогатио хармонију и инструментацију, уносећи нова и врло слободна хармонска сазвучја, а у оркестар убацујући нове инструменте у повећаном броју, тако да његов оркестар у ствари представља завршну фазу средњевековних оркестра и почетну фазу оркестра новог века. Виолина и све њене техничке могућности, обогатила је Монтевердијев оркестар, а у вези са чембалом стварала основ за развијање новог оркестра.

У прво време свога рада Монтеверди је писао опере са митолошком и пасторалном садржином, касније је због природе свога талента прешао и историској опери, где је могао дати истинскија и реалнија музичка решења. Таква је његова историјска опера „Крунисање Попеје" која је врло богата сценском и драмском радњом и разноликим личностима из реалног света.

Јасно је, да је Монтеверди због оваквог свога става и оваквог свога рада имао и доста огорчених непријатеља, као што су их доцније због истих ствари имали и Глук и Вагнер. Историја се понавља, а ситних људских душа увек има у изобиљу. Али, да је у историји оперске музике било још неколико оваквих људи као што су били Монтеверди, Глук и Вагнер, данас би сигурно оперска музика много боље стајала, била би богатија, више грађена и више изграђена.

Ђ.

Из науке

ЉУДСКИ МОЗАК ПРОИЗВОДИ ЕЛЕКТРИЦИТЕТ

Није било тако давно када су физиолози морали признати да им је немогуће да код делатности нерава и мозга констатују макакву потрошњу енергије као например код мишића. Данас, међутим, не може више постојати никаква сумња да и духовна делатност подлеже чувеном физикалном закону Роберта Мајера о одржању енергије. Схватања свести, узбуђења, расположења и процеси мишљења дешавају се у мозгу само у облику промена енергије које се споља примећују као електрични таласи. Слика мислиоца која се често црта у шаљивим листовима, а са чије се главе у тешким мислима у напору концентрације диже дим, није уопште тако бесмислена јако се место дима ставе електрични таласи.

Електричне струје нису доцније јако велике, оне не би биле довољне да изазову сијање сијалице и да осветле једну мрачну просторију, али оне су допринеле томе да свакако унесу светлост у таму разних физиолошких и лекарских спорних питања. Оне се крећу у величини милионитог дела волта. Јенском физиологу Х. Бергеру је првом успело да ове струје помоћу појачања са електронским цевима ухвати са коже на глави и да их тачно измери.

ПРИМЕНА У МЕДИЦИНИ

Тако се показала интересантна чињеница да људски мозак непрекидно производи електрицитет као један мали динамо: у будном стању више, приликом спавања мање, у узбуђењу и при духовним напорима високо фреквентне, а при дремовном стању и код глупака струје мале фреквенције. Постоји један основни ритам електричних таласања са фреквенцијом од 8 до 10 таласања (= Херц) у секунди за здравог одраслог човека. Међутим, нервозна узбуђења и духовна активност производе струје фреквенције до 100 па чак и до 1000 Херца.

„Интересантно", рећи ће читалац, „али каквог смисла има слушање „радио човека". Да ли се тиме пружају ма какве практичне могућности?"

Овде се не ради само о једној играчки. Ово слушање делатности мозга има велики значај за лекарску науку. Мада је ова грана истраживања тако млада, ипак она се развила у једну важну методу испитивања. Берлински испитивач мозга Кормилер учинио је веома важне констатације код епилептичара. У грчевитом нападу настају таласи веома мале фреквенције од 3 Херца са изванредно повећаним напоном. Овај може да буде 10 пута већи од напона здравог човека. Грчевити таласи струје постоје и ван напада епилепсије, а то је практично најважније, јер омогућује констатовање епилептичке склоности.

ГРАФИЧКО ПРИКАЗИВАЊЕ СНА

Сем тога графичко приказивање мождапих таласа омогућило је важне закључке о сну и дубини сна. Оно је омогућило да се упозна да сан до кога је дошло помоћу лекарских средстава никада није раван здравом природном сну по дубини и одмору. У природном сну електрични таласи су дуги и равни и са повећањем дубине сна они постају све ређи и мањи. Овај био-електрични мир омогућује ново пуњење мождапих ћелија са чијом величином вероватно паралелно иде и одмор. Код вештачки изазваног сна мирноћа таласа, а тиме и одмора, је знатно мања.

Међутим, ова метода истраживања је од нарочитог значаја за испитивање способности лета авијатичара на великим висинама. Ако један човек дише у смеши ваздуха која је оскудна у кисеонику, а која, например, одговара висини од 7.500 метара, он реагира са помућењима свести и почиње да фантазира, постаје нетачан у својим опажањима и поступцима и, например неспособан да једну одређену реченицу исправно препише. Ове сметње наступају код некога раније и јаче, а код некога доцније и слабије. Професор Кормилер је сада са својим сарадницима утврдио да се ове сметње раније и нарочито тачно могу упознати на променама електричних таласа. Могуће је, дакле, у једној комори под притиском код сваког човека установити да ли ће бити у стању да на висини од 7.500 метара још увек са јасном свешћу управљо авионом, или ће већ на знатно нижој висини почети да бива несигуран и немиран и да потпада под кобне пометње које могу довести до погрешних потеза у послуживању мотора и управљања.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

Одломци из есеја Влад. Вујића

О СТЕВАНУ СРЕМЦУ

Српска књижевна задруга у своме новом колу приредила је ново издање „Лимунације на селу" од Ст. Сремца. Наш познати књижевник и филозоф Влад. Вујић написао је предговор у коме наставља рехабилитацију овог нашег писца од великог значаја за нашу духовну оријентацију. Доносимо неколико одломака из ове значајне студије:

„Давао је отпор тој средини и својим схватањем историје српске. Историја је за Сремца, како је и Скерлић тачно приметио „моћно средство за национално васпитање". А како је она то онда, наравно, свако разбијање те њене мисије налази у Сремцу љута противника. Он је бежао у ту и такву историју, утешитељку и укрепитељку, светлу и поетску, испред несрећне демагошке стварности, али је, сигурним инстинктом свога духа, осећао да историја у суштини није „наука", осећао је њену улогу динамичког мита у подизању нације. Исто онако како је у бољшевичко-интернационалној теорији видовито запажао опасност за свој народ, тако је и у претераном „понаучњавању" историје гледао нихилистичко рушење једног снажног инструмента за национално подизање. У хуку тадањих „нових" теорија, у ларми и буци занешењака, који су наступали под заштитом чаробних речи „савремености" и „науке", Сремац је имао силну снагу и здравље духа и пророчки инстинкт видовњака и упорно остао „несавремен". Та тобожња „наука" претила је да сруши здрав организам српски, да му упропасти и укаља историју као врело снаге, да му извитопери књижевност; све је то Сремац јасно осећао у једно доба када се свему томе било тешко одупрети, теже но данас и јуче — и остао на линији...

— — — — — — — — — — —

„Жижа у коју су увирали и из које су се расипали сви зраци духа била је у Сремца заветна мисао српска. То је центар његовог духа: он је за све оно што тој мисли доприноси, против свега онога што јој школи. То је његово мерило вредности: и људи, и покрета, и наука и странака. То је тежиште које га је очувало доследна, здрава, упорна и усправна, на њему је он *стајао*, чврсто и непоколебљиво, док су око њега космополитски ветрови искорењивали људе и витлали њима. Сремац је одиста био, и више но Димитрије Давидовић, „сав Србин". Његова припадност политичкој либералној странци потиче отуда. Иначе, онаквом какав је био, Сремцу партија није претстављала краву музару и ухлебије; то је утврђено чак и од стране противника.

— — — — — — — — — — —

Он је и велики уједнитељ Српства у књижевности и кроз књижевност. Запажено је и тачно, да је он дао, као нико пре и после њега, у свом књижевном делу „Србе све и свуде". Панонски тип, динарски тип, моравско-вардарски тип — да се послужимо Цвијићевим називима. Довољно је сагледати Вукадина, чича-Јордана и поп-Ћиру и поп Спиру. Кроз хумор Сремац је српској карактерологији дао значајан прилог. Ову одлику његову први је запазио и изнео један Немац, наш пријатељ, г. Др. Герхард Геземан. У својој историји наше књижевности он је приметио како се Сремац извесно уживео у српске менталитете, сем у онај „радикално-демократски и београдско-шумадиски"; међутим, Сремац је јасно запазио тај површно прогресистички менталитет и дао га изврсно баш у својој „Лимунацији у селу", где је овековечио ту врсту „напредног слободара", „новатора и реформатора". Г. Геземан је запазио и велику карактеролошку вредност „Вукадина" и о томе дао једну изврсну студију. Ако томе додамо кир-Гераса, у коме је Сремац, чак и по приказивању оних који га нису волели, ушао у проблем Цинцара и Срба, биће нам јасно да је Сремац, на свој уметнички начин, одиста у схватању српског проблема био широко инвентиван, да је заиста обухватио Српство. Његова кроз хумор казивана обележја српских типова дају нам у њему сјајног карактеролога, а његова дела изврсне документе за једну будућу монографију српског духа. Његово сасвим отворено изражавање у том погледу наравно му је донело непријатеље из табора оних који су на Српство гледали уским и спутаним регионалним и регионално - политичким просеком. Али је зато данас јасно, јасније но икада, колико је тај насмејатељ и исмејатељ био, тако рано и у онако доба, човек који је генијално ушао у проблеме Српства и колико је дубоко захватио у свом органском србизму. За многе наше писце речено је како су у књижевност унели овај или онај град, ову или ону покрајину; Стеван Сремац је учео све широко Српство, све морфолошке типове српске, и он је, према томе, „најсрпскији" писац. То његово органско србовање донело му је и жестоке противнике, „интелектуалце", али му је непромењено верна остала српска широка читалачка публика чији је инстинкт остао сигуран. Противници су обилазили око Сремца са свих страна, тражили на све могуће начине разне „мане и недостатке" не само идеолошке „несрећне" особине, него и уметничке и естетске замерке: али је остајала, и данас стоји, његова популарност у српском свету. Налазило се да му „талент није више врсте" (Скерлић), да није у роду Дикенса или Чехова (Божидар Ковачевић) и томе слично, али се увек постављало питање о томе: откуд је он најчитанији српски писац? Свакако је делимичан одговор на то питање у оном инстинкту којим је сваки Србин осетио у Сремцу широког и убеђеног Србина. Сремац је бивао и обележаван као човек који се лако сналази у свакој средини и лако јој се прилагођава; навођени су писци који су давали туђе средине, па и туђе и прошле епохе; код Сремца међутим није у питању тај дар прилагођавања уопште, но је имао само широку српску душу, па је њоме био лако „код куће" свуда онде где је српска душа у питању. Ако се може говорити о више или мање расној српском типу у књижевности нашој — Стеван Сремац је био чист српски тип као ретко који писац.

— — — — — — — — — — —

Милован Видаковић и Матица српска

Када је почетком 1826 године основана Матица српска у Пешти, са задатком „распрострањенија књижества" или, јасније, „да се књиге српске рукописне на свет издају и распрострањавају", за Милована Видаковића била је то велика „надежда". Он је баш тада био у јеку својих лутања за несигурним кондицијама, више гладан него сит, [illegible]пећи уједно жестоке ударце многих критичара, које је сам Вук Караџић охрабрио својим нападом на Видаковића 1817 године у *Новинама Српским* читајући „Љубомира у Елисијуму", где је дошао до закључка „*да Г. В. не зна ни Историе, ни Географие, ни Логике, ни Поезие, ни Реторике; нити зна што е морал ни стид, ни учтивост; нити познае карактера народа нашега, ни ништа*".

И тада још постојао је проблем за писце: како штампати своја дела? Сад Видаковић о томе вели: „*Ја и опет кажем да сам ја свагда више труда и више бриге о изданију једне књиге имао нежели што сам ју сочинио, поправљао и начисто ју за печатњу преписао...*"

Прочитавши у Матичином статуту „Намјереније" које је обећавало да лиши српске писце једне велике бриге у њиховом стварању, Видаковић нуди одмах Матици своју *Касију царицу*, која му је прилично туго, неколико година, чамила у рукопису, чекајући каквог милостивог мецену.

И збиља, Матица прими *Касију* и штампа је као *прву своју књигу*. Изгледа да Матицу за ово штампање није толико руководила књижевна вредност *Касије* колико бедно материјално стање Видаковићево. Он сам долази до тог уверења, мислећи да је поступак Матице дошао „*из призренија зар к мени, као једној од својих трудољубивих пчелиц*".

Доцнији односи између Видаковића и Матице ишли би у прилог овом мишљењу, јер је уредник *Летописа* Матице српске Ђорђе Магарашевић у самом *Летопису* доцније, напао прву Матичину књигу, односно *Касију*. И више пута још *Летопис* је неповољно, с времена на време, писао о Видаковићу. Тако је свака даља сарадња између Матице и Видаковића сасвим престала.

За наступајуће празнике и славе

прворазредна

ВИНА, РАКИЈЕ, ЛИКЕРЕ, КОЊАК, РУМОВЕ

и остала пића

као и сву

КОЛОНИЈАЛНО-ДЕЛИКАТЕСНУ РОБУ

набавићете код фирме

В. Ј. ОБРАДОВИЋ, („Чика Влајко")

Колонијал - деликатес

Теразије 31 - Тел. 24880

907 1—2

РАДИО

СВАКОДНЕВНЕ ЕМИСИЈЕ БЕОГРАДСКЕ РАДИО СТАНИЦЕ

5.00— 6.15 Другарски поздрави
6.15— 7.00 Емисија за српске сељаке и вести на српском језику
7.00— 7.10 Вести на немачком језику
7.10— 9.00 „Добро јутро, драги слушаоци!"
9.00— 9.20 Вести
9.20—12.00 Пауза
12.00—13.00 Подневни концерт
13.00—13.10 Вести на српском језику
13.10—13.50 Подневна музика. Свира забавни квинтет
13.50—14.00 Вести на немачком језику
14.00—15.00 Нешто за тебе
15.00—15.30 Извештај Врховне команде
15.30—16.00 Пауза
16.00—18.20 Српске емисије
18.20—18.40 Час немачке народне групе
18.40—19.00 Музика за тебе
19.00—20.00 „Из савремених догађаја" на немачком језику и вести на страним језицима — бугарски, мађарски, француски и румунски.
20.00—20.20 Вечерње вести
21.40—22.00 Поздрави младог београдског стражара
22.00—22.15 Последње вести
00.00—02.00 Поноћне мелодије.

Недеља, 26 децембра 1943

16.05—17.00 Емисија за Бор: народни оркестар Милановић, П. Чуковић, В. Шехеровић, Златна Петорка, квартет Ђорђевић, сестре Перић, три Краљић.

Понедељак, 27 децембра 1943

16.00—18.10 Српске емисије
16.00—16.30 Народни оркестар Кретић свира. Солисти.
16.30—16.35 Извештај Врховне команде на српском језику.
16.35—17.00 Свира квинтет Ђорђа Николића.
17.00—17.30 Шта ће вас ове недеље интересовати.
17.30—17.40 Предавање
17.40—18.00 Народне песме певају: Љ. Васић, дует Перин—Вишнић уз пратњу народног оркестра Драгића Обреновића.

Уторак, 28 децембра 1943

16.00—18.10 Српске емисије
16.00—16.30 Музика из филмова са плоча.
16.30—16.35 Извештај Врховне команде
16.35—11.00 Тако нешто бих радо чуо.
17.00—17.30 Један час народне музике. Свира: народни оркестар Ж. Милановића. Певају: Душ. Вукмировић, дует Васиљевић—Павловић. Уз пратњу тамбурашког оркестра Араницки, певају: Ружица Протић, Богдан Буташ, дует Тодоровић—Спасојевић.
17.30—17.40 Предавање
17.40—18.00 Наставак народне музике.
18.00—18.10 Из савремених догађаја.

Среда, 29 децембра 1943

16.00—18.10 Српске емисије.
16.00—16.30 Камерна музика. Изводе Тодоровић—Туршић.
16.30—16.35 Извештај Врховне команде.
16.35—17.00 Народна музика. Свира народни оркестар Драгића Обреновића. Певају: дует Срнић, дует Стоічевић—Гавриловић.
17.00—17.30 Радио хор пева.
17.30—17.40 Предавање.
17.40—18.00 Дечји час.
18.00—18.10 Из савремених догађаја.

Четвртак, 30 децембра 1943

16.00—18.10 Српске емисије.
16.00—18.10 Шарено поподне (пренос из Коларчеве задужбине).

Петак, 31 децембра 1943

17.50—18.10 Српска емисија.

Субота, 1 јануара 1944

17.50—18.10 Српске емисије.
18.10—18.30 Немац са Југоистока.
18.30—18.50 Око света.
18.50—20.00 Глас Југоистока.
20.00—20.20 Вести.
20.20—21.40 Концерт на Нову годину. Свира велики оркестар под управом Карла Листа.
21.40—22.00 Београдски стражар.
22.00—22.20 Вести.
22.20—24.00 Желимо ти нешто из Београда.
00.00—02.00 Поноћне мелодије.
02.00—04.00 Чекаоница Београд.

МАЛИ ОГЛАСИ
ДИН. 5.—
ДРЖАВНА ТАКСА
СВАКА РЕЧ ДИН. 4.—

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 513/43 годину, добивену из села Лужнице, срез Крагујевачки, изгубила сам, овим је оглашујем за неважећу. Благоје Д. Живановић. 887-6 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам и оглашавам за неважећу. Миљковић Милан, пензионер из Крагујевца. 887-1 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, овим је оглашујем за неважећу. Милосав Ђорђевић. 887-2 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, овим је оглашујем за неважећу. Аница Јовичић. 887-3 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам овим је оглашујем за неважећу. Миомир Тодоровић. 887-4 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, овим је оглашујем за неважећу. Живка Раденковић. 887-5 2—3

КУЋНУ ЛИСТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. Благоје Драгићевић. 887-9 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, овим је оглашујем за неважећу. Ђорђе Милосављевић. 887-7 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 1726 добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. Радослав Бојовић. 887-7 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ и пословну књижицу добивену из среза Грузанског округа Крагујевачког изгубио сам овим је оглашујем за неважење. *Живојин Тодосијевић*, село Столово. 896-1 1—3

ИЗГУБИО САМ шоферску књижицу издату од престојништва градске полиције у Крагујевцу па с тога исту оглашујем неважећом. Драгослав Симовић, шофер.-фабрике Стефановић. 896-2 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ и полициску призву добивену из престојништва градске полиције изгубила сам. Оглашујем за неважење. Ангелина Максимовић. 896-3 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 69 издату од Воине болнице у Крагујевцу, изгубила сам и оглашавам је за неважећу. Зорка Петронијевић, медицинарка. 897-2

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ за 1943 годину издату ми од престојништва полиције. Оглашавам неважећом. Драгомир Шобатовић — Ужице. 897-3

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ издату ми од среза Ужичког бр. 9204 за 1943 годину. Оглашавам неважећом. Савић Милорад. Трнава — Каран — Ужице. 897-4

гујевац. 896-4 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ, пословну књижицу и решење обавезног рада добивено из престојништва полиције и Берзе рада у Крагујевцу изгубио сам. Овим оглашујем за неважење. Боривоје Ружић. 896-5 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ за 1943 годину издату ми од начелника среза Ужичког, изгубио сам. Оглашавам неважећом. Мијатовић Драгиша, Рибашевина пошта Ужице. 897-1

ЛИЧНУ КАРТУ за 1943 годину издату ми од престојништва полиције Ужице, изгубио сам и оглашавам неважећом. *Станковић Лазар* — Ужице.

Ф-ма „ЈУГОБИЉЕ“
(Србобиље“)

трговина лековитим биљем пресељена из Иванковачке 25 у Гетеову ул. бр. 10. Нови телефон број 24-469.

Извештавамо поштоване муштерије да имамо на стоваришту све врсте биља: камилицу, липу, нану и др., а нарочито препоручујемо наш воћни чај »АРОМА«, који је између свих досадашњих замена правом чају најбољи.

898 1—1

Г. Г. КЊИЖАРИМА И УЧИТЕЉИМА!

Јеврем Игумановић, Наука хришћанска I раз. осн. шк. 20.—
„ „ „ „ II „ „ „ 20.—
„ „ „ „ III „ „ „ 30.—
„ „ „ „ IV „ „ „ 30.—

Горњи уџбеници су одобрени од Г. Министра просвете С. бр. 76 од 6-VIII-1942 г. и могу се одмах добити у

„СРПСКОЈ КЊИЖАРИ“
БЕОГРАД

Чеков. рач. код Пошт. штедионице бр. 61240
Краља Александра ул. бр. 18 пошт. фах бр. 523.

899 1—1

ВЕЛЕТРГОВИНА ВИНОМ И РАКИЈОМ
Јездимира С. Шарића
производња ликера, коњака и рума

БЕОГРАД
Нр. Марије 89 Тел. 22-912

900 1—1

ОБРАЧУНСКИ ЗАВОД
У БЕОГРАДУ

овим објављује, да је поред новчаних завода објављених огласима од 28 јула и 11 августа 1943 године, постла члан Обрачунског завода у Београду још и

Југо банка А.Д.
у Београду

а на основи одлуке Гувернера Српске народне банке од 15 децембра 1943 године. 901 1—1

БОНБОНИЕРА
ШУМАДИЈА
Београд

Цара Николе II бр. 65 — телефон 43-084

Својим муштеријама у Београду и у унутрашњости, препоручујем сву шећерну робу по прописаним ценама и то:

Бонбону, ратлук, карамелу, марципане као и остале дезерте

„КРАЈИНА“
БЕОГРАД
Ул. Франше Депере-а бр. 112 -- Тел. 42-502

Производња
ликера,
коњака,
рума
и пецара ракије.

САВО БИЛБИЈА

Златан накит стари и нови купујем

Дијаманте крупније, брилијанте све величине, златне зубе, бурме, прстење, минђуше, брошеве, брезлетне, ланце, сатове златне, сребрне и металне; само исправне и од бољих познатих марака; старо злато оштећено, излизано, поломљено и горело, стари сребрни новац, есцајге и остале исправне предмете од сребра. Кристал и порцеланске боље сервизе купује и највише плаћа позната и дугогодишња фирма »ВРАЧАР«. Све горе поменуте предмете процењујем стручно и бесплатно.

„ВРАЧАР“ Власник МИЛИВОЈЕ М. МИТРОВИЋ
Београд — Палилулска ул. 6 — Продужење Душанове код Бајлоцове пиваре — Тел. 28-706.

904 1—1

„ХЕРМЕЛИН“
Томислав Гогић
КРЗНА
905 1-1
Београд — Кнез Михајлова 19

Државна хипотекарна банка

изложиће јавној продаји на дан 27 децембра 1943 год., са почетном лицитационом ценом следећа имања:

1) Плац са зградама Стојана Протића 47 Динара 700.000.—

2) Плац са зградом Краља Петра 67 Дин. 1,450.000.

Продаја ће се обавити у банчиној згради Скадарска бр. 33-II, од 10—12 час. где се могу добити сва даља обавештења. 906 1—1

Поштарина плаћена у готовом

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 49 Год. II
Београд, 18 децембра 1943
ПРИМЕРАК .— ДИНАРА

ВРХУНАЦ КАМУФЛАЖЕ

Позната је ствар када се у нечему сувише претера, да се често постизава супротно дејство од онога што се желело. То нарочито важи у погледу пропаганде, где треба још пажљивије водити рачуна о том психолошком моменту. Можемо рећи да је московска пропаганда у својој познатој безобзирности прекршила ово правило и зато њени блефови сада шкоде њеним намерама према нашој земљи. Мислимо нарочито на поступак Москве у случају образовања т. зв. »југословенске владе« Тито—Рибар, као и на њено држање према Краљу Петру. Пропагандна камуфлажа је прешла границе дозвољеног и сада је свакоме провидна и јасна Стаљинова игра. Никога неће он данас преварити да није он дао миг за формирање владе »с кока и конопца« која има за циљ уништавање Српства, иако сада притворно објављује да признаје »владу« Тито—Рибар.

Кад се зна ко је Тито и ко су његови главни помагачи, да су они слепи извршиоци Стаљинових наредаба, онда ово признање свршеног чина претставља баш тај врхунац камуфлаже, која услед претераности, не успева више никога да превари, него напротив осветљава праву стварност. Зато данас свакоме је јасно без икаквог даљег доказивања да је »владе« »маршала« Тита послушно оружје Коминтерне која у овоме простору треба да изведе бољшевизацију, а у првом реду да сломи отпор српскога народа, који се показао као највећа сметња извођењу овога плана.

Исто тако та безобзирна камуфлажа, којом се Кремљ служи не дејствује ни у покушају да се искористи један монарх и монархистичко осећање једнога народа. После камуфлаже са царским заставама, са православним патријархом, дошао је покушај камуфлаже и са монархијом. Али јасно је да ту нико неће насести. Кад не изазива револт човек може само да се насмеје на позив »маршала« Тита да Краљ Петар дође у његов шумски стан и да му његови крвави бандити буду гарда, која треба да бди над њим. То прелази већ у гротеску и свет се мора револтирати, кад види како га Москва третира као малоумну будалу, којој се може сервирати и најглупљи блеф. Данас и детету је познато да се совјетизам и монархизам апсолутно искључују, да Москва јесте џелат свију монарха и зато је то једна од најмање успелих камуфлажа.

Овај покушај само сведочи колико је Москва безобзирна у искоришћавању средстава да постигне свој циљ и колико јој је стало да превари и заведе још једном српски народ, да би лакше постигла његово уништење. Свима овим блефовима она хоће да га као опије, да ослаби његову непомирљивост према комунизму. Игра је и сувише провидна и ова бољшевичка камуфлажа јесте најбоља пропаганда противу Совјета, који тако руше сами себе.

»С-Н«

ТИТО БЕЗ МАСКЕ

Тито се није заустављао на простом проглашавању своје »владе«. Он је отишао много даље и јасно открио кога претставља и у име кога жели да ради. Истина, у првом моменту, из Лондона су покушали да камуфлирају Титов подухват жељом да га прикажу као израз тежњи народа за ослобођењем и као готовост тога народа, да продужи борбу која га је и до сада коштала веома много. Неупоредиво више него Енглезе и Американце, а процентуално више него и Совјетску Унију.

Лондонски »Тајмс«, орган енглеске владе, написао је у прошлу суботу један чланак у коме се оштро окомио на владу у Каиру и на њене експозитуре у земљи. Он је отишао и много даље па је владу Божидара Пурића огласио за групу људи која никога не претставља у земљи. Рекао је, да она претставља само неколико тућета официра, чиновника и дипломата. Није пропустио да нагласи како Титова влада претставља све националне, расне, религиозне и политичке групе. Ово »расне« треба да се односи на јевреје, јер се, иначе, не би могло разумети.

Тито је, међутим, пожурио да демантује »Тајмс« и да својим новим пријатељима у Енглеској и Америци објави у име кога он ради. То је учинио давањем декларације у име своје владе и, нарочито, проглашавањем устава »нове Југославије«. Нама је познато девет тачака тога устава и по њима се може потпуно мирно рећи, да је овај устав проста имитација совјетског устава.

У првој тачци се истиче како се нова Југославија заснива на равноправности свих народности које у њој живе. То је речено и у уставу Совјетске уније, али овде има један посебан смисао који нас нарочито интересује: српски етнички простор подељен је на пет република, док су хрватски и словеначки простор остали етнички неразбијени. Овим се најбоље изражава смисао Титове акције и намере његове владе.

Не би се, на основу овога, могло рећи да је Титу и његовим сарадницима толико важно да остваре бољшевички поредак колико да разбију, онеспособе и униште српски народ.

На бољшевизам мирише и друга тачка Титова устава. У њој је речено да антифашистички савет има право да за време рата издаје законе. Пре свега сам назив антифашистички беспредметан је, јер се зна, да у Југославији није било фашизма нити га има и данас у било ком облику. Наступајући са паролом: »Смрт фашизму — слобода народу« Титови »ослободиоци« отворено признају да су обични експоненти Коминтерне, која у Совјетској унији гледа базу остварења светске револуције.

У трећој тачци се говори о претседништву које је главно управно и законодавно тело. И то је обична копија бољшевичког устава и статута бољшевичке партије. То није ништа друго него ЦИК из совјетског устава коме су дата велика овлашћења. У 17 члану партијских статута бољшевичке партије речено је: »ЦИК Совјетске уније издаје законе, декрете, наредбе и распоређења, сједињује у себи законодавни и управни рад у Унији совјетских социјалистичких република и одређује компетентност президијума ЦИК-а и врховног савета народне привреде«. У 24 члану статута речено је: »ЦИК управља радом централних Совјета и партијских организација преко партијских секција«. Кагановић, предодређени наследник Стаљина на положају генералног секретара партије, објаснио је дужност ЦИК-а овако: »ЦИК руководи целом политичком идеологијом и организаторским животом партије. Уколико наша партија влада у Совјетској републици утолико ЦИК управља совјетском државом«. Ово је исто речено и у 4 тачци Титова устава где се одређују права президијума.

По 25 члану партијских статута Централни комитет формира за политички рад посебан политички биро. Тај се биро назива »Политбиро«. Он је законодавна инстанца у истом смислу који му је дат у Титовом уставу. Стаљин је сам објаснио важност Полит-бироа када је рекао: »Полит биро је највећи орган не државе, него партије, али је партија руководна моћ у држави«. По 29 члану партијских статута: »Президијум ЦИК-а у удружењу Совјетских социјалистичких република је у међувремену између седница ЦИК-а највећи законодавни, управни и административни орган власти у Савезу совјетских социјалистичких република«. И ту се, дакле, Титов устав потпуно поклапа са уставом бољшевичке партије. У Титовом уставу говори се о националном комитету који ће бити извршни орган. То није ништа друго него поновљен 37 члан бољшевичких статута у коме се каже: »Савет народних комесара је управни и административни орган ЦИК-а Уније совјетских социјалистичких република«. Као такав он у својим рукама држи сву егзекутиву.

Да не би оставио у заблуди оне који желе да буду преварени и да се заваравају илузијама да се овде ради о некој демократској влади, која има ослободилачке намере Тито је назвао извршне органе националног савета комесарима. И то је потпуно по совјетском уставу. Једина је разлика у томе што Тито зове овај орган националним комитетом, а у Москви га зову Саветом народних комесара. Али то, ни почему, не мења суштину ствари.

Да није ништа друго учинио Тито је овим уставом јасно открио позадину из које је произашла његова »влада«. Та је позадина бољшевичка.

Када »Тајмс« пише да ова појава претставља спонтани израз тежње за ослобођењем онда он свесно говори неистину. Исто онако као што говори неистину када каже да је фантастично називати Титове банде комунистима и терористима. У колико су мери они и једно и друго то најбоље зна српски народ који је оштрицу њихова беса и немилосрдности осетио на себи. Зна српски народ да је главни циљ Титове акције истребљење свесних националних снага.

СТАВ СРПСКЕ ВЛАДЕ

Београд, 18 децембра 1943 г.

Поводом образовања такозване југословенске народно ослободилачке владе са Иваном Рибаром и Јосипом Брозом-Титом на челу, Српска влада објавила је 18 ов. м. следеће саопштење:

»Партизанско-комунистичка влада Ивана Рибара и Јосипа Броза-Тита, образована на територији бивше Југославије, лише на је сваког моралног, правног и политичког основа, да говори у име српског народа. Створена по налогу Москве, а подржавана од Лондона и Вашингтона, са циљем да постане упориште за комунистичку делатност на територији, коју Совјети хоће да приграбе за себе, та такозвана југословенска народна ослободилачка влада јесте у ствари скуп професионалних терориста, у служби Москве. Они својим недељима тешко угрожавају мир и опстанак свих балканских народа, а у првом реду српског народа, који се на живот и смрт бори са комунистичком опасношћу на целом свом националном простору.

Поменута партизанско-комунистичка влада има се сматрати као нов покушај Совјета, да помуте националну свест српског народа и искористе га за своје наклене империјалистичке планове. Сам избор личности за ову најновију совјетску смутњу то довољно доказује.

Српска влада Народног спаса уверена је, да тумачи праву мисао и осећање целокупног српског народа, када у име његово диже пред светском јавношћу свој глас противу непријатеља европске цивилизације у овом делу нашег континента, предвођених од Јосипа Броза-Тита и осталих московских привржених. Окупљен око владе Народног спаса у једном јединственом националном фронту, српски народ има ће снаге и средстава, да се одупре свима покушајима Совјета и њихових партизана који хоће да сломе његов национални отпор и поколебају његову веру у слободан живот.«

Савез Москве са Бенешом

Дипломатска пракса познаје савез више држава, савез три или два суверена организма, али сада је склопљен савез једног организма. Једна држава потписује савезнички уговор са непостојећим величинама. СССР ступио је у савезничке односе са Чехословачком, или боље речено са Бенешом.

Можемо претпоставити да Бенеш заступа чешку емиграцију. Можемо претпоставити да има неколико Бенешових присталица и у средини чешког народа. Али Бенеш нема никакав мандат од оне групе народа која је била везана у оквиру Чехословачке. Словаци су недвосмислено испољили своју антипатију према тој држави у којој су се мучно борили против чешких хегемониста. Карпаторуси тежили су отцепљењу још за време процвата те државе. Судетска земља је одушевљено ушла у састав Немачког Рајха, и неприродна је мисао да се та област стави под заповест Бенеша.

За стварање Чехословачке не постоје никакви природни услови. Бенеш претставља једну фантазију која се не може остварити. Стаљин потписује уговор са претставником фантазије.

Стаљин одлично познаје те чињенице. Он није неки сањалица који се може дати заварати фантазијама. Он је свестан илузорности Бенеша, али ипак прави савез са том илузијом. Њему није потребан Бенеш као политичка појава, већ му треба само једна реченица из тог чудноватог уговора између њега и Бенеша, наиме она реченица у којој су се „високе стране" обавезале да указују узајамну војну и другу помоћ. Ова обавеза, или боље речено право да указује помоћ Бенешовој илузији је потребно Стаљину за будућа времена када би он хтео, у случају завршетка рата, да се увуче у централну Европу.

Овај дипломатски куриозитет — савез једног — интересантан је само са тог гледишта што служи као још један доказ да је Енглеска избачена из Европе као политички режисер и да је режија препуштена Стаљину. Бенешев „савез" са Стаљином је једно од јаја снешених у Техерану.

Енглески часопис „Најнтед сенчури енд афтер" назива Бенеша Стаљиновим пресумптивним комесаром. Бенешу је свеједно из чијих ће руку добити власт, из Черчилових или Стаљинових, главно да добије власт, макар по цену остављања свог рођеног народа под совјетски терор.

Московски корак према Бенешу може се сматрати за први корак совјетске послератне политике. Што се тиче ратне политике, Совјети препуштају својим пријатељима да врше потребне, али сумњиве задатке. Сумњиве зато што нема никаквих шанса за успех. На конференцији у Техерану решено је било да се упути ултиматум појединим европским народима. Совјети нису дали свој потпис под тај ултиматум. Енглези су се такође склонили у помрчину, а на бину је изишао Кордел Хал који је изнео комичан захтев према Бугарској, Румунији и Мађарској.

Овај захтев није само комичан. Он је и трагичан. Јер је пропраћен гадним претњама недостојним претставника државе која се тобоже бори за демократију.

Те претње нису имале дејства. Ово техеранско јаје испало је мућак. Још једно јаје разбило се у Каиру. Из изјаве Менеменџиоглуа, као и из писања турске штампе, јасно се види да је покушај пресије на Турску остао без успеха. Турска политика је остала на линији оних директива које је дала влади турска народна странка. **Турска спољна политика остаје непромењена.**

Неуспех су доживели непријатељи Европе и по пољском питању. Уговор између Москве и Бенеша, или боље речено протокол уз тај уговор, предвиђа могућност приступања и емигрантске пољске владе том савезу. Пољска емигрантска група која се назива владом одмах је на то одговорила да би она радо пристала на потписивање таквог уговора, али под условом да Совјетска Унија призна пољски интегритет и пољске границе од пре јесени 1939 године. Међутим, сазнаје се са потпуно несумњивом тачношћу да Чехословачка која је замишљена од стране Стаљина и Бенеша треба да има једну веома пространу граничну линију са Совјетском Унијом. Да би се таква гранична линија створила, Совјети треба да имају своју границу не источно од Галиције, већ западно од Галиције, на Карпатима. Следствено, Совјети сматрају да имају право да понове окупацију знатног дела Пољске, коју су извршили 1939 године.

Пољска емигрантска влада не признаје те совјетске империјалистичке аспирације, и зато не може бити говора о проширењу садашњег савеза између Москве и теоретског Прага још и на теоретску Варшаву.

Овај став групе пољских емиграната, који као кондицио сине ква нон сматрају успостављање предратних пољских граница, је веома интересантан. Интересантан зато, што потпуно личи на Бенешеве аспирације да се васпостави бивша Чехословачка. Личи чак и у детаљима. Као што не постоји услов за стапање народа и племена у чехословачки мидер, тако исто не постоји психолошка и политичка могућност да се васпостави предратна Пољска. Украјинци који су били 1919 године силом укључени у састав Пољске, а који су ипак онда могли да се надају извесним могућностима да се живи, имају сада неодољиву антипатију према Пољској. Већ ово чини немогућим васпостављање Пољске о коме сањају не само пољски емигранти, већ и Бритноамериканци. Та сањарења су испољавање реакционарних намера које су теме свих садашњих ратних и послератних планова непријатеља Европе.

Они ратују за реакцију. Ратују за васпостављање онога шта је било, шта је умрло, јер није ваљало. Они ратују против напретка, против идеја које би могле да доведу до организовања европског живота на бољој, срећнијој, природнијој бази, него што је бава версајских начела. Непријатељи Европе су њени непријатељи не само зато што имају извесних империјалних или капиталистичких аспирација тешњих по Европу, већ углавном зато што хоће да натуре Европи реакцију.

Европа неће реакцију. Ово је најбоље изразио у свом говору министар Рајха др Рибентроп, који је јасно, недвосмислено и потпуно отворено изнео оне мисли које претстављају темељ садашње политике Рајха према Европи. Нови Поредак који ће се остварити у Европи, а који се већ остварује уколико то војне прилике допуштају, даће народима Европе животни простор који одговара њиховој народној снази и њиховој способности. У једној оваквој европској заједници, сваки народ који је искрено спреман на сарадњу, заузеће место које му припада.

Културни живот сваког народа биће обогаћен духовном разменом са другим народима. И у културном животу, као и у економском, као и у политичком, створиће се заједница заснована на свести о европској солидарности.

МЕС.

Недељни преглед међународних догађаја

ПОЧЕТАК КРАЈА

После конференције у Тебрису ситуација постаје све јаснија. Има изгледа да ће се још у току ове зиме ствари поставити на своје место онако, како то и заслужују. Борба нерава је подбацила и није дала оне резултате, који су се отуда очекивали. Чак, после Тебриса, завршила се свађом између Американаца и Совјета с једне стране и Енглеза, с друге стране. Као што је француски дисидент генерал Де Гол извукао асуру Енглезима у Либанону својим превентивним мерама противу владе и парламента у Либанону, па изазвао сав муслимански свет противу Енглеза, тако је сада агенција Рајтер из Лисабона открила пре времена рад конференције у Тебрису и њене резултате унапред учинила ништавним. То су крајњи резултати борбе нерава.

Сад Енглези жале оне жртве које су пале у гангстерском нападу из ваздуха на Немачки Рајх, јер су промашиле ефекат, пошто је у тој психози ваздушног бомбардовања, борба нерава требала да достигне своју кулминацију. Тада би имала смисла она Наполеонова поза мистер Черчила своме победнику Немцима „на колена", овако је ћор-фишек испаљен у празно. Међусобна свађа међу „коалирцима", направила је врло смешним став Черчила и пружила материјала забавним илустрованим часописима у Америци да се мало нашале на рачун новог Наполеона у лицу енглеског премијера Черчила.

Сва ова прашина која се подигла око састанка прво у Каиру, затим у Тебрису крај Техерана, открила је сву трулеж једне заједнице која ништа заједничког нема. Напротив, супротности су толико велике, да су конферисања Черчила у Канади са Рузвелтом, па продужена у Вашингтону, затим, састанак у Казабланци, па у Москви, Каиру и напослетку у Тебрису, само крпарење рупа којих тако много има, да их закрпити не могу. Ако је ко сложио кад год рогове у врећи, то ће се једног дана сложити московски бољшевици са англосаксонским плутократама и јеврејским капиталистима Енглеске и Америке. Размимоилажења су тако велика, да је право чудо како се коалиција могла и досад одржати.

Рузвелт је био тај који је досада запушавао рупе да би се савез одржао и да се пре времена не би распао. Наравно, то је он чинио на рачун Европе, за коју иначе, нема никаквог осећања. Черчил, као познати огорчени противник бољшевизма, прискочио му је у индат и великодушно теслимио половину источне Европе, задржавајући за себе и Енглеску, западни део. Међутим, Черчил се и ту преварио, јер ни једна држава западне Европе, неће више да чује за енглеско пријатељство, а гаранције вешају о врбов клин, док с друге стране, Москва му је поновила свој захтев: никакав бедем држава између ње и Европе, то јест, Москва неће унапред да каже Черчилу, где мисли да се заустави. Тако су Черчилови планови осуђени на потпуну пропаст.

Оваква ситуација нагонила је Черчила, да продужи са својим сецовањем на бољшевичку карту, живећи у тврдом уверењу, да увек има времена за ретерирање. Он жели да иде до крајње границе повлађивања и уступака црвеној Москви, да би натерао Немачку на попуштање, која би искористио у своје сврхе. Како му је Немачка дала на знање и раније и сада преко др Дитриха, да је Черчилов рачун скроз погрешан, нас сада интересује, где је та граница, преко које Черчил не сме да пређе и да ли ће он то уочити на време или ће задоцнити? Јер нико живи на овом свету, не може нас уверити да интереси империјалистичке и плутократске Енглеске хармонирају са бољшевичким интересима и да је савез између ове две земље, нешто природно и логично! Превара се мора обелоданити што пре, како би остали свет могао изаћи из ћор-сокака у који га је увео овај политички пеливан, узимајући на себе улогу невиног јагњета или новопеченог бољшевика!

Тако исто, нас интересује гест краља Фарука у Каиру, који се извинио, што је спречен болешћу, те не може примити претседника Рузвелта. Је ли та иницијатива дошла са египатске стране или је то урађено по мигу Черчила? И ако има много оправданих разлога да верујемо у спонтани револт египатског народа, који је преко свога краља учинио један протестан гест због упада америчке војске у Африку, не примајући посету Рузвелта, чини нам се да ту има мало и енглеског масла. Долазак америчких трупа у Африку, њихово мешање у француске ствари, узимање база, осећај осталих свих, да у њима виде господаре а не савезнике који су ту само привремено, бацило је у бригу Черчила и сасвим је могуће, да у гесту краља Фарука, није изостао и његов савет. Хтело се дати на знање Рузвелту, да су његове трупе и мешање у афричке ствари, непожељне за афричке народе, чија је легитимност несумњива. Рузвелт је то добро разумео.

У место краља Фарука на политичку позорницу ступио је Инени, претседник Турске републике и он је одржао састанак са претседником Рузвелтом. Ми смо одмах разумели целу ствар. Требало је са Рузвелтом да говори овлашћени претставник муслиманског света, а то је педесет милиона уједињених народа Турске, Либанона, Египта и Трансјорданије. И Инени је говорио са пуно ауторитета, у толико је тај састанак значајнији од оне сумњиве конференције Чанкајшека, Рузвелта и Черчила. Тешко је рећи о чему се на том састанку разговарало, али с обзиром на све скупне догађаје који су се одиграли на Средњем истоку у последње време, изгледа да је Рузвелт добио добру лекцију или бар један расхлађујући туш.

Сви ови догађаји ако се узму у правилну оцену, довешће нас до закључка, да коалирана кола која су досада много шкрипела, не могу даље. Политички аутобус Черчила застао је и не може да макне даље, разлаз је неминован. Дипломатска жонглирања Черчила престала су да занимају свет и он сам осећа да му је дошао крај. На неку страну мора да скрене, јер се опасности гомилају сваког часа све више и више и прете да сво његово ваздушасто зидање кула, претворе у ништавило. Ова дипломатска ужурбаност, ови учестали састанци без практичних резултата, ове лудачке претње и очајни позиви победничком немачком народу на капитулацију, све то скупа, открива слабост Черчила и наговештава нам почетак свршетка.

Черчил је све закувао, све је он запетљао, на њега је ред да покуса што је закувао, да размрси што је запетљао.

Цео свет, то од њега очекује!

Б. Н.

Немачки ратници се одмарају

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 мецанин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.

ШТАМПАРИЈА »ЛУЧА«, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.

Тромесечна претплата 36 динара шаље се преко »Пресе«, а. д. Влајковићева 8.

„Влада“ узурпатора без народног овлашћења

Наши привредници о Титовој влади

Самовласно прокламована Тито-Рибарова такозвана „ослободилачка“, а у ствари комунистичка влада, у којој прави Срби нису такорећи уопште заступљени, а најмање лицима која би имала ма какве квалификације да делају у име народа, изазвала је у целој Србији оправдани револт, који је дошао до изражаја у свима нашим круговима, међу политичарима исто као и међу привредницима, у градовима исто као и на селу.

Да бисмо имали јасну слику одјека у привредним круговима Уредништво СРПСКОГ НАРОДА обратило се угледним претставницима наше привреде, који су махом изразили своје најнеповољније мишљење и подвукли опасност, која преко те и такве владе прети уништењем српског народа.

Противу српског народа

Познати наш привредник и јавни радник, претседник Занатске коморе Милан Стојановић изјавио нам је:

— Сазнање које је цео српски народ добио пре неколико дана, да су Тито—Рибар образовали југословенску „ослободилачку владу“ растресло је све српске духове и сада много јасније виде да је такозвана енглеско-америчанска демократија блеф који има за циљ само да њихов бескрупулозни империјализам прикрије.

— Ако цео наш народ није до сада могао да нађе прави пут после ових догађаја он ће га сигурно наћи и њиме поштено ићи. Англо-америчанска пропаганда је стално тврдила да воде овај рат ради обезбеђења демократске слободе свих народа. Међутим, они су најречитије сами себе демантовали што нам намећу једну владу узурпатора који никад нису имали легитимацију нашег народа. Ниједан од тих људи никакву улогу није играо у прошлости у нашем јавном животу. Владе у појединим земљама долазе или као уредно од народа легализоване, или путем револуције, које уз нарочито учешће народа или пређутно буду примљене. Влада Тито—Рибар није добила ни на који начин пристанак нашег народа да над њим влада. И не само то, већ српски народ на целом пространству бивше Југославије није се изјаснио за систем који Тито—Рибар проповедају.

Овај догађај потврђује да је Англо-Америчанцима стало до својих интереса, па ма то било и у друштву са једним Титом, који је уз то главни кривац за безбројне жртве које је наш народ поднео. Они су под маском ослободилаца придобили известан број Срба благодарећи опасностима које су им запретиле на њиховом огњишту и због којих су се нашли у збеговима.

У српским селима и градовима апсолутну већину сачињава мали човек и према томе наше друштво није проткано финансијском плутократијом, па из тих разлога и нема материјалне подлоге за Титову идеологију Наш мали човек жели само мир и ред и зна да до тога може доћи у својој земљи, ако тај мир и ред сам чува, а не ако у њој влада грађански рат.

Ја све ово подвлачим као човек који више од четврт века јавно ради у име тог малог човека и познавајући његову здраву памет верујем да ће он допринети да се ослободи Титове идеологије.“

„Сада Срби треба да буду сложни...“

Тако исто угледни београдски привредник из трговачких редова, Недељко Савић, претседник Савеза трговачких удружења, изјавио је:

— Овај догађај није ме нимало изненадио, јер се из њега оцртава намера која не претставља за нас ништа ново, али је ипак као догађај довољан да Србе потсети на нешто што су они до сада у великој мери пренебрегли, а то је, да буду сложни.

И у краљевини Југославији показивале су се тежње да се српски народ поцепа и да се територија на којој је он настањен што више подели. Нажалост у овоме се успело, јер српски народ није био увек политички компактан, што је доводило до тешких последица за његово битисање. Да није тај случај био српски би народ многу своју невољу благовремено отклонио.

Из одредаба такозваног „Устава“, који је донела и објавила „влада“ Тито—Рибар, види се да се предвиђа федеративна будућа Југословенска држава у коју улазе Србија, Хрватска, Словеначка, Босна и Херцеговина, Црна Гора са Санџаком и Македонија. Јасно је дакле, да се само Србија цепа на неке народе који не постоје. Чуди ме само што нису у поделу ишли још даље, па да одвоје Стари Влах, Шумадију и остале делове Србије. Јер, кад су могли измислити босанско-херцеговачки народ, црногорски народ и македонски народ, што не би у том погледу ишли и даље.

Природно је да, кад српски народ у тој „влади“ претставља Моша Пијаде, за кога се каже да је Србин, онда није никакво чудо што се од српског народа прави група народа.

Ово треба нас Србе да уразуми и да се окупимо једаред ситног и тесногрудног странчарења, па да сада у овим врло тешким временима имамо пред очима само свој српски интерес и будућност свог српског народа. На тај начин једино ћемо наћи свој пут и доказати и пријатељима и непријатељима нашег народа да смо ми Срби и по нашој прошлости и по нашем великом страдању у садашњости зрели да управљамо својом судбином и да нас у том погледу оставе на миру они који нису овлашћени нити да нас претстављају, нити да у наше име говоре.

ЗАВЕРА

Англо-американци као да терају шегу и са нашом емиграцијом и са целим српским народом! Прво су, „у знак захвалности“, отерали Симовића и пучисте; затим су остале наше политичаре у емиграцији назвали „реакционарском кликом“; усто су Дражу Михаиловића оставили на цедилу претпостављајући њему партизане и „маршала“ Тита; да би најзад и сам престо Краљев довели у питање, остављајући да се сам народ после рата изјасни о облику владавине.

Какав пак српски народ треба да изгледа после рата најбоље се види по томе, што његово „спасење“ треба да донесе Хрват Јосип Броз са Мошом Пијадом као претставником Срба! Народ који је као своје претставнике имао своје најбоље расне синове: једног Обилића, једног Карађорђа, једног војводу Путника, треба сада да спадне на једног опскурног београдског јеврејина!

Све је то једна страшна и одвратна завера против самог постојања српског народа! Та је завера почела још онога дана када је Југославија за туђе интересе гурнута у рат, с тим да српски народ својом крвљу плати рачун те безумне авантуре. Но и то им је било мало. Преко Лондонског радија свакодневно Срби су позивани на устанак, на саботажу, а колико јуче чули смо из уста емигрантске владе у Каиру да су све то Несрби саветовали Србима, јер она није имала никаквог јавног средства за општење са српским народом.

И као врхунац ове трагикомедије долази одлазак Брозове делегације у Канро да позове Краља Петра да дође и да се као номинални шеф стави на чело партизанског покрета и партизане, састављене од белосветског комунистичког олоша, поведе у борбу против свог властитог народа! Сличан цинизам светска историја још није забележила.

Мисле ли Англоамериканци одиста да су српском народу сврake попиле мозак или пак ствари терају до бесмислености како би се и последњи залуђени Срби најзад опаметио? Или све то чине ради тога како би прикрили јаз који између њих и Совјета постоји давно пре састанка у Москви?

Добро би било кад би се не само српски народ већ и остали европски народи позабавили мало овим питањем. Онда би престали да наседају англосаксонском егоизму, који је себе ради готов да жртвује и Европу, и њену цивилизацију, па и само постојање европских народа.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

НЕСРБИ ВОДЕ ПАРТИЗАНЕ

Титова влада „с коца и конопца“ дошла је са паролом да ради на „ослобођењу“ српског народа. Међутим, свако зна њен прави циљ да изазове нереде у овом простору и да припреми терен за совјетизацију ових крајева. Колико њој лежи на срцу судбина српског народа и његова „слобода“ може се најбоље видети из њеног састава у коме српски народ претставља јевреји Моша Пијаде, поред једнога амбициозног слабића и једнога пијаног расопа, док су сви остали све сами Несрби. Почнимо са кандидатом за црвеног диктатора на Балкану — са Титом.

Крвави комунистички џелат, под чијом су командом партизанске руље побиле толике српске националисте по Србији, Црној Гори и осталим крајевима, воља црвеног пировања, које је толико зла нанело напаћеном српском народу, самопроизведени „маршал“ Тито, јесте Хрват и зове се ЈОСИП БРОЗ.

ИВАН РИБАР, самозвани поглавар пројектоване балканске совјетије и дојучерашњи претседник извршног одбора „антифашистичког већа народног ослобођења Југославије“, јесте камуфлирани хрватски јевреји.

Идемо даље. Несрби су и воће комунистичке партије, у чијим је рукама Титова влада. То се види и по самим њиховим именима:

МАРКО ОРЈЕКОВИЋ, члан ЦККПЈ;

ЈОСИП КРЕШ, члан ЦККПЈ;

ПАВАО ПАВО, члан ЦККПЈ;

АНКА БУТОВАЦ, члан ЦККПЈ,

ЖАЈА, члан ЦККПЈ; и

ЈОСИП ВЛАКОВИЋ, члан Ц. К.К.П.Ј...

Да видимо вођство „војске“, предводнике оних крвавих црвених руља. Ево њихових имена која говоре боље него све крште нице колико су они Срби:

ВИЦКО КРСТУЛОВИЋ, командант IV оперативне зоне;

КОСТА НАЂ, комунистички „ђенерал“ и командант „пролетерске дивизије“;

ЈОСИП ШКОРПНИК, комунистички „ђенерал“ и командант „пролетерске дивизије“;

ИВАН БОРТНИК, комунистички „пуковник“ и командант „ударне бригаде“;

ОЦА МУЛИЋ, командант „Мајевачке народно - ослободилачке бригаде“;

ЈУРИЦА ГРАУШНИК, начелник штаба Покупско-жумберачког одбора;

ПАУЛ ПАП, командант „пролетерске бригаде“ итд. итд.

Кад погледамо листу „политичких комесара“ партизанске „војске“, видећемо по њиховим именима колико су они Срби. Ево имена неколицине најзначајнијих:

ВЛАДИМИР БАКАРИЋ, политички комесар Хрватске;

ШИМА БАЛЕН, политички комесар V бригаде Хрватске;

ОСМАН КАРАБЕГОВИЋ, политком I Босанског корпуса;

ОСКАР ДАНОН, политички комесар II дивизије;

ВАЈНЕР, политички комесар Сремске ударне бригаде итд. итд.

Пре састава Стаљинове владе „с коца и конопца“ на челу партизанског покрета био је „вели-

(Наставак на 5-ој страни)

Конференција у Техерану

Прича из »1002 ноћи«

Догађаји на ратиштима

БОЖЕ ПРАВДЕ...

Тужна је историја Србинова. Никога животни жрвањ није тако немилосрдно млавио, као Србина. Честе и грозне су његове Голготе. Па ипак никад тежег и тужнијег историјског раздобља није за њега било до онога, кад се остављен и напуштен нашао на беспућу, духовно растројен, братском неслогом заведен и изродима ометен, да поново самог себе нађе.

Његово биолошко истребљење, било је питање само времена и историја једног храброг, вредног и радног народа, била би за увек прекинута. Али велики је Бог. Он је могао да казни један заблудео и заведен народ, али није хтео да га уништи. Србину је увек остајала нада у Њега, јер је под Његовим окриљем: Бог чува Србију, стварао чуда од јуначтва и попео своје име до највише земаљске славе. Зар је онда какво чудо, што му је Он био последња утеха? Имао је право и није се преварио.

Када је Србија грцала под теретом туђих грехова, нашло се српских родољуба, једна шака, да бистрим српским очима сагледа страховити амбис у који земља срља и напрегла се та шачица, да бар српски народ заустави на ивици амбиса... И Богу хвала успела је. Не само што је пропаст избегла, него је вратила српски народ на стари исконски, светосавски пут, где му је остала ризница духовног блага и благотворни извор расних врдина. На том путу, српски народ поново је духовно нахрањен, животним балсамом помазан и врлинама запојен. Од тада, српски народ иде трновитим путем преко свих тешкоћа, ка свом природном успону и нормалној обнови, повећавајући своје благостање.

Тежак је то пут био. Српска неслога разједињена је конструктивне снаге и бацила се пријавим братом на шаку српских родољуба, чија је бистра српска памет, у несрећи сагледала истину и погодила пут ка спасењу. Тада су најбољи Срби у очима заблудених Срба, били петоколонаши и издајице свог народа. О да трагичног удеса! Они, који су свој век провели у служби своје земље и народа, морали су да понесу свој крст страдања и да под срамним жигом кога су им прикачили српски изроди и заблудела браћа, изведу спасење свога народа до краја, како би уздигнуте главе и ведра чела дочекали дан признања, не само захвалног народа, него и оних, који им нанесоше у заблуди, највеће увреде. Данас цео српски народ одаје поштовање тим патриотама, а последњи гест заблуделе браће пружа тим родољубима и пуну рехабилитацију и сатисфакцију.

Ми смо били увек ти, који нисмо хтели суавише далеко ићи у осуди заблуделе браће, дубоко верујући да ће доћи дан, кад ће се и њихово залеђено срце откравити и закуцати само српским откуцајем. И нисмо се преварили. У хаосу који је настао после распада једне неискрене заједнице, где је много више било Бранковића, него што је било Обилића, могао је Србин и погрешити. У првом тренутку, стварно су на очиглед изгледале много страшније, него што су у суштини биле. Ми смо то морали разумети. Бујна младост тражила је у слободи одушке свом патриотском болу, али ствари није могла дубље сагледати, јер јој је он замрачио разум, док је страшна јава навукла мрак на очи. Били смо дубоко уверени, да је то патриотски делиријум који ће у толико брже проћи, у колико искуснији буде био лекар.

Београд је задржао хладнокрвност и неуморно је радио у раду и праштању, чекајући свој час. Можда би тај час много брже дошао, да се са младошћу и идеализмом, није помешала и она средина, коју је друштво легалним путем жигосало и ставило ван опште заједнице у којој је одувек владао закон правде, поштења и морала. Та средина користила је заошијане прилике и дошла до изражаја баш онда, када је њен утицај био од фаталног значаја по праве српске интересе. То је отежало посао с једне стране српским родољубима, док је с друге стране задржало процес трежњења код оних, који су заведени страном пропагандом на погрешан начин испољили свој патриотизам и отишли у шуму.

Све су то били унутрашњи утицаји који су реметили и успоравали рад српских родољуба на спасавању српског народа. Далеко су већи утицаји били са стране, из иностранства, одакле су давале директиве које не само што нису биле у интересу српског народа, него су баш у највећој мери угрожавале те интересе. То је већ био тежи случај, јер су многи шумски борци били у зависности од те иностране политике, која је гледала само тућ, никад наш интерес, Србије и српског народа. Тешко је било разуверити наш свет у злонамерност овог потстрекивања, јер се вешта пропаганда користила новостореним приликама у којима се наш народ нашао и искористила те прилике клеветајући наше српске родољубе и праве народне пријатеље у њиховом гигантском подухвату спасења српског народа. Споредно је што је на тој страни мало Срба било, вештина искоришћавања завела је многе и зато су жртве биле многобројније и далеко болније за наш народ.

Српски родољуби који су прихватили земљу без крмила, упели су се, да болне ране што пре залече, да рупе запуше, да покварено поправе, како би поново оспособили српски брод да може несметано упловити у луку спасења. На том путу, ох! колико је пута крварило српско срце ових родољуба због светих жртава које су пале да би се утро пут спасења, а могле су бити поштеђене. Али је сатана чинио све што је могао да извади из пакла, да би омео српске патриоте на том путу. На жалост, често му је успевало. И ми, данас са дубоким пијететом скидамо капу пред тим жртвама које су пале за спас српског рода, јер оне су наш откуп за поништење грехове према земљи и народу. Жртве треба жалити, али спасења, без жртава нити је било, нити је могло бити. Будући жртвеник српског спасења светлиће данонођно из костију ових светих жртава и опомињати поколења о скупоценим жртвама њихове слободе и благостања.

Данас је дошао дан да се Србија уједини у мислима и осећајима на путу свог спасења. Кобне заблуде нестале су, Србин се вратио са странпутице и сједињује с осталом браћом на светосавском путу изградње боље будућности и новог живота. Данас нема више заблуделих српских синова, него сложне српске браће на једној страни и српских изрода удружених са интернационалним олошем на другој. И између те две опречности настаје борба на живот и смрт. Тешко је било окупити Србе на једној линији, данас је већ лакше поћи са те линије и очистити земљу Србинову од интернационалног гада. Борба без поштеде, борба до истраге, док и једног душмана буде на српској њиви, у српском лугу и шуми.

Влада народног спаса може да се захвали Господу, што је био наклоњен, да је издржала стојички на бранику правих српских интереса и није поклецнула, под ударцима лажи, клевета и подметања. Српско сунце данас лепше сија, а Бог ће учинити, да нам више никад не помрачи вољу за живот, љубав за земљом и слогу са браћом. Нека се поносе својим делом, кога је најлепше докрајчила у земљи, делом које је добило признања и од оне заблуделе браће из Каира Рајтеровим саопштењем, јер све то, уједињује Србе и крепи и подиже нашу драгу и вољену Србију. Ми сви заједно, само смо ситни работници на великом послу, који обављамо у име савременика, за будућа срећнија поколења српског народа и мајке Србије.

Боже Правде, нека увесели наша срца и потсети нас на наша стара прегалаштва, слогу и љубав према Истини и Богу! Ту је наша спасење.

Б. Ђ. Н.

S.O.S. ИЗ МОСКВЕ

Стаљин се вратио из Техерана у Москву и после тога је совјетска званична телеграфска агенција проширила вест да је питање другог фронта решено. Ово најављивање неких операција које је тобоже издејствовао Стаљин је на првом месту знак тешке психолошке кризе у совјетском народу, која погађа самог Стаљина. Његов ауторитет треба да буде сада подупрт успехом на техерањском фронту, пошто су изостали успеси на фронту од Великих Лука до Керча.

У том саопштењу ТАССа има и тврђења да је чак одређен и датум остварења другог фронта. Ово је напредно интересантно. Ово значи да су совјетски људи, да је совјетска армија изгубила већ поверење у стална обећања неке помоћи од оружане акције Британоамериканаца. Зато је било неопходно да се овога пута том народу и тој војсци каже да помоћ долази неизоставно. „Треба да издржите још мало, па ће вас помоћи офанзива коалиције" — то треба да значи ТАССово саопштење, које дакле служи као доказ несносног стања у Совјетској Унији на фронту и у позадини.

Совјети су ових дана доживели два тешка неуспеха. Неуспех код Керча, где је био уништен бољшевички обалобрањ, тек сад је изражен језиком цифара. На бојишту је остало 3.000 заробљеника и много више мртвих црвеноармејаца. Веома велики број Стаљинових војника потонуо је у Керченском мореузу. Немачки плен обухвата 38 тешких тенкова, 116 топова и преко 1000 митраљеза, као и 140 авиона. Пред обалом тог обалобрана потопљено је 10 топовњача, 2 брза чамца и 50 лађа за искрцавање.

Нису још ућутали топови румунске дивизије јужно од Керча, када су почеле да стижу вести о много већем и значајнијем немачком успеху у троуглу Житомир—Коростењ—река Тетерев. Моћни напад дивизије Манштајна довео је до чишћења целог тог троугла од шездесете совјетске армије. Из те армије евакуисано је 8 стрељачких дивизија, 3 коњичке дивизије и 3 тенковске бригаде. Осим тога, тешко је оштећено две стрељачке дивизије и читава два тенковска корпуса. До сада је набројано 11.000 мртвих, а заплењено је или уништено 254 тенка, 927 топова и 103 бацача граната.

Осим сасвим безначајних успеха Совјета у области Черкаса и Кременчуга, Москва није могла забележити ништа што би оправдало тврђење да је совјетска снага јако исцрпљена. А саопштење московске телеграфске агенције о претстојећем отварању другог фронта је у ствари напад „С.О.С.", који даје Москва. У том саопштењу каже се да је совјетска војска привукла на Источни фронт толико немачких дивизија да ништа не стоји на путу инвазији са запада. Ово није само сигнал „С.О.С.", већ и ултиматум према државама коалиције.

Те државе одлично знају да Совјети лажу када тврде да су везали на Истоку немачку армију. Те државе одлично знају да у западној Европи стоји огромна немачка војска. Енглески часопис **Кавалкад** упозорава на то да не треба имати претераних нада, јер Немачка располаже стотинама добро опремљених и обучених дивизија и господари највећим делом европског копна. Она на тај начин има на расположењу, вели часопис, привредне изворе Европе и велике покретне резерве.

Можда су Черчил и Рузвелт у Техерану обећали Стаљину да ће сада извршити искрцавање на европској обали. Али они већ данас припремају Совјете на то да не треба очекивати много од тог искрцавања. Совјетска војна мисија обишла је ових дана британоамеричке положаје у Италији и, како јавља Рајтер, била је веома импресионирана теренским и временским тешкоћама рата на овом фронту.

Да ли можемо веровати да су совјетски официри импресионирани кишом, када су навикли да се боре на вејавици. Да су импресионирани температуром од +5 степени, када су ишли на јуриш по температури од —40. Да су импресионирани борбом у италијанским брдима, када су видели смрт десетина хиљада црвеноармејаца у мочварама Волхова и Ловоти.

Овај сентименталан допис Рајтеровог извештача има циљ да још једном прикаже Совјетима како Енглези и Американци улажу све своје снаге у садашњим борбама. Напротив, енглеска штампа оспорава совјетске заслуге за коалицију. **Дејли телеграф** писао је пре три дана: **„Совјети нису постигли одлучну победу над немачком војском".** Војни стручњак листа **Индипендент** констатује да Немци муњевито парирају совјетске ударце и да имају знатну способност да постану господари ситуације сваки пут кад она постане критична.

У сваком случају ако престане га препирка између капиталистичког и комунистичког дела коалиције, ако се и Британоамериканци најзад одлуче на неку акцију на једном или више места европске обале, ипак можемо бити сигурни да ће та акција наићи на веома енергичну противакцију. Инспекционо путовање генерал-фелдмаршала Ромела може се сматрати за последњи преглед припрема, за ревизију свих мера предузетих од стране немачког вођства за случај непријатељског искрцавања.

Британоамериканци и сами знају да су те мере опсежне и страшне. Они се не налазе ни каквом стратегиском успеху у случају таквог искрцавања. Они мисле да ће у најбољем случају извојевати у току 1944 године неколико обалобрана, који би тек 1945 године могли да послуже као полазне тачке за инвазију.

Међутим, постоји још једна чињеница, која омета планове те инвазије. Као што на спортским приредбама, две групе момака вуку канап у супротним правцима, тако исто стратешка момчад САД покушава да савлада стратешку момчад Британије и да одвуче канап ратног плена на своју пацифичку страну. Американци су већ одвукли у област пацифичког рата већи део британске морнарице из Средоземног мора. Сада се потрајају око количине трупа коју би требали да пошаљу на европско ратиште, и доказују да су им дивизије потребне за азиско ратиште.

Узгред буди речено, у Азији је Јапан опет постигао велики успех, потукавши код Чангтеа три чунгкишке дивизије.

Баш сада, када се говори о неким претстојећим искрцавањима Британоамериканаца у Европи, опет је појачана акција немачких подморница. Оне су опет продрле у Карипско море и тамо потапају америчке бродове. Питање тоннаже је сада најактуелније, и зато сваки губитак пловног парка коалиције претставља ненадокнадиву штету по пловни парк.

Враћајући се питању ситуације на азиском ратишту, треба нагласити једну ствар која до сада није била позната јавности. У чунгкишкој војсци појавили су се читави пукови војника наоружаних стогодишњим кинеским мачевима. Само незнатан број бораца у тим јединицама има ватрено оружје. Чунгкишка војска је потпуно исцрпљена. Стаљин довршава распадање те војске на тај начин што шаље своје генерале у чунгкишку Кину и помоћу њих хушка Чан Кај Шекове војсковође у борбу против Чан Кај Шека.

Чан Кај Шек потпуно зависи од Стаљинове милости, јер сав ратни материјал за његову војску иде преко Стаљинове територије. Ако је сада чунгкишка војска запала у такву беду да се мора борити оружјем из X века, онда је то донекле кривица Стаљина, коме је више стало до комунистичке револуције у Чунгкингу, него до чунгкишке победе над Јапаном.

Тројни пакт је, напротив, снага сложних воља и снага међусобне искрености. Ово се још једанпут манифестовало приликом двогодишњице тројног савеза. Али и без те манифестације је очигледна јачина Тројног Пакта, који је за време дефанзивне 1943 године прикупио снаге за будуће офанзивне операције, операције победе.

М. Војновић

Један оригинални енглески документат показује да

НЕСРБИ И ЈЕВРЕЈИ ТРЕБА ДА „ОСЛОБОДЕ“ СРБЕ

Насловна страна америчког часописа »Parade« са сликом извештача Лемптон Берна

Натпис на зиду нам јасно говори да је исписан од несрба

Имамо у рукама један значајан оригинални документат који на непобитан начин показује како у пракси изгледа британско-совјетска сарадња, у којој узајамна мржња и неповерење прикрива се намештеним и наручени пријатељским односима. За нас је тај документ још важнији по томе што ништа не може демантовати снимке из којих се најбоље види да су тобожњи „ослободиоци“ српског народа све сами несрби, са злочиначким физиономијама. То је број енглеског пропагандистичког илустрованог часописа ПАРАД од 30 октобра 1943 године, који излази у Каиру и доноси извештај о боравку једног енглеског ратног бродића у једном малом далматинском пристаништу.

После Бадољове капитулације место очекиване појаве моћних јединица британске ратне флоте у малом пристаништу појавио се један мали ратни бродић, за који је свет мислио да је претходница те флоте. И после тродневног боравка, који је посада провела у „ратничким шијанкама“ како каже извештач, у којима су шљивовица и врвене герле играле главну улогу, она је брже боље напустила своје јаке пријатеље, чим се приближила немачка војска. Тај извештач јесте Лемптон Берн, сарадник за поморска питања у том енглеском часопису, који је у позни победничког Наполеона на коњу обишао град. И све што се дешавало за време тога пријема симболично је и он више личи по описивању самог извештача, као на боравак међу неким афричким племенима.

На пријему је некаква плех музика некако одувала енглеску химну „Бог чува Краља“, црвени бандити са подигнутом песницом на бољшевички начин поздрављали су претставнике Велике Британије, што је све дивно претстављало овај савез монархизма и совјетизма, који један другоме јаму копају.

Али за нас је још најважније што ова ревија са овим дописом и објављеним снимцима на један документаран начин потврђује да овај „народноослободилачки“ покрет воде странци, јевреји и несрби у директној служби Москви. Ови снимци разоткривају камуфлажу са Српством и народњаштвом, којима се црвени бандити служе у завођењу маса. Пароле исписане на зградама и плакате излепљене по канцеларијама, као и листови ко је они издају све је то писано на хрватском и штампано латиницом.

Из свега овога сваки Србин може лако да закључи да је ова акција, која треба тобоже да „ослободи“ Србе у ствари у рукама црвених бандита, разних је вреја и несрба, који под новом фирмом и новим паролама хоће да униште српски народ, као највећу сметњу за остварење сатанских планова крвожедне коминтерне.

Ево нашег »ослободиоца« са петокраком звездом уместо шајкача

Један јеврејин и један Бадољевац, који треба да »ослободе« Србе

КАКО ТИТО „ВЕЛИКОСРБУЈЕ“

(Наставак са 3-ће стране)

ки комунистички совјет“, тзв. „Антифашистичко веће“, за које се такође тврди да је „скоро искључиво“ састављено од Срба. Међутим ево шта говоре чињенице. Претседник је био Несрбин ИВАН РИБАР, а међу члановима све сами Несрби:

НУРИЈА ПОЗДЕРАЦ, потпретседник Извршног одбора АВ;

ЈОСИП ВИДМАР, потпретседник извршног одбора АВ;

Др МЛАДЕН ИВЕКОВИЋ, члан извршног одбора АВ;

АНДРИЈА ХЕБРАНГ, члан АВ;
АВДО ХУМО, члан АВ;
ПАВАО КРЦО, члан АВ;
ОМЕР ОСМИЋ, члан АВ;
ЂУРО ПУЦАР, члан АВ;
ФЛОРИЈАН СУЧИЋ, члан АВ;
ЂУРО ТИЉАК, члан АВ;
БРАНКО ЗЛАТАРИЋ, члан АВ итд. итд.

Ради комплетирања овог друштва нису изостали ни „душебрижници“ од којих ћемо навести само најстаријег:

ЈОСИП МИКУШ, вероисповесни референт при Главном штабу.

Дуга би листа била када бисмо хтели да наведемо све воће и старешине ових комунистичких руља, несрпског порекла. Поменућемо само на крају још неколико истакнутих: ВЛАДИМИРА НАЗОРА, БОЖИДАРА МАГОВЕЦА, ФИЛИПА ЛАКУША, ВИЦКА БУЉАНА, Др ИВА СМОЛИЋА итд.

Можда ће наши непријатељи на то рећи: „Да то је воћство али масе, масе су српске“. Ми ћемо рећи и о томе истину Тачно је да је одмах после слома бивше државе српство преживљавало страшне дане. Велики број српских сељака и грађана морало је напустити прадедовско огњиште, да би спасли голи живот. Те очајнике, који су бежали од једног незаслуженог терора, дочекавали су у шумама окорели комунисти, највећим делом несрпског порекла. Они нису поминьали комунизам нити су истицали петокраку звезду.

Током времена комунистичке воће све више скидају маску и велики део народа, схвативши њихове праве намере, напушта њихове редове. Али тада притичу у партизанске редове несрпске елементи у страху од одговорности за невино проливену српску крв. Распад Бадољеве војске доводи у комунистичке редове многе хиљаде тог несрпског елемента.

И чињеница је данас да је део партизана српског порекла незнатна мањина у овом несрпском мору. Званични фактори установили су да у партизанским рушама, које покушавају да пређу на територију Србије, има Срба једва 5%. Остало је све Несрбин и иноверац.

Ето, то је чиста истина о саставу воћства и маса „партизана“. А сада да видимо какву то политику води овакво несрпски састављено партизанско воћство. Опет ће чињенице показати паклени план партизанског воћства за истребљење Срба. Гледај упадну партизани прво им је да побију све месне српске воће, а осталима ни длака с главе не фали.

Ето како изгледа „великосрпство“ партизана на делу!

Н. Б.

Две године Националне службе за обнову Србије

Признање српским омладинцима — обвезницима Националне службе

Ако се данас, на дан двогодишњице доношења Уредбе о увођењу Националне службе за обнову Србије, осврнемо две године уназад наћи ћемо се пред тешким јесењим данима 1941 године. Може бити да тешкоће догађаја нису уминуле и да данашња ситуација потсећа на исту кобну јесен, па ипак, за ове две године пуне тешкоћа и искушења, српска омладина, пролазећи кроз редове обвезника Националне службе, положила је испит пред својим народом. Испит је био тежак, али частан.

Кобне јесени 1941 године, када се, после изгубљеног рата, свуда око нас налазило беспуће и неизвесност, генерал Недић се обраћа српском народу и тражи помоћ, да се спасе што се спасти може. Његов глас звучи многима као непознате трубе зато што им није допро до срца. Међутим омладина је схватила сву тежину и трагику догађаја и осетила етичко и трагично у личности генерала Недића.

Она је осетила да се од ње тражи жртва, али не жртва у корист себичних политичара и туђих интереса, него жртва за исцељење и спас српског народа. Кад један народ изгуби све и кад дође на руб понора, он може у дубини душе да осети препород и преображај кроз жртву и сласт и радост исцељења. Југословенска омладина, ако је уопште као таква постојала или боље омладина у Југославији није била дорасла за жртве.

Омладина Србије требало је да се, као феникс, створи из пепела и згаришта једног кобног поколења. И њено крштење обављено је кроз жртву самоодрицања и самопрегора. Може бити да многима, који посматрају догађаје са стране и издалека не изгледа да је српска омладина дорасла да учествује у националном животу Србије. Али то може бити погрешан закључак оних који нису осетили сву жртву самопрегора и одрекости реду омладинаца сврстаних у редовима Националне службе.

Сви ми волимо своју децу и своју омладину. Понекад и са љубављу која више штети него користи, па тако и кроз љубав чинимо грешке. Настојимо да омладини уштедимо тешкоће живота и тешкоће рада. Оваквим ставом чинимо грешку и према народу и према омладини. Стварамо око ње лажни свет сладуњавог живота. А баш у тешким данима, после изгубљеног рата, обратио се српски народ својој омладини и затражио од ње да се тргне из сна сладуњаве прошлости, да узме ашов и лопату и да **ради.**

Ми, којима је пала незахвална улога живота да ово остваримо, осетили смо све тешкоће и тела и душе једне недорасле генерације. Али на наше велико изненађење наишли смо на одлучност и спремост да се кроз рад преброде тешкоће и створи нешто ново, нама још нејасно, али ипак нешто што се у допуни душе наслућује. Ово изненађење је било утолико веће уколико смо били навикли да било од добронамерних било злонамерних критичара слушамо о нашој омладини да је негативна, рушилачка, ненародна и слично.

Данас, после две године постојања Националне службе за обнову Србије, налази се пред нама један велики рад који ће ући у историју народа. Стотине хиљаде кубних метара ископане земље, милиони радних часова употребљених на рад, јесу и остају сведоци пред очима свих оних који хоће да чују и виде да се пред нама налази омладина која хоће да живи, ради и жртвује се за свој народ. Овакву омладину наш народ може и једино да пожели за изградњу своје срећније и боље будућности.

И баш данас, на дан доношења уредбе о увођењу Националне службе сматрао сам за своју дужност да изразим дивљење и захвалност свим оним добрим и поштеним обвезницима који су прошли кроз наше редове, који су осетили тешкоћу и лепоту жуљевитих руку, зноја од рада и уморних мишића. Ови трудбеници су сигурна залога наше боље будућности. Радећи на српској земљи, бранећи је од елементарних недаћа, они су осетили величину жртве, љубав према родној груди и исконску везаност човека за земљу.

А то је баш оно што нам је за будућност потребно као мелем на рану. Омладина здравог тела, јаког духа, чврстог карактера, која воли свој народ и своју родну груду, може бити једини светао зрачак на нашем облачном и тмурном небу.

А једнога дана, када људи буду писали историју коју су догађаји већ уклесали на плочу историских збивања, писаће се о једном ветерану који је тргао омладину из дремежа ситних политичких интереса и указао јој пут који води идеалима. Онај исти пут коме су се одлучивали сви наши великани када је требало повести народ ињарству небеском. Генерал Недић са српском омладином ударио је здраву подлогу препорода кроз рад за народ и родну груду, јер српска омладина тек данас почиње да осећа етичку вредност рада и жртве за свој народ.

Милорад Марчетић
помоћник руководоца Нац. службе

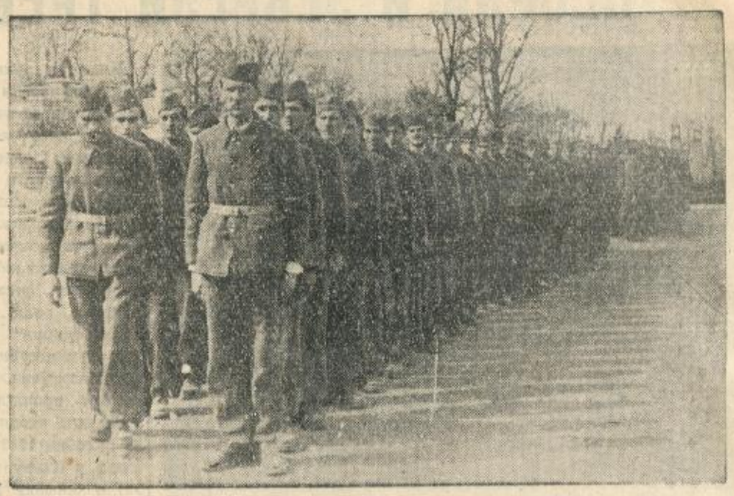

Српски омладинци у једној зимској чети Националне службе

(Фото: приватна својина)

ДЕСЕТ МИЛИОНА РАДНИХ ЧАСОВА — ПОКЛОН СРПСКЕ ОМЛАДИНЕ ОТАЦБИНИ

Данас, кад се навршава две године од дана увођења Националне службе за обнову Србије у живот, можемо са пуним националним поносом рећи да је за тако кратко време Национална служба створила један бројан кадар поштених и карактерних младих људи, привикла их на истински рад и вратила их националној свести и народним традицијама. Национална служба дала је свој српској омладини један прави пут и омогућила да се српски национални омладинци заложе духом стваралаштва.

Одмах по ступању на снагу Уредбе, претседник српске владе генерал Милан Недић именовао је за руководоца Националне службе др Ђуру Котура, за помоћника професора Милорада Марчетића и за шефа Организационог одељења Алексија Недељковића.

Прва појава Националне службе, без обезбеђене исхране, без потребног старешинског кадра. Па ипак, све то није обесхрабрило управу Националне службе, већ је крајем месеца фебруара 1942 године организован први старешински течај у Остружници, на коме се оспособила прва група старешинског особља за вођење појединих радних група и чета. Тако је Национална служба почела своје бивствовање са првих 28 младића, добровољаца и идеалиста, пионира Националне службе, који су после успешно завршеног курса у Остружници упућени у разне крајеве Србије.

Обвезници Националне службе почели су са првим теренским радовима 13 марта 1942 године. Две радне групе, које су биле формиране у Београду, почеле су са урбанистичким радовима на Калемегдану и са пољопривредним радовима на Бањици. Радови су били привременог карактера и претходили су много значајнијим

Од бескрајних мочвара обвезници стварају плодне терене

(Фото: приватна својина)

подухватима Националне службе.

Формирање осталих сталних радних група почиње средином месеца априла и оне приступају радовима у споразуму са Министарством грађевина. Трећа радна група образована је у Мачви и она је предузела велике мелиорационе радове у селима Слепчевићу, Штитару и Богосавцу, где се радило на регулацији Великог језера, Мутника и Беле реке. После овога, формирају се постепено и остале радне јединице у другим крајевима земље. Радне групе у Смедревској Паланци и Младеновцу регулишу Кубршницу, Јасеницу и Велики Луг. Пета радна група у Ћићевцу и Варварину регулише Калиничку и Јованичку реку. Шеста радна група у Обреновцу приступила је мелиорацији Посавине и изграђивању гравитационих канала. Седма радна група у Јагодини, регулише Белицу, Лугомир и Јовачки поток. У Костолцу је формирана Осма радна група која ради на прокопавању канала између Дунава и његовог рукавца. Радна група у Жагубици градила је пут између Жагубице и Крста.

Поред ових радних група, које су биле упослене на замашним радовима, формирани је и већи број самосталних чета у оним местима где се осетила потреба за извођењем јавних радова мањега обима.

У радне групе и самосталне чете упућивани су обвезници из вароши, обвезници са села били су остављени на својим имањима у времену пољопривредних радова.

Поред радних група и самосталних чета, у првој години постојања Националне службе формирала је и 124 сеоске радне чете, које су такође радиле на регулацијама разних потока.

РЕЗУЛТАТИ ДВОГОДИШЊЕГ РАДА

У првој години било је формирано укупно 10 радних група, 15 самосталних чета и 124 сеоске радне чете Националне службе за обнову Србије. Од ових група и чета известан број наставио је радове и у току зимских месеци, као зимске чете.

Све чете Националне службе дали су у 1942 години своме народу и отаџбини 4,451.072 радних часова, утрошених на разним регулацијама и асанацијама, на изради и оправци путева и на великом броју грађевинских радова.

У 1943 години налазило се на раду 13 радних група, 27 самосталних чета, 12 самосталних водова и 147 сеоских радних чета, које су за девет месеци рада у овој години дали 4,872.739 радних часова.

Тако је укупно у првој и другој години рада Национална служба за обнову Србије утрошила на разне радове од опште народне користи 9,323.811 радних часова.

Кроз сталне јединице Националне службе прошло је досада 18.000 обвезника из вароши, а кроз сеоске јединице 25.000 сеоских младића.

Ово би било укратко изнесено све оно колико је урађено за две године у Националној служби.

Када се говори о двогодишњици постојања Националне службе, мора и овим путем да се одда дужно признање руководиоцу Националне службе Ђури Котуру и помоћнику професору Милораду Марчетићу, стваралацима српске Националне службе. Њихова имена чврсто су везана за успехе у обнови Србије, она ће бити још чвршће везана за потпуно преваспитање целокупне српске омладине.

Ј. Б.

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

У праскозорје...

Кроз тамну ноћ корача наш народ већ дуже времена. Туђи путокази скренули су га са орловских висина, светлих и сунчаних, и довели га низ вртоглаве стрмени у мочварну и мрачну долину плача. А даљи пад ишао је брзо, по глаткој низбрдици издајства народног духа.

Тужно је и жалосно било у загушљивој атмосфери барског испаравања, у трулежи распадања и изумирања. Густа повесма отровне магле притискивала су тело и душу као зла коб.

Високо горе, на домаку орловског узлета, мало се њих задржало. Грчевито су пригрлили окрвављено тело отаџбине своје, а она, осакаћена, изранављена, па ипак најмилија и најдража, дала им је снаге да загрљај њихов буде толико чврст и силан, да га општа струја отпадништва није могла раскинути. И високу свест им је дала да њом светле светлошћу блиставом, како би је и они, у долини плача, сагледали. И безграничном љубављу загрејала их, да са њом огреју и оне што су се отпадили и удаљили.

Али дуго времена они у долини нису видели светлост, нити су осетили топлину. Кроз таму и хладну маглу ишли су, спотицали се, ударали један на другог и тешко крварили. Желели су светлости, а видели су само лажно фосфоресцирање отровног мочварног испарења. Топлине су хтели, а магла их је штипала.

А када су се страдања испунила дошло је кајање, а са њим и милост Божја.

Поноћ је прошла и зора се ближи, а са њом пролеће и нов живот. Развигорац кида густа повесма магле, разбија их и растура, видик постаје чистији. Сад се већ сагледају врхови, види се светлост, осећа се топлина. И јавља се нада да ће ускоро бити још светлије и још топлије. И жеља се јавља: што пре са овог отровног места, што брже горе, у висине, ближе светлости, ближе топлоти.

Јер, разобличиле су се лажи, откриле су се преваре, разбиле су се заблуде. У цик праскозорја, и ствари и догађаји, почели су добивати свој прави облик и вид.

Сад само што брже напред.

Зато је потребно што више светлости и што јаче топлине.

Добровољци су свесни овога судбоносног часа. Зато ће и њихова свест бити виша и снажнија него икада досад. И њихова љубав без граница и мере.

У непрестаном сагоревању даће они од себе све. Као ватрене буктиње, крчиће они пут своме народу, свесно и предано.

Нема још у сваком крају наше земље добровољачких јединица. Али зато нема краја у коме нема добровољачких гробова.

У свеопштој тами, по њима се газило и блатило. А сад нестаје таме и народ их може да види. И по скромности, да их препозна. И по светлости, да их оцени.

Стоје и стајаће они до нове зоре, као путоказ народу своме.

А у сунчаном Сутра остаће као живи сведоци, да покажу оним генерацијама које долазе, величанствени пут којим је прошло једно „покољење за песму створено".

Инж. Драг. Јакшић

СМРТ ТИТУ - СМРТ КОМУНИЗМУ

У задње време на помолу је нова комунистичка опасност у Србији. Партизанима на Балкану и њиховим совјетским наредбодавцима у Москви не да мира чињеница, да је Србија данас једна од најсређенијих земаља на Југоистоку Европе, да је земља која већ скоро две године показује најмање партизанских саботажа, устанака и других атака. Ради тога, решено је, да се удари сада и на Србију. Са разних страна спремне су банде да упадају на тло мученичке Србије, да праве нереде, терор, пљачке, убијања домаћина, разривање домова, дефетизирање становништва и све оно друго што је потребно да се створе предуслови за хватање власти од стране комунистичко-партизанске руље.

Ове појаве, о којима имамо из дана у дан све више сведочанстава, категорички налажу добровољцима да буду, данас свеснији и будњи него икад, да остану као и досад непоколебиви, да истрају на свом спасоносном путу за српски народ. Искуство нам је показало да су српски добровољци били једина одлучна сила која је била у стању да распрши и растера партизанске банде у Србији, а цео сплет политичких прилика данас у српском народу говори нам да ће само српски добровољци бити онај фактор који ће бити у стању да предводи дефинитивну одлучну борбу против комунистичке опасности, не само у српском простору него и на целом Балкану.

Да би се тај велики задатак могао успешно решити, потребно је да добровољци буду чвршћи него икад досад, да буду прекаљени у својим погледима, да буду дисциплиновани и повезани једном јединственом народном мишљу, без обзира на све препреке и све перипетије које ће се указивати у даљем развоју догађаја.

Само овако српски добровољци могу да врше истинску службу мученичком српском народу, а за ту службу, и само за њу и ње ради, они су и никли, за ту службу они живе, боре се и мру.

В. От.

У спомен

ДРУГА АЦЕ РАДОЈИЧИЋА

Још ситна киша у окна бије
Северац дува и ломи гране
Около крдо паса се вије
А некад само загракћу вране.
Стој! проломи тишину ноћи.
Ко иде? чу се у шуму кише...
Докле ће млада тела доћи
И где ће живот да се избрише?
Последњи спомен на палога друга
Нестаје сада у киши и зноју
А тамо на стази крај луга
Тече млаз крви ко у љутом боју.
И видим где се на месту истом
Ниже клас златни што даје и храни
И свугде редом ко под једном врстом
Од ниче из жртве оног што брани.
Док крст се црни и хумка сива
Ми љубимо грумен на раци овој
А душа друга што мирно почива
Веже нас и јача у борби новој.
Још киши... Ветар звижди и ломи
Кроз тмину колоне нестаје
Док јецај грана прича КО СМО МИ
И зашто младост себе даје.

Р. КРУНИЋ
добровољац

ЗА НЕУТРАЛНЕ НАЦИОНАЛИСТЕ

У мирна, нормална времена могло се лако разумети кад се у нашим националним редовима нашао приличан број људи који су се држали по страни од свих политичких борби — теревенки, како би се то обично говорило. Нећу да се мешам ни у какву политику, желим да останем неутралан, тако су говорили и објашњавали ови људи. И они се стварно нису мешали у политичке борбе и остајали су неопредељени. Гледали су свога посла, свој рад, своју породицу, своју забаву и удобност.

Међутим, мирна и нормална времена далеко су иза нас. И данашње борбе, данашњи сукоби у целом свету и код нас имају сасвим друкчији карактер и смисао. Не ради се више о том да ли ће ова или она партија добити више куглица на изборима или ће постати посланик или министар овај или онај човек. У питању су судбинске ствари целих народа, народних заједница, и ниједна личност, ниједан сталеж ниједна група не смеју се и не могу се издвајати данас из те заједнице јер и на саме себе само мисле. Пред све народне заједнице европских народа на врвни се појавио комунизам, свирепи противник, необуздан и подмукао, који тежи за интегралним уништењем целог досадашњег националног друштва и схватања. Само из својих лукавих тактичких разлога он се појављује формално као противник једне класе или једног реда људи, обећавајући другим класама и редовима нови свет и рај на земљи. Уствари, он иде за раскомадавањем и уништењем свих ћелија и ћелијица националног друштва и свега оног што има ма какве везе са народним животом и народним традицијама и светињама.

У овакој ситуацији и пред таквим противником не сме бити неутралних, не сме бити оних који воде бригу само о себи и својим најближим. Сви националисти морају ући у арену и добро засукати рукаве, да би се изнела потпуна победа над врло опасним противником. Црвени, крвави противник ништа више и не жели него да буду успавани или неутралисани ширн кругови националиста, да буду обманути као да комунизам није и њихов противник него само противник фашизма и томе слично. Одавно је позната тактика бољшевичке Москве да издваја слабију или јачу групу свесних борбених националиста па да про форма против ње води само борбу. Пред лицем друге националне јавности, бољшевици ту групу свесних борбених националиста клевећају и бљте, приказују као издајнике и петоколонаше само да би лакше могли против њих водити борбу, а кад би ту борбу успешно окончали, онда би они са много мање труда и жртава разбуцали све остале националне кругове који су дотле били успавани, обманути и неутрални.

Ма колико да је ово јасно, за сваког оног који неће размишља о збивањима данашњице, то се мора без престанка наглашавати у нашој средини нарочито, јер има, на жалост, још увек исправних и добрих Срба националиста, сјајних родољуба, који воле безмерно своју груду и своју традицију, а који седе скрштених руку, који остају неутрални. Данас не сме бити неутралаца међу националистима. Сви национ-

(Наставак на 8-ој страни)

Трубач позива на збор...

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

ВЕРНЕ ДРУГАРИЦЕ НАШИХ БОРАЦА

Недеља поподне. Тек што се ручало. Они лакше рањени придигли се и поспремају око својих кревета. Већ две године они сами бригу бригу о себи. Њихове мајке запрепасте се када им деца дођу на кратко време на одсуство и покажу да умеју некад лепше да наместе постељу него оне саме. Разне бочице и епрувете стављају се у преграде на орманчету. Цела соба доводи се у ред.

Недељом поподне болничка соба Главне војне болнице, у којој леже добровољци, блиста као никада. А срца добровољаца, у овим празничним поподнеима, стрепе у очекивању.

Два часа је прошло. А онда онај, који је већ пола сата нетремице гледао кроз прозор, радосно узвикује:

— Ено их, другарице!...

После неколико тренутака, група младих девојака весело улази у пространу салу. Руке су им пуне разних пакетића: има у њима и воћа, и нешто колача и цигарета. Пушачи су најсрећнији...

* * *

Већ две године један део младих београђанки, из свих друштвених слојева и разних година старости, за разлику од својих вршњакиња које проводе дане по корзоима, приредбама, кабареима и разним журевима, доприноси свој удео у борби за нову и бољу сутрашњицу своје унесрећене отаџбине. То су косовке девојке наше данашње трагедије. У овоме раду оне не знају за умор, јер јасно осећају да је сав овај труд који оне улажу, само једна нијанса велике жртве њихових другова. Оне нису никакве дегенерисане „Мими" и „Лулу", намазане целом серијом козметичких препарата, нити у боји косе и танким „Кајзер" чарапама виде смисао живота, већ добра деца Србије, чија срца куцају истим ритмом као и свих оних који воле ову земљу. Јер и кроз њихове душе, као и кроз душе њихових другова, врачи и греје српска мисао...

Ове девојке бригу се за своје другове. И помажу им као праве Српкиње у њиховој тешкој борби. Али, не као партизанке. Знају оне да није њихово место на терену са пушком у руци. Други су њихови задаци. И оне их са пуно воље и самопрегора извршавају. Српска жена није крволочна партизанка, већ добра мајка и сестра. Зато се добре другарице српских добровољаца на други начин одужују својим друговима. Још од 1941 године настоје колико им је то могуће да им учине што више услуга и олакшају њихов тежак живот. Топло, сестрински, оне све што је слободно време, после школских часова и рада по надлештвима и радионицама или кућног спремања, употребљавају на то да својим радом изврше дужност према отаџбини и својим друговима.

Плеле су рукавице и џемпере, шиле рубље, скупљале разне поклоне и пожртвовано се старале да сваком борцу учине по коју услугу и да му докажу да добровољачки фронт на терену и фронт у позадини, једнако мисле и да једнако осећају неизмерну другарску љубав и повезаност. Истина, тај рад није могао да стекне неку ширу форму, јер су материјална средства била врло оскудна, али сама добра воља и свест ових девојака много су значили. Најбоље то знају они који би после напорних маршева кроз кишу, блато, шибање северца, на своје промрзле руке, навукли топле вунене рукавице, које им је исплела непозната нежна другарска рука.

Онда када је борба била све жешћа, почели су да пристижу рањеници. Најпре свега неколико, а онда све више и више. Већина од њих није имала никог свога у Београду, а многи ни у Србији. А бодестан човек има тако много ситних жеља, које утичу на његов душевни живот, а преко тога и на сам развој његове болести. То им ни управа болнице ни добровољачка команда, и ако су учинили све што им је стајало на расположењу, нису могли испунити.

Тада почињу своје велико дело девојке, другарице добровољаца. Свакодневно од куће до куће добровољачких имућнијих другова и пријатеља, јер на никог другог се није могло рачунати, оне скупљају прилоге и поклоне, сређују их и припремају рањеницима понуде. Не жалећи ни труда ни времена, оне из дана у дан посећују, појединачно или у групама теже болеснике, проводе сате поред њихових постеља, чинећи им на тај начин помоћ. Колико је само пута заблистало око тешко рањеног добровољца, када би се на тренутак пробудио из бунила и када би поред себе видео младу девојку, добро дете Србије као што је и он, како му брижљиво и са топлом сестринском љубављу брише и хлади запаљено чело.

Две године другарице српских добровољаца пролазе кроз капију Главне војне болнице. Чувари их већ познају и зажмуре на једно око кад која дође у време када нису дозвољене посете. Знају они да је сигурно неком рањенику потребна брза услуга. А то им нико као оне не може учинити.

Скоро свакодневно обиђе по која од њих све павиљоне и сва одељења где леже рањени добровољци. Са или без понуда — то је за рањенике свеједно. Јер њима је у њиховом, и физичком и душевном болу, довољно да има неко, по које добро сестринско срце које их разуме, воли и бори се за исти идеал.

У СПОМЕН

Димитрије-„Дика" Наранџић наплар-добровољац Трећег добровољачког батаљона

Поникао у крају честитог кнеза Иве од Семберије, Димитрије Наранџић ишао је само оним путем којим се једино могао спасавати измучени и напаћени српски народ. Све своје младалачке снаге улагао је на то да спасава Србе и младе Српкиње. То је чинио и у питомој Семберији, али када је његов рад био запажен од непријатеља Српства, пок. Димитрије, или како су га другови из милоште звали „Дика", прешао у Мачву и Поцерину, да би ту наставио онај рад који је још као ђак бијељинске гимназије с пуно воље и полета обављао.

Одмах је ступио у IX добровољачки одред, где га је још у самом почетку заволео његов покојни командант, капетан Душан Марковић, који му је поверавао одговорне задатке, јер је знао да ће „Дика" са беспрекорним успехом извршити оно што му се ставља у дужност. И заиста, друг „Дика" све је свршавао са успехом, јер је дубоко веровао у оно што ради и знао је да се Србији и српскоме народу само кроз борбу бораца, који се окупише око генерала Милана Недића, могу обезбедити бољи и сретнији дани.

Зато се несебично и жртвовао, сагоревши потпуно у оном прелепом национализму, којим је душа његова била прожета. Тим национализмом се свагда поносио, проносећи буктињу Српства широм целе Семберије, Мачве, Поцерја, Јадра, а у последње време и Крушевачким крајем.

Свевишњи је хтео да на олтар Отаџбине и Димитрије Наранџић положи свој млади живот, кога није жалио дати за Српство, заједно са својим јуначким командантом Душаном Марковићем и најбољим својим друговима, који беху цвет српског добровољаштва.

Као ретко ко, остајао је „Дика" доследан своме добровољачком ставу. И онда када му је на месец дана пре његове јуначке смрти стигла вест из Семберије, да су му оца заклали, и када су му другови саветовали да напусти добровољце, ведра чела је и даље остао уз свога команданта, желећи да до краја служи отаџбини својој и да јој кроз националну борбу поврати „старе славе сјај".

„Дика" Наранџић испунио је своју дужност до краја. Био је бољи од свију нас, и ми другови његови и из Семберије, и из Мачве, Поцерја, Јадра и широм целе Србије, над гробом његовим заветујемо се, да ће нам његов лик бити вечито пред очима и да никад нећемо заборавити песму, коју је он заједно са друговима кроз борбу испевао:

„Мртви нисте, о друзи мили,
Још се чује ваш громки глас,
Ваш дух силни у нама живи
Ваша душа лебди између нас."

Бора Карапанџић

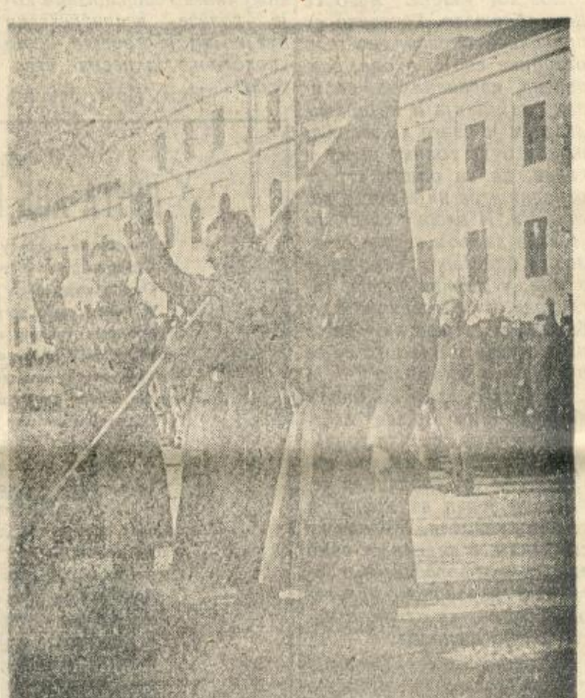

Из првих дана добровољачке борбе: добровољци полажу заклетву
(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

... Под тешким теретом, с песмом победе на уснама, полази се у потеру за Титовим бандитима
(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

За неутралне националисте

(Наставак са 7-е стране)

нални Срби морају ући најактивније у борбу, ма колико им, услед кратковидости или несхватања ствари, изгледало да је црвена опасност далеко од њихова дома, од њихове породице и њихова личног живота. За јеврејску комунистичку интернационалу цео је свесни српски народ пета колона, а засад она гађа истакнуте националисте само зато што су они најборбанији, најсвеснији и најнекомпромисинији противници бољшевичке мисли. Ово треба да зна сваки Србин који воли свој народ и своју отаџбину.

Р. П.

ОНАМ' ОНАМО...

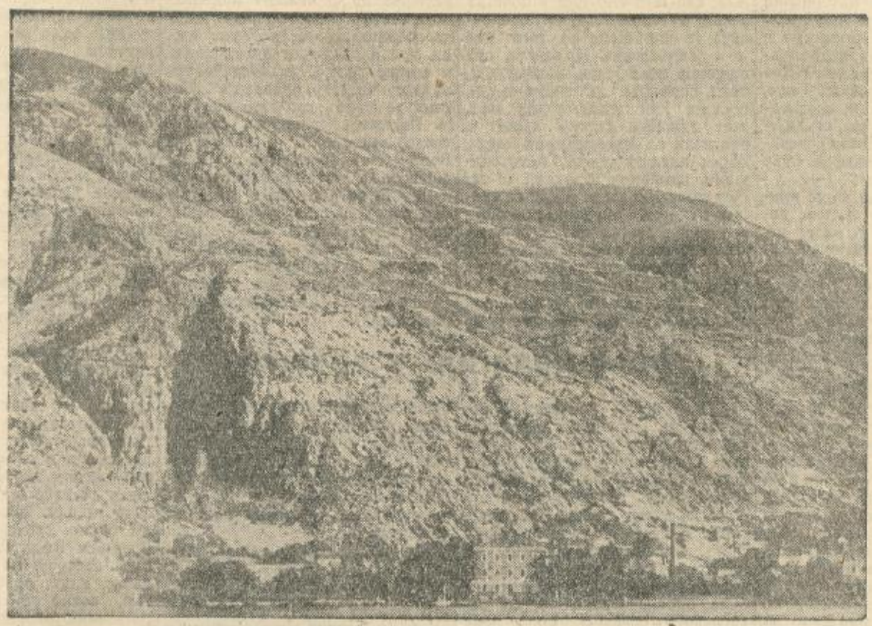

ЊЕГОШЕВ ЛОВЋЕН

ДУРМИТОР

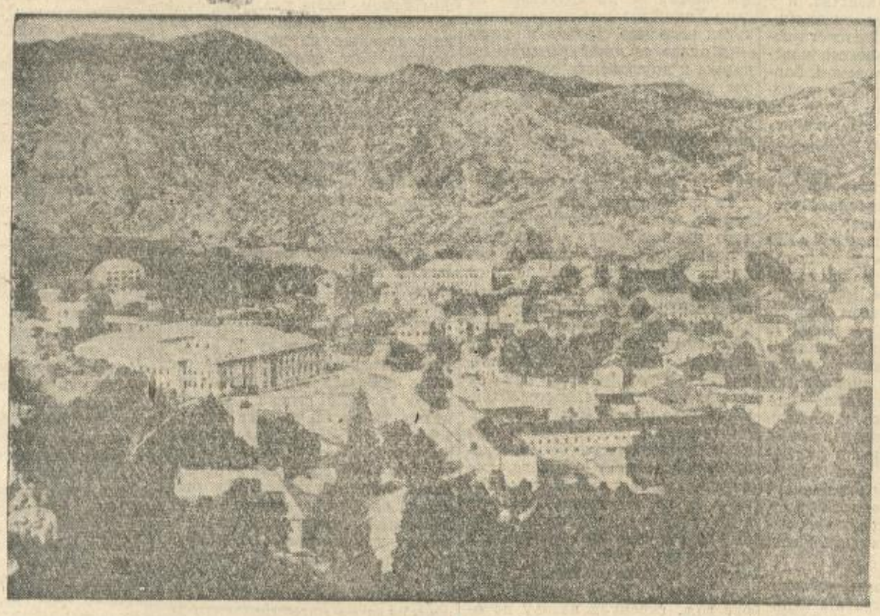

ЦЕТИЊЕ

(Фото: „Српски народ")

Санџак, Црна гора, су два краја, искона врела српства.

Постојбина је тө чојства и јунаштва.

Постојбина мудрости и предања.

Постојбина лепог и узвишеног.

Као патријарси дижу се седи Комови и Дурмитор, као младост перјају зелена Морача, зелена Црмница, као рајски перивој мирисни Златар, док сва у пени шуми бескрајна пучина пред Улцињем.

Циновско нешто бије са Звечана, са Ловћена.

И као поздрав опет нам долазе оне густе и крепке Његошеве речи:

„Иште свијет неко дјејствије;
Дужност рађа неко попечење."

* * *

Санџак, Црна гора, на око два тамна вилајета, дали су и породили почетну српску блиставост.

Блистава је мила Рашка и њен сјај почетни, с колена на колено преносио је и ведрину у јунаштву, и ведрину у стваралаштву, и ведрину у прегалаштву.

Јер, само расна душевна ведрина могла је да створи Немањиће, Црнојевиће, Петровиће, јер само расна душевна ведрина могла је да сазда фреске у Милешеву, јер само расна душевна ведрина могла је да породи Стјепана Митрова Љубишу, Марка Миљанова, Његоша, државотворно да изгради циновски Звечан, орловски Ловћен.

Најлепша српска природа је тамо.

Најлепши српски споменици су тамо.

И као из мутног и крвавог сна, опет нам долазе и опет шуме густе и крепке речи:

„Ђе је зрно клицу заметнуло,
Онде нека и плодом почине."

* * *

Суро вечито стење, вити соколи, орли големих крила, бучне урвине, као јед лужине, под Ловћеном, под Звечаном саздано је јединство српско, ту се породили први жреци први свеци, ту први писци, ту први певци, ту песма, ту вез, ту коло, ту свирка и та почетна национална силина вековима се до данданас разлива кланцима, разлива равнима, да орао над орлом треба бити, па сагледати, па одмерити колевку српску, — српски монизам.

Знају то Дурмитор, Копаоник, Авала.

Знају то Тара, Дрина, Морава.

Знали су то Сава, Његош.

Знају то сви који српски дишу, те опет, као после тешког и крвавог сна, мишљу и срцем струје нам звуци дедовске песме:

„Онам' онамо за брда она,
Та то је моје, дома ћу доћи..."

ОРГАНИЗАЦИЈА ЗАКОНОДАВНЕ ВЛАСТИ

Схватање српских конзервативаца

Написао: ЖИВОЈИН ПЕРИЋ,
проф. универзитета

II

Обе теорије, и теорије демократије да је само народна маса извор и утока власти, као и она аристократије да је то само интелигенција јесу несумњиво и суви једностране да би биле довољно основане.

Демократија је, видели смо у прошломе чланку, пошла и полази од становишта монизма материје који је једно credo природних наука. По њима, све се, најзад, своди само на материју и нема, у свету (космосу), другог, принципа осим и поред материје па, према томе, и сам живот (витални принцип, le principe vital) није, у самој ствари, ништа друго до један материјални (елементарни, физички) појав (феномен). По овоме монизму, монизму материје, и саме интелектуалне функције су само један хемиски процес. То је, специално, философија француског хемичара Marcellin-a Berthelot-a. По тој философији, мисли су појав лучења човечјег мозга тј. мозак лучи мисли (идеје) као што, н.пр., желудац лучи стомачну киселину или јетра жуч. По Berthelot-y, „живот није никако у васиони нека држава у држави (un empire dans un empire), он није потчињен нарочитим законима, и онако исто као што постоји само једна физика и само једна механика, тако исто постоји и само једна хемија".[1])

„Свршено је, вели Painlevé (француски математичар, један од претседника владе у Француској за време прошлога Светског Рата) говорећи о Berthelot-y, са старинском деобом на минералне и органске супстанције; свршено је са фикцијом о виталној снази. Успех философски од неоцењиве вредности! Живе створове не треба друкчије сматрати, са хемиског гледишта, него као једну врсту лабораторијума у којима се материални узроци (les principes matériels) стално асимилују, елиминују и трансформишу према непроменљивим законима природе".[2]) Као год што је Hippolyte Taine, француски философ и књижевни историчар, у својим студијама о Великој француској револуцији, изједначио човечје биће са витриолом.

Ово, разуме се, има да се примени и на поједине људске заједнице, и велике и мале, па, дакле, и на цело друштво тј. народ. И, заиста, као скуп (збир) људи, оно, друштво, не може имати други неки карактер него што га имају сами делови друштва, целине; па пошто је сваки део (човек) само један хемиски процес, то је онда и целина, друштво, такође само један такав процес. Не, свакако, обичан процес хемиски, процес нижега реда, него процес вишега и важнијега, општега, ранга, у коме процесу се мешају многобројни елементи дајући једну генералну синтезу која се зове: социални појави и односи. На тај начин, и друштво људско или народна маса (народ), слично мозгу који лучи мисли, лучи друштвене и државне законе које хемичар, по имену законодавац, има само да констатује а извршна власт (управна и судска) да, према тим констатацијама, примени. (Онако исто као што, н.пр., прави хемичар утврди да се је образовала, комбинацијом дотичних елемената, сумпорна киселина, H_2SO_4, па је после даје где и коме треба на употребу: и законски §§-и тако исто су само хемиске формуле своје врсте, производи друштвенога лабораторијума).

Историски материализам = време је новац

На овој бази постала је, у социологији, теорија историскога материализма (коју су нарочито обрадили К. Маркс и Ф. Енгелс а распростри највише комунисти): по тој теорији, сва друштвена еволуција почива, у главном, на економским односима, она се, дакле, тиче материалне стране људи и социалних појава: економски односи су основни чиниоци у Човечанству и у његовом развоју. Историја Човечанства то је, по овој теорији, само историја економских фактора и односа међу појединцима, класама и народима. Па и саме националне покрете, националне револуције и ослобођења привржници историскога материализма објашњавају са те тачке гледишта, занемарујући, мање више, етичке, расне и религиске моменте.

Демократија, видећи у друштвеној заједници, у начелу, само *човека* — по њој, демократији, држава је и створена да би се он, човек, ставио у најбоље могуће услове за његово лично развијање — дошла је, логично, до резултата да међу људима, као и међу другим организмима, постоји борба и утакмица за живот, наравно живот схваћен материалистички т.ј. у смислу економском. Животна борба човекова, Struggle for life Дарвинов, то је, у основи, борба за материалну егзистенцију и благостање. Ово индивидуалистичко схватање друштва, од стране демократије, довело је, напослетку — што, сигурно, да поновимо, нису очекивали њени добронамерни оснивачи — до формирања једног типа човека са претежно материалистичким менталитетом и склоностима како у погледу сврхе (лична корист, егоизам) тако и у погледу метода за постигнуће те сврхе (небирање средстава), тип који превлађује како у приватном тако и у јавном животу како у унутрашњим тако и у спољашњим односима. Тип и израз Неопаганизма и Неонехришћанства, и у томе се и састоји идеолошки смисао овога, другога, Светскога рата: у борби хришћанскога човека са тим и таквим човеком, борба која треба да спречи повратак Човечанства тамо где је оно било пре појаве Бого-Човека, нашега Спаситеља, Исуса Христа.

Индивидуалистичка демократија достигла је своју најјачу манифестацију у капиталистичко-плутократском друштву т. ј. у друштву Англо-Американаца. (Ен глези су, на пр., отишли дотле да чак и један од најапстрактнијих појмова, време, материализирају својом познатом формулом: time is money — време је новац, а Американци су предузели да створе механичког човека, робота, док је један амерички професор — тако се јавља — дошао на идеју да се шимпанзи дресирају за фабричке раднике!). Што нам објашњава и данашњу сарадњу између њих, Англо-Американаца, и Бољшевичкога Комунизма чије концепције су, казали смо већ, тако исто на материалистичкој бази (историски материализам).

Према овоме и оваквоме схватању на коме демократија оснива своју теорију о народној маси као извору и утоку власти стоји друга, противна, спиритуалистичка концепција по којој би материалистичка философија била нетачна и онда када би се њој имала замерити само и једино претераност а с погледом на француску изреку: Vous exagérez, donc Vous avez tort (Ви претерујете, дакле немате право). Али, као што смо још у почетку рекли, материалистичка концепција је још више од тога: она је и једнострана. И, заиста, она признаје само један, материални, свет, поричући да, према њему, постоји још један други свет, свет духовни, сасвим одлит и различан од материалнога света, којим владају други, нематеријални, принципи и закони. У тај свет долази и ум човечји, са својим духовним функцијама, који као један, према материји и од ње независни, агенс дејствује на радње човекове и преко ових на друштво и његов живот. Та два света, духовни и материални, представљају две области међу којима постоји један непремостив простор. Pasteur, велики добротвор Човечанства, био је уверења да се између минералнога света и живота налази „једна граница која се не може прећи, као и да живот протоплазме и свесне радње ума човековога одваја читава провалија". Сасвим је тачно, као што видимо, H. Poincaré (француски математичар) казао за Pasteur-a и Berthelot-a: „Ils étaient des deux côtes de la barricade" (они су се налазили на противним странама барикаде).[3]) А стављање на равну ногу, од стране H. Taine-a, живота човековога са витриолом изазвало је енергичан одговор чувенога францускога теолога, Орлеанскога Архиепископа Dupanloup-a.[4])

Улога религије у друштву

У истом смислу као Pasteur и Dupanloup и остали спиритуалисти и теисти. Видети овде и знамениту студију F. Brunetière-a, *La faillite de la Science* (Банкрострво Науке) написану после његове посете Римскоме Папи. И идеја о нематеријалноме свету, вишем и савршенијем од материалнога, у који спада и Човек са духовном страном свога бића, провлачи се, у облику религискога осећања, кроз целу људску историју почињући од незнабожачкога доба: најпре као многобоштво (Античко Време) па, затим, као доба једнобожачко у коме Хришћанска Религија представља врхунац у људском веровању — онолико, и више, јако као и уверење засновано на фактима — да, осим видљивога света доступнога нашим чулима, има и један невидљиви свет, нешто што је далеко изнад ма каквога хемискога процеса и хемиске формуле односно витриола, нешто изван надлежности науке и зато, за њу и њене методе могуће само у домену чулних опажања, недостижно. Интересант ко је да позитивна наука, која нарочито истиче сигурност својих закључака јер се оснивају на чињеницима, прелази преко горње чињенице, веровања људи у нематеријални свет које веровање расте са духовним развојем човека — да подсетимо да само Хришћана има на земљиној кугли неколико стотина милиона — а опада са материализирањем човека и друштвених појава што ове приближава биолошком свету где недостаје свако религиско осећање и веровање — најбољи доказ да је нестајање вере везано са падом човека или пад човека везан за нестајање вере.

Та недоследност позитивне науке да не води рачуна о једном тако важном *факту* као што је веровање (религија) може се, мислимо, објаснити тиме што су научни радници, под утицајем своје науке (н. пр., наши српскословенски филолози или слависти били су под дејством те своје делатности и тако постали панслависти) — и уопште сваки човек је под утицајем своје врсте активности (као што је још, н.пр., сваки читалац под утицајем аутора па ма читалац иначе био по знању јачи од овога) — видели само материални свет којим су се бавили и, на тај начин, постали искључиви и необјективни одбацујући све што није материја и материално. (Ми смо, у своме чланку о Напредњацима, „Српски Народ", Број од 24. јула ове год., скренули пажњу на опасност у коју човека може да баци идеја, ако она њиме толико овлада да он изгуби моћ критизма тј. престане да буде господар својих мисли и своја ума: то значи скоро овај изгубити). Отуда њихов материалистички став и монизам и, у даљим последицама, атеизам, безбожништво, модерно незнабоштво. Материалистички монизам враћа, дакле, човека и Човечанство уназад, даље од многобоштва, чак у незнабожачко доба, једна регресија у култури, што, у осталом, показују и сувише догађаји XIX. и XX. века, специално овога последњег столећа, напомена коју смо имали већ при лике учинити у својим ранијим чланцима.

Спиритуалисти поступају, међутим, друкчије. Они не поричу ни материју ни њене принципе, као што не поричу ни социалну вредност природних наука: у опште, дакле, они признају материални свет. Само што они сматрају духовни свет супериорним према њему, свету материалном, сматрају дух као израз добра у упоређењу са материјом као изразом зла (греха), у чему им даје за право и људска повесница: човек је увек узимао да, у универзуму, постоји двојство: добро (божанско) и зло (сатанско) а материја је баш извор људских недаћа и патњи изазивајући борбу, борбу елементарну, у свету од које долазе те недаће и патње. (У томе смислу је и стара персиска, Заратустрина, философија о Ормузду, принципу Добра, и Ариману, принципу Зла, који ће, најзад, бити побеђен). А ако следбеници материализма веле да је постојање њиховога принципа материје, њиховога божанства и Бога, утврђено чулима, док то није случај са духовним Богом, њима спиритуалисти одговарају, и сасвим умесно, да није доказано ни да Њега. Духовнога Бога, нема: то није доказ да нешто не постоји, ако не може да се докаже да постоји. Сама чињеница, пак, да разум утврђује егзистенцију материје а не може да то постигне када је у питању егзистенција Духовнога Бога показује сву немоћ и слабост човековога ума — моћан према материји а немоћан према Богу — и сву супериорност Бога у односу на материју која је једина приступачна човековом разуму а коме је Бог неприступачан.

Ми, Хришћани, и уопште спиритуалисти убеђени су да ће духовна страна човечјега бића све више добијати маха према његовој телесној страни, што ће имати за последицу све веће и веће слабљење свих материалних прохтева човекових па и оних који се тичу одржања и продужења рода људскога, док овај најзад потпуно не ишчезне тј. не постигне, постајући само дух, своје савршенство. Онако исто као што то бива и са појединцем, човеком, кад умре: смрт није ништа друго до ослобођења човека од материје (тела), до његова победа над овом. Смрт је последња етапа на путу усавршавања човека: из материалнога, несавршенога, света где је његов дух био спутан материјом, улази он у савршени, јер само духовни, свет. То је смисао смрти и тако она има да се схвати по нашој, хришћанској, вери. Питамо се да ли на Марсу има људи, и у опште живих бића? У толико боље ако их нема, јер или их ту није било никада или су она изумрла тј. прешла сва у духовни свет и тако Марс био ослобођен од Сатане као што ће то бити једног дана случај и са нашом Планетом.

Ова надмоћност духа човечјега према материалном чини те је утицај његов, на друштво, друштвене појаве и односе и њихов ток и развој много јачи него утицај народне масе која се, узета у целини и као једно, појављује, мање више, као супстрат ума човечјега (духовнога закона) представљеног специално у интелектуалним и моралним индивидуалностима одн. вођама народне масе. Не може се спорити ово претежно дејство интелигенције и индивидуалитета што ми називамо духовном аристократијом. Напредак је, у главном, дело и заслуга индивидуалности и да се је чекало на еволуцију у народним масама тј. да су те масе једини или, чак, и само главни фактори културе, ми бисмо, свакако, још били у Средњем Веку. По самој еволуцији народне масе, сељак би и данас, н.пр., орао дрвеним плугом, возио се на колима без гвоздених осовина, становао у дашчарама и спавао у сламној постељи на непатосаном поду, осветљавао би се лучем и жишком — лојане свеће биле би раскош! —, одевао би се у овчије коже и његова писменост била би на висини или, тачније, на низини свега тога. Итд. Треба само имати у виду, у Римско Доба, акцију претора на развој Права где су они, једним чистим рационалистичким методом, кренули, уз такав исти, рационалистички, рад законодавца, Закон од XII Таблица до једне висине која и данас импонује и које право има још примене. На основи саме правне свести у народу еволуција Права би била ишла до данас, и ишла би и у будуће, једним и сувише лаганим темпом и ко зна да ли би у опште икада дошло до ступња до кога је Право довео рационалистички метод индивидуалитета И тако је на свима пољима људске делатности. И, задржавајући се само на најглавнијој од тих области, на Праву, најглавнијој јер оно, Право, има за задатак да организује друштво у државу — без чега, казали смо, не би било ни напретка ни културе — приметићемо да су појави у народној маси, ма које врсте они били, само један сирови материјал коме индивидуалности имају да утисну и даду нужну форму као услов прогреса. У истини, законодавац је један велики, и идејни и морални, уметник, стим да, осим овога, уметничкога, стваралаштва, има код њега врло често и саме рационалистичке конструктивности а то је онда када он друштвеној еволуцији својом иницијативом, био то сам рационализам или, у исто време, и интуиција, дâ један импулс и crescendo изнад културнога и духовнога нивоа народне масе дотичнога момента.

Спиритуалисти дакле, у самој ствари, дају, слично Платоновој идеји о држави философа, сву власт интелектуалцима односне индивидуалностима као једино по својим квалитетима способнима и, зато, позваним да воде народне масе — да их воде у њиховом најбољем интересу као и у интересу опште, светске, културе. Аристократска концепција долази нарочито до изражаја у теорији о херојима: по овој теорији, историја човечанства то је историја хероја кроз које се остварује судбина света на земљи. Теорија Carlyle-a, Nietzsche-a (са његовим Übermensch-ем), Guyau-a, Stirner-a, Француза Gobineau-a (његово учење о вишим и нижим

(Наставакна 13-тој страни)

[1]) В. наш рад: *Један поглед на еволуционистичку правну школу*, „Глас" Српске Краљевске Академије, LXXVII), Београд, 1908.

[2]) P. Painlevé, *La Philosphie de Marcellin Berthelot*", „LaRevue du Mois", Paris, Mai, 1907 (навод по нашем горњем раду).

[3]) В. наш рад о еволуционистичкој правној школи.

[4]) В. малочас цитирани наш рад.

Писац награђеног романа „Греси отаца"

Борислав Пауновић

Борислав Пауновић

(Цртеж: Н. Бешевић)

Као што је већ објављено, једну од пет утешних награда Књижевног конкурса „Српског народа" добио је Борислав Пауновић за поднесени роман „Греси отаца".

Г. Борислав Пауновић, релативно врло млад човек, 24 године стар, говорећи о себи, о књижевности, о своме награђеном роману, био је љубазан да нам поред осталога каже и ово:

„Мој отац је врло строго гледао на моје уметничке намере. Тако на пример, још кад сам завршио четврти разред гимназије, и када је требало да добијем стипендију ради сликарских студија, он је то одбио једино дозволивши да се поред осталог бавим музичким студијама. Може бити да није пренагљио, јер да сам се посветио сликарству и да сам постао сликар, свакако се не би бавио књижевношћу, а сматрам да је књижевност моја много више изразитија и милија уметничка концепција. Отац ми је говорио: „Уметност је слава, али је то горак хлеб", па је настојавао да што пре свршим оно од чега могу имати сигурно парче хлеба.

Међутим, живот није хтео тако и у својој деветнаестој години одузме ми мајку, те сам био приморан да напустим школу и да ступим у државну службу, а тај догађај сасвим је био оборио мога оца те је цела кућа остала на мени.

Годину дана касније умре ми отац. Остао сам сам са две мале сестре у Београду. Али нећу даље излагати своје животне тегобе. Наглашавам само ово да ме пре рата нико није нашао за сходно да помогне у намерама које сам имао у погледу књижевнога рада, тако да сам тих дана изгубио сваку веру у људе, осетио трулеж наше предратне средине, па није чудо што сам и написао роман са оваквим насловом, „Греси отаца", јер сам га у многоме сам доживео, а зна се да је најекспресније и најснажније оно што човек сам доживи.

Што се тиче мога књижевног рада почео сам са песмама. То је уобичајени почетак свих младих писаца, тако да је приповетка тек касније дошла. У поезији сам увек некако нагињао класичним мотивима, а и романтизму, можда услед младости, јер сам почео да пишем у седамнаестој години, али и сада, када сам већ зрео човек, осећам да не могу да се прилагодим савременој песничкој школи и да стојим на становишту да класицизам и романтизам ништа не може да превазиђе. Што се тиче саме књижевности, мене нарочито занима социолошки моменат, а специјално човек посматран кроз психолошку призму. Отуда су моји угледи писци-аналитичари човекове душе. У том погледу много су ми оставили Еверс својом „Алрауном", Сљоским у „Олги Орг", Франсоа Копе, затим Достојевски, Пјер Луис и Пиранделo својим приповеткама

* * *

Роман „Греси отаца" први је мој роман. Што се тиче тога романа, могу да кажем да у првим поратним годинама тек створене Југославије наш Београд, као средиште једне новоформиране заједнице, примио је на себе тешку улогу престонице, али је поратни дух у читавој Европи једним брзим темпом натурио епоху у којој је требало много памети и мудрости да би се опстало и одржало. Западу, који је то диктирао, било је лако да се у томе сређује, али наш Београд, последњи камен Балкана на граници Истока и Запада, тај стари град, чији је дух још увек носио у себи укорењене основе старих дана, тешко је могао да иде у корак са новим данима.

Али Запад је тала био „у моди" и морало се ићи упоредо с њим. То се и чинило. Само код нас се то чинило тако да се осећао дух скоројевића, осећало се како нас суседи посматрају, осећало се нешто што је пре личило на врење, на хаос и на све друго само не на паметно еволуирање једне младе земље.

Роман „Греси отаца" све то доказује на сликовит начин, потсећајући у забавном стилу на прошлост, те на тај начин упознаје млађе генерације са нашим гресима, које онда нико није видео, али су они, после двадесет година, доказали своје постојање, донели слом једне средине, ошамарили по лицу оне који су били позвани да пазе и воде рачуна, али то нису учинили.

„Греси отаца" су осуда једног друштва, покаткад су и сатира, каткад социолошки приказ средине и психолошко сликање њених типова у лицима јунака и осталих статиста овог филма наше прошлости.

Мени је данас двадесет четири године. Та околност, као и то да ми је ово први роман, нека ми буде правдање ако ми се шта има замерити, нарочито у погледу тананина у које још нисам могао да уђем. Трудио сам се да се осети оно што је битно, пластично и приступачно, оно што је социјално, правно, психолошки и уметнички имало да да израз догађајима овог романа.

У колико сам засада што пропустио или промашио, верујем да ми се неће замерити и нека се одбије на моју младост и мали рок када сам сазнао за конкурс „Српског народа", а критици и публици потрудићу се да се боље прикажем својим новим делом које спремам.

ГРЕСИ ОТАЦА

— ОДЛОМЦИ —

ПРВИ ДЕО

XIV

У дубоком почетку тамно и тешко звучи основна тема симфоније. Мимо обичаја Нада се дубоко нагиње над дирке као да тражи нека нова решења у овом најзначајнијем мајсторовом делу. Ритам који она лови, дубоко се нагињући у уношењу себе, не служи као неки, самом себи, он је ту диван и складан, да очврсне и заокругли мелодију. А игра и иначе делује чудно страствено и многобројном мелодијом. Оно тамно и тешко, основна тема, све више расте и као јецајући. Осећа се и струји где се основна друштвена мисао тако испољава, да се осећа снажна веза између појединих малих битних тема са главном. Осећа се сродство у њима.

Нада се лагано стишава у своме нагињању, у оном упорном тражењу и силној концентрацији снага, јер сада се оно јецајуће растење основне теме лагано стишава и губи у потиштеној тишини.

У наставку (алегро кон анима) у тихим звуцима девојчине руке милују дирке што валовито али болно интонирају главну тему става. Осећа се покрет који расте, а и Нада с њиме; нешто као страсти одиже је сву и доведен до кулминације ослобађа главну тему њених окова и спретном игром убацује једну споредну тему. У њој тонови страствено титрају. Нешто као миље испуњује и свирача и три слушаоца. У спроводном делу, ове исте теме, само покаткад модифициране својим миром, одмарају слушаоце да их спреме за репризу. Професор Јовановић гледа догоревање цигарете и не хаје за њу; госпођа Марија се тихо смеши разрагађеним очима, а Милан седи, наслонио браду на наслон столице и чека чекајући репризу. Зна да ће сада наићи, јер познаје дело.

И када реприза дође бурно и снажно, можда и превише, он скупи обрве осећајући да је Нада и сувише попела динамику почетка, тако да ритмови основне мисли тутње сувише снажно. Цела реприза би таква, претерано снажна — али девојка, већ убачена у страствену мелодију, пробуђене душе мисли на Олгу и њен бол у ствари мења обиловање репризе. Лице јој усплamтело, очи горе и као некада Шопену у првом Париском наступу, док је музици дао израз патриотског бола, тако и Нада у бурној репризи овог првог става, пушта на вољу болу своје љубави другарици. И када у завршетку улаже сву снагу, она би тако изражена да се отац трже, дочим је Милан чекао да осети какав ће прелаз дати из те снаге у суморни пијанисимо којим је став већ отсвиран.

И она га даде тако, да доби пљесак. И ако то није уобичајено у домаћем кругу.

Анданте кантабиле у другом ставу отпоче красну мелодију која наступи након увода неколико измешаних звукова.

Ко је слушао ову симфонију он је морао осетити чудну диференцију првог и другог става. Онако, алегоријом изражено, могло би се рећи да је први став као слатко легање у кревет након нечег доживљеног, а други би зато могао бити само једно пријатно буђење. У њему, у том буђењу, она красна мелодија осећа се као неком унутрашњом срећом тога буђења; у младости и љубави. Али мајстор који даде серенаду меланхолије, патетичну шесту симфонију и који у својим цртама живота ношаше одвише бола, не даде себи толико оптимизма да цео став прође на ружама. И после једне сцене када девојка настави, „трочлана публика" одобар дух, као милование фортуне опет појави главна тема из првог става. Она стиша не само Наду, већ у ублаженом изумирању слатке мелодије, у нежном игрању дирки, утеши и охрабри и остале три душе у соби.

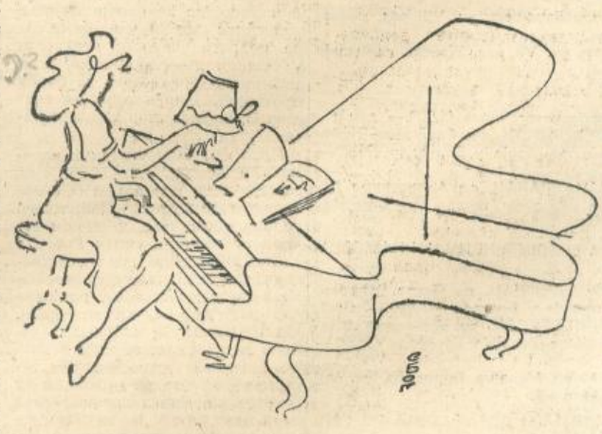

(Цртеж: С. Богојевић)

XV.

Валцерска сцена трећега става би прекинута. Таман се у њој под лаком игром девојчиних прстију поче осећати ведро расположење и оно познато уљуљкивање тога става, таман се у њему поче нагињати четири лица... телефон убаци у игру свој дрски звук.

Сва се лица тргоше.

Професор Јовановић се диже и пође из собе. Ваљда ни један уметник света није доживео да га нешто тако дрско прекине у најскладнијем делу, а да му то буде једна радост. Јер за оцем сви потрчаше телефону.

Знали су да у ово касно доба то може бити само доктор Лазић, кога очекиваху.

— Ало, јесте ли Ви Лазићу?

Са друге стране жице допре доста јасно: — да, ја сам господине професоре.

— Па како испаде? Шта је?

— Богами не ваља.

— Дијагноза? — Рекао бих да је улкус пептикум вентрикули перфоранс...

— Кажо? Та није ваљда.

— Ето, ја сам забринут. Сумњам да је то, мада симптоматологија није тако јасно изражена. Мишљења сам да треба да се изврши пренос на одељење ради опсервације.

— Добро Лазићу, а како се држи болесник? Шта се запажа; који су знаци уочљиви? Зноји ли се?

— Дакле хладног зноја нема. Нема нити знакова акутног колапса. Нема изразите тврдине и болности целога трбуха, па према томе мислим да грижлица није прсла. Али то је питање можда само неколико часова и чуди ме само како ме после у одсудан моменат. Установио сам један јаки дефанс мискилер више пупка. Постоји лака надутост црева, нема столицу ни ветрове, блед је, држи се за трбух и погнут је. Осећа болове у оба рамена. Дакле, као што...

— Дакле, као што видим по вашем излагању то Вам је сигурно улкус пептикум... и ви Лазићу извршите одмах пренос, спроведите опсервацију, ако треба и рентген и спремите све за операцију.

— Само знате шта — додаје журно, — ако будете видели да се операција мора одмах извести, јавите ми одмах. Иначе нека остане до ујутру. Како? Да, ја ћу га оперисати.

— Дакле разумели сте ме?

— У реду онда; лаку ноћ.

Сети трње тих ружа јер то од гласа до гласа и све јаче и јаче избијаху суморне мисли у брзи за будућност; у сумњи и страху за судбину.

Како Нада то изнесе бејаше заиста чудно. Она им просто даде неки претећи облик, одену их у рухо суморне језе и слушаоци одахнуше када се као

ЗНАЧАЈАН УСПЕХ *Омладинског књижевног конкурса*

Саопштавамо резултате недавно расписаног Омладинског књижевног конкурса. Ово је први конкурс ове врсте у нас. Када је, пре пола године, СРПСКИ НАРОД објавио први пут текст конкурса, многи су скептички вртели главом. Многи су са презиром говорили да је то само један сасвим неуспео покушај, заснован на илузијама и предрасудама.

Међутим, резултати самога конкурса речито показују да су сви ови скептици и песимисти били у великој заблуди. Резултат конкурса испао је изнад сваког очекивања. Не само што је одзив био огроман (стигло је 3337 радова!), већ је и квалитет самих радова показао да је наша данашња средњешколска омладина далеко зрелија, писменија и литерарно активнија него што су то и најбољи оптимисти могли претпоставити.

Из велике већине пристиглих рукописа зрачи дух родне груде и српске земље, истинске љубави према народу, завичају и отаџбини, дубоко поштовање према православним врлинама, према здравим народним традицијама, према вери и цркви, нашим лепим народним обичајима и вековним националним особинама и расним одликама.

Треба нарочито подвући да је Оцењивачки одбор највеће награде доделио радовима о Светом Сави, Стевану Немањи и Његошу, тим изразитим носиоцима наше националне самосвојности и расне снаге. Према речима једнога члана Оцењивачког одбора: »Рад о Светом Сави претставља читав подвиг. То је први озбиљан покушај да се у форми једног историског романа или једне романсиране биографије, књижевним стилом и богатим језиком, прикаже живот и рад Св. Саве од рођења до смрти«.

Рад о Стевану Немањи дат је у облику једне озбиљне историске расправе, са савесним навођењем проступаних историских извора и огромне историске литературе о творцу Немањићске Србије. Ово није обичан ђачки рад, већ одличан темат којега се не би морао стидети ни један студент историје на Универзитету.

Исти је случај и са радом о Његошу; ту је дата зрела и смишљена анализа »Луче микрокозма« и »Горског вијенца«, са пуно значајних рефлексија.

Од осталих награђених радова нарочиту пажњу заслужују одлично израђени темати: »Улога српске задруге у прошлости и садашњости« и »Село у српској књижевности«. Има пуно песама и приповедака, у којима се наслућују несумњиви стваралачки таленти.

Према одлуци претседника Српске владе, генерала Недића, и министра просвете и вера Велибора Јонића, сви награђени радови биће објављени у засебној књизи, у једном алманаху, у редакцији и с предговором нашег позиватог књижевника Симе Пандуровића. Тек тада ће се видети у пуној мери значајан успех овога конкурса на стварању новог српског књижевног подмлатка и нових српских стваралачких генерација.

Резултати конкурса

Оцењивачки одбор одређен за преглед радова Конкурса за српску средњошколску омладину, који је објавио СРПСКИ НАРОД 31 јула 1943 године, према одлуци претседника српске владе генерала Милана Ђ. Недића и министра просвете и вера Велибора Јонића, завршио је рад 14 децембра о. г.

На поменути конкурс стигло је укупно 3337 радова у стиху и прози. Оцењивачки одбор, прегледавши поменуте радове, донео је сагласну одлуку да награди следеће радове.

I ТЕМАТЕ:

1. **СРБИЈА ПРЕ СВЕГА И НАДА СВЕ**, од **Милете Мојсиловића**, уч. VIII р. X м. г. у Београду (2.000.— дин.);
2. **САМО СЛОГА СРБИНА СПАСАВА**, од **Вере В. Јевтић**, уч. VII р. VII жен. гимн. у Београду (1.000.— дин.);
3. **МИСИЈА СВЕТОСАВСКОГ ПРАВОСЛАВЉА У ПРОШЛОСТИ И САДАШЊОСТИ СРПСКОГА НАРОДА** од **Марина Баћевића**, уч. VIII раз. гимназије у Зајечару (3.000.—);
4. **СПОМЕНИЦИ СРПСКЕ КУЛТУРЕ**, од **Данила Стојадиновића**, уч. II разреда III трговачке академије у Београду (500.— дин.);
5. **УЛОГА СРПСКЕ ЗАДРУГЕ У ПРОШЛОСТИ И САДАШЊОСТИ**, од **Миодрага Цекића**, свршеног матуранта гимназије Краља Александра у Београду (5.000.— дин.);
6. **ДУЖНОСТИ И ОДГОВОРНОСТИ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ ПРЕМА НАРОДУ**, од **Гордане Алексић**, уч. III раз. Трговачке академије у Нишу (2.000.— дин.);
7. **УЛОГА СРПСКОГ СЕЉАКА У НАЦИОНАЛНОЈ ИСТОРИЈИ**, од **Живојина Прауловића**, матуранта Богословије у Нишу (2.000.— динара);
8. **СЕЛО У СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ**, од **Ратка Марковића**, уч. VIII раз. II мушке гимназије у Београду (5.000.— дин.);
9. **ЗНАЧАЈ И ВРЕДНОСТ РАДА И СТВАРАЊА ЗА ПРЕПОРОД СРБИЈЕ**, од **Марина Баћевића**, уч. VIII раз. гимназије у Зајечару (2.000.— дин.);
10. **ЗАДАЦИ СРПСКЕ СРЕДЊОШКОЛСКЕ ОМЛАДИНЕ У ОБНОВИ СРБИЈЕ**, од **Јована Башића**, уч. VII раз. I мушке гимназије у Београду (2.500.— дин.).

II ПЕСМЕ:

1. **НАРОДЕ МОЈ**, од **Добривоја Недељковића**, уч. VII раз. гимн. у Ваљеву (3.000.— дин.);
2. **ОТАЏБИНИ**, од **Мила Бискупљанина**, уч. VI раз. гимназије у Пачеву (2.500.— дин.);
3. **ВЕЧЕРЊА ПРЕДОСЕЋАЊА**, од **Гојка Табаковића**, свршеног матуранта гимназије у Ваљеву (2.000.— дин.).

III ПРИПОВЕТКЕ:

1. **ЗРЕЛО КЛАСЈЕ**, од **Славољуба Ивановића**, уч. V раз. I мушке гимназије у Нишу (6.000.— дин.);
2. **ЗЕМЉА У ПЛАНИНИ**, од **Дмитра Варенике**, уч. VIII раз. гимназије у Пожаревцу (4.000.— дин.);
3. **ЕЈ, СРБИНЕ**, од **Божене Зафран**, уч. VII раз. Женске гимназије у Нишу (3.000.— дин.).

IV ПУТОПИСЕ:

1. **НА СТАВАМА ТИМОКА**, од непознатог писца (4.000.— дин.);
2. **ДВА СПОМЕНИКА СРПСКЕ ПРОШЛОСТИ**, од **Светолика Јаковљевића**, уч. VII раз. VIII мушке гимназије у Београду (2.000.— динара);
3. **СТЕНА СРПСКЕ СЛАВЕ — КАЈМАКЧАЛАН**, од **Александра Дасковића**, уч. III раз. Средње техничке школе у Београду (1.000.— динара);

V РАСПРАВЕ О СРПСКИМ КЊИЖЕВНИЦИМА И ЊИХОВИМ ДЕЛИМА:

1. **ЛУЧА МИКРОКОЗМА И ГОРСКИ ВИЈЕНАЦ**, од **Петра Одровића**, уч. VIII раз. V мушке гимназије у Београду (6.000.— дин.);
2. **ДОСИТЕЈ ОБРАДОВИЋ КАО ПУТОПИСАЦ**, од **Десимира Јовановића**, уч. VI разреда IV мушке гимназије у Београду (3.000.— динара);
3. **ОСВРТ НА БОЖУ КНЕЖЕВИЋА**, од **Милоша Ђоровића**, уч. VIII раз. гимназије у Чачку (3.000.— дин.).

VI РАСПРАВЕ О ЛИЧНОСТИМА И ДОГАЂАЈИМА ИЗ СРПСКЕ ИСТОРИЈЕ:

1. **ПУТЕВИ СВЕТОГА САВЕ**, обимна романсирана биографија од **Иванке Тасић**, ученице VIII разреда II женске гимназије у Београду (20.000.— дин.);
2. **СТЕФАН НЕМАЊА**, од **Велимира Рогића**, уч. VIII раз. I мушке гимназије у Београду (10.000.— дин.);
3. **ЗЕКА БУЉУБАША**, од **Александра Обрадовића**, уч. VI разреда III мушке гимназије у Београду (5.000.— дин.).

Куверти са именима писаца отворени су тек онда када су сви радови процењени и награде расподељене.

Према томе целокупна сума од 100.000.— динара, предвиђена за награде, раздељена је писцима напред поменутих радова.

Оцењивачки одбор: *Сима Пандуровић, др Филип Мелић, Никола Трајковић, Младен Ђуричић, др Коста Милутиновић.*

Народе мој!

Народе мој, врати се на стазе своје,
Већ је последњи час!
На врелу исконске снаге твоје
Потражи себи спас!

Још није све прошло,
Још супца греје зрак —
За нова делања и нова стварања
Још си довољно јак.

Прођи ће време крвавих мегдана,
Умући топова јек —
Са зором нових, лепших дана
Почеће нови век...

Ваљево. *Добривоје В. Недељковић*
уч. VII разр. гимназије

Вечерња предосећања

Сунце се клони тамо ка граду моме,
Румене се обронци,
До сада сиви,
Мирише сено у пласту своме
На голој, тек покошеној њиви...

Ова летња вечерња хладовина
Измамила је овчице беле,
Па су и џурице вредне
Иваньске венце сплеле...

Долази наше време к'о олуј моћног неба!
У доба новом српском
Срећно и радосно
Живети и делати треба...

Сунце се клони ка граду моме,
Румене се обронци,
До сада сиви.
Свуд звони нови ехо:
— Србија наша живи!

Ваљево. *Гојко Табаковић*
свршени матурант мушке гимназије

100-годишњица рођења Роберта Коха

11 децембра навршило се 100-година од рођења великог немачког лекара и научника Роберта Коха.

Од Ханса Д. Шваб-Фелиша

У Физикалном институту у Берлину, одржао је предавање владин саветник из Царског хигијенског завода, проф. др Кох; го предавање морало је у доба, када је медицински свет испитивао узроке заразних болести и епидемија, да изазове велико интересовање. Кох је додуше тада већ био познат у круговима стручњака по открићу изазивача болести слезине и по својим испитивањима на пољу болести инфекција рана. Међутим, нико није слутио, да ће ово предавање направити сензацију да ће се овде поднети јавности резултати у тишини изведеног рада, који је створио предуслове за борбу против бича, опасности од епидемија, који је стар већ миленијама.

Пред форумом угледних научника и лекара, одржао је Кох своје чувено предавање *О етиологији туберкулозе*. Још много година после тога, у једном некрологу поводом смрти Роберта Коха 1910. изјавио је један учесник ове седнице, да су му Кохова излагања остала у памћењу као највећи научни доживљај. Од тога дана, 24 марта 1884, датира светски глас великог немачког научника; само откриће туберкулозног бацила донело би му бесмртност. Друга научна велика дела осигуравају му међутим једно од првих места у низу добротвора човечанства.

Како је Роберт Кох син једног рударског радника из Клаустала, у Харцу, дошао до тога, да с таквом непоколебљивом сигурношћу уђе у суштину ових питања! Да би нашли одговор на ово питање, морамо се вратити уназад у године његових студија на универзитету у Гетингену, где му је омогућио његов отац као најдаровитијем између своје тринаесторо деце.

Његов тамошњи наставник заступао је наиме учење о „контагиум анималум", тј. он је претпостављао да изазивачи болести несумњиво постоје у облику микроорганизама. Ова теза постала је полазна тачка за Кохов будући истраживачки рад; она га никад више није остављала и указала му је на прави пут, на коме је он постао оснивач научне бактериологије.

Ипак, од почетка његових студија до оног датума, у марту 1884 године, био је далек пут, ма да је Кохов успон био сјајан и брз.

У Воштајну, Кох обраћа пажњу на оболење бедренице. Жалбе сељака из његовог округа, у коме стално страда стока не дају му мира, и он се темељно бави етиологијом обољења бедренице. После дуготрајних испитивања, полази му за руком, да изазивача болести директно посматра кроз микроскоп и да утврди његов развој облика до образовања спора.

После ових испитивања, Кох се углавном бавио инфективним ранама и објавио је своје резултате у једном раду, који је научно ударио основ антисептици и асептици и тиме дао бескрајно драгоцен допринос за лекарску праксу.

Нарочито је значајна Кохова метода испитивања, коју је он сам са савршеном покретношћу, примењивао, и која га је довела до његових других великих успеха, углавном на пољу истраживања туберкулозе и колере.

Предуслови за ишчауравање једног бацила, то су могућност његове видљивости и познавање његовог супстрата исхране и услова његовог развоја. Кох је решио ова питања, дошавши на срећну идеју, да помоћу хемијских продуката у боји, учини бактерије видљивим.

После мучних експеримената, који су изискивали много стрпље ња, успело је Коху — класичан пример је овде бацил туберкулозе — да одгаји бактерије на чврстом хранљивом тлу, у чистој култури, и да тако створи екзактне предуслове за ефикасно сузбијање бактерија.

Све су то била сазнања и резултати испитивања, који су пре Коховога доба у најбољем случају, постојали само као наговештаји. Ради расматрања његове делатности, не сме се, међутим, никако заборавити, да се он није само ограничио на чисто истраживачки рад. На пољу туберкулозе, која му је највише лежала на срцу, он је открићем свога туберкулина дао значајан прилог дијагнози и профилакси. Тако је он као управник Пруског института за заразне болести, данашњег института Роберт Кох, који је он преузео 1891, пружио практичне доприносе хигијени, као биолошко чишћење пријаве воде, средства за завој или заводи за дезинфекцију.

Његову експедицију за Индију, у циљу сузбијања колере, извео је он у интересу целога света.

Друге експедиције за Африку и Јаву, биле су посвећене испитивању болести Це-Це, грознице у Тексасу, болести спавања и маларије, за чије је профилактичко и терапијско лечење кинином он дао тачна упутства.

Сузбијање тифуса, који је био акутан крајем прошлога века у Немачкој, довело је под вођством Коха до великог успеха.

Кох је умро 27 маја 1910 у Баден Бадену, високо поштован и опште популаран у народу, свуда познат као борац за здравље својих ближњих. Од њега полази прави пут данас, са тако великим успехом примењене хемотерапије и серумске терапије. Помоћу његових метода, могла су се извести многа открића, и ми таї спасоносни утицај, поред осталога, осећамо и у садашњем рату са захвалношћу.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

Омладинци о значају рада у животу

У издању Министарства просвете и вера објављена је ових дана једна врло занимљива књига под насловом „У раду и стваралаштву лежи смисао живота", која садржи десет најбољих писмених задатака рађених на Вишем течајном и Учитељском дипломском испиту јуна месеца ове године и награђених наградом претседника Српске владе и министра просвете и вера. Сви задаци обрађују тему која је изражена у наслову књиге.

Ова тема, која је за данашње време необично актуелна, обрађена је на поменутим испитима од готово свих кандидата врло савесно и са много полета, да је комисија одређена да издвоји десет најуспелијих задатака имала великих тешкоћа да их одабере. Сви награђени задаци бране основну мисао да је рад и стваралаштво стварно смисао живота. Они су чак у неку руку химна раду. За дивљење је колико ови млади људи, писци ових задатака, високо и искрено цене рад.

Први међу њима, МИЛЕНКО С. МИСАИЛОВИЋ, матурант Учитељске школе у Ужицу, каже ово:

„Цела природа је стваралачки акт најумнијег Бића. Радом створена, природа је усвојила рад као основни закон вечности. Од амебе па до најсложенијег бића у природи — човека, рад је најизразитија манифестација живота. Рад као челична „веза покољења" спаја нас са прошлошћу и вуче нас у — доба које тек наилази".

МИЛИЦА М. ПЕТРОВИЋ, матурант Женске гимназије у Нишу, кроз облик писма из заробљеништва, вели неколико дивних и тачних мисли:

„Рад истински и од срца једино може да донесе задовољство и корист. Кроз рад човек постаје свој и ближи се Богу. Рад није само атрибут физичког радника, већ обавеза свију нас. То је велики и частан дуг Отаџбини и друштву."

На крају задатка износи величанствен завет:

„Одреките се, децо српска, лаких ствари. Уозбиљите се. Прилике ваше земље то траже, а за њу вам никад ништа неће бити тешко да учините. Одреците се безбрижне младости, да би, како је лепо рекла једна српска омладинка, онима који дођу после вас цео живот био само срећна младост."

БРАНКО Л. ЗЛОТОВИЋ, матурант Треће мушке гимназије у Београду наводи занимљиве примере:

„Све тече. Ништа мање тачно није рећи: Све ствара, све ради: и мрави и богови. Јер живот, његов смисао је рад и стварање. Да Египћани нису стварали пирамиде, данас се за њих не би знало. Микеланђело и Леонардо, Шекспир и Гете, Карло и Петар Велики данас би били заборављени да нису радили и стварали. Краљевић Хамлет је вечити пример човека који није нашао смисао живота. Насупрот њему стоји др Фауст, који је упознавши сву мудрост видео да је смисао живота у раду и стваралаштву. Дански краљевић је остао гладан крај пуне трпезе, а немачки доктор се наситио и — према уговору са Мефистом — умро тек у стваралачком раду."

„Не можемо бити сви велики људи", каже МИРЈАНА ТАТИЋ, свршени матурант Друге женске гимназије у Београду, „али можемо бити велики радници." Духовна величина није исто што и морална величина. Дух се стиче, моралне вредности се заслужују. Човечанству су свакако неопходни велики умови, али још више морално зрели људи. — Један свестан, истрајан и поштен рад даје више животне енергије него што човек у њега утроши. Он ствара. Ту је човек најсличнији Богу. Кроз стваралачке снаге човека и његов морални склоп назире се она божанска искра која га уздиже над природом и стварима. И тек тада живот добија своје пуно оправдање.

„Не случај него мисао и рад раде и зидају свет", ставља као „мото" пред свој задатак НАДЕЖДА Д. ЂУРОВИЋ, матурант Треће женске гимназије у Београду. У продужењу наводи лепу туђу мисао: „Рад удаљава од човека три највећа друштвена зла: досаду, порок и беду. Досада обухвата човека у моментима душевне слабости — када ништа не ради. Из досаде произлази порок, а из порока беда и то често и морална и материјална. Од дужности да се ради ништа не може да ослободи: ни богатство, ни титуле ни достојанство. Рад тражи жртве за себе, али веће жртве траже леност и беспосличење које гутају и тело и душу."

„Само народи који су створили нешто имају право на живот", тврди КРУНИЈА Ж. ГУЦОНИЋ, свршени матурант Женске гимназије у Шапцу и брани документовано ту тезу. „У критичним тренуцима, у невољи, народи показују колико вреде, јер тада се испољава сав њихов смисао за живот па како сваки појединац може у раду да нађе утеху и спас, и народи могу да се из беде извуку само озбиљним и систематским радом."

Изванредне примере из живота знаменитих људи наводи ПЕТРОНИЈЕ Н. ЛАЗАРЕВИЋ, свршени матурант Прве мушке гимназије у Нишу. Он признаје да „рад и стваралаштво, као најјачи творци и основи будућности народне и напретка цивилизације, прогреса и културе, нису лаки." И каже да „рад уздиже човека, а уздизање човеково јесте смисао живота." На крају наводи карактеристичне стихове Јована Јовановића-Змаја, који би се могли ставити као мото читавој књизи:

„Рад је сваком дужност прека,
А не служи на срам ничи', —
Сиромах се њиме храни,
А богат се њиме дичи."

СРЕЋКО НЕДЕЉКОВИЋ, свршени матурант Прве мешовите гимназије у Чачку, наводи прво рад генерација у прошлости. И пита се чиме се ми можемо одужити тим великим људима, који су нам утрли стазе и показали пут којим треба да идемо? Само радом и то стваралачким радом. Многи и многи задаци стоје неиспуњени и чекају на нас. „Пас свакоји своје бреме носи". Бреме наше генерације збиља је тешко, али не треба клонути.

У најдужем чланку књиге, у коме прво анализира шта је то у ствари рад и повлачи разлику између физичког и умног рада, РАДОМИР М. МАТИЋ, свршени матурант Гимназије у Зајечару, констатује да су „само идеали најмоћнији покретачи човекове духовне, па и физичке акције. Они су она силна неисцрпна енергија, непресушни извор воље и снаге за радом и стварањем. На крају каже: „Омладина је прва која треба да докаже и покаже да је она стварно извор снаге народне и здравља моралног и физичког. Зато што на њој остаје будућност и што се од ње много очекује она треба да се оспособи за то. А оспособиће се, пак, само радом, и физичким и духовним радом на својом усавршавању и радом на добро своје домовине."

ЂОРЂЕ С. КУСТУДИЋ, свршени матурант Осме мушке гимназије у Београду, каже једну изванредну мисао да се „човек само својим радом уздиже" и да му само рад „омогућава да буде изнад свих живих бића на земљи." У својој апологији раду он каже, између осталог, да „људи који су имали високо изграђен култ рада и стварања, увек су били и високо моралне личности. Рад пречишћава човека!"

Сви ови задаци пуни су дивних мисли о раду, оригиналних или наведених. Отуда, поред осталих добрих особина, ова збирка је пре свега антологија мисли о раду и стваралаштву. Течно писани, оригинално и успело компоновани, ови изабрани задаци су занимљиви чланци о теми која је данас једна од најактуелнијих, и о којој ваља озбиљно размислити. Наша омладина, а нарочито школска, треба безусловно да прочита ову добру књижицу у којој може наћи користи за себе више но у многој другој, и већој и признатој књизи. Иако су ову књигу писали у ствари наши млади духови, ипак она одише дубоком зрелошћу, великом начитаношћу и ретком вештином писања.

Према свему овоме, ова добра књига може користити свакоме, и старом и младом, као озбиљна лектира из које се може нечему научити.

О стваралачкој елити

(Наставак са 10-те стране)

расама), H. St. Chamberlain-a (Енглез по пореклу Немац по идејама као, у главном, Gobineau). Они, хероји, представљају највиши ступањ конструктивне интелигенције и када говоримо о индивидуалностима које воде народне масе, ми мислимо на такву интелигенцију и интелектуалце, интелигенцију и интелектуалце plus (+). Јер има и интелигенција minus (—), интелигенција деструктивних: и у негативном смислу може, тако исто, бити јаких и великих интелигенција као и у позитивном.[5]) Интелигенција је једна особина чија друштвена вредност је релативна: под контролом морала (специјално морала у хришћанском смислу) она је добротворна иначе је једно зло.

Отуда, када истичемо аристократију и аристократску концепцију код питања организовања законодавне власти, ми мислимо не само на раније време, на аристократију по рођењу, него и на аристократију ума, интелигенцију (интелектуалце), данашњу аристокртију, у главном. А с погледом на мало час речено то је стваралачка интелигенција. То су људи од школе и образовања, људи од знања и науке. То значи да, под овом аристократијом, не разумемо онај ред људи познат у Француској под именом: les ratés (промашени), људи полушколовани и полуобразовани (полуинтелигенција) који зато не могу се убрајати ни у умну интелигенцију ни у народну масу и који стога немају ни менталитет ни схватања праве интелигенције као ни народне масе (који обоје, и интелигенција и народна маса, значе, сваки за се, један одређен принцип), људи без сигурнога погледа на свет, без утврђених начела (случај који Немци називају Prinzipsiosigkeit).[6])

Људи без духовне равнотеже, унеравнотежени, и отуда негативни и деструктивни, и у овом смислу могу они да буду врло јаки (негативне индивидуалности). То су они које је Христос најмање марио, „ни врући ни хладни", људи без логике и система а Христос је био оличење највише Логике, највишега Система, највиши противник хаоса, тога домена Сатане. И зато, имајући још у виду и честу претенциозност речене категорије људи, њихова социјална штетност па можда, и опасност. Мада, одмах додајемо, друштво, махом, носи главну одговорност за промашеност тих људи а, затим, и међу њима може да буде позитивних и стваралачких интелигенција, као што, обрнуто, може бити и међу школованим интелектуалцима деструктивних елемената. Али, овде није реч о изузецима него о правилу.

Да додамо овде још да, ако се индивидуалности (народни вођи) схвате као производ народних маса, као њихов екстракт — слично материалним (хемиским) екстрактима (н.пр., потребан је већи број лимунова па да се добије једна мала количина сока) — народне масе могу сасвим бити задовољне теоријом хероја, јер би по њој, и народне масе имале посредно, удела и заслуге у акцији индивидуалитета (као родитељи код успеха своје деце).

Најзад, у идућем чланку, после излагања двају антиподних гледишта о Законодавној Власти видећемо какво је ту гледиште конзервативаца.

Живојин М. Перић,
проф. Беогр. Унив. у пенсији

[5]) V. Hugo је повукао једно врло духовито упоређење између стваралачкога и рушилачкога генија: Jules César passa le Rubicon Marchandon (чувени париски разбојник), passa l' égoût (Јулије Цезар пређе преко Рубикона а Маршандон преко подземног канала).

[6]) В. овде наш чланак: Die geistige Verfassung der heutigen politischen Männer. Glarus (Schweiz) 1927. (Separatabdruck aus den „Glarner Nachrichten".

ЗА ЂАКЕ I РАЗРЕДА
гимназије,
ОДГОВОРЕ НА СВА ПИТАЊА
из веронауке, земљописа, природописа, за зимски семестар, стручно обрађена, добићете у Принца Евгенија 2/II, стан 21.

СТАЛНА ИЗЛОЖБА
наших сликара и вајара

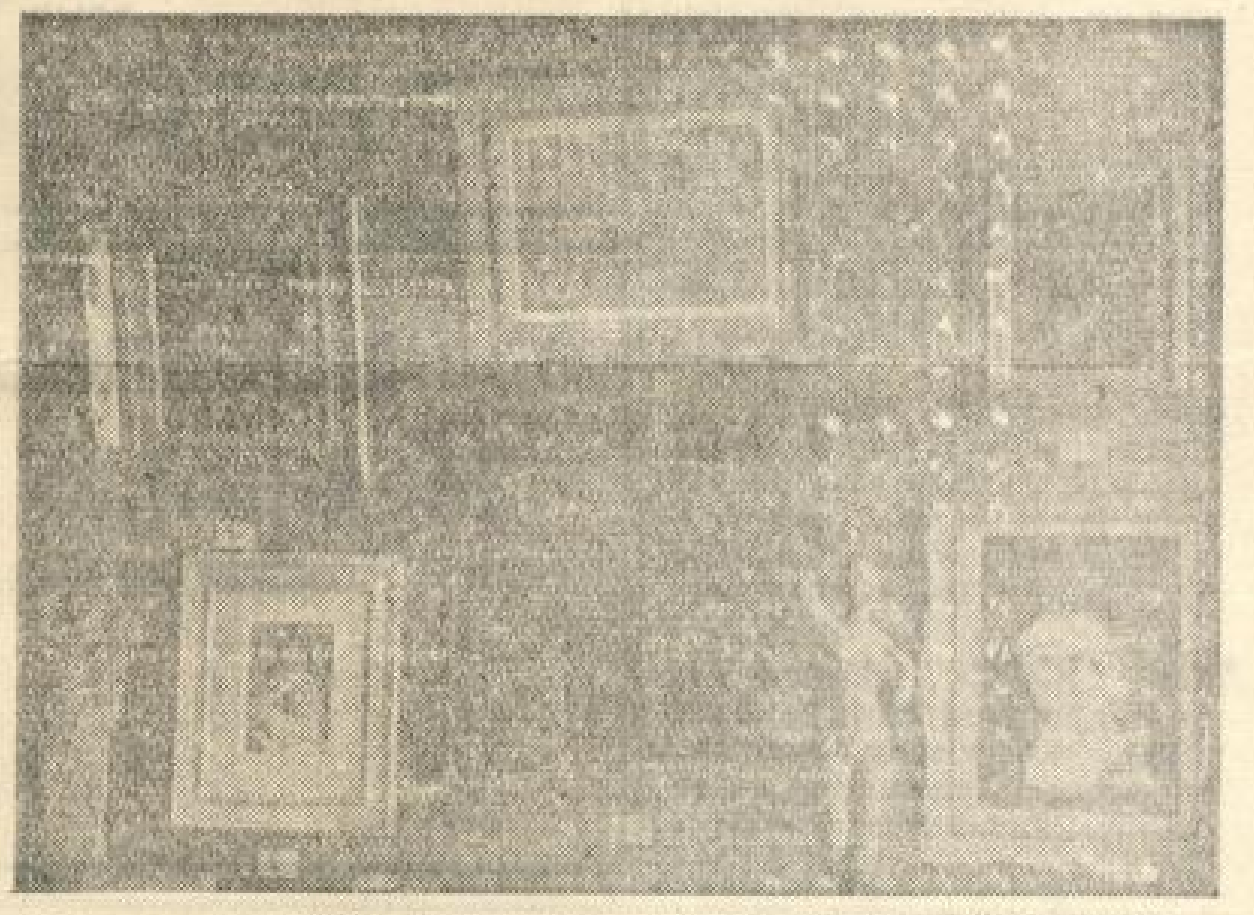

Један део изложбе слика у уметничком салону „Ђура Јакшић" у Кнез Михајловој улици

(Фото: „Српски народ")

„ХЕРМЕЛИН"
Томислав Гогић
КРЗНА
Београд — Кнез Михајлова 19

Ко познаје Pyramidon
зна поуздано, да главобоља нестаје већ после неколико минута.

Pyramidon
таблете
Против болова
BAYER
Оглас рег. С бр. 10.300 од 8-X-1940
Добија се у свакој апотеци

МАЛИ ОГЛАСИ

ДИН. 5.—
ДРЖАВНА ТАКСА
СВАКА РЕЧ ДИН. 4.—

Др. ЉУБОМИР ОБРЕНОВИЋ специјалиста за венеричне болести — сифилис услед ограничења струје ординира од 1—5 часова. Краља Милана ул. 22 први спрат. Телефон 22-606.
888 1—2

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ бр. 2060 издату од претстојништва полиције у Крушевцу, оглашавам неважећом. Тома Катић, матурант — Ужице.
889 1—1

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва полиције Ужице бр. 1002, оглашавам за неважећу. Ивановић Зорка, ученица гимназије — Ужице.
889 1—2

ИЗГУБЉЕНО СВЕДОЧАНСТВО о свршеном другом разреду Ужичке реалне гимназије, гласеће на моје име. Оглашавам неважећим. Синђелић Благоје — Ужице.
889 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 513/43 годину, добивену из села Лужнице, срез Крагујевачки, изгубила сам, овим је оглашујем за неважећу. Благоје Д. Живановић.
887-6 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам и оглашавам за неважећу. Миљковић Милан, пензионер из Крагујевца.
887-1 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, овим је оглашујем за неважећу. Милосав Ђорђевић.
887-2 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, овим је оглашујем за неважећу. Аница Јовичић.
887-3 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам овим је оглујемаш,76рдновтл овим је оглашујем за неважећу. Миомир Тодоровић.
887-4 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, овим је оглашујем за неважећу. Живка Раденковић.
887-5 1—3

КУЋНУ ЛИСТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. Благоје Драгићевић.
887-7 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, овим је оглашујем за неважећу. Ђорђе Милосављевић.
887-9 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 1726 добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу. Радослав Бојовић.
887-7 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ, полицијску пријаву добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу, сиротињско уверење, карту за помоћ, изгубио сам, оглашујем за неважеће. Милан Богдановић.
867 3—3

ПОЗИВАМ МОГА БРАТА Обрада М. Слепчевића, родом из Урошевца, сада наредник Српске државне страже да се одмах јави или ма ко зна од његових другова да јави на адресу, Спиру Слепчевићу, Крагујевац — село Љубичево, срез Гружански.
887-10 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Овим је оглашујем за неважећу Шуновић Милева.
868 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Овим је оглашујем за неважећу Радмила Јовановић.
869 3—3

ИЗГУБЉЕНУ ЛИЧНУ КАРТУ издату од престојништва градске полиције у Крагујевцу, оглашавам за неважећу Душан Крњајић—Крагујевац
870 3—3

„СИРОВИНА“ А. Д.

БЕОГРАД

ДУБРОВАЧКА 35 ТЕЛЕФОН 27-083, 20-241

У смислу постојећих прописа и наредбе трговина на велико и мало свих старих отпадака.

Овлашћени трговци у свим већим местима

Експозитуре:

Ваљево, Неготин, Крагујевац, Крушевац, Бољевац, Зајечар, Шабац, Велики Бечкерек.

891 1—4

ВЕЛЕТРГОВИНА ВИНОМ И РАКИЈОМ

Јездимира С. Шарића

производња ликера, коњака и рума

БЕОГРАД
Кр. Марије 89 Тел. 22-912

849 1—1

„СРБОПРОМЕТ“

ТРГОВИНА ДРВЕТА НА ВЕЛИКО

БЕОГРАД

Пашићева ул. 17|I — Тел. 21-303

КУПУЈЕ СВАКУ КОЛИЧИНУ И ВРСТУ ГРАЂЕВИНСКОГ ДРВЕТА

ИНТЕРЕСАНТНО — ВРЛО АКТУЕЛНО

ПРОСВЕТНА ЗАЈЕДНИЦА БЕОГРАД

ЗАХТЕВАЈТЕ ОД ВАШЕГ КЊИЖАРА ОВИХ ДАНА ИЗАШЛЕ АКТУЕЛНЕ КЊИГЕ:

			Дин.
1	А. Е. Јохан	Земља без срца	80.—
2	Пол Мусе	Оптужујем	100.—
3	Свен Хедин	Америка у борби континената	70.—
4	Колин Рос	Западна хемисфера	100.—
5	Линклејтер Ерик	Жуан у Америци	100.—
6	Г. Вирзинг	Тражи се непријатељ	50.—
7	.....	Тако је дошло до рата	12.—
8	.....	Секрет Сервис	20.—
9	.....	На живот и смрт	12.—
10	.....	Владавина стараца	5.—
11	Џемс Берглинд	Иза кулиса Беле куће	40.—
12	Ерлинг Бахе	На падинама Атласа	60.—
13	.....	Влада у бекству	12.—
14	Конрад Барч	Видео сам Москву	30.—
15	Јохан Лерс	Јевреји иза Стаљина	6.—
16	.....	Албион полази у рат	30.—
17	Мартин Пазе	Стаљин у светлу штампе и карикатуре	50.—
18	Џон Емери	Енглеска и Европа	20.—
10	Ф. Хартнагел	Амазонке са Бродвеја	70.—
20	Вегециус	Приручник за кафанске стратеге	50.—
21	.....	Трагикомедија Жоржа Мандела	6.—
22	Георг. Павловић	Под шестокраком звездом	40.—
23	.....	Севастопољ	36.—
24	А. Ф. Бориес	Атлантик	15.—
25	Винстон Черчил	Мој савезник	30.—
26	Т. Х. С.	Европа против Европе	6.—
27	.....	Весели алманах	20.—
28	Вилхелм Шајдер	Ко је убица!	40.—
29	Лудвиг Штрац	Завера на Босфору	40.—
30	Х. Г. фон Цобелтиц	Њена победа	50.—
31	Р. Кравченко	Аљина љубав	25.—
32	Курт Криспиен	Пуцањ на балу распродато	15.—
33	.....	Глас бољшевизма	4.—
34	А. В. Кригер	На трагу тигра сабљаша	15.—
35	Ханс Михаел	Ловци глава распродато	15.—
36	.....	Побуна на Фламингу	12.—
37	Курт Ридл	Сусрет са Маорима распродато	12.—
38	Др. В. Хофман	Животни простор или империјализам	12.—
39	Ј' Р. Георге	Јевреји Зис	40.—
40	Ханс Дитмер	Улога немачких сеоских задруга у пољопривреди	8.—
41	Х. Баке	Независност европске исхране	10.—
42	Х. Х. Болер	Старање о немачком занатству	10.—
43	Лидија Рајмер	Породица у Новој Немачкој	10.—
44	Др. Х. Бенте	Немачка сељачка политика	10.—
45	.....	Како путује немачки радник	10.—
46	.....	Положај немачког радника	10.—
47	Валтер Херберт	Револуција европског сељака	12.—
48	Е. Моравац	Рат на Истоку	4.—
49	.....	Био сам заробљеник у Офлаг XIIIБ	5.—
50	.....	Алманах српске омладине	20.—
51	.....	Наши у заробљеништву	10.—
52	.....	Исток у Новој Европи	8.—
53	.....	Лепота рада у Немачкој	15.—
54	Ханс Стен	Јунаци под заставом сунца	50.—

Ако Ваша књижара жељену књигу нема, можете исту набавити непосредно од издавача:

„ПРОСВЕТНА ЗАЈЕДНИЦА“

Београд, Косовска 39/III — Тел. 24-822.

ВРЛО АКТУЕЛНО ИНТЕРЕСАНТНО